Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
13
9
1

Digitized by Google

13.9.I.1

Digitized by Google

Digitized by Google

ANNOTATIONES
IN STATVTA
SIVE IVS MVNICIPALE
ROMANAE VRBIS,

QVIBVS NON SOLVM IVRISDICTIO ET PRAXIS CAPITOLINI FORI quæ vtpotè iuri communi potiſſimum innixa, toti ferme Orbi communis eſt, explanatur & dilucidatur; Sed præcipua quoque vniuerſi Iuris argumenta opportunis locis enodantur.

ACCESSERVNT VARIAE DIVERSORVM PONTIFICVM LITTERAE

De Immunitatibus, ac facultatibus Almæ Vrbis Inclyti Romani Populi,
Decretum Camerale ad fauorem Inquilinorum,
Ac præcipuè Conſtitutio Pauli Papæ V. de Reformatione Tribunalium,
Et Elenchi Capitum Statutorum, atque Pontificiarum ſanctionum.

DECISIONES ETIAM SACRAE ROMANAE ROTAE, CERTIS STATVTORVM CAPITIBVS, ad quæ pertinere videntur, ſigillatim inſeruntur, deciſioni cuilibet ſua Epitome præpoſita.

CVM RERVM INDICE MEMORABILIVM.

AVCTORE

Ioanne Baptiſta Fenzonio nobili de Braſichella I. C. Comite Palatino, Equite aurato, Sacræ Cæſareæ Maieſtatis Conſiliario, & ipſius olim Vrbis Senatore.

Ex libris PP. Doctrinæ Xpianæ in —

Collegij Romani S.ti Mariæ Montis Alti —

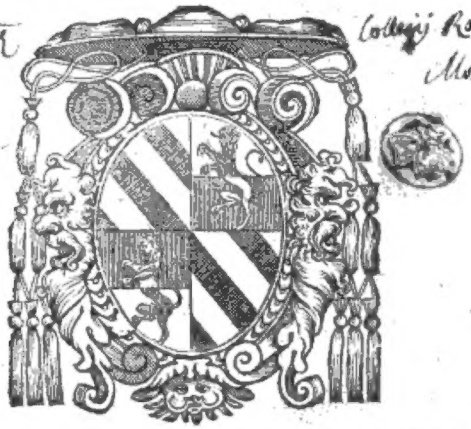

ROMAE, EX TYPOGRAPHIA FABII DE FALCO. M. DC. LXV.

SVMPTIBVS IOANNIS CASONI.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO DOMINO

D. ALOYSIO DE AQVINO

PROTONOTARIO APOSTOLICO,

ET REVERENDAE CAMERAE CLERICO.

SEmper mihi arriſit, Illuſtriſſime Domine, laudabilis illa veterum conſuetudo, qui Deo Thura adolebant, Principi libros dicabant; cum igitur opera eruditiſſimi Ioannis Baptiſtæ Fenſonij ſuper STATVTA VRBIS prælo mandauerim, tuæ clientelæ ſubijcio, nec vereor, quin ſis hilari fronte excèpturus, cum ſemper Roma te litterarum Aſylum proſpexerit. Sihuiuſmodi munuſculum cum tuis meritis collibrare vellem, certè pari lance non eſſet, ſed tuæ comitatis habita ratione, in munus euaſurum confido, & quod mihi maiorem addit animum, eſt tuum præclarum genus, quod ſemper viris feraciſſimum fuit tam in toga, quam in ſago conſpicuis. Teſtes ſint noſtrates, & tota Heſperia, quæ ex tuis, & tuorum geſtis emolumentum ſimul, & ornamentum inhauſit. Quis te non dicet Themidis, & Palladis Ducem? Ipſum Vaticani Imperij columen fateri poteſt, cuius te ſemper inter cœteros acerrimum defenſorem præbuiſti, nec vtique obliuioſum erit auſonium tibi muricem impertiendi. At ad quid intendo? Innumera mihi luſtra opus eſſent, ſi vellem dumtaxat

ad epitomem tuas laudes redigere. Hoc volumen tibi exhibitum ſatis ſuperque deprędicabit meum de te benemerendi deſiderium. Aſſerues in tui Cordis penetralibus melius magno Macedone, qui homericam Iliadem in Darij ſcrinio recondebat. Quanta lætitia cumulabor, te hunc Codicem lectitante: tunc quidem in meo corde indelebiles mei erga te affectus caracteres excudentur, & pectus tui Typographi amantiſſimi vertetur in librum, in quo tuarum laudum magnitudo perlegetur; hæ litteræ non amplius pullatæ erunt; tuę enim humanitatis radijs contactę aureæ reddentur. Quid mirum, ſi volumen iſtud tantum vtilitatis ſenſerit, dum voluetur à Sapientię Antiſtite, apud quem muſæ omnes perpetuum agunt contubernium libentiùs quam iuxta Pegaſi fluenta. Eia igitur tempus eſt tanti operis perennandi, fortunæ Spicula hebetabit, & temporis tela retundet, dum in tuo gremio confouebitur. Iure merito talem incolumitatem ſortietur, in tuo n. ſinu laureatus Cynthius immoratur Auſpicatiſſimum librum! qui Neapolitanum Mecænatem eſt adnactus, à quo immortalitatem pręſtoletur. Ipſa etiam fama tentabit hunc tuis ex manibus arripere, ac tranſuehere ad Sydera, cum tibi inuideat, qui poſſis abſque eius ſubſidio ad perennitatem aditum reſerare. Ad calcem deuenio, non enim poteſt Planetarum maximo iubar adijci. Deus te mihi ſoſpitet, & ad maiorum dignitatū culmina pro meritis euehat. Vale. Romæ 13 Maii 1665.

Dom. tuæ Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ.

Addictiſſimus Famulus
Fabius de Falcho Typographus.

Digitized by Google

LITTERAE S. D. N. D. GREGORII PAPAE XIII.

Confirmationis Statutorum Almæ Vrbis nouiſſimè editorum.

GREGORIVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad futuram rei memoriam. Vrbem Romam, ex qua, veluti è capite, Iuris ciuilis prudentia defluxit, atque inde in alias nationes, longe, lateque eſt diffuſa, legibus ſemper, atque optimis abundare oportet inſtitutis, vt quæ tot donis prærogatiuiſque excellit, ſe ipſam in primis optimè regat, aliiſque deinde Vrbibus, exemplo Reipublicæ recta ratione adminiſtrandæ, antecedat. Quod cùm nobis, pro eo, quo illam Principis Apoſtolorum, eius ſucceſſorum, noſtrique, & Chriſtianæ religionis ſedem, proſequimur, verę dilectionis affectu, debitoque noſtrę ſeruitutis officio, maximæ ſemper curę fuerit; plurimùm in Domino lætati ſumus, dilectos filios Populum Romanum, Iuſtitię colendę ſtudio, ſolicitudini huic noſtrę reſpondiſſe. Illi enim, cum Vrbis mores, conſuetudines, & pleraque omnia negocia, ita viderent eſſe confuſa, vt ius ſibi, cùm ab antiquis, tùm à iunioribus traditum, & denique ipſæmet canonicę ſanctiones in controuerſijs, quæ quotidie in iudicium vocantur, dirimendis, aliiſque rebus explicandis, prout tempus, moreſque poſtulant, non ita conueniant; ne quid ab eis in conceſſa ſibi facultate, deſiderari contingat, priuatas leges, ſiue Statuta, preſentibus temporibus, ad negotijs congruentia, ſibi condere, noſtris auctoritate & præſidiis freti, inſtituerunt. Id verò, dum ſeriò agunt, nauiterque in Iuris huiuſmodi compoſitionem, nobis annuentibus incumbunt; Statuta Vrbis, quę ſibi à maioribus ſuis relicta habebant, ſatis perplexa, & confuſa inuenerunt; in quorum libris, ob temporum vetuſtatem, Magiſtratuum fortaſſe negligentiam, multipliceſque ſuperiorum ætatum editas reformationes ſæpe, quæ adhuc vigebant, conſtitutiones, vnà cum abrogatis; & obſoletis, aliæque aliis contrariæ, promiſcue continebantur. Cupientes itaque idem Populus, vt ius proprium in certam formam, & quaſi non diſſentientium inter ſe Statutorum conſonantiam redigeretur, ad præſentiumque temporum mores, & negocia accommodaretur, prouinciam hanc, dilecto filio Lucę Pæto vtriuſque Iuris Doctori, nonnulliſque alijs ciuibus Romanis demandandam curarunt; eorum verò aliquibus vita functis, alijs diuerſorum negotiorum occupatione diſtrictis, idē Lucas Statuta prędicta in quinq; libros prius diſtributa, ſuperuacaneis, amputatis necnon inuicem pugnantibus, & ijs quæ vel deſuetudine antiquata, vel

contraria lege abrogata erant, ſublatis, additiſque nonnullis reformationibus, ad dilectorum filiorum Conſeruatorum, Populique Romani Officialium regimen, & directionem, ſpectantibus, quæ nobis Populi eiuſdem nomine obtulerant, in tres breues admodum libros, certo, diſtinctoque ordine redegit, nobiſque ſuperioribus annis exhibuit. Qui intelligentes multa in Populum Romanum prędictum commoda, ex noua huiuſmodi Statutorum compilatione eſſe profectura, Dilecto filio noſtro, Iulio Antonio Tituli Sancti Bartholomæi in Inſula Presbytero Cardinali, Sanctæ Seuerinæ nuncupato, mandauimus, vt conuocatis dilectis filijs Conſeruatoribus Camerę Vrbis, & Prioribus Capitum Regionum, qui pro tempore fuiſſent, necnon Hortenſio Frangipano Vrbis Cancellario, Antonio Vellio, Fabricio Lazaro, & qui eiuſdem Populi Romani aduocatus eſt, Horatio Burgheſio, & Vincentio Parentio Aulę noſtrę Conſiſtorij, necnon Bernardino Biſcia, & Horatio de Arrigonibus in Romana Curia aduocatis, Stephano Creſcentio, Marcello Arberino, Petropaulo Fabio, Hieronymo Alterio, Auguſtino Palonio, Valerio de Valle, Proſpero Cafarello, & Riccardo Mazzatoſta, Romanis Ciuibus, à dicto Populo in ſuis Conſilijs, ad hanc rem diuerſis, & ſucceſſiuis temporibus, vna cum prædicto Luca delectis, congregatis quoque dilectis filijs noſtris Alexandro Tit. Sanctæ Mariæ in Araceli Presbytero Cardinali Riario nuncupato, tunc Cameræ Apoſtolicæ generali Auditore, deinde Magiſtro Hieronymo Matthæio, in eiuſdem Alexandri Cardinalis locum, ad munus Auditoris ſuffecto, necnon Venerabili Fratre Hieronymo Epiſcopo Maceratenſi, locum vnius ex officij Clericatus Cameræ Apoſtolicæ ex indulto Apoſtolico obtinente, ac dilectis item filijs Magiſtris Alexandro Frumento, & Pyrrho Tharo, Notarijs noſtris in vtraque Signatura noſtra Referendarijs, ac etiam Mario Gabrielio eiuſdem Aulæ noſtrę Conſiſtorij aduocato, à nobis ad hoc ſpecialiter deputatis, Statuta huiuſmodi per dictum Lucam compilata, diligenter excuterent, atque examinarent; & quæ eis viderentur, ſupplerent, corrigerent, delerent, & emendarent. Qui frequentiſſimè per plures annos in vnum congregati, eiſdemque Statutis diligenter viſis, & ſingillatim examinatis, matureque diſcuſſis, alia emendauerunt, nonnulla addiderunt, nonnullaque etiam ſuſtulerunt. Denique Iulius Antonius, & Alexander Cardinales, ac Hieronymus Epiſcopus, necnon Marius Gabrielius, & Lucas Pętus prædicti, eorundem Statutorum relectione, & recognitione, omni ſtudio, & diligentia ab ipſis, de mandato noſtro facta, poſtremam illis manum adhibuerunt. Nos volentes ea, quę tanto labore, & maturitate ad publicam vtilitatem digeſta ſunt, inuiolabiliter obſeruari, Motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnia, & quęcumque antiqua Vrbis Statuta, etiam reformata, & innouata, ac quibuſuis approbationibus, & confirmationibus Apoſtolicis roborata, pręſentium auctoritate abrogamus, tollimus, & penitus abolemus, neminemque ad illa deinceps obligari volumus;

Digitized by Google

mus; nouiſſimè verò compilata Statuta prędicta, etiam certis in eis expreſſis caſibus, iuramenti validitatem reſtringentia, ſicuti prædictis tribus libris digeſta ſunt, approbamus, & confirmamus. Et vt approbatio huiuſmodi amplius innoteſcat, has præſentes, in principio omnium librorum eorundem voluminum, quæ vel manu ſcribentur, vel imprimentur, omnino deſcribi volentes, ſtatuimus, & Apoſtolica auctoritate decernimus, vt de cætero, poſt triginta dies à publicatione præſentium, nullà alia Statuta, quàm hæc noua ad futurarum cauſarum deciſionem, ac negotiorum expeditionem allegari poſſint, nec quiſquam illa allegans, audiri debeat, ſed tantùm, ſecundum prædicta noua, à nobis confirmata, in Curia Capitolina, & apud eam in futuris omnibus cauſis, in ipſa Curia Capitolina videlicèt, etiam quo ad cauſarum proceſſum, & quo ad alia vbique in ipſa Vrbe, illiuſque diſtrictu, vbi particularia Statuta, de eiuſdem cauſis, & earum caſibus diſponentia, non habentur, quauis alia ſiniſtra, doloſa, vel captioſa interpretatione ſublata, in quacunque inſtantia, inuiolatè, ac perpetuò obſeruentur; ac iuxta illa, lites, & controuerſiæ omnes in futurum iudicari, decidi, & diffiniri debeant; nec illis niſi per Signaturam noſtram, & pro tempore exiſtentis Romani Pontificis manu factam, nequeat derogari. Sitque irritum, & inane quicquid ſecùs, ſuper his à quoquam, quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus, nec non priuilegijs, & indultis Apoſtolicis, ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis clauſulis irritantibuſque, & alijs decretis, conceſſis, confirmatis, & innouatis, quorumcunque tenorum exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa, aut omnino non inſerta, effectus earum impediri valeat, quomodolibet, vel differri, & de quibus, quorumcunque totis tenoribus, ad verbum habenda ſit, in noſtris litteris, mentio ſpecialis; ceteriſque contrarijs quibuſcunque. Volumus autem, vt præſentium exemplis etiam impreſſis, Notarij publici manu, & perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ ſigillo obſignatis, ac etiam prędictis voluminibus deſcriptis, eandem prorſus fidem vbique in iudicio, & extra illud, adhiberi; quæ eiuſdem præſentibus adhiberetur, ſi exhibitæ eſſent, vel oſtenſæ. Nulli, ergo omnino, hominum liceat hanc paginam noſtræ abrogationis, ſublationis, abolitionis, approbationis, confirmationis, ſtatuti, decreti, & voluntatis infringere, vel ei, auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, Milleſimo Quingenteſimo Octuageſimo, Octauo Kal. Iulij, Pontificatus noſtri Anno Nono.

M. Dat.

Cæ. Glorierius. A. de Alexijs.

Regiſtrata apud Cęſarem Secretarium.

ANno à Natiuitate Domini, Milleſimo Quingenteſimo Octuageſimo, Indictione octaua, die verò prima menſis Iulii, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini Noſtri Domini Gregorii Diuina Prouidentia Papæ XIII. Anno Nono, retro ſcriptę litterę Apoſtolicę affixę, & publicatę fuerunt ad valuas Eccleſiæ Sancti Ioannis Lateranenſis, Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe; Cancellariæ Apoſtolicæ, & in acie Campi Floræ, nec non ad valuas Palatii Curię Capitolij, & DD. Conſeruatorum Vrbis, per nos Petrum Aloyſium Gaytam, & Nicolaum Taglietum Curſores Apoſtolicos.

Petrus Guerra Magiſter Curſorum.

ILluſtriſſimi Domini Camerę Almę Vrbis Conſeruatores, Lęlius Suricus, Alphonſus Auila, & Marius Vellius, ac Prior Capitum Regionum Proſper Buccapadulius, præſentes Apoſtolicas litteras confirmationis Statutorum Vrbis, ſub plumbo expeditas, regiſtrandas, & in Archiuio eorum Palatii aſſeruandas, mihi Horatio Fuſco S. P. Q. R. Scribę, qui tum diſcuſſionibus, & reſolutionibus, tum etiam reuiſionibus, & recognitionibus eorundem Statutorum Congregationibus frequenter habitis coram Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. Domino Iulio Antonio Sanctorio Cardinali Sanctę Seuerinæ, aſſiduè interfui & diligenter adnotaui, & cui imprimendi, corrigendique cura commiſſa extitit, tradiderunt atque conſignarunt hodie, Die XV. Menſis Iulii M. D. LXXX.

Horatius Fiſcus qui ſupra ad fidem, &c.

Imprimatur,

Si videbitur Reuerendiſs. Patri Mag. Sac. Palatij Apoſt.

O. Archiepiſc. Patrac. Viceſg.

Imprimatur,

Frater Hyacinthus Libellus Sacri Palatij Apoſtolici Magiſter.

INDEX

Digitized by Google

INDEX CAPITVM TOTIVS OPERIS.

ET ELENCHVS BVLLARVM

Summorum Pontificum, quæ ad Vrbis Statuta ſpectant.

DE Origine, incremento, & ſtatu iuriſdictionis Fori Capitolini Vrbis Romæ. pag. 1
De Magiſtratibus Romanis. ibid.
De Summa Trinitate, & Fide Catholica. cap. 1. 18
De Herreticis diffidatis declarandis. cap. 2. 20
De Senatore eligendo, & his, quæ ad eum pertinent. cap. 3. 22
De Electione Primi Collateralis. cap. 4. 25
De Electione Capitanei Appellationum. cap. 5. 26
De Electione Secundi Collateralis. cap. 6. 27
De Iuramento Senatoris. cap. 7. 27
De Iuramento Collateralium, & Iudicis Appellationum, necnon & Iudicis Maleficiorum. c. 8. 29
De Officio Collateralium Iudicum. cap. 9. ibid.
De Officio Iudicis Maleficiorum. cap. 10. 30
De Abſentia, ſeu infirmitate alicuius ex Iudicibus præfatis. cap. 11. 32
De Suſpicione Collateralium. cap. 12. 33
De Syndicatu Senatoris, & eius familiæ, ac Iudicum Collateralium, Iudicis Maleficiorum Capitanei Appellationum, & electione Syndicorum. cap. 13. 36
De Officio Syndicorum Senatoris, Iudicum, ac aliorum. cap. 14. ibid.
De Officio Conſeruatorum. cap. 15. 37
De Syndicis Conſeruatorum. cap. 16. 38
De Vacatione Officii Senatoris. cap. 17 39
De Officio Capitum Regionum. cap. 18. ibid.
De Officio Aduocati, & Procuratoris Cameræ. cap. 19. 40
De Protonotario, & eius officio. cap. 20. 41
De Electione Notariorum actuariorum Collateralium. cap. 21. 47
De Officio Notariorum actuariorum, & de eo per Subſtitutum non exercendo. cap. 22. 49
De Habitu, & moribus Notariorum. cap. 23. 50
Quod Actuarii Iudicibus in Tribunali aſſiſtant, patrocinium non præſtent, & ſtrictum ſeruent ſ. 24 51
De Libro Actorum, & Iuribus producendis conſeruandis. cap. 25. 52
De Extractibus, & copis. cap. 26. ibid.
De Notariis motoſis in teſtibus examinandis, & de eorum in examine officio. cap. 27. 53
De Copiis per notarios dandis, & vt nihil pro portandis, oſtendendiſque actis recipiant. cap. 28. 54
De Notariis remotis, & ſuſpectis. cap. 29. 55
De Notario Capitanei Appellationum. cap. 30. 56
Quod notarii non matriculati, de inſtrumentis & teſtamentis rogari non poſſint. cap. 31. 57
De Notariis matriculandis. cap. 32. 58
De Prothocollis inſtrumentorum conficiendis. cap. 33. 59
De eorumdem Notariorum Officio. cap. 34. 61
De Prothocollis ſcripturis notariorum defunctorum. cap. 35. 64
De Exemplatione inſtrumentorum notariorum defunctorum, vel abſentium. cap. 36. 64
De Collegio notariorum, eorumdemque officialium creatione, & auctoritate. cap. 37. 66
De Officio Proconſulum & Correctorum. cap. 38. ibid.
De Officio Mandatariorum, eorumque iuramento, & cautione. cap. 39. ibid.
De Officio Executorum. cap. 40. 68
De Foro competenti. cap. 41. ibid.
De Seruandis Statutis, & illis deficientibus iure communi. cap. 42. 75
De Caulis Capitolinis Iudicibus comunibus. cap. 43. 77
De Sportulis. cap. 44. 78
De Moderatione ſportularum. cap. 45. 79
De Sportulis Capitanei, & Iudicis appellationum. cap. 46. 80
Qui pro maioribus habentur. cap. 47. 81
De Tutoribus, & curatoribus, minoribus dandis. cap. 48. 82
De Tutore, ſeu curatore ad lites minoribus, de infantibus conſanguineis, deputando. c. 49. 85

De Cauſis

De Causis restitutionis in integrum, etiam maiorum, & quomodo in illis procedatur. cap. 50. pag. 87
De Citationibus, & quemodo qui Romæ habitant in ius vocentur. cap. 51. 96
Quando & quibus calibus Procuratorem legitimum citatio sufficiat. cap. 52. 99
Quibus calibus Procurator, & Dominus citari debeant. cap. 53. ibid.
In quibus causis, & calibus relationes Mandatariorum in scriptis fieri debeant. cap. 54. 100
De personaliter Romæ apprehenso, qui in ea domicilium non habet, cap. 55. 100
De absentibus edicto Senatus citandis. cap. 56. 102
Qua hora ius reddi debeat. cap. 57. ibid.
De Feriis. cap. 58. 103
De Libelli, siue petitionis oblatione, litis contestatione, & dilationibus præfigendis in causis ordinariis. cap. 59. 108
Si copia petitionis, iurium, vel articulorum petatur, quando recipienda sit. cap. 60. 110
De Exceptione declinationis fori. cap. 61. 110
De Exceptionibus litis ingressum impedientibus. cap. 62. 111
De Excommunicationis, aut diffidationis exceptione. cap. 63. 112
Ex communicationis, seu diffidationis exceptionem, & alias hic enumeratas opponens, quid implere teneatur, & quando admittatur. cap. 64. 113
De Termino ad excipiendum contra communiones, si quæ in causa præsententur. cap. 65 114
De Iuramento calumniæ, & alius forma. cap. 66. 114
De Reconuentione. cap 67. 116
De Positionibus, & confessis. cap. 68. 120
De Negantibus fatisionem, & reliqua hic expressa. cap. 69. 130
De articulis, & aliis, quæ habentur pro confessis, cap. 70. 131
De Iuramento testium. cap. 71. 133
De Testibus recipiendis, vel non. cap. 72. 135
De Numero testium. cap. 73. 136
De Interrogatoriis in testium examine dandis. cap. 74. 137
Stylus quomodo probetur. cap. 75. 139
De remissionibus, rogationibus, & compulsionibus pro testibus extra districtum examinandis, & iuribus extrahendis. cap. 76. 141
De Producentibus iura in vltima dilatione. cap. 77. 142
De Testium publicatione. cap. 78. 143
De Affectamento, illiusque voto. cap. 79. 144
Quod pro affectamentis, etiam in criminalibus nihil omnino soluatur. cap. 80. 146
De Infantiis, & fatalibus. cap. 81. ibid.
De Executione Instrumentorum. cap. 82. 149
De Executione Apocharum. cap. 83. 154
De Recognitione instrumentorum, & Apocharum. cap. 84. 156
De Executione instrumentorum dotalium. cap. 85. 159
De Executione testamentorum, & quarumcumque vltimarum voluntatum. cap. 86. 161
De Executione sententiarum, arbitramentorum, & laudorum. cap. 87. 162
De Causis summariis. cap. 88. 163
De generali forma procedendi in summariis, vbi alia forma a Statutis tradita non est. cap. 89 164
Quod forma procedendi in summariis seruetur coram omnibus Consulibus artium. cap. 90. 166
De Forma procedendi in causis interdictorum, & possessorij. cap. 91. 167
Si plures contendat se, eandem rem possidere. cap. 92. 168
De dubitandis ad rem possessam accedere. cap. 93. 171
Si fideiussor, vel expromissor se eximi ab obligatione, vel sibi pro indemnitate caueri petat. cap. 94. pag. 172
De Causis mercedum. cap. 95. 173
De Causis infra summam scutorum decem. cap. 96. 174
De conuento pro re mobili non possidente immobilia. cap. 97. 175
De Suspicione fugæ. cap. 98. 176
De Instrumentis, & cautionibus vi, vel metu factis. cap. 99. 181
De Compromissis. cap. 100. 182
De Rerum communium diuisione. cap. 101. 189
Quod diuisio facta sit valida. cap. 102. 190
De diuisione rerum emphyteoticarum. cap. 103. 191
De Seruitute prospectus. cap. 104. 192
De Itinere, actuque priuatis, necnon & via publica. cap. 105. 199
De Stillicidio, siue canali. cap. 106. 200
De Pariete communi. cap 107. 201
De Refectione rerum communium. cap. 108. 201
De Empcione, & venditione. cap. 109. 203
De Venditionibus, quæ per consortes fiunt. cap. 110. 203
Si venditorem venditam tradere, aut emptor recipere cesset. cap. 111. 204

De Ar-

De Arrhis . cap. 112. 206
De Alienatione rerum pupillorum , seu minorum . cap. 113. 207
De Venditionibus à decoctis factis . cap. 114. 214
De Venditionibus factis ab accusatis , seu iniquitatis . cap. 115. 217
Vt nullus bona Cameræ emere cogatur . cap. 116. 218
Vt emens bona Cameræ defendatur ab ea cap. 117. 219
De Redemptoribus litium alienarum , & de pacto quotæ litis . cap. 118. 219
Quod venditor cogatur facere , vt emptor libere possideat . cap. 119. 221
De Euictionibus . cap. 120. 223
De Locatione , & emphytheosi . cap. 121. 223
Quod res ad longum tempus , & in emphytheosim conducte pro dote obligari possint . cap. 122. pag. 226
Quod colonus partiarius vineæ requirat in vindemiis locatorem . cap. 123. 228
Quod emphytheosis finita relocetur successoribus . cap. 124. 229
De Feudis . cap. 125. 237
Si de feudo fuerit controuersia . cap. 126. 239
De Feudis pro dote obligandis . cap. 127. 240
De Pignoribus , & hypothecis , ac priuilegiis creditorum in personali . cap. 128. 241
De Iure dotis , & quemadmodum constante matrimonio repetatur . cap. 129. 242
De Dote à fratribus profecta . cap. 130. 245
De Lucro dotis , seu donatione propter nuptias . cap. 131. 246
Quando donationi propter nuptias locus sit . cap. 132. 252
Soluto matrimonio , intra quantum tempus dos , & donatio propter nuptias solui ,& restitui debeant. cap. 133. 252
De qua parte dotis mulier decedens testari possit . cap. 134. 253
De Reliquis donationibus inter virum , & vxorem . cap. 135. 256
De Vestimentis lugubribus , & funeris impensa . cap. 136. 257
De Fructu dotis pro alimentis . cap. 137. 258
Si per vidnam alimenta petantur . cap. 138. 263
Si alimenta per vxorem à viro petantur . cap. 139. 264
De Alimentis à patre liberis , & ex contrario , & per quemcumque præstandis . cap. 140. 266
Quod filiæ fœminæ , vel neptes paterno , & auito testamento acquiescant . cap. 141. 269
De Filiis in conditione positis . cap. 142. 273
Filiis illegitimis quantum relinqui possit legitimis non obstantibus . cap. 143. 275
Filii legitimati quantum ex testamento , vel intestato capere possint stantibus legitimis. cap. 144. pag. 278
De successionibus ab intestato . cap. 145. 279
De successione fratrum . cap. 146. 282
Vt possessio bonorum defuncti , in suos hæredes continuata censeatur . cap. 147. 285
De Noui operis nunciatione . cap. 148. 288
De Donationibus inter viuos , & causa mortis . cap. 149. 289
De Donationibus insinuandis . cap. 150. 293
De Contractibus sine certa solemnitate non valituris . cap. 151. 298
De Contractibus prohibitis cum filiisfamilias . cap. 152. 393
De Contractibus illicitis , & ciuantis nuncupatis . cap. 153. 402
De Læsione . cap. 154. 405
De Fideiussoribus . cap. 155. 406
Vt simul contra fideiussorem , & principalem procedi possit . cap. 156. 407
Vt Fideiussor petere possit le à fideiussione exitu. cap. 157. 407
De præscriptionibus . cap. 158. 409
De præscriptione pensionum , canonum , & censuum . cap. 159. 416
De Præscriptione spolii . cap. 160. 417
De cessione bonorum , & iudicris quinquennalibus . cap. 161. 419
De Pactis cum altero ex debitoribus insolidum . cap. 162. 422
De Pœnis conuentionalibus non exigendis . cap. 163. 422
De Obligationibus ad factum . cap. 164. 424
De Potentioribus molestantibus ciues in eorum possessionibus . cap. 165. 425
De Iurisdictione Iudicis, seu Capitanei apellationum,& nullitatum Verbis,& de illius Notario. c. 166 pag. 427
De Officio eiusdem Capitanei appellationum . cap. 167. 428
Intra quantum tempus appelletur . cap. 168. 434
De tempore redeundi pro apostolis . cap. 169. 435
De Repræsentatione appellationis . cap. 170. 437
De Appellationibus non recipiendis , & depositio faciendo . cap. 171. 437
De depositio in causis nullitatum . cap. 172. 440
De Appellationibus ab interlocutoris recipiendis, vel non . cap. 173. 440

Digitized by Google

Quod appellationes ante diffinitiuam ſcribantur per Notarium cauſæ. cap. 174. 442
De Appellatione ab expenſarum taxatione. cap. 175. 443
De Appellatione à deſertione, vel reiectione appellationis. cap. 176. 445
Vt à ſententijs Syndicorum non appelletur. cap. 177. 448
De Appellatione, & reductione à ſententijs Arbitrorum, & Arbitratorum. cap. 178. 449
De Appellatione à confeſſione cebiti cap. 179. 450
Ne in vna eademque cauſa ſecundo liceat prouocare. cap. 180. 452
De Appellatione à ſententia Capitanei. cap. 181. 458
De Appellatione à ſententijs Senatoris de appellationis cognoſcentis. cap. 182. 461
De Temporibus ad appellandum, & appellatione repræſentandum in tertia inſtantia. cap. 183. 461
De Proſecutione cauſæ appellationis. cap. 184. ibid.
De Teſtibus, & ſcriptis de nouo repertis in cauſa appellationis producendis. cap. 185. 464
De Suſpitione Capitanei appellationum. cap. 186. 466
De Conſultore eligendo. cap. 187. 467
De officio Conſultoris, & iportunis illius. cap. 188. 468
Vacante Officio Capitanei appellationis, Conſeruatores in habeant, c. 189. 470
De Appellationibus ſubditorum Caſtrorum, & Terrarum Romani Populi. cap. 190. 471
De Cauſis nullitatum. cap. 191. 472
De Appellationibus, & inſtimul de nullitate dicentibus. cap. 192. 483
De Electione executionis rei iudicatæ. cap. 193. 484
De Forma ſeruanda in pignore prætorio, vel etiam conuentionali mobili, vel immobili vendendo, & de nominibus debitorum. cap. 194. 488
De Executione facienda, iuris ordine ſeruato. cap. 195. 498
De Expenſis huis cap. 196. 509
De Salarijs Aduocatorum, & Procuratorum. cap. 197. 512
De Verborum, & rerum ſignificatione, cap. 197. 518

LIBRI SECVNDI.

QVi ad accuſandum admittantur. cap. 1. 539
De Forma accuſationis, & modo procedendi, ac cuſtodia reorum. cap. 2. ibid.
De Cautione ab accuſare volentibus præſtanda, & pœna eorum, qui delicta non probauerint. capitulo 3. 540
De Abolitionibus. cap. 4. ibid.
In quibus caſibus per inquiſitionem proceſſi poſſit. cap. 5. ibid.
De Modo procedendi per inquiſitionem. cap. 6. 541
Si mulier de delicto accuſatur, aut contra eam inquiratur. cap. 7. ibid.
Quando procurator admittatur, & de ſecuritate reis danda pro aliis exceſſibus, cap. 8. ibid.
Quod teſtes ex officio ſuper innocentia recipiantur, & eorum dicta integre deſcribantur. cap. 9. ibid.
De Termino reis dando. cap. 10. 542
De Minoribus. cap. 11. ibid.
De poſitionibus in cauſis criminalibus non faciendis. cap. 12. ibid.
De quæſtionibus & tormentis. cap. 13. ibid.
De Termino dando capto capitaliter diffidato. cap. 14. ibid.
De Libro diffidatorum & inueſtigatorum, & eorum nominibus publicandis. cap. 15. ibid.
Quod diffidati impune offendi poſſint, & quando in iudicio eſſe permittantur. c. 16. 543
De Homicidio. cap. 17. ibid.
Si homicidium ab aliqua Ciuitate, vel Caſtro de Vrbis diſtrictu committatur. cap. 18. ibid.
De Pace, & quibus non ſuffragetur. cap. 19. ibid.
De Beneficio pacis. cap. 20. 544
De Beneficio confeſſionis. cap. 21. ibid.
Vt ſemel gratioſe à carceribus liberati, amplius non liberentur. cap. 22. ibid.
De Pace per metum extorta, & quod ſecuritas non habeat vim pacis. cap. 23. ibid.
De Occidentibus & percutientibus per pecuniam vulgo Aſſaſſinis vocatis. cap. 24. ibid.
De Pace fracta. cap. 25. ibid.
De Frangentibus ſecuritatem vel treugam. cap. 26. 545
Quomodo pacis ſecuritas fracta intelligatur. cap. 27. ibid.
De Frangentibus reconciliationem oſculo oris aut aliter factam. cap. 28. ibid.
Qui, & quibus caſibus petere poſſint ſecuritatem & fideiuſſores de non offendendo. cap. 29. ibid.
Si ſecuritas per ciuem ab aliquo de diſtrictu petatur. cap. 30. 546
De Inferentibus, & nunciantibus minas. cap. 31. ibid.
De inuitam inferentibus pœnis. cap. 32. ibid.
De Sumentibus vindictam contra innocuos. cap. 33. 547
De Tumultuoſis armatorum collectis. cap. 34. ibid.
Quæ dicantur illicitæ collectæ, cap. 35. ibid.
De Incendiarijs. c. 36. ibid.
De Receptoribus delinquentium. cap. 37. 548

Digitized by Google

De Brigosis, & qui se domi pro briga includere possit, & quos secum retinere. cap. 38. ibid.
De Brigosis non permittentibus executores eorum domos perquirere. cap. 39. 549
De Visitatione brigosorum permissa. cap. 40. ibid.
De Offendentibus Magistratus, Aduocatos, vel Procuratores, aut executionem impedientibus. cap. 41. ibidem.
De Blasphemia. cap. 42. ibid.
De Crimine lesæ maiestatis. cap. 43. ibid.
De Falsa moneta. cap. 44. 550
De vendentibus aut erogantibus falsas monetas, & de fundentibus, & minuentibus monetam. cap. 45. ibidem.
De Testibus falsum deponentibus. cap. 46. ibid.
De Testibus contraria deponentibus. cap. 47. ibid.
De Fabricantibus & fabricare facientibus falsa instrumenta, & priuata scripturas. cap. 48. 551
De Sodomitarum pœna. cap. 49. ibid.
De Adulterio, & incestu. cap. 50. ibid.
De Stupris, & violentijs. cap. 51. ibid.
De raptu meretricum, & vi eis illata. cap. 52. 552
Intra quantum tempus de violentia mulieri illata liceat accusare. cap. 53. ibid.
De Concubinis. cap. 54. ibid.
De Plagiarijs. cap. 55. ibid.
De Priuato carcere. cap. 56. ibid.
De Proditoribus. cap. 57. ibid.
De Latronibus etiam nocturnis & Pyratis. cap. 58. ibid.
De Furibus. cap. 59. Ibid.
De Sordibus, & corruptela Iudicum. cap. 60. 553
De Termino moto. cap. 61. ibid.
De Aggressoribus, & aggressione nocturna ac diurna. cap. 62. ibid.
De Vallis, seu repagulis, & sbarris non faciendis. cap. 63. ibid.
De Aggressoribus vulnerātibus in facie cū cicatrice, aut cū membri mutilatione vel debilitatione. c. 64. ib.
De Percussionibus cum sanguine, vel sine. cap. 65. 554
De Percutientibus ad ignominiam. cap. 66. ibid.
De Percutientibus pugno, vel alapa. cap. 67. ibid.
De Proficientibus stercora, aut corpus ad fenestras, vel ostia aliena, deque famosis libellis. cap. 68. ibid.
De Ponentibus manum ad arma, & terrorem alteri inferentibus. cap. 69. ibid.
De Aliis iniurijs in personam factis. cap. 70. ibid.
De Verbis iniuriosis. cap. 71. 555
De Incidentibus vineas, vel pergulas. cap. 72. ibid.
De corrumpentibus arma, vel picturas alienas. cap. 73. ibid.
De Aestimatione iniuriarum. cap. 74. ibid.
De Prohibita delatione armorum. cap. 75. ibid.
De Ferentibus, aut facientibus plumbatam. cap. 76. ibid.
De vi, & vi armata. cap. 77. ibid.
Vt filii in parentes delinquentes, parentum arbitrio puniantur. cap. 78. 556
De pœnis minorum delinquentium. cap. 79. ibid.
De patre non grauando pro filio. cap. 80. ibid.
De Duplicatione pœnarum ratione loci, & temporis. cap. 81. ibid.
De Arbitrio Senatoris in pœnis augendis. cap. 82. ibid.
De Portione pœnarum, & quod rei non soluentes luant in corpus. cap. 83. ibid.
Vt iudices inquisitiones, & accusationes cœptas prosequantur. cap. 84. ibid.
De Officio Paciariorum. cap. 85. 557
De Corrigentibus familiam. cap. 86. ibid.
De Corrigenda ignauia iuuentutis. cap. 87. ibid.
De Congregatione officialium facienda pro obseruantia constitutionum. c. 88. ibid.
Vt de similibus ad similia procedatur. cap. 89. 558

LIBRI TERTII.

DE Studijs liberalibus Vrbis. cap. 1. 558
De Sacrato consilio. cap. 2. ibid.
De Publico consilio. cap. 3. 559
De aliis Constitutionibus officium Conseruatorum concernentibus. cap. 4. 560
De Furnariorum delictis. cap. 5. 562
De Macellariorum delictis. cap. 6. ibid.
De Salsamentariorum, seu Pizzicarolorum delictis. cap. 7. 563
De aliis Constitutionibus officium regionum concernentibus. cap. 8. ibid.
De officio Scribarum Senatus. cap. 9. 564
De Aliis ad officium Procuratoris Cameræ concernentibus. cap. 10. ibid.

De Of-

De Officio Gabellarii maioris, & illius Notarij, & de suis Extraordinariis. cap. 11. 565
De Officio Camerarii Cameræ Vrbis. cap. 12. ibid.
De Officio quatuor Defensorum decretorum. cap. 13. 566
De Officio Secretarii Conseruatorum. cap. 14. ibid.
De Officio Scriptoris Conseruatorum. cap. 15. ibid.
De Officio Depositarii Populi Romani. cap. 16. 567
De Officio Depositarii Palatii Conseruatorum. cap. 17. ibid.
De Officio Reuisoris Palatii Conseruatorum. cap. 18. ibid.
De Officio Extraordinariorum maiorum, & minorum. cap. 19. 568
De Officio Notarii Conseruatorum. cap. 20. ibid.
De Officio Ratiocinatoris, siue Computistæ, necnon & generalis Antigraphi. cap. 21. 569
De Officio Notarii Cameræ. cap. 22. ibid.
De Officio Scriptoris Cameræ. cap. 23. ibid.
De Officio Magistri Mastati. cap. 24. 570
De Officio Executoris Palatii Conseruatorum. cap. 25. ibid.
De Præconibus, siue Banditoribus. cap. 26. ibid.
De Modo creandi officialium Romani Populi. cap. 27. ibid.
De Officio Electorum, siue Imbussulatorum. cap. 28. 571
Qui Officiales in solemnitatibus Magistratum comitari tenentur. cap. 29. 572
De Applicatione pœnarum delinquentium officialium prædictorum. cap. 30. ibid.
De Forma in venditionibus reddituum Romani Populi seruanda. cap. 31. ibid.
Ne quis pluribus fungatur officiis. cap. 32. ibid.
De Officiis per substitutos non exercendis. cap. 33. 573
De Officialibus incidentibus in brigam. cap. 34. ibid.
Ne Officia Terrarum Romani Populi Ciuibus committantur. cap. 35. ibid.
Vt Officiales Terrarum Romani Populi caueant de stando syndicatui. cap. 36. ibid.
De Clericis ad officia Capitolina non admittendis. cap. 37. ibid.
De electis ad officia, reculantibus acceptare. cap. 38. ibid.
De Officio Magistrorum Viarum. cap. 39. ibid.
De Officio Magistrorum Iustitiariorum. cap. 40. 575
De Arte Bobacteriorum. cap. 41. 576
De Consulibus artium. cap. 42. ibid.
De Statutis Artificum Senatori, & Conseruatoribus exhibendis. cap. 43 ibid.
Vt Officiales artium fint annales. cap. 44. 577
Vbi ius dicant consules artium. cap. 45. ibid.
De Ponderibus. cap. 46. 577
De Mensuris. cap. 47. ibid.
De Vendentibus rem pro re. cap. 48. 578
De Nundinis, & ordine in eis seruando. cap. 49. ibid.
De non emendo in locis prohibitis. cap. 50. 579
De frumento, & ordeo in Platea Campi Floræ vendendo. cap. 51. ibid.
Quod riparum merces ante triduum per negotiatores non emantur. cap. 52. ibid.
De Monopoliis. cap. 53. ibid.
Quod annona ad Vrbem libere deferri possit. cap. 54. ibid.
Vt inuitus in districtu vectigal, aut pedagium exigat. cap. 55. ibid.
De Ciuium Romanorum immunitate. cap. 56. ibid
Quando aduenæ Ciuium Romanorum priuilegio vti possint. cap. 57. 580
Vt Romani Ciues etiam delinquentes in districtu ad Senatorem remittantur. cap. 58. ibid.
De Iuramento per Barones præstando. cap. 59. ibid.
De Viis publicis districtus reaptandis, & à latronibus custodiendis. cap. 60. 581
De Venatitiarits. cap. 61. ibid.
De Morendinariis. cap. 62. ibid.
De Sartoribus. cap. 63. ibid.
De Aromatariis, siue Pharmacopolis. cap. 64. ibid.
De diebus festis obseruandis. cap. 65. 582
Quod in mari, & flumine piscari liceat. cap. 66. ibid.
De Capitibus piscium Conseruatoribus dandis. cap. 67. ibid.
Vt pisces, syluestria animalia, & alia vbique in Vrbe vendi possint. cap. 68. ibid.
De Occidentibus Animalia aliena. cap. 69. ibid.
De interficientibus lupum. cap. 70. ibid.
Ne animalia, & pelles emantur à pastoribus, vel ignotis. cap. 71. ibid.
Ne Porci per Vrbem discurrere permittantur. cap. 72. 583
De equis mortuis in seruitio Romani Populi. cap. 73. ibid.
De ludis prohibitis. cap. 74. ibid.
De immunditiis in locis publicis, & riuis aquarum non proiiciendis. cap. 75. ibid.
De famulis cogendis ad seruitii tempus implendum. cap. 76. ibid.
Quod ludæi non sint exempti à collectis Agonis, & Testaciæ. cap. 77. ibid.

Ne

Digitized by Google

Ne Iudæi alibi quam in campis assignatis sepelliantur. cap. 78. ibid.
De Vineis custodiendis. cap. 79. ibid.
Quod Vassalli Romani Populi Baronibus vassallagium non iurent. cap. 80. 584
De Antiquis ædificiis non diruendis. cap. 81. ibid.
De Aqua Circi, & aliis aquis non deriuandis. cap. 82. ibid.
De Aquæ Mariæ alueo purgando. cap. 83. ibid.
De Fonte Trittij, siue Aqua Virgine. cap. 84. ibid.
De Naufragijs. cap. 85. ibid.
De Custodia Carcerum. cap. 86. 585
De Pecuniis erogandis in ludis Agonis, & Testaciæ. cap. 87. ibid.
De Annulis, & brauijs ludi Agonis, & Testaciæ. cap. 88. ibid.
De Curribus Capi Testaciæ. cap. 89. 586
De Campo Testaciæ à nemine occupando. cap. 90. ibid.
De Viarijs Iudicum, & Salario Assessorum. cap. 91. ibid.
De Salarij Aduocatorum, & Procuratorum. cap. 92. ibid.
De Mercedibus Notariorum pro Instrumentis publicis. cap. 93. ibid.
De Mercede Notariorum pro Sententijs. cap. 94. 587
De Mercede Notariorum pro Iudicarijs actibus cap. 95. ibid.
De Mercede Prothonotarij. cap. 96. 589
De Mercede Notarij Magistratorum Viarum. cap. 97. ibid.
De Mercede Notarij Maleficiorum, & relaxatione Carceratorum. cap. 98. 590
De Mercede Custodis Carcerum. cap. 99. 591
De Mercede Capitanei, siue Executorum Curiæ Capitolij. cap. 100. ibid.
De Mercede Scribarum Senatus. cap. 101. 592
De Mercede Notarij Conseruatorum. cap. 102. ibid.
De Mercede Secretarij Conseruatorum. cap. 103. 593
De Mercede Scriptoris Conseruatorum. cap. 104. ibid.
De Mercede Notarij Cameræ. cap. 105. ibid.
De Mercede Scriptoris Cameræ. cap. 106. ibid.
De Mercede Notarij Gabellarij Maioris. cap. 107. ibid.
De Mercede Marescalli, seu Executoris Palatij Conseruatorum. cap. 108. 594
De Mercede Præconum, seu Bannitorum. cap. 109. ibid.
De Taxa seruanda per Custodes Portarum, & Pontium. cap. 110. ibid.
Vt in casibus mercedum non expressis, similes attendantur. cap. 111. 595
Vt Notarij, Officiales, & Custodes sint contenti mercedes eis constitutæ. cap. 112. ibid.
Vt omnes Officiales publice habeant taxas mercedum affixas. cap. 113. ibid.
Forma de' Bandi de' Maestri Giustitieri. ibid.

Elenchus Bullarum Summorum Pontificum.

Gratiæ, Immunitates, & Facultates, per Summos Romanos Pontifices Almæ Vrbis Romæ, Populoque Romano conceſſæ.

Bonifacij VIII. Littera in fauorem Magiſtrorum, & Scholaſticorum in Gymnaſio Almæ Vrbis profitentium. 598

Eugenij IV. Littera in quibus ſalarium Magiſtris in Gymnaſio Almæ Vrbis profitentibus, de vini forenſis vectigali aſſignatur. 599

Iulij II. Littera per quas vini vectigal, quod à ſalario Magiſtrorum profitentium ſupereſt in refectionem murorum Almæ Vrbis Romano Populo aſſignatur. 601

Leonis X. Littera de conducendis Magiſtris, de ceſſantibus, de Bidello, Rectore, Reformatoribus, & reliquis. 602

Sixti IV. Littera contra ſumentes vindictam contra innocuos, necnon & contra Brigoſos, & in fauorem Paceriorum. 605

Innocentij VIII. Littera contra ſumentes vindictam in perſonam tertij, ac contra Brigoſos & quod à ſententijs Paceriorum non appelletur 607

Innocentij VIII. Littera aliarum confirmatoria, contra homicidas, & ſumentes vindictam, ac minantes, & nunciantes minas. 609

Pij V. Littera confirmatoria aliarum Summorum Pontificum contra homicidas, Bannitos, & alios facinoroſos. 611

Pij V. Ordinatio, vt eius littera contra homicidas, bannitos, & alios facinoroſos, eorumque receptatores edita ſingulis annis publicè legantur. 619

Pij V. Littera confirmatoria aliarum Leonis predeceſſorum contra Barones Communitates non cuſtodientes eorum Territorium. 619

Pij II. Littera, quod antiqua edificia Vrbis, & eius diſtrictus non diruantur. 622

Sixti IV. Littera contra ſubtrahentes, aut aſportantes lapides porphyretices, & alios, in c. non reliqua ornamenta ex Eccleſijs. 623

Capitula declaratoria iuriſdictionum Curiarum Vrbis per S. D. N. Sixtum IV. Pont. Maximum. 624

Iulij II. Littera diſtinctionis iuriſdictionem, & Tribunalium. 625

Iulij II. Littera per quas Romanus Populus ad ſuperioritatem, quam habet in Ciuitate Tiburtina reintegratur, & Statuta, & noua reformationes confirmantur. 627

Iulij II. Breue ſuper iuriſdictionem Capitoly. 628

Pauli III. Confirmatio reintegrationis, ac reformationis iuriſdictionis Curiæ Capitolinæ, 629

Pauli IV. Motus proprius iuriſdictionum, & gratiarum Romano Populo conceſſarum. 630

Pij IV. Motus proprius Inclyto Populo Romano conceſſus ſuper reintegratione iuriſdictionum Curiæ Capitoly. 632

Leonis X. littera gratiarum Populo Romano conceſſarum. 633

Sixti Quarti Littera de adificijs, & nouis operibus conſtituendis ad decorem Ciuitatis. 636

Leonis X. Littera facultatis teſtandi de rebus edificatis, ſeu etiam emptis in Vrbe, etiam in fauorem incapacium, necnon & iuris congrua. 639

Pij Quarti Confirmatio iuriſdictionis, & facultatum DD. Magiſtrorum Viarum, cum pluribus aliarum litterarum declarationibus, & ampliationibus ad vtilitatem, & decorem Almæ Vrbis. 643

Pij V. Littera per quas reducuntur ad viam iuris communis ea, quæ à Sixto Quarto, Leone Decimo, Pio Quarto, & alijs Rom. Pont. edita fuerunt ſuper iure congrua. 653

Gregory XIII. Conſtitutio de edificijs, & iure congruo. 655

Decretum Rev. Cam. Apoſt. ad fauorem Inquilinorum, ſuper quo Magiſtri Viarum, ac cæteri Iudices cauſas prædictas cognoſcere poſſunt. 659

Pauli Tertij. Littera in fauorem ſeruorum libertatem in Palatio Conſeruatorum acclamantium. 660

Pij V. Conſtitutio ſuper forma creandi Cenſus. 661

Gregory XIII. Conſtitutio ſuper Doctoribus Romanis ad lecturam in Studio, ſeu Gymnaſio Almæ Vrbis in quacunque facultate eligendis. 662

Pauli V. Conſtitutio ſuper Reformatione Tribunalium Vrbis, cui adiuncta ſunt Taxa, & aliæ nonnullæ ordinationes. 663

ANNO-

ANNOTATIONES IN PRIMVM LIBRVM IVRIS MVNICIPALIS ROMANAE VRBIS, QVOD STATVTA APPELLANT.

AVCTORE

Ioanne Baptiſta Fenzonio Nobili de Braſichella I. C. Comite Palatino, & Equite Aurato, Sacræ Cæſareæ Maieſtatis Conſiliario, olim ipſius Vrbis SENATORE.

DE ORIGINE, INCREMENTO, & ſtatu iuriſdictionis Fori Capitolini Vrbis Romæ.

Compendiaria Enarratio.

DE MAGISTRATIBVS Romanis.

REmotâ, cùm Romana Reſpublica in poteſtate Regum fuit, omnia Regum arbitrio adminiſtrata ſunt: penes enim eos ſummum ius vitæ, necisque, & omne gerendi belli imperium fuit, penes eoſdem vniuerſa Reſpiſdictio fuit: Siquidem, quod eſt in Annalibus Dionyſij, Romulus Rex alia iudicauit, alia aliorum Iudicio permiſit, neque vero alios Regibus Magiſtratus fuit, quàm Tribunos Celerum, qui rem militarem cum eo curarent &, quod multis placuit, etiam Quæſtores, qui publicam pecuniam tractarent. Vbi verò Vrbe abſuturus Rex erat; Præfectus Vrbi, cum poteſtate relinqui, & Rege mortuo: Interreges prodi ſolitos fuiſſe, qui Reſpublicam interea, dum Rex alius crearetur, gubernarent. Extinctis autem Regibus, Conſules duo creati ſunt in omnibus rebus, præſertim Regibus poteſtate, atque imperio; præter quàm, quod illi perpetui, hi annui: ille vnus, hi duo erant, neque enim ſolùm, quod in promptu eſt, bella geſſerunt, ſed etiam ius dixerunt. Deinde poſt annum xvj. Tribuni Plebis creati ſunt, ad Plebem à Conſularibus iniurijs prohibendam; eodemque anno creati Aediles plebis, ad ædes ſacras, in quibus Plebiſcita ſeruarentur, teſte Pomponio, mendoſe. Anno inde ab Vrbe condita cccx. cùm Conſules perpetuis bellorum curis impediti cenſum in Ciuitate peragere nequirent, Cenſores duo, qui quinto quoque anno cenſum, luſtrumque facerent, inſtituti; eam quoque curationis publicæ partem Conſulibus ademerunt, quod idem poſt annos etiam octoginta Prætor, & Aediles Curules creati fecerunt: Prætor enim ad ius in Vrbe dicendum, cui rei vacare iam Conſules propter bellicas curas non poterant, eſt creatus. Hæc vſque *Sigonius de antiquo Iure Ciuium Romanorum l. 1. cap. 20. de Magiſtratibus*, qui ſubinde etiam aliorum Magiſtratuum creationem pro ſerie temporum eruditè proſequitur. Hæc verò omnia, quæ ſummatim perſtrinxit Sigonius, plenius antè recenſuerat *Caius I. C. in l. 2. ff. de orig. Iur.* ſed ne nos inſtituti noſtri limites egrediamur, hic ſubſiſtimus, cum ad originem, ac inſtitutionem Prætoris deuenerimus, qui ſanè Magiſtratus iuridicundo ſolus in Vrbe præfuit: ſolus inquam Magiſtratus, licet plures, & varij Prætores diuerſis temporibus electi fuerint: primum autem anno Vrbis condite cccxcv. 118. Prætor vnus Vrbanus conſtitutus eſt, qui in ipſa Vrbe ius diceret, *teſte Liuio, Plutarcho, & Pomponio refert Panuinius in Commentario de Ciuitate Romana, titulo de nominibus omnium Magiſtratuum Populi Romani ab Vrbe condita, vſque ad Conſtantinum Imperatorem, ſub initio pag.* 301. Verum propter peregrinorum multitudinem, ad Vrbem confluentium, cùm Prætor vnus iuridicundo omnibus non ſufficeret, anno ipſius Vrbis condite DXII. adiectus eſt Prætor alter nuncupatus Peregrinus, vtpotè qui peregrinis, reliquiſque, qui Ciues non eſſent, in Vrbe litigantibus, ius diceret; vt Liuius lib. 22. in hæc verba ſcribit, *Romæ inter ſiſcendi vrbana ſors Pomponio inter Ciues Romanos, & peregrinos Publio Furio Philo euenit. & lib. 23.* Prætores Prouincias ſortiti Lucius Aprutius vrbanam

iuriſdictionem Marcus Acilius Glabrio inter Ciues, & peregrinos: Idem Panuinius, qui & alios deinde recenſet Prætores creatos ad quindecim in vniuerſum, diuerſis Prouincijs bello in poteſtatem redactis, nominatim attributos: quę pariter comprobat *Pollexas Hiſtoriæ Fori Romani lib. 3. c. 4. Roſin. Antiqu. Rom. lib. 9. cap. 6.* Et magna quippe fuit penes Prætorum Magiſtratum publici, priuatique iuris poteſtas: ſiquidem nouum ius condere, & vetera abrogare facultatem habuerit, & vſque adeo Prætoris poſtmodum aucta fuit auctoritas, vt quod Prætor edixiſſet, ius honorarium appellaretur, *vt Liuius lib. 5. & Inſtinianus Imperator in §. Prætorum quoque edicta, Inſtit. de iur. nat. gent. & cin.* & Prætori regia inſignia, ſella curulis, trabea, lictores ſex, & Conſulares apparatus dabantur, auctoribus Feſto, Flauio, atque Liuio, quę poſtiſſimum annotauit *Granat. ad Veſtr lib. 2. cap. 15. num. 7.* hęc ipſa verò, pluraque alia vberius recenſet *Alexander ab Alexandro genial. dier. lib. 2. cap. 15.* Cæterum Prætoris Vrbani officio re ipſa hoc tempore fungitur, mutato nomine, Senator Vrbis nuncupatus: is enim in Clino Capitolino reſidet, & Romanis Ciuibus, atque Incolis ordinaria facultate, Summi tamen Pontificis auctoritate, ius dicit; is verò tres habet ſub ſe Iudices in eodem Prætorio, ſecum vna commorantes, quorum duo ordinaria iuriſdictione perfunguntur, & Collaterales appellantur, nempè vnus dicitur primus, alter ſecundus Collateralis; tertius verò eſt Iudex maleficiorum, id eſt latrunculator: de prædictis agit *Veſtr. dicto lib. 2. cap. 15. & Granat. ibidem num. 7. Moderni tractat. de Tribunalibus Vrbis cap. 2. num. 74.* vbi aſſeritur communiter, omnes fateri, quod Senator Vrbis Prætori Vrbano in iuriſdictione ſucceſſerit. *Petr. Gregor. Syntagm. iur. par. 3. lib. 47. cap. 25. in fine, Azor. inſtit. moral. par. 2. lib. 5. cap. 40.* merito videndus. Qua autem ratione, & quo tempore Prætoris nomen dimiſſum, ac Senatoris aſſumptum ſit, planè non conſtat: quod & ipſe *Granat.* Vir eruditiſſimus ſe neſcire ibidem profiteatur. *Panuinius autem lib. 1. Faſtorum c. de Patricijs, & Senatoribus in fine*, habet hæc verba. *Senatorius, qui & ampliſſimus ordo dicebatur, Roma vſque ad Inſtinianum Imperatorem, & bellum Gothicum Italicum perduranit, in quo omnis ferè Romana Nobilitas, atque in primis viri Senatorij omnes à Gothis exciſi ſunt, ſenſimque Exarchorum Tyrannide cum Imperij Occidentalis vaniſſimo caſu cum Ordinis nomen, tum Dignitas ipſa defecit, Duces, & iudicibus aliquot Vrbem pro Imperatore Conſtantinopolitano adminiſtrantibus. Porrò circa annum Chriſti MCXI. Senatorius Ordo à Romanis veſtitutus, atque circiter triginta Senatores, contra Romani Pontificis voluntatem facti, diù Vrbis Imperio non ſine magnis ſeditionibus, & inteſtinis diſcordijs potiti ſunt, donec ſenſim deficientibus ad viginti primò, mox decem, deinde ſex, poſtremò ad numerum duorum redacti fuere. Duos autem Populi Rectores, qui ex triginta illorum ordine reliqui fuerant, quos Senatores Populus Romanus appellabat, diù Vrbem adminiſtraſſe conſtat, donec, & eorum poteſtate à Romanis Pontificibus abolita, vnus tantum relictus fuit, qui Romanis Prætoris loco eſſet, qui in antiqua Inſtitutionis imperium Vrbis Senator adhuc appellatur.* Hucuſque *Panuinius, ſed & Flau. Blond, decad. 2. lib. 7.* poſt annum ſalutis 1226. tradit, quod cœperant paulò ante Romani exploſo Conſulum Magiſtratu, Senatores quandoque binos creare annuos, quibus eadem penè, quæ antea Conſulibus fuerat, cuſtodiæ Vrbis, dicendique iuris poteſtas eſſet attributa. *Et eodem libro*, Vrbano Quarto Pontifice, inquit, quod Romani, omiſſa Senatoris ex Romana gente pridem ſolita creandi conſuetudine, Senatorem, tunc primum externæ originis habere cœperunt Brancaleonem Bononien. quod & *Platina refert in vita ipſius Vrbani*, ipſumque Brancaleonem appellat virum magni animi, & conſilij, atque *etiam lib. 10. idem auctor* meminit, quod Romæ datus ſingulo Semeſtri à Pontifice Senator ius dicebat, nempè Vrbano Quarto, & Gregorio Nono Pontificibus. Cæterum humilce Magiſtratus Titulo Senatoris, de quo hic agimus, ſat antiqua adhuc memoria reperitur, qua de re diximus etiam infra ad capitulum tertium de Senatore deligendo: nam apud Platinam in Vita Nicolai Papæ Tertij, electi anno Domini 1278. de Senatoria illa dignitate ſit mentio, ſic & in vita Martini Quarti immediatè ſucceſſoris Nicolai, atque in Conſtitutione Bonifacij Octaui edita anno MCCCII. in fauorem Magiſtrorum, & Scholaſticorum in Gymnaſio Almæ Vrbis profitentium datur facultas Senatori, vel Senatoribus, qui pro tempore fuerint, in Vrbe contra Laicos procedendi, & faciendi, quod iuſtitia ſuadebit. De iuriſdictione Senatoris pariter agitur in Conſtitutionibus aliorum diuerſorum Pontificum, qui poſtea fuerunt, vt in Capitulis declaratorijs iuriſdictionis Curiarum Vrbis editis per Sixtum Quartum 12. Iul. MCDLXXIII. & in litteris Iulij Papæ Secundi diſtinctionis iuriſdictionum, & Tribunalium datis, anno Dom. MDXII. quinto Kal. Aprilis. & de iuriſdictione Curiæ Capitolij plenius habetur in alijs litteris eiuſdem Iulij in forma Breuis ſub die 15. Aprilis eiuſdem an. MDXII. Itidem de cauſis ad Forum Capitolinum ſpectantibus, prædictorum Pontificum litteræ confirmantur à Leone Decimo in litteris gratiarum Populo Romano conceſſarum quarto decimo Kalendas Aprilis Anno MDXII. ſic etiam ab eodem per alias litteras datas anno Domini MDXIII. Nonis Nouembris confirmatur re ipſa iuriſdictio Senatori attributa à Papa Bonifacio Octauo, de qua ſupra: & Paulus Papa Tertius confirmauit Iuriſdictionem Curiæ Capitolinæ à ſuis prædeceſſoribus conceſſam, vt legitur in litteris de confirmatione reintegrationis, ac reformationis iuriſdictionis Curiæ Capitolinæ datis decimo Kalendas Octobris Pontificatus ſui anno tertio; quas quidem litteras Pauli Tertij deinde confirmauit Paulus Papa Quartus, vt in litteris iuriſdictionum, & gratiarum Romano Populo conceſſarum motu proprio expeditis quarto Kalendas Decembris Pontificatus ipſius anno primo. Deinde etiam Pius Papa Quartus, Senatoris, & Curiæ Capitolinæ iuriſdictionem omnimodam, & integram, prout ea ab alijs Romanis Pontificibus prædeceſſoribus ſuis conceſſa fuerat, motu proprio confirmauit, & ampliorem reddidit.

Verum ipſius Curiæ Capitolij iuriſdictio nouiſſimis Statutis Vrbis Pontificia auctoritate conditis, & approbatis poſtremò apertius explicata, & confirmata apparet, præcipuè capit. 41. de Foro Competenti libro primo: quæ quidem iuriſdictio poſtea demum declarationem recepit per Conſtitutionem felicis recordationis Pauli Quinti ſuper reformatione Tribunalium Vrbis editam anno MDCXII. 10. Martij feliciſſimi eius Pontificatus anno VII.

PRAE-

PRAEFATIO.

SVMMARIVM.

1 *Præludia generalia ad materiam ſtatutorum, qui nam iuris Interpretes conſcripſerint.*
2 *Statutorum alia cenſentur ordinatoria iudicij, alia deciſoria.*
3 *Quæ ſint ordinatoria.*
4 *Quæ ſint deciſoria.*
5 *Statuta loci, vbi lis agitur, quo ad ordinatoria iudicij ibidem omnino ſeruari debent, etiamſi litigantes ſint alterius fori.*
6 *Litigantes quaſi contrahunt in iudicio.*
7 *Subditus quis efficitur ratione quaſi contractus, qui aliàs ſubditus non erat.*
8 *Statuta ordinatoria iudicij ligant etiam Clericos litigantes coram Iudice ſeculari.*
9 *Cauſa regitur ſecundum naturam iudicij, vbi lis agitatur.*
10 *Leges Eccleſiaſticæ in actis ordinatorijs iudicij ligant etiam laicos litigantes coram Iudice Eccleſiaſtico.*
11 *Statuta deciſoria etiam in alijs Foris, ac Tribunalibus Ciuitatis, ac diſtrictus, generaliter ſeruari debent, quod in ſpecie de ſtatutis Verbis traditur.*
12 *Statutis quibuſcunque vti volens, habere, ac ſeruare debet omnes qualitates ab eiſdem ſtatutis requiſitas*
13 *Statutorum materiam qui nam Doct. ex profeſſo pertractauerint.*

1 AD faciliorem intellectum, & explicationem Statutorum conferunt *hinc* plurimum generalia quædam præludia è communibus Iuris regulis deſumpta, quæ quidem Doctores aliqui in vnum collegerunt, atque præpoſuerunt ſcholijs, & lucubrationibus ſuis ad propria quarundam Ciuitatum ſtatuta, quæ illuſtranda ſuſceperunt, ſicuti *Afflict. in Conſtit. Neapol. Carpan. ad ſtat. Mediolan. Montreſen. ad ſtat. Bonon. Sola ad conſtit. Subaud. Tort. ad ſtat. Papiæ*: ſed plenius, ac diſtinctius ex profeſſo id præſtitit proprio Commentario *Alderan. Maſcard.* editis concluſionibus tredecim ad generalem quorumcunque ſtatutorum interpretationem accommodatis, quæ quidem ſingulæ ampliationibus, ac limitationibus copioſè exornantur. Quocirca nos ſupernacaneum duximus actum agere, maximè quia eadem ſuis locis infra Annotationibus noſtris inſeruimus. Attamen hoc loco pauca quædam non omiſerimus, quæ ad ſtatutorum noſtrorum interpretationem potiſſimum pertinere videntur, & ab alijs, qui de ſtatutis generaliter, vel particulariter ſcripſerunt, in præludijs ſaltem pertermiſſa, vel certè explanata non apparent. In primis verò illud animaduertendum videtur, alia ſtatuta cenſeri ordinatoria litis, ſeu iudicij; alia deciſoria, qualia ſint acta, vel materiæ, de quibus ſtatuitur, vti iuris interpretes tradiderunt. Ordinatoria acta dicuntur, quæ tendunt ad litis ordinem, & modum procedendi, ſicuti libellus, citatio, litis conteſtatio, ſatiſdatio, iuramentum calumniæ, delatio iuramenti, & ſimilia; Item ſtatutum di-

2 citur ordinatorium, vbi datur certum modum procedendi, & exequutionem certo Iudici committit, iuxta *deciſ. Rot. in Romana Spolij 9. Iunij 1606. coram Cardinali Lancellotto inniori impreſſa per Marcheſ. de commiſſ. par. 2. vbi de commiſſ. reſtit. integr. fol. 202.* Deciſoria autem habentur illa, quæ litis deciſionem reſpiciunt, ſicuti teſtium atteſtationes, inſtrumenta, confeſſiones, & alia ſimilia acta probatoria, ita declarat *glo. in Clem. ſæpè verbo defenſiones de verb. ſignif.* conferunt tradita per *Franc. in cap. 7. ſi duobus. §. denique num. 4. & ſeq. de appell. & in cap. 59. vt debitus num. 18. eod. tit. & plenius Maſcard. ad gener. ſtat. interpret. concl. 7. nu. 76. & ſeq. & Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 2. num. 455. & ſeqq. & nouiſſimè Graff. de effect. cleric. 2 effect. 2 num. 135. vſque ad num. 157.* noſque infra locis opportunis ſigillatim exponemus quæ nam ſtatuta habeantur pro ordinatorijs iudicij, & quæ pro deciſorijs. Porro huiuſce diſtinctionis effectus maxi-

5 mi eſt momenti: ſi quidem quoad acta ordinatoria ſeruari debent ſtatuta eiuſdem fori à Iudicibus, & à quibuſuis etiam forenſibus litigantibus in foro eorundem ſtatutorum tantum, non autem in alijs foris, vel Tribunalibus, *Bart. in l. 1. n. 15. C. de Summ. Trinit. & fid. Cath. Alex. conſ. 164. nu. 3. lib. 6. vbi etiam num. 6.* hanc

6 de ordinatorijs rationem afferunt, quia in Iudicio quaſi contrahitur *l. 1. §. idem ſcribit, ff. de peculi. l. de ætate, §. qui interrogatur, ff. de interrog. actio.* ideo ratione talis quaſi contractus efficitur ſubditus ille, qui aliàs non erat ſubditus *l. hæres abſens, §. proinde, & l. interdum §. fere ff. de Iudic. c. fin. de for. compet. Roman. conſ. 367. n. 11. Bellamer. deciſ. 78. Caſtren. conſ. 320. nu. 5. l. 1. Blanc. tract. de compromiſſ. inter tract. vniuerſ. iuris lib. 3. par. 1. quæſt. 1. princip ſub nu. 32. fol. 557. in fin. & fol. ſeq. in princip.* vbi teſtatur de communi opinione, & alij plures relati per *Scacc. dicto cap. 2. num. 525. & ſeq.* quod in ſpecie de ſtatutis Verbis traditum eſt. *Rota coram Seraphin. deciſ. 208. num. 2. & coram Ludouiſ. poſtea Gregorio Papa XV. deciſ. 18. num. 7.* vbi & additio plures alias cumulat *deciſ. num. 11. & coram Caual. deciſ. 62. ſub*

8 *num. 7.* atque amplius etiam Clerici litigantes coram Iudice ſeculari ſubijciuntur ſtatutis diſponentibus circa ordinatoria iudicij. *Dec. in cap. Eccleſia S. Mariæ num. 44. de conſtit.* vbi etiam *Felin. ſub num. 81. verſ. tertius caſus eſt, & nu. 55. eodem cap.* vbi quod pariter è conuerſo idem

9 ſeruetur, vbi laici litigent in foro Eccleſiaſtico;

10 quia hæc regula tenenda, quod ſemper ſeruabitur lex, ſtatutum, ſeù conſuetudo illius loci, vbi cauſa agitatur, ſcilicet in actibus ordinatorijs, ſecus verò in deciſorijs, *Alciat. de præſumpt. reg. 3. quæſt. 28. num. 8. Doctor. in cap. quod Clerici de for. compet. & in l. 1. C. de Summa Trinit. & fid. Cathol. Socin. conſ. 71. n. 7. lib. 4. Dec. in c. Eccleſia S. Mariæ num. 42. de conſtit. Vant. tract. nullit. tit. de nullit. ex defect. proceſſ. num. 56. Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 2. num. 652.* vbi hanc teſtatur eſſe communem omnium concluſionem, *& cap. 5. num. 139.*

Rota apud Gregor. Pap. XV. decis. 352. *nu.* 7. cum aliis ibidem adductis in *Annot. num.* 11. *Calder. conſ.* 11. *nu.* 1. *de Conſtit. Scaphus. de priuil. Iurium priuil.* 77. *nu.* 25. *Gayl. obſ.* 32. *nu.* 10. *lib.* 2. *Graſſ. de effect. Cleric. effect.* 2. *nu.* 152. vbi quamplures alios citat. Verum quo ad deciſoria, vtique certum eſt, quod ſtatuta etiam in aliis Foris, ac Tribunalibus Ciuitatis, ac Diſtrictus, vbi illa vigent, ſeruari debent, ſicuti generaliter, & præcipuè de ſtatutis Vrbis probant *Doct. & deciſ. allate*, quibus accedat *deciſ. coram Corduba in Romana, ſeu Bonon.* 25. *mil.* 7. *May* 1601.

11

Demum qui ſtatutis noſtris vti velit, debet omnino hoc inniti fundamento, nempe vt ipſe habeat, & ſeruet omnes qualitates ab eiſdem ſtatutis requiſitas, alioqui eis vti non poterit, ſicut cautum reperitur, *deciſ.* 551. *num.* 1. *par.* 1. *diuerſ. & in Perufina executionis coram Pena* 18. *Aprilis* 1587. quod quidem aliàs generaliter de quouis ſtatuto, vel conſtitutione, traditum eſt, *Bart. in l.* 13. *quam autem ff. de Pactis. ne quid in ſtum. pub. Alex. conſ.* 172. *vol.* 2. *Decc conſ.* 12. *num.* 14. *Nat. conſ.* 474. *num.* 38. *& conſ.* 581. *Gra. num.* 20. *conſ.* 151. *num.* 18. *vol.* 1. & fuſius comprobat *Surd. deciſ.* 268. *num.* 10.

12

13

De ſtatutis autem ſcripſerunt plures alij iuris Interpretes, quorum opera habentur *com.* 2. *tract. vnuer. iur.* iuxta ordinem ſequentem, *Albericus à Roſate fol.* 2. *Bald. Perufini fol.* 86. *eiuſdem l. Regulæ ſtatutorum fol.* 155. *Bartol. regulæ ſtatutorum fol.* 158. *Alberti Brunt fol.* 165. *eiuſdem conſilium in eadem materia fol.* 246. *Georgij Natta fol.* 247. *Ioannis Campeggij fol.* 263. *Laurentij de Palatijs* 272. *Lancellotti Galli fol.* 283. *Rocchi Curtij fol.* 345. *Petri Rauennatis fol.* 381.

[a]STATVTORVM [b]ALMAE [c]VRBIS ROMAE

[d]Auctoritate [e]Sanctiſsimi [f]D. N. D.

[g]GREGORII XIII. [h]PONT. OPT. MAX.

[i]A SENATV, POPVLOQVE ROMANO

[k]EDITORVM.

SVMMARIVM.

1 *Ius proprium Ciuitatis eſt, quod quiſque Populus ſibi conſtituit.*
2 *Statuti nomen intelligitur de iure municipali in ſcripto redacto.*
3 *Ius municipale duplex eſt, ſcilicet ſcriptum, & non ſcriptum.*
4 *Statutum pro iure municipali in antiquis legibus reperiatur non reperitur, ſed pro ſtatuto dicebatur ius municipale.*
5 *Statutum in multis iuribus Ciuilibus pro iure municipali nuncupatur.*
6 *Et ſæpius in ſacris Canonibus.*
7 *Statutum etiam pro decreto, ſeu lege generali accipitur in iure Canonico.*
8 *Alma titulus Vrbi Romæ merito paſſim tribuitur.*
9 *Alma accipitur pro ſimilia, & nutriente.*
10 *Et pro pulchra, excelſa, & clariſſima.*
11 *Alme origo, & ſignificatio quæ ſit, tam apud ſacros, quàm alios auctores, explicatur à Didaco Couarr.*
12 *Alma, dicitur ab alendo.*
13 *Vrbis nomine, ſine alia adiectione, Roma intelligitur.*
14 *Vrbis Romæ Encomia varia.*
15 *Vrbis ſtatutis tam Vrbs ipſa, quàm continentia ædificia ſubyciuntur.*
16 *Vrbis appellatio muris, Roma continentibus ædificijs finitur.*
17 *Vrbs vbi dicitur perinde eſt, ac ſi ſimpliciter dicatur Roma.*
18 *Vrbs, & Ciuitas Romana, idem cenſetur.*
19 *Continentia Vrbis, & Suburbia eadem ſunt.*
20 *Continentia, vel Suburbia quanta ſint, Iudicis arbitrio relinquitur, vbi aliàs non appareat.*
21 *Iudicis arbitrio opus non eſt, quando res eſt clara.*
22 *Statuta Vrbis etiam inter perſonas Diſtrictus ſeruari debent.*
23 *Auctoritas recte ſcribitur cum c, t.*
24 *Auctoritas, quinque habet ſignificationes, & quæ ſint.*
25 *Auctoritas hoc loco accipienda videtur pro mandato, & iuſſu Principis, ne dum pro conſenſu.*
26 *Gregorius XIII. Summus Pontifex Compilationem Statutorum Vrbis delegauit perſonis aliquot à ſe delectis.*
27 *Et compilata per eaſdem perſonas approbauit, & confirmauit.*
28 *Statuta Vrbis, vt eſſent valida, auctoritas Summi Pontificis neceſſaria fuit, & quare.*
29 *Populus Romanus hodie non poteſt ſine Pontificis auctoritate condere leges.*
30 *Statuta condere inuiſtiſſimis eſt, & ſine ea condi non poſſunt.*
31 *Populus Romanus quando, & quomodo tas, poteſtatemque ſuam in Auguſtum Cæſarem contulerit, reuiſſimè*
32 *Imperatoris ius, & poteſtas in Romanum Ciuitatem ex donatione Conſtantini Magni translata eſt in Romanos Pontifices.*
33 *Conſtantini Imperatoris donatio, auctoritatibus, & rationibus comprobatur.*
34 *Romana Ciuitas Romanis Pontificibus ſubeſt etiam ex præſcriptione octingentorum annorum, & amplius.*
35 *Statuta condi non poſſunt per ſubditos immediate Sedi Apoſtolicæ, & condita non valent ſine confirmatione Apoſtolica.*
36 *Et ita ſeruatur etiam ex conſuetudine.*
37 *Statuta à Summo Pontifice confirmata in forma ſpecifica ſunt valida, & in eis ceſſat omnis defectus poteſtatis etiam quo ad perſonas Eccleſiaſticas.*
38 *Et dicuntur Papalia, ita vt eorum tranſgreſſor puniatur, tanquàm tranſgreſſor ſtatutorum Papalium.*
39 *Confirmatio Statuti operatur, quod ſtatutum cenſeatur ipſius Principis confirmatio.*
40 *Quodque extendatur ad caſum, ad quem aliàs extendi non poſſet.*
41 *Confirmatio autem eſſe debet in forma ſpecifica, & ex certa ſcientia, ſcilicet cum cauſæ cognitione.*
42 *Confirmatio in forma communi nihil iuris addit aſſui confirmato.*

Digitized by Google

43 Statuta Vrbis Romæ confirmata fuerunt à Gregorio Papa XIII. cum clauſulis, ex certa ſcientia, Motu proprio, & de plenitudine poteſtatis.

44 Clauſulæ Ex certa ſcientia, Motu proprio, & de plenitudine poteſtatis, ſingulæ per ſe confirmationem reddunt in ſtatuis ſpecificè, cum cauſæ cognitione, & omni alio meliori modo.

45 Clauſula Ex certa ſcientia habet in ſe clauſulam de plenitudine poteſtatis.

46 Et continet etiam clauſulam motu proprio.

47 Et operatur, vt non liceat dubitare de eo, quod Papa aſſerit.

48 Et facit, quod in confirmatione habeatur pro expreſſo totus tenor ſcripturæ confirmatæ.

49 Quodque ſit inſtar ſacrilegij dubitare de vtribus confirmationis Apoſtolicæ in ſe habentibus hanc clauſulam.

50 Statuta Vrbis robur ac vigorem à confirmatione Papæ.

51 Et amplius verè ſunt Papalia, quia Papa mandato apparent condita, examinata, & recognita.

52 Confirmationis Pontificia litteras deſcribi voluit Gregorius Papa XIII. in principio librorum eorundem ſtatutorum.

53 Omnia noſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram impartimur.

54 Statuta Vrbis dicta ſunt Papalia, & ideo ligant pariter clericos, ac laicos, Collegia, & Conventus Religioſorum, & Eccleſias. quod tamen declaratur infra num. 95. & ſeqq.

55 Et locum habent etiam, vbi agitur cum Eccleſia.

56 Et comprehendunt vtique clericos, & bona intuitu Eccleſiæ acquiſita.

57 Et procedunt pariter in cauſis ſpiritualibus.

58 Statutorum Vrbis auctoritas, vtpotè Papalium, in quotidianis decisionibus Sacræ Rotæ ſolum conſiderata fuit, non autem materia rei controverſæ, & in ea fundatæ deciſiones.

59 Pythagoræ dicta vtique in dubium revocabitur.

60 Statutorum vis, & effectus dependunt à poteſtate, & voluntate ſtatuentium.

61 Actus humani omnes à poteſtate, & voluntate perficiuntur.

62 Papa poteſtas ſuper perſonis, & rebus Eccleſiaſticis eſt vndubitata.

63 Eccleſia, & eius perſonæ, ac bona reguntur iure communi, quod tamen declaratur. & infrà num. 97.

64 Statuentes cenſentur velle ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis.

65 Statuta ita debent intelligi, vt minus corrigant ius commune.

66 Et vt reducantur ad concordiam cum iure communi, quantum fieri poteſt.

67 Verba ſimpliciter prolata intelligi debent generaliter.

68 Lex vbi non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus.

69 Verba generalia etiam in ſtatutis comprehendunt pariter caſus maiorem rationem habentes.

70 Statuentes, qui non diſtinxerunt caſum maiorem rationem habentem, eum æque cenſentur comprehendere voluiſſe ſub generalitate ſtatuti.

71 Statutum loquens per verba generalia comprehendit etiam minores, furioſos, abſentes & ſimiles perſonas, quibus à iure in aliquibus caſibus aliqua prærogativa conceditur.

72 Gregorius Papa XIII. voluit, quod ſtatuta Vrbis diſponerent etiam quo ad ſacros Canones, vbi conuenire videretur.

73 Clerici, & aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ, earumque bona iuri Canonico ſubſunt.

74 Procemium ſtatuti declarat mentem, & intentionem ſtatuentium.

75 Et obtinet rationem cauſæ finalis.

76 Et lumen præſtat ad repellendas omnes ſubſequentes ambiguitates.

77 Papa voluntatis defectus obijci poteſt, vbi verisimile ſit Papam minuſſe aliquid comprehendere ſub generali diſpoſitione.

78 Etiam vbi in diſpoſitione appoſuiſſet clauſulas motu proprio, & ex certa ſcientia.

79 Et obijci poteſt præcipue in caſu Statuti Vrbis cap. 124. lib. 1.

80 Argumentum à verisimili frequens eſt, ac validum in iure.

81 Verisimile habetur pro diſpoſito, nempe vbi diſponens ita verisimiliter reſpondiſſet ſi fuiſſet interrogatus.

82 Quod procedit, ſive aliquid diſponatur per modum conventionis, ſive per modum legis municipalis, ſive per modum reſcripti.

83 Statutorum diſpoſitio generalis reſtringitur ex verisimili mente ſtatuentium, & num. 84. 85. & 86.

87 Verisimilitudo habetur pro lege.

88 Papa in generali confirmatione ſtatutorum non cenſetur eo velle confirmare, quæ ſint contra libertatem Eccleſiarum.

89 Statuta Vrbis quo ad perſonas, & res Eccleſiaſticas ita debent intelligi, vt de iiſdem perſonis, & cauſis ab Eccleſiaſticis, & competentibus Iudicibus cognoſcatur.

90 Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis Eccleſiaſticis primatim quo ad Iudicem Laicum, regulariter loquendo.

91 Statuta Vrbis ſervanda ſunt in deciſionibus, atque in ordinatorijs actibus, in ſuis caſibus, & earum ſuis Iudicibus iuxtà ſuperius annot. in præfatione. num. 5. & ſeqq.

92 Papa voluntatis defectus in obſervantiam ſtatutorum Vrbis conſiderari poteſt, vbi materia ſubiecta non permittit ſervari ius eius, & num. 94.

93 Ius Canonicum ſervari debet etiam per Iudices laicos, quando diſputatur ſuper iuramento.

94 Papa voluntatis defectus in ſtatutis Vrbis conſiderari poteſt pro perſonis Eccleſiaſticis, vt non veniant ſub generali diſpoſitione, quando aliàs reperiuntur à iure ſpecialiter privilegiatæ.

95 Conſtitutio generalis non tollit privilegium in caſu certo à iure communi conceſſum. Eccleſia in caſibus ſuis regitur iure communi, niſi expreſſum habeat privilegium.

96 Mixtus caſus non venit ſub ſtatuto loquente in caſu ſimplici.

97 Clerici filij familias ſine patris cauſæ in iudicio eſſe poſſunt, & pariter conſtituere.

98 Argumentum à contrarijs ad iudicia valet.

99 Etiam dictio exprimit caſum magis dubitabilem.

100 Expoſitio aliorum particularis, vel in ſtatutis ſuis aliquando ad abundantiorem cautelam, & ad omnem dubitationem tollendam.

101 Specialiter quod immigitur, plus operari ſolet, quam quod generaliter imperatur.

102 Statutum Vrbis cap. 180. lib. 1. licèt ſit ordinatorium iudicij, ſervatur tamen in omnibus Curijs Vrbis, etiam in Tribunali Sacræ Rotæ.

103 Statutum Laicorum, quando eſt favorabile Eccleſiæ, poteſt Eccleſia eo vti.

104 Eccleſia hoc habet privilegium, vt ad eius favorem contractus poſſit claudicare.

San-

105 *Sanctiſſimi titulo Pontifices Romanorum veteres omnes appellant.*
106 *Roberti Bellarmini nomen, & dictum celebratur.*
107 *Cæſar Cardinalis Baronius laudatur.*
108 *Sanctitas in Romano Pontifice præſumitur, & n. ſeqq.*
109 *Sanctitatis hæreditatem recipit Romanus Pontifex.*
110 *Nomen ſæpe ducitur ab eo, quod fieri debet, licèt aliquando non fiat.*
111 *Pontifex ex vocabuli etymologia dicitur, quaſi pontem faciens.*
112 *Imperator dicitur Auguſtus ab augendo.*
113 *Albertus Krantzius lapſus eſt, dum negauit Romanum Pontificem olim dictum eſſe Patrem, & Sanctiſſimum Dominum.*
114 *Henricus Kalteiſen in Concilio Baſileenſi tres dies peroranit, & explicuit, quomodo Sanctitas Romano Pontifici attribueretur.*
115 *Pontificem Romanum titulo Domini noſtri antiquitas venerata eſt.*
116 *Gregorij XIII. Pontificis virtutes inſignes, & gloriosa memoria.*
117 *Eidem S.P. Q. R. ſtatuam conſtituit cum præclara inſcriptione.*
118 *Inſcriptio ipſa.*
119 *Collegia ferè innumera ad propugnandam, & propagandam Catholicam Fidem à Gregorio XIII. Pontifice extructa.*
120 *Pontificis Magiſtratus omni tempore ſacer fuit, & ſacrorum penes eum ſumma poteſtas.*
121 *Pontifices Maximi apud Hebræos a Deo per Moyſen inſtituti ſunt.*
122 *Moyſes ex præcepto Dei Aaron in ſummum Pontificem vnxit.*
123 *Pontifices Maximi Hebræorum quinquaginta ſex ab Aaron in ordinem ſum enumerantur.*
124 *Pontifices Maximi in nouo Teſtamento ex inſtitutione Jeſu Chriſti Domini noſtri ſucceſſerunt.*
125 *Petrus Apoſtolus primus Pontifex in ordine conſtituitur*
126 *Petrum elegit Chriſtus Dominus in ſummum Sacerdotē, dum ei claues Regni Cælorum attribuit.*
127 *Pontifices noui Teſtamenti indumenta Pontificalia bona ex parte mutuati ſunt ab ornamentis Pontificum Teſtamenti veteris.*
128 *Aliqua etiam ex munere Conſtantini Imperatoris adepti ſunt.*
129 *Pontificatus Maximi dignitas floruit etiam apud Romanos gentiles.*
130 *Pontifex Maximus inde dictus apud Romanos gentiles, quod maximarum rerum, quæ ad Sacra, & Religionem pertinent, Iudex eſſet, & vindex contumaciæ priuatorum, & Magiſtratuum.*
131 *Numa Pontificum Maximum ex Patribus legit Numam Marcium M. F. eique ſacra omnia exſcripta, exſignataque attribuit.*
132 *Pontificis Maximi munus, & auctoritas qualis fuerint apud Romanos gentiles ex pluribus auctoribus relatis.*
133 *Pontificum Collegium ex quatuor primo inſtitutum, dein auctum ad octo, & longe poſt ad quindecim.*
134 *Pontifex Maximus inter alios Collegij Pontificum genere, & dignitate præcipuus erat, & aliorum longe princeps.*
135 *Pontificum Collegium permanſit uſque ad tempora Imperatoris Theodoſij ſenioris, Chriſtiana Religione omnia tum obtinente.*
136 *Pontifices, Augures, & reliqui Sacerdotes fieri deſierunt, cùm reditibus eorum à Chriſtianis Imperatoribus multatis eſſent.*
137 *Gratianus Imperator primus omnium nihilo vetuit, ſe Pontificem Maximum appellari, ſicque ea Sacerdotij dignitas in Imperatoribus defecit.*
138 *Imperatores omnes poſt Auguſtum uſque ad Gratianum Pontificatus maximi dignitatem, vel ſuſtulerunt, vel eo titulo ſe appellari permiſerunt, quibus etiam adnuebant Conſtantinus, & alij Imperatores Chriſtianæ Religioni addicti.*
139 *Pontificatus maximi acceſſio multum conferebat ad Imperatoriam Maieſtatem, & poteſtatem.*
140 *Pontificatus maximi auctoritas erat ſupra Conſules, & quæ alia præcipua poſſent Pontifices.*
141 *Pontifex Romanus B. Petri ſucceſſor iure appellatur Maximus, idem & Summus.*
142 *Pontifex Princeps Sacerdotum eſt, quaſi via ſequentium.*
143 *Optimi Maximi titulus Principibus attribui conſueuit in antiquis inſcriptionibus.*
144 *Optimus intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet.*
145 *Optimus Maximus denotatur per haſce notas O. M. vel Opt. Max.*
146 *Pontifex dictus eſt, vt aliqui ſentiunt, quaſi pontem faciens, & primum a Ponte Sublicio facto.*
147 *Pontificum Magiſtratus Pontem Sublicium reſtituere tenebatur, quoties collaberetur.*
148 *Pons Sublicius fuit ligneus, nullo ære, aut ferro compactus, ſacer habitus, & de illo plura.*
149 *Pontes Romæ lignei diu fuerunt, donec ab Æmilio Quæſtore lapidei conſtructus eſt.*
150 *Pontis Sublicij veſtigia apparent medio in Tyberi e regione Montis Auentini.*
151 *Pontifex Romanus B. Petri ſucceſſor dici poteſt, & ipſe quaſi Pontem faciens, nempe ad vehendos Subditos in vnam exemplo vitæ, & doctrinæ.*
152 *Idem ſummam habet poteſtatem circa ſacra, & Religionem, vti Pontifices alij habuerunt penes Hebræos, & Gentiles.*
153 *Pontifex à poſſe, & facere dictus eſt, vt alij volunt.*
154 *Facere apud veteres ſacrificare eſt.*
155 *Quintus Mutius P. F. Pontifex Maximus ius ciuile primus conſtituit generatim, in libros XVIII. ordine redigendo.*
156 *Idem complures habuit Auditores, qui inſignes euaſerunt Iuriſconſulti, quorum reſponſa pro legibus recepta ſunt.*
157 *Idem obiurgauit Seruium hiſce verbis, nempe quod turpe eſſet Patricio, & nobili, & cauſas oranti, ius, in quo verſaretur, ignorare.*
158 *Quintus Mutius P. F. inter Pontifices Maximos conſtitutus XXIII. à Numa Marcio M. F.*
159 *Argumenta à verisimili, & à communiter accidentibus frequentia, & valde probabilia.*
160 *Peritorum iudicio creditur.*
161 *Creditur cuique in ſpectantibus ad officium ſuum.*
162 *Nomen ſortitur quis regulariter ab eo, quod principaliter agit.*
163 *Pontificium dictum eſt apud veteres pro iure, & poteſtate ſacrendi.*
164 *Romanus Magiſtratus valdè ſeruat antiquum decus ſui nominis, nempe S.P.Q.R. referens imaginem florentis Reſpublicæ Romanorum.*
165 *Statuta antiquæ Vrbis varietate temporum perplexa, & confuſa.*

Sta-

166 *Statuta nouæ Vrbis in melioremformam, & in vnam conſonantiam condita ſunt, atque præſentibus temporibus magis accommodata exteris ſtatutis antiquis abrogaris.*

167 *Leges, quas ipſe ſibi quæque Ciuitas conſtituit, ſæpe mutari ſolent, vel tacito conſenſu populi, vel alia poſtea lege lata.*

ANNOTATIONES.

8 STATVTORVM, id eſt Iuris proprij Romanę
1 Vrbis, in ſcriptis redacti, nam quod quilibet Populus ipſe ſibi ius conſtituit, id ipſius proprium Ciuitatis eſt, vt inquit *Caius Iuriſconſultus in l. omnes Populi ff. de iuſt. & iur. Iuſtinianus Imperator in §. ius autem Inſtit. de iur. nat. gent. & ciu.* quod comprobat ibidem *gloſ. verbo Ius ciuile*, addit autem *Alberic. tract. 2. de ſtat. lib. 1 quæſt.* 1. *num.* 1. verbum hoc ſtatutum intelligi de iu-
2 re ſcripto ad differentiam iuris non ſcripti, nempè conſuetudinis; eſt enim ius municipale
3 duplex, ſcilicet ſcriptum, & non ſcriptum, iuxta *text. in l. ſemper §. legem, & ibi gloſ. verb. Legem ff. de iur. immun. l. non tantum §. non nunquam ff. de decur. l. Magiſtratus 25. ff. de municip. §. conſtat inſtit. de iur. nat. gent. & ciu.* Hoc autem vocabulum
4 in hanc ſignificationem legibus antiquis minimè vſurpatum reperitur, nam pro ſtatuto dice-
5 batur ius municipale, vt in *d.l. ſemper §. legem, & in alijs proximè citatis, comprobat text. in l. vt gradatim §. ſed & ſi lege municipali ff. de muner. & honor. l. 3. §. Diuus ff. de ſepulchr. violat. l. 1. C. de emanc. liber. l. 2. ff. de natal.* ac in nouis iuribus, maximè in conſtitutionibus Federici Secundi poſt librum de Vſibus Feudorum, vbi abolentur ſtatuta, & conſuetudines contra libertatem Eccleſiæ, primum videtur habita mentio ſtatu-
6 torum pro iure municipali; apparet id ipſum *in authen. caſſa, & irrita C. de Sacroſ. Eccleſ. & authen. omnes peregrini C. communia. de ſucceſſion.* ſæpiùs autem in hunc recentiorem ſenſum ſtatuta commemorantur iure canonico, *Text. in cap. nouerit 49 & cap. grauamen 13. de ſent. excom. cap. 1. de iur. iur. lib. 6. cap. ſtatutum 9. de hæret. eod. lib. nec. Alberic. d. tract. de ſtat. quæſt. 1. num. 3. & ſeqq.*
7 Accipitur etiam ſæpè in iure canonico verbum hoc ſtatutum pro Decreto, ſeu lege generali, vt in *cap. ſtatutum 11. de reſcrip. lib. 6. in princ. cap. ſtatutum 32. de elect. eod. lib. cap. 1. ne Cler. vel Monac. eod. lib. cap. ſtatutum 3. de præben. eod. lib. & aliæ frequenter.*

b ALMA. Hic titulus meritò paſſim tribuitur
8 Vrbi Romæ, exemplo potiſſimum Iuſtiniani Imperatoris *in l. prima C. de veteri. enucl. §. ſed, & ſi quæ leges* Ibi, conſuetudo huius almæ Vrbis, ac in Epiſt. Victor Iuſtinianus in princ. *C. de ſum. Trinit. & fid. Cath.* & accipitur alma pro
9 ſancta, & nutriente, vt per *Alber. in ſuo diction.*
10 verbo *Alma*, atque etiam pro pulchra, excelſa, clariſſima *Lac. de Pen. in l. vnic. C. negot. ne milit. lib.* 12. quæ quidem omnia epitheta, atque alia ſimilia huic Ciuitatum Reginæ conueniunt, ſicuti annotant *Quintil. Mandoſ. ad gloſ. facult. Regen. in loco Audit. Cam. ſuffrag. §. necnon electioni,*
11 *verbo Alma*. Sed de origine, & ſignificatione huius vocis, tam apud Sacros, quàm alios Auctores, meritò legendus eſt etiam *Dalec. Genuar. in reject. cap. Alma mater 2. par. reject. in princ. de ſent. excom. in 6.* Conſentiunt autem omnes, vt
12 Roma dicatur Alma ab alendo, cui quidem derivationi alludere videtur etiam *Claudian. in panegyric. ad Stilicon.* vbi de laudibus Romæ, ibi,

Humanumque genus communi nomine fouit
Matris, non Dominæ ritu.

c VRBIS hoc nomine ſine alia adiectione intelli-
13 gebatur Roma per antonomaſiam, probat *text. in l. 1. in princ.* ibi, non tantum in Vrbe, vbi *gloſ. ff. de colleg. illic. text. in l. Senatores ff. de Senator. gloſ. in §. fin. verb. Vrbi Inſtit. de ſatisd. tut. vel cur. Alciat. de verb. ſignific. lib. 4. num. 7. Quintil. inſtit. Orator. lib. 8. cap. 2. verſicum quod commune, Mandoſ. ad gloſ. facult. verbo Vrbis, id eſt Roma in princ.* vbi plurimos titulos ornamenta honoris, & monimenta gloriæ, tum ex ſacris litteris, tum ex omnis generis auctoribus in hanc ipſam Vrbem Orbis Terrarum caput eruditiſſimè congerit, vt *Iuſtus Lipſius de magnitudine Romana lib. 1. cap. 2.*
14 Romanos inquit rerum Dominos, Romam mundi caput; mundi Miraculum, mundi compendium, Arcem nationum, ac Regum; lumen gentium; & hæc refert ex alijs magnis Auctoribus. Nec demum omiſerimus, quod Roma nuncupata ſit Vrbs æterna, Auſonius epigrammate, quo faſtorum à ſe digeſtorum meminit, & alijs duobus, quibus annos ab Vrbe condita ad Conſulatum vſque ſuum computat.

Vrbis ab æterna deductam (Rege Quirino)
Alciat. loc. cit. ſic etiam appellatur ab Imperatoribus in *l. 1. C. de Sacr. lib.* 11. eodemque nomine ornatur Roma ab *Ammiano Marcellino lib.* 15 & 19. & à *Symmacho Epiſt. 26. 31. 38. & 50. lib.* 10. & *epiſt. 55. lib. 3.*

Nec tamen quædam alia Vrbis Romæ præconia, quæ ſequuntur, omiſerimus.

Martialis.

Terrarum Dea, Gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.

Propertius.

Omnia Romana cedant miracula Terræ,
Natura hic poſuit, quicquid vbique fuit.

Pulchrior autem, & vberior Romæ laudatio ex Claudiano.

Quæ nihil in terris complectitur altius Æther,
Cuius nec ſpatium viſus, nec corda decorem,
Nec laudem vox vlla capit, quæ luce metalli
Æmula vicinas faſtigia conſerit aſtris;
Armorum legumque parens, quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula iuris.
Hæc eſt, exiguis quæ finibus orta tetendit
In gentes axes, paruaque à ſede profecta
Diſperſit cum Sole manus, hac obnia fatis
Innumeras vno gereret cum tempore pugnas,
Hiſpanas caperet, Siculas ſubmitteret Vrbes,
Et Gallum terris proſterneret, aquore Panum.
Nunquam ſuccubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, poſt Cannas maior, Trebiamque ſremebat;
Et cum iam premerent flammæ, murumque ferrent
Hoſtis, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec ſtetit Oceano, remiſque ingreſſa profundum
Vincendos alio quæſiuit in Orbe Britannos.
Hæc eſt, in gremium victas quæ ſola recepit,
Humanumque genus communi nomine fouit,
Matris, non Dominæ ritu, Ciuesque vocauit,

Quos

Quos demuit, nexuque pio longinqua reuinxit,
Hunc pacificis debemus moribus omnes,
Quòd ſedem mutare licet, quòd cernere Thulen
Rurſus, & horrendas quondam penetrare receſſus,
Quòd bibimus paſſim Rhodanum, peramus Orontem;
Quòd cunctis gens una ſumus, nec terminus vnquam
Romana ditionis erit.

Eiusdem.

In bello Getico, de Vrbe Roma.

——— *memorandum,*

——— *Referunt ſi vera parentes,*
Hanc Vrbem inſano nullus qui Marte petiit,
Lætatus violaſſe redit, nec mœnia ſedem
Deſtituunt; lætata procul dicuntur in hoſtem
Fulmina, dimiſque volant pro mœnibus ignes.

Quod autem Vrbi nihilominus adiectum ſit Romæ, forte factum fuerit, quia ſtatuentes voluerint ſtatuta ſubijcere, non ſolum incolas ipſius Vrbis, ſed etiam continétium ædificiorum; Vrbis enim appellatio muris, Romæ autem cótinentibus adiunctis finitur, quod latius patet, *l.2 & l.vt Alphenus 87. ff.de verb ſignif.* Crediderim etiam dictum amphoris, & ornatioris ſermonis cauſa, ſicuti annales ſuos exorditur *Cornel. Tacit.* iuis verbis: Vrbem Romam à principio. Reges habuere: quodque vbi dicitur Vrbs Roma, perinde ſit, ac ſi ſimpliciter diceretur Roma, tradit *Alciat. in l.2. §. Roma, verſ. quapropter, ff.de verb.ſignif.* prout idem ſi dicatur Ciuitas Romana, *Menoch. de arbitr. Iud. caſ.* 155. *num.*4. Continentia verò Vrbis, ſiue ſuburbia idem ſunt, vt colligitur *ex cap. ſi Ciuitas, vbi etiam gloſ.de ſent.excom. lib.6, & ex l.2.ff.de verb. ſignif. Menoch.de arbitr.iudic.cas.* 155. *num.* 3. & quanta ea ſint, Iudicis arbitrio relinquitur, *gloſ.dicto cap. ſi Ciuitas, verbo continentibus, Menoch.dicto caſ.num.*12. qui tamen ita ſentit, vbi ex ſtatuto, vel conſuetudine, vel vſu loquendi id ipſum non appareat, vt ibidem n.13.

An autem hæc ſtatuta extendantur etiam vltra continentia Romæ, apparet declaratio infra *cap.*42.*l.*1. vbi etiam inter diſtrictuales præcipitur ſeruari Vrbis ſtatuta, niſi in loco diſtrictus in caſu contingenti aliter per particularia ſtatuta fuerit prouiſum.

Porrò diſtrictus Vrbis paſſibus quadraginta millibus circumquaque finitur *de verb.ſignif. infra cap.*197. *in princip.* & quomodo ahàs accipiatur vide *Felin.in cap.2. de reſcript. num.*17. *verbo Diſtrictus*, qua de re etiam infra ad *cap. 7. litte. D. verbo Diſtrictum plura dicemus.*

d AVCTORITATE. Recte ſcribitur cum, C, vt hic factum eſt, ſicuti ex quàmplurimis veterum monumentis obſeruauit *Alciat. pareg. Iur. lib.* 2. *cap.9.in princip.* quod & pluribus aliis comprobauit, ac demonſtrauit *Aldus Manutius in ſua Orthographia ad verbum Auctor.* & auctoritas. Cum verò ſignificationes quinque hoc verbum habere cenſeatur, vti conſiderat *Alc. d. cap.*12. *quem ſequuntur Spiegel. & Sichard.in ſuis lexic. iur.verbo auctoritas*, prima eſt, vt ius rei ſuæ vendicandæ qualibet vſucapione reiecta ſignificet, vnde in *l. Atinia* dicebatur: Quod ſubreptum erit, eius rei perpetua auctoritas eſto, vti prius per eadem verba *l.*12. *tabul.* cautum fuerat, de quibus legibus præter *Alciat.* meminit *Anton. Auguſtin.lib.de leg. in l. Atinia de vſucapion. & in lib.*12. *tabularum l.*15. *de vſucap.* qui tamen legit æternæ auctoritas pro perpetuæ, alia ſignificatio eſt, vt actionem pro re euicta ſignificet, vt apud Venuleium *l.fin. ff.de euict.* tertia cum pro iure accipitur, quod quis ab auctore, id eſt venditore conſecutus eſt, vt in *l.fin.ff.de pignor.act.* quarta pro Iudicis dicto, *vt l.*1. *ſi cert.pet.in Cod. Theodoſ.§. de catero.* quinta pro mandato, & iuſſu Principis *vt l. vnic. de indulgen. reliquor. in Cod. Theodoſ.* ibi vix dum vni è Prouincia decedenti, cum nouis auctoritatibus alter excurrit: ſic accipienda profectò videtur auctoritas hoc loco, nempe pro mandato, & iuſſu Principis, nedum pro conſenſu, quandoquidem mandauerat Summus Pontifex ſtatuta compilari, & componi per egregios aliquot viros ad hanc prouinciam à ſe delegatos atq; eadem mandato ſuo ſic compilata, & compoſita, demum approbauit, & confirmauit, ſicuti apertè, ac diſerte legitur in ipſis litteris Pontificis ſub operis huius initium impreſſis, per quas ſtatuta ipſa confirmátur, datis ann. Incarnation. Dominicæ MDLXXX. vij. Kal. Iulij. Fuit autem planè neceſſaria hæc auctoritas, quia Populus Rom. Imperatori, & in eum omne Imperium ſuum, & poteſtatem antiquitus contulerat *l.fin. vbi Bald. numer.6. C.de leg. l.vnic. §. ex eius antiqua leg. C. de veter. iur. enucl. §. ſed quod Principi inſit.de iur. nat. gen. & ciuil.* Vnde communis eſt concluſio, quod Populus Roman. hodie non poſſit cõdere leges, vti teſtatur *Roman. conſil.*218. *n.*3. quia nimirum, vt ex iuribus prædictis apparet, iurisdictio ab eo in Principem translata fuerit: ſtatuta autem condere iurisdictionis eſt, & ſine ea profectò ſtatuta condi non poſſunt, *Rom. d. conſ. n.* 1. qui citat *tex. in l. nulli.*10. *C. de iudic. Socin.* qui etiam de communi cõſil.60. *n.*3. *volum.* 1. De translatione vero iuris, poteſtatiſque Romani Populi in Auguſtum Cæſarem habetur hiſtoria curioſè perlegenda apud *Conar. Prælt. quæſtion. cap* 1. *num.* 1. ex probatiſſimis auctoribus eruditiſſimè contexta: ab Imperatore verò illud ius, & poteſtas peruenit ad Romanum Pontificem ex donatione Conſtantini Magni Auguſti in Beatum Silueſtrum Pontificem, eiuſque ſucceſſores. *cap. Conſtantinus* 2. §. *Vnde, vt Pontificalis apex non vileſcat* 96. *diſtinct. c. fundamenta de elect. in* 6. Quam quidem donationem fusè comprobat auctoritatibus, & rationibus *Cardinal. Alban. tract. de donat. Conſtant. tom.* 15. *par.* 2. *inter tract. univer. iur. fol.* 667. *Afflict. ad conſtit. Neapolit. in pralud. quæſt.* 2. *num.* 2. & *ſeq. Sander. de Viſibil Monarch. Eccleſ lib.7. fol.* 108. *ſub num.*90. Vtque plures alios omittamus, *Cardinal. Belarm. tom.*1. *de controverſ. Chriſt. fid. lib.*2. *cap.*9. *de Ro. Pontif. lib.* 1. Atque ad id ſufficeret, vt ibi inquit idem Cardin. innocentia, & ſanctitate vitæ, ac doctrina celeberrimus, præſcriptio 800. annorum, & amplius, quæ iam cucurrit: neque enim controuerti poteſt hæc præſcriptio ſaltem à donatione Ludouici Pij Imperatoris, de qua in *cap. ego Ludouicus* 63. *diſtinct. & apud Petrum Meſſiam de Vitis Imperat. in vita eiuſdem Ludouici*

qui

qui eſt in ordine 77. Imperatorum Romanorum. Poſtremò in hanc ſententiam citare ſufficiat *Franciſcum Burſatt. conſ. 124. vol. 1.* qui dum Cardinalis Herculis Gonzagæ Sedis Apoſtolicæ Legati in Oecumenico Concilio Tridentino à Conſilijs exiſterit, ab eodem Cardinale requiſitus, vt in medium proferret, quid ſentiret de veritate, & validitate prædictæ donationis Conſtantini Imperatoris, in vnum congeſſit innumeros ferè, qui eam commemorarunt, & approbarunt, præcipuè multos Imperatores, alioſque plurimos viros ſanctitate, & doctrina celebres præter Pontificias aſſertiones, Claſſes Theologorum, iuris vtriuſque Doctorum, atque atteſtationes Hiſtoricorum, ac omnis ferè generis auctorum fide dignorum.

Quodq; Populi immediatè ſubiecti Sedi Apo-
35 ſtolicæ non poſſint condere ſtatuta, & condita non valeant ſine confirmatione Papæ, atque ita
36 ſeruari ex conſuetudine, tradit *Bart. in l. omnes Populi ſub numer. 4. ff. de iuſt. & iur. vbi, & Bald. n. 14. & Cacialup. n. 10. Bald. conſ. 407. ſub. n. 2. l. 2.* quod expreſsè etiam probauit *Rot. in Ferretan. bonorum eor. ſm Buratto 3. Iunij 1613. nu. 1.* quæ impreſſa extat penes *Marcheſan. de comiſſion. tom. 2. fol. 552. in deciſ. Ind. pollea Gregorij Papæ XV. 267. n. 6.* Idque aliis deciſionibus compro-
37 bat annot. ibidem *n. 14.* Vbi verò ſtatuta laicorum Eccleſiaſticæ Ditionis à Summo Pontifice confirmata ſint, planè ſunt valida, & in eis ceſſat omnis defectus poteſtatis, etiam quoad perſonas Eccleſiaſticas, vnde dixit *Bald. l. ex placito C. de rer. permut.* quod ſi Papa confirmat ſtatuta Spoleti in forma ſpecifica, eiuſmodi ſtatuta non
38 dicuntur ampliùs Spoletana, ſed Papalia & eorum tranſgreſſor punietur, vti tranſgreſſor ſtatutorum Papalium, idem dixit *Alex. ſeu Barbat. inter conſ. Alexan. cons. 123. n. 17. lib. 4. Barbat. conſ. 14. n. 24. vol. 2. Fel. in cap. 1. ſub n. 4. de ſponſal. Dec. in cap. cum acceſſiſſent num. 12. & ſeq. de conſtit.* & ita tenere omnes teſtatur *Malaſ. conſ. 30. n. 28. Mandoſ. de Signat. gratia tit. de confirm. verſ. ſtatutorum etiam Ciuit. atis. Bertazol. conſ. ciuili 2.*
39 *num. 2.* vbi aſſerit confirmationem operari, quod ſtatutum cenſeatur ipſius Principis cô-
40 firmantis, & extendatur ad caſum ad quem, alias extendi non poteſt; confirmatio tamen, ad hunc effectum, nempe vt à confirmante ſta-
41 tuta denominentur, eſſe debet in forma ſpecifica, & ex certa ſcientia, ſcilicet cum cauſæ cognitione, prout Doctores omnes intelligunt per *text. in cap. cum Apoſtolica 22. cum ibi not. per gloſ. verbo Confirmamus de præb. in 6. & in cap. venerabilis, vbi etiam Doct. de confirm. vtil. vel inutil. Alex. dicto conſ. 123. n. 17. lib. 4. Felin. in cap. 1. n. 4. de ſponſal. Cardinal. Tuſch. concluſ. 67. num. 2. ſub littera N. Alexand. conſ. 59. n. 3. lib. 1. Oldrad.*
42 *conſ. 257. ſub numero 15.* vbi de communi; aliàs enim confirmatio in forma communi nihil iuris addit actui confirmato, *cap. 1. & ibi gloſ. in verbo Confirmatione de confirm. vtil. vel inutil. Tuſch. planiſſimè probat concluſ. 708.* Et quidem, quod attinet ad ſtatuta Vrbis, de quibus præcipuè nos agimus, dubium planè nullum relinquitur, quin ex certa ſcientia, & motu proprio Grego-
43 rij Papæ XIII. de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine approbata, & confirmata fuerint, hæc enim ipſa verba leguntur in litteris Sanctitatis ſuæ editis ad confirmationem eorundem ſtatutorũ. Quæ quidem clauſulæ ſingulæ per ſe nedum ſi-
44 mul omnes confirmationem reddunt in forma ſpecifica cum cauſæ cognitione, & omni meliori modo, *Gabri. de clauſ. concluſ. 1. & 2.* & ſola clauſula ex certa ſcientia habet in ſe clauſulam
45 de plenitudine poteſtatis, *Gabriel*, & *plures alij Doctores ab eo relati diſt. concluſ. 1. n. 8.* & pariter
46 continet clauſulam motu proprio, idem *Gabriel. cum alijs citatis eadem concluſ. n. 28.* atque operatur, vt non liceat dubitare de eo, quod Papa aſſeruit, cum ex hoc dicatur plenè
47 informatus. *Gabriel.* plures alios ſequutus, quos nominat eadem *concluſ. 1. n. 29.* & paria ſunt,
48 quod in cõfirmatione expreſsus ſit tenor ſcripturæ confirmatæ, vel quod appoſita ſit clauſula ex certa ſcientia, vt ex compluriũ auctoritate comprobat idem *Gabriel. ibidem n. 30. Mancin. de iuram. par. 4. effect. 1. n. 20.* & dubitare de viribus
49 confirmationis cum clauſula ex certa ſcientia, eſſet inſtar Sacrilegij, vt inquit *Oldrad. conſ. 257. n. 13.* qui & alia plura de clauſulæ huius effectibus congerit ibidem *n. 12. 14. & 15.* ad hæc pariter conferunt *not per Card. Tuſch. ad clauſulas ex certa ſcientia, & de plenitudine poteſtatis concluſ. 341. & ſeq. ſub littera C.* & ad clauſulam motu proprio *concluſ. 406. ſub littera M.* Quocirca de ipſis ſtatutis noſtris, quod ea robur re-
50 cipiant à confirmatione, & ideo dicantur Papalia, fuſius comprobat *Heuded. conſ. 4. n. 43. vol. 2. tradit Alciat. in cap. cum contingat n. 62. de iureiur. Barbat. conſ. 14. n. 40. l. 1. Gabriel. conſ. 127. n. 24. l. 1. Pariſ. conſil. 27. n. 13. volum. 2. Graſſ. de effect. Cleric. effect. 2. n. 148. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 913. num. 14. Mancin. de iuram. par. 4. effect. 1. n. 18. Pic. ad ſtat. Vrb. capit. 151. lib. 1. gloſ. 2. n. 27. & gloſ. 4. n. 12. & gloſ. 23. n. 10. Rot. deciſ. 452. n. 1. par. 1. diuerſ. & apud Cardin. Seraph. deciſ. 704. n. 26. par. 1. & deciſ. 1170. n. 3. par. 2. & in Balneorogien. bonorum 30. Octobris 1589. coram Cardinale Pamphilio impreſſa loco 249. deciſ. apud Pacific. de Salu. inter num. 10. & alias vt ex annot. ad deciſ. Ludouiſ. 267. n. 13.*

51 Sed ampliùs hæc ſtatuta, Pontificis ipſius mãdato, & auctoritate planè apparent condita, examinata, recognita, & compilata, ſicuti apertè explicant Pontificiæ litteræ de ipſorum ſtatuto-
52 rum confirmatione: quas quidem litteras, vt prædicta magis innoteſcerent, deſcribi voluit Sanctitas ſua in principio librorum eorundem ſtatutorum, prout in eiſdem litteris propè finem habetur: vnde ſtatuta hæc merito, ac verè Papa-
53 lia ſunt, ſiquidem omnia noſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram impartimur, vt dixit Imperator *in l. 1. §. ſed neque C. de veter. iur. enucl. & Pontifex in cap. ſi Apoſtolicæ 22. de præben. in 6. Abb. in cap. Eccleſia S. Mariæ numer. 5. littera S. vbi & additio de conſtit. dixit. Rot. in Gerunden. Canonicatus coram Orano 12. Februari 158. n. 4.* quæ habetur edita *per Pic. ad caput 151. ſtatut. Vrb. lib. 1. loc. 39. notat. glo. in c. 1. verb. auctoritate de tranſact. Card. Tuſc. concluſ. 67. ſub littera N. Mareſcot. var. reſol. l. 2. cap. 67. n. 14.* Vnde mirum non eſt, ſi etiam Rotæ Romanæ Oraculo eadem ſtatuta Papalium ſtatutorum titulo paſ-
54 ſim decorata fuerint, atque adeò iudicarum,

quod

quod pariter ligent Clericos, & Laicos, Collegia, & Conuentus Religioſorum, & Eccleſias *Rot. diuer decif.* 452.n.1.p.1.*diuer.* quæ adducit aliam ſimilem deciſionem *coram Robuſterio in cauſa Portuen.plani Vlmi* 1567.*Card.Seraph.deciſ* 1170.*n.* 3.vbi citatur alia ſimilis deciſio *in Romana datis coram Robuſterio*, *idem Seraph. deciſ.* 794.*n.* 26.*& deci.*153.*n.*1.vbi citat aliam ſimilem deciſionem *Robuſterio in cauſa Romana decem milliu*m. *Rota in Romana de Caryis vltima Februarij* 1589.*coram Card.Blanchetto. Balneoregien bonorum coram Card. Hieronymo Pamphilio* 30.*Octobris* 1589.*impreſſa ad tractatum Pacifici de Saluiano interdicto loc.* 249. inter deciſiones poſtremæ editionis, quæ deciſio num. 10.habet quod Rota ſæpius in pluribus cauſis reſoluerit, quod ſtatuta Vrbis, vtpotè condita mandato Papæ, & à deputatis ab eo, ſint Papalia. Idem præciſè dicitur apud *Greg.XV.deciſ.*267.*lit. D. vbi,& annot.num.* 13.*Seraph.deciſ.*819. *n.* 2. vbi quod ideo hæc ſtatuta locum habent, etiam vbi agitur cum Eccleſia, ad hæc itidem *Rota Romana Cenſus, ſeu recognitionis coram Lutea* 12.*May.*1606.quodque comprehendant etiam Clericos, & bona intuitu Eccleſiæ acquiſita. *Rot.diuerſ.deciſ.*379.*par.*1. vbi etiam *alleg. d. Portuen.plani Vlmi coram Robuſterio*, atque procedunt eadem ſtatuta pariter in cauſis ſpiritualibus *Rota coram Cardinale Marquemontio in Romana ſeparationis Thori* 2. *Decembris* 1605. quæ deciſio confirmata fuit 16. *Ianuary* 1606. *quæ vltima deciſio impreſſa legitur apud Pacif. de Saluinterd.loco* 350. *poſtremæ editionis Rot. coram Cardinale Virili in Rom.Hæred.de Arigonys* 13. *Ianuary* 1627.vbi expreſsè legitur quod ſtatutum de duabus conſortibus ligat etiam Clericos, & Prælatos, quia eſt Papale *Rota coram Card-Caualer.deciſ.* 257.*n.* 3.*& ſeq.*vbi quod ſtatuta Vrbis ſunt Papalia,& ideò poſſunt tollere Iuramẽtum. Ex quibus omnibus planè iam exploratum habetur,quod in S.Rota, & quidẽ diù receptiſſimum fuerit axioma iſtud, quod Vrbis Romæ ſtatuta ſint Papalia, & ligent etiã Clericos,& perſonas Eccleſiaſticas ita,vt vel ipſius Rotæ teſtimonio *apud Card. Marquemon. d. dec.*150. *n.*1. nunquam antea in deciſionibus Rotalibus conſiderata fuerit materia rei controuerſæ,ſed ſolũ auctoritas ſtatuti, vtpotè Papalis, & conditi per deputatos à Papa, & hæc fuit ratio,ſuper qua tot deciſiones fuerunt fundatæ:quod vtique dictum fuit expreſsè in *dicta Romana de Caryis vltima February* 1589. *coram Card.Blanchetto.* Verum licet ſufficere videretur, quod Rota ità ſæpius & conſulto dixerit, prout de dictis Pythagoræ traditum eſt, quæ neutiquam in dubium reuocabantur, nihilominus, quia contigit,quod idem axioma reprobatum videatur in tribus ſat recentibus deciſionibus, de quibus infrà opportunè meminerimus. Ideò in medium hoc loco proferendæ videntur euidentes, & fortiſſimæ rationes, quibus hæc ipſa propoſitio planè videtur comprobari poſſe. Et primò quidem conſideratur, quod duo ſunt, ex quibus ſimul iunctis vis, & effectus ſtatuti dependet, nempè poteſtas, & voluntas, ſicuti de omnibus aliis humanis actibus prædicatur *Alex.conſ.*52.*n.*30.*lib.*4.qui hoc aſſerit ex ſententia Boetij philoſophi, cum quo inquit Doct. omnes conuenire *Barb. de ſtatutis loquens inter conſ. Alex.conſ.*123.*n.*1.*vol. lib. Bald.in l. omne verbum num.*8.*C.commun. de leg. per illum tex. & conſ.*; 20.*ſub.n.*2.*vol.*1.*probat tex in cap.* 23. *cum ſuper Abbatia de offic. delegat.vbi Dec.num.*42.*Io. Andr.& alij facit tex.in cap.ſuper inordinata* 35.*de præben.verſ.qui velit, & poſſit, & in cap. ad hæc* 6. *de appell.Rolan.conſ.*39.*n.* 20.vbi quod ex poteſtate, & voluntate omnium humanorum actuum conſtat effectus *Abb.conſ.*3.*nitar num.* 5. *verſ.in omni enim diſpoſitione requiritur poteſtas,& voluntas Mandoſ.ad regul.Cancell.regul.* 13.*queſt.* 8.*n.*2.*Card.Tuſc.concluſ.*127.*num.*7.*ſub littera A. vbi & n.*8. hoc exprimit de Papa; de Poteſtate autem Papæ ad validitatem noſtrorum ſtatutorum etiam quoad perſonas, & bona Eccleſiaſtica abſit, vt quiſquam dubiter per *tex. in cap.Eccleſia Sanctæ Mariæ cum ibi not.de conſtit. facit tex.in cap.cuncta per mundum* 1. *&* 2. *& in cap.per principalem* 9.*queſt.*3. *& in cap.duo ſunt* 96.*diſtin.* De voluntate etiam minimè dubitari poteſt, primo quia Eccleſia, ſicq; pariter eius perſonæ, & bona alioqui reguntur iure communi, niſi vbi expreſſum habeant priuilegium, adhibita tamen diſtinctione, de qua in *cap.* 1. *vbiglo.verbo adiuuantur,& Doct.de nou.oper.nunc.* probat *tex.in cap.* 1.*de alien feud.not.Salic.in auth. qui rem ſub n.*2 *C de Sacroſ.Eccl. Dec. conſ.* 121. *n.*2.*dic.B.Corbul.de emphyt.tit de cauſ.priu.ob non ſolut can.amplia* 20.*n.*8.*in fin.Capr.concl.* 15.*n.* 4. *& concl.* 10.*n.*3.*& ſeq.Felin.in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ n.*37.vbi quod leges Imperatorum comprehendunt etiam Clericos.Pleniſſimè *Maſcard.de ſtat.concluſ.*1.*n.* 222. conſequenter credendum eſt, ità pariter voluiſſe Gregorium XIII.Sum.Pont.auctorem noſtrorum ſtatutorũ; quia regula eſt, quod ſtatuentes cenſeantur velle ſe cõformare cum diſpoſitione Iuris communis, & ſtatuta ità debent intelligi,vt minus corrigant ius commune,ac vt reducantur ad cõcordiam cum iure communi, quantum fieri poteſt, vt ſentiunt *DD.cõmuniter in l. fin §.in cõputatione C.de in.delib.in l.omnes populi ff.de iure iur. & in l.*2.*vbi etiã glo.C.de noxal.act.Canõiſte in c.cũ dilectus de cõſuet.& alij relati per Maſcar.tract.de ſtat. qui de iſta communi opin.teſtatur cõcl.*12.*n.*1. & 2.

Porrò hæc ſtatuentium voluntas circa comprehenſionem Eccleſiæ,& perſonarum eius comprobatur ex ſimplicibus, & generalibus verbis ſtatutorum,quæ quidem verba comprehendunt omnes ſcilicet tam Laicos, quam Clericos propter Iuris regulam,quod verba ſimpliciter prolata intelligi debent generaliter *l.*1.*§.generaliter ff.de leg.præſt.l.*3.*ff.de off. Præſid.l.ſi quis ſeruum §.non dixit Prætor ff.de acq.hæred.cum ſimilibus* & vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus *d.l.*3.*§.ibi* nec diſtinguitur vbi etiã *gloſ. ff.de offic.Præſid.l.Imperator* ibi nec adhibetur diſtinctio *ff.de poſtul.*atq; regula prædicta de verbis ſimplicibus generaliter intelligendis procedit etiam in caſibus habentibus maiorem rationem: nam caſus omnes pariter ſub diſpoſitione etiam ſtatutaria pariter continentur per *tex. in l.*1.*§.quod autem ff.de aleat.& in l.fin. §. uxori ff. de aur.& argen.leg.not.Duen.regul.* 133. *ampliat.*

1.quoniam ſtatuentes, qui non diſtinxerunt caſum

Digitized by Google

caſum maiorem ſe ſtatutorem habentem, omnia
ſub generalitate ſtatum continentur comprehendere voluiſſe *Euerſa. conſ. 40. n. 6. lib. 1. Dec. conſ. 4. n. 2. & conſ. 20 ſub nu. 3. verſ. quarto ex ſuprad. uri, & conſ. 536. n. 9.* vnde ſic quod ſtatutum loquendo per verba generalia, comprehendat etiam
71 minores, furiosos, abſentes, & ſimiles, licet eis in aliquibus caſibus aiure cõcedatur aliqua prærogatiua *Alex. conſ. 119. n. 34. l. 6. Ramon. ſingul. 316.* in auditu, & ita communiter tenent *Doct. relic. Oddo de reſtit. in integr. p. 1. q. 4. art. 7. n. 48. Muſcard. de ſtat. concl. 5. n. 26.* Tertio de hac voluntate aperte conſtare videtur ex proœmio confirmationis ſtatutorum ibi, & denique ipſemet
72 canonicæ ſanctiones &c. voluit enim Stannus Pontifex eorum prouidere vbi canonicæ ſanctiones non conuenichant in controuerſijs dirimendis, aliiſque rebus explicandis, prout ęquus, moreſq; poſtularent, & iubungit hæc verba, Ne quid abeſſet, Populo Romano ſcilicet, incolcellà ſibi faculeate deſiderari contingat, priuatas leges ſiue ſtatuta præſentibus ęporibus, ac negotijs congruentia, ſibi condere noſtris auctoritate, ac præſidijs ſtrei inſtituerunt. Ergo Papa voluit, quod ſtatuta diſponerent etiam quoad ſacros Canones, vbi conuenire videretur, ſicq; in ſtatutis ipſis etiam Clericos, & perſonas Eccleſiaſticas cõ-
73 prehendi, quæ quidem, & eorum bona alias iuri
74 canonico ſubſunt per *text. cum ibi not. in c. Eccl. Sabina de conſt.* nam ex proœmio colligitur mẽs, & intentio ſtatuentium per *text. in l. item quia 4. §. fin. ff. de pact. & in l. fin. ff. de bonor. poſſeſſ. vbi Bart. Ros. deciſ. 153. n. 4. & deciſ. 185. num. 4.* vbi quod proœmium obtinet rationem cauſæ finalis, & ſtatuti, & ſimum præſtat ad repellendas
75 omnes ſubſequentes ambiguitates, *& deciſ. 221. n. 8. p. 1. diuerſ. Autumn. var. reſol. lib. 9. reſol. 15. n. 3. Molfinate primogen. lib. 1. cap. 5. n. 7.* Verum tamen negari nõ poteſt quin dici poſſit de defectu
77 voluntatis Papæ in caſibus quibuſdam, nempè vbi veriſimile ſit Papam noluiſſe aliquid comprehendi ſub ſimplici, & generali diſpoſitione, vt per *Bald. in l. reſcripta n. 6. C. de prec. Imper. offeren. Cardin. Tuſc. concluſ. 271. n. 1. & ſeq. ſub litera I.* Et procedit concl etiam vbi Papa in-
78 diſpoſitione appoſuiſſet clauſulas motu proprio, & ex certa ſcientia *Tuſch. cod. concl. n. 15. Pariſ. loquens de clauſ. motu proprio conſ. 1. num. 74. vbi teſtatur de communi Doct. opin. Gabriel concl. 2.*
79 *de clauſ. n. 20.* & de defectu voluntatis Papæ dici poſſe in caſu ſtatuti Vrbis *cap. 124. l. 1. dixit Rot. coram Gypſio in deciſ. 18. n. 1. impreſſ. per Pic. ad cap. 1 1 1. ſtat. Vrb.* arguitur namque a veriſimili,
80 quod in iure frequens eſt & validum argumentum, quippe cum illud habeatur pro diſpoſito, quod veriſimiliter fuiſſet diſpoſitum, ſi ſtatuens, ſeu diſponens de eo fuiſſet interrogatus per *text. in §. 40. tale pactum §. fin. vbi Doct. ff. de pact. & in l. ſi ſeruum ff. de condic. cauſ. dat.* idque procedit
81 ſiue aliquid ſtatuatur per modum conuentionis, ſiue per modum legis municipalis, ſiue per modum reſcripti, vt per *Bald. Cluppen. & alios in. d. l. tale pactum §. fin. Aym. conſ. 298. n. 16. Ener. in ſuis loc. argum. loco à verſimile n. 3. Gabriel. concl.*
83 *2. de ſtat. n. 24.* Vnde & ſtatutorum generalis diſpoſitio reſtringitur ex veriſimili mente ſtatuentium *Aym. conſ. 70. n. 25. & conſ. 221. n. 7. Angel.*

conſ. 248. Philiphus col. 2. vbi dixit nullam eſſe diſ-
84 poſitionem tam generalem, quæ non reſtringatur ad eas, de quibus veriſimiliter ſtatuentes cogitarunt *Iaſon dicta l. ſi ex noxali n. 12. ff. de noxal. conſ. dat.* qui inquit nullam eſſe diſpoſitionem ſo
85 adeo generalem, quæ non recipiat interpretatio-
86 nem a veriſimili: & pro ſtatuto habetur, quod veriſimile eſt fuiſſe cerò ſtatutum a legiſlatore, ſi de hoc fuiſſet interrogatus *Bald. conſ. 57. nu. 6.*
87 *vol. 5.* & veriſimilitudo habetur pro lege *Oldrad. conſ. 13. in fin.* cum quæſtio: & allegans veriſimilitudinem dicetur habere eorum legis pro ſe, ex quo lex mandat veriſimilitudinem obſeruari *Aymo. conſ. 297. n. 6. Card. Tuſc. concl. 161. n. 9. ſub littera V. not. Muſcard. de ſtat. concln. 5. n. 260.* Itaque ad rem noſtram defectus voluntatis Papæ deducitur primo, vbi alias ex generalibus verbis ſtatutorum in aliquo caſu liberras Eccleſiaſticæ læderetur, nam in generali confirmatione ſta-
88 tutorum non intelligatur velle Papam ea confirmare, quæ ſunt contra libertatem Eccleſiarum *Bald. in l. omnes populi n. 37. ff. de iuſt. & iur. Felin. in cap. Eccleſia Sancta Maria n. 4. de conſtit. & cap. 2. n. 40. de reſcript.* quod vtique de ſtatutis noſtris dixit *Rota coram Card. Marquemontio in Romana ſeparationis thori n. 14. impreſſa per Pacif. de Saluo interd. inter deciſ. loc. 250.* vnde etiam ſequi-
89 tur, vt quod dictum eſt, ſtatuta Vrbis comprehendere etiam Clericos, & perſonas, & cauſas Eccleſiaſticas, & ſpirituales, ita debent intelligi, ſcilicet quatenus de perſonis, & cauſis prædictis ab Eccleſiaſticis, & competentibus Iudicibus cognoſcatur, vti bene declarauit *Rota in deſa deciſ. coram Cardinali Marquemontio n. 11.* Nec enim ſtatuta quãtumuis auctoritate Papali munita extenduntur ad caſus, in quibus Eccleſiaſtica Iuriſdictio læderetur, quia neque Papa, neque ſtatuentes id voluerunt iuxta *trad. per Felinum cap. 2. n. 40. & ſequen. de reſcript.* Vnde exempli gratia non valet iſta conſequentia, cauſa ſeparationis thori comprehenditur in ſtatuto, ergo in Foro Capitolino cognoſci poteſt, vt bene explicatur in prædictis deciſ. in fin. Cum certũ
90 ſit, quod Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit de perſonis Eccleſiaſticis, & de cauſis ſpiritualibus, ſeu ad Eccleſiam pertinentibus, & quidem principaliter quod Iudicem laicum regulariter loquendo *c. at ſi Clerici 4. & cap. cum non ab homine 10. de Iud. cap. 2. & ibi glo. & for. comp. cap. Clericum 3. 11. auaſt. 1. quam concluſionem ſuis proſequitur Scacc. l. 1. de Iudic. cap. 11. n. 14. & ſeqq. & comprobauit Rota coram Reuerendiſſ. Deo mea Cocano Decano in Romana Domus de Scapuccijs 19. Ianuarij 1611. quæ eſt 238. in impreſſ. per Pacif. ad tract. de Saluano interdicto in poſtrema editione.* Verum ſtatuta noſtra ſeruanda ſunt in deciſoriis,
91 atque etiam in ordinatorijs Iudicij in ſuis caſibus, & coram ſuis Iudicibus *iuxt' not. ſuperius in præfatione verſ. atque amplius.* Secundo defectus voluntatis Papæ obijci poſſet, vbi materia ſubie-
92 cta non permitteret ſeruari ius Ciuile, velitti ſi ageretur de re concernente peccatum: exemplũ etiam eſſe poteſt, quando diſputaretur ſuper Iuramento; In qua quidem cognitione Ius
93 Canonicum etiam per Iudices Laicos ſeruari debet; probat *text. cum ibi not. in c. 1. de iur. iur. in 6. Abb. in c. ſi cautio n. 23. in fin. de fid. Inſtr. Fe-*

lin. in

Digitized by Google

ſim. in c. Sanctæ Mariæ n. 54. de conſtit. Menoch. in ſuo ſpecul. p. 3. principali n. 73. Affliict. deciſ. 322. nu. 5. Seraph. de priuil. Iuram. priuil. 86. ſub n. 4. & ſeqq. Mancin. de Iuram. par. 4. effect. 219. nu. 3. Rot. coram Reuerendiſſ. D. meo Decano in Romana Donationis de Caſtellanis, in qua quidem merito dictum fuit in ſecundo reſponſo ad obiecta, attendi debere Ius Canonicum, non autem ſtatutum Vrbis, propter iuramentum, de quo agebatur, ex quo planè fundamento optimè ſuſtinetur illa deciſio, quæ planè abundat etiam aliis firmiſſimis propoſitionibus Iuris, vti infra comprobauimus *ad cap. 42. hoc tod. lib. in fin.*

Tertiò, defectus voluntatis Papæ, quo ad ob-
94 ſeruantiam noſtrorum ſtatutorum, conſiderari, & opponi poſſe videtur pro perſonis, & cauſis Eccleſiaſticis, quando reperiuntur Iure aliàs ſpe-
95 cialiter priuilegiatæ, nam per conſtitutiones generales non cenſetur auferri priuilegium in caſu certo à Iure communi conceſſum *l. Decurionibus & ibi glo. 1. de Silentiar. lib. 12. Bald. in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ n. 14. verſ. tertia gloſa dicit, de conſtit. Calean. conſ. 13. n. 4. & ſeq. Rot. coràm Card. Blanchetto in Roman. ſucceſſionis 13. Martij 1586. Beuinteu. deciſ. 76. n. 10. Tiraq. de retract. lignager. §. 1 glo. 14. n. 104.* & plures alij ab eo relati. *Gratian. diſcept. 710. n. 29. & diſcept. 895. n. 48.* quibus in locis plures deciſiones, & Doctores allegat. *Gabr. comm. l. 1. de legib. n. 1. & ſeqq. Maſcar. de ſtatut. concl. 5. n. 32.* & in huiuſmodi caſibus locuta eſt Rota *in Romana relocationis Domus 13. Martij 1595. coram Gyſſio, & in cauſa relocationis Caſalis 16. Martij 1615. coram Card. Sacrato* & recentius *in Romana penſionis Prioratus 4. Februarij 1630. coram R.P.D. Pirouano*, qua de re nos ſuſius egimus infra *ad caput 124. lib. 1.* vbi diſputata quæſtione illa, an ſtatutum illud comprehendat bona Eccleſiarum, libenter adhæſimus opinioni ſacræ Rotæ, quam meritò veneramur, quia Eccleſia in caſu ſtatuti ſpeciali priuilegio Iuris Pontificij, immo, & Cæſarei, munita cenſebatur. Et cum prædictis declarationibus, ac moderationibus planè videtur ſubſiſtere concluſio antiquarum deciſionum, & aliarum ſuperiùs enunciatarum, quas, & plurimi Iuris Interpretes ſecuti ſunt, & concelebrarunt, nempe quod ſtatuta noſtra ſint Papalia, & ideo comprehendant etiam perſonas, & cauſas Eccleſiaſticas, quicquid dixerit *Marchef.* contrarium abſolutè tenens *ad commiſſ. nullit. Senator. p. 3. §. 5. fol. mihi* 170. vbi tamen ingenuè fatetur Rotam aliter ſenſiſſe, & ideo petit veniam nimiæ curioſitatis, & audaciæ (hæc ſunt eius verba) ſiquidem in ipſis ptincipijs hallucinatur, & à recto tramite prorſus aberrat, dum nimirum ponit, quod ſtatuta hæc ſint ſtatuta Laicorum, vnde, & reliqua tali fundamento ſubnixa pariter corruere neceſſe eſt ad *tex. in l. 1. ff. de orig. Iur. & in cap. cum Paulus 1. queſt. 1.* & nihilominus ſingula eius argumenta planè diſſoluta apparent ex deductis ſuperiùs. Non obſtat argumentum de quo in tribus recentioribus deciſionibus, ſcilicet *in Romana penſionis 4. Febr. 1630. coram R.P.D. Pirouano, in Romana fideiuſſionis 4. Martij 1630. coram R. P. D. Merlino, ac demum in Romana donationis de Caſtellanis 23. Iun. 1631. coram R.P.D. meo Coccino Decano*, nempe quod vbi ſtatuta voluerunt comprehendere perſonas Eccleſiaſticas de illis expreſsè fecerunt mentionem, vt in contractibus prohibitis cum filijs familias c. 152. & in altero de duabus conformibus c. 180. quoniã ad d. c. 152. Dicimus expreſſionem verbi illius Clerici ideo factam, vt comprehenderetur caſus mixtus, nempe vbi filij familias eſſent etiam Cle-
96 ricis, cum alioqui caſus mixtus nó veniat ſub ſtatuto loquente in caſu ſimplici, vt eſt communis Doct. opin. de qua reſtatur *Socin. conſ. 28. n. 22. lib. 4. Tiraq. de leg. connub gloſ. 5. n. 71. verſ. ſed & hæc potiſſimum ad finem*, quos cum aliis plurimis refert, & ſequitur *Polid. Rip. de noctur. temp. cap. 4. ſub n. 48. Aſtn. complures pariter referens in ſua praxi in princ. cap. 4. nu. 7. verſ. quod comprobatur. Maſcard. de ſtat. concluſ. 4. n. 20.* Addimus etiam expreſſionem verbi illius Clerici factam dici poſſe, vtpotè de caſu magis dubitabili, quia filij familias Clerici hoc habent ex priuilegio, de quo *in cap. ſi annum de Iudic. in 6.* quod ſine con-
97 ſenſu Patris in Iudicio eſſe poſſint, vnde fortè argui poterat, quod vtique ſine Patris conſenſu contrahere poſſint, cum valeat argumentum à
98 contractibus ad Iudicia, vt per *Everar. in ſuis locis argumentandi loco 39.* quocirca placuit ſtatuentibus expreſsim nullas reddere obligationes filiorum familias Clericorum in quocunque contractu ſine conſenſu parentum factas, ne locus reliqueretur diſputandi de validitate eiuſmodi obligationum: non autem ex eo, quia Clerici ſub hoc ſtatuto non comprehendantur, nam ea eſt natura dictionis etiam, vt exprimat caſum magis
99 dubitabilem, & implicet minus dubitabilem *l. etiam 141. ff. de verb. ſignific. l. conuentum C. de Epiſc. & Cler. l. etiam C. ſi tutor, vel cur. Menoch. de arbit. Iud. lib. 1. q. 49. n. 8. & de præſumpt. lib. 4. qu. 130. n. 52. Card. Seraph. dec. 530. n. 16.* Tertiũ accedat reſponſum ad ſuperius deductũ argumentum, nempe quod Clerici hoc ſtatuto
100 expreſsè nominati fuerint ad abundantiorem cautelam, prout ad eiuſmodi argumentum, licet in alio caſu, reſpondetur in allegata *deciſ. coram Card. Marquemontio 250. ad Pacif. de Salu. inter. n. 9.* Sicuti pariter tale argumentum in alio caſu ſimili eruitur in *Balneoregien. in fin. coram Card. Hieronymo Pamphilio 30. Octob. 1589.* impreſſa itidem per *Pacif. ad trac. Salu. inter d. n. 249. inter*
101 *deciſ.* & quia plus timeri ſolet, quod ſpecialiter iniungitur, quam quod generaliter imperatur *c. 11. ſi aduerſus de hæret. cap. quamquam 23. diſt. vbi gloſ. in verb. plus*, vnde in caſibus prædictorum iurium ſpecialia decreta emanarunt, licet antea alij Sacri Canones eadem generalibus verbis complexa eſſent: Quod verò attinet ad c. 180 ideo ibi expreſſum fuit, quod in omnibus Curijs ſtatutum illud ſeruari deberet, quia cum ſit ordinatorium Iudicij, non autem deciſorium *Put. deciſ. 416. num. 1. lib. 2. & deciſ. 469. n. 1. eodem*
103 *lib.* in Foro Capitolino alias ſeruandum fuiſſet neceſſariò, non autem in alijs Tribunalibus. *Rota deciſ. apud Gregorium Pap. Decimumquintum 352. num. 7.* cum aliis ibidem allegatis *in annot. n. 11. & diuerſ. 452. nu. 6. par. 1.* vbi prædicta expreſsè leguntur *in fin. ipſius deciſionis*, quæ refert ad id ipſum *deciſionem alteram coram Binarino*, quæ emanauerat in *Roman. mediet. is domus de Gaddis 12. February 1571. Put. deciſ. 416. lib. 2. n. 1. &*

deciſ.469. eodem libro. Vnde prorſus ceſſat argumentum ſupradictum, in quo vis magna alioqui fieri videbatur. Demum ad fauorem Eccle-
103 ſiæ nolumus prætermittere quod, quando ſtatutum Laicorum eſt fauorabile Eccleſiæ, poteſt Eccleſia eo vti iuxta communem Canoniſtarum ſententiam *Heſtien. in cap. fin. ſub n.* 11. *de ſolut.* & ibi etiam *Abb. num.* 20. *Imol. num.* 16. & 37. & notant etiam *Canoniſtæ in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtit.* vbi præcipuè *Abb. num.* 37. & latius cæteris *Felin.* qui materiam plenissimè tractat, & *Dec. num.* 52. 69. & 70. & *cap.* 1. *de noui oper. nunc. idem Abb. in cap. fin. num.* 2. *de vit. & honeſt. cler. Alex. conſ.* 121. *num.* 20. *lib.* 2. vbi affert rationem, quod eo ipſo, quod lex, ſeu ſtatutum laicale eſt fauorabile, cenſetur approbatum ab Eccleſia, & *conſ.* 123. *num.* 8. *lib.* 5. *Grat. conſ.* 162. *num* 5. *lib.* 2 *Lap. allegat.* 101. *num.* 14. & *allegat* 100. *num.* 8. *vſque ad fin. Gemin. in cap. fin. de offic. deleg. in* 6. *Franciſc. le Cirier. tract. de primogen. lib.* 1. *qu.* 24. *nu.* 13. *tract. tom.* 10. *par.* 1. *fol.* 36. *Ioan Bertach. de Epiſc. par.* 1. *lib.* 4. *n.* 97. *in fin. verſ. ſed an Clericus tract. tom.* 15. *par.* 2. *fol.* 151. *Mandoſ. tract. annal. caſ. num.* 135. *verſ. & quod Clerici. Iaſ. in l. de quibus num.* 12. *ff de leg. Brun. in tract. de ſtat. art.* 12. *num.* 173. *Surd. de alim. tit.* 2. *qu.* 15. *num.* 62. & *conſ.* 101. *num.* 14. vbi quod licet Clerici non ligentur ſtatuto laicorum, potiùs nihilominus illo vti, quando ſibi eſt fauorabile *Surd. conſ.* 560. *num.* 13. *Carol. de Graſſ. de effectib. effect.* 2. *num.* 48 5. cum alijs pluribus, quos referunt *præc. Doctor* Ex quibus patet hanc concluſionem eſſe veriſſimam, & dixit *Rot. in Papien. bonor.* 18. *Febr.* 1578. *coram Card. Lancell. Sen. & in Mediol. hæredit.* 11. *Mart.* 1596. *coram Card. Mellino-adden. ad dec. Greg.* 279. *n.* 24. Nec eſt inconueniens, quod contractus poſsit ſuſtineri, vel impugnari ad libitum, quia in hoc conſiſtit primilegium Eccleſiæ, vt ad eius fauo-
104 rem contractus poſsit claudicare. *Gratian. diſc. forens. c.* 202. *n.* 2. *Franc. dec.* 284. *n.* 5. *Rot. deciſ.* 286. *n.* 1. *p.* 2. *in recen. & benè Beltram. in addit. ad dec. Greg. XV.* 467. *n* 16. *vbi alleg. Surd. Pinel. Mand. Mant. & alios*.

E 105 SANCTISSIMI. Hoc titulo Pontificem Romanum veteres omnes appellant, teſte Card. Bellarm. præclariſſimæ memoriæ, qui inſtar om-
106 nium nobis eſſe poteſt. *c.* 31. *lit. C. de Rom. Pont. lib.* 1. *t.* 1. *de contron. Chriſt. fid.* Vtque nihilominus antiquiſsimis monimentis: id ipſum perſpicuè doceatur. Conſtantinus Magnus Imp. in Edicto ſuo ita poſuit. Sanctiſſ. ac Beatiſſ. Patri Patrum Siluestro Vrbis Romæ Epiſcopo, &c. habetur hoc edictum *t.* 1. *Conc. impreſſ. Colonien. anno* 1618. *p.* 1. *pag.* 251. ſic Epiſt. Synod. in Conc. Epiri ad Hormiſdam Pap. D.N. per cuncta Sanctiſſ. ac Beatiſſ. Patri Patrum Communiſtro, & Principi Epiſcoporum Hormiſdæ Papæ, quæ quidem Epiſt. habetur *t.* 2. *Conc. impreſſ. Colon.* 1618. *p.* 1. *par.* 165. & *in eodem impreſſ. Colon. habetur t.* 2. *cit. pag.* 322. & *inter Epiſt. Hormiſdæ eſt poſt Epiſt.* 7. Incipit. Si dignis præmijs: exſcripſiſſe eam ex Codicibus manuſcripeis Bibliothecæ Vaticanæ, & annalibus ſuis integram inſeruiſſe, vnà cum alijs, in quibus eadem habetur nomenclatura, aſſerit doctrina non minus, quàm vitæ
107 ſanctimonia celeberrimus Card. Cæſar Baronius in Martyrologio à ſe edito, notatione ad diem decimam Ianuarij litera C. verbo Papæ. Idem titulus legitur attributus in Cõcilio Chalcedonenſi actio. 3. Leoni primo Romano Pontifici in tribus Epiſtolis diuerſorum Græcorum, quarum omnium initium eſt, Sanctiſsimo, & Beatiſsimo vniuerſali Archiepiſcopo, & Patriarchæ Magnæ Romæ Leoni. Idipſum ratio ipſa ſuggerit, ac perſuadet: quis enim Sanctum dubitet eſſe, quem apex tantæ dignitatis attollit? in quo ſi deſint bona acquiſita per meritum, ſuſpiciunt, quæ à loci deceſſore, Petro ſcilicet, præſtantur: aut enim claros ad hæc faſtigia erigit, aut qui eriguntur illuſtrat, ſic inquit Symmachus Papa, cuius verba referuntur *cap.* 1.
108 *diſt.* 40. Vnde præſumitur pro Sanctitate Roma-
109 ni Pontificis, quia hæreditatem Sanctitas recipit, vt *not. ibid. gloſ. verb. qui recipit, & Menoch. de præſumpt. lib.* 2. *præſump.* 87. *num.* 2. Accedat
110 hiſce, quod nomen ſæpè ab eo ducitur, quod fieri debet, licet aliquando non fiat; vnde retenta aliquorum opinione, quod Pontifex ex voca-
111 buli ethymologia dicatur quaſi Pontem faciens
112 & Imperator dicatur Auguſtus ab augendo: nihilominus, ſi Pontifex aliquis pontem non faciat, nempè ad vitam æternam, & Auguſtus Imperij corpus non augeat, Pontificem tamen, & Auguſtum appellamus, *Abb. in cap.* 1. *ſub n.* 16. *de indic. Iaſ in l.* 1. *num.* 25. *ff de acquir. poſſ. Spiegel. in Lexic. iur. verbo Pontificem, & Auguſtum. Lancellot. Conrad. in Templo omn. indic. lib.* 2. *c.* 1. *qu.* 1. *ſub n.* 1. *Euer. in Centur. ſua loco ab ethymologia ſub num.* 110. Non eſt autem cur alia afferamus exempla huius Tituli Papæ Romano ſcripti poſt antiquiora illa ſæcula, ſiquidem ea apud ſcriptores, præſertim Eccleſiaſticos, paſſim apparent, vbi ad Romanos Pontifices verba fiant, vel Epiſtolæ dirigantur. vnde meritò quidem *Petrus Gregorius Syntagm. iur. lib.* 14. *cap.* 2.
113 *in fin. lapſum inquit Albertum Kranzij l.* 5. *c.* 28. negantem, quod Summus Pontifex olim dictus
114 ſit Pater, & Sanctiſsimus Dominus; & Henricus Kalteiſen in Concilio Baſileenſi, vbi tres dies peroranit de hac appellatione dixit appoſitè, & explicuit, quonã modo Sanctitas Romano Pontifici attribueretur. *tom.* 4. *Concil. par.* 1. *pag.* 330. & *pag.* 367. licet hæretici vt Romanam Eccleſiam odere, ita hunc laudis, honoriſq; Titulum Romano Pontifici delatum ferre nequeant.

F 115 DOMINI NOSTRI. Hoc etiã nomine antiquitas Romanos Pontifices venerata eſt, vti præcipuè conſtat ex Epiſtola Synodali in Concilio Epiri ad Hormiſdam Papam citata in præcedenti annotatione, & in actione 2. Conc. Chalcedonen vbi Aetius Epiſcopus Nicopolis vocat Sanctum Leonem primum, Dominum noſtrum & Sanctiſsimum Papam, vti obſeruauit *Cardinalis Bellarm. cap.* 21. *de Romano Pontifice lib.* 2. *littera C. verſic. quicquid tom.* 1. *de contron. Chriſt. fid.* quo titulo, ſubiungit, nullus alius hæreticis noſtri temporis magis diſplicet, cum tamen is eum non diſpliceret vniuerſo Concilio, ac Senatui, & Iudicibus, quibus audientibus Aetius dixit: Quoniam nunc Domino noſtro, & Sanctiſsimo Papæ lecta eſt Epiſtola, &c.

G GREGORII XIII. Fuit is XIII. huius nominis Pontifex; at in Catalogo Pontificũ 239.

Præ-

Præter robur, ac firmitatem recipiunt æquè cõſpicuum ornamentum ſtatuæ noſtræ ſelicibus
116 auſpicijs, ac immortali nomine cancti Principis; Is namque verè fuit inſignis charitate, iuſtitia, maieſtate, ac deprædicanda in omnes gentes liberalitate, & illi verè conuenit Dauidicum præconium, Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſæculum.

In Vrbe viuit, viuetquè perpetuò, imò in Orbe Terrarum tam veteri, quam nouo, glorioſa huius Principis memoria; & iure quidè S.P.Q.R.
117 ſtatuam ei marmoream, cum inſcriptione præclara ob maxima beneficia accepta in Aula Ac-
118 dium Senatoris collocauit in hæc verba.

Superius.

GREGORIO XIII. PONT. MAX.

OB farinæ vectigal ſublatum, Vrbem Templis, & operibus magnificentiſſimè exornatam H. S. Octingenties ſingulari beneficentia in egenos diſtributum, ob Seminaria exterarum Nationum in Vrbe, ac toto pene Terrarum Orbe Religionis propagandæ cauſa inſtituta, ob paternâ in omnes gentes charitatem, qua ex vltimis noui Orbis Inſulis Iaponicorum Regum Legatos trienni nauigatione ad obedientiam Sedi Apoſtolicæ exhibendam, primùm venientes Romam pro Pontificia dignitate accepit.

S. P. Q. R.

Inferius.

GREGORIO XIII. PONT. MAX. OPT. PRINCIPI.

HVgoni Boncompagno Bononienſi, qui per Rom. Magiſtratus, & Eccleſiaſticas dignitates iuſtitiam, & pietatem colens, ad Pontificiam Sedem euectus, vniuerſam Rẽpublicam Chriſtianam ſumma prouidentia, & charitate moderatur.

S. P. Q. R.

Præcipuam verò, æternamque gloriam illi
119 comparârunt innumera ferè Collegia ad propagnandam, & propagandam Catholicam fidẽ vbique Terrarum exrrucia, & fundata, quæ exquiſito ordine in Aula maxima Collegij Romani laudatiſsimæ Societatis Ieſu deſcripta recenſentur.

H PONT. OPT. MAX. Fuit quippe omni tem-
120 pore Sacer Magiſtratus huius nominis, & Sacrorum penes ipſum Summa poteſtas; ſic in veteri Teſtamento apud Hebræos inſtituti fuerunt
121 Principes Sacerdotum, ſcilicet re ipſa Pontifi-
122 ces Maximi à Deo per Moyſen, qui præcepto Domini Aaron in Summum Pontificem vnxit, *Exod. 37. Leuitich. 8. & Iud. in princ.* quod legitur *diſt. 21. in princ.* & plenius proſequitur ex *Ioſepho lib. 1. antiquit. Polidor. Virgil. de inuent. rer. lib. 4. cap. 5. idem probat Conrad. in Templo omn. iudic. lib. 2. cap. 2. de Pontif. Max. qu. 2.* vbi Pontifices Maximi qui fuerint, & qui ſint, *num. 3.*

123 Hebræorum verò Pontifices Maximos numerat *Humphredus Pauinius* quinquaginta ſex in vniuerſum ab Aaron in ſuo Indice Pontificum veteris Teſtamenti poſt *Platin. de vit. Pontif.* & alia eiuſdem opuſcula. In nouo autem Teſtamento
124 ſucceſſerunt pariter Pontifices Maximi ex inſtitutione Ieſu Chriſti Domini noſtri, quorum
125 primus in ordine conſtituitur Beatus Petrus Apoſtolus, quem ipſe Chriſtus Dominus in ſum-
126 mum Sacerdotem elegit, dum ei præ omnibus, & pro omnibus Claues Regni Cælorum attribuit, vt ſuſius legitur *d. diſt. 21. in princ. & apud Card. Reginaldum Polum de Sum. Pontifice cap. 4. Panuin. de Primatu Petri cap. 1. Plat. de vit. Pontific. in vita eiuſdem S. Petri*, vt omittam Damaſum Papam, Anaſtaſium Monachum, & complures alios, qui ante Platinam vitas Pontificum conſcripſerant, quos quidem Auctores commemorat *Panuin. in annot. ad ipſum Platin. in vita Sancti Petri*, & in prima Claſſe Auctorum, quibus vſus eſt in Chronico, ſeu Faſtis denique *Card. Bellarm. cap. 16. & pluribus ſeqq. de Roman. Pontif. lib. 1. tom. 1. de controuerſ. Chriſtian. fid.* Proinde etiam noui Teſtamenti Pontifices in-
127 dumenta Pontificalia bona ex parte mutuati ſunt ab ornamentis Pontificum Teſtamenti veteris, vti probat *Polidor. Virgil. de inuent. rer. d. lib. 4. c. 5.* vbi & ſigillatim refert quodlibet inſigne veſtimenti, & ſingulorum ſignificationem doctè, ac eleganter explicat, de quibus etiam agit *Caſſan. in Catalog. glor. Mund. Conſider. 38.*
128 *concl. 3.* aliqua verò ex munere Conſtantini Imperatoris adepti ſunt, ſcilicet Chlamys dem purpuream, tunicam hyacinthinam, Coronam, Phrygium, Lorum, & Superhumerale, vt habetur *in cap. Conſtantinus 2. 96. diſtinct. not. Guillelmus Durandus in ſuo rationali Diuin. offic. lib. 3. cap. de mitra, & Caſſanæus d. concluſ. 3. verſ. aduerte etiam.*

129 Verum, & apud Romanos gentiles viguit, & floruit Titulus, & Dignitas Pontificatus Maxi-
130 mi; dictus eſt autem Pontifex Maximus teſte *Dionyſ. lib. 2.* quod maximarum rerum, quæ ad Sacra, & Religionem pertinent, Iudex eſſet, & vindex contumaciæ priuatorum, & Magiſtratuum. de eius creatione ſic ſcribit *Ian. decad. 1.*
131 *lib. 1. littera C.* Numa Pontificem deinde Maximum Numam Martium M. F. ex Patribus legit eique Sacra omnia exſcripta, exſignataque at-
132 tribuit. deinde ſuſius reliqua proſequitur, quæ ad Pontificis Maximi munus, & auctoritatem pertinent, qua de re pariter ſcripſit vberrimè *Dyonyſ. d. lib. 2.* & Patrum noſtrorum memoria plenius conſcripſit *Alexander ab Alexandro genial. dier. lib. 2. cap. 8. vbi, & Tiraquell. in annot. & nouiſsimè Roſin. antiquit. Roman. lib. 3 cap. 22. Panuin. de Ciuit. Roman. c. de Pontific.* qui & refert ſermonem Ciceronis pro domo ſua ad Pontifices, vbi de ipſorum munere diſerte meminit. fuerat autem antea ab ipſo Numa inſtitutum
133 Collegium Pontificum, qui tum quatuor erant cum idem crearet Pontificem Maximum, quod tamen Collegium mox à Tribunis plebis rogatione promulgata ad octo auctum fuit, mãdatq;

hic numerus longo ævo inviolatus, donec Sylla
ad quindecim Collegium ampliauit, inter quos
134 Maximus Pontifex genere, & dignitate præcipuus erat, & aliorum longè Princeps, vti potiſſimum ex *Alexandro, Roſin. & Panvin. loc. cit.* intelligi poteſt. Permanſit verò Pontificum Collegium Romæ uſque ad Imperatoris Theodoſij
135 ſenioris tempora, quibus Religione Chriſtiana omnia iam obtinente, Imperatoribus antiquæ ſuperſtitioni aduerſantibus, vno edicto Sacerdotum omnium reditus fiſco applicati ſunt, quare
136 poſtea Pontifices, Augures, & reliqui Sacerdotes, planè fieri deſierunt, cum redditibus omnibus multati eſſent. hæc *Zoſimus lib.* 4. qui etiam
137 docuit, quod primus omnium Gratianus Imperator edicto propoſito vetuerit, ſe Pontificem Maximum appellari, ſicque ea Sacerdotij di-
138 gnitas in Imperatoribus defecerit, cum antea, poſt Auguſtum, omnes Romani Principes, qui Imperatoris nomine rei Romanæ præfuerant, Pontificatum Maximum, vel ſuſcepiment, vel ſe Pontifices Maximos appellari permiſiſſent, quod nullus Hiſtoricus negat, & docent poſtiſſimum antiquæ Inſcriptiones, illa præcipuè quæ Romæ viſitur ad arcum triumphalem Septimij Seueri, altera in arcu triumphali Conſtantini, & plures aliæ, quarum meminerunt *Card. Baron. in Martyrolog. Rom. ſub die* 22. *Auguſti littera B. verbo Timothei, Panvin. in Vrb. Rom.* vbi de Vrbis Regionibus *fol.* 101. & vbi de Theatro Marcelli *fol.* 200. *Roſin. antiq. Rom. lib.* 10. *fol.* 480. quinimo neque Conſtantinus, Conſtantius, Valentinianus, Valēs, & Gratianus Auguſti, qui Chriſtianæ Religioni addicti erant, quamquam à Pontificis Maximi munere abhorrerent, hunc tamen Titulum Elogijs ſuis adſcriptum non aſpernati ſunt, vel certè non reiecerunt, quam hiſtoriam confirmat *Card. Baron.* ex Annal. ſuis excerptam in Martyrol. Rom. ad d. diem 22. Aug. ſub littera B. verbo Timothei mart. nec
139 mirum, quia, vt idem dixerit, ad Imperatoriam maieſtatem, & poteſtatem conferebat ſanè multum acceſſio dignitatis, & auctoritatis Maximi
140 Pontificatus, quæ & ſupra Conſules erat; poterat namque inter cætera Pontifex Maximus Comitia ne fierent, Religionis intuitu prohibere, factaque reddere irrita, decretis à Senatu intercedere; eademque intercidere, fierent ne bella, ex arbitrio ſuo pendere, cuius quoque iuſſu ſe Conſules Magiſtratu abdicarent, atque alia quamplura poterat, vt apud *Liu. Dionyſ. Cicer. Alexan. Panvin. Roſin. & Conrad. ſup. cit.* Sed vt ad inſtitutum noſtrum redeamus, iure quidem
141 Romanus Pontifex Beati Petri ſucceſſor appellatur Maximus idem, & Summus, quo nomine vtitur *Gregorius ipſe lib.* 1. *cap.* 4. Dialogorum, *Beatus Bernardus* in omnibus Epiſtolis ad Romanos Pontifices, & in ſexta Synodo in Sermone acclamatorio eorum Concilium vocat Agathonem Sanctiſſimum Patrem noſtrum, & Summum Papam, & vniuerſum Concilium Chalcedonenſe in Epiſtola ad Leonem, Summitas tua Leoni Pontifici ſcribit; atque mulcis præterea titulis inſignibus decoratus apparet, etiam veteriſſimis temporibus, vt ex *Card. Bellarm. d. cap.* 31. aperiſſimè comprobatur, & *Text. in cap.* 1. 21. *diſtinct.* hæc habet verba. Pontifex Princeps
142 Sacerdotum eſt, quaſi via ſequentium, idem & Summus Sacerdos ipſe, & Pontifex Maximus nuncupatur. Adiecerunt ſtatuentes verbum
143 Optimi Maximi, ſicuti videmus in antiquis inſcriptionibus ſæpè ſeruatum, nempè vt viri Principes, & inſignes titulo Optimi Maximi decorarentur, verbum hoc Optimi intelligitur, cuius
144 bonitas principalem gradum bonitatis habet, vt *Vlpian. aut in l. vbi autem* 7. *in fin. verſ. at cum optimum ff. de verb. oblig.* verba hæc Optimus
145 Maximus denotantur per haſce notas O. M. vel Opt. Max. vt benè obſeruauit *Aldus Manutius* in explanatione notarum ſub littera O. Pontifex
146 autem dictus eſt, vt aliqui ſentiunt, quaſi pontē faciens, nam cum ij, qui Sacerdotum Principes ex Numæ Regis inſtituto nominabantur, poſtea Sublicium pontem Anco Martio regnante fecillent, Pontifices exinde dicti ſunt. ita *Lutius Feneſtella de Magiſtr. cap.* 8. & *Pomponius Lætus de Sacerd. cap.* 10. *M. Varro lib.* 4. *de lingua latina, Polidor. Virgil. de Inuentor. rer. lib.* 4. *cap.* 6. *in fin. Schara. in ſuo Lexicon. Iur. verbo Pontifices*, atque
147 ad eundem Pontem quoties collaberetur, reſtituendum idem Magiſtratus tenebatur: ille enim
148 ligneus erat, & nullo ære, aut ferro compactus, quem Sacrum Romani æſtimarunt, ita vt in aliqua parte labentem, niſi cæſa victima, & ſacrificio perfecto rehcere non liceret, diuque Romæ pontes fuere ligneī, donec poſt interualla temporum ab Æmilio Quæſtore lapideus conſtructus fuit, hæc habet *Alexander ab Alexandro d. c.* 8. *genial. dier. lib.* 2. apud quem omnia comprobat ex Auctoribus probatiſſimis *Tiraquell. ibidem in ſuis annot.* Sublicij pontis lapidei veſtigia apparent adhuc medio Tyberi è regione Monetæ Auentini; porro iſta quæ ex antiquitate deduximus apud Gentiles, ſeu Ethnicos de ethymologia, ſeu alluſione prædicti vocabuli, & de muneribus Pontificis, æquè pariter conuenire videntur ijs, quæ poſt Aduentum Domini, Chriſtiana Religio recepit. Nam & Romanus
151 Pontifex Beati Petri Apoſtolorū Principis Succeſſor dici poteſt, quaſi pontem faciens, nempè ad vehendos ſubditos in viam ſalutis exemplo vitæ, & doctrinæ, vt docet *Abb. in c.* 1. *ſub n.* 36. *verſ. & Papa dicitur Pontifex, de Iudic. Taſ. in l.* 1. *n.* 25. *ff. de Iudic. Lancell. Conrad. in templo omn. Iud.*
152 *lib.* 2. *c.* 1. *q.* 2. *ſub n.* 1. & ſumma eſt eius poteſtas pariter circa Sacra, & Religionem, vt olim apud Hebræos, & Gentiles, ſicuti, ſupra dictum eſt.
153 Alij tamen voluerunt Pontificem dictum à poſſe, & facere, ita apud Varronem Quintus Scæuola Pontifex maximus dicebat de Pontificis ethymologia, Miror, inquit *Vigl. inſtit. tit. de Teſtam. ordin. in princ. num.* 19. cur noſtri potius Varronis ſententiā quàm Scęuolæ ſint amplexi, ille a Sublicio faciendo, curandoque nomen deducit, noſtri poſtea detlexerunt ad viæ cæleſtis pontem. Scævola probabilius dixiſſe videtur à poſſe, & facere dictum Pontificem, ſiquidem Pontifici illud maximè conuenit poſſe, eo quod ſacrorum penes illum ſumma eſſet poteſtas: ſed congruentius etiam aptatur alterum nempè, & facere, nam Pontificibus ius erat ſacrificandi; facere autem apud veteres, ſacrificare eſt, & in hunc ſenſum hæc vox ſæpius vſurpata reperitur, *vt Varro lib.* 5. *de ling. latin.*
154

tin. cum ait, Aquam Ioui facit, & Plaut. in And.

Faciam tibi fideliam.

Cicero pro Murena. Nolite à ſacris patriæ Iunonis ſoſpitæ, cui omnes Conſules facere neceſſum eſt, domeſticum, & ſuum Conſulem potiſſimum auellere. *Cenſor. in die nat. cap.* 1. quid cauſæ ſit, vt merum fundendum Genio, non hoſtia faciẽdum puauerit. *Virg. Buc. Eglog.* 5.

Cum faciam vitula pro fruge ſibi ipſe venito. Et Plaut. in Stycho.

Iam ne exta colla ſunt, quod agnis fecerat.

Vnde ſententiam *Quinti Scæuolæ* ſecutus eſt etiam *Alciat. parerg. lib. 2. cap.* 6. hanc ethymologiam refert, & ſequitur etiam *Spiegel. in ſuo Lexicon Iuris verbo Pontifex Sacer Magiſtratus*, eandem Scæuolæ ſententiam probat, & comprobat etiam *Card. Baronius in ſuis annot. ad Martyrolog. Roman. die 9. Aprilis littera L. verbo Pontifice*, vbi amplius inquit, non tantum per ethnicos, & prophanos Auctores frequenter accipi verbũ facere pro ſacrificare, ſed etiam diuinis ſcripturis, vt *Regum 3. cap. 3.* Ego faciam bouem alterum, & inponam ſuper lignas: & paulo inferius Eligite vobis bouem vnum, & facite primi. & in nouo Teſtamento *Luc. 22.* Hoc facite in meam commemorationem: itidem *Paul. 1. ad Corinth. cap.* 11. Sacrificium ſanctiſſimæ Euchariſtiæ per eadem verba eſſe mandatum, communis Patrum conſenſio comprobat: multum autem profecto facit etiam pro hac Scæuolæ opinione, quod ipſe, qui eiuſdem ordinis vir, nempe Summus Pontifex erat, ita interpretatus ſit, quippe veriſimile eſt, quod Scæuola non ignorauit originem, ac inſtitutum ſuæ Dignitatis, & muneris, quod & in ipſa vocabuli ethymologia continetur: is enim doctiſſimus ſanè Vir ſui tempo-
155 ris. Quintus Mutius Publij Filius Pontifex Maximus ius ciuile primus conſtituit generatim in
156 libros decem & octo redigendo, & complures habuit Auditores, qui inſignes euaſerunt Iuriſconſulti, quorum reſponſa pro legibus recepta ſunt, cumq; à Seruio, qui in cauſis orandis primum locum, aut certè poſt Marcum Tullium obtinebat, de re amici ſui, ſemel ac iterum conſultus reſpondiſſet, nec tamen eius reſponſum
157 à Seruio perceptum eſſet, obiurgauit Seruium hiſce verbis, nempe turpe eſſe Patritio, & nobili, & cauſas oranti, ius, in quo verſaretur, ignorare. & hæc ipſa monimenta de Quinto Scæuola exſtant *in. l. 2. §. poſt hos Quintus Mutius ff. de orig. Iur.* quem Panuinius inter Pontifices Maximos vigeſimum quartum conſtituit ab ipſo Numa M. F. Suffragantur itaq; Scæuolæ iudi-
159 cio argumenta à verisimili, & à communiter accidentibus, quæ frequentia ſunt, & valde probabilia apud legum conditores, vti fuſè comprobat *Euer. in centur. ſua*, locis ijsdem argumentãdi à veriſimili, & communiter accidentibus. Huc
160 etiam pertinere poteſt, quod peritorum Iudicio creditur iuxta Iuris diſpoſitionem, argumento textus *in l. ſeptimo menſe ff. de ſtat. homin. & in l. ſimil. C. de re militar. lib. 12. Menoch. de præſumpt. lib.*
161 *2. præſumpt. 80. num. 6.* Et creditur cuiq; in ſpectantibus ad officiũ ſuum ex deductis per *Rian. conſ. 56. num. 5. vol. 1. Gabr. concl. 1. num. 19 de Teſt.*
162 Accedat denique, quod quis regulariter nomẽ ſortitur ab eo, quod principaliter agit. *Sicar. in lexicon. Iur. verbo Nomen* quilibet ſortitur: at nemo negauerit, quod Pontifices pro ſuo officio principaliter omnia poſſint, & faciant circa ſacra. Vnde non ab vno ſolo ponte faciendo eorum nomen deducũm cẽſeri debet, ſed à poſſe, & facere ſacra, & quæcumque ad eadem pertinent, iuxta ſuperius explicata. à Pontifice Põ-
163 tificium dictum eſt apud veteres pro Iure, & poteſtate faciendi, quod probatur ex *Anlo Gellio lib. Noctium Atticarum primo cap.* 13. in illis verbis, Quibus negotium id, pontificiumque eſſet, & ex eodem *Theodoſ. lib. 8. tit. de bon. matern. l.* 1. ibi, vt fruendi pontificium habeant. *Alciat. parerg. Iur. lib. 2. c. 6. Spiegel. & Sichard. in lexic. ſuo verbo Pontificium*, & pluribus alijs confirmat *Cardin. Baron. in d. annot. ad Martirolog. Rom. die 9. Aprilis littera l. verbo Pontifici.*
164 S. P. Q. R. Quippe ſeruauit ſemper Magiſtratus Romanus antiquum decus ſui nominis referens Imaginem Florentis Reipublicæ Romanorum. Sed dicet forte quiſpiam cum Hiſtorico Doctore, & ductore quamplurium Aulicorum, ſunt hæc veſtigia mortuæ libertatis. At reſponderi poteſt cum præclaro, & ſapienti illo Vate Claudiano.

Fallitur, egregio ſi quis ſub Principe credit
Seruitium. nunquam libertas gratior exſtat,
Quam ſub rege pio.

165 EDITORVM. Habuerat quidem Vrbs Roma alia ſtatuta Pauli II. Alexandri VI. & Leonis X. Summ. Pontificum, auctoritate compilata, & confirmata, quæ demum pariter auctoritate Adriani VI. in volumen vnum compoſita, & ab ipſo etiam confirmata fuerant. Verum quia diuturnitate, & varietate temporũ ſatis perplexa, & confuſa reddita fuerant, ideò noua hæc
166 condita ſunt in meliorem formam, & in vnam conſonantiam, atq; ad iſtorum temporum mores, & negocia potiſſimum accommodata, cæteris omnibus ſtatutis antiquis abrogatis, prout in ipſis litteris confirmationis Gregorij XIII. legitur: ſic ſæpe fieri ſolet de legibus, quas ipſa
167 ſibi quæque Ciuitas conſtituit, quæ nimirum mutari ſolent vel tacito conſenſu populi, vel alia poſtea lege lata, vt legitur in §. *ſed naturalia inſtit. de iur. nat. gent. & ciu.*

LIBER PRIMVS.

DE SVMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

CAP. I.

FIRMITER credimus ſanctam Fidem Catholicã, cum omnibus ſuis articulis, quam e Beati Petrus & Paulus Apoſtolorum Principes, per quos ſanctũ Domini noſtri Ieſu Chriſti Euangelium Romę reſplenduit: quique vno die pro merito, vno loco pro gloria, ſub vno perſecutore pro virtute, Vrbem ipſam glorioſo cruore martyrii Chriſto Domino conſecrarunt; eorumdemque Apoſtolorum ſancti ſucceſſores, ac ſacra Concilia, & præſertim Tridentinum tradiderunt.

d FIRMA quoque fide credidimus, & profitemur omnia, & ſingula quę continentur in Symbolo Fidei, quo ſancta Romana Eccleſia vtitur, videlicet: Credimus in vnũ Deum Patrem omnipotentem, factorem Cæli & Terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium. Et in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Filium Dei vnigenitum. Et ex Patre natum, ante omnia ſæcula. Deũ de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, conſubſtantialem Patri: per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de Cælis. Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine: & homo factus eſt. Crucifixus etiam pro nobis: ſub Pontio Pilato paſſus, & ſepultus eſt. Et reſurrexit tertia die, ſecundum ſcripturas. Et aſcendit in Cælum: ſedetque ad dexteram Patris. Et iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos, & mortuos; cuius Regni non erit finis. Et in Spiritum ſanctum Dominum, & viuificantem: qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur; qui locutus eſt per Prophetas. Et vnam ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Confitemur vnum baptiſma, in remiſſionem peccatorum. Et expectamus reſurrectionem mortuorum. Et vitam venturi ſæculi. Amen. Apoſtolicas, & Eccleſiaſticas traditiones, reliquaſq; huius Eccleſiæ obſeruationes, & conſtitutiones firmiſſime admittimus, & amplectimur. Item ſacram Scripturam, iuxta eum ſenſum, quem tenuit, & tenet ſancta mater Eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſenſu, & interpretatione ſacrarum ſcripturarum, admittimus: nec eam vnquam niſi iuxta vnanimem conſenſum Patrum, accipimus, & interpretamur. Profitemur quoque ſeptem eſſe vere & proprie ſacramenta nouæ legis à Ieſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, atque ad ſalutem humani generis (licet non omnia ſingulis neceſſaria) ſcilicet Bapiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionem, Ordinem, & Matrimonium: illaque gratiam conferre, & ex his baptiſmum, confirmationem, & ordinem, ſine ſacrilegio reiterari non poſſe. Receptos quoque, & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus in ſupradictorum omnium ſacramentorum ſolemni ãdminiſtratione recipimus & admittimus. Omnia & ſingula, quæ de peccato originali, & de iuſtificatione in ſacroſancta Tridentina Synodo diffinita, & declarata fuerunt, amplectimur, & recipimus. Profitemur pariter, in Miſſa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium ſacrificium pro viuis & defunctis; atque in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento eſſe vere, realiter, & ſubſtantialiter corpus, & ſanguinem vnà cum anima, & diuinitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, fierique conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem: quam conuerſionem Catholica Eccleſia Tranſubſtantiationem appellat. Fatemur etiam, ſub altera tantùm ſpecie totum atque integrũ Chriſtum, verumque ſacramentum ſumi. Conſtanter tenemus Purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragiis iuuari. Similiter & Sanctos vnà cum Chriſto regnantes, venerandos, atque inuocandos eſſe. Eoſque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias eſſe venerandas. Firmiter aſſerimus, Imagines Chriſti, ac Deiparæ ſemper Virginis, nec non aliorum Sanctorum, habendas, & retinendas eſſe, atque eis debitum honorem, & veneration impertiendam. Indulgentiarum etiam poteſtatem à Chriſto in Eccleſia relictam fuiſſe, illarumque uſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem eſſe affirmamus. Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam omnium Eccleſiarũ matrem & magiſtram agnoſcimus: Romanoque Pontifici, beati Petri Apoſtolorũ Principis ſucceſſori, ac Ieſu Chriſti Vicario, veram

Digitized by Google

ram obedientiam ſpondemus, ac iuramus. Cætera item omnia à ſacris Caponibus, & Oecumenicis Concilijs, ac præcipuè à ſacroſancta Tridentina Synodo tradita, diffinita, & declarata, indubitanter recipimus, atque profitemur; ſimulque contraria omnia, atque hæreſes quaſcumque ab Eccleſia damnatas, & reiectas, & anathematizatas, nos pariter damnamus, reijcimus, & anathematizamus. Hanc veram Catholicam Fidem, extra quam nemo ſaluus eſſe poteſt, quam in præſenti ſponte profitemur, & veraciter tenemus, eandem integram, & immaculatam, uſque ad extremum vitæ ſpiritum cõſtantiſſime (Deo adiuante) retinere, & confiteri; atque à noſtris ſubditis, ſeu illis, quorum cura, ad nos in munere noſtro ſpectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in nobis erit, curaturos.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Summa Trinitas, & Fides Catholica, hoc eodem titulo connunguntur, ſicuti antea factum apparet, tum in Decretalibus Iur. canon. tum in Codice Iuſtin. Imper.*
2 *Fides Catholica hæc eſt, vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur.*
3 *Trinitas dicitur quaſi trium vnitas; & ſubijcitur ratio,*
4 *Trinitas dicitur Summa, quia rebus omnibus maior, & prior eſt, eaque ſolo vniuerſorum principium.*
5 *Trinitas dicitur maxima omnium rerum, cum ab ea planè cuncta procedant.*
6 *Et de ea non humano ore loquendum eſt, ſed diuino.*
7 *De eadem diſſerit Diuus Bernardus.*
8 *Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentũ non apparentium.*
9 *Fidei definitiones ſex aliæ, remiſſiuè.*
10 *Et ſignificationes decem remiſſiuè.*
11 *Fides Catholica, id eſt vniuerſalis.*
12 *Qua merito, ac iure ita appellatur; & ſubijciuntur rationes.*
13 *Fidei, & Religionis Catholicæ verus cultor quis dicatur.*
14 *Fides Catholica eſt, quam tenuit, ac tenet ſancta mater Eccleſia.*
15 *Credere firmiter ſignificat conſtanter, & ſine vlla dubitatione credere.*
16 *Infidelis eſt, qui dubius eſt in fide.*
17 *Trinitatem ſummam, & fidem Catholicam pro fundamento ſuarum Decretalium, & Conſtitutionum primo loco collocarunt Gregorius Nonus, Bonifacius Octauus, & Clemens Quintus Romani Pontifices; idem fecerat Iuſtinianus Imperator in 4. ſui Codicis.*
18 *Fidei Chriſtianæ fundamentum ſi deficiat, nullius boni operis eſt ſuperedificium.*
19 *Leges, & ſtatuta iuſtitiam ſpectant.*
20 *Iuſtus ex fide viuit.*
21 *Iuſtitiæ fundamentum eſt fides.*
22 *Fides Chriſtiana omnium noſtrarum actionum baſis, & fundamentum eſſe debet.*
23 *Petri & Pauli Apoſtolorum Encomia.*
24 *Fidei profeſſionis forma.*

ANNOTATIONES.

A EOdem Titulo conniunguntur hæc duo, Summa Trinitas, & Fides Catholica, vti factum videmus tum à Gregorio IX. & Bonifacio VIII. in Decretalibus, & in Conſtitutionibus Clementis titulo 1. Tum etiam longè ante ab Imperatore Iuſtiniano in titulo 4. ſui Codicis. nec mirum, quia vtrumque argumentum in ſe connexum eſt, ſicuti ex locis citatis apparet, ſed clariùs adhuc probatur ex Symbolo Sancti Athanaſij, & potiſſimum ex illo verſiculo; Fides autem Catholica hæc eſt, vt vnum
2 Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur. Porrò Trinitas *teſte Iſidoro lib. 1.*
3 *ethymolog.* dicitur quaſi trium vnitas, quia Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, ſunt Trinitas &, Vnitas, idem enim & vnum ſunt per Maieſtatis communionem, & tres per proprietatem Perſonarum; Summa verò dicitur Trinitas, quia rebus omnibus maior, & prius eſt, eaque ſola
4 vniuerſorum Principium, præter quam aliud inueniri non poteſt, *cap. 2. §. damnamus tit. de Sum. Trinit.* Quinimò maxima omnium rerum, vtpotè cum ab ea cuncta procedant, vt habet *Ter.*
5 *in l. 1. circa princip. C. de veter. iur. enucl. & nat. Azor. in ſumma d. rubr. de Trinit. & Fid. Cathol. num. 2. Hoſtienſ. itidem in Summa num. 1. & 2. eo-*
6 *dem tit.* licet de hac materia non humano ore, loquendum ſit, ſed Diuino, *vt idem Hoſtienſ. inquit in fin. d. num. 1. ex text. in cap. in Chriſto Pater 8 2. de conſecr. diſtinct. 2.* ibi non eſt humano, &c. Sed concludamus demum cum *Diuo Bernardo in ſerm. de Trinit.* Inquirere de Trinitate *eſt*
7 perueſia curioſitas eſt; & credere, & tenere, ſicut Sancta Eccleſia tenet, Fides, & ſecuritas eſt; videre autem eam, ſicuti eſt perfecta, & ſumma felicitas eſt,

Fides ad rem noſtram, quid ſit, deſcribit, ſeu definit Doctor gentium Paulus Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos cap. 11. dicens, Fides eſt
8 ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium; & ad diffinitionem iſtam
9 vti perfectiſſimam reducuntur ſex aliæ diffinitiones fidei, quas affert *D. Thomas 2. 2. quæſt. 4. art. 1.* Sumitur alioqui multipliciter hoc verbum
10 fides, nempè decem alias eius ſignificationes tradit *Hoſtienſ. in ſua Summa Rubric. de fid. Cathol. num. 1. verſ. quot modis accipiatur fides. & aliquas Azor. itidem in Summa eod. rubr. ſub nu. 2. verſ. item quid ſit fides.* Hic verò adiectum eſt verbum, Catholica, vt appareat agi non de fide in genere ſumpta, ſed de vniuerſali; ſiquidem
11 Catholica idem eſt, ac vniuerſalis, nam Græci Catholicon vniuerſale vocant ſecundùm *Boetiũ de Trinit. not. gloſ. in rubr. d. tit. verb. Catholica, vbi etiam Gul. de Cun. & Doct. alij poſt eum Azor. in Summa eodem tit. num. 1. & 2. Abb. in rubr. de Summ. Trinit. & fid. cath. in princip.* Eſt enim
12 fides Catholica, pietas, ſiue Religio noſtra, quæ merito, & iure catholica nominatur, quod non certò alicui populo tradita eſt, vt Iudaico, ſed toti generi humano, nec vllam excludit; omnibus per hanc ſaluis eſſe licet, & ſine hac nulli: nec Religiones in hac ſunt, cuique Genti, ſicut apud Gentiles; alij enim Dij, & alio modo apud

Roma-

Romanoq colebantur, quàm apud Græcos; alij apud hos, quam apud Gallos, Hiſpanos, Scythas, Indos, Perſas: omnes verò gentes, quæ Chriſtum profeſſæ ſunt, eundem colunt Deum, & eodem Sacrificij genere, quæ omnia leguntur apud *Sichard. in lexic. iur. verbo Fides Catholica*; in hunc ſenſum quis dicatur aſſertor Fidei, & Catholicæ Religionis verus Cultor, docetur in *l. 2. C. de Summ. Trinit. & Fid. cath. & apud Vincen. Lirinen. contra hæreſes cap. 3.* quibus accedat ſententia *Lactantij lib. 4 de vera Sapientia cap. 30. circa fin.* vbi inquit. Sola igitur Catholica Eccleſia eſt, quæ verum cultum retinet: hic eſt fons veritatis, hoc eſt domicilium fidei, hoc Templum Dei, quod ſi quis non intrauerit, vel à quo ſi quis exierit, à ſpe vitæ, ac ſaluris æternæ alienus eſt. Porrò id ipſum, quod de Catholica Eccleſia hic profertur, æquè pariter conuenit Catholicæ fidei, nam certum eſt eam fidem Catholicam eſſe, quam tenuit, & tenet Sancta Mater Eccleſia Catholica: ad hæc plura alia inſignia, & meritò perlegenda ex Sanctis Patribus potiſſimum collecta habentur à *Sichard. in ſuo lexic. iur verbo Catholica Eccleſia, & verbo Fides Catholica*.

B FIRMITER CREDIMVS. Sic exorditur *Decret. prima Gregory IX. de Summ. Trinit. & Fid. Cathol.* firmiter credere ſignificat, conſtanter, & ſine vlla dubitatione credere, *vt not. ibidem Abb. nu. rab.* 1. alias enim dubius in fide infidelis eſt *C. 1. de hæret. & ibi gloſ. verbo dubius Abb. d. not.* ſic ſic pariter ipſam Summam Trinitatem, & Fidē Catholicam pro fundamentō ſharum Decretalium, & conſtitutionum primo loco ſub hoc titulo collocarunt alij Summi Pontifices, nempè Gregorius IX. Bonifacius VIII. & Clemens V. Iuſtinianus autem Imperator titulo 4. ſui Codicis, Æquitatis, Iuſtitiæque ſtatuta exquiſiturus præmittit de *Summ. Trinit. & Fid. Cath.* vt expreſſis verbis Azonis vtamur eadē *rubr. in princ.* Hoc autem iacto ſolidiſſimo fundamento reliquum ædificium non poteſt non eſſe bonum: ſicuti contra, vbi Chriſtianæ Fidei deficit fundamentum, nullum boni operis eſt ſuperædificium in ordine ad vitam æternam, *cap. cum Paulus 1. quæſt. 2. clem. 1. in princip. de Sum. Trinit. & Fid. Cath. not. Doct. in rubr. C. cod. tit.* Accedat quod leges, & ſtatuta iuſtitiam potiſſimum ſpectant: at vbi ſana Fides non eſt, non poteſt eſſe Iuſtitia; nam iuſtus ex Fide vivit *cap. vbi ſupra 24. quæſt. 1.* Liceat hic etiam ad rem noſtram conuertere pronunciarum illud ſapientiſſimi *Ciceronis de offic. lib. 1.* Fundamentum Iuſtitiæ eſt Fides, atque demum iuxta Apoſtolum *1. ad Corinth. 3. & Hebr. 11.* Chriſtiana fides omnium noſtrarum actionum baſis, ac fundamentum eſſe debet, quæ verba refert vti maximè ponderanda, *Nicol. Sander. de Clan. Dauid. ſeu de regno Chriſti lib. 5. cap. 4. pag. 312.*

C BEATI PETRVS ET PAVLVS & reliqua verba, quæ de eis ſequuntur, egregia ſunt Encomia Beatorum Principum Apoſtolorum, quæ leguntur in Decretali Nicolai Papæ III. *cap. fundamenta de cleric. in 6.* ſub initium, ibi, Iſti ſunt per quos Euangelium Romæ reſplenduit,

D FIRMA QVOQVE FIDE, &c. hæc eſt forma profeſſionis fidei à Pio Papa IV. præſcriptæ

Anno MDLXIIII. Idibus Nouembris Pontificatus ſui anno quinto.

De Hæreticis diffidatis declarandis.

CAP. II.

a CONſtitutionem quoque antiquā in hoc imitantes, ſtatuimus, quod b Hæretici, c eorumque credentes, fautores, defenſores, & receptatores ſint perpetuo d diffidati, eorumque bona publicata; & quilibet Senator in principio ſui officij publicè eos diffidatos, & eorū bona publicata declaret: ſint etiam, hoſtes publici, & tanquam hoſtes publici legalibus pœnis feriantur,

SVMMARIVM Antiqui.

1 *Conſtitutio antiqua aduerſus Hæreticos, de qua hoc capitulo, dicitur fuiſſe ſtatutum D. Hannibaldi olim Senatoris Vrbis.*

2 *Pandulphus Sabellus, & Hannibaldus Petri Hannibaldi filius à Populo Romano, auctoritate Martini Papæ Quarti, Senatores delecti Romanam Ciuitatem optimè gubernarunt.*

3 *Poteſtates ſæculares pro fidei defenſione tenentur præſtare iuramentum de Hæreticis exterminandis è locis ſuæ iuriſdictionis.*

4 *Hæretici dicuntur, qui errorem habent aliquem contra fidem cum pertinacia.*

5 *Quod intelligitur de illis, qui iam receperunt baptiſmum, & fidem Chriſti, nam iſti propriè dicuntur hæretici.*

6 *Hæretici largo modo dicuntur, quicumque non ſunt membra Eccleſiæ.*

7 *Iudæi propriè non dicuntur hæretici.*

8 *Hæretici non ſunt illi, qui errore cognito, ſe corrigunt.*

9 *Hæreticorum credentes, fautores, defenſores, & receptatores, qui dicantur, & quæ ſint eorum pœna, remiſſiuè.*

10 *Excommunicantur prædicti omnes per Bullam Pontificiam in die Cœnæ Domini legi ſolitam; & eorum abſolutio ſoli Romano Pontifici reſeruatur, & num. 13.*

11 *Erant iidem etiam ante Bullam prædictam excommunicati.*

12 *Hæreticorum abſolutio nulli certæ perſonæ reſeruabatur antiquitus, ſed generaliter permiſſa erat Sacerdotibus confeſſariis.*

13 *Poſtea ſolis Epiſcopis reſeruata fuit ex Concilio Tridentino.*

14 *Abſoluendi facultate attributa per Pontificem aliis perſonis in caſibus eadem, niſi comprehenſis, excluſus cenſetur nihilominus caſus hæreſis.*

15 *Diffidati verbum frequenter in ſtatutis Vrbis habetur.*

16 *Diffidatus, & bannitus declaratur quicumque offendens Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem.*

17 *Et qui mandat aliquem interfici per aſſaſſinum.*

18 *Item Hæretici omnes.*

19 *Hæretici diffidati quibus periculis, & pœnis obnoxij cenſeantur remiſſiuè.*

20 Con-

20 *Contra eos locum habent pœna in transfugas, & deſertores à legibus ciuilibus decreta.*

21 *Et pœna criminis læſæ Maieſtatis in Principem non recognoſcentem Superiorem, vtpote in reos Maieſtatis diuinæ.*

22 *Hæreticorum pœnæ plures cumulantur, remiſſiuè.*

23 *Hæreſis crimen dicitur publicum, quia in Religionem diuinam committitur; & in eo proceditur ſummariè, nec datur copia proceſſus.*

24 *Hæreticos diffidare ſignificat, eos hoſtes declarare.*

25 *Hæretici illi ſoli ex ſtatuto Vrbis diffidati cenſentur, qui iam a competenti Iudice declarati ſunt hæretici, vel alias ſint ex facto manifeſti.*

26 *Statuta paſſiuam interpretationem recipiunt à iure communi.*

27 *Oratio Eccleſiæ Catholicæ recitanda, pro conuerſione hæreticorum.*

ANNOTATIONES.

A CONSTITVT. OMNI QVOQVE ANTIQVAM. Crediderim eam eſſe, quæ in antiquis ſtatutis c. ibid. 2. habetur iiſdem verbis, & dicitur iſ-
1 dem fuiſſe ſtatutum quondam D. Hannibaldi dictum Senatoris Vrbis: is verò fortaſſe fuerit Hannibaldus Petri Hannibaldi filius, qui à Ro-
2 mano Populo Senator Vrbis vna cum Pandulpho Sabello, auctoritate tamen Martini eius nominis Quarti Pontificis delectus eſt, qui ambo Senatores Ciuitatem toto ſuo Magiſtratu optimè gubernarunt, vt apud Platinam in vita eiuſdem Martini legitur: conſonat autem eiuſmodi Conſtitutio ſenſui, ac decreto *tex. in cap. excommunicamus* 14. §. *monentur de ſent. excomm.*
3 vbi monentur ſæculares poteſtates, vt pro defenſione Fidei præſtent publicè Iuramentum de hæreticis exterminandis de Tertis ſuæ Iuriſdictioni ſubiectis, vt ibi pleniùs: ſic, & laudabiliter factum apparet copioſius in *conſil. Reg. Neapolit. vt per Affliſt. ad caſd. conſtit. lib.* 1. *rubr.* 1. *quæ eſt de hæret.*

B HAERETICI. Hæretici dicuntur, qui er-
4 rorem habent aliquem contra fidem cum pertinacia. *cap. dixit Apoſtolus, & cap. qui in Eccleſia* 24. *qu.* 3. *Tolet. in ſua ſumm. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 2.
5 quod tamen intelligendum eſt de eis, qui iam receperunt baptiſmum, & Fidem Chriſti, illi enim propriè dicuntur hæretici, ideoque Iudæi
6 licet videantur hæretici, prout hæretici dicuntur omnes, qui non ſunt membrum Eccleſiæ Catholicæ, per *text. in authen. de priuileg. dot. in princip. cum ibi not. per Bart. num.* 1. tamen non di-
7 cuntur propriè tales, quia nunquam tincti fuerunt cum Eccleſia, & Fide catholica *Calderin. conſ.* 11. *ſub num.* 1. *de iudic. & conſ.* 2. *ſub num.* 1. *de Iudais*. Item intelligendum eſt de pertina-
8 cibus tantùm, non autem de illis, qui errore cognito ſe corrigunt, *Caputaq. dec.* 69. *num.* 5. *par.* 2.

C EORVMQVE CREDENTES. Qui dicantur hæreti-
9 corum credentes, fautores, defenſores, & receptatores, & quæ ſint eorum pœnæ, habet *tex. in l.* 4. §. *credentes C. de hæret. & in cap. excommunicamus* §. *credentes extr. eod. tit.* atque declarat ſigillatim *Tolet. eod. cap.* 19. *num.* 5. *& ſeqq. in ſua ſumma lib.* 1. explicando Bullam legi ſolitam in die Cœnæ Domini, vbi in primo capitulo præ-
10 dicti omnes, & ſinguli excommunicantur, & eorum abſolutio ſoli ſummo Pontifici reſeruatur.
11 Erant etiam iidem omnes antea excommunicati *cap. excommunicamus extra de hæret. & cap. quicunque eodem tit. in* 6. ſed eorum abſolutio nulli
12 certæ perſonæ erat reſeruata, at perinde generaliter Sacerdotibus Confeſſarijs habentibus aliàs poteſtatem abſoluendi à peccatis, vti docet *Tolet. in d. cap. num.* 1. poſtea verò ex decreto *Sac. Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 6. *in fin.* reſeruata fuerat ſolis Epiſcopis hæc poteſtas, quæ hodiernis temporibus in eis etiam ceſſat ex prædicta Bulla, vbi ſolo Romano Pontifici reſeruatur: quinimò etiam tributa per Pontificem
13 facultate abſoluendi à caſibus contentis in Bulla Cœnæ Domini, non comprehenditur caſus hæreſis, *Nauarr. in Manual. cap.* 27. *num.* 275. *argumento text. in c. frater noſter.* 16. *quæſt.* 1. *Gratian. diſcept. forenſ. c.* 414. *num.* 21. *tom.* 3.

D DIFFIDATI. Hoc verbo ſæpè vtuntur noſtri ſtatuentes vt infra lib. 2. cap. 14. 15. 16. 17.
15 & 18. Diffidatus, & bannitus declaratur quicunque offendens S. R. E. Cardinalem *cap. felicis de*
16 *pœn. in* 6. perpetuò diffidatus eſt, qui mandat interfici aliquem per aſſaſſinium vt in *cap.* 1. *ſub*
17 *fin. de homic. in* 6. diffidantur, & banniuntur omnes hæretici in *Anthon. Gazaros C. de hæret.* Vnde
18 ſequitur, quod hæretici tanquam diffidati cenſeantur obnoxij periculis, & pœnis, de quibus
19 per *Contr. Brun. tract. de hæret. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 15. & 16. *inter tract. omn. tom.* 11. *par.* 2. argumento nimirum ſumpto à pœnis contra tranſ-
20 fugas, & deſertores à legibus ciuilibus decretis, *vt in l.* 3. §. *finaa fin. ff. ad l. Corn. de Sicar. l.* 2. *c. quand. hic. vnic. fin. tit. & ad l.* 1. *C. de deſert. lib.* 12. *Farinacc. de hæret. quæſt.* 189. §. 3. *n.* 23. *& ſeq.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA V.E. III

21 Adde, quod iidem pœnis, quibus ſubiacet reus læſæ Maieſtatis contra Principem non recognoſcentem ſuperiorem, puniuntur pariter hæreticus, vt poté reus læſæ Maieſtatis diuinæ argumento *Text. in cap. cum ſecundum* 19. *de hæretic. in* 6. *Affliſ. in conſtit. Neapolit. lib.* 1. *rubr.* 1.
22 *num.* 30. *qui amplius num. ſeqq.* plures alias pœnas aduerſus hæreticos ſigillatim cumulat: atq.
23 crimen hæreſis eſt crimen publicum, quia in Religionem diuinam committitur, & ideò in omnium ſeruit iniuriam *l.* 4. *in princip. verſ. at primum quidem C. de hæret.* & in eo ſummariè proceditur, neque datur copia proceſſus *cap. fin. de hæret. in* 6. *Caputq. dec.* 69. *n.* 2. *par.* 2. *& dec.* 124. *num.* 2. *part.* 3. Quod verò lex diffidat hæreticos, planè ſignificat hoſtes ipſos declara-
24 re, atque alia in eo decernere, vel permittere, quæ ſuſius Doct. proſequuntur, præcipuè verò *Gomm. in cap.* 1. §. *Sacri n.* 11. *de homic. in* 6. *Contr. Brun. loc. cit. Ang. conſ.* 14. *num.* 3. *& ſeq. Decian. tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 42 *num.* 2. verum illi hæretici cenſeri debent ex hoc ſtatuto diffidati, qui
25 iam à competenti Iudice declarati fuerint hæretici, vel alias ſint ex facto manifeſti, ita enim intelligi debet *l. Gazaros*, & eiuſmodi alia iura, vt per *Contr. Brun. d. cap.* 14. *in fin. Scacc. de iudic. cauſ. cin. & crim. & haret. cap.* 79. *Farinacc. dicta quæſt.* 189. *num.* 36. *& ſeq.* 37. nam ſtatuta recipiunt
26 interpretationem paſſiuam à iure communi, vt per *Doct. communiter in l. omnes populi ff. de iuſt. & iur.*

Digitized by Google

& Iur. cap. cum dilectus de conſuet. cap. inter dilectos de fid. Inſtr. vbi Doctores Bellam. conſ. 57. num. 11. Pedem dec. 457. num. 6. & 7. Capyum, dec. 67. num. 7. part. 2.

Nos verò interea cum piſſima Matre Eccleſia Catholica Omnipotentem Deum ſupplices
27 rogemus, vt animæ diabolica fraude deceptæ, omni hæretica prauitate depoſita, ab erroribus reſipiſcant, & ad veritatis diuinæ redeant vnitatem.

De Senatore eligendo, & his quæ ad eum pertinent.

CAP. III.

IN Alma Vrbe, & ad eius regimen ſit, & eſſe debeat *a* vnus Senator, Iuris Doctor, *b* exterus, & ex loco, qui diſtet ab Vrbe ſaltem per milliaria quadraginta, cuius quidem Senatoris officiū duret *c* per annum: quod tempus prorogari non debeat, nec ad dictum officium denuo eligi, aut aſſumi ante lapſum integri biennii, à fine ſui officii computandi. Nullus autem eligi debeat ad prædictum Senatoris officiū, qui alicui de Magnatibus Vrbis, aut ciuibus etiam ex priuilegio in ipſa Vrbe domicilium habentibus, vſque ad tertium gradum conſanguinitatis, vel affinitatis, ſecundum Ius Canonicum incluſiue computandum, quoquo modo attineat. Habeat autem pro ſalario à Camera Vrbis, annis ſingulis tria millia florenorum, qui conſtituunt noſtri temporis ſcuta duo millia ducenta, cuius ſalarij prima ſexta pars ſibi in principio dicti ſui officij ſoluatur: ſecunda in principio tertij menſis: tertia in principio ſexti menſis: quarta in principio noni menſis: & duæ poſtremæ partes in Camera remaneant, nec ſibi ſoluantur, donec per Syndicos de adminiſtratis, & geſtis per eū in dicto ſuo officio fuerit realiter, & cū effectu abſolutus. Et quamuis per ſtatutum antiquum teneretur Senator ſecum ampliſſimam, & nobilem familiam habere: quia tamen per alia ſtatuta, & nouas reformationes aliter circa Iudices, & nonnulla alia prouiſum fuit: præſenti Statuto decernimus, vt Senator ipſe (ſicut hactenus ſeruatum eſt) Primo, & Secundo Collaterali, & Iudici maleficiorum (qui in Aſſettamento ſecum interueniunt) & tribus eorundem equis victus, expenſas, & ſalarium Iudicibus ipſis ſolui ſolitum, & quatuor eorum famulis cibaria, atque etiam Tubicinibus ſalarium, & veſtimenta ſolita præſtare teneatur. Neque vnquam in publicum redire debeat, nec ad Tribunal ſedere, niſi *d* indutus paludamento ex ſerico auro intexto, quod Broccatum auri appellant, vel ex ſerico villoſo purpurei coloris, quod etiam vulgo Velſutum cremeſinum dicunt, niſi malit æſtiuo tempore ſerico Ermiſino eiuſdem coloris vti. Dumque ita paludatus ad Tribunal ſedet, aut per Vrbem incedet, Scep-
c trum eburneū in manibus tenere, & ante ſe puerum pannis, infra dicendorum colorum indutum portantem, enſem, & pileum, & inſuper quattuor famulos ad minus, indutos colore rubro, cum faſciis ſuluis, ſeu aurei coloris, iuxta inſignia R.o Po.o habere debeat. Qui cum haſtis, ſeu baculis eodem colore depictis, quas Mazzas appellant, ipſum Senatorē cum per Vrbem, & loca publica incedit, antecedant, præcedente puero prædicto equeſtri deferente enſem, & pileum, ſi Senator equitabit: alioqui pedeſtri, & duobus familiaribus ad minus vltra Iudices præfatos, ſubſequentibus, & non aliter, nec alio modo per Vrbem incedat, aut in publicum prodeat: alioqui pœnam XXV. ſcutorum, vice qualibet de ſuo ſalario retinendam, incurrat; & Conſeruatores pro tempore, ſemel ſaltem in menſe, prædicta inquirere, & diligenter animaduertere, & adnotari facere debeant: alioqui de ſuo proprio tantumdem refundere teneantur; & vlterius curare, vt in reparationem Palatij ſuæ reſidentiæ, de Conſeruatorum conſenſu, ſcuta ſexaginta vnoquoque anno de ſuo ſalario, iuxta ſolitum impendat.

SVMMARIVM Annot.

1 *Senator Vrbis conſtitutur tanquam Prætor Vrbanus: eligitur à Summo Pontifice. In Clem Capitolino reſidet; & ordinaria poteſtate sua dicit, quæ ſit eius poteſtas, & in quibus eius conſtetur officium.*

2 *Senatorum antiquiorum inſtitutio, numerus, qualitates, & munera pro mutatione, ac varietate temporum, remiſſus.*

3 *Senatores poſt translatum Imperium Vrbis Roma in Romanos Pontifices quot fuerint, & qua auctoritate diuerſis temporibus conſtituti.*

4 *Franciſcus Petrarcha laurea corona inſignitus fuit ab Vrſo de Anguillaria Vrbis Senatore, Stephano Columna eius Collega abſente. Benedicto XII. Pontifice Maximo.*

5 *Carolus Sicilia Rex munus Senatorium ſolus Roma geſſit, quod tamen Nicolaus Papa Tertius ab eo re ſeipſum tranſtulit, ſed Martinus Papa IV. proximus Nicolai III. ſucceſſor Carolo Regi Senatoriam dignitatem poſtea reſtituit, num. 6.*

7 *Caroli Regis epitaphium, quod Roma in Aedibus Senatorijs viſitur.*

8 *Senator Vrbis eligitur noſtris temporibus à Summo Pontifice ad ſuum, & Sedis Apoſtolicæ beneplacitum.*

9 *Senatori quæ competant, & conueniant iuxta Statuta Vrbis.*

10 *Eius aſſertioni creditur, tanquam vni ex ſublimioribus Magiſtratibus.*

11 *Eidem permitti ſolet à Romano Pontifice, vt in caſu criminalibus nō teneatur ſeruare formam Statutorum Vrbis, ſed prout ſibi bene viſum fuerit, & iuxta facultates Gubernatoris Vrbis quomodolibet conceſſas.*

12 *Senator ideo non tenetur in cauſis criminalibus adhibere votum Aſſettamenti, quod aliis denegare non poſſet.*

13 *Aſſettamēti votum in criminalibus ſæpè petitur præ-*

textu

sexta suspicionis Iudicis maleficiorum, sed verius plerumque ad imolumendas causas, & delictorum panas subterfugiendas.

14 *Senator vigore specialis facultatis, qua sibi concedi solet, in causis criminalibus decernere potest, vt rei in aliquibus casibus torqueantur denegatis defensionibus, & ex processu informativo tantum.*

15 *Hæc tamen facultas magna cum moderatione intelligenda est, & ad certos casus restringenda.*

16 *Defensio iure naturali reo debetur.*

17 *Præventioni locus est inter Gubernatorem Vrbis, & Senatorem in omnibus causis.*

18 *Senator præfertur Gubernatori in cognitione causarum, vbi vtrum concurrunt.*

19 *Senator interesse debet publicis concilijs Senatus, Populiq; Romani, & digniori loco.*

20 *Ad quem effectum.*

21 *Quomodo inuitari soleat à Conservatoribus ad publicum Concilium.*

22 *Senatoris locus in Cappellis Pontificijs antea alijs temporibus erat proximè post Oratorem Cæsarem.*

23 *Eidem adhuc per Cursores Pontificis Cappella Pontificia denunciantur, sicuti Cardinalibus, & Oratoribus Regum.*

24 *Senator in alijs functionibus coram Cardinalibus absente Pontifice primum post Cardinales locum tenet.*

25 *Senator antiquitus esse poterat etiam, qui ciuis erat Romanus.*

26 *Prætor eligebatur, qui haberet originem, vel domicilium in Vrbe.*

27 *Magistratus iure debent esse annales, vel biennales.*

28 *Magistratus confirmandi sunt iuxta consuetudinem.*

29 *Magistratus, quorum electio spectat ad Principem pro eiusdem arbitrio continuantur.*

30 *Antoninus Pius Imperator virum bonum Iudicis multum diu successorem.*

31 *Tiberius Imperator in more habuit continuare munera, ac plerosque ad finem vitæ in iisdem exercitijs aut iurisdictionibus habere.*

32 *Senatorii nostrorum temporum vestimenta, & decora insignia, qualia Prætori Vrbano antiquitus concedebantur.*

ANNOTATIONES.

1 VNVS SENATORIS, de quo statutum loquitur præter nominis dignitatem, nihil fere habet commune cum Senatoribus priscorum temporum, siue Regum, siue Reipublicæ, siue Imperatorum Romanorum temporis species, manifestq; Romanæ antiquitatis tantum leue vestigium in eo, qui nunc vti Prætor Vrbanus censetur, & Senator vocatur, à Summo Pontifice constitutus, qui in Clino Capitolino residet, & ordinaria potestate ciuibus ius dicit, sicuti necatum reperitur apud *Petr. Greg. Synt. iur. l. 3. lib. 47. c. 25. in fi. ex Vsil. in prax. l. 2. c. 15.* quæ de re superius egimus in præambulis, vbi de origine iurisdictionis Fori Capitolini. Cæterùm qualis modo eligitur Senator, quæ sit eius potestas, & in quibus eius versetur officium, maximè cõstat ex hoc cap. & infra c. 7. eod. lib. vt modo omittamus loca alia statuentium, vbi peculiares habetur casus de ipsius iurisdictione, & officio.

3 At de institutione, numero, qualitatibus, & munere antiquiorum Senatorũ ab initio, & postea pro mutatione, ac varietate temporum, præter *Liu. Dionys.* & alios vetustiores Historicos, vide *Rinal. Hist. iur. ciu. lib. 2. num. 78. & planissimè Bud. ad l. vlt. ff. de Senat. Conrad. in templ. omn. iud. lib. 1. c. 7. num. 6. 7. & 8. Scard. lexic. Iur. verbo Senator Polet. in Histor. For. Roman. l. 3. cap. 8. Sigon. de antiq. Iur. P. R. lib. 2. cap. 2. Rosin. antiquit. Roman. lib. 7. cap. 5.* Verum post translatum Imperium Vrbis Romæ in Romanos Pontifices, in historijs legitur administrationem Vrbis à populo commissam esse, modo vni modo duobus Senatoribus, qui à Pontifice confirmabantur: atq; hoc loco referendam ducimus notationem Onuph. Panuin. apud Plat. ad Clementem III. qui Pont. 181 recensetur, quoniam illa plurimum lucis affert ad cognoscendum, quomodo inter Pontifices, & Populum Romanum ratione Senatorum diu actum, & conflictatum fuerit. Porrò annot. ipsam citarunt, & approbarunt postea Scriptores alij, & præcipue auctores nouissimi ad vitas Pontificum in vita Clementis III. vbi & conditiones transactionis inter eundem Pontificem, & Romanos exactè repetierunt. Ita habet annotatio. Perpetuè per annos plus minus quinquaginta inter populum, Pontificesque Romanos, ab Innocentio II. vsq; ad Clementem III. discordia ciuilis fuit, regiminis Vrbani occasione excitata; cum populus Romanus Pontifici suo Vrbis administratione submoto Senatores, qui Reipublicæ præsent, cum patricio quodam, summa cum auctoritate creasset, vt Otho Frigensis Episcopus lib. hist. 7. & lib. 1. de gestis Friderici Imperat. c. sup. cit. & Abb. Vrspergensis, item vitarum Pontificum incerti nominis Scriptor Bibliothecæ Platinæ auctores sunt. Ex cuius rei occasione Innocentius II. Cœlestinus Secundus animi dolore defecerunt, Lucius II. pene est interfectus. Eugen. III. Alex. III. & Lucius III. Vrbe pulsi, Vrbanus III. & Greg. VIII. exules fuere: donec nouissimè tanti diffidij vtraque parte perpessa, Populus Romanus cum Pontifice populari suo Clemente III. pacé æquis conditionibus facit, Senatoribus confirmatis, Patricij verò loco Præfecto, quem Magistratum abolenerant, refecto. Huius pacis fœdera, & conditiones cum omnium subscriptionibus ex libris censuum Cam. Apost. excerptas adhuc apud me sunt. Diuturna deinde quies, tranquilla Ecclesiæ tempora fuerunt: de duobus tradit *Platin. in vita Martini Quarti*, qui in Catalogo Pontificum est 192. de Senatoribus testantur ex nostris Iureconsultis *Cyn. Petrarcha.* æqualis, & coniunctissimus, post *Petr. de Bellapert. in l. fin. num. 1. ff. de petit. hæred.* Benedicto XII. Pontifice fuerunt Senatores duo, Stephanus Columna, cui Pontifex Senatorium munus ad annos quinque prorogauit, & Vrsus de Anguillaria, qui absente Stephano Collega Franciscũ

4 Petrarcham vernacula lingua Poetarum facile Principem in Capitolio astante Populo, omniq; Romana nobilitate anno 1341. laurea Corona decorauit, vt per *Platin. & Ciacon. in vita eiusdem Benedicti*, qui tamen in anno Coronationis Petrarchæ errare conuincuntur ex descriptione Pompæ, ac Triumphi coronationis lucidiùs, ac diligentiùs composita *per Senuccium Florentinum lingua vernacula*, qui refert Coronationem eiusmodi

modi celebratum esse 13. Aprilis 1341. cum illi dicant anno 1338. nec apponant diem. Et de Senatoribus simpliciter in plurali idem *Platin in vita eiusdem Martini Papæ. Sigon. de Reg. Italiæ lib. 12. ad fin. anno 1153.* & ad prædicta videri potest annotatio de vita prædicti Martini, & *Azor. Inst. moral. lib. 2. par. 2. lib. 1. cap. 40.* de uno autem nempè Carolo Siciliæ Rege habetur vtique apud *Platin. in vita Nicolai Tertij*, qui tamen Pontifex Senatorium munus, quod Principibus, & Regibus demandari consueuerat, à Carolo Rege Siciliæ in se transtulit, & ipse solus sustinuit, vt ibidem traditur, qua de re extat decretalis eiusdem Nicolai. *cap. fundamenta de elect. in 6.* verùm Martinus Quartus proximus Nicolai Tertij successor Carolum Siciliæ Regẽ ad se venientem benignè suscepit, & Senatoria dignitate à Nicolao priuatum restituit. Et de munere Senatorio Caroli Regis monumentum adhuc apparet in Aula Ædium Senatoris Vrbis hisce versibus.

Ille ego, præclari tuleram qui sceptra Senatus,
Rex Siculis Carolus Iura dedi Populis.
Obtutus heu iacui saxis, fumoque dedrutus
Hunc tui conspicuum tempore Sixte locum.
Hoc me Matthæus posuit Tusianus in Aula,
Et patriæ, & Gentis gloria magna suæ.
Is dedit & Populo post me bona Iura Senator,
Insignis Titulis, doctrinis atque animi.

Anno Domini M.C.D.L.XXXI.

Tertio Semestri.

Post Carolum Siciliæ Regem.

Titulo, & munere Senatorio Romanæ Vrbis ab eodem Pontifice Martino IV. decoratus dicitur Hispaniarum Infans Henricus filius Regis Ferdinandi Tertij, quod asserunt. *Hieronymus Zurita Annal. Aragon. lib. 3. cap. 78. anno 1270. Thom. Fazell. de reb. Sicul. posteriorib. Decadis lib. 8. cap. 3.*

Sed ne longius ab instituto nostro digrediamur, eligitur nostris temporibus Senator arbitrio Pontificis ad sum, & Sedis Apostolicæ beneplacitum & præter ea, quæ vt diximus, ei competunt, & conueniunt intra præsentia statuta potissimum hoc cap. & infra cap. 7. & passim alibi in statutis ipsis, hanc habet prærogatiuam, vt eius assertioni credatur tanquam ex sublimioribus Magistratibus, *Seraph. dec. 149. num. 1. & 2. per tex. in c. nobilissimus 97. distinct.*

Consueuerunt etiam Romani Pontifices motu proprio concedere Senatori, vt in casibus criminalibus tam in procedendo, quàm in iudicando non teneatur seruare formam statutorũ Vrbis, sed prout sibi beneuisum procedere, & iudicare, atque etiam iuxta facultates in similibus Gubernatori Vrbis quomodolibet concessis; ita enim habetur in Litteris apostolicis in forma Breuis mihi concessis per fel. record. Paulum V. Pontif. verè Opt. Max. cum Senatoriũ munus mihi benignissimè commisisset 1616. 6. Nouembris. & de eiusmodi facultatibus concedi solitis Senatori à Summo Pontifice ad instar facultatum Gubernatoris meminit *Farinacius quæst. 81. num. 373.* ex quibus duo præcipuè consequuntur, primum est, quod in criminalibus non teneatur Senator adhibere Votum Assessamenti, quod alias denegari non posset, iuxta statutum infra *cap. 79. lib. 1.* & sæpè eorum nomine petitur præsertim suspicionis Iudicis Maleficiorum, sed verius plerumque ad inuoluendas causas, & pœnas delictorum fabricandas; vel retardandas; Alterum, quod in causis, quæ aguntur coram suo in criminalibus Locumtenente, decernere possit, vt Rei torqueantur denegatis defensionibus, & ex processu informativo tantum, in certis casibus, prout seruatur per Gubernatorem Vrbis in sua Curia. Verùm eiusmodi facultas planè intelligenda est magna cum moderatione, & restringenda videtur, vt ei sit locus dumtaxat in latronibus insignibus, & eiusmodi alijs reis enormium criminum valde diffamatis, & concurrente vilitate vitæ rei torquendi, vti præheminentiam Magnæ Curiæ Vicariæ in tali facultate declarat ex consuetudine. *Afflict. dec. 191. nu. 10. Gram. cons. 64. n. 4. & vol. 3. num. 24. & vol. 3. num. 24. & vol. 30. num. 21. cum pluribus seqq. Rot. in. cons. 12 nu. 88. vol. 1.* atque ita etiam in Curia Gubernatoris Vrbis seruatum fuisse suo tempore testatur *Ambrosin. tract. de modo formand. process. inform. tit. 1. cap. 1. num. 1.* & quidem maximè cauendum est cuiusmodi facultate insulto, ne illa abutatur, alias enim Iustitiam grauiter offenderet, cum incertus animæ ira, nam hoc modo defensionem reo tolleret, quæ etiam iure naturali debetur *l. nec enim, vbi Doct. ff. de iustit. & iur. Rot. cum pluribus alijs à se cit. d. cons. 12. num. 44.* sed vberius rem istam pertractat *Scacc. de Iudic. lib. 1. cap. 97. num. 88.* quem ego forte legi post hæc scripta. Cæterum quoad iurisdictionem Senatoris, quæ sanè amplissima est, illud postremo non videtur esse prætermittendum, quod inter eum, & Gubernatorem Vrbis in causis omnibus locus est præuentioni; siquè concurrant, Senator præfertur, ita expressè legitur in litteris Iulij Papæ Secundi de distinctione iurisdictionum, & Tribunalium Vrbis datis Anno Incarnationis Dominicæ 1512. 5. Kal. Aprilis Pontific. eius anno quinto, idque *not. Scacc. de Iudic. lib. 1. cap. 21. in fin. & Modern. de Tribunal. Verb. cap. 2. de præuention. num. 13.*

Ad Senatoris munus etiã pertinet interesse publicis Consilijs inclyti Senatus, Populique Romani, & quidem digniori loco inter Consernatores, vt potissimum animaduertat, ne quid fortè decernatur contra iura, aut mentem Summi Pontificis, vtque contentiones, si quæ exoriantur inter Ciues in dicendis sententijs, vel ferendis suffragijs, comprimere, aut diuinere prudenter studeat; Conseruatores verò per schedã eum pridie inuitant ad Consilium, ipsa verò die Consilij, vbi Populus conuenerit, mittere solent duos nobiles ad Senatorem, qui eum denuò inuitent, & comitentur ad Consilium.

In Capellis, vt vocant, Pontificijs locus Senatoris antehac temporibus fuerat in ordine primus post Oratorem Cæsareum, vt ex antiquis Cæremonialium libris, & monumentis compertum sit, quod vsque ad Pontificatum Sixti

Papæ

Papæ V. seruatum esse accepimus. Verùm à subsequentibus Pontificatibus desierũt Senatores interesse actibus publicis, coram Sanctitate sua.

23 Mos autem vetustus retinetur adhuc, vt Senatori per Ministros, quos Cursores appellant, Summi Pontificis futuræ Cappellæ denuncientur ritè, sicuti fit cum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & cum primariorum Principum Ora-

24 toribus in Vrbe Romæ commorantibus: in alijs verò Ecclesiasticis functionibus, quæ absente Pontifice, præsentibus tamen Cardinalibus, habentur, primus ei honor post Cardinales defertur ante Episcopos, Archiepiscopos, & alios omnes Prælatos nuncuparos, præcipuè per actus exhibitionis thuris, & pacis, idque adhuc seruatur ex antiqua consuetudine decreto Congregationis Sacrorum Rituum approbata.

B EXTERVS, ET EX LOCO, QVI DISTET AB VRBE SAL-

25 TEM PER MILLIARIA QVADRAGINTA. Antiquitùs tamen à Senatoria Dignitate Vrbis Romæ non excludebatur Ciuis Romanus *cap. 17. fundamenta §. fin. & ibi glos. vlt. de elect. in 6.* quinimò longè antea Prætor Vrbis, in cuius locum diximus videri subrogatum Senatorem, eligebatur dum-

26 taxat, qui haberet originem, vel domicilium in ipsa Vrbe, *l. fin. C. de offic. Præf. facit l. 4. C. de Incol. lib. 10.* & de Prætore, atque de alijs officialibus Vrbis *not. Dec. in l. 3. num. 6. ad fin. ff. de offic. Assess.* An verò generaliter ad magistratus assumi debeant potius Ciues, quam exteri, copiosè differit ex professo *Mastrill. de Magistrat. lib. 2. c. 7.*

C PER ANNVM, QVOD TEMPVS PROROGARI NON

27 DEBEAT. Annales enim, aut biennales tantùm magistratus esse debere cautum reperitur *l. 4. in fin. C. de suscept. Præpos. lib. 12.* neque vltra biennium continuandi, vel confirmandi sunt Magistratus, nisi contraria sit consuetudo, *Natt. cons. 58. num. 2. Surd. cons. 261. num. 14. &* 15.

28 *lib. 2.* quæ tamen consuetudo confirmandi, & prorogandi Magistratus est attendenda, *l. fin. ibi quod officijs. &c. C. quæ sit long. consuet. Purpur. cons. 137. nu. 3. Natt. & Surd. locis citatis. Gabr. concl. 1. de consuet. num. 41. Gratian. discept. forens. cap. 184. num. 21. & seqq. Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 33. num. 6. quem vide per tot. illud cap. differentem de materia*, an Magistratus debeant esse perpetui, vel temporales, qui præcipuè num. 34. iure aliàs inquit, verissimam esse conclusionem apud omnes communiter receptam, quod Magistratus non sint perpetui, sed annuales. Verum quoad tempus Magistratuum quorum electio à Principe dependet, Princeps

29 ipse arbitrio suo vtitur: & de Antonino Pio scribit Iulius Capitolinus in eius vita, quod suc-

30 cessorem viuenti bono Iudici nulli dedit, qua de re laudatur. *vt not. Menoch. de arbitr. indic. lib. 1. quæst. 55. num. 12. in addit.* quem refert *Gratian. d. cap. 184. nu. 39.* & de Tiberio ita tradit *Tacit. annal. lib. 1. in fine.* id quoque morum Tibe-

31 rio fuit continuare imperia, ac plerosque ad finem vitæ in ijsdem exercitibus, aut iurisdictionibus habere, causæ variæ traduntur, &c. ad hæc præterea vide *Gugliel. de Benedict. in cap. Raimutius verbo duas habens filias num. 41. de testamen. Alex. ab Alexandro genial. dier. lib. 4. cap. 6. Cenall. commun. opin. contra commun. q. 425. n. 23.*

INDVTVS PALVDAMENTO &c. Regia hæc pro-

32 pemodum insignia videntur, qualia Prætori Vrbano, cuius locum Senator modo retinere dicitur, antiquitus concedebantur, vt ex Festo, Flauio, Liuio, & Alexandro supra retulimus, vbi præcipuè egimus de origine iurisdictionis Fori Capitolini.

De electione Primi Collateralis.

CAP. IV.

a QVoniam in Iudicibus eligẽdis maxima causę cognitio versari debet statuimus, & ordinamus, quòd in publico Cõsilio eligantur quatuor probi viri, quorum vnus sit doctor Romanus, alter Procurator Capitolinus, & duo reliqui sint nobiles ciues Romani, per quos fiat, & fieri debeat exactissima inquisitio grauissimorum, & sapientum Iuris vtriusq; peritorum in Italia, qui ante per nouennium fuerint in publico collegio doctorati, & aliquod iudicandi munus, & officium exercuerint, & recte administrauerint: & ab Vrbe origine per quinquaginta milliaria distent: & quotquot haberi à quolibet ipsorũ poterint, ac de eorum notitiam ex relatu fide dignorum peruenerint, sub sacramenti religione, in eorum congregatione proponant: nominaq; eorum, qui fuerint ab omnibus præfatis electoribus concorditer nemine discrepante approbati, singulariter in singulis chartulis describantur, singulaque nomina in singulis cereis pileis includantur, quæ signo, seu sigillo cuiuslibet ipsorum electorum signentur, sicque in crumenam, quam Bullulam appellant, ipsaque crumena in scrinio includatur: cuius scrinij tres sint claues, quarum vna retineatur per Conseruatores, alia per Priorem Capitum regionum, alia per Proconsules Collegij Capitolinæ Curiæ: quod scriniũ in sacrario S. Mariæ de Aracæli reponatur, vsque ad tempus debitum. Sexto autem mense ante finem officij Iudicis exercitum exercentis, conuocato consilio publico in Palatio Conseruatorum, scrinium præfatum publice cum clangore tubarum associatum ab electoribus præfatis, nec non Proconsulibus Collegij, & Correctoribus, & aliis per Conseruatores deputandis, in consilium deferatur: exindeque publice tres pilæ sorte extrahantur: factaque signorum, & sigillorum recognitione, de quibus rogetur Scriba Senatus, nomina extracta publice legantur, & in continenti per Conseruatores, Priorem Capitũ Regionum, Cancellarios, & Electores, saltem duos, ad Sanctissimum Dominum nostrum Papam deferantur: & qui ex illis tribus, à Sanctissimo Domino nostro approbatus fuerit, intelligatur, & *b* sit Primus Collateralis Curiæ Capitolij, & *c* Locumtenens

Digitized by Google

Senatoris, ad vnum annum integrum: qui terminus prorogari non debeat. Reliqua duo nomina, quæ remanſerint, iterum pilis incluſa reponantur in crumena, & ſcrinio, vt ſupra; & aliter facta electio, & deputatio non valeat. Qua eiuſdem Sanctiſſimi Domini noſtri approbatione ſecuta, ſtatim notificetur illi ſic electo & approbato, vbicunque in Italia fuerit, cum conditionibus officii, ſalariis, & emolumentis, ad finem, vt poſsit deliberare, an velit acceptare, & tempus habeat ad componendas ſarcinulas; qui, ſi non acceptauerit, ſimiliter alius extrahatur, & præſentetur vt ſupra, & tot ſucceſsiue extrahantur, donec vnus acceptet.

SVMMARIVM Annot.

1 *Iudicis definitio, & qualitates.*
2 *Iudices per pecuniam eligi non debent.*
3 *Iudicum electio ſi à radice auaritia procedat, omnia mala ſequuntur.*
4 *Auaritia mater eſt omnium malorum.*
5 *Collateralis primus, eſt Iudex primus à latere Senatoris.*
6 *Eligitur à Romano Pontifice, & iuriſdictionem habet per litteras in forma Brevis.*
7 *Magiſtratuum Vrbis creatio hodie ad Principem pertinet, vti antiquitus pertinuit.*
8 *Collaterales Senatoris eſſe ſolent viri eminentis doctrinæ, & in foris verſati, qui poſtea ſæpe transferuntur ad maiores dignitates.*
9 *Collateralis primus, eſt Locumtenens Senatoris in cauſis ciuilibus.*
10 *Locumtenens an habeat eandem iuriſdictionem, quam principalis.*
11 *Locumtenens non poteſt facere aliam Locumtenentem.*
12 *Collaterales, quam iuriſdictionem habeant mortuo Senatore.*
13 *Sede vacante, quam iuriſdictionem habeant officiales generaliter; Et in ſpecie de Pœnitentiario tempore Sedis vacantis, remiſsiuè.*
14 *Officialis etiam poſt finitum tempus officij exercet officium ante aduentum ſucceſſoris.*
15 *Quod tamen procedit in Iudicibus ordinarijs, non autem in delegatis, cum definitione temporis.*

ANNOTATIONES.

A IN IVDICIBVS ELIGENDIS MAXIMA CAVSAE COGNITIO VERSARI DEBET; Nempè vt Iudex ſit vir bonus, Iuris dicendi, & æquitatis ſtatuendæ peritus, ad id muneris publica auctoritate vocatus; talis enim debet eſſe Iudex, iuxta elegantem, & veram definitionem *Claud. Cantiunc. tract. de offic. Iud. c. 1. in prins. lib. 1.* qui definitionẽ ipſam per omnia capita eiuſdem lib. docte comprobat, & exornat, eſt is *tract. inter tract. vniu. Iur. tom. 3. par. 1. fol. 72.* & qualis eſſe debeat Iudex, vide etiam *Gratian. in præfat. diſcept. num. 20. & ſeqq. ex Cal. Rhodig. lect. antiq. lib. 23. cap. 14.*

6 Præcipuè verò curandum eſt, ne per pecuniam Iudices eligantur, ſed gratis etiam nihilo ſuffragiorum nomine dato, aliàs omnia mala ſequuntur, ſi electio à radice procedat auaritiæ, quæ mater eſt omnium malorum, prout pleniſsimè legitur in *nouell. 8. vt Iudic. ſine quoquo ſuffragio fiant.*

B SIT PRIMVS COLLATERALIS; Scilicet Iudex, qui primus eſt à latere Senatoris: qualis autem eſſe debeat primus Collateralis, & quomodo eligendus, ſatis exponitur in hoc ipſo cap. Attamen ſeruatur, vt breuiori via eligatur à ſolo Pontifice, à quo etiam habeat Iuriſdictionem per Breue Apoſtolicum; nam in Vrbe Magiſtratuum creatio hodie ad Principem pertinet, vt antiquitus pertinuit, *l. vnica ff. ad l. Iul. de ambit. & probatur ex l. vnica vbi Regimen Reipub. ad Imperatores perpetuò translat. ff. de offic. præf. prætor. not. gloſ. in l. vlt. in fin. ff. de re iud.* Et quidem eligi ſolent ad munus, tam primi, quàm ſecundi Collateralis, viri eminentis doctrinæ, & in foris diù verſati, qui poſtea gradatim ſæpè trasferuntur ad maiores, & maximas dignitates.

C LOCVMTENENS SENATORIS; Scilicet in cauſis Ciuilibus tantùm, nam Iudex Maleficiorum Curiæ Capitolij Locumtenens eſt in Criminalibus, & ita ſeruatur. An verò Locumtenens iure aliàs habeat eadem priuilegia, iuriſdictionem, immunitatem, & honorem, quæ principalis, vide *Bald. in l. 1. §. à Præfectis ff. de leg. 3. Gratian. diſcept. 111. num. 33. 51. & 54. & per tot.* cerè non poteſt facere alium Locumtenentem, *Bald. in dicta l. 1. §. à Præfectis in fin. ff. de leg. 3. per. tex. in l. 5. à Iudice C. de Iudic.*

An ijdem Collaterales habeant iuriſdictionem, & quam, mortuo Senatore, cuius ipſi membra dicuntur, *vide not. per Conar. practi. qq. cap. 4. num. 4.* & generaliter de Iuriſdictione Officialium Sede vacante *Carocc. deciſ. 18. per tot.* & in notabili licet diuerſo caſu in Pœnitentiario tempore Sedis vacantis, *Bero. quæſt. 1. per tot.* Et poſt etiam officij tempus finitum ante aduentum ſucceſſoris exercent officium *l. 1. §. adminiſtrationem C. vt omn. ind. Giurb. deciſ. 9. nu. 6.* Quod tamen ſecus eſt in Iudicibus delegatis cum definitione temporis, quia dictum præcedens ſolùm procedit in ordinarijs, *Giurb. vbi ſupra n. 6. Carocc. deciſ. 18. num. 5.* ſed quando, & alias ſecus ſit, vide *Gratian. diſcept. 184. n. 46. & ſeq.*

De Electione Capitanei Appellationum.

CAP. V.

SImilis electio, & incluſio in ſæculo alio, eodemque in ſcrinio, modis & formis, vt in proximo præcedenti Capitulo eſt expreſsũ, a pro Appellationum Capitaneo fiat; & ex eo, vt præmittitur, Capitaneus extrahatur: qui tamen Capitaneus per duodecim annos antea fuerit in publico Collegio doctoratus, & alia officia, & iudicandi munera exercuerit: origine ab Vrbe per milliaria ſexaginta diſtantiæ ex eadem Ciuitate, vel diſtrictu, ex qua Senator, nec illi, nec Iudicibus, nec etiam alicui Ciui conſanguinitate, aut affinitate vſque

vſque in tertium gradum, de iure Canonico incluſiuè computandum, coniunctus ſit.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Capitaneus, & Iudex Appellationum idem eſt.*
2 *Eius iuriſdictio, & officium.*
3 *Eligitur à Summo Pontifice, & de ipſius iuriſdictione expediuntur litteræ in forma Breuis.*
4 *Capitaneus videtur præcedere Secundum Collateralem; Primus autem Collateralis vtrumque eorum præcedit.*
5 *Ordo ſcripturæ indicat quiſnam dignior ſit, & præcedere debeat.*
6 *Præcedentiam tribuit conſuetudo, quæ quidem in materia iſta potiſſimum attenditur.*

ANNOTATIONES.

A 1 PRO APPELLATIONVM CAPITANEO. Capitaneus, & Iudex appellationum, idem eſt, vt inf. hoc cod. lib. c. 166. & de illius Iuriſdictione, & officio habetur ibidem, & in cap. 167.
2 3 Eligitur hic etiam, ſicut alij Iudices Capitolini noſtris temporibus à Summo Pontifice, & de electione à faculcatibus eius expediuntur pariter litteræ in forma Breuis. Cum in ſtatuto agatur prius de primo Collaterali, ſecundo de Capitaneo appellationum, tertio de ſecundo Collaterali, ſumitur argumentum, quod Primus Collateralis præcedere debeat Capitaneum.
4 Capitaneus verò ſecundum Collateralem, nam
5 ex ordine ſcripturæ arguitur, quis nam ſit dignior, & præcedere debeat, iuxta tradita per *Euerar. in centur. ſua loco primo ſub num.* 14. vbi ad ipſum refert *gloſ. in Clem. vn. verb. Regum de baptiſ.* quæ hoc dicit *ſub verſ. eſt aduertendum Abb. ibidem num.* 4. qui hanc theoricam fuſius proſequitur, addo *gloſ. in c.* 24. *quoniam verbo Prædicatorum de eleſt. in* 6. *Signorol. conſ.* 23. *n.* 26. *Card. Tuſc. concl.* 430. *num.* 19. *ſub littera D.*
6 Verum an ita ex conſuetudine ſeruetur, nobis planè non conſtat, conſuetudo autem in præcedendo attendi debet, *Bald. in l. obſeruare* §. *antequam num.* 2. *& ſeq. ff. de offic. Procunſ. & in conſ.* 387. *poſt med.* ibi itaque gradus excellentiam oſtendit conſuetudo, *Dec. in l. cum quid num* 39. *in* 2. *lect. ff. ſi cert. pet. Iaſ. conſ.* 192. extra eſt gloriosa *num.* 13. *lib.* 2. *Ruin. conſ.* 155. *quia de iure num.* 4. vbi quod conſuetudo plurimum poteſt, & attendi debet in ſeſſionibus, & prælationibus *lib.* 4. *Rip. reſponſ.* 5. *Arelaten. num.* 12. *de conſtit. Pieg. de conſuetud. qu.* 11. *n.* 500. *Card. Tuſc. concl.* 430. *num.* 10. *& ſeq. ſub littera D.*

De Electione Secundi Collateralis.

CAP. VI.

SImilibus modis, & formis, & temporibus, vt de primo Collaterali dictum eſt, fiat ſeparatim alia deſcriptio, deputatio, incluſio, extractio, electio, & præſentatio a Secundi Collaterals: qui etiam habeat eaſdem qualitates.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Collateralis Secundus eſt Iudex à ſiniſtro latere Senatoris, & eadem poteſt, quæ primus Collateralis, vt infra Cap. IX. De Officio Collateralium Iudicum.*

ANNOTATIONES.

A 1 SECVNDI COLLATERALIS. Hic eſt Index Secundus à ſiniſtro latere Senatoris; & quæ de primo dicta ſunt, de ſecundo pariter ſtatuuntur.

De Iuramento Senatoris.

CAP. VII.

a SEnator ſtatim cum Capitolium aſcenderit ad officium exercendum, iuret in manibus Conſeruatorum ad ſancta Dei Euangelia, officium ſibi commiſſum per ſe, ſuoſque officiales legaliter, & bona fide, cum omni diligentia, & ſolicitudine b exercere; Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, contra Hæreticos, quandocumque fuerit requiſitus, fauorem, & auxilium præſtare, Vrbem, & eius ciues, c comitatum & diſtrictum in pace, & tranquillitate manutenere, regere, & gubernare, malis hominibus Romam, eiuſque diſtrictum purgare; viaſque publicas diſtractus nitas, & ſecuras ab incurſione latronum, & bannitorum pro viribus conſeruare; Iura, bona, iuriſdictiones, & dignitates Vrbis, illiuſque Fiſci, ſeu Cameræ conſeruare, & tueri; occupataque, & amiſſa, pro poſſe, recuperare; Hoſpitalia, religioſaque, & pia loca tueri, & in cauſis eorum, necnon Viduarum, Pupillorum, Pauperum, & miſerabilium perſonarum, dotiumque mulierum procedere, & procedi facere, iuxta formam Statutorum, omni mora poſtpoſita; Locationes factas, & faciendas ciuibus Romanis, & diſtrictualibus in perpetuum, vel ad certum genus, ſeu ad tempus breuius, tueriipſoſque in eorum poſſeſſione defendere, & expulſos in poſſeſſionem reducere; Statuta facta, & facienda, vt iacent, abſque alia mala, ſeu ſophiſtica interpretatione, & in caſibus, in quibus Statuta aliquid non diſponunt, Iura Ciuilia, & in eorum defectum, Iura Canonica obſeruare, & obſeruari facere; manus puras, & mundas habere, & ab omnibus illicitis abſtinere, familiam, & equos ſuos, & non ſuppoſitos, prout à Statutis requiritur, habere; conſtitutaque ſalaria tribuere, nec aliquas lucratiuas conuentiones, præſertim cum Iudicibus, & Mareſcallis, ſiue Executoribus, & Maleficiorum Notariis facere, aut tractare; quódque vt Executores, eorumque birrua-

rij in competenti numero armati, vt decet, die noctuque incedant, curabit, & quod sibi liberum arbitrium concedatur; seu quòd non syndicetur, seu quod ante, vel infra tempus sui officij syndicari debeat, non petet: nullamque deliberationem facere, vel procurare, quæ sit, vel esse possit ordinationibus factis, & faciendis per Conseruatores præsentes, & futuros contraria, vel aduersa: quodque ipsis Conseruatoribus, & eorum Cameræ, siue Fisci, iuribus assistet: fauoremque, & auxilium pro posse præstabit. Pauperes, minores, impotentes, & personas ecclesiasticas tenentes, & possidentes terras in dominio, vel intra dominium alicuius Potentis tuebitur, & eisdem auxilium, & fauorem, quoties fuerit requisitus, pro posse præstabit.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Officiales etiam iuxta iuris communis sanctiones, antequam officium exercere incipiant, iurare debent de recte administrando munere sibi commisso.*
2 *Idque ferretur etiam ex consuetudine totius Orbis.*
3 *Senator dum à Summo Pontifice suscepturus eburneū suscepit in signum iurisdictionis, iuramentum præstat ad mentem Sanctitatis suæ.*
4 *Iuramenti prædicti forma.*
5 *Senator quid debeat, & possit facere.*
6 *Comitatus quid sit.*
7 *Comitatus in dispositione Statuti Vrbis significat Territorium ipsius Vrbis Romæ.*
8 *alias propriè, & naturaliter significat Territorium Villarum seu Castrorum.*
9 *Quid significet vulgari vsu loquendi.*
10 *Significat alias iuxta subiectam materiam, totam Diœcesim, aliquando certam eius partem, quandoque etiam; sed impropriè Curiam Principis cum omnibus officijs suis instructam.*
11 *Districtus dicitur Territorium, cui inest iurisdictio, & quid, quantumque comprehendat.*
12 *Districtus latius patet quàm Comitatus.*
13 *Neque comprehenditur sub statuto loquente simpliciter de Comitatu.*
14 *Et, dictio sui natura dispositionem ampliat.*
15 *Districtus alias dicitur etiam Territorium, cui inest iurisdictio.*
16 *Territorium dicitur à terendo, & districtus à distringendo.*
17 *Districtus est propriè Ciuitatum, Comitatus autem particularium Dominorum.*
18 *Districtus Vrbis passibus quadraginta millibus circumquaque finitur.*

ANNOTATIONES.

A IVRET IN MANIBVS CONSERVATORVM. Quippè
1 etiam iuxta iuris communis sanctiones debent Officiales, antequam officium exercere, incipiant, Iuramentum præstare de rectè administratione muneris sibi commissi, exemplum est in *Authen. vt Iudic. sine quoquo iuffrag. in fin. & comprobatur ex Authen. de defens. Ciuit. §. initium cum seq. & l. vers nouum C. de Iudic. nos. Pauis de Put. tract. de syndic. verb. Iuramentum Officialis in princ. fol. 275. inter tract. vniuerf. Iur. tom. 7. & eiusmodi* Iuramenta præstari ab officialibus de consuetudine totius Orbis testatur
2 *Mastrill. tract. de Magistr. lib. 2. cap. 2. num. 51.*
3 Sed ad manus Summi Pontificis Iuramentum aliud præstare solet Senator, quando suscipit sceptrum eburneum in signum Iurisdictionis, & potestatis sibi impartitæ, astante Magistro Cæremoniarum, sicut ipse tunc temporis præstiti, videlicet. Ego N. officium Almæ Vrbis Senatoris à Sanctitate Vestra mihi commissum bene & fideliter exercebo; neque recipiam aliquod genus muneris præter esculenta, & poculenta, quæ triduò consumi possint, iuxta formam Iuris communis, & Breue Sanctitatis Vestræ: sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.
B EXERCEBE. Quid Senator debeat, & pos-
5 sit facere, colligitur ex forma iuramenti à statuto hic præscripta.
C COMITATVM. Est Comitatus quadam
6 Ciuitatis accessio, & naturales eiusdem Ciuitatis pertinentiæ, vbi non habetur Iurisdictio, quia Iurisdictio in Comitatum semper spectat ad Ciuitatem, *Bald. cons. 419. ad euidentiam sub nu. 1. lib. 1. Castr. cons. 292. sub num. 2. & cons. 85. n. 7. lib. 1. Corn. cons. 151. sub num. 5. vol. 31. Aret. cons. 77. sub nu. 4.* Verum in dispositione nostri
7 statuti hoc loco Comitatus significat Territorium Vrbis Romæ, prout in statutis, vel alia
8 dispositione; propriè, & naturaliter Comitatus importat Territorium Villarum, seu Castrorum vt inquit *Felin. Zabarel. secutus in cap. Rodulphus sub num. 19. ibi* sed propriè, & naturaliter in statuto, *de rescript. Hieronym. de Mont. tract. de finib. regun. cap. 8. num. 2. est is tract. tom. 3. par. 2. fol. 333. inter tract. vniu. Iur.* sed Comitatus vulgari sermone dicitur il *Contado*, vnde appellantur vulgariter *Contadini*, qui Comitatum idest Territorium Ciuitatis inhabitant, & subsunt Iu-
10 risdictioni ciuitatis. Cæterum alias iuxta subiectam materiam Comitatus idem est, ac tota Diœcesis, quandoque sumitur pro certa parte Diœcesis, aliquando etiam, sed impropriè pro Curia Principis cum omnibus officijs suis instructa, *Felin. in d. cap. Rodulphus 38. nu. 19. verb. Comitatus de rescript. Abb. in cap. veniens 19. n. 2. ext. de rescript.* sed significationes istæ huic loco minimè congruunt.
D DISTRICTVM. Hoc vocabulum compre-
11 hendit Territorium cum Castris, locisque aliis intra quadraginta milliaria ab Vrbe positis, vt intra *cap. 197. de verb. signific. in princ.* Sicque
12 latius patet Districtus, quàm Comitatus, quòd *& not. Felin. in d. cap. Rodulphus num. 17. verb. districtus circa fin. vers. & subdit in 6. quæst.* Vnde
13 statutum simpliciter loquens de Comitatu non comprehendit Districtum, vt per *Felin.* ibidem, & plenius per *Aret. cons. 77. sub num. 4. Anchar. in Clem. ne Romani §. sane sub num. 4. de elect.* Itaque post Comitatum statuentes addiderunt, &
14 Districtum ampliatiue; quod vtique significat dictio, &, iuxta naturam suam, *l. ex tamen adiectio 44. vbi Bart. ff. de legat. 3. Rain. cons. 113. n. 3. vol. 1. Cravett. cons. 9. num. 25. Paris. cons. 680.*
15 *num. 5. par. 2.* Districtus alias dicitur etiam Ter-
16 ritorium, cui inest Iurisdictio; nam dicitur Territorium à terendo, & Districtus à distringendo;

dosideo vbicunque quis habet poteſtatem terri-
17 di, ſeu diſtringendi, totum illud dicitur de Territorio, ſeu diſtrictu ſuo *l. pupillus* 239. §. *Territorium ff. de verb. ſignif. Abb. conſ.* 20. *num.* 1. *& ſeq. par.* 1. *Bald. conſ.* 419. *num.* 1. ad euidentiam prætermittendum *lib.* 1. qui & ſubiungit Diſtrictum à Comitatu differre, quia Diſtrictus
18 eſt propriè Ciuitatum, Comitatus Dominorũ, *Hieronym. de Monte Baldum referens d. tract. de fin. regun. cap.* 7. *num.* 6. *Card. Tuſc. concluſ.* 516. *num.* 3. *littera D. verb. diſtrictus.*

De Iuramento Collateralium, & Iudicis Appellationum, necnon & Iudicis Maleficiorum.

CAP. VIII.

QVilibet ex Collateralibus Capitolinæ Curiæ, & Iudex Appellationum, & Iudex Maleficiorum, antequam ad officium admittatur, a iuret in manibus Conſeruatorum, officiũ ſibi commiſſum bona fide legaliter, ſummaque diligentia, remotis amore, timore, odio, prece, pretio, & omni munere, exercere; nihilque vltra ſuum ſalarium, & præſentibus Statutis permiſſa, etiam à ſponte dantibus, recipere: Hoſpitalia, religioſaque, & pia loca tueri, & in cauſis eorum, necnon viduarum, pauperum, & miſerabilium perſonarum, dotiumque mulierum, omni mora poſtpoſita, procedere; cauſas omnes, quæ coram ipſis ventilabuntur, infra terminum à ſtatutis præfixum pro poſſe diffinire; ſingulisque diebus iuridicis, & horis debitis ad Tribunal ſedere, Statuta obſeruare, & iuſtitiam vnicuique petenti adminiſtrare: & inſuper iidem Collaterales, & Iudex maleficiorum votum in Aſſettamentis ex animi ſinceritate, & abſque pretio, aut mercede aliqua, quoties fuerint requiſiti, dare. Ipſeque maleficiorum Iudex, vltra prædicta, de delictis veram, & integram informationem cum omnibus, & ſingulis qualitatibus, omni dolo, & fraude ceſſantibus recipere; nullaſque qualitates vel delicta augentes, vel reũ excuſantes omittere, nec quicquam vltra veritatem apponere.

SVMMARIVM Annot.

1 *Collaterales, & alij Capitolini Iudices ad quæ teneantur.*

ANNOTATIONES.

A 1 IVRET. Ex forma iſtius Iuramenti apparet ad quæ teneatur quilibet eorundem Iudicum; ſed quia non omnia ibi expreſſa fuerant ideò in duobus capitibus ſequentibus alia ſubijciuntur, quæ ad officium Collateralium, & Iudicis Maleficiorum pertinent.

De Officio Collateralium Iudicum.

CAP. IX.

AD Officium Collateralium ſpectat de cauſis quibuſcumque ciuilibus cognoſcere, inſtrumenta dotalia, apochas, & alia publica inſtrumenta, teſtamenta, codicillos, & alias vltimas voluntates executioni demandare, & cauſas ipſas celeriter infra tempora à Statutis præfixa expedire; pupillis, & minoribus Tutores, & Curatores dare; de reſtitutione in integrum cognoſcere, omnibuſque de quacunque re ciuiliter querelantibus tam in poſſeſſorio, quàm in petitorio iuſtitiam miniſtrare; omniaque alia facere, a quæ ordinarij Iudices facere poſſunt, & quæ in proximo præcedenti Capite, & in his Statutis continentur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Collaterales eſſe Iudices ordinarios probatur.*
2 *Argumentum ab effectu deſumitur.*
3 *Reſtitutionis principaliter in integrum cognitio ad Iudices ordinarios dumtaxat pertinet.*
4 *Capitaneus, ſeu Iudex appellationum non cognoſcit de reſtitutione in integrum principaliter.*
5 *Quia limitatam habet iuriſdictionem ad cauſas appellationum, & nullitatum.*
6 *Reſtitutio in integrum incidenter peti poteſt coram quocumque Iudice, qui ſententiam protulerit.*
7 *Quia hæc per viam exceptionis deducitur.*
8 *Collaterales Capitolini æqualem inter ſe iuriſdictionem habent, & ideò inter eos locus eſt prærogatiuæ.*
9 *Et talem, tantamque habent iuriſdictionem in cauſis ciuilibus, vt ſi Auditor Camera in cauſis coram eis vertentibus proceſſerit, proceſſus ſit nullus.*
10 *Quod locum habet etiam ſi porrecto memoriale Sanctiſſimo, in quo narrata fuerit pendentia cauſæ, Papa reſcripſerit per hæc verba, All' Auditor della Camera.*

ANNOTATIONES.

AQVAE ORDINARII IVDICES FACERE POSSVNT.
1 QVI Hinc probatur Collaterales eſſe Iudices
2 ordinarios, nempè per argumentum ab effectu; de quo fusè per *Everardum in cauturis ſuis* loco ab effectu; nec mirum ſi proximè dictum ſit, quod poſſint de reſtitutione in integrum prin-
3 cipaliter petita cognoſcere, hæc enim cognitio ad Iudicem ordinarium dumtaxat pertinet, *l. fin. C. vbi, & apud quem reſp. cap. cum ex litteris ex extr. tit. probat Odd. de reſtit. in integr. qu.* 32. *art.* 5. *num.* 46. vbi de communi *Doct. opin. teſtatur*, & ideo de illa non cognoſcit Capitaneus
4 Appellationum, quia limitatam habet iuriſdictionem ad cauſas appellationum, & nullitatum *Luc. Pat. in Iudic. form. Capit. for. lib.* 7. *cap.* 1. *de reſt. in integr. num.* 4. quod intelligitur de reſtitutio-

tutione in integrum principaliter: nam de altera, quæ dicitur incidenter peti quilibet Iudex, qui sententiam tulerit in negotio principali, cognoscere
7 potest, cum hæc per viam exceptionis deducatur, l. 1. C. de eod. Iud. Alex. an. in l. nam postea 9. §. si minor num. 5. & 6. vbi etiam Ias. num. 14. ff. de min. iur. Luc. Pat. loco citato. Porrò Collaterales æqualem habent Iurisdictionem & ideo inter eos locus est prærentioni inter tradita generaliter per Capic. dec. 27. num. 11. & in specie de Collateralibus nos. Moderni de Tribunal. Vrb. cap. 2. de præsentat. nu. 15. sed amplius animadvertendum est ad fauorem iurisdictionis
9 Collateralium, quod illi in causis ciuilibus habent iurisdictionem talem, & tantam, vt si in eadem causa coram eis vertente Auditor Cameræ processerit, eius processus dicatur nullus, & inualidus, Rot. coram R. P. D. Pirouano in Romana Pecuniaria 5. Marty 1610. est impress. per Marsilj. de commiss. appell. ab oblig. Camerali fol. 721. vbi quod Collaterales habent iurisdictionem ordinariam in Ciues Romanos, sicut
10 Auditor Cameræ. Ampliatur hoc etiam procedere, si forte in memoriali Sanctit. in quo fuerit narrata pendentia causæ, nihilominus Papa rescripserit per hæc verba, videlicet, All'Auditore C. quia per dictum memoriale non dicitur tributa aliqua iurisdictio, quod valide processum A. C. Rot. in eod. Romana Pecuniaria 5. Marty 1610. coram Pirouano.

De officio Iudicis Maleficiorum.

CAP. X.

IVdicis maleficiorum officium est, cognoscere a de causis quibuscunque criminalibus, ipsasque diligenter audire, & summa integritate decidere; & cauere, ne inter accusatorem, & accusatum colluſio fiat, deque violentiis expulſinis, & turbatiuis, de damnis datis b de quibus criminaliter agi continget, ac de quibuſcunque excessibus, & maleficiis, de quibus per Statuta præſentia permittitur c diligenter inquirere; Alle tramentis intereſſe, & votum ſuum ſincerè præſtare, ciuſque officium incorruptè exercere, & omnia alia facere, quæ in Capite de Iuramento ipſius continentur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Iudex maleficiorum fori Capitolini non cognoscit de cauſis clericorum, vel aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum.*

2 *Iudex debet eſſe Eccleſiaſticus, vt cognoscere poſſit de cauſis perſonarum Eccleſiaſticarum.*

3 *Iudex maleficiorum fori Capitolini non cognoscit de cauſis certarum perſonarum quas proprios habent Iudices.*

4 *Neophytorum cauſæ tam ciuiles, quàm criminales, & mixtæ, reſeruantur cognitioni coram Protectoris, qui ſolet eſſe Cardinalis.*

5 *Camerarius Ripæ ſolus dignoscit de cauſis ortis in Ripa, vel in Ripa maiori Tyberis.*

6 *Hebræorum cauſa à Cardinale Vicario Papæ affinè, & paſſim cognoſcuntur inter ipſos Hebræos, quando autem etiam magna inter alios, paſſim tamen.*

7 *Auditoris Cameræ iurisdictioni ſubijciuntur, primum quo ad alios Iudices, eius notarij, & ſubſtituti, aliique in eorum Officijs, & intra Officia delinquentes.*

8 *Cauſæ criminales perſonarum certis locis præ inſeruientium cognoſcuntur in certis caſibus à Cardinalibus eorundem locorum Protectoribus, priuatiuè quo ad alios Iudices.*

9 *Quicunque dicto generaliter comprehendit omnes.*

10 *Reſtringitur autem per leges, & conſuetudines ſpeciales.*

11 *Generi per ſpeciem derogatur, ſine præcedat genus, ſine ſequatur.*

12 *Generaliter verbum reſtringitur ad habilitatem perſonæ.*

13 *Iudex maleficiorum fori Capitolini cognoſcit etiam de violentijs expulſinis, ac turbatiuis, & damnis datis, de quibus criminaliter agi contingat.*

14 *Poſſeſſorium de cauſis eiuſmodi agi, & ciuiliter, & criminaliter.*

15 *Delicta quænam ſint, de quibus in foro Capitolino per inquiſitionem cognoſci poſſit.*

16 *Iudex criminalem iurisdictionem habentes per inquiſitionem procedere poſſunt in cauſis criminalibus ex generali conſuetudine noſtrorum temporum.*

17 *Quod locum habet tam in publicis, quàm in priuatis delictis.*

18 *Criminalis iurisdictio fori Capitolini, quo ad modum procedendi per inquiſitionem, ad certos caſus expreſſos reſtringitur.*

19 *Nullus dicitur eſſe vniuerſalis negatiuè, excludens omnes caſus.*

20 *Niſi dicitur eſſe caſus poſt expreſſos.*

21 *Exceptio firmat prohibitionem in caſibus non exceptis.*

22 *Statuti diſpoſitio clara omnino ſeruanda eſt.*

23 *Proceſſus per inquiſitionem in omnibus delictis in foro Capitolino per ſtatuta non permittitur, & quare.*

24 *Proceſſus per inquiſitionem iure ciuili non permittitur.*

25 *Puniri nemo debet ſine accuſatore.*

26 *Statuta ita intelligi debent, vt quam minimum loquantur contra communem.*

27 *Quod præcipuè de ſtatutis Vrbis ſentiri debet.*

28 *Statuta Vrbis potiſſimum ſapiunt obſeruationi iuris communis, & quare.*

ANNOTATIONES.

A DE CAVSIS QVIBVSCVMQVE CRIMINALIBVS. 2

1 Non tamen Clericorum, vel aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum, harum enim Iudex debet eſſe Eccleſiaſticus, *cap. cùm non ab homine de iudic. vbi plenius Doct. cap. & ſi Clerici eodem tit. cap. 2. & ibi gloſ. de for. compet. cap. 17. Clerici. 11. quæſt. 1. Char. pract. crim. quæſt. 36. Seacc. de Iudic. lib. 1. cap. 11. num. 14.* vbi firmat concluſionem, quod Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit de perſonis Eccleſiaſticis, & de cauſis ſpiritualibus, ſeu ad Eccleſiam pertinentibus, & quidem regu-

regulariter loquendo, priuatiuè quoad Iudicem laicum, quam conclusionem plenissimè prosequitur declarat, & exornat. Nec etiam idem
3 Iudex malefitiorum cognoscit de causis aliarũ personarum, quæ proprios habent Iudices, habentes iurisdictionem priuatiuè quoad alios,
4 quales exempli gratia, sunt Neophytorum etiam Procerũ pro tempore, qui solet esse Cardinalis, solus potest cognoscere causas ipsorum Neophytorum tam ciuiles, quàm criminales, & mixtas, & tam actiuè, quàm passiuè, vt ex constitutione 9. *Pauli IV. in Bullario nouo*, §. 6. & 7. *fol.* 725. similes sunt item causæ delinquentium in Ripa Tyberis, ad quam appellunt externa nauigia, & in eius Regione, hæ namque à
5 Camerario Ripæ dumtaxat cognosci possunt ex constitutione Pauli Papæ Tertij 6. *in d. Bullar.* §. 3. *fol.* 619. & ex *constitutione* 25. *Pij Papæ*
6 *Quarti*, §. 3. *fol.* 36. item causæ Hebræorum, nam istæ à Cardinale Vicario Papæ non autem ab alio cognoscuntur actiuè, & passiuè, quando agitur inter ipsos Hebræos, quando autem inter alios, passiuè tantum iuxta constit. Iulij Papæ III. 2. §. 7. *eod. bullar. fol.* 691. quam vtique seruari instit Paulus Papa V. in constit. sua super *reform. Trib. Vrb.* 71. §. 7. *eod. Bullar. fol.* 270.
7 Item Notarij Auditoris Cameræ, & substituti, ac alij in eorum officijs, & intus delinquentes subsunt iurisdictioni ipsius Auditoris priuatiuè quoad alios Iudices vti legitur in litteris facultatum Auditoris Cameræ positis *ad finem prax. Salust. Tiberij* §. 12. earundem litterarum: sunt etiam alij Protectores locorum piorum in Vrbe
8 quibus singulis vigore suarum facultatum competit iurisdictio criminalis in personas eorundem locorum, & in certis casibus priuatiuè, quoad alios Iudices, vt innuitur *in d. const. Pauli V.* §. 16. ibi Camerarius, Thesaurarius, &c. Quamuis igitur statutum nostrum loquatur de causis quibuscumque criminalibus, sicque
9 generaliter, quod significat dictio illa quibuscunque *ad tex. in cap. ioãnes de maior. & obed. & in l. à Proculiano C. mand. Tiraq. de retract. lign.* §. 1. *glos.* 7. *num.* 20. nihilominus restringitur per le-
10 ges, & constitutiones speciales, quia generi per
11 speciem derogatur. *l. in toto ff. de regul. iur.* etiã in legibus, & statutis, siue species præcedat genus, siue sequatur *Dec. ibidem num.* 7. *Euer. in cent. sua loco à generalitate n.* 4. & 5. adeo, quod in generalitate verborum sit restrictio ad habilitatem personæ per *tex. in l. 2. ff. de mun. & honor. Euer. in cent. sua*, loco à ratione legis stricta, seu limitata *numer.* 7. vnde statutum, nostrum quantumuis generale intelligi debet de causis ad quarum cognitionem Iudex iure sit habilis.

B DE QVIBVS CRIM. NAVTIS AGI CONTINGET. Licet in principio capituli dictum sit huius Iudicis officium esse, cognoscere de causis quibuscunque criminalibus, non ideò superflua est hæc clausula, sed consultò apposita, vt Iudex malefitiorum intelligat, se de actionibus illis, quæ satis frequentes esse solent in foro Capitolino, non aliter posse cognoscere, quàm si criminaliter agatur nam, & ciuiliter; & criminaliter agi
13 potest in casibus hic expressis, nempè de violen-
14 tijs expulsiuis, & turbatiuis, ac damnis datis, vt bene explicat *Farinac. quæst.* 100. *num.* 47. & *pluribus alijs seqq.*

C DILIGENTER INQVIRERE. Qui sint isti casus,
15 de quibus per statuta præsentia permittitur inquirere, habes infra *lib.* 2. *cap.* 5. sed cum temporibus nostris ex generali cõsuetudine possint
16 Iudices in causis criminalibus procedere per inquisitionem, vti attestatur *Ant. Gomez, var. resol. tom.* 3. *tit. de delict. cap.* 1. *num.* 49. *in fin.* vbi hoc declarat habere locum nedum in delictis
17 publicis, sed etiam in priuatis, ex iuribus, & *Doct.* à se superius allegatis *Clar. in pract. crim. quæst.* 3. *num.* 6. *vers. sed certè*, *Farin.* cum plurimis alijs à se citatis *quæst.* 1. *de inquis. num.* 10 forte aliquis dubitabit, an statutum hoc capite censeatur prohibere, ne hic Iudex vtatur iure
18 iure istius consuetudinis generalis, sed iurisdictionem omnino habeat coarctatam ad casus statutis præsentibus expressos: cessat autem hæc dubitatio ex *d. cap.* 5. *lib.* 2. vbi prima verba hæc sunt: Nulla inquisitio per Senatorem, vel Iudicem maleficiorum formari possit, nisi in casibus
19 infrascriptis videlicet, &c. nam dictio *nulla* est vniuersalis negatiua, *l. nulli C. de Epis. & cler. Alex. cons.* 185. *num.* 25. *lib.* 2. quæ excludit omnes casus *glos. in cap. statutum verbo nullum de rescript. lib.* 6. *Gemin. cons.* 35. *col.* 1. *in fin. Aym.*
20 *cons.* 294. *num.* 6. & dictio illa nisi, excipit casus post expressos, vt in regula peccatum *de reg. iur. in* 6. *& in l. actione, vbi Bar. Jas. & alij C. de transf. vel allatis per Barb. de dict. ff. dict. nisi* 184. &
21 exceptio firmat prohibitionem in casibus non exceptis *l. nam quod liquidè* §. *fin.* 1. *responso ff. de pen. leg. l. quæritur*, §. *denique in fin. & ibi Bar. ff. de fund. instr. Euer. in cent. sua*, loco ab exceptione ad regulam *num.* 1. Vnde statuti dispositio est clara, & omnino seruanda, *arg. text. in l. si seruus* §. *non dixit Prætor. ff. de acquir. hæred. Bart. in l. quod constitutum ff. de test. mil. Dec. cons.* 5.
22 *num.* 2. *vbi alios cumulatis per Massard. de interpret. stat. concl.* 4. *num.* 2. 3. & 4. Nec mirum videri debet, quod statuentes nõ læsaterint prolixis habenas Iudici ad procedendum per inquisi-
23 tionem in omnibus delictis, quia iure ciuili communis non permittitur processus per inquisitionem, nemo enim sine accusatore punitur debet *cap.* 1. *de accus. l. referipto* §. *si quis accusatorem vbi glos. ff. de mun. & honor. glos. in l.* 2. §. *si publico, verbo sine accusatore ff. ad l. Iul. de adult.*
24 quam sequuntur communiter *Doctor. vt inquit Aug. ibidem num.* 2. *Farin. de inquis. quæst.* 1. *nu.* 7.
25 & statuta ita intelliguntur condita, vt quam minimum lædant ius commune, *cap. cum dilectus de consuet. & ibi Doctor. cap. inter dilectos, vbi etiam Doct. de fid. instr. Mut. dis. par.* 1. *dec.* 475.
26 *num.* 6. præcipuè verò de statutis Vrbis hoc modo sentiri debet, cum hæc potissimum faueant
27 obseruationi iuris ciuilis; nec immeritò quando in hac Vrbe Roma iura ciuilia aucta, ortaque sunt, & ad alios populos defluxerunt, & adhuc suscepta benignè seruantur, vti legitur Instit. *tit.* 2. *lib.* 1. Verùm vbi Senator habeat specialẽ facultatem procedendi etiam nõ seruata forma statutorum, & iuxta facultates Gubernatoris Vrbis, prout dixi me habuisse supra ad *cap.* 3. de Senatore eligendo, non erit, cur immoremur quoad hoc in dispositione statutorum.

De

De Abſentia, ſeu infirmitate alicuius ex Iudicibus præfatis.

CAP. XI.

SI quando ex aliqua cauſa, a præmia tamen Conſeruatorum licentia, aliquis ex Collateralibus, ſeu etiam maleficiorum Iudex, abeſſe contigerit, vel ægrotare, ita quòd ad Tribunal ſedere non valeat, poſsit, & debeat alius b ex Iudicibus in locum impediti ad Tribunal ſedere, & decreta omnia interlocutoria, à quibus ex forma Statutorum appellatio non datur, citra cauſæ concluſionem interponere: quæ perinde valeant, & roboris obtineant firmitatem, ac ſi à ſuo Iudice interpoſita fuiſſent. Quòd ſi abſentia, vel infirmitas vltra ſpatiũ dierum decem c durauerit, tunc de Conſeruatorum conſenſu, Senator, vel de alio prouideat, vel in illius locum alterum ex Iudicibus, vſque quo ceſſet impedimentum vel alius eligatur, ſurrogare debeat, qui in omnibus in illius locum ſuccedat.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Senator permittit Iudicibus Capitolinis, vt ad paucos dies ab Vrbe ex cauſa abeſſe poſſint.*
2 *Iuriſdictio vbi eſt ordinaria, locus eſt iuri accreſcendi inter Collegas.*
3 *Index ſi longo temporis internallo abſit, vel ægrotet, alius eius loco ex iuris prudentia ſubrogatur.*
4 *Tempus certum vbi non ſit adiectum, Iudicis arbitrio illud relinquitur.*
5 *Princeps vbi manum apposuit, non poteſt alius quicquam ſtatuere.*
6 *Papa vbi manum apposuit in beneficialibus, affectio ſeu vinculum tale naſcitur, vt alius à Papa omnino excludatur, ne ſe ingerere poſſit.*
7 *Ligare eius eſt, cuius eſt ſoluere, & contra.*
8 *Iuriſdictionem mandare, vel non mandare, & eam adimere, pariter fuit in arbitrio Proconſulis, non tamen debuit inconſulto Principe hoc facere.*
9 *Iudex abſens conſequitur ſalarium, dummodo licentiam habeat ab habente poteſtatem concedendi illam.*
10 *Etiamſi cauſa ſuorum negotiorum abeſſet.*
11 *Et licentia eiuſmodi non eſt neceſſaria tempore feriarum iudicialium.*
12 *Iudex infirmus pro tempore infirmitatis habere debet ſalarium, atque etiam exigere poteſt alias impenſas requiſitas ratione Officij, quamuis extraordinarias.*
13 *Iudice mortuo debetur ſalarium eius hæredibus pro tempore conuento, ſi vnica præſtatio fuerit, ſi verò plures fuerint, pro prima penſione dumtaxat.*
14 *Iudex ſubrogatus in locum abſentis, vel infirmi, an gaudeat iſdem priuilegijs, remiſſiuè.*
15 *An exerceat officium ſequuta morte infirmi, remiſſiuè.*

ANNOTATIONES.

A PRAEVIA CONSERVATORVM LICENTIA. Seruatur autem, quantum nobis conſtat, quod ſolus Senator det licentiam Iudicibus, vt ad paucos dies ab Vrbe abeſſe poſſint, exempli gratia, ſi contingat aliquem ex eis requiri ad interponendum Decretum extra Vrbem intra diſtrictum.

B EX IVDICIBVS, &c. Id quidem etiam iuri communi conſonat, quod in iuriſdictione ordinaria locum habeat ius accreſcendi inter Collegas *l. 1. ff. de offic. conſ. nat. Bald. in l. vnica n. 42. C. quan. non peten. par. peten. accreſc. Capic. dec. 27. num. 11. Modern. de Tribunal. Vrb. cap. 2. de præuen. num. 15.* vbi in ſpecie de Capitolinis Iudicibus.

C DVRAVERIT. Bonum, & opportunum ſanè temperamentum hic adiungitur, deſumptũ ex iuris prudentia vt in *l. 18. ſi longius ff. de iudic.* non videretur autem permittendum Collaterali vt diutius abeſſet, quoniam in foro Capitolino quamplurimæ cauſæ agi ſolent, & pleræque pauperum perſonarum; Vnde Iudicis abſentia litigantibus damnoſa facilè eſſe poteſt, id tamen arbitrio Senatoris, vti boni Viri, & ſupremi Præſidis Curiæ Capitolij relinquendum videtur, vt de tempore alias vbi adiectum non ſit, ſtatuit *I. C. in l. continuus §. cum ita ff. de verbor. oblig.* & fuſiùs proſequitur *Menoch. de arbitr. Iud. caſ. 2. lib. 2.*

D DE ALIO PROVIDEAT. Pertinet hoc noſtris temporibus ad auctoritatem Pontificis, à quo ſcilicet eliguntur Collaterales, vt ſuperiùs diximus capite 4. & cuius mandato Senator deputat Iudicem Maleficiorum, nam vbi Princeps manum apponit, non poteſt alius quicquam ſtatuere ad *tex. in c. vt noſtrum de appell. c. nouem 2. quæſt. 1.*

6 Sicuti traditur in beneficialibus, quod per manus Papæ appoſitionem affectio, ſeu vinculum tale naſcitur, vt alius à Papa omninò excludatur ne ſe intromittere poſſit, ita *Mandoſ. ad reg. 4. Cancell. quæſt. 6. n. 6.* Iura, & Doctorum auctoritates copioſè referens, idipſum comprobant Iuris regulæ, ſcilicet *l. nihil tamen naturale 36. & l. nemo, qui condemnare non poteſt. 38. ff. de reg. Iur. Text. in l ſolet ff. de offic. Proconſ.* & eius eſt ligare, cuius eſt ſoluere, & contra *l. 3. ff. de ve indic. gloſ. in cap. cum inferur verbo ligare de maior. & obed.* Imo amplius, videretur inhærendum prudenti reſponſo *Vlpian. in d. l. ſolet*, vbi habentur hæc verba: Sicut autem mandare Iuriſdictionem, vel non mandare, eſt in arbitrio Proconſulis, ita adimere mandatam Iuriſdictionem licet quidem Proconſuli, non autem debet inconſulto Principe hoc facere. Vnde facilè intelligitur quanta Principis ratio in eiuſmodi negocijs haberi debeat.

9 Vbi verò Iudex abſit cum licentia ab habente poteſtatem eam dandi, ſalarium conſequitur *Boncompagnus tract. de Syndic. num. 71. Surdus conſ. 42. num. 1. Capicc. deciſ. 225. num. 7.* vbi etiã
10 ſi abeſſet pro ſuis negocijs peragendis. *Amat. dec. March. 52. num. 8. Grat. deciſ. March. 200.*
11 *num. 1. & ſeqq.* Tempore autem feriarum non
12 eſt neceſſaria licentia. Pariter ſi Iudex fuerit infir-

Digitized by Google

firmus, pro tempore infirmitatis ſalarium habere debet, quia officium non requirit ſolum laborem, ſed etiam probitatem ſcientiæ, & intellectus, atque etiam exigere poteſt alias impenſas extraordinarias, & condecentes requiſitas ratione officij, *Capic. d. deciſ. 125. num. 4. & ſeq. Anfrer. ad Capell. Tholoſ. qu. 268. Amat. dec. 52.*
13 *num. 12.* Immo ſi moreretur adhuc durante officio, debetur hæredibus integrum ſalarium pro toto tempore, ſi vnica tantum ſalarij præſtatio fuiſſet facienda, ſin autem ſingulis certis temporibus diſtributum ſit, totum id debetur quod in prima penſione Iudex habuiſſet, ſi viuus fuiſſet. *Doct. in l. Diem ſtatio ff. de offic. Aſſeſſor. & in l. 1. §. Diuus vbi late Bart. ff. de var. & extraord. co-*
14 *gnit.* Quid ſi in locum abſentis, vel infirmi ſit ſubrogatus alius, an gaudeat iſdem priuilegijs? *vide not. per Orat. diſcept. 111. num. 55. & ſeqq.*
15 Et an exerceat officium ſequuta morte infirmi? *Giurba dec. 9. num. 1. & ſeqq.*

De ſuſpicione Collateralium.

CAP. XII.

a SI ante litem conteſtatam, b vel pro conteſtata habitam, aliquis ex Collateralibus c cum iuramento ſuſpectus recuſetur, d Senator illi adiunctum, vel eo remoto, alium ex reliquis ſuis Iudicibus, vel etiam extra Capitolium, dare, & deputare debeat. e Quod ſi poſt litem conteſtatam, vel pro conteſtata habitam, ſuſpectus allegetur: tunc cauſa ſuſpicionis exprimatur in actis; & Senator f arbitrio ſuo, g omni, & quacumque appellatione remota, ſuſpicionem reiicere, vel primo remoto, alium non ſuſpectum (vt præmittitur) dare, & deputare poſſit, & debeat, qui in locum ordinarij in omnibus, & per omnia ſuccedat, & ab eo ad Capitaneum Appellationum appelletur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Litis conteſtatio ſit per petitionem in iure propoſitã, & reſponſionem ſequutam.*
2 *Vel cum Iudex per narrationem negotij cauſam audire cœperit.*
3 *Vel ſi reus per ſolam negationem, ſeu reſponſionem ad libellum actoris, ſimpliciter diſſitetur contenta libelli.*
4 *Litis conteſtatio, vbi non requiritur, lis habetur pro conteſtata per primum actum, qui alias immediatè fieri ſolet poſt litis conteſtationem, videlicet eo ipſo, quod Iudex incipit cognoſcere de meritis cauſæ.*
5 *Litis conteſtatio in cauſis ſummarijs inducitur per primum actum, qui reſpicit merita cauſæ.*
6 *Exemplum ſit, vbi iura proponuntur ex vna parte, & ex alia reſpondetur generalia contra.*
7 *Litis conteſtatio non inducitur, ſi obijciatur exceptio declinatoria fori.*
8 *Vel ſi reſpondeatur cum proteſtatione de animo non conteſtandi litem.*
9 *Litis conteſtatio quamuis in cauſis ſummarijs non ſit neceſſaria, requiritur tamen in ordinarijs, ſi in eis ſummariè procedatur.*
10 *Litis conteſtatio non eſt neceſſaria, vbi Iudex procedere poteſt ſummariè, de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij.*
11 *Litis conteſtatio in quibus caſibus non requiritur, remiſſiuè.*
12 *Non requiritur regulariter, vbi libellus non requiritur.*
13 *Iuramentum hoc habet priuilegium inter cætera, quod ex eo probetur ſuſpicio contra Iudicem, qui ideo poſſit in totum recuſari.*
14 *Quod tamen procedit in recuſatione Iudicis delegati, non autem ordinarij.*
15 *Iudex ordinarius de iure ciuili, etiam cum iuramento recuſari non poteſt, ita vt remoueatur in totum, ſed tantum, vt ille detur adiunctus.*
16 *Iudex de iure ciuili recuſari poteſt, etiam non expreſſa cauſa ſuſpicionis.*
17 *Secus autem de iure Canonico, iuxta quod recuſari poteſt tam delegatus, quàm ordinarius, ſed cauſa ſuſpicionis exprimi debet per arbitros cognoſcẽdo.*
18 *Iudicum recuſandi cauſæ quàmplurimæ remiſſiuè.*
19 *Iudice recuſato vti ſuſpecto, acta coram eo geſta de iure ciuili, & in foro Capitolino ſunt nulla; & recuſato vno ex Collateralibus, Senator poteſt eum prorſus remouere, Iudex alio in locum ſuſpecti ſubrogato.*
20 *Iudicis recuſatio fieri debet cum appellatione ab vlteriori proceſſu, aliàs proceſſus ſuſtinetur.*
21 *Etiam ſi cauſa recuſationis eſſet iuſta.*
22 *Vel in termino præfixo probata non fuiſſet.*
23 *Recuſatio cenſetur reuocata per proceſſum adulteriorè quando non fuerit appellatum.*
24 *Recuſatio cum appellatione ſufficit ad nullitatem actorum, licet appellatus non fuerit proſequutus appellationem.*
25 *Reconſtituti cenſetur renuntiatum per comparitionem coram Iudice recuſato.*
26 *Etiam ſi obtentum ſit reſcriptum ad aliam Iudicẽ.*
27 *Proteſtatio de non conſentiendo in iuriſdictionem excuſat comparitionem factam poſt recuſationem.*
28 *Si tamen proteſtatio non ſit contraria facto.*
29 *Et repetatur in quolibet actu.*
30 *Recuſari poteſt Iudex ex noua cauſa non probata, ſed tamen tali, quæ ſi probata foret, legitima eſſet ad recuſationem.*
31 *Tertius veniens ad cauſam, poteſt allegare Iudicem ſuſpectum.*
32 *Suſpicionis cauſa ceſſat mutato Iudice, ideoque proceſſus à ſucceſſore factus eſt validus.*
33 *Recuſatio fieri debet per procuratorem cum ſpeciali mandato, vel per ratificationem ipſius principalis.*
34 *Mandati exhibitio in recuſatione Iudicis eſt neceſſaria parte opponente.*
35 *Mandatum generale continens facultatem Iudices, ſeu Notarios recuſandi cenſetur ſufficiens ad recuſationem certi Iudicis in ſpecie.*
36 *Lites, vt ſine ſuſpicione procedant, Principi debet eſſe cordi.*
37 *Iudex ſi ſuſpectus ſit, durum, & graue eſt cogere eo litigare.*
38 *Recuſatio Iudicis cenſetur modici præiudicij.*
39 *Iudex non allegatur ſuſpectus poſt litem conteſtatam niſi ex noua cauſa.*
40 *Iudici ſi detur arbitrio, intelligitur prout de iure.*

41 *Et*

41 *Et quo ad merita cauſæ, non autem quo ad ſolemnitates iudicij, in iſtis tamen liberum reliquitur iudicium Iudici.*

42 *Clauſula, Arbitrio Iudicis, aliquantulum relaxat rigorem Iuris.*

43 *Clauſula, Appellatione remota, non operatur, quando decretum eſt notoriè iniuſtum.*

44 *Clauſula, Remota recuſatione, non habet locum, quando adeſt legitima ſuſpicio.*

45 *Iudici ſuſpecto non poteſt Princeps etiam ſupremus de plenitudine poteſtatis committere cauſam, recuſatione remota.*

46 *Quod ſalrem in Principibus inferioribus, ſine dubio procedit.*

ANNOTATIONES.

A SI ANTE LITEM CONTESTATAM. Per petitionem in Iure propoſitam, & reſponſionem ſequutam litis conteſtatio fit, ita *tex. in cap. vn. de lit. conteſt.* aliter dicitur *in l. vnic. C. eodem tit.* ibi lis enim tunc conteſtata videtur, cum Iudex per narrationem negocij cauſam audire cœperit. Communis autem concluſio eſt, quæ & ſenſui prædictorum Iuriumr apprimè congruit, litis conteſtationem per ſolam negationem, vel reſponſionem ad libellum induci, quando videlicet reus ſimpliciter diffiteatur contenta in libello *Gail. pract. obſer. lib. 1. obſer. 73. nu. 1. ea gloſ. in dicto c. vn. & in dicta l. vnic. vbi Bart. n. 3. & ibi etiam Pariſ. in addit. Rota in nou. deciſ. 2. de lit. conteſt. Marant. in ſua prax. par. 6. de lit. conteſt. 10. membr. Iudic. nu. 3.*

1 2 3

B VEL PRO CONTESTATA HABITAM. Vbi non requiritur litis conteſtatio, lis habetur pro conteſtata per primum actum, qui aliàs ſolet immediatè fieri poſt litis conteſtationem in cauſis vbi lis conteſtatur, videlicet eo ipſo, quod Iudex incipit cognoſcere de meritis cauſæ *Marſt. membr. cit. nu. 2. referens Rom. conſ. 161. col. 2. Bart. & Bald. in l. nulla C. de proc.* & alios idem *not Pariſ. in addit. ad Bart. in d. l. vnic. C. de lit. conteſt. in fin.* Et quod in ſummarijs primus actus, qui reſpicit merita, cauſæ habeatur loco conteſtationis, tradit *Seraph. dec. 920. n. 2. & 3.* ponens caſum, vbi Iura producuntur ex vna parte, & ex alia reſpondetur generalia contra *iuxta conſ. Aret. 30. num. 10. verſ. quinimo.*

4 5 6

7 Non tamen dicitur lis conteſtata, quando obijcitur exceptio declinatoria Fori *Mantic. dec.* 8 *204. num. 7. & ſeqq. & num. 14.* vel etiam ſi reſponderetur, ſed cum proteſtatione de animo non conteſtandi litem *Soc. conſ. 47. num. 2. l. 4. vbi de communi opin.*

9 Licet conteſtatio non requiratur in cauſis ſummarijs, tamen in cauſis ordinarijs, in quibus proceditur ſummariè, requiritur, *Guidopap. dec.* 10 *369. num. 1.* Niſi etiam concurrerent alia verba ſummariè, de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij, quia per ea verba tollitur litis conteſtatio 11 *Guido Pap. vbi ſupra*, caſus autem quibus in iure non eſt neceſſaria litis conteſtatio, vide apud *Soc. in cap. quoniam frequenter, vt lit. non conteſt. vbi 82. fallentias ponit, & Bertach. tract. de gabell. 9 par. prin. num. 10. cum ſeq. vbi 31. fallentias notat.*

12 ſed pro regula traditur, quòd vbi non requiritur libellus, nec litis conteſtatio requiritur *Gail. pract. obſerv. lib. 1. obſerv. 76. num. 4.* Cum pluribus aliis Doct. à ſe citatis.

C CVM IVRAMENTO SVSPECTVS RECVSATVR. Inter priuilegia Iuramenti, hoc ponit ſeptimo loco *Seraph. tract. de priuil. iuram.* nempe quod ex eo probetur ſuſpicio contra Iudicem, vtpotè quid conſiſtens in animo, quod aliàs directè probari non poteſt, & licet Iure id expreſsè cautum non reperiatur, *vt not. Alex. in l. quia poterat ſub n. 5. ff. ad Trebell.* traditur tamen *a gloſ. in l. apertiſſimi, verſ. recuſare C. de Iudic.* quam ibi ſequuntur *Bald. Salic. Aretin. & Iaſ.* & dicit ſingularem *Angel. in §. ergò ſiquidem ſub num. 2. Inſt. de* 14 *fideic. hared.* Verum id procedit in Iudice delegato, de quo loquitur *dicta l. apertiſſimi* quo verò ad Iudicem ordinarium communis eſt concluſio Doct. quòd de Iure ciuili non poſſit recuſari, ita vt remouearur tanquam ſuſpectus, ſed ſi ſuſpectus iuretur, peti poſſit, vt ei detur adiunctus iuxta *Authen. ſi verò contigerit C. de Iudic.* de hac vti vera, & communi concluſione teſtatur *Iaſ. in d. l. apertiſſimi nu. 4. Seraph. d. priu. 7. n. 1.* & ita communiter tenent Doct vti teſtatur *Gail. pract. obſer. lib. 1. obſer. 33. n. 1.* Sicque de Iure ciuili in recuſatione Iudicis non oportet 17 exprimere cauſam, ſecus autem de Iure Canonico, ex quo nimirum tam delegatus, quàm ordinarius poteſt in totum recuſari, ſed tamen cauetur exprimi debere cauſam ſuſpicionis, de qua poſt cognoſcant arbitri, vt in *cap. ſuſpicionis de offic. deleg. in c. 2. requiris, & in 8. caſus ſpecialis de appell. & tradit Grat. lib. 2. reſpon. 132. col. 1. in princ.* vbi teſtatur hanc eſſe communem Doct. opin. *Marant. in ſua prax. par. 4. diſt. 5. princ.* an ſit Iudicium ordinarium, vel delegatum 18 *nu. 42.* Porrò quæ ſint cauſæ iuſtæ recuſandi Iudicem, vide eundem *Marant.* congerentem quadraginta in eadem *prax. par. 6. 2. art.* & quandoque appellatur à num. 24. vſque ad 74. & plenius *Steph. Aufrer. de recuſ. ind. inter tract. vniu. Iur. tom. 3. par. 1. fol. 154. & Lanfr. de eadem materia inter eoſdem tract.* ſtatim poſt *Aufr. Iaſ. in dicta l. apertiſſimi nu. 5. & plur. ſeqq. Bertach. tract. de epiſc. lib. 4.* vbi congerit quinquaginta quinque cauſas, ex quibus Iudex poteſt allegari ſuſpectus. vide etiam *Mynſing. centur. 3. obſerv. 63.* ad 19 materiam iſtam plures alios cumulantem. Acta verò poſt recuſationem Iudicis tamquam ſuſpecti coram eo ſecuta ſunt nulla in Foro Capitolino, vbi nimirum ſeruatur Ius ciuile, vt dixit Rota *deciſ. 135. num. 4. part. 1. diu. in recent.*

20 Requiritur tamè, quod poſt recuſationem Iudicis fuerit ab vlteriori proceſſu appellatum, quia aliàs ſuſtineretur proceſſus *Lancell. de attent. poſt recuſat. Iud. c. 6. par. 2. n. 9. Rot. apud Achil. dec.* 1 *num. 1. de excep. apud Seraph. deciſ. 983. nu. 11. & apud Greg. dec. 466. num. 7. & 11. & in recen. dec. 440. n. 4. p. 2. & in Mediolanen. Decimarum 27. Ian. 1595. coram Card. Hieronymo Pamphilio*, 21 Etiamſi cauſa recuſationis eſſet iuſta *Rota in Conſeruguſtana ſtatus de Morata 7. Febr. 1586. coram* 22 *Bubalo*, & in termino præfixo non eſſet probata *Gratian. diſceptation. 701. num. 21.* Eoque magis, quando recuſatio eſſet frinola, & calumniosa *Seraph. deciſ. 532. num. 1. & 897. nu. 2. & num. 6. Rot. deciſ. 531. num. 2. & par. 1. recent.* Et cum eſſet reiecta per proceſſum ad viteriora, nec eſſet

23

ap-

Digitized by Google

appellatum *Rota apud Greg. vbi ſupra, & in recent.deciſ.284.num.4.& deciſ.446.num.4.part.2.*

24 ſufficeret autem cum expreſſione cauſæ fuiſſe appellatum, licet appellans appellationem non fuiſſet proſecutus *Rota deciſ.2.num.18.par.2.diu. & in Sabinen.Terrarum* 11. *Decemb.1617.coram Vbaldo*. Dummodo poſtea non fuiſſet coram eodem Iudice ab appellante comparitum, quia

25 tunc receſſum dicitur à recuſatione *Seraph. deciſ.532.num.2. & deciſ.* 1057. *num.* 1. *Rot. apud Greg.deciſ.292.num.2.deciſ.368. num.2. & deciſ. 466.nu.9.& in recent. deciſ.284. ad finem par.* 2. Etiamſi fuiſſet obtentum reſcriptum ad alium

26 Iudicem *Rota deciſ.241.num.2.par.2.recent.* Niſi ſit facta proteſtatio de non conſentiendo in iu-

27 riſdictionem, ſeù de non recedendo à recuſatione *Rot.coram Greg.deciſ.368. num.2. & deciſ. 292.num.2. vbi & annot. num.4.* Dum tamen

28 huiuſmodi proteſtatio non ſit contraria facto *Seraph.d.deciſ.897.num.7.* Veluti ſi ſubſequatur explicatio, & perfectio alicuius Actus *Put. deciſ.370.nu.3.lib.3.Adden.ad Greg.dicta deciſ.292.*

29 *num.4.* & dummodo repetatur in quolibet actu. *Seraph. deciſ.* 1057. *num.2.* Poſſet tamen denuo

30 recuſari idem Iudex ex ſuperuenienti noua cauſa, etiam non probata, ſed ſolum deducta, quæ tamen eſſet talis, vt ſi probaretur, eſſet legitima *Grattan.deciſ.701.n.18.Seraph.deciſ.897.numer.4.* Et hæc inter ipſos ab initio litigantes,

31 quia quoad tertium venientem ad cauſam pro eius intereſſe, etiamſi veniret defendendo Reũ conuentum, qui cum aliàs forum declinare nequeat, & admittatur ſolum in terminis, in quibus cauſa reperitur; tamen poteſt Iudicem ſuſpectum allegare, vt in terminis Venditoris, qui de euictione tenetur iuxta diſpoſitionem *l. Venditor ff.de Iudic.Gail.obſeru.71.num.7. Afflict. deciſ.*15.*num.3.*

Prædicta tamen omnia intelligenda ſunt de Proceſſu coram eadem perſona Iudicis recuſa-

32 tij: quia ſi perſona eſſet mutata, ex quo alter in officio ſucceſſiſſet, validus eſt Proceſſus coram nouo officiali factus tanquam ceſſante cauſa ſuſpicionis *Rot. deciſ.*141. *nu.*1. *par.*1. *recent.* Et dummodo recuſatio fiat per Procura-

33 torem cum ſpeciali mandato *Gratian. dicta diſcept.*701.*nu.*19. *Greg. deciſ.*168. *num.*1. vel ſaltem interueniat ratificatio ipſius principalis. *Rot.deciſ.*440.*nn.*2.*par.*2. *recent.* etiam tacita veluti reſultans ex eo quod principalis fuerit Iudicium proſecutus coram alio Iudice *Addit. ad*

34 *dicta deciſ.Greg.*368.*num.*8. Cuius mandati ſpecialis exhibitio requiritur in proceſſu, quando fuiſſet à parte oppoſitum, neque ſufficeret quod poſtea oſtenderetur *Gratian.dicta diſcept.*701.

35 *num.*20. ſufficiens tamen eſt mandatum continens in genere facultatem, Indices, ſeù Notarios recuſandi *Addit.ad Greg.d.dec.*368.*n.*8.*in fin*

D SENATOR ILLI ADIVNCTVM, VEL EO REMOTO ALIVM DARE DEBEAT. Licet, vt proxime dictum eſt, de *Iur.commun.* non poſſit Iudex ordinarius recuſari tanquam ſuſpectus cum iuramento, ſed peti tantum, vt detur ei adiunctus, nihilominus ſtatuentes hic voluerunt etiam Iudicẽ ordinarium, qualis eſt Collateralis, poſſe in totum recuſari cum iuramento, & licere Senatori eum prorſus remouere: quod prudenter factum credi-

diderim, nempè quia cordi eſſe debet Principi, vt omnes lites ſine ſuſpicione procedant, ſicuti habetur in *d.l.aperti ſſimi*, & quia durum eſt, & graue coram ſuſpecto Iudice litigare *gloſ. in*

37 *l.ex quacunque verſ.ſciatur. ff. ſiquis in ius voc.non iur.cap.quod ſuſpecti 3.q.5.cap.cum inter vbi Abb. de except. Rom. conſ.* 521. *num.*6. Accedat quod

38 recuſatio Iudicis cenſetur modici præiudicij, vt per *Auchar.conſ.*263.*& Alex.conſ.*104.*vol.*5. *ſub num.*2.

E QVOD SI POST LITEM CONTESTATAM, VEL PRO CONTESTATA HABITAM SVSPECTVS ALLEGETVR. Hoc intelligi debet ex noua cauſa: ſi quidem

39 In his caſibus aliàs nõ admittitur recuſatio Iudicis, probat *text.in l.non diſtinguemus §.cum quidam ff.de arbitr.& in l.Iulianus ff.de iudic.not.Lan franch.tract. de recuſ.in princ. nu.*2. *Maran. in ſuo ſpecul.par.* 6. *act. princ.*2. & quandoque appellatur *num.*75. vbi inquit, quod recuſatio Iudicis poſt litem conteſtatam non admittitur, niſi notoriè, & euidenter conſtet, quod cauſa noua ſuſpicionis ſupernenerit.

F ARBITRIO SVO. Quod tamen intelligitur, prout de iure, & quoad merita cauſæ, non autem quoad ſolemnitates iudicij, in his enim liberum relinquitur arbitrium Iudici, *Mars. de*

41 *clauſ.par.*1.*clauſ.*13.*nu.* 1.*&* 2. *cum plurimis Rot. dec.& Doct.à ſe cit.* & amplius hæc clauſula aliquantulum relaxat rigorem iuris, vt per eundem

42 *n.*3.*Mareſcot.var.reſol.lib.*1. *c.*107.*n.*1.*&* 2. *confirmat Barboſ.de clauſ.clauſ.*8.

G OMNI ET QVACVMQVE APPELLATIONE REMOTA. Hæc autem clauſula non impediret appellatio-

43 nem, vbi Decretum eſſet notoriè iniuſtum, & inferret manifeſtũ grauamen *vt per Mart. clauſ.* 12.*num.*7.*&* 8.*& Barboſ. clauſ.*7. *num.*7. videlicet ſi ſuſpicio eſſet legitima, & clara, nam in

proprijs terminis habemus, quod ſi Princeps committat cauſam remota recuſatione Iudicis,

44 non cenſetur prohibere recuſationem ob legitimam ſuſpicionem *Spec. tit.de recuſ. §. iam verſ. Quid ſi cauſa committatur &c. Butr.in cap. Paſtoralis in princ.vlt.col.de appell Iaſ.in d.l. apertiſſimi n.* 18. vbi etiã proſequitur hoc dictum pluribus rationibus, & exemplis; Immò amplius tenet

45 in *cap.ad hæc gloſ. magna in fin.de reſcript.* quod ſupremus Princeps non poſſit etiam de plenitudine poteſtatis cõmittere cauſam Iudici legitimè recuſato, prohibita eius recuſatione, eamque *gloſ.Abb.ibi in fin.* multum commendat, ſequitur *Dec.conſ.*273.*ſub num.*3. ſunt tamen Doctores, qui contradicunt, quos refert, & ſequitur *Iaſ.in d.l.apertiſſimi num.*19. ſed quicquid ſit de opinione illius gloſsæ, & contradictorum, illud ſaltem certum eſt, quòd inferiores Principes hoc facere non poſſunt, iuxta ea, quæ habentur in *l. reſcripta C.de prec. Imp.offer. Seraph. de priu.Iur.d.priuil.*7.*ſub nu.*1.

Demum quia ſæpe recuſantur Iudices artificioſè ad cauſas protrahendas, ab ea parte ſcilicet, quæ iuribus ſuis diffidit, conſultum erit alteri parti, ſi ſtatim conſenſerit in alium Iudicem, non ſuſpectum; vt cauſam ſuam liberè proſequi poſſit, omiſſa omni diſputatione circa ſuſpicionem primi Iudicis; ſic ars deluditur arte, ita conſulit *Luc.Pat.lib.*5.*cap.*9. *num.*1. & experientia docet ita omnino expedire.

De

De Syndicatu Senatoris, & eius familiæ, ac Iudicum Collateralium, Iudicis Maleficiorum, Capitanei Appellationum, & electione Syndicorum.

CAP. XIII.

SEnator, ac quilibet ex Collateralibus, Iudex Maleficiorum, & Capitaneus Appellationum, illorumque Officiales, & familiares, per ſeipſos finito eorum Officio, & *a* ſtare ad ſyndicatum per dies decem teneantur, & perſonaliter coram Syndicis deputandis querelantibus reſpondere; coram quibus Syndicis de geſtis, adminiſtratis, & factis per eos, & eorum quemlibet, rationem reddere debeant, & vnicuique querelanti reſpondere de iure, & omnibus ſatisfacere, quibus de iure tenentur; & de ſuo ſalario (quod retinebitur per Cameram in vltimo termino) & alias de ſuo, integrè ſoluere: quod ſi non ſufficiat, perſonaliter detineantur, quouſque ſoluerint, & ſatisfecerint, cui condemnabuntur. Syndici autem præfatorum, & cuiuſque ipſorum, imbuſolentur, & non extrahantur de Buſſula, donec eorum & cuiuſque ipſorum Officium vacauerit: & ſi ante vacationem eorum deputatio facta fuerit, non valeat: & alij deputari debeant pro ſyndicatu præfato: nec per ſententiam Syndicorum ante vacationem electorum, Senator, & alij prædicti liberati cenſeantur. quorum quidem Syndicorum alter ſit vtriuſque Iuris Doctor, & omnes gratis eorum officium præſtare teneantur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Magiſtratus omnes muneris geſti rationem reddere tenentur.*
2 *Et ideo per dies quinquaginta ſubſiſtere tenentur in locis, vbi ius dixerint, idque ex iure communi, ſed ex ſtatuto noſtro ſubſiſtere debent per decem dies duntaxat.*
3 *Syndicatus materiam quinam Doctores ex profeſſo pertractauerint.*
4 *Magiſtratus in Syndicatu eundem honorem habere debet, quem habebat in officio.*

ANNOTATIONES.

A 1 STARE AD SYNDICATVM PER DECEM DIES TENEANTVR. Magiſtratus omnes muneris geſti rationem aliis reddere tenentur de Iure communi *text. in l. 1. C. vt omn. Iud. tam Ciu. quam Milit. Authen. vt Iud. ſyne. quo. ſuffrag. §. neceſſitate Amod. Inſt. de ſyndic. in exor. num. 3. Maſtrill. tract. de Magiſtr. par. 2. lib. 6. cap. 1.* & ideo per
2 dies quinquaginta tenentur ſubſiſtere in locis, quæ rexerint, vt in Iuribus allegatis: ſtatutum verò noſtrum dies decem tantum ad ſyndicatũ præſcribit.

3 Ad materiam ſyndicatus videri poſſunt Doctores qui eam ex profeſſo pertractant, & præcipuè *Pariſ. de Put.* qui pleniſſimè. *Amod. Inſtin. Angel. de Peruſ. Catald. de Boncompagnis* quorum tractatum vnus poſt alium habentur inter *tract. vniuer. Iur. tom. 7. à fol. 225. vſque in fin. libri. Maſtrill. d. tract. per tot. lib. 6. par. 2.*

4 Illud etiam notari poteſt, quòd Senator, alijque officiales in ſyndicatu eumdem honorem habere debeant, quem habebant in officio, propter reliquias præcedentis Magiſtratus, prout tanquam notandum *refert Surd. de alim. tit. 5. queſt. 127. num. 8. Bald. in l. Nec quicquam §. præſciſci ff. de offic. proconſ.*

De Officio Syndicorum Senatoris, & Iudicum, ac aliorum.

CAP. XIV.

a IVdices ad ſyndicandum electi, geſta per Senatorem, & alios quoſcumque ſupradictos diligenter examinent; querelas querelantium audiant; condemnandos condemnent; abſoluendos abſoluat: de male & negligenter geſtis (odio, amore, timore, prece, pretio, & omni munere remotis) debitas pœnas inferant. Forma autem procedendi in ſyndicatu hæc erit: mittantur præconia tria in Palatio, & per loca Vrbis ſolita, primum prima die decendii, ſecundum tertia die, tertium quarta die, in quibus moneantur omnes, vt infra biduũ ſuas querelas proponant: lapſo autem decendio, his tribus præcedentibus edictis, Iudices, querelas, & cauſas pro iuſtitia terminent. Et prædicta Iudices ſyndicatores ipſi in ſui officii ingreſſu, in manibus Conſeruatorum iurent obſeruare.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Syndici electi quid facere debeant, præſcribitur à ſtatuto.*
2 *Syndicatus forma quoad proceſſum, à ſtatuto tradita ſeruari debet, omiſſa forma iuris communis.*

ANNOTATIONES.

A 1 IVDICES AD SYNDICANDVM ELECTI. Clarè hic deſcribitur, quid facere debeant Syndici electi, vt in ſuperiori capite: atque traditur forma procedendi in ſyndicatu, quæ quidem ſeruanda erit omiſſa diſpoſitione iuris communis, vt per *Bald. de ſynd. num. 20. Maſtrill. de Magiſtr. par. 2. lib. 6. cap. 2. num. 2.*

***

De

by Google

De Officio Conſeruatorum.

CAP. XV.

AD Officium Conſeruatorum ante omnia ſpectat vigilem, ac precipuam curam pro Statu Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ, ac ſanctæ Romanę Eccleſiæ, & pro Vrbis tutela, & ciuili quiete, ac ſanitate conſeruanda ſemper habere; & quæcumque ædificia, & opera publica, præſertim antiqua, inuiolata, & illæſa cuſtodire; Contra quoſcumque interceptores, aut violatores eorum acerrimè inſurgere, & inquirere, ac animaduertere: necnon vt in omnes Templorum, & Eccleſiarum ornamenta, aut lapides furripientes, aut corrumpentes diligenter inquiratur, & animaduertatur, per eos ad quos pertinet inſiſtere, & curare, vt Sacraria, & Reliquiæ Sanctorum diligenter in Vrbe cuſtodiantur intuigilare: Claues tabernaculi, vbi incluſa ſunt capita Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli in Baſilica Sancti Ioannis Lateranenſis, per eos cuſtodiri ſolitas, apud ſe, vel alios deputatos retinere: & vt Statuta, decreta, conſtitutiones omnes approbatæ perpetuo cuſtodiantur, & per omnes ius dicentes ſeruentur, & iuramentum ſolemne à Senatore in ingreſſu ſui officii, & à ſuis Iudicibus, & à Capitaneo Appellationum Romani Populi, & per eorum officii obſeruatione recipere, & præſtari facere; & ne Monopolia per Artifices, & ipſorum Vniuerſitates, vel quaſuis alias perſonas, aut per eaſdem Vniuerſitates aliquæ conſtitutiones fiant, quæ generalibus Vrbis Statutis aduerſentur, prohibere: quorũ etiam Artificum, & Vniuerſitatum conſtitutiones corrigendi, refutandi, vel admittendi, vt infra de Statutis Artificum traditur lib. 3. auctoritatem, & poteſtatem habẽt, & de quibuſcumque iniuſtitiis, & ſententiis per Conſules, & Officiales Artium, à quibus appellari prohibitum eſt, per approbata ipſorum Statuta quibuſcumque perſonis illatis, per vam querelæ cognoſcere, & ſummatim terminare, niſi aliter per eadem Statuta ſit prouiſum; quod poſſit videri de iniuſtitia per eos facta, & ſuper omnes Artes, & Conſulatus Curiæ Capitolij ſubiectas, iuriſdictionem exercere; & ſimiliter etiam ſententias Capitum Regionum Vrbis per viam querelæ remidere, & terminare, & de omnibus cauſis extraordinariis ad Cameram Vrbis pertinentibus cognoſcere; Extraordinarios minores inſtituere, coſdemque, ac etiam maiores punire, & coercere; & ſi iuſta ſubſit cauſa, priuare: Mandatarios etiam publicos pro ſingulis Regionibus conſtituere, ac mutare, & priuare poſſint; Sex etiam Gaballarios Cameræ prædictæ, ac ſupraſtantes, ſiue Curatores, vel Reuiſores murorum, & ædificiorum publicorum; Cuſtodes carcerum Curiæ Capitolinæ, Numeratoreſque pecudum pariter inſtituere, ac deputare; Officia præterea Palatij Capitolini, & Tubicines renouare, & confirmare, & cum vacauerint, de nouo concedere; Poteſtates, & Officiales Terrarum Inclyto Populo Romano ſubditarum, ex præſcripto publici Conſilij iuxta modum, & formam per nouas reformationes traditam creare, ac deputare, & deputatos, ſi rationabilis cauſa ſubſiſtat, priuare, & punire; Priuilegia Romanorum ciuium, & ciuilitatem poſſidentibus bona ſtabilia, & habitantibus pro maiori parte temporis in Vrbe, conuocatis in concionem Capitibus Regionum cum treſdecim & vigintiſex Conſiliariis, & prætia relatione à quatuor Deputatis Nobilibus, ſeu eorum maiori parte, & non aliter, dare, niſi honoris gratia Illuſtribus, vel claris Viris poſtulantibus, & cum aſſenſu omnium, vel maioris partis ipſorum; reliquis, publico Conſilio adhibito, & aſſẽtiente, concedere. Quoſcumq; introitus, & exitus, & computa Camerariorum Vniuerſitatum artium, ſiue in ſolemnibus diebus feſtiuitatis Aſſumptionis beatiſſimæ Mariæ ſemper Virginis, ſiue in ludis publicis, qui in Agone, & Campo Teſtaceo celebrantur, diligentiſſimè reuidere, & reuarriſſe omnibus rationibus dictæ Camere præeſſe: & ſi iuſta, & rationabilis cauſa exiſtat, pœnas extraordinarias, & bannia mitigare, & gratias denunciatis facere, vel cum eis componere: Inuendentes ad victum neceſſaria animaduertere: Generali Gymnaſio Vrbis aſſiſtere; ac etiam Collegium per bon. memor. Cardinalem Firmanum inſtitutum viſitare, & vt Statuta eiuſdem ſeruentur, operam dare. Reficiendorum Murorum, Pontium, Aquæductuum, & omnium ædificiorũ publicorum ſolicitam curam, diligentiamq; habere; eaque ſequenter viſitare, & ne vitientur, curare. Præconia inſpicere, & vtilia regeſtrari facere. Pertarum, & Pontium ſtationarios, & Cuſtodes indebite exigentes plectere, & carcerare, & ad ſeruandum tabulas mercedum compellere. De cauſis quarumque appellationum à ſententus latis in Terris Romani Populi, ſi ad eos recurſum fierit, ſeu de nullitate dictum, & de omnibus aliis cauſis dictarum Terrarum ſummatim cognoſcere: Mareſcallis, & executoribus omnibus, quæcumque eis viſa fuerint, præcipere, & mandare & ad parendum cogere; Pœnas, quas arbitrari fuerint, imponere, & irrogare, & commiſſas exigere, & ſi contra ſubditos Romano Populo irrogantur, fabricæ eorum Palatii in totum, vel in partem applicare: Terras Romano Populo ſubiectas, iuxta ordinem præſcriptum, viſitare, & facinoroſis hominibus purgare, & quoſcumque malefactores pro ipſorum arbitrio punire: Ita tamen quod pro huiuſmodi viſitationibus nihil præter victum pro perſonis, & equis accipiant, & ab omni munere abſtineant; & quicquid præter victum receperint, in quadruplum tempore ſyndicatus reſtituat: & omnia alia facere, exercere, & exequi, quę ex Bullis, Indultiſq; Apoſtolicis conceſſa apparent, & quæ in aliis capitulis præſentium Statutorum continentur: Quę capitula in-

ſuo robore, quatenus præſenti capitulo, & contentis in eo non aduerſentur, remaneant, atque perdurent.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Conſeruatores, & Officiales inclyti Populi Romani quibus anni diebus, & quomodo eligantur; & qua die poſt electionem, quibus præſentibus, & quo ordine iurent Summo Pontifici fidelitatem, remiſſiuè.*
2 *Conſeruatorum officium in quibus verſetur.*
3 *Conſeruatores, antiquorum Conſulum imaginem referunt.*
4 *Et vbi munus ſuum impleuerint, Conſeruatorum nomen merentur.*
5 *Conſulum Romanorum inſtitutio, dignitas, & poteſtas. remiſſiuè.*
6 *Conſulatum, & Libertatem Lutius Brutus inſtituit.*
7 *Conſeruatores durante eorum officio non poſſunt conuenziri, nec conuenire, etiam in cauſis iam incœptis niſi venia impetrata à Summo Pontifice, qui eam dare ſolet per ſimplex reſcriptum.*
8 *Magiſtratus de iure communi, quouſque munere ſuo perfungantur, cauſas ſuſtinere non poſſunt, ſiue agendo, ſiue defendendo.*
9 *Quod tamen procedit in maioribus Magiſtratibus habentibus dignitatem cum adminiſtratione, & temporalibus, non perpetuis.*
10 *Conſeruatores ius ad officia vacatura poſt ipſorum munus concedere non poſſunt.*

ANNOTATIONES.

A AD OFFICIVM CONSERVATORVM. Quomodo
1 & quibus anni diebus eligantur Conſeruatores, atque alij Officiales inclyti populi Romani, qua die poſt electionem, quibus præſentibus, & quo ordine iurent Summo Pontifici fidelitatem, vide apud *Mandoſ. in glof. facul.* §. *nec non electioni, ſub verbo electioni*; Quid autem
2 ad eorumdem Conſeruatorum ſpectet officium ſat clarè exponitur hoc capite.
3 Hi referunt imaginem antiquorum conſulũ;
4 & vbi ea impleuerint, quæ ſibi pro munere ſuo incumbunt, Conſeruatorum nomen meritò eis, ac propriè conuenit, vti proſequitur idem *Mandoſ. d.* §. *in verbo Conſeruatorum*. Cæterum de
5 Conſulum Romanorum inſtitutione, dignitate, & poteſtate, vide ad ſaturitatem *Roſin. antiquit. Roman. lib.7. cap.9. de Conſulib. Feneſtell. de Magiſtr. Rom. cap. 7. de Conſul. Pompon. Lat. ibidem de Magiſtr. Rom. de Conſul.* vt hiſtoricos alios omittamus.
6 Et quoad inſtitutionem Conſulum eam tradit *Tacit. in princ. lib.1. ſuorum annalium*. ibi, Libertatem & Conſulatum Lutius Brutus inſtituit quod etiam refert *Caius lib.2. ad legem 12. tabularum tit. de orig. iur. lib. 2.* §. *quod ad Magiſtratus attinet*.
7 Inter alias prærogatiuas, Conſeruatores durante officio, non poſſunt conueniri, nec conuenire, etiam in cauſis iam motis, & cœptis, ſaltem ex vrbanitate, *Caputaq. dec. 386. par. 2.* quod etiam vſu receptum eſt, & ideo ſeruatur, quod venia petatur à Summo Pontifice per libellum vulgo memoriale nuncupatum, vt Conſeruatores in iudicio conueniri, vel conuenire poſſint, quam quidem veniam Pontifex dare ſolet per ſimplex reſcriptum à tergo libelli dati.
8 Eiuſmodi verò prærogatiua fundamentum habet à iure ciuili, de quo eſt tex. expreſſus *in l.48. part litterarum ff. de Iudic.* cuius hæc ſunt verba a græco in latinum translata: Magiſtratus, quo anno cum imperio ſunt, neque propriam, neque eorum, quorum tutelam, vel curam gerunt cauſam in iudicio, vel agendo, vel defendendo ſuſtinere decernunt, vbi *Bart. Bald. Angel. mot.* quod maiores Magiſtratus, durante eorum officio nõ poſſunt conueniri, ſed quidem eo finito, *Amod. tract. de ſynd. ſub num. 4. inter tract. vniuerſ. iur. tom. 7. Pariſ. de Put. tract. de ſyndic. eodem tom. verbo durante officio ſub num. 1. Borgnin. deciſ. 5. num. 20. par. 1.* vbi hanc concluſionem pro regula ponit *Maſtrill. de Magiſtr. lib. 6. cap. 5. num. 9.*
9 Concluſio tamen procedit ſolum in maioribus Magiſtratibus habentibus dignitatem cum adminiſtratione, & temporalibus, non perpetuis, vt per Doctores citatos: talem verò eſſe Magiſtratum Conſeruatorum non ambigitur, quod apparet ex hoc ipſo capite, & conferunt *not. per Borgnin. d. deciſ. 5. ſub. num. 5.* Quod autem dictum eſt, non poſſe Conſeruatores durante ipſorum officio alios conuenire, ſicut nec iidem conueniri poſſunt, iuris æquitati planè congruit facit tex. *in l. Iudæos C. de Iud.* & conferunt not. per *Brun. de ceſſion. honor. qu. 18. in princ. nu. 14. inter tract. vniuerſ. iur. tom. 3. par. 2.*

Demum ad rem noſtram de Conſeruatoribus
10 illud adijcimus, quod illi ex auctoritate hic à ſtatuto eis conceſſa, non poſſunt concedere ius ad officia vacatura poſt ipſorum munus, & ſic diſponere non poſſunt in præiudicium ſucceſſorum ſuper huiuſmodi officijs. *Rota in Romana officij æſtimationis Ripæ 24. Apr. 1570. coram Card. Lancellotto ſeniore.*

De Syndicis Conſeruatorum.

CAP. XVI.

CONſeruatores pro geſtis, & adminiſtratis per eos in eorum officio, de furto, barattaria, & omni pecuniarum, & *a* munerum illicita perceptione, & *b* non de alijs, ſyndicari poſſint.

SVMMARIVM Annot.

1 *Munera, donaue accipi non poſſunt à Iudicibus, vel Magiſtratibus, niſi eſculenta, vel poculenta; quæ intra tres dies proximos prodigantur.*
2 *Iudices, vel Magiſtratus non omnia, nec paſſim, nec ab omnibus accipere debent.*
3 *Munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba iuſtorum.*
4 *Officiales, ſiue Magiſtratus iure ſyndicari non poſſunt niſi de furto, barattaria, & omni pecuniarum, & munerum illicita perceptione, non de alijs, idque etiam ex conſuetudine ſeruatur.*

AN-

ANNOTATIONES.

A 1 MVNERVM ILLICITA PERCEPTIONE. Quæ nam munera licitè, vel illicitè percipiantur, diſce ex prudenti reſponſo *Modeſtini l. C. in l. plebi ſcito* 18. *ff. de offic. Præſid.* vbi hæc verba leguntur. Plebiſcito continetur, ne quis Præſidum munus, donumue caperet, niſi eſculentum, poculentumue, quod intra tres dies proximos prodigatur. idque etiamdum ſeruatur ex præſcripto Principis ac vſus declaratione.

Accedat huic præcepto prudens monitum, 2 ex veteri prouerbio ab *Vlp.* græcè tradito *in l. ſolet §. ſin autem ff. de offic. Proconſ.* in his verbis. οὐτι πάντα οὐτι ⸗ὸς πάντων quæ quidé verba latinè reddidit *Angel. Politian. Miſcellan. cap.* 95. 3 ideſt, non omnia nec paſſim, nec ab omnibus, ſequitur adhuc latinus Textus: Nã valdè inhumanum eſt à nemine accipere; ſed paſſim, viliſſimum eſt; & omnia, auariſſimum.

Hæreat verò ſemper cordi cuilibet Iuſtitiæ adminiſtro diuinum dictum *Deuter. cap.* 16. Munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba Iuſtorum.

B NON DE ALIIS SYNDICARI POSSINT. Idipſum 4 generaliter in Officialibus ex conſuetudine ſeruari tradit *Clar. quæſt.* 73. *num.* 3. teſtibus alijs Doctoribus, quos ipſe refert.

De Vacatione Officij Senatoris.

CAP. XVII.

SI Senatoris Officium quoquo modo vacare contigerit, Conſeruatores pro tempore poſſint, & debeant dictum Senatoris Officium, vt præmittitur, vacans, cum mero, & mixto imperio: iſtdè tamen Iudicibus, & Notarijs remanentibus a exercere, & in ipſis Conſeruatoribus Officium Senatoris duret vſque quo nouus Senator ad ipſum Officium electus Capitolium ad Officium inchoandum aſcenderit; habeantque eo tempore vltra emolumenta, quæ habent ratione Officij Conſeruatoratus, die qualibet a Camera Vrbis, quantum conſequitur Senator, & ſubeant eadem onera, quæ idem Senator ſubire tenetur, & vltra nihil petere poſſint: & eodem Officio finito, ſyndicentur, & ſyndicari debeant de omnibus per eos in Officio geſtis, & adminiſtratis, ſicut Senator ſyndicari poteſt, & debet: & ſi contigerit aliquam legationem venire à loco extra diſtrictum Vrbis, dicto tempore, dicti Conſeruatores poſſint, ſi eis videbitur, & placebit, in honore faciendo dictæ legationi, expendere in confectionibus, vel confituris, vel ſimilibus, vſque ad quinque florenos auri, de pecunijs Camerę Vrbis, pro qualibet legatione.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Conſeruatores Vrbis, vacante Officio Senatoris, illud exercent, quod præcipuè ſeruatum probatur duobus exemplis in caſu vacantis Officij per obitū.*

ANNOTATIONES.

A 1 EXERCERE. Quod, & vſu ſeruatum eſt, vti præcipuè docet monumentum extans in primo Conclaui poſt Aulam magnam Ædis Senatoris, defuncto Galeatio Poggio Senatore tempore Gregorij Papæ Decimitertij fel. recor. Quod & factum eſt, defuncto Iulio Cartario Senatore anno decimo Pontificatus Sanctiſſimi D. N. Vrbani Octaui.

De Officio Capitum Regionum.

CAP. XVIII.

4 AD curam Capitum Regionum ſpectat de cauſis eis cõceſſis, quę olim per officium Antepoſitorum cognoſcebantur, in eorum domibus cognoſcere; Regionem pro poſſe cuſtodire ne quid violentiæ fiat: arma ab illicite deferentibus in eorum regiones auferre; Homines tam mares, quam fœminas ad matrimonium habiles, & contrahere volentes, ſi opus ſit, conſilio, & factis iuuare; quæſtiones, & differentias tollere; Male, & vltra modum facultatum, aut ſine exercitio viuentes hortari, & monere, vt ad exercitium aliquod animum, & operam applicent, aliàs Superioribus deferre; inhoneſte viuentes ab honeſtis vicinis ſuæ regionis expellere; ædificare volentibus in eorum regione ſtuere, impedientes reprimere; aduenis otioſis in eorum regionibus commorantibus, & nihil agentibus, commeatum dare, aut Superioribus deferre; violentias comprimere, & Conſeruatoribus pro tempore exiſtentibus nunciare; ciues regionis conuocare ad ſingulas ciuitatis neceſſitates, & eos iuxta ſuperiorum iuſſum conducere; Conſeruatoribus dictim aſſiſtere, ſaltem per eorum Priorem; & omnes, ſi requiſiti fuerint, ad Conſilium vnà cum alijs deputatis vocatis venire; rectè & fideliter conſulere; ante Conſilij finem de Conſilio non recedere; & aſſiſtere ſuoribus opportunis, vt Statuta, & ordines Ciuitatis ſeruentur; treſque Conſiliarios ſinguli, qui treſdecim, & viginti ſex nuncupantur, pridiè ſuæ aſſumptionis, cum quibus in Conſilijs interueniant, omnino eligere debeant.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Regionum Capita, ipſorumque Capitum Prior, quomodo eligantur, remiſſiuè.*
2 *Regionum Capita referre videntur imaginem Tribunorum plebis.*
3 *Ita appellantur, quia eorum ſinguli propriam habent Regionem cuſtodiendam.*
4 *Regio, ſignificat hoc loco partem Vrbis, certis ſuis viis, ac limitibus diſtinctam.*
5 *Romana Vrbs antiquitus in Regiones quatuordecim diſtincta fuit, ſicut & noſtris temporibus diſtinguitur.*
6 *Regionum Capita ad quæ pro officio ſuo teneantur.*

ANNOTATIONES.

1 QVando eligantur Capita Regionum, & quomodo ab eis eligatur Prior ipſorum, qui Conſeruatoribus aſſiſtere conſueuit, diſtincte *trad. Mandoſ. in glo. facul. §. nec non electioni*, qui etiam eadem Capita exiſtimauit nuncupari
2 poſſe Tribunos Plebis, retenta ſcilicet imagine priſcorum Magiſtratuum Vrbis. Appellantur
3 autem Capita Regionum, quia ſinguli propriam habent Regionem cuſtodiendam. Regio autem
4 hoc loco ſignificat partem Vrbis diſtinctã certis ſuis viis, ac limitibus, ſicuti idem verbum interpretari videtur *gloſ. in l. 1. §. vlt. verb. Regionum ff. de off. Præf. Vrb.* dum inquit, Regionum, ideſt Contratarum, quæ ſunt in Vrbe Roma, quas Regiones Romani appellant, & ad id eadem *gloſ. citat text. in l. 3. in prin. ff. de off. Præf. Vigil.* vbi habentur hæc verba, hic congruè referenda. Itaque ſeptem Cohortes (de Cæſare loquitur) opportunis locis conſtituit, vt binas Regiones Vrbis vnaquæque Cohors tueatur, præpoſitis eis Tribunis. vnde colligitur, vt benè animaduerrit *Mandoſ. vbi ſupra*, Vrbem Romã
5 aliàs etiam antiquitus diſtinctam fuiſſe in quatuordecim Regiones, adde ſingulis binis Regionibus præfectum fuiſſe Tribunum cum Cohorte. Verum de diſtinctione Vrbis in XIV. Regiones luculentus docet Tacitus de incendio loquens Neroniano. In Regiones, inquit, quatuordecim Roma diuiditur, quarum quatuor integræ manebant, tres ſolo tenus deiectæ, ſeptem reliquis panca tectorum veſtigia ſupererant lacera, & ſemiuſta; teſtabatur idem quoque hæc antiqua inſcriptio, quæ Romæ in Capitolio ſub Porticu Palatij Conſeruatorum in antiqua marmorea baſi extabat, huiſce verbis,

IMP. Cæſari Diui Traiani Parthici fil. Diui Neruæ nepoti Traiano, Hadriano Auguſto Pont Max: Tribunic. Poteſtat. XX. Imp. II. Conſ. III. PP. Magiſtri Vicorum Vrbis Regionum XIIII.

Hæc poſtrema ex antiquitatum eruditiſſimo Viro Onuphrio Panuinio in *Commentar. Reipub. Roman. cap. de Vrb. Region. acceptimus*.

A AD CVRAM. Sequitur vſque ad finem
6 enarratio eorum, quæ ad officium Capitum Regionum ſpectant ſunt autem. & alia infra *cap. 8. lib. 3.* vbi eis traditur forma eligendi quoſdam alios Officiales, & præcipuè Priorem ipſorum ac

De Officio Aduocati, & Procuratoris Cameræ.

CAP. XIX.

ADuocatus, & Procurator a Cameræ Vrbis, circa defenſiones, executiones, & proſecutiones cauſarum Cameræ, ſint intenti, & cum diligentia perquirant libros cenſuales, & tributarios, numquid in tributis, & cenſibus Camera ſit fraudata, & an ſit de eis executio facta perfectè: & apud Senatorem, & Conſeruatores maneant aſsiduè pro eorum iuribus manutenendis, conſeruandis, recuperandis, & ab impugnare volentibus defendendis. Circa alia vigilanter, & ſagaciter exploreant quid agant Iudices ſuper criminalibus, & ciuilibus deputati, & an infra tempus debitum lites, & cauſæ, quæ coram eis agitantur, fuerint terminatæ, vt de omnibus tempore ſyndicatus Senatoris, & Iudicum poſſint ad plenum rationem reddere, & Syndicos, ac eorum Iudicem informare; & ſic iurent facere, & obſeruare. Caueant autem patrocinium in Curia Capitoli, aut Conſeruatorum pro aliqua particulari perſona ſuſcipere: Qui contrafecerit, poenam aureorũ viginti vice qualibet incurrat.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Camera Vrbis à Camera Apoſtolica diſtinguitur, ea tamen eſt Dominus Summus Pontifex.*
2 *Cameram habere ſolet qualibet Ciuitas, & illa reditus, prouentus, ac vectigalia colligit, cuſtodit, diſtribuit per Officiales, & Miniſtros ſuos ad id conſtitutos.*
3 *Vrbs Roma ſuam habet Cameram, proprioſque Camerarium.*
4 *Camera Apoſtolica proprios habet Officiales magnæ auctoritatis, ac dignitatis.*
5 *Cameram ſuam habet Imperium, quæ differt à Camera Imperatoris.*
6 *Fiſci Apoſtolici procurator generalis non ſe immiſcet in cauſis Capitolinis, quia iſtæ habent ſuum proprium Procuratorem fiſcalem.*

ANNOTATIONES.

A CAMERAE VRBIS. Ita enunciatur etiã in ſtatuto veteri *cap. 29. lib. 1. Rubr.* de Officio Conſeruatorum Cameræ Vrbis: dictum
1 non eſt Cameræ Apoſtolicæ, quia diſtinguitur Camera Vrbis à Camera Apoſtolica, cum tamen vterque ſit Dominus Summus Pontifex,
2 nam quælibet Ciuitas Cameram habere ſolet, quæ reditus, prouentus, ac vectigalia colligit, cuſtodit, diſtribuit per Officiales, & miniſtros ſuos ad id conſtitutos, vt de Camera Ciuitatis

Pa-

Digitized by Google

…rimùm loquitur *Alua. de feud. cogn. §. ſciendum col. 1. & refert Dec. conſ. 104. num. 1.* … verò multò magis conuenire videtur Vrbi Romæ, vtpotè Ciuitatum Principi, nempè vt ſuam habeat Cameram, proptiumque Camerarium, & 3 alios huiſce negotij miniſtros, ſicuti, & Camera 4 Apoſtolica proprios habet Officiales magnæ profectò auctoritatis, & dignitatis, vt de hac, ciuſque Officialibus differit *Caſtr. conſ. 106. lib. 1. Dec. d. conſ. 404. col. 1.* ſic, & Imperium Romanum Cameram habet, & differt Camera Imperij à Camera Imperatoris, *gloſ. ad rubric. C. de Iur. Fiſc. lib. 10. Mandoſ. ad gloſ. ſault. §. necnon electioni in verbo Camera.* Hinc ſequitur, quod Procurator generalis Fiſci Apoſtolici non ſe immiſcet in cauſis Capitolinis, cum iſtæ habeant ſuũ proprium Procuratorem Fiſcalem, quod quidem notorium eſt in Vrbe, & apparet ex *Conſt. fel. rec. Pauli Papæ V. ſuper reform. Tribun. Vrb. tit. de Fiſc. proc. & ſubſt. in princ.* ibi exceptis duntaxat cauſis fori Capitolini, & meliùs ſub tit. de Capitolio, & eius Officialibus in fin.

De Protonotario, et eius Officio.

CAP. XX.

AD Protonotariatus Officium per Conſeruatores *b* eligatur, & aſſumatur vnus Notarius Romanus, bonæ famæ, & integræ opinionis, modeſtus, & diſcretus, qui ſedere debeat ante Tribunal Senatoris, & ſcribere, & adnotare acta omnia, quæ coram ipſo Senatore fieri contigerit: mandátaque de relaxando carceratos tam ex cauſa ciuili, quam criminali (de quorumcumque Iudicum Capitolinorum mandato capti fint) conſcribat: vota quęcunque Aſſeſſamenti in cauſis vertentibus coram ipſo Senatore, vel etiam Iudice maleficiorum conſcribat, & annotet: *d* fideiuſſiones quaſcumque de non offendendo, ſeu de pace ſeruanda, & à carceratis præſtandas recipiat; de mane, & de ſero in loco, & camera, ſibi in Capitolina Curia aſſignata reſideat; ſcripturas ſumma vigilantia cuſtodiat, & alia faciat, quæ ad dictum eius officium pertinere noſcuntur. Poſſit etiam ad tribunal ſecum vnum, vel plures coadiutores habere, qui & ipſi morigerati ſint, dummodo & ipſe (niſi infirmitate, aut neceſſaria abſentia per Senatorem approbanda impeditus) præſens aſsiſtat: Eius vero officio finito, omnia inſtrumenta, protocolla, ſcripturas, extractus, & regeſta quæcumque ad dictum Officium pertinentia, Succeſſori per repertorium, ſiue inuentariũ aſsignet, quæ perpetuò in loco præfato conſeruentur: nihil autem vltra taxatam mercedem petat: Quoties autem contrafecerit, pœnam decem aureorum ipſo iure, & irremiſsibiliter incurrat.

SVMMARIVM Annot.

1 *Protonotarius dicitur primus Notarius, ſic Protomartyr primus Martyr, & multa ſimilia.*
2 *Miniſter Principis maioris præcedere debet Miniſtrũ Principis minoris, vbi alias Miniſtri ſint in pari gradu.*
3 *Dominum honorare videtur, ſi eius ſubditum honoret.*
4 *Protonotarius Senatoris licet à Conſeruatoribus eligatur, approbari tamen debet à Senatore.*
5 *Notarij approbari debent à Superiore ſui Tribunalis.*
6 *Notarium ſibi eligit Iudex de iure communi.*
7 *Protonotarius Senatoris non debet ſe immiſcere in cauſis criminalibus, neque fideiuſſiones recipiendo, neque mandata ſubſcribendo.*
8 *Quod tamen ſeruatur in prima inſtantia cauſarum criminalium, non autem in ſecunda.*
9 *Interpretatio legis ſumitur ex obſeruantia.*
10 *Interpretatio ea ſumenda eſt, per quam quis minus damni patiatur, vel minus lucri amittat.*
11 *Fideiuſſiones, quas à Notarijs recipiuntur, eſſe debent idoneæ, alias par eſt, non recepiſſe fideiuſſorem, vel non idoneum.*
12 *Reus dimiſſus ſub fideiuſſore non idoneo poteſt iterum capi; & per talem capturam non eſt liberatus fideiuſſor.*
13 *Fideiuſſor, vt ſit idoneus, debet poſſidere bona æquiualentia quantitati debiti, vel pœnæ, pro quibus fideiuſſit.*
14 *Fideiuſſor idoneus eſt, qui eſt locuples, & ſoluendo.*
15 *Fideiuſſoris idonei bona debent eſſe ſtabilia.*
16 *Nec tamen refert, quod illa ſuppoſita ſint fideicommiſſo, vel reſtitutioni.*
17 *Quod procedit ſolùm in ſatisdatione de iudicio ſiſti.*
18 *Fideiuſſor idoneus, ad effectum ſatisdationis de iudicio ſiſti, ille etiam cenſetur, qui habet bona mobilia, quæ facilè aſportari non poſſunt, vel multa nomina debitorum.*
19 *Non autem ſufficeret, quod talis fideiuſſor haberet magnum creditum, & eſſet ſolitus ſatisfacere ſuis creditoribus, & eſſet bona fidei vir.*
20 *Fideiuſſor, qui ſit coniuncta perſonæ rei, admittitur in obligatione de iudicio ſiſti, vel de repræſentando reũ, licèt non habeat bona æquiualentia debito, pro quo fideiubet, in alijs autem caſibus non admittitur.*
21 *Fideiuſſor, vt ſit idoneus, regulariter poſſidere debet immobilia; limitatur tamen regula in quibuſdam alijs caſibus, remiſſiuè.*
22 *Fideiuſſor idoneus cenſetur, ſi bona ſtabilia poſſideat, ſaltem in eadem Prouincia, ſeu ſub iuriſdictione eiuſdem Principis.*
23 *Prouincia completitur quoad effectum prædictum, omnia loca, & ciuitates, ad quas porrigitur iuriſdictio eiuſdem Præſidis.*
24 *Prouincia dicitur à Præſide, & cum Præſes iuriſdictionem habet in pluribus Prouincijs, illæ omnes dicuntur vna Prouincia quoad vnum Præſidem, ſicuti contrà, vbi diuerſi ſunt Rectores, diuerſæ Prouincia cenſentur.*
25 *Fideiuſſio vt ſit valida, attenditur facilitas exactionis, & executionis.*
26 *Fideiuſſor poſſidens bona ſtabilia extra iuriſdictionem, vbi agitur, non dicitur idoneus, veluti, ſi iudicium fiat Romæ, & bona ſint Neapoli.*

37 *Debitor ad effectum euitandi mandatum ſuſpitionis fugæ, ſat eſt, ſi poſſideat bona ſtabilia in loco ſui domicilij, licèt maneant ſub diuerſa iuriſdictione, ſcilicet Veneti in dominium, & locus iudicij Romæ.*

38 *Fideiuſſor idoneus non habetur, qui ſit clericus, licèt poſſideat bona ſtabilia.*

39 *Et alij, qui difficiliter conueniri poſſunt.*

30 *Fideiuſſoris idoneitas probatur, vel per teſtes, vel per approbationem ab alijs factam.*

31 *Fideiuſſorem qui tenetur præſtare, debet idoneũ præſtare, & qualitatem iſtam idoneitatis probare, alias repellitur exceptione non adimpleti valida.*

32 *Fideiuſſor ſi per Notarium recipiatur, probata cenſetur qualitas idoneitatis eius, ita tamen, vt non ideo cenſeatur excluſa probatio contraria.*

33 *Notarius, dum fideiuſſores recipit, debet idoneos recipere, aliàs ſi recepit minus idoneos, tenetur ad damna, & intereſſe parti læſæ.*

34 *Quod procedit etiamſi Notarius ſit minor.*

35 *Non tamen teneretur Notarius, vbi fideiuſſorem recepiſſe de conſenſu expreſſo, vel etiam tacito partis, ſeu fiſci.*

36 *Et ſufficeret fideiuſſorem fuiſſe receptum citata parte, & non reclamante.*

37 *Quæ procedunt in fideiuſſoribus iudicij.*

38 *Fideiuſſores contractuum approbari dicuntur per contrahentes, non autem per Notarios.*

39 *Fideiuſſorem minus idoneum, ſi receperit Notarius iuſſu, & mandato Iudicis, tenebitur Iudex, non autem Notarius ad damna, & intereſſe parti læſæ.*

40 *Notario aſſerenti, etiam in inſtrumento, ſe fideiuſſorem recepiſſe de mandato Iudicis nõ creditur, ſed legitimè probato ex parte Notarij requiritur.*

41 *Notarius non tenetur ex eo, quod receperit laudatorem, aut approbatorem.*

42 *Neque tenetur, vbi principalis rem ſit valde dines.*

43 *Et non tenetur niſi in ſubſidium, facta nimirum in primis excuſſione non ſolùm fideiuſſoris, ſed etiam principalis debitoris, & num. 51.*

44 *Neque tenetur, ſi fideiuſſor declaratus fuiſſet idoneus per interlocutoriam Iudicis ſeu Arbitri, dummodo in declaratione, ſeu ſententia partis citatio interueniſſet.*

45 *Neque poſſet conueniri Notarius ab receptionem fideiuſſionis nulla, quando ex ea alijnde pars damnum pateretur, quàm culpa Notarij.*

46 *Notarius excuſatur, ſi tempore obligationis fideiuſſorem idoneum receperit, licèt poſtea tempore actionis fideiuſſor effectus eſſet non ſoluendo.*

47 *Tenetur autem probare, quod fideiuſſor tempore fideiuſſionis fuerit idoneus.*

48 *Et quidem per concludentem probationem.*

49 *Nec ſufficeret probatio per vnum teſtem deponentem de tempore, niſi etiam alij teſtes de eodem tempore deponerent.*

50 *Tempus vbi eſt de ſubſtantia probationis, non ſupplentur dicta teſtium ex dicto alterius vnici teſtis.*

51 *Notarius non tenetur probare fideiuſſorem fuiſſe idoneum tempore receptionis, niſi prius facta ſit excuſſio fideiuſſoris, qui etiam reperius fuerit non idoneus tempore actionis.*

52 *Notarius, qui fideiuſſorem non idoneum receperit pro lucro, & dolo, ſemper tenetur ad damna, & intereſſe parti læſæ.*

53 *Fideiuſſoris excuſſione non facta, qui dicitur ſine actione contra Notarium ſub prætextu, quod fideiuſſorem minus idoneum receperit & num. 68.*

54 *Et talis excuſſio facienda eſt etiam contra principalem debitorem, & omnes obligatos.*

55 *Et non ſolùm quo ad res, ſed etiam quo ad perſonas, & vſque ad ſaccum, & peram.*

56 *Quomodo de perſonis, & quomodo, & quo ordine in realibus fieri debeat excuſſio, remiſſiuè.*

57 *Et quo ad bona fieri debet excuſſio, etiamſi ſint litigioſa.*

58 *Litigioſa bona recipiunt æſtimationem, ſicuti æſtimari poteſt dubius litis euentus.*

59 *Et in facienda excuſſione prædicta partis citatio requiritur.*

60 *Quæ quidem citatio debet eſſe ſpecialis, nec ſufficit generalis, quando ille, de cuius intereſſe agitur, eſt certus.*

61 *Inuentarium cõficiendum per hæredem requirit ſpecialem citationem perſonarum, quas certum eſt habere intereſſe, ſed quoad perſonas incertas, de intereſſe ſufficit citatio generalis.*

62 *Excuſſio debitoris non cenſetur legitimè facta per atteſtationem publici executoris, quod non inuenerit bona, ſed omnino citari, vel moneri debet pars cuius intereſt, vt vadat cum executore.*

63 *Excuſſio cenſetur ſat legitimè facta, vbi petitio facta ſit parti, vt inducat bona excutienda.*

64 *Quod tamen procedit in excuſſione contra ſimplicem fideiuſſorem, non autem in excuſſione contra fideiuſſorem indemnitatis.*

65 *Fideiuſſor ſimplex conueniri poteſt in multis caſibus etiam non facta excuſſione principalis debitoris, ſi de tali excuſſione non facta non opponatur.*

66 *Secus verò eſt in fideiuſſore indemnitatis, qui nunquã conueniri non poteſt, niſi prius facta legitima diſcuſſione principalis rei.*

67 *Etiamſi fideiuſſor indemnitatis renunciaſſet beneficio diſcuſſionis.*

69 *Statutum diſponens, quod fideiuſſor conueniri poſſit, etiam non diſcuſſo principali reo, non habet locum in fideiuſſore indemnitatis.*

70 *Excuſſio principalis rei, vt ſit legitimè in præiudicium fideiuſſoris indemnitatis, requirit etiam ſententiã, ſeu decretum Iudicis, quod legitimè facta ſit.*

71 *Licèt pronunciatio ſuper excuſſione petita non ſit.*

72 *Quæ tamen pronunciatio facta cenſetur per proceſſum ad vlteriora; debet autem fieri mentio de talis interlocutoria in ſententia, quæ diffinitiua fertur.*

73 *Excuſſionis factæ pronunciatio, an appellationem admittat.*

74 *Excuſſionis exceptio ceſſat, quando eſt notoriũ, quod reus excutiendus non ſit ſoluendo, vel difficiliter conueniri poſſit.*

75 *Neque eſt neceſſe, quod Iudex pronunciet ſuper eiuſmodi notorio, ſed ſufficit eius proceſſus ad vlteriora.*

76 *Excuſſionis materia fuſiùs à quibuſdam Doctoribus pertractatur.*

77 *Excuſſionis expenſæ, an, & quomodo computentur, remiſſiuè.*

78 *Notarius tenetur cuſtodire ſcripturas, & alia ratione officij, atque illa partibus, quarum intereſt, exhibere, aliàs tenetur ad intereſſe.*

79 *Etiamſi ſcriptura non eſſent originales, & pars dixiſſet nolle eis vti.*

80 *At-*

80 *Atque etiam ſi non eſſent de actis, ſed à Iudice Notario ſimpliciter conſignata.*

81 *Iurium productio ſi non fuerit realis, ſed verbalis tantùm, Notarius non tenetur ea exhibere, quia iura non dicuntur de actis.*

82 *Iurium productio dicitur realis, quando parte citata iura producuntur, & petitur ea per Notarium ibi actis regiſtrari, vt de actis fiant.*

83 *Et tam ſi originalia dimittantur in actis, quàm ſi dimittatur eorum copia collationata, & reſtituantur, citata tamen parte, & notata per Notarium productione.*

84 *Iurium productio verbalis dicitur, quando ea dimittuntur penes Notarium ad fidem Iudici faciendam, ita vt non regiſtrentur in actis, nec ponantur in proceſſu.*

85 *Et quando parti reſtituuntur, ita vt veſtigium aliquod eorum non remaneat in actis.*

86 *Atque etiam licèt adeſſet notata productio, non tamen citata parte.*

87 *Iurium productio realis probatur, quando in productione adeſt clauſula tenoris, &c.*

88 *Et vbi adſit clauſula facto, &c.*

89 *Et ex proteſtatione facta ab aduerſa parte, quod iura producta carent ſolemnitatibus, vel ſimilibus.*

90 Notarius tenetur ad cuſtodiam, & exhibitionem ſcripturarum, aliàs ad intereſſe partis, vt ſupra numero 78. etiamſi ſcriptura eſſet nulla, & ſuſpecta de falſo.

91 *Neque excuſatur allegando diligentem perquiſitionem, ſeu amiſſionem etiam cum iuramento.*

92 *Aſſerum amiſſione probata, ſi aliquid de actis deficit, vtique præſumitur amiſſum.*

93 *Aſſerum amiſſio facta per Notarium non debet nocere parti.*

94 *Quod præcipuè de amiſſione cedulæ appellationis producta.*

95 *Et de Inuentario.*

96 *Et de mandato procuræ.*

97 *Notarius per compulſoriam cogitur exhibere ſcripturas, de quibus rogatus fuerit, ſique contra veritatem neget ſe rogatum, tenetur pœna falſi.*

98 *Atque tenetur tam de facto proprio ſuimet ipſius, quàm eius ſubſtituti, vel aliorum Miniſtrorum ſui officij.*

99 *Quinimmo etiam tenetur de facto ſui auctoris, ſeu anteceſſoris, quando habet cauſam iure tranſmiſſionis, ſecus ſi ex ordine temporum, aut alio titulo.*

100 *Notarius ſucceſſor tenetur in ſubſidium, quando agi non poſſit contra anteceſſorem, vel heredem vniuerſalem illius.*

101 *Amiſſionis ſcripturarum intereſſe taxatur iuxta ſummam contentam in ſcriptura, quæ non editur.*

102 *Notario actuario magis creditur, quàm eius conſtitutori.*

ANNOTATIONES.

A DE PROTONOTARIO. Hunc credidere
1 rim ita appellatum, quaſi primum Notarium fori Capitolini, protos enim græcè, latinè primus dicitur, vt aliàs de Protonotarijs Apoſtolicis adnotauit *Gomeſ. in proœmio regul. Cancell. cap. de orig. & off. Protonot. verſ. Creuit autem*, Vnde, & Potomartyr Primus martyr, *glo. in §. illud Auth. de tabell. Caſian. in Catalog. glor. Mund. 4. par. conſid. 29. in print.* Hinc protocollum dicimus primam ſcripturam, indè protomedicus, protophiſtus, protogonus, & quamplura alia ſimilia vocabula deducuntur, *vt per Gomeſ. ibidem*, atque ita conuenire videtur propter ſupremum dignitatis gradum, quem in eo Foro tenet Senator, cui Protonotarius ante Tribunal debet aſtare, ſcribere, & adnotare omnia acta, prout in hoc capite legitur. &
2 ad id confert, quod Miniſter Principis maioris, præcedere debet Miniſtrum Principis minoris, vbi aliàs Miniſtri ſint in pari gradu; vnde etiam dicitur, quòd ſi ſubditum honoro, videor
3 Dominum honorare, *vt not. Io. de Plat. in l. fin. §. fin. C. de re milit. lib. 12. per illum text. Capoll. tract. de Imp. milit. eligen. cap. pro Imperatore num 10. & ſeq. Caſian. in Catalog. glor. mund. 7. par. conſid. 10. verſ. & ideò legatus.*

B ELIGATVR. Approbandus tamen à Se-
4 natore, ſicuti ſit etiam in notarijs conſtitutis cer-
5 to ſtipendio à locis pijs in Officijs ipſorum proprijs, nam & tales Notarij approbari debent à ſuperiore ſui Tribunalis, vt illud officium exercere poſſint, prout habetur in *Conſtitutione Pauli V. ſel. rec. ſuper reform. Tribun. Vrb. cap de not. Trib. Vrb. verſ. & loca pia* ibi; à ſuperiore ſui Tribunalis approbato, verùm aliàs de Iure com-
6 muni Iudex eligit ſibi Notarium *tex. in cap. ſtatutum §. Notarium de reſcript. in 6. vbi Genuin. num. 1. c. quoniam contra §. ſtatuimus de prob. & ibi Felin. n. 4. Bald. conſ. 137. in princ. volum. 3.*

C QVAM CRIMINALI. Iſtud ſubiatum eſt
vt illud quod paulò poſt ſubſequitur de recipiẽdis fideiuſſionibus de non offendendo, per conſtitutionem prædictam Pauli Papæ V. *tit. de not. Trib. Vrb. verſ. Protonotarius Senatoris*, vbi
7 hæc habentur verba. Protonotarius Senatoris non ſe immiſceat in cauſis criminalibus, neque fideiuſſiones recipiendo, neque mandata ſubſcribendo: quod tamen ſeruatur in prima inſtantia Cauſarum criminalium, non autem in ſecunda, ſcilicet, vbi à Capitanco Appellationum contingat appellari ad Senatorem, tunc enim Protonotarius vtitur iure ſuo iuxta hoc
8 ſtatutum: & iſta quidem obſeruantia attendi debet ex text. *in l. ſi de interpretatione ff. de leg. Aym. conſ. 201. num. 11. Creſcent. deciſ. 1. num. 1. de conſiſt. Rot. dtn. par. 2. deciſ. 256. in fin.* atque talis interpretatio eò magis amplectenda, quòd
9 Protonotarius minus damni patiatur, vel minus lucri amittat, iuxta *not. per Doſi. in l. fin. §. in computatione C. de iur. deliber. & in l. adigere §. quamuis ff. de iur. patr.* cum pluribus alijs Doctoribus relatis per *Maſcard. de gen. ſtat. interpret. concl. 4. num. 118. & ſeq.*

D FIDEIVSSIONES RECIPIAT. Intellige idoneas,
11 cum par eſſet non recepiſſe fideiuſſorem, vel non idoneum *l. 1. cum ibi not. per Ang. & Alex. ff. in ius vocat. & idem Angel. in l. quoties ff. qui ſatiſd. cog.* ideo reus dimittus ſub fideiuſſore non-
12 idoneo, poſſet iterum tanquam non bene relaxatus capi, & per talem capturam non eſt liberatus fideiuſſor, vt per *Bald. in l. 1. ſub num. 3. ff. ſi quis in ius vocat. non ier.* & alios quos refert, & ſequitur *Farinac. de carcer. & carcerat. qu. 33. num. 82.*

13 Idoneus autem fideiuſſor debet poſſidere bo-

na

na æquiualentia quantitati debiti, vel pœnæ, pro quibus fideiuſſit, *l. fideiuſſor in Iudicio in princ. & ibi gloſ. & l. 1. ff. qui ſatiſd. cog. Rota d. deciſ. 374. ſub num. 1. par. 4.* & alij ferè omnes modo inferius allegandi, & is demum eſt idoneus fideiuſſor, qui eſt locuples, & ſoluendo
14 *inx. nor. per DD. in l. 2. ff. de fund. dot. l. patri 28. §. penult. ff. de minor l. 3. C. de vſur. pupillar.* cum aliis citatis per *Herring. de fideiuſs. cap. 8. n. 53.* qui hoc modo deſcribit idoneum fideiuſſorem. 15 Et quidem eius bona debent eſſe ſtabilia *l. 2. in princ. & l. ſciendum §. poſſeſſor ff. qui ſatiſd. cog. gloſ. in auth. de exhiben. reis §. ſuſcepto in verbo perſonali collat. 5. & in l. 112. ſi quis ſtipulatus ſit Stychum §. ſi quis ſtipulatus de verb. oblig. Marſil. ad rubr. de fideiuſs. num. 227. & pluribus ſeqq.* nec
16 tamen refert, quod dicta bona ſint ſuppoſita fideicommiſſo, vel reſtitutioni, *Marſil. ibidem num. 262. Rota d. deciſ. 374. ſub nu. 1.* quod ta-
17 men procedit ſolùm in ſatiſdatione de iudicio ſiſti, quia hæc introducta eſt ad tollendam ſuſpicionem fugæ, non autem vt actori ſit cautum vt benè diſtinguit *Herring. de fideiuſs. c. 8. n. 54. declarando dictum Angeli in l. ſciendum, §. ſi fundus, vbi, & Iaſ. in 2. notab. ff. qui ſatiſd. cog.* vel
18 ſaltem debent eſſe mobilia, quæ facilè aſportari non poſſent, vt magna Apotheca; ſeu Menſa; vel multa nomina Debitorum, quæ veriſimiliter fideiuſſor non relinqueret, *Bart. num. 5. Iaſ. num. 4.* & alij *in d. l. ſciendum, idem Bart. & Imol. in l. facere poſſe ff. ſol. matr. Marſil. vbi ſupra n. 286 Farinac. d. quæſt. 33. num. 81.* & dixit Rota *in tota Veneta pecuniaria 17. Iunij 1605. coram Penia.* Nec videtur verum eſſe dictum *Caſtren. in l. ſi ſtipulatus 112. §. ſi ſtipulatus num. 1. vſque ad fin. de*
19 *verb. oblig.* qui voluit ſufficere, quod talis fideiuſſor haberet magnum creditum, & eſſet ſolitus ſatisfacere ſuis Creditoribus, & ſic bonæ fidei vir, ita vt ſi alias recuſaretur, haberet actionem Iniuriarum, quia ſub iſtis prætextibus non eſſet cautum creditoribus, quibus per fideiuſſores intendunt leges proſpicere §. *vlt. inſtit. de replicat. & Caſtren.* aliòque idem ſentientes reprobat *Marſil. ad rubric. de fideiuſs. num. 239. &*
20 *ſeqq.* & pluribus confutat *Herring. de fideiuſs. cap. 8. num. 59. & ſeqq.* Prædicta autem æquitalentia bonorum non requiritur in fideiuſſore, qui ſit coniuncta perſona rei *l. 1. & ibi Iaſ.* & alij *ff. in Ius vocan. vt cant*; Quod tamen in fideiuſſore, de iudicio ſiſti, vel repræſentando eũ non autem in alijs caſibus admittitur, *Gratian. deciſ. March. 69. num. 18.* maximè ſi ſtatutum requirens fideiuſſorem non loqueretur ſimpliciter, ſed adderet qualitatem nempé facultatibus idoneum, quia verificanda eſt idoneitas in facultatibus, non autem ex coniunctione ſanguinis, ibidem num. 19. ſed quibuſdam alijs caſi-
21 bus: limitatur etiam regula, quod fideiuſſor, vt ſit idoneus poſſidere debet immobilia, vt per *Marſill. ad rubr. de fideiuſs. à num. 228. per plures ſeqq. & per Herring. de fideiuſs. cap. 8. à num. 86. ad plures ſeqq.* qui de veritate earundem limitationum ſigillatim diſſerit.

Verùm poſſeſſio huiuſmodi bonorum ſtabilium ſufficit non ſolùm, ſi ſit in ciuitate, in qua ſit fideiuſsio, ſeu eſt locus iudicij, ſed etiam ſuf-
22 ficit quod poſſideatur in eadem Prouincia, ſeù ſub iuriſdictione eiuſdem Principis *l. fin. C. de Princip. agen. in reb. lib. 12.* ibi; ij qui in ſacratiſſima Vrbe, vel in Prouincijs immobiles poſſident facultates; *l. ſi fideiuſſor §. ſi neceſſaria ff. qui ſatiſd. cog.* ibi poteſt audiri, ſi in alia eiuſdem Prouinciæ ciuitate ſatiſdationem præſtare paratus ſit, *vbi Iaſ. num. 8. Angel. num. 1. Soc. num. 1. & 5. Iacob de Sanctio Georg. in princ. Cyn. in l. ſcitendum §. Poſſeſſor num. 24.* vbi etiam *Bart. n. 1. Alex. num. 1. aliique ſcrib. ff. qui ſatiſd. cog.* Ad
23 hunc autem effectũ de Prouincia dicuntur omnes loci, & ciuitates, ad quas porrigitur iuriſdictio eiuſdem Præſidis *Soc. in d. l. ſciendum n. 13*
24 Prouincia enim dicitur à Præſide; Immo cum Præſes habet iuriſdictionem in pluribus Prouincijs, illæ omnes dicuntur vna Prouincia quoad vnum Præſidem, ſicuti contra, vbi diuerſi ſunt Rectores, diuerſæ Prouinciæ cenſentur *Bart. in l. 1. nu. 4. verſ. arbitror tamen C. de Metropoli lib. 11. Alciat. in l. Notionem §. continentes in fine ff. de verb. ſign. Herring. de fideiuſs. cap. 14. n. 33.* & in terminis idoneitatis fideiuſſoris, *Iacob de Arena d. l. ſciendum §. Poſſeſſor, vbi etiam Bellapert. Cyn.* Doct. & alij omnes *Io. Faber in §. ſed hodie num. 5. inſtit. de ſatiſdat. Roderic. Suarez in tit. de los Ampleziamentos particula vlterius quæritur num. 2.* in Regno Neapolis, quod non teneatur reus ſatiſdare in ciuitate Neapoli *Greg. Lop. in 41. tit. 2. par. 3. verſ. En la tierra*: qui idem firmat de toto regno Caſtellæ *Petr. Peceh. tract. de iur. ſiſten. & man. inteſt. cap. 31. num. 7.* cum pluribus alijs latè deductis per nouem Conſilia diuerſorum Aduocatorum Vrbis impreſſ. *per Farinacc. poſt eius conſ. 165. lib. 2.* ſufficit enim
25 & ſolum attenditur facilitas exactionis, & executionis, ita in ſimili colligitur ex diſtinctione *Theſ. deciſ. 40. Put. deciſ. 185. lib. 1.* iuxta emendatam impreſsionem *Marcobrun. conſ. 28. Surd. conſ. 309. num. 1. & ſeq. Farinacc. de carcer. & carcerat. quæſt. 33. n. 52. & ſeqq. Rimin inn. conſ. 482. num. 2. Ang. in Auth. de fideiuſſ. §. ſed neque n. 10. Negus. de pignor. par. 8. membr. 1. num. 42. Bald. in l. fin. §. ſed ſi num. 8. verſ. ſed pone ff. ſi cert. pet. Alex. conſ. 84. num. 11. vſque ad fin. lib. 3. Gozad. conſ. 7. num. 22. Papien. in prax. in form. libell. Act. Hypoth. in ver. exceptione num. 15. Marſil. ſing. 220. Gratian. diſcept. 15. num. 18. & diſcep. 230. num. 6. & ſeqq.* cum aliis etiam cumulatis in ſupradictis nouem Conſilijs poſt *conſil. Farinac.*
26 165. *lib. 2.* ſi autem fideiuſſor poſſideat extra eandem iuriſdictionem, non dicitur idoneus, vt de poſſidente Neapoli, ſi locus iudicij ſit Romæ, dicit *Rota in Neapolitana legati Alimentorum 19. Ianuarij 1581. coram Robuſterio*, licet aliàs eadem *Rota in tota Veneta pecuniaria 17. Iunij*
27 1605. *coram Penia, dixerit* ſufficere poſſeſsionẽ ſtabilium in locum domicilij, licet maneat ſub diuerſa iuriſdictione, nempé Venetijs, & locus iudicij ſit in Vrbe, loquitur tamen ad effectum euitandi mandatum ſuſpicionis fugæ, prout etiam id tenent *De c conſ. 75. ſub num. 1. verſ. 8. & vlt. Natt. conſ. 430. num. 14. & ſeqq. Neuiz. conſ. 52. num. 20. & ſeqq. Bald. conſ. 985. num. 1. & 2. lib. 2. Aret. conſ. 95. num. 50.* qui tamen omnes loquuntur ad excuſandum debitorem à ſuſpicione fugæ. Non tamen qui habet, licet poſ-
28 ſideat bona, vt ſupra, eſt idoneus fideiuſſor, vt

de

de Clerico dixit *Carol. de Graſſ. de effect. Clericat. effect. 44. nu. 9. & ſeqq.* Et de nobilibus ha-
29 bentibus oppida munitiſſima, qui propterea ſunt difficilis conuentionis, dicit *Menoch. recu-*
30 *per. poſſeſſ. tom. 1. num. 315.* Idoneitas autem ſufficienter probatur, vel per teſtes, vel per approbationem ab aliis factam vti cenſuit *Rota coram Reuerendiſſimo D. meo Coccino Decano decif. 342. in princ.* ■ *eius deciſionibus impreſſis.* Itaque
31 reus qui tenetur præſtare fideiuſſorem, debet præſtare idoneum, & conſequenter probare iſtã qualitatem idoneitatis, aliàs repellitur exceptione non adimplementi validi, attamen ſi fi-
32 deiuſſor receptus ſit per Notarium, tollitur dicta exceptio non adimplementi& cenſetur probata qualitas idoneitatis, ex quo ſuper huiuſmodi idoneitate fides Notario adhiberi ſolet propter eius intereſſe, dum ipſe tenetur non exiſtente idoneo fideiuſſore ab ipſo recepto, & licet non excludatur probatio contrarij, tamen interim probata remanet idoneitas. Ita *Rota in Senogallien. Prady 10. Iunij 1619. coram R. P. D. Pirouano in fine.*

33 Notarius igitur debet fideiuſſores recipere idoneos, aliàs ſi non recipit idoneos, tenetur ad damna, & intereſſe parti læſæ, *l. fin. C. de Magiſtr. conuen. l. prima §. ſciendum ff. eodem. Rota decif. 574. num. 4. par. 4. diuerſor.* quod procedit non ſolùm in fideiuſſore pupilli, ſeu Reipublicæ, ſed etiam in omnibus caſibus tam ciuilibus, quàm criminalibus, in quibus quælibet perſona priuata lædi tur ex facto Notarij *Ioſeph. Ludouic. decif. Lucen. 33. num. 1. & ſeqq. par. 1. Farinacc. d. quæſt. 33. num. 82. verſ. qua iura licet loquantur*
34 *&c.* Et procedit licet Notarius eſſet minor *Bal. in l. 5. nom. 4. verſ. Item ſicut ad quæſtionem C. qui & aduerſus quos in integrum reſtit. Addon. ad Gratian. decif. March. 64. num. 2.* Non tamen teneretur Notarius, ſi fideiuſſor fuiſſet acceptus de
35 conſenſu expreſſo, vel etiam tacito Partis, ſeu fiſci *Ioſeph. Ludou.* vbi ſupra, *num. 16. Farinacc. d. quæſt. 33. num. 91. Rot. d. decif. 374. nu. 2. par. 4.*
36 *diuerſ.* vbi quod ſufficit fideiuſſorem fuiſſe receptum citata parte, & non reclamante: Ideoque
37 prædicta intelliguntur de fideiuſſoribus Iudicii
38 ſecus cum fideiuſſoribus contractuum, quia in contractibus per contrahentes, non autem per Notarium fideiuſſores approbati dicuntur *Se-*
39 *raph. dec. 576. num. 6.* Vel ſi fideiuſſorem recepiſſet notarius nominatim de iuſſu, & mandato Iudicis, quia tunc teneretur Iudex, & non Notarius *Ioſeph. Ludou. d. deciſ. Lucen. 33. num. 13.* cum alijs per *Farinacc. d. quæſt. 31. nu. 84. & 90.*
40 Non tamen crederetur Notario dicenti, ac etiã apponenti in Inſtrumento, ſe illum recepiſſe de mandato Iudicis, cui non poterat contradicere, niſi aliter conſtet per ſcripturam aut Roginum alterius Notarij de huiuſmodi iuſſu, & commiſſione, maximè cum agatur de lucro, aut dam-
41 no, *Gratian. d. deciſ. March. 69. num. 14.* Item non teneretur Notarius, ſi receptiet Laudato-
42 rem, aut approbatorem *Farinacc. d. quæſt. 33. num. 89.* Item ſi ipſe principalis reus ſit valde diues, quia per eius facultates ſuppletur paupertas fideiuſſoris: quod eò verius videtur, cum
43 antequam agatur contra Notarium, ſit facienda excuſsio non ſolùm fideiuſſoris, ſed etiam principalis debitoris, cum ſolùm tunc ſit Notarius in ſubſidium, vt infra dicemus *Ioſeph. Ludou. d. deciſ. Lucen. 33. num. 14. Farinac. d. qu. 33.*
44 *num. 91.* Item ſi fideiuſſor fuiſſet declaratus idoneus per interlocutoriam Iudicis, ſeu Arbitri, dummodo citatio partis interueniſſet in declaratione, ſeu ſententia *Gratian. d. deciſ. Marchi. 69.*
45 *num. 26. & 27.* Item non poſſet conueniri ob receptionem fideiuſſionis nullæ, quando ex ea aliunde pars damnum pateretur, quàm culpæ Notarij *Gratian. diſcept. 497. n. 9. & 23.* Sufficeret autem Notario fideiuſſorem tempore obligationis fuiſſe idoneum, vel etiam communiter
46 pro tali habitum, licet tempore actionis fuiſſet effectus non ſoluendo *Farinacc. d. quæſt. 33. n. 93. Rot. d. deciſ. 374. ſub num. 1. par. 4. diuerſ.* Onus
47 tamen probationis quod de tempore fideiuſſionis fuerit talis, Notario incumbit *l. 1. §. etſi ſatis, & §. ſi magiſtratus, & l. 4. ff. de magiſtr. conuen. Doct. in l. 1. C. de tranſact.* Et quidem pro-
48 bationis concludentis. Nec enim ſufficeret probatio per vnum Teſtem deponentem de tempore, niſi etiam alij Teſtes de illo deponerent, quia
49 hoc caſu, ex quo tempus eſt de ſubſtantia, non ſupplentur eorum dicta ex dicto alterius vnici teſtis *Grat. d. deciſ. 69. num. 10.* quod eſt intelli-
50 gendum, dummodo prius fuiſſet facta excuſsio, & repertum, quod fideiuſſor tempore ſolutionis non eſſet idoneus, quia cum Notarius ſolum teneatur in ſubſidium, antequam agatur contra eum, neceſſario facienda eſt excuſsio fideiuſſo-
51 ris, & prædicta intellige quando Notarius non recepiſſet pro lucro, & dolo, quia tunc ſemper tenetur *Io. Baptiſta Coſta tract. de Iudic. ſubſid. Salic. in l. 1. C. de magiſtr. conuen.* Doctores ſunt omnes ſupra citati, & *Rot. d. deciſ. 374. par. 4.*
52 *diuerſ. ſum. n. 1. & n. 2. in fin.* vbi enim prius non conſtet de excuſſione dicetur agi ſine actione *Caſtr. in l. Decem de verb. oblig.* cum alijs *per Gabr. de fideiuſſ. concl. 11. num. 13. & ſeq. Aſſiſt.*
53 *deciſ. 318. num. 2.* & quidem non ſolum eſt facienda excuſsio fideiuſoris, ſed etiam principalis debitoris, & omnium obligatorum *l. 1. & 4. C. de magiſtr. conuen. Benedict. de Plum. in tract.*
54 *de excuſſ. num. 15.* cum aliis. Et non ſolum quoad res, ſed etiam quoad perſonas *l. ait Prætor §. fin. ff. in quibus caus. maior. Auth. hoc ſi debitor C. de pign. Bart. in l. ſi ita tamen num. 2. ff. de leg. 2.* & eſt facienda vſque ad ſaccum, & peram *Bart. tract. de excuſſ. num. 8. Iacob. de Aren. cod. tract. num. 14. Bened. de Plumbin. cod. tract.* in principio, quos omnes adire potes in hac materia ex-
55 cuſſionis. Quomodo autem facienda ſit excuſſio de perſonis, vide *Bart. in l. duobus ff. de duob. reis* & quomodo, & quo ordine ſit facienda in realibus, vide *Bald. in auth. ſed hodie C. de action.*
56 *& oblig.* & quoad bona eſt facienda, etiamſi eſ-
57 ſent litigioſa, quia recipiunt æſtimationem, prout poteſt æſtimari dubius litis euentus *Be-*
58 *nedict.* vbi ſupra *num. 6.* in facienda autem huiuſmodi excuſsione requiritur citatio partis *Bal. in l. 2. quando Fiſc.* cum alijs per *Benedict.* vbi
59 ſupra *num. 8. Aren. num. 30. Gabr. concl. 1. de fi-*
60 *deiuſſ. num. 4. Surd. dec. 256. n. 17.* quæ quidem citatio debet eſſe ſpecialis *Negus. de pignorib. 1. membr. 8. par. num. 12. Arm. conſ. 140. n. 9. verſ. non obſtant notata per Bart. lib. 1. Surd. conſ. 452.*

num.

num. 33. licet *Alex. conſ.* 58. *num.* 26. *lib.* 1. dicat ſufficere citationem generalem, quem credo loqui, quando ille, de cuius intereſſe agitur, non eſt certus, vt in ſimili dicitur in materia Inuentarij conficiendi per hæredem, quod quoad certos debet eſſe confectum illis ſpecialiter citatis, quoad incertos ſufficit generalis citatio. Ideo-
62 que non arridet mihi praxis illa ſimplicis fidei alicuius executoris, quod non inuenerit bona, quia executorum auaritia, & malitia eò peruenit, vt pro paucis obolis contra veritatem fidē faceret, ſed omnino debet citari, ſeu moneri pars cuius intereſt, vt vadat cum executore *Bal. in l.* 2. *num.* 46. *de vſufr. leg. Aren. d. tract. n.* 80. *Surd. d. conſ.* 452. & licet *Alex. in l. in illa n.* 18. *de verb. oblig.* & ibidem *Bart. in fin. ac Sundus conſ.* 39. *num.* 16. videantur firmare ſufficere relationem Nuntij miſſi a Iudice, attamen id videtur eſſe intelligendum cum ſupradicto temperamento, hoc eſt cum præſentia, vel citatione partis ad intereſſen. ex ſupra deductis, neque
63 etiam crediderim hoc caſu ſufficere ad docendum de excuſſione, prout aliàs ſufficere ſolet petitio illa facta parti, vt indicet bona excutienda, vt per *Rolan. conſ* 9. *num.* 2. *lib.* 1. *Surd. dicto conſ.* 38. *num.* 18. etiam, quando aliqua bona fuiſſent indicata, quæ eſſent modici momenti, ideni *Rolan. d. conſ.* 9. *num.* 31. id enim ſolùm
64 videtur intelligendum, vbi agereturcontra
65 ſimplicem fideiuſſorem, non autem quando agitur contra fideiuſſorem indemnitatis, prout in caſu noſtro, quia in primo caſu agi poteſt, ſi nō opponatur; ſecundo vero non poteſt agi, quia non dicitur orta actio, non prius facta legitima diſcuſſione, cum enim fundamentum intentionis agentis ſit, diſcuſſionem eſſe factam, videtur de illa debere concludenter docere; non autem per ſimplicem præſumptionē, ex quo pars non indicat bona. & ſemper in iſta materia excuſſionis, tene menti diſtinctionem inter fideiuſſorem ſimplicem, & fideiuſſorem indemnitatis, & conditionalem, quia maxima eſt differentia, vt ex prædictis iuribus colligitur, quibus adde *Theſ. dec.* 62 *Put. dec.* 182. *lib.* 1. *Pedem. dec.* 2. *Alc. conſ.* 38. 2. *Aym. conſ.* 263. *Roman. conſ.* 243. *Marſil. de ſidonoſſ. quæſt.* 344. *nu.* 314. *& ſeqq.* Vbi inter alia, quod in pluribus caſibus contra fideiuſſorem ſimplicem non requiritur excuſſio,
66 ſemper tamen requiri contra fideiuſſorem indemnitatis. Etſi fideiuſſor indemnitatis renun-
67 ciaſſet dicto beneficio, quia aliàs non dicitur
68 orta actio. Et in caſu ſtatuti, quale extat infra
69 *cap.* 155. in quo diſponitur, quod fideiuſſores poſſint conueniri non diſcuſſo principali, quod non habeat locum in fideiuſſore indemnitatis, *Caſtren. conſ.* 219. *nu.* 1. *lib.* 1. *Magon. deciſ. Flor.*
70 38. Inſuper ad hoc, vt talis excuſſio dicatur legitimè facta requiri etiam Iudicis ſententiam, ſeu decretum illam legitimè factam, notat *Neguſ.* vbi ſupra *num.* 10. *Aym. d. conſ.* 263. *num.* 11. *in fin. & num.* 21. *Gabr. n.* 26. *Benedict. num.* 11. *& 13. Soc. d. conſ.* 452. *num.* 33. *Aret. in §. ſi quis in fraudem n.* 14. *& ſeqq. Inſt. de action. Bart. in l. profectuone num.* 7. *de pignor. & in tract. de excuſſ. col.* 2. *verſ. & facta inquiſitione. Dec. in l. fin. num.* 16. *ff. ſi cert. pet. Put. deciſ.* 30. *lib.* 1. *in nouis inopreſſ.* 38. *Roman. conſ.* 93. *n.* 7. *& conſ.* 211. *ſub num.* 3. *verſ. quinimò aduertendum eſt, vbi de communi. Alex. conſ.* 58. *num.* 5. *lib.* 5. qui ampliat
71 id procedere, licèt pronuntiatio ſuper excuſſione non ſit petita, quia ſufficit quod veniat in conſequentiam petiti. quod ſi procedit, quando requiritur petitio excuſſionis, in quibus terminis ipſe loquitur, quanto magis procedit in hoc caſu, quo abſque petitione excuſio eſt facienda? cum agatur contra obligatum, tantùm ad indemnitatem, & in ſubſidium, ad differentiam fideiuſſoris ſimplicis ex ſupra deductis. Verumtamen credo huiuſmodi ſententiam non eſſe
72 neceſſariò ferendam in ſcriptis, ſed per Proceſſum Iudicis ad viteriora intelligi pronunciatū ſuper ea, *Aldobrandin. conſ.* 82. *lib.* 1. *Joſeph Ludon. deciſ. Peruſ.* 45. *num.* 8. *& ſeqq.* Videtur tamen requirere *Roland. d. conſ.* 9. *num.* 27. *lib.* 1. quod fiat mentio de tali interlocutoria in ſententia, quæ deinde diffinitiuè fertur. An autem à
73 prædicta pronuncia detur appellatio. Et quod ſic *Negnſ.* vbi ſupra *num.* 39. *Put. deciſ.* 50. *de Iudic. per conſ. Alex.* 73. *lib.* 6. Vide tamen diſtinctionem apud *practi. Papien. in forma libell. in 3ti. hypoth. num.* 2. *fol. mihi* 412. vbi quod pendet ab eo, an ſit interlocutoria, vel diffinitiua; & declaratur, quando ſit interlocutoria, vel diffinitiua. Ceſſat autem exceptio excuſſionis quā-
74 do eſt notorium, quod reus excuriendus non ſit ſoluendo *Caputaquen. deciſ.* 275. *nu.* 10. *par.* 2 vel difficulter conueniri poſſit *Bart. in l. ſi ego num.* 1. *ff. ſi cert. pet. l. decem in fin. ff. de verb. oblig. l. fin. in princ. ff. ſi cert. pet. & l. empt. in princ. ff. de act. emp. Benedict. d. tract. num.* 4. Et
75 licet ſuper iſta notorietate videatur requiri pronunciatio Iudicis, ſeu ſententia *Rom. conſ.* 9. *n.* 7. *& conſ.* 211. *ſub num.* 3. *& conſ* 241. *num.* 7. *Put. deciſ.* 32. *num.* 1. *lib.* 1. Tamen ſufficiens videtur proceſſus ad vteriora, cum inde dicatur pronunciatum ſuper ea *Aldobrand. conſ.* 82. *lib.* 1. *Joſeph Ludouic. deciſ. Peruſina* 4. *num.* 8. *& ſeqq.* Et illa ſufficiant circa hanc materiam excuſſio-
76 nis. Quæ autem quæſtiones accidere poſſunt videre potes apud *Bart. Benedict. Aren. &* alios ſupra deductos in *tract. de excuſſ.* ac apud *Gabr. de fideiuſſ. concl. prima.* Illud ſolum notabile
77 addam, ſi cupiatur ſciri an, & quomodo expēſæ factæ in facienda diſcuſſione computentur, videndum eſſe *Caſtren. conſ.* 239. *num.* 4. *lib.* 1.

D SCRIPTVRAS SVAS VIGILANTIA CVSTODIAT.

78 Tenetur Notarius cuſtodire ſcripturas, & acta ratione officij, & illa partibus exhibere, quarū intereſt, aliàs tenetur ad intereſſe *c. quoniam contra*, vbi *Abb. num.* 3. *&* 4. *probat. l.* 2. vbi *Doct. C. de eden. l. ſi quis ex Argentarijs* §. *hoc edicto l.*
79 *Argentarius* §. *cum autem, ff. eod. Dec. in cap.* 1. *num.* 46. *&* 53. *de probat. Farinac. qu.* 152. *n.* 42. Etiamſi non eſſent originalia, & pars dixiſſet, nolle eis vti *Dec. d. cap.* 1. *Rot. in Aſſiſien. pecuniaria* 1. *Jun.* 1611. *coram Manzanedo.* vbi etiam alia additur ampliatio: nempè etiamſi non eſ-
80 ſent de actis, ſed à Iudice Notario ſimpliciter conſignatæ. De qua tamen ampliatione dubi-
81 tarem, quia quando productio non fuit realis, ſed ſolum verbalis, Notarius non tenetur ad exhibitionem, quia iura non dicuntur de actis *Bart. in Extravag. ad reprimen. in ver. de plano num.* 3. *Roman. conſ.* 156. *num.* 3. *& conſ.* 519.

num.

Digitized by Google

numer. 3. vbi Mandoſ. in Addit. Quamuis enim productio eſſet de Actis, tamen Iura non poſſent dici de Actis *Canaler. deciſ. 542. num. 3.*

81 Tunc autem productio dicetur realis, quando parte citata Iura producuntur, & petitur per Notarium cum Actis regiſtrari, vt de Actis fiant *Bellam. in cap. cum in Iure num. 8. verſ. cõmunis autem de officio Deleg. Rota in Placentina devolutionis 10. Maij 1602. coram Penia.* Et tam

83 ſi eadem originalia dumittantur in Actis, quam ſi dimittatur copia collationata, & reſtituantur, citata tamen parte, & notata per Notarium

84 productione *Rot. in d. Placentina.* Verbalis autẽ contra dicitur, quando fit dimiſsio Iurium in Actis, vel penes Notarium ad fidem Iudici facien. Ita vt non regiſtrentur in Actis, nec ponantur in proceſsu *Bart. & Rom.* vbi ſupra. Et

85 quando parti reſtituuntur, ita vt eorum non remaneat aliquod veſtigium in Actis, atque etiam

86 licet adeſſet notata productio, non tamen citata parte. *Rot. in d. Placentina coram Penia.* Item,

87 & productionem fuiſſe realem probatur, quando in productione adeſt clauſula tenoris, &c. *Alex. in Auth. ſi quis in aliquo, num. 9. verſ. tamen dillam C. de eden. Felin. in cap. quoniam contra num. 51. verſ. hanc concluſionem de probat. Maſcar. de probat. concl. 711. num. 71. Rota in Perugina vedditionis adminiſtrationis 26. Iunij 1613. coram Eminentiſſ. D. Card. Veroſpio, & in Rom. Saluiani*

88 19. *Aprilis* 1624. *coram Buratto*, & de clauſula

89 facto, &c. *Canaler. d. dec. 542. num. 3.* Dicitur etiam realis productio probata ex proteſtatione facta à parte aduerſa, quod producta carent ſolemnitatibus, vel ſimilibus, *Rot. in d. Perugina coram D. Cardinale Veroſpio.*

Ampliatur etiam ſupradicta concluſio, quod Notarius teneatur ad cuſtodiam, & exhibitio-

90 nem, alias ad damna, etiamſi ſcriptura eſſet nulla, & ſuſpecta de falſo *l. qui tabulas. & l. fullo ff. de furt. Bart. in l. 2. §. hoc interdicto ff. de Tabul. exhiben. Pacian. de Probat. cap. 65. num. 9. Rota in Romana pecuniaria 11. Mar. 1613. coram Mau-*

91 *zanedo*. neque excuſatur allegando diligentem perquiſitionem, ſeu amiſsionem etiam cum iuramento *Cephal. conſ. 170. num. 6. Mandel. conſil. 309. num. 12. Federic. de Sen. conſ. 113. nu. 2. Rota in ſupradicta Aſiſien. pecuniaria 1. Iun. 1611 coram Manzanedo, & dec. 35. impreſſ. per Farin. poſt lib. ſecundum conſilior.* Probata autem amiſ-

92 ſione actorum, ſi aliquid de actis deficit, vtique præſumitur amiſsum *Rot. dec. 604. num. 2. par. 2. recen.* huiuſmodi autem amiſsio facta per Notarium non debet nocere parti *Gratian. diſcept.*

93 *468. num. 41. & 653. num. 66.* vbi loquitur in terminis rogitus, in terminis autem productionis, *Rot. in Romana Saluiani 19. Apr. 1624. coram Buratto. &* in terminis de amiſsione cedulæ appellationis productæ, *Put. deciſ. 15. de fid. In-*

94 *ſtrum. &* in puncto Inuentarij producti in *l. fin.*

95 *§. cum igitur num. 5. C. de iur. deliber. Bero. conſil. 129. num. 9. lib. 2. Montic. de Inuent. ex nu. 6.*

96 *verſ. quod ſi non hares amiſit, ſed Notarius.* Et in terminis mandati Procuræ. *Rota in Vigleuanen. locationis 30. Ianuarij 1597. coram Corduba.* Et

97 cogitur per compulſoriam exhibere, *Canaler. d. deciſ. 542. num. 2. & 4.* ſique contra veritatem neget ſe rogatum, tenetur pœna falſi *Dec. d. c. 1. de probat. num. 265. Bald. in l. & quæ à Diuo Pio*

98 *num. 23. C. de eden.* Et tam de facto proprio ſuimet ipſius, quam eius ſubſtituti, vel aliorum miniſtrorum officij, *Dec.* vbi ſupra *num. 203.*

99 *& 265. & ſeq.* quinimmo etiam ex facto ſui âctoris, ſeu anteceſſoris *Canaler. d. dec. 542. n. 4. Rot. in Romana depoſita 9. Iunij 1595. coram Pamphilio.* quod tamen procedit, quando habet cauſam iure tranſmiſſionis, ſecus ſi ex ordine temporum, aut alio titulo, *Bald. conſ. 345. num. 8. lib. 1.* requiritur namque probatio, quod talis ſucceſſor habuerit penes ſe prædicta acta, aliàs diuerſum eſt Ius in ſucceſſore, quam in Notario defuncto, coram quo fuit facta productio, facit in fortioribus terminis in tutore *text. in l.*

100 *alio Iure, C. de in lit. iur. Seraph. deciſ. 692.* Et ſolum in ſubſidium, & quatenus actio dari non poſſit contra prædictum Notarium, vel hæredem vniuerſalem *Caſtren. in l. quædam §. nihil intereſt num. 8.* vbi etiam *Iaſ. num. 11. & Angel. num. 6. ff. de Edẽ. Dec. d. c. 1. num. 216. ad fin.*

101 *Pacian de probat. cap. 64. num. 6.* Intereſſe autem, & damna, ad quæ propterea tenetur, reſiciuntur, & taxantur, iuxta formam contentam in ſcriptura, quæ non ſeditur *l. Argentarius, §. cum autem ff. de edẽn. l. qui tabulas, & l. Fullo la prima, in fin. ff. de furt. Bart. in l. 3. §. condemnatio, ff. de tabul. exhiben. Rota in Romana pecuniaria 11. Martij 1613. Manzanedo.*

E Coadiutores. In concurſu tamen con-

102 trarietatis inter ipſos magis Notario actuario creditur, quam eius Coadiutori *Rota coram Reuerendiſſ. D. Coccino Decano dec. 236. num. 2.*

De Electione Notariorum actuariorum Collateralium.

CAP. XXI.

AD acta ſcribenda coram primo, & ſecundo Collaterali, deputari non poſſit aliquis, niſi is ſit Romanus Ciuis, aut domicilium habens in Vrbe, pro ciue Romano, iuxta formam ſtatutorum habitus, & reputatus; & niſi ſit in matricula Notariorum Romanorum (quæ penes Secretarium Conſeruatorum conſeruatur) deſcriptus, & niſi prævia diligenti inquiſitione de vita, & moribus, de qua Notarius Proconſulum rogatus fidem faciat: ac etiam prævio rigoroſo examine per Senatorem, Proconſules, & Correctores, ſeu duos eorum (aliis ita mandantibus) ſuper ſufficientia, & idoneitate; & eo ſufficienti idoneo reperto, & mandato à præfatis Senatore, Proconſulibus, & Correctoribus in ſcriptis habito: aliàs verò contra prædictam formam electus, & deputatus amoueatur. &, ſi officium exercuerit, tàm ipſe, quam qui eum elegerint, pœna quinquaginta aureorũ pro quolibet mulctentur: & acta nihilominus per ipſum interim ſcripta valeant.

SVM-

SVMMARIVM Annotat.

1 *Notarij à notis dicti ſunt.*
2 *Notæ ſunt compendia dictionum, quibus ſingulis ſingula verba ſignificantur.*
3 *Notarij abſtinere debent à notis, vel ſignis, quæ non ſint in vſu, neque communiter intelligantur.*
4 *Notariorum noſtri temporis ars, & exercitium in tribus conſiſtit, & quænam ea ſint.*
5 *Notarij actuarij debent eſſe qualificati, & approbati iuxta hoc ſtatutum.*
6 *Notarij debent eſſe ſaltem puberes.*
7 *Impuberes officij publici ſunt incapaces.*
8 *Notarij creari non poſſunt impuberes ſub ea conditione, vt non exerceant officium, niſi poſt pubertatem.*
9 *Notariatus, ſeu tabellionatus officium, an præiudicet nobilitati.*
10 *Notariatus ars dicitur honeſta, & viris ciuilibus apta.*
11 *Notarij fama integra, ac diuites cum decore viuentes in Vrbe admittuntur ad honores, & munera publica.*
12 *Sixtus Papa Quintus per conſtitutionem ſuam erexit Collegium Notariorum Curiæ Capitolij numero triginta, nempè quindecim Primi, ac totidè Secundi Collaterales.*
13 *Quæ conſtitutio vſu recepta, & in viridi obſeruantia eſt, præter quàm in certo caſu expreſſo.*
14 *Et ſtatutis expreſsè derogat.*
15 *Ideo ſeruanda tanquam alia lex poſtea lata.*
16 *Notariorum Curiæ Capitolij officia per Conſtitutionem Sixti Papæ Quinti pro dimidia tantum parte erant vacabilia; pro altera verò parte tranſibant ad hæredes Notarij defuncti.*
17 *Paulus Papa Quintus conceſſit Notarijs Curiæ Capitolij, vt eorum officia nulla ex parte ſint vacabilia, ſed ſpectent ad hæredes Notariorum defunctorum tanquam bona ſtabilia.*
18 *Notariorum Curiæ Capitolij officia recipiunt hypothecam, & dominij reſeruationem ex contractu partium.*
19 *Etiam abſque alio beneplacito Apoſtolico, & tam quo ad titulum, quàm quo ad proprietatem, & quo ad ſcripturas tam præſentes, quàm futuras hypothecari, & alienari poſſunt.*
20 *Officij titulus poteſt eſſe penes vnum, & dominium penes alium.*
21 *Notarij decurtati ſcripturæ remanere debent penes eius hæredes.*

ANNOTATIONES.

A 1 NOtarij dicti ſunt à notis, *cap. Monachus iuxta gl. verb. vel Notarius 77. diſt. ſpecul. de Inſtrum. edit. §. Inſtrumentum ergo publicum n. 26. verſ. item oppanitur*, quod Inſtrumentum ſcriptũ *Petr. Oreg. Syntag. Iur. lib. 42. c. 3. num. 4. Cuiac. lib. 12. obſerv. fin.* notæ verò ſunt compendia dictionum *l. ſed cum patrono 6. §. fin. ff. de bon. poſſ. l. 1. §. ſed caterarum 7. ff. de var. & extr. cogn. l. Lucius 40. de teſtam. mil.* & vt inquit *Gran. ad Veſtr. lib. 2. c. vlt. nu. 3.* Notarij dicebantur, quia notis ſcribebant, ideſt compendioſo ſcribendi genere ſic, vt miranda quadam ſolertia, atque celeritate omnium dicta notis exciperent erant enim notæ quædam literæ, quibus ſingulis ſingula verba ſignificabant veluti Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. hoc eſt: Quid de ea re fieri placeret, de ea re vniuerſi ita cenſuerunt, & de veterum notarum explanatione poſſimum cõſcripſerunt Valerius Probus antiquus Auctor, & nouiſsimè Aldus Manutius, & notas Iuris ſeparatim collegit Magno, quæ habẽtur poſt *C. Theodoſ.* impreſſæ, curante Cuiacio; debent autem Notarij abſtinere à notis, vel ſignis quæ non ſint in vſu, neque communiter intelligantur, licet vti poſſint vſitatis, quæ communiter intelligantur per ea quæ *not. Bart. l. quoties §. ſed ſi nõ num. 4. ff. de hared. inſtit.* & ibi *Adden. Honth. de art. not. lib. 1. cap. 1. num. 14.* Notariorum verò noſtri temporis ars, & exercitium in tribus conſiſtit, ſcilicet in contractibus, in vltimis voluntatibus, & in iis, quæ in Iudicijs agitantur, ita *Mandoſ. ad gloſ. facult. §. ſitque verbo notarios in fin.* ſed de illis, qui Iudiciorum acta conſcribunt ſtatutum noſtrum hic loquitur; porrò iſti debent eſſe qualificati, & approbati iuxta tenorẽ huius ſtatuti; addo quod non admittantur niſi ſint puberes: cum enim officium iſtud ſit publicum, planè ſequitur, quod impuberes illius ſint incapaces, *Bart. in l. impuberem, num. 3. ff. ad l. Corn. de falſ.* vbi, & additio ad literam B. imo neque impuberes creari poſſẽt Notarij ſub ea conditione, vt non exerceant officium niſi poſt pubertatem, vt per *Bart.* ibidem. An verò Notariatus, ſeu Tabellionatus officium nobilitati præiudicet, contranerſia admodum eſt quæſtio, vt legitur in *deciſ. 297. nu. 2. par. 1. recention.* & quidem quoad obtinendum habitum nobiliſsimi Equeſtris ordinis Sancti Ioannis Hieroſolymitani cenſuit *Rot.* eiuſmodi officium præiudicare cuicumque etiam natiuitate nobili, maximè propter ſtatuta peculiaria illius militiæ, vt in *d. deciſ.* & in altera 504. *ead. par.* Verùm aliàs dixit eadem *Rot.* quod ars Notariatus ſit honeſta, & viris ciuilibus apta *deciſ. 504. nu. 3. par. 4. diuerſ.* & ſuffragatur Notarijs præcipuè *Conar. præct. quæſt. cap. 19. num. 7.* aſſerens iſtud officium non eſſe vile, nec nobilitatem excludere, quod quidem, & conſuetudine Romanæ Vrbis receptum eſſe videtur, vbi nimirum Notarij, qui famæ integræ, ac diuites ſint, & cum decore viuunt, admittuntur ad honores, gradus, & munera publica.

12 Poſt ſtatutum edita eſt anno 1587. Conſtitutio Sixti Papæ V. cui titulus, erectio Collegij Notariorum Curiæ Capitolij, & Iuriſdictionum facultatum, ac priuilegiorum, conceſſio, per quam Notariorum huius Curiæ numerus antea incertus, & indefinitus ad certum, ac definitum numerum redactus eſt, ad triginta ſcilicet, quindecim coram Primo, & quindecim coram Secundo dictæ Curiæ Collateralibus, quæ quidem conſtitutio in omnibus vſu recepta, & in viridi obſeruantia eſt, præterquam in *verſ. Declarantes*, vbi dicitur, quod diebus, in quibus Conſiliũm publicum habetur, aliiſque carnis priuij, non tamen Iouis, Lunæ, & Martis diem Cinerum præcedentibus Ius dici, & reddi in dicta Curia poſſit, ac debeat; nam hoc ſeruatur, vt Ius non dicatur in diebus Conſilij publici, neque carnis priuij, incipiendo à die Lunæ, quo Hebræi concur-

Digitized by Google

14 currunt ad brauium ; Nec dubitandum quin conſtitutio iſta ſtatutis deroget, vbi non obſtet contraria obſeruantia ; cum in clauſulis derogatoriis habeat, non obſtantibus ſtatutis Vrbis tã antiquis, quàm nouis : vnde ſublato ſtatuto ſeruari debet conſtitutio, tanquam alia lex poſtea lata, §. *pen. inſtit. de Iur. nat. gen. & ciu.* ideo quoad ſtatutum hoc cap. nihil eſt quod adnotetur. Quòd verò attinet ad Conſtitutionem ipſam, non præterniſerim, quod per eam officia dicti Collegij Notariorum erant vacabilia pro dimidia tantùm parte, pro altera verò dimidia tranſibant ad hæredes defunctorum Notariorum, tanquam bona ſtabilia perpetuò liberè, & integrè ; ſeruatis in reliquis Sixti Prædeceſſoris litterarum ſuper erectione dicti Collegij tenoribus, & forma prout in ipſis Pauli litteris legitur. Vnde iam non dubitatur, quin eadem officia recipiant hypothecam, & dominij reſeruationem ex contractu partium, vt in Romana Notariatus Capitolij *coram Remboldo* 1. *Iunij* 1620. vbi cenſuit Rota officium Notariatus, de quo agebatur, recepiſſe hypothecam, & dominij reſeruationem à partibus, ſaluo non tamen obtento beneplacito Sanctiſſimi, factam, ita vt noceret aliis, ad quorum fauorem poſtea fuerat à Sanctiſſimo reſeruatum Decretum ſuper eodem officio. iſta omnia copioſè, ac eleganter probat *Gratian. diſcep. Forenſ. tom. 3. cap. 560. & tom. 4. cap. 770. n. 19. & cap. 730. n. 8. 45. 52. & ſeq.* vbi quod etiam abſque alio beneplacito Apoſtolico, & tam quoad titulum, quam quoad proprietatem, & ſcripturas tam præſentes, quam futuras, hypothecari, & alienari poſſunt eiuſmodi officia ; adde quod officij titulus poteſt eſſe penes vnum & dominium illius penes alium *Rot. deciſ. 305. num. 6. par. 1. recent. Gratian. diſcept. 730. n. 49.* Quodque ſcripturæ demortui Notarij remanere debent penes eius hæredes *Rota deciſ. 417. num. 2. par. 2. recentior.* tam ex hoc iure noſtro municipali infra *cap. 34.* quam etiam de iure communi, vt ex allegatis in prædicta deciſione.

De Officio Notariorum Actuariorum, & de eo per ſubſtitutum non exercendo.

CAP. XXII.

NOtarij Actuarij omnes coram quocunque ludice, ſcribant per ſe ipſos, quæ ad eorum officium incumbunt, & infra dicentur, explicent, & exerceant : nulloque modo (etiam extra tribunal Iuris) eorũ officium per ſubſtitutum exercere poſſint. Qui contrafecerit, pœnam vigintiquinque aureorum vice qualibet incurrat ; acta fidem non faciant, & vlterius parti ad intereſſe teneatur, & Subſtitutus eadem pœna puniatur, & ad officia Actuarij perpetuo inhabilis exiſtat, exceptis Protonotario, & Notario Appellationum, vt ſupra dictum eſt.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Induſtria perſonæ vbi electa eſt, officium exerceri non poteſt per Subſtitutum.*

2 *Notarius Curiæ Capitolij indultum eſt per Conſtitutionem Sixti Papæ Quinti de erectione eorum Collegiorum officia exercere poſſint etiam per Subſtitutos idoneos, & ita ſeruatur.*

3 *Notarius dominus officij tenetur ex facto, ſeu delicto ſui Subſtituti.*

4 *Etiamſi Subſtitutus fuiſſet deputatus à Iudice, vel Superiore, atque fuiſſet habitus pro perſona integra, & legali num. 7.*

5 *Et de delicto ſatis dicitur conſtare per eiuſdem Subſtituti contumaciam.*

6 *Sententia tamen in hoc caſu lata non præiudicaret alteri tertio non citato, etiam in conſequentiam.*

8 *Notarius dominus Officij, etiamſi adſit arrendatarius eiuſdem Officij, tenetur nihilominus ipſe ex facto, ſeu delicto ſui Subſtituti, non autem arrendatarius.*

9 *Tenetur tamen in omnem caſum non ad pœnam, ſed ſolùm ad intereſſe partis.*

10 *Et ſolùm quando Subſtitutus deliquit in officio, ſeu circa concernentia officium.*

11 *Subſtitutus quando cenſetur deliquiſſe in concernentibus officium. remiſſiuè.*

12 *Notarius officij dominus, quando liberetur exhibendo Subſtitutum, qui in officio deliquerit.*

13 *Notarij delinquentis in officio pœnæ.*

14 *Delinquens in officio, & remotus ab eo propter delictum, officium illud amplius exercere non poteſt.*

ANNOTATIONES.

APER SVBSTITVTVM. Cum in præcedẽti Capite præſcriptum ſit, qualis eſſe deberet Notarius Actuarius, & quomodo ſit eligendus, perſonæ induſtria vtique electa apparebat, ita vt Iure per Subſtitutum non poſſet exercere officium ex *text. in l. inter artifices ff. de ſol. l. fin. in princ. ff. de excuſ. tut. in l. vnic. §. ſin autem talis C. de cad. toll. vbi Bart. & Alex. in addit. ad eum verbo ne autem* cum aliis allegatis per *Mandoſ. ad gloſ. facul. §. ac tam verbo per ſe.*

1

2 Verum Conſtitutio Sixti Quinti, de qua in antecedenti capite, hoc etiam Notariis Capitolinis permittit, vt per Subſtitutos exercere poſſint officia pag. 1. ibi ; vel ſaltem idoneum Subſtitutũ à Collegio examinatum, & approbatum habentes & fac. 1. paginæ 2. ibi ; ita quod liceat eiſdẽ Notariis eorum officia per ſe, vel ſubſtitutos idoneos, vt præfertur approbandos exercere ; atque ita ſeruatur ſtatuto non obſtante, ſicuti pariter fit in aliis Collegiis Notariorum huius Almæ Vrbis. Tenetur autem Dominus ex facto, ſeu delicto ſui Subſtituti *Bart. in l. 1. §. familia ff. de Publica Abb. in cap. 1. num. 7. de reſtit. ſpol. Felyn. in cap. Petrus num. 6. 8. & 10. de Homicid. Roman. conſ. 11. num. 3. & conſ. 338. nu. 7*

3

Seraph. deciſ. 527. num. 1. Gregor. deciſ. 233. n. 1.

4 quod procedit etiamſi ſubſtitutus fuiſſet deputatus a Iudice, vel ſuperiore; id vero fit vigore

5 Bullarum, *Seraph. ibidem num. 2.* Ac licet de delicto non conſtaret niſi per eius contumaciam, nempè ex diſpoſitione earundem Bullarum *Seraph. ibidem, & in alia deciſ. Seraph. relata per*

6 *Farinacc. quæſt. 24. nu. 72.* tamen in tali caſu ſententia non præiudicaret alteri tertio non citato etiam in conſequentiam *Gratian. diſcept. 772.*

7 *num. 17.* & locum habet ſupradicta concluſio, quamuis talis ſubſtitutus eſſet reputatus perſona integra, & legalis, quia licet hoc excuſaſſet Notarium de Iure communi *Seraph. vbi ſupra, Greg. d. deciſ. 233. num. 5.* vbi tamen quod eſt probandum, & quid requiritur ad huiuſmodi probationem; ſecus tamen eſt hodie propter expreſſam diſpoſitionem Bullarum *Seraph. vbi ſupra.*

8 Ampliatur etiam in tantum teneri Dominum, quod ſi adſit Arrendatarius officij non teneatur Arrendatarius, ſed ipſe Dominus, *Seraph. deciſ. relata per Farinacc. vbi ſupra num. 68. vſque ad 72. 78. & ſeq.* Idemque *Seraph. dec. 576. Gratian. diſcept. 771. num. 11.* Immo neque teneri Arrendatarium ad releuandum Dominum *Seraph. & Farinacc.* ibidem. Hoc tamen credere ſolùm procedere, quando ſubſtitutus erat electus à Domino, ſecus ſi ab ipſo Arrendatario propter identitatem rationis; Verùm licet Do-

9 minus teneatur de facto, & delicto ſui ſubſtituti, non tamen tenetur ad pœnam, ſed ſolùm ad intereſſe partis *Bart. in l. ne quid ff. de incend. ruin. & naufrag. Rom. d. conſ. 11. num. 3. Franc.*

10 *Marc. deciſ. 423. num. 13. par. 1.* Et ſolùm quando ſubſtitutus deliquit in officio, ſeu circa concernentia officium, ſecus autem in non concernentibus officium *Bald. in l. 2. §. miles ff. de his qui not. infam. Rot. deciſ. 379. par. 4. diu. num. 31. & ſeqq.* Vbi etiam dicitur, quando hoc debeat

11 probari. Quando autem dicatur deliquiſſe circa concernentia officium vide *Farinac. d. qu. 24. num. 59. & quæſt. 19. nu. 44. Gratian. diſcep. 184. num. 39. Rota deciſ. 754. par. 1. diu. Et in Romana locorum montium 28. Ianuar. 1595. coram Card. Millino.* Et nota inter alia, quod non dicitur deliquiſſe in officio, ſi verbi gratia, ſubſtitutus rogatus fuiſſet de ſocietate ſcutorum 200. & illa vel non integra conſignaſſet, quia non concernit officium habere in manibus illas pecunias, ſed ſolùm rogare de ſocietate, vnde ſufficit quod non adfit delictum in rogitu *Rot. d. deciſ. 379. par. 4. diu.* vide tamen ad hæc etiam

12 *Greg. deciſ. 233.* Liberatus tamen dicitur remanere Notarius ſi dictum ſubſtitutum exhibuerit *Bart. in d. l. 1. §. familiæ ff. de publica. Felyn. in d. cap. Petrus num. 8. de homicid. Roman. d. conſ. 11. num. 3. & conſ. 338. num. 7.* hoc tamen ſolum procederet in Officialibus publicis, & qui nomine officij habent perſonas ſubordinatas, ſecus in Officiali, cuius perſona cum fuiſſet ſpectata, & eius induſtria electa, non potuiſſet, neque debuiſſet ſeruire per ſubſtitutum, nam talis perſona non liberatur exhibendo ſubſtitutum *Boſſ. tit. deſuit num. 55. Greg. deciſ. 233. num. 3.* qui loquitur in terminis Secretarij montium. Et vlterius hodie ex diſpoſitione dictarum Bullarum ſolum liberatur exhibendo ſubſtitutum Dominus, quando ſubſtitutus eſſet ſoluendo, aliàs ſecus. *Seraph. deciſ. 551. num. 5. Farinacc. dicta quæſt. 24. nu. 66.* vide ad hæc etiam *Io. Bapt. Coſtam tract. de Iudic. ſubſidiar. & Boſſ. in prax. tit. de ſortis 56. & in tit. de damno dato num. 7.* Notarij autem delinquentis in officio quæ ſint pœnæ, & quicquid aliàs ſit circa difficultatem, an ſit priuandus ſolo officij exercitio, videatur

13 Bulla Pij Quinti in ordine 117. per quam inducta eſt pœna priuationis officii, & quoad exercitium, & quoad proprietatè. *Farinacc. conſ. 111. num. 37. & 39. & ſeq lib. 2.* reperio tamen *Rot. deciſ. 543. num. 3. par. 2. recent.* dixiſſe, quod ſi Notarius reddatur inhabilis, non ſit priuandus officio acquiſito tit oneroſo, præcipuè quando decretum eſt reſeruatum ad fauorem alterius, ſed quod cogatur illud vendere, etiam quod inhabilitas proueniret ex delicto, vel delicti cauſa etiam commiſſi circa idem officium, quia ſolum eſt priuandus exercitio, non autem proprietate. *Rot. deciſ. 769. par. 1. diuerſ.* vbi latè &c.

14 Et nota, quod remotus ab officio, in quo deliquit propter delictum, illud amplius exercere non poteſt *l. ſi aliquid C. de ſuſcept. præpoſ. & Aretin. lib. 10. l. Caſſius ff. de Senat.* Et ita tenere Doctores communiter teſtantur *Marc. dec. 299. num. 2. & Clar. qu. 73. num. 4.*

De Habitu, & Moribus Notariorum.

CAP. XXIII.

NOtarij omnes, etiam qui Actuarij non ſunt, habitum gerant decentem, & honeſtum, à veſtibus verſi oloribus abſtineant, frappis, aut plumis omninò non vtantur; ludis illicitis & inhonestis non ludant, cauponas ad comeſtandum, & bibendum non ingrediantur; nec enſem deferant. Contrafacientes, vice qualibet, pœnam aureorum decem incurrant.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Veſtes proprio congruentes ordini quilibet deferre debet.*

2 *Veſtes variæ pro qualitate ordinum, & perſonarum omni tempore adinuentæ.*

3 *Veſtes indicant, qualis ſit, qui eas defert.*

4 *Mores conuenire debent habitui veſtium.*

5 *Ludi quinam ſint illiciti, & de iure prohibiti. remiſſiuè.*

6 *Ludens ludo prohibito non obligatur ex promiſſione, ſine ex perditione in ludo facta.*

7 *Ludi alearum occaſione ſi contractus, & inſtrumenta fiant, omnia ſunt irrita.*

8 *Et ſicut agere illorum vigore non poſſet is, qui vicit, ita nec alius, cui ceſſum fuiſſet eiuſmodi creditum.*

9 *An, qui in ludo perdidit, habeat repetitionem ſi ſoluerit. remiſſiuè.*

10 *Lu-*

10 *Ludentibus, ſeu retinentibus ludum pro mutuo facto, non datur actio ad repetendum, quando pecunia eſt deperdita.*

11 *Ludus ad pilam, vel alius proueniens ex hominis induſtria, ingenio, & fortuna, permiſſus eſt.*

12 *Si tamen fiat animi gratia, ſecus ſi fiat cauſa lucri, & de non modica quantitate pecuniæ, etiam inter diuites cum periculo blaſphemiæ.*

13 *Ludi vetiti nominatim, qui licciti, & qui illiciti.*

14 *Scacchorum ludus licitus eſt etiam Clericis.*

15 *Ludens aſſiduè dicitur bona ſua dilapidare, & malè vel ſubſtantia ſua.*

16 *Ideo non admittitur in teſtem in cauſa criminali, neque in cauſa matrimoniali.*

17 *Ludus vbi tenetur, & tempore quo ludituꝛ, ſi furtum committatur in domo ludi, non committitur actio furti.*

ANNOTATIONES.

A HABITVM GESTANT DECENTEM. Oportet nãque quoſlibet veſtes proprio congruentes ordini ſemper deferre, vt per decentiam habitus exteriores, morum honeſtatem intrinſecam oſtendant, ita de *Clerie. loquitur Sac. Concil. Trident. ſeſſ 14. de reform. cap. 6. de Clericorum veſtibus. habetur in cap. pendle. de vit. & honeſt. Cler.* de veſtibus adhibendis in luſe dixit
2 *Spec. lib. 1. præſt. 4. de Adue.* n. 2. Hinc veſtes variæ pro qualitate ordinum, & perſonarum omni tempore adhibendæ, de quibus paſſim in hiſtorijs, & cumulatè per *Caſſan. in Catal. glor. Mund. par. 12. conſid. 96. & Cal. Rhodig. lect. antiq. lib. 16. cap. 9. 10. & 11.*

3 Accedat quod talis quis præſumitur eſſe, qualem cum eſſe iudicant veſtes *Item apud Labeonem, §. ſi quis Virginei ff. de iniur. e contingit 2. de ſent. excom. c. ſi Iudex eodem tit. in 6. Spec. lor. cit. ſub num. 1. gloſ. ad prag. ſanct. tit. quom. diu. offic. ſit celebr. verb. habitu. Faber. in rem. ſua loco a verſimili num. 7. Menoch. de præſump. lib. 3. præſ. 54. num. 3. Seraphin. de priuil. Turam. priuil. 1. n. 44. & priuil. 4. num. 31.*

B LVDIS ILLICITIS. Hoc, & quæ ſequuntur vſque ad clauſulam contrafacientes, pertinent ad mores, qui quidem pariter conuenire debent habitui veſtium, & officio Notariorum huiuſce Collegii, argumento eorum quæ habentur in *cap. pendle. de vit. & hon. Cler.* cum aliis proximè allegatis, atque huic loco congruit ſententia Philoſophi: Hominum vita rectè diſpoſita morum conſonantiam & actionum concinnitatem ſuſcipit.

5 Ludi autem qui ſint illiciti, & de Iure prohibiti *Anand. de Iuſtin. tract. de ſyndicat. ſub n. 91. Farinacc. queſt. 109.* Adde tamen quod ludens
6 ludo prohibito non obligatur ex promiſſione ſiue ex perditione in ludo facta *Aret. conſ. 81. num. 1. Strach. de ſponſion. par. 2. &* in terminis
7 ludi Alearum *Greg. deciſ. 47.* vbi ampliatur, quod etiam omnes contractus, & inſtrumenta occaſione eius facta irrita ſint. Et quod ſicut agere illorum vigore non poſſet is qui vicit; Ita nec
9 alius, cui fuit ceſſum huiuſmodi creditum. An autem qui in ludo perdidit habeat repetitionem, ſi ſoluerit, vide *Cappell. Tholoſ. q. 193. Molin. de contract. diſput. 519. & ſeqq. Farinacc.*

10 *d. queſt. 109. par. 5. & 6.* Ac etiam quod pro mutuo facto ludentibus, ſeu retinentibus ludum non detur actio ad repetendum, quando pecunia eſt deperdita *Gramat. deciſ. 40. n. 3. Strac. de ſponſion. par. 2. Cappel. Tholoſ. d. queſt. 193. Mantic. de tacit. & ambig. conuen. lib. 8. tit. 30.*
11 *num. 14.* & licet ludus ad pilam, vel alius proueniens ex hominis induſtria, ingenio, & fortuna ſit permiſſus *l. 2. ff. de Aleo luſorib. & Aleator. l. ſi gratuitam §. fin. in fin. glos. ff. de præſcrip. verb. l. 1. C. de ſpectac. lib. 11. cap. decorem de vit. & honeſt. Cler. Strach. de ſponſion. d. p. 2. Anand. vbi ſupra d. num. 92.* Tamen, & talis ludus eſt prohibitus, ſi non fiat recreationis gratia,
12 ſed lucri, & vbi tractatur de non modica quantitate pecuniarum etiam inter Diuites cum peri-
13 culo blaſphemiæ *Carocc. deciſ. 30. nn. 55.* Ludus ad Azzordum an, & quando ſit licitus *Bald. in Authen. ex teſt. num. 28. C. de Collat.* Ludus talium prohibitus eſt propter blaſphemias, quæ in eo ſæpiſſimè committuntur *Mantic. de Tacit. lib. 14. tit. 41. num. 27.* licitus tamen eſt, quando aliquid committitur iudicio ſortis, vel ſortiæ *Bald. in d. l. auth. ex teſtamento num. 28. C. de collat.* & vide etiam *Dec. conſ. 115.* Ludus ſponſionis vulgo ſcõmiſſa an valeat, vide *Strac. de ſponſion. par. 2. & Rota in Romana ſponſionum*
14 *Octobris coram Blanchetto.* Scacchorum autem ludus eſt licitus etiam Clericis, *gloſ. in Authen. Interdum C. de Epiſc. & Cleric. in ver. ad Tabulas.* & non præteribo, quod ludens aſſiduè dicitur bona ſua dilapidare, & malè vel ſubſtantia ſua *l. is qui §. fin. ff. de Tutor. & Curator. dat ab eis &c. l. prima ff. de Curat. furioſ. Bar. in §. illud in Proœmio digeſtorum Bald. in Auth. qui locum citra finem C. de collat. Dec. conſ. 162. n. 19.*
16 Ideoque talem ita ludentem non admitti in teſtem in cauſa criminali, neque in cauſa matri-
17 moniali *Grammat. deciſ. 11.* & denique notatu dignum videtur, quod ſi furtum committatur in Domo in qua ludus tenetur, & tempore, quo luditur, non committitur Actio furti, *Grammat. deciſ. 40. n. 6. per tex. in l. 1. in princ. ff. de aleat.*

Quod Actuarij Iudicibus in Tribunali aſſiſtant, patrocinium non præſtent, & ſilentium ſeruent.

CAP. XXIV.

STatuendo pro Tribunali, Actuarij omnes aſſiſtant Tribunali, quamdiu Iudex ſederit, non diſcedant; patrocinium alicui in Curia Capitolij non præbeant; in taciturnitate, & ſilentio maneant; ſcribendis actis diligenter incumbant; Iudicem niſi interrogati non alloquantur, niſi forte parte altera abſente, quo caſu abſentium ſupplere poſſint, Iudicem de his quæ in actis ſunt, informando. Qui ſecus fecerit, aureorum decem pœna mulctetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Notarij Capitolini actuarij Iudicibus assistentes quomodo se gerere debeant, præscribitur hoc Capite, & Constitutione Pauli Papæ V. super reformat. trib. Vrb. vbi plura aliâ à Notarijs seruanda in actis iudiciarijs.*

ANNOTATIONES,

A NON PRAEBANT. Idem statuitur in Constitutione Pauli V. *super reform. Trib. Vrb. tit. de Notar. vers. & tam ipsi*, sed plura alia à Notarijs seruanda in actis iudiciarijs vide sub eodem tit. in ipsa Constitutione.

De libro Actorum, & iuribus productis conseruandis.

CAP. XXV.

SEnatoris Protonotarius, & quilibet Notarius ad scribendum acta deputatus, vnoquoque anno, seu semestri librum, quem Manuale Actorum appellant, benè compactum, & ligatum conficere teneatur, & *a* debeat; in cuius initio nomen ipsius Notarij, & Iudicis coram quo scribit, anni Domini, Nomen summi Romani Pontificis, & numerus chartarum exprimatur: & in eo omnia acta, quæ quotidie fient, antequam à Tribunali recedat, saltem substantialiter describat; iura, quæ producuntur, fideliter, & diligenter conseruet; illaque neutri partium credere, aut commodare, nec restituere audeat, nisi parte citata, & Iudicis præcedente mandato: & tunc *b* copia collationata retenta. Contrafacientes pœnam aureorum decem vice qualibet incurrant, & nihilominus si originalia amiserint, parti ad totale interesse teneantur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Notarij quomodo se gerere debeant in scriptione actorum, & conseruatione instrumentorum, tum ex statuto, tum ex Constitutione Pauli V. super reform. Tribunal. Vrbis.*

2 *Notarij teneantur acta, & iura producta partibus interesse habentibus grat.s ostendere, copias verò etiam tradere soluta solita mercede, & aliàs iuxta hoc statutum, & iuxta reform. tribun. Vrbis Pauli V.*

ANNOTATIONES.

A DEBEAT. Quoad actorum conscriptionẽ 1 benè prouisum est à statuto, quò vero ad instrumenta ne pereant, habetur in *Reformat. Trib. Vrb. sub tit. de Notar. hac verba*: Instrumenta; quæcumque ab eis rogata Notarij debeant infra tres menses à die celebrati contractus, vel instrumenti, in librum, quem Filzam vocant, redegisse, vel in protocollum, quod alij manuale extensorum appellant, descripsisse, cum suo Iudice; & amplius in fine taxæ Notariorum Curiæ Capitolij addit alias pœnas vltra hasce statutarias Notario, qui quolibet anno non confecerit suum Protocollum Instrumentorum, & manuale Actorum iuxta formam statuti, & infra duos menses post Festum Natiuitatis Domini illa non exhibuerit perfecta Decano, & Mensario.

B COPIA COLLATIONATA RETENTA. Tenetur au- 2 tem Notarius etiam iuxta *reform. sub tit. cit.* cap. alia cuiuscumque generis, gratis ostendere partibus interesse habentibus ad eorum beneplacitum quæcumque acta, vel iura producta, ipsisque copiam facere, & tradere, soluta solita mercede competenti, sine tamen die, anno, mense, testibus, ita vt nullam in Iudicio fidem facere possint. Neque id repugnat statuto nostro prohibenti nè Notarius restituat, vel commodet alterutri partium iura producta nisi parte citata, & Iudicis præcedente mandato, & tunc copia collationata retenta.

De Extractibus, & Copijs.

CAP. XXVI.

A IN qualibet *b* causa summam viginti- 1 quinque ducatorum auri excedente, teneatur Notarius, si id ab altera partium petatur, de actis, iuribus, & scripturis omnibus, quæ in causis ipsis fient, & producentur, solemnem, & ordinatum *c* Extractum cõficere, in quo omnia acta de verbo ad verbum, & vt in Manuali sunt descripta, nihil addito, vel extenso, adnotare debeat. *d* Scribatur autem Extractus littera Italica legibili, & ita vt in qualibet facie cuiuslibet paginæ, sint lineæ, seu versus viginti, & quælibet linea contineat in se ad minus dictiones octo, seu litteras triginta duas, & habeat pro quolibet folio bolœnenos tres, & non vltra: quem Extractum non audeat partibus colitigantibus quoquo modo concredere, sed solum e causæ Procuratori, ad tres, vel quatuor dies, & non vltra videndũ accomodare, quibus elapsis debeat ipse Notarius illum à Procuratore recuperare; & si contingat aliqua acta pro dicta recuperatione fieri, illa nullatenus in Extractu principalis causæ inferat. Hunc autem Extractum, cum causa erit instructa, cum copijs Testiũ, altera partium petente, Iudici tradere debet; quẽ perficere teneatur Notarius infra octo dies à die habitæ Arrhæ numerandos, si numerus ducentarum chartarum non excesserit: aliàs *f* arbitrio Iudicis, & Correctorum. Quòd si aliter quàm supra expressum est, Extractus fiet, partes non teneantur pro illo aliquid soluere, deponentique pro aduersario non nisi debitam, vt dictum est, mercedem deponat: si aliter deposuerit, ab aduersario repetere non possit. Quod etiam depo-

Digitized by Google

poſitum ante factam chartarum numerationem fieri non poſſit; & nihilominus Notarius, quoties contrafecerit, decem aureorum pœna mulctetur. Eadem littera, iiſdemque verſuum & dictionum numeris, copiæ omnes petitæ deſcribantur, pœna eadem contrafacientibus imminente.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Extractuum, & copiarum materiam quis pertractet.*
2 *Cauſa ſummam ducatorum vigintiquinque excedens dicitur ordinaria.*
3 *Ducatus auri iuliis vndecim computatur.*
4 *Extractus fieri non debent etiam vna, vel vtraque partium petente, niſi de Iudicum licentia in ſcriptis obtenta, vel niſi acta ad alium Iudicem eſſent tranſportanda.*
5 *Actorum editio Iudice mandante, & non aliter, à Notario facienda eſt.*
6 *Extractus quomodo à Notarijs conſcribi debeant.*
7 *Correctorum Collegium, quod erat Curia Capitolij, ſuppreſſit Sixtus Quintus in erectione Collegij Notariorum eiuſdem Curiæ.*
8 *Extractus, & quæcumque alia ſcriptura, tam ciuiles quam criminales, & inſtrumenta etiam publica gratis dari debent pauperibus.*
9 *Pauperum Aduocato, & Procuratori gratis eſtendi debent etiam originales ſcripturæ.*
10 *Paupertas vbi probanda fuerit, teſtes gratis, & ſummariè examinari debent.*
11 *Et de paupertate ſtandum eſt arbitrio Iudicis.*
12 *Litigantium commoda, & leuamenta plura. remiſſiuè.*

ANNOTATIONES.

A 1 VIde ad iſtam materiam *Seacc. lib. 1. de Iudic. cap. 100.*

B 2 IN CAVSA SVMMAM VIGINTIQVINQVE DVCATORVM EXCEDENTE. Quæ cauſa dicitur ordinaria ex ſtatuto noſtro infra cap. 59. lib. primo. ducatus autem auri iuliis vndecim computatur, vt infra hoc eodem *lib. cap. vlt. verſ. ducatus auri.*

C 3 EXTRACTVM CONFICERE. Idipſum in cauſis ordinariis ſtatuitur per *Reform. Trib. Vrb. tit. de Regiſtris, extractibus, & copijs.* ſed & alia addunturꝰ & præcipuè quod extractus non fiant etiam vna, vel vtraque partium petente, niſi de Iudicum licentia in ſcriptis obtenta, vel niſi acta eſſent ad alium Iudicem tranſportanda, vt *in princ. eiuſdem tit. & in primo cap.* licentia autem Iudicis Iure neceſſaria eſt, nam actorum editio 5 Iudice mandante, & non aliter, à Notario facienda eſt *Bald. in l. is apud quem col. 1. verſ. videbit, vbi Caſtrenſ. &* alij *C. de eden. Granat. ad Veſtr. lib. 7. cap. 1. num. 20.*

D 6 SCRIBATVR AVTEM EXTRACTVS. *Reform. d. tit. de regiſtr. cap. ſingula folia*, mandat in qualibet pagina haberi ad minus lineas vigintiquatuor, & in vnaquaque linea ad minus duodecim ſyllabas, quæ ſcribantur litteris bonis, & intelligibilibus, & in charta bona, non infecta, nec bibula.

E 7 CAVSAE PROCVRATORI. Idem de Regiſtis, vulgò regiſtris, fieri ſolitum *trad Veſtr. in prax. lib. 7. cap. 1. ſub num. 3. ibi*, & vbi ſatisfactum ſit Notario.

F 8 ARBITRIO IVDICIS, ET CORRECTORVM. Officium, & Collegium Correctorum penitus & omninò ſuppreſſit ac extinxit Sixtus Papa Quintus in erectione Collegij Notariorum Curiæ Capitolij, de qua ſupra cap. 21. ibi, ac volentes, quod in tranſumptis, &c. ideò hic locus erit arbitrio ſolius Iudicis. Additur in reformatione, quod pauperibus dentur gratis extractus, regiſtra, inſtrumenta etiam publica, & aliæ quæcumque expeditiones, & ſcripturæ tam 9 ciuiles, quam criminales, & oſtendantur etiam originalia pauperum Aduocato, & Procuratori 10 ſimiliter gratis, & abſque vlla impenſa: & ſi quando contigerit, probandam eſſe paupertatem, Teſtes ſimiliter gratis, & ſummariè examinentur, & de paupertate ſterur arbitrio Iudicis. Sancta quidem decreta, & Iuri aliàs conformia, vt ex adductis per *Seacc. de Iudic. lib. 1. cap. 100. ſub nu. 8.* Verùm ſummo ſtudio curandum eſſet, vt illa ſeruentur. Plura alia ad materiam iſtius ſtatuti, quæ commodum, & leuamentum litigantium planè reſpiciunt, vide in *Reform. ſub tit. ſuperius citato de Regiſtris.*

De Notarijs moroſis in Teſtibus examinandis, & de eorum in examine officio.

CAP. XXVII.

NOtarij in teſtibus examinandis, omnem omninò diligentiam adhibeant, & ſi requiſiti (oblata vel depoſita debita mercede) vltra duos dies ceſſabunt, niſi ex legitima cauſa à Iudice approbata excuſentur; a ipſo iure intelligantur ab illa cauſa remoti; & nihilominus parti ad omne intereſſe teneantur. Quod ſi Teſtes verè abfuturi ſint, aut in vitæ diſcrimine conſtituti, & Notarius legitimè impeditus; Iudex alium Notarium ad eorum tãtum examen recipiendum ſuo arbitrio deputet; & ſi ob Notarij ſuſpicionem, vel ex alia legitima cauſa, alius fuerit Notario in examine adiunctus, ſi is venire ſtatutis à Iudice hora, & loco ceſſet, poſſit Notarius cauſæ abſque eo ad examen deuenire. Debeat autem Notarius, quocumque caſu, ſuper datis articulis, & interrogatoriis Teſtes diligenter examinare, eorumque dicta prout à Teſte proferuntur, explicitè, integrè, & per extenſum deſcribere: & nullo modo ſcribere; talis dixit, vt talis; aut, ſub compendio; dixit articulum verum: aut, contenta in interrogatorio vera: niſi Teſtis ipſe ita deponat; & tunc Notarius illum monere debeat; vt explicitè per extenſum factum explicet. quod ſi nihil aliud dicere velit, niſi articulũ aut interrogatorium verum, tunc depoſitio eiuſdem Teſtis nihil omninò probet: & ſi aliter ſcripſerit, puniatur vice qualibet in ducatis auri decem; & nihilominus parti ad-

intereſſe teneatur. Notarius quoque debeat omni caſu, etiam vbi Interrogatoria data non fuerint à parte, omnino Teſtes ſuper quolibet dicto ipſius Teſtis, de cauſa ſcientiæ loco, tempore, & quibus præſentibus, ipſi interrogare, ſub pœnis prædictis damnorum intereſſe, & pecuniaria: Et ſi Notarius datis à parte interrogatoriis, Teſtes ſuper illis examinare omiſerit, poſſit à tota cauſa removeri, & nihilominus parti ad intereſſe teneatur.

SVMMARIVM Annotæ.

1 *Notarij ſubſtituti ceſſantis in examine teſtium pœna à ſtatuto decreta locum habet, ſi pars de cuius intereſſe agitur, ita velit, & non aliàs; neque transfertur in Notarium dominum officij, quominus ipſe poſſit per ſe, vel per alium à ſe deputandum examen perficere, num. 3.*

2 *Diſpoſita per legem in alicuius fauorem nunquam habent locum, niſi ab eo petantur.*

4 *Pœna non tranſgredientes delinquentes.*

5 *Statuta in pœnalibus intelligenda ſunt ſtrictius, vt delictum, & pœna euitetur.*

6 *Famulus, ſi delinquat in officio, cui præpoſitus eſt, tenetur dominus viriliter ad intereſſe partis, non autem criminaliter.*

7 *Notarij officiorum domini, quando, & quomodo teneantur pro culpa ſuorum ſubſtitutorum ad damna, & intereſſe partium.*

ANNOTATIONES

A IPSO IVRE INTELLIGANTVR AB ILLA CAVSA REMOTI. Quod tamen intelligendum videtur ſi pars, cuius intererat examinari Teſtes, id petat per *gloſ. in l. vniverſa ver. præbeatur C. de proc. Imp. offer. & in l. ſcimus in princ. in ver. ipſo Iure C. de inoff. teſt. not. moderna tract. de clauſ. ad clauſ. ipſo Iure* 291. *par.* 1. nam Juris eſt regula, quod diſpoſita per legem in fauorem alicuius nunquam habent locum, niſi ab eo petantur *gloſ. fin. vbi etiam Abb. num.* 14. *& aly in cap. fin. de reſcript. Rep. in l.* 2. §. *meminiſſe num.* 18. *ff. de noui oper. nunc. Cuman conſ.* 50. *num.* 2. *Socin. regul.* 299. *in fin.* vbi dicit hanc eſſe communem opinionem, & ſeruari in practica *Surd. deciſ.* 57. hic autem dubitari non poteſt, quin ſtatuentes reſpexerint ſaltem principaliter commodum & fauorem partis, quæ vrgebat examen teſtium, cui etiam teneri voluit Notarium ad intereſſe.

3 Sed quid ſi ſubſtituerus, vel aliquis alius Notarius officii contrauenerit ſtatuto in hac parte? nã vt ſupra dictum eſt ad cap. 22. Conſtitutio Sixti Quinti permittit Notarios Capitolinos, vt habeant ſubſtitutos, an ideo cenſeatur remotus nedum ſubſtitutus, vel alius, qui contrauenit, quin etiam Notarius Dominus officij, ita vt ad officium alterius Notarij cauſa transferatur? crederem ſubſtituti culpam, vel negligentiam hoc caſu non obeſſe Notario Domino officii, quominus ipſe poſſet vti Notarius retinere, ac proſequi cauſam, & eius acta conſcribere, & conficere per ſe ipſum, vel etiam per alium ex Notarijs ſui officii partibus non ſuſpectum, quemadmodum aliàs in ſimilibus caſibus, ſi tenè memini, fieri conſueuit, quoniam cuiſmodi remoto à cauſa eſt pœna à ſtatutis inflicta ei, qui ſine legitima cauſa, vltra duos dies ceſſauit in examinandis teſtibus; quod apparet ex lectura ipſius ſtatuti; conſequenter talis pœna

4 ad aliquos extendi non debet, nam pœna non tranſgreditur delinquentes *l. ſancimus C. de pœn. Seraph. deciſ.* 527. *nu.* 1. *&* 4. *par.* 1. vbi de caſu

5 ſimili agitur, & eo magis, quo ſtatuta in pœnalibus ſtrictius ſunt intelligenda, vt delictum, & pœna euitetur, iuxta tradita *per Doctores in cap. odia, & cap. in pœnis de regul. Iur. in* 6. *& in l. factum* §. *in pœnalibus ff. eodem tit.* & hæc eſt communis vulgata Doct. ſententia, vt per *Maſcar. de gen. ſtat. interpr. concluſ.* 4. *num.* 89. & in

6 ipecie, quod vbi famulus deliquit in officio, cui præpoſitus eſt à Domino, teneatur Dominus pro intereſſe partis non autem criminaliter, probatur *ex gloſ. in l. obſeruare* §. *proficiſci ff. de off. Proconſ. Bart. in l. ne quid ff. de incen. ruin. & naufrag. addit ad Cappel. Toloſ. deciſ.* 196. *num.* 2. *Franc. Marc. deciſ. Delph.* 423. *num.* 13. *par.* 1. *&* alii quos refert, & ſequitur *Farinacc. qu.* 24. *n.* 89. *de delict. & pœn.*

Verùm quod attinet ad intereſſe partis, de quo in hoc ipſo cap. cenſerem Dominum officii teneri pro ſubſtituto ex conſtitutione Pij Papæ

7 IV. *de reform. Trib. ordin.* 58. *in Bullario nouo* 9. 62. vbi habentur hæc verba; Nec ſubſtituros recipiant, niſi approbatos; loquitur Conſtitutio de Notarijs omnibus etiam Capitolinis, vt in §. præcedenti, pro quibus ad damna & intereſſe, quæ illorum culpa partibus euenerint, etiamſi ipſos exhibuerint, & ſoluendo non fuerint teneantur, & obligati ſint. atque ita eadem conſtitutione inſpecta cenſuit *Rota apud Seraph. deciſ.* 527. vbi quod prædicta conſtitutio Pij IV. eſt generalis, & comprehendit etiam Notarios Auditoris Cameræ, vt in *fin. deciſ.* & 537. *par.* 1. *not.* & ſequitur *Farinacc. de delict. & pœn. qu.* 24. *ſub num.* 85. *ibi prima concluſio quod vigore Bullarum. & cap. ad hæc demum.* vide ſuperius annotata ad cap. 22.

De Copijs per Notarios dandis, & vt nihil pro portandis, oſtendendiſque actis recipiant.

CAP. XXVIII.

PEtitas copias Notarij ad primam dare tenentur, & ſi nimis magnæ fuerint, infra duos, aut tres dies, & non vltra; aliàs (ſi iuſta cauſa, & à Iudice approbata, impediti non fuerit) à cauſa ipſo iure remoti intelligantur, ſub qua etiã pœna, diem datæ, vel oblatæ copiæ, in actis adnotare teneantur. Debeantque, quoties legitimè fuerint requiſiti, Iudici, & partibus acta oſtendere, nulla recepta mercede; nihilque omnino pro oſtendendis actis, ſcripturis, & iuribus produ&is, neque pro portandis ipſis actis, iuribus, ſcripturis, vel extra-

tractu Iudici, à partibus etiam ſponte dantibus, recipiant; ſub pœna priuationis officii, ipſo iure incurrenda, cum debeant ſua mercede eſſe contenti.

SVMMARIVM Annot.

1 *Statutum hoc comprobatur per Conſtitutionem Pauli Quinti ſuper reformatione Tribunalium Vrbis.*

ANNOTATIONES.

1 QVod Notarij petitas copias dare Iudici, & partibus acta gratis oſtendere, præcipitur etiam in Bulla Pauli Quinti ſuper *reform. Trib. Vrb. tit. de Notarijs cap. alia cuiuſcunque generis.*

De Notarijs remotis, & ſuſpectis.

CAP. XXIX.

QVicumque Notarius, vel à Iudice vel ex præſentibus conſtitutionibus, ter fuerit remotus à cauſis in quibus ſcribebat, ipſo iure intelligatur eſſe priuatus officio Actuarii, nec ad illud, aut aliud Capitolij Tribunal vlterius admitti poſſit: & ſi de facto admitteretur, aut ſe intruderet, pœna falſi puniri poſſit: & hæc exceptio, & accuſatio popularis ſit. Notarij quoque *a* exemplo Iudicum, *b* ante litem conteſtatam, ſeu pro conteſtata habitã, ſi alicui partium ſuſpecti ſint, *c* ſola ſuſpicionis allegatione à ſcribendo in cauſis ipſis remoueri poſſint. poſt litem verò conteſtatam, ſeu pro conteſtata habitam, non niſi cauſa expreſſa, per Iudicem approbanda, recuſari poſſint: *d* à cuius arbitrio etiam per proceſſum ad vlteriora declarato, nullatenus appellari, aut reclamari poſſit. Remoto autem primo Notario (eo caſu quo remouendus veniret) ſi partes ad primam diem de alio non concordauerint, Iudex vnum ex Bullula omnium Notariorum ſui Tribunalis extrahat: & huic omnia iuta illucuſque producta, per primum Notarium abſque mercede tradantur. De actis verò, de quibus Notarius recuſatus, rogatus fuerit, ipſe idem recuſatus Extractum facere teneatur: pro quo ſibi ſatisfiat de competenti mercede. quem Extractum Notario deputato conſignare teneatur infra triduũ, alias pœnam aureorum decem incurrat, & parti ad intereſſe teneatur: *e* ſi verò in examine ſuſpectus fuerit allegatus, detur ei adiunctus, vt fieri conſueuit. Hæc autem remotio, ſeu ſuſpicio etiam pluries reiterata, Notario pro nota infamiæ, aut in pœnam non imputetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Notarius recuſatur tanquam ſuſpectus, ſicuti recuſatur Iudex.*
2 *Sed in Notario leuis cauſa ſuſpicionis ſufficit.*
3 *Notarij Capitolini hoc habent ex priuilegio Sixti V. in erectione ipſorum Collegij, quod nullus ex Notarijs eiuſdem Collegij poſſit à partibus allegari ſuſpectus, niſi expreſſa Iudici cauſa ſuſpicionis, & illa ſaltem extraiudicialiter, aut ipſius Iudicis arbitrio iurata.*
4 *Qua recuſationis forma ſi ſeruata fuerit, tenebit recuſatio, nec poterit Iudex per acta Notarij ſic recuſati procedere, aliàs proceſſus eſſet nullus.*
5 *Et Notarius Capitolinus ita recuſatus à cauſa in totum removendus erit.*
6 *Notario ſi detur adiunctus non ſuſpectus, ſuſpicio omnis ceſſare videtur.*
7 *Sed contraria opinio tenenda eſt, nempe quod non ideo tollatur ſuſpicio, & hæc opinio in Curia Romana ſeruatur.*
8 *Notario recuſato, & remoto quomodo conſulatur, vt ſeruetur indemnis.*
9 *Notarius, ſi non fuerit omnino recuſatus, & remotus ab officio, ſed ſolùm deputatus aliter ad ſcribendã pro eo, poterit nihilominus publicare acta, cum remanſerit Magiſter aliorum.*
10 *Subiecta talia ſint, qualia prædicata demonſtrant.*
11 *Teſtium examen non ſit ante litem conteſtatam.*
12 *Stare non prohibetur, quod non mutatur.*
13 *Iudicis recuſatio ob legitimam ſuſpicionem non cenſetur prohibita, etiamſi Princeps cauſam commutaret cum clauſula, remota recuſatione Iudicis.*
14 *Statuta ita intelligi debent, ne ſequatur abſurdum.*
15 *Statutorum verba quantumuis generalia reſtringuntur ad id, quod eſt rationis.*
16 *Notario recuſato vti ſuſpecto in examine datur adiunctus, non autem removetur in totum ex hoc ſtatuto, & cur.*
17 *Et ita ſeruandum in foro Capitolino propter conſuetudinem ipſius fori.*
18 *Quæ quidem conſuetudo viget etiam in alijs locis expreſſis.*
19 *Non tamen Roma in Notarijs Sacræ Rotæ.*
20 *Notarius adiunctus Actuario non recipit acta, licèt eidem Actuario aſſiſtat, & ſubſcribat acta ad tollendam ſuſpicionem.*

ANNOTATIONES.

A EXEMPLO IVDICVM. Vt enim Iudex
1 recuſatur vti ſuſpectus, ita & Notarius *Rot. apud Verall. dec. 390. par. 2. & decif. 604. par. 1. dia.* ſed in Notario leuis cauſa ſuſpicionis ſufficit *Gutzal. ad regul. 8. con. nullis. num. 101. Gratian. diſcept. forenſ. tom. 1. cap. 100. num. 52. & 53.*

B ANTE LITEM CONTESTATAM, SEV PRO CONTESTATA HABITAM. Dixi ſupra ad eadem verba c. 12.

C SOLA SVSPICIONIS ALLEGATIONE. Hæc verò
2 non ſufficit poſt Bullam Sixti V. de erectione Collegij Notariorum Curiæ Capitolij, de qua ſupra ad cap. 21. in ea enim habetur, quod nullus ex Notarijs dicti Collegij poſſit à partibus
3 allegari ſuſpectus, niſi expreſſa Iudici cauſa ſuſpicio-

ſpicionis, & illa ſaltem extraiudicialiter, aut ipſius Iudicis arbitrio iurata, ſtatuto Vrbis aliter diſponente non obſtante. hæc ſunt verba Bullæ. Seruata autem hac forma recuſationis Notarij tanquam ſuſpecti, non poterit Iudex per eius acta in cauſa procedere, aliàs proceſſus eſſet nullus *Abb. in cap. ſuper quæſtione num. 5. de offic. deleg. Felin. in cap. quoniam contra num 4. de prob. Alex. conſ. 194. num. 3. lib. 5. Veral. d. deciſ. 390. par. 2.* atque talis Notarius in totum remouendus erit à cauſa, licet enim ſi detur ei adiunctus alius Notarius non ſuſpectus, ceſſare videatur omnis ſuſpicio *anth. ſi contigerit vbi Iaſ. num. 2. C. de Iudic. Rota deciſ. 377. ſub nu. 5. apud Greg. Papam XV.* attamen contrarium nempè quòd non ideo tollatur ſuſpicio, quia poteſt nihilominus Notarius ſuſpectus reuelare dicta Teſtium, dixit *Rot. d. deciſ 604. par. 1. diuerſ.* & aliàs ſæpè fuiſſe obtentum tradit *Gonzal. loco cit.* vbi amplius in Curia ſeruari quod Notarius ſuſpectus omnino remouetur, cõfirmat *Beltram. in conſot. ad d. deciſ. 377. nu. 16. Gratian. diſcept. forenſ. tom. 1. cap. 100. num. 54.* neque obſtare debet detrimentum Notarij, maximè eius, qui titulo oneroſo ſcilicet emptionis habet officiũ, quia ſubrogatur alius, qui deducta congrua mercede pro ſuis laboribus reliqua emolumenta reſtituit principali. Notario cauſæ recuſato, prout in Curia Romana ſeruari teſtatur *Gonzal. loco cit. num. 102. Gratian. d. diſcept. num. 59.* addo quod vbi Notarius non fuerit omnino recuſatus, & remotus ab officio, ſed ſolùm deputatus alter ad ſcribendum pro eo, poterit nihilominus idem primus Notarius publicare acta, cum remanſerit Magiſter actorum *Seraph. deciſ. 1390. num. 2. per gloſ. in authen. de Tabellion. verbo ipſas per ſe in fin.*

D A CVIVS ARBITRIO. Vide not. ſuperius ſub eodem verbo ad cap. 12.

E SI VERO IN REMANENTI, &c. DETVR EI ADIVNCTVS. Hic loquitur ſtatutum de recuſatione Notarij poſt litem conteſtatam, quod apparet tum quia hæc clauſula eſt ſub parte huius cap quæ incipit Poſt litem verò conteſtatam, talia enim ſunt ſubiecta, qualia prædicata demonſtrant *l. 3. in princ. ff. de fund. inſtruct. cap. inter dilectos de fid. inſtr.* Tum quia examen teſtium contingit poſt litem conteſtatam, quod notum eſt ex *cap. quoniam frequenter*, vbi *Doct. vt lit. non conteſt.* & apparet infra ex cap. 59. noſtri ſtatuti, & ex annot. ſuperius ad cap. 12. in verbis, poſt litem conteſtatam, vel pro conteſtata habitam, vnde ſtatutum hoc caſu firmum remanet, cum Bulla Sixti Quinti de hoc non loquatur, ſed tantum de recuſatione Notarij ante litem conteſtatam, vel pro conteſtata habitam, quod enim non mutatur, cur ſtare prohibetur? *l. ſanctimus C. de teſtam. Lancelotus in fin. C. de appell.* Quod vero Bulla prædicta non comprehendat hunc caſum, adhuc probatur, quia aliàs prohiberet recuſationem Notarij cum cauſa, qualis nunquam eſſe debet ea recuſatio, quæ fit poſt litem conteſtatam, id verò non poteſt præſumi, quinimmo vbi Princeps committeret cauſam, remota recuſatione Iudicis, non ideo cenſeretur prohibere recuſationem ob legitimam ſuſpicionem. *Speculat. tit. de recuſ. §. Iam verſ. quid ſi cauſa com-*

mittatur, & alij ſuperius per nos citati ad c. 12. verbo omni, & quacumque appellatione remota; alioqui certè ſequeretur abſurdum, quod in interpretatione ſtatutorum eſt maximè euitandum, & ideo verba quantumuis generalia reſtringuntur ad id, quòd eſt rationis, iuxta latè tradita *per Euer loco abſurdo Roman. in repet. l. ſi vero §. de viro in 7. ſullen. ff. ſol. matrim. Doct. in l. 2. C. de naval. & in l. vt gradatim §. 1. ff. de mun. & honor. l. cum alijs cumulatis per Maſcard. de gen. ſtatut. interpr. concl. 5. num. 114. & 115.*

Cum verò ſtatuentibus placuerit adiunctum dari Notario recuſato, vti ſuſpecto in examine non autem cum in totum remoueri, cum tamen vt ſupra dicebamus, ex aliorum ſententia ad iſtud caput in verbo *ſola ſuſpicionis allegatione*, non ceſſaret periculum recuſantis per acceſſionem adiuncti, dicam eos ſecutos eſſe opinionem alteram, quod ceſſet ſuſpicio ex *anth. ſi verò contigerit*, vbi *Iaſ. num. 2. C. de Iudic.* prout tenuit etiam *Rota dicta deciſ. 327. apud Greg. XV.*

atque etiam adhæſiſſe conſuetudini ipſius Fori Capitolini, quam memorant in proximè ſubſequentibus verbis, vt fieri conſueuit, quæ quidè conſuetudo viget etiam in alijs locis, vti teſtatur *Io. de Plat. in l. nulli ad fin. C. de numer. & actuar. lib. 10.* & in Hiſpania potiſſimum, teſte ipſo *Gonzal. d. gloſ. 9. num. 100.* & licet idem poſtea *num. 101.* affirmet aliter ſeruari in Curia loquitur expreſſim de Notarijs Rotæ, non autem de Notarijs Capitolinis, Nota amplius, quod Notarius adiunctus Actuario non recipit acta, licet eidem Actuario aſſiſtat, & ſubſcribat acta, ad tollendam ſuſpicionem, propter quam fuit adiunctus. *Seraph. deciſ. 1213. num. 4.*

De Notario Capitanei Appellationum.

CAP. XXX.

NOtarius Capitanei Appellationum ea omnia ſeruare teneatur, quæ per alios Notarios ſeruari mandamus ſub eiſdem pœnis illis comminatis. Poſſit tamen unum, aut plures coadiutores habere, ſicut & Protonotario *b* eſt permiſſum.

SVMMARIVM Annot.

1 *Officium Notariatus Capitanei Appellationum eſt vacabile, & ideo non recipit hypothecam, ſicut recipiunt Notarij Primi, & Secundi Collaterallium.*

2 *Niſi quo ad pretium, & fructus, non autem quoad titulum.*

3 *Quia non eſt in commercio ſine licentia Principis.*

4 *Et quia eſt vacabile, capax eſt ſocietatis officij, vt ſuper eo contrahi poſſint.*

5 *Non tamen vacat per ingreſſum religionis, & emiſſam profeſſionem.*

6 *Quia dicitur eſſe in commercio, & acquiritur titulo one-*

oneroſo, & magis conceditur propter lucrum, quàm propter exercitium.

7 *Et licèt officium vacet, nihilominus ſcriptura eius videntur ſpectare ad hæredes Notarij.*

8 *Tranſeunt enim ad eos cum ſuo onere, & habentur tanquam res propriæ hæredum.*

9 *Licet ab officio, ſeu officij titulo ſeparari non poſſint; ideo teneri hæredes illas vendere iis, qui obtinent titulum officij.*

10 *Notariatus officium, licèt vacabile, vendi, & reſiguari poteſt, ſicut cætera officia Romanæ Curiæ, de licentia tamen Principis.*

11 *Idem imputatur etiam in legitimam.*

12 *Et poteſt locari, aut in adminiſtrationem concedi etiã per loca pia, ad quæ illud pertinet.*

13 *Et poteſt obligari reſpectu pretij, & fructuum, licèt non ſit in commercio.*

ANNOTATIONES.

A 1 ISTud officium eſt vacabile, & ideo non recipit hypothecam, ſicuti recipiunt officia Notariorum Primi, & Secundi Collateralium, de
2 quibus ſupra cap. 21. niſi quoad pretiũ, & fructus, non autem quoad titulum, quia nimirum
3 non eſt in commercio, niſi de licentia Principis, vt legitur *in Romana pecuniaria coram Dunozetto* 21. *Iunij* 1619. quæ eſt in terminis iſtius officij, & videnda, quia determinat caſum notabilem.

4 Ideoque quia eſt vacabile huiuſmodi officiũ, poteſt ſuper eo contrahi ſocietas, vt in ſimili per *Rot. in Romana officij Hebræorum* 18. *Iunij* 1622.
5 *coram R.P.D. Pirouano*. Non tamen propterea vacat per ingreſſum religionis, & emiſſam profeſſionem, quia dicitur eſſe in commercio, &
6 acquiritur titulo oneroſo, & magis conceditur propter lucrum, quam propter exercitium *Rot. deciſ.* 543. *per tot. par.* 2. *recent.* maximè in præiudicium illius, cui fuiſſet reſeruatum decretum ibidem; videtur tamen in contrarium facere, quod dicit Rota in ſupradicta *Romana pecuniaria* 2. *Iunij* 1619. *coram Dunozetto*, nempè non eſſe in commercio reſpectu tituli, niſi de licentia Principis, & propterea non recipere dominij reſeruationem. quæ tamen deciſio declaratur in fine huiuſce annot. licet autem vacet officium, tamen ſcripturas crederem remanere pe-
7 nes hæredes; & ad illos ſpectare, vt per *Rot. de-*
8 *ciſ.* 417. *num.* 2. *par.* 2. *recent.* Tranſeunt enim ad hæredes cum ſuo onere. & habentur tanquã res propriæ hæredum *Seraph. deciſ.* 905. *num.* 2.
9 Non tamen poſſe ſeparari ab officio, ſeu officij titulo, ac teneri hæredes illas vendere ijs qui obtinent titulum officij *Seraph. d. deciſ.* 905. *nu.* 4.
10 Poteſt tamen officium Notariatus licet vacabile vendi, & reſignari, ſicuti cætera officia Ro-
11 manæ Curiæ, de licentia tamen Principis: idemque imputatur etiam in legitimam *Caſtr. & Iaſ. in l. omnimodo §. imputari C. de inoff. teſtam. Iaſ. in l. illud num.* 6. *C. de collat. Rip. in l. in quartam num.* 164. *ad leg. Falcid. Gratian. diſcept.* 670. *num.* 12. *Rota deciſ.* 495. *num.* 2. *par.* 2. *recent. & in Romana reſignationis officij* 15. *Decembris* 1613 *coram Euratto, & in ſuprad. Romana officij Hebræorum* 18. *Iunij* 1621. *coram R.P.D. Pirouano*.

12 Et poſſunt locari, aut in adminiſtrationem cõcedi etiam per loca pia, ad quæ illa pertineant

13 *Gratian. diſcept.* 465. *num.* 2. & 3. Nec non poſſunt obligari reſpectu pretii, & fructuum, licet non ſint in commercio, vt limitando prædictam deciſionem *coram Dunozetto in Romana pecuniaria de anno* 1619. probant *Gratian. diſcept.* 670. *num.* 12.

B EST PERMISSVM. Vt ſupra *cap.* 20. §. *poſſit etiam*.

Quod Notarij non matriculati de Inſtrumentis, & teſtamentis rogari non poſſint.

CAP. XXXI.

NVllus Notarius creatus á quocunque, quauis facultate fungente, poſſit officium Tabellionatus, ſeu Notariatus in Vrbe exercere, aut de quibuſuis contractibus, diſtractibus, teſtamentis, aut quibuſuis vltimis voluntatibus ſe rogare, aut quouis modo inſtrumenta cõficere, niſi fuerit *a* in matricula Notariorum Vrbis, quæ penes Secretarium Conſeruatorum retinetur, deſcriptus, & adnotatus: & qui contrafecerit, ipſo iure falſi pœnam incurrat, & tanquam falſarius puniatur; & nihilominus geſtis per eũ, nulla omnino nec in iudicio, nec extra, fides adhibeatur: exceptis his, qui in matricula Archiuij Romanæ Curiæ fuerint deſcripti, & Notarijs aliorum Tribunalium Vrbis.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Inſtrumento rogato per Notarium, in matricula Archiuij non deſcriptum, fidem non eſſe adhibendam.*

2 *Etiamſi inſtrumentum rogatum ſit ad fauorem pia cauſæ.*

3 *Licèt alias conſtaret ipſum Notarium eſſe verum, ac legitimum Notarium.*

4 *Acta per eum, qui communiter reputabatur Notarius, cùm tamen talis non eſſet, an ſuſtineantur, & quando. remiſſiue.*

5 *Notarij Curiæ Capitolij admiſſi iuxta formam Conſtitutionis Sixti Quinti de creatione eorum Collegij, non tenentur facere ſe deſcribi in matricula hoc ſtatuto præſcripta, & num.* 9.

6 *Notarij a Protonotarijs creati, iuxta ipſorum facultatem non cenſentur admiſſi ad exercitium Notariatus in Vrbe, niſi ſeruata forma huius ſtatuti, & Conſtitutionum Iulij Papæ Secundi, & Leonis Decimi.*

7 *Conſtitutio noua intelligi debet iuxta antiquam.*

8 *Et eatenus priorem reuocare videtur, quatenus ipſi poſteriori repugnet, & non amplius.*

10 *Matricula Notariorum Curiæ Capitolij in defuetudinem abijt poſt conſtitutionem Sixti Quinti de creatione Collegij Notariorum dicta Curiæ.*

11 *Conſuetudo eſt optima legum interpres.*

12 *Notarius deſcriptus in matricula Notariorum, an præſumatur Notarius? diſtingue vt num.* 13.

14 *Sta-*

14 *Statutum huius Capituli prohibens Notarios non deſcriptos in matricula Capitolina, nõ poſſe ibi exercere ſuum munus, procedit in contentioſa non autem in voluntaria iuriſdictione.*

ANNOTATIONES.

A 1 IN MATRICVLA NOTARIORVM VRBIS. Huic ſtatuto inhærens *Rota coram Manzanedo in una Romana nullitatis teſtamenti 3. Iunij* 1619. Cenſuit non eſſe adhibendam fidem teſtamento rogato per Notarium in matricula Archiuij nõ deſcriptum, & in ſimili caſu aliter *conſ. Plot.* 1. *num.* 2. *&* 3. *& deciſ. Molned.* 2. *de teſtament.* quod
2 procedit etiam in teſtamentis rogatis ad fauorem piæ cauſæ *Molned. d. deciſ. verſ. & eo ad*
3 *bullam*, licet aliàs conſtaret ipſum Notarium eſſe verum, ac legitimum Notarium: quid autẽ
4 dicendum ſit de eo, qui diu ſe geſſerat pro Notario cum non eſſet: vide *Bartan l. Barbarius n.* 6. *in prima lect. ff. de offic. Pret.* & ibi adden. lit. §. & repet. eiuſdem *l. unum.* 3. *Dec conſ.* 42. *num.* 1. *Alex. conſ.* 137. *num.* 2. 7. *& ſeqq. Gabr. concl.* 8. *de prob. tom.* 24. *& ſeqq. Fontem. de art. Notariat. lib.* 1. *cap.* 19. *ſub num.* 4. *& ſeqq.* vbi probat requiri quinque ab ipſo notata, vt valeant acta illius, qui communi opinione reputabatur Notarius, licet talis non eſſet, ſed quid dicendum
5 de Notarijs admiſſis iuxta formam conſtitutionis Sixti V. de erectione Collegij Notariorum Curiæ Capitolij, vt in particula, quodque ad officia huiuſmodi in futurum eſſe debeant, *vt* eorum inſtrumentis fides adhibeatur: an ſcilicet iſti etiam inſtrumentis deſcripti eſſe debeant in matricula iuxta hoc ſtatutum? & videretur dicendum, quod ſic; quia conſtitutio in hac parte non tollit expreſsè ſtatutum, & quamuis decernat modum admiſſionis Notariorum ad Collegium, non ideò excludit eorum deſcriptionem in matricula iuxta ſtatutum, quod vtique *ex d. deciſ. initio huiuſce annot. allegata*, colligi videtur
6 dum inquit, quod licet Protonotarij habeant facultatem creandi Notarios, non tamen cenſentur illi admiſſi ad exercitium in Vrbe, niſi ſeruata prius forma dicti ſtatuti, & conſtitutionum Iulij Papæ Secundi, & Leonis Decimi: accedat hæc ratio, quòd aliàs noua conſtitutio in-
7 telligi debet mxta antiquam ad *Text. ad l. ſed*
8 *& poſteriores ff. de leg.* & catenus priorem reuocare videtur, quatenus ipſi poſteriori repugnat, & non amplius *tex. in l. vnic.* §. *hoc tantummodo ibi ea inefficax, quantum ad eam partem remaneat C. de Lat. lib. toll. Rom. conſ.* 57. *num.* 1. *&* 322. *num.* 2. *Dec. in l. in toto inre poſt num.* 7. *ff. de reg. Iur. Tiraquel. de vtroque retract. tit.* 1. §. 15. *gloſſ.* 2. *in fin.* quos refert, & ſequitur *Maſcard. de gen. fiat. Interpr. concl.* 2. *num.* 106. Contrarium
9 tamen cenſeo verius, quia conſtitutio Sixti, non tantum præſcribit, quomodo admittantur Notarij Capitolini, ſed etiam progreditur vlterius nempè, quod ſic admiſſi gaudeant multis priuilegijs, quæ ibidem recenſentur, vt pote Notarij ipſius Collegij, tum erecti, vnde dubitari non poteſt, quin eiſdem etiam exercitium officij ſui eò ipſo, quod fuerint admiſſi, liberè concedat, ſine quo aliàs inutile foret collegium, vti pariter factum legitur de Notarijs Archiuij *Rom. Cur. in Bulla Iulij Secundi de Inſtit. collect. ſcriptor. Arch. Rom. Cur. qua eſt in Bullar. nou.* 15. §. 4. ibi, ac eo ipſo quod ad huiuſmodi officium aſſumpti fuerint. Neque obſtat ſupradicta deciſio, quia loquitur de Notarijs creatis à Protonotarijs, qui quidem non habent facultatem eos admittendi ad exercitium niſi ſeruata forma ſtatuti, prout legitur in ipſa deciſione. Secus autem dicendum eſt in caſu noſtro, vbi ab ipſo Summo Pontifice creantur, & declarantur Notarij, nec dubitari poteſt de illius facultate, & voluntate admittendi eos ad exercitium, etiã non ſeruata forma ſtatuti Vrbis, cui amplius in
10 ſiue conſtitutionis expreſsè derogauit, atque demum ita comprobauit conſuetudo; nam poſt dictam Conſtitutionem matricula Notariorum Curiæ Capitolij in deſuetudinem abijt, optima
11 autem eſt legum interpres cõſuetudo, *l. ſi de interpretatione ff. de leg. Aym. conſ.* 201. *nu.* 12. *Creſcient. deciſ.* 1. *de conſt.*

Cæteris retentis terminis ſtatuti, & circumſcripta Conſtitutione Sixti, An deſcriptus in
12 Matricula Notariorum præſumatur & ipſe Notarius? Communis eſt opinio, quod præſumatur, vt per *Menoch. de præſumpt. lib.* 2. *præſum.* 78. *num.* 3. & 5. multi tamen contrariam tenent o-
13 pinionem, ſed fœdere diſtinctionis conciliantur opiniones, nempè quod communis procedat, quando matricula facta eſt auctoritate eius, qui potuit creare Notarium: altera vero vbi matricula confecta eſt, eius auctoritate, qui non poterat creare Notarium, ità *Menoch. eadem præſumpt. num.* 5. & 7. cum alijs ab eo relatis.

14 Denique nota, quod ſtatutum hoc prohibens Notarios non deſcriptos in Matricula Capitolina, poſſe ibi exercere ſuum officium, procedit in his quæ ſunt contentioſæ, non autem voluntariæ iuriſdictionis, & ideo Notarij etiam non Capitolini poſſunt donationes inſinuare, vt fuit reſolutum *coram Cotta in una Anconitana de Tomaſijs prima Iunij* 1576.

De Notarijs matriculandis.

CAP. XXXII.

6 IN matricula Notariorum nullus deſcribatur Notarius, niſi is fuerit Romanus Ciuis, vel habitans in Vrbe, & pro ciue ſecundum formam Statutorum habitus, & reputatus; & ſit ætatis annorum ad minus viginti; bonis moribus imbutus, honeſtique parentibus natus, & ſaltem per quadriennium antea à mechanicis artibus ſe abſtinuerit: ac prius diligenter à Proconſulibus & Correctoribus examinatus, in Grammatica, & in arte Notariatus, & ſuper Vrbis Statutis, ſaltem officium Tabellionatus concernentibus, ſufficiens, & idoneus repertus fuerit; de cuius examine, & idoneitate, ac approbatione, conſtet Secretario Conſeruatorum per mandatum dictorum Proconſulum, & Correctorum; & Secretarius, qui ſine dicto mandato aliquẽ in matricu-

Digitized by Google

tricula deſcripſerit, & ille, qui deſcriptus fuerit pœnam falſi incurrant; & nihilominus taliter deſcriptus de matricula deleatur: geſta tamen per ipſum nihilominus valeant. Ipſe autem matriculandus, in ipſa matricula ſua manu ſe ſubſcribat, & ſignum, quod ſibi elegerit apponat, ita vt taceret, ſi aliquod inſtrumentum publicaret, & ad hoc, vt inde, ſi contigerit, litterarum comparatio ſumi poſſit.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Matricula ceſſat hodie ex Conſtitutione Sixti Quinti de erectione Collegij Notariorum Curiæ Capitolinæ.*

ANNOTATIONES.

A 1 IN MATRICVLA NOTARIORVM. Conſtitutio Sixti V. de qua in præcedenti cap. præſcribit qualitates, quas habere debent perſonæ aſſumendæ ad Collegium Notariorum Curiæ Capitolij, & modum, ac formam in earum admiſſione tenendam: nec matriculam requirit, vti proximè dictum eſt, neque omnino derogat huic ſtatuto, ſed ad fauorem hæredum Notariorum defunctorum, & aliorum, in quorum perſonas fiant reſignationes illorum officiorum, pleniùs poſtea prouidit etiam in hac parte Cõſtitutio Pauli V. de reduct. ad perpetuitatem officiorum Notariorum *Cur. Capit.* ibi, & facta præſentatione.

De Protocollis Inſtrumentorum conficiendis.

CAP. XXXIII.

SInguli Notarij, annis ſingulis, *a* ſuum conficiant Protocollum, quod conſiſtat ex chartis numeratis, benè compactis, & ligatis, quotquot ipſe Notarius voluerit, in quo inſtrumenta, de quibus rogatus fuerit, ſaltem ſubſtantialiter in mundum infra menſem à die rogitus omnino redigat, & deſcribat. Quod Protocollum in ſui initio contineat Annum, Indictionem, Pontificatum, nomen & ſignum ipſius Notarij, illudque infra octauam feſtiuitatis Natalis Domini Proconſulibus præſentare teneatur; qui in eo, nulla recepta mercede, ſigna Collegij imprimant: ita demum ſi ipſe Notarius Protocollum inſtrumentorum præteriti anni completum oſtenderit. Et qui aliter in prædictis verſatus fuerit, niſi rationabili cauſa fuerit impeditus, pœnam quinquaginta aureorum vice qualibet incurrat: & quia publicè intereſt, vt inſtrumenta rectè conſeruentur, publica ſit accuſatio.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Protocolli nomine quid ſignificetur, & num. 3.*
2 *Notarij omnes ex generali conſuetudine habere debent, & ſeruare Protocollum.*
4 *Hæc vox Protocollum an debeat ſcribi duplici l.*
5 *Protocolli ſubſtantialia.*
6 *Protocollum ſi non habeat omnia requiſita, non probat.*
7 *Protocolli requiſita non eadem ſunt, quæ in ipſis inſtrumentis requiri conſueuerunt ad effectum, vt probent.*
8 *Inſtrumenta non vitiantur per omiſſionem cuiuslibet requiſiti, ſed illius, quod ex conſuetudine locorum apponi deberet.*
9 *Subſtantialia inſtrumenti illa ſunt, quæ in contractibus ſolent apponi.*
10 *Varietate reperta inter Protocollum, & inſtrumentum, ſtari debet Protocollo.*
11 *Inſtrumentum ſi careat ſubſcriptione, & ſigno Notarij, ſi tamen illius nota ſit in Protocollo deſcripta, recipit robur ex Protocollo.*
12 *Scriptura reperta in filcia Notarij cum atteſtatione eiuſdem de rogitu alicuius inſtrumenti, an, & quando probet. & n. 13. 14. 15. & 16.*
17 *Inſtrumentum ſi non contineatur in Protocollo, attamen habeat alia requiſita, non tollitur eius fides. Maximè ſi Notarius ſit bonæ fidei. & num. 18. Intellige vt n. 19. 20. & 22.*
21 *Notarij negligentia non debet nocere Partibus.*
23 *Protocollo deperdito, ſtat in inſtrumento dato Parti, & deperdito Originali, ſtatur copiæ reperiæ in actis.*
24 *Scriptura originali teſtamenti deperdita, ſufficit ſola teſtamenti publicati fides.*
25 *Protocolli amiſſio quibus diligentijs probetur; remiſſiue.*
26 *Inſtrumento licet non ſit adhibenda fides, quando non reperitur matrix in Protocollo Notarij, debet tamen conſtare, quòd illa fuerit perquiſita in Protocollo, & non reperta.*
27 *Inſtrumenta reperta in Protocollo non eſt neceſſe, quod ad illorum perfectionem contineant omnia, quæ in inſtrumentis publicis requiruntur.*
28 *In Protocollo ſi habeant clauſulam, Actum, &c. dicuntur Authentica.*
30 *Dum tamen ſint ſcripta manu ipſius Notarij.*
31 *Quando autem eſſent ſcripta manu alterius, an probent. & n. 32. & 33.*
34 *Protocollum habere debet omnem ſubſtantiam inſtrumenti publici.*
35 *Et continet inſtrumenta omni ex parte perfecta, ſine tamen exteuſione clauſularum.*
36 *Conſtitutio Pauli V. ſuper reformat. Tribunal. tit. de notar. verſ. inſtrumenta quæcunque, non derogat ſtatutis diligentiorem formam requirentibus.*
37 *Proconſulum Collegium extinctum fuit per Syxtum V. & eorum loco, quibus, & quando præſentari debeant Protocolla à Notarijs Curiæ Capitolinæ.*
38 *Notarij delictum ex ſtatuto huius cap. inter publica delicta referri videtur.*
39 *Publica delicta ſunt, quorum accuſatio, vel perſecutio commiſſa eſt cuilibet de Populo.*
40 *Damnatus de crimine publico eſt infamis.*

AN-

ANNOTATIONES.

A SVVM CONFICIANT PROTOCOLLVM.) Hoc loco
1 protocolli nomine accipitur codex, ſeù liber, in quem exemplaria, ſeù originalia Inſtrumentorum ex ordine ſingulis annis compinguntur, & colliguntur, quod ſatis apparet, tum ex titulo, tum ex textu huius ſtatuti; ſic pariter protocollum intelligitur in conſtitutione Pauli Papæ V. ſuper reformat. *Tribun Vrb. cap. de notar. verſ. inſtrumenta quæcunque. Rot. deciſ.* 349. *n.* 3. *p.* 1. *in recent. Gratian. diſcept.* 889. *num.*
2 25. atque librum eiuſmodi, protocollum, nuncupatum ex generali conſuetudine, hodie Notarij omnes habere, & ſeruare debent *Honthem. de art. notariat. lib.* 3. *cap.* 5. *nn.* 23. *Petr. de Vnzol. de art. notariat. lib.* 1. *c.* 2. vbi præcipuè deſcribit,
3 qua forma haberi debeat protocollum, vt quam maximè ſit fide dignum, quod & plenius docuit *Honthem. d. lib.* 3. *cap.* 2. alias verò propriè protocollum ſignificat illud primum exemplar, ſiue originalem ſcripturam, quæ legitur, & publicatur tempore, quo fit actus antequam per Notarium extendatur in libro ſuarum rogationum, vti declarat *Bero. conſ.* 1. *num.* 5. *vol.* 2. cum alijs per eum ibidem alleg. *Maſcard. de prob. concluſ.* 1249. *nn.* 1. ita pariter ſentit *Anchar. conſ.* 431. *nn.* 1. vbi inquit, quod protocollum eſt ſcriptura primaria, de qua ſumi debent inſtrumenta originalia partibus aſſignanda, & *Dec. qui Anchar.* refert *conſ.* 447. *num.* 2. idem aſſerit *Conar. practic. quæſt. c.* 19. *n.* 2. *verſ. de his autem protocollis.*
4 Dicitur verò protocollũ duplici *l.* prima rei geſtæ concinnatio a protos; ideſt primũ, & à colla græca dictione, quæ dicitur latinè, gluten; alijs placuit protocollum ſimplici *l.* dici quaſi primam membranam, aut primum ocationis, ſeù ſcripturæ membrum, quia κόλλαν, membrum ſignificat, atque ità *Hermolaus in Plin. lib.* 13. *cap.* 12. interpretari videtur, protocollum quaſi primam membranam, aut primam chartam, vt & macrocollum longam chartam ex *Plin. in d. cap.* 12. & *Cic. lib.* 13. *Epiſt. ad Atticum*, ita notant *Con. d. cap.* 19. *pract. quæſt. ſub num.* 2. *verſ. ſit item.* Porrò protocolli ſubſtantialia hæc ſunt, primo, Annus Domini, ſecundo Indictio, tertio dies, & menſis, quarto nomen, & cognomen notarij, quinto ſubſcriptio eiuſdem Notarij, ſexto ſignum eiuſdem Notarij, ſeptimo locus, vbi celebratur rogitus, octauo nomen Regis, vel Imperatoris, vel Papæ, qui tunc regnat, nono deſcriptio Teſtium, ità *trad. Afflict. ad conſtit. Regni lib.* 1. *rubr.* 83. *nn.* 93. & ibi *addit. vid. Bart. in repet. l. ſi quis ex argentarijs.* 6. §. *ſi initium, num.* 6. *ff. de eden.* quæ colliguntur etiam *ex Bal. in l. contractus* 16. *præcipuè nu.* 13. *C. de fid. inſt.* Imò habentur *in gloſſ. in l. generali C. de tabul. lib.* 10. Et eadem colligit, ac plenius explicant *Maſcard. de probat. quæſt.* 6. *num.* 80. *cum ſeqq.* & *Honthem. de art. notariat. d. lib.* 3. *cap.* 2. *per tot.* Quod ſi protocollum non habeat omnia requiſita, minimè probat, *Maſcard. d. concl.* 1249.
7 *num.* 26. requiſita vero protocolli veri eadem ſunt, quæ in ipſis inſtrumentis requiri conſueuerunt ad effectum, vt probent *Maſcard d. q.* 6. *num.* 97. *Alex. conſ.* 153. *num.* 12. *vol.* 2. quibus omiſſis non valet Inſtrumentum *gloſſ. in Authe. vt præpon. nomen. Imper.* §. *ſi qua verò verbo auctore Ioan. Andr. in addit. ad ſpecul. tit. de Inſtr. edit.* §. *videndum verbo in princ.* vbi hoc notat, *Accurſ. Anan. conſ.* 33. *num.* 2. *Pariſ. ad Bart. in l. ſi quis ex argentarijs* 6. §. *ſi initium litera b. verb. quod nouem requiruntur ff. de eden. Guido Pap. dec.* 19. *nu.* 2. *Maſcard. d. quæſt.* 6. *n.* 94. & *concl.* 4. *num.* 17. & *d. concl.* 1249. *num.* 27. ſed
8 animaduertendum eſt, non quoduis requiſitum ex prædictis collectis per *gloſſ.* & *Doct.* vitiare inſtrumentum, ſed illud tantum vitiare, quod ex conſuetudine locorum apponi debuiſſet, nec tamen appoſitum fuerit: illa enim ſunt de ſubſtantia inſtrumenti, quæ in contractibus conſueta ſunt apponi in illa Prouincia, vel loco, vti docet *Bart. in repet. d. l. ſi quis ex argentarijs* §. *ſi initium num.* 6. *in fin. ff. de eden. iuxta d. gloſſ. in authen. vt præpon. nom. Imper.* §. *ſi qua verò verbo auctore, & in d. l. generali C. de tabul. lib.* 10.
10 Neque prætermittimus, quod vbi varietas aliqua reperiatur inter protocollum, & Inſtrumentum publicum, ſtari debet protocollo *Bart. in l. Sempronius Proculo* 48 *num.* 3. *ff. de leg.* 2. *per text. in d. l ſi quis ex argentarijs*, §. *penult. & in auth. de tabellion.* §. *penul. Anchar. conſ.* 431. *num.* 1. *Afflict. ad conſtit. Regn. lib.* 1. *de ſer. & ſalar. rubr.* 73. *num.* 94. *in fin. Carpan. ad ſtat. Mediol. cap.* 130. *num.* 49. & hanc eſſe communem *Doct.* ſententiam, à qua in iudicando minimè recedendum refert *Maſcard.* complurbus alijs citatis, *concl.* 1249. *num.* 3. *de probat.*
11 Ex protocollo namquè dicitur Inſtrumentum recipere robur, licet careret ſubſcriptione, & ſigno Notarij, ſi illius nota ſit in protocollo deſcripta *Seraph. deciſ.* 909. *num.* 12. etiam ſi ſcripturæ plures in eodem Protocollo imperfectæ reperirentur, quia nõ derogant fidem cæteris perfectis *Seraph.* ibidem *num.* 8. *lib.* 1. *fol.* 647. Dum tamen reperiantur in protocollo: quia licet re-
12 periretur ſcriptura eiuſdem Notarij in filcia, nõ ſufficit, quamuis Notarius ſub ea ſcripeura atteſtaretur de rogitu *Gratian. diſcept.* 93. *num.* 13.
13 niſi reperiretur aliqua alia ſcriptura eiuſdem Notarii authentica, in qua faceret mentionem de illa ſcriptura, *Surd. conſ.* 163. *ſub num.* 42. *Gratia.*
14 vbi ſupra, *num.* 14. vel niſi probaretur tenor illius per Teſtes *Gratian.* ibidem *num.* 15. vel niſi
15 eſſemus in loco, vbi ex conſuetudine filcia ſcripturarum habetur loco protocolli, licet ſint folia volantia, dum tamen habeat rubricellam *Seraph. deciſ.* 888. *num.* 2. *deciſ.* 902. *num.* 4. & *d. dec.* 909.
16 *num.* 10. & 13. debent tamen huiuſmodi folia, quæ non reperiuntur inter rogitus, eſſe ſubſcripta; Verum licet protocollum non contineret In-
17 ſtrumentum, de quo eſſet quæſtio, ſi tamen Inſtrumentum haberet alia requiſita, non tollitur eius fides *Alex. conſil.* 175. *num.* 4. *lib.* 7. *Mantic. deciſ.* 21. *nn.* 10. *Canaler. deciſ.* 122. *num.* 11. ma-
18 ximè ſi Notarius ſit bonæ fidei, & reperiatur ſcriptum illius manu *Surd. conſil.* 175. *num.* 109. etiamſi contractus eſſet in ſcripturis celebratus, dũmodo ſit de manu eiuſdem Notarii *Surd.* ibidem.
19 hæc tamen intelligenda videntur, nõ quando apparat de Protocollo, & in eo non adeſt inter alia Inſtrumentum, de quo agitur ſed quando protocollum ipſum non reperiretur *Alex. d. conſil.* 175. *num.* 4. *lib.* 7. *Surd. d. conſil.* 173. *num.* 109. Dum-

modo

modo non sit solitus Notarius non cognoscere Protocollia, sed dicam *Surd.* vbi supra, & facium quæ supra dicta sunt, licet in contrarium, quamuis in Protocollo apto nō reperiatur Instrumentum, si tamen hæc requisita, probat quia: Notarij negligentia non debet nocere partibus.

21 *Gratian. d. discept. 93. num. 15.* Hæc autem non

22 procederent in locis, vbi specialiter esset cautum quod non valeant Instrumenta, nisi reperiatur matrix, vel originalis scriptura, vt in Ciuitate Cōstantinopolitana, *Bal.* & alij relati per *Alex. dicto cons. 175. sub n. 4. lib. 7. & Surd. cons. 173.*

23 *dicto num. 100.* Dependito autem Protocollo statur Instrumento dato patri, & probanti habeat alia requisita in eo iuxta superius deducta ad hoc ipsum verbum, *vers. verum licet Protocollo* & dependito originali statur copiæ in actis repertæ *Mobed. decis. 1. de fid. Instrument. Rot. in Romana tantum. 10. Ianuarij. 1600. coram Lancellotto, & decis. 169. numero 1. parte 1. recen.*

24 Et dependita originali scriptura testamenti, sufficit sola testamenti publicati fides *l. publicati C. de testamen. l. 1. 3. si quis ex signatoribus, ff. quemad. testa. aper.* Protocolli autem amissio ex quibus diligentijs probetur, & quæ diligentiæ sufficiant, quando reperiatur apud Auctorem scripturæ, vide *Gratian. discept. 463. nu. 27.*

26 & 29. Aude etiam, quod licet alias fides non sit adhibenda Instrumento, quando non reperitur matrix in Protocollo Notarij, debet tamen constare, quod ipsa matrix fuerit perquisita in Protocollo, & non reperta *Rocan Bonon. fideicom de Gozzad. 21. Maij 1614. coram Pamph.* Neque est necesse, quod Instrumenta reperta in Proto-

27 collo de necessitate ad illorum perfectionem continent omnia, quæ in Instrumentis publicis requiruntur *Seraph. d. decis. 1069. num. 4.* Et sufficit, licet non habeant subscriptionem, & signum Notarij, quod habeant alia requisita, quia in

28 protocollo non requiritur subscriptio, & signum, idem *Seraphin.* ibidem *num. 3. & 6. & decis. 902. num. 5.* si quæ habeant clausulam Actum, &c. sufficit quia dicuntur authentica *Seraph. dec. 888. num. 9.* dum tamen sint scripta manu ipsius Notarij, non autem manu aliena, quia hoc casu non probarent, nisi saltem in margine esset ad-

31 notatum de manu ipsius Notarij, quod sit de voluntate sua *Seraph. d. decis. 888. num. 3.* vel nisi

32 eidem essent data ad collationem *Seraph.* ibidem *num. 4.* quia posset talis cedere Notarius illa-

33 dare sub forma Instrumenti per se rogati tamquam inter Protocolla reperti, narrando eius qualitatem ibidem *num. 9.*

B SALTEM SVBSTANTIALITER. Siquidem protocollum habere debet omnem substantiam Instrumenti publici *Alex. cons. 153. num. 1. vol. 2. Dec. cons. 247. num. 5.* vbi expressè inquit, quod Protocollum habere debet omnia substantialia, quæ in Instrumento requiruntur *Carpan. ad stat. Mediol. c. 330. num. 25.* qua de re diximus in præcedenti annot. atque ita seruatur Romæ, vt

35 Protocollum contineat Instrumentum omni ex parte perfectum, sine tamen extensione clausularum, quas postea etiam idem Notarij extendunt iuxta suum stylum, dum exempla publica conficiunt, perentibus ijs, ad quos ea pertinent.

C LIB. 4. MESSEN. A DIE 1. OCTOBR. &c. *Reform. Tribunal. Pauli V. tit. de Notar. vers. Instrumenta quæcumque*, tribuit terminum trium mensium, à die celebrati contractus, non tamen derogando, vt inquit, statutis diligentiorem formam requirentibus, inque adhuc seruari debet dispositio statuti in hac parte.

D PROCONSVLVM COLLEGIVM EXTINCTVM. Proconsulum Collegium suppressum, & extinctum est per Constitutionem Sixti V. vt supra diximus ad cap. 26. verbo, arbitrio Iudicis, & Correctorum, itaque eorum loco præsentari debet Protocollum, infra octauam festiuitatis Natalis Domini, Decano, & Mensario Collegij Notariorum Curiæ Capitolij iuxta superius annotata ad cap. 25. verbo debeat.

E PUBLICA SIT ACCUSATIO. Hic est casus expressus à statuto, vbi cuilibet accusare permittitur, alias verò non licuisset, vti aperte satis disponitur infra cap. 1. *lib. 2.* quod, & iuri communi consonat, atque Notarij delictum, de quo agitur, ex dispositione Iuris nostri municipalis inter publica delicta referri videtur, cum publica eius

39 accusatio decernatur: publica delicta sunt, quorum accusatio, vel persecutio commissa est cuilibet de populo *Iustit. de public. Iudic. in princ.* ibi; publica autem delicta sunt, quod cuiuis ex populo executio eorum plerumque datur, & est communis Doct. opinio, de qua testatur *Ant. Gomes. cap. 1. delictorum sub num. 1.* & contestatur *Clar. lib. 5. §. 1. sub num. 1.* idem comprobat *Farinac. quæst. 12. de accusat. num. 6. & de delict. quæst. 18. num. 8.* vbi dictum istud in delictis pro regula ponit, magni verò effectus est, quod delictum sit publicum, quia non solùm eius accusatio cuiuis de populo permittitur, vti dictum est, sed etiam quia damnatus de crimine publico est infamis *l. infamem §. de public. Iudic. not. Farin. d. quæst. 18. num. 10.*

De eorundem Notariorum officio.

CAP. XXXIV.

QVilibet Notarius, quoties fuerit requisitus, si iusta causa impeditus non fuerit, vnicuique rogan-ti suum impartiatur officium, & scripturam de rogatis *a* conficiat, etiamsi sibi merces non fuerit soluta, nisi incontinenti fuerit roganti *b* protestatus, se non scripturum, si sibi de mercede satis factum non fuerit; quo casu à scribendo possit abstinere. Cum verò de aliquo actu rogatur, antequam ex loco, & à partium præsentia recedat, actus ipsius substantiam, testium nomina, & locum specificè describat; & si duo fuerint Notarij de vno instrumento, aut testamento rogati, si insolidum, *c* (quod in dubio præsumatur) quilibet notulæ alterius incontinenti, & antequam ex loco recedat, se subscribat; quod & in protocollis, & instrumentorum ipsorum publicatione facere

omnino teneantur: & ſi in breuiatura fuerint partium, aut teſtium ſubſcriptiones, eam diligenter conſeruent, eoque caſu in protocollis de ſubſcriptione, ita vt eſt in matrice, faciant mentionem, & clauſulas in matrice cæteratas, ſecundùm ſuum ſtylum, in protocollo, & publico inſtrumento extendere poſſint. Petentibus inſtrumenta publica, infra octo dies (oblata mercede competenti) dare omnino teneantur. Inſtrumenta etiam de partium conſenſu cancellata (de quo omnino in margine cum teſtium adnotatione conſtare debeat) nullo modo ex protocollis aboleant; immo ea ſic cancellata, prout in Protocollo iacent, petentibus, & intereſſe habentibus in publicam formâ dare teneantur, de cancellatione prædicta mentionem faciendo. Qui autem in præmiſſorum aliquo defecerit (ſi iuſtam, & à Iudice, & Proconſulibus approbatam cauſâ ſe habuiſſe non docuerit) ipſo iure pœnam aureorum vigintiquinque incurrat, & omni caſu parti læſæ ad intereſſe teneatur.

SVMMARIVM Annot.

1 *Notarius tenetur ex iure communi inſtrumenta conficere, & confecta exhibere.*
2 *Notarij dicuntur ſerui publici.*
3 *Notarius an præſumatur rogatus.*
4 *Certus qui eſt, certiorari vlterius non debet.*
5 *Scire, vel ſcire debere, ſunt paria.*
6 *Scientiam habere præſumitur quilibet de eo, quod publicè ſcitur.*
7 *Superfluitas verborum tollitur ad dubitationem tollendam.*
8 *Notarius, quando creatur, iurat ſe paratum fore ad ſcripturas pro officio ſuo tradendas, ſoluta ſibi ſua mercede.*
9 *Inſtrumentum publicatum per vnum tantum Notarium probat.*
10 *Officium publicum auctoritate, ac vtilitate, quando demandatur duobus, ſemper cenſetur attributa eis auctoritas in ſolidum.*
11 *Tabellionis officium eſt publicum auctoritate, ac vtilitate.*
12 *Circuitus generaliter euitari debent.*
13 *Notarij duo vbi ſimul adhibentur, vnus ſine alio nihil facere poteſt, & num. 14.*
Declara vt num. 25.
15 *Et in dubio de iure communi cenſetur data poteſtas Notarijs coniunctim.*
16 *Factum illud præſumitur, quod fieri conſueuit.*
17 *Notarij duo ſimul, ſi de eodem inſtrumento rogati fuerint, debent illud ſubſcribere incontinenti, non ex intervallo.*
18 *Mos ſtatuentium attendi debet.*
19 *Notarij forenſes in conficiendis inſtrumentis ſeruare tenentur ſolemnitates illius loci, vbi ipſa inſtrumenta conficiuntur, & num. 20.*
21 *Inſtrumenta ab vtroque Notario adhibito non ſubſcripta, tum in regiſtr, tum in publicatione, ſunt nulla, ob non ſeruatam formam traditam à Statuto.*
22 *Clauſulæ cæteratæ extendi poſſunt à Notarijs, etiam de iure communi.*
23 *Notarius cenſetur rogatus apponere in inſtrumento omnes clauſulas, & formas conſuetas.*
24 *Inbreuiatura Notarij ſuppletur ex clauſulis conſuetis.*
26 *Notario non creditur ſcribenti in margine inſtrumenti, illud fuiſſe cancellatum, vel non babuiſſe effectum, abſque teſtibus ad id ſpecialiter adhibitis.*
27 *Et, ſi dicat ſe laceraſſe inſtrumentum, ſeu rogitum, eius confeſſio aliis non nocet.*
28 *Neque nocet, ſi confiteatur ſe falſum inſtrumentum confeciſſe.*

ANNOTATIONES.

A CONFICIAT. Tenetur enim Notarius
1 etiam ex iuris communis diſpoſitione Inſtrumenta conficere, & confecta exhibere *Tuſc. pract. concl. lur. verb. Notarius concl. 74. num. 1. & 2. Hoſtbem. de art. Notar. lib. 1. cap. 10. n. 3.*
2 Notarij namque dicuntur ſerui publici *l. 2. ff. rem pupill. ſal. fore. gloſ. in §. ſerui autem, verbo ſeruare Inſtit. de iur. perſ. Hoſtbem. d. c. 1. n. 1. & 3. Manoſ. ad gloſ. facul. §. ſitque verbo Notarios.* An verò Notarius præſumatur rogatus,
4 dic, vt per *Menoch. de præſumpt. lib. 2. præſum. 81.*
B PROTESTATVS. Sed ad quid talis proteſtatio Notarij, cum ſatis ſciat, vel ſcire debeat, qui vult ſcripturas à Notario ratione eius officij, ſe eidem debere mercedem? nam eum qui
4 certus eſt certiorari vlterius non oportet: regula *eum qui de regul. iur. in 6* & paria ſunt ſcire, vel
5 ſcire debere *l. quod tecum & ibi not. ff. ſi cert. per.*
6 ſcientiam verò quilibet habere præſumitur de eo quod publicè ſcitur *gloſ. in l. ſi tutor. C. de peric. tut. verb. oſtenderis, vbi etiam in l. verius in fin. ff. de prob. Gramm. deciſ. 14. num. 15. & ſeq.* cum alijs cumulatis per *Gabriel. concl. 5. num. 21. de reg. Iur.* Ego verò cenſerem, ſtatuentes ita cauiſſe, quia cum merces debeatur Notario, ſi el velit, videbatur vtique expedire, vt is voluntatẽ ſuam declararet, ne forte putaret alter ſcripturam petens, quod Notarius nollet mercedem, ſi non peteret, & Notarius interea differret ſcripturas conficere, ac tradere petenti, donec ſibi de mercede ſatisfieret: hoc autem modo proſpici videtur vtrique parti, neque nouum eſt,
7 quod ad dubitationem tollendam tolleretur ſuperfluitas verborum *l. qua dubitationis tollendæ cauſa ff. de reg. iur.* vbi præcipuè *Cagn. nu. 1. & 4.*
8 Vnde paſſim ſeruatur, quod vbi Notarius requiritur vt ſcripturas pro officio ſuo tradat, reſpondeat, ſe ad id paratum ſoluta ſibi ſua mercede: quod, & iurat, quando creatur Notarius, vt in forma Iuramenti Notarij Apoſtolici, quam ponit *Hoſtbem. d. tract. lib. 1. cap. 29. num. 6. in fin. ibi* ſaluo meo iuſto, & conſueto ſalario.
C QVOD IN DVBIO PRAESVMATVR. Sic, & Iure
9 communi præſumitur, ita vt Inſtrumentum publicatum per vnum Notarium tantum probet
10 *Rota apud Put. dec. 5. lib. 1.* iuxta emendatam impreſſionem, ea præcipuè ratione, quod vbi duobus demandatur officium publicum auctoritate ac vtilitate, vel etiam ſola auctoritate, ſemper eis attributa cenſetur auctoritas in ſolidum iuxta theoricam *Bart. in l. prima §. ſi plures ſub n. 1. verſ. vt igitur liqueat ff. de exercit. actio.* at officium tabellionis eſſe publicum auctoritate, ac
11 vtilitate in eadem *deciſ. Putei & num. 1. admitti-*

tur

Digitized by Google

tur; & ſaltem auctoritate publicum eſſe planè compertum eſt, vt colligitur *ex e. cum P. Tabellio de fid. Inſtr. cum ibi not. & ex l. orphanotrophos 31. & gloſ. ibi verb. tabularius in fin. C. de Epiſc. & Cleric. not. Innoc. in cap. 1. num. 8. eod. titul. gloſ. in § ſi verò abſit verbo tabularius authen. de ſacred. & faleid. Tiraquell. de Iur. Conſtit. par. 3. limit. 30. num. 27.* quæ quidem omnia benè explicat, & probat *Mareſcot. var. reſol. lib. 1. c. 46.* & certè ita expedit ad facilioremq; & breuiorem expeditionem negotiorum, ac ad euitandos circuitus, qui aliàs generaliter euitari debent. *l. Dominus teſtamento in fin. ff. de cond. indeb. l. 1. in princ. C. com. de leg. Clem. Auditor de reſcript.*

13 aliàs enim vbi duo adhibentur Notarij ſimul, vnus ſine alio nihil facere poteſt *arg. text. in c. ſi*

14 *duo de proc. in 6.* nec valet inſtrumentum, niſi per ambos Notarios fuerit debitè viſum, & ſignatum *Guido Pap. deciſ. 122. ſub num. 2.* nec ſufficit, quod vnus ſcribat, niſi alter ſubſcribat, aut ambo per ſe ſcribant extenſè, vt in quit *Alex. conſ. 124. ſub num. 4. Tuſc. pract. concl. Iur. verb. Notarij concl. 73. num. 1. & 2. Gabriel. conſ. 39.*

15 *per totum lib. 2.* vbi etiam quod in dubio aliàs de iure communi cenſetur data poteſtas Notarijs coniunctim non autem inſolidum *num. 5.* & intantum non ſufficit dupliſitio vnius ſine altero, & ob eorum contrarietatem, ſi quæ adeſſet, actus non valeret *Grattan. diſcept. 470. num. 30. & 32.* & propterea ſtatutum noſtrum hoc cap. alias diligentias præſcribit adhibendas circa Inſtrumenta, vbi de eis Notarij duo ſeparatim, non inſolidum rogati fuerint. Accedat, quod præſumptio iſta inducta per ſtatutum nititur etiam conſuetudine, vel ſaltem communiter accidentibus, cum ſoleant Notarij duo, ſaltem vt plurimum rogari inſolidum, non ſeparatim;

16 Vnde illud factum præſumitur, quod fieri conſueuit latè *Euer. in cent. ſua* loco ab vſitato, ſeu à ſolitis *ſub num. 8. & per tot.* & in loco à communiter accidentibus *num. 1. & 2. per tot.*

D INCONTINENTI, &c. SE SUBSCRIBAT Quod, & ex Iure communi aliàs procedit, vbi enim ex

17 diſpoſitione ſtatuti alicuius cauetur, quod ſi duo Notarij ſimul, vel ſimpliciter de eodem Inſtrumento rogati fuerint, quilibet debeat ſe ſubſcribere notulæ alterius: ſubſcriptio vtriuſque Notarij fieri debet incontinenti, non ex intervallo, vt notat *Mareſcot. var. reſol. lib. 2. cap. 12. 6. num. 3. & ſeq.* nam ex intervallo præcipuè oriri poteſt oblivio, & falſitas iuxta *text. in l peregrè 44. in princ. ff. de acqu. poſſ. Aym. conſ. 28. num. 4. & conſ. 65. ſub num. 10.* Vnde alias non ſatisfaceret mens ſtatuentium, quæ ea planè cenſenda

18 eſt in hoc caſu, vbi alia non apparet, nempè, vt falſitatis, & erroris ſuſpicio euitetur, cum tamen certum ſit attendendam eſſe mentem ſtatuentiũ *Alex. conſ. 54. num. 7. vol. 4. Oſaſch. deciſ. 58. num. 2. Pariſ. conſ. 16. num. 5. vol. 3.* Sed hic cadit quæſtio, an ſtatutum noſtrum certas præſcribens ſolemnitates, vbi duo Notarij adhibentur, & præcipuè requirens ſubſcriptionẽ vtriuſque Notarij de eodem Inſtrumento rogati, cõprehendat etiam Notarios forenſes? Et dicen-

19 dum eſt, quod comprehendat; nam communis eſt, & vera concluſio, quod Notarij forenſes in conficiendis inſtrumentis, tenentur ſeruare ſolemnitates ſtatutorum loci, vbi inſtrumenta ipſa conficiunt *ex tex. in §. ſi qua verò Auth. vt præpon. nom. Imper. facit tex. in l. ſi fundus 6. ff. de exciſtion. Bart. in l. cunctos populos, num. 13. & ſeq. C. de ſum. Trin. & fid. Cath.* vbi & alij Doct. communiter *Rolan. conſ. 91. ndm. 17. lib. 3. Iaſ. conſil. 48. col. 1. vol. 1.* vbi dicit hanc eſſe communem, & indubitatam concluſionem *Gozzadin. conſ. 149. num. 15. & ſeqq.* & in terminis ſtatutorum Vrbis, quod in ſolemnitatibus contractuum ligent forenſes contrahentes in Vrbe, ſunt deciſiones apud *Capnaſ. 195. & 206 lib. 3.* atque prædicta, & alia ad effectum iſtum declarantia plenius complexus eſt *Mareſcott. var. reſol. lib. 2. cap. 106. Lamberteng.* qui plures alios refert *tract. de contract. gloſſ. 2. num. 27.* & confir-

20 mat concluſionem, quod ſtatuta contractus ſolemnitatem reſpicientia, non autem perſonam, inhabilitantia, à forenſibus quoque in locis ſtatutorum contrahentibus ſunt obſeruanda.

21 Prædictis amplius additur, quod ſtatutum hoc cenſetur annullare inſtrumenta ab vtroque Notario adhibito non ſubſcripta, tum in rogitu, tum in publicatione eorumdem Inſtrumentorum, iuxta ipſius ſtatuti diſpoſitionem, vt poté forma tradita non ſeruata, ſicuti benè probat *Mareſcott. var. reſol. lib. 2. cap. 29.* argumentis in veramque partem abundè deductis.

E EXTENDERE POSSINT. Licet enim Notarijs etiã

22 de iure communi extendere clauſulas cæteras *Alex. conſ. 89. num. 12. lib. 3.* & alij per eum relati *Tuſc. pract. concl. Iur. verb. Notarius concl. 75.*

23 *num. 1.* nam cenſetur rogatus Notarius, vt in Inſtrumento apponat omnes clauſulas, & formas conſueetas, per *text.* quem melioremq; de iure dicit *Alex. loco cit. & in fin.* vbi etiam *Bald. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Gabriel. concl. 3. de conſuet. num. 1.* Vn-

24 de amplius imbreuiatura Notarij ſuppletur ex clauſulis conſuetis. idem *Gabriel.* cum pluribus aliis citatis eadem *concl. num. 4. Euerar. in cent. ſua* loco ab vſitato, ſeu à ſolitis *ſub num. 4. Honthem. de art. Notar. lib. 3. cap. 8. num. 1.*

25 Poſtremo ex declaratione *Sacræ Rotæ coram Orano in vna Romana Fideicommiſſi de Vrſinis 14. Martij 1584.* dicitur, quod hoc ſtatutum locum habet, quando duo Notarij ſunt ſimpliciter rogati; nec eſt locale, nec contra ius commune.

F CVM TESTIVM ADNOTATIONE. Non enim cre-

26 ditur Notario, qui in margine inſtrumenti ſcripſerit illud fuiſſe cancellatum, vel non habuiſſe effectum abſque teſtibus ad id ipſum adhibitis,

27 *Marſil. ſingul. 465. num. 1.* & pariter eius confeſſio, quod laceraſſet inſtrumentum, ſeu rogitum, aliis non nocet *Put. deciſ. 363.* iuxta

28 emendatam impreſſionem: provt neque confeſſio, ſe falſum inſtrumentum confeciſſe *Seraph. deciſ. 1300. num. 4.*

***

De Protocollis, & Scripturis Notariorum defunctorum.

CAP. XXXV.

PRotocolla, imbreuiaturæ, & originales omnes ſcripturæ defunctorum Notariorum, in matricula Capitolina deſcriptorum, peractis exequiis ſtatim poſt triduum, ſi is decedens filium, aut ex filio nepotem Notarium matriculatum, & actu Romæ officium Notariatus exercentem, vel habilem, & exercere volẽtem, hæredem non habuerit, per Proconſulem, & Primum Correctorem, ac Archiuiſtam alterum, in vna capſa, aut alio loco tuto (retenta per vnum ex eis claue) diligenter includantur: deinde infra menſem per Archiuij ſcriptorem Repertorium omnium protocollorum cum numero chartarum; & ſi fuerint imbreuiaturæ, aut ſcripturæ in foliis non ligatæ, ſingulariter ſingulæ cum adnotatione diei, & anni, & nominum contrahentium ſimiliter deſcribantur: & relicto penes hæredem Repertorio, Archiuiſtæ conſignentur conſeruandæ, vt in Archiuij Statutis continetur. Emolumentorum autem, quæ ex publicatione dictarum ſcripturarum percipientur, duæ partes ſint hæredum, tertia autem diuidatur inter Iudicem auctoritatem, & decretum interponentem, & ſubſcribentem, cui aſſignamus bolenenos quindecim; & Notarium Correctorum, cui applicamus bolenenos ſeptem cum dimidio; & Archiuiſtam, ſeu ſcribentem tranſumptũ cui applicamus bolenenos quindecim; & reſiduum ſit Collegij, quod penes Correctores more ſolito conſeruetur pro Collegij emolumentis, & expenſis, iuxta dicti Collegij ſtatuta. Vbi vero dicto defuncto filius, aut nepos ex filio Notarius vt ſupra ſucceſſerit, fiat Inuentarium vt ſupra, quod in Archiuio conſeruetur: Scripturæ tamen penes ipſum Notarium hæredem relinquantur, qui illa conſeruare teneatur; alias partibus ad omne intereſſe teneatur.

SVMMARIVM Annotæ.

1 *Statutum hoc mutatum eſt per Conſtitutionem Sixti Quinti, & per aliam Pauli V.*

ANNOTATIONES.

1 IMmutata eſt diſpoſitio huius Capituli per Conſtitutionem Sixti V. de erectione Collegij Notariorum Curiæ Capitolinę verſ. ſuccedente verò obitu alicuius ex ſic creatis Notarijs; & per alteram Pauli Quinti de reductione ad perpetuitatem officiorum dictorum Notariorum. *verſic. & inſuper.*

De exemplatione Inſtrumentorum Notariorum defunctorum, vel abſentium.

CAP. XXXVI.

REperta notula, imbreuiatura, ſiue protocollo, is qui tranſumptationem deſiderat, partem de cuius intereſſe principaliter tractatur, ſi ea in Vrbe ſit, more ſolito ſin autem citandus præſens non ſit, vel non ſit certus contradictor, per edictum coram altero ex Collateralibus Curiæ Capitolij, & Correctoribus citari faciet, ibidemque notula, aut protocollo per eum, ad quem pertinet, exhibita, facta per teſtes idoneos recognitione manus, & litteræ, aut ſubſcriptionis eius, qui de tali inſtrumento rogatus dicetur; aut per comparationem litterarum, per præfatos Iudicem, & Correctores tranſumpturi mandetur: cui tranſumpto, & Iudex, & Correctores eorum, propria manu ſe ſubſcribant; hiſque tranſumpto taliter tranſumptato eadem fides adhibeatur, quæ originali ſcripturæ ritè, & rectè recognitæ adhiberetur: Et ſi in notula originali caſſaturæ, cancellaturæ, aut interlineaturæ fuerint; ea omnia, prout iacent in originali, in ipſo tranſumpto per Notarium tranſumptantem notentur; facta de eis in ſua ſubſcriptione mentione ſpeciali: actuſque recognitionis, & tranſumptationis per Notarium Correctorum in ſuo Manuali actorum deſcribantur, & forma prædicta in tranſumptatione non ſeruata, ipſi tranſumpto nulla fides adhibeatur; ſublatis quibuſcumque priuilegijs tranſumptandi, & exemplandi, hactenus quibuſuis perſonis conceſſis. Merces autem erit eadem, quæ pro inſtrumentis Notarijs viuentibus, & publicantibus inſtrumenta debetur: quæ merces diſtribuetur, prout in ſupra proximo Capite eſt diſpoſitum.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Exemplationis forma tradita à Statuto, conuenit diſpoſitioni cap. cum P. Tabellio, de fide inſtrum. & ſeruari debet etiam poſt erectionem Collegij Notariorum. num. 4.*
2 *Exemplatio vt ſit valida, octo requiruntur.*
3 *Et ea omnia implicitè, ac virtualiter habentur in hoc ſtatuto.*
5 *Correctorum, & Proconſulum officia, & antiquum Collegium Curiæ Capitolinæ, ſuppreſſa ſunt per Conſtitutionem Sixti V.*
6 *Exemplationis Inſtrumentorum in Archiuio Capitolino praxis.*
7 *Quæ non ſeruatur in Officijs Notariorum Collegij.*
8 *Notarij hæres vel ſucceſſor habens penes ſe Protocolla defuncti, ſi & ipſe ſit Notarius, non tenetur in exemplatione ad formam d. cap. cum P. Tabellio. & num. 9.*

10 *Be-*

Digitized by Google

10 *Benignior opinio in dubio semper est sequenda.*

11 *Notarij successor, regulariter potest extrahere scripturas sui antecessoris, etiam absque solemnitate: & lite etiam pendente. num.* 12.

13 *Et potest eas publicare absque alia extractione compulsoralium.*

14 *Declara, quod nisi sit successor, non potest alius Notarius hoc facere.*

15 *Notarius an possit pro alio Notario se rogare.*

ANNOTATIONES.

A RETENTA NOTVLA &c. Forma exemplationis, 1 quæ hic traditur, conuenit dispositioni *cap. cum P. Tabellio, de fid. instrum.* & alijs ibidē 2 plenius explicatis per Doct. Licèt verò octo distinctè numerentur ad validam exemplationem requisita, vt per *Conar. pract. quæst. cap.* 21. *nu.* 3. & nouissimè per *Hombem. de art. Notar. lib.* 3. 3 *cap.* 11. *per tot.* Attamen ea omnia implicitè, ac virtualiter habentur in hoc statuto, si eius verba 4 & sensus bene perpendantur, atque eadem forma adhuc seruari debet, etiam post erectionem Collegij Notariorum Vrbis, de qua in Constitutione Sixti Quinti, quoad exemplationem instrumentorum, in Archinio Capitolino, vel alibi, non tamen in officijs Notariorum dicti Collegij existentium, & excepto, vt in ipsa constitutione legitur, quod loco Correctorum deputentur duo dicti Collegij Notarii, vnus de prim, & alter de secundi Collateralium Bancis, qui loco Correctorum dicta transumpta 5 subscribant, quorum quidem Correctorum, & Proconsulum officia, & antiquum dicta Curiæ Collegium, vt ibi habetur, penitus, & omnino per easdem litteras Pontificis supprimitur, & 6 extinguitur. Praxis vero exemplationis Instrumentorum in Archinio Capitolino, vel alibi 7 præterquam in officijs Notariorum dicti Collegij existentium, hodie hæc est; pars, quæ petit exemplum, citat alteram partem de cuius interesse agitur, coram altero ex Collateralibus ad videndum fieri transumptum Instrumenti rogati per N. Notarium sub die tali ex scripturis eiusdem N. Notarii in Archinio existentibus; citatio autē executa reproducitur penes Secretarium eiusdem Collegij, deinde Custos Archinii conficit exemplum, seu transumptum, vt vocat, Instrumenti, cui subscribit Collateralis, coram quo citata fuerat pars vt supra, & subscribit etiā Secretarius ipse Collegij Notariorum, postea verò subscribunt etiam alij Notarij duo Capitolini ad exemplationem similiter deputati attestantes se auscultasse transumptum, quodque illud cum originali concordet, demum etiam subscribit alius Notarius Capitolinus Archinista.

Quò verò ad exemplationem Instrumentorū existentium penes Notarium hæredē, vel successorem, per dictam Constitutionem, quæ quidem in hoc maximè seruatur, aliud non requiritur nisi, quod idem hæres, vel successor parti petenti tradat in publicam formam exemplum Instrumenti. Verba Constitutionis in hac parte hæc sunt: Nec non quæcunque Instrumēta, &c. tam à suis prædecessoribus, quam ab alijs Notarijs confecta, & rogata in eorum, & cuiuslibet ipsorum officio existentia scribere, & authenticare, ac in publicam formam redigere absque alicuius Iudicis, vel Archiuistæ, seu alterius ab eodem Collegio deputati manibus, aliisque solemnitatibus vigore statutorum, seu nouarum reformationum, aut aliis quomodolibet requisitis.

Id ipsum confirmat Constitutio altera Pauli V. reducens ad perpetuitatem officia Notariorum Curiæ Capitolii in fauorem hæredum, & successorum.

Neque hoc à iure communi omnino alienū 8 videtur: siquidem, vbi hæres, vel successor Notarij, sit & ipse Notarius, habeatque penes se protocolla defuncti, non tenetur in exemplatione ad formam *cap. cum P. Tabellio de fid. Instrum. Abb.* ibidem, *num.* 2. & addit *Bart. in l. si quis ex argentarijs* §. 1. *numer.* 3. *ff. de eden.* licet contrarium teneant communiter DD. citati per *Conar. pract. quæst. cap.* 21. *sub num.* 3. quorum opinio in iure satis defenditur, ac probatur, & ideo sequenda esset, nisi aliter per Constitutiones prædictas constitutum foret.

Neque nouum est, quod Notarijs hæredibus 9 defunctorum Notariorum ex peculiari statuto detur facultas exemplandi Instrumenta hæreditaria, & exemplis tribuatur fides, absque solemnitatibus *dicti cap. cum P. Tabellio*, vt de simili statuto existente Perusij *tradit Bald. in auth. si quis in aliquo num.* 11. *C. de eden. Alex. cons.* 106. *num.* 18. *lib.* 6. *Mut. Tusc. pract. conclus. Iur. verb. exemplum scripturæ concl.* 374. *num.* 4. sed quod immo acta extracta per successorem in officio de iure communi probent, quamuis in illis extrahendis non fuerint seruatæ omnes solēnitates aliàs præscriptæ dixit *Rota decis.* 465. *n.* 3. *par.* 1. *diuers. in recent.* ideo hæc opinio videtur sequen- 10 da, cum sit etiam benignior, ad regulam *semper in dubijs ff. de reg. iur.*

Quippè successor Notarij regulariter potest 11 extrahere scripturas sui Antecessoris etiam absque solemnitate *Rot. apud Caualerium decis.* 634. *num.* 1. *apud Greg. XV. decis.* 3. *num.* 1. *& in recent. decis.* 581. *num.* 4. *par.* 2. etiam lite pendente *Rota eadem. apud Caualer. decis.* 649. *num.* 22. *& in recent. decis.* 122. *num.* 3. *par.* 2. Et potest 12 scripturas antecessoris publicare absque alia 13 extractione compulsorialium, & sufficit sola recognitio *Seraph. dec.* 1534. *num.* 4. & terminus prouisionum ab Antecessoribus rogatarum. *Rota decis.* 544. & 702. *par.* 4. *diuers.* Ni- 14 si tamen sit successor, non potest alius Notarius hoc facere, neque acta extrahere *Capyc. dec.* 244. *n.* 2. *par.* 2. *Mantic. decis.* 106. *n.* 9. Neque regulariter potest alius Notarius pro alio 15 se rogare, licet hodie Notarius quilibet de stylo Curiæ in absentia Notarij causæ ad referendum eidem Notario causę de actis iudicialibus admittatur *Rota dec.* 595. *nu.* 2. *par.* 1. *recentior.*

* * *

De Collegio Notariorum, eorundemque Officialium creatione, & auctoritate.

CAP. XXXVII.

IN die celebrationis feſtiuitatis B. Lucæ Euangeliſtæ, conuocato Senatore, Conſeruatoribus, Iudicibus Palatij Capitolij, Doctoribus Vrbis, omnibuſq; Procuratoribus, & Notarijs Vrbis matriculatis, in loco Capituli, qui eſt in clauſtro Monaſterij Beatæ Mariæ de Aracœli, Miſſa ad laudem omnipotentis Dei, & Beati Lucæ Euangeliſtæ celebretur, cum diſtributione cereorum ſingulis prædictis aſſiſtentibus, more ſolito, expenſis Collegij, & vniuerſitatis officij Tabellionatus; qua celebrata per Imbuſſolatores de quadriennio in quadriennium creari ſolitos, Proconſules, Correctores, eorumque Notarij, necnon & Syndici eligantur, qui Proconſules locum, & Tribunal in Curia Capitolij habere poſſint, cum poteſtate mulctandi inobedientes vſque ad ducatos auri vigintiquinque: poſſitque etiam Collegium præfatum ſua condere Statuta poſt Conſeruatorum approbationem, & Senatoris confirmationem valitura.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Feſto die S. Lucæ Collegium Notariorum cum Senatore, & Curia Capitolina conuenient in Eccleſia S. Mariæ de Aracœli, & alia peragentur, prout in Capit.*

ANNOTATIONES.

1 LAudabilis mos adhuc meo tempore retinebatur, dum ipſe Senatoris munere fungerer, vt in die feſto Sancti Lucæ, curante Collegio Notariorum Curiæ Capitolij, iiſque præſentibus, & conuocatis Senatore, Conſeruatoribus, & alijs perſonis hoc cap. nominatis in Eccleſia Beatæ Mariæ de Aracœli celebraretur Miſſa ad Altare maius, haberetur ſermo in honorem eiuſdem Sancti, & diſtribuerentur candelæ cereæ, quibus peractis Notarij omnes Collegij comitabantur Senatorem, & Iudices Capitolij in Ædes Palatij Senatorij, ibique ſiſtebant omnes, & fiebant verba, prout occaſio poſtulabat, de ſpectantibus ad officium ipſorum Notariorum, & Collegij. Reliqua verò de electione Proconſulum, Correctorum, & aliorum abrogata ſunt per Conſtitutionem Sixti V. de erectione noui Collegij Notariorum Curiæ Capitolij.

De Officio Proconſulum, & Correctorum.

CAP. XXXVIII.

OMnis controuerſia, quæ oriri continget tam inter ſe ipſos Notarios, quàm cum aliis, de rebus ad officium, & exercitium Notarij pertinentibus, quæ per præſentia Statuta determinata non fuerint, terminẽtur per Proconſules, & Correctores, cum Senatoris, aut alterius ex Collateralibus interuentu, à quibus, ſeu ab eo quod ab eorum maiori parte, ſeu etiam duobus eorum deciſum fuerit, appellari nullatenus poſsit.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Proconſulum, & Correctorum officium ſublatum eſt per Conſtitutionem Sixti V.*

ANNOTATIONES.

1 ABrogatum eſt omnino ſtatutum hoc loco, per ſuppreſſionem, & extinctionem officij Proconſulum, & Correctorum, de quibus in Conſtitutione Sixti Quinti, vti aliàs ſuperius & præcipuè ad cap. 36. adnotauimus.

De Officio Mandatariorum, eorumque iuramento, & cautione.

CAP. XXXIX.

MAndatarij antequam ad Officij exercitium admittantur, animaduertatur, vt bene *a* legere, & ſcribere littera intelligibili ſciant, ac *b* inrent *c* in manibus Conſeruatorum, ſe eorum officium exercituros bene, legaliter, & bona fide, remotis odio, amore, prece, pretio, & timore. Quod iuramentum in libris Cameræ deſcribatur; & nihilominus teneantur *d* fideiuſſoriam cautionem penes acta Senatoris præſtare vſque ad ſummam Ducatorum auri centum, & aliter officium exercere non poſsint. Qui quidem Mandatarij datas ſibi citationes, intimationes, & monitoria, celeriter, fideliter, & vna die pro alia, per ſe ipſos exequantur, faciendo dilucidam fidem, an perſonaliter, vel domi dimiſſa copia citauerint: & quotics perſonam citandam non repererint, copiam in manibus domeſticorum, & illis non repertis, vno ſaltem adhibito Teſte, in oſtio domus affixam relinquant; in qua expliciné, & littera intelligibili ad minus contineatur, coram quo Iudice, in qua cauſa quis citetur

ad

ad quem actum, pro qua die, & ad cuius inſtantiam; & de forma executionis per ipſum faciat, fidem explicitè faciat in ſubſcriptione; nihilque omnino à citato pro copia recipiant: teneantur quoque ad citati inſtantiâ ſemper, & quandocunque is petierit, de citatione & forma illius fidem facere, oblataſque ſibi citationes cum mercede, nullatenus recipere recuſent. Qui in aliquo ex prædictis deſecerit, poenam aureorum quinque vice qualibet incurrat: ſed ſi dolus intervenerit, poena falſi puniri poſſit, & debeat; & officio priuetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Mandatarij ſcire debent legere, & ſcribere latinè.*
2 *Mandatarij, Curſores, & ſimiles alij Apparitores latinè nuncupantur. Et an credatur eorum relationi, num. 4. 5. 7. & 9.*
3 *Connexa ea cenſentur, quæ ſunt individua, & inſeparabilia.*
6 *Mandatarium, ſiue Nuncium, ſufficit iuraſſe ſemel, cum nempè ad officium admiſſus fuit.*
8 *Nuncio dicenti ſe fuiſſe verberatum à citato, an credatur.*

ANNOTATIONES.

A LEGERE, ET SCRIBERE. Latinè, addit *Reform. Pauli V. Trib. Vrb. tit. de Curſ. & Mand. verſ.* 2. quo quidem titulo, plura alia a Mandatarijs in exercitio officij ſui ſeruanda præſcribuntur, ſed illud maximè curandum eſſet, nempè vt illi pignora ſabbathanda licentantibus publicè exponerent loco certo, & cognito, quo nimirum iuſto pretio diſtrahantur, cum aliàs fraudes in hac materia facilè committantur in grane damnum pauperum debitorum. Poſt hæc ſcripta ſuperuenit edictum S. D. N. Vrbani Papæ Octaui 20. Iulij 1629. Romæ editum de depoſitis, & venditione pignorum faciendis certo loco ad id conſtituto, per quod circa prædicta, ita prouiderur, vt nihil amplius deſiderari poſſit: de modo autem tenendo in citandis iis, qui Romæ habitant, vide *infra cap.* 51. *hoc lib.*

B IVRENT. Iurare enim debent Nuntij ingreſſu ſui officij, aliàs eorum relationi non creditur, prout inferius ad cap. iſtud annotabimus.

C IN MANIBVS CONSERVATORVM. Quia officia Mandatariorũ applicata ſunt Magiſtratui Conſeruatorum Cameræ Vrbis, ita vt pretium eorum ad Conſeruatores ipſos pro tempore ſpectet iuxta vacationes eorundem officiorum, quæ quidem vacabilia ſunt per mortem ea obtinentium. Laborauit quidem Collegium Mandatariorum, cũ ipſe Senator eram, vt à Summo Pontifice impetraret ea heri non vacabilia, exemplo officiorum Tabellionum ipſius Curiæ Capitolij. ſed tum reiecta ſunt petitio iuſtis de cauſis.

D FIDEIVSSORIAM CAVTIONEM PENES ACTA SENATORIS PRAESTARE. Meritò quidem, cum Senator ſupremum locum teneat Curiæ Capitolij, atque idem pro ſuo munere, quantum fieri poteſt, proſpicere debeat indemnitati litigantium ibidem: an verò creditur relationi publici Nuncij, quo nomine veniunt Mãdatarij, Curſores, & ſimiles alij, Apparitores latinè nuncupati, vide *Gabriel. conſ. 4. de cnat. Menoch. de arbitr. Iudic. caſ.* 112. *Aſin. in prax. Iudic. §. 9. cap.* 2. *& ſeq.* qui omnium pleniſſimè materiam iſtam pertractat *Tuſc. practicarum conſ. Iur. verb. Nuncio concl.* 155. Tenent ſane omnes credi debere Nuncio in iis, quæ ad ipſius officium ſpectant, & etiam in connexis; connexa autem ea cenſentur, quæ individua, & inſeparabilia ſunt, *vt per Menoch. d. caſ. num.* 17. *& caſ.* 95. *num.* 1. Vnde creditur Nuncio referenti ſuper bonorum executione, cũ refert mobilia non inuenille, & ob id ad immobilia deuenille iuxta *l. a Diuo Pio §. in venditione ff. de re iud.* ſi enim mandatum eſt Nuncio, vt creditori ſatisfaciat ex bonis debitoris, ſiue mobilibus, ſiue immobilibus, fides adhibenda erit Nuncio referenti ſe mobilia non reperiſſe, quoniam aliàs ad immobilia deuenire non poteſſet *Menoch. d. caſ.* 112. *in fin. Gaill. d. concl. num.* 11. *Aſin. d. §. cap.* 19. *Tuſc. item d. concluſ. ſua num.* 52. *&* 53. Verum concludo ita, quod Nuncio creditur in iis, quæ ad ipſum officium pertinent, declaratur primò, vt procedat vbi Nuncius ſit publicus, & iuratus, ita *not. in gloſ. in cap. cum parati verbo ſuos Nuncios de appell.* & alij *per Aſin. cit. d. §. 9. cap.* 2. *num.* 1. tunc enim maximè præſumitur quis officium ſuum fideliter exercere *cap. ad audientiam de præſcript.* ibi cum iuratus ſit officium ſuum fideliter exequi *cap. ſanctimus* 2. *queſt.* 7. Sufficit autem eum iuraſſe ſemel, nempè quando ad officium admiſſus fuit, prout ita ſolet *Bald. in l. magis puto §. illud ff. de rebus eorum. Aſin. d. cap.* 2. *num.* 3. quod de noſtris Mandatarijs *hoc cap. ſtatutum.* & de iuramento præſtando Curiore ſiue Nuncio de fideliter exercendo officium ſuum, tradit *Mandoſ. ad reg.* 5. *Camell. qu.* 4. *num.* 1. Secundo creditur Nuncio in iis, quæ illi à Iudice committuntur & ab ipſius officio, & facto dependent, videlicet ſe citaſſe, non autem in iis, quæ a facto aliorum procedunt *gloſ. in d. cap. cum parati, Bart. in hoc tamen ad reprimendum verbo per Nuncium num.* 10. *Cor. conſ.* 79. *vbi pro certo. tom.* 2. *lib.* 3. Vnde non creditur Nuncio dicenti, ſe fuiſſe verberatum à citato, in quo quidem Doctores omnes conueniunt; neque creditur ſi retulerit citatum dixiſſe ſe nolle comparere, vti tenentur multi DD. cumulati per *Aſin. dicta cap.* 3. *num.* 6. Contrariam tamen opinionem, amplexi ſunt multi alij ab eodem *Aſin. congeſtis, & communem legiſlatorum dicit Præpoſ. in d. cap. cum parati ſub num.* 44. quam etiam ſecuta eſt *Rota apud Pur. deciſ.* 187. *lib.* 3. ſed procedit opinio negatiua vbi cum dicto Nuncij alia præſumptio non concurrat: altera verò vbi relato Nuncij præſumptione coadiuuetur, vt bene diſtinguunt *Abb. & Franc. ind. cap. cum parati*, quam diſtinctionem ſequi videtur *Præp. ibidem num.* 4. probat *Maſſar. conſ.* 189. *num.* 6. ne pro creditur Nuncio dicenti de mandato Iudicis ſe citaſſe, vt per *Aſin.* & quamplures alios ab eo cumulatos *d. cap.* 2. *per tot. Farinacc. de teſt. quæſt.* 86. *ampl.* 11. *num.* 170. vbi quod non credatur Nuncio dicenti ſe citaſſe de mandato, refert communem eſſe opinionem: de iuſto autem Rotæ

creditur Curſori referenti ſe citaſſe de mandato Iudicis, ſicuti & Notario atteſtanti de ſua deputatione *Caputaq. dec. 245. & 266. par. 2.* Item Curſori referenti ſe tali perſonæ intimaſſe ſequeſtrum, & quod ille reſponderit ſe acceptaſſe, *Put. deciſ. 187. lib. 3. & deciſ. 6. de ſequeſtr.* Cæterum non eſt adhuc omittendum quod vbi cõſtitutum eſt, iuxta prædicta, debere credi Nuntio; nihilominus non excluditur, quin contrarium probari poſſit, ita *Aſin. d. §. 9. cap. 11.* & plurimi alij ibidem relati *Menoch. de præſump. lib. 2. præſumpt. 25. in fin.* nam cum credulitas illa præſumptione ſola Iuris nitatur, admittit vtique contrariam probationem, nempè Nuntium non citaſſe, vt retulit *Menoch. ibidem ex Ang. Imol. & Alex. in l. qui bona §. qui damni ff. de damno infect.* & alij congeſti per *Aſin. & Menoch.*

De Officio Executorum.

CAP. XL.

4 EXecutores Capitolinæ Curiæ caueãt in initio ſui officij pro ſe, & eorum familia Senatoris arbitrio (ita tamen vt per huiuſmodi cautionem Senator à Syndicatu pro illis non eximatur) de officio ſuo fideliter exequendo. Ipſique executiones mandatorum eiſdem per Senatorem, illiuſque Iudices Ciuiles, & Maleficiorum iniunctorum, & commiſſorum celeriter, & diligenter exequantur, & impleãt; infra triduum ciuilia mandata exequi negligentes, pœna aureorum decem mulctentur: nullamque perſonam ſine Iudicis mandato in ſcriptis, & ſigillato grauent, aut capiant, niſi in flagranti crimine repertam; taxam mercedum eorum obſeruent, eadem pœna imminente. Itidem per Vrbem, & extra, die noctuque diſcurrant, portantes arma diligenter perquirant, latrones, diffidatos, homicidas, & alias perſonas infames quærant, perſequantur, & apprehendant; dumque Ius in Curia Capitolij redditur, & Iudices pro Tribunali ſedent, armati, vt decet cum eorum familia aſſiſtant. Quoties vero in præmiſſis, ſeu eorum aliquo contrauenerint, pœnam aureorum decem incurrant: Peregrinis tamen, & præſertim Vltramontanis, tempore Indulgentiarum, & Quadrageſimæ, arma non auferant. Si ſecus fecerint, ſuprafcriptam pœnam incurrant, & nihilominus Syndicatui ſtare tenentur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Executores, & Nuncij, in diſpoſitionibus iuris æquiparantur.*

2 *Executoribus an, & quibus in caſibus credatur.*

ANNOTATIONES.

A EXECVTORES CAPITOLINÆ CVRIÆ. Officium Executorum Curiæ, fuſius adhuc declarat, & proſequitur *Reform. Trib. Vrb. Pauli V. tit. de Barroncellis, & Executoribus*, ideo videnda.

Quo vero ad fidem adhibendam eorum relationi idem dicas, quod de Nuncijs ſuperiori 1 *cap.* annotauimus: cum nimirum iſti, & illi in diſpoſitionibus Iuris æquiparentur, vt intelligi poteſt apud *Maſcard. concl. 189. verbo Birruarij* & apud *Tuſc. concl. 155. verb. Nuntio, & Birruarij num. 1. & 24. & penes Farinacc. de teſtibus quæſt. 56. num 374. & ſeq.* Adde, quod in 2 criminalibus neque credatur Executoribus, vulgò birruarijs appellatis, contra Reum aſſerentibus ſe eum in flagranti crimine deprehendiſſe, niſi tamen in leuibus, in grauibus verò minimè, niſi vbi teſtes alij haberi non potuerint; & hoc quidem caſu nec habebuntur birruarij pro teſtibus integræ fidei, & omni exceptione maioribus, atque etiam non aliter admittendi erunt, quàm cum tortura, vt benè, ac fuſè explicat idem *Farinacc. d. quæſt. 56. num. 378. 379. & 396.*

a De Foro competenti.

CAP. XLI.

b ROmani Ciues, c vel Incolæ laici, non alibi quàm in Curia Capitolij conueniri, poſſint: & ſi alibi conueniantur, & eorum declinatoria non admittatur, poſſint cauſam in vim præſentium Statutorum coram Senatore, vel aliquo ex Collateralibus reaſſumi facere, & inhibitionem etiam ſub pœna obtinere: Niſi coram aliquo Iudice conuenti, d in Iudicem conſenſerint, aut litem conteſtati fuerint; vel alium actum fecerint, qui pro litis conteſtatione habetur: quibus caſibus pœnitere non poſſint; ſed is cognoſcat, in quem eſt conſenſum, vel lis conteſtata, aut pro conteſtata (vt dictum eſt) habetur: e Exceptis Campſoribus, nec non quibuſcumq; Mercatoribus & f Officialibus Romanam Curiam ſequentibus: Oratoribus quoque Principum, & quarumuis Cõmunitatum, eorumque familiaribus. Præterea Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ, Illuſtriſſimorum, ac Reuerendiſſimorum Dominorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ g Cardinalium, & Prælatorum familiaribus, continuis commenſalibus, atque alijs Curialibus Romanam Curiam ſequentibus, & eorum ſimiliter familiaribus: Exceptis quoque cauſis Eccleſiarum, Monaſteriorum, Hoſpitalium, & aliorum Piorum locorum, & vbi de rebus eorum agitur: Nec nõ cauſis, quæ ſummam decem ducatorum auri non excedunt: Item Ciuilibus Fiſcalibus, ſeu Cameralibus, vel quæ in Camera tractari debent, aut ſolent, & Ripalibus: necnon cauſis obligationum in forma Cameræ, & aliarum obligationum executiuarum, in quibus inter Auditorem Cameræ, & Curiã Capitolinam, inter Ciues, & Incolas, iuxta for-

formam Motus proprij fel. rec. Pij Papæ IV. præuentioni ab Actore faciendæ locus ſit: Cauſis quoque mercedum exceptis, in quibus inter omnia Vrbis Tribunalia præuentionis locus exiſtat. In his omnibus vtique caſibus, & perſonis exceptis, reaſſumptiones, & inhibitiones fieri non poſſint; & facto quilibet ſit roboris, vel momenti. Ipſi quoque Romani Ciues, vel Incolæ, ſi aliquem alium Ciuem, vel Incolam (cauſis tamen, & perſonis ſuprà dictis exceptis) alibi quàm in Curia Capitolina, conuenire auſi fuerint, pœnam aureorum quinquaginta irremiſſibiliter exigendam, incurrant; & acta quo ad eorum fauorem attinet, nullam fidē faciant, ſed irrita ſint, & nulla. Inſuper præter cauſas, & perſonas ſupra exceptas, *b* Cōuentus ratione rei Romæ exiſtentis, aut cōtractus Romæ initi, aut delicti inibi perpetrati, forum declinare non poſſit: quauis alia exemptione, vel Priuilegio non obſtante.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Præuentioni locus datur inter Auditorem Camerę, & Curiam Capitolinam, vbi agatur vigore obligationis Cameralis.*
2 *Incolarum nomen iuxta iuris diſpoſitionem intelligi debet.*
3 *Ciues facit origo, manumiſſio, allectio, vel adoptio.*
4 *Ciues ex priuilegio, verè, & propriè ſunt Ciues. Declara, vt num. 6.*
5 *Qualitatem ineſſe naturaliter, aut ex priuilegio, ſunt paria.*
7 *Incolæ in quibus differant à Ciuibus.*
8 *Incola quoad priuilegium Fori venit appellatione Ciuis.*
9 *Incolæ definitio.*
10 *Domicilium quis habere dicitur, vbi larem, rerumque ſuarum ſummam conſtituit.*
11 *Domicilium quot modis quæratur. remiſſiuè.*
12 *Domicilium quem contraxiſſe, quibus coniecturis dignoſci poſſit.*
13 *Habitatio ad effectum contrahendi domicilium, debet eſſe in ciuitate ipſa, vel loco, non autem in villis, & prædijs.*
14 *Habitare an quis poſſit pluribus in locis, & habere plura domicilia.*
15 *Domicilium originis, & domicilium habitationis, in dubio, quodnam præualeat.*
16 *Aduenæ, ſiue forenſes, habentes priuilegium Ciuilitatis, qua habere debeant ad hoc, vt excuſentur à vectigalibus. remiſſiuè.*
17 *Renunciare quilibet poteſt fauori pro ſe introducto. Fallit in Clerico num. 18.*
19 *Campſores ſubiiciuntur Foro Auditoris Camerę.*
20 *Quid autem ſi ſint Ciues Romani, vel ex ijs, qui aliàs Foro Capitolino ſubiiciuntur? num 22. 24. & 26.*
21 *Cauſa naturalis præualet accidentali, vbi ambæ ſimul concurrunt.*
Declara vt num. 25.
23 *Exceptio debet eſſe de regula.*
27 *Lex vna declarat aliam.*
28 *Clauſula generalis non ad omnia præcedentia, ſed ad proximiora refertur.*
29 *Ciues, vel Incolæ Romani habentes quædam officia quæ eos non obligant ad ſequendam Curiam, non ſunt Officiales Romanæ Curiæ.*
30 *Familiares Cardinalium, & Prælatorum, qui dicantur, & num. 31.*
32 *Statuta recipiunt interpretationem à communi vſu loquendi.*
33 *Communis vſus loquendi etiam in Statutis præfertur cuicumque diſpoſitioni legali.*
34 *Voluntatis quæſtio in claris non admittitur.*

ANNOTATIONES.

A CONſtitutio Sixti V. de erectione Collegij
1 Notariorum Curiæ Capitolij expreſsè declarat, inter Auditorem Camerę, & Curiam Capitolinam, vbi agatur vigore obligationis Cameralis, præuentioni locum eſſe iuxta formam huius ſtatuti. ſed, & videtur annotandum quod ad dirimendas controuerſias iuriſdictionis inter Tribunalia Capitolij, & Auditoris Camerę, reformatio Tribunalis Vrbis, Pauli V. ſub Tit. de Auditore Camerę, & eius Tribunali, habet hæc verba. Et quoad præuentionem inter ipſum, loquitur de Tribunali Auditoris Camerę, & Forum Capitolinum de cauſis verten-
2 tibus inter Ciues, & Incolas, ſtatuimus, & declaramus nomen Incolarū iuxta iuris diſpoſitionem eſſe intelligendum, & vbicumque ſuper hoc dubitare contigerit, orta inter Tribunalia differentia, ad Cardinalem Signaturæ Iuſtitiæ pro tempore Præfectum recurri mandamus, qui hunc articulum manu regia ſine ſcriptura, omni, & quacumque appellatione, & recurſu remotis, in quolibet caſu controuerſiæ terminet, & decidat.

Opportuna autem fuit iſta prouiſio, quod ad Præfectum Iuſtitiæ recurratur in huiuſmodi caſibus, quia aliàs antea contentiones iuriſdictionis fiebant magno cum incommodo, ac diſpēdio partium litigantium, nec ſine perturbatione Tribunalium.

B ROMANI CIVES. Ciues quidem facit
3 origo, manumiſſio, allectio, vel adoptio, *text. in l. ciues C. de Incol. lib.* 10. hoc tamen ſtatuto
4 comprehendi videntur etiam Ciues ex priuilegio, hi enim verè, & propriè ſunt Ciues, & omnibus commodis, & fauoribus potiuntur, quibus originarij Ciues *Imol. conſ.* 35. *nu.* 11. *Boer. deciſ.* 260. *num.* 23. vbi dicit quod appellatione Ciuis, comprehenditur Ciuis ex priuilegio factus *Rom. conſ.* 61. *num.* 9. *dixit Rota in Rom. ſeu Caſenaten. hæreditatis coram Rpd. Pirouano* 6. *Nouembris* 1619. *verſ. non obſtat, quod Ciuis ex priuilegio.* confert, quod qualitatem ineſſe naturaliter, aut ex priuilegio paria ſunt *l. cum oratione in princ.* vbi Doctores *ff. de excuſ. tut.* quodque priuilegium idem operetur, ac ipſa natura, & ſtatutum extendatur ad caſum priuilegiarū *Bald. in l. ſiue poſſidetis, nu.* 10. *verſ. contrarium eſt verum C. de prob. Mandoſ. ad reg. Cancell.* 16. *quæſt.* 45. *num.* 2. *cum ſeqq.*
6 Hoc tamen ita declarandum eſt, ſi tales Ciues in Vrbe habitent, & onera ſuſtineant, nam aſſumptus in Ciuem, quando non habitat, nec onera ſuſtinet, in nihilo differt à forenſi, & deſinit eſſe municeps per non habitationem, quā-

uis non desinat esse Ciuis *l. 1. ff. de municip. Rot. cons. 79. num. 30. lib. 3. Rubin. cons. 200. num. 1. vol. 2. Surd. cons. 113. num. 5. vol. 3.* ex quibus consideratis per *Rot. in d. Romana, seu Cesenat. hæreditatis*, concluſum fuit quod ſtatutum Vrbis, infra *cap. 146. lib. 1.* non ſuffragatur Ciuibus Romanis ex priuilegio, qui non habitant, nec onera ſuſtinent in Vrbe.

C VEL INCOLAE. Hi à Ciuibus differunt
7 quoad creationem, vt probatur ex ipſa *l. Ciues de Incol. lib. 10.* ibi; Incolas verò domicilium facit, vbi not: *gloſ.* quod incola ſit ſolo animo, & facto eius, qui acquirit domicilium: at Ciuis ſit, vel ſuo facto tantum, vel alterius, vt in exēplis poſitis ſupra litera B. *verbo Romani Ciues.*

Verùm quoad priuilegium fori hoc ſtatuto Ciues, & incolæ æquiparantur, immo Incola
8 venit appellatione Ciuis *Socin. Iun. conſ. 7. nu-*
9 *mer. 10. in fin. lib. 2.* definitur ideo Incola, vt ille ſit, qui in aliquam Regionem domicilium contulit, ita Pomponius *I. C. in l. pupillus §. Incola ff. de verb. Socin. Iun. d. conſ. 7. num. 5. lib. 2. ſignif.* Domicilium verò haberi non ambigitur,
10 vbi quis larem, rerumque, ac fortunarum ſuarū ſummam conſtituit, vnde rurſus non ſit diſceſſurus, ſi nihil auocet, vnde cum profectus eſt peregrinari videtur; quod ſi rediit peregrinari iam deſtitit. quæ planè verba habentur in ipſa *l. Ciues*, & optimè declarant ad domicilium contrahendum requiri animum, & factum, ſed amplius demonſtrant quale factum eſſe debeat, vnde
11 animus pariter dignoſcatur. cæterum quot modis domicilium quæratur, planè explicat *Rebuff. tract. de domicil. electi. in præf. num. 9. & ſequen. verſ. 2. quot modis, & cætera.* coniecturas verò, & ſigna quamplura minutatim congeſta ad cognoſcendum, an quis contraxerit domicilium in loco certo, ſicque ibi ſit Incola, ponit *Menoch. de arbitr. Iud. caſ. 86. Maſcar. concluſ. 535. verb. Domicilium, Gratian. diſcept. forenſ. tom. 1. cap. 181. Rot. in recent. diu. par. 1. deciſ. 138.* & pleniſſimè examinauit, & declarauit materiam iſtam ad caſum huius noſtri ſtatuti Franciſcus Penia olim Sacræ Rotæ Decanus, vir ſui temporis doctiſſimus, ac integerrimus, in voto ſuo lato die 13. Februar. 1609. quod ad finem huius verb. *vel Incolæ* integrum ſubnectitur *Joſeph Ludouicus deciſ. Perufina 77. nu. 10. & ſeqq. Lucas Petus in prax. lib. primo cap. 6. num. 4. & ſequen.* vie etiam *Rotā in Ariminen. Gabella 19. Aprilis 1627. coram Cardinale Virili*, vbi habebis aliquas notabiles adnotationes in propoſito in-
12 colatus, & inter alia, quod poteſt per Patrem acquiri pro filio infante, & quod non eſt neceſſarium decennium, quando conſtat de voluntate acquirendi incolarum à principio, vel de translatione maioris partis bonorum, & quod, qui vellet dicere non eſſe maiorem partem bonorum, tenetur probare, & quod ſtatutum de forenſi, non comprehendit Incolam, licet non ſit Ciuis, & quod ſufficiat, iſtam qualitatē incolatus adeſſe tempore Actus, & in cogitatione dicatur eſſe prius quam Actus &c. Addē etiam vltra tradita per dictos Doctores, quod
13 habitatio videatur debere eſſe in Ciuitate ipſa, vel loco, non autem in Villis, & prædijs, quia ex hoc dicitur patere quem non contraxiſſe Domicilium *Bald. in l. 1. §. habitaſſe ff. de his qui deiec. vel effuder.* Cæterum durante abſentia à Ciuitate originis ex cauſa permanendi in Villa, dicitur nihilominus interim retenta habitatio in Ciuitate *Bart. in l. 1. §. Permittitur num. 7. ff. de liber. agnoſc. Felin. in cap. quoniam num. 2. de officio ordin. Rota deciſ. 643. par. 1. diuerſ.* Et quo ad habitationem requiritur maior pars anni *Afflict. deciſ. 384. num. 11.* & ibi addit in littera
14 A. *Vrſillus num. 5.* Poteſt autem quis in duobus locis habitare, & habere plura domicilia *Surd. conſ. 456. num. 51. ad fin. Joſeph Ludou. dec. Perufina 85. num. 3.* Tamen hoc ita intelligendum videtur, quando vtrobique ita ſe quis inſtruxit, vt non ideo minus apud alterum ſe locaſſe videatur *l. aſſumpto §. 1. verſ. precedentibus ff. ad municipal. l. eius 27. §. fin. ff. eod. & facit cap. cum quis §. 1. de ſepult. in 6. Lap. alleg. 99. nu. 2. verſ. hinc eſt.* verūm quòd principalius domicilium ſit habendum in conſideratione, facit *Cagnol. in*
15 *l. exigere num. 19. ff. de Iudic.* & in dubio inter domicilium originis, & habitationis, tunc præualere videtur domicilium poſterius, quando domicilium originis retinetur quoad honores tantum, ſecus, quando in eo etiam habitatur; quia hoc caſu, ex quo concurrunt duo vincula habitationis, & originis, illud videtur attendendum, non aliud, quamuis frequentius, vt poſt *Alciat. conſ. 3. num. 11. & ſeq. tom. 1. lib. 2.* alias *conſ. 55. num. 13. ad fin. de dignit. Barboſ. in l. hæres abſen. §. fin. num. 62. verſ. Pro concordia ff. de Iudic.* & de eo, qui poſſideret communiter cum fratribus domum hæreditariam paternam in loco originis, vbi etiam adierit hæreditatem paternam, &c. quod non dicatur habuiſſe animum contrahendi domicilium in alio loco deliberatum, & fixum, prout requiritur, dicit *Rota in Collen. Hæreditatis 10. Iunij 1616. coram Buratto.* Quæ verò requirantur, vt aduenæ ſine forenſes habentes priuilegium ciuilitatis, atque mercatores, & alij aduenæ intelligantur Ciues Romani ad effectum habēdæ excuſationis à vexigalibus ſeu gabellis, vide infra *lib. 3. ſtat. cap. 57.* quod quidem Capitulum, dum declarat illos mercatores, & aduenas, intelligit Ciues Romanos, qui habent in Vrbe maiorem fortunarum ſuarum partem, & in ea continuò habitant cum familia, diſponit tantum ad effectum, vt aduenæ poſſint gaudere priuilegijs Ciuium Romanorum quoad immunitatem, non autem quoad effectum recedendi à diffinitione iuris communis circa Incolas *Rota coram Cardinale Lancellotto in Ciuitatis Caſtelli ſupplementi leyſimæ 14. Nouembris 1603. & coram Comitulo in Romana ſocietatis Aromatariæ 1. Iunij 1509.*

vbi dictum fuit in hunc ſenſum accipiendum eſſe *Caputque par. 2. deciſ.*

80.

VOTVM

R. P. D. Pęniæ Rotæ Decani.

Ven. 13. Febr. 1609.

SVMMARIVM Auctor.

1 *Incola quis dicatur, & num. 2. 3. & 12.*
4 *Incola, & Aduęna diſcrimen, & num. 5.*
6 *Incolatus quot modis contrahatur, & num. 7. 8. 9. 10. & 18.*
11 *In dubio pronunciatur pro Incolatu.*
13 *Incolatus probatur propria, & directa voluntate.*
14 *Coniecturæ, quibus probatur Incolatus, quando Incola non declaravit voluntatem ſuam, & nu. 15. 16. 17.*
19 *Roma, cum ſit patria communis, eius Incolatus facilius acquiritur, & num. 25.*
20 *Incola appellatione quid intelligatur ſtatutum lib. 1. cap. 51. & num. 24.*
21 *Statuentes ſi indiſtinctè loquantur, ſtatutum etiam indiſtinctè intelligendum eſt.*
22 *Argumentum ab aquiparatis valet.*
23 *Exceptio firmat regulam generalem in contrarium.*
26 *Exceptio qualibet præſuppoſit comprehenſionem.*

AGitur de intellectu noui ſtatuti Romani *lib. 1. cap. 41.* quo cauetur Romanos Ciues, vel Incolas laicos non alibi, quàm in Curia Capitolina conueniri poſſe.

Et quoniam de Ciuibus non eſt controuerſia nam Ciues facit origo manumiſſio, allectio, & adoptio *l. Ciues C. de Incol. lib. 10.* ſed de Incolis meritò dubitatur, cum multis modis Incolatus contrahatur, & effectus eſt notabilis propter Iuriſdictionem, quia veros Incolas laicos iudicabit Curia Capitolina, cæteros alij Iudices. Ideo de hoc eſt pauló diligentius agendum, qua in re apertioris doctrinæ gratia aliquot occurrunt inſpectiones breuiter, & dilucidè perſtringendæ.

Prima. Quis dicatur Incola, & in quo differat ab Aduena,

Secunda. Quot modis contrahatur Incolatus.

Tertia. Quomodo Incolatus probetur.

Quarta. De quibus Incolis intelligat ſtatutum.

Quinta in diluendis oppoſitionibus verſabitur.

Primam Inſpectionem propoſuit, & declaratuit *Pomponius in libro ſingulari Enchiridij*, cuius ſententiam retulerunt pandectarum Architecti in *l. pupillos 239. de verb. ſignif.* qui dixit. Incola
1 eſt qui in aliqua regione domicilium ſuum contulit, quem Græci παροικον appellant. Hæc ille. *Andreas Alciatus lib. 2. Parergon. cap. 7.* poſt quam à Pyrrhi Anglebermæi ſententia diſceſſiſſet, concludit his verbis. Igitur ſciendum in Iure noſtro non ſimpliciter alienigenas habi-
2 tatores, ſed eos qui domicilium, ſedemque rerum ſuarum animo permanendi fixerint, quos Iureconſultus peritus dixit: ἐποικον pro domicilio accipiens, quod ab eis translatum ſit. Hæc Alciatus; hinc idem auctoritate illius legis, & *primæ C. de mancip. d. l. Ciues C de Incol. lib. 10.*
3 & communiter dixerunt Doctores Incolam eſſe qui aliunde venit ad habitãdum animo ibi permanendi, & domicilium conſtituendi *gloſ. in d. l. 1. C. de mancip. & in l. Ciues C. de Incol. lib. 10. Bertran. conſ. 75. lib. 2. num. 17. Cuiac. in commentarijs lib. 10. Codicis tit. 39. Conar. in pract. qu. cap. 37. num. 1. Cephal. conſ. 451. Honded. conſ. 1. lib. 1. num. 17. Rom. conſ. 112. nu. 11. lib. 1. gloſſ. in cap. ſignificant de parochis, & in cap. cum nullus de temp. ordinat. lib. 6. Matth. de Affliſ. deciſ. 383. num. 5. late Abb. conſ. 100. incip.* videtur primo dicendum *lib. 2.* & alij, quos recenſent Doctores qui ordine Alphabetico Iuris tractatus compilauerunt.

Ex hac poſitione paret diſcrimen inter Incolam, & Aduenam, quem *Pomp. in d. l. pupillus* dixit à Græcis vocari παροικον, ideſt Colonum, qui licet priores ædes deſeruerit, non tamen domicilium conſtituerit vt cenſuit idem *Alciat. lib. 2. Parergon. cap. 7.* affirmans, eum dici Aduenam, qui domicilium non contraxit, licet pauló poſt ex interpretatione verborum Græcorum aliud indicare videatur, & affirmare à παροικον Incolarum appellatione contineri, quod verum erit ſi in Coloniam miſſi domicilium conſtituerint, vt pauló poſt dicetur.

Hanc differẽtiam in noſtris ſtatutis ideſt Populi Romani agnouerunt, & conſtituerunt ſtatuentes *lib. 3. cap. 57.* vbi Aduenam, ſiue forenſem noluerunt haberi, vel reputari pro Ciue, vt
5 haberet priuilegium Ciuilitatis, ad hoc vt Ciuium Romanorum priuilegio quoad Gabellam Dohanæ pecudum, vti frui poſſit, niſi habeat Domum in Vrbe, & Vineam prope Romã infra quinque milliaria, & habitet per tres partes anni in Vrbe cum ſua familia, quod priuilegium patenter loquitur de Aduena donato Ciuilitate per priuilegium, & ſic nullam habet communionem cum priuilegio, de cuius intellectu agitur, vt minus verè arbitrantur informantes pro Collegio Notariorum A. C.

In ſecunda inſpectione quæritur, quomodo contrahatur Incolatus. quæ Inſpectio, quia non poteſt vnica regula terminari, propterea iuxta receptas Doctorum traditiones, & præſertim decisiones Rot. quibus dubia occurrentia ſæpe fuerunt deciſa, controuerſia explicabitur,

6 Sit ergo prima regula. Incolatus contrahitur per domicilium, & Incolas domicilium facit. Hanc regulam firmat in terminis *tex. in d. l. Ciues C. de Incol. lib. 10. & ibi gloſ. Bart. & communiter Doctores*, vbi Diocletianus, & Maximianus regulam declarantes addiderunt hæc verba, Et in eodem loco ſingulos habere domicilium non ambigitur vbi quis larem, rerumq; ac fortunarum ſuarum ſummam conſtituit, vnde rurſus nõ ſit diſceſſurus, ſi nihil auocet. Eamdem regulam conſtituerunt vbique *DD. gloſſ. vero ibi*, in verbo ſummam, affirmat alterum ſufficere ad conſtituendum Incolam, videlicet vel larem conſtituere, ideſt animum perpetuò habitandi habere, vel ſummam rerum, ideſt, maximam partem ſuarum facultatum dummodo plus alibi non habeat, quod adhuc apertiùs

ex infrascriptis regulis explicabitur.

7 Secunda regula est, Incolatus contrahitur per decem annorum habitationem in aliquo loco. Haec regula constituitur *in l. 2. C. de Incolis lib.* 10. quia ex diuturna habitatione sibi sedem constituerint, vbi recte affirmant id praesumi *DD. cum glos. in verbo constituerint*, ex tranicursione decennij, *l. cum de in rem verso ff. de vsur. l. si filium de pet. hared.* eandem reg. *sape Rota firmauit, & signanter in una Mediolanen. Repetitionum die* 1. *Iunij* 1557. *coram Accorambono*, quam refert *Verall. decis.* 80. *incip. Incolatus par.* 2. vbi concludit Incolatum de Iure communi in Vrbe contrahi per habitationem decem annorum; & allegat duo statuta Vrbis, quae tunc vigebant vnum *lib.* 1. *cap.* 17. incip. illa fauentes, titulo de Ciuibus intelligendis pro Romanis *& lib.* 3. *cap.* 250. *incip.* Item statuimus tit. de forensibus habendis pro Ciuibus, vbi constituitur illum forensem habendum pro Ciue, & priuilegio Romanorum gaudere, qui habet domum, & vineam in Vrbe. Caeterum animaduertendum est in his duobus statutis nihil dici de habitatione per decem annos, licet de Iure communi eandem reg. *Verall. ex sententia Rotae* firmauerit.

8 Et propterea ponitur tertia regula, quod cũ quis in aliquem locum, siue Ciuitatem transmigrauerit, & illuc domicilium transtulit. & lares fixit eo animo, vt ibi perpetuò vitam ageret, etiam non cursis decem annis, efficitur Incola, si eò secum bona mobilia transtulit, aut agrum emit, seu domum, vel conduxit, & habitare coepit. Tunc enim sufficit, licet maiorem partem bonorum alibi habeat, nam declarato animo cum isto facto subsecuto contrahitur Incolatus. Haec regula cum *gloss. in d. l. Ciues C. de Incol. lib.* 10. *& Rot. apud Cantucciũ in una Legionen. Capellaniae die* 9. *Iunij* 1581. *habetur* 2. *par. diuer. dec.* 150. *num.* 7. *&* 8. vbi Rota affirmauit, quod praeter declarationem animi requiritur etiam aliquis actus declaratiuus domicilij, videlicet, quod Aduena emerit, vel conduxerit domum, eandem regulam allerunt, & confirmant *Marian. Socin. in cap. licet ratione de foro competen. nu.* 24. *&* 25. *vers. circa secundum modum, & Io. Pet. Surd. cons.* 346. *incip. omisso articulo. num.* 3. *vers.* 2 *dicitur &* 4. & in Vrbe Romana secundùm statuta antiqua super allegata, res videbatur olim clara, dum constitutum fuerat illum forensem haberi pro Ciue, qui haberet domum in Vrbe, & vineam prope Romam per tria milliaria.

Pro declaratione, siue ampliatione istarum regularum animaduertendum censeo, quod Rota *in una Romana officij scriptoriae die* 21. *Iunij* 1591. *coram D. Comitulo* nunc Episc. Perus. censuit, quandoque dici contrahi Incolatum
9 etiam ex sola decennali habitatione absque alia animi declaratione, Ius enim interpretatur domicilium fuisse acquisitum, nisi aliunde animus excludatur *d. l. Ciues C. de Incol. lib.* 10. *Bald. cons.* 53. *lib.* 1. *Paris. cons.* 12. *num.* 14. *&* 20. *lib.* 3.

10 Quarta regula est, Incolatum contrahi per allectionem, siue adscriptionem, vt cum quis petit à Magistratibus illius loci, vel Ciuitatis, vt in Incolam recipiatur; nam si recipitur, & cum bonis mobilibus, & cum sua familia inhabitet, & praesertim cum domo aperta, tunc etiã sine tranicursione decem annorum contrahitur Incolatus *l.* 1. *vbi Bart. num.* 16. *& l. assumptio* §. *Iurisprudentibus* vbi idem *Bart. num.* 2. *ff. ad municip. Baldus in rubr. C. ff. vbi cogn. Iudex. Rebuff. in d. l. pupillus* §. *Incola ff. de verb. signif.* & sic causa discussa firmauit *Rota in causa Granaten. Capellaniae die* 1. *Decembris* 1606. *coram D. Marquemontio.*

11 Quinta regula est, in dubio pro Incolatu pronunciandum est *Bart. in l. lex Cornelia* §. *si tamen num.* 1. *vers. veniò ff. de Iniur. Ioan. Andr. & Bellamer. in proemio Gregoriano, & in cap. quod Clericis de for. comp.* quos refert, & sequitur *Abb. d. cons.* 100. *in princ.* licet ipse postea in illo casu ex certis argumentis arbitretur non fuisse contractum Incolatum ab eo qui conductus, vt medicinam profiteretur Senas se contulerat, & ibi etiam vxorem duxerat.

12 Vltima regula desumitur ex *d. l. pupillus* §. *Incola vers. nec tamen ff. de verb. signif.* vt ille sit Incola, qui non solùm moratur in oppido, sed etiam in finibus oppidi, vel Ciuitatis, vbi fic agrum habeat, & in eo quasi in domicilio se recipiat. id quod *Pomp.* his verbis expressit; Nec tantum hi, qui in oppido morantur, Incolae sũt sed etiam qui alicuius oppidi finibus ita agrum habent, vt in eo se quasi in aliquam sedem recipiant.

In tertia Inspectione petitur, quando in dubio probetur Incolatus; & breuiter dicitur bifariam potissimum probari, videlicet propria, & directa voluntate: secundo, facto ipsius acquirentis ita *Marian. Socin. in cap. fin. de for. comp. num.* 24. *&* 25. *& seq.* quem refert & sequitur *Menoch. de arbitr. Iud. lib.* 2. *cent.* 1. *casu* 86. qui alios allegant.

13 Prima ergo directa voluntate probatur Incolatus, quando quis coram Iudice, seu Magistratu eius loci, ad quem transtulit domicilium, vel coram testibus declarauit, & protestatus fuit se esse velle Incolam talis loci, & talem se nominauit, & pro tali receptus fuit, & aliquam partem bonorum mobilium eò transtulit, sic *Rota in d. causa Granaten. coram D. Marquemontio.* Quoniam verò sepe homines qui Incolae fieri volunt alicuius loci, praedictis modis non declarant suam voluntatem, neque asserunt se velle contrahere Incolatum; propterea tunc succedunt coniecturae ex actibus positiuis petitae.

14 Prima ergo, & potissima est coniectura, si quis ad locum vbi praetendit contrahere domicilium, secum adduxit maiorem partem bonorum *gloss. in d. l. Ciues in verb. summam C. de Incol. lib.* 10. *vers. vel summam rerum. Bart. in l. de Iure num.* 2. *ff. ad municip. Ruin. cons.* 61. *nu.* 22. *lib.* 5. *Bald. cons.* 393. *lib.* 1. *Menoch de arbitr. d. cas.* 88. *num.* 17. *vers. quartus casus*, vbi affirmat Aduenam, qui nunquam declarauit se velle perpetuò in loco esse, transtulisset tamen maiorem partem bonorum, ex eo solo censeri contrahere domicilium, ita *Bart. in l. de Iure num.* 2. *ff. ad municip. Ang. cons.* 27. *Felin. in cap. dilectus in l.* 2. *num.* 12. *de descript.* & alij, quos refert & sequitur *Tiraq. de retract.* §. 36. *gloss.* 3. *num.* 3.

15 Secunda coniectura vrgens est, si familiam quo-

quoque tranſtulit *Alciat. in l. deteſtatio §. vnicus ff. de verb. ſign.* & maximè ſi ſimul cum translatione in loco, vnde diſceſſit, diſtraxit aliqua bona propria.

16 Tertia coniectura iudicio meo vrgens quoque putatur, ſi in loco, ad quem ſe contulit duxerit vxorem *Alciat. reſponſ. 719. nu. 5.* vbi magnam putat coniecturam ad demonſtrandum in illo loco fuiſſe contractum domicilium *Dec. conſ. 284. num. 21. verſ. poſtea matrimonium, Menoch. conſ. 692. d. caſ. 86. num. 28. verſ. accedat etiam*, vbi impugnat *Alciati* opinionem, qui alibi aliter ſenſerat.

Non obſtat *Panorm. conſ. 100. lib. 2.* vbi ex hac coniectura traductionis vxoris non putauit contrahi domicilium: quia in eo caſu, vbi alia concurrebant in contrarium, fortaſſis benè dixit in eo: quia venerat Senas conductus, vt profiteretur medicinam.

17 Quarta coniectura ex facto poſitiuo deducta petitur, ex eo quod alienigena, ſiue aduena Hiſpanus, Gallus, vel Germanus, vel alterius Nationis, familiam ſuam aluit in Vrbe, & negociando vitam tranſegit, & poſſeſſiones, & domos emit in ea, nam tali caſu Incola cenſendus eſt. ita cenſuit *Surd. conſ. 174. num. 10. verſ. & ibi domum. Boer. deciſ. 200. num. 9.* cum alijs allegatis per *D. Virilem*, & tenuit in terminis *Rota in cauſa Romana officij ſcripturæ, coram D. Comitulo ſupra allegato, verſic. & iſte Antonius, & Claudius*.

18 Demum Incolatus contrahitur per Inris diſpoſitionem *l. ſtatutum, & l. priuilegio*, vbi notat *Bald. C. de Incol. lib. 10.*

Item per priuilegium Principis.

Item per adeptionem dignitatis in loco, quæ non niſi à Ciuibus obtineri ſolet *l. 1. ff. ad municip.* vbi *Bart. in d.l. 1. & in l. fin. §. fin. ff. ad municip. Lap. in cap. 2. de offic. deleg. lib 6.*

Item per alios modos, quos latè recenſet *Marian. Socin. in d. cap. fin. de for. comp. num. 27. & multis ſeqq.*

19 Cum verò Roma patria ſit communis *l. Roma ff. ad municip.* & varia ſint exercitia, quibus homines aduenæ vitam ducere poſſunt commodiùs, quam in paruis oppidulis, vbi ſæpe nati ſunt, facilius acquiritur incolatus. ſic in terminis cenſuit *Rota in d. cauſa Romana officij Scripturæ die 21. Iunij 1591. coram D. Comitulo, nunc Epiſcopo Peruſino*.

Supereſt vltima inſpectio, cuius gratia præcedentes diſputatæ ſunt: Quid appellatione Incolæ intellexerit ſtatutum *lib. 1. cap. 41.* & breuiter reſpondeo, quod cum huiuſmodi ſtatutū
20 correxerit antiquum *lib. 3. cap. 250.* ad incolatum duo requiſita poſtulabantur, videlicet Domus in Vrbe, & Vinea prope Romam per tria milliaria, & indiſtinctè videtur intelligendum, vt ſupra recenſuimus vſque ad quartam coniecturam incluſiuè, nam de alijs maior eſt dubitatio.

Primo, ſi enim duo requiſita veteris ſtatuti in noua compilatione ſtatuentes poſtulauerunt, vel id expreſſiſſent, vel ad illud expreſſam relationem habuiſſent.

21 Secundo, quia cum ſtatuentes indiſtinctè locuti fuerunt, ſtatutum indiſtinctè intelligendū eſt, *l. 1. §. generalem ff. de leg. præſt. l. quique*, §. *prater ff. de in iuſ. vocan. l. item apud Labeonē*, §. *generaliter ff. de Iniur.*

Tertio, quia in eodem ſtatuto Ciues vel Incolæ ſæpè repetiti videntur æquiparari, vnde ratione æquiparationis, quod dicitur de Ciuibus reſpectu fori, intelligendum quoque eſt de
22 Incolis, cum valeat argumentum ab æquiparatis.

Quarto, cum à regula generali poſita in principio ſtatuti excipiantur campſores, mercatores, & officiales Romanam Curiam ſequentes, & oratores Principum, & quarumuis Communitatum, earumque familiares, & Sanctiſſimi Papæ, & DD. Cardinalium, & Prælatorum familiares continui Commenſales, & alij Curiales Romanam Curiam ſequentes, & eorum fami-
23 liares; procul dubio iſta exceptio firmat regulam generalem in contrarium, vt ſunt iura vulgaria.

24 Ex prædictis cenſeo, appellatione Incolarum in hoc ſtatuto intelligendos Incolas, qui ſupradictis modis explicatis vſque ad quartam coniecturam incluſiuè in Vrbe Incolatum contraxerunt.

His ita conſtitutis poſtrema ſuccedit inſpectio: in qua reſpondendum eſt quibuſdam oppoſitionibus, quę exaduerſo fiunt: & primo quatenus vnus ex informantibus pro collegio Notariorum A. C. in reſponſione Iuris *verſ. ſtante hoc fundamento* conſtituitur, quod verbum Incola, de quo in ſtatuto nouo, non ſit intelligendum generaliter, & abſolutè, prout acquiritur Incolatus de iure communi, ſed de Incolatu, ex quo acquiritur ciuilitas, aperte videtur petere principium, quia cum ſit id de quo potiſſimum diſputatur, non poteſt conſtitui pro certo, & ſtabili fundamento. Imo veriùs quiſpiam diceret, quod cum ſtatuentes de Ciue, vel Incola generalem regulam conſtituerint, & deinde particulares exceptiones in eodem ſtatuto inſeruerint, Regula generalis nullo pacto poteſt ad terminos ſtatutorum reſtringi: præſertim cum ſtatuentes proceſſerint ſtatuta antiqua corrigēdo, & nouum conſtituendo: & ad excludendam hanc conſulentis conſiderationem, conferunt omnia, quæ paulò ante docuimus in quarta inſpectione, quæ difficulter conuelli poſſunt.

Rurſus dum ex aduerſo dicitur ab eodem Informante, exceptionem de ſequentibus Romanam Curiam capere omnes, qui ſunt de iuriſdictione Curiæ iuxta *conſ. Oldrad. 21. num. 5.* ita vt etiam originarius Vrbis, ex qualitate Curialitatis potius videretur Curialis Romanam Curiam ſequens, quam Ciuis originarius, quia iſta qualitas eſt tantæ potentiæ, vt præponderet qualitati originis ex *Anch. in cap præſenti notab. 5. de præben. lib. 6. & ex Rot. in cauſa Rom. Beneficiatus S. Petri die 27. Ianuarii 1593. coram D. Cardinale Blancheto tunc Rotæ Auditore*, non ſubſiſtit ex multis.

Primo, quia ſi iſti interpretationi locus foret, inanis, & vacua redderetur diſpoſitio ſtatuti, & omnis Incolatus penitus euaneſceret, cum generaliter, & latè loquendo, omnis non Ciuis Romanus Curiam ſequens dici poſſet: mens autem ſtatuentium aperta fuit, non fictam, & com-

mentitiam legem, sed veram, & subsistentem fore ita, vt Incolæ Vrbis sicut Romani Ciues Fori Capitolini iurisdictionem sortirentur.

Secundo, istam interpretationē sustulit apertè *Rota in supe allegata causa Romana officij Scriptoriæ*, vbi cum contra quendam Gallum Vrbis Incolam opponeretur declinatoria fori, ex eo, quod sollicitauerat expeditiones beneficiorum, & esset officialis, vt propterea de eo iudicandū foret, tanquam de sequente Romanam Curiam, qui non habet animum Romæ contrahendi domicilium, iuxta id, quod de Aduocato sequente Curiam Maceratensem consuluit *Paris. consil.* 53. *num.* 39. *lib.* 3. *Rota respondit*, non repugnare Incolam esse officialem & vacare negocijs Curiæ, vt patet inquit in eisdem statutis Vrbis *lib.* 1. *cap.* 41. in casu autem Parisij deficiebant signa, & argumenta, ex quibus colligeretur animus Aduocari in Ciuitate Maceratensi perpetuò permanendi: cum verò aliundè suppetunt talia signa, & argumenta, qualia recensuimus in coniecturis paulò antea relatis, pro Incolatu pronunciandum est, & maximè in Vrbe
25 vbi non est absonum considerare, quod facilius præsumitur contrahi domicilium, & incolatum, quia est communis Patria *l. Roma ff. ad municip.* quam in Ciuitatibus inferioribus. Hæc ferè *Rota in præcitata decisione* Vnde facilè dissoluuntur omnia, quæ exaduerso repræsentantur, & præsertim illud, quod ex Reuerendissimo refert idem consulens dicens, quod in Vrbe Roma non ampliantur regulæ Iuris communis ad effectum, nisi duo copulatiuè concurrant, primò videlicet signa animi non acquirendi Incolatum: secundo, quod sint talia, quæ includant Curialitatem. Hoc enim postremum falsum est, cum Rota, re maturè discussa in præcitata decisione dixerit Incolam esse officialem, & vacare negocijs Curiæ.

Postremò non obstat, quod officiales Romanam Curiam sequentes non sint adscripti Curiæ Capitolinæ, sicut Ciues Romani, & Incolæ laici, qui alibi quam in dicta Curia conueniri non possunt vigore huius statuti, *lib.* 1. *cap.* 41. Quia *Rot. in predicta decisione* cōsultò huic obiectioni respondendo pronunciauit in hæc verba, Retorquetur argumentū: siquidem nisi exciperentur nominatim officiales Romanam Curiā sequentes ab obligatione fori Capitolini in eodem *cap.* 41. & in litteris, & Tribunali procul
26 dubio comprehenderentur in regula, quia omnis exceptio præsupponit comprehensionem *l.* 1 §. *excipiuntur ff. de feriis. Ifern. in cap.* 1. *num.* 5. *qui succed. in feud.* ergo prædicta exceptio statuti in casu limitato ad obligationem fori, non est trahenda ad statutum disponens circa appellationes, sed vtrumque cum suis exceptionibus seruandum est in suo casu *Gemin. in cap.* 1. *n.* 14. *de iur. iur. Dec. in l. pacta nouissima num.* 5. *C. de pactis, &c.*

D In Iudicio consenserint. Debet autem hoc
27 eis licere, quia hoc priuilegium est personale, & stat Iuris regula, quod quilibet potest renuntiare fauori pro se introducto, & in specie priuilegio fori. *l. si quis in conscribendo C. de Episc. & Cler. l pen. C. de pact.* quod tamē Clericis minimè
28 licet *c. diligenti de for. comp.* quia vt in eodem tex. legitur, beneficium fori Clericis concessum non est personale, cui renuntiari valeat, sed potius toti Collegio Ecclesiastico publicè est indultum, cui priuatorum pactio derogare non potest.

E Exceptis Campsoribvs. Isti, cum alijs nomi-
29 natis in hac clausula, subijciuntur foro Auditoris Cameræ in litteris facultatum eius *num.* 6. *quas posuit Salust. Tib. ad fin. sua prax.* Sed quid
30 si ijdem Campsores, & alij subiecti foro Auditoris Cameræ sint etiam Ciues Romani, vel ex alijs, qui alias foro Capitolino subijciuntur? Et videretur respondendum eos ipsi foro Capito-
31 lino adhuc subesse, quia naturalis causa præualet accidentali, vbi ambæ simul concurrunt, *l. si quis postbumus, &* ibi *Bart. in princ. ff. de lib. & postbum. Bart. in l. fin. ff. de offic. proconsul. Marcos. ad reg. Cancell.* 20. *ca.* 4. *nu.* 3.

32 Contrarium tamen probari videtur ex ipso statuto, quia cum excipiat à Ciuibus Romanis, vel Incolis Campsores, mercatores, &c. vtique habet istos exceptos etiam pro ciuibus, vel Incolis, & nihilominus ipsos excludit, nam exceptio debet esse de regula in *rub. de reg. Iur. lib.* 6. vbi *Dyn. & Bart. in l. si cum §. qui iniuriarum ff. si*
33 *quis caut. num.* 6. aliàs non esset exceptio: & sicuti species detrahitur ex genere, ita exceptio ex regula, sicque sub illa continetur, tanquam pars sub toto, per *Bart.* ibidem, & per *Everard. in Cent. sua loco ab except. ad reg. num.* 9. Verùm exceptio vitiat regulam in casibus exceptis *l.* 1. *ff. de reg. iur.* cum ibi *not. i. in his, l. quod verò & l. Ius singulare ff. de leg. Euer. d. loc. num.* 1. Ex
34 quibus concluditur statutum nostrum disponere, quod licet Campsores, mercatores, & alij in exceptione expressi, sint Ciues, vel Incolæ; nihilominus sub eo non comprehendantur, sed ab eodem hoc loco excludantur; Illud verò dictū quod causa naturalis præualet accidentali, lo-
35 cum haberet, vbi essemus in dubio, in claris autē omnis cessat dubitatio, *leg. ille. aut ille ff. de leg.* 3. *l. continuus* §. *cum ita ff. de verb. oblig.*

Verùm re ista melius considerata post hæc
36 scripta in eam venimus sententiam, vt arbitremur clausulam illam, exceptis Campsoribus &c. referri ad verbum Incolæ dumtaxat, non etiam ad verbum Ciues, ita vt sit sensus, quod Campsores &c. licet sint etiam Incolæ Vrbis, alibi quam in foro Capitolino conueniri possint, nō etiam si Campsores &c. sint Ciues Romani, hos namque foro Capitolino subesse planè consonum esse videtur rationi, atque ita distinguit Constitutio Iulij Papæ Secundi 28. *in Bullar. nouo Declaratio Iurisdictionis &c.* §. 2. vbi ab Incolis, qui planè generaliter foro Capitolino subijciuntur, Campsores excipiuntur; quinimmo & declaratur, quod officiales Romanæ Curiæ, etiam in exceptione, cum Campsoribus expressè comprehenduntur, si Romani sint, non excipiantur, vt in illis verbis parenthesis, & exceptionis dummodo Romani non existant; ac deinde subijcitur, quod Ciues omnes sæculares in Curia Capitolij conueniantur: ita statutum nostrum à constitutione præfata planè recipit
37 declarationem, sicuti non est nouum, quod lex vna declaret aliam *l. non est nouum* 26. *cum duabus seqq. ff. de legi*; ea fieri debet interpretatio,

vt

vt iura iuribus concordentur *cap. cum expedias 29. de elect. in 6. cap. 1. de nou. oper. nunc.* atque retento hoc intellectu, verba illa statuti nostri, exceptis Campsoribus, referenda erunt ad ver-
28 bum Incolæ, dumtaxat, tanquam proximius, prout iure dicitur de clausula generali, quæ non ad omnia præcedentia, sed ad proximiora refertur, vt euitetur contrarietas *Gabriel. cum pluribus citatis concluſ. 9. de clauſ. num. 9.* vel vbi est diuersa ratio inter proximiora, & alia præcedentia, idem *Gabriel. eadem concl. num. 3.* vel vbi verba congruè referri non possunt ad omnia præcedentia, sicut ad proxima tantum, ibi *Gabriel. eadem concl. num* 16. quæ quidem limitationes omnes casui nostro rectè conueniunt, vt ex prædictis apparet, atque ita statutum nostrum intellexit *Luc. Pat. lib. 1. cap. 6. verſic. ex his Incolis excipiuntur. & Scacc. lib. 1. de Iudic. 34. num. 2. verſ. Vnde poſtquam*.

F Officialibvs Romanam Cvriam sequentibvs. Hisce non debent adnumerari Ciues, vel Incolæ habentes quædam officia, quæ eos non
29 obligant ad sequendam Curiam, veluti milites Sancti Petri, Sancti Pauli, de Lilio, Lauretani, & similes officiales alioqui ferè eluſoria redderetur dispositio statuti nostri, sicuti *Rota censuit in Romana officii scriptoriæ coram Comitulo* 21. *Iun.* 1591. quam probauit olim Reuerendiſſimus *D. Penia Rotæ Decanus in d. Voto prolato* 13. *Februarij* 1609.

G Cardinalivm, et Praelatorvm familiaribvs. Familiares ad effectum reseruationis beneficiorum, de qua in *reg. 3. Cancell. Apoſt.* qui
30 dicantur, est apud omnes eiusdem reg. Interpretes satis compertum, quia nimirum ibidem eis adiungitur altera qualitas, vt esse debeant continui Commensales; ideo iuxta terminos regulæ illi dicentur familiares, qui honesto Cardinalis seruitio addicti sunt, & ab eo alimenta recipiunt. ita substantialiter probatur ex verbis ipsius regulæ, & ex *cap. fin. de priuil. in* 6. concludunt omnes *Gomeſ. ad reg. de Impetr. ben. vac. per obit. famil. Cardin. queſt.* 13. *in princ. Mandoſ. ad reg* 32. *quæſt.* 10 *num. 3. Bero. qu. 3. nu. 2. & 3. Maſcard. concl. 745. num. 1. & 2.* Eadem
31 planè interpretatio statuto huic nostro conuenire videtur, si quidem communis sensus, & vsus loquendi nos docet, illos dici familiares Cardinalium, Prælatorum, aliorumque Curialium, qui albo familiæ vulgò, Rollo, adscripti sunt, ipsisque actu inseruiunt, & eorumdem Dominorum sumptibus viuunt, qui alias vulgari, cõmunique sermone appellantur seruitores. statu-
[32 ta autem Interpretationem recipiunt à communi vsu loquendi, ad *text. in l. librorum §. quod tamen Cassius ff. de leg. 3. gloſſ. in c. nonnulli verb. vltra duas Dietas, de reſcript.* vbi *Canoniſtæ omnes Euerar. in Centuria sua loco ab ethymologia nu.* 10.
33 vbi inquit, quod communis vsus loquendi, etiã in statutis præfertur cuicumque dispositioni legali, plenius idem *Euer.* loco ab opinione vulgi *Maſcard. de gen. ſtat. Interpretat. concluſ. 3. per tot.* qui conclusionem istam plenissimè exornat.

Quid si tales familiares sint etiam Romani Ciues? fit enim hoc non raro. crederem vtique eos non excipi à statuto, sicque non esse exemptos à iurisdictione fori Capitolini, nam verba sunt clara, vt ad hoc ipsum *cap. annotauimus sub*
34 *littera D.* ideo non admittitur quæstio voluntatis. *l. Ancilla*, vbi *Bald. & alij C. de furt. idem Bald. de verbis ſtatuti loquens conſ. 174. vol. 2. in fine*.

H Conventvs ratione rei. Ista clausula vsque in finem capituli, nempè quod conuentus ratione rei Romæ existentis, aut contractus Romæ initi, aut delicti inibi perpetrati, forum declinare non possit, quamis alia exemptione, vel priuilegio non obstante, consonat pariter Iuri communi iuxta *nos. in cap. 1. de priuil. in* 6. vbi etiam declaratur, quidnam operetur exempeio, ne exempti careant omnino in his commodo libertatis.

De seruandis Statutis, & illis deficientibus, Iure communi.

CAP. XLII.

a INter Ciues, Incolas, & *b* Districtuales vbique seruentur Vrbis Statuta; nisi in loco Districtus, in casu contingenti aliter per particularia Statuta *c* fuerit prouisum; & vbi Statuta non disponunt, *d* seruetur Ius ciuile; (nec immeritò, quando in hac Vrbe Roma Iura ciuilia orta, aucta que sunt, & ad alios Populos defluxerũt & adhuc susceptа benignè seruantur) & vbi deficit Ius ciuile, tunc ad Sacros Canones recurratur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Clerici veniunt sub nomine Diſtrictualium.*
2 *Statuta Vrbis debent seruari à locis comprehensis in districtu, licèt exemptis à iurisdictione fori Vrbis, nisi habeant alia particularia statuta.*
3 *Statutum Vrbis disponens seruari debere Ius ciuile in deficientiam Statutorum, quomodo intelligatur. & num. 7. 9.*
4 *Ius ciuile correctum, non dicitur amplius ius ciuile.*
5 *Statuta in casu, de quo sit dubium inter ius ciuile, & ius canonicum, à quonam iure interpretationẽ recipiant. & num. 6.*
8 *Testamẽta condita in Vrbe iuxta dispositionem cap. cùm esses, de testam. non sustinentur, ex efficacia Statuti disponentis seruari debere ius ciuile.*

ANNOTATIONES.

A INter Cives, et Incolas. Qui sint Ciues, & Incolæ, dictum est in præcedenti cap. sub lteris A. & B.

B Districtvales. Qui veniant sub hoc nomine, satis intelligi potest ex annot. supra ad c. 7.
1 sub littera C. sed amplius veniunt etiam Clerici *Rota decis. 452. num. 2. par. 1. diuers. Roman. singul. 446.* nam & hi de districtu, sicque districtuales existunt *Bald. in l. 1 §. huius ſtudij nu. 21. ff. de Iuſt. & Iur. Io. Andr. ab eo citatus in cap. fin. de reſcript. in nouell. Felin. in cap. Rodulphus 35*

num. 17. & 18. sub verb. Districtus. Andr. Sicul. in clem. nec Romani, §. sanè de elect. Immo & veniunt Prælati, Clerici habentes dignitatem in districtu, *Gemin. in cap. fin. in princip. sub nu. 6. de offic. deleg. in 6. arguendo ex eodem text. §. nec aliquis*, & quicquid sit de illa disputatione, an in statutis Laicorum, & quando Clerici comprehendantur, de qua *Gemin. ibidem sub num. 8. & Felin. in d. cap. Rodulphus sub num. 18.* & alii *in cap. qua in Ecclesiarum, & in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit.* in casu huius statuti nostri omnis planè dubitatio cessat, cum statuta Vrbis auctoritate Greg. XIII. Summi Pontificis edita sint Papalia, & ligent etiam Clericos, vti supra fusè deduximus ad verbum, auctoritate, littera.

9 D. in tit. operis. Addo amplius, quod licet Castra aliqua, vel alia loca in Districtu comprehensa à Iurisdictione Fori Vrbis exempta demonstrarentur, nihilominus hæc statuta ibi seruari deberent, nisi alia particularia statuta adessent, vt per *Alex. cons. 151. num. 5. vol. 2. & Corn. consil. 151. num. 6. vol. 3. Luc. Pat. in prax. for. Capit. lib. 1. cap. 6. sub num. 11.*

C FVERIT PROVISVM. Quod & Iuri alias consentaneum est *not. Castren. in l. omnes Populi num. 7. ff. de Iust. & iur.* probat *Corn. cons. 151. num. 6. vol. 3. Socin. Iun. cons. 11. num. 5. lib. 1.* & tenent alibi Doctores communiter, vti testatur *Mascard. de gen. stat. Interpr. concl. 2. n. 86.*

D SERVETVR IVS CIVILE. Et dixit *Rot. apud Seraph. decis. 487. num. 3. & inter diuers. decis. 685 num. 8. par. 1. & in Perusina bonorum 20. Apr. 1592. num. 3. coram Penia, quæ est 37. decis. inter impressas per Pic. ad cap. 151. statutorum hoc*
3 *eodem libro*, nisi tamen ius ciuile expressè cor-
4 rectum sit per Ius canonicum, quoniam Ius ciuile correctum non dicitur amplius Ius ciuile *glos. in l. fin. vbi Bart. ff. ad l. Corn. de falsi. Capr. cons. 78. num. 12. Rota inter Dect. impress. per Farinacc. post lib. 2. consil. dec. 65. nu. 2.* exemplum sit in pœnis à Iure ciuili impositis secundo nubentibus *ex l. 1. & 2. C. de secun. nupt. quæ à Iure Can. sublatæ sunt. c. super illa & cap. vlt. de secund. nupt.* vbi Canonistæ communiter *Gabr. tit. de secun. nupt. concl. 5. num. 1.* & ideo nec locum habere possunt inter personas subiectas statuto Vrbis, inter quas alioqui ex hoc statuto seruari debet Ius ciuile, vti censuit & declarauit *Rota in Perusina bonorum 37. ad glos. D. Pic. in stat. Vrbis*.

5 Quid si agatur alicubi de interpretatione statutorum in casu, de quo sit dubium, seu differentia inter Ius ciuile, & Ius canonicum, nec tamen Ius ciuile correctum sit, à quo nam Iure interpretationem recipere debeant statuta ipsa?
6 Distingue hoc modo, si sumus in materia canonica, vt in matrimonio, & similibus, statutum recipiet interpretationem à iure canonico, non autem à iure ciuili; si autem tractabitur de materia ciuili, puta successionum, tunc interpretatio desumetur à iure ciuili: si autem simus in materia indifferenti, ideſt cõcenienti vtrique iuri, vt in periurio, & in adulterio, tunc in terris Ecclesiæ prævalebit ius canonicum, & ab eo statuta sument interpretationem iuxta *not. in cap. 1. de oper. non. nunciat. & in l. priuilegia C. de Sacrosanct. Eccles.* In terris verò Imperij, aut statutum factum est ab Episcopo, & tunc attenderetur pariter Ius Canonicum in interpretatione: aut à populo, & tunc statutum regulabitur à Iure ciuili, ita distinguit *Io. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de succes. ab intest. §. 1. vers. sed an filij, & vers. quoniã de gradibus mentionem fecimus*, & illum referendo sequitur *Sanct. Sener. in repet. d. l. omnes populi num. 215.* & idem voluit *Dec. in cap. causam quæ, num. 16. de rescript. & in cons. 158. num. 1. col. 2. Brun. in d. stat. sum. exclus. art. 5. quæst. 11.* iuribus etiam ibi per eum, idem voluit *Decian. d. tract. crim. lib. 2. cap. 18. n. 9.* vbi ideo infert, quod in statuto de gradibus loquentes, & generaliter de concernentibus peccatum, interpretatio sumitur à Canonico non Ciuili, omnes scribentes in *cap. Sanctæ Mariæ de constit. Calcan. cons. 74. col. 9. Alex. cons. 69. col. 3. vol. 3. Anchar. cons. 411.* & plenius *Mascard. de gener. statut. interpret. conclus. 2. num. 254.* & in terminis, quando ageretur de iuramento, quod sit seruandum ius canonicum etiam vbi ius ciuile viget, etiam per iudices laicos, in puncto purgationis moræ dixit *Rota in Romana fideiussionis de repræsentando 10. Martij 1618. coram Reuerendissimo D. meo Coccino Decano*.

7 Statutum hoc denique procedit in decisorijs non autem in ordinatorijs, ita *Rota declarauit coram Achille de Graff. decis. 1. in tit. de offic. deleg.*

Et amplius sciendum est, quod ex efficacia huius statuti disponentis seruari debere ius ci-
8 uile, testamenta condita in Vrbe iuxta dispositionem *cap. cum esset de testam.* non sustinentur, ita in terminis huius Statuti *Rota declarauit in Romana de Stocchis 27. Maij 1588. coram bo. me. Cardinale Hieronymo Pamphilio*, & idem voluit *Magdal. de num. test. in testam. requis. in cap. 8. num. 24. 25. & 26. par. 2. fol. 441. Gratian. discept. 223. num. 52.*

Postremo non omiserim, quod *Sacra Rota in causa Romana donationis de Castellanis 23. Junij 1631. coram Reuerendissimo Domino meo Decano* cen-
9 suerit statutum hoc non comprehendere personas Ecclesiasticas. Verũ contra istud pronunciatum militant antiquæ decisiones, & rationes per nos in medium adductæ superius ad titulum statutorum in verbo auctoritate: itaque id ipsum videretur coarctari posse ad casus, in quibus dici possit de defectu voluntaris Papæ auctoris statutorum, veluti vbi Ecclesiastica iurisdictio, aut libertas detrimentum caperet, vel personæ Ecclesiasticæ speciali priuilegio per legitimas sanctiones ante communitæ fuissent, seu vbi materia subiecta non permitteret seruari ius ciuile: & quoad vltimum casum exemplum esse potest, quando agitur de iuramento, in qua quidem cognitione ius canonicum, etiam vbi ius ciuile viget, etiam per Iudices laicos seruari debet, vt in puncto purgationis moræ aliàs dixit *Rota in Romana fidiussionis de repræsentando 10 Martij 1618. coram Reuerendissimo D. meo Decano prædicto*, & recentiùs coram eodem idem repetijt in dicta Romana donationis, quoniam vbi agitur de materia concernente peccatum, qualis est materia iuramenti, seruari debet ius Canonicum tam in foro Ecclesiastico, quam in foro laicali *Abb. in cap. si cautio num. 25. in fin. de fid. instrum. Fel. in cap. Ecclesia S. Mariæ num. 54.*

de

de conſtit. Marant. in ſuo ſpecul. par. 3. princ. n. 73. Mancin. de iuramento par. 4. effect. 219. num. 3. Afflict. dcciſ. 320. num. 5. Seraph. de priuileg. iuram. priuil. 86. ſub num. 4. & ſeq. probat tex. cum ibi not. in cap. 2. de iureiur. in 6. Vnde meritò in caſu dictę vltimæ deciſionis reſponſum fuit non debere attendi ius Ciuile, ſed ius Canonicum propter iuramentum, de quo agebatur, ex quo quidem fundamento optimè ſuſtineretur illa deciſio, ſicuti ſuperius diximus ad verbum, auctoritate, in titulo ſtatutorum.

De Cauſis Capitolinis Iudicibus commiſſis.

CAP. XLIII.

SI quando Senatori, Collateralibus, Capitaneo appellationum, & aliis Capitolinis Iudicibus, *a* per ſpecialia reſcripta Apoſtolica aliquæ cauſæ committantur, quæ aliàs ad forum Capitolinum ſpectarent, *b* ſi in illis certa, & ſpecialis forma procedendi non detur: Statuimus, quod tam in procedendo, quam in terminando Statuta, & ſtylus fori, & conſuetudo ſeruetur, & intra inſtantiam ſtatuariam decidi, & terminari debeant: qua elapſa, deſerta remaneat, & ad Capitaneum vel à Capitaneo ad Senatorem, prout Statuta præcipiunt, appelletur. *c* Et ſi contingat Senatorem, cui cõmittitur, Iuris peritum non eſſe *d* Locumtenens ipſius, qui primus Collateralis eſt, de ea cognoſcat, nec poſſit alium Senator deputare, niſi is Locumtenens ſuſpectus, iuxta formam ſupra traditam, allegetur: quo caſu *e* ſeruetur, quod ibi ſtatutum eſt.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Lex, ſeu Conſtitutio, debet eſſe de caſu dubitabili.*
2 *Limitata cauſa limitatum producit effectum.*
3 *Signatura Iuſtitiæ quibus in caſibus reſcribat ad Iudices Capitolinos.*
4 *Signatura Gratiæ reſcribit in omni caſu; & poteſt ſtatutis ipſis derogare.*
5 *Reſcripta, ſi non dant formam procedendi, cenſentur continere admonitionem.*
6 *Forma dat eſſe rei: Et ea non ſeruata in reſcriptis appoſita, proceſſus Iudicis eſt ipſo iure nullus, & num. 7.*
8 *Commiſſio in cauſis Capitolinis, cum clauſula quòd procedatur cum voto Rotæ, non tollit in reliquis ordinariam Iudicis facultatem.*
9 *Lex vna declarat alteram.*
10 *Debeat, verbum, poſitum in cap. 3. lib. 1. ſtatuter. ſtat pro Deceat.*

ANNOTATIONES.

A PER SPECIALIA RESCRIPTA APOSTOLICA ALIQVAE CAVSAE COMMITTANTVR. Sixtus Papa V. in ſuis litteris de erectione Collegii Notariorum Curiæ Capitolij, de quibus ſupra dictum eſt ad cap. 21. pro maiori declaratione, atque etiam ampliatione iuriſdictionis Collateralium Fori Capitolini poſuit hæc verba, volumus quoque quod eiſdem Collateralibus reſcripta tam à Iuſtitiæ, quam gratiæ Signatura dirigantur, & dirigi poſſint, prout Signat. Iuſtitiæ, & Gratiæ huiuſmodi Auditori Camerę reſcribere ſolet, De Senatore non fecit verbum, Tum quia de illius Iuriſdictione, & facultatibus non poterat dubitari, Lex autem, ſeu conſtitutio debet de caſu dubitabili ad *text. in l. quod Labeo ff. de carb. edic.* Tũ quia literæ illæ emanarunt ad fauorem Notariorum vtriuſque Collateralis qui tum primùm in erectione eorum Collegij cæperunt habere officia Notariatus titulo oneroſo, vnde non erat cur etiam de Iuriſdictione Senatoris mentio fieret, ex qua directè ſaltem non promanat lucrum ad Notarios Collateralium; nam limitata cauſa limitatum producit effectum *l. in agris ff. de acquir. rer. dom.*

Hinc verò ſcilicet tam ex ſtatuto, quam ex litteris prædictis apparet, non eſſe verum ſimpliciter, quod quaſi vulgo ab imperitis dici ſolet, Signaturam Iuſtitiæ non reſcribere in cauſis Capitolinis, ſiquidem reſcribit etiam eadem Signatura ad Iudices Capitolinos, in caſu prorogationis fatalium & generaliter aliàs in omnibus caſibus præterquam in ijs, quibus, per ſtatuta Vrbis planè prouiſum eſt; quo verò ad Signaturam Gratiæ, quæ dicitur Sanctiſſimi res caret prorſus dubitatione in omni caſu, cum hæc poſſit etiam ſtatutis ipſis derogare, quibus tamen aliàs non derogatur, ſicuti patet ex litteri Gregorij Papæ XIII. fel. rec. ad confirmationem eorumdem ſtatutorum editis propè *fin. verſ.* nec illis niſi per Signaturã noſtram, & pro tempore exiſtentis Romani Pontificis manu factam nequeat derogari.

B SI IN ILLIS CERTA, ET SPECIALIS FORMA PROCEDENDI NON DETVR. Adde, quæ eiſdem ſtatutis non inſitę nam ſi ineſſet, non ideo reſcripta cenſerentur dare formam, ſed potius continere admonitionem iuxta tradita per *Ruinum conſil. 133. num. 7. volum. 5.* & ante eum per *Abb. in cap. cum dilecta num. 12. de reſcript.* & per *Felin. ibid. ſub num. 6.* ibi, primum ſignum formæ eſt.

Vbi verò detur certa, & ſpecialis forma procedendi aliter, quam ſtatuta præſcribant, tum illud certum erit, quod cauſa non erit amplius Capitolina, ſed qualis eam faciet ipſa forma, Siquidem forma dat eſſe rei, & digreſsio de vna forma in aliam dicitur rem mutare, licet eadẽ materia perſeueret *l. Iulian. §. ſi quis rem, & ibi Bald. ff. ad exhib. l. mulieris §. 1. ff. de verb. ſignif. trad.* & exornat axioma iſtud *Euer. in Centuria ſua loco à defectu formæ num. 1.* Ideo non ſeruata forma talis reſcripti, proceſſus Iudicis eſſet ipſo iure nullus *cap. Piſanis, & ibi gloſſ. verbo irritum de reſt. ſpol. cap. venerabili, vbi gloſſ. in verbo caſſauimus de offic. delegatione textus in l. cum ij §. ſi Prætor ff. de tranſactione*; notat, & latè proſequitur *Felin. in dicto cap. cum dilecta littera B.* ibi, geſta contra formam ſunt nulla.

Digitized by Google

8 Vnde commissio, quæ aliquando in causis Capitolinis conceditur, quod procedatur cum voto Rotæ, in reliquis non tollit ordinariam Iudicis facultatem, nec facit Iudicem de ordinario delegatum, nec enim dat certam, & specialem formam procedendi, sed vult tantum, vt in articulis Iuris procedatur cum voto Rotæ vt habetur *in decis. 343. num. 9. par. 1. diu. in recent.* quæ loquitur in causa tum vertente coram Senatore.

C ET SI CONTINGAT SENATOREM, CVI COMMITTITVR, IVRISPERITVM NON ESSE. Deberet quidem Senator non solùm esse Iurisperitus, sed etiam Doctoris titulo insignitus, vt supra *cap. 3. in princ.* Verùm hoc altero cap. declaratur posse contingere, vt Senator nõ sit Iurisperitus, quodque tum Locumtenens ipsius, qui primus Collateralis est, cognoscat de causis eidem Senatori etiam per specialia rescripta Apostolica commissis: nec est nomm, quod vna lex alteram 9 declaret *l. non est nouum cum alijs duabus sequ. ff.* 10 *de legib.* Vnde etiam interpretari possumus verbum *debeat* positum dicto cap. 3. vt licet pro decet, vti accipitur in *text. iuncta gloss. cap. 1. de de sponsi. impub. vbi not. Panor. Enerard. in Cent. sua loco à subiecta materia sub num. 17.* Sicque curatur correctio, & vnum cap. cum altero sat commodè concordatur, vti alias fieri debet, iuxta *text. in cap. cum expedias in princ. de elect. in 6.*

D LOCVMTENENS IPSIVS, QVI PRIMVS COLLATERALIS EST. Vt supra, *cap. 4.* ibi. sit Primus Collateralis Curiæ Capitolij, & Locumtenens Senatoris.

E SERVETVR, QVOD IBI STATVTVM EST. Scilicet supra cap. 12.

De Sportulis.

CAP. XLIV.

1 SPortulæ per Iudices ordinarios nullatenus recipiantur, etiam in causis, in quibus per Apostolica rescripta eorũ iurisdictio excitaretur, etiamsi in illis summarius processus daretur, vel quoquo modo iurisdictio angeretur, vel minueretur; exceptis causis ab initio merè commissarijs, inter personas, quæ, seu earũ aliqua Capitolino foro subiectæ non essent; & tunc moderatè; vt in sequenti capite dicitur, ac palam ab vtraque parte, vel saltem parte altera citata, & recusante, de illis in iudicio, & penes acta Notarij depositum fiat: & quicquid etiam modicum vltra inferius præfinitum modum, datum, promissum, vel receptum fuerit, in corruptelam, seu Barattariam imputetur, & in quadruplum in syndicatu Iudex puniatur; & interim possit ab officio arbitrio Conseruatorũ remoueri; & si fuerit Senator, facto verbo cum Sanctissimo; & nihilominus sententia sit ipso iure nulla, respectu dantis vel promittentis tantum, tamquam per corruptelam data; & plus dantes sint infames,

SVMMARIVM Annotat.

1 *Statutum huius cap. loquitur de sportulis, quæ dantur Iudicibus.*
2 *Sportulæ Iudicibus ordinarijs Vrbis prohibentur per Constitut. Pauli V. Et an etiam prohibeantur Iudicibus delegatis, & num. 3.*
4 *Sportulæ quæ soluuntur Executoribus litium & Præsidentibus Officijs publicis, atque nuncijs, siue apparitoribus, quomodo differant ab ijs, quæ soluuntur Iudicibus. remissiuè.*
5 *Sportularum origo.*
6 *Sportularum materiam qui pertractarint.*
7 *Iudices ordinarij de iure communi non possunt recipere sportulas.*
Idem in Iudice ordinario Ecclesiastico, ex Iure Canonico. num. 9.
8 *Iudices ordinarij salarium habent à publico.*
10 *Consuetudine introduci an possit, vt Sportulæ à Iudicibus recipiantur?*
11 *Iudices ordinarij sportulas accipientes, qua pœna puniantur per statutum.*
12 *Cambysis Regis supplicium aduersus Iudicem, qui per fordes iudicauerat.*
13 *Barattaria idem est ac corruptela: & æquiparatur crimini læsæ maiestatis. num. 14.*

ANNOTATIONES.

A SPORTVLAE. Statutum, vt apparet hic, 1 loquitur de sportulis, quæ dantur Iudicibus, de quibus habetur in *leg. fin. C. de fruct. & lit. expens. & in authen. de Iudic. §. ne autem.*

Sed ad materiam istam videnda est constitutio Pauli Papæ V. de *Reform. Trib. Vrb. cap. de sport. seu propin.* quæ vlu seruatur, & quoad Iudices ordinarios sportulas, seu propina, prohibet hisce verbis: Nullus Iudicum Ordinariorum Vrbis, & Romanæ Curiæ cuiuscũque dignitatis etiam speciali nota dignus, in causis 2 ciuilibus ordinarijs, ratione sportularùm, siue propinarum, aliquid prorsus accipiat, etiam à sponte dare volentibus, quo vero ad Iudices delegatos sportulas permittit in quibusdam causis, & cum certis moderationibus, provt fusiùs 3 in ipsa constitutione perlegenda.

Aliæ sunt sportulæ, quæ soluuntur executoribus litium, & præsidentibns officijs publicis, atque nuntijs, siue apparitoribus; de quibus loquitur *text. in §. tripl. Instit. de action. in Nouell. sed hodie C. de Episc. & Cler. in Nouell. vt litig. Iur. in exord. §. & hoc quoque. & in Nouell. de Sanctiss. Episc. §. sportularum*. Quomodo autem differant istæ ab illis, explicat *Oinotom. in* 4 *d. §. tripl. num. 3. & plur. seqq. Mynsing.* ibidem *num. 8.* cum alijs *seqq.*

Sportulæ verò originem ducunt ex antiqua 5 obseruatione Romani moris. Cum enim populares, & plebeij ad limina Potentum accurrerent, vt Dominos salutarent, & comitarentur, distribuebantur eis munuscula in sportulis, quæ distributiones hinc assumpserunt nomen sportularum *Oin. loc. cit. secundum Zas.* ibidem *Alciat. lib. 3. dispun. c. 17.* & ita dicuntur sportulæ à sporta, ideſt, vase de minutis virgis conciato, quo continebantur illa salaria, seu distributio-

butiones, ſicque ponitur continens pro contento, vt annot. *glaſ. in eodem* §. *Fab.* ibidem, *n.* 4. *Plat. num.* 6. *Mynſing. num.* 8. *Bud. in Pandec. ad Tit. de offic. q.* ibi, portæ, ſportulæ, ſportellæ munerum ſunt receptacula. ſed plenius ad ſignificatum, & materiam ſportularum vide *Bud. ad l. ſi mulier, ff. de don. int. vir. & ux.* & aliquid apud *Cal. Rhodig. lect. antiq. lib.* 12. *cap.* 21. & *Alciat. in l. pecunia verbum* §. *actionis num.* 5. *ff. de verb. ſignif.* vbi ponit originem ſportularum Iudicialium hoc modo, nempè, quod dum Iudicium accipiebatur, ideſt lis conteſtabatur, Actor, & Reus deponebant in æde ſacra ſportulâ in qua pecunia erat, quâ qui viciſſet ditabatur, & hæc pecunia ſacramentorũ dicebatur; inde eſt apud M. Varronem, & Ciceronem Sacramento vincere; & quia deinde cœptum eſt ex huiuſmodi more Iudicibus honoraria perſolui, ſportulæ Iudicum inde nomen traxerunt, id ipſum tradit idem *Alciat.* ex *Suida diſputat. lib.* 3. *cap.* 17. *prope fin. Poles. hiſtor. for. Roman. lib.* 6. *cap.* 11. *Cal. Rhodig. d. cap.* 21. *in fin.*

6 Poſtremò autem ſportularum materiam verbiſſimè pertractauit, ac explicauit *Poles. Hiſt. for. Rom. d. lib.* 5. *cap.* 11. vbi de ſportulis Iudicum, & Apparitorum. *Gregor. Tholoſ. de Repub. lib.* 2. *cap.* 6. *à num.* 16. *vſque ad* 20. *Cuiac. obſerv. lib.* 12. *cap.* 22.

B PER IVDICES ORDINARIOS. Hi etiam de Iure
7 cõmuni non poſſunt accipere ſportulas, imo neque eſculenta, & poculenta, iuxta magis communem *Doct. opin. de qua teſtatur Caſ. in* §. *tripli. num.* 46. *in fin. Inſt. de act. vbi & Fab. num.* 2. *Oneton.* ibidem *ſub num.* 4. huius opinionis auctor aſſeritur *Innoc. in cap.* 1. *de plus petitio. n.* 1. *& in cap. cum ab omni* 10. *de vit. & honeſt. Cler.*
8 & ratio eſt quia Iudices ordinarij ſalarium habent à publico *l. fin. C ad leg. Iul. repet.* §. *oportet igitur te pure c.* 1. *authen. de mand. Princ. facit gl. in l. fori verb. Caſtrenſe C. de aduoc. diuerſ. Iudic. gloſſ. verb. matritum, auth. vt Iud. fin. quo ſuffr. cap. ſcripum eſt exemplar.* Vnde propter ſimilem rationem iure canonico ſancitum eſt *cap. cum ab omni* 10. *de vit. & honeſt. Clericc.* quod Clerici Eccleſiaſticos habentes redditus Iudicia gratis exerceant, & ibi Canoniſtæ not. in ſpecie, quod
9 Index Eccleſiaſticus ordinarius, ſiue delegatus non poteſt petere ſportulas. id verò nouiſſimè tradidit *Gratian. diſcept. forenſ. cap.* 561. *num.* 1.
10 *num.* 3. Conſuetudine tamen induci poteſt, vt ſportulæ à Iudicibus recipiantur, *Anchar. conſil.* 201. *n.* 2. ſecutus *Specul. tit. de Salar. Iudic.* §. 1. *nu.* 9. & hæc opinio eſt magis communis, vt atteſtatur *addit.* 1. *ad ſingul. Roman.* 183. idẽ *Gratian. d. cap. num.* 7.

Multi tamen contra ſentiunt, & præcipuè *Granat. ad Veſtr. lib.* 7. *cap.* 1. *num.* 32. & alij relati ab eodem, & *Gratian. d. cap. nu.* 4. & *ſeq.* quorum ſententiam dicit etiam eſſe communẽ *Sylueſt. verbo Iudex.* 1. *num.* 13. propè finem. verum opiniones prædictæ conciliantur, vt infrà dicemus ad *c.* 46. *litera A verbo ſalariũ eſt tenue.*

Sed quoad ſportulas, ſeu propinas, vt vocant, habemus modo Reformationem expreſſam *cap. de ſport. ſeu propin.* de qua ſupra initio huiuſce annot. quo verò ad eſculenta, & poculenta præſcribitur Capitolinis Iudicibus in litteris Apoſtolicis, quæ in forma Breuis ſingulis expediuntur, quod ea tantum accipiant, quæ triduo conſumi poſſunt.

C IN CORRVPTELAM, SEV BARRATTARIAM INVE- A
11 TVM. Pœna inflicta per ſtatutum Iudicibus ordinarijs ſportulas accipientibus, ſcilicet, grauis eſt, & pertimeſcenda: de corruptela puniuntur Iudices ex *l. Iud. repet. l.* 3. *& l. Lex Iulia* §. §. *hodie ff. eod. tit.* pœna tamen huius delicti ex Iure communi eſt arbitraria Iudici pro qualitate factorum, & perſonarum; quocirca tales Rei aliquando in exilium mittuntur, aliquando in Inſulam deportantur, aliquando etiam morte puniuntur, vt per *Menoch. de arbitr. Iud. caſ.* 342. *num.* 7. exemplum inſitatæ ſeueritatis in Iudicem corruptum, vide apud *Valer. Max. lib.* 6. *cap. de ſeuerit.* & apud *Alex. lib.* 3. *dier. ge-*
A 13 *nial. c.* 5. qui referunt Cambyſem Perſarum Regem, Iudicis cuiuſdam, qui per ſordes iudicauerat, detractam pellem ſellæ intendi; in eaque
13 ſilium eius iudicaturum conſidere iuſſiſſe. Barattaria idem eſt, crimen, atque corruptela, & habetur vtrumque apud Doctores pro ſynonimis; nam & barattariam interpretatur vulgus, vbi Iudex per pecuniam iudicat *Anchar. conſil.* 171. *de titul. num.* 4. *tradit Boſſ. tit. de offic. corrup. num.* 1. & 2. & hoc ipſum crimen appellatur repetundarum, vt per *Maſcard. d. concluſ.*
14 164. *verb. barattaria in princip.* æquiparatur autem barattaria crimini læſæ maieſtatis *ex gloſſ. in auth. nouo Iure verb. confiſcatis C. de pœn. iud. qui mal. iud.* atque etiam crimini Simoniæ iuxta *not. per Maſcard. d. concl. num.* 9. & 10. Quomodo autem probetur, vide eumdem *Maſcard. concl.* 165. & 166. & de eius pœnis vide *Clar. qu.* 73. *num.* 2. & Doctores alios ab eo citatos.

De moderatione Sportularum.

CAP. XLV.

IN cauſis vigintiquinque ducatis de carlenis infra, carleni quinque pro parte qualibet; à ducatis vigintiquinque vſque ad quinquaginta incluſiuè, carleni ſeptem; à quinquaginta vſque in centum, carleni quatuordecim; à centum vſque ad quamcumque ſummam, non excedantur ducati duo auri pro qualibet parte; in decretis, & viaticis ſeruetur taxa inferius tradenda.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Quantum petatur, non quantum debeatur, quærendum eſt, quoties quæritur de quantitate, à qua pendeat iuriſdictio.*

2 *Conſuetudo eſt optima legum interpres.*

AN-

ANNOTATIONES.

A MOderationem ſportularum præter eam, quam ſtatutum hic præſcribit, nempè magis plenam, & generalem, ac recentiorem, vide in Reformat. Trib. Vrb. Pauli Papæ V. ſupra citata *cap. de ſport. & prop.*

B IN CAVSIS A VIGINTI QVINQVE DVCATIS. Quo-
1 ties de quantitate, à qua pendeat iuriſdictio quæritur, ſemper quantum petatur, quærendũ eſt, non quantum debeatur, ita *Vlp. in l. cum quadam* §. *quoties ff. de Iuriſd. omn. Iud.* ideo nõ attenditur effectus actionis, ſed ſumma petitionis *Bart. in d.* §. vbi etiam *Iaſ. num.* 5. *Decian. ſub num.* 3.

Hinc traditum eſt etiam quoad quantitatem ſportularum recipiendarum attendendam eſſe petitionem, quod & forenſis vſus comprobauit,
2 Vnde aliàs interpretatio ſumitur, optima enim eſt legum interpres conſuetudo. *l. ſi de Interpretatione, & l. ſeq. ff. de leg.*

De Sportulis Capitanei, & Iudicis Appellationum.

CAP. XLVI.

ET quia Capitanei, & Iudicis Appellationum ſalarium eſt tenue, ſtatuimus, quòd vltra ſalarium à Camera recipere conſuetum, pro qualibet ſententia diffinitiua habeat in cauſa, à decem ducatis infra, carlenos duos à qualibet parte; à decem ducatis vſque ad vigintiquinque, carlenos quatuor; à vigintiquinque vſque in quinquaginta carlenos quinque; à quinquaginta vſque in centum, habeat ducatum vnum de carlenis, à centum vſque ad quadringentos, iulios decem; à quadringentis vſque in infinitum, ducatos duos auri à qualibet parte: & hoc ſiue cauſa ſit ordinaria, ſiue commiſſaria. Quòd ſi maiores ſportulas receperit, facto, vel promiſſione, incidat in pœnam vigintiquinque ducatorum, & in delictum corruptelæ, ſeu Barattariæ imputetur, & de eo in ſyndicatu puniatur, poſſitque interim ab officio arbitrio Conſeruatorum remoueri: & nihilominus ſententia ſit ipſo iure nulla, vt ſupra dictum eſt; tamquam per corruptelam lata, & dantes plus ſint infames, quibuſcumque in contrarium facientibus non obſtantibus. Excipimus tamen à ſolutione ſportularum cauſis mercedum, & miſerabilium perſonarum, in quibus nihil exigi volumus ſub pœnis prædictis, præterquam quo ad nullitatem ſententiæ. In cauſis autem, in quibus de voto Conſultoris Capitaneus pronunciabit tantundem pro conſultore, & non vltra, deponi poſſit, quantum Capitaneo debetur; alias ſit locus pœnis ſupradictis.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Capitaneus Appellationum an poſſit recipere ſportulas.*
2 *Nouell. 82. de Iudice* §. *ne autem; an habeat locum etiam in Iudicibus ordinarijs.*
3 *Conſuetudo, vt ſoluantur ſportulæ, an valeat.*
4 *Sportulæ, vbi debentur Iudicibus, ſi per ipſos non ſtet, quominus ſententiam proferant, inſtè ab illis exiguntur, licet tum partes litigantes ad concordiam inter ſe deuenìſſent.*
5 *Miſerabilium perſonarum cauſæ, etiam de iure communi à ſportulis immunes eſſe debent.*

ANNOTATIONES.

A SALARIVM EST TENVE. Æqua planè ratio af-
1 fertur, cur permittatur Capitaneo Appellationum ſportulas recipere, ne ſcilicet labor ſine mercede fiat, ſicuti in hac ipſa materia dicitur, & ſtatuitur ab Imperatore Iuſtiniano in
2 *Nouell. 82. de iudic.* §. *ne autem* quam quidem conſtitutionem locum habere etiam in Iudicibus ordinarijs, vt in delegatis notauit, ibi *gloſſ. verbo pedaneis*, & probat ibidem *Bart. num. 2.* ſed hæc opinio *gloſſ. & Bart.* repugnari videtur communi Doct. opinioni, & alijs per nos adductis in præcedenti *cap. 44.* ad verbum per Iudices ordinarios; attamen vtraque opinio conciliari facilè poteſt cum hoc temperamento, nempè, vt prima, & communis locum habeat, vbi Iudices ſalarium à publico habeant congruum, quod eorum labori reſpondeat, ideo enim hi ſportulas accipere prohibentur *arg. tex. in cap. cum ab omni de vit. & honeſt. Cler. & in Nouell. conſt. vt Iudic. ſine quoq. ſuffrag.* §. *cogitatio. & dicto* §. *ne autem authen. de Iudic.*

Altera verò procedat, vbi tenue ſit ſalarium, nec æquale labori, quod ſtatuentes in caſu noſtro vtique conſiderarunt; laboris namque ratio haberi debet *d.* §. *ne autem probat text. in l. 1.* §. *in honorarijs ff. de var. & extr. & cognit.* & nemo cogitur ſuis ſtipendijs militare, *c. iam nunc.* §. *in fin. 28. qu. 1. cap. cum ex offic. 26. de preſcrip. Spec. tit. de ſalar. Iud.* §. 1. *in princ.* & iuxta hãc
3 diſtinctionem ſoluitur quæſtio, an valeat conſuetudo vt ſoluantur ſportulæ, de qua aliquid diximus ſupra ad *cap. 44. de ſportul. littera B. verb. per Iudices ordinarios*, in qua quidem quæſtione ita expreſsè diſtinguit *Corſett. ſingul. 297.* idque tam de iure ciuili, quam Canonico, & ita pariter ſentire videntur complures Doct. ſi eorum dicta, & rationes benè ponderentur, præcipuè verò *Specul. d. tit. de Salar. Iudic.* §. 1. *in princ. Menoch. de arbitr. Iudic. caſ. 342. in fine. Honded. conſ. 84. num. 64. vol. 2.* & plures alij relati per *Gratian. d. cap. 561. num. 8. & ſeq.* atque ita demum ſentire videntur Iuris noſtri municipalis conditores, dum hic apertè permittunt Capitaneo Appellationum ſportulas ex expreſſa ratione, quia ſalarium eius eſt tenue; itaque permittuntur etiam in nouiſſima Reformatione Trib. Vrb. ſportulæ Capitaneo Appellationũ iuxta taxam à noſtris ſtatutis conſtitutam, non tamen in caſibus ſibi ead. Reform. interdictis ſicuti habet eadem reformatio ſpecialiter *cap. de ſport.*

ſport. verſ. Capitaneus autem Appellationum; nullum verò caſum eadem conſtitutione interdictum comperio præterquam *in cap. de Capitolio, & eius Official. verſ. 2.* vbi hæc habentur verba, Capitaneus Appellationum pro reuocatione, ſeu moderatione quarumcumque Inhibitionum ſportulas nullo pacto accipiat. Demum verò
4 adhuc non omiſerimus, quod vbi Iure alias debantur ſportulæ Iudicibus, ſi ijdem in cauſarum cognitione debitam operam impenderint, ita vt per ipſos iam non ſtet quominus ſententiam proferant, iuſtè ſportulas exigent: licet tum partes litigantes ad concordiam, ſeu tranſactionē inter ſe deueniſſent, iuxta *not. per Specul. tit. de Salar. Iudicum* §. 1. *dicturi in fin. & per Franc. in cap. ſtatutum* §. *aſſeſſorem in fin. de reſcript. in* 6. *Iaſon. in* §. *tripl. num.* 58. *inſtit. de action.* & ibi addit. *verb. aduertas. Dec. in l. in iure ciuili* 121 *in princ. ff. de reg. Iur. facit conſil. Roman.* 85. *per tot. & conſ.* 434. *ſub num.* 5. *Gratian. diſcept. forenſ. c.* 55. *num.* 15. *vol.* 1. *& cap.* 561. *num.* 34. *& ſeqq.* qui plures alios refert, & plenius hunc articulum explicat. atque huc conferunt, quæ de Aduocatorum honorarijs per nos annot. reperiuntur inferius ad *cap.* 91. *de Salar. Aduoc. lib.* 3. *littera H. verbo, & tantundem Procurator.*

II Miserabilivm personarvm. Earum cauſa
5 etiam de Iure communi à ſportulis immunes eſſe debent ex traditis per *Aſin. in prax. Iud.* §. 2. *cap.* 21. *num.* 34. *facit text. in* §. *ſit tibi quoque, vbi & gloſſ. verb. vilium Auth. de Mand. Princip. in l. illicitas* 6. §. *ne potentiores verſ. ne tenuis ff. de offic. Præſid. & in l. nonnunquam* 72. *ff. de Iud.*

Qui pro maioribus habeantur.

CAP. XLVII.

4 MAiores vginti annis in quolibet contractu, actu, & negotio, & tā iudiciali, quam extraiudiciali, in omnibus, & per omnia pro maioribus habeantur, omneſque diſpoſitiones & iura de maioribus annorum vigintiquinque loquentia, in eis ſeruentur, & ſibi locum vendicent.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Statuta diſponentia circa perſonam legitimandam ad aliquem actum, non ligant forenſes, ſecus ſi diſponant circa ſolemnitatem actus.*
2 *Habeatur, verbum, denotat fictionem.*
3 *Fictio in caſu ficto idem operatur, quod veritas in caſu vero.*
4 *Caſus fictus an regulariter veniat ſub ſtatutis?*
5 *Maiores ficti excludantur à petitione reſtitutionis in integrum, ſi non habeant iuſtam cauſam. Limita vt num.* 6. *&* 9.
7 *Maiores ficti an habeantur pro maioribus in alienatione immobilium? & num.* 8.
10 *Minor an poſſit per ſtatutum, vel per conſuetudinem, fingi maior? & de ratione ſtatuti Vrbis circa hanc materiam. num.* 11.
12 *Maior fictus per ſtatutum, exiſtens extra territorium ibique diſponens de Bonis in territorio ſtatutantium ſitis, debet ſeruare ſolemnitates loci ſtatui.*
13 *Secus ſi Bona eſſent extra territorium loci, in quo per ſtatutum fuit habilitatus.*
14 *Statutum de maioribus eſt deciſorium, & non ligat forenſes.*

ANNOTATIONES.

A Maiores vginti annis. Hic non com-
1 prehenduntur perſonæ forenſes, nam ſtatuta Ciuitatum, quæ diſponunt circa perſonam legitimandam ad aliquem actum, quale eſt hoc noſtrum, non porriguntur ad eas perſonas quæ non ſunt ſuæ Iuriſdictionis, ſed ad eas tantum, quæ ſunt originariæ, vel habent domicilium, licet ſecus ſit in ſtatutis diſponentibus circa ſolemnitatem actus ex *doctr. Bart. in l.* 1. *n.* 8. *ff. de tut. & curat. dat. & in l.* 1. *num.* 26. *C. de ſum Trinit. & fid. Cath.* paſſim recepta, & canonizata, & præcipuè apud *Rot. deciſ.* 709. *num.* 5. *par.* 2. *in recent.*

B Pro maioribvs habeantvr. Fictio eſt, idque denotat verbum habeantur ex *text. in l. in Iure ciuil. ff. de condit. & demonſtr. not. Bart. in l. ſi quis pro emptore num.* 3. *ff. de vſucap.* vbi etiam addit, *num.* 35. *littera B.* atque diſpoſita de verè maioribus, iuxta ius commune, locum pariter
3 habebunt in iſtis fictis maioribus ex Iure municipali; idem namque operatur fictio in caſu ficto, quod veritas in caſu vero, *L. unica in princ. C. de rei vxor. act. Euer. in Cent. ſua loco à vi fictionis num.* 44. neque de hoc vlla in ſtatuto noſtro cadere poteſt dubitatio propter clara, & prægnantia verba ibidem expreſſa; vnde quoties in ſtatutis Vrbis de maioribus mentionem fieri continget, vtique comprehendentur huius
4 generis maiores, licet enim alias ſub ſtatutis regulariter non veniat caſus fictus *ex tex. in l.* 3. §. *hoc verb. ff. de neg. geſt.* iuxta tradita per *Bart. in l. omnes populi num.* 62. *ff. de iuſt. & iur.* cum aljs cumulatis per *Maſcar. de gen. ſtat. interp. concluſ.* 10. attamen venit, vbi ſtatutum expreſsè tribuit eamdem vim caſui fictо *Carp. ad ſtat. Mediolan. in prælud. n.* 533. *Maſtard d. conſt. numer.* 43.

5 Hinc etiam conſequitur, quod iſti ficti maiores excludantur à petitione reſtitutionis in integrum, ſi iuſtam cauſam non habeant illam petendi, perinde ac ſi eſſent maiores vigintiquinque annis, quod vtique tenendum eſt propter illa verba ſtatuti; in quolibet contractu, actu, &c. in omnibus, & per omnia. licet ſecus eſſet iuxta
6 communem Doctorum concluſionem, ſi ſtatutū ſimpliciter loqueretur, admittendo minores ad certos actus tanquam maiores, & legitimam perſonam habentes iuxta quamplurium Doctorum auctoritatem, quos referunt, & ſequuntur *Boer. deciſ.* 350. *ſub num.* 4. *prope finem Barbat. in addit. ad Bald. in L. unica. C. ſi de nomen. poſſ. ſub littera B. Contar. ad l. vnicam limitat.* 8. *num.* 17. *Caldas ad leg. ſi curatorem C. de reſcis. in integr. verb. implorare in integr. reſt. n* 49. quidquid dixerit *Odd. tract. de reſt. in integr. par.* 1 *queſt.* 15. *art* 9. *ſub num.* 75. qui tamen non loquitur in caſu ſtatuti habentis tam ampla, &

clara

clara verba, atque hoc noſtrum; vbi ceſſare videtur omnis dubitatio, & maximè ex vltima clauſula, ibi omneſque diſpoſitiones, & cæt. *Marant. in repetitione l.* 15. poteſt, in quarta limitatione *num.* 228. *ff. de acqu. hæred.* vbi etiam loquitur in pœnalibus; in alienatione autem immobilium, iſti ficti maiores aliàs non habentur pro maioribus, vbi hoc non ſit expreſſum, ſed contrahere debent cum decreto Iudicis, & alijs ſolemnitatibus ſtatutarijs *Rol.conſ.7. n.17.vol.3* quem ſequuntur *Contar. & Caldas locis citatis tradit Odd.* vbi ſupra, *num.77. Scacc. de appellat. quæſt.17. remed.1. num.23.* vbi de veriori, & receptiori opin. verum in ſtatuto noſtro quoad hoc etiam iſti habentur pro maioribus, quod præcipuè comprobatur ex *cap.* 151. infra hoc eod. lib. vbi ſolemnitates adhibendæ in contractibus ratione minoris ætatis reſtringuntur ad minores viginti annis, quod & comprobauit *Rot. apud Seraph.dec.746. & 751. & deciſ.431. par.1. diuerſ. in recent.*

7 8

9 Nec etiam eis prohibita cenſetur reſtitutio in integrum ex regula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa videbitur, iuxta tradita per eoſdem *Contar. & Cald. ijſdem locis.*

10 An autem aliàs ſtatutum poſſit minorem fingere maiorem? dic haberi pro indubitato, quod poſſit, quodque etiam id poſsit conſuetudo, vt per *Tiraquell. tract. de nobil. cap.20. num.42.* cum pluribus alijs ab ipſo relatis *Odd. de reſt. in integr.* qui de ſtatuto loquitur *d. art.9. num.76. Rota diuerſ. deciſ. 786. num.1. par.2. in recent.*

11 Hic verò non extra rem quæri poſſet de ratione iſtius ſtatuti, ſiquidem nulla in eo affertur ratio, quod tamen in alijs capitibus, vbi de grauibus rebus ſtatuitur, a noſtris ſtatuentibus ſæpè fieri conſuenit.

Et quidem ego cenſerem, eam eſſe rationem, quia ſub hoc felici, fortunato, & auguſto Cælo Romano hominum ingenia præclariora ſint, & pueri citius adoleſcant & ſapiant, quod experientia ipſa docet, & cæteris Romana præſtitiſſe ingenia ſcribit M. Tullius, vti refert *Cæl. Rhodig. lection. antiquar. lib.18 cap.25. littera C.*

Sed amplius longe poſt hæc à me ſcripta, fortè reperi, quod *Quintil. Mandoſ.* inſignis eruditionis I.C. hanc ipſam attulerit rationem huius noſtri ſtatuti, licet loquatur de veteri ſtatuto *cap.65. lib.1.* tum vigente *in tract. de ætat. minor cap.5. num.82.* quæ quidem ratio, vt inquit ipſe vnica reddi poteſt, & ideo pro expreſſa habetur ad *tex. in l.2. ff. de lib. & poſthum. addo gloſſ. ſingularem in l.15. quamuis, verbo curauit C. de fideicomm. vbi Bvld. in prine. & adden. ad eum littera B. Caſtr. ibidem num.4. gloſ. fin. & in l.40. tale pactum §. fin. ff. de pact. Euer. loco argumenti à ratione legis larga num.21.* idem confirmat ipſe *Mandoſ. ad regul. Cancell. 18. quæſt.14. ſub nu.3.* ibi, non abſque magna ratione *ſtat. Vrb. lib. 1. cap.65.* cautum eſt maiores viginti annis in quolibet actu, ac negotio pro maioribus haberi; adeo enim ſapere, & iudicio pollere Romanum viginti annis maiorem, ſicuti quemuis alium viginticinque. & paulò ſuperiùs ſub eodem numero, inquit, cum noſtri (de Romanis loquitur) & ingenio alios quicunque ſint, vincant, quod nemo qui ſapiat, vnquam negauit.

Accedat etiam, quod in hac Alma Vrbe facilius ſit proficere in litterarum ſtudijs, prudentia, & vſu rerum, atque etiam facillimum ſit conſulere peritiores, & ſapientiores viros, quorum Romæ profectò infinitus eſt numerus, nam Orbis epitomen Romam dixit nobilis auctor Græcus. Vnde meritò licuit liberam rerum ſuarum adminiſtrationem relinquere viris maioribus viginti annis, cum nimirum ceſſet ratio fragilis, ac infirmi conſilij minorum annis viginticinque, quodque illud multis captionibus ſuppoſitum, multorumque inſidijs expoſitũ ſit, quæ quidem alioqui communiter conſiderantur in Prætoris Edicto *ad l.1. in princ. ff. de minor.* nam de Romanis adoleſcentibus verè dici poteſt, quod ingenij præſtantia in eis ſupplet ætatem, ne dicamus quod malitia ſupplet ætatem, ſicuti etiam iure communi aliquando conſideratum, & pronunciatum reperitur, vt in *tex. l. ſi alterius C. ſi min. ſe maior. dix.*

12 Hoc loco non prætermiſerim, quod Rota cenſuit ſtatutum hoc habilitare perſonam, & & ideo iſte ſic habilitatus exiſtens extra Territorium, & ibi diſponens tantum de bonis in Territorio ſtatuentium ſitis, non debet ſeruare aliquas ſolemnitates loci contractus, ſed benè ſolemnitates huius ſtatuti. ita Rota in iſtis puris terminis huius noſtri Capituli declarauit, vt *apud Card. Seraphin. deciſ.746. & 75.*

13 Quodque ſecus eſſet, ſi talis habilitatus diſponeret de bonis ſitis extra Territorium loci, in quo per ſtatutum fuit habilitatus, quia tunc eſſent ſeruandæ ſolemnitates loci contractus, ſi quæ requirerentur, aut in illarum defectum ius commune ſeruari deberet, ita pariter *Rota voluit coram Seraph. in prælegat deciſ. & inſuper deciſ.* 782. & 791.

14 Atque demum animaduertitur, quod hoc ſtatutum eſt deciſorium, & conſequenter forenſes non comprehendit, *Caputaq. deciſ.* 283. *par.1. & Rota in Tudertina, ſeu Romana nullitatis obligationis 4. Julij* 1614. *coram Buratto*, vbi de Tudertino, qui Romæ contraxerat, quæ deciſio reperitur impreſſa per *Pic. ad ſtat. Vrb. deciſ.* 63. *num.*17. habet enim verba directa in perſonas. *Rota in eadem Tudertina, ſeu Romana 1. Junij* 1615. *coram Buratto impreſſ. apud eumd. Pic. deciſ.*64. *num.*6.

De Tutoribus, & Curatoribus Minoribus dandis.

CAP. XLVIII.

a QVilibet Capitolinus Iudex teneatur *b* omnibus Tutores, & Cutatores dare, *c* iuris forma ſeruata. Poſsit tamen Iudex, ſi ſuper hoc aditus fuerit, aliquem Notarium ad perſonas infirmas, & abſentes ab Vrbe, vel in aliquo alio neceſsitatis caſu, & maximè ad Viduas volentes tutelam, ſeu curam filiorum, vel nepo-

nepotum ex filio, ſeu filia ſuſcipere *d* aut actorem ad lites deputare, deſtinare, & delegare: cuius delegati decreto, & auctoritate prædicta fieri poſſint; & facta, prætextu defectu iuriſdictionis, impugnari non poſſint. De qua infirmitate vel abſentia, ſeu alia neceſſaria cauſa ſufficiat fieri fidem Iudici per ſacramentum prædicta petentis: de petitione autem, delegatione, & iuramento prædictis, rogetur alius Notarius inſolidum cum Notario delegando. Poſsit etiam Iudex, ſiue propter difficultatem inueniendi Tutorem, ſeu Curatorem, qui onus acceptet, vel quando Minor, ſeu pupillus pauper eſſet, vel in paruis cauſis illi prouidere de perſona Procuratoris ſpecialiter ad cauſam, cum quo Iudicium agitetur, & valeat.

SVMMARIVM Annot.

1 *Tutores dare, ad quos Magiſtratus antiquitus pertinebat.*
2 *Tutores hodie dare poteſt quilibet Magiſtratus, & Iudices Ciuitatis. Intellige quoad Magiſtratus, vt num. 3.*
4 *Tutor dandus eſt à Iudice, vel originis, vel domicilij pupilli, vel ab eo, ſub cuius iuriſdictione ſunt bona pupilli.*
5 *Et quid, ſi pupillus habeat plures Iudices?*
6 *Tutores dantur impuberibus: Curatores verò puberibus, furioſis, prodigis, &c.*
7 *Tutela materiam qui tractarint.*
8 *Actor ad lites quando deputetur, periculo tamen Tutoris, vel Curatoris.*
9 *Tutores, ſicut Curatores, non poſſunt ex ſua perſona in rem pupilli, vel minoris procuratorem facere, ſed actorem conſtituere debent ante litem conteſtatam. Et ratio, num. 13.*
10 *Vis non ſit in verbis, ſed in modo.*
11 *Tutor non impeditus pro pupillo agere, an poſſit deputare Actorem ad lites.*
12 *Decretum Iudicis eſt neceſſarium in conſtitutione Actoris ad lites pupilli. & num. 18. Declara vt num. 19.*
14 *Procurator ad negocia pupilli, vel minoris poteſt conſtitui per Tutorem; & dicetur Procurator Tutoris, vel Curatoris, & num. 15.*
16 *Actor, & Procurator, in quibus differant; remiſſiuè.*
17 *Praxis conſtituendi Actorem Iudicis auctoritate.*
20 *Tutor in conſtitutione actoris debet confeciſſe inuentarium, & alia. Intellige, vt num. 21.*
22 *Actor conſtitutus cum decreto Iudicis an poſſit abſque alio decreto reuocari?*
23 *Actoris officium expirat cum ipſa tutela, ſeu cura.*
24 *Actor comparens an teneatur producere legitimam Actoriam, & Tutoriam?*
25 *Et an cauere, pupillum, & tutorem ratum habituros? & num. 26.*
27 *Et an conficere inuentarium?*
28 *Pupillus an habeat obligata Bona Actoris non legitimè conſtituti?*
29 *Actor non ſolùm conſtituitur ad lites, ſed etiam ad negocia. Fallit in Actoribus vniuerſitatum, n. 30.*
31 *Pupillus cum auctoritate Tutoris non poteſt cõſtituere procuratorem quoad alienationem bonorum: ſed requiritur decretum Iudicis.*

ANNOTATIONES.

A QVILIBET CAPITOLINVS IVDEX TENEATVR. 1 Ad quoſnam Magiſtratus antiquioribus temporibus pertinuerit cura dandi Tutores pupillis, tradit *Iuſtinianus Imperat. tot. tit. inſt. de Attil. tut. vbi Myſing. in §. ſed ex his & ſeq.* antiquitatem ipſam plenius explicat: Iure verò, quod ipſius Iuſtiniani tempore in vſu erat, Tutores creare debuit Romæ Præfectus Vrbis, vel Prætor, in Prouincijs earum Præſides, ac demũ etiam in Ciuitatibus Defenſores earum cum Antiſtite, non expectata iuſſione Præſidum.

2 Hodie autem de iure, & conſuetudine generaliter ſeruatur, vt quilibet Magiſtratus municipalis, ſeu Iudices Ciuitatis, dent Tutores pupillis *l. ius dandi ff. de tut. & cur. §. nos autem* 3 *Inſt. de Attil. tut. vbi Oinotom.* requiritur tamen quod tales Magiſtratus ſaltem habeant mixtum Imperium *Oinot. Inſtit. de curat. in princ. addit. ſub littera B. ſub num. 7.* ſicque ſtatutum noſtrum iuri communi conſonat.

4 Verùm iure dandus eſt Tutor à Iudice, vel originis pupilli, ſeu domicilij; vel ab eo, ſub cuius iuriſdictione ſunt bona pupillorum, qui ſi non morantur in aliquo ex illis locis, reducendi ſunt ad patriam, ſeu locum originis, ex *tex in l. vnic. C. vbi pet. tut. gloſ. d. §. nos autem, verbo Creent.* & in hac quæſtione, quando pupillus 5 plures habet Iudices, quis ſit Iudex competens in dando Tutore, communiter ita diſtinguitur; aut pupillus habet domicilium, & bona in eadem Prouincia, & Iudex illius loci dat ei Tutorem *d. l. vnica, & l. 1. ff. eod.* aut habet in vno loco domicilium tantum, & in alio bona, & ſecundum *Azon.* ſententiam, quam *Bart. in d. l. vnica num. 4.* dicit eſſe veriorem, Iudex originis, ſeu domicilij poteſt dare Tutorem, qui res etiã in alia Prouincia ſitas adminiſtrare debet.

Hæc liceat retuliſſe ex *Oinotom.* docto, ac eleganti auctore loco citato, quem forte non omnes cauſidici habent in ſuis bibliothecis.

B OMNIBVS TVTORES, ET CVRATORES DARE. Scilicet impuberibus Tutores §. *impuberes Inſt. de* 6 *Attil. tut.* puberibus verò vſque ad 25. ætatis annum expletum, Curatores dare de iure communi *l. 1. §. prætor, & 9. apparet ff. de min. Inſt. de curat. in princ.* ſed ex iure municipali noſtro vſque ad vigeſimum annum completum, iuxta diſpoſitionem noſtri ſtatuti cap. præcedenti tradit *Luc. Pat. in prax. for. Capit. lib. 2. cap. 7.* dantur etiam Curatores furioſis, & prodigis, licet maiores ſint viginti, vel viginti quinque annis: itidem & mentecaptis, & ſurdis, & mutis, & iis qui perpetuò morbo laborant, quia rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt, ita ſanxit *Iuſtin. Imper. inſtit. de curat. §. furioſi.*

C IVRISDICTIONALIA. Quæ potiſſimum apparet ex *tit. ff. de tut. & cur. & qui pet. & cur.* atque *Inſt. tit. de legit. agnat. tut. de Attil. tut. de Curat. & C. qui pet. tut. & curat. qui dar. tut. vel cur. poſſ. de Cur. fur. & prodig.* cum tractatis per Doct. in eiſdem locis.

7 Materiam porrò iſtam egregijs commentariis nouiſſimè illuſtrarunt *Io. Cuiacius, Paulus Montan. Io. Harpprecht, & Marcell. Cenerſ.* præter

ter auctores alios, quorum tract. habentur *tom. 3. par. 2. tract. vniuers. iur.*

D AVT ACTOREM AD LITES DEPVTARE. Actor
8 ciusmodi ex iure communi deputatur periculo tamen Tutoris, vel Curatoris, vbi Tutor, vel Curator non potest negotia pupilli, vel minoris administrare *l. solet ff. de tut. l. decreto ff. de administr. tutor. §. fin. Inst. de Curat.* Quod intantum procedit, vt in constitutione illius debeat dici, quod constituitur periculo ipsius Tutoris *Aret. in §. praterea num. 53. in principio Instit.*
9 *de except.* neque Tutores, neque Curatores ex sua persona in rem pupilli, vel adolescentis procuratorem facere possunt, sed actorem constituere debent ante litem contestatam, ita tradit Imperator in *l. neque Tutores C. de proc. & ibi Bart. & Bald. num. 1. §. fin. Instit. de Curat. Marant. in repetitione l si Actor. num. 3. ff. de Procur. & in eius prax. par. 4. v. Validum, vel Invalidum num. 54. fol. mihi 228. Abb. in c. petitio in princ. ante num. 1. de Procurator. Affict. decis. 262. num. 5. vers. 30. Cacheran. decis. Pedem. 89. num. 7.* Parum autem interest, an Tutor in constitutione vsus fuerit verbo actor, vel potius procurator, dummodo interuenerint solemnia, & Iudicis Decretum, quia non fit vis in
10 verbis, seu nomine, sed in modo constituendi, & qualitate rei mandatæ. Itaque etiamsi loco Actoris fuisset dictus Asinus, sustineretur deputatio, vt in specie dicit *Abb. per illum text. in cap. petitio vestra in principio ante num. 1. Ibique Innoc. n. 10. de Procurat. Bart. d. l. neque Tutores, num. 4. & Bald. num. 11. ad fin. Alex. cons. 461. lib. 4. Affl. d. decis. 262. num. 6.* & in simili in constitutione Tutoris, si fuisset dictum de Curatore *Ias. in l. quoties in stipulationibus nu. 5. ff. de verb. oblig. & in l. si quis in fundi vocabulo n. 40. de leg. 1.*
11 Sed quid si tutor non sit impeditus, quominus pro pupillo agat, sed tamen nolit agere, an possit nihilominus actorem ad lites deputare? *Bart. in d. l. neque tutores num. 7. in 1. dict.* dicit, quod omnes Doct. tenent sufficere quod tutor nolit, sed crediderim *Bart.* hic velle dicere, quod liceat tutori actorem constituere, licet non habeat causam necessariam, exempli gratia infirmitatis. vel iustæ absentiæ, debere tamen, si nolit agere per seipsum, afferre causam probabilem saltem decentiæ, vel honestatis, cur nolit, prout ipsemet plenius declarat in *l. actor. nu. 3. ff. rem rat. hab.* & hoc modo non erit ille sibi contrarius *Aret. in §. praterea nu. 53. Institut. de except.* debet autem etiam causa esse honesta *Papien. in prax. in form. libell. quo agitur ad remed. §. & Curatores num. 12.* Immo euidens, vt infirmitatis, & absentiæ, nobilitatis, & similium *Aret. vbi sup. Ioseph. Ludou. dec. Perus. 4. n. 1.* Honesta autem, & sufficiens causa esset, si tutor esset mulier, vel egregia persona *Bart. d. l. Actor. n. 3. Aret. d. n. 53.* vbi etiam enumerat alias causas, &c. Vnde concluditur in eiusmodi actu requiri causam aliquam
12 pro statu, & conditione tutoris, ea potissimum ratione, quia decretum iudicis est necessarium in constitutione talis actoris *l. solet, l. decreto, & §. fin.* supra citatis; in decreto autem iudicis semper requiritur causa *l. cum hi §. si Prator. ff. de transs.* cum simil. atque ita seruatur in praxi, quod & not. *Aret. in d. §. fin. n. 1. & 4.*

Cur autem non liceat tutori, vel curatori
13 Procuratorem pupillo constituere, sed actorem, ea affertur ratio, quia Domino tantum, & non alijs permittitur constituere Procuratorem *l. 1. ff. de procurat. not. Bart in d. l. neque tutores num. 1. & Bal. n. 2. vers. quæro de ratione Oldrad. in §. interdum. Inst. de curat. n. 3.* Potest autem Tutor, vel Curator post litem contestatam procuratorem pupillo constituere *d. l. neque Tutores in fin.* quia dicitur effectus Dominus litis *Marant. in d. l. si Actor. nu. 3. in fin. ff. de procurat.*

14 Et hæc quoad Procuratorem ad lites, secus tamen quoad negocia, quia potest constitui procurator etiam ante, *Bald. in d. l. neque Tutores, n. 2. & Bart. n. 5. & 6. Pract. Papien. vbi supra n. 12.* Est autem aduertendum, quod quando Tutor constituit Procuratorem in casu permisso,
15 talis Procurator non dicitur procurator Pupilli, vel Adulti, sed ipsius tutoris, vel curatoris, vnde in suo libello debet comparere tanquam procurator Tutoris, non autem pupilli, alias actus esset nullus *Marant. in d. l. si Actor. n. 4.*

16 Differunt verò in pluribus actor, & procurator, vt per *gloss. in cad. l.* verbo debent, cum ibi *not.* per Doct. & præcipuè per *Bart. ibidem n. 8. & Bald. n. 12.*

17 Demum non omiserim, quod modus duplex in praxi traditur constituendi actorem iudicis auctoritate, & vterque bonus: nempè, vel quod tutor actorem constituat cum Decreto Prætoris, vt probari videtur in *l. Actor. ff. rem rat. hab, & in d. l. solet:* vel quod ipse Iudex det actorem ad petitionem tutoris, periculo eiusdem tutoris ita docet *Aretin ex sententia Bart. & aliorum in d. §. fin. Inst. de Curat. n. 4. vers. & aduertas.* & in
18 tantum Iudicis decretum requiritur, vt aliàs sententia lata contra pupillum, & Processus nullitatis vitio subiaceant *Rot. dec. 115. n. 3. par. 4. diuers. Marant. in d. l. si Actor. Affl. d. decis. 262. sub n. 5.* Neque admittitur allegatio præsumptionis huius decreti, Addit ad *Aret. dicto §. præterea in littera A. instit. de except.* vbi etiam, quod neque sufficit quod dicatur constitutus apud acta. Hæc tamen procedunt in Tutore simpliciter constituto in testamento, secus si etiam
19 fuisset constitutus liber administrator, quia tunc non est necessarium factum Iudicis *Affli. decis. 262. n. 6. vers. in contrarium*, quod tamen est intelligendum, si inuentarium confeciisset, vel esset saltem ei remissa confectio illius *Affl. vbi supra n. 7.*

20 Vltra namque Decretum Iudicis requiritur etiam, quod Tutor confecerit Inuentarium, & alia solemnia *Cabr. cons. 125. n. 5. lib. 2.* Quæ ta-
21 men omnia procedunt ad hoc, vt factum Actoris possit præiudicare pupillis, secus autem in præiudicium aliorum, seù in fauorem pupilli, nisi fuisset oppositum in *princ. Greg. decis. 31. n. 4 decis. 530. n. 9. & decis. 574. n. 1. & seqq.*

22 Vtrum autem, quando talis Actor est constitutus cum decreto, possit absque alio decreto reuocari? & quod sic *Bart. in d. l. si actor. n. 9.* in contrarium tamen vide *Bald. distinguentem in d.*
23 *l. neque tutores n. 8. & seq.* Item huiusmodi officium expirat cum ipsa Tutela, seu Cura. *Bart. in d. l. Actor. n. 5. & in d. l. neque tutores n. 8. & seq. vbi etiam Bald. n. 10.* Inter alia notatu digna non

præ-

præteribo, quod talis actor comparens tenetur
24 producere huiusmodi legitimam Actoriam, & quidem non solum Actoriam, sed etiam Tutoriam, quando tamen vtrumque simul opponitur *Bald.in l.si quis aliena §.quamquam ff. de neg. gest.addit.ad Bart.in d.l. Actor sub littera* B: ad quam tamen probationem non est ita necessaria scriptura, quin illa possit suppleri per Testes, non tamen vnicus sufficeret *Ioseph. Ludo. decis. Perus.4.n.1.* Item tenetur cauere pupillum, &
25 tutores ratum habituros *Papien.in prax. in form. libell. quo agitur ad remed. &c. §. locatores nu.12. Borgni.tract.de tutor.n.39.* quod tamen solum procedit, quando non constaret de Actoria, seù de ea foret dubium, secùs si de legitima Actoria doceatur *Aret.d.§. præterea num. 54. vers sed Bart.*

26 Et dummodo fuerit petitum à parte, aliàs secus *Borgnin.* vbi supra *n. 40. addit.ad Papien.* vbi supra. De cæteto autem dic; aut talis actor fuit creatus à Iudice ad petitionem Tutoris, & debet cauere pupillum ratum habiturum, aut fuit creatus à Tutore cum Decreto Iudicis, & tunc cauebit, quod Tutor ratum habebit *Bart. in d.l.neque Tutores in lectura antiq. n.19. & in d. l.Actor n.5. Aret.d.§.præterea n. 54.* Non tenetur
27 tamen facere Inuentarium, quando est creatus à Tutore, & eius periculo *Aret.ibidem n.54. vers.*
28 *Nec talis Actor.* An autem Pupillus habeat obnoxia, & obligata bona Actoris non legitimè constituti? Dic, aut constituitur intuitu Pupilli, & tunc Pupillus habet hypothecata bona Actoris: aut constituitur à Iudice intuitu Tutoris, & tunc Tutor, non autem pupillus habet illa obnoxia *Aret. d. num. 54. ver. & tene menti, Ioseph Ludou. dec. Perus.4. num.2.*

29 Item notandum est, Actorem non solùm cõstitui ad lites, sed etiam ad negocia *Aret. d. §. præterea num.1. vers. Et aduertas instit. de excep.* & quidem non solùm ad præsentes lites, & negocia, sed etiam ad futuras, & futura, quicquid
30 sit in Actoribus vniuersitatum, cum aliud sit in Actore priuatæ personæ *Bart. in l. Item eorum §. sed ita ff. quod cuiusque vniu. nom. addit. ad Bart. d. l. Actor sub littera B.* Et quod pupillus cum auctoritate Tutoris possit Procuratorem constituere, *d. l. Neque Tutores, vbi Bart. num. 10. Bald. num.6. Marant. d. l. si Actor. num.54. Aret. d.§. præterea num.53. ad med. vers. nam pupillus.*
31 quod tamen non est intelligendum quoad alienationem bonorum, quia tunc requiritur Iudicis decretum, *Bart.vbi supra num.11.*

De Tutore, seu Curatore ad lites Minoribus, & Infantibus conueniendis deputando.

CAP. XLIX.

MInores vtriusque sexus puberes in iudicio conueniendi, si Curatorem non habeant, ter citentur ad legitimè comparendum in illa causa, quam Actor contra eos mouere intendit, illisque contumacibus existentibus, Iudex Curatorem præsentem, siue etiam absentem, ad illam tantum litem eisdem *a* etiã non petentibus, absentibus, & inuitis (vt præmittitur) deputet: *b* qui caueat, & impleat, quæ de iure implere tenetur. Vel si Actor malit, illis ter citatis ad comparendũ legitimè, vt supra, aliàs videndum contra eos decerni grauamen; & exinde ad pignorum capturam, eorumque subhastationem, & deliberationem procedat; & eò vsque grauamen prosequatur, & alteret, donec tædio affecti legitimè comparuerint: & per electionem vnius alteri non præiudicetur. Si verò conueniendi sunt Impuberes, aut Infantes, & Tutorem, aut Curatorem ad lites, aut etiam Actorem legitimè deputatum non habeant, Iudex per duos, aut tres testes, qui eos, & eorum patrem nouerint, summariè, & extraiudicialiter examinandos de Cognatis, Affinibus, Vicinis, aut alijs, qui credantur defensionem Pupilli non omissuros, se diligenter informet: & citatis duobus ex nominatis per testes libero Iudicis arbitrio (etiamsi deinde compertũ fuerit, electos per Iudicem illis Pupillis, aut Infantibus non fuisse Proximiores, aut magis ad defendendum aptos) necnon & illo in cuius domo Infans, aut Pupillus educatur; ad suscipiendam Pupilli, siue Infantis defensionem. aliàs videndum dictis Infantibus, & Pupillis de Tutore, aut Curatore ad eam litem prouideri, Et iis omnibus contumacibus existentibus, aut curam non suscipientibus, Iudex vnum, quem elegerit etiam ex non citatis, Tutorem, vel Curatorem, etiam absentem, ad illam tantum litem, qui solemnia implere, & satisdare teneatur, illis deputet: vel si ille ex legitima causa, infra triduum probanda, se excusauerit, alium deputet, vt supra. Si verò legitimam excusationem, arbitrio Iudicis, non habuerit, captis pignoribus, Tutelam, siue Curam suscipere, & solemnia, vt præfertur, implere cogatur, omni & quacumque appellatione & recursu remotis. Vel si Actor magis elegerit ad decretum, & relaxationem grauaminis, pignorum subhastationem, & deliberationem, contra illos duos citatos, & vt præmittitur per Iudicem electos, vt supra de Adultis dictum est, procedat, & deueniat: nec per electionem vnius viæ alteri præiudicetur, vt supra. Si verò aliquis ex supradictis citatis, vel quiuis alius pro Pupillis, & Infantibus prædictis comparuerit, & aliquos ipsorum Proximiores Agnatos nominauerit, teneatur Iudex illos sic nominatos (si legitimam excusationem, vt præmittitur, nõ habuerint) ad curam, & defensionem ipsorum Pupillorum, in illa causa suscipiendam, etiam captis, distractisque pignoribus cogere: qui similiter solemnia vt supra implere teneantur. Et processus cum Tutoribus, seu Curatoribus, sic vt dictum est, deputatis factus, & agitatus valeat, & teneat, nec etiã à Minoribus, & Infantibus ipsis in posterum

Digitized by Google

defectu legitimitatis perſonę quoquo modo impugnari poſſit: Et Iudex, qui in præmiſſis negligens fuerit, pœnam aureorum decem vice qualibet incurrat. In citationibus autem contra præfatos Minores, eorumque Tutores, & Curatores in proſecutionibus cauſarum exequendis, illa ſeruentur, quæ intra de citationibus Maiorum tradita ſunt: dummodo perſona Tutoris, & Curatoris nunquam omittatur. Poſsit etiam Iudex in paruis cauſis ſecundum qualitatem perſonarum, vel quando Minor, ſiue Pupillus pauper eſſet, illi prouidere de perſona Procuratoris ſpecialiter ad illam cauſam, cum quo iudicium agitetur, & valeat.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Minores. etiam inuiti, Curam in litem accipiunt.*
2 *Iudicium cum Minore ſine Curatore, non valet.*
3 *Caſus à ſtatuto omiſſus remanet in diſpoſitione iuris communis.*
4 *Curator, de quo Statutum, an debeat ſatisdare rem pupilli ſaluam fore? & num 5.*
6 *Curatoris ad lites officium non conſiſtit in adminiſtratione.*
7 *Curator ad lites, ſi recuſet onus, an poſſit compelli per Iudicem ad illud ſuſcipiendum?*
Et à quo Iudice detur? num.8.
9 *Iudex Eccleſiaſticus dat Curatorem ad lites Minori laico litiganti coram ſe; & viceuerſa Iudex laicus Minori Clerico. num.10.*
11 *Statutum ſi mandat aliquid fieri, adiecta pœna, nullitas actus quando ceſſet.*
12 *Omiſſio formæ ſtatuti parit nullitatem.*
13 *Geſta contra formam præſcriptam quando ſint nulla, remiſſiuè.*
14 *Infanti Curator ſolus dari non poteſt.*

ANNOTATIONES.

IN præcedenti cap. generaliter actum eſt de Tutoribus, & Curatoribus dandis minoribus, vt alios in iudicio conuenire poſſint, hoc autem capite præſcribitur in ſpecie, quid ſeruandum circa deputationem Tutoris, ſeu Curatoris ad lites, vbi minores, & infantes conueniuntur,

A ETIAM NON PETENTIBVS, ABSENTIBVS, ET INVI-
1 TIS. Loquitur in hac prima parte ſtatutum de minoribus puberibus, qui planè etiam inuiti Curatorem in litem accipere debent ex iure cõmuni, licet alias non accipiant Curatorem, vt *Inſt. de Curat. in princ. verſ. item inuiti, l. ait Prætor. §. permittitur ff. de min. l. qui habent §. ſi pupillus ff. de tut. l. vnic. C. qui pet. tut. vel cur. Affict. deciſ. 256. num. 2. & ſeqq. Abb. in c. Imperatorem num. 7. de iuramento Calum. Aret. §. permiſſum num. 8. inſt. de Tutelis.* Et licet ſtatutum loquatur tantum in caſu, vbi illi conueniantur, idem tamen ex iure communi ſeruandum erit,
a vbi ipſi agant, nam iudicium cum minore ſine Curatore non valet, quia minor legitimam perſonam ſtandi in iudicio non habet, aliàs iudicum auctoritas redderetur eluſoria, ſi minor indefenſus condemnaretur. *l. acta §. contra ff. de re iud. l. 1. & 2. C. qui legit. perſon. hab. ſtan. in vid. l. clarum C. de auth. preſt. not. Ang. in d. princ. inſt. de cur. ſub num. 6. Cinoto. num. 10. Gaillus*
3 *præct. obſerv. lib. 2. obſerv. 108. in fin.* cumque caſus iſte a ſtatuto omiſſus ſit, remanet in diſpoſitione iuris communis, *l. ſi vero §. de viro ff. ſol. matr. l. commodiſſimè ff. de lib. & poſth.* Ad quod vide *gloſ. in §. 1. ver. in litem, inſtitution. de Curator. diſtinguentem & ibidem Aret. num. 6.* qui dicit, tam ſi agatur, quam ſi conueniatur.

B QVI CAVEAT, ET IMPLEAT, QVAE DE IVRE IMPLE-
4 RE TENETVR. Debet autem talis Curator, de quo ſtatutum loquitur, ſatisdare rem pupilli ſaluam fore *iux. not. per gloſſ. & Bart. in l. & ſi ad ſpecies ff. rem pup. ſal. for. Angel. in princip. Inſt. de Cur. num. 10.* qui addit amplius ſe credere, quod debeat ſatisdare, vtilia facere, & inutilia prætermittere, & minorem indefenſum non relinquere ad ſimilitudinem Tutoris, per *tex. in l. fin. §. defenſionem C. de admin. tut. & ex not. per Bart. in l. legitimos in fin. princ. ff. de legat. tut.* & de obligatione ſatiſdandi *not. Fab. in d. princ. Inſt. de Cur. num. 2.* addens, non requiri ſatiſdationem de iudicatũ ſoluendo ſiquidem de conſtitutione ipſius Curatoris appareat per *tex. in l. ſancimus §. defenſionem C. de admin. tut.*
5 *& in l. vulgo ff. de admin. tut.* ſed vſu non ſeruatur, vt Curatores iſti ſatiſdationem præſtent, nec etiam apud *Rot.* & inter Romanos non obſtante ſtatuto Vrbis *Mand. in prax. commiſſ. form. 4. verbo Curatorem ad lites Put. deciſ. 130. num. 4. par. 3. Lud. deciſ. Peruſ. 48. num. 2.* Nec eſt conſuetudine receptum, quod conficiat inuentarium bonorum minoris, vt inquit *Ang. loco cit. num. 10. ex gloſſ. in l. de creationibus verbo conſcripto C. de Epiſc. aud.* cum alijs ab eo relatis; Nec eſt de iure *Rota deciſ. 1. de iudic. in nou. Matth. ſing. 582. incip. liti erat,* vbi etiam vſu forenſi ita receptum eſſe inquit, quia talis Curatoris officium non conſiſtit in adminiſtratione
6 nec ei rectè ſoluitur *argum. l. ad protegendam C. de in lit. dan. tut. vel cur. & in l. hoc iure ff. de ſol. Spec. tit. de act. ab vniuerſ. vel cur. deput. §. 1 verſ. puberes Put. d. deciſ. num. 6.* Atque ita ſeruari pariter in Camera Spirenſi teſtatur *Gaill. præct. obſer. lib. 2. obſer. 108. n. 11. & 12.*

An autem Curator ſic deputatus minoribus puberibus, quatenus recuſet, iure aliàs compelli poſſit per Iudicem ad ſuſcipiendũ talis curæ onus? Dicas, eum poſſe compelli ex cauſa, vt de Curatore bonis dando habetur *in l. 2. §. quæritur ff. de cur. bon. dan.* ita tenent *Bart. in l. 3. §. ſi pupillus num. 3. ff. de tut. Ang. in princ. inſt. de cur. num. 7. & Fab. num. 3. Oldr. conſ. 59. in fin. verſ. Item dubitatur, an poſſit compelli Gaill. d. obſer. num. 5. facit tex. in l. munerum §. defenſores ff. de mun. & hon.* Idque factum videmus ab hoc ipſo noſtro ſtatuto ſub altera parte huius c. vbi præſcribit, quid agendum, ſi impuberes, aut infantes conueniantur, quod vtique dicendum eſt licere pariter in prima parte, nempè vbi ſtatuitur de Curatoribus minoribus puberibus dandis,
7 nam eadem eſt ratio, ergo, & idem ius *l. adigere §. quamuis ff. de iur. patr. cum alijs vulg.* nec de poteſtate ſtatuentium dubitari poteſt, cum illi ſtatuta condiderint auctoritate Summi Põtificis, à quo, & eadem poſtmodum confirmata fuerunt, ſic ſtatuta ſunt Papalia, quia ea noſtra

ſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram impartimur, vti ſupra ad *tit. ſtatutorum, verb. Autoritate* annotauimus; Vnde ad rem benè facit argumentum ex *text. in d. l. 2. §. quæritur ff. de cur. bon. dan.* ibi, voluntarius itaque Curator quærendus eſt, niſi, & magna neceſsitate, & Imperatoris arbitrio hoc procedat, vt & inuitus
8 crearetur. Quis det Curatorem ad litem, an Iudex domicilij, vel originis, vel litis, Doct. mirificè conflictantur, vt inquit *Mynſing. ſing. obſer. cent. 1. obſerv. 87.* ſed videtur dicendum cũ eodem ex ſententia *Oldr. conſ. 59.* quod ſi ad vnam cauſam tantum dandus ſit Curator, Iudex cauſæ, coram quo ea vertitur, id facere debeat, ſi tamen talis ſit Iudex, cui hoc iure competat, ſicuti conſueuit dici in prorogatione iuriſdictionis *C. de Iuriſdict. l. 1.* ſi verò ſimpliciter ad lites, quo caſu generaliter ad omnes cenſetur datus *ex text. in l. qui habet §. vlt. ff. de tut.* tunc dandus erit à Iudice domicilij, vel originis. Quis autem ex his duobus debeat hoc caſu dare Curatorem, dic vt ad præcedens caput annotauimus in verbo, quilibet Capitolinus Iudex, in fine, & generaliter alias dantur Curatores ab iiſdem Magiſtratibus, à quibus & Tutores *Inſt. de curat. in princ. verſ. Dantur tamen.*

9 Nec omittam, quod Iudex Eccleſiaſticus dat Curatorem ad litem minori laico litiganti coram ſe
10 *c. fin. de iudic. lib. 7.* & contra Iudex laicus minori Clerico litiganti coram ſe, *Marant. in ſuo ſpec. iudic. 4. par. diſt. 11. num. 13. Myſin. d. obſer.*

Demum quæro, num hoc cap. tradita ſit forma creandi Curatorem in caſibus expreſsis, ita vt ſi ea ſeruata non fuerit, Curatoris datio nulla ſit: & crederem, quod non, quia verba ſtatuti diriguntur in Iudicem, cui etiam pœna imponitur aureorum decem vice qualibet, ſi in præmiſsis negligens fuerit; Eſt autem vera iu-
11 ris concluſio, quod vbi ſtatutum aliquid mãdat fieri adiecta pœna non facienti, tunc ceſſat nullitas actus, quando illa nullitas non tenderet ad præiudicium alterius, vt probatur *ex l. filius §. fin. ff. ad l. Corn. de falſ. not. gloſſ. in l. nullus videtur dolo facere ff. de re iudic. & in Clem. prima de iurepatr. Bart.* & alij communiter *in l. Prætor in princ. ff. de nou. oper. nunc.* & alij relati per *Alex. conſ. 24. lib. 6.* vbi ideo ipſe conſuluit, quod ſi ſtatutum imponat pœnam Conſultori reddenti conſilium poſt terminum, valida erit nihilominus redditio conſilij poſt terminum, attento quod ſi nulla eſſet redditio conſilij, talis nullitas non afferret præiudicium ipſi Conſultori, ſed parti: aliud exemplum ſimile ex multis alijs Doctorum auctoritatibus adijcit ibidem *Alex. num. 2.* atque hanc concluſionem pleniùs probat *Maſcard de gen. ſtat. interpr. concl. 9. n. 18.* Itaque hinc etiam infertur, non eſſe hic præſcri-
12 ptam formam: aliàs neceſsariò conſequeretur nullitas ob omiſsionem formæ ſtatuti iuxta tradita per *Felin. in c. cum dilecta ſub num. 6.* ibi geſta contra formam ſunt nulla, *Maſcard. d. concl. num. 13. & 15.* cum pluribus alijs Doctoribus citatis.

Accedat, quod ſtatutum non diſponit ſub verbis negatiuis, vel prohibitorijs, vel conditionalibus, neque habet clauſulam annullatiuã, neque hic apparet aliquod aliud ſignum ex conſideratis ad inducendam formam, de quibus potiſsimum agitur per *Felin.* ad cuius doctrinã in hac materia tanquam magiſtralem recurri ſolet in *c. cum dilecta num. 6. & pluribus ſeqq.* & nouiter per *Maſcard. d. concluſ. 9.* qui ambo lo-
13 cis citatis fusè etiam pertractant, quando geſta contra formam ſint nulla.

De cauſis reſtitutionis in integrum, etiam Maiorum, & quomodo in iilis procedatur.

CAP. L.

SI in integrũ reſtitutio (à quacumque perſona, etiam priuilegiata) principaliter in iudicio petatur, procedatur prout in ordinarijs procedi debere mandauimus; & ſi in vim illius aduerſus duas conformes executione iam cœpta, ſeu etiam petita, inhiberi petatur, ſi executio irretractabilis non ſit, ſine præiudicio duarũ conformium, & rei iudicatæ inhibeatur, & inhibitum eſſe cenſeatur. Si verò incidenter petatur, (quo caſu ſummarie procedi volumus) tunc is, qui petit, ſuam intentionem iuſtificare teneatur intra dies vtiles decem, quibus elapſis: Iudex ad inſtantiam eius, contra quem reſtitutio petita eſt, ſi nihil probatum, aut non releuanter probatum viderit, ad vlteriora procedat: ſed ſi ſibi ſuperſedendum videbitur, poſsit ad alios dies quinque vtiles, & non vltra, ne quid noui fiat, inhibere; quibus elapſis, & nihil releuanter probato, omnino ad vlteriora in negotio principali procedatur, perinde ac ſi talis in integrum reſtitutio petita non fuiſſet.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Reſtitutionis in integrum materiam qui Doctores ſusè pertractarint.*
2 *Reſtitutio in integrum competit non ſolùm Minoribus, ſed etiam Maioribus.*
Intelligo vt num. 3.
4 *Ea tamen, quæ datur minoribus, eſt fauorabilior.*
5 *Et quando dicatur peti principaliter, & quando incidenter.*
6 *Ordinarij Iudices in Vrbe qui ſint, remiſſiuè.*
7 *Collaterales Senatoris omnia facere poſſunt, quæ Iudices ordinarij.*
8 *Mandatum ſpeciale ad petendam reſtitutionem in integrum, an & quando requiratur.*
9 *Non requiritur ad defendendum reum conſenſus in eodem iudicio.*
10 *Reſtitutio peti non poteſt per Procuratorem, quando principalis in prima cauſa perſonaliter comparere debuerit.*
11 *Reſtitutionem petere an quis poſſit, ſine aliqua ſaltem ſummaria cognitione Iudicis.*

12 *Reſtitutio ſubſequitur cauſam, ſeu negocium principale.*
13 *Iudicium quodlibet cuſtodit propriam naturam.*
14 *Cauſa ſemel ſummaria an ſummaria in quacunque inſtantia? remiſſiuè.*
15 *Reſtitutio non retardat executionem obligationis Cameralis.*
16 *Sententiæ duæ conformes habent, ex ſtatuto vim trium, & faciunt rem iudicatam.*
Et an hoc procedat in vna tantum ſententia, quæ tranſitum fecerit in iudicatum? num.17.
18 *Statuta ſtrictè ſunt intelligenda, non autem extendenda.*
19 *Reſtitutione poſtulata, nihil eſt innouandum.*
20 *Sententiæ duæ conformes, de quibus ſtatutum; debent eſſe diffinitiuæ, non interlocutoriæ.*
21 *Executio quando cenſeatur capta, ſeu petita, & num. 22. 23. 24. 27. 28. 29. 30.*
25 *Statutum cap.178.de duabus ſententiis conformibus &c. habet locum in omnibus Tribunalibus Vrbis inter Ciues, Incolas, & Diſtrictuales.*
26 *Reſtitutio quando dicatur petita.*
31 *Et an detur in cauſis executionis.*
32 *Sententia confirmatoria prioris ſententiæ prolatæ ambabus partibus præſentibus, ſi eodem tempore ambæ inſtent, altera pro mandato, altera pro reſtitutione in integrum, quænam pars cenſeatur præueniſſe?*
Et quid ſi victor incipiat petere executionem, & nondum abſoluta petitione, pars victa poſtulet reſtitutionem? num.36.
Et quid vbi ſecunda ſententia fertur à Capitaneo Appellationum, & eadem die victor petit coràm eo executionem, & victus petit coràm Iudice ordinario reſtitutionem in integrum? n.40. 41. 42. & 43.
33 *Res fauendum eſt potius quàm Actori, quando iura partium ſunt obſcura.*
Ampliat, etiam ſi reus per accidens efficiatur Actor. num.35.
34 *Reſtitutio fauorabilior cenſetur, quam executio.*
37 *Perfectum dici non poteſt, cui aliqua particula deeſt.*
38 *Regula, quæ ſunt incontinenti, ineſſe actui cenſentur; non habet locum in momentaneis.*
39 *Capitaneus Appellationum non eſt Iudex ordinarijs; & coram eo non poteſt peti reſtitutio in integrum principaliter.*
44 *Præuentio an inducatur, quando citatio, vel alius actus, quo nititur præuentio, præceſſerit ſententiæ prolationem?*
45 *Reſtitutio quando petatur incidenter.*
46 *Reſtitutionem in integrum petens, an debeat eam iuſtificare ex actis cauſæ, an etiam poſſit aliunde, & num. 50. & 53.*
47 *Probationum facultas non debet coanguſtari.*
48 *Probationis nomen modos omnes probandi includit.*
49 *Lex generaliter loquens, generaliter intelligi debet.*
50 *Summarijs in cauſis libera relinquitur facultas probandi quocunque legitimo modo.*
51 *Reus impedire volens executionem ſententiæ, poteſt ex nouiter deductis detegere in iuſtitiam ipſius ſententiæ.*
52 *Actor tenetur iuſtificare ſententiã ex eiuſdem actis.*
54 *Iudex debet ſequi regulas iuris, rationis, & æquitatis.*
55 *Et ad eius arbitrium pertinet diſcernere, ac decernere, an reſtitutio petatur per calumniam.*
56 *Appellatio nõ datur à Decreto, Procedi ad vlteriora.*
57 *Diffio, omnino, omnem excludit exceptionem.*
58 *Iudex non tenetur intra terminum aſſignatum petenti reſtitutionem in integrum, expedire cauſam.*
59 *Conſulitur in articulo reſtitutionis in integrum incidenter, ſi petatur ab alterutra parte, an dari debeat, & num.60. 61. 62. & 63.*
64 *Remedium reſcindens, & remedium reſciſſorium proueniunt à reſtitutione in integrum: & quæ ea ſint. n.65. & 66.*
67 *Iudicium vbi cœptum eſt, ibi terminari debet.*
68 *Continentia cauſæ diuidi non debet.*
69 *Contrarietas ſententiarum euitari debet.*
70 *Intenteri non poſſunt duo iudicia eodem tempore, ſi vnum ſit præiudiciale alteri.*
71 *Proceſſus Iudicis nullus valet parte non opponente.*
72 *Reſtitutio incidenter ſi petatur, & Iudex mandet ad vlteriora procedi, an poſſit reus eam denuo petere principaliter coram alio Iudice competenti.*
73 *Reſtitutio ſemel denegata in vna cauſa, amplius nõ conceditur.*
Limita vt num.74.
75 *Reſtitutio ſi petatur principaliter, & denegetur, an poſſit deinde peti incidenter?*
76 *Reſtitutionis in integrum remedium competit in Iudicijs poſſeſſorijs.*
Contrarium num.77.
Intellige vt num.78. 80.
79 *Mandatum de manutenendo non admittit exceptiones requirentem altiorem indaginem.*
81 *Reſtitutio in integrũ in poſſeſſorio non datur maioribus etiam propter Inſtrumenta nouiter reperta.*
82 *Reſtitutio in integrum non datur ex capite nullitatis contractus, ſeu ſententiæ.*
Secus, ſi ſententia ſit iniuſta, num.83.
84 *Iniuſtitia, licet non ſit materia, ſufficit ad reſtitutionem.*

ANNOTATIONES.

1 AD hanc materiam tractatus extat omni ex parte abſolutus Sforti Oddi, & alter etiã Franciſci de Caldas, præter alium itidem copioſum Io. Mauritij Bolani, qui inſertus eſt tractatibus vniuerſi iuris tom.5. fol. 114.

A ETIAM MAIORVM. Maiores iuxta ſtatutum noſtrum accipi debent, qui vigeſimum ætatis annum excedunt, vt ſupra *cap.47. cum annot. ibidem.*

2 Hic habemus quod non ſolùm minores, ſed etiam maiores reſtituuntur in integrum prout de iure communi, de minoribus habemus *tit. ff. de min. & C. de in integr. reſt. min.* De maioribus verò *ex quibus cauſ. maior. itidem ff. & Cod.* Verum hæc eſt differentia inter minores, & maiores in hac materia, quod minoribus læſis conceditur hoc beneficium propter ſolam ætatem, abſque alia legitima cauſa *l.1. ff de min. in princ. l. verum §. fin. in fin. ff. eod.* Maioribus autem datur ex alijs iuſtis cauſis, vt in *prins. & toto tit. ff. & C. ex quibus cauſ. maior.*

3 Eſt tamen fauorabilior reſtitutio, quæ datur minoribus, quam quæ maioribus iuxta magis communem Doct. ſententiam, de qua teſtatur *Oddus tract. de reſt. in integr. par.1. qu.1. art.1. ſub num.3.* & de effectu huius concluſionis, vide eumdem *in princ. ipſius art.*

PRIN-

B PRINCIPALITER IN IVDICIO PETATVR. Quando restitutio peti dicatur principaliter, & quando incidenter, satis declarat *Luc. Pat. lib. 7. cap. 1. de cauſ. reſtit. in integrum num. 5. & Odd. qu. 33. num. 8.* sed vera, & plana videtur sententia, quã refert, & communem dicit idem *Luc. Pat. ſub d. num. 5.* incipiendo ibi *Bart.* verò, & sui distinguunt, ac prosequendo vsque ad *verſ.* his igitur cognitis.

5 Et principaliter peti debet coram Iudice ordinario duntaxat, qui reo competens sit, vel coram delegato à Principe *l. final. C. vbi, & apud quem cap. cauſa reſtitutionis, de in integr. reſtit.* vbi omnes, *not. Luc. Pat. dicto cap. 1. num. 3. Odd. queſt. 32. artic. 3. num. 25.* & debet esse de Foro Rei *Marant. in pract. tit. & quandoque appellatur num. 113.* licet id fallere videatur in Clericis, & Ecclesia, ex quo habent priuilegium petendi restitutionem coram suo Iudice *Abbas in cap. conſtitutus de reſtitut. in integr. num. 1.* Ordinarius verò Iudex is censeri debet, cui à lege, consuetudine, populo, seu vniuersitate, vel Principe, aut legitima præscriptione iuris dicendi potestas competit, ita declarant Doctores communiter *in l. more, & in l. quia ff. de iuriſd. omn. Iud. Vant.* qui & alios refert *tract. de nullit. tit. de nullit. ex defect. iuriſd. numer. 31. Scacc.* qui etiam alijs modis Iudicem ordinarium describit *lib. 1. de iudic. cap. 16. num. 5.* Adde, quod Iudex ordinarius ad effectum concedendæ restitutionis debet habere administrationem iurisdictionis *cap. cauſa reſtitutionis de in integrum reſtit. Specul. tit. de reſtitut. in integr. §. videndum reſtat num. 2. Bart in l. final. num. 8. C. vbi, & apud quem. Innoc. in dicto cap. cauſa num. 4. de in integr. reſtit. Scacc. de appellat. queſt. 19. remed. 2. num. 29.*

6 Qui verò sint in Vrbe Ordinarij Iudices, vide apud *Scacc. d. qu. 19. remed. 1. cauſ. 6. num. 79.* & quoad Capitolinos, Senator supremus est huius Tribunalis, & ordinarius Iudex, vt per eumdem *Scacc. ibidem, & lib. 1. de iudic. cap. 34. Vant. de nullitat. tit. de nullit. ex defect. iuriſdict. num. 14. & 43.*

7 Collaterales etiam Senatoris omnia facere possunt, quæ ordinarij Iudices, & inter cætera de restitutione in integrum principaliter cognoscere, vt expressè habetur supra cap. 9. huius primi libri statutorum. sub verbo petatur. Cadit hic etiam declaratio alterius articuli ad praxim Fori Capitolini frequenter pertinentis,

8 scilicet an, & quando requiratur mandatum speciale ad petendam restitutionem in integrũ & quidem pro indubitato, & pro regula traditur apud omnes, quod restitutio in integrum principaliter sine speciali mandato à procuratore peti non potest *ex l. illud §. fin. ff. de min.* Incidenter verò peti potest ex mandato generali per *tex. in l. qui proprio §. item quæritur ff. de proc. Odd. queſt. 31. art. 12. & 13. Luc. Pat. cap. de cauſ. reſt. in integr. num. 13. Cargiar. Patrocin. 107. num. 6.* vbi de principaliter & *num. 30.* vbi de incidenter *lib. 2. Saluſt. Tib. in prax. cap. 11. lib. 2. num. 1. & ſeq.* Vnde primum dictum aliqui ita strictè intelligunt, vt omninò opus sit nouo, & speciali mandato; verùm largius, & facilius intelligi debet, quia sufficit mandatum antea datum ad causam principalem, vt possit procurator pariter agere cautam restitutionis cum hæc sit de appendicibus primæ causæ, vt inquit *Bart. in l. inuitus C. de proc. in antiqu. leſt. prope fin. verſ. Nam ſicut ibi*, procurator datus *Mant. ſing. 644. Odd. d. art. 12. num. 64. & ſequ. Conar. var. reſol. lib. 1. cap. 6. num. 3. Caldaſ. ad l. ſi curatorem in verb. Implorandum num. 3. verſ. Contrarium tamen C. de in integr. reſtitut.* Et multo magis vbi in mandato adsunt clausulæ, quæ communiter nostris temporibus apponi solent, scilicet ad agendum, defendendum &c. vel ad faciendum ea, quæ mandatum speciale requirũt *Mantic. deciſ. 11. num. 2.* ex pluribus alijs auctoritatibus probat idem *Odd. ibidem num. 51. & 52.* quem vide per totum illum articulum, in quo sexdecim profert limitationes ad regulam supradictam; quam demum generaliter limita, vbi speciale mandatum comprehenditur sub generalitate verborum, vt *not. Abb. in cap. coram num. 5. de in integr. reſt.* quem sequitur *Caſſad. deciſ. 1. de proc. num. 3.* ac vbi essent nominati aliqui casus, in quibus requiritur speciale mandatum *Mantic. d. deciſ. 11. num. 2.* Coniunctum autẽ pro coniuncto non admitti ad petendum huiusmodi restitutionem dixit *Gratian. diſcept. 401. num. 14.* nisi tum esset legitimus administrator, vt Pater; legitimum autem administratorem quemcumque petere posse certũ est *Gargiar. d. patrocin. 107. num. 30.*

Sed neque hoc omittendum videtur, quòd licèt speciale mandatum, vt supra, requiratur ad

9 petendam restitutionem, non tamen requiritur ad defendendum reum conuentum in eodem iudicio, iuxta tradita per *Caſſadorum deciſ. 2. de procuratoribus ſub numer. 2. quem ſequitur Oddus relatis pluribus alijs dicto artic. 12. numer. 66.* facit regula, qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multò magis admittendus, *capit. 71.* qui ad agendum *de regul. iur. in 6.* Item

10 pariter notandum est, quòd licet restitutio possit peti per Procuratorem, secus tamen est, quando principalis in prima causa personaliter comparere debuerit *Decian. reſp. 18. num. 234. lib. 1.*

11 Opportunè etiam hic quæri potest, an sine aliqua saltẽ summaria cognitione iudicis, quis admitti debeat ad petendam restitutionem in integrũ principaliter. Dic quod non requiritur causæ cognitio, vt benè notat *Innoc. in c. cauſa num. 2. de in integr. reſt.* quem sequuta est *Rota in antiq. dec. 1. eod. tit.* atque ita docet forensis vsus nam admitti solet libellus restitutionis eiusmodi cum clausula Si & in quantum &c. & deinde proceditur ad causæ cognitionem intra naturã primi iudicij intentati.

C PROCEDATVR, PROVT IN ORDINARIIS PROCEDI DEBERE MANDAVIMVS. Scilicet infra cap. 59. quod tamen intelligendum videtur, si primum iudicium fuerit ordinarium, nam si summarium vt in summarijs procedendum erit *Odd. d. tract. queſt. 35. art. 3. num. 53.* vbi ponit notabile dictum *Bellem. deciſ. 266.* nempè quod si in negotio principali obtentum sit ab vna parte, vt procedatur summariè, & postea obtineatur per alteram partem mandatum de restituendo in integrum, prout de iure, procedetur

in hoc articulo reſtitutionis in integrum ſummariè, licet hoc in commiſſione dictum non
12 fuerit: & ea eſt ratio, quia reſtitutio ſubſequitur cauſam, ſeu negocium principale, quod ita paſſim appellant *Doct. & deciſ. Rot.* ad differentiam reſtitutionis in integrum, facit *deciſ. Caſſad. 2. de proc. n. 2.* & dictum *Bart. in l. inuitus C. de proc. in antiq. lect. in fin.* Acceſſorium autem ſequitur naturam ſui principalis *c. acceſſorium de reg. iur. in 6.* Et quodlibet iudicium cuſtodit pro-
13 priam naturam *c. paſtoralis de cauſ. poſſ. & propr. c. conſtitutus, vbi glo. de fil. presb. not. Bal. in l. ſi quis conductionis n. 13. C. de loc. Abb. conſ. 16. n. 3. in fin. par. 2. Contar. ad l. vnic. C. ſi de mort poſſ. limit. 2. n.* 14 *34.* Et in ſpecie quod cauſa ſemel ſummaria, ſemper remaneat ſummaria in quacunque inſtantia, & coram quocunque Iudice, probat, *Rot. diuerſ. deciſ. 785. par. 3.* & comprobat plenè *Scacc. de appell. quæſt. 11. ſub. n. 17. verſ. Confirmatur, & n. 59. verſ. Deduco ſecundo.*

Hinc videmus etiam, quod licet aliàs reſtitutio ſoleat retardare executionem per *text. in rubr. & in nigr. C. in integr. reſt. poſt. ne quid nou. fi.* quod *& Doct.* pro regula ſtatuunt, vt per *Odd. quæſt. 42. art. 1. n. 1.*

15 Attamen non retardat executionem obligationis Cameralis, vbi in eo iudicio petita, vel etiam conceſſa fuerit *Rot. deciſ. 32. n. 1. & 15. & deciſ. 134. n. 4. in Collect. per Zacch. ad Galleſ. de oblig. Camer.* qui hoc ipſum notat apud eumdem *Galleſ quæſt. 37. n. 58. Greg. deciſ. 120. n.* 17. Neq; aduerſus ſententiam Principis *Marant. in prax. tit. Eo quoque appellatur n. 109.* vbi etiam relatiuè ponit, quo modo poſſit peti reſtitutio aduerſus ſententiam Principis.

16 ADVERSVS DVAS CONFORMES. **Duæ conformes**
D **ſententiæ ex ſtatuto noſtro infra cap. 180. habent vim trium, & rem faciunt iudicatam, vnde omnia, quæ aliàs iure communi decernuntur de tribus conformibus, locum ſibi vendicant in duabus; quod in hac præcipuè materia reſtitutionis in integrum tradit *Pariſ. conſ.* 109. n. 17. *part. 4. Odd.* cum pluribus alijs relatis *q. 93. art. 3. in fin. Luc. Pat. de iudic. ſum. Capit. ſor. lib. 3. cap. 7. de can. reſt. in integr. n. 24. Lancellot. de Attentat. pend. reſt. in integr. cap. 18. n. 86. & ſequen.* Ideo non mirum, ſi hic ſtatuatur, quod reſtitutio in integrum petita aduerſus duas conformes retardet earum executionem, vbi executio cœpta, ſeù petita non fuerit, id ipſum namque in reſtitutione aduerſus tres conformes petita iure communi conſtitutum videtur *Rip. in l. 4. §. eos demnatum n. 30 in fin. Alex. conſ. 123. n. 6. lib. 6. Put deciſ. 277. lib. 2. in emend. impreſſ. & deciſ. 10. de in integr. reſt. & recentius Rot. coram Eminentiſſ. Card. Pamphilio iuniore in Gorretana pecuniaria 4. Junij* 1601. quam vide apud *Saluſt. Tib. in prax. ind. lib. 2. c. 11. & fuſius per Odd. & Doct. alios ab eo cit. q. 43. art. 3. 6. & 7.*

17 Hic etiam oppotunè quæri poteſt, an quod ſtatuitur de duabus conformibus, cenſeatur ſtatutum pariter in vna tantum ſententia, quæ trãſitum fecerit in iudicatum? negatiuè cenſerem reſpondendum in terminis ſtatuti attentis eius verbis, quia ſtatutum loquitur de duabus conformibus, ſicque non videtur extendendum ad vnicam ſententiam *Maſtrard. de Probat. concl.* 18 *1280. n. 23.* cum regula ſit, quod ſtatuta ſtrictè ſunt intelligenda, non autem extendenda, vt per *Doctor. in l. omnes populi ff. de iuſt. & iur. in l. non dubium C. de leg. in l. quod conſtitutum ff. de teſtam. mil.* & in pluribus alijs locis relatis per *Maſcard. de geneſ. interpr. concl. 4.* & maximè ſi diſponat contra ius commune, vt per eundem, & quamplures alios Doct. in eadem concl. ab ipſo citatos *num. 51.* ſtatutum verò noſtrum diſponit contra ius commune, dum vult inhiberi non poſſe in vim petitæ reſtitutionis in integrum aduerſus duas conformes, vbi executio cœpta, vel petita ſit, niſi abſque præiudicio duarum conformium; & rei iudicatæ, cum tamen aliàs ex iuris diſpoſitione, circumſcripto ſtatuto, id concedatur tantum tribus conformibus, vt eſt videre apud Doct. qui examinant articulum, an aduerſus tres conformes detur reſtitutio, & præcipuè *Lancell. de attent. cap. 18. nu. 87. & pluribus ſeqq Odd. q. 43. art. 3. Scacc. de appell. q. 16. rem. 2. n. 95. & ſeq.* Immò ex multorum ſententia neque tribus conceditur, niſi perfecta executione, & hæc quidem opin. valde probabilis redditur ex deductis per *Beuinten. deciſ. 85. ſub n. 15.* quem ſequitur *Lancell. d. cap. 18. n. 128. Odd. d. q. 43. art. 6. & 7.* & nititur iuris regula in *rubr. & nigr. C. in integr. reſt. poſt ne quid noui fiat.* Confirmatur id ipſum, quia ſtatum ac ſtatutum aliquid operatum eſt contra ius commune, omnino reſtringi debet, *c. cum dilectus, & ibi Doct. de conſuet. Oſaſc. dec. 21. n. 14. Scacc. de appell. q. 19. remed. 2. ſub n. 29. & vol. 2. de Iudic. cap. 8. n. 410. Rom. conſ. 199. preſens, n. 6. Rot. diuerſ. par. 1. deciſ. 432. n. 10 & deciſ. 475. n. 6.*

Accedat, quod maior eſt præſumptio boni iuris pro pluribus ſententijs, quam pro vnica, vt ratio ipſa ſatis docet, & probatur argumento à vi geminationis & reiterationis actus, de quo fusè per *Exer. in cent. ſua eodem loco. not. Gabr. conſ. 49. n. 7, vol. 1.* vbi ideò tenet, quod diſpoſitio *Clem. 1. de calumnijs de re iud.* prohibens victum agere de nullitate trium ſententiarum, vel alicuius earum, quando tres latæ ſint conformes ad fauorem alterius, niſi prius illæ executionem habuerint, non habet locum, vbi duæ tantum ſint, licèt etiam extaret ſtatutum appellationem prohibens à duabus conformibus, idem ſentit *Vital. ad eund. Clem. n. 31. 36. & 92.* & antè eos *Bal. in l. 1. n. 6. C. ne lic. ſer. prom.* cum alijs citatis per *Gabr. d. loco.* ad hoc facit etiam quod dicit alter *Gabr. concl. 1. de exec. rei iud. nu. 17. verſ. Sed extra omnem difficultatem*; Vnde ceſſat diſpoſitio ſtatuti ceſſante ratione ad *tex. in c. cum ceſſante de appell. & in l. adigere §. quamuis ff. de iur. patr.* Itaque dicemus caſum iſtum, vti omiſſum à ſtatuto remanere in diſpoſitione iuris communis ad *tex. in l. commodiſſimè ff. de lib. & poſth.* Verum attenta iuris communis diſpoſitione quid dicendum? cenſerem poſtulationem reſtitutionis retardare executionem vnius ſententiæ, & rei iudicatæ, licèt ex parte Victoris petita, vel etiam cœpta fuiſſet executio, dummodo executio non eſſet perfecta, quia regula iu-
19 ris eſt, quod reſtitutione poſtulata nihil eſt innouandum, vt in *rubr. & in l. vnica C. in integr. reſt. poſt. ne quid nou. fi.* neque contrarium iure deciſum reperitur in hoc caſu. Ergo nec dicendum

dum *l.præcipimus in fin.C.de appell. l. ſancimus C. de teſtam.l.illam C.de coll l ſi veri §.de viro ff. ſol. matr.*comprobatur ex traditis per *Beuinten.deciſ.* 85.*ſub.n.*5.*Lancell.de attent.cap.*18.*n.* 128.*& ſeq. Odd.q.*43.*art.*6.*&* 7. Atque ita ſeruauit Aſſeſſamentum, quandiu ipſe functus fuit munere Senatoris Vrbis. Demum ſub hoc verbo aduerſus duas conformes, adhuc fortè dubitari poteſt, an comprehendantur etiam ſententiæ interlocutoriæ: ſed ſoluitur dubitatio *ex deciſ.Rot.* 88.*inter collectas per Zach.ad Galleſ.de oblig. cam.*
20 vbi apertè decernitur, quod ſtatutum iſtud intelligi debeat de duabus diffinitiuis, quia verba intelligenda ſunt in potiori ſignificatu §. *ſed ius quidem ciuile inſtit de iu.nat.gen.& ciu.*

E . EXECVTIONE IAM COEPTA, SEV ETIAM PETITA. Apud *Iur.Ciuil.* interpretes magna erat controuerſia, & opinionum diſſenſio, an petita, vel etiam cœpta executione, & quando reſtitutio in integrum poſtulata ipſam retardaret executionem, vt videre eſt apud *Odd.q.*47.*art.*6.*&* 7. *Lancell.de attent.lib.*2.*cap.*18.*preſertim n.*12.*limit.* 6 *Beuint.deciſ.*85.*n.*15.*Scac de appell.q.* 19. *rennd.* 2.*preſertim n.*109.*&* 110.ex hoc autem ſtatuto
21 ceſſat iſta diſputatio. Sed videamus, quando executio cœpta, ſeu petita cenſeatur ad effectum
22 ſtatuti noſtri; Et quidem crederem, quod cœpta euet, vbi decretum, & relaxatum fuerit mandatum, vt in citata *deciſ. apud Saluſt. Tiber. in*
23 *pr.ill.iudic.lib.*2.*cap.*11.& in aliis deciſ.in ea allegatis: vel vbi litteræ executoriales pro ſententia, & re iudicata decretæ fuerunt *Rot.deciſ.*138.
24 *n.*2.*part.*2. *diuer. in recent.* vel vbi detentum ſit ad carcerationem debitoris *Rot.dec.*77.*n.* 5. *par.* 2.*diuerſ. in recent.*cum aliis deciſionib. allegatis per *Addens.ad Greg.dec.*458.*n.*10. *verſ. Capta autem* . hæc adnotaſſe extra rem non fuerit, cum etiam in ipſo *Sacræ Rot Tribunali* contingere poſſit huius materiæ tractatio, ſi quidem ſtatu-
25 tum noſtrum *c.*178.de duabus ſententijs conformibus in vim rei iudicatæ exequendis locum habet in omnibus Tribunalibus Vrbis etiam in Rota, inter Ciues, Incolas, & Diſtrictuales, *Rot. deciſ.*647.*n.*1.*&* 662.*n* 2.*par.*2.*diu.in rec.* & in aliis in vtraque deciſ.citatis, atque apud *Reuerendiſ Dnum Decanum dec.*427.*n.* 2. *Caualer. deciſ.*387.*n.*2.Vnde habemus, quando dicatur cœpta executio etiam in cauſis Rotalibus, ita vt in integrum poſtulata reſtitutio non retardet executionem ſententiarum, iuxta diſpoſitio-
26 nem huius noſtri ſtatuti. Petita autem dicetur reſtitutio in cauſis ordinarijs, vbi petitum fuerit, decerni monitorium de parendo ſententiæ, & rei iudicatæ; tum enim verè petitur executio, quod & vſus praxiſque docet. Quo verò ad cauſas fori Capitolini, aut ſunt ordinariæ,
27 aut ſummariæ, aut executiuæ: ſi ordinariæ, executio dicetur cœpta, non per ſententiam, quia in cauſis ordinarijs mandatum executiuum in ſententia non relaxatur, nec per monitorium de parendo ſententiæ, quæ in rem iudicatam tranſierit, quia in eo pariter non continetur mandatum executiuum, ſed demum per ipſam mandati executiui relaxationem, quæ fit poſt octo dies à monitorio elapſos ex ſtatuto noſtro c.87.quod benè declarat *Luc. Pet. lib.* 9. *c.* 2. *de exec.rei iud.in ordin.præſertim.n.* 13. *&* 14. idque conſonat ſupra traditis ex ſententia *Rotæ in deciſionibus allegatis*.

28 Si cauſæ ſint ſummariæ, crederem non poſſe dici cœptam executionem, nec etiam petitam per relaxationem primi mandati contenti in decreto quod eſt loco ſententiæ: nam in cauſis ſummarijs poſtquàm proceſſus factus fuerit iuxta formam traditam infra *c.*89. citatur reus ad videndum relaxari mandatum executiuum, & in termino huius citationis, ſi ita iuſtum Iudici videatur, ille decernit, & relaxat mandatum. vnde non habetur temporis internallum, quo peti poſſit per reum reſtitutio, antequam actor petierit executionem: atque eadem ratione minus dici poteſt executio cœpta ob negligentiam rei in petenda reſtitutione, qui ſe paſſus fuerit ab actore præueniri in petenda executione; vnde nihil eſt, quod reo imputetur, cum per ipſum non ſteterit, quin fecerit, quod fuerat faciendum, *ad text.in c.imputari, de reg.iur. in* 6. *facit text. in l.fin.C. de temp.in integr.reſt.pet.* eſſet enim alias modus infallibilis impediendi reſtitutionem, cum ſemper in omnibus ſententijs poſſit decerni, & relaxari mandatum, ſi ſufficeret mandati relaxatio in ſententia, *Addens. ad Greg. d.deciſ.*458.*ſub.n.*10.*verſ.capta autem in fine.*

29 Videtur itaque dicendum, quod petita eſſet executio in illis cauſis, vbi poſt primum decretum relaxationis mandati ſequatur petitio actoris ad videndum illud exequi, ſibi enim tum imputet reus, quod audito primo decreto non petierit reſtitutionem; cœpta autem cenſetur executio per primum actum executionis facti, qui ſequitur: & hæc quidem declaratio, licet à nemine fiat, quem ipſe legerim, ab ipſa tamen ratione docetur, quæ eſt anima legis, & attendi debet *ad text.in l.cum ratio ff.de bon. dam.* *& in l.ſcire ff.de leg. Bal.in l.ſi quis ſerno n.* 7. *verſ. ex his apparet . C.de fur.gloſſ.in c.conſuetudo, verbo ratione diſt.*1. *Alb.in c.ratio nulla primo not.de præben. Dec.con.*64.*& diligenter pro viribus n.*8. *verſ. ratio enim legis*.

Si demum cauſæ ſint executiuæ, eadem quippe regula tenenda videtur ad iudicandum, quando cœpta, vel petita ſit executio, quam ſuperius conſideraumus in cauſis ſummarijs, ſi quidem & illa regula pari ratione benè aptatur cauſis, quæ ſunt executiuæ iuxta formam noſtrorum ſtatutorum.

31 Neque dubitari poſſe videtur, quin etiam in cauſis executiuis ſine aliàs cetur reſtitutio etiam ad impediendam executionem, per ea, quæ copioſè *not. Odd.q.*42.*art.*6. & ſpecialiter in pluribus cauſis, quas ſtatuta noſtra executiuas eſſe decernunt, datur appellatio, vt probatur ex *Luc.Pet.lib.*3.*n.*2.*de exec.inſtr.n.*18.*& lib.*8.*c.*3.*n.* 1.*de exec.re ind.in exec.*Ergo etiam datur reſtitutio, ita enim regulariter in iſta materia arguitur ſecundum *gloſſ.in l.fin.C.ſi adu.vend. ind.* quam communiter ſequuntur Doct. vt per *Alberi.in l.in cauſa l.*2.*n.*2.*ff.de min.probat Odd. q.* 16. *n.*2.3.*&* 5. Excipiuntur autem ab alijs cauſis executiuis illæ, in quibus proceditur in vim obligationis Cameralis; hæ namque ſpecialem habent diſpoſitionem à ſtatuto infra *c.* 179. Cæterum predicta omnia videntur intelligenda, quando executio iuxtà ſit valida, quia ſi eſſet nul-

nulla, non diceretur præuentum, vt declarat *Rot.decis.* 11. *n.* 8. *p.* 1. *recent* Prædictis subiungo, non videri necessarium executionis actum, sed sufficere petitionem ex supradictis; neque enim videtur oportere, quod executio sit decreta per Iudicem, sed sufficere solam citationem partis, *Rot.in Ferrarien.bonorum de Zanaleis* 26. *Iunij* 1615. *coram Pamphilio*.

Verum quia tantum videmus positum in præuentione petitionis, vel executionis, vel restitutionis; non ab re erit hic discutere, ac soluere dubitationes quasdam in hoc puncto, quæ sæpè aliàs in foro Capitolino contingere solent.

32 Quæro igitur in primis, quid si præsentes fuerint ambæ partes litigantes, seu earum procuratores coram Senatore, quando profertur sententia confirmatoria alterius prioris sententiæ nempè Capitanei appellationum, & lecta sententia, victor petit mandatum de parendo sententijs, victus verò restitutionem in integrum adversus eas, & vno quidem tempore, ita ut ex conflictu, & confusione vocum non possit constare de præuentione, quis nam censeatur præuenisse? Solet enim vtraque pars ad Tribunal tunc adstare, quasi cursum ad stadium audito signo arreptura: arbitrarer præsumendum, & iudicandum ad fauorem postulantis restitutio-
33 nem, quia in effectu hæc pars rei vicem sustinet, cum nitatur se defendere contra executionem sententiarum: quando autem iura partium sunt obscura, reo fauendum est potius, quam actori, *c.* 11. cum sunt partium iura *de reg. iur. in* 6. *vbi Din. vers. item si neuter*, exemplum ponit, quando nec actor, nec reus aliquid probauerit, *& vers. item si ago hypothecaria*, vbi tradit, quod si vna res duobus eadem die obligata fuerit, nec appareat, cui nam prius, absolui debet reus per *text.in l.* 10. *si debitor ff.de pignor. text.in l. fauorabi-*
34 *biliores ff.eod. tit.* & eo magis quo restitutio fauorabilior censetur, quam executio, iuxta magis communem Doct. sententiam, vt per *Odd.q.* 44. *art.* 1. *sub n.* 2. Quod si diceretur, postulantem restitutionem assumere partem actoris, nihilominus ad eius fauorem militant eadem iura,
35 cum procedant etiam vbi reus per accidens efficitur actor, vt per *Dec.in d.reg. fauorabiliores sub n.* 2. si quidem attendi debet, quod principaliter intenditur *l. si quis nec causam* vbi Doct. fusius *ff. si cert.pet. l. rogasti in princ. ff. eod. tit. Dec. cõs.* 293. *viso testamento post n.* 6. *Mandos. ad reg. Cancel.* 53. *q.* 9. *sub n.* 2. *Rot. diuers. decis.* 76. *n.* 9. *p.* 2. Atque daro etiam, quod ille censeretur actor, attamen eidem adhuc magis fauendum esset, quam alteri parti, quia in principio causæ fauorabilior est actor quam reus *gloss. in d. cap. cum sint partium iur. verb. actoria Dec. in d. l. fauorabiliores n.* 4.

36 Quid si victor incœperit executionem petere a Iudice, & nec dum absoluta per eum petitione sua, victus contra postulauerit restitutionem, num dicetur victor præuenisse in petenda executione? Arbitrarer negatiuè, quia ex actu imperfecto nihil sequitur, cum nihil actum esse credatur, vbi aliquid addendum supereſt *l. fin. in fin.* vbi hæc præcisa verba profert Imperator,
37 *C. de his quibus vt indign.* Nec perfectum dici potest, cui aliqua particula desit *l. si is, qui quadrin-*
genta 79. *§. quædam ff. ad leg. Falc.* pluribus comprobat *Mandos. ad reg.* 34. *Cancel. q.* 66. *sub. n.* 5. Vnde nec præuentio induci potest ex actu imperfecto, sicuti nec inducitur ex actu nullo, *Fel. in c. illud n.* 5. *de præscr. Rom. conf.* 412. *n.* 5. *&* 9. cum alijs ibi citatis per alterum *Mandos. in addit. Mascard. concl.* 1232. *de prob. n.* 16. *& seq.* Actus enim imperfectus est etiam nullus, vt ex supra deductis apparet. Sed quid si absoluta per victorem petitione executionis, etiam antequam Iudex aliquid proferat, victus incontinenti postulet restitutionem? Arbitrarer victorem satis præuenisse in petitione executionis, & ideo non posse retardari executionem iuxta statutum nostrum propter subsecutam postulationem restitutionis, datur enim præuentio etiam in puncto, vt de præuentione in possessione tradit *Rot. apud Cassad. decis.* 20. *sub. n.* 1. *de præb. & decis.* 135. *diuers. sub n.* 1. *par.* 2. *in recent.*

38 Nec obstare debet vulgaris illa conclusio, quod quæ incontinenti fiunt, inesse actui censeatur, de qua præcipuè in *l. lecta ff. si cert. pet.* vbi Doct. eam fusius exornant: quoniam locum non habet in momentaneis, scilicet in ijs. quæ certo temporis momento terminantur. argumento *tex. in l. Thais* 41. *§. intra certa tempora ff. de fideic. libert. declarat Tiraq. de retract. lign. §.* 1. *gloss.* 5. *n.* 23. *Gabr. concl.* 13. *de præsum. n.* 30. *Affin. tract. de execut. §.* 6. *c.* 10. *n.* 35.

Idem vtique pro victo dicendum esset, vbi is præuenisset in postulanda restitutione, cum æqualitas in iudicijs sit seruanda *c.* 2. *de mut. peti. & l. vbi falsi C. ad l. Corn. de falsi.* & multo magis quia reo potius fauendum est, quam actori *l. fauorabiliores, & l. non debet actori, cum ibi not. per DD. ff. de reg. iur.* Nota tamen, quod supradictæ dubitationes non possunt contingere ad Tribu-
39 nal Capitanei appellationum, quia coram eo postulari non potest restitutio in integrum principaliter, cum ea peti debeat coram Iudice ordinario: ille verò non sit talis; sed limitatam habeat iurisdictionem ad causas appellationum, & nullitatum, vt benè docet *Luc. Pat. ad c. vnicum de caus. restit. in integ. n.* 4. *lib.* 8. quod & vsu receptum est: sed solum habere locum possunt dumtaxat coram Senatore, vbi contingat ipsum confirmare sententiam Capitanei, & Iudicis in gradu appellationis, nec tamen alioqui quicquam detractum velim iurisdictioni Capitanei, & Iudicis appellationum, quæ quidem inlignis meritò haberi debet, cum ille cognoscat de causis appellationum, & nullitatum sententiarum tam aliorum omnium Iudicum fori Capitolini, quàm Senatoris, ac etiam sententiarum latarum de voto Attestamenti.

40 Quid autem dicendum, vbi secunda sententia confirmatoria primæ fertur à Capitaneo, & apparet eadem die petitam esse executionem coram Iudice ordinario per reum, vnde contentio sit de præuentione inter partes. Arbitra-
41 rer considerandos, ac distinguendos esse plures casus; aut enim ex appositione horæ adiectæ petitioni in actu citationis, vel aliter constat, quæ nam pars præuenerit, ad quam quidem probationem adhiberi possunt etiam Testes *Cassad. dec.* 20. *de prob. n.* 1. *Bald. in l. de rebus nu.* 5. *C. de don. ant. nup. Dec. in c. pastoralis* 65. *n.* 19. *de*

rescript.

reſcript. Et ſumus extra difficultatem, nam prior in tempore potior erit in iure *c. qui prior de reg. iur. in* 6. quod etiam in puncto procedit, vt ſupra diximus ex *dec. Rot. apud Caſſad.* 20. *de prob. ſub n.* 1. *& deciſ.* 135. *diuerſ. par.* 2. *in recent.* aut altera tantum ex partibus in actu ſuæ petitionis
42 horam adnotari fecit, nec probatur partem aduerſam in petitione, quæ ſibi incumbebat, præuenitſſe, & illa propter horam appoſitam cenſebitur præuenitſſe ex deciſionibus prædictis nam generalis eſt regula, quod ſi duo actus reperiantur facti eadem die, ſi alter habet horam, cenſetur anterior, tum enim videtur probatio certior, licet de neceſſitate non concludat *Bal. & Doc. locis proxime citatis Tiraqu. de retract. lign.* §. 11. *gloſſ.* 1. *n.* 10. *cum aliis citatis per Menoch. de arbitr. iud. caſ.* 48. *n.* 25. *cum ſeq. lib.* 2. *& de adipiſc.*
43 *poſſ. remed.* 4. *n.* 792. aut eiuſmodi diligentia fuit omiſſa, nec aliàs apparet quæ nam pars præuenerit, & pro reo victo reſtitutionem poſtulante præſumendum, & iudicandum erit, ex regul. cum ſunt partium iura, & alijs ſuperius annot. ad primam quæſtionem huiuſce articuli. Quibus etiam accedat hæc ratio, quod nimirum ad victorem pertinet probare præuentionem in petitione executionis tamquam fundamentum ſuæ intentionis, cum ipſe intendat habere executionem, ſine qua aliàs inutiles forent ſententiæ ad ſui fauorem reportatæ, actore enim non probante, qui conuenitur, & ſi nihil ipſe præſtet, obtinebit *l. qui accuſare C. de eden. l. actor*, quod aſſeuerat, *C. de prob. l. fin. C. de rei vendic.*

44 Quæro amplius, quid ſi citatio, ſeu actus alius quo nititur præuentio, præceſſerit ſententiæ prolationem, an præuentio inducatur Cenſerem, quod non; Primo quia ex citatione, vel alio eiuſmodi actu nullo, vel inualido non inducitur præuentio, cum ea, quæ minus legitimè facta ſunt, pro non factis habeantur *probat. text. in l. quoties, ff. qui ſatisd. cog.* & in terminis citationis *not. & comprobat ex multis Felin. in c. ex tenore n.* 5. *de reſcrip. tradit Aſin. in prax. indic.* §. 6. *c.* 12. *n.* 5. *Fant. de nullit. tit. de nullit. ex defec. cit. n.* 2. *Maſcard. concl.* 1232. *n.* 6. *& ſeq.*

Eiuſmodi autem citatio haberi debet pro minus legitima, & inualida, quia pro fundamento ponit ſententiam latam, dum eius executio petitur ab actore, vel à reo, aduerſus eam poſtulatur reſtitutio, & tamen ſententia lata non eſt, ſicque citatio tanquam ſine fundamento efficitur nulla, & euaneſcit ad *text. in c. cum Paulus* 1. *q.* 1. *in l. nam origo ff. quod vi, aut clam. & in l. legi tecum ff. de except. rei iudic.* Atque id ipſum etiam ſuadetur, qui aliàs facilè ſequeretur, quod qui rectè procederet per viam iudicialem expectando tempus prolationis ſententiæ, quò legitimè, ac opportunè expoſceret iuris remedium tum ſibi competens, eluderetur per malitiam alterius, qui eum ante tempus citaſſet, vt præueniret, ex malitia autem ſua nemo debet commodum reportare *cap. cognoſcentes de conſt. cap. plerumque de reſcript. l. in fundo ff. de rei vend. l. itaque fallo ff. de furt.* Neque via malitijs, & fraudibus aperiri debet *d. l. in fundo*, & *c. porro de diuort. Clem.* 1 *vbi Card. de vſurp. Clem.* 1. §. *fin.* vbi etiam *idem Card. de prob.*

45 SI VERO INCIDENTER PETATVR. Quando reſtitutio in integrum incidenter peti dicatur, diſtinctè, & clarè declarat *Odd. q.* 34. *art.* 4. *à n.* 23. vſque in *fin.* Et regula ſit, quod vbi per viam exceptionis, vel replicationis petitur, dicatur incidenter peti; item, vbi ante rem iudicatam licet poſt ſententiam *Luc. Patron. de cauſ. reſt. in integr. n.* 7. ponit formam libelli in petitione huiuſce reſtitutionis; libellus tamen non exigitur in hoc iudicio, cum in eo ſummariè procedatur, vti ſtatutum noſtrum diſponit *hoc c.* & *c.* 88. *ibi. in quibus cauſis, infra hoc eodem libro*: ſnec ego vidi vnquam hoc caſu dari libellum, ſi verò dari contingat, non ideò proceſſus erit irritus, nec etiam irritandus, ſicuti generaliter decernitur in cauſis ſummarijs *Clem. ſiepe de verb. ſign. in princ.* ibi libellum neceſſario non exigat, *& in fin gloſſ. ibidem verbo non exigat*.

46 IVSTIFICARE TENEANTVR INTRA DIES VTILES DE-
G CEM. Sed nunquid ex eiuſdem cauſæ actus tantum, an etiam poſſit aliunde iuſtificare? cenſerem, quod etiam aliunde, primo quia nullibi cautum reperio contrarium, contra vero regulam habemus, quod probationum facultas non
47 debet coangustari, ſed ampliari *l. quoniam in fin. C. de haret. l. generaliter in princ. de reb. cred. l. ne quid ff. de incen. ruin. naufr. cũ plurimis alijs auctoritatibus citatis per Pacian. tract. de prob. lib.* 1. *c.* 5. *n* 9. *qui n.* 10. *&* 11. probat, id procedere tam quo ad modos probandi, quàm etiam quo ad tem-
48 pus, probationis autem nomen modos omnes probandi includit *Bart. in l. ſi duo patroni* §. *item Iulianus n.* 3. *ff. de iure iur. Pacian. d. n.* 10. conſequenter probatio in caſu noſtro, non ex actis cauſæ tantum, ſed etiam alijs legitimis modis confici poteſt, dum ſtatutum noſtrum *hoc c. diſponit*, quod ſi iudex nihil probatum, aut non releuanter probatum viderit in termino decem dierum dato petenti reſtitutionem in integrum, incidenter ad vlteriora procedat, quibus ſuffra-
49 gatur vulgaris regula iuris, quod lex generaliter loquẽs generaliter intelligi debet *l. de pretio ff. de pact. in rem. act. l.* 1. §. *generaliter ff. de legat. præſt. l. in fraudẽ* §. *vlt ff. de teſt. mil. l. eũ quærebatur* 240. *ff. de verb. ſignif.* Confirmatur iſtud fundamentũ, quia
50 etiam in cauſis ſummarijs libera relinquitur facultas probandi quocunque legitimo modo, vt infra *c.* 89. *huc eod. lib.* Ergo id pariter licere debet in hoc iudicio, in quo procedi debet
51 prout in ſummarijs ex ſtatuto noſtro; ſecundo principaliter amplius confidero, quod vbi reus vult impedire executionem ſententiæ, nunc poteſt etiam ex nouiter deductis detegere iniuſtitiam ipſius ſententiæ, licet contrarium dicatur
52 de actore executionem petente, qui nimirum teneatur iuſtificare ſententiam ex eiuſdem actis; vt ad materiam, quando reſtitutio in integrum retardet executionem benè explicat *Mareſc. var. reſol. lib.* 2. *c.* 121. *n.* 30. iuxta plurium Doctor auctoritatem, *& Rot. deciſiones à ſe citatas*, quarum vna eſt *Reuerendiſſimi, D. mei Sac. Rota Decani in Romana Saluiani interdicti* 3. *Februarij.* 1602. *& eſt* 56. *inter impreſſas Lugduni anno* 1623. quæ hoc habet *n.* 5. at reus petens reſtitionem in integrum incidenter, ſemper intendit impedire executionem ſententiæ, nec aliquid amplius petit

eit, cum hoc remedium, quo vtitur, ſit reſcindens, & non reſciſſorium, iuxta tradita per *Luc. Pat. c. de cauſ. reſt. in integr. ſub n.* 5. Vnde etiam non eſt mirum, ſi ſtatutum noſtrum mandet ſu-
53 perſederi in executione poſt petitam eiuſmodi reſtitutionem, & conſequenter poterit probare, & iuſtificare, quod intendit etiam aliundè quàm ex actis, eiuſdem iudicij. Neque vſus meo tempore aliter docuit.

H SED SI SIBI SVPERSEDENDVM VIDEBITVR. Hic datur arbitrium iudici, regularum tamen arbitrio boni viri ex traditis per *Menoch. de arbitr. iud. in clauſula ſi tibi videbitur q.* 8. *n.* 1. *&* 2. *per text. in l. fideicommiſſaria libertas* 2. *in princ. ff. de fideico. libert. & in l. fideicomiſſa* §. *quamquam, de leg.* 2. quàm concluſionem vno ore ab omnibus receptam ille ſub eodem n. 2. atteſtatur, vndè infer-
54 tur debere iudicem ſequi regulas iuris, rationis, & æquitatis, vt per eumdem *Menoch.* & quamplures alios Doct. ab eo citatos *q.* 13. *n.* 15 *de arbitr. iudic.* & conſequenter illum non poſſe, ſine cauſa inhibere ad alios quinque dies vtiles, nempè ſi reus in termino decem dierum ſibi præfixo ad docendum de cauſis reſtitutionis petitæ, nihil probauerit, nam tunc inſurgit contra eum præſumptio calumniæ, & ideò non debet executio retardari *Corn. conſ.* 111. *ſub. n.* 4. *verſ. tum etiam quia nihil probauit vol.* 1. *Lancell. de attent. c.* 18 *n.* 73. *Odd. q.* 43. *n.* 37. quod quidem eſt animaduertendum, nam nimis facilè aliàs ſolent Iudices eiuſmodi dilationem reis concedere, cum tamen contingere poſſit, vt inde graue damnum inferatur actori in retardatione executionis ipſi aliàs iure debitæ. Generaliter
55 autem ad iudicis arbitrium pertinet diſcernere ac decernere, an per calumniam petatur reſtitutio, vt ex veriori, & ſecuriori Doct. ſententia tradit *Lancell. d. c.* 18. *n* 75. *Odd. d. q.* 43. *n.* 77. *Scac. de appell. q.* 19. *remed.* 2. *n.* 86.

I OMNINO AD VLTERIORA IN NEGOCIO PRINCIPALI PROCEDATVR. Iuxta hæc verba debet iudex proferre decretum, vbi reus in termino ſibi præ-
56 fixo non probauerit, quod ſibi incumbebat, & ab iſto decreto, quo ſcilicet mandatur procedi ad vlteriora, non datur appellatio prout vſu ſeruatur, & iure quidem, cum à decreto de exequendo, quale eſt illud, non detur appellatio iuxta communem DD. opinionem, de qua *Fel. in c. quoad conſultationem n.* 13. *cum ſeq. de re iud. & in rub. de re iud. n.* 10. *&* 11. *Capic dec.* 1. *n.* 17. *Veral. dec.* 40. *par.* 1. *Gabr. concl.* 4. *de appel. ſub n.* 1. vbi hanc dicit magis communem opinionem, quod
57 & indicat dictio illa omnino, hic appoſita, quæ omnem excludit exceptionem, vt per *gloſſ. fin. in d. fin. de offic. deleg. in* 6. *not. Fel in cap. ex part.* 1. *ex eod. tit.* & exponitur etiam nullo iure reſeruato *Io. Adr. in c. dudum, ad gloſſ.* 1. *de conuerſ. coniug. Fel. loc. cit.* atque intelligitur liberè, abſolutè, ac ſimpliciter vt per *Tuſc. pract. concl. tom.* 2. *lit. D. concl.* 322. *n.* 1. *Barboſ. de dictio. dictione* 206. ſicque tollit appellationem.

58 Sed nunquid factis per reum probationibus, quantum in ipſo fuit intra terminum ſibi aſſignatum, teneatur pariter iudex intra eumdem terminum expedire cauſam huiuſce reſtitutionis? Dic quod non, quinimmo tenetur cauſam diligenter examinare, procedendo tamen, vt in ſummarijs, iuxta ſtatutum, atque etiam durabit inſtantia ipſi iudici iuxta diſpoſitionem ſtatuti *infra c.* 81. *hoc eodem libro*, quod loquitur in omnibus cauſis ciuilibus etiam ſummarijs, & executiuis, de quo per *Scacc. de appellat. queſt.* 15. *n.* 282. *& lib.* 2 *de indic. cap.* 2. *n.* 710.

59 Quid ſi ab alterutra parte petatur Conſultor, in articulo reſtitutionis in integrum incidenter, an dari debeat? diſtingue iuxta *ſtat. infra*
60 186 *eod. lib.* aut ex rationabili cauſa iudex recuſatur, vt ſuſpectus: & puto, quod ſic, ſed arbitrarer rationabilem cauſam eam eſſe ad hunc effectum, quæ etiam ſit noua, & alioqui legitima, ſicuti iure communi aliàs diffinitum eſt de Iudice, in quem iam ab initio conſenſum fuerit *ex text. in c.* 25. *in ſinuante de offic. delegat. & in l. non diſtinguemus* §. *cum quidam ff. de arbitr. not. gloſſ. in d. c. inſinuante, in verbo poſtmodum. Fel. ibidem n.* 8. vbi inquit ideo omnes ibidem dicere, quod exceptio dilatoria de nouo ſuperueniens poſt litem conteſtatam opponi poteſt, tradit *Marant. in ſuo ſpecul. par.* 2. *act. principali* 2. & quandoque appellatur *n.* 75. & hanc refert communem eſſe opinionem, & ſequitur *Aſin. in ſua praxi* §. 13 *c.* 2. *limit.* 1. Doct. plurimos afferens, tradit *Scac. de iud. lib.* 1. *c.* 101. *n.* 10. 11. *&* 12. vbi etiam teſtatur de communi opinione *& lib.*
61 3. *de appell. c.* 2. *q.* 11. *n.* 52. Aut ſine cauſa eiuſmodi, & non debet dari Conſultor, quia ab initio, ſcilicet ante litem conteſtatam, vel pro conteſtata habitam, recuſari debuiſſet iudex, vt ſuſpectus, & peti Conſultor *ex d. c. ſtat.* 186. cui conſonat ſupra, *c.* 12. vbi de ſuſpicione Collateralium, quod & iuri communi congruit ex tra-
62 ditis per Doct. locis proximè citatis. Nec obſtat ſi fortè dicatur, quod petitio huiuſce reſtitutionis conſtituat nouum iudicium, ſicque etiam dici poſſit, quod in principio litis deueniatur ad recuſationem Iudicis vti ſuſpecti, & ſimul ad petitionem Conſultoris: quia reſtitutio illa petitur incidenter, ac per modum exceptionis, vel replicationis, vt per *Odd. q.* 34. *n.* 19. & per alios, ſicque eſt pars primi iudicij, vnde idem de ea cenſeri debet, ac de indicio principali, cum idem iuris ſit de parte, ac de toto *l. quæ de tota* 75. *ff. de rei vendit.* quod argumenti genus proſequitur *Euer. in cent. ſua loco* à toto ad partem; conferunt ad id etiam tradita per *Caſſad. deciſ.* 2. *de proc. ſub. n.* 2. Verùm in omnem
63 caſum cenſerem iudicem, quantum fieri poſſit, debere euitare deputationem Conſultoris in articulo reſtitutionis in integrum incidenter, cum facilè contingere poſſit, vt lis iam finita ad initium reuocetur, hinc que immortalis, maximè ſi Conſultor non ſit, qualis eſſe debeat, doctrina, integritate, ac iudicandi peritia.

Quid ſi coram Capitaneo appellationum poſtulata ſit reſtitutio incidenter aduerſus duas conformes, quod plerumque fieri ſolet, & ille mandauit ſuperſederi per decem dies iuxta formam ſtatuti, an eo termino pendente, poſtulari etiam poſſit coram Senatore, vel altero ex Collateralibus, reſtitutio principaliter. Pro ſolutione huius dubitationis declarandum videtur in primis, quid ſit remedium reſcindens, &
64 quid reſciſſorium: quæ quidem remedia proueniunt à reſtitutione in integrum, tanquam eius

effe-

Digitized by Google

65 effectus, immò ſæpè denominantur pro ipſa cauſa; Iudicium reſcindens eſt officium iudicis, per quod datur in integrum reſtitutio, & reſcindit obſtaculum, quod impediebat reſtitutum agere, & reum reponit in ſtatu, quo erat tempore ſecutæ læſionis. Reſciſſorium eſt, quod
66 competit reſciſſo obſtaculo, verbi gratia vſucœpiſti meam rem, quam potuiſſem vendicare, niſi abſentia tua me impediuiſſet, datur in integrum reſtitutio, & reſcinditur vſucapio, ita quod ego rem meam vendicabo, ac ſi vſucapta non eſſet, vt in §. *rurſus inſt. de act.* Et hæc in integrum reſtitutio datur per officium iudicis, & appellatur iudicium reſcindens, ſed rei vendicatio, quæ vſucapione reſciſſa competit, vocatur reſciſſoria, hæc ex *Io Fabr. in eodem* §. *rurſus n. 3.* referre viſum eſt, is enim terminos iſtos omnium optimè perſtringere, ac declarare videtur, & probat potiſſimum ex *c. quod ſi minor 24. §. ſi. de min. l. ab hoſtibus 18. C. de poſtlim. rev. & l ſi quis ſtipulatus ff. ex quib. cauſ. maior.* & comprobari poſſunt *ex l. quod ſi minor §. fin. & l. in cauſæ cognitione*, vbi etiam *gloſſ. in verb. præterea verſic. quarto dic. ff. de minor.* atque iſta pariter confirmantur *ab Odd. q 33. n. 8. & ab Oinot. in d. §. rurſus*, qui etiam materiam iſtam plenè, ac dilucidè explicat. His poſitis videtur negatiuè reſpondendum ad propoſitam quæſtionem primo, quia
67 eſt regula iuris, quod vbi cœptum eſt iudicium, ibi debet terminari *l. vbi acceptum, & l ſi quis poſtea ff. de iudic.* proſequitur *Gabr. concl. 1. de*
68 *iud.* & continentia cauſæ diuidi non debet
69 *l. nulli C. de iudic.* Addo, quod ſententiarum contrarietas euitari debet, vt dixit *Rot. in Romana affictus coram R. p. d. Pironano 17. Nouembris. 1617. argumento text. in c. ſi fortè de elect. in. 6.* poſſet autem fieri, vt ſententia iudicis cognoſcentis de reſtitutione incidenter, contraria foret ſententiæ Iudicis cognoſcentis de reſtitutione principaliter, & contra. Secundo accedat, quod vbi duo ſunt iudicia, & vnum ſit præiudiciale alteri, vtrumque non poteſt eodem tempore
70 intentari, vt legitur, & notatur in *c. tuam de Ord. cogn & l. fundi cum l. ſeq. vbi fuſè Bart. ff. de except.* ſed iudicium reſtitutionis incidenter, quod eſt remedium reſcindens tantum, eſt præiudiciale alteri in iudicio reſtitutionis principaliter, quod nimirum continere ſolet etiam remedium reſciſſorium, maximè iuxta ſtylum fori Capitolini, vt apparet ex forma libelli huius iudicij tradita per *Luc. Pot. d. c. de reſtit. in integr. n.* 6. conſequenter pendente reſtitutione incidenter non poteſt intentari altera principaliter: nam ſi in remedio reſcindente ſeratur ſententia abſolutoria, vtique non poterit competere remedium reſciſſorium, quod ex altero procedit; ſicuti arguit, & concludit ideò nó poſſe ſimul intentari iſta remedia *Fabr. in d. §. rurſus ſub n. 23. Angel. ibidem n. 18* qui aſſerit, ita teneri communiter *Abb. in c. cum ex litteris de in integr. reſt. ſub. n* 19. quorum opinio vera eſt, & communis, qui licet loquantur in cumulatione vtriuſque remedij in eodem libello, nihilominus ex identitate rationum opinio eorumdem procedere debet etiam, vbi apud duos iudices iſta duo remedia eodē tēpore intētentur, ſi quidem hoc etiam caſu vnum eſt præiudiciale alteri, & abſolutoria in vno pareret exceptionem rei iudicatæ in altero, verumtamen ſi victor non oppoſuerit iſtas exceptiones legitimè procedet alter iudex, coram quo poſtulata fuerit in integrum reſtitutio principaliter, ita enim limitatur regula *l. vbi acceptum. & l. nulli C. de iudic. Innoc. in c. cum M. de conſt. n.* 10. *Affl. deciſ. 354. cum plurimis alijs relatis per Gabriel. concl 1. concl. 1. de iudic. n.* 18. *Iaſ. in d. l nulli*
71 *n.* 5. Et generalis eſt concluſio, quod proceſſus iudicis nullus valet parte non opponente, *Gabr.* & quamplures ab eo citati *concl. de exec. rei iud. n.* 24. Non curabit autem victor opponere contra proceſſum in hoc caſu, quandoquidem commodius ei fuerit expectare, vt excurrant dies decem, & etiam quinque amplius, quibus elapſis habeat à Iudice decretum ſolitum, nempè, vt procedatur ad vlteriora, & conſequenter ad executionem rei iudicatæ.

72 Quid verò, ſi reus poſtquam decretum emanauerit, vt ad vlteriora procedatur, velit denuo petere reſtitutionē principaliter in eodē articulo coram alio Iudice Capitolino competenti, an
73 erit audiendus? & puto, quod ſic, quia licet regula ſit, quod vbi ſemel denegata ſit reſtitutio in vna eadem cauſa, amplius non concedatur *l. 1 & l fin. C. ſi ſæp. in integr. reſt poſt. c. ſi, de in in-*
74 *tegr. reſtit.* limitatur tamen, vt procedat, quando expreſsè denegata fuerit, ſecus verò ſi non denegata licet conceſſa non fuerit *Oddus cum alus ab eo relatis quæſtione 16. artic. 1. n.* 8. talis autem eſt caſus noſter, ſi quidem per decretum prædictum non denegatur reſtitutio expreſsè, ſed datur locus executioni, quod vtique rationi, ac iuſtitiæ conuenit, vt ſupra annotauimus ad verba, ſed ſi ſuperſedendum videbitur *litteras N.* nec eſt nouum quod minus operetur tacitum, quam expreſſum, quoad effectus quoſdam, vti apparet ex *not. per Euer. in cent. ſim loco ab expreſſo ad tacitum n.* 10. atque ita ſeruat praxis fori Capitolini. Quid autem è conuerſo ſi
75 prius petita fuiſſet, & denegata reſtitutio principaliter, ac etiam dicta ſententia denegatoria confirmata, an poſſet peti reſtitutio incidenter? & crederem, quod non, ex ſupradicta regula *l. prima, & l. fin. C ſi ſæp. reſtit. in integrum, & l. interdum C. de minor.* Quæ procedit, etiamſi iterum petatur non per modum agendi, ſed excipiendi *Caſtr. in l ſi autem is §. ſi quocumque modo n.* 1. 2. *& 5. de neg. geſt. Innoc. in c ſi. de ordin. cognit. Sebaſt. Medic. tract. de compenſat.*

Demum generaliter ad hanc ipſam materiam reſtitutionis in integrum aliqua ſubijciamus, quæ potiſſimum ad praxim eiuſdem fori vtilia forè videntur.

76 Et primo quæro, an iudicijs poſſeſſorijs competat remedium reſtitutionis in integrum? dico autem, quod competit, iuxta communem omnium ſententiam, de qua teſtatur *Odd. q. 68. nu. 42. Contar. ad l. vnic. C. ſi de mom. poſſ. limit. 8. n.* 10. Et eſt opinio *gloſſ. in d. l. vnic. verbo reformationem*, quam ibi, & alibi ſequuntur plurimi, quos recenſet *Odd. & Contar. & ante Menoch, retin. poſſ. remed. 3. n. 8 & 1.* qui & hanc teſtatur eſſe communem. *Pacif. de Salu. inter inſpect. 4. c. 3. n. 40. Maſtrill. deciſ. 134. n. 1. Capic. dec. 13. Scac. de appellat. lib. 3. cap. 2. q. 19. remed. 2.* Contrarium tamen te-

nuit

77 nuit *Rot.apud Put.decif.34.lib.1.n.1.*vbi expreſsè dicitur, quod Rota non ſolet reſtituere ſuper poſſeſſorio, quia eſt modici præiudicij, ex quo grauamen ſuper eo illatum poteſt in petitorio reparari, & apud *Cæſ.de Graſſ. dec.* 16. *de prob. num.*14. vbi pro regula ponitur, quod reſtitutio in integrum non datur in poſſeſſorio. Idem etiam videtur voluiſſe apud *Achil.dec.*5.*de in integr. reſt.* dum reſtringit reſtitutionem in poſſeſſorio ad caſum,quando per poſſeſsionem inferretur enormiſſimum damnum. ſed *Contar. d. limit. num.* 24. *& ſeq.* miratur deciſionem iſtam vti contrariam regulæ, & concluſioni ſupradictæ, quam inquit Doct. paſſim, & indiſtinctè tenere, atque ſtudet ei hunc intellectum applicare, vt procedat in reſtitutione poſt quadriennium petita. ſed hæc eſt diuinatio,nec certè euitari poſſunt aliæ duæ deciſiones ad id ipſum adductæ, quarum tamen ipſe non meminit, neque quiſquam alius, quem ego viderim ex ſcribentibus ad hunc articulum; ſed non ideo videtur recedendum à communi omnium ſententia, ſi quidem ratio illa *deciſ.Put.*quod poſſeſſorium ſit modici præiudicij, non ſubſiſtit, cum imo magnum patiatur damnum, qui amittit poſſeſſionem, vt ad propoſitum reſtitutionis inquit *gloſ. d.l.vnica verbo reformationem* ibi, item, & damnum videtur pati magnum. probat *text. in §. retinendæ Inſt. de inter.* & duodecim poſſeſsionis commoda magnificienda congerit *Rip. in cap.ſæpe de reſt. ſpol. col.*1.

78 Limitatur autem communis iſta concluſio,vt locum non habeat in ſummariſſimo poſſeſſorio vt per *Contar. & relatos ab eo d. limit. num.* 22. *& per Odd. d.qu.*68. *num.*54. *Conar præct.qq. c.*17. *num.*4. *verſ Ad hæc, Menoch. retinen. remed.* 3. *num.*851. *& ſeq. Scac. de appellat. lib.*3. *cap.* 2. *quæſt.*19. *remed.* 2. *num.* 24. *verſ. reſtringe eam Maſtrill. d. dec.*134. *Capic. dec.*13. atque in hoc caſu locum habebunt ſupracitatæ deciſiones, ſi quidem tale poſſeſſorium minimi præiudicii eſſe cenſetur, cum in eo debeat iudex partium iura tam in poſſeſſorio ordinario, quam in petitorio reſeruare, vt benè conſiderat *Contar. d. num.*22. atque idem poſſeſsorium duret tantùm quantum ipſa lis, vnde mandatum de manutenendo in tali iudicio trahit ſecum executionẽ, & numquam tranſit in iudicatum, ita vt à Iudice retractari non poſſit, ſi altera pars melius doceat de ſua poſſeſſione, *Seraph. deciſ.* 1295. *num.* 2. 3. 4. *&* 5. atque mandatum ipſum de
79 manutenendo vti poſſeſsorũ ſummariſſimum non admittit exemptionem requirentem altiorem indaginem *Rota diuerſ. deciſ.* 366. *num.* 6. *&* 583. *nu.* 2. *par.*1. *in recent.*Limitationes alias ad prædictam concluſionem ponunt ijdem *Odd. quæſt.*68. *& Contar. limit.* 8. ſatis verò ſit nobis hanc annotaſſe, quæ in praxi forenſi potiſsimũ
80 vſui eſſe poteſt, quippe cum mandatum de manutenendo valde frequens in iudicijs eſſe ſoleat. Prædictam tamen concluſionem intellige in minore,Eccleſia, vniuerſitate,& ſimilibus,ijs enim ſolis datur huiuſmodi reſtitutio in poſſeſſorio, ſecus autem maioribus, quia eis non datur *Cæſ. de Graſſ. deciſ.*2. *num.*3. *de reſt. in integr. Odd. d. par.*2. *quæſt.*68. *num.*51. *&* 52. *Pacif. de Salu interd. inſpectione* 4. *cap.* 3. *num.*40. *&* 41. Et in his terminis loquuntur Doctores omnes ſuperius allegati, ſi benè aduertantur. Quod intantum procedit, vt neque propter Inſtrumenta
81 nouiter reperta concedenda ſit maioribus *Cæſ. de Graſſ. vbi ſupra num.* 2. licet ex legitima cauſa ſeu impedimento etiam maioribus dari voluerit *Odd. d. q.* 68. *n.*49. Quæro, an detur reſtitu-
82 tio in integrum, ex capite nullitatis contractus, ſeu ſententiæ? non datur, quia hoc caſu adeſt remedium ordinarium, ſcilicet reſtitutionis *ex text. in l. in cauſa* 2. *in princ. ff. de min. vbi Bart. Bald. Alber. & omnes,Odd. quæſt.*17. *art.*7. *n.*62. vbi de contractu, & de ſententia *num.*70.*ex tex. in l. penult. C. ſi adu. rem iud. & in l. verum §. ex facto ff. de min.* tenuit *Rot. deciſ.* 731. *nu.* 2. *p.*2. *diuerſ.* & nunquam datur reſtitutio aduerſus
83 ſententiam, niſi de eius iniuſtitia conſtet *Rota deciſ.*1. *de reſtit. in integr. in nou. & apud Seraph. deciſ.*1238. *num.*5. ſufficit autem ad reſtitutionem iniuſtitia, licet non ſit notoria *Cæſ. de Graſſ. dec.*10. *num.*12. *de re ind. Seraph. dec.*251. *num.*2. *Mantic. deciſ.* 106. *num.* 2. *& deciſ.* 381. *num.*1. *par.*2. *diuerſ. in recent.*

Hæc vti ad praxim Fori Capitolini potiſsimum pertinentia ex ampla, ac difficili reſtitutionis in integrum materia deliballe ſufficiat,in reliquis alios conſulas iuris interpretes, qui peculiares de ea tractatus ediderunt, & præcipuè *Oddum*, qui doctiſsimè, ac vberrimè illam explicauit, & illuſtrauit.

De Citatione, & quomodo qui Romæ habitant, in ius vocentur.

CAP. LI.

Citationes, quæ in quibuſcumque cauſis tam ciuilibus, quam criminalibus, & mixtis, in Curia Capitolii, quomodocumque vertentibus fieri debent, per Mandatarios Curiæ factæ ſufficiant *a* exceptis cauſis ab initio per reſcripta Apoſtolica commiſsis, quæ per Curſores ſuæ Beatitudinis fieri debent. Quilibet autem ciuis Romanus, vel quiuis alius Romæ habitans, cum ſua familia *b* citetur perſonaliter, vel ad domum *c* ſuæ ſolitæ habitationis;& ſi ad domum citatio fiat,ſiue in ciuilibus, ſiue criminalibus, ſiue mixtis,*d* talis citatio non afficiat citatos, perſonaliter non inuentos,niſi dimiſſa ſaltem breui ſchedula in manibus cohabitantium; vel ſi nemo inuentus ſit, qui illam recipiat, in oſtio affixa, vno ſaltem Teſte præſente, vt ſupra dictum eſt, *e* per quam declaretur, quis citetur, coram quo Iudice, ad quem actum, *f* pro qua die, & ad cuius inſtantiam; & citationes prædictæ vna die pro alia fieri debeant, & aliàs non valeant,niſi aliàs in ſpecie per præſentia Statuta mandetur, *g* vel mora ſit damnum irreparabile allatura, de quo ſtetur arbitrio Iudicis. Præcepta etiam,ſiue monitoria quæcunque, quæ in cauſis ciuilibus

bus fient, domi copia dimiſſa feciſſe ſufficiat. *b* Præſentes verò in iudicio, ſi vna die pro alia per Iudicem moniti ſint, pro citatis ſolemniter habeantur: ſic & citatio per Iudicem in ſequentem diem iuridicam diffundi poſsit.

S V M M A R I V M Annotat.

1 *Iura iuribus concordanda ſunt.*
2 *Citatio perſonalis, vel citatio ad domum, vna ex iſtis ſufficit, ex Statuto.*
3 *Citatus domi an præſumatur perquiſitus à Nuncio? remiſſiuè.*
4 *Citari debet quis in domo ſolitæ habitationis: nec ſufficit quòd ſit domus ipſius citati, niſi ab eo habiretur, num. 5.*
Et quid ſi habitaret duas domos diuerſis temporibus? num. 8.
6 *Domus ſolitæ habitationis quæ præſumatur? & n. 7.*
9 *Citatio ad apothecam citati an valeat. & nu. 10.*
11 *Citatio facta, vbi quis non habitat, Romæ eſt nulla. Declara, vt num. 12. & 13.*
14 *Citationes exequendi forma tradita à Statuto: qua non ſeruata, nulla eſt citatio, & num. 15.*
16 *Citatio facta in manibus vnius de familia, quando valeat.*
17 *Statutum non tollitur per non vſum, etiam ſpatio mille annorum.*
18 *Neque per contrarium vſum, niſi interueniat ſcientia Principis.*
19 *Citatio debet ſpecificare omnia, quæ prætenduntur Intellige, vt num. 22. & 23.*
20 *Nec ſufficit probare eam eſſe factam, niſi probetur eius tenor.*
21 *Et debet eſſe certa, & non generalis.*
24 *Citatio ſimpliciter facta, intelligitur ad primam, & non ante, ex Statuto num. 25.*
26 *Et, ſi fiat pro eadem die, an ſit nulla.*
27 *Citatio non legitima, vel inualida, in quibus caſibus habeatur pro valida, & legitima. & num. 28. 29. 30. 31.*
32 *Monitio, & Diffuſio requirunt præſentiam Partium.*
Et an in dubio præſumatur Pars præſens. num. 33. & 34.

ANNOTATIONES.

A EXCEPTIS CAVSIS AB INITIO PER RESCRIPTA APOSTOLICA COMMISSIS. Hic ſubintelligenda cenſeo verba, quæ cauſæ aliàs ad Forum Capitolinum non ſpectarent; vel in quibus certa, & ſpecialis forma procedendi detur, vt nimirum caput iſtud concordet cum *cap. 43.* ſupra hoc eodem libro, nam vbi per ſpecialia reſcripta Apoſtolica Iudicibus Capitolinis cauſæ committuntur, quæ aliàs ad Forum Capitolinum ſpectarent, ſi in illis certa, & ſpecialis forma procedendi non detur, ſtatuta, & ſtylus Fori Capitolini ſeruari debet, vt in eodem *cap.* legitur, ad quod ibi, & aliqua non inutiliter an-
1 notauimus, nam iura iuribus concordanda ſũt *cap. cum expedias de elect. in 6. cap. 1. de oper. non. nunc.* & vna lex alteram declarat *l. non eſt nouum cum duabus ſeqq. ff. de leg.*

B CITETVR PERSONALITER, VEL AD DOMVM. Interminis talis ſtatuti tradit *Bart. in l. 4. §. ait Prætor ff. de dam. infec. vbi etiam addit. littera C. & Abb. conſ. 42. num. 2. par. 2. Scacc. de iudic. lib. 1. cap. 45. num. 6.* quod ſufficiat citatio alterutro modo, nempè perſonaliter, vel ad domũ, vt ſtatutum ſcilicet aliquid operetur, cum alioqui ex iure communi requiratur ordo, nempè, vt primò curetur citationem intimari perſonaliter, quod ſi hoc non ſuccedat, tum citatio fiat ad domum *l. 1. §. 1. ff. de liber. agnoſ.* Et Nuncius debet dicere in relatione, quod eum perquiſiuit diligenter, & quia non potuit inuenire citauit ad domum *Bart. in l. ſi tamen num. 3. de leg. 2.* An autem citatus ad domum præſumatur perquiſitus à Nuncio *Menochius præſumpt. 26. lib. 2.*

C SOLITAE HABITATIONIS. Ideſt tempore citationis, vt aliàs ex plurium Doctorum ſententia declarauit *Rota apud Caputaq. deciſ. 117. num. 2. par. 2. & deciſ. 119. num. 6. par. 4. deciſ. 524. n. 5.*
5 *par. 2. recent.* Neque ſufficit, quod ſit Domus illius, niſi etiam ipſe eam inhabitet *Gabr. de*
6 *Maleſic. concl. 10. ſub num. 4.* Et Domus ſolitæ habitationis præſumitur illa, quam quis vltimo loco habitabat *Rota Lucen. diuerſ. deciſ. 10. ad*
7 *finem.* Ac illa vbi adeſt Vxor cum familia, vnde valet citatio ibi facta, licet reus ab ea domo abeſſet *Gratian. diſcept. 697. num. 25. Menoch.*
8 *præſump. 27. lib. 2.* Et ſi quis habitaret duas domos diuerſis temporibus, poſſe in vtraque citari etiam in ea, in qua frequentius non habitat *idem Menoch. ex Bald.* dicit *caſ. 234. lib. 1. ratio vbi ſupra num. 26. Gratian. diſcept. 697. num 25.*
9 Sed ſi quis citatus fuerit ad Apothecam ſuam? non valeret citatio *Surd. conſ. 88. num. 5.* Vbi
10 tamen ſecus dicit, quando citatio relinqueretur in manibus alicuius familiaris *numero 17.* cui
11 adderem, &, ſi ibidem habitaret, aliàs autem citatio facta Romæ, vbi quis non habitat, nulla
12 eſt *Gabr. conſ. 52. ſum. 16. lib. 1.* Niſi tamen ita citatus compareret in iudicio, quia diceretur approbaſſe d. domum pro domicilio *Rota coram Reuerendiſſimo D. meo Decano Coccino deciſ. 256.*
13 *num. 25.* ac niſi alibi, quam in domo propriæ habitationis domicilium elegiſſet, vbi vellet citari, prout in notabiliori caſu de domicilio electo per debitorem pro ſe, & ſuis fideiuſſoribus in inſtrumento obligationis, cui fideiuſſores acceſſerunt modo, & forma quo principalis; quia etiam ipſi fideiuſſores legitimè citati dicuntur in d. domicilio electo per Debitorem *Rota deciſ. 362. num. 4. par. 1. recent.*

D TALIS CITATIO NON AFFICIAT CITATOS PERSO-
14 NALITER NON INVENTOS, NISI &c. Hic traditur forma exequendi citationes, quod apparet ex verbis prohibitiuis, & conditionalibus, & habentibus vim decreti annullatiui, & ex dictione illa, niſi iuncta actui in futurum perficiendo iuxta alias tradita de prædictis per *Felin. in cap. cum dilecta de reſcript. ſub num. 6. verſ. ſecundum ſignum & verſ. quintum ſignum, & verſ. ſeptimum ſignum, & per Maſcard. de ſtat. concluſ. 9 num. 1. & ampliat. 1. 2. & 3. cum plurimis alijs Doctoribus per eum citatis Rota deciſ. 167. num. 7. par. 2. diuerſ. in recent. Barboſ. tract. de diction. dicto n.*
15 *184. num. 4.* Et in terminis ſtatuti noſtri nullam eſſe citationem forma iſta non ſeruata,

censuit *Rota in Romana Vinea coram Pamphilio nunc Cardinale Eminentissimo, vigesima prima Aprilis* 1614. vbi amplius quod nec sufficiat, si nuntius referat se citasse domi dimissa copia, vt præsumatur eum citasse iuxta formam statuti, sed in relatione ipsa etiam addendum, quod reliquerit schedam in manibus cohabitantium, & aliàs prout requiritur ex forma statuti, idque consonat doctrinæ *Bart in l. 4. Prætor ait nu. 14.*
16 *ff. de dam. infec.* hisce etiam illud addi posse videtur, quod citatio in manibus vnius de familia tunc solum valet, quando sit apprehensus in Domo, secus si extra *Surd. cons. 88. num. 6.*

Neque obstat, quod istud statutum, vt multi asserunt, non sit in vsu, quia id non probatur & quatenus etiam statutum non esset vsu receptum,
17 non ideo sublatum est, nec tolleretur per non vsum etiam spatio mille annorum iuxta communem Doctorum sententiam, de qua testatur *Ias. in l. de quibus num. 23. ff. de leg.* quam secuta est *Rota decis. 213. num. 2. tom. 1. diuers. in*
18 *recent.* vbi amplius additur ex plurium auctoritate, quod neque etiam tolleretur per contrarium vsum, nisi probaretur in eo intervenisse scientiam Principis, quod & *notat Mascard. de stat. concl. 6. num. 93 & alij ab eo relati.* Verùm cessat omnis difficultas, quia quod statutum hic præcipit, iussit etiam postea *Paulus Papa V. in constitutione edita anno* 1612. *super reform. Trib. Vrb. cap. de Curs. & Mand. vers. insuper curent.*

E Per qvam declaretvr. Requirit enim citatio ad sui essentiam omnium, quæ prætenduntur specificationem exactam *Rom. cons. 369. n. 3. Alex. cons. 137. num. 13. lib. 2. Marsil. in rubr. de citat. num. 368. in l. de utroque num. 143. ff. de re iud. Rota decis. 151. num. 2. par. 2. diuers.* Neque
20 enim sufficit probare citationem esse factam alicui, nisi etiam probetur citationis tenor *Rota decis. 492. num. 3. & decis. 535. num. 1. & seq.*
21 *par. 1. recent.* Et debet esse certa, & non generalis, vt citatus possit scire ad quid vocetur *Surd. decis. 5. num. 3. in fin.* Aliàs non arctat citatum, quando actus aliter geritur, quam dictum fuerit in citatione *Capitaqu. decis. 123. nu. 2. par. 3.*
22 attamen, quando in ipsa citatione non sunt expressa omnia, & singula, quæ citans intendit deducere ad notitiã citati, sufficere videtur quod ea sint expressa in relatione, quia tunc non excusatur de ignorantia citatus, & illa relatio ad acta facit rem notoriam sicut ipsa citatio *Dec. cons. 91. num. 9. Socin. cons. 38. col. 7. vers. principaliter lib. 1. Aret. cons. 42. num. 5. Paris. consil. 111 num. 7. lib. 4. Neuiz. cons. 7. num. 7. &*
23 *facit Rota decis. 814. ad fin.* quod tamen non haberet locum, quando esset faciendæ aliqua oblatio, seu depositum, quia tunc id debet contineri specificè in citatione, nec sufficeret citatio generalis, vt ad videndum fieri protestationem &c. *Greg. decis. 491. num. 16.*

E Pro qva die &c. et vna d e p r o alia, &c. Alias citatio simpliciter facta intelligitur ad pd.
24 & non ante *Mantic. decis. 8. num. 3.* Et si fieret pro eadem die, esset nulla propter brevitatem
25 temporis, & ideo nec post terminum quis comparere teneretur *Mantic. d. decis. 8. num. 2.* licèt aliàs Rota non damnauerit citationem ad sententiam ad hodie per totam *Seraph. decis. 1115. num. 2. & nuper in una Romana census 10. mil. 27. Martij, & 9. Iunij* 1618. *coram Vbaldo.* Verùm decisiones prædictæ non loquuntur in terminis statuti nostri expressè, & pro forma disponentis, quod citationes vna die pro alia heri debeant, & aliàs non valeant.

G Vel mora sit damnvm irrepa ab:le allatvra. Nempè, vt est in inhibitionibus, & prorogationibus fatalium, & instantiarum; si tempore essent perituræ, quæ exempla ad hoc propositum ponit *Luc. Pat. lib. 1. cap. 8. de in ius voc. num. 13.* in his namque casibus, & similibus citationes ad statim fieri posse iuris rario dictat; ad materiam autem istam facit etiam supra cap. 36. cum ibi notatis, atque conferunt alia tradita per *Luc. Pat d. cap. 8. & cap. 12. de fatal. lib. vers euenit quandoque lib. 5.* Adhuc tamen non omiserim, quod citatio illegitima, vel inu-
27 alida, pro legitima, & valida habetur, vbi ad notitiam citati peruenerit, & per eam ille satis instrui potuerit de eo, quod ipsum scire oportebat *ex tex. in Clem. causam in fin. & ibi Doct. de elect. & in l. 1. §. ex edicto,* ibi neque ad notitiam peruenit *ff. quæ sent. fin. appell. rescind. Felin. post alios in cap. cum contingat col. 6. vers. & pro ista 1. limit. de rescript. Rom. cons. 410. incip. vt clarior reddatur col. 1. Boer. decis. 235. col. penult. in prin. Marsil. sing. 259. in fin. & in rubr. de Probat. num. 371. Rota decis. 151. num. 6. par. 2. diuers.* Confert ad hoc etiam constitutio Innoc. 8. in Bullario 10. quæ incipit, finem litibus, *notat Vant. de nullit. tit. qual. sen. & proceff. num. 122.*
28 Atque etiam sanatur defectus citationis, vbi pars citata comparuerit, *gloss. Bald. Alex. & alij in l. 1. ff. de fer.* nam comparere in indicio æquipollet citationi, & sufficit satisfactum esse hoc modo menti, & rationi legis, quæ ad eum finem citationem decreuit, vt citatus fieret certus de actu contra se faciendo *Cassad. decis. 2. de indic. Bald. ad speculum tit. de reo in verbo. Qui habent ius reuocandi, & in l. si accusatoribus sub num. 13. C. de accus. & ibi adden. littera D. Abb. in cap. tenor col. fin. de re iud. Capitaquen. decis. 293. num. 3. par. 3. Greg. decis. 27. num. 7.* vbi etiam addit. *sub*
29 *num. 9.* ampliat, etiam si citatus compareret ad effectum excipiendi de nullitate dictæ citationis *Chartar. decis. Ianuen. 14. numer. 8. & seqq.* vbi quod etiamsi requireretur citatio personalis, & de forma tradita à statuto *Vant. de nullitat. tit. de nullit. ex defect. cit. num. 13.* qui hanc dicit veram, & communem opinionem, *& tit. qual. sent. & proceff. num. 116.* & hoc casu impletur forma per æquipollens, cum satisfactum sit mẽ-
30 ti, & fini legis, vt per *Cassad. & Vant. locis cit.* quod procedit etiam in sola comparitione Procuratoris *Seraph. decis. 144. num. 4. adden. ad Greg. d. decis. 27. nu. 11. & seqq. vbi etiam n. 14.* neque ad hoc requiritur mandatum speciale, sed sufficit generale, licet Rota aliàs videatur aliter sensisse in prædicta decisione *coram Seraph. Rota in Ferrarien. affictus 9. Decembris* 1613. *coram Dunozetto, & in Nouarien. legitimæ 3. Iulij* 1628. *coram R.p.d. Pirouano.* Debet autem constare de legitimo mandato procuræ *Seraph. decis. 972. num. 8. Rota in Terdonen. beneficior. 16. Decemb.* 1614. *coram Manzanedo.*

31 Amplius seruatur etiam defectus citationis per

per ratificationem eius tacitè alias, vel expreſsè ſubſecutam ex text. *in cap. quod ſicut in princ. cum gloſſ. verbo, conſentire de elect. Vant. d. tractat. tit. qual. ſent. & proceſſ. num. 116. in fin.* vt potè per conſtitutionem Procuratoris, etiamſi lõgè poſt citationem ſequuta eſſet *Adden. ad Greg. dec. 27. num. 12. & ſeq.*

H PRAESENTES VERO IN IVDICIO &c. Quippè ad
32 monitionem, & diffuſionem requiritur preſentia partis, prout eſt de iure *Felin. cap. 1. num. 18. de iud.* vbi inquit requiri, quod Notarius dicat Parte præſente, vel aliàs atteſtetur de eius præſentia *Seraph. deciſ. 1118. num. 1. Vant. de nullit. ex defectu citat. num. 12.* in dubio tamen præ-
33 ſumitur facta monitio præſentibus partibus. Ideoque ſolùm procedere poſſet contrarium, quando probaretur abſentia *Gratian. dec. Marc. 36. num. 21. & ſeqq. & diſcept. 738. num. 21. & 22.*

Quando, & quibus caſibus Procuratorem legitimum citaſſe ſufficiat.

CAP. LII

IN cauſa ciuili, in qua *a* Procurator habens legitimum mandatum ſemel cõparuerit, non ſit vlterius neceſſe dominum citare, ſed ipſum procuratorem in ſingulis iudiciorum actibus citaſſe ſufficiat, niſi in caſibus in infraſcripto capite expreſsis: non tamen proceſſus virietur, ſi dominus ipſe etiam ſolus, *b* ſuper intermediis citetur, & ſi principalis, ſiue actor, ſiue reus extra diſtrictum domicilium habeat, neque illud in Vrbe habeat, neque etiam irrequiſitus elegerit, citatio contra procuratorem tantum, etiam ad ſententiam audiendam, executa ſufficiet, imputet enim ſibi, qui in Vrbe litigat, & domicilium non eligit, & extra Vrbis iuriſdictionem degit.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Mandatum legitimum in Procuratore poteſt eſſe vel expreſſum, vel tacitum, & num. 3.*
2 *Mandatum tacitum æquiparatur expreſſo.*
4 *Citatio facta Procuratori generali, quando ſufficiat, remiſſiuè.*
5 *Procurator quando ex Statuto citari debeat.*

ANNOTATIONES.

A PROCVRATOR HABENS LEGITIMVM MANDA-
1 TVM. Quod vel expreſſum, vel tacitum eſſe poteſt, ita enim dupliciter legitimatur perſona comparentis *Marant. in ſua prax. par. 6. membr. 9. verbo aduertatur ad exceptiones oppoſitas num. 56.* vbi declarat etiam, quomodo perſonæ legitimatio expreſsè, ac tacitè, inducatur, & de tacito, ac præſumpto mandato *Stac. de indic lib. 1. cap. 101. num. 34. & 35.* plura ponit exempla. *Vant. de nullit. tit. qual. ſent. & proceſſ.*
2 *num. 93. & 94. cum pluribus ſeqq.* nam tacitum mandatum aliàs æquiparatur expreſſo, & par eſt vtriuſque virtus, vt apud eoſdem Doctores locis citatis, & alias ſicut mandatum expreſſum operatur, & inducit actionem mandati, ita etiam tacitum mandatum *l. ſi fideiuſſor iuncta gloſſ. verbo patiente C. mand. l. ſi remunerandi §. ſi paſſus. l. qui fide l. qui patitur ff. eod. l. ſemper ff. de regul. iur. not. Euerard. in centuria ſua loco ab expreſſo ad tacitum num. 7.* & generalis, notoriaque eſt regula, quod taciti, & expreſsi par eſt virtus *l. cum quid ff. ſi cert. pet. cum alijs adductis per Euerard. eod. loc. num. 1.* & amplius vbi quis approbatus ſit tanquam procurator, quia cum eo vti tali alter litigauit, ſatis legitimata cenſetur eius perſona, ita vt nec impugnari poſſit *Surd. deciſ. 104. nu. 10. Oddus de reſt. in integr. quæſt. 37. art. 1. num. 15.*

Quod etiam ex iure communi ſit citandus Dominus, non autem Procurator, quando de
4 graui præiudicio agitur, & quando citatio facta Procuratori generali ſufficiat *Dec. conſ. 460. num. 30. & ſeqq.*

B SVPER INTERMEDIIS CITETVR. Circumſcripto ſtatuto, actus corrueret, propter quem facta eſſet citatio, vbi Dominus citaretur, & non Procurator Dominus litis effectus, videlicet
5 in receptione teſtium, vel in productione iurium, ſiue in alio actu ſubſtantiali intermedio, & nullus compareret pro citato *Dec. in cap. in nomine Domini num. 7. de teſt. Rot. deciſ. 2. de proc. addit. 1. num. 1. & alij relati per Luc. Pat. lib. 1. cap. 8. de in inſ. voc. num. 11. quem vide amplius vſque in fin. cap. ad pleniorem declarationem huius ſtatuti.*

Quibus caſibus Procurator, & Dominus citari debeant.

CAP. LIII.

IN omnibus cauſis ordinarijs, & poſſeſſorijs recuperandæ, adipiſcendæ, & retinendæ poſſeſsionis, ad ſententiam audiendam, & in cauſis executiuis ad videndum pronuntiari inſtrumentum, apocã, ſententiam, ſeu teſtamentum fore exequendum: necnon ad videndum pronuntiari articulos haberi pro confeſſatis; in omnibus cauſis prædictis, citatio contra principalem, & procuratorem fieri debeat. In reliquis autem cauſis, & caſibus ſufficiat procuratorem, vel dominum citaſſe. Sed & ſi plures procuratores in cauſa comparuerint, aut fuerint conſtituti, vnum citaſſe ſufficiat, dũmodo is onus acceptauerit, vltimo loco comparuerit, & penes acta reuocatus non fuerit; Et, ſi Dominus lite pendente cum ſua familia ab Vrbe abeſſe cœperit, ſuf-

Digitized by Google

ficiat citationis contra Dominum exequendæ copiam dimiſiſſe affixam in oſtio domus ſolitæ habitationis; vno ſaltem teſte præſente vt ſupra: & ſufficiat relatio nuncij aſſerentis cum iuramento audiſſe à vicinis illum ab Vrbe receſſiſſe.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Citatio non facta Domino, & Procuratori in caſibus à Statuto expreſſis, eſt nulla.*

ANNOTATIONES.

A DE iure communi ſufficit procuratorem ſolum citare, vt per *Vant. & alios ab eo relatos tit. de nullit. ex defec. cit. n. 84. & ſeq.* attamen placuit ſtatuentibus, vt in certis caſibus, hic præſcriptis, vt potè magis præiudiciaiibus citetur
1 procurator, & dominus: quod quidem eis decernere licuit, ita vt nulla ſit citatio ſtatuto hoc non ſeruato, prout in genere de citatione facta non ſeruata forma ſtatuti, tenent Doct. communiter, vti teſtatur *Scacc. de indic. lib. 1. c. 45. n. 1.* qui & de hoc ſtatuto meminit. *Vant. de nullit. tit. de nullit. ex defec. cita. n. 86. & Luc. Pat. in prax. for. Capitol. lib. 1. cap. 8. n. 5.*

In quibus cauſis, & caſibus relationes Mandatariorum in ſcriptis fieri debeant.

CAP. LIV.

IN omnibus cauſis, et iudiciorum actibus *a* ſufficiat verbalis Mandatarii relatio in actis facta, exceptis infraſcriptis videlicet, in productione petitionis, ſeu libelli, in cauſis ordinariis; ad videndum pronunciari quem pro confeſso in omnibus cauſis, et ad ſententiam audiendam in ordinariis; ad videndum pronuntiari inſtrumenta etiam dotalia, apochas, ſententias, ſeu teſtamenta fore exequenda, et in cauſis interdictorum retinendæ, adipiſcendæ, et recuperandæ, pariter in actu ad ſententiam: in aliis vero cauſis, et actibus relatio in ſcriptis neceſsaria non ſit, dummodo ſeruetur forma ſupra tradita in Capit. de citationibus.

SVMMARIVM Annotat,

1 *Relatio Nuncij de executa citatione, non eſt neceſſario faciendo in ſcriptis, ex iure communi.*
Secus ex Statuto. n. 2.
3 *Relatio debet conſtare in actis cauſæ: aliàs nec citatio, nec ſententia, nec totus proceſſus valeret. Et num. 4.*
Limita vt n. 5.

ANNOTATIONES.

1 SVFFICIAT VERBALIS MANDATARII RELATIO IN
A ACTIS FACTA. Relatio Nuntij de executa citatione ex iuris communis diſpoſitione inſcriptis neceſſario non eſt facienda, & ita vſu ſeruari in pluribus locis Eccleſiaſticæ Ditionis tradit *Scacc. de indic. lib. 1. cap. 48. n. 13.* attamen ſtatutum noſtrum ad euitanda fraudum pericu-
2 la diſpoſuit in certis actibus iudiciarijs grauioribus hic expreſſis relationes eiuſmodi in ſcriptis debere fieri, vt per *Scacc. loc. cit. & Luc. Pat. lib. 1. cap. 8. n. 12.* Porrò de relatione conſtare debet in actis cauſæ; eſt enim eiuſmodi citatio actus ſubſtantialis, aliàs nec citatio, nec ſententia, neque totus proceſſus tamquàm in contumaciam factus valeret *ex text. in l. hac autem §. non defendi ff. quib. ex cauſ. in poſſ. eat. & ibi Bart. n. 1. & 2. idem Bart. in l. 21. multum n. 9. ff de condit. & demon. Salyc. in l. fin. n. 2. C. de fer. Maran. in ſuo Specul. par. 6. tit. de cit. n. 54. & n. 124. cum ſeq. Gail. pract. obſer. lib. 1. obſe. 54. n. 7. Grauat. ad Veſtr. lib. 4.*
4 *c. 4. n. 246.* quinimmò licet poſt actum à Iudice factum nuntij relatio ſequeretur, non ideo actus iam nullus conualeſceret, cum à principio de relatione debuiſſet conſtare, & liquere Iudici, vt de iuriſdictione ſua certus fieret ex *d. l. hac autem §. non defendi & ex Bart. not. Vant. de nullit. ex defec. cit. n. 146. Scac. de indic. lib. 1. c. 48. n. 5.* vbi de communi opinione teſtatur, ſicuti & *Vant. loco*
5 *citato 7.* Quæ tamen opinio limitatur, vt non procedat, ſi Iudex partibus præſentibus, aut quando periculum foret in mora, vel probabiliter credens partem fuiſſe citatam, proceſſiſſet *Vant. dicto n. 146. in fin. & Scacc. d. cap. 48. num. 2. & ſeqq.*

De perſonaliter Romæ apprehenſo, qui in ea domicilium non habet.

CAP. LV.

SI quis aliquem aduenam, aut in diſtrictu habitantem, Romæ domicilium non habentem, qui in ea tamen forum aliquo modo *a* de iure, aut ex forma Statutorum ſortiatur, ad certam cauſam coram certo Iudice, & ad procuratorem reperibilem, & acceptantem conſtituendum, *b* & domicilium vbi citari velit eligendum; aliàs videndum decerni proceſſum per affixionem ad valuas Curiæ, etiam vſque ad ſententiam incluſiuè, perſonaliter citari fecerit: ſi is contumax fuerit, ſufficiat reliquum proceſsum, ſiue ordinaria ſit cauſa, ſiue ſummaria, ſiue executiua, etiam vſque ad ſententiam incluſiuè, per affixionem ad valuas Curiæ impleuiſſe; & talis proceſsus, defectu citationis impugnari non poſſit, & ſi procuratorem conſtituerit, aut do-

domicilium elegerit, niſi vtrumque fecerit, adhuc in caſibus, in quibus principalem, et procuratorem citari debere ſupra ſtatuimus procurator ipſe, principalis autem per affixionem cedulæ citari debeat: in reliquis vero actibus iudiciarijs contra procuratorem citatio fiat.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Forum alicuius Iudicis quibus modis quis ſortiri poſſit; remiſſiuè.*
2 *Citandus, ſi careat certa habitatione, tenetur eligere domicilium vbi citari poſſit.*
Declara vt n. 3. 6. 7. 8. 10. 13.
4 *Indefinita locutio æquipollet vniuerſali.*
Et n. 5.
9 *Citationes poſt conſtitutionem Procuratoris, quibus in caſibus faciendæ ſint etiam in perſonam Domini.*
11 *Domicilio electo, ad effectum citationis, non admittitur variatio; niſi iuſta cauſa variationis ſubeſſet n. 12.*
14 *Petitio requiritur ex parte illius, ad cuius fauorem lex mandat aliquid fieri.*

ANNOTATIONES.

A 1 DE IVRE, AVT EX FORMA STATVTORVM. De iure forum alicuius Iudicis quis ſortiri poteſt per varias, & quamplurimas rationes, & modos, quippe centum & decem ac nouem congerit *Marian. Socin. ad rubr. de for. compet. à n. 1. vſque ad fin. quem refert Scac. materiam iſtam pertractans lib. 1. de iudic. c. 40. n. 6.* ex forma autem ſtatutorum Vrbis foro Capitolino ſubijciuntur Ciues Romani Incolæ Vrbis, & qui intra diſtrictum Vrbis habitant, vt ſupra *c. 41. not. Luc. Pet. lib. 1. cap. 6. tit. qui Capitolino foro ſubijciuntur.*

2 ET DOMICILIVM, VBI CITARI VELIT, ELIGENDVM.
B Quod certa carens habitatione teneatur eligere domicilium, vbi citari poſſit, conſonat vtique iuri communi, probat *Bart. in conſtit. ad reprimendum verbo per edictum n. 15. Specul. tit. de reſcript. præſent. 9. §. ratione autem cauſæ, ſub. n. 8. verſ. quid ſi non diſcernatur. Socin. tit. de cita art. 17. in fin. & art. 25. q. 3. ſub n. 2. verſ. conſuluit. tamen Rebuff. tract. de domicil. elect. gloſſ. vnic. n. 1. & ſeqq. & habetur in conſtit. Regni Franc. vt apud Rebuff.* ibidem, qui & rationes quatuor huiuſce conſtitutionis ex ipſo iure communi prouenientes ſubijcit.

3 Declaratur autem concluſio, primo, vt locũ habeat in omnibus cauſis, tàm ordinarijs, quàm ſummarijs, & executiuis: & tam in ciuilibus, quam in criminalibus, vbi tamen in iſtis auditur reus extra carceres, prout de conſtitutione prædicta tenet *Rebuff. d. gloſſ. n. 39.* aſſerens eam comprehendere omnes cauſas, nam eadem conſtitutio per verba generalia loquitur, & ideo generaliter intelligenda eſt iuxta *text. l. 1. §. & generaliter ff. de lega. præſtan.* vt inquit idem *Rebuff.* ſic de ſtatuto noſtro idem pariter dicendum, & quia de cauſa indefinitè loquitur in princ. ibi ad
4 certam cauſam coram certo Iudice, indefinita autem locutio æquipollet vniuerſali *l. ſi ſeruitus 22. ff. de ſeruit. vrban. præd. l. ſi pluribus 44. ff. de le-*
5 *gat. 2. l. ſi plures 98. ff. de leg. 3.* quę quidem regula procedit etiam in ſtatutis vbi omnium in oratione indefinita comprehenſorum eadem ſit ratio, prout in caſu ſtatuti noſtri eſſe ſatis intelligitur *Bar. in l. omnes populi n. 57. ff. de iuſt. & iur. Conar var. reſol. lib. 1. c. 13 ſub n. 8.* vbi de communi opinione teſtatur *Maſcard de gener. ſtat. interpret. concl. 5. n. 13. Barboſ. in locis commun. iur. verbo indefinita n. 20.* quinimmo inferius declaratur in
6 ſpecie hoc ſtatutum procedere, ſiue ordinaria ſit cauſa, ſiue ſummaria, ſiue executiua: nec ideo putarem aliter eſſe dicendum etiam in cauſis criminalibus, in quibus contingat reum audiri extra carceres, & per procuratorem, quãdoquidem in iſtis pariter militant eędem rationes electionis domicilij, quas deduxit *Rebuff. d. gloſſ. vnic. nn. 3. & ſeq.* Et quatenus caſus iſte à
7 ſtatuto fuiſſet omiſſus, remaneret in diſpoſitione iuris communis, iuxta iura vulgata, ſicque nihilominus foret locus præſcriptæ electioni domicilij etiam in cauſis criminalibus ſecundum prædicta.

8 Declaratur ſecundo eadẽ concluſio, quod licet pars elegerit procuratorem reperibilem, & acceptantem, adhuc tamen tenebitur dominus eligere domicilium, nam & ſi procurator ha-
9 beat domicilium, tamen citationes quandoque etiam poſt conſtitutionem procuratoris faciendæ ſunt in perſonam domini, vt in iuramento de calumnia, per verbum credit, vel non credit, & ad reſpondendum libello, & articulis, & in multis alijs caſibus iuris communis, vt per eumdem *Rebuff. d gloſſ. n. 14.* præcipuè verò in alijs à ſtatuto noſtro expreſſis ſupra capitulo 53.

10 Declaratur tertio, quod tam reus, quam actor teneatur ad electionem domicilij iuxta formam ſtatuti, vt in caſu ſimilis ſtatuti dixit *Alex. conſ. 64. n. 1. & 2. lib. 3. Card. Tuſc. concl. 598. littera D.* ſi quidem actoris, & rei eadem eſt conditio, *c. 2. de mutu. petitio l. vlt. C. de fructi. & liti. expenſ. l. 41. non debet actori ff. de regul. iur. & c. 32. non licet actori de reg. iur. in 6. cum vtrobique not. per Doct.*

11 Declaratur quarto, quod electione domicilij facta non admittitur variatio per text. in *l. 5. ſeruus electione legata in princ. ff. de legat. 1. facit text. in l. 12. ſi mihi, & tibi in princ. ff. de legat. 1. not. Re-*
12 *buff. d. gloſſ. n. 51.* niſi tamen iuſta variationis cauſa ſuboriretur, vt per eumdem *Rebuff. ead. gloſſ. n. 52.*

13 Declaratur quinto, quod electio domicilij facienda ſit, ſi petatur ab altera parte, cuius interſit, & non aliàs, argumento *tex. in l. vniuerſa C. de preci. Imper. offeren. & in l. 4. §. hoc autem ff. de damn. infect.* idque ſuadetur etiam ex text. huius noſtri ſtatuti, ibi perſonaliter citari fecerit; hoc enim ſtatutum eſt in fauorem partium, ergo illi fauori partes renunciare poterunt non petendo, per *tex. in l. penultima C. de pact. Rebuff. d. gl. num. 13.* atque illud regulare eſt, quod petitio requiritur ex parte illius,
14 ad cuius fauorem lex mandat aliquid fieri, aliàs alter non tenetur facere *Iaſ. in dicta l. vniuerſa*

num. 2. Surd. decis. 57. Demum ad materiam istâ electionis domicilij alia cumulata reperiuntur per *eund. Rebuff. d. tract.*

De absentibus edicto Senatoris citandis.

CAP. LVI.

CIues, qui extra Vrbem, & in districtu cum sua familia habitant, ac illi, qui de districtu, vt præmittitur, sunt Romæ conueniendi, citentur edicto Senatoris, *a* iuxta formã consuetam, cum expressione causæ ad quam citantur, siue ea sit ordinaria siue summaria, siue executiua, & cum cõminatione, quòd in eorum contumaciam procedetur contra eos per affixionem citationis ad valuas Curiæ; & in causa vlterius non citabuntur, præterquam ad sententiam audiendam, in ordinariis, & executiuis, & interdictorum. Quã citationem Nuncius Capitolinæ Curiæ, siue Notarius aliquis, siue Cursor personaliter, si reum personaliter apprehendere poterit, exequatur: sin autem, Citationem alta, & intelligibili voce legat, & illius copiam in manibus domesticorum, vel in ostio domus solitæ habitationis saltem vno Teste præsente vt supra affixam; & quatenus domum habitationis non reperiat, in manibus inibi iustitiam ministrantium relinquat, & Nuncij, seu Notarij, seu Cursoris relationi in præmissis credatur. In intermedijs autem in vnoquoque actu, si citati contumaces fuerint, per affixionem cedulæ ad valuas Curiæ citari debeant; & talis processus valeat, & teneat. Ad sententiam autem audiendam in ordinarijs, & tribus interdictis adipiscendæ, retinendæ, & recuperandæ, & in executiuis ad videndum pronunciari instrumenta, apochas, sententias, arbitria, laudа, & testamenta fore exequenda, iterum modo, & forma præmissis citentur. In reliquis verò iudiciorum actibus, aliisque casibus, citationes etiam ad diffinitiuam, seu vim diffinitiuæ habentem, ad valuas Curiæ affixæ sufficiant, dummodo hoc in primo edicto illis fuerit comminatum.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Forma statuti non seruata, actus est nullus.*

ANNOTATIONES.

A IVXTA FORMAM CONSVETAM. Quam vide apud *Luc. Pat. d. cap. 8. sub num. 1.* siquè modus seu forma à statuto tradita in exequendis citationibus tam hoc *cap quam supra cap. 51. & 53.* seruata non fuerit, processus erit nullus, sicuti in specie de istis duobus capitibus censuit *Rota coram Eminentiss. D. Cardinale Pamphilio iuniori in Romana Vinea 11. Decembris 1613. & 21. Aprilis 1614.* nam vera est iuris conclusio, quod forma statuti non seruata actus est nullus, per *tex. in l. non dubium vbi Doct. C. de leg.* quod pluribus comprobat *Mascard. de gener. stat. interpr. conclus. 9.* forma autem expressè traditur hoc statuto, & in supradictis tradita censetur, quia in eis exactè referuntur quæ in exequendis citationibus obseruari debent, iuxta tradita per *Asin. in prax. iudic. §. 3. c. 36. sub num. 3. vers. præterea, & per Mascard. dicta conclusione sub num. 32. vers. dicetur.*

Qua hora ius reddi debeat.

CAP. LVII.

SIngulis non feriatis diebus *a* de mane in Foro Capitolij ius reddatur, *b* circiter tertiam diei horam, & aliàs secundùm temporum mutationem, Conseruatorum arbitrio; & simul Campana audientiæ consueta pulsari incipiat. Et ne quis ignorantiam prætendere possit, per quartam partem vnius horæ pulsetur. *c* Sedere autem debeant Iudices per horas duas continuas, computato tempore, quo sedet Locumtenens ad Tribunal Senatoris. Reliquis autem diei horis, partibus, & Notarijs informare volentibus, benignas aures præbeant; & die, quæ Assettamentum præcedit, nullatenus à Curia Capitolij recedant; alioqui, si iustam excusationem non habuerint, pœnam aureorum decem vice qualibet incurrant.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Romani antiquitus bonis matutinis solebant seriis rebus vacare.*
2 *Dies in hoc statuto intelligitur ab ortu ad occasum*
3 *Dies, quot, & quibus modis accipiatur, & n. 4.*
5 *Sedere cur debeant Iudices, quando ius reddunt?*
6 *Sedere dicitur Prætor cùm pro tribunali iuris dicendi causa sedet.*
7 *Dies, in quibus Prætor ius dicit, appellantur Dies Sessionum.*
8 *Sententia lata à Iudice pro Tribunali non sedente, est nulla: etiamsi sit interlocutoria. & num. 9.*
Declara remissiuè vt n. 10.
11 *Clausula, Sola facti veritate inspecta; & clausula, Summariè, &c. aquiparantur.*

ANNOTATIONES.

A DE MANE. Quibus sanè horis matutinis Romanos seriis rebus antiquitus vacare 1 solitos docet eruditissimus *Alciat. in l. 2. §. cuiusque diei num. 15. & seq. ff. de verb. signif.* & probatur ex verbis Pauli Iurisconsulti ibidem, quæ hæc sunt. Cuiusq; diei maior pars est horarum septem primarum diei, non supremarum.

CIR-

B CIRCITER TERTIAM DIEI HORAM. Hic apparet
2 statutum loqui de die naturali, nempè ab ortu ad occasum Solis. Duobus autem aliis modis
3 accipitur dies, vno secundum Romanæ Ecclesiæ morem, *cap. de fer.* qui & Athenienſium fuit, vt ab occasu Solis incipiat, & in sequentem occasum finiat, quo quidem vulgo vtimur; altero
4 modo dies est, qui ciuilis nuncupatur, à media nocte incipiens, & in sequentem mediam finiēs de quo *l. more Romano ff. de fer.* & hodiernis temporibus apud Gallos, Germanosque plerisque in locis dicitur esse in vsu, hæc omnia habet *Alciat. dicta l. 2. §. cuiusque diei nu. 6. & seqq. ff. de verb. signif.*

C SEDERE AVTEM DEBEANT IVDICES. Solemnitas ista sedendi adinuenta est, tum ob maiestatem
5 Iudicis conseruandam, tum etiam, vt maiori prudentia, & animi maturitate, ac deliberatione sententia ipsa proferatur, ita *Vant. de nullit.*
6 *tit. de null. ex defect. proceſſ. sub num.* 84. & sedere dicitur Prætor, cum pro Tribunali iuris dicendi causa sedet *l. 2. §. confestim ff. ad Tertyl. l. 7. ff. de rest. integr. l. 2. §. dies ff. quis ord. in bon. poſſ. ser.* Vnde dies quibus Prætor ius dicit pro
7 Tribunali sedens, sessionum appellantur *d. §. dies, & l. 15. cui, §. satisfactionis ff. ve in poſſ. leg.*
8 Et sententia lata à Iudice pro Tribunali non sedente est nulla *c. fin. de sent. & re iud. in 6. & ibi gloſſ. in verb. sedendo, not. Specul. tit. de sent.*
9 §. *iuxta num.* 10. *Bart.* qui asserit hoc procedere etiam in sententia interlocutoria, quę causæ cognitionem desideret, *in l. 2. num. 6. C. de senten. ex breuic. recit. Vant. vbi supra Maran. in praxi par. 6. tit. & demum fertur sententia, num.* 48. *&*
10 *seqq.* vbi etiam quod secus in Iudice delegato, & quando cum alijs ampl. & limit. Adde tamen aliam limitationem datam per eumdem *par. 4. diſt. 9. num. 35.* stante clausula, sola facti veritate
11 inspecta, seù summariè &c. quæ æquiparantur, quia tunc non est necesse, quod Iudex sedeat pro Tribunali.

De Ferijs.

CAP. LVIII.

a DIebus in honorem omnipotentis Dei, & Sanctorum eius dicatis *b* nullatenus in Curia Capitolina *c* ius redditur; sunt autem qui sequuntur.

Dies omnes Dominici.

De Mense Ianuarij.

A Circumcisione Domini vsque ad Epiphaniam inclusiuè.
S. Antonii Abbatis.
Cathedræ Romanæ sancti Petri Apostoli.
SS. Fabiani, & Sebastiani.
S. Agnetis Virginis, & Martyris.
Conuersio sancti Pauli Apostoli.
Indulgentiæ ad Aquam Saluiam.

De Mense Februarij.

Purificationis B. Mariæ Virginis.
S. Blasij Episcopi, & Martyris
S. Agathæ Virginis, & Martyris.
Cathedræ Antiochenæ sancti Petri Apost.
S. Matthiæ Apostoli.

De Mense Martij.

S. Thomæ de Aquino Confessoris.
S. Franciscæ Romanæ.
S. Gregorij Papæ.
S. Ioseph sponsi Beatissimæ semper Virginis Mariæ.
Dedicationis Cappellæ S. Crucis in Hierusalem.
Annunciationis B. Mariæ Virginis
Omnes feriæ sextæ, seu dies Veneris huius mensis.

De Mense Aprilis.

S. Georgij Martyris.
S. Marci Euangelistæ.

De Mense Maij.

SS. Philippi, & Iacobi Apostolorum:
Inuentio S. Crucis.
S. Ioannis Apostoli ante Portam Latinam.
Apparitionis S. Michaelis Archangeli.
S. Bernardini Confessoris.

De Mense Iunij.

S. Barnabæ Apostoli.
S. Antonij de Padua.
Natiuitatis S. Ioannis Baptistæ.
SS. Petri, & Pauli Apostolorum.
Commemorationis S. Pauli Apostoli.

De Mense Iulij.

Visitationis B. Mariæ Virginis.
S. Alexij Confessoris.
S. Mariæ Magdalenæ.
S. Iacobi Apostoli.
S. Annæ Matris S. Mariæ Virginis.

De Mense Augusti.

S. Petri ad Vincula.
S. Dominici Confessoris.
Dedicationis B. Mariæ ad Niues.
S. Laurentij Martyris.
A Vigilia Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis vsque, & per totam octauam inclusiuè.
S. Bartholomæi Apostoli.
S. Augustini Episcopi.
Decollationis S. Ioannis Baptistæ,

De

num. 2. Surd. decis. 57. Demum ad materiam istã electionis domicilij alia cumulatæ reperiuntur per *eumd. Rebuff. d. tract.*

De absentibus edicto Senatoris citandis.

CAP. LVI.

CIues, qui extra Vrbem, & in districtu cum sua familia habitant, ac illi, qui de districtu, vt præmittitur, sunt Romæ conuenicndi, citentur edicto Senatoris, *a* iuxta formã consuetam, cum expressione causæ ad quam citantur, siue ea sit ordinaria siue summaria, siue executiua, & cum cõminatione, quòd in eorum contumaciam procedetur contra eos per affixionem citationis ad valuas Curiæ; & in causa vlterius non citabuntur, præterquam ad sententiam audiendam, in ordinariis, & executiuis, & interdictorum. Quã citationem Nuncius Capitolinæ Curiæ, siue Notarius aliquis, siue Cursor personaliter, si reum personaliter apprehendere poterit, exequatur: sin autem, Citationem alta, & intelligibili voce legat, & illius copiam in manibus domesticorum, vel in ostio domus solitæ habitationis saltem vno Teste præsente vt supra affixam; & quatenus domum habitationis non reperiat, in manibus inibi iustitiam ministrantium relinquat, & Nuncij, seu Notarij, seu Cursoris relationi in præmissis credatur. In intermedijs autem in vnoquoque actu, si citati contumaces fuerint, per affixionem cedulæ ad valuas Curiæ citari debeant; & talis processus valeat, & teneat. Ad sententiam autem audiendam in ordinariis, & tribus interdictis adipiscendæ, retinendæ, & recuperandæ, & in executiuis ad videndum pronunciari instrumenta, apochas, sententias, arbitria, lauda, & testamenta fore exequenda, iterum modo, & forma præmissis citentur. In reliquis verò iudiciorum actibus, aliisque casibus, citationes etiam ad diffinitiuam, seu vim diffinitiuæ habentem, ad valuas Curiæ affixæ sufficiant, dummodo hoc in primo edicto illis fuerit comminatum.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Forma statuti non seruata, actus est nullus.*

ANNOTATIONES.

A IVXTA FORMAM CONSVETAM. Quam vide apud *Luc. Pat. d. cap. 8. sub num. 1.* sique modus seu forma à statuto tradita in exequendis citationibus tam hoc *cap quam supra cap. 51. & 53.* seruata non fuerit, processus erit nullus, sicuti in specie de istis duobus capitibus censuit *Rota coram Eminentiss. D. Cardinale Pamphilio iuniori in Romana Vinea 11. Decembris 1613. & 21. Aprilis 1614.* nam vera est iuris conclusio, quod 1 forma statuti non seruata actus est nullus, per *tex. in l. non dubium vbi Doct. C. de leg.* quod pluribus comprobat *Mascard. de gener. stat. interpr. concl. 9.* forma autem expressè traditur hoc statuto, & in supradictis tradita censetur, quia in eis exactè referuntur quæ in exequendis citationibus obseruari debent, iuxta tradita per *Asin. in prax. indic. §. 3. c. 36. sub num. 3. vers. præterea, & per Mascard. dicta conclusione sub num. 32. vers. dicetur.*

Qua hora ius reddi debeat.

CAP. LVII.

SIngulis non feriatis diebus *a* de mane in Foro Capitolij ius reddatur, *b* circiter tertiam diei horam, & aliàs secundùm temporum mutationem, Conseruatorum arbitrio; & simul Campana audientiæ consueta pulsari incipiat. Et ne quis ignorantiam prætendere possit, per quartam partem vnius horæ pulsetur. *c* Sedere autem debeant Iudices per horas duas continuas, computato tempore, quo sedet Locumtenens ad Tribunal Senatoris. Reliquis autem diei horis, partibus, & Notariis informare volentibus, benignas aures præbeant; & die, quæ Affectamentum præcedit, nullatenus à Curia Capitolij recedant; alioqui, si iustam excusationem non habuerint, pœnam aureorum decem vice qualibet incurrant.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Romani antiquitus horis matutinis solebant seriis rebus vacare.*
2 *Dies in hoc statuto intelligitur ab ortu ad occasum*
3 *Dies, quot, & quibus modis accipiatur, & n. 4.*
5 *Sedere cur debeant Iudices, quando ius reddunt?*
6 *Sedere dicitur Prætor cùm pro tribunali iuris dicendi causa sedet.*
7 *Dies, in quibus Prætor ius dicit, appellantur Dies Sessionum.*
8 *Sententia lata à Iudice pro Tribunali non sedente, est nulla: etiamsi sit interlocutoria. & num. 9. Declara remissiuè vt n. 10.*
11 *Clausula, Sola facti veritate inspecta; & clausula, Summariè, &c. æquiparantur.*

ANNOTATIONES.

A DE MANE. Quibus sanè horis matutinis 1 Romanos seriis rebus antiquitus vacare solitos docet erudititissimus *Alciat. in l. 2. §. cuiusque diei num. 15. & seq. ff. de verb. signif.* & probatur ex verbis Pauli Iurisconsulti ibidem, quæ hæc sunt. Cuiusq; diei maior pars est horarum septem primarum diei, non supremarum.

CIR-

B CIRCITER TERTIAM DIEI HORAM. Hic apparet
2 statutum loqui de die naturali, nempè ab ortu ad occasum Solis. Duobus autem alijs modis
3 accipitur dies, vno secundum Romanæ Ecclesiæ morem, *cap. de fer.* qui & Athenienſium fuit, vt ab occasu Solis incipiat, & in sequentem occasum finiat, quo quidem vulgo vtimur; altero
4 modo dies est, qui ciuilis nuncupatur, à media nocte incipiens, & in sequentem mediam finiès de quo *l. more Romano ff. de fer.* & hodiernis temporibus apud Gallos, Germanosque plerisque in locis dicitur esse in vsu, hæc omnia habet *Alciat. dicta l. 2. §. cuiusque diei nu. 6. & seqq. ff. de verb. signif.*

C SEDERE AVTEM DEBEANT IVDICES. Solemnitas ista sedendi adinuenta est, tum ob maiestatem
5 Iudicis conseruandam, tum etiam, vt maiori prudentia, & animi maturitate, ac deliberatione sententia ipsa proferatur, ita *Vant. de nullit. tit. de null. ex defect. proceſſ. sub num. 84.* & se-
6 dere dicitur Prætor, cum pro Tribunali iuris dicendi causa sedet *l. 2. §. confestim ff. ad Tertyl. l. 7. ff. de rest. integr. l. 2. §. dies ff. quis ord. in bon. poſſ. ser.* Vnde dies quibus Prætor ius dicit pro
7 Tribunali sedens, sessionum appellantur *d. §. dies, & l. 15. cui, §. satisfactionis ff. vt in poſſ. leg.*
8 Et sententia lata à Iudice pro Tribunali non sedente est nulla *c. fin. de sent. & re ind. in 6. & ibi gloſſ. in verb. sedendo, not. Specul. tit. de sent.*
9 §. *iuxta num. 10. Bart.* qui asserit hoc procedere etiam in sententia interlocutoria, quę causæ cognitionem desideret, *in l. 2. num. 6. C. de senten. ex breuic. recit. Vant. vbi supra Marant. in praxi p.v. 6. tit. & demum fertur sententia, num. 48. &*
10 *seqq.* vbi etiam quod secus in Iudice delegato, & quando cum alijs ampl. & limit. Adde tamen aliam limitationem datam per eumdem *par. 4. dist. 9. num. 35.* stante clausula, sola facti veritate
11 inspecta, seù summariè &c. quæ æquiparantur, quia tunc non est necesse, quod Iudex sedeat pro Tribunali.

De Ferijs.

CAP. LVIII.

4 DIebus in honorem omnipotentis Dei, & Sanctorum eius dicatis *b* nullatenus in Curia Capitolina *c* ius redditur; sunt autem qui sequuntur.

Dies omnes Dominici.

De Mense Ianuarij.

A Circumcisione Domini vsque ad Epiphaniam inclusiuè.
S. Antonii Abbatis.
Cathedræ Romanæ sancti Petri Apostoli.
SS. Fabiani, & Sebastiani.
S. Agnetis Virginis, & Martyris.
Conuersio sancti Pauli Apostoli.
Indulgentiæ ad Aquam Saluiam.

De Mense Februarij.

Purificationis B. Mariæ Virginis.
S. Blasij Episcopi, & Martyris
S. Agathæ Virginis, & Martyris.
Cathedræ Antiochenæ sancti Petri Apost.
S. Matthiæ Apostoli.

De Mense Martij.

S. Thomæ de Aquino Confessoris.
S. Franciscæ Romanæ.
S. Gregorij Papæ.
S. Ioseph sponsi Beatissimæ semper Virginis Mariæ.
Dedicationis Cappellæ S. Crucis in Hierusalem.
Annunciationis B. Mariæ Virginis
Omnes feriæ sextæ, seu dies Veneris huius mensis.

De Mense Aprilis.

S. Georgij Martyris.
S. Marci Euangelistæ.

De Mense Maij.

SS. Philippi, & Iacobi Apostolorum:
Inuentio S. Crucis.
S. Ioannis Apostoli ante Portam Latinam:
Apparitionis S. Michaelis Archangeli.
S. Bernardini Confessoris.

De Mense Iunij.

S. Barnabæ Apostoli.
S. Antonij de Padua.
Natiuitatis S. Ioannis Baptistæ.
SS. Petri, & Pauli Apostolorum.
Commemorationis S. Pauli Apostoli.

De Mense Iulij.

Visitationis B. Mariæ Virginis.
S. Alexij Confessoris.
S. Mariæ Magdalenæ.
S. Iacobi Apostoli.
S. Annæ Matris S. Mariæ Virginis.

De Mense Augusti.

S. Petri ad Vincula.
S. Dominici Confessoris.
Dedicationis B. Mariæ ad Niues.
S. Laurentij Martyris.
A Vigilia Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis vsque, & per totam octauam inclusiuè.
S. Bartholomæi Apostoli.
S. Augustini Episcopi.
Decollationis S. Ioannis Baptistæ.

De

De Menſe Septembris :

S. Egidij Abbatis.
Natiuitatis B. Mariæ Virginis.
Exaltationis ſanctæ Crucis.
S. Matthæi Apoſtoli, & Euangeliſtæ.
SS. Coſmæ, & Damiani Martyrum.
Dedicationis S. Michaelis Archangeli.
S. Hieronymi Presbyteri, & Confeſſoris.

De Menſe Octobris.

S. Franciſci Confeſſoris.
S. Lucæ Euangeliſtæ.
SS. Simonis, & Iudæ Apoſtolorum.

De Menſe Nouembris.

Omnium Sanctorum.
Commemorationis Defunctorum.
S. Caroli Epiſcopi, & Confeſſoris,
S. Leonardi Confeſſoris.
Dedicationis Baſilicæ Saluatoris.
S. Martini Epiſcopi, & Confeſſoris.
Dedicationis Baſilicæ SS. Petri, & Pauli Apoſtolorum.
Præſentationis Beatę Mariæ ſemper Virg.
S. Cæciliæ Virginis, & Martyris.
S. Clementis Papæ, & Martyris.
S. Chryſogoni Martyris.
S. Catharinæ Virginis, & Martyris.
S. Andreæ Apoſtoli.

De Menſe Decembris.

S. Nicolai Epiſcopi, & Confeſſoris.
S. Ambroſij Epiſcopi, & Confeſſoris.
Conceptionis Beatæ Mariæ Virginis
S. Luciæ Virginis, & Martyris.
S. Thomæ Apoſtoli.
A Vigilia Natiuitatis Domini vſque ad Epiphaniam incluſiuè.
Dies Ciuerum.
Dies Stationis ad S. Marcum.
Septem dies prȩcedentes diem Dominicum Reſurrectionis Domini, & nouem ſequentes.
Dies Aſcenſionis Domini cum tribus diebus præcedentibus, quibus Rogationes fiunt.
Duo dies poſt Peatecoſtem.
Dies feſtiuitatis ſacratiſſimi Corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti.
Dies Proceſſionis eiuſdem in Eccleſia Beatæ Mariæ ſupra Mineruam.
Dies Octaua eiuſdem, quo die S. mem. Paulus Secundus inſtituit ſingulis Annis per Cameram Vrbis dari vnum Calicem, & Torcias duas Eccleſiæ ſancti Marci, & Candelas Magiſtratui, & Officialibus Ro. Pop. aſſociantibus ob reuerentiam illius dici, & indulgentias conceſsit.

Propter hominum quoque tum publicam, cum priuatam vtilitatem, & lætitiam, ſequentes etiam dies feriati ſunt, videlicet :

Dies decem, dies Cinerum præcedentes,
Dies Anniuerſarius Creationis Pontificis viuentis.
Dies Anniuerſarius Coronationis eiuſdem.
Dies in quo Officiales Ro. Po. Magiſtratum ineunt, & in quo Conſilium publicum fit.
Dies ingreſſus Senatoris, cum duobus ſequentibus.
Dies Natalitius Vrbis, qui eſt vigeſimus primus Menſis Aprilis : in his autẽ, exceptis cauſis criminalibus, Ius non redditur.

Poſt octauam quoque diem Menſis Iulij vſque ad vigiliam Aſſumptionis B. Mariæ Virginis, propter meſſes, & æſtiuos calores feriæ inductæ ſunt, & Vindemiarum tempore, ſi alter ex litigatoribus, ſe vel procuratorem ſuum in Vindemijs impeditum iureiurando aſſerat, inducię Iudicis arbitrio moderandæ, perſonarum qualitate penſata tribuendæ ſunt. Ab his tamen Meſsium, & Vindemiarum ferijs excipiuntur cauſæ tam ſummariæ, quàm executiuæ cuiuſcunque generis ; & cauſæ omnes appellationum, & nullitatum, & reſtitutionis in integrum : nec non cauſæ criminales, & aliæ à præſentibus Statutis exceptę ; in quibus non obſtantibus ferijs prædictis Meſsium, & Vindemiarum, ius petentibus redditur.

S V M M A R I V M Annotat.

1 *Kalendaria, & Faſti antiquitus publicæ vtilitatis cauſa edebantur.*
2 *Et quis primus Faſtos in albo circa Forum poſuerit.*
3 *Feria vnde dicta, quot earum ſpecies, nomina, & alia; remiſſiuè.*
Et num. 4.
5 *Feriæ omnes dilationibus probatorijs includuntur.*
Intellige vt num. 7.
6 *Probandi tempus eſt continuum.*
8 *Appellatio interponi poteſt feriarum tempore ; ſed interpoſita non poteſt exerceri, nec propterea fatalia proroganrur.*
9 *Feriarum impedimentum non eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum.*
Limita vt num. 10.
11 *Decretum an interponi poſſit per Iudicem die feriata in honorem Dei ?*
Et num. 12.
13 *Inſtrumenta an confici poſſint diebus feriatis in honorem Dei vel Sanctorum, & confecta ſic an ſuſtineantur ?*
Et num. 14. 16. 18.
15 *Actus voluntatis, qui citra aliquam contentionem, & ſtrepitum Iudicij exercentur, etiam feſtiuis diebus celebrari non poſſunt.*
Declara, vt num. 19.
17 *Facta multa tenent, quæ fieri prohibentur.*
20 *Citatio fieri poteſt die feriata.*

An

Digitized by Google

An autem ad diem feriatam? num.21. 22. & 23.

24 *Ius ciuile in vrbe ſeruari debet, vbi ſtatutum aliter non diſponat.*

25 *Proteſtationes an poſſint fieri diebus feriatis? Et num.26.*

27 *Teſtes examinari poſſunt die feriata.*

28 *Libellus an poſſit offerri Iudici die feriata? Et num. 29.30.*

31 *Neceſſitas excuſare ſolet ab obſeruatione feriarum.*

32 *Suſpectus de fuga capi poteſt diebus quibuslibet feriatis. & n.33.*

34 *Ferijs in honorem Dei renunciari non poteſt à partibus litigantibus.*

Amplia vt n.35.

Secus in ferijs propter priuatam hominum neceſſitatem inductis. n.36.

Quod intellige vt n.37.

38 *Iudex procedens in cauſa ferijs non obſtantibus, neque partibus opponentibus de illis, videtur quoad ſe ferijs renunciaſſe.*

39 *Statutum, vel conſuetudo poteſt introducere vt ferijs in honorem Dei derogetur; in certis tamen caſibus.*

40 *Ius poſitiuum poteſt interpretari ius Diuinum.*

41 *Poſſeſſio quæ capi poſſit Romæ in ferijs inductis per Viſitationem generalem.*

42 *Statutum Vrbis circa ferias reſpicit ordinatoria Iudicij.*

43 *Dictio nullatenus, excludit omnem iuriſdictionem.*

44 *Verbum præſentis temporis prolatum à lege refertur ad futurum.*

ANNOTATIONES.

1 MOs fuit antiquitus, vt Kalendaria, & Fa-
ſti publicæ vtilitatis cauſa ederentur, & inciſi marmore publicè exponerentur. Primus
2 autem omnium, qui faſtos in Albo circa forum poſuerit, vt quando lege agi poſſet, ſciretur, fuit C. Flauius Gnei F. Aedilis, vt auctor eſt *Liu.decad.1. lib.9.ad finem*, ſequem refert *Cardin. Baron.in ſuis annot.ad Martyrol.Rom. die 22. Auguſti litera B. verbo Timothei ad fin.* hunc quidem morem hoc loco imitati ſunt ſtatutorum noſtrorum conditores, dum feſtos, & feriatos dies in quibus à forenſibus negotijs ceſſari debet, per exactum catalogum hic exponunt.

3 Feriæ autem vnde dictæ ſint, quot earum ſpecies, nomina, & alia circa eas ſcitu digna ex priſcis auctoribus vide apud *Macrob.lib.1.Saturn.cap.16. Rauall.hiſt.iur.ciu.lib.2.n.32.in fin. ibi alia igitur lex, & per alios quatuor n.ſeqq. Scard. in Lexic.iur.verbo Feria, Mandoſ.commiſ.13. verbo Ferias, Aret.§.appellatur n.28. & ſeqq.inſtit. de exception. Theſaur.deciſ.Pedem.39.* & ad rem noſtram accommodatius, ac pleniſſimè *Scacc. lib. 2.de iudic.cap.5.* qui ferias ad tres ſpecies redigit, ſcilicet in ſolemnes, repentinas & publicas,
4 licèt iure diſtinguantur in duas ſpecies dumtaxat, ſcilicet in ſolemnes, & in repentinas *l. omnes 2.C.de fer. l.ſiue pars C.de dil.* quam iuris diſtinctionem ſequitur *Odd.de reſtit.in integr.q.14 n.22. & 25.* atque idem *Scacc* ſingulas ſpecies à ſe poſitas diligenter examinat. Nos verò concluſiones aliquot generales, quæ maximè ad praxim pertinere videntur, hic ſubijcimus.

5 Prima ſit, quod feriæ omnes dilationibus peobatorijs includuntur, & connumerantur,
6 quia regulariter tempus probandi eſt continuum *l.ſiue pars §.feriæ C.de dilat. Maran. in ſpecul.par.6.2.par.iud,art.3,de dilat.n.18. Franc.Mar. deciſ.35.n.1.par.1. Gail.practobſer.lib.1.obſer.53. n.12.* niſi tamen feriæ abſorberent totam dilationem, vel maiorem eius partem, vt per *Marant. loc.cit. & per Grauat. & alios ab eo citatos in addit. ad Veſtr.lib.5.cap.4.n.7.*

8 Secunda concluſio, quod tempore quarumuis Feriarum appellatio poteſt interponi, ſed interpoſita non poteſt exerceri, nec propter ferias fatalia prorogantur. quæ quidem omnia ſimul comprobantur *ex l.1.vbi Bald.C. de fer. & ex traditis per Mandoſ commiſſ.13.q.14. Gail.practobſer.lib.1.obſer.53.n.11. Scacc.de appell.q.12. nu. 51.vbi notat*, appellationem interponi poſſe etiam die feriata in honorem Dei.

9 Tertia concluſio, quod impedimentum feriarum, quæ ſint ordinariæ, ſcilicet dierum feſtorum, vel alias certis anni temporibus indici ſolitæ, vti pro meſſibus, & vindemijs quotannis recurrentes; non eſt iuſta cauſa reſtitutionis
10 in integrum, ſecus autem ſi feriæ fuerint repentinæ, & extra ordinem, exempli gratia, ob res proſperè geſtas, vel in honorem Principis *tex. eſt qui vtrumque caſum decidit in l.ſed, & ſi per Prætorem §.ſi feriæ ff.ex quib. cauſ.maio.vbi omnes, Abb.in c.fin.n.8. de fer. cum aliis relatis per Odd. qui ita tenet, & aſſerunt Doct.alios paſſim ita tenere q.14.de reſt.in integr.n.22. & 25.*

11 Quarta concluſio, quod decretum in alienatione rerum minoris, vel in alijs ſimilibus contractibus per iudicem interponi non poteſt die feriata in honorem Dei ex Doct.ſententia, quam veriorem, & communem teſtatur, & ſequitur *Mandoſ.d.commiſs.13.q.7. Simoncell. tract. de decret.lib.1.tit.1.inſpect.3.n.84. idem teſtatur Scacc. de indic..lib.2. cap. 5. n. 105. licet contrariam opinionem teneat n.ſeq.* quæ tamen concluſio limitari debet, vt non procedat in re pia, & in caſu
12 neceſſitatis, iuxta tradita per *Simoncell. d. inſp. n.87. Guid.Pap.q.15. n.9. Gail.pract. obſer. lib. 1. obſer.13. n.13. Scacc.c.cit.n.105* atque ita videtur congruè conciliari vtraque opinio in hoc articulo.

13 Quinta concluſio, quod inſtrumenta per notarios confecta diebus feriatis in honorem Dei, vel Sanctorum ſuſtinentur, licèt *iuxta tex. in c.1.de fer.* illa fieri non debuiſſent, vti veriorem, & communiorem eſſe DD. ſententiam tradit *Mand.quam & ipſe ſequitur d.commiſſ. 13.*
14 *q.5.* in fortioribus terminis, nempè, quod talia inſtrumenta confici poſſint: & licet non exprimat concluſionem habere locum quamuis in inſtrumentis habeantur iuramenta contrahentium; attamen idipſum pro poſito haberi debet cum certum ſit, iuxta conſuetudinem noſtrorum temporum non confici inſtrumenta ſine iuramentis partium, quod lippis, & tonſoribus eſſe notum tradit *Mancin.tract.de iuram.par. 2.art.17.n.13. qui pariter. eod.art.n.10. aſſerit* contractus feſtiuis diebus iniri poſſe, & iuramenta præſtari, ea potiſſimum ratione nixus, quod
15 actus voluntarij, qui citra aliquam contentionem, & iudicij ſtrepitum exercentur, ipſis etiam

fe-

feſtiuis diebus celebrari poſſint *ex tex.in l.actus, & in l.fin.C.de fer.Guid.Pap. deciſ.* 215. *ſub n.* 2. *Maran.in ſuo ſpec.par.*4 *diſtin.* 16 *n.* 86. *Spec. de fer.lib.*2. §. *ſequitur videre n.*2. *Menoch. de arbitr. iud.lib.*1 *q.*30. *n.*14. & demum colophonis loco ſubijcio *deciſ.Rot.apud Seraphin.*782 *a num.*3. *vſque in fin.* vnde probatur ſuſtineri contractum
16 cum iuramento initum die feſto, & reſpondetur *tex.in c.*1 *de fer.* vel quod ille non procedat in extraiudicialibus, iuxta ſenſum *Innoc. Hoſt. Abb. & aliorum ibidem*, & procedat potius de conſilio, quàm de præcepto: vel dato quod generaliter procederet tam in iudicialibus, quam in extraiudicialibus, & ideo contrauenientes peccarent, tamen hinc non benè inferri ad inualiditatem contractus, & iuramenti, ne pro vno peccato vitando, incurratur in duo, nempè in iurando, & in periurando, prout fuſius eadem deciſio proſequitur, quæ videri meritò debet: comprobatur ex iuris regula, quod
17 multa facta tenent, quæ fieri prohibentur *c. ad Apoſtolicam de regul.Rom.conſ.* 213. *Marſil.conſ.*19 *n.*3. *Natt.conſ.*123. *col.*1. *Seraph. de priuil. iuram. priuil.* 59. *n.* 22. licet quod quamuis ſuſtineantur contractus, tamen nihil ſuffragetur iuramentum, dixerit *Surd. conſ.* 122. *n.* 4. *& ſeqq.* qui etiam *n.*18. dicit hoc fallere in Iudæis.

Et hæc quidem concluſio ſic concepta nullam, vel ſanè modicam habet difficultatem; Verum non ideo auderem aſſerere veram concluſionem alteram conceptam ſub his verbis, quod in diebus feſtiuis in honorem Dei, &
18 Sanctorum, & præſertim diebus Dominicis, confici poſſint de quocunque contractu inſtrumenta cum iuramento: obſtat enim *c.*1 *de fer.* quo Sacramenta niſi pro pace, vel alia neceſſitate diebus Dominicis generaliter prohibentur, atque adeò non ſeruatur debita veneratio diebus cultui diuino dicatis, vnde malum exemplum, & ſcandalum facilè conſequitur. & hæc opinio tanquam tutior pro anima videtur planè ſequenda *ad tex.in Clem.exiui* §. *item quia, & ibi Card.de verb. ſignif. c. presbyteri* 48. *diſtin. c. iuuenis de ſponſ. Natt. conſ.* 136. *num.* 10. licet
19 enim actus voluntariæ iuriſdictionis, & contractus eiuſmodi diebus feſtiuis habiti teneant, tamen non fiunt ſine peccato, *vt not. Abb.in c.fin. ſub. n.* 18. *de fer. addit.ad Boer. deciſ.* 215. *verbo Executio*. quod etiam admitti videtur in allegata deciſ. Rot. niſi in caſibus hoc diſticon. comprehenſis.

Pax, & fama, fides, reuerentia, cautio damni
Defectus veri, ſibi poſſunt magna cauere.

quod habetur in *addit.ad glo.fin.c.*1 *de fer.* & certè quantum mihi ipſi conſtat, qui iam per annos quadraginta & amplius Romæ permanſi, non conſueuerunt fieri inſtrumenta cum iuramento in diebus feſtiuis, exceptis caſibus prædictis; vndè miror, quod contrarium aſſeratur, etiam quoad inſtrumenta iuramento communita, vt in *d.tract.Mancini, de iuram.par.* 2. *art.* 7. *n.*12. Porrò qui dies à Chriſtianis cauſa Religionis obſeruandi ſint, ad ius Pontificium humanum decernere pertinet, vti docet *Couar.var. reſol.lib.*4. *cap.* 19. *n.* 5.

20 Sexta concluſio, quod citatio die feriata, etiam in honorem Dei ad diem iuridicam fieri poteſt. licet enim Doct. communiter teneant contrarium, vt aſſerit *Mandoſ.ad commiſſ.*13. *q.* 3. *Maran.in ſuo ſpec.par.*6. *de cit.n.* 119. *Tiraq. de retract.lign.ad fin.tit.n.*79. attamen concluſionem iſtam multi Doct. magnæ auctoritatis probarunt, vt videre eſt apud eundem *Tiraq. & Guid. Pap.q.*215. *ſub n.*2. atque etiam approbauit conſuetudo, vti teſtatur idem *Tiraq.loc.cit.ſub num.* 81. ibi ſed quidquid ſit de iure communi; primam illam opinionem approbauit conſuetudo, quæ ideo tenenda eſt ad *tex.in l.ſi de interpretatione, & ſeq.ff.de legi.* & de tali vſu in iudicijs teſtatur etiam *Iaſ.in l.*1. §. *nunciatio n.*8. *ff.de nou. oper.nunc. Vant.de nullit.tit.qual.ſent. & proc.n.*119 *& Veſtr.in ſua prax.lib.*4. *cap.*3. *n.*6. ibi, generaliter autem omnis citatio quocumque tempore etiam feriarum generalium, vel aliàs die feriato etiam in honorem Dei exequi poterit in Curia, vel extra in prouincijs. & concluſionem iſtam probauit *Rot.deciſ.*1. *n.*2. 2. *de fer. in nou. & Caſſad.deciſ.*5. *de dol. & cont.* ea ratione vtrobique expreſſa, quia citatio fiuè ad perſonam, fiuè ad domum facta eſt, & die feriato exequi poteſt, cum non fiat per iudicem; neque cum cauſæ cognitione, ſed per Nuntium, vel per litteras;
21 Ad diem verò feriatam non valere citationem regulariter pro indubitato habetur ex *tex.in l.*2 *ff.ſi quis in ius vocat.non.ier. & in l.fin. C.de fer. & in c.fin.eod.tit.Iaſ.in l.* 1. §. *nunciatio n.*8. *ff. de nou. oper.nun.* & hoc procedit etiam parte non opponente *Alex.conſ.*101. *n.*6. *viſis omnibus vol.* 5. niſi
22 tamen citatio eſſet pro ijs actibus, qui etiam feriatis diebus expediri poſſunt *gloſſ.in d.l.* 2. *verbo Dies feriati ff.ſi quis in ius voc. Alex.proximo loco cit. Gail.pract.obſer.lib.*1. *obſer.*53. *n.*15. *Et hoc iuxta opin.interpretum iur.ciu.*

23 Verum Canoniſtæ contrarium ſentiunt, nempè quod citatio ad diem feriatam valeat, ita tamen vt citatus comparere debeat ad primam diem iuridicam poſt feriatam per *tex.in c. cum dilecti de dol. & cont. vbi Abb.n.*4 *cum. aliis adductis per Vant.de nullit.tit.de null.ſent.ex def. cit. & per Gail.d.obſer.n.*1. *&* 2.

Sed quidquid ſit de iure Canonico, tenenda
24 eſt opinio altera ex iur.ciu. deducta, cum ſeruari debet ius ciuile in Vrbe Roma, vbi ſtatuta aliter non diſponant cap. 42. ſupra hoc eodem lib. atque ad euitandam eiuſmodi difficultatem vſu inductum eſt ſaltem in citationibus, quæ citatis tribuunt interuallum plurium dierum ad comparendum, nec ideo facilè ſciri poteſt, an dies comparitionis caſurus ſit in diem feriatam, vt citationi adijciatur clauſula, quod citatus compareat tali die, quæ ſi non fuerit iuridica, ſequenti, ita *Socin.tract.de cit.ſub n.*10. *Vant.de null.ex defect.cit.n.*66. *Gail.* qui tradit in Camera Spirenſi ita ſeruari loco proximè citato: ſed euitatur difficultas vno verbo, nempè ſi citatio fiat
25 ad primam diem iuridicam.

Septima concluſio, quod proteſtationes poſſunt fieri etiam diebus feriatis, ſecus tamen
26 quando fiant ad incitandum vt aliquid expediatur in iudicio, niſi tamen proteſtatio fieret die feriato, vt caderet ſub die ſequenti non feriato *Bart.in l.non ſolum* §. *moræ n.*58. *& ſeqq.ff.de oper. non nunc.*

27 Octaua concluſio, quod diebus feriatis exami-

minari poſſunt teſtes, qui iurauerint die non feriata *Guid.Pap.q.*115.*n.*3.*&* q.125.nam eorum examen refertur ad diem iuramenti vt in eadem q. 125.ex doctrina *Bart.in l.ſi quando num.* 11.*C.de teſtib.probat Menoch.*ex aliorum plurium auctoritate *q.* 31. *n.*11.*de arbitr. iudic.lib.* 1. *& Mandoſ.ad d.commiſſ.*13.*fer.non obſt. q.*5. Et hæc eſt communis omnium ſententia, quæ etiam vſu ſeruatur, vt atteſtatur *Scacc.de iud.c. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 73.

28 Nona concluſio, quod libellus iudici offerri non poteſt die feriata, vt eſt magis communis Doct.opin.de qua teſtatur *Mand. d. commiſſ.* 13.*q.*2.*Maran.in ſuo ſpecul.part.*6.*membr.*3. *de libell.obla.num.*19.*Scac.de iudic. d c.*5. *num* 80. *lib.* 2. nam actus omnes contentioſæ iuriſdictionis, vel requirentes cauſæ cognitionem, diebus iſtis prohibentur *ex l.actus, & l.fin.C.de fer.not. Abb. in c. fin ſub n.* 20 *de iudi.Fel. ibid. ſub n.* 13. *Guid. Pap.dec.*215.*ſub n.*2.*Maran. in ſuo ſpec p.*6. *act iudic.*10. *num.*39.*& ſeq.Menoch.de arbitr. indic. q.*

29 30. *num.* 9. Verum iuxta rationem iſtam declaratur concluſio, vt procedat, vbi libellus ſit actus iudicij, nempè cum citatione partis *iuxta doctr.Abb.in d. cap.fin ſub num* 17.*Maran. d.membr.*3 *de libell.obla ſub num.* 20.*Socin. in c.*1. *de libell.obla.num.*148.*Scace.d cap.*5 *n.*82. Secus verò ſi ſit actus extraiudicialis, prout eſſe poteſt, exemplum eſt clarum *in l. libertus aduerſus patronum ff de in ius voc.* tumque libellus nullum in iudicio producit effectum, vt per *Socin. ſub d num.* 148.*verſ. & ideo ſi petit.o extraiudicialiter producitur.*Limitatur etiam concluſio, vt non

30 procedat vbi res, vel actio ſit tempore peritura *Soc.eod. loc. Io Andr in addit. ad Specul tit. de libell concept. §. nunc videamus verbo ſexaginta. Mil in ſuo reper.verſ feriatis diebus etiam in honorem Dei Abb. in d. c de iudic. ſub num.*17.*Adden. ad Felin. eod.c.verbo Feriata verſ. intellige niſi res, vel actio pereat,* & eſt communis opinio,de qua teſtatur *Scacc.d. cap.* 5. *n.* 35. nam in eiuſmodi

31 caſibus militare videtur ratio neceſſitatis, quæ aliàs generaliter excuſare ſolet ab obſeruatione feriarum ad *tex. in c. licet de fer. cum ibi not.*

32 Decima concluſio, quod ſuſpectus de fuga capi poteſt diebus feriatis etiam in honorem Dei *Abb d c.fin. de iudic. num.* 22. *verſ. ſed ſi executio, Felin. ibidem num.* 14 *ibi propter periculum moræ.Miliſ. in ſuo repert. verſ. feriatis diebus etiam ad honorem Dei ſecundo Maran. in ſuo ſpecul. par.* 4. *diſtin.* 16. *num.* 92. *verſ. ſimiliter limitatur Scac. qui hanc aſſerit communem eſſe opin.* & quamplurimos refert eam tenentes *d cap.*5. *ſub.nn.* 28. *Caccialup. de debit. ſuſpect. q.* 4. *num.* 4. atque

33 capi poteſt ſuſpectus fugæ etiam die Paſchatis, ſine Natiuitatis Domini N.*Aſin in prax.*§.21. *c.* 2. *ampl.* 13. *num.* 1. *& ſeqq. cum pluribus aliis ab eo citatis.*

34 Vndecima concluſio, quod feriis in honorem Dei renunciari non poteſt à partibus litigantibus, tex.expreſſus in *c. fin. de fer.* ibi, vt conſentientibus etiam partibus, nec proceſſus habitus teneat, & de hoc nemo dubitat.

35 Ampliatur concluſio, vt procedat etiam in feriis repentinis, ſcilicet gratia Principis indictis *Specul. tit. de fer. §. nunc videamus in princ & alij relati per Bald. in l.* 1. *in fin C. de fer. Alexan. in l.* 1. *in fin. C. de fer. Alexan. in l.* 1. *num.* 7. *ff. de fer.* vbi communem dicit eſſe opinionem *Gail. pract. obſer. lib.*1. *obſer.* 53. *ſub. n.*16. Limitatur autem in feriis propter priuatorum hominum

36 neceſſitates inductis, quibus nimirum expreſsè, vel tacitè renunciari poteſt ex *tex in d. c. fin. de fer. in fin. & in l.* 1. *in princ ff de fer. not. Spec. Gail & alij proximè citati, Marcheſan. de commiſſ. par.*2. *c.* 1. *n.*672. atque comprobatur hæc limitatio ratione, quia in hominum fauorem dumtaxat feriæ iſtæ decretæ ſunt, & ideo iuxta iuris regulas homines illis renunciare poſſunt ad *tex. in* ■ *ad Apoſtolicam de reg.& in l. ſi quis in conſcribendo C. de pact. vbi Doct. cum ſimil.* Et feriis renunciare quis dicitur, petens ijs pendentibus ſententiam ferri, ita vt amplius illas allegare nequeat *Surd. conſ.* 8. *num* 22. *Magon. deciſ. Lucen.* 25. *n.* 40. Vbi loquitur, quando quis actitauit illis pendentibus &c. & contra quando citatus ad actum comparuit, & non allegauit ferias, tum eis renunciaſſe dicitur, licet ſecus ſi non comparuerit *Alex. conſ.* 213. Hæc tamen

37 renunciatio nihil operaretur, niſi iudex etiam nollet procedere, poſſet enim iudex partibus dicere, ſi vos feriis renunciaſtis, ego non renuncio; nam & eiuſmodi feriæ inductæ ſunt etiam ob quietem magiſtratuum, qui tota reliqua parte anni iudicijs incumbunt, vt per *Theſaur. deciſ.* 139. *num* 3. ibi aduertendum etiam eſt *Scacc. d c.*5. *nu* 151. licet contrarium, quod nec Iudex allegare illas poſſit, quando partes tacitè renunciant, videatur voluiſſe *Magon deciſ. Lucen.* 25. *n.* 40. ſed hoc iure proce-

38 dit, quia dum Iudex in cauſa proceſſit feriis non obſtantibus, neque partibus litigantibus de feriis opponentibus, videtur & ipſe Iudex quo ad ſe feriis renunciaſſe, ſicuti de partibus litigantibus ſupra dictum eſt, & facit *tex in l.* 1 *in princ. ff. de fer.*

39 Duodecima ſit concluſio, quod poſſit ſtatutum, vel conſuetudo in certis caſibus, & ex cauſa inducere, vt feriis in honorem Dei derogetur, non tamen vt generaliter derogetur, vti probat *Bal. conſ.* 166. *ſtatuto Ciuitatis num.* 2 *vol.* 5. *& in l. more Romano num.* 2 *ff.* ■*e fer. & dilat. Maran. in ſuo ſpecul. par.* 4. *diſtin.* 1■. *num* 91. *& Scacc. qui hanc concluſionem ita diſtinctam communem dicit lib.* 2. *de iudic. cap.* 1. *quæſt.* 16. *num.* 133. *& ſeq. & d. cap. num* 130. licet enim feriæ ad honorem Dei dicantur eſſe de iure diuino *c.*

40 *licet. de fer.* nihilominus poteſt ius poſitiuum interpretari, & declarare ius diuinum iuxta tradita generaliter, & ad rem noſtram *per Scac. d. lib.* 2. *de iudic. cap.* 5. *num.* 130.

Decimaterta ſit concluſio, quod licet executio, ſeu actus adeptionis poſſeſſionis fieri ne-

41 queat diebus feriatis in honorem Dei, tamen pendentibus feriis indictis per Viſitationem gratiolam; vt puta tempore Natiuitatis, ſeu Reſurrectionis Domini &c. poſſit nihilominus capi poſſeſſio, quæ non foret in executionem pro debito ciuili, ſeu &c. ſed ex capite ſucceſſionis, vel ſimili. ita dixit *Rota in Romana de Bombellis* 31. *Maij* 1613. *coram Sacrato impreſſ. per Marcheſan.*

42 Pro decimaquarta & vltima concluſione addo, quod hoc ſtatutum dicitur reſpicere ordina-

dinatoria iudicij. & ideo circa ferias z tendi debet locus iudicij, vt est communis *Doct. opinio* de qua testatur *Scacc. d. c. 5. n. 189.*

Alia ad materiam istam vide potissimũ apud *Specul. Mandos. & Scacc. locis citatis, & apud Aret. in §. appellantur Inst. de except. à num. 28. vsque ad* 42. nam pleraque præcipua, & ad praxim huius Fori pertinentia dumtaxat nobis hoc vno loco generaliter attigisse sat fuerit.

43 B NVLLATENVS IN CVRIA CAPITOLII, &c. Hæc dictio nullatenus omnem excludit iurisdictionem, vt per *Barb. tract. de dict. ad istam dictionem, que est 192. cum alijs ab eodem relatis*, ita vt nullum sit, quidquid aliter fiat *iuxta glo. in Clem. vnica de sequestr. poss. & fruct. verb. Nullatenus. consonat. tex. cap. fin. de fer.* ibi nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus huiusmodi promulgari.

C IVS DICITVR. Perinde est, ac si positum esset verbum dicatur, quia verbum præsentis
44 temporis à lege probatum refertur ad futurum *Bar. in l. si ita n. 2. ff. de aur. & arg. leg.* quia lex semper loquitur *l. Arriani C. de haret.*

De libelli, siue petitionis oblatione, litis contestatione, & dilationibus præfigendis in causis ordinarijs.

CAP. LIX.

a IN causis. in quibus de maiori summa b vigintiquinque ducatorum auri, vel re valorem prædictum excedente, tractatur (si causæ à iure communi, vel ex forma præsentium Statutorum c priuilegiatæ non sint;) d forma infra tradita procedatur. In primis actor citare facit reum, iuxta formam supra traditam, ad videndum e productionem petitionis, & respondendum illi: quam actor facto teneatur exhibere in scriptis, & altera die, vel aliàs ad libitum actoris, ante tamen productionem articulorum, & testium examen, reo citato ad contestandum litem; aliàs videndum pronunciari litem haberi pro contestata, & ad præstandum, præstarique videndum f iuramentum calumniæ; eo non comparente, vel comparente, & litem huiusmodi non contestante, in eius contumaciam lis habeatur pro contestata, & actor iuramentum calumniæ, vt infra dicetur, præstet. Quibus peractis, producantur positiones, vel articuli, inducantur testes, aliaque fiant hinc inde in causa, quæ pro verificatione, seu impugnatione dictæ petionis respectiuè necessaria fuerint, aut opportuna. Teneatur tamen Iudex, si altera pars petierit, dare in causis prædictis g tres dilationes partibus ad probandum de eorum iure competentes, iuxta causarum importantiam, & difficultatem illarum, videlicet, duas ad probandum, & tertiam ad probatum habendum, per omne genus probationis, & perfecti examinis. Quibus dilationibus lapsis, Iudex causam expediat; nec requiratur alia tela, seu ordo iudiciarius: & aliàs prædictis non seruatis, sententia ferenda sit ipso iure nulla. Non possit tamen actor aliquid addere, vel detrahere dictæ petioni, post huiusmodi litis contestationem, seu habitam pro contestata, absque refectione expensarum; & Iudex teneatur totam causam petitionis expedire, absoluendo, vel condemnando, prout iustum fuerit; alioqui pœnam vigintiquinque ducatorum auri incurrat.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Dictio siue, quandoque fiat expositiuè.*
2 *Ducatus auri computatur iuliorum vndecim*
3 *Causæ summariæ de iure communi, quænam sint; remissiuè.*
4 *Solemnitas omnis, & substantialis forma est iuris publici: Nec potest mutari pactis priuatorum. & n. 5*
6 *Formæ à statuto præscriptæ an renunciari possit?*
7 *Pactum, per quod Iudiciorum ordo tollatur, non valet*
8 *Renunciari Iudicio summario potest: sed renuncians non potest amplius ad illud redire.*
9 *Iudicio ordinario Partes renunciare non possunt, & de ordinario facere summarium.*
10 *Libellus, & petitio in quo differant.*
11 *Petitio aliquando in iure ponitur pro libello.*
12 *Verba intelligenda sunt iuxta subiectam materiam.*
13 *Iuramentum calumniæ, si non petatur, omitti potest de iure communi.*
Secus ex statuto. n. 14.
15 *Dilatio quæuis probatoria in causis ciuilibus est peremptoria.*
Limita remissiuè n. 16.
17 *Probationũ facultas ampliari, non coangustari debet.*
18 *Dilationes concessæ in Foro Capitolino, quot sint, & quot dierum.*

ANNOTATIONES.

LIbellus, & petitio hic stare videntur pro synonimis, dictio autem *siue*, stabit expositiuè, quod non est nouum *Rot. apud Seraph. decis. 393. num. 9. Barbos. de diction. dictio. 312. sub num. 3. & 4.* sed de hoc plenius infra hoc c. ad verbum productionem petitionis.

2 B VIGINTIQVINQVE DVCATORVM AVRI. Ducatus aurei iuliorum vndecim computatur, infra *de verb. & rer. sign. cap. 197. vers. Ducatus aurei.*

3 C PRIVILEGIATAE NON SINT. Scilicet si non sint summariæ: quænam autem sint summariæ, de iure communi, habes fusè apud *Maran. in suo specul. 9. distin. princ. a n. 41. vsque ad 201.* vbi recenset triginta casus, quibus causa habetur summaria apud *Asin. in sua praxi §. 2. cap. 31. per tot.* & apud *Tusc. concl. 887. per tot.* quæ vero sint summariæ ex forma præsentium statutorum, habes infra *cap. 88. hoc eodem libro*.

D FORMA INFRA TRADITA PROCEDATVR. Per hæc verba sine dubio præscribitur forma processus in causis ordinarijs iuxta *not. per Grat. cons. 16. n. 14. vol. 1. Gozad. cons. 73. n. 13. Asin. in sua praxi §. 3. cap. 36. n. 1. & 3.* ibi, multo ergo magis. idq; comprobatur etiam ex ordine, ac textura huius telæ iudiciariæ iuxta tradita per *Asin. ibidem. vers. præterea*, atque ex decreto irritanti adiecto

ibi

ibi, & aliàs prædictis non ſeruatis, ſententia ferenda ſit ipſo iure nulla ex traditis per *Felin. in c.cũ dilecta de reſcript.ſigno forma* 5.ſed numquid partibus expreſſim, vel tacitè conſentientibus ſuſtineatur proceſſus in his cauſis ſummariè factus? arbitrarer, quod non, quia omnis ſolemnitas,& ſubſtantialis forma eſt iuris publici *l.3. ff. de teſtam. l nemo poteſt ff. de leg.* 1. & ideo priuatorum pactis mutari non poteſt *l.ius publicum ff. de pact. l. nec ex Prætorio. ff. de reg. iur. l. neque pignus §. priuatorum conuentio ff.de reg. iur.* quodque formæ datæ à ſtatuto renunciari non poſſit videtur eſſe regula generalis, vbi forma ſpectet ius publicum,non autem ſolum fauorem priuatorum *notat Maſcar. de gen. ſtat. interpr. concl. 9. num.*60. vbi plures alios ad idem memorat: neque aliàs valet pactum, per quod iudiciorum ordo tollatur iuxta *gloſ.in cap.de cauſis,verbo conſenſu partium de offic.deleg. Dec. ibidem nu.*65. vbi hanc opinionem dicit eſſe *Doct. in auth.offeratur C.de lit.conteſt. Alex.in l. ſi conuenerit num.*6. *ff. de re iud.* Sed dubium facit, quod iudicio ſummario, ſiue executiuo poteſt renunciari, immo renunciaſſe cenſetur, qui proceſſerit vel procedi permiſerit via ordinaria, vnde nec ad iudicium ſummarium, vel executiuum poteſt amplius redire *gloſſ.fin.in Clem.ſæpe de verb.ſign.& ibi Vital. in §.ſi tamen num.*8. *Roman.conſ.*133. *ſub num.*2. *Marant. in ſuo ſpecul. par.*4. *diſt. prine.* 9. *ſub numer.*111. *Calleſ. de oblig. Cam. quæſt.*111. *num.* 4. *& 5. & ibi Zacch. num.*9. *Rota in collect.per eum deciſ.*68. *num.*1 *& deciſ.* 132. *num.* 4, *& diuerſ. deciſ.*551. *n.*5. *par.*3. *Graſſ.tract. de except. in prælud.num.*64. Verùm huic dubitationi reſpondetur iuxta *d.gloſ.fin.in Clem. ſæpe*, quod in primo caſu nempe, quando ſumus in iudicio ordinario non priuilegiato, ſi partes velint illud facere ſummarium, vel executiuum, fit contra ius commune, id verò non licet ex ſuperius adductis, ſed contra conceditur iudicium ſummarium, vel executiuum reddere ordinarium, quia reditur ad ius commune, res verò facilè reuertitur ad naturam ſuam *l. ſi vnus §. quod & in ſpecie ff. de pact. l.eius militis §. militia miſſus ff. de teſtam. milit. & hanc gloſ.* diſtinctionem approbant *Doct. præcipuè Vitalin. & Maran. locis proximè citatis.*

E PRODVCTIONEM PETITIONIS. Videntur hic ſtatuentes minus propriè locuti, nam in cauſis ordinarijs, de quibus hoc capitulo agitur, libellus requiritur, petitio autem ſufficit in ſummarijs *vt docet Aſin. in ſua praxi §.4. cap.*1. *nam, vt ille inquit ex Card. in Clem. ſæpe num.*17. *de verb. ſignif.* inter libellum, & petitionem illud eſt diſcrimen, quod libellus quædam ad præſcriptam iuris formam, ſimulque agentis intentionem continere debeat, ex quibus omnibus aptè concipiendus ſit: at petitio ijs, quæ formam reſpiciunt omiſſis, agentis intentionem ſimplici modo demonſtrare debet, quod & dixit *Blanc. tract. de compromiſſ. quæſt.*8. *num.*8. *&* 10. atque hoc etiam ſtatuto noſtro comprobatur *infra cap.*79. *hoc eodem lib.* vbi in cauſis ſummarijs dicitur petitionem faciendam,nec de libello quicquam habetur tam in nigro, quam in rubro.verum quia ſtatuentes in rubrica huius cap. dixerunt de libelli, ſiue petitionis oblatione, breuitati poſtea ſtudentes in corpore *cap.nominarunt ſolum petitionem*, nam & petitio aliquando ponitur pro libello, vt *Auth. quomod. oport. Epiſc. c.*11. *verſ. præſertim, ſi quædam ſint lites, & ibi gloſ. verbo, & petitiones, not. Alciat. ad l. ſi decem* 48. *ſub num.* 10. *de verb. oblig.* & iuxta ſubiectã materiam petitio hic intelligi debet de libello, qui nimirum, requiritur in cauſis ordinarijs,de quibus hoc loco agitur; vulgaris enim eſt regula, quod verba ſecundum ſubiectam materiã ſunt intelligenda *cap. ſolitæ de maior. & ebed. vbi Canoniſta not.l.ſi vno in princ.& ibi etiam Doct.ff. loc.not. Alciat.de hoc ipſo verbo loquens in d. l. ſi decem num.*9. *&* 10. licet alias etiam petitio ſignificet actionem in rem *l.actio* 27. *ff.de act, & oblig: l.pecunia verbum* 178. *§. actionis verbo, ff. de verb. ſig.*

F IVRAMENTVM CALVMNIAE. Alias quidem de iure communi eiuſmodi iuramentum tacitè omitti poteſt,ideſt ſi non petatur, & nihilominus tenet proceſſus *cap.*1. *§. propter omiſſum de iuram. calum. in* 6. *& ibi gloſ.verbo Tacitè, & verbo Annullandus; Rota deciſ.* 2. *de iuram. calumn. in antiq. Vant. de nullit. tit. de nullit. ex defect. proceſſ. num.* 29. Sed hic iuxta diſpoſitionem, & formam ſtatuti omnino citatio fieri debet, & iuramentum præſtari, aliàs proceſſus eſſet nullus tanquam factus non ſeruata forma ſtatuti, iuxta annot. ſuperius à nobis *hoc eod. cap.ad verbum* Forma infra tradita procedatur *littera D. quod & not.Luc.Pat. lib.*2. *cap.*3. *num.*1. *in fin.*

G TRES DILATIONES. Iure communi vna tantũ dilatio dari debet in cauſis ciuilibus, nam omnis dilatio probatoria in eis eſt peremptoria *l. oratione, & l. fin. ff. de fer. l.* 1. *C. de dilat.* quod quidem communiter tenent Doct. teſte *Gaill. pract.obſerv.lib.*1. *obſer.*91. *in princ.poſt Marant.in ſuo ſpecul.par.*6. *act.*3. *num.* 2. Hæc tamen regula nonnullas admittit limitationes, vt apud prædictos *Doct. & not. præcipuè Granat. in addit. ad Veſtr. lib.* 5. *cap.*4. *num.*8. *& ſeq.* Verum placuit nihilominus conditoribus noſtrorum ſtatutorũ, vt Iudex teneatur tres dare, credo quia probationum facultas non coangustari, ſed ampliari debet, ne veritas occultetur, *ter. in l. quoniam in fin.C.de hæret.in l.generaliter §.neceſſitate C. de rebus cred. cap. quoniam frequenter. §.* 1. *vt lit. non conteſt. cap.fin.*14. *quæſt.* 2. *cap.*36. *ſignificauerunt de teſt. gloſ. in cap.*1. *verb. Octo dierum, de excep. in* 6. *Afflict. deciſ.*50. *in fin.* Et nota, quod prima dilatio eſſe ſolet in Foro Capitolino quinque dierum vtilium, ſecunda quatuor, tertia trium: poſſunt tamen eſſe longiores dilationes arbitrio Iudicis, vt per *Gail.pract.obſer.lib.*5. *obſer.*91. *nu.* 13. & ſtatutum noſtrum idem diſponit ſub illis verbis,iuxta cauſarum importantiã, & difficultatem earum.

Plura alia ad intellectum, & praxim huius ſtatuti pertinentia vide apud eumdem *Luc. d. lib.*2. *cap.* 2. *& 3. ac etiam cap.* 10. quibus locis diligenter explicat materiam petitionis in cauſis ordinarijs, nempè litis conteſtationis, iuramenti calumniæ, atque dilationum,quæ tria potiſſimum complectitur cap.iſtud,vt ex ipſius rubrica apparet.

Si copia petitionis Iurium, vel articulorum petatur, quando recipienda sit.

CAP. LX.

COpiam petitionis articulorum iurium, aut aliam quamuis petens, ab hac lege monitus censeatur ad illam recipiendam ad eam diem, quam Notario ad eam sibi tradendam *a* supra statuimus: & si non receperit, sibi imputetur, & pro contumace habeatur, & cõtra illum tamquam contra contumacem in eo actu procediatur: nec sit opus aliqua alia citatione ad illam recipiendam, nisi per eũ steterit, *b* & de hoc protestatus fuerit. Tempora autem dandarum, & recipiendarum copiarum in dilationibus pendentibus non computentur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Protestatio necessaria est impedito in probationibus faciendis, ad conseruandum ius suum.*
Limita remissiuè num. 2.
3 *Impedito non currit tempus.*

ANNOTATIONES.

A SVPRA STATVIMVS. Nempè cap. 28.

B ET DE HOC PROTESTATVS FVERIT. Nam com-
1 munis est doctrina, quod ad conseruandum ius suum impedito in probationibus faciendis, protestatio necessaria est *Mysing. singul. obser. cent. 3.*
2 *obser. 59.* qui tamen tres affert casus, in quibus hæc communis opinio non procedit *Granat. ad Vestr. lib. 6. c. vlt. num. 24.*

C NON COMPVTENTVR. Et iure quidem tempora dandi, & recipiendi copias scripturarum in dilationibus pendentibus non computantur, quia dum datæ, & receptæ non sint scripturæ, non possunt instrui, & exhiberi probationes, quarum causa dilationes conceduntur. Vnde impedito non currit tempus *c. quia diuersitatem de conceff. prob. lib. 1. §. fin. C. annal. excep. cum alijs adductis per Barbos. in locis com. vtriusque iur.* loco, impedito non currit tempus. hinc videmus. quod terminus statutus à Iudice ad probandas aliquas exceptiones, non currit, dum disputatur, an exceptiones illæ sint admittendæ, quodque tempus ad excipiendum non currit parti, donec altera, quæ scripturam edere tenetur, illam non exhibet, sicuti probat *Asin. in sua praxi §. 29. nu. 2. & 3.*

De exceptione declinationis Fori.

CAP. LXI.

PRiuilegiati, *b* & qui ius habent declinandi forum, de quorum exemptione *c* notoriè non constaret, si citati non comparuerint, & contumaces fuerint, non remittantur nisi refectis expensis contumaciæ: *d* & si consenserint in iurisdictionem, *e* & iurisdictio sit prorogabilis, non possint se in eadem causa postmodum à Iudice, in quem consenserunt, eximere, vsque ad determinationem, effectualemque executionem: & semper in omnibus causis tam ciuilibus, quam criminalibus ab eo qui prius cognoscere cœperit, & iurisdictionem legitimè præoccupauerit, prosecutio fiat; & intimatione legitimè, & authenticè facta, ab altero desistatur: & si quid attentetur, irrium, & nullum existat.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Dictio Et, aliquando fiat declaratiuè.*
2 *Exemptio quæ dicatur.*
3 *Exemptus citatus ad allegandum priuilegium suum, an teneatur comparere, & num. 4.*
5 *Consentire in iurisdictionem quis potest, vel expressè, vel tacitè.*
Et exempla num. 6.
7 *Iurisdictio quomodo prorogari possit? & num. 9. & 10.*
8 *Prorogatio non cadit, vbi non est iurisdictio.*
11 *Prorogatio iurisdictionis habet locum etiam in causis criminalibus.*
12 *Præuentio iudicij facit cessare iurisdictionem Iudicis tam in ciuilibus, quàm in criminalibus.*

ANNOTATIONES.

A PRIVILEGIATI. Scilicet, qui ex priuilegio clauso in corpore iuris, vel aliàs ex speciatibus constitutionibus, & priuilegijs Principis proprium habent iudicem, vt supra cap. 41. hi omnes forum declinare possunt.

B ET QVI IVS HABENT. Dictio, &, hic stat de-
1 claratiuè, quod aliàs contingit, vt per *Gonzal. ad reg. 8. Canc. glos. 3. num. 9. & Barbos. de dict. diction.* Et 93. n. 16. Vnde sensus est, priuilegiati qui ex priuilegio ius habent declinandi forum. nec enim statutum hic loqui voluit de personis non priuilegiatis, quæ tamen ex rationibus iuris forum declinare possunt, exempli gratia, per suspicionem Iudicis, quod comprobatur ex mox seqq. verbis, de quorum exemptione &c. nam exemptio dicitur, vbi quis ex priuilegio liberatur ab ordinarij iurisdictione
2 *ex not. per Gemin. in cap. si Papa num. 7. de priuil. in 6. & per Dec. in cons. 113. num. 7. & cons. 153. num. 2.*

C NOTORIE NON CONSTARET. Vbi autem con-
3 staret, non tenentur citati comparere: licet enim regulariter citatus teneatur comparere allegaturus

turus priuilegium suum, *cap. veniens de accus. l. 2. ff. si quis in ius voc. l. si quis ex aliena ff. de ind.* id
4 tamen locum non habet vbi ille tali exemptione suffultus sit, ex qua notorium sit iudicem in eum non habere iurisdictionem *glos. in c. si duobus, verbo nisi cognouerit de appell.* quam ab omnibus approbatam tradit ibidem *Fel. nu. 5. vers. licet regulariter*, vbi & quamplures alios Doctores ad id nominat *glos. in d. l. 2. verbo Sciatum* & materiam istam breuiter, ac dilucide declarat *Mysing. singul. obser. cent. 6. obser. 7.*

D ET SI CONSENSERINT IN IVRISDICTIONEM. Expresse vt in *l. 1. & 2. ff. de re iud. & l. si conuenerit ff. de iurisd. omn. iud. cum ibi not.* vel tacitè, quia
6 in principio causæ, nempè ante litem contestatam, non opposuerint exceptionem declinatoriam fori, quæ quidem ante alias exceptiones opponi debet *l. fin. C. de excep.* vel alia vsi fuerint exceptione *c. inter monasterium de re iud. l. sed & si suscepit in princ. ff. de iurisd. omn. iud. Aret in §. appellantur n. 27. inst. de except. Marant. in suo specul. par. 6. membr. 9. num. 2. Asin in sua praxi §. 13. cap. 8. num. 1. & 4. Mising. singul. obseru. cent. 4. cap. 27.*

E ET IVRISDICTIO SIT PROROGABILIS. Prorogatur autem iurisdictio quatuor modis, videlicet de persona ad personam, de re ad rem, de
7 tempore ad tempus, & de loco ad locum *Bart in l. 2. §. consensisse ff. de iudic. Marant. qui fusius materiam prosequitur in suo spec. 4. par. 12. princ. distinct. 1. num. 3. Graiat. ad Vestr. lib. 8. cap. 2. numer. 14.* qui tamen omittit modum de loco ad locum, & plures alios recenser materiam istam pertractantes. Id verò præcipuè attendi debet pro fundamento, & regula, quod vbi non est aliqua iurisdictio, vt in priuato, ibi non cadit
8 prorogatio, quia quod non est, prorogari non potest *l. sed & si manente ff. de precar. Ias. in l. si per errorem ff. de iurisd. omn. iud. Abb. in cap. si*
9 *diligenti sub num. 34. de for. compet.* Et amplius, quod Iudex debet habere iurisdictionem simile casui, ad quem facienda sit prorogatio ob prædictam nimirum rationem, vt per *Abb. ibidem not. Ias. in d. l. si per errorem num. 3. cum aliis seqq. vsque ad nu. 7.* vbi hanc dicit communem esse opinionem, probat *Maran d. dist. num. 18.* atque
10 debet esse capax iurisdictionis prorogandæ, vt in *addit. ad eumd. Maran. eod. loc. not. Alfer. verbo Iudex, & Cran. ad Vestr. lib. 8. cap. 2. n. 14.* alia vero ad materiam istam vide apud *glos. & Doct. in c. P. & G. de offic. deleg.* vbi esse mare magnũ dicit *Ias. in d. l. si per errorem num. 2. & apud Tusc. pract. concl. iur. concl. 925. & aliis septem seq. concluf.*

11 Demum tamen non omiserim, quod etiam in causis criminalibus locus est prorogationi iurisdictionis iuxta communem Doct. sententiam quidquid alij quidam senserint, vt per *Farinacc. qu. 7. num. 4. vers. sublimita 4.* qui refert, & sequitur *Clar. qu. 42.*

F PROSECVTIO FIAT. Et iure quidem, quoniam
12 Iudex, qui præuenit, procedere debet, alteriusque Iudicis etiam competentis iurisdictionem cessare facit *l. si quis postea ff. de re iud. c. proposuisti de for. comp. c. vt debitus de appell. c. cũ plures offic. de leg. in 6. Rom. cons. 412. pro habenda nu. 4. Asin. in sua praxi in princ. c. 1. nu. 17. Farin. cum plurimis alijs à se citatis quæst. 7. num. 52. Tusc. pract. concl. iur. concl. 648. num. 1. & 2.* quæ quidem conclusio procedit tam in ciuilibus, quàm
13 in criminalibus, vt videre est in iuribus, & auctoritatibus prædictis, & præcipuè *apud Tusc.*

De exceptionibus litis ingressum impedientibus.

CAP. LXII.

SI ante litis contestationem opponatur à reo exceptio Iudicis incompetentis, litis alibi pendentis, Rei iudicatæ, Iuramenti litis decisiui deferendi, Transactionis, Litis finitæ, Petit. compromissi, Præpostorati ordinis substantialis, Causæ præiudicialis, Pendentis termini ad perficiendũ inuentarium, secundum *l. fin. C. de iure deliberandi*, Pacti de non petendo, Excommunicationis maioris, Inhabilitatis, vel etiam illegitimitatis personæ, *b* aut alia, per quam per præsentia Statuta audientia prohibeatur, vel actio agenti denegetur: super illis discutiatur, & parti opponenti Iudex quinque dierum vtilium terminum præfigat, infra quem, si exceptionem non probauerit, per Iudicem ad vlteriora in causa procedatur: & exceptiones, quę merita concernere possunt *c* censeantur ad merita reseruatæ.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Exceptiones declinatoriæ fori, & cæteræ dilatoriæ opponi non possunt post litem contestatam.*
2 *Exceptiones peremptoriæ opponi semper possunt vsque ad sententiam.*
Intellige vt num. 4. & 5.
3 *Exceptiones peremptoriæ, declinatoriæ fori, quæ sint?*
6 *Exempla non restringunt dispositionem.*
Ampliat etiam in Statutorum interpretatione. n. 7.
8 *Statuentes, censentur velle se conformare dispositioni iuris communis.*
9 *Reseruatio in exceptionibus quid operetur?*

ANNOTATIONES.

A SI ANTE LITIS CONTESTATIONEM. Cum exceptiones in text. stat. hic expressæ ex sui natura impediant litis ingressum, & de talibus agatur hoc cap. sicuti præfert Rubr. vnde alias tex. seu nigrum declaratur ex *not. per Euerar. in centur. sua* loco à rubro; iure quidem statuentes decernunt, quod si illæ ante litis contestationem opponantur, super ijsdem discutiatur, siquidem post litis contestationem exceptiones,
1 quæ sunt declinatoriæ Fori, & simul impediunt litis ingressum, sicuti exceptio incompetentiæ, Iudicis, litis alibi pendentis, & aliæ dilatoriæ, de quibus per *Maran. Asin. Mynsin. supr. cit. à nobis in præcedenti cap. ad verbum*, & si consenserint, opponi non possunt, ex iuribus ibidem adductis,

tis, quod & not. Luc. Pat. lib. 2. cap. 2. de cauſis ordin. ſub num. 16. verſ. nam vt ad dilatorias; quæ
2 verò ſunt peremptoriæ ſemper opponi poſſunt vſque ad ſententiam l. peremptorias C. ſenten. reſcin. non poſſ. quod probat, & declarat Aretin. in §. appellantur num. 2. Inſtit. de except. Maran. in ſuo ſpec. par. 6. membr. 9. num. 12. verbo aduertatur ad exceptiones oppoſitas. Aſin. in ſua praxi §. 13. c. 3.
3 Cæterum ex peremptorijs exceptionibus nonnullæ ſunt, quæ etiam ſunt declinatoriæ fori, & dicuntur litis finitæ, ſcilicet iuramenti, tranſactionis rei iudicatæ, præſcriptionis, vt per Maran. & Aſin. locis proximè citatis: atque amplius ſex aliæ, quas colligit Bald. in l. poſtquam liti C.
4 de paſt. à num. 7. vſque ad 9. Eiuſmodi autem exceptiones cum opponi poſſint ad litis ingreſſum, ac proceſſum impediendum, atque etiam ad merita cauſæ, ſi ad priorem effectum deducendæ fuerint, ante litis conteſtationem obijciendæ erunt, & cum declaratione huiuſce intentionis, nempè ad litis ingreſſum impediendum, vt bene docet ex plurium aliorum auctoritate Iaſ. in l. ait Prætor 7. ff. de iureiuran. nu. 17. Maran. d. membr. 9. num. 13. Aſin. d. cap. 3. n. 5. Luc.
5 Pat. d. cap. 2. n. 16. aliàs verò poſt litis conteſtationem cenſebuntur oppoſitæ ad merita cauſæ, & ad perimendum ius agentis, atque de ijs cognoſcet Iudex in ferenda ſententia definitiua, vt per Aſin. & per alios communiter ab eo citatos d. num. 5.

B AVT ALIA, PER QVAM &c. Exceptiones aliæ impedientes litis ingreſſum quamplurimæ colliguntur ex corpore iuris per Marc. Ant. Blanc. tr. de compromiſſ. qu. 3. nu. 32. vbi incipit de except. imped. lit. ingreſſ. vſque ad n. 130. Sed an ſtatutum procedat etiam in huiuſmodi alijs exceptionibus, de quibus non loquitur, crederem, quod
6 procedat propter iuris regulam, quod exempla non reſtringunt diſpoſitionem l. 1. § quod vulgo ff. de vi, & vi arma. l. damni infecti ſtipulatio 30.
7 ff. de damn. infect. quæ quidem regula etiam in ſtatutorum interpretatione locum habet, vt per Maſcar. de interpr. ſtat. concl. 4. n. 206. nam cum eadem ſit ratio, idem ius pariter vigere debet l. illud ff. ad l. Aquil. l. adigare §. quamus ff. de iur. patron. cum ſimilibus. Acceedat, quod & ſtatuentes
8 cenſentur, velle ſe conformare diſpoſitioni iuris communis, vt per Doct. communiter in l. fin. §. in computatione C. de iur. deliber. & in l. omnes populi ff. de inſt. & iur. & in c. cum dilectus de conſuet. probat. ſuccè idem Maſcard. d. tract. concluſ. 12. à numer. 1. vſque ad 7.

C CENSEANTVR AD MERITA RESERVATAE. Quid
9 autem operatur iſta reſeruatio? dic, quod ſi in proceſſu iudicij apparebit iſtas exceptiones eſſe veras, & militare, quicquid ante factum fuerit non valebit, & omnia acta habebuntur pro non factis, ita declarat Maran. d. memb. 9. n. 14. inxta doctr. Bart. in l. ille à quo 13. §. ſi de teſtamento num. 5. ff. de Trebell.

De Excommunicationis, aut diffidationis exceptione.

CAP. LXIII.

EXcommunicati a excommunicatione maiori, b vel ciuiliter diffidati c cum conſtiterit, d non audiantur e agendo, niſi ſatisfecerint: vel legitimè abſoluti, vel reaffidati demonſtrentur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Excommunicationis maioris definitio.*
2 *Excommunicatio minor primat tantùm participatione Sacramentorum.*
3 *Excommunicationis exceptio in quacumque parte Iudicij poſita differt lites, & repellit agentes.*
4 *Excommunicatus conueniri poteſt in iudicio; & debet per alium reſpondere.*

ANNOTATIONES.

A EXCOMMVNICATIONE MAIORI. Quæ ſic defi-
1 nitur, vt ſit Eccleſiaſtica cenſura, qua homo Chriſtianus priuatur participatione tam actiua, quàm paſſiua Sacramentorum, & conuerſatione aliorum Chriſtianorum, ita Nauarr. iuxta communem Theolog. & Canoniſt. ſententiam, vt ipſe refert in manual confeſſ. cap. 27. ſub n. 1. & Tolet. in ſua ſumma lib. 1. cap. 4. nu. 1. & 2. Mi-
2 nor autem excõmunicatio priuat tantum participatione, vt per eoſdem, & habetur in c. ſi celebrat de cler. excomm. miniſtr.

B VEL CIVILITER DIFFIDATI. Qui nam ſint iſti, annot. ſuperius ad cap. 2. verbo diffidati.

C NON AVDIATVR AGENDO. Quod ſtatuerat Innoc. IV. in c. 1. de excep. in 6. vbi quod exceptio
3 iſta in quacumque parte iudiciorum appoſitas lites differat, & repellat agentes; poteſt autem excommunicatus conueniri, & debet per alium in iudicio reſpondere, ne videatur de ſua malitia commodum reportare cap. intelleximus 7. de iud. vbi plenius Doctores materiam iſtam proſequuntur, ad quam etiam videri
4 poteſt eruditiſſimus Grammat. ad Veſtr. lib. 7. cap. 1. nn. 25. & plurib. alijs ſeqq.

Excommunicationis, ſeu diffidationis exceptionem, & alias hic enumeratas opponens, quid implere debeat, & quando admittatur.

CAP. LXIV.

EXceptionem excommunicationis, aut diffidationis, ſiue in perſonam aduerſarij, ſiue iudicis, quæ probatione indigeat, opponens, *a* poſt lapſum ſecundæ dilationis ſtatutariæ, nullatenus audiatur, niſi facto deponat ducatos auri quinque penes acta Notarij illico partiaduerſæ aſſignandos; niſi de ea infra tres dies vtiles legitimè docuerit: poſt lapſum verò dilationum, ſeu concluſum in cauſa, dictæ exceptiones præſumantur malitioſe oppoſitæ, & nullatenus ſententiæ prolationem impediant. Si verò poſt lapſum trium dilationum, aut ad impediendam executionem rei iudicatæ, vel aliam quamcumque executionem, exceptiones noui pacti, ſeu conuentionis, liberationis, aut ſatisfactionis, pendentiſque alibi litis opponatur, non audiatur opponens, niſi rem, aut ſummam iudicatam, ſeu pro qua executio petitur, deponat cum effectu, illico victori conſignandam, niſi infra tres vtiles dies de dicta exceptione legitime docuerit. Inſtrumenta autem ſcripta à *b* Notario diffidato, vel excommunicato, *c* aut ſi teſtes in inſtrumento adhibiti ciuiliter diffidati, aut excommunicati dicantur, & ſint, non vitientur; ſimiliter nec vitietur ſententia, aut laudum latum à iudice vel arbitro diffidato, vel excommunicato, niſi publice ab omnibus tempore latæ ſententiæ vel laudi *d* vt excommunicatus vitabatur.

SVMMARIVM Annot.

1 *Statutum Vrbis, licèt diſponat in materia merè Eccleſiaſtica, ſeruari debet, quia eſt Papale.*
2 *Notarij excommunicati, & denunciati vti tales, Inſtrumenta, & acta ſunt nulla, ex Iure communi.*
Secus ſi non ſit denunciatus. num. 3.
Intellige vt num. 4.
5 *Excommunicati quando ſint euitandi.*

ANNOTATIONES.

A POST LAPSVM SECVNDAE DILATIONIS STATVTARIAE. Hic apparet ſtatutum non loqui, vbi exceptio excommunicationis, aut diffidationis obiecta fuerit ante litis conteſtationem, tum enim vnicus terminus, nempe dierũ quinque vtilium ad probandam eiuſmodi exceptionem præfixus ſufficiens foret *vt ſupra in cap. 62.* Sed loquitur vbi oppoſita fuerit ad merita cauſæ in iudicio ordinario, in quo dilationes tres dantur partibus ad probandum ex ſtatuto noſtro cap. 59. iure autem Canonico eiuſmodi exceptio probanda eſſet per opponentem apertiſſimis documentis infra octo dierum ſpatium, die in qua proponitur minimè computata, *vt in cap. 1. de except. in 6.* ſed ſeruandum eſt ſtatutum noſtrum, licet diſponat in materia merè
1 Eccleſiaſt. quoniam eſt Papale, vt ſupra notauimus ad rubr. ſeu titulum ſtatutorum in verbo auctoritate.

B A NOTARIO DIFFIDATO, VEL EXCOMMVNICATO.
2 Aliàs & iure communi, ſi ille nominatim ſit excommunicatus, & denunciatus vt talis, nulla ſunt eius inſtrumenta, & acta inxta communem ſententiam Canoniſtarum, vt per *Suarez de cenſur. diſp. 16. ſect. 5. num. 5.* Si verò non ſit denunciatus, valida erunt eius acta in vtroque foro
3 per eumdem *Suarez nn. 8.* cum declaratione tamen adiecta iuxta ipſius opin. fundatum, præcipuè *in Extrauag. Martin. Papæ V. ad euitanda, editam in Concil. Conſtantien.* ſcilicet ſi partes, ſeu
4 alij ad quos pertinet vſus ſcripturarum talis Notarij, vel quorum voluntate, & conſenſu factæ ſint, licèt illum ſciuiſſent eum excommunicatum, ijſdem ſcripturis vti velint, atque ita cenſerem tenendum etiam in caſu ſtatuti noſtri, quod cum dicat à Notario diffidato, vel excommunicato, non tamen addit nominatim, & denunciato, ſicque loquendo ſimpliciter non videtur comprehendere caſum iſtum, vtpote valde qualificatum iuxta aliàs tradita per *gloſſ. in Clem. dudum §. nos etenim verb. Pacta de ſepul. vbi etiam Vital. num. 10.* plus enim poteſt hoc tale, quam hoc ſimplex, vt ibi dicit *gloſſ. & probatur ex tex. in cap ſtatutum de elect. in 6. in c. quamuis de pact. in 6. in c. licet de iureiur. c. fin. de for. comp. in 6. c. conſtitutus 19. & ibi Abb. num. 7. de reſcr.* Vnde in terminis noſtris videmus, quod iuxta *d. Extrauag. ad euitanda Martini Papæ V.* quam refert potiſſimum *Nauarr. in Manual. confeſſ. cap. 27. n. 35. & in c. 1. §. laboret de pœnit. diſt. 6.* Excommunicati aliàs euitandi non ſunt, niſi
5 nominatim excommunicati denunciati fuerint vel ſint notorij percuſſores clericorum, vt per *Suarez d. tract. diſp. 3. ſect. 14. num. 2.*

C AVT SI TESTIS IN INSTRVMENTO ADHIBITI CIVILITER, DIFFIDATI, AVT EXCOMMVNICATI DICANTVR, ET SINT. Quoad teſtes excommunicatos idem videtur dicendum ac de Notario, vt in annot. præcedenti conferunt *not. per Suarez d. diſput. ſect. 6. num. 3. & 4.* Auctorem hunc cito ſolùm in hac materia, quia eſt mihi inſtar multorum, cum doctrina præſtet tum in Theologica, tum in Canonica facultate.

D VT EXCOMMVNICATVS VITABATVR. Erat ergo publicè excommunicatus, ſcilicet nominatim, & denunciatus, ſicque iure vitiatur eius ſententia, aut laudum, vt in ſtatuto, *& eſt tex. in c. ad probandum de ſent. & re iud.* ibi excommunicationis vinculo eſſet publicè innodatus, quando ſententia lata fuit, conferunt tradita per *Suarez d. diſp. 3. ſect. 1. num. 5.*

De termino ad excipiendum contra commiſſiones, ſi quæ in cauſa præſententur.

CAP. LXV.

a CItato ad dicendum contra commiſſionem, ſiue Apoſtolicum reſcriptum, ſi petierit terminum ad opponendum, is ad primã diem poſt habitam copiam *b* aſſignetur: quod ſi opponatur aliquid, quod probatione dignum videatur, hac lege vtrique parti terminus duorum dierum vtilium ad iuſtificandum, & impugnandum, probandum, probatumque habendum, abſque alio Iudicis miniſterio datus eſſe intelligatur, poſt cuius lapſum ad reliquos incumbentes actus in cauſa procedatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Commiſſiones, ſeu Reſcripta, non tribuunt iuriſdictionem ante citationem ad dicendum contra.*
Et per citationem fiunt communes vtrique parti, & num. 2.
3 *Interpretari eius eſt, cuius eſt condere.*

ANNOTATIONES.

A CITATO AD DICENDVM CONTRA COMMISSIONEM. Commiſſiones, ſeu reſcripta, vt in
1 ſacris legibus appellantur, iuriſdictionem non tribuunt ante eiuſmodi citationem *Franc. in c. vt debitus n. 37. de appell. Caſſad. deciſ. 7. ad fin. de appel. Veſtr. in ſua praxi lib. 7. cap. vlt. num. 13. verſ. quia commiſſio non probat. Luc. Pat. cap. 12. num. 7. lib. 5.*

2 Et per ipſam citationem reſcripta fiunt communia vtrique parti: ante verò, litet in actis exhibibita ab vna parte fuerint, retrahi poſſunt & lacerari *Franc. in cap. interpoſita §. ille denique num. 11. de appell. nor. Doct. communiter in cap. ex conqueſtione de reſt. ſpol.*

B ASSIGNETVR. Solet aliàs vbi nihil ſit oppoſitum, decretum ad citationem interponi, ſub his verbis, admiſit ſi, & in quantum &c. & mãdauit procedi iuxta formam commiſſionis. quod ſi dubia, & diſputationes excitentur circa intellectum, ac interpretationem commiſſionis remittendæ tum erunt partes pro declaratione ad Præfectum Signaturæ, vnde nimirum commiſſio emanauerit, nam eius eſt interpretari,
3 cuius eſt condere *l. ſi Imperialis Maieſtas C. de leg. l. leges ſacratiſſimæ C. eod. c. inter alia de ſent. excom. c. cum veniſſent de iudic. facit iur. regula in l. nihil tam naturale ff. de regul. iur.* Vnde etiam facilè euitabitur diſputatio de ſubreptione, vel obreptione reſcripti, quæ quidem diſputatio aliàs dicitur non habere locum in Curia ob facilem aditum ad Principem *Rota apud Achill. deciſ. 29. in fin. de appell. & apertius apud Lancellot. in Carthagin. Canonicatus die 17. Decembris 1610. quæ habetur impreſſa penes Marchef. de commiſſ. par. 3. §. 3. fol. 90.*

De Iuramento Calumniæ, & illius forma.

CAP. LXVI.

a PRincipales perſonæ, ſi præſentes ſint, per ipſos iuramentum calumniæ præſtent: ſi verò ab Vrbe vltra viginti milliaria abſint, de qua abſentia per iuramentum procuratoris conſtet, tunc procurator eorum legitimus ſpeciale mandatũ ad iurandum de calumnia habens, *b* ad iurandum admittatur; &, ſi altera pars etiam à procuratore aduerſario iuramentũ calumniæ ex ſua perſona exigat, ipſe quoque procurator *c* etiam in animam ſuam illud præſtare teneatur; & ſi actor à reo, illiuſque procuratore iuramentum exigat prædictum non ante reus, vel illius procurator ad excipiendum, vel defendendum admittatur, quã & ipſi, vt ſupra, *d* iuramentum calumniæ præſtent: & nihilominus actor contra ipſos *e* procedere poſſit. In iuramento autem calumniæ præſtando, hæc nominatim & ſpecifice à iurantibus *f* aſſerantur: Primum, quod non calumniandi animo agit, vel defendit, ſed quia lis pro parte ſua ſibi videtur iuſta: Secundum, quod probationem non exiget, niſi quam pro veritate ſibi neceſſariam putabit: Tertium, quòd nihil dedit, aut promiſit, dabit vel promittet Iudicibus, vel Notario, aut teſtibus, vel mediatoribus, aut alicui alteri perſonæ, vt ſententia detur: Quartum, quòd calumniandi animo aliquã dilationem non petet: Quintum, quòd pactum de quota litis non fecit. Quæ capitula principalibus perſonis per Actuarium *g* declarari mandamus: poſſitque Iudex pro huiuſmodi iuramento, *b* ad egregias perſonas, vel impeditas, necnon & honeſtas mulieres, Notarium in Vrbe, & extra per viginti milliaria, eorum ſumptibus deſtinare; Notarij, qui in prædictis negligentes fuerint pœnam aureorum decem vice qualibet incurrant, nec ulterius adſcribendum in illa cauſa admittantur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Principales perſonæ in Iudicio ſunt ipſimet litigantes nomine proprio.*
2 *Procurator ad iurandum de calumnia, debet ex ſtatuto habere mandatum ſpeciale.*
Intellige vt num. 4.
3 *Ex generali verò conſuetudine ſufficit mandatum generale ad lites.*
5 *Pater poteſt iurare de calumnia pro filio, etiam abſque mandato.*
6 *Principalis, ſi eſt præſens, & requiratur vt iuret de calumnia, tenetur iurare.*

7 Pro-

7 *Procurator iurat de calumnia in animam ſuam.*
8 *Reus, vel illius Procurator, antequam admittatur ad excipiendum, vel defendendum, debet iurare de calumnia.*
9 *Aequalitas in Iudicijs eſt ſeruanda.*
10 *Pœna recuſantis iurare de calumnia.*
11 *Iuramentum calumniæ non præſtitum reddit proceſſum nullum.*
Amplia à num. 12. ad 19.
Limita verò à num. 20. ad 30.
37 *Iuramentum calumniæ remitti non poteſt expreſsè neque per partes.*
18 *Neque per Iudicem.*
19 *Neque per ſtatutum, vel conſuetudinem.*
25 *Iuramentum calumniæ peti debet, antequam ſit concluſum in cauſa: nec datur poſt concluſum in cauſa, niſi in ſummarijs.*
26 *Iudex an poſſit ex officio deferre iuramentum calumniæ, etiam poſt concluſum in cauſa.*
27 *Iuramentum calumniæ præſtare ſatis eſt in actu ſeruationis terminorum ſubſtantialium.*
28 *Proteſtatio de iuramento calumniæ præſtando debet repeti in quolibet actu: aliàs cenſetur ab ea receſſum. Et quomodo poſſit repeti?*
31 *Iuramentum calumniæ admirentum eſt à Summis Pontificibus, & ab Imperatoribus, ne veritas occultetur.*
32 *Iuramenti calumniæ capita debent per Notarium declarari iurantibus; ex Statuto, & ex Conſtit. Pauli V.*
33 *Iudex poteſt pro iuramento accipiendo ad egregias perſonas, vel impeditas, & ad honeſtas mulieres Notarium deſtinare.*
34 *Statutum Vrbis de iuramento calumniæ præſtando à principalibus, eſt ordinatorium.*
35 *Statutum ordinatorium ligat litigantes, ſi ſint præſentes, in loco ſtatuti diuntarat.*
36 *Statutum in deciſorijs non ligat forenſes litigantes in loco ſtatuti.*

ANNOTATIONES.

A PRINCIPALES PERSONAE. Ita exorditur *auth.* 1 *principales perſonæ C.de iur.prop. cal. dan. & gloſ.* explicat principales, quæ inchoarunt cauſas, ac ex communi vſu loquendi in iudicijs ſunt ipſimet litigantes nomine proprio.

B AD IVRANDVM ADMITTATVR. Procurator ex 2 hoc ſtatuto ad iurandum de calumnia debet habere ſpeciale mandatum, cum ita hic expreſsè diſponatur, id verò in Foro Capitolino dum taxat neceſſariò ſeruandum erit, cum pertineat ad ordinatoria iudicij, vt fuit dictum in *Romana domorum coram Pamphilio* 22. *Martij* 1604. *annot. etiam Beltr. ad deciſ. Iudon.* 282. *num.* 8. Verùm ex generali conſuetudine, quidquid ſit de rigore 3 iuris, admittitur ad eiuſmodi iuramentum procurator habens mandatum generale ad lites *Rota deciſ.* 101. *num.* 3. 4. & 5. *apud Zacch. de obligat. Cam. & in alijs deciſ. adductis per Beltram. loco cit. not. Marcſcott. var. reſol. lib.* 1. *cap.* 47. *n.* 8. quod autem ſtatutum noſtrum, ſeu etiam rigor iuris hac in parte decernit, ita intelligendum eſt, vt non in qualibet cauſa requiratur man- 4 datum in ſpecie, ſed ſufficiat generale mandatum ad lites cum expreſſa facultate iurandi de calumnia in omnibus cauſis, ſicuti tradit *Bart. in l. qui bona fide* §. *ſi alieno n.* 7. *ff. de damn. infect. Alex. ibidem n.* 8. *Matthæſil. ſingul.* 149. & *Gail. d. obſer. num.* 3. *verſ. tamen hoc tam ſtrictè*: quorum 5 dictis fundantur *deciſ. & Doct.* citati. ad quod etiam illud noto, quod Pater poteſt iurare pro 6 filio, neque eſt neceſſarium aliud mandatum, *Socin. in cap. in pertractandis nn.* 19. *de iuramento calumn. cum alijs per Rotam in una Romana aſſecurationis Dotis* 12. *Decembris* 1605. *coram Marquemontio.* & ſupradicta omnia crederem intelligenda, quando non peteretur præſtatio iuramenti ab eodemmet principali, qui eſſet in Curia, quia tunc videtur præſtari debere per ipſùmet principalem *Theſ deciſ.* 17. *num.* 2.

C ETIAM IN ANIMAM SVAM. Iurat autem de ca- 7 lumnia procurator in animam ſuam *Surd. d. deciſ.* 18. *nu.* 3. etiam ex conſuetudine Romanæ Curiæ, quæ fundatur *in c.* 2. §. *Procuratores quoque, vbi gloſſ. in verbo ab ipſis de iur. cal. lib.* 6. *Rota in non. deciſ.* 1. *de iur. cal. nu.* 3. cum alijs per addend. ad ſtatutum Agriculturæ *cap.* 24. *ſub littera S.*

D IVRAMENTVM CALVMNIAE PRAESTENT. Et iure 8 quidem tenetur pariter reus, vel illius procurator, antequam ad excipiendum, vel defendendum admittatur, iuramentum eiuſmodi ſubire, vt in ſtatuto habetur, quia æqualitas in iudicijs ſeruanda eſt *l. fin. C. de fruct. & lit. expen. c. in iudicijs, vbi Din. de reg. iur. in* 6.

E PROCEDERE POSSIT. Omiſerunt ſtatuentes adiungere pœnas, & alios effectus iſtius iu- 9 ramenti non præſtiti, vtpotè iure communi ſatis cognitos. Quæro igitur quænam ſit pœna recuſantis hoc iuramentum, cum præſtandum 10 fuerit; ea eſt, vt actor ab inſtituta cadat actione reus autem haberi debeat pro confeſſo, *text. in cap. vlt.* §. *fin. de iur. cal. l.* 2. §. *quod ſi actor. C. eod. tit. Cott. in memorial. verb. Iuramentum calumniæ in princ.* & ſic recuſans iurare amittit cauſam *Mancin. de iuramento par.* 2. *art.* 1. *n.* 5. Neque poteſt ab Aduerſario petere idem iuramentum *Marcheſan. de commiſſ. par.* 2. §. 3. *n.* 125. quod ſi nihilominus procedatur in cauſa, poſtquam iura- 11 mentum iſtud fuerit petitum, nec tamen præſtitum, proceſſus erit nullus, & ſententia pariter nulla *c.* 1. §. 1. *de iur. cal. l.* 2. §. *ſed quia veremur C. eod. tit. vbi Bart. n.* 3. *Rota deciſ.* 2. *de iur. cal. in antiqu. Vant. til. de nullit. ex defect. proceſſ. num.* 29. *Matthæſil. ſingul.* 64. & *ſeqq. Marant. in ſuo ſpecul. par.* 6. *de iur. act.* 1. *Gab. conſ.* 49. *num.* 6. *vol.* 1. vbi ponit iſtud iuramentum inter ſubſtantialia proceſſus *Rota apud Mantic. dec.* 33. *n.* 3. nullitas verò iſta in iudicijs attenditur, licet non ſit de tribus, quia potius reſpicit iuſtitiam, quam proceſſum *Rota apud Seraph. deciſ.* 1315. *n.* 1. licet aliàs *in dec. impreſſ. per Farin.* 46. *poſt lib.* 2. *conſil.* eadem Rota dixerit illius defectum, ex quo non ſit de tribus, non debere attendi.

Concluſio autem iſta, quod iuramentum calumniæ non præſtitum reddat proceſſum nullũ, 12 ampliatur primo, vt locum habeat etiam in cauſis ſummarijs, tum ex ſtatuto noſtro *infra c.* 89. *in fin. hoc eod. lib.* tum ex iure cõmuni *Clem. ſæpe de verb. ſignif. not. Put. deciſ.* 388. *lib.* 2. *Surd. deciſ.* 18. *n.* 6. *Cott. in memorial. verb. Iuramentum calumniæ Mant. d. dec. n.* 4. Secundo ampliatur, vbi procedi poteſt manu regia ad voluntatem,

&

13 & arbitrium *Put. d.decis. nu.* 1. Tertiò vbi agitur vigore obligationis Cameralis *Rota in Romana*
14 *domorum de Valentinis coram Litt.* 16. *Ianuarij* 1604. Quartò etiam in cauſis criminalibus ex
15 communi Doctorum ſententia, vt per *Clar. q.* 18.
16 *num.* 3. Quintò ampliatur, vt procedat etiam coră arbitris *Io. Andr. ad ſpecul. c. fin. de Iuramento*
17 *calumn. ſub littera C.* Ampliatur ſextò, vt nec partes expreſsè poſſint eiuſmodi iuramentum remittere *l.* 2. §. *ſed quia veremur C. de iureiuran. prop. calum.* & Imperator rationem exprimit ibi quia non pro commodo priuatorum, ſed pro communi vtilitate præſentem legem poſuimus *not. Doctor. ibidem & Maran. d. par.* 6. *act.* 1. *n.* 2.

18 Ampliatur ſeptimò, vt nec per Iudicem remitti poſſit *Put. & Mantic. in d. deciſ.* Octauò vt nec per ſtatutum, nec per conſuetudinem *cap.*
19 *caterum de iur. cal. cap. conſtitutus de fideiuſſ. cum aliis addutis per Gail. obſer.* 85. *n.* 3. *lib.* 1. *Surd. d. deciſ.* 18. *num.* 8. *Mancin. tract. de iuram. par.* 2.
20 *act.* 1. *num.* 9. Limitatur autem concluſio, vt non procedat, primò vbi iuramentum iſtud tacitè remiſſum ſit, ſcilicet, quia petitum non ſit ex *text. in cap.* 1. §. *propter de iur. cal. in* 6. *Marant. loco cit. Gail. obſer.* 84. *nu.* 2. *Gratian. diſcept.* 946. *num.* 33. *Matthæſil. ſingul.* 64. *Hoſtien. in ſumma tit. de litis conteſt. ſub nu.* 3. *Greg. dec.* 157. *nu.* 2. & 23.
21 ſecundò vbi viua voce in iudicio petitum non ſit, ſed in ſcriptura aliqua iudicialiter exhibita, quam pars altera non viderit, ac ideo non iuraverit *Socin. in c. fin. nu.* 53. *de iur. cal. Gail. d. ob-*
22 *ſer.* 84. *n.* 7. Item tertio limitatur concluſio, vt non procedat, vbi petitum ſit eiuſmodi iuramentum in parte aliqua inſolita Proceſſus, vt in terminis in ſpecificatione materiarum *Rota in Romana Domus* 23. *Iunij* 1608. *coram Sacrato,*
23 Quarto vbi quis plenè probauerit intentionem ſuam, itaut clarè conſtet de bono eius iure *Cott. in memorial. verbo Iuramentum calumnia verſ. ſed hæc omnia, quæ dixi ſingulariter limitantur Seraphin. d. deciſ.* 1355. *num.* 6. quod & aliàs cenſuit *Rota coram Sacrato in Aprutina, ſeu Montis alti cenſus* 4. *Iulij* 1601. *Mareſcott. var. reſol. lib.* 1. *c.* 47. *nu.* 10. quod tamen ſine difficultate non procedere dixit ead. *Rota coram Mantica dec.* 33. *ſupra allegata.* Quinto limitatur, ſeu declaratur concluſio, dummodo fuerit petitum iuramentũ
24 ante ſententiam *cap.* 1. *de Iur. Cal. in* 6. neque ſufficit quod fuerit petitum in calculo ſententię poſt factas probationes *Rota in ſupradicta Romana armorum* 22. *Martij* 1604. *coram Pamphilio, & in Romana Tranſitus, ſeu Viridarij* 13. *Iunij* 1602.
25 *coram Iuſto.* Immo peti debet antequam concluſum ſit in cauſa, tum enim nempè poſt relatum in cauſa non datur niſi in ſummarijs *Seraph.*
26 *d. deciſ.* 1355. *nu.* 2. poteſt tamen Iudex ex officio illud deferre etiam poſt concluſum in cauſa, vti tradunt omnes in *c.* 1. *de iur. calum. in* 6. *Seraph. d. deciſ n.* 3. Ad quæ tamen vide notata per *addit. ad ſtatutum Agriculturæ c.* 24. *ſub littera R.*
27 Sextò limitatur, vt ſufficiat iuramenti huius præſtatio in actu ſeruationis terminorum ſubſtantialium *Rota in Romana reſciſſionis contractus* 16. *Martij* 1590. *coram Penia in Ben. Cenſus* 25. *mil* 7. *Maij* 1601. *coram Corduba in ſupradicta Romana Domorum* 22. *Martij* 1604. *coram Pamphilio, & deciſ.* 46. *poſt lib.* 2. *Farinacc. & in d. Romana Aſſecurationis Dotis coram Marquemontio,*
28 Septimo limitatur, vt non ſufficiat ſemel proteſtatum de hoc iuramento præſtando, niſi proteſtatio fuerit in quolibet Actu repetita, quia cenſetur ab ea receſſum *Rota in Romana pecuniaria* 2. *mil.* 28. *Iunij* 1613. *coram Manzanedo. adden. ad Greg. deciſ* 157. *n.* 23. ſufficeret tamen dicere non recedendo ab aliàs proteſtatis, ſeù illis repetitis, &c. *Alex. in l. non ſolum* §. *morte ſub n.* 12. *ff. de oper. non. nunc.* Vel quod in prima proteſtatione fuiſſet dictum, quod per quemcumque alium actum, ſeu comparitionem non cenſeretur à dicta proteſtatione receſſum *Bart. in d.* §. *morte num.* 16. *& ſeqq.* In quibus locis ita limitatur regùla illa generalis, vbi eſt fundata huiuſmodi limitatio, nempè, quod in iudicialibus, niſi fiat repetitio in quolibet actu, cenſeatur à ſemel facta proteſtatione receſſum, &c. *Mobed. dec.* 44. *aliàs* 2. *de indic. Put deciſ.* 217. *lib.* 2. *Rota dec.* 688. *num.* 2. *&* 3. *& d. dec.* 599. *num.* 2. *par.* 1.
29 *diuerſ.* & aliàs ſæpiſſimè. Limitatur octauo, ſi fuiſſet coram vno Iudice ſemel iuratum, quia non eſt neceſse, quod iuretur coram alio, vt puta coram Iudice appellationis, niſi ſuperueniret noua cauſa calumniæ *Socin. in c.* 1. *de Iuram. cal. num.* 16. *Rota in Romana Domus* 9. *De-*
30 *cemb.* 1624. *coram Remboldo.* Nonò limita, vt ſufficiat ſi fuiſſet præſtitum iuramentum, quando fuit petitum ab vno ex pluribus conuentis *Greg. d. deciſ* 157. *num.* 1. Limita decimo ſi Dominus ageret contra Vaſſallum, quia Dominus non tenetur præſtare iuramentum eiuſmodi *Surd. d. deciſ.* 18. *n.* 12.

F Asserantvr. Puncta quinque in iuramento calumniæ comprehenſa, quæ hic ſubijciuntur, ponit, & declarat *Spec. tit. de iuram. cal.* §. *nunc dicamus in princ. refert Maran. in ſuo ſpec. par.* 6. *act.* 1. *num.* 10. qui tamen Speculator ibidem *n.* 11. *ex ſenſu Bal. in l. ſi poteſt ſub num.* 1. *C. de euict.* quod melius eſſet, vt iuramentum iſtud prorſus tolleretur à iudicijs ad euitandum nimirum periuria quæ à litigatoribus committuntur, qua ratione quod Clerici non teneantur iurare de calumnia dixit *Carol. de Graſſ. de effect. Clericat. effect.* 24. *per tot.*

31 Verùm, quia tum ab Imperatoribus, tum à Summis Pontificibus ob publicam vtilitatem, ne ſcilicet veritas occultetur, adinuentum, & probatum eſt eiuſmodi iuramentum, dubitari non poteſt, quin editas de illo ſanctiones ſeruare oporteat, atque conueniat.

Neminem autem diuini timoris contemnendo iuramentum, arbitremur immemorem, vt ſaluti propriæ vllum incommodum anteponat inquit Imperator *in l ſancitum C. ad l. Iul. repet.* & hæc ipſa verba leguntur *in l ſancimus* 1. *qu.* 7. prudenter verò, & ſanctè ſtatuto noſtro amplius cauetur, vt nominatim & ſpecificè à iurantibus capitula hic expreſsa aſſerantur, & *Conſt. ſel. re-*
32 *cord. Pauli Papæ V. ſuper Reform. Trib. Vrb. cap. de Not. Trib. verſ. in iuramento calumniæ* præcipit, quod eadem Capitula per Actuarium iurantibus declarentur ſub pœna aureorum decem vice qualibet incurrenda, ita enim intelligent ſaltem litigantes, quid & ad quid iurent, quod aliàs plerique ignorant.

G Declarari mandamvs. Quod ſeruari mandat pari-

pariter conſtitutio predicta, vt diximus.

H AD EGREGIAS PERSONAS, VEL IMPEDITAS. Quod
ius municipale hoc cap. ſtatuit, nempè, vt poſ-
33 ſit Iudex pro iuramento recipiendo ad egregias perſonas, vel impeditas, necnon honeſtas mulieres Notarium deſtinare iure communi pariter decretum apparet *tex. eſt in l. ad egregias 15. ff. de iurisd. & in l. 2. §. ſin autem C. de iureiur. prop. calumn. notat Mancin. tract. de iur. par. 2. art. 1. num. 49.*

Denique non omittendum, quod ſtatutum
34 hoc mandans ſcilicet principales litigantes, ſi præſentes ſint, per ſe ipſos iuramentum calumniæ præſtare &c. eſt ordinatorium, & ideo vltra forum Capitolinum non extenditur *Rota coram Iuſto in Romana Viridarij 13. Iunij 1602* eſt enim generalis concluſio, quod ſtatutum reſpiciens
35 acta ordinatoria iudicij ligat litigantes, ſi ſint præſentes, in foro ſtatuti dumtaxat, vt in ſpecie de ſimili ſtatuto Vrbis *deciſ. 152. Ludouiſ. poſtea Gregorij XV. num. 7. cum ibi not. per Beltramin. num. 11*, qui plures alias deciſiones ad id refert, quod ſtatuta Vrbis ordinatoria iudicij non ſint attendenda extra forum Capitolinum, deciſoria verò ſeruari debeant in omnibus Vrbis Tribunalibus, & præcipuè dictum fuit in ſupradicta *Romana Domus de Cardellis 27. Maij 1609. coram Cavalerio, & in Romana, ſeu Bononien. cenſus 25. mil. 7. Maij 1601. coram Corduba, vltra not. per Scacc. lib. 2. de iudic. cap. 2. num. 650 651. & 652.* quo numero vltimò teſtatur ita tenere Doctor. communiter.

36 Cæterum in deciſorijs ſtatutum non ligat forenſes litigantes in foro ſtatuti *Achill. deciſ. 2. num. 5. de conſtit. comprobat deciſ. 673. par. 1. diuerſ.* ſicuti ſuperiùs in præludijs, vt potè loco opportuno ſatis deduximus.

De Reconuentione.

CAP. LXVII.

SI Reus Actorem *b* ante litis conteſtationem, ſeu habitam pro conteſtata tam in ordinarijs, quam ſummarijs *c* (vbi de iure reconuentio fieri poteſt) reconuenerit, in vtraque cauſa *d* pari paſſu procedatur; & dilationes datæ in vna, currant in alia: & vtraque vna eademque ſententia, prout iuſtum fuerit terminetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Iudicium aliud eſt conuentionale, aliud reconuentionale, & quid ſit vtrumque?*
2 *Compenſatio non ſemper conceditur in Iudicijs.*
3 *Reconuentio, & compenſatio in quo differant. remiſſiuè.*
4 *Reconuentionis materiam qui tractarint.*
5 *Reconuentio in cauſis ordinarijs fieri debet ante litis conteſtationem.*
Idem in ſummarijs, vbi lis habetur pro conteſtata. num. 8.
6 *Et an poſſit fieri inconſtituti poſt litem conteſtatã?*
7 *In continenti quæ fiunt, cenſentur ineſſe.*
9 *Æquiparatorum idem eſt iudicium.*
10 *Statuta interpretationem recipiunt à iure communi.*
11 *Reconuentio dicitur Exceptio.*
12 *Iudex an poſſit procedere in cauſa Conuentionis, non cognito de Reconuentione.*
13 *Reconuentio aſſumit naturam ipſius Conuentionis.*
Intellige vt num. 14.
15 *Sententia lata ſuper Conuentione, omiſſa cauſa Reconuentionis, an ſit nulla? & n. 16. & 17.*
18 *Reconuentio datur etiam contra Clericum coram Iudice laico.*
19 *An detur etiam coram Arbitro.*
20 *Et an in criminalibus.*
21 *Reconuentio non datur in cauſis executiuis ad effectum impediendi executionem.*
Intellige vt num. 27.
22 *Exceptio fauorabilior eſt, quàm actio.*
23 *Reconuentio non datur in cauſis, quæ celerem requirunt executionem.*
Declara vt num. 24.
25 *Reconuentio an detur in cauſis ſummarijs de cauſis ordinarijs. & num. 26.*
28 *Et an detur in poſſeſſorio. & num. 29.*
30 *Reconuentio non datur in cauſa Appellationis. Limita vt num. 31. & 32.*
33 *Neque datur in actione depoſiti.*
34 *Reconuentus non poteſt reconuenire.*
35 *Reconuentio quando permittatur, quoad proceſſum ſimultaneum.*
36 *Dilationes datæ in cauſa Conuentionis currunt etiã in cauſa Reconuentionis.*
37 *Appellatione prohibita in Conuentione, erit etiam prohibita in Reconuentione.*
38 *Appellatio à ſententia Conuentionis non impedit proceſſum in cauſa Reconuentionis.*

ANNOTATIONES.

A DE RECONVENTIONE. Iudicium aliud con-
1 uentionale, aliud reconuentionale: iudicium conuentionale illud eſt, in quo primum actor conuenit reum, & reconuentionale, in quo idem reus ſtatim coram eodem Iudice conuenit actorem, & de reconuentione agitur in *l. eum Papinianus inſita auth. & conſequenter C. de ſent. & interl. & in c. 1. & 2. de mut. pet.* Sed nonne ſatis conſultum videbatur reo primum conuento per remedium compenſationis? dicam quod non, quia non ſemper eſt locus compenſationi,
2 nam illiquidi ad liquidum non datur compenſatio: vel ſi ex vna parte debetur ſpecies ex alia quantitas, vel ſi petita compenſatio maiorem expoſcat indaginem, vel ſi agatur de depoſito, ſicuti de his omnibus cautum expreſſim reperitur *in l. fin C. de compenſ.* vel ſi de debito iurato agatur, & obijciatur compenſatio de credito non iurato, vel ſi agatur actione iniuriarum, nã etiam in his duobus poſtremis caſibus reijcitur compenſatio iuxta communem *Doct. ſententiam, de qua teſtatur addit. littera B. verbo Compenſatio ad Maran. in ſuo ſpecul. par. 4. diſtin. 6. princ. tit. an ſit iudicium conuentionale, vel reconuentionale.*

Accedat, quod ſæpe magis conſultum videtur reo conuento vti remedio reconuentionis,
3 quam compenſationis, quia excipiens de compenſatione fatetur debitum, vt benè conſiderat

Soc.

Soc. in c. ex litteris n. 46. de mut. pet. ſunt, & aliæ differentiæ inter compenſationem, & reconuentionem, vt per *Socin. ibidem*, Eſt tamen reconuentio ſimilis compenſationi, vt *not. Bald. in d. auth. & conſequenter num.* 5. & exceptio compenſationis, licet non ſit propriè reconuentio, & mutua petitio, eſt tamen ſimilitudinariè, vt inquit idem *Bald. in d. l. cum Papinianus num.* 11. *C. de ſent. & interloc. omn. iudic.*

Reconuentionis autem materiã tractat *Bart. in auth. & conſequenter de ſent. & interloc. Lap. alleg.* 3. *& ibi adden. Marant. in prax. p.* 4. *diſtinctione* 6. *num.* 5. *& ſeqq.*

B ANTE LITIS CONTESTATIONEM. Si quidem vbi
5 lis conteſtatur, nempe in cauſis ordinarijs, reconuentio fieri debet ante litis conteſtationem, vt vera dicatur reconuentio, parique paſſu cum conuentione ambulet *Clem. ſæpe* §. *verum de verb. ſign. vbi gloſ. in Exordio, & ita tenent Doct. communiter, vti teſtatur Fel. in c.* 1. *de mut. pet. num.* 2. *Marant. d. diſtinct. ſub nu.* 5. *Tuſc. pract.*
6 *concl. iur. verbo Reconuentio concl.* 61. *nu.* 5. idem tamen ſentiunt *Marant. & Tuſc.* ſi poſt litem conteſtatam incontinẽti fiat reconuentio, quod & ſenſiſſe videtur *Felin.* cum dicat communem eſſe opinionem, quod poſt litem conteſtatam ex interuallo non poſſit fieri reconuentio, & communiter hoc pariter teneri tradit *addit. ad alleg. Lap.* 3. *verbo Secundo littera D.* ibi prædictæ duæ opiniones ſunt etiam ex mente *Lap. hic & communiter ab alijs tenentur*. Huic ſententiæ
7 ſuffragatur *iur. reg.* quod quæ in continenti fiunt, cenſentur ineſſe. *l. lecta* 40. §. *dicebam ff. ſi cert. pet. l. petens C. de pact. cap. officij.* 38.
8 *de elect.* Quod verò dictum eſt de litis conteſtatione in ordinarijs, idem cenſetur dictum in ſummarijs, vbi lis haberur pro conteſtata, nam caſus iſti tum iure communi, tum ex ſtatuto noſtro æquiparantur, tum hic, tum in alijs locis & præcipuè ſupra cap. 14. vbi & nos annotauimus, quando lis dicatur conteſtata, & quãdo habita pro conteſtata, & regulare eſt quod
9 æquiparatorum idem ſit iudicium *l.* 1. *ff. de leg.* 1. *cap. ſi poſtquam* §. *fin. de elect. in* 6. *probat. Euer. in cent. ſua loc. a part.*

C VBI DE IVRE RECONVENTIO FIERI POTEST. Iure
10 ſcilicet communi, à quo ſtatuta interpretationem recipiunt, & ad quod referri debent *l. vt gradatim verſ. & ſi lege municipali ff. de mun. & hon. gloſ. in l. fin.* §. *in computatione in verbo Confundantur in fin. C. de iure delib. c. cum dilectus verſ. cæterum, cum ſupradictum ſtatutum de conſuetud.* iure autem permiſſa cenſetur reconuentio generaliter in omnibus cauſis, niſi vbi prohibita reperiatur, argumento *text. in l. nec non* §. *quod eis ff. ex quib. cauſ. maior. integr. reſt. & in l. ab ea parte ff. de prob. cum alijs adductis per glo. in d.* §. *quod eis, verbo prohibeant, ſequitur Socin. in c. ex litteris num.* 44. *de mut. pet. Marant. d. parte* 4. *diſtinct.* 6. *princ. q.* 5. *princ. ſub nu.* 35. *in fin.*

11 Amplia primò, quod renunciatio dicitur exceptio *Marius Giurba deciſ.* 2. *num.* 2. vnde non
12 poteſt Iudex, non cognito de illa, procedere in cauſa conuentionis: quod tamen intelligitur vbi eiuſmodi exceptio ſit incidens, & emergens ad proceſſum *Giurb. eadem deciſ. n.* 9. & reconuentio aſſumit naturam ipſius conuentionis, ita vt
13 Iudex habens iuriſdictionem in vna, eamdem habeat pariter in alia, & data commiſſione in vna procedit vtique commiſſio in alia, & perempta inſtantia in cauſa conuentionis, ſit etiam perempta in cauſa reconuentionis, & ſic in pluribus ſimilibus, & ad ſummam reconuentio habet eadem Priuilegia, quæ habet conuentio *Giurba deciſ.* 3. *num.* 2. *& pluribus ſeqq.* Et prædicta procedunt, etiam quoad locum, nedum quoad Iudicem *Rot. deciſ.* 39. *num.* 3. *par.* 1. *recent.* Illud autem eſt aduertendum, quod
14 licet reconuentionis iudicium aſſumat naturam conuentionis, ita vt dicatur effici ſummarium, ſi ſummarium ſit iudicium conuentionis; id tamen ſolum intelligendum eſt quoad modum procedendi, non autem quoad vires probationum, quia ſi v. g. cauſa conuentionis admitteret leues probationes, quæ ſui natura requireret plenam probationem, *Giurba d. deciſ.* 3. *num.* 3. Facta autem reconuentione ſi de vtraque liqueat, ſuper vnaquaque eſt ferenda ſua ſententia eodem tempore, licet vnica ſententia videatur propter connexitatem *Chartar. dec. Ianu.* 3. *num.* 12. *& ſeq.* ſi vero non ſit liquidatum in tempore præfixo executioni ſententiæ conuentionis, ſecus eſt, quia non impedit executionem ibidem *num.* 14. ſententiam autem latam
15 ſuper conuentione omiſſa cauſa reconuentionis oppoſita nullam eſſe, licet dixerint aliqui citati per *Giurb. d. deciſ.* 2. *num.* 4. contrarium: tamen, quod nulla non ſit, ſed ab ea poſſit ap-
16 pellari tamquam à grauamine, tenuit *Giurba d. deciſ.* 3. *num.* 6. *& ſeqq.* vbi reſpondet contrariis *Vant. de nullit. ex defec. proceſſ. n.* 99. Et hoc
17 etiam procederet ſolum, quando cauſa conuẽtionis eſſet appellabilis, quia ſi in ea nõ daretur appellatio, neque daretur in cauſa reconuentionis *Giurba ibid.*

18 Amplia ſecundò regulam reconuentionis, vt habeat locum etiam contra Clericum: is namque reconueniri poteſt coram Iudice Laico, *Vinc. de Franc. deciſ.* 103. *num.* 3. vbi hanc opinionem aſſerit veriorem eſſe, & communiorem, pluribus Doct. citatis, & ibi *addit. Flau. Amend.*

Amplia tertiò, vt competat reconuentio, licet Actor deſiſteret à lite, de quo tamen vide eamdem *Addit. Fla. Amend. ad deciſ. eiuſdem Vinc. de Franc.* 376. *& deciſ.* 349.

19 Quarto amplia, quod etiam coram Arbitro datur reconuentio *Giurb. dec.* 3. *num.* 6. *& Io: Arno. ſingul.* 95. ſed vide in contrarium *Rom. ſing.* 49. *& ſingul.* 776. quem tamen procedere intelligas in arbitrio voluntario, ſecus in neceſſario *Flau. Amend. in addit. ad Vin. de Franc. dec.* 193. *num.* 12.

An vero in criminalibus permittatur reconuentio, articulus eſt pleniſſimè diſcuſſus, & declaratus per *Soc. d. cap. à num.* 64. *vſque ad* 88. *& per Maran. d. diſtin. à num* 56. vbi dicit quæſtionem hanc eſſe valde arduam, & intricatam vſque ad fin. illius diſtinct. firmatur tamen concluſio, & hæc ſit

20 Quinta ampliatio, quod reconuentio locum habet in in criminalibus, ſicut in ciuilibus, quãdo reus ſuam, ſuorumque iniuriam proſequitur maximè ſi fiat reconuentio, antequam nomen

rei

rei inter reos receptum ſit per *tex. in l. 1. vbi Bal. num. 17. cum ſeq. & in l. neganda in princ. C. qui accuſ. non poſſ. Bart. in l. is qui reus ff. de pub. iud. num. 1. & ſeq. & in auth. & conſequenter C. de ſent. & interloc. omn. iud. not. Maran. d. num. 56.* ibi accuſatus criminaliter, & hanc Doctorum ſententiam communiorem tradit *Gail. tract. de pact. 4. pub. cap. 12. num. 1.*

Limitatur autem regula prædicta, primo in
21 cauſis executiuis, in his enim non admittitur reconuentio ad impediendam executionem *Caſſad. deciſ. 1. de mut pet. ſub numer. 2. nam reconueniens agit d. l. cum Papinianus & auth. & conſequenter C. de ſent. c. 1. & 2. de mut. pet. gloſſ. in cap. diſpendia verbo experiri de reſcript. in 6.* Vnde is non poteſt agendo impedire executionem obligationis, contra quam admittereur excipiendo
22 de ſolutione, vel falſitate dumtaxat, eſt autem fauorabilior exceptio, quam actio, *c. qui ad agendum de reg. iur. in 6. l inuitus 199. §. cui damus ff. eod. tit.* nec de ſtylo, vt inquit ibi idem *Caſſad.* datur abſolutio aduerſus obligationem iuratã in forma Cameræ etiam ad effectum agendi, atque concluſionem iſtam tenuit abſolutè *Soc. d. c. ex litteris num. 60. Rota deciſ. 32. num. 12. in collectis per Zacch. ad Galleſ. de oblig. Cam. idem Galleſ. qu. 18. num. 11.*

23 Secundò non admittitur in ijs cauſis, quæ celerem deſiderant expeditionem *Socin. d. cap. 1. nu. 57.* ibi quinto fallit *Butr.* & alij ab eo citati, vbi etiam idem *Socin.* ex aliorum ſententia adijcit Iudicis arbitrio relinqui, quæ ſint iſtæ cauſæ.

24 Declaratur tamen præcedens concluſio, vt procedat quoad effectum ſimul terminandi cauſam reconuentionis cum altera, quæ celeritatem requirit, hæc enim prius terminanda erit, ſecus verò quoad prorogationem iuriſdictionis; nam hæc quidem fit nihilominus coram eodem Iudice, ſi quidem ex reconuenuentione alioqui duo iſti effectus conſequuntur, nempè, vt ſimul terminetur cauſa reconuentionis cum cauſa conuentionis niſi aliud obſtet, ſcilicet exempli gratia diſparitas cauſarum; atque vt Iudicis iuriſdictio in cauſa reconuentionis prorogetur, qui tamen effectus iuxta rationes, & qualitates cauſarum ſunt ſeparabiles, vt in hoc caſu, ſicuti probat idem *Soc. d. n. 47. in fin. & certius in cap. prudentiam eod. tit. num. 20. q. princ. 10. Maran d. par. 4. diſt. 6. n. 36. in fin. cum aliis citatis.*

25 Tertiò in ſummarijs non datur reconuentio de cauſis ordinarijs, quoad effectum ſimultanei proceſſus, ſed tantùm quoad prærogationem iuriſdictionis in Iudice, iuxta declarationem præcedentis concluſionis *Iaffred. deciſ. 279.* vbi hanc aſſerit opinionem communem eſſe. *Canoniſt. & Legiſt. Socin. d. c. 1. de mut. pet. num. 58. ibi ſeptimo fallit. Maran. d. par. 4. diſt. 6. n. 38.* quod ſi
26 amba cauſæ ſint ſummariæ, ſiue dubio procedit reconuentio vt per *Maran.* ibidem: ſicut idem
27 dicitor de executiuis, quod ſi vtraque cauſa ſit executiua detur reconuentio *Salyc. in auth. & conſequenter n. 14. C. de ſent. & interlocut. omnium Iud. Anchar. qu. 18. n. 6. Chartar. deciſ. Ian. 3. n. 7.*
28 *& ſeqq.* in iudicijs poſſeſſorijs non datur reconuentio niſi de alio remedio poſſeſſorio æque priuilegiato, exempli gratia, conuentus ſuper ſpolio non poteſt reconuenire niſi ſuper alio ſpolio *gloſſ. penult. in cap. 1. de mut. pet. & in cap. vlt. verbo Reſtitutionem petentem de ordin. cognit.* nam cauſa ſpoliationis priuilegium habet, quod prius debeat expediri *d. cap. vlt. cap. in litteris, & cap. ſuper conqueſtione de reſt. ſpol.* & concluſionẽ iſtam tenet *Specul. tit. de recon. §. 2. num. 3. & tit. de petit. & poſſeſſ. §. 1.* ſciendum igitur *num 1. Socin. d. cap. 1. num. 62. Marant. d. par. 4. diſt. 6. num. 41. cum pluribus alijs ab eiſdem relatis.* Quid
29 autem in poſſeſſorio ſummarijſſimo, & quando agitur contra Clericum, *vide Flau. Amendul. in Addit. ad deciſ. 193. Vinc. de Franch. num. 15. & ſeqq.*

30 Quintò non datur reconuentio in cauſa appellationis ex communi Doctorum ſententia, de qua teſtatur *Maran. d. diſt. n. 24.* ita tradunt Doct. *in cap. 1. de mut. pet. Specul. tit. de recon. §. 2. n. 6. Iaffred. deciſ. 65.* Limitatur tamen hæc concluſio, vt per eoſdem, quibus accedit *Socin. d. c. 1.*
31 *n. 95.* niſi appellans, cum haberet copiam Iudicis appellationis in proprio domicilio, vo-
32 luerit ad alium remotum Iudicem appellare, & amplius limitatur in appellatione extraiudiciali, nam in iſtis caſibus admittitur reconuentio in cauſa appellationis, vt præter alios Doct. allegatos *notat. Præpoſ. in rubr. de appell. n. 77.* vel niſi appellaretur ab interlocutoria lata ante litem conteſtatam *Natt. conſ. 115. n. 4.*

33 Sexto non datur reconuentio in actione depoſiti *l. vlt. vbi Bart. n. 10. C. de compenſat.*

34 Septimò, licet detur in conuento, quod poſſit reconuenire non tamen datur in reconuento quod poſſit renonuenire *Specul. tit. de reconuentione §. nunc dicamus ad fin. num. 13. Flau. Amendul. vbi ſupra in addit. ad deciſ. Vincent. de Franch. 193. num. 11.*

In hac demum materia quamplures alij caſus particulares hic omittuntur, tum quia latis pertractantur à citatis Doct. & præcipuè *Socin. & Maran.* tum quia videntur decidi poſſe iuxta declarationem ſuperius adiectam ſecunda con-
35 cluſione *num. 28.* ſiquidem vt reconuentioni ſit locus quoad ſimultaneum proceſſum, cauſæ vtique debent eſſe ſimiles natura, & qualitate, atque reconuentio fieri debet ante litem conteſtatam, vel ſtatim poſt litem conteſtatam, non ex interuallo. quo vero ad effectum prorogandæ iuriſdictionis in Iudicem, illa non requiruntur, & ſufficit reconuentionem fieri ante ſententiam durante iudicio *Iaffr. deciſ. 279. Doct. & alij cit. ſupra in declaratione ſecundæ concluſionis.*

D PARI PASSV PROCEDATVR. Scilicet, vt dilatio-
36 nes datæ in cauſa conuentionis currant in cauſa reconuentionis, & vtraque cauſa vna & eadem ſententia terminetur, ſicuti in tex. huius ſtatuti legitur, & aliàs iuxta diſpoſitionem iuris communis, de qua potiſſimum in *l. cum Papinianus, & authen. & conſequenter C. de ſent. & interloc. omn. iud. & cap. 1. & 2. de mut. pet. ad hæc videndus Specul. tit. de reconu. §. 4. videndum reſtat per totum.* Denique non omiſerimus, quod appellatione prohibita in cauſa conuentionis, vt potè ſi cõmiſſa fuerit cauſa appellatione remota, erit etiã prohibita appellatio in cauſa reconuentionis; vt habet *text. in d. cap. 2. & ibi gloſſ. & Abb. nu. 2. Franc. in c. 53. paſtoralis ſub num. 9. verſ. decimo quærtur de appell. Contar. ad l. vnicam cap fin. de*

mc-

Digitized by

moment. poſſeſſ. limit. 17. *n.* 5. *&* 6. Non tamen propterea appellatio à ſententia conuentionis impedit proceſſum in cauſa reconuentionis, *Myſinger. & alij per Flau. de Amendul. in addit. ad Vinc. de Franch. deciſ.* 349. *num.* 5.

De Poſitionibus, & Confeſſis.

CAP. LXVIII.

ACtor, quandocumque *b* ante lapſum tertiæ dilationis à Reo reſponſum habere voluerit, *c* ſuas poſitiones, ſeu articulos, *d* diſpoſitiue, & ponendo conceptas, *e* ſuo iuramento *f* parte ad id citata exhibeat, quas Notarius parti contra quam producuntur, nullatenus ante factam reſponſionem, *g* oſtendat; alioqui de falſo puniri poſſit. Quibus productis moneatur reus perſonaliter, vel domi copia dimiſſa, vt ſupra, vt infra triduum, illis *h* per verbum, credit, vel, non credit, *i* ſimpliciter & explicite, ac *k* ſingulariter ſingulis, *l* medio iuramento debeat reſpondiſſe, cum cōminatione, quòd eo reſpondere ceſſante habebitur *m* pro confeſſo, ſuper omnibus, quibus de iure reſpondere tenetur, prout ſibi deterius fuerit. *n* Quo contumace exiſtente dicto triduo elapſo, & eo iterum citato, iudex eas poſitiones, quibus reus de iure reſpondere tenetur, *o* pro confeſſatis, & reum in iliis pro confeſſo haberi, prout ſibi deterius erit, *p* pronuntiet: & ſi ea die reus cōpareat, reſpondendo ſimpliciter, & explicite, vt dictum eſt, & expenſas reficiat, eo ipſo *q* contumaciam purgaſſe cenſeatur; eo autem die elapſo, vlterius ad moræ purgationem admitti, non debeat; *r* & idem fiat, ſi reus reſponſum ab actore habere velit, quo caſu ſi actor in reſpondendo rei poſitionibus moram fecerit; ipſe donec ſua contumacia durauerit, non audiatur, & tempora dilationum, & termini ad ipſius præiudiciū currant; & nihilominus, ſi reus maluerit eum pro confeſſo, vt ſupra dictum eſt, haberi, ad ipſius quoque inſtantiam contra actorem, vt dictum eſt, procedatur, & vnius viæ electio alteri non præiudicet. *ſ* Reſponſio autem credulitatis habeatur pro confeſſione, & non credulitatis pro negatione: *t* nec confeſſio ex partis alterius abſentia impugnari poſsit, ſed perinde teneat, ac ſi parte præſente, & acceptante facta fuiſſet. Si verò pars, à qua reſponſum deſideratur, tempore cœptæ litis, vel poſt motam litem ſine fraude à iudicio abeſſe cœperit, ſi per quadraginta milliaria, & vltra abſens ſit, nec illius reditus de proximo ſperetur, de qua abſentia *u* procurator ſuo iuramento fidem faciat: Tunc procurator, ſi plene ſe inſtructum iurauerit, & mandatum ad reſpondendum poſitionibus ſaltem in genere habeat, *x* ad reſpondendum admittatur. Si autem per calumniam, aut intra quadraginta milliaria abſens fuerit, & aduerſarius dominum vti legaliorem, & eius omnino reſponſum deſideret; poſſit Iudex Notarium y ſumptibus abſentis ad reſponſum recipiendum deſtinare; qui ſi reſpondere ceſſaueris, aut aliter reſpondiderit, quam de iure, & ex præſentium Statutorum forma reſpondere tenetur, pro confeſſo, ſiue actor, ſiue reus ſit, vt ſupra dictum eſt, habeatur. Illa autem reſpontio, credit, ſi de iure probetur, nullatenus admittatur; & qui taliter reſpondiderit, pro non reſpondente habeatur, ſicut & is, qui ignorare, aut neſcire reſponderit.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Poſitiones adimmte ſunt ad faciliorem expeditionem litium: & ad releuandum ponentem ab onere probandi. & n.* 2.
3 *Poſitionum materiam qui pertractarint.*
4 *Poſitiones in cauſis ordinarijs exhibendæ ſunt ante lapſum tertiæ dilationis.*
Et quid in cauſis ſummarijs? & num. 6. *&* 7.
5 *Subiecta talia ſunt, qualia prædicata demonſtrant.*
8 *Termino ad probandum elapſo, an quis teneatur reſpondere? & num.* 9.
10 *Probatio ex confeſſione fieri poteſt in quacunque parte iudicij; etiam poſt concluſum in cauſa, & num.* 11.
12 *Dilatio datur ei qui tenetur reſpondere poſitionibus, ſi dubitet de modo reſpondendi.*
13 *Poſitiones an ſint admittendæ poſt publicationem teſtium, remiſſiuè.*
14 *Dictio* Seu, *diſiungit verba, ſed coniungit ſenſum.*
15 *Poſitiones, & Articuli habentur in ſtatuto pro ſinonymis.*
16 *In quibus differant. & num.* 17.
17 *Poſitiones faciunt reſultare confeſſionem contra ponentem.*
Amplia in Tutore num. 20.
18 *Poſitiones, ſeu Articuli debent ex ſtatuto exhiberi cum iramento.*
Intellige vt num. 36. 38.
19 *Forma cenſetur appoſita, vbi lex refert ea, quæ obſeruari debent.*
21 *Poſitiones, ſeu Confeſſio an poſſint reuocari? & n.* 22. 23. 24.
25 *Poſitiones datæ à Procuratore poſſunt quandocumque reuocari per dominum: & poſſunt corrigi in ſecunda inſtantia, ſi ſint datæ à Procuratore in prima, & num.* 26.
27 *Poſitiones exhiberi debent per modum ponendi, non per modum interrogandi.*
28 *Et an exhiberi debeant cum iramento.*
Et num. 29. 32.
30 *Forma ſtatuti non ſeruata, actus eſt nullus.*
31 *Conſtitutiones Pontificiæ non tollunt nullitatem prouenientem ex forma non ſeruata.*
33 *Confeſſio ſponte facta, non ſeruata forma, tenet.*
Intellige vt num. 35.
34 *Conſenſus partium facit, vt ritè procedatur, vbi eo ceſſante, malè procederetur.*
37 *Lex, vel Statutum, vbi mandat aliquid fieri, intelligitur ſi petatur.*
39 *Actore exhibente poſitiones cum iramento, debet reus illis reſpondere cum iramento. & n.* 73.

40 Po-

40 *Poſitiones, ſeu Articuli debent exhiberi parte citata.*

41 *An oſtendi poſſint parti ante factam reſponſionem. & num.42. & 43.*

44 *Verbum Credit, à parte prolatum, veritatem exprimit.*
Et ſi veritas ſit in contrarium, permittitur periurium. & num.45.

46 *Dictio, ſimpliciter, variis modis accipitur in Iure.*

47 *Simpliciter reſpondere poſitioni dicitur qui reſpondet Non credit vt ponitur, & ad effectum ad quem ponitur.*
Intellige vt num.48.

49 *Simpliciter reſpondere poſitioni quis dicatur. & n.52. 53. 54.*

50 *Poſitio qualis eſt, talis debet eſſe reſponſio.*

51 *Expreſſum dicitur etiam illud, quod tacitè ineſt, & ex mente colligitur.*

55 *Reſponſio, Accepi, ſed reſtitui, facta poſitioni de mutuo, non eſt admittenda ex Statuto.*

56 *Et quid de reſponſione qualificata, ſi tu mutuaſti, ego reſtitui*

57 *Item quid in reſponſione, non credit habuiſſe aliquid ad cuius reſtitutionem teneatur.*

58 *Poſitiones debent eſſe ſimplices, & explicitæ.*

59 *Poſitioni iuris reſpondendum non eſt.*

60 *Reſponſio qualificata in quibus perſonis admittatur. & num.61.*

62 *Poſitioni vnicæ comprehendenti plures articulos, non eſt reſpondendum.*

63 *Et quid, ſi in reſponſione vnum tantum de contentis in poſitione negetur. vel affirmetur, & de cæteris nihil dicatur, an reliqua omnia, quæ tacita fuere cenſeantur negata, vel affirmata? & num. 64. & 65.*

66 *Et quid, ſi poſitio multiplex ſit in parte vera, & in parte falſa. & num.67. 68.*

69 *Poſitio de quantitate debet ad cautelam poni, ſi non credit de tanta quantitate, &c.*

70 *Reſpondens poſitioni, referendo ſe ad inſtrumentum, &c. an reſpondeat ſufficienter. & n.71. 72.*

74 *Poſitionibus non reſpondens habetur pro confeſſo, ex ſtatuto, & n.82. 87. 131.*
Limita vt num.90. 91. 94. 95. 96. 98. 99. 101. 103. 106.

75 *Contumax in reſpondendo poſitionibus, quibus de iure reſpondere debet, habetur pro confeſſo.*

76 *Contumacia in reſponſione ad poſitiones, vt indicatur, quæ requirantur per ſtatutum. & num.77. 78. 79. 113.*

80 *Et ab hac contumacia qualibet cauſa excuſat.*

81 *Statutum inducens, quod poſitiones, &c. habeantur pro confeſſatis, dicitur rationabile, & vtile, non odioſum.*

83 *Confeſſio inducta per non reſponſionem ad poſitiones, habet executionem paratam.*
Amplia vt num.84.
Eo quid in Rota. num.86.

85 *Paria ſunt, non reſpondiſſe, & minus ſufficienter, quam requiritur.*

88 *Dilatio data ad probandum an curret, donec reſpondeatur poſitionibus.*

89 *Contumacis in reſpondendo pœna; remiſſiuè.*

92 *Poſitiones pertinentes, & impertinentes, quæ dicantur. & num.93.*

97 *Poſitiones negatiuè concepta quando habeant implicitam affirmatiuam.*

100 *Poſitiones facta ſuper iure diſponerte, & ſuper iure diſpoſito, differunt inter ſe.*

102 *Potentia probandi cui denegatur, denegatur pariter potentia ponendi.*

104 *Poſitionibus, in caſibus. in quibus recuſari poteſt iuramentum litis deciſiuum, non tenetur quis reſpondere.*
Et qui ſint iſti caſus, remiſſiuè n.105.

107 *Appellatio datur in Foro Capitolino ab interlocutoria, qua pronuncietur poſitiones haberi pro confeſſatis.*

108 *Mora regulariter purgari poteſt: vbi non ſit facta executio à lege, vel ab homine. num.109.*
Et quid in Foro Capitolino. n.110. 111.

112 *Mora quando dicatur remiſſa.*

114 *Mora quanto temporis interuallo purgata cenſeatur, relinquitur arbitrio Iudicis, ex Iure communi. Secus ex ſtatuto.*

115 *Reus in excipiendo eſt actor.*

116 *Confeſſio reſultans ex reſponſione ad poſitiones, perinde tenet, ac ſi parte præſente, & acceptante, facta fuiſſet ex ſtatuto.*
Secus ex iure communi, & num.117.

118 *Reſponſio ad poſitiones an poſſit fieri cum præſentia Aduocati, vel Procuratoris. & numer. 119. & 127.*

120 *Iurans præſumitur non immemor ſalutis æternæ.*

121 *Recuſatio Iudicis initio cauſæ cenſetur modici præiudicij.*

122 *Mandatum tam ad ponendum, quam ad reſpondendum an ſufficiat, quod ſit in genere tantum, an verò debeat eſſe ſpeciale.*

123 *Procurator abſentis requiſiti, vt reſpondeat poſitionibus, tenetur procurare, quod illæ tranſmittantur ad ſuum principalem: ex iure communi.*
Secus ex ſtatuto. n.124.

125 *Procurator an poſſit cogi reſpondere poſitionibus. & num.126.*

128 *Mulier poteſt poſitiones iam datas denuo dare, & teſtes ſuper antiquis articulis inducere.*

129 *Reſpondens poſitionibus poteſt à Iudice compelli ad iterato reſpondendum.*
Intellige vt num.130.

131 *Reſpondens, ſi conuincatur de mendacio, vel in vna tantum poſitione, præſumitur etiam mendax in aliis.*

132 *Poſitio an poſſit fieri contraria poſitioni data per aduerſarium.*

133 *Negans non poteſt ſe fundare in poſitione negata.*
Amplia vt n.134.

135 *Ponens an poſſit reuocare confeſſionem ſuam factam in poſitionibus, & acceptare confeſſionem partis emanatam in iiſdem poſitionibus.*

136 *Reſponſio ſimplex data vltimæ poſitioni, eſt referenda tam ad confeſſata, quam ad negata; neque refertur ad præcedentia, ſi reſpondens in antecedentibus dixiſſet; nihil ſcire.*

ANNOTATIONES.

A CONiunguntur hic iſta duo, quia ex poſitionibus vnius partis pluribus modis reſultare poteſt confeſsio alterius partis: ſic videmus, quod in iure Canonico ſub *titulo de confeſſis tam in* 5. *quam in* 6. *Decretal.* continetur materia poſitionum, & confeſsionum: & Speculator Practicorum Princeps iuxta titulum

de Positionibus, collocauit titulum de confessionibus, quam rationem prædictam ipse affert
1 ad *rubr. de confess. in princ.* Accedat quod positiones ad faciliorem expeditionem litium propter partium confessiones vsus longæuus in causis admisit, vt legitur in *Clem. sepe de verb. sign. vers. Et quia positiones*, & adinuentæ dicuntur ad releuandum ponentem ab onere probandi *cap. statuimus de confess. in 6. l. cum qui 30. in princ. ff. de iureiur. Asin. in prax. §. 19. cap. 26. n. 4. Ioseph Ludou. decis. Perus. 8. nu. 1. Rota in Romana Quarti decalis 27. Iunij 1625. coram Buratto, & dec. 779. num. 5. par. 2. recent.*

2 Materiam porrò istam pertractarunt *tit. de positionibus, Iacob de Arena, Odofred. Benen. Vbert. de Bob, & sub tit. de posit. & interrog. Franc. Curt. quorum singulorum tract.* habentur ex ordine vnus post alium inter *tract. Vniu. Iur. in princ. tom. 4.* & post eos modernior *Blasius Michalor. tract. de posit. Specul. eod. tit. iuncto tit. seq. de confess. Maran. in suo specul. par. 6. art. 4. tit. procurator articuli, & positiones, Asin. in sua praxi. §. 19. per plura cap. Carpan. ad stat. Mediol. Rubr. gener. de posit. c. 83. Mancin. tract. de iuram. par. 2. art. 2.* & demum ad hoc ipsum cap. nostri statuti copiosè, ac dilucidè *Luc. Pat. lib. 2. prax. For. Capit. c. 4. & 5.*

B Ante lapsvm tertiae dilationis. Hic loquuntur statuentes in causis ordinarijs, in quibus tres dantur dilationes ad probandum vt supra cap. 59. & disponitur, quod ante lapsum tertię dilationis si actor à reo responsum habere voluerit, suas positiones &c. exhibeat, talia enim
4 sunt iubiecta, qualia prædicata demonstrant, *l. 2. ff. de fund. instr. l. fin. §. cui dulcia ff. de trit. vin. oleoque leg. probat Surd. dec. 149. n. 18.* Sed ni-
5 hilominus, quod hic statuitur de positionibus, seu articulis exhibendis, locum pariter habere
6 debet in causis summarijs, licet istæ non requirant dilationes illas, & aliam habeant formam circa processum traditam infra *cap. 8. hoc eod. lib.* quoniam ita iure alias cautum est *Clem. sepe §. verum quia de verb. sign.* & hoc statutum habere locum etiam in causis summarijs, de quibus in *d. c. 88. fuit decis. coram Orano in una Romana alimentorum 5. Iunii 1592.* ratio autem ipsa ita persuadet, quia sicuti etiam in summarijs plenæ alioqui requiruntur probationes, *vt per Bart. in extrau. ad reprimendum verbo Summariè n. 11. & 12. & Alex.* qui hanc probat esse communem, Doct. opinionem *cons. 139. n. 14. vol. 6. vbi addit litera G.* ad id refert quàmplures alios, ita admittendæ sunt positiones, quæ probationum loco succedunt, vt probat *Specul. tit. de positionib. §. 3. n. 3. Gail. practicarum observationum lib. primo, obseru. 79. num. 5.* si quidem arguitur à vi subrogationis ad rem. *in l. si eum §. qui iniuriarij ff. si quis caut. & ad latè tradita per Euer. in cons. sua loco à vi subrogationis*; Potest verò Iudex in
7 summarijs vnum & eumdem terminum dare ad ponendum, & articulandum, quod seruari communiter in Regno Neapolitano tradit Mu-
8 *ran. in suo specul. par. 6. art. 4. n. 5.* Elapso autem termino probatorio, vel dato ad probandum, quod quis non teneatur respondere, ponit *Mastard. de probat. concl. 1181. nu. 3. & seq. Capyc. decis. 16. num. 2.* circumscripto autem statuto nostro, quod clarè loquitur de responsione faciendа positionibus in termino dilationum; vi-
9 detur dicen. positiones esse admittendas, & responderi posse etiam post lapsum terminum
10 datum ad probandum, quia cum agatur de probatione ex confessione partis, eiusmodi probatio in quacumque parte Iudici fieri potest, etiã post conclusum in causa *Papien. tit. de Forma excipiendi contra Positiones §. 1.* quia lapsa sunt tempora *sub num. 2. vers. prædictam autem conclusionem fol. mihi 133. in princ. 2. column.* maxi-
11 mè si quod poneretur de nouo, deuenisset ad notitiam ponentis, vbi amplius dicitur, quod quando positio esset obscura, posset etiam post terminum declarari, & peti responsio; &c. Et quod possit declarari etiam post terminum, dixit etiam *Surd. decis. 29. num. 3.*

12 Quid verò si quis dubitat de modo respondendi, vel quia non recordatur? dic dandam esse dilationem *Ioseph Ludou. decis. Perus. 8. nu. 9. & vide Vestr. lib. 5. c. 14. num. 34. Marant. in prax. par. 6. Act. 4. tit. de positionum productione num. 22.* An autem post publicationem testium liceat super materia deducta, & ad probandum
13 admissa facere positiones, & an Aduersarius teneatur respondere, vide *Ofasch. decis. Pedemon. 10. per tot.*

C. Svas positiones, sev articvlos. Dictio seu
14 disiungit verba, sed sensum coniungit *Bart. in l. si quis ita 32. num. 1. ff. de aur. & arg. leg. & in l. si is qui ducenta §. vtrum num. 2. ff. de reb. dub. Dec. cons. 399. num. 5. Seraph. decis. 393. num. 9.* vnde de positionibus, ac articulis idem hic di-
15 sponitur, & ista pro synonimis habentur in statuto, quod etiam apparet, quia in toto hoc cap. non repetitur amplius vocabulum articulorum sed positionum dumtaxat, atque ista duo temporibus hisce confundi in iudicijs fori nostri, tradit *Luc. Pat. de posit. & confess. cap. 4. lib. 2.* quod & in Camera Spirensi fit, vt per *Gail. pract. obser. lib. 1. obser. 79. num. 3.* licet autem fuissent nominati articuli, tamen si re vera constat esse positiones, de illis iudicandum est sicut de positionibus, vt si fuisset prætixus terminus parti ad respondendum *Greg. decis. 385.*
16 *num. 4. & decis. 575. num. 4.* Positiones alioqui differunt ab articulis; primo ratione finis, quia illæ adinuentæ sunt, ad probandam intentionẽ ponentis per confessionem ipsius respondentis *c statuimus de confess. lib. 6. Specul. tit. de position. §. 2.* Articuli verò ad eam probandam per testes vel scripturas *Bald. in l. generaliter §. sed inuamento num. 6. C. de reb. cred. Specul. tit. de test. §. 5. nunc videndum col. 1. vers. sciendum est igitur.* & hæc de positionibus, & articulis comprobat *Marant. in suo specul. par. 6. act. 4. num. 1. Gail. d. obseru. 79. num. 1. & duobus seqq.* Atque eadem comprobat etiam praxis forensis, solent enim à causarum patronis componi positiones, & articuli sub his verbis. Item ponit, & probare intendit. vnde in effectu primo habetur positio, deinde articulus, vt per *Marant. d. actu sub n. 5.*
17 Secundo differunt in effectu, & quidem notabili, quia ponens fatetur ex *tex. in l. cum precum C. de liber. caus. Specul. tit. de position. §. 8. in princ. Alex. cons. 71. n. 4. lib. 3. Gabriel. concl. 4. de confess. num. 24. Granat. ad Vestrium lib. 5. c. 14. sub num. 17. Rota in recentioribus diuers. decis. 227. num.*

num. 2 *& deciſ.* 779. *num.* 1. *par.* 1. *& apud Ludouiſ. deciſ.* 143. *num.* 1. articulans autem non fatetur *Alex. conſ.* 172. *num.* 1. *vol.* 6. vbi differentiam iſtam inter poſitiones, & articulos, & ſua, & plurium aliorum auctoritate comprobat *Gail. d. obſer.* 79. *n.* 6. *&* 7. *Rota apud Mantic. deciſ.* 198. *nu.* 3. *& apud Seraph. deciſ* 1054. *nu.* 2. Vbi igitur contingeret exhiberi poſitiones vti verè, & propriè poſitiones, vel contra articulos, vti verè, ac propriè articulos, diuerſi effectus conſequerentur iuxta prædictam diſtinctionem. Attamen, vbi articuli dantur in actis cum iuramento, inde etiam dicitur emanare confeſſio, quæ tum, contra articulantem plenè probat, vti cenſuit *Rota apud Ludouiſ. deciſ.* 215. *n.* 2. *vbi refertur deciſ altera apud Caputaquen.* 145. *lib.* 1. *in manuſcript. Rota in Romana legati Libraria* 10. *May* 1624. *coram Vbaldo*. Ex hoc autem ſtatuto noſtro pro forma traditur, quod poſitiones 18 ſeu articuli cum iuramento exhibeantur, vt in principio cap. Vnde in caſu ſtatuti noſtri articulans cenebitur fateri contenta in articulis perinde ac ponens in poſitionibus. quod autem 19 hic traditur forma, latis probatur: quia, vbi lex refert ea, quæ obſeruari debent, eadem cenentur apponta pro forma, per *text. & ibi Doctor. in l. hac conſulti ſſima C. qui teſtam. fac. poſſ. not. Aſſin. in prax. iud. lib.* 3. §. 36. *ſub n.* 3. *Maſcar. de gen. ſtat. interpr. concl.* 9. *in fin.* ibi, dicetur & ſtatutum formam inducere, & in terminis huius ſtatuti ita tenuit *Rota in Romana alimentorũ coram Orano* 28. *Februar.* 1592.

Et quod ſupra diximus ex poſitionibus reſultare confeſſionem contra ponentem, Ampla etiam ſi datæ eſſent à Tutore, quia dicitur 20 reſultare confeſſio Pupilli, & in præiudicium illius *Greg. deciſ.* 506. *num.* 8. Et procedit licet ageretur, tam contra Tutorem, quam contra Pupillum, vt quia ambo conuenirentur tanquã principales, quia nihilominus contrauentio Tutoris nocet pupillo, cum cauſa ſit connexa *Se-* 21 *raph. deciſ.* 415. *num.* 6. An autem poſſint reuocari poſitiones, ſeu confeſſio? dic quod docto de errore competat reuocatio *Rolan. conſ.* 69. *num.* 53. *lib.* 3. *Rimin. Iun. conſ* 130. *num.* 6. 9. *& ſeq. lib.* 2. *Decian. reſp.* 39. *n.* 10. *lib.* 3. *Caputaq. deciſ.* 291. *par.* 1. *Rota in Romana pecuniaria de Grandis* 26. *Nouembris* 1605. *coram Marquemontio*. 22 Immo quod poſſint reuocari poſitiones, etiam non docto de errore, dummodo re integra, dixit notabiliter *Rota coram Reuerendiſſ. D. meo Coccino Decano dec.* 270. *num.* 3. *& ſeqq.* Et 23 quod dicitur de probatione erroris, procederet, quando res non eſt integra *ead. deciſ. nu.* 5. Neque ad hunc effectũ dici poſſet rem non integram, poſtquam fuit ſcriptum à Notario ex doctrina *Iaſon.* quem ibi allegat, quia id procedit, quando agitur de correctione poſitionũ, non autem de totali reuocatione *num.* 4. & non eſſent attendenda alia requiſita per *Alex. d. nu.* 5. 24 Immo eadem Rota alias voluit poſſe reuocari poſitiones, licèt non eſſent incontinenti reuocatæ, ac etiamſi à Parte fuiſſent acceptatæ in *vna Romana Iororum montium* 12. *Nouemb.* 1612. *coram Vbaldo*. Sed hæc vltima deciſio loquitur in caſu, quo conſtabat de errore. Deciſio autem coram *Coccino* in caſu, quo non docebatur de errore: multo igitur magis dicendum erit poſſe reuocari, ſi necdum fuerint à parte acceptata ſed à Iudice, vel parte improbata *Magon. deciſ. Lucen.* 25. *n.* 32. ad hæc etiam vide notata infra *in cap. ſeq. in princ.* Inſuper notabilius eſt, quod quis non ſolùm poteſt eiuſmodi confeſſionem in poſitionibus factam reuocare, ſed poteſt ea vti, & ſe fundare in reſponſione, ſeu confeſſione facta à parte ſuper poſitionibus ab eo datis *Coccin. dec.* 164 *n.* 4. *& d. dec.* 170. *n.* 1. Et poſſe etiam contrarium probari eius, quod eſt poſitum, licet poſitiones ſint pronunciatæ pro confeſſis, *Magon. d. dec.* 25. *n.* 25. *& ſeq.* Semel autem tantum, & non vltra competere, & dari huiuſmodi reuocationem dicit *Matthæſil. ſing.* 171. 25 *n.* 7. Non omittam hic, quod dicunt Doctores, poſitiones ſi ſunt datæ à Procuratore, poſſe quandocunque reuocari per Dominum etiam non docto de errore *Coccin. d. dec.* 170. *n.* 6. *Mas-* 26 *cin. tract. de confeſſ. c.* 9. *art.* 5. *n.* 21. Et poſſe corrigi etiam in ſecunda inſtantia, ſi ſint datæ à Procuratore in prima, idem *Mancin. eod. tract. c.* 4. *n.* 44. licet ſi verum eſt, vt ſupra dictum eſt, non admitti Procuratorem niſi cum ſpeciali mandato ad ponendum ſic, & ſic, videri confeſſionem ipſiuſmet principalis, qui dedit mandatum ad ſic, & ſic reſpondendum.

D Dispositive. Scilicet exhiberi debent poſi- 27 tiones, ſeu articuli per modum ponendi, non autem interrogandi, vti declarat *deciſ.* 1. *num.* 1. *de ſequeſtr. poſſ. & fruct. Granat. ad Veſtr. lib.* 5. *cap.* 14. *de poſit. n.* 19. *Maran in ſuo ſpecul.* 6. *par. princ. act.* 4. *n.* 13. *Maſcard. de probat. concl.* 1181. *num.* 20.

E Svo ivramento. Sed quid vbi ſine iuramen- 28 to? circumſcripto hoc ſtatuto, poſitiones exhiberi poſſent etiam ſine iuramento, quod tamen præſtandum foret, ſi à parte altera peteretur *Rota dec.* 3. *circa princ. de cauſ. poſſ. & fruct. in nou.* 29 *Granat. ad Veſtr. c.* 14. *n.* 17. Verum attento ſtatuto non tenebitur reus reſpondere poſitionibus, quæ non fuerint exhibitæ cum iuramento, & ideo nec habebitur pro confeſſo, ſi non reſponderit, quin immo quocumque modo reſponderit, ſibi non præiudicabit *Rota in d. Romana alimentorum coram Orano* 21. *May* 1587. 30 nam forma ſtatuti non ſeruata actus eſt nullus *l. cum hic* §. *Prætor vbi Iaſ in* 1. *not. ff de tranſac. & in l. Iulianus* §. *ſed ſi quis n.* 4. *C. de iur. & fact. ignor.* Vnde in caſu non ſeruatæ formæ huius noſtri ſtatuti ita cenſuit *Rota in d. Romana alimentorum coram Orano* 28. *Febr.* 1592. quam totam refert *Mancin in tract. de iuram. p.* 2. *art.* 2 *ſub n.* 85. ſicuti idem ſenſit *Rota* vbi termini ſubſtantiales iudicij ſeruati non fuerint, & in ſimilibus alijs caſibus ad formam telæ iudiciariæ non ſeruatã pertinentibus, licet alias eiuſmodi nullitates non ſint ex tribus ſolis attendendis per conſti- 31 tutiones Pontificum, quia conſtitutiones Pontificiæ non tollunt nullitatem prouenientem ex forma non ſeruata, vt in *deciſ. coram Orano in Romana Saluiani interdicti* 6 *Nouemb* 1598. *4* 6: *eſt inter impreſſas apud Pacif. tract. de Saluian. interdict. in poſtrema editione. probat tex. in c. cum dilecta de reſcript. Felin. in c. quoniam contra concl.* 5. *verſ. ſi tamen vt lit. non conteſt.* Si tamen reus ſci- 32 ret poſitiones, & articulos non fuiſſe concepros,

ptos, & exhibitos iuxta formam ſtatuti, & nihilominus reſponderet nulla facta proteſtatione, ſibi præiudicaret, vt in eadem deciſione conſideratur, quæ quidem in hoc ſequitur *deciſ. 3. de ſequeſt. poſſ. & fruct. in nou. ſub num.* 1. nam aliàs
33 etiam confeſſio ſponte facta non ſeruata forma tenet, & nullitatis prætextu non irritatur *Clem. conſtitutionem in fin. de elect. c.* 1. *de accuſ. in* 6. *not. Rip. in l. edita num.* 26. *C. de eden. Matthæſil. ſing.* 53. *num.* 5. *lib.* 1. & in terminis noſtris *Abb. conſ. vlt. num.* 4. *par.* 2. *Mancin. cum aliis à ſe citatis d.*
34 *art.* 2. *num.* 97. Et conſenſus partium facit, vt procedatur, vbi eo ceſſante, male procederetur *cap.* 1. *de reſt. ſpol. auth. generaliter, & ibi Bald. num.* 4. *C. de Epiſc. & Cler. Aym. conſ.* 140.
35 *ſub num.* 4. *Manc. in d art. num.* 98. ſi tamen poſitiones eſſent admiſſæ cum clauſula ſaluo iure ſimpertinen. & non admitten. poſſet etiam poſt reſponſionem videri, an debuiſſet reſponderi, vel admitti, maximè ſi aliquid poſſet imputari parti, per quod conſenſerit *Bart. in l. ſi duo Patroni* §. *idem Iulianus num.* 11. *ff. de Iur. iur.* vbi etiam *Iaſ. num.* 35. *& Caſtr. in fin.*

36 Verum attento ſtatuto adhuc videtur poſſe dubitari, an iuramentum in exhibitione poſitionum ita demum requiratur, ſi ab altera parte petitum fuerit, vel etiam ſi non ſit petitum, & videretur requiri petitio; nam regulare eſt, quod
37 vbi lex, vel ſtatutum mandat aliquid fieri, intelligitur ſi petatur *l.* 2. §. *quod ait Prætor, & l. ſi quis filium* §. *ſtipulatio ff. de collat. bon. l.* 4. §. *Locautem iudicium ff. de damn. infect. vbi Rip. cap.* 1. *de ſent excomm. in* 6. *cum aliis Doct. & rationibus exempliſq; cumulatis per Surd. dec.* 57. *n.* 1. *&* tri-
38 *bus aliis ſeqq.* ſed nihilominus contrarium eſt tenendum, nempe quod in diſpoſitione noſtri ſtatuti iuramentum in exhibitione poſitionum præſtari debeat, etiamſi non fuerit petitum, quia regula prædicta limitatur, vt non procedat vbi forma traditur ſeruanda ab initio explicationis actus, prout eſt in caſu huius ſtatuti, tunc enim talis forma ſeruari debet etiam nullo requirente, vel opponente, ita idem *Surd. ead. dec. n.* 5. *& 6. iuxta gloſs. in c. vt circa verbo Præſtito de elect. in* 6. *& in c. cupientes* §. *vero de elect. in* 6. *& not. per Soc. tract. fallent. regul.* 299. *num.* 4. quod etiam in terminis huius ſtatuti conſiderauit, & cenſuit *Rota in Romana alimentorum coràm Orano* 4. *Iunij* 1593. Atque etiam limitatur amplius eadem regula, vt locum non habeat, vbi aliquid exigitur, ad fauorem non vnius partis tantùm, ſed vtriuſque, tunc enim petitio non requiritur, quod probatur *ex l. ſtipulatio* §. 1. *ff. de oper. nou. nunc.* & doctè comprobat *idem Surd. d deciſ. ſub nu.* 9. *&* 10. Iuramentum vero, quod hic exigit ſtatutum, eſt ad fauorem
39 rei & actoris, quia dum actor poſitiones exhibet cum iuramento, tenetur etiam reus ad eaſdem reſpondere cum iuramento, vt ex ipſo ſtatuto apparet, & confert *rex in c. ſtatuimus de confeſſ. in* 6. *gloſſ. in l. vnica C. de confeſſ. Iaſ. in l. poſſideri* 3. *num.* 24. *ff. de acquir. poſſ. Rota d. dec.* 3. *nu.* 1. *in fin.*

F PARTE AD ID CITATA. Quod in exhibitione poſitionum, ſeu articulorum pars aduerſa citetur, id pariter eſt de forma, nec poteſt omitti, vt
40 proximè notauimus ad verbum ſuo iuramento.

G OSTENDAT. Iure quidem prohibetur, ne Notarius oſtendat poſitiones parti, contra quam
41 producuntur, ante factam reſponſionem, nam aliàs à reo inſtructo reſponſum quærere, plerumque ſuperuacaneum eſſet iuxta not. per *Alex. in l.* 2. *num.* 4. *C. de eden. & per Luc. Pæt. c.* 3. *n.* 11. *lib.* 2. *ſuæ praxis*: ſicque hoc ſtatuto tollitur praxis, quæ in Vrbe inoleuerat dandi copiam articulorum Parti monitæ ad reſpondendum, quæ nimirum inſtructa eiſdem articulis reſpondere poſſet, de qua praxi teſtatur *Veſtr. d. lib.* 5. *c.* 14.
42 *n.* 9. alibi autem contraria praxis ſeruatur, ſed attento hoc ſtatuto, quod clarè loquitur, nullus dubitandi locus quoad hoc in foro Capitolino amplius relinquitur. ſtatuto autem circumſcripto viderentur attendendæ moderationes, ac declarationes, de quibus per *Grauat. ad Veſtr. d.*
43 *c.* 14. *n.* 33. & præcipuè, quod quando poſitiones à facto proprio reſpondentis dependent, exemplum earum dari non debeat, priuſquam eiſdem reſponſum fuerit, quæ fuit ſententia *Purpur. in l. is apud quem n.* 92. *C. de eden. cui & Grauat. ipſe accedit.*

H PER VERBVM CREDIT, VEL NON CREDIT. Iſtud
44 verbum à parte prolatum, veritatem exprimit, & ita præiudicat confeſſio de credulitate, ac de veritate *Specul. de poſit.* §. 6. *num.* 11. *verſ. hoc autem certum eſt, not. gloſſ. & Doct. in c. ex litteris de iureiur. Cum. conſ.* 186. *n.* 2. *vol.* 3. *& alij citati per Grauat. d. c. n.* 28. licet in teſte talis re-
45 ſponſio non admittatur niſi in caſibus, de quibus per *Bald. in l.* 7. *menſe ff. de ſtat. hom. Honded. conſ.* 79. *n.* 61. *lib.* 1. *Crauet. conſ.* 201. *nu.* 7. *Gabr. concl.* 1. *de teſtibus*, & in alijs caſibus, vt per *Specul.* & aliàs proximè relatos, vnde in reſponſione ad poſitiones per verbum credo, ſi veritas eſt in contrarium, committitur periurium, vt per *Surd. & alios ab eo citatos deciſ.* 58. *in fin.*

I SIMPLICITER. Hæc dictio varijs modis in
46 iure accipitur, vt apud *Scard. in ſuo Lexicon iuris verbo Simpliciter*, ſed in terminis ſimilis ſtatuti, nempe mandantis reſponderi poſitionibus ſimpliciter, peculiares alios ſenſus habet *Bart. Iaſ. & alii in l.* 1. §. *ſi quis ſimpliciter ff. de verb. oblig.* ſcilicet purè, & ſine conditione *ex d.* §. *ſi quis ſimpliciter, nihil addito, vel detracto ex l. fin. C. de dot. promiſſ. & l. iubemus C. de appell.* quodque ſimpliciter dicatur reſponderi poſitionibus, vbi præcisè reſpondetur, ſicuti eadem poſitio ad litteram iacet, *not. Iaſ. in d.* §. *ſi quis ſimpliciter ſub num.* 8. *ex tex. in auth. de fideiuſſ. in princ. collat.* 1. *Bald. in l. inteſtato num.* 1. *C. de ſuis, & legit.* & iſte vltimus intellectis optimè quadrare videtur huic noſtræ materiæ.

47 Sed hic opportunè quæri poteſt an ſimpliciter poſitioni reſpondere dicatur, quia ita reſpondet, vti ſæpe ſolet reſponderi, non credit, vt ponitur, & ad effectum ad quem ponitur. Et quidem *Rota cenſuit ſimpliciter eſſe reſponſum, vt in dec.* 846. *verſ. ad tertium par.* 4. *diuerſ.* debet
48 autem adeſſe copula, &, ſeu negatiua, neque, vel ſimilis in medio orationis, ita vt dicatur non credit, vt ponitur, & ſeu neque ad effectum ad quem ponitur, quod, & notat *Beleram. ad dec. Ludou.* 282. *n.* 10. *Scacc. de iudic. lib.* 2. *c.* 7. *qu.* 15. *n.* 544. *& q.* 22. *n.* 709. *verſ. Verum quicquid, &c.*

Et

Et ratio eſt, quia reſponſio prima eſt certa, & ſimplex, hæcque debet attendi: addo quod eiusmodi adiectio ſuſtinetur, quia planè venit directè ad reſponſionem poſitioni, nam tum ex petitione declarata in lite mota, tum ex ſolito alioqui proœmio, & forma poſitionum, & articulorum, ſatis apparet de effectu, quem intendit ille, qui poſitiones exhibet, nec certè negari poteſt, quin ipſi poſitioni inſit ſaltem tacitè eius effectus conſequenter, & ad effectum po-
49 teſt reſponderi; ſimpliciter enim dicitur reſpondere poſitioni, qui reſponſionem affert etiam ad ea, quæ licet non expreſsè, ſub eadem poſitione implicitè comprehenduntur: vt benè docet *Bald. in l. 1 C. de edil. act. nu. 1.* nam qua-
50 lis eſt poſitio, talis eſſe debet reſponſio. vt correlatiuorum eadem ſit diſpoſitio *l. fin. C. de indic. vid. toll. & l. fin. ff. de acceptil.* cum alijs latè cumulatis per *Euer. in cent. ſua loco à correlatiuis*. vnde non tenetur quis reſpondere clarè, & explicitè, vbi poſitio ſit implicita, argumento *tex. in l. vt reſponſum C. de tranſact. Bald in l. iusiurandum. 4. §. non ſemper ff. de iur. iur. Io. de Armon. ſing. 2. n. 3. Aſin. in ſua prax. §. 19. c. 18. limit. 2.* ſatisque dici poteſt expreſſus per po-
51 nentem effectus ex præmiſſis, & quia expreſsũ etiam illud dicitur, quod tacitè ineſt, & ex mẽte colligitur, *l. Prætor ait in princ. quem tex.* ad id pondera ut communiter ibidem *gloſſ. Angel. & alij ff. de nou. oper. nunc. Innoc. in c. 2. in princ. verbo remiſſionem eod. tit. Curt. iun. conſ. 139.* præſupponitur in facto *n. 3. & 4. Mandoſ. ad regul. Cancell. 33. qu. 12. n. 3.* Accedat amplius, quod
52 dicitur reſponſio illa ſimplex, quæ eſt ſine plica, & ad vnum caſum tantum refertur, nec ad alias qualitates extraneas infertur *Alex. conſ. 42. nu. 2. & 3. vol. 5. Aſin. in ſua praxi §. 10. c. 18. n. 2. addit. ad Matthæſil. ſing. 37. num. 2. verſ. item illud* quos refert, & ſequitur *Carpan. ad ſtatut. Mediol. c. 83. littera V. verbo Sine vlla conditione*, talis eſt autem reſponſio, de qua agitur, ſi benè conſideretur.

53 Simpliciter etiam dicitur reſponſum, licet in reſponſione alia addantur, quæ ſint de natura rei politæ, vti docet, & exemplificat *Bald in d.l. 1. C. de edil. act. n. 1. Rimin. conſ. 228. n. 17. lib. 2.*
54 Et licet reſpondeatur ſub conditione, dummodo intrinſeca, non autem extrinſeca *Neguſ. de pignor. par. 2. 3. memb. 5. par. principalis n. 12. ver.*
55 *nam ſi reſpondeat*, illa verò reſponſio accepi, ſed reſtitui, vbi poſitio contineat mutuum, dumtaxat attento ſtatuto noſtro, non debet admitti, quinimmò ſic reſpondens habetur pro confeſſo cum reſtitutio ſit alius actus diuerſus à datione mutui, ſicque reſponſio ſit duplex, non ſimplex iuxta tradita in caſu ſimili per *Bart. in d. §. ſi quis ſimpliciter ſub n. 3. & in l. 1. in princ. ff. de vulg. & pupil. num. 4.* vbi adden. littera A, verbo pro confeſſo, referunt plures alios eiuſdem opin. quam & communem eſſe teſtantur, ſequitur pariter, & veram, communemque dicit *Alex. ibidem ſub n. 3. Maran. in ſuo Specul. par. 6. art. 5. ſub nu. 27. Aſin. d. §. 19. c. 21. n. 5.* Et licet *Gra-*
56 *nat. ad Veſtr. d. c. 14. lib. 1.* dicat eiuſmodi petitioni cum hoc moderamine poſſe reſponderi ſcilicet, ſi tu mutuaſti ego reſtitui, *& Surd. deciſ. 257. ſub n. 4.* confeſſionem ita qualificatam aſſerat non poſſe diuidi, niſi præſumptio ſit contra confitentem: attamen ita intelligenda ſunt eorum dicta, vt locum non habeant in caſu ſtatuti mandantis ſimpliciter reſponderi poſitionibus, tum propter rationem, tum propter Doct. auctoritates, & communem opinionem ipſorum adductas.

57 Prout etiam licet aliàs admittatur ſimilis reſponſio, non credit habuiſſe aliquid ad cuius reſtitutionem teneatur, maximè quando Iudex ſuſpicatur de ſeptua reſtitutione, quam forſan reſpodens probare non poſſet: tamen ſecus eſt ſtantibus terminis noſtri ſtatuti; quod ſit ſimpliciter reſpondendum, fuit deciſum in *Romana Quarti Dotalit 27. Iunij 1625. coram Buratto*.

Et hoc quidem ſtatutum procedit etiam in reſponſionibus coram quocumque Tribunali datis, ac etiam in Rota, attento quod eſt deciſorium, vt dixit ead. Rota *in ſupradicta Romana Quarti dotalis*.

58 E conuerſo verò etiam poſitiones debent eſſe ſimplices, & explicitæ ita, vt ſi eſſent ſuper læſione, vel nullitate, non ſufficeret quod continerent læſionem, ſeu nullitatem in genere, vt quia ponatur Inſtrumentum eſſe læſiuum, vel nullum: ſed requiritur, quod in ſpecie contineant valorem rei, vel actum nullitatis; Ita vt colligi poſſit læſio, ſeu nullitas *Rota in Romana pratenſe læſionis 26. Iunij 1619. coram Card. Pamphilio*. Ad quod etiam ea reddi poteſt ratio,
59 quia poſitioni iuris reſpondendum nõ eſt. *Praſt. Papien. tit. de forma excipien. contra poſitiones in verbo Potuit in Iure n. 1. fol. mihi 135.*

60 Hæc autem procedunt regulariter, ſed in Ruſtico, ſeu homine ignaro videtur admittenda reſponſio qualificata *Menoch. de arbitr. caſ. 294. n. 79.* Et forſan idem in Mulieribus, & minoribus tanquam imperitis, ex notatis per eumdem
61 *caſ. 293. num. 5.* Niſi tamen tales perſonæ eſſent ſagaces, vt in ſimili colligitur *ex Joſeph Lud. dec. Peruſ. 81. per tot.*

K SINGVLARITER SINGVLIS. Quid ſi poſitio vnica comprehendat plures articulos, vel plura dicta?
62 non debebitur reſponſio, quia poſitioni multiplici quis non cogitur reſpondere iuxta *gloſſ. communiter receptam in c. 2. verbo Aſque rationabili verſ. item ſi ſit multiplex de confeſſ. in 6. Curt. tract. de poſit. Breuiloq. 10. & 18. Oſaſc. deciſ. Pedemont. 178. n. 1.* vbi de communi opinione: ſed iure poterit dicere alteri parti, explica tua dicta, aliàs non reſpondebo: vel ipſemet poterit explicare, ſcilicet hoc eſt verum, illud autem falſum, argumento *tex. in l. precibus C. de impub. & al. ſubſtit. & in l. 1. in princ. & §. ſeq. ff. ad l. Corn. de falſ. ita docet Vbert. de Bob. in ſuo tract. de poſit. ſub n. 51. Specul. de poſit. lib. 2. §. 7. n. 21.*

63 Quid verò ſi poſitioni multiplici reſponſum ſit, & vnum tantum de contentis in ea negatũ, vel affirmatum fuerit, & de cæteris nihil dictum an reliqua omnia tacita cenſeantur pariter negata, vel affirmata? Dic quod vno negato, reliqua videntur affirmata; & contra, vno affirmato reliqua videntur negata *Franc. in c. fin. nu. 15. verſ. aduerte de confeſſ. in 6. Curt. iun. in l. 2. §. quod obſeruari num. 64. C. de iureiuran. propt. calumn. Luc. Pat. d. c. nu. 22. lib. 2. Matthæſil. ſing. 77. not.*
64 *quod poſitio*, qui tamen declarat, quod tacita cen-

censerentur negata, vel affirmata solùm ex præsumptione, & semiplena probatione, & ita eum referunt, nec impugnant, *Luc. Pet. d. nu. 22. Carpan. ad stat. Mediol. d. cap. 83. vers. positio si contineat duo capita. Mantic. tract. de interpr. par. 2. art. 2. n. 31*

65 sed quod conbrens in parte tantum positionem negare videatur in alijs simpliciter; & contra, *not. Surd. decis. 291. n. 22. ex Bal. in l. at si fuit §. sed & quod Papinianus num. 2. ff. de min. & Alex. in l. quæ dotis n. 36. ff. sol. matr. & Ruin. cons. 115. num. 8. vol. 5.* qui omnes hoc expressè, & absolutè dicunt.

66 Quid si positio in parte vera, & in parte falsa sit, an respondens impunè possit eam totam negare? distinguendum in primis videtur hoc modo, quod aut positio est in parte falsa respectu qualitatis videlicet conditionis, vel diei adiectæ, & eo casu potest absolutè negari in totum ex Theorica *Bart. in l. 1. §. si stipulanti in princ. & num. 2. ff. de verb. oblig.* nam diuersitas in qualitate inducit diuersitatem in substantia obligationis, alia enim est obligatio pura, alia conditionalis, sed diuersitas in quantitate, in ea quantitate, in qua est concursus, nullam diuersitatem parit, ita vt non sit eadem obligatio, & eodem modo, & ad idem, licet sit minus, cum plus & minus non faciant differre speciem: & quod positio falsa respectu qualitatis possit absolutè, ac impunè negari, consentire videntur omnes, & præcipuè *Surd. expressim decis. 58. n. 2.*

67 Si verò positio sit in parte falsa respectu quantitatis petitæ, magis communis est Doctorum opinio pariter quod non possit impunè, & sine periurio negari, vti refertur *Gabriel. concl. 2. de expens. n. 1. Didac. var. resol. lib. 1 cap. 2. sub nn. 5.*

68 Attamen contrariam opinionem, nempè, quod eiusmodi positio possit in totum negari, communem & veriorem dicunt, atque in iudicijs seruari solitam, plures relati per *Surd. d. decis. 58. n. 3. & alii per Gratian. discept. 109. n. 20.* qui & ipse hanc dicit verissimam sententiam, cum ea tamen moderatione, vt prima opinio procedat quando agitur de interpretanda responsione iam data, vt sic periurium euitetur; quidquid sit, quando tractatur de responsione danda vide eum, atque etiam *Didac. d. c. 2. n. 5. Grat. d. discept. 109. nu. 24.* quos solos allegasse sufficiat nam ambo rationes in vtramque partem distinctè ponunt, & doctè examinant, aliorum Doct. sententias etiam referendo; nec tamen silentio prætereundum videtur, quod licet *Didac.* transeat cum supradicta priori opinione, attamen subdit in *vers. Verum quod attinet in fin.* quod peccat tandem, & mortaliter, debitor partis cõuentus in iudicio super toto, si non explicauerit bona fide, quid verè debeat, actorique soluere teneatur, quo & ipse onere debiti liberetur, & actorem à probatione incommoda, & inutili, nec necessaria liberet. Verùm dubitatio ista locum haberet in simplici responsione, sed planè cessat vbi respondetur per verbum non credit, vt ponitur, sicuti iam vsu receptum est, quod etiam considerauit *Ludou. decis. Perus. 51. n. 9. par. 1.* licèt ille non vratur verbis istis præcisis, sed æquipollentibus; *Surd. d. decis. 58. n. 5. in fin. cum alijs compluribus per Grat. discep. 109. num. 9. & seqq. Rota dec. 34. post lib. 2. collect. per*

69 *Farinacc.* Cæterum in positione super quantitate, si ponens velit habere certum responsum, cautela est, vt ponat, si non credit, de tanta quantitate, dicat de quanta; & hoc addat amplius, descendendo vsque ad minimum, ita *Ludou. d. decis. n. 6. & Surd. ead. decis. 58. nu. 10.*

70 *Gratian. vbi supra.* Quid si respondens positioni dicat, se credere, si Instrumentum appareat vel referat se ad instrumentum, an sufficienter respondeat? Distingue, aut positio instrumenti mentionem facit, aut non, si facit, bona est responsio, ita vt non plus dicatur confessum, quã contentum in Instrumento relato, neque in plus præiudicet confessio *Magon. decis. Lucen. 25.*

71 *num. 52.* sique non reperitur in instrumento id, quod quis confessus est referendo se ad Instrumentum, confessio non nocet *Rota decis. 158. n. 4. & seq. p. 2. recent.* Si verò positio instru-

72 menti mentionem non facit, non est bona responsio se referens ad instrumentum, ita docet ac elegantèr probat *Gail. pract. obser. lib. 1. obser. 82. n. 24. cum alijs seqq. vsq. in fin. & est communis Doct. opin. de qua testatur Ludou. decis. Perus. 8. n. 3. 4. & 11. p. 1. Rota dec. 846. n. 1. & n. 2. ver. Quantum ad actanum p. 4. diuers.*

L Medio iuramento. Cum actor pariter medio iuramento positiones exhibuerit; merito vtique reus respondere debet cum iuramento, ita enim æqualitas seruatur, quæ in iudicijs potissimum seruari debet, iuxta tradita ad hanc materiam in *dec. 3. n. 1. de sequestr. poss. & fruct. in nou. & conferunt superius not. ad hoc cap. verbo suo iuramento tex. in cap. præsentium de test. lib. 6. Granat. d. cap. 14. n. 16.*

M Pro confesso. Hæc est alioqui pœna iuris

74 communis contra non respondentem positionibus, vt ille habeatur pro confesso *c. 2. de confess. in 6. vbi gloss. in verbo pro confesso Specul. de posit. §. 9. n. 4. qui amplius not.* quod sicut tacens habetur pro negante, cum damnosa est sibi negatio, sic pro confesso habendus est cum damnosa esset ei confessio, si fateretur, vt semper inspiciamus id, quod ei facit præiudicium in pœnã contumaciæ, & vtrobique quasi de mendacio punitur tanquam de falsa negatione, & falsa confessione. quæ quidem omnia dispositione statuti nostri apprimè conueniunt *Gail. pract. obser. lib. 1. obser. 80. num. 1.*

N Quo contumace existente. Scilicet in re-

75 spondendo positionibus, quibus de iure respondendum est, alias enim quoad positiones, quibus non est respondendum, nunquam contumax habetur pro confesso *Curt. de posit. breuiloq. 6. per tot. Carp. d. c. 84. ver. pro confessatis n. 195. & pluribus alijs seqq. Rota in Romana Vineæ coram Card. Pamphilio iuniore 21. Aprilis 1614.*

76 Ad inducendum autem huiusmodi contumaciam requiritur monitio cum comminatione, & post triduum citatio, prout expressè disponit statutum, quæ in effectu sunt idem ac requisita per *Franc. in cap. 1. de confess. in 6. num. 9.* quorum omnium concursus requiritur ad huiusmodi contumaciam *Rota apud Seraph. dec. 408. n. 2. apud Reuerendiss. Dameum Coccinum Decanum decis. 470. n. 6. & in Romana Dotis 21. Martij 1626. coram eodem, vbi dicta requisita Franchi ponuntur per extensum, in Bononien. Salsanã 31. Ian. 1627.*

& in Aſculana Societatis 28. *Iunij* 1628. *coram*
77 *Card Virili*, licet quando concurrerent obligatio Cameralis, an ſit neceſſarius concurſus dictorum requiſitorum non reſoluerit, ſed ſolùm retigerit *Rota in Romana Vineæ* 1. *Februarij* 1613. *coram*
78 *Card. Pamphilio*. Quorum mouitorij, & citationis executio debet eſſe perſonalis, vel ſi facta ſit domi dimiſſa copia, conſtare ſaltem debet, quod fuerit dimiſſa in manibus Domeſticorum per relationem Mandatarij, ſeu Nuncij, vt declarauit *Rota in eadem Romana Vineæ* 11. *Decembris* 1613. *&* 21. *Aprilis* 1614. *coram eodem Card. Pamphilio*, iuxta diſpoſitionem ſtatuti, & prout in eo notauimus *ſupra cap.* 51.

79 An autem ſit neceſſe quod dd. Monitorių, & Citationes ſint reproductæ ante pronunciationem Iudicis pro confeſſatis, vide deducta per *Grat. diſcept.* 639. *n.* 1. *& ſeqq. vbi plenè*. Ab eiuſmodi autè cõtumacia quælibet cauſa, etiam co-
80 lorata excuſat *Rota in d. Romana Vineæ coram Pamphilio* 11. *Decemb.* 1613. *&* 21. *Apr.* 1614. vbi exemplificat in eo, qui fecerat reaſſumi cauſam ab A. C. & dum diſputabatur de intriſdictione non comparuit, & quælibet etiam cauſa beſtialis excuſat *Gratian. diſcept.* 639. *num.* 15. Et quodlibet impedimentum, veluti ſi non miſſent repertæ poſitiones, quando quis volebat reſpõdere *Bald. conſ.* 315. *in fin. lib.* 2.

O Pro confeſſatis. Statutum poteſt inducere,
81 quod poſitiones habeantur pro confeſſatis, imo & dicitur rationabile, & vtile, non autem odioſum *Surd. conſ.* 360. *num.* 7. *vſque ad* 37 *Gratian.*
82 *diſcept.* 639. *n.* 28. *&* 30. Et Iudex regulariter pronunciat pro confeſſo recuſantem reſpondere poſitionibus *Surd. vbi ſupra nu.* 44. ſicut ex prædicta pronunciatione reſultare dicitur confeſſio Partis *c.* 2. *de confeſſ. in* 6. *Franc. in cap. fin. col.* 6. *eod. tit. Crem. ſing* 109. *Rol. conſ.* 80. *nu.* 5. *&* 15. *lib.* 3. *Luc. Pet. tit. de Poſition. num* 13.
83 Quæ quidem confeſſio habet executionem paratam *l. poſt rem iudicatam ff. de re iudic. & ibi Bart. & alij l. ſi Debitoribus ff. de iudic. l. certum* §. 1. *ff. de confeſſ. late Roderic. Suarez in repet. d. l. poſt rem iudicatam not.* 3. *num.* 1. Quod procedit,
84 licet pars reſpondiſſet, ſed minus ſufficienter, quia habetur pro confeſſa *Bello conſ.* 65. *num.* 11.
85 Par enim eſt non reſpondiſſe, & minus ſufficienter, quam requiritur *l. certum in princ. ff. de confeſſ. l. de ætate* §. *nihil intereſt vbi Bart. num.* 1. *ff. de interrogat. act. l. Titiæ Textores vbi Iaſ. n.* 2. *ff. de leg.* 1. *Mantua ſing.* 203. vbi exemplificat. Quo tamen caſu Rota, quæ non admittit in ſuo
86 Tribunali ſufficientem fieri probationem per huiuſmodi factam confeſſionem, dixit, quod deberet inſtari, vt cogatur reus per Iudicem ad præcisè reſpondendum, vt apud *Seraph. dec.* 408. *num.* 3. Prout neque etiam ſufficit, quod quis ſe obtulerit verbo prompтum reſpondere, niſi eum effectu reſponderit *Gratian. diſcept.* 639.
87 *n.* 18. *& ſeqq.* Ampliatur etiam concluſio, quia remiſſus reſpondere, ſeu contumax in reſpondendo, non ſolum habetur pro confeſſo, ſed etiã ei denegatur audientia, vt clarè diſponit idem Ilarutum; in Rota verò ſicut non habetur quis pro confeſſo, ita nec repellitur à iudicio *Caualer. deciſ.* 562. *num.* 1. In Tribunali verò A. C. non conceduntur mandata niſi facta priùs reſponſione *Zacch. de obligg. Camer. qu.* 17. *nn.* 16.
88 An autem donec reſpõdeatur Poſitionibus currat dilatio data ad probandum, vide *Caſtr. in l. in pecuniarijs num.* 9. *& ſeq. ff. de fer. & dilat.* diſtinguentem inter caſum dilationis ad probandum tantum, & inter caſum ad probandum, & probatum habendum, & inter caſum, quo Poſitiones ſint datæ ante dilationem, & quo ſint datæ poſt dilationem; Et illæ ſunt inter alias plures pœnæ, quas patitur contumax in reſpon-
89 dendo, quas quidem pœnas vſque ad viginti-quatuor enumerat *Surd. d. conſ.* 360. *num.* 7. *& ſequen.*

Prædicta autem concluſio licet regulariter in quacunque cauſa, & caſu procedat *Surd dec.* 22.
90 *num.* 4. Nihilominus in multis caſibus ſecus eſt, in quibus quis non tenetur reſpondere: ſicut enim non tenetur reſpondere, ita non poteſt haberi pro confeſſo *Magon. deciſ. Lucen.* 25. *n.* 30. *Luc. Pat. lib.* 2. *tit. de Poſit. cap.* 4. *n.* 17. *Rota in ſupradicta Romana Vineæ coram Card. Pamphilio, & in Bononien. Saluiani* 10. *Iunij* 1627. *coram Car-*
91 *din. Virili*. Et quidem ſi poſitiones eſſent irrelevantes, quis non tenetur reſpondere, quia tunc neque ſunt admittendæ *Caualer. deciſ.* 562. *n.* 2. Dum autem ſunt pertinentes, licet eſſent inſufficientes, reſpondendum eſt *Alcaſ. conſ.* 38. *n.* 10.
92 *lib.* 6. pertinentes autem dicuntur, vel quotieſcunque naſcuntur ex libello, vel directè, vel indirectè concernunt contenta in libello *Egid.*
93 *deciſ.* 168. impertinentes autem vice verſa illæ ſunt, quæ ita ſe habent, quod etiam confeſſatæ non relevant ponentem *Præt. Papien. in tit. de form. excip. contra poſitiones in verbo Impertinen-*
94 *tes fol. mihi* 135. Siquæ eſſent criminoſæ obiectiuæ continentes turpitudinem partis *Magon. d. dec.* 25. *Lucen. num.* 30. vbi etiam quoad criminoſas dicit haberi etiam non crimoſas, dũ tamen per illas ad criminalitatem deueniri poſſet *Rota apud Greg. deciſ.* 563. *n.* 14. *& in recent. dec.* 377. *num.* 6. *par.* 2. Quod tamen ſecus eſſet, quando tales poſitiones includerent ius partis, *Rota inter impreſſ. per Farinacc. poſt lib. ſecundum conſiliorum deciſ.* 309. *num.* 2. Item ſi ſint incertæ.
95 & quando dicantur incertæ *Præt. Papien. vbi ſupra in verbo Incertæ fol. mihi* 134. *num.* 2. Item ſi eſſent captioſæ, & quando dicantur captioſæ *Surd. d. deciſ.* 22. *nu* 3. Si eſſent præiudiciales ex alio capite, quàm quod in actis deducitur, vt ſi darentur contra Emptorem, & continerent Dominium rei emptæ, quia poſſent præiudicare, quoad actionem euictionis *Surd. vbi ſupra n.* 2. *Pacif. de Saluian. interdict. inſpect.* 1. *c.* 7. *n.* 35. *Mancin. d. tract. de Iuram. art.* 2. *nn.* 27. *par.* 2. Et licet contrarium videatur dixiſſe *Bald. conſ.* 362. *lib.* 1. tamen aduertendum eſt, quod loquitur, quando non agitur de fundanda, ſed de coadiu-
96 uanda intentione &c. Item ſi conſeruentur poſſeſſionem *Surd. ibidem nu.* 5. *Rota in d. Bononien. Saluiani* 11. *Ianuar.* 1627. *coram Card. Virili*. Si eſſent obſcuræ, dubiæ, impoſsibiles, licet illas Iudex admiſiſſet, quas tamen admittere non debuiſſet *Addit. Matth. ad Guid. Pap. dec.* 365. *Magon. d. dec.* 25. *n.* 30. *Præt. Papien. vbi ſupra verb. Obſcuræ, & verbis ſeqq. fol. mihi* 134. ſi eſſent negatiuæ conceptæ *Surd. dec.* 58. *n.* 10. *Maſcard. de probat. conſ.* 1181. *n.* 19. Licet hodiè contrariũ

eſſe

esse ex dispositione *c. 2. de confess. in 6.* dixerit *Pract. Papien. tit. de form. posit.: Actor. in verbo per verbum credere nu. 3. fol. mihi* 129. Quando
97 tamen licet negatiuè conceptæ habent implicitam affirmatiuam; Tunc respondendum esse, dixit *Rota inter impress per Farinac. post lib. 2. cons.*
98 *d. decis. 309. n. 3.* Si continerent contrarietatem *Surd. decis. 196. num. 11.* Si continerent factum alienum *Ioseph Ludou. dec. Perus. 8. n. 15. Mysinger. centur. 6. obser. 62. Rice. collect. 258. ad fin. Rot. in suprad. Romana Vineæ* 11. *Decembris* 1613. co-
99 *ram Card. Pamphilio.* Si continerent dispositionem iuris, & quando dicantur tales *Pract. Papien. tit. de form. excip. contra Positiones in verbo*
100 *Potius in Iure nu. 1. fol. mihi* 135. Distinguit tamen *Io. Faber in §. Item extraneus Instit. de Hæreditatis ab intest. &c.* quem refert, & sequitur pro notabili *Franc. tract de posit. in Breuiloq. num. 48.* inter positiones factas super iure disponente, & super iure disposito, vbi propterea dixit, quem teneri respondere, an animo adierit hæreditatem. Item si iudicium esset nullum, *Rota in suprad. Romana Vineæ coram Card. Pamphilio.* Item
101 quando quis intentionem suam fundatam haberet, scilicet publicatis Testibus, vel iam productis Instrumentis *Cart. d. tract. de posit. Breuiloq. 17 Cott. in memor. verbo Iuramentum calumniæ Osasc. decis. 10. n. 7. & 8. Carpan. d. c. 83. verbo Quibuslibet positionibus n. 47.* Et ratio est, quia volens exhibere positiones hoc casu Iure non admittitur ad probandum; vnde locus videtur
102 Iuris regulæ, cui denegatur potentia probandi, denegatur pariter potentia ponendi, ad *Angel. in l. sed & si restituatur §. 1. n. 2. per illum textum ff.*
103 *de Iudic. Cur. & Cott. vbi supra.* Item vbi positio penderet ab alia, cui iam esset responsum, nempe ad effugiendam contrarietatm *Bart. in l. 2. §. quod obseruari n. 26. C. de Iur. iur. propt. calumn. Carpan. d. c. 83. verbo Respondere teneatur*
104 *n. 25. Surd. dec. 196. n. 11.* Item si continerent aliquid ante iureiurando decisum *Specul. tit. de posit. §. 7. n. 20. Mancin. d. art. 2. n. 18.* Item generaliter non tenetur quis respondere positionibus in casibus, in quibus Iuramentum litis decisiuum recusari potest *Neurz. cons. 7. nu. 8. Pur-*
105 *purat. in l manifestè n. 22. ff si cert. pet.* Casus autè prædictos notant Doctores in *l. 38. manifestæ ff de iure iur.* vbi præcipuè *Bart. n. 4 & seqq.* nouem casus similes explicat. Alias plures limi-
106 tationes colligere potes ex deductis per Nos, sub diuersis verbis in hoc *c. stat. per gl. in c. 2. in verb. absque rationabili causa de confess. in 6. per Bart. & alios in d. §. obseruari. Specul. Grauat. ad Vestr. Carpan. Mancin. & Pract. Papien. in locis suprà allegatis.*

P Pronuntiet. Ab ista sententia interlocuto-
107 ria, qua pronuntiatur positiones haberi pro confessatis, & reum pro confesso haberi tanquã habente vim diffinitiuæ, quam ideo Iudex reuocare non potest, datur appellatio, vt per *Luc. Pa. & alios ab eo citatos d. cap. 4. num. 16. not. Scacc. de iudic. par. 1. cap. 97. num. 45. & 46. &* 105. *& de appell. qu. 17. limit. 47. memb. 1. n. 64.* vbi testatur de communi opinione, & ita seruatur in Foro Capitolino, idque comprobatur, quia vbi petitur votum Assertamenti, an sit respondendum articulis, illud numquam denegatur; votum autem petitur in illis articulis, in quibus per hæc ipsa statuta appellare permittitur, vt infra cap. 79. Quid verò caute patroni causarum agere debeant post adeptum decretum de habendo articulos pro confessatis, vide apud eumdem *Luc. d. cap. 4. num. 29.*

Q Contumaciam purgasse censeatur. Mora
108 scilicet regulariter purgari potest, tam de iure Canonico, quam de iure Ciuili *Bald. in l. qui crimen n. 20. C. de ijs, qui accus. non poss. DD. in l. si insulam ff. de verb. oblig. & in l. si quis maior, vbi præcipuè Alex. n. 7. C. de transact. Rota apud Serap. decis. 591. nu. 7. & in Romana fideiussionis de re-*
109 *præsentando coram Reuerendiss. Domeo Coccino Decano 2. Iunii* 1617, *& 16. Martij* 1618. quod sine difficultate procedit, vbi non sit facta executio à lege, vel ab homine; vt per *Alex. in d. l. si quis maior n. 7. Caputaq. dec. 234. par. 2.* Ideoque videmus, quod in alijs Tribunalibus semper admittitur responsio etiam post terminum datum quod tamen non est dicendum in hoc Foro
110 Capitolino, stante practisa statuti forma, & regulare est, quod contumax in respondendo positionibus in termino sibi assignato, non potest
111 purgare moram, nisi legitima aliqua causa subsistente *Mascard. de probat. concl. 1181. n. 55.* subsistente autem legitima causa, seu impedimento admittitur responsio etiam post terminum: & in puncto si non fuissent repertæ in actis positiones, quando Pars volebat respondere *Bald. cons. 315. in fin. lib. 1.* Probandum tamen est impedimentum per aliorentem illud *Gratian. dis-*
112 *cept. 639. n. 15. & 17.* notabilis tamen alia limitatio affertur, quando Pars post terminum elapsum de nouo citaret ad respondendũ, quia tum dicitur remisisse moram, & recessisse à primo actu, & citatione, vel quando neret responsio præsente Aduersario, vt benè per Magon. *de-*
cis. Lucen. 25. n. 31. & seqq. Vt autem quis tam-
113 quam contumax in respondendo positionibus habeatur pro confesso, non fit ipso iure, sed requiritur vltra monitionem, & citationem, de quibus supra dictum est in *ver. quo contumace, Iudicis sententia interlocutoria Cart. d. tract. de posit. n. 10. Carpan d. c. 83. n. 161. Cepoll. caut. 50.* & ita pariter disponit statutum nostrum *vers. quo contumace existen. &c.* fieri namque posset, vt reus non respondens afferret aliquam legitimã causam; cur non responderit? vnde non deberet haberi pro confesso, vel pro negante, vt per
114 *Cart. ibidem*: porrò hic expressè disponitur, quanto temporis interuallo contumacia, seu mora purgata censeatur, quod aliàs Iudicis arbitrio relinquitur *l. mora in princ. ff. de vsur. Menoch. de arbitrar. Iud. cas. 7. num. 13. & cas. 220. num. 2. & 3.*

R Et idem fiat, si reus responsum ab actore velit. Fiunt enim positiones ab vtraque parte hinc inde *Specul. tit. de posit. §. 3. n. 3. & 4. ex*
tex. in c. prout de dol. & cont. & c. vnico de lit. con-
115 *test. Vestr. d. c. 14. n. 2.* reus siquidem aliquando oneratur probatione, cum in exceptionibus sit actor *l. 1. & l. in exceptionibus ff. de except.* & debet inter reum, & actorem seruari æqualitas, vt supra dictum est hoc cap. ad verbum, *suo iuramentum.*

S Responsio autem credulitatis habeatur
pro

PRO CONFESSIONE. Reuidenda ſunt ſuperiùs not. ad verbum credit, vel non credit, adde *Maſcar. de probat. concl.* 348. *num.* 23.

T NEC CONFESSIO &c. EX PARTIS ALTERIVS ABSEN-
116 TIA. Per hoc ſtatutum impugnari non poteſt confeſſio reſultans ex reſponſione ad poſitiones, ſed perinde tenet, ac ſi parte præſente, & acceptante facta fuiſſet; licet iure aliàs partis
117 alterius præſentia requiratur, vt confeſſio præiudicet confitenti *l. certum §. ſi quis abſente ff. de confeſſ. l. fin. ff. de interrog. action.* placuit verò nihilominus ſtatuentibus, partis præſentiam hoc caſu non requiri, quia ſatis videatur confidi poſſe in hoc actu de Iudicibus, & Notarijs tamquã
118 publicis, & authenticis perſonis. Vnde nec admittitur, vt Aduocati, vel Procuratores reſpondentis poſitionibus ſint præſentes, cum ille ſolus adeſſe, ac reſpondere debeat *Specul. tit. de poſit. §. 3. n. 7. Maran. d. act. 4. n. 15. Veſtr. d. c. 14.*
119 *n.* 8. niſi tamen reſpondens eſſet ruſticus, vel aliàs idiota, & ſimplex perſona *Alex. in l. 1. ſub. num. 4. ff. de vulg. & pupill. Maraut. d. act. n. 16. Graual. ad Veſtr. d. cap. num. 30.*

V PROCVRATOR SVO IVRAMENTO FIDEM FACIAT.
120 Præſumitur namque id verum, quod iuramento aſſeritur, quia iurans præſumitur non immemor ſalutis æternæ *l. fin. C. ad l. Iul. repet. Menoch. de præſumpt. lib. 12. præſumpt. 60. num. 1. & 2.* & merito quidem in actu, qui vel nullius, vel modici præiudicij eſſe poteſt, nempe in probanda abſentia eius, qui deberet reſpondere poſitionibus, ſtatuentes contenti fuerunt hac probatione, ſicuti eamdem ſufficere voluerunt in ſuſpicione Iudicis ante litem conteſtatam *ſupra cap. 12. quod*, & iure communi ſeruandũ
121 eſſe dixerunt Doct. ex ea ratione, quia Iudicis recuſatio initio cauſæ cenſeatur modici præiudicij *Bald. in l. apertiſſimi n. 10. C. de iudic. Seraphin. de priuileg. iuram. priuil. 6. n. 3. cum alijs Doct. ab eo citat.*

X AD RESPONDENDVM ADMITTATVR. Per hoc
122 ſtatutum ſufficit mandatum in genere ad reſpõdendum poſitionibus. ſed in caſu abſentiæ principalis, ſeu domini vltra 40. milliaria, & abſque fraude, aliàs requiritur ſpeciale mandatum nẽpe ad reſpondendum ſic, & ſic, prout pariter ad poſitiones faciendas requiritur mandatum ad ponendum ſic, & ſic, iuxta *not. per Bart. in l. vltima in fin. C. de Procur. Couar. pract. qq. cap. 20. verſ. Eſt tamen hac in re, & per Vbert. de Bob. in tract. de poſit. n. 10. Pract. Papien. in forma poſit. act. verb. Simoninus num. 1. & 2. Rot. in recent. diuerſ. deciſ. 779. par. 2.* vbi quod requiritur mandatum ſpecialiſſimum, & indiuiduum tam ad ponendum, quam ad reſpondendum *Belt. ad Greg. dec. 282. nu. 9. & Rota in Aſcul. Societatis 28. Iunij 1628. coram Card. Virili.* Itaque nec ſufficit mandatum amplum iuxta formularium Curiæ Romanæ, in quo licet contineatur talis facultas, tamen non poteſt dici, quod Dominus dederit mandatum ſpeciale ad reſpondendum ſic, & ſic; Cum non conſtet de ſcientia, aut certioratione eiuſdem Domini, quod hoc contineretur in dicto formulario *Rota in Bononienſi fideicommiſſi 6 Martij 1596. coram Lancellotto.* Si tamen confeſſio fuiſſet expreſsè, vel tacitè acceptata, ſufficeret, vt annuit *Rota in Romana pecuniaria de Grandis 26. Nouemb. 1605.*
123 *coram Marquemontio.* Quando autem Procurator abſentis requiſiti, vt compareat ad reſpondendum poſitionibus, comparet ad allegandum eius abſentiam, tenetur procurare, quod poſitiones tranſmittantur, & quidem ſumptibus ſui principalis. *Afflict. deciſ. 177. Rota Lucen. verſ. nec obſtat*, quod ſpeciale mandatum &c. in fine,
124 & hoc de iure communi. In caſu autem ſtatuti noſtri ſecus videtur, quia attendenda eſt di-
125 ſtinctio, & forma per illud tradita. An autem ipſe Procurator poſſit cogi reſpondere poſitionibus? & quod ſic *Bart. in l. referre & Bald. & Angel. in l. non ſolum ff. de procurat. Pariſ. conſ.*
126 70. *n.* 15. *lib.* 4. *Afflict. deciſ.* 92. ſecus tamen dixit Rota niſi habeat ad id ſpeciale mandatum *in Biſuntina Penſionis* 18. *Maij* 1603. *coram Sacrato*. Quem etiam videtur diſtinguere, quod circa ea, quæ quis ſciuit, vel ſcire potuit, tanquam Procurator, non poteſt cogi, quia non tenetur pandere ſecreta cauſæ: quo verò ad ea, quæ ſciuit tanquam extraneus, & tanquam quilibet de populo, poteſt cogi, cum hoc tantum caſu poſſit cogi etiam ſubijcere ſe examini *Rota vbi ſupra &c.* Sed vbi nam debet expediri actus reſponſionis ad poſitiones? dic quod ante Iudicẽ, vti docet *Bart. in l. vbicunque n. 20. ff de interrog. action. Specul. de poſit. §. 5. nu. 12. & 13. & ita diſponit conſtitutio ſel. recor. Pauli Papæ V. ſuper reform. Tribun. Vrb. cap. de Notar. verſ. reſponſiones ad articulos*, quæ tamen expreſsè permittit aliter fieri ex cauſa infirmitatis, aut legitimi impedimenti litigantium, & ita vſu ſeruatur; maximè verò illud etiam ſeruatur, vt ad perſonas egregias, vel valetudine impeditas mittatur Notarius, qui reſponſiones ad poſitiones recipiat *per tex. in l. ad perſonas egregias ff. de iureiur. not. Aſin. in ſua prax. §. 32 2. ampl. 32. Ludou. deciſ. Peruſ. 77. num. 10. par. 2. cum alijs citatis per*
127 *Carpan. d. c. 83. nu. 12.* Et quidem huiuſmodi reſponſiones debent fieri abſque præſentia Procuratoris, ſeu Aduocati: quod tamen fallit in homine ſimplici, ruſtico, muliere, vel minore, quia tunc pro eis admittitur reſponſio per Procuratorem *Menoch. de arbitr. caſ. 293. num. 4. & caſ. 294. num. 78.* quod autem, an, & quando procedat vide *Ludou. deciſ. Peruſ. 81. per tot.*

Y SVMPTIBVS ABSENTIS. Quod abſente eo, qui poſitionibus reſpondere debet, poſsit Iudex ad eum deſtinare Notarium, qui reſponſum recipiat ſumptibus ipſius abſentis; Iuris aliàs eſſe tradunt *Aſin. deciſ. Peruſ. & Carpan. locis proximè citatis.*

Demum hic ſubijciam duo notatu digna, & Sacræ Rotæ auctoritate potiſsimum approbata.
128 Vnum eſt quod mulieri etiam poſt didicita teſtificata per viam reſtitutionis in integrum poteſt poſitiones iam datas denuo dare, & teſtes ſuper antiquis articulis introducere *Afflict. deciſ. 216. n. 2. Oſaſc. deciſ. Pedemont. 87. num. 3. tenuit Rota in Romana pecuniaria 1. Julij 1620.*
129 *coram Ramboldo.* Alterum eſt, quod qui poſitionibus ſemel reſpondit, poteſt nihilominus à Iudice compelli ad iterato reſpondendum, quia poſsibile eſt, quod hodie credat vnum, cras aliud *Rota dec. 1. de confeſſ. in antiq. Surd dec. 7. num. 8.* & ideo non poterit reſpõdens dici periturus

rus *Surd. ibidem. Calder. conſ.* 152. *alias* 4. *conſeſſ. Iur. concl.* 286. *num.* 42. verbo poſitio. Quæ
130 tamen concluſio hanc recipit diſtinctionem quam ponit *Surd. d. deciſ. n.* 12. nempè vt procedat, vbi quis reſpondeat ad poſitionem de facto alieno, ſecus autem ſi de facto proprio: Addo & tertium notabile pro admonitione reſpondentium poſitionibus, quod præter alias pœnas inductas contra falſum dicentes in reſponſionibus ad poſitiones, de quibus ſupra littera M. ad verbum pro confeſſo *num.* 74. *& littera O. ver. pro confeſſatis*, & infra *cap. ſeq. littera A nu.* 2. *&* 12. Si reſpondens de mendacio
131 poſtea conuincatur, vel in vna tantum poſitione, præſumitur etiam mendax in alijs, ita vt probandi onus transferatur in ipſum & habetur pro confeſſo, etiam quoad alias, facit *tex. in c. ſemel malus de regul. iur. in* 6. *& in l. ab ea parte ff. de probat. not. Caſtren. conſ.* 302. *lib.* 2. *Natt. conſ.* 59. *n.* 19. *& ſeq Aym. conſ.* 282. *num.* 9. Et patitur etiam pœnam, vt contra eum poſſit iurari in litem *Surd. d. deciſ.* 58. *n.* 1. *Gratian. diſcept.* 109. *n.* 3. *&* 5. Neque prædictis obſtat ſtatutum noſtrum, quia ſunt caſus ab eo omiſſi, qui idcirco remanent in diſpoſitione iuris communis *ad tex. in l. commodiſſime ff. de lib. & poſthum. cum ſimilibus*. Notatu etiam dignum vi-
132 detur in hac materia, quod poſitio poteſt fieri contraria poſitioni datæ per Aduerſarium *Surd. deciſ.* 17. *num.* 1. quamuis quando ſint datæ contrariæ poſitiones hinc inde, & vterque litigans iurauerit de calumnia', neutram partium teneri ad reſpondendum, dixerit idem *Surd. dec.* 196.
133 *n.* 10. Nec non etiam notandum quod in poſitione negata non poteſt negans ſe fundare *Surd. d. deciſ.* 196. *n.* 3. & amplius ex poſitione
134 negata neutram partium poſſe ſumere fundamentum, tradunt Doct omnes, vti teſtatur *Practi. Papien. in forma libelli act. real. verb. Primo quod publica vox num.* 4. *fol. mihi* 260. Et pariter qui recuſauerit reſpondere per illa poſitione recuſata exerceri, non poterit conſtituere fundamentum *Bald. & Alex. in l.* 3. *circa fin. C. de repud. hæred. Gabriel. concl.* 1. *de regul. iur. n.* 11
135 *Surd. d. deciſ.* 196. *n.* 4. poteſt tamen potius reuocare confeſſionem ſuam in poſitionibus factam, & acceptare confeſſionem partis emanatam ſuper iiſdem poſitionibus ex *Rota apud Reuerendiſſ. D. meum Decanum Coccin. deciſ.* 164. *n.* 4. *& deciſ.* 170. *num.* 1. id verò permittitur ſi reuocatio fiat incontinenti, ideſt re integra, vel ſi concurrant alia requiſita ad facultatem reuocandi, de quibus *Alex. ad Bart. in l. poſt legatum in princ. verbo Sibi ſufficiet ff. de his quib. vt indig. & Gabriel. concl.* 1. *de reg. iur. præcipuè num.* 24. *& ſeqq. Rota in prædictis deciſionibus proximè citatis*.
136 Non videtur denique omittendum, quod ſi vltimæ poſitioni ſit data ſimplex reſponſio, ea eſt referenda, tam ad confeſſata, quam ad negata, neque infertur ad præcedentia ſi reſpondendo in antecedentibus dixiſſet nihil ſcire

Practi. Papien. tit de form. excipien. contra Poſitiones vbi Vltima poſitioni fol. mihi

137.

De negantibus filiationem, & reliqua hic expreſſa.

CAP. LXIX.

QVicunque poſitionibus, ſiue articulis reſpondendo, filiationem, fraternitatem, matrimonium, dignitatẽ, officium, tabellionatum, mortem, vel vitam alicuius negauerit; & contrarium poſtea fuerit probatum, puniatur in ducatis auri quinque pro vnaquaque poſitione, ex præmiſſis. ¶ Si vero ſolutionem, aut ſatisfactionem debiti ſibi factam negauerit, in ducatis auri decem parti mulctetur. In quibus per Iudicem in ſententiæ prolatione condemnari debet: aliàs ipſe de ſuo teneatur: & nihilominus pœna prædicta per partem læſam, tam in ſyndicatu à Iudice, quàm ab aduerſario, qui negauerit, quandocumque peti poſſit.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Pœna negantium veritatem in multis caſibus.*
2 *Mendacium velut delictum habetur.*
3 *Mendacium eſt falſa ſignificatio vocis, cum intentione fallendi.*
4 *Falſum iurando mentitur qui ſcit falſum eſſe quod iurat.*
5 *Mendacium non punitur, quando veritas negatur per errorem, vel ſine dolo, vel lata culpa.*
6 *Neque vbi reuocata ſit negatio ante litis conteſtationem: vel antequam negans ſit conuictus de mendacio: neque vbi pars grauata non fuerit, &, num.* 7.
Amplia vt n. 8. 10. 11.
8 *Confeſſio in poſitionibus an reuocari poſſit in continenti?*
9 *Contrariorum eadem eſt diſciplina.*
12 *Nemo poteſt ſe iuuare poſitione, quam negauit.*
13 *Dictio, Quicunque, omnes includit, etiam perſonas priuilegiatas, & n.* 14. *&* 15.
Declara in caſu ſtatuti, vt non comprehendat minores. num 16.
17 *Minor non includitur in ſtatuto, vel conſuetudine puniente aliquid, quod de iure communi non ſit punibile.*
18 *Determinatio reſpiciens plura determinabilia debet pariformiter determinare.*
19 *Reſtitutio in integrum an, & quando concedatur aduerſus reſponſiones malè factas poſitionibus? remiſſiuè.*
20 *Et quid in minore aduerſus poſitiones in ſui præiudicium factas?*

ANNOTATIONES.

A SImile ſtatutum extat Mediolani, quoad primam partem huius cap. nempè vſque ad verſiculum, ſi verò ſolutionem, ideo videndæ ſunt lucubrationes doctiſſimi Viri *Horatij Carpani ad cap.* 84. *ſtatut. Mediolani*, de pœna ne-
1 gantis poſitiones filiationis; pœnas vero negan-

gantium veritatem in multis, variiſque caſibus, vbi contrarium probetur, vide apud *Bertach. in ſuo repert. ſub verbo Negatio, & verbo Negans, & Gabriel. de acquiren. poſſ. concl. 5. Specul. tit. de poſit. §. 9. num. 7.*

2 mendacium namque velut delictum habetur *l. ſed & ſi ex parte §. 1. ff. quod cum eo, vbi gloſ. verbo Propter mendacium*, citat quamplures alias leges, quæ mendacium in diuerſis cauſis puniunt. *tex. eſt præcipuè in l. illud §. penult. & ibi etiam gloſ. verbo Domino negare ff. de tribut. act.*

3 Eſt autem mendacium falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi *Theſ. dec. 50. nu. 6.* & habetur ex *D. Auguſt. in c. Beatus Paulus 22. q. 2.*

4 vbi etiam traditur, quod ille falſum iurando mentitur, qui ſcit falſum eſſe, quod iurat. refert *gloſ. in l. de ætate §. ſi cum eſſet, verbo Mendacij ff. de interrog. actio.* vnde concluſio deduci poſſe videtur, quod vbi veritas negetur in poſitionibus, vel alibi per errorem, vel aliàs ſine dolo, vel lata culpa, non eſt locus pœnis iuris com-

5 munis, vel municipalis contra negantes veritatem. id ipſum probatur *ex d. l. de ætate, §. ſi cum eſſet, & §. qui iuſto errore, ff. de interrog. act. not. gloſ. fin. in l. fin. ff. de rei vendic. & ibi Bart. n. 1. & 2. Angel. ſub n. 3. Alex. in l. etiam §. licet in dotalibus n. 9. ff. ſolut. matrim. Gabr. concluſ. 5. de acquirend. poſſeſſ. num. 26. Carpan. d. cap. 84. num. 24. & 25.*

6 Neque locus eſt huiuſmodi pœnis, vbi reuocata ſit negatio ante litis conteſtationem, vel antequam negans conuictus ſit de mendacio, ſicque, vbi pars grauata non fuerit *Gabr. d. concluſ. 5. de acquir. poſſeſſ. n. 26.* & alij ab eo cumulati. *Carpan. d. c. 84. verbo negauerit. Aſin. in ſua*

7 *praxi §. 19. c. 10.* nam ex negatione, & mendacio, quis non debet puniri, niſi pars grauetur, vt probat idem *Aſin. d. cap. ſub n. 5. Theſaur. d.*

8 *deciſ. 50.* ſicuti pariter dicitur de confeſſione in poſitionibus, quod ea reuocari poſsit incontinenti, & *Gratian. diſcept. forenſ. 109. nu. 25. & ſeqq.* qui etiam dat plures alias limitationes, & ante partis acceptationem etiam non docto de errore, aliàs regulariter non reuocatur confeſſio niſi docto de errore *Bart. in l. de ætate §. qui iuſto in princ. ff. de interrog. action. Tiraq. de retract. conuent. §. 1. gloſ. 5. n. 15. & 16. Mancin. tract. de confeſſ. art. 5. c. 4. n. 43.* quæ quidem pariter procedunt tam in confeſsione, quam in negatione, ita vt in ſuis caſibus æque reuocetur negatio,

9 atque confeſsio. Contrariorum enim eadem eſt diſciplina, & ratio *l. etſi contra in fin. ff. de vulg. & pupill. inſtitut. & de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. in princ. Euer. in tent. ſua loco à contrarijs.* ad hæc tamen vide omnino quæ dicta ſunt in *c. precedenti in verbo ſuas poſitiones verſ. & quod ſupra diximus.*

10 Nec locus foret eiſdem pœnis, ſi reſpondens diceret ſe negare narrata, prout narrantur eſſe vera *Gabr. d concl. 5. de acquir. poſſ. n. 28. Carpan. de verbo negauerit.*

11 Nec vbi poſitio erat impertinens, vel inepta *Aſin. in ſua prax. §. 19. c. 12. Gabr. d. concl. n. 29. Carpan. d. verbo negauerit in fin.*

Verùm vltra pœnam ſtatuto noſtro in hoc caſu indictam, alteram etiam puto addi poſſe, quæ generalis eſt ex diſpoſitione iuris commu-

12 nis, nempe quod poſitione à ſe negata non poteſt quis ſe iuuare *Specul. de poſit. §. 8. n. 1. Alex. conſ. 122. n. 9. lib. 2. Guid. Pap. qu. 182. Curt. iun. conſ. 41. n. 14. Gabr. concl. 1. de reg. iur. n. 2. & vide ſup. not. c. precedenti prope fin.*

B QVICVMQVE POSITIONIBVS, SIVE ARTICVLIS.

13 Dictio iſta quicumque omnes includit, & neminem excludit, *c. ſolite vbi gloſ. ver quodcunque*

14 *de maior. & obed.* & comprehendit etiam perſonas priuilegiatas *Bald. in l. in fraudem §. fin. vbi probat ex tex. ff. de teſtam. milit. Dec. in l. 1. n. 8. ff. de reg. iur. Natt. conſ. 613. n. 7.*

15 Vnde videtur includere etiam ætate minores regulariter, quod in ſpecie ex communi *Doct. ſententia not. Marſil. ſingul. 481. probat text. in c. conſtitutus de in integr. reſt. & in l. ſine hærede §. Lutius ff. de adminiſtr. tut. tradit Alex. conſ. 254.*

16 *n. 4. lib. 6.* Attamen in caſu huius ſtatuti non videntur comprehendi minores, vt in caſu ſtatuti imponentis pœnam negantibus ſcripturam propriam, *tradit Anchar, queſt. famil. lib. 2. q. 39.* motus ex ſingulari dicto *Romani 816.* nempè,

17 quia vbi ſtatutum, vel conſuetudo punit aliquid quod de iure communi non eſt punibile, tunc minor non includitur in ſtatuto, vel conſuetudine *cap. 2. de delict. puer.* Vnde ad prædictam concluſionem ſingularis ſumitur limitatio, quã menti tenendam idem *Roman.* admonet. hanc etiam *Rom. & Anchar.* opinionem ſequitur in caſu ſtatuti, de quo agitur. *Carpan. d. c. 84. verbo ſi quis n. 1.*

C SI VERO SOLVTIONEM. Huic parti etiam accommodari videntur *not. ſuperius ad rub. & 1. p. huius cap.* & dum hic ſtatuitur de negatione ſolutionis, aut ſatisfactionis debiti, intelligere debemus de negatione in poſitionibus facta, nam verba initij huius cap. ſcilicet, quicumque poſitionibus, ſiue articulis reſpondendo, referuntur pariter, vt apparet, etiam ad iſtam ſecundam partem. argumento *tex. in l. tam hoc iure §. ſed ſi alter partes ff. de vulg. & pupill.* vnde

18 aliàs regula deſumitur, quòd vna determinatio reſpiciens plura determinabilia, debet pariformiter determinare.

19 Demum verò circumſcripto hoc ſtatuto an, & quando minor, vel maior de iure communi in integrum reſtituantur aduerſus reſponſiones malè factas ab ipſis, vel eorum procuratoribus aduerſarij poſitionibus, *vide Odd. tract. de reſtit. in integr. qu. 65. art. 3.* & alijs ab ipſo ibidem in fine indicatis. Amplius an, & quando minor

20 reſtituatur aduerſus poſitiones à ſe ipſo in ſui præiudicium factas, vide eumdem *Odd. d. qu. art. 2.*

De Articulis, & alijs, quæ habentur pro admiſſis.

CAP. LXX.

b ARticuli, inſtrumenta, exceptiones, replicationes, teſtes, & iura quæcumque a quacunque legitima perſona in iudicio, d parte legitimè citata producantur, ipſo iure per hanc legem

legem censeantur, si & in quantum saluis exceptionibus, & iuribus hinc inde in fine causæ discutiendis, *e* admitta; & si admitti non debebant, habeantur pro non productis neque admissis, & nullam fidem faciant, neque adminiculum ad mouendum animum Iudicis, & Iudex diffinitiuè pronuntiando, censeatur omnia obstantia *f* tacitè reiecisse: &, si articuli medio iuramento dati fuerint, *g* alia materiarum specificatio non requiratur,

SVMMARIVM *Annot.*

1 *Iurium appellatione quid significetur in iudicio.*
2 *Dictionis, Quacunque, vis.*
3 *Instrumentorum appellatione an veniant tantum instrumenta publica, vel etiam scriptura priuata? remissiuè. & num.4.*
5 *Verba in statutis accipiuntur iuxta communem vsũ loquendi.*
6 *Productio iurium quomodo facienda. remissiuè.*
7 *Actus iudicialis exerceri non potest nisi à legitima persona.*
8 *Citatio est necessaria ad videndum fieri productionem iurium: & eius effectus n.9.*
10 *Iurium admissio cum clausula, si & in quantum, &c. facit vt lites celerius expediantur.*
11 *Decretum Iudicis super admissione iuxta formam statuti, positionum & articulorum euidenter impertinentium, an iure subsistat, & n.12.13.14.*
15 *Grauamen est causa immediata appellationis.*
16 *Iudex per processum ad vlteriora videtur exceptiones reiecisse.*
17 *Citationis ad dicendum contra articulos formula; remissiuè.*

ANNOTATIONES,

A ET IVRA QVACVNQVE. Iurium appellatione ex communi vsu loquendi in iudicijs notoriè veniunt scripturæ omnes, ex quibus partium iura panduntur, sicque ponitur continens pro contento, quod etiam in legibus sæpè fit *l.solet in princ. & ibi gloss. v. Custodiarum ff. de offic. Proconf. not. Excr. in cent. sua loco à subiecta materia n.12.* Vtque iura omnia includerentur, nullo excluso, additum est, etiam verbum quæ-
2 cunque, cuius scilicet dictionis hæc vis est, vt omnia includantur, & nihil excludatur *c.solita, vbi gloss. verbo Quodcunque de maior. & obed. cum alijs adductis per Barbos. dict. 269. quinque tract.de dict.*

Posset autem fortè quispiam dicere, quod ad id ipsum satis fuisset verbum instrumenta, quod etiam positum est in hoc cap. quandoquidem instrumentorum nomine ea omnia accipienda sint, quibus causa instrui poterit *l.1. ff. de fid. instrum.* Sed respondetur, quod quidquid sit de iure, an appellatione iustrumentorum veniant
3 tantùm instrumenta publica, vel etiam scripturæ priuatæ, qua de re disputatur inter Doctores *ex l. 1. in princ. vbi gloss. verb. Littera C. de iure iur. propt. calum.* illud videtur satis certum,
4 quod saltem ex communi vsu loquendi nomine instrumentorum intelligantur scripturæ publicæ, non autem priuatæ, vt notat *Bart. in d. l. 1. n.2. & sequitur Castr. ibid. sub nu. 8. Asin. in sua prax. §.22. c.4. num.10. vbi hanc Bart. distinctionem communiter à Doct.* receptam esse testatur.
5 vnde cum verba in statutis accipiantur iuxta communem vsum loquendi *ex tex. cum ibi not. in l Labeo ff. de suppellect. legat.* vtique in statuto nostro, verbum instrumenta potuisset intelligi de publicis documentis tantùm: cum verò mens statuentium esset generaliter comprehendere quascumque scripturas, ideo vsi sunt verbo iura, quod est magis generale, vti deducitur *ex Castr. loc.cit.* ibi, alia ad producendum iura, *& not. Asin.d.c.4. n.13.*

B ARTICVLI. Quid præcisè seruandum sit in eorum productione, & citationis formula ad
6 hunc actum vsu recepta, vide apud *Luc. Pat. lib.2. c.5. de admiss. art. n.1. & 6.*

C AQVACVNQVE LEGITIMA PERSONA. Nam si talis non esset, illa certè non posset iudiciales
7 actus exercere, vnde processus planè corrueret, iuxta tradita per *Vant.de nullit. tit. de nullit. ex defect. inhabil. seu mand. comparen. num. 3. & per eos. illum tit. latissimè.*

D PARTE LEGITIME CITATA. Necessaria est enim
8 citatio ad videndum fieri productionem iurium *Rota decis.1. n.3.de fid. instr. in non. Luc.Pat.lib.2. c.8. de iur. siuè instr. product. cum alijs Doct. relatis*
9 *ab eo.* Ex citatione verò is sequitur effectus, quod si pars citata nihil opposuerit intra terminum ad opponendum, non poterit amplius opponere, quia censebitur iura illa approbasse *Pat. dec.116. lib.2. Rota diuers. dec.181. n.1. p.2. in recent. cum alijs relatis per Beltram. in annot. ad dec. Ludou. 292. num.6.*

T ADMISSA. Dum iura, vt per hoc statutum,
10 ipso iure si, & in quantum saluis exceptionibus, & iuribus hinc inde in fine causæ discutiendis censentur admissa. &c. remouentur profectò inutilia impedimenta, & circuitus, atque expeditius, celeriusque proceditur ad finem litium, cui quidem fini potissimum studere solent Pontificiæ, & Cæsareæ sanctiones, *c.finem litibus, & c.veneralis de dol. & cont. l. properandum in princ. C.de iud. l.litibus imponentes celeritatem C.deagric. & cens. lib.11.* Et de simili statuto Florentinæ Ciuitatis, quoad positiones, & capitula mentionem facit *Asin.in sua praxi §.19. c.9.* Et quoad exceptiones reseruandas in fine litis extat pariter statutum Papiæ, & Brixiæ, vt refert *Menoch. de præsump. lib.2. præs.64. num.8.* Sed quid
11 si positiones, & articuli euidenter impertinentes producti sint, & Iudex mandet nihilominus eos haberi pro admissis iuxta formam huius statuti, atque responderi positionibus, & examinari testes super articulis, cum clausula si, & in quantum, & saluis exceptionibus, ac iuribus hinc inde in fine causæ discutiendis, vt in hoc statuto habetur: an Iudicis decretum iure subsistat? putarem quidem non teneri, nec debere Iudicem admittere eiusmodi positiones, vel articulos, vt in casu statuti mandantis Iudicem debere admittere omnes probationes, & exceptiones, saluo iure in fine causæ impertinentiũ, & non admittendorum tradunt Doctores in *l.4. Prætor ait ff. de damn. infect. Iaſ.in l.si duo patroni §. idem Iulianus num.24. ff.de iure iur. Paris. cons.97. n.136. par.1.* verum vix dari posse vi-
12 detur

detur talis caſus; at vbi res ſit aliquo modo dubia, non eſt dubitandum de validitate decreti, nam etiam circumſcripto ſtatuto noſtro, inoleuit generalis conſuetudo, quod non facta diſcuſſione, an poſitiones, vel articuli ſint impertinentes, Iudex interloquatur eos eſſe admittendos ſaluo iure impertinentium, & non admittendorum, ita docet *Ang. in l. in ſpeciali* 63. *ff. de rei vendic. & in l. ſi quis libertatem* 7. §. *quoties num.* 3. *ff. de petit. hared.* cum alijs ibidem relatis, vbi addit ita practicari per aduocatos, & aſſeſſores bonos: & nihilominus in caſu ſtatuti noſtri, vbi Iudex admiſiſſet, iura qualiacumque, non daretur appellatio, quia ceſſaret omnino grauamen propter clauſulas, & cautelas hic adiunctas, quas perpendere, ac declarare ſuperuacaneum eſſet, prout de ſtatuto Florentino, licet in diſpoſitione ſimpliciori, & longè minus forti, quam ſit hæc noſtri ſtatuti, tradit *Aſin. d.* §. 19. *c.* 9. *ſub n.* 6. nam grauamen eſt cauſa immediata appellationis, & ſine eo ceſſat appellatio *c. ſuggeſtum, & c. cum ceſſante de appellat.*

F TACITE REIECISSE. Quod aliàs generaliter iuris eſt, nam Iudex per proceſſum ad vlteriora videtur exceptiones reiecriſſe *l. à procedente, vbi Bart. num.* 4. *C. de dilat. c. ex parte* 67. *de appell. vbi Doct. Alex. conſ.* 37. *num.* 19. *lib.* 2. *& conſil.* 100. *num.* 2. *lib.* 5.

G ALIA MATERIARVM SPECIFICATIO NON REQVIRATVR. Quæ aliàs requireretur, vt videre eſt apud *Veſtr. lib.* 6. *c.* 2. *num.* 5. vbi ponit formulam citationis ad dicendum contra articulos, & plenius *num.* 19.

De Iuramento Teſtium.

CAP. LXXI.

TEſtes, *b* parte citata inducti, *c* commiſſione iuramenti per Iudicem facta, ſaltem *d* tempore examinis iuramentum in manibus Notarij præſtent: Notarius verò, qui illud recipere *e* ceſſauerit, in ducatis auri quinque pro vnoquoque teſte puniatur; & damnum parti læſæ reſarciat, & nihilominus dictum Teſtis *f* non probet.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Teſtium materiam licèt multi Doctores pertractarint conſultius tamen eſt, eam videre in corpore vtriuſque iuris.*

2 *Teſtium, & probationum fides relinquitur arbitrio Iudicis. Et quomodo hoc ſit intelligendum? num.* 3.

4 *Citatio eſt neceſſaria ad videndum iurare teſtes: alioqui teſtes ſine tali citatione examinati non probant, & num.* 5.

Amplia vt num. 11.

Limita vt num. 19. 20. 21.

6 *Caſus, in quibus poteſt omitti citatio. remiſſiuè.*

7 *Citatio generalis ad omnia pertinentia ad cauſam, includit etiam citationem ad videndum iurare teſtes.*

8 *Interrogatoria Partis aduerſa præſeruant nullitatem examinis teſtium ex defectu citationis ad videndū iurare, quando teſtes fuerint iuxta illa examinati, & num.* 10.

Intellige vt num. 9.

12 *Citatio ad videndum iurare teſtes debet eſſe perſonalis.*

13 *Neque teſtes debent iurare eadem die, & num.* 14.

15 *Iuramentum teſtium cum citatione an ſit præſtandum ante examen. & n.* 16. 17.

Diſtingue vt num. 18.

22 *Receptio iuramenti teſtium, illorumque examen in forma debet à Iudice committi Notario cauſæ.*

23 *Et an teſtis examinatus abſque tali commiſſione probet. remiſſiuè.*

24 *Teſtes ex antiquo ſtylo Fori Capitolini præſumuntur iuraſſe eo tempore, quo illorum nomina edantur.*

25 *Et quid iuxta communem praxim.*

26 *Notario ex iure communi non creditur de commiſſione Iudicis ſuper iuramento teſtium.*

Secus ex ſtylo, n. 27.

28 *Teſtes in dubio præſumuntur iniurati.*

29 *Notario creditur quoad executionem commiſſionis à Iudice ſibi data.*

Intellige vt num. 30. 32. *&* 33.

31 *Probatio admittitur contra præſumptionem iuris.*

34 *Teſtis ſine iuramento non probat.*

Fallit. remiſſiuè, num. 35.

ANNOTATIONES.

A MAteriam teſtium, de qua in hoc capitulo, & alijs tribus ſequentibus, pertractarũt 23. Auctores, quorum tractatus ex ordine habentur in *tract. vniuerſ. iur. tom.* 4. & recentiùs, ac pleniſsimè omnium *Farinacc. tract. de teſt.* ſed quia ſub titulo de teſte in Iure Ciuili, & in Iure Canonico mirum in modum hæc ipſa materia declaratur philoſophicè, moraliter, & iuxta iuris prudentiam, ideo planè conſultum videretur, vt omnes ius dicentes accurate perlegerent leges omnes, & capita eo titulo in vtroque iure comprehenſa, atque *c. ita* 4. *qu.* 2. *&* 3. ita enim ſibi ipſis plurimum diminueretur laboris, & incommodi in euoluendis tot Doct. voluminibus de hoc argumento editis, atque tam ex regulis generalibus, tum ex caſibus particularibus earumdem legum mirificè illuſtraretur eorum intellectus ad cognoſcendum, quę, & quanta fides cuique teſti adhibenda ſit, ſicque æquo vti poſſent arbitrio, cui quidem arbitrio fidem 2 teſtium, & probationum leges ipſæ demum relinqui voluerunt, vti aperte, ac ſapienter docet *I. C. in l.* 3. §. *ideoque Diuus Adrianus leg. quæſitum in fin. & l. ob carmen.* §. *ſi teſtes ff. eod. tit. tradit Dec. conſ.* 620. *nu.* 1. *ac tribus alijs ſeqq. &* 652. *n.* 4. *Surd. dec.* 105. *n.* 13. *Menoch. de arbitr. iud. caſ.* 90. vbi plurimos in hanc concluſionem 3 congerit, & declarat etiam *num.* 8. *&* 9. quomodo illa ſit intelligenda.

B PARTE CITATA INDVCIT. Requiritur namque 4 citatio ad videndum iurare teſtes, & alias iuxta formulam citationis, quam docet *Luc. Pat lib.* 2. *c.* 5. *de admiſſ. art. n.* 1. *& Veſtr. in ſua prax. lib.* 6.

c.3. n.5. iure autem communi nititur hæc praxis *l. si quando C. de testib. c. in nomine Domini extra eod.tit. vbi Fel. n.3. not* quod testes absque
5 eiusmodi citatione examinati, non modo non probant, sed nec etiam faciunt indicium, & fuit hæc opinio *Bart. in l.Maritus n.3. in fin. ff de quæstion. tradit Afflict.decis.39. nu.5. & decis.47. sub n.2. Maran.in suo specul. par.6. art.6. num. 2.*
6 *Rota apud Ludou. dec.268. num.2.* Casus autem plures, in quibus eiusmodi citatio omitti potest collegit *Rom. sing.369. & ad 14. collegit Fel. in d. c. a n.7. vsque ad 17.* Citatio tamen generalis
7 ad omnia pertinentia ad causam includit etiam citationem ad videndum iurare testes, vt per *Beltram. in annot. ad pred. decis. num. 12. iuxta aliam decis. Rotæ apud R. p.d. Pirouannum in causa*
8 *nullius iurisdictionis 20. Iunij* 1617. atque etiam testis non inductus, vel examinatus, sine citatione probat, vti bene examinatus, si iuxta interrogatoria partis aduersæ fuerit examinatus, tunc enim interrogatoria supplent omnem defectum, *Put.dec.301. n.2. lib. 3. Caputaq. dec.293. nu.3. par.3. Rota in Venetа pretensa legitimationis coràm Penia 6. Nouemb.* 1598. *& coram eodem in Perusina spolij Domus* 21. *Apr.*1606. *& coram Iusto in Interamnen. de Brunellis* 24. *Apr.* 1606. *& in decis.555. sub n. 4. par. 1. in recent. not. Gonzal. ad reg.8. Cancell. glos. 9. §.1. tract. de null. num.77.* vbi inquit sustineri examen testium, quando pars, quæ non fuit legitimè citata, dedit interrogatoria, per quæ fuerunt interrogati testes examinati, vel saltem eiusmodi defectum esse sanabilem per commissionem in Signatura gratiæ porrigendam, & pro validitate examinis, & probationis testium in hoc casu tenet solida ratione innixus *Farinacc. de testib. qu.72. cap. 1. ampliat.12. num. 33.* postquam retulerat alios contrarium asserentes, eorumque rationes: Re-
9 quiri tamen arbitrium iudicantis, vt potè commissionem causæ arbitrio Iudicis, seu quid simile, aliàs non sufficere solam exhibitionem Interrogatoriorum, etiamsi Testes super eis examinati fuerint, dicit *Rota dec.716. nu.5. par.2. in recen. & apud Greg. ibique adden. dec.466. n.1. & 11 & in Bonon. fideicommissi de Alfanis* 6. *Martij* 1623. *coram Reuerendiss. D. meo Coccino Decano*; Quod sicuti prædictum est, sanetur nulli-
10 tas examinis testium, etiam ampliauit Rota, licet Interrogatoria darētur cum protestatione de non conualidando examen *in Toletana Iurisdictionis* 11. *Decembr.*1617. *coram R.p.d.Pirouano relata per adden. ad Greg. d. decis.466. n.11. in fin.*

Ad regulam autem suprapositam de requisita citatione ad videndum iurare testes, vera prædicta, & alias ampliationes communiter per
11 Doctores adduci solitas, notabiliter amplia, primo regulam ipsam procedere, licet Pars citanda, fuisset præsens quando Iudex decreuit Testes examinari, quia nihilominus requiritur citatio prædicta in commissione iuramenti per Iudicem facienda *Rota in Caputaq. vnionis* 14. *Febr.* 1591. *coram Penia.*

12 Secundo amplia, quod huiusmodi citatio debet esse personalis *Rota coram Reuerendiss. D.meo Decano Coccino decis.216 n.22.* adde, quod ne-
13 que debeant Testes iurare eadem die *Rota de-*
14 *cis.74. n.1. par.4. diuers.* Imo si pars citata protestetur, quod intendit interesse iuramento Testium pro die, & hora certis, Iuramentum præstitum absque tali citatione pro die, & hora certis non sustinetur, quia requiritur citatio *Mant.*
15 *decis.155. n.3. & dec.159. nu. 2.* & huiusmodi Iuramentum cum citatione est præstandum ante examen, non autem sufficeret, si postea præ-
16 staretur, qua de re tamen diuersæ sunt Doctorũ opiniones. Sed ea verior esse videtur; vt satis sit iuramentum examen subsequi, vbi Testis sit bonæ famæ *Specul.tit.de test.§. sequitur vers. quid si testis deponit non iuratus, & postea iuret. Nell.*
17 *tract. de testib. ad Bart. n.* 60. vel si confestim, post examen iurauerit, vti ex pluribus citatis per *Grauat. ad Vestr. lib.6. c.2. n.* 36. qui subnectit etiam distinctionem ex *Fel. & Marian. Soc.*
18 per quàm pugnantes opiniones in hoc articulo concordantur, nempe hoc modo, aut sponte, vel ad Iudicis interrogationẽ Testes iurant post præbitum testimonium, & sustinentur dicta Testium tanquam iurata: aut iurant aliter, & sufficit tale iuramentum, vt valeat examen sine iuramento habitum.

Limita autem eamdem regulam primo, vt
19 non procedat, vbi pars, quæ vult dare de nullitate examinis ex defectu istius citationis, vsa esset attestationibus eorumdem Testium, vel eorum publicationem petijsset *Rota d. decis.74.*
20 *n.6. par.4. diuers.* Secundo limita, vbi pars ipsa talem defectum obijciens, aliàs induxisset eadem personas in Testes, quia censetur illos approbasse, & ideo nulla habenda ratio defectus iuramenti, cum iuramentum scilicet solum præstetur ad supplendam fidem, & fides ex inductione eorumdem suppleta dicatur; Ita quod excluſa remaneat exceptio contra eorum personam, & fidem *Bald. cons.292. n.10. lib. 3. Alex. cons.191. num.3. & 213. n.13. lib.7. Rol. cons.4. n.24. lib. 4. Viu. dec.172. n.10.* qui loquitur in Teste inducto ab vno, & examinato ab alio. Limita tertio, vbi idem Aduersarius, qui vellet vti
21 huiusmodi exceptione, ipse quoque Testes examinasset sine huiusmodi citatione, sicque in eamdem incidisset nullitatem, quia non potest huiusmodi defectum obijcere ex tot. *tit. quod quisque iur. Coccin. dec.132. n.3. Adden.ad Greg. dec.453. n.9.*

C Commissione iuramenti per Iudicem facta,
22 Debet enim à Iudice committi Notario receptio iuramenti testium, illorumque examen in forma, vt legitur in formulis citationum apud *Vestr. & Luc. Pat. locis citatis initio proximè not. ad verbum parte citata inducti*, nec dubium est, quin Iudices id facere possint *tex.in Clem.1. de offic.deleg.& in Iudices iuncta auth. apud eloquentissimum C. de fid. inst. vbi etiam DD. not. Vestr. lib.6. c.2. n* 12. vbi testatur ita fieri etiam ex consuetudine Romanæ Curiæ, & præsertim de consensu partis expressio, vel tacito *Bald. cons.481. num.3.* qui amplius addit *nu.4.* quod pars, cui talis commissio displicet, ab ea, vtpote vim interlocutoriæ habente, debet appellare *Card. Tusc. concl.145. num.12. sub littera T.*
23 quem vide per totam illam conclusionem declarantem, quando Testes examinati sine commissione Iudicis non probant, & quando secus, nec

tamen

tamen citari partem, quoad commiſſionem, examinis atteſtatur *Veſtr. loc. cit. & Luc. Pat lib. 2 cap. 5. n. 5.* vbi amplius inquit, ex antiquo ſtylo
24 Fori Capitolini Teſtes præſumi iuraſſe eo tempore, quo illorum nomina eduntur, ideo Notarios poſt Iudicis decretum de examine Teſtium conſueuiſſe apponere illa verba, qui Teſtes comparuerunt, & iurauerunt: licet tunc tẽporis non recipiant iuramentum Teſtium, qui tum veriſimiliter abſunt, ſed verè recipiant, vbi Teſtes ipſi comparuerint, vt examini ſe ſubijciant, vnde iuramentum refertur ad tempus cõmiſſionis, ſicuti etiam examen ipſorum Te-
25 ſtium. Quod autem aliàs iuxta communem praxim examen Teſtium ponatur ſub tempus præſtiti iuramenti, tumque dicatur teſtis deponere, quando iurat, tradit *Bart. in l. ſi quando ſub nu. 1. in prima lectur. & in antiq. n. 10. C. de teſt.* vnde laudat praxim eorum, qui numquam faciunt ſcribi diem, vel locum, vbi Teſtes examinantur, ſed tantummodo diem, & locum iuramenti *ead. 1. lect. numer. 4. & in antiqu. dicto num. 10.*

26 Sed numquid credatur Notario ipſi de tali commiſſione? De iure magis communis opinio Doctorum eſt, quod non credatur, vti teſtatur *Put. in addit. ad Bart. ſub littera C. in l. ex ſententia ff. de teſtam. tut. vbi etiam refert quamplurimos ita tenentes, tradit Bald. in l. Iudices ſub n. 5. C. de fid. inſtr. Dec. conſ. 42. n. 5. Rum. conſ. 68.*
27 *num. 17.* Quidquid verò ſit de iure, certum eſt, quod de ſtylo creditur Notario in hoc caſu *Verall. dec. 245. par. 2.* quam refert, & ſequitur *Menoch. de præſump. lib. 2. præſump. 79. nu. 20.* & hic quidem ſtylus in Vrbe, & præcipuè in Foro Capitolino, notorius eſt, ideo ſeruari debet, etiamſi leges aliter diſponerent, vt per *Aſin.* qui plurimos alios recenſet ad id ipſum in ſua praxi §. 22. c. 16. *limit. 3. n. 1. & ſecundo.*

D TEMPORE EXAMINIS. Sufficiant dicta ad præced entem notat.

E CESSAVERIT. Debet autem apparere iuramentum per Teſtes fuiſſe præſtitum, aliàs
28 in dubio præſumuntur iniurati depoſuiſſe *Granat. ad Veſtr. lib. 6. c. 2. n. 40. Greg. dec. 351. n. 20.* & licet id probetur ex atteſtatione Notarij, ta-
29 men debet hoc per eum eſſe expreſſum, ſed quomodo probari poterit Notarium defeciſſe in receptione iuramenti? certum quidem eſt iure præſumi pro Notario ex traditis plenè per *Menoch. de præſum. lib. 2. præſump. 79. à nu. 1. vſque ad 16.* & in ſpecie creditur ei, quoad executionem commiſſionis à Iudice ſibi datæ, vt eſt caſus noſter *Dec. conſ. 42. n. 5. Menoch. d. præſump.*
30 *n. 19.* Attamen conuinci poterit de tali defectu per Teſtes deponentes de negatiua coarctata loco, & tempore, nam contra iuris præſumptio-
31 nem, qualis eſt hæc, admittitur probatio, vti ſat notum eſt, & probatur ex *Menoch. de præſump. lib. 1. qu. 4. num. 7. & qu. 60. & lib. 3. præ-*
32 *ſump. 121. n. 7.* Vel etiam conuincetur Notarius, ſi in receptione iuramenti non adnotauerit diſpoſitiuè, quod Teſtis iurauit tactis ſcripturis, nec enim ſatis eſſet enunciatiua, videlicet Teſtis iuratus *Rota apud Verall. deciſ. 285. n. 1. & 2. & deciſ. 295. par. 3. & deciſ. 235. par. 1. in recent.*
33 Quod tamen intelligendum eſt cum quinque limitationibus relatis per addend. ad *Gregor dec. 39. num. 4. & ſeqq.*

F NON PROBET. Teſti enim ſine iuramento fi-
34 dem nõ adhiberi certum eſt *l. iuriſiurandi religio & l ſi quando C. de teſt. cap. nuper 51. eod. tit. Granat. ad Veſtr. lib. 6. c. 2. num. 36. & ſeq.* fallit tamen regula in ſex caſibus, de quibus *per Felin. in cap. 39. ſuis quæſtionibus num. 2. & ſeqq. de teſt. Granat. d. cap. num. 40.*

De teſtibus recipiendis, vel non.

CAP. LXXII.

NVllus in cauſa ſui *b* Collegij in Teſtem recipiatur, & recepto, fides non adhibeatur, niſi ſit perſona *c* grauis, & fide digna, & nullum in ea cauſa *d* priuatum intereſſe prætendat. Diffidata autem Communitate, ſingulares perſonæ à teſtimonio *e* non repellantur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Rubrica reſtringitur, & declaratur per nigrum, quando illa non habet orationem perfectam.*
2 *Ratio reddi non poteſt omnium, quæ à maioribus geſta ſunt.*
3 *Collegij definitio.*
4 *Collegia ea licita ſunt, qua legum, & Principum auctoritate ſunt comprobata: alia autem ſunt illicita.*
5 *Collegium, & Vniuerſitas ſunt idem.*
6 *Collegium vt conſtituatur, requiruntur ſaltem tres perſonæ. Retineri tamen poteſt per vnam, vbi ius omnium in ea reciderit, & num. 7.*
8 *Collegia Artificum in Vrbe inſtituta fuere à Numa Pompilio.*
9 *Teſte eſſe debent graues, & fide digni.*
10 *Teſtis habens cauſam lucri, vel gratia, non admittitur.*
Amplia etiam in perſonis ſingularibus Collegij pro ipſo Collegio.
11 *Teſti de Collegio quanta fides ſit adhibenda, eſt arbitrarium Iudicis.*
13 *Collegij perſona admittuntur in Teſtes in cauſa contra ipſum Collegium.*
14 *Ratio legis vbi ceſſat, ceſſat etiam ipſa lex.*
15 *Communitatis diffidatæ ſingulares perſonæ non repelluntur à teſtimonio.*

ANNOTATIONES.

A RVbrica, ſeu titulus iſte adeo generalis multum pollicetur, ſed nihilominus ita reſtringitur per nigrum, ſeu textum, vt decernat, qui nam in cauſa ſui Collegij non recipiantur, vel recipiantur in Teſtes, & amplius adijcit, quod diffidata Communitate ſingulares perſonæ à teſtimonio non repelluntur. ſic ru-
1 brica reſtringitur, & declaratur per nigrum, quando illa non habet orationem perfectam, vt hic iuxta tradita per Doctores, & alios *in l. 1. ff.*

ſi cert. per. & Rub. in cruc. ſuo loco d'subro.

Verum cum plurimi dentur caſus, vbi certæ perſonæ in Teſtes non recipiuntur, de quibus potiſſimum in toto *tit. ff. & C. de teſt.* & inter alios tractatus de Teſtibus apud *Farinacc.* cur nam ſtatuentes hic locuti ſint, & diſpoſuerint
2 tantummodo de vnico caſu? Poſſemus fortè in primis reſpondere cum Iuliano I. C. quod non omnium, quæ à maioribus conſtituta ſunt, ratio reddi poteſt *l. non omnium 20. ff. de leg.* ſed nihilominus rem ipſam melius perpendendo arbitrarer, id factum eſſe, quia in toto *tit. ff. & C. de teſtib.* caſus ille expreſsè deciſus non reperitur, cum tamen vtrobique leges ferè omnes verſentur in decernendo, quæ nam perſonæ non admittantur ad dicendum teſtimonium, nam quibus non eſt interdictum, illi omnes id iure præſtare poſſunt *l. 1. in princ.* ibi, & ij, quibus non interdicitur teſtimonium. Accedat quod agitur ſæpiſſimè in Foro, & iudicijs, quanta ſit adhibenda fides Teſtibus, qui pro eorũ Vniuerſitate, ſeu Collegio teſtimonium dicunt, vt ſatis notum eſt, & refert *Menoch. de arbitr. iud. caſ.* 106. in primis verbis. vnde articulum iſtum videmus à quamplurimis Doctoribus fusè examinatum, & præcipuè ab eodem *Menoc.* ibidem *à Maſcard. concl.* 1421. & nouiſsimè *à Farinacc. tract. ſuo de teſt. qu.* 60. *illat.* 17. *à nu.* 450. *vſque ad num.* 543. mitto *Canoniſt. in c. inſuper eod. tit.* & alios, in alijs locis, nam tres recentiores nominati præcipuè *Farinacc.* rem ipſam ad amuſſim diſcuſſerunt, & explicarunt, atque adeo nõ eſt mirum, ſimile ſtatutum in hoc articulo haberi etiam in Ciuitate Mediolanenſi, quod ſcholijs illuſtratum eſt ab *Horatio Carpano c.* 86.

B Collegii. Collegium eſt ſocietas plurium
3 perſonarum, quæ ſunt eiuſdem Ordinis, ac profeſsionis, & vnum corpus conſtituunt, vt colligitur ex *l. 1. in prin. & §. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſ. nomin. l. fin. ff. de excuſ. tut. l. ne quis* 19.
4 *C. de pœn.* Ea verò Collegia licita ſunt, quæ legum, & Principum auctoritate comprobata ſunt, alia autem illicita ſunt *l. Collegia verſ. in ſumma autem ff. de Colleg. & l. 1 ff. quod cuiuſque vniuerſ. nom. in princ. & §. 1.* Quibus autem permiſſum eſt corpus habere Collegij, Societatis, ſiue cuiuſuis alterius earũ nomine, populum eſt ad exemplum Reipublicæ habere res communes, aream communem, & actorem, ſiue Syndicum, per quem tanquam in Republica, quod communiter agi, fierique oporteat, agatur, & fiat. ita habetur in eodem §. 1. cuius verba prædicta placuit hic reponere tanquam elegantia, & ad maiorem declarationem huius materiæ valdè opportuna. Porrò Collegium, & Vniuerſitas idem ſunt, quod probatur potiſſimum ex
5 *d. l. 1. iuncto §. quod ſi nemo, & l. ſeq. immo ferè per tot. illum tit.* nam vnum pro altero ſæpe ponitur; ſunt etiam alia ſynonima eiuſdem ſignificationis, vti tradit *Luc. de Penn. in l. 2. §. Collegio C. de Cur Vrb. Rom. lib.* 11.

6 Ad Collegium autem faciendum tres ſaltem perſonæ requiruntur *l. Neratius* 85. *vbi gloſſ. ff.*
7 *de verb. ſign.* retinetur tamen per vnam, vbi ius omnium in eam reciderit *l. ſicut mancipium §. fin. ff. quod cuiuſque vniuerſ. nom. not. gloſſa in dicta l. Neratius. Mandoſ. ad gloſ. facultat. §. ve-*
lentes verbo Collegium circa princip.

8 Demum ne hoc etiam prætermittam, Collegia artificum in Vrbe Roma primum inſtituiſſe dicitur Numa Pompilius, ita vt ſuum peculiare corpus haberent tubicines, ſuum aurifices, architecti, tinctores, ſutores, coriarij, fabri ærarij, figuli, reliquaſque artes etiam ſingulas omnes in ſuum quamque corpus redegiſſe, atque ſic primum ſublatam ex Vrbe eam diuerſitatem, qua alij Romani, alij Sabini, hi Romuli, illi Tatij Ciues cenſebantur. ita habetur apud *Plutarc. in vita Numæ*, qua de re etiam aliquid meminit *Plin. lib. 34. cap. 1.*

C Gravis, et fide digna. Hæ qualitates in Teſtibus requiruntur *l. in teſtibus ff. de teſtibus.*

D Privatvm interesse praetendat. Nam hoc
9 etiam generaliter in Teſtibus animaduertendũ
10 eſt, ne cauſam habeant lucri, vel gratiæ; alioqui non admittuntur *l. teſtium fides in princ. in poſtremis verbis ff. eod tit. l. omnibus C. eod. tit.* & in
11 ſpecie noſtra, quod vbi perſonæ ſingulares Collegij habeant priuatum intereſſe in cauſa ipſius Collegij, excludantur à teſtimonio pro eodem ferendo, tradit *Menoch. d. caſu* 106. *num.* 13. *Maſcard. d. concl.* 1421. *n.* 16. *Farin. d. q.* 60. *n.* 496. Et hæc quidem opinio communis eſt, & veriſſima, ſicuti teſtatur ibidem *Farinacc.* Quanta autem
12 fides Teſti de collegio, ſeu vniuerſitate adhibenda ſit, iudicis arbitrio relinquitur *Menoch. d. caſ.* 106. *n.* 9. *&* 11. *in fin.* & ita tenent communiter Doctores ſicuti teſtatur *Farinacc. d.*
13 *q.* 60. *n.* 538. Perſonæ verò Collegij in cauſa contra Collegium admittentur, cum nimirum ceſſet prædicta ratio priuari intereſſe, & ceſſante legis ratione, ceſſet & ipſa lex *l. quod dictum ff.*
14 *de pact. l. adigere §. quamuis ff. de iur. patr.* & ideo iure communi non prohibetur earum teſtimonium, ſicque eædem perſonæ remanent ſub regula iuris volente, vt ij omnes teſtimonium dicere poſsint, quibus non eſt interdictum *l. 1. in princ. in final. verb. & l. ex eo ff. de teſt. probat. Carpan. in caſu ſimilis ſtatuti d. cap.* 87. *num.* 4. *Farinacc. d. qu.* 60. *n.* 488.

E Non repellantvr. Nec iure quidem com-
15 muni repelluntur à teſtimonio perſonæ ſingulares diffidata communitate, ideo eiſdem permiſſum eſſe conſetur dicere teſtimonium *d. l. 1. in princ. & d. l. ex eo* ad hoc confert *c.* 64. *ſupra hoc eod. lib.*

De Numero Teſtium.

CAP. LXXIII.

IN qualibet cauſa, vltra ſeptem Teſtes *a* non recipiantur ſuper quolibet articulo, ſeu capitulo.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Teſtium numerus ex iure communi relinquitur arbitrio Judicis. Et ratio num.* 2.

3 *Statutum, in quo non derogatur iuri communi, debet iuxta illud intelligi.*

4 Te-

4 *Teſtes ad probationem in omni negocio, duo ſaltem requiruntur.*
Contrarium in quibuſdam caſibus, remiſſiuè n. 5.
6 *Teſtium numerus, quando dicatur effrænatus, &c. remiſſiuè.*
7 *Statutum ſuper numero teſtium eſt ordinatorium iudicij, non deciſorium.*

ANNOTATIONES.

A NON RECIPIANTVR. Sic iure communi permittitur Iudicibus, vt numerum teſtium in cauſis examinandorum moderentur, & cum ſolùm teſtium numerum, quem neceſſarium eſſe putauerint, euocari patiantur, ne effræna-
2 ta poteſtate ad vexandos homines ſuperflua multitudo teſtium protrahatur, ita tradit *I. C. in l. 2. §. quamquam ff. de teſtib.* probat *Menoch. viden. caſ. 249. de arbitr. iud. lib. 2.* poſſet igitur Iudex pro ſuo arbitrio iubere, vt etiam pauciores teſtes, quàm ſeptem adhiberentur, quot nimirum intra numerum ſeptenarium viderentur neceſſarij, nec enim ſtatutum in hoc derogat iuri communi, & ideo iuxta illud intelligi
3 debet *c. cum dilectus de conſuet. & c. inter dilectos de fid. inſtr.* ac vtrobique Doct. quod paſſim notatum reperitur, licet vltra ſeptem recipi non poſſe hic decernatur; Alioqui vero in omni ne-
4 gotio duos ſaltem teſtes ad probationem requiri, eoſque ſufficere certùm eſt, *c. in omni negotio & c. licet vniuerſis extra de teſt. l. vbi numerus & ibi gloſſ. & Doct. ff. eod. tit.* quod & iure naturali, ac Diuino comprobatur iuxta illud *Deuteron.* In ore duorum, vel trium ſtabit omne verbum, quod relatum eſt *in c. fin. 35. qu. 6.* & pluribus proſequitur *Magdal. in egregio ſuo tract. de numer. teſt. par. 1. c. 1. n. 2. & pluribus alijs ſeqq.*
5 licet legumlatores in quàmpluribus caſibus ex rationibus particularibus plures teſtes, quam duos eſſe voluerint, nam quandoque tres, aliquando quinque, aliàs ſeptem, interdum octo requiruntur, *vt not. gloſ. in d.l. vbi numerus, & in d.c. licet vniuerſis*, atque plures etiam in certis caſibus adhibendi ſunt, vt per eumdem *Magdal. d.c. n. 11.* Ad huius cap interpretationem, & declarationem cum pluribus quæſtionibus, vide *Petr. de Rebuff. tract. de teſtib. art. 1. & ſeq. quem refert Farinacc. de teſtib. quæſt. 80. oppoſit. 41.*
6 vbi etiam quis, & quando dicatur effrænatus numerus teſtium, & quando ſit locus refrænationi, & quomodo de Iure Canonico, vel Ciuili *ibid. in princ. d. oppoſit. 41.*
7 Notandum eſt hoc ſtatutum eſſe ordinatorium iudicij, non autem deciſorium, & ideo in Rota non attendi, vt ipſa Rota cenſuit *coram Seraph. in vna Romana prælationis die 27. Nouemb. 1573. in impreſſis 208.*

De interrogatorijs in teſtium examine dandis.

CAP. LXXIV.

b CItatus ad dandum interrogatoria c ad primam, & ſequentem dies, ſi poſt habitam copiam articulorũ, vel alterius actus, ſuper quo teſtes examinari petitur, vel lapſum terminum ad illam recipiendam, per illam, & ſequentem dies interrogatoria non dederit; ſibi imputetur, & teſtes ſine interrogatorijs, ſub religione tamen Notarij, & iuxta ſupra traditã formam de Notarijs moroſis, diligenter examinentur; nec ſit opus alia pronuncia ſuper interrogatorijs dandis: & terminus prædictus intelligatur per hanc legem datus ſine iudicantis miniſterio. Quocumque autem tempore (examine nondum perfecto) interrogatoria producantur, teſtes, qui nondum examinati fuerint d ſuper illis interrogentur, nec admittatur ad teſtium repetitionem, qui in dandis interrogatorijs contumax fuerit, etiamſi illos ſuis ſumptibus repeti petat. Interrogatoria autem, ſi exceſſiua, aut impertinentia ſint, Iudicis arbitrio e reſecentur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Interrogatoria quid ſint.*
2 *Articulorum copia dari debet Parti, contra quam producuntur.*
3 *Interrogatoria in quibus caſibus fiant, & qualiter; & eorum effectus; remiſſiuè.*
4 *Citari debet Pars, contra quam dantur articuli, ad dandum interrogatoria.*
Et quotus terminus præſcribatur ad ea danda? n. 5.
6 *Examen teſtium ante lapſum termini ad dandum interrogatoria, eſt nullum.*
7 *Termino ad dandum interrogatoria elapſo, iiſque non datis, examen teſtium eſt validum.*
Amplia etiam in præiudicium minoris. nu. 9.
8 *Interrogatoria non ſunt de ſubſtantia Iudicij.*
10 *Teſtes examinati abſque interprete, an, & quando poſſint repeti. & num. 11.*
12 *Teſtes examinati ſuper articulis tantùm, ſi Pars dedit in tempore interrogatoria, poſſunt repeti ſuper interrogatorijs, etiam facta publicatione teſtimoniorum.*
Et cuius expenſis ſit facienda repetitio. n. 15.
Et quando tale examen dicatur nullum. num. 13. & 14.
16 *Interrogatoria communicari non debent Parti aduerſæ.*
17 *Interrogatoria ſuperflua, vel impertinentia, quæ dicantur.*
19 *Teſtis recuſans reſpondere interrogatorijs, nihil probat.*
Fallit in interrogatorijs, crimen infamia, & turpitudinem ipſius teſtis continentibus. num. 20.
Et quid de interrogatorio, an teſtis eo anno ſua peccata confeſſus ſit. num. 21. & 22.

ANNOTATIONES.

A 1 INterrogatoria ex communi vſu loquendi in iudicijs ſunt interrogationes, quas facit pars teſtibus productis contra ſe, & formantur ſuper articulis ab altera parte datis iuxta qualitatem cauſæ ac teſtium *gloſ. in c. præſentiũ* §. *teſtes verbo Interrogatoria de teſt. in* 6. 2 ideo copia articulorum dari debet parti contra quam producuntur, vt hoc cap. noſtri ſtatuti, & ſupra c. 60. & de hiſce interrogatorijs plenè tractat *Specul. tit. de teſtib.* §. *iam de Interrogatorijs, & Canoniſta in d. cap. præſentium*; Interrogatoria verò propriũ eſt iuris vocabulum, & fieri ſolent ante litis cõteſtationem; 3 in quibus autem caſibus, & qualiter, & quis ſit earum effectus, vide *Specul. eodẽ tit. Carp. ad ſtat. Mediol. in Rubr. gener. de interrogat. & cap.* 73, 74, 75, *&* 76. *Maran. in ſuo ſpecul. par.* 6. *memb.* 7.

B CITATVS. Debet enim iure citari pars, contra 4 quam dantur articuli, ad dandum interrogatoria ex regula *l. de vnoquoque* 47. *ff. de re iud. Papien. in form. iuram. teſt. verbo Citati num.* 1. *verſ. rurſus citari debet pars Gaill. pract. obſer. lib.* 1. *obſer.* 102. *num.* 2. *Farin. qu.* 73. *nu.* 25. quod & vſu forenſi apud nos receptum eſt, vt videre eſt in forma citationis eiuſmodi apud *Veſtr. lib.* 6. *cap.* 2. *n.* 17. *& apud Luc. Pat. lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 1.

C AD PRIMVM, ET SEQVENTEM DIES. Talis termi- 5 nus præſcribitur in formulis citationum, de quibus proximè apud *Veſtr. & Luc. Pat.* Expectãdus autem eſt finis dicti termini, quia ſi procederetur ad examen, eo non lapſo examen eſſet 7 nullum *Put. dec.* 317. *in princ. lib.* 3. eo autem elapſo validum eſt examen abſque interrogato- 8 rijs, quia non ſunt de ſubſtantia Iudicij, & ſufficit quod Pars fuerit citata ad illa dandum, quæ ſi non dederit, ſibi imputet *Rota apud Greg. deciſ.* 351. *nu.* 48, & ibi addentes, & inter *diuerſ. deciſ.* 128. *n.* 1. *par.* 3. *Mantic. dec.* 9, *n.* 6. maximè ceſſante alia proteſtatione, vt apud *Reuerendiſſ. D. Decanum Coccin. dec.* 176. *n.* 2. Quod 9 & ampliatur in minore, quia ſi illius Tutor citatus non dediſſet Interrogatoria, non reſtituitur, & validum eſt examen *Put. dec.* 9. *de reſtit.* 10 *in integr. Vin. com. opin.* 896. *n.* 7, Idemque non præteribimus pariter procedere, ſi examinati fuiſſent teſtes abſque interprete, ſi tamen præceſſit citatio pro die, & hora certis, & interpres non comparuerit, vel ſi comparuerit, & non expectauerit vſque ad extremitatem horæ 11 intimatæ, tum enim validum eſt examen, licet inſtante Parte poſsit repeti *Seraph. deciſ.* 1279. *n.* 2. facit *& addit. ad Greg. dec.* 331. *nu.* 22. *ad fin.*

D SVPER ILLIS INTERROGENTVR. Sed erit nè 12 nullum examen ſuper articulis, ſi ſuper interrogatorijs teſtes examinati non fuerint? die, quod non, ſed parti, quæ interrogatoria in tempore dederat, remanet facultas faciendi, vt teſtes ſuper interrogatorijs etiam facta teſtimoniorum publicatione repetantur, ita *Alex.* qui loquitur etiam vbi dolo, aut negligentia examinantis omiſſa fuerint interrogatoria, *conſ.* 142. *n.* 9. *lib.* 4. vbi & alios citat, *probat. tex. in c. per tuas* 48. *& ibi Doct. de teſtib. Dec. in cap. licet cauſam n.* 56, *de probat. Put. dec.* 13. *alibi* 10. *de teſt. Peregr. deciſ.* 48. *lib.* 1. *Greg. deciſ.* 331. *n.* 17. *&* 22. *Seraph.* 13 *dec.* 1456. *n.* 2. licet quando adeſſet proteſtatio ſuper nullitate, ſi examen fieret abſque Interrogatorijs, tum nullum poſſet dici *Coccin. dec.* 176 *n.* 2. *adden. ad Greg. d. dec.* 331. *n.* 22. *Matt. ver.* 14 118. *n.* 8. dummodo illa fuiſſent data in Actis cum proteſtatione; non autem ſatis eſſet, ſi eſſent penes Interpretem, idem *Coccin. dec.* 226. *num.* 1.

15 Huiuſmodi autem repetitio cuius expenſis eſt facienda? Et quidem petentis repetitionem *Put. dec.* 317. *n.* 2. *lib.* 3. *& dec.* 427. *in princ. lib.* 1. ſed dic clarius, aut Interrogatoria erant data, & ſine eis fuit factum examen, & hoc caſu repetuntur ſumptibus illius, ad cuius inſtantiam teſtes fuerunt prius examinati ſine illis *Pereg. deciſ.* 282. *lib.* 3. Aut non erant data, & fit ſumptibus petentis repetitionem, idem *Peregr. deciſ.* 313. *lib.* 2. *Vin. d. comm. opin.* 896. *num.* 6. *&* 7. *Put. vbi ſupra.*

16 Cæterum interrogatoria communicari non debent aduerſæ parti, ne teſtes examinandi ad falſitatem inſtruantur *gloſ. in d. c. præſentium* §. *teſtes verbo interrogatoria de teſt. in* 6. *Abb. & Fel. in d. c. per tuas n.* 10. *Granat. ad Veſtr. lib.* 6. *c.* 2. *n.* 55. *Aſſin. in ſua praxi* §. 25. *c.* 7. *n.* 5. *Maran. in ſuo ſpecul. p.* 6. *memb.* 7. *in fin.*

E RECENSENTVR. Ita & iure communi Iudex 17 reſecat interrogatoria ſuperflua, vel impertinentia *gl. d. verb. interrogatoria, comprobat prax. for. Capitol. d. c.* 5. *n.* 14. *lib.* 2. quæ autem interroga- 18 toria dicantur incongrua, ſiue impertinentia, tradit *Rip. in l.* 1. *n.* 41. *ff. ſi cert. pet.*

19 Demum non omittam, quod regula ſit: ſi teſtis recuſet reſpõdere interrogatorijs, nihil probare *Rota apud Greg. dec.* 553. *n.* 10. *& in recent. deciſ.* 700. *ſub nu.* 32. *par.* 2. Neque teneri teſtem 20 ad reſpondendum interrogationi, quæ crimen, infamiam, & turpitudinem ipſius teſtis contineat; licet eiuſmodi interrogatoria noſtris adhuc temporibus fieri conſueuerint, ita habet communis Doctorum opinio, de qua teſtatur *Farinac.* qui plurimos recenſet eiuſdem ſententiæ *d. q.* 73. *n.* 53. & ſubijcit *num.* 54. Non licere teſtem interrogare, 21 an eo anno peccata ſua confeſſus ſit: quidquid tamen ſpecificè in hoc interrogatorio iure decretum eſſe dicatur, contrarium ſeruatur conſuetudine, ac vſu forenſi, vt eſt notorium, & ita interrogari poſſe teſtem *not. Card. Tuſch. concl.* 322. *littera I. verbo Interrogari de quibus poſſit teſtis, vel non, num.* 8. Decla- 22 ratur tamen hæc ipſa regula multipliciter per eumdem *cod. q. & per Maran. d. membr.* 7. *n.* 7. *&* 8. quos ambos videre poteris plures alios caſus recenſentes, quibus non tenetur teſtis ad interrogatoria reſpondere, ad quam materiam conferunt maximè tradita per *Bald. in l.* 2. §. *quod obſeruari n.* 23. *C. de iuram. calumn.* nobis enim ſatis fuerit hunc vnicum caſum, tanquam frequentiorem in ſpecie notaſſe poſt generalem regulam ſupra traditam.

Sty-

Stylus quomodo probetur.

CAP. LXXV.

b SI stylus allegetur, c & de eo dubitetur, is nullatenus per folium subscribentium, etiam quantæcumque dignitatis subscribentes sint, probetur; neque talis probatio quomodocumque valeat nec adminiculum faciat: sed probetur d per testes iuratos, ac ritè, & rectè examinatos super articulis & interrogatorijs partium, si dare voluerint; sin autem, sub religione examinantis, vt dictum est.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Styli vocabulum propriè significat instrumentum ferreum, quo Antiqui vtebantur ad scribendum.*
2 *Inde verò translatum fuit, ad significandam scriptionem, & locutionem.*
3 *Stylus quomodo accipiatur in iure, & num. 4.*
5 *Collegia, & Curiæ possunt habere propriam consuetudinem, seu practicam, quæ appellatur Ritus, vel Stylus.*
5 *Stylus tanquam pro forma seruari debet.*
7 *Stylus locum habet in libellis.*
8 *Libellus formatus contra stylũ potest à Iudice reijci.*
9 *Clausulæ, & abbreuiatura Notariorum extendumtur iuxta eorum stylum. & num. 10.*
11 *Stylus differt à Consuetudine, vt species à genere; vnum tamen pro alio aliquando ponitur, & n. 12.*
13 *Consuetudinis definitio. & num. 14. & 38.*
15 *Stylus probari debet ab eum allegante; & est probandus de tempore actus, & in ijs terminis in quibus est controuersia, & num. 18.*
17 *Stylus tempore mutari potest.*
19 *Stylus vbi esset notorius, sufficeret quod Iudex ex officio extrà iudicialiter se de illo informaret. Intellige, vt num. 21. & 25.*
20 *Stylus non est plenè probandus, nisi vbi allegetur ad decisionem tanquam. & num. 25.*
22 *Stylus disponens de modo probandi, est decisorius.*
23 *Causæ decisio, & victoria, pendent ex probationibus.*
24 *Verba generalia Statuti restringi debent ad id, quod est rationis.*
27 *Testi non creditur sine iuramento.*
28 *Stylus plenè, & exactè probatus est seruandus pro lege, & num. 37. Et acta contra eum erunt nulla, & nums. 31.*
29 *Amplia in stylo Cancellariæ Apostolicæ; & in stylo Sacri Palatij, & num. 30.*
32 *Rescripeum, vel Priuilegium deuians à stylo præsumuntur falsa.*
33 *Stylus excusat à falso.*
34 *Stylus contra ius commune non valet, nisi sit præscriptus. Nec potest induci à Iudicibus, & num. 35.*
36 *Stylus debet esse manifestus, non autem obscurus, & incertus.*

ANNOTATIONES.

A STILVS. Vocabulum istud proprie ac materialiter sumptum significat instrumentum ferreum, quod antiquitus vsui erat ad scribendũ, 1 cuius habitum, & figuram ex veteribus auctoribus eruditè describit *Petr. Crinit. de honest. disciplin. lib. 17. cap. 4.* & de eo meminit *Plin. tom. 3. lib. 34. cap. 14. vbi not.* quod stylo scribere veterum 2 fuerat ex auctoribus vetustissimis, inde translatum est vocabulum ipsum ad scriptionem, & dictionem, seu locutionem, vt passim apud Ciceronem, alioſque Latinos Scriptores videri potest.

Ad rem verò nostram, licèt stylus sit in vsu loquendi, tamen non benè declaratur à iure, vt inquit *Bart. in l. de quib. sub n. 10. in repet. ff. de leg. Aug. in §. ex non scripto inst. de iur. nat. gent. & ciuil.* Dupliciter autem potissimum sumitur, 3 vno modo scilicet pro forma scribendi, præsertim in bullis, ac breuibus, & rescriptis Pontificijs, de quo fusè per *Specul. tit. de rescript. present. §. 4. vbi plura huiusce rei exempla refert. & Mandos. ad reg. Cancell. 27. quæst. 12. nu. 7. Bald. in rubr. de rescript. n. 17.* vbi ita definit stylum, stylus est forma ritè, rectèque scribendi consuetudine Romanæ Curiæ approbata, quam quidẽ definitionem sequitur *Fel in c. 2. n. 18. de rescrip. Mandos. d. q. & n. ver. Autem*, ac definitione styli, venit non solùm conceptio verborum, & ordo scripturæ, vt in indicatis exemplis per *Specul.* sed etiam qualitas characteris, & chartæ, vt per *eund. eod. tit. §. 3. n. 4. 5. & seq. & probatur ex c. licet & cap. quam grauiter in fin. de crim. falsi.*

4 Altero modo stylus accipitur pro obseruatione, seu consuetudine, quæ respicit ordinem loquendi, scribendi, & procedendi in iudicijs *Bart. in l. de quibus n. 10. ff. de leg. Iaf. in l. 1. num. 8. in fin. C. de Sacros. Eccles. Mandos. d. quæst. num. 8.*

5 quodque Collegia, & Curiæ possint habere propriam consuetudinem, & consuetudo, seu practica alicuius Curiæ, puta Præsidialis, vel Episcopalis, appelletur ritus, seu stylus, qui tanquã pro forma seruari debeat tradit *Bald. in l. fin. num. 1. C. quæ sit long. consuet.* exemplum vnum sit in Foro Capitolino, quando Iudex per de-
6 cretum suum committit Notario receptionem iuramenti testium, & eorum examen, & Notarius notat eiusmodi decretum cum adiectione, quod ijdem testes tum nominati comparuerunt & iurauerunt, licèt forte eo tempore fuerint absentes, sicuti supra notauimus *ad cap. 71. verbo Falsa.*

7 Item stylus locum habet in libellis *Alex. consil. 36. n. 9. lib. 2.* & ideo Iudex potest libellum
8 formatum contra stylum sui Tribunalis reijcere *Ang. in l. 1. n. 4. ff. de offic. assess. qui citat gloss. in l. de quib. verb. Inueterata ff. de leg. Fel. in cap. 2. n. 17. de rescrip.* multa etiam exempla alia recensentur *per Tusc. pract. concl. iur. tom. 7. verbo stylus Curiæ circa multa concl. 696.*

9 Non tamen vnum adhuc præteribo satis frequens, nempè, quod clausulæ Notariorum; vt vulgo dicitur cæteratæ, & aliæ abbreuiaturæ extenduntur iuxta eorum stylum, vt per *Moder. tract. de claus. par. 1. claus. 276. n. 2. Honthem de*

art.

10 *art. Notariat. lib. 3. c. 7. n.* 8. & ſtylus notarij attendi debet in explicandis abbreuiaturis *Specul. tit. de inſtr. edit. §. 4. n.* 17. *Alex. cum aliis ab ipſo citatis conſ.* 14. *n.* 24. *lib.* 6.

11 Stylus porro differt à conſuetudine tanquã ſpecies à genere; nam ſtylus proprie eſt particularis perſonæ, vel alicuius officii, & reſpicit ſcripturam, & ordinem procedendi; vt ſupra etiam diximus; conſuetudo autem generalis eſt in quibuſcunque perſonis, officijs, & actibus *Dec. in rubr. de conſuet. n.* 13. & 14. *& in conſ.* 11 *n.* 11. *Ang. in §. ex non ſcripto ſub n.* 6. *inſtit. de iur. natur. gen. & ciu.* & ante eos *Bart. in l. de*

12 *quibus n.* 10. *ff. de leg.* Vnum tamen pro altero aliquando ponitur, *vt in c. quam graue de crim. falſ. Dec. in d. rubr. dr conſuet ſub n.* 13. *Alciat. in l. continuus* 137. § *ſi vt aliquid n.* 5. *ff. de verbor. oblig.* Cæterum cõſuetudo ita definitur per *Bar. in l. de quibus n.* 6. *prima lectur. ff. de leg. & in l.* 2.

13 *n.* 4. *C. quæ ſit long. conſuet.* Conſuetudo eſt ius non ſcriptum, moribus, & vſibus populi, vel à maiori parte ipſius ratione initiatum, continuatum, & iutroductum, habens vim legis. & hæc quidem definitio communiter recepta eſt, vti demonſtrat *Ang. in §. ex non ſcripto n.* 4. *in fin. Inſt. de iur. nat. gen. & ciu.* atteſtatur *Dec. in d. rubr. de conſuet. n.* 18. qui tamen probat etiam definitionem alteram, de qua *in c.* 5. *diſt.* 1. nẽ-

14 pè, vt conſuetudo ſit ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex.

B Si stylvs allegetvr. Porrò alleganti ſtylum

15 incumbit onus probandi, eſt enim quid facti *Io. Andr. & alij in c. fin. de conſuet. Socin. conſ.* 46 *n.* 51. *lib.* 4 *Aret. conſ.* 103. *ſub num.* 9. *Pariſ. conſil.* 168. *n.* 15. *p.* 4. *Surd. conſ.* 424. *num.* 42. *cum aliis citatis per Maſcard. concl.* 1344. *nn.* 1. *&* 2.

16 & quidem eſt probandus de tempore actus, nam tempore mutari poteſt *Mantic. deciſ.* 357. *nu.* 3.

17 Et non generaliter, ſed in ſpecie in ijs terminis

18 de quibus eſt controuerſia *Mantic. ibidem n.* 4. *& dec.* 159. *n.* 4. *Surd. conſ.* 74. *num.* 13.

C Et de eo dvbitetvr. Si quidem, vbi eſſet notorius, ſufficeret quod Iudex ex officio, etiam extraiudicialiter ſe de illo informaret, ſicuti aliàs in notorijs generaliter permittitur *Felin. in c.* 2. *n.* 7. *de teſt. Surd. deciſ.* 326. *nu.* 82. *& ſeq. Dec. conſ.* 483. *n.* 20. *& de ſtylo notorio in ſpecie not. Bart. in l. lege Iulia in fin. ff. de teſtib. vbi etiã Pariſ. in addit. verb. De conſuetudine. Angel. in §. ex non ſcripto nu.* 7. *inſt. de iur. nat. gen. & ciu. Vant. de nullit. ex defect. proceſſ. n.* 86. *Maſcard. & alij ab eo relati d. concl. n.* 6. *Tuſc. pract. concl. iur. concl.* 605. *n.* 20 *vol.* 7. Quid autem ſi ſtylus allegetur non ad deciſionem cauſæ, ſed circa alia ad cauſam pertinentia, an locum habere debeat ſtatutum noſtrum quoad formam probationis ſtyli traditam? & quidem Doct. inhærentes di-

20 ſpoſitione iuris communis tenent ſtylum non eſſe plenè probandum, niſi vbi allegetur ad deciſionem cauſarum *Bart. in repet. l. de quibus n.* 22. *ff. de leg. Dec. conſ.* 483. *n.* 29. *Rebuff. tra. de conſuet. ſtyl. & form. gloſſ.* 13. *nu* 53. *Maſcard. de prob. concl.* 1344. *n.* 3. *&* 4. *d. concl.* 695. *n.* 14.

21 *& ſeqq.* ac quamplures alij per eoſdem *Maſcar. & Tuſc. relati*. Si verò agatur de ſtylo circa ordinem iudicij, & circa eiuſmodi alia, quæ modici præiudicij eſſe ſolent, tum ſentiunt poſſe Iudicem ſummariè, & ſine ſcriptis ſe informare ab Aduocatis. Procuratoribus, Notarijs, aliiſque perſonis in Foro verſatis, vt per *Bart.* alioſque proximè citatos, quibus accedunt *Mant. dec.* 357. *nu.* 2. *& ſub n.* 5. *Coccin. dec.* 182. *n.* 2. *& adden. ad Greg. dec.* 484. *n.* 8. Circa hæc noto quod ſtylus diſponens de modo probandi

22 eſt deciſorius, & ideo concludenter, & formiter probandus *Rota apud Coccin. deciſ.* 192. *num.* 1. quandoquidem deciſio cauſæ, & victoria pendet à probationibus: Idem *Cocin. d. dec.* 182. *n.* 2.

23 in quibus planè cenſerem ſtatutum noſtrum eſſe intelligendum, iuxta diſpoſitionem iuris ciuilis à Doct. vt ſupra firmatam, ſi quidem communis eſt, & vera concluſio, quod ſtatuta recipiunt interpretationem, & declarationem à iure communi *c. cum dilectus de conſuet Doct. in l. omnes poff. de iuſt. & iur. pleniſſimè per Maſcard. de gener.*

24 *ſtat. interp. concl.* 2. Et generalia verba ſtatuti reſtringi debent ad id, quod eſt rationis *l. quamuis ff. de in ius voc. Bald. in auth. ingreſſ. n.* 16. *C. de Sacroſ. Eccleſ. Iaſ. in l. non dubium n.* 36. *C. de leg. Euerar. in cent. ſua loco ab abſurdo nu.* 6. Ra-

25 tionis autem videtur eſſe, quod plena, & exacta iſta probatio ſtyli, quam ſtatutum noſtrum præſcribit, adhibenda ſit dumtaxat, vbi ſtylus allegetur ad deciſionem cauſarum, vbi nimirum

26 res tota conſiſtere videtur; non autem vbi ſtylus verſetur circa ordinem iudicij, & ſimilia, quæ parui ſunt momenti, iuxta ea, quæ ſuperius ex Doct. diſtinctione dicta ſunt: alioqui proceſſus cum diſpendio, & incommodo partium nimis in longum protraherentur, contra ſanctiones Pontificias, & Cæſareas ſtudentes litium breuitati ad *tex. in Clement. diſpendioſam de iudic. c. finem litibus de dol. & cont. l. properandum C. de iudic. l. litibus de agric. & cenſ. lib.* 11.

D Per testes ivratos. Nam hoc generaliter

27 iuris eſt, quod teſti non credatur ſine iuramento *l. iuriiurandi C. de teſt. c. nuper ſi eod. tit.* Et in ſpecie, quoad probationem ſtyli *Guid. Pap. conſ.* 119. *n.* 4. *Bero. conſ.* 40. *nu.* 7. *vol.* 3. & amplius ritè, & rectè examinari debent teſtes ſuper articulis, & interrogatorijs partium, vt in hoc

28 ſtatuto. Vbi verò ſtylus hoc modo probatus fuerit, pro lege habendus, & ſeruandus erit *c. ex litteris de conſtit. vbi Abb. nu.* 6. *& Aret. col.* 1. *in fine Dec. in rubr. de conſuet. nu.* 5. *Marſil ſingul.* 110. *Mil. in ſuo Repert. verbo ſtylus Curiæ. Alber. in diction. verbo Stylus Curiæ facit ius. Mandoſ. in regul. Cancell.* 8. *qu.* 4. *n.* 13. *& regul.* 34. *qu.* 56. *n.* 1. *tex. in l. fin. C. de iniur. vbi Angel. n.* 5. *facit*

29 *text. in l. minimè* 23. *ff. de leg.* atque quod de ſtylo Fori, & Curiæ dicitur, idem de ſtylo Cancellariæ Apoſtolicæ traditur *Rota dec.* 55. *nu.* 2. *ex conceſſ. præb. in antiq. Mandoſ. ad regul. Cancel.*

30 6. *qu.* 1. *n.* 7. *& ad regul.* 27. *qu.* 12. *n.* 2. Idem de ſtylo Sacri Palatij *Rota deciſ.* 6. *de conſuet. in antiq. & deciſ.* 2. *ſub n.* 2. *de appell. in nou.* Et acta

31 contra eum erunt nulla *Rota d. dec.* 55. *nu.* 2. *de conceſſ. præb. in antiq. cum deductis ibidem, probat tex. in cap. quæ contra de reg. iur. in* 6. *Mandoſ. ad regul. Cancell.* 6. *qu.* 1. *num.* 7, quinimò habebunt ſuſpicionem falſi *c. licet & c. quam graue de crim. falſ. not. Bald. in rubr. de reſcrip. n.* 19. *Fel. in c.* 2. *n.* 16. *ext. eod. vbi tradit etiam ex ſententia Abb.*

quod

32 quod commissarius rescripti, vel priuilegij deuiantis à stylo, potest supersedere in executione, quodque talis præsumptio falsitatis est sufficiens ad condemnandum de falso, quoad pœnam criminalem, vt ex aliis Doct. per eum allegatis, idem notat *Mil. in suo reper. verbo Rescriptum Apostolicum*; contra verò stylus excusat
33 à falso *Hostien. Io. Andr. & alij in c. 2. de fide instrum. Alex. conf. 59. n. 5. lib. 3.*

34 Verum animaduerti debet, quod non valet stylus contra ius commune, nisi sit præscriptus *Ayman. cons. 201. numer. 19. Roch. de Curt. in repert. rubr. de consuet. qu. 4. col. 3. Alex. conf. 36. in fin. lib. 2. & conf. 212. nu. 21. lib. 6. Rebuff. ad const. Gal. tom. 3. tit. de consuet. art. 20. gloss 13. n. 16. vers. ad secundum. Marescott. var. resol. lib. 2. cap. 100. n. 20.* Non enim potest induci à Iudicibus: & quod tali casu sit necessaria etiam
35 probatio, quod ita fuerit obtentum contradicentibus Partibus, & iudicatum, *Coccin. d. decis. 182. num. 3. & 5. Surd. cons. 74. n. 11.*

Cæterum contra prædicta, nempe, quod imo stylus Curiæ pro lege seruari non debeat, illud facere videtur, quod idem stylus dicatur modo albus, modo niger *Lap. alleg. 61. num. 2. Fel. in cap. Rodulphus post. nu. 22. vers. ibi autem dixi de rescript. & in c. 2. n. 18. eod. tit.* vbi quod non debemus dicere, ita seruat Curia Romana, nisi illa obseruantia sit firmata constitutione Apostolica *Cassad. decis. 7. de rescript. n. 4.* qui omnes referuntur à *Mard. ad regul. Cancell. 3. qu. 8. n. 5.* quibus adiungo *Pacian. de probat. lib. 1. c. 49. n. 29.* lex enim debet esse manifesta *c. erit autem. 4. dist.* sicque pariter stylus debet esse
36 manifestus, non autem obscurus, & incertus, si ei tribuenda sit vis legis, vt in simili arguendo de *l. ad testatorem* docet *Ener. in cons. sua loco à lege ad testatorem sub n. 4. vers. sexto istud facit*
37 *ad hoc.* Sed facilè tollitur istud obiectum, & firma remanent quæ de vi, & effectu styli superius deducta sunt, siquidem illa tribuuntur stylo antiquo, & vsitato, ac firmo, & fixo, non autem stylo vario, & incerto, vt benè respondet *Mandos. in sua praxi commiss. secunda commiss. verbo S. V. & in addit. ad allegat. Lap. 61. ver. Stylum*, & de hoc loquitur statutum nostrum, cum velit eum legitimè probari debere iuxta formam traditam; Nec admittitur dictum illud *Felin.* quod obseruantia Curiæ Romanæ non sit attendenda, nisi firmata sit constitutione, vel declaratione Apostolica, videtur namque nimis asperum & rigorosum, vt benè existimat *Mandos. ad d. commiss. sub d. verb. S. V.* Imo tunc non esset propriè, & simpliciter consuetudo, vel stylus iuxta definitiones consuetudinis, & styli supra hoc capitulo appositas, & probat *text. in §. constat, & §. ex non scripto Institut. de iur. nat. gent. & ciu. not. Bart. in l. de quibus sub n. 6. vers. Tu dic secundum Gul.* esset autem tunc Ius scriptum: consuetudo verò dicitur Ius non scri-
38 ptum, moribus vtentium approbatum: *cap. consuetudo dist. 1.*

cum alus supra deductis.

De remissionibus [b] rogationibus [c] & compulsionibus pro testibus [d] extra districtum examinandis; & iuribus extrahendis.

CAP. LXXVI.

SI pars aliqua testes vltra districtum se habere proponat, ad quorum examen se petat admitti, vel etiam iura ad causam necessaria habere asserat, & proinde dilationem sibi concedi, seu datam prorogari petat: volumus, quòd in primis teneatur *e* nominare testes, vel iura, & loca, ac exprimere, & designare probationes, quas habere intendit. Quo facto, antequam sibi dilatio detur, deponat penes Notarium causæ pignora valoris ducatorũ auri vigintiquinque assignãda Cameræ pro medietate, & pro alia parti, contra quam dilatio petitur, si apparuerit eum, dilationem *f* calumniosè petiisse: & ex tunc sibi iuxta distantiam loci dilatio assignetur, vel data prorogetur, & intelligatur dilatio *g* calumniose petita, si infra terminum sibi per Iudicem assignatum, nominatos testes examinare non fecerit, vel examinati nihil de causa probarint; aut iura asserta non produxerit, seu si producta, non id quod asserebat contineant. Depositum autem prædictum necessarium non sit, si notorie appareret dilationem calumniose non peti, & Iudex hæc sua interlocutoria declarauerit.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Remissorialium materiam qui tractarint.*
2 *Rubrum declaratur per nigrum.*
3 *Remissiones ad Iudices extra districtum, possunt fieri Rogationes.*
4 *Compulsionis argumentum qui tractarint.*
5 *Testes intra districtum vocantur ad se subijciendum examini ad locum Iudicis: & contumaces compelluntur.*
6 *Rota concedit remissorias, quando prius fit in Curia nominatio testium.*
7 *Calumnia quibus modis euitari posset in dilatione super examine testium, remissiue.*
8 *Dilatio quando intelligatur calumniosè petita; & non concedatur. & n. 9. 10. 14.*
11 *Dilatio, & Remissio habent similitudinem inter se.*
12 *Remissoria an sit arbitraria Iudici in ciuilibus? & num. 13.*
15 *Remissio interrogationis testium non datur regulariter in criminalibus.*
Limita remissiuè, vt num. 16.
17 *Citatio requiritur ad obtinendas remissoriales; alioquin examen subsecutum est nullum.*

ANNOTATIONES.

A 1 DE REMISSIONIBVS. Materiam istam nempe literarum remissorialium, quas vocant ad effectum examinandi testes extra locum iurisdictionis ius dicentis, ex professo accuratè pertractarunt peculiaribus opusculis hoc *tit. editis Hercul. Severol. tract. vniuers. iur. tom. 3. par. 1. & post eum Virgin. de Boccac. ac demum Scacc. de iudic. lib. 2. t. 7. à n. 725. vsque ad* 865.

B 2 ROGATIONIBVS. Fortè dici debuit prorogationibus, nam & de prorogatione dilationum hic expressè agitur in textu, vbi de rogationibus nullum verbum, sic textus titulo conueniet, seu vti dici assolet, nigrum rubro, & nigrum attenderur, vti magis clarum, quod iure aliàs 3 fieri debet *Roman. cons.* 104. *n.* 5. & rubrum declaratur per nigrum *Alex. cons.* 13. *n.* 8. *lib.* 3. *conferunt not. per Iaf. in l.* 1. *n.* 12. *ff. si cert. petat. & per Eucrard. in centuria sua loco à rubro num.* 11. 4 & 12. potest autem etiam stare verbum rogationibus, quia, vbi remissoriæ litteræ dantur ad Iudices extra Districtum, rogantur Iudices, vt per *Specul. lib.* 1. *tit de testib.* §. 3. *n.* 16. *in fine, notat Luc. Pat. lib.* 1. *c.* 6. *n.* 10. sicque dum agitur de remissionibus extra Districtum, implicitè habentur etiam rogationes.

C 4 ET COMPVLSIONIBVS. De hoc argumento extat *tract. Guid. Pap. inter tract. vniuers. iur. to.* 3. *par.* 2. *fol.* 70. *& aliqua not. Boccac. tract. de litter. remiss. c.* 3. *n.* 6. *&* 7.

D 5 EXTRA DISTRICTVM. Quia intra districtum vocantur testes ad locum iudicij, vt testimonium ferant, sique fuerint contumaces, compelluntur venire, etiam captis pignoribus, *l. si quando, C. de testib. c. statutum,* §. *proferendo de rescript. in* 6. remissiones verò, & compulsiones locum habent extra districtum, vnde testes ad veniendum Romam cogi non poterunt, neque instrumenta & iura auctoritate propria sui Iudicis extrahi possunt ad *tex. cum ibi not. in l. fin. ff. de iurisd. omn. iudic. Salyc. id. l. si quando n.* 3. *C. de testib.*

E 6 NOMINARE TESTES, &c. Rota etiam concedit remissoriam, licet adesset timor subornationis quando prius fit in Curia nominatio testium, *Coccin. decis.* 10. *n.* 7. *& decis.* 20. *n.* 6.

F 7 CALVMNIOSE PETISSE. Ad euitandam calumniam, quando pars aliqua vltra districtum testes se habere proponit, ad quorum examen se petit admitti, vel etiam iura ad causam necessaria habere asserit, & proinde dilationem sibi concedi, seu datam prorogari petit, & in aliis eiusmodi casibus iure communi, & iure municipali diuersis modis prouisum est de iure communi, *tex. est vbi etiam gloss. in c. statutum,* §. *proferendo de rescript. in* 6. *c. constitutus, & ibi Doct. de fideiuss.* Menoch. *recup. possess. remed.* 15. *n.* 136. *Severol. de remiss. litigant. c.* 5. non mirũ si etiam statutum nostrũ circa idipsum expressè disposuerit.

G 8 CALVMNIOSE PETITA. Hic declaratur, quando dilatio intelligatur calumniosè petita; adde 9 idem, vbi petitur dilatio ad probandum illud, quod probatum non releuat *l. matrem C. de prob. Rom. cons.* 226. *n.* 3. *Severol. d. c.* 5. vel vbi constat de contrario *Rom. cons.* 273. *in fin.* & plura ad

10 detegendam calumniam in remissionibus cumulat *Felin. in c. de catero* 5. *de re ind. num.* 12.

11 Idem porro dicendum in remissione, quod in dilatione, cum ista habeant similitudinem inter se *Cassad d. decis.* 3. *de dilat. n.* 1. *arg. tex. in c. inter caeteras de rescript. cap. de transl. Episc. l. non possunt & l. nam vt ait Pedius ff. de leg.* Vnde inquit *Cassad.* quod sicuti dilatio in pluribus dilationum speciebus etiam respectu termini, ac loci est arbitraria Iudici *l.* 2. *& ibi Bart. n.* 9. *&* 10. *ff. de re ind. cum aliis citatis in d. decis.* ita &
12 remissoria in ciuilibus *l. Iudices iuncta auth. seq. apud eloquentissimum C. de fid. instr. & in corpore vnde sumitur de test.* §. *& quoniam scimus clemen. vnic. de offic. de leg. Rota decis.* 134. *n.* 2. *in recen. diuers. par.* 2. quod tamen dictum *Cassad.* de re-
13 missoria declarandum videtur, vt plenè per *Menoch. recuper. possess. remed.* 15. *à num.* 337. *vsque ad num.* 262. & vltra casus, quos ille, alijque
14 supra citati recensent, in quibus non datur remissio, adijci potest, vbi peteretur ad probandum illud, quod per scripturam probatum est, vel facilè probari potest *Egid. decis.* 9. *n.* 1. *Rota decis.* 46. *de test. in antiq. & decis.* 196. *dec. n.* 8. *par.* 1. *in recent. & decis.* 414. *n.* 5. *par.* 2. *in eisdt.* Et complures casus, in quibus præsumatur calumnia, vel ne, ac quibus detur, vel denegetur remissoria, videre potes apud plures decisiones impressas in recentioribus & apud *Seraph. Greg. & alios.*

15 Non omittam quod in causis criminalibus regulariter non datur remissio interrogationis testium, nam in criminalibus testes apud Iudices repræsentandi sunt, & cum res exegerit, tormentis subijciendi, vt est *tex. in auth. apud eloquentissimum C. de fid. instrum.* datur tamen in
16 certis casibus, vt per *Fel. in c. cum causam* 37. *de testim. à n.* 21. *vsque ad* 25. *& per Menoch. recup. poss. remed.* 15. *à num.* 358. *vsque ad* 362.

Demum aduertendum censeo, quod ad obtinendas huiusmodi litteras remissorias requiritur citatio, aliàs examen subsecutum esset nullum *Caputaq. decis.* 272. *par.* 3.

De producentibus iura in vltima dilatione.

CAP. LXXVII.

SI quis instrumenta, aut priuatas scripturas seu documenta quæcunque in vltima dilatione, quæ ad probandum, & probatum habendum datur, produxerit, ne parti contra quam producuntur, defensio tollatur, uolumus, quod illi noua dilatio, *a* si petierit, detur; uel data Iudicis arbitrio prorogetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Testes publicati in vltima hora instantiæ, quando non potuit dari copia, & terminus alteri Parti ad faciendas suas defensiones, non probant.*

Iura

2 *Iura producta non probant, ſi pars petit eorum copiam, & ſibi non traditur.*
3 *Equalitas ſeruari debet inter Actorem, & Reum.*
4 *Dilationes probatoriæ debent eſſe communes vtrique Parti.*
5 *Dilationes qui vult, debet eas petere.*
6 *Fraudibus, & aſtutijs via precludenda eſt.*
7 *Defenſio nemini tolli debet.*
8 *Mora regulariter non committitur durante termino prefixo dilationi.*
9 *Termino à Iudice prefixo durante, ſi aliquid fiat, an Pars ſit citanda? & num.* 10.

ANNOTATIONES.

A SI PETIERIT, DETVR. Meritò quidem decernitur, quod ſi pars iura produxerit in vltima dilatione, alteri parti, ſi petierit, noua dilatio detur, vel data Iudicis arbitrio prorogetur; ſic
1 videmus, quod vbi teſtes publicati fuerint in vltima hora inſtantiæ, & non potuit dari copia & terminus alteri parti ad faciendas ſuas defenſiones, non probant, vt colligitur ex dictis *Bart. in extraug. ad reprimendum verbo Sine figura.* Et
2 idem ſi pars petit produci copiam iurium, & ſibi non traditur, vt poſſit ſuas defenſiones facere, talia iura producta non probant per *text. in cap. charta 3. qu. 9. & in l. fin. C. de fid. inſtr. not. Bald. in l. ſi quando in fin. C. de teſt. Specul. tit. de inſtr. edic. §. videndum eſt autem, ſi idem non exhibeat ad hæc Socin. conſ.* 105. *num.* 7. *& ſeq. vol.* 4. *& Roman. conſ.* 519. *n.* 2. *& ſeq. vbi & addit. littera A. verbo De plano iuxta not. per Bald. in l petenda n.* 5. *C de tempor. in integr. reſtit. vbi & additio littera C.* atque hoc modo inter reum, & actorem ſeruatur æqualitas, vti pariter cautum reperitur hoc ſtatuto noſtro ſupra
3 *cap.* 68. *de poſit. & confeſſ. verſ. & idem fiat*, quod & iure cõmuni generaliter traditum eſt ad *tex. in c. 2. de mut. pet. & in l. vltima C. de fruct. & lit. expenſ.* atque in ſpecie de dilationibus probatorijs, quod communes eſſe debeant vtrique
4 parti probatur ex *tex. in l. petenda C. de temp. reſtit. in integr. not. Marant. in ſuo ſpecul. par.* 6. *de*
5 *dilat. art.* 3. *num.* 18. Dilationes verò qui volunt, eas petere debent, vt in hoc ſtatuto noſtro, & eſt de iure communi, *vt not. Bald. in d. l. petenda n.* 1. & eſt apud omnes indubitatum. Demum verò per hoc ſtatutum via præcluditur
6 fraudibus, & aſtutijs litigantium, quod fieri debet iuxta ciuiles, & canonicas ſanctiones *l. in fundo* 39. *ff. de rei vendi clem.* 1. *§. fin. de conteſſ. præben.* 8. Neque fraus, & dolus alicui patrocinabitur, quod leges aborrent *l. itaque furta* 12. *in princ. ff. de furt. c. dictum* 30. *qu.* 1. *c. intelleximus de iudic.* ac denique defenſio alicui non tol-
7 lerur, prout tolli non debet *l.* 3. *§. ſi ad diem ff. de re milit. l. penult. C. de tempor. in integr. reſtit. peten. cap. cum inter de excep.* idque in ſpecie, conſideranter ſtatuti huius conditores, ibi ne parti, contra quam producuntur, defen-
8 ſio tollatur. Adhuc autem non omiſerimus, quod aliàs termino dilationis præfixo durante, regulariter non committitur mora *Card. Tuſc. & alij*, & ab eo relati *concl.* 68. *littera I.*
9 quodque termino à Iudice præfixo durante, ſi
10 aliquid fiat, debeat pars citari, ſecus tamen eſt, quando illud fit die vltima termini, quia tum non requiritur citatio. ita generaliter tenet *Bart. in l.* 2. *in princ. C. de tempor. appell.* vbi etiã *Angel. num.* 1. *verſ. in text.* dicit ita practicari, & eſſe verum *Roman conſ.* 176. *iſte ſunt num.* 4. *cum alijs relatis per Card. Tuſc. concl.* 69. *princip. littera I.* Vnde videtur non teneri partem, quæ dilationem certam habuerit ad producenda iura, citare alteram partem ad dicendum contra &c. vbi vltima die dilationis ea producuntur; prout etiam videmus, quod commiſſa cauſa cum clauſula, ſi quid exequendum, licet non poſſit fieri iuſtificatio ex nouiter deductis ad effectum executionis, nihilominus ſi per reum fiat noua exceptio, admittitur Actor replicando ad elidendam dictam nouam probationem, vt per plures deciſiones relatas ab adden. *ad Greg. deciſ.* 581. *num.* 12.

De Teſtium publicatione.

CAP. LXXVIII.

IN quacunque cauſa, ſiue ea ordinaria ſit, ſiue etiam executiua, & in quacunque inſtantia, ſi teſtium in cauſa examinatorum publicatio petatur, *b* per Iudicem concedatur, & per Notarium infra tempora ſuperius præſcripta petita copia detur, & à die habitæ copiæ, vel à die, quo eã Notarius ei tradere tenetur, is qui eam petierit, terminum dierum quinque vtilium ad opponendum contra perſonas, & eorum dicta, & oppoſita probandum habeat: qui terminus cenſeatur, & ſit per hanc legem abſque Iudicis miniſterio datus: quo lapſo in cauſa ad incumbentia procedatur. In ſummariis verò terminum prædictum Iudex arbitrio ſuo moderetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Publicatio teſtium quando dicatur facta.*
2 *Publicationis teſtium effectus, & alia remiſſiuè.*
3 *Pars petens, vel conſentiens publicationi teſtium, dicitur tacitè renunciare productioni, & examinationi aliorum teſtium.*
4 *Publicatione teſtium facta, an & quando liceat ſuper iiſdem, vel directò contrarijs, alios teſtes examinare? remiſſiuè.*
5 *Appellatio conceditur Parti, cui denegata fuerit publicatio teſtium, &c.*
6 *Publicatio teſtium, quoad Partes, cenſetur de ordine inſtitiæ, non de ordine ſubſtantialis iudicij.*

ANNOTATIONES.

A PVblicatio atteſtationum, ſiue teſtium, de
1 qua hic, facta dicitur vbi partes poſſint atteſtationes ipſas legere, & ſuper illis diſputare

tare *arg. l. de his ff. de tranſact. & l. publicati C. de teſtam. not. Bal. in c. cauſam* 10. *extra de teſtib. num.* 5. *Felin. in c. cum I. & A.* 22. *de re iudic. ſub num.* 1. porrò effectus eiuſmodi publicationis,
2 & alia ad materiam iſtã pertinentia fuſiùs proſequitur *Luc. Pat. lib.* 2. *cap.* 11. *de teſtim. public.*
3 *Farinacc. de Teſtib. qu.* 75. Illud etiam notabo, quod pars petens, vel conſentiens publicationi Teſtium dicitur tacitè renunciare productioni, & examini aliorum Teſtium *Socin. conſ.* 8. *n.* 20. vbi habes alia plura circa hanc materiam.

4 An autem, & quomodo poſt dictam publicationem liceat ſuper eiſdem, vel directo contrarijs alios Teſtes examinare, vltra *Luc. Pat. loco citato*, vide latè apud *Marant. par.* 6. *art.* 6. *Surd. deciſ.* 151. *Gabriel. concl.* 21. *de Teſtib. Port. reg.* 39. *Menoch. de arbitr. qu.* 22. *Afflict. deciſ.* 216. *Specul. tit. de Teſtib.* §. 8. *Fel. & alios in c. Fraternitatis de Teſtib. Farinacc. eod tract. qu.* 75.

B Per Ivdicem concedatvr. Qui ſi deneget
5 dabitur appellatio parti, cui denegata fuerit publicatio, & vbi fuerit appellatum, ſi Iudex ad vlteriora proceſſerit, nullus erit proceſſus: ſi vero non appelletur, & iudex non attenta petitione publicationis ad vlteriora procedat, non ideo nulla erit ſententia, quoniam proceſſus quoad Iudicem ſemper dicitur publicatus, &
6 quoad partes publicatio cenſetur de ordine iuſtitiæ, non de ordine ſubſtantialis iudicij ita *not. Abb. in cap. cum I. & A.* 22. *de re iudicat. num.* 16. *Felin. ibidem n.* 1. *& 2. Ancar. conſ.* 13. *Caſſad. deciſ.* 6. *de appell. n.* 2. *Vant. cum pluribus alys relatis ab eo tit. de nullit. ex defect. proceſſ. num.* 4. *Aſin.* qui hanc dicit opinionem frequentioribus calculis receptam *in prax. ſua indic.* §. 3. 6, 11. *num.* 3.

De Aſſettamento, illiuſque voto.

CAP. LXXIX.

ITem ſtatuimus, quod *b* in omnibus ſententiis, & articulis, *c* & in his in quibus per præſentia Statuta appellare permittitur, & quando quis à poſſeſſorio ad ſuſpenſum petitorium parte opponente, *d* tranſire vellet, de conſilio, & voto totius Aſſettamenti, ſi id ab altera partium petitum fuerit, pronuncietur, & iudicetur; & de tali aſſettamento, & voto cauſæ Notarius rogari debeat; aliàs prædictis non ſeruatis, ſententia ipſo iure *e* non valeat: & omnes Iudices teneantur ſine aliqua mercede, ſeu ſportulis votare, pœna vigintiquinque aureorũ ipſo facto incurrenda, imminente: &, ſi quid datum, vel receptum fuerit, aut promiſſum pro tali aſſettamento, & voto, vni vel pluribus Iudicibus, ſententia ſit ipſo iure nulla, reſpectu tantum committentis huiuſmodi corruptelam, & Iudicibus imputetur in corruptelam, & pro corruptelæ delicto irremiſſibiliter in ſyndicatu puniatur, et poſſit is Iudex ab officio remoueri arbitrio Conſeruatorum. Senator autem Iudices pro Aſſettamentis faciendis, ſaltem ter in hebdomada de mane congregare teneatur. Volumus etiam, quod in cauſis, in quibus à partibus votum Aſſettamenti non fuerit petitum, ſi Iudex aliquod conſilium ſuper aliquo ab alijs Iudicibus petat, teneantur illud gratis tradere, vt ſupra; quo caſu Notarij ſcriptura neceſſaria non ſit, nec tale votum in ſcriptis redigatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Aſſettamenti vox eſt vulgaris: & quid ſit. num.* 2.
3 *Aſſettamentum habet locum in omnibus cauſis, vbi datur appellatio.*
4 *Copula Et, aliquando ſtat ampliatiuè.*
5 *Statutum permittere poteſt appellationem, vbi iure communi denegetur.*
6 *Appellatio vbi permiſſa eſt ſimpliciter, intelligitur tam deuolutiuè, quam ſuſpenſiuè.*
7 *Iudex an poſſit peruertere ordinem Iudicij.*
8 *Ordo vbi non eſt ſubſtantialis Iudicij, ſed congruitatis tantum, eius omiſſio non reddit ſententiam nullam.*
9 *Sententia lata contra ſtatutum redactum in volumine ſtatutorum eſt nulla.*
Amplia, vt num. 10.
11 *Sententia an ferri poſſit ſine voto aſſettamenti, quãdo Pars, que proteſtata eſt Nihil fieri niſi cum voto aſſettamenti, procedat poſtea ad alium actum ex internallo, eadem proteſtatione non repetita. & num.* 14. 19.
12 *Proteſtans ſe non conſentire in iuriſdictionem Iudicis, & non repetens in quolibet actu eandem proteſtationem, cenſetur in talem Iudicem conſentire.*
13 *Ius idem eſt de parte quoad partem, quod de toto quoad totum.*
15 *Proteſtatio tollitur per actum contrarium.*
Intellige vt num. 16.
17 *Proteſtatio in iudicialibus in quolibet actu repeti debet: ſecus in extraiudicialibus.*
Declara vt num. 18.
20 *Aſſettamenti vota quando non ſunt conformia, ſtatur maiori parti. Et quid ſi vota ſint paria. n.* 21.
22 *Aſſettamenti votum debet peti re integra, & ante factum decretum.*

ANNOTATIONES.

A VOcabulum iſtud, licet in celeberrimo Lati
1 tij loco, ſcilicet in Capitolio Vrbis ortum habuerit, non tamen eſt Latinum, ſed vul-
2 gare Fori Capitolini. Porrò Aſſettamentum conſeſſus Iudicum quatuor Fori Capitolini, nempè Senatoris, Primi, & Secundi Collateralium, ac Iudicis Maleficiorum, certis diebus, & horis, ad examinandas, & decidendas cauſas in caſibus ab ipſo Vrbis ſtatuto præſcriptis. atque alia de Aſſettamẽto ſatis explicat *Luc. Pat. lib.* 2. *cap.* 13. *ſub hoc tit.*

B In omnibvs sententiis, et articvlis. Scili-
2 licet vbi detur appellatio, ita enim comprobat vſus

vſus huius fori, qui ſtatutum ipſum interpretatur, *l. ſi de interpretatione, cum l. ſeq. ff. de legib.*

C ET IN HIS, QVIBVS PER PRAESENTIA STATVTA APPELLARE PERMITTITVR. Copula &, hic ſtare videtur ampliatiuè, vti aliàs ſæpè videmus, exemplum eſt in *l. qui dolo §. hac lege ff. ad l. Iul. de vi pub. l. ea tamen adiectio 44. vbi Bart. in princip. ff. de leg. 3. not. Surd. conſ. 315. nu.* 17. *Ruin. conſ. 133. num. 3. vol. 1. Rot. deciſ. 680. num. 5. tom. 1. par. 2. in recent.* & quidem cum ratione, quoniam per ſtatutum permitti poteſt appellatio, vbi iure communi denegetur, exempli gratia in poſſeſſorio iudicio not. *Nicell. de concord. gloſſ. ſub concord. 6. & num. 26. ſub fin. verſ. vndecimo moderatur*, eſt iſte tract. *inter alios vniu. iur. tom.* 18. *Bero quæſt. 44. num.* 1. *&* 2. *Scac. de appellat. q.* 17. *limit. 6. memb. 7. num.* 82. Immo amplius, vbi ſimpliciter permiſſa ſit appellatio, intelligitur tam deuolutiuè, quàm ſuſpenſiuè *Rot. deciſ. 330. numer. 4. par 2. diuerſ.*

D TRANSIRE VELLET. Expreſſerunt ſtatuentes, vt puto, caſum iſtum, quia aliàs non lenis eſt
7 diſputatio inter iuris interpretes, an poſſit Iudex iudicij ordinem peruertere, ſcilicet à poſſeſſorio ad petitorium tranſeundo, vbi opponatur per alteram partem, cuius interſit, id ei non licere, & an eius ſententia nulla ſit, ſi reiecta oppoſitione ad ſententiam ferendam nihilominus proceſſerit, licet etiam non eſſet appellatum à non admiſſa tali oppoſitione, quæ de reiper *Scac. & Doct. alios quamplurimos in huius quæſt. examine ab eo citatos de appellat. quæſt.* 17. *limit.* 6. *memb.* 6. *num.* 127. qui tamen demum concludit, & benè, non ideò nullam eſſe ſententiam propter ſolam oppoſitionem, niſi etiã
8 à reiecta oppoſitione per proceſſum ad vlteriora opportunè fuerit appellatum, idque propter validam illam iuris concluſionem, quod vbi ordo non eſt ſubſtantialis iudicij, ſed congruitatis tantum, qualem hunc eſſe affirmant Doctores ab eo citati, eius omiſſio non reddit ſententiam nullam, iuxtà per nos etiam *not. ad proximè procedens c. verbo per iudicem concedatur*.

E NON VALEAT. Puto etiam, quod nulla dici
9 poſſit, quia lata contra ſtatutum redactum in volumine ſtatutorum, iuxta *deciſ. Verall.* 136. *par. 3. cum alijs ibi citatis*, immo amplius tanti
10 eſt eiuſmodi nullitas, vt ea non cenſeatur comprehenſa ſub ſtatuto infra cap. 191. prohibente agere, vel replicare de nullitate poſt annum, vt benè animaduertit *Luc. Pat. lib. 6. de cauſ. null. cap. 1. n. 30.*

11 Quid ſi poſt factam proteſtationem, nempe nihil fieri niſi cum voto Aſſertamenti, eadem pars, quæ ità proteſtata eſt, deinde proceſſerit ad aliquem alium actũ ex interuallo eiuſmodi proteſtatione non repetita, an poſtea ferri poſſit ſententia ſine voto Aſſertamenti.

Et arbitrarer, quod ſic, quia iure indubitatum habetur, quod qui ſemel proteſtatur, ſe nõ conſentire in iuriſdictionem alicuius Iudicis, ſi poſtea in quolibet actu eiuſdem cauſæ coram eodem Iudice eandem proteſtationem non repetat, cenſetur, vel per vnicam omiſſionem talis proteſtationis in Iudicem ipſum confeſſile, *Abb. in cap. cum M. Ferrarienſis, ſub num.* 21. *ibi, item aduerte. Fel. ibidem num.* 68. *&* 69. *Rot. apud Put. deciſ.* 213. *lib.* 2. *in emendata impreſſione. & apud Mohed. deciſ. 2. de iudic. & par. 1. diuerſor. deciſ.* 688. *num. 3. & ità ſeruat Rot.* vti notum eſt, quod præcipuè teſtatur *Mareſcot. var. reſolut. lib* 1. *c.* 92 *n.* 2.

12 Qui autem proteſtatur nihil fieri, niſi cum voto, perinde facit, ac ſi diceret, ſe non conſentire in iudicium, & iuriſdictionem ſolius Iudicis, coram quo ità proteſtatur, ſicque verſamur in terminis prædictæ concluſionis ab omnibus receptæ. Nec obſtat, quod in caſu noſtro non recuſetur Iudex & eius iuriſdictio in totum, ſed in parte, ſcilicet quatenus ille cum alijs iudicibus ad proceſſum, & ſententiam non
13 procedat; quia idem iuris eſſe debet de parte, quoad partem, quod de toto, quoad totum, argumento *tex. in l. quæ de tota* 75. *in princ. ff. de rei vend.* cum alijs iuribus, & exemplis plenius ad eiuſmodi argumentum cumulatis per *Euer. in cent. ſua loco citato ad partem*. Sed quid ſi
14 proteſtatio comprehenderet etiam omnes futuros actus per verba generalia futuri temporis, exempli gratia, proteſtor, quod per aliquem actum, quem facio, vel, faciam, non intendo in vos ſolum iudicem conſentire, niſi quantum de iure teneor, ſed requiro ſemper votum Aſſertamenti, quale exemplum aliàs generaliter ponit *Innoc. in cap. Cumana* 50. *de elect. num.* 4. *de quo ibidem per alios Doct. & in d. cap. cum M. Ferrarienſis, & in l. non ſolum §. morte, ff. de nou. oper. nunc, & per Angel. in l. ſed & ſi ſuſceperit* 52. *n.* 1. *de iudic.*

Arbitrarer vtique ſicuti in præcedenti caſu, nempe, quod talis proteſtatio in vnoquoque actu repetenda eſſet, alias ab ea cenſeretur eſſe receſſum *ex tex. in cap. ſollicitudinem* 54. *de appell.* vbi, qui ab Epiſcopo ſuo ad ſedem Apoſtolicam appellauerat, ac deinde cum fuiſſet ab eodem excommunicatus, ad Metropolitanum confugerat, vt ipſum abſolueret, & in ſtatum, quo tempore appellationis fuerat, reduceret, adijciens, quod appellationi primum obiectæ non renunciabat, ſed eamdem proſequi volebat, nihilominus decernitur, quod Metropolitanus ad cognoſcendum de cauſa poterat interponere partes ſuas, quia idem appellans appellationis proſecutioni tacitè renunciaſſe videretur, & adijcitur, quod ſi idem verbo, vel facto appellationem ſe velle proſequi proteſtaretur, non eſſet tanquam aduerſa petens, & ſibi contrarius adiendus. Ecce quod licet in iudicialibus proteſtetur aliquis etiam per verba de futuro, at tamen per actum contrarium tollitur vis proteſtationis, quod & *notat. per hunc text. Innoc. in d. cap. Cumana, ſub num.* 3. ibi, item non videtur, quod talis proteſtatio ſibi debeat prodeſſe, cum factum contradicat proteſtationi; id ipſum inquit *Bald. in l. pacta nouiſſima* 12. *C. de pact. ſub num.* 9. ibi, iſtud etiam probatur, *Abb. in d. cap. cum M. ſub. num.* 21. *verſ. item aduerte Bart. in d. §. morte, num.* 16. *&* 17. vbi concludit, quod proteſtatio per verba generalia directò reſpicientia tempus futurum tollitur per actum contrarium, vbi actus contrarius proteſtationi celebratur cum alio, prout in caſu dicti *cap. ſollicitudinem, de appellat.* quem tex ille *alle-*

gat sequitur Alexand. in dicto §. morte, num. 13.

16 licet aliter sentiat, vbi protestatio dependeat solum à facto ipsius protestantis, vt est testamentum, hæreditatis aditio, & similia. Nos autem versamur in actu facto cum iudice, & cum parte, iuxta terminos eiusdem capituli sol-

17 licitudinem; quodque in iudicialibus non sufficiat vnica protestatio, sed ea in quolibet actu repetenda sit, licet contrarium sit in extraiudicialibus, dixit *Rot. apud Put. decis.* 213. *lib.* 2. *in emendata impressione, & apud Mohed. decis.* 2. *de iudic.* nec distinguit, an protestatio concepta fuerit per verba respicientia futurum tempus, & omnes futuros actus, sed generaliter firmat regulam istam in iudicialibus, vbi tamen actus

18 protestationi sit contrarius, atque amplius iudex eum admittat; quam quidem opinionem cum istis moderationibus magis communem testatur *Alex. in d. §. morte, sub num.* 15. relatus in eisdem decisionibus. Ad rem nostram igitur licet, qui petit votum Assertamenti protes-

19 fetur verbis respicientibus futurum tempus, & quemliber futurum actum, nihil fieri sine voto, nihilominus si postea fecerit aliquem actum coram iudice eadem protestatione non repetita. & iudex illum actum admiserit, euanescet protestatio antea facta, & valebit actus: Quo circa tutius erit sine dubio seruare cautelam, quam Doctores generaliter tradunt in eiusmodi materia, nempe quod eadem protestatio in quolibet actu repetatur, vel dicatur hoc modo non recedendo à protestatione aliàs facta, vt per *Archid. in cap. Diaconi distin* 28. *vers. ideo cauti Aduocati repetunt, quem refert, & sequitur Bald. in d. l. pacis nouissima, sub nu.* 10. *vers. item in iudicijs est vtile, & Alex. in d. §. morte, sub n.* 12. *vers. ideo dat cautelam*, quod, & forensi vsu passim receptum est.

Demum ad hoc caput non omittam, quod vbi vota omnia Assertamenti non sint conformia, statur maiori parti, nempe tribus ex quatuor, tuncque dum votum in scripeis redigitur, exprimi debet quod DD. de Assertamento pro maiori parte fuerunt in tali voto &c.

Si verò contingat vota esse diuisa, & vtrinq; paria, quod semel tantum accidit eo septennio,

21 quo ipse Senatoris munus sustinui, tum de consensu eorumdem DD. exquiri poterit votum viri alterius docti, integri, & non suspecti, iuxta quod quatenus conueniat cum votis alterutrius partis iudicetur, sicuti tum benè, ac legitimè factum fuit, suffragante, tum sententiæ meæ, & Iudicis mihi adhærentis, Dom. Martino Cappelletto vtriusque Signaturæ Referendario dignæ me, qui antea diu Senatorio munere in Vrbe magna cum laude perfunctus fuerat; atque modo Signaturam adire non oportebit, vti aliàs in tali casu viditse fieri tradit *Luc. Pat. d.c.* 12. *n* 6.

Item aduerten. quod huiusmodi votum debet peti re integra, & ante factum decretum,

22 quia si petatur pòst, Iudex non tenetur illud concedere, *Marsil. in prax. criminal.* §. *sequens n.* 49. *Asin. in prax. c.* 5. §. 25. *Carpan. ad stat. Mediol. c.* 57. *n.* 4. *p.* 1. qui loquitur in terminis fortioribus, nempe quando fuit petitum post conclusum in causa.

Quod pro Assertamentis, etiam in criminalibus, nihil omnino soluatur.

Cap. LXXX

IDem in Assertamentis pro causis criminalibus faciendis *a* volumus obseruari, ne quis Iudex aliusque Officialis aliquid pro votis in assertamentis, neque pro ipso assertamento recipiat, promissione vel facto, sub pœna in proximo præcedenti capite contenta: & nihilominus ipsa assertamenti deliberatio sit nulla; ita quod de nouo contra illum, pro quo fuit votatum, possit inquiri, & procedit, ac cognosci de eodem delicto.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Assertamenti votum adhibetur idem tam in causis criminalibus, quàm in ciuilibus. Et in quibus causis possit denegari in criminalibus? n.* 2.

ANNOTATIONES.

A VOLVMVS OBSERVARI. Assertamenti votum, ità adhibetur in criminalibus causis atque in ciuilibus; nec mirum quia regulariter sicut proceditur in ciuilibus, sic pariter in criminalibus, nisi diuersa ratio subsit, vel contrarium reperiatur è iure expressè decisum, vti docet *Euer. in cent. sua loc. à ciuilibus ad criminalia n.* 1. *&* 2. Hinc apparet non posse denegari votum Assertamenti etiam in causis criminalibus, si à reis petatur; quod tamen locum non

2 habet, vbi Senatori specialis facultas à Summo Pontifice attributa sit procedendi in causis criminalibus non seruata forma statutorum, sicuti superius notauimus ad cap. 3. de Senatore eligendo; hoc enim casu licet Senatori eiusmodi votum denegare.

De Instantijs, & fatalibus.

CAP. LXXXI.

CVpientes quantum possumus *b* finem litibus imponere, statuimus, vt *c* causæ omnes ciuiles, *d* etiam executiuè, & summariè, coram quibuscumque Iudicibus, & Magistratibus, & ius dicentibus Capitolinæ Curiæ, infra Biennium à die litis contestationis, seu pro contestata habitæ computandum, *e* terminentur, quo Biennio elapso, *f* instantia pereat, & actor condemnetur in expensis, & Iudex poenam vigintiquinque aureorum incurrat: & nihilominus post lapsum instantiæ, teneatur Iudex ad instantiam rei *g* causam expedire. Volumus etiam, quod instantia perempta, *h* omnia acta, præsertim ordinatoria in dicta instantia facta, fidem faciant in quocumque

iudi-

iudicio; & hæc in prima. In ſecunda autem inſtantia, fatalia ſint menſium ſex, *i* à die appellationis interpoſitæ. In tertia vero, k vbi eſse contigerit, ſit menſium quatuor, à die appellationis, vt ſupra; quibus fatalibùs elapſis, *l* appellatio deſerta remaneat: & nihilominus ſi appellatus petierit, cauſa appellationis per Iudicẽ terminari poſsit, & debeat.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Dictio, Et, poni ſolet inter diuerſa.*
2 *Inſtantia eſt actionis exercitatio à litis conteſtatione in definitiuam ſententiam, certo tempore coarctata.*
3 *Fatalia continentur ſub inſtantia, vt ſpecies ſub genere.*
4 *Inſtantia, & fatalia, in quib. differant, remiſſiuè.*
5 *Statutum quomodo cognoſcatur, ſit ne fauorabile, an odioſum?*
6 *Statutum fauorabile largè interpretari debet.*
7 *Cauſæ criminales in Foro Capitolino, quoad inſtantias, remanent in diſpoſitione iuris communis.*
Idem de cauſis, quæ ad ius fiſcale pertinent. n. 8.
9 *Statutum ita eſt interpretandum; vt quantum fieri poteſt, ſit conforme iuri communi.*
10 *Cauſæ executiuæ, & ſummariæ cenſentur habere inſtantiam triennalem: & ex ſtatuto æquiparantur quoad inſtantiam aliis ciuilibus. & n. 11.*
12 *Statutum cur quoad inſtantiam nominauit expreſsè cauſas executiuas, & ſummarias? & n. 17.*
13 *Omne qui dicit, nihil excludit.*
14 *Dictio Etiam, ſolet exprimere caſum magis dubitabilem.*
15 *Cauſæ executiuæ, & ſummariæ, tam ex iure communi, quàm ex ſtatuto, breuiores habẽt proceſſus.*
16 *Inſtantia per ſtatutum comprehenſa intelligitur etiam in ſummariis.*
18 *Inſtantia in cauſis executiuis & ſummariis habet initium, cum partes de meritis cauſæ tractare incipiunt.*
19 *Inſtantia de iure Canonico ea tam in ciuilibus, quam in criminalibus nunquam perit.*
Secus de iure ciuili, & ex ſtatuto. & n. 20.
Et ratio diuerſitatis; remiſſiuè n. 21.
22 *Inſtantia, ſeù fatalia, an prorogari poſſint, ſi partes velint? & n. 23. & 24.*
25 *Fatalia quando non curant; remiſſiuè.*
26 *Inſtantiæ terminus quando ſit præfixus Iudici? & num. 27.*
28 *Acta Iudicij, quoad inſtantiam, ſunt ea, quæ tendũt ad litis ordinem, & appellantur ordinatoria iudicij.*
29 *Acta litis, ſeu cauſæ, deciſionem litis reſpiciunt.*
30 *Clauſula, ſine figura iudicij, tollit aliqua acta ordinatoria iudicij, non autem probatoria, & deciſoria litis.*
31 *Inſtantia elapſa, pereunt omnia acta ordinatoria iudicij, de iure communi.*
Secus de actis probatorijs. & n. 32.
32 *At in Curia Capitolina, neque acta ordinatoria pereunt, licèt parte citata ſint repetenda. & n. 33.*
Et faciunt fidem in quocumq; iudicio. n. 34.
35 *Fatalia incipiunt à die interpoſitæ appellationis.*
36 *Cauſa appellationis deſerta, an ſit neceſſe quod pronuncietur vt talis à Iudice ad quem?*

ANNOTATIONES.

A DIFFERVNT INTER SE INSTANTIAE, ET FATALIA. 1 Merito inter vtrumque poſita eſt dictio, &, quæ poni ſolet inter diuerſa, vt in *rubr. C. de ſent. & inter loc. & in rubr. inſtit. de vſucap. & long. tempor. præſcript.* Vocabulo inſtantiæ in hoc ipſo ſignificato vtitur *Vlp. I. C. in l. poſt edictũ § 3. in prin. verſ. circumductio edicto, ff. de iudic.*

2 Definitur autem, ſeu deſcribitur inſtantia ab *Alciat. in l. ſi diuerſa nu. 16. C. de tranſact.* ſub his verbis: Inſtantia nihil aliud eſt, quam actionis exercitatio à litis conteſtatione in definitiuam ſententiam certo tempore coarctata. De fatalibus mentio nominatim præcipuè habetur in *l. 2. & in l. fin. C. de temp. appell.*

3 Fatalia autem videntur contineri ſub nomine inſtantiæ tanquam ſpecies ſub genere, nam reſtringuntur ad cauſas appellationũ, & incipiũt à die interpoſitæ appellationis; inſtantia verò dicitur de primo iudicio, ac etiam de iudicio

4 appellationum: quotuplex vero differentia ſit inter inſtantiam, & fatalia, fusè habetur per *Scac de appellat. c. 3. q. 15. art. 11. per totum*, vbi quatuor notabiles enumerat differentias, quas quidem ſingulas copioſè proſequitur, ſed & argumentum totum de fatalibus, & inſtantiis cauſarum, idem per totam, illamque diffusè pertractat; Ad hanc ipſam materiam abunde videri poteſt etiam praxis *Aſin. in princ. cap. 2. & 3.* Ad multas limitationes, circa peremptionem inſtantiæ vltra alios vide *Theſ. deciſ. 10. per tot.*

B FINEM LITIBVS IMPONERE. Quod iura tum canonica, tum ciuilia maximè intendunt, *c. finem litibus, & c. fin. de dol. & contu. c. 2. de re iud. l. properandum in princ. C. de iudic. l. litibus C. de agric. & cenſ. lib. 11.* hoc verò ſtatutum cenſeri debet fauorabile, inſpecta nimirum principali immo vnica mente ſtatuentium, quæ publicum

5 bonum reſpicit, ità enim cognoſcitur an ſtatutum ſit fauorabile, vel odioſum, per *tex. in l. qui exceptionem ff de condict. & indeb. & in l. ſi quis nec cauſam ff. ſi cert. pet. Roman. conſ. 4. num. 7. & conſ. 328. num. 2. & ibi adden. littera B. Pariſ. conſ. 83. nu. 4. lib. 3. Tiraquell. de vtroq; retract. in præfat. numer. 65.* vnde hoc ſtatutum latè

6 debet interpretari, iuxta *not. per Aſin. in ſua prax. iudic. §. 4. c. 2. n. 6. quod & not. Luc. Pat. lib. 2. c. 14. de inſtan. n. 7.*

C CAVSAE OMNES CIVILES. Conſultò ſtatuentes omiſerunt cauſas criminales: iſtæ igitur

7 remanent in diſpoſitione iuris communis, iuxta *tex. in l. commodiſſime ff. de lib. & poſthum.* Vnde remanet earum inſtantia biennalis *ex l. fin. C. vt intr. cert. temp. crim. queſt. termin. l. properandum, in princ. C. de iudic. quod*, & Doctores omnes affirmant, ſicuti de ciuilibus hoc ſtatuto noſtro cauetur.

8 Excipiuntur etiam cauſæ, quæ ad ius Fiſcale pertinent, vel quæ ad publicas reſpiciunt functiones, vt eſt de iure communi, ex *d. l. properandum in princ. verſ. exceptis*, nam ita debemus in-

9 terpretari ſtatutum, vt ſit conforme iuri communi quantum fieri poſsit, ad *vulg. tex. in capit. cum dilectus de conſuet. Rot. diuerſ. par. 1. deciſione 475. n. 6.*

D ETIAM EXECVTIVAE, ET SVMMARIAE. sic tam
10 istæ, quam illæ iuxta magis receptam Doctor. sententiam censentur habere instantiam triennalem, de qua in *d. l. properandum*, *vt per Maran. in suo specul. par. 5. princ. num. 5. & 7. Asin. in prax. vid. in princ. cap. 3. sub num, 37.* ibi contrariam verò opinionem, & per plures alios numeros, præcipuè verò *num. 42. Scacc. de appellat. q. 15. art. 11. n. 244. & 248.* Nec mirum si ins nostrum municipale causas eiusmodi
11 aliis ciuilibus æquiparet quoad instantiam, vt scilicet cum dispositione iuris communis, quantum fieri potest, se conformet, ad *tex. cum ibi not. in cap. cum dilectus de consuet.* Sed cur nam statutum expressim nominauit causas executiuas, & summarias? quæ satis comprehẽdi poterant sub vniuersali illo sermone causæ
13 omnes ciuiles iuxtà vulgatam iuris regulam; quod qui omne dicit, nihil excludit, *l. Iulianus 66. in princ. ff. de leg. 3. cum simil.* & cum dic-
14 tione etiam, quæ quidem dictio solet exprimere casum magis dubitabilem, *l. etiam 156. ff. de verb. signific. l. conuenticulam C. de Episc. & Cler. cum simil.* cum tamen minus dubitari posse videbatur de voluntate statuentium quoad celeriorem expeditionem eiusmodi causarum, quàm
15 cæterarum ordinariarum, nam & iure communi, & nostro municipali, causæ executiuæ, & summariæ breuiores habent processus, vt notum
16 est; et instantia per statutum comprehensa intelligitur etiam in summariis. *Natt. conf. 32. n.*
17 14. Existimo id factum quia Doctores non pauci senserant in causis istis non dari instantiam, & ideo eas non comprehendi sub dispositione legali de instantiis loquente, eos autem Doct. recensent *Asin. & Scacc. locis proximè citatis.* Vnde voluerunt statuentes omnem scrupulum in hoc articulo remouere.

E TERMINETVR INTRA BIENNIVM A DIE CONTESTATIONIS LITIS. Scilicet in causis ordinariis, vbi nimirum lis contestatur, vel à die litis habitæ pro contestata, vbi lis non contestatur, sicuti in
18 summariis, & executiuis; nam in eiusmodi causis instantia tum habet initium, cum partes de meritis causæ tractare incipiunt, & primus tum factus actus vim habet contestationis litis, iuxta *glos. in c. 1. §. sed si ars alia, verbo Absentia, de elect. in 6. Bart. in l. nulla 23. C. de procur. vbi & alij Doct. Marant. in suo specul. par. 5. princ. n. 4. Seraph. decis. 920. num. 3. Asin. dicto capit. 3. n. 34. & 44.*

19 INSTANTIA PAREAT. Hoc est de iure ciu. &
F nostro municipali; de iure autem canonico instantia numquam perit, *tex. est, & ibi Abb. & alij in c. venerabilis, & in cap. fin. de iudic. Corn conf. 210. in fin. vol. 4.* itaque in foro Ecclesiastico, & in ditione Ecclesiæ, vbi seruatur ius
20 canonicum, numquam perit instantia siue in ciuilibus, siue in criminalib. *Marant. d. p. 5. n. 14. Corn. d. conf. Asin. in prax. iudicial. in princ. d. c. 3. num. 22.* vbi asserit hanc esse communem sen-
21 tentiam, & rationem diuersitatis, quoad hoc inter ius canonicum, & ius ciuile affert sub *n.*
22 23. & 24. Quid si partes instantiam, seu fatalia prorogare velint, numquid possint? communis DD. opin. est, quod non possint partes prorogare, sed tantum suspendere, exempli gratia per compromissum, *Vestr. in sua prax. lib. 7. cap. vlt. num. 18.* vbi etiam plenius *Graual. num. 42. Alexan. conf. 137. num. 2. lib. 2. & conf. 180. n. 2.*
23 *lib. 6*, sed verior videtur opinio contraria, per *tex. in l. fin. §. vlt. C. de temp. appellat. in clem. quamdiu de appell.* & hanc tenuerunt Auctores grauissimi, quorum non paucos recensет *Thesaur. decis. 244. num. 2.* qui & eam vti veriorem, ac æquiorem sequitur, *Osasch. decis. 28. num. 13.* dicens de ea tanquam de casu legis ex iuribus prædictis non esse dubitandum, *iuxta tex. in lege ancillæ C. de furt.* Neque hoc casu dicitur noua
24 causa, *Bald conf. 436. num. 1. in fin. Menoch. de arbitr. ind. q. 67. num. 7.* Fatalibus verò lapsis
25 non est locus prorogationi, *Vestr. d. c. n. 16.* Quando autem fatalia aliàs non currant, sicque non pereat instantia, vide *Scacc. de appell. quæst. 15. per totam*, qui copiosè ac doctè materiam istam exornat.

26 CAVSAM EXPEDIRE. Hinc apparet terminum
C instantiæ præfixum esse iudici, & ideo iure permitti eidem posse terminum causam expedire, iuxta not. *per Castren. conf. 16. num. 9. tom. 1. Ma-*
27 *rant. dicta par. princ. num. 58.* aliud verò esset, vbi instantia præfixa esset iurisdictioni, parti, causæ, vel actioni, vt per *Scacc.* & quamplures alios ab eo citatos *lib. 2. de iudic. cap. 2. n. 709. & seq. de appell. q. 15. num. 288.* nam tunc sententia lata post peremptam instantiam esset ipso iure nulla, & nullum haberet effectum, *Maran. d. num. 58.* & plures alii ab ipso citati.

H OMNIA ACTA PRAESERTIM ORDINATORIA. Acta
28 in præsẽti materia sũt duplicis gen. alia iudicii, alia litis, iudicii acta dicuntur illa, quæ tendũt ad litis ordinem, quæ ideo à Doctoribus appellantur ordinatoria iudicii, sicuti libellus, citatio, litis contestatio, satisdatio, iuramentum calumniæ, delatio iuramenti, & similia: Litis verò, seu causæ acta ea dicuntur, quæ litis de-
29 cisionem respiciunt, sicuti depositiones testiũ, instrumenta, confessiones, & alia similia acta probatoria, ita declarat *glos. in clement. sæpè, verb. Defensiones, de verb. signific.* & concludit,
30 quod clausula sine figura iudicii tollit aliqua acta ordinatoria iudicii, non autem probatoria, & decisoria litis, quodque ideo iudex probationes, & legitimas defensiones admittit, non obstante tali clausula.

31 Nunc ad rem nostram, de iure communi per lapsum instantiæ pereunt omnia acta tendentia ad litis ordinem, & in specie omnes satisdationes receptæ in iudicio, vt est *tex. in d. l. properandum §. & siquidem, & inl. 2. ff. indic. solu. Thes. decis. 202. vers. secundus est casus.* Acta verò
32 probatoria non pereunt, *Specul. tit. de iudic. deleg. §. restat. vers. sed numquid omnia. Dec. in l. 15. apud quem num. 60. C. de eden.* & alii quamplures, quos refert, & sequitur *Maran. d. par. 5. sub num. 15.* vbi hanc tectatur esse veram, & communem opin. *Asin. in sua praxi §. 14. cap. 3. n. 9. Scacc. d. q. 15. n. 348.* Sed in Curia Capitolina
33 neque acta ordinatoria pereunt, licet parte citata sint repetenda, *Luc. Pet. in prax. lib. 2. tit. de instantia, n. 14.*

34 Attamen nostris statuentibus hic decernere placuit, quod instantia perempta, omnia acta præsertim ordinatoria fidem faciant in quocũ-

que

que iudicio, vt nimirum finis litibus quantocitius imponatur; quæ quidem ratio finis est huius statuti, sicuti docet procœmium *ad text. in l. fin. ff. de hared. instit. & in l. 1. ff. ad Macedon.*

I A DIE APPELLATIONIS INTERPOSITÆ. Sic pariter ex iure communi fatalia incipiunt à die interpositæ appellationis, *auth. ei qui appellat.* vbi *Bart. num. 2. C. de temp. appell. l fin. §. illud, vbi glos. verbo Inchoatam, & ibidem addit. C. de temp. appell. cap. ex parte* 12. *de rescript. clemen. sicut, de appellat. & ibi glos. verbo A die*, atque hæc hodie est communis conclusio, quæ non habet contradictorem, vt inquit *Scacc. dicta quæst.* 5. *num.* 162.

K VBI ESSE CONTIGERIT. Siquidem datur tertia instantia etiam iuxta dispositionem statutorum Vrbis, vt infra *eod. lib. c.* 181. & 182.

L APPELLATIO DESERTA REMANEAT. Tum vero poterit appellatus instare coram Iudice à quo pro executione sententiæ ad sui fauorem latæ, citata tamen parte, nec opus erit, vt Iudex ad
36 quem pronuncier causam desertam, sicque euitabitur magnus circuitus, vti docet *Ang. in l. si contra maiorem* 8. *C. de appell. & probat. ex ipso tex.* sequitur *Felin.* dicens *aurea esse verba, Angeli in cap. ex parte* 12. *num.* 9. *de rescript.* vbi etiam addent. *Franc. in cap. ex ratione* 8. *num.* 99. *de appellat.* & hęc est communis opinio, de qua testatur *Luc. Pet. in sua formula iudic. lib.* 8. *cap.* 1. *de execut. rei iudic. n.* 16.

---

[a] De executione Instrumentorum.

CAP. LXXXII.

[b] CONtra publica instrumenta, per creditorem executioni demandari petita, nulla possit opponi exceptio, nisi dumtaxat falsitatis, simulationis, vsurarum, solutionis siue satisfactionis, pacti de non petendo perpetuò, vel ad tempus; rei iudicatæ, præscriptionis, & litis pendentiæ: Quas exceptiones, seu earum alteram, possit debitor opponere, & oppositas probare debeat infra decem dies vtiles, computandos à [c] die, pro qua debitor citatus fuerit, ad videndum productionem Instrumenti præfati, seu à die datæ copiæ, seu ad illam recipiendum præfixa, si reus copiam petierit; qui termiuus sit legalis, datus ab hac lege, sine ministerio iudicantis, non solum ad probandum, sed etiam ad probatum habendum [d] per omne genus probationis; et non sufficiat Testes in termino iurasse, nisi realiter, et cum effectu [e] in termino prædicto deposuerint: quo etiam termino durante Actor suam intentionem liquidare teneatur. Et si dicta Testium publicari contingat, seruetur quod supra de Testium publicatione traditũ est. Quibus diebus elapsis, ad petitione [f] creditoris, seu habentis ius cessum ab eo, si exceptio aliqua de prædictis non fuerit oppositа, seu oppositа & non probata, Iudex realiter, et cum effectu, vnica citatione præcedente, dictum instrumentum executioni demandet, vel ipsum non mereri executionẽ pronunciet, et sufficiat vel pronunciasse instrumentum fore exequendum, vel relaxare mandatum executiuum. Fiat autem executio realis, et personalis, prout actor elegerit, et per electionem vnius vię alteri non præiudicetur; et prędicta locum habeant, et seruentur etiam [g] ad instantiam hæredum creditoris, et contra hæredes debitoris, præterquam quoad personalem quoad illos hæredes, qui beneficio legis, et inuentarii, [h] tuti sunt.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Statutum de executione instrumentorum est ordinatorium, non deciforium.*
2 *Statutum ordinatorium non ligat nisi litigantes in Foro Statuti.*
Limita quoad Forum Capitolinum, vt n. 3.
4 *Instrumenta, ex communi vsu loquendi, non appellantur nisi publica.*
Secus ex propria appellatione. n. 5.
6 *Instrumenti publici definitio.*
7 *Instrumentum publicum duo principaliter continere debet, factum, quod dicitur contractus, & publicationem.*
8 *Scriptura omnis, cui de iure, vel speciali consuetudine creditur, dicitur publica.*
9 *Testimonia per publicum Notarium scriptis excepta & redacta in publicam formam, an comprehendantur sub instrumentis? & n.* 12. *&* 28.
10 *Dispositum de vno in æquiparatis, censetur æque dispositum de altero.*
11 *Duo vbi æquiparantur lege antiqua, lex noua loquẽs de vno, censetur loqui pariter de altero.*
Intelligе vt n. 26. *&* 27.
13 *Vsus communis loquendi attenditur in statutis, & præfertur cuicumque dispositioni legali, & n.* 17.
14 *Doctori attestanti de consuetudine credi debet.*
15 *Instrumentum facilius probat, quod actum est, quam testes. & n.* 25.
16 *Instrumentum publicum est probatio probata, & facit veritatem manifestam.*
18 *Testimonia non sunt verè, & propriè instrumenta.*
19 *Verba in statutis sunt strictè intelligenda.*
20 *Statutum tantum disponit, quantum loquitur, & non vltra.*
Et si sit contra ius commune, restringi debet, & n. 21. *&* 47.
22 *Statutum tribuens executionem paratam publicis instrumentis est contra ius commune.*
23 *Instrumenta publica, ex iure communi, non habent executionem paratam, nisi habeant guarentigiam.*
Amplia etiamsi contineant iuramentum confirmatorium. & n. 24.
29 *Testes parte non citata examinati non probant.*
Intellige vt n. 30.
31 *Statutum reijciens omnes exceptiones, non excludit exceptionem nullitatis instrumenti. & n.* 33.
Intellige vt n. 34.
32 *Nullitas non est propriè exceptio, sed defensio.*
35 *Exceptio tollens qualitatem, in qua fundatur statutũ, potest opponi: sicut exceptio liquidationis instrumenti, & n.* 36.
37 *Statutum decernens executionem paratam instrumentis publicis, intelligi debet de liquidis.*

38 *Instrumentum non liquidum liquidandum est ante omnia, vt habeat executionem.*
Intellige vt n. 39.

40 *Instrumentum, si ad aliud instrumentum referatur, an ad hoc vt exequatur, debeat ostendi relatum? & n.* 41. *&* 42.

43 *Statutum disponens, quod contra instrumentum publicum opponi non possint nisi quadam exceptiones expressa, non videtur ideo prohibere alias exceptiones iustas, & similes expressis.*
Contrarium n. 48.

44 *Similium ad similia idem est iudicium.*

45 *Regula, quod exceptio firmat regulam in casibus non exceptis, non habet locum in casibus similibus iis, qui excepti sunt.*

46 *Exceptio, & taxatiua, non excludunt casus similes exceptis, & taxatis.*

49 *Exceptionum contra executionem instrumenti, & exceptionum contra instrumentum, diuersi sunt effectus.*

50 *Statutum Vrbis prohibere videtur exceptiones contra executionem instrumentorum.*

51 *Dictio A, vel Abs, posita in termino, ponitur exclusiuè.*

52 *Terminus ad probandum simpliciter, & terminus ad probatum habendum per omne genus probationis, differunt inter se; & eorũ differentia. & n.* 53. 54.

55 *Executio instrumenti cãpetit cessionario eodem modo, quo competebat principali creditori, ex statuto.*

56 *Actiones actiuæ, & passiuæ transeunt in haredem.*

57 *Beneficium legis, & inuentary efficiunt, vt haredes debitoris immunes sint ab executione personali.*

58 *Statutum disponens, quod executio instrumenti fiat contra haredem, sicut contra defunctum, intelligitur, nisi hæres fecerit inuentarium.*

ANNOTATIONES.

A HOc statutum respicit ordinatoria, non decisoria iudicii, & ideo necessariò seruandum
1 est in Foro Capitolino duntaxat, iuxta tradita per *Iaſ. in l. cunctos populos num.* 57. *&* 58. *in 2. lectur. C. de sum. Trin. & fid. Cath. Bened. de Barz. in tract. de quarentig. par.* 2. *q. in princ. ibi primus est, & per Ces. Barz. decis. Bonon.* 41. *nu* 13. *Rota in Sabinen. dotis coram Serrato* 12. *Martij* 1606. *impressa apud Marchesi. de commiss. super attent. par.* 2. *cap.* 1. *fol. mihi* 32. *& in Bononien. bonorum de Zaſſognanis* 21. *Aprilis* 1600. *coram Lancellotto*. Et hoc quidem regulare est, quod statutum respiciens ordinatoria iudicii non ligat
2 nisi litigantes in foro statuti, iuxta superius deducta in prælud. num. 5. licet contrarium seruetur in casu statuti cap. 180. infra hoc eodem
3 libro; quod quidem statutum habetur pro ordinatorio, sed hoc fit singulariter propter verba ibi expressa in fine, nempè, quod statutum in omnibus Curiis inter Ciues, Incolas, & Districtuales Vrbis seruari volumus, sicuti dixit *Rot. decis.* 452. *n.* 6. *p.* 1. *diuers.*

B CONTRA PVBLICA INSTRVMENTA. Satis fuisset dicere contra instrumenta, quia ex communi
4 vsu loquendi, non dicuntur instrumenta nisi publica, vnde statutum loquens de instrumentis simpliciter, probata ista consuetudine loquendi, restringeretur ad instrumenta publica *Castr. in l.* 1. *num.* 2. *C. de iureiur. prop. calum. Asin. in sua pratt.* §. 22. *cap.* 4. *num.* 9. Verum ad maiorem declarationem placuit statuentibus adiicere verbum publica, cum alias instrumentorum appellatione propriè veniant de iure etiam scripturæ priuatæ per *tex. in l.* 1. *ff. de fid. instr.* quæ tamẽ scripturæ inspecto communi vsu loquendi, non
5 veniunt sub nomine instrumentorum iuxta distinctionem *Bart. in d. l.* 1. *n.* 2. quam communiter esse receptam testatur *Asin. d. c.* 4. *n.* 10.

6 Publicum autem instrumentum à *Specul. tit. de instr. edit.* §. 1. *in princ.* sic definitur: Est solemnis, & ritè ordinata scriptura per authenticæ personæ manum publicæ causa memoriæ facta: atque idem *Specul. eod. tit.* §. 2. *in princ.* subiicit in specie, quod publicum instrumentum duo
7 debet principaliter continere, scilicet factum, quod dicitur contractus, atque etiam publicationem; ad hanc verò nouem requiri per eumdem ibidem appolita, & examinata, sine quibus instrumentum dici non potest publicum, & non probat, vti etiam notauit Aym. *videndus conſ.* 217. *præsertim num.* 2 *&* 3. *&* 16. *Tusc. pract. concl. tur. cõcl.* 243. *n.* 4. *& concl.* 239. Rursus idẽ *Specul. eod. tit.* §. *nunc videndum, in princ.* plenius prosequitur plures species publicorum, seu authenticorum instrumentorum, & deinde n. 3. generaliter notat omnem scripturam dici publicam, cui de iure, vel speciali consuetudine creditur, per *text. in cap. cum dilectus. de fid. instr. nec vtiã*
8 *Innoc. in c.* 1. *num.* 2. *eod. tit.* sed numquid etiam hic comprehendantur testimonia per notarium publicum scriptis excepta, & in publicam formam redacta? res dubia videtur: quod autem
9 comprehendantur suadent infrascripta, 1. *text. in l.* 1. *ff. de fid. instr.* cuius hæc sunt verba, instrumentorum nomine ea omnia accipienda sunt, quibus causa instrui potest; & ideo tam testimonia, quam personæ instrumentorum loco habentur. Secundo idipsum arguitur *ex l. in exercendis* 15. *C. de fid. instr.* quæ habet hæc verba: in exercendis litibus eamdem vim obtineat, tam
10 fides instrumentorum, quam depositiones testium; ergo cum ista æquiparentur, sequitur, quod dispositum de vno, censetur æquè dispositum de altero, iuxta *gloſſ. in cap. ſi poſtquam* 33. §. *fin. v. Promiſione, de elect. in* 6. *& in c. præſenti* 10. *verb. Declaramus, de ſent. excomm. in* 6. nam æquiparatorum idem est iudicium *Tusc. qui hanc regulam late prosequitur pract. conclus. iur. concluſ.* 308 *littera E.* Tertia accedat, quod cum ista duo iure communi in materia probationum, & processuum iudicialium adæquentur, statutum nostrum de instrumentis disponens, censetur etiam de testium dictis disponere, iuxta iuris regulam, quod vbi duo lege antiqua æquiparantur, lex noua de vno loquens censetur loqui pariter de altero; quam regulam ponit *gloſſ. in d. c. ſi poſtquam.* §. *fin. de elect. in* 6. vbi etiam *Gemin. ſub num.* 2. *gloſſ. in Clem. vnica de offic. vic. verbo Sacerdotium. Abb. conſ.* 75. *num.* 6 *par.* 1. *Alex. conſ.* 227. *num.* 26. *lib.* 6. *Dec. in cap. translato.* 1. *lectur. in* 2. *not. & in ſeq. lectur. eod. not. de conſtit. Rip. in l. ſi conſtante num.* 69. *ff. ſol. matrim. Euer. in centu. ſua loco à ratione legis larga num.* 27. *Roman. conſ.* 32. *ſub num.* 9. *& conſ.* 129. *vbi, & addit littera A;* atque demum opinio ista suffulta est auctoritate *gloſſ. in l. fin. verbo diſpoſitionibus, C. de edic. din.*

Adrian.

Adrian. toll. quem communiter receptam tradit, & ſequitur Alex. conſ. 93. num. 14. & 15. volum. 6. Angel. in dicta l. fin. ſub num. 3. qui ex eadem gloſ. hoc elicit. quod etiam ſingulare, & mirabile dicit, nempe, quod ſi ex ſtatuto inſtrumenta habeant executionem paratam, & de debito non ſit confectum inſtrumentum, ſed de eo poſtea facta ſit probatio per teſtes, quorum dicta in ſcripturam redacta ſint, talis ſcriptura habebit executionem æquè ac inſtrumentum, ſi illud cõfectum fuiſſet, *& Ang. ſequitur Alex. d. conſ. an. notat. ad ſingul. Matthæſil. 5 num. 11. Marſil. ſingul. 484. & alij multi relati per Tiraquell. de retract. §. 2. gloſſ. 1. num. 13. Luc. Pat. lib. 3. cap. 2. de exeat. inſtru. n. 2.*

12 Contraria tamen ſententia videtur verior ex hoc potiſſimum argumento, quia ex communi vſu loquendi nomine inſtrumentorum teſtes nõ veniunt, quod *not. Bart. num. 2. & Alciat. numer. 5. in l. notionem 99. §. inſtrumentorum ff. de verb. ſign. Imol. Fel. & Dec. in rubr. de fide inſtr. Franc. Aret. conſ. ſi videtur, ſub num. 2. Tiraquell. d. gloſſ. 1. num. 15. Aſin. in ſua prax. §. 19. cap. 31.* conſequenter
13 ſtatutum noſtrum de inſtrumentis loquens, teſtes non comprehendit, quia in ſtatutis attenditur communis vſus loquendi, & præfertur cuicumque diſpoſitioni legali *ex text. in l. Labeo, vbi Bart. ff. de Suppellect. leg. not. Tiraquell. d. gloſſ. nu. 5. vbi quamplurimos alios ad id refert Euer. in centur. ſua loco ab Ethymologia num.* 10. *& loco ab opin. vulg. ſub num. 3. & 4. Maſcard. d. tract. concl. 3. n.* 23. Tam multis verò Doctoribus, iiſque omnibus inſignibus, & tam antiquis, quàm recentioribus atteſtantibus de iſto communi vſu loquendi, credi debet, ſicuti Doctori atteſtanti de conſue-
14 tudine credendũ eſſet, iuxta magis communem Doctorũ ſententiam, de qua teſtatur *Gabr. concl. 4. de prob. num. 1. Lamberteng. de contract. gloſſ.* 11. *verbo agnati num.* 13. *Maſcard. de gen. ſtat. interpr. concl. 4. ſub num* 53. qui de probando communi vſu loquendi in ſpecie loquitur, ſed aliàs notorius, generalis, & publicus dici poteſt communis iſte vſus loquendi, ſcilicet, vt qui dicit inſtrumenta, non intendat dicere teſtes, ſicque opus non eſt illum probare, ſufficit autem allegare, *Dec. conſ. 284. num.* 10. *Curt. Sen. conſ. 73. n. 25. conferunt not. per Fel. in cap. 2. num. 7. de teſtib. per Surd. deciſ. 326. n. 82. & 83. & per Lambert. dicta gloſſ. 11. n. 31.*

15 Accedat, quod per inſtrumentum facilius probatur, quod actum eſt, quàm per teſtes, *l. contrahitur 4. §. fiunt enim ff. de pign. not. gloſſ. in cap. 1. §. poſtquam autem, verbo in ſcripeis, de cenſ. in 6.* vbi recenſet triginta quatuor caſus, in quibus idcirco inſtrumentum requiritur, & aliquot etiam *not. Tiraquell. d. gloſſ. 1. n. 16.* dicens ideò valere ſtatutum probationem per inſtrumentum requi-
16 rens, omnemque aliam reijciens; ſic inſtrumentum publicum eſt probatio probata, & facit veritatem manifeſtam, *l. fin. vbi gloſſ. C. de reb. cred. Rolan. conſ. 58. num. 6. vol. 2. Pariſ. conſ. 58. n. 6. vol. 2. Aſin. tract. de exec. §. 1. cap. 29. num. 1. & ſeqq. Verall. deciſ. 421. par. 2. in princ. Mantic. deciſ. 69. n. 2.* Non mirum igitur ſi priuilegium executionis, de quo in ſtatuto noſtro, facilius dari poſſe videatur inſtrumentis, quàm teſtibus; in his namque ceſſare videtur ratio ſtatuti, quæ viget in illis, ſicque ceſſare etiam diſpoſitio, iuxta *text. in c. cum ceſſante de appell. & in l. quod dictum ff. de pact.* quibus accedant alia deducta per *Euer. in cent. ſua loco à ceſſatione rationis.* Atque hanc ſententiam ſequuti ſunt etiam multi, à quibus non diſſentit *Tiraquell. eos referens d. gloſſ. 1. n. 15. & Aſa. in d. l. fin. num. 29. eamque tenet cum pluribus alijs à ſe citatis Aſin. d. §. 29. cap. 31.* Non obſtante adducta ſuperius pro altera parte, & primò *tex. in l. 1. ff. de fid. inſtru.* quia *I.C.* ibi loquitur iuxta intellectum, & interpretationem iuris communis, nos autem inſpecto communi vſu loquendi,
17 qui quidẽ attendi debet, & præferri cuicũq; diſpoſitioni legali ex adductis ſuperiùs: Addo etiã
18 quod teſtimonia iuxta verba I. C. in eadẽ *l. 1.* nõ ſunt verè, ac propriè inſtrumenta; ſi quidem, inquit ille, quod inſtrumentorum loco habentur, ſicque impropriè, *gloſſ. ibidem, verbo Habentur. conferunt not. per Bart. in l. 1. in princ. ff. de ſuis, & legit. quidquid alias dixerit idem Bart. & Alciat. in l. notionem. 99. §. inſtrumentorum ff. de verb. ſignific.* vnde in ſtatuto non venirent ſub vocabulo inſtrumentorum, quia in ſtatutis verba propriè,
19 & ſtrictè intelligenda ſunt, vt per Doctores cõmuniter in *l. omnes populi ff. de iuſt. & iur.* quod latè proſequitur *Maſcard. de gen. ſtat. interpret. conc. l. 4. per totam.*

Non obſtat ſecundum argumentum deſumptum *ex l. in exercendis litibus C. de fid. inſtr. quia* procedit in diſpoſitione iuris communis, ſed nõ poteſt habere locum in diſpoſitione iuris noſtri municipalis, quod loquitur tantum de inſtrumentis, & ex communi vſu loquendi non includit teſtes, vt ſupra diximus, nam ſtatutum tan-
20 tum diſponit, quantum loquitur, & non vltra *Bald. in l. teſtamentum non ideo, in fin. C. de teſtam. Petr. Gber. ſing. 7. num.* 10. *& Aſa. in l. non tantum n. 8. ff. de re indic. Bertazzol. conſil crim. 505. num.* 19.
21 *lib.* 2. & quatenus ſit contra ius commune, reſtringi debet, quàm maximè fieri poteſt, *not Dec. reſpon. 21. num. 41. lib.* 2. & in ſpecie de ſtatuto dante paratam executionem inſtrumentis ſtrictiſſimè intelligendo loquitur *Angel. conſ. 263. ſtatuto Piſtorienſi num. 2. Oſaſc. deciſ. 21. num* 14. vbi teſtatur hanc eſſe communem Doctorum opinionem, & quamplures alios citat: quod autẽ
22 ſtatutum paratam executionem attribuens publicis inſtrumentis, quale eſt hoc noſtrum, ſit cõtra ius commune, tradit *Angel. in l. ait Prætor 5. §. ſi index num. 3. ff. de re iud. & in dicto conſ. 263. Anan. conſ. 16. num. 5. & conſ. 50. num. 8. Pariſ. in addit. ad Bart. in l. minor 25. annis 41. ff. de minor.* Il quidem inſtrumenta publica ex iure communi
23 regulariter paratam non habent executionem, niſi habeant guarentigiam, *d. l. minor & ibi Bart. num. 2. quem ibidem alij ſequuntur, Alex. in d. l. ait Prætor §. ſi index num. 4. Benedict. Barz. tract. de quarentig. par. 1. in princ. quæſt. 8. verſ. aliquando autem, Boer. dec. 295. num. 5. Oſaſc. deciſ. 129. nu. 2. Theſaur. deciſ. 26. num. 1. Carol de Graſſ. ad ſtatut. excl. omnes excep. in prælud. num* 1. *Diaz. regul. 334. Joſeph. Ludov. deciſ. Peruſ. 23. n. 2.* etiamſi continerent iuramentum confirmatorium; ſecus tamen ſi contineant deciſorium, *Socin. conſ* 120.
24 *num.* 10. *lib* 1. *qui ita Bartolum declarat*, circa quam regulam plures alias fallentias, & ampliationes videre potes apud *Theſ. deciſ. 26. per tot.*

Neque

Neque etiam illud subsistit, quod eadem sit ratio in testibus, ac in instrumentis; quinimmò
25 longè maior est in instrumentis, maximè ad effectum paratæ executionis, vt supra probauimus, atque vsus ipse docere posset, quod in dictis testium facilè contingunt varietates, & dubia, ex quibus liquida impeditur probatio debiti, sine qua executioni locus esse non potest, ad tradita per *Galle. de oblig. Camer. quæst. 34. nn. 10. cum seq. & quæst. 35. à princ. per plures num. Bald. in l. 2. n. 7. & alijs seqq. C. de exc. & rei ind. Bart. in l. proinde 25. §. notandum ff. ad l. Aquil. num. 3. & ibi addend. littera C. Ros diuers. decis. 324. n. 2. p. 2.* & liquidatio in multis sæpè consistit, vtque sufficienter fiat, non parum operæ requiritur, vt videre est apud *Gall.* & alios proximè citatos; at in dictatione, & extensione publicorum instrumentorum per publicum notarium facilius euitantur dubia, & inde etiam facilius requisita insurgit liquidatio, quod vsus, ac sensus ipse planè docet. Tertium denique obiectum tollitur, quia regula allegata procedit solum, vbi æquipara-
26 tio de re ad rem fit à iure communiter, & in omnibus, itaut sit etiam in eodem articulo, de quo lex noua loquitur, vt bene declarat *Decius Abb. Roman. & alij citati ad comprobationem dict. gloss. in cap. si postquam §. fin. de elect. in 6. Seraph. decis. 288. n. 5.* at in casu nostro statuti, nulla considerari potest æquiparatio iuris communis inter testes, ac instrumenta, cum ex eodem iure nec instrumenta paratam habeant executionem vti supra probauimus. Accedat, quod eadem
27 regula limitatur, vt procedat, vbi in æquiparatis eadem militet ratio in omnibus, secus autem dicendum est. vbi diuersa sit ratio, vt in casu nostro, *Mascard. cum alijs à se relatis dicto tract. concl. 4. num. 199.*

Ex quibus omnibus opin. istam veriorem planè arbitrarer; vbi verò altera potius teneretur opinio, ea vtique declaranda videretur, vt lo-
28 cum haberet, si testes citata parte, de cuius interesse agitur, testificati essent, cum iuris firmissima regula sit, quod testes parte non citata examinati minimè probent *cap. 2. extr. de test. ibi glos. verb. Admonendus, & Doctor. omnes.* quam quidē regulam multipliciter exornat *Farinac. quæst. 72.*
29 *de test. cap. 1.* nisi tamen periculum esset in mora,
30 quo quidem casu omitti posset cita tio, sicuti, & in alijs quibusdam casibus, de quibus in *cap. quoniam frequenter, vt lit. non contest.* & alias, vt fusius *per eumdem Farinac in ipsa q n. 36. limit. 1. & in alijs subsequen.*

E Et litis pendentiae. Sed licebit ne ne opponere exceptiones aliàs similes præter hic expressas? puto breuiter responderi posse per conclusiones ad euitandam prolixitatem, & confusionem; prima igitur conclusio, quod non censeantur exclusæ exceptiones illæ, quæ reddunt
31 instrumentum nullum, nam verissima est conclusio, quod statutum reiiciens omnes exceptiones, non excludit exceptionem nullitatis instrumenti, probat *text. in l. non erit 5. iuxta Doctrinam Angel. ibidem num. 2. ff. de iureiur. tradit. Fel. in c. ex parte 13. num. 17. de rescript. & nouissime Carol de Graf. ad stat. exclud. omn. except. 20. excep.* vbi in numeros fermè congerit Doctores huius sentē-
32 tiæ, si quidem nullitas non est propriè exceptio, sed defensio, & ideò statutum eiusmodi ieam nō comprehendit, *Bald. in l. 1. num. 6. C. de iur. & fac. ignor. Fel. dicto cap. ex parte num. 17. Graff. de except. num. 3.* & hæc quidem conclusio locum
33 habet, siuè nullitas proueniat ex instrumento ipso, veluti ob non seruatas solemnitates, siuè ex contractu contento in eo, *Graff. ibidem. nn. 4. conferunt tradita per Galles. de oblig. Camer. q. 3.*
34 *per tot. & per Zach. ad eamdem q.* quæ tamen cōclusio intelligenda videtur de nullitate patenti, & euidenti, & per viam exceptionis deducta, secus autem de deducta principaliter à debitore conuento, seù conueniendo, & quæ requirat liquidationem seù probationem, vt colligitur ex *Giurb. decis. 100. num. 3. & seqq.* Et quando eiusmodi nullitas deduceretur per debitorem; quod si per ipsum creditorem daretur de nullitate, vel rescissione contractus, vtpotè vēditionis &c non interim impeditur quin possit quoad fructuum, seù censuum exactionem executiuè nihilominus agere, vt pereundem *Giurb. d. decis. 100. num. 9. & seq.*

35 Secunda est conclusio, quod opponi possit exceptio tollens qualitatem, in qua fundatur statutum; vnde cum statutum nostrum disponat super publicis instrumentis, licebit reo conuento vigore eiusmodi statuti opponere, quod instrumentum non sit instrumentum, vel non sit publicum, & conclusionem istam tenent Doctores omnes, præcipuè *Abb. in c. item cum qui- 6. nu. 6. de rest spol.* in terminis statuti loquentis de instrumento publico, quale est hoc nostrum, & ibi adden. *Bart. in l. diuus 25. num. 1. ff. de milit. test. & ibi add. & in l. 1. §. parui sub n. 3. ff. quod vi, aut clam. Fel. in dicto c. ex parte sub n. 6. vers. secūdo fallit, Osasc. decis. 122. num. 2. & 3. Asin. in sua prax. §. 31. c. 25.* ibi primo igitur, vbi *n. 2.* asserit ità tenere Doctor. communiter *Graf. d. tract. excep. 2.* qui rationes subijcit huiusce conclusionis, eamque plenius prosequitur, ac exornat.

36 Tertia conclusio, quod exceptio instrumentum non esse liquidum, opponi potest in casu statuti nostri, nam generaliter traditum est, quod statuta, quæ paratam decernunt executionem publicis iustrumentis, de liquidis intelligi
37 debeant, *not. Bald. in l. 2. num. 7. C. de exe. rei iudic. Osasc. decis. 129. num. 8. & 9. Asin. tract. de execut. cap. 29. num. 18. Graff. d. tract. excep. 36.* qui conclusionem istam ratione, & quamplurium Doctor. auctoritate comprobat; instrumentū enim
38 non liquidum oportet ante omnia liquidari, vt executionem habeat prout ex compluribus probat *Giurba decis. 15. num. 8. & seqq.* licet tamen, quando contineret aliquid incertum, & aliquid
39 certum, pro eo quoad certum est, executioni mādari possit, idem *Giurba. decis. 60. num. 21. & seq.* & pariter si instrumentum ad aliud instrumentum referatur, non est exequendum, nisi ostendatur instrumentum relatum: quod tamen
40 solum procederet, quando instrumenti, cuius e-
41 xecutio petitur, substantia ad aliud instrumentum refertur, secus quando est secundum instrumentum propter aliud emissum, quod potest principaliter disponere, quia non tam conditionaliter, quam causatiuè alterius fit mentio, vti distinguendum comprobat idem *Giurb. dec. 10. num. 15. & seqq.* quando enim instrumentum

rete-

42 referens, est per se certum, & determinatum probat, etiam absq; relato, addend. ad *Gregor. decis. 439. n. 13.*

43 Quarta conclusio, quod statutum disponens, contra publicum instrumentum opponi non posse, nisi quasdam nominatas exceptiones, & nullam aliam opponi posse, non ideo videtur prohibere alias iustas, & similes exceptiones. ità formar conclusionem *Bart. in l. 1. §. & parul refert num. 3. ff. quod vi, aut clam.* quæ quidem conclusio uidetur esse iuxta sensum *glos. in l. ita nobis cordi 27. C. ad l. iul. de adult. & eam tenet Angel. in l. sciendum* 2. *in princ. ff. de euict. & in l. si hominem 47. §. si in ædilitys ff. de ædil. act. Asin. in prax. iudic. §. 31. cap. 57. Caroc. tract. de deposit. par. 1. tit. de culpa deposit. concluſ. 1. num. 6.* atque plures alij ab ijdem *Asin. & Caroc. relati, Luc. Pat. lib. 3. c. 2. de execut. instr. num. 12.* & ratio conclusionis ea

44 est, quia de similibus ad similia idem est iudicium, *cap. inter cetera, de rescript. cap. 2. de translat. Episcop. Non possimt ff. de leg.* & vbi est eadem ratio, vel æquitas, ibi eadem esse debet iuris dispositio, *l. illud ff. ad l. Aquil. l. a Titio ff. de verb. oblig.* quod argumenti genus plenè prosequitur *Euer. in cen. sua loco a simil.* nec obstare potest modus loquendi per exceptionem, & simul per dictionem taxatiuam, vt in contextu huius statuti nostri; quia regula, quod exceptio firmat

45 regulam in casibus non exceptis, non habet locum in casibus similibus ijs, qui excepti sunt etiam, quando in *l. vel statuto exceptiuè loquente habetur dictio taxatiua*, nam exceptio, & taxati-

46 na non excludunt casus similes exceptis, & taxatis, vt bene probat idem *Euer. in cent. sub loco ab exceptione ad regul. sub num. 5.* & in loco à natura dictionum taxatiuarum *n. 4.* quod procedit amplius, vbi exceptioni adiuncta essent verba taxatiua geminata, & quidem in casu statuti, *Alex. conſ. 132. numer. 5. & 6. vol. 4.* atque hæc conclusio eo magis tenenda videtur, quò per eam minus læditur ius commune, illud enim executionem paratam non tribuit instrumentis, vt supra probauimus, sed aduersus ea permittit obijci exceptiones omnes iuri, & rationi congruentes, quod verò ea interpretatio, vel opinio in statutis capessenda sit, per quam minus lædatur ius commune, planè notum est ex *text. in cap. cum dilectus de consuet. vbi Doct. & aliàs supra plenius probauimus.*

48 Attamen contraria sententia in hoc articulo placuit quamplurimis alijs, & præcipuè *Bald. qui* eam etiam consuetudine seruari asserit *in d. lege ita nobis pudor, num. 1. quem sequitur Franc. Aret. conſ. 106. num. 8. & conſ. 20. sub num. 3. vers. quid plura, Mil. anen. quæst. 2. num. 26. post decis. 13. lib. 2. & alij citati à Carol. de Graſſ. tract. de except. in præiud. sub num. 250.* vbi hanc sententiam meliorem dicit, quam & communem dixit *Capr. consil. 51. num. 19. quem refert, & sequitur Burg. de Laudem. par. 3. inspect. 40. num. 8.* Verum quidquid asserant isti, prior sententia solidioribus rationibus innixa videtur, cum altera fundetur tota in cortice, & rigore verborum statuti, cui quidem fundamento superius satis responsum apparet.

49 Demum vero inutile non videtur hic adnotare, quod aliud est per statutum prohiberi exceptiones contra executionem instrumenti, aliud prohiberi exceptiones contra instrumentum, s. contra validitatem instrumenti; primo namque casu, licet debitor non possit contra executionem excipere, potest tamen post solutionem factam solutum tanquam indebitum repetere vbi tutus fuerit aliqua legitima exceptione; in posteriori verò casu aliter dicendum est, quia statutum semper viget, & trat pro instrumento, ita vt dum extat instrumentum, semper locum habet priuilegium instrumenti, non sic in statuto fauente executioni, quoniam ea facta, nihil est amplius, quod statutum operetur, ità declarat *Carol. de Graſſ. dicto tract. & præiud. d. exception. num. 232. & seq. ex decis. Viu. 175. num. 2. & ex alijs allegatis*, statutum verò nostrum videtur pro-

50 hibere exceptiones, contra executionem instrumentorum in primis verbis, nempe contra publica instrumenta per creditorem executioni demandari petita, sicque sumus in primo casu: vide ad hæc *Giurb. decis. 44. n. 9. & seq.*

C DIE, PRO QVA DEBITOR CITATVS FVERIT. Dies ista non computatur in termino decem dierum

51 hic assignato per statutum, nam dictio a, vel ab, ponitur exclusiuè in termino, cui adiungitur, *glos. in cap. statutum, verbo numerandum de præb. in 6. & in clem. sicut verbo à die de appell. Gratian. decis. Marchiæ 124. num. 4. & 5. Tusc. pract. concluſ. iur. littera D. concl. 238. num. 10.* idem dic paulò inferius, ibi, à die datæ copiæ.

52 PER OMNE GENVS PROBATIONIS. Longè differunt inter se isti duo termini, scilicet terminus ad probandum simpliciter, ac terminus ad probatum habendum per omne genus probationis, nam iste vim habet conclusionis in causa *Alex. conſ. 101. num. 4. lib. 2. Ioan. de Amicis conſil. 108. num. 5. & alij relati per Granat. ad Vestr. lib. 6. cap. 2. num. 61.* Vnde hoc elapso nec probatio per iuramentum admittitur, iuxta magis communem Doctor. sententiam, de qua testatur *Asin. in sua prax. §. 22. cap. 2. sub num. 3.* contrà ve-

53 rò eiusmodi probatio nempe per iuramentum admittitur post lapsum terminum ad probandum simpliciter datum, vti doctè, & benè distinguit ibidem *Asin.* conciliando dicta plurium Doctorum, quos ipse citat, qui inter se dissentire videbantur.

E IN TERMINO PRÆDICTO DEPOSVERINT. Hic est altera differentia inter prædictos duos terminos; siquidem in termino ad probandum simpliciter dato, satis est testes intra terminum iurasse, vt post terminum examinari possint; secus verò, vbi præfixus sit terminus ad probatum habendum, tunc enim intra hunc terminū testes non solum iurare, sed etiam testificari debent, aliàs eo elapso testificari non poterunt, li-

54 cet eo durante iurassent *Bart. in l. si quando n. 8. vers. & hoc verum C. de testib. vbi etiam Barbat. in apostill. Fel. in cap. licet causam, num 22. versic. tertius casus de prob. post Bal. Specul. Io: Andr. Imol Abb. & alios, Io: de Amicis d. conſ. Granat. ad d. c. 2 num. 61.* sicque statutum nostrum in hoc conforme est iuri communi.

55 SEV HABENTIS IVS CESSVM AB EO ETC. Competit autem huiusmodi executio instrumenti vi-

F gore statuti cessionario eodem modo, quo competebat principali creditori, qui cessit, *Char. decis. Ianuen. 63. num. 1. & seqq. & præcipuè num. 25.*

requi-

requiritur autem, quod agat dicto nomine cessionario, & quod citet, debitorem *Chartar. vbi supra num.6. & 12. Bald. in l. per diuersas quæst.10 C. mand.* vbi quod hoc procedit, licet cedens potuisset absque citatione exequi. *Alex. cons. 15. nu. 10. lib.7. Thes. decis.220. num.5. Bellamer. dec.732. de libelli oblatione n.2.*

G ADINSTANTIAM HAEREDVM CREDITORIS, ET CONTRA HAEREDES DEBITORIS. Ratio cur, quæ statutum de executione instrumentorum disposuit, locum etiam habere, & seruari velit ad instantiam hæredum creditoris, & contra hæredes debitoris; illa quippe est, quia actiones actiuæ, &
56 passiuæ in hæredem transeunt, *l. vnica C. vt actio. ad hæred. & contr. hæred. l.1. in princ. ff. ad Trebell. l.1. & ibi Bal. num.4. C. quor. legat. idem Bal. in l. vnica §. videamus ad fin. C. de rei vxor. action.*

H TVTI SVNT. Id enim iure præstat beneficium
57 legis, & inuentarij, nempè vt hæredes debitoris eo suffulti immunes sint ab executione personali ex causa instrumenti, quo debitor ipse obligatus fuerat, *Bart. in l. fin. §. in computatione ad fin. C. de iur. delib.* vbi inquit tota die practicari, si statutum dicit, quod executio instrumenti
58 fiat contra hæredem, sicuti contra defunctum, intelligi, nisi hæres fecerit inuentarium, vt ibi per *gloss.* & subijcit, tene menti, rogo te; comprobat *Dec. in l. debitori num.18. C. de pact. Alex. in l. postulante, n.4. ff. ad Trebell. Soc. cons. 231. lib. 2. cum alijs per Borgian. de tutor. & curat. n.327. & per Bero. q.57.*

7 *Dictio, Per omnia, infert omnem substantiam, & qualitatem.*
8 *Apocha scripta de mandato alterius an subijciat mandantem executioni statuti? & n.12.13.14.15.*
Statutum intelligi non debet de casu fictо, sed de vero.
10 *Fictè scribere dicitur, qui per alium scribit.*
11 *Regula, Qui per alium facit &c. non habet locum in statuto loquente de faciente. Limita vt n.12.*
16 *Subscriptio sola in apocha idem importat, ac si tota scripta esset manu subscribentis.*
Limita in subscriptione facta in folio albo, num. 17. & 18.
19 *Subscriptio non est necessaria, quando scriptura facta est de nomine illius, qui debuisset se subscribere.*
20 *Apocha, licèt careat tempore, loco, causa, & præsentia partis, habet executionem, ex statuto. & n. 25. Et ratio n.23.*
22 *Obligatio instrumentalis sine causa, de iure communi non obligat, neque probat saltem plenè.*
23 *Præsentia partis est de substantia obligationis.*
24 *Pœna negantis veritatem in iudicio, remissiuè.*
26 *Statutum tribuens executionem apochæ, est ordinatorium iudicij: & non ligat extra forum Capitolium.*
Limita vt n.27.
28 *Chirographarius anterior præfertur instrumentario posteriori, dummodo scriptura priuata sit subscripta per tres testes: vel aliunde probetur illius veritas, & n.29.*

ANNOTATIONES.

De executione Apocharum.

CAP. LXXXIII.

IDem modus, & forma *b* per omnia seruetur in executione Chirographorum, seu Apocharum scriptarum, seu subscriptarum manu alicuius priuatæ personæ; & *c* contra scribentem, seu subscribẽtem, illiusque hæredes: sicut publica instrumenta executioni demandentur; etiam quod Apochæ prædictæ *d* careant tempore, loco, causa, & partis præsentia; & si is, qui eam scripserit, neget eam sua manu scriptam, & contrarium probetur; negans, si summa sit infra ducatos centum, pœnam ducatorum decem; si supra centum, ad rationem decem ducatorum pro quolibet centenario pro medietate parti, & pro alia Cameræ Vrbis applicandam, *e* incurrat: in quibus, executionis tempore per Iudicem condemnetur, aliàs ipse de suo teneatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Apocha, siue apodissa quid sit. & n.3. & 4.*
2 *Scriptura priuata est triplex.*
5 *Apocha quam fidem faciat ex dispositione Iuris communis.*
6 *Apocha priuata, & instrumenta publica non differunt inter se, quoad executionem.*

1 DE EXECVTIONE APOCHARVM. In præcedenti capitulo de publicis instrumentis actum est, vti constat ex primis verbis textus, hic verò agitur de apochis priuatis, vt in textu etiam declaratur ibi, manu alicuius priuatæ personæ, & aliàs apocha, quæ etiam apodissa apud aliquos
2 vulgo nuncupatur, est vnũ genus priuatæ scripturæ ex tribus generibus, quæ constituit *Bart. in Authen. at si contractus num.7. C. de fid. instru.* alterum genus est liber rationum, quem quis priuatim sua sponte sibi conficit. Tertium verò literæ, seù epistolæ, quæ ab vna persona ad aliam mittuntur, quod & *not.* idem *Bart. in l. admonendi num.25. ff. de iureiur.* & hæc quidem distinctio triplicis generis, seù potius triplicis speciei priuatæ scripturæ communiter à Doctor. recipitur vti testatur *Gem. tract. de priuat script. lib.1. q. 2. numer.3.* sumitur autem apocha, seù Chiro-
3 graphum in hoc statuto nostro generaliter pro scriptura, qua alter alteri aliquid promittit, vnde postea promissionis præstatio, & executio petatur, vt satis colligitur, & probatur ex textu ipsius statuti.

4 Cæterum in iure communi apocha stricte accipi consueuit pro scriptura, qua creditor confitetur se debitum recepisse, ancapocha verò vice versa pro scriptura debitoris ad declarationẽ debiti soluti in præstationibus annuis necessariã propter præscriptionem, & similia, quod probatur ex *l. plures apochis C. de fid. instru. vbi gloss. verbo apochis plenius hoc explicat, not etiam gloss. in rubric. C. de apoch. lib.10. & Alciat. prætermiss. lib.1. ver, Apocha.* Quam verò fidem, seù probationẽ
5 apocha faciat iuxta dispositionem iuris communis,

nuntijs, vide Bart. in d. auth. at ſi contractus, & apud alios citatos in apoſtill. Put. ad eundem Bart. ibidem in antiq. lect. & Bart. in dicta l. admonendi num. 26. vbi & Put. verb. Apocam, & fuſius, Genu. d. tr. lib. 2. per tria cap. quæ liber ille complectitur Papien. in prax. in form. oppo. contr. Inſtrum. fol. 192. in gloſ. quæ incipit, & maximè, ac in gloſſ. ſequenti incip. quod negatur &c.

B 6 PER OMNIA. Ideſt indiſtinctè, & ſine exceptione, ita vt inter inſtrumenta publica, & apochas priuatas, quoad executionem nulla ſit differentia, *Iaſ. in l. 1. num. 15. ff. de leg. 1.* & per iſtam dictionem plures deciſiones in practica traduntur à ſcribentibus, quas ille ſubijcit, ad hæc confert *tex. in §. ſed non vſque inſtit. de legatio, & in §. cum autem verſ. pari ratione inſtit. quib. mod. ius patr. poteſt. ſolu. l. Antoninus 42. verbo Per omnia ff. de fideicom. libert. l. ius ciuile, verb. Per omnia* 7 *ff. de inſt. & iu. l. fin. verb. Per omnia C. de contraben. empt. c. cum inter 13. ad fin. verb. Per omnia, de re iudic.* eadem dictio infert omnem ſubſtantiam, & qualitatem *Cott. in memor. verbo, Per omnia.*

C 8 CONTRA SCRIBENTEM, SEV SVBSCRIBENTEM. Quid ſi aliquis tertius ſcripſerit, ſeù ſubſcripſerit de mandato alterius, numquid aſſertus mandator cenſebitur ſubiectus excutioni huiuſce ſtatuti? puto, quod non, quia ſtatutum requirit ſcriptionem, ſeù ſubſcriptionem manu illius perſonæ, contra quam executio decernitur, nec à verbis proprijs ſtatuti eſt recedendum, *l. 3. §. hæc verba ff. de neg. geſt. Doct. communiter in l. omnes populi ff. de inſt. & iur. & in leg. non dubium C. de legi.* 9 *cum alijs ſupra ſæpius ad id allegatis* neque ſtatutum intelligi debet de caſu ficto, ſed de vero, maximè vbi ſtatutum à iure communi exorbitat, prout hoc noſtrum, quod auctoritate plurimorum Doct. comprobat *Maſchard. de gen. ſtat. interpr.* quem ſolum ideo citaſſe ſufficiat *concl. 10.* 10 *10. num. 1. & 17.* fictè verò ille dicitur ſcribere, qui per alium ſcribit, vel ſubſcribit; vnde in caſu 11 ſtatuti loquentis de faciente, non eſt locus regulæ iuris, qui per alium facit, per ſe ipſum facere videtur, de qua in *cap. qui facit per alium, de reg. iur. in 6. & in l. 15. damnum dat. 150. ff. de reg. iur. quod nat. Dec. in eadem l. ſub. num. 3. & Cagnol. num. 2.* qui etiam rationem affert, quia 12 hæc regula procedit ex quadam Iuris fictione, ſeù interpretatione. Secus tamen dicendum eſſet, vbi ſtatutum loqueretur in rem, verbi gratia pro furto, vel homicidio pœnam imponendo, vt per *Dec. & Cagnol. ibidem.* Verumtamen mandator ſine dubio obligatus eſſet, & conueniri poſſet ex mandato, iuxta diſpoſitionem iuris communis *l. diuus §. Senatus ff. ad l. Corn. de falſ. & toto tit. ff. & C. mand.* licet executioni contra eum locus eſſe non poſſit iuxta formam huius ſtatuti.

13 Et procedunt iſta, vbi de mandato aliàs conſtet, vel non opponatur ab aſſerto mandatore, nam alioqui non creditur aſſerenti ſe ſcripſiſſe de mandato alterius, vtpotè vnico teſti, *Bart. in l. admonendi, ſub num. 24. ff. de iureiur. Fel. in cap. ſcripta, num. 2. de fid. inſtr. Dec. conſ. 510. num. 2. Romana conſ. 204. num. 1. Conar. pract. quæſt. cap. 12. num. 2. Marſil. ſingul. 47. Gabriel. concl. 1. de teſtib. num. 12.* Sicque ſupradicta ceſſaret diſputatio. Immò etiamſi fuiſſet ſubſcripta à Teſtibus, non ſufficeret, niſi illi teſtes in eorum ſubſcripcione atteſtarentur, quod illa Apocha fuit manu tertij ſcripta de voluntate partium, *Rip. in l. admonendi num. 106. verſ. Niſi teſtes ff. de iureiur. Innoc. in cap. 5. num. 8. & ſeq. vbi etiam Felin. num. 5. de fid. inſtrum. Roman. conſ. 204. n. 2. Conar. practic. qq. cap. 22. ſub num. 2.* Verum, 14 quod Apocha manu tertij confecta aſſerentis illam ſcripſiſſe de mandato vtriuſque partis; nullum tamen habentis intereſſe, plenè probet, etiamſi fuiſſet ſubſcripta ab vna tantum parte, dixit *Rota deciſ. impreſſ. per Farinac. 73. poſt lib. ſecundum eius conſiliorum.*

15 Cæterum occurrit, quoad ſupra deducta illud adnotare, quod licet *Roman. in d. conſ. 204.* videatur velle, quod ſubſcriptio vnius partis non ſufficiat, ſed requiratur vtriuſque partis; intelligendum ſit ad effectum, vt perficiatur contractus, quia requiritur conſenſus vtriuſq. ſed contra ipſum habitorem, qui ſolus ſe ſubſcripſit, & de cuius ſolo præiudicio agitur, ſufficit ſola eius ſubſcriptio, *Rotan. conſ. 84. num. 5. & in fin. lib. 3. Rot. deciſ. 303. par. 1. in recent. num. 4.*

16 Inſuper additur, idem operari ſubſcriptionem, ac ſi totam apocham ſubſcribens ſcripſiſſet, *Sard. conſ. 61. num. 31. Mant. dic. 321. num. 4.* quod procedere, etiamſi ſubſcribens faceret tantum mentionem de parte contentorum in Apocha, ſeù ordine *voluit Rot. in vna Romana aſſecurationis Dotis 12. Decembris 1605. coram Marquemontio*, & prædicta procedunt, etiam ſtante ſtatuto loquente ſolum de ſcribente non autem faciente mentionem de ſolum ſubſcribente, quia nihilominus comprehendit ſolam ſubſcriptionem, cum ſubſcribens dicatur propriè ſcribere, *Dec. in auth. ſi quis in aliqua, num. 17. C. de eden. Imol. in leg. ſi ità ſtipulatus §. Griſogonus num. 10. de verb. oblig. & ibidem alij, & Aret. Ruin. in repetitione l. Gallus §. Et quid ſi tantum num. 95. de liber. & poſthum. Tiraquell. poſt ll. Connub. Gloſſ. 7. num. 199.* Quid autem ſi opponeretur ſubſcriptionem fuiſſe factam in folio 17 albo, vide *Carocc. dec. 5. per tot.* quando enim conſtaret ſubſcriptionem non habuiſſe notitiam omnium ſuperius deſcriptorum, non videretur, idem efficere ſolam ſubſcriptionem, quod Apocha ſcripta. *Imol. d. §. Griſogonus, num. 10. verſ. Item adde, &c.* in dubio autem etiamſi diceretur ſubſcriptio facta in folio albo, præſumitur ſcientia ſcribentis omnium in Apocha contentorum, & illi interim ſtatur, donec contrarium probatum fuerit, *Rot. in vna Romana Societatis officij 30. Octobris 1598. coram Orano.*

18 Subiungitur etiam quod non ſit neceſſaria ſubſcriptio, quando ſcriptura eſt facta nomine illius qui debuiſſet ſe ſubſcribere, *l. cum antiquitas. & ibi Bald. ad fin. C. de teſtam. Bertachin. in ver. Inuentarium heredis quomodo fieri debeat &c.*

D 20 CAREANT TEMPORE, LOCO, CAVSA, ET PARTIS PRÆSENTIA. Magnum ſanè priuilegium, quod executio detur apocæ ſine cauſa, & partis præ- 21 ſentia, cum ex iure communi obligatio inſtrumentalis ſine cauſa non obliget, neque probet ſaltem plenè, *l. cum de indebito, in fin. de prob.* & partis præſentia ſit de ſubſtantia obligationis,

l. cer-

l. certum, §. si quis absente, ff. de confess. l. quicumque ff. de act. & oblig.

In eo autem, quod statutum neque diem, neque locum requirit, iuri communi conforme est, *l. cum tabernam §. idem quæsiuit, ff. de pignor. Dec. in cap. 2 num. 24. de fid. Instrumen.* Ista hic notauimus, quia locus iuxta ordinem nostrum ità expoſcere videbatur, ſed eadem plurium auctoritate comprobata videri poſſunt apud *Luc. Pat. lib. 3. cap. 3. de execu. apoch. num. 2. & 3.*

23 Cur autem ſtatutorum noſtrorum Conditores tantum tribuerunt priuatis apochis: arbitrarer factum ad finem innumeris litibus, quæ alioqui facilè in longum protrahi poſſent, celerius imponendum, nam valdè frequens eſt vſus apocharum in Vrbe, & plerumque fieri ſolent apochæ de modicis ſummis, ac bona fide, huicque fini ſtudent, & fauent ſtatuta noſtra, vt ſupra cap. 81. exemplo ſcilicet ſacrarum ſanctionum, vt in *cap. cordi nobis eſt lites minuere, de appell.* in 6. & in *cap. finem litibus, de dol. & cont. in l. properandum, in princ. C. de iudic. & in l. litibus C. de agricol. & cenſ. lib.* 11.

E 24 INCVRRAT. pœnam hanc ſcilicet ſtatuti meretur negans ſcripturam manu ſua factam, ſiquidem in pœnam negantium veritatem in iudicio varia ſacris legibus decreta ſunt, exemplum in *l. fin. ff. de rei vend. in l. contra negantem C. ad l. Aquil. in auth. contra qui propriam C. de non num pec.* vbi propriam negans ſcripturam in duplum ſummæ petitæ, ſeù ſolutæ tenetur, & ibi plura per *Doct. notat Aſin in ſua prax. §. 17. cap. 2. in fin.* & nos plura ſuperiùs notauimus ad *cap. 69. verbo, Negauerit.* Denique non prætermittimus, quod Rota canonizauerit 25 hoc Statutum in apocha ſcripta manu Cardinalis, quam dixit habere vigorem publici inſtrumenti, & executionem paratam, vt apud *Cardin. Mantic deciſ. 238. num. 2.* quod & de ſimili ſtatuto meminit *Socin. Iun. conſ. 136. num. 4. l. 2.* 26 & adhuc addimus, quod eadem Rota cenſuerit hoc ipſum ſtatutum eſſe ordinatorium iudicij, non autem deciſorium, & ideo non eſſe ſeruandum extra forum Capitolinum, vt in *Sabinen. datis 13. Martij, 1606. coram Cardinali Sacrato, quæ impreſſ. reperitur apud Marchef. de commiſ. par. 2. deciſ. 2. per attent. fol. mihi 32. iuxta doctrinam Bart. in l. 1. num. 15. de ſumm. Trin. & fid. Cath. Alex. conſ. 64. num. 3. lib. 6. & Rom. conſ. 137. num. 11.* attamen, vbi apocha contineat obligationem Cameralem agi poterit, cum 27 eiuſmodi apocha etiam coram A. C. vigore obligationis Cameralis, dummodo ipſa obligatio extendatur iuxta *deciſ. 24. impreſſam per Zacch. ad Galleſ. de oblig. Camer.* quod ſi extenſio obligationis Cameralis facta non fuerit, tum iudicium iuxta apocham factum erit nullum, vt in eadem deciſion. *num. 1.* & faciunt tradita per *Galleſ. q. 34. num. 2. vbi & Zacch. ad verbum contra Inſtrumentum productum*: quando autem non fuiſſet actum vigore ſtatuti, non competeret dicta executio, licet actum eſſet in vim obligationis Cameralis, ſed inualidè, quia non fuiſſet extenſa, *Rot. deciſ. impreſſ. per Zacch. de oblig. Camer. 24. in fin. fol. 303.*

Demum forte queri poteſt an hoc ſtatutum procedat ad fauorem Creditoris Chirographarij, non obſtante concurſus alterius Inſtrumentarij Creditoris, qui tamen tempore poſterior ſit Chirographario, vbi Chirographarius doceat de veritate, & anterioritate ſui crediti; & quidem videtur locus eſſe ſtatuto ad fauorem Creditoris Chirographarij, quia prior in tempore eſt potior in Iure, & ſtatutum nihil diſponit de concurſu ſcripturæ priuatæ contra Inſtrumentum publicum, ideo tanquam caſus omiſſus remanet in diſpoſitione Iuris communis, *l. com. modiſſimè ff. de lib. & poſth.* Iure autem præfertur 28 Chirographarius anterior poſteriori Inſtrumentario, dummodo ſcriptura priuata ſit trino teſte munita, iuxta *tex. in l. ſcripturas, C. qui pot. in pig. hab.*

29 Et quamuis deficeret ſubſcriptio trium teſtium, tamen ſi per teſtes, vel aliunde probaretur illius veritas, locum haberet eadem prælatio, quia dicta *l. ſcripturas* emanauit ad euitandas fraudes, ne ſit in poteſtate debitoris, colludendo cum alio, eludere cum antidata veros Creditores; vnde ſi iudex poteſt eſſe certus, quod verè ſcriptura priuata præceſſit Inſtrumentum & quod ceſſet ſuſpicio fraudis, & antidatæ intrat prælatio ad fauorem Chirographarij, & ad hunc effectum admittuntur etiam indicia, & conjecturæ, prout hæc omnia fuerunt latè firmata in cauſa *Rauennaten. pecuniaria 6. Nouembris 1624. coram R. p. d. Merlino, quam deciſ. ſequuta eſt pariter Rot. in Romana anterioritatis 20. Decembris 1628. coram Dunozetto*, [illegible] quas me refero, ne lim prolixior, quam oporteat.

De Recognitione Inſtrumentorum, & Apocharum.

CAP. LXXXIV.

PVblica Inſtrumenta, ſeu Scripturæ, publica manu ſcriptæ, aut ſubſcriptæ per duos Teſtes, qui manum, & ſcripturam ſcribentis a recognouerint, etiamſi non fuerint præſentes confectioni talis ſcripturæ, intelligantur plenè recognita; etiam quoad illorum executionem, petendam. Apochæ verò, ſeu aliæ priuatæ ſcripturæ recognitæ per tres Teſtes, deponentes vt ſuprà, pro plenè recognitis habeantur, etiam quoad illarum executionem petendã: & nihilominus poſſit fieri, tam Inſtrumentorum, quam Apocharum recognitio, per comparitionem litterarum, prout iura diſponunt. Poſſit quoque Reus mulcta indicta, & captis pignoribus, ad recognoſcendum ſuam manum compelli: vel in contumaciam non recognoſcentis, ipſo & eius procuratore legitimo, & vt ſuprà de habende aliquem pro confeſſo dictum eſt, citatis, pro recognita haberi.

SVM-

SVMMARIVM Annotat.

1 *Recognitio ſcripturarum non eſt neceſſaria, niſi pars, contra quam producuntur, obiiciat de recognitione facienda.*
& num. 3.
2 *Scriptura qualibet, etiam priuata, probat in iudicio, niſi contra eam opponatur.*
4 *Recognitio ſcripturarum poteſt fieri quandocunque, etiam poſt ſententiam.*
Intellige vt num. 5. & 6.
7 *Recognitio ſcripturarum an intelligatur petita in Iudicio per ſolam proteſtationem generalem? an verò requiratur ſpecialis oppoſitio? & n. 8.*
9 *Recognitio apocha poteſt ex ſtatuto, fieri per teſtes, etiamſi non fuerint præſentes ſcriptioni ipſius.*
Idem ex ſtylo Sacri Palatij, & ex communi vſu Romanæ Curiæ & n. 12.
Secus de iure communi num. 10.
11 *Libri rationum, & littera priuata plenè probant per ſolam ſcripturæ comparationem.*
13 *Apocha priuata, ex ſtatuto, recognoſci debent per teſtes.*
Limita vt num. 15.
14 *Periculum, vbi maius intenditur, ibi eſt plenius conſulendum.*
16 *Recognitio per comparationem litterarum eſt remedium ſubſidiarium.*
17 *Verbum, Poſſit, affirmatiuè prolatum, importat facultatem, & liberam voluntatem.*
18 *Recognitionis Inſtrumentorum, & apocharum materia à quibus tractetur, & num. 20. & 27.*
19 *Reus poteſt compelli multa indicta, & captis pignoribus ad recognoſcendum manum ſuam.*
Neque poteſt opponere de alijs exceptionibus num. 21.
Limita vt n. 25.
22 *Appellatio non datur à præcepto recognoſcendi manum ſuam, aliàs videndum pronunciari haberi pro recognita.*
23 *Appellans ſine grauamine condemnatur in expenſis.*
24 *Recognitio propriæ manus poteſt fieri etiam per Procuratorem, ſpeciale tamen mandatum habentem.*
26 *Recognitio manus non retrotrahitur in præiudicium aliorum habentium ius ad tempus ipſius ſcripturæ.*
28 *Recognitio non dicitur probata ex enunciatiua Notarij facta in fide productionis.*

ANNOTATIONES.

1 RECOGNOVERINT. Recognitio autem non eſt neceſſaria, niſi pars, contra quam ſcriptura exhibetur, obijciat expreſsè, vel ſub verbis ge-
A neralibus, quod ſcriptura non ſit recognita, ita communiter ſentiunt *Doct. vt teſtatur Scacc. l. 2. de iudic. cap. 11. num. 918.* Eſt enim hoc generale, quod quæuis ſcriptura etiam priuata in iudicio producta probet, niſi contra eam opponatur, *Maſcard. concl. 1300. num. 18.* cum alijs citatis ab eo, quod de exemplo tradit *Dec. in auth. ſi quis in aliquo num. 27. C. de eden.* & de notariatu, & de teſte non idoneo, & de inſtrumento mandati non legitimi, nempe quod iſta omnia in iudicijs cenſeantur approbata, & probent, niſi contra opponatur, *not. Aym. conſ. 12. num. 1. & conſ. 150. num. 2. in fin. Maſcard. de prob. concl. 1252. num. 11. & plur. ſeqq. Scacc. d. cap. num. 919. & ſeqq.* Contra verò, vbi de recognitione facienda opponitur, ea vtique neceſſaria eſt, *Caputaq; deciſ. 99. num. 3. p. 2.* pluresque alij citati per *Scac. d. c. num. 897. vbi in fin.* aſſerit hanc eſſe communem concluſionem, & paſſim in praxi ſeruari. Addo, quod recognitio ſcripturarum fieri poteſt quandocumque, etiam poſt ſententiam, vt cenſuit *Rot. apud Seraph. deciſ. 1407. num. 3.* quod quidem dictum intelligi debet, vbi oppoſitum non fuerit de recognitione, alioqui poſt oppoſitionem, ſi ſecuta non ſit recognitio debito tempore, proceſſus erit nullus, ſicuti dicitur de mandato, nempe, quod ſi de eo non opponatur, poterit illud quandocumque, etiam poſt ſententiam produci, & valebit ſententia, ſi verè mandatum extabat, *Put. deciſ. 373. num. 3. lib. 2. Creſcen. deciſ. 1. num. 4. de ſent. & re iud. Seraph. dec. 1261. num. 1. & deciſ. 933. num. 1.* Si verò opponatur, nec mandatum producatur, nullum eſt quod poſtea agitur, *Aim. conſ. 108. num. 1. Gabr. conſ. 25. num. 27. & 28. Rot. diuerſ. deciſ. 105. num. 2. & 3. par. 1.* nec ſanabitur talis nullitas, per productionem poſtea ſubſecutam, *Canal. deciſ. 23. num. 17. par. 1.* Amplius huiuſmodi oppoſitionem ſufficere factam in allegationibus Iuris teſtatur *Gratian. diſcep. 834. num. 29. & diſcep. 677. tit. 12.* quod tamen non ità indiſtinctè videretur admittendum, propter auctoritatem *Guido Pap. q. 221. & q. 404.* vel propter diſtinctionem *Bart. in l. cum qui ità 56. §. qui ità num. 4. ff. de verb. oblig.*

7 Sufficere autem proteſtationem generalem voluerunt *Aym. de antiq. temp. in 5. partic. prima part. principalis num. 30 in fin. & num. 32. Scacc. de iudic. lib. 2. c. 11. num. 898. Maſcard. de probat, concl. 1294. ſub num. 18. lib. 3.* Contrarium autem, & quod requiratur ſpecialis oppoſitio tenuit *Menoch. præſump. 46. num. 29. lib. 2.*

Et quod dicitur de oppoſitione, licet aliqui dixerint id procedere quoad ſcripturas publicas, non autem quoad priuatas, quia priuatæ etiam abſque oppoſitione non mandantur executioni, niſi prius recognitæ, vt per *Alex. conſ. 241. num. 6. lib. 6. Boer dec. 295. num. 15. cum alijs per Gratian. diſcept. 183. num. 3. & ſeqq.* Tamen contrarium verius, quod & in illis requiratur oppoſitio, *Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 11. par. 4. num. ... Tuſc. in verbo Recognitio, concluſ. 51. num. 26. Maſcard. de probat. concluſ. 1294. n. 18. lib. 3.*

8 Id tamen adhuc videtur aduertendum, quod licet non fuiſſet oppoſitum à Parte, poſſet Iudex nihilominus fidem non adhibere ſcripturæ non recognitæ, & per proceſſum ad vlteriora cenſeretur fidem habere voluiſſe, *Caputaq. deciſ. 117. num. 7. par. 3. Scacc. d. lib. 2. cap. 11. nu 932.*

B ETIAMSI NON FVERINT PRAESENTES. Per hoc
9 ſtatutum permittitur; vt recognitio ſcripturarum, fieri poſſit per teſtes, etiamſi non fuerint præſentes ſcriptioni ipſarum; at iure communi tales teſtes debent adfuiſſe præſentes ſcriptioni apocharum, & hoc ipſum atteſtari. §. *ſed*
10 *& ſi*

& ſi quis, authent. de inſtru. cauſ. & fid. Aret conſ. 64. *col.* 2. *verſ. & primo, Alex conſ.* 150. *num.* 16. *vol.* 5. *Gram. deciſ.* 84. *per totam, & deciſ.* 106. *num.* 33. *Veſtr.* & alii ab eo citati in ſua praxi. *lib.* 6. *cap.* 1. *ſub num.* 8. *Granat in annot. ibidem num.* 26. qui & rationes affert huiuſce concluſionis. 11 Aliud tamen cenſetur in litteris priuatis & in libris rationum, ſi quidem tam in litteris quam in libris eiuſmodi ſola ſcripturarum comparatio plenè probat, *in humanarato num.* 10. *ff. de donat. d.* & ità tenent, ac ſeruari communiter atteſtantur *Alber. in l. comparationes* C. *de fid. inſtru. Gram. deciſ.* 34. *num.* 15. *Granat. ad Veſtr. d. cap.* 1. *lib.* 6. *num.* 27. *Ruin. conſ.* 70. *ſub num.* 4. *vol.* 4. atque ità pariter ſentire videtur *Rot. apud. Achill. dec.* 2. *num.* 1. *& 2. de fid. inſtru. & apud Seraph. deciſ.* 1163, *num.* 3. *&* 4. *par.* 2. *& dec.* 150. *num.* 11. *&* 12 *par.* 1.

12 Cæterum ex ſtylo Sacri Palatij communi vſu Romanæ Curiæ recepto ſufficit, ſi teſtes dicant ſe recognoſcere manum ſcribentis, quia ſit ipſis valdè nota, licet non fuerint præſentes ſcriptioni, ſicuti teſtatur *Veſtr. ibidem*, qui deinde *num.* 9. *&* 10. fuſius proſequitur argumentum recognitionis ſcripturarum, & præcipuè docet, quibus modis eiuſmodi recognitio faciliùs vſu forenſi haberi poſſit, *Rot. deciſ.* 303. *n.* 1. *par.* 1. *recent.* vbi etiam *num.* 5. ampliat, etiam ſi non fuiſſet recognita manus teſtium ſubſcriptorum, quia fuiſſet recognitio ſolius manus debitoris, & *dec.* 582. *eadem par.* 1. Non tamen ſufficeret vnicus Teſtis cum adminiculis, *Rot. dec.* 334. *par.* 2. *recent.*

C PER TRES TESTES. Merito quidem plures teſtes requiruntur in recognitione priuatæ ſcripturæ, quam in recognitione publicæ, in qua nimirum ſtatuitur ſatis fore teſtes duos; quia 14 vbi periculum maius intenditur, ibi eſt plenius conſulendum, *cap. vbi periculum* 4. *de elect. in* 6. nemo etenim negauerit, quin ſcriptura priuata falſitati facilius ob noxia ſit quàm publica; huiuſmodi autem ſtatutum non procedit in Apochis priuatis factis ad pias cauſas, quia ſufficiunt duo teſtes, ex congeſtis per *Gratian. diſcept.* 895. *num.* 45. *& diſcep.* 710. *num.* 24. *& ſeqq.* vbi etiam quod neque habet locum in vltimis voluntatibus, & quod eſt ordinatorium, & non deciſorium.

16 PER COMPARATIONEM LITTERARVM. Hoc remedium ſubſidiarium eſſe animaduertit *Veſtr. d.* D *c.* 1. *num.* 10. *lib.* 6. ſcilicet ex vſu forenſi, vbi non ſucedat modus recognitionis per teſtes, nec mirum ſi in ſtatuto noſtro poſt primum modũ recognitionis ſcripturarum iſte ſubiiciatur; ſed non ideò præſcribitur ordo ſeruandus ad recognitionem habendam, at liberum relinquitur parti, cuius intereſt vti hoc, vel illo remedio, quod ſignificant verba illa præcedentia: & nihilominus poſſit fieri, ſi quidem verbum *poſſit*, 17 importat, facultatem ac liberam voluntatem, quando affirmatiuè profertur, iuxta *text. in l. ſæpè cum ibi nat. ff. de offic. Præſid. & in lib.* 1. *C. quomodo, & quand. iud. not. gloſſ. in cap. ſtatutum de reſcrip. in* 6. *verb. poſſit.*

E PROVT IVRA DISPONVNT. Scilicet poſſe fieri recognitionem tam inſtrumentorum, quam apocharum, ex *text. in l. comparationes, in auth. ad* 18 *hæc, & in authen. & ſi contractus C. de fid. inſtru.* & Doctores materiam iſtam examinant in *d. l. comparationes & in l. ſcripturas C. qui pot. in pign. hab. & in l. admonendi. vbi præcipuè Inſ. in repet. num.* 88. *cum ſeqq. ff. de iureiur. Afflict. deciſ.* 181. *& nouiſſimè plenius Scac. lib.* 2. *de iudic. cap.* 11. *num.* 999. *& ſeqq.*

F POSSIT QVOQVE. De poſtremo iſto modo recognoſcendi manum ſcribentis nempe, vt reus mulcta indicta, & captis pignoribus ad recognoſcendam ſuam manum compellatur, ſcribit 19 *Roman. conſ.* 373. In caſu propoſito, in princ. & 20 plures alij de quibus ibidem *in addit.*

21 Adde citatum ad recognoſcendum manum ſuam non poſſe opponere de aliis exceptionibus; quia aliud non quæritur ab eo, quàm de facto proprio, an ſcripſerit, vel ne, *Magon. deciſ. Lucen.* 25. *num.* 42. Neque à præcepto recognoſcendi manum ſuam facto à Iudice, aliàs 22 videndum pronunciari haberi pro recognita, datur appellatio; quia non dicitur grauari, nam ſi vult, poteſt recognoſcere: Et appellans ſine 23 grauamine condemnatur in expenſis, *Rot. Lucen. deciſ.* 11. *verſ. additur ex abundanti.* Vbi ampliat etiam in Carcerato, ſeù impedito, quia 24 poteſt huiuſmodi recognitio fieri etiã per Procuratorem ſpeciale tamen mandatum habentem, *verſ. Quibus tamen non obſtat, & verſ. Nec obſtat, quod ſpeciale mandatum &c.* Verum in his attendenda ſunt ea, quæ in ſimili dicuntur de pronuncia poſitionum pro confeſſis.

25 Videtur tamen admittenda oppoſitio, quod ſcriptura, cuius recognitio petitur, non ſit in actis formiter producta *Roman. conſ.* 249. quod tamen in caſu ſuo non admiſit, immo contrarium cenſuit *Rota deciſ.* 247. *par.* 1. *recent.*

In huiuſmodi recognitione facta per ipſummet ſcribentem illud ſubiungo, quod non retrotrahitur recognitio in præiudicium aliorum 26 ſeu Tertii haben. medio tempore hypothecam, ſeù aliud Ius ad tempus ipſius ſcripturæ, licet quoad præiudicium ipſius recognoſcentis retrotrahatur, *Conar. lib.* 2. *var. reſol. cap.* 11. *ſub n.* 4. *verſ. cui illud adjiciendum, cum alijs per Gratian. diſceptat.* 501. *num.* 14. *& diſcep.* 873. *numer.* 18.

27 Demum ad vniuerſam materiam recognitionis inſtrumentorum, & apocharum, tam ex præſcripto iuris communis, quam huiuſce noſtri municipalis, vide *Scacc. d. cap.* 11. *lib.* 2. *de iudic. p.* 4. *num.* 896. *vſque ad finem eiuſdem partis, & Card. Tuſc. in verbo Recognitio concl.* 50. *&* 51.

28 Illud autem addam, quod recognitio non dicitur probata ex enunciatiua Notarii facta in fide productionis, nempe copia productorum, quia ei in hoc non creditur, cum de dicta recognitione non fuerit rogatus, vt *dixit Rota in vna Perufina bonorum* 28. *Nouembris* 1612. *coram Manzanedo, impreſſ. per Zacch. de oblig. Camer deciſ.* 132. *num.* 2.

De executione inſtrumentorum dotalium.

Cap. LXXXV.

INſtrumenta dotalia *b* donationis propter nuptias, *c* alimentorum, *d* & quæcumque alia documenta, ex quibus aliquid debeatur ſub nomine, & occaſione dotis, *e* citatis perſonis, quæ ex hoc principaliter lædi creduntur, *f* ſtatim vt exhibita fuerint, per Iudicem executioni mandentur cõtra debitores, & eorum hæredes, & quoſcumque poſſeſſores bonorum tacitè, vel expreſsè obligatorum, etiam ſi tertij poſſeſſores ſint, & ab obligante cauſam non habeant; dummodo bona prædicta per obligantem tempore obligationis, aut poſt *g* poſſeſſa fuiſſe probentur: nec non & contra depoſitarium dotis, & bona eius; nullaque contra dicta inſtrumenta exceptio, niſi falſitatis, ſolutionis, ſiue ſatisfactionis dumtaxat, *h* opponi poſſit; quas: ſiue earum aliquam opponens, infra decem dies vtiles computandos, vt ſupra de executione inſtrumentorum dictum eſt, deducere, & probare, vt ibidem ſtatutum eſt, teneatur. Quibus decem diebus elapſis, dicta inſtrumenta executioni mandentur realiter, ac etiam perſonaliter, quoad obligatos, *i* eorumque hæredes in omnibus, & per omnia, prout in dicto capite eſt expreſſum: & per vnius viæ electionem alteri *k* nullatenus præiudicetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Statutum, quòd inſtrumenta dotalia poſſint exequi etiam contra tertios poſſeſſores, eſt deciſorium.*
Idem in alimentis, & fructibus debitis ante reſtitutionem dotis, etiam dote reſtituta n. 2.
3 *Dotis cauſa ſemper, & vbique præcipua eſt.*
4 *Donatio propter nuptias æquiparatur doti quoad pacta, & actiones.*
5 *Argumentum ab alimentis ad dotem, & à dote ad alimenta, valet.*
Contrarium num. 4.
Diſtingue vt num. 7.
8 *Documentorum appellatione in ſtatuto, comprehenduntur etiam apochæ.*
9 *Mulier agens vigore inſtrumenti dotalis contra tertios poſſeſſores, debet citare etiam principales debitores.*
10 *Inſtrumentum, cuius executio petitur, debet neceſſariò exhiberi ab initio, & parte citata.*
11 *Executio inſtrumentorum dotalium peti poteſt ad fauorem mulierum contra tertios poſſeſſores, etiam non excuſſo principali debitore, ex ſtatuto.*
12 *Mulier habens pro dote, hypothecata certa bona ſpecialiter, alia generaliter, an poſſit relicta ſpeciali, intentare contra tertium poſſeſſionem hypothecam generalem? & num. 13. 14. & 15.*
16 *Dos non venit in generali diſpoſitione legis, vel ſtatuti, vbi reperitur ſpecialiter priuilegiata in caſu eiuſdem l. vel ſtatuti; aliàs vero comprehenditur in l. vel ſtatuto generali.*
17 *Caſus omiſſus à lege habetur pro omiſſo.*
18 *Exceptiones, quæ opponi ſolent contra inſtrumenta dotalia, ſunt tres tantùm.*
Et an aliæ ſimiles illis tribus cenſeantur reiectæ à ſtatuto? n. 15.
19 *Dilationes iudicij debent in actione dotis abbreuiari, quantum fieri poſſit, ſine incommodo litigantium.*
21 *Regula, Actiones hæreditariæ tam actiuæ quam paſſiuæ diuiduntur, non habet locum in cauſa dotali, in qua, ſi ſint plures hæredes, poteſt quilibet inſolidum conueniri.*
22 *Dictio, Nullatenus, quid importet; remiſſiuè.*
23 *Conditio ob cauſam dotis, poteſt ex ſtatuto intentari executiuè, etiamſi agatur conſtante matrimonio.*
Declara vt n. 24. 25. & 26.

ANNOTATIONES.

A HOc ſtatutum, quod Inſtrumenta dotalia poſſint etiam contra tertios poſſeſſores
1 executioni demandari, eſt deciſorium, & ſeruandum in omnibus Vrbis tribunalibus, *Rota in Romana hæred. de Gaddis* 12. *Februarij* 1571. *coram Binarino. & in Romana dotis de Millinis* 17. *Februarij* 1578. *coram Robuſterio, in fin.* vbi legitur, quod Doct. in eadem cauſa id pluries dixerunt; & in *Terracinen. dotis, coram Eminentiſſimo Card. Verospio* 1. *Decembris* 1614. *&* 14. *Martij* 1616. atque ità etiam declarauit *Clemens Papa VIII. fel. rec. in ſua ſignatura die* 9. *Iunij* 1599. vti probatur *in pract. Saluſt. Tiber. lib.* 2. *cap.* 25. *ſub n.* 13.
2 & habet locum idem ſtatutum etiam in alimentis, & fructibus debitis ante dotis reſtitutionem, itaut dote reſtituta pro illis agi poſſit contra tertios poſſeſſores, prout in *d. Romana dotis coram Robuſterio*.

3 Dotis verò cauſa ſemper, & vbique præcipua eſt, nam & Reipublicæ intereſt dotes mulieribus conſeruari, cum dotatas eſſe fœminas ad ſobolem procreandam, replendamque liberis Ciuitatem, maximè ſit neceſſarium; ità loquitur *I. C. in l.* 1. *ff. ſol. matr.* merito itaque ſtatutorum noſtrorum conditores, dotalium inſtrumentorum executionem comprehendere noluerunt ſub generali diſpoſitione de executione Inſtrumentorum ſupra cap. 82. ſed eam voluerunt peculiari tractatione complecti, ac ſingularibus priuilegijs proſequi.

B DONATIONES PROPTER NVPTIAS. Hæc donatio
4 doti æquiparatur quoad pacta & actiones ex iure communi, *l. cum mulcta* 20. C. *de donat. ant. nupt.* vbi expreſſim habetur, quod nomine, & ſubſtantia nihil diſtat à dote ante nuptias donatio, *verſ. ſi igitur, & nomine. in princ. & infertus in §. fin. autem donatio*, additur, quod æquis paſſibus ambulet tam dos, quam donatio, non mirum ſi ius noſtrum municipale eadem æquiparet in executione obligationum inſtrumentalium, ſed æquiparat etiam in aliis caſibus, quod patet infra *cap.* 122. 131. *& duobus ſeqq. hoc eodem lib. vide autem not. per nos infra d. cap.* 122. *ad verbum Pro dote, & donatione propter nuptias*.

C ALIMENTORVM. Scilicet dotis cauſa, vel occaſione

cafione debitorum, nam de talibus alimentis apparet loqui ſtatutum ex illis verbis ſubſequẽtibus, & quæcunque alia documenta, ex quibus aliquid debeatur ſub nomine, & occaſione dotis, & de huiuſmodi alimentis dotalibus loquitur ſtatutum infra *cap.* 137. 138. 139. hoc eodem libro, alias tamen dos, & alimenta æquiparantur *gloſ. in l. ob as* C. *de prad. min.* Vnde valet argumentum ab alimentis ad dotem *Euer. in cent. ſua loco ab alimentis ad dotem, & loco ſubſequente à dote ad alimenta Surd. de aliment. tit.* 1. *qu.* 14. *num.* 14. *& qu.* 23. *nu.* 20. *tit.* 8. *priuileg.* 56. *num.* 19. *Seraph. deciſ.* 58. *num.* 6. *Rota in Romana aſſerta dotis* 29. *Nouembris* 1593. *coram Orano*, vbi propterea quod qui tenetur alere, tenetur dotare, *& in Romana alimentorum* 3. *Iunij* 1613. *coram Manzanedo*, vbi quod alimenta, & dos dicuntur inuicem alterius officium habere.

6 at eſſe diuerſa dicit *Bero. conſ.* 165. *nu.* 30. *lib.* 2. ſed magis fauorabilia eſſe alimenta, quam dotem dixerunt alij allegati per *Grat. diſcept.* 832. *num.* 33. At in materia præſumptionis donationis fauorabiliorem eſſe dotem, quam alimenta probat *Mantic. de tacit. lib.* 13. *tit.* 13. *num.* 3. ſed

7 ſupradicta conciliari poſſe videntur, quando argumentum ſumitur affirmatiuè ſecus autem ſi negatiuè, quia multi alere tenentur, qui non tenentur dotare, nili ſaltem concurrat eadem ratio *Giurba deciſ.* 5. *nu.* 40. *&* 42. vel quando nõ agitur de dote cõgrua, ſed de dote ad quantitatem vſque ad alimenta neceſſaria ad ſuſtentionem vitæ *Giurba d. deciſ.* 5. *n.* 41.

D Et quascvmqve alia documenta. Hic apo-

8 chas etiam comprehendi iam dubium non eſt quicquid eſſet, ſi de inſtrumentis ſimpliciter ſtatutum loqueretur *Luc. Pat. d. cap.* 5. *ſub n.* 25. nam documenta proprie ſunt id, quod nos docet *Schard. in lexic. iur. verbo Documenta*, id vero apochæ vtique præſtant,

E Citatis personis. In hoc iudicio per mu-

9 lierem intentato contra tertios poſſeſſores vigore inſtrumenti dotalis, non ſolùm tertij poſſeſſores citari debent, ſed etiam principales debitores, vel illius hæredes *Rota coram Card. Millino in Romana executionis* 8. *Iunij* 1601. vbi dicitur ita deciſum fuiſſe, quia ſtatutum mandat citari omnes perſonas, quæ in tali iudicio lædi poſſunt.

F Statim, vt exhibita fuerint. Nam exhibitio

10 inſtrumenti, cuius executio petitur, ab initio eſt neceſſaria, & amplius citata parte, aliàs inſtrumenta non dicerentur de actis, nec ſufficeret exhibitio poſt Iudicis decretum, vt in *deciſ.* 136. *n.* 4. *&* 8. inter collectas per *Zacch. ad Galleſ. de oblig. Cam.* quam ſolam citaſſe ſufficiat, quia planè probat, & comprobat prædicta.

G Possessa fvisse probentvr. Sicque non re-

quiritur excuſſio bonorum viri, licet aliud ſit de iure communi, nam ex eo in hoc non reperitur dos priuilegiata contra *authen. hoc ſi debitor* C. *de pign.* ita tenet *gloſ. in l. vbi adhuc* 29. *verbo Qui non potiora* C. *de iur. dot. Bart. in l. ſi conſtante* 25. *num.* 72. *ff. ſol. matr.* quam quidem opin. magis veram, & communem dicit *Neguſan. tract. de pign. & hypoth membr.* 1. 8. *par. princ. ſub num.* 23. licet contra aliqui ſentiant.

11 Itaque iam ex hoc ſtatuto euidenter apparet executionem inſtrumentorum dotalium peti poſſe ad fauorem mulierum contra quoſcumque etiam tertios poſſeſſores bonorum tacitè, vel expreſsè pro dote hypothecatorum, libere, & recta via minimè excuſſo principali debitore.

12 Sed quid ſi mulier pro dote ſua habeat certa bona ſpecialiter hypothecata alia verò generaliter poterit, ne eadem, relicta ſpeciali hypotheca, contra tertium poſſeſſorem rei generaliter obligatæ executionem dotalis inſtrumenti

13 ex hoc ipſo ſtatuto petere? probatur, quod nõ poſſit, quia ſtatutum de hoc caſu non loquitur vnde locus eſſe debet diſpoſitione iuris communis, de qua in *tex. notab. l.* 2. C. *de pignor.* vbi ex æquitate iuris ſcripti repellitur primus creditor, qui relicta ſpeciali hypotheca, vult venire contra ſecundum creditorem rem aliam ſibi generaliter obligatam poſſidentem, qui *tex.* procedit etiam in cauſa dotis *Roman. conſ.* 187. in re præſenti *num.* 2. *Aym. conſ.* 77. *nu.* 16. *Corn. conſ.* 246. *in princ. & num.* 1. *vol.* 1. *Socin. con-*

14 *ſil.* 198. *ſub num.* 2. *&* 5. namque caſus omiſſus à lege pro omiſſo habetur *l. ſi vero* 65. §. *de viro ff. ſol. mat. cum. ſimilibus Tiraq. de iu. priuileg. qu.* 40. *num.* 194. Nec obſtat, quod aliqui aſſerant legem generalem non complecti cauſam dotis, & ideo contrariam teneant opinionem, quia non eſt verum ſimpliciter, quod ge-

15 16 neralis lex, vel conſtitutio non comprehendat caſum dotis, ſed ſolùm, vbi dos ſpecialiter in caſu eiuſdem legis aliàs priuilegiata reperitur iuxta tradita per *Tiraq. de retract. conſanguin.* §. 1. *gloſ.* 14. *n.* 93. *Bou. de præſcrip. ſtat. gloſ* 3. *num.* 4. *Lamberteng. de contract. gloſſ.* 21. *num.* 3. vbi ideo vult, quod in cauſa dotis ſeruandæ ſint ſolemnitates ſtatuti *Boſſ. tit. de princip. nu.* 339. vbi in ſtatuto prohibente alienationem in forenſem *Blanc. de compromiſſ. qu.* 4. *n.* 20. vbi ſentit ſtatuto illo ligari cauſam dotalem *Gabriel. conſ.* 20. *num.* 1. *&* 4. *lib.* 2. vbi de communi opinione teſtatur *Surd. deciſ.* 160. *num.* 5. qui etiam de communi *Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concl.* 5. *num.* 32. qui pariter de communi, *Rota deciſ.* 264. *nu.* 2. *par.* 4. *diuerſ.* vbi dicitur *Rota* ſemper amplexam eſſe hanc opinionem, & plures aliæ deciſiones ad idipſum referuntur, eamdem concluſionem magis communem dicit, & ſequitur *Mareſcot. var. reſol. lib.* 1. *c.* 43. *n.* 8. *& Luc. Pat. in prax. For. Capit. lib.* 3. *c.* 5. *num.* 16. qui ideo contra mulierem iudicatum in caſu propoſito aſſerit, nullibi enim reperitur dotem eſſe priuilegiatam in caſu *d. l.* 2. C. *de pignor.*

H Opponi possit. Exceptiones, quæ contra

17 dotalia inſtrumenta opponi poſſint huc ad tres dumtaxat reducuntur, cum generaliter contra alia Inſtrumenta expreſsim admittantur octo

18 ſupra cap. 82. ſed numquid aliæ ſimiles iſtis tribus cenſentur à ſtatuto reiectis; cenſerem, quod non, ſed tenendum vt ſupra *not. ad Caput.*

19 82. *verbo Et litis pendentia*, maximè quia etiam ſtatutum paratam tribuens executionem inſtrumentis dotalibus, quale eſt hoc noſtrum, adnerſatur iur. communi, vt *not. Bald. in d. l. vbi adhuc num.* 35. *prima lectur.* C. *de iur. dot.* nam in actione de dote requiritur libellus, litis con-

teſta-

testasio, & reliqua solita in iudicijs ordinarijs, vt docet *tex. in l. si cum dotem 23. §. eo autem tem-*
20 *pore ff. sol. matr.* licèt dilationes iudicij debeãt abbreuiari, quatenus fieri possit sine incommodo litigantium, vt per *Bald. loco citato*.

I EORVMQVE HAEREDES. Qui tamen sine beneficio legis, & inuentarij hæreditatem adiuerint secus verò si eiusdem beneficio tuti sint, vt supra traditum est in *cap. 82. in fin.* quod & dispositioni iuris communis consentaneum est iuxta ibidem per nos *not. verbo Tuti sint*, nam statuta recipiunt interpretationem à iure communi, & cum eo, quantum fieri potest, concordari debent, quò illud quàm minimè lædant, vt notum est, & supra pluribus in locis oportunè comprobauimus. Notari autem potest hoc
21 casu, si plures sint hæredes, posse quemlibet in solidum conueniri contra regulã, quod Actiones hæreditariæ tam actiuè, quam passiuè diuiduntur pro virili ex *Bald. nouell. de dot. priuileg. 15. num. 1. par. 9. Surd. decis. 90. num. 1.* sed ad distinctionem vide eumdem *Surd. num. sequentibus*.

K NVLLATENVS PRAEIVDICETVR. Supra c. 82. vbi de executione instrumentorum generaliter ponitur etiam clausula, quod per electionem vnius viæ alteri non præiudicetur, hic verò amplius addita est dictio nullatenus, quò nimirum magis faueatur executioni instrumentorum dota-
22 lium, hæc enim dictio hoc loco importare potest, quod ipso iure seruari debeat statutũ iuxta *glos. in authen. si qua mulier verbo Nullatenus C. ad Senatus Consult. Vellei. & iuxta not. per Corset.* qui multipliciter aliàs interpretatur istã dictionem in suis *singul. verbo Nullatenus Modernus de diction. dict. 44. n. 1.*

23 Denique ad hoc cap. per modum ampliationis notari potest, quod conditio ob causam, quæ competit pro dote potest etiam stante simili statuto intentari executiuè *Bald. in l. 1. in fin. de cond. ob caus. dat.* Et remedium huius statuti competere etiamsi agatur constante matrimonio propter vergentiam viri ad inopiam,
24 vt benè per *Giurbam decis. 16. num. 4. & 7.* Limitando tamen, quod beneficium huius statuti procedat contra tertios, quando fuit intentata hæc via executiua, secus si ex libello constaret aliam viam esse intentaram, quia tunc cessaret executio contra tertium ex regula, quod potui nolui, &c. *Rota in Romana Vineæ 3. Iulij 1606. coram Penia*.

25 Item solùm procedere, quando mulier habet Instrumentum suæ dotis, seu crediti illius, secus si non habeat, sed probaret per testes, quia tunc non competit executio contra tertium. *Rota vbi supra coram Penia*.

26 Item, quod non sufficit docere de Instrumento doti, sed etiam probandum est matrimonium subsecutum, nisi tamen in Instrumento diceretur illud contractum, non autem contrahendum *Bald. in l. ab executione num. 6. C. quorum appellat. non recip.*

De executione testamentorum, & quarumcumque vltimarum voluntatum.

CAP. LXXXVI.

TEstamenta, Codicilli, Fideicommissa, & quæcumque aliæ vltimæ voluntates, ad instantiam illius cuius interest, citatis iis, quorum principaliter interest, si aliqua per eos legitima exceptio infra decem dies vtiles non opposita, aut opposita, probata non fuerit, vt supra de executione instrumentorum dictum est, per Senatorem, & Collaterales simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura iudicii, & omni iuris solemnitate omissa, *a* executioni mandentur in bonis, quæ per defunctum tempore obitus *b* possidebantur, pro omnibus in eisdem vltimis voluntatibus contentis, & præsertim relictis ad pias causas; nec alia pronuntia opus sit, quam declarare testamentum, aut aliam vltimam voluntatem esse executioni demandandam, vel mandatum executiuum relaxare: fiat quoque contra hæredem realis; & si non adiuit cum beneficio legis, & inuentarii, etiam personalis executio, prout actor elegerit: & vnius viæ electio alteri non præiudicet.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Testamentum habet executionem paratam, de iure communi; non tamen contra tertium possessorem & num. 2.*
3 *Executio non competit, quando adest legitimus contradictor.*
4 *Executio instrumenti Testamentarij, quomodo petatur: remissiuè.*
5 *Statutum de executione testamentorum, est ordinatorium.*

ANNOTATIONES.

A EXECVTIONI MANDENTVR. Testamentis datur etiam executio ex *l. fin. C. de edic. diu. Adr. toll. vbi Bald. sub nu. 13. & Iaf. num. 6. not.* hunc esse vnum ex casibus specialibus, vbi Instrumentum habet executionem paratã de iure communi *Ripa in l. ait Prætor §. si Iudex num. 6. ff. de re iudic.* Verum statutum nostrum longè plenius fauet huic executioni, vt facilè videri,
2 ac intelligi potest. Non tamen habet locum contra tertium possessorem *Angel. cons. 263. per*
3 *totum*. Neque etiam de iure communi competit executio, quando adest legitimus contradictor *Menoch. recuper. possess. remed. 4. num. 693. Thesaur. decis. 25. num. 5. Ioseph. Ludon. decis. Perus. 23. num. 6.*

B POSSIDEBANTVR. Sic disponit etiam *d. l. fin.* ibi mittatur quidem in possessionem earum rerum, quæ fuerunt tempore mortis testatoris.

C ETIAM PERSONALIS EXECVTIO. Sic ſupra *de execut. inſtr. c.* 82. & ibi aliquid notauimus *in verbo, Tuti ſunt*:

4 Formulã verò petitionis huiuſce executionis, & alia quædam ad praxim huius cap. ſpectantia vide apud *Luc. Pat. lib.* 3. *cap.* 6.

5 Addimus, quod ſtatutum iſtud eſt ordinatorium, non autem deciſorium, cum det modum procedendi, & executio imponatur Iudicibus Capitolinis, vnde extra Curiam Capitolij attendi non debet; ita dixit *Rota in Romana ſpolij coram Cardinale Horatio Lancelloto* 9. *Iunij* 1606. *in fin. impreſſa apud Marchef. par.* 2. §. 3. *de commiſſ. reſtit. in integr. fol.* 202. *& in eadem deciſ. citatur altera in cauſa Romana hereditatis* 20. *Nouembris* 1591. *coram Penia, tunc Decano.*

---

a De executione ſententiarum, Arbitramentorum, & laudorum.

CAP. LXXXVII.

OMnis *a* ſententia, arbitrium, *b* arbitramentum, & laudum, à quo, vel à quibus appellatum, ſeu contradictum non eſt, ſeu quæ in rem tranſierint iudicatam, ſiue per expreſſam confirmationem, ſiue tacitam, ex temporis lapſu reſultantem, per Senatorem, & Collaterales ad partis victricis inſtantiam *c* executioni demandentur; & ex arbitrijs, arbitramentis, & laudis deſcendentibus ex compromiſſis, cum pœna, vel ſine, *d* oriatur actio, & exceptio, ſicut ex ſententia Iudicis ordinarii, quæ tranſierit in rem iudicatam: &, ſi reus monitus, vt dictæ ſententiæ arbitrio, arbitramento, & laudo parere debeat, infra octo dies non paruerit, aut de cauſa rationabili legibus approbata, quòd parere non debeat, minimè docuerit, relaxetur contra eum citatum, mandatum executitium realiter, & perſonaliter exequendum; & per vnius viæ electionem alteri non præiudicetur. Si verò ſententia, arbitrium, arbitramentum, ſeu laudum, per Iudicem ad quem, fuerint expreſsè confirmata, ipſe etiam confirmans ſuam ſententiam *e* exequi poſſit, vt infra tradetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Argumentum à iudicijs ad arbitria valet.*
2 *Arbiter pronuncians dicitur ſententiam ferre.*
3 *Arbitramenta, & iudicia nullam habent ſimilitudinem inter ſe.*
4 *Arbitria, & Arbitramenta in quibus differant: remiſſiuè.*
5 *Laudum eſt ſententia ab arbitratore prolata: non venit tamen ſub appellatione ſententiæ; & præcipuè in ſtatutis, num.* 6.
7 *Sententiæ Iudicum, & arbitrorum, & lauda arbitratorum habent æque executionem, ex ſtatuto: atque eiuſmodi executionis cauſæ ſunt ſummariæ, & num.* 9. *Et eius praxis; remiſſiuè, num.* 8.
10 *Statutum de executione ſententiarum, eſt ordinatorium iudicij.*
11 *Arbitria, arbitramenta, & lauda; faciunt ex ſtatuto oriri actionem, & exceptionem.*

ANNOTATIONES.

A SENTENTIA, ARBITRIVM &c. Sunt enim aliàs arbitria ad ſimilitudinem iudiciorum, *l.* 1. *cum ibi not. per gloſ. & Doct. ff. de recept. arbitr.*

1 Et valet argumentum à iudicijs ad arbitria, quod fusè proſequitur *Euer. in cent. ſu aloco à iudicijs ad arbitria*, & vbi arbiter pronunciat, dicitur ſententiam ferre, vel dicere, vt legitur paſſim in legibus *d. tit. de arbitr.* & apparet ex ipſa
2 rubrica, quæ ſic concepta eſt, de recepeis arbitris, & qui arbitrium receperunt, vt ſententiam dicant, ſicuti benè conſideranit doctiſſimus *Alciat lib.* 1. *pareng. cap.* 45.

B ARBITRAMENTVM, ET LAVDVM. Inter iudicia verò, & arbitramenta nulla eſt ſimilitudo, quia arbitramenta redacta ſunt ad inſtar contractuum, non iudiciorum. *Innoc. in cap. quintauallis* 13. *nu.* 1. *& 3. de iureiur.* vbi, & alij, *Ancar. conſ.* 443. *ſub num.* 2. *Euer. d. loco à iudicijs ad*
4 *arbitria num.* 19. Cæterum inter arbitria, & arbitramenta plures ſunt, & notabiles differentiæ, quæ videri poſſunt apud Doct. *in d.c. quintauallis*, & apud *Bart. in l. ſocietatem* 77. §. *arbitrorum ff. pro Soc. à num.* 7. *per plures ſeqq. & Specul. tit. de arbitr & arbitra.* §. 1. *per totum*, atque centum colligit differentias *Bapt. de Sancto Blaſio in tract. de arbitro, & arbitratore*, qui eſt *inter tract. vniuer. iur. tom.* 3. *p.* 1. *fol.* 296. Laudum porrò
5 dicitur ſententia ab arbitratore prolata, quod vulgare eſt vocabulum & apud Latinos auctores non reperitur, vti docet *Alciat d. c.* 45. & probat. *Lanfr. de Oria, tract. de arbitr. par.* 1. *nu.* 37. qui & addit *num.* 39. appellatione ſententiæ non
6 venire laudum, vt per *Bar. in auth. ſi verò, num.* 2. *C. de iudic.* quod in ſtatutis præcipuè procedit *Io. de Imol. conſ.* 180. *ſub num.* 5. & cum iſta diſtinctione tractat de ſententia arbitri, & de laudo arbitratoris, *Bapt. de S. Blaſ. d. tract. q.* 70. licet alij quidam iuris communis interpretes promiſcuè vtantur iſto vocabulo laudi, tam pro ſententia arbitratoris, quàm arbitri, vt appareat præcipuè ex *Fel. in c. quoniam contra, de prob. num.* 37. vbi ponit ſextam concluſionem ſub his verbis; pro iuſtitia, & rectitudine laudi arbitri, vel arbitratoris, ità præſumitur, ſicut pro ſententia iudicis. *& Tuſc. pract. concl. iur. verbo Laudum concl.* 21. 22. *&* 27. ponit in princ. *hæc verba. Laudum arbitri, vel arbitratoris.*

C EXECVTIONI DEMANDENTVR. Sic iudicum, &
7 arbitrorum ſententiæ, atque lauda arbitratorum æquè ex ſtatuto noſtro executionem habent, quod & rationi conſonum eſſe videtur, quia ſicuti pro ſententia iudicis eſt præſumptio, ſic etiam pro laudo arbitri, vel arbitratoris eſt præſumendum, vti tradunt quàm plures Doct. citati per *Fel.* quos, & ipſe ſequitur *in d. c. quoniam contra, eodem num.* 37. hæc autem
8 executio inſtituenda, & perficienda erit iuxta praxim traditam à *Luc. Pat. infra lib.* 8. *cap.* 1. *nu.* 4. *de execut. rei iud.* atque etiam ſciendum eſt, quod Capitulum iſtud volens poſt rem iudicatam fieri debere monitorium de parendo ſententiæ infra octo dies, non inducit formam quæ non poſſit adimpleri per æquipollens, cum

vltra

vltra non procedat factum in contrarium annullando, & propterea ſi iudex talis monitionis relaxabit mandatum infra decem cum intimatione, ſatisfactum erit huic ſtatuto, ex quo reſultat idem effectus, ac ſi talis monitio decreta fuiſſet, *Rot. in vna Romana Vineæ 5. Maij 1589. coram Orano*, vbi in puncto circa declarationem præſentis *cap. 87.* ita firmando declarauit, nec
9 præterimus, quod eiuſmodi executionis cauſæ ſunt ſummariæ, *l. à Diuo Pio §. ſi ſuper rebus, & ibi Doct. ff. de re iud. not. Maran. in ſuo ſpecul. p. 4. diſtinct. 9. princ. num. 174. Aſin. in ſua praxi cap. 31.*
10 §. 3. *num. 13.* Atque addimus ſtatutum hoc eſſe ordinatorium iudicij, vt pote ad Senatorem, & Collaterales directum; ſicque extra Forum Capitolinum non habere locum, quod dixit *Rot. deciſ. 41. num. 7. inter collectas per Zacch. ad Galleſ. de oblig. Camer.*

C ORIATVR ACTIO, ET EXCEPTIO. Ex ſententia arbitri regulariter non oritur actio, nec exceptio, *l. 2. ff. de recep. arbitr. not. Specul. tit. de arbit. & arbitrator. §. ſequitur 7. nu. 32. Granat. ad Veſtr. lib. 3. cap. 3. num. 6.* idem dicitur de laudo arbitratoris, vt benè declarat *Bar. in d. l. ſocietatem §. arbitrorum num. 14.* qui paulo poſt *num. 16.* ſubijcit per ſtatuta tamen terrarum prouideri, quod arbitramenta executioni mandentur, id-
11 que hic factum videmus per ſtatutum noſtr um, quod nimirum reiectis ambagibus liberè, ac apertè decreuit ex arbitrijs, arbitramentis, & laudis deſcendentibus, ex compromiſſis cum pœna, vel ſine, oriri actionem, & exceptionem.

E EXEQVI POSSIT. In hoc ſtatutum conforme eſt iuri communi, ſicuti pariter, quoad executionem decernendam per Senatorem, & Collaterales, de qua ſupra in princ. huius cap. prout ex ſententia Doct. *in l. intra dies 7. ff de re iud.* & alijs in locis comprobat *Luc. Pet. lib 8. cap. 1. de execut. rei iud. ſub num. 3.* & de iſtis duobus modis petendi executionem videri poteſt etiam *Granat. ad Veſtr. lib. 8. cap. vlt. verbo. Sed iudicis num. 24.*

---

a De Cauſis ſummarijs.

CAP. LXXXVIII.

SVmmariæ cauſæ ſunt omnes, in quibus de ſumma infra ducatorum auri viginti quinque, vel de re valore prædictum non excedente, agitur. Item & cauſæ Camerę Vrbis & Fiſci Romani Populi, necnon poſſeſſoriæ omnes, & interdictorum, & alimentorum. Item & omnes cauſæ, quæ *b* iure communi ſummariæ ſunt, vel ex forma præſentium Statutorum diſponitur, vt in illis ſummariè *c* procedatur: necnon cauſæ Aduenarum, & Clericorum, qui forum rei ſequi coguntur virtute reaſſumptionis, aut inhibitionis, illis alibi agentibus, factæ. Item cauſæ locationum quarumcumque, in quibus quæſtio dominij, vel poſſeſſionis de iure referri non poteſt; necnon & cauſæ penſionum, domorum, prædiorum, caſalium, prætii herbarum, reſponſionum etiam vinearum, & locorum quorumcumque cenſuum, & canonum, cuiuſcumque ſummæ, & quantitatis exiſtant; & omnes cauſæ, quæ de iure celeritatem deſiderant. In quibus cauſis volumus, quòd ſine libello, litis conteſtatione, aut aliis ſolemnitatibus, ſeu ordinibus iudiciorum, etiam ſubſtantialibus, ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, ſola facti veritate inſpecta, *d* omni iuris ſolemnitate omiſſa (ſeruata in probationibus æqualitate) procedatur. Item & cauſæ Eccleſiarum, Hoſpitalium, miſerabilium perſonarum, & mercedis, in quibus non ſolum modo præmiſſo, ſed etiam, ſi iuſta ſubſit cauſa, extraiudicialiter omnibus diebus, etiam feſtis, præterquam in honorem Dei indictis. & omnibus horis, Iudicis arbitrio procedatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Summaria cauſarum cognitio cur inuenta?*
2 *Cauſa ad hoc, vt fiant ſummaria, eſt neceſſaria auctoritas Principis non recognoſcentis ſuperiorem, alioqui ſunt ordinaria.*
3 *Cauſa ſummaria iure communi, quænam ſint? remiſſiuè.*
4 *Clauſula* ſummariè, ſimpliciter, *& de plano, quid importent: remiſſiuè.*
5 *Clauſula* ſummariè *&c. non tollunt citationem: nec probationes, nu. 6. nec iuramentum calumniæ, ſi petatur, num. 7.*
8 *Cauſæ grauaminis expreſſio non requiritur in appellatione ab interlocutoria in cauſis ſummarijs, ex ſtatuto.*

ANNOTATIONES.

1 AD coarctandam diſpendioſam litium prorogationem, & ne cauſarum proceſſus, & ſententiæ retardentur, vbi ſpecialis ratio ita expoſcit, adiuncta eſt ſummaria cauſarum cognitio, quod colligitur ex conſtitutione *Clementis Papæ Quinti, Diſpendioſam ſi de iudic. & extrauag. Henrici VII. Imperatoris, ad reprimendum, tit. quomodo in crim. laeſ. Maieſt. proced.* Vnde frequens eſt vſus eiuſmodi cognitionis, & in Regno Neapolitano per iura municipalia cauſas omnes ciuiles factas eſſe ſummarias tradit *Maran. in ſuo ſpecul. par. 4. diſtin. princ. 9. in princ.* Eſt
3 autem neceſſaria Principis auctoritas non recognoſcentis ſuperiorem ad reddendas cauſas ſummarias, vbi illæ alioqui ſint ordinariæ, vt *not. glo. in Clem. ſæpe, in prin. verb. Mandamus, de verb. ſignif. & glo. in c. fin. de haret. in 6. verbo Figura, Card. in d. Clem. diſpendioſam, in fin. Fel. in c. olim 29. num. 3. de accuſ. Alex. conſ. 106. num. 12. lib. 1.* vbi rationem addit, quia hoc eſt contra ius commune *Maran. vbi ſupra num. 3.*

B IVRE COMMVNI SVMMARIÆ SVNT. De his vide *tex. in dicta Clemen. diſpendioſam, Maran. dicta diſtinct. 9.* qui triginta recenſet ſpecies eiuſmodi cauſarum, & *Aſin. in ſua prax. indic. §. 3. cap. 31.* vbi quadraginta tres cumulat.

C PROCEDATVR. Quid importent præcedentes clauſulæ,

4 clauſulæ, ſcilicet *tãmariè, ſimpliciter, & de plano,* & aliæ ſimiles adiectæ, vide *tex. in dicta Clem. ſepe, & ibi gloſ. verb. Figura, & verbo Neceſſario gloſ. in dicta extrauag. ad reprimendum, & Bart. ibidem ad ſingula verba, & clauſulas Granat. ad Veſtr. lib. 5. cap. 1. num. 7. Maran. dicta diſtinct. 9. num. 8. & alij ab eo relati.*

D OMNIS IVRIS SOLEMNITATIS OMISSA. Non ta-
5 men iuris naturalis, qualis eſt citatio, quæ id circo neceſſaria eſt non obſtantibus eiuſmodi, & qualibuſcunque alijs clauſulis, vt per *Maran. d. diſtinct. num. 9. & Granat. d. cap. 1. num* 8. Et ci-
6 tatio quidem expreſsè reſeruatur in ipſa *Clem. ſæpe*; Nec etiam omitti poſſunt probationes, quas vtique ſtatutum noſtrum reſeruat expreſsè, ſicuti reſeruatæ ſunt, *in d. Clem. ſæpe ſunt* enim ex iuris diuini, *c. nouit de iudic. & habetur Matth. cap. 18. Maran. d. diſtinct. num. 10. & Granat. d. num. 8.*

7 Sed præterea iuramentum calumniæ etiam in cauſis ſummariis ab vna parte præſtari debet, ſi ab altera petitum ſit per *tex. in d. Clem. ſepe not. Put. deciſ. 388. lib. 2. Surd. deciſ. 18. num. 6. Cott. in ſui memor. verbo Iuramentum calumniæ Matheſil. not. 69. not. quod ſtatutum per tex. in c. caterum de iur. calum.* quod ex ſtatuto noſtro apertè cauetur cap. ſequenti.

8 Poſtremo vnum ſingulare hic ſubiicimus, nempe quod cum per ſtatutum iſtud mandetur in cauſis ſummariis hic expreſſis procedi ſine ſtrepitu, & figura iudicij, ideo non requiritur, vt alias requireretur, expreſſio cauſæ grauaminis in appellatione ab interlocutoria, iuxtà *conſ. Angel. 367. ſub num. 1. verſ. 2. quia*, quod ſequuta eſt Rota ſuper hoc eodem ſtatuto, *in Romana Saluiani interdicti* 11. *Martij* 1594. *&* 19. *Nouembris* 1593. *coram Penia impreſſis apud Paciſ. tract. de Salu. interd. in vltima impreſſione nu.* 82. *& in prima impreſſione, deciſ.* 65. *&* 67.

Alia ad caput iſtud ſtatuti vide *apud Luc. Pet. lib. 4. cap. 1.*

De Generali forma procedendi in Summarijs, vbi alia forma à ſtatutis tradita non eſt.

CAP. LXXXIX.

ACtor *a* citato reo, ſuam *b* verbalem petitionem, qualem, per Notarium in actis deſcribi, & redigi faciat, & ſi iterum, & tertio reus citatus contumax fuerit, pro re, vel ſumma petita, contra eum, tamquam contumacem, mandatum executiuum relaxetur, & executio fiat, *c* iuris ordine ſeruato: & ſi reus adhuc in contumacia perſtiterit, procedatur ad ſubhaſtationem, & deliberationem pignorum, vſque ad integram ſatisfactionem ſummæ petitæ, vt infra de executione iuris ordine ſeruato traditur. Si verò reus comparuerit, & expenſas contumaciæ refecerit, *d* audiatur: executio tamen (ſi facta fuerit) non reuocetur, ſed ſtet vſque ad finem litis, vel vſque quo reus idoneum depoſitarium dederit: & ſi reus actoris intentionem confiteatur, detur ei, ſi petierit terminus ad ſoluendum *e* dierum decem. Si verò actoris intentionem negauerit, & actor illi iuramentum litis deciſiuum *f* deferre voluerit, *g* cogatur reus aut iurare, aut referre; & ſi iurare cellauerit, Iudex referat actori, & reum ad ſoluendum per mandati executiui relaxationem cogat: & ſi actor ex delatione iuramenti à reo facienda iurare noluerit, abſoluatur reus; *h* & ſi neutra partium ſacramentum deferre petierit, Iudex det partibus (ſi altera petierit) terminum dierum quinque vtilium ad probandum: quo termino elapſo, cauſam expediat, vel reum abſoluendo, vel contra eum mandatum executiuum relaxando, prout iuſtum fuerit. Poſſit etiam in prædictis via Monitorij procedi, & tunc articuli, ſi dabuntur: ſin autem monitorium ipſum loco petitionis, & pro petitione attendantur. *i* Iuramentum quoque calumniæ, ſi petatur, præſtari debeat, vt ſupra in ordinarijs eſt expreſſum; & ſi atteſtationum publicatio petita fuerit, ſeruentur ea, quæ ſupra de publicatione in ordinarijs traduntur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Libellus non requiritur in cauſis ſummariis: ſed ſufficit quauis petitio, etiam verbalis, & n. 3.*
Debet tamen in actis redigi per notarium, & num. 2.

4 *Contumax audiri non debet niſi refectis expenſis.*
Et ſi facta ſit contra eum executio, non reuocatur per refectionem expenſarum, niſi dederit idoneum depoſitarium, & n. 5.
Et an ſtatutum procedat in vero contumace ſolum, an etiam in ficto? & n. 6. 8. & 10.

7 *Statuta intelligenda ſunt de caſu vero, non de ficto.*

9 *Clauſula appoſita in fine, refertur ad omnia precedentia.*

11 *Odia ſunt reſtringenda.*

12 *Contumax verus dicitur, qui perſonaliter citatus comparere, contemnit: fictus autem, qui domi citatus fuerit, nec conſtat citationem peruenisſe ad eius notitiam.*

13 *Citatus ſi non poteſt propter aliquod impedimentum abſque ſua culpa comparere, non debet haberi pro contumace.*

14 *Terminus decem dierum ad ſoluendum, fatentibus debitum, conceſſum eſt de iure communi.*

16 *Iura cogitur reus, vel deferre, ex ſtatuto, licet actor de ſua intentione nihil probauerit, nec habeat pro ſe præſumptionem. Et etiam ſi vellet probare contrarium ab intentione actoris, per teſtes, vel inſtrumenta, & n. 17.*
Intellige, niſi actor ab initio viam probandi aliter quam per iuramentum elegerit, & n. 20.

18 *Iuramentum ſubire, vel deferre quilibet tenetur, niſi iuſtam habeat cauſam recuſandi. Et cauſæ recuſationis, remiſſiuè, n. 19.*

21 *Reus in excipiendo dicitur Actor.*

22 *Nullitas*

22 *Nullitas ex defectu iuramenti calumniæ non præſtiti reſpicit potius iuſtitiam, quam proceſſum,*

ANNOTATIONES.

A CITATO REO. Nam vti notauimus ad præcedens caput verbo, Omni iuris ſolemnitate omiſſa, etiam in cauſis ſummariis neceſſario requiritur citatio.

B VENERABILEM PETITIONEM. Quoniam in eiuſmodi cauſis non requiritur libellus, ſed ſufficit
1 aliqualis petitio, quæ facta narrationem com-
2 prehendat quam etiam ſolo verbo fieri poſſe, ac demum per Notarium in actis redigi debere decernit ſtatutum noſtrum, quod in hac parte conuenit cum diſpoſitione iuris communis iuxta tradita per *Bart. in extrauag. ad reprimendum verb. Et figura num.8. & ibi adden. ſub littera G. Lanfr. in Clem. ſæpe, verbo Libellus, Alex. conſ.50. ſub c.5 lib.2. Corn.conſ.62.ſua n.2.vol.1. Maran. in ſuo ſpecul. par.3. diſtin.9. princ. n.12.*
3 atque hoc dictum videtur procedere etiam reo opponente, & petente, vt libellus in ſcriptis offeratur, dummodo iſta tali quali petitione actoris poſſit reus comprehendere, quid actor velit, vt eſt doctrina, *Bart.d.verbo, & figura ſub num.8. verſ.ſi tamen narratione*, quam alii multi ſequuntur, *vt ibi in addit. ſub littera H.* quid quid in hac parte ſenſerit, *Granat. ad Veſtr.lib.5. cap.2. num.10. verbo Quia in ſummarijs*. Nec dubitarem id ipſum habere locum etiam in diſpoſitione huius noſtri ſtatuti propter regulam, quod ſtatuta recipiunt interpretationem à iure communi, de qua per Doct. communiter in *l.omnes popul. ff. de iuſt. & iur. & nouiſſimè Maſcard. de gener.ſtat.interpr. concluſ.2.*

C IVRIS ORDINE SERVATO. De huiuſmodi executione facienda viden. eſt ſtatutum, *cap.195. hoc eodem lib. & Luc.Pat. lib.8. de exec. rei indic. in ſummarijs cap.4.*

D AVDIATVR. Vna ex pœnis legalibus contra contumacem hæc eſt, quod non audiatur, niſi refectis expenſis, *l. ſancimus 13. C. de iudic.* vbi Doct.& præcipuè *Iaſ. num.1. cap.1. de dol. & cont.in 6.not. Maran.in ſuo ſpecul. par.6. memb.2. iudi.num.16. verb. Et aduertatur circa contumaces, & ibi adden. ſub littera C. Granat. ad Veſtr. lib.4. cap.4. num.20.* & amplius audiendus non erit, niſi prius de iudicio iſti caueri, quando velit recuperare tenutam, idque ex iure communi, *§.ſi verò ſemel*, ibi igitur ne latente reo, *auth.de exhib.re.* quæ refertur C. *de bon. auth. iud. poſſid. authen. & qui iurat Iaſ. Maran. & Granat. locis ci-*
5 *tatis*, attamen ſtatutum noſtrum melius prouidet actori contra contumacem, nempe vt ſi facta ſit executio, ea non reuocetur etiam refectis expenſis, niſi reus contumax idoneum de-
6 poſitarium dederit. An vero ſtatutum noſtrum procedat in vero contumace ſolum, an etiam in ficto. Et videtur quidem ſtatutum intelligi debere de vero contumace tantum, non etiam de ficto, quia regula iuris eſt communiter recepta, quod verba ſtatutorum intelligenda
7 ſunt de caſu vero, non autem ficto, *tex.eſt in l.3. §. hæc verba ff. de neg. geſt.* qui ad hoc ſolet allegari, vt ibidem *not. Bologn. comprobat Maſcar.* innumeros fere Doct.afferens, *tract. de gener.ſtatut.*
8 *interpret. concl.10.* atque in terminis ſtatuti loquentis de contumace, quod procedat in vero contumace, non in ficto, conſuluit *Angel.Perſiu.conſ.186. num.1.*

Accedat, quod in terminis iuris communis idem videretur dicendum, *ex dicta l. ſancimus in vltimis verbis*, vbi conſideratur, quod requiſiti litigatores mala conſcientia abfuerint, quem *tex.* ad id ponderat, *Iaſ.ibidem num.15.* & refert *Iacobum de Aren. Cin. Angel. & Innocen.* ità tenere, licet poſt ſubiiciat contrarium teneri ab aliis, quos etiam nominat, eoſque moueri ex generalitate ipſius legis, quæ tamen generalitatis reſtringi videtur ex prædictis verbis demonſtrantibus litigatorem verum contumacem, & hæc quidem clauſula ibi in fine poſita refertur ad omnia præcedentia, *l.talis ſcriptura §. fin.*
9 *ff de legi.* cum aliis cumulatis per *Gabriel. ad hanc concluſ. quam 10. ponit lib.6. de clauſ.* atque de-
10 mum cum agatur de odio, & pœna in contumaces, ex traditis præcipuè per *Marant. dicta part.6.membr.verb. Et aduertatur circa contumaces, vbi panas viginti quatuor in eos recẽſet & inter eas hãc præcipuè n.19.* quod verus cõtumax nõ poteſt appellare ſuffragantur vtique huic opinioni re-
11 gulæ iuris, quod odia reſtringi debent. *cap.odia 15. de regul. iur. in 6. l. cum quidam ff. de liber. & poſthum.* & in pœnis benignior fieri debet interpretatio, *c.in pœnis 49. de reg. iur. in 6.l. penult. ff.de pœn.*

12 Denique non omittam, quod verus contumax is dicitur, qui perſonaliter citatus comparere contempſerit, fictus vero, qui domi citatus fuerit, nec tamen conſtat citationem ad certam eius peruenisſe notitiam, vt ex communi Doct. ſententia tradit *Granat. ad Veſtr. lib.7. cap.3. num.53. Marant. in ſuo ſpecul. par.6. act.2. princ. num.285.* addo amplius ad iſtam mate-
13 riam, quod vbi citatus non poſſit propter aliquod impedimentum abſque culpa ſua comparere, non debet haberi pro contumace, nec tenetur reficere expenſas, vt bene concludit, *Afflic.deciſ.29. num.3.ex doct.Alex.in l.2. §.ſi quis in fin. ff. ſi quis cautio.*

E DIERVM DECEM. Quod & de conſuetudine ſeruari tradit, *Bar. in l.debitoribus 31.ff.de re iud.*
14 *num.2. cum eadem l & l.ſi debitori 21. ff.de iudic.* decernatur, *debitoribus fatentibus debitum.concedendum eſſe tempus ad ſoluendum, quod ſufficere pro facultate cuiuſque videbitur, neque enim damnum magnum eſt*, vt dicitur in hac ipſa *l. ſi debitori, in mora modici temporis*, vnde *gloſ. in dicta l.ſi debitori verbo Indultum eſt*, tradit per hanc *l.*hodie fieri præcepta de ſoluendo intra decem dies, atque id in Foro Capitolino præcipuè vſu receptum eſt.

F DEFERRE VOLVERIT. Cum approbatione tamen iudicis, aliàs poſſet ab altera parte recuſari, *Bart.in l. manifeſtæ ff. de iureiur. num.3.* quod diligenter eſſe notandum admonet additio ibidem littera A *verbo Approbauerit Maran. in ſuo ſpecul. par.6. act.9. num.22. & alij ab eo citati.*

G COGATVR REVS AVT IVRARE, AVT DEFERRE.
16 quod fieri debet, licèt actor de ſua intentione nihil probauerit, nec etiam habeat pro ſe præſumptionem, ita enim ex iure communi tenent Doctores per *tex. in dicta l. manifeſtæ*, & hanc opi-

opinionem magis communem esse testatur, *Iaſ. in l. admonendi n. 73. ff. de iureiur. & Aym. conſ. 207 num. 4.* atque eamdem opinionem veriorem, ac æquiorem, & in praxi ſeruari dicit *Purpur. in d. l. manifeſtæ num. 10. in fin.* relatus ab *Oſac. deciſ. Pedemont. 95. num. 10.* ſequitur *Rip.* dicens etiam, quod ea ſeruetur, *Granut.* qui eam pariter communem dicit, ac tenet *theore. 10. ſub n. 5.* vnde ita etiã intelligi debet ſtatutũ noſtrũ, vt pote paſsiuam interpretationem recipiens à iure communi, & cum eo quantum fieri poſsit concordandum, iuxta iuris regulas, quas ſupra ſæpius legum auctoritate, & communi Doct. ſententia comprobauimus.

17 Quid verò dicendum, vbi ille, cui defertur iuramentum, non vult iurare, nec deferre, ſed vult probare contrarium ab intentione actoris per teſtes, vel inſtrumenta? dic, quod is tenetur iurare, vel deferre, nam verbà *d. l. manifeſtæ*, comprehendunt etiam iſtum caſum, cum eum non excipiant, ad *tex. in l. 1. §. generaliter ff. de leg. præſt. l. de pretio ff. de public. act. & l.*
18 *ſi vero §. de viro ff. ſol. matr.* & generaliter tenetur quilibet ſubire, vel deferre eiuſmodi iuramentum, niſi iuſtam habeat cauſam recuſandi,
19 vt bene docet *Bart. in ead. l.* quì & cauſas explicat huiuſce recuſationis *num. 3. 4. 5. & 6.* ita etiam ſentit *Surd. conſ. 111. ſub nu. 9. verſ. præmiſſis vero non obſt. l. manifeſtæ lib. 1.* & hanc opinionem expreſsè tenuit, ac probauit *Iaſ. in ead. l. manifeſtæ in 2. qu. ſub num. 3, Oſaſc. deciſ. 11. nu. 2. Boer. deciſ. 95. num. 1. & 2.*

20 Sed quid ſi actor ab initio viã probandi aliter, quam per iuramentum elegerit, nec tamen per eam aſſequi potuerit intentionem ſuam, poteritne hoc remedium intentare? reſpondendum videtur, id minimè licere per *tex. in l. ſi quis inſtitran. in princ. C. de rebus cred.* ibi: Abſurdum eſt enim, cum deſperauit aliam probationem, ad religionem conuolare; & hanc opinionem communem dicit *Boer. d. deciſ. ſub n. 5.* quem refert, & ſequitur *Luc. Pat. d. cap. 2. ſub nn. 8.* eandem opinionem ſequitur, ac tuetur contrarijs argumentis reſpondendo *Surd. d. deciſ. 111. à n. 5, vſque in fin* cui quidem opin. ſuffragatur regula iuris, Via quam elegiſti tibi pateat, *l. in delictis §. ſi detracta ff. de noxal. l. quod haredem §. digere ff. de trib. act. Gabr. commun. concl. lib. 2. tit. de action. concl. 2. n. 1. & ſeqq.*

Et hic quidem caſus à ſtatuto noſtro videtur omiſſus, quidquid ſentiat *Luc. Pat. d. cap. 2. n. 8.* Vnde remanet in diſpoſitione iuris communis, & ita declarandus ad *tex. in l. commodiſſimè 10. ff. de lib. & poſth.*

H ET SI NE VERA PARTIVM. Licet ſuperius de actore, non etiam de reo ſtatutum dixerit, hic tamen apparet, quod idem de reo intellexerit, atque ita pariter intelligendam eſſe *d. l. manifeſtæ docet Bart. ibidem qu. 1. ante num. 1.* & ſentit
21 *Boer. d. deciſ. 95. num. 2.* nam & reus in exceptionibus actor dicitur, *l. in exceptionibus 19. ff. de prob.*

I IVRAMENTVM QVOQVE CALVMNIAE. Vide quæ ſupra annotauimus ad Cap. LXXXVIII. verbo
22 Omni iuris ſolemnitate omiſſa. Addo quod ſi iuramentum iſtud etiam in ſummarijs non fuerit præſtitum, vbi ſit petitum, proceſſus erit nullus, *Cort. in memor. verbo Iuramentum calumniæ, Matheſ. not. 65. not. quod ſtatutum Put. deciſ. 388. lib. 2. Mantic. deciſ. 33. num. 3. & 4.* Et
23 iſta quidem nullitas attenditur, licet non ſit ex illis tribus notis, quia potius reſpicit iuſtitiam quàm proceſſum, *Seraph. deciſ. 1355. num. 1. par. 2.*

---

a Quod forma procedendi in Summarijs ſeruetur coram omnibus Conſulibus artium.

CAP. XC.

PRædictam in Summarijs cauſis procedendi formulam ſeruari mandamus coram omnibus Conſulibus artium in quibuſcumque cauſis coram ipſis quomodocumque, & qualitercũque, etiam in vim reſcriptorum Apoſtolicorum, *b* ſi in eis alia forma tradita non ſit, vertentibus. Caſſantes, irritantes, & annullantes quaſcumque alias formulas per eorum particularia Statuta traditas, vt iudiciaria formula ad vnam conſonantiam, quantum fieri poterit, reducatur; exceptis Statutis nobilis artis Agriculturæ Vrbis, quæ tam in procedendo, quàm in decidendo, in eorum foro ſeruari mandamus.

SVMMARIVM Annot.

1 *Conſulatus, & Artes, quæ Curiæ Capitolinæ ſubiectæ ſunt, Conſeruatorum iuriſdictioni ſubduntur.*
2 *Conſeruatores cognoſcunt per viam querelæ, & recurſus de iniuſtitia ſententiarum Conſulum, & Officialium in cauſis non appellabilibus.*
3 *Capitaneus appellationum cognoſcit in cauſis appellabilibus Conſulum, &c.*

ANNOTATIONES.

QVodlibet mercatorum, artificum, & negotiatorum licitum Collegium duos habere debet Conſules, & quoſdam alios Officiales, vt infra *lib. 3. c. 42.* Ijdem Conſules ſunt annales, & ius dicere debent in Portico Palatij Conſeruatorum Almæ vrbis Romæ in locis ſibi aſſignatis, notario eis aſſiſtente ad proprium ipſorum Tribunal, vt eodem lib. cap. 44. & 45. De ijſdem quales eſſe debeant, de quibus cauſis cognoſcere poſsint, & alia ad ipſos pertinentia vide in prædictis tribus Capit. & cap. 43.

1 Ijdem porrò Conſulatus, & Artes, quæ Curiæ Capitolij ſubiectæ ſunt, non enim omnes artes huic Curiæ ſubſunt, Conſeruatorum iuriſ-
2 dictioni ſubduntur, qui etiam per viam querelæ, & recurſus de iniuſtitia ſententiarum Conſulum, & Officialium earumdem artium in cauſis non appellabilibus cognoſcunt, vt habetur ſupra *cap. 15. col. 1. ſub num. 50.* Vbi verò ſint appellabiles, earum cognitio per appellationẽ

deuolaitur ad Capitaneum, vti Iudicem appellationum à ſententijs Iudicum, & Officialium quorumcumque Curiæ Capitolij, *ex cap.* 166. *infra hoc eod. lib. & not. Scacc. de appell. lib.* 3. *cap.* 2. *queſt.* 8. *num.* 134.

B SI IN EIS ALIA FORMA. Tradita non ſit, vide ſuperius *not. ad eiuſmodi clauſulam cap.* 42. *verbo In illis*.

De forma procedendi in cauſis interdictorum, & poſſeſſorijs.

CAP. XCI.

IN cauſis *a* poſſeſſorijs, & Interdictorum, actor citato reo, ſuam petitionem *b* exhibeat in ſcriptis; quæ exhibita, ſiue reus litem conteſtetur, ſiue non, actor ſibi incumbentia probet, & productio articulorum, ſeu materiarum ſpecificatio, vel etiam iurium productio, *c* pro conteſtatione habeatur: in reliquis procedatur, prout ſupra de generali forma procedendi in ſummarijs *d* traditum eſt.

SVMMARIVM. Annotat.

1 *Copula, Et, aliquando ponitur inter duo, quorum vnũ ex neceſſitate ineſt alteri.*
2 *Interdictorum cauſæ ſunt poſſeſſoriæ.*
3 *Interdictorum forma; remiſſiuè.*
4 *Iudicium poſſeſſorium non ſemper procedit ex interdictis Prætorum, in quibus caſibus; remiſſiuè.*
5 *Copula, Et, poſita inter genus, & ſpeciem, non indicit diuerſitatem.*
6 *Cauſæ poſſeſſoriæ ſunt ſummariæ, ex diſpoſitione iuris communis.*
7 *Cauſæ ſummariæ non habent litis conteſtationem.*
8 *Exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis.*
9 *Appellatio in poſſeſſorijs an concedatur? & nu.* 11. *&* 12.
10 *Interdictorum materia, vbi videri poſſit.*

ANNOTATIONES.

A INTERDICTORVM, ET POSSESSORIIS. *Et* copula hic non ſtat inter diuerſas, vti aliàs de ſui natura eſſe ſolet ex *rubr. ff. & C. de iur. & fact. ign. l. ſi is qui ducenta in princ. & ibi Bart. ff. de*
1 *rebus dub.* ſed eſt inter duo, quorum, vnum ex neceſsitate ineſt alteri, vnde illa verba *interdictorum, & poſſeſſorijs* reſoluuntur in vnum, ac ſi diceretur interdictorum poſſeſſoriorum, argumento *tex. in l.* 1. *in princ.* ibi placitum, & conſenſus, vbi *Bart. num.* 2. *Euer. in cent. ſua loco à natura copulæ ſub num.* 11. Certum eſt enim quod
2 cauſæ interdictorum ſunt poſſeſſoriæ. Erant autem interdicta formæ atque conceptiones verborum, quibus Prætor aut iubebat, aliquid fieri, aut fieri prohibebat, quod tum maximè fiebat, cum de poſſeſsione, aut quaſi poſſeſsione inter aliquos contendebatur; ita Iuſtinianus
3 Imperator *inſt. de interdict. in princ.* Et de his quidem formis cognoſci plenius poteſt apud *Briſon. tract. de formul. lib.* 5. *fol. mihi* 434. *&* 435. *& lib.* 3. *fol.* 317. *&* 318.

Sunt tamen adhuc interdicta quædam, quibus agitur ad ius, non autem ad poſſeſsionem rei, vt colligitur ex *inſtit.* verbis ſupra poſitis, ibi; quod tunc maximè fiebat iuxta *not. per gloſ. ibidem verbo Maximè*, vbi ponit exempla, ſed ſtatuentes noſtri hoc loco voluerunt dare formam iudicijs poſſeſsorijs dumtaxat, vt apparet. Nec
4 omittam dari etiam iudicium poſſeſſorium, quod ex Prætorum interdictis non procedit, ſed eſt ciuile, nempè ex Conſtitutione Iuſtiniani, & antiquo Adriani edicto, *l. vlt. C. de edict. Diui Adrian. tollen.* ſicuti pariter in alijs caſibus poſt eum notatis per *Menoch. in prælud. de adipiſcen. poſſ. à nu.* 15. *vſque in fin.* atque in pluribus alijs de quibus ſtrictè in elencho argumentorum recuperandæ poſſeſsionis apud eumdem *Menoch.* ante principium operis, Vnde hoc attento co-
5 pula, Et, poſita, videbitur inter genus, & ſpeciem, ſicque non indicet diuerſitatem, vt per *Barboſ. tract. de dict.* 93. *dict. & ſub num.* 14. ſi quidem cauſę poſſeſſoriæ erunt tanquam genus; interdicta verò vti ſpecies, ſumendo genus & ſpeciem, non vt apud Dialecticos, ſed vt apud Legiſtas qui accipiunt ſpeciem pro omni eo, quod eſt diuerſum ab alio.

B EXHIBEAT IN SCRIPTIS. In alijs cauſis ſummarijs ſufficit etiam verbalis petitio, quæ tamen in ſcriptis per Notarium redigatur, vt ſupra
6 *cap.* 89. *in princ.* nec tamen dubitari poteſt, quin cauſæ poſſeſſoriæ ſint ſummariæ ex diſpoſitione iuris communis, *Bart in extrauag. ad reprimendum verbo Summaria num.* 12. *per tex. in l. mentionaria C. vnde vi. Alex. conſ.* 66. *num.* 1. *vol.* 5. *& text. in l. meminerint verbo Illico C. vnde vi. Maran. in ſuo ſpecul. par.* 4. *diſt.* 9. *princ. num.* 43. vbi diſtinguit, ac declarat iſtud dictum, *Aſin. in ſua prax. indic. §.* 3. *cap.* 31. *num.* 3. atque etiam ex præſcripto noſtri ſtatuti ſupra *cap.* 88. ibi: Poſſeſſoriæ omnes, & interdictorum; ſed ſtatutũ hoc nihilominus non vult eiuſmodi cauſas tractari tamquam ſummarias in omnibus, & per omnia cum eis peculiarem formam hoc capite præſcripſerit.

C PRO CONTESTATIONE HABEATVR. In ſummarijs
7 cauſis ius commune litis conteſtationem non requirit; ſed primus actus, qui in cauſis ordinarijs illico poſt litis conteſtationẽ ſubſequi ſolet, in ſummarijs vim conteſtationis litis obtinet, præcluditque aditum exceptionibus dilatorijs, aliiſque actibus, qui poſt litem conteſtatam geri non poſſunt *Maran. q.* 6. *membr.* 10. *indic. n.* 2. *Aſin. §.* 3. *cap.* 8. cum pluribus alijs ab vtroque citaris, tales ſunt planè actus hoc cap. expreſſi. vnde iuri communi conforme hic ſe reddit ius noſtrum municipale.

D TRADITVM EST. Sic formatur regula procedendi in cauſis poſſeſſoris, prout alias in ſummarijs generaliter, exceptis paucis actibus ſupra hoc ipſo cap. ſpecialiter deſcriptis, nam
8 exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis, *l. nam quod liquide §. fin. primo reſponſo ff. de pœn. leg.* quod argumentum copioſè proſequitur *Euer. in centuria ſua loco ab except. ad regul.*

vnde

vnde in cauſis iſtis decretum cenſetur, vt procedatur ſiue ſtrepitu, & figura iudicij, & ideo,
9 appellatio in eiuſmodi cauſis poſſeſſorijs ſuſtinetur, licet appellatio non contineat cauſam grauaminis, iuxta *conſil. Angel. 267. ſub num. 1. verſ. 2. quia*, ſicuti dictum fuit in *deciſ. Roman. Sal. interd.* 11. *Martij* 1594. *coram Penia, impreſſa ad Pacif. de Salu. interdict. num. 82. deciſionem in poſtrema editione*.

Reliqua ad praxim huius cap. ſpectantia vide
10 *apud Luc. Pat. lib. 4. c. 4.* Verum ad cognitionē interdictorum à fundamentis percurrere poteris totum *tit. de interd.* in *inſtit. & in ff.* nàm vtrobique per deſcriptiones, ac diuiſiones, & diſtinctiones faciliori forte methodo, quam in corpore iuris alioqui contingere ſoleat, tota hæc materia explicatur generaliter, atque poſt generalem tractationem de interdictis *lib. 43. tit. 1. digeſtorum* ſubſequuntur ordinatè, ac ſigillatim alij tituli triginta vnus de varijs interdictis: porrò ex iuris interpretibus *Iacob Menoch.* ampliſsimis, doctiſsimiſque commentarijs materiam vniuerſam adipiſcendæ, retinendæ, & recuperandæ poſſeſsionis, ita copioſè complexus eſt, vt quaſi ſupernacaneum videatur diuagari in euoluendis de ea aliorum ſcriptis.

11 Demum quando liceat appellare à ſententijs latis in cauſis poſſeſſorijs, & interdictorum, præter ea, quæ ſparſim tradidit *Menoch. in citat. oper.* habes materiam accuratè collectam, & explanatam apud *Conard. ad l. vnic. C. ſi de moment. poſſ. fuer. appell.* & itidem recentius ac vberius apud *Scacc. de appell. qu.* 17. *limit.* 6. *per totam*, vbi ille tum interdicta, tum alia remedia poſſeſſoria exactè, ac plenè examinat, & decla-
12 rat. Certum eſt autem, quod pro regula ponitur appellationem de iure ciuili denegari in eiuſmodi cauſis ex *d. l. vnica* idque tenent Doct. communiter, vt inquit *Rip. in cap. ſæpè num. 3. verſ. ex præmiſſis, de reſtit. ſpol.* & *alij citati per Scacc. d. qu.* & *limit. num. 1.* & *inferius in 2.* & *3. membr. eiuſdem limit. num. 1.*

militari, ſi opus fuerit, & ſuccumbentem ad cauendum cogat, de non turbando, nec moleſtando vlterius via facti; nec non eidem ad agendum, ſiue ſuper poſſeſſorio ad recuperandam poſſeſſionem amiſſam, ſiue alio remedio, vel interdicto à iure, vel Statuto prodito, terminum duorum menſium ſtatuat: quo elapſo, ad partis petentis inſtantiā, ſi agi cæptum non fuerit, quoad poſſeſſorium perpetuum imponat ſilentium, dictamque cauſam retinendæ poſſeſſionis *b* omnino quacunque appellatione reiecta, infra viginti dies vtiles terminet; aliàs pœnam vi- I
ginti quinque aureorum, tempore ſyndicatus de ſuo ſalario retinendorum incurrat.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Index quando poſſit per ſequeſtrum auocare ad ſe poſſeſſionem rei, de qua controuertitur. & n. 4.*
2 *Iudicium auocationis, appellatur præparatorium iudicij poſſeſſorij principalis, & iudicium ſummarium, ſeu poſſeſſorium ſummariſſimum, & num. 3. 23.*
Et ab eo non datur appellatio, ex ſtatuto, & numer. 13.
Limita vbi decretum ſequeſtri eſſet euidenter nullum vel notoriè iniuſtum, & num. 17. 20. 22. 24. 27. 29.
5 *Materiam remedij poſſeſſorij, quis plenè pertractarit.*
6 *Clauſula* omni, & quacumque appellatione remota, *reicit omnem appellationem; tam quoad ſuſpenſiuum, quam quoad deuolutiuum iudicium, & num. 11.*
7 *Dictio* Omnino *comprehendit omnes caſus: & excludit exceptionem, & vim habet prohibendi ſimpliciter, omni tempore totaliter, & indiſtinctè, num. 8.*
9 *Dictio* Quicunque *comprehendit etiam caſus improprios; & latius patet, quam Dictio* Omnia: *Et includit etiam ea, quæ ſpecialem mentionem requirunt, & num. 10.*
12 *Statutum diſponens non poſſe appellari; continet extenſionem iuris, vt intelligatur prohibere appellationem etiam in caſibus à iure permiſſis.*
14 *Appellatio an detur de iure communi in poſſeſſorio ſequeſtri, &c. & n. 15. 16.*
18 *Exceptio, vel allegatio alicuius iuris, licèt præcisè excludatur, non cenſebitur excluſa, ſi ſit notoria.*
19 *Nullitas notoria, & euidens iniuſtitia, quoad diſpoſitionem, equiparantur.*
21 *Forma ſtatuti non ſeruata, actus eſt nullus,*
26 *Appellatio datur in poſſeſſorio, quando ex actis conſtat de iniquitate ſententiæ.*
28 *Attentata committuntur in cauſa ſequeſtri in profanis: ſecus in beneficialibus.*
30 *Grauamē in interlocutoria ſuper poſſeſſorio plenario, facilè reparatur.*
31 *Statutum in poſſeſſorio ſequeſtri eſt ordinatorium.*
32 *Statutum ordinatorium dicitur, quando tollit, vel reſtringit ordinem iudicialem.*

Si plures contendant ſe eandem rem poſſidere.

CAP. LCII.

SI plures de eadem poſſeſſione contendant, & nullius eorum velit agere, ſed altercantes inter ſe quiſque aſſerat, ſe poſſeſſorem, & in poſſeſsione eſſe, & velle inſiſtere, nec de alicuius poſſeſſione conſtet; *a* ad tollendas rixas, quæ inde veriſimiliter exoriri poſſent, Senator, vel eius Iudices, ex ſuo officio, ſequeſtrata, vel ad ſe auocata poſſeſſione, terminū vtrique parti quinque dierum vtilium ad docendum de eorum poſſeſſione ſtatuat; & illum, qui melius, aptiuſque de actuali poſſeſſione, & eius iure docuerit, in poſſeſſione manuteneat, atque defendat, etiam manu

AN-

Digitized by Google

ANNOTATIONES.

A AD TOLLENDAS RIXAS. Statuentes adhæ-
1 ſerunt praxi, quam docuerant iuris interpretes in hac materia, nempè, vt ſi plures contendant de poſſeſſione, & non conſtet Iudici, quis eorum poſſideat, & ſubſit timor veriſimilis, quod partes ad arma, & rixas deueniant, tunc iſtis tribu. concurrentibus poſsit Iudex procedere ad ſequeſtrum auocata ad ſe poſſeſſione rei, de qua controuertitur, ita tradit *Guid. Pap. qu.* 578. *litt. A. Capic. deciſ.* 96. *ſub num.* 10. *& ſeq. Benintend. deciſ.* 73. *num.*.. *Menoch. retinend. poſſeſſ. remed. vlt. ſub num.* 1. *Ioſeph. Lud. deciſ. Peruſ.* 20. *num.* 2. *& ſeqq. Scacc. de appell. qu.* 17. *limit.* 6. *membr.* 2. *num.* 18. *& ſeqq.* qui omnes ponunt praxim ſeruandam in hoc iudicio, quod alij præparatorium iudicij poſſeſſorii
2 principalis, atque plenarij appellant, *vti Bero. conſ.* 11. *n.* 1. *lib.* 1. *Alciat. pareg. lib.* 8. *cap.* 24. *in fin. Contard. ad l. vnic. C. ſi de moment. poſſeſſ. limit.* 16. *num.* 3. *in fin. iuxta tex. in l. liberis* §. *vlt.* ibi eo tempore, quo lis præparabatur *ff. de liber. cauſ.* alij iudicium ſummarium, ſeu ſummarijſſimum po..eſſorium nominant, ita *Neuiz. conſ.* 81. *num.* 7. *Alciat reſp.* 386. *num.* 1. *Cagnol. in l. in pari* 171. *num.* 5. *ff. de regul. iur. Guid. Pap. quæſt.* 552. *& alij citati per Menoch. d. remed. vlt. retinend. poſſeſſ. num.* 4. porro remedium iſtud deductum eſt *ex l.* 16. *ſi vſusfructus* §. *ſed inter duos, ff. de vſufruct.* in illis verbis, cur enim.., inquit Iulianus, ad arma, & rixam procedere patiatur Prætor, quos poteſt iuriſdictione ſua compeſcere? ex quo *tex. ibidem in princ. not. Bart.*
4 *Bald. Angel. Fulgoſ.* licere Iudici rem ſequeſtrare de cuius poſſeſsione controuertitur, vbi timeatur, ne partes ad arma, & rixam procedant, cõprobantur prædicta ex *Paul. Caſtren. conſ.* 3. *n.* 1. *& ſeqq. lib.* 2. *& ex Didac. pract. qq. cap.* 17. *n.* 1. *& 2. & per tot. cap.*

5 Sed materiam iſtam doctè, ac plenè proſequitur *Menoch. d. remed. vlt. retinen. poſſ.* vbi ponit originem huius remedij poſſeſſorij, quale ſit, quando, & quomodo locus eſſe debeat, & deinde per quæſtiones viginti tres rem ipſam.. diſcutit, ac dilucidat.

B OMNINO, ET QVACVNQVE APPELLATIONE REIE-
6 CTA. Clauſula hæc adeo generalis omnem tollit diſputationem, an appellatio admittenda.. ſit, nec ne, nam ad hunc effectum adinuenta eſt, vt omnis reijciatur appellatio, cum aliàs complures caſus reperiantur in quibus appellatio iure permittitur, non obſtante ſimplici prohibitione appellationis, vt per *March. de comm. p.* 1. *c.* 8. *de cõmiſſ. cũ clauſ. appell. remot. n.* 56. nã dictio
7 omnino omnes caſus comprehendit *gl. in l. ſi cũ exceptionem* §. *quatenus in verbo Omnino, vbi etiã, Bart. n* 1. *ff de eo, quod met. cauſ. Pariſ. de reſign. lib.* 11. *in præfat. nn.* 12. *Seraph. de priuil. iuram. priuil.* 49. *n.* 44. vbi etiam aſſerit, quod excludit
8 exceptionem, & vim habet prohibendi ſimpliciter, omni tempore, totaliter, & indiſtinctè *Oldrad. conſ.* 124. *ſub n* 8. *Rolan. conſ.* 34. *num.* 3. *& ſeq. lib.* .. *Alber. in ſuo dict. in verbo Omnino, Felin. in cap. ex parte* 12. *ſub princip. de reſcript. Card. Tuſc. concl.* 322. *littera D per tot. & præci-*

9 *puè num.* 1. *&* 2. Et dictio quicunque eſt vniuerſalis, & comprehendit etiam caſus improprios, ac latius patet, quam dictio omnia *Tiraquel. de retract.* §. 1. *glo*.. *n.* 20. *cum ſeqq. eſt generalis, & vniuerſalis c. ſolitæ, in fin.* vbi quodcunque *vbi Abb. in vlt. not de maior. & obed.* cum adductis latiſſimè *per alden. ad Roman. conſ.* 31. *Socin. con-*
10 *ſil.* 3. *n.* 23. *lib.* 4. qui aſſerit hanc dictionem omnia includere etiam illa, quæ expreſſim, & ſpecialem mentionem requirunt *Rota deciſ.* 2. *n.* 3.
11 *penes Pic. ad cap.* 151. *ſtat. Vrbis*. Atque eadem clauſula ita intelligitur, vt appellationem inhibeat, tam quoad ſuſpenſiuum, quàm etiam.. quoad deuolutiuum iudicium, quod vtique.. aliàs generaliter in terminis ſtatuti prohibentis appellationem cenſuit *Rota deciſ.* 330. *num.* 4. *par.* 2. *diuerſ. Abb. in cap.* 8. *ad reprimendam ſub n.* 10. *de offic. ordin. Grat. conſ.* 16. *num.* 8. *vol.* 3. *Dec. in cap. paſtoralis* 53. *in princ. n.* 36. *de appel. Rolan. conſ.* 77. *viſo num.* 17. *lib.* 2. *Lancell de attent. par.* 2. *c.* 12. *limit.* 25. *n.* 31. *Maſcard. de ge-*
12 *ner. ſtat. interpr concluſ.* 5. *nu.* 3. Accedat quod ſtatutum, diſponens non poſſe appellari, continet iuris extenſionem, ita vt intelligatur prohibere appellationem etiam in caſibus alioqui de iure permiſſis, ne ſuperfluum reddatur, ſed aliquid operetur. *Bald. in l.* 2 *ſub n.* 1. *C de appell. Aret. conſ.* 105. *in præſenti dubitatione ſub nn.* 11. *Ruin. conſ.* 81. *n.* 4. *lib.* .. *Rolan. conſ.* 7. *num.* 79. *lib.* 3. *Benint. concl.* 17. *in fin.* vbi iubiungit hoc facere ad conſtitutionem Marchiæ, per quam.. prohibetur appellatio in poſſeſſorijs *Contard. ad l. vnic. C. ſi de moment. poſſeſſ. in ampliat. ſeù quaſi num.* 131. *& ſeqq.*

13 Ex quibus apertè patet, quod attento hoc ſtatuto, quidquid ſit aliàs de iure communi, omnis planè appellatio in hoc poſſeſſorio ſummario, ſeu ſummarijſſimo prorſus reijcitur, & iure quidem dici poteſt, quod hic habemus caſum legis, vt aliàs de conſtitutione prohibente appellationem in poſſeſſorio iudicio, licet ea.. non contineret clauſulam ita prægnantem, vt habet ſtatutum noſtrum, dixit *Cornel. conſ.* 10. *præſuppoſito n.* 2. *lib.* 4. *& Lancellott. de attent. ap-*
14 *pell. pen. limit.* 25. *n.* 32. Verùm circumſcripto hoc ſtatuto, in terminis iuris communis non.. defuerunt, qui tenuerint in iudicio poſſeſſorio ſequeſtri decreti ad impediendas rixas, & armorum pericula, appellationem dari, ita reſpondit *Angel. conſ.* 107. *dicta conſtitutio num.* 3. *quem ſequuti ſunt Duen. regul.* 44. *limit.* 2. *& Marant. in ſuo ſpecul. par.* 6. *act.* 2. *princ. verbo, Et quandoque appellatur num.* 307. *limit.* 2. *fol. mihi* 527. Sed
15 hæc opinio videtur procedere, vbi Iudex non.. cognito, ſaltem ſummariè de periculo armorũ, & ſine partis præſentia, vel citatione ſequeſtrũ decreuerit, vti declarat ipſemet *Angel. d. conſ. in fin.* & ita intelligendi ſunt alij, qui cum allegãt, & ſequuntur iuxta dictum *Bart. in l.* 9. *non ſolum* §. *ſi liberationis verba num.* 7. *ff. de liber. leg. quod ſequitur Roman. conſ.* 211. *ſub num.* 5. *& alij communiter, vt per adden. ad Bart. ibidem littera F. verbo Debet intelligi, & ad Rom. littera I. verbo*
16 *Allegat*. Contra verò quod in ſpecie à decreto ſequeſtri, ne partes procedant ad arma, vbi non conſtet quis poſſideat, non detur appellatio, ſentiunt ferè omnes, & præcipuè, *Bald. in l.*

unic. sub nu. 3. in fin. ibi tu dic, quod ratio *Salic. num. 3. sub fin.* ibi dicit ergo *C. si de momen. possess. idem Bald. in l. 2. n. 32. C. de Epis. aud. Alcias. respons. 386. num. 2. vers. tertio videtur, Benintn. concl. 79. primo dubio nu. 1. & seqq.* qui pariter loquitur de appellatione, quoad vtrumque effectum, sicuti itidem *Menoch. retinen. possess. remed. vlt. n. 48. 49. & 50. & Ludouic. dec. Perus. 20. n. 9. & seq. Contard. ad d. l. unic. C. si de mom. possess. limit. 16. ratione sequestri num. 2. & seqq.* rationes porrò huius sententiæ penes Doct. prædictos cumulatè perleguntur, neque hic locus esse videtur eas referendi,

Cæterum, quæ de omnimoda reiectione appellationis in terminis statuti nostri superius diximus, limitationem hanc recipiunt, vt non procedant, vbi decretum sequestri esset euidenter nullum, vel notoriè iniustum, numquam 17 enim per quæuis verba quantumuis prægnantia prohibita censetur appellatio ab eiusmodi decretis, seu sententijs per *gloss. communiter receptam in cap. 10. ex conquestione verbo post appellationem de restit. spoliat. Franc. in c. 63. dilecto n. 141. & seq. de appell. Abb. cons. 55. num. 2. par. 2. Vant. de nullit. us. quis poss. dic. de nullit. sub n. 51. vers. & quod nullitas Contard. de possessoriis iudicijs tractans, à quibus alias non datur appellatio in d. l. unica C. si de monient. possess. limit. 7. ratione nullitatis, n. 63. & seq. & limit. 9. ratione notorię iniustitię n. 2. 4. & 18.* vbi & regulã ponit 18 quod in omni materia, licet præcisè exceptio vel allegatio alicuius iuris excludatur, nunquam tamen excluſa censetur exceptio, vel allegatio notoria, & de iudicijs possessoriis itidem, *Auſſer. ad qu. 301. Cappell. Tholos. in principio addit. Lancell. de attent. cap. de att. appell. pend. lim. 8. nu. 31.* & alij plures citati per eumdem *Lancell. ibidem Carol. Graff.* qui alios ferè innumeros cõgerit *tract. de except. 20. exceptum. n. 18. & 19. Marchis. de commiss. par. 1. c. 8.* vbi de commissione cum clausula appellatione remota *Cabal. lin. ad constit. March. lib. 5. gloss. cap. 1. verbo Nullitata, & verbo Grauamine Rota apud Card. Mantic. dec. 33. num. 2.* atque etiam idem dicitur, vbi clausula sit, omni & quacunque appellatione remota *Modern. de claus. par. 1. claus. 12. n. 7. & seq. vbi plures Rot. decis. allegantur*, & locum habet dicta regula etiam in dispositione statuti prohibentis appellationem *Abb. in c. pastoralis 55. in prin. nu. 12. & 14. de appell. & cons. 44. sub num. 3. vers. sed his non obstantibus lib. 1. Dec. cons. 49. n. 3. Natt. cons. 172. n. 4. Ruin. cons. 82. sub num. 1. lib. 5. Parus. de Pat. in tract. Syndic. sub verbo Appellatio, c. 2. in princ. Rolan. cons. 29. n. 37 & 43. lib. 1. Lancellot. de attent. c. 12. de attent. appell. pend. limit. 187. n. 29. Contard. ad d. l. unic. limit. 9. num. 6.*

19 Promiscuè autem citauimus Doct. loquentes vel de notoria nullitate, vel de euidenti iniustitia, quia ista duo ita æquiparata sunt, vt dispositum in vno censeatur pariter dispositum in altero, *Rota apud Card. Seraph. decis. 493.* vbi dicitur ita sæpissimè fuisse decisum, & apud *Card. Mantic. d. decis. 33. nu. 2.* & dictum fuit, *in Romana de Bombellis 3. Maij 1604. coram Card. Sacrato*, vbi habetur, quod locus detur manutentio aduersus factum iudicis nulliter procedentis, ita datur etiam, vbi Iudex notoriè, iniustè procedat, quod, & eadem *Rota comprobauit coram Scotto in Romana officij 23. Ianuarij 1608.*

20 Quo circa etiam in casu statuti nostri, vbi contingeret decretum sequestri esse notoriè nullũ, vel notoriè iniustum, appellationi locus esset; exempli gratia, si ex actis constaret, quod Iudex in decreto statuti formam, & dispositionẽ non seruasset, nam regula iuris est, quod statuti forma non seruata actus est nullus argumento *tex. in c. 22. cum dilecta de rescript. in c. fin. de restitut. spol. in c. 37. venerabili de offic. deleg. & in l. 8. cum ij §. si Prætor ff. de transact. Felin. in d. c. cum dilecta vers. gesta contra formam sub n. 9. Euer. in cent. sua loco à defectu formæ n. 2. Dec. cons. 11. num. 9. Auchar. cons. 36. visa nu. 5. Socin. cons. 45. visa appellatione n. 9. vers. respondetur lib. 1. Brun. tract. suo de form. & solemn. in membr. de potest. & effec. form. & solemn. effect. 21. Asin. in sua prax. §. 3. c. 36. sub num. 5. & §. 28. c. 3. num. 3.* vbi 21 amplius inquit idem esse, si præter, vel citra formam actus fiat iuxta *not. per Felin. in d. cap. cum dilecta vers. gesta contra formã in prima ampliat. vbi citat Io. Andr. in c. 21. prudentiam super verbo Citra de offic. deleg.* dicentem per illum *tex.* æquiparari in regula ista contra citra, & præter atque idem *Fel.* ampliationem istam plurium auctoritate comprobat, quodque actus factus contra statuti dispositionem nullus sit etiam ipso iure *not. Bart. in l. non dubium n. 21. C. de legib. Borgnin. decis. 10. n. 9. lib. 1. iuxta tradita per Doct. in d. l. non dubium & in c. 2. de test. Mascar. de gener. stat. interpr. concl. 9. n. 14. & nu. 61.* & procedit conclusio etiam si vnus leuis actus ex pluribus requisitis omissus fuerit, *Dec. in c. præsentij 4. not. de offic. deleg. & in l. 1. §. vni vers. ad hæc responderi potest ff. de offic. ei. Tiraqu. tract. de reb. exig. vers. secundo est text. & de retract. lign. §. 36. glos. 2. nu. 26. Euerard. d. loco à defectu formæ sub n. 4. vers. hic etiam est Alex. cons. 50. num. 5. lib. 5. Angel. cons. 86. num. 2. Asin. d. cap. 36. n. 6.* cum pluribus alijs ab eo citatis.

23 Neque videtur dubitandum, quin hoc statutum nostrum præscribat formam in iudicio isto de quo agit, obseruandam, cum nimirum exactè referat ea, quæ obseruari debent iuxta tradita per *Asin. d. §. 3. c. 36. sub n. 3.* quem refert, & sequitur *Mascard. de gener. stat. interpr. concl. 9. sub n. 82. in fine, & probat. tex. in l. hac consuleissima, vbi Doctores not. C. qui test. fac. poss.* atque etiam quia statutum ipsum expresse prouidet in hoc iudicio aliter, quàm de iure communi prouisum reperiatur, certam, & moderatam iurisdictionem attribuendo, quo casu pariter dicitur tradita forma, sine qua non valet quod agitur *Dec. cons. 528. num. 12. Fel. in d. c. cum dilecta vers. nonum signum faciunt not. per Vant. de nullit. ex defect. proceſſ. num. 54. & seqq. Mascard. de gener. stat. interpr. d. concl. 9. n. 13.*

Certum est autem, quod in casu huius statuti iuri communi prouisum non apparet, saltem expresse, licet Doct. ex eodem iure deducant tria illa requisita superius sub verbo ad tollendas rixas initio notata, vt ex *Guid. Papien. Capic. Benintend. Menoch. Ioseph. Ludou. & Scacc. locis citatis*, atque licet Doctores asserant summariam, & breuem causæ cognitionem in

hoc

hoc iudicio requiri, *vt not. Caſtren. d. conſ. 3. ſub num. 2. lib. 2.* quæ ſententia probatur *ex l. liberis §. vlt. ff. de liber. cauſ. & ex c. cum veniſſent, de inſtit. & not. Manſuer. in ſua pract. tit. de poſſeſſorio n. 24.* in hoc iudicio ſummatim eſſe procedendum, breui tempore, & paruo teſtium numero.

Hiſpanicam praxim docet *Didac. pract. quæſt. cap. 17. n. 4. verſ. tertio erit hoc in tractatu obſeruandum, & omnes Doct.* demum in hoc ad ſummam
23 conueniunt, quod ſummaria cognitio in hoc iudicio adhibenda ſit, aliàs non poſſit decerni ſequeſtrum, *Benintend. deciſ. 73. nu. 3. & ſeq. Capic. deciſ. 55. n. 8. & deciſ. 96. n. 10. & 15. Angel. conſ. 107. n. 2. & in fin.* vbi inquit in eiuſmodi iudicio non credi verbis Iudicis, niſi quatenus conſtet ex actis, idem dicit *Contar. ad d. l. vnic. C. ſi de moment. poſſeſſ. in quinta ratione decidendi, num. 10. & ſeqq. Menoch. d. remed. vlt. retin. poſſ. num. 33. Scacc. dicta quæſt. 17. limit. 6. membr. 2. num. 28.*

24 Cæterum ſtatuentes noſtri propriam dederunt formam cauſæ cognitioni in hoc iudicio, quæ omnino ſeruanda eſt, ideo ea non ſeruata, nullum eſſet quidquid in eodem iudicio actum eſſet, iuxta iam proximè adducta.

Notoriè verò, ac euidenter conſtaret de nullitate, & iniuſtitia decreti ſequeſtri, vbi ex actis apparret non fuiſſe ſeruatam omni ex parte formam in hoc iudicio à ſtatuto præcipiam;
25 notoria namque nullitas, & iniuſtitia dicitur, quæ ex actis apparet, *Bald. in l. 1. in princ. C. ne lic. teſt. prouoc. Fel. in c. 9. cum inter cæteras n. 10. de re iudic. & in c. cum ordinem n. 11. verſ. prima declaratio de reſcript. Angel. in l. fin. n. 3. ff. de petit. hared. Alex. in l. 1. C. vt qua des. adnoc. & conſ. 59. n. 17. lib. 4. Roman. conſ. 42. n. 3. & 4. vbi & adden. ſub littera H. Vant. de nullit. tit. 1. quid ſit nullitas, n. 22. & tit. quis poſſ. dic. de nullit. n. 52. Contar. ad d. l. vnic. C. ſi de mom. poſſ. limit. 7. ratione nullitatis n. 57. & limit. 9. ratione notoriæ iniuſtitiæ n. 19. Scacc. de iudic. lib. 1. c. 97. num. 34. Afflict. deciſ. 39. n. 5. & ſeq. Rot. diuerſ. dec. 361. num. 4. par. 1. Joſeph Ludouic. d. dec. Perufin. 20.*
26 *num. 25.* qui complurium Doct. auctoritate inquit, quod quoties ex actis conſtat de iniquitate ſententiæ, tunc à ſententia lata etiam in poſ-
27 ſeſſorio licet appellare, vnde in caſu iſto, nempe notoriæ nullitatis, vel euidentis iniuſtitiæ decreti ſequeſtri ad euitandas rixas, & pericula armorum poſt appellationem locus erit reuocationi attentatorum; nam, & in cauſa eiuſmodi
28 ſequeſtri committi attentata in prophanis, licet ſecus in cauſis beneficialibus, tenuerunt, *Afflict. deciſ. 98. nu. 2. & ſeqq. & Lancell. de attent. par. 2. c. 12. de attent. appell. pend. ampl. 7. num. 1. & 2.* ſicque ſupponunt appellationem admitti, tenet enim conſequentia, dantur attentata, ergo datur appellario, & contra, per *text. in cap. non ſolùm in princ. ibi, exceptis caſibus, vbi gloſſ. in verb. Exceptis, de appell. in 6. Lancell. de attent. cap. 12. de attent. appell. pend. ampliat. 15. n. 8. & eod. cap. limit. 25. n. 31. & lim. 53. vbi n. 6. d. gloſ.* opinionem aſſerit communiter eſſe receptam, *Scac. de appell. qu. 17. limi. 6. c. membr. 2. ſub n. 15.*
29 *verſ. confirmatur primo*, atque ita intelligi debet opinio prædicta, quod in hoc iudicio detur appellatio, & committantur attentata, nempè, vt locum habeat dumtaxat in caſibus notoriæ nullitatis, vel iniuſtitiæ euidentis, cum aliàs eiuſmodi iudicio non permittatur appellatio, vti ſupra iuxta communem DD. ſententiam diximus; quia cauſa celeritatem deſiderat, & ſumus in poſſeſſorio ſummariſſimo, atque in mera interlocutoria, cuius grauamen in plenario poſſeſſorio, ne dum in petitorio facilè reparatur, ſicuti conſiderarunt *Benintend. Menoch. Ludou.* & & alij quos ſupra ad id ipſum retulimus, & præcipuè *Contard. ad d. l. vnic. limit. 16. ratione ſequeſtri nu. 2. & ſeqq.*

31 Poſtremò non præteribimus, quod ſtatutum hoc eſt ordinatorium iudicij, non autem deciſorium, & ideo non attendendum extra forum Capitolinum, quia dat modum, ſeu formam procedendi, & eius exequutio Senatori, & Collateralibus Capitolinis demandatur, ſicuti ſupra conſiderauimus *ad cap. 86. iuxta dec. Rota in Romana Spolii 9. Iunij 1606. coram Card. Lancell. tun. impreſſ. per Marcheſ. de commiſſ. par. 2. vbi de commiſſ. reſtit. in integr. par. 2. §. 3. fol. mi.*
32 *hi 202.* accedat regula generalis, quæ traditur, nempè, quod ſtatutum tunc dicitur reſpicere ordinatoria iudicij, quando tollit, vel reſtringit ordinem iudicialem, prout hic fit per ſtatutum, *Iaſ. in l. 1. n. 56. & ſeqq. C. de ſum. Trinit. & Fid. Cath. Carol. Graſſ. in tract. de effect. cleric. effect. 2. n. 135.*

De dubitantibus ad rem poſſeſſam accedere.

CAP. XCIII.

TEneantur *a* Senator, & eius Iudices, cuilibet dubitanti accedere ad rem immobilem, quam poſſidet, dare Mandatarium, vel Mareſcallum, *b* qui eum aſſocient ad requiſitionem petitoris, niſi aliud de iure obſtaret.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Præſes curare debet, vt Prouincia, quam regit, quieta ſit, atque pacata.*
2 *Iudex poteſt ius facere parti, vt intret propria auctoritate abſque nuncio, vel executore in poſſeſſionem rei contentioſæ, aut adiudicatæ.*
3 *Index ex officio, maximè in criminalibus debet partes inter ſe diſſidentes ad concordiam compellere, &c.*
4 *Mandati de aſſociando forma, remiſſiuè.*
5 *Statutum remedij poſſeſſorij præſentis capituli eſt ordinatorium.*

ANNOTATIONES.

A SENATOR, ET EIVS IVDICES. Si quidem ad officium Iudicum id pertinet; vnde docet, *Bald. in l. 1. §. quies ſub num. 2. ff. de offic. Præſ. Vrb.* quod abſque libello peti hoc poteſt per quemlibet, qui timet ſibi vim inferri in ſua poſ-

ſeſſione; quam doctrinam refert, & probat *Fel. in rubric. de treg. & pac. ſub n.* 12. huc ſpectat monitum *Vlpiani* ad Præſidem Prouinix, *vt prohibeat ne potentiores viri humiliores iniurijs afficiant. l. illicitas* §. *ne potentiores ff. de offic. Præſid.* vtque pacta, atque quieta prouincia ſit quam regit *id enim congruit bono, & graui Præſidi curare, l. congruit eod. tit.* confert ad hæc ipſa, quod habetur *in l. ſi vſusfruct.* 16. §. *ſi inter duos ff. de vſufr.* quæ nos deduximus ad præcedens caput in 1. annot. pro fundamento rationis eiuſdem Capitis.

2 Atque etiam ex diſpoſitione iuris communis poteſt Iudex non ſolùm per nuntiũ, vel executorem publicum rei poſſeſſionem adiudicare parti, ſed etiam poteſt eidem parti ius facere, vt propria auctoritate intret in poſſeſſionem rei contentioſæ, aut adjudicatæ, *Iacob de Arena in l.* 1, §. *nunciatio ſub nu.* 2. *verſ. ſed contrarium vide ff. de oper. nou. nunciat. Bart. in l.* 11 iuſtè poſſidet *ſub n.* 2, *ff. de acquir. poſſ.* cuius opinionẽ dicit communem, & ſequitur *Alex. in aut. l. n.* 30. tenet *Ruin. conſ.* 50, *ſub n.* 4. *Marant. in ſuo Specul. par.* 6. octauo actu. verb., & producuntur ſcripturæ *ſub n.* 30. ibi, vel agendo vrbanius. *Tiraq. de iur. conſtit. poſſeſſ. limit.* 17. *ſub num.* 13. Et
3 quidem ex rationibus ſupradictis, ad ſubditorũ quietem, & publicum bonum ſpectantis Iudicis officium eſt etiam maximè in cauſis criminalibus partes inter ſe diſſidentes ad concordiam compellere, ne ſequatur delictum, vel ad præſtandam cautionem de non offendendo, & eiuſmodi alia iurare, ac præcipere, de quibus fusè ſatis per *Fel. videm. in rubr. de treg. & pac. num.* 3. & 10. *& per tot.* addo ad iſtam materiam *Pariſ. conſ.* 168. *par.* 4.

B Qvi evm associet. Formam mandati, quod
4 vocant de aſſociando vide apud *Saluſt. Tiber. pract. iud. lib.* 4. *fol.* 416. *& ſeqq.*

5 Statorum eſt ordinatorium iudicij, & ideo ſpectat ad forum Capitolinum dumtaxat, quia dat modum procedendi, & eius executio Capitolinis Iudicibus committitur, ſicuti dictum eſt ad proximè præcedens cap. in fin. not.

Si Fideiuſſor, velex promiſſor ſe eximi ab obligatione, vel ſibi pro indemnitate caueri petat.

CAP. XCIV.

B Fideiussores, aut expromiſſores, c qui ſe obligauerint pro aliquo, ſi iuxta formam infra ſuo loco traditam, ſibi ſuccurri velint, Iudicem adeant, qui citatis illo, pro quo ſe obligauerint, & aliis quorum intereſt, ſi ij cellauerint cum à fideiuſſione eximere, aut fideiuſſorem de relcuando d indemnem præſtare, e vnica citatione præcedente contra eũm, pro quo facta eſt fideiuſsio, vel expromiſsio, mandatum executionis realiter & perſonaliter exequẽdum relaxet; & per vnius viæ electionem alteri non præiudicetur.

SVMMARIVM Annot.

1 *Fideiuſſoris definitio exacta non reperitur in iure; & quomodo poſſit definiri. n.* 2. *&* 4.
3 *Fideiuſſor in Statuto intelligendus eſt is, qui alienæ obligationi accedit.*
5 *Fideiuſſor quoad creditorem cenſetur vti debitor principalis.*
6 *Expromiſſor eſt qui ſe ſolum reum conſtituit, & debitorem liberat; vel qui intercedit pro non obligato, & n.* 8.
Et an differat à fideiuſſore, n. 7. 10.
9 *Verba in dubio intelligenda ſunt de actu valido.*
11 *Fideiuſſor, vel expromiſſor, vt poſſit petere ſe eximi ab obligatione, quid requiratur.*
12 *Fideiuſſori, &c. dantur duo remedia alternatiuè; & per electionem vnius non præiudicetur alteri, & num.* 13.

ANNOTATIONES.

A SVbintellige ſcilicet, qua forma iudicij ſit agendum; huc namque pertinet iſtud caput, vt ex eius lectione appareat, ſiquidem ſtatutum adhuc proſequitur formã iudicij cauſarum ſummariarum, de quibus iam incæpit agere ſupra à cap. 89. de iure autem, & remedijs competentibus fideiuſſoribus, vel ex promiſſoribus ad ſe liberandum à fideiuſſionibus, vel expromiſsionibus habetur plenius infra cap. 157. hoc libro.

B Fideivssores, avt expromissores. Fideiuſſor
1 quis ſit non reperitur iure definitum exactè, quod aſſeuerat etiam *Hering. tract. de fideiuſſ. c.* 3. *n.* 1 *&* 2. ſed omiſsis definitionibus aliorum quas ipſe refert, cum eo dicere poſſemus, quod
2 fideiuſſor ſit, qui per ſtipulationem pro debitore aliquo, fidem ſuam citra nouationem interponendo ad debiti ſolutionem in ſubſidium obligatur, vel dicamus cum *Trentlero ſelect. diſput. vol.* 2. *diſput.* 28. *theſ.* 1. fideiuſſor eſt, qui ſtipulatione interpoſita, alijs tuto credi ſpondet ſuo periculo & fide, principali debitore, nihilominus manente obligato. *Bart. autem in l. reos ff. de duob. reis ſub num.* 1. breuiter inquit, quod fideiuſſor poteſt intelligi ſtrictè, qui alienæ obligationi accedit, vt *ff. de fideiuſſ. l.* 1. *& l. fideiuſſor obligari* §. *de fideiuſſor*, quodq; poteſt etiam large accipi fideiuſſor quicunque obligatus eſt pro negotio, quod ad alium ſpectat, non ad ſe, quomodo accipitur *in tit. ad Velleian. vt*
3 *l.* 1. *C. eo tit.* Verùm in hoc ſtatuto fideiuſſor intelligi debet ſtrictè iuxta breuem *Bart.* deſcriptionem, qui adhæret vtique exacta *Hering.* definitio, cum notum ſit alias verba ſtatuporum ſtrictè eſſe intelligẽda, *inx. not. in l.* 3. §. *hæc verba ff. de neg. geſt.* cum aliis adductis per *Maſcard. tract. de conſer. ſtat. interpr. concl.* 4. & amplius
4 hic ipſe, qui alienam ſuſcepit obligationem, licèt ſe conſtituerit principalem debitorem, & inſolidum, erit adhuc verè, & propriè fideiuſſor quoad principalem debitorem, qui alienam ſuſcepit obligationem, ex *tex. inſtit. de fideiuſſ. in princ. Dec. in rubr. C. de fideiuſſ.* licet quod Credi-

ditorum cenſeatur vti debitor principalis *Surd. conſ.* 436. *num.* 5. *Gabr. concluſ.* 2. *de fideiuſſ. n.* 1. *&* 12. *Caſtren. conſ.* 331. *in cauſa Sylueſtri vol.* 1. *in princ. Alex. conſ.* 41. *nu.* 2. *volum.* 5. vbi inquit, quod ſtatutum loquens de fideiuſſore locum habet etiam cõtra principaliter obligatos, *Rota diuerſ. deciſ.* 112. *num.* 2. *par.* 1. *& in Bononien. Cenſus coram Ortembergo* 16. *Decembris* 1607. *impreſſa loco* 201. *per Cinc. tract. de Cenſ. nu.* 3. *&* 4. vnde in tali fideiuſſore procedit etiã ſine dubio ſtatutum noſtrum, quod & forenſis vſus cõprobauit, vt notum eſt.

6 Expromiſſor autem is eſt, qui ſe ſolum reum conſtituit, & debitorem liberat, idque potiſſimum colligitur *ex l. vt res* 53. *ff. de contrab empt. l. quod ſi* 10. *de pign. act. l. quod ſeruus* 57. *ff. de pe-*
7 *cul. l.* 5. *§. ſi pater ff. de iur. dot.* Itaque expromiſſor à fideiuſſore differt, nam ille ſolus obligatur, hic cum alio; ille reus principalis eſt, hic acceſſorius; illum qui dat liberatur, hunc verò qui dat obligatus manet, ita *Schard. in ſuo lexicon. iur verb. Expromiſſor.* Verùm amplius multi
8 dixerunt expromiſſorem propriè eum eſſe, qui intercedit pro non obligato, ideſt pro eo, qui non efficaciter obligatur, ita *gloſ. in authen. de fideiuſſ. §.* 1. *verbo Fideiuſſorem Marſil. in rubr. ff. de fideiuſſ. nu.* 4. *Alex. in l.* 5. *§. ſtipulatio ff. de verb. oblig. Pariſ. conſ.* 110. *n.* 4. *par.* 1. *Bertaz. in trac. clauſ. inſtr. clauſ.* 39. *gloſ.* 1. *nu.* 7. *Iaſ. in l.* 4. *§. ait prætor ſub n.* 3. vbi hanc dixit communem doctrinam *ff. de re ind.* atque multi alij præterea relati *ab Henring. d. tract. de fideiuſſ. c.* 4. *n.* 41. qui tamen hoc dictum mox reprobat, & refellit reſpondendo ſigillatim legibus in eam ſententiã aliatis, & pro opinione *Henring.* videtur facere *tex. in l.* 5. *§. ſatis acceptio ff. de verb. oblig.* quem expreſſum, & ineuitabilem dicit *Iaſ. in d. §. ait Prætor*, vbi promiſſor ideſt principalis debitor, per ſtipulationem obligatus, dat expromiſſorẽ nec loquitur *l.* de promiſſore obligato; ineffi-caciter, vel inualidè, ſed generaliter de promiſſore, ſicque debet intelligi de obligato validè,
9 nam verba de actu valido intelligi debent in dubio, *l.* 4. *§. condemnatum ff. de re iud. cum ſimil. & cum effectu l.* 164. *nomen filiarum §. fin. ff. de verb ſign.* & in potiori ſignificatu *l.* 1. *§. qui in perpetuum ff. ſi ag veſt.* ex quibus regulis iuris intellectus iſte maximè comprobatur.

10 Cæterum ad rem noſtram iure communi dubium non eſt, quin inter ſe differant fideiuſſor, & expromiſſor, quod probatur præcipuè *ex d. l. vt res* 53. *ff. de contrab. empt.* vbi tamquam diuerſi nominantur, argumento *tex. in l. ſi idem C. de codicill.* vnde *Bald. in l. in perſonam* 31. *§.* 1. *verſ. tertio nota ff. de paſſ. Rip. in l.* 4. *ait Prætor. ff. de re iud. & Iaſ. ibidem num.* 3. tenuerunt ſtatuta diſponentia, quod fideiuſſoribus fiat ius ſummarium, prout in ſpecie inquit *Bald.* locum ſibi non vendicare in expromiſſoribus; ſed quidquid ſit de iure communi ius municipale noſtrũ vtroſque expreſſim æquiparat.

C QVI SE OBLIGAVERINT. Etiam antequam
11 ſint condemnari, & licet diu non ſteterint obligatione, vel etiamſi principalis non dilapidet bona ſua, vt infra *cap.* 157. hoc eod. lib. nam alioqui ex diſpoſitione iuris communis vnum ſaltem ex prædictis requirebatur, vt poſſet fideiuſſor, vel expromiſſor petere ſe eximi ab obligatione, vel aliàs ſibi ſuccurri, ſicuti notat *Luc. Pat. lib.* 4. *c.* 4. *num.* 2.

D INDEMNEM PRAESTARE. Duo hic dantur re-
12 media fideiuſſoribus alternatiuè; poteſt igitur fideiuſſor eligere, quod malit, vti aliàs de iure communi probat *text. in l. quod heredem §. eligere ff. de trib. act. & doctrina Bart. in l. vbi pactum*
13 *n.* 6. *C. de tranſact* ſed & fideiuſſori hic amplius expreſſim conſulitur, vt per electionem vnius remedij alteri non præiudicetur.

E VNICA CITATIONE PRAECEDENTE. Iuxta formulam exactè traditam ab *eod. Luc. Pat. d. cap. num.* 1.

Plura alia ad maiorem huius cap. declarationem adiecimus infra *cap.* 157. vbi ſtatutum de ea magis ex profeſſo pertractat; hoc enim loco ſummatim attingitur, quia ſatis modo fuerit ſtatuentibus, cauſas exemptionis à fideiuſſoribus inter alias cauſas ſummarias in ordine recenſere, de quibus ſupra agi cœptum eſt à *c.* 88. *vſque ad cap.* 97.

De cauſis mercedum.

CAP. XCV.

IN cauſis mercedum, vbi de ſumma ſcutorum decem non excedente agitur, nõ audiatur reus, niſi actuali depoſito facto, aut in pecunia, aut mobilibus plus valentibus; à ſumma vero decem vſque ad quamcumque ſummam, ſimiliter non audiatur, niſi dato fideiuſſore de iudicatum ſoluendo.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Cauſæ mercedum ſint ſummariæ, etiam ex iure communi, & videtur congruere iuri Diuino, & num.* 2.
3 *Merces ſoluenda eſt laborantibus, in fine diei ante occaſum Solis.*
4 *Appellatio non datur in cauſa mercedis. Intellige, vt num.* 6. 7.
5 *Merces pauperi eſt pro alimentis.*
8 *Conſules Artium Fori Capitolini non debent reaſſumere cauſas mercedum introductas coram maioribus Magiſtratibus.*
9 *Merces quibus perſonis, quando, &c. debeatur? remiſſiuè.*

ANNOTATIONES.

A QVÆ quidem cauſæ etiam ex iure cõmuni ſunt ſummariæ, vt notauit *Bal. in auth. niſi breues n.* 2. *C. de ſent. & breuit. recit.* qui tamen
1 exemplum ponit, vbi ruſticus mercedulam ſuã petit, & iuri diuino congruere videtur iuxta illud *Matth. cap.* 20. *voca operarios, & redde ſingulis mercedem ſuam*: comprobatur, quia merces
3 ſoluenda eſt laborantibus, in fine diei ante occaſum ſolis, ſecundum *Card. in Clement. fin.* 13.

Digitized by Google

q.de prob. habetur Deuter. 8. cap. 14. Thob. cap. 4. & Leuit. cap. 30. not. Marant. in ſuo ſpecul. par. 4. diſt. princ. 9. num. 197. Ex quibus illud etiam conſequitur, quod in cauſa pauperis mercenarij, qui
4 non habet vnde ſe alat, niſi ex mercede ſuorum laborum, non datur appellatio, ſicuti denegatur pariter in cauſa alimentorum, ſiquidem merces pauperi eſt pro alimentis, is enim verè
5 in ſudore vultus ſui veſcitur pane ſuo, *Rot. diuerſ. dec. 764. par. 1. Rugnell. de appell. §. 2. c. 3. n. 280. Scac. de appell. q. 17. limit. 8. n. 8.* quod tamen in-
6 telligi debet quoad effectum ſuſpenſiuum, non autem quoad deuolutiuum, nam etiam in cauſa alimentorum, quoad effectum deuolutiuum, ſcilicet executione ſententiæ non retardata, datur appellatio, *Surd. tract. de aliment. tit. 8. priuileg. 60. num. 18. & 19.* quem ſolum citaſſe ſufficiat, quia refert ipſe quamplures alios; & in commiſſione eiuſmodi cauſarum in gradu appellationis ità ſeruat Signatura iuſtitiæ, vt videre eſt ex formula talis commiſſionis apud *Marchef. de commiſſ. par. 1. §. 1. fol. 1196. & ſeqq.* Cumque ſtatutum noſtrum hoc loco de appellatione nihil dicat, remanet profecto caſus iſte in diſpoſitione iur. communis, per *tex. in l. comodiſſimè ff. de lib. & poſth. cum ſimil.*

7 Verum vbi non agitur de mercede pauperis, quæ alimentorum loco ſit, appellatio paſſim datur, vti probat *dec. in Anconitana mercedis coram Sacrato 20. Decembris 1662.* quam poſuit *Marchef. de commiſſ. d. par. 1. §. 1. fol. 1199.*

8 Nec omittam, quod Conſules artium Foti Capitolini monentur in conſtitutione *fel. rec. Pauli PP. V. ſuper reform. Trib. Vrb. ſub cap. de Capitolio, & eius Official. verſ. Conſules artium*, ne reallumant cauſas mercedum coram maioribus magiſtratibus introductas.

9 Demum ad materiam mercedis, ſcilicet quibus perſonis, quando, quomodo, qua actione debeatur, & huiuſmodi alia, videantur deciſiones nouem Rotæ cumulatæ per *Marchef. d. par. 1. §. 1. fol. 1197. & ſeqq. & Grauat theorem. 12.* vix enim puto quidquam amplius deſiderari poſſe præter ea, quæ in prædictis locis traduntur, & explicantur. Neque ad tex. ſtatuti aliud habemus ſingulariter, quod notemus.

---

a De cauſis infra ſummam ſcutorum decem.

CAP. XCVI.

CAuſæ, *b* quæ infra ſummam ſcutorum decem, *c* coram Senatore, & illius Collateralibus tantum, *d* & præſertim inter pauperes, & miſerabiles perſonas, vertuntur, *e* omni prorſus appellatione remota, terminentur, & celeri executioni demandentur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Cauſæ breues, ſeu modicæ ſummæ, ex diſpoſitione iuris communis, debent expediri ſummariè.*
2 *Modica ſumma quæ dicatur, relinquitur arbitrio Iudicis, ex iure communi.*
3 *Dictio, infra, excludit diem, quo terminus aſſignatur.*
4 *Interpretatio in dubio ita fieri debet, vt admittatur appellatio.*
5 *Appellationi an ſit locus in Curia Capitolina, ſi petitio ſit ſupra ſcuta decem, & condemnatio ſequatur infra decem? & n. 7.*
Et quid ſi agatur de annuis præſtationibus? n. 8.
Item quid ſi actum ſit ex pluribus ſummis, quæ ſingulæ per ſe non facerent cauſam appellabilem, ſed coniunctæ redderent cauſam appellabilem? n. 9.
7 *Iuriſdictio, vt fundetur, attenditur petitio libelli, non effectus actionis.*
10 *Libellus vnus eſſe dicitur, & ſententia vna, quando vna actione tantum plures res petuntur.*
11 *Dictio, tantum, eſt taxatiua, & excludit omnes caſus poſitos extra orationem, in qua ipſa eſt.*
12 *Dictio, præſertim, exprimit caſum minus dubitabilem, & includit etiam magis dubitabilem.*
13 *Clauſula, omni prorſus appellatione remota, remouet appellationem, etiam quoad effectum deuolutiuum.*
14 *Appellatio, vbi prohibetur ſimpliciter, cenſetur prohibita, quoad vtrumque effectum deuolutionis, & ſuſpenſionis.*

ANNOTATIONES.

A HAs etiam cauſas ſtatuentes noſtri inter ſummarias comprehendere voluerunt,
1 vti conſideranit pariter *Luc. Pat. lib. 4. cap. 6.* & meritò quidem, cum iuxta diſpoſitionem iuris communis, cauſæ breuis, ſeù modicæ ſummæ expediri ſummariè debeant, ex *tex. in auth. niſi*
2 *breues. C de ſent. ex breui. recit. vbi glo. Bart. & Bald. aut. gloſſ. in §. neceſſitatem, verb. Ex non ſcripto, authe. vt iud. ſine quoquo ſuffrag. tex. in §. ſit tibi quoque, authen. de mand. princ. iuncta glo. ibidem verb. breuiore.* iudicis autem arbitrio relinquitur, quænam dicatur modica ſumma ad iſtum effectum, vt per *glo. & Doct. in dict. auth. niſi breues*, quam opinionem teſtatur eſſe communē *Menoch. de arbitr. iudic. caſ. 72. n. 9.* At ſtatutum noſtrum cauſas modicæ ſummæ ad rem noſtram declarauit infra ſummam ſcutorum decem,

B QVÆ INFRA SVMMAM SCVTORVM DECEM. Sic ex-
3 cluduntur cauſæ ſcutorum decem, inſpecto nimirum ſignificato d. dictionis *infra*, de quo per *Barboſ. dictio. 138. ſub num. 1. in fin.* vbi not. quod hæc dictio de ſui natura excludit diem, quo terminus aſſignatur, ita vt dies ipſe primus termini non computetur in termino: ſic ad rem noſtram excluditur numerus ſcutorum decem, & ità vſu receptum eſt in foro Capitolino, nempe, vt admittatur appellatio in cauſis ſcutorum decem, aequè aliàs in dubio fieri debet interpretatio, vt admittenda ſit appellatio, *cap. 48. Sacro in fin. & ibi gloſ. verb dubitari, de ſent. excomm. gloſ. in cap. 59. ne dubitas, verb. ex rationabili, de appel. Sper. tit. de appell. §. nunc dicamus num. 2. in fin.*

in fin. & ſub num. 6. & 8. verſ. item appellatione, lib. 2. Franc in cap. 31. de priore, num. 1. ibi, aut ſumus in dubio, *cap. 45. conſtitutus num. 18. & d. cap. 19. vt debitus ſub n. 43. de appell. Alex. conſ. 113. num. 2. lib. 5. Tiraq. tract. de mort. ſaiſit. lenif. p. 6. declar. 6. num. 10. Surd. tract. de aliment. tit. 18. priuileg. 70 ſub num. 1. & 2. & conſ. 163. num. 5. lib. 2. Scacc. de appell. q. 7. amplia. 17. num. 60.*

3 Quid ſi petitio ſit ſupra decem ſcuta, condemnatio vero ſequatur infra decem, eritne locus appellationi hoc ſtatuto non obſtante.

6 Videtur eſſe locus appellationi, quia ad fundandam iurisdictionem attenditur petitio libelli, non effectus actionis, *l. cum quædam, §. quotiens, ff. de iuriſd. omn. iud. & ibi Doct.* ſi tamen in gradu

7 appellationis eadem petitio ſufficiens continuabitur, vt in prima inſtantia.

8 Quid ſi agatur de annuis præſtationibus infra ſummam ſcutorum decem, habebitne locum ſtatutum? diſtingue, aut controuerſia eſt de obligatione originali talium præſtationum, à qua dependet ſucceſſiuè ius earumdem præſtationum, & ſtatutum eiuſmodi cauſas non comprehendit, vtpotè æſtimandas longè ſupra d. ſummam; aut ſimpliciter agitur ad executionem ipſarum præſtationum, & ſtatuto eſt locus, *Luc. Pat. d. c. 6. n. 2. Scac. de appel. q. 17. limit. 42. n. 5.*

9 Quid ſi actum ſit ex pluribus ſummis, quæ ſingulæ per ſe non facerent cauſam appellabilem, ſed coniunctæ redderent cauſam appellabilem, erit ne locus appellationi? Exempli gratia ſi actor vnica actione ex cauſa venditionis vini petat octo, & ex cauſa venditionis frumenti petat ſex, appellationi vtique locus erit, quia vtraque ſumma vnica actione, nempe ex empto petita eſt, & hoc caſu ad validitatem appellationis iure coniunguntur ſummæ, vt probat *tex. in l. 10. qui ſeparatim §. ſi quis cum vna actione ff. de appell. rot. Io. Ferrar. de appell. n. 153.* eſt is trac. inter alios *communi iuris to. 5. f. mihi 62. Luc. Pat. in prax. For. Capitol. d. cap. 6. num. 4. lib. 4. Scacc. de appell. q. 17. limit. 6. membr. 9. num. 25. in fin.* ibi, & in caſu ſtatuti; cum enim

10 vna actione tantum plures res petuntur, quoad omnes vnus eſt libellus, & ſententia vna, *Ruin. conſ. 12. num. 3. vol. 4.*

C CORAM SENATORE & ILLIVS COLLATERALIBVS TANTVM. Ergo hic non comprehenduntur, immo excluduntur cauſæ quorumcunque aliorum Iudicum, & Officialium Capitolinorum, a quorum ſententijs appellatur ad Capitaneum,

11 iuxta *c. 166. infra hoc cod. lib.* Dictio enim *tantum*, quæ eſt taxatiua, excludit omnes caſus extra orationem, in qua ipſa eſt poſita, *l. 2. C. de patri. qui fil. diſtrax. l. ob æs, C. de præd. min. tradit Euer. in cent. ſua loco à natura dictionum taxatiuarum n. 2.* atque ità ſeruatur.

D PRÆSERTIM INTER PAVPERES. Hæc dictio *præſertim* exprimit caſum minus dubitabilem, nempe cauſas pauperum, & miſerabilium perſonarum, talis eſt enim natura huius dictionis, quæ idem importat, ac dictio *maximè, Alber. in ſuo dictionario in verbo præſertim, Menoch. de arbitr. iud. caſ. 416. num. 19.* quodque ſtatutum noſtrum hoc cap. comprehendat etiam cauſas diuitum, & ità ſeruetur in praxi etiam ex ſtylo Signaturæ tradit *Scacc. ex Marcheſ. à ſe cit. q. 17. limit. 42. n. 2.*

E OMNI PRORSVS APPELLATIONE REMOTA. Hæc verba remouent appellationem etiam quoad effectum deuolutiuum, quod *not. Scacc. de appell. q. 17. limit. 42. num. 3.* nec locus vllus remanet du-

14 bitandi, quæ etiam vbi appellatio ſimpliciter prohibetur, cenſetur prohibita quoad vtrumque effectum ſcilicet deuolutionis, & ſuſpenſionis, *Abb. in c. ad reprimendum, num. 10. de offic. ordin. Dec. in rubr. de appell. num. 5. Rol. conſ. 77. num. 12. lib. 2. Lancell. de attent. par. 2. c. 12. de attent. appell. pend. limit. 53. num. 70.*

De conuento pro re mobili non poſſidente immobilia.

CAP. XCVII.

SI is, qui conuenitur pro re mobili in ſpecie, *a* non poſſideat immobilia in Vrbe, nec in illius diſtrictu valoris rei petitæ, *d* ſatisdet de iudicio ſiſti, & de re non permutanda, ſeu barattanda, & quòd eam rem exhibebit ante litem, & poſt litem, ad omne Iudicis mandatum; *c* quam ſatisdationem ſi ceſſauerit præſtare infra terminum Iudicisarbitrio, perſonarum, & rei qualitate penſata, prætigendũ, res petita Iudicis arbitrio *d* ſequeſtretur; & in hoc articulo nullus alius proceſſus, aut iudicaria tela *e* requiratur, niſi tantum præſtatio iuramenti calumniæ, ſi petatur: in reliquo autem proceſſu ſecundum cauſæ naturam procedatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Poſſeſſores rerum immobilium non coguntur ſatisdare. Intellige vt n. 2.*

3 *Satisdatio, de qua in Statuto, tria continet, & quænam ſint, & n. 4.*

5 *Effectus dummodo habeatur, non eſt curandum de modo.*

6 *Sequeſtratio regulariter prohibetur, niſi in ſubſidium.*

7 *Sequeſtrum renocatur incontinenti, præſtita cautione.*

8 *Sequeſtrum contra aduenas tranſeuntes, &c. quomodo faciendum.*

ANNOTATIONES.

A NON POSSIDEAT IMMOBILIA. Secus autem

1 ſi poſſideat, quia poſſeſſores rerum immobilium ſatisdare non coguntur: verba hæc ſunt I. C. *in l. ſciendum, in princ. ff. qui ſatiſd. cog.*

2 poſſeſſor autem ad effectum euitandæ ſatisdationis iudicio ſiſti, de qua hic loquitur ſtatutum, accipiendus eſt qui in Ciuitate, vel in agro, dicamus in Vrbe, vel diſtrictu iuxta verba ſtatuti, rem ſoli poſſidet etiam ratione vtilis dominij tantum, vel & qui ſolam proprietatem habet, vti ſtatuit ius commune in eadem *l. ſciendum, §. 1* cum quo & ius municipale noſtrum conuenire cenſendum eſt, vbi aliter non diſponat, *c. cum dilectus de conſuet. l. 1. C. de inoffic. dot. not. Steph.*

de

de Fèdgric. tract. de interpr. leg. par. 2. princ. in princ. cum alijs sæpius supra per nos ad id citatis.

B SATISDET. Tria continet satisdatio ista, vt in
3 contextu statuti, primum de iudicio sisti, secundum de re non permutanda, seù barattanda, tertium quod eam rem exhibebit ante litem, & post litem ad omne Iudicis mandatum: prima duo deducuntur ex *l. fideiussor. §. satisdatum, iuxta glos. verb. satisdatio, ff. qui satisd. cogan. & ex l. Senatus consulto, in fin. ff. de offic. Præsid.* & satisdatio continens ista duo datur pro forma ad euitandũ sequestrũ, *Angel. in d. §. si satisdatum n. 3. &* 5.

4 Tertium verò reperio apud *Marant. in suo spec. par. 6. membr. 3. indic. n. 18.* huius autem loco ponebant Doct. alij satisdationem debere expressim continere, quod reus in casu Victoriæ restituet rem, de qua agitur, Victori, absque vlla procrastinatione, dicentes, quod sine ista expressa promissione non sufficeret simplex satisdatio, ità *Bart. in l. litibus num. 5. C. de agric. & cens. li. 11. per illũ tex. Alex.* qui addit hoc in prac. diligenter esse notandum, *in d. §. si satisdatum num. 8. Ias. ibidem num. 17.* cum alijs ab ijsdem citatis; verum satis consultum est nihilominus actori per statutum in satisdatione de exhibenda re etiam post litem; tum enim iudex eamdem ex officio suo Victori restitui mandabit, quod iure fieri debet sine vlla difficultate, iuxta tradi-
5 ta per Doct. prædictos, sicque effectum habemus, nec de modo alioqui curare debemus, *l. 3. C. de instit. & subst. vbi Bald. sub num. 1.*

C QVAM SATISDATIONEM. Datis nempe fideiussoribus, vt in eiusmodi satisdatione declarat *Caius I.C. l. 1. in fin. ff. qui satisd. cog.*

D SEQVESTRETVR. Iure quidem non deuenitur ad
6 sequestrum nisi in subsidium, scilicet satisdatione non secuta, nam regulariter prohibetur sequestratio, *l. vnica C. de prohib. sequest. pec.* permittitur autem in tali casu èx iure speciali propter suspicionem ne qui rem habet, quam alter petit, eam habere desinat, *glos. in d. §. satisdatum, verb. Satisdatio*, vbi, & alia ex alijs legibus affert exempla similia, & in *d. l. Senatus Consulto verb. Et deponatur, & ibi addit. Bart. in eodem §. not. Angel. num. 3.* satisdatione verò præstita incontinenti sequestrum reuocatur, *vt ex eodem §. not. Angel. n. 3.* qui addit etiam ità practicari, *Bart. in dicta l. litibus n. 5.*

E REQVIRATVR. Et hic est casus summarij processus, vbi remedium valde vtile, ac opportunum actori præbetur; vt benè ad hoc statutum considerat, *Luc. Pat. lib. 8. cap. 9. in fin.* & confert dictum *Angel. Castr. & Ias. in d. §. satisdatum n. 1.* consuli nimirum dominis equorum, vel aliarum rerum contra aduenas transeuntes per Ciuitatem cum ipsis equis, vel rebus, cum possint Domini sua recognoscentes per iudicis officium, & curare ea sequestrari penes hospitem, tum enim si ijdem aduenæ volent à sequestro se liberare, tenebuntur satisdare de iudicio sisti, & re non barattanda.

4 De suspicione fugæ.

CAP. XCVIII.

ASserenti aliquem suum debitorem fugam parare, seu illum sibi de fuga suspectum esse, mandatum de capiendo non concedatur, nisi extraiudicialiter de credito suo Iudicis arbitrio *b* docuerit, ac suo iuramento debitorem bona immobilia in Vrbe, vel eius districtu non habere *c* affirmauerit; & si obligationis dies *d* non venerit, de deterioratione conditionis docuerit; & tunc mandatum de capiendo debitorem, & eum ad præsentiam Iudicis adducendo, relaxetur; qui Iudex, *e* vt sibi videbitur, creditori prouideat. Mandati verò, & executionis impensa per creditorem sine spe repetitionis fiat; sed si reum citari fecerit ad cauendum, & in illius contumaciam ipsum de fuga suspectum iurauerit, quod hoc casu sufficiat; tunc nisi is debitor docuerit se possidere in Vrbe, vel districtu immobilia, vel mobilia, quæ *g* de facili amoueri non possint, æquiualentia tamen; vel dato idoneo fideiussore de stando iuri, & se repræsentando, cauerit; mandatum contra eum relaxetur, & ipse reus *h* propter ipsius contumaciam, ad expensas omnes teneatur. Quandocumque autem reus ipse de stando iuri, & se repræsentando cauerit, illico relaxetur, & causa inter eos pro illius qualitate *i* pertractetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Materiam suspicionis fugæ qui tractarint.*
2 *Mandata suspicionis fugæ quomodo concedantur in Vrbe ex Constitutione Pauli Quinti.*
3 *Clausula, Iudicis arbitrio, intelligitur prout de iure.*
4 *Mandatum suspicionis fugæ vt concedatur de Iure, debet prius constare Iudici de credito liquido. Amplia vt num. 5.*
6 *Iudicium inchoatur per citationem.*
7 *Suspectus de fuga non citatur in probatione crediti.*
8 *Creditor iurans debitorem suspectum de fuga censetur implicitè iurare quod idem debitor non possideat bona immobilia sufficientia, & n. 24.*
9 *Debitor possidens bona immobilia sufficientia ad persoluendum debitum non potest de iure iurari suspectus de fuga.*
10 *Captura vnicuique ignominiosa est.*
11 *Creditor calumniosè iurans suspectum de fuga, tenetur actione iniuriarum.*
12 *Debitor de fuga suspectus, præstita cautione relaxatur. Et cautela in tali casu pro creditoribus, num. 13.*
14 *Agens ante diem obligationis repellitur exceptione. Fallit in debitore de fuga suspecto nu. 15. Et vbi iusta causa suspicionis subesset, n. 16. Intellige vt num. 17.*

18 De-

18 *Deterioratio conditionis debitoris debet ex iure communi conſtare ante mandatum ſuſpicionis fugæ. Nec etiam ſufficit quæcunque deterioratio, ſed notabilis, n.20.*

19 *Deterioratio conditionis, &c. debet probari, quod ſubſecuta ſit poſt contractam obligationem.*

21 *Verba, vt ſibi videbitur, ſignificant arbitrium regulatum boni viri.*

22 *Reus non tenetur ad expenſas iudicij, niſi ſit condemnatus, vel litiget, & vincatur.*

23 *Mobilia, quæ de facili amoueri non poſſunt, habentur loco immobilium.*

25 *Contumacia eſt cauſa condemnationis rei ad expenſas.*

26 *Debitor relaxatus per cautionem de ſtando iuri & ſe repræſentando, an videatur approbaſſe capturam aliqui nullam, & n.27.32.*

28 *Conſenſus nihil eſt tam contrarium, quam vis, atque metus.*

29 *Carceratus præſumitur, ſi ſe obligat, ſe metu obligare.*

30 *Nullitas obligationis penitus detecta in carceribus, remiſſiue.*

31 *Proteſtationes de metu multum conferunt ad illius probationem.*

33 *Captura vigore ceſſionis, quæ debitori ceſſo denunciata non fuit, eſt nulla.*

34 *Debitor, nulliter captus vti ſuſpectus de fuga, ſi verè conſtet de eius debito liquido, non eſt relaxandus, ſed retinendus, & n.45.*
Contrarium, ſi non conſtaret de debito, & quidem liquido, & debitor nulliter aliàs eſſet captus, & n.39.

35 *Tenuta nulliter data non reuocatur, vbi demùm eſſet danda.*

36 *Nulliter geſtum reuocari non debet, quando ſi ita factum non eſſet, fieri demum deberet. Intelligi, vt n.37.*

38 *Spoliatus etiam ei expulſus, non reſtituitur, vbi notoriè ex actis conſtet rem eas non habere.*

40 *Vis compulſiua quid ſit.*

41 *Actio, per quam quis reſtituitur aduerſus vim compulſiuam, ſolum damnum proſequitur.*

42 *Debitor, ſolucns verum debitum, non conſtitur ſentire damnum.*

43 *Voluntas tacita, voluntas eſt.*

44 *Exempla non reſtringunt regulam.*

46 *Vis, ſeu violentia, quotupliciter dicatur, remiſſiue.*

47 *Debitor fugitiuus captus nulliter pro eius debito, an poſſit retineri nullide pro altero? & n.48.*

49 *Captura ſuſpicionis fugæ an inducat litis pendentiam? & n.52.*

50 *Nullum quod eſt, nullum producit effectum.*

51 *Citatio inualida non inducit præſumptionem iuriſdictionis.*

53 *Caprona dicitur citatio realis: & præualet citationi verbali, n.54.*

55 *Mandatum ſuſpicionis fugæ decerni non poteſt pro debito minimæ quantitatis: & quæ ſumma cenſeatur minima, ex iure communi? n.56. Et quæ ex ſtatuto? n.57.*

ANNOTATIONES.

A 1 AD materiam iſtam pertinet *tract. de debit. ſuſpect. & fugit. Io. Bapt. Caccialupi, tract. Petr. Peteh. de iur. ſiſtm. & tract. Fran. Carſenior de ſequeſtr.* qui quidem tractatus habentur ſinguli vnus poſt alium inter tractatus vniuerſi iur. tom. 3. par. 2.

Habemus longè poſt ſtatutum editam conſtitutionem *fel. rec. Pauli Papæ Quinti, ſuper reformatione Tribunalium Vrbis*, quæ *ſub cap. de Iudicibus in cauſis ciuilibus*, habet hæc verba, quæ hic planè referenda cenſuimus, vt pote plurimum conferentia ad ſtatuti noſtri declarationem, & vſum.

2 Mandata ſuſpicionis fugæ, non citato debitore in Vrbe non concedantur, niſi conſtito in actis ſummariè de credito liquido, ac de ſuſpicione fugæ, ſaltem per iuramentum creditoris, & quod ipſi creditori non ſit cautum per alios correos, vel fideiuſſores, & tunc etiam non relaxentur, niſi deducendo debitorem ad præſentiam Iudicis, non autem ad carceres, & Iudex ipſe debitore ducto audito, prout ipſi videbitur, prouideat; expenſas autem mandati, & captura creditor ipſe abſque vlla ſpe repetitionis exſoluat.

Et ſi creditor aliter eiuſmodi mandatum, exorſerit arbitrio Iudicis puniatur; & Notarij in conceſſione huiuſmodi mandatorum ſuſpicionis fugæ, aut ſequeſtrorum nullo pacto poſſint creditores cogere ad ſoluendam, vel deponendam mercedem mandati executiui: mandata ſuſpicionis fugæ non ſubſcribantur, niſi viſis à Iudice iuribus; & à Iudicibus non ſubſcripta executioni nequaquam mandentur.

B DOCVERIT. Conſtitutio prædicta declarat iſtam clauſulam, nempe, quod in actis conſtet ſummariè de credito liquido, cum per ſtatutum id relinquatur arbitrio Iudicis; ſed re ipſa idem
3 eſt, quia clauſula iſta *Iudicis arbitrio*, intelligitur prout de Iure, *Bart. in extrauag. ad reprimendum, verb. Videbitur n.9. per tex. in l.1. ff. de arbitr. Pariſ. conſ.56. num.5. par.1. & conſ.8. num.21. par.4. Ceſ. de Graſſ. deciſ.8. n.2. & 4. de ſent. & re iud.* & plurimi alij citati per *Modern. de clauſ. par. 1. clauſ.13.*

4 De iure autem eſt, vt iudici conſtet de credito liquido, antequam mandatum ſuſpicionis fugæ decernat contra aſſertum debitorem, vt docent communiter omnes iuris interpretes, præcipuè verò *Ang. in l. nemo carcerem, C. de exact. trib. lib.10. & in l. ſi arbitria, §. qui ex cauſa verſ. eod. modo, ff. qui ſatisd. cog. Bal. in l. conſentaneum num.32. verſ. quæro. C. qui. & quam. ind. Imol. in l. 2. num.6. circa prin. & ibid. Rip. num.58. ff. ſolut. matr. Alex. conſ.241. n.14. lib.3.* vbi de communi opin. *Dec. conſ.75. num.1 verſ.5. ſundetur Rol. conſ.65. n.14. lib.3.* vbi etiam de communi, *Caccialup. tract. de debit. ſuſpect. q.6. n.9. Theſ. deciſ. 220. nn.2. & 3. Vin. comm. opin.177. ſub num.1. Gail. tract. obſer. lib.2. obſer.44. num.6. Rot. diuerſ. deciſ.490. num.5. & deciſ.478. par.1. in re. cent.*

5 Neque ſolum debet conſtare de credito liquido per teſtes, vel per authentica documenta, verum etiam talis probatio eſt neceſſaria, quæ ſufficeret ad condemnationem, ſi ea, parte præſente, ſeù citata facta fuiſſet, *Angel. in l.1. nu.3. verſ. ſit ergo cautus, C. quorum appell. non recip. &*

in d.

in d.l.nemo carcerem. Soc. tract. de citat. art. 20. q. 24. verſ. 5. requiritur n. 69. verſ. 6. etiam facit Rol. conſ. 65. n. 14. verſ. immo plus & n. 26. verſ. & ſi quis lib. 3. & ità communiter teneri, & ſeruari in practica tradit, *Cæp. conſ. 139. n. 3.* Exigit amplius reformatio, quod in actis de credito conſtet, cum ſtatutum requirat tantum, vt de credito doceatur extraiudicialiter in genere; quod fieri poſſe videtur, etiamſi non doceatur in actis, ſed verè eatius eſt pro iuſtitia mandati, vt penes acta notarij, qui expedit mandatum, conſtet de credito, tanquam fundamento ipſius mandati, nec tamen iudicialis erit, ſed extraiudicialis eiuſmodi probatio, ſicque ſtatuto noſtro conſona, nam iudicium inchoatur per citationem, *Bart. in l. vbi acceptum 30. n. 3. ff. de iudic.*

6 *Alex. in l. poſtquam liti n. 2. C. de pact.* at in probatione crediti contra debitorem fugæ ſuſpectum, non fit citatio, ne ille ſcilicet inſtruatur ad fugam, vti Doct. omnes conſentiunt, & præcipuè *Felin. in cap. cum ab homine n. 11. verſ. limita tertio de iudic. Bald. in l. cum Fratrem in fin. C. de his quib. vt indign. Bart. in l. ait Prætor. 10. §. ſi debitorem n. 1. 2. & 6. ff. quæ in fraud. cred. Bal. in l. creditor 28. ſub n. 3. ff. ſi cert. pet.* conſequenter non eſt iudicium, nec eiuſmodi probatio dici poteſt actus iudicialis, quamuis notetur in actis notarij.

C Affirmaverit. Iuramentum ſub verbis à ſtatuto præſcriptis, non exigit prædicta conſtitutio, forte quia pro certo habuerit, quod creditor, qui de fuga ſuſpectum iurat debitorem ſuum, cenſeatur etiam implicite iurare, quod idem debitor non poſſideat immobilia ſufficientia ad perſoluendum debitum, ſiquidem

9 iure non poſſet aliàs iurari de fuga ſuſpectus, per *tex. in l. ſciendum in princ. ff. qui ſatisd. cog. vbi gloſ. Bart. & Doct. communiter, Rom. conſ. 241. num. 1. verſ. cæterum Bal. conſ. 285. num. 2. lib. 1. Caccialup. d. tract. q. 1. nu. 10. & ſeqq.* & fuit deciſum *in Veneta pecuniaria 17. Iunii 1607. coram Penia*, Vnde videmus potiſſimum in hac alma Vrbe ius dici criminaliter debitoribus querelam exponentibus, quod de fuga ſuſpecti iurati fuerint, cum immobilia poſſiderent contra creditores, qui eos ſuſpectos iurauerint, vt pote contra calumniatores, & periuros.

Accedat, quod inquit *Rol. d. conſ. 65. n. 16. lib. 3.* magnum quippe præiudicium, & irreparabile fieri debitori capto per mandatum ſuſpi-

10 cionis fugæ, cum vnicuique captura ignominioſa ſit, quia infamet, conferunt quæ tradit *Bal. in l. ſi clericus num. 6. C. de Epiſc. aud. Iaſ. in l. 4. §. condemnatum nu. 31. ff. de re iud. Neuiz. conſ. 55. n. 8. Angel. Aret in §. 1 ſub num. 15. Inſt. de act. Curt. tract. de ſequeſtr. q. 8. princ. n. 43. inter tract. vniuerſ. iur. tom. 3. par. 2. Hering. tract. de fideiuſſ. cap. 6. n. 45. Petr. Peccb. tract. de iur. ſiſten. cap. 18.*

11 qui ideo addit creditores hoc caſu teneri actione iniuriarum, *ex l. ſi vero, §. qui pro rei ff. qui ſatisd. cogan. l. ſi creditores in fin. ff. de priuil. credit, l. item apud Labeonem, §. ſi quis non debitorem ff. de iniur. & l. penult. C. qui bon. ced. poſſ.* cum pluribus Doct. ab eo relatis; & prædicta pluribus confirmat *Card. Tuſc. concl. 75. ſub littera C. per totam ferè concl.*

Verum adhuc amplius, quam in ſtatuto habeatur, requirit eadem conſtitutio, nempe quod conſtet creditori non eſſe cautum per alios correos, vel fideiuſſores; & meritò quidem, quoniam hoc modo ſatis cautum eſſe poſſet creditori, ex quo planè ceſſaret cauſa capturæ debitoris, dicunt enim omnes, vt refert *Cacciallup.*

12 *q. 6. num. 1.* quod debitor de fuga ſuſpectus capitur, vt ſatisdet, quodque præſtita ſatisdatione debet relaxari, quod probatur, *in l. Senatusconſulto, §. ſi quid, ff. de offic. Præf. l. neque impuberes, §. ſiue in ius voc. l. ſi fideiuſſor. §. fin. ff. qui ſatisd. cog. l. ſi creditores in princ. ff. de priuil. cred. l. ſi pecunia, ff. vt in poſſ. leg.* & in puncto eſt *deciſ. Rot. Iannen. Caetar. 117. not. Coler. de proceſſ. execu. p. 1. cap. 6. num. 121. ſuffragatur tex. in l. ſi plures 28. §. præterea ſi quæratur, ff. de fideiuſſ. cum ibi not. per Bart. Caſtren. & alios. Bald. in authen. ſed hodie n. 1. C. de act. & oblig. Dec. in l. nemo dubitat 95. nu. 1. ff. de reg. Roman. conſ. 320. n. 2. Alex. conſ. 60. num. 7. circa fin. lib. 5. Marſil. in rubr. de fideiuſſ. n. 179. & ſing. 179.*

Atque demum idipſum vſus forenſis paſſim comprobat; maximè verò ità ſeruat ſupremum, ac æquiſſimum Tribunal Dominorum Viſitatorum Carcerum Vrbis; ideo cauti creditores iu-

13 rare ſolent pariter ſuſpectos alios correos, & fideiuſſores, vbi iure id facere poſſint.

D Non venerit. In primo caſu ſtatuti obligationis dies venerat, & ſuper eo latis diſpoſitum: hic eſt alter caſus ſtatuti, de quo tamen non loquitur conſtitutio ſcilicet, vbi obligationis

14 dies non venerit, nam licet aliàs ante diem agens exceptione repellatur, *l. cedere diem 213. ff. de verb. ſignif. l. vnic. vt act. ab hæred. l. quod in diem, ff. de compenſ. l. 1. §. fin. ff. quan. dies vſuſr. leg. ced.* Attamen debitor in diem, ſi de fuga

15 ſuſpectum ſe præbeat, & non aliter, ſiſti, arreſtarique poteſt, per *textum in l. in omnibus 41. ff. de iudic. vbi Bar. Bald. Roman. & alij.* In omnibus enim bonæ fidei iudicijs, cum nondum dies præſtandæ pecuniæ venit, ſi agat aliquis ad interponendam cautionem, ex iuſta cauſa con-

16 demnatio fit, ità *Papin. in l. in omnibus 41. ff. de iud.* Eſt etiam ad hoc *tex. & ibi gloſ. verb. Quia intereſt in l. quæſitum, ff. de pig.* vbi ità loquitur *Vlpian.* quæſitum eſt, ſi nondum dies penſionis veniat, an & medio tempore perſequi pignora permittendum ſit? & puto dandam pignoris perſequutionem, quia intereſt mea, & ità *Celſus ſcribit*, & concluſionem quidem iſtam ità probat, & tradit locum etiam habere in iudicijs ſtricti iuris *Petr. Peccb. tract. de iur. ſiſten. cap. 4. num. 6. inter tract. vniuerſ. iur. tom. 3. par. 2.* Ve-

17 rum oportet, vt doceatur de deterioratione conditionis debitoris, & in hoc etiam ſtatutum conforme eſt iuri communi, vt videri poteſt apud *Cacciallup. d. tract. q. 3. princ. num. 2. ex gloſ.* quam dicit ordinariam in *l. quæſitum 14. ff. de pign. & Bart. & Bald.* ibidem *Angel. in l. ſi ab arbitr. §. qui ex cauſa, ff. qui ſatisd. cog.* qui per hoc dicit ſe feciſſe relaxari multos captos vt ſuſpectos, & fugitiuos, & hac de re potiſſimum admonet aduocatos, vt ſint cauti, idem tenet *Alex. conſ. 19. n. 1. & ſeq. lib. 3. Dec. conſ. 75. num. 1. verſ. 3. quia Rom. conſ. 320. num. 3. verſ. vt probetur Rol. d. conſ. 65. num. 9. Natt. d. conſ. 430. num. 12. Angel. Aret. in §. 1. n. 15. Inſt. de act.* quæ

18 quidem probatio ex iure communi procede-

re

ne deberet mandatum suspicionis fugæ; iuxta Doct. sententiam, vt inquit *Rol. d.cons.65. n.11.* itàvt non sufficeret probationem istam deterioratio-
nis debitoris facere post capturam, quod pariter in dispositione nostri iuris municipalis, nullam habet dubitationem; vnde si hæc forma à statuto tradita non seruaretur, captura vtique debitoris nulla esset; in casu similis statuti dixit *Rol. d. cons.65. n.26. lib.3.*

19 Atque amplius probandum erit per creditorem, quod deterioratio conditionis debitoris emerserit post contractam obligationem, nam si tempore contractus debitor fuisset suspectus, idque Creditor sciuisset, deberet creditor sibi imputare, quod cum eo contraxisset, & ei credidisset per *tex. in l. si is à quo, §. fin. ff. vt in poss. legat. in l. qui bona, §. de illo. ff. de dam. infect. & in l. qui fatisdare 3. in fin. ff. de fideiuss.* & iuxta tradita per *Ang.* & alios proximè citatos *Caccialup. d. tract. q.6. princ. num.2. Gail. pract. obser. lib.2. obser.44.*
20 *nu.5.* quinimmo nec sufficeret quæcunque deterioratio ad validitatem mandati, sed ea deberet esse notabilis, & clara *Bal. in l. si pro ea num.2. C. mand. Dec. d. cons.75. n.2. vers. & non quælibet mutatio, Roland. d. cons.65. n.9.*

E VT SIBI VIDEBITVR. Hæc verba significant ar-
21 bitrium regulatum boni viri, quod probat *Menoch. de arbitr. iud. q.8. num.1. & 2. per tex. in l. fideicommissaria libertas 46. in princ. ff. de fideicom. libert.* & conclusionem istam vno ore ab omnibus receptam idem subijcit *sub nu.2.* quàmplurimos referens Doct. eam tenentes, vnde fit, vt iudex eiusmodi habens arbitrium sequi debeat Canones, seù regulas iuris, rationis, & æquitatis iuxta sententiam ipsius *Menoch.* & plurium aliorum, quos ipse citat, *q.13. num.15. & seqq. & d. tract.* quocirca iudices cauere debent, ne quid contra ius decernant, alioqui facerent litem suam, prudenter vero fecerint, & securè procedent in dubio Iudices Vrbis Romæ, vbi præcipuè hoc Tribunal in magna habetur veneratione, si stata die visitationis carcerum coram DD. Visitatoribus, & partibus præsentibus de causa referant, eamque deferant ad iudicium eorumdem Doctorum maximè, quia ipsorum quasi propriæ videntur esse eiusmodi cognitiones, sicuti experientia docet, atque iidem præcipuè planam habent facultatem relaxandi debitores captos vt suspectos de fuga, data cautione de se repræsentando sub pœna debiti, item relaxandi debitores nulliter, & indebitè captos, vt expressè legitur in *Constitutione Pauli Quinti fel. rec.* de qua superius, *cap. de facultate visitat. Carcerum.*

¶ SINE SPE REPETITIONIS. Et iure quidem quo-
22 niam ad expensas iudicij, siuè ratione debiti non tenetur nisi reus, qui sit contumax, vel litiget, & vincatur, *l. eum quem tenere in princ. ff. de iudic. cap. finem litibus, vbi plenius gloss. verb. Expensis de dol. & contu. l. properandum, §. fin. aut. vt cum alienare vbi Laf. in aut. C. de iudic. Marsil. sing. 239. & sing. 485.* atque conuenit, vt hoc solum timore perterritus creditor non facilè in grauamen debitoris vanam suspicionis fugæ causam præstet; simili quippe ratione mouetur Summus Pontifex Innoc. III. in decretali prædicta *finem litibus* in fine.

G DE FACILI AMOVERI NON POSSUNT, Eiusmodi
23 mobilia habentur loco immobilium ad effectum euitandæ suspicionis fugæ, exempli gratia, magna suppellectilia, vel apotheca magna in platea, *Caccialup. d. tract. q.1. prin. n.10.* nam vt cesset suspicio fugæ, nec satis est debitori possi-
24 dere pauca immobilia, sed tanta talia, quæ bona siue immobilia, siue mobilia esse debent, quæ debitoris affectione ad ea benè considerata, ille verisimiliter non sit corpore derelicturus, *Bart. in d. l. sciendum n.5. Iaf. n.3. Angel. n.2. Alex. in l. facere 29. sub n.3. ff. fol. matr. Marian. Socin. tract. de citat. art.20. q.princ.24. n.67.* & ità communiter sentiunt Doct. vt attestatur idem *Caccialup. d. q.1. sub n.9.*

H PROPTER IPSIVS CONTVMACIAM. Ecce quod
25 contumacia est causa condemnationis rei ad expensas iuxta superius not. ad verbum, sine spe repetitionis.

26 ILLICO RELAXETVR. Sed debitor sic relaxatus nempe per cautionem de standO Iuri, & se repræsentando videbiturne approbasse capturam, quæ alioqui nulla fuerat? dic quod censebitur approbasse, iuxta sententiam *Bart. in q.6. supra captus sub n.18. vers.* & ideo isto casu est aduertendum, vbi inquit; quod qui præstat fideiussores de non recedendo, vt habilius dimittatur, censetur capturæ consentire, *Bartolum sequitur Socin. cons.113. n.4. & seq. volum.4.* loquens vbi debitor captus tamquam fugitiuus cautionem præstiterat de iudicio sisti, & iudicato soluendo, & respondet ad obiecta contra *Bart. opin. Amod. in tract. Syndic. in fin. n.258. vers. Postremo dicendum est, qui & Bart. allegat. in d. q.6. Thom. Ferrat. in caut.14.* incipiente *iura sunt vulgaria in 2. membr. Cels. Hugol. in consil.71. n.10. vers. Quoad vero c. facit turam, & cons.121. n.2.* quod inquit *Decian. respons.25. n.26. vol.1.* quod dans fideiussorem, vel se ipsum pro re aliqua fideiussorem constituens, fatetur se nullum ius in ea habere, *Farin. q.27. n.150.* vbi tenet, quod reus carceratus, qui cautionem præstiterit de se repræsentando, non possit amplius dicere de nullitate capturæ, & agere contra iudicem in syndicatu, & plures alios refert ad id ipsum *Card. Tusc. concluss.*
27 *74. n.1. sub littera B.* Dura tamen videtur hæc opinio inquit præcipuè *Caccialup. d. tract. q.15. num.4. Petr. Pech. d. tract. de iur. sisten. c.18. num.6.* eamque discussa fusius *quæst. reprobat, & confutat Henriq. de fideiuss. cap.5. num.153. cum seq.* & & quidem contra militare videntur plures regulæ iuris, illaque præcipuè, quæ est *116. tit. de*
28 *reg. iur.* & habet hæc verba, nihil consensui tam contrarium est, quam vis atque metus, vnde ad rem nostram obligatio facta in carcere ad fauorem eius, qui in carcerem alterum detrusit, nullius est momenti, *l. qui carcerem 22 ff. de ea quod met. caus.* quia detentus in carcere præsumi-
29 tur metu se obligasse per *d. tex. vbi DD. not. Menoch. de præsum. lib.3. præsum. 120. num.26. Ros. decis.460. part.1. diuers. in retention.* quæ quidem meritò videnda est, nam materiam istam nullitatis obligationis personæ in carceribus detentæ, plenè, ac doctè prosequitur, & exornat, atque ampliat conclusionem prædictam, etiam vbi tempore obligationis reus detentus positus fuisset extra carceres, si postea ad eos remissus

fuerit,

fuerit, quia non ideo metus purgatus est, vt in eadem *decis. num.* 4. qua in re animaduertendum
31 est, quod protestationes de metu multum conferunt ad illius probationem, *l. qui in aliena* 6. §. *Celsus, ff. de acq. hered. vbi gloss. & Doct. Menoch. de præsum. lib.* 3. *præsum.* 126. *num.* 23. *Rot. d. de-*
32 *cis.* 490. *num.* 3. Veruntamen non auderem dicere, quod ab opinione *Bart.* recedendum esset, quam ipse cum per septennium Sacræ Congregationi DD. Visitatorum Carcerum Curiæ Capitolij, tamquam Vrbis Romæ Senator interessem, obseruaram semper vidi, nec vnquam in dubium reuocatam, & iuxta eam *Socin. conf.* 113. asserit sapius se obtinuisse in Ciuitate Pisana, nec ab ea in iudicando esse recedendum.

Cæterum quoad causas iniustitiæ, ac nullitatis capturæ in casibus suspicionis fugæ præter alias, de quibus supra apud citatos Doct. & præcipuè *in d. decis.* 490. adiungo casum, quando
33 captura emanauit vigore cessionis, quæ debitori cessio denunciata non fuit, de quo loquitur, *decis. Pedemont. apud Thesau.* 220. *sub n.* 4. *versic. quinto quia, & ita sensit. Rot. in Senogallien. pecuniaria coram Orano* 13. *Februarij* 1580. *& in decis diuers.* 151. *in prin. & sub num.* 5. *par.* 2. atque talem nullitatem ipse vidi præcipuè obseruatam in visitatione Carcerum Curiæ Capitolij.

34 Quid si debitor vti suspectus de fuga nulliter captus sit, sicq; spoliatus libertate sua facto iudicis, attamen vere constet de eius debito liquido, vel per ipsius confessionem, vel per sententiam, vel per alias probationes eritne relaxandus, an retinendus? Dic eum retinendum *Castr. cons.* 472. *n.* 4. *p.* 1. *Dec. cons.* 449. *n.* 19. *Aym. cons.* 46. *n.* 7. *Rot. d. dec.* 151. *n.* 5. vbi, & alij referuntur, fundamentum autem huius conclusionis desumitur ex *l. fin. ff. de eo quod met caus.* quod quidem procedit, licet nullitas proueniat ex vi expulsiua, sicuti explicatur in *decis. Put.* 177. *sub n.* 2. *par.* 1.

53 Confirmatur autem prædicta conclusio ex altera simili, quæ habet, quod tenuta nulliter data non reuocatur, vbi denuo esset danda *Angel. in l. si finita* 15. *num.* 2. *ff. de damn. infec.* qui hoc dicit se pluries practicasse *Alex. ibidem num.* 5. *& seqq. Aym. cons.* 46. *n.* 7. *& cons.* 65. *n.* 4. *& cons.*
36 179. *n.* 6. vbi pro communi Doct. conclusione tradit, quod nulliter gestum reuocari non debet, quando si ità factum non esset, denuo fieri deberet, hoc enim casu partis non interest reuocationem fieri, vnde & cessat ratio reuocationis *Angel. Aret. in § quadrupli sub n.* 72. *Inst. de actio. Vant. tract. de nullit. tit. vltim. nu.* 130. Id vero
37 locum habet, vbi notoriè constat ex actis quod actus de nouo ità fieri deberet, vbi factus non esset, vt benè declarat *Aym. d. cons.* 46. *num.* 7. & deducitur ex *d. decis. Put.* 177. hinc pariter vide-
38 mus, quod spoliatus etiam vi expulsiua non restituitur, vbi ex actis notoriè constat eum ius non habere, vt not. *in cap. cum Ecclesia & in cap. cum super de caus. poss. & propr. & in cap. ad decimas de restit. spoliat. in* 6. *Dec. d. cons.* 449. *num.* 20. *Aym. d. cons.* 46. *num.* 7. *Innoc. in cap. constitutus de fil. presb. Alex. in l. naturaliter, §. nihil commune* 10. *Fallentia num.* 27. *&* 14. *Fallen. num.* 31. *Castren. d. consil.* 472. *in fin. Verall. d. dec.* 175. *& Put. d. decis.* 177. *in fin.* Non mirum itaque si captus tanquam de fuga suspectus nulliter, sique propria spoliatus libertate hoc casu non restituatur, quia si non esset captus, denuò esset capiendus.

39 Contra verò vbi notoriè non constaret, vt supra de debito, & quidem liquido iuxta superius notata sub verbo docuerit, & debitor nulliter aliàs esset captus, nempe ex mandato iudicis nullo, tum sine dubio, tanquam libertate sua à Iudice spoliatus, liberè deberet restitui pristinæ libertati, *Bart. in d. q. Lapus in princ. & in l. sed eximendi, §. item si quis num.* 3. *ff. ne quis eum qui in ius voc. vi exim. vbi etiam Castren. circa fin. Alex. cons.* 241. *num.* 5. *vers. cum ergo Capturæ num.* 6. *Paris. cons.* 101. *num.* 7. *lib.* 3. *Gabr. de restit. spol. concl.* 1. *ampliat.* 4. *num.* 20. *Gail. pract. obser. lib.* 2. *obser.* 44. *num.* 9. *Rot. d. decis.* 151. *n.* 2. *& seqq.* Nam hoc quidem spolium iudicis procedit à vi expulsiua, alterum vero prius, de quo supra in princ. huiusce quæstionis cadit in vim compulsiuam, vnde locus est dispositioni, *l. fin. §. fin. cum ibi not. ff. de eo quod met. caus.* & iuxtà prædicta ad summam sentiunt Doctorum, qui omnes sequuntur theoricam, *Bart. de vi expulsiua, & compulsiua in q. Lapus n.* 18. *& seqq.*

Vnum tamen superest, quod ad intellectum vis compulsiuæ in prædicta distinctione declarationem requirere videtur, si quidem vis com-
40 pulsiua iuxta Doctores est illa, per quam iudicis auctoritate, vel eius officialium interposita sine iuris ordine debitor soluit debitum creditori suo, vt in casu, *d. l fin. §. fin. quod met. caus.* quo ca-
41 su licet debitor nulliter compellatur hoc modo soluere, quia tamen persoluit verè debitum, non restituitur ad repetendum, quoniam natura actionis, per quam quis restituitur aduersus vim compulsiuam, hæc est, vt solum damnum pro-
42 sequatur, *l. sed & partus, §. fin. ff. quod met. caus.* At debitor soluens verum debitum, non censetur sentire damnum, & consequenter non potest vti actione, *quod met. caus.* immo amplius videtur volens soluere, quia in hac ipsa materia voluntas coacta voluntas est, *l si mulier, & si metu* 2. *ff. quod met. caus. gloss. in l.* 1. *§. metum verb. Voluntati, ff. eod. tit. Felin. in cap.* 2. *nu.* 2. *de iureiur. Rot. in nou. dec.* 5. *sub n.* 2. *de renun.*

Verum ad rem nostram non videtur applicari vis compulsiua, vbi debitor fugitiuus captus non soluit, vel alio modo non consentit capturæ, prout consentire censetur per aliquem actum exempli gratia, si det cautionem de non recedendo à carcere, sicuti tradit idem *Bart. in d. q. sub n.* 181. vel fideiussionem de se repræsentando, vel aliàs iuxta superius not. per nos ad istud *cap. verbo illico relaxetur.* Sed dicas, quod hic etiam consideratur vis compulsiua, & exempla
44 non restringunt regulam, vt vulgare est, *l.* 1. §. *quod vulgo, ff. de vi. & vi arm. l. scire oportet* 15. §. *qui non iuste ff. de execut. tut. l. damni infecti stipulatio* 30. §. *quod dictum, ff. de damn. infec.* nam alia
45 ratione consideratur vis compulsiua, in debitore vero fugitiuo, & iustè aliàs, licet nulliter capto, siquidem per Iudicem, vel eius officiales peruenit ad creditorem ius retentionis debitoris, vnde fit, vt creditur eo iure sibi verè debito & iam acquisito priuari non debeat, quod quidem ius si ei datum non esset, denuò dandum

foret,

foret, ſicuti de tenuta nulliter data proximè ſuperius dictum eſt ; ſicque quoad factum Iudicis vel eius apparitorum in tali caſu vis compulſiua tantum à Doct. conſideratur, licet ex parte debitoris detenti non ſequatur actus aliquis poſitiuus per quem cenſeatur approbata captura.

46 Cæterum quatruplex dicatur eſſe vis, ſeu violentia magiſtraliter docet *Bart. in l. extat num. 3. cum ſeqq. ff. de eo quod met. cauſ. occaſionem nactus ex plenior gloſſ.* ibidem verbo, non habebit, & doctrina deſumpta eſt ex ſubſtantia plurium, & variarum legum de vi, & violentijs agentium, eſtque tanquam methodus ad huiuſce materiæ generalem cognitionem.

47 An autem debitor fugitiuus pro vno debito nulliter captus detineri validè poſſit pro altero debito? reſponde ſecundum prædictam diſtinctionem *Bart. in d. q. Lapus num. 19. & ſeqq.* quã

48 Doct. alij paſſim ſequuntur, & probare conſuetit *Rot. vt apud Put. d. deciſ. 277. par. 1. & apud Reuerendiſſ. D. Decanum in Romana additionis hæreditatis 29. Nouemb. 1613.* quod aut debitor captus eſt per vim Iudicis expulſiuam, aut per cõpulſiuam, primo caſu iure non poteſt detineri, vel arreſtari, nec ad petitionem creditoris, qui fuit auctor capturæ, nec etiam ad inſtantiam alterius creditoris, altero autem caſu poterit tã per vnum, quam per alium Creditorem detineri vel arreſtari.

I PERTRACTETVR. Dubitatum eſt, an captura,

49 de qua hic agitur, inducat litis pendentiam coram Iudice, qui eam decreuit, & exiſtimarem ita diſtinguendum, aut captura fuit nulla, aut valida: ſi nulla nec litis pendentiam, ſeu præuentionem, nec vllum alium effectum producere poteſt ex iuris regula, quam Doct. deducunt

50 *ex l. 4. §. condemnatum ff. de re iud. l. non dubium C. de legib.* nempè, quod nullum eſt nullum producit effectum. Vnde videmus, quod citatio

51 inualida non inducit præuentionem, ſeu iuriſdictionis præoccupationem, vti tradunt *Ioann. Andr. & alij in cap. cum plures de off. deleg. in 6. probat tex. in c. propoſuiſti, verbo legitimè de for. compet. Roman. conſ. 412. n. 5. & ſeqq. & not aly, quos refert, ac ſequitur Grauat. ad Veſtr. lib. 7. cap. vlt.*

52 *num. 37.* Aut captura fuit valida, & videtur quæſita præuentio, & litis pendentia, quia ſicut per citationem verbalem legitimam dicitur iudiciũ cæptum, vt per argumentum à contrario probant iura, & Doct. prædicti *& inſt. de pen. tem. litig. §. fin. gloſ. & Doct. in rub. ff. & C. de in ius*

53 *voc.* ita fortius per capturam, quæ dicitur citatio realis ſecundum *gloſ. Bart. Alex. & alios in l. 2. ff. de iuriſd. omn. iud. & in l. conſentaneum C. quom. & quando. Marian. in ſuo ſpec. par. 6. tit. rectè concipiatur citatio n. 58. Marian. Socin. tract. de cit. artic. 20. nu. 71.* Et prævalet verbali, vt per Doct. *in l. vbi cæptum, & l. ſi quis poſtea ff. de iudic. vbi addit. ad Bart. Caccialup. d. tract. de debit. ſuſp. qu. 15. n. 1. Confert Conſt. ſuper reform. Tribun. Vrb. de qua ſupra c. de iudic. crimin. verſ. captus ab incompetenti Iudice in fin.* vbi cognitio cauſæ rei capti ad eum defertur, qui fuit diligentior in captura.

55 Demum nolim prætermittere, quod pro debito minimæ quantitatis decerni non poteſt captura contra debitorem de fuga ſuſpectum; vt benè animaduertunt, & probant *Caccialup. d. tr. qu. 3. princ. ſub n. 2. Socin. d. tract. de cit. art. 20. num. 20. Rom. ſing. 96. incip. Dic mihi quod non poteſt Petr. Pecch. tract. de iur. ſiſten. cap. 5. num. 20.*

56 quę verò ſumma centeri debeat minima ad hũc effectum, Iudicis arbitrio relinquitur, vt benè per *Caccialup. d. qu. 3. num. 5. & Pecch. d. cap. & n. conferunt not. per Aym conſ. 46. num. 13. &*

57 *ſeqq.* Verùm attento ſtatuto noſtro fortè cenſenda eſt ſumma minima, nec ſufficiens ad relaxationem mandati ſuſpicionis fugæ à decem ſcutis infra, à qua nec vllam prorſus dari appellationem ſtatuentes voluerunt generaliter in quocunque genere perſonarum, ſup. cap. 96. vbi & nos aliqua tractauimus, quæ huc etiam pertinere poſſunt.

De inſtrumentis, & cautionibus vi, vel metu factis.

CAP. XCIX.

a SI quis in priuatis Carceribus, aut aliàs à non habente iuriſdictionem detentus, ſeu aliter vi, vel metu coactus, obligationem aliquam, aut aliquod inſtrumentum, cuiuſcumque generis contractus, ſeu etiam quietationis & liberationis, c in fauorem carcerantis, detinentis, aut vim vel metum inferentis, ſeu filiorum, vxoris, aut conſanguineorum, ſeu familiarium illius, fecerit, celebrauerit, vel emiſerit: ſeu alium pro ſe obligari, vel fideiubere fecerit; & de his, vel aliquo prædictorum querelam coram Senatore, vel ſuis Iudicibus expoſuerit, & per quinque viros idoneos Teſtes de publica fama deponentes dictam carcerationem, detentionem, vim, metumue probauerit, Senator, & Iudices prędicti ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſola facti veritate inſpecta, obligationes contractus, liberationes, & inſtrumenta huiuſmodi d aboleri, & caſſari mandent, ita, & taliter vt prædicti obligati, ſeu contrahentes pleniſsimam, perpetuãque liberationem, & in priſtinum ſtatum reſtitutionem conſequantur; & nihilominus prædicti carcerantes, detinentes vim, vel metum, inferentes pœnis ſtatutarijs, & iuris communis e plectantur.

SVMMARIVM Annot.

1 *Crimen læſæ maieſtatis cenſetur habere priuatos carceres.*

2 *Carcer eſt cuſtodia, & retentio omnis vbilibet, vnde libertas tollitur, &c.*

3 *Captura ab incompetente Iudice perueniens eſt nulla.*

4 *Vis, vel metus præſumuntur in eo, qui priuato carcere, aut à non habente iuriſdictionem detinetur.*

5 *Vis, vel metus quibus modis, & quibus coniecturis præſumatur; remiſſiuè.*

6 *Metus proueniens ex iniuſta detentione in carcere, eſt*

eſt metus cadens in conſtantem virum.

7 *Metus iuſtus, & cadens in conſtantem virum probatur arbitrio Iudicis.*

8 *Verba futuri temporis in diſpoſitionibus legalibus important ſententiam, non autem ipſo iure.*

9 *Metus ex iniuſto carcere præſumptus nullam reddit obligationem, ex iure communi.*

10 *Dictio,* Nullius, *importat ipſo iure.*

11 *Metus cauſa geſtum, non eſt nullum regulariter, ſed reſcindendum.*

ANNOTATIONES.

A IN PRIVATIS CARCERIBVS. Priuatos habere
1 carceres, cenſetur crimen læſæ maieſtatis *l. vnic. C. de priuat. carcer. & de pœnis vide ibidem.* nec licet alicui priuatæ perſonæ debitorem, ſeu delinquentem citare perſonaliter, vel realiter, quod eſt capere ſine Iudicis auctoritate *l. neminem C. de exhib. reis vbi gloſſ. & Doct. communiter, vti refert & comprobat Gomeſ. var. reſol. tom. 3 capp. 9.* ubi de captura reorum *num. 3.* & nos de priuato carcere prohibito habemus ſtatutum
2 infra *lib. 2. cap. 56.* Verùm nomine carceris venit pariter cuſtodia, & retentio omnis ubilibet, unde libertas tollitur, ac impeditur, quis ne recedat, probat *tex. in l. qui neque 48. ibi gloſ. verb. Seruatur ff. de verb. ſign. not. Bart. in l. qui in carcerem num. 2. ff. quod met. cauſ. Decian. tract. crim. tom. 2. lib. 7. cap. 10. n. 18. Farinacc. qu. 27. n. 11.* qui per totam illam quæſtionem argumentum priuati carceris in vnum colligit, & doctè examinat, & declarat.

3 A NON HABENTE IVRISDICTIONEM DETENTVS. Is etiam de iniuſto, ac indebito carcere iure conqueritur, qui ab incompetenti Iudice captus eſt, ideo & nulla eſt eius captura, *Rol. conſil. 65. num. 6.* plenè probat *Farin. d. qu. num. 4. & eſt communis Doct. opin. teſte Bonacoſſ. in Theſa comm. opin. tom. 1. verſ. captura ad hoc in fine.*

B COACTVS. Vis, vel metus per verba ſtatuti
4 noſtri hic habetur pro indubitato in eo, qui priuato carcere, aut à non habente iuriſdictionem detinetur, quod & conſentaneum eſt regulis iur. communis *d. l. qui in carcerem ff. quod met. cauſ. quæ quidem l. locum* habet in quauis iniuſta detentione perſonæ, vt per *Bart. Bald. & Ang. ibid. probat. Aret. conſ. 14. ſub num. 15. Rot. diuerſ. deciſ.*
5 490. *n. 1. & 2. in recent.* ſed idem diſponitur de alia vi, vel metu, qui pluribus modis contingere poteſt, & præſumitur ex varijs coniecturis, vt apud *Menoch. de præſum. lib. 3. præſum. 126. & præſum. 4.* atque probatur in multis caſibus congeſtis per *Farinacc Fragmen. crimin. par. 2. littera M. cap. incip. metus annullans, & invalidans actum.*

Debet autem eſſe vis, vel metus ſimilis in effectu præcedentibus expreſsis, licet in modo diuerſus, quod indicant dictiones illæ, vel aliter iuxta *not. in deciſ. Put. 170. in fin. ibi, vel aliàs lib. 3. & per Mardoſ. ad regul. Cancell. 27. q. 19. ſub n. 4.*
6 ſicque metus cadens in conſtantem virum, qualis eſt proueniens ex iniuſta detentione in carcere iuxta tradita per *Farinacc. in fragmen. d. cap.*
7 *num. 107.* Iudicis tamen arbitrio aliàs relinquitur, quando ex coniecturis cenſeatur probatus metus iuſtus, & cadens in conſtantem virum, quod apparet ex *l. metus autem cauſa ff. ex quib. cauſ. maior. & Doct. omnes communiter admittunt Menoch. de arbitr. ind. caſ. 135. num. 3. & caſ. ſeq. num. 2. Farinacc. in fragmen. d. c. n. 68.*

C IN FAVOREM CARCERANTIS. Ita intelligitur *tex. in l. qui in Carcerem ff. de eo quod met. cauſ. Bar. & Angel. ibidem vterque num. 1. Farinacc. qu. 35. num. 11.* & hoc extenditur etiam, vt in clauſula iſta ſtatuti, nempe etiam ad fauorem filiorum, & coniunctorum carcerantis, & detinentis, prout ex auctoritate quamplurium tradit *Farinacc. in fragm. ſuprad. cap. n. 107.*

D ABOLERI, ET CASSARI MANDENT. Scilicet per ſententiam, non autem ipſo iure, nam ita denotant eiuſmodi verba, quæ ſunt futuri temporis
8 *ex tex. in l. inbenus, §. œconomus vbi etiam gloſſ. verbo priuetur C. de Sacroſ. Eccleſ. Felin. in cap. Rodulphus 35. ſub num. 24. & ibi addit. littera A. de reſcrip.* nec talia ſunt, quæ excludant ſententiam, & importent ipſo iure, vt videre eſt etiam in exemplis pleniſſimè allatis per *Alex. in addit. magna ad Bart. in l. Imperator. 43. verb. mox. ff. de iur. Fiſc. probat tex. in c. ſi diligenti 42.* ibi cauſam perdant, & à communione fidelium habeantur extranei, vbi *Abb. num. 5. conferunt not. per Vant. de nul. tit. quot. & quib. mod. nullit. ſub num. 35.* ibi ſi lex non procedit annullando, ſed tradit modum annullandi, actus non cenſetur ipſo iure nullus. Licet verò verba noſtri ſtatuti quoad hoc ſatis clara videantur, attamen ſi dubia eſſent, ita interpretari deberent, vt ſententia requireretur, non autem annullatio obligationis ipſo iure induceretur *Alex. d. addit. & altera addit. Clauſ. ad eumdem Bart. ibidem littera C. verbo tertium dictum Fel. in d. c. Rodulphus ſub n. 24.* ibi nemini dubium quod verbum cadat.

9 Verùm ex iuris communis diſpoſitione metus, qui ex iniuſto carcere præſumitur, nullam reddit obligationem ipſo iure *d. l. qui in carcerem per illud verbum nullius momenti, Rot. deciſ. 690.*
10 *num. 2.* quod quidem verbum importat ipſo iure *l. ſi quis Sempronium 68. in fine ff. de hæred. inſt.*
11 licet aliàs regulariter geſtum ex cauſa metus nõ ſit nullum, ſed reſcindendum *l. 1. C. de reſcind. vend. l. interpoſitas C. de tranſac. vt in deciſ. ipſa* ibidem habetur *Farinacc. in fragm. crim. par. 2. littera M. verbo Metus cauſa num. 25.*

E PLECTANTVR. De pœnis ex ſtatuto noſtro infligendis contra reos de priuato carcere, habe-
12 tur infra *lib. 2. cap. 56.*

De Compromiſsis.

CAP. C.

IN cauſis in quibus via executiua *b* non proceditur; *c* inter cõſanguineos vtriuſque ſexus, vſque ad tertium gradum, *d* de iure Canonico computandum inclusiuè, & inter ſocerum, & generum, ſocrum, & nurum, *e* priuignum, & nouercam, & *f* inter alios affines primi gradus, *g* affinitate durante, *h* ad inſtantiam alterius partis petentis, compromiſſum (ſi *i* ante litis conteſta-

teſtationem, vel pro conteſtata habitam petatur) fieri mandetur; arbitrique hinc inde eligantur, qui eius conditionis ſint, vt per Senatorem, & eius Iudices ad iudicandum poſtquam acceptauerint, cogi poſſint; & qui alias perſonas elegerit, & vt ſunt Clerici, nec non Vagabundi, Brigoſi, & ſimiles, calumniosè eligere præſumatur; & ſi ſit is, qui cõpromiſſum fieri petiit, beneficio compromiſſi priuetur, & Iudex in cauſa ad vlteriora procedat. Si uerò ſit is, contra quem de compromiſſo faciendo obiicitur, Senator, ſeu Iudex, coram quo cauſa uentilatur, in eiuſdem ceſſantis locum, & pro eo unum ſuo arbitrio eligat. In arbitris autem eligẽdis, id quoque Iudex animaduertat, ut perſonæ idoneæ ſecundum negotij qualitatem eligantur dè peritis illius artis, & ſic de cæteris. Et quoniam contingere poterit, ut arbitri diſcordent, uolumus, ut diſcordia non expectata, tertius eligatur, in cuius electione ſeruetur forma infra de electione conſultoris Capitanei appellationum tradita; iuxta cuius conſilium arbitri diſcordes pronuntiare teneantur. Volumus etiam, ut arbitri, in manibus Iudicis coram quo eliguntur, ſeu Notarij iurent, ſe ex bona fide, ueritate, & iuſtitia, aut partium conſenſu, ſententiam omnino dicturos. Coram arbitris prædictis quæque pars infra quindecim dies, quos ad probandum, & probatum habendum per omne genus probationis præſenti lege præfixos eſſe decernimus, ſuam intentionem iuſtificet, & infra alios quinque immediatè ſequentes, ſi quid reprobandum duxerint, reprobent. Intra reliquos autem dies decem, cauſa per Arbitros terminetur, quę ſi terminata non fuerit, in negotio principali, perinde, ac ſi compromiſſum petitum, nec factũ fuiſſet, per Iudicem cauſæ, ad ulteriora (cauſam in ſtatu, in quo ante petitum compromiſſum erat, reaſſumendo) procedatur. Poſſit autem *m* iterum, & tertiò, & non ultra, compromiſſum peti. Teſtibus quoque corã arbitris prædictis, ac quibuſcumque alijs etiã arbitratoribus, parte citata examinatis, & iuribus hinc inde productis, fides adhibeatur perinde, ac ſi coram ordinario examinati, & reſpectiuè producta fuiſſent. Teſtes ucrò, ſi ſine interrogatorijs partis examinati ſint, *n* repeti poſſint expenſis petentis, dummodo durante termino probatorio petatur.

S V M M A R I V M Annotat.

1 *Compromiſſi materia à quibus tractetur,*
2 *Statutum de Compromiſſis eſt ordinatorium iudicij non deciſorium.*
Et an de conſuetudine ſeruetur etiam in omnibus Tribunalibus Vrbis? & n.3. 5.
4 *Statutum conditum ad lites dirimendas eſt fauorabile, & extendendum. & n.19.*
6 *Compromiſſum peti non poteſt, vbi proceditur via executiua. Neque in teſtamentis. num.7. Neque in re clara, vel liquida. nu.8 Neque ſi pars altera contra quam petitur compromiſſum, habeat pro ſe exceptionem aliquam impedientem litis ingreſſum. num.10.*
9 *Liquidum, vel breui liquidandum, ſunt paria.*
10 *Compromiſſum fieri debet de re dubia.*
12 *Naturales non legitimi, ac ſpurij, an in caſu compromiſſi comprehendantur inter conſanguineos? & num.17. 18.*
13 *Conſanguineus, & Coniunctus in materia compromiſſi confunduntur.*
14 *Naturalis filius quis dicatur? & num.15.*
16 *Spurius quis ſit?*
20 *Gradus conſanguinitatis, quoad matrimonium, computantur iuxta ius Canonicum.*
Et quoad ſucceſſionem in bonis hæreditarijs, computantur de iure ciuili, & num.21.
22 *Priuignus, mortuo patre, vel matre, non eſt amplius priuignus, & ſoluta eſt affinitas.*
23 *Affinitas quoad compromiſſum, debet eſſe præſens; & non ſufficit, quod quondam fuerit. Secus quoad matrimonium. & num.24.*
25 *Affinitas ſecundi generis non conſideratur amplius tam de iure Canonico, quam Ciuili.*
26 *Compromiſſum iuxta ſtatutum habet locum in Marito, & Vxore.*
27 *Iudex non debet per ſe compellere partes ad compromiſſum; & quando petitur ab vna parte, debet altera citari.*
28 *Iudex non impertitur officium ſuum niſi petenti.*
29 *Petitio Compromiſſi eſt exceptio declinatoria, ſeu dilatoria. Fallit, vt n.60.*
30 *Compromiſſum an peti poſſit per Procuratorem habentem generale mandatũ? & n.31.40.41.43.45.*
32 *Compromiſſum eſt quædam tranſactio.*
33 *Mandatum generale comprehendit omnia neceſſaria per conſequentiam.*
34 *Compromiſſi petitio, ſaltem quoad ſtatutum, eſt voluntaria.*
35 *Illatio non fit ex diuerſis.*
36 *Compromiſſum eſt ſpecies alienationis.*
37 *Minores compromittere non poſſunt ſine ſolemnitatibus aliàs requiſitis in alienatione bonorum.*
38 *Mandati fines diligenter cuſtodiendi ſunt.*
39 *Mandatum cum generali, vel libera adminiſtratione bonorum, vel in rem ſuam, equipollet mandato ſpeciali.*
42 *Mandatum ſpeciale, vbi requiritur, non ſufficit cautio rati.*
44 *Neceſſitas facit licitum, quod aliàs Procuratori lege non eſſet licitum.*
46 *Explicari non poſſunt per Procuratorem generale mandatum habentem ea, quæ latent in animo domini.*
47 *Exceptio compromiſſi facti iuxta formam ſtatuti impedit executionem eiuſdem obligationis. Secus in compromiſſo voluntario, & n.48.*
49 *Statutum de Compromiſſis comprehendit minores, & mulieres, & num.52. 53. & an teneantur ſeruare ſolemnitates ſtatuti lib.1. cap.151. n.54.*
50 *Statutum, vel conſuetudo, ſimpliciter loquens comprehendit etiam Minores.*
Fallit, vt num.51.
55 *Statutum diſponens circa ſolemnitates in contractibus minorum, vel mulierum, non habet locum, vbi adſit cauſa neceſſaria contrahendi. Intellige, vt nnm.57. 58.*
56 *Solemnitates ſtatutaria non comprehenduntur in obligatione neceſſaria.*

59 *Compromiſſum an peti poſſit poſt litis conteſtationẽ?*
61 *Simile quod eſt, non eſt idem.*
62 *Clerici poſſunt eſſe arbitri ex compromiſſo.*
63 *Inſtantia perempta, non perit actio: ſecus in fatalibus.*
64 *Compromiſſum quoties peti poſſit ex diſpoſitione ſtatuti.*
65 *Infinitas generaliter euitari, ac impediri ſolet.*
66 *Compromiſſum ſi prorogetur, an cenſeatur factum cum iiſdem facultatibus, & conditionibus appoſitis in primo? & n 67. & 69.*
68 *Prorogatio cenſetur facta cum iiſdem facultatibus, quas habuit primus actus.*

ANNOTATIONES.

A AD materiam iſtam inter tract. *vniuerſ. iur. tom. 3. par. 1. extant tract. Marci Ant. Blanci fol. 138. Iacob. Buttig. fol. 206. Lanfran. de Orian. fol. eod. Io: Bapt. Peruſ. fol. 224. ſunt quæſt. Bart. fol. 294. tractat. Bapt. à S. Blaſio fol. 296. Petr. Iacob à monte peſſul. fol. 309. idem argumentum pertract. Carp. ad ſtat. Mediol. à cap. 115. vſque ad 121. & Scacc. de iudic. lib. 2. per totum cap. 2.*

1 Hoc ſtatutum eſt ordinatorium iudicij *Caſtr. conſ. 321. ſub n. 15. lib. 1.* vbi aſſerit ita videlicet teneri, & obſeruari, ac eſſe veriſimum *Capic. deciſ. 66. num. 2.* & ex plurium aliorum auctoritate benè comprobat *Scacc. de ind. vbi ſupra num. 525. & num. 650. & ita cenſuit Rota in Romana hereditatis coram Sacrato, 31. May 1600.*

2 Sed nihilominus ſeruari de conſuetudine in omnibus Tribunalibus Vrbis, nedum in Foro Capitolino, teſtatur idem *Scacc. d. cap. 2. n. 658.* dicens hoc ſtatutum eſſe potius conſuetudinem redactam in volumen ſtatutorum, quam ſtatutum; vti de eiuſmodi conſuetudine in ſtatutum redacta generaliter tradit *Roch. Cur. in rubr. de cõſuet. in præfat. ſub nu. 7. inter tractat. vniuerſ. iur. tom. 2. fol. 345.* qui etiam hanc aſſerit cõmuniorem eſſe opinionem, quodque ſtatutum compellens perſonas coniunctas ad compromiſſum, vigeat ferè per totam Italiam teſtatur *Marſil. ſingul. 467. in princ. quem refert Carpan. d. c. 115. num. 1. & probat. ſeqq. num.* ſtatutum tale eſſe
4 exorbitans à regulis iuris communis, valere tamen vti fauorabile, ac extenden. quia conditũ ad lites dirimendas dixit *Iaſ. in l. qui ſe patris, n. 52. C. vnd. lib. Marſil. ſingul. 467. nu. 13. Alex. conſ. 125. num. 11. & 14. lib. 7. Capataqu. deciſ. 215. numer. 4. lib. 3. & eſt Doctor. communior opin. vti teſtatur Blanc. d. tract. qu. 1. princ. nu. 3.*

5 Verùm, quod hoc ſtatutum vti ordinatorium non ſeruetur in Sac. Rotæ Tribunali, ſed reſtringatur ad Forum Capitolinum; expreſsè legitur in prædicta *deciſ. coram Sacrato*, quæ quidem *dec. fuit etiam deinde comprobata in vna Peruſina compromiſſi 26. Aprilis 1602. coram Litta impreſſa per Marchef. de commiſſ. p. 1. §. 1. vbi de commiſſ. appell. à Land. & perit. relat. fol. 1128.* nec recedendum eſt à prædictis deciſionibus.

B NON PROCEDITVR. Vbi verò proceditur via
6 executiua, vt ſupra *à cap. 82.* vſque ad *cap. 87.* ſtatutum non habet locum, quod præcipuè in remedio poſſeſſorio *l. fin. C. de edit. div. Adr. toll. prædicta deciſ. in Romana hereditatis coram Sacrato* definiuit, in hoc namque remedio executiuè proceditur *Bald. in eadem l. fin. in tertio notab. vbi, & Dec. n. 16. verſ. ſexto nota Capic. deciſ. 48. n. 2.*

7 vbi ideo aſſerit locum non eſſe petitioni compromiſſi, quando agitur vigore teſtamenti ex
8 eadem *l. fin.* ſed idem cenſetur, vbi res, de qua petitur compromiſſum, ſit clara, vel liquida, *Marſil. d. ſingul. num. 1. & 2.* & paria ſunt ad hũc
9 effectum habere ius liquidum, vel breui liquidandum *Capic. d. deciſ. num. 2. per tex. in l. fin.*
10 *C. de compenſ.* cum alijs per eum allegatis, nam compromiſſum, ſicut & tranſactio fieri debet de re dubia, per *tex. in l. 1. ff. de tranſact. Surd dec. 185*
11 *nu. 9. Maran. in ſuo ſpecul. par. 6. 2. act. num. 18.* Idem ſi pars altera, contra quam petitur compromiſſum, habeat pro ſe exceptionem aliquã impedientem litis ingreſſum, *Marſil. n. 4. & Maran. n. 17. locis citatis*, qui ambo, ſcilicet ille toto eo ſing. & iſte per totum locum citatum plures alios caſus cumulant à talis ſtatuti diſpoſitione exceptos.

C INTER CONSANGVINEOS. An inter iſtos hic
12 cenſeantur comprehenſi etiam naturales non legitimi, ac ſpurij? quod naturales tantum in caſu ſimilis ſtatuti, tenuit *Ancar. conſ. 187.* cõſulens in caſu ſtatuti loquentis de compromiſſo inter conſanguineos, qui hanc opinionem pluribus argumentis, & rationibus confirmat, & veriorem, communemque dicit opinionem, & probat *Blanc. tract. de comprom. qu. 3. princ. verbo Naturalis ſub num. 7. verſ. in hoc articulo, qui tamen loquitur* in ſtatuto diſponente inter coniun-
13 ctos; ſed in hac materia confunduntur vocabula iſta conſanguineus, & coniunctus, itavt vnũ pro altero pariter accipiatur, vt videre eſt in *d. conſ. Anchar. & apud Blanc. d. verbo Naturalis n. 7. vſque ad 8.* idem colligitur *ex Alex. in l. ex facto 17. §. ſi quis rogatus num. 33. cum ſeqq. ff. ad Trebell.*

14 Naturalis autem ille propriè dicitur, qui natus eſt ex concubina in domo honeſtè retenta ab ea qui ſolutus erit §. *ſi quis autem defunctus auth. quib. mod. natural. effic. ſui, & in auth. de trien. & ſemiſſ. §. conſideremus, nat. Alex. conſ. 60. num. 1. Abb. in c. tanta nu. 12. Blanc. d. n. 7. verbo Naturalis, verſ. in hoc articulo.* Atque iſti naturales filij ſuccedunt patri ab inteſtato in duabus vncijs totius hæreditatis, dummodo non extẽt filij legitimi, vel coniux legitima *authen. licet patri C. de natur. lib.* & hoc ſecundũm iuris ciuilis ſubtilitatem, verùm qui natus eſt ex ſoluto,
15 & ſoluta, dicitur etiam filius naturalis ſecundum veram naturalitatem, canonicam æquitatem, & communem loquendi vſum ita *Bald. conſ. 129. ſub nu 3. vol. 2.* conſiderandõ diſpoſitionem *c. innotuit 20. de elect.* idem tenet *Blanc. d. verbo Naturalis n. 9.* qui ideo prædictam concluſionem ad talem filium naturalem extendit, quæ tamen extenſio procedere poterit quoad effectus per *Bal. & Blanc.* conſideratos, & fortè ſimiles alios, non autem, quoad effectum ſucceſſionis prout de *iur. ciu. nam hoc ipſi iuri* repugnaret, *vt in d. auth.*

16 Quo verò ad ſpurios, qui planè cenſentur omnes ex quocumque alio illicito coitu à iure ciuili damnato procreati, vt per *Bart. in l. fin. num. 2. ff. de his, quib. vt indign. & Abb. in cap.*

tan-

tanta, num. 13. qui fil. ſint legit. text. in auth. licet patri, C. de natur. lib. conſentiunt Doctores
17 omnes eos non comprehendi in hoc ſtatuto, quia ijdem nullam coniunctionem, vel cognationem habere videntur ex parte Patris, §. *fin. auth. quib mod. nat. effic ſui l. ſi ſpurius ff. vnd. cogn. not. Dyn. conſ.* 16. *in fin.* & ita præcipuè tenet *Alex. conſ.* 60. *n* 9. *lib.* 2. *Imol. in l ex facto* 17. §. *ſi*
18 *quis rogatus, ff. ad Trebell.* ſecus tamen ſi ageretur inter coniunctos ex parte matris, hoc enim caſu etiam ſpurius dicitur coniunctus ad effectum petendi compromiſſum, vti diſtinguit *Marant. in ſpec. par.* 6. *act* 2. *nu.* 5. & 10. iuxta auctoritatem aliorum Doct. quos allegat.

Addo, quod ſtatutum comprehendit etiam viduas mulieres, cum indiſtinctè loquatur de conſanguineis, & affinibus, & eadem ratio ſta-
19 tuti vigeat etiam quoad viduas, maximè quia ſtatutum eſt fauorabile, nempe ad dirimendas lites, vt ex *dec. Capuan.* 215. *num* 4. *lib.* 3. & aliàs per nos ſupra deductis *ad litteram* A. nec ideo *obſt. debet l. vnic. C. quan. Imper. int. pupill. & vidu.* ſicuti dictum fuit in d. *Peruſina prætenſi compromiſſ.* 20. *Aprilis* 1602. *coram Litta impreſſ. per Marcheſ. de commiſſ. par.* 1. §. 1. *vbi de commiſſ. appell. a laud. & perit. relat. fol. milii* 1128. cum in ea cauſa dubium excitatum eſſet, num vidua in ſimili ſtatuto de compromiſſis Peruſii extante comprehenderetur.

D De iure Canonico computandvm. Ad cognoſcendum, in quo gradu per matrimonium inter
20 ſe conſtituti ſint conſanguinei, vel affines, debet attendi ius, Canonicum, *tex. in cap. non debet, de conſang. & affin. confirmat. Sacr. Concil. Trid. de Sacra. matrim. ſeſſ.* 24. *can.* 30. & de hoc
21 hic agitur, licet aliàs quoad effectum ſucceſſionis in bonis hæreditarijs perſonæ defunctæ computentur gradus, prout de iure ciuili, quod ipſum ius Canonicum in hoc vtique approbauit, vt expreſsè habetur in *cap. ad ſedem* 35. *quæſt.* 5. *not. Paleott. tract. de noth. & ſpur. cap.* 42. *in fin. & cap.* 6. *nu.* 7. *inter tract. vniu. iur. tom.* 8. *part.* 2. hic verò ad omnem dubitationem tollendam, ſcilicet iuxta quod ius computari deberent gradus, ius Canonicum attendi voluerunt ſtatuentes; ità pariter factum legimus in ſimili ſtatuto, vt apud *Blanc. quæſt.* 1. *num.* 16. *verb. Vſque ad tertium gradum*; contra vero in *pragmat. ſanctio. Regni Neapolitani*, quæ incipit Odia, vt per *Marant. d. act.* 2. *in princ.*

E Privignvm, et novercam. Viuente tamen
22 Patre filij, qui nouercæ priuignus eſt, nam Patre mortuo ſoluta foret affinitas, nec amplius eſſet priuignus, qui quondam fuerat, & ideo ſtatutum ceſſaret *Bal. in l. affinitatis nu.* 4. *C. commun. de ſucceſſ. & eſt communis Doctor. opin. vti teſtatur Viu. commun. opin. lib.* 1. *verb. Sub ſtatuto diſponente coniunctos, & affines, probat Caſtren. conſil.* 80. *ſub nu.* 2. *lib.* 2. *Maran. in ſuo Specul. par.* 6. *act.* 2. *num.* 16. vbi etiam *adden. littera l. verb. Priuignum nouercam Blanc. tract. de compromiſſ. quæſt.* 3 *num.* 28. *Alex. conſil.* 208. *ſub num.* 11. *lib.* 7. vnde ſtatutum noſtrum nolens in hoc à iure communi diſcrepare adiecit verbum affinitate durante.

F Affinitate dvrante. Nam ea ceſſante non eſſet locus ſtatuto iubenti compromiſſum fieri
inter affines, *Alex. dicto conſil.* 207. *num.* 8. *lib.* 7. *& in l.* 20. *non tantum, ſub num.* 17. vbi hanc aſſerit communem Doctorum ſententiam, vti pariter in *dicto conſil. in fin. not. Bartol. Bald. & Angel. in l. cui eorum,* §. *affinitates, ff. de poſtul. vbi Vlpian.*
23 profert hæc verba affinitates non eas accipere debemus, quæ quondam fuerunt, ſed præſentes idem *Alex. in l. rei iudicatæ in princ. num.* 11. *ff. ſol. matr. Viu. comm. opin. lib.* 1. *verb. Statutum diſponens, quod cauſæ vertentes inter affines Scacc.* qui & de hac communi opin. teſtatur *cap.* 2. *de iudic. q.* 4 *num.* 208. *verſic. limita,* tertio durat ſaltem impedimentum affinitatis, quoad matrimonium. *Marant. & alij locis citatis, & præcipuè Alex. d. conſ.* 207. *n.* 7. *lib.* 7.

G Inter alios affines primi gradvs. Non ta-
24 men ſecundi generis, quidquid dixerit *Caſtren. in l. qui ſe patris num.* 11. C. *vnd. lib.* cuius opin. re-
25 probat *Iaſ. in l. quod ſeruius ſub n.* 3. ibi, *ſed hoc confirmat ex eo,* & apertius in *dict. l. qui ſe patris n.* 59. quia affinitas iſta ſecundi generis non conſideratur amplius tam de iur. ciu. quam de iur. Canon. *cap. non debet, & ibi gloſſ. verb. in* 2. & 3. *de conſang. & affin.* vide tamen declarationem *Blanc. q.* 3. *num.* 30. *verb. Affinis in ſecundo genere.*

26 Sed habebitne locum ſtatutum in marito, & vxore? reſpondetur, quod ſic, immo idem in ſponſo, & ſponſa, prout arguit, & probat *Bald. in l. affinitatis n.* 3. C. *commun. de ſucceſſ.* vberius *Iaſon. in l. quod Seruius num.* 2. *& ſeqq. Maran. d. act.* 6. *n.* 2. & 3.

H Ad instantiam alterivs partis petentis. Alioqui non debet iudex per ſe compellere par-
27 tes ad compromiſſum, & quando petitur ab vna parte, debet pars altera citari, *Alex. conſil.* 82. *num.* 4. *lib.* 1. *Marant. de act. num.* 13. *Blanc. q.* 4. *verb. Si petatur num.* 1. & eſt ratio, quia iudex
28 non impartitur officium ſuum, niſi petenti, *l.* 3. §. *hoc autem iudicium, ff. de damn infec. gloſſ. in cap. fin. in fin. de reſcript.* & ibi *Abb.* infert ad ſtatutum, quod diſponit, quod Iudex intra certum tempus cauſam expediat ſub pœna, intelligitur, ſi
29 pars petierit: eſt & alia ratio, quia petitio compromiſſi eſt quædam exceptio declinatoria, ſeù dilatoria, & ideo per partem proponi debet, *l.* 1. §. *& parui, ff. quod vi aut clam. ità Lanfranch. tract. de arbitr.* 7. *par. quæſt.* 45. *ſub num.* 92. plura autem ſimilia, quæ non fiunt niſi parte petente, vide apud *Blanc. d. verb. Si petatur.*

30 Verum quod attinet ad petitionem compromiſſi, vtrum retento themate ſtatuti noſtri compromiſſi petitio fieri poſſit, etiam per Procuratorem habentem generale mandatum ad agendum; an vero ſpeciale mandatum requiratur, ad compromittendum? videtur dicendum non
31 ſufficere generale mandatum ad agendum, ſed requiri ſpeciale mandatum ad compromittendum, iuxta *tex. in cap. per tuas, in princ. de arbitr.* ibi non tamen ei mandauit, vt ſine ſpeciali mandato compromittere poſſet, vel tranſigere ſuper eo, vbi *Abb. num.* 2. *Specul. tit. de proc.* §. 1. *ſub num.* 4. *ibi* 15. *in compromiſſo Dec. conſ.* 60. *num.* 1. *Caſtr. conſ.* 81. *ſub num.* 1. *col.* 2. *verſ. non obſtat ſi dicatur lib.* 1. *Soc. conſ.* 18. *num.* 37. *lib.* 1. licuti ſpeciale mandatum requiritur ad tranſigendum, *l.* 60. *mandato generali, ff. de proc. l.* 7. *tranſactionis, C. de tranſac. c. qui ad agendum,* §. *procurator quoque de proc. in* 6. nam compromiſſum, & tranſactio

32 pari passu ambulant *d. cap. per tuas vbi, & Abb. num.* 2. quia compromissum est quædam transactio, vt *not. Bald. Salicet. Paul. de Castr. in dict. l. transactionis, vbi & Dec.* qui eos refert *num.* 7. *per text. in* §. *si verò contigerit. authent. vt differen. Iud. vbi & gloss. in verb. Conuentum Alex. cons.* 22. *nu.* 3. *lib.* 1.

Nec obstat, quod dicitur in compromisso necessario, & forma statuti non requiri speciale mandatum, sed solum in compromisso voluntario, quasi in mandato generali veniant omnia
33 necessaria per consequentiam, *ex text. in l.* 56. ad rem mobilem, *& in l.* 62. *ad legatum, ff. de proc.* vti considerat *Ias.* qui, & aliqua alia subiicit pro hac opinione, quam ipse tuetur in *d. l. transactionis, num.* 3. quia saltem in dispositione statuti nostri petitio compromissi est voluntaria,
34 cum illud fieri mandetur ad instantiam alterius partis petentis: vnde non tenetur quisquam petere compromissum, nec illud conceditur nisi petenti, qua de re aliqua diximus supra hoc cap. verb. ad instantiam partis petentis, sicque compromissum quoad dominum, seù principalem efficitur voluntarium, & pariter, vel magis etiam, quoad procuratorem Roman. in cons. 400.

Quodque petitio compromissi ab alterutra parte facienda sit, non solum procedit in statuto nostro, & in simulibus alijs, vbi hoc expressum est, sed etiam in alijs statutis simpliciter mandantibus, vt per Iudices compellantur partes ad compromittendum *Sanc.* qui etiam allerit Doct. omnes communiter ità tenere, *lib.* 2. *de iudic. cap.* 2. *quæst.* 2. *num.* 30. *post Lanfranc. de Orian. trac. de arbitr. diuis.* 7. *q.* 45. *num.* 92. *Alex. consil.* 82. *In causa vertente sub num.* 4. *vers. tertio statutum lib.* 1. *Blanc. de compromiss. qu.* 5. *verb. Si petatur num.* 1. *& Maran. in suo Specul. par.* 6. *act.* 2. *sub num.* 17. quandoquidem Iudex non impartitur officium suum nisi petenti, ex regula iuris, quam ponit *glos. in cap. fin. de rescript. vbi Abb.* de qua tex. *est in l.* 3. §. *hoc autem iudicium, ff. de damn. infec.* Ad iura verò deducta respondetur, quod loquuntur, & locum habent in ijs, quæ in necessariam consequentiam veniunt generalis mandati, in quibus etiam concurrit verisimiliter voluntas mandantis, quia inde non aliud quam commodum, ac vtile eidem prouenire possit; at compromissum non venit in consequentiam necessariam generalis mandati ad agendum dati; nam aliud est agere, aliud compromittere, qui enim agit litigat, qui verò compromittit litem tollit, vnde ex diuersis non fit illatio,
35 *l.* 21. *Papinianus in princ. ff. de minor. l. fin. ff. de calumn. l. naturaliter,* §. *nihil commune, ff. de acquir. possess. l. neque Natales,* C. *de probat.* nec est verisimile, quod Dominus voluerit sibi præiudicare concedendo facultatem procuratori suo ad compromissum faciendum, quem constituit ad
36 agendum, cum compromissum sit species alienationis, *l.* 35. *si minor,* §. *minores, ff. de min. facit. tex. in l.* 56. *si dictum,* §. *si compromisero, ff. de euict. Lap. allegat.* 102. *num.* 7. *vers. hunc est, & ibi Mandos. in addit. verb. Compromittere, in fin. Paris. cons.*
37 134 *num.* 15. *lib.* 4. Vnde videmus, quod minores compromittere non possunt sine solemnitatibus in alienatione bonorum aliàs requisitis, *Verall. decis.* 165. *per tot. par.* 1. *Tiraquell. de legib. connub. glos.* 5. *num.* 202. *Vin. summar. opin.* 796. *verb. Statutum disponens. Put. decis.* 158. *num.* 1. *secundum emend. impression. Lambertenq. de contract. glos.* 1. *num.* 358. *& seqq. Pic. &* alij plures ab eo citati *ad c.* 151. *stat. Vrb. glos.* 7. *num.* 56. quapropter potius dicendum est locum esse debere iuris regulæ, quod mandati fines diligenter
38 custodiendi sint, *l. diligenter in princ. ff. mand. cap.* 22. *cum dilecta in fin. de rescrip. Dec. in d. l.* 7. *transactionis n.* 2. *C. de transac. vbi, & hanc opin. probat esse veriorem n.* 5. *& seqq. contra Ias.* qui aliter sentit in eadem *l. n.* 3.

Declaratur tamen prædicta conclusio, nempe, quod in casu statuti nostri mandatum speciale procuratori necessarium sit ad legitimè compromittendum, vt sufficiat etiam mandatum cum generali, & libera administratione
39 bonorum, vel in rem suam, nam eiusmodi mandata speciali mandato æquipollent, *glos. in cap. qui ad agendum verb. Concessa de proc. in* 6. *Abb. in cap.* 9. *per suas num.* 7. *de arbitr. vbi, & addit. littera A.* ad verbum *compromittere, vers. ad hoc, vt compromissum possit fieri à procuratore, glos. in d. l.* 60. *mandato generali, verb. Exercendis, ff. de proc. & glos. in d. l.* 7. *transactionis, verb. Derogant C. de transact. vbi, & Ias. num.* 7. *Dec. num.* 8. *Alex. cons.* 22. *sub num.* 9. *lib.* 1. quocirca tales
40 procuratores, perinde ac si speciale mandatum haberent, legitimè compromittere possunt, vt
41 ex *glo. & Doct. citatis* Mandatum verò cum promissione de rato, non sufficeret *Socin. d. cons.* 18. *sub num.* 37. *lib.* 1. vbi testatur hanc esse communem opin. *Ias. in dict. l. transactionis C. de transact. sub num* 8. *Abb. in dict. cap. per tuas, num.*
42 7. *de arbitr.* nam vbi speciale mandatum requiritur, non sufficit cautio rati *Cardin. Tusc. concl.* 503. *sub litera C. verb. Compromissum facere, num.* 2.

43 Verum quod immo non sit necessarium speciale mandatum in compromisso, quod fit ex statuto, penes *Iason. in dict. l. transactionis n um.* 3. *C. de transaction. videtur tenuisse Rot. in Ravennaten. Laudi.* 28. *Iunij* 1613. *coram Cardinale Verospio, impress. ad Marches. vbi de commiss. appellation. à laud. & perit. legat. par.* 1. §. 1. *fol. mihi* 1125. in quo *num.* 3. legitur, quod quando compromissum vigore statuti est necessarium, quilibet procurator etiam sine mandato compromittere potest, sed fortè sensus illius dicti ità intelligi debet, vt procedat dictum ex parte eius, contra quem compromissum vigore statuti peritum est, nam enim compromissum est verè necessarium, nec potest Dominus, vel Procurator illud impedire, & quod aliàs pro-
44 curatori lege non esset licitum, necessitas facit licitum, *cap. quod non est licitum, extr. de regul. iur. l.* 112. *quæ propter necessitatem, ff. de regul. iur. l.* 8. *tutor, qui reperterium, in princip. ff. de administr. tut. l. vt gradatim,* §. 1. *ff. de minorib. & honorib.* Et iudici, ac legi parere necesse est *cap.* 24. *quod quis mandato, de regul. iur. in* 6. aliàs verò, quod nemo sine mandato, & quidem speciali pro alio compromittere possit, iatis, superque ex supra deductis comprobatum est.

Demum quanco ea teneretur opinio, quod

in compromisso ex forma statuti necessario generale mandatum sufficeret, limitanda plane
45 esset; vt locum duntaxat haberet quousque per iudicem decretum foret, quod fieri debeat compromissum, sed non quoad electionem arbitrorum, in quo quidem actu speciale requiritur mandatum, cum aliàs verisimiliter ignoret generalis procurator, quibusnam personis confidat, aut diffidat dominus, seù principalis vt pote quid latens in animo eiusdem Domini, nec potestatem habeat procurator eligendi potius vnum, quam alium, prout distinguit *Blanc. de compromiss. quæst. 3. princ. num. 56. in fin. verb. Procurator*, & maximè conferunt tradita per eumdem *cod. tract 7. quæst. princ. verb. Morte*; & aliàs traditum est, quod ea, quæ latent in ani-
46 mo domini, non possunt explicari per procuratorem generale mandatum habentem, sed ad ea speciali mandato opus est, *Angel. in l. 66. si quis instrumentum, num. 3. & 4. ff. de iudic. Alex. cons. 78. num. 14. lib. 5. cons. 31. num. 112. & seqq. lib. 1. Rolan. consil. 19. num. 2. & seqq. lib. 3.* exemplasunt in suspicione iudicis & in declaratione libelli obscuri, vt apud eosdem *Doct. facit regula 76. ff. de reg. iur.* quæ habet hæc verba, *in totum omnia, quæ animi deliberatione agenda sunt, non nisi vera, & certa scientia perfici possunt*, & conferunt *not. per Tiraquel. de retract. glos. 7. num. 183.* atque hanc *Blanc.* distinctionem sequitur *Benintend. decis. 21. sub num. 8.* sicque conciliantur opiniones *Iaf. & Dec. in d. l. transactio C. de transac.*

Postremo hic non omittimus, quod exceptio
47 compromissi facti iuxta formam huius statuti impedit executionem obligationis, quia hoc casu suspenditur iurisdictio iudicis ordinarij, & consequenter suspenditur etiam executio obligationis, secus autem fit in compromisso volun-
48 tario, quia arbitri electi secundum ius commune non suspendunt iurisdictionem, sed altera partium redire potest ad iudicem ordinarium, tametsi aduersus partem recedentem ab arbitris, & redeuntem ad iudicem ordinarium poena compromisso adiecta committatur *per tex. in l. 35. si quis rem ff. de arbitr. Rot. apud Card. Mantic. decis. 221. num. 16. & seq. iuxta tradita per Blanc. de Compromiss. quæst. 6. de effec. compromissi n. 17. in princ. not. Marescot, var. resol. lib. 2. cap. 121. nu. 91. Zacch. ad Gallesi. de oblig. Camer. q. 19. nu. 16. vers. sed quid dicendum*.

An vero hoc statutum de compromissis
49 comprehendat minores ætates, & mulieres? Et comprehendere dicendum est, quia statutum generale regulariter comprehendit minores etiam infantes, furiosos, mulieres, absentes, & similes, licèt aliquando in aliquibus casibus eisdem personis aliqua concedatur prærogatiua *Alex. cons. 119. num. 44. lib. 6. per text. in l. 33. si sine herede, §. Lucius, ff. de administr. tut. & in cap. constitutus, de in integr. restit.* & hæc est communis opinio, de qua testatur idem *Alex. Rom. singul. 816. in audisti Odd. de restit. in integr. par. 1. qu. 4. art. 6. num. 48.* vbi testatur communem esse opinionem, quod statutum, vel consuetudo, vel
50 alia iuris dispositio simpliciter loquens comprehendit etiam minores, *Mascard. de gener. stat. interpr. concl. 5. num. 36.* licèt regula fallat in ali-
51 quibus casibus, & præcipuè vbi statutum ponit aliquid quod de iure communi non erat punibile, atque vbi casus, de quo statutum loquitur, de iure communi erat specialiter priuilegiatus, vt per *Roman. & adden. ad eum, & per Mascard. locis proxime citatis*, & adhuc plenius per *Odd. de restit. in integr. par. 1. quæst. 15. num. 62. vbi* hanc ponit regulam, & exceptiones, seù fallentias.

52 Quo circa in specie nostra, quod minor veniat sub statuto de compromissis faciendis, remit *Bald. in l. fin. num. 3. C. de restit. in integr.* vbi *Barbat. in addit. complures alios refert ad id ipsum Alex. d. cons. 119. num. 35. lib. 6. & cons. vlt. nu. 4. eod. lib. Odd. de restit. in integr. lib. 1. quæst. 15. n. 60 Blanch. de compromiss. quæst. 3. princ. verb. Minor. vers. & per predicta Simoncell. tract. de decret. tit. 6. inspect. 8. num. 84. Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 2. num. 251. & seqq.* vbi ex dicto *Simoncelli* affirmat hanc sententiam frequentiori Doctorum calculo esse receptam; atque de mulie-
53 re idem planè dicendum est, iuxta conclusionem præcedentem, & not. præcipuè *Blanc. de compromiss. quæst. 3. princ. num. 36. verb. Fœmina*, & statutum vtique nostrum id exprimit, dum nominat socerum, nurum, nouercam, & generaliter alios affines primi gradus, conferunt adhæc, quæ idem *Blanch. scribit d. quæst. num. 21. verb. Affinis, & Scacc. de iudic. lib. 2. cap. 2. n. 566. 615. & seqq. vsque ad octauum quæsitum*.

54 Sed numquid teneantur minores, & mulieres in compromissis ex præscripto huius statuti faciendis seruare solemnitates alterius statuti infra capit. 151. de contractibus sine certa solemnitate non valituris? planè concluditur, quod non teneantur, quia generalis est regula, quod sta-
55 tutum, vel quæuis alia constitutio disponens circa solemnitates in contractibus minorum, vel mulierum adhibendas, locum non habet, vbi adsit causa necessaria contrahendi probat, *text. in l. 3. §. item quæri potest, ff. de reb eor. & in l. 1. & 3. C. quand. decre. opus non est Bald. in l. 1. sub num. 1. ff. de reb eor. Rom. consil. 219. num. 8. & seqq. vbi, & addit. ad litteram G. & 349. sub num. 3. versicul. valuit quidem Alex. consil. 215. num. 1. & seqq. & num. 7. lib. 6. Tiraquel. de legib. connub. gloss. 8. num. 188. & 200. Beninten. decis. 21. num. 11. & num. 17. & seqq. Soc. cons. 80. num. 25. lib. 4. Gabr. cons. 20. num. 43. & 50. lib. 2. Simoncell. tract. de decret. lib. 1. tit. 1. num. 4. & seqq. Bure. tract. de laudim. par. 2. inspect. 1. num. 13. 39. & 40. Rot. apud Verall. decis. 199. p. 3. præ-*
56 *sertim in fin.* vbi expressè inquit, quod in obligatione necessaria solemnitates statutariæ non requiruntur, *& decis. 177. num. 8. par. 1. diuers. in recent. & decis. 767. num. 5. par. 3. diuers. Put. decis. 100. num. 3. & seqq. in emendata impress. & decis. 9. de constit. & coram Orano, in Romana de Cosciaris. 3. Ianuarij 1599. imp. per Zacch. ad Gallesi. de oblig. Camer. loco 111. num. 8.* qua propter minores, & mulieres huic statuto subiectos posse compromittere sine alijs solemnitatibus statutarijs sæpius *per Rot. decisum est, vt in d. dec. 867. num. 5. & apud Put. in cit. decis. Adden. ad consil. Roman. 219. in fine tenuit Beninten. decis. 21. num. 11. Alex. cons. vlt. per tot. lib. 6. Iason. in l. 7.*

iuris-

iurigentium, §. *final. num.* 14. *ff. de pact. & maxime Pic. ad cap.* 151. *flat. Vrb. gloss.* 7. *n.* 57. vbi alios refert, & præcipuè *Vinium* atteſtantem hanc eſſe communem opinionem in verbo minor litigans ſiue opin. 505.

57 Hęc tamen concluſio ità declaratur, vt quamuis in compromiſſo neceſſario ex forma ſtatuti minor non teneatur adhibere ſolemnitates, de quibus infra cap. 151. teneatur tamen ſeruare ſolemnitates alioqui à iure communi inductas, quæ duæ ſunt, prima eſt tutoris, ſeù curatoris auctoritas, *Specul. tit. de arbitr.* §. *reſtat, verſ. ſed quid in minore*, quem ſequitur *Blanc. de compromiſſ. q.* 3. *princ. num.* 40. Altera ſolemnitas eſt decretum Iudicis, *Afflict. dec.* 285. *num.* 15. *Menoch. de arbitr. Iudic. lib.* 2. *cent.* 2. *caſ.* 171. *num.* 44. &
58 amplius requiritur etiam cauſa legitima alienationis bonorum, ſcilicet æs alienum minoris, vt *ff. de reb. eor. per tot. & C. de pred. min. per tot. Caſtr. conſil.* 106. *in princ. lib.* 2. Nec enim ſtatutum intendit minuere ſolemnitates, ſed eas potius cumulare, & augere ad beneficium minorum. Ergo non debet operari contrarium effectum argumento, *l.* 71. *cum tale*, §. *fin. ff. de condit. & demonſtr.* ſicuti arguit *Caſtr. in caſu ſimili d. conſ.* 106 *ſub num.* 3. Accedat altera ratio, nempe quod ità debent intelligi ſtatuta, vt iuri communi minus detrahant, & cum eodem iure, quantum fieri poſſit, ad concordiam reducantur, vt per *Doctor. communiter in l. fin.* §. *in computatione*, C. *de iur. delib. in l. omnes populi, ff. de inſt. & iur. in l.* 2. vbi etiam *gloſſ.* C. *de noxal. action. & in cap. cum dilectus. de conſuetud. & per Maſc.* qui plures alios congerit, *de gener. ſtat. interpret. concluſ.* 12. *num.* 1. *& ſeqq.* Ex quibus concluditur quod ſtatutum mandans, vt minor non poſſit contrahere ſine conſenſu duorum propinquorum, non ideo excludit alias ſolemnitates, quæ de iure communi in contractibus minorum requiruntur, vti conſuluit *Caſtren. d. conſ.* 106. *lib.* 2. quem ſequutus eſt *Dec. conſ.* 110. *ſub n.* 1. quos refert, & ſequitur *Maſcard. de gener. ſtat. interp. concl.* 2. *n.* 58. *& ſeqq.* & in terminis noſtrorum ſtatutorum ità ſentit, & probat, *Scacc. de indic. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 506. *& ſeqq.* qui etiam inferius *num.* 54. hæc verba ſubijcit: Et interim non recedas à communi opinione, quæ eſt, vt ſolæ ſolemnitates ſtatutariæ poſſint omitti; loquitur in compromiſſo neceſſario ex ſtatuto, ſed non illæ, quæ requiruntur de iure communi.

I ANTE LITIS CONTESTATIONEM. Alias circumſcripto ſtatuto compromiſſum peti poſſet, etiam
59 poſt litis conteſtationem, & quandocunque ante ſententiam dummodo per publicationem proceſſus, vel alio modo res non eſſet effecta liquida. *Bald. in l.* 1. *ſub n.* 1. *ff. de tranſac. Alex. conſ.* 82. *n.* 4. *lib.* 1. *Blanch. d. verb. Si petatur, n.* 3. Nec enim
60 ſimpliciter verum eſt, quod petitio compromiſſi, ſit quædam exceptio declinatoria ſeù dilatoria, & ideo opponenda ante litis conteſtationem, vt in præcedenti annot. proximè diximus, ſed videtur potius habere eius exceptionis ſimilitudinem, vt per *Caſtr. conſil.* 320. *ſub n.* 4. confert quod *not. Bart. in l.* 1. *ſub nu.* 4. C. *vbi in rem actio*. quod autem eſt ſimile, non eſt idem, *l. quod Nerua, ff. depoſ.*

K VT SVNT CLERICI. Nam iſti quidem poſſunt
61 eſſe arbitri ex compromiſſo, *l.* 37. *non diſtinguimus*, §. *Sacerdotio, ff. de arbitr. not. Blanc. qu.* 2. *n.* 3. *verb. Sacerdos, & Clericus*: ſed per iudices Fori Capitolini cogi non poſſent ad ferendum laudum, quia huic iuriſdictioni non ſubiacent, vt notum eſt.

L PROCEDATVR. Ità tamen, vt primæ inſtantiæ
62 terminus ob interpoſitum tempus compromiſſi non cenſeatur fuiſſe ſuſpenſus, ſed cucurriſſe, ità enim ſentiunt Doctores ferè omnes, vti teſtatur *Blanc. quæſt.* 6. *num.* 22. verb. Secundus effectus ibi contrarium, quod immo non ſuſpendatur vſque ad 23. *num. Maran. in ſuo ſpecul. par.* 5. *princ. num.* 24. *Scacc. de appell. cap.* 2. *queſt.* 15. *num.* 322. vbi quamplures refert huius ſententiæ DD. & de communi opinione teſtatur ex teſtimonio *Salic. in l. properandum ſub num.* 6. *verſic. quero an per modum compromiſſ.* C. *de iudic.* licet contrarium in fatalibus appellationis decernatur, *in clem. quamdiu, de appell.* rationem verò
63 differentiæ inter inſtantiam, & fatalia hanc aſſerunt, quia peremptæ inſtantia non perit actio, ſed nihilominus integrum manet ius agendi denuo; peremptis verò fatalibus appellationis iustorum appellantis extinguitur, quia ſententia tranſit in iudicatum, vti ex complurium Doctorum auctoritate probat *Scacc. de appell. d. cap.* 2. *q.* 15. *ſub n.* 132.

M ITERVM, & TERTIO, & NON VLTRA COMPROMISSVM PETI: Prudenter factum ad infinitatem
64 tollendam, vt idem fere habetur de ſtatuto ad compromittendum inter conſanguineos apud *Afflict. deciſ.* 46. vbi in fin. traditur, quod ſi bis factum ſit compromiſſum, & expirauit, non debet iudex tertio compellere partes ad compromiſſum, & ità cenſuiſſe Sac. Conſilium nemine diſcrepante, atque ità ibidem ſeruari adhuc teſtatur *Gram. in addit. ad ipſam deciſ.* & iure quidem
65 infinitas generaliter euitari, ac impediri ſolet, *l.* 13. *qui bona fide*, §. *fin. ff. de damn. infec. vbi gloſſ. in verb. Debet, qui cauet. l.* 11. *fideicommiſſa*, §. *ſi quis decem, ff. de leg.* 3. *l. fin. C. de ſacroſ. Eccleſ. l. vnica, C. de ſent. quæ pro eo, quod intereſt profer. authen. vt determin. ſit num. cleric.* §. 1. *facit text. in cap.* 42. licet vbi etiam *gloſſ.* 2. *de teſti. cap.* 2 *in princ. de reſcrip. in* 6. vbi hæc verba leguntur: cum in multis iuris articulis infinitas reprobetur; attamen de iure communi contrarium aſſeuerant DD. nempe toties debere renouari compromiſſum, quouſque finem accipiat, vt habetur in prædicta addit. ibidem *littera* B. ad quod vtrobiq; referuntur quamplures alij, & hæc planè videtur eſſe communis opin. ſi perpendatur numerus eam tenentium; ſtatutum verò noſtrum petitioni compromiſſi ſat moderatum modum præſcripſit.

66 Quid dicendum, ſi compromiſſum prorogetur, prout prorogari poſſe iterum, & tertio hoc ſtatutum decernit, an cenſeatur factum cum eiſdem facultatibus, & obligationibus in primo compromiſſo appoſitis, ſi illę expreſſim in tali prorogatione repetitæ non fuerint, & videtur dicendum quod ſic, *Rota in Firmana executionis laudi* 26. *Ianuarij* 1598. *coram Pamphilio*, vbi dicitur adeo hoc eſſe verum, vt etiam Cameralis obligatio in tali prorogatione repetita cenſeatur, & *ead. Rot. in Romana laudi, coram Buratto* 13.

Iunij

Iunij 1614. impress. per March. de com. p. 1. §. 1. vbi de cõmiss. appell. laud. & peritt. relat. fol. 1139 num. 16. vers. sed si aduertemus Blanc. tract. de compromiss. qu. 7. nu. 13. si quidem regula iuris est, quod prorogatio censetur facta cum eisdem qualitatibus, & conditionibus, quas habuit primus actus, ad *text. in l. sed, & si manente ff. de precar. cum alijs adductis per Gabriel. concl. 2. n. 4. de dilat. & in terminis compromissi tex. est in l. 30. labeo ait §. hac autem ff. de recept. arbitr.* quod tamen intelligitur, vbi prorogatio compromissi fiat simpliciter; vt per *Blanc. & Gabriel. locis citatis.*

N Repetiri possint. Nisi tamen pars citata ad danda interrogatoria contumax fuerit in eis dandis, vt supra cap. 74.

De rerum communium diuisione.

CAP. CI.

b Quilibet asserens se c cum aliquo d rem vnam, vel plures e hæreditatem, aut f societatem habere cõmunem, possit illius, seu illarum g diuisionem petere, & pro parte cum contingente sibi pro diuiso adiudicari, & super hoc h summariè procedatur, & i constito Iudici de communione, etiam si aduersarius se k possidere neget, interloquendo pronũciet l diuisioni locum esse, vel eiusdem pronunciæ loco, mandet eligi peritos agrimensores, & æstimatores secundùm rei cuius diuisio petitur, naturam & in locum cessantis eligere, & pro eo ipse Iudex eligat peritum; qui sic electi, habita adiacentiæ bonorum, & commoditatis partium consideratione, vt melius potuerint, portiones facere debeant, etiam mandando vni, aut alteri, vt pecuniam reficiat, aut vnam portionem grauando ad tradendum alteri certam summã, si aliter diuisio commodè fieri non posset, & aliàs prout eis pro iustitia visum fuerit expedire: & si plura bona essent communia, & vnus diuisionem vnius rei, alter omnium diuisionem peteret, omnia diuidi debeant, vt supra; & exinde Iudex, peritorum relatione habita, si partes aliàs concordes non sint m forte immitia, portiones ipsas, prout cuique sors tulerit, pro diuisis adiudicet, ipsasque partes ad diuisionem obseruandam, etiam per præstationem fideiussorum de nõ molestando alteruram partem in portione assignata, iuris & facti remediis opportunis n cogat, & compellat, & dictam diuisionem omnino faciat obseruari: quam diuisionem volumus etiam o per minores, & pupillos, & eorum nomine a legitimis personis peti posse, & fieri debere, eis portionibus adiudicatis prout melius, & vtilius visum fuerit.

SVMMARIVM Annot.

1 *Communio necessario subesse debet, vt locus sit iudicio diuisorio.*
2 *Communio quotupliciter consideretur.*
3 *Dictio,* Quilibet, *est vniuersalis, & cuilibet attribuit in solidum.*
4 *Dictio,* Aliquis, *comprehendit omnes personas vniuersaliter absque vlla distinctione.*
5 *Dictio,* Res, *est generalis.*
6 *Actio pro socio magis pertinet ad personales inuicem præstationes, quàm ad communium rerum diuisionem.*
7 *Remedium diuisionis est generale in quacumque cõmunione, licèt pactum fuisset inter Partes de standō in communione perpetuò.*
Intellige, vt num. 9.
8 *Pactum intra certum tempus in communione, valet.*
10 *Clausula,* Constito, *reddit conditionalem iurisdictionem Iudicis: & in eius verificatione aduersarius citari debet, & num.* 11.
12 *Iudicium communi diuidundo, datur etiam si neuter possideat.*
13 *Agens communi diuidundo, an repellatur actione pignoratitia?*
14 *Diuisiones sæpè fiunt iudicio sortium.*
15 *Diuisio per sortem facta, læsionis causa retractari non potest; neque impediri per appellationem, num.* 16.
Et an possit in tali casu enormis læsionis implorari officium Iudicis? num. 18. 19.
17 *Appellatio non datur à sententia lata per sortem.*
20 *Iudex in iudicio communi diuidundo debet curare, vt caueatur de euictione ijs quibus res adiudicat.*
21 *Diuisionem potest quilibet petere.*
Amplia, vt num. 23.
22 *Stare in communione nemo cogitur.*
24 *Diuisio bonorum communium quare adiuuent.*

ANNOTATIONES.

A 1 Bene conceptus est iste titulus, siquidem, vt diuisorio iudicio locus sit, communio de necessitate subesse debet, *l. 1. in fin. ff. com. diuid.* 2 communio autem tripliciter consideratur, videlicet, aut ratione proprietatis, aut ratione possessionis, & dominij simul, ita inquit *Angel. cons. 305. num. 1.*

B 3 Quilibet. Dictio est vniuersalis comprehendens omnes, ita tamen, vt cuilibet attribuat in solidum; Dictio autem *omnis* simul, & collectiuè *Bart. in l. hoc articulo 29. n. 3. ff. de hared. inst. Dec. cons. 527. sub num. 12. & cons. 619. num. 2. Mandos. ad regul. Cancell. 12. qu. 6. n. 9.*

C 4 Cum aliquo. Hæc dictio comprehendit omnes personas vniuersaliter absque vlla distinctione, & est adeo vniuersalis, vt comprehendat etiam Superiorem, *Cozad. cons. 27. n. 22. Gravett. cons. 308. sub n. 4. & masculum, & fœminam Burbos. de diction. dictione aliquis 14. n. 3.* cum alijs ab eo citatis, atque amplius *Brunor. à sol. in suo cõpend. resolution. littera D. verbo Dictionis aliqua natura est.*

D Rem vnam, vel plures. Rei verbum, vt generale statuentes hic elegerunt, sicuti à Prætore factum legimus *in l. 1. in fine ff. si cert. pet.* quod qui-

quidem omnia continet, *l. rei appellatio 5. vbi Gloss. verbo continet ff. de verb signif. Alex. conf.* 102 *sub num.* 10. *lib.* 6. *& conf.* 195. *num.* 1. *eod. lib.* & rei appellatione in dubio intelligitur tota res, *l. de pupillo.* 5. §. *qui renunciat. vbi Bart. & alij de oper. non. nun. Alex. d. conf.* 195. *in princ. Ruin.* qui ita communiter teneri atteſtatur *conſ.* 80. *ſub num.* 5. *lib.* 2.

E HAEREDITATEM. Huc pertinet actio familiæ erciſcundæ *lib.* 10. *digeſt. tit.* 2.

F SOCIETATEM. Pro ſocio actio magis ad perſo-
6 nales inuicem præſtationes pertinet, quam ad communium rerum diuiſionem: ideo communi diuidundo iudicium neceſſarium fuit *l.* 1. *ff. com. diuid.* quod procedit ſiue cum ſocietate, ſiue ſine ſocietate res communis ſit *l.* 2. *ff. eod. tit.*

G DIVISIONEM PETERE. Remedium huius ſtatu-
7 ti generale eſt in quacumque communione, vt apparet, licet pactum fuiſſet inter partes de ſtando in communione perpetuo *l. in hoc iudicium*
8 14. §. *ſi conueniat ff. com. diuid.* valet autem pactum intra certum tempus, vt *in d.* §. *ſi conueniat & l. nulla* 71. *ff. pro ſoc.* quam communem opinionem dicit, & ſequitur *Theſaur. deciſ.* 142.
9 atque vbi pactum iuramento vallatum ſit de ſtando in communione perpetuò, illud ſeruandum erit, vti defendit *Seraph. de priuil. iuram. priuil.* 58. *num.* 6. *cum ſeqq. & ita cenſuit Senatus Pedemont. d. deciſ. in fine*, licet contraria opinio communis diceretur, vt in ipſa *deciſ. num.* 3. Ceſſat autem remedium diuiſionis, ſi res communis non ſit, *d. l.* 1. *in fin. & l. familiæ C. commun. vtriuſque iudic.*

H SVMMARIE PROCEDATVR. Vt ſupra de generali forma procedendi in ſummarijs cap. 89.

I CONSTITO IVDICI DE COMMVNIONE. Hæc clau-
10 ſula reddit conditionalem iuriſdictionem Iudicis, *Pariſ. conſ.* 64. *num.* 6. *& 7. par.* 4. *Moder. tract. de clauſ. par.* 1. *clauſ.* 19. ideo in primis verificanda erit conditio communionis, iuxta *tex. in d. l.* 1. *in fin. & d. l. familiæ*, alias quidquid Iudex decreuerit, erit nullum, *Pariſ. & Modern. d. clauſ. locis citatis, Vant. de nullit. tit. de null. ex defect. iuriſd. deleg. n.* 91. atque in verificatione talis clauſulæ erit citandus aduerſarius, vti tradunt quamplurimi relati in eadem *clauſ. nu.* 1. aliàs proceſſus eſſet nullus, vt per *Vant. d. n.* 91.

K POSSIDERE NEGET. Datur enim iudicium cō-
12 muni diuidundo etiam ſi neuter poſſideat *l. penult. ff. eod. tit.*

L DIVISIONI LOCVM IMMISSA. Hic non præter-
13 mittam, quod agens communi diuidundo repellitur actione pignoratitia, niſi ſoluerit debitum pro quo res eſt pignori, vel hypothecæ ſubiecta *l. ſi quis putans* 6. §. *idem ſcribit ff. com. diuid. not. Negus. de pignor.* 3. *membr. par.* 2. *princ. n.* 44.

M SORTE IMMISSA. Si quidem diuiſiones ſæpe
ſiunt iudicio ſortium, probatur ex *l.* 2. *C. quan. & quib. quar. pars deb. vbi & gloſs. verbo in ſortium lib.* 10. *not. Bald. in l. ſi duobus nu.* 3. *C. com. de legat. & de optionibus. tex.* eſt vberrimus in ipſa
15 *l. ſi duobus in princ.* & bonorum diuiſio per ſortem facta, nec læſionis cauſa retractari poteſt, vt benè probat, & declarat *Caldaſ. ad l. ſi curatorem C. de integr. reſtit. verb. Vel aduerſarij dolo numer.* 12. *Odd. de reſtit. in integ r. qu.* 66. *ſub nu.* 25.
16 *verſ. limitatur ſecundo*. Neque per appellationē impediri poteſt, quia non datur appellatio à
17 ſententia lata per ſortem, cum fortuna non habeat ſuperiorem in hoc mundo. *Bald. in l. fin. in princ. C. comm. de leg. Franc. in rubr. de appell. n.* 10.
18 Poſſe autem Iudicis officium implorari ratione enormis læſionis, etiam in cauſa diuiſionis factæ per ſortem, tenet *Franc. citato argum. l. maioribus C. comm. vtriuſque ind. idem tenet Odd. vbi ſupra verſ. ſublimitant Doct.* quod vti ſingulare admonet eſſe menti tenendum, quia alibi non reperitur *Franc. in d. rubr. de appell. num.* 11. Verum dictum iſtud ita declarari debet, vt locum non
19 habeat, vbi diuiſio facta ſit per ſortes Iudicis auctoritate, nec à diuiſione appellatum fuerit, ſed illa tranſierit in iudicatum, debuit enim appellare qui lędebatur, aliàs ſententia reformari non poteſt *l.* 1. *C. ſi ſep. in integr. reſtit. poſtul.* ibi §. *appellare debuiſtis, ſi vobis ſententia diſplicebat*, ita *Bald. in d. l. maioribus num.* 3. *vbi & addit. littera B. & Petr. Vbald. de duob. fratr. par.* 11. *princ. num.* 79. *& 87. inter tract. miner. ſ. iur. to.* 6. *par.* 1. *quem ſequitur Odd. d. q.* 66. *art.* 4. *in fin.*

N COGAT, ET COMPELLAT. Debet etiam Iudex
20 curare, vt de euictione caueatur ijs, quibus ita rem ad iudicat *l. heredes* 26. §. *ſi filius verſ. item curare debet ff. famil. erciſ. l. item quamuis* 10. *in fin. ff. comm. diuid. l. ſi fratres C. comm. vtriuſque iudic.*

O PER MINORES, ET PVPILLOS. Poteſt enim, qui-
21 libet petere diuiſionem, vt ſupra in princ. huius cap. vbi notauimus, cum nemo cogatur ſtare in communione, *l. fin. C. comm. diuid. l. ſi non ſortem* §. *ſi centum ff. de condictione indeb. Oldrad.*
23 *conſ.* 241. *num.* 1. quod locum habet, etiamſi agatur de diuiſione bonorum emphyteuticorū, aut feudalium, & ſiue minor, aut pupillus prouocet, ſiue prouocetur ad diuiſionem, vt doctè ac verè conſuluit *Alex. conſ.* 7. *lib.* 5. *in fin.* &
24 iure fauendum eſt diuiſioni bonorum communium, quæ nimirum ad hoc inuenta eſt, vt per eam ceſſent odia, & diſcordiæ, quæ oriri ſolent ex communione, *l. in re communi ff. de ſeruit. Vrban. præd. l. cum pater* 79. §. *dulciſſimis ff. de leg.* 2. *not. Aym. conſ.* 264. *num.* 1.

---

a Quod diuiſio facta ſit valida.

CAP. CII.

SI oſtendatur diuiſionem aliquam factā inter fratres alienos, ſeu conſortes, *b* de aliquo caſtro, terris, caſalibus, vineis, poſſeſſionibus, domibus, aut aliijs locis tam intra, quàm *c* extra Vrbem, ſiue ea ſit communi conſenſu facta, ſiue de Iudicis mandato, *d* non poſſit irritari, retractari, ſeu in dubium reuocari; immò Iudex ad petitionem alterius partis, cogat moleſtantem, etiam per præſtationem cautionis, omnibus iuris, & facti remedijs, ſummariè, vt de cauſis ſummariis dicitur, ad illius obſeruationē, vt in præcedenti capite dictum eſt: & Iudex, qui in prædictis negligens fuerit, puniatur in ducatis auri quinquaginta, de ſuo ſalario, & tempore ſyndicatus retinendis.

SVM-

SVMMARIVM Annotat.

1 *Diuiſio de caſtris peti, ac decerni debet.*
2 *Statutum loquens de caſu ſimplici non comprehendit caſum qualificatum.*

ANNOTATIONES.

A IN præcedenti Cap. actum eſt de diuiſione facienda auctoritate Iudicis, in hoc autem de diuiſione facta, ſiuè de communi partium conſenſu, ſiue de Iudicis mandato.

B DE ALIQVO CASTRO. Nam, & de Caſtris diuiſio peti; ac decerni debet, & proinde facta erit valida, & ſeruanda, vti conſuluit *Alex. conſil.7. lib.5.*

C EXTRA VRBEM. In diſtrictu tamen, vt ſupra *cap. 42.*

D NON POSSIT IRRITARI. Niſi ex capite enormis læſionis; nam eiuſmodi læſio etiam vbi diuiſio facta fuerit per ſortem, Iudicis officio irritatur, vti notauimus ad præcedens caput, ver-
2 bo, ſorte immiſſa; quia ſtatutum loquitur in caſu ſimplici, non autem in caſu qualificato, nempe vbi adſit enormis læſio, conſequenter caſum ita qualificatum non comprehendit, *iuxta tex. in cap. fin. de præben. in clem.1. de regular. & in l. Titiæ textores 36. in princ. ff. de leg.1. Roman. conſ.498. num.12.* plus enim poteſt hoc tale, quam hoc ſimplex, *cap. ſtatutum de elect. in 6. gloſ. in c. cum nõ deceat circa fin. eod. tit. in 6. & in Clem. dudum circa fin. verbo Paſta de ſepult. & ibi Doct. Alber. de Roſat. de ſtat.1. par. queſt.16. in fine*, & videmus in hac ipſa materia diuiſionis, quod longè plus poteſt enormis læſio, quam ſimplex, ſicuti ad præcedens *cap. notauimus, verbo Sorte immiſſa*: igitur caſus iſte tanquam omiſſus à ſtatuto remanebit in diſpoſitione iuris communis, *per tex. in l. ſi vero 65. §. de viro ff. ſol. matr. & l. commodiſſime 10. ff. de lib. & poſthum. cum ſimilibus.*

De diuiſione rerum emphyteuticarum.

CAP. CIII.

HAbentes domum, ſolum, hortum, vineam, agrum, uel rem aliquam communem, ſub proprietate alicuius perſonæ, uel loci in emphyteuſim conceſſa, poſſint talem rem inter ſe diuidere, ſine conſenſu domini proprietarij iure tamen ipſius proprietarij integro remanẽte; nec propterea res locata incidat in cõmiſſum.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Emphyteutica res diuidi poteſt inter ſocios, etiam ſine conſenſu Domini proprietarij. & num.2. Intellige vt num.5.*
3 *Ius offerendi, domino directo conceſſum, non habet locum in diuiſione rei emphiteutica: niſi in tali diuiſione daretur pretium pro re.*
6 *Laudemium an debeatur pro bonis inter emphyteutas diuiſis? & num.7.*
8 *Emphiteuſis Eccleſiaſtica, & laica, non differunt inter ſe: & quod habet locum in vna, habet locum etiam in altera.*

ANNOTATIONES.

A DIVIDERE SINE CONSENSV DOMINI PROPRIETA-
1 RII. Inter emphyteuſas ſcilicet vti ſtatutum loquitur; quod quidem iuri communi pariter congruit, iuxta communem Doct. ſententiam, per *tex. in l. inter prædia 10. ff. famil. erciſc.* vbi *Bald.* expreſsè ponit, quod cohæredes poſſunt inter ſe diuidere rem emphyteuticam etiã ignorante, & irrequiſito domino, *not. Bart. in l. qui Romæ 122. §. duo fratres n.24. ff. de verb. oblig. & ibi addit. littera G. & ſeq.* hanc eſſe communem opinionem teſtantur multi relati per *Clar. §. emphyteuſis qu.14.* & per *Corbul. tract. de emphyteuſi tit. de cauſ. princ. ob alien. irrequiſ. domin. fact. limit.7.* inter ferè innumeros hanc ſequentes opin. congeſtos per eoſdem *Clar. & Corbul.*
2 Quæ quidem concluſio ampliatur, etiam licet inter emphyteutas non ſit locus iuri accreſcendi in bonis emphyteuticis, de quorum diuiſione agitur, ſed ſi etiam aliàs in diuiſione conueniatur, vt vni ex emphyteutis bona omnia emphyteutica obueniant pro parte ſua, alteri verò tot bona allodialia æquiualentia: ſicuti hanc eſſe veram, & magis communem opinionem teſtatur *Gabr. conſ.34. ſub num.8. lib.1.* quam etiam ſequitur *Corbul. d. limit.7. ſub nu.6.*
3 ibi, tertia ratio eſt, hoc enim caſu non poteſt habere locum ius offerendi domino directo cõcedendum, ex *l. fin. C. de iur. emphyt.* ſicque ceſſat ratio cur talis diuiſio fieri non poſſit, irrequiſito domino, vt benè conſiderant *Gabr. & Corbul.* alijque ab eis citati, vnde ſequitur, quod aliter
4 dicendum eſſet, vbi in diuiſione daretur pretiũ pro re emphyteutica, tunc enim domino com-
5 peteret ius offerendi, ſicque diuiſio eiuſmodi eo irrequiſito nulla eſſet *Corbul. d. limit. num.9. & Gabr. itidem loc. cit.*
6 An vero pro bonis emphyteuticis inter emphyteutas diuiſis laudemium ſolui debeat? dic, quod non regulariter, & eſt communis Doctor. opin. de qua teſtatur *Iaſ. in l. fin. num.47. C. de iur. emph. & addit. ad Capell. Tholoſ.75. ſub nu.2.* eãque receptiſſimam tradit *Amad. à pont. in qu. laudem qu.25. in princ.* ibi, *contrarium tamen receptiſſimum eſt*, ſunt hæ *queſt. inter tract. vniuerſ. iur. tom.10. par.2. fol. mihi 180.* atque ita tenuit *Guliel. de Cun. in l. & ideo, in princ. ff. de condit. ſtat. vbi & Bart. Bald.* & quamplures alij cumulati per *Burg. tract. de laudem. pat.2. inſpect.40. nu.3.*
7 limita tamen, & declara, vt per eumdem *Burg.* ibidem, & per *Gabr. d. conſ.84.*

Hæc porrò, quæ dicta ſunt de diuiſione permiſſa inter emphyteutas irrequiſito domino, & ſine ſolutione laudemij locum ſibi vendicant
8 etiam in emphyteuſi Eccleſiaſtica, nec enim in hiſce differentia reperitur inter emphyteuſim Eccleſiaſticam, & laicam, tum in legibus, tum apud earum interpretes, imo *Bar.* qui à cæteris habetur anteſignanus communis opinionis de diuiſione, vt ſupra permiſſa in *l. qui Romæ §. duo fra-*

fratres num.24. ff. de verb. oblig. casum ponit in emphyteusi Ecclesiastica, & iuxta eius scripta, reliqui materiam pertractarunt, atque non secus factum est in articulis laudemij non soluēdi.

a De Seruitute prospectus.

CAP. CIV.

NVllus *b* contra antiquam debitam seruitutem, *c* seu contra conuentiones, & pacta in aliqua domo, casaleno, siue loco, ædificium ex quauis meteria construat, aut apponat, per quod vicini impediatur aspectus; Qui contrafecerit, non solùm diruere cogatur, sed pœnam vigintiquinque ducatorum auri fisco applicandam, incurrat: alijs verò liberè suum tollere ædificium, & *d* ædificare permittitur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Seruitus ne prospectui officiatur: seruitus luminis: & seruitus, vt prospectus præstetur; in quibus differant inter se; remissiuè.*
2 *Seruitus acquiri potest per pacta, & conuentiones.*
3 *Seruitute cessante, ad fauorem alterius constituta, liberum est cuique vsque ad cælum ædificare. Limita remissiuè. num.4.*
5 *Seruitutes, quando, & quomodo acquirantur præscriptione temporis?*
6 *Constitutio Imperatoris Zenonis, quæ est lex 12 C. de ædific. priuat. affertur tota per extensum: in qua quicquid in ædificijs construendis seruandum sit, præscribitur.*
7 *Præfatio Antonij Contij.*
8 *Factum Decisionis coram Pirouano in causa Romana altius non tollendi.*
9 *Loca publica, ad effectum gaudendi priuilegijs concessis, quæ dicantur.*
10 *Vtilitas publica benè consideratur in Seminario Romano, & n.14.15.17.19.21.*
11 *Imperiti, & illiterati, magistratus obtinere non possunt.*
12 *Causa dotis continet in se publicam vtilitatem,*
13 *Causam studiorum, & causa dotis solent inter se æquiparari.*
16 *Priuatæ personæ loca publica inchoare interdictum est à legibus.*
18 *Sumptus de publico nomen priuati operis totaliter excludunt.*
19 *Locus publicus, vt constituatur, requiritur perpetua loci destinatio.*
20 *Seminaria clericorum puerorum eriguntur in executionem Sacri Concilij Tridentini.*
21 *Socij habitationis de commodo, & vtilitate consocij participant, licèt in priuilegio non sint comprehensi.*
22 *Decisio R.P.D. Buratti in eadem Causa Romana Altius non tollendi.*
23 *Interdictum ne quid in loco publico, habet locum etiam, si quid fiat in priuato, quod noceat publico.*
24 *Seruitus altius non tollendi, ne venti excludantur in damnum publicæ vtilitatis inducitur ipso iure.*
25 *Quisque in re propria est moderator, & arbiter.*
26 *Puplicè interest Ciuitates ædificijs insignibus ornari.*
27 *Ædificiorum elatio non præsumitur fieri ad æmulationem.*
28 *Præuentio in constructione ædificij operatur, vt ædificium habeatur pro perfecto.*
29 *Probatio, vt concludat perneccsse, quid requiratur?*
30 *Venti Septentrionales appellantur à Peripateticis Apogai.*
31 *Venti Aquilonares refracti salubriores sunt, quàm si impetuosi liberè ingrediantur,*
32 *Insalubritas loci non infertur necessario ex omnimoda exclusione Ventorum Aquilonarium.*
33 *Experientia semper attendi debet, tanquam rerum magistra.*
34 *Venti collaterales Aquilonaris, vti participantes ipsius naturam, sunt æquè salubres.*
35 *Venti Orientales, & Occidentales, sunt valde salubres: & præsertim Ethesiæ, flantes tempore æstiuo. & num.36.*
37 *Testium contrarietas contra producentem ipsos interpretationem recipit.*
38 *Indefinita in Teste, non æquipollet vniuersali.*
39 *Testibus verisimiliora deponentibus magis credendum est. & num.41.*
40 *Testibus deponentibus pro reo in dubio, data paritate magis standum est, quam deponentibus pro actore. Amplia etiamsi essent numero pauciores. num.41.*
42 *Reo sufficit probationem testium inuicem conquassari.*
43 *Iuri alterius derogandum non est, quoties publicæ vtilitati potest aliter prouideri.*
44 *Eleuare ædificium, seu aperire fenestras respicientes in Monasteria Monialium, etiam citra æmulationem, non licet. & n.52.*
Amplia etiam in Collegijs, & Seminarijs, &c.
Contrarium num.47.48.
45 *L. Altius C. de seruit. & aquæ non procedit in præiudicium loci publici.*
Declara, vt num.51.
46 *Alia decisio R.P.D. Pirouani in eadem causa.*
49 *Æmulatio in dubio non præsumitur, & quomodo probetur in ædificijs? & num.50.*
53 *Locus publicus non est specialiter priuilegiatus, vt habitans prope ipsum non possit in suo ædificio facere fenestras, etiam ad prospectum.*

ANNOTATIONES.

A 1 VIde tract. *Barth. Capoll. de seruit. Vrban. præd. præcipuè cap.33.* Vbi ponit tres seruitutes, quæ licet in multis conueniant, tamen inter se differunt, nempe seruitus ne prospectui officiatur seruitus luminis, idest ne luminibus officiatur, & seruitus vt prospectus præsteur, de quibus *text.est in l.seruitutum cum l.sequen. ff. de seruitut. Vrban. præd.* vide etiam *Carpan. ad stat. Mediol. rubr. gener. de seruit. & seq. c.332. par.2.*

B CONTRA ANTIQVAM DEBITAM SERVITVTEM. Videlicet ab altero acquisitam per præscriptionē, seu consuetudinem, aut per testamentum, iuxta *not. per Capoll. d. tract. c.19. n.1.*

C SEV CONTRA CONVENTIONES, ET PACTA. Nam 2 hisce modis etiam acquiritur seruitus, nempè per conuentiones, & per pacta, vt per eumdem

Ca-

Cepol. loc. cit. & probat *tex. in* §. *vlt. Inſt. de ſeruit.* vbi, & *Mynſing. verbo Actionibus*, plenius explicat quot, & quibus modis ſeruitutes acquirantur.

D ÆDIFICARE PERMITTITVR. Nam ceſſante ſeruitute, vti dictum eſt ad fauorem alterius conſtituta, cuilibet liberum eſt vſque ad cælum ædificare, *not. gloſ. in d.* §. *verbo ædes ſuas*, eius eſt enim cælum, cuius eſt ſolum, *tex. in l. altius, vbi etiam gloſ. verbo prohibetur C. de ſeruit. & aqu. l. cum eo* 8. *ff. de ſeruit. Vrb. prad. l. fin. in princ. ff. de ſeruit.*
4 *Marſil. ſingul.* 154. qui tamen regulam limitat in tribus caſibus per ipſum collectis, & videndis *Gaill. pract. obſer. lib.* 2. *c.* 69. *Honded. conſ.* 80. *n.* 14. *lib.* 1. vbi, & plures alios ad id ipſum congerit, dixit *Rota coram R. P. D. Pirouano in Romana altius non tollendi* 7. *Iunij* 1623.

5 Quando, & quomodo ſeruitutes acquirantur præſcriptione temporis vide *Carpan. ad ſtat. Mediol. c.* 332. *præter Cepoll. de ſeruit. Vrban. prad. c.* 20. *& Balb. tract. de præſcrip.* 4. *par. princ. partic.* 2 & qualiter amittantur, vide pariter *Capoll. c.* 24. *& Balb. d. q.* 4. *par. princ. partic.*

Cæterum ad materiam iſtam vide etiam doctas, & elegantes deciſiones compoſitas in prædicta cauſa coram RR. PP. DD. Pirouano: & Buratto; quinimmo & Conſtitutionem Zenonis Imperatoris Græcè editam, ab Antonio Contio eius interprete Latinè redditam de *edific. priuat. quæ eſt* 12. *l. eius tit.* Nam & conſtitutionem, & deciſiones prædictas idcirco hic meritò ſubnectimus impreſſas per *D. Theodoſ. de Rub. in ſuis ſingularibus deciſionum p.* 1. *cum annot. circa deciſ. R. P. D. Pirouani*, vbi etiam luculenter enarrauit, quæ acta fuerint in cauſa illa Tramontanæ, ſeu iuris altiùs non tollendi, coram Eminentiſſ. D. Card. Vicario Vrbis & RR. PP. DD. Pirouano, & Buratto, omnia quidem curioſa, & ſcitu digna.

---

l. 12. Imp. Zeno.

A Adamantio Præfecto Vrbis.

Diuiſio Conſtitutionis.

Præfatio.

Primo, de ſpatio ab eo, qui ædificat relinquendo. Secundò in quantum liceat domum attollere. Tertiò de feneſtris. Quartò de proſpectu. Quintò de Solarijs, Menianis, & Scalis. Sextò de Columnis, & publicis Porticibus, & Stationibus. Septimò ſi ædificaturis lis moueatur. Octauò de opere inchoato perficiendo.

EX quo pace frui cæpimus, & litibus, & externis bellis populos noſtros eximere ſtudentes variis legibus condendis animum applicuimus, inter quas, & hanc quoque referri volumus dilucidè demonſtrantem, & quæ ſua magnificentia ſuggeſſit, & cautiſſimè omne ambiguum definientem. Non multum autem à ciuilibus verbis receſſimus, ſed vulgo notioribus vti maluimus, & ita quicumque in eam inciderint, alterius interpretis non egeant auxilio. Ex relatione igitur magnitudinis tuæ cognouimus diuinam legem immortalis memoriæ Patris noſtri Leonis, quam ſuper his poſuit, qui in hac gloriosa Ciuitate ædificare voluerint: quibuſdã ſui partibus propter prauas interpretantium opiniones ambiguam eſſe.

Et nos itaq; præcipimus, vt qui proprias domos renouare cupiunt, non ſolùm veterem formam non excedant (ſicut nec hi, qui nouas ædificant) aut lumen, vel proſpectum vicinis auferant, aduerſus ea, quæ pridem conſtituta ſunt, verùm etiam addimus quale ius is, qui ædificat, habere debeat, cum facultatem habet ex pacto, vel ſtipulatione mutandæ, ſi velit, veteris formæ. Tunc enim ſancimus, vt ſi pactũ, vel ſtipulatio ædificanti ſuffragetur, liceat ipſi ſecundùm vim pacti, & ſtipulationis ædificare, etiamſi officere vicinis, quibus pactum aduerſatur, ita ædificando videatur.

Sed dum noſtra Conſtitutio dicat duodecim pedes opportere relinqui ab eo, qui ædificaturus eſt inter propriam, & vicini domum, & plus, vel minus adijciat, quod magnam ſanè ædificantibus ſecuritatem præſtat (nihil autem dubium aptum eſt ad tollendam ambiguitatem) diſertè, & perſpicuè iubemus duodecim pedes relinqui intermedios inter vtramque domum, incipientes à ſuperpoſita fundamentis ædificij parte, eademque obſeruatione perſeuerante ad ſummum vſque altitudinis culmen. Et ei, qui hoc in poſterum obſeruauerit, licere domum in quantam voluerit altitudinem excitare, & attollere, & feneſtras fabricare tam quæ proſpectiuæ dicuntur, quàm quæ luciferæ ſecundùm diuinam Conſtitutionem, ſiuè nouam domum velit extruere, ſiue veterem inſtaurare, ſiuè ex incendio collapſam exædificare: Nulla licentia ex hoc ſpatio tollendi vicino directum, & omni ex latere domus inuiolatum in mare proſpectum: quem domi ſtans, vel ſedens habet, non autem detorquendi hunc ipſum proſpectum, ita vt cogatur vicinus ex obliquo mare aſpicere: quod autem ad hortos, atque arbores attinet, nec aliquid in ſuperioribus Conſtitutionibus comprehenſum eſt: nec de his hic aliquid addetur, neque enim conuenit.

Nulli autem licet ædificanti domum iuxta compitum fortè, aut angiportum, vel plateam duodecim pedibus latiorem auferre partem plateæ, vel compiti, & proprio ſuperaddere ædificio. Non enim quæ ad Rempublicam pertinẽt minuere, & ædificãtibus diuidere volentes duodecim pedum interuallum in medio domorum definimus, ſed ne anguſtiora ſint domorum interualla. Si autem maius ſit ſpatium, maneat vetus diſtantia, non enim eam minui concedimus, ſed ſeruari Vrbi propria Iura. Si autem vetus ædificium ſecundum veterem formam tale erat, vt minus eſſet domorum abs ſe inuicem ſpatio duodecim pedum interuallum, ne liceat præter veterem formam in altitudinem ædificium erigere, vel feneſtras facere, niſi decem pedes in medio intercedant. Tunc enim proſpectiuas is, qui ædificabit, non poterit facere, niſi ante quoque fuerint, vt dictum eſt; Luciferas verò faciet vtique ſex pedum, ſeruato ab imo pauimento in altum interuallo: eo ta

men non audente vllo modo facere id, quod vocatur pſeudopatum (ideſt, falſum, aut fictitium tabulatum, aut pauimentum in ipſo ædificio) & ità ab hoc pſeudopato ad ſex pedum altitudinem Luciferas feneſtras excitare, & ſophiſticè legem interpretari, & cauillari; ſi enim hoc liceat, eueniet iterum, vt luciferæ æquent proſpectiuarum vtilitatem, & nihil diſtent à proſpectiuis, & vicino noceant: quod quidem fieri prohibemus, nullatenus competens ædificantibus, vel ex pacto, vel ex ſtipulatione ius tollentes, ſi quod tale prorſus competat, &c.

Inſuper cum priore lege cautum ſit, centum pedes altas domos combuſtas inſtaurare licere, etiamſi alteri proſpectum in mare prohibeant, hanc etiam tollentes ambiguitatem conſtituimus hoc obtinere tam in his, quæ poſt conflagrationem renouatæ ſunt, quàm quæ numquam antea fuerunt, & tunc primum extruuntur. Sed & in his, quę nullam ignis iniuriam ſenſerunt, vetuſtate autem, aut alia quacunque cauſa defecerunt, & in omnibus omnino domibus, quæ ædificantur, ſi certum pedum ſpatium relinquatur inter circumiacentia loca, omni impedimento ceſſante, fiant ædificia, etiamſi alijs domibus proſpectum in mare adimant: Proſpectum autem hunc liceat auferre à ſolis culinis, vel latrinis, vel ſeceſſibus, vel ſcalis, vel traiectibus ad ſola diuerticula Vicorum pertinentibus, vel baſternis, quamuis & intra centum pedes velit quis ædificare, ſi modò tamen duodecim pedes in medio intercedant. Hæc autem obſeruari volumus, quando nullum eſt pactum, quod ædificare volentem adiuuet. Qui autem ex pacto vicini ædificant, intra definitum ab eis me dum ædificent: Tunc enim, & eo non cuſtodito ſpatio permittimus attollere ædificia, etiamſi proſpectum adimant ijs, qui conſenſerunt & pacti ſunt, aut qui in eorum domos ſucceſſerunt, quandoquidem competentia iam quibuſdam ex conuentione iura per generalem auferri legem non oportet.

Idem illud etiam ſtatuimus, ne ea quæ vocantur ſolaria poſt hanc legem ex ſolis lignis, & tabulis conſtruantur, ſed ad eorum, quæ Romanenſia dicuntur modum, & figuram ædificentur, & inter duo ſolaria exaduerſo ſeſe ſpectantia decem pedes relinquantur; ſin hoc præ loci anguſtia fieri non poſſit, tunc ſolaria fiant, vt ſe inuicem ex aduerſo reſpiciant, ſed alternis, & ex obliquo, atque tranſuerſo. Si verò ſpacium medium decem pedes non excedat, tunc nulla ex parte, nec aduerſa, nec tranſuerſa liceat ſolaria, aut meniana fabricare. Quæ verò ſecundum ſupraſcriptam formam ædificabuntur, iubemus alta eſſe ab imo ſolo pedes quindecim, & eorum quidem columnas lapideas, aut ligneas ita ſolo imponi iubemus, vt non ad Catherum, ſine perpendiculum ſtent, ſicuti nec murus, vt nec aer, qui eſt ſub illis in ſuperiore parte, vt dictum eſt, conſtitutis ſolarijs, obturetur, nec ex hoc anguſtior fiat Angiportus & publicum iter. Prohibemus autem, & ſcalas à ſolo Angiportus inchoare, & ad ſolaria ducere, ita vt tam ex impenſa, & præparatione firmiore, quàm quod non ita proxima ſint inter ſe ſolaria, breuiora, & rariora, & extinctu faciliora ex igne pericula Ciuitati, & his qui domos habent, immineant. Si autem contra noſtram hanc legem fiat ſolarium, vel ſcala, non id ſolum, quod factum fuerit detruncabitur, ſed etiam ædificij dominus decem auri librarum pœnam expectabit, & qui deſignauit Architectus, aut qui opus recepit, alias decem auri libras perſoluet, & qui fabricauerit Artifex, ſi per inopiam non potuerit pœnam ſoluere, corpore luens à Ciuitate fiat extorris.

Præterea iubemus, nemini licere multas ex ordine collocatas columnas in publicis porticibus, & ſtationibus ab eo, quod vocatur Miliuium, atque ad Capitolium obſtruere ædificijs, vel ſolis etiam tabulis, vel alijs quibuſuis rebus in medio columnarum extructis, ſed ipſa quidem ædificia non excedant in latitudine pedes ſex, comprehenſis parietibus etiam plateam verſus, in altitudine vero pedes ſeptem. Omnimodò autem volumus per quatuor Columnarum ordines relinqui à porticibus ad plateas liberum iter: decorari quoque huiuſmodi tabernacula, ſiuè officinas exterius, ſaltem marmore, vt & Ciuitati ſit decori, & tranſeuntibus voluptati. In reliquis autem Ciuitatis regionibus extructas in medijs Columnis officinas prout Vrbi eſſe vtile, & quatenus, & quomodo exiſtimaueris, extrui ſancimus, omni æqualitate ſeruata, ne quod vni permittitur, cæteris prohibeatur &c.

Et hoc quidem conſtituimus, vt ne Calumniantium dolis, & machinationibus, æquis, & bonis viris periculum ſtruatur. Multi enim ædificaturis lites, non ex iniuria aliqua accepta, ſed per inuidiam ſubtrahentes intermiſſionum illis cauſam præbent, vt eum, qui iam cœperat ædificare, prohibeant, & opus imperfectum relinquere coactum, & in ius tractum pecuniam ad ædificationem repoſitam, litigando conſumere cogant & (quod omnium incòmodiſſimum eſt) poſtquam victricem ſententiam retulit, adhuc quaſi indiſſolubilis vinculis obligari contingit, dum appellationis prætextu fatales dies expectare cogitur, & ex hac fruſtratione, & ædificationis interuptione, voluptatem capit eius aduerſarius. Adiicimus itaque in eiuſmodi caſibus, vt ſi appellatio ab his, quæ ab arbitro definita ſunt, intereſſerit ſimul, atque milla fuerit ad Iudicem relatio, vel forma ſcriptis redacta, licere victori, & victo, non obſeruato legitimo appellationis introducendæ tempore, vnà cum aduerſario, vel ſoli, ad ſuæ magnificentiæ Tribunal accedere, etiam aduerſario ex more vocato, ſi abſit terminum rei controuerſæ facere, vt omni mora abſciſſa legitimus liti finis imponatur, ne hyeme, ſi ità acciderit, præſente, vel imminente, dum longos appellationum dies ſtatos expectare cogitur, is qui iniuſtè ab incepto ædificio prohibitus eſt, damna intollerabilia ſuſtineat. Quod autem eſt proximum, ſi etiam quis in huiuſmodi controuerſiis appellare voluerit, conquerens de magnitudinis ſuæ ſententia, illico eam, quam dicunt conſultationem, fieri iubemus, & dari tam victo, quam victori, vt de more ſententiam ipſam accuratius expendant in ſacro noſtro Palatio, omni mora ceſſante. Nouerint autem quicunq; ædificantes impedire

præ-

præſumpſerint, quod ſi victi fuerint, & omne quodcumque contigerit damnum reſarcient, & materiæ prætia, quam probabile erit corruptam, aut deterioratam eſſe inter litium moras rependent. Quod autem ad eos, qui iniuſtè ædificare tentauerint, attinet, & hi ſi victi fuerint, damna ei, qui ędificium prohibuerit, & cauſæ ideo adeſſe coactus fuerit, refundent. Omnem autem huiuſmodi controuerſiam in ſolo magnitudinis tuæ iudicio decidi præcipimus, & neque vlli cuiquam illuſtrium Magiſtratuum audire huiuſmodi cauſas, neque ex hac cauſa litigantes, militiæ, vel Fori præſcriptione ad detractandum iudicium, vel ſumptuum, & damnorum, quæ ſententia Glorioſiſſimi Præfecti Vrbis, aut ab ipſo dati cognitoris continebuntur, ſolutionem detractandam permittimus, ſed exactioni eos ſubiici volumus, qui ex decreto magnificentiæ tuæ victi fuerint, nemine ad hoc fori præſcriptione vtente.

Prouideat autem magnificentia tua, ne quis redemptorum, aut fabrorum, aut artificum opus à ſe inchoatum relinquat imperfectum, ſed vt accepta mercede opus, quod incœpit, perficere cogatur: vel omne damnum, quod inde ædificare volens acceperit, & quidquid omnino diſpendii ſenſit ex eo, quod opus perfectum non fuerit, ſarciat. Si autem penuria laboret, qui ità deliquerit, fuſtibus cęſus Ciuitate eiiciatur. Nullus autem id perficere prohibeatur, quod ab altero cœptum opus fuerit: quod præſumi cognouimus à quibuſdam artificibus, vel redemptoribus, nec iis, qui ipſi cœperint, finem imponentibus, nec alios id perficere ſinentibus, atque inde damnum intollerabile inferentibus iis, qui domos ſuas fabricare cupiunt. Qui itaque hoc ſolo recuſat opus perficere, quod ab alio antea inchoatum ſit, is eamdem pœnam excipiat, quam is excœpit, qui opus reliquit.

7 Antonius Contius Iuris ſtudioſis. Quid in hac lege reſtituenda, vel in Latinum ſermonem transferenda præſtiterimus, experiemini, ſi hanc noſtram operam cum editione Portana, & Serimgeriana contuleritis, nam in vtraque ſequens Conſtitutio erat acephala, & in altera ità corrupta, & translata, vt magna ex parte aieret quæ hæc negat, negaret quæ hæc aſſerit. En quanta in legibus, vel edendis, vel transferendis cautio. Vtraq: etiam editio prima iſtius Conſtitutionis verba in ſcriptionem ipſius tranſtulit: Altera ſic *Adamanteo Præfecto Vrbis, & Iudiciorum pacis obtinenti*. Altera vero ſic. *Adamanteo Præfecto Vrbis, & Iudiciorum pacis obtinenti præſentem*, qui error ei contrarius eſt qui ante Haloandrum obtinuerat in principio Conſtitutionis de Iuſtinianeo Codice confirmando: vt illa verba inſcriptionis.

Expræfecto huius Almæ Vrbis in textu ipſius Conſtitutionis irreperent, hoc modo: Ex præcepto huius Almæ Vrbis, &c. Quis autem vnquam appellari audijt Præfectum Vrbis, Præfectum Iudiciorum, aut iudiciorum pacis? Itaque quamuis ſola coniectura adiutus ſim, in huius legis principio reſtituendo: omnibus tamen vobis probatumiri iudicium meum ſpero. Eſt autem elegantiſſima lex, & ad multos iuris articulos controuerſos, ſi quæ alia apprimè eſt vtilis,

RR. PP. DD. Pirouano, & Buratto Romana Altius non tollendi, Lunæ 3. Decembris 1618.

8 In progreſſu fabricę Palatii Seminarii Romani alię ædes cęptæ ſunt eleuari ęregione illius in parte Aquilonari, quæ cum altius, quàm nunc Seminarium eſt, tolli dubitaretur tàm inſpecto initio earundem ædium, quam Architectorum vociferatione, & delineatione, inde per Rectorem obtentum fuit ab Illuſtriſſimo Vicario Vrbis inhiberi ædificanti, ne vlterius progrederetur ratione imminentis præiudicii proſpectus ſcilicet, & Aquilonarium ventorum excluſionis; & cum placuerit eidem Vicario Rotam conſulere; An Demofonti Ferrino ędificanti liceat ædes altiùs tollere, & dubii reſolutio penderet à duplici inſpectione, ex facto nempè, an per eleuationem impediretur ventus Aquilonaris, & locus Seminarii remaneret ſub periculo infectionis, & ex iure, an competant remedia prohibitoria; Viſum eſt in primis firmandum eſſe.

Seminarium gaudere priuilegio loci publici, reſeruando cum hoc prępoſito de reliquis videre in particulari diſputatione, &c.

9 Fundamentum Deciſionis fuit, quia ne dum loca iuris, & vſus publica, prout Domus Prætoria, & ſcholæ Ciuitatis gaudent priuilegiis à iure indultis, ſed etiam alię domus priuatorum, Profeſſoris nempè, & Aduocati, ac Scholaris, quando eadem ratio publicę vtilitatis conſiderari poteſt ſecundum veriorem opinionem, de qua omnes *in l. 1. ff. ſolut. matr. Alex. nu. 53. Alciat. 54 Soc. Iun. 276. Rip. 130. & ſeqq. gloſſ. fin. in l. vnic. C. de ſtud. lib. Vrb. Rom, Menoch. de arbitr. caſu 237 Bebuff. de priuileg. ſchol. priuil. 3.* & alios refert *Honded. conſ. 81. num. 8. lib. 1.* quamuis ſuo in caſu contrarium ſenſerit, & *Anton. de Padilla in l. altius, num. 28. C. de ſeruit.* qui omnes inferunt ad multa priuilegia ob concurſum eiuſdem rationis, vtilitatis publicæ, & neceſſitatis.

10 Hæc autem publica vtilitas ad effectum comprehenſionis priuilegii benè conſideratur in hac ipſa domo Seminarii, quia in ea Adoleſcentes ex totius Orbis partibus confluentes nobilitate, diuitiis, & titulis inſignes ſtudiorum cauſa aluntur, quæ fauorabilis eſt, & continet in ſe publicam vtilitatem, dum ipſi Adoleſcentes ſperantur Reipublicæ Adminiſtratores, & Magiſtratus, vt dicitur in Proemio *Inſt. §. fin. & in auth. habita, C. ne fil. pro patr.* & in Magiſtratibus cauſa
11 ſtudiorum cadit, cum imperiti, & illiterati Magiſtratus obtinere non poſſint, §. 1. *authen. de Iudic. Menoch. de arbitr. eodem caſu* 237. *num.* 13.
12 Et ſicuti cauſa dotis continet in ſe publicam vtilitatem, vt affirmant *Bart. in d. l. 1. num. 25. & Caſtren. num. 2.* ita & cauſa ſtudiorum, ex
13 quo inter ſe ſolent æquiparari, *Iaſ. in dicta l. 1. num. 3. ff. ſolut. matrim. Menoch. eodem caſu 237. num. 37.*

14 Rurſus publica vtilitas probatur, quia Seminarium Clericorum eſt, & ex *Decreto Sacr. Conc. Trident. ſeſſ. 23. cap. 18. de reform.* fauore Eccleſiæ erectum, vt inde boni Sacerdotes, & Religioſi pro Dei ſeruitio, & cultu pro Eccleſiaſtica diſciplina conſeruanda haberi poſſint, quod per ſe includit publicam vtilitatem *l. prima, §. ius publicum, §. de inſt. & iur. cap. ius publicum, diſtinct. 1. gloſſ. in cap. quid ergo, in verb. In Re-*

publ. 23. quæſt. 4. Felin. in cap. nonnulli, num. 16. de reſcript. Rip. in l. prima num. 131. ff. ſolut. matrim.

15 Prædictis accedit, quia concurrunt ferè omnia, quæ loco publico conuenire poſſunt, nempe ius & auctoritas Superioris ex Decreto Sacri Concilii in erigendo, ad quem hoc pertinet,
16 non autem ad priuatum, cui legibus interdictum eſt loca publica inchoare, *l. nemo Iudicum, C. de oper. pub. l. opus cum gloſ. penult. ff. de eodem titulo*: ſecundo, quia huiuſmodi ædes emptę ſunt,
17 & meliorate de pecunia Camerę Apoſtolicę, vt notorium eſt, & probant Teſtes dati in ſummariis, ſumptus autem de publico nomen priuati
18 operis totaliter excludit, *l. qui liberalitate Lopus, ibi, Inſcribi autem, ff. de oper. publ.* Concurrit &
19 perpetua loci deſtinatio, quę ad publicum conſtituendum requiritur, *l. prætoria Iudicum*, C. *de oper. pub.* dum in conciliari Decreto dicitur, ita vt hoc Collegium Dei Miniſtrorum perpetuum ſeminarium ſit.

20 Neque dubitari poteſt, quin huiuſmodi ædes erigantur in executionem Sacri Concilij Tridentini; quia nomen Seminarij, quo hodie nuncupatur, hoc ipſum indicat, & demonſtrat, *l. Labeo, ff. de ſuppell. leg. l. ad recognoſcen.* C. *de ingenu. manumiſſ. Menoch. præſumpt. 64. num. 1. lib. 3.* Et Clerici inhabitantes hoc probant, dum alimentantur, & inſtruũtur, & præceptores, ac miniſtros, particulares habent ad eiuſdem Concilij præſcriptum, quæ omnia ſunt fructus erecti Seminarij, per quos vera poſſeſſio executionis actus probatur, *Caſ. de Graſ. dec. 10 de cauſ. poſſ. & propriet. & dec. 21. de prob.*

Non obſtat, quod in huiuſmodi ędibus alatur minor numerus Clericorum & maior ſit Conuictorum quantitas, pro quibus neque Decretum Concilij loquitur, neque ipſi ad Eccleſiaſticam diſciplinam ſubordinantur, neque vrgentur neceſſitate habitandi, ita vt amplitudini ædificij publica vtilitas de paucis Clericis non reſpondeat.

21 Quia pro Conuictoribus concurrit nedum causa ſtudiorum, quæ publica eſt, vt ſupra dictum fuit, ſed vlterius, & ſi numerus ſimul viuentiũ ſit maior, nõ tamẽ reſtringitur, aut diſtinguitur Priuilegium Clericorum Seminarij, ſed ipſi Conuictores de commodo, & vtilitate tamquam ſocij habitationis participant, quamuis in priuilegio non ſint comprehenſi, *glo. in l. fin. C. de muner. & honor. non conten. lib. 10.* quam ſequuntur *Iaſ. in l. 1. nu. 2. de tranſ. Marſ. ſing. 180. Bald. in addit. ad ſpecul. in tit. de Magiſtr. in fin.* vbi dicit,

Nota quod frater Doctoris gaudet priuilegijs eorum: & de fratre habitante cum fratre immuni ab oneribus, quod eadem immunitate gaudeat, late concludendo probauit

Natt. conſ. 1. n. 10. & conſ. 56. nu. 2. vol. 1. qui ſequitur *Bal. in d. addit. ad ſpeculat.*

Et ita &c.

R. P. D.

BVRATTO

Romana altius non tollendi.

Lunæ 30. Maij 1622.

22 PRopoſitio ſub die 3. Decembris 1618. coram R.P.D. meo Pirouano præſente dubio. An liceret Ferrino altius tollere eius Palatium iuxta ædes Seminarij ædificatum, fuit tunc firmatum Seminarium gaudere priuilegio loci publici, & proſequendo diſputationem coram me, Seminarium prætendebat elationem d. Palatij impedire ratione damni dictis ædibus imminentis.

Primo propter excluſionem ventorum Aquilonarium, ob quam aſſerebat dictas ædes reddi inſalubres, & ſic obſtare interdictum, ne quid
23 in loco publico, quod habet locum, etiamſi quid fiat in priuato, quod noceat publico; *li 2. §. idem labeo, & §. idem ait, vbi Bart, & §. ſi quis domum, & §. ſi quis in ſuo, vbi idem Bart. ff. ne quid in loc. publ.* & adducebantur exempla de expellendo fabro malleante penes ſcholas, & non officiẽdo illarũ luminibus, & alia de quibus per *Doct. in l. 1. ff. ſol. matr.* & latè per informãtes pro Seminario; & obſtare etiam diſpoſitionem, *l. fin. §. fin. C. de ſeruit. & aqu.* inducentis ipſo iure ſeruitu-
24 tem altius non tollendi, ne venti excludantur in damnũ publicæ vtilitatis, iuxta intellectũ *Vgon. quem poſt gloſ. ſequitur ibi Cyn. in fin. Alberic.* atteſtans ſecundum eos pluries obtinuiſſe de facto *Butrig. Bal. Bald. Salic. qui de comm. Ang. & Caſtr. idem Ang. in l. Imperatores, ff. de ſer. vrban. prad. cum aliis alleg.*

Deducebatur damnum ex proſpectu intus dictæ ædes per feneſtras d. Palatii ex infra allegandis.

Sed DD. (pro maiori tamen parte) in hac tertia propoſitione reſoluerunt, eidem Ferrino licere palatium altius tollere, cum moderamine tamen quoad feneſtras, & lumina, de quo infra.

25 Moti ſunt autẽ, quia Ferrinus, qui eſt reus vltra vulgatiſſimas regulas, quod Actore non proban. &c. & quod quisq. in re propria eſt moderator, & arbiter, de qua in ſpecie *gloſ. in l. per Prouincias in verb. Dominij C. de edific. priuat. habet pro ſe in hac materia reg. l. altius, C. de ſeruit. & aqu. ibi not. per gloſſ. & Doct. Cæpoll. de ſeruit. Vrban. prad. cap. 27. num. 4. latè Honded. conſ. 81. lib. 1. & fuit dictum in Tiburtina Calcarearum 14. Martij 1614. coram me.*

26 Præſertim cum dictum Palatium ſit valde nobile, & inſigne, publicèque interſit Ciuitati ſimilibus ædificijs ornari, *l. Prætor ait 20. §. hoc interdictum prohibitorium, ff. de nou. oper. nunc. l. 2. C. de edific. priuat. & ibi gloſ. in ver. aſpectus. Salyc. in ſum. & 1. not. Surd. deciſ. 168. num. 9. Sim. de Pret. conſ. 73. num. 22.* qua ratione per ſummos Pontifices, & præſertim per fel. record. Gregorium XIII. multa fuerunt indulta priuilegia, de quibus in Bulla iuris congrui quotidie practicata; cumque dicta elatio non fiat ad æmulatio-
27 nem,

nem, quod non prætenditur, nec præſumitur, *gloſ. in l. flumin. §. fin. ver. non teneri, ff. de dam. dat.* quam ibi omnes ſequi, & eſſe communem opinionem dicit *Padill. in dicta l. altius n. 22. verſ. Sed in dubio.*

Nec obſtare viſum fuit damnum ex d. elatione prætenſum.

Nam primo, quoad impedimentum ventorum Aquilonarium, & aeris inſalubritatem, quamuis admiſſæ fuerint concluſiones iuris ſuper hoc firmatæ, & per informantes pro Seminario latè comprobatæ, Domini cenſuerunt factum in præſenti non verificari.

In primis enim circa excluſionem dictorum ventorum, quamuis conſiderato præſertim ſtatu, poſtquam erit perfecta fabrica Seminarij iuxta plantam ex ordine Rotæ inter partes firmatam, qui ſtatus attendi debet, quia cum Seminarium prænenerit in conſtructione ſui ædificii habendum eſt ac ſi ædificium perfectum eſſet, *l. 2. §. idem labeo, verſ. deinde ait Prætor, ff. ne quid in loc. publ. Bart. in l. quominus num. 10. ff. de flumin. & ibi Iaſon. num. 54. Bald. in l. item lapilli num. 10. ff. de rer. diuiſ.* Admiſſa etiam excluſione ventorum in ædes Seminarii per lineam rectam, quæ ſatis clarè patere videbatur vltrà ocularem loci inſpectionem ex dicta planta, & relationibus Peritorum, & depoſitionibus Teſtium, tam Seminarii videlicet ſecundi iuxta 16. additionale, & ſuper 18. & 19. & quinti Teſtis ſuper 2. 3. 17. & ſexti ſuper 3. & 17. quam etiam ipſius Ferrini, nimirum ſecundi iuxta 17. & quarti iuxta 19. atque etiam ex aliis infra dicendis, qui dum deponunt de ingreſſu dictorum ventorum per reunionem, videntur neceſſariò ſupponere eorumdem præcedentem refractionem ad obſtaculum Palatii Ferrini.

Nihilominus dicebatur id non ſufficere Seminario Actori, ſed probandum eſſe, quod non adſint alii modi, nec aliæ viæ ingreſſus venti
29 Aquilonaris ad hoc vt probatio per neceſſe concludat, iuxta *vulg. reg. & iuxta terminos d. l. fin.* quæ requirit, quod ventus prorſus, & vndique excludatur, itaut locus inutilis efficiatur, vt in *tex.* ibi, *ſi inutilem faciat aream*, & tradunt ibid. *Alber. in fin. Cyn. Bar. Bal. Ang. Caſtr. & Pallid. in Sum. Imol. in l. ſi priuſquam num. 9. verſ. 2. vbi Alex. nu. 34. verſ. 2. ff. de non. oper. nunc. Veron. de ſeruit. d. c. 27. n. 4. verſ. 1. Iaſ. in l. ex hoc Iure n. 14. ff. de Iuſt. & Iur. Paſeth. conſ. 130. nu. 13. ſub verſ. ad 4. ibi 3. ſolutio. Honded. d. conſ. 81. num. & 31.* quod non ſolum pro eodem Seminario 29. 30. & 31. probatum non fuit, ſed pro parte Ferrini probatur ingreſſus ventorum per alios tres modos, ſcilicet primo per reunionem, ſecundo per deſcenſum, tertio à lateribus, vt in eius ſummario numero 1. & 2.

De ingreſſu enim per reunionem deponunt ex Teſtibus ipſius primus iuxta primum, & 22. & ſuper 9. & 10. & ſuper 19. & ſuper 3. vbi quod ſufficit ad hoc minor diſtantia, quam duplicata, & 3. iuxta 11. 19. & 11. & ſuper 1. & 10. qui melius concludere viſi ſunt, quàm Teſtes Seminarij, quorum 4. & iuxta 18. ſe remittit ad Mathematicos 5. & 8. iuxta idem, dicunt non poſſe dari certam regulam, nec quid certum determinari circa quantitatem diſtantiæ ad effectum huiuſmodi reunionis.

Per deſcenſum vero deponunt ex prædictis teſtibus Ferrini idem primus iuxta 11. vbi dat exempla de Curtile Farneſiano, & Cancellariæ Apoſtolicæ, & reddit rationem, quia motus ventorum eſt diametralis, non horizontalis, itavt ab eius principio propè mediam aeris regionem paulatim obliquè deſcendat, & quod hoc præcipuè procedit in ventis ſeptentrionalibus, qui
30 ideo à Peripateticis Apogei vocantur, & 3. iuxta 16. & ſuper 1. & 7. & iuxta 8. & 8. iuxta 11. & cõcordant etiam duo Teſtes nuper pro parte Seminarij examinati, nempe 1. iuxta 11. in fine dicens *Et il corſo del vento tengo, che ſia diametrale, & non orizontale*, & iuxta 26. & 2. iux. idem ibi, *Se il corſo del vento ſia diametrale, ouero orizontale, la mia opinione è, che ſia miſto.*

De ingreſſu autem ventorum a lateribus, nempè per Viculos venientes à Monte Citorio, & per Vicum Orphanorum, deponunt ex eiſdem teſtibus Ferrini 2. *iuxta* 17. *& ſuper* 1. 3. *ſuper* 1. *& 6. iuxta* 17. *& ſuper* 2. *& 7. iuxta* 8. *& 9. iuxta* 17.

Secundum verò caput Seminarij actoris probationis, nempe inſalubritatis aeris, deficere patitur videbatur, tum ex præmiſſis, quia remanente ingreſſu ventis Aquilonaribus per ſupradictos tres modos aer non redditur inſalubris per huius ædificij elationem, vt patet ex eiſdem teſtibus iuxta 22. *& ſuper* 5. *& 1. ſum. Ferrin. nu.* 3. vbi dicunt ventos huiuſmodi reunitos habere eamdem vim eoſdemque effectus, prout ante refractionem, & impedimentum.

31 Quin etiam 1. 2. 3. 6. & 8. *d. ſum. nu.* 4. addunt ventos Aquilonares refractos ſalubriores eſſe, quam ſi impetuoſi liberè ingrediantur, quod, & idem ipſum conſtanter affirmant teſtes Seminarij, vt in depoſitionibus eorum, datis in *ſum. & eiuſdem Ferrini d. die* 3. *Decembris* 1618. *num.* 4.

32 Tum quia data etiam omnimoda Aquilonarium excluſione, non tamen inde neceſſario infertur inſalubritas, prout expreſſe fatetur. 2. teſtis ſeminarij iuxta 31. *d. ſummariolo n.* 9. dicens, *quando non ſpira la Tramontana, il Seminario Romano non ſarà neceſſariamente morboſo*, prout id etiam iuxta 37. vna cum 3. teſte iuxta idem affirmat poſſe contingere in aliquibus alijs locis Vrbis à ventis Aquilonaribus retruſis, & latius deponunt teſtes Ferrini in eius *ſumm. n.* 12. *&* 13. *vbi* 1. *&* 3. 7. *&* 8. inducunt ſimile de Carceribus Curiæ Sabellorum Hoſpitalis S. Spiritus Monaſter. puellarum d. Hoſpital. ac alijs Monaſter. in Vrbe, intra quæ ventus Tramontanę ingredi non poteſt, niſi perpendiculariter, & per deſcenſum, & tamen in illis ſalubriter viuitur, licet cohabitatio ſit anguſtior, & victus incultior ſeruetur, & fœtor, calor, & humiditas maior ibi vigeat,
33 vt docet experientia, quæ ſemper attendi debet, tamquam rerum magiſtra, *vulg. c. quam ſit, de elect. in* 6.

Eoque magis, quia per elationem dicti ædificii non impedientur Seminario flatus ventorum Collateralium Aquilonaris. ſ. Magiſtri, & Græci, vt deponunt ex teſtibus Ferrini 1. 2. 5. & 6. teſtes Seminarii *d. ſumm. dato* 3. *Octobris num.* 5.

34 Qui venti, vti participantes naturam ipſius Aquilonaris ſunt æque ſalubres, vt dicunt iidem teſtes Ferrini *d. ſum. num.* 7. & Seminarii *d. ſum.*

num. 6. prout etiam non excludetur liber ingreſſus ventorum Orientalium, & Occidentalium, quemadmodum deponunt omnes teſtes eiuſdem Ferrini, dempris 7. & 8. *in d. eius ſumm. num.* 8.
35 qui pariter venti ſunt valde ſalubres, ſicut plenè referunt 1. 3. 7. 8. & 9. ex teſtibus eiuſdem Ferri-
36 ni d. *ſumm. num.* 9. & præſertim illi qui Etheſiæ vocantur flantes tempore æſtatis, & ab Occidente æſtiuo, quia ideo nullum impedimentum recipere poſſunt ab obſtaculo ædificii Ferrini etiam ad ſuum faſtigium perducti, vt deponunt ex dictis Teſtibus Ferrini 1. & 6. *ſuper* 13. 3. *iuxta* 12. *& ſuper* 4. *&* 14. *dicto ſummario num.* 5. de quorum ſimiliter ventorum ſalubritate, ac virtute humores exſiccandi, & purgandi, plenè deponunt etiam duo teſtes eiuſdem Seminarii vltimo examinati nimirum 1. *iuxta* 35. *&* 37. *&* 2. *iuxta* 29. *&* 35.

Nec obſtat, quod duo prædicti Teſtes, & præcipuè 2. iuxta 32. affirment Etheſias huiuſmodi eſſe ventos Aquilonares, & flare à Septentrione, proinde eorum ingreſſum per elationem ædificii Ferrini impedimentum remanſurum eſſe, quemadmodum ſupra de ventis Aquilonaribus dictum eſt; nam vltra, quod additus illis patere poſſet per alios modos ſuprapoſitos in hoc maior fides adhibita fuit ſupradictis Teſtibus Ferrini deponentibus dictos ventos non eſſe Septentrionales, ſed Collaterales, & flare à parte circa Occidentem æſtiuum. Tanto magis, quia concordant cum 4. 5. & 8. ex primis Teſtibus ipſius Seminarii iuxta 17. arteſtari ventos iſtos non eſſe propriè Aquilonares, ſed Laterales. Immo 2. ex dictis duobus pro Seminario vltimo loco examinatis iuxta 30. clarè deponit dictos ventos flare à parte Occidentali, ſubdens *il luogo poi preciſo credo, che ſia il Cantone del Seminario verſo l'Occidente, & Rotonda*. Vnde ex iſta teſtium
37 Seminarii contrarietate probatio illius redditur dubia, & conſequenter contra ipſum producentem interpretanda *Butr. in c. cum tu num.* 4. *verſ. dicti Teſtes de Teſtibus, & not. in cap. in præſentia de probation. Farinac. de Teſtib. queſt.* 68. §. 1. *num.* 60. Cum itaque Seminarii incolumitati proſpectum ſit per ingreſſum tot aliorum ventorum eiuſdem benignitatis, & ſalubritatis, ceſſat diſpoſitio *d. l. fin. C. de ſerui. & aqua.* ex ſuperius allegatis.

Nec obſtant prædicti Teſtes, qui pro parte Seminarii dantur in ſumm. num. 6. ad probandum habitationem ipſius ex perfectione ædificii Ferrini reddi inſalubrem, & morboſam, quia loquuntur cum expreſſio ſuppoſito *Quando la Tramontana non ſpiri, e non habbia adito nel Seminario* & 1. 3. & 5. *quando non ſpiri l'Eſtate la Tramontana ne l'Etheſie*, quæ conditio non verificatur ex prædictis, & illi non concludunt, quod ædificium perfectum tollat ventum, cum primus ſolum dicat *che darà impedimento*, quæ indefinita in
38 Teſte non æquipollet vniuerſali, vt poſt alios *Surd. conſ.* 263. *num.* 10. *in fin. &* 11. *Seraph. deciſ.* 893. *num.* 22. *cum alleg. in Peruſina bonorum* 29. *Octobris præteriti coram me*. alii verò de parte tantum, & DD. placuit magis ſtare Teſti-
39 bus Ferrini tanquam veriſimiliora deponentibus propter ſupra relata exempla data in Vrbe, Hoſpitalis Sancti Spiritus, Palatii Farneſiani, Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæ Sabellorum, & alia, *Gabr. de Teſtib. concl.* 4. *num.* 13. *cum relat. per Farinac. de Teſtib. q.* 65. *a num.* 127. *cum pluribus ſeqq.* maximè quia etiam ipſi ſunt inſignes,
40 ac primarii Vrbis phyſici, & mathematici, prout etiam plenè referunt alii Teſtes ſuper eorum legalitate pro eodem Ferrino, vt in eius ſomm. n. 14. quibus propterea fides adhibenda eſt *Ancha. in c. propoſuiſti num.* 3. *in 2. not. de probat. poſt Butr. num.* 5. *Abb. num.* 4. *Aret. num.* 6. *& Dec. n.* 34. *Crot. conſ.* 153. *n.* 8. *&* n. 17. *&* 18. & præſertim tamquam pro reo deponen. quibus data paritate magis ſtandum eſt, quam deponentibus pro Actore *gloſ. in cap. in noſtra verb. Aduerſa, & verb. præferenda, de Teſtibus. Gabr. d. concl.* 4. *n.* 44. *latè Farinac. d. queſt.* 95. *num.* 152. immo etiam
41 ſi eſſent pauciores, cum veriſimiliora, vt ſupra deponant, *l. ob carmen*, §. *fin. & ibi not. Florian. in ſumm. ff. de Teſtibus Gabr. de Teſtibus, dicta concluſ.* 5. *num.* 55. cum aliis per *Farinac. dicta queſt.* 65. *num.* 130. & tanto magis quia ex prædictis patet in multis etiam cum eis concordare teſtes eiuſdem Seminarii, qui fortius contra ipſum probant *Soc. in conſil.* 69. *num.* 11. *lib.* 1. *Gabr. de Teſtib. concluſ.* 1. *num.* 9. *Caſar. de Graſſ. dec.* 7. *num.* 2. *de probat. prab. Rot. deciſ.* 109. *num.* 5. *par.* 2. *recent. cum relat. per Farinac. d. queſt.* 62. *num.* 11. *cum pluribus ſeqq.* Ferrino autem tamquam reo ſufficit probationes
42 inuicem conquaſſari, *Rot. deciſ.* 238. *n.* 24. *par.* 1. *diuerſ.*

Nec ſubſiſtit, quod quando ædificium erit perfectum, omnino impedietur ingreſſus Tramontanæ; cum multæ viæ ingreſſus remaneant vt ſupra comprobatum eſt, & vnus ex DD. addebat, quod Seminarium abundantius etiam prouidere poterit in parte conſtruenda, relinquendo vacua, & lodias, per quas com-
43 modius venti huiuſmodi ingredi poſſint, & quoties publicæ vtilitati poteſt aliter prouideri, iuri alterius non derogatur, *Honded. conſil.* 81. *num.* 31.

Quæ autem pro parte eiuſdem Seminarii dicebantur de alliſione ventorum Auſtralium ad dictum ædificium Ferrini, ac eorum reflexione & reſtagnatione in ædibus Seminarii, vnde notabile aeris detrimentum timebatur, viſa fuerunt plenè tolli per teſtes eiuſdem Ferrini d. ſum. nu. 10. qui optimè per Mathematicas, & naturales rationes oſtendunt talem reflexionem, & reſtagnationem in ædibus Seminarii contingere non poſſe, & maximè propter obliquitatem faciei dicti ædificii.

Ceſſante itaque damno Seminarii, & ſtante vtilitate Ferrini fabricam incępeam perficere volentis firma pro ipſo remanet regula *dicta l. altius cum aliis ſupra allegatis*.

Quo vero ad proſpectum non placuit DD. ex hac cauſa impedire elationem dicti ædificii; ſed omnes conuenerunt, quod Ferrinus faciat, & aptet feneſtras verſus Seminariũ ad recipiendum tantùm lumẽ, non autem ad proſpectũ, quia, ſi-
44 cuti non licet eleuare ędificiũ, ſeu aperire feneſtras reſpicientes in Monaſteria Monialium etiã cirra emulationẽ latè *Bero. conſ.* 135. *n.* 9. *&* 10. *& ſeqq. volum.* 3. *Padill. in dicta l. altius num.* 9. qui dicit eſſe cõmunem, cũ relatis per *Mar. Mut.*

deciſ.

deciſ. Sicil. 8. *num.* 6 vbi quod eſt veriſſimum, & ſatis clarum, *& in conſuet. Panorm. cap.* 29. *num.* 31. & 32. Ità nec etiam ſi reſpiciant in Collegium Seminarij *ex decreto Sacri Concilij Tridentini erecti & ordinati*, pro communi bono Reipublicæ Chriſtianæ ad inſtituendum, & dirigendũ vitam, & mores Adoleſcentum, & præſertim in Eccleſiaſticis diſciplinis, vt de ſimilibus Clericis depoſuit *IV. Concil. Toletanum relatum in c. omnis ætas* 12. *q.* 1. à quo deſumptum eſt Concil. Tridentinum.

Nec applicatur, quod vicinus poſſit ædificare, ſeù ædificium extollere cum feneſtris reſpicientibus in domum, ſeu Curiam vicini, iuxta *d. l. altius*, cũ ſua materia: Tum ex prædictis, tum etiam, quia *d. l. altius*, & ſimiles non procedunt in præiudiciũ loci publici, quale eſt Seminariũ, vt fuit firmatum *d. die* 3. *Decembris* 1618. & facit *l. opus ff. de opere pub. & not. in cap. Piſanis de reſt. ſpol.* Et ita fuit reſolutum vtraque parte informan.

R. P. D.

PIROVANO

Romana Tramontanæ.

Mercurij 7. *Iunij* 1623.

REceſſum fuit in ſecunda parte Deciſionis in hac cauſa factæ ſub die 30. Maij 1623. cum voto maioris partis Dominorum.

Regula enim eſt pro libertate ædificare volentibus, vt vnicuique licitum ſit in ſuo ædificare, & murum vſque ad Cœlum eleuare, & in eo feneſtras habere, quamuis ex hoc vicino damnum inferatur, *l. altius C. de ſeruit. & aqua l. cum eo, ff. de ſeruit. Vrba. prædior. Bald. in eadem l. altius Capoll. de ſeruit. Vrban. prad. c.* 62. *in princ. Berou. conſ.* 115. *num.* 2. *volum.* 3. *Honded. conſ.* 81. *num.* 17. *vol.* 1.

Neque prædicti Doctores & ſignanter *Bald. in d. l. altius* diſtinguunt, ſi proſpectus tendat ad locum vbi puellæ, vel Religioſi Monachi habitent, vel alibi, ſed expreſsè admittunt in prædictis caſibus etiam poſſe ædificium eleuari, dum tamen ad vtilitatem propriam, non autem ad æmulationem, & inhoneſtam conſiderationem id faciant, cum in dubio ad æmulationem quid factum non præſumatur, ſed potius quem velle vti iure ſuo, *gloſ. in l. fluminum*, §. *vlt. vbi Bart. ff. de damn. infect. Capoll. eodem cap.* 62. *num.* 2. *Menoch. de arbitr. lib.* 4. *caſ.* 156. *num.* 8. vnde Seminarium, quod illam allegat, probare tenetur fundamentum æmulationis, *And. Gail.* poſt alios *pract. obſeruat. lib.* 2. *obſer.* 69. *in fin.* quod adhuc viſum fuit non probari.

Non obſtat ratio deducta ex *cap.* 1. *de ſtatu regul. in* 6. per quem Textum *Berou. d. conſ.* 135. *num.* 9. & 10. *volum.* 3. *Padill. in l. altius num.* 9. *de ſeruit. & aqua, Marc. Mut. deciſ. ſicil.* 8. *num.* 6. dicunt æmulationem probari eo ipſo, quod ad inhoneſtatem, & verecundiam tendat proſpectus, & ideo per illam rationem prohibitum eſſe ædificare, quando in Monaſterium Monialium proſpicitur.

Quia quicquid ſit apud Moniales, quo in caſu omnes conueniunt præter *Capoll.* quem tamen *Berou. dicto conſ.* 135. *nu.* 10. reprehendit ex eo, quod non viderit *tex. in d. cap.* 1. *de ſtat. reg. in* 6. quoad alios verò religioſos, vel mulieres ſæculares regulam *d. l. altius* tuentur, & confirmant *Bald. in d. l. Padill. num.* 19. & alij ſupra allegati.

Neque argumentum ab identitate rationis, quo vtitur deciſio, viſum fuit concludens, vt ſcilicet quemadmodum quoad Monaſteria Monialium hoc admittitur idem ratione honeſtatis dicendum ſit, ne laici proſpiciant in ædibus Seminarij, in quo aluntur Adoleſcentes pro communi bono Reipublicæ Chriſtianæ.

Quia eadem ratio, quæ militat in Monialibus ex *d. c.* 1. *de ſtat. reg. in* 6. non concurrit in alijs Monachis, & Religioſis Maſculis, & ideo non liceat ex diuerſis argumentum ſumere; nam videre Religioſos Maſculos non eſt in Iure prohibitum, vt dicunt *Petrus*, & *Cynus in d. l. altius*, & admittit idem *Berou. d. conſ.* 135. *n.* 9. ſecus verò Moniales, quæ ab humanis aſpectibus ſeparatæ ſunt, & conſeruari debent, vt liberius Deo inſeruire poſſint, vnde tanto minus extenſio debet habere locum in Seminario Adoleſcentum non profeſſorum, & qui quotidie vagantur per Vrbem. Et ſi replicet iam fuiſſe deciſum Seminarium eſſe locum publicum; patet reſponſio, quod propterea non ſequitur, vt qui habitant prope dictum locum non poſſint in ſuo ædificio facere feneſtras etiam ad proſpectum, cum in hoc locus publicus non reperiatur ſpecialiter priuilegiatus.

Et ita fuit reſolutum, &c.

Verum controuerſiæ, ac liti, propter quam deciſiones prædictæ emanauerant, finem impoſuit prudenti, ac ſalubri decreto ſuo Sanctiſſ. D. N. Vrbanus Papa VIII. quo & Demophonti ædificare permiſſum, & alteri parti, etiam quantum licuit, ſatisfactum fuit.

---

a De itinere, actuque priuatis, nec non & via publica.

CAP. CV.

NVllus ædificet, conſtruat, aut quicquam aliud quoquo modo faciat, aut apponat in aliqua via publica, vel communi, ſeu vicinali; aut in ponte publico, vel priuato, *b* per quod vſus ipſius loci impediatur, Et qui contrafecerit, viam, & locum ipſum ſuis ſumptibus liberare, & *c* in priſtinum reſtituere teneatur, & pœnæ nomine, *d* fiſco au eos quinquaginta perſoluat; *e* Viæ autem vicinales in ruſticis prædiis debeant eſſe palmorum decem *f* ad menſuram Senatus, niſi aliud ſit expreſſum.

SVM-

SVMMARIVM Annotat.

1 *Statutum Vrbis de itinere, actuque priuatis, pertinet potius ad interdicta, ne locis, & itineribus publicis, & ne quid in loco publico fiat, & conuenit dispositioni iuris communis & n.6.*
2 *Actus, via, iter, quid sint.*
3 *Via publica est, cuius solum est publicum.*
4 *Via quotuplex sit:*
5 *Viæ publicæ sunt de regalibus Principis.*
7 *Interdictum, ne quid in loco publico, non pertinet ad ea loca, quæ sunt in patrimonio fisci.*
8 *Res fiscales quasi propriæ, & priuatæ Principis sunt.*
9 *Causa de interdicto, ne quid in loco publico, est criminalis.*
10 *Viæ vicinales non debent restringi, vel impediri.*

ANNOTATIONES.

1 IDem habetur titulus *lib.43. Digest.tit.*18. & hic idem titulus eodem *lib.tit.*10. Verum dispositio statuti nostri potius pertinet ad interdicta ne locis, & itineribus publicis, & ne quid in loco publico, vel itinere fiat, de quibus *lib.43. Digest.tit.7, & 8.* cum ius nostrum municipale intendat prohibere ne quid fiat in via publica, vel communi, seù vicinali, aut in ponte publico, vel priuato, per quod vsus ipsius loci impediatur, cui quidem rei ius commune locis citatis benè prospexit, ideo perlegenda sunt auctorum Iurisconsultorum responsa sub prædictis
2 titulis: porro quid sit iter, actus, via, & eiusmodi aliæ seruitutes rusticorum prædiorum strictim definit, & explicat *Vlpian. in l.1. ff. de seruit. rust. præd.* sub his verbis. Iter est ius eundi, ambulandi hominis, non etiam iumentum agendi, vel vehiculum; via est ius eundi, & agendi, & ambulandi, nam iter, & actum in se via continet; omnia verò, & singula vocabula huiusce materiæ, eorumque significata & sensus, eleganter & doctè dilucidant. *Mynsing. & Oinotom. eod. tit. instit. de seruit. in princ.* quorum commentaria si legantur, nihil erit quo ad ea ab alijs petendum.
3 Quæ vero dicatur via publica, dic amplius cum l. *C. in l.2. §. si quis nemine prohibente, ff. ne quid in loco publico eam dici*, cuius etiam solum publicum est; & proinde viarum quasdam esse publi-
4 cas, quasdam priuatas, quasdam vicinales, quæ quidem singulæ quales sint subijcit etiam I. C. ibidem, plenius autem prosequitur, *Capoll. de seruit. rust. de præd. de seruit. viæ c.3. num.16. cum seqq. Alc. in l. quantum* 157. *num.4. ff. de verb. sign. & præmiss. lib.2. tit. ne quid in locis publ.* Et vias
5 publicas esse de Regalibus Principis probat *tex. quæ sint regal. in vsib. feud. in prin. & not* ibidem, *Bal. & Andr. de Isern. num.3. Alc. in d.l. quantum*, demum de diligentia Romani Senatus priscis temporibus in faciendis, sarciendisque vijs tam intra, quàm extra Vrbem vide *Ioann. Rosin. antiquit. Roman. lib.7. cap.29. & Alex. ab Alex. genial. dier. lib.3. cap.13.*

B PER QVOD VSVS IPSIVS LOCI IMPEDIATVR. Planè cõuenit hoc statutum dispositioni iuris com-
6 munis, *l.2. in princ. ff. ne quid in loco publico*, vbi hæc verba leguntur: Hoc interdictum prohibitorium est, & tam publicis vtilitatibus, quam priuatis per hoc prospicitur, loca enim publica vtique priuatorum vsibus deseruiunt, iure scilicet Ciuitatis, non quasi propria cuiusque, & tantum iuris habemus ad obtinendum, quantum quilibet ex populo ad prohibendum habet, propter quod si fortè in publico fiet opus, quod ad priuati damnum redundet, prohibitorio interdicto potest conueniri, propter quam rem hoc interdictum propositum est. Verba prædicta *Vlp. ex d. l.2.* hic repetenda censuimus, vti sententiosa, & dispositioni, ac sensui nostrorum statuentium apprimè accomodata.

C IN PRISTINVM RESTITVERE TENEATVR. Ità etiam decretum est in *d.l.2. §. idē Labeo, vers. Prator ait, & ibi gloss. verb. Non is tenetur.*

D FISCO AVREOS QVINQVAGINTA PERSOLVAT. Non
7 ideò tamen pertinet interdictum, ne quid in loco publ. vel itin. fi. de quo pariter in hoc nostro statuto, ad ea loca, quæ sunt in Fisci patrimonio; in his enim neque facere quicquam, neque
8 prohibere priuatus potest; res enim Fiscalis quasi propriæ, & priuatæ Principis sunt, ità *Vlp. in d.l.2. in princ. §. hoc interdictum.*

E VIÆ AVTEM VICINALES. De his expressè cauetur infra, *lib.3. in fin.* sub formula bannimentorum Magistrorum Iustitiarum, vt vocant *n.40.*
10 & 10. quòd nimirum eæ non debeant impediri, vel restringi, sed conseruari in suo statu, vbi verò contrauentum foret, restitui debeant in pristinum statum.

F AD MENSVRAM SENATVS. Quæ quidem marmore impressa apparet in atrio Palatij Conseruatorum, quo nomine appellatur Magistratus Inclyti S.P.Q.R.

De stillicidio, seu canali.

CAP. CVI.

NVlli liceat habere stillicidium,*b* siue canale, per quod collectæ pluuiales aquę prope ianuam alicuius cadant, *c* nisi constet eam impositam fuisse seruitutem à vero domino.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Stillicidium dicitur, quasi stillarum cadium.*
2 *Dictio, Seu, potest fluere declarariuè: & ampliatiuè, num.3.*
4 *Seruitus stillicidii est duplex, affirmatiua, & negatiua.*
5 *Solum vicini, regulariter, debet esse liberum vsque ad cœlum.*
6 *Stillicidium porrigi potest secundum seruitutem impositam, & non vltra.*
7 *Seruitus pluribus modis imponitur.*
8 *Seruitutum venditionis forma, remissiuè.*
9 *Res quælibet præsumitur libera, non autem obnoxia seruituti.*
10 *Seruitus regulariter non habet causam naturalem, sed aut impositam, aut præscriptam.*
11 *Seruitutem allegans, eam probare debet.*

AN-

Digitized by Google

ANNOTATIONES.

A STillicidium dicitur quaſi ſtillarum cadium,
1 quòd guttatim cadat vbi è tectis guttæ fluunt, ità *Mynſing. in §. prædiorum, verb. Stillicidium, Inſt. de ſeruit,*

B SEV CANALI. Dictio *ſeù*, videtur hic ſtare de-
2 claratiuè, nec eſt nouum, vti notatur in *deciſ. Seraph. 393. num. 9. Barboſ. de diction. 312. diction. ſeu ſub n. 3.* Vel etiam poteſt ſtare ampliatiuè, *vt in c. nullius, de tempor. ordin. lib. 6. not. Brunor. & Sol. in ſuo compend. reſolutor. verb. dictio ſeu.*

4 Seruitus hæc eſt vrbana, & eſt duplex vna affirmatiua, videlicet auertendi ſtillicidij, & altera negatiua, ſcilicet non auertendi ſtillicidij, ſicuti eſt ſeruitus, altera nempe altius tollendi, & altius non extollendi, de quibus clarè habetur *in l. 1. ff. de ſeruit. vrb prad. & inſt. de ſeruit. §. præditorum vide Mynſing. & Oinotom. eodem §. plenè explanantes ſeruitutem ſtillicidij, illum ſub litt. F. verbo, vt Stillicidium, hunc n. 7. cum ſeqq.* præter *Cæpol. de ſeruit. Vrb. prad. cap. 28. & ſeqq. & cap. 41.*

C NISI CONSTET EAM IMPOSITAM FVISSE SERVITU-
5 TEM. Quoniam aliàs ſolum vicini debet eſſe liberum vſque ad Cœlum ſicque Cœlum, quod eſt ſupra ſolum, debet eſſe liberum, *l. fin. in princ. ff. de ſeruit. & l. penult. §. fin. ff. quod vi aut clam*, vbi *glo. verb. Tam ſoli*; poteſt autem talis ſeruitus
6 imponi, & tum ſtillicidium porrigi poterit ſecundum impoſitam ſeruitutem, & non vltra, citra autem reduci quidem poterit, *l. ſeruitutes, qua in ſuperficie, §. ſtillicidium, verſ. ea de cauſa, ff. de ſeruit. vrban. prad. cap. 41. ſub n. 2.* Imponitur verò
7 ſeruitus pluribus, variiſque modis, vt per præſcriptionem, ſeù conſuetudinem, ac teſtamento ſicuti ſupra notauimus ad Cap. CIIII. ſub lí-
8 tera B. & C. formam venditionis eiuſmodi ſeruitutum, vide *in lib. artis notariatus tom. 2. fol. 48.*

9 Demum addo rem quamliber liberam præſumi, non autem obnoxiam ſeruituti, *l. altius & l.*
10 *in ædibus, C. de ſeruit. & aqu.* & ratio eſt, quia ſeruitus regulariter non habet cauſam naturalem, ſed aut impoſitam, aut præſcriptam, *§. vlt.*
11 *Inſtitut. de ſeruit.* & ideo alleganti ſeruitutem ad ſui fauorem incumbit onus eam probandi, *Menoch. cum pluribus aliis à ſe citatis de præſum. lib. 3. præſum. 89. Oinotom. d. §. vlt. n. 1. & ſeqq.*

D A VERO DOMINO. Quod communi iure comprobatum eſt, ex *tex. in l. 1. ff. commun. prad. & in l. 2. ff. de ſeruit. & in §. penult. & vlt. Inſtit. de ſeruit. not. Cæpoll. de ſeruit. Vrb. prad. c. 14. in princ.*

De Pariete communi.

CAP. CVII.

SI aliquis paries ſit inter aliquos communis, liceat vnicuiq; in eo *a* trabem, ſeu lignum immittere, & ex eo vtilitatem capere; & etiam ſi vicini luminibus officiatur, altius tollere.

SVMMARIVM Annot.

1 *Seruitus parietis eſt ſeruitus vrbana.*
2 *Statutum Vrbis, de pariete communi videtur conforme iuri communi.*
Intellige, vt n. 3.
4 *Muro alieno liberè vti, permiſſum eſt in ædificijs, perſoluto tamen eiuſdem muri dimidio precio; ex Conſtitutione Gregorij XIII.*

ANNOTATIONES.

A TRABEM, SEV LIGNVM IMMITTERE. Eſt hæc
1 etiam ſeruitus Vrbana, de qua habetur *in l. 1. ff. de ſeru. Vrban. prad. & in §. prædiorum Vrbanorum inſtit. de ſeruitut.* vbi *Mynſing. verb. vt parietem, Oinotom. n. 5.* quos vide eiuſmodi ſeruitutem doctè, ac dilucidè more ſuo explanantes.

2 Et ſtatutum hoc noſtrũ videtur eſſe conſentaneum iuri communi ex *text. in l. hoc quod dictum 24. §. 1. & l. ſeq. ff. de ſeruit. Vrban. prad. not. Capoll. de ſeruit. Vrban. prad. cap. 40. q. 4.* quod tamen intelligendum videtur iuxta declarationem
3 ipſius *Cæpoll.* ſcilicet dummodo paries ſit deſtinatus, & aptus ad ſuſtinenda onera vtriuſque partis, & aliàs, vt per eum; atque ſecundum declarationem iſtam ex iure communi deductam crederem ſtatutum noſtrum debere intelligi, quia ſtatuta recipiunt interpretationem à iure communi *cap. cum dilectus de conſuet.* vbi Doct. cum aliis iuribus ſupra ſæpius ad hanc regulam
4 allatis. Verum amplius ex conſtitutione *Greg. PP. XIII. ſel. record. in ædificijs, & iure congrui n. 4.* licet etiam alieno muro liberè, vti in ædificiis conſtruendis, perſoluto tamen eiuſdem muri dimidio pretio, Verba conſtitutionis hæc ſunt,

Pro priuatis autem ædificiis ſimiliter, aut nouis conſtruendis, aut veteribus ampliandis liceat cuique quouis muro ſibi propinquo liberè vti, eique ligna, lapides, aliamque materiam ædificii ſui, totumque ipſum ædificium iniungere, & annectere, etiam ſi murus is ad vicinum ſuum totum pertineat, perſoluto tamen eiuſdem muri dimido pretio ad eam æſtimationem, quam duo periti, quorum ſingulos ſingulæ partes elegerint, vel illis diſcordibus, ipſi viarum Magiſtri declarauerint.

De refectione rerum communium.

CAP. CVIII.

QVilibet habens molendinum, furnum, carbonarium, pontem, puteum, parietem, aut quid ſimile cum alio communem, *a* poſſit conſortem cogere (ſi res reparatione, aut refectione indigeat) ad contribuendum pro rata, & ad prædicta ſummariè, prout de cauſis ſummarijs dictum eſt, per aditum Iudicem procedatur: & iuris, & facti remedijs ceſſans compellatur.

SVM-

SVMMARIVM Annotat.

1 *Socio nolente reficere rem communem, poteſt conſocius propriis expenſis eam reficere; & acquiret dominium ſuper parte ipſius ſocij, ſi ille intra quatuor menſes non ſatisfecerit. Et cautela pro reficiente n.4.*

Declara hoc procedere tam in ædificijs vrbanis, quàm in ruſticis, n.2.

3 *Defectio rei communis an in dubio præſumatur facta nomine proprio, an communi.*

ANNOTATIONES.

A POSSIT CONSORTEM COGERE. Suffragatur huic iuri noſtro municipali ius commune in *l.ſi fratres 53. §.idem reſpondit Socius, ff.pro ſoc. & in l.ſi vt proponis 4. C. de ædific. priuat.* ex quibus legibus amplius notatur quod ſi duo habeant rem communem, videlicet domum, vel molendinum, quod reparatione indigeat, & vnus eorum velit reficere, alter verò nolit contribuere partem ſuam impenſæ, ille vbi ſumptibus propriis rem refecerit, non ſolum poterit repetere impenſam pro rata parte ab eo, qui noluerit contribuere etiam vna cum intereſſe, ſed acquiret etiam dominium partis eiuſdem ſocii, niſi ille intra quatuor menſes ſatisfecerit, ità *Angel. Aret. in §. ſequens ſub num. 20. inſt. de action.* vbi dicit id ſingulariſſimè notandum contra ſocium negligentem reficere rem communem, *Angel. Peruſ. in l. quidam Hiberus 12. ff. de ſeruitut. Vrban. prad. num. 4. & 5. Iaſ. in l. creditor 25. n. 7. ff. ſi cert. pet. Cott. in ſuis memor. verb. Puteus, qui ſeruit vicinia*, vbi declarat concluſionem iſtam
2 ex legibus prædictis deſumptam procedere tam in ædificiis Vrbanis, quam in ruſticis ex *Bart. ſententia in l quominus n.33. ff. de flumin.* quam communiter receptam tradit *idem Cott.* ſequitur *Cremen. ſing. 98.* decidi pulchram cauſam, vbi & addit. *Capoll. cautel. 85 ſæpe contingit, & in tract. de ſeruitut. Vrban. prad. cap. 59. n. 8.*

3 An verò in dubio præſumatur, quod refectio rei communis facta ſit nomine proprio, an communi? reſpondent cum *Capoll. d. cap. num. 10* quod communi nomine præſumitur facta refectio, nempe, vt excludatur præſumptio donationis, ex *tex. in l. cum de indebito 25. ff. de probat.* tutius autem fuerit ſocio reficienti adhibere proteſtationem, quod reficit animo, & intentione habendi ſumptus à ſocio pro parte eum contingente, vti admonet *Bald. in d. l. ſi vt proponis in fin.*

De emptione & venditione.

CAP. CIX.

SI vna, eademque res *a* duobus vendita fuerit, illa venditio, per quam in emptorem verè, vel fictè poſſeſſio prius translata fuerit, *b* firma ſit & valida; & de hoc ſummariè, vt de cauſis ſummarijs dictum eſt, cognoſcatur, & poſſeſſor in poſſeſſione omnibus modis manuteneatur. Reliquæ vero venditiones irritæ ſint, & nullæ; & Senator illiuſque Iudices cogant ſummarie venditorem, illiuſque hæredes ad reſtituendum pretium ſecundo emptori, vel primo, quatenus ſecundus in poſſeſſione verè, vel *c* fictè primum præueniſſet: & de hoc cognoſcatur ſummariè, vt ſupra; & nihilominus talis venditor pœnam quinquaginta aureorum incurrat; & ſi capi poterit, *d* carceretur, inde non relaxandus, donec cum effectu, & pœnam ſoluerit; & executio realis, & perſonalis fiat prout Actor, vel Fiſcus elegerit.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Dominium non transfertur ex ſolo titulo venditionis, vel donationis, etiamſi eſſet venditio vniuerſalis, & n.2.*

3 *Dominium transfertur per traditionem.*

4 *Regula, id quod noſtrum, habet locum etiamſi prima venditio facta ſit iuramento. Nam ſi poſtea fiat alteri, & eidem res tradatur, is erit præferendus.*

Et habet locum etiam in contractu locationis & conductionis, n.5.

6 *Poſſeſſio cum clauſula Conſtituti, importat præuentionem in poſſeſſione.*

7 *Vendens eandem rem duobus, tenetur pœna falſi. Intellige, vt n.8.*

ANNOTATIONES.

A DVOBVS. Scilicet in ſolidum, vt *l. quoties duobus inſolidum 15. C. de rei vend. & l. qui duoquus inſolidum 21. ff. ad l. Cornel. de falſ. & eſt tex. alius in l. ſi ea res 32. §. vterque noſtrum, ff. de act. empt.*
1

B FIRMA SIT, ET VALIDA. Quod & iure communi cautum reperitur, *d. l. quoties*: ratio autem fundamentalis huiuſce deciſionis ea eſt, quia ex ſolo titulo venditionis, vel donationis, & ſic ex ſolo contractu non transfertur dominium, nec ius aliquod in re vendita, vel donata, *l. penult. C. de rei vendit.* etiamſi eſſet venditio vniuerſalis, *l. qui tibi hæreditatem, C. de hæred. vel act. vend. & l. qui tibi hæreditatem, C. de his, qui à non dom. manum.* ſine traditione verò dominium tranſfertur, *l. traditionibus, C. de pact. & rationem iſtam ponit gloſſ. in d. l. quoties verb. priori*, quam *Cin.* & omnes alii ſcribentes approbant, vti aſſerit *Iaſ. ad eamdem l. ſub num. 4. not. Gabr. concluſ. 2. de empt. & vend. num. 2.*
2 3

Iure autem pariter certum eſt, quod vbi quis effectus eſt rei dominus, ſine eius facto non poteſt ea res ad alium transferri, *l. id quod noſtrum 11. ff. de reg. iur. cum ſimil.* Ampliatur hæc concluſio, vt procedat, etiamſi prima venditio facta ſit cum iuramento, nam ſi poſtea fiat venditio alteri, & eidem res tradatur, is erit præferendus non obſtante iuramento ad fauorem alterius, & hæc eſt notabilis ampliatio, quam ponit, & probat *Gomez. var. reſol. tom. 2. cap. 2. ſub num. 20.* ibi, *Septimo*
4

prin-

principaliter extendi , & Gabriel. d. concluſ. 2. num. 3.

Cæterum ad concluſionem iſtam vide *Gabrie. d. concluſ.* qui eam plenè proſequitur , & exor-
5 nat, atque extendit etiam ad contractum locationis , & conductionis *num.* 5. ibidem ad quod conferunt vtique *not. per Roſental. de feud. cap. 6. concluſ. 9. num.* 10 *&* 11. *& Tuſc. pract. concluſ. iur. littera V. concluſ.* 64. vide etiam ad concluſionem iſtam *Gomez. d. cap. 2. num.* 20. qui copioſè eam declarat.

C FICTE. Videlicet per clauſulam conſtituti , iuxta tradita per *Tiraquell. tract. de iu. conſtit. poſſ. par. 2. ampliat* 1. *num.* 1. *&* 2. nam talis poſſeſſio attenditur , itaut præuentionem in poſſeſſione
6 importet , licet ſequuta fuerit poſtea naturalis poſſeſſio in ſecundum emptorem , *Tiraquell. d. tract. par.* 1. *num.* 21. *&* 22. vbi teſtatur Doct. omnes ità tenere vno , vel altero tantum excepto , *Gabriel. d. concluſ. 2. de empt. & vend. nu* 13. & quamplurimi alij ab vtroque citati .

D CARCERETVR. Tenetur enim pœna falſi , qui
7 vendit eamdem rem duobus, *l. qui duobus, ff. ad l. Corn. de falſ. Bald. conſ.* 15. *ſub num.* 1. *vol.* 1. qui dicit hoc ſpeciale eſſe in contractu emptionis , & venditionis propter exuberantiam contractus bonæ fidei, in alijs vero alienationibus factis itidem in duas perſonas locũ habere climen ſtellionatus, quod etiam ſentit *Clar. in* §. *falſum nu.* 29. Attamen , vt locus ſit pœnę tam ſtatuti , quam iuris communis in hoc caſu , requiritur , quod primus emptor pretium ſoluerit , vel ſaltem obtulerit venditori , ante quam venditor ſecundo emptori rem eamdem vendiderit , *Alex. conſ.* 86. *n.* 8. *lib.* 6. *Honded. conſ.* 52. *n.* 46. *lib.* 2. *& alij ab eo relati* .

De venditionibus, quæ per conſortes fiunt .

CAP. CX.

SI quis rem aliquam cum altero communem habeat, *b* etiam cum pacto de non diuidendo , & partem ſuam vendere voluerit , *c* teneatur conſortem requirere , ſi velit ſuam partem emere , pro pretio cum alio verè , & non fictè conuento (de quo etiam ſi conſors requiſitus voluerit per vtriuſque iuramentum, emptoris ſcilicet, & venditoris , conſtare debeat) vel pro iuſto pretio , vbi de eo cum alio non conuenerit : & ſi requiſitus ceſſauerit per dies quinque à die interpellationis numerandos , declarare , & ſe obligare de implenda conuentione , vel ſoluendo pretio ; & intra alios ſequentes viginti dies non impleuerit , vel non ſoluerit , tunc poſſit ipſe requirens portionem ſuam cuicumque *d* alteri liberè vendere .

SVMMARIVM Annotat.

1 *Conſors quis dicatur .*
2 *Statutum de venditionibus per conſortes non habet locum inter dominum directum , & vtilem : Neque in habente pactum de retrouendendo , num.* 3.
Habet tamen locum in rebus mobilibus , & nu. 9. *& in venditione voluntaria, non autem in neceſſaria, & num.* 15.
4 *Pactum de non diuidendo non tenet , niſi ſit tempore coarctatum .*
5 *Conſors volens vendere rem communem , tenetur requirere conſortem an velit emere ; ex ſtatuto , & ex Conſtitutione Gregorij XIII.*
6 *Statutum , licet ſit correctorium iuris communis , eſt validum , & ſeruari debet .*
7 *Ius ſcriptum , & non ſcriptum , æquiparantur .*
8 *Emere , vel vendere nemo inuitus cogitur .*
10 *Dictio , Res , eſt generalis , & comprehendit mobilia , & immobilia , & iura , & n.* 11.
12 *Conſortes ſi ſint plures , an ſint omnes , & ſinguli requirendi an velint emere ? & n.* 13. 14.

ANNOTATIONES.

A PER CONSORTES . Conſors eiuſdem ſortis ,
1 & conditionis hominem ſignificat , ſed ex ſubiecta materia aliter atque aliter accipitur , *Alciat. in l. prouini* 155. *in fin ff. de verb. ſign. Schard. in Lexic. iur verb Conſors.* ad rem vero, & materiam noſtram , Conſors eſt ſocius , & dominii particeps , ſicut accipitur in *l. dudum* 14. *in prin. C. de contraben. empt.* vbi de hac ipſa materia agitur , & ibi *not. Bald. n.* 7. vnde hoc ſtatu-
2 tum non habet locum inter dominum directum , & vtilem , inter quos nulla eſt communio , ſed ſolum procedit inter conſortes habentes rem communem , prout ſtatutum loquitur , vt dixit *Rot. in Romana retractus* 2. *Ianuarij* 1610 *coram Iuſto* , neque etiam procedit ſtatutum in-
3 habente pactum de retrouendendo , quia ille non poteſt dici conſors, vt præferatur ceſſionario dicti pacti, *Rot. in Romana retrouenditionis* 26. *Decembris* 1623. *coram Sacrato* .

B ETIAM CVM PACTO DE NON DIVIDENDO . Nec
4 enim tenet eiuſmodi pactum tempore non coarctatum, *l. in hoc iudicium* 14. §. *ſi conueniat, ff. com. diuid.* ſicuti ſupra plenius *annot. ad cap.* 11. *verb. Diuiſionem petere* .

C TENEATVR CONSORTEM REQVIRERE . Repugnat quidem ius municipale noſtrum iuri communi , vt probat *text. in l. dudum , C. de contrab. empt.* cuius verba hic referenda cenſuimus quò nimirum melius perpendi , & cum hoc ipſo iure municipali commodius conferri poſſint , quod vtique ad finem ferè ſimilem factum videmus ab *Andr. Tiraq. tract. de retract. lignag. in præfat. num.* 22. *Imper. Valentin. Theod. & Arcad. Fabriano. Codex Theodoſ. habet Flauiano Præf. prat.* Illyrici , & Italiæ dudum proximis , conſortibuſque conceſſum erat , vt extraneos ab emptione remouerent, neque homines ſuo arbitratu vendenda diſtraherent , ſed quia grauis hæc videtur iniuria , quoniam honeſtatis colore velatur (hæc verba dicit pulchra , & noranda ,

Bald.

Bald. ad ipſum l. num.2.) vt homines de rebus ſuis facere aliquid cogantur inuiti, ſuperiori lege caſſata, vnuſquiſque ſuo arbitratu quærere, vel probare poſſit emptorem, niſi lex ſpecialiter quaſdam perſonas hoc facere prohibuerit. Dat. Vincentiæ, Titiano (*Codex Theodoſ. ponit Vincentia Tatiano*) *& Simmacho Conſ. eamdem legem habet Codex Theodoſ. lib.3. de contrab. empt. tit.1. cap.6. ad idem, tex.eſt in l.falſò, C.de Comm. rer.alien.& in l.portionem, C.de donat.not. Anchar. conſ.370. in prin.* Vnde Pius Papa Quintus conſtitutiones à Sixto Quarto, Leone Decimo, & Pio Quarto, ac aliis Pontificibus editas ſuper iure congrui, & ſuper nouis, exceptis tamen, men ſacris, aut publicis ædificiis conſtruendis in Vrbe, reduxit ad terminos iuris communis, vt in eius litteris, quæ habentur in *nou.bullar. inter ipſius conſtitutiones num.*136. *vbi*, §.4. prædictas aliorum Pontificum conſtitutiones aſſerit eſſe, correctorias iuris communis. Attamen Gregorius Papa XIII. propter publicam vtilitatem, & decorem Almæ Vrbis, aliaſque cauſas in, conſtitutione ſua de ædificiis, & iure congrui promulgata, quæ eſt 22. *in Bullar.prædicto*, inter eiuſdem conſtitutiones, antiquauit, & abrogauit contrarias conſtitutiones Pii V. & aliorum; & hæc quidem vltima conſtitutio vſu recepta eſt, & paſſim, ac exactè ſeruatur in Vrbe. Quod verò ſtatutum hoc noſtrum licet cor-
6 rectorium ſit iuris communis, validum ſit, & ſeruandum, non poteſt dubitari, maximè ex iis, quæ de conſuetudine, & ſtatuto ſimili in formoribus terminis tradit *Tiraq. dict. tract. de retract. lignag. in præfat. num.*13. *&* 14. quem ſolum citaſſe ſufficiat, vti magnam Doctor. cateruam, ſecum more ſuo trahentem, & probat *text. in cap. conſtitutus de in integr. reſt.* vbi conſuetudo ſimilis approbatur: idem autem de ſtatuto dici debet, cum ius ſcriptum & non ſcriptum æquiparentur, §.*conſtat autem*, *&* §. *ſine ſcripto inſtit. de iur. nat.gen. & ciuil. l. de quibus & aliquot alijs ſeqq. ff. de legib. & long. conſuet. conferunt. tradita per Menoch.de arbitr.iud. caſ.*462. *num.*12. *&* 13.
8 dum inquit, quod licet nemo inuitus cogatur vendere, vel emere, *l.inuitum*, C.*de contrab.empt. l.nec emere*, C.*de iur. delib.* id tamen ceſſat propter publicam vtilitatem, *vt Doct.not. ad prædictas leges, & Couar. var.reſol. lib.*3. *cap.*14.

9 Addo, quod ſtatutum hoc locum habet etiam in rebus mobilibus, itaut volens vendere rem, mobilem ſibi cum altero communem, teneatur requirere conſortem, an velit emere, *Rot. deciſ.*
10 637. *par.*3. *diuerſ.* nam *rei* vocabulum, quo ſtatutum vtitur in princ. generale eſt, comprehendens vtique immobilia, & mobilia, per *tex. in l.* 23. *rei appellatione, ff. de verb. ſignif. & in l.*1. *ff. de rer. diuiſ. Alciat. in l.*5. *rei appellatio, in princ. n.*1 *& ff. de verb. ſignif. Gallin. de verb. ſignif. lib.*1. *cap.*2. *num.*6. *Schard. in Lexic. iur. verb. res, n.*15. idque conſiderauit *Rot.d. deciſ. num.*1. Vnde ſub
11 hoc ſtatuto videtur pariter comprehendi venditio iurium communium; ſiquidem rerum appellatione iura etiam continentur, *d.l.*23. *rei appellatione, ff de verb. ſignif.* quid vero iurium appellatio contineat, dicemus infra ad cap 113. hoc eodem, *lib. verb. & ſeu iurium verſ. iurium autem appellatio*.

D ALTERI LIBERE VENDERE. Quid ſi plures ſint
12 conſortes, eruntne omnes, & ſinguli requirendi, an velint emere? videtur reſpondendum, quod vnum quidem ſufficiat requiſiuiſſe, dummodo is emere voluerit, licet etiam ex minima parte ſit conſors; ità enim ſatisfactum cenſetur ſtatuto, quod intendit excludere extraneos, & præferre conſortes, ſiquidem & hic conſors eſt, vt in caſu ſimilis ſtatuti dixit *Bald.in l.*1. *num.*5. *de commun.ſer.manumiſſ. Ruin. conſ.*27. *n.*5. *&* 12. *vol.*4. *Tiraq.tractat.de iudi. in reb.exig.* inter caſus quibus modici, atque etiam minimi habetur ratio, ibi duodecim, *tex.eſt in l.*1. *in princ.* ibi, *ſiue quantumcumque, C. de comm. ſer.manum. idem Tiraqu.tract.de retract.lignag.* §.11. *gloſſ.*6. *num.*11. hiſce confert etiam dictum *Bald. conſ.*377. *in.*5° *vol.*3. & ita intellexit *Rot. hoc ſtatutum in Rom. prælationis, ſeu requiſitionis* 16. *Iunij* 1604. *&* 27.
13 *Aprilis* 1607. *coram Pœnia*. Si verò conſors requiſitus emere recuſet, tum cæteri omnes deinceps, quotquot erunt conſortes, requirendi erunt, donec vnus inueniatur, qui velit emere, vt in ſimili caſu habet conſtitutio Gregorij XIII §.8. ibi, teneatur venditor perquirere à vicinis, quotquot erunt; nam alioqui non ſatisfieret ſta-
14 tuto. Quod ſi demum omnes recuſent, tum poterit Dominus portionem ſuam cuicumque alteri liberè vendere, vt in fin. ſtatuti noſtri. Demum
15 non prætermittam, quod ſtatutum iſtud procedit in venditione voluntaria, non autem in neceſſaria, vti tradit, & benè probat *Ruin. d.conſ.* 27. *num.*4. *Tiraqu. de retract. lignag.* §.1. *gloſ.*14. *num.*9. & comprobatur ex *Bal. conſil.* 37. *ſub num.*3. ibi: & alienatio neceſſaria non videtur prohibita, probat *text. in l.alienationes* 13. *ff.famil.erciſc.*

Et amplius ad materiam huius ſtatuti vide, *Angel. Alex. Iaſ. & alios ſcribentes in l.*122. *qui Romæ*, §.*cohæredes, ff.de verb. oblig.*

Si venditor rem venditam tradere, aut emptor recipere ceſſet.

CAP. CXI.

QVicumque vendiderit rem alicui, & ceſſet, aut *a* nolit tradere, *b* ſi emptor pretium ſoluerit, vel cum effectu ſoluere paratus fuerit, condemnetur, *c* & præcisè cogatur venditor ad rem tradendam, ſi rei tradendæ facultatem habeat: alioqui *d* quanti emptor ſua intereſſe, *e* Iudicis taxatione præcedente, iurauerit, condemnetur: quod tamen intereſſe duplum pretij conſtitui *f* excedere non poſſit: Et idem ſeruetur contra emptorem, ſi poſt rem traditam, aut tradi oblatam, pretium conuentum ſoluere ceſſet. *b* Atque in iſtis ſummariè, *i* vt dictum eſt, procedatur, non obſtante alio Statuto de pœnis conuentionalibus *k* non exigendis.

SVM-

SVMMARIVM Annotat.

1 *Emptio ſinè pretio eſſe non poteſt.*
Limita, vt n.3.4.
2 *Pretium, cum ex empto agitur, ab emptore offerri debet.*
5 *Venditor tunc demum cogitur rem tradere, quando eam poteſt commodè tradere.*
6 *Intereſſe pro re vendita non tradita, taxatur arbitrio Iudicis.*
7 *Iuramentum, quando, & quomodo deferatur actori, ad probandam quantitatem crediti.*
8 *Intereſſe indefinitum non excedit duplicem quantitatem.*
9 *Lex legem declarare ſolet.*
10 *Emptor, & venditor, ſunt correlatiua.*
11 *Emptionis, & venditionis contractus eſt vltro, citroq: obligatorius: & eſt bonæ fidei, & n.12.*
13 *Emptor conuentus ad ſoluen. precium rei empt.e, tueri ſe poteſt exceptione non implementi ex parte venditoris, Etiamſi agatur in executionem Obligationis Cameralis, & n.14.*
15 *Emptor tenetur ad vſuras pretij non ſoluti, quando venditor integrè impleuerit contractum ex parte ſua. Et vice verſa venditor ad fauorem emptoris, & n.16.*

ANNOTATIONES.

A NOLIT TRADERE. Nam in primis ipſam rem præſtare venditorem oportet, ideſt tradere, verba hæc ſunt *Vlpia. in l. ex empto 11. in princ. ff de act.empt. ibi, & in primis.*

B SI EMPTOR PRETIVM SOLVERIT. Nulla enim
1 emptio ſine pretio eſſe poteſt, §. *pretium autem, inſtit.de empt. & vend.* & illud ab emptore offerri
2 debet, cum ex empto agitur, *l.Iulianus* 14. §.*offerri, ff. de action. empt.* idem ſi emptor cum effe-
3 ctu ſoluere paratus ſit, vt habetur in hoc ipſo ſtatuto quod conſonat iuri communi in *d.* §.*of-*
4 *ferri*, ſed idem adhuc dicendum, ſi emptor alio modo ſatisfecerit venditori, veluti ex promiſſo-re, aut pignore dato, vel ſi venditor fidem habuerit de pretio, vt in §. *vendita inſt. de rer. diuiſ.* in *l. quod vendidi* 19. *& in l. vt res emptoris* 53. *ff. de contraben. empt. l.* 1. *C.de pact. int.empt. & vend.*

C ET PRÆCISE COGATVR VENDITOR AD REM TRADENDAM. Bene mox ſequitur ſi rei tradendæ facultatem habeat, ità enim etiam iure communi cautum cenſetur, *ex* § *pretium inſtit.de empt.& l ſtipulationes non dicuntur, 72. in princ. ff. de verb. oblig. vbi Bart. n.39.* hanc teſtatur eſſe communem opin. eamque ſequitur, *& in l.contractus, C. de fid.inſtru. & in l.1. C.de ſent.* quæ pro eo quod inter. & ibi etiam *gloſſ.ibidem nu.*9. qui inquit,
5 quod tunc demum venditor cogitur rem tradere, & addit hanc eſſe communem opinionem, *not.gloſſ. in dicto,* §.*pretium verb. tradatur*, quam ſequitur, & ſignandam vti meliorem de corpore iuris in hoc articulo admonet ibidem *Ang. Aret n.8.* atque ità in ſpecie, & indiuiduo conſuluit *Alex.conſ.*69. *vol.4.*

D QVANTI EMPTOR SVA INTERESSE. Nam ſi res vendita non tradatur ad id, quod intereſt agitur, hoc eſt quod rem habere emptoris intereſt,
6 verba hæc ſunt *Vlp.in l.*1. *in princ. ff. de act.empt.* huius verò intereſſe taxatio iudicis arbitrio relinquitur; quod in *l.* 1. *C.de act. empt.* & ex plurium Doct. ſententia tradidit *Menoch. de arbitr. iud.caſ.*120. *n.*1. *& duob.ſeqq.*

E IVDICIS TAXATIONE PRÆCEDENTE IVRAVERIT.
7 Iuramentum enim deferri ſolet actori ad probandam quantitatem crediti vbi de credito in genere conſtet, præuia tamen iudicis taxatione, quæ iuramentum eiuſmodi moderetur, & refrenet, ità tradit *Capoll. caut.* 210. *num.*1. *Marſill. ſingul.*322. *&* 689. *Rip. in l. admonendi num.*18. *ff.de iureiur.* vbi hanc dicit communem opinionem *Rot. diuerſ. deciſ.*747. *num.*6. *par.*1. *diuerſ. Lud. deciſ. Peruſ.*100. *num.*3. Nec verò deberet iudicis taxatio ſubſequi iuramentum moderando quantitatem ſuper qua fuiſſet iuratum quoniam ſubeſſet periculum, ne periurium detegeretur, cum hoc iuramentum veritatis ſit, quod in foro maximè obſeruandum eſt, vt ex aliorum Doct. auctoritate eleganter docuit *Menoch. de arbitr.iud.caſ.*208. *n.*5.

F EXCEDERE NON POSSIT. Congrua ſanè moderatio, & iuxta ſanctionem *Imperatoris Iuſtiniani in l.vnic. C.de ſent.* quæ pro eo, quod inter profer. cuius verba vti præclara referimus: ſancimus itaque in omnibus casibus, qui certam habent quantitatem, vel naturam, veluti in conditionibus, & locationibus, & omnibus contractibus, hoc quod intereſt dupli quantitatem minimè excedere, atque ità declaratur, *l.*1. *in princ. ff.de act. empt.* in illis verbis, hoc autem interdum pretium egreditur ſi pluris interſit quam res va-
8 let, vel empta ſit, vt ſcilicet intereſſe iſtud indefinitum non excedat dupli quantitatem ſicque
9 lex legem declarat, *l. non eſt nouum, & l.ſed & poſteriores, ff. de legib. cap. cum expediat, de elect. in* 6.

G ET IDEM SERVETVR CONTRA EMPTOREM. Meritò
10 quidem quoniam emptor, & venditor ſunt correlatiua, & de vtroque idem debet eſſe iudicium, *l.cum emptor venditori, vel venditor emptori, ff. de reſcind.vend. l. veteres* 20. *ff. de act. empt. not. Euer. in centu. ſua loco à correlatiuis num.*10. *Surd.*
11 101. *num* 7. & 8. nam contractus emptionis, & venditionis eſt vltro citroque obligatorius, *l.conſenſu* 2. *ff. de act. & oblig.* ſi quidem obligatur emptor ad pretium ſoluendum venditor autem ad rem tradendam, *l.ex empto in princ.*11. *ff. de act.empt.* Accedat quod contractus emptio-
12 nis, & venditionis eſt bonæ fidei, nihil autem magis bonæ fidei congruit, quam id præſtari quod inter contrahentes actum eſt, vti præcisè inquit *Vlp. in d.l. exempto in princ. comprobat text. in l.ſi dolo, C.de reſcind.vend.* Iuxta prædicta non omiſerim, quod emptor conuentus ad ſoluen-
13 dum pretium rei emptæ, tueri ſe poteſt exceptione non implementi ex parte venditoris, & retinere totum pretium quouſque venditor non impleuerit contractum pro parte ſua etiam in minimo, *per tex. in l.Iulianus* 14. §.*offerri, ff.de act. empt. vbi Bart. & alij Put. deciſ.*157. *lib.*3. *Surd.conſ.*101. *num.*1. & 2. quod verum eſt licet
14 agatur in executionem obligationis Cameralis, *Rot.diuerſ.deciſ.*33. *n.*1. *par.*1. *in recentior* cum
15 verò venditor integrè impleuerit contractum ex parte ſua, tum emptor tenebitur ad vſuras pre-

tij non ſoluti pro rata bonorum, quæ ei tradita fuerunt, vt locus ſit æquitati, *l. curabit, C. de act. empt.* Et idem contra ſeruabitur in venditore, 16 contra emptorem non ſoluentem pretium à paritate rationis, vt benè per *Surd. viden. d. conſ.* 101 *n.* 7. & 8. atque eſt *deciſ. Ludou.* ad hæc 347. *cum addit. Beltram.*

H ATQVE IN ISTIS SVMMARIIS PROCEDATVR. Beneficium ſummarij proceſſus meretur ſanè contractus emptionis, & venditionis *ex not.* ſupra proximè ad verbum, Et idem ſeruetur.

I VT DICTVM EST. Ideſt iuxta diſpoſitionem huius cap.

K NON EXIGENDIS. Infra hoc eodem libro capitulo 163.

---

a De Arrhis.

CAP. CXII.

DAtio Arrhæ in quolibet contractu *b* perficiat emptionem, & contractum: nec liberetur emptor, volens arrham amittere, nec venditor, volens eam reddere duplicatam; & in vino, quod deguſtatum fuerit, arrhæ traditio faciat omne periculum ad emptorem tranſire. Marcellarij quoque ſiue arrham dederint, ſiue animalia ſignauerint, emiſſe intelligantur, & pretium ſoluere ſummariè cogantur.

SVMMARIVM Annot.

1 *Arrha quid ſit, & n.* 4.
2 *Arrha non eſt de ſubſtantia contractus, ſed argumentum emptionis.*
3 *Arrha ſponſalitia datur in ſignum ſponſaliorum contractorum.*
5 *Arrha emptionis, & venditionis eſt duplex & quæ, & n.* 6.
7 *Arrha emptionis, & venditionis non ſunt propriè arrhæ, ſed impropriè.*
8 *Emptio, & venditio conſiſtit in tribus; in conſenſu partium, in re ſeu mercede, qua venditur, & in pretio certo, & determinato.*
9 *Pretium rei emptæ debet conſiſtere in pecunia numerata.*
10 *Statuta interpretationem recipiunt a conſuetudine.*
11 *Arrha, quæ datur in pecunia numerata, an cenſeatur data pro parte pretij?*
12 *Contractus, arrha intercedente, habent viam ſummariam.*

ANNOTATIONES.

A ARrha dicitur, quod emptionis nomine da-
1 tur vt euidentius probari poſſit conueniſſe de pretio, *l. quod ſæpè* 35. *in princ. ff. de contrahen. empt. verba l. hæc ſunt*, quod ſæpe arrhæ nomine pro emptione datur, non eo pertinet qua-
2 ſi ſine arrha conuentio nihil proficiat, ſed vt euidentius probari poſſit conuenille de pretio; vnde probatur arrham non eſſe de ſubſtantia contractus, ſed argumentum emptionis, quo facilius probetur, quod ibi *not. gloſſ. & Docto. communiter Oinotom. in princ. inſtit. de empt. & vendit. ſub n.* 13. *Gomez. var. reſol. tom.* 2. *cap.* 2. *de empt. & vend. n.* 18.

3 Eſt & arrha ſponſalitia, quæ datur in ſignum ſponſaliorum contractorum, vt in *l. ſi quis officium* 38. *ff. de rit. nupt. l. ſi legibus* 16. *C. de Epiſc. aud. l. vlt. C. de Epiſc. & Cler. l. vnic. C. ſi nupt. ex reſcrip. pet. l.* 3. *C. de ſponſ.* Vnde verò dicta ſit ar-
4 rha vide *Iſidor. lib.* 10. *ethymologia cap. vltimo*, & plura alia ad originem, & ſignificatum huius vocabuli ex probatiſſimis linguæ latinæ, & hiſtoriarum auctoritatibus, vide apud *Schard. in ſuo Lexicon. iur. verb. Arrha.*

Sed ad rem noſtram, nempe de arrhis emptionis, & venditionis, eſt animaduertendum
5 eas dari duobus modis, vno modo, vt ſint argumentum & probatio emptionis, vt cum anulus datur, exemplum in *l. exempto* 11. *§. is qui vinum, ibi*, ſi anulus datus ſit arrhæ nomine. Et hoc caſu poteſt vterque contrahens à contractu recedere cum amiſſione arrharum, *ex l. contractus, C. de fid. inſtr. & inſt. de empt. & vend. in*
6 *princ.* Altero modo datur arrha pro parte pretij, ſeù in diminutionem pretij, & tunc non licet diſcedere à contractu, ità ex *gloſſ. in dict. l. quod ſæpè in princ. verb. Euidentius, inſtit. de empt. & vend. in princ. not. ibi etiam Angel. Aret. n.* 9. *verſ. & tunc ſi talis fuerat arrha, quæ cederat in pretium. Oinotom. ibidem n.* 13. *in fine.*

7 Verum eiuſmodi arrhæ, non ſunt propriè arrhæ, ſed impropriè, nempè ex communi vſu loquendi cum ſint pars pretij, ſicque pertineant
8 ad ſubſtantiam emptionis, & venditionis, quæ quidem conſiſtit in tribus, ſcilicet in conſenſu partium, *l. in venditionibus* 9. *ff. de contrab. empt.* in re, ſeù mercede, quæ venditur, *l. nec emptio* 8 *ff. eod. tit.* & in pretio certo, & determinato,
9 quod in pecunia numerata conſiſtere debet, *inſt. de empt. & vend. in princ & §. ſeq. & l.* 2. *ff. eod.* Vnde tales arrhæ ſunt omnino diuerſæ ab alijs arrhis propriè ſumptis, quas diximus ſupra non eſſe de ſubſtantia contractus, nec impedire eius reſciſſionem.

B PERFICIAT EMPTIONEM, ET CONTRACTVM. Intellige de arrha, quæ, vt proximè dictum eſt in præcedenti annot. ſit in pecunia numerata, & pro parte pretij, non autem de anulo, vel alia re ſimili, quæ propriè arrham ſignificet, ac efficiat; & hæc quidem interpretatio aſſumenda eſt, quia ita communiter ſeruatur, vt eſt notorium, vnde locum habet receptiſſima iuris con-
10 cluſio, quod verba ſtatutorum interpretationem recipiunt à conſuetudine, *ex tex. in l. Labeo, ff. de ſuppellect. leg. l. librorum* 50. *§. quod autem Caſſius, ff. de leg.* 3. *l. cum delanionis, §. aſinam molendinariam, ff. de fund. inſtr. l.* 1. *in princ. & ibi, Bart. ff. de ſu. & legit. l. ſi de interpretatione, & l. nam Imperator, ff. de legi. not. Io. de Amic. conſ.* 142 *num.* 17. *& ſeqq. Bertazol. conſil. ciu.* 71. *num.* 21. *& ſeqq.* vbi dicit, quod ſtatutum de aliqua moneta loquens, intelligi debet de moneta illius qualitatis, quam obſeruantia, & vſus approbat, & ità tenent quamplurimi relati per
11 *Maſcard. de gen. ſtatut. interpret. concluſ.* 2. *n.* 139.

cum

eum ſeqq. quod autem vbi arrha datur in pecunia numerata, cenſeatur etiam data pro parte pretij, *tradit Bald. in l. ſi fundus, ff. de leg. commiſſ. num. 4. & Angel. Aret. in princip. inſtit. de empt. & vendit. num. 8. verſ. ſin autem vendidi fundum.*

C SVMMARIE COGANTVR. Atque ità ſtatutum noſtrum non parum operatur vltra ius commune, cum ex eo, non ſolum noua prodita ſit ſpecies agendi, videlicet conditio ex ſtatuto, iuxta *Bart. doctr. in princ. n. 3. ff. ad l. falc. vbi, & alij, Abb. in rubr. de regul. in fin. Ruin. conſ. 27. n. 12. vol. 3.*

12 *Roland. tract. de lucr. dot. qu. 26. in fin.* ſed etiam amplius detur via ſummarij proceſſus in hiſce contractibus, qui quotidiani, ac frequentiſſimi ſunt, nempe ad litium occaſiones amputandas, & ad lites ipſas breui manu terminandas, iuxta *text. in cap. finem litibus de dol. & cont. l. properandum, C. de iudic. in prin. l. litibus, C. de agric. & cenſ. lib. 11.*

---

a De alienatione rerum pupillorum, ſeu minorum.

CAP. CXIII.

SI aliquam alienationem bonorum immobilium, *b* ſeu iurium pupillorum, ſeu minorum, per eos cum auctoritate Tutorum, vel Curatorum ipſorum, ſeu ab eiſdem Tutoribus, vel Curatoribus *c* fieri contingat, *d* fiat cum Iudicis Decreto, *e* & interuentu duorum coniunctorum proximiorum, *f* quorum non interſit, *g* iuramento approbantium, non eſſe in præiudicium ipſorum pupillorum, ſeu minorum, *h* & illis deficientibus, alterius legitimi curatoris ad hunc effectum ſpecialiter deputandi; *i* cauſa in ſcriptis ipſi Iudici expreſſa, & inſinuata, ac plene cognita: & ita facta valeat, & teneat, *k* dummodo conſtet eam ceſſiſſe in euidentem vtilitatem ipſorum pupillorum, ſeu minorum: *l* alioquin nulla, & inualida cenſeatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Statutum de alienatione rerum pupillorum intelligitur de alienatione voluntaria, non de neceſſaria. Et locum habet etiam in oppignoratione, vel hypothecatione Bonorum eorundem, & n. 2.*

3 *Prohibito aliquo, cenſetur pariter prohibitum omne id quo peruenitur ad illud.*

4 *Alienatione prohibita, cenſetur prohibitus omnis actus ad illam præambulus.*

5 *Læſio minorum poteſt de facili interuenire in pignoratione, vel hypothecatione.*

6 *Dictio* Seu, *aliquando fiat ampliatiuè.*

7 *Iura propriè dicta, non veniunt appellatione immobilium, ſed conſtituunt tertiam ſpeciem inter immobilia, & mobilia, & n. 8. & 9.*

10 *Iurium appellatione continentur ſeruitutes, annui redditus, & alia; remiſſiuè.*

11 *Iura pupilli, &c. alienari non poſſunt ſine Iudicis decreto. Et quid de actionibus, & nominibus debitorum? n. 12.*

13 *Alienatio, quod fiat à pupillis, &c. auctoritate Tutorum, & Curatorum, vel fiat ab iiſdem Tutoribus, &c. ſunt paria, & n. 14.*

15 *Societas ad officium an fieri paſſimè poſſit à Tutore, vel Curatore pro pupillo abſque decreto Iudicis.*

16 *Tenetur negligens in periculis minori, vel pupillo imminentibus ad omnia damna, & intereſſe.*

17 *Pupillus pubertati proximus obligari poteſt ſine Tutore: & datur in eum vtilis actio, in quantum factus eſt locupletior.*
Amplia, vt procedat pariter quoad obligandam Eccleſiam, vel Ciuitatem, & n. 19.

18 *Locupletior factus pupillus quando dicatur.*

20 *Solemnitates ſtatuariæ non ſunt neceſſariæ in contractibus minorum, quando ipſis non ſint damnoſi, ſed vtiles, & n. 22.*

21 *Ratione finali ſtatuti ceſſante ſtatutum vtique non habet locum.*

22 *Diſpoſitio à præfatione reſtringitur, declaratur.*

23 *Decretum Iudicis in alienationibus bonorũ minorum facit, vt præſumãtur omnia legitimè facta, omniſq; doli, ac fraudis ſuſpicio tollatur.*

24 *Decretum Iudicis &c. debet interponi ex vera cauſa, non autem falſa, aliàs erit nullum, & obligatio minoris pariter nulla,*
Amplia in caſu quo Decretum interpoſitum ſit partim ex vera, partim ex falſa cauſa, & n. 25.

26 *Cauſa præſumitur ſemper vera; & alleganti contrarium incumbit onus probandi.*
Idem de decreto, quid præſumatur inſtum, & validum, & n. 27.
Intellige, vt n. 28. 29. 31.

30 *Præſumptiones non habent locum in re clara.*

32 *Mandatum præſumitur ſufficiens, niſi producatur inſufficiens.*

33 *Iudex quidnam excutere debeat ad ſui Decreti inſtitiam? remiſſiuè.*

34 *Decretum Iudicis in contractibus alienationis non debet interponi diebus feriatis in honorem Dei.*
Intellige, vt n. 35. 36.

37 *Nominatio ſub nomine collectiuo vbi ſit plurium perſonarum, inter quas cadit prælatio ordinis, diſpoſitio accipi debet ordine ſucceſſiuo, & nu. 45.*

38 *Proximiores coniuncti, qui ex ſtatuto interuenire debent alienationibus minorum, intelliguntur tàm agnati, quàm cognati, & qui, & quales etiam debeant, & qui ex ijs reijciantur; remiſſiuè, num. 39.*

40 *Affines interuenire debent alienationibus minorum, vbi proximiores coniuncti non adſint.*
Intellige, vt n. 41. 42.

41 *Affinitas, per mortem vnius ex coniugibus diſſoluitur.*

43 *Tutor, & teſtis non repelluntur, licèt de ſecundario eorum intereſſe conſtet.*

44 *Coniunctus præſumitur ſcire negocia coniuncti.*

46 *Curator in contractibus alienationum quomodo deputetur, remiſſiuè.*

47 *Ablatiuus abſolutus inducit conditionem.*

48 *Conditio debet inprimis purificari.*

49 *Conditio inducit formam: qua non ſeruata, actus redditur nullus.*

50 *Cauſa plene cognita quando dicatur, ad effectum*

ſtatuti de alienationibus minorum, & num. 54. 57.

51 *Verba adhiberi ſolita in Decretis Iudicum ſuper alie nationibus (ſuper omnibus etiam ſingulis tanquam viſis, & legitimè geſtis, faciunt præſumere cauſa cognitionem interueniſſe, & n. 52.*

53 *Forma decreti interponi ſoliti in alienationibus minorum.*

55 *Statuta, & quamis alia diſpoſitiones interpretationem recipiunt ab obſeruantia ſubſecuta.*

Ampliatio etiam ſi verba diſpoſitionis alium intellectum haberent.

58 *Euidens vtilitas minorum requiritur ad validitatem alienationis.*

59 *Alienatio à minoribus debet fieri propter æs alienum diſſoluendum, n. 60.*

61 *Euidens vtilitas que intelligatur, & n. 63.*

62 *Argumentum à pupillo ad Eccleſiam valet in puncto alienationis.*

64 *Præſumptiones iuris dicuntur liquidiſſimæ probationes; & faciunt probationem euidentem, claram, & manifeſtam, & n. 65.*

Intellige, niſi contrarium fuerit euidens, n. 66.

67 *Probatio admittitur contra præſumptiones iuris, & n. 68.*

69 *Statuta ita intelligenda ſunt, vt ne quid contrarium contineant.*

70 *Clauſula decreti irritantis tollit omnem dubitationem circa nullitatem contractus.*

71 *Statutum de alienatione rerum pupillorum, habet locum etiam in minoribus habentibus patrem; & vbi pater cum filio contrahit, & nu. 72. Et habet locum etiam vbi minor iuraverit & n. 74.*

Item in minore contrahente cum Communitate alicuius Ciuitatis & n. 76. Et in minoribus forenſibus contrahentibus in Vrbe, nu. 79. Ac etiam vbi minor contrahit pro liberatione patris è carceribus n. 81.

73 *Pater, quando dicatur contrahere cum filio.*

75 *Iuramentum dolo, & metu extortum, nihil operatur.*

77 *Communitas vti ſolet iure minorum; & pupillo æquiparatur, n. 78.*

79 *Priuilegiatis duobus veluti minoribus, contrahentibus inter ſe, cuiuſnam cauſa cenſeatur potior?*

82 *Liberatio patris è carceribus non habetur pro cauſa neceſſaria in filio ad contrahendum abſque ſolemnitatibus ſtatutarijs.*

ANNOTATIONES.

A Scilicet viginti annis, vt ſupra cap. 47.

1 S Si aliquam alienationem. Voluntariam tamen, non autem neceſſariam, de illa enim debet intelligi ſtatutum hoc, & quæuis alia diſpoſitio, non autem de neceſſaria alienatione, *Veral. dec. 199. p. 3. Pur. dec. 226. lib. 1. & 160. lib. 3. Alex. conſ. 215, num. 6. lib. 6. Simonc. tract. de decret. lib. 1. tit. 1. n. 4. text. in l. 1. §. idem queri poteſt, ff. de reb. eor. & in l. 1. & duabus ſeqq. C. quan. decret. opus non eſt, Rot. din. 177. par. 1. in recent. num. 20.*

2 Et quod de alienatione dictum eſt, procedit etiam, vbi oppignorantur, vel hypothecantur bona minorum, vel mulierum, *Caſſan. in conſuetu. Burgund. entre les viſi. n. 19. Tiraq. tractat. de legib. connub. gloſſ. 5. q. 9. num. 108. cum ſeq. Lamberteng. de contract. mulier. gloſſ. 1. num. 46. Bet. eas, ſuper conſtit. Marchef. gloſſ. 8. num. 29. Carpan. ad ſtat. Mediol. cap. 328. num. 47. Borgnin. deciſ. 6. num. 3. par. 3.* vbi de pignore, & *num. 5. de hypotheca. text. eſt expreſſus in l. vlt. C. de reb. alien. non alien. vbi gloſſ. verb. vel hypothecam & Bart. not. Put. dec. 7. n. 5. & 9. p. 3. Card. Serap. dec. 1242. num. 2.* Et ea eſt ratio huiuſce concluſionis, quia per conſtitutionem pignoris, & hypothecæ deuenitur ad ipſius rei oppignoratæ vel hypothecatæ diſtractionem, vnde ſicut prohibetur alienatio, ità & eius præambulum antecedens, nam

3 quando aliquid prohibetur, cenſetur pariter prohibitum omne id, per quod peruenitur ad illud, *l. pupillus, §. ſed ſi per interpoſitam, ff. de auct. tut. l. eos in fin. C. de vſur. l. oratio, ff. de pignor.* quo argumento in hoc articulo vtitur *Bart. in l. in quorum num. 1. verſ. aut prohibetur, ff. de pignor. addit. ad dict. l. gloſſ. verb. Vel hypothecam in l. vltim. C. de reb. alienat. non aliena. Tiraquel. de legibus connub. gloſſ. 5. num. 110. & de retract. lignag. §. 1. gloſſ. 14. nu. 17. Surd. conſil. 54. n. 26. lib. 1. Alex. in l. ſi vnus. num. 9. ff. de re iudic.* & in ſpecie pro-

4 hibita alienatione cenſetur etiam prohibitus omnis actus per quem ad alienationem proceditur, *text. in l. ad reſoluendam, C. de prad. minor. vbi gloſſ. Bart. & Salic.* qui loquuntur, de alienatione minori interdicta, *gloſſ. vltim. in l. ſi ita quis 135. §. ea lege, ff. de verb. oblig. Bal. conſ. 218. præſuppoſito, num. 2. volum. 1. Dec. conſil. 479. n. 4. Ruin. conſil. 145. n. 5. volum. 1. Bertazol. de clauſul. clauſ. 10. gloſſ. 11. num. 13. in fine Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloſſ. 2. nu. 52. in fin. Gabr. concl. 7. num. 27. Rot. diuerſ. deciſ. 480. 2. par. 1. Oſaſch. deciſ. 168. num. 17. Dec. conſ. 502. num. 3.* & alij relati per *Pic. ad 151. ſtat. Vrb. lib. 1. gloſſ. 7. num. 73. & num. 104.* Cumque ſtatutum hoc ſit fauorabile, nempe conditum in eum finem, ne minores, vel mulieres lædantur, largè debet intelligi, vt ipſorum minorum, vel mulierum læſio euitetur, quæ quidem læſio etiam in pignoratione, vel hypothecatione bonorum facilè

5 interuenire poteſt, *Lamberteng. de contract. gloſſ. 1. n. 45. & 46. Pic. d. gloſſ. n. 72.*

B Seu iurium. Dictio *Seù* hic fiat ampliatiuè,

6 ſicuti in *l. ſi quis ita, in fine, ff. de aur. & argen. leg. not. Bertazol. tract. de clauſ clauſ. 26 gloſſ. 6. in fin.* nec enim contenti fuerunt ſtatuentes hic ſtatuere de rebus immobilibus, ſed etiam addere voluerunt de iuribus ad tollendam dubitationem, ne & iſta ſub hoc ſtatuto comprehenderentur, cum

7 iura alioqui propriè non veniant appellatione immobilium, ſed tertiam conſtituant ſpeciem inter immobilia, & mobilia, vt magis communiter tenere *Doct. affirmat Gabriel. concluſ. 7. de verb. ſignif. in princip.* & innumeros ferè in hanc ſententiam congerit *Tiraqu. tract. de retract. lignag. §. 1. gloſſ. 7. num. 9. vbi not.* ideo non comprehendi iura in donatione aut legato, aut con-

8 fiſcatione bonorum mobilium; quam concluſionem generaliter ampliat *Gabr. d. concluſ. n. 2.* etiamſi in diſpoſitione dictum ſit de mobilibus, & immobilibus quibuſcumque, *ex conſil. Pariſ. 25. num. 69. par. 1. Cardin. Tuſc. pract. concl. iur. litera I. concluſ. 494. num. 31.* iurium autem appel-

10 latio continet ſeruitutes, annuos reditus, & eiuſmodi alia, de quibus etiam expreſſim agit *Tiraq. d. gloſſ. 33. & 34.* item actiones, & nomi-

.na debitorum, idem *Tiraqu. d. §. gloſ. 5. verb. Seruitutes gloſ. verb. annui reditus, & gloſ. 7. verb. aut quaſius alias res habitas pro immobilibus*; atque demum incorporalia omnia, de quibus *inſt. tit. de reb. corp. & incorp.* ad hęc vide etiam *Cardin. Tuſc. pract. concluſ. iur. littera F. concluſ.* 495. & in his
11 quidem iuribus alienandis iudicis decretum, & ſolemnitates aliæ, prout in immobilibus requiruntur, quod etiam ex *iur. commun. probat text. in l. 3. §. ſi vis, ff. de reb. eor.* de ſeruitutibus, vtpote adhærentibus rebus immobilibus, & ideò habitis pro immobilibus, *not. Tiraquell. dicta gloſ. 5. num. 2. probat tex. in l. ſed ſi pecunia 3. §. ſimili modo, ff. de req. eor.* vbi ſeruitus in fundo minoris imponi non poteſt, nec quæ ei debetur remitti ſine decreto Iudicis. De annuis reditibus idem planè cauetur, vt per *Tiraquell. dicta gloſ. 9. num. 6.* & probatur ex *l. nulli in princip. vbi gloſ. verb. Annonas publicas, C. de ſacroſan. Eccleſ.* & ibidem in ſpecie *not. Bal. num. 3.* quod minor ſine iudicis decreto non poteſt, etiam cum auctoritate tutoris talia iura cedere, quia cenſentur immobilia, quodque hoc ſtatutum in ſpecie locum habeat in alienatione annui cenſus, dixit *Rota in Romana executionis contractus 27. Maij 1597. coram Litta, num. 6.* quæ quidem deciſio impreſſa fuit per *Marcheſan. de commiſſionib. par. 1. §. 1. vbi de appell. in cauſ. camer. obligat. fol. mihi 748.*
12 de actionibus, & nominibus debitorum, vbi tamen actio, & ius ſit ad res immobiles, vtique non dubitatur, quin Iudicis decretum omnino requiratur in eorum alienatione, *Alexand. conſ. 27 num. 6. lib. 3. Tiraquel. d. gloſ. 1. nu. 1. 2. 15. & 17. Simoncell. tract. de decret. par. 2. tit. 3. num. 2.* ſuadetur ex *gloſ. in authen. de reb. Eccl. non alien. §. 1. verb. numeranda*.

C FIERI CONTINGAT. Siquidem paria ſunt, quòd
13 alienatio fiat à pupillis ſeu minoribus auctoritate tutorum, vel curatorum, vel fiat ab iiſdem tutoribus, vel curatoribus: omnia namque noſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram impartimur, inquit Iuſtinianus Imperator *in l. 1. verſ. omnia, C. de veter. iur. enucle. gloſ. §. conſtat. autem verb. conſule inſtit. de iur. nat. gen. & ciu. & gloſ. fin. in cap. 1. de tranſac.* Vnde vſu receptum eſt,
14 vt notarii in inſtrumentis eiuſmodi cõtractuum conſtituant, vel pupillos, & minores alienantes cum auctoritate tutorum, & curatorum, vel ipſos tutores, & curatores id ipſum facientes, & quidem vtraque forma vti legitima approbatur, quod & ſentire videtur, *Simoncell. d. tract. lib. 1. tit. 1. num. 61.* Quid ſi contingat tutorem, vel
15 curatorem pecunias accipere pro pupillo, vel minore ad Societatem officij, qui contractus frequens eſt in Vrbe Roma, vel per alium ſimilem contractum ſine decreto Iudicis, & interuentu duorum proximiorum, ſicque non ſeruatis ſolemnitatibus huius ſtatuti, tenebit ne contractus, & obligatio ſic facta in pupillum, ſeu minorem, Dicendum eſt, tenere contractum, & obligationem pupilli, ſeù minoris factam per Curatorem, vel tutorem, duobus tamen concurrentibus, primum eſt, vt pecuniæ acceptæ ſint in vtilitatem pupilli, vel minoris, alterum, quod in eandem cauſam erogatæ, & conuerſæ re ipſa fuerint, ità decidit *Rot. coram Ludou.* qui poſtea ad Pontificatum euectus Gregorij Papæ XV. nomen aſſumpſit *deciſ. 31.* quæ loquitur in pecunia accepta ad ſocietatem officij in vtilitatem pupilli, & ad auertendum ab eo graue damnum, ne ſcilicet meſſis frumenti iam matura periret, dum interponebatur mora in eadem meſſe ſecanda, & colligenda, & cum etiam conſtaret pecuniam in id ipſum verè impenſam, *Gratian. diſceptat. forenſ. cap. 360. nu. 29. & ſeqq. tom. 2. Zacch. de ſocietat. offic. num. 181.* probatur hæc deciſio *ex l. tutor. 16. in princ. ff. de pignorat. act. ex l. 3. vbi etiam gloſſ. verb. perſonalis, C. quand. ex fact tutor. vel cur. & ex l. 53. ex facto, §. planè, ff. de pecul. comprobatur ex l. ſi creditor, vbi gloſſ. verb. nullam, C. ſi tut. vel cur. interu. l. ei, qui C.*
16 *quod cum eo l. pater 20. §. ſeruus, ff. de in rem verſ. l. tutor 79. §. fin. ff. de minor. l. penult. §. 1. ff. quod falſ. tut. auct.* Quinimò tutor, vel Curator niſi in tempore occurrat periculis imminentibus pupilli, vel minoris rebus, tenetur ad omnia damna, & intereſſe, veluti ſi domos ruentes non refecerit, *l. lex quæ tutores, §. ergo & domus, C. de adminiſt. tut. Rip. tractat. de remed. ad conſer. vber. n. 14 Ant. Piag. de tutor. & curat. queſt. 19. num. 14. inter tract. vniuer. iur. tom. 8. part. 2. Guttierez. de tutel. par. 3. cap. 1. num. 103. Mont. de tutel. cap. 32. num. 262.* Et pupillus ipſe etiam ſine tutore obli-
17 gatur, loquimur de pupillo proximo pubertati, in quem cadit obligatio iuxta *text. cum ibi not. in §. pupillus vbi Aretin. num. 2. inſtit. de inut. ſtipula. l. pupillum 111. vbi Dec. num. 2. & Cagnol. nu. 7. ff. de reg. iur. l. neque & ibi gloſſ. & Bald. C. de contraben. & commit. ſtipul. Tiraq. de leg. connub. gloſ. 8. ſub n. 77.* daturque in eum vtilis actio, in quantum factus eſt locupletior, *l. 3. §. pupillus, ff. de neg. geſt. l. 1. §. an in pupillum, ff. de poſſ. l. patri 28. §. item ex diuerſo, ff. de minor l. 3. in princ. ff. commod. l. vlt. C. de vſucap. pro empt.*

18 Locupletior autem factus dicitur pupillus, vbi pecuniam acceperit alienam, quæ adhuc extet, vel ab eo in ſui vtilitatem verſa fuerit, vt ex veriori, ac magis communi ſententia aſſerit *Marcell. Conuerſan. tractat. de tutel. & curat. tit. 21. §. 1. num. 23. gloſſ. in l. fin. verb. Locupletior, C. de vſucapion. pro empt. Montan. de tutel. cap. 33. n. 127 & ſeqq. facit text. in l. in pupillo. 47. ff. de ſolut.* &
19 prædicta procedunt pariter quoad obligandam Eccleſiam, vel Ciuitatem, *authent. hoc inueterat. C. de Sacroſan. Eccleſ. h. ſi ciuitas 27. ff. ſi cert. pet. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 360. num. 30. tom. 2.*

Et quidem eiuſmodi contractus, & ſimiles initi ſine ſolemnitatibus ſtatutarijs ideo ſuſtinentur, licet in eis pignori, & hypothecæ ſubijciantur bona pupillorum, & minorum, quia
20 vbi contractus non ſint damnoſi, ſed vtiles minoribus, aut mulieribus, non ſunt neceſſariæ ſolemnitates ſtatutariæ, quæ nimirum inductæ ſunt, ne minores, aut mulieres defraudentur, vti legitur in proemio *cap. 151.* quod ſuppler *cap. iſtud 113. vt deciſ. 153. num. 13. part. 1. in recentior. diuerſ* nam ceſſante ratione finali ſtatuti,
21 quæ deducitur ex præfatione ad *text. in l. fin. ff. de hæred. inſtit. l. 1. ff. ad Senatuſc. Macedon. Oſaſc. deciſion. 58. num. 5. Maſiard. de generat. ſtat. interpret. concluſion. 2. num. 176. & ſeqq.* ſtatutum vtique non habet locum *Bertazol. conſ. Arimin. 201 num. 19. lib. 1. & conſil. 439. num. 23. lib. 1. Lan-*

franch. in cap. quoniam contra in 2. notab. de probat. Pariſ. conſil. 83. num. 13. & ſeqq. volum. 3. Bart. in diſt. l. fin. num. 3. ff. de hæred. inſtitut. & in d. l. 1. in princ. ff. ad Macedon. Alex. conſil. 7. n. 5. volum. 2. & conſ. 54. num. 11. vol. 4. Socin. conſ. 165. nu. 6. & 7. lib. 2. Dec. conſ. 10. num. 12. & conſ. 532. n. 9 vnde dixit *Bart. in l. 8. cum ij, §. eam tranſactionem num. 1. ff. de tranſact.* quod diſpoſitio à præ-
22 fatione reſtringitur, & declaratur *Tiraquell. in tract. cauſ. ceſſan. limit. 1. num. 65.* vbi pariter dicit, & probat ſigillatim ex ſtatuti præfatione diſpoſitionem conſtringi, extendi, & declarari, referens *Rom. conſil. 16. viſo themate num. 4.* vbi *& addit. littera* B. *& conſil. 90. ſub num. 2. Oſaſc. diſt. dec. 58. num. 7. Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concl. 2. num. 177. & ſeqq.* quodque ſpecialiter in eiuſmodi caſibus non damnoſis, ſed vtilibus minoribus, vel mulieribus non ſint neceſſariæ ſolemnitates ſtatutariæ, dixit expreſsè *Bald. in l. 7. neque C. de contraben. & commit. ſtipul.* quod & ſenſiſſe videtur *conſil. 488. ſequens quæſtio ſub n. 1. lib. 1.* ſicuti eum intellexit *Tiraquell. de legib. connub. gloſſ. 8. nu. 85.* vbi hanc ſequitur ſententiam, & rationibus ex *diſt. conſil. Bald. comprobat nu. ſeqq.* quimo eamdem ſententiam tuetur, ac exornat pleniſſimè *à num. 62.* vſque ad *89. tenuit Caſtrenſ. conſil. 119. videtur dicendum num. 2. in ſecundo dubio lib. 2. Ioann. Arnon. ſingul. 14. Socin. regul. 319 verſ. tertio, fallit Felin. conſil. 16. num. 11. Natt. conſil. 173. num. 5. Hieronym. à Laurent. deciſ. Auenionen. 113. num. 1. verſ. ſi ſtatutum requirat Franc. Vin. inter communes opiniones verb. Statutum diſponens quod mulier ſeù opin. 796. num. 15. Suarez.* qui hanc dicit communem opin. *verb. Mulier. num. 266. Lamberteng.* qui eamdem opinionem magis communem dicit, & ſequitur *tract. de contract. eor. &c. in fin. num. 161.* aſſerens iuxta eam Mediolani fuiſſe iudicatum, & potiſſimum procedere in ſtatuto Comenſi, quod eo vtitur proemio, ne mulieres decipianter, ſicuti & ſtatutum noſtrum Romanum, *cap. 151. quod cap iſtud 113.* ſuppleti, vt ſuperius dictum ex *deciſ. 153. nu. 13. par. 1. in recentior.* ità orditur, volentes etiam fraudibus obuiare ne mulieres, ex earum ſimplicitate, & puberes etiam maſculi, qui adhuc imperfectæ ætatis exiſtunt, defraudentur. Atque hanc ſententiam tenuit *Rot. in Romana Societatis officij coram Litta 13. Februarij 1606. num. 1. impreſſ. loco 11. per Pic. ad ſtat. Vrb. cap. 151. lib. 1.* vbi dixerunt Domini mulierem potuiſſe pecunias accipere ad ſocietatem Officij ſinè ſolemnitatibus ſtatutarijs, cum ex eo contractu effecta fuiſſet locupletior; Neque huic ſententiæ refragatur *deciſ. apud Cardin. Seraphin. 1242. ſub nu. 3.* quæ pro altera parte *à Pico allegantur gloſſ. 7. num. 184. in fin.* quia in caſu illius deciſs. non conſtabat de vtilitate minoris, qui ſinè ſolemnitatibus ſtatutarijs contraxerat, vt in ea expreſſe legitur, & quo ad opin. *Tiraq. & Lamberteng.* & aliorum quos ſupra recenſuimus, ſubiungitur in eadem *deciſ.* illam eſſe controuerſam, & contrariam eſſe magis commune teſte *Simoncel. trac. de decr. in contract. min. lib. 3. tit. 3. num. 125.* pro qua etiam ſubijcitur eſſe *text. optimum in l. non ſolum, §. fin. ff. de rit. nupt.* Verum eadem deciſio non examinat, neque dirimit controuerſiam, in qua recenter *Pic. ad ſtat. Vrb. lib. 1. cap. 151. d. gloſſ. 7. num. 184. & 185.* recenſet Doct. quamplurimos in vtramque partem, ac demum ſequitur opin. contra *Tiraqu. Lanbert.* & ſequaces, quibus tamen adhærendum cenſerem, tum quia pro hac parte militat ratio, & mens ipſa ſtatuti, tum etiam ſtant iuris communis regulæ, & caſus multi ſimiles collecti per *Tiraq. accedat ac auctoritas Rot. Romana, & Rot. Auenionem.* poſt alios grauiſſimos Doctor. ſupra citatos, & præcipuè *Bald.* qui omnium copiam longè ſuperauit, vt inquit *Tiraquell. de legib. connub. d. gloſſ. 8. num. 85.* cuius ſententiæ ipſe *Tiraquel.* quam maximè, & merito, defert.

D Fiat cvm ivdicis decreto. Quod quidem de-
23 cretum in alienationibus minorum ea potiſſimum ratione ſtatuentes interuenire voluiſſe credendum eſt, quia illud facit, vt præſumantur omnia legitimè facta, omnemque doli fraudis, ac damni ſuſpicionem tollit *Rot. in d. Romana executionis contractus 27. Maij 1597. coram Litta impreſſ. vt ſupra per Marchef. de commiſſ. par. 1. §. 1. vbi de appell. in cauſ. camer. obligat. fol. 748. Bald. conſ. 66. num. 3. lib. 3. Rolan. conſ. 39. n. 43. lib. 1. Pic.* qui plures alios cumulat ad *cap. ſtat.*
24 *noſtri 151. gloſſ. 21. num. 21. & ſeqq.* decretum autem ex vera cauſa non autem falſa interponi debet, alias erit nullum, & obligatio minoris pariter nulla ex *text. in l. & ſi præces, C. de præd. minor. Alex. conſ. 69. nu. 3. lib. 3. & conſ. 147. n. 1. lib. 7. Rot. diuerſ. deciſion. 624. num. 4. parte 1. & coram Ludouiſ. deciſ. 496. nu. 10. & 11. & coram Penia, quæ eſt dec. 34.* inter adiectas *per Pic. ad cap. 151. ſtat. Vrb. lib. 1.* & idem erit, ſi decretum partim ex vera, partim ex falſa cauſa conſtiterit,
25 quia eſt indiuiduum, ſi tamen cauſa principalis decreti vera fuerit ſuſtinebitur, licet ſecunda non ſit vera, atque vbi decretum pluribus cauſis innixum ſit, ſatis erit ad eius validitatem vnam eſſe veram, licet aliæ non iuſtificentur, probat hæc omnia pluribus auctoritatibus *Beltram. ad diſt. deciſ. Ludouiſ. num. 12.* Cauſa verò præſumi-
26 tur vera, & decretum iuſtum, itaut contrarium aſſerenti incumbat onus probandi *Rot. diuerſ. deciſ. 245. num. 5. par. 2. in recentior. & deciſ. 314. num. 2. ead. par.* vbi amplius habetur decretum
27 præſumi iuſtum, nedum validum, quoad ſolemnitatem requiſitam & confirmatur plenius prædicta in *deciſ. 619. à num. 5. itaque in fine ead. par.*

28 Cæterum præſumptio iſta locum habet, vbi ſimus in dubio, cum nimirum præſumptiones ſemper verſentur circa rem dubiam, quæ eſſe, vel non eſſe poteſt, vti *not. Menoch. de præſmpt. lib. 1. quæſt. 8. num. 2.* ceſſat autem præſumptio vbi cauſa, ſeù Cauſæ in inſtrumento narratæ pro
29 decreto non ſunt verę, ac legitimatæ, vt legitur *in deciſ. 32. num. 4. cum ſeqq. & in deciſ. 33. num. 4. & 6. & in dec. 49. num. 9. inter ad eſtas per Picc. ad c. 151. ſtatut. Vrbis lib. 1.* quod fusè comprobat *Bertazol. de clauſ. clauſ. 10. gloſſ. 11 nu. 18.*
30 quoniam in claris non datur locus præſumptionibus, *l. continuus 137. §. cum ita in fin. ff. de verb. oblig. l. ille, aut ille 25. ff. de leg. 3.* quod præci-
31 puè comprobant exempla allata in prædicta *deciſ. 32. num. 7.* quibus accedat, quod ſolemnitas, quæ alioqui ex curſu temporis præſumeretur, minimè præſumitur ex quauis temporis diuturnita-

nitate, quando ex ipſa inſpectione Inſtrumenti apparet eam non eſſe adhibitam vti tradit *Menoch.ex plurium aliorum ſententia, quos citat de præſumpt. lib.3. præſump.132. num.79. Alex. & addend. ad eum conſ.1. num.21. lib.4. Abb. conſ.61. colum.vltim. verſ.item antiquitas, lib.1. Caſtrenſ. conſil.81. num.3. lib.2. Aym. de antiquit.tempor.in ſecunda particul. 4.par.princ. n.60.* vbi dixit quod etſi curſus temporis, cuius non extat memoria in contrarium præſumi faciat titulum præſumptione iuris, & de iure, attamen illi præſumptioni non ſtatur, quando conſtat de ipſo titulo vitioſo, vnde melius eſt non producere titulum,
32 quam producere infectum *Aegid. deciſ.277. & 393.* & aliquando mandatum ſufficiens præſumitur niſi producatur inſufficiens *Aym.conſ.184 num.44. latè Pariſ.conſil.95. num.29. lib.4. & alij relati per Gabriel.de præſumption. concluſ.1. nu.57. Rot.coram Cardinale Sacrato in Romana de Santa Cruce 29.Ianuarij 1607. num.6. & ſeqq. & in eadem coram eodem 30. Martij 1607. num.4. quæ deciſ. impreſſæ fuerunt per Pit. ad ſtatut.Vrb. cap.151 lib.1. deciſ.33. & 34.* Porro quid iudicis offi-
33 cio conueniat excutere ad ſui decreti iuſtitiam diſtinctè, ac ſapienter docet *Vlpian.in l.magis puto, §.ſi pupillus ibi cuius officio in primis hoc conuenit excutere. ff.de reb.eor.* Demum hoc adijciam,
34 quod iudicibus non liceat eiuſmodi decreta interponere diebus in honorem dei feriatis, vt ex communi Doct. ſententia *not. Simoncell. tract. de decret. lib.1. tit.1. inſpect.3. num.84. & Scac.de iudic. lib.2. cap.5. num.105.* quæ tamen concluſio ità declaratur, vt quamuis eiuſmodi decreta
35 diebus feriatis in honorem Dei interponi non debeant, interpoſita tamen teneant, iuxta *dec. Serap.782.num.3.* qua de re plura diximus ſupeius ad *c.58. defer. ſub litt. A. concluſ.4.* Sed limi-
36 tatur adhuc ſupradicta concluſio, ut non procedat in re pia, vel in caſu neceſſitatis, vt per eoſdem *Simoncell. n.87. & Scacc. n.100. locis citatis Guid. Pap. quæſt.215.n.9. Gail.practt.obſer.lib.1 obſer.53.n.13.*

E ET INTERVENTV DVORVM CONIVNCTORVM PROXIMIORVM. Qui ſcilicet ſint idonei, ſin minus cum interuentu aliorum duorum proximiorum poſt eos, & ſic gradatim, quia per hoc ſtatutum proximis quædam cura iniungitur, & ideo intelligitur ſecundum ordinem caritatis, vbi enim
37 fit nominatio plurium perſonarum ſub nomine collectiuo, inter quas cadit prælatio ordinis, diſpoſitio accipi debet ordine ſucceſſiuo, iuxta *text. in l.cum ita legatur 33. §. in fideicommiſſo, ff. de leg.2. ità tradit Bald. in l. fin. C. de verb. ſignif. num.2. Bertazol. tract.de clauſ.6. gloſ.9 n.2.* con-
38 iuncti verò proximiores, qui intereſſe debent ex forma huius ſtatuti alienationibus ipſis, de quibus in eodem ſtatuto, intelliguntur tam de agnatis, quam de cognatis, omni prorſus ſuper hoc differentia ſublata *Rot.apud Creſcent. deciſ.4. num.5. de conſtit. & in Romana de Scapuccijs 15. Iunij 1576. coram Card. Blanchetto, & in Rom. executionis contractus 27. Maij 1597. coram Lita num.5. quæ impreſſa eſt per Marcheſ.de commiſſ p.1. §.vbi de commiſſ.in cauſ.appell. in cauſ.camer.oblig. fol.mihi 748.* ſed plenius ad hæc verba videri poteſt, *Pic.gloſſ. 13.43. ad cap.151. ſtat.Vrb.lib. 1.* vbi dilucidè, & copiosè proſequitur, qui, & quales eſſe debeant iſti coniuncti proximiores, & qui ex ijs reijciantur, ideo ſupernacaneum eſt
40 nos in adhibendos eſſe, vbi proximiores coniuncti non adſint, videtur admittere *Rot. deciſ. diuerſ.314. num.4. par.2. in recent.* ſed dummo-
41 do affinitas non ſit diſſoluta per mortem vnius ex coniugibus, ſicuti iure diſſoluitur, *ex l.cui eorum. §. affinitates, ff.de poſtul. vbi Doct. Ludouic. Rot. Peruſin. dec.2. num.17. par.1.* quodque non
42 durauerit affinitas tempore contractus, in quo adhibendi fuerunt affines tamquam aſſerti proximiores, probandum erit ab eo, qui dicit de nullitate contractus, eò quia non interfuerint ipſi affines, vt in eadem *deciſ.314. num.4.par.1. diuerſ. in recentior.* cum nimirum ille in affinitate ſe fundet, & certum ſit, quod tale ſtatutum requirens præſentiam proximiorum intelligi debet de his, qui tales ſunt tempore celebrati contractus, non de illis, qui deſierant eſſe, *d.§.affinitatis Tiraq.de retract. lignag. §.1. gloſſ.9. nu.96. cum alijs citatis in eadem deciſ.n.5.*

F QVORVM NON INTERSIT. Ideſt principaliter, & directò non conſecutiuè, aut ſecundariò, vel idirectè, vt benè declarauit *Rot. coram Penia in Romana donationis de Grandis 16.Februarij 1601. num.1. quæ eſt deciſ.25. inter adiectas d. tract. Pic.*
43 facit, quod dicitur de Tutore, & teſte, qui non repelluntur licet de ſecundario eorum intereſſe conſtet *Put. deciſ.15. num.1. & deciſ.31. ſub n.1. lib.3. Gratian. conſ.41. num.17. lib.2.* & hoc ſimile placuit *Rot. ad rem noſtram in dict. deciſ.25. penes Pic. num.2.* quibus præcipuè confert *text. in l.3.§.ſi mecum, & l.penul. ff.ad exhib.cum Doct. citat, ſed melius probat tex. in l.1. in princ. ff.de auctor.tut.* tum in toto ſuo ſenſu tum in verbis ibi; prima enim ratio auctoritatis ea eſt, vt hæres fiat, per conſequentias contingit, vt debitum ſubeat, eſt etiam ad id *tex.in l. quod dicimus 7: in princ.ff.eod.tit.*

G IVRAMENTO APPROBANTIVM. Vt ſequitur, nempe alienationem non eſſe in prejudicium ipſorum pupillorum, ſeu minorum, quæ quidem forma iuramenti à ſtatuto præſcripta, ſeruanda eſt, vti expreſsè cauetur in *deciſ.Ludouiſ.333. n.* . Meritò autem exigitur eiuſmodi iuramentum
44 à coniunctis, quia conuictus præſumitur ſcire negotia coniuncti, *l.oſtani, ff. vnde cogn. l. de tutela, C. de in integ. reſtit. Rom. conſ.290. ſub n.4. Dec. conſ.536. n.12. Seraph.de priuileg.iuram.priuileg. 5. num. 18. & priuil. 33. num. 218.* atque pro iuramento præſumi debet, *l.fin.verſ. & licet neminem, C. ad l.Iul. repet.Guid.Pap.ſing.795 Seraph.de priuil.iuramen. priuil, 28.n.1.*

H ET ILLIS DEFICIENTIBVS. Scilicet gradatim, & ordine ſucceſſiuo, vt ſupra hoc eodem cap. notauimus litrera F. ad verbum, & interuentu
45 duorum proximiorum, ſicque ita demum deueniatur ad alterius legitimi curatoris ad hunc effectum deputationem, ſi nulli proximiores exiſtant, ſicuti benè conſiderauit *Pic. gloſ.19.* ad illa verba; ſi aliqui coniuncti non exiſterent *n.1.2. & 3.*

46 Quomodo autem talis curator deputetur, copiosè declarat *Pic. gloſ.ſua 20.* nam cum verba
47 iſta huius cap. ſint ablatiui abſoluti, faciunt conditionem, *l.à teſtatore 108. ff.de condit. & demon.l.fideicommiſſa 11. §. cum eſſet. & ibi Bart. ff.*

de

deleg.3.Calder.4.conſ.1.de verb.ſigni.Dec.conſ.383 ſub num.3. Conditio autem debet in primis purificari, *l.qui heredi 44. §.fi. ff.de condition. & demon. c.licet de voto c.1. de ſponſal. in 6. Clem.cum ei quem de conceſſ. præben.* atque ipſa conditio formam inducit, qua non ſeruata actus reddi-ntur nullus, *l. Meuius 60. & d.l.qui heredi, ff.de cond. & demon.* quod fuse proſequitur *Tiraq. de retract.conuent. §.2. gloſ.1. num.3.& 4.* vnde *Rot.* cenſuit non eſſe ſatisfactum ſtatuto cap.151. *infra hoc eod.lib.* ſi adhibeatur curator, vbi adſunt coniuncti, vt in *deciſ.6. num.4. apud Pic.* quod quidem cap.cum hoc noſtro in clauſula iſta conditionali prorſus conuenit ex prædictis.Reliqua, quæ hoc loco forte fuiſſent annotanda, vide apud *Pic. d.gloſ.19.*

I 50 CAVSA IN SCRIPTIS IPSI IVDICI EXPRESSA, ET INSINVATA, AC PLENE COGNITA. Cauſa autem ad præſcriptum huius ſtatuti plenè cognita dicitur, quando in inſtrumento contractus expreſſa eſt, & à Iudice extraiudicialiter, & ſummariè ſaltem examinata, antequam decretum ſuum interponat, etiam ſi decretum appoſitum ſit incontinenti poſt ſtipulationem contractus, & ita de conſuetudine ſeruatur, teſte *Put.in dec.253.lib.1* iuxta emendaram impreſſionem, *Achill. deciſ.3. de præſump. num.3. Rot. diuerſ. deciſ.155. num.2. par.1. & in Romana donationis de Grandis coram Penia 16. Februarij 1601. nu.9. impreſſa per Pic. ad ſtat. Vrbis cap.151. lib.1. loco 25. inter deciſ. & in Romana Societatis officij 13. Februarij 1606.coram Litta num.11.* quæ itidem edita eſt apud *Pic. inter dec. loco 11.* Et de tali conſuetudine in Vrbe ſeruari ſolita teſtatur idem *Pic.ad d.ca.gloſ.21 num.12. 18.* cui quidem conſuetudini ipſe pariter adhæſi, dum contigit me decreta interponere in contractibus minorum, vel mulierum iuxta formam ſtatutorum Vrbis, quamdiu functus ſum munere Capitanii, ſeù Iudicis Appellationum, ac deinde Senatoris eiuſdem Vrbis, ſed, & generaliter de conſuetudine eiuſmodi aliis in locis pariter ſeruari ſolita tradunt *Alber. & Caſt. in l.actus, C.de ſerr. vbi Caſtr.* habet hæc verba; dicit autem hic *Alber.* quod in interpoſitione decreti ſuper alienatione minorum, non conficiuntur acta hodie de conſuetudine, licet de iure requirantur; *& Bertaz. de clauſ.10.clauſ. gloſ.11. ſub n.15.* ibi; quid ſi non fuit ſeruata forma ſupra tradita, ſed tantum fuit facta venditio, & cauſa expreſſa legitima tutoriſque, vel curatoris interueniente auctoritate, decretum fuit interpoſitum vno, & eodem tempore, prout communiter fit quotidie. Et mox reſpondit valere inſtrumentum propter decreti interpoſitionem, cuius quidem decreti interpoſitio præſumptionem habet pro ſe tantam, vt ex iuſta & legitima cauſa illud interpoſitum cenſeatur, & ſolemnitates omnes interueniſſe præſumatur, atque fietur inſtrumento decreti auctoritate communiro, niſi per pupillum demonſtretur iudicem falſis allegationibus fuiſſe circumuentum, ità præcisè loquitur *Bertazol. per tex. in l.ab ea parte 2. reſponſ. ff.de prob. & in l. manumiſſio per lictores 23.ff.de manum. vindic. tradit Specul. tit.de vendit. à minor.& ab Eccleſ.celebr. §. nunc dicendũ num.5.ex tex. in l. & ſi præſes, & in l. ſi quidem, C. de prad. vel alie. rerum min. non alien. Pariſ. conſ.33. num.27. vol.1. & conſ.96. num.39. vol. vol.Alciat.de præſump.3.regul.præſump.10.in princ. Alex.in l.ſciendum num.26.ff.de verb.oblig.& conſ. 125. num.5. lib.1. & conſ.80. num.5. lib.5.Socin. conſ.15. num.31. & conſ.115.nu.5. vbi de comm. opin.vol.1. & conſ.57. num.26. vol.4. Marſill.ſingul.438. lex multum*, & alij plures congeſti per *Bertazol. d.clauſ.10. glo.11. num.10.* & nouiſſimè per *Pic.ad dict.cap.151. d. glo.21. num.21. & ſeqq.præſertim num.24.* quodque decretum præ-
51 ſumi faciat cauſæ cognitionem interueniſſe, propter illa verba adhiberi ſolita ſuper omnibus, & ſingulis tanquam ritè, & legitimè geſtis Iudex ſuam, dictique officij ſui auctoritatem, & decretum interpoſuit, dixit *Rot. in d.Romana donationis de Grandis num.7. impreſſ. apud Pic.* nam verba prædicta æquipollent atteſtationi de adhibita cauſæ cognitione, vt habetur in eadem *deciſ.* & iuxta tradita per *Alex.conſ.80. nu.10.verſ. Sed in propoſito, vol.5.* vbi inquit, quod per verba natarij aſſerentis, quod Iudex decretum fecit omni meliori modo, vtpote æquipollentia, affirmauit interceſſiſſe cauſæ, cognitionem, id autem multo magis procedit retenta forma eiuſmodi decreti, quæ noſtris temporibus ſeruatur,
53 quam extenſam ponit *Pic. d.glo.21. ſub num.18.* hiſce verbis, qui D.Iudex vbi ſupra ſedens cauſa, vt aſſeruit plenè cognita ſuper omnibus, & ſingulis prædictis ſuam: ſuique officij auctoritatem pariter, & decretum interpoſuit, ſupplendo omnes tàm iuris, quam facti defectus, ſi qui ſunt, non ſolum prædicto, ſed aliàs omni meliori modo, &c.

Et hanc quidem decreti formulam expreſſerat, & explicauerat *Saluſt.Tiber.in ſuo formul. inſtrum. lib.1. cap.4. num.1. & ſeqq.quem refert ipſe Pic.* qua formula ſeruata nullus planè locus dubitandi relinquitur, quin decretum cauſa cognita interpoſitum præſumatur, nam & cauſæ cognitio enunciatur in decreto, & amplius accedit clauſula omni meliori modo, quorum alterum ſufficit ad probandum, quod cauſę cognitio præceſſerit decretum, & hæc eſt communis *Doct.op.Gabriel.citatus in d.Romana donationis n.8. conſ.23. n.6. & ſeq. lib.1.*

Verum prædictis aduerſari videtur *Rot. in Peruſina donationis coram Cardinale Caualerio 21. Iunij 1613. num.12. impreſſ. per Pic.ad d. cap.151. loco inter deciſ.49.* vbi inquit expreſsè *Rot.* quod
54 non poteſt vllo modo dici cauſa plenè cognita, vt ſtatutum requirit, ex breuitate temporis, cum eodem momento, & context Iudex cauſam intellexerit, & decretum interpoſuerit; ſed re vera dictum iſtud forte procederet attenta ſolum, ſimplici præſumptione iuris, vt apparet ex Doct. in eadem deciſ. citatis, aliæ verò deciſiones & doctrinæ ſuperius allatæ loquuntur, vbi adſit conſuetudo interponendi decreta vno, & eodem tempore celebrationis contractus, præuia cauſę cognitione ſummaria, & extraiudiciali, ſicuti apparet ex aliis deciſionibus, & Doct. allegatis, nec dubium eſt, quin attendi debeat conſuetudo, ſeù obſeruantia interpretatiua, quæ nimirum declarauit, quomodo per ſtatutum intelligatur cauſa plenè cognita, ſi quidem ſtatuta, & quæ-
55 uis alię diſpoſitiones interpretationem recipiunt ab obſeruantia ſubſecuta, *Aym. conſ.203.nu.11.*

Pariſ.

Pariſ. conſ. 23. n. 32. & ſeq. lib. 1. Gabr. conſ. 198. num. 9. lib. 2. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſum. 103. num. 36. & ſeqq. Dec. conſ. 161. ſub num. 5. Paſ. qui hanc interpretationem omnibus aliis certiorem dicit *conſ. 128. col. 2. verſ. quarto facit,*
56 *lib. 1.* Et attenditur interpretatio per obſeruantiam ſubſecutam, etiamſi verba diſpoſitionis alium haberent intellectum, & intellectus datus ex obſeruantia eſſet malus, & de iure non tenendus, *Socin. conſ. 145. num. 2. & 3. lib. 1. Aym. conſ. 294. num. 8. in fin. verſ. Amplius dico*, quodque ſtatuta intelligenda, & obſeruanda ſint iuxta declarationem, quæ ex conſuetudine, & obſeruantia proceſſerit, *not. Maſcard. de goner. ſtat. interpr. concl. 2. 139. & ſeqq.* facit *tex. in l. ſi de interpretatione, & in l. nam Imperator, ff. de legi. Io. de Amic. conſ. 42. nu. 17. & ſeqq. Rot. diuerſ. deciſ. 256 num. 5. & ſeqq. par. 2. & deciſ. 37. num. 32. eadem par.* Vnde *deciſ. prædicta coram Canalerio* obſtare non debet aliis deciſionibus, quæ tamen deciſio alioqui benè ſubſiſtit in negotio principali, quia aliis nititur rationibus, & ea præcipue, quod iudicis decretum non eſſet fundatum in iuſta, & ſufficienti cauſa ad ſuſtinendam donationem, de qua ibi agebatur, quocirca opus non erat argumento illo, quod ob temporis breuitatem excluderetur præſumptio adhibitæ cognitionis cauſæ, quod quidem argumentum
57 etiam repellitur quia breui temporis ſpatio, vt plurimum, poteſt Iudex cognoſcere de cauſa contractus, informando ſe extraiudicialiter, dum componitur, vel expeditur inſtrumentum contractus per notarium, dumque contrahentes adſtant, & inſtant Iudici pro obtinendo decreto, conferunt ad hæc quæ ſcribit *Gabriel. conſ 23. ſub num. 5. verſ. hæc verò non ſunt huiuſmodi, & Rain. conſ. 90. ſub num. 12. vol. 15.* vbi concludit quod præſumitur Iudicem ſatis informatum fuiſſe, ſicque cognouiſſe ſufficienter de cauſa contractus, antequam decretum interpoſuerit, quia potuit ſe prius extraiudicialiter informare, licet eadem die, & horæ cum facta fuit venditio, ſit iudex adhibitus, qui ſtatim decretum interpoſuit; idem planè ſenſit *Alexan. conſ. 30. n. 11. lib. 5* Demum ad hæc ipſa verba ſtatuti videri poteſt *gloſ. Pic. 22.* cum proxima præcedenti.

k DVMMODO CONSTET EAM CESSISSE IN EVIDENTEM
58 VTILITATEM. Requiritur ſanè euidens vtilitas minorum ad validitatem alienationis bonorum immobilium, ſeù iurium ipſorum, ità tamen vt ni-
59 hilominus propter æs alienum diſſoluendum, fiat alienatio, nec enim aliter fieri poteſt, *l. magis puto, §. non paſſim, & §. ſi æs alienum*, ibi: Prætori enim non liberum arbitrium datum eſt diſtrahendi res pupillares, ſed ità demum ſi æs alienum immineat; *tex.* eſt etiam expreſſus *in l. ob æs alienum tantum, C. de prad. min.* fuſius proſequitur *Simoncell. d. tract. lib. 1. tit. 1. nu. 35. Rot. dec. 41. num. 22. & 23. inter collectas per Pic. ad ſtat. Vrb.*
60 *cap. 152. lib. 1.* immo neceſſe eſt amplius, vt creditores vrgeant æris alieni diſſolutionem, *d. l. magis puto, §. item requirat*, ibi; tunc permittet Prætor diſtrahi, ſi modò vrgeat creditor, aut vſurarum modus parendum ęri alieno ſuadeat, *not. Simoncell. d. tract. & tit. num. 36. & Rot. d. deciſ. & num.*

61 Euidens vtilitas intelligitur clara, & indubitata, itaut alienatio, ſine dubio profutura ſit pupillo, vt in ſimili caſu, nempe de alienatione bonorum Eccleſiæ, habetur *in cap. ſine exceptione 12. qu. 2.* & dixit *Rot. deciſ. 31. num. 8. in collectis*
62 *per Pic.* Cum valeat etiam argumentum à pupillo ad Eccleſiam in hoc puncto, vt per *Euer. in cens. ſua loco à pupillo ad Eccleſiam n. 5.*

63 Sed nonne ſatis videtur conſtare, quod alienatio ceſſerit in euidentem vtilitatem minoris, vbi alienatio peracta ſit cum auctoritate tutoris, vel curatoris cum iudicis decreto, & interuentu duorum coniunctorum, & alia iuxta formam hoc c. præſcriptam? Et quidem videtur hoc modo ſatis conſtare de euidenti vtilitate minoris, cum ex ſacræ Rotæ deciſionibus, de quibus ſupra mentionem habuimus hoc ipſo cap. ad verbum Fiat cum decreto iudicis littera E, præſu-
64 matur pro decreto, tum quoad ſolemnitatem, tum quoad iuſtitiam, iuris verò præſumptiones dicuntur liquidiſſimæ probationes, *l. licet Imperator 77. ff. de leg. 1. l. cum proponebatur 66. ff. de leg. 2. l. dolum, C. de dol.* quæ quidem præſum-
65 ptiones probationem faciunt euidentem, claram, & manifeſtam, itaut ſatisfactum cenſeatur etiam ſtatuto requirenti probationes, *Menoch. de præſumpt. lib. 1. q. 36. num. 8.* & hanc opinionem ante ſecutus fuerat, magiſque communem dixerat *Aſin. in ſua praxi iudic. ad ſtat. Florentia, §. 19. cap. 2. ſub num. 4. & 5.* cui adhæret ipſe
66 *Menoch. loc. cit.* attamen hoc ita videtur eſſe accipiendum, ſi non fuerit euidens contrarium, ſcilicet damnum minorum, argumento *tex. in d. l. Imperator, in prin.* vbi hæc verba proferuntur: Licet Imperator noſter cum patre reſcripſerit, videri voluntate teſtatoris reperta à ſubſtituto, quæ ab inſtituto fuerant relicta, tamen hoc ita erit accipiendum, ſi non fuerit euidens diuerſa voluntas; ecce quod firma ſtat iuris præſumptio quamdiu euidenter de contrario non docetur, idque profectò valde confert ad interpretationem ſtatuti noſtri in hac dubitatione: Hinc vi-
67 demus admitti probationem contra præſumptionem, quæ alioqui ſtat pro decreto, tum ex narratis, & inductis in ipſo inſtrumento contractus, & decreti, vt videre eſt ex deciſionibus *32. num. 4. 33. num. 6. & 42. num. 27. apud Pic.* tum etiam aliunde, *& tex. eſt expreſſus in d. l. magis puto, §. ſi pupillus circa fin.* ibi; manet actio pupillo, ſi poſtea poterit probari obreptum eſſe Prætori, *& tex. in l. & ſi præſes, C. de prad. min.* & hanc eſſe communem opinionem teſtatur, *Alex. conſ. 207. num. 7. lib. 7.* à qua nec puto aliquem recedere, quàm, & plenius comprobat *Roland. conſ. 99. num. 29. vol. 1. & Pic gloſ. ſua 21 num. 29. & ſeqq.* neque de hoc dubium eſſe po-
68 teſt, quia contra iuris præſumptiones admittuntur probationes, à qua ſententia nemo videtur diſſentire, vti teſtatur, & fuſius proſequitur *Menoch de præſumpt. lib. 1. queſt. 32. n. 2.*

Neque verò ſtatutum hoc loco ita intelligi debet, vel poteſt, vt velit aliunde probari, quàm ex forma præmiſſa, quod alienatio ceſſerit in euidentem vtilitatem minorum, quia eſſet ſibi contrarium, ſi poſt vnicam formam exactè edi-
tam ad probandam euidentem vtilitatem minorum in alienationibus bonorum, mandaret
69 ipſam euidentem vtilitatem alio modo probari:

ſta

ſtatuta autem ſic intelligi debent, ne quid contrarium contineant, *Abb. in c. gratum 20. in princ.*
69 *num. 2. & in c. ſuper quæſtionum 27. in princ. nu. 2. de offic. deleg. Dec.* qui idipſum tum in ſtatutis, tum in qualibet alia diſpoſitione comprobat *in l. vbi repugnantia 148 ff. de reg. iur. num. 4. Alex. conſ. 141, num. 5. lib. 2.* cum alijs pluribus citatis ab eo, & *in addit. ad eumdem ſub littera B.* Atque amplius etiam repugnaret ſtatutum iuri communi, quia tolleret vim præſumptioni iuris ex iudicis decreto, & alijs ſolemnitatibus procedenti, quæ quidem præſumptio liquidiſſima eſt probatio, vt proximè diximus; ideo talis interpretatio non eſt facienda, ſed euitanda, *iuxta not. per Doct. communiter in l. omnes populi, ff. de inſtit. & iur. c. cum dilectus, & ibi Doct. de conſuet.* ſenſus igitur ſtatuti noſtri in hac particula eſt, quod alienatio ità facta vti præſcriptum eſt, valeat, & teneat, dummodo ex ipſis actis conſtet eam ceſſiſſe in euidentem vtilitatem pupillorum, ſeù minorum, neque contrarium probetur.

L ALIOQVI NVLLA, ET INVALIDA CENSEATVR[1].

70 Clauſula hæc decreti irritantis omnem prorſus dubitationem tollit, ſi quæ fuiſſet de nullitate contractus aliter initi, quam ſit præſcriptum, iuxta tradita per *Gabriel concluſ. 6. de clauſ. n. 57. 58. & 73. & per Mandoſ. ad regul. Cancell. 7. q. 4. n. 3. & eadem regul. 31. q. 9. n. 10.*

71 Addo adhuc, quod hoc ſtatutum locum etiam habeat in minoribus habentibus patrem, vti cenſuit *Rot. deciſ. 153. & 177. num. 1. par. 1.*
72 *diuerſ. in recent.* atque vbi pater cum filio contrahit, vt in eadem *deciſ. 177. num. 2.* quæ hanc opinionem forſan magis communem, & veram dicit, licet contrariam aliàs magis receptam dixerit ante *eadem Rot. apud Ludouiſ. deciſ. 334. n. 3.*

73 Quando autem pater dicatur contrahere cum filio declarat deciſ. prædicta 153. quæ apud *Pic. eſt 59. num. 11. 59.* omnino videnda: atque pro-
74 cedit hoc ſtatutum etiam vbi minor iurauerit, quia iſtud ſtatutum, ſuppletur ab altero infra cap. 151. hoc eodem lib. vbi iuramentum cenſe-
75 tur dolo, & metu extortum, & nihil operatur, & datur concurſus iſtorum ſtatutorum, vt in eadem *deciſ. 177. n. 19. & in altera Romana de Sancta Cruce 3. Decembris 1607. coram Sacrato, quæ penes Pic. eſt 41. in fin.*

76 Et locum habet ſtatutum, licet minor forte lædatur contrahendo cum Communitate ali-
77 cuius Ciuitatis, nam &ſi communitas minorum iure vti ſoleat, *l. Reſpublica, C. ex quib. cauſ.*
78 *maio. & ibi gloſ. verb. Solet*, immo & pupillo æquiparetur, *l. Rempublicam, C. de in. Reipub. lib. 11. Bart. in l. 1. §. quod autem num. 5. & in l. nulli n. 4. ff. quod cuiuſque vniuerſ. nom. Corn. conſ. 189. n. 4. lib. 3. Odd. qui ideo aſſerit ex comm. Doct.* ſententia ità ſuccurri beneficio reſtitutionis in integrum Ciuitatibus & Communitatibus ſicuti minoribus, & pupillis *tract. de reſtit. in integr. par. 1. q. 3. art. 19. & duob. ſeqq.*

79 Attamen inter duos priuilegiatos contrahentes, veluti inter duos minores potior eſt cauſa eius, qui in contractu ſimul inito læſus eſt, aut damnum ſenſit, argumento *rex. in c. auditis de reſtit. in integr. & in l. fin. ff. ex quib. cauſ. maio. l. 1. C. ſi aduerſ. Fiſc. & in l. 12. verum, §. item queritur ſi minor, ff. de minor. vbi Bart. & Bald. in princ.* quod pluribus comprobat *Lamberteng. de contract. in fin. n. 125. & ſeqq. Rot. d. deciſ. 59. impreſſ. per Pic. n. 6. & ſeq.*

80 Atque ſtatutum noſtrum comprehendit etiam minores forenſes in Vrbe contrahentes, quia reſpicit ſolemnitatem, ſeù formam, ſub qua minor debet contrahere, non autem illius perſonam inhabilitat iuxta, doctrinam *Bar. in l. 1. n. 13 & ſeqq. C. de ſumm. Trin. & fid. cath.* à qua nemo diſcrepat, teſte *Iaſ. ibidem ſub nu. 86. in fin. Lamberteng.* plures alios referens *de contract. mulier. glo. 2. num. 26. & ſeqq. Caſ. de. Graſſ. deciſ. 2. num. 16. de donat. Caputaq. deciſ. 206. par. 3. & confirmatur in deciſ. 153. num. 5. par. 1. diuerſ. in recent. quæ eſt 59. inter impreſſ. per Pic. ad ſtat. Vrb. c. 151 & idem Pic.* plurimos alios congerit ad huiuſce
81 concluſionis aſſertionem *glo. 11. num. 36.* Et procedit etiam, vbi minor contrahit pro liberatione patris è carceribus, nec enim hæc cauſa ha-
82 betur pro neceſſaria in filio ad contrahendum, ita vt excludere poſſit ſolemnitates ſtatuti, ſicuti probatur ex deductis in *d. deciſ. 153. num. 10. & in altera 177. num. 8. par. 1. diuerſ. in recentior.*

De venditionibus à *a* decoctis factis.

CAP. CXIV.

VEnditio, vel donatio, ſeu *b* cuiuſcumque alterius generis alienatio, facta ab aliquo, qui dictus fuerit decoctus, ſen fallitus, *c* vel ab vxore, nuru, vel alio habente cauſam ab eo, de bonis, & rebus ipſius decocti, *d* ſimulata præſumatur; *e* & præſertim *f* ſi alienans, vel decoctus poſt alienationem illa poſſederit, *g* vel alienatio in conſanguineum facta fuerit, & vt ſimulata ſummariè, vt dictum eſt, ad cuiuſcunque intereſſe habentis inſtantiam, reuocetur. Idque locum habeat *h* ſiue alienatio huiuſmodi facta fuerit ante, ſiue poſt decoctionem; dummodo eo tempore facta ſit, quo pro decocto communiter habeatur, licet adhuc non latitaret; quod probari ſufficiat per publicam tantum famam, & communem opinionem.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Decoctor quis dicatur, & n. 4. & qui materiam iſtam tractarint n. 2.*

3 *Conſtitutionis, vel Statuti qualitates probari debent ad hoc, vt diſpoſitio habeat effectum.*

5 *Dictio, Quacumque, comprehendit etiam impropria, & abuſiua.*

6 *Alienationis verbum latè patet, cum largè ſumitur: & alienationis ſpecies remiſſiuè, n. 7.*

8 *Alienatio propriè dicitur, vbi directum dominium transfertur.*

9 *Alienare non intelligitur debitor, qui occaſione acquirendi non vtitur.*

10 Cre-

10 *Creditores non defraudantur, cum quid non acquiritur à creditore, sed cum quid de bonis diminuitur.*

11 *Debitor, an sicut potest hæreditatem, ita possit repudiare legatum sibi factum rei immobilis?*

12 *Dominium rei legatæ, à morte testatoris transit recta via in legatarium.*

13 *Ignoranti, licèt revocabiliter, quæritur.*

14 *Prælatus non potest repudiare legatum rei immobilis Ecclesiæ suæ factum.*

15 *Alienatio bonorum immobilium Ecclesiæ est interdicta Prælato.*

16 *Statutum Vrbis de venditionibus à decoctis factis non comprehendit casum repudiationis legati. Idem de iure communi dicendum n. 18. & ratio, n. 19.*

17 *Generi per speciem derogatur.*

20 *Fraus sine dolo esse non potest, & sunt quadam veluti cognatione coniuncta.*

21 *Fraus ipsa delictum est.*

22 *Fraus, vt probetur requiruntur manifestæ ac certissimæ probationes.*

23 *Interpretatio in dubio facienda est, vt quis velit vti iure suo, non autem alium ladere.*

24 *Debitor repudians legatum sibi factum, præsumitur velle vti arbitrio sibi à iure concesso.*

25 *Fraudatio sumitur pro fraude apud Iurisconsultos.*

26 *Vxor facilè potest inire consilium cum marito fraudandi creditores.*

27 *Simulatio contractus generaliter non præsumitur.*

28 *Decoctores vulgo falliti dicti ad mentiendum faciles sunt: & qualiter in præiudicium creditorum soleant simulatè contrahere, remissiuè n. 29.*

30 *Decocti repelluntur à testificando in causis criminalibus, atque etiam in ciuilibus arduis.*

31 *Dictio, Præsertim, quid significet.*

32 *Simulatio alienationis præsumitur iure, si alienans possederit post alienationem rem alienatam.*
Vel si alienatio fuerit facta in consanguineum nu. 33.
Vel si fuerit facta in limine decoctionis, n. 34.
Vel si publicè debitor vergebat ad inopiam, n. 35.

36 *Fraudis consilium quomodo præsumatur, remissiuè, & n. 37.*

ANNOTATIONES.

A 1 DEcoctis. Latine dici debuisset à decoctoribus, nam à verbo decoquo, quod per translationem apud Latini sermonis professores, significat facultates suas paulatim quasi coquendo absumere, deriuat actiuè decoctor, vulgò fallitus appellatus, qui scilicet substantiam suam perdidit, itavt creditoribus suis soluendo non sit vt erudite ex probatis auctoribus deducit *Strac. tract. de decoctor. seu contarbat. par. 1 n. 1. & 2.*

Sic etiam tales nuncupantur in Constitutione Sanctæ me. Pij Papæ V. contra fraudulentos, & dolosos decoctores capitali pœna plectendos, quæ est CXII. inter eius bullas in nouo bullario.

2 Sed statuentes nostri sequuti sunt communem quemdam vsum loquendi. Cæterum ad materiam istam perlegi potest idem *Strac. tract.* qui est inter alios *tract. vniuers. iur. tom. 6. p. 1.* vbi eam doctè, & eleganter profectò auctor ipse complexus est. Eamdem porro materiam cumi-

naliter pertractauit celebris iam totò orbe Iurisconsultus præsertim in crimmalibus iudicijs, *Prosper Farinac. q. 26. n. itidem 26. & seqq.* in qua *quæst. n. 29.* meminit etiam prædictæ Bullæ Pij V. qui tamen inquit eam vti nimis rigorosam vsu seruatam non esse; Sed ego crediderim potius, quantum me experientia docuit, id accidisse, quia plura coniunctim requirit eadem constitutio, vt pœnæ locus sit, quæ quidem omnia vix probari possunt, vt ex lectione præmij, & §. 3. satis apparet; vbi verò probarentur, non esset
3 rigorosa constitutio: qualitates autem constitutionis, vel statuti probari debent, vt dispositio effectum habeat, *Surd. decis. 268. num. 12. Grat. cons. 151. num. 18. vol. 1. Rot. diuers. decis. 172. n. 1. & 151. n. 1. par. 1.* & de statuto in simili materia loquente *not. Dec. cons. 268. in princ. & Stracch. d tract. par. 4. n. 25. Rot. Genuen. decis. 83.*
4 *n. 1.* Decoctor autem, seù decoctus sic à statuto nostro dictus is est, qui fortunæ vitio, vel suo, vel partim fortunæ, partim suo vitio non solnendo factus, foro cessit, ità definit, seù describit *Stracch. d. tract. p. 2. n. 1.* qui cum hoc fundamento telam sui operis orditur, & perficit.

B CVIVSCVMQVE GENERIS ALIENATIO. Etiam impropria, & abusiua, ita enim sibi vult dictio ista,
5 cuiuscumque, *Alciat. in l. momentum 93. num. 6. ff. de verb. sign. Rom. in l. in tempus in fin. ff de vsucap. Marsil. in l. vnius, §. cognitorum num. 28. ff. de quæst. probat gloss. in clem. 1. verb. Quibuscunque, de iudic.* & plenissimè *Tiraq. tract. de retract. lignag. §. 1. glos. 7. n. 22. cum seqq.* porro alienationis verbum latè patet, cum largè sumitur,
6 *Alciat. in l. alienationis verbum 28. ff. de verb. signif. num. 1. & seqq. tex. in l. fin. C. de reb. alien. non alien. & in c nulli, de reb. Eccl. non alien.* & generale esse, atque latissimam habere significationem plenius probat *Schard. in suo lexicon. Iur. verb. Alienationis verbum Generale*, vbi quam-
7 plures, ne dicam omnes, alienationis species sigillatim recensct, & prosequitur adhuc duobus sequentibus verbis, *not. Dec. in l. non alienat. 161. num. 2. ff. de reg. iur.* quod largo modo etiam alienare videtur, qui transfert possessionem *ex l. non solum in princ. ff. de alien. iud. mut. caus. fac. & in l. si mulier 21. §. qui possessionem, ff. quod met. caus.* confirmat id ipsum *Cagrol. ad eamdem l. non alienat. vbi num. 2.* inquit verbum alienationis latè patere, nec solum ad dominij alienationem, sed ad vsucapionem, pignoris nexum, donationem, emphyteusim, & similia.
8 Illud certum est aliàs, quod alienatio propriè dicitur, vbi directum dominium transfertur, *l. alienatum 67. ff. de verb. sig. Alciat. in l. alienationis verbum 28. n. 1. & 2. ff. eod. tit. in l. nunc. C. de fund. dot.* sed ex verbis nostri statuti generalibus, & vniuersalibus omnis cessat dubitatio.

9 Cæterum quod attinet ad fraudandos creditores, debitor ille non intelligitur alienare, qui occasione acquirendi non vtitur, *l. qui autem 6. in princ. ff. quæ in fraud. cred.* qui autem, inquit ibi *Vlp.* cum possit aliquid quærere, non id agit vt acquirat, ad hoc edictum non pertinet, & *d. l. alienationis verbum*, ibi, qui occasione acquirendi non vtitur, non intelligitur alienare, veluti qui hæreditatem omittit, aut opinionem intra
10 certum tempus datam non amplectitur: Nec

frau-

fraudantur creditores, cum quid non acquiritur à debitore, ſed cum quid de bonis diminuitur, *l. non fraudantur* 177. *ff. de reg. iur.*

Et quidem quoad repudiationem hæreditatum nulla eſt dubitatio ex prædictis iuribus,
11 quibus nemo contradicit. An vero liberum ſit debitori legatum rei immobilis ſibi factum repudiare in præiudicium creditorum, videretur
12 quidem dubitari poſſe ea ratione, quia dominium rei legatæ à morte teſtatoris recta via
13 tranſit in legatarium, *l. à Titio* 66. *ff. de furt.* & etiam ignoranti licet reuocabiliter quæritur, *l. cum pater* 79. §. *Surd. ff. de leg.* 2. Sicque debitor legatum repudiando alienare videtur etiam proprié, cum transferat dominium ad *text. in d.l. alienatum*, cum alijs ſuperius adductis, vnde fundum legatum repudiare pupillus ſine Prætoris auctoritate non poteſt, eſſe enim & hanc alienationem, cum res ſit pupilli, nemo dubitat, quæ ipſa verba protulit *Vlp. in l. magis puto*, §. *fundum, ff de reb. eor.* Hinc etiam pariter concludunt
14 Doct. Prælatum non poſſe legatum rei immobilis Eccleſiæ ſuæ factum repudiare, vti eſſe magis communem opin. tradit *Gabr.* per quem citantur plurimi *concl. 3. de leg. num.* 1. eo quia illi interdicta ſit bonorum immobilium Eccleſiæ alienatio
15 *cap.* 1. & 2. *de reb. Eccl. non alien. in* 6. *c. nulli extra eod. tit. c. tua nuper de his, quæ fiunt à prel. ſin. conſ. cap. quam opinionem veriorem dicit Cæuall. in ſuo ſpec. comm. opin. contr. comm.* & ipſe hanc concluſionem pluribus alijs in publica diſputatione Romæ olim anno 1588. Menſe Decembris defendi aliquot ampliſſimis Cardinalibus præſentibus è quibus duo poſtea ad Summum Pontificatum vnus poſt alium, euecti fuerunt: Attamen arbitrarer ſtatutum noſtrum non compre-
16 hendere caſum eiuſmodi alienationis per *tex. in l. qui autem* 6. §. *ſed & illud, ff. quæ in fraud. cred.* vbi hæc habentur verba: Sed & illud probandum eſt, ſi legatum repudiauit ceſſare hoc edictum, vnde quicquid iure cautum in alijs caſibus reperiatur, certè in caſu noſtro ſpecialem habemus deciſionem, & regula iuris eſt, quod generi per
17 ſpeciem derogatur *c. generi* 34. *de reg. iur. in* 6. & illud potiſſimum attenditur, quod ad ſpeciem directum eſt, *l. in toto* 81. *ff. de reg. iur.* cumque ſtatutum noſtrum hoc loco ducat originem, & normam à legibus tituli, *ff. quæ in frau. cred.* & *tit. C. de reuoc. his quæ in fraud. cred.* vt ex ipſa ſubiecta materia perſpicuum eſt, dubitari profectò non poteſt, quin ſtatuentes noſtri voluerint ſe conformare cum *d. l. qui autem*, §. *ſed illud per vulg. regul. tex. in c. cum dilectus de conſuet.* & *in l.* 1. *C. de inoff. dot.* & *iuxta tradita per Doct. communiter in l. omnes populi, ff. de iuſt.* & *iur.* & *per Maſcard. de gen. ſtat. interpret. concl.* 2. *num.* 1. & *ſeqq.* ratio
18 autem, cur legati repudiatio non contineatur ſub edicto, quæ in *fraud. cred.* facta ſunt, apertè deſumitur ex *l.* 6. *in princ. eod. tit.* ibi pertinet enim hoc edictum ad diminuentes patrimonium, non ad eos, qui agunt ne locupletentur; at non diminuit patrimonium, qui legatum repudiat, cum nunquam in patrimonio ſuo verè legatum habuerit, ſimile videmus diſpoſitum in *l.* 1. §. *vtrum autem iuncto*, §. *ſeq. ff. ſi quid in fraud. patr.* vbi dicitur, quod ſi libertus non acquiſierit, puta ſi non adierit hæreditatem fraudandi patroni cauſa, vel legatum repulerit, ceſſat actio fauiana, quæ patrono datur ad ea reuocanda, quæ libertus in fraudem patroni diminuit, & ratio ibidem affertur, quia quamuis legatum retro noſtrum ſit, niſi repudietur, attamen cum repudiatur rem noſtram non fuiſſe palam eſt, ad hæc conferunt tradita per *Azon. in ſumma tit. C. de reuoc. quæ in fraud. cred. num.* 4. *per Cagn. in l. non fraudantur* 177. *ff. de reg. iur. Lamberteng. tract. de contract. gloſ.* 4. *verb. vel diſtractu nu.* 12. & *Simoncell. tract. de decret. lib.* 3. *tit.* 8. *in ſpect.* 9.

19 Cur autem legum conditoribus placuerit, quod licet Prætoris edictum contra fraudantes creditores contineat in ſe omnem omnino in fraudem factam, vel alienationem, vel quemcumque contractum, vt ſunt verba *Vlp. in l.* 1. §. *ait ergo Prætor, ff. quæ in fraud. cred.* nihilominus poſtea per eumdem *Vlp. in l.* 6. *in princ. eod. tit.* moderetur, & declararetur, vt locum non habeat niſi contra debitores diminuentes patrimonium, & proinde ceſſet edictum, ſi illi hæreditatem, vel etiam legatum repudient? opinarer planè id ex iuris prudentiæ regulis eſſe factum, vt doli, ac delicti ſuſpicio, vel præſumptio lon-
20 gius arceatur, fraus enim ſine dolo eſſe non poteſt, cui ſcilicet ea ineſt tamquam ſuo generi, *l. quod Nerua* 32. *& ibi Bart. num.* 1. *ff. depoſ. l. inſurgentium* 6. §. *ſed ſi fraudandi in fin. ff. de pact. l.* 1. *ff. de his qui not. infam.* Vnde fraus, & dolus germana eſſe, & quadam cognatione coniuncta dicuntur, *Tiraq. de retract. lignag.* §. 26. *glo.* 1. *n.* 36. vbi teſtatur ità communiter ab omnibus teneri,
21 *Farinac. queſt.* 88. *num.* 39. atque fraus ipſa delictum eſt, *l. aliud* 131. *ff. de verb. ſignif.* & *ibi gloſ. verb. Fraus*; cuius quidem *gloſ.* interpretationem Doct. communiter ſequuntur, eamque aduerſus *Connan.* tuetur *Decian. in ſuis tract. crimin. lib.* 1. *cap.* 5. *nu.* 8. *not. Card. Tuſc. concl.* 477. *verb. Fraus, num.* 1. conſequenter fraus non præſumitur, vt ibi per eum; plenius hoc *not. Tiraq. de retract. lignag. d.* §. 26. *gloſ.* 1. *num.* 35. & *Decian. d. cap.* 5.
22 *num.* 7. vbi, quod ad probandam fraudem manifeſtæ, ac certiſſimæ requiruntur probationes, vel ſaltem perſpicaciſſima, & indubitata indicia, prout in alijs criminibus, nam delictum non præſumitur, vt eſt *cognita, & vulg. regul. iur. patronus, & l. quoties*, §. *qui dolo, ff. de prob. cum ſimil. Bald. conſ.* 250. *num.* 1. *vol.* 1. Sed in dubio
23 ſumitur interpretatio, per quam cenſeatur, quod quis velit vti iure ſuo, non autem alium lædere, *l. merito* 51. *ff. pro ſoc.* ibi, & ſanè plerumque credendum eſt eum, qui partis dominus iure potius ſuo vti quam furti conſilium inire, & is quidem *tex.* caſui noſtro in ſpecie bene congruit, quo ad hoc nimirum, vt lex velit præſumere,
24 debitorem repudiantem legatum arbitrio ſibi alioqui iure conceſſo, prout generaliter permiſſum eſt, potius vti velle, quàm fraudationis cauſa id agere; vtimur autem verbo fraudationis, quod edicti, & materiæ, de qua agitur, proprium eſt, vt ex *l.* 1. *in prin. ff. quæ in fraud.*
25 *cred.* ſed fraudario pro fraude apud Iuriſconſultos ſumitur, vt benè probat *Decian. d. cap.* 5. *in fine.*

C Vel ab vxore. Facile namque contingere po-
26 teſt, quod vxor conſilium ineat cum marito

frau-

fraudandi creditores, vt in *Lait Prætor, §. ſi cum mulier, ff. quæ in fraud. cred. conferunt not. per Stracch. de decoctor. par. 3. n. 56. & ſeqq.*

D SIMVLATA PRÆSVMITVR. Alioqui ſimulatio
27 contractus generaliter non præſumitur, *l. ſi ea pactione, C. de vſur. latè Verall. deciſ. 163. par. 3. Maſcard. de prob. concluſ. 49. Cardin. Tuſcus conclu. 259. littera S.* Verum quia geſta per decoctorem, quem Ianuenſes ruptum vocant, ſunt ſuſpecta & ille præſumitur Fraudator, *Rot. Genuen. deciſ. 83. num. 12.* meritò ſtatuentes noſtri ſimulatum contractum hoc loco præſumi voluerunt,
28 & meritò quidem omnis coniectura creſcit contra fallitos, qui ad mentiendum faciles ſunt, vt inquit *Caccialup. tract. de debit. ſuſpect. & fugit. q. 1. col. vlt. in princ. verſ. illud ſcio, num. 13.* quem refert *Boer. deciſ. 115. num. 5.* hiſce conueniunt alia tradita contra decoctores, & fallitos per *Cardin. Tuſc. concl. 105. littera D. & conclu. 40. littera F.* qui vtrobique agit de vitijs, & pœnis
29 eorum, & per *Maſcard. conclu. 738.* quodque decoctores vulgo falliti ſint fraudatores, & qualiter in præiudicium creditorum ſoleant ſimulatè contrahere, & clandeſtinè, varijſque artibus, &
30 figmentis alienare, plenius habetur apud *Stracch. d. tract. par. 3. num. 22. cum pluribus ſeqq.* Et quod repellantur à teſtificando in cauſis criminalibus, atque etiam in ciuilibus arduis, tradunt *Maſcar. & Tuſc. in concl. proximè citatis.*

E ET PRÆSERTIM. Hæc dictio exprimit caſum
31 minus dubitabilem, idem tamen vult eſſe in caſibus præcedentibus generaliter poſitis, & idem ſignificat, ac dictiones, maximè, & præcipuè, *l. fin. poſt princ. iuncta gloſ. verb. Maximè, C. de reſcind. vend. l. illud 32. in princ. ff. ad l. Aquil. Mandos. ad regul. Cancell. 29. q. 6. n. 2.*

F SI ALIENANS VEL DECOCTVS POST ALIENATIONEM
32 ILLA POSSEDERIT. Hinc iure aliàs præſumitur ſimulatio alienationis, ex *l. ſicut, §. ſuperuacuum vbi gloſſ. verb obijcere, ff. quib. mod. pign. vel hypot. ſolu. not. Caſtren. conſ. 31. in fin. lib. 2. Menoch. de præſump. lib. 3. præſumpt. 122. num. 11. Maſcard. de prob. concl. 439. nu. 1. & ſeqq. Tuſc. concl. 261. & 264. littera S.*

G VEL ALIENATIO IN CONSANGVINEVM FACTA FVE-
33 RIT. Hæc itidem iuris præſumptio eſt, *Maſcard. concl. 446. num. 8. Tuſc. d. concl. 264. n. 2.*

H SIVE ALIENATIO FVERIT FACTA ANTE. Paria enim
34 ſunt quem decoxiſſe & vt dicunt decoctum eſſe, aut eſſe in limine decoctionis, *Seraph. deciſ. 1146 num. 9.*

I PER PVBLICAM TANTVM FAMAM. Scilicet quia
35 publice debitor vergebat ad inopiam, vnde fraudis conſilium præſumitur, vt per *Bald.* qui,
36 & duos alios modos probandi fraudis conſilium ponit *conſ. 149. n. 2. vol. 1.* nempe per alienatio-
37 nem omnium bonorum, item maioris partis, & addit amplius, quod ex clandeſtinis contractibus præſumitur fraus.

De Venditionibus factis ab accuſatis, ſeu inquiſitis.

CAP. CXV.

a VEnditio, vel alienatio, quæcunque facta b ab Accuſato, vel Inquiſito c de crimine capitali, ſeu publico, non valeat d in præiudicium Fiſci, & partis; & inſtrumentum deſuper confectum, e in fraudem factum, & ſimulatum eſſe cenſeatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Criminales cauſæ procedunt per viam accuſationis, vel inquiſitionis.*
2 *Remedium procedendi per inquiſitionem ſiue ex officio Iudicis, quod antea dicebatur ordinarium, eſt hodie extraordinarium.*
Amplia, vt n. 1.
4 *Capitale crimen quale ſit, remiſſiuè.*
5 *Capitalis pœna eſt triplex; propriè verò intelligitur pœna ſanguinis, & n. 6.*
7 *Criminis qualitas dignoſcitur ex qualitate pœnæ.*
8 *Capitalia crimina ſunt vel publica, vel priuata.*
9 *Crimina publica, quæ ſint.*
10 *Iudicium publicum dicitur tribus modis, remiſſiuè.*
11 *Iudicium quando non reſpicit offenſam certæ perſonæ, ſed malos illius mores, quilibet de populo accuſare poteſt.*
12 *Crimina priuata, quæ ſint: & diſcrimen inter publica, & priuata, n. 13.*
14 *Damnatorum bona non confiſcantur ex iure communi, niſi in crimine læſæ maieſtatis, & in crimine hæreſis.*
15 *Alienatio facta à delinquente quando teneat, vel non.*
16 *Fraus probatur coniecturis: & quæ coniecturæ debent eſſe; remiſſiuè, n. 17.*
18 *Alienationes factæ in fraudem Fiſci, non ſunt nullæ ipſo iure, ſed reuocandæ.*
19 *Fiſcus quando reuocet alienationes, tanquam in ſui fraudem factas?*

ANNOTATIONES.

A VENDITIO, VEL ALIENATIO QVÆCVNQVE. Vide *not.* ad proximè præcedens *cap. verb. cuiuſcunque generis alienatio.*

B AB ACCVSATO, VEL INQVISITO. Siquidem in
1 criminalibus proceditur per viam accuſationis, vel inquiſitionis, & idem eſt, ac ſi diceretur, ad inſtantiam partis, aut ex officio Iudicis, vt benè *not. Clar. q. 3. num. 1. & ſeqq.* qui proceſſum inquiſitionis proſequitur per alias *quæſt. vſque ad* 11. deinde *à* 12. *vſque ad* 19. pertractat iudicium accuſationis, & de vtroque modo agit etiam *Farinac. de accuſatione ſcilicet q. 12. & alijs ſeqq. vſque ad* 19. *de inquiſitione verò q. 1. & ſeqq. vſq. ad* 11.

Statutum verò noſtrum de proceſſu accuſationis tractat infra *lib. 2. c. 1. & ſeq. vſq. ad 4. caput. autem* 5. & 6. agit de proceſſu per inquiſitionem, & in eodem c. 5. ſigillatim certa crimina præſcribit, in quibus à Senatore, vel Iudice maleficiorum Fori Capitol. per inquiſitionem procedi poſſit, licet iam ex generali conſuetudine permiſſum ſit iudicibus quocunque caſu procedere ex officio, & ſic per inquiſitionem; vnde hoc
2 remedium factum eſt ordinarium, quod antea

dicebatur extraordinarium, vti clarè explicat, & probat *Clar.d.q.3.num.6. & Farin.d. q.1. n.10* vbi amplius, quod id locum habeat non ſolum
3 in delictis publicis, ſed etiam in priuatis ex communi Doct. aſſertione, de qua teſtatur *Ant. Gomez var.reſol. tom.3. tit. de delict. c.1. num 49. in fine, & num.10.* quem refert etiam *Farin. ſub d n.10.*

C De crimine capitali. Capitale crimen quale
4 ſit docet l. C. *in l.Capitalium 28. ff.de pœn. explicat Clar.q.67. num.1.* vbi quod capitalis pœna tribus modis dicitur: primò vltimum ſupplicium; ſecundò, amiſſio libertatis, & conſequenter Ciuitatis, videlicet ſi aliquis damnetur
5 in metallum, vel opus metalli; tertiò amiſſio
6 Ciuitatis tantum, vt cum quis deportatur; propriè autem capitalis pœna intelligitur pœna ſanguinis, iuxta *gloſ. in l.tranſigere, verb.Capitali,C. de tranſac.* quæ communiter approbatur, vti teſtatur *Clar.loc. cit.* ſequitur *Caud. Tuſc.concl.221. littera P. n.3. & 4.*

7 Porro ex qualitate pœnæ cognoſcitur qualitas criminis, *l.quoad ſtatum 12. ff.de pœn. l.2.ff.de publ.iud.l.qui cum natu maior, §. 15. denique, ff. de bon.libert.Signorol. conſ.119. num.13. & 182.n.2 Tuſc.concl.223. littera P, num.2.* Ideo dum dicimus quænam ſint pœnæ capitales, dicimus pa-
8 riter, quæ ſint crimina capitalia. Nec omittemus, quod crimina capitalia ſunt vel publica, vel priuata, de priuatis exemplum ſit in furto, vbi ſcilicet ſtatutum mortis pœnam huic crimini imponit, quale ſtatutum nos habemus infra lib.2. cap.59. *not.Iaſ. in d.l.tranſigere num.3.*; ibi; Item attende. De publicis mox dicemus.

D Seu publico. Crimina publica ea tantum
9 ſunt, quæ ex legibus publicorum iudiciorum veniunt, vt inquit expreſsè I.C. *in l.1. ff.de pub. iudic.* vbi etiam exempla ipſarum legum quamplura refert.

Sunt autem & alia publica iudicia, nempe ex alijs legibus deducta, *vt not.Bart. ibidem n.4.*
10 Dicitur autem publicum iudicium tribus modis vt per *Bart.*ibidem *num.7.*vbi præcipuè regulam vnam tradit, quam, & ſubiungit eſſe notabi-
11 lem,nempe, quod quando iudicium non reſpicit offenſam certæ perſonæ principaliter, ſed malos mores, de illo quilibet de populo accuſare poteſt. In publicis porro iudicijs cuilibet de populo permittitur accuſatio, *Gomez var. reſol. tom.3. c.1. de delict. num.1.* quem ſequitur *Clar. §.1.recept ſent. num.1. & Farin. q.18. n.8.*
12 contrà verò priuata crimina ea ſunt, de quibus ille dumtaxat accuſare poteſt, qui damnum, vel iniuriam paſſus fuit, vt crimen furti, iniuriarum, arborum furtim cæſarum, bonorum raptorum, & ſimilia; quod probatur ex *l.fin. ff de priuat.delict. & ex l. manifeſtiſſimi, C. de furt.* vbi Doct.communiter, *Gomez d.cap. num.9. Clar.d.*
13 *§. num.5. Farinac. d.q.num.15.* apud quos videri poteſt etiam aliquod aliud diſcrimen inter publica, & priuata crimina; Cæterum qui ex ſtatuto noſtro ad accuſandum admittantur, & in quibus caſibus,habetur infra *lib.2.c.1.*

D In præiudicium Fiſci, & partis. Hinc apparet ſtatutum in proximè præcedentibus verbis locutum eſſe de capitalibus, & publicis criminibus, pro quibus bona delinquentium Fiſco, &
parti applicanda forent, nempe iuxta Principum conſtitutiones, & præſentia ſtatuta, quod aliàs *not.Peregr.tract.de iur. fiſc. lib.5 de publ.bon. tit.1. num.153. ex Paul. Caſtr. in l.poſt contractum 15. ff.de donat. ſub num.2.* ibi; tertius eſt: nam
14 ex iure communi non deferuntur ad fiſcum bona damnatorum, niſi in crimine læſæ Maieſtatis, *vt eſt tex. in authen. bona damnatorum, C.de bon. proſcrip.* qui quidem *tex.* extenditur etiam ad crimen hæreſis, & ità communiter ſeruatur, vti teſtatur *Clar. quæſt.78.num.1.* cum plurimis alijs Doct. à ſe relatis, *Card. Tuſc. concl.713. n.8. littera C.* ſed articulum iſtum plenius examinauit *Peregr. d.tract.tit.1.*

E In fraudem factvm, & simvlatvm esse censeatvr. Statutum noſtrum ad inducendam præſumptionem fraudis, & ſimulationis hoc loco
15 requirit tantum præcedentem accuſationem, vel inquiſitionem contra reum; at ex iure communi ita diſtinguitur; aut alienatio facta eſt à delinquente ante crimen commiſſum, & hoc caſu, ſi nulla ſit ſuſpicio fraudis, alienatio tenet, & valet, licet poſtea reus delinquat, & contra eum ſequatur ſententia condemnatoria, ſi verò appareat fraus verè, & præſumptiuè, valet quidem alienatio, ſed à Fiſco poſtea reuocatur, & hæc diſtinctio communiter recepta eſt, vt per *Clar. q.78. num.16.* neque excluditur à ſtatuto noſtro, licet latius pateat quoad præſumendam fraudem, & ſimulationem: vnde ſtatutum ipſum ita debet intelligi vt cum eadem diſtinctione, tanquam ex iure communi proueniente, conueniat, iuxta *tex. in c.cum dilectus, de conſuet.* cum alijs iuribus, & auctoritatibus ſimilibus ſu-
16 pra ſæpius ad eiuſmodi propoſitum adductis; fraus autem coniecturis probatur ex communi Doct. ſententia, *Clarus ibidem num.37.* Quænam
17 autem ſint iſtæ coniecturæ idem *Clar.* etiam ibidem proſequitur *ſeqq. num.* & plenius declarat *Menoch.de præſumpt. lib.3. præſumpt.124.* vbi & firmat in primis *num.1.* concluſionem, quod
18 alienationes in fraudem Fiſci factæ, non ſunt ipſo iure nullæ, ſed reuocandæ, cum validæ ſint, quod effectum explicat etiam *Peregr. d.tract. & tit. num.153. cum ſeqq.* & quando Fiſcus reuocet alienationes tanquam in ſui fraudem factas vide *Tuſc. concl.398. littera F.*

---

a Vt nullus bona Cameræ emere cogatur.

CAP. CXVI.

NVllus, in Vrbe ſal, vel animalia, aut alia bona Cameræ inuitus emere cogatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Statutum, vt nullus cogatur emere bona Cameræ, emanauit ad moderandam affectionem iudicum, qui fiſco nimium fauere ſolent.*
2 *Fiſcus non habet priuilegium compellendi quempiam ad emendas res fiſcales.*

3 Fi-

3 *Fiſcus, vbi non apparet priuilegiatus, vtitur iure priuati.*
4 *Emere inuitus nemo cogitur.*
Limita, vt n. 5. & 7.
6 *Neceſſitas facit licitum, quod iure non eſt licitum.*

ANNOTATIONES.

A INVITVS EMERE COGATVR. Ne ſtatutum hoc caſu de indubitabili videatur contra vulgatam iuris regulam, quæ deſumitur ex *l. quod Labeo, ff. de Carb. edic.* & ne videatur non neceſſarium, & inutile, contra *tex. in c. erit ergo lex, verb. neceſſaria, & verb. vtilis, diſtin. 4.* dicere probabiliter
1 poſſumus, quod emanauerit ad moderandam affectationem iudicum, qui Fiſco nimium fauere ſolent, vnde in antiquis ſtatutis cap. 116 lib. 1. nominatim cauebatur, ne à Senatore, vel alio officiali vllus cogeretur emere ſub certis pecuniarijs pœnis ibi expreſſis, quod hoc nouo ſtatuto paucioribus verbis generaliter decretũ
2 eſt. Certum eſt enim aliàs, quod Fiſcus non habet priuilegium compellendi quempiam ad emendas res Fiſcales, vti reſpondit *Peregr. tract. de iur. Fiſc. lib. 6. n. 44.* ibi; idem quæro, & *Nat. conſ. 500 per tot.* Et vbi Fiſcus non apparet priuilegiatus, vtitur iure priuati, *l. quod placuit, & ibi gloſ. ff. de iur. Fiſc. & glo. in l. item veniunt 11. §. in priuatorum ver. In publica ff. de peti hared. & in l. 3. verb. Pertinet, vbi Bart. Bal. & alij C. eod. tit. probat. tex. in l. locatio §. ad conducendum ff. de*
public. l. 3. §. cum quinquennium ff. de iur. Fiſc. not. Nat. eod. conſ. n. 6. & ſeq. Martin Lauden. tract. de Fiſc. q. 14. Eſt is *tractat 1. tom. 12. int. tract. vniu. iur.* Vnde firma ſtat iuris communis diſpoſitio,
4 quod nemo inuitus cogitur emere, *l. nec emere C. de in. de lib. l. inuitum C. de contrab. empt.* & hæc
5 procedunt regulariter. Verum vbi publica neceſſitas vrgeat, iniungitur Prouincijs frumenti hordei, & aliarum ſpecierum emptio, *l. vnic. C. vt nem. lic. in empt ſpec. ſe exc. lib. x.* hoc enim caſu Anaſtaſ. Imp. ibi in fin. habet hæc verba: Ab iiſdem comparationibus, nec ſacratiſſimam
6 noſtræ pietatis, nec Sereniſſimæ noſtræ Coniugis domum patiemur ſubſtrahere; neceſſitas namque facit licitum, quod iure non eſt licitum, *c. quod non eſt licitum extr. de reg. iur.* & neceſſitas legi non ſubiacet, *l. tutor qui repertorium, in princ. ff. de admin tut. l. vt gradatim §. 1. ff. de mun. & hon. c. licet, de fer. c. quanto in fin. de conſuet.* Itidem co-
7 gitur quis emere redditus Fiſcales tribus concurrentibus, nempe ſi in præteritum tempus emerat, ſi maximos fructus inde perceperat, & in futurum non reperietur emptor, per *tex. in c. eo-tem ferro §. qui maximos, in primis verbis, ff. de public.* vbi *Caſtren.* præcipuè ita illum tex. intelligit *n. 1. Nart. d. conſ. n. 8.* quem vide, & perlege; nam, & alia ſcitu digna tradit ad hanc materiam, quæ non facilè apud alios reperies.

Vt a emens bona Cameræ, defendatur ab ea.

CAP. CXVII.

EMens bona mobilia, vel immobilia Cameræ Vrbis, defendatur per Cameram, & Camerarium, & in poſſeſſione manuteneatur; & in cuentum euictionis, pretium illi per Cameram reſtituatur; ſuper quo ſummariè procedatur, vt ſupra dictum eſt.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Io. Franciſcus Peregrinus latiſſime pertractauit materiam emptionis bonorum Fiſcalium.*

ANNOTATIONES.

A AD materiam iſtam vide *Peregr. tract. de iur.*
1 *Fis.* eam latiſſimè pertractantem *lib. 6. tit. 4. de vendit. & emp. Fiſc.* cuius docta dicta ab alio ſtatutorum noſtrorum Gloſſatore ſub hoc cap. repetita comperio auctoris nomine tacito.

De a redemptoribus litium alienarum, & de pacto quotæ litis,

CAP. CXVIII.

LItis alienæ redemptor, qui poſt litem motam quocumque colore, & titulo res, ſeu actiones in iudicium deductas, in ſe, & ſuæ poteſtati ſubiectos, vel de ſua familia *b* transferri publicè, vel occultè fecerit; *c* & qui de litis quota pactum fecerit, *d* perpetuo infamis ſit, & omne lucrum & commodum, quod exinde prouenerit, turpe, & illicitum cenſeatur, & ab eo auferatur, & illud ac tantumdem de ſuo Cameræ Vrbis applicetur, & deſuper Senator ad cuiuſque etiam ſecretam denunciationem inquirere teneatur: & ad hoc probandum *e* ſufficiat publica fama, per tres idoneos teſtes probata, aliquali indicio præcedente.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Redemptorum litium alienarum crimen multis variſque in locis à legibus improbatum reperitur.*
2 *Litigatores à Cauſidicis in propriam fidem recipiuntur.*
3 *Redemptores litium appellantur crudeles, ac depredatores. Et poteſt contra eos, vti doloſos, iurari in litem &c. & n. 4.*
5 *Paciſcentes de quota litis quibus pœnis puniantur: remiſſiuè.*

Digitized by Google

6 *Redemptor litium quis poteſt fieri dupliciter, & num.* 10.

7 *Ceſſio, ſiue translatio actionum in iudicium deductarum, vbi non apparet de iuſtitia cauſæ eiuſdem, præſumitur facta in redemptionem litis.*
Amplia, vt n. 9.

8 *Procurator propter ceſſionem ſibi à ſuo cliente factam punitur in duplicem pœnam.*

11 *Paciſcens de quota litis ſit perpetuo infamis.*

12 *Infames non poſſunt eſſe Procuratores, vel Patroni, ſeu Aduocati cauſarum.*

13 *Argumentum à coniunctione duarum legum, eſt concludens.*

14 *Iura iuribus concordanda ſunt.*

15 *Fama an faciat probationem? remiſſiuè.*

16 *Statutum diſponens famam ſufficere ad plenam probationem, ſeruari debet.*

17 *Fama regulariter probatur per duas teſtes. Statutum autem Vrbis requirit tres teſtes, aliquali indicio præcedente, & n.* 19.

18 *Probationes in criminalibus debent eſſe luce meridiana clariores.*

20 *Redemptionis litium materia à quibus pertractetur.*

ANNOTATIONES.

A LITIS ALIENÆ REDEMPTOR. De redemptoribus litium mentio habetur in *l. ſi remunerandi* 6. § *Marius*, ibi; quaſi redemptor litis; vbi *& gloſ. verb. Redemptionem, ff mand. l. item redemiſſe* 15. *C. de procurat. tex. in l. ſalarium* 7. *ff. mand. & in l. ſi contra* 20. *& ibi gloſ. verb. Redemiſti, C. mand.* quæ iura ad rem noſtram affert *Farinac. quæſt.* 106. *num.* 13. quibus addo *tex. in l. nec quicquam* 9. §. 1. ibi, cauſarum concinnatores, vel redemptores, *ff. de offic. proconſ & in l. per diuerſas* 22. §. hanc itaque legem, ibi; redemptores litium alienarum, *c. mand.* vixque aliud reperies crimen, quod tam ſæpè, variſque locis ſacræ leges improbent, ac deteſtentur atque iſtud;
1 idque compertum planè ſit, tum ex locis præcitatis, tum ex alijs infra citandis, vbi de pœnis aduerſus iſtos litium redemptores iure decretis dicendum erit, & meritò quidem, quo-
2 niam litigatores à cauſidicis in propriam fidem recipiuntur, vt inquiunt Imperatores Valentinianus, & Valens in *l. quiſquis, C. de poſtul.* Vnde dum poſtea litibus magis, magiſque inuoluuntur ab ijs, in quibus fides ſumma eſſe debebat, iniquè produntur, eſtque id planè contra bonos mores, *l. litem, l. ſi contra, ſupra citatis, & l.* 1. §. *ſi cui cautum, ff. de var. & extraord. cognit.* atque
3 ijdem litium redemptores appellantur crudeles, ac depredatores, *l. ſi qui aduocatorum, C. de poſtul. not. Plot. de in lit. iur. num.* 534. dicens ideo iurari poſſe in litem contra eos vti doloſos, ad
4 probandum damnum, expenſas, ac intereſſe: comprobantur prædicta per *Farinac. d. qu.* 106.
5 *num.* 12. quodque paciſcentes de quota litis pluribus pœnis, & qualibus puniantur, benè docet, ac explicat Boccacius *de puncti. par.* 3. *n.* 46. *& ſeqq.*

B TRANSFERRI PVBLICE, VEL OCCVLTE FECERIT. 6 Declarat ſtatutum noſtrum aliquem dupliciter fieri redemptorem litium, primus eſt modus; vbi quis res, ſeù actiones in iudicium deductas in ſe, ſuoſque transferri fecerit, & deſumitur quidem iſte modus *ex d. l quiſquis, §. per hanc itaque legem* in illis verbis, nec enim dubium eſt redemptores litium alienarum videri eos eſſe, qui tales ceſſiones in ſe confici cupiunt; quod tamen intelligi debet, vbi non appareat de inſta cauſa ceſſionis, ſiue tranſlationis, videlicet titulo vendirionis, vel ſimili alio, & de pretio
7 ſoluto, quod ſi requiſitus ad veram, & legitimam deceſſionem non appareat, tum etiam in aduocato, procuratore, cauſidico, notario, & ſolicitatore, ceſſionarijs, & in rem ſuam procuratoribus præſumetur facta ceſſio in redemptionem litis, & initum pactum de quota litis
8 in fraudem, *d. l. ſi contra*, vti explicat *Plot. d. tract. de in lit. iur. num.* 538. Et de condemnatione procuratoris in duplicem pœnam propter ceſſio-
9 nem ſibi à cliente ſuo factam, tradit *Franc. Mare. deciſ.* 19. *ſub nu.* 4. *par* 1. Et locum quidem habet concluſio iſta etiam vbi, quis ceſſionem, vel translationem eiuſmodi illicitam in poteſtati ſuę ſubiectos, vel de ſua familia procuranerit, vt ſunt verba clara noſtri ſtatuti, & deducitur ex *l. ſi remunerandi* 6. §. *Marius in princ. ibi; & ſub nomine alterius, ff. mand.* nam præſumitur perſona per fraudem in tali caſu ſuppoſita, vt *per Farinac. & alios ab eo relatos d. q.* 106. *n.* 47.

C ET QVI DE LITIS QVOTA PACTVM FECERIT. Hic alter eſt litium redemptor, in quem nimirum frequentius leges inuehuntur, vt videre eſt ex
10 ſuperius citatis in annot. ſub littera A, nam & frequentior eſſe ſolet eiuſmodi illicita pactio, & quod dicitur de quota litis acquiſita, vt dixit *Plot. tract. de in lit. iur. n.* 515. *Carpan. ad ſtat. Mediolan. cap.* 429. *n.* 19. *littera G. verb. De quota litis Farinac. q.* 106. *n.* 27.

D PERPETVÒ INFAMIS EST. Sique aduocatus fuerit
11 (abſit autem nephas hoc à viris nobiliſſimi huius ordinis, Auguſtis elogijs inſigniter decorati, *vt in l. aduocati, C. de aduoc. diuerſ. iudicior.*) ab hac profeſſione penitus arcetur ex decreto *Conſtantini Imperatoris, l ſi quis aduocatorum in fin. C, de poſtul. probat. tex. in l. ſi remunerandi*, §. *Marius*, ibi; aduocationibus eiſdem Saturninus interdixerat, *ff. mand.* quod pariter ſacris canonibus confirmatum reperitur, *c. infames*, §. *arceantur etiam à profeſſione aduocatorum*, & licet ſtatutum expreſsè non imponat pœnam iſtam aduocatis, ea nihilominus inflicta cenſetur, quia ex ſtatuto noſtro infames declarantur litium re-
12 demptores; qui verò infames ſunt, non poſſunt eſſe procuratores, vel patroni, ſeù aduoti cauſarum ex d. ∷ infames, ſicque concluditur
13 argumento à coniunctione, ſeù combinatione duarum legum, deſumpto ex *l. Gallus*, §. *ille caſus, & ibi Doct. ff. de lib. & poſthum.* quod argumenti genus exornat more ſuo *Euer. in cent. ſua loco ipſo à coniunctione, ſeù combinatione duarum legum.* Neque ius noſtrum municipale contradicit hac in re iuri ciuili, neque iuri Canonico,
14 & ideo iura iuribus concordanda ſunt, ita vt vnum adiuuet, vel ſuppleat alterum, *c. cum expediat de elect. in* 6. *c.* 1. *& 2. de nou. oper. nunc.*

E SVFFICIAT PVBLICA FAMA. Quidqpuid de illa
15 quæſtione, an fama faciat plenam probationem, de qua fusè tractat *Maſcard. de prob. concl.* 753. illud pro certo habetur apud iuris interpretes,
16 quod vbi lex municipalis ſtatuat famam ſufficere ad

re ad plenam probationem, ea planè ſeruari debeat, tumque etiam ſatis erit famam probare per duos teſtes, vti ex aliorum ſententia tradit idem *Maſcar. ead.concl. num.34.* addens hoc maximè notandum pro ſtatutis: fama autem per duos teſtes probatur regulariter ex communi omnium aſſertione, vti teſtatur *Clar.§.fin.q.6. num.12.* quam concluſionem plenius examinat *Maſcar.de probat.conclaſ.749.* Attamen ſtatutum noſtrum quo magis congruat diſpoſitioni iuris
18 communis in probationibus, quæ ex eo in criminalibus eſſe debent luce meridiana clariores, ex *l.ſciant cuncti, C. de probat.* requirit hoc loco
19 ad famam probandam tres idoneos teſtes aliquali indicio præcedente. Statutum verò Mediolanenſe ad probandum ſufficienter pactum de quota lite contra Aduocatum, vel Procuratorem cap.429.requirit duos teſtes, vel aliam legitimam probationem, & ibi *Carpan.* in ſuis lucubrationibus materiam iſtam exactè proſe-
20 quitur, quam tamen omnium plenuſſimè complexus eſt, & explicat per *tot.q.106. Proſper Farinaccius*, ita vt ſuperfluum videatur quicquam amplius hic notare, ſat verò nobis fuerit aliquantulum declaraſſe textum ſtatuti noſtri, & neceſſaria quædam ſuis locis, prout opportunum eſſe videbatur.

Quod venditor cogatur facere, vt emptor liberè poſſideat.

CAP. CXIX.

IS, qui rem vendidit, *a* & eius hæredes, *b* modis omnibus cogantur facere, vt emptor rem *c* pacificè, & quietè poſſideat, & omnes moleſtias tollat, onera liberet, & moleſtantes faciat conſentire, & iudex aditus ſuper præmiſſis, venditorem, illiuſque hæredes ad prædicta *d* ſummariè, vt dictum eſt, procedendo *e* iuris & facti remediis opportunis *f* etiam lite pendente cogat, *g* etiam ad pretij (ſi emptor voluerit) reſtitutionem, ac *h* damnorum & intereſſe, *i* iuramento partis, iudicis tamen taxatione præcedente, liquidandorum ſatisfactionem: quæ damna X quantitatem pretij non excedant, niſi tunc conuentus denuo *l* cum idoneo fideiuſſore caueat de conſeruando indemnem ipſum emptorem.

SVMMARIVM Annot.

1 *Hæres eſt quodammodo eadem perſona cum defuncto.*
2 *Priuatus non poteſt ſibi ius dicere.*
3 *Iudicis officium latiſſimum eſt.*
4 *Venditor promittens emptorem defendere de iure, & de facto, intelligitur quod in iudicio eum defendere debeat.*
5 *Poſſeſſio tunc dicitur pacifica, cum ceſſat omnis controuerſia iudicialis, vel extraiudicialis, iuris, vel facti.*
6 *Venditor tenetur de iure tradere emptori poſſeſſionem vacuam, & liberam, & eundem in poſſeſſione manutenere.*
7 *Liberatio rei venditæ, & obligatio de faciendo conſentire moleſtantes, ceſſare debent, vnde emptori nullum inde præiudicium, vel periculum immineat.*
8 *Amplia, etiamſi, venditor expreſsè ad prædicta ſe obligaſſet.*
9 *Clauſula, iuris, & facti remedijs, quid importet, & n.10. 11.*
12 *Regula, Lite pendente nihil innouandum, In quibus caſibus non habet locum.*
13 *Venditor, pretio ſibi non ſoluto in tempore promiſſo, poteſt rem venditam vendicare, vel ad pretij ſolutionem agere. Ita tamen, vt vna via electa, non poſſit ad alteram redire, & n.15. Et ex quibus actibus cenſeatur vnam, vel alteram viam elegiſſe, n.14.*
16 *Venditor, vbi contra eum agitur ab emptore vt pacificè poſſideat, tenetur ad intereſſe, non excedens tamen pretij quantitatem.*
18 *Ius diuerſum habetur pro diuerſitate rationis.*
17 *Pœnæ pro delictis impoſitæ, ſunt taxatæ à iure.*
19 *Cautionis cauſa regulariter arbitrio Iudicis relinqui ſolet.*

ANNOTATIONES.

A ET EIVS HAEREDES) quod iuri communi, planè conſonat, *tot tit. C. de heredit. act.* Eſt enim hæres quodammodo eadem perſona cum defuncto, §.1. *authen. de iure iur. à morien. præſt.* & ad hæc videri poſſunt vberius tradita per *Dec. & alios in l. hæredem 59. ff. de reg. iur.*

B MODIS OMNIBVS COGATVR FACERE. Scilicet per iudicem adeundum ab ipſo venditore, nec
2 enim priuatus poteſt ſibi ius dicere, vt extat decretum *in l.11. ff de eo quod met cauſ.* ius autem dicentis, ideſt iudicis officium latiſſimum
3 eſt, *l.in princ. ff. de iuriſd. omn iud.* vnde modis
4 omnibus, videlicet legitimis iudex coget venditorem, vt ea impleat, ad quæ tenetur iuxta præſcriptum ſtatuti huius, ſed nec venditor licet promiſiſſet emptorem defendere de iure, & de facto, debet armata manu eius ſuſcipere defenſionem, ſed ſatis eſt, quod in iudicio defendat, *Card. Mantic. de tacit. conuen. lib. 2. tit. 4. n. 69. tom. 1. & eſt communis Doct. ſententia, vt atteſtatur Alex. in addit. ad Bart. in l. ſtipulatio iſta 38. in princ. littera A. de verb. oblig.*

C PACIFICE, ET QVIETE POSSIDEAT. Quod venditor præcisè cogatur ad rem emptori tradendam, habetur ſupra capitulo 111. hic verò adiicitur quod etiam facere debeat, vt emptor rem pacificè & quietè poſſideat, ſcilicet, vt ceſſet contro-
5 uerſia iudicialis, vel extraiudicialis iuris, vel facti, tum enim dicetur pacifica poſſeſſio, *Fel. in cap. cum Ioannes 10. ſub num. 33. ibi*; & adde, quod ſi fit mentio de poſſeſſione pacifica, ac omnes moleſtias tollat, onera liberet, & moleſtantes faciat conſentire; quæ quidem omnia videntur eſſe de natura contractus venditionis, nec mirum ſi venditor ad ea præſtanda teneatur per *text. in l. exempto 11. ff. de action. empt.* ibi; ea præſtabuntur, quæ naturaliter inſunt; ineſt autem contractui venditionis, vt res tradatur

tod. text. in subsequentibus verbis, ibi; & in primis ipsam rem præstare venditorem oportet idest tradere; quod quidem ità intelligitur, vt res libera tradatur, *l. ex iis prædijs C. de euict. vbi Bald. l. 1. §. venditor ff. de action empt. not. Felin. in d. cap. cum Ioannes sub eodem num.* ibi; & adde, quod vbi simpliciter promittitur dari fundum, amplius id ipsum ità intelligitur, vt vacua sit emptori possessio rei emptæ, adeo, vt nec ab eo iure possit auocari, *Azo. in sua summa tit. C. de action. empt. num. 4.* quodque ven-
6 ditor iure teneatur possessionem vacuam, & liberam tradere emptori, & eamdem in possessione manutenere, defendere, & auctorizare *not.* expressim sub his verbis *Calderin. cons. 5. sub num. 1.* ibi; præterea sicut venditor *tit. de locat. Cardinal. Tusc. qui eum refert, & sequitur conclus. 54. littera V. num 1.* Porro, quod venditor teneatur rem venditam emptori liberam facere etiam post traditionem, & etiam antequam ea euincatur, *not. glos. in d. l. ex iis prædijs C. de euict. vbi, & Angel. idem Angel. l. cum sibi eod. tit.* qui vtrobique not. etiam id prouenire ex natura contractus, sequitur *Fab. de Mont. tract. de empt. & vend. 6. q. princip. memb. 20. & vlt. sub num. 78. & seq.*

Demum quod venditor faciat etiam consentire eos, qui molestant emptorem, prædictis aliis cohæret, & eamdem habet rationem, ita vt sit de natura contractus, quod ex prædictis satis apparet.

7 Cæterum liberatio rei venditæ, & obligatio de faciendo consentire molestantes, cessare debent vbi emptoris non interest, quia nullum inde præiudicium, vel periculum sibi sequatur, vel immineat, ità enim iuris, ac æquitatis esse
8 censuit Sac. Rota, etiam vbi venditor expressè ad prædicta se obligasset, vt in *decis. 350. nu. 3. par. 2. diuers. in recent. & apud Seraphin. decis. 1243. num 5.* quæ loqui videtur etiam in terminis statuti nostri, vt in fine colligitur, & dictum fuit in *Senogallien. prædii 5. Iunij 1617. coram Andrea, nic. Gratian. discept. forens. cap. 113. num. 44. tom. 1.* quod quidem scitu dignum est, & memoriæ commendandum.

D Summarie procedendo. Quod supra pariter decretum est in causis omnibus contingentibus ratione contractus emptionis, & venditionis à cap. 109. hucusque.

E Iuris, & facti remediis opportunis. Porrò his verbis dari apparet facultatem iudici
9 Procedendi de iure, & de facto, quæ quidem clausula per verbum istud *de facto*, etiam in statutis idem importat, ac manu regia, idest remota solemnitate iuris ciuilis, ità tamen, vt iura alterius nullo modo tollantur, nec lædantur contra naturalem æquitatem, iuxta tradita per *Bart. in Extravag. ad reprimendum, verbo Videbitur num. 12. per tex. in l. 2. circa princ. de orig. iur. Bart. sequuntur Angel. cons. 367. n. 10. Franc. Aret. consil. 84. num. 3. in fin. Roman.*
10 *consil. 248. num. 3.* vbi explicat, quod hæc clausula *de facto* solum operatur, vt possit procedi absque solemnitate iuris ciuilis, non autem, vt possit omitti solemnitas inducta à iure natura-
11 li, veluti citatio: & quid amplius significet hęc clausula *vide Lap. alleg. 128. n. 4. & ibi addition. Mandos. littera G. ac demum ad clausul. de iure, & de facto, vide Modern. tract. de clauss. cs. 257. par. 1.*

F Etiam lite pendente. Licet tum iure nihil in-
12 nouari debeat regulariter, *tit. C. vt lit. pend. & tod. tit. ext.* quid verò aliàs, fieri permittatur lite pendente, vide apud *Bart. in l. 2. C. vt lit. pend.* & vnum ponit *Roman. singul. 496.* nempè, quod
13 accusatus de crimine capitali, & positus in carceribus pristinæ libertati restitui potest ante sententiam, vbi constet per probationes de eius innocentia; quod deducitur *ex l. nullus, C. de ex. biben. re.* addo, quod iudex lite pendente prouidere potest, immo debet ex officio, ne res, de qua agitur, in alium transferatur, vel baratretur, vt vulgò dicitur, *cap. 3. & seq. vt lit. pend. not. Abb. in d. cap. 3. n. 4.*

G Etiam ad pretii, si emptor volverit, æstimationem. Sicuti contra venditori licet, pretio sibi non soluto in tempore promisso, rem venditam vendicare, vel ad pretii solutionem agere, prout sibi magis placuerit, ità tamen, vt vna via electa non possit ad aliam redire, vti censuit *Rot. decis. 267. num. 1. & decis. 281. sub n. 21. in impressis penes Pacific. tract. de Salu. interd. in nou impression. & decis. coram Litta in Romana Vineæ 17. Februarij 1601.* in qua quidem vltima
14 decis. potissimum etiam declaratur, ex quibus actibus censeatur venditor vnam, vel alteram
15 viam intentasse, quodque vtraque via prædicta venditori ab initio pateat, & vna electa venditor repellatur ab altera, dilucidè tradit, & probat *Azo. in sua summa rubr. de pact. int. empt. & vend. n. 7. & 8.* sic emptoris, ac venditoris idem erit iudicium, vti esse debet in correlatiuis iuxta superius *not. ad cap. 111.* verbo, & idem seruetur contra emptorem.

H Damnorvm, & interesse. Ad hæc competit etiam actio ex empto, *l. 1. in princ. ff. de act. empt.*

I Iuramento partis, iudicis tamen taxatione præcedente. Huc etiam pertinent superius *not. ad cap. 111. verb. Iudicis taxatione præcedente.*

K Quantitatem pretii non excedant. Supra cap. 111. vbi venditor rem venditam tradere cessat, statuitur, quod interesse emptoris duplum pretii constituti excedere non possit; hic vero
16 vbi res quidem sit tradita, sed agatur tantum, vt eam emptor pacificè possideat, disponitur, quod damna, & interesse emptoris non excedant pretii quantitatem, & meritò quidem cum emptor longè minus damni capiat, atque etiam venditoris minor culpa esse videatur in isto ca-
17 su, quam in illo, sicque pro diuersitate rationis ius diuersò habetur, ad *tex. in l. interpositas, C. de transact. l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verb. oblig. l. fin. ff. de calum.* & quidem congruum est taxationes eiusmodi fieri, ne procedatur in in-
18 finitum, sicuti pœnæ, quæ imponuntur pro delictis, taxatæ sunt à iure, *vt in §. omnes. instit. de act.* vti *not. Dec. in l. 1. n. 4. C. de senten. quæ pro eo, quod inter.* qua in re illud etiam attenditur, quod
19 non sit verisimile, promissorem voluisse se obligare ad maiorem quantitatem, iuxta *tex. in l. Titius 44. §. fin. ff. de act. empt. Caball.* qui *Dec.* refert, & sequitur *in tract. de euict. §. 3. n. 151.*

L Cvm idoneo fideivssore cavebat. Sic libera-

tur

tur venditor à præſtatione eorum. de quibus ſupra hoc cap. ad fauorem emptoris, & remedio huiuſce cautionis proſpicitur tam venditori, quam emptori, ideo prudenter ſanè ſtatuentes noſtri iuſtam cauſam cautionis hoc caſu arbi-
20 trati ſunt, quæ quidem cauſa cautionis aliàs generaliter arbitrio iudicis relinquitur, vt per *gloſſ. vltimam in l. in omnibus, ff. de iudic. tradit Menoch. de arbitr. iud. caſ. 140. n. 2.*

---

a De euictionibus.

CAP. CXX.

IN promiſſionibus de euictione poſſit apponi *b* pœna dupli, ſecundum antiquam & obſeruatam Vrbis conſuetudinem; & illa in euentum contrauentionis exigi poſſit; non obſtante, quod pœnæ conuentionales, niſi quatenus interſit, exigi non poſſunt, *c* vt infra dicetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Euictionum materiam tractarunt multi.*
2 *Euictionis duæ definitiones.*
3 *Pœna euictionis poteſt iure communi deduci in ſtipulatum: & ex vſu ſolet á Notarijs apponi in inſtrumentis in caſu euictionis, & n. 4.*
5 *Dupli ſtipulatio quando committi dicatur.*
6 *Obligatio euictionis procedit, etiam ſi in inſtrumento contractus emptionis, & venditionis nullum verbum factum ſit de promiſſione euictionis.*
7 *Venditor tenetur ad euictionem, etiam de facto auctoris ſui, licèt dixerit ſe velle teneri de facto ſuo tantum,*
Intellige de facto auctoris vniuerſalis, non particularis, n. 8.
9 *Euictio intentari non poteſt in contractibus in quibus debetur, niſi res prius euincatur.*
Limita remiſſiuè, vt n. 10.

ANNOTATIONES.

A DE euictionibus, vt verbis vtar, *Cagnol. in l. quod euincitur 151. ff. de regul. iur.* habemus in iure ſpeciales titulos, & amplas ſcribentium doctrinas, quæ hic non ſunt replicandæ, neque inculcandæ ſed præter ea, quæ ſummatim attigit *Azo. in rubr. tit.* materiam iſtam vberius com-
1 plexus eſt, ac explicauit *Gaſpar. Caballin.* peculiari tractatu, qui habetur inter *tract. vniuerſ. iur. tom. 6. par. 1. fol. 82. Gomez. var. reſol. tom. 2. c. 2 de empt. & vend. num. 33.* & pluribus aliis *ſeqq. Couar. var. reſol. lib. 1. cap. 17.* pleniſſimum tractatum edidit nouiſſimè Mangilius.

2 Non tamen hic omittenda videtur diffinitio euictionis tamquam vocabuli iuris, vt intelligatur, quid ſit, de quo agitur. *Azo. d. rubr. n. 1. ſic deffinit.*

Euictio eſt emptæ rei, vel ex aliqua iuſta cauſa acceptæ per iudicis ſententiam, vel vt puto, alio euincente cauſæ amiſſio; breuius diffinit, *Caballin. d. tract. §. 1. n. 1.* nempe ſic, euictio eſt rei emptæ rectè facta ablatio amiſſiove. ſed hic ad rem noſtram vtraque definitio bona eſt.

B PŒNA DVPLI. Quæ quidem pœna etiam iure
3 communi in ſtipulationem deduci poteſt, *l. 2. & l. emptori 37. in princ. ff. de euic.* & ex vſu a notariis conſueuit apponi in inſtrumentis in caſu
4 euictionis, vti teſtatur *Saluſt. Tiber. tract. de clauſ. par. 1. clauſ. 26.* vbi etiam declarat, quid hæc clauſula ſignificet.

5 Dupli autem ſtipulatio committi tunc dicitur, cum res reſtituta eſt petitori, vel damnatus eſt emptor in litis æſtimatione, vel poſſeſſor ab emptore conuentus, abſolutus eſt. *l. euicta 16. in princ. ff. de euict.* quod plenius declarat *Azo. in*
6 *rubr. num. 11. & ſeqq.* Sed obligatio de euictione ex diſpoſitione iuris communis contra venditorem ad fauorem emptoris procedit, etiamſi in inſtrumento contractus emptionis, & venditionis nullum factum ſit verbum de promiſſione euictionis, *l. non dubitatur, C. de euict.* eſt enim hoc de natura eiuſdem contractus; & ideo ſi ineſt, nec opus eſt, vt exprimatur, *Bald. in d. l. non dubitatur, num. 1. C. de euict. Caballin. dict. tract. §. 4. num. 1.* atque ampliatur hæc regula,
7 vt venditor teneatur etiam de facto auctoris ſui, licet dixerit ſe velle teneri de facto ſuo tantum, vt ex communi Doct. ſententia tradit *Caballin. d. tract. §. 5. num. 43. Surd. conſ. 36. num. 18. vol. 1.* in quo quidem articulo contrarium quis ex
8 tempore facilè reſponderet; hoc tamen intelligitur de facto auctoris vniuerſalis, non autem particularis, *Caballin. d. §. num. 44. Surd. d. conſil. num. 7. Pedemont. deciſ. 47. num. 4.* generaliter
9 verò in contractu emptionis, & venditionis, & aliis contractibus oneroſis, in quibus debetur euictio, non poteſt agi de euictione, antequam res euincatur per ſententiam diffinitiuam, *text. eſt expreſſus in l. 3. C. de euict. vbi gloſſ. & Doct. in l. ſi cum quæſtio, C. eod. tit. in l. ſi plus 74. verſ. metu, & in l. habere licere 57. ff. de euic.* & in hoc conſentiunt Doct. communiter, vti teſtatur *Ant. Gomez. var. reſol. lib. 2. cap. 2. n. 39. probat Surd. conſ. 36. num. 4. volum. 1.* limitatur hæc regula
10 actionis per *Gomez. loco citato & pleniſſimè per Caball. d. tract. §. 5.*

C VT INFRA DICETVR. Scilicet cap. 163. hoc eod. lib.

---

a De locatione, & emphyteuſi.

CAP. CXXI.

NOn liceat conductori, vel emphyteutæ, qui pluribus annis pro re conducta, ſeu in emphyteuſim accepta, *b* penſionem domino ſoluerit, referre ſuo locatori, vel eius hæredi, aut ab eo cauſam habenti, *c* domini quæſtionem, etiam ſi per aliquot annos in ſolutione ceſſando, quaſi poſſeſſionem interuerterit; ſed cogatur per Senatorem, & eius iudi-

Digitized by Google

Iudices, & ſummariè, vt dictum eſt, actorem in quaſi poſſeſſione reintegrare, & de penſione, ſeu fructuum parte, domino prædicto, ſeu eius hæredibus, & ab eo cauſam habentibus e reſpondere.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Locationis, & Emphyteuſis materia à quibus tractata.*
2 *Emphyteuſis dicitur etiam locatio, ſi locatio largiſſimè ſumatur.*
3 *Locatio ad longum tempus, & emphyteuſis conueniunt inter ſe; vt, niſi diuerſa ſubſit ratio, diſpoſitum in vno cenſeatur diſpoſitum etiam in altero.*
4 *Emphyteuſis contractus recipit quamlibet pactionem contrahentium.*
5 *Penſionis vocabulum commune eſt tam locationi, & conductioni, quam emphyteuſi. Licet magis propriè, & ſtrictè ad emphyteuſim adhibeatur vocabulum Canonis, & n.6.*
7 *Conductor, finito tempore conductionis tenetur reſtituere rem conductam locatori eam recuperare volenti: quod ſi abſque legitima cauſa eam reſtituere renuat, dicitur ſpoliare locatorem; & punitur, vt inuaſor aliena poſſeſſionis.*
Amplius, etiam ſi conductor vellet pro eodem pretio præferri non conductori extraneo. & n. 8.
9 *Locationis, & conductionis cauſæ ſunt ſummariæ, & an admittant appellationem? & n. 11. 13. 14.*
10 *Verbum, ſine mora, in lege poſitum, indicat cauſam eſſe debere breuem: ita vt appellationem excludat, & n. 12.*
15 *Dominus rei emphyteuticæ an poſſit expellere emphyteutam auctoritate propria, ſi canonem debito tempore non ſoluerit, vel ex alia legitima cauſa à iure ſuo ceciderit? n. 16.*
17 *Locator, ſi elegerit viam agendi ad ſolutionem penſionum, non poterit vti via expulſionis.*
Intellige vt n. 18.
19 *Caſus omiſſus in noua diſpoſitione remanet in diſpoſitione iuris communis.*
20 *Conductor promittens etiam medio iuramento, finita locatione reſtituere domum vacuam, & expeditam, non ideo cenſetur renunciare decreto Camerali ad fauorem inquilinorum.*
21 *Decretum Camerale pro inquilinis quid contineat.*
22 *Poſſeſſio, quando dicatur interuerti.*
23 *Exempla non excludunt ſimilia.*

ANNOTATIONES.

A LOcationis, & conductionis materiam nuper in volumen redegit *Vinc. Caroc.* Ius verò emphyteuticum explicarunt, & exornarunt *Guid. de Suzar. cuius opus habetur inter tract. vniu. iu. tom. 6. p. 1. fol. 189. Aurel. Corbul. Aluar. Valaſc. Franc. Cald. Ouid. de Amic.* Porrò de locatione ſcilicet ad longum tempus, & emphyteuſi coniunctim hic agitur: emphyteuſis etiam dicitur locatio, ſi largiſſimè ſumatur locatio, *Caroc. dicto tractat. loc. & cond. par. 1. queſt. 2.* ibi, quæro pro intelligentia quotuplex ſit locatio n. 1. Vnde uidemus, quod in inſtrumentis conceſſionum bonorum in emphyteuſim ſolent notarii vti etiam uerbo locationis, ut patet ex *Formul. inſtr. Saluſt. Tiber. lib. 3. fol. 359.* vbi ponit formulam locationis in emphytheuſim, atque ità
3 conueniunt inter ſe locatio ad longum tempus, & emphyteuſis, vt diſpoſitum in vno ex prædictis contractibus cenſeatur etiam diſpoſitum in altero, niſi diuerſa ſubſit ratio, vti not. infra ad caput proximè ſubſequens verb. Conductæ, littera A.

Habet tamen emphyteuſis propriam naturam, neque ad locationem, neque ad venditionem inclinantem, ſed ſuis pactionibus fulciendam, §. *adeo, inſtit. de loc. & cond.* vnde hæc ipſa verba deſumpta ſunt, comprobatur *ex l. 1. C. de*
4 *iur. emphyt.* & hoc habet ſingulare contractus emphyteuticus, vt quamlibet recipiat contrahentium pactionem, *d. §. adeo & d. l. 1. not. Cardin. Mantic. de coniect. vlt. volum. lib. 7. tit. 9. n. 7.* item vt fiat per ſcripturam, *d. l. 1.* ibi, ſcriptura interueniente.

B PENSIONEM DOMINO SOLVERIT. Vocabulum
5 iſtud penſio commune eſt tam contractui locationis, & conductionis, quam etiam emphyteuſis; quo ad locationem apparet *ex l. 5. & aliquot alijs tit. ff. loc. & l. 24. C. eod.*

De emphyteuſi verò paſſim legitur in com-
9 mentarijs Doct. qui de iure, vel contractu emphyteutico pertractarunt, licet etiam magis propriè & ſtrictè ad emphyteuſim vti ſoleant verbo Canone.

C DOMINII QVÆSTIONEM REFERRI. Ità etiam ſtatuitur à iure communi, *l. ſi quis conductionis 25. C. de loc.* quæ habet hæc verba: Si quis conductionis titulo agrum, vel aliam quamcunque rem
7 accepit, poſſeſſionem prius reſtituere debet, & tunc de proprietate litigare. Quinimmo amplius ità cauetur, *l. 33. conductores eod. tit.* conductores alienarum rerum, ſeù alienam cuiuslibet rei poſſeſſionem precario detinentes, ſeù hæredes eorum ſi non eam dominis recuperare volentibus reſtituerint, ſed litem vſque ad diffinitiuam ſententiam expectauerint, non ſolum rem locatam ſed etiam æſtimationem eius victrici parti ac ſimilitudinem inuaſoris alienæ poſſeſſionis præbere compellantur. Similis alia *l. eſt* 10. *non ab re C. vnd. vi.* quas quidem duas conſtituriones compilatores Cod. vel ob facilioremq cognitionem, vel memoriam lapſi in duobus relatis locis ſcripſerunt, vt inquit, *Menoch. recuper. poſſeſſ. remed. 11. num. 1.* qui per totum illud remedium iſtarum legum materiam eleganter explicat: ſtat igitur concluſio iuris communis, cui nec ſtatutum noſtrum repugnat, quod conductor finito tempore conductionis tenetur reſtituere rem conductam locatori eam recuperare volenti, ſique idem conductor abſque legitima cauſa reſiſtat, dicitur ſpoliare locatorem, & punitur, vt in prædictis legibus. Et procedit concluſio, etiam
8 ſi conductor vellet pro eodem pretio præferri nouo conductori extraneo, *l. 32. ne cui liceat, C. locat. Ant. Gomez. var. reſolut. tit. de locat. & conduct. num. 5.* Nec obſtat, *l. congruit æquitati, C. de locat. prad. ciu. lib. 11.* quia ibi eſt priuilegium ſpeciale pro illis conductoribus, qui aliquando inuiti detinentur, vt per *Gomez loco cit. Boer. deciſ. 103. nn. 3.* Non obſtat etiam *deciſ. Afflict. 238.* quia loquitur, vbi adſit conſuetudo, & pro libertate locatoris eſt *conſ. Caſtren. 32. n. 2. vol. 1.*

D Summariè. Quod & ſupra cautum apparet
9 de cauſis ſummarijs cap. 88. Et ſtatuitur ex iure communi, *l. Præſes* 17. *C. de loc.* inquiunt ibi *Imperat. Diocl. & Maxim.* Præſes Prouinciæ ea, quæ ex locatione debentur exſolui ſine mora curabit; pondero verbum illud, ſine mora, quod
10 indicat cauſam eſſe debere breuem, ſicque ſummariam, iuxta *not. per Bart. in extrauag. ad reprimendum, verb. ſummariè, in princ.* vbi interpretatur ſummariè, ideſt, breuiter; immo amplius
11 eiuſmodi cauſæ non videntur admittere appellationem, quia ex prædicto tex. expreſsè non admittunt moram, ſicque quod idem eſt, celeritatem deſiderant, *l. ſin. ff. de appell. recip. not. Caſtren. in l. 1. num. 2. per verbum, Celeritatem, ibi expreſſum, ff. de damn. infec.* vbi etiam *Rip. num. 5. Gram. deciſ. 58. num. 15. Barz. deciſ. Bonon. 115. num. 10. Ruginell. tract. de appell. §. 9. gloſ. 2. n. 48 Contard. ad l. vnic. C. ſi de momen. poſſeſſ. in ampliatione num. 71. & 80. & in ſpecie*, quod verbum
12 *ſine mora* in lege poſitum requirat celeritatem, ita vt appellationem excludat, probat *Ruginell. d. gloſſ. num. 49.* vbi & quam plura alia in eumdem ſenſum congerit, quem refert, & ſequitur
13 *Scacc. tract. de appell. cap. 2. q. 16. limit. 1. nu. 59.* quodque in terminis *d. l. ſi quis conductionis*, vbi reus conductor condemnatur ad reſtituendam locatori poſſeſſionem rei locatæ non detur appellatio, complurium auctoritate comprobat idem *Scacc. qu. 17. limit. 6. membr. 6. num. 37. & Marchef. de commiſſ. par. 1. §. 1. in commiſſ. à mandato de euacuando num. 13.* vbi teſtatur non dari ex ſtylo Signaturæ commiſſionem appellationis à decreto de euacuando, niſi cum clauſula ſine præiudicio legitimæ executionis, & inferius comprobat plenius non dari appellationem *nu. 20. fol. mihi* 1074. & 1075.

E Respondere. At poterit nihilominus locator,
15 & dominus ſi maluerit auctoritate propria expellere conductorem, licèt conductor ipſe reſiſtat, quod iure communi permiſſum eſt, *l. penult. in princ. vbi Caſtr. num. 2. & ſeqq. ff. loc. & Bart. num. 2. idem Bart. in l. quæro* 56. *§. inter locatorem num. 2. eod tit. Alex. conſ. 131. num. 1. volum. 4. & conſ.* 106. *num. 17. vol. 3.* vbi hanc dicit eſſe magis communem opinionem in ſimplici conductore, at in emphyteuta aliud eſſe ſecundum aliquos, & in emphyteuta quidem contraria opinio videtur æquior, ac verior, & ſeruatur in praxi, vt probat *Farinac. de fiart. quæſt. 176. num. 29. & ſeqq.* quem vide; idem
16 ſentire videtur *Clar. in §. emphyteuſis quæſt. 11.* ſed quæſtionem iſtam an poſſit dominus auctoritate propria expellere emphyteutam, ſi canonem debito tempore non ſoluerit, vel ex alia legitima cauſa à iure ſuo ceciderit, nouiſſimè examinauit, diſcuſſitque plenius argumentis in vtramque partem expoſitis *Amic. tract. de iur. emphyt. quæſt. 31.* & firmauit negatiuam opinionem vti æquiorem, ac tutiorem, à qua planè non videtur recedendum, cum & conſuetudine
17 recepta ſit, vt ex citata *Farinac. atteſtatione.* Quod ſi locator elegerit viam agendi ad ſolutionem penſionum, non poterit vti via expulſionis, & contra *Caſtren. in d. l. penult. num. 3. Surd. dec. 317*
18 *nu. 14.* poterit tamen locator à via iudicij quam intentauerit redire ad viam facti contra ſimplicem conductorem, ſi proteſtatus fuerit, dum intentaret viam iudicij, quod ideo non intendebat renunciare viæ facti, *Dec. conſ. 461. nu. 2. Alex. conſ. 130. n. 12. & conſ. ſeqq. eod. nu. volum. 4 Capic. deciſ. 119. n. 9.*

Nec verò dubitandum eſt, quin ſtatutum noſtrum locatori libera relinquat etiam remedia alia ex legibus per nos ſuperius allatis hoc cap. ad verbum, Dominij quæſtionem, quatenus ea locatori competant, tum quia ſtatutum illa non tollit, ideo cur ſtare prohibentur? *l. ſancimus in princ. C. de teſtam. l. præcipimus in fin. C. de appell.* cũ quia caſus omiſſus in noua diſpoſitione, remanet in diſpoſitione iuris cõmunis, *l. commodiſſimè, ff. de lib. & poſth. l. ſi verò, §. de viro, ff. ſol. matr. not. Barboſ. in loc. comm. iur. verb. caſus omiſſus nu. 3.*
19

Demum ad materiam iſtam locationis vnum adhuc ſingulare adijcimus, nempe quod conduc-
20 tor qui promiſit, etiam medio iuramento, finita locatione reſtituere domum vacuam, & expeditam, non ideo cenſetur renunciare decreto Camerali ad fauorem inquilinorum notorio in Vrbe Roma, vt latè habetur in *deciſ. Put. 161 lib. 1.* ſecundum emendatam impreſſionem, quæ quidem *deciſ.* canonizata reperitur *in Romana penſionis domus 24. Nouembris* 1608. *coram Cardinali Sacrato, eſt 90. inter collectas per Pac. ad Galleſ. de obliga. Cameral. & hoc habet n. 2.* Decretum
21 verò continet, quod inquilinus eijci non poſſit è domo conducta, niſi domus ipſa vendatur, vel locator dominus illam velit pro vſu proprio, quo caſu præſtare debet cautionem de illam inhabitando per ſe ipſum, ſaltem per vnum annum; aut ſi inquilinus requiſitus debito tempore recuſet ſoluere conuentam penſionem: & de hoc decreto præcipuè meminit *Marchef. de commiſſ. par. 1. §. 1. in commiſ. à mandato de euacuan. n. 16. fol mihi* 1075.

Et quia in textu ſtatuti dicitur non licere conductori referre ſuo locatori dominii quæſtionem etiam ſi per aliquot annos in ſolutione
22 ceſſando quaſi poſſeſſionem interuerterit, notandum videtur poſſeſſionem interuerti, non ſolum quando conductor denegaret ſolutionem penſionis, ſed etiam quando locatorem venientem non admiſiſſet, aut alteri poſſeſſionem facto tradidiſſet, *Put. deciſ.* 165. iuxta emendatam impreſſionem *num. 2. & 3. vt per gloſſ. in l. 1 verb. Domino, & ibi Doct. C. commun. de vſucap. & per gloſſ. in l. 2. verb. Vſurpet. C. de præſcript. trig. vel quadrag. annor. Alex. in l. 20. ſi quis rem, n. 2. ff. de acq. poſſeſſ. Dec. conſ. 400. nu. 9.* & ideo quocumque modo conductor interuertat poſſeſſionem locatoris, videtur locus eſſe diſpoſitioni ſtatuti volentis non licere conductori referre dominij quæſtionem locatori, licet de vno tantum
23 caſu loquatur ſtatutum, nam exempla non excludunt ſimilia, *l. 1. §. quod dicitur, ff. de vi, & vi arm. l. regula, §. vlt. ff. de iur. & fact. ignor. §. hactenus inſtit. de grad. cognat. Aym. conſ. 544. num. 25. Barboſ. in loc. com. iur. verb. exempla, num. 26.* & eadem eſt ratio, nempe tuendi locatorem in cæteris caſibus, vbi conductor illius poſſeſſionem interuertat; Ergo & idem ius eſſe debet, *l. 32. illud in princ. ff. ad l. Aquil. lib. 6. l. adigere, §. quamuis, ff. de iure patron. cum ſimil. allatis per Barboſ. in loc. commun. iur. verb. Ratio, n. 9.*

Quod

Quod res ad longum tempus & in emphyteusim conductæ, pro dote obligari possint.

CAP. CXXII.

REs ad longum tempus, seu in emphyteusim *a* conductæ, *b* pro dote, & donatione propter nuptias, *c* absque domini consensu obligari possint, *d* pacto non obstante: iure tamen directi domini integro permanente, nec propter hanc obligationem res ad dominum reuertatur: si tamen ex causis legitimis locatio dissoluatur, domino ius illæsum remaneat.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Locatio ad longum tempus, & emphyteusis, non differunt inter se, ex iure communi..*
Limita, vt n.3.
2 *Pœna imposita à iure contra emphyteutam alienantem sine consensu domini, habet etiam locum contra conductorem alienantem ad longum tempus, seu in perpetuum.*
4 *Dos, & donatio propter nuptias, aquis passibus ambulant quoad conuentiones, & pacta: Et sunt correlatiua. n. 5.*
6 *Non autem equiparantur quoad priuilegium l. assiduis, C. qui pot. in pign. hab.*
7 *Emphyteusis bona an possint obligari absque consensu domini ex causa dotis, & donationis propter nuptias, & n.8.9. 11.14.*
Et etiam si dos detur cuiuis fœmine, etiam extraneæ, & in concessione emphyteusis non comprehensæ? & num.15. 21. Et quid dicendum de bonis Ecclesiæ, n.24.
10 *Alienatione prohibita, censetur tamen permissa alienatio necessaria.*
12 *Emphyteutica res non dicitur transferri in nouam personam, vbi emphyteuta fuerit in primo contractu comprehensus.*
13 *Alienatio permissa est inter eosdem eadem investitura comprehensos.*
16 *Verba generalia, generaliter, & sine vlla distinctione sunt intelligenda.*
Amplia vt procedat etiam in dispositione statutorum, & n.17. Et vt sint extendenda etiam in correctoriis, & n.26.
18 *Dotis causa est fauorabilis.*
19 *Statutum ita intelligi debet, vt aliquid addat iuri communi.*
20 *Emphyteuticus contractus quemlibet contrahentium pactionem recipit.*
22 *Contractus iurati non comprehenduntur in dispositione quantumuis generali.*
23 *Clausula non obstantibus quibuscumque pactis, & conuentionibus, non tollit pactum, seu conuentionem iuratam.*
24 *Bona Ecclesiæ emphyteutica an possint ex dispositione statuti alienari causa Dotis?*
25 *Pia causa. in dubio, fauendum est.*
27 *Dos, & pia causa æquiparantur.*
28 *Statuta laicorum de bonis emphyteuticis comprehendunt etiam bona emphyteutica Ecclesiarum, quoad vtile dominium, non quoad directum.*
29 *Emphyteuta laicus potest sine vlla solemnitate disponere de bonis emphyteuticis Ecclesiæ.*
30 *Argumentum à pacto ad statutum valet.*

ANNOTATIONES.

A CONDVCTÆ. Idem hic statuitur de rebus ad longum tempus atque de in emphyteusim conductis: sicuti ex iure communi nulla constituitur differentia inter locationem ad
1 longum tempus, & locationem in emphyteusim, probatur ex *authent. qui rem ibi conductam, vel in emphyteusim acceptam, C. de Sacrosanct. Eccles. vbi Dec. num. 1. firmat Ias. in l. 1. num. 34. C. de iur. emphyt. & plurimi alij relati per Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 14. num. 84.* Vnde concludit idem *Ias. quod pena, l. fin. C. de iur. emphyt.* contra
2 emphyteutam alienantem sine consensu domini, nempe, vt cadat ab omni iure suo, habet etiam locum contra conductorem ad longum tempus, seu in perpetuum, quod inquit idem *Ias.* esse notandum, nec alibi vnquam se legisse, nisi in *cons. Fulgos. 23. incip.* pro euidentia eorum, de quibus quæritur, quod tamen multi postea tradiderunt, quos congerit *Tiraq. de retract. lign. d. §. 1. gloss. 14. num. 82. & Valasc. tract. de iur. emphyt. quæst. 29. num. 22. & seqq.* qui tamen eorum opinionem non sequitur; ità consuluit, *Alex cons. 119. num. 7. vol. 3.* & ad rem facit *gloss. in Clemen. 1. de reb. Eccl. non alien. verb. Locationes;* Verum quod immo sit differentia inter
3 locationem ad longum tempus, & emphyteusim, vbi diuersa inter vtrumque contractum sit ratio, *not. Valasc. d. q. 29. n. 19.* & per totam, vbi recenset etiam quamplures casus, in quibus hi duo contractus inter se conueniunt.

B PRO DOTE, & DONATIONE PROPTER NVPTIAS. Ista duo etiam ex iure communi æquis passibus
4 ambulant quo ad conuentiones, ita vt pacta dotis apposita intelligantur pariter adiecta donationi propter nupcias, *l. cum multæ 20. §. fin. autem donatio, C. de donat. ante nupt. cap. fin. vbi gloss. vltim. & Doctor. extr. de donat. int. vir. & uxor. Caldas. de iur. emphyt. lib. 4. cap. 10. num. 32.* & & sunt correlatiua: ideo statutum
5 in vno eorum censetur etiam statutum in altero, vt *not. Bald. ead. l. in princ. & num. 18.* ad verbum, æquis passibus: non autem æquiparantur, sed distinguuntur quoad priuilegium, de
6 quo in *l. assiduis, C. qui pot. in pign. hab.* nam Iustinianus Imp. ibi ità loquitur; hæc autem tantum ad dotem sancimus, non ad ante nupcias donationem; & rationem subijcit, non enim pro lucro fouemus mulieres, sed ne damnum patiantur, suisque rebus defraudentur, curamus: vide similia, *not. supra cap. 85. littera B. verb. Donationis propter nuptias.*

C ABSQVE DOMINI CONSENSV OBLIGARI POSSINT. An bona emphyteutica ex causa dotis, & do-
7 nationis propter nuptias obligari possint absq; domini consensu de iure communi? valdè controuersum, & disputatum est inter Doct. regula quidem est pro negatiua opinione ex *l. fin. C. de iur. emphyt.* sub initium, ibi; minimè licere emphyteutæ

teutæ ſine conſenſu domini meliorationes ſuas alijs vendere, vel ius emphyteuticum transferre:
8 ad fauorem verò dotis tenuit, & ſeruauit Senatus Montisferrati affirmatiuam, vt apud *Surd. deciſ.* 160. *ſub num.* 1. *& ſeqq.* attamen Doct. hanc
9 regulam limitant, vt non procedat in duobus caſibus, primus, vbi pater det in dotem filiæ bona emphyteutica, quia non habeat allodialia,
10 ea quidem iuris ratione generali, quod alienatione prohibita, cenſeatur tamen permiſſa alienatio neceſſaria, ità tradit *Aym. conſ.* 215. *n.* 6. *& ſeq.* cuius opinionem communem dicit, & ſequitur *Caldaſ. de in. emphyt. lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 27 *Amic. tract. de eod. iure quæſt.* 16. *n.* 1. *&* 7. qui tres Doct. plurimos alios in hanc ſententiam euntes referunt.

11 Alter eſt caſus, vbi filia ſit de comprehenſis in emphyteuſi atque hæc limitatio pariter procedit in quocunque dotante fœminam in emphyteuſi comprehenſam, & ea eſt ratio, quia
12 res non transferetur in nouam perſonam, vbi emphyteuta fuerit in primo contractu comprehenſus, ſicque ceſſat recognitio, & quæcunque alia ſolita obligatio noui emphyteutæ erga dominum directum, vnde conſentiunt omnes, quod
13 inter eoſdem eadem inueſtitura comprehenſos omnis alienatio permiſſa ſit, *Rip. in l. qui Romæ, §. duo fratres, ff. de verb. oblig. num.* 87. *Corbull. d. tract. tit. de cauſ. prin. ob alien. irriquiſ. dom. fact. limit.* 6. *per totam, & limit.* 20. *num.* 1. *Clar. §. emphyteuſis quæſt.* 14. *Caldaſ. lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 26. *Amic. d. quæſt.* 16. *n.* 4. & alij ferè innumeri Doct. à prædictis citati. Verum iſtis duobus caſibus exceptis vix, & ne vix quidem, vt puto, dabitur alter caſus, vbi liceat in dotem dare bona emphyteutica irrequiſito domino, vti poterit apparere ex lectione iuris peritorum, & præcipuè recentiorum, quos citaui, qui tamen non omninò diſtinctè, ac dilucidè argumentum iſtud explicarunt; difficilem profecto hanc quæſtionem, & cui facilè imbecilles humeri ſuccumbent dixit *Caldaſ. d. lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 26. *in fin.*
14 quapropter meritò ſtatuentes noſtri ſupremi Principis auctoritate eam declaratam, & deciſam eſſe voluerunt, dum generaliter decernunt res emphyteuticas pro dote, & donatione propter nuptias abſque domini conſenſu obligari poſſe.

15 Sed hic quæri poſſet, an ſtatutum intelligi debeat ſtrictè in duobus caſibus prædictis, quo nimirum cenſeatur conforme diſpoſitioni iuris communis, an verò generaliter, nempe ſi dos detur cuiuis fœminæ etiam extraneæ, & in conceſſione emphyteuſis non comprehenſæ; & quidem arbitrarer ſtatutum eſſe generaliter intelligendum iuxta regulam, quod verba generalia
16 generaliter ſunt intelligenda ſine vlla diſtinctione, *l.* 1. *§. generaliter, ff. de leg. præſt. l.* 3. *ff. de offic. præf. l. de pretio, ff. de publicat. in rem act.* quæ quidem regula procedit etiam in ſtatutis, *Maſcard.*
17 qui innumeros ferè alios ad hanc concluſionem comprobandam congerit *concluſ.* 5. *de gener. ſtat. interpr. num.* 1. & eo magis cum hic verſemur in materia fauorabili, quo caſu ſtatutorum diſpoſitionem etiam ampliari debere dixit *Dec. conſil.* 5. *num.* 2. *Bald. in d. l.* 3. *de offic. præſid. num.* 3. *& Maſcar. d. concl.* 1. *n.* 29. *probat text. in c. odia, de reg. iur. in* 6. *& in cap. ſtatutum, de elect. eod. lib.* & in ambiguis pro dotibus reſpondere melius eſt, *l. in ambiguis* 86. *ff. de reg. iur. vbi Dec. & Cagnol legis dictum exornant.*

18 Quod autem dotis cauſa ſit fauorabilis nemo dubitat *ex l.* 1. *cum ibi not. ff. de ſol. matr. l. aſſiduis C. qui pot. in pign. hab. vbi pariter Doct.*

19 Accedat, quod ſtatutum ità intelligi debet, vt aliquid addat iuri communi, *Marſil. ſingul.* 121. *incip.* habens iuſtam cauſam, & *ſingul.* 207. *incip. victus, Maſcard. d. tract. concluſ.* 2. *n.* 42. ſique ſtatutum noſtrum reſtringeretur ad prædictos duos caſus, nihil operaretur vltra ius commune, conſequenter generaliter intelligi debet.

D Pacto non obſtante. Quo ſcilicet emphyteuta promiſerit non alienare res emphyteuticas, etiam ex cauſa dotis, vel donationis propter nuptias ſicà placuit ſtatuentibus, licèt alioqui con-
20 tractus emphyteuticus quamlibet contrahentium pactione recipiat, *§. adeo inſtit. de loc. & cond. l.* 1. *C. de iur. emphyt. vt ſupra, diximus ad præce-*
21 *dens caput* 121. *littera A. verb. De locatione, & emphyteuſi*; ſed quid, vbi promiſſioni eiuſmodi adiectum ſit iuramentum? teneo ſtatutum non complecti hunc caſum, & ſeruandum eſſe iuramentum propter iuris regulam vbique canonizatam, quę non habet contradictionem, nempe
22 quod diſpoſitio quantumuis generalis non includit contractus iuratos, niſi expreſſam de illis habeat mentionem, *gloſſ. in cap. cum non debeat* 30 *verb. effectus de elect. in* 6. *probat tex. in cap. conſtitutus* 19. *de reſcript. not. Gabr. concl.* 5. *de iureiur. in princ.* vbi generaliter loquitur & *concluſ.* 11. *de ſtat. num.* 7. vbi loquitur in ſtatuto Papali quale eſt hoc noſtrum; plenius proſequitur *Seraphin. de priuil. iuram. priuileg.* 22. & magis in ſpe-
23 cie quod clauſula non obſtantibus quibuſcunque pactis, & conuentionibus, quæ ſanè fortior videtur, quam hæc clauſula ſimplex noſtri ſtatuti, pacto non obſtante, non tollat pactum, ſed conuentionem iuratam, ſingulariter tradit *Roman. ſingul. ſuo* 7. quod etiam in addit. ibi, ſubiecta alijs auctoritatibus communitur: Denique, vt prædictis colphonricum addam ſuffragium, ità cenſuit *Rot. in Romana penſionis domus* 16. *Ianuarij* 1598. *coram Lancelloto*, & licet deciſ. emanauerit ad interpretationem *cap.* 159. *infra de præſcr.* attamen huic cap. noſtro ſine difficultate pariter conuenit.

24 Opportunè hic amplius quæri poteſt an ſtatutum noſtrum comprehendat etiam res Eccleſiæ emphyteuticas, & ego quidem arbitrarer, quod ſic, quia de poteſtate ſtatuti non poteſt dubitari, nam hæc noſtra ſtatuta auctoritate Papæ condita ſunt, & ab eodem confirmata, ligatque etiam clericos, & locum habent etiam, vbi agitur cum Eccleſia, atque etiam in cauſis ſpiritualibus, vt ſupra plenè deduximus ad titulum ſtatutorum, verb. Auctoritate Sanctiſſimi Domini Noſtri littera C. de voluntate etiam ſatis conſtare videtur, quia eius verba generalia ſunt ſine vlla diſtinctione, ſicque intelligenda, maximè ad fauorem dotis, vti ſupra diximus ad hoc ipſum *cap. verb. abſque domini conſenſu.*

25 Addo quia piæ cauſæ in dubio fauendum eſt, *l. ſunt perſonæ, ff. de relig. & ſumpt. fun. Tiraqu. priuileg.* 148. *de priuil. pia cauſ.* ità vt verba genera-

26 lia

26 lia legis ad fauorem piæ cauſæ non ſolum generaliter ſint intelligenda, ſed etiam extendenda etiam in correctorijs. *Tiraq. de retract. priuil. 78. col. 2. circa med. & plenius in priuileg. 160.* vbi de hoc agit ex profeſſo, poſt *Euer. in cen. ſua loco à*
27 *ſpeciali num. 5.* vbi loquitur in exorbitantibus; quod autem dos, & pia cauſa æquiparentur, & rectè de dote ad piam cauſam argumentemur, tradit idem *Tiraq. cod. tract. priuileg. 158. poſt Euer. loco à dote ad piam cauſam.*

28 Accedat denique amplius, quod ſtatuta laicorum diſponentia de bonis emphyteuticis, comprehendunt etiam bona emphyteutica Eccleſiarum, quoad vtile dominium, licet non quoad directum, *Anchar. conſ. 125. ſub num. 7. & conſil. 433. col. 1. num. 3. Alex. conſ. 27. num. 5. volum. 6. Soc. conſ. 99. in princ. vol. 1. Abb. conſ. 28. num. 6 vol. 1.* vbi ait quod creditores agere poſſunt ad commodum, quod ex vtili dominio percipit emphyteuta Eccleſiæ, licet illud dominium vtile non poſſit tranſire ad extraneum, *Clar. in §. Emphyteuſis quæſt. 48. verſ. benè verum eſt, & in fin. Burſat. conſ. 56. num. 12. Surd. deciſ. 160. ſub num. 13. verſ. ſeruauit tamen Senatus, & ſeqq. nu.*
29 confirmatur idipſum, quia ſicut licet laicis quoad vtile dominium per pactum diſponere de bonis emphyteuticis Eccleſiæ, quæ ipſi retinent ſine vlla ſolemnitate, quamuis regulariter in alienatione rerum Eccleſiæ ſolemnitas à Sacris Canonibus, & Conſtitutionibus Pontificijs requiratur, *Bald. in l. 31. lex vectigali, ff. de pignor. Salic. in l. fin. num. 6. C. de iur. emphyt. Iaſ. ibidem num. 78. Neguſan. tract. de pignor. 2. membr. 2. p. num. 28. in fin. Grat. conſ. 55. num. 13. vol. 1. Corbul. de emphyteut. tit. de cauſ. priuat. ob alienat. limit. 33. num. 3.* ità ſuper eis pariter diſponi po-
30. teſt per ſtatutum, quia valet argumentum a pacto ad ſtatutum, *l. fin. vbi Bart. Bal. & alij, C. de fideiuſſ. gloſſ. in l. non ſolum, §. fin ff. de oper. nou. nunciat. Iaſ. in l. fin. num. 5. ff. qui ſatiſd. cog. Euer. in cent. ſua loco à pacto ad ſtatutum in princip.*

Quod colonus partiarius vineę, requirat in vindemijs locatorem.

CAP. CXXIII.

a VIneæ Colonus partiarius, non vindemiet, nec muſtum exprimat, nec amoueat, niſi prius locatori, aut, eo abſente, illius procuratori per duos dies antea, b vindemiam denuntiauerit, & muſtum cum eo diuiſerit; alioqui domino teneatur ad duplum, iuxta æſtimationem per peritos faciendam, & in hoc ſummariè procedatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Colonus partiarius eſt, qui agrum tenet excolendum pro certa quotâ fructuum.*
Et damnum, & lucrum cum domino fundi partitur, & num. 2.

3 *Intereſſe habens in aliquo actu, poteſt illi aſſiſtere, quando geritur.*

4 *Colonus partiarius, ex iure Regio Hiſpanorum, non poteſt triticum ab area eleuare, niſi prius certiorato domino, vel eius procuratore.*

5 *Decima cui debetur, poteſt petere interdici Domino fundi, ne fructus colligat, vel exportet niſi ea, vel eius nuncio, præſente.*

6 *Coloni partiarij materia apud quos Doctores videri poſſit.*

7 *Dominus fundi, ſi poſt denunciationem ſibi factam à Colono partiario, iuxta diſpoſitionem ſtatuti nollet impartiri licentiam vindemiandi, & vuæ iam maturæ eſſent: quid agendum?*

ANNOTATIONES.

A VIneæ COLONVS PARTIARIVS. Talis colo-
1 nus eſt, qui agrum tenet excolendum pro certa quota fructuum, & ſocius dici debet reſpectu tamen fructuum tantum, non conductor, quia fructus cum domino pro quota partitur, & ideo ex huiuſmodi contractu oritur actio pro ſocio, non autem ex locato, quod probat *text. in l. ſi merces 28. §. vis maior.* ibi, partiarius colonus; certè hoc vocabulum eſt iuris, quaſi iure ſocieratis, & damnum & lucrum cum
2 domino fundi partitur *Bart. ibidem num. 3.* quod dicit eſſe mentis notandum, vt tu Patrone cauſarum ſcias dictare libellum, *Ang. in l. ſi apes 26. §. nem conſtat num. 2. & 3. ff. de furt. facit ad idem text. in l. cum duobus 52. §. ſi in coeunda, ff. pro ſoc. tradit. Petr. Ybald. tractat. de duob. fratr. 11. par. princ. num. 32. & ſeqq. inter tract. vniuerſ. iur. tom. 6. par. 1. Valaſc. de iur. emphyt. quæſt. 30. ſub num. 3. verſ. aut verò colit. & num. ſeqq. Caroc. tract. loc. & conduc. par. 4. qu. 4. num. 4. fol. mihi 190. Caldaſ. de iur. emphyt. quæſt. 30. num. 3. cum ſeqq. Tuſc. concluſ. 174. littera C.* multa vero ſequuntur ex prædictis, vti fusè proſequitur *Cald. viden. d. quæſt. à num. 4.* per totam, & aliqua habentur apud *Tuſc. dicta concl. & ſeqq.*

B VINDEMIAM DENVNTIAVERIT. Præceptum ſane congruum rationi, vt nimirum fraudi via præcludatur, iuxta *tex. in l. in fundo 39. ff. de rei vend. & in Clem. 1. in princ. de vſur. cum ſimil.* Et quia
3 regulare eſt, quod is, cuius intereſt, aſſiſtere poſſit pro intereſſe ſuo actui, qui geritur, *vt not. Tiraquell. in tract. ſuo res int. alios acta in princ. facit text. l. 29. ſi ſuſpecta, in princ. ff. de inoff. teſta. l. 47. de vnoquoque vbi Doct. ff. de re iud. l. 39. nam ità Diuus, ff. de adopt. l. fin. C. ſi per vim, vel alio modo, cap. inter quatuor, de maior. & obed. c. tum ex litteris de in integr. reſt. Clement. paſtoralis de re iudic.* conferunt tradita per *Abb. conſil. 68. quamquam ſuper vacatione ſub num. 4.* Hinc propè ad rem noſtram, in Colono partiario illud ſingu-
4 lariter iure regio Hiſpanorum cautum eſt, & ſub magna mulcta interdictum, ne triticum ab area eleuet colonus partiarius, niſi certiorato prius domino, vel eius procuratore, *Valaſc. de iur. emphyt. q. 30. ſub num. 15. verſ. poſtremo in colono partiario,* Et fomentum habere videtur hæc Regia conſtitutio *ex. l. 2. verſ. ſed vbi quarta* ibi ſub aſpectu Curialium, *C. quan. & quib. quart. pars. deb. lib. 11. & ex l. ſi perequatore vbi Plat. C. de cenſi. & cenſitor. lib. 11. & ex tex. in l. 14. item*

que-

queritur, §. *extrema*, ibi; *ſi domino non denunciauit*, *ff. loc. ſpecul. tit. de decim. num.* 12. vbi inquit,
5 quod cui debetur decima poteſt petere interdici domino fundi, ne fructus colligat, vel exportet, niſi eo, vel eius nuncio præſente, ne fiat ei fraus, *Bal. in l. 8. diuortio*, §. *interdum*, *ff. ſol. matr.* vbi quod ſi marito præſtetur cautio ratione fructuum reſtituendorum, debet cautio continere duo, ſcilicet de fructibus reſtituendis, & non baratandis, quo circa maritus poterit ponere cuſtodes, vbi & *Alex. ſub num.* 4. *verſ. iuxta hoc vnum* notat quod potuit vxor, in caſu ibi expreſſo inhibere viro, ne fructus colligat niſi in præſentia vnius quem mittere intendit, ne fraudetur fructibus, *per d. l.* 2. *C. quan. & quib. quart. pars debeatur, confirmat Cott. in ſuis memor. verb. Fructus intelligantur, verſ. vlterius etiam ſciendum eſt*; quod poteſt dominus mittere famulum, quando fructus colliguntur, ne colonus partiarius eum defraudet per eadem, *l.* 2. ſed ſubiungit quod oporteret famulum illum oculatiorem eſſe Argo, ſi vellet occurrere fraudibus ruſticorum; verum plura alia de colono partiario, vide apud *Petr. de Vbald. tract. de duob. fratribus* 11. *par. princip. num.* 31. *& ſeqq. Valaſc. de contract. emphyt. qu.* 30. *& Caroc. de loc. & conduc. par.* 4. *qu.* 4. *fol. mihi* 190.

7 Sed quid ſi dominus poſt denunciationem factam iuxta ſtatutum nollet impartiri licentiam vindemiandi, & vuæ iam maturæ eſſent? deberet colonus eum citare coram iudice ad videndum ſibi impartiri talem licentiam, & expectare decretum iudicis, non autem auctoritate propria vindemiam facere, quò pœnam ſtatuti euitet, nec enim debet quis ius ſibi dicere, *ad text. in l. extat. ff. de eo quod met. cauſ.* ſolent autem tempore vindemmiarum eſſe frequentes in Foro Capitolino eiuſmodi citationes, maximè colonorum partiariorum, veluti vbi ſequeſtratæ ſint vuæ propter æs alienum domini, vel ob aliam cauſam inhibita ſit vindemia.

Quod emphyteuſis finita relocetur ſucceſſoribus.

CAP. CXXIV.

a LOcationes ad certam generationem contractus Emphyteutici, & b Liuellarij, c ſi tempore, aut ex defectu generationis finiantur, iiſdem pactis, conditionibus, & tenoribus relocentur, & concedantur ſucceſſoribus, d de eadem genealogia, & ſanguine, extraneis hæredibus, & ſingularibus ſucceſſoribus excluſis, & ad id directus dominus e omnino compellatur.

S V M M A R I V M Annotat.

1 *Locationes ad certam generationem, ſunt ad longum tempus, & emphyteuſi æquiparantur.*

2 *Contractus liuellarius, vel potius libellarius, hodie ex communi vſu loquendi ſunt idem.*

4 *Emphyteuſi per lineæ extinctionem finita, illa debet renouari proximioribus agnatis ſucceſſoribus vltimi emphyteutæ.*

5 *Emphyteuſi finita per generationem finitam, poſſunt Deſcendentes petere a Domino directo ſe confirmari: qui ſi recuſet, cogendus eſt per Superiorem, vt eandem emphyteuſim renouet; ex iure communi, & n.* 19.

C *Amplia, vt locum habeat etiam in emphyteuſi Eccleſiaſtica; intellige, vt n.* 7.

Prout itidem in emphyteuſi laicorum, n. 67.

Et quid ex ſtatuto Vrbis, ſi dominus directus vellet pro ſe retinere emphyteuſim? n. 67. 72. 73.

8 *Eccleſia tenetur ad obſeruationem ſtatuti Vrbis mandantis emphyteuſim finitam relocari ſucceſſoribus agnatis proximioribus, & n.* 38. 45. *Dummodo prima locatio facta ab Eccleſia non fuerit nulla, & n.* 78.

Etiam in caſu, quo eadem Eccleſia vellet ſibi retinere bona deuoluta, ob finitam emphyteuſim, & n. 9. 10. 17. 25. 26. 31.

Contrarium n. 47. 52. 58.

11 *Verba ſimpliciter prolata intelligi debent generaliter, & n.* 70.

12 *Lex, vel ſtatutum; vbi non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus; & n.* 71.

Amplia, vt n. 13. *etiam in caſu in quo maior eſſet ratio, quàm in alio.*

14 *Statuentes, qui non diſtinxerunt caſum, etiam maiorem in ſe rationem habentem omnia cenſentur comprehendere voluiſſe ſub generalitate ſtatuti.*

15 *Generalis locutio, quoad verba, nihil intactum relinquere dicitur.*

16 *Statutum generale comprehendit etiam minores, abſentes, furioſos, & ſimiles.*

18 *Statuta Vrbis dicuntur Papalia.*

20 *Succeſſores proximiores quibus in caſibus præferantur extraneis in vtili dominio, remiſſiue.*

21 *Eccleſia cultrix eſt iuſtitiæ, & æquitatis.*

22 *Iuſtitia nihil eſt, quàm ipſa æquitas, & bonitas.*

23 *Aequitas eſt iuſtitia dulcedine miſericordiæ temperata.*

24 *Eccleſia debet dimittere bona ſibi delata, quæ æquitate naturali ſuadente retinere non poteſt.*

27 *Iura Ciuilia, quæ loquuntur in contractibus, locum habent etiam in perſonis, & rebus Eccleſiaſticis, quando canones non contradicunt.*

28 *Feudorum iura procedunt, etiam de iure Canonico in Eccleſia, quatenus Canones expreſsè non contradicant.*

29 *Argumentum à feudo ad emphyteuſim, & è contrario valet.*

30 *Eccleſia in ſuis cauſis regitur iure communi, niſi expreſſum habeat priuilegium.*

32 *Gratia ſi ſine cauſa denegetur, fit iniuria.*

33 *Gratia, quando petitur ex iuſta cauſa, eſt debita.*

34 *Succeſſori fit iniuria, ſi denegetur ei priuilegium, quod prædeceſſori conceſſum fuerat.*

35 *Beneficium conſuetum concedi à Principe, dicitur impetrabile.*

37 *Fœmina, licet non comprehenſa in prima inueſtitura, debent inueſtiri, vbi per obitum maſculorum prima emphyteuſis ſit finita, & illæ petant inueſtituram tanquam proximiores vltimi defuncti.*

39 *Emphyteuſis renouatio non eſt ſimplex, & voluntaria alienatio.*

40 *Alienare non intelligitur, qui occaſione acquirendi non vtitur.*

41 *Prælatus poteſt repudiare hæreditatem delatam ad Eccleſiam, necdum tamen eidem incorporatam.*

Et quid dicendum de legato? n. 42.

43 *Pactum, vt post finitam generationem teneatur Prælatus Ecclesiæ emphyteusim renouare proximioribus agnatis vltimi defuncti, non valet de iure ciuili.*

44 *Extrauag. Ambitiosæ, non habet locum in illis distractionibus, quæ ex consuetudine non requirunt solemnitates in eadem extrauaganti præscriptas.*

46 *Solemnitates non requiruntur in relocatione emphyteusis Ecclesiasticæ, si ea solita sit concedi.*

48 *Extrauag. Ambitiosæ requirit euidentem Ecclesiæ vtilitatem, etiam in renouatione inuestituræ.*

49 *Prælatus, si liberam habeat facultatem concedendi feudum ad Ecclesiam deuolutum, non potest cogi ad illud renouandum proximioribus agnati feudatarij defuncti.*

50 *Prima caritas incipit à se ipso, & n.68.*

51 *Nemo de proprio tenetur alteri facere beneficium, & num.69.*

53 *Dispositum præsumitur illud, quod verisimiliter fuisset dispositum, si statuens de hoc fuisset interrogatus.*

54 *Verisimilitudo habetur pro lege.*

55 *Verba statutorum quantumcunque generalia semper restringuntur ad id, quod est rationis, & n.62.*

56 *Statutum generale restringi debet, vt minus quam fieri possit, lædat ius commune.*

57 *Statutum, quando contra ius commune potest operari vnum effectum, vel duos, ita interpretari debet, vt vnum dumtaxat operetur.*

59 *Statuentes non præsumuntur velle corrigere quod est dispositum à iure communi.*

60 *Statuta Papalia non extenduntur ad casus, in quibus Ecclesia reperitur specifice priuilegiata a iure communi.*

61 *Constitutiones generales non censentur auferre priuilegium à iure communi concessum.*

63 *Ecclesiæ semper in dubio est fauendum.*

64 *Verisimilitudo validior excludit infirmiorem.*

65 *Præsumptio potentior tollit debiliorem.*

66 *Decisiones, quæ sunt ad fauorem Ecclesiæ, in dubio sunt sequendæ.*

74 *Verbo quod quis non expressit, nec etiam mente videtur cogitasse.*

75 *Statutum Verbis de renouatione emphyteusis, quomodo operetur, & addat aliquid vltra ius commune? & n.77.*

76 *Dictio, omnino, aliquando importat exceptiue, ac præcisè sine vlla exceptione.*

ANNOTATIONES.

A LOCATIONES AD CERTAM GENERATIONEM. Locationes illæ, cum ad longum tempus
1 emphyteusi planè æquiparantur, *Tiraq. de retrac. lin. §.1. gloss.14. num.84.* cum caterua Doctor. quos ipse refert, & nos supra *not. ad c.122. lit. A. verb. Conductæ.*

B LIVELLARII. Libellarij, dicendum fuisset non liuellarij, vt doctè, ac eleganter probat *Valasc. de iur. emphyt. quæst.35. num.11.* vbi docet, vnde
2 hoc vocabulum deducatur; Porrò contractus libellarius dicitur, quando vasallus, vel emphyteuta concedit alteri pro certa annua pensione prædium, quod ipse habuerat ab alio in feudum, vel emphyteusim, & sic quando concedens nō est dominus scilicet directi dominij, & eiusmodi cōcessio vulgo appellatur ēphyteusis subalternata

3 Verum quidquid sit de proprietate istorum nominum, hodie contractus emphyteuticus, & libellarius idem sunt, saltem ex communi vsu loquendi, & habentur pro synonimis, atque dispositum in vno fine controuersia locum habet etiam in alio, ità *Clar. in §. emphyteusis qu.1. Valasc. quæst.25. num.1.* qui ambo ex plurium aliorum auctoritate prædicta comprobant.

C SI TEMPORE, AVT EX DEFECTV GENERATIONIS FINIATVR. Excluduntur autem casus, vbi propter culpam conductoris, vel ob defectum filiorum, & descendentium finiantur; quod & iure communi decretum est, vti apparet ex *Clar. d. §. emphyteusis q.53. in princ. & plenius ex Cald. de iur. emph. lib.1. q.8. n.1.*

D DE EADEM GENEALOGIA, & SANGVINE. Etiàm
4 si sint transuersales, dummodo sint proximiores, & agnati; quod quidem iuris communis interpretes asserunt ex vera, & magis communi sententia, vt per *Socin. Iun. consil.9. num.20. lib.3. Gabr. conclus.1. de emphyt. sub num.16. & seq. Clar. d. quæst.43. num.2 in fin. Tusc. conclus. 226. littera E. n.5.* Nam statuentes in hoc censentur voluisse se conformare cum dispositione iuris communis, ex vulg. & sæpius supra cit. iuribus, maximè attenta æquitate, quæ consideratur passim à Doct. ad effectum, vt finita emphyteusi per lineam extinctam, illa debeat renouari successoribus agnatis proximioribus vltimi emphyteutæ.

E OMNINO COMPELLATVR. Statutum est conforme conclusioni iur. communis celebri, & communiter receptæ, cuius auctor habetur *Bart. in l.1. §. permittitur, ff. de aq. quot. & æsti. & in l.1. ff. de priuil. credit. in fin.* nempe quod finita emphyteusi per generationem finitam, possint de-
5 scendentes petere à domino directo se confirmari, qui si recusauerit, censebitur eis facere iniuriam, & per superiorem cogendus erit, vt renouet emphyteusim; quam conclusionem dicit esse communem *Clar. in §. emphyteusis q.43. in princ.* & magis communem, *Gabr. conclus.1. de emphyt. num.1. Rip. tract. de remed. contra pestem in fin. fol. nu.260.* vbi quod *Bart.* opin. procedit de æquitate; est communis, & cum ea transit fere tota iuris prudentia, & quod in praxi obseruatur, *Cald. de iur. emphyt. lib.1. q.8. n.1* vbi inquit, quod hæc est communis, & recepta omnium scribentium sententia, & concors opinio, *Tusc. conclus.226. littera E. nu.1. & seqq.* testatur pariter hanc esse communem, & magis communem opinionem, quam *& Rot. canonizauit, vt in decisionibus allatis per Grat. disceptat. foren. tom.1. cap.88. num.24. & nouissime coram Reuerendissimo Decano, in Imolen. bonorum 18. Iunij 1618.*

Que quidem conclusio in terminis iuris communis, & circumscripto hoc statuto ampliatur
6 vt locum habeat etiam, vbi directum dominium sit penes Ecclesiam, *Gabr. d. conclus.1. n.13* vbi asserit hanc veriorem, & magis communem opin. *Clar.* qui dicit communem *d. quæst.43. n.2 addit Mandos. ad cons. Rom.22.* vbi de communi, *Cald. dicta quæst.8. num.5.* vbi prædictos refert, & alios eamdem opinionem veriorem, æquiorem, & communem asserentes, eamque tenentes, *Rot. diuers. decis. 198. num.1. part.2.* vbi

quod

quod *Bart.* doctrina eſt vera, communis, & plu-
ries per *Rot.* recepta, & loquitur *deciſ.* in bonis
Eccleſiæ emphyteuticis, ſicuti pariter *deciſ. Imo-
len. bonorum coram Reuerendiſſimo D. Decano, ſu-
perius allegata*, nec vero de validitate ſtatuti no-
ſtri in hac parte dubitari poteſt, vti ſupra de-
duximus ad *cap.* 122. *littera D. verb. Pacto non ob-
ſtante*.

7 Cæterum hæc ampliatio procedit, vbi Eccle-
ſia velit emphyteuſim in alijs perſonis renouare,
tum enim præferre debet proximiores agnatos
vltimi emphyteutæ; vbi verò malit ſibi retine-
re, non autem renouare emphyteuſim, id benè
poteſt facere, & licet multi contra ſentiant, quos
recenſet præcipuè *Cald. dict. quæſt. num.* 17. *& ſe-
quitur deindè num. ſeqq.* accerrimè defendens co-
rum opinionem, nihilominus ſequenda videtur
opin. ad fauorem Eccleſiæ, quam primus om-
nium excogitaſſe videtur *Abb. in cap. bonæ, ſecun-
do de poſtul. præl. num.* 28. ibi; hoc dictum ego li-
mitarem; *Alexan. in l.* 110. *ſi mihi & Titio, ſub
num.* 19. *verſ. putarem in hoc dubitabili paſſu, ff. de
verb. oblig. Gozad. conſ.* 39. *ſub num.* 17. *verſ. ſe-
cundo dato, & num. ſeqq. & ex recentioribus Gra-
tian. diſcept. forens. cap.* 38. *num.* 5. vbi hanc opi-
nionem aſſerit veriorem, magis æquam, & Ec-
cleſiæ fauorabilem, ac in dubio ſequendam, &
magis communem opinionem dixit, eamque
tenuit *Rot. apud Caputaq. deciſ.* 303. *&* 304. *par.*
1. atque denuo apud *Mantic.* diſcuſſis hinc inde
rationibus ex profeſſo, ſequuta eſt *deciſ.* 10. *vbi
num.* 6. dicitur Dominos eam cenſuiſſe veriorem,
crebriorem, ac æquiorem, neque iam huic ſen-
tentiæ major auctoritas adiici poteſt.

Sed prædicta procedunt vti deducta ſunt iu-
xta diſpoſitionem iuris communis, verum at-
cento hoc ſtatuto noſtro, in quo ſimpliciter
mandatur relocari, & concedi bona emphyteu-
tica ſucceſſoribus de eadem geneologia, & ſan-
guine, quando finiatur contractus emphyteuſis
tempore, aut ex defectu generationis; & ad id
directum dominum omnino compelli, videtur
8 adhuc poſſe dubitari, an Eccleſia teneatur ad
obſeruationem ſtatuti, etiam vbi vellet ſibi re-
tinere bona ad ſe deuoluta ob emphyteuſim fi-
nitam, prout in ſtatuto ipſo. Quoad relocatio-
9 nem, & nouam conceſſionem faciendam agna-
tis deſcendentibus ex vltimo emphyteuta exclu-
ſis extrabeis, vbi Eccleſia denuò velit alijs in
emphyteuſim concedere, & relocare bona em-
phyteutica iam deuoluta, res iam non videtur
habere difficultatem, cum ſatis ſupra demon-
ſtratum ſit, tum ex communi Doct. opin. tum
ex Sac. Rot. ſententia, Eccleſiam ad hoc teneri,
perinde ac tenentur domini laici; cumque ſta-
tutum idem diſponat, plane compertum ſit, quod
comprehendere voluerit pariter illa bona em-
phyteutica, quorum dominium directum ſit pe-
nes Eccleſiam, ſicuti non dubitatur de poteſta-
te, iuxta *not. ad cap.* 122. *littera D. verb. Pacto
non obſtante*, & ſuperius ad titulum ſtatutorum
in verbo auctoritate, nam cenſere debemus non
modo voluiſſe ſtatutum in hac parte ſe confor-
mare cum diſpoſitione iuris communis, prout
aliàs regulariter talis ſit interpretatio ex com-
muni ſententia iuris ciuilis interpretum, in *l. fin.
§. in computatione, C. de iur. delib. in l. omnes popu-
li, ff. de inſt. & iur. & in l.* 2. *vbi etiam glo. C. de
noxal. actio.* & per Canoniſtas in *c. cum dilectus de
conſuet.* ſed & amplius aliquid addere
voluiſſe iuri communi *Crem. ſing.* 121. *incip.* iu-
ſtam habens cauſam *Marſil ſingul.* 207. *incip. vi-
ſtus Alber. in ſuo Dictionar. verb. Statutum ità de-
bet interpretari, Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concl.*
2. *n.* 42.

Quod verò attinet ad limitationem datam
per Doct. & Sac. Rot. prædictæ concluſioni,
10 nempe vt locum non habeat ſi Eccleſia velit ſibi
retinere bona ad ſe deuoluta, non autem alijs
relocare, videtur vtique eſſe dicendum, quod
ſtatutum etiam in hoc caſu velit omnino relo-
cari ſucceſſoribus vltimi emphyteutæ defuncti
bona ad Eccleſiam deuoluta per emphyteuſim
finitam, primo quia diſponit ſimpliciter circa
relocationes bonorum emphyteuticorum fa-
ciendas per dominos directos ſucceſſoribus
priorum emphyteutarum, conſequenter cenſe-
tur comprehendere tam bona emphyteutica lai-
corum, quam etiam Eccleſiarum, nam verba
11 ſimpliciter prolata intelligi debent generaliter,
per *tex. in l.* 1. *§. generaliter, ff. de leg. præſt. in l.* 3.
*ff. de offic. Præſ. in l. ſi quis ſeruum, §. non dixit Præ-
tor, ff. de acq. hæred. cum ſimil. Petr. Duen. reg.* 133.
Iaſ. in l. non dubium num. 38. *C. de legib. Viui. lib.* 1
comm. opin. opinione 322. *Maſcard. de gener. ſtat. in-
terpr. concluſ.* 5. *num.* 1. *& ſeqq. tex. in l* 1. *§. quod
autem, ff. de aleat. & ibi glott. verb. ſimpliciter l. ſi
ſeruitus*, vbi etiam *gloſſ. verb. Nihil, ff. de ſeruit. Vrb.
prad.* facit quod vbi lex, vel ſtatutum non diſtin-
12 guit, nec nos diſtinguere debemus, *l.* 3. ibi, nec di-
ſtinguitur, vbi etiã *gloſſ. ff. de offic. Præſid. l. Imperа-
tor*, ibi; nec adhibetur diſtinctio, ff. *de poſtul. l. de
pretio, ff. de public. in rem actio, vbi Bart. Crot. in
l. omnes populi num.* 166. *ff. de inſt. & iur. Alexan.
conſ.* 55. *ſub num.* 8. *verſ. quinimo ratio dicti ſtatuti*;
Et ampliatur regula, vt procedat etiam quoad
13 caſum, in quo maior eſſet ratio quam in alio,
nam omnes caſus pariter ſub ſtatuto compre-
henduntur per *d. l.* 1. §. *quod autem, ff. de aleat. l.
fin. §. uxori, ff. de aur. & argen. leg. & in l.* 1. §. *ge-
neraliter, ff. de leg. præſt. Duen. d. regul.* 133. *ampl.* 1
14 & ratio eſt, quia ſtatuentes, qui non diſtinxe-
runt caſum etiam maiorem in ſe rationem ha-
bentem, omnia ſub generalitate ſtatuti cenſen-
tur comprehendere voluiſſe, *Burſat. conſ.* 40. *n.* 6.
lib. primo, Decius conſil. 5. *num.* 2. *& conſil.* 20. *ſub
num* 3. *verſicul. quarto, vt ſupra dixi, & conſil.*
536. *num.* 9. *Bertazol. conſ. crim.* 526. *nu.* 5. *lib.* 2.
15 & facit, quod generalis locutio quoad verba
nihil intactum relinquere dicitur, *Bald. conſil.*
305. *ſub num.* 1. *verſ. & tamen non eſt dubium
lib.* 1.

Et hanc ampliationem tenuit etiam *Tiraq. de
retract. lignag. gloſſ.* 15. *num.* 101. *Maſcard. de gener.
ſtat. interpr. d. concluſ.* 5. *num.* 5. hinc generaliter
loquendo dicitur ſtatutum generale compre-
16 hendere etiam minores, furioſos, abſentes, &
ſimiles, licet in aliquibus caſibus eis aliquando
concedatur à iure aliqua prærogatiua, *Alexan.
conſ.* 119. *num.* 34. *lib.* 6. *Roman. ſingul.* 816. tu
audiſti, & ità communiter tenent Doct. *teſte
Odd. de reſtitut. in integr. par.* 1. *quæſt.* 4. *artic.* 7.
num. 48. *Maſcard. dict. concluſ.* 5. *num.* 36. Et
quod attinet ad poteſtatem ſtatuentium illud

planè certum est eos, vtpote summi Pontificis
17 auctoritate innixos, potuisse hoc statuto comprehendere etiam bona Ecclesiæ emphyteutica, etiam quoad casum istum de quo hic agimus,
18 cum hæc Vrbis statuta dicantur Papalia, *Cephal. cons.463. num.34. Paris. cons.40. num.12. lib.3. & fusius Mascard. de gener. stat. interpr. conclus.1. num.245.* & ligent res, causas, & personas Ecclesiasticas, vti tenuit *Rot. decis.452. par.1. diuers. & decis.381. num.3. ead.par. in Romana separationis thori coram Marquemontio, in duabus resolutionibus, & coram Caualerio decis.257. num.3* inter eius, *decis. impress. & dixit eadem Rota in Romana relocationis 2. Decembris 1609. in princ. coram Sacrato*. Secundo pro eadem opinione arguitur eam fuisse mentem statuentium, vt hoc statutum complectatur tum bona emphyteutica laicorum, quam etiam Ecclesiarum, quia statutum conforme est iuri communi, iuxta doctrinam *Bart. communiter receptam in l.1. §. præmittitur num.1. ff. de aq. quot. & æst.* & quidem iure
19 communi pro dispositio habetur quod finita emphyteusi per generationem finitam, possint descendentes petere à domino directo se confirmari, qui si recusauerit, censebitur eis facere iniuriam, & de iure canonico per appellationem adiri poterit superior, qui dominum directum compellat, vt renouet emphyteusim in ipsis descendentibus: idem inquit ipse *Bart in l.1. in fin. ff. de præscript. credit.* hæc autem doctrina *Bar. &* com*nis* opinio iuri communi innixa fundatur in æquitate, vt inquit *Clar. d. quæst.43. vers. sed aduerte, & probatur ex ipso Bart. qui allegat, l. cognitæ equitati, C. de loc. præd. ciuil. lib.11. not. Gozad. cons.86. sub num.24.* & ista est magna æquitas, in qua fundatur §. *permittitur, Alex. in l. si mihi, & Titio 110. sub num.19.* ibi; quam opinionem *Bart.* propter eius auctoritatem in practica sæpius vidi seruari & etiam habet magnam æquitatem, *Roman. consil.22. sub num.5. vers. quo casu ex æquitate*, qui deinde fusius re-
20 fert quamplures alios casus, in quibus successores proximiores præferuntur extraneis in vtili dominio, vel in iuribus, quæ sui prædecessores habuerant tempore obitus, *Dec. consil.131. sub num.1. colum.3. in fin.* ibi: quia communis opinio fundatur in æquitate quadam, *Rip. tract. de remed. contra post. sub num.260.* vbi quod *Bart.* opinio procedit de æquitate, & obseruatur in practica, *Caldas. tract. de emphyteusi lib.1. quæst.8. sub num.16.* ibi; cum enim communis opinio in æquitate fundata sit: vnde sequitur, quod si *Bart.* doctrina, & statutum nostrum locum habent penes laicos ob æquitatem, multo magis
21 procedere debeat in Ecclesia, quæ cultrix est iustitiæ, & æquitatis, quæ verba profert *Dec. d. cons.131. col.3. in fin. sub num.1. ex tex. in cap.1. §.1. vers. sed diuersum tit. de alienat. feud. Anchar. cons.49. num.2. & cons.217. in fin. Cast. cons.96. num.2. lib.1. Roman. cons.298. num.2. in fin. Cardin. Tusc. concl.4. num.1. ad litteram E. Mascard. de gener. stat. interpr. concl.7. nam.46.* & ius canonicum, cui subsunt personæ Ecclesiasticæ, earumque bona, *cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, cum ibi not. de constit.* attendit æquitatem ac benignitatem iuris ciuilis, *Dec. d. cons.131. sub num.2. vers. & hoc præsertim referens, Archidiac. in cap. quod à patribus, num.4. distinct.75.* dum verò dicitur, quod Ecclesia est cultrix iustitiæ, pariter
23 dicitur, quod sit cultrix æquitatis, nam iustitia nihil aliud est, quam ipsa æquitas, & bonitas, vt *not. gloss. in l.1. in princ. verb. Iustitia, ff. de iust. & iur.* & deducitur *ex eod. text. cap. fin. de transac. vbi Io. Andr. Bald. super feud. tit. de allod. sub n.18. vers. quarto dicitur*, alij dixerunt æquitatem esse iustitiam dulcedine misericordiæ temperatam, quam definitionem ex antiquorum sententia tradit *Iaf. in l. placuit 8. sub num.1. vers. & secundum, C. de iudic. Bald. dict. cap. de allod. sub n.18. vers. quinto dicitur, Bolognet. tract. de leg. iur. & æquit. cap.28. num.12. Cardin. Tusch. concl. 310. num.11. littera* E. & aliàs iustitia, & æquitas copulantur, *Tiraquell de retract. §.35. gloss.1. num.14. referens Cicer. ad Heren. lib.3.* dicentem, Iustitia est æquitas ius vnicuique tribuens & *lib. 1. offic. æquitatem iustitiæ max. propriam, facit tex. in l. placuit, C. de iudic. & ibi gloss. verb. Aequitatis, tex. in cap. ex parte 18. de cens. in fin.* vbi leguntur hæc verba; cum gratuita fuerint ab initio, benignius sunt à viris Ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare, ex quo *text. not. Roman. consil.123. sub num.1. colum.2. vers. hoc autem*, quod in exactione pecuniæ cæteris paribus viri Ecclesiastici esse debeant laicis benigniores, comprobat *Cardinal. Tusc. concl.4. sub num.37. ad litteram* E. *ex tex. in cap. quærit 14. quæst.7. ex quo not. Abb. consil. 63. sub num.5 vers. tertio adduco*, quod Ecclesia
24 debet dimittere bona sibi delata, quæ æquitate naturali suadente retinere non potest, licet stricto iure retinere possit, quod dictum refert, ac probat *Card. Tusch. conclus.4. nu.6. sub littera E.* quibus planè dictis, & argumentis vtuntur, Doct. illi, qui tenent opinionem *Bart.* procedere etiam in bonis emphyteuticis Ecclesiæ, etiam hoc statuto circumscripto, quorum quidem opinio communis est, & ab omnibus ferè recepta, vt supra notauimus hoc cap. *ad verbum*, omnino compellatur, & præcipuè rationibus prædictis vtitur *Dec. d. cons.131. sub num.1. & 2. Clar. q.41 num.3. Gozad. cons.86. sub num.24. Alex. d. l. si mihi, & Titio sub num.19. Cald. d. quæst.8. sub n.16.*
25 atque eadem dicta, & rationes planè conuenire videntur interpretationi statuti ad fauorem agnatorum descendentium vltimi emphyteutæ etiam, quando Ecclesia vellet sibi retinere bona emphyteutica, consequenter, & eadem statuti dispositio esse debet, cum idem ius esse debeat, vbi eadem ratio subsit, *l. illud, C. de sacr. Eccles. l. his solis vers. satis etiam caute putamus, C. de reuoc. donat. l. item veniunt, §. ait Senatus, ff. de peti hæred.* de qua regula, *latè Tiraquel. in l. si vnquam verb. libertis num.45. & 46. C. de reuoc. donat.* nam si Doct. generaliter volunt, quod Ecclesia teneatur inuestire descendentes agnatos, ex vltimò emphyteuta, quia eis videbitur esse ius quæsi-
26 tum: ista ratio pariter videtur militare, & procedere, siuè alijs velit Ecclesia concedere bona emphyteutica, siuè pro se retinere, *Dec. cons.131 sub n.2. vers. ex quibus patet.*

27 Tertio pro hac opinione adducitur communis regula, quod iura ciuilia, quæ loquuntur in contractibus, locum habeant etiam de iure canonico in personis, & rebus Ecclesiasticis, quando

do canones non contradicunt, ita inquit, *Dec. d.conſil.131. ſub num.2. verſic. Et eſt regula communis*, quæ probatur ex *text. cum ibi not.per glo. verb. adiuuantur, & per Doct.cap.1. & 2. de nou. oper. nunc* facit *text. in ca.1. 4.diſt. Cyn.in authen. Caſſa. num.3. C.de Sacroſanct.Eccl.Abb.in c.3.n.4. vt lit.pend. Hoſtien. & alij in.c. fin. de ſol. Archid. in c.lege n.8. diſt.10.Abb. in c.Eccleſia Sanctæ Mariæ n.17. de conſtit. vbi & Felin. n.37. & ſeq.* at iuri communi, *iuxta doctr. Bart.* & ſtatuto noſtro non contradicit in caſu propoſito ius Canonicum; conſequenter ius commune, & noſtrum municipale ſeruari debet.

28 Quartò accedat, quod iura feudorum in ſpecie procedunt etiam de iure canonico, & in Eccleſia, quatenus canones expreſsè non contradicant, quia nimirum approbata videntur eſſe ab Eccleſia, *Bal. in c. caterum num.2. verſic. not. ibi, ab Eccleſia tua, de iudic. per illum tex. vbi Card. & Abb.* quos refert, & ſequitur *Alexan. conſil.10. num.4. lib.5. Anchar. conſ.174. Dominus Lazarius ſub num.1.* & quod dicitur de feudis Eccleſiæ, procedit pariter in emphyteuſi Eccleſiaſtica,
29 *Dec. d. conſil.131. ſub num.2.* valet enim argumentum à feudo ad emphyteuſim, & è contrario, vt per *Euer. in ſuis locis argumen. à feudo ad emphyteuſim, & ab emphyteuſi ad feudum, Pariſ. conſil.1. num.147. lib.2. Corbul. de cauſ. priu. ob non ſol. canon. ampliat.37. in fin. Surd. deciſ.290. num.15.* conſequenter ſtatutum noſtrum diſponens de relocationibus in emphyteuſim faciendis, procedere debet etiam in relocationibus bonorum emphyteuſis Eccleſiæ, etiamſi Eccleſia emphyteuſi finita vellet ea ſibi retinere, cum ex diſpoſitione iuris communis domini laici teneantur relocare bona emphyteutica agnatis deſcendentibus ex vltimo emphyteuta, non autem ſibi poſſint ea retinere, neque canones iuri communi, & ſtatuto noſtro ad fauorem Eccleſiæ in caſu noſtro contradicant, & cum non dubitetur, quin ſtatutum noſtrum, quod Papale eſt, vt ſupra ſæpius probauimus, diſponere potuerit de emphyteuſi Eccleſiaſtica quocunque modo, ſicuti de feudis.

30 Quinto adijcitur alia iuris regula, quod Eccleſia in cauſis ſuis regitur iure communi, niſi expreſſum habeat priuilegium, *c.1. de alien.feud. collat.10. Salic. in authen.qui rem num.2. C. de ſacroſan. Eccleſ. Dec.conſ.121. ſub num.2. littera B. Corbul.de Emphyteu. tit.de cauſ priu.ob non ſol.can. ampliat.20. n.8. in fin.* conſequenter cum in puncto, de quo agitur Eccleſia non reperiatur expreſsè priuilegiata, ſtandum eſt diſpoſitioni iuris communis, & ſtatuti.

Sexto hæc ſententia videtur tenenda tanquam æquitati magis conſentanea, vt expreſsè profitetur *Caldaſ. de iur. emphyt. lib. 1. qu.8. num.20.* ſequutus *Bero.conſ.98. viſo num.16. vol.1. Dec. d.conſ.131. Gabr. conſ 30. nu.10. volum.1. Thob. Non.Peruſinus conſ.3.* Viſo themate, per totum, vbi latiſſime conſuluit, Eccleſiam teneri renouationem finitæ emphyteuſis concedere, & de ea inueſtire hęredes, & deſcendentes vltimi Emphyteutæ, etiamſi vellet rem reuerſam pro ſe retinere, ità conſuluit etiam *Ruin. conſ.12. & in fi.conſ.151. num.20. lib.1. qui citat Bal. in c.1. §.1. in fin.qualit. feud. alien.pos.* dicentem, quod ſi feudum reuertatur ad Dominum non debet dominus pro ſe retinere, ſed alium inueſtire ex æquitate, *l.1. §. permittitur, ff de aqu. quotid. & eſti. Gozad.conſ.86. num.24. Gabr.* qui & hanc dicit eſſe veriorem, & magis communem opinionem *concluſ.1. de emphyt. ſub num.13. verſ. contrarium eſt verius:* Et contrariam ſententiam
31 ſubiungit idem *Cald.* Reipublicæ Chriſtianæ, & communi hominum ſocietati tum Ciuium vtilitati perniciosam eſſe, & inhumanam, & publicæ caritati viam omnino præcludere, ideoque meritò à grauiſſimis Regijs Senatoribus Luſitaniæ explosam eſſe; Cum enim, vt idem ſubijcit, finita emphyteuſi, ius petendi renouationem, ſeù inueſtituram deſcendentibus, ſeù proximioribus agnatis vltimi morientis acquiſitum ſit, Eccleſia huic iuri quæſito præiudicare non poteſt, argumento *c.licet de decim. c. dudum de priuileg. & c. quid per nouale, de verb ſignif.* addo, quod iniuria videtur fieri petenti inueſtituram concedi ſolitam, ſi talis inueſtitura denegetur, licet enim inueſtitura ſit ex gratia, attamen ſi
32 ſine cauſa denegetur gratia, fit iniuria, *Afflict. in conſtit. Neapol. lib.1. de pœn. contum. rubr.97. verb. Si quis poſt litem n.22. Gabr. concl.1. de emphyt. num.2.* ſicuti dicitur de poſtulatione Prælati, quæ eſt gratia, & ſi non admittitur ſine
33 cauſa, fit iniuria, *cap.3. bone, de poſtul. Præl.* & gratia eſt debita, quando petitur ex iuſta cauſa, exempli gratia, vbi petitur diſpenſatio, *glo.in c. exigunt, verb.cauſa, 1.q.7. Abb.in d.cap.3.* bonæ, vnde vbi iuſta ſubeſt cauſa, poteſt ſuperior compelli ad diſpenſandum, & ad gratiam faciendam, *glo. in d. c. verb. Gratia*, quam mecum tenendam dicit idem *Abb. n.14. Afflict.loco citato*, eſt enim tum diſpenſatio debita, *Abb. in c. cum nobis 19. ſub num.5. in fin.de elect. glo.in c. vt conſtitueretur, verb.detrahendum eſt, & in cap.domino Sancto, verb.Neceſſ.ariſt.*30. Prędictis annectitur,
34 quod iniuria fit ſucceſſori, ſi denegatur ei priuilegium, quod prædeceſſori conceſſum fuerat, licet perſonaliter, quia ex quo fuerat conceſſum prædeceſſori, eadem ratione oportet illud concedere ſucceſſori, *Abb. in c.4. bonæ memoriæ n.28. de poſtul. Prælat.* ad quod citat, *tex* quem dicit bonum in *c.fin. cum glo. diſtinct.100. verb. Atque priuilegia*, & probat *tex. ad litteram in l.1. §. permittitur, ff.de acqu. quot.& eſtiu.* vbi dicitur, quod ſi quis à Principe habeat priuilegium perſonale ducendi aquam ad fundum ſuum, iniuria fit ſuccedenti in eum fundum, ſi ei denegetur idem priuilegium; quod & impetrabile dicitur, & facile concedi debet, *glo.* ibidem, verb. impetrabile, quæ inde infert, quod mortuo Vaſallo eius hæres maſculus facilè impetrat à Principe inueſtituram, quia debet ei dari, & ad eumdem *tex. in margine not. Bologn.et* quod *tex. iſte, cum d.*
35 *glo.* eſt ſingularis ad hoc propoſitum, quod beneficium conſuetum concedi à Principe dicitur impetrabile, ideſt de facile poſſe impetrari.

36 Septimo veriſimile eſt, quod attentis ſupradictis inclinaſſet in hanc partem, vti benignio-rem, ac æquiorem Summus Pontifex Gregorius XIII. cuius auctoritate hæc ſtatuta condita ſunt, ſi de hac dubitatione exquiſitum fuiſſet consilium, adeo celebris, ac inſignis [illegible] memoriâ nulla deletura ſit obliuio, [illegible]

censeri debet statutum, quod ille verisimiliter statuisset, iuxta *gloss. in fin. in l. tale pactum* 40. §. *fin. ff. de pact. vbi Bald. in 2. notab. & Ias. n.* 16. *Castr. n.* 5. *& alij, facit text. in l. si totas, C. de inoffic. don, & in l. fin. C. de posth. hæredit. instit. Alexan. cons.* 46. *num.* 2. *lib.* 2. *Rom. in. cons.* 105, *sub nu.* 2. *vers. quia semper, & cons.* 392. *in fin. Dec. cons.* 64. *sub num.* 6. *vers. vltimo iudicatur Curt. sen. consil.* 9. *num.* 10. *Euer. in argum. à verisimili num.* 3. *Mascard. de gener. stat. interpr. conclus.* 2. *num.* 260. *Marsil. in l. si quis viduam num.* 10. *ff. de quæst. & cons.* 16. *num.* 34. quodque materia emphyteutica etiam vbi agitur cum Ecclesia sit fauorabilis, & extendatur ad vtilitatem laicorum, ex hoc
37 singulariter apparet, quod licet fœminæ comprehensæ non fuerint in prima inuestitura, pro comperto nihilominus habetur eas debere inuestiri, vbi prima Emphyteusis per obitum masculorum sit finita, & illæ petant inuestituram tanquam proximiores vltimi emphyteutæ defuncti, *Ruin. cons.* 151. *num.* 18. *lib.* 1. *Roman. cons.* 22. *vbi apostilla in littera* K. *Raphael. Cum. cons.* 166. *circa fin. Fulgos. cons.* 4. *&* 220. *ad fin. Imol. consil.* 38. *in fin. Castr. consil.* 159. *circa fin. lib.* 2. *Curt. sen. cons.* 47. *num.* 9. *Soc. Iun. cons.* 76. *num.* 121. *lib.* 1. *Paris. consil.* 22. *num.* 36. *lib.* 1. *Bero. consil.* 98. *num.* 6. *&* 10, *vol.* 1. *Gratian. discept. forens. cap.* 88. *nu.* 24. *& seqq. to.* 1. *Rot. apud Card. Seraphin. decis.* 610. *num.* 6 *& decis.* 198. *num.* 2. *p.* 2. *diuers. & in Lucana Emphyteusis* 6. *Iunij* 1567 *coram Oradino, & in Brixien. feudi* 16. *Maij* 1588 *coram Bubalo.*

Octauo habetur pro hac parte, *decis. Rot. coram Cardin. Sacrato, in Romana relocationis* 2. *Martij* 1609. vbi firmatur hoc ipsum statutum,
38 de quo agitur, tam de potestate, quam de voluntate statuentium comprehendere etiam bona Ecclesiarum Emphyteutica; atque ideirco concluſum fuit, quod in vim huius statuti teneretur quædam confraternitas relocare bona emphyteutica sororibus vltimi Emphyteutæ, vt pote existentibus de eius sanguine,

Neque huic sententiæ obstare videtur defectus voluntatis Papæ in articuli huius discussione considerati à *Rot. apud Gypsium in Romana relocationis domus* 13. *Martii* 1595, *num.* 3. *impressa per Pic. ad c.* 151. *stat. Vrb. loc.* 39. si eiusmodi defectus voluntatis deducitur ex iuribus, & rationibus allatis in *d. decis.* 10. *apud Mantic. quæ tamen decis.* non emanauit super hoc statuto nostro, sed in causa Rauennaten. iuxtà terminos iuris communis, quandoquidem sat congruenter eis respondeti posse videtur, & primo non obstat *text. in c. nulli, & tot. tit. de reb. Eccles. non alien.* quia per illa iura prohibetur quidem alienatio rerum immobilium Ecclesiæ, & inter alienationes recensetur etiam concessio in perpetuam emphyteusim, sed non ideo censeri debet prohibita renouatio Emphyteusis, vt in terminis statu-
39 ti nostri, quia hæc non est simplex, & voluntaria alienatio, sed translatio quædam rerum emphyteuticarum à iure inducta ad fauorem hæredum vltimi emphyteutæ, atq; eodem iure debita, iuxta deducta latè superius tum ex iure ciuili, tum ex iure canonico hoc cap. ad verbum, omnino compellatur, à principio, & inferius ad idem verbum in secundo argumento disputationis huius articuli: addo etiam, quod in casu nostro agitur de rebus Ecclesiæ non acquirendis, non autem de alienandis, cum non agatur de prima locatione perpetua in emphyteusim, quæ quidã est alienatio, sed de relocatione rei Ecclesiæ nondum incorporatæ, sed acquirendæ, quæ non est dicenda
40 alienatio, qui enim occasione acquirendi non vtitur, non intelligitur alienare, *l. alienationis verbum* 28. *ff. de verb. signif.* potest autem aliàs Prælatus idcirco Ecclesiæ conditionem facere deteriorem in acquirendis, *gloss. fin. in cap. fin.* 16. *quæst.* 6. *facit text. per eand. gloss. allegatus in l. fin. §. fin. autem, C. de acquir. poss.* Canonistæ omnes *in c.* 1. *de dol. & contum. vbi præcipuè Abb. nu.* 22. *Innoc. in cap.* 2 *de donat. vbi & gloss. verb. non debet* Bald. *in authent. si qua mulier num.* 41. *& seqq. C. de Sacrosan. Eccles. Roman. consil.* 184. *num.* 1. cum alijs multis relatis in addit. ibidem littera B. *verb. Præiudicare, Ferret. cons.* 245. *num.* 15. & alij plures relati per *Bertach. in suo repertorio verb. Abbas an possit repudiare. & verb. seqq.* vu-
41 de potest solus Prælatus repudiare hæreditatem delatam ad Ecclesiam etiam in immobilib. consistentem, necdum tamen incorporatam Ecclesiæ, vt est communis opinio, de qua *Bart. in l. tutor. in fin. ff. de bon. poss. Abb. in d. c.* 1. *de dol. & cont. num.* 22. *vbi, & adden. littera B. Feder. de sent. cons.* 9, *Bertach.* & quamplures alij ab eo relati, *littera A. verb. Abbas*, an possit repudiare hæreditatem; sicuti tenent Doct. communiter, *vt per Gabr. conclus.* 4. *de legat. num.* 1. quid-
42 quid dicatur in legato, qua de re magna est inter Doct. controuersia, quia dominium rei legatæ recta via à morte testatoris fictè videtur transiuisse ad Ecclesiam, per *text. in l. à Titio* 56. *ff. de furt.* asseritur autem vtrinque stare communem, & magis communem opinionem, *Gabr. d. conclus.* 4, *de legat. num.* 1. *&* 2.

43 Non obstat, quod de iure ciuili non valet pactum, vt post finitam generationem teneatur Prælatus Ecclesiæ emphyteusim renouare proximioribus vltimi emphyteutæ defuncti. §. *neq, illud, & §. quod autem dictum, cum seq. auth. de non alienat. reb. Eccles. ponderatus in d. decis.* quoniam quidquid disponatur per illum text. ad rem nostram, illud vtique immutatum apparet per statutum nostrum apertè, & generaliter disponens, quod si contractus emphyteutici tempore, aut ex defectu generationis finiantur; *ijsdem* pactis renouentur successoribus de eadem genealogia, & sanguine, & ad id directus dominus omnino compellatur.

Nec videtur dici posse de defectu voluntatis statuentium quoad Ecclesiam, attentis argumentis superius in hanc partem adductis, & præcipuè quarto, & quinto, ex quibus probatur opinionem istam etiam in terminis iuris communis nedum statuti nostri, etic tenendam, vti æquiorem, & ideo eam, vt supra asserit *Caldas. à* Regijs Senatoribus Lusitaniæ fuisse receptam contraria opinione explosa, vti publicæ vtilitati contraria, & viam charitati præcludente. Non obst. constitutio Extrauag. Pauli II. ambitiosæ *de reb. Eccl. non alien.* ibi præcipuè, omneque pactum, ponderando illa verba de rebus ab anti-

quo

quo concedi ſolitis, & tunc Eccleſiarum euidenti vtilitate, vti habetur in *deciſ. apud Mantic.* 10.
44 *num.* 4. quia *d. extrauag.* non habet locum in illis diſtractionibus, quę ex conſuetudine non requirunt ſolemnitates in eadem extrauaganti preſcripras, ſicuti *Rot.* declarauit poſt *deciſ. Gypſij*, & ea bene diſcuſſa in *Romana relocationis* 2. *Decembris* 1609. *coram Sacrato*, quæ eſt in terminis ſta-
45 tuti noſtri, cum præſuppoſito, quod loca pia ſolcant concedere bona in emphyteuſim ſine ſolemnitatibus eiuſmodi, vnde cenſuit renouandam emphyteuſim etiam à locis pijs ad fauorem hæredum vltimi emphyteutæ, vbi emphyteuſis per lineam finita erat, ſicque ad ſummam locum eſſe huic ſtatuto noſtro etiam in Emphyteuſi Ec-
46 cleſiaſtica: Quodque non requirantur ſolemnitates, quando bona emphyteutica reuertantur ad Eccleſiam, ſi ea ſolita ſint concedi in emphyteuſim, & denuo concedantur, tradit *Rain.conſ.* 41. *num.* 39. *vol.* 1. *Calder. conſ. vlt de conſuet. circa fin. Curſun. tract. de feud.* 2. *part. q.* 3. *Socin. conſ.* 169. *num.* 11. *lib.* 2. *Dec. conſ.* 142. *ſub n.* 1. *verſ. & prædicta. Clar. in* §. *Emphyteuſis q.* 6. *num* 5. *verſ. ſi vero & q.* 13. *num.* 6. *in* §. *feudum, per tex. in c. vt ſuper, de reb. Eccl. non alien. & in cap.* 2. *de feud.* quos quidem tex. ità interpretantur Doct. communiter, vt inquit ibidem *Clar. & Didac. var. reſol. lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 4. *probat Redoan. tract. de reb. Eccleſ. non alien. caſ.* 6. *num.* 1. *& ſeqq.* qui tamen loquitur, vbi non ceſſet, & duret cauſa primæ conceſſionis, atque etiam cum Romæ ſeruari dicitur, quod loca pia ſine alijs ſolemnitatibus renouent emphyteuſes iam finitas, quin immo, & ab initio faciant contractus emphyteuticos cum clauſula, ramen reſeruato beneplacito Sedis Apoſtolicæ, ſed illud poſtea vti dicitur, non conſueuit expediri.

47 Cæterum quidquid dictum ſit in hanc partem non putarem recedendum ab opinione, quam tenuit *Rota coram Gypſio in Romana relocationis, domus* 13. *Martij* 1596. quam nuper probauit eadem *Rota coram R. P. D. Pirouano, in Romana penſionis Prioratus* 4. *Februarij* 1630. nam verè dari poſſe videtur de defectu voluntatis ſtatuentium attenta diſpoſitione *text. in* §. *neque illud, & in* §. *quod autem dictum, de reb. Eccl. non alien.* cum enim eo iure prohibitum ſit pactum, quod poſt finitam generationem Prælatus teneatur emphyteuſim proximioribus emphyteutæ defuncti renouare, & ideo eiuſmodi pacto non obſtante poſſit Prælatus non inueſtire dictos proximiores, multo minus ad id tenebitur, vbi tale pactum deficiat, ſicuti arguit *Gozad. conſ.* 19. *ſub n.* 18. *verſ. & quarto pondero.* Accedat conſtitutio extrauagans Pauli Papæ II. ambitioſæ, quę quidem requirit euidentem Eccleſiarum vtilitatem,
48 etiam vbi renouetur inueſtitura de rebus in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolitis: neq; enim euidens Eccleſiæ vtilitas eſſe poteſt, ſi Prælatus
3 ad renouandam emphyteuſim poſſit compelli, niſi tamen eſſemus in caſu, quo in prima inueſtitura euidens Eccleſiæ vtilitas probata eſſet, & in renouatione eadem cauſa duraret adhuc; non autem quando res emphyteutica eſſet iam effecta prætioſior tempore petitę renouationis, iuxta trad. per *Redoan. d. caſu* 6. *n.* 1. *& 23. cum ſeq.* ad hæc conferunt *not. per Abb. in c. bona* 2. *ſub nu.* 28. *verſ. hoc dictum, de poſtul. Præl. & per Rip. tract. de remed. præſcript. contra peſt. par. vlt. num.* 263. *verſ. quid tenendum. & per Benintend. concluſ.* 13. *num.* 8. quibus accedat *text in c.* 2. *de feud.* vbi decernitur quod Prælatus feudum decedentis liberè, ſi viderit expedire, alteri concedat; vnde ſequitur,
49 quod ſi Prælatus liberam habet facultatem feudum ad Eccleſiam deuolutum alteri perſonæ concedendi, ad renouandum illud conſanguineis ſucceſſoribus defuncti feudatarij cogi non poteſt, & quod de feudo ſtatuitur, idem de emphyteuſi ſine dubio ſtatutum cenſetur, vt potiſſimum habetur in dicta extrauag. ambitioſæ, ibi, infeudationes, vel contractum emphyteuticum;
50 prædictis ſi ffragatur, quod prima caritas incipit à ſe ipſo, *c. non ſatis* 80. *diſtin. l. Præſes, C. de*
51 *ſeruit. & aq.* & nemo de proprio tenetur alteri facere beneficium, *c. præcarié* 1. *in fin.* 10. *q.* 2. & nulli cum alterius damno eſt conſulendum, *c.* 1. §. *non eſt* 22. *q.* 2. prout in *d. dec. apud Mantic.* hæc omnia comprobantur per *Gratian. diſcept. forenſ. tom.* 1. *c.* 88. *n.* 8. *& ſeq.* Ex prædictis itaque ſatis
52 conſtare videtur non eſſe veriſimile, quod Pontificia auctoritas voluerit Eccleſiæ præiudicare in hac parte, & conſequenter benè datur de defectu voluntaris Papæ, illud enim habetur pro
53 diſpoſito, quod veriſimiliter fuiſſet diſpoſitum, ſi ſtatuens de hoc fuiſſet interrogatus, quod procedit in quauis diſpoſitione quantumuis generali, & ſiue aliquid ſtatuatur per modum conuentionis, ſiue per modum legis municipalis, ſiue per modum reſcripti, *Bal. in l.* 40. *tale pactum*, §. *fin. in princ. verſ. Secundo not. ff. de pact. vbi gloſ. fin. in fin. Caſtr. ibidem num.* 5. *not. Euer. in loco à veriſimili n.* 3. *Crauet. conſ.* 70. *n.* 25. *Dec. conſ.* 532. *n.* 9. *Angel. conſ.* 248. *Philippus ſub nu.* 2. *verſic. pro hac parte, Maſcar. de gener. ſtat. interpr. concl.* 5. *n.* 160 qui complures alios ad id ipſum refert. Et veri-
54 ſimilitudo habetur pro lege, *Oldrad. conſ.* 13. *in fin.* vnde qui allegat veriſimilitudinem dicitur allegare textum legis, quoniam lex iubet ſeruari id, quod eſt veriſimile, *l. ſemper in ſtipulationibus, ff. de reg. iur.* quod quidem argumentum habet locum in qualibet materia, *Crauet. conſil.* 297 *n.* 6. *& conſ.* 298, *n.* 16. *Maſcar. d. concl.* 5. *n.* 160. *in*
55 *fin.* Præterea verba ſtatutorum quantumcunque generalia ſemper reſtringuntur ad id, quod eſt rationis, *Iaſ. in l. non dubium n.* 36. *& ſeq.* C. *de legib. Bal. in auth. ingreſſi n.* 16. *C. de ſacroſ. Eccl. Alex. conſ.* 85, *num.* 11. *lib.* 4. *Alciat. reſponſ.* 358. *verſic. tertio quia, Soc. conſ.* 64. *col. penult. & conſ.* 121. *n.* 5. *lib.* 1. *Euer. in loco ab abſurdo n.* 6. *Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concl.* 5. *n.* 79. & alij ab eo relati: rationis autem eſt per ea, quæ ad fauorem Eccleſiæ deducta ſunt, quod Eccleſia non teneatur renouare emphyteuſim finitam, vbi velit bona emphyteutica ſibi retinere, conſequenter Eccleſiæ non obſtabit ſtatutum noſtrum in hoc caſu.
56 Accedat, quod ſtatutum generale reſtringi debet, vt minus quàm fieri poſſit lædat ius commune, *Doct. communiter in l. fin.* §. *in computatione*, C. *de in. delib. facit tex. cum ibi not. in l. ſi quando*, C. *de moſſic. teſtam. Abb. conſ.* 77. *colum.* 4. *in fin.* ibi; quia ſtatutum generale, *& Socin. iun. conſil.* 11. *n.* 12. *lib.* 1. *Nenoch. conſil.* 76. *nu.* 2. *lib.* 1. & ideo
57 quando ſtatutum contra ius commune poteſt operari vnum effectum, vel duos, ea ſumi debet

inter-

interpretatio, per quam vnum dumtaxat operetur, *Roland. consil.97. num.21. lib.2. & consil.74 num.19. lib.3. Paris. cons.110, num.6. lib.3. Roman. cons.399. num.1. & 2. Gozad. cons.19. nu.5 Grat. consil.43. col.1. vol.1. Socin. iun. consil.3. in princ. lib.1. Rot. diuers.decis.475. n.6. par.1. Mascar. de gener. stat. interpr. concl.5. nu.148.* Vndę
58 cum statutum nostrum satis operetur, si de laicis dumtaxat intelligatur, vtiq; dicendum est, quod non comprehendat personas Ecclesiasticas, quæ scilicet speciale habent priuilegium in materia, de qua agitur per iura superius allegata, hisce adstipulatur altera iuris regula nempe, quod
59 non præsumitur statuentes velle corrigere, quod est dispositum à iure communi, *Cephal. cons.138 n.50. lib.1. Corn.cons.119. sub n.1. vers.& iste intellectus lib.1. Ruin. cons.38. nu.6. vol.3. Dec cons. 37. n.7.* & hæc regula est pro ratione præcedentis conclusionis, *Mascard.de gener.stat.interpr.con-*
60 *cl.5. n.149.* Denique statuta nostra licet sint Papalia, non extenduntur ad casus in quibus Ecclesia specificè priuilegiata reperitur à iure communi, vt firmauit *Rota non solum coram Gypsio in d.Romana relocationis domus 13. Martij* 1596. quę est 38. *post Pic. ad stat. Vrb. c.151.* sed etiam recentius *coram* R. *P. D. Pirouano, in dicta Romana pensionis Prioratus 4. Februarij* 1630. *& in Romana liberationis coram* R. *P.* D. *Merlino 4. Martij*
61 1630. nam per constitutiones generales non censetur auferri priuilegium in eo casu à iure communi concessum, *l. Decurionibus,* & ibi *glo. prima, & Bart.not.* C.*de silentiar. lib.12. Bald. in c.Ecclesia Sanctæ Mari. n.14. vers. tertia glo. dicit de tonsur. Calcan. cons.13. n.4. & seq. Tiraq.de retract. lignag. §.1. glos.14. n.*104. & alij plures abeo relati, *Gratian.discept.710.n.29. tom.4.discept. 895. n.48. tom.5. quibus in locis plures Rot. decis. & Doct.allegat, Gubr. concl.1.de legib. n.1. & seq. Mascard. de gener. stat. interpr. conclus.5. num.32.* qui congerit quamplurimos pro ista sententia.

Argumenta verò contrariæ opinionis faciliè diluuntur. Non obst. primum de verbis simplicibus, & generalibus statuti, quia verba statu-
62 torum quantumuis generalia restringuntur ad id, quod est rationis, atque restringuntur, vt minus quam sit possibile, lædant ius commune, vtque non comprehendant casus specialiter priuilegiatos, vti supra proximè demonstrauimus in rationibus adductis pro Ecclesia.

Non obst. secundum, quia negatur eam fuisse mentem statuentium, qualis dicitur in argumento cum præsuppositio, quod statutum sit conforme iuri communi; quinimo retorquetur argumentum, iure communi Ecclesia cùm in hoc præcipuè, de quo agitur sit priuilegiata, & ideo censeri non debeat, quod statuentes voluerint corrigere ius commune, & præiudicare Ecclesiæ.

Non obst. tertium, quia locum haberet vbi leges, & canones non contradicerent, hic autem contradicunt nedum canones, sed etiam leges ciuiles: Et eiusmodi responsio pariter tollit quartum argumentum.

Non obst. quintum propter eandem responsionem.

Sextum argumentum vtiq; retorquetur, quoniam immo æquitas militat pro Ecclesia, vt supra diximus pro hac parte *vers. prædictis suffragatur, iuxta dec. Mantic. & not. per Gratian.* nec etiam dubitari potest, quin opinio ista sit communis, ac tutior, *vt in d.dec. nu.7. & apud.Gratian. d.n.8. & seq.*

Septimum itidem argumentum retorquetur, quoniam attentis iuribus, & rationibus pro Ecclesia iam allatis, planè verisimile sit, quod optimus, ac pijssimus ille Pontifex Gregorius
63 XIII. noluerit Ecclesiæ præiudicare in hoc articulo, de quo quæritur, & quia in dubio semper fauendum est Ecclesiæ, *c. vlt. de re iud. l. sunt personæ, ff. de religios. & sumpt. funer. Tiraqu. de priuil. pia caus. priuil.*148. cumq; idcircò maior pro Ecclesia sit verisimilitudo mentis eiusdem Pontificis, prorsus excluditur verisimilitudo è
64 contrario considerata, nam validior verisimilitudo excludit infirmiorem, *Bal.in l.sine possidetis in fin. C.de probat. Menoch. de præsump.lib.1. q.30. n.3.* sicuti potentior præsumptio debiliorem tol-
65 lit, *l.Diuus, & ibi glos.in verb.existimari, ff. de in integr. restit. l.non solum, ff de rit. nupt. l.mater, C. de calum. Alex. respons.684. n.5. Menoch. d.præs. num.1.*

Octauum obiectum de *dec.coram Sacrato in d. Romana relocationis,* minimè obstat, nam sufficit dicere, quod illa cesset propter alias tres decisiones ad fauorem Ecclesiæ in puncto superius adductas, scilicet coram Gypsio, Pirouano, & Merlino, & eo magis quia decisio coram Sacrato non emanauit sine contradictione, vt legitur in eius fine, & quia in casu illius præsuppositum fuit, quod in alienatione domus de qua agebatur ex consuetudine, non erant necessariæ so-
66 lemnitates aliàs requisitæ in distractione bonorum Ecclesiæ, qua de re multa etiam tum in facto tum in iure viderentur deduci posse ad eamdem decisionem infirmandam, atque demum decisiones, quæ sunt ad fauorem Ecclesiæ, in dubio sequendæ sunt, vt de opinionibus inter se contrarijs dixit, Rot. *in d.dec.10. coram Mant. sub num.6. in fin. facit d.c. vlt. de re iud. & tex. in d.l.sunt personæ, ff.de relig.& sumpt.funer.* Verum post hæc scripta comperi *decis. suprad. coram Sacrato factam 2. Decemb.*1609. fuisse reuocatam, *coram eod. in causa Romana relocationis Casalis 6. Martij* 1615. in qua amplius expressè confirmata fuit decisio coram *Gypsio, in Romana relocationis domus,* ideo in prædictis nullus iam remanet scrupulus propter illam priorem *dec. coram Sacrato.*

67 Hæc ipsa verò sententia licet expressa sit pro Ecclesia tantum, attamen locum pariter ei videtur esse debere ad fauorem etiam cuiusuis alterius domini directi, cum militet etiam pro eo æquitatis ratio, & ordo primæ caritatis, quæ incipit à se ipso, *cap.non satis, 86. distin. l. si Præses,* C. *de seruitut. & aqua vbi gloss. verb. proximum, cap. nisi de auct. & vsu pall. Ripa in tract. de remed. con.pest. n.*262. quodque nemo de proprio
68 tenetur alteri facere beneficium, *c. precarie 1. in fin.11. q.2.* & nulli cum alterius damno est consulendum, *cap.1. §. non est 22. q.2.* quæ quidem *in ead. decis. coram Mantica* considerata fuerunt, *nu.7. & 8.* consequenter, & idem ius pro quocunque directo domino militare debet, §. *pari ratione, inst. quib. mod. ius patr. potest solu. l.regula,*

§. *fin.*

§.fin. & ibi Doct.not. ff.de iur.& fac.ign. §.ſi igitur inſt.quod cum eo, l.quidam nummularios, ff.de eden. l.à Titio, ff. de furt. Euer. loc. argum.à ratione legis larga, ſed Rota in citatis deciſſ. reſpondit ſemper de cauſis Eccleſiæ, quæ proponebantur; *Doct.* autem multi limitationem iſtam quam apponũt ad communitet receptam doctrinam *Bart. in l.1.§. permittitur ff. de aqua. quot. & eſt.* ſimpliciter loquuntur in domino directo, vt videre eſt potiſſimum apud *Gabriel.d.concl.1.de emphyt. num.14.* ibi quarto limita quando dominus pro ſe vellet retinere, & apud *Tuſc. d.concl.226. num.93.* ibi limita,quãdo dominus vel Eccl. vellet pro ſe retinere; ſic loquitur *Rip. in l.1. num.9.ff de priuil. credit. Mil. in repert. verbo Emphyteuſi finita Mandoſ. ad Roman. conſ.22.* ibi quinto limita, vt non procedat *Clar.in §.emphyteuſis q.44. verſ. quid ſi Eccleſia,vel dominus directi, Ruin. conſ.152. ſub n.6. in fin.* ibi nec obſtat allegata.

Cum igitur Doct. ſimpliciter loquantur de domino directo, vtique generaliter intelligi debẽt tam de Eccleſia,quàm de quocunque alio domi-
70 no directo,nam verbũ ſimpliciter prolatũ generaliter accipitur *l.1.§. quod autem ff. de aleator. & ibi gloſ. verbo ſimpliciter l. ſi ſeruitus, vbi etiam glo. verbo Nihil ff. de ſeruit Vrban. prad.* & facit
71 quod vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus *l.3.* ibi nec diſtinguitur, vbi etiam *gloſ. ff. de offic. Præſid. l. Imperator*, ibi,nec adhibetur diſtinctio *ff. de poſtul.*

Nec deberet in hoc articulo obſtare laicis Sta-
72 tutum noſtrũ,quia expreſsè non diſponit in caſu quãdo directus dominus velit rem emphyteuticam ad ſe deuolutã ſibi ipſi retinere;ratio autem ordinatæ caritatis, aliæque rationes ad fauorem Eccleſiæ ſupra conſideratæ vtique faciunt etiam pro laicis;cõſequenter locus eſſe videtur regulæ iuris ſat probatæ ſuperius pro Eccleſiæ defenſione, quod verba ſtatutorum quantumuis generalia reſtringi debent ad id, quod eſt rationis. Et
73 hæc interpretatio ſuadetur ex illis verbis ſtatuti, extraneis hæredibus, & ſingularibus ſucceſſoribus excluſis, ex quibus verbis ſtatuti mẽs ea eſſe apparet,vt ſi directus dñs alias relocare velit bona emphuteutica ad ſe deuoluta,præferre debeat ſucceſſores defuncti emphiteutæ de eadẽ genealogia,& ſanguine;ſi verò idem diſponere voluiſſet etiã vbi dominus directus eadẽ bona ſibi retinere vellet, id etiam veriſimiliter expreſſiſſet,
74 quod autem verbo quis non expreſſit,nec etiam mente videtur cogitaſſe per *tex. in c. tua 25. de ſponſ.in l.Labeo §.idẽ inbe.e ff.de ſuppellect.lex.gloſ. in l. fulcinius §. quid ſit autem latitare, verb. animus ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. eat. Card. Tuſc. concluſ.89. num.3 ſub littera B. Oldrad. conſ.266. num.19.* ibi,quoniam ſi voluiſſet expreſſiſſet;facit *tex. in c.ad audientiam 12.de decim. Brun.a Sole in ſuis locis communibus verbo homo 4. Barboſ.in ſuis princip. & loc. commun littera V. verbo Verba ſunt ſigna.*

Minus obſt, ſi forte dicatur,quod ſtatutũ hoc modo intellectum nihil operabitur vltra ius cõe, cum tamen pro regula traditum ſit quod ſtatuta ſic intelligi debeant, vt aliquid addant iuri communi, *Alber.in ſuo Diction. verbo ſtatutum ita debet interpretari,Cremen.ſingul.121.* incipientẽ, habens iuſtam cauſam, & *Marſil. ſingul.207. incip. Victus Maſcard. de gener. ſtat.interpr. concl.2. n.42.* quia reſpondetur primo,iure cõmuni cautum
75 expreſsè ſaltem non reperiri, quod finita emphyteuſi debeat dominus directus relocare bona emphyteutica ſucceſſoribus vltimi emphyteutæ licet hoc deducatur per argumentum *ex l.1. §. permittitur ff. de aqua quot. & aſtiu. iux. doctrin.Bart.* ibidem communiter receptam,quo circa ſatis operatur ſtatutum, dum hoc ipſum declarat, & in ius municipale certum redigit, quod iure communi erat dubium; præterea addit ſtatutum, quod relocatio fiat ſucceſſoribus de ſanguine vltimi emphyteutæ ijſdẽ pactis,conditionibus, & tenoribus, quod tamen iure communi decretum non eſt, quinimo de iure communi tales ſucceſſores non præferuntur, ſi extraneus offerat maiorem penſionem ſolita *Imol. conſ.37. num.3. in caſu præmiſſo Rip. tract. de remed. præſeru. contra peſt. num.160. verſ. aut non vult ſoluere, addit. ad conſ. Roman. 22. verſ.quarto limita*, ſed amplius ad fauorem vltimi emphyteutæ ſucceſſorum ſtatutum ſatis diceretur aliquid operari, cum ex eo prodita ſit noua ſpecies agendi, videlicet condictio ex ſtatuto,*Bart. in l.1. in prin. num.3. ff. ad l. Falcid. & ibidem Abb.in rubr.de reg. in fin. Ruin. conſ.27. n.12. volum.2.Rol.an.de lucr. dot. q.26.*

Demum ad ſupradictum verbũ,omnino compellatur,non omiſerim, quod dictio,omnino,in
76 fine huius ſtatuti poſita efficit, vt executiuè, ac præcisè ſine vlla exceptione compellatur directus dominus ad ea præſtanda, quæ ſtatutum præcipit iuxta *not.* de hac dictione per *Tiraq. ad l. ſi vnquam C. de reuoc. donat. verbo Reuertatur n.78.& ſeq.* cum innumeris ferè aliis ab eo citatis:Vnde ſtatutum hoc, quod alioqui iuri com-
77 muni ex ſupradictis omnibus planè conueuire videtur, prædicta amplius operabitur vna cum acceſſione nouæ ſpeciei agendi, nempe condictioue ex ſtatuto, & aliis non inutilibus,de quibus præcipuè habetur apud *Maſcard. de gener. ſtat. interpr.concl.12. num.21. & ſeq.* præter alias tradita à *Bart. in l.1. in prin. num.3.ff. ad l. Falc. Abb.in rubr. de reg.iur. in fin. Ruin. conſ.27. n.12. vol.3.Rol.tract.de lucr.dot.q.26.in fin.*

78 Poſtremo notandum eſt quod hoc ſtatutum relocationem præcipiens non procedit, quando prima locatio facta ab Eccleſia fuerit nulla, veluti ſi eadem locatione ſeruata non fuerit forma bullæ Paulinæ. *vt in deciſ. coram Gypſio ſuperius allegata n.6.* quæ impreſſa eſt per *Pic.ad ſtat.Vrb. cap.151.loco 38.inter deciſiones.*

---

a De feudis.

CAP. CXXV.

b IN feudis, ſeu officiis, quæ conceſſa ſunt alicui *c* ratione alicuius officij, exercitij, vel profeſſionis, *d* non ſuccedant hæredes extranei; filij autem, ita demum ſi ſunt eiuſdem exercitij, & profeſſionis, & ſi tempore delatæ ſucceſſionis, filij *e* eiuſdem exercitij

exercitij & professionis non fuerint, & aliquo tempore de exercitio, & professione efficiantur, feudum ab eo tempore, quo habiles fuerint, *f* ad eos pertineat. Alia verò feuda, quæ non ratione officii, seu professionis conceduntur, ad filios tàm masculos *g* quàm fœminas, & ad extraneos quoque hæredes *h* transeant, & durent, *i* nulla etiam inuestitura præstita, aut petita; teneantur tamen hæredes ad ea præstanda, *k* ad quæ defunctus tenebatur.

SVMMARIVM. Annotat.

1 *Feudi argumentum à quibus pertractatum sit.*
2 *Ignorare non debemus quid sit id, de quo differimus.*
3 *Feudi definitio,*
4 *Officia, quæ Statutum Vrbis comparat feudis, quænam sint.*
Et illis conuenit definitio feudi, & n. 5.
6 *Dictio, Seu, arguit similitudinem eorum inter quæ ponitur.*
7 *Feudum sumitur pro officio publico; remissiuè.*
8 *Feuda aliqua in iure feudali sunt, quæ propter aliquod peculiare officium conceduntur.*
9 *Extranei hæredes non succedunt in feudo: etiamsi feudum alicui simpliciter concessum esset pro se, & hæredibus: & num. 10. Secus ex statuto n. 19. & 21.*
11 *Officia S. P. Q. R. exerceri debent ab ipsismet officialibus: qui nec possunt substitutos adhibere.*
12 *Hæreditas, & legata in tempus, quo quis capax fuerit, conferri possunt ex iure communi.*
13 *Cautela pro bannito, vel aliàs incapaci hæreditatis, vel legati.*
14 *Argumentum à contractibus ad vltimas voluntates, & è contra, est validum in iure.*
15 *Feudum est contractus nominatus.*
16 *Fœmina ex iure feudali non comprehenduntur in inuestitura feudi: nisi de illis expressè fuerit actum, & n. 17.*
Limita, vt n. 19.
18 *Fœmina est capax feudi, pro quo nullum præstatur seruitium.*
20 *Inuestituræ tenor derogat omni naturæ feudorum.*
22 *Inuestitura, ex iure feudali, peti debet intra annum, & diem à morte domini: aliàs Vasallus priuabitur feudo.*
23 *Inuestituræ petitio potest remitti per consuetudinem.*
24 *Vasallus, licet iuramentum non præstiterit, tenetur ad omnia, quæ sub iuramento fidelitatis continentur.*

ANNOTATIONES.

A Materia emphyteutica iure mox procedit ad feudalem, nã inter vtramque magna est affinitas, & ideo arguitur de vna ad alteram vti copiosè docet *Euer. in cent. sua locis à feudo ad emphyteusim, & contra.*

1 Porro nobile hoc argumentum iuris feudalis scriptis editis merito illustrarunt complures iure insignes, & præter antiquos satis celebres, ac reliquos, quorum catalogus habetur *in indice tractatuum vniuersi.tit. de feudis, Iulius Clarus*, qui in breui, ac presso suo dicendi stylo clarus, & amplus semper apparet, atque nouissimè Henricus à Rosentall. & Ludolphus Schradeus, Inclytæ nationis Germanicæ in hoc potissimum feudali iure præclara lumina.

2 Cum verò iuxta monitum Principis Oratorũ ignorare non debeamus, quid sit id de quo disserimus, feudi definitionem affero ex claro desumptam in §. *feudum q.* 4. quam idem asserit &
3 Doctoribus communiter esse receptam: Feudum inquit ille, est beneficium ex beneuolentia datũ, proprietate domino retenta, vsufructu translato in suscipientem, eiusque hæredes, siuè masculos, siuè fœminas, si de ijs scilicet fœminis actum sit, ad hoc vt ille suscipiens, & sui hæredes seruiant, siuè seruitium sit certum, siuè incertum: definitionem aliam profert *Schrad. par. 2. c. 2. n. 1. tom.* 1. sed hæc iam relata vti facilior, & planior, & communis, atque desumpta ex *tex. in cap.* 1. §. *beneficij in quib. cauf. feud. amitt.* à nobis hoc præsertim loco sequenda videtur, eamque ab obiectis omnibus præcipuè tuetur *Rosentall. cap.* 1. *concl.* 1. *tom.* 1.

B In feudis, sev officiis. quid sit feudum, iam di-
4 ximus, Dubitari autem potest; quænam sint officia ista, quæ statutum hoc loco feudis comparat, & ego facilè crediderim illa esse, quæ dicuntur S. P. Q. R. officia, & descripta habentur in tabella, seù libello edito Romæ anno 1604. apud impressorem Cameralem, cui titulus est: Sũmario *d'entrate & vscite dell' Inclito Popolo Romano co'l numero d'offitij, &c.* Nam eiusmodi officia videntur instar feudorum, quia eorum proprietas residet penes Populum Romanum, vsusfructus autem a DD. Conseruatoribus pro tempore, qui populum ipsum repræsentant. Summi Pontificis, vt pote supremi Principis permissu, confertur in certas personas ad vitam, vel ad generationes, vel etiam in hæredes, fœminis etiam comprehensis aliquando, prout in inuestitura, seù concessione sit actum, nomine tamen certi
5 seruitij eidem Populo præstandi, vnde iſtis etiam officijs conuenire videtur definitio feudorum
6 supra relata, ficq. dictio alternatiua, seù inter vtraque hic posita arguit eorum similitudinem, vt apud *Seraph. decis.* 393. *num.* 8. Immo am-
7 plius, quod feudum sumatur pro officio publico, in qua significatione ad actionis prædicamentũ pertinet, probat *Vigel. in lib. suo iur. feudal regul.* 1. vbi genus feudi, & distinctio significatorum traditur.

C Ratione alicvivs officii, exercitii, vel profes-
sionis. Talia sũt officia prædicta Populi Romani nam singula habent munus, exercitium, vel pro-
8 fessionem annexam, nomine saltem, sed in iure feudali habentur etiam feuda, quæ propter officium peculiare conceduntur, vt feudum Guardiæ, Castaldiæ, Aduocatiæ, Cancellariæ, & similia, de quibus fusè meminit *Schrader. d. tract. par. 2. cap. 4. num.* 20. *& seqq.* Et constat ex *tex. in c. vnic. de feud. guard. & Castald. vbi Bald. Isern. & Aluarot.* atq; eatenus producuntur eadem feuda, quatenus officia, quorum respectu, seù ratione illa conceduntur, propter pactum statutum, vel consuetudinem extendantur, vel etiam perpetua sint, vt probat idem *Schrader. eod. c. n.* 29. *& seqq.*

Non

D NON SVCCEDANT HAEREDES EXTRANEI. Quippe
9 hoc eſt ſecundũ naturam feudi, in quo nõ ſuccedunt hæredes extranei *Clar.* qui de communi opinione teſtatur §. *feudum q.*9.*n.*4. etiam ſi feu-
10 dum alicui ſimpliciter eſſet conceſſum pro ſe, & hæredibus, idem *Clar.* qui hoc etiam caſu affirmat communem eſſe opinionem *q.* 83. *nu.* 2.

E EIVSDEM EXERCITII, & PROFESSIONIS. Et iure
11 quidem quoniam officia S.P.Q.R. exerceri debẽt ab ipſis officialibus, qui nec poſſunt ſubſtitutos adhibere, vt infra cap. 33. lib. 3. quod vel maximè ſeruandum eſſet, vbi electa eſſet induſtria perſonæ, ſiquidem inter artifices longa differentia eſt, & ingenij, & naturæ, & doctrinæ, & inſtitutionis inquit *Vlp. in l. inter artifices* 34. *ff. de ſol.*

F AD EOS PERVENIAT. Benevola ſanè moderatio hic adhiberur ad fauorẽ filiorum feudatarij, quæ & ſeruari ſolet ab Inclyto Populo Rom.
12 in filijs defunctorum officialium eiuſdẽ Populi; ſic iure communi permittitur per viam vltimæ voluntatis conferre hæreditatem, & legata in tẽpus quo quis capax effectus fuerit *l. in tempus* 62. *ff. de hæred. inſt. vbi Modeſtinus I.*C. reſpondit in hæc verba, in tempus capiendæ hæreditatis inſtitui hæredem poſſe benevolentiæ eſt, veluti *Lucius Titius* cum capere potuerit hæres eſt, idem,
13 & in legato, & hæc cautela eſt pro bannito, vt vocant noſtri temporis, vel alias incapace hæreditatis vel legati, quam tradit *Dilect. tract. de art. teſtandi tit.* 1. *Caut.* 10. *nu.* 3. vnde idem licere de-
14 bet per viam contractus, cum valeat argumentũ à contractibus ad vltimas voluntates, & contra *l. fin. vbi Doct. C. de leg. ibi*, cum enim iam conſtitutum ſit fieri poſſe temporales donationes, & contractus, conſequens eſt, etiam legata, vel fideicommiſſa, quę ad tempus relicta ſunt, ad eãdem ſimilitudinem confirmari; de quo quidem argumento doctè, ac eleganter tractat, vt ſolet *Euer.* loco à contractibus ad vltimas voluntates,
15 & contra. Nec iam dubium eſt, quin feudum ſit contractus & quidem nominatus, *Clar. d.* §. *feudũ q.*6. vbi hanc dicit communem ſententiam, quã fuſius comprobat, *Schrader. de feud. parte* 2. *cap.* 2. *num.* 1.

G QVÆM FOEMINAS. quę tamẽ circumſcripto ſtatu-
16 to in feudi inueſtitura iure feudali alias minimè comprehenderentur, *cap.* 1. §. *hoc autem ff. de his qui feud. dar. poſſ.* nam non includuntur fœminæ in feudi inſtitura, niſi de illis expreſsè fuerit
17 actum, vt apparet ex diffinitione ſupra poſita hoc eodem *c. littera* A, *verbo de feudis*, & hæc eſt communis regula, vti docet *Clar. d* §. *feudũ quæſt.*
18 73. *in princip.* Eſt tamen fœmina capax feudi, pro quo nullum præſtatur ſeruitium *Clar. ad. ead. q.*
19 *nu.*7. vbi de communi opinione, atque etiam vbi eſſet conſuetudo, vel ſtatutum, tale eſt quippe noſtrum, quod fœminæ poſſint in feudis ſuccedere, idque etiam ex communi opinione vt inquit, *Clar. ead. q. num.* 9.

H TRANSEANT, ET DVRENT. Statutum hoc intelligi debet etiam vbi conceſsum eſset feudum alicui nulla facta mentione filiorum, nec hæredum, vt fit de caſu dubitabili ad *tex. in l. quod Labeo ff. de Carbo. edic.* alioqui vbi tenor inueſtiturę eſſet clarus, non eſſet locus dubitationi, ſed ei inhęrẽdum eſſet, *cap.* 1. *de duob. fratr. à Capitan. inueſt. vbi Bald. ſub num.* 3. inquit nota egregium tex. quod
20 tenor inueſtiturę derogat omni feudorum naturæ *Schrader. cap.* 5. *par.* 2. *num.* 30. vbi plurimos a-
21 lios citat, alias verò eiuſmodi conceſſio iure feudali intelligeretur quidem pro filijs, & hęredibus, qui ex natura feudi ſuccedere ſolent, non autem extenderetur ad extraneos hæredes, idque ex communi Doct. ſententia, *Clar. q.* 9. *nu.* 4. Et
22 idem ſi dictum foret pro ſe, & hæredibus, vt ex communi Doct. ſuffragio tradit idem *Clar. q.* 83. *num.* 2. licet aſſerat in hoc articulo varias fuiſſe opiniones.

I NVLLA ETIAM INVESTITVRA PRAESTITA, AVT PETITA. Quæ alioqui ſecundũ cõe ius feudale peti debet intra annũ, & diẽ à morte Domini, aliàs vaſſallus priuatur feudo, *tex. expreſſus in cap.* 1. *in princ. quæ fuer. prim. cauſa benef. amittendi*, & eſt communis concluſio, vt *not. Curt. Iun. de feud.* 4. *par. in* 23. *cauſ. amiſſ. feud. Clar. q.* 23. *num.* 1. quod in Ducato Mediolanenſi non obtinet, vt habetur in *d. cap.* 1. vnde videmus petitionem
23 inueſtiturę per conſuetudinẽ remitti, & per ſtatutum, *l. de quibus ff. de legi. vbi Doctor.* §. *ſed naturalia inſtit. de iu. nat. gen. & ciu. Aym. conſ.* 251. *num.* 2. & 3. & in materia feudali ſpecificè *not. Schrader. par.* 10. *ſectio.* 8. *num.* 142. & *ſeqq.*

K AD QVÆ DEPVNCTVS TENERATVR. Si quidem Vaſſallus tenetur ad ea omnia, quæ ſub fidelitatis
24 iuramento continentur, licet iuramentũ hoc non præſtiterit, immo quamuis dominus per pactum Vaſſallo illud expreſsè remiſiſſet, vt bene probat multis citatis auctoribus *Schrader. par.* 2. *cap.* 2. *num.* 26. & *ſeq.*

Si de feudo fuerit controuerſia.

CAP. CXXVI.

SI quæſtio fuerit inter Dominum, & a Romanum ciuem habentem feudum, cauſa *b* in curia Capitolina cognoſcatur, & terminetur; ſin autem inter feudatarios lis ſit, quæſtio *c* in curia Domini ventiletur. Quod ſi Vaſalli in Dominũ conſpirauerint, teneatur Senator Domino, iuris & facti remediis opportunis, etiam contra ſingulos ſe à iuriſdictione, vel vaſallagio eximere volentes, iuſtitia mediante ſubuenire.

SVMMARIVM Annot.

1 *Feudorum controuerſiæ inter Dominum, & Vaſallũ, ex iure feudali, cognoſcuntur à Paribus curiæ: & ex ſtatuto vrbis, in curia Capitolina.*
2 *Pares curiæ ſunt alij Vaſalli eiuſdem Domini.*
3 *Ciues Romani antiquitus varò afficiebantur vltimo ſupplicio, neque verberari poterant. & n.*4.
5 *Lex Porcia virgas ab omnium ciuium Romanorum corpore amouit.*
6 *Dominus eſt iudex ordinarius inter ſuos Vaſallos, inferiores tamen.*

ANNOTATIONES.

A ROMANVM CIVEM. Quis porrò ſit ciuis, qualiter fiat, & qualis præcipuè eſſe debeat, vt ſtatutis Vrbis comprehendatur, ſuperius ſatis diximus *ad cap.* 41. *de for. compet. littera B. verbo Romani ciues.*

B IN CVRIA CAPITOLINA COGNOSCATVR. Licet a-
1 lias ex iure feudali, vbi ſit controuerſia ſuper feudo inter dominum, & Vaſallum eligantur Pares Curiæ, qui in cauſa ipſa iudicent, *cap. vnic. de cõtrou. feud. apud par. term.* Pares autem ſunt alij Va-
2 ſalli eiuſdem Domini, vt exponit *Bald. ibidem in princ. & quomodo illi eligantur explicatur in eodem tex. vbi Bald. Iſern. & Aluarot.* fuſius reliqua proſequuntur, quæ demum omnia vberrimè exornauit *Schrader. par.* 10. *ſectio* 5. *per tot. & ſeqq.* Attamen hic placuit ſtatutorum noſtrorum conditoribus proprium conſtituere Forum Romanis Ciuibus ſpecialiter in cauſis feudalibus, ſicuti in alijs generaliter ſtatuerant ſupra *capitulo* 41. nẽpe forum ipſium Capitolinum, quod pariter factum eſt in alio caſu infra *cap.* 58. *lib.* 3. vbi decernitur, quod Romani Ciues ratione poſſeſſionis bonorum quę habẽt in aliquo loco deſtrictus vrbis, conueniri non poſſint, niſi coram Senatore eiuſdem Vrbis, & amplius in caſu delicti puniri non poſſint ab aliquo etiam habente merum, & mixtum imperium, & gladij poteſtatem in eodẽ diſtrictu, ſed ad Senatorem ipſũ tranſmittantur.

3 Antiquitus verò magna habebatur ratio CiuiumRomanorum præcipuè in pœnis contra eos decernendis, & ij quidem rarò afficiebantur vltimo ſupplicio, vti legitur apud *Polet. in Hiſt. For. Roman. lib.* 4. *fol.* 307. *& lib.* 5. *fol.* 517. Neq;
4 verberari poterant ob legem latam à P. Valerio
5 Publicola, cuius præcipuè meminit *Valer. Maxi. de animi moderatione cap.* 1. & lex Porcia virgas ab omnium Ciuium Romanorum corpore amouit, vt eſt in oratione *Ciceron. pro Rabir.* ſicuti præcipuè obſeruauit *Cardinalis Baronius ad Martyrolog. Roman.* 19. *Ianuarij in annot. ad verbum, virgis caſum.*

6 IN CVRIA DOMINI VENTILETVR. Rectè quidem,
C & iure, quia dominus eſt iudex ordinarius inter ſuos Vaſallos inferiores tantum de quibus planè ſtatutũ noſtrum intelligi debet, ſed inter maiores videlicet Duces, Comites, aut Barones ſolus Imperator iudicat, quod tamen intelligi debet vbi illi immediatè ſubiecti ſint Imperatori, de vtroque *tex. in c.* 1 *apud quem, vel quos contro. feud. defin. Clar. d.* §. *feudum q.* 90. *num.* 5. & 6. vbi aſſerit, ità communiter à Doct. teneri.

De Feudis pro dote obligandis.

CAP. CXXVII.

IN quacumque re feudali fuerit facta a dotalis obligatio, defendatur mulier nõ obſtante, quod de feudo non reperiatur facta conceſſio, dummodo obligans b ſpatio 30. annorũ feudum ipſum poſſederit.

SVMMARIVM *Annotat.*

1 *Feuda pro dote, & pro donatione propter nuptias obligari poſſunt, ex ſtatuto Vrbis.*
Et an idem ex iure feudali? & n. 2. 3.
4 *Inueſtitura in feudo quanto tempore præſcribatur, & num.* 7.
5 *Præſcriptio æquiparatur inueſtiturę.*
6 *Solemnitates omnes præſumuntur adhibitę, ſpatio triginta annorum, etiamſi non reperiantur enunciatę.*

ANNOTATIONES.

A DOTALIS OBLIGATIO. Hic permittitur indiſtinctè obligatio bonorum feudalium
1 ex cauſa dotis, quod extendendum eſt etiam ad obligationẽ ex cauſa donationis propter nuptias, iuxta ſuperius notat. *ad cap.* 122. *littera B. verbo pro dote, & donatione propter nuptias*, at-
2 que ex traditis per *Schrader. de feud. par.* 8. *c.* 1. *n.* 39. At de iure communi feudorũ in feudis pro dote obligandis, ità communiter diſtinguitur, aut pater vult dare in dotem filię bona feudalia, & non poteſt *cap.* 1. §. *donare tit. qual. olim poter.*
3 *feud. alien.* Aut fœmina habens feudum vult illud in dotem pro ſe dare, & poteſt dummodo det inæſtimatum, & non apponat pactum ad fauorẽ viri de eo lucrando, *cap.* 1. *& ibi Bald. de inueſtit. quam* Tit. *acced. à fempr. cap.* 1. *de eo qui ſibi, & hæred. ſic. ita deſtinguit Clar. d.* §. *fundum q.* 36. ſequitur plenius *Schrader. de feud. par.* 8. *cap.* 1. *num.* 35. *& ſeq.* & hoc caſu quo fœmina marito feudum in dotem conceſſit, ipſe maritus domino ſeruitia ratione feudi debita præſtat, *Schrader. d. cap. num.* 37.

B SPATIO TRIGINTA ANNORVM FEVDVM IPSVM
4 POSSEDERIT, quod, & iure communi feudali procedit *c.* 1. §. *ſi quis per triginta tl. ſi de feud. cont. ſit in prin.* vbi hæc verba habentur, *ſi* quis per triginta annos rem aliquam vti feudum poſſedit, & ſeruitium domino exhibuerit, quamuis de ea re non ſit inueſtitus, præſcriptione tamen triginta annorum ſe iuuare poteſt; ſic præſcriptio inueſtiturę æquiparatur vti probat *Schrader. de feud. part.* 7. *cap.* 4. *num.* 15. & com-
6 munis eſt concluſio quod ſpatio triginta annorum generaliter præſumuntur ſolemnitates omnes adhibitæ, etiamſi ſolemnitates non reperiantur enunciatæ, vti potiſſimum cenſuit *Rot. apud Seraph. deciſ.* 742. *num.* 4. *& deciſ.* 1042.
7 *num.* 3. vbi quod hanc ſententiam perpetuo obſeruat Rot. Quinimo ad rem noſtram de iure communi ſufficere videtur curſus decennij, vt ex communi Doct. opin. *tradit. Clar. d.* §. *feudum q.* 19. *n.* 2. *&* *q.* 45. *n.* 1.

De pignoribus, & hypothecis, ac priuilegiis creditorum in perſonali.

CAP. CXXVIII.

SI plures creditores hypothecarij ſint vnius debitoris, quilibet ex eis in bonis eiuſdem inueſtiri poſſit, *a* & in poſſeſſionem immitti; in adiudicatione tamen, & in datione in ſolutum, ille præferatur, qui *b* priora, & potiora iura reperitur habere. In bonis autem perſonaliter obligati, ille præferatur, *c* qui cauſam habet priuilegiatam.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Creditor poſterior impediri non poteſt ab anteriore in executione ſententiæ pro ſuo credito, &c.*

2 *Regula, Prior tempore eſt potior iure, habet locum in creditoribus hypothecariis, non autem in chirographariis, & habentibus perſonalem tantum.*

Amplia quoad vſuras, vtpotè acceſſorias debito principali, & n. 3. & 4.

Item habet locum in ſolutione facta à debitore poſteriori creditori n. 5.

Et in nominibus debitorum, quæ data ſint inſolutum, vel delegata poſteriori creditori, & n. 6. Amplia item vt n. 9. remiſſiuè.

Fallit in Procuratore hæreditatis, qui pro mercede ſua præfertur aliis creditoribus hypothecariis. & anterioribus eiuſdem hæreditatis, & n. 10.

7 *Creditor anterior in quibus caſibus poſſit anocare pecunias exactas per ſecundum creditorem, & num. 8.*

ANNOTATIONES.

A ET IN POSSESSIONEM IMMITTI. Nec enim à priori Creditore impediri poteſt creditor poſterior in executione ſententiæ oro ſuo credito, ſed ille permittere debet, vt pignora vendantur ad effectum ſatisfaciendi vtrique creditori de pretio redigendo ex re in executionem capta; & vendita *l. à Diuo Pio §. ſed & illud, vbi omnes not. ff. de re iud. Neguſan. de pignor. part. 6. princ. membr. 3. num. 30. Cuman. in d. l. à Diuo Pio §. quod ſi res, vbi not.* hoc eſſe remedium contra mulieres occupantes bona virorum vti ipſis hypothecata pro dote, & impedientes alios creditores, cum illæ cogi non poſſint ad ea vendenda, eſt quippe iuſtum, & expeditum hoc remedium, & apud rectos, peritoſque iudices vſu receptum.

PRIORA, ET POTIORA IVRA REPERITVR HABERE, ità
B habet iuris regula *cap. qui prior 54. de reg. iur. in 6. l. quotis vtriuſque cauſa 98. ff. eod. text. in l. 1. & 2. C. qui pot. in pign. hab. Cott. in memor. verb. creditor prior; Duen. reg. 168. verb. Creditor prior*; hæc autem regula locum habet in creditoribus hypothecariis, non autem in Chirographariis, & habentibus perſonalem tantum, quia in iſtis prioritas temporis nihil operatur, *Bart. in l. in operis 29. ff. de loc. num. 2. Rip. in l. priuilegia num. 5. & ſeq. ff. de priuileg. credit. Neguſan. tract. de pign. membr. 2. 5. parte num. 1. Caſſan. in catalog. glor. mund. conſid 99. limit. 11.* apud quos tres vltimos iuris interpretes ampliſſimè ornata reperitur hæc regula, quæ etiam extenditur, vt pocedat parirer quoad vſuras, vt pote acceſſorias principali debito, *ex l. Lucius Titius ff. qui pot. in pign. hab. not. Neguſan. de pign. membr. 2. quinta part. princ. num. 9.* quæ tamen extenſio locum habet, quando vſuræ promiſſæ ſunt ab eo, qui ad ſortem tenetur, & qui potuit rem tam pro ſorte, quàm pro vſuris hypothecare, vti bene declaratur in *deciſ. Seraphin. 481. num. 5.*

Extenditur amplius eadem regula, vt creditor anterior in hypotheca reuocare poſſit ſolutionem à debitore ſuo factam poſteriori creditori, *Surd. conſ. 4. num. 25. & 42. volum. 1. & conſ. 436. num. 10. volum. 3.* vbi addit regulam ipſam pariter procedere in nominibus debitorum, quæ data ſint in ſolutum, vel delegata poſteriori creditori, ſed nondum exacta; idem ſentiunt plures alij, quos ipſe *Surd. citat d. conſil. 4. & præcipuè deciſ. Peruſ. 45. num. 7. & ſeqq. nouiſſimè Tuſch. concluſ. 1065. littera C. n. 5.*

Verum quidquid ſit de veritate huius regulæ in rigore iuris, contra firmatur alia concluſio, quæ & regula etiam appellatur in *deciſ. Seraph.* 7 1074. *num. 3.* ibi, licet regula ſit, nempe quod anterior creditor non poteſt anocare pecunias exactas per ſecundum creditorem, quam quidem concluſionem probauit *Afflict. deciſ. 190. Capic. deciſ 78. Gram. 4. 1. poſt deciſ. Pariſ. conſ. 69. n. 1. & ſeq. part. 4. Conar. pract. qq. cap. 29. num. 2. & ipſa Rot. Romana apud Peniam in Rom. pecuniaria 29. Nouembris 1593.* Sed hæc poſterior re-
8 gula limitatur, vt non procedat in duobus caſibus, quorum vnus eſt, quando tempore ſolutionis par fuit omnium creditorum diligentia, & tamen poſteriori gratificatum; alter eſt quando ſolutio fit per decoctorem, & non ſupereſt, vnde ſatisfiat anteriori creditori, *Seraph. d. deciſion. n. 3. & ſeq.* prior autem regula ampliationi-
9 bus, & limitationibus quàmplurimis per *Rip. Neguſ. & Caſſan.* locis ſupra citatis, & recentius & clarius per inſignis memoriæ *Cardinalem Franciſcum Manticam dignitate, ac doctrina parter Eminentiſſimum tract. de ambig. conuen. lib. 11. tit. 23.* potiſſimum illuſtratur; & hic ipſe ſubijciam ſaltem caſum ſingularem, in quo illa
10 limitari ſolet, is eſt, vbi procurator hæreditaria aliorum negotia vtiliter geſſerit, ille namque præfertur creditoribus aliis hypothecarijs, & anterioribus eiuſdem hæreditatis pro mercede ſua, & hic quidem caſus ab aliis Doct. quos ipſe viderim, minimè tangitur: deciſus eſt autem coram *Oradino* per celebrem illam *deciſ. in Romana Salarij 1. Iulij 1569.*

QVI CAVSAM HABET PRIVILEGIATAM. De his perlege
C titulum *ff. de priuil. cred. glo. in l. priuilegia verbo ex cauſa ff. de priuil. cred. commentarium Rip. ad eandem l. à n. 51. vſque in fin. & concluſionem Card. Tuſc. 1065. littera C.* ita conceptam, creditores in perſonali actione, qui præferantur.

De iure Dotis, & quemadmodum constante matrimonio repetatur.

CAP. CXXIX.

SI mulier constante matrimonio dotem repetat, *a* in casibus à iure permissis, procedatur in causa, iuxta formam supra *b* de causis ordinariis traditam; & si vir dicatur ad inopiam vergere, etiam quòd vir, & vxor hoc fateantur, *c* non credatur, nisi per testes, & alias probationes legitimas *d* de viri inopia probetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Dos quibus in casibus repeti possit, constante matrimonio.*

2 *Dos regulariter constante matrimonio non potest peti, nec restitui, & vbi fiat restitutio, est nulla.*

3 *Actio de dote est ordinaria, & requirit libellum, & reliqua adhiberi solita in iudicijs ordinarijs.*
Limita, vbi extet instrumentum dotale: tunc enim agi poterit via executiua, num. 4. Quod intelligi, vt n. 5.

6 *Actio de dote, constante matrimonio, & hypothecaria, & rei vxoriae detur in casu, quo maritus vergat ad inopiam.*

7 *Vxor constante matrimonio habet ius retinendi, vel auocandi bona mariti vergentis ad inopiam, sibi aliàs obligata; nec potest alius creditor posterior ea auocare, offerendo debitum dotis.*
Declara, vt n. 8. Amplia, vt n. 9. 10. 11.

13 *Inanis est excussio, quam inopia debitoris excludit.*

13 *Ius offerendi quare competat creditoribus posterioribus, in restitutione dotis soluto matrimonio; & non competat similiter ea mulieris.*

14 *Dos in casu vergentis viri ad inopiam non restituitur viro vxori, sed collocatur in fundo, vt ex eius fructibus se vna cum viro, & cum filiis sustentare possit. Contrarium quod verò restituatur. n. 18.*

15 *Pecunia inter eas res enumeratur, quae seruando seruari non possunt.*

16 *Pecunia sine peculio fragilis est.*

17 *Dos in pecunia constituta deponi debet penes mercatores ad honestum lucrum.*

19 *Dotalium bonorum dominium in casu vergentis mariti ad inopiam transfertur in vxorem, nec redit ad mariti administrationem, licet is postea diues effectus sit.*

20 *Fructus dotales destinati sunt ad sustentationem mulieris, mariti, & filiorum.*

22 *Verba stipulationis strictè sunt intelligenda.*

23 *Verba statutorum intelligi debent propriè & in casu vero.*

24 *Stipulatio, si fit concepta in omnem, & quemcumque casum dotis restituendae, comprehendit etiam casum, quo marius vergat ad inopiam.*

25 *Dictio, Quicumque, est vniuersalis, & comprehendit casus etiam improprios, & latius patet quam dictio, Omnis.*

26 *Donatio propter nuptias, & bona paraphernalia, in restitutione praecedunt pari passu cum dote. & num. 27.*

28 *Vir dicitur vergere ad inopiam, quando incipit male vti substantia sua. & n. 37.*
Et quando videatur male vti substantia sua: num. 38.

29 *Confessioni mariti, & vxoris non creditur in praeiudicium creditorum.*

30 *Inopia viri, quando plene, & quando semiplene tantum probari debeat. & n. 31. & quomodo probetur. n. 36. 40.*

32 *Probatio per famam, & notorium, idem est, ac per vulgi opinionem.*

33 *Dictum Doctoris intelligi debet secundum Doctores, quos allegat.*

34 *Vulgi appellatione venit omnis populus vndique collectus.*

35 *Probatio per vicinos in rebus, quae eis innotescere magis possunt, quàm personis remotis, est optimum genus probationis.*

36 *Infortunium viri sine eius culpa est considerabile, & suffragatur vxori in repetitione dotis constante matrimonio.*

41 *Probatio euidentissima quaenam censeatur.*

ANNOTATIONES.

A IN CASIBVS A IVRE PERMISSIS. De quibus habe-
1 tur potissimum in *l. quamuis* 21. *& seqq. ff. sol. mat.* sed & in aliis non expressis, idem videretur dicendum, vbi alias iusta, & honesta subsit causa, nam haec ratio in *d. l. quamuis* expressa est, ibi; quia iusta, & honesta causa sit, argumento sumpto à ratione legis generali, ad extensionem ipsius legis, de quo per *Euer. in cent. sua hoc loco*, & propter eamdem rationem consuluit *Anchar.* dotem restituendam constante matrimonio in casu quodam particulari, vt *in suo consil. 238.* Aliquot etiam casus similes recenset *Card. Tusch. concl. 763. littera D.* qui suis octo magnis voluminibus conclusionum rerisque causarum patronis, & aduocatis facilitatem sanè non mediocrem in causis peragendis comparauit.

2 Aliosqui regula est, quod dos constante matrimonio non potest peti, nec restitui, & vbi fiat restitutio, est nulla, cum soluto matrimonio fieri soleat, *l. 1. in princ. vbi Doct. not. ff. solut. matr. tex. expressus in l. vnic. C si dos const. matr. fuer. solut. not. Rot. conf. 9. num. 3. vol. 1. Anchar. conf. 238. num. 1. Tusch. conclus. 774. littera D. num. 15. Borbos. in l. si constante in princ. principij solut. matrim.*

B DE CAVSIS ORDINARIIS TRADITAM. Quod iuri
3 communi consonum est, siquidem in actione de dote requiritur libellus, litis contestatio, & reliqua adhiberi solita in iudicijs ordinarijs, & probat *text. in l. si cum dotem 23. §. eo autem tempore ff. sol. matr. adde Bald. in l. vbi adhuc n. 35. prima lectur. C. de iur. dot.* quod & supra diximus
4 ad *cap. 85. littera G. verb. opponi possit*; Si verò extet dotis instrumentum, tum agi poterit via

exccu-

executiua iuxta ſtatutum noſtrum d. cap. 85. de executione inſtrumentorum dotalium, quod tamen intelligi debet, dummodo in inſtrumento expreſſus fuerit etiam caſus reſtitutionis dotis conſtante matrimonio, ſicuti in hiſce terminis benè diſtinguit *Bald. in d. l. vbi adhuc. num. 36.*

C ET SI VIR DICATVR AD INOPIAM VERGERE. Hoc loco aliqua videntur animaduertenda, & explicanda, ac in primis noto *ex d. l. vbi adhuc iux. Bald. ibidem num. 7.* cuius etiam verbis vtor, quod hoc caſu ſpeciali naſcitur actio de dote conſtante matrimonio, & hypothecaria, & etiam rei vendicatio, ſicut regulariter naſcitur matrimonio diſſoluto: Secundò, noto amplius in ſpecie quod vxor ius habet retinendi, vel auocandi, præuia ſemper auctoritate iudicis, bona mariti vergentis ad inopiam ſibi aliàs obligata, ità vt alius creditor poſterior non poſſit ea auocare offerendo debitum dotis, *Afflic. deciſion. 199.* vbi inquit Sacrum Concilium bis pronunciaſſe ſecundum hanc opinionem, quam ſecutus eſt *Gabr. conſil. 147. volu. 1.* qui eam vertm, & communem etiam dixit ibidem *n. 2.* eamdem veriorem, & magis communem, atque in iudicando ſequendam arbitratur; *Rol. conſ. 9 vol. 1. num. 48. in fine Barboſ. ad l. ſi conſtante 25. in princ. ff. ſol. matr. ſub n. 62.* qui hanc opinionem itidem aſſerit eſſe communem; ſed hæc concluſio ità declaratur, vt debeat vxor eligere vnam rem tantum pro rata ſuæ dotis, & iurium dotalium, ne fraus timeri poſſit à creditoribus mariti, *Cyn. in d. l. vbi adhuc n. 21. Alex. conſ. 141. n. 16. lib. 5. Neguſan. de pign. 1. membr. 5. parte, num. 33.* vbi hanc teſtatur eſſe communem opinionem, *Vrſill. ad Afflict. deciſ. 9. n. 45. Gabr. d. conſ. 147. n. 1. Oſaſc. deciſ. 135. n. 13. Gaill. pract. obſervat. libro 2. obſerv. 32. num. 13.* Nec proinde poterit variare, *Capic. deciſ. 46. in fin. Vrſil. loco cit. Rot. diuer. deciſ. 292. num. 5. p. 1. in recentior. confert text. in authen. qui ſemel, C. quem. & quan. iud. in l. 1. C. de furt; & in l. cum filius 78. §. variis, ff. de leg. 2.*

9 Ampliatur primo eadem concluſio, vt poſſit etiam vxor impedire creditores mariti in executione ſuper bonis ipſius mariti, comparendo coram iudice ad allegandam, & probandam vergentiam viri ad inopiam, licet prius declaratum non fuerit, quod maritus vergat ad inopiam, nec fuerint mulieri aſſignata bona pro ſua dote, *Bald. nouell. tract. de dot. parte 7. priuileg. 18. & 24. Neguſan. de pignor. primo membr. 5. parte, n. 29. Gramma. deciſ. 92. n. 17.* Et eſt communis opinio, vt atteſtatur, *Marilian. deciſ. 81.* 16 *num. 3.* & maximè procedit hæc ampliatio, vbi vxor poſſideat bona mariti ſaltem, ex clauſula Conſtituti, *Cartar. deciſ Genuen. 8. num. 2. Addit. ad deciſ. Teſaur. 207.* quidquid aliàs tenuiſſe videatur idem *Teſaur.*

11 Secundo, ampliatur ipſa concluſio, vt locum habeat etiam non facta excuſſione bonorum mariti, vbi notorium ſit, quod maritus non ſit ſoluendo, *Rol. d. conſ. 9. num. 20.* nempe quia ina- 11 nis eſt excuſſio, quam inopia debitoris excludit, *l. nam is 6. ff. de dol. not. Bart. & alij in l. fin. in princip. ff. ſi cert. pet.* & in terminis noſtris eſt deciſio *Rot. 292. p. 1. diuerſ. in recent.*

13 Sed quænam eſt ratio, cur in reſtitutione dotis, quæ fit mulieri ex bonis hæreditariis viri ſoluto matrimonio, poſterioribus creditoribus ius competit offerendi mulieri ſuam dotem *ex l. cum tibi C. qui pot. in pign. hab.* Id verò denegatur in caſu iſto per concluſionem prædictam, iuxta communem, & veram Doctor. ſententiam.

Reſponſio eſt hæc, quod in caſu vergentiæ viri ad inopiam, dos verè non reſtituitur vxori, 14 ſed collocatur in tuto, vt ex eius fructibus illa tam ſeipſam, quam maritum, & filios ſuſtentare poſſit, & proinde etiam non permittitur poſterioribus creditoribus pecuniam offerre loco rei aſſignatæ pro dote, quæ quidem à matrimonio ſeparari non poteſt, quia pecuniæ facilius diſſipantur, & conſumuntur, ita *Rol. d. conſ. 9. num. 39. Gaild. obſer. 91. num. 10. & ſeqq. lib. 2. Teſaur. d. deciſ. 125. num. 10. & ſeqq.* qui in 15 hoc prooofito de pecunia inquit, eam eſſe fragilem, & inter ea connumerari, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt ex *Bart. in l. Iulianus num. 2. ff. de condic. indeb.* & aliis à Doct. allegatis: ego vero addo, *verba Celſi I C. in l. ſi chorus 77. §. 1. ff. de leg. 3.* ibi, & ſæpe audiuiſſe ſe ruſticos ſenes, 16 ità dicentes pecuniam ſine peculio fragilem eſſe; prudens ſanè documentum œconomicum, *Rola Gail. & Theſaurus ſequitur Barboſa in l. ſi conſtante in princ. n. 62. & ſeq. ff. ſol. matr. qui eod. n. 62.* ſubijcit, & probat, quod ſi dos in pecunia conſiſtat, ea deponi debeat penes mercatores ad honeſtum lucrum, argumento *text. in cap. per veſtras de don. inter vir. & vxor.* cum aliis per eum ad- 17 ductis.

Et licet Doct. aliquot temerint veram eſſe 18 dotis reſtitutionem iſtam, quæ fit vxori conſtante matrimonio, præcipuè vero *Roman. conſ. 392. in primo dubio. & in l. ſi conſtante in princip. n. 12. vbi etiam Rip. n. 95. Burſ. conſ. 120. n. 35. l. 1.* quibus etiam ſuffragari poteſt hæc ratio, quod dominium bonorum dotalium in hoc caſu trãſfertur in vxorem iuxta communem Doct. ſententiam, de qua teſtatur *Bal. nouell. tract. de dote p. 8. priuileg. 6. limit. 10.* quam tamen opinionem ipſe non ſequitur, & quidem irreuocabiliter, ita 19 vt nec redeat ad mariti adminiſtrationem, licet is poſtea diues effectus ſit, *Cyn. in d. l. vbi adhuc, num. 24.* & ità magis communiter teneri atteſtatur *Barboſ. ad d. l. ſi conſtante in princ. ſub num. 32.* Attamen ſequenda eſt magis communis opinio quod hæc non ſit vera reſtitutio, maximè, quia non eſt cum fructibus, qui ſcilicet deſtinati ſunt 20 ad ſuſtentationem ipſius mulieris, mariti, & filiorum, vti docet *Alex. conſ. 142. num. 14. lib. 5.* & hanc eſſe magis communem Doct. ſententiam aſſerit *Barboſ. in d. princ. ſub n. 54.* quam præcipuè tenuit *gloſſ. in d. l. ſi conſtante in princip. verbo, Mariti, Cyn. in d. l. vbi adhuc q. 5. n. 10. Bart. in l. ſi quis ſic ſtipuletur 57. ff. ſol. matrim. Cram. d. deciſ. 92. n. 1.*

Vnde infertur, quod in ſtipulatione de reſtituenda dote, etiam in omnem caſum reſtitutionis, non comprehendatur caſus iſte, vbi dos conſtante matrimonio ob vergentiam viri ad inopiam vxori aſſignatur *Bart. in d. l. ſi quis ſic ſtipuletur Imol. conſ. 100. num. 2.* ità etiam contulit 21 *Caſtr. conſ. 230.* & hanc eſſe magis receptam

sententiam asseuerat *Barbos.* qui & eam sequitur in *d. princ. l. si constante num.* 55. quod præcipuè animaduertendum est, pro interpretatione obligationis principalium debitorum, & fideiussorum in casu dotis restituendæ, vt per *Imolen. & Castr. in prædictis Consiliis Natt. cons.* 81. *num.* 3.
22 *& seqq.* maximè, quia verba stipulationis strictè debent intelligi, *l. quicquid astringendæ qq. in princ. ff. de verb. oblig. l. Arrianus* 46. *ff. de act. & oblig.* atque ét pro interpretatione statutorum loquentium de dotis restitutione *Alex. d. cons.* 142. *n.* 14. *lib.* 2. cum nota sit regula iuris, quod
23 verba statutorum intelligenda sint propriè, & in casu vero, *l.* 3. *§. hac verba ff. de neg. gest.* cum ibi *not. per Iac. & Bart.* & cum aliis ibidem adductis
24 per, *Alex.* si tamen stipulatio concepta sit in omnem, & quemcumque casum dotis restituendæ, *Rot.* censuit comprehendi etiam casum, quo maritus vergat ad inopiam, vt in *decis.* 259. *n.* 7.
25 *part.* 4. *diuers.* quod puto esse, quia dictio quicumque est vniuersalis, & comprehendit etiam casus improprios, & latius patet, quam dictio omnis *Tiraquel. tract. de retract. §.* 1. *gloss.* 7. *n.* 20. *& seq.* qui plurimos alios ad id congerit.

Porrò quæ de dote in casu prædicto dicta
26 sunt, eadem pariter procedunt in donatione propter nuptias, *tex. clarus in authe. donationem quoque propter. nuptias C. de iur. dot. Rol. d. cons.* 9. *n.* 13. *Rot. decis.* 292. *num.* 2. *part.* 1. *in recentior.* & alij Doct. supra citati, nec vllus hoc negat, at-
27 que locum habent etiam in bonis paraphrenalibus, *gloss. in d. l. vbi adhuc, verb. Suppositas,* quod & iudicat ipsa lex in princ. *Rol. d. n.* 13.

28 Quando demum dicatur maritus vergere ad inopiam docet *mastll. constitutio de aequal. dot. §. illud*, ibi, mox viro inchoante male substantiæ suæ vti, nec enim oportet expectare, quod maritus ad inopiam redactus sit, vel quod eius facultates ad dotis exactionem mulieri non sufficiant sicuti antea caueri videbatur *ex l. si constante ff. sol. matr. & l. vbi adhuc in princ.* quod plenè explicat *Bart. in eadem l. si constante n.* 4, *& plenius Barbos. in d. l. in princ. à num.* 1. *per plur. seqq.*

D Non credatvr; meritò quidem propter suspicionem donationis & fraudis, quodque iure non credatur confessioni mariti, & vxoris in
29 præiudicium creditorum hoc casu *not. Cyn. in l. vbi adhuc num.* 19. C. *de iur. dot. Natt. cons.* 438. *n.* 10. *Mantic. tract. de coniect. cap.* 1. *n.* 36. *Surd. tract. de aliment. tit.* 9. *q.* 42. *num.* 26. conferunt tradita *per Alexan. consil.* 142. *num.* 5. *& 6. lib.* 5. *& per Martilian. decis.* 80. Et licet prædicti omnes excepto Cyn. qui loquitur de confessione mariti, & vxoris dicano de confessione mariti, idem tamen, & multo magis tenendũ est etiam in confessione vxoris, de cuius interesse potissimum agitur in præiudicium creditorum, argumento sumpto ex *authen. multo magis C. de Sacrosanct. Eccles.* de quo per *Euer. in cent. sua loco à minori*, sed ex verbis statuti nostri vtrumque complectentibus res sit omnino clara.

30 De viri inopia probetvr. Hæc vere planè
E probari debet, vbi contra creditores procedatur, sed semiplenè tantum, vbi sola vxor vrgeat, vt sibi consulatur, iuxta *theor. Bart. in d. l. si constante in princ. q.* 1. *quam sequitur Bald. in d. l. vbi adhuc num.* 48. & Doct. communiter, præcipuè *Ioan. Lopez. in repet. cap. per vestras de don. int. vir. & vxor. §.* 18. *num.* 37. ibi, fateor tamen, *Bald. no. vell. tract. de dote par.* 9. *priuil.* 12. *Couar. var. resol. lib.* 2. *cap.* 6. *sub num.* 8. *vbi Bart. opin.* asserit communiter esse receptam, *Benintend. decis.* 68. *num.* 10 *& seq. Ludou. decis. Lucen.* 22. *num.* 14. *& seqq. Barbos. ad d. l. si constante in princ. n.* 63. ibi, quæritur vlterius, *Gaill. pract. obseru. iur. obseru.* 83. *n.* 12. *lib.* 2. *Herring. tract. de fideiuss. cap.* 6. *n.* 184. *Mascard. de prob. conclus.* 575. *n.* 2. *Gratia. discept. forens. cap.* 872. *n.* 20. *& seq.* & alij ab eo relati; & ratio est, quia vbi iudicium istud ab vxore intentatur contra virum, agitur de modico præiudicio, nempe, vt dos ponatur in tuto pro oneribus matrimonij; quo quidem casu semi-
31 plena admittitur probatio, secus vero vbi agitur contra creditores, vt benè, ac doctè explicat *Barbos. in d. l. si constante sub num.* 66. & quod
32 dictum est admitti probationem per famam, & notorium, idem est ac si dicatur per vulgi opin. ità enim intellexit *Rot. d. decis.* 392. *n.* 1. *part.* 1. *in recentior.* dum ad dictum suum citauit *Bart.* ventem isto verbo, per vulgi opinionem, quam & ille habet pro fama, vt ex eius lectione ibidem apparet, nam hoc dictum *Rotæ* intelligi
33 debet secundum Doct. quem allegat iuxta *not.* per ipsum *Bart. in l. non solum §. si liberationis n.* 7. *ff. de liber. leg.* & ità exponit. *Bald. in d. l. vbi adhuc num.* 48. ibi, per opinionem vulgi; quasi dicat per famam, quidquid dixerit, *Lopez d. §.* 18. *n.* 32. vbi quod vulgi opinio sint vicini, per quos melius, quàm per alios probantur paupertas, & diuitiæ, sed hac interpretatione nimis restringeretur verbum illud, per vulgi opinionem, nam vulgi appellatione venit omnis
34 populus vndecumque collectus, vt apparet potissimum *ex §. hoc amplius inst. de ver. diuis.* ibi ecce Prætores, & Consules cum missilia iactant in vulgus, ignorant, quid eorum quisque sit accepturus; Veruntamen non negatur, quin op-
35 timum probationis genus fiat per vicinos in eiusmodi rebus, quæ eis nimirum magis innotescere possunt, quàm personis remotis, in quam assertionem ipse *Lopez* quamplura doctè, & fusè congerit.

36 Cæterum quibus verbis vti debeant testes in probanda vergentia mariti ad inopiam, & quomodo illa probetur, docet *gloss. in d. l. vbi adhuc, verbo, ad inopiam*, quam ibidem commendat *Bart. n.* 4. & videndus ibidem *Bald. n.* 50. *Lopez d. §.* 18. *sub num.* 37. præcipuè, ibi vnum finaliter non est omittendum, pleniſſime autem *Couar. d. cap.* 6. *var. resol. lib.* 2. *n.* 8. Attamen ad summam facis esse videtur, si probetur, quod maritus in-
37 cæperit substantiæ suæ male vti, ità enim habetur pro vergente ad inopiam ad effectum, de quo agitur, iuxta *tex. in §. illud authen. de aequal.*
38 *dot.* quando verò maritus videatur male vti substantia, prosequitur exemplis plurimis, & curiosis *Lopez d. cap.* 18. *n.* 29. & docet etiam *Barbos. ad l. si constante in princ. num.* 10. *qui*, *& num.* 11.
39 adijcit etiam infortunium viri sine eius culpa essc considerabile, & suffragari vxori iuxta *declarationem prædicti §. illud.*

Demum non omittam, quod licet ex tex. *in d. l. si constante* requiratur, quod euidentissimè ap-

pareat

pareat de viri inopia, nihilominus ſufficere de-
40 bet inopia probata per vulgi opinionem, vt ſu-
pra diximus ex *Bart.* ſententia communiter re-
41 cepta, quoniam probatio euidentiſſima ea cen-
ſetur, quæ in caſu, de quo agitur à lege ſufficiens
exiſtimatur, ſecundum *Bart. Cuman. Alex. Crot. & Rip. in d. l. ſi conſtante in princ.* quos citat, & ſequi-
tur exornando hoc ipſum dictum *Couar. d. c. 6. n. 8.* ſed in caſu ſtatuti noſtri ceſſat eiuſmodi du-
bitatio, quia requiruntur ſimpliciter probatio-
nes legitimæ, ideſt iuxtà generalem diſpoſitio-
nem iuris communis, iuxta quam ſtatuta ſemper
intelligi debent, vbi id fieri poteſt, vt iure com-
pertum eſt ex deductis latiſſimè per *Maſcard. de gener. ſtat, interpr. concl. 2. num. 1. & per tot.* & nos ſupra aliis locis opportunis ſæpius repe-
tiuimus.

De dote a fratribus profecta.

CAP. CXXX.

DOs data à fratribus *a* ſorori, *b* de bonis propriis fratrum, & non pa-
ternis, ſoluto matrimonio per obi-
tum ſororis ſine liberis, *c* reuertatur ad dictos fratres dotantes, illorumque he-
redes, *d* & ſic ſtipulari debeat; lucro dotali marito *e* (ſi aliter conuentum non ſit) re-
ſeruato.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Frater tenetur dotare ſororem tàm vtrinque coniun-
ctam, quàm conſanguineam tantum.*
Intellige de fratre habente Sororem inopem n. 2.
Item vt non habeat locum in ſorore vterina num. 5. & 7.
3 *Argumentum ab alimentis ad dotem an ſit conclu-
dens? & n. 8. 9.*
4 *Frater, diues tenetur alere ſororem inopem; etiam ſi
ſit vterina. & n. 6.*
10 *Frater ſi dotauit ſororem ex bonis proprijs, an poſ-
ſit paciſci, quod ſoluto matrimonio dos ad ſe re-
uertatur? Et idem, ſi eam dotauit ex bonis com-
munibus? & n. 11. 12.*
13 *Filia ſi excludatur à ſucceſſione paterna, non poteſt
apponi pactum, quòd illa mortua dos reuertatur
ad patrem, vel ad illius haredes.*
14 *Fratres, ad hoc vt ſtatutum de dote ad eorum fauo-
rem factum habeat locum, tenentur probare con-
cludenter dotem ſorori datam ex bonis eorum pro-
ceſſiſſe.*
15 *Dos præſumitur conſtituta de bonis paternis ſorori à
fratribus, quando ipſi patris fuerint haredes.*
Amplia, vt n. 16. 17. 18.
19 *Frater an præſumatur in dubio dotare ſororem de
bonis ſuis propriis, an de bonis ipſius ſororis,
quando ipſa alunde habeat, vnde dotari poſſit?
Et quomodo excludatur hæc præſumptio: & n. 22.
24, 25.*
20 *Extraneus quilibet in dubio cenſetur dediſſe dotem
animo donandi.*
21 *Frater in caſu dotationis ſororis habetur pro extra-
neo.*
22 *Frater ratione conſanguinitatis donaſſe præſumitur
ſorori.*
26 *Præſumptio validior, in dubio excludit infirmio-
rem.*
27 *Lucrum dotis, & donationis propter nuptias remit-
ti poteſt de partium voluntate ex ſtatuto.*

ANNOTATIONES.

1 SORORI. Tenetur ſcilicet frater dotare soro-
A rem tam vtrinque coniunctam, quam con-
ſanguineam tantum, ideſt ex eodem patre na-
tam, ex *tex. in l. cum plures 13. §. fin. ff. de ad-
min. tut. vbi gloſ. verbo Alio in fi. glo. fin. in l. non
omni C. de admin. tut. Bart. in d. l. cum plures §.
fin. Rip. in l. 1. n. 83.* vbi hanc dicit communem
opin. *Barboſ. in l. 1. 4. par. ſub n. 124. ff. ſol. matr. Surd. tract. de alim. tit. 1. q. 25. num. 9.* qui plures
alios huius ſententiæ congerit, & inter eos ali-
quot atteſtantes eam communi Doct. calculo
2 eſſe receptam, quæ tamen concluſio intelligitur
de fratre diuite habente ſororem, quæ facultа-
tibus careat, vt eſt videre apud prædictos, &
3 præcipuè apud *Surd.* Arguitur autem hoc caſu
4 ab alimentis ad dotem, quia ſicuti debet frater
viuens alere ſororem inopem, ita & eidem do-
tem dare, quæ ſit loco alimentorum, ita *Surd.* ibidem addo *Euer. in cent. ſua loco ab alimentis ad dotem n. ſeptimo.*

5 Neque tamen extenditur eadem concluſio ad
6 ſororem vterinam, huic enim licet frater debeat
alimenta ſubminiſtrare, *l. 1. §. 1. ff. de tut. & ratio-
diſtrah. l. tutor ſecundum dignitatem 14. §. in ſol-
uendis ff. de adminiſtr. tut. l. qui filium. ff. vbi pupill.
educ. deb. glo. in lib. 1. C. de alen. lib.* quem ibi ſe-
quuntur *Cyn. Bart. & alij*, qui licet loquantur in
fratre vterino, cenſentur & loqui de ſorore vte-
rina ex regula correlatiuorum, & ex identitate
7 rationis. Non tamen teneatur frater dotationis
officium præſtare ſorori vterinæ, per *tex. in d. l. cum plures §. cum tutor vbi glo. Bart. & Rip. loco proximè citato, Barboſ. d. l. 1. 4. part. num. 228.* & plures alij quos refert *Surd. d. q. num. 19.* licet eo-
rum ſententiam non ſequatur, ſed contrariam
teneat, quam dicit æquiorem, magis piá, & ma-
gis veram, reſpondendo *tex. in d. § cum tutor*, re-
tenta vero concluſione ſupradicta magis com-
8 muniter recepta, hoc caſu non procedit argu-
mentum ab alimentis ad dotem, quia diuerſa
conſideratur ratio inter ſororem conſanguineã,
& vterinam, vt probat *Barboſ. d. n. 228. & n. 226.*
8 Vnde ceſſat argumentum, quod & ceſſat pari-
ter, vbi contrarium reperitur expreſsè diſpoſi-
tum in iure, vt in caſu noſtro, vti docet *Euer.* loco ab alimentis ad dotem *in princ.*

10 DE BONIS PROPRIIS. Hic venit explicandum
B dictum *Caſtr. conſ. 351. num. 1. lib. 1.* quod ſi fra-
ter dotauit ſororem ex bonis propriis, tunc po-
teſt apponere pactum, quod ſoluto matrimonio
dos ad ſe reuertatur ex *l. vnica §. accedit C. de
rei vxor. act.* Sed ſi ex bonis communibus dota-
uit, non valebit illud pactum pro ea parte rerũ,
quæ ad ſororem pertinebat, niſi ipſa conſentiat,
dictum namque in ſe verum eſt, ſed declaran-
11 dum quoad primam partem, vt locum non ha-

beat, vbi frater tenebatur dotare de proprio, prout eſt in caſu inopiæ ſororis, de quo in præcedenti annotatione proximè diximus, quod quidem fuſius proſequitur, & exornat *Barboſ. d. p. 4. lib. 1. ff. ſol. matr. ſub n. 136.* quod quidem confirmatur ex *conſ. Anchar. 434. ſub n. 3.* ibi, ſuper re igitur non ſua ſed aliena ſibi fuerunt ſtipulati, de fratribus loquitur, ſequitur *Rip. d. l. 1. ff. ſol. matr. n. 84. comprobat Surd. de alim. tit. 1. q.*
12 *25. num. 10.* Vnde etiam affertur *doctr. Bal. in l. auia num. 10. C. de iur. dot.* quod ſi pater in teſtamento relinquat dotem filiæ, non poteſt filius eam ſoluens ſtipulari ſibi reddi ſoluto matrimonio argumento *tex. in l. uxorem 39. §. pater*
13 *naturalis ff. de leg. 3.* Conſonat hoc pariter, quod ſi filia dotata excluditur à ſucceſſione paterna, quia tunc dos ſuccedat loco legitimæ, non poteſt apponi pactum quod illa mortua dos reuertatur ad patrem, vel ad eius hæredes, vti tradit *Bal. in l. ſi n. 3. C. de dot. promiſ. argumento tex. in l. quoniam in prioribus C. de inoffic. teſtam. hac ex Barboſ. d. n. 136.* pari ratione id ipſum planè aſſerendum eſt, vbi frater ex neceſſitate ſibi impoſita à ſtatuto noſtro infra *c. 155. hoc eodem lib.* ſororem dotauerit de patrimonio. Vt verò ſta-
14 tutum hoc ad fauorem fratrum habeat locum, tenentur fratres concludenter probare dotem ſorori datam ex bonis eorum propriis proceſſiſſe, *Rot. in Roma. de Roſconibus 17. Maij 1600. coram Sacrato.* Præſumitur autem, quod fratres
15 dotauerint ſororem de bonis paternis, quando patris fuerint hæredes, vt in *d. Romana dotis coram Sacrato, & in Romana dotis coram Pamphi-*
16 *lio 7. Februarij 1601.* Ampliatur primo hæc concluſio etiamſi fratres fuiſſent hæredes cum beneficio legis & inuentarij *ex prædictis deciſionibus.*
17 Secundo etiam ſi fratres in dotatione dixiſſent, quod dotabant amore fraterno *Rot. eadem*
18 *deciſ. coram Sacrato.* Tertio ampliatur, etiamſi ex inuentario bonorum, & hæreditatis patris diceretur conſtare, quod bona non erant ſufficientia ad dotem conſtituendam, niſi ſoror citata fuerit in confectione inuentarij *Rot. in dicta Romana dotis coram Pamphilio.*
19 Cæterum vbi ſoror aliunde habeat, vnde dotari poſſit, an frater eam dotando, præſumatur in dubio dotare de bonis ſuis propriis, vel potius de bonis ipſius ſororis? puto, quod de bonis fraternis, ſi frater aliter non declarauerit argumento *tex. in l. fin. C. de dot. promiſſ.* ex quo ita concludunt ibidem *Bald. in 2. lect. n. 7. & Salic. n. 6.* & ſuffragatur hæc generalis ratio, quod
20 extraneus quilibet in dubio cenſetur dediſſe dotem animo donandi *ex l. unic §. accedit C. de rei*
21 *uxor. act.* Frater autem in hoc habetur extraneus *ex eod. l. unica §. extraneum.*
22 Accedat, quod etiam ratione conſanguinitatis frater hoc caſu donaſſe præſumitur, argumento *l. Procula ff. de prob.* ita ex prædictis rationibus tenuit *Rip. in d. l. 1. n. 94. Menoch. de arbitrar. caſ. 88. n. 40.*
23 Excluditur autem hæc præſumptio, vbi frater dotem ſibi reſtitui ſtipulatus ſit ex *d. l. unic. §. accedit*, ibi, in præſenti autem: item vbi ille adminiſtraret bona ſororis, *Rip. loc. cit. per tex. in l. 36. Meſſennius ff. de reg. geſt. Barboſ. d. 4. part. l. 1. num.* 138. vbi id aſſerit communiter eſſe receptum, quod tamen ſubinde declarat, ſi bona ſororis
24 ſint ſeparata à bonis fratris, quod ſi bona ſint communia, & indiuiſa, & ex illis dos conſtituatur, tenet, quod frater pro parte eum tangente videatur habuiſſe animum donandi, ex regula *d. l. unic. §. accedit C. de rei uxor. act. cum pluribus Doct. allegatis, Menoch. d. caſ. 88. n. 46. & ſeq.*
25 Et excluditur etiam ſupradicta præſumptio ex aliis coniecturis, quas conſiderat idem *Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 16.* Atque demum generaliter ex omnibus indiciis, ex quibus veriſimiliter demonſtretur, quod frater voluerit dotem dare ſorori de bonis ipſius ſororis, idem *Menoch. d. caſu num. 41. Mantic. de tacit. & ambig. conuen. lib. 12. tit. 19. num. 23. & per tot. illum tit.* vbi copioſè tractat materiam huiuſce præſumptionis tàm in patre, quam in fratre do-
26 tante, nam regulare eſt, quod in dubiis præſumptio validior infirmiorem excludit, argumento *l. Diuus ff. de in integr. reſtit. vbi Bart. n. 3. l. ſi hi, qui adulteri C. ad l. Iul. de adult. l. ſine poſſidetis, & ibi Bal. C. de prob. l. mater, & ibi Angel. & Salic. C. de calum.* & in ſpecie de præſumptione contra præſumptionem *ex d. l. fin. C. de dot. promiſſ.* prouenientem dicitur in *dec. 651. num. 4. part. 1. diuerſ. in recentior.* in qua deciſione præſumptiones aliquæ ad materiam eiuſmodi pertinentes conſiderantur.

C REVERTATVR AD DICTOS FRATRES. Canonizauit Rot. hoc ſtatutum *deciſ. 649. n. 4. part. 1. diuerſ. in recentior. dec. 710. n. 4. tom. 1.* vbi de verbo Reuertatur.

D ET SIC STIPVLARI DEBEAT, quod videtur faciendum, vbi de proprio fratres dotent, & alias provt ad verbum de bonis propriis littera B. hoc cap. diximus.

E SI ALITER CONVENTVM NON SIT: nam lucrum
27 dotis, & donationis propter nuptias de partium voluntate expreſsè remitti poteſt ex diſpoſitione noſtri ſtatuti *cap. proxime ſeq. in fin. & habetur in dicta deciſ. 649. ſub num. 3. & in deciſ. 448. n. 3. part. 2. diuerſ. in recent.* quod & paſſim vſu receptum eſt.

De lucro dotis, ſeu donatione propter nuptias.

CAP. CXXXI.

SI vxor *b* poſt conſummatum matrimonium, marito ſuperſtite, *c* liberis extantibus, *d* decedat, maritus *e* totam dotem lucretur; quam tamen *g* ſecundum iuris diſpoſitionem liberis, communis matrimonij, reſeruare teneatur. Liberis autem non extantibus *f* maritus quartam partem dotis *b* ad vſumfructum, & proprietatem lucretur. Si vero maritus, vxore ſuperſtite, cum liberis decedat, vxor quantum eſt quarta pars dotis, pro donatione propter nuptias, ad vſumfructum tantum, *i* de bonis

mariti

mariti lucretur, & pro qua cauere teneatur, quòd vſufructu finito, illam reſtituet quibus de iure reſtitui debet. Liberis verò non extantibus, dictam donationem, tam quo ad vſumfructum, quàm quo ad proprietatem lucretur. Huius autem donationis propter nuptias, ſeu l dotalis lucri pactum, ſemper in inſtrumentis dotalibus cenſeatur appoſitum, & ſtipulatum, niſi expreſsè de partium contrahentium voluntate fuerit remiſſum, aut aliter conuentum.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Statutum de lucro dotis eſt contra ius commune; & non debet extendi ad caſus non expreſſos, ſed accipi ſolum prout littera iacet. & n. 2.*
Et dicitur correctorium iuris communis & n. 3.
4 *Lucrum dotis an debeatur, ſi matrimonium non ſit conſummatum, ſed per vxorem ſteterit, quia voluit Monaſterium ingredi, & Religionem profiteri?*
5 *Matrimonium diſſoluitur per ingreſſum alterius ex coniugibus in Religionem, ante ipſius matrimonij conſumationem.*
6 *Regula, quod ſtatuta, quæ ſunt contra ius commune, verè, & propriè, non fictè ſunt intelligenda; non habet locum, vbi caſus verus, & fictus à iure expreſsè aquiparantur.*
7 *Lucro dotis iuxta diſpoſitionem ſtatuti, an ſit locus, ſi extent etiam liberi ex alio priori matrimonio? & num. 8.*
9 *Diſpoſitio l. hac edictali, C. de ſecundis nupt. tolli poteſt per ſtatutum. At in dubio non præſumitur ſtatutum id facere, n. 10. ſed requiritur expreſſa derogatio. & n. 11. vel ſaltem, quòd verba ſtatuti ita ſint concepta, vt ſe compati non poſſint cum ipſa lege, & n. 12.*
13 *Lucrum dotis reſeruan. filijs communis matrimonij, acquiritur illis, licet non ſint hæredes patris, vel matris.*
Et detractum ex bonis fideicommiſſi nunquam amplius reuertitur ad fideicommiſſarios, & num. 14. & 34.
15 *Monaſterium an in caſu lucri dotalis, ex diſpoſitione ſtatuti, ſit loco filiorum? & n. 16.*
17 *Monaſterium habetur loco filiorum in vltimis voluntatibus, in caſibus tamen à iure permiſſis.*
18 *Vxor poteſt, conſtante matrimonio teſtari inter ſuos liberos de dote, ita vt poſt obitum mariti teſtamentum vxoris effectum habeat: Necnon poteſt vni filiorum plus relinquere quam aliis, dummodo illis legitima reſeruetur. & n. 19.*
Item teſtari pro anima ſua de decima parte dotis tantum. & n. 20.
21 *Lex, ſeu ſtatutum deferens viro lucrum dotis in caſu mortis vxoris ſine filijs procedit etiam in caſu mortis ciuilis.*
22 *Mors ciuilis æquipollet naturali, quando operatur eundem effectum, quem mors naturalis circa rem, de qua agitur.*
23 *Lucrum dotis debetur marito, ſiue is pauper ſit, ſiue diues, & n. 25. & procedit etiam in dote promiſſa. & num. 24.*
Quod dictum declara, vt n. 26. 27. 29.
28 *Æſtimatio in conſecutione lucri dotis attenditur tempore obitus, non autem tempore promiſſionis.*
39 *Lucrum dotis conceditur marito, ad ſuſtinenda onera matrimonij.*
30 *Lucrum bonorum proueniens ex ſtatuto, vel conſuetudine, ſeruan eſt liberis illius matrimonij, cuius occaſione coniux illud habuit.*
31 *Marito decedente, lucro dotis ſibi debito non petito, eius hæres ius habet illud petendi.*
32 *Æqualitas ſeruanda eſt inter maritum, & vxorem.*
33 *Pactum ſuper dote extenditur etiam ad Donationem propter nuptias.*
34 *Dos legitimè detrahitur ex bonis fideicommiſſo ſubiectis.*
35 *Lucrum dotis debitum vxori, ſtantibus filijs, quoad vſumfructum tantum, mortuis filijs, debitum eſt etiam, quoad proprietatem: etiam in caſu mortis ciuilis vxoris & num. 36.*
37 *Lucrum dotis debetur vxori non ſolum habita ratione ad dotem, ſed ad augmentum etiam dotis, quod vir ei fecit.*
38 *Verbum, cauere, prolatum ſimpliciter, ſignificat promiſſionem cauentis ſine alia fideiuſſione, vel ſatisdatione.*
39 *Iudicis arbitrio relinquitur compellere perſonam ſuſpectam ad cauendum per fideiuſſores, vel alijs modis tutioribus. & n. 40.*
41 *Mater ex iure communi tenetur cauere filijs primi matrimonij per idoneum fideiuſſorem de conſeruandis mobilibus ſibi quæſitis de lucro ex primo matrimonio proueniente.*
Secus de immobilibus, quorum alienatio tantum illi interdicitur. & n. 42.
43 *Statutum cur requirat cautionem a muliere de reſtitutione quarti dotalis, & non etiam à marito?*
44 *Mulier ob ſexus fragilitatem videtur magis ſuſpecta, quàm vir de dilapidatione.*
45 *Mulieres ſui natura ſunt auaræ: & mulierum genus dicitur auariſſimum.*
46 *Vir habet liberam adminiſtrationem bonorum, quæ à matre ad filios prouenerunt etiam vbi ad ſecundas nuptias tranſierit.*
47 *Ratio vbi non eſt diſpar, par debet eſſe poteſtas pacti, legis, ſtatuti, vel conſuetudinis.*
48 *Debitum lucri dotalis eſt voluntarium.*
Et non eſt compenſandum cum legato. & n. 49.
Limita vt n. 50.
51 *Statutum diſponens, quod pactum lucri dotis cenſeatur appoſitum in inſtrumentis dotalibus, niſi partes expreſſe contrarium voluerint, quomodo declaretur.*
52 *Manifeſtiſſimè conſtare dicitur id, quod ex coniecturis demonſtratur.*
53 *Lucrum dotis non habet viam executiuam, quando in contractu dotali inter coniuges inito non adeſt obligatio Cameralis.*
54 *Maritus promitteus totam, vel integram dotem reſtituere, videtur renunciaſſe lucro dotis, quod ex ſtatuto ei defertur. & n. 55.*
Intellige, ſi talis promiſſio ſit facta per maritum ex certa ſcientia, & non per errorem. & n. 56.

ANNOTATIONES

A 1 AD hanc materiam duo habentur tractatus inter *tract. vniuerſ. iur. tom. 9. vnus eſt Rolan. à Val. fol. 351. alter Phanucc. fol. 403.* nec eſt inutile præfari, quod ſtatutum de lucro dotis

eſt contra ius commune, ex cuius diſpoſitione nimirum dos tota ad dotantem redire debet defuncta muliere dotata, *l. dos a patre C. ſol. matr.* & idem vbi vergente viro ad inopiam dos vxori reſtituitur, iuxta *l. ſi conſtante ff. ſol. matr. & l. vbi adhuc* C. *de iur. dot.* Vnde conſequitur eiuſmo-
2 di ſtatutum eſſe ſtrictè interpretandum, itaut extendj non debeat ad non expreſſa, ſed accipi ſolum, prout litera iacet, iuxta *not. per Oſaſc. dec.* 21. *n.* 14. vbi teſtatur hanc eſſe communem opinionem de ſtatutis ſimilibus, & ideo ſi de dote in eis mentio fiat, non venire dotem præſumptam, & de ſtatuto lucri dotis in ſpecie *Rolan. q.* 2. *n.* 2. *Maſcard. de gener. ſtat. interpret. concl.* 4 *n.* 51. immo amplius ſtatutum hoc noſtrum dicitur correcto-
3 rium iuris communis, vt inquit idem *Rol. d. q. n.* 1. & ſic non extendendum etiam ex maioritate rationis ad caſum in eo non expreſſum, iuxta tradita per *Euer. in cent. ſua loco à ratione legis larg. ad exten. ipſ. leg. n.* 16. *idem Rol. d. tract. q.* 50. *n.* 2. *Maſcard. d. concl. n.* 53. vbi probat ità communiter à Doct. teneri, quod de hoc ipſo ſtatuto noſtro præcipuè dicit *Gratian. diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 197. *n.* 3 *cum ſeqq.*

4 POST CONSVMATVM MATRIMONIVM. Quid ſi ma-
B trimonium non ſit conſumatum, ſed per vxorem ſtetterit, quin conſumaretur, quia voluit monaſterium ingredi, & religionem profiteri? Nec
5 enim dubium eſt, quin altero ex coniugibus ingrediente, & profitente Religionem ante matrimonium carnali copula conſumatum, etiam altero inuito matrimonium diſſoluatur *c. verum c. ex publico, & c. ex. parte* 14. *de conuerſ. coniug.* Communis eſt Doct. opinio, quod maritus iuxta diſpoſitionem huius ſtatuti lucretur dotem per regulam *l. iure ciuili* 24. *ff. de cond. & demonſtrat. repetitam l. in iure ciuili* 122. *ff. de reg. iur. vbi Dec. n.* 2. *not.* eam habere locum etiam in ſtatutis, & hanc opinionem communem dixit, & ſequuta eſt *Rot. diuerſ. part.* 2. *deciſ.* 92. *num.* 1. declarando ſtatutum antiquum Vrbis, cui in ſubſtantia conſonat hoc noſtrum nouum, atque in ipſa *deciſ. n.* 4. *& ſeqq.* reſpondetur obiecto de altera
6 regula, quod ſtatuta, quæ ſunt contra ius commune verè, ac propriè, non autem fictè ſint intelligenda ex *l.* 3. §. *hac verb. ff. de neg. geſt. vbi Bart. cum ſimil.* reſpondetur inquam, quod hæc regula non procedit, vbi caſus verus, & fictus à iure expreſſe æquiparantur, nam tum caſus fictus vna cum vero intelligitur comprehenſus, vt docet *Natt. conſ.* 282. *n.* 9. conſulens in caſu ſtatuti ſimilis huic noſtro, & alij in ipſa *deciſ. citati n.* 4. & nouiſſimè *Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concl.* 10. *n.* 39. *limit.* 1. Non eſt autem, cur in medium proferamus alios Doct. huius ſententiæ aſſertores, tum quia in *d. deciſ.* 92. *num.* 1. citantur multi auctores grauiſſimi, tum quia meritò ſumma canferi debet Romanæ Rotæ auctoritas, & quidem conſumationem matrimonij in caſu ſtatuti huius eſſe neceſſariam, & concludenter probandam per eum coniugem, qui dotis lucrum petit, dixit *Rota in Romana Quarti dotalis coram R. P. D. Dunozet* 26. *Nouemb.* 1633. *impreſſa apud Typographum Cameræ Apoſtolicæ.*

7 LIBERIS EXTANTIBVS. Quid ſi extent etiam
C liberi ex alio priori matrimonio, erit ne locus diſpoſitioni huius ſtatuti nempe contra *l. hac edictali C. de ſecund. nup.* Quæſtio facilè ſoluitur per *deciſ.* Rota *in Romana pratenſi lucri dotis coram Corduba* 21. *Decemb.* 1594. *quæ eſt* 255. *in impreſſ. lib.* 4. *diuerſ.* vbi declaratur ſtatutum
8 hoc non habere locum in hoc caſu, quia caſus eſt mixtus, qui remanet in diſpoſitione iuris communis tamquam omiſſus à ſtatuto, prout in eodem caſu idem ſenſiſſe dicitur *Seraphin. in ſuo voto in cauſa Ferrarien. contra Gaſparum Ambroſinum, de quo meminit Gratian. diſcept. Forenſ. cap.* 197. *n.* 12. *& ſeq. tom.* 1. vbi hanc opinionem veriorem eſſe aſſerit, nec ab ea recedendum, referens etiam alios Doct. eam tenentes, quos ideo nos ſilentio prætermimus, innixi potiſſimum Romanæ Rot. immo ſi miſſima baſi iuris pru-
9 dentiæ, ac æquitatis. Porro, quod diſpoſitio *l. hac edictali* tolli poſſit per ſtatutum, conſentiunt omnes communiter, vti teſtatur *Gratian. d. diſcept. n.* 5. *Rot. apud Ludouis. deciſ.* 173. *num.* 7. Sed
10 in dubio non præſumitur ſtatutum id facere, *Dec. in authen. præterea num.* 7. *C. vnd. vir. & vx. Franc. dec.* 435. *n.* 20. vbi dicit, quod requiritur
11 expreſſa derogatio, *Rota deciſ.* 432. *n.* 3. *part.* 1. *diuerſ.* vbi quod requiritur expreſſa derogatio,
12 vel ſaltem quod verba ſtatuti ita ſint concepta, vt ſe compati non poſſint cum ipſa *l. vt per Betro q.* 119. *num.* 5. quodque in dubio facienda ſit interpretatio, per quam *l. prædicta* non derogetur, *tradit Socin. iun. conſ.* 70. *n.* 2. *lib.* 2. vbi addit quod ferè omnes Doct. ità concludunt, & ita in interpretatione huius noſtri ſtatuti in ſpecie dixit *Rot. d. deciſ.* 255. *num.* 7. *p.* 4 *in recent.*

Et quia hic diſponitur de lucro reſeruando filiis communis matrimonij, ſciẽdum eſt etiam,
13 quod tale lucrum acquiritur filiis, licet non ſint hæredes patris, vel matris ipſorum, Rot. coram *Marquemontio, in Romana de Cuppis* 14. *Decemb.* 1609, quamuis contrarium tenuiſſe viſa eſſet *eadem Rot. in Romana dotis* 18. *Decemb.* 1608. coram *Ludouiſio*, atque lucrum hoc maritus, & filij non dicuntur habere ab vxore, & vti cauſam habentes ab ea, *Acchill. Graff. deciſ.* 14. *de conſtit.* Et
14 Lucrum iſtud detractum ex bonis fideicommiſſo ſubiectis nunquam amplius reuertitur ad fideicommiſſarios, & vnde detractum fuit *Rot. in d. Romana de Cuppis, coram Marquemontio.*

15 Sed hic cadere videtur altera dubitatio, an monaſterium ſit loco filiorum in caſu huius ſtatuti, ita vt vxor non dicatur ſine filiis præmortua ſicque retento per virum vſufructu lucri dotalis ad vitam, demum eo defuncto, lucrũ iſtud deueniat ad monaſterium: hæc vero dubitatio pariter ſoluitur in eadem *de* .92. *p.* 1. *diuerſ. n.* 11.
16 nempe in hac materia monaſterium non eſſe loco liberorum, & conſequenter vxorem monaſterium ingredientem, quod intelligitur cum effectu profeſſionis, dici ſine filiis deceſſiſſe, li-
17 cet enim aliàs dicatur monaſterium haberi loco liberorum, vnde impleat conditionem, ſi ſine filiis deceſſerit, *Gabriel concluſ.* 2. *de fideicom. n.* 78. vbi de communi; attamẽ hoc declaratur, vt procedat tantum in vltimis voluntatibus, nec quidẽ in eis generaliter, & indiſtinctè, ſed in caſibus tantum à iure permiſſis iuxta declarationem *Tiraq.* plures alios more ſuo referentis *in l. ſi vnquam, verbo, Suſceperit liberos, n.* 46. *C. de reuoc. don.* & adhuc concluſio illa limitatur in ſtatutis

Tiraq.

Tiraq. vbi supra n. 44. ibi quod in statutis monasterium non venit appellatione filij, nec hæredis, idque ex dicto *Feder. Senen. cons. 173.* ego putarem, quæ omnia probat ipsa *decis. 92. d. num. 11.*

18 TOTAM DOTEM LVCRETVR. Sed non ideo prohibetur vxori testari inter suos liberos de sua dote, itaut post obitum mariti testamentum vxoris effectum non habeat, vt fuit decisum in *Romana Successionis de Taliaferris* 19. *Martij* 18 1607. *coram Cardinale Marquemontio.* sicque licebit matri iuxta iuris dispositionem, ad quam D etiam expresse se refert hoc statutum, vni filiorum plus relinquere quam aliis, dummodo aliis legitima reseruetur, vt habetur in eadem *decis. per tex. in l. hac edictali §. sin autem C. de sec. nupt. Bald. cons. 81. & cons. 350. lib. 5. Dec. cons. 246. n. 2.* 19 *Aym. cons. 193. n. 11.* Et poterit etiam vxor testari pro anima de decima parte dotis tantum, vt infra *cap. 134. hoc eodem libro*, & fuit dictum in *d. decis. coram Marquemontio.*

E DECEDAT, MARITVS TOTAM DOTEM LVCRETVR. Idem si moriatur ciuiliter, videlicet religionem profitendo, nam iura, & magis communis 21 Doct. conclusio est, quod lex, seu statutum, siue pactum deferens viro lucrum dotis in casum mortis vxoris sine filiis, procedat etiam in casu mortis ciuilis eiusdem vxoris, nempe per ingressum Monasterij & ptofessionis emissionem, ita habet *d. decis. 92. num. 9. part. 1. diuers. per tex. in l. Deo nobis in fin. principij & ibi glo. in verbo Legitimæ C. de Episc. & cler. vbi Bart. num. 1. Castr. in summario Fulgos. num. 8. bonus tex. in §. si vero constante, & ibi glo. verbo Placitum, vbi Angel. in 1. not. authen. de Sanctiss. Episc. cum aliis pluribus in eadem decis. n. 9. cumulatis*, siquidem 22 mors ciuilis æquipollet naturali, quando operatur eumdem effectum, quem mors naturalis circa rem, de qua agitur, adeo quod frustra expectaretur casus mortis naturalis, tumque appellatione mortis non solum venit naturalis, sed etiam ciuilis, *per tex. in l. si decesserit in fin. ff. qui satisd. cog. in l. actione 66. §. publicatione ff. pro soc. cum aliis allatis per Natt. cons. 282. n. 8.* qui benè applicat conclusionem istam statuto de lucro dotis per mortem vxoris sine liberis præmortuæ, qualis est casus noster, atque *Rot. d. decis. 92. n. 10.* eamdem conclusionem à *Natt.* deductam ad rem nostram sequitur, quam refert etiam esse communem.

23 MARITVS QVARTAM PARTEM DOTIS &C. LVCRE-F TVR. Et procedit hoc statutum ad fauorem mariti, siue is pauper sit, siue diues, etiam posito casu, quod si maritus prædecessisset, vxor dotale lucrum ob mariti paupertatem consequi non potuisset, *Rota in Romana lucri dotis 2. Iunij* 1589. *coram Seraphino*. Item intelligitur etiam 24 de dote promissa, *Osasc.* in casu similis statuti de lucro dotis *Pedemont. decis. 21. num. 5.* vbi de communi, & plenius *Gasp. Anton. Thesaur. q. forens. 75. lib. 2. Rol. de lucr. dot. q. 9.* vbi etiam de communi *n. 4.* & de magis communi *n. 11.* & in terminis huius nostri statuti est *decis. coram Gregorio XV. 21. & coram Sacrato in Asculana dotis 9. Martij* 1603. vbi dictum est hanc opinionem 25 habere locum etiam si statutum vteretur verbo, *remaneat*, atque etiam si loqueretur de dote data, & aliàs sæpius idem tenuit *Rot. vt in addit. ad d. decis. Greg. n. 11.* sed quo ad statutum nostrum omnis planè scrupulus tollitur ex c. 132. vbi expressè disponitur, quod lucrum dotis locum habeat etiam in dote promissa.

Hæc autem conclusio, quod statutum habeat locum etiam in dote promissa declaratur primo, vt procedat cum aliqua moderatione, quã- 26 do enim decedit vir, vel mulier pendente dilatione ad soluendam dotem promissam, superstes vir, vel mulier, non poterit prius petere lucrum ex dote promissa, quam dies solutionis illius cesserit, sicque tenetur expectare tempus datum ad soluendam dotem, quo finito, & non prius debebitur lucrum, *Rot. coram Cardinale Mantica in terminis statuti similis huic Romano, in Spoletana lucri dotis decis. 337. num. 1. & 12. idem Mantic. tract. de tacit. & ambig. conuent. lib. 20. tit. 5. n. 23. & seq.* vbi subdit, idipsum esse dicendum quoad vxorem respectu lucri donationis propter nuptias, quod non consequitur nisi expectato tempore solutionis dotis faciendæ iuxta promissionem illius, & hoc absque aliquo interusurio medij temporis. Secundo limitatur, vt 27 procedat solum, vbi maritus dotem sibi promissam consequi potuerit, secus verò si non potuerit consequi, quia vxor non habuerit tantum in bonis, vel ob aliud simile impedimentum, nam tali casu non debebitur lucrum nisi iuxta dotem verè solutam, *Rota in Romana lucri dotis 2. Iunij* 1589. *n. 2. coram Seraph.* Et ideo in casu isto 28 attenditur æstimatio tempore obitus, non autem tempore promissionis, vt in *d. decis. 833. in princip.* Tertiò limitatur dispositio de lucro dotis, vt locum non habeat, quando maritus 29 non sustinuit onera matrimonij, siquidem ad hunc finem ei hoc lucrum conceditur, *Bald. in l. qui vxorem sub num. 1. C. de neg. gest. Paul. de Castr. in l. si ab hostibus §. si vir. n. 4. ff. sol. matr. Rol. de lucr. dot. q. 64. num. 6. Phanuc. de lucr. dot. glo. 14. n. 6. vers. quartus casus Barbos. in d. §. si vir. n. 37. in fin. & n. 38.* & ita dictum fuit in *Romana pretensi lucri dotis coram Iusto.*

G SECVNDVM IVRIS DISPOSITIONEM. De qua potissimum *in l. 1. C. de bon. mater.* quodque etiam lucrum bonorum proueniens ex statuto, vel 30 consuetudine seruandum sit liberis illius matrimonij, cuius occasione coniunx; siue masculus, siue fœmina illud habuit, *not. Bald. in authen. ex testamento num. 15. & seq.* & melius in *authen. vxori n. 1.* vbi hoc probat *tex. in primis verbis C. de secun. nupt.* & plures alij, quos recensel, & sequitur *Pinell. de bon. mater. l. vlt. n. 12. & seq.* vbi etiam de communi, de qua pariter testatur *Gabriel concl. 1. de secund. nupt. n. 2. & 15.*

H AD VSVMFRVCTVM, ET PROPRIETATEM LACRETVR. Quod ita verum est, vt, si maritus ipse decedat, 31 eiusmodi lucro ex statuto proueniente non petito, eius hæres ius habeat illud petendi, nec enim quæritur, vt maritus hoc ius agnoscat, quò ad hæredes transmittat, *Bal. in l. si arrogator 12. n. 1. in fin. ff. de adopt. Cæmen. sing. 49.* vbi etiam additio, *Rol. de lucr. dot. q. 47. vbi num. 4.* hanc dicit veriorem, & magis receptam sententiam.

I DE BONIS MARITI LVCRATVR. Sic res ad æqua-32 litatem reducitur inter maritum, & vxorem, pro-

ut

ut de iure cõmuni, iuxta *tex. in l. fœminæ in princ. & l. generaliter* C. *de secund. nupt.* & aliàs tanta est vis seruandæ æqualitatis inter dotem; & do-
33 nationem propter nuptias, vt pactum super vno extendatur ad aliud, *authen. sed iam necesse, & l. cum multa C. de don. ante nupt. not. Rol. de lucr.*
34 *dot. q.*10. *n.* 5. & sicuti ex bonis fideicommissò subiectis dos legitimè detrahitur, *authen. res quæ C. comm. de leg.* sic & lucrum dotis, ita vt decedente muliere, quæ illud ex dispositione statuti nostri quæsiuerat, transeat ad ipsius filios, nec ab eis repeti possit sub prætextu fideicommissi, sicuti declaratum reperitur apud *Rot. decis.*209. *diuers. p.*2. *in recent.*

35 Et lucrum illud quartæ partis, quod debetur vxori stantibus filiis quoad vsumfructum tantũ, non tamen mortuis filiis, debitum est vxori etiã quoad proprietatem, *Rot. decis.*17. *tit. de constit.*
36 & habet etiam locum, si vxor ingrediatur Monasterium, & sic in casu mortis ciuilis, *Rot. coram Cardinale Blanchetto in Romana lucri dotis* 16. *Decembris* 1580. sicuti fusius ad verbum *decedat*
47 hoc cap. notauimus, & debetur huiusmodi lucrum vxori non solum habita ratione ad dotem; quam ipsa dedit viro, sed etiam ad augmentum dotis, quod vir ei fecit, *Rot. diuers. decis.*590. *n.* 2. *vers. secundam utilitatem p.*1. *Rolan. de lucr. dot. q.*100. vbi quæstionem in terminis ex professo examinat, & concludit, quod statutum de lucro dotis locum habeat etiam in augumento dotis facto constante matrimonio.

k PRO QVA CAVERE TENEATVR. Quod intelligi debet per promissionem ipsius mulieris sine alia
38 fideiussione, vel satisdatione, hoc enim significat verbum cauere, prolatum simpliciter, *tex. apertus in l. sancimus C. de verbor. signif. vbi glo. verb. Nudam. Bart. & Bald. ibidem vterque n.* 1.
39 *Oldrad. cons.*68. *n.* 1. officio tamen, & arbitrio iudicis relinquitur compellere personam, quæ suspecta videatur ad cauendum per fideiussores, vel aliis modis tutioribus, alioqui autem simplex cautio parum releuaret, vti docet, *Bald. in d. l. sancimus n.*4. *per tex. in l. penult. ff. de peti. hared.* ibi, sed melius est officio iudicis cautione, vel satisdatione victo mederi, nam cum magna sit personarum, rerum, & temporum varietas, iure diffiniri non potuit, qualis esse debeat cautio in vnoquoque casu, quo circa vno ore Doct. concludunt iudicis arbitrio idipsum relinqui, ità dicit *Menoch. de arbitr. iud. cas.*189. *n.* 1. *& seq. ex tex. in* §. *penult. vers. si itaq. creditor*, ibi, *cautionem arbitrio iudicantis, authen. de fideiuss.* qui de omni creditore, cui cauendum est, loquitur: sic indistinctè docet *Bart. in l. Prætoria* 3. *num.*2. *ff. de Prator. stip.* & multi alij relati per *Menoch. loc. cit.*
40 & in specie ad rem nostram cum agitur de cautione præstanda ab vsufructuario de vtendo, ac fruendo arbitrio boni viri, eiusmodi cautio iudicis arbitrio præstatur, *Bellon. cons.*54. *n.*7. & alij ab eo citati; quem & alios refert *Menoch. d. cas. num.* 3.

41 Cæterum ex dispositione iuris communis teneretur mater cauere filiis primi matrimonij per idoneam fideiussionem de conseruandis mobilibus, quæ de lucro sibi quæsito ex primo matrimonio ad vsumfructum tantum consecuta fuerat, *l. hac edictali* § *his illud adiungimus C. de secund. nuptiis*, quod notat *Bald. cons.* 19. *in fin. volum.*3. Quò verò ad immobilia inde pariter
42 prouenientia, cautio quidem non exigitur, vt potè minus necessaria, sed alienatio simpliciter interdicitur *d.* §. *his illud*.

43 Verum liceat hic adhuc quærere, cur statutum requirat hoc loco cautionem à muliere, nempe, quod mortuo marito, & filiis existantibus quartam partem dotis pro donatione propter nuptias vsufructu finito restituet, quibus de iure restitui debet, etiamsi talem cautionem à marito, vxore mortua, & filiis pariter existantibus, quoad lucrum quartæ partis dotis supra
44 non postularuerit? Crediderim id fortè factum, quia mulier ob sexus fragilitatem videatur magis suspecta de dilapidatione, quam vir, vnde videmus interdictam mulieribus alienationem sine decreto iudicis, & aliis solemnitatibus infra *cap.*151. *vbi Pic. glos.*3. *n.*3. plura subiicit de facilitate mulierum ad incundos contractus sibi damnosos, & aliàs iure communi, nempe Senatus consulto Velleiano pleniſſimè comprehensum est, ne pro vllo fœminæ intercederent, vt inquit *Paulus Iurisconsultus in primis verbis l.* 1. *ff. eodem tit.* maximè propter periculum rei familiaris; vt paulo post, ibi: Sed etiam periculum rei familiaris.

Accedat alterum, quod nòn est incompatibile cum prædictis, vnum enim ex imbecillitate iudicij, alterum ex praua voluntate proficiscitur, nempe, quod mulieres sui natura auaræ
45 sunt, quod not. & probat *Menoch. de præsumpt. præsumpt.*6. *n.*57. & dicitur mulierum genus auariſſimum, teste *Cardina. Tusch.* qui hoc dictum ponit pro conclusione 419. *sub littera M.* inter suas conclusiones iuris, & deducitur ex *l. sed si ego, in fin. vbi not. Doct. ff. ad Velleian.* Vnde locus esse videtur suspicioni, ne aliquid sibi vsurpent de rebus sibi ad vsumfructum permissis in detrimentum eorum, quibus illæ restitui debent, vsufructu, & vita ipsarum mulierum finita; Hæ verò suspicionis causæ apud iurisperitos non con-
46 siderantur contra viros, quibus libera relinquitur administratio bonorum, quæ à matre ad filios prouenerunt, etiam vbi ad secundas nuptias transierint, *l.* 1. *& l. fin.* C. *de bon. matern. l. generaliter C. de second. nupt.* Admonentur illi tamen de recta, ac diligenti administratione, & procuratione in eadem *l.* 1. & vbi pariter talia bona dissiparent, interdicenda eis esset administratio, *Bald. in d. l. generaliter in princ. n.*7. *C. de secund. nupt. iuxta tex. in l. Imperator* 50. *ff. ad Trebell. & in l. fin.* §. *minores C. de sent. pass.*

L DOTALIS LVCRI PACTVM INSTRVMENTIS DOTALIBVS CENSEATVR APPOSITVM NISI EXPRESSE FVERIT REMISSVM, AVT ALITER CONVENTVM. Iure enim
47 par debet esse potestas pacti, legis, statuti, vel consuetudinis, vbi dispar non sit ratio; quod prosequitur *Euertad. in cent. sua* loco à pacto ad statutum, & hoc argumentum probauit *Rot.* apud *Cardin. Mantic. decis.* 337. *n.* 9. Hinc *Rot.* censuit in casu huius nostri statuti debitum lu-
48 cri dotis esse voluntarium, quia originem, & initium habet à voluntate partium, licèt postea fiat necessarium, prout sunt omnes contractus, vel quasi contractus, *l. sicut* C. *de action. & oblig.*
49 *l. in commodato* §. *sicuti ff. commod.* & ideo non

eſſe comparandum cum legato, *vt in deciſ.649. part. 2. diuerſ.* vbi & plures aliæ deciſiones ad id ipſum memorantur, & *in Romana cenſus 8. Nouembris 1613. coram Sacrato*, in qua reprobatur deciſio *coram Caualerio, in Romana legatorum, & vſusfructus 1. Iulij 1611.* licet aliàs deciſiones iſtæ non procedant, vbi lucrum habetur ſimpliciter ex ſtatuto non permiſſo arbitrio contrahentibus matrimonium illud excludendi, hoc enim caſu lucrum haberur pro debito neceſſario ex diſpoſitione ſtatuti; Vide etiam compenſatur cum legato, quam quidem opin. & ipſa *Rot. d.deciſ. 649. num. 1.* approbaunt, eamque ſecutus erat, & magis communem dixerat *Rolan. de lucr. dot.queſt.96. n.8. Menoch. de præſumpt.lib.4. præſumpt. 109. n.35. verſ.ea eſt vera, & Cardin. Mantic.de coniect. vltim. volunt. lib. 10. titul. 2. n.7.Gabriel.conſil.16.n.30.& ſeq.lib.1.*

51 Declaratur autẽ ſtatutum quatenus vult quod pactum lucri dotis cenſeatur appoſitum in inſtrumentis dotalibus, niſi partes expreſsè contrarium voluerint, vt non ideo excludat, quin illa voluntas contraria de non lucrando probari poſſit per legitimas præſumptiones, *Rot. coram Cardinale Mantic. 26. Nouembris 1568. in Romana lucri dotis, quæ eſt deciſio 36. inter impreſſas eiuſdem Card.* Siquidem id manifeſtiſſimè
52 conſtare dicitur, quod ex coniecturis demonſtratur, vt in *ead.deciſ.n.1.& ſeqq.*

53 Declaratur etiam, quod vbi in contractu dotis inter coniuges inito non adſit obligatio Cameralis pro iſto lucro, tum ad illud conſequendum non competit aliqua via executiua, *Rot. in deciſ. Achill.de Graſſ. deciſ.14.de conſtit.* vbi habetur hoc procedere, etiamſi iſtud lucrum filiis poſtea ſit reſeruandum.

54 Sed adhuc opportunè hic quæri poteſt, an ſi maritus promiſit totam, vel integram dotem reſtituere, videatur renuncia ſſe lucro dotis, quod ex ſtatuto ei deferetur? quæſtionem iſtam diſcutit in vtramque partem *Rolan.de lucro dotis.q.38.* Et demum ſequitur opinionem affirmatiuam,
55 nempè, quod maritus per illa verba, totam, vel integram dotem, renuntiauerit lucro dotis, eamque ſententiam magis communem dixit *Rolan. dicta quæſt. ſub n.6. & Alexan. conſ.5. n.15. vol.3.* qui & eam ſecutus eſt *conſ.133. n.5. volum.5.* & idem *Rol.* communem alleruit, *ead. quæſt. n. 15. in fin.* Ità præcipuè ſenſit *Bald. in l. 13. quod nomine, n.2.ff.de condict. indeb. Angel. in l. damni infecti 29. §. cum parietem ff. de dam. infect. Boer. deciſ.249. ſub n.8. verſ. ſed ego multum dubito,* & conſentiunt quam plures alij citati *per adden. ad dictum conſ. Ale. 133. verb. videtur renuntiaſſe, præter alios,* quos congerit *Rol.d.q.38.n.9.* Declaratur autem hæc concluſio, vt procedat, vbi talis
56 promiſſio facta per maritum fuiſſet ex certa ſcientia, & non per errorem, vt per *Bal. Angel. & Alex.in locis citatis, Dec.conſ.402. ſub n.5. verſ. primo non obſtat, Rol.d.q.38. in fin.*

Nec omittendum, quod vbi dotale Inſtrumẽtum celebratur in Vrbe, & dos datur ab eo, qui domicilium fixum habeat in ipſa Vrbe, ita vt in caſu reſtitutionis dotis, eidem dotanti facienda ſit reſtitutio, prout ex iure communi fieri debet, tunc attendi debet hoc ſtatutum, quoad quantum lucri dotalis, non autem domicilium mariti dotem reſtituentis, vt plenè probauit *Rot.coram R.P.D. Merlino in Romana lucri dotis 16. Decembrit 1633.impreſſa per Typographum Camera Apoſtolica verſ.* & quamuis, vbi allegat *Bal.* qui fuit auctor huius opinionis in *l. vnica n. 3. verſ,item non haben locum C. de priu.dot.Felin.in cap.1.n.27. de ſponſal.Iaſ.in l. cunctos populos in 1. lect. nu.28. verſ. 3. limita C. de ſum. Trinit. & fid. Cath. Marſil. in l. fin. n. 167. ver. 3. limita, ff. de Iuriſd. omn. Iud. Crot. in rep. l. omnes populi n.168. ff.de Iuſt. & Iur. Purpur.* qui teſtatur de communi in patre, matre, & quouis alio, *in d.l.cunctos populos n.146. Roland. de lucr. dot. q. 17. n.2. & 3. Plurnc. eodem tract.glo.9. num.33.Campegg. de dot. queſt.20. num.2. Carpan. ad ſtat. Mediolan. cap.298. num. 220. Alderan. Maſcard. de gener. interpret. ſtat. concl.7. num.66.* vbi de communi. *Menoch. conſ.671. n.3. Aldenin. conſ.85. num.30. Rim.conſ.150.num.72.* & ſane ratio, qua mouentur Doct. tenentes eſſe in hoc caſu attendendum ſtatutum domicilij mariti, valde vrget, quia in tantum attenditur domicilium mariti, in quantum reſtitutio debet fieri vxori, quæ in eodem loco contraxit domicilium, ad quod ventura dedit dotem, in qua ratione fundatur reſponſum *Vlpiani in l. exigere dotem ff. de iudic.* quæ ceſſat in alio extraneo promittente dotem, qui non cenſetur cogitare de domicilio mariti, aut illius ſtatuto, ſed cenſetur ſe potius conformare cum proprio ſtatuto, & quamuis hanc ſententiam quæ eſt communis, vt teſtantur plures ex præcitatis, impugnet *Cagnol. in dicta l. exigere, num. 17.* ea ratione, quia a pari procedunt forum ſortiri, & ſtatutis ligari, ſed volens exigere dotem, forum ſortitur in loco domicilij mariti, ergo ligabitur ſtatutis illius loci in quo maritum debet conuenire. Tamen aduerſus *Cagnol.* hanc ſententiam tuetur *Phanucc. de dot. dicta glo. 9 num. 33.* vbi dicit in hoc articulo non agi de Foro, ſed de deciſione cauſæ, cum qua reſponſione nunc pertranſeo illa non vlterius examinata. Plures autem limitationes *ad dictam l. exigere dotem*, poſſes videre apud *Cagnol. in repet. eiuſdem l. num. 10. & ſequen.* & regulam cum ampliationibus, & limitationibus ponit *Mantic. de tac. lib.3. tit.14. num. 1. & per totam, Molſeſ. ad conſuet. Neapol. par.2. queſt.12.num.15.& ſeqq.* cum aliis in additione relatis n. 6. prout etiam quod regulariter in reſtitutione dotis ſpectari debeat ſtatutum, ſeu lex & conſuetudo, quæ vigeat in loco domicilij, facit *deciſ. in Romana, ſeu Ceſenaten. fructuum dotis 13. Iunij 1603. coram Lucta impreſſ. poſt Zacch. de obligat. Camer. deciſ. 78. n. 1. Et in Romana. fructuum dotis 27. Februarij 1606. coram Penna, impreſſ.poſt recent. ſub nomine poſtbum. Farinac. part. 2. ſub num. 3. in fine.*

De

Quando donationi propter nuptias, seu lucro dotali locus sit.

CAP. CXXXII.

DOtem, seu partem dotis, & donationem propter nuptias, vir, & vxor, post cõsummatum matrimonium, vt prædictum est, lucrentur, siue dos fuerit in pecunia numerata soluta, siue pignore tradito, vel fundo dotali constituto, vel aliter fuerit de ea *a* marito satisfactum. *b* Et si dos simpliciter per mulierem, vel alium pro ea promissa fuerit, & promissori ad soluendum dilatio data: si ea dilatione pendente, huiusmodi matrimonium per obitum viri, vel vxoris soluatur, lucrum prædictum superstiti acquiratur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Satisfacere, verbum quid significet.*
2 *Acconcium, siue bona paraphernalia imputantur in satisfactionem dotis: & priuilegia eiusdem consequuntur n. 3. & cadunt sub statuto de lucro dotis. n. 4.*
Limita, vt non procedat vbi Acconcium separatim à dote datum fuisset. n. 5.
9 *Statutum de lucro dotis simpliciter loquens habet locum etiam in dote promissa.*
7 *Lucro dotis non fit locus, dilatione data ad soluendum dotem, si alter ex coniugibus moriatur, nisi finita dilatione.*

ANNOTATIONES.

1 A MARITO SATISFACTVM. Dicetur autem satisfactum qualitercunque voluntati mariti fuerit paritum, id enim significat verbum hoc. *Alber. in suo Diction. verbo Satisfactum* intelligitur *Abb. in c. preterea n. 3. de vsur. & c. inter alia num. 3. in fin. de immunit. Eccles. per tex. in l. si rem §. omnis ff. de pignor. act.* ibi; Satisfactum autem accipimus, quemadmodum voluit creditor, siue datis pignoribus sibi caueri voluit, siue fideiussoribus, siue reo dato, siue pretio aliquo, siue nuda conuentione; vnde clarissima videntur verba huius nostri statuti, quæ pariter in veteri statuto Vrbis habebantur *lib. 4. cap. 21.* atque in satisfactionem dotis imputandum erit
2 etiam acconcium, quod vulgo Romæ dicitur, scilicet linteamina, suppellectilia, ac eiusmodi alia bona paraphernalia ad cultum corporis & vsum, sponsæ, ac sponsi pertinentia, ista namque
3 dotem sequuntur, & eius priuilegia consequuntur, *Anan. cons. 36. num. 1. & seqq. Curt. iun. cons.*
4 129. *in fin. Paris.* qui ista dicit cadere sub statuto & lucro dotis, *cons. 95. num. 12. part. 2. Rol.* loquens in eodem casu *q. 50. de lucro. dot. n. 4. Rot.*
• *diuers. decis. 556. num. 1. & seqq. part. 1. diuers. & decis. 72. num. 4. part. 2. diuers. in recentior. Thesaur.* qui asserit eadem venire sub statuto de lucro dotis, vtpote addit amenta ipsius dotis *decis. 195. n. 4. & seqq. Gratian.* & plures alij ab eo
5 citati *discept. foren. tom. 3. cap. 498. num. 58.* quod tamen limitatur, vt non procedat vbi accessum separatim à dote datum fuisset, vt apparet ex *decis. Seraph. 132. n. 1.*

B ET SI DOS SIMPLICITER PER MVLIEREM, VEL ALIVM PRO EA PROMISSA FVERIT. Sic diffinitur expresse, quod statutum nostrum habeat locum in dote promissa, vnde prorsus cessat disputatio, an statutum de lucro dotis simpliciter loquens, procedat etiam in dote promissa, sicuti de statuto Ciuitatis Nouariæ dicit *Curt. iun. cons. 129. num. 13.* qua de re fuse satis diximus ad præcedens cap. 131. littera D. *verbo Totam dotem lucretur*. Hic addo *Curt. iun.* ibidem testari com-
6 munem esse opinionem, quod statutum de lucro dotis simpliciter loquens habeat etiam locum in dote promissa, quam opin. pariter communem dicit *Paris. con. 95. num. 12. part. 2.* ea potissimum ratione, quia dos promissa propriè sit dos, quod ipse probat, *& Rol. d. q. 5. num. 12. & 14.* & tenuit *Rot. dec. 248. n. 6. part. 4. diuers.* Vnde tollitur præcipuum obiectum cõtra communem opin. nempe, quod dos promissa non sit propriè dos, & ideo non veniat sub statuto de lucro dotis; Sed plenius *Rol. d. q. 5.* rem istam propositis, ac discussis in vtramque partem argumentis doctè, ac subtiliter examinat.

7 Addo demum, quod pendente dilatione data ad soluendam dotem, si alter ex coniugibus moriatur, non fit locus lucro dotis, nisi finita dilatione, prout nec prius dos ipsa peti potest, vt est *decis. Rot. 256. p. 4. diuers. quæ est 37. inter impressa Eminentissimi Cardinalis Mantica*, & bene facit ad declarationem nostri statuti hoc cap. ad hæc conferunt *not. supernus ad cap. 131. sub littera F. verbo Maritus*.

Soluto matrimonio, intra quantum tempus dos, & donatio propter nuptias solui, & restitui debeat.

CAP. CXXXIII.

MVlier, matrimonio soluto, donationem propter nuptias *a* ante sex menses elapsos, à die obitus mariti petere non possit: quod & in repetenda dote, si ea *c* in pecunia consistat, *b* seruari volumus: interim tamen mulierem in domo mariti, si ibi commodè, & honestè morari poterit, *d* ali mandamus: vel si ibi commodè, aut honestè *e* morari non poterit, alimenta (si petierit) extra domum mariti, *f* iuxta infra taxandam summam, exhiberi: sed si dos *g* in immobilibus, aut æquipollentibus, vel etiam *b* mobilibus, & se mouentibus consistat, quatenus extent, statim per vxorem peti possit, & ad eam reuertatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Prohibitum ad tempus, post tempus censetur esse permissum.*
2 *Dos restitui debet à marito intra annum à die obitus vxoris sine filiis defunctæ, ex iure communi:*

ex

ex ſtatuto autem intra ſex menſes. & num. 7.

3 *Maritus ſoluto matrimonio tenetur cauere cum fideiuſſione de reſtituenda dote elapſo tempore præſcripto, & n. 6.*

4 *Fideiuſſio, etiam non promiſſa, præſtari debet vbi dilatio debitori conceſſa eſt miſerationis, vel humanitatis cauſa.*

5 *Lex, vel ſtatutum præcipiens expreſsè aliquid fieri, intelligitur, ſi pars, cuius idtereſt, id petat.*

8 *Statutum ita intelligi debet, vt quam minimè lædat ius commune, &c.*

9 *Pecunia redacta extre immobili dotali vendita, an ſit reſtituenda ſtatim tanquam ſubrogata in locum rei immobilis; an verò poſt tempus à ſtatuto præſcriptum? & n. 11.*

10 *Pecunia habetur pro re mobili, quamuis deſtinata ad emptionem immobilium, ſiue ex illis redacta.*

12 *Alimenta debita vidua intra tempus datum ad reſtituendam dotem debeatur tantum vidua inopi, quæ aliunde victum non habeat. & num. 16. 18. 20.*

Ampliа, & limita remiſſiuè, vt n. 17. Contrarium. n. 14. & 15.

13 *Alimenta debita ex diſpoſitione legis, non poteſt quis petere, ſi aliunde habeat.*

21 *Alimenta, an ſumere debeat vidua in domo hæredis mariti an in alia domo? & n. 22.*

23 *Res data in dotem æſtimata tranſit in dominium mariti: qui in caſu reſtitutionis tenetur tantum ad precium reſtituendum. & n. 25.*

24 *Aeſtimatio facit emptionem, & venditionem in ipſis rebus dotalibus,*

26 *Pecunia ex immobilibus redacta computatur inter mobilia.*

27 *Mobilia ſe mouentia, & incorporalia æquiparantur. & quatenus extent, ſunt reſtituenda mulieri vidua, ex ſtatuto. & n. 88.*

29 *Mobilia, præcipuè veſtes, & ſimilia, quæ uſu, ac tempore deteriora fiunt, cuiuſnam erit damnum deteriorationis? vidua, an hæredis mariti? & num. 30.*

ANNOTATIONES.

A 1 ANTE SEX MENSES ELAPSOS. Ergo illis elapſis, & non prius peti poterit donatio propter nuptias, & dos repeti, vt in *tex.* ſtatuti quia, prohibitum ad tempus poſt tempus cenſetur eſſe permiſſum, *l. Imperator vbi Bal. ff. de poſtul. l. ſi vnus §. 1. ff. de pact. l. pater filium 36. §. fundum ff. de leg. 3.* latiſſimè *Tiraq. de vtroq. retract. p. 2. §. 1. glo. 2. n. 46. cum ſeq. Surd. deciſ. 75. num. 1. Brunor. à Sole in ſuis propoſit. iur. verbo Prohibitio. 16.*

B SERVARI VOLVMVS. Fauet hoc ſtatutum mu-
2 lieribus magis quam ius commune, quod quidem ad reſtituendam dotem dat annum marito à die obitus vxoris ſine filiis defunctæ, ſi dos in mobilibus conſiſtat, *l. 1. §. exactio autem dotis C. de rei vxor. actio.* tenetur autem maritus ca-
3 uere cum fideiuſſione de reſtituenda dote elapſo anno, idque ex iure communi probat *Franc. deciſ. 218. & Barboſ. in l. 1. in princ. part. 2. ſub n. 12. ff. eod. tit.* mouetur vterque ea ratione, quod ea dilatio marito conceſſa ſit miſerationis, vel humanitatis cauſa, quo caſu fideiuſſio etiam non
4 promiſſa præſtatur per *tex. in l. ſi conſtante 25. §. quoties ff. ſol. matrim.* quod & generaliter ſeruari, in quacunque eiuſmodi fideiuſſione tradit Doct. communiter, vt atteſtatur idem *Barboſ. in §. interdum. num. 13. ex tex. in l. vniuerſa C. de prec. Imper. offer. vbi glo. & Doct.* quod tamen videretur intelligendum, ſi mulier talem cautionem petat, quia regula eſt, quod lex, vel ſtatu-
5 tum iubens etiam verbis præciſis aliquid fieri, intelligi debet, ſi pars cuius intereſt, id petat, ità *Iaſ.* in *d. l. vniuerſa num. 1. poſt glo ibid. verbo Probeatur,* quæ loquitur in caſu cautionis ab eadem lege præſcriptæ, *Caſtren. ibidem n. 9. idem Iaſ. in l. admonendi in lect. not. verſ. ego teneo, vbi. n. 18.* præcipuè dat exemplum de cautione requiſita, quam regulam menti tenendam, quia confert ad infinita ſimilia, admonet ipſe *Iaſ. ſub eodem not. num. 20. in fin.* & latè comprobat *Cotta in ſuis memor. verb. Statuto Mediolani cautum eſt.* Verum poſita concl. prædicta *Franc. & Barboſ.* pro vera, de qua tamen forte dubitari poſſet, quia nulla lege ſatis probari videtur, ſaltem in caſu ordinario, & generali, eam arbi-
6 trarer vtique habere locum in hac diſpoſitione ſtatuti noſtri, vt in hoc conſentiat ius municipale cum iure communi, à quo diſſentit in termino anni ad reſtitutionem dotis conceſſo, què
7 ad ſex menſes reducit, quoniam, vt ſæpius dixi-
8 mus, ità debet intelligi ſtatutum, vt quam minimè lædat ius commune, & in vno tantum effectu verificetur, vbi de pluribus dubitetur *c. cum dilectus, & ibi Doct. de conſuet. dixit Ror. diuerſ. p. 1 dec. 475. n. 6.*

C IN PECVNIA CONSISTAT. Dubitari non poteſt, quin ſtatutum hic loquatur de pecunia numerata, quia inferius hoc c. aliter diſponit de rebus aliis, quæ iure alioqui, ſaltem largo modo, venirent ſub nomine pecuniæ, *l. pecunia appellatione 4. l. pecunia verbum 178. & l. pecuniæ nomine 122. ff. de verb. ſignif.* Sed quid ſi vendita
9 fic res immobilis dotalis, pecunia inde redacta erit ne reſtituenda ſtatim tamquam ſubrogata in locum rei immobilis, an verò poſt ſex menſes, ſicuti diſponitur de pecunia hoc noſtro ſtatuto? quæſtio hæc ſoluitur ex *tex. in l. cum in fundo 81. §. ſi fundus ff. de iur. dot.* vbi etiam *glo. verbo Statuto* tempore, nempe quod eiuſmodi pecunia reſtituitur poſt annum iuxta diſpoſitionem, *l. vnic. §. exactio C. de rei vxor. act.* quem *tex.* in hanc ſententiam ponderat *Barboſ.* cum ſequutus *in l. 2. in princ. ſub n. 1. ff ſol. matr.* & ad id conferunt tradita per *Tiraquel. de retract. lign. §. 1. glo. 7. n. 107. & per Iaſ. in l. cætera 43. §. fin.*
10 *ff. de leg. 1. num. 21. vbi not.* quod pecunia quamuis deſtinata ad emptionem immobilium, ſiue ex illis redacta, habetur pro re mobili, nec venit ſub diſpoſitione immobilium, quod & ibidem tenent Doct. alij, atque communiter receptum eſſe, neque ab hac communi opin. in iudicando recedendum, plane aſſeuerat, *Soc. iun. conſ. 120. n. 17. lib. 1. Rot. de lucr. dot. q. 91. n. 12.*
11 *Boer. deciſ. 209.* Vnde attenta diſpoſitione noſtri ſtatu ti, poſt ſex menſes, & non ante talis pecunia ex immobilium alienatione proueniens reſtituenda erit, ſic enim ſtatutum conſonabit iuri communi, quantum fieri poteſt, prout interpretari debemus, iuxta dicta paulo ſupra hoc cap. ad vebum ſeruari volumus *in fin.* & aliàs

ſæpius, & plenius infra ad proximum verbum, *Ali mandamus*.

D ALI MANDAMVS. Hic dubitari poteſt, an ſtatutum generaliter, & diſtinctè debeat intelligi,
12 ſiuè mulier ſit diues, ſinè inops. Et quidem ex diſpoſitione iuris communis, debentur alimenta inopi tantum, quæ victum non habeat aliunde intra annum, qui à die ſoluti matrimonij datur hæredi mariti ad reſtituendam dotem conſiſtentem in mobilibus, vti communiter ſentiunt iuris Interpretes, *glo. in l. vnica §. exactio, verb. reſtituendis C. de rei vxor. actio.* vbi additio poſt *glo.* ità teſtatur communiter tenere Doct. *in l. diuortio 8. in princ. ff. ſol. matrim. glo. in d.l. Diuortio verbo Facto. Bart. ibidem num. 1. Caſtren. num. 4.* vbi dicit omnes ſequi hanc *glo. opin. Cuman. num. 1. Alex. num. 15. Iaſ. num. 19. Bald. in d. §. exactio, alias, cum autem num 6. Surd. de aliment. tit. 1. q. 44 num. 48.* vbi etiam de communi *Barboſ. in d. l. in princ. ſub num. 16. & 17. ff. ſolut. mat. Theſaur. deciſ. 43. n. 1. Cott. in memor. verbo Dies ſoluto matrimonio*, & pro hac opinione conſideratur *tex. in l. pen. ff. vt in poſſeſſ. leg. in verſ. 60.* nec quicquam ſuum habeat, atque fa-
13 cit regula generalis, quod quando alimenta debentur ex diſpoſitione legis, ſtatuti, vel iudicis, non poteſt quis alimenta perere ſi aliunde habet *tex. in l. ſi quis à liberis §. idem reſcripſit in fin.* ibi comperentis indices aliter à patre tuo iubebũt pro modo facultatum eius ſi modo, cum opificem te eſſe dicas, in ea valetudine es, vt operi
14 ſufficere non poſſis; eſt & alia opin. nempe, quod nec viduæ inopi, quæ non habet, vnde ſe alat, debeantur alimenta ab hæredibus mariti intra annum luctus; eſt adhuc tertia opin. quod in hoc
15 caſu alimenta ſint præſtanda viduæ quamuis diuiti, de quibus doctè, ac plenè tractatur per *Surd. d. q. 44. & per. Barboſ. d. l. 2. in princ. ff. ſol. matr. à n. 16. per plures alios ſeqq.*

16 Sed prima opinio, de qua meminimus tanquam communis ſequenda eſt, vti Doct. paſſim admonent, & amplius cum hæc media ſit inter tres, vtique tenenda eſt, exempio Imperatoris Iuſtiniani in §. *cum ergo, verſ. ſed cum libertas*, ibi nos mediam quodammodo viam eligentes, quibus ex cauſ. *manumiſ. non lic. & in §. cum ex aliena* ibi, placuit media ſententia *Inſtit. de ver. diuiſ.* ſic prudentiſſimi iuris auctores medietatẽ quandam ſequuti ſunt teſte Paulo I. C. in *l. antiqui §. quid ergo*, vbi hæc ipſa verba profert *ff. ſi pars hared. pet.* Hæc autem concluſio multipliciter
17 declaratur, ampliatur, & limitatur per *Surd. & Barboſ. locis citatis*, ex quibus ad ſaturitatem hauriri poſſunt quæcumque in hanc rem expetantur, vnde iam planè conſequitur, ni fallor, quod ſtatutum noſtrum intelligi debet iuxta prædictam opinio. ex ipſo iure communi depromptam, nempe mulierem alendam eſſe ab
18 hæredibus viri per ſex menſes à die ſoluti matrimonij per obitum viri, ſi ipſa aliunde ſe alere non poſſit, nam veriſima eſt regula, quod ſtatuta derogatoria iuris communis paſſim recipiunt interpretationem ab ipſo iure communi *Cur. im.* qui id aſſerit communiter eſſe receptum *conſ. 7 nu. 8. quem Rot. ſequitur dec. 724 n. 15. & ſeq. p. 1. diuerſ.* & ideo cenſuit, quod ſtatutum mandans fratrem debere alere fratrem, intelligi debet iuxta diſpoſitionem iuris communis, ſcilicet ſi frater à quo alter petit alimenta, ſit diues, *Rol. conſ. 72. num. 32. vol. 3.* idque gene-
19 reale eſt in omni diſpoſitione. *Caputaq. deciſ. 67. n. 7 part. 2.* Accedat altera regula quod ſtatuta ità debent intelligi, vt quàm minimè iuri communi aduerſentur & cum eo quantum fieri poſſit ad concordiam reducantur, Doct. communiter in *l. fin. §. in computatione C. de in. delib. in l. omnes populi ff. de iuſt. & iur. in l. 2.* vbi etiam *gloſſ. 1. C. de nox. al. action. & in cap. cum dilectus de conſuet.* latiſſimè *Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concl. 12.*

10 Et hæc quidem regula locum habet, licet ſtatuta concepta ſint per verba generalia, & vniuerſalia *Theſaur.* qui plures alios refert *dec. 169. n. 4.* Sat igitur fuerit, quod ſtatutum noſtrum minuat dilationem anni datam à iure communi hæredibus mariti ad dotem in pecunia conſiſtentem reſtituendam, reſtringendo dilationem ipſam ad ſex menſes; verum quoad alimenta interim præſtanda viduæ, ſeruetur ius commune, nempe ſi vidua aliunde non habeat alimenta.

E MORARE NON POTERIT. Hoc etiam iure com-
21 muni cautum cenſetur, nempe quod durante legali diſpoſitione ad reſtituendam dotem, alimenta ſumere debeat vidua in domo hæredis mariti, ſin autem mulier non poſſit commodè, vel honeſtè habitare cum hærede, tum viduæ ipſi in alia domo morari præſtanda ſint alimẽta, facta tamen diminutione pretij operarum, quas quidem mulier mariti hæredibus tenebatur præſtare, ſi in eadem domo cum eis habitaret, ità *Bald. in l. diuortio 8. ſub num. 5. ff. ſolut. matr. Caſtr. ibidem n. 9. & ſeq. Cuman, n. 2. Capic. deciſ. 24. n. 10. Caſtr. conſ. 428. n. 3. lib. 2. Rol. conſil. 89, num. 14. lib. 3. Barboſ.* qui prædictos & aliquot alios refert, & ſequitur in *dict. lib. 2. in princ. n. 28. & 29.*

Sed quod dictum eſt de præſtandis operis per mulierem, intelligi debet, ſi mulier debet, vel ſolita ſit operari pro qualitate ſua, per *text. in l. penult. ff. de oper. libert.* vbi inquit Neratius I.C. operarum editionem pendere ex æſtimatione edentis, nam dignitati, facultatibus, conſuetudini, artificio eius conuenientes edendas, quod, & ſenſit *Bart. ex prædicto tex. in d. l. diuortio n. 4. & Capic. loco proxime citato*, atque ita profecto perſuadet ipſa ratio. iuxta quam regulariter reſtringuntur generales diſpoſitiones, *Iaſ. in Lucas dubium n. 36. C. de legi. Euer. in cent. ſua loco ab abſurdo n. 6.* & alij præterea ferè innumeri congeſti à *Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concluſ. 5. n. 79. limit. 13.*

22 Verum non deſunt, qui aſſerant deberi alimenta mulieri in caſu prædicto, licet in domo hæredum mariti nolit manere, ſed vbicumque eidem placuerit habitare, immo communiter id eſſe receptum teſtatur *Iaſi in d. l. diuortio n. 25.* & ſubiicit generaliter procedere, ſiue alimenta debeantur ex diſpoſitione teſtatoris, ſiue ex diſpoſitione legis, quàm opin. videtur etiam ſequi *Capic. d. deciſ. 24. nu. 8.* ſed prima opinio eſt verior, vti probat *Barboſ. d. l. 2. in princ. num. 28. immo Iaſ. in d. l. diuortio in princ. num. 24. in fin.* fatetur rationem eſſe contra illam aſſertam communem opinionem; Verum, quidquid ſit

demum

demum in hoc articulo de iu. communi, nos habemus ſtatutum clarum, & expreſſum, quod nullam admittit dubitationem.

E IVXTA INFRA TAXANDAM SVMMAM. Scilicet *cap. 137. hoc eod. lib.*

G IN IMMOBILIBVS. Quæ tamen non fuerint æſti-
23 mata, cum darentur in dotem, nam regulariter res data in dotem æſtimata tranſit in dominiũ
24 mariti: æſtimatio enim facit emptionem, & venditionem in ipſis rebus dotalibus, *l. plerumque* 11. *ff. de iur. dot. l. quoties, & l. cum dotem* 10. *C. eod. tit. l. ex conuentione* 11. *C. de pact. not. Pinell. de bon. mater. l.* 1. *part.* 3. *num.* 15. *Rolan. conſ.* 92.
25 *num* 9. *vol.* 2. qui hoc dictum aſſerit communi Doct. calculo comprobari, ideoque poſtea maritus non tenetur ad reſtitutionem rei æſtimatę. ſed tantum ad pretium, ex iuribus prædictis, *Rot. apud Seraph. deciſ.* 1332. quæ habetur etiam 257. *part.* 4. *diuerſ.* vbi quod aliàs pariter eadem *Rot.* id ipſum probauerit.

26 Accedat, quod pecunia ex immobilibus redacta computatur inter mobilia, ſicuti & ea, quę parata fuiſſet ad prædia emenda, *Boer. dec.* 209. *Rol. de lucr. dote q.* 91 *n.* 12 vnde eſſemus in caſu reſtituendæ dotis in pecunia numerata, ſicque mariti hæres haberet dilationem, de qua dictum eſt hoc eodem *cap. littera C. verbo, in pecunia conſiſtat.*.

H MOBILIBVS, ET SE MOVENTIBVS. Quoad iſta ius noſtrum municipale recedit à iur. communi, ſi quidem in *d. l. vnic.* §. *exactio C. de rei vxor. act.* mobilia, ſe mouentia, & incorporalia æquiparantur, itaut mariti hæredes non teneantur illa reſtituere mulieri viduæ intra annum luctus,
28 attamen hic ſubijcitur æquum, & rationabile temperamentum, nempe quatenus extent.

29 Sed quid ſi extent mobilia præcipuè veſtes, & alia, vt in ſtatuto, quæ vſu, ac tempore deteriora effecta ſunt, cuius nam erit damnum, viduæ, an
30 hęredis mariti? Diſtingue, aut data fuerant æſtimata aut non, ſi æſtimata damnum erit hæredis, ſi inæſtimata erit mulieris; ità decidit *tex. in l. æſtimata* 52. *ff. ſol. matr.* vbi hæc habentur verba, æſtimatæ res vſu etiam mulieris, periculo mariti deteriores efficiuntur, & per hunc text. ita tenent Doct. communiter, ità teſtatur *Rol. d. conſ.* 9. *n.* 11. ſed plenius, & clarius apparet idipſum *ex l. plerumque* 11. *ff. de iur. dot. vbi Vlp. l. C.* viros prudenter admonet his verbis, Plerumque intereſt viris res non eſſe æſtimatas, idcirco, ne periculum rerum ad eum pertineat, maximè ſi animalia in dotem acceperit, vel veſtem, qua mulier vtitur; Eueniet enim ſi æſtimata ſit, & eam mulier attriuit, vt nihilominus maritus æſtimationem earum præſtet, quoties igitur non æſtimatæ res in dotem dantur, & meliores, & deteriores mulieri fiunt.

De qua parte dotis mulier decedens teſtari poſſit.

CAP. CXXXIV.

VBicumque morte mulieris maritus *a* dotem lucratur, exiſtentibus filiis, vxor pro anima, de ipſa dote in vltima voluntate, poſſit *b* decimam partem tantum relinquere: alia vero bona ſua diſtribuat, ſicut ſibi permittitur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Statuta Vrbis, auctoritate ſummi Pontificis condita ſunt.*

2 *Statutum. quod mater non poſſit extantibus filiis teſtari, niſi pro anima de tanta parte bonorum, eſt validum. Intellige, vt n.* 3.

3 *Mulier inter vivos diſponere poteſt de ipſa dote in caſibus alioqui à iure permiſſis.*
Et habens filios ex primo matrimonia, poteſt bona ſua in dotem dare ſecundo viro. & n. 3.

5 *Mulier, non obſtante ſtatuto, poteſt marito mortuo teſtari ad fauorem filiorum.*
Et ſi reliquerit plus vni filio, quam alteri, non poterit ille conqueri, dummodo in legitima grauatus non fuerit. & n. 6.

ANNOTATIONES.

A DOTEM LVTRETVR. Vt ſupra capitulo 131. & inxta not. noſtras ibidem præcipuè ſub littera B. verbo liberis exſtantibus.

DECIMAM PARTEM TANTVM RELINQVERE. De validitate huius ſtatuti non poteſt dubitari, maximè
1 cum Vrbis ſtatuta Summi Pontificis auctoritate condita ſint, in quam rem plura cumulauimus ſupra in tit. huius libri verbo auctoritate, ſed & validum eſſet, quamuis eſſet ſtatutum merè laicorum, & alicuius alterius Ciuitatis, quia cauſa, & ratio talis ſtatuti iure diuino, & Canonico comprobatur, ſcilicet fauore liberorum, quibus hoc modo materna reſeruatur hæreditas, Vnde Sanctiſſimus, pariterque Doctiſſimus Auguſtinus inquit, quicunque vult exhæredato filio, hæredem facere Eccleſiam, quærat alterum, qui ſuſcipiat, non Auguſtinum, immo Deo propitio, nullum inueniret, *cap. fin.* 17. *quæſt.* 4. & ità reſpondit *Calder. conſil.* 20. *de conſtit.* vbi probat. valere ſtatutum Ciuitatis, quod mater non poſ-
2 ſit teſtari ſtantibus filiis, niſi pro anima, & tunc de decem pro centenario, & proinde reijcit argumenta contraria, idem tenet *Rol. de lucr. dot. quæſt.* 105. nempe valere ſtatutum diſponens, quod mulier habens filios, non poſſit diſponere de bonis ſuis, niſi de quarta parte bonorum, qui citat *Anchar. conſ.* 180. *n.* 1. & *Socin. conſ.* 93. *n.* 11. *vol.* 1. idem tenentes. Verum quia ſtatutum expreſſe loquitur in vltima voluntate, illud vtique
3 ſit compertum, quod mulier inter viuos de ipſa dote diſponere poteſt in caſibus alioqui permiſſis, ſicuti *Rot. cenſuit deciſ.* 879. *n.* 1. & *ſeq. part.* 4. *diuerſ.* vbi interpretatur, conſuetudinem Ciuitatis Neapolitanæ, qua cauetur mulieri cum liberis non licere de dotibus diſponere, niſi de decem partibus, ſinè liberis verò de medietate tantum, non habere locum in donatione inter viuos, atque teſtatur Doct. affirmare hanc eſſe ma-
4 gis communem opin. Vnde infertur etiam, quod poſſit mulier habens filios ex primo matrimo-

Digitized by Google

nio eiuſmodi ſtatuto non obſtante bona ſua in dotem dare ſecundo viro, vti conſuluit *Anchar. d.conſ.180.ſub n.1.* quem ſecutus eſt *Rol.d.q.106. num.9.*

5 Addo, quod ſtatutum hoc non habet locum quando mulier teſtatur ad fauorem liberorum marito mortuo, *Rot. in Romana Succeſſionis de Tagliaferris coram Lista 9. Iunij 1596.& coram Marquemontio in eadem cauſa de Tagliaferris, 29. Martij 1607. & coram Ludou. in Romana Lucri dotis 19. Decembris 1608. deciſ. 398. in impreſſis nomine Gregorij XV. & coram R.P.D. Pirouano deciſ.653.p.2. in recent. diuerſ.* quibus in cauſis inter quamplures alias rationes ità deciſum fuit, quia intentio ſtatuentium fuit diſponere ad fauorem mariti, non autem filiorum, maximè propter illa verba ſtatuti ſupra cap. 131. ibi, quam tamen dotem liberis reſeruare teneatur; quæ quidem verba poſita ſunt ad excluſionem mariti à lucro, non autem pro incluſione filiorum

6 Et iſto caſu poteſt mulier teſtari ſeruata forma iuris ciuilis, ſique reliquerit plus vni filio, quam alteri, non poterit filius, cui minus relictum ſit, conqueri de materno teſtamento, dummodo in legitima grauatus non fuerit, *Rot. in practicatis omnibus deciſionibus*, in quibus hoc plurimis, & optimis rationibus comprobatur.

---

a De reliquis donationibus inter virum, & vxorem.

CAP. CXXXV.

A Donatio inter virum, & vxorem, c ſponſum & ſponſam non valeat, nec præſumatur: niſi d in caſibus à iure permiſſis, e ſed quo ad anulum ſubharrationis, qui debeat eſſe ſine lapide, donatio præſumatur, & valeat: & ſi juramentum in his prohibitis donationibus interueniat, f præſumatur dolo & metu extortum, & nihil omnino operetur.

SVMMARIVM Annot.

1 *Donationum inter virum, & vxorem argumentum quis tractarit.*

2 *Donatio inter virum, & vxorem regulariter prohibetur a iure communi. Limita, quòd vbi per donationem patrimonium coniugis donantis non diminuitur, ſed lucrum quod fieri potuiſſet remittitur, donatio non prohibetur n.7.*
Et in quibus aliis caſibus permittatur. remiſſiuè, num. 8.

3 *Donatio inter ſponſum, & ſponſam regulariter iure permittitur.*

4 *Sponſalia, & Matrimonium, maritus, & ſponſus, vxor, & ſponſa, valde differunt inter ſe.*

6 *Statutum de lucro dotis non habet locum in ſponſa.*

6 *Clauſula, Si, & in quantum, poſita in admiſſione appellationis, ad iuris diſpoſitionem refert appellationem.*

6 *Donationes anulorum, veſtium inter ſponſos, quando præſumantur, & quando non: & quando valeant, & quando non; remiſſiuè.*

10 *Anulus ſubharrationis eſt neceſſarius ad Matrimonium contrahendum.*

11 *Donatio facta per ſponſum ſponſæ, eorum quæ neceſſaria ſunt ad contrahendum matrimonium, eſt valida.*

12 *Oneribus neceſſariis, qui ſuccurrit, non donat.*

13 *Iuramentum, ex iure communi firmat donationem inter virum, & vxorem: ſecus ex ſtatuto Vrbis, & n. 14.*

15 *Statutum poteſt indirectè tollere vim iuramenti, ſecus, ſi directè:*

ANNOTATIONES.

1 CVm in præcedentibus aliquot capit. actũ ſit de donationibus propter nuptias iure permiſſis, hic ſequitur congruè tractatio de reliquis donationibus inter virum, & vxorem prohibitis; hoc autem argumentum volumine non paruo complexus eſt, ac illuſtrauit egregiè *Ioannes Lopez. Hiſpanus*, quem alij *Lupum citant ad Rubr. & cap. per veſtras de don. inter vir. & vxor.*

B DONATIO INTER VIRVM, ET VXOREM. Hæc regulariter iure prohibetur, quod docet, *Vlp. l.1. ff.de donat.int.vir & vxor.* in his verbis, moribus

2 apud nos receptum eſt, ne inter virum, & vxorem donationes valerent; hoc autem receptum eſt, ne mutuo amore ſe inuicem ſpoliarent, & probatur ex omnibus ferè legibus *ff.* & *C. hoc tit.*

C SPONSVM, ET SPONSAM. Inter iſtos autem regu-

3 lariter iure communi permittitur donatio, *Authen. vt ſponſal. larg. col.9. authen. eo decurſum C. de don.ant.nuptias l. ſi ſponſus 5. l. inter eos 28. l. cum hic ſtatus 33. §. ſi ſponſam ff. de don. inter*

4 *vir.& vxor.* quippe valdè inter ſe differunt ſponſalia, & matrimonium, maritus, & ſpõſus, vxor & ſponſa, vti benè conſiderat *Rol. de lucr dot 4. 12. n.14.* Vnde iura tractantia de viro, & vxore non militant in ſponſa; ſponſa autem intelligitur, per verba de futuro, *c. ſponſam 8. & plura alijs de ſponſal. & matri. l. ſi quis officium 38. ff.de rit. nuptia l. quod Seruius ff. de cond. cau. dat. l. ſancimus C. de nupt.* & ideo ſtatutum de lucro dotis

5 non habet locum in ſponſa, *Rol.* qui & aliâ ſimilia exempla ad rem iſtam colligit *queſtion.12. de lucr.dot. Seraphin. de priuileg.iuramen.priuileg.23. num.37.* attamen ſtatutum noſtrum prohibet donationem etiam inter ſponſum, & ſponſam, & ſubicit verbum; non valeat; cui addit etiam nec præſumatur, & hæc verba refert, tam ad primum, quàm ad ſecundum caſum ſui textus, forte ob rationem conſideratam inter virum, & vxorem, ſcilcet ne mutuo amore ſe inuicem ſpoliarẽt, vt habetur in *l.1. ff.de donat.int.vir.& vxor.* ſed totum conciliatur ex verbis illis ſubſequentibus, præter quàm in caſibus a iure permiſſis, ità enim in vtroque pronunciato ad iuris diſpoſitionem ſe refert, quam quidem id circo prorſus attendi voluit, ſicuti exempli gratia, dicitur de admiſſione appellationis cum clauſula

6 Si, & in quantum de iure, *Card. & Franc. in cap. ſæpe 44. de appell. notab.2. Franc. Marc. deciſ.271.*

Grauat.

Gratian. ad Veſtr. lib. 7. cap. vlt. num. 22. Caputaq. deciſ. 49. n. 2. part. 1. Honded. conſ. 22. num. 12. lib. 2.

D 7 IN CASIBVS A IVRE PERMISSIS. Vnus nempe caſus, immo potius regula, quæ multos caſus complectitur planè eſt, vbi per donationem patrimonium coniugis donantis non diminuitur, ſed lucrum, quod fieri potuiſſet, remittitur, *ſex. eſt notabilis in l. ſed ſi vir. 32. §. quod legaturus ff. de donat. int. vir. & vxor. verba Pomponij I.C.* ibi hæc ſunt, quod legaturus mihi, aut hæreditatis nomine relicturus es, potes, rogatus à me, vxori meæ relinquere, & non videbitur ea eſſe donatio, quia nihil ex bonis viri diminuitur, in quo maximè Maiores donanti ſuccurriſſe Proculus ait, ne amore alterius alter deſpoliaretur, neue quaſi inter maleuolos alter locupletior fieret: hinc *Rol. de lucr. dot. q. 39.* aſſeruit, quod maritus poteſt vxori conſentire, vt diſponat de dote, ſicque ille poteſt remittere lucrũ dotis, quod ſperabat virtute ſtatuti, atque idipſum repetit *§. ſeq. num. 14.* referens *Barbat. conſ. 59. volum. 2.* quodque ſtatutum hoc donationes inter virum, & vxorem à iure permiſſas non reprobet, dixit, *Rot. in Nepeſina vſusfructus 2. Nouembris 1607. coram Canalerio.*

8 Cæterum quamplures caſus peculiares, & ſingulares, in quibus donatio inter virum, & vxorem permittitur, & quando ſecus, laborioſe, ac doctè collegit, & explicauit *Card. Tuſch. concluſion. 691. littera D.* apud quem pariter *concluſ. 697.* eadem *littera D.* cognoſci poteſt, quando donatio facta per ſponſum ſponſæ, & contra, valeat, vel non valeat.

9 Videndus etiam *Roman. conſil. 146.* ad id præcipuè, an, & quando præſumatur donatio anulorum, veſtium, & iocalium inter ſponſos per verba de futuro, & inter ſponſos per verba de præſenti, vbi materiam iſtam benè examinat, & declarat; ad idem immò etiam generaliter, quando eiuſmodi donationes præſumantur, & quando non, item quando valeant, & quando non, vide doctam, & vberem *dec. Surd. 166.*

E SED QVOAD ANVLVM SVBARRATIONIS DONATIO PRAESVMATVR, ET VALEAT. Iure quidem, 10 quoniam eiuſmodi anulus eſt neceſſarius ad matrimonium contrahendum, ſicuti etiam ex communi, & notoria conſuetudine ſeruari videmus, 11 at donatio facta per ſponſum ſponſæ eorum, quæ neceſſaria ſunt ad contrahendum matrimonium, valida eſt *l. ſi quis pro vxore*, ibi 12 non enim donat, qui neceſſariis oneribus ſuccurrit ff. *de don. int. vir. & vxor.* & ità tenet de talibus anulis *Rom. dicto conſ. ſub num. 1. Lopez. in repet. rubr. cap. per veſtras §. 4. num. 3. & ſeq. ext. eod. tit. Surd. d. deciſ. 166. n. 1.*

13 PRAESVMATVR DOLO, ET METV EXTORTVM, ET NIHIL F OPERETVR. Iuramentum alioqui iure firmat donationem inter virum, & vxorem, vt eſt communis, & magis communis Doct. opin. *Gabriel. concluſ. 2. de donat. n. 1. Card. Tuſc. concluſ. 695. n. 5. & ſeqq. littera D.*

14 Verum ex ſtatuto noſtro tollitur uis iuramẽti dum declaratur in hiſce prohibitis donationibus, iuramentum præſumi dolo, & metu extortum, quod quidem poſſe fieri per ſtatutum 15 hac via indirectè, licet directè alias non permittatur, communiter conſentiunt Doct. vti teſtatur, *Seraphin. de priuileg. iura. priuileg. 83. n. 79.* vbi plurimos congerit: maxime verò id fieri potuit per ſtatutum noſtrum, quod Papale eſt, iuxta ſententiam *Sac. Rot. in Peruſina donationis coram Cardinale Canalerio 21. Iunij 1613.* vbi & plures aliæ *deciſ.* ſimiles citantur, quæ habetur 49. inter adiectas per *D. Picum Epiſcopum Amerinum ad ſuas gloſſ. in cap. 151. ſtat. Vrbis.* qui & ipſe *gloſſ. 23. num. 10.* pluribus id ipſum comprobat.

De veſtimentis lugubribus & funeris impenſa.

CAP. CXXXVI.

MOrtuo marito, cum liberis, vel ſine, vxore ſuperſtite. ſi vxori veſtimenta lugubria non reliquerit, a vxor de bonis viri habeat veſtem vnam, & lineos pannos, quos appellant pannum liſtatum, ſuperiectum, linteamen, pectorale, & cingulum, necnon & caligas, & crepidas, iuxta perſonarum, & dotis qualitatem. *Maritus* autem mortua vxore, b vltra lucrum dotale ſupra expreſſum, habeat palliam, & ſagum, ſine togam vnam, & capitium ſiue biretum, ſimiliter iuxta dotis qualitatem, & perſonæ conditionem: & lucrum prædictum dotale ſemper intelligatur c deducta funeris impenſa.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Veſtes lugubres, & viduales, etiam pretioſa, debentur vidua ab heredibus mariti ſecundum perſonarum, & mariti dignitates, tam ex ſtatuto, quàm ex generali conſuetudine. & n. 4.*
Et debentur vltra lucrum dotale. & n. 7. Intellige, vt n. 2. & 3.
5 *Alimenta qui præſtare debet, debet etiam veſtes.*
7 *Veſtis, victus vicem habet.*
8 *Aequiparatorum eadem eſt diſpoſitio.*
9 *Relatum eſt in referente cum omnibus ſuis qualitatibus.*
10 *Impenſa funeris an alienum dotis ſit.*
11 *Lucrum dotis ineſt ipſi doti.*
12 *Impenſa funeris an poſſit retineri à marito, qui in pactis dotalibus promiſit reſtituere integram dotem ei, a quo acceperat?*
Et quid ſi conuenerit inter ſponſos, quod nemo habeat lucrum dotis. & n. 13.

ANNOTATIONES.

A VXOR DE BONIS VIRI HABEAT VESTEM, &c. Puto ſtatutum indiſtinctè intelligendum, vt loquitur, nempe etiam vbi vidua haberet, vnde ipſa ſibi veſtes lugubres comparare poſſet, nam vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, *l. de pretio, ff. de public. in rem actio. l. ſi vero 65. §. de viro ff. ſolut. matr.* quod & conſue-

tudo, quæ vniformis eſt, ita omnino perſuadet, per *text. l. ſi de interpretatione 38. cum l. ſeq. ff. de legi.* quodque circumſcripto hoc ſtatuto
1 ex generali conſuetudine à mariti hęredibus debeantur viduæ de bonis ipſius mariti veſtes lugubres, & viduales etiàm pretioſæ, ſecundum perſonarum, & mariti dignitatem, tradit *Surd. de alimen. quæſt. 2. n. 15.* ita intelligendo *Angel. in l. decreto C. ex quib. cauſ. infam. irrog.* qui & idem plenius probat *in l. ſi ex re 28. §. illud quæſitum n. 1. & ſeqq. ff. de ſtipul. ſerv. Aret. in §. fuerat n. 78. inſt. de action. Covar. in Epitom. de ſponſ. part. 2. c. 3. n. 9 Lup. in rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 11. n. 8. Vital. de Camban. tract. de clauſ. tit. ſed an viri alimentorum poſſint renuntiari, n. 7. in fin. & n. 8. in princ.* qui tamen ità tenere videntur, ſi aliter
2 non habeat conſuetudo Regionis.

Sed confusè loquuntur, & crederem eos debere intelligi iuxta ſenſum *Capic. dec. 26.* ſicque probanda eſſet conſuetudo contra conſuetudi-
3 nem: Vidua autem conſuetudinem pro ſe habet, nec tenetur eam probare, vti decidit *Sacr. Conſil. Neapolit. teſte Capic. d. deciſ.* ſi verò hæres mariti contrariam obijceret conſuetudinem, teneretur vtique eam probare, per *text. in l. ei, qui dicit ff. de prob. cum ſimil.*

Quod verò attinet ad viduam inopem, quam
4 hæres mariti intra annum luctus alere tenetur, ex *l. vnica §. exactio C. de rei vxor. actio.* qua de re fuſius egimus ſupra *cap. 133. ſub littera D. verbo Ali mandamus*, nemo dubitat, quin idem mariti hæres ex ipſius iuris communis diſpoſitione debeat pariter præſtare inopi viduæ veſtes lugubres, etiam pretioſas pro qualitate perſonæ, vt ſupra diximus ex ſententia *Surd.* & aliorum, quos ipſe refert *d. q. 2. n. 15.* quia hoc generale eſt quod
5 qui debet alimenta, debet etiam veſtes per *text. in l. verbo victus 43.* vbi veſtem quoque victus habere vicem Labeo ait *ff. de verb. ſignif. Alex. conſ. 133. n. 1. lib. 4.* qui loquitur in vidua, cui debentur alimenta, & ità affirmant Doct. communiter teſte *Card. Tuſch. concl. 398. num. 1. litera V.*

VLTRA LVCRVM DOTALE SVPRA EXPRESSVM. Licet in priori parte *tex. ſtatuti* in qua agitur de vxore ſuperſtite, non fiat mentio de lucro dotali; ſed hic tantum, vbi de marito ſuperſtite, nihilominus idem dicendum videtur ſtatuentibus placuiſſe in vtroque caſu, nempe, quod etiam vxori debeantur præſcriptæ veſtes lugubres vltra lucrum dotale, nam ſicuti de viro, ac vxore quoad lucrum dotale idem eſt indicium ſupra cap. 131. ità pariter hic eſſe debet, nam æquiparatorum eadem eſt diſpoſitio, *cap. translato de conſtit. l. 1. cum ibi not. ff. de leg. 1. gloſſ. in l. ſi quis ſervo, verbo corrumpi C. de fur.* & cum ſimus in correlati-
8 tis, ſcilicet in viro, & vxore, ſtatutum in vno cenſetur ſtatutum in alio *l. fin. C. de indic. vidui. tollen. l. fin. ff. de accept. l. 1. C. de cupreſſ. lib. 11.* latè proſequitur hoc argumentum *Euer. loco à correlatiuis*, ſed amplius omnem tollit dubitatio-
9 nem verbum illud ſupra expreſſum, ex quo habetur relatio ad prædictum cap. 131. nam relatum eſt in referente cum omnibus ſuis qualitatibus, *Laſſe toto 77. ff. de hæred. inſtit. l. ſi ità ſcripſero 38. de condit. & demon. l. ait Prætor 5. §. 1. ff. de re ind.*

C DEDVCTA FVNERIS IMPENSA. Sic maritus habebit lucrum dotale integrum, & immune poſt deductam funeris impenſam huius ſtatuti beneficio, alioqui ex iuris communis diſpoſitione debuiſſet conferre in funus pro quarta parte ſui lucri dotalis, per *text. in l. in eum 16. cum ſeq. &*
10 *l. Neratius 20. de relig. & ſumpt. fun. not. Bocr. deciſ. 249. num. 9.* Impenſa enim funeris æs alienum dotis eſt, ideoque etiam dos ſentire hoc æs alienum debet, in *l. impenſa 18. & l. ſeq. ff. eod titulo Alex. conſ. 133. ſub num. 7. lib. 5. Rol. de*
11 *lucr. dot. quæſt. 38. num. 12.* cumque dotis lucrum inſit ipſi doti, nedum ſit acceſſorium dotis, vt inquit, *Rol. de lucr. dot. quæſt. 57. n. 9.* æquum videretur, vt ſaltem tamquam acceſſorium dotis ſequeretur etiam eius naturam in hoc onere, ex vulg. iuris regula *cap. acceſſorium 42. de reg. iur. in 6. l. etiam 8. C. de iur. dot.*

Sed poſito ſtatuto de lucro dotis generaliter,
12 circumſcripto autem hoc *c. ſtat. noſtri*, quid ſi maritus promiſiſſet in pactis dotalibus integrã dotem ei reſtituere, à quo acceperat, poſſet ne retinere impenſam in vxoris funus à ſe factam? Dicitur, quod poſſit nihilominus retinere quia, vt proximè diximus impenſa funeris, æs alienum dotis eſt, ità *gloſſ. in d. l. Neratius verbo Conferre not. Cremen. ſingul. 25. ſtatuto cauetur. Alexan. conſil. 133. num. 7. lib. 5. Rol. d. quæſt. 38. n. 1.* Vnde
13 ſi conuenerit inter ſponſos, quod neuter habeat lucrum dotis à ſtatuto noſtro alioqui conceſſum, poterit ſine dubio ſuperſtes coniux in dotis reſtitutione retinere impenſam, quam contulerit in funus coniugis prædefuncti, vel eam repetere ab eo, ad quem dos peruenerit, quamuis promiſſio de integra dote reſtituenda ab initio facta fuiſſet.

De fructu dotis pro alimentis.

CAP. CXXXVII.

a DOtis fructus, *b* ſecundum antiquam conſuetudinem, redacti ſunt *c* ad rationem ſeptem cum dimidio pro quolibet centenario, & anno, & ſic taxentur *d* poſt moram non ſolutæ dotis marito promiſſæ, & *e* poſt iudicialem interpellationem per viduam factam pro illius reſtitutione: necnon & pro alimentis ipſius viduæ, etiam habentis pignus dotale, ex quo poſſit percipere fructus loco alimentorum, & non computentur in ſortem; & ſimiliter maritus ſoluto matrimonio cum liberis percipiens fructus ex pignore dotali, non computet fructus in ſortem, ſed ſint ipſius pro alendis communibus filiis, donec dos à quocumque debita reſtituta ſit, ſi in pecunia debeatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Vſura vtriuſque Teſtamenti pagina condemnatur: & eſt vetita iure diuino, naturali, Canonico, Ciuili,*

Digitized

Ciuilis, &c.

2 *Vſura per ſtatuta humana permitti non poteſt.*

3 *Vſura definitio.*

4 *Vſura permitti non poteſt per ſtatutum, etiam in dote, vbi vidua occaſione retardatæ reſtitutionis dotis vſuras petat, & n. 5. & 32.*

Contrarium eſt verius: & procedit etiam ad fauorem mariti propter moram commiſſam in ſolutione dotis promiſſæ. & nn. 6. 7. 11. 14. 15. 33. 36. Intellige quoad maritum, vt n. 47. 48.

8 *Vſura dicitur id, quod accipitur ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis: & hæc vſura licita eſt, & permiſſa. & nn. 10.*

9 *Vſura generale vocabulum eſt ſignificans rem acquiſitam rei alicuius vſu.*

12 *Maritus ob ſolutionem retardatam dotis ſibi promiſſæ poteſt petere vſuras, ideſt intereſſe lucri ceſſantis, quatenus ille ſolitus ſit negociari.*

Amplia, vt n. 13.

At debebit interpellare debitorem dotis, & num. 27. & concurrere debent requiſita Caſtrenſis, & num. 28.

16 *Antiquum tempus dicitur centum annorum.*

17 *Conſuetudo tanquam lex obſeruari debet.*

Et in dubio præſumitur ex iuſta cauſa proceſſiſſe, & n. 18. & eſſe laudabilis, & bona, & n. 19. & magna cum ratione introducta & n. 20.

21 *Taxatio pro intereſſe dotali fieri poteſt per Statutum, vel per conſuetudinem: & ſolet ex more regionis conſtitui. n. 22.*

23 *Taxatio ad quinque pro centenario eſt conformis eſtimationi fructuum bonorum ſtabilium.*

24 *Mora debitoris ceſſante non debentur vſuræ, nec intereſſe lucri ceſſantis, &c.*

25 *Mora irregularis, inducitur ſine interpellatione ex ſpeciali fauore dotis. & n. 26.*

29 *Vidua ad conſtituendum in mora heredem mariti, debitorem dotis, debet vti interpellatione iudiciali.*

30 *Mora regularis non contrahitur ſine interpellatione.*

31 *Mulier ſoluto matrimonio non eſt æque priuilegiata, ac eo conſtante.*

34 *Lucrum certum habetur ijs in locis, vbi venales reperiri ſolent annui redditus, prout ſunt loca montium.*

35 *Debitore conſtituto in mora, poteſt quilibet creditor petere intereſſe.*

37 *Statutum de fructibus dotis mulieri debitis ſoluto matrimonio habet locum, etiam in donatione propter nuptias. & n. 36. & in dote promiſſa nn. 40. Per patrem tamen vxoris. n. 41. 42.*

Ac etiamſi mulier agat pro fructibus præteritis, & n. 45. Et habet locum etiam contra extraneum dotem promittentem. & num. 50. Atque etiamſi vxor habeat vnde ſe alat. & n. 51.

Limita, vt non procedat in Arcencio, ſeu Paraphernis, &c. n. 53.

38 *Dos, & donatio propter nuptias, æquiparantur in re; excepto tamen priuilegio prælationis.*

43 *Interpellatio iudicialis ex parte filiæ contra patrem debitorem dotis, &c. non requiritur ad conſtituendum eum in mora. Et præſertim ſi pater promiſit cum iuramento.*

44 *Iuramentum habet vim interpellationis.*

46 *Mulier, ſi recipiat ſimpliciter ſortem principalem dotis, nulla facta mentione de fructibus, ſi agat poſtea ad illorum repetitionem, non poterit illi opponi tacita, & præſumpta remiſſio.*

49 *Interpellatio requiſita à ſtatuto in caſu fructuum dotis, poteſt adimpleri per æquipollens.*

52 *Fructuum dotalium petitio præſcribitur per ſpatium ſexdecim annorum*

53 *Fructus pignoris dotalis ſoluto matrimonio non computantur in ſortem. Et procedit tam in viro, quam in muliere & n. 54.*

ANNOTATIONES.

A 1 DOTIS FRVCTVS. Scilicet vſuræ, ſeu intereſſe ob retardatam promiſſæ dotis ſolutionem; potrò cum nihil ſit in iure adeo certum, quin ſæpe ſoleat in dubium reuocari, planè non defuerunt, qui dixerint alia ſtatuta huic noſtro ſimilia non valere, ea nempe nixi ratione, quod vſura vtriuſque teſtamenti pagina condemnetur, *cap. quia in omnibus, de vſur.* prout etiam iure, diuino, naturali, & humano, canonico, & ciuili veticam eſſe docet *Conar. var. reſol. lib. 3. cap. 1. n. 5.* ſicque per ſtatuta humana permitti non poſ-
2 ſit, *Abb. conſ. 39. n. 4. p. 2. Conar. d. cap. 1. n. 8. Alex. conſ. 49. n. 1. & ſeqq. lib. 4.*

3 Vſura autem communiter definitur, quidquid ſorti accedit ex pacto, vel ſpe præcedenti, *cap. 2. & fin. 14. q. 3. Conar. d. cap. num 1.* licet ipſe mox aliam proferat definitionem aliorum in hæc verba; vſura eſt voluntas capiendi vltra ſortem lucrum aliquod tẽporale, vi, & cauſa mutui principaliter; quam quidem definitionem ille per ſingula verba docte examinat, atque probat, vn-
4 de Doct. prædicti concludunt non poſſe ſtatuto permitti vſuram etiam in dote, quod præcipuè *Abb. d. conſ.* probare nititur, qui tamen loquitur,
5 vbi vidua vſuras petat occaſione retardatæ reſtitutionis dotis, & idem in eodem caſu tenent alij relati per *Iaſ. n. 71. in l. de quibus ff. de legi. & per Pontan. tract. de alim. cap. 15. n. 7.* atque plures alios in eamdem ſententiam enumerat *Conar.* qui & communem dicit *d. cap. 1. ſub n. 3. verſ. ſeptimo ab eadem ratione.*

6 Verum quod eiuſmodi ſtatuta Principum, & aliorum, qui tamen alias ius habeant ſtatuta condendi, valeant, ne loquar de hoc noſtro edito auctoritate Summi Pontificis, & ſupremi principis, planè conſtat ratione, iuribus, & plurimorum Doct. auctoritate; ratione quia, quod ſoluitur marito propter moram commiſſam in ſolutione dotis promiſſa, non eſt lucrum mariti ſed intereſſe, vt dicitur, ob damnum inde ſibi emergens, quod matrimonij onera ſuſtinere non poſſit ex ipſa dote, quæ quidem ob hanc cauſã conſtituitur, & datur, *l. pro oneribus 20. C. de iur. dot. l. ſi cum dotem 23. §. ſin autem in ſanctiſſimo ff. ſol. matr. cap. ſalubriter, de vſur.* Vnde hic certe non cadit vſura ſtrictè acceptа, nempe illicita,
7 quæ nimirum ex neceſſitate in ſe continet lucrum aliquod vltra ſortem, vti docet *Cardin. Tolet. in ſua ſumma cap. 28. de vſur. verſ. ſecundo opus eſt*, & ante eum latè tradidit *Romã. conſ. 517. n. 14. & melius n. 9.* ibi, hanc promiſſionem vſurarum non cauſare titulum lucratiuum, prout eſt titulus donationis, ſeù titulus veræ vſuræ quã I. C. lucrum appellat, & dulcedinem, in *l. ait Prætor. §. fin. ff. quæ in fraud. cred.* ſed cauſare titulum

oneroſum;

8 onerosum; Vbi verò ratione lucri cessantis, vel damni emergentis aliquid accipitur, illud etiã vsura dicitur, nam vsura generale vocabulum est significans rem acquisitam rei alicuius viu, vt ex
9 *Diuo Thom. refert. Sylue. verbo Vsura* 1. *in princ.* sed eiusmodi vsura licita est, & permissa, vti tradit *Tolet. in d. summa cap.* 32. *&* 33. *Couar. d.c.* 1.
10 *sub n.* 3. & in hoc generaliter conueniunt omnes
11 vtriusque iuris interpretes: iuribus autem probatur hæc sententia, nempe *ex l. si quis pro vxore* 22. §. *si vxor. ff. de iur. dot. vbi Vlp.* ita loquitur, si vxor viro dotem promisit, & dotis vsuras, sine dubio dicendum est, vsuras peti posse, quia non est ista donatio; cum pro oneribus matrimonij petantur, quem *text. ad rem nostram bene ponderat, Roman. d. consil.* 517. *num.* 9. Comprobatur etiam apertius ab *Innoc. III. Summo Pontifice in cap. salubriter, de vsur. in his verbis.* Sanè generũ ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt, pro numerata dote pignori obligatæ computandos in sortem non credimus compellendum; cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonij supportanda. Denique communibus Sac. Theol. Doct. & iur. vtriusque Interpretum suffragiis hæc sententia communitur, si quidem omnes consentiũt quod marito liceat
12 ob retardatam solutionem dotis sibi promissæ vsuras petere, ideſt interesse damni emergentis, vel etiam lucri cessantis, quatenus ille solitus sit negociari, *Bart. & alij in l. insulam* 43. §. *vsuras ff. solut. matr. Abb. & Canonista in cap. salubriter de vsur. Ofasc. decis.* 132. *n.* 1. *Molin. de contract. disp.* 321. *n.* 2. ibi communiter Doct. sententia affirmat id licere genero ratione lucri cessantis & damni emergentis, *Ioann. Lopez in cap. per vestras, de don. inter vir. & vxor.* §. 1. *verſ. fatetur tamen ipse, fol. mihi* 263. *Couar. d. cap.* 1. *sub num.* 3. *Surd. de alim. q.* 42. *nn.* 1. *cum seqq.* vbi fere innumeros congerit, & inter eos *Iaſ.* atteſtantem hanc esse communem opin. legistarum & Canonistarum *consil.* 92. *num.* 12. *verſ. secundo & fortius, volum. primo. Ruin.* pariter idem concludentem *consil.* 224. *num.* 13. *volum.* 1. *Capic. decis.* 183. vbi quod ita obseruat communis practica, ex *dicto Corn. consil. vltim.* 2. *volu n.* 7. opinionem istam sequitur etiam recentius *Ioan. Bapt. Lup. ad l. curabit C. de act. empt. comment.* 1. §. 4. *num.* 74.

13 Atque extenditur etiam prædicta conclusio, vt possit maritus ab initio constitutæ dotis petici, & stipulari certam sibi reddi quantitatem in singulos annos, donec conuenta dos soluatur, dum tamen quantitas illa cum vero interesse mariti commensuretur, nec excedat illius onera, ita idem *Lup. d.* §. 4. *num.* 75. qui plurimos nominat Theologos, Canonistas, & legistas hanc tuentes opin. quam & veram, magisque communiter receptam, atque adeo sequendam esse subijcit *Couar. d. cap.* 1. *num.* 3. vbi fortius arbitratur conclusionem procedere etiam data dilatione per maritum promissori dotis ad eam persoluendã, *Surd. d. quæst.* 22. *num.* 23. qui pro sexcentis est, cum magnam adducat cateruam Doctorum, tum iuris vtriusque tum Theologicæ facultatis, & eidem multum deferri debeat ob solidam, claram, & vberem doctrinam in omnibus eius scriptis mirificè refulgentem: addo tamen adhuc *Molinam d. disput.* 321. *numer.* 9.

14 Concludendum est igitur ex prædictis, omni iure validum esse statutum nostrum, & alia similia, cum solidissima nimirum habeant fundamenta rationis, iuris, & auctoritatis, nec vsuram permittant illicitam, sed solum admittant interesse damni emergentis, & lucri cessantis, quod positis terminis nostræ conclusionis in quauis materia iure fieret, neque hic aliquid specialiter constitutum est fauore dotis, quia verè, nec in causa dotis, permitti possent vsuræ, vt post *Couar d. cap.* 1. *n.* 4. *& Surd. d. q.* 42. *n.* 2. *&* 9. rectè explicat *Io. Baptista Lup. dict. Commen.* 1. §. 4. *num.* 8. & *Barbos. in l. ex diuisione* 5. *sub n.* 2. *ff. sol. matr. & Doct.*

Contrariam opinionem tenentibus vno verbo respondetur, quod errant in æquiuoco, dum ponunt interesse taxatum per statuta in creditis dotalibus, vsuram esse illicitam, sicque facilè euiratur argumentum, quo solo illi nituntur;
15 quodque in specie valeant eiusmodi statuta asserit *Molin. d. disputatione* 321. *in fin. Bald. in l. si.* §. *præterea n.* 10. *C. de iur. dot. Alex. cons.* 31. *n.* 6. *volum.* 6. *Ruin. cons.* 224. *nn.* 14. *volu.* 1. *Corn. cons.* 350. *sub n.* 7. *volum.* 2. & plures alij congesti per adden. *ad dec. Greg.* 93. *n.* 9.

B Secvndvm antiqvam consvetvdinem. Hæc probatur potissimum ex veteribus statutis huius almæ Vrbis *cap.* 20. *lib.* 4. quæ condita, & promulgata fuerunt auctoritate Alexandri VI. Romani Pontificis impartita Conseruatoribus Cameræ Vrbis Romæ die 1. Martij 1494. Pontificatus eius anno secundo, quo cap. habetur, quod jam tum ex antiqua itidem consuetudine fructus dotis, & pro alimentis, vt hoc cap. statuti nostri noui, redacti erant ad rationem septem cum dimidio pro quoliber centenario. Itaque sine dubio consuetudo ista longè excedit tempus centum annotum: Antiquum autem tempus dicitur centum annorum:
16 vt est communis Doct. opin. *teste Cravett. tractat. de antiq. temp. in princ. n.* 4. *Menoch. de arbitr. iud. cas.* 3. *num.* 6. *Card. Tusch. concl.* 341. *n.* 12. *littera A.* qui plures alios
17 recenser de hac communi opinione atteſtantes. Consuetudo autem eunquam lex fieri debet, *l. de quibus, cum ibi not. ff. de legi.* §. *ex non scripto,* vbi etiam Doct. *Iustit. de iur. nat.* & præsumitur
18 in dubio ex iuxta causa processisse, *Bald. in d. l. de quibus n.* 10. *verſ. item valet. & in cap cum venissent. n.* 5. *de eo qui mitt. in possess.* vbi dicit consuetudinem præsumi laudabilem, & bonam, ex quo Ciuibus placet, *Tiraquell. de retract. in præfat. n.* 77. *Menoch. de præsu. l.* 2. *præs* 1. *nn.* 4. vbi quod
20 consuetudo præsumitur iustè & sanctè, ac magna cum ratione introducta: de statuto pariter dicitur, quod in eo præsumatur ratio, *Bald. consil.* 210. *Statuto Ciuitatis Florentiæ n.* 2. *lib.* 2. *Cravet. cons.* 259. *nn.* 6. *Tiraquell. loc. cit. & Menoch. d. præsumpt. n.* 3.

C Ad rationem septem cvm dimidio. Et eiusmodi taxatio pro interesse dotali, aliàs quidem fieri potest per statutum vel consuetudinem, *Bald. in l. fin.* §. *præterea num.* 10. C. *de iur. dot.* vbi de taxatione in quibusdam locis ad decem pro centenario, quæ est decima pars centesimæ, & addit, quod secundum vsum bonæ mercantiæ tale lucrum affertur, *Alex. cons.* 31. *sub n.* 6. *vol.* 6.

vbi

Digitized by Google

vbi de cuiuſdam loci conſuetudine, ſeu ſtatuto taxante ad ſeptem pro centenario; quod quidem ſtatutum cenſet eſſe rationabile, & validum propter matrimonij onera, *Ruin. conſ. 214. n. 14. lib. 1.* vbi de taxatione ad octo pro centenario facta per conſuetudinem, quam dicit valere, ſicuti ſtatutum, *Corn.* qui de æquitate, ac validitate ſtatutorum taxantium eiuſmodi intereſſe ad decem pro centenario pro more Regionis, *conſ. 250. ſub n. 7. vol. 2.*

Demum verò prædicta egregiè comprobatur auctoritate *tex. in l. 1. ff. de vſur. in prin. vbi Papin.* I. C. ità loquitur, cum iudicio bonæ fidei diſceptatur arbitrio Iudicis, vſurarum modus ex more Regionis, vbi contractum eſt, conſtituitur; aliàs verò Sacr. Conſil. Neapolit. eiuſmodi intereſſe pro vidua taxauit ad quinq. pro centenario, vt in *deciſ. Afflict. 284. in fin.* quæ quidem taxatio eſt conformis æſtimationi fructuum bonorum ſtabilium, *per tex. in authen. de non alien. §. ſi verò alicuius, & per gloſ. in authen. perpetua, verbo iuſta, C. d e ſacroſan. Eccl.* quam quidem *gloſ.* ſequuntur Doct. communiter, & probat *Rot. præcipuè in Foroliuien. Societatis* 13. *Ianuarij* 1615. *coram Sacrato*, qui poſteà meritò fuit Cardinalis, ſed hic non verſamur in taxatione reddituum bonorum ſtabilium, & ſumus Romæ, ſicque attendi debet conſuetudo, & mos Regionis iuxta prædicta, & congruit monitum illud Beati Ambroſij ad Beatum Auguſtinum. Cum fueris Romæ Romano viuito more, *c. illa autem diſtinct.* 12.

D Post moram non solvtæ dotis marito promissæ. Mora certè requiritur, vt ſupra hoc eodem cap. littera A. verbo, Dotis fructus, ſatis, ſuperque demonſtrauimus. Addo, quod receptiſſima iuris regula eſt, ceſſante mora debitoris, non deberi vſuras, neque intereſſe lucri ceſſantis, nec damni emergentis, *l. lecta, verſ. ſed & ſortis ff. ſi cert. pet. l. cum quidam §. ſi pupillo. ff. de vſur.* & poſuit hanc regulam *Felin. in c. P. & G. n. 1. de offic. deleg.* quàm vberrimè exornat *Barboſ. in l. de diuiſion. 5. n. 67. ff. ſolut. matr.* hæc vero mora, quam irregularem appellant, ſine interpellatione inducitur ex ſpeciali fauore dotis in hoc caſu, *gloſ. in l. mora 32. in princ. verbo Difficilis eſt, prop. ſi Corn. conſ. 145. n. 8. vol. 2. Caſtr. conſ. 11. num. 4. lib. 1.* ibi, quando ipſe maritus alium terminum vel dilationem in dote ſoluenda non appoſuit eo ipſo, quod ille ſuſtinet onera matrimonij, & ſic implet contractum ex parte ſua, mulier, vel eius pater ſine aliqua interpellatione conſtituitur in mora non ſoluendo, *Fulgoſ. conſ. 201. D. Gualdracch. verſ. illud poſtremo. Surd. conſ. 290. n. 21. vol. 2.* ibi, quo maritus cui facta eſt mora in ſoluendis doribus; & qui interim aluit vxorem poſſit vſuras petere, eſt ab omnibus receptum.

Hic tamen non prætermittam, quod ſi vellet maritus, vtpote mercator & ſolitus negotiari, petere intereſſe lucri ceſſantis, ſicuti eum poſſe, aſſerunt Doct. communiter, quos ſupra citauimus in verbo Dotis fructus, quibus nunc adiungo, *Barboſ. in d. l. de diuiſione ſub num. 23.* qui etiam aſſerit hanc opin. magis communiter eſſe receptam, *ff. ſol. matr.* tum debebit interpellare debitorem dotis, ſicque eum in mora rgulari conſtituere, *Ruin. conſ. 55. n. 11. lib. 2. Rot. Gennen. deciſ. 30. n. 7. Barboſ. in d. l. de diuiſione ſub nu. 24.* quinimo etiam oportere videtur in hoc caſu, vt concurrant requiſita, *Caſtr. in l. 3. §. fin. ff. de eo quod cert. loc.* quem *Rot.* ſequitur, vt apud *Mohed. dec. 3. de vſur. & deciſ. 212. num. 1. inter impreſſas per Pacifi cum tract. de Salu. interd. in poſtrema editione.*

Post iudicialem interpellationem per viduam pactam. E Quippe requiritur interpellatio ad conſtituendum in mora hæredem mariti debitorem dotis, nec enim caſus iſte habet priuilegium moræ irregularis, vti alter, de quo egimus in proxima præcedenti *not.* Vnde ſubiacet generali iuris regulæ, ſecundum quam non contrahitur mora ſine interpellatione, *l. ſi ex legati cauſa 23. ff. de verb. oblig. l. quod te 5. ff. ſi cert. pet.* & ita arguit in caſu ſimili *Ruin. d. conſ. 55. num. 11.* nec enim mulier ſoluto matrimonio eſt æquè priuilegiata, ac eo conſtante, propter onera matrimonij, *Aym. conſ. 189. ſub num. 7. verſ. ſextus caſus eſt, Surd. de alim. q. 45. nu. 5. probat tex. in l. 3. ff. ſolut. matrim.* & hoc nemo negat; ſed amplius Doct. non pauci tenuerunt non licere mulieri viduæ intereſſe aliquod petere ratione ſuæ dotis poſt annum ſibi non reſtitutæ; attamen contraria opin. eſt communis, teſte *Io. Bapt. Lup. ad l. cunctis C. de act. empt Comment. 1. §. 4. nu. 88.* & eadem vſu ſeruatur, factis nempe à vidua diligentiis, etiam per interpellationem iudicialem pro dotis reſtitutione, vt in ſtatuto noſtro; æquiſſima verò, ac iuri omnino conſona eſt hæc ſententia, ratione habita damni emergentis viduæ, quæ nimirum ob moram debitoris in reſtitutione dotis coacta fuerit æs alienum contrahere, vel ſuum alienare, vel etiam ratione lucri ceſſantis; quod quidem lucrum planè certum habetur in iis locis, vbi venales reperiri ſolent annui redditus, prout ſunt loca Montium nuncupata & eiuſmodi alia, quod & ſenſit, & declarauit *Conar. d. cap. 1, ſub n. 3.* ibi, poſſet fortaſſe dimitti *Anchar.* & ſequacium ſententia apud Hiſpanos, vbi & ſubiicit, idem eſſe in vidua diuite, ſi obſeruemus deciſionem *c. ſalubriter* etiam intelligendam eſſe matrimonio ſoluto, quantum ad rationem intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis: quod quidem arbitraretur non habere difficultatem, quoniam poſita mora debitoris poteſt creditor quilibet petere intereſſe in vtroque caſu concurrentibus aliàs requiſitis à iure, idque tam iure ciuili, quam canonico, *c. conqueſtus de vſur. authen. ad hæc C. eodem tit. l. 3. §. ſi ff. de eo, quod cert. loc. l. atqui natura §. non tantum ff. de neg. geſt. Ancha. conſ. 150. num. 2. & ſeq. cum aliis plurib. alleg. per Surd. de alim. q. 45. n. 28. & ſeqq.* quæ omnia idem copioſè proſequitur, & exornat comprobandam concluſionem prædictam in fauorem viduæ mulieris; quam quidem concluſionem probauit pariter *Io. Bap. Lup. d. §. 4. n. 88. & ſeq.* Atque ex prædictis etiam concluditur induci per ſtatutum, vt hæredes mariti non reſtituentes dotem viduæ poſt iudicialem interpellationem obligentur ad ſolutionem certæ pecuniarum quantitatis pro ſumma dotis in ſingulos annos, nam id æquum, & iuſtum appareret & in hoc caſu militat ratio damni emergentis, & lucri ceſſantis, prout in altero ad fauorem

mariti,

mariti, de quo ſuperius diximus littera A verbo Dotis fructus, ideo & valere etiam ſtatutum in hoc caſu cenſuit expreſsè *Couar. d.cap.1.verſ. ſeptimo ab eadem ratione in fine, iuxta conſ. Bald.* 166. *lib.1.ab eo citatum, Ruin. conſ.73.n.6.vol.1. Surd. dicta quæſt.42. in fin. Angel. in ſumm. verb. Dos num.* 28. ſed certè de viribus huius noſtri ſtatuti nulla ex parte dubitari poteſt, cum Apoſtolica auctoritate fulciatur,& in viridi obſeruãtia ſit, vnde iuſtũ & validum cenſeri debet iuxta tradita per nos ſuperius hoc eodẽ cap.littera A. verbo Dotis fructus, ibi, concludendũ eſt igitur & littera B, verbo Secundum antiquã conſuetudinem, & ita comuluit ex prædictis rationibus in caſu ſtatuti antiqui Vrbis, cui in hac parte conſonat ſtatutum hoc nouum, *Pariſ.conſ.74. in prin.par.4.* ita etiam comprobat *Pontan. tract. de alim.4.16.num.7. in fine.*

Hic ſubnectimus alia quædã ex aliquibus Rot. deciſionibus deſumpta, quæ ad ipſius ſtatuti interpretationem maximè conferunt.

37 Et primo,quod ſtatutum hoc de fructibus dotis mulieri ſoluto matrimonio debitis habet locum etiam in donatione propter nuptias, licet de ea nullã mentionem faciat, *Rot. coram Reuerendiſs. Rhodien. in Romana fructuum* 17. *Aprilis* 1600. & *coram Cardinale Pamphilio in Romana dotis* 3. *Martij* 1606. *& coram Orano in alia Romana fructuum* 15. *Iulij* 3599. *& coram Iuſto in Romana donationis propter nuptias* 31. *Ianu* 1601. in quibus quidem deciſionib.fuit hoc ità concluſum,

38 quia dos, & donatio propter nuptias æquiparantur in iure, excepto tamen priuilegio prælationis, addo *Romanam vſusfructus* 26. *Aprilis* 1613. *coram Vbaldo.*

Contrarium tamen tenuit eadem Rot. *in Romana fructuum* 25. *februarij* 1575. *coram Cardinale Blanchetto*, ſed non eſt recedendum à prima tãquam communi opinione, in qua quidem contraria iſta deciſ. confutatur.

39 Amplia primo dictã de opinionẽ affirmatiuã habere locum etiã quando mulieri conſtante matrimonio ob vergentiã mariti ad inopiam, contingit fieri aſſecurationẽ dotis, quia tunc etiam fructus ex donatione propter nuptias debentur ad eamdem rationem ſcutorum ſeptem cum dimidio, ad quam taxati fuerunt fructus ex ipſa dote prouenientes, *Rot. coram Iuſto in d.Romana fructuum donationis propter nuptias* 31. *Ianuarij* 1601.

40 Amplia ſecundo vt fructus à ſtatuto ſic taxati non ſolum mulieri debeantur ex dote data, ſed etiam ex promiſſa, *Rot. coram Achill. de Graſs.deciſ.*12. *de conſtit. & coram Cardinale Pamphilio in Romana dotis* 13. *Martij* 1606. *& coram Cardinale Seraphino deciſ.* 248. *num.2. & coram Gregorio Papa XV. deciſ.*204. *num.*22.

41 Declara hoc tamen procedere, quando dos per patrem vxoris fuit promiſſa, *Rot. coram Cardinale Pamphilio in Romana dotis* 13. *Martij* 1606. vbi dicitur ſecus eſſe ſi dos fuiſſet per mulierem ipſam promiſſa, quia tunc ſibi ipſi imputandum eſſet ſi fuiſſet moroſa in tradenda dote.

Amplia tertio, vt vxori ſoluto matrimonio per mortem ſui viri debeantur iſti fructus ex do-

42 te per patrem eius marito promiſſa, quamuis promiſſio fuerit facta marito, & non ipſi Vxori, *Rot. coram Orano in Romana fructuum dotis de Cincijs* 27. *Ianuarij* 1591. in qua deciſum fuit hu-

43 iuſmodi fructus ſuccedere loco alimentorum; Et iſto caſu iudicialis interpellatio ex parte filiæ contra patrem ſoluere debentem, nõ requiritur quando promiſſa fuit dos in certum tempus, quia eo elapſo dicitur in mora pater, *Rota coram Orano in d.Rom. fructuum dotis de Cincijs* 27. *Ian.* 1591.

44 Maxime quando in promiſſione facta per patrem adeſt iuramentum, quia illud habet vim interpellationis, *Rot. coram Orano in d. Romana fructuum dotis* 27. *Ianuarijs* 1591.

45 Amplia quarto,etiam ſi mulier prædicta agat pro fructibus præteritis, quia illi nihilominus debentur, *Rot. in Romana fructuum dotis corã Orano* vbi dicitur iſtos fructos deberi iure actionis.

46 Hinc eſt, quod mulier ſimpliciter recipiendo ſortem principalem dotis, nulla facta mentione de fructibus dotalibus antea debitis, poſtea ipſi agenti ad illorum repetitionem non poterit opponi tacita, & præſumpta remiſſio, *Rot. coram Penia in Romana conſignationis depoſiti* 24. *Maij* 1595. quæ poſtea probata fuit *coram Gregorio XV. deciſ.*93. *& ſeq.*

47 Aduertendum tamen eſt,quod quamuis vxori mortuo marito debeantur iſti fructus, non tamen è cõuerſo debebũtur marito vxore mortua, *Rot. coram Cardinale Pamphilio in Perufina dotis* 4. *Iulij* 1597. *& coram Cardinale Lancellotto in Romana dotis* 34. *Maij* 2601. *Put. deciſ.* 304.*n.2.lib.*1. ſecundum nouam impreſſionem.

48 Contrarium videtur tenuiſſe *Rot in Romana fructuum dotis de Vellijs* 10. *Nouembr.* 1600. *coram Litta*, quæ tamen re vera loquitur in caſu quo fructus etiam in ſtipulationem deducti fuerant pro hæredibus vxoris, vt patet in *verſ. ibi, quæ obligatio.*

49 Interpellatio autem ex hac ſtatuti forma incta poteſt adimpleri per æquipollens, ità quod ſi viduæ ſoluti fuerint iſti fructus abſque interpellatione. vel factum pactum de ijs ſoluendis,licite ſolui poſſint, *Rota in Romana fructuum do-*

50 *tis* 17. *Iunij* 1606. *coram Cardinale Millino*. Habet locum etiam ſtatutum contra extraneum dorem promittentem, *Rot. in Romana alimentorum* 15. *Iunij* 1565. *coram Bobuſterio*, Et

51 etiam ſi vxor habeat vnde ſe alat, *Rot. in citata Romana alimentorum coram Robuſterio*; Et etiam

52 aduertendum, quod petitio dictorum fructuum præſcribitur per ſpatium ſexdecim annorum prout aliæ actiones, non obſtante, quod à dicto ſtatuto dotis cauſa fuerit excepta infra c. 158. ſtat. hoc eod. lib. *Put. dec.* 88. *n.* 2. *& ſeq. lib.*1. ſecundum nouam impreſſionem:qua de re dicemus etiam ad idem cap. littera M. Verbo Dotibus; vt pote loco oportuniori.

Limita tamen d. ſtatutum non procedere reſpectu Acconcij, ſeu Perapherni, quia immo ſi pro illo fructus ſoluantur, ſunt in ſortem computandi, *Rot. in Romana fructuum* 11. *Decembris* 1602. *coram Ludouiſio,per totam quæſt.*80.*deciſ. in impreſſis nomine Greg. XV.*

53 NON COMPVTENTVR FRVCTVS IN SORTEM). Tit
F vbi maritus ſoluto matrimonio cũ liberis percipit fructus ex pignore dotali, quàm etiam vbi

54 vidua pro alimentis habet pignus dotale, vt apparet

ex ipso tex. statuti, cuius dispositio congruit decretali Innoc. Papæ III. *in d. c. salubriter de vsur.* Vnde hoc loco casus duo singulares animaduertuntur, in quibus fructus pignoris non computantur in sortem, & limitatur dispositio *l. 1. C. de pignor. act. & c. 1. & c. conquestus de vsur. not. Surd. d. q. 42. de alim. num. 7. Lup. ad l. curabit d. §. 4. num. 74.*

---

[a] Si per viduam alimenta petantur.

CAP. CXXXVIII.

SI per viduam [b] alimenta petantur, iudex [c] exhibito instrumento dotali, siue iudicium super dotis repetitione fuerit intentatum, siue non, [d] omni mora post posita, [e] citatis his, quorum interest, mandet [f] hæredibus mariti, vel soceri, aut aliis pro dote obligatis, ac [g] quibuscumque possessoribus bonorum tacitè, vel expressè pro dote hypothecatorum, quæ per maritum tempore obligationis possidebantur, vt alimenta, iuxta præsentium Statutorum formam vno quoque mense, infra triduum persoluant: quod nisi fecerint, vnica citatione præcedente, contra eos mandatum executiuum, realiter & personaliter exequendum relaxet; nisi hæredes [h] beneficio legis, & inuentarij sint tutti, (quo casu realis tantum fiat executio) tam super mobilibus, quàm immobilibus bonis, iuribus, & actionibus ad mulieris electionem: & si infra triduum aliqua exceptio opponatur, tunc [i] præstita per mulierem idonea cautione, de alimentis in casu succumbentiæ, Iudex mandatum executiuum contra prædictos decernat, & exequatur, vt supra, non obstante quòd forsan infra tempus ad conficiendum inuentarium, aut etiam pendente causa discussionis, per Viduam peterentur, cum satis per dictam cautionem soluēti consultum sit.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Statutum Vrbis de alimentis viduæ, & vxori præstandis respicit decisoria iudicij, & seruatur etiã apud Rotam.*
2 *Alimenta à muliere petenda sunt officio iudicis nobili: tam constante matrimonio, quam soluto, & n. 3.*
4 *Iudex non potest pronunciare super instrumento nõ producto in iudicio, Ampliat, vt n. 5.*
6 *Mandatum relaxatum vigore alicuius instrumenti ante illius productionem, non est exequendum.*
7 *Mandatum, quod non iustificatur ex actis, est nullum.*
8 *Statutum Vrbis de alimentis mulieri præstandis, procedit etiamsi de dote constet per apocham tantum.*
9 *Citatio in quocumque iudicio est omnino necessaria:* *& contra omnes, quos causa contingit; & num. 10.*

ANNOTATIONES.

HOc statutũ, & subsequens de alimentis viduæ, & vxori præstandis, respicere dicuntur decisoria iudicij, & ideo seruantur etiam apud Rot. *vti testatur Robusterius in Roman. dotis de Millinus 17. Februarij 1578.*

2 B ALIMENTA PETANTVR. Petuntur verò Iudicis officio nobili sicuti pariter interesse, damna, vsuræ, & eiusmodi aliæ accessiones ciuiles, non autem actione, nam actio solum competit pro actionibus naturalibus, vt in fructibus prædiorum, & fœtibus animalium, & ita respondetur *ex tex. in l. si marito 32. §. fi. ff. sol. mat. vbi iuxta summa Bar.* fructus augent dotem, & idem iuris est de augumento, ac de dote, nã ibi loquitur I.C. de partu ancillarum, & de legatis, vel hæreditatibus per seruos dotales acquisitis, *Surd. de alimentis lit. 3. q. 2. nn. 7. & seqq. vsque in fin. q.* idque procedit tam in alimentis debitis constante matrimonio, quam eo soluto, idem *Surd. d. q. num. 16. quem sequitur Gratian. discept. forens. cap. 30. num. 32. & 33. tom. 1.* ideo congruè prosequitur mox statutum nostrum, quid iudex facere debeat, ibi, iudex &c.

C EXHIBIO INSTRVMENTO DOTALI. Exhibito in
4 quam in iudicio, & intra terminum præfixum, aliàs enim non potest iudex pronunciare super instrumento nõ producto in iudicio, *Couar. var. resol. lib. 1. cap. 1. num. 5.* vbi quod non sufficit exhibitio instrumenti coram notario, & testibus, nisi formiter coram iudice producatur, & ita censuit Rot. *coram Cardinale Hieronimo Pamphilio in Romana census 4. Decembris 1505.* quæ est *decis. 136. nu. 4. & 5. ad Galtes. & Zacch. de obsg. Com.* & hæc est cõmunis Doct. opinio *Asin. in prax. §. 22. cap. 16. sub num. 3. in fine.*

5 Nec sufficit, quod Instrumentum sit confectum ab ipso notario causæ, quia adhuc debet repeti, & in actis scribi eius productio, *Asin. in prax. § 22. cap. 15.*

6 Ex quibus sequitur, quod mandatum relaxatum vigore alicuius instrumenti ante illius productionem, non sit exequendum, licet postea legitimè producatur ipsum instrumentum, nam
7 eiusmodi mandatum est nullum, quia non iustificatur ex actis, Rot. *dicta decis. num. 8.* atque non omittemus, quod statutum hoc de alimentis mulieri præstandis exhibito instrumento dotali locum pariter obtinet, si de dote constet per apocham tantum, Rot. *in d. Romana alimentorum 15. Iunij 1565. coram Robusterio.*

D OMNI MORA POSTPOSITA. Ex hoc verbo infertur, causas istas debere cognosci summariè, vt supra deduximus ad cap. 121. littera D. verbo summariè.

9 E CITATIS HIS, QVORVM INTERREST. Nam citatio est omnino necessaria in quocumque iudicio quantumuis executiuo, & fauorabili, cum censeatur à iure naturali, immo à diuino inducta ad rei defensionem, *Vant. latissimè tract. de nullit. sit.*
10 *an qualibet sententia num. 14.* & contra omnes, quos causa contingit *l. de vnoquoque 47. & l. sæpe 63. ff. de iudic. l. 1. & tot. tit. C. res int. alios act.*

Tiraq.

Tiraq. pleniſſimè in Coment. in eundem tit.

F HAEREDIBVS MARITI). Quando, & qua ratione teneantur, & cõpelli poſſint hæredes iſti ad alimenta viduæ præſtanda, ſatis diximus cap. proximè præcedenti littera E. verbo Poſt iudicialem interpellationem, ſed plenius ad cap. 133.

C AC QVIBVSCVNQVE POSSESSORIBVS. Vt ſupra cap. 85. littera F. verbo Probentur,

H BENEFICIO LEGIS, ET INVENTARII TVTI SINT. Satis diximus ad c. 83. litt. H. verbo Tuti ſunt.

I PRAESTITA PER MVLIEREM IDONEA CAVTIONE. Scilicet arbitrio iudicis, ſicuti ſupra notauimus ad capit. 141. verbo Pro qua cauere teneatur.

Si alimenta per vxorem a ſtiro petantur.

CAP. CXXXIX.

SI mulier, ſe à viro *a* ex domo eiectam eſſe, vel debita ſibi *b* alimenta non præſtari, aut *c* in ciuiles illius mores ſufferre non poſſe conqueratur; *d* iudex ſuper hoc aditus, exhibito coram eo inſtrumento dotali; mandet marito, vt alterum de tribus faciat, & impleat; vel ſcilicet vxorem ſuam recipiat *e* præſtita cautione, quòd vltra quàm deceat, non offendet; vel dotem in inſtrumento dotali deſcriptam *f* in loco tuto collocet, vt ex illius fructibus mulier ſe ſuoſque alat; aut ipſi mulieri tribuat competentia alimenta, iuxta ſupra taxatam formã, de ſemeſtri in ſemeſtre, in principio: & pro prædictis, vnica citatione præcedente, mandatum executiuum realiter, & perſonaliter exequendum relaxet: quod mandatũ aſtringat etiam Socerum citatum, & bona illius. Poſſint tamen contra mulierem *g* legitimæ exceptiones opponi, & probari infra quinque dies vtiles, quibus elapſis, ſi oppoſitæ non fuerint, exequatur, vt ſupra: ſi verò fuerint oppoſitæ, non tamen plene probatæ, fiat executio, cautione de reſtituendo præſtita, vt in proximo præcedenti capite eſt prouiſum; & ſi interim maritus vxorem recepiſſet, & iterum diſſidium intercederet, vires mandati ſemel relaxati, *h* in ſuo robore permaneant. Præſumatur tamen mulier alimenta, toto tempore, quo in domo mariti, & ſoceri permanſerit, de bonis mariti, vel ſoceri haduiſſe, *i* niſi ipſa contrarium probet.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Mulieri è domo cieſta ſine culpa tenetur maritus alimenta præſtare extra domum. Amplia procedere tam in dote, quàm in donatione propter nuptias in caſu ſæuitiæ viri. & num. 2.*

3 *Vir tenetur regulariter ad alendam vxorẽ ex æquitate. & num. 4.*

5 *Vxor ob ſæuitiam viri poteſt à marito diſcedere: & petere ſeparationem thori, & reſtitutionem dotis. & num. 6.*

7 *Sæuitia viri ad effectum ſeparationis thori, quænam videatur intolerabilis, arbitrio Iudicis relinquitur. & num 12.*

8 *Adulterij, vel fornicationis cognitio, quoad ſeparationem thori, pertinet ad forum Eccleſiaſticum. & num. 9.*

10 *Actio de dote regulariter non datur conſtante matrimonio.*

11 *Maritus in caſu ſæuitiæ, tenetur præſtare cautionem de bene tractanda vxore,*
Et quid ſi vxor nihilominus non acquieſcat, an maritus teneatur ad alimenta. & num. 13. 18.
Item, quid, ſi præſtita cautione, vxor vellet redire, & maritus nollet eam recipere? & num. 14.

25 *Dos in quo caſu ſequeſtretur matrimonio conſtante?*

16 *Separationis thori, & reſtitutionis dotis, & inde ſequentium cauſa, grauis eſt, & ardua.*

17 *Sæuitia viri eſt probanda concludenter.*

19 *Vxor exiſtens extra domum mariti in teneatur ipſa ſæuitiam mariti probare.*

20 *Delictum non debet præſumi.*

21 *Sæuitia viri in vxorem eſt delictum.*

22 *Actus præſumitur factus ab eo, ad quem ſpectabat. & num. 4.*

23 *Pupillus præſumitur alitus à tutore, ad quem cura alimentorum ſpectat.*

ANNOTATIONES.

EX DOMO EIECTAM ESSE. Scilicet ſine culpa ſua, tunc enim tenetur maritus eam alere extra domum, vti docet Cyn. *in l. quod in vxorẽ num. 1. & 2. C. de neg. geſt. Iaſ. in l. 1. num. 4. C. de legat. Barboſ. ad 2. par. rubr. ff. ſol. matrim. num. 39.*

2 qui in caſu ſeuitiæ viri idem dicit licere vxori in donatione propter nuptias, quod in dote, cum pluribus aliis Doct. ab ipſo citatis, & illa planè poteſt repetere dotem *Alex. conſ. 78. num. 1. & ſeqq. lib. 5. Surd. de alim. tit. 1. q. 82. num. 21.*

3 ALIMENTA NON PRESTARI. Tenetur namque vir vxorem alere regulariter, l. *ſi cum dotem 23. §. ſi autem in ſæuiſſimo ff. ſol. matr. vbi glo. verbo Secundum dotis quantitatem Bart. & alij l. penult. ff. vt in poſſ. legat. l. ſi filia §. 1. ff. fam. erciſ.* quam regulam doctè, ac eleganter illuſtrat *Surd. d. q.*

2 *32.* hæc tamen neceſſitas, quæ viro incumbit, eſt de iure poſitiuo, nempe ex æquitate, *l. dotis fructum 8. ff. de iur. dot. Surd. d. q. num. 7.*

C IN CIVILES EIVS MORES SVFFERRE NON POSSE. Qui

5 quidem eiuſmodi mores in ſæuitiam tranſeunt, propter quam licet vxori à marito diſcedere, *c. ex tranſmiſſa & c. litteras de reſti. ſpol. in fin.* ibi ſi verò tanta ſit viri ſæuitia, *Surd. de alim. tit. 1. quæſt. 32. num. 17. Rip. in l. naturaliter §. nihil commune num. 84. ff. de acq. poſſ. Iap. in repet. c. per veſtras de don. inter vir. & vxor. fol. mihi 262. num. 2.*

6 *& ſeqq.* & poteſt eadem petere ſeparationem thori, ac reſtitutionem dotis, & iurium dotalium, *§. mitiores authen. de nup. c. de Benedicto 32. q. 6. glo. & alij in c. de illis de ſponſal. Conar. de ſponſal. p. 2. c. 7. §. 5. n. 1. Nav. conſ. 616. n. 1. & ſeq. Surd. d. q. 32. n. 22.* Porrò quæ videatur intolerabilis

7 ſæuitia ad iſtum effectum, iudicis arbitrio relinquitur *Abb. in d. c. per litteras col. 2. in vlti. not. Pariſ. conſ. 54. num. 36. lib. 4. Tiraq. in l. ſi vnquam C. de reuoc. don. verbo Omnia vel partem ſub num. 31. verſ.*

31. verſ. qua ſæuitia viri in vxorem, Natt.d.conſ. 616. *num.* 7. *Menoch. de arbitr. iud. caſ.* 138. *num.*8.

Cæterum ſtatutum noſtrum non loquitur vbi propter adulterium, vel fornicationem viri, vxor peteret ſeparationem thori, nam hæc cognitio ad forum Eccleſiaſticũ pertinet,ex communi Doct. ſententia,de qua *Dec.conſ.*212. *ſub nu.*2.*Couar. de ſponſ. par.*2. *cap.*7.§.6. *num.*8 vbi quod ſi agatur inter coniugatos de diuortio quoad thorum propter fornicationem, ſolus Eccleſiaſticus iudex legitimus eſt; idem tenet *Clar. quæſt.*37. *num.*3.

D IVDEX SVPER HOC ADITVS. Nempe vt officium ſuum nobile impartiatur, iuxta notata *ad cap.* 138. *littera A. verb. Alimenta petantur*, ſic in caſu ſimli *l. ſi cum dotem* 23. §. *ſi autem in ſæuiſſimo,ff.ſol. matr.* monentur cognati mulieris adire iudicem competentem, quatenus neceſſitas imponatur marito præſtandi ſuſtentationem, & alimenta vxori, vbi Doct. & præcipuè *Alex. num.*11. *not.* id fieri iudicis officio nobili, cum alioqui conſtante matrimonio actio de dote nata non ſit,*Aretin. in* §. *fuerat,num.* 28. *Inſt. de action.*

PRAESTITA CAVTIONE. Quippe hoc eſt remedium iuris, ſi tamen per cautionem ſatis prouiſum videatur mulieri ad ſecuritatem ſuam,*c. ex tranſmiſſa,& c.litteras de reſt. ſpol.* iudicis autem arbitrio committitur,an aſſerta ſæuitia viri talis ſit, vt viro vxor reſtitui debeat, nec ne, *Menoch. de arbitr. Iud. caſ.*138. *num.*8. *& ſequenti, & alij ſupra citati in not. ad hoc ipſum cap. ſub littera C. verb. Inciuiles eius mores.*

Quid autem ſi maritus promittat velle ſe vxorem benè tractare, & de hoc etiam cauere, nec tamen vxor acquieſcat? non tenebitur maritus ad ſubminiſtranda alimenta, nec ad reſtitutionem dotis, nec lucrum dotis amittet,cum hoc modo purgauerit culpam; quod deducitur ex *tex. in dicto* §. *ſi autem in ſeuiſſimo,in fin.ff.ſolut. matrim.* quem *tex.*ad hoc perpendit *Alex.ibidem num.*10. *& in l. ſi ab hoſtibus* 11. *num.*3. *in fin.ff. eod. & in conſil.*123.*num.*5.*lib.*7.*Ruin.conſil.*131. *num.*4. *lib.*4. quos omnes rectè citat & ſequitur *Barboſ. in dicta l. ſi ab hoſtibus num.* 38. *verſ. vt igitur*, qui ſubijcit, quod in hac materia ſemper vltima culpa nocet, argumento *tex. in l. illud ff. de peric. & non com. rei vend. vbi de vltima mora, & in rubr.*2.*par. eodem tit..num.* 44. vbi plenius hunc articulum explicat: conferunt *not. per Roland. de lucr. dot. quæſt.* 70. *nu.* 1. *& ſequentib.* & apertius dubitationem iſtam ità ſoluit *Pariſ. conſ.* 54. *num.*35. *& ſeq. volum.*2. ſicuti contra quando vxor ad maritum redire vellet, cautione ſibi per eum data, ad quam iure tenetur,vt ſupra, neque is vellet ipſam hoc modo recipere, teneretur ad reſtitutionem dotis, & ad alimenta, & perderet lucrum dotis, vt ſentit, & probat ex pluribus allegatis *Alexan. dicto conſ.*123. *à num.* 1. *vſque ad* 5. *not. glo. in cap. ſignificanti, verb. Materiam verſ. ſed pone,de diuor. Surd. de aliment. dicta quæſt.*22. *num.*26.

IN LOCO TVTO COLLOCET. Simili remedio conſultum eſt vxori in *dicto* §. *ſi autem in ſeuiſſimo*, vbi maritus non ſuſtentet vxorem, ſed dotem diſſipet, vt homo non frugi, ibi,oportet dotem tunc ſequeſtrari, quatenus ex ea mulier competens habeat ſolatium vna cum ſua familia, ibi *gloſ. verbo, ſequeſtrari not.* hunc caſum tanquam ſpecialem, in quo dos matrimonio conſtante ſequeſtratur.

LEGITIMAE EXCEPTIONES OPPONI. Et iure quidem, quoniam cauſa ſeparationis thori, & reſtitutionis dotis, & aliorum quæ inde ſequuntur,grauis eſt, & ardua,*Pariſ, conſ.* 54. *num.*14. *lib.*4. & apparet toto conſ. quod emanauit pro marito,contra quem ob aſſertam ſæuitiam agebat vxor ad ſeparationem thori, & reſtitutionem dotis, & iurium dotalium, vt ibi præcipuè *n.*12. probatur etiã *ex conſ. Alex.* 78. *lib.* 5. vbi vxor agebat contra virum, ſimiliter ad reſtitutionem dotis, & ad alimenta præterita, & attamen in vtroque caſu à prædictis inſignibus Iureconſultis per legitimas exceptiones defenſi fuerunt mariti; quibus accedat *Natt. conſ.*616, *num.*1. qui affirmat eiuſmodi cauſas eſſe graues, & ideo ſæuitiam viri eſſe concludenter probandam.

IN SVO ROBORE PERMANEANT. Quod tamen intelligendum videtur, niſi vxor poſtquam recepta fuerat, denuo receſſiſſet à marito ſine cauſa, iuxta ea, quæ copioſè ſupra diximus hoc ſub eodem cap. ſub littera A. verbo præſtita cautione.

Vbi verò vxor reperiatur extra domum mariti, an ipſa teneatur probare mariti ſæuitiam, vel maritus, quod eant benè tractabat; hanc pulchram dicit eſſe dubitationem *Lup. in c.per veſtras de don.inter vir.& vxor fol.mihi* 262. quæ tamen dubitatio facile ſoluitur, vt per eum, nempe quod vxor teneatur probare ſæuitiam, hoc eſt enim fundamentum intentionis vxoris, vt appareat, licet *Lup.* id non dicat, ſicque ab ea probari debet, per *tex. in l. ei qui dicit ff. de prob.l.actor quod aſſeuerat C. eod. tit. l. qui accuſare C. de eden. not. Natt.* in terminis noſtris *conſ.* 616. *n.* 15. Et quia delictum non debet præſumi,*l. merito ff. pro ſoc. c. delicti de accuſ.* Eſt autem delictum intolerabilis ſæuitia viri in vxorem *c. litteras in fin. de reſt. ſpol.l.*1. *C. de emend. propinq.*

NISI IPSA CONTRARIVM PROBET. Nam ſtat præſumptio pro marito, & ſocero, nempe, quod præbuerint alimenta vxori, vel nurui prout tenebantur, cum actus præſumatur factus ab eo, ad quem ſpectabat,*Maſcard.de prob.concluſ.*734. *littera F.* vbi præcipuè, quod ſumptus præſumuntur facti ab eo, qui ad eos tenebatur ibi *num.*4. *Card. Tuſch.concluſ.*625. *littera P.* vbi,in ſpecie, quod pupillus præſumitur alitus à tutore, ad quem alimentorum cura erga pupillum pertinebat, per *tex. in l.*2.*C.de alim. pupill.præſt. quod not. Roman. conſ.* 353. *quoad primum,num.*2. *verſ. ad idem*. huic quidem præſumptioni, vbi agatur de muliere propria bona pro alimentis non habente, adiungitur etiam præſumptio altera, ex *l. Quintus Mutius* 53.*ff. de don.int.vir. & vxor.* cuius hæc ſunt verba; *Quintus Mutius ait*: Cum in controuerſiam venit, vnde ad mulierem quid peruenerit, & verius & honeſtius eſt, quod non demonſtrat, vnde habeat, exiſtimari à viro, aut qui in poteſtate eius eſſet, ad eam peruenille. Euitandi autem turpis quæſtus

gratia circa vxorem hoc videtur Quintus Mutius probaſſe: vulgata quidem eſt omnium ore *Liſta*, ſed cum eius verba clara & plana ſint, atque propoſito noſtro valde accommodata, libuit ea hic referre, & concluſionem ex eadem *l. deſumptam exornat Gabriel. concluſ. 15. de præſumpt.*

---

a De alimentis a patre liberis, & ex contrario, & per quemcumque præſtandis.

CAP. CXL.

SI *b* per filium alimenta à Patre petantur, vel *c* per patrem à liberis, cauſa *d* ſummariè per aditum Iudicem cognoſcatur, & ſi illis decernendis *e* locum eſſe viderit, illa decernat, & *f* de ſemeſtri in ſemeſtre anticipatè ſolui mandet. Cæteris autem quibus aliquo iure alimenta debentur, vbi Iudici conſtiterit illis alimenta deberi, Iudex menſtrua *g* decernat, nullumque opponentem exceptionem contra ſemel decreta alimenta audiat, niſi *h* actuali depoſito facto: alioqui pœnam vigintiquinque inducatorum incurrat, & his omnibus ſummariè procedatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Alimenta debentur filio à patre ex iure naturæ, & ex præcepto iuris communis. Et debentur etiam filijs emancipatis, vel ex alia cauſa ſui iuris conſtitutis, & n. 3. Et filijs naturalibus non legitimis num. 5. atque etiam ſpurijs, ex æquitate Canonica, & num. 6. & ex ſtatuto, licèt ius ciuile id prohibeat, num. 10. 11. necnon omnibus filijs nefarijs, & inceſtuoſis nu. 20.*

2 *Alimentorum nomine veniunt, etiam veſtimenta, & habitatio.*

4 *Iura ſanguinis nullo iure ciuili dirimi poſſunt.*

7 *Natura nullam conſtituit differentiam inter legitimos, & illegitimos: & communis eſt omnibus filijs tam legitimis, quàm illegitimis, & num. 8.*

9 *Spurius quis dicatur.*

12 *Romanus Pontifex iura omnia in ſcrinio pectoris cenſetur habere.*

13 *Ius correctum non dicitur amplius ius Ciuile.*

14 *Pœnæ ſecundo nubẽtibus à iure ciuili impoſitæ ſublatæ ſunt à iure Canonico.*

15 *Alimentorum cauſa eſt pia.*

16 *Argumentum ab alimentis ad piam cauſam valet.*

17 *Alimentis fauendum eſt in dubio, ſicut & piæ cauſæ.*

18 *Diſpoſitio quæuis, etiam exorbitans, & correctoria, extendi debet in fauorem piæ cauſæ.*

19 *Ius Canonicum in diſpoſitis ad piam cauſam ſeruandum eſt in vtroque foro.*

21 *Filiæ ſpuriæ dotari debent à patre. Ita tamen, vt dos quantitatem alimentorum non excedat. & num. 22.*

23 *Filius tenetur alere patrem.*

24 *Alimentorum cauſæ ſunt ſummariæ: nec requirunt libellum, nec aliam iuris ſolemnitatem. & num. 25.*

Intellige de alimentis præſentibus, & futuris, non autem de præteritis. & n. 26.

27 *Filiationis, vel paternitatis ſaltem quaſi poſſeſſio eſt probanda à patre, vel â filio in caſu, quo vel parens neget filium, vel filius parentem, ad effectum alimentorum, etiam lite pendente. Et probatur ex educatione & tractatione, num. 28. & ex communi, voce, & fama. num. 29. Et ſufficit ſemiplena probatio, videlicet per vnum teſtem, num. 30. qui tamen ſit omni exceptione maior. num. 31.*

32 *Probatio ſemiplena habetur pro plena in iudicijs poſſeſſorijs ſummariſſimis.*

33 *Alimenta quando debeantur menſtrua, & quando annua. & num. 34.*

35 *Alimenta decernuntur arbitrio iudicis: qui æquitatem præ oculis habere debet. & num. 36.*

37 *Alimenta præſtanda ſunt ſecundum quantitatem patrimonij, & qualitatem perſonarum. & num. 39.*

38 *Alimentorum materiam pleniſſimè pertractauit Io. Petrus Surdus.*

40 *Appellatio non admittitur in cauſa alimentorum, niſi quoad effectũ deuolutiuum tantum. & num. 43. & tunc appellans non auditur, niſi prius ſoluat alimenta, n. 34. vel det cautionem de ſoluen. aut faciat depoſitum. num. 45. 46.*

41 *Venter non recipit dilationem.*

42 *Fames eſt acutiſſimus enſis.*

47 *Caſus legis, vel ſtatuti, vbi eſt expreſſus, ceſſat omnis dubitatio.*

ANNOTATIONES.

A HAbemus ad hanc materiam tractatum omni ex parte abſolutum, & perfectum Eminentiſſimi I. C. Io. Petri Surdi præter alterum breuiorem Io: Baptiſtæ Pontani Aduocati Romani; itaque nos pauciſſima quædam ad maiorem ſtatuti noſtri declarationem opportunis verborum locis dumtaxat perſtringemus,

B PER FILIVM ALIMENTA A PATRE PETANTVR. De-
1 bentur autem alimenta filio à patre ex debito iuris naturæ, & præcepto iuris communis, *cap. ius naturale 1. diſt. Inſtit. de iur. nat. in princ. l. ſi quis à liberis §. ſi his ff. de lib. agnoſc.* atque ali-
2 mentorum nomine veniunt etiam veſtimenta, & habitatio, *l. legatis alimentis ff. de alimen. & cib. leg. vbi I.C.* legatis, inquit, alimentis cibaria veſtitus, & habitatio debebitur, quia ſine his ali corpus non poteſt, ad idem *text. eſt in l. fin. eod. tit. probat text. in l. verbo, victus 41. cum l. ſeq. ff. de verb. ſignif. & in d. §. ſi quis*, ibi, non tantum alimenta, verum etiam cætera quoque onera liberorum, patrem à iudice cogi præbere ſcriptis continetur, comprobat *gloſſ.* ibidem verb. cætera quoque. Nec ſolum filijs in
3 patris poteſtate conſtitutis à patre debentur alimenta, ſed etiam emancipatis, vel ex alia cauſa ſuis iuris conſtitutis, ità *I. C. in l. ſi quis à liberis §. ſed vtrum, ff. de lib. agnoſ.* qui vero filii ſui iuris conſtituti ſint, habetur *Inſtit. tot. tit. quib. mod. ius patr. poteſt. ſoluat.* & quidem ratio plana, &
4 certa eſt, quia iura ſanguinis, ideſt naturæ, nullo

iure

iure ciuili dirimi poſſunt, *l. iura ſanguinis* 8. vbi latè *Dec. &* alij *ff. de reg. iur.* atque debentur pariter alimenta filijs naturalibus non legitimis, *de iu. ciu. text. eſt in Authen. licet C. de natur. lib.* ibi, huiuſmodi enim naturales filios paſci boni viri arbitrio neceſſe eſt; *de iu. Can. probatur ex cap. cum haberet, in fin. de eo qui dux. in matrim. eam, quam poll. per adult.* ibi ſolicitudinis tamen tuæ intererit, vt vterque liberis ſuis, ſecundum quod eis ſuppetunt facultates, neceſſaria ſubminiſtret, qui text. cum loquatur in naturali nato ex coitu à legibus maximè improbato, multo magis procedit in naturali nato ex ſoluto, & ſoluta, quem iura ciuilia non abhorrent, argumento deſumpto *authen. multo magis* C. *de ſacr. Eccleſ.* idque plenius proſequitur *Surd. d. tit.* 1. *quæſt.* 9.

6 Amplius adhuc filijs ſpurijs alimenta debentur ex æquitate canonica, *dict. cap. cum haberet, vbi gloſſ. fin. & Abb. not. num.* 10. *Paleot. tractat. de noth. cap.* 47. *num.* 1. *& ſeq. Surd. tit.* 1. *quæſt.* 10 *num.* 5. *Mantic. de coniect. vlt. volum. lib.* 3. *ti.* 5. *n.* 12. qui hoc paſſim vbique à Doct. traditum affirmat, & innumeri ferè alij, quos 7 *Surd.* congerit, nam naturalis eſt coniunctio inter patrem, & filium, natura autem nullam conſtituit differentiam inter legitimos, & illegitimos, immo nec eam quidem cognouit, vt in *authent. quib. mod. natur. effic. legit.* 9. *ſi quis* 8 *ſanè verſ. liceat igitur*, & natura communis eſt omnibus filijs tam legitimis, quam non legitimis, quam non legitimis, vti ad hanc rem noſtram conſiderat *Lup. in dicto cap. per veſtras* §. 23. *incip. ſed pulchrum eſt videre, num.* 11. *fol. mihi* 300. *ad quod facit tex. in l. bos accuſare* §. *omnibus ff. de accuſ.* Accedat etiam ad fauorem iſtorum filiorum altera ratio, nempe quod cum alimenta filijs debeantur de iure naturæ, non potuit ius ciuile ſpurios ſine cauſa illis priuare, & ne filius ſine aliqua culpa ſua fame pereat, ius Canonicum decreuit contrarium, ita *Surd. d. q. num.* 6.

9 Porro ſpurius quis dicatur in genere, & in ſpecie videri poteſt notabiliter apud *Surd. quæſ. nu.* 30. *& ſeq.* vbi ad ſummã habetur, quod ſpurij in genere dicuntur quicũque ex minimè iuſtis nuptiis ſunt geniti *Bart. in l. fin. ff. de his quib. vt indign. Paleot. dicto tract de Noth. & ſpur. cap.* 16. *num.* 4. vel clarius, quod ſpurius eſt quicunque non naſcitur ex legitimo matrimonio, nec ex vnica concubina, & propterea Clerici, & alij quibus interdictus eſt concubinatus, producunt ſpurios, in ſpecie verò ſpurius dicitur, qui ex ijs naſcitur parentibus, inter quos non poterat eſſe matrimonium tempore conceptionis, vel qui naſcitur ex coitu iure ciuili prohibito, & punibili: omittimus referre Doct. quos idem *Surd. citat.*

10 Cæterum dubitabit forte quiſpiam, num ſtatutum noſtrum velit etiam ſpurijs alimenta à parentibus ſubminiſtrari, eo quia ius ciuile id prohibet, §. *fin. auth. quib. mod. natural. effic. ſui c. per venerabilem in fin. qui fil. ſint legit. l. humanitatis, & authen. licet C. de natur. lib. auth. ex complexu C. de inceſt. nupt. ſtatutum vero ſupra cap.* 42. generaliter præcipit ſeruari ius ciuile, vbi verò illud deficiat, ad ſacros Canones recurri, ſed 11 facilè ſolui videtur hoc dubium concludendo, quod ſtatutum proceedat etiam in ſpurijs, quoniam apertè ità decernit Sacrorum Canonum æquitas, ſicque corrigit in hac parte ius ciuile, vt apparet ex *dicto cap. cum haberet, quem text. eſſe menti tenendum*, quia alibi non reperitur, tradit ibidẽ *Abb. num.* 6. ex eo deducens, quod filii ſpurij, vel aliàs nati ex damnato coitu ali debent à parentibus ſecundum facultatem eorum, quodque in hoc iuri canonico ſtatur etiã de iure ciuili, quia Eccleſia hoc reduxit ex quadam æquitate naturali, & ne filii alimentis priuati pereant, idem ſentit *Bart. in authen. ex complexu num.* 2. *& 3. C. de inceſt. nupt.* & profectò ius Canonicum non ignorauit diſpoſitionem iuris ciuiles, vt apparet *ex cap. per venerabilem qui fil. ſint legit. in fin.* ibi, ſecularibus quoque legibus non ſolum eos repellentibus a ſucceſſione paterna, ſed negantibus ipſis etiam alimenta, cum & aliàs Romanus Pontifex iuris 12 Canonici auctor iura omnia in ſcrinio pectoris cenſeatur habere, vt legitur *in cap.* 1. *in princ. de conſtit. in* 6. Ius autem correctum non di- 13 citur amplius ius ciuile, cum perinde habeatur, ac ſi non eſſet, iuxta *not. per gloſſ. in l. fin. vbi Bart. num.* 1 *C. ad l. Corn. de falſ. gloſſ. in cap.* 1. *verbo ſtatuta de conſt. Capr. conſ.* 70. *n.* 12. *incip. Et ſi viſo*; vt in ſimili dicitur de pœnis ſecundò 14 nubentium à iur. ciuili impoſitis, quæ ſublatæ ſunt à iur. canonico, nec locum habent etiam, vbi vigeat ſtatutum, quod ſeruetur ius ciuile, vti dixit *Gabr. concluſ.* 5. *num.* 4. *de ſecun. nupt.* & plenè explicauit *Sacr. Rot. in Peruſina bonorum eorum Penia* 20. *Aprilis* 1592. *quæ eſt* 37 *apud Pic. in gloſſ. ad ſtatutum Vrbis* cum alijs per nos ſuperius allatis *ad cap.* 42. *littera D. verbo Seruetur ius ciuile*. Accedat, quod ſtatutum noſtrum latè interpretari debet in fauorem perſonarum quibus alimenta decernuntur, quia alimento- 15 rum cauſa eſt pia, vt *not. Cott. in ſuis memor. verbo, Alimentorum Couar. pract. quæſt. c.* 6. *in fin. Surd. de alimen. tit.* 8. *priuileg.* 1. *num.* 1. vnde valeat argumentum ab alimentis ad piam cau- 16 ſam, per *tex in l. Mela in princ. verſ. ſed & ſi generaliter, ibi, pietatis intuitu ff. de aliment. & cib. leg. vbi* Bart. *num.* 5. plura colligit priuilegia alimentorum cauſæ, & de hoc argumento diſſerit *Euer. in cen. ſua loco ab alimentis ad piam cauſam*, vndè 17 in dubio alimentis fauendum eſt, ſicuti piæ cauſæ, ex *text. in l. ſunt perſonæ ff. de religion. & ſumpt. funer. latè Tiraquell. tract. de priuileg. piæ cauſ. priuileg.* 148. & diſpoſitio quælibet etiam exor- 18 bitans, & correctoria in fauorem piæ cauſæ extendi debet, quod vtique tradit idem *Tiraquell. Doct. legione ſuffultus d. tract. priuil.* 160.

Demum concludo cum altero priuilegio ab eodem *Tiraquell*, in medium prolato ex magis communi, ac veriori Doct. ſententia, nempe 19 quod in diſpoſitis ad piam cauſam ius canonicum in vtroque foro ſeruandum eſt: ità tradit ille, & probat *priuileg.* 173. *eod. tract.* Atque idcirco non mirum eſt, quod Canonica æquitas pro alimentis ſpuriorum ſeruanda ſit etiam in Terris Imperii, licet in eis ius ciuile ſeruetur iuxta communem Doct. ſententiam, de qua reſtatur *Dec. in cap. clerici num.* 4. *de iudic. Gabr.* 20 *concl.* 1. *de alim. num.* 1. qui & concluſionem am-

20 pli ac etiam in omnibus filijs nefarijs, & incestuosis nedum spurijs,& istud pariter communiter teneri refert eadem conclusio *num.* 5. & habetur *in decis.* Capic. 164. *nu.* 1. *&* 2. id ipsum obseruari debere per totum Orbem, & ità esse receptum tradit *Hier. Gabr. cons.* 25. *num.* 13. *vol.* 1. rationes verò illæ huic conclusioni suffragantur, quas supra retulimus in hac ipsa *not.*
21 *vers. amplius adhuc filijs spurijs*; vnde infertur, quod pater tales filias dotare tenetur, cum dos succedat loco alimentorum, *Bart. in authen. ex complexu num.* 4. *de C. de natural. lib. Abb. in d. cap. cum haberet num.* 5. Capic. *eadem decis. num.* 2. *Lup. in repet. cap. per vestras* §. 23. *incip.* sed pulchrum est videre *nu.* 11. *de don. int. vir. & vxor. fol. mihi* 303. *Gabr. d. conclus. nu.* 14. ita tamen, vt dos quantitatem alimentorum non
22 excedat, *Lup. eadem repet.* §. 24. *num.* 3. *fol. mihi* 204. *Gabr. eadem concl. num.* 25.

C VEL PER PATREM A LIBERIS. Nam & filius tenetur
23 alere patrem *l. fin.* §. *ipsum autem C. de bon. quæ lib. l. filia C. de patr. potest l.* 1. *&* 2. C. *d. alien. lib. l. si quis à liberis in princ. ff. de liber. agnosc.* quod latius prosequitur *Surd. d tract. de alimen. tit.* 1. *qu.* 12. *addo ipse tex. in auth. quib. mod. nat. effic. sui c.* 5. § *in quibus enim casibus*, ibi, eademq. mensura sicut parentes prospiciunt naturalibus filijs secundum nostram legem, & ipsi parentibus conpensent siue in successionibus, siue in alimentis.

D SVMMARIE. Sic & *Vlp. in d. l. si quis* §. *si vel pa-*
24 *reus*, inquit summatim iudices oportere super ea re cognoscere, ideo de plano etiam die feriata alimentorum causæ expediri possunt *l.* 2. *ff. de fer. not. Alex. in addition. ad Bart. in l. si quis à liberis* §. *si quis ex his ff. de lib. agnosc.* vbi quod in eis non requiritur libellus, nec alia iuris solemnitas, sed iudicis officio xpedinntur, quia sunt summariæ, vt in ipso eodem §. *si quis ex his Surd. de alim. ti.* 8. *priuil.* 2. *vnde Ioan. Bapt. Asin. l. C.* non vulgatis doctrinæ, & in forensibus vsibus apprimè versatus causas istas alijs summariis à se in vnum collectis adnumerauit in sua *prax.* §. 3. *cap.* 31. *num.* 6. quod tamen de alimentis præsentibus, & futuris, non autem de præteri-
26 tis intelligendum est, vt idem declarat cum aliis Doct. à se relatis.

E LOCVM ESSE VIDERIT. Quod si vel parens neget
27 filium, vel filius neget parentem, quæ verba præcisè leguntur *d. l. si quis à liberis* §. *si vel parens*, tunc probanda erit à filio, vel patre saltem quasi possessio filiationis, vel paternitatis ad effectum consequendi alimenta etiam lite pendente, *tex. est in l.* 1. §. *idem Iulianus ff. de liber. agnosc. tradit Bar in l si neget sub n.* 1. *ff. eod. ti. Conar. pract. qq. c.* 6. *in fin. Menoch. de præsu. lib.* 3. *præsum.* 35. *n.* 1. *Gab. cons* 25. *nu.* 2. *volum.* 1. *Surd. de alim. tit.* 1. *q.* 112. *num.* 3. *Pontan. de alim. cap.* 3. *num.* 2. Hæc autem quasi possessio
28 probatur ex educatione, ac tractatione, *vt not. Doct. communiter in cap. per tuas de prob. Menoch.* & complures alii ab eo citati *de arbitr. iud. cas.* 80. *& lib.* 1. *de præsu. quæst.* 14. *num.* 47. *& q.* 36. *num.* 33. *& præsump.* 53. *num.* 21. *lib.* 6. *Verall. decis.* 153. *in princip. & decis.* 329. *par.* 2. *Gabr. conclus.* 14. *de præsum. n.* 15. Rot. *diuers. decis* 1.
29 *num.* 2. *par.* 1. Item probatur communi voce, & fama, *Menoch. d. præsum.* 53. *num.* 43. *lib.* 6. *& d. casu* 89. *num.* 86. vbi potissimum complures eiusdē sententiæ congessit *Mascard. de prob. conclus.* 791. *num.* 1. *Pont. de alim. cap.* 3. *num.* 22. idque procedit in simplici probatione communis famæ, licet nihil dicatur de tractatione, & educatione, ita communiter tenere Doct. refert idem *Mascard. eadem concl. num.* 4.
30 verum probatio quasi possessionis filiationis semiplena sufficit, *Gabr. de cons.* 25. *num.* 2. videlicet per vnum testem, *Bart. in extraug. ad reprimendum num.* 9. *&* 11. *verbo, Summarie, Couar. d. cap.* 6. *in fin. Aret. d. cons.* 66. *num.* 8. *&* 10. *Decian. cons.* 66. *num.* 3. *Molin, de primogen. par.* 2. *cap.* 16. *num.* 40. *Menoch. d. qu.* 35. *num.* 42. qui
31 tamen censet talem testem esse debere omni exceptione maiorem, quem sequitur *Surd. d. quæst.* 112. *num.* 21. 22. *&* 23. talis namque probatio licet alioqui semiplena, habetur pro plena in iudiciis possessoriis summariissimis & modici præiudicij, nempe reparabilibus per aliud iudicium, vt in *l. si quis à liberis* §. *meminisse*, ibi eam rem præiudicium non facere veritati *ff. de liber. agnoscen.* ac præsertim in fauorabilibus, quale est iudicium istud de alimentis, nam prædicta omnia conueniunt, *Bart. Aret. & Surd. locis proxime citatis.*

F DE SEMESTRI IN TRIMESTE ANTICIPATE. Regula est ex
33 iur. communi in *l. pecunia ff. de alim. & cib. leg. & in l. fin. ff. de lib. agnosc.* quod alimenta menstrua decernuntur personis infirmis, & pauperibus, *& Iac. de Aren.* quem sequitur *Bart. ibidem num.* 1. declarat id esse verum in debito
34 alimentorum ad tempus certis personis, non autem vbi alimenta debentur in perpetuum, exempli gratia, pauperibus certi Hospitalis, nam hoc casu debentur annua, per *text. in l. si quis ad declinandam C. de Episc. & Cleric.* sed plenius explicat *Surd. tit.* 4. *q.* 17. quo tempore præstanda sint alimenta, & firmat regulam prædictam.

35 Plurimū autem defertur iudicis arbitrio in decrenendis alimentis, vt per *Surd. eod. q. n.* 30. *ex Ben. in cap. Raynutius num.* 221. *de testam. & Cordua. in l. si quis à liberis* §. *non tantum nu.* 22. *ff. de lia. agnosc. probat tex. in eadem l. si quis à liberis* §. *vtrum autem, ibi*, & magis est vt iudex vtrobique se interponat, & fortè dicere possumus cum *Caio l. C. in l ideo ff. de eo quod cert. loc.* licet ille ad aliud propositum, & in actione loquatur, ideò dicit *Caius* in arbitrium iudicis refertur hæc actio, quia scimus quam varia sint pretia rerum per singulas Ciuitates, rehionesq, maximè vini, olei, frumenti, pecuniarum quoque, licet videatur vna, & eadem potestas vbique esse, tamen aliis locis facilius, & ieuibus vsuris inueniuntur, aliis difficilibus, & grauibus vsuris.

36 Habeat igitur Iudex æquitatem præ oculis iuxta monitum *Vlp. in l seq. quod si Ephesi* §. *fin. in fin ff. de eo quod cer. loc.* Illud certum est, quod pro modo facultatem eius à quo petuntur alimenta eadem decerni debent, vt *supra d. l. si quis à liberis in princ* §. *seu vers. idemque Pius*, ibi, pro modo facultatem, *&* §. *solent vers. alimenta autem pro modo facultatem, ead. l. tex. in cap. cum haberet in fin.* ibi, secundum quod eis suppetunt

facul-

facultates, *de eo qui dux. in matr. quam poll. per*
37 *adult.* attamen vbi id fieri poſſit, habenda eſt etiã ratio qualitatũ perſonæ alendæ, *l. ſi cui ff. de ann. leg. l. Mela*, & *l. pen. ff. de alim. & cib. leg. tex. in l. 1. ff. de ventr. in poſſeſſ. mitt. §. mulier autem*, ibi, pro facultate defuncti, & pro dignitate eius, atque mulieris, qua de re agit *Pontan. de*
38 *alim. cap. 7.* ſed ad ſaturitatem haurire poteris, quantum tua expetit ſitis ab vberrimo fonte legalis ſcientiæ, *Ioan. Petr. Surd. de alimen. diſt.*
39 *tit. 4. q. 18.* quodque in præſtatione alimentorum attendi debeat quantitas patrimonii, & qualitas perſonarum, cenſuit etiam Rot. *apud Veral. deciſ. 21. par. 1.*

G DECERNAT. Sic ſeruatur etiam generaliter regula deducta ex *l. fin. ff. de liber. agnoſc. & l. pecunia* ff. *de alim. & cib. leg.* & in proxima præcedenti not. dictum eſt.

H ACTVALI DEPOSITO PACTO. Priuilegia duo præ-
40 cipua obtinet cauſa alimentorum, vnum eſt quod à ſententia, ſeu decreto pro alimentis futuris non datur appellatio quoad effectum ſuſpendiuum, ſed quoad deuolutiuum tantum per *tex. in l. fin. ff. de appel. recip.* vbi in primis verbis habetur, quod ſi res dilationem non reci-
41 piat, non permittitur appellare, venter autem planè non recipit dilationem, quod vulgo prõditum, & *not. Surd. de alim. tit. 1. q. 44. num. 36. referens Bald. in l. pactum C. de coll.* qui tamen hoc
42 præcisè non dicit, ſed refert prouerbium, quod fames eſt acutiſſimus enſis, vt legitur apud eum ibidem *num. 25. not. Bald. in l. pactum C. de coll. quem refert Surd. de alim. tit. 1. q. 44. num. 36.* &
43 in ſpecie, quod non detur appellatio in cauſa alimentorum tradit *Bart. in d. l. fin. num. 1.* & *in l. Mela ſub nu. 9. ff. de alim. & cib. leg Bald. nouell. tract. de dot. par. 9. priuileg. 7. in fin. Rip. in l. 2. num. 4. ff. de re iud. Pontan. de alim. cap. 19. num. 3.*
44 *Sigiſm. Scacc. de appell. queſt. 17. limit. 7. num. 1.* cum pluribus aliis citatis; quam concluſionem declarat poſtea *nu. 17.* prout hic nos poſuimus. Alterum eſt priuilegium, quod appellans non
45 auditur, niſi prius ſoluat alimenta, vt *not. Surd. d. tract. tit. 8. priuileg. 96. in princ. Conta ad l. vnic. C. ſi de moment. poſſeſſ. limit. 3. nu. 58.* vel det cautionem de ſoluendo, aut faciat depoſitum
46 iuxta *deciſ.* Rot. *apud Caputaq. 32. nu. 7. par. 2.* Sed hoc iuxta ius commune, vt ex citatis auctoribus, at ius noſtrum municipale ſe reſtringit ad depoſitum, vnde ſaltem quoad ipſum ſtrictè ſeruari debet §. *ius autẽ ciuile*, & §. *ſeq. Inſtit. de iur. nat. gen. & ciuil. l. omnes populi ff. de iuſt. & iur. cum not.* vtrobiq. & vbi eſt caſus ſtatuti, ceſſat omnis dubitatio, ſicuti dicitur de caſu legis per *tex. in l. illam C. de colla & in l. ancillæ C. de furt. not. Card. Mantic. deciſ. 256. num. 1.*

« Quod filiæ fœminæ, vel neptes paterno, & auito teſtamento acquieſcant.

CAP. CXLI.

b FIliæ fœminæ, vel neptes natæ ex filijs, ſeu filiabus præmortuis dotatæ à patre, vel auo, c ſint contentæ dotibus quas pater, vel auus earum, in teſtamento, vel alia vltima voluntate, ſeu inte inter viuos dederit, vel relinquerit, nec ocr caſione Falcidiæ, ſeu d ſupplimenti debitiure naturæ, poſſint aliquid petere e ab hæredibus patris, vel aui de Agnatione etiam tranſuerſali, vltra id quod pater, vel auus earum reliquit, ſeu dedit in vita, ſed ſemper teſtamentum, & vltima voluntas patris, & aui robur habeat, nec poſſit per ipſas filias, & neptes, ſeu ipſarum hæredes, per quamcumque viam, ſeu alio modo f impugnari, non obſtante iure Canonico, Ciuili, & Cõſtitutionibus in contrarium facientibus; ſalua tamen filiali ſucceſſione ab inteſtato, ſecundum formam infra traditam,

SVMMARIVM Annotat.

1 *Veritas ſæpius exagitata magis ſplendeſcit in lucem.*

2 *Pactum factum à filia patri, quòd dote contenta nullum regreſſum habeat ad bona paterna, non valet ex iure ciuili.*
Et dicitur eſſe contra bonos mores, & n. 4.
Valet autem ex ſtatuto, & num. 12. 15.

3 *Argumentum à pacto ad ſtatutum, etiam negatiuè, valet.*
Contrarium, num. 13.

5 *Iura naturalia iure ciuili tolli non poſſunt.*

6 *Legitima portio debetur filijs iure naturæ ſaltem, quatenus ſuccedat loco alimentorum. & num. 7.*
Contrarium num. 17. Intellige. vt num. 18. 19.

8 *Alimenta debentur iure naturæ.*

9 *Statutum tollens alimenta ijs, quibus debentur iure naturæ, non eſt validum.*

10 *Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatum eſt.*

11 *Legitima portio non poteſt ex iure Ciuili diminui filijs, nec ſuper ea grauamen imponi.*
Secus ex ſtatuto, & num. 22. 24. 38.

14 *Ius publicum præſtringit regulam pactis, & actibus priuatorum.*

16 *Iuramentum præſtitum contra bonos mores non eſt obligatorium.*

20 *Iure gentium naturali derogari poteſt ratione publicæ vtilitatis, & num. 21.*

23 *Filia excluſa à ſucceſſione non ideò eſt excluſa à petitione alimentorum, vbi non habeat legitimam, vel ſaltem non ſufficientem ad alimenta.*

25 *Statutum Vrbis, quòd filiæ fœminæ, vel neptes, &c. non comprehendit proneptes, & alios deſcendentes.*

26 *Statutum excludens fœminas propter maſculos non extenditur ad perſonas non ſpecificatas.*

27 *Teſtator, grauando filios decedentes ſine filijs, non videtur grauaſſe filios filiorum.*

28 *Statutum, quòd filia ſit contenta dote ſibi à patre data, procedit tantum vbi dos ſit congrua, & num. 34.*
Contrarium, quod procedat etiam, vbi dos ſit incongrua. num. 32. 33.
Diſtingue, vt num. 35. 36.

29 *Argumentum à cauſa inteſtati ad cauſam teſtati valet.*

30 *Statutum interpretationem recipit ab alio ſtatuto.*
Et intelligitur, vt concordet cum alio ſtatuto, & num. 31.

37 *Lesio filiæ in dotis constitutione inspicitur ex tempore datæ dotis non autem mortis patris.*

39 *Dos in casu statuti videtur congrua, licèt sit minor legitima dummodo filia non sit enormissimè læsa. Limita vt num. 40.*

41 *Dos congrua qua sit decerni debet arbitio Iudicis.*

42 *Filia in casu statuti non potest agere ad supplementum etiam congruæ dotis.*

43 *Verba vbi conueniunt, conuenit & dispositio.*

44 *Onus omne ex legitima reuci debet.*

45 *Diminutio quantitatis legitimæ, & onus eidem adiectum, sunt res diuisæ.*

46 *Casus omissus in statuto, remanet in dispositione iuris communis.*

47 *Filia in casu statuti, nihil potest petere ab heredibus patris, &c. si heredes patris sint filij veri; secus autem si sint adoptiui, vel arrogati.*

Intellige, vt n.48, 49. 50. 51. 52.

53 *Filia mortalis non agit de incongrua dote.*

54 *Argumentum à denegatione supplementi Legitimæ ad querelam inofficiositatis, valet.*

55 *Filia grauari potest à Patre in dote de onere fidei commissi.*

ANNOTATIONES.

A LIceat hic argumentari contra statutum, vt de eius ratione, & validitate magis magisque appareat, nam arguendo, & disputando veritas inuenitur, & veritas sæpius exagitata magis splendescit in lucem, *cap. graue 35. q.9. l. munerum §. mixta ff. de mun. & honor. l. per hanc in fin. ibi not. per Salic. & alios C. de temp. appell.* Primo itaque sic arguitur, non valet pactum factum patri à filia, quod dote contenta
2 nullum ad bona paterna regressum habeat, nam hoc iure ciuili improbatur l. *si quando C. de inoffic. testam. l. pactum C. de colla. cap. quamuis pactum. de pact. in* 6. Ergo nec potest id fieri per
3 statutum, quia valet argumentum à pacto ad statutum, *gloss. in rubr. C. de decre. decur. lib.* 10. *Din.* qui ad rem nostram loquitur *in cap. indultum* 17. *de reg. iur. in* 6. Et valet etiam negatiuè hoc modo scilicet, quod non potest fieri per pactum, nec potest fieri per statutum, vbi aliquid sit contra bonos mores, tum enim, quod nõ licet per pactum, nec licet per statutũ, *Dec. in l. nec ex prætorio 27. nu. 9. ff. de reg. iur. Euer. in centur. sua loco à pacto ad leg. stat. vel consuet. num.* 10.

4 Istud verò pactum dicitur esse contra bonos mores, vt *not. Bald. in d. l. pactum nu.* 32.

5 Secundo hic tollitur per statum expressis verbis facultas siue ius petendi supplementum legitimæ portionis debitæ iure naturæ, sed iura naturalia iure ciuili tolli non possunt, §. *quod vero naturalis ratio, & §. sed naturalia Inst. de iur. nat. l. iura sanguinis 8. ff. de reg. iur.* consequenter eiusmodi statutum, quod est ius ciuile proprium illius Ciuitatis, quæ illud condidit §. *ius autem ciuile Instit. eod. tit. non videtur posse subsistere.*

6 Quod verò legitima portio prædicta debeatur filiis iure naturæ, præter ipsius nostri statuti assertionem, comprobatur ex *tex. in l. cum ratio ff de bon. damna l. scripto in fin. ff. vnde lib. l. fin. C. quor. bon. Surd.* & plures alii ab eo citati *tit. 1. quæst. 19. num. 7. tract. de alim. Card. Tusc. con-*
7 *clus. 200. nu. 1. littera L.* quod saltem verum est quoad legitimam portionem, quatenus ea succedat loco alimentorum, prout succedit, §. *prohibemus authen. de trien. & semi. §. si quis de hared. & falc. vbi Bart. in princ. Socin. cons. 30. num. 3. volum.* 1. nam alimenta iure naturæ deberi omnino certum est *l.* 1. §. *naturale ff. de instit. & iur. l. si quis à liberis §. si quis ex his ff. de lib. agnosc. l. nec filium C. de patr. potest. cap. ius naturale distinct.* 1. *late Surd. de alim. tit.* 1. *q.* 1. & ità declarat *Oldr. cons. 94. num.* 10. *Dyn. in c. indultum* 17. *de reg. iur. in* 6. *Cyn. in l. sancimus C. de nupt. Bald. in l. cum lege 38. num. 3. & seq. C. de Episc. & cler. Brun. de stat. artic.* 1. *num.* 5. *Alex. cons.* 134. *sub num.* 32. *lib.* 6. vnde sicut non valeret
9 statutum adimens alimenta iis, quibus iure naturæ debentur, sicuti probat *Brun. dicto tract. quæst.* 40. *cum duabus seqq.* quem citat, & sequitur *Alexan. d. cons. num.* 34. *Vini commun. opinion. lib.* 1. *concl.* 22. *ampliat* 1. & plurimi alii quos ipse refert, *Surd. de alim. tit.* 8. *priuileg.* 56. *num.* 22. Ita nec videtur validum esse statutum tol-
10 lens, vel etiam diminuens legitimam alimentorum loco subrogatam, cum subrogatum sapiat naturam eius in cuius locum subrogatur *l.* 1. §. *hæc actio & ibi Bart. ff. si quis test. lib. esse iuss. fuer. l. si eam §. qui iniuriarũ ff. si quis caution. vbi Bar. Bal. Ang. & alij*, & forte est argumentum à vi subrogationis, vti docet *Euer. in cent. sua hocipso loco.*

11 Tertio ius ciuile disponit legitimam portionem filiis non posse dominui in quantitate, neque licere grauamen aliquod super ea imponere *l. omnimodo, & l. quoniam in prioribus C. de inoffic. testam.* alias procedi quasi nihil eorum testamento additum esset, vt in *final. verb. illius legis, & fortius in authen. de trien. & semiss. in princ. ex quo quidem tex. Alex. dicto consil.* 134. *num.* 32. *not.* ibi esse clausulam derogatoriam, sicque videri, quod leges municipales contrarium disponentes valere non debeant.

12 Verum argumentationibus hisce non obstãbus, quæ profecto facillimè diluuntur, dicendum est validum esse statutum nostrum, vtpote firmissima; & probatissima ratione innixum, ne loquamur modo de statuentium indubitata auctoritate, ratio autem est studium conseruandæ agnationis, in quo vtilitatem versari publicã fatentur omnes, & in hac sola ratione condita censentur statuta excludentia fœminas propter masculos, vt est cõmunis Doct. opin. de qua testatur *Brun. d. tract. de stat. art. 3. princ. num.* 12. *& Gabriel. conclus. 6. de stat. n.* 1. *qui addit etiam num.* 2. quod ex ista sola ratione, quæ considerata videtur à statuto liceat arguere, ac si expressa fuisset idque pariter ex communi Doct. sententia. Quo circa statutum nostrum rationabiliter, ac prudenter disposuit, vt hoc cap. ad fauorem filiorum, & neporum masculorum. Nec obstat primum argumentum; quia esto, quod non valeret pactum fœminæ filiæ in casu nostri statuti, non sequitur, ergo nõ valet statutũ, quia verè plus potest statutum, quam pactum,
13 vnde argumentum à pacto ad statutum benè procedit affirmatiuè, nempe, quod potest fieri per pactum, potest etiam fieri per statutum, non autem valet negatiuè, vti latè declarat, & comprobat *Euer. in loco pacto ad statutum n.* 1. quoniam maior est potestas legis,

quam

quam hominis, vnde priuatorum conuentio iuri publico non derogat, contra verò ius publi-
14 cum normam, regulam, & præcepta præscribit pactis, & actibus priuatorum *toto tit. de pact, l. neque pignus* 45. §. *priuatorum conuentio ff. de reg. iur. l. nec ex Prætorio* 27. *ff. eod. tit, vbi Dec, num.* 4. *& pluribus alys seqq.* multa commemorat, quæ per statutum fieri possunt, nõ autem per
15 pactum; nec est verum, quod pactum factum patri à filia ab eo dotata de nõ succedendo eidẽ sit contra bonos mores, quia hoc non probatur vllâ lege, ergo non est dicendum, *l. illam C. de coll.* §. *consideremus authe. de trien. & semiss. & Bart. in l. fin. in vl. lect. n.* 9. expressè dicit pactum istud non esse contra bonos mores, *& Bald. in d. l. pactum id ipsum non negat*, si benè ponderẽtur eius verba, sed omnem tollet difficultatem hoc argumentum, nempe quia non est
16 obligatoriũ contra bonos mores præstitũ iuramentum *cap.* 58. *de reg. iur. in* 6. & tamen seruari debet iuramentũ patri factum à filia dotata de nõ habendo regressum vllũ ad bona paterna, *d. cap. quamuis pactũ de pact. in* 6. cõsequenter pactum, de quo agitur nõ est contra bonos mores.
17 Non obstat secundum argumentum, quia non est simpliciter verum, quod legitima debeatur filijs iure naturæ, neque hoc habent iura ad id superius allagata, quæ quidem bene exponit *Alex conf.* 75. *num.* 5. *lib.* 1. *Socin. iun. conf.* 71. *num.* 10. *lib.* 3. *Menoch. de arbitr. iud. cas.* 149.
18 quinimò debetur filiis legitima portio de iure ciuili, naturali tamen iure cooperante, *Albert. Brun. d. tract. de stat. art.* 1. *num.* 22. nam mens
19 quæ imponatur portiori, est de iu. ciuili, & ideo potest augeri, vel minui, sed materia legitimæ est de iu. naturæ, vnde non potest in totum tolli, ita *Bald. in l. cum lege* 38. *num.* 4. *C. de Episco. & Cler. Alex. conf.* 144. *num.* 30. *lib.* 6.
20 *Card. Tusch. littera L. num.* 2. *&* 5. Et ampliùs ratione publicæ vtilitatis potest etiam iuri naturali derogari, *Alex d. conf.* 75. *num.* 11. *lib.* 1.
21 *Brun. d. artic. num.* 17. quod intelligi debet de iure gentium naturali, siquidem hoc etiam appellatur ius naturale *Instit. de rer. diuis. in princ. Alex. d. conf.* 134. *sub num.* 17. ex quibus planè Doct. omnes communiter consentiunt legitimã
22 portionem diminui posse per statutum, quidquid sit, vbi statutum eam tolleret in totum, vti testatur *Brun. d. artic. num.* 6. idem testatur *Curt. iun. conf.* 10. *num.* 2. *Imol. in l. Titio centum* 70. §. *Titio genero ff. de cond. & demonst. quem refert. Alex. d. conf.* 134. *sub n.* 33. dicentem omnes Doct. esse in concordia, quod legitima pos-
23 sit minui per statutum *Gabr. concl.* 1. *de legitima num.* 18. Neque ideo excluditur filia à petitione alimentorum; quamuis excludatur à successione sed poterit agere ad alimenta, vbi non habuerit legitimã vel, eam non habuerit sufficientem ad alimenta, quæ quidem filiis debentur iure naturæ, vt fusè, ac benè probat *Brun. d. tract, art.* 29. *quæst.* 2. *nu.* 43. *& seqq.*

Minus obstat tertium argumentum *ex l. omni modo, & l. quoniam in prioribus C. de inoff. testa. iuncto tex. in authen. de trien. & semiss. in princ.*
24 quia iura illa loquuntur in testamentis conditis iuxta disposition iur. communis, non autem vbi ius municipale, seu statuta extent, per quæ legitima portio ex ratione publicæ vtilitatis minuatur, nam eiusmodi statuta, vtique valida sunt & seruanda, vt ex proximè citatis Doct. satis probatur, & comprobatur ex *cons. Cur. iun.* 10. *sub. num.* 2. *Rot. diuers. decis.* 540. *num.* 5. *par.* 1.

B FILIAS FOEMINAS, VEL NEPTES. Sed quid in
25 proneptibus, & alijs descendentibus? Dico statutum nõ extendi vltra filias, vel neptes prout loquitur, *ex decis. Rot. in Romana dotis* 30. *Martij* 1618. *coram Eminentissimo Card. Veraspio*, vbi ita expressè declarat hoc statutum, sicuti antea etiam *Rot. dixerat in Roma hereditatis coram Card. Millino* 16. *alias* 3. *Maij* 1584. vbi idcirco censuit hoc statutum non obstare sororibus; quominus possent succedere simul cum fratribus in hæreditate auunculi iuxta dispositionem iuris communis, cum excludat tantum filias, & neptes ab hæreditate patris, *&* aui, matris, & auiæ. Nec valet argumentum, quod statutum excludendo promixiorem, multo magis intelligeretur excludere remotiorem, quia responsũ est cum distinctione videnda in eadem decisione ne prolixiores nos simus quam oporteat; quæ quidem decisiones comprobantur ex communi
26 illa conclusione, quod statutum excludens fœminas propter masculos, non extenditur ad personas non specificatas, de qua plenè *Gabriel.*
27 *concl. 2. de statut.* & testator grauando filios decedentes sine filiis non videtur grauasse filios filiorum, *Rot. coram Gypsio in Romana hereditatis de Fuscarnis* 12. *Februarij* 1588. *& coram Corduba in Romana hereditatis, & Viridarij* 27. *Ianu.* 1597.

C SINT CONTENTAE DOTIBVS. Quæ tamen dotes
28 sint congruæ pro qualitate personarum, & pro quantitate facultatum, nam dotis dandæ modus ex facultatibus, & dignitate mulieris, maritique statuendus est quousque ratio patiatur, vt inquit *I. C. in l. quæro* 61. *ff. de iur. dot.* & ità intellexit hoc statutum *Rot. in Romana Supplementi dotis coram Orano* 12. *Nouembris* 1588. vbi enormissimè læsa fuerat filia à patre in donatione, & confirmauit *coram Pamphilio in Romana supplementi legitimæ* 23. *Iunij* 1597. *& in Romana dotis in fin. coram Veraspio* 30. *Martij* 1618. *reuocatis decisionibus Cæsaris de Graffis, & Lauretani, de quibus in d. decis. coram* Orano, ea nimirum ratione, quia si cortici verborum statuti huius esset inhærendum; sequeretur absurdum, quod scilicet filiæ in vno aureo dotatæ, non possent de iniquitate, & dolo patris conqueri, atque comprobatur iste intellectus ex *cap.* 145. *infr. hoc tit. lib. vbi statutum in casu dotis* constituendæ filiabus, vel neptibus, quando pater, vel auus decesserit intestatus; mandat eas dotari de paragio secundum conditionem illorum de domo sua, & iustæ facultatis patrimonii, nam si statutum ita expresse voluit in causa intestati, idem pariter voluisse censetur
29 in causa testati, valet enim argumentum à causa intestati ad causam testati, vti docet *Euer in centur' sua loco à causa intestati ad causam testati*, quo argumento in terminis nostris præcipuè vtitur *Castren. consil.* 274. *sub num.*
30 2. *lib.* 2. Accedat, quod statutum interpretationem recipit ab alio statuto, præsertim vno ac

eodem

eodem *vol.* comprehenſo, & cum eo cenſetur ſe velle conformare, *Alex. conſ.* 85. *nu.* 9. *lib.* 4. *& conſ.* 123. *num.* 10. *& ſeqq. eod. libro, Rol. conſ.* 62. *num.* 30. *lib.* 3. *Anchar. conſ.* 422. *ſub n.* 3. *Dec. conſ.* 75. *num.* 4. *& conſ.* 301. *num.* 8. nam vna lex aliam declarat, *l. non eſt nouum ff. de legi.* & ſicut ſe habet ius commune ad ius commune ità ſtatutum ad ſtatutum, & ſicut ius commu-
31 ne, ità intelligitur, vt concordet cum iure communi; ità & ſtatutum intelligitur, vt concordet cum alio ſtatuto, *Alex. dicto conſil.* 123. *nu.* 15.

Verum quod immo ſtatutum habens verba
32 quæ habet noſtrum, nempe, quod filia debeat eſſe contenta dote ſibi à patre data, procedat etiam vbi dos non ſit congrua, tenuit *Alex. conſil.* 121. *num.* 2 *libr.* 6. *& conſil.* 83. *num.* 3. *lib.* 4. *Iaſ. conſil.* 121. *colum. final. lib.* 2. idque multo magis dicendũ videretur in caſu noſtri ſtatuti; cum amplius expreſsè prohibeat ne filiæ, vel neptes occaſione Falcidiæ, ſeu ſupplementi debiti iure naturæ poſſint aliquid petere ab hæredibus patris, vel aui de agnatione, vltra id quod pater, vel auus earum relinquit, ſeu dedit
33 in vita, quo caſu ſupplementum peti non poſſe ſentit *Ruin. conſil.* 60. *num.* 4. *lib.* 3. *& Curt. iun. conſ.* 10. Nituntur autem inſignes iſti iur. interpretes ea potiſſimum ratione, quod ex prædictis verbis clarè appareat de voluntate ſtatuentium, nec de poteſtate eorumdem quoad diminutionem legitimæ, ſit dubitandum, vti præcipuè arguit *Curt. iun. d. conſ. num.* 2. Sed ni-
34 hilominus ab opinione *Sacr. Rot.* minimè recedendum eſt, & maximè propter ſtatutum infra c. 145. vt ſupra ponderatum, ex quo quidem prædictum argumentum euitatur, cum nimirum de voluntate ſtatuentium conſter in hanc partem, quæ etiam vti benignior in dubio tenenda eſt iuxta iuris regulam in *l.* 56. *ff. de regul. iur. text. in l. proximè verſ. ſed in re dubia ff. de his quæ in teſta. delen. & in l. benignius ff. de legi.* ſi quidem contrariam opinionem rigoroſam vtpote ex ſtatuto rigoroſo procedentem fatentur Doct. qui eam ſequuntur, & præcipuè *Bal. in authen. res quæ num.* 16. *C. commun. de legat. Alex. d. conſ.* 121. *ſub num.* 2. *Ruin. d. conſ.* 60. *ſub num.* 1. hac
35 tamen adhibita diſtinctione, ſeu moderatione, quod prima opin. locum habeat, vbi magnus eſſet exceſſus circa dotis congruentiam, itaut concurrentibus coniecturis redargueretur pater vel auus de dolo, ſeu indiſcreta dotatione.

36 Altera verò opin. procedat, quando non apparet de tali exceſſu, quo caſu præſumendum eſt pro facto parentum, de quibus lex confidere ſolet, quod optimum conſilium capiant pro filiis, ex *tex. in l. nec in ea ff. ad Inl. de adult. & in l. fin. in princ. C. de cur. furioſ.* Et hanc diſtinctionem ſequuti ſunt *Alex. conſ.* 32. *num.* 4. *lib.* 4. *Caſtren. conſ.* 375. *num.* 6. *lib.* 1. *Rot. apud Caſ. de Graſſ. deciſ.* 2. *nu.* 3. *& ſeqq. de conſtit.* vbi dicitur, quod Doct. paſſim ſequuntur hoc *conſ. Caſtr. Menoc. de arbitr. iud. caſ.* 149. *num.* 2. *& plur. ſeqq. Card. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib.* 12. *tit.* 23. *vbi, num.* 4. aſſerit hanc opinionẽ videri magis communiter receptam.

37 Porro ad læſionem filiæ in dotis conſtitutione detegendam, inſpici debet tempus datæ dotis, non autem mortis patris, *Rot. coram Penia in Vlisbonen. legitimæ* 27. *Nouembris* 1595. quæ licet non loquatur in diſpoſitione ſtatuti, facit tamen ad caſum, & aliqui ex Doct. in *dec. ipſa citati*, loquuntur in terminis ſtatuti ſimilis huic noſtro.

D Svpplementi debiti iure natvrae. Nam le-
38 gitima portio per ſtatutum fundatum in ratione publicæ vtilitatis iuxta omnium iuris interpretum ſententiam, diminui poteſt, vt ſupra demonſtrauimus ad hoc *cap. ſub littera* A; neque in caſu ſtatuti noſtri loquentis de dote data à patre, vel auo, idcirco concluditur dotem non eſſe incompetentem, ſeu incongruam, quia
39 minor ſit legitima, quinimo videri congruam, licet minor ſit legitima, dummodo filia non ſit enormiſſimè læſa, prout in terminis ſtatuti huic noſtro ſimilis cenſuerunt *Caſtren. dicto conſil.* 275. *nu.* 2. *& 6. Curt. iun. dicto conſil.* 10. *num.* 1. *& 2.*
40 *Dec. conſ.* 216. *nu.* 2. Quidquid ſit, vbi ab aliorum pendet arbitrio dotis congruæ aſſignatio vel declaratio, quo quidem caſu dos non debet eſſe minor portio, quam legitima, *Rum.* qui hanc dicit veriorem, & æquiorem opin. *conſ.* 60. *num.* 3. *vol.* 3. *Caſ. de Graſſ. d. deciſ. num.* 1. vbi aſſerit pro ea innumeros eſſe Doct. & communem refert *ex Dec. conſil.* 275. *colum.* 2. *num.* 2. *Marant. diſput.* 10. *nu.* 20. quam demũ frequentiori Doct. calculo receptam dicit, & tanquam benigniorem, dotibuſque fauorabilem amplectitur *Card. Mantic. d. lib.* 12. *tit.* 22. *num.* 9 11 attamen *Menoch. caſ.* 149. *num.* 34. *de arbitr. Iud.* poſt relatas aliorum ſententias ſentit, & comprobat rationibus,
41 & non paucorum Doct. auctoritate, quod iudicis arbitrio, quæ dos ſit congrua, decernatur, atque eiuſdem arbitrio etiam relinquatur, quod dicatur iuſtum paragium, *Menoch. ibidem num.* 35.

42 Demum quod in caſu ſtatuti noſtri non poſſit filia agere ad ſupplementum etiam congruæ dotis tenuit *Rot. deciſ.* 760. *num.* 1. *par.* 1. *diuerſ.* quæ licet reſpondeat ſuper interpretatione ſtatuti antiqui *cap.* 92. *&* 85. *lib.* 1. applicatur pariter huic ſtatuto nouo, vtpote habenti ea-
43 dem verba, atque antiquum, vbi enim conueniunt verba, conuenit, & diſpoſitio *l. quod conſtitutum ff. de milit. teſt. l.* 4. *§. toties ff. de damn. infec.* licet vero filia vel neptis legitimæ portionis ſupplementum ex hoc ſtatuto petere non poſſit quod planè derogat *l. omnimodo C. de inoff. teſtam.* non tamen derogat idem ſtatutum diſpoſitioni
44 *l. quoniam in prioribus C. eod. tit.* quæ habet, quod onne onus ex legitima reijciatur, vt deciſum fuit in *Romana de Marganis coram Robuſterio* 9. *Martij* 1583. quam quidem *deciſ.* refert & ſequitur, *deciſ altera coram Penia* 28. *Iunij* 1596. *in Romana bonorum de Ceulis*; ſi quidem diuerſa
45 ſunt prædicta duo nempe diminutio quantitatis legitimæ, & onus eidem portioni adiectum, atque idcirco ſtatutum de vno caſu ad alium extendi non debet, maximè cum ſtatutum ſit contra ius commune, vnde intelligi debet prout littera iacet, *Oſaſc.* qui hoc communiter teneri aſſerit *deciſ.* 21. *num.* 15. *Decian. reſponſ.* 21. *num.*
46 51. *lib.* 2. Sed caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris communis, *l. commodiſſimè ff. de itb. & poſthum. cum ſimilibus.*

Ab

E AB HAEREDIBVS PATRIS, VEL AVI DE AGNATIO-
47 NE TRANSVERSALI. Istud quod dicitur, filiam nihil posse petere ab hæredibus patris, intellige si hæredes patris sint vere filij, secus verò si essent adoptiui, vel arrogati, hi enim vere filij non sunt, *Rota coram Cardinale Pamphilio in dicta Romana legitimæ 23. Iunij* 1596. quoniam statutum hoc tanquam exorbitans, & contrarium iuri communi strictè est interpretandum, vt in eadē *decis.* dicitur, vnde patet per huiusmodi statutum non potest propter filium adoptiuum excludere filiam veram à legiti-
48 ma, vt *in d. decis habetur*, quod ampliatur, vt procedat primo etiam si filia tacitè approbasset testamentum patris, accipiendo legatum, vt in ipsa decisione probatur; secundo ampliatur etiamsi in tali legato per filiā exacto adesset
49 clausula, quod plus petere non possit, quod ex *ead. decis* pariter constat, licet ibidem videatur dubitari, si pater dixisset, quod non possit filia petere plus ratione legitimæ.

50 Item statutum hoc non excludit filiam fœminam propter filium spurium legitimatum, *Rota decis. 303. par. 3.* quæ licet non loquatur in terminis nostri statuti, nihilominus, quia casus statuti illius, de quo loquitur, conuenit cum hoc nostro, meritò etiam huic applicatur. Neque suffragatur extraneis hæredibus, quia emanauit ad solum fauorem agnationis, *Rot.*
51 *in Romana supplementi legitimæ 28. Iunij* 1613. *coram Sacrato*, & *in eadem* 4. *Decembris*, *coram eodem*, & ideo hoc statutum non habet locum ad fauorem piæ causæ, *Rot. in dicta Romana sup-*
53 *plementi legitimæ 28. Iunij* 1613. *coram Sacrato* & filia monialis non agit de congrua dote, *Rot. in Romana dotis 22. Iunij* 1602. *coram Ludouisio*, *quæ est decis.63. impreff. nomine Gregorii Papæ XV.*

F IMPVGNARI. Dum statutum prohibet testamentum patris, & Aui per filiam, vel neptes, per quamcūque viam impugnari prohibet vtique querelam inofficiosi testamenti, quia valet
54 argumentum à denegatione supplementi legitimæ ad querelam inofficiositatis, *Rot. in Romana donationis de Iacomellis* 10. *Decembris* 1610. *coram Sacrato*.

Denum noto, quod attento hoc statuto, & alio infra 145 *hoc eod. lib.* quod excludit fœminas ob dotem, & non dotaras mandat dotari, potest pater grauere filiam in dote de onere
55 fideicommissi, & sic in dotem alium substituere filiæ, *Rot. in Romana de Marganis* 18. *Iunij* 1582. *coram Robusterio*. Néque obstant *decis. in Romana de Crescentijs* 17. *Februarij* 1570. *&* 13. *Ianuarij* 1572. *coram eod. Robusterio*, quia loquuntur in fratre, vel in patruo imponente onus fideicommissi, non autem in patre, vt declarat, *Gabr. conf.* 140. *n.* 5. *& seqq. lib.* 1. *qui fuit casus decisionis Romanæ de Merganis supra citata*.

De filijs in conditione positis.

CAP. CXLII.

Fllij positi in conditione fideicommissi; censeantur ad fideicommissum *a* tacitè vocati.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Filij in conditione positi censentur tacitè vocati.*
Et locum habet statutum etiam in fœminis, licèt testator in conditione poneret tantū filios masculos, & n. 9. *Dummodo testator non habuisset animum conseruandæ cognitionis, & n.* 10.
Et tam in ascendentibus, quàm in transuersalibus, n. 11. *Et vbi filij in conditione positi sine in transuersali, n.* 12. *Ac etiam quando fuerunt positi in conditione non sub nomine filiorum, sed consanguineorum, nu.* 13. *Et vbi pater instutus, vel substitutus prædecesserit, n.* 14. *Et succedunt tàm per vulgarem, quam per fideicommissariam substitutionem, n.* 15. *Intellige, quod hæc procedant; quando filij positi sunt in conditione in contractu, & non in vltima voluntate, n.* 16.
3 *Coniectura legitimæ, quæ sint, quibus ostendi possit filios positos in conditione esse tacitè vocatos, re relinquitur arbitrio Iudicis.*
4 *Status coniecturalis sæpe est valde incertus, & periculi plenus.*
5 *Filij positi in conditione fideicommissi, sicut censentur tacitè vocati ad hæreditatem parentum, an ita etiam censeantur vocati ad hæreditatem patruorum, & n.* 6. 7. 8.
17 *Statutum Vrbis de filijs positis in conditione ligat etiam Clericos, & comprehendit bona acquisita intuitu Ecclesiæ. Non tamen comprehendit bona sita extra Territorium Vrbis, & n.* 18.
19 *Filij positi in conditione, & in statutum vocati, non censentur grauati.*
20 *Forma casus de filijs positis in conditione.*

ANNOTATIONES.

TACITE VOCATI. Statutum nostrum hic dirimit controuersiam omnium fortè maximā, quæ inter iuris interpretes agitatæ fuerint, vixque aliquis reperiatur, qui dū huiusce articuli tractationē aggressus est, eū nō dixerit obscurum, profundum, & difficillimum, atque sibi visus non sit mare vastissimum ingredi: porrò statutorum nostrorum conditores opinionem amplexi sunt, quæ subtilioribus, & melioribus fulcitur rationibus, atque humanitati potissimum videtur consentanea teste Eminentissimo, qui solus complurium, etiam insignium, loco iure haberi debet, nēpe *Francisco Cardinale Mantica clarissimi intellectus, & excellētis iudicij iuris cōsulto lib.* 11. *de coniectur vltim. volunt. titulo* 2. *sub numer* 17. qui hanc sententiam eodem titulo egregiè tuitus est, ac illustrauit, examinatis, & perpensis iuribus, & rationibus omnibus, vel
1 certe præcipuis, quæ in vtramque partem adduci, & excogitari posse videbantur, huius verò
2 sententiæ antesignanus habetur *Old. conf.* 21. *in fin.* Contraria tamen opinio nempe negatiua, cuius Princeps est *gloss. in l. Lucius* 85. *verbo Liberos ff. hared. inst.* magis communis habetur, vt attestantur multi, & præcipuè *Gabr. conclus.* 4. *de*

4. *de fideicomm. num.* 2. *in fin. Clar.* §. *teſtamentum quæſt.* 77. *col.* 4. *verſ. tamen vt potes ex prædictis colligere Cauall. in ſpecul. ſuo opin. commun. contra commun. q.* 94. *num.* 4. *Cardin. Mantic.* qui hanc aſſerit vulgo dicit communem ſententiam *d. tit.* 11. *num.* 11. *in fin.* & receptiſſimam dixit, *Rot. apud Ludouiſium, qui poſtea fuit ſummus Pontifex Greg. XV. dec.* 315. *&* 329. *n.* 1.

Verum ab iſta ſententia recedi propter coniecturas omnes planè conſentiunt, & illi etiam qui contrarium ſequuntur, *Cardin. Mantic. d. ti.* 11. *n.* 19. *Clar. d. q.* 77. *prop. fi verſ aut vero Ruſt. tract. an. & quan. lib. in cond. poſit. voce n. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 1. *Rot. dd. deciſ.* 329. *apud Ludouiſ. &* 315. in hac plures alias deciſ. ſimiles cumulauit *Beltram. in annot. num.* 16. Coniecturæ autem conſiderabiles habentur multæ in prædictis *dec.* 315. *&* 329. *& in aliis d. annot.* enunciatis, atque apud *Card. Mant. d. lib.* 11. *tit.* 3. *Gabr. d. concl.* 5. *de fideicomm. Clar.* §, *teſtamentum q.* 78. *& duabus ſeqq. Ruſticus à c.* 2. *lib.* 2. *vſq. ad fi. ope.*

3 Porrò iudicis arbitrio relinquitur quæ ſint legitimæ coniecturæ, quibus oſtendi poſſit filios poſitos in conditione eſſe vocatos, *Menoc. de arb. iud. caſ.* 148. *n.* 6. & alii ab eo relati, *Card. Mant. d. tit.* 2. *ſub nu.* 19. vbi ex aliorum ſenſu, quos citat, inquit, non poſſe dari certam doctrinam, quales coniecturæ in hanc rem requirantur, ſed iudiciis circumſcriptioni relinquendum hoc eſſe, idem ex plurimis citatis confirmat *Ruſticus dict. tract. lib.* 2. *c.* 1. *num.* 7. illæ verò coniecturæ quas in deciſionibus ſupra citatis & indicatis probauit *Sac. Rot. Rom.* pro ſolidis, & veris potiſſimum haberi debent, poſtquam ſpiritus duodecim virorum doctrina, prudentia, & vſu iudicandi in Vrbe Roma, ideſt Orbe toto, inſignium in eas conſpirarunt, & quemadmodum ex ſcintillis multis lumen vnum accenditur, ſic copulatis multorum mentibus, quæ antea diuiſæ erant, ſolidius humanarum rerum adminiſtrationibus proſpicitur, vt ad ſuum propoſitum conſiderat celeberrimæ memoriæ *Cardin. Gabriel. Palcot. de Sacr. Conſiſt. conſult. par.* 1. *q.* 1. *vnde Cardinal. Seraph.* vir ſanè inſignis ſui temporis, requiſitus de voto ſuo, vt ipſe inquit *deciſ.* 133. *in princ.* in cauſa quadam verſante in

4 ſtatu coniecturali, qui vt idem ſubiicit ſæpè eſt valdè incertus, & periculi plenus, voluit rē ipſam communicare cū cæteris DD. Collegiſſus.

Sed hic quæri poteſt de caſu ſat frequenti ad

5 materiam huius ſtatuti, nempè an ſicuti filij poſiti in conditione fideicommiſſi cēſentur ad hæreditatem parentum tacitè vocati, ità etiam

6 cenſeantur vocati ad hæreditatem patruorum? Et quidem regulariter non cenſeantur vocati ad eiuſmodi hæreditatem, ſed ad proximam parentum dumtaxat quorum reſpectu poſiti fuerūt in conditione; ità non obſtare hoc ſtatuto, reſpondit *Gabriel. conſ.* 2. *num.* 11. *lib.* 2. & probauit *Rot. ſæpius, vt apud Seraphin. deciſ.* 147. *& deciſ.* 1281. *num.* 3. *& apud Greg. deciſ.* 337. *num.* 2. Attamen vbi coniecturæ contrarium perſuaderent, *Rot.* opin. affirmatiuam amplexa eſt, vt in *deciſ.* 266. *num.* 3. *& deciſ.* 320. *num.* 17. *par.* 1. *diuerſ. in recent. & in prædicta deciſ.* 337. *num.* 6. atque eadem opinio affirmatiua locum habet præcipuè, quando alij inſtituti prædeceſſerunt, tum enim filii in conditione poſiti vocantur, etiam ad portionem patruorum, *Rot. coram Gregor. d. deciſ.* 337. *nu.* 3. & per totam *Bald. conſ.* 94. *nu.* 2. *circa med. verſ. videre autem, lib.* 2. *Gabr. conſ.* 115. *num.* 13. *circa med. verſ. quæ*

9 *opinio eſt veriſſima, lib.* 1. Non omittam quod ex diſpoſitione huius ſtatuti filiorum nomine etiam filiæ fœminæ veniunt, quamuis teſtator in conditione poneret filios maſculos, *Rot. deciſ.* 316. *nu.* 2. *& 3. par.* 1. *in recent. diu.* quam ſolam citaſſe ſufficiat, plura enim iura, & complures Doct. in eadem copioſè referuntur; Verum hæc concluſio non procederet, vbi teſta-

10 tor habuiſſet animum conſeruandæ agnationis, vt innuit *eadem deciſ. num.* 5. vel vbi tempore quo de ſucceſſione agitur, ſuperſint maſculi, qui fœminis ex ſtatuto excluſiuo fœminarū præferantur, *Card. Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib.* 6. *tit.* 7. *num.* 12. *Rot. coram Reuerendiſ. D. meo Decano deciſ.* 3. *num.* 19.

11 Addimus quod ſtatutum hoc habet locum tam in aſcendentibus, quàm in tranſuerſalibus, *Rot. coram Reuerendiſſimo D. meo Decano Coccino in Albanen. fideicommiſſi* 13. *Ianuarij* 1606. *& ram Rubeo in Romana de Ruffinis* 20. *Decemb.* 1579. *par. pri. diuerſ. forte ſub num.* 2. *vel* 3. quæ ad id citatur, licèt non videatur hoc dicere. Et vbi filij in conditione poſiti ſint in gradu

12 tranſuerſali, *Rot. in d. Albanen. fideicommiſſi.* Et

13 etiam quando filii in teſtamento poſiti fuerunt in conditione non ſub illo nomine filiorum, ſed ſub nomine conſanguineorum, ſeu agnatorum, & cognatorum quoniam tunc etiam cenſentur vocati, licèt veniant vti agnati vel cognati, *Rot. in Romana fideicommiſſi de Paluzzellis* 24. *Februarij* 1621. *&* 8. *Iunij* 1612. *coram Manzanedo*; Et amplius vbi pater inſtitu-

14 tus, vel ſubſtitutis prædeceſſerit, vel inſtitutio, vel ſubſtitutio in eius perſonam locum habuerit, quandoquidem, & hoc caſu filii poſiti in conditione vigore dicti ſtatuti ſuccedunt; & ſubſtitutio ad eorum fauorem locum habet, *Rot. in d. cauſa fideicommiſſi de Paluzzellis corā Manzanedo.*

Et aduertendum eſt, quod licèt propter verba ſtatuti, quæ tantum loquuntur de poſitis in conditione in fideicommiſſo, videatur dicendū iſtos filios ſolummodo eſſe vocatos per fideicōmiſſariam ſubſtitutionē quod nihilominus con-

15 trarium fuit deciſum, nempè quod ſuccedant, & dicantur vocati tam per vulgarem, quàm per fideicommiſſariam, vt *d. Romana de Paluzzellis.*

16 Et procedit inſuper ſtatutum quando filii poſiti ſunt in conditione in contractu, & nōn in vltima voluntate, *Rota in Romana donationis* 21. *Aprilis* 1614. *coram Vbaldo.*

17 Et hoc ipſum ſtatutum ligat etiam clericos, & comprehendit bona acquiſita intuitu Eccleſiæ *Rot. deciſ.* 379. *num.* 3. *par.* 1. *diuerſ.* Non tamen comprehendit bona ſita extra Vrbis territorii, *Rot. coram Millino in Spoletana bonorum* 15. *Martij* 1599.

19 An autem filii ſic in conditione poſiti per ſtatutum vocati cenſeantur grauati, dicendum eſt illos grauatos nullatenus cenſeri, quia teſtator grauando filios decedentes ſine filiis, non videtur grauaſſe filios filiorum, & ſic nepotes,

Rot.

Digitized by Google

Rot. coram Gypſio in Romana hæreditatis de Fuſcarinis 12. *Februarij* 1688. *de qua ſupra cap.* 141. *ſub littera B. verbo Filiæ fœminæ, vel neptes, & coram Corduba in Romana hæreditatis, & Viridarij* 27. *Ianuarij* 1597. vbi præter alias deciſiones, & rationes fuit hoc deciſum, quia cum agitur de onere impoſito filiis in diſpoſitione non cenſentur tale onus repetitum in his, qui ſunt poſiti in conditione.

Pluribus non proſequimur hoc argumentum, quia ſuperuacaneum eſſe videtur, nam concluſionem hic pro lege iam firmatam habemus ex iure noſtro municipali; & quod alioqui materia hæc regatur ex coniecturis, & quænam coniecturæ à iuris peritis attendantur, ſatis profecto ex prædictis indicatum apparet. Addimus demum ſaltem pro tironibus cauſarum patronis formam caſus, vnde deſumitur tam ardua quæſtio, quam ſtatutum noſtrum decidit, atque etiam ſubiicimus effectum magni ſanè momenti qui inde conſequitur: forma igitur ſubſtantiales eſt hæc; teſtator in fuo teſtamento ità cauit: Inſtituo Titium mihi hæredem, & volo quod ſi ille ſine filiis deceſſerit, reſtituat hereditatem Mæuio; effectus vero is eſt, quod dum filii cenſentur vocati non poterit Titius tanquã per fideicommiſſum grauatus, vt illis reſtituat hæreditatem, in eorum detrimentum aliquid de hæreditate ipſa alienare, ſi vero non cenſerentur vocati, ſed tantummodo intelligeretur eis reſeruatum ius legitimæ ſucceſſionis ab inteſtato, ipſi quidem, ſi Titius inteſtatus decederet, proculdubio eſſent Mæuio ſubſtituto præferendi, ex quo per eorum exiſtentiam defecerit conditio, ſub qua Mæuius erat vocatus, ſed ſi Titius facto teſtamento; alium hæredem relinqueret, ipſi remanerent excluſi à ſucceſſione teſtatoris; porrò hæc ità clara fiunt ex *Clar.d. q.77. nu.1. in princ.*

4 *Iura quoad ſucceſſionem naturalium non ſunt adhuc correcta.*
6 *Concubinatus legitimus quæ requiſita habere debeat?*
7 *Spurijs debentur alimenta ſaltem ex æquitate Canonica.*
8 *Statutum de filijs illegitimis an procedat etiam in incola Vrbis, ſicut in Ciue? & n.15.*
9 *Diuerſa quæ habent nomina, diuerſam ſubſtantiam habere cenſentur.*
10 *Ex diuerſis non fit illatio.*
11 *Ciues, & incolæ inter ſe differunt: & Ciuium nomine non veniunt incolæ niſi largè, & num.* 12. *Secus in ſtatutis, & num.*16. *Intellige in fauorabilibus, & num.*17.
13 *Argumentum à conſuetudine teſtantis, contrahentis, vel aliter diſponentis válet.*
14 *Argumentum ab vltima voluntate ad legem, vel ſtatutum eſt concludens.*
18 *Statuta ſtrictè intelligenda ſunt in odioſis, non autè in fauorabilibus.*
19 *Statutum, quòd extantibus filijs maſculis fœminæ non ſuccedant, extenditur etiam ad neptes.*
20 *Ciues, & incolæ non differunt inter ſe, niſi quoad modum creationis.*
21 *Reip. intereſt Ciuitatum repletam eſſe hominibus.*
22 *Veriſimile quod eſt in diſpoſitione, pro diſpoſito haberi debet. Amplia, vt n.*23.
24 *Forum ſortire, & ſtatutis ſubijci ſunt paria.*
25 *Duo vbi per modum regulæ æquiparata ſunt, non ſtatutum loquens in vno, habet locum etiam in altero.*
26 *Ciuis, & incola æquiparantur, quoad effectum, tam à ſtatuto Vrbis, quam à iure communi.*
27 *Incolæ diſtinguuntur à Ciuibus quoad digniorem locum, à* D. *Paulo.*
28 *Incolæ quid agere debeant.*
29 *Argumentum à contrario ſenſu valet.*
*Limita remiſſiuè, vt n.*30.
31 *Spurij an per aliquam legem municipalem, poſſint perinde, ac legitimi, ad ſucceſſionem vocari; & num.*32.33.
34 *Statuentes cenſentur ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis.*
35 *Statuta præſumuntur iuſta, & rationi conſona.*

Filijs legitimis quantum relinqui poſſit, legitimis non extantibus.

CAP. CXLIII.

LIceat Ciui Romano *b* non habenti filios legitimos, & naturales, ſeu neptes, ſeu proneptes, ex eis per rectam lineam deſcendentes filijs ſuis naturalibus, ſpurijs, ſeu quomodolibet illegitimis, pro ſubſtentatione eorum, medietatem bonorum ſuorum inter viuos donare, & in vltima voluntate relinquere.

S V M M A R I V M Annotat.

1 *Spurijs, ſeu quomodolibet illegitimis poteſt pater ex ſtatuto medietatem bonorum ſuorum inter viuos donare, & in vltima voluntate relinquere.*
*Et quid de iure Ciuili? num.*2.
*Et ab inteſtato habebunt tantum duas vncias de hæreditate paterna. & num.*2.
*Intelligè, vt num.*5.

ANNOTATIONES.

A LIceat civi romano. Quibus modis efficiãtur ciues, & quinam ciues gaudeant priuilegiis conceſſis Romanis ciuibus nos diſſeruimus ſupra ad *c.*41. *verb. Romani ciues, litt. B.* habent autem Romani ciues varia priuilegia per hæc ipſa ſtatuta nempe ſupra *c.* 41. 42. 126. *& infra cap.* 58. *lib.* 3. *Caterum hoc cap. eis indulgetur*, quod poſſint etiam filijs ſpurijs, ſeu quomodolibet illegitimis pro ſuſtentatione eorum medietatem bonorum ſuorum inter viuos donare, & in vltima voluntate relinquere, quod quidem iure ciuili vetitum non apparet, *Auth. licet patri* C. *de natur. liber. in fin. &c. 6. authen. quib. mod. natur. effic. ſui*, ſed quoad naturales illegitimos licebat patri ſine legitima prole, ſeu parente, cui relinqui neceſſe erat, decedenti, eiſdem naturalibus totam ſubſtantiam ſuam, vel inter viuos elargiri, vel in teſtamento tranſmittere, *d.auth. quib. mod. nat. effic. ſui* §. *ſi vero filios*. At ius noſtrum municipale eam poteſtatem

tized by Google

rem moderatum est, & reduxit ad medietatem bonorum.

Verum in successione ab intestato, de qua statutum non loquitur, ius commune seruandum erit, sicque filii naturales habebunt de parentum hæreditate duas vncias, *d authen. licet, vers. ab intestato. Rip. in l. ex facto* 17. §. *si quis*
3 *rogatus* 1. *num.* 1. *ff. ad Trebell. dixit Rot. in causa Interamnen. hæreditatis coram Sacrato* 10. *Decembris* 1608. nam iura quoad successionem natu-
4 ralem adhuc non sunt correcta, *Rip. dicto* §. *si quis rogatus num.* 21: & alii per eumdem ibi citati. *Paleot. d. tract. cap.* 54. *num.* 9. Si tamen filii naturales fuerint, scilicet nati ex concubina, quæ dicitur legitima, qualis describitur in *dict.*
5 *authent. licet, & in* §. *si quis autem defunctus, auth. quib. mod. natur. effic. sui*, nam omnes alii illegitimi accipiuntur pro spuriis iuxta tradita per *Bart. in l. si gener. num.* 2. *ff. de his quib. vt indign. Alciat. de præsumpt. reg.* 2. *præsumpt.* 5. *n.* 4. *Rip. in d.* §. *si quis rogatus nu.* 2. *Surd. de alim. tit.* 1. *quæst.* 10. *num.* 30. *Paleot. tract. de noth, & spur. cap.* 16.
6 *num.* 14. & *dixit Rot. d. Interamnen. vbi etiam subijcitur in fine, septem esse requisita ad legitimum concubinatum; de quibus per Lucam de Penn. in l. in si cohartalis colum.* 2. *vers. circa primum genus, C. de Cohar. lib.* 12. nempe 1. vt concubina talis sit, cum qua possit consistere matrimonium; secundo quod sit vnica; tertio, retenta sit domi in schemate concubinæ; quarto, quod ducatur à viro in domum suam publicè; quinto quod ad liberos suscipiendos retineatur, sexto, quod diligatur sicut vxor; septimo quod vir protestetur, vel aliàs declaret animum suum habendi pro concubina, & loco vxoris: aliud etiam inferit requisitum idem *Luc.* scilicet, vt eadem concubina sit ingenua, & aliàs honestæ vitæ; eadem requisita ponit *Bermen. Chouet. in tract. de publ. concub. verb. Concubinã dimittat. num.* 5. est is tractatus inter alios vniuersi iuris *tom.* 11. *par.* 1. *fol.* 145. atque etiam singula septem requisita enunciantur in *decision.* 254. *num.* 1. *par.* 2. *diuers.*

7 Spuriis verò alimenta saltem ex æquitate canonica debentur, *per tex & ibi Doct. in c. cũ haberet, de eo qui dux. in matr. quàm poll. per adul. Surd.* & plurimi alii ab eo congesti *tit.* 1. 9. 10. *n.* 5. qua de re fusius supra egimus *ad c.* 140. *littera B. verbo Per filium alimenta à patre petantur.*

8 Sed habebit ne locum hoc statutum in incola Vrbis, vt in Ciue? Videtur dicendum, quod non.

Primo, quia statuta strictè intelligenda sunt, non autem extendenda, iuxta communem doctrinam iuris interpretum in *l. omnes populi ff. de iust. & iur. & in l. non dubium C. de legi probat text. in l.* 3. §. *hac verba ff. de neg. gest. in l. si seruũ*
9 §. *non dixit Prator ff. de acquir. hared. & in l. si vero* 5. *si vero ff. sol. matr.* Ideo statutum nostrũ loquens de ciue Romano, non debet extendi ad incolam, de quo non loquitur.

Aliud verò est ciuis, aliud incola, vti supra demonstrauimus ad cap. 41. *verbo Romani ciues, littera* B. *& verb. vel incola, littera C.* cumque diuersa sint hæc nomina, diuersam etiam substantiam habere censentur, argumento *tex. in*
10 *l. idem* C. *de codicill.* vnde succedit etiam regula quod ex diuersis non fit illatio, *l. Papinianus exuli ff. de minor. l. final. & ibi Bart. ff. de calumn.* Quodque ciues, & incolæ inter se differant, probat
11 *text. in l. ciues C. de incol. lib.* 10. *not. Bald. in l. ciues, & iccole num.* 4. *C. de appell.* & nomine Ciuium non veniunt incolæ, nisi largè, *Alex.*
12 *in l. in prouinciali* §. *si in publico num.* 4. *ff. de nou. oper. nunc.*

Secundo quia vbi statutorum nostrorum conditores voluerunt incolas ciuibus æquiparare, eos vtique expressim nominarunt, vti factum est supra *d. cap.* 41. cuius principium est,
13 Romani Ciues, vel incolæ, *& cap.* 42. Ergo hic noluerunt æquiparare, vbi eos non nominarunt; valet enim argumentum à consuetudine testantis, contrahentis, vel aliter disponentis, per *text. in l. hæredes* 21. §. *si quid post. in fin. ff. de testam. & in l. si seruus plurimũ* 53. §. *final. ff. de leg.* 1. *Euerar. in centur. sua loco ab vsitato,*
14 *seu solitis.* Et valet pariter argumentum ab vltima voluntate ad legem, vel statutum, vt per *Euerar. in cent. sua loco ab vltima voluntate ad legem, & statutum*: ita vt sicuti in interpretatione vltimarun. voluntarum attenditur vsus loquendi testantium, ità pariter in interpretatione statutorum considerari debeat vsus loquendi statuentium.

Verum argumentis hisce posthabitis, arbi-
15 trarer hoc statutum nostrum procedere etiam
16 in incola Vrbis, quoniam in statutis appellatione Ciuium simpliciter veniunt etiam incolæ. *Alexan. consil.* 21. *n.* 11. *lib.* 2. *vbi refert Bald. ità consuluisse*, licet non citet *cons. idem Alex. in d. l. in prouinciali* §. *si in publico num.* 4. *ff. de oper. nou. nunc*, vbi vult incolas perinde, ac ciues gaudere beneficio statutorum, sicuti animaduertit *Nat. in addit. ad dict. consil. Alex. verbo Incolæ*, *probatur ex gloss. in cap. statutum* §. *cum vero, verbo eiusdem Ciuitatis de rescript. lib.* 6. vbi etiam *Genun. not. num.* 10. *Card. Tusch. conclus.* 484.
17 *n.* 1. *littera S*, quæ quidem conclusio procedit in fauorabilibus, vt per *Alex. in d.* §. *si in publico*, quod & sentit *Bald. in d. l. ciues num.* 4. nec verò dubitari potest, quin statutum nostrum sit fauorabile, cum tendat ad prospiciendum sustentationi filiorum illegitimorum, vt apparet ex illo verbo, pro sustentatione eorum: materiam verò alimentorum piam, & fauorabilem nemo non dixerit, quod abundè comprobauimus supra ad *cap.* 240. *verb. per filium alimenta à patre petantur, littera B.* atque etiam fauorabile est statutum, quia ampliat libertatem testandi, in qua pariter publicus versatur fauor, per *text. in l. vel negare ff. quemad, test. aper. l.* 1. *C. de Sacrosanct. Eccl. l. in testamentis* 32. *cum ibi not. ff. de reg. iur.*

18 Primum verò argumentum tollitur; quia regula adducta procedit in odiosis, contra verò in statuto fauorabili fit extensio ad personas, quæ largè, & impropriè sub statuto continentur: exemplum sit in statuto, quod extantibus filiis masculis fœminæ non succedant, quod quia est fauorabile, extenditur etiam ad nepotes, qui impropriè & largè dicuntur filii, per *tex in l. liberorum* 220. §. *filij enim appellatione ff. de verb. significat. vbi Bart. præcipuè sub num.* 4. & 10. *vers. contrarium tenet. Dyn. tex. in l. filiam*

lium habeo ff. ad Macedon, & hanc limitationem ad regulam ſupradictam cum hoc, & altero exemplo ponit *Iaſ. in l. non dubium nu. 42. C. de legi. Dec. conſil. 13. nu. 3. Alexan. conſ. 125. num. 14. lib. 7. Roland. conſ. 72. nu. 64. & ſeqq. lib. 1. Ruin. conſil. 118. num. 2. volum. 2. Euer. in cent. ſua loco à ratione legis larg. num. 48. & 50.* vnde non eſt mirum, ſi expreſſum habemus, vt ſupra, præſertim ex *Alex.* quod ſtatutum fauorabile loquens de ciuibus comprehendit etiam incolas, idque redditur eo magis probabile, quo nulla differentia, ſeù diuerſitas inter ciues, & incolas iure conſtituitur, niſi quoad
20 modum creationis, quippè aliter fiunt ciues, aliter incolæ, vt patet ex *tex. in d l. ciues*, C. *de incol. lib.* 10. & nos ſupra notauimus *ad c.* 41. *verb.* Romani Ciues, *& verb. vel incolæ*.

Non obſtat ſecundum argumentum; quia illud fortè procederet, vbi peculiaris ratio afferri poſſet, quæ ſtatuentium animos mouiſſet ad non fauendum incolis æque, ac ciuibus in ſupradictis cap. 41. & 42. Neque illa in hoc etiam conſiderari poſſet, verum quia ſicuti ijdem ſtatuentes fauere voluerunt incolis æquè, ac ciuibus Romanis in priuilegio fori; ita facile credi poteſt, eoſdē pariter fauere voluiſſe ipſis incolis in priuilegio teſtandi ad commodū filiorū illegitimorum, vbi cauſa eſt maximè fauorabilis propter libertatem teſtandi, vt ſupra diximus; ex quo quidem priuilegio, vti ex altero, nempe fori, facile ſequi poteſt, vt incolæ hoc etiam priuilegio allecti libentius Vrbem Romam inhabitent, atque inſuper adducantur forenſes alij ad contrahendum hic domicilium, vnde magis, magiſque repleatur Ciui-
21 tas hominibus, quod Reipublicę intereſt, iuxta rationem aliàs expreſſam *in l. 1. ff. ſol. matr.* ex quibus planè videtur veriſimile, quod ſi ſtatuentes de hoc pro incolis interrogati fuiſſent,
22 ità reſpondiſſent, ergo, & idipſum pro diſpoſito haberi debet, per *tex. in l. tale pactum 40. §. fin. ff. de pact. & in l. ſi extraneus, ff. de condic.*
23 *cauſ. dat.* quod argumentum procedit, ſiue aliquid ſtatuatur per modum conuentionis, ſiue per modum legis municipalis, ſiue per modum reſcripti, vt per *Bald. Caſtren. & alios in d. §. fin. tradit Euerard. in cent. ſua loco à veriſimili nu. 3.*

Sed amplius videtur dici poſſe, quod ſtatuentes conſulto incolam omiſerint hoc cap. quia ſatis fuerat eum ciui ſupra æquiparaſſe, dum fori priuilegium & ciui, & incolæ pariter ſtatuerunt: vnde ſequebatur, quod eorumdem ſtatutorum beneficio etiam in reliquis ambos perfrui vellent, cum iuris regula ſit, quod forum
24 fortiri, & ſtatutis ſubijci paria ſint, *gloſſ. in cap. quod clericis de For. compet. Innoc. in rubr. de conſuet. & ibi, Ant. de Butr. verſ. nam regulam habetis, Doct. in l. fin.* vbi præcipuè *Dec in fin. ff. de iuriſd. omni ind. Alex. conſ. 210. num. 2. lib. 2. & ibi apoſtill. verbo à Pari littera B. Dec. conſ. 283. num. 8. Boer. deciſ. 13. num. 14. Teſaur. deciſ. 123. nu. 11. Surd. conſ. 343. num. 13. lib. 3. Brunor. à ſole, in ſuo compend. reſolut. verbo Forum fortiri.* Vnde & alia iuris regula ad rem no-
25 ſtram facere videtur, nempe quod, vbi duo per modum regulæ æquiparata ſunt, tum ſtatutum loquens in vno ex æquiparatis locum habet etiã in alio, iuxta *gloſſ. communiter approbatam in l. ſi quis ſeruo in prin. C. de furt. tradit Socin. in l. 1. colu. 2. ff. de leg. 1. Bero. qu. 107. nu. 6. Vin. comm. opin. lib. 1. verbo Statutum alicuius ciuitatis, verſ. quando duo.*

26 Et prædicta confirmantur, quia non ſolum ex ſtatuto noſtro cap. 41. æquiparantur ciuis, & incola, ſed etiam ab ipſo iur. communi, quoad effectum. *l. ciues, & incolæ 11. c. de appell. l. ciues, C. de incola lib. 10. l. incola ff. ad municip.*

27 Non tacebo tamen, quod incolæ à ciuibus diſtinguuntur, & ciues locum tenent digniorem apud *Diuum Paul. ad Epheſ. cap. 2.* Ergo iã, inquit Apoſtolus, non eſtis hoſpites, & incolæ; ſed eſtis ciues Sanctorum, & domeſtici Dei:
28 Cicero autem in officijs ità de incolis loquitur. Peregrini autem, & incolæ officium eſt, nihil præter ſuum negotium agere: nihil de alieno inquirere, minimeque in alicuius Reipubl. curioſum eſſe, adhæc *Bud. in pandect. ad l. pupillus verſ. incola, de verb. ſignif.*

B NONHABENTI FILIOS LEGITIMOS, ET NATVRALES,
29 Ergo habenti hoc licere non debet, per argumentum à contrario ſenſu, quod locum habet etiam in ſtatutis, iuxta communem Doct. opin. de qua teſtatur *Euer. in cent. ſua loco à contrario ſenſu num. 22.* Nec enim aliqua hic exceptio conſiderari poteſt contra regulam argumenti, quinimo fauorabile videri debet argumentum iſtud in caſu huius ſtatuti, cum hoc modo ſtatutum reddatur conforme iuri communi, ſi bene conſideretur tota eius diſpoſitio, alioquī multæ afferri poſſunt exceptiones contra prædictam regulam, de quibus præter tradita ab *Euer. loco citato*, plenius agit *Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concl. 4. num. 69. & plurib. alijs ſeqq.* Habemus verò c. proximè ſequens, quod loquitur verbis directis in Ciue habente filios legitimos; vnde non eſt cur diſputemus circa ſubauditum intellectum.

Sed inhærendo tractationi noſtræ opportunè
31 quæri poſſe videtur, an circumſcripto hoc ſtatuto noſtro Papali, de cuius validitate dubitari non poteſt, alioqui lege municipali filii ſpurii perinde, ac legitimi ad ſucceſſionē vocari poſſint? Quæſtionem his verbis concipit, eamque celebrem dicit; ac proinde in vtramque partem examinat ſtylo illo ſuo eleganti *Palæot. d. tract. de noth. & ſpur. cap. 54.* & affirmatiuam tuetur
32 opinionem; verum negatiuam tenuit *Bart. in l. 3. nu. 7. ff. de teſt.* vbi quæſtionem dicit multum arduam, & hæc eſt communis, teſte *Bald. in l. 1. num. 4. C. de in. aur. annl.* id ipſum teſtatur *Dec. in conſ. 271. littera G.* qui fuſius quæſtionem ipſam pertractat, nec tamen nominatur à *Palæot.* porrò idem *Dec.* ſententiam affirmatiuam amplectitur, licet communi contrariam, vtpote
33 melioribus rationibus fundatam, in caſu tamen, vbi non extent alij deſcendentes ex legitimo matrimonio, & in eodem caſu eamdem tenet ſententiam *Calder. conſ. 4. de conſtit. in fin. & conſ. 8. qui fil. ſint legit. prope fin.* dicens, vtrobique ſe credere, quod nemo argueret tale ſtatutum, ſi fuiſſet limitatum, quod ſpurii ſuccederent deficientibus aſcendentibus, & deſcendentibus, vt cum præiudicio Collateralium tantum procederet: idem comprobat *Alex. Card.*

in c. conſtitutiones 10. *diſtinct. Rip. in l. ex facto* §. *ſi quis rogatus num.* 21. *ff. ad Trebell.* & cum iſta moderatione, nempe, non extantibus filiis legitimis, & naturalibus, non videtur poſſe dubitari de validitate talis ſtatuti, ita enim ceſſat præcipuum argumentum contrariæ opin. ex monito diuino deſumptum, *Geneſ. cap.* 21. *ad Galat.* 4. *c. non omnis* 32. *q.* 2. nempe eijce ancillam, & filium eius; non enim erit hæres filius ancillæ, cum filio liberæ: & facilè colligitur etiã aliud argumentum eiuſdem opin. à *Palæot.* & à *Dec.* locis ſupra citatis, vnde ſuperuacaneum eſſet hic eorum dicta repetere.

Licet verò hæc quæſtio celebris, & ardua dicatur, vti ſuperius retuli, eius tamen diſputatio in paucis conſiſtit, & facilè ſoluitur, vt apud Doct. ſupra citatos cognoſci poteſt, quibus addo *Fede. de Sen. conſ.* 275. *nu.* 1. *& ſeq. Nicol. Vbald. tract. de ſucceſſ. ab inteſt. par.* 1. *princ. num.* 40. *Angel. Aret. tract. de teſtam. glo.* 6. *num.* 40. qui duo tractatus habentur inter *tract. vniuer. iur. tom.* 8. *par* 1.

Vnum autem adhuc non videtur prætermittendum ad comprobandam opin. *Cald. Dec. Rip. Palæot. & ſequacium*, nempe quod pro eius veritate in puncto iuris magnam facit præſumptionem diſpoſitio ſtatuti noſtri, quæ cum opin. illa maximè conuenit, ſiquidem regulare hoc
34 eſt, quod ſtatuentes cenſeantur ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis, vt per Doct. communiter *in l. fin.* §. *in computatione C. de iur. delib. & in l. omnes populi ff. de iuſt. & iur. in l.* 2. *vbi etiam glo. C. de nox. tex. in c. cum dilectus, & ibi Canoniſt. de conſuet.* Accedat altera
35 regula, quod ſtatuta præſumuntur iuſta, & rationi conſona, atq. eorum conditores in eis componendis fuiſſe memores iuſtitiæ, & rationis vti docte, & plene probat *Menoch. de præſumpt. lib.* 2. *præſumpt.* 1. *num.* 3. *&* 5.

Filij legitimati quantum ex teſtamento, vel ab inteſtato capere poſſint, ſtantibus legitimis.

CAP. CXLIV.

Clui Romano habenti filios legitimos, & naturales, ſeu nepotes, vel pronepotes, per rectam maſculinam lineam deſcendentes, & filios ſpurios, ſeu quomodolibet illegitimos, per habentem poteſtatem legitimandi *a* legitimatos, non liceat in teſtamento, vel quauis vltima voluntate, eiſdem illegitimis relinquere plus quàm vni ex legitimis, *b* cui minus relinquet. Si vero dicto teſtatori filia legitima, & naturalis ſupereſſet, ſeu frater carnalis coniunctus ex vtroque parente, vel ex patre tantum, ſeu nepotes ex fratre prædicto; tunc non poſſit idem legitimatus niſi medietatem ſuorum bonorum relinquere, & non vltra. Ab inteſtato vero ſi dicti legitimatio-nem habuerint, non plus quam ſupra dictũ eſt in caſibus prædictis capere poſſint.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Legitimati quotupliciter in iure efficiantur? & n.* 2.
3 *Legitimationi per curiæ oblationem ſucceſſit legitimatio per ſtatutum alicuius Ciuitatis.*
4 *Statutum de filijs legitimatis loquitur de legitimatis per reſcriptum Principis.*
5 *Legitimati per ſubſequens matrimonium in omnibus, & per omnia natis legitimis computantur.*
6 *Legitimatio per ſubſequens matrimonium eſt maioris efficacia, quam legimatio Principis.*
7 *Legitimandi poteſtas eſt penes Principem non recognoſcentem ſuperiorem.*
8 *Princeps ſuperiorem recognoſcens legitimare non poteſt in locis, quæ in feudum obtinet.*
9 *Legitimati per reſcriptum Principis non recognoſcentis ſuperiorem, nihil differunt à filijs legitimis: & excludunt ſubſtitutos per verba, Si quis deceſſerit, & num.* 10. *Et quibus verbis concipienda ſit talis legitimatio. num.* 11.
12 *Legitimatio pleniſſima, plenior, & plena, quæ dicatur.*
13 *Legitimatio pleniſſima cenſetur ex ſtatuto ea etiam, quæ habetur per reſcriptum Principis.*
14 *Legitimatio filij illegitimi debet exprimere filios legitimos, & naturales, ſi extent.*

ANNOTATIONES.

1 A LEGITIMATOS. Sed de quibuſnam legitimatis loquitur ſtatutum? nam legitimati tripliciter in iure efficiuntur, ſcilicet primo per matrimonium; ſecundo per reſcriptum; tertio per Curiæ oblationem, vti declarat *Lud. de Sard. tract. de natur. liber. & ſucceſſ. eor. par.* 2. *c.* 4. *nn.* 6. *eſt is tract. inter alios vniu. iur. tom.* 8. *Angel. conſ.* 17. *num.* 5. *qui deinde nu.* 7. alios duos
2 addit modos legitimandi filios, *Card. Tuſch. concl.* 228. *num.* 1. *littera* L. qui ſubijcit *num.* 2. duodecim modos legitimandi ex *Card. in c. per venerabilem qui fil. ſint legit.* Verum præcipui modi legimandi filios ſunt tres illi ſuprafcripti,
3 ſed modus ille per Curiæ oblationem abiit in deſuetudinem, & eius loco ſucceſſit legitimatio per ſtatutum alicuius Ciuitatis, vti explicat *Angel. d. conſ. ſub nu.* 5. *Card. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib.* 11. *tit.* 10. *num.* 1.

4 At ſtatutum noſtrum loquitur de legitimatis per reſcriptum Principis, quod apparet ex verbis illis præcedentibus, per habentem poteſtatem legitimandi, nec profecto intelligi poteſt
5 de legitimatis per ſubſequens matrimonium, cum iſti ex iuris diſpoſitione in omnibus, & & per omnia natis legitimis comparentur, *c. tanta & ibi glo. verbo legitimi*, & ibidem Doct. *qui fil. ſint legit. authen. quib. mod. natur. effic. legit. in prin. nor. Angel. d. conſ. num.* 5. *Lud. de Sard. d. tract. par.* 2. *cap.* 5. *Gabriel. concl.* 1. *de legitim.* & eiuſmodi legitimatio maioris eſt efficaciæ, quam legitimatio Principis, iuxta tradita à prædictis Doct. & fuſius *à Card. Mantic. de coniect. vlt. volun. lib.* 11. *tit.* 12. *num.* 2. *littera* L. poteſtas autẽ legitimandi eſt penes Prin-
7 cipem non recognoſcentem ſuperiorem, qui tamen poteſt, & ſolet poteſtatem iſtam aliis im-

imparuiri, *Bald. conſ.* 229. *num.* 2. *lib.* 2. *probat tex. in c. per venerabilem* §. *quod autem ſuper hoc qui fil. ſint legit. not. Calder. conſ.* 3. *num.* 2. *qui fil. ſint legit. Angel. Aret. conſ.* 119. *num.* 6. *& ſeq. Card. Mantic. d. tract. tit.* 10. *num.* 45. vbi,
8 quod Principes, qui ſuperiorem recognoſcunt, nec legitimare poſſunt in locis ipſis, quæ in feudum obtinent, ſed eorum ſuperior tantum legitimat: quod quidem ex plurimorum auctoritate comprobat, & communiter teneri refert *Card. Tuſc. concl.* 218. *nu.* 1. *lit.* L. Porrò iſti le-
9 gitimati per reſcriptum Principis non recognoſcentis ſuperiorem, nihil differunt à filiis legitimis, *authen. ſit igitur licentia*, ibi, nihil à legitimis filiis differentes, *authen. quib. mod. natur. effic. legit. & cap. illud tamen* §. *ſit igitur licentia auth. quib. mod. nat. effic. ſui, c. per venerabilem cum ibi not. extr. qui fil. ſint legit.* atque ideo
10 regulariter excludunt ſubſtitutum per verba, ſi quis deceſſerit ſine filiis legitimis, & naturalibus; quam concluſionem doctè, & copioſè tuetur, & probat communem *Card. Mantic. d. tract. lib.* 11. *tit. etiam* 11. *ſub nu.* 9. ibi, contrariam igitur ſententiam; & per plures alios num. & communem pariter dixerat *Rip. in l. ex facto* 18. §. *ſi quis rogatus* 1. *nu.* 44. *ff. ad Trebell.* eamque tenuit *Rot. deciſ.* 667. *par.* 1. *diuerſ. in recen.* vòi & plures aliæ deciſiones in hanc ſententiam citantur.

B CVI MINVS RELINQVET. Aequa ſane moderatio, quæ deſumpta videtur, *ex nouella conſtitutione Imperatoris Iuſtiniani tit. quib. mod. nat. effic. ſui* §. *& quoniam, ibi*: ità tamen de legitimato loquitur, & ſiue ab inteſtato, ſiue ex teſtamento patris, vt non amplius habeat vno eorum, qui ab initio legitimi ſunt, & inter omnes minus habente; vbi tamen agitur de legitimatis per Curiæ oblationem: ſed eiuſmodi interpretationem ſic moderatam admittit *Bal.* etiam in legi-
11 timatis ex reſcripto Principis, quando legitimatio concepta ſit hiſce verbis nempe, vt non præiudicet filiis legitimis, & hæredibus, quin & ipſi cum legitimandis æquis portionibus ſuccedant, ità inquit idem *Bal. conſ.* 206. *num.* 5. *lib.* 3. quem refert, & ſequitur *Tuſch. concl.* 232. *nu.* 2. *ietera* L.

12 PLENISSIMAM LEGITIMATIONEM HABVERINT. Pleniſſima legitimatio aliàs dicitur, quæ fit per ſubſequens matrimonium; plenior quæ eſt in Pontifice diſpenſante ſuper radice matrimonij; plena quæ fit à Principe Laico, *Achill. deciſ.* 5. *in fin. qui fil. ſint legit. Burſat. conſ.* 1. *nu.* 29. *Petra de fideicom. q.* 11. *princ. ſub n.* 239. *verſ. ſecunda*
13 *concluſio eſt*. Attamen pleniſſimam legitimationem ſupponit ſtatutũ hoc loco habere poſſe etiam legitimatos per reſcriptum Principis, & de his loquitur, vti ſatis apparet ſuperius ex illis verbis, per habentem poteſtatem legitimandi legitimatos: porro conformant ſe ſtatuentes noſtri cum *prædicta nouella conſtitutione* Iuſtiniani etiã in ſucceſſione filiorum legitimatorũ in bonis patris ab inteſtato defunctì; formam legitimationis anguſtam tamen habes in *formul. Saluſt. Tib. l.* 2. *cap.* 10. *verbo* Legitimatio.
10 Sed non videtur omittendum, quod in legitimatione filij illegitimi requiritur mentio filiorum legitimorum, & naturalium, qui extant, vt eſt communis Doct. concluſio, de qua plenè *Gabriel. de legitim. concl.* 7 *& Brun. à Sole in ſuo compend. reſol. verbo* Legitimatio redditur *ſubreptitia, & verbo* legitimatio, *que fit à patre*.

De Succeſſionibus ab inteſtato.

CAP. CXLV.

SI quis *a* deceſſerit inteſtatus, relictis filiis maſculis, ſeu filio, vel nepte ex filio maſculo ſibi præmortuo, & ſuperſtitibus filiabus feminis, vna, vel pluribus, maritatis, & dotatis; ipſæ filiæ feminæ nuptæ in aliquo *b* non ſuccedant patri, ſed ſint contentæ dotibus pro eis datis. Si verò d. filiæ fęminę peruenerint ad viduitatem; tunc reuertantur cum dote, & fructibus dotis ad domum paternam, *c* ſi voluerint, & habeant de bonis paternis in eadem domo *d* congrua alimenta ſecundum facultatem, & potentiam domus: *e* fructus tamen dotis, dum alimentantur in domo paterna, debeant eſſe fratrum, ſeu hæredum patris: & quod dictum eſt de filiabus, *f* intelligatur de neptibus natis ex filiis, ſeu filiabus maritatis, & dotatis. Et idem iuris eſſe volumus in filiabus, & neptibus non maritatis, nec dotatis, quibus non eſt conſtituta dos per patrem, vel auum in ſua vltima voluntate; dummodo frater germanus, ſiue patruus, ſit paratus cum effectu *g* dotare ſororem, ſeu neptem ipſam de paragio, ſecundum conditionem illorum de domo ſua, & facultatem patrimonii: *h* alioqui ſuccedant dictæ mulieres cum maſculis, prout iura diſponunt. Quæ filiæ, vel neptes ab vna ex prædictis perſonis dotatę, vel ſi vna ex prędictis perſonis ſit parata eas dotare, in caſibus ſupradictis *i* nec matri, nec auiæ ab inteſtato ſuccedunt.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Hæredes ex teſtamento habent expreſſam voluntatem defuncti; at hæredes ab inteſtato habent tacitam.*

2 *Statutum Vrbis de ſucceſſionibus ab inteſtato procedit etiam in caſu teſtati.*

3 *Statutum excludens feminas dotatas, intelligitur excludere eam ſolum à ſucceſſione dotantis.*

4 *Filia excluſa per ſtatutum ab inteſtato, ſi pater illi reliquerit aliquid in teſtando, ſuccedit in huiſmodi legato.*
Et ſi hæres inſtituatur à patre, competit ei remedium, l. fin. C. de edicto Diu. Adr. toll. & num. 5.

6 *Patruus an præferatur neptibus in ſucceſſione fratris, vel aui, poſito caſu ſtatuti?*

7 *Statutum excludens feminas propter maſculos loquitur, quando ad ſunt filij, vel neptes, & agitur de ſucceſſione aſcendentium.*

8 *Statuti à verbis non eſt recedendum.*

9 *Alimenta, vti genus, continent in se etiam habitationem.*

10 *Vidua vbi dotem receperit, non tenetur vi amplius heres mariti alimenta prabere.*

11 *Alimenta vt congrua dicantur, quæ consideranda sint.*

12 *Frater sororem alere tenetur, si eius dotem retineat.*

14 *Coniuncti in remotiori gradu, minus dilecti præsumuntur ab eo, de cuius hæreditate agitur.*

15 *Filia excluſa propter masculos, iure etiam neptes excluduntur: & neptes etiam ex ea nati, & num.15.*

16 *Dos quæ constituitur ex statuto, per fratrem vel patruum, non debet esse minor legitima iure naturæ debita. Limita, vt num.7.*

18 *Paragium non potest esse minus legitima: sed plus esse potest, vt femina nubat pari.*

19 *Paragium quid sit.*

20 *Frater, vel patruus si offerant nuptui tradere sororem, vel neptem secundum paragium, vt eas repellant à successione, ista possent petere sibi caueri de hoc adimplendo.*

21 *Frater, vel patruus, si requisiti, vt dotent, non responderunt, quid agendum? & num.22.*

Etquid si dicat: Volo dotare. & re ipsa non dotet? & num.24.

23 *Fratres parati dicuntur ad dotationem sororum, statim ac paternam hæreditatem adierint.*

25 *Statutum excludens feminas propter masculum comprehendit etiam fœminam forensem, quoad bona sita in Vrbe, vel eius districtu, & quando defunctus esset incola, vel ciuis.*

Contrarium, quando qui succedere debent sunt forenses. & num.26.

27 *Statutum excludens feminas propter masculos, ad hoc, vt sit validum, debet habere subiectionem quoad personas, & quoad bona.*

28 *Statuta sicut non trahuntur ad lucra forensium, ita nec ad eorum dispendium trahi debent.*

29 *Filiæ non repelluntur à successione, quando fratres non impleuerint modum eas maritandi.*

30 *Frater, ex vigore statuti, non tenetur dotare sororem; qua sit inhabilis ad matrimonium.*

31 *Statutum excludens fœminas, procedit quando sunt instituti filij, & descendentes masculi, non autem quando instituti sunt extranei. Et magis considerat qualitates hæredis, quam voluntatem defuncti, & n.32.*

Et excludit etiam neptes ab hæreditate patrui, & num.35. Neque habet locum, nisi quando adsunt filij, aut descendentes ex filijs masculis, & num. 36. Et procedit etiam in emphyteusi hæreditaria, num.37.

33 *Extranei si sint instituti in casu statuti excludentis fœminas, femina, si fuit præterita, dicit testamentum nullum ex capite prætritionis. Et procedit etiam si filij masculi constituti fuissent à parentibus hæredes in legitima, & num.34.*

38 *Femina semel excluſa in casu statuti, an censeatur semper excluſa? & num 39. 40. 41. 43.*

42 *Inuestitura de emphyteusi extante pro masculis, & fœminis, statutum excludens fœminas, operatur solum, vt primo loco censeantur vocati masculi; postea verò fœmina.*

ANNOTATIONES.

A ADDE STATVTVM 141. & Rot *dec.* 770. *p.* 2. *rec. num.*4. decesserit intestatus, Statutum suprà cap. 141. disposuit in causa testari, hoc verò disponit in causa intestati: in illo casu hæredes expressam habent voluntatem defuncti, in isto habent tacitam, ex *tex. in l. si quis testamentum, in prin. & l. conficiuntur, in prin. ff. de Codicill.* & ab vno casu arguitur ad alterum, vt benè considerat in casu similis statuti *Bart. in l. 2. §. fin. n.3. ff. ad Tertull. Alex. in l. Gallus* 29. §. *& quid si tantum nu.* 16. *& 17. ff. de lib. & posth. Affict. decis.*358. *num. 6. Castr. cons.* 275. *num. 2. par.* 1. *conferunt not. per Brun. ad stat. exclus. fem. art.*8. *q.*5. *&* 7. *num.*13. *&* 22. *facit tex. in l. codicillis* 91. §. *matre, cum ibi not. ff. de leg.* 2. atque hoc ipsum pariter procedere etiam in casu testati censuit *Rot. coram* Cardinale *Arrigonio* 8. *Februarij* 1593. *in Roman. supplementi legitimæ, impressa apud Merlin. trac. de legit. nu.* 36. *inter decis.* ea nempe ratione, quod non debet esse melioris conditionis persona excluſa veniens contra voluntatem expressam testatoris, quàm veniens præter voluntatem, aliàs enim absurdum sequeretur.

B NON SVCCEDANT PATRI. Quod intelligitur dummodo pater easdem filias dotauerit de bonis propriis, alias autē succederent, vti doctè ac solidè ad interpretationem huius statuti definiit, *Rot. in Romana Vineæ de Corbinellis* 15. *Martij* 1619. *coram* Reuerendissimo D. *Decano*; nam pro verissima habetur hæc conclusio, quod statutum excludens fœminas dotatas, intelligitur eas excludere solum à successione dotantis, si vlterius non procedat, in quam conclusionem Doct. omnes conuenire asserit *Gabr. concl.* 5. *de stat. nu.* 1. & in specie successionis tradit, *Brun. in tract. de stat. exclus. femin. art.*8. *q.*16. *nu.*56. sed amplius rationes alias ex ipso *tex.* statuti nostri in hunc sensum deduxit, & perpendit, Rot. *in ead. decis.*

4 Declaratur autem hoc statutum, quod licet filia ex eo excludatur ab intestato, attamen si pater illi reliquerit aliquid in testamento, non impeditur quominus succedat in huiusmodi legato, & capiat, quod sibi relictum est, Rot. *coram Cardinale Platto in Fauentina legitimæ* 23. *Ianuarij &* 19. *Februarij* 1588. *& coram Gypsio* 29. *Martij* 1590. *in eadem, & coram Ludouisio in Romana dotis* 14. *Martij* 1608. *quæ est decis.* 358. *in impress. Gregorij Papæ XV.* vbi, *& in addit.* ibidem aliæ referuntur decisiones. Et in isto casu

5 si filia hæres instituatur in testamento paterno, ei competit remedium *l. fin. C. de edic. Diu. Adrian. tollen.* Rot. *coram Gregorio in d. Romana.*

6 Quid verò si non extent filii masculi, vel nepotes ex filio masculo, sed filiæ tantum, adsint autem fratres illius de cuius successione agitur, nempe patrui filiarum; præferentur ne filiæ in successione patris, àn vero eorum patrui, attenta dispositione huius statuti? Dubitationem hanc ad fauorem filiarum soluit *Sac. Rot. decis.* 21. *n.*7. *& decis.*316. *num.* 8. *par.*1. *diuers. in recent.* & in hac postrema præter complurium Doct. responsa, aliquot aliæ decis. Rot. similes

7 enunciantur, quoniam statutum hoc excludens fœmi-

fœminas propter maſculos, loquitur quando adſunt filij, vel nepotes, & agitur de ſucceſſione aſcendentium; non autem quando patrui volunt excludere filiam à ſucceſſione ſui patris, quod etiam colligitur ex *ſeq. cap.* 146. in quo particulariter tractatur de ſucceſſione tranſuerſalium;
8 à verbis autem ſtatuti non eſt recedendum, ex *tex. in l. 3. §. hæc verba ff. de neg. geſt. l. ſernum §. non dixit prætor ff. de acquir. hæred. l. ſi vero §. de viro ff. ſolut. matrim.* Doct. communiter in *l. omnes populi ff. de iuſt. & iur.*

C SI VOLVERINT. Ideſt ſi maluerint vti hac prouiſione, quam altera, de qua ſupra cap. 138. ſi per viduam alimenta petantur, nam vbi hæres mariti tenetur ad præſtanda alimenta viduæ, de quo ſatis diximus ad cap. 133. & ad cap. 137. littera E. verbo poſt iudicialem interpellationem; tenetur etiam ad concedendam eidem
9 Viduæ habitationem, cum alimenta vti genus in ſe contineant etiam habitationem, tanquam ſpeciem, *l. legatis, & l. fin. ff. de alim. & cib. leg. glo. in c. Epiſcopus* 10. *q.* 2. ex quibus ità tradit
10 *Surd. de alim. tit.* 9. *q.* 3. *num.* 5. Veruntamen vbi Vidua dotem recipere voluerit, & re ipſa receperit, non tenetur ei amplius mariti hæres alimenta & habitationem præbere.

D CONGRVA ALIMENTA SECVNDVM FACVLTATEM, ET POTENTIAM DOMVS. Quæ verò alias potiſſi-
11 mum conſideranda ſint, vt congrua præbeantur alimenta, vide fuſius apud *Surd. d. tract. tit.* 4. *q.* 18. *& ſeq.* qui etiam hoc iudicis arbitrio relinqui dixit *eod. tract. tit.* 6. *q.* 23. & magis ex profeſſo tradit, *Menoch. de arbitr. iud. caſ.* 169. vbi tamen admonet *num.* 2. iudicis partes eſſe conſiderare, primo quantitatem patrimonii, quod vtiq. ſtatutum noſtrum hoc loco præſcribit: alimentis autem, vt referamus verba *l. cum vnus §. alimentis ff. de alimen. & cib. legat.* viri boni arbitratu filiæ relictis ab hærede ſuo pro modo legatæ dotis, quam ſolum pater exhæredata filia nubenti dare voluit, atque pro incrementis ætatis eam exhibendam eſſe, non pro iuribus hæreditarijs, & generaliter in legato alimẽtorum, non adiecta quantitate, ante omnia inſpiciendum eſt, quæ defunctus ſolitus fuerat præſtare, deinde quid cæteris eiuſdem ordinis reliquerit; ſi neutrum apparuerit, tunc ex facultatibus defuncti, & charitate eius, cui fideicommiſſum datum erit, modus ſtatui debebit, ità tradit I. C. alter *in l. cum alimenta in princ. ff. eod. tit.*

E FRVCTVS TAMEN DOTIS ETC. DEBEANT ESSE FRATRVM, SEV HAEREDVM PATRIS. Videtur hic poſſe ad rem noſtram referri, quod profert *Vlp. in l.* 1. *in princ. ff. de collat. bon.* nempe, manifeſtam habere æquitatem, vt ſua quoque bona in mediũ conferant, qui appetunt paterna, atque ad id
12 faciunt tradita per *Surd. de alim. tit.* 8. *q.* 8. *ſub n.* 10. *& ſeq.* quod ſcilicet frater debeat ſororem alere, vbi eius dotem retineat, aliàs vero ad id minimè teneatur.

F INTELLIGITVR DE NEPTIBVS. Quippè filiabus
13 excluſis propter maſculos, iure neptes excluduntur ob identitatem rationis ſtatuti, & eo magis quò neptes ſunt in remotiori gradu, vnde &
14 aliàs minus dilectæ præſumuntur ab eo, de cuius hæreditate agitur, argumento *tex. in l. ſi viua matre verſ. nam licet C. de bon. mater. Salic. in l. maximum vitium ſub num.* 5. *&* 8. *c. de liber. prater. Brun. de ſtat. excluſ. fœmin. art.* 6. *num.* 89. *cum ſeq. & num.* 95. *& ſub num.* 98. *&* 142. *Ruin. conſ.* 159. *num.* 7. *& conſ.* 191. *num.* 5. *vol.* 2. *Rub. Alexandrin. conſ.* 16. *num.* 13. & ita ſenſit Rot. *in Romana ſupplementi legitimæ coram Cardinale Arrigonio* 8. *Februarij* 1593. *impreſſa apud Merlin. tract. de legit. loco* 36. *inter deciſiones.* Ampliatur hoc procedere etiam in nepote ex filia,
15 quia ſi filia eſt excluſa, cenſetur etiam excluſus filius ex ea natus, *Rot. in eadem Romana ſupplementi legitimæ coram Arrigonio.*

G 16 DOTARE SOROREM, SEV NEPTEM IPSAM DE PARAGIO. Dotatio iſta, quæ ad fratrem, vel patruum iuxta præſcriptum ſtatuti huius pertinet, non debet eſſe minor legitima portione iure naturæ debita, licet aliter dicendum ſit, vbi pater dotauerit, vti ſupra abundè deduximus ad cap. 141. littera D. verbo Supplementi debiti iure naturæ; Nec enim conſidendum videtur dotationi fratrum, vel aliorum æque, ac dotationi patris, quod iuris interpretes per nos loco prædicto adducti communiter profitentur, & pariter ſenſiſſe videntur ſtatuentes noſtri, cum in d. cap. 141. iubeant filias, & neptes debere eſſe contentas doribus ſibi à patre, vel auo datis, nec occaſione Falcidiæ, ſeu ſupplementi debiti iure naturæ aliquid amplius petere poſſe; hoc autem cap. vbi agitur de dote à fratre, vel patruo ſorori, vel nepti aſſignanda, decernitur, iſtas eſſe dotandas de paragio ſecundum conditionem illorum de domo ſua, & facultatem patrimonij, per quæ verba datur arbitrium fratri, & patruo, conuenienti adhibita moderatione, ita vt in hoc caſu videatur eſſe locus concluſioni Doct. quod dos non debeat eſſe minor legitima portione iure naturæ debita, idq. vt hic aliqua ſaltem regula conſtituatur, quæ ſeruari debeat in caſu dubio.

17 Cæterum alioqui videtur, quod ſi frater, vel patruus nuptui traderet ſororem, vel neptem nobili, & diuiti viro, ſecundum qualitatem ipſius fœminæ, etiam cum minori dote, quam eſſet legitima, ſatisfactum vtiq. foret huic ſtatuto, iuxta tradita per *Dec. d. conſ.* 26. *ſub n.* 4. ibi, ſi verò mulier cum minori dote, qui & *n. ſeq.* inquit, quod verba ſtatuti Aquilæ, quo cauetur, quod filiæ ſecundum paragium debeant maritari, intelliguntur reſpectu familiæ, cum qua contrahitur affinitas, videlicet, vt maritentur pari ſecundum qualitatem, & conditionem patris, & familiæ eius, non autem pro quantitate dotis; ita ſenſit etiam *Vrſill. ad Affict. deciſ.* 160. *num.* 5. *& Iſern. ad conſtit. Regni Sicil. lib.* 3. *tit. de ſucceſſ. fil. ſub n.* 80. *fol. mihi* 242. ibi; Nos dicimus in dando paragio non attendi quantitatem valoris portionis tertiæ, vel etiã dimidiæ, ſed illam quantitatem, pro qua poſſit nubere pari; & hanc interpretationem probauit *Rot. deciſ.* 581. *par.* 1. *diuerſ. in recent.*

18 Verum, quod imò paragium non poſſit eſſe minus legitima, ſed plus eſſe poſſit, vt fœmina nubat pari, tradit *Maran. diſput.* 10. *num.* 20. *& d. gloſ. ad d. conſtit. Regni tit. de ſucceſſ. fil. lib.* 3.
19 *glo ſuper verbo Maritare, ſub num.* 50. vbi inquit, quod paragium eſt portio quam habet

filia de bonis patris, quod habere debet sine aliquo onere, ad exemplum debiti bonorum subsidij; & inferius sub verbo secundum sententiam istorum num. 60. quod paragium est loco legitimæ, quæ sine onere dari debet, atque demum in verbo in aliquibus nu. 60. sequitur cõmunem Doct. sententiam, de qua supra, nempe quod vbi fœmina per statutum excluditur à successione propter masculos, dos non debet esse minus legitima, licet possit excedere legitimam; ex quibus demum hanc sententiam vti communem, ac tutiorẽ sequendam arbitrarer.

20 Quidsi frater vel patruus offerat nuptui tradere sororem, vel neptem secundum paragium, quo-nimirum eas repellant à successione, poteruntne illæ petere sibi caueri de hoc adimplendo? videtur posse, *Isern. d. tit. verbo Quintum decimum, nu. 30. per tex. in l. si tibi legatum* 19. *ff. de leg. 3. & l. cum in testamento* 48. *de fideicom. libert. & not. in l. 1. C. de his quæ sub modo*, cum modus, & conditio in hoc æquiparentur, vt in ipsa *l.* 1. aperte dicitur.

21 Quid si requisitus, vt dotet, non respondit? si adiit hæreditatẽ patris, statuetur ei tempus à Iudice, vt eligat, dicendo volo esse hæres, & dare dotes, vel nolo esse hæres, & non dare dotes, argumento *tex. in l. mancipiorum, &* 22 *in l. sicut ff. de opt. leg.* si verò sit hæres patris, & apprehenderit hæreditatem, & requisitus in iudicio si velit dare dotes, non respondet, vel obscurè respondet, habebitur, ac si negasset in præiudicium suum, & soror, vel neptis statim fiet hæres pro dimidia, *vt ff. de interrog. act. l. ille ætate §. qui tacuit, & §. nihil interest. Isern. d. c. verbo Totum hoc est disputare, num.* 50. quinimo verum est, quod alioqui fratres parati dicuntur ad dotationem sororum, statim atque paternam adiuerint hæreditatem, *Rot. diuers. decis.* 140. *nu. 6. vers. non obst. ponderationes p.* 1. *& coram Pamphilio in Balneoregien. bonorum* 16. *Maij* 1694.

24 Quid si dicat volo dare dotes, & re ipsa non præbet? expectabitur per modicum tempus præfinitum, quo elapso erit hæres soror, vel neptis si voluerint, pro sua portione successionis, secundum ius commune, iuxta *tex. in l.* 1. *§. item si ita ff. ad l. Fal.* sicut in stipulatione de dando, & faciendo, *ex l. quod diximus & l. ratum ff. de solut.* tempus autem præfigetur Iudicis arbitrio, cum hoc non sit expressum, per *tex. in l.* 1. *ff. de iu. delib. Ias. in l.* 4. *§. condemnatum num.* 31. *ff. de re iud. Isern. verbo proximè citato num.* 60.

Libuit hoc loco prædicta ad huius statuti explicationem referre, ex clarissimo Iure consulto *Andrea de Isern. in glo. seu commentarijs ad constit. Regni*, quia non facilè reperitur hic liber, magnificiendus tamen pro theorica, & pro praxi.

25 Demum hoc videtur non omittendum, quod statutum istud censeatur comprehendere etiam fœminam forensem quoad bona sita in Vrbe, vel eius districtu & quando defunctus incola, vel ciuis fuisset, *Put. decis.* 31. *lib.* 2. secundum nouam impressionem: hanc sententiam secuti sunt vti magis communem, *Cardin. Mantic. & Tusch. in hæreditate Cardinalis Sanctæ Seuerinæ, eis à Sanctissimo commissa huiusmodi causa*, vbi respondent omnibus *decisionibus* in contrarium facientibus.

26 Contra autem quando illi, qui succedere debent, sunt forenses, quod nempe licet defunctus fuerit incola, vel Ciuis, non habeat locum statutum etiam in bonis sitis in Vrbe, est *decis.* 415. *p.* 4. *diuer.* & eadem *Rota* ita tenuit *in Collen. hæreditatis, coram Buratto* 10. *Iunij* 1616. vbi reprobat supradicta vota Cardinalium Manticæ, & Tuschi, & apud Gregorium XV. *decis.* 255. *coram R. P. D. Pirouano, in Ferrarien. de Tassonis* 18. *Martij* 1630. & antea extabant *decis.* 295. *nu.* 9. & 10. & 673. *nu.* 1. & *seqq. par.* 1. *diuers. & Camerinen. hæreditatis* 29. *Ianuarij* 1583. *coram Cardinali Hieronymo Pamphilio*, & nouissimè prodiit *decis. coram R. P. D. Merlino in causa Narnien. successionis* 22. *Maij* 1628. vbi non minus eleganter, ac diserte, quàm doctè, & solidè quæstio ista amplè discutitur, & examinatur, relatis, & collatis in vnum decisionibus Sac. Rotæ, & Iurisperitorum sententijs, vnde hæc decisio in eiusmodi argumento semper erit magistralis, & celeberrima; quæ quidem ad summam firmissimo hoc fundamento innititur, nempe, quod ad 27 validitatẽ, & effectum statuti excludentis fœminas propter masculos subiectio duplex pro statuentibus requiritur, scilicet quoad personas, & quoad bona, de quibus disponitur, vt in decisionibus prædictis habetur, & præcipuè *in Collen. hæreditatis in Narnien. successionis, in Ferrarien. de Tassonis, & apud Gregorium decis.* 255. *n.* 3. Quo circa non videtur subsistere opin. adden. ad prædictam *decis. Gregorij, dum sub num.* 8. *vers. difficultas est*, arbitratur, quod si masculi sint Ciues, & fœmina forensis, excludatur ipsa fœmina à successione in bonis existentibus in Territorio statuentium, vbi sint etiam masculi volentes eam excludere vigore statuti, quandoquidem & hoc casu deficit in statuto subiectio fœminæ, cum illa sit forensis, licet alioqui ipsius adden. opinio dicatur esse communis, vt probat ipsemet ex *Surd. cons.* 343. *num.* 10. qui eam dicit veriorem, & magis communem, atque multis rationibus, & auctoritatibus comprobat, & ex *Peregrin. cons.* 90. *nu.* 19. *lib.* 1. ac demum eadem *annot. ad Gregorij decis.* refert *Gasp. Anton. Thesaur. quæst. forens. lib.* 1. *q.* 4. *num.* 19. asserentem hunc casum apud se nullam habere difficultatem: verum prædicti Doct. non tollunt obiectum deficientis subiectionis in statuentibus quoad fœminam forensem, cum tamen pro indubitato habeatur ex supra citatis decis. quod statuta forenses personas non comprehendunt: accedat 28 quod statuta sicuti non trahuntur ad lucrum forensium, ità nec ad eorum dispendium trahi debent, vt dixit *Rot. decis.* 673. *num.* 3. *par.* 1. *diuers.* conferunt tradita per *Paris. cons.* 12. *num.* 26. *volum.* 3. ac demum in hoc ipso casu ita censuit *Rot. in Recanaten. successionis, coram Buratto* 26. *Iunij* 1517.

H Alioqvi succedant dictæ mvlieres cvm mascvlis, provt ivra disponvnt. Ideſt ad patrem hæreditatis ex iuris communis dispositione, quia secundum verba statuti Fratres sub modo maritandi in successione eisdem præferuntur, quo non impleto per ipsos fratres, filiæ 29 non repelluntur a successione, *l.* 1. *C. de his quæ sub mod. l. liberto §. Lucius ff. de annu. leg. l. qui hæred.* 44. *in prin. ff. de cond. & demonstr.*

Nec

1 NEC MATRI, NEC AVIAE AB INTESTATO SVCCEDANT. Quippe neceſſaria fuit hæc expreſſio, vt filiæ, vel neptes à ſucceſſione matris, & auiæ excluderentur, cum alioqui non cenſerentur excluſæ, & in ſuperius citata *deciſ. in Romana Vineæ de Corbinellis verſ. predicta corroborantur, in fin.* & nos ſupra diximus ad hoc cap. littera B. verbo non ſuccedant patri.

Plura alia ad hoc cap. annotanda diximus ex aliquibus *Rot. deciſ.* quas poſt hęc ſcripta vidi-
30 mus. Et primò quod vigore huius ſtatuti non tenetur frater dotare ſororem, quæ vel ex cauſa debilis ingenij, vel alia cauſa ſit inhabilis ad matrimonium, vt fuit reſolutum *coram Card. Blanchetto in vna Albanen.* 8. *Februarij* 1588.

31 Secundo declaratur hoc ſtatutum, vt locum habeat, quando ſunt inſtituti filii, & deſcendentes maſculi, non autem quando ſunt inſtituti extranei, vt fuit reſolutum *coram Aldobrandino in Romana de Laute* 11. *Maij* 1576. *quæ quidem deciſ.* magis conſiderat qualitates hæredis Inſtituti, quam voluntatem defuncti, vt fuit reſolutum *coram eodem in eadem cauſa* 19. *Nouembris* 1576. quæ deciſio licet loquatur in terminis cap. 82. libri primi ſtatuti antiqui, tamen benè applicatur ad hoc ſtatutum nouum, quod fuit in eius locum ſubrogatum.

33 Si verò non fuerint inſtituti filij maſculi, ſed extranei, fœmina licet excluſa ab hoc ſtatuto, ſi fuit pręterita, dicit teſtamentũ nullum ex capite prætéritionis, *Soraph. deciſ.* 885. *n.* 1. quod etiam
34 procedit, ſi filij maſculi inſtituti fuiſſent hæredes in legitima à parentibus, vt in eadem *dec. d. n.* 1.
35 Tertio declaratur, vt excludat etiam nepotes ab hæreditate patrui, repreſentant enim perſonam prohibitam ſuccedere; ita fuit reſolutum *coram Seraphin. in Romana de Capranica* 43. *Ianuarij* 1581. *quæ eſt dec.* 496. Quarto declaratur vt non
36 habeat locũ, niſi quando adſunt filij, aut deſcendentes ex filijs maſculis, *Rot. in Romana Caſtrorum, ſeu tranſactionis* 11. *Maij* 1590. *coram* Gypſio.

37 Quinto ampliatur vt procedat etiam in emphiteuſi hæreditaria, *Rot. coram Manzanedo in Romana domus* 28. *Maij* 1608. quod tamen limitatur non procedere in emphyteuſi, quæ defertur ex conuentione & iure particulari, *Rot. in eadem deciſ.*

38 An verò in caſu huius ſtatuti fœmina ſemel excluſa sẽper ſit excluſa, diſtinguendi ſunt plures caſus, primus eſt, quando agitur de bonis paternis, ſiue hæreditate paterna; vel materna, tunc n. fœmina ſemel excluſa ſemper, & perpetuò remanere debet excluſa, *Rot.* in puncto ſtatuti huius ita declarauit in *Romana domus Sancti Ludouici* 27. *Nouembris* 1600. *coram Penia*, vbi allegando multas Doct. auctoritates dicit eas diſtinguere, quando ſtatutum loquitur per verba ſignificantia temporalitatem, vel perpetuitatem.

39 Secundus, quando agitur de bonis feudalibus in quibus de iuſ natura fœminæ non comprehenduntur, tunc fœminæ ſemel excluſæ ſemper remanent excluſæ, cum regulariter ad feuda non admittantur, *Rot. vt ſupra*,

Amplia iſtud ſecundum caſum procedere etiam ſi conceſſio de feudo facta fuerit pro maſculis, & fœminis, tunc enim regula, quod ſemel excluſa &c. *Iccum* etiam ſibi vendicabit; *Rot. loc. cit.*

40 Limita iſtam ampliationem quando maſculus ab initio non extabat, quia tunc etiam fœmina admitteretur. Tertius eſt caſus, quando agitur de bonis emphyteuticis, tunc ceſſante maſculo fœmina poteſt integraliter ſuccedere, *Rot. in ead. deciſ.*

41 Sed aduertendum videtur, quod iſte tertius caſus procedit, quando maſculus decedit nullis relictis filijs, & Eccleſia agit ad deuolutionem emphyteuſis ſub prætextu, quod mulier ſemel excluſa perpetuo remanere debeat excluſa, & ſic propter talem excluſionem emphyteuſis deuoluatur ad Eccleſiam; ita enim videtur loqui deciſio, & iura in hunc ſenſum trahuntur, vt in ſpecie tenet *Surd. deciſ.* 95. *num.* 2. alias fortè deciſio non procederet, ex quo clarum eſt, quod ſemel excluſa mulier non amplius admittitur, niſi in caſu, quo maſculus decedat ſine ſucceſſoribus, tunc enim, vti proximior ſuccedit in emphyteuſi, & non ex ſtatuto, & adhoc ſufficiat videre *Bero. conſ.* 105. *per tot. vol.*

42 Notandum eſt ad propoſitum, quod ſtante inueſtitura de emphyteuſi pro maſculis, & fœminis ſtatutum prædictum excluſiuum fœminarum nihil aliud operatur niſi vt primo loco cenſeantur vocati maſculi, poſtea verò fœminæ, *Rot. loco citato*. Et tunc quando admittitur maſculus à principio excludit fœminam perpetuo cum diſtinctione ſupradicta.

43 Animaduertendum eſt etiam, quod hæc quæſtio an fœmina ſemel excluſa &c. habet locum quando agitur de emphyteuſi hæreditaria, & non de ea quæ ex conuentione, & iure particulari defertur, per *deciſ. Manzanedi in Romana domus* 28. *Maij* 1608. *ſupra allegat.*

De ſucceſſione fratrum.

CAP. CXLVI.

DEfuncto fratri ſine filijs ab inteſtato, germani fratres *a* tàm vtrimque coniuncti, quam ex patre tantum, illorumque filij maſculi *b* in ſtirpes ſimul ſuccedant, *a* excluſa matre; *d* prætérquam à legitima: & ij, ſiue omnes ſuccedant, ſiue ipſorum aliquis. excludant etiam ſorores, & amitas, etiam vtrinque coniunctas reſpectiuè, dummodo dictæ ſorores, & amitæ congruè dotatæ exiſtant, vel eas fratres, & nepotes ſimiliter congruè *e* dotare parati ſint. In illius autem bonis maternis ſuccedant, prout ius commune diſponit.

ANNOTATIONES.

1 *Fratri defuncto ſuccedunt ex iure communi fratres vtrinque coniuncti, excluſis coniunctis ex vno latere tantum: Etiam in ſtatuto excludente ſimpliciter feminas ab hereditate, & num.* 2.

Ne-

3 *Nepotes ex iure communi admittuntur equaliter ad ſucceſſionem patrui communis, ſublata ſexus differentia,*

Secus ex ſtatuto, & num. 4.

5 *Nepotes parentum ſuorum perſonas ſuſtinent, & in eorum locum ingrediuntur.*

6 *Succedens in locum alicuius, eo tantum iure vti debet, quo vti poterat eius prædeceſſor.*

7 *Repreſentans vtitur iure repræſentati.*

8 *Succeſſio fit in capita, & non in ſtirpes, vbi extant ſolum filij plurium fratrum ſine patruis.*

Contrarium, num. 9.

10 *Mater ex iure communi vocatur in viriles portiones cum alijs filijs ad ſucceſſionem filiorum ab inteſtato decedentium,*

Ex ſtatuto autem excluditur.

11 *Legitima debetur, turbato mortalitatis ordine, parentibus in bonis filiorum, & filij in bonis parentum.*

12 *Legitima reſeruata à ſtatuto matri quanta ſit.*

13 *Statutum de ſucceſſione fratrum, non afficit ſucceſſiones forenſium,*

Et conſiderat fauorem agnationis ſexus maſculini. & num. 14.

Et excludit feminas, ſiue dotata ſint ab eo, de cuius ſucceſione agitur; ſiue à quocumque alio, & quomodocumque dotata fuerint, & num 15.

Neque comprehendit bona extra Vrbis diſtrictum ſita, & num. 8.

Quod tamen limita non procedere in iuribus hereditarijs, ac nominibus debitorum. & num. 19.

Nec comprehendit hereditatem delatam ante conditum ſtatutum, & num. 20.

Neque præfert fratrem vtrinque coniunctum conſanguineo, ſed illas pariter admittit. & num. 21.

16 *Statutum de ſucceſſione fratrum, an habeat locum in in hereditate ſororis defunctæ?*

17 *Fratris appellatione non venit ſoror.*

ANNOTATIONES.

A TAM VTRINQVE CONIVNCTI, QVAM EX PATRE TANTVM. Non ità ſuccenditur de iure cõmuni, ſiquidẽ fratri defũcto ſuccedunt fratres vtrinque coniuncti, excluſis coniunctis ex vno latere tantũ ſcilicet conſanguineis, vel vterinis, §. *ſi agitur defuncius auth. de hered. ab inteſt. venien. auth. de conſang. & vter.* ibi, vult autem hæc lex, *glo. & alij interpretes in auth. poſt fratres C. de legit. hæred. & in authen. itaque C. comm. de ſucceſſ.* Rom. *conſ.* 206. *in fin.* vbi, & hoc dicit procedere in ſucceſſione eius, qui ingreſſus eſt monaſterium incapax bonorum, *Forſter.* qui plures alios cumulat *tract. de ſucceſſ. ab inteſt. lib. 7. cap. 4. concl.* 2. vbi & rationes affert huiuſce concluſionis deſumptæ ex iure communi.

2 Ampliatur autem, & extenditur hoc dictum etiam, vbi ex iure municipali maſculi ſimpliciter fœminas ab hæreditate excludant, fœmina namq; ſoror vtrinque coniuncta præfertur maſculo fratri ex vno tantum latere coniuncto, *Bal. conſ.* 61. *nu. 4. vol. 4. Forſter. d, concl. 2. num. 3.*

B IN STIRPES SIMVL SVCCEDANT. De iure com-
3 muni admittuntur quidem nepotes, æqualiter ad ſucceſſionem communis patrui, ſublata ſexus differentia, *auth. poſt fratres autem C. de legit. hæred.* §. 1. *authen. de hered. ab inteſt. venien.* verum
4 per ius noſtrum municipale hic excluduntur fœminæ maſculis extantibus, dum verò mandatur ſucceſſionem fratrum, & patruorum in ſtirpes ſimul fieri, ipſum ius municipale in hoc reddit ſe conforme diſpoſitioni iuris communis, §. *ſi autem, de hered. ab inteſt. venien. auth. ceſſante C. de legit. hered.* & rationes huiuſce diſpoſitionis dilucidè, ac breuiter profert *Forſter. d. tract. lib. 8. cap. 2. concl. 1. nu. 3.* nempe, quia nepotes licet in
5 vlteriori gradu conſtituti, ex priuilegio, & benignitate Iuſtiniani Imperatoris parentum ſuorum perſonas ſuſtinent, & in eorum locum ingrediuntur, §. *ſi igitur 2. verſ. huiuſmodi verò priuilegium, authen. de hered. ab inteſt venien.* vnde æquum fuit, vt eam partem dumtaxat adipiſcantur, quam ipſorum pater, ſi ſuperſtes eſſet, habiturus fuiſſet: cum alias etiam ſuccedens in locum alicuius, eo iure vti tantũ debeat,
6 quo vti poterat eius prædeceſſor, *l. qui quadraginta 2. §. nam hæres ff. ad Trebell.* & repræſentans vtitur iure repræſentati, *l. ſi quis locuples, 57. ff. de manumiſſ. teſta* & regula iuris eſt, quod ſubrogatum ſapiat naturam eius in cuius locum ſubrogatur, *l. ſi cum 10. §. qui iniuriarum ff. ſi quis cautio §. fuerat inſtit. de actio.*

Verum grauiſſimam, & acerrimam diſputationem illam, an in ſtirpes, & non in capita, ſeu viriles portiones ſuccedatur, vbi extant ſolum filij plurium fratrum ſine patruis, iuris communis diſpoſitioni relinquerunt ſtatuti noſtri conditores; attamen ſequenda videtur opinio, cuius anteſignanus, ac Princeps proditur *Azo.*
8 *in ſumma & in authen. ceſſante C. de legit. hæred.* nempe, quod in capita, non in ſtirpes fiat ſucceſſio, quam ſemper ſequuta eſt *Sacra Rota Romana teſte R. P. D. Pirouano,* qui & plures ſimiles recenſet *deciſiones in Romana, ſeu Ceſenaten. hæreditatis 6. Nouembris* 1619. quam veriorem potiſſimum demonſtrauit *Theuſaur. deciſ. Pedemont.* 162. atque Cæſarea Conſtitutione probauit, firmauitque glor. me. Carolus Quintus Imperator anno Imperij ſui XXIIII. qua expreſsè ſancitum eſt, vt filii fratrum ſoli in defuncti patrui hæreditatem in capita ſuccedant, & viriles portiones conſequantur; quæ quidem conſtitutio Germanico idiomate edita eſt apud *Forſter. d. tract. lib. 8. cap. 3.*

9 Contraria tamen ſententia auctore, ac duce, *Accurſ. in eadem authen. ceſſante, verbo in ſtipes, frequẽtiori Doct. calculo recepta eſt,* vt apparet *ex Theſaur. atque etiam ex Forſter. qui & hanc ampleƈtitur, d. cap. 3.* naturali quadam ratione ità dicente, ac præſcribente, quam ipſe in fin. conſiderat.

C EXCLVSA MATRE. Hic corrigitur Ceſarea di-
10 ſpoſitio, *authen. de hered. ab inteſt. venien. §. ſi igitur & authen. defuncto C. ad Senatus conſul. Tertyl.* quibus locis ad ſucceſſionem filiorum ab inteſtato decedentium vocantur matres in viriles portiones cum alijs filijs, ſtatribus defunctorum filiorum.

D PRAETERQVAM A LEGITIMA. Quæ nimirũ turba-
11 to mortalitatis ordine debetur alioqui parentibus in bonis filiorũ, ſicuti filijs in bonis parentũ, *auth. de hered. & Falcid. §. primum itaque vbi Angel. & l. nam & ſi parentibus ff. de inoffic. teſtamen.*

not.

nat. Card. Tuſcus concl. 185. num. 4. litt. L. facit tex. in authen. in teſtamento. C. ad Senatuſconſul. Tertyl. erit autem hæc legitima portio, quam matri ſtatutum præſeruat, pars tertia hæreditatis, quam ipſa mater habitura eſſet ab inteſtato, iuxta diſpoſitionem iuris communis, *Rot. coram Vicecomite in Romana de Menichellis, & poſtea corã Blanchetto in Romana legitimæ* 20. *Aprilis* 1584. *&* 23. *Maij eod. anno.*

E DOTARE PARATI SINT. Vt ſupra cap. 145. vbi aliqua diximus ad verbum, dotare ſororem
13 ſeu neptem, littera G. Neque om. ſerimus, quod hoc ſtatutum non afficit ſucceſſiones forenſiũ, licet bona de quibus agitur ſint in ipſa Vrbe, Roma, vt in ſpecie caſus hic contingentis definiuit *Rot. coram* R. *P. D. Pirouano in Romana ſeu Cæſenaten. hæreditatis* 6. *Nouembris* 1629. ſuperius allegata, vbi & plures aliæ ſimiles deciſiones citantur præter *Brun. in tract. excluſ. fœm. art.* 6. *q.* 1. *num.* 3. & antea hanc ſententiam tenuerat eadem *Rot. in Camerinen. hæreditatis* 29. *Ianuarij* 1588. *quæ deciſ. habetur, lib.* 4. *diuerſ. deciſ.* 413. quia nimirum intentio ſtatuentium ſit prouidere ciuibus, & non forenſibus, ſed vide *not.* ſuperius ad *cap.* 145. *in fin. vbi pluribus alijs deciſ. id comprobatur*, à quibus planè non eſt recedendum.

Amplius noto, quod *cap.* hoc 146. eſt ſeparatum à præcedenti *cap.* 145. Hoc enim loquitur in ſucceſſione tranſuerſalium, alterum vero in ſucceſſione aſcendentium, & ſic deiſto ad illud fieri non poteſt illatio, *Rot. coram Aldobrandino in Romana ſucceſſionis ab inteſtato* 28. *Iunij* 1574. *& coram Ortembergo in Romana*
14 *hæreditatis de Sellis* 16. *Iunij* 1608. Et conſiderat fauorem agnationis, & ſexus maſculini in illis verbis: Germani fratres, eorumque filii ma ſculi; *Rot. coram Ortembergo in dicta Ro-*
15 *mana de Sellis*, quo caſu principaliter rationem excluſionis, & ſecundario dotationis conſiderat ſtatutum, *Rot. in eadem Romana de Sellis.* Et per illud excluduntur filiæ fœminæ ſiue dotatæ ſint ab eo, de cuius hæreditate agitur, ſiue à quocunque alio, & quomodocunque dotatæ fuerint, *Rot. coram Seraph. deciſ.* 1291. *& in eadem cauſa hæreditatis de Sellis* 26. *Iunij* 1608. *coram Ortembergo*. vbi fuit ita deciſum ex generalibus verbis in ſtatuto appoſitis, nempe dummodo dotatæ exiſtant; quæ verba generaliter omnes comprehendunt, & nõ reſtringuntur ad vnam aliquam perſonam ex nominatis, quia ſtatutum dicit, *dotata ex bonis fraternis, vel maternis &c.* in quibus terminis verſantur diuerſæ Doctorum opiniones, & prius fuit reſolutum *coram Thanis, vt in deciſ. Put.* 18. *tit. de conſtit. & deciſ.* 276. *lib.* 1. *ſecund. non impreſſ.*

16 An autem ſtatutum hoc *cap.* 146. locum ſibi vendicet in hæreditate ſororis defunctæ, quæſtio eſt valdè difficilis, & dubia, quæ cum aliàs occurriſſet in Rota, vt teſtatur *Caputaq. in manuſcripto deciſ.* 334. *lib.* 1. quamuis fuiſſet inclinatum pro negatiua, nihilominus Rota mandauit partes concordari, quemadmodũ etiam poſtea eadem *Rot.* ſeruauit in *Romana tertiæ partis hæreditatis* 18. *Martij* 1581. *coram Orano*, vbi refert *deciſio Caputaq.* ſuperius allegatam.
17 Quod autem appellatione fratris non veniat ſoror, cenſuit *Rot. coram Orano in Aſculana bonorum* 17. *Iunij* 1591. Neque comprehendit
18 ſtatutum bona extra Vrbis diſtrictum ſita, *Rot.* in terminis ſtatuti Vrbis antiqui *coram Card. nale Pamphilio, in Balneoregien. bonorum* 16. *Maij* 1594
19 limita hoc tamen non procedere in iuribus hæreditariis, ac nominibus debitorum, *Rota coram Seraphino in Romana Cenſus de Soderinis* 29. *Nouembris* 1577. *& coram Pamphilio* 7. *Iunij* 1591. *&* 16. *Maij* 1594. *& in dicta Balneoregien.* vbi dicitur in hoc ſequendam opinionem *text. in*
20 *in l. exigere dotem, ff. de indic.* Nec pariter cõprehendit hæreditatem delatam ante conditũ ſtatutum, ſed ſolum deferendam, *Rota coram Cardinale Pamphilio in Balneoregien. bonorum* 8. *Iunij* 1588. *& coram Lauretano, in Romana ſupplementi legitimæ* 1581. in quibus deciſionibus habetur ius, non tolli per ſtatutũ ſuperueniens, quod quidem non comprehendit actus præteritos iam perfectos, qui ſolum executionem
21 poſt ſe habent; Et non præfert fratrem vtrinque coniunctum conſanguineo, ſed illos pariter admittit, vt fuit deciſum *coram Aldobrandino in Romana de Lante* 24. *Ianuarij* 1582.

---

a Vt poſſeſſio bonorum defuncti in ſuos hæredes continuata cenſeatur.

CAP. CXLVII.

POſſeſſio quorumcumque bonorum teſtatorum, vel ab inteſtato defunctorum, *b* in hæredes ſuos tantum, præſentium Statutorum auctoritate *c* continuata cenſeatur: Senatorque, & Iudices eoſdem *d* hæredes in poſſeſſione manutenere, *e* & reducere iuris & facti remedijs opportunis, omnino tenetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Poſſeſſio, poteſt per conſuetudinem, vel ſtatutum transferri ipſo iure ſine apprehenſione, quod alioqui iure fieri non poteſt. Et nu.* 3. *&* 11. *Et appellatur artificialis, ciuilis, & ciuiliſſima. Et num.* 2.
4 *Statutum transferens poſſeſſiones ſine apprehenſione eſt ſtrictè intelligendum.*
5 *Suitatis definitio.*
6 *Suorum appellatione an, & quando comprehendãtur filiæ fœminæ? & nu.* 7.
8 *Filiorum nomine in ſtatuto excludente fœminas, comprehenduntur etiam fœminæ, ſi maſculi non extent.*
9 *Dominium, & poſſeſſio differunt inter ſe.*
10 *Dictio, Quodammodo, improprietatem demonſtrat.*
12 *Poſſeſſio in caſu ſtatuti capta ab altera, antequam hæres ſuus hæreditatem adierit, an ſit nulla? & num.* 13.
14 *Poſſeſſio capta alio exiſtente in poſſeſſione non poteſt*

poteſt impedire continuationem alterius poſſidentis.

15 *Nullum quod eſt, nullum producit effectum.*

16 *Poſteriora derogant prioribus.*

17 *Statutum de cõtinuanda poſſeſsione in hæredes ſuos, non habet locum in bonis feudalibus, & emphyteuticis. & num.20.*

18 *Feudatarius, & emphyteuta naturaliter tantum poſsident.*

Declara, vt num.23.

19 *Poſſeſsio ſimpliciter prolata, intelligitur de naturali, & ciuili ſimul.*

21 *Poſſeſsio naturalis inhæret perſonæ, & per eius mortem extinguitur.*

22 *Perſonalia, quæ fuerunt defuncti, non tranſeunt in hæredem.*

24 *Manutentio conceditur hæredi emphyteuta in caſu controuerſiæ inter hæredem, & Dominum ſuper deuolutione, quæ non ſit clara, ſed turbida.*

25 *Statutum de continuanda poſſeſsione habet etiam locum in quaſi poſſeſsione; & in poſſeſsione occupata per creditorem, donec ſit ei ſatisfactum de ſuo credito, & num.26.*

Non comprehendit autem forenſes, & n.27.

28 *Manutentionis remedium datur pro ciuili poſſeſsione.*

Et conceditur etiam hæredi, licèt excipiatur quod bona hæreditaria ſint feudalia, quouſque non appareat illa eſſe talia, & num.29.

30 *Appellatio, an & quando detur à iudicio ſuper continuatione poſſeſsionis, & num.31.*

32 *Remedium retinendæ datur ad poſſeſsionem ciuilem retinendam; & remedium adipiſcendæ ad naturalem adipiſcendam.*

33 *Remedium recuperandæ in continuatione poſſeſsionis non competit hæredi: ſed competit tantum ei, qui vi deiectus eſt, & num.34. 35.*

36 *Remedium reintegrandæ competit ſtatuto de continuatione poſſeſsionis.*

ANNOTATIONES.

1 A QVod poſſeſſio per conſuetudinem, vel ſtatutum transferri poſſit ipſo iure ſine apprehenſione tenent Doct. communiter, *Bald.in l.fin.num.14.C.de Sacroſanct.Eccl. Dec.conſ.467.num.3. Alex.conſ.24.num..2.lib.3. Gabr.concl.9.num.4.de acquir.poſſeſſ.Tiraquell.in tract.le mort.ſais. le vif.par.1.declar.6. num.5. & ſeq.* vbi de conſuetudine, & ſtatuto, atque ſimile ſtatutum extare Mediolani, & in pluribus aliis locis Italiæ tradit idem *Tiraquel.eod.tract. par.1.declar.1.num.3.Gabriel.dicta concluſ.9. numer.1.* Appellatur autem hæc poſſeſſio pluribus modis, nempe artificialis, ciuilis, & ciuiliſſima, *Bald.in l.fin.nu.14.C.de ſacroſanct. Eccl. Angel.in l.1.num.1.ff.de diſtract.pign.Alexan.dicto conſ.24.num.3.Pariſ.conſ 41.num.9.par.1.* vberius proſequitur, *Tiraq. d. tract. par.1. declar.7.*

3 quoniam tranſit ſine apprehenſione, vel alio facto, quod alioqui iure fieri non poteſt, vt idem *Bald.probat in d.l.fin.num.12.text.in.l.cum hæredes in princ.& ibi Bar. & alij, & in l.Pomponius, §. quæſitum, & in l. qui vniuerſas, §. quod per colonum, vbi etiam Bart.ff.de acquiren. poſſeſſ. Bald.Salic.Caſtren. & alij in l. ſi ſorore, C. de iur.* 4 *delib.* Hinc eſt, quod ſtatutum hoc ſit contra ius commune, & ideo ſtrictè intelligendum, *Imol.conſ.16. num.4 Gabr. dicta concluſ. num.1. & 3. Tiraquell.dicto tractat.par.1. declarat.3. numer.2.& 3.*

B IN HÆREDES SVOS. Sui hæredes qui ſint, &
5 cur ita dicti, habetur in §. *ſiu, Inſt. de hæred. qual. & differ.* & ſuitatem definiuit doctiſſimus *Alciat. pareng. lib.5. cap.19.* ſuitas, inquit, eſt hæredum qualitas, qui primum in poteſtate paterna locum tenent, continuationem dominij, neceſſitatemque ſucceſſionis ipſo iure in-
6 ducens: hoc autem vocabulo comprehenduntur etiam filiæ fœminæ, vti cenſuit *Rot.dec.135. num.10.par.1. diuerſ. in recentior.* & probatur ex
7 *d.§.ſui,* quod tamen intelligendum videtur, vbi non adſint filii maſculi fœminas excludentes ex ſtatuto, iuxta ea, quæ ſuperius ponderauimus ad *cap.142. litt.A.* verbo Tacitè vocati, prope fin. ibi, nõ omittam, ſicuti ſub nomine filiorum in ſtatuto Excluſiuo fœminarum non comprehenduntur filiæ fœminæ ſtantibus maſculis, ſe-
8 cus verò ſi maſculi non extent, *Rot. coram Reuerendiſſ. Domino meo Coccino Decano, deciſ.111. num.20.*

Confert huic ſtatuto *text. in l. in ſuis, ff. de lib. & poſthum.* in ſuis hæredibus, inquit Paul. I C. euidentius apparet continuationem dominii eò rem perducere, vt nulla videatur hæreditas fuiſſe, quaſi olim domini eſſent, qui etiam viuo patre quodammodo domini exiſtimabantur; & licet aliud ſit dominium, aliud
9 poſſeſſio, *l.naturaliter, §. nihil commune, ff. de*
10 *acquir.poſſeſſ.* tamen *gloſ. ead. l. verbo Quodammodo*, inquit, quod filii etiam poſſeſſionem quodammodo habeant bonorum paternorum viuente patre, ſed intelligitur de poſſeſſione impropria, ſicut etiam dominium eſt improprium, quod vtique demonſtrat dictio *quodammodo, ex text. in l.3.ff. qui & à quib. & in §.1. coll.5.auth.de iureiur. à morien.præſt.* & ita intelligit, *gloſ.illa, Iaſ.in d.l.in ſuis, num.31.& Alexan num.8.* ſinè de poſſeſſione ficta, *iuxta gloſ. in §.ſui autem, verbo Exiſtimantur Inſt. de hæred. qual.& differ.Menoch.de adipiſc.poſſ.remed.4.n.78* attamen qualiſcunq; ſit iſta poſſeſſio, illud certum eſt, quod in ſuos non tranſit ſine appre-
11 henſione, iuxta aliam *gloſ.in l.cum miles in princ. verb.Quaſi coniunctim, ff.ex quib. cauſ.mai.* quam communiter approbari aſſerit *Alexan.d.num.8.* eamque ſequitur præcipuè, *Bart.d.l.in ſuis nu.5. & in d.l.cum miles in princ.* Verum placuit noſtris ſtatuentibus magis magiſque fauere ſuis hæredibus, inhærendo etiam dicto Apoſtoli, Filius, ergo hæres.

C CONTINVATA CENSEATVR. Quid ſi alter poſſeſſionem occupauerit, antequam hæres ſuus hæreditatem adiuerit? communior eſt Doct. ſententia, quod ſtatutum hoc caſu effectu careat, *Gabr.* qui hanc aſſerit communem eſſe opin. *concl.vlt.num.18.de acquir.hæred.* eamque tenuit etiam *Rota apud Caputaq.deciſ.199.par.3. deciſ.163.num.2.par.2.in recentior.* vbi aſſirmatur Rotam ſæpè ità dixiſſe, & aliæ deciſiones afferuntur, atque eamdem probauit *Tiraq. dicto tract.p.5.declar.3.* vbi præcipuè *num.3.* congerit quamplurimos ipſam ſequentes.

Ve-

Verum in contrariam ſententiam iuerunt etiam multi, quos refert idem *Tiraq. d. dectar. num.9.& Gabriel.dicta concl.& num.verſ.contrarium tenent*, atque pro ea demum ſtetit *Rot. in Signina bonorum, coram Andrea* 22. *Iunij* 1615.

13 hac potiſſimum ratione, quia ſtatutum de cõtinuanda poſſeſſione in hæredes ſuos operatur, vt nec momento temporis poſſeſſio ſit vacans, vnde poſſeſsio capta alio exiſtente in poſſeſſione, eſt nulla, *Dec.conſ.*467.*num.*12.*verſ.& iſta concluſio, & num.*17.*verſ. & hoc ſaltem videtur,*

14 *Pariſ.conſ.*41.*num.*4.*&* 8. *par.*1. nec poteſt impedire continuationem alterius poſſidentis, per *text. in l. improba poſſeſſio, C. de acquir. poſſeſſ.*

15 quod enim nullum eſt, nullum producit effectum, *l.*4.*§.condemnatum, cũ ibi not.ff.de re iud.* & ideo opin.iſtam veriorem etiam cenſent *Oliuer.Beltram.* qui fuit ex primarijs Aduocatis Romanæ Curiæ ſuo tempore, *ad deciſ.* 307. *Gregorij Papæ XV. in fin.annot.deciſ.autem* Rota poſterior videtur amplectenda cum generalis

16 ſit regula, quod poſteriora derogent prioribus, *l.ſed & poſteriores, ff.de leg.l.pacta nouiſſima, C.de pact.Seraph.deciſ.*1271.*num.*1. quodque *deciſioni* prædictæ in *Signina bonorum* ſit inhærendum in hoc articulo, poſthabitis anterioribus aliis deciſionibus contrarijs, dixit ipſa *Rota coram R. P. D. Pirouano in* Romana *hæreditatis de Fuſchis* 21. *Iunij* 1619. *in fine*, nempè, quia articulus magis ex profeſſo in hac diſputatus fuerit.

17 An verò ſtatutum procedat in bonis feudalibus, vel emphyteuticis? dicendum, quod non, iuxta *deciſ.*263.*nu* 2.*par.*2. *diuerſ.in recentior.* quæ alias ſimiles *deciſ.* refert, & approbat *conſ. Cuman.* 173. *in fin.* & *Rub. Alexand.*121.

18 *num.*5. Et ratio eſt, quia feudatarius, & emphyteuta naturaliter tantum poſſident, *gloſ.*1. *in l.* 3. *§.ex contrario, ff.de acquiren.poſſeſſ. & ibi Bart. num.*7. *Iaſ.in l.naturaliter in princip.numer.*15. *ff. eodem tit.* ciuilis autem poſſeſſio eſt penes do-

19 minum directum, at poſſeſsio ſimpliciter prolata, intelligitur de naturali, & ciuili ſimul, *Bart.in l.naturaliter, §.nihil commune nu.*12.*verſ. quæro pro declaratione, ff.de acquir poſſeſſ. Felin.in cap.canſam num.*11.*de præſcript.Cur.iun.conſ.*128 *num.* 18.*probat text.in l.*2.*§.quod vulgo, ff.pro hæred.* ſicque intelligi debet ſtatutum noſtrum tãquam recipiens interpretationem à iure communi, vt de ſimili ſtatuto dixit *Rubeus Alexand. d.conſ.*121.*num.*1.*& Curt.iun.d.conſ.*108. *nu.*28. cum generale ſit, quod ſtatuta interpretationẽ recipiant à iure communi, iuxta *not.per Doct.in l.omnes populi, ff.de iuſt.& iur.& in l.*2. C. *de no-*

20 *xal.cum alijs vulg.* ac de fundatario, & de emphyteuta expreſsè ità ſentit, & probat in caſu ſimilis ſtatuti, ſeù conſuetudinis *Tiraq. d.tract. par.*4.*declar.*5. *&* 6. ex rationibus potiſſimum adductis prius, cum de vſufructuario ageret, *par.* 3. *declar.* 1. de quo id ipſum pariter cenſuerat, idem dixit *Io.de Imol. conſ.*16. *numer.*4. *Cotta in ſuis memor. verb. Decreto Mediolanenſi*. huic namque, & feudatario, & emphyteutæ ad ſummam conuenit ea ratio, quod fieri non poteſt, vt illi in hæredem tranſmittant poſſeſsionem naturalem, quam ſolam retinent, cum hęc

21 vt quid perſonę inhærens, extinguatur per mortem eorum & fiat conſolidatio iſtius poſſeſsionis naturalis cum ciuili exiſtente penes dominum directum, vel proprietarium, nam in hę-

22 redem non tranſeunt, quę fuerunt perſonalia defuncti, per *text. in §.finitur Inſtit. de vſufruct. gloſſ.in l.hæres* 37.*ff.de acquir. hæred.* vt bene per *Tiraquell.* vbi ſupra & præcipuè *part.* 3. *declarat.*1.

23 Declaratur tamen prædicta ſententia, vt procedat reſpectu Domini directi, quia cum Emphyteuta viuens haberet tantum naturalem, & ciuilis exiſteret penes dominum, morte d. Emphyteutæ naturalis expirat, ſecus autem reſpectu tertii, quia tunc d. Emphyteuta habet non ſolum naturalem, ſed etiam quaſi ciuilem, quę ſuffragatur hęredi ad obtinendum in remedio retinendæ, vel adipiſcendę, *Rot.coram* Reuerendiſs. *D.meo Coccino Decano in* Romana *de Lucatellis* 30. *Octobris* 1609. Quando verò inter hęre-

24 dem Emphyteutæ, & Dominum controuertitur ſuper deuolutione, quę non eſt clara, ſed turbida, tunc hæres eſt manutenendus. *Rota coram Card. Pamphilio in Bononien. de Canalibus* 11. *Ianuarij* 1602. vbi dicitur hoc in tantũ eſſe verum, vt quamuis iudiciũ agitetur vigore reſcripti habentis clauſulam illam manu regia, etiam ſola facti veritate inſpecta, nihilominus lite durante, emphyteuta ſummariiſsime in ſua poſſeſsione manuteneri debet.

25 Notandum eſt amplius, quod hoc ſtatutum quamuis loquatur de poſſeſsione, habebit tamen locum etiam in quaſi poſſeſsione, & propterea ſi defunctus acquiſiuit quaſi poſſeſsionẽ exigendi, ea quoque cenſebitur continuata in illius hæredem, *Rot. in* Romana *cenſus* 17. *Martij* 1596. *coram Corduba*. Quodque procedit

26 etiam in poſſeſsione occupata per Creditorem, donec ſit ei ſatisfactum de ſuo credito, quia poſſeſsio creditoris non impedit continuationem vigore huius ſtatuti in ſuos, cum ad diuerſum effectum illi poſſidere dicantur, *Rot in Ianuen. fideicommiſſi* 4.*Maij* 1590.*coram Platto, & in* Romana *de Sancta Cruce* 4. *Iunij* 1610. *coram Sacrato*.

27 An hoc ſtatutum comprehendat forenſes? non comprehendit, vt dixit *Rota in Imolen.bonorum coram Cardin. Hieronymo Pamphilio* 10. *Aprilis* 1592. nam intentio ſtatuentium, vt ibi dicitur, regulariter eſt prouidere ſuis ciuibus, non autem exteris, etiamſi agatur de bonis ſitis in Territorio ſtatuentium, *Ruin.conſ.*48.*& ſeq.lib.*3.*Brun.ad ſtat.excluſ.fœmin. art.*6. *num.*3. *Pariſ.conſ.*12.*num.*26.*lib.*3.

D Hæredes In possessione manvtenere. Quod quidem & iuri communi omnino con-

28 gruit, nam remedium manutentionis, ideſt interdictum retinendę poſſeſsionis, datur pro ciuili poſſeſsione, qualem hanc eſſe ſupra deduximus, *ad rubr.huius cap.littera A. gloſs.& alij, in l clam poſſidere, §.qui ad nundinas, ff. de acquir. poſſeſſ.* qua ratione in terminis talis ſtatuti de hoc remedio conueniunt Doctor. omnes, *Menoch.retinend.poſſeſſ.remed.vltimo num.*16. *Tiraq. d.tract.par.*6. *declar.*1. *vbi num.*2. inquit, quod nemo vnus omnium, qui de hac re ſcripſerunt, contradicit; & in ſpecie de hoc noſtro ſtatuto *Verall.deciſ.*213.*par.*3. qui tamen agit de ſtatu-

to Vrbis antiquo ſui temporis cap.88.lib.1.ſed illud & re, & verbis renouatum videmus per hoc cap.noſtrum 147. atque hoc ipſum ſtatutum plenius explicauit Rot. *in deciſione Signina bonorum*, de qua in præcedenti *not.* vbi etiam
29 notabiliter cenſuit, & probauit manutẽtionem hæredi concedendã eſſe, licet excipiatur, quod bona hæreditaria ſint feudalia, vel emphyteutica, quouſque non appareat illa eſſe talia.

30 Animaduertendum tamen eſt, quod quando quis principaliter vti hæres dicit poſſeſſionem defuncti vigore huius translatam, & continuatam eſſe in ſe, iudicium non eſt poſſeſſorium; ſed mixtum cum iure dominij, & ab eo
31 datur appellatio, ſecus verò quando non principaliter, ſed incidenter quis deduxerit ſe hęredem, puta ſi dixit velle manuteneri, quia eſt hęres, tunc enim non datur appellatio, *Rot. diuerſ.deciſ.34.num.21. & 22.p.1.* quę confirmata fuit in *Ferrarien.bonorum de Taſſonis 26.Iulij 1623.coram Card.Pamphilio.*

Et REDVCERE IVRIS, ET FACTI REMEDIIS OPPORTVNIS. Remedium alterum iuris præter interdictum retinendæ, de quo in antecedenti *not.* pro continuatione poſſeſsionis in hæredem ſuum vigore ſtatuti, erit remedium adipiſcendę; & quidem vtrumque in caſu iſto concur-
32 rere poteſt, primum quidem ad ciuilem poſſeſſionem retinendam, alterum ad naturalem adipiſcendam, *Caſtr.conſ.78.ſub num.1.verſ. his tamen non obſtantibus volum.2.& conſ.234.ſub n.1. verſ.& primo ad primum, eod.vol.Gabriel concl.6. num.6.de acquir.poſſeſſ.Tiraq.d.tract par.6.declarat.* 3. vnde poterit hęres intentare remedium *interdicti quorum bonorum, & l.vltim. C.de edict. D.Adrian.tollen.* idem *Gabriel. d.concluſ. num.4. & ſeq. Tiraq. eadem par.declarat.2. Verall.deciſ. 213.num.1 par.3.* vbi ſic declarat verba ſtatuti antiqui Vrbis cap.88. lib. 1. quod Senator reducat, & defendat in poſſeſſione hęredes defunctorum, ſiquidem explicat, vt id fiat remedio retinendæ, vel adipiſcendę poſſeſsionis. Cę-
33 terum non competit hæredi remedium recuperandę poſſeſſionis, *Tiraq. d.par.6. declarat.4. Gabr. d.concl. num.1.* vbi refert hanc eſſe communem opinionem, & innumeri fermè alii per
34 eos congeſti; rationem verò affert *Tiraq.* quia interdictum iſtud ei tantum competit, qui è poſſeſsione vi deiectus eſt, *l.1.in princip.ff.de vi, & vi arm.§. recuperandæ Inſtit. de interd.* at hęres non poteſt violenter deiici ex hac ficta ciuili poſſeſsione, vt patet ad ſenſum; & in ſpecie de hoc ſtatuto noſtro, quod non procedat in
35 remedio recuperandę poſſeſsionis, ſed ſolum in remedijs retinendæ, & adipiſcendæ, tenuit *Rot.apud Caputaq. deciſ.213. num.1.& 2. par.3.* quia nihil aliud hic diſponitur, quam quod diſpoſitum eſt *l.fin. C. de edict. Diu. Adrian. tollen.* ficque ſtatutum, quod comprehenderet etiam remedium recuperandę, videretur dare facultatem delinquendi, vt habetur in eadem deci-
36 ſione. Verumtamen, quod ſtatutum hoc concedat etiam remedium reintegrandę poſſeſſionis, contra prędictam *deciſ.* reſolutum fuit in *Romana officij 3. Decembris 1607. coram Scoto*, vbi de magis communi opinione, quę *deciſ. vltimo impreſſa eſt per Marcheſan. de ſignatur. Gratian. par.1. cap.2. fol. mihi 137. numer.6.*

Plura alia ad maiorem ſtatuti huius explanationem videri poſſunt apud *Tiraquel.d.tract. & Gabriel. concl. 9. & 7. de acquiren. poſſeſſ. & Cott. in memor. verbo Decreto Mediolanenſi tantum eſt*; nobis ſat viſum eſt pręcipua quædam, & frequentiora ſuis locis attigiſſe occaſione explicationis verborum ſtatuti.

De noui operis nuntiatione.

CAP. CXLVIII.

SI alicuius fuerit nouum opus nunciatum, vel opus in aliquo loco facere prohibitum, etiam ſi is, qui prohibitus eſt, ſatisdationem offerat de opere deſtruendo, in euentum, in quem conſtiterit eum iniuſtè ædificaſſe vel aliud opus feciſſe; ſit in poteſtate nunciantis, vtrum velit dictam ſatisdationem recipere, vel infra ſex dies vtiles, de ſuo iure probare, infra quos poſſit etiam is qui ædificare, vel opus facere prohibitus eſt, de ſuo iure docere, & ſuum opus iuſtificare. Quòd ſi actor infra dictum terminum aliquid nõ probauerit, vel plene non probauerit, reus ad cautionem prædictam admittatur, & in cauſa ad vlteriora procedatur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Nunciatio noui operis fieri poteſt tribus modis.*

2 *Præceptum in noui operis nunciatione per comparitionem citati reſolnitur in vim ſimplicis citationis.*

3 *Terminus ad ſuperſeden. in edificando, &c. præfigitur trium menſium à iure ciuili: à ſtatuto verò ad ſex dies vtiles reductus eſt.*

4 *Cautio in noui operis iudicio præſtanda reo, debet eſſe per idoneos fideiuſſores.*

5 *Interdictum noui operis eſt in rem ſcriptum, & tranſit in ſingularem ſucceſſorem.*

ANNOTATIONES.

A TAlis eſt titulus primus libri 39. Digeſtorum ſeu Pandectarum, cuius quidem tituli leges qui perlegerit, materiam iſtam ſat vſu frequentem & ſcitu dignam, intellectu facilè aſſequi poterit, nec enim ea per iuris cõmunis campum latè diffunditur, nec multis iuris interpretum commentariis, vt pleraque alia, amplificatur.

NOVVM OPVS NVNTIATVM. Hoc eſt per nuntiationem legitimam inhibitum, ne opus nouum fiat, iuxta Prętoris edictum, de quo in *l.1. in princ.ff. eod. tit. vbi Vlp.* hoc edicto, inquit, permittitur, vt ſiue iure, ſiue iniuria opus fieret, per nuntiationem inhiberetur deinde re-
1 mitteretur prohibitio, eatenus quatenus pro-

hiben-

hibendi ius is, qui nuntiaſſet, non haberet. Nuntiatio autem fit, aut iuris noſtri conſeruandi cauſa, aut damni depellendi, aut publici iuris tuendi cauſa, *d.l.* 1.§. nunciatio fit, & fieri poteſt tribus modis, nempe per prætorem, ideſt auctoritate eius qui iuridicundo præeſt, vel per manum, ideſt, per lapilli iactum, vel per verba nunciantis ſimpliciter, *tex.in l.de pupillo, §.memini, ff.eod. tit. vbi inquit I. C.* meminiſſe autem oportet quoties quis in noſtro ædificare, vel in noſtrum immittere, vel proiicere vult, melius eſt eum per prætorem, vel per manum prohibere, quam per noui operis nunciationem.

Cæterum noui operis nunciatione poſſeſſorem eum faciemus, cui nunciauerimus, hæc ſunt verba *I C.in eodem §.meminiſſe*, quæ præcipuè *per Bart.Alex. & Iaſ.* ibidem examinantur, & declarantur, & per *Azo. in ſua ſumma ff. hoc titul.num.*8. Prætoris verò præceptum, parte, de cuius iure agitur, inſtante, ità concipiẽdum erit, vt domino, vel operariis ædificantibus per publicum nuntium nutietur, & prohibeatur, ne aliquid operis fiat in eo loco, & ſi ſenſerint ſe grauatos, compareant de ſuo grauamine reſponſuri: hanc communem eſſe practicam tradit *Bart.in dicto §. meminiſſe Jub n.*1. quæ deſumpta videtur *ex gloſſ.ibidem verb. eum*, quam praxim in Romana Curia introductam & per comparitionem nunciati, ſeù citati in vim ſimplicis citationis reſolui dixit *Angel.ibidem num.*1.*Iaſ.num.*8.*Alex. num.*3. qui etiam deinde *num.*7.ſubiicit Doct. videri communiter
2 tenere, quod eiuſmodi præceptum per comparitionem citati reducatur ad vim ſimplicis citationi.

C SIT IN POTESTATE NVNCIANTIS. Is enim poteſt dicere, vt inquit *Bart.in l.Prætor* 20. §. *ſi quis paratus in princ.ff.de oper. non. nuntia.* hodie conſtat, hodie agamus; & pendente termino ſex dierum vtilium ad probandum, vt hic, ſuperſedendum erit in ædificando: idem porro de iure communi diſpoſitum reperitur, eo tamen excepto, quod terminus datur trium méſium, ità patet ex *l* 1.*C.de nou.oper. nunc. & ex c.fin.extr.eod.tit. & ibi gloſſ. verbo Non obſtante, & plenius explicat* Bart.*in d.*§.*ſi quis paratus*, qui ibidem *in princ.* benè aduertit *ex d. l.*1. *C. de oper.non. nunt.* limitari totum eumdem *tit. in ff.* at laudandi ſtatuentes noſtri, quod terminum
3 trium menſium ad ſex dies vtiles reduxerint, etenim pertinet ad decus Vrbium ædificia non derelinqui, quæ verba protulit *I. C. in l. Prætor* §. *hoc interdictum*, ibi etenim pertinet *ff.de oper. non.nunt.*

D REVS AD CAVTIONEM EDICTAM ADMITTATVR. Quæ tamen cautio eſſe debet per idoneos fideiuſſores, vt docet Bart. *in d.* §. *ſi quis paratus*, *num.*1. & confirmat ibidem *Alex. in addit. verb. Idoneos*, quod & vſu in hac ipſa Vrbe receptum eſt.

5 Denique cenſeo hic non eſſe prætermittendum, quod interdictum noui operis eſt in rem ſcriptum, & ideo tranſit in ſingularem ſucceſſorem, *l.final.vbi Bart.* optimè hoc declarat *ff. cod.tit.*

De donationibus inter viuos, & cauſa mortis.

CAP. CXLIX.

a CVm Reipublicæ interſit, fraudibus, quæ *b* in donationibus frequenter, & facilè committuntur, obuiare: Statuimus, vt donationes, quæ inter viuos, *c* etiam inter virum, & vxorem reuocabiliter, ſiue irreuocabiliter, ſeu mortis cauſa fiunt, niſi donans *d* in ipſa prima ſcriptura (quam etiam matricem, ſiue imbreuiaturam appellant) coram Notario, & Teſtibus, manu propria illico, & incontinenti, in ipſius actus celebratione *e* ſe ſubſcripſerit; vel ſi ſcribere neſciat, aut nequeat, alium loco ſui ad ſcribendum adhibuerit; & niſi ſaltem duo teſtes ex quinque, qui in donatione cauſa mortis adhibentur, & ſimiliter duo in donatione inter viuos, in ipſa prima ſcriptura eodem tempore, quo donans ipſe, ſe ſubſcribant *f* irritæ ſint, & nullæ, & *g* nullum ius donatario ex eis acquiratur: nullaq; ex eis oriatur, nec exerceri actio valeat; & ſi iuramentum appoſitum reperiatur *h* fraudulenter appoſitum cenſeatur: inſtrumentaque aliter celebrata, *i* nullam prorſus fidem faciant in iudicio, vel extra, nec aliqua alia etiam extrinſecus probatione iuuari, vel adminiculari poſſint. Quam tamen primam ſcripturam *l* liceat Notariis extendere, cum clauſulis, & cautelis conſuetis, non mutata ſubſtantia.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Proœmium indicat cauſam finalem.*
2 *Fraudibus iura omnia occurrunt, illaſque prohibent.*
3 *Statutum fauorabile extendi debet ex identitate rationis ad caſus alios.*
4 *Statutum quomodo cognoſci poſſit, ſitne fauorabile, an odioſum?*
5 *Donatio non præſumitur: & vbi poteſt ſumi alia coniectura, quam donationis, illa ſemper ſumitur, & num.*6.
7 *Dictio* etiam *ſolet ex ſui natura exprimere caſum magis dubitabilem, & implicare minus dubitabilem, & num.*8.
9 *Donationes inter virum, & vxorem iure communi expreſsè ſunt prohibitæ.*
10 *Solemnitates ſtatutariæ an requirantur in donatione inter patrem, & filium, matrem, & filiam, & inter alios conſanguineos? & num.* 11.12.13. *&* 14.
15 *Donatio remuneratoria non eſt vera, & propria donatio.*
16 *Statutum de donationibus, non comprehendit donationes remuneratorias. Contrarium num.* 2.. *Ne-*

que donationem reciprocam, & num.17. Neque donationem, que contineat grauamen vtriusque partis, & num. 18. Neque comprehendit donantes extra Vrbem, & eius territorium, & numer.24.

Neque habet locum, quando donatio celebratur coram Iudice,& num.46.

Neque in donatione facta à marito vxori ob futuras nuptias, & num. 47. Nec in donatione facta ad fauorem pie cause, & num.48. Nec habet locum in accessorijs ad alios contractus, & num 49.

19 *Donatio continens grauamen sapit potius naturam remunerationis, & permutationis, quam donationis.*

21 *Statutum de donationibus comprehendit donationes factas à Clericis; & factas à forensibus in Vrbe Roma,& num.22.*

Et comprehendit donationem factam contemplatione matrimonij contrahendi,& num.43.

Et donationem presumptam,num.44.

Intellige, vt num.45.

23 *Locus contractus attenditur, quando statutum prouidet circa solemnitatem actus, non circa habilitatem personarum.*

25 *Instrumentum publicum si discrepet a prima scriptura, debet stari prime scripture tamquam matrici, & protocollo.*

26 *Statutum de subscriptione donnatis intelligitur de instrumento originali, non de eo quod partibus datur.*

27 *Subscriptio donantis adhibenda donationi, requiritur tam ex statuto, quàm ex iure communi.*

28 *Clausula, irritum sit, habet decretum irritans; & inducit formam,& num.29.*

Et irritat omnia, que contra fiunt, & omnes iuris effectus tollit,& num.30.

31 *Iuramenti vis tolli potest indirectè per statuta laicorum; non autem directè.*

Intellige, vt num.32.

33 Regula, *Cum quid vna via prohibetur, per aliam permitti non debet, non procedit vbi actus prohibitus venit in necessariam consequentiam actus permissi. Nec procedit, vbi diuersa est ratio inter prohibitum principaliter, & prohibitum indirectè, & num.37.*

Procedit autem,quando aliquid prohibetur alicui in odium ipsius prohibiti,& num.36.

34 *Principaliter quod agitur, non quod venit in consequentiam, attendi debet,& num.35.*

38 *Pontifex potest iuramenta dimittere, & supra eis dispensare.*

39 *Instrumentum nullum, ob defectum solemnitatum, probat saltem confessionem in eo contentorum: secus ex statuto, & num.40.*

41 *Statutum de solemnitatibus, seruari debet etiam in confessione mulieris, vel minoris; qua confessio donationem sapiat.*

Intellige, vt num.42.

ANNOTATIONES.

A 1 CVM REIPVBLICAE INTERSIT. Statuentium finis hinc apparet, nempe ex proœmio, quod finalem indicat causam, *l.fin.vbi Bart. & alij ff.de hared instit.l.1. ff. ad Maced. Mandos. ad regul.Cancell.q.5.num.3.& ad regul.15.q.2. nu.2.* finis autem iste ad Reipublicæ bonum refertur, scilicet vt fraudibus obuietur, quibus alioqui iura omnia occurrunt, illasque prohibent, 2 *l.infundo, vbi glos. verbo indulgentiam, dat concord.ff de rei vend.l.1.in princ. ff.de dol. cap. sedes de rescript.Clmen.1.de vsur Clem.1. §.fin.de conces.preb.* vnde statutum hoc etiam vbi à iure communi exorbitaret, fauorabile censeri debet, 3 & extendi ex identitate rationis ad casus alios, *gloss.& Doct.in l.si constante in princ. ff.sol. matrim.& in l.illud C.de Sacros.Eccles.& in l.quæ propter necessitatem ff de reg iur.Ias.* & alii ab eo citati in *l.fin.num.22.C.de edict.diu.Adrian.toll. Mascard.de gener. stat. interpr. concl.4. num.153.* Siquidem ad cognoscendum, an statutum sit fauorabile, vel odiosum, inspici debet principalis ratio statuentium, quæ vbi spectet ad 4 fauorem, statutum dicetur fauorabile; si verò ad odium, statutum censebitur odiosum, per *text.in l.qui exceptionem,vbi Bart.& alij ff de condit.indeb. not.Roman.cons.328. num.2.* & ibi addita, verbo introducta, idem *Rom.cons.4. n.7. & cons.32.num.4.Paris.cons.83.nu.4.lib.3.*quod fusius comprobat *Tiraq.* cum plurimis à se citatis, *de retract.lignag.§.30.gloss.1. num.5.* Rota *apud Caputaq.decis.15.num.6.par.2.&decis.117. num.1.p.1. diuers. & in Narnien. Successionis coram R. P. D. Merlino 22. Maij 1628. c. 145. num.26.* de simili statuto, quod sit fauorabile, & extendendum habetur in *decis. Cresten.3. de constit.num.7.& seqq.*

B IN DONATIONIBVS FREQVENTET, ET FACILE COMMITTVNTVR. Quod prudenter considerauerat Constantinus Imperator in *l.lata 27.C.de donat.* quam condidit, vt idem expresse præfatur, ad occurrendum clandestinis, ac domesticis fraudibus, quæ facilè in donationibus con- 5 tingi possunt; siquidem donatio non præsumitur, cum non dilapidare, ac perdere, sed acquirere, ditarique velle vnusquisque præsumatur, *l.cum de indebito vers.qui enim soluit. ff.de probat:* quocirca vbi alia sumi potest interpretatio, & 6 coniectura, quam donationis, illa semper recipitur, *l.eleganter §. qui reprobos ff. de pignor. act. l.si cum aurum 50. ff. de sol.* ità loquitur doctissimus *Menoch. cas.88. in princ.* qui subinde prosequitur, ac exornat vberrimè articulum istum.

C ETIAM INTER VIRVM, ET VXOREM. Dictio etiam, solet ex sui natura exprimere casum 7 magis dubitabilem, & implicare minus dubitabilem, *l.etiam ff.de verb.signif. l.conuenticulum C.de Episc.& Cler.l.etiam C.si tut. vel cui inter. Clemen.vnic & ibi glos. verb.etiam si, de sequestr. possess.& fruct.Aym.cons.294.num.7. Menoch. de arbitr.iud.lib.1.q.49.num.8.* Sed hic videtur exprimere minus dubitabilem, nam si dona- 8 tionibus inter cæteras personas donare non prohibitas prospicitur, ne fraudes confingantur, multo magis id curandum videbatur in donationibus inter virum, & vxorem,quę quidem iure communi expresse interdicuntur, to- 9 to *tit.ff.& C. & extr.de donat.inter.vir.& vxor.* Verum cessat obiectum, si consideremus,quod statuentes hoc loco non intenderunt prohibere do-

donationes, ſed obuiam ire fraudibus, quæ in eis facilè committi poſſunt, dum artibus illicitis alliciantur, & ſeducantur ad donandum, qui alias donaturi non eſſent; hæc autem ſuſpicio minus conſiderari poſſe videtur in viro, & vxore, qui non ex adhibita fraude, ſed potius liberè, ac ſponte, nempe mutuo amore ſe inuicem ſpoliarent, donationibus non temperantes, ſed profuſa erga ſe facilitate vtentes, vt inquit *Vlp. in l. 1. ff. eod. tit.* vnde merito quidē ſolemnitates ad libertatem & veritatem donationum conſtituendam hic præſcriptæ, non ſolum in donationibus inter alias perſonas, ſed etiam inter virum, & vxorem ſeruari, & adimpleri debent.

10 Numquid verò ſolemnitates iſtæ requirantur in donatione inter patrem, & filium, matrē, & filiam, & è conuerſo? ſoluitur dubitatio auctoritate *Sacr. Rot. deciſ. 252. ad conſ. crimin. Farina. quæ prodit coram Cardinale Lancellotto iuniori in Peruſina nullitatis donationis 18. Apr. 1608.* vbi definitur affirmatiuè, & hoc pariter proce-

11 dere etiam inter alios conſanguineos, quoniam in tali donatione, vt in aliis, militat ratio fraudis euitandæ, quam præ oculis habuerunt ſtatuentes, vt apparet ex proœmio huiuſce ſtatuti, immò magis inter neceſſarias, coniunctasque perſonas; & expreſſim inter liberos, & parentes ob eamdem cauſam donationum ſolemnitates cuſtodiri debent, vt legitur in *l. lata 27. C. de donat.* cum autem expreſſa ſtatuti ratio locum habeat etiam in hoc caſu, dubitari planè non poteſt, quin & procedat eiuſdem ſtatuti diſpoſitio iuxta ſuperius à nobis allata ad verbum CVM REIPVBLICAE INTERSIT, *littera A.* quibus adiungi poſſunt *not. per Honded. in ipſa deciſ. citatum conſ. 14. num. 14. & ſeq. lib. 1.* & eandem opinionem pariter videtur approbaſſe *Rot. deciſ. 177. num. 2. par. 1. recent. & in Peruſina fideiuſſionis 26. Nouembris 1611. coram Cardinale Pamphilio.*

Nec obſtant deciſiones quæ contra adducūtur, ſcilicet coram *Creſcen. deciſ. 1. de donat. deciſ. 100. & 101. coram Sarnen. & deciſ. coram Cardinal Lancellotto in Romana donationis de Calandri 5. Martij 1604.* quibus omnibus nimirum benè reſpondetur in ſuperius citata *deciſ. coram eodem Lancellotto, impreſſa per Farin.* & ad ſum-

12 mum locus eſſe poteſt tribus deciſionibus prædictis, quando agitur de ſolo præiudicio patris, vel filij, non autem vbi ſequatur præiudicium tertij, prout ex ijſdem deciſionibus facilè col-

13 ligitur; ſed neque procedunt eędem deciſ. quādo ex facie ſcripturæ apparet damnum vnius, ſcilicet patris, aut filii, ſicuti de matre cenſuit *Rota coram Ortembergo in Romana releuationis indemnitatis 22. Maij 1602. nu. 8. impreſſa per Pie.*

14 *ad ſtat. Vrb. cap. 151. loco 6. inter deciſ.* vel ſi filius pro patre fideiubeat, vel contra pater fideiubeat pro filio, *Rota in prædicta deciſ. coram Ortembergo, & in Peruſina fideiuſſionis coram Card. Pamphilio, ſupra citata num. 9. & ſeqq. quæ eſt 8. inter deciſion. impreſſas per Pic. ad ſtatut. Vrb. cap. 151. & deciſ. 153. num. 12. & 177. num. 2. par. 1. recent.*

Quid in donatione remuneratoria? In hac non requiruntur ſolemnitates, quia hæc dona-

15 tio non eſt vera, & propria donatio, vt apparet *ex text. l. Attilius Regulus 27. ff. de donat. & in l. ſed, & ſi lege 28. §. conſulunt in fin. ff. de peti hared. probat text. in l. 1. in princ. ff. de donat.* ibi. Et propter nullam aliam cauſam facit, quam vt liberalitatem, & munificentiam exerceat, hæc propriè donatio appellatur. *Rot. diuerſ. deciſ. 488. num. 7. par. 1.* vbi dicitur, quod eiuſmodi donatio non eſt ſimplex, & gratuita, ſed potius permutatio quædam, & titulus oneroſus, & conſequenter donatio remuneratoria non comprehenditur ſub ſtatuto de donationibus loquente, cum ſtatutum intelligi debeat de vera, & propria donatione, iuxta regulam generalem, & communiter receptam, quam ſupra ſæpius per nos contigit comprobari, & præcipuè ex collectis *à Maſcard. iunior. ad tract. ſumm de gener. ſtat. interpr. concluſ. 4.* & ita reſpondit *Rot. apud Cæſar de Graff. deciſ. 2. nu. 23. de donat.* & recentius apud *Seraphin. deciſ. 1170. num. 4.* debet autem probari cauſa donationis nempe merita donatarii, nec enim creditur aſſertioni ipſius donantis, *Tiraq. in l. ſi vnquam, verbo donatione largitus num. 97. C. de reuoc. donat. Rot. in prædictis deciſ. ſcilicet Seraph. numer. 5. & Graff. num. 19. & in Romana de Caris coram Blanchetto*

16 *12. Maij 1589.* Addo, quod ſicut non procedit ſtatutum hoc in donatione remuneratoria, quia eiuſmodi donatio nō eſt vera, & propria donatio, vt ſupra dictum eſt, ità ob eamdem rationem non habet locum in reciproca donatione, quæ nimirum pariter non eſt vera, & propria donatio, *Rot. diuerſ. deciſ. 488. par. 1. num. 4.* vbi & plures Doctores citantur. Id ipſum ad-

18 huc dicendum eſt de donatione continente grauamen vtriuſque partis, ſcilicet ob prædictam rationem, nam talis donatio ſapit potius naturam remunerationis, & permutationis, quàm donationis, *Rot. coram Cardinale Pamphilio in Romana donationis de Cuppis, 5. Iunij 1602. numer. 13.* quæ habetur *loco 22. inter deciſ. impreſſas per Pic. ad cap. 151. ſtatut. Vrbis lib. 1.*

20 Verum nihilominus idem *Pic. ad cap. gloſſ. 7. num. 25.* tenuit donationem remuneratoriam ſubiacere ſolemnitatibus ſtatuti infra *cap. 151* ob eam rationem, quia ſcilicet minor, vel mulier etiam in eiuſmodi donatione decipi, & lædi poſſet.

21 An hoc ſtatuto comprehendantur donationes à Clericis factæ? eadem *deciſ. Seraph. nu. 3.* indubitatè cenſuit comprehendi, quia ſtatuta iſta auctoritate Papæ condita, & confirmata fuerunt, vt ſæpius tradidit *Rot. eodem Seraphin. teſte ibidem, nempe deciſ. 1170.* qui & alias refert deciſiones, atque alias etiam indicat additio in margine ad hanc ipſam *Seraph.* Quid dicen-

22 dum de donationibus à perſonis forenſibus in Vrbe Roma celebratis? hæc pariter dubitatio, in eadem *deciſ. 1170. apud Seraph.* ſoluitur *n. 1. & apud Cæſar. de Graff. d. deciſ. 2. de donat. nu. 16. & 17. & apud Card. Caualer. deciſ. 257. num. 3. & deciſ. 153. num. 5. par. 1. diuerſ. in recentior.* ex ratione, quod etiam forenſes tenentur ſeruare ſtatuta loci, in quo contractus celebratur, iuxta *not. per Bart. & alios in l. 1. C. de Summ. Trin. & fid. cath.* quæ quidem ratio procedit ex al-

tera, nempe, quod vbi ſtatutum prouidet, vt
23 facit hoc noſtrum circa ſolemnitates actus, nõ circa habilitatem perſonarum contrahentium, attenditur locus contractus, *l.1. C. de emanc. liber. l. ſi non ſpecialiC. de teſtam. l. 3. ff. de teſtib. Abb. conſ. 52. ſub num. 2. verſ. ſed his non obſt. volum. 2. Corn conſ. 185, num. 9. volum. 2. Doct. omnes in d. l. 1.* vbi præcipuè *Bart. num. 24. Verall deciſ. 283. par. 1.* vbi propterea dicitur, quod donatio facta alicui per mercatorem exterum in Vrbe debet inſinuari, ſtante ſtatuto Vrbis, quod donationes inſinuentur, id ipsũ confirmatur apud eumdem *deciſ. 206. par. 3.* atque ob eamdem rationem prædictam hoc ipſum ſtatutum non
24 comprehendit donantes extra Vrbem, & eius Territorium, quæ quidem etiam comprobantur ex *deciſ. coram Orano in Romana bonorum de Ceulis 18. Martij 1587. & coram eodem in Romana prætenſæ donationis 2. Martij 1599.*

D IN PRIMA SCRIPTVRA. Cui tanquam matrici,
25 & protocollo planè ſtari deberet, vbi publicũ inſtrumentum ab ea diſcreparet, per *tex. in l. ieiunium quarti, & ibi gloſſ. verbo de fonte 76. diſtin. & in l. ſi quis ex argentarijs §. Prætor, vbi Bart. n. 3. ff. de eden. idem Bart. in l. Sempron. Proculo 48. n. 3 ff. de leg. 2.* cũ alijs adductis, *per Mandoſ. ad regul. Canc, 15. q. 2. nn. 13. & regul. 25. quæſt. 19.*
26 *num. 6.* atque hoc ſtatutum intelligitur de inſtrumento originali, non autem de eo, quod partibus datur, Rota *coram Corta in Anconitana de Thomaſijs 1576.*

27 SE SIBI IPSE IT. Quod ſtatutum hic
E præſcribit de præcriptione donantis adhibenda donationi, idipſum docuerat, & præceperat Conſtant. Imper. *in l. donatio C. de donat.* ſed ſtatuentes noſtri duorum teſtium ſubſcriptionem amplius adiunxerunt, vt fraudes à donationibus eo magis auerterent.

28 IRRITAE SINT, & NVLLAE. Clauſula hæc
F habet decretũ irritans, iux. *tex. in l. non dubium in fin. C. de legi. c. ſi eo tempore 45. de elect. in 6. Clemen. vnic. de immun. Eccleſ.* formam inducit, & & nullum ipſo iure reddit actum contra factũ, *cap. penult. de præb. in 6. Bald. & Imol. in l. 1. ff. de lib. & poſthum. Gabr. de clauſ. concluſ. 3. num. 58. Mandoſ. ad regul. Cancellar. 31. quæſt. 9. numer. 10.*

G NVLLVM IVS DONATARIIS, NVLLAQVE EX
EIS OBIATVR, NEC EXERCERI ACTIO VALEAT. Hæc ad maiorem declarationem adiecta videtur, nam præcedens, clauſula decreti irritantis
30 inficit, & irritat omnia, quæ contra fiunt, & omnes iuris effectus tollit, ita vt nec aliquod iuris fomentum habeant, *d. cap. ſi eo tempore, cum ibi not. Caſſad. deciſ. 1. ſub num. 7. de reſtitut. ſpoliat. Gomeſ. regul. de trien. quæſt. 49. numer. 3. Rot. deciſ. 21. num. 5. & deciſ. 149. num. 2. par. 2. diuerſ.*

31 FRAVDVLENTER APPOSITVM CENSEATVR. Sic
H iuramenti vis tollitur, quod fieri poteſt per ſtatuta etiam laicorum, licet eadem non poſſint directò tollere iuramentum, *Bart. in l. omnes populi num. 25. ff. de iuſt. & iur. Alex. conſ. 151. numer. 4. & ſeqq.* vbi teſtatur de magis communi opin. *lib. 7.* ſed videndum totum *conſ.* quia articulus iſte doctè, & copiosè in eo examinatur, idem *Alex. conſ. 196. num. 4. lib. 6. Roman. conſ. 12. num. 2. in fin. & ibi additio Horatij Mandoſij I. C.* inſignis, qui DD. quamplures congerit idem tenentes, & probat hanc eſſe communiorem ſententiam, quæ tamen, vt ipſe ſubijcit, iuxta
32 ſenſum aliorum Doctorum intelligenda eſt cũ hac moderatione, ſi ſtatuentes iuſta, & rationabili cauſa moti ſint ad condendum tale ſtatutum, exempli cauſa ad fraudes tollendas, quæ in ipſo ſtatuti loco alias cõmitti ſoleant, *Caſtr. conſ. 314. num. 7. volum. 1. Iaſ. in authem. Sacramenta puberum, num. 85. qui dicit* Bart. opinionem eſſe communem, & ab ea in iudicando non eſſe recedendum *Curt. iun. conſ. 118. num. 7. Honded. conſ. 45. num. 36. lib. 1. Seraphin. de priuil. priu. 61. num. 18. & priuileg. 74. num. 28. &*
33 in hoc caſu limitatur regula iuris, cum quid vna via prohibetur, per aliam permitti non debet *ex l. magis puto §. ſi pupillus ff. de reb. eor. l. fin. C. ſi mane. itd ven. ne proſt. cap. cum quid. 84. de reg. iur. in 6.* nempe quod non procedat, vbi actus prohibitus venit in neceſſariam conſequentiam actus permiſſi, tunc enim permiſſus cenſetur etiam actus alioqui prohibitus, vt in caſu noſtro, vbi ſtatuentibus planè permiſſum eſt contractum reddere nullum, ſicque in conſequentiam efficere, vt iuramentum præſumatur dolosè præſtitum, ità vt nullam vim habeat, & hoc modo reſpondet *Alex. ad regul. iſtam d. conſ.*
34 151. *nn.* 15. atque huic reſponſioni ſuffragatur etiam regula iuris; quæ habet id attendi, quod principaliter agitur, non quod venit in conſequentiam, vel ſecundario, vt dicitur *l. ſi quis nec cauſam, vbi Doct. ff. ſi cert. pet. l. rogaſti in princ. ff. eod. l. 1. in princ. ff. de auctor. tut. Ruin. conſ. 145. num. 21. vol. 5. Dec conſ. 293. num. 6. Rot. diuerſ. deciſ. 76. n. 9. p. 2.* vbi quod, quando vnũ eſt poſt
35 alterum, ſolius principalis ratio haberi debet, *ex Rot. deciſ. 25. nu. 1. apud Pic. ad ſtatut. Vrb. c. 251.*

Aliam etiam addit reſponſionem ibidem *Alex.* ex *Dyn.* ad eamdem *regul. in fin.* ſcilicet
36 quod ipſi regulæ locus ſit, quando aliquid à iure prohibetur alicui in odium ipſius prohibiti, iuxta *text. in l. ſcire oportet §. ſi mater ff. de tut. & cur. dat. ab his, & l. non eſt ambigẽdum §. vbieumque ff. de bon. poſſeſſ.* ſecus verum, ſi ob alium contingentem defectum *l. 1. §. ſed videndum ff. de ſucceſſ. edict. l. quoties duplici 91. ff. de reg. iuris.* quod autem prohibeantur ſtatuentes diſponere de iuramento, non fuit inductum in eorum odium ſed contingit ratione defectus cauſæ efficientis, quia ad eos non pertinet tractare de ſpiritualibus, vel dependentibus ab eis, *c. 2. & cap. quanto de indic. cap. venerabilem 14. de elec.* ſed primam reſponſionem *Alex.* ipſe
37 magis probat. Amplius limitatur eadem regula, vt non procedat, vbi diuerſa eſt ratio inter prohibitum principaliter, & prohibitũ indirectè, *Signor. conſ. 45. in fin.* quam *limit.* affert pro reſponſione in caſu noſtro *Seraph. de priuil. priu. 74. n. 30* Verum omnis planè dubitatio de huius noſtri ſtatuti validitate omnino ceſſat, quia ſtatutum Summi Pontificis auctoritate nititur, qui poteſt iuramenta remittere,
38 & ſuper eis diſpenſare, *Roman. d conſ. 12. nu. 3. Ruin. conſ. 95. num. 8. verſ. nec obſtat iuramentum lib 5. Cæſ. Barſ. deciſ. Lonon. 99. num. 12.* & in terminis ſtatuti noſtri plures habemus *Sacr.* Rotæ

deci-

deciſiones, Verall. deciſ. 200. *par.* 3. *Caſ. de Graſſ. deciſ.* 2. *num.* 22. *de donat. deciſ.* 1. *nu.* 20. *& deciſ.* 22. *num.* 2. *apud Pic. ad ſtat. Vrb. cap.* 151. quas idem citat ad rem iſtam *gloſ.* 23. *nu.* 7.

I NVLLAM PRORSVS FIDEM FACIANT. Alioqui ex inſtrumento nullo ob defectum ſolemnitatum probatur ſaltem confeſſio in eo contenta, 39 *Bart. in l. ſi ità ſtipulatus* 126. §. *Chryſogonus nu.* 3. ff. *de verb. oblig. Caſtren. ibidem nu.* 4. *Alex. nu.* 11. vbi inquit hoc eſſe benè not. quia ſi mulier ſine conſenſu propinquorum contrahat, ſicque non ſeruata forma ſtatuti, licet contractus ſit nullus, tamen confeſſio facta in inſtrumento probat omnia geſta, idem habet additio *Panc. ad Bart. in d.* §. *Chryſogonus. littera E. verbo Probat*, cuius dicti auctorem referunt *Angel. in l.* 1. C. *de præſcript.* 30. *vel* 40. *ann.* qui tamen hoc non dicit in libro meo; attamen concluſio videtur eſſe vera, eamque vltra prædictos tenet *Rom. conſ.* 294. *num.* 2. *Tiraq.* multique alii ab eo citati *tract. de vtr. conſtit. limit.* 7. *num.* 19. *Maſcard.* qui multos etiam refert *concluſ.* 357. *num.* 1. *de* 40 *probat.* Verum concluſionem iſtam, quæ tamen penes iuris interpretes non caret difficultate, vt videre eſt præcipuè apud *Tiraq. & Maſcard. in* prædictis locis, prorſus deſtruit hoc loco ſtatutum noſtrum, vt facilè intelligi poteſt ex prægnantibus, multiplicibus, & vniuerſalibus verbis, quibus vtitur.

L LICEAT NOTARIIS EXTENDERE. Licet autem hoc de iure cõmuni, & generaliter etiam cautum eſt ſupra *cap.* 34. vbi & nos aliqua notauimus *littera D. verb extendere poſſint*. Ad hæc amplius videri poſſet *cap.* 2. *tom.* 1. *Art. Notariat.* ibi; poſtremum officium tabellionis eſt.

Poſt ſcripta ad hoc *cap. ſtat.* 149. quædam alia adijcimus deprompta ex aliquibus *Sacr. Rot. deciſ.* quas antea non videramus.

41 Primo quod ſtatutum hoc ſeruari debet etiam in confeſſione mulieris, & minoris, quæ quidem confeſſio donationem ſapiat, vnde fraus fieri poſſit ipſi ſtatuto, *Creſcent. deciſ.* 2. *de confeſſ. Achil. deciſ.* 1. *eodem titul. Put. deciſ.* 55. *lib.* 3.

42 Quæ tamen concluſio ità declaratur, vt procedat in ſimplici confeſſione, non autem in cõfeſſione, quæ habet probabiles coniecturas, & veriſimilitudines pro ſe, ex quibus tollatur præſumptio ſimu latæ donationis & fraudis, ſicuti bene deducitur in *d. dec.* 1. *de confeſſ. apud Achil. & in Romana Societatis coram* Ortembergo 9. *Februarij* 1607. *& deciſ.* 2. *de confeſſ. apud Moled. & deciſ. diuerſ.* 177. *num.* 6. *& ſeq. par.* 2.

43 Secundo ampliatur ſtatuti diſpoſitio, vt etiam comprehendat donationem factam contemplatione matrimonij contrahendi, quia & hæc donatio eſt ſimplex, niſi tamen aliàs eiuſmodi donatio fieret propter cauſam neceſſariam, vel propter commodum aliquod donantis, in quibus planè caſibus donantis liberalitas excluditur, *Rot. coram Cardinale Pamphilio in Romana donationis de Cupis* 5. *Iunij* 1602. *num.* 8. *& ſeqq. impreſſa per Pic. ad ſtat. Vrb. c.* 151. *lib.* 1. *loco* 22. *inter deciſ. & coram Card. Blanchetto in Romana euictionis* 28. *Maij* 1588. *& coram Card. Caualerio deciſ.* 257. *num.* 8.

44 Tertio ampliatur etiam ad donationem præſumptam, *Rot. coram Corduba in Romana de Maſſis* 13. *Iunij, & 4. Iulij* 1601. dummodo do- 45 natio redacta ſit in ſcripturam, ſecus autem ſcriptura non exiſtente, vt habetur in eadem deciſ.

Limitatur autem ſtatuti diſpoſitio, vt locũ 46 non habeat. Primo, quando donatio celebratur coram Iudice, *Rot. in Romana de Caris* 11. *Maij* 1589. *coram Card. Blanchetto*, vbi dicitur, quod cum iſtæ ſolemnitates fuerint per ſtatutum inductę ad euitandas fraudes, ſatis dicitur factum imperio legis per tale æquipollens, & maximè quando numerus quinque teſtium interuenit in donatione.

47 Limitatur ſecundo in donatione facta à marito vxori ob futuras nuptias, quæ quidem donatio cenſetur ſpõſalitia largitas, & in hoc caſu tanquam ſpeciali non procedit ſecunda ampliatio, de qua ſupra.

48 Limitatur tertio, vt non procedat in donatione facta ad fauorem piæ cauſæ, *Rot. in dicta Romana euictionis coram Card. Blanchetto* 28. *Martij* 1589.

49 Limitatur quarto, vt locum non habeat in acceſſorijs ad alios contractus, *Rot. coram Cardinale Blanchetto in cauſa Romana* Venæferri 24. *Februari* 1592.

---

a De donationibus inſinuandis.

CAP. CL.

VBicumque donatio, *b* quæ de iure inſinuationem requirit, excedit ſummam, ſeu valorem ducentorũ ducatorum, inſinuari debeat *c* infra ſex menſes *d* à die donationis factæ *e* per acta alterius Notarii *f* actuarii; aliàs vltra dictam ſummam ducentorum *g* ſit nulla, *h* nec renuntiari poſſit ſolemnitati inſinuationis legitimè faciendæ: & iuramentum tam in ipſa donatione, quàm in renuntiatione ipſius inſinuationis *i* cenſeatur fraudulenter appoſitum, nec contrarium probari, vel adminiculari poſſit. Ad validitatem autem actus inſinuationis celebrati, *k* ſufficiant duo teſtes, etiam quod ſe non ſubſcribant.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Donationum argumentum qui pertractarint.*
2 *Inſinuare donationem, quid ſit.*
3 *Acta ſcribuntur per Notarium à Iudice deputatum.*
4 *Notarius adhibendus eſt in actu inſinuationis.*
5 *Inſinuatio quotupliciter fiat legitimè. & num.* 6, 12. 13.
7 *Inſinuatio eſt facienda coram Iudice.*
At non eſt neceſſe, quod Iudex decretum vllum proferat. & num. 9.
8 *Præſens eſſe non cenſetur, qui quod agitur non intelligit.*

30 *Infinuatio an ſit in actis redigenda ?*
31 *Donatio requirens infinuationem debet neceſſario in ſcriptis celebrari .*
34 *Connexa dicuntur individua .*
35 *Infinuatio poteſt fieri coram quocumque Iudice: & eſt actus voluntariæ iuriſdictionis . & n.16.*
37 *Iuriſdictio voluntaria non circumſcribitur loco.*
38 *Notarius habens à Principe iuriſdictionem volun. tariam , poteſt de iure communi conficere vbique inſtrumenta .*
39 *Infinuatio fieri poteſt die feriata , etiam in honorem Dei , & quolibet loco .*
40 *Infinuatio donationis inducta eſt ad fraudes removendas . & num.23.*
Et ne donationes extorqueantur per metum . & num.25.
41 *Statutum de infinuandis donationibus eſt latè intelligendum .*
42 *Infinuatio principaliter adinuenta eſt fauore publico*
44 *Quantitatibus in magnis requiritur maior obſeruantia .*
46 *Statutum de infinuandis donationibus an habeat locum , vbi pater donat filio , vel è contra?*
47 *Infinuatio requiritur de iure communi inter liberos , & parentes .*
48 *Relatiuum, Que, reſtringit generalitatẽ,cui adiungitur , vbi relatiuum ſit ſine copula .*
49 *Donationes , quæ de iure infinuationem non requirunt ,remiſſiuè .*
50 *Donationes cauſa mortis non requirunt infinuationem .*
51 *Ducati valor quis ſit .*
52 *Infinuatio neceſſaria eſt de iure communi , in donationibus dumtaxat excedentibus ſummam quingentorum ſolidorum .*
53 *Solidus idem fuit, ac Aureus Romanus antiquitus . Et hodie in illius locum ſuffectus eſt Aureus noſtri temporis , & num. 54.*
Contrarium , vt num. 55.
56 *Moneta vbi eſt definita , ſeu taxata per legem de illa eſt intelligendum , non de moneta vulgari , ſeu currente .*
57 *Permiſſum ad tempus , poſt tempus videtur eſſe prohibitum .*
58 *Dictio A , vel Ab , adiuncta numero dierum,ſemper excludit terminum , cui adiungitur .*
59 *Infinuatio quare celebranda ſit per acta alterius notarij , quàm eius , qui inſtrumentum donationis confecit ?*
60 *Clam fieri dici non poteſt , quod ſit pluribus perſonis adhibitis , vel per inſtrumentum.*
61 *Actuarij in quo differant ab alijs Notarijs.*
62 *Acta dicuntur ſcripturæ de his , quæ in iudicio facta ſunt , vel dicta . Facta , quæ extra iudicium, num.63. Et Geſta , quæ ſine verbis fiunt , & num.64.*
65 *Notarius , qui non ſit actuarius , donationes actis annectere , vel infinuare non poteſt .*
66 *Infinuationi renunciari non poteſt . Nec etiam cum iuramento , ex ſtatuto , & num.67.68.*
69 *Infinuationis defectus ſuppletur de iure communi per iuramentum .*
70 *Infinuatio requirit duos teſtes , ex ſtatuto : nullum autem ex iure communi .*
71 *Statutum de infinuandis donationibus reſpicit ſolemnitates tantum , & non habilitationem perſonarum .*
Et ſeruatur etiam in retrodonatione, & num.72. Intellige , vt num.73.
Non habet autem locum in donatione reciproca , & ob cauſam , num.74.
Neque in donatione facta ex cauſa matrimonij contrahendi , num.75.
Neque in ſolutione indebitè facta ſcienter n.76.
77 *Solutio indebitè , non dicitur propriè donatio .*

ANNOTATIONES.

A MAteriam iſtam diligenter , & copiosè complexus eſt *Anton.de Canario peculiari tract.qui habetur inter trac.vniuerſ.iuris to.6.p. 2.fol.273.*ad eam etiam multa perſtrinxerunt , *Duen.regul.234.Gab.concluſ.1. de donat. & Seraph.de priuil.eg.iuram. priuil.73.* præter complura alia tradita à diuerſis qui commentaria ediderunt *ad tit.Inſtit.de donat.*& præcipuè a*Hippolyt.Rimin.* qui maximè omnium eundem *tit.illuſtrauit .*

2 Porrò infinuare donationem nihil aliud eſt quam eam facere redigi in ſcriptis per notariũ coram Iudice;probatur *ex l.donatio C.eod.*ibi;actis etiam annectendis , quę apud Iudicem, vel magiſtratus conficienda ſunt , *& ex l.in donationibus C.eod.*ibi ; qui actis inſinuantur ; ità 3 tradit *Bart.in l.Modeſtinus 23.num.1. ff.eod. quẽ Rom.Caſtren.*& alij ſequuntur: licet verò *Bart.* omiſerit verbum , per notarium , hoc tamen ſubintelligi , & adijci debet , quia acta ſcribuntur per Notarium ſcilicet à iudice deputatum , & non per alium , *l.in fraudem §. quoties aupd Fiſcum ff.de iu.Fiſc.declarat Purpur. conſil. 593. num.4.Nat.conſil.138.num.23.Crot. conſil. 151.nu.53.Bald.in l.repetita num.2.C.de Epiſcop* 4 *& Cler.Rom.conſil.281.num.6.*& ideo adhibendum eſſe notarium in actu inſinuationis *not. Rimin.§.1.Inſtit.de donat.num.401.& ſeqq.plurib us Pacia.tract.de probat.libro 1.cap.65. num.63. & ſequen.*

5 Verum dupliciter cenſetur legitimè facta inſinuatio , vno modo ſi donatio redigatur in ſcripturam inter partes per notarium publicum , & poſtea ex interuallo coram iudice publicetur , deinde etiam regiſtretur apud acta : alio modo ſi donatio ipſa ſcribatur , & publicetur coram iudice ſine alia expreſſa inſinuatione , ita docuit Io.*Andr. in addit.ad ſpecul.tit. de inſtrum.edit.§.porrò,littera M verbo Subſcribat* , quem alij referunt , & ſequuntur , præcipuè verò *Corne.conſil.36.ſub.num. 1. Guid. Pap. ſign.141.verſic.qualiter fiat inſinuatio Vital. de Camban. tract.de clauſ.§.videndum num.4.verſic. ſed quæritur , eſt inter.tract.vniuerſ.iur. tom. 18. fol.369.Ant.de Canar.dict.tract.par.prima quæſt. 15.num.5.Rimin.dict.§.1. num. 404.* atque demum id probauit *Rot.in Imolen.reſciſſionis contractus 26.Iunij 1615.coram Manzanedo , & in deciſ. 391.in fin. coram Gregorio Papa XV.* circumſcripto tamen ſtatuto peculiarem formam inſinuationis præſcribente.Hoc autem intereſt inter primum , & ſecundum modum , quod in 6 primo oportet inſtrumentum donationis publicari adiecta inſinuatione iuxta formam traditam per *d.Canar.ead.q.n.6.*quam hic non repeto , vt euitem prolixitatem ; in altero verò

quia

quia vnico cõtextu quo celebratur donatio coram Iudice, cenſetur ipſo iure & facto adhibita inſinuatio, nec requiritur alia expreſſa inſinuatio, vt per *Io.Andr.* & alios, de quibus ſupra, eum referentes, & ſequentes, quibus hic addo *Gabr.* plures alios congerentem *d.concluſ.* 1. *de donat.num.*46.*& ſeq.& Hontem.de art.Notar. lib.*3.*cap.*24.*n.*9. Quod tamen intelligi debet, dummodo iudici ſatis innoteſcat, quid actum ſit, *Bal.conſil.*375.*num.*4.*& ſeq.Anton.de Canar. d.tract.p.*1.*queſt.*10.*n.*21.*in fin. Rimin.* qui eos citat, & ſequitur §.1.*Inſtit de donat.n.*408.cum
7 enim inſinuatio fieri debeat coram iudice,non ſufficit ſola eius præſentia, niſi etiam ipſe intelligat, quid agatur, ex *text.in l.diem profer-*
8 *re coram, ff.de arbitr. vbi Bald. not.* quod non cenſetur preſens eſſe, qui quod agitur, non intelligit; idem probatur *ex l. coram* 209. *ff. de verb.ſignif.*vbi, inquit I.C. coram Titio aliquid facere iuſſus, non videtur præſente eo feciſſe niſi is intelligat.

9 Verumtamen non eſt neceſſe, quod iudex decretum vllum proferat, per *text.in l.omnium C.de teſtam.Bart.l.Modeſtinus num* 3 *in fin.ff de donat.Iaſ.*& plures alij ab eo relati *in d.l.omniũ num.*4.*Canar.d.tract.queſt.*30.*num.*22. *Oinotom. in §.aliæ autem, num.*9. *Inſtit.de donat.* Atque iuxta vltimum iſtum inſinuationis modum videtur intelligi debere, quod ſcribit *Gabr. d. concluſ.*1.*de donat. num.* 55. nempe quod inſinuatio non ſit in actis redigenda, ſed ſufficiat, quod coram Iudice publicetur, nec alia requiratur ſcriptura; quam ſubijcit eſſe communem opinionem, & ſeruari, prout ante eum dixerat *Guid.Pap.d.ſingul.*541.*verſ qualiter fiat inſinuatio*, & ſequitur *Hontem tract.de art notariat.lib.*3.*cap.*24.*n* 12. quoniam alioqui ſcripturam eſſe ad actum inſinuationis neceſſariã aſſerunt omnes; quod præcipuè apparet ex deſcriptione inſinuationis ſuperius tradita, quę tum ex iuris interpretum dictis, tunc ex ipſarum legum verbis, ac ſententijs deſumpta eſt, & confirmatur etiam ex eo, quod donatio,
11 quæ requirit inſinuationem, in ſcriptis neceſſario celebrari debet, *Azo. in ſumma tit. de donat.num.*7.*verſ.licet vero. Hoſtien.in ſumma ſum eod.tit.num.*7.*verſ.qua donatio requirit ſcripturã. Canar.d.tract.p.*1.*q.*17.*n.*32.Ergo, & inſinuatio quæ eſt quid inſeparabile ab ipſa donatione, & ineſt ipſi donationi, maximè vbi donatio fiat vnico contextu coram iudice, qui
12 eſt alter modus inſinuationis, de quo proximè diximus, quo caſu donatio, & inſinuatio pro vno, & eodem accipiuntur, vt videre eſt apud *Azo, Hoſt.& Cana.* locis proximè citatis.

13 Quod ſi loquamur de inſinuatione altera priori modo deſcripta, pariter dicendum eſt, eam in ſcriptis eſſe faciendam, vt de illa nimirum ex actis conſtare poſſit, vt conſtare debet,iuxta *text.in l.donatio, & in l.donationibus C.de donation.& plenius ſupra in princ.huiuſce nos deduximus*; Accedat, quod eiuſmodi inſinuatio donationi connectitur, vnde de connexis idem ſtatui debet, *cap.translato de conſt.l.*2.*§.iudicio contrario ff.de contrar.act.tutelar. l.eum actũ*
14 18. *in princ. ff.de negot.geſt.* nam & connexa dicuntur indiuidua, *Surd. deciſ.* 199. *n.*15. atque connexa vnum reputantur, & non diuiduntur, *Menoch.de arbitr. ind. caſ.* 95. *num.* 8. *in fin. & ſeq. Brun. ad ſtat. excluſ. fam. art.*6, *n.* 301. *Iacob.Nouell. tract.de iur.prothomis* §.1. *quod ſi forte, n.*186. *inter tract.vniu. iur. tom.*17. quos refert, & ſequitur *Scacc. de Iudic. lib.* 2. *cap.* 11. *num.*346.

15 Inſinuatio autem fieri poteſt coram quocũque Iudice, etiam cui non ſubſit donator, nec res donata; quæ concluſio potiſſimum probatur ex *l lata* 27.*& ex l.in hac* 30. *C.eod tit.& ex*
16 §.*illud,authen.vt frat.fil.*atque comprobatur ea ratione, quia inſinuatio dicitur eſſe actus voluntariæ iuriſdictionis, vt probat *tex. in d. l. in hac, not gloſſ.in auth.de defenſ.ciuit.*§. *nulla,verb. & quicquid aliud, Bald. in l. illud num.*9. *verſ. illud eſt notandum C.de Sacroſ. Eccleſ.* & *ibi addit. littera V. Canar. d.tract. queſt.* 6. *Ruin. conſ.*23.
17 *num.*12. *vol.* 2. At iuriſdictio voluntaria non circumſcribitur loco,*l. emancipari* 36. Sed omnis locus ei patet, quia libera eſt, vt ibi dicit *Bald.* conſequenter inſinuatio quolibet loco, ſicque coram quocumque Iudice fieri poteſt,
18 vnde videmus, quod notarius habens iuriſdictionem voluntariam ſibi conceſſam à Principe,poteſt de iure communi, vbique locorum inſtrumenta conficere, *Specul. tit. de inſtrumen. edit.*§.*reſtat.n.* 23.*Bero.conſ.*89. *num.*6. *volum.*3. *Rimin.d.*§.1.*n.*442.qui hoc argumento vtitur, & iura prædicta ad huius concluſionis probationem doctiſſimè perpendit, & contrarijs argumentis plenè reſpondet: porrò concluſionẽ ipſam tenuit *Bart. in d. l. Modeſtinus n.* 3. *Alex. conſ.*157.*n.*7. *& ſeq. lib.*2. *Aret. in §. aliæ antẽ n.*4. *Inſtit. de don. vbi & Oinotom. n.* 11. *Cana. queſt.*12. & communem eſſe teſtatur *Vin. in ſuis commun opin. verbo donatio inter vinos, ver-*
19 *ſic. occurrit ſimiliter præmiſſis.* Ex quibus etiam infertur, quod inſinuatio fieri poteſt die feriata etiam in honorem Dei, & quolibet loco,ſi non requirat cauſæ cognitionem, & ſit voluntarię iuriſdictionis, *l.actus* C. *de fer.not. Canar. par.*2.*qu.*6. *verſ.ex hoc etiam infertur.* Cæterum ad faciliorem explicationem huius noſtri ſtatuti prædicta;ſaltem hic attingenda cenſui, vti præludia reliqua verò, quæ deſiderari poſſint abundè reperientur penes *Canar. Rimin.* & alios, quos ſuperius commemorauimus.

20 Non tamen adhuc omittam, quod inſinuatio donationis inducta eſt ad fraudes removendas, quia multæ donationes clandeſtinæ fiebant, & poſtea res donatæ vendebantur, vnde emptores fraudabantur, vt notat *Boccat.ad*
21 *conſtit.Picen. gl.* 5. *n.*2. & ideo ſtatutum de ea loquens latè debet intelligi, vt potè communi, & publico bono inductum,*Rimin.d.*§.1.*n.*420.
22 *Bocc. conſ.* 72. *n.* 8. *volum.*1. licet principaliter fauore priuatorum, ſecundario autem fauore publico inſinuationem adinuentam dixerint *Alexand. conſil.* 167. *num.* 13. *volum.*7. *Socinus conſil.*77. *colum.*8. *verſic non obſtat nona ratio,volum.*1. *Corne. conſil.*69. *colum.* 5. *verſ.non obſtat quintum volum.* 2. & hanc veriorem, & magis communem ſententiam teſtatur *Curt. iun. conſil.*34. *n.* 2. *Aym. conſ.* 118. *in principio, & Ripa lib.*3. *reſponſ.cap.*5.dicit eam eſſe canonizatam, refert *Seraphin. de priu. iuram priuil.*73. *nn.*64.

verum

23 verum propter duas rationes expreſsè reperitur excogitata, ac decreta inſinuatio, prima eſt ne fiant donationes clandeſtinæ, & homines fraudentur, vt habetur in *l. lata* C. *de donat. ſu-*
24 *pra ſæpius citata*; Altera quia in magnis quantitatibus requiritur maior obſeruantia, *l. fin. in auth. ibi poſita*, C *ſi cert. pet. ita Bart. in d. l. Modeſtinus num.* 3. quem refert, & ſequitur C *anar. qu.* 6. *& qu.* 9. qui tamen in hac *qu.* 9. duas alias cauſas affert, R*imin. d.* §. 1. *n.* 413. *Oinotom. in*
25 *d.* §. *alia autem. n.* 8. Accedat alia ratio ne donationes extorqueantur per metum, qui ſic purgatur, & ceſſare intelligitur, cum coram Iudice fit inſinuatio, *l.* 1. C. *de his qui prop. met. iud. non appell. l. non eſt veriſimile ff. de eo quod met. cauſ. Seraph. d. priuil. n.* 50. *Oinotom. d.* §. *alia verò, in add. littera* C.

26 Hic demum amplius oppportunè quæri poſſe videtur, an hoc ſtatutum habeat locum, vbi pater donat filio, vel contra; & locum habere cenſuit *Rota coram Gregorio Papa XV. dec.* 334. *num.* 4. *& in deciſ. Peruſina fideiuſſionis coram Card. Pamphilio* 20. *Nouemb.* 1611. *num.* 7. *& in fin. quæ eſt* 8. *in impreſſis per Pic. ad ſtatut. Vrb. cap.* 151. & iure quidē, cū in iſtis donationibus fraudes facilè committi poſſint, vti eadem *Rota conſideranit in deciſ.* 252. *impreſſa ad conſil. crimin. Farinacc.* vbi ideo *Rota* iudicauit, quod proximum præcedens *cap.* ſtatuti noſtri procedat etiam in huiuſmodi donationibus, quod nos ad idem *cap.* annot. *littera C. verb.*
27 *Inter virum, & vxorem.* Demum quod inſinuatio requiratur in donationibus inter liberos, & parentes *tex. eſt apertus in l. lata* 27. *C. de donat.* quæ pariter procedit inter neceſſarias, coniunctaſque perſonas, vt eodem *text. in princ.*

B QVAE DE IVRE INSINVATIONEM REQVIRIT. Reſtringitur namque ſtatutum ad donationes re-
28 quirentes inſinuationem, & ita demonſtrat relatiuum, quæ, cuius natura eſt reſtringere generalitatem, cui adiungitur, vbi relatiuum ſine copula ſit, *l. ea tamen adiectio* 44. *ff. de leg.* 3. *not. Bart. in l. omnes populi in princ. in prima oppoſ. ff. de iuſt. & iur. Angel. Aret. in l. ius autem ciuile num.* 1. *ff. de iur. nat. gent. & ciuil.* quæ
29 verò donationes de iure inſinuationem non requirunt cumulatè habes, & ſtrictè apud *Gabriel. d conſl.* 1. *de donat.* vbi triginta congerit limitationes ad concluſionem, quod donatio vltra ſummam 500. aureorum non valeat abſque inſinuatione, poſt decem, & octo ampliationes prius appoſitas, ideo nos ſupernacaneū ducimus tempus conterere in illis referendis, maximè cum Gabrielis concluſiones omnium cauſidicorum manibus aſſiduè terantur; fuſius verò, & vberius omnia apud *Rimin. d.* §. 1. præcipua autem, & generalis ſit limitatio, quā ad ſtatuti declarationem hic reticendam non putamus, nempè, quod in donationibus, cau-
30 ſa mortis locum ſibi non vendicant leges inſinuationem iubentes, iuxta *tex. in l. penult. C. de donat. tradit Gabr.* cum plurimis alijs citatis, *d. concluſ.* 2. *n.* 77. *limit.* 18. *& Rota coram Aldobrandino, qui poſtea fuit Summus Pontifex Clemens VIII. feliciſſ. mem. in cauſa Romana donationis* 36. *Octob.* 1573.

C EXCEDIT SVMMAM, SEV VALOREM DVCENTORVM
31 DVCATORVM. Cum hic ſimpliciter proferatur ducati nomen, intelligitur carolenorum decē pro ſingulis ducatis, vt infra *de verb. & rer. ſignif. cap.* 197. *verſ. ducatus auri.* Carolenus eſt bolonenorum ſeptem cum dimidio, vt eod. *cap.* 197. *verſ. carolenus: bolonenus, quattrenorum quatuor. eod. c. verſ. Bolonenus.* ſed hodiernis tēporibus pro boloneno dicimus baiocchum, qui eſt quattrenorum quinque, ſicque ne erremus in calculo, iſti ducenti ducati hodiè ſummam conſtituent ſcutorum monetæ Romanæ 150.

Cæterum ex iuris communis diſpoſitione nouiſſima, de qua in *l. ſancimus in princ. C. de donat.* §. *perficiuntur, Inſtit. eod. tit. & l. penult. in*
32 *fin. C. eod.* inſinuatio neceſſaria eſt dumtaxat in donationibus excedentibus ſummam quingentorum ſolidorum; ſolidus idem fuit ac au-
33 reus Romanus antiquitus, quorum quatuor complebant vnciam, quadraginta octo libram & dictus ſolidus, quaſi integer, ſeu certi, & integri ponderis, quia eo ſeculo videbantur etiā minores aurei, nempè ſemiſſes, qui erant ſolidi dimidiati, ità docet *Bud. in annot. reliquis in Pandect. fol. mihi* 65. *Rimin. in d.* §. 1. *n.* 614. *cum alijs tribus ſeqq. Canar. d. tract. par.* 2. *quæſt. vlt. n.* 60. *& ſeqq. Myſinger. in* §. *nos autem. num.* 7 *Inſtit. de Attil. tut.* quem ſequitur *Oinotom. in d.* §. *alia autem num.* 23. *Inſtit. de donat.* licet verò poſtea pro varietate, ac occaſione temporum immutata moneta, factum ſit, vt aurei excudantur, vt leuiores, ita, & viliores vti tradit idem *Myſinger. d.* §. *nos autem*, quod vel ipſius Iuſtiniani Imperatoris tempore ſeruatū probat *d.* §. *alia autem, in fin.* vbi & cum ſequitur *Oinot. d. num.* 23. nihilominus quæ de ſolido, ſeu aureo antiquo iure ciuili ſtatuta ſunt, ad aureum noſtri temporis, vt potè ſuffectum in locum illius veteris, *Alciat. teſte in cap.* 9 *lib.* 3 *diſput. & in l. etiam aureos* 59. *ff. de verb. ſignif.*
34 planè referenda videntur, vti ſentiunt ijdem *Myſinger & Oinotom. in d.* §. *alia autem*, vbi præcipuè *Oinotom. n.* 24. aſſerit in caſu noſtro ità viu receptum eſſe, ac vidiſſe pronunciatum.

35 Contrarium tamen, ſcilicet, quod hodie etiam attendi debeat pretium, ſiue valor ſolidi, ideſt aurei antiqui; quod profectò quanti æſtimatum fuerit, ſat dilucidè deducitur ex traditis per *Alexan. Canar. Rimin. Myſinger. & Oinotom. locis prædictis, tenuit Cabr. d. concluſ.* 1. *num.* 59. complureſque alij ibidem ab eo relati, *Duen regul.* 224. *n.* 19. *Seraph. de priuil. iuram. d. priuil.* 73. *num.* 2. *& ſeq. & Rimin. d.* §. 1. *n.* 618
36 *& duobus ſequen.* qui, & nō paucos alios nominant eiuſdem ſententiæ, quam amplius probat idem *Rimin. ex doctrina Bald. quam dicit ſinguIarem in l. quicumque num.* 29. C *de ſerv. fugit.* nēpè, quod vbi moneta eſt diffinita, ſeu taxata per legem, de illa eſt ſtatuendum, ſeu intelligendum, non de moneta vulgari, ſeu currente, nec ab iſta ſententia tanquam communi vitē, nec ab iſta ſententia tanquam communi videtur recedendum; cui quidem locus eſſe poterit in ijs locis, quæ non habeant certam ſummam iure municipali taxatam ad donationes abſque inſinuatione faciendas, prout nos hic habemus, nam in eis ius municipale ſeruandū eſſe

Digitized by Google

eſſe ignorat nemo, in multis autem alijs Ciuitatibus certam reperiri taxationem eiuſmodi per ſtatuta etiam ad minorem ſummam refert *Canar. d. qu. vlt. n. 60.*

D INFRA SEX MENSES. Quod ſi tempus ad inſinuationem non eſſet præfinitum, ius quidem inſinuandi, vt potè, in libera donatoris facultate conſiſtens eſſet perpetuum, *Canar. d. tract. par. 1. quæſt. 3. plenius comprobat Rimin. d. §. 1. num. 542. & plur. ſeqq.* Cum verò hic præſcriptum terminum habeamus illud etiam iure compertum eſt quod eo tempore tranſacto nõ permittitur iuſinuatio, quia permiſſum ad tépus poſt tempus videtur eſſe prohibitum, *l. ſi vnus §. 1. vbi Bald. ff. de pact. l. Epiſtola §. fin. & ibi Caſtren. ff. eodem tit. l. Imperator ff. de poſtul.* quod alijs rationibus, & exemplis plenius comprobat idem *Rimin. d. §. 1. n. 551. cum pluribus ſeqq.* & ante eum probauit *Canar. par. 2. quæſt. 27. num. 47.*

37

E A DIE DONATIONIS FACTÆ. Sic dies donationis non includitur, ſed excluditur, vbi enim dictio, à, vel ab, adiungitur numero dierum, ſemper excludit terminum, cui adiungitur, *l. 3. §. fin. & ibi gloſ. vlt. ff. de action. empt. gloſſ. in Clem. ſicut, verb. à die, de appellat. comprobat Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloſſ. 11. nu. 51. Gratian. deciſ. March. 124. num. 3. & 4. Scacch. de appell. quæſt. 12. num. 57.*

38

F PER ACTA ALTERIVS NOTARII. Hoc autem neceſſario intelligi debet, vbi donatio non fiat coram Iudice, ſicque inſinuatio cenſeatur facta vnico contextu, ſed vbi inſinuatio ſequatur ex intervallo, & expreſsè iuxta ea, quæ ſupra diximus ſub *littera A. verb. de donationibus.* Porrò ſtatuẽ. ibus placuit, vt per acta alterius Notarij, quam eius qui donationis inſtrumentum confecerat, celebretur inſinuatio, quo magis euitentur clandeſtinæ donationes, ad quod potiſſimum adinuenta fuit inſinuatio, *l. lata C. de donat. Bart. in l. Modeſtinus num. 3. ff. de donat.* cum alijs ſuperius per nos adductis ſub littera A. *verb. de Donationibus*, clam enim fieri dici non poteſt, quod ſit pluribus perſonis adhibitis, vel per inſtrumentum, iuxta tradita per *Curt. iun. conſ. 64. num. 1. & 2. Ruin. conſ. 14. n. 10 lib. 2. Menoch. de arbit iud. caſ. 194. nu. 20.* at ex iure noſtro municipali donatio innoteſcit duobus notarijs, ſcilicet notario donationis, & notario inſinuationis, atque etiam duo conficiuntur inſtrumenta, vnde magis, magiſque ceſſat ſuſpicio clandeſtinæ, & fraudulentæ donationis, quod quidem iure communi non reperitur adeò accuratè fuiſſe proſpectum: formam verò inſinuationis in Vrbe ſolitam tradit *Boccat. in conſtit. Picen. gloſ. 5. n. 25.*

39

40

G ACTVARII, Differunt iſti notarij ab alijs, vti apparet ex hoc noſtro ſtatuto ſupra *cap. 23.* cuius prima hæc ſunt verba: Noarij omnes etiã, qui Actuarij non ſunt. Actuarij porro ſunt, qui acta conſcribunt, quod apparet ex ipſius vocabuli ethymologia, argumento *tex. Inſtit. de teſtam. in princ. in l. 2. §. appellata ff. ſi cert. pet. in l. 1. ff. de furt.* de quo argumento plenius per *Ener. in lucis ſuis argumentandi loco ab Ethymologia.* Acta verò dicuntur ſcripturæ de his, quæ in iudicio facta ſunt, vel dicta *gloſ. 1. in l. acta in princ. ff. de re iud. Guid. Pap. deciſ. 316. num. 2. Honthem. art. notariat. lib. 4. c. 29. num. 10. &* & diſtinguuntur à factis, & geſtis, nam facta ſunt, quæ extra iudicium, *l. 2. in princ.* ibi, acta facta, geſtaque ſunt, & ibi *gloſſ. ff. de cur. bon. dand.* geſta dicuntur, quæ ſine verbis fiunt, veluti ſcribere, vel fodere, *tex. in l. Labeo 19. in fin. & ibi gloſſ. ff. de verb. ſign in fin.* hæc habentur verba, geſtum rem ſignificare ſine verbis factam, *Guid. Pap. d. deciſ. num. 3. Honth. d. cap. n. 13.* atque ita ſatisfiet etiam iuris communis diſpoſitioni volentis, vt donationes actis annectantur, *l. donatio C. de donat. & actis inſinuentur, l. in donationibus C. eod. tit.*

41

42

43

44

45 Quod ſi notarius non eſſet actuarius, ſicque acta penes ſe non haberet, donationes profecto actis annectere, vel inſinuare non poſſet, ad quod facit dictum, quod qualitas non datur ſine ſubiecto, *l. 4. §. ſi modus in princ. ff. de actio. empt. l. fin. ff. de collat. bonor. l. nullam §. ſi abſentis, vbi Angel. ff. de pet. hæred. l. Pomponius §. fin. vbi Aretin. in princ. ff. de acquir. poſſeſſ.*

H SIT NVLLA. Suſtinetur autem donatio intra ſummam hic taxatam, ſicuti ex iure communi intra ſummam quingentorum ſolidorum., *l. Sancimus C. de donat not. Gabr. cum pluribus à ſe relatis d. concluſ. 1. de donat. n. 57.*

I NEC RENVNCIARI POSSIT SOLEMNITATI INSINVATIONIS. Quod pariter de iure communi traditum eſt, vt eſt communis opinio penes iuris interpretes, *Canar. d tract. de inſin. qu. 29. Aret. in §. aliæ autem num. 5. Inſtit. de donat. Gabr. d. concluſ. 1. num. 9.* & fuit hæc opinio *Bart. in d. l. Modeſtinus, num. 9. ff. de donat.* Nec etiam cum iuramento renuntiari poſſe huic ſolemnitati inſinuationis, dixit *Rota apud Caſ. de Graſſ. dec. 2. de donat. num. 14. & 15. & in Roman. de Caris coram Card. Blanchetto 11. Maij 1589.*

46

47

K CENSEATVR FRAVDOLENTER APPOSITVM. Hic non repetò, quæ ad proximè præcedens. *cap. poſui ſub littera F. verbo Fraudulenter appoſitum* 48 *cenſeatur*, nec alia addo, nam illa videntur ſufficere. quodque attento tali ſtatuto inſinuationis defectus non ſuppleatur iuramento, traditur per *Rotam apud Caſ. de Graſſ. deciſ. 2. n. 21. de don.* Cæterum de iure communi ſentiunt Doct. communiter iuramentum ſupplere defectum inſinuationis, ità vt per illud ſuſtineatur donatio abſque inſinuatione, *Gabr. d. concl. 1. num. 72. limit. 17. Seraph. de priuileg. iuram. dicto priuileg. 73.* qui quæſtionem iſtam examinat.

48

49

L SVFFICIANT DVO TESTES. Qui tamen ex iure 50 communi non requiruntur, ſiquidem in *l. in donationibus, 31. C. eod. tit.* in ipſo initio hæc leguntur verba: In donationibus, quæ actis inſinuantur, non eſſe neceſſarium iudicamus vicinos, vel alios teſtes adhiberi nam ſuperfluũ priuatum teſtimonium, cum publica monumenta ſufficiant.

51 Prædictis addimus, quod hoc ſtatutum reſpicit ſolemnitates tantum, & non habilitationem perſonarum, quemadmodum diximus de præcedenti *cap. 149. ex deciſ. Caputaquen. 283. par. 1. & 206. par. 3.* Vnde huic loco pariter conueniunt, quæ ad idem *cap.* attulimus ſub

lit-

littera C. verſ. quid dicendum de donationibus à perſonis forenſibus &c.

52 Quodque non ſolum ſeruari debeat in donatione, ſed etiam in retrodonatione, *Rota coram Penia in Romana retrodonationis 22. Iunij 1592. Cæſ. de Graſſ. deciſ. 2. tit. de donat. n. 15.* vbi tamen contingat fieri retrodonationem
53 poſt aliquod temporis interuallum à donatione tranſactum, non item ſi retrodonatio poſt donationem incontinenti facta fuerit, ſicuti in eadem *deciſ coram Pania* explicatur, in qua iudicatum fuit retrodonationem ſine ſolemnitatibus ſtatutarijjs inualidam, vt potè confectam poſt annos quatuordecim à die donationis antea initæ.

54 Ipſum verò ſtatutum non habebit locum in donatione reciproca, ſeu viciſſitudinaria, & ob cauſam, *Rota in Romana Viridarij 23. Februarij 1590. coram Orano, & in Romana reſciſſionis contractus prima Decembris 1608. coram Reuerendiſſimo D. Coccino Decano,* & conferunt, quæ ad proximum præcedens *cap.* nos adduximus *ſub littera C. verſ. quid in donatione remuneratoria.*

55 Neque procedet in donatione facta ex cauſa matrimonij contrahendi, *Rota in d. Romana Viridarij confirmata in Spoletana terrarum coram Card. Millino 15. Febr. 1599. & 2. Iunij eiuſdem anni, & in Fanen Saluiani 8 Martij 1602. coram Card Pamphilio*, ſicuti ad præcedens *cap.* 149. comprobauimus *in fin. verſ. limitatur ſecundo, &*
56 *paulo ſupra verſ. 2. ampliatur*. Nec etiam erit neceſſaria inſinuatio in ſolutione indebiti facta ſcienter excedente ſummam à ſtatuto, vel iure permiſſam, quia licet ſoluens indebitum ſcienter creatur donare, vnde videatur vtique adhibenda inſinuatio in donatione requiſita, tamen
57 quia hæc ſolutio indebiti non dicitur propriè donatio, *Rota* cenſuit ſolemnitatē inſinuationis in hoc caſu omitti potuiſſe, vt in *Romana pecuniaria coram Manzanedo 20. Aprilis 1607.*

---

a De contractibus ſine certa ſolemnitate non valituris.

CAP. CLI.

VOLENTES etiam *b* fraudibus obuiare, *c* ne mulieres ex earum ſimplicitate & puberes etiam maſculi, qui adhuc imperfectæ ætatis exiſtunt, *d* defraudentur: Statuimus, vt Pacta de non petendo, Refutationes, Quietationes, & *e* Donationes, quæ à quibuſcumque mulieribus, vel minoribus viginti annis maſculis, ſiue ſub patria poteſtate, ſiue ſui iuris exiſtentibus fient, *f* nullius ſint roboris, vel momenti, niſi duobus coniunctis proximioribus adhibitis, quorum non interſit, etiam medio iuramento approbantibus, non ere in prejudicium earundem mulierum, vel minorum; & ſi ſub patria poteſtate exiſtant, vocentur ex linea materna, & nihilominus præſentia patris interueniat: & ſi aliqui coniuncti non exiſterent, cum curatoris legitimi auctoritate, ac ſemper cum Iudicis competentis decreto, cauſa in ſcriptis illi expreſſa, & inſinuata, ac plenè cognita, contrahere debeant: & iuramentum aliàs præſtitum cenſeatur dolo, & metu extortum, & nihil operetur.

SVMMARIVM Annotat.

1 *Contractuum materia à quibus pertractata.*
2 *Statutum de contractibus, &c. cenſetur fauorabile, & eſt late interpretandum. & n. 6. 7.*
3 *Statutum conditum ad impediendas fraudes reſpicit bonum publicum.*
4 *Statutum ad hoc vt cognoſcatur an ſit fauorabile, vel odioſum, inſpicienda eſt principalis intentio ſtatuentium.*
5 *Intentio principalis cuiuslibet diſpoſitionis cognoſcitur ex Proœmio.*
8 *Statutum de contractibus, &c. ligat mulieres, & puberes maſculos forenſes.*
Sed non ligat contrahentes extra Vrbem, & eius territorium. & num. 9.
Nec habet locum in contractibus, in alienatione neceſſaria, & num. 21.
10 *Statuto de contractibus, nec pacto, nec iuramento renunciari poteſt.*
11 *Publicæ vtilitati nemo renunciare poteſt.*
12 *Solemnitates in contractibus inductæ per ſtatutum faciunt ceſſare circumuentionem, & fraudis ſuſpicionem. Et ſunt de forma contractuum: qua non ſeruata corruit actus, num. 13. Etiamſi in minimo non fuerit ſeruata, & num. 14.*
Intellige, vt num. 17. & 20.
15 *Solemnitas leuis, ſi omittatur, non vitiat actum: Dummodo non requiratur pro forma, & n. 16.*
18 *Neceſſitas legi non ſubiacet.*
19 *Contractus minorum, ſeu mulierum requirens ex ſtatuto conſenſum, & præſentiam conſanguineorum, valebit initus ſine conſanguineis, vbi illi haberi non poſſint.*
22 *Cauſa ob quam excludantur ſolemnitates ſtatutariæ, debet eſſe neceſſaria.*
23 *Obligationes neceſſariæ, quæ dicantur.*
24 *Fraus ad reddendum contractum nullum, quomodo ſatis probata cenſeatur.*
Et quando præſumatur, & probetur, remiſſiuè, num 25.
26 *Statutum ſeruandum eſt, licèt etiam fortè durum eſſet.*
27 *Mulieri ex iure communi non ita ſuccurritur, ſicut minori.*
28 *Æquitas maior eſt ſubueniendi ratione ætatis, quam ſexus.*
29 *Minor plus fauoris, ac priuilegij habet in reſtitutione in integrum, quàm mulier.*
30 *Obligationes mulierum, vt ſint validæ requiritur tantum, quod cauſa obligationis ſit cognita, & vera.*
31 *Minor fideiubens reſtituitur tanquam læſus.*
32 *Chilonis dictum, quod fideiuſſioni non deeſt iactura.*
33 *Mulier non præſumitur donare, vel ſimiles contractus ſibi damnoſos inire.*
34 *Mulieres callidiores ſunt, & aſtutiores viris.*
35 Peri-

35 *Periculum vbi ſubeſt maius, ibi plenius eſt conſulendum.*

36 *Illatio non fit à minoribus ad mulieres.*

37 *Contractus emptionis an comprehendatur ſub ſtatuto de ſolemnitatibus contractuum. & num.44.*

38 *Solemnitates ſtatutariæ ſunt neceſſariæ in omnibus contractibus, in quibus mulier, vel minor læsi poteſt.*

39 *Statutum cap. 113. & de ſolemnitatibus contractuum, procedit in quocumque contractu læſiuo, etiam per indirectum. & num.49.*

40 *Ratio quod dictat, non indiget alia probatione.*

41 *Paria ſunt habere pro ſe rationem, vel auctoritatem.*

42 *Legem quærere, vbi habemus rationem, eſt infirmitas intellectus.*

43 *Experientia manifeſtam inducit probationem.*

45 *Contractus vtiles minorum, & mulierum peracti abſque ſolemnitatibus ſtatutarijs, non ſunt validi.*

46 *Statutum de ſolemnitatibus contractuum, an procedat in omnibus contractibus, in quibus mulier, vel minor læsi poſsit? & num.47.48.50.*

1 *Obligationes minorum, & mulierum non ſeruata forma ſtatuti, ſunt nullæ, dummodo ij, in quorũ fauorem inducta eſt nullitas, ita velint, & petant.*

Et talis nullitas poteſt etiam allegari ab hæredibus ipſorum, & num.52.

ANNOTATIONES.

A 1 HIc illud mihi vſurpare liceat, inopem me copia fecit, ita enim copiosè, ac doctè argumentum iſtud abſoluto opere iam diu explicarunt, ac illuſtrarunt *Lamberteng. de contract. Carpan. ad ſtat. Mediol. cap. 328. Boccac. ad conſtit. Picen.* & poſtremò Dominicus Picus nunc digniſſimus Amerinorum Antiſtes in gloſis editis ad ipſum ſtatuti noſtri caput, mitto nunc alios, vt locus planè nullus mihi reliquus eſſe videatur aliquid amplius adijciendi, maximè quia nonnulla ad hanc ipſam rem pertinentia ſuperius in *cap. 113.* notanda ſelegerimus; Attamen aliqua ſaltem pro occaſione verborum ſtatuti non inutilia, vel fortè ab alijs omiſſa carptim colligam, & ſumma tangam faſtigia rerum.

Cæterum antequam vlterius progrediamur, ad pauca illa, quæ animaduerſuri ſumus, breuiter aliqua præmittimus, quæ non parum conferre videntur ad ſoluendas dubitationes, quæ circa ſtatuti huius interpretationem facilè exoriri poſſunt, ſicuti de ſua Pictauienſi cõſuetudine ſtatuto noſtro ſimili dixit *Tiraq. de legib connub. gl.8. num.213.* ob id præcisè mouendo dubium, an ea eſſet fauorabilis, vel odioſa, vt conſequenter ſciretur, an illa deberet
2 extendi, vel reſtringi: primo itaque dicimus, quod hoc ipſum ſtatutum cẽſetur fauorabile, vt de ſimili ſtatuto dixit *Bart. in l. qui exceptionem 40. num. 40. ff. de condic. indeb. Bald. in l. 2. qu 9. n. 28. & ſeq. C. de reſcindend. vendit.* vbi aſſeruit æquiſſima eſſe ſtatuta, quæ in cõtractibus minorum, & mulierum exigunt conſenſum coniunctorum, *Iaſ. in l. more 8. nu. 27. ff. de acquir. hæred. Ruin. conſ. 52. num. 6. in fin. vol. 1. Tiraquell. d. tract. de legib. connub. gloſſ. 8. num. 214. Lamberteng. de contract. in præf. nu. 4.* vbi hanc opinionem ſequitur vti communiorem, *Creſcen. loquens de hoc ſtat. Vrb. dec. 3. n. 7. de conſtit. facit deciſ. Caputaq. 215. par. 3. & 15. par. 2. Pic. ad ſtat Vrb. cap. 151. gloſ. 7. num. 4.*

3 & ratio huiuſce opinionis ea eſt, quia ſtatutũ reſpicit bonum publicum, quippè cum ſit cõditum ad impediendas fraudes, *Caputaq. d. deci*
4 *ſ. 215. par. 3.* vnde ſequitur, quod ſit fauorabile inſpecta nimirum principali intentione, quæ attenditur ad cognoſcendum, an ſtatutum ſit fauorabile, vel odioſum, iuxta doctrinam *Bart. in d.l. qui exceptionem 40. n. 2. ff. de condic. indeb.* quem alij ibidem ſequuntur, & probat *tex. ibid & tex. in cap. 2. §. 1 verſ. cum, an ſit dicendum, de decim. in 6. Brun. de ſtat. art. 3. colum. penult. ſub num. 7. Gallin. de verb. ſignif. lib. 8. c. 1. num. 31.* & alij plures per nos citati ad *cap. 149*
5 *ſub littera A.* & principalis quidem intentio ſtatuti, ſeu cuiuſuis alterius diſpoſitionis ex prooemio dignoſcitur, *l. 1. ff. de orig. iur. tex. in l. fin. cum ibi not. ff. de hæred. inſt. l. 1. ff. ad Macedon. Creſcen. deciſ. 3. de conſtit. n. 2. & 7. not. Tiraq de vtroq. retract. tit. 1. §. 30. gloſſ. 1. nu. 1.*

6 *Maſcard. de ſtat. concl. 4. ſub num. 146.* Quocirca concluditur ſtatutum hoc latè interpretandum eſſe, atque ad caſum non expreſſum eadẽ ratione militante extendendum, *Creſcen. deciſ. 3. n. 8. de conſtit. Pic. d. gloſ. 7. num. 5. latè*

7 *Maſcard. de ſtat. concl. 4. n. 141. & ſeqq* vbi probat plurimorum Doctorum auctoritate, quod ſtatutum fauorabile extenditur ad caſum, qui largè, & impropriè ſub eo continetur, atque amplius *num. 144.* quod etiam extendatur ad bona extra territorium ſtatuentium conſtituta, per doctrinam *Bart. in l. 1. qu. 6. C. de ſumm. Trinit. & fid. Cath.* ex communi inris interpretum ſententia, apertiſſimè demonſtrat.

8 Secundò notandum videtur, quod mulieres & puberes etiam maſculi forenſes ligantur hoc ſtatuto, vtpotè reſpiciente ſolemnitatem contractus, prout eſt ſtatutum de *donat. ſupra*
9 *cap. 149.* non autem ligantur contrahentes extra Vrbem, & eius Territorium, iuxta ea, quæ nos deduximus ad idem *cap. ſub littera C. verſ. quid dicendum, de donationibus à perſonis forenſibus, in Vrbe Roma celebratis, præſertim ex deciſ. Caputaq. 283. par. 1. & 206. par. 3. Caſ. de Graff. num. 16. & 17. de donat. deciſ. Card. Seraph. 1170. & deciſ. 153. num. 5. diuerſ. par. 1. in recentior.*

10 Tertiò, quod huic ſtatuto, nec pacto, nec iuramento renuntiari poteſt, quia inducit ſolemnitatem probatoriam, & ideo dicitur con-
11 tinere publicam vtilitatem, cui renuntiari non poteſt, vt bene probat *Caputaq. deciſ. 190. per tot. par. 3.*

12 Quartò, quod ſolemnitates per hoc ſtatutum inductæ ceſſare faciunt circumuentionem, & fraudis ſuſpicionem, *Rota coram R. P. D. Pirouano in Romana nullitatis obligationis, 18. Apr. 1621. in princ. quæ eſt deciſ. 321. in impreſſis ad vol. 2. conſil. crimin. Farinacc.*

13 Quintò, quod ſolemnitates iſtæ ſunt de forma contractuum, de quibus in ſtatuto, & ad vnguem ſeruandæ, quibus omnibus præcisè

non

non ſeruatis corruit actus, *Rota coram Seraph. deci.* 1186. *& in Romana Societatis officij* 4. *Februarij* 1602. *coram Penia. nu.* 16. *quæ eſt prima deciſ. in impreſſis per Pic. ad ſtat. Vrb. c.* 151. *in Romana Palatij ad Paſquinum* 4. *Iulij* 1607. *corã Iuſto, & in Romana retrodonationis* 22. *Iunij* 1592 *coram Penia, Pic. ad ſtat. Vrbis cap.* 151. *gloſſ.* 11.

14 *per totam*, atque id procedit generaliter, etiãſi in minimo non fuerit ſeruata forma, *vt per Pic. & allegatos ab eo d. gloſſ. ampliat.* 4. *nu.* 12.

15 licet enim aliàs ſolemnitatis leuis omiſſio nõ vitiet actum, *l.* 1. *§ penult. & ibi Bart. ff. de ventr. inſpic. Doct. omnes in l. fin. §.* 1. *C. de iur. delib. Iaſ. conſ.* 26. *num.* 2. *volum.* 1. *Alex. conſ* 141. *n.* 10 *volum.* 2. *Rol. de inuent. par.* 3. *in princ. verſ ſed*

16 *his non obſtantibus*, attamen iſtud non habet locum, quando ſolemnitas etiam leuis pro forma requiritur, prout de ſolemnitatibus huius ſtatuti dixit *Rota in deciſi.* ſupra proximè citatis, hoc enim caſu vtique vitiatur actus, *Dec. in cap.* 11. *de appellationibus num.* 5. *&* 15. *de appell. Natt. conſil.* 162. *num.* 8. *Anton. de Butr. in cap. Piſanis* 7. *not. de reſtit. ſpoliat. Dec. conſil.* 532 *num.* 5. *Felin. in cap.* 22. *cum dilecta, ſub num.* 10 *ampliat.* 10. *de reſcript. Brunor. à Sol. in ſuis propoſit. iur. verb. Solemnitatis leuis omiſſio. Cardin. Tuſc. concl.* 330. *ſub littera S. n.* 8.

17 Sextò, quod licet ſolemnitates hoc ſtatuto præſcriptæ ſint de forma, vt proximè dictum eſt, nihilominus omitti poſſunt, quando neceſſitas impedit, quominus forma tradi-

18 ta præcisè ſeruetur, nam generalis regula iuris eſt, quod neceſſitas legi non ſubiacet, *l.* 1. *ff. de offic. Proconſul. l. tutor qui repertorium* 8. *m. princ. ff. de adminiſt. tutor. l. vt gradatim* 11. *§.* 1. *ff. de muner. & honor. c. licet de fer. cap. quanto in fin. de conſuet. cum alijs collectis per Barboſ. in locis commun. iur. littera N. num.* 6. *conferunt not. per Iaſ. de effectibus neceſſitatis in l. principalibus* 33. *ſub nu.* 2. *limit.* 4. vnde ſtante ſtatuto, quod

19 mulieres, ſeu minores contrahere non poſſint ſine conſenſu, & præſentia ſuorum conſanguineorum, vbi tales conſanguinei haberi non poſſint, valebit contractus minorum, ſeu mulierum initus ſine conſanguineis, *Bald. in l. tranſactionem* 35. *in fin. C. de trãſact.* licet conſulat, quod loco abſentium adhibeatur Iudicis auctoritas; id ipſum dicit abſolutè idem *Bald. in l. ſurpia* 57. *§.* 1. *ff. de leg.* 1. quem ſequuntur, *Marſil. in l.* 1. *§ præterea nu.* 90 *& ſeq. ff. de quæſtion. Caſtren. in l. cum antiquitas num.* 6. *C. de teſtam. Roman. conſ.* 36. *ſub num.* 1. *Tiraqu. de leg. connub. gloſſ.* 8. *n.* 201. *Card. Tuſch. concluſ.* 19. *ſub littera N num.* 47. *&* 51. *& concl.* 595.

20 *num.* 14. *ſub littera S.* quodque formam præcisè implere non oporteat in caſu neceſſitatis *not. Alex. in l.* 1. *ſub num.* 8. *ff de lib. & poſth. Iaſ. ibidem num.* 13. *Pariſ. conſ.* 33. *num.* 33. *lib.* 2. quos refert, & ſequitur *Surd. deciſ.* 268. *n.* 18. *verſ. tunc ſolum. Pic. ad ſtat. Vrb. c* 151. *gl.* 11. *num.* 18.

21 Septimò. quod ſtatutum hoc diſponens circa ſolemni ates in contractibus mulierum, & minorum adhibendas non habet locum in alienatione neceſſaria, prout alioqui generaliter in alienationibus neceſſarijs cautum eſt, per *tex. in l.* 1. *§.* 1. *& in l. magis §. ſi fundus & l. fin. ff. de reb. eor. l.* 3. *§. idem quæri poteſt ff. eod. & in l.* 1. *& duab. ſequen. C. quand. decret. opus non eſt, Alex. conſ.* 215. *num.* 6. *lib.* 6. *Verall. deciſ.* 199. *par.* 3. *Put. deciſ.* 160. *lib.* 3. *Benintend. deciſ.* 21. *num.* 11. *& ſeqq. Tiraqu. de legib. connub. gloſſ.* 8. *num.* 200. *Burg. de Laudim. par.* 2. *inſpect.* 1. *num.* 13. 39. *&* 40. *Romanus conſ.* 394. *num.* 3. *& ſeqq. & conſ.* 119. *num.* 8. *vbi, & additio littera C. in caſibus ſtatut. Vrbis merito videnda, Simoncell.* qui hoc dicit de quacumque diſpoſitione *tract. de decret. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 4. *& ſeq. Rota diuerſ. deciſ.* 177. *num.* 20. *par.* 1. *in recentior. & in Romana de Conſciaris coram Orano* 13. *Ianuarij* 1599. *num.* 8. *quæ impreſſa eſt per Zacch. ad Galleſ. de oblig. Camer. loco.* 111. *inter deciſ. Pic. ad ſtat. Vrb. cap.* 151. *gloſſ.* 7. *nu.* 14. *& num.* 215. ad effectum vero prædictum, nem-

22 pè vt ſtatutariæ ſolemnitates non requirantur ex cauſa, intelligitur neceſſaria, quæ continet propriam, & præciſam neceſſitatem, ad quam compelli quis poſſit, iuxta tradita per *Tiraquell. de leg. connub. gloſ.* 8. *num.* 197. *& ſeqq. &*

23 *Gabriel. conſ.* 20. *num.* 50. *lib.* 2. qui obligationes neceſſarias eas eſſe declarat, quæ fiunt ex neceſſitate præcedentis obligationis, & mandati paterni, aut legalis. *Rota d. deciſ.* 177. *num.* 22.

Et prædicta duo proxima notabilia generaliter faciunt pro limitationibus præcipuis ad hoc ſtatutum, atque plures ſanè caſus peculiares excipiunt à ſtatuti diſpoſitione quoad ſolemnitates adhibendas in contractibus mulierum, & minorum maſculorum.

B FRAVDIBVS OBVIARE. Ex proœmio appareret finalis intentio ſtatuentium, quæ quidem publicum bonum reſpicit, vnde ſtatutum conferi debet fauorabile, & conſequenter etiam in dubio extendi debet, ſicuti hæc ipſa conſideraumus, & ſat plenè comprobauimus ſupra ad *cap.* 149. *in princ.* neque hoc parui momenti eſſe videtur propter interpretationes in caſi-

24 bus dubijs iſtius materiæ concipiendas: fraus verò quoad reddendum contractum nullum, ſatis probata cenſetur, vbi ſeruatæ non fuerint ſolemnitates præſcriptæ, ibi nullius ſint roboris, vel momenti, *Bald. in l quæcunque num.* 4. *C. de bon. quæ lib. Dec. conſ.* 532. *num.* 12. *Pariſ. conſ* 47. *n.* 57. *lib* 1. alioqui fraudis interpretatio ſemper in iure ciuili non ex euentu dumtaxat; ſed ex conſilio quoque deſideratur, *l. fraudis interpretatio* 79. *ff. de regul. iur. vbi Dec.*

25 *& Cagnol.* & quando præſumatur, & probetur fraus plenè docet *Menoch. de præſum. lib.* 5. *præſump.* 3. *Maſcard. de probat. concluſ.* 814. *& ſeqq.*

C MVLIERES EX EARVM SIMPLICITATE. Hæc ipſa verba habet etiam ſtatutum antiquum Vrbis cap. 23. lib. 4. ſed magis verè, ac propriè dictum fuiſſet propter ſexus imbecillitatem, ita docet iuriſprudentia per *Vlp. in l.* 2. *in princ.* ibi prouidentia ampliſſimi ordinis laudata, qua opem tulit mulieribus propter ſexus imbecillitatem.

PVBERES ETIAM MASCVLI, QVI ADHVC IMPERFECTAE AETATIS EXISTVNT. His pariter verbis vtitur ſtatutum antiquum d. cap. 23. ſed *Vlp. I. C. in l.* 1. *ff de minor. in princ.* hæc verba profert; cum inter omnes conſtet fragile eſſe, & infirmum

mum huiusmodi ætatum consilium, & multis captionibus suppositum, multorumque insidijs expositum.

D DEFRAVDENTVR. Verbum hoc tam ad fœminas, quam ad masculos imperfectæ ætatis, minores scilicet refertur, vt ex tex. apparet, voluerunt namque statuentes vtrisque pariter consulere, ac prospicere, ne fraudarentur, & quidem quoad expressa hoc cap. non est dubi-
26 tandum, quin statutum seruari debeat, licet etiam forte durum esset, per *tex. in l. prospexit in princ. ff. qui, & à quib.* ibi, quod quidem per quam durum est: sed ità lex scripta est, & de statuto in specie dixit *Dec. in c. consuluit* 29. *n.*
27 *23. de appel.* alioqui verò ex iure communi mulieri non ità succurritur, sicut minori, vnde mulieribus errantibus in suis negotijs peragẽdis, & sc obligantibus propter sexus fragilitatẽ non subuenitur ope restitutionis in integrum, sicuti masculis minoribus propter iudicij imbecillitatem, *tex. expressus in l. vlt. in princ.* & ibi *Salic. not. ff. ad Vellei.* vbi ita legitur, nec enim loco minoris vingintique annis circumscripti per omnia habenda est mulier, & *tex. in l. si apud minorem ff. de minor.* vbi **Bart.** *in princip. not.* ætatis priuilegium Velleiani priuilegio præferendum, & *Bald. ibidem in fin.* colligit
28 maiorem esse æquitatem subueniendi ratione ætatis, quam sexus, comprobat hæc ipsa *Lamberteng. tract. de contract. in fin. num.* 119. quod-
29 que plus fauoris, ac priuilegij habeat minor in restitutione in integrum ob ætatem, quam mulier ob sexum in beneficio Velleiani, probat *Tiraquel. in præfat. ad l. si vnquam* C. *de reuoc. donat. num.* 101. *Odd. tract. de restit. in integr. q.* 10. *art.* 6. vbi hanc magis communem esse sententiam testatur *n.* 32. ibi, contra tamen est magis communis opinio, quam & ipse sequitur per *tex. in l.* 1. *C. si aduers. dot. in l.* 1. *C. de restit. in integr. & in l.* 3. *C. si min. se maior dix. & in l. si mulier perfectæ ætatis C. ad Vellei.* Atque pro validitate obligationis mulierum à statuto hic non requiritur earum vtilitas euidens, prout requiritur in alienationibus bonorum
30 minorum supra cap. 113. Sed in obligationibus mulierum sufficere videtur, quod causa obligationis fuerit cognita, & vera *Rot. decis.* 619. *p.* 1. *diuers. in recentior. & decis.* 227. *nu.* 3. *impress. ad tract. Pacifc. de Saluian. interd.* in quibus *decis.* apertè firmatur non esse necessariam euidentem vtilitatem pro validitate obligationis, & contractus mulierum. licet antea contrarium sensisset *Rota decis.* 333. *nu.* 5. *apud Gregor XV.* atque hunc sensum *Rot.* ipsa videtur antea habuisse cum declararet validas fideiussiones mulierum interpositas cum causæ cognitione, & alijs sòlemnitatibus statuti, vbi mulieres non remanebant indotatæ, *vt in Romana fideiussionis* 5. *Julij* 1593. *coram Arigonio*, & in alia *coram Cardinale Seraphino*, quæ est 187. *in impressis eiusdem & in Romana Societatis officij* 13. *Februarij* 1606. *coram Litta.* & sæpissimè aliàs in alijs causis, vti refertur in *d. decis.* 619. *sub nu.* 5. cum tamen certè fideiussio vtilis minimè dici possit, quinimo læsus ipso iure censeatur, qui fideiubet vt de minore iudicatur,
31 qui cum fideiusserit, restituitur tanquam læsus, *l.* 1. *C. de filio fam. minor. l. si Titius, & Seruus, post princ. ff. de fideiuss. & l. ait Prætor* §. *non solum* 1. *vbi Bald. & alij ff. de minor.* hinc dicebat
32 Chilo Lacedemonius vnus ex septem Græciæ sapientibus, quod fideiussioni non deesset iactura, refert *Soc. iun. cons.* 47. *num.* 8. *& seq. vol.* 4. & probauit *Rot. d. decis.* 177. *n.* 4. *par.* 1. *in recent. & docta decis.* 333. *num.* 2. *& seq. apud Greg.*

33 Prædictis accedat; quod non præsumitur mulierem donare, vel similes contractus sibi damnosos inire, *l. sed ego inire in fin. ad Vellei, vbi Doct. l. si à sponso* §. *quod si sponsa* C. *de donat. ant. nupt. l. si stipulatio in fin. ff. de donat. int. vir. & vxor.* quando quidem mulierum genus dicatur auaritissimum, *glo. in d. l. si ego, verbo Donat.* & ibi etiam Doct. *Bal. cons.* 366. *num.* 4. *lib.* 2. *Bart. q.* 7. *mulier habens in princ. num.* 2. *Cardin. Tusch. conclu.* 419. *littera M. num.* 5. & quia etiã mulieres natura sunt viris callidiores, & ver-
34 sutiores, vt ex *Aristotel. ac Tiraq.* refert *Pic. glo.* 3. *num.* 1. *&* 2. Vnde etiam credendum est, non cogitasse statuentes cautelis munire mulieres æquè, ac minores, cum in eis minus periculum versetur quam in istis, vbi enim periculum subest maius, ibi plenius est consulendum
35 *l.* 1. §. *sed & si quis ff. de Carbon. edic. l. manifestissimi* C. *de furt. l. addictos C. de appell.* c, *vbi periculum de elect. in* 6.

Nec obstat, si dicatur statutum istud suppleri per alterum supra cap. 123. vbi constare debet alienationem cessisse in euidentem vtilitatem pupillorum, seu minorum, illudque pariter extendendum ad alienationes mulierum, cùm Rota censuerit dari concursum istorum statutorum, & vnum suppleri ab altero, vt in *decis* 153. *num.* 13. *& in decis.* 177. *num.* 1. *par.* 2. *diuers. in recent. & in decis.* 41. *num.* 5. *in impress. ad Pic. & in decis.* 592. *sub num.* 1. *par.* 1. *in recentior.* quia hoc intelligitur ad fauorem minorum, vt ex eisdem decis. apparet, non autem ad fauorem mulierum, cum istis non ita faueatur à iure communi, sicut minoribus, vt supra
36 probatum est, quo circa à minoribus ad mulieres, vt pote ex diuersis non fit illatio, *l. Papinianus exuli ff. de minor. l. vlt. in fin. & ibi Bart. ff. de calumniat. l. inter stipulantem* 83. §. *sacram*, ibi, sed hæc dissimilia sunt, *ff. de verbor. obligat.* & statutum passiuam interpretationem recipere debet à iure communi, *Bellon. cons.* 57. *n.* 11. *Thesaur. decis.* 169. *num.* 4. *Caputaq. decis.* 67. *n.* 7. *par.* 2. *diuers. Rot. diuers. decis.* 475. *num.* 4. *& seq. par.* 1. at ius commune minoribus magis assistit, quam mulieribus, tum in multis alijs casibus, tũ in hoc præcipuè, quod vtilitatem contractus exposcat euidentem in minoribus, vbi eorum bona alienantur, vt dicto cap. 113. non autem eã postulet in mulieribus, vt ex supra deductis apparet; additur, quod si statutum euidentem vtilitatem mulierum voluisset in earum contractibus, id vtique expressisset, vti fecit in contractibus minorum, *cap ad audientiam* 12. *de decim. l. vnic.* §. *sin autem ad deficientis. C. de caduc. tollen. l. si seruum.* 70. §. *non dixit Prætor ff. de acquir. hæred.* sicuti illud etiam ad rem nostram deduxit *Rot. d. decis.* 619. *sub n.* 5. *par.* 2. *diuers. in recent.*

E DONATIONIS. De quatuor contractibus hic

expreſſis abunde diſſerit *Pic.in glo.ſua 7.& alijs tribus ſeqq.* ſed quid in contractu emptionis,de
37 quo ille præcisè non loquitur? dubitatum fuit in Rot. *coram Buratto in Romana cenſus vitalitij anno* 1619. & 1620. an mulieris obligatio ſine ſolemnitatibus huius ſtatuti in contractu emptionis eſſet valida, ſed non fuit deciſum, vti refert *Beltramin.in Annot. ad deciſ.*333. *Gregorij Papæ XV. num.*9. & *deciſ.* 164. *eiuſdem Gregorij, num.* 11. *littera A.* Interea verò partes deuenerunt ad tranſactionem: fuit autem diligẽtiſſimè ſcriptum hinc inde ſuper hoc articulo per aliquot primarios Aduocatos Romanæ Curiæ, quorum ſcripta pridem ad manus meas deuenerunt.

Cæterum videbatur etiam in contractu emptionis requiri ſolemnitates huius ſtatuti pro validitate obligationis mulieris, vel minoris ementis, hoc potiſſimum argumento, quia in-
38 dubitatum eſt, ſolemnitates iſtas eſſe neceſſarias in omnibus contractibus, in quibus mulier, vel minor lædi poteſt, vt ſæpius declaravit Rot. & præcipuè apud *Put.deciſ.*158. *par.*1. *ſecundum emend.impreſſ.deciſ.*529. *num.*4. *in fin. par.*1.*diuerſ.deciſ.*385.*par.*1. *diuerſ. in recentior. Romana releuationis indemnitatis* 22. *Maij* 1602. *coram Ortembergo*, vbi plures aliæ deciſ. ſimiles referuntur; quæ quidem deciſ. eſt 6. inter impreſſas *Pic.ad ſtat.Vrb.cap.*151.*& deciſ.*333.*Gregorij Papæ XV.* vbi, & aliæ ad ipſum citantur *num.*1. & adhuc aliæ *in annot. ibidem num.* 9. *in deciſ.*382. *num.*1. *par.*1. *diuerſ. in recentior.* vbi
39 quod ſtatutum cap. 113. & hoc cap. 151. procedit in quocunque contractu læſiuo etiam per indirectum; idem in *deciſ.*114.*num.*2. *par.*2. *in recent.* & in aljs deciſ.citaris per *Pic.gloſ.*7.*n.*6. in cõtractu autem emptionis quilibet lædi poteſt; conſequenter in eo ſunt neceſſariæ ſolemnitates: difficultas conſiſtit in probanda minori propoſitione, quæ tamen benè probari videtur ratione ipſa, & per ſenſum, ſi quidem nemo non intelligit,ementem facilè lædi poſſe, vel in exceſſu iuſti pretij, vel quia res empta, fideicommiſſo ſubiecta, aut litigioſa ſit, vel aliàs emptori inutilis, vel damnoſa, quod pluribus ex cauſis profecto fieri poteſt, vnde videmus cor inuentas eſſe cautelas, & clauſulas pro indemnitate, & ſecuritate emptorum, de quibus præcipuè per *Bertazzol. tract. de clauſ. præſertim clauſ.*42. *glo.*1. *& alijs ſeqq. gloſ. eiuſdem clauſ Vgon.tract. de clauſ. num.*170. *& plur ſeqq. inter tract.vniuerſ.iur. tom* 18. *Petr. de Vnzol. in eſt.Notariat.tom.*2. *form. empt.& vend. fol.mihi* 38. *Saluſt.Tiber.in ſuo formul.lib.*1.*cap.*3. quinimmo & ſtatutum noſtrum ſupra capit. 119. emptorum quieti, & ſecuritati prudenter conſuluit.

40 Neque hoc quidem alia indiget probatione, cum ratio ipſa ità dictet, *l. cum ratio ff. de bon. damn.l. ſcire oportet §.ſufficit ff.de excuſ.tutor cap. ſecundo,requiris* 41.*§.tertio poſtulas in fin.de appel. & ibi Dec.num.*8.*Felin.in cap.tua nos, num.* 3. *de*
41 *iureiur. ibi not.* quod paria ſunt habere pro ſe rationem, vel auctoritatem; & quærere legem,
42 vbi habemus rationem nihil aliud eſt, quam infirmitas intellectus, vt ex *Ariſtot. not.Cur.inn. conſ.*58. *Mandoſ.ad regul. Cancell.*8. *q.*2. *num.*3.

Atque id ipſum nos docet experientia rerum magiſtra, vidimus namque & non raro aliquos propter ambitionem, & auidam rerum alienarum emptionem, facultates proprias dimi-
43 nuiſſe, & ex amplo, ac bono ſtatu in anguſtias ſeſe coniecille; ab experientia autem manifeſta ſumitur probatio,*c.quam ſit, de elect. lib.*6. *in princ.* ibi, ſed etiam magiſtra rerum efficax experientia manifeſtat, *§.penul. Inſtit. de ſatiſdat. §. cumque hoc, vbi gloſ. & Fab. in prima column. in proœm.Inſtit. Surd. conſ.*61. *num.*36. *& conſ.* 132.*num.*23.

44 Quodque emptor lædi poſſit in emptione, & ideo eidem ſicuti venditori ſuccurratur remedio *l.*2.*C.de reſcind.vend.not.ibidem gloſ.* magna ibi, item habet locum lex iſta contrà, ſcilicet decepto emptore,*Bart. num.*3.*Bald. nu.*48. *verſ.decimoſexto quæro. Caſtren. num.*17. *ibi in* 7. *q. Gabriel.& alij ab eo relati concl.*1. *de empt. & vend.num.*31. Immo & Rot. alias declarauit in emptione poſſe interuenire læſionem ex parte emptoris, & ideo contractum iſtum comprehendi ſub ſtatuto, vt probatur apud *Seraphin. deciſ.*1242 *nu.*3. *& apud Gregorium Papam XV. deciſ* 164. *num.* 5. quæ etiam confirmata fuit poſtea 9. Decembris 1615. *coram Rcuerendiſſ. D.meo Decano*. Cæterum licet demum cauſa prædicta *Romana cenſus vitalitij coram Buratto*, ſæpius propoſita fuerit, & nunquam reſoluta, vti refert *Beltram. in annot.ad deciſ* 333. *Gregorij n.*9.*littera A.*& prius *ad deciſ.*164.*eiuſdem n.* 11.*litt.A.* id forte factum eſt propter particulares quaſdam rationes reſtrictas ad emptionem cenſus vitalitij in cauſa, de qua agebatur, præcipuè verò, quia pro venditore adducebatur obſeruantia plurimorum contractuum ſimilium, à minoribus, & mulieribus celebratorum abſque ſolemnitatibus iſtis ſtatutarijs, nempe cenſus vitalitij, ſocietatum officij,ac aliarum eiuſmodi acquiſitionum, in quibus eadem ratio viget, ſcilicet futuri, ac incerti euentus ob periculum vitæ emptoris. Prædictis poſtremò adiungitur, quod etiam
45 vtiles contractus minorum, & mulierum per acti abſque ſolemnitatibus ſtatutarijs non ſunt validi,iuxta magis communem Doct.ſententiã, vt per *Seraphin. decis.* 1242.*ſub num.*3. pro qua ibidem etiam adducitur *tex.* vti optimus *in l. non ſolum §.fin.ff de vit. nupt.*quam etiam communem ſententiam eſſe teſtatur *Surd. deciſ.* 278. *num.*19. & ſequitur pariter vti communem *Rot. deciſ.* 42. *in fin. inter impreſſ. ad Picqui eamdem complurium auctoritate com-*
probat*glo.*7.*n*134. quocirca non videtur dubitandum, quin etiam in contractu emptionis, quamuis alioqui pro vtili habetur ad fanorem minorum, & mulierum, procedat ſtatutum noſtrum.

Cęterum an ſtatutum hoc procedat ſolum in quatuor caſibus hic expreſſis, an etiam in aljs, in quibus minor, vel mulier lędi poſſit valde dubitatum eſt, quo circa DD. de Athentamento Fori Capitolini illius temporis, nempe die 19.Decembris 1628.re diligenter, & ex
46 profeſſo examinata cenſuerunt, ſtatutum habere locum in illis tantum quatuor contractibus, in aljs verò eo tantum caſu, quo ineſſet

vnus

Digitized by Google

vnus ex dictis quatuor sub quęsito colore aliorum, ita præcisè habetur in eorum voto Romæ impresso anno 1629. in quo præcipuè ijdem DD. nituntur demonstrare, quod hanc opinionem antea in pluribus decisionibus Sacra Rota tenuerit: Verum contra prędictum
47 votum apologiam edidit anno 1630. D. Balthasar Torinus celebris iurisconsultus, dum Capitanei appellationum Vrbis munere fungebatur, quo nimirum sententiam quandam in iudicio à se latam, quæ per DD. de Assettamento prædictos impugnata fuerat, ipse propugnaret. Hęc autem apologetica opinio eiusdem D. Torini planè fundata videtur in mente, ac ratione expressa generali, ac fauorabili statuti nostri, ac ideo large intelligenda, scilicet vt fraudibus obuietur, & ne mulieres, & plures etiam masculi defraudentur, atque saltem prima fronte plurimis Sacræ Rot. decisionibus planè, & propriè consonat, dum in
48 eis indubitanter asseritur, quod statutum hoc locum habet non solum in casibus quatuor expressis, sed etiam in omnibus alijs in quibus minor, vel mulier lędi potest, vt *decis.* 529. *num.* 4. *in fin. par. prima diuers. & in recent. par.* 1. *decis.* 158. *sub n.* 13. *vers. & potest habere, & decis.* 385. *num.* 2. *recent. ead. par.* 1. *& decis.* 6. *penes Pic.* & quod apud *Gregor. XV. decis.* 333. *in princ.* quæ quidem decisiones duæ postremæ quamplures alias referunt idem asserentes, de quibus plenissimè *Pic. glo.* 7. *num.* 6. *& annot. ad d. decis. Gregorij num.* 9 *littera A.* Sed amplius idē
49 dixit Rot. etiam vbi non solum directè, sed etiam indirectè læsio cadere possit, Rot. *decis.* 114. *sub num.* 3. *par.* 2. *recentior. & decis.* 592. *n.* 1. *in fin. vers. quæ quidem nullitas, par.* 1. *recentior* sicuti habet eadem annot. ad prædictam decisionem Gregorij, quam etiam sequitur *Gratian. discept. forens. cap.* 961. *n.* 1. vnde planè consequi videtur, quod non solum procedat dictum Rot. in contractibus de sui natura læsiuis, vt in voto supradicto deducitur, & affirmatur, sed etiam generaliter, vbicunque etiam per indirectum mulier, vel minor lædi possit.

Verum quidquid in hac controuersia iure decernendum sit, nostrarum partium, & virium profecto non esse agnoscimus tantas cōponere lites, cumque agatur de interpretatione decisionum à Sa. Rota cōditarum, iuri omni planè conuenit, vt ad tantorum Patrum iudicium exquisitissimum res tota referatur, nā & pro iuris regula traditum, quod eius est interpretari, cuius est condere. *l. si imperialis Maiestas C. de legib. leg. Sacratissimæ C. eod. c. inter alia* 31. *vers. & igitur de senten. excom. c. cum venissent* 12. *de iudic. Surd. decis.* 2. *n°* 5. *Cardinal. Seraphin. decis.* 892. *num.* 3. *Barbos. in suis loc. comm. iur. sub littera I. num.* 30. *verbo interpretari, Cardinal. Tusc. concl.* 329. *& seq. sub litera I.* Nec
50 tamen adhuc prætermittimus, quod si admittitur iuxta votum DD. de Assettamento, vt locus sit opinioni D. Pici, & D. Torini, quando vnus ex quatuor contractibus in statuto expressis inesset alijs, qui alio nomine inirentur; vix dari posse videatur casus, in quo non cadat implicitè, & in effectu læsio attendenda ex eisdem quatuor contractibus expressis, siquidem pacta de non petendo, renunciationes, & donationes latissimè patent, & facile vt plurimum, & forte etiam semper inerit aliquis eorundem quatuor contractuum per se, & in alio contractu, qui geratur, licet nominatim, explicitè non sit ex illis quatuor, quod vtique intelligi videtur ex deductis in voto. & apologia prædictis ad interpretation ē decisionum, super quibus dubitari contigerat. Quo circa in abstracto tantum, non etiam in concreto, & indiuiduo procedere videtur opinio DD. de Assettamento promulgata die 19. Decembris 1628. sicque minus vtilis reddi videtur tanta disputatio.

Veruntamen quò facilius possit quilibet Iuris peritus suum hac in controuersia iudicium proferre, ad calcem annot. huius capitis 151. statutorum adiungendum censuimus Apologeticon D. Torini vnà cum voto seù sententia prius publicata per DD. de Assettamēto, prout ea ipsa reperiūtur impressa Romæ anno 1630.

NVLLIVS SINT ROBORIS. Quod intelligi-
51 tur, si minores, vel mulieres, in quorum fauorem inducta est nullitas ita velint, & petant, *Ossasc. decis.* 94. *num.* 23. *& seq. Dec. cons.* 323. *num.* 1. *Surd. tract. de alim. tit.* 8. *privileg.* 56. *num.* 80. *in fin. & seq. Scacc. de iudic. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 384. *Rot. diuers. decis.* 385. *num* 4. *par.* 1. *in recentior.* vbi amplius habetur, quod etiam ab
52 hæredibus minorum, vel mulierum talis nullitas allegari possit, quidquid sit in tertijs personis, facit tex. in *l. hæredes, C. ad Vellei.*

Voti
D. CAPITANEI

SVMMARIVM. Ordine Alphabetico.

A

Ablatiuum absolutum inducit conditionem. num. 39.

Agens ex contractu, ex persona alterius implere debentis, reijcitur exceptione non implementi, num. 42.

Autboris confessio præiudicat successoribus. n. 45.

C

Casus non dicitur omissus, sed expressus, quando eadem est ratio in omisso, quæ in expresso. num. 13.

Casus dicitur expressus, quando verbis generalibus includitur. num. 12.

Casus, quando ratione expressa comprehenditur, non dicitur fieri extensio. num. 17.

Cessio sub statuto Vrbis cap. 151. *lib.* 1. *comprehenditur. num.* 19.

Clausula, reseruato consensu, habet in se tacitam conditionem, quatenus opus sit. num. 44.

Concordia sub d. Statuto continetur. num. 19.

Conditio nihil ponit in esse. num. 40.

Conditio inducitur ex ablatiuo absoluto. n. 39.

Digitized by Google

Conditio, quatenus opus sit, semper intelligitur in clausula, reseruato consensu. num. 44.
Conditionalis contractus reddit constitutum conditionale; quod, non purificatis conditionibus, nihil operatur. num. 36.
Conditionalis contractus non probat debitum. n. 41.
Conditionis defectu contractus resoluitur. n. 43.
Confessio contentorum in scriptura resultat ex illius productione. num. 46.
Confessio, quod res est emphyteotica, praeiudicat confitenti, & habenti causam ab eo. num. 45.
Consensus Proprietarij in alienatione emphyteusis est necessarius. num. 38.
Consensus alicuius, si reseruatur, semper intelligitur, quatenus opus sit. num 44.
Constitutum transfert naturalem, & ciuilem possessionem in constituentem. num. 33.
Constitutum in contractu nullo, nihil operatur. num. 35.
Constitutum recipit conditiones contractus, ijsque non purificatis, nihil operatur. num. 36.
Contractus conditionalis non probat debitum. n. 41.
Contractus resoluitur defectu conditionis. n. 43.
Contractus sub nomine, impropriè, & difficilius veniunt distractus. num. 7.
Contractus, donatio impropriè dicitur. num. 5.
Contractus emptionis est laesionibus, dolis, & machinationibus aptus. num. 25.
Contractus propriè non sunt; sed distractus, pacta de non petendo, refutatio, & quietatio. n. 6.
Contractus emptionis est titulus oneroſus, non lucratiuus. num. 23.
Contractus conditionalis reddit constitutum conditionale, quod non purificatis conditionibus nihil operatur. num. 36.
Contractus, etiam de sui natura non laesiuus, comprehenditur sub statuto Vrbis, cap. 151. num. 2. & 22.
Contractus omnes, in quibus ea ineſt, comprehenduntur ratione expressa sub dicto statuto. n. 16.
Contractus omnes, in quibus minores, ac mulieres directè, seu indirectè decipi possunt, comprehenduntur sub dicto statuto. num. 3.
Contractus omnes, in quibus mulieres, & minores decipi possunt, continentur sub statuto Vrbis, lib. 1. cap 151. licet in eo quatuor tantum enumerentur. num. 1.
Contractus per mulieres, & minores initi sine solemnitatibus statuti, nulla ipsorum oritur obligatio, etiam si receperint. num. 37.
Contractus non praesumitur utilis; sed damnoſus, quando fuit omissa solemnitas legis, in eo requisita. num. 30.
Contractus iudicatur euidenter utilis ad effectum statuti, quando ex parte mulieris, vel minoris, nulla interceſſit obligatio. num. 32.
Contractus utilis mulieri, vel minori non continentur sub dicto statuto nu. 26. contrarium. nu. 29. declara. num. 30.
Contractus utilis, quatenus sine solemnitatibus sustineri teneretur, intelligitur; si de utilitate euidentissimè conſtet. num. 30.
Contractus executionem petens, ex persona alterius implere debentis, rejicitur exceptione non implementi. num. 42.
Creditum non dicitur exire ex contractu conditionali. num. 41.

D

Damnoſus praesumitur contractus, non autem utilis si fuit omissa solemnitas legis, in eo requisita num. 31.
Debitum non probatur, imò nec venire dicitur, ex contractu conditionali. num. 41.
Depositi receptio continetur sub statuto Vrbis. cap. 151. lib. 1. num. 21.
Dictio, etiam implicat, oſt[illegible] & determinat casus magis dubitabiles. nu[illegible] 1.
Distractus, impropriè, & difficilius, veniunt sub nomine Contractus. num. 7.
Distractus sunt, pacta de non petendo, refutatio & quietatio, potius, quàm contractus, num. 6.
Diuisio statuto nostro comprehenditur, num. 20.
Donatio impropriè dicitur contractus, num. 5.
Donationem à minore factam, non tendere in praeiudicium ipsius, vix iurari potest, n. 10.

E

Emphyteusis, si alienatur, requiritur consensus proprietarij, num. 38.
Emphyteuticam rem esse, confitens, praeiudicat sibi & alijs à se causam habituris, num. 45.
Emptionis contractus est laesionibus aptus, n. 24.
Emptionis contractus comprehenditur sub statuto Vrbis, cap. 151. lib. 1. num. 18.
Emptionis contractus est titulus oneroſus, non autè lucratiuus. num. 23.
Emptionis contractus est dolis, & machinationibus aptus. num. 25.
Etiam, dictio implicat, ostendit, & determinat casus magis dubitabiles num. 11.
Exceptio nonimplementi obstat agenti, ex persona alterius implere debentis. num. 42.
Exhibens scripturam dicitur fateri omnia contenta in ea, num. 46.
Expressum satis dicitur, quod verbis generalibus includitur. num. 12.
Expressum dicitur, quod sub ratione comprehenditur. num. 14.
Expressus dicitur casus, non autem omissus, quando eadem est ratio in omisso, quae in expresso. num. 13.
Extensio fieri non dicitur, quando casus ratione expressa comprehenditur. num. 17.

I

Implementi non secuti exceptio obstat ei, qui agit ex persona alterius implere debentis, num. 42.
Instrumentum producens, fateri dicitur omnia in eo contenta, num. 46.
Iuramentum à statuto requisitum, quod contractus non tendit in praeiudicium minorum, & mulierum, vix in donatione, & contractibus in statuto specificatis, potest habere locum. n. 10.

L

Locupletiores dicuntur mulieres, & minores ex receptione, & traditione ipsis facta. num. 34.

M

Minor recipiens dicitur factus locupletior. n. 34.
Minoris utilitas non attenditur in his, quae sunt de forma. n. 28. & 29.
*Minoris contractus iudicatur euidenter utilis, si ex parte

Digitized by

parte ipſius nulla obligatio intercedit. num.32.
Minoris nulla oritur obligatio ex contractu ſine ſtatuti ſolemnitatibus emiſſo, etiam ſi ipſe receperit num. 37.
Minor, ſi donat, vix poteſt iurari, non adeſſe ipſius præiudicium. num.10.
Minor tenetur adhibere ſolemnitates ſtatuti, c.151. lib.1. in omnibus contractibus, in quibus decipi poteſt. num.1.
Minoris, & mulieris contractus omnes, in quibus directè, ſeu indirectè decipi poſſunt comprehenduntur ſub d. ſtatuto. cap.151. num.3.
Mulier ex receptione, & traditione ei facta, dicitur locupletior, num.34.
Mulieri vtilis contractus iudicatur, ſi nulla ex parte ipſius intercedit obligatio. num.32.
Mulieris nulla oritur obligatio ex contractu ſine ſolemnitatibus ſtatuti emiſſo, etiam ſi ipſa receperit. Intellige, vt ibi, num.37.
Mulieres, & minores tenentur ſeruare ſolemnitates ſtatuti Vrbis lib.1. cap.151. in omnibus contractibus, in quibus decipi poſſunt. num.1.

N

Nigrum, quando ita intelligi poteſt, vt cenſeatur etiam generaliter diſpoſuiſſe, & rubro generali conuenire, rubrum eſt generaliter intelligendū. num.9.
Nigrum ſpeciale non reſtringit rubricam continentem orationem perfectam, & generaliter loquentem. num.8.

O

Obligatio ſi nulla intercedit ex parte mulieris, vel minoris, contractus iudicatur eis vtilis. n.32.
Obligatio nulla minoris, vel mulieris oritur ex contractu ſine ſolemnitatibus ſtatuti emiſſo etiam ſi ipſi receperint, intellige, vt ibi, num.37.
Omiſſus non dicitur caſus, ſed expreſſus, quando eadem eſt ratio in omiſſo, quæ in expreſſo. num.13.

P

Pactum de non petendo eſt potius diſtractus, quam contractus. num.6.
Permutatio continetur ſub d. ſtatuto, num.20.
Poſſeſſio ciuilis, & naturalis transfertur in conſtitutarium per conſtitutum, num.33.
Præſumptio doli, ex ſtatuto ſpeciali, excludit generalem iuſtitia contractus præſumptionem. num.31.
Pretium in dubio cenſetur iuſtum, & condignum. num 27.
Producens inſtrumentum, dicitur fateri omnia contenta in eo. num.46.
Proprietarij conſenſus, in alienatione rei emphyteuticæ, eſt neceſſarius, num.38.

Q

Quietatio eſt potius diſtractus, quam contractus. num.6.

R

Ratio eadem vbi viget in caſu omiſſo, quæ in expreſſo, tunc omiſſus dicitur expreſſus, num.13. & 14.
Recipiens mulier, vel minor dicitur factus locupletior. num.34.
Refutatio eſt potiùs diſtractus, quàm contractus. num.6.
Rubrica continens orationem perfectam, & generaliter loquens, non reſtringitur à nigro ſpecialiter loquente. num.8.
Rubrica, quando nigrum ità intelligi poteſt, vt cenſeatur etiam generaliter diſpoſuiſſe, & eidem generali conuenire, generaliter eſt intelligenda. num.9.

S

Scripturam producens fatetur contenta in ea. num.46.
Societas noſtro ſtatuto comprehenditur. num.22.
Solemnitate legis omiſſa, contractus non præſumitur vtilis. ſed damnoſus. num 31.
Statutum Vrbis Cap.151. lib 1. eſt fauorabile, & principaliter reſpicit publicam vtilitatem. num.15.
Statutum Vrbis Cap.151. habet locum in emptione. num.18.
Statutum idem habet locum in ceſſione, & concordia. num.19.
Statutum Vrbis præditum habet locum in depoſito. num.21.
Statum Vrbis habet locum in permutatione, & diuiſione. num.20.
Statutum Vrbis Cap. 151. habet locum in omnibus contractibus, in quibus mulieres, & minores directè ſeù indirectè decipi poſſunt. num.3.
Statutum Vrbis comprehendit ratione expreſſa omnes contractus, in quibus eadem ineſt. n.16.
Statutum Vrbis lib. 1. Cap. 151. vltra quatuor contractus in eo enumeratos, habet locum in omnibus aliis, in quibus mulieres, & minores decipi poſſunt. num.16.
Statutum Vrbis Cap. 151. non habet locum in contractu mulieri, vel minori vtili. nu.26. contrarium. num.29.
Statuti ſolemnitatibus non ſeruatis, nulla ex contractu mulieris, vel minoris oritur obligatio, etiam ſi receperint. intellige, vt ibi. n.37.
Statutum habet locum in contractu etiam de ſui natura non leſiuo. num.2. & 22.
Succeſſoribus præiudicat confeſſio authoris. num. 45.

T

Tranſactio continetur ſub dicto ſtatuto. n.19.

V

Verba quando ſtant ampliatiuè, vniuerſaliter, & præcisè, non reſtringuntur ad caſus expreſſos, num.4.
Verbis generalibus incluſum dicitur expreſſum. num.12.
Vtilis non præſumitur contractus, ſed damnoſus, quando fuit omiſſa ſolemnitas legis, in contractu requiſita. num.31.
Vtilis contractus, quatenus ſine ſolemnitatibus ſuſtineri teneatur, intelligitur, ſi de vtilitate euidentiſſimè conſtat. num.30.
Vtilis contractus non continetur ſub ſtatuto nu.26. contrarium, num.29.
Vtilis iudicatur contractus, ad effectum ſtatuti, ſi ex parte mulieris, vel minoris nulla intercedit obligatio. num.32.
Vtilitas minoris non attenditur in his, quæ ſunt de forma. num.28. & 29.

Votum
D. CAPITANEI
Romana nullitatis Contractus.

Lunæ 29. Nouemb. 1627.

CVm fuiſſent ſub die 9. Maij ad fauorẽ Hieronymi Otroni ſcut. ducentorũ, & 4. Iunij anno 1610. ad fauorem quondam Liuiæ Agazzarię, aliorum ſcutorum ducentorum ſocietates initæ: ſub acceſſionibus Dominorum Scipionis, & fratruum de Vrſinis, ac Gaſparis Saluiani, & q. Magiſtri Petri Antonij Falconerij; ac recognitione bonæ fidei D. Scipionis, ac releuatione indemnitatis dicti Gaſparis, per dictum Magiſtrum Petrum Antonium Falconerium; pro quibus, tam d. Gaſpar Saluianus, quam Franciſcus Falconerius vti fil. & hæres d. Petri Antonij moleſtias paterentur, Anno 1625. ac die decima prima Decembris; Idem Franciſcus vti hæres prædictus, cum benef. tamen leg. & inuent. ſaluo in primis, & reſeruato conſenſu, & beneplacito D. Flaminij Anguillaræ Proprietarij, cura ſumptibus, & expenſis ipſius proprijs petendo, & impetrando, quatenus requireretur, & non aliàs, &c. & cum reſeruationibus infra dicendis, & non aliàs, &c. Cammillæ Agazzariæ ceſſionariæ Cleriæ, & Magdalenæ filiarum, & hæredum Liuiæ, &c. præſenti, &c. inſolutum dedit, ceſſit, &c. ac reſpectiuè etiam cum clauſula conſtituti, &c. & alijs, &c. vendidit, &c. duas ſuas domos hæreditarias d. q. Petri Antonij, cum horto, &c. & alijs, &c. pro pretio, &c. ſcut. 400. monetæ: In cuius pretij diminutionem idem Franciſcus ex nunc, pro rata ſcut. 200. eidem Cammillæ, &c. præſenti, &c. & cum reſeruationibus infra dicendis, & non aliàs, &c. acceptanti, &c. acceptam tulit, & excomputauit ſummam dictorũ ſcut. 200. pro ſorte principali d. ſocietatis eidem Cammillæ debitæ, &c. vigore ceſſionis eidem factæ per Cleriam, & Magdalenam fil. & hæred. d. q. Liuiæ, &c. & de qua ſumma mutuo, & viciſſim reſpectiuè quietarunt, &c. ſub expreſſa tamen conditione, quòd in omnem caſum, & euentum cuiuſcunque euictionis, litis, vel moleſtiarum, &c. ſuper d. domibus, &c. aut aliqua earum, &c. quomodolibet, quomodocunque, & qualitercunque &c. inferendarum, &c. à prædicto Hieronymo Ottono, ſeu alijs quibuſcunque creditoribus, prioribus & potioribus, &c. ſeu cœqualibus eiuſdem Camillæ, &c. & Hieronymi tantum, & non aliàs, &c. ſiuè etiam in casum, & euentum nullitatis, innaliditatis, reſciſſionis, vel inobſeruantiæ præſentis contractus, ex quouis capite, & defectu, etiam in corpore iuris clauſo hic nõ expreſſo, & de neceſſitate exprimendo, & ex quacumque alia cauſa, etiam penitus incogitata reſultanti; In quocumque ex caſibus prædictis, & quibuſcumque alijs, &c. inſolidum liceret ipſi Cammillæ, & ſuis, &c. vltra tamen præciſam huius contractus, & contentorum in eo quorumcunque obſeruationem, &c. redire ad eius primæua iura, & actiones, & priuilegia quæcunque, &c. contra prædictos, &c. omnes, & alios quoſcumque, &c. & illi in iudicio, & extra ſemper, & quandocumque vti, & frui, &c. eo modo, & forma, quibus ſibi licuerat, antequam ad præſentis contractus ſtipulationem deueniſſet, & non ſecus, ac ſi non fuiſſet ſtipulatus, quæ propterea iura, &c. nullo vnquam tempore cenſerentur, aut eſſent finita, ſublata, extincta nouata, ſeu præſcripta, ſed ſalua ſemper, & integra, & illæſa vigeant, & remaneant ad prænarratos, omneſque alios meliores fines, & effectus: & hæc omnia citrà præiudicij generalis obligationis, & aliorum remediorũ, tàm vigore præſentis contractus, quàm aliàs quomodolibet in ſui fauorem reſultantium, adeò vt vna via electa, &c. quia ſic, &c. Reliqua verò ſcuta 200. &c. pro reſiduo pretii dictarum domorum, &c. eadem Cammilla, &c. ita volente, &c. dicto Franciſco ibidem præſente, &c. ſoluere, & exburſare promiſit dicto Hieronymo Otthono abſenti, &c. Notario, &c. infra duos menſes, ab ea die proximos, in ſatisfactionem prædictę Societatis officii ad illius fauorem, vt ſuprà initæ, &c. data prius per eum cautione idonea, ad contentamentum ipſius Cammillæ, de eiuſmodi ſumma in omnem caſum, & euentum cuiuſcunque euictionis, litis, vel moleſtiarum ſuper dictis domibus, & horto, &c. aut aliqua earum, &c. quomodolibet inferendarum, &c. ipſimet Cammillæ, vel ſuis reddenda, & reſtituenda: aut prædictam ſummam deponere promiſit, &c. in ſacro Monte pietatis Vrbis ad creditum ipſius Hieronymi ſub conditione, quod indè amoueri minimè poſſet, niſi præſtita cautione prædicta, vel niſi ad effectum illam inueſtiendi pro ſecuritate eiuſdem Cammillæ, & ſuorum in omnibus caſibus prædictis, &c. litis moleſtiarum, reſciſſionis, & inobſeruantię, &c. Quibus ſaluis, &c. & non aliàs, &c. eadem Cammilla, &c. omnia iura, &c. ſibi contra prædictos, &c. vigore dictæ ſuæ ſocietatis, &c. competentia, &c. talia tamen qualia, &c. adeo vt contra ipſam, vel ſuos, &c. nullo vnquam tempore directè, vel indirectè retorqueri, nec cum ipſa concurrere poſſint, &c. & non aliàs, de quo, &c. ceſſit, &c. dicto Franciſco, &c. præſenti, &c. Quibus etiam ſaluis, &c. idem Franciſcus, &c. non amplius vti hęres, &c. ſed vti principalis, &c. principaliter, & inſolidum, & nomine proprio ſciens, &c. promiſit, &c. & affirmauit dictas domos, &c. & alia, &c. fuiſſe, & eſſe hæreditaria, &c. & ad dictam hæreditatem, &c. eſſeque libera, &c. ab omni, &c. præterquam à prædicto annuo canone ſcutorum quatuor cum dimidio, &c. debito d. Flaminio Anguillaræ illarum pioprietario, &c. nullique alteri, &c. perſonæ, &c. præſentemque in ſolutum dationem, &c. ac reſpectiuè venditionem, &c. cunctaque, &c. in præſenti inſtrumento contenta, &c. eſſe, ac ſemper forè bona, valida, &c. & in ea, tanquam talia, facere conſentire, &c. omnes perſonas, &c. aliàs in euentum contrarii, &c. nullitatis, innaliditatis

tatis reſciſſionis, et inobſeruantiæ præſentis contractus, etc. ex quouis, etc. teneri voluit', &c. erga dictam Cammillam præſentem, &c. de omni, & quacumque, &c. euictione, &c. Iuriſque, & facti defenſione, &c. vniuerſali, & particulari, &c. Quæ omnia, &c. ſucceſſiuè promiſerunt, &c. Promittens, &c. inſper eadē Cammilla; atque etiam Gaſpar Saluianus ibidem præſens, &c. totum præſentem contractū ab ipſa Cammilla ratificandum eſſe, etiam cū decreto, & aliis ſolemnitatibus, &c. ad omnem ipſius Franciſci requiſitionem, &c. liberè, &c. aliàs, &c. de quibus, &c. quatenus tamen opus ſit, &c. & non aliàs, &c. Pro quibus, &c. idem Franciſcus, &c. Cammilla, &c. & Gaſpar, &c. ſeſe, &c. eorumque hæredes, &c. et bona, &c. Iuraque, etc. in ampliori, etc. obligarunt, etc.

Cumque Gaſpar Saluianus menſibus elapſis moleſtaretur à Hieronymo Ottono pro reſtitutione ſortis principalis prædictæ ſocietatis officij ſcut. 200. quam Camilla, vt ſupra dictum fuit, ſoluendam ſuſceperat, vigore præfatę promiſſionis, inſtituit in Curia Capitolina Iudicium contra eam. Et productis dictis moleſtationibus ſibi per Ottonum illatis, ac illius iuſtificato crędito, & ſua obligatione, &c. ac promiſſione indemnitatis ad ipſius fauorem per dictum Petrum Antonium Falchonerium, præmiſſa citatione ad videndum reuocari quamcunque ſuperſeſſoriam, & mandari expediri mandatum, & quatenus opus eſset, de nouo, &c. obtinuit, vt ſuprà; ſuperſeſſoria quamuis nulla præceſsiſset, vel mandati decretum, mandari expediri mandatum, aliàs vigore obligationis Cam. relaxatum, & quatenus opus eſset de nouo decerni, & relaxari, &c.

Interpoſita verò appellatione, & cauſa ad nos deuoluta, cenſuimus ſententiam Domini Iudicis à quo, reuocandam fuiſse, ac Camillam abſoluendam, validioribus, ni fallimur, ac perſpicuis rationibus, & fundamentis.

Quorum quidem, quod etiam euidentiſſimum videbatur, primum, præcipuumque fuit, quod contractus, de quo agitur; multiplices dictæ Agazzariæ obligationes continens, & ſignanter ceſſiones, & quietationē, viribus non ſubſiſtat, cum non fuerit ſeruata
1 forma ſtatuti cap. 151. lib. 1. Cuius diſpoſitio ex communi, & clariſſima omnium ſententia, in omnibus contractibus locum obtinet, in quibus minores, & mulieres fraudari, ac decipi poſsunt, ac directè, ſeu indirectè circumueniri; quam ſacrum Palatium iugiter admiſit, ac inconcuſsè tenuit; tenetque, & quotidiè obſeruat, vt apud *Creſc. dec. 3. de conſtit. Pat.* 162 *num. 2. lib. 1. inter diuerſas collectas per Pic ad ſtat. noſtrum deciſ. 8. num. 3. & 4. & 44. num. 5. coram Gregor. XV. ferè in puncto deciſ.* 164. *nu. 4. & 5. vbi add. nu. 11. alias refert*, 333. *nu. 1. & ibi add. nu. 9. & 496. nu. 8. in nouiſſ. deciſ.* 529. *n. 4. p. 1. & 433. par. 4. in recent.* 153 *num.* 13. 385. *n. 2.* 592. *num. 5. par. 1.* 114. *num. 2 & 619. num. 5. par. 2.* & in alijs paſſim propèmodum infinitis, & tenuit *Pic. ad d ſtatut. gloſ. 7. num. 7.*

Nec facit, quod *Beltram. in add. ad dec. Sācti-ſſimi* dixerit, hanc concluſionem fuiſse in dubium reuocatam; coram R. P. D. Burratto æter. me: Viro; quia nunquam contraria capra fuit reſolutio; & poſt talem dubitationem eadem
2 præualuit ſententia, vt nouiſſimè tenuit *Gratian. diſcept. forenſes cap.* 961. *num.* 1. *&* 2. *&* 969. *num.* 31. & in ſacro Auditorio obtinuit pluries, & ſinganter in cauſa *Romana Depoſiti* 13. *Ian.* 1625. *coram Reuerendiſſ. Domino Decano, & in Romana nullitatis obligationis* 16. *Ian.* 1626. *cor ā R. P. D. Duran.* in qua in puncto *Rota ſequitur d. dec.* 164. *coram Sanctiſſ Gregor. XV.* ad rem alterius contractus, de ſui natura minimè læſiui,

Et licèt, ſtantibus prædictis Rotæ reſolutionibus, per longa temporum curricula reiteratis, ac tot tantorumque Patruum authoritate roboratis, ſuperuacaneum videri poſſit, rationibus incumbere; lucemque Soli noctuas, vt aiunt, Athenas afferre, videamur; cum non minimè periculoſum, ac ferè temerarium, contrarium ſentire in iudicando exiſtimaretur attamen nec eas de eſſe ſcimus; nec reticere, ſententiam alijs detrectantibus opportunum cenſuimus,

3 Contractus igitur omnes in ſtatuto noſtro, in quibus directè, vel indirectè minores, vel mulieres decipi, ac circumueniri queunt, comprehendi: & verbis ipſis ſtatuti, aut certè ratione, neceſſariò affirmandum.

Verbis quidem, ni noſtra nos fallit opinio, haud obſcurè deducitur: Cum etenim ſtatuentes poſt Rubricam generalem, de Contractibus videlicet ſine certa ſolemnitate non valituris, præmiſſa ratione ad obuiandum fraudibus quatuor caſus enumeraſſent; pacti ſcilicet de non petendo, refutationum, quietationum, ac donationum; ad vlteriora procedentes copulatiuè adiunxerunt: Ac ſemper cum Iudicis competentis decreto, cauſa illi in ſcriptis expreſſa, & inſinuata, ac plenè cognita, con-
4 trahere debeant, quæ verba tantum abeſt, quod ad caſus expreſſos, & enumeratos reſtringi poſſint, vt ſtent ampliatiuè vniuerſaliter, & præcisè, ſemper contrahere; ac ſi dictum eſſet in omni contractu, *gloſ. in verb. Iure minoris, in fin. in c. 1. de integr. reſtit. Galdas Pereira de empt. & vend. cap. 4. num. 1. Barboſ. in remiſ. de dict. d.* 310. *num. 6.* & in expreſſis non verificentur; tum quia, vt diximus, ſtant ampliatiuè ad præcedentiam; tum quia donatione
5 excepta, quæ impropriè contractus dicitur, *Mezz. de contract. tit de diuiſ. contract. art. 4. num.* 5. ſunt diſtractus, vt poſt alios, quos refert, te-
6 net *Boerac. ad Conſtit. March. glo. 1. num.* 10. *& glo. 8. num. 20. & Carpan. ad Stat. Mediol. cap.* 328. *num.* 192. & 193. ac propterea difficilius,
7 quam cæteri contractus, ſub illo verbo contrahere ſignificantur, vt in donatione dicit *Mez. prox. adductus, ibidem*; Et in diſtractibus *Carp. ibi n.* 186.

8 Id etiam ex ipſa Rubr. Statuti noſtri, perfectam orationem continenti, ſuadetur; quæ, itàur loquitur, generaliter intelligenda eſt, ac per nigrum ſpeciale, dato quod ſpeciale eſſet, minimè reſtringitur, iuxtà *glo. in l. 1. C. de Capit. ciuil. cenſ. exim. lib.* 11. *Doct. in l. 1. & ſignan-*

gnanter Alex. num.4.Dec.n.4.Curt.Iun.n. 5. ff.si cert. pet. Rota apud Greg.dec.5.n.2. qua propter, & multò magis hoc dicendum erit, & rubri-
9 cam generaliter disponere, affirmandum, quãdo & nigrum ità intelligi possit, vt generaliter dispoſuiſſe censeatur; ac generali rubro cõueniat, vt in *d.l.1.communiter Doct.& Bolognet præcipuè num.7.ff.si cert.pet.* & hoc argumento, in terminis similis Constitutionis, via est *Rot. in Camerinen. prædij* 16. *Nouemb.* 1597. *coram Card.Seraph.inter illius impressas* 1242. *num.* 3. *vers.Hoc quoque videtur confirmari*. Casus autem prædicti ex eo specialiter expressi fuerunt ne dubitari contingeret, an in Statuto huiusmodi, in Rubrica de contractibus agenti, & in sequentibus per verbum contrahere loquẽti, venirent; tum quia, vt dicebamus, donatione semota, distractus sunt, & donatio impropriè contractus: tum quia vix est in illis; & donatione præcipuè, vt iurari possit, in præiudicium minoris, vel mulieris non tendè-
10 re; quod tamen requiritur, vt fuit ponderatum in donatione, in causa *Romana nullitatis donationis 4.Maij* 1626.*coram insignis mem. Buratta*. Confirmantur autem validissimè præmissa, ex statuentium verbis, in principio nigri Statuti nostri; nam cum præmiserint generale rubrum de contractibus non valituris, ad dispositionem statim accedunt; Volentes etiam fraudibus obuiare, &c. statuimus, vt pacta, &c. & sic nigrum continuatiuè, implicatiuè, ac ampliatiuè ad titulum, & rubrum præcedens ponitur, ponderandum illam dictio-
11 nem, etiam, statim adiectam, quæ, & casus magis dubitabiles implicat, ostendit, ac determinat; non eorum natura perpensa, sed relatione ad præcedentia, vt ex *not. per Barbos. in remiss.de dict.dict.*95.*n.*1.2.4.*&* 6.

Quibus stantibus, fundamento carere videtur distinctio, quam Dominus scribens pro Saluiano, conabatur firmare; inter contractus expressos, & non expressos; cum satis cęteri expressi dici possint, licèt specialiter non enumerentur, sub verbis dictæ Rubricæ de contractibus, & nigri, semper, &c. contrahere debeant; quæ magis his proculdubio, qui non expressi dicuntur, quam expressi conueniunt; iux.not.per *Carpan.d.cap.*328.*n.* 186. *cum seq.* & alios præcitatos, expressum si quidem satis dicitur illud, quod verbis generalibus inclu-
12 ditur: *Bart.in l.Prætor.*20.*num.*1.*ff.de oper.nou. nunc.Doct.in l.*1. *ff. de vulg.& Pup. Surd. cons.* 181.*num.*42.*in* 2.*&* 319.*num.*17.*in* 3. maximè
13 quando eadem est ratio in casu, qui dicitur omissus, quæ est in expresso, vt inferius dicetur, qui tunc non dicitur omissus vt post *Bal. Old.Soc.Ias.Paris.Crauet.Menoch.Tiraq.dicit idē Surd.cons.*391. cum & expressum dicatur, quod
14 sub ratione comprehenditur, *l. quæsitum scio ff.de test.l.si postulau.* §.*sed si negauerit.*ff.*de adult Rol. cons.*27. *num.* 7. *vol.* 1. *Rot.in dec.*10.*n.*3. *p.*1.*rece.*

Ratione vero idem affirmandum, & concludendum; nam, cum Statutum hoc sit fauorabile, vt post alios probat Pic. ad illud, la-
15 tissimè, *gloss.*7. *num.*4. *Crese. d. decis.*3. *de Constit.*& respiciat publicam vtilitatem principaliter, cum ad euitandas captiosas contentiones, ac fraudes, quibus minores, ac mulieres obnoxiæ sunt, & ad hoc expressè promulgatum dignoscatur; *Caput. dec.* 190.*nu.* 2. *p.* 3. *Gratia. disc. for.c.*27.*num.*28.*vers.nam statuta inducentia*. Et firmatur in *d. Rom. Nullit. oblig.*16.*Ian.*1626.*coram R.p. d.Duran.* sequi-
16 tur illud necessariò; dato quod verba similes casus non complecterentur, omnes contractus, in quibus fraus, ac deceptio, ad quas reparandas statuentes disposuerunt, cadere posset, ratione expressa comprehendere, vt superiùs dicebamus. *Pic.d.gl.* 7. *num.*5.*Cresc.d. dec.* 3.*n.*8.& firmatur in omnibus resolutionibus in princ.relatis, & cessant ea, quæ de extensione non facienda adducebantur, quia
17 in hoc casu nulla dicitur fieri extensio dispositionis, vtpotè quæ dictos casus comprehendere dicatur, *l.nominis, & rei* §. *verbum ex legib.ff.de verb.signi. Bal.in l.de quib.col.* 3. *ff. de leg.Paris.cons.*16.*n.*23. *&* seq. *lib.* 3. *Aym. cons.* 185.*n.*3.*Rol.d.cons.*27.*n.*6.*&* 7.*vol.*1. *Rot. in d. dec.*10.*num.*3.*par.*1.*recent.*& apud *Sanctiss.Gregor.XV.*293.*numer.*14. Concidit igitur, & alia distinctio, quæ per scribentes considerabatur inter contractus de sui natura læsiuos, & læsiuos ex accidenti; tum quia in statuto, de quo agimus, nullum verbum habetur de læsione; sed tantùm considerat fraudem, ac deceptionem, & in hoc consistit causa finalis Statuti nostri, *decis.*619.*num.*5.*par.*2.*recent.vers.& suadetur*, & quod hæc sit ratio Statuti, *est decis.*678.*num.*4.*vers.Quod ad euitan.p.*1.*&* 723 *num.*18.*&* 19.*par.*2.*recent.* quæ in multis cadere potest, etiam sine læsione, vt cuique patet; tum quia ex prædictis resolutionibus confun-
18 ditur, nam in terminis empcionis, quæ in Instrumento, de quo agitur, continetur, per mulierem, vel minorem factæ, est *decis.* 164. *num.*4.*&* 5. *coram Sanctiss.Gregorio XV.& antea in d.Camerin. Pradij apud Serapa. dec.* 1242. & respondit optimè *Gratian.discept.forens.c.*36.*n.* 12. vbi loquitur etiam in ipsamet simplici emptione, *&c.*27.*num.* 14. *In transactione, apud Verall.decis.*195.*num.*2.*par.*3 *Pic.d.glos.*7. *num.*
19 51.*ad fin.*& in simili quodam contractu cessionis iurium, admixtam habentis emptionem, & venditionem, ac concordiam; apud *Seraph.decis.*1133. *num.*3.*Pic. ibidem num.* 59. & simpliciter in cessione, *Rot.decis.*529.*num.*4. *vers.pront non obstat, p.*1.*diuers.Galuan.cons.*37.
20 *num.*19.*vers.nec non in cessione* In permutatione, ac diuisione, apud eundem *Sanctiss.Gregor. XV.decis.*473.*num.*6.*&* 7. In depositio per mulierem recepto, in *d.Romana Depositi* 13. *Ianuarij* 1625.*coram* Reuerendissimo *Domino Decano*, & in Societate, *in dicta Romana Nullitatis obligationis* 16.*Ianuarij* 1626.*coram R.P.D Durano*, & in alijs contractibus de sui natura minimè læsiuis, optimè, & latissimè per *Pic. in dict.glos.*7. per discursum, & sicut nullus est, qui neget, in contractibus de sui natura læsiuis faciliùs deceptionem, necessariò verò lesionem intercedere: cum tamen, & illi ex legitima causa, ac solemnitatibus intercenientibus sustineantur; vt in fideiussionibus, donationibus, & alijs: ita nullus est, qui in cæteris, etiã

de sui

de ſui natura minimè læſiuis, poſsibilem, ac facilem, vbi maximè cum mulieribus, ac minoribus ineantur: circumuentionem, ac fraudem non admittat, qua ratione præfatæ, ac infinitæ propèmodum reſolutiones, proceſſerunt; quę omnes alias, licèt innumerabilibus laboribus, aſsiduiſque vigiliis Clariſsimorum Virorum, ac Patrum elucubratæ, pro nihilo haberentur, ac carperentur; quod abſque maxima diſcuſsione, ac euidentiſsima ratione, nullo pacto eſt ferendum; qualem tamen vſque modo nullam allatam vidimus.

Nec facit, quod dicatur contractum emptionis, eſse potius contractum de ſui natura lucratiuum, quam læſiuum; quia vltra quod gratis hoc dicitur, & ſine aliqua ratione, vel
23 lege, cum emptionis titulus ſit onerolus; vt ad literam probat *tex. in l. vnica, verſ. res verò, quæ memoratis*, ibi; ad alterum emptionis, vel cuiuſcumque contractus iure migrauerit; & ibi, contraque ſi cuiuslibet contractus exordio lucratiuæ nomen euaſerit, C. *de impon. lucrat. deſtript. lib.* 10. eſt potius læſionibus, ac
24 deceptionibus notatus, ac aptus, *iux. tex. cum ibi not. in l. 2 C. de reſcind. vendit.* doloque, etiã ac
25 machinationibus ſubiectus. *l. ſi dolo 5. C. eod. t.* & in terminis noſtris fuit ponderatum *in d. deciſ. 164. num. 4. & 5. coram Sanctiſ. Greg. XV. & per Gratia d. c. 26. n. 12. & c. ſequ.* quæ tantò magis in caſu de quo agitur, admittenda ſunt, cum hic non ſit contractus ſimplex emptionis, ſed ceſsionem iurium, quietationem, bonorũ obligationem, & alias promiſsiones admixtas habens, quas & verbis indiuiduis Statuti contineri, haud durum eſset oſtendere.

Nec me mouet, ſi dicatur, Statutum non
26 habere locum in contractu vtili ipſis mulieribus, & minoribus, iuxtà *glo. in l. neq.* vbi *Bald. not. C. de contrab. & com. ſtipulat.* cum alijs latè relatis per *Pic. d. gloſ. 7. num. 185. & 186.* & quod vtilis præſumatur; cum & condignum, & iuſtum pretium cenſeatur, ad *Bald. in l. per diuerſas, q. 4. C. mand. Natt. conſ. 610. num. 3. Maſ-*
27 *car. de probat. conclu. 1225. adduct. per errorem. 962. n. 3. Rota dec. 147. num. 8. impreſ. per Zacch. ad oblig Cameral.* Hæc enim facillimè diluuntur nam, nec vera videtur opinio, in vtilibus non requiri ſolemnitates, cum ea non fuerint in fauorem ſimpliciter, ac principaliter minorum, ac mulierum inductæ; ſed pro forma principaliter fauore Reipublicę, quod iam oſtendimus: quo caſu non conſideratur talis
28 vtilitas minoris contrahentis. *Bald. in l. fin. §. neceſſitate, num. 17. verſ. & ideò dicit C. de bonis, quæ lib. Roland. conſ. 54. nu 45. lib. 2. Gratian. dicto*
29 *c. 27. num. 4.* & ideò, non obſtante vtilitate, ſequamdam eſse formam Statuti ex magis cõmuni, & veriori opinione poſt alios tenuerunt *Surd. dec. 278. n. 19. Ceual. q. 67. num. 13. Gratia. d. c. 26. num. 11. & c. 27. n. 1. & 2. & c. 565. num. 56. Pic. ad noſtrum Statutum, d. gloſſ. 7. nu. 184. & 187.* & tamquam magis communem admiſit *Rot. in d. Camerinen. Pradij coram Card. Seraph. inter impreſſas 1242. num. 3.* Et quatenus admitteretur dicta opinio, ea eſset intelligenda, quando de vtilitate mulieris, vel minoris, euidentiſsimè conſtaret, vt dixit *Rot. in d. Camerinen. pradij, quam canonizauit ſacrum Palatiũ dec. 60. num. 8. poſt. Pic* & intelligitur etiam minore ità volente, *vt in d. deciſ. 60. n. 7.* vbi ex receptiori, *n. 3. ad fin. verſ. ſed. & Doct. contrarium tenentes, & tradit Gratia d. c. 27. n. 6.*

Nec vtilitas præſumitur, & deducta in contrarium nihil probant, circà vtilitatem, ſed ſolum concludunt præſumi pro Iuſtitia, inter quæ magni intereſt, nec ſibi locum vendicant, quando contrahitur omiſsa legis ſolemnitate, in actu requiſita, quia tunc non ſolum contra-
30 ctus non præſumitur vtilis, ſed damnoſus, *Bal. in l. quecunque n. 3 verſ. ſcias tamen*, C. *de bonis quæ liber. Verall. dec. 200. n. 2. & 3. lib. 3. Gratian.*
31 *d. c. 27. n. 7.* Et ſpecialis præſumptio circumuentionis, & doli generalem Iuſtitiæ præſumptionem excludit. Quinimò, eo tantum caſu euidenter vtilis, ad hunc effectum, iudicatur contractus; quando minor, vel mulier alios ſibi
32 deuinciunt, ex ipſorum verò parte nulla interceſsit obligatio; vt in donatione illis facta, vel ſtipulatione ad eorum fauorem interpoſita ac ſententia pro illis lata, & ſimilibus, iuxta diſtinctionem poſitam poſt alios per *Ceuall. d. q. 675. num. 20. cum ſeq.* & in his terminis per *Gratia d. cap. 27. num. 10. 11. & 12.*

Prædictis tandem nec aduerſari videtur,
33 quod cum per clauſulam conſtituti in Camillam fuerit bonorum in ſolutum datorum, ac venditorum reſpectiuè, translata poſſeſsio ciuilis, & naturalis; *l. quod meo* cum ibi *not. ff. de acq. poſ.* ex traditione dicatur locupletior, *iux. glo. in l. ſi in, ver. Locupletior*, C. *de in integr. reſt. min. cum alijs not. per Grat. diſc. forenſ. c. 570. num.*
34 *25. cum ſeq. & cap 879. num. 9.* Nam ſufficeret
35 reſponſio, quod Camilla nihil recepit, & dictum conſtitutum in contractu nullo nihil operatur, *Doct. in l. 1. §. ſi vir. vxori ff. de acqu. poſſ. Tiraq. de Iur. conſt. limit. 1. n. 1. cum ſeq. & per tot. Seſſ. dec. Arago. 29. num. 19. Barboſ. in remiſ. de clau. clauſula 14. num. 11. Rot. dec. 224. nu. 1. p. 2. diuerſ. & in deciſ. 694. num. 9. p. 1. recent.* Quod & in caſu noſtro ex conditione adiecta affirmandum; nam, cum contractus, de quo agitur, eſto quod validus haberetur, contineat conditionem, de qua mox dicturi ſumus; quam eandem conſtitutum recipit; ea non
36 purificata, prout nec adhuc purificata fuit, non operatur poſſeſſionis translationem, *Bart. in l. ſi rem aliquam. ff. de acquir. poſſeſſ. Pariſ. conſ 59. num 25. & alios referentes. Tiraq. de Iur. conſtit ampliat. 15. num. 3. & per tot. Mantic. de tacit & ambig. lib. 4. tit. 17. num. 3.* Verùm & traditione admiſſa, ac reſpectiuè receptione non videtur prædictæ opinioni acquieſcendum; quãuis etenim negari nequeat, aliquam ex legis æquitate, ex receptione per mulierem, & minorem, obligationem contrahi & tunc non receptionis pro modo, ſed locuplerationis, cum non ſit ferendam illam, ſeù illum cum alterius iactura lucrum facere: nullo tamen pacto ex reprobato contractu, ac ſolemnitatibus prætermiſsis emiſſo, vel ex conſenſu in eo nul-
37 liter, ac fradulenter elicito, obligationem aliquam induci, concedendum eſt. *l. 1. §. impuberes, l. 2. & l. 3. ff. commod. & dicunt in dicto §. impuberes, ſolemnes, ac graniſſimi Doct. Salic.*

in ſ.

in fi. ibi, ideò non poteſt dari actio commodati *Ang.* optimè, ibi. Nota quod, ſi non tenet contractus, ex eo non poteſt oriri nec principalis actio, nec ratione doli; ſed iſte dolus punietur alia via non per actionem ex contractu, *Caſtr. num. 6. verſ. Nota etiam ſecundum intellectum.* ibi, ſed iſta non oritur ex conſenſu, ſed ex æquitate Iuriſgentium; & ita doctiſsimè videtur reſolutum, in *dicta Romana Depoſition. 13. Ianuarij 1625. coram Reuerendiſſimo D. Decano, & in d. Romana Nullitatis obligationis. 16. Ianuarij 1626. coram R.P.D. Durano*, in qua, receptione non obſtante, dictum fuit, contractum, ex defectu ſolemnitatum nullum, nullam ciuilem, vel naturalem producere actionem; ex eo nempè reprobato contractu inſurgentem; cui lex reſiſtit, *l. cum lex. vbi Bart. num. 6. ff. de fideiuſſ. cum aliis per Rom. conſ. 12. & in terminis mulieris conſ. 437. Couar. in cap. Quamuis pactum, p. 2. §. 4. num. 6. de pact. in 6.* & cæteros ibi adductos; cum tamen aliquam ex receptione cum locupletatione actionem dari, non negetur, vt in *verſ. Quod Bartholomæus non remanſerit*; cum igitur in indiuiduo Camilla fuerit condemnata, ſeu contra eam relaxatum mandatum vigore dicti contractus nullius, & nullam producentis actionem fuit nulliter, & ſine ac[illegible]one relaxatum, & ita reuocatum; ac Camm[illegible]illa abſoluta.

Quam reſolutionem eò amplius admittere coacti ſumus, quia, etiam data validitate præfati contractus, Cammilla fuiſſet abſoluenda; Clarum ſiquidem eſt, Franciſcum ad præcictã dationem inſolutum, et venditionem reſpectiuè proceſſ[illegible]tie, ſaluo in primis, et reſeruato cõſenſu, et beneplacito D. Flaminii Anguillaræ Proprietarii, cura, et ſumptibus ipſius propriis petendo, et impetrando, quatenus opus ſit, et non aliàs, &c. cum igitur ex lectura Inſtrumenti, et Iuris diſpoſitione, in *l. fin. C. de Iur. emphyt. & in c. potuit de locato*, cum vtrobique notat. conſenſum neceſſariò fuiſſe requirẽdum, dubitari nequeat; eò minimè obtento, ac non purificata conditione, quæ ex dictis ablatiuis abſolutis inducitur, *l. à teſtatore ff. de cond. & demon. l. fin. ff. de vſur. Doct. communiter. in Rubr. ff. ſolut. mat. Aym. conſ 332. n. 4. & 335. n. 14. & 949. nu. 22. & Surd. dec. 331. num 16. lib. 2.* ius aliquod non fuit quæſitum dicto Franciſco, et multò minus aliis, ex ipſius perſona; et fuit actum ſine actione, cum conditio nihil ponat in eſſe, *l. cedere diem, ff. de verb. ſignif. Bald. in l. per diuerſas in 10. qu. C. mand. dec. conſ. 421. nu. 6. Aym. conſ. 10. nu. 15. Caſſad. dec. 3. num. 16. de præben. Oſaſc. dec. 166 num. 5. Rota Ianuen. deciſ. 192.* et alii paſſim; itaut vt nec ex productione debitum probari dicatur, cum nec adhuc extet, *l. ſi quis itaque hereditatem. ff. de condit. Inſtit. Bellam. dec. 135 num. 2. Grat. deciſ. Picen. 112. n. 17.*

Quinimò, & cum tantum temporis ſpatium effluxerit, in quo Franciſcus potuiſſet conſenſum requirere, ac expedire, prout promiſerat, cum tempus aliquod ſtatutum in contractu nõ fuerit, non ſolum reiiciendus erat ex perſona d. Franciſci Saluianus, ob non implementum, ad *tex. in l. Iulianus, §. offerri. ff. de act. empt. cum concord. Rota apud Seraph. dec. 1477. nu. 7.*

Sed ex defectu conditionis dicitur contractus reſolutus, *l. ſi ita ſtipulatus eſſem abs te, & l. ità ſtipulatus, verſ. Sabinus ff. de verb. oblig. Cornet. conſ. 207. vol. 4. Ruin. conſ. 131. n. 11. vol. 1. Cephal. conſ. 118. n. 16. & per tot. vol. 1. Burſat. conſ. 45. n. 15. Rolan. conſ. 63. n. 48. verſ. ad ſecundum vol. 4.* Quorum ſententiam in ſimili canonizauit ſacrum Auditorium, in Aretina Cappellaniæ, 26. Ianuarii 1619. coram Doctiſſimo, & integerrimo Buratto. Quæ tantò magis procedunt, cum per ipſos Franciſcum, et Saluianum ſteterit, quo minus conſenſum habuerint, cum non adimpleuerint adimplenda; vt apparet in extract. pag. 34. in proteſtatione facta per Procuratorem Domini Flaminii, & quia in inſtrumento adeſt pactum reſolutiuum in caſu non adimplementi, et cuiuſcumque contractus nullitatis, et reſolutionis, de qua reſolutione contractus fuit oppoſitum per Cammillam; quæ reſolutionem acceptauit, et declarauit ad primæua Iura redijſſe.

Nec refragatur præmiſſis, quod conditio reſeruato, etc. habet in ventre aliam conditionem, quatenus opus ſit, etc. quam, etiam ſi expreſsũ minimè foret, tacitè contineret, *Gabr. conſ. 82. n. 19. lib. 2. Rota dec. 519. n. 3. p. 1. diuerſ.* Etin hoc caſu cõſensũ haud neceſſariũ fuiſſe; cũ non conſtet Flaminium eſſe dominum. Tollitur enim de facili, ac clariſſimè obiectum prædictum ex facto, cum contrarium et ex inſtrumenti verbis appareat, et clara confeſſione Franciſci, quæ ſufficit contra habentes cauſam, et ius trahentes ab eo, vt in his terminis poſt alios tradit *Surd. in conſ. 151. n. 37. in 2. vol. & conſ. 311. nu. 3.* et tantò magis cum vigore illius Saluianus egerit, illudque produxerit, vt in extract. pag. 3. abſque alia proteſtatione, *C. cum olim de cenſib. l. Publia, §. fin. ff. depoſ. Surd. conſ. 5. n. 37. & conſ. 449. n. 15.* Et tandem, et hoc videtur tollere omnem difficultatem, idem Saluianus in extract. pag. 33. Dominum Flaminium citauit tanquam Proprietarium ad præſtandum conſenſum, et laudemium recipiendum, quæ requiſitio fuit acceptata adimpletis adimplendis. Quibus ſtantibus, neceſſariò concluditur, opus fuiſſe conſenſum requirere, ac adhibere, vt ſuperius præſtitimus.

Adſunt etiam, et alia fundamenta, ex quibus decretum poſſet redargui, ex reuolutione, et lectione proceſſus colligibilia, quæ cum abſolutionem in negotio principali non percutiant omisimus. Et ex his, etc.

Balthaſar Torinus Arretinus, Nullitatum, & Appelationum Vrbis Iudex, & Inclyti Populi Romani Capit.

Voti

DD. DE ASSETTAMENTO.

SVM-

SVMMARIVM Ordinè Alphabetico.

A

Alienatio ab vxore, cum viro fieri non poteſt ſine ſolemnitatibus. num.3.
Annullatio contractus dicitur pœna, num.78.
Adeuntes hæreditatem ex teſtamento dicuntur renunciare ſucceſſioni ab inteſtato, n.34.
Appellatione coniunctorum veniunt, tàm agnati, quàm cognati, n.82.
Augmentum dotis non ſubiacet ſtatuto, num.59. ſed vide n.60.

C

Cauſa obligationis mulieris, debet exprimi, & in ſcriptis redigi, num.81.
Cenſus impoſitio ſine ſolemnitatibus ſtatuti eſt nulla, n.64. & 68.
Ceſſio comprehenditur ſub ſtatuto Vrbis lib. 1. cap. 151. n.17. & 20.
Cognati veniunt appellatione coniunctorum, ſicuti agnati num.82.
Compromiſſum neceſſarium vigere ſtatuti non cõprehenditur ſub cap.151. lib.1. ſtatutorum Vrbis num.5.
Concordia comprehenditur ſub dicto ſtatuto, n.14. & 49.
Concordia inita inter minores ſine ſolemnitatibus ſtatuti eſt nulla. num.66.
Concordia continet iuris remiſſionem, & comprehenditur ſub ſtatuto. n.52. & 66.
Confeſſio ſolutionis de reliquo importat liberationem. num.53.
Confeſſio receptionis pretij facta per minores in inſtrumento venditionis ſapit donationem, & continetur ſub ſtatuto Vrbis lib.1. cap.151. n.8.
Confeſſio habet vim liberationis, & pacti de non petendo, num.55.
Confeſſio in quolibet contractu ſubiacet ſtatuto quãdo eidem poteſt fieri fraus, n.30. & 46.
Conſentiens dicitur renunciare, & remittere, num. 1.
Conſtitutio Marchiæ comprehendit fideiuſſionem, quæ eſt deterioris conditionis aliis contractibus in ea expreſſis. num.42.
Contractus ille dicitur, in quo ſimultaneus duorum conſenſus interuenit, n.88.
Contractus in quibus indirectè poteſt cadere læſio, continentur ſub ſtatuto prædicto. num.73.
Contractus reſciſſio præſupponit validitatem illius, num.24.
Contractus, vt reſcindi poſſit, requiris læſionem vltra dimidiam, num.84.
Contractus illi poſſunt dici continere læſionem in quota certa, in quibus aliquid hinc inde datur, vel promittitur, num.86.
Contractus impropriè dicitur donatio, n.87.
Contractus damnoſi permittuntur in ſtatuto Vrbis cap.151. lib.1. num.85.
Contractus certi ſi in ſtatuto enumerantur, ſtatutum ad alios non extenditur. num.77.
Contractus omnes comprehenduntur ſub ſtatuto Vrbis, cap.151. licet, quatuor tantùm enumeret, quando vnus ex numeratis in illis nõ continetur, num.27. 29. & 100.
Contractus retrouenditionis poteſt ſubiacere ſtatuto Vrbis. cap.151. & 154. n.35.
Contractus ſpecificati in ſtatuto comprehenduntur in illo, etiam ſi veniant in conſequentiam aliorum. num.72.
Contractus omnes in quibus fraus donationis interuenire poteſt comprehenduntur ſub ſtatuto Vrbis. cap. 151. num.47.
Contractus annullatio dicitur pœna. n.78.

D

Damnoſi contractus permittuntur à ſtatuto, lib.1. cap.151. num.85.
Debeat, verbum importat neceſſitatem. num.83.
Deceptio, & fraus non poſſunt ſtare ſine læſione, num.103.
Deciſiones ſunt intelligendæ iuxtà Doctores, & alias deciſiones adductas, num.28.
Decretum Iudicis non validat donationem factam ſub nomine venditionis, num.19.
Depoſiti receptio, & obligatio de illo reſtituendo facta ſine ſolemnitatibus ſtatuti, eſt nulla. n.70.
Dictio, etiam, ſtat augmentatiuè, & ampliatiuè, num.96.
Dictio tantum, excludit omne aliud, præter expreſſum. num. 31.
Diſpoſitio non intrat, vbi verba non conueniunt, num. 75.
Diuiſio comprehenditur ſub ſtatuto Vrbis. c. 151. num.61. & 62.
Donare omnibus licet de iure communi, n.76.
Donare, & refutare dicitur, remittens, num. 2.
Donare eſt perdere, num.10. & 79.
Donatio impropriè dicitur contractus. num.87.
Donatio ſi ſub aliquo pacto contineatur, ſtatuti ſolemnitates ſunt ſeruandæ, num.21.
Donatio facta filio ex cauſa affectionis, vel alia cauſa, valet ſine ſolemnitatibus ſtatuti Vrbis, num.7.
Donatio propter nuptias non comprehenditur ſub diſpoſitione ſtatuti. num.16. & num. 59. declara, vt num.60.
Donatio facta ſub velamento venditionis, etiam cum decreto Iudicis non valet, num.19.
Donatio facta ſub nomine venditionis comprehenditur ſtatuto, num.25.
Imò ſecundum aliquos non comprehenditur, num. 26.
Donationis fraus, quando poteſt interuenire, ſeruari debent ſolemnitates ſtatuti, cap. 151. lib.1. num.47.
Donationi à iure prohibitæ, nè fraus fiat, non valet fideiuſſio mulieris pro marito, num.44.
Donationes, quæ fiunt ſub colore aliorum contractuum maiorem fraudem continere poſſunt, quã ſimplices, num.9.
Donationem ſapit confeſſio receptionis pretij facta per minorem in inſtrumento venditionis, & ſubiacet ſtatuto Vrbis. cap.151. num.8.
Donationis inſinuatio requiritur ad euitandas fraudes. num.98.
Donationis inſinuatio ex ſtatuto Vrbis, cap.150. lib.1. requiritur vltra ſummam ducatorum 200 num.99.
Dos, & donatio propter nuptias non comprehenditur ſub diſpoſitione dicti ſtatuti, nu. 16. & 59. declara, vt num.60.
Dotis quietantia facta ſocero per mulierem ſub dicto ſtatuto continetur, n.11.

Dotis

Digitized by Google

Dotis causa obligatio facta per mulierem continetur sub dicto statuto n.13. contra n.16.
Dotis causa si mulier eligit bona, non tenetur seruare solemnitates statuti, n.40. & n.65.

E

Electio bonorum facta per mulierem pro dote non eget solemnitatibus statuti, n 40. & n.65.
Emptio non comprehenditur sub statuto, n.50.
Emptio potest continere lasionem. n.51.
Etiam, dicto, stat augumentatiuè, & ampliatiuè. num.96.
Extensio statuti ad alios contractus non fit, si in eo certa species contractuum specificentur, & enumerentur, num.77.

F

Fideiubere præsumitur vxor, etiam si vir pro ea intercedat, si cum viro se obligat. nu.105.
Fideiussio mulieris est nulla, etiam si recognouerit bonam fidem, n.38. contra num.104.
Fideiussio comprehenditur in constitutione Marchiæ & est conditionis deterioris aliis contractibus in ea expressis. num.42.
Fideiussio mulieris pro viro non valet, ne fiat in fraudem donationis. num.44.
Fideiussio subiacet dispositioni statuti Vrbis lib.1. cap.151. n.41.45.48.63.67. & 71.
Fideiussor in Societate non dicitur ille, qui pecunias recipit, sed principalis. n.108. & 109.
Fideiussores dicuntur, qui se obligant in Societate, etiam quoad quid, recipientes pecunias, n.109
Filio facta donatio valet sine solemnitatibus statuti, num.7.
Fraudes, vt euitentur in donatione insinuatio præcipitur. num.98.
Fraus donationi si fieri potest habet locum statutum num.47.
Fraus magis inesse potest in donationibus, quæ fiunt sub aliorum contractuum colore, quam in simplicibus. num.9.
Fraus statuto si fieri potest, mulier, & minor non possunt confiteri. num.4.
Fraus, & deceptio idem, quod lasio, & pro lasione accipitur, num.103.

G

Generalis ratio statuti comprehendit omnes casus, num.97.

H

Hæredes adeundo hæreditatem ex testamento dicuntur renunciare successioni ab intestato. n. 34.

I

Inclusio vnius est exclusio alterius, n.74.
Insinuatio donationis ex statuto Vrbis, cap.150. lib.1. requiritur vltra summam ducatorum 200 num.99.
Insinuatio donationis requiritur ad euitandas fraudes. num.98.
Intestati successioni dicitur renunciare, qui adit hæreditatem ex testamento. n.34.
Iuris futuri remissio continetur in refutatione, & cõprehenditur sub statuto. n.69.
Iuris remissionem continet transactio, & continetur sub statuto. n.52. & 66.

L

Lasio vltrà dimidiam, requiritur ad rescissionem contractus. num.84.
Lasio adest, vbi est fraus, & deceptio. n.103.
Lasio quando in contractu cadere potest, seruanda sunt solemnitates statuti, num.73.
Lasio potest intercenire in emptione. num.51.
Lasio actu requiritur per statutum Vrbis, cap.154. lib.1. num.102.
Lasio actu non potentia requiritur per statutum antiquum in secunda parte. num.23.
Lasi in quota certa non potest verificari, nisi in iis contractibus, in quibus hinc inde aliquid datur, vel promittitur. n.86.
Liberationem importat confessio solutionis pro reliquo. num.53.
Liberationis vim habet confessio. n.55.

M

Mandatum procure ad adeundam hereditatem subiacet statuto Vrbis, cap.151. lib.1. num.32.
Mandatum ad lites non est actus lasiuus, & non subiacet dispositioni statuti Vrbis, num.6.
Secus in mandato, ex quo ius remittitur. n.37.
Mater potest donare filio sine solemnitatibus statuti. num.37.
Minor, & mulier si recipiunt legis necessitate, tenentur restituere. num.106.
Minor non potest confiteri, si potest fieri fraus statuto. num.4.
Minor recipiens, & recognoscens bonam fidem, non tenetur seruare solemnitates statuti. n.104.
Contrarium. n.107.
Minor quando ledi potest, debet seruare statuti solemnitates. num.33. & 56.
Minor, si contrahit cum muliere, non habet locum statutum. num.18.
Minoris confessio circa receptionem pretij facta in instrumento venditionis sapit donationem, & cõtinetur sub statuto. cap 151 num.8.
Minoris confessio simplex eget solemnitatibus statuti; secus verò admixtulata num.12.
Minoris permutatio subiacet statuto Vrbis, cap.113 & 151. num.57.
Minores non possunt transigere sine solemnitatibus statuti. num.66.
Muliere, & minore simul contrahentibus statutum non habet locum. num.18.
Mulier recipiens, & recognoscens bonam fidem, non tenetur seruare solemnitates statuti. n.104.
Contrarium, num.107.
Mulier, quando ledi potest, debet seruare solemnitates statuti, num.33. & 56.
Mulier quotiescumque, directè, vel indirectè laditur, habet locum statutum antiquum, lib.4. cap.19. num. 22.
Mulier non potest fideiubere pro viro in fraudem donationis à iure prohibitæ. num.44.
Mulier facilius se obligat, quam donet. num.10.
Mulier, & minor, quando recipiunt, tenentur legis necessitate restituere. num.105.
Mulier eligens bona viri pro dote, non tenetur seruare statuti solemnitates. n.40. & n.65.
Mulier, quæ cum viro etiam principaliter se obligat, præsumitur pro illo fideiubere. n.105.
Mulier cum viro vendere non potest sine solemnitatibus statuti. num.3.

Mu-

Digitized by Google

Mulier non poteſt confiteri, ſi ſtatuto poteſt fieri fraus, num.4.
Mulier poteſt donare filio ſine ſolemnitatibus ſtatuti. num.7.
Mulieris obligatio pro dote ſubiacet diſpoſitioni ſtatuti, num.13. Contra num.16.
Mulieris fideiuſſio eſt nulla, etiamſi recognouerit bonam fidem. n.38. & 107.
Mulieris quietantia facta ſocero comprehenditur ſub dicto ſtatuto. num.11.
Mulierum obligationis cauſa debet exprimi, & in ſcriptis redigi. num.81.

N

Neceſſitatem importat verbum, debeant. nu.83.
Nigrum ſpeciale non reſtringit rubricam continentem orationem perfectam, & generaliter loquentem. num.90.
Nigrum reſtringit rubrum, in quo eſt appoſitum relatiuum. num.95.
Nigri verba, vbi ſunt clara, non recipiunt declarationem à rubro. num.91.

O

Obligans ſe mulier cum viro dicitur fideiubere. num.105.
Obligatio de reſtituendo depoſitum fieri debet cum ſolemnitatibus ſtatuti. num.70.
Obligatio mulieris, vel minoris recipientis pecuniam, & recognoſcentis bonam fidem, valet ſine ſolemnitatibus n.104. Contrarium. num.107.
Obligatio facta per mulierem pro dote continetur ſub dicto ſtatuto. num.13.
Contrarium. num.16.
Obligationis mulierum cauſa exprimi, & in ſcriptis redigi debet. num.81
Officia ſolùm interponuntur in ſocietatibus ad colorandum contractum; & euitandam vſurariam prauitatem. num.110.
Officialis non dicitur principalis in ſocietate; ſed ille qui recipit pecunias. num.108. & 109.

P

Pacti de non petendo vim habet confeſſio. n.55.
Pactum continens remiſſionem, ſeu donationem comprehenditur ſub ſtatuto num.21.
Participium valituris, reſoluitur in relatiuum, & verbum. num.94.
Permutatio rerum minoris ſubiacet ſtatuto Vrbis. cap.113. & 151. lib.1. num.57.
Pœna dicitur annullatio actus. num.78.
Principalis dicitur ille in Societate, qui recipit pecunias. num.108. & num.109.
Procurator ad adeundam hæreditatem debet conſtitui, cum ſolemnitatibus Statuti Vrbis c.151. num.32.

Q

Qui relatiuum reſtringit ad expreſſa. num.101.
Qui relatiuum appoſitum in rubrica reſtringit rubrum ad expreſſa in nigro. num.95.
Quietaatio dotis facta per mulierem ſocero comprehenditur ſub ſtatuto Vrbis. cap.151. lib.1. num.11.

R

Ratificatio ſponſaliorum non ſubiacet ſtatuto Vrbis num.15.
Ratio reſtringitur ad expreſſa per relatiuum. num.101.
Ratio generalis ſtatuti comprehendit caſus omnes. num.97.
Recipiens mulier, ſeu minor tenetur legis neceſſitate reſtituere. num.106.
Recipiens minor, vel mulier, & recognoſcens bonam fidem, non tenetur ſeruare ſolemnitates ſtatuti, num.104.
Contrarium. num.107.
Recipiens pecunias in Societate reſpectu ſolutionis fructuum, & reſtitutionis ſortis dicitur principalis. num.109.
Recognoſcens bonam fidem in ſocietate conſiderato effectu dicitur verè principalis, licet Societas non contrahatur cum ipſo, ſed officiali. nu.108. & 109.
Recognitio bonæ fidei mulieris, vel minoris recipientis pecunias valet ſine ſolemnitatibus ſtatuti num.104. Contrarium, num.107.
Recognitio bonæ fidei mulieris ſimulata præſumitur, & quando. num.39.
Refutare, & donare dicitur, remittens. n.2.
Refutatio continet remiſſionem iuris de futuro, & comprehenditur ſub ſtatuto. num.69.
Refutatio ſubiacet ſtatuto Vrbis, etiam in conſequentiam contractus non expreſſi. n.37.
Relatio fit ad proxima. num.89.
Relatiuum, qui, reſtringit rationem ad expreſſa. num.101.
Relatiuum appoſitum in rubrica eam reſtringit ad expreſſa in nigro. num.95.
Remiſſio iuris de futuro ſapit refutationem, & comprehenditur ſub ſtatuto, num.69.
Remiſſio ſi continetur ſub aliquo pacto, debent ſeruari ſolemnitates ſtatuti. num.21.
Remiſſionem iuris continet tranſactio, & comprehenditur ſub ſtatuto. n,52. & 66.
Remiſſio iuris ſubiacet ſtatuto, etiam in conſequentiam contractus non expreſſi. num.36.
Remittere eſt refutare, & donare. num.2.
Remittere dicitur, qui conſentit. num.1.
Renunciare dicitur, qui conſentit. num.1.
Renunciare dicitur ſucceſſioni ab inteſtato, qui adit ex teſtamento. num.34.
Reſciſſio contractus præſupponit validitatem illius. num.34.
Reſciſſio contractus non conceditur ſine læſione vltra dimidiam. num.84.
Retrodonatio comprehenditur ſub ſtatuto. cap.151 num.43.
Retrouenditio ſubiacet ſtatuto Vrbis. c.151. n.35.
Rubrica carens verbo non habet orationem perfectam. num.93.
Rubrica non declarat verba nigri, quando ſunt clara, num, 91.
Rubrica ſtatuti Vrbis cap.151. non habet orationem perfectam. num.92.
Rubrica continens orationem perfectam, & generaliter loquens non reſtringitur à nigro ſpeciali. num.90.
Rubrum reſtringitur ad expreſſa in nigro, quando in rubrica eſt appoſitum relatiuum, qui. num.95.

S

Simulatio vitiat recognitionem bonæ fidei factam à muliere, num.39.

Digitized by Google

Societatum in contractibus interponuntur officia ad coloracdum ipsum contractum, & euitandam vsurariam prauitatem. num.110.
Sponsalium ratificatio non subiacet statuto. n.15.
Statuti verba vbi non conueniunt, nec statutum intrat. num,75.
Statuti verba non debent esse superflua. num.80.
Statutum includens casus aliquos, ceteros excludit. num.74.
Statutum Vrbis cap.150. lib.1. mandat insinuationem donationis vltra summam ducatorum 200. num.99.
Statuto si fraus fieri potest, mulier, & minor non possunt confiteri. num.4.
Statuti ratio generalis comprehendit omnes casus. num.97.
Statutum antiquum lib.4. cap.19. habet locum, vbicunque mulier directè laditur. num.22.
Statuti 151. rubrica non habet orationem perfectã. num.92.
Statutum Vrbis habet locum in omnibus in quibus fraus donationis intercedere potest. num.47.
Statutum habet locum quando mulier, vel minor ladi potest. num.33. & 56.
Statutum Vrbis cap.151. habet locum, in quatuor tantum contractibus enumeratis, & in aliis, quido vnus ex illis comprehenditur. num. 27. 29. & 100.
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in contractibus specificatis, etiam in consequentiam aliorum. num.72.
Statutum enumerando certas species contractus nõ extenditur ad alios. num.77.
Statutum predictum habet locum in contractibus, in quibus indirectè potest cadere lesio. num.73.
Statutum non comprehendit venditionem, nisi sub nomine illius fiat donatio. num.25. & 26.
Statutum Vrbis cap. 151. permittit contractus, etiam damnosos. num.85.
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in confessione receptionis pretij facta per minorem in instrumento venditionis, cum sapiat donationem. num.8.
Statutum Vrbis habet locum in remissione, & refutatione, etiam in consequentiam contractus nõ expressi. num.36.
Statutum habet locum in cessione. num. 17. & 20.
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in obligatione facta per mulierem pro dote, nu. 13. contra num.16.
Statutum Vrbis cap. 151. non habet locum in electione bonorum viri facta à muliere pro sua dote. num.40.
Statutum habet locum in simplici confessione minoris, secus autem in adminiculata. num.12.
Statutum Vrbis cap.151. lib, 1. habet locum in quietantia data per mulierem facta Socero. num.11.
Statutum Vrbis habet locum in confessione emanata in quolibet contractu, quando statuto potest fieri fraus. num.30. & 46.
Statutum habet locum in receptione depositi, & obligatione de illud restituendo. num.70.
Statutum habet locum in remissione iuris de futuro, quæ in refutatione comprehenditur. num. 69.
Statutum comprehendit pactum continens remissionem, seu donationem. num.21.
Statutum cap.151. habet locum in diuisione. n.61. & 62.
Statutum habet locum in transactione. num. 14. & 49.
Statutum Vrbis cap, 151. comprehendit mandatũ ad adeundam hæreditatem. num.32.
Statutum Vrbis lib.1. cap.151. habet locum in vxore vendente vna cum viro. num.3.
Statutum Vrbis cap. 151. comprehendit retrodonationem, num.43.
Statutum habet locum in concordia inita inter minores. num 66.
Statutum Vrbis cap. 113. suppletur per aliud statutum cap.151. quod habet locum in omni contractu in quo minor ladi potest. num.58.
Statutum Vrbis lib. 1. cap. 151. comprehendit fideiussionem. n.91.45.48.63.67. & 71.
Statutum Vrbis in cap.113. & cap. 151. lib. 1. habet locum in permutatione minoris. num. 57.
Statutum Vrbis non habet locum in ratificatione sponsaliorum. num.15.
Statutum Vrbis capit. 151. non comprehendit compromissum necessarium vigore Statuti. num. 5.
Statutum Vrbis non habet locum in mandato ad lites, quia non est actus lesius, secus si per illud remittitur ius. num.6. & 37.
Statutum Vrbis cap.151. non habet locum, quando mulier, seu minor recipit, & recognoscit bonam fidem. num.104.
Contrarium num.107.
Statutum non comprehendit emptionem. num.10.
Statum Vrbis non habet locum in donatione facta filio. num.7.
Statutum Vrbis non habet locum in dote, & donatione propter nuptias. num.16. & 59. declara, vt num.60.
Statutum non habet locum, quando minor contrahit cum muliere. num.18.
Statutum antiquum in secunda parte requirit lasionem actu, non potentia. num.23.
Statutum Vrbis cap.154. lib.1. requirit lasionem actu. n.102.

T

Tantum dictio, excludit omne aliud præter expressum. num.31.
Transactio continet iuris remissionem, & comprehenditur sub statuto Vrbis num.52. & 66.
Transactio inita inter minores sine solemnitatibus statuti. est nulla. num.66.
Transactio comprehenditur sub statuto cap. 151. num.14. & 49.

V

Venditionis sub nomine si fiat donatio, etiam cum decreto Iudicis non valet. num.19.
Venditio non comprehenditur sub statuto, nisi sub nomine venditionis fiat donatio. num. 25.
Venditio facta ab vxore cum viro requirit solemnitates. num.3.

Ver-

Digitized by Google

Verba in fine poſita referuntur ad proxima. n.89.
Verba ſtatuti, vbi non conueniunt, ibi nec diſpoſitio. num.75.
Verba ſtatuti non debent eſſe ſuperflua, & fruſtratoria. num.80.
Verba nigri, vbi ſunt clara, non recipiunt declarationem rubricæ. num.81.
Verbum debeat, importat neceſſitatem. nu.83.
Vxor non poteſt fideiubere pro viro, ne fiat in fraudem donationis à iure prohibitæ. num.44.
Vxor in electione bonorum viri pro dote non tenetur ſeruare ſolemnitates. n.40.& 65.
Vxor, quæ cum viro etiam principaliter ſe obligat præſumitur pro illo fideiubere. n.105.
Vxor cum Viro vendere non poteſt ſine ſolemnitatibus ſtatuti Vrbis cap.151.lib. nu.3.

Votum
DD. DE ASSETTAMENTO.
Romana Societatis Officij.
Martis 19. *Decembris* 1628.

LIcet Aſſettamentum nedum meo tempore, in quo prius extiterunt Primus Collateralis R. P. D. Stephanus Vayus, Secundus Collateralis R.P.D. Camillus Melrius, nunc Locumtenentes Illuſtriſſimi D. Auditoris Cameræ, deinde Primus Collateralis D. Laurentius Marcellus, Secundus D. Cæſar Argelus, & Iudex Maleficiorum D. Petrus Paulus Phœbeus nunc Auditor Turroni Bononiæ; omnes I.C. eminentiſſimi, ſed & anteà de quo tempore extitiſſe clariſſimos I.C. omnes ſciunt, in ea perpetuò fuerit ſententia, Statutum Vrbis cap. 151. lib. 1. habere locum in illis tantum quatuor contractibus ibi expreſſis, in aliis verò eò tantum caſu, quo ineſſet vnus ex dictis quatuor ſub quæſito colore aliorum; Nihilominus, quia hodie nedum controuerſam, ſed reiectam vidimus in gradu appellationis, ità vt multi credant contrariam eſſe veram, tanquam perpetuò à ſupremo Tribunali Rotæ approbatam, & pluribus rationibus comprobatam, & cum quotidie in omnibus Tribunalibus Vrbis ſuper hoc Statuto veniant controuerſiæ decidendæ; Domini voluerunt videre, quæ vera ſit opinio; & diligenter, ac maturè in vna Romana Societatis officij coram me, diſcuſſo articulo, ſteterunt in eadem ſententia, quam tenuit perpetuò Rota, illamque veriſſimam cenſuerunt, tam inſpectis verbis Statuti, quàm attenta mente ſtatuentium, & rationibus allatis per Rotam, & DD. & pro faciliori explicatione DD. diuiſerunt articulum in tres inſpectiones.

In quarum prima adducentur Rotæ deciſ. In ſecunda rationes, quibus mota fuit Rota, & Aſſettamentum: in tertia quod licet minor recognoſcens bonam fidem in contractu ſocietatis dicatur fideiuſſor, tamen ſtatutum nõ habet locum in illius obligatione.

Et quoad primam inſpectionem exiſtimarunt Domini regiſtranda verba neceſſaria deciſ. vt vno ictu oculi omnes videant hanc fuiſſe Rotæ opinionem, licèt illæ allegentur pro contraria.

Prima deciſio fuit Creſcent ante annum 1541. (cum ipſe de anno 1542. fuerit creatus Cardinalis à Paulo III) 3. de Conſtit. cuius hæc verba: Satis dictæ fraudis ſuſpicio ſubeſſe videbatur quia cum marito principaliter vendente, vxor ſine ſolemnitate Statuti conſentire non valeat, cum conſentire ſit renunciare, 1
& remittere, ad *l. ſi debitor*, §. *in venditione*, *in fin. quib. mod pignor. vel hypoth. ſolu.* & remittere 2
eſt refutare, & donare ad *l. ſi quis delegauerit ff. de donat.* Ita dicendum videbatur, quod nec ſimul cum viro vendere poſſet, quia videba- 3
tur eſſe quidam color quæſitus, vt per *Bald. poſt Nicol. de Mattarel. in authen. ſi qua mulier*, C. *ad Velleian.* alias de facili Statuto fraus per indirectum fieri poſſet, & ſtatutum eluſorium redderetur: pro qua deciſ. facit optimè *tex. in l. quidam*, *in fin. ff. ad S.C. Velleian.* ibi; Paulus reſpondit: & quæ in fraudem S. C. quod de interceſſionibus fœminarum factum eſt excogitata probari poſſunt, rata haberi non oportere, & in *l. fin.* §. *item ff. eod.* vbi idem Paulus ait: item ſi mulier creditori viri fundum vendiderit, & tradiderit ea conditione, vt emptor acceptam pecuniam viro referret, & hunc fundum vendicet, exceptio quidem opponitur ei de re empta, & tradita, ſed replicabitur à muliere, ac ſi ea venditio contra S. C. facta ſit.

Secunda deciſ. eiuſdem Creſcent. 2. de confeſſ. cuius hæc ſunt verba: minor, vel mulier prohibiti per ſtatutum donare, prohibentur 4
etiam confiteri in quolibet alio contractu, quãdo per confeſſionem talem poſſet aliàs Statuto fieri fraus, quia in fraudem talis confeſſio præſumitur ſecundum Dominos in vna Romana officij coram D. Piccolomineo.

Tertia emanauit coram *Io. Paulo* 4. *Aprilis* 1541. *apud Put. dec.* 100. *lib.* 1. in noua impreſſione, cuius hæc ſunt verba num. 2. Et in ea- 5
dem fuit dictum, quod Statutum Vrbis de donation. & pactis non valitur. non haberet locum in muliere faciente compromiſſum, quoniam prima pars illius Statuti tantum comprehendit quatuor contractus inter quos non 1
enumeratur compromiſſum. Nec etiam 2
pars in quo dicitur, quod mulier vltra tertiã partem læſa: hæc eadem deciſ. legitur apud eundem *in tit. de Conſtit* 9. *Aprilis*, *aliàs* 7.

Quarta coram Rainaldo 13. Iunij 1541. apud eundem *Put. deciſ.* 158. *in noua impreſſ. aliàs* 162. cuius hæc ſunt verba: Cõtrariũ tamen 6
fuit reſolutum 13. Iunij 1541. ex quo mandatum ad lites non eſt de ſe actus læſiuus, & ſtatutum reſpicit actum læſiuum, & cui non conueniunt verba Conſtitutionis, &c. nec obſtabat, quod ſufficeret, quod ex ipſo mandato poterat quis lædi, & infrà, ibi; quia reſpondebam Ego, quod compromiſſum eſt quidã contractus, prout dicit Lanfranc. dicto loco, & ſi Statutum prohibet contractum, per conſequens prohibet compromiſſum, & tranſa-

Societatum in contractibus interponuntur officia ad colorandum ipsum contractum, & euitandam vsurariam prauitatem. num. 110.
Sponsalium ratificatio non subiacet statuto. n. 15.
Statuti verba vbi non conueniunt, nec statutum intrat. num, 75.
Statuti verba non debent esse superflua. num. 80.
Statutum includens casus aliquos, cateros excludit. num. 74.
Statutum Vrbis cap. 150. lib. 1. mandat insinuationem donationis vltra summam ducatorum 200. num. 99.
Statuto si fraus fieri potest, mulier, & minor non possunt confiteri. num. 4.
Statuti ratio generalis comprehendit omnes casus. num. 97.
Statutum antiquum lib. 4. cap. 19. habet locum, vbicunque mulier directè laditur. num. 22.
Statuti 151. rubrica non habet orationem perfectã. num. 92.
Statutum Vrbis habet locum in omnibus in quibus fraus donationis interuenire potest. num. 47.
Statutum habet locum quando mulier, vel minor ladi potest. num. 33. & 56.
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum, in quatuor tantum contractibus enumeratis, & in alijs, quãdo vnus ex illis comprehenditur. num. 27. 29. & 100.
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in contractibus specificatis, etiam in consequentiam aliorum. num. 72.
Statutum enumerando certas species contractus nõ extenditur ad alios. num. 77.
Statutum praedictum habet locum in contractibus, in quibus indirectè potest cadere læsio. num. 73.
Statutum non comprehendit venditionem, nisi sub nomine illius fiat donatio. num. 25. & 26.
Statutum Vrbis cap. 151. permittit contractus, etiam damnosos. num. 85.
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in confessione receptionis pretij facta per minorem in instrumento venditionis, cum sapiat donationem. num. 8.
Statutum Vrbis habet locum in remissione, & refutatione, etiam in consequentiam contractus nõ expressi. num. 36.
Statutum habet locum in cessione. num. 17. & 20.
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in obligatione facta per mulierem pro dote, nu. 13. contra num. 16.
Statutum Vrbis cap. 151. non habet locum in electione bonorum viri facta à muliere pro sua dote. num. 40.
Statutum habet locum in simplici confessione minoris, secus autem in adminiculata. num. 12.
Vrbis cap. 151. lib. 1. habet locum in quietantia dotis per mulierem facta Socero. num. 11.
Statum Vrbis habet locum in confessione emanata in quolibet contractu, quando statuto potest fieri fraus. num. 30. & 46.
Statutum habet locum in receptione depositi, & obligatione de illud restituendo. num. 70.
Statutum habet locum in remissione Iuris de futuro, quæ in refutatione comprehenditur. num. 69.
Statutum comprehendit pactum continens remissionem, seu donationem. num. 21.
Statutum cap. 151. habet locum in diuisione. n. 61. & 62.
Statutum habet locum in transactione. num. 14. & 49.
Statutum Vrbis cap. 151. comprehendit mandatũ ad adeundam hæreditatem. num. 32.
Statutum Vrbis lib. 1. cap. 151. habet locum in vxore vendente vna cum viro. num. 3.
Statutum Vrbis cap. 151. comprehendit retrodonationem, num. 43.
Statutum habet locum in concordia inita inter minores. num 66.
Statutum Vrbis cap. 113. suppletur per aliud statutum cap. 151. quod habet locum in omni contractu in quo minor ladi potest. num. 58.
Statutum Vrbis lib. 1. cap. 151. comprehendit fideiussionem. n. 91. 45. 48. 63. 67. & 71.
Statutum Vrbis in cap. 113. & cap. 151. lib. 1. habet locum in permutatione minoris. num. 57.
Statutum Vrbis non habet locum in ratificatione sponsaliorum. num. 15.
Statutum Vrbis capit. 151. non comprehendit compromissum necessarium vigore Statuti. num. 5.
Statutum Vrbis non habet locum in mandato ad lites, quia non est actus lasiuus, secus si per illud remittitur ius. num. 6. & 37.
Statutum Vrbis cap. 151. non habet locum, quando mulier, seu minor recipit, & recognoscit bonam fidem. num. 104.
Contrarium num. 107.
Statutum non comprehendit emptionem. num. 50.
Statum Vrbis non habet locum in donatione facta filio. num. 7.
Statutum Vrbis non habet locum in dote, & donatione propter nuptias. num. 16. & 59. declara, vt num. 60.
Statutum non habet locum, quando minor contrahit cum muliere. num. 18.
Statutum antiquum in secunda parte requirit læsionem actu, non potentia. num. 23.
Statutum Vrbis cap. 154. lib. 1. requirit læsionem actu. n. 102.

T

Tantum dictio, excludit omne aliud præter expressum. num. 31.
Transactio continet iuris remissionem, & comprehenditur sub statuto Vrbis num. 52. & 66.
Transactio inita inter minores sine solemnitatibus statuti. est nulla. num. 66.
Transactio comprehenditur sub statuto cap. 151. num. 14. & 49.

V

Venditionis sub nomine si fiat donatio, etiam cum decreto Iudicis non valet. num. 19.
Venditio non comprehenditur sub statuto, nisi sub nomine venditionis fiat donatio. num. 25.
Venditio facta ab vxore cum viro requirit solemnitates. num. 3.

Ver-

Digitized by Google

Verba in fine poſita referuntur ad proxima . n.89.
Verba ſtatuti , vbi non conueniunt , ibi nec diſpoſitio . num.75.
Verba ſtatuti non debent eſſe ſuperflua , & fruſtratoria . num.80.
Verba nigri , vbi ſunt clara , non recipiunt declarationem rubricæ . num.91.
Verbum debeat , importat neceſſitatem. nu.83.
Vxor non poteſt fideiubere pro viro , ne fiat in fraudem donationis à iure prohibitæ . num.44.
Vxor in electione bonorum viri pro dote non tenetur ſeruare ſolemnitates. n.40.& 65.
Vxor , quæ cum viro etiam principaliter ſe obligat præſumitur pro illo fideiubere . n.105.
Vxor cum Viro vendere non poteſt ſine ſolemnitatibus ſtatuti Vrbis cap.151.lib. . nu.3.

Votum
DD. DE ASSETTAMENTO.
Romana Societatis Officij.
Martis 19. *Decembris* 1628.

LIcet Aſſettamentum nedum meo tempore, in quo prius extiterunt Primus Collateralis R. P. D.Stephanus Vayus, Secundus Collateralis R.P.D. Camillus Melrius, nunc Locumtenentes Illuſtriſſimi D.Auditoris Cameræ, deinde Primus Collateralis D.Laurentius Marcellus, Secundus D.Cæſar Argelus, & Iudex Maleficiorum D.Petrus Paulus Phœbeus nunc Auditor Turroni Bononiæ; omnes I.C. eminentiſſimi, ſed & anteà de quo tempore extitiſſe clariſſimos I.C.omnes ſciunt, in ea perpetuò fuerit ſententia , Statutum Vrbis cap.151. lib.1.habere locum in illis tantum quatuor contractibus ibi expreſſis , in alijs verò eo tantum caſu , quo ineſſet vnus ex dictis quatuor ſub quæſito colore aliorum ; Nihilominus , quia hodie nedum controuerſam , ſed reiectam vidimus in gradu appellationis, ità vt multi credant contrariam eſſe veram , tanquam perpetuò à ſupremo Tribunali Rotæ approbatam , & pluribus rationibus comprobatam , & cum quotidie in omnibus Tribunalibus Vrbis ſuper hoc Statuto veniant controuerſiæ decidendæ: Domini voluerunt videre, quæ vera ſit opinio; & diligenter , ac maturè in vna Romana Societatis officij coram me, diſcuſſo articulo, ſteterunt in eadem ſententia , quam tenuit perpetuò Rota , illamque veriſſimam cenſuerunt, tam inſpectis verbis Statuti , quàm attentamente ſtatuentium , & rationibus allatis per Rotam , & DD.& pro faciliori explicatione DD. diuiſerunt articulum in tres inſpectiones.

In quarum prima adducentur Rotæ deciſ.In ſecunda rationes , quibus mota fuit Rota , & Aſſettamentum : in tertia quod licet minor recognoſcens bonam fidem in contractu ſocietatis dicatur fideiuſſor , tamen ſtatutum nõ habet locum in illius obligatione .

Et quoad primam inſpectionem exiſtimarunt Domini regiſtranda verba neceſſaria deciſ.vt vno ictu oculi omnes videant hanc fuiſſe Rotæ opinionem , licèt illæ allegentur pro contraria .

Prima deciſio fuit Creſcent ante annum 1541. (cum ipſe de anno 1542.fuerit creatus Cardinalis à Paulo III) 3. de Conſtit. cuius hæc verba: Satis dictæ frandis ſuſpicio ſubeſſe videbatur quia cum marito principaliter vendente , vxor ſine ſolemnitate Statuti conſentire non valeat , cum conſentire ſit renunciare , & remittere , ad *l.ſi debitor* , §.*in venditione* , *in fin. quib.mod pignor. vel hypoth.ſolu.* & remittere eſt refutare , & donare ad *l.ſi quis delegauerit ff.de donat.* Ita dicendum videbatur , quod nec ſimul cum viro vendere poſſet , quia videbatur eſſe quidam color quæſitus , vt per *Bald. poſt Nicol.de Mattarel.in authen.ſi qua mulier*, C. *ad Velleian.* alias de facili Statuto fraus per indirectum fieri poſſet , & ſtatutum eluſorium redderetur : pro qua deciſ.facit optimè *tex. in l.quidam , in fin. ff.ad S.C. Velleian.* ibi; Paulus reſpondit : & quæ in fraudem S. C. quod de interceſſionibus fœminarum factum eſt excogitata probari poſſunt , rata haberi non oportere , & in *l.fin.*§. *item ff. eod.*vbi idem Paulus ait : item ſi mulier creditori viri fundum vendiderit , & tradiderit ea conditione, vt emptor acceptam pecuniam viro referret, & hunc fundum vendicet , exceptio quidem opponitur ei de re empta , & tradita , ſed replicabitur à muliere , ac ſi ea venditio contra S. C. facta ſit .

Secunda deciſ. eiuſdem Creſcent. 2.de confeſſ.cuius hæc ſunt verba : minor , vel mulier prohibiti per ſtatutum donare , prohibentur etiam confiteri in quolibet alio contractu, quãdo per confeſſionem talem poſſet aliàs Statuto fieri fraus, quia in fraudem talis confeſſio præſumitur ſecundum Dominos in vna Romana officij coram D.Piccolomineo .

Tertia emanauit coram *Io. Paulo 4. Aprilis* 1541.*apud Put.dec.* 100.*lib.* 1. in noua impreſſione , cuius hæc ſunt verba num. 2. Et in eadem fuit dictum, quod Statutum Vrbis de donation.& pactis non valitur. non haberet locum in muliere faciente compromiſſum, quoniam prima pars illius Statuti tantum comprehendit quatuor contractus inter quos non enumeratur compromiſſum . Nec etiam 2 pars in quo dicitur , quod mulier vltra tertiã partem læſa:hæc eadem deciſ.legitur apud eundem *in tit.de Conſtit* 9. *Aprilis* , *aliàs* 7.

Quarta coram Rainaldo 13. Iunij 1541 apud eundem *Put. deciſ.* 158. *in noua impreſſ. aliàs* 162.cuius hæc ſunt verba:Cõtrariũ tamen fuit reſolutum 13 Iunij 1541. ex quo mandatum ad lites non eſt de ſe actus læſiuus , & ſtatutum reſpicit actum læſiuum , & cui non conueniunt verba Conſtitutionis , &c. nec obſtabat , quod ſufficeret , quod ex ipſo mandato poterat quis lædi , & infrà ,ibi ; quia reſpondebam Ego , quod compromiſſum eſt quidã contractus , prout dicit Lanfranc. dicto loco , & ſi Statutum prohibet contractum , per conſequens prohibet compromiſſum , & tranſa-

ctionem. Sed in casu Statuti Vrbis consideratur actus læsiuus, & mandatum de se non est actus læsiuus.

Coram Thoma de Thanis 24. Iun. 1542. extensa per *Gomes decis. 100. post decis. Reuerendis. Coccini*; cuius verba hæc sunt: In nouis Statutis c. 19. de Pact. & Donation. nō valituris, limitatur non procedere hoc Statutum in patre, vel matre donante filio per affectionem; 7

Coram Put. 7. Februarij 1547. dec. 7. libr. 3. cuius hæc sunt verba; Proposui dubium, an confessio de duobus millibus receptis per minores in instrumento venditionis facta sapiat donationem, ita vt comprehendatur sub prima parte Statuti de Pact. & Donation. non valit. vel saltem ex ea minor dicatur læsus; & maior pars tenuit, quod dicta confessio saperet donationem, ita vt comprehenderetur in dicta prima parte Statuti: Et infra: Item quia si aliter diceremus de facili fieret fraus Statuto. Nam minor, qui non potest directo donare, faceret contractum, & faceretur se pretium recepisse, & sic quod vna via prohibetur, alia permissum foret; Et infra sub num. 2. Non obst. quod Statutum loquatur in donatione, nos autem sumus in venditione, quia verum est, quod Statutum non habet locum in venditione, sed quando ex venditione resultat donatio, tunc subintrat Statutum loquens de donatione; & infra; Quia resp. quod minor vendens & in venditione confitens se recepisse certè, simpliciter confitetur, & non ob aliquam causam; licet enim respectu venditionis fateatur, tamen non est verum, quod aliquid ipse habeat. 8

Coram eodem 26. Octobris 1547. proposito eodem dubio omnes Domini affirmatiuè responderunt ex supradictis rationibus, quibus edita alia, num. 7. his verbis: Et longè maior fraus interuenire potest in donationibus, quæ sunt sub aliquo colore putà confessionis, vel causæ, quam in donationibus simplicibus, cū in illis magis circumueniri posset minor; Et quod istis donationibus coloratis principaliter statuentes occurrere voluerint, patet, quia voluerunt consanguineos iurare, non cedere in præiudicium minorum, quod non potest aptari ad simplicem donationem, cum illa sit apertè damnosa, cum donare sit perdere: maiorem autem fraudem interuenire posse in alijs contractibus, & in illis multò facilius circumueniri posse minores, & mulieres, constat ex optima ratione, *Vulp. in l. sed si ego, ff. ad Velleian.* ibi; quia facilius se mulier obligat, quam alicui donet. 9 10

Coram Put. decis. 146. 27. Iunij 1548. reproposita 8. Octob. eiusdem anni, quę est dec. 153 lib. 3. in quibus fuit resolutum mulierem liberatem fore rum, vbi restituisset dotem, quæ erat restituenda marito, cum cautione, & absque cautione fuit restituta, subiacere Stat. Vrb. ea ratione in 1. dec. adiecta n. 3. his verbis: Et ideo quia interueniebat læsio dicebant locum esse Statuto; & in 2. decis. his verbis: Et sic pro istis omnibus Comes obligauerat bona sua, quod in euentum restitutionis, dos, & donatio propter nuptias reperiebatur sine hypothecis; & ideò in hoc *D. Liuia* lædebatur per illam refutationem, quietationem, & pactum de non petendo; & ideò erat casus comprehensus in Statuto..... 11

Coram eodem de anno 1548. extensa per Acchil. de Graf. dec. 1. de confess. in qua fuit declaratum confessionem mulieris, seu minoris, requirentem solemnitates Statuti, procedere in confessione simplici, quæ non esset adminiculata alijs verisimilitudinibus, secus autem si haberet aliquas præsumptiones pro se. 12

Coram Reomano 19. Octob. 1548. apud Put. dec. 160. lib. 3. in qua fuit dubitatum, an obligatio mulieris pro dote comprehenderetur sub Statuto, & ratio dubitandi, quia vt ibi legitur his verbis: quasi dicta obligatio saperet donationem. 13

Coram Augustino 19. Decembris 1552. extensa per Cottam decis. 361. & per Caput. dec. 195. par. 3. in qua fuit firmatum Statutum habere locum in transactione, in qua fit ex necessitate refutatio. 14

Coram Oradino 30. Aprilis 1554. per Caput. decis. 3. p. 3. vbi fuit firmatum, Statutum non habere locum in ratificatione facta à minore instrumenti sponsaliorum, cuius hæc sunt verba sub num. 3. Et quia Statutum Vrbis enumerat quatuor casus, in quibus non est comprehensus casus supradictus, secùs esset in instrumento ratificationis solutionis pecuniarum. 15

Coram eodem Oradino 30. Octobris 1554. confirmata 10. Decembris eiusdem anni per Caput. decis. 199. par. 3. in qua fuit firmatum Statutum non procedere in contractu doris, & donationis propter nuptias, addita ratione his verbis: Et quia Statutum quatuor casus enumerat inter quos non est iste. 16

Coram Card. Blanchetto, cuius decis. refert decis. coram Clemente VIII. 20. Februarij 1576 quæ est diuers. decis. 529. sub num. 4. his verbis: Prout non obstat, quod Statutum Vrbis non habeat locum in transactione, vt per Bero. allegat. Quia iste contractus est principaliter cessionis; quo casu Statutum locum habet, vt fuit resolutum in illa Romana Vineæ coram R.P.D. meo Blanchetto, licet enim Statutum in quatuor casibus loquatur, habet etiam locum in alijs, Put. decis. 7. & 55. lib. 3. 17

Prædictam decisionem Cardinalis Blanchetti refert, & sequitur Litta in vna Romana hæreditatis 19. Decemb. 1602. & 8. Aprilis 1578. in eadem coram eodem Cardinale Blanchetto fuit postea decisum Statutum non habere locum, vbi minor contrahit cum muliere, quia æquè priuilegiati, & fuerunt addita hæc verba decis. 558. par. 1. diuers. Nec mouit Dominos, quòd priuilegium Statuti respicit refutantē, non eum, cui refutatur, quia in hoc casu adest vicissitudinaria refutatio, & tàm minores in eò, quod cesserunt, quam mulieres in eo, quod sibi cessum fuit; ex eo igitur transactio comprehenditur sub Statuto quia fuerunt cessa hinc indè iura, & cessio ideò sub Statuto comprehenditur, quia continet refutationem. 18

Et in

Et in prædicta coram Clem. VIII. fuit etiã dictum, quod etiamſi adſit decretum iudicis ſuper donatione facta ſub nomine venditionis,
19 illam non valere his verbis : Minus obſtat mulierem potuiſſe donare ex traditis ab Angel.& Iacob de S.Georg.*in l.cum hi*, §.*ſi præter ff. de tranſact.* Quia tollitur obiectum ex doctrina *Bald.in rub.C.qui ad mitt.colum.*11.*relati à Tiraquell.de ll.connub gloſſ.*8.*num.*180.& 181. aſſerentis, quod ii partes ſimulabant vendere,& tamen contrahebant donationem , & iudex decretum interponat, donatio non valet,quia id notum non erat Iudici , & propterea inquit apertè, & taliter negotij naturam exprimendam eſſe , & nominatim debere dicere, ſe velle donare, quod hic minimè factum fuit .

Coram Card.Seraph.5.Iunij 1595.deciſion. 1133.ibi : Contrarium tamen reſolutum fuit ex eò, quod iſte contractus non eſt emptionis, & venditionis ; ſed potius ceſsionis iu-
20 rium, in quo habet locum Statutum , vt fuit reſolutum in cauſa Romana Vineæ de Scapucis coram R.P.D. meo Blanchetto iux. deciſ. Put.7.& 55 lib.3.

Coram Penia 8.Februarij 1602.deciſ. 434. p.4.diuerſ.in qua num.1.in fin legitur: Aliquibus ex dominis non diſplicebat aliud motiuũ
21 ex eo deductum , quod hoc pactum , tanquam continens donationem , ſeu remiſsionem iuris petendi dotem in caſu diſsolutionis matrimonij per obitum mariti, non poterat celebrari ſine ſolemnitate Statuti antiqui Vrbis lib. 4. cap.19. quod habet locum, vbicumque mulier directè , vel indirectè læditur , vel remittit ius ſuum .

Supradictæ omnes deciſ. emanarunt ſuper Statuto antiquo de tẽpore Alex.VI. emanato, in quo ſub cap.23.lib.4.& reformato ſub Leo. X.in c.19.& in alio antiquo licet in rubrica fieret mentio de donatione, & in nigro fuerit omiſsa , in reformatione facta ſtatuentes addendo , & declarando expreſserunt etiam donationem , & vlteriùs addiderunt : Et in omnibus contractibus , & negociis, vbi quis maſculus , ſeù fœmina reperiatur læſus vltra tertiã partem eius, quod agitur iuramentum cenſea-
23 tur doloſè extortum , & nihil operetur . Et de hac 2.parte fit mentio per Put.dicta deciſ. 100.lib.1.dicta deciſ.158. aliàs 162. eodem, & deciſ.7.& 55.lib.3.& in dicta deciſ.158.fuit diſcuſsa hæc 2.pars,an haberet locum , quando minor poſset lædi , & fuit reſolutum negatiue, quia ſtatutum requirit læſionem actu,non potentia , & ſunt clara verba ſtatuti: Reperiatur læſus : vnde antequam conſtaret de læſione ſtatutum non annullabat contractum , pro vt annullabat quando actus fuiſset de ſui natura læſiuus , vt in fideiuſsione dixit Rota in deciſs.infra allegandis.

Cum igitur in ſtatuto nouo fuerit adempta dicta ſecunda pars, & additum aliud ſtatutum ſuper læſione in cap.154. lib. 1. in quo correcta dicta ſecunda parte annullante contractus mandarunt ſtatuentes poſſe procedi ad reſciſ-
24 ſionem contrictus ibi(procedi poſſit ad reſciſſionem, quæ ſupponit validitatem contractus, *l.2.& tot. tit. C. de reſcind. vendit.*) Non poteſt vlla ratione hodie ſuſtineri opinio Pici in gloſſ.7. firmantis, ſtatutum habere locum in omnibus contractibus in quibus minor lædi poteſt, nec eius opinio defendi poteſt ex deciſionibus per ipſum allegatis , vt infra oſtendetur,nec etiam auctoritate DD.Carpan.Lamberteng. & aliorum , qui loquuntur ſuper ſtatutis habentibus verba generalia comprehendentia omnes contractus ſpecificatos per Pic. in eadem gloſſ.

Deueniendo igitur ad deciſiones emanatas ſuper prima parte ſtatuti, prima illa Creſcent. clara oſtendit Rotam noluiſſe comprehendi
25 contractum venditionis; ſed ſolum vbi ſub nomine venditionis fit donatio, quæ comprehenditur ſub ſtatuto ex rationibus ſupra allegatis. Quod, & clariùs legitur in illis deciſionibus 7. & 55. Put. vbi non ſolum expreſsè Rota dixit ſtatutum non habere locum in venditione; ſed & quod plus eſt non defuerunt Auditores, qui in prima propoſitione in ea fuerint ſententia,
26 vt nec etiam ſtatutum haberet locum in caſu, quo ſub nomine venditionis fuit facta donatio & idem firmatur in deciſ, Coct. Caput. Blanchett. & Clem.VIII. dum fuit reſolutum, ideò comprehendi tranſactionem ſub ſtatuto , quia in illa adeſt ceſſio , ſeu refutatio, prout etiam in caſu *deciſ. Put.*146.& 151. *lib.*3. In illa verò *Caputaq.* 3. *par.* 3. in qua fuit dictum ratificationem ſolutionis factam à minore iuuiacere ſtatuto,licèt nõ allegetur ratio, tamẽ illa eſt clara , quia ratificatio importat quietationem de pecuniis non receptis per minorem: & in illa Cardinalis Seraphini expreſsè dicitur ſtatutum non habere locum in cõtractu emptionis , & venditionis ; & illa Peniæ idem firmatur, quod in deciſ. Creſcent. 3. quam allegat.

Ex his autem deciſionibus apparet nullo modo poſſe ſuſtineri opinionem aliquorum aſſerentium ſtatutum habere locum in omnibus contractibus , ex quo in omnibus poteſt fieri fraus ; nam omnes prædictæ deciſiones
27 firmant, tunc ſolum in aliis contractibus habere locum , quando apparet, verè fuiſſe factã fraudem ſtatuto , vbi ſcilicet ſub nomine alterius contractus fuit vnus ex prohibitis à ſtatuto . Si enim Rota voluiſſet comprehendi omnes contractus, non fuiſſet opus in tot deciſionibus diſcutere, an adeſſet in illis caſibus vnus ex prohibitis; ſed vnico verbo omnem ſuſtuliſſet difficultatem reſpondendo, ſtatutum habere locum in omnibus contractibus . Et quia Rota in deciſionibus emanatis ſuper ſtatuto nouo, nec expreſsè, nec tacitè receſſit à ſupradictis deciſionibus ; ſed reſolutiones omnes
28 fundauit in Antiq. dec. debent intelligi iuxtà has, prout aliàs Rota in vna Burgen. Abbatiæ de Salas 20.Nouemb.1614.coram Vbaldo,dixit his verbis : Et quamuis deciſ.372.ead.par. lib.3. reſidere videatur in eo , quod beneficia Prothonotarij abſentis creati ſint reſeruata , quamuis non conſtet de acceptatione,tamen venit intelligenda iuxta *deciſion. Creſcent.* 15. quã allegat iuxta doctrinã *Bart.in l non ſolũ*, §.
29 *liberat.ff.de liberat.lega.cũ vulg.* Vnde cũ in illis legimus ſtatutũ habere locũ in omnibus contractibus in quibus minor directè , vel indirectè

ctè lædi poteſt, debent intelligi de læſione reſultante ex illis quatuor contractibus; directè quando ſimpliciter contrahuntur, indirectè, quando vnus ex illis ineſt in aliis contractibus, vt per Creſcent. dicta deciſ 3. ibi: Alias de facili ſtatuto fraus per indirectum fieri poſſet; & in dicta deciſ. Put. 7. lib. 3. ibi; Nã minor, qui non poteſt directè donare faceret contractum, & fateretur ſe pretium recepiſſe: & quod minor, & mulier dicantur dicto modo læſi, ſunt clara verba Put. d. deciſ. 153. lib. 3. ibi: Et ideo in hoc Domina Liuia lædebatur per illam reſtitutionem, quietationem, & pactum de non petendo. Nec deſunt deciſ. ſuper nouo ſtatuto quæ etiam ita ſe declarant, vt oſtendetur.

Secunda deciſ Creſcen. non dicit eſſe prohibitam omnem cõfeſſionem in quolibet alio
30 contractu; ſed ſolum, vt ibi dicitur: Quando per talem confeſſionem poſſet aliàs ſtatuto fieri fraus; Et ſic vbi importaret donationem, prout in caſu deciſ. Put. 7. & 55. lib. 3. vel aliũ contractum in ſtatuto expreſſum, & vbi aliàs confeſſio redditur veriſimilis ex coniecturis confeſſio non ſubiacet ſtatuto, vt in d. deciſ. Acchill.

Aliæ verò deciſ. Put. 100. lib. 1. & 9. de Conſtitut. cap. 3. & 199. par. 3. dum firmant Statutum habere locum in quatuor contractibus nominatis, ſunt adeò claræ, vt interpretatione minimè egeant, ad *l. ille, aut ille, §. cum in verbis ff. de legat. præſtan. maximè cum Put.* addiderit dictionem illam taxatiuam, *tantum*, quæ ex-
31 cludit omnes alios præter expreſſos, *l. 3. §. cum Titio, ff. de admin. leg. Card. Mantic. deciſ. 109. num. 11.*

Nunc deueniendo ad deciſiones emanatas ſuper Statuto nouo.

Prima fuit coram Gypſio 26. Octobr. 1588.
32 ſuper mandato procuræ ad adeundam hæreditatem, in qua dum fuit dictum illud ſubiacere
33 Statuto habenti locum, quando quis lædi poteſt ex deciſ. 162. Put. lib 1. deciſ. declarat ſe
34 his verbis: Quo fit, vt cenſeatur ſucceſſioni ab inteſtato renunciare iuxta *doctrinam Bart. in l. ex teſtamento in fine princ. de except. rei iudic.* & faciunt tradita per *Roman. conſ. 125. & Pariſ. conſ. 77. vol. 4. cum aliis adductis per D. Iulium Petruccium*, quam renunciationem clarum eſt, non potuiſſe fieri ſine ſolemnitatibus ſtatutariis. Et hæc eſt 1. deciſ. declarans ſtatutum habere locum, non in omni alio actu, in quo minor poteſt lædi; ſed ſolum quando continetur vnus ex illis quatuor, prout eſt renunciatio.

Secunda coram Comitulo 9. Decemb. 1588 apud Pic. dec. 44. & Marcheſ. tom. 1. fol. 455.
35 in qua fuit reſolutum retrouenditionem factã à muliere ſubiacere ſtatuto 154. ratione læſionis, vel ſtatuto 151. non quia illud habeat locũ in omni contractu; ſed quia mulier remiſerat ius ſuum his verbis; Quare viſum fuit Dominis locum eſſe ſtatuto Vrbis 154. ſeu 151. quod Rota interpretatur habere locum, quoties mulier, vel minor directè, vel indirectè remittit
36 ius ſuum, & ſi talis reſtitutio veniat in conſequentiam alterius contractus extra illos quatuor ibi expreſſos; & allegat Creſcen. Cott. & Put.

Et ex hac deciſ. habemus Rotam tunc iuxta diſtinctionem factam à nouo ſtatuto diſtinxiſſe, quod in aliis contractibus ſi adſit læſio in precio, hoc eſt ſi conſtiterit de læſione, tunc eſſe locum diſpoſitioni ſtatuti c. 154. ſi verò in illis per indirectum remittatur, vel reſtituetur ius, eſſe locum diſpoſitioni, cap. 151.

Coram Illuſtriſſ. D. Card. Millino 26. Martij 1623. apud Pic. deciſ. 25. num 8. his verbis:
37 Sed placuit Dominis caput nullitatis mandati defectu ſolemnitatis ſtatuti, quod locum habet, vbicumque directè remittitur aliquod ius & allegat Creſcen. & Cott.

Coram eod. 20. Octob. 1593. apud Zacchi
38 de ſociet. deciſ. 36. fideiuſſionem mulieris nullam, etiam ſi recognouerit bonam fidem, ea rationes his verbis adiecta: Quia vigore ſtatuti non poſſit obligari, nec etiam de iure cõmuni fideiubere, fuit ſimulatum, quod recognoſceret bonam fidem, & reciperet pecunias vt teneret eius obligatio; *Rom. conſ. 394. n. 4.*
39 & in hac recognitione conſiſtit ſimulatio, quia verè ipſa pecunias non recipiebat, cum eodem inſtanti deberent peruenire ad manus Iulij Cæſaris *l. qui ſic ſoluit. ff. de ſolu.* Et pro hac deciſ. ſunt optimi *tex. in l. quamuis 9. ff. ad S. C. Velleian. vbi ſic Vulp.* ſi cum eſſem tecũ contracturus mulier interuenerit, vt cum ipſa potius cõtraham videtur interueniſſe, *in l. quidem, vbi Paulus I. C.* Quidam voluit hæredibus Lucij, Titij mutuam pecuniam dare, & cum eis contrahere; ſed quoniam facultates eorum ſuſpectas habebat, magis voluit vxori teſtatoris dare pecuniam, & ab ea pignus accipere, mulier eandem pecuniam dedit hæredibus, & ab eis pignus accepit. Quæro an interceſſiſſe videatur, & an pignora, quæ ipſa accepit, teneantur creditori? Paulus reſpondit, ſi creditor cũ contrahere vellet cum hæredibus Lucij Titij cuitatis ijs magis mulierem ream elegit, & in ipſius perſona S. C. quod de interceſſionibus fœminarum factum eſt, locum eſſe, & pignora ab ea data non teneri. *In l. ſed Iulianus, §. idem aut. ff. ad S. C. Macedon. vbi Iul.* ſi duos reos accepero filiumfam; & Titium, cum ad filiumfam. peruentura eſſet pecunia; ideo autem reſtitutum acceperim, ne quaſi fideiuſſor S. C. vteretur vtilem eſſe exceptionem aduerſus fraudẽ dandam. *in l. cum ad eas C. ad S. C. Velleian. vbi Imperatores Diocletian. & Maxim.* cum ad eas etiam obligationes, quæ ex mulieris perſona calliditate creditorum ſumpſerunt primordiũ, decretum patrum, quod de interceſſione fœminarum factum eſt edicto perpetuo declaretur, ſi tamen creditor, qui contrahere cum alio propoſuerat, & mulieris perſonam eligit exceptione contra petitores, ſecundum ea, quæ aſſueueras defendi poteſt.

Coram Cardinale Mantica 26. Iunij 1595.
40 deciſ. 344. muliere eligente bona pro ſua dote in qua electione negari non poteſt potuiſſe cadere læſionem, nihilominus Rota reſpondit, non intrare ſtatutum, num. 7. his verbis: Neque etiam obſtat, quod electio ſit nulla, cum ſolẽnitas requiſita à ſtatuto Vrbis lib. 1. c. 151 non fuerit obſeruata; quia cum per electionem ipſæ mulieres id, quod ſibi debetur, ſint conſequu-

Digitized by Google

ſequutæ, & ideò non poteſt dici facta alienatio, ſeu refutatio, & multò minus pactum de non petendo, vel quierantia, ſeu donatio, de quibus ſtatutum loquitur. Hęc deciſio, cum ſit per ſe clara, non indiget interpretatione, vt ſupra in deciſ. Put. & Caputaq. eadem ratione legitur.

Coram Cardinale Seraph. 13. Maij 1596. deciſ. 1187. fuit habitum pro indubitato fideiuſſionem mulieris ſubiacere ſtatuto, rationem aſſignat in ſeq. deciſ. 41

Coram eodem 10. Nouemb. 1597. in qua dū dubitabatur, an fideiuſſio comprehenderetur ſub Conſtitutione Marchiæ, ex quo dum de illa nō fuit facta mentio, non poſſet dici comprehenſa ex ratione deducta per *Caput. in ſupradicta deciſ. 3. lib. 3.* fuit reſponſum his verbis: Quæ fideiuſſio non poteſt cenſeri contractus lucratiuus, ſed eſt eiuſdem, & fortè damnoſioris conditionis, quam cæteri in Conſtitutione enumerati, & ideò ceſſant ea, quæ in contrarium allegantur ex deciſ. 3. Caput. lib. 3. 42

Coram Penia 16. Februarij 1602. par. 4. diuerſor. deciſ. 548. fuit dictum ſtatutum habere locum in retrodonatione. 43

Coràm eodem 4. Februarij 1602. apud Pic. deciſ. 1. num. 15. in qua optimè fuit declaratus hic articulus his verbis: In hoc tamē caſu attendendum ſtatutum Vrbis lib. 1. c. 151 prohibens mulierem donare; ideoque etiam eſſe prohibitam fideiuſſionem pro marito, ne fiat in fraudem donationis à iure prohibitæ, *gloſſ. in d. Auth. ſi qua mulier, in verb. Nullatenus verſ. eſt ergo, C. ad Velleian. Sorin. conſ. 23. n. 26 in fin. lib. 4. Tiraq. de ll. connub. gloſ. 5. nu. 107. verſ. ideoque Surd. d. deciſ. 164.. nu. 11. verſ. & ratio dec. f. eſt.* Ne fiat igitur fraus, & inducatur per indirectum donatio per ſtatutum prohibita, affirmatum fuit fideiuſſionem quoque ſub ſtatuto comprehendi, ſicut per eandem rationem ſenſit Rota de confeſſione mulieris, *Put. deciſ. 7. & 55. lib. 3.* Idemque affirmatur in quolibet alio contractu, in quo fraus donationi interuenire poſſet. *Creſcent. deciſ. de conſtit. & infra allegat. d. deciſ. Card. Millin. 35. apud Zacch.* Quæ deciſ. ſola attendenda eſſet, vbi deficerēt aliæ ſimiles, cum dicere non poſſimus prædictas rationes per tranſennam, & non ex mente Dominorum fuiſſe deductas, prout aliquando eueniſſe conſtat ex deciſ. coram Comitulo deciſ. 44. in fin. fuit enim articulus duabus propoſitionibus maturè diſcuſſus, verſ. igitur, in princ. deciſ. ibi; Sola Conſtantia informante cauſa propoſita viſa fuerat exemplaris, ideoque dilata, vt maturius articulus propoſitus diſcuteretur, iterum propoſita cauſa vtraque parte informante Rota, &c. 44 45 46 47

Coram Attrebaten. 22. Maij 1602. apud Pic. deciſ. 6. fuit reſolutum fideiuſſionem mulieris ſine ſolemnitatibus ſtatuti Vrbis cap. 151. (& vt ibi dicitur) Quod licet in quatuor ſolū caſibus loquatur, habet tamen etiam locum in aliis; & dum ad id allegat *dec. Put. Creſcent. Clem. 8. Comituli, Seraphin. Penia, Gypſi, & Cardinalis Millini*, intelligenda eſt concluſio ſecūdum illas deciſ. quando læſio adeſt ex eo, quod in alijs comprehenditur vnus ex quatuor prout in fideiuſſione. 48

Coram Litta in Romana hæreditatis 29. Nouembris 1602. fuit reſolutum tranſactionē factam à muliere eſſe nullam ob non ſeruatas ſolemnitates ſtatuti, ex *deciſ. Put. 162. & ex illa deciſ. Card. Blanchetti*. 49

Coram Gregorio XV. 26. Martij 1604. deciſ. 164. in qua expreſſe fuit dictum ſtatutum non habere locum in emptione. Quia, vt ibi legitur, ex forma ſtatuti Vrbis lib. 1. cap. 151. quod vltra contractus in eo expreſſos habet locum in quolibet alio in quo minor etiam indirectè lædi poteſt: & *alleg. deciſ. Put. Creſcen. Clem. 8. Comituli, & Attrebaten.* ſed cum vt ſupra viſum fuit, loquantur prædictæ deciſ. quādo in contractu emptionis contineretur vnus ex quatuor, tunc enim dicitur indirectè læſus minor, hæc deciſio ſubſtineri poteſt, vbi vnus ex illis concurrit, & licet num. 5. dicatur: In emptione autem poteſt interuenire læſio reſpectu pretij, & eius exceſſus, *l. 2. C. de reſcind. vendit.* Tamen id non videtur fuiſſe dictum ex mente Dominorum, cum deciſ pro fundamēto reſolutionis allegatæ contrarium firment, & illa deciſio principaliter non fundat ſe in hac nullitate, ſed in ea, quod pupillus contraxit ſine authoritate tutoris, & poſtea fuerunt addita verba: Augetur nullitas iſtius contractus, quia non acceſſit conſenſus proximiorū; vnde intrat illa reſponſio deciſ. Comituli 44. in fin. per illa verba: In emptione, &c. tanquā per tranſennam, & non ex mente Dominorū appoſita non eſſe attendenda. 50 51

Coram *eod. 24. Maij* 1606. *deciſ. 260. ſub nam. 3.* ponitur eadem concluſio ex dictis deciſionibus, & caſus deciſionis eſt ſuper tranſactione, quæ iuris remiſſionem includit, vt ibi expreſſè dicitur. 52

Coram *Attrebaten. 9. Februar.* 1607. *apud Zacch. de ſociet. deciſ. 24.* leguntur hæc verba: Nam ad hanc ſcripturam ſolidationis multæ fuerunt datæ reſponſiones, & prima cum acceptatio Cammillæ importet confeſſionem ſolutionis in reliquum, & per conſequen, liberationem, *l. ſi ex pluribus, vbi gloſſ. in verbo Reliquum. Imol. num. 2. in fin. ff. de ſolut. Salyc, in l. ſi quidem, in fin. C. de tranſact. Iaſ conſ.* 100. *num. 3. lib. 4* Idcircò eſt nulla propter ſtatutum Vrbis cap. 151. lib. 1. p. ohibens fieri refutationes, & quierationes, & donationes, ſub quibus prohibentur etiam confeſſiones, per quas ſtatuto frus fieri poſſit, *Put. deciſ. 7. & 55. lib. 3. Creſcent. deciſ. 2. de confeſſ.* & infra, (quia confeſſio tendit ad liberationem, & habet vim pacti de non petendo, *Feder. de Sen. conſ.* 128. *num. 3. Socin. iun. poſt Calcan. quem allegat. conſil. 57. num. 20. lib. 2.* quo caſu requiruntur ſolemnitates ſtatuti. Ecce clara deciſio emanata poſt illam Greg. Statutum nouum intelligi, prout intellexit Rota ſtatutum antiquum. 53 54 55

Coram *Gregor. 27. Junij 1697. deciſ. 333.* poſtquam enim deciſ. poſuit concluſionem, ſtatutum habere locum in omnibus contractibus in quibus minor, vel mulier lædi poteſt, ex *dec. Creſcē. Put. Cl. & Attrebaten.* addidit hæc verba: Fideiuſſio autem non ſolùm eſt contractus de ſuii natura læſiuus; quibus declarauit præ- 56

ceden-

cedentem conclusionem intelligi, vbi minor lædituꝛ per vnum ex illis quatuor contractibus prout in fideiussione adesse donationem declarauit Rota in illa coram *Penia decis.* 1. *apud Pic.*

Coram *Card. Sacrato* 3. *Decemb.* 1607. *apud*
37 *Pic. decis.* 41. in qua fuit dictum permutationem esse nullam his verbis: Placebat etiam maiori parti Dominorum, & cæteri non contradicebant, motiuum ex statuto Vrbis cap. 113. & 151. lib. 1. ex qua decisione absolutè firmatur in permutatione obstare statutum cap. 151 sed vna cum cap. 113. in quo prohibetur alienatio rerum minorum sine certis solemnitatibus; sed in muliere maiore non legitur aliqua decisio, quæ admittat concursum dictorum statutorum.

Coram *Card. Marquemontio* 17. *Martij* 1608.
38 *decis.* 153. *n.* 13. vbi fuit firmatum statutum in cap. 113. super alienatione rerum minorum suppleri per istud 151. ex dicta decisione corã Sacrato, & deinde addita hæc verba: Et potest habere magnam rationem, cum sæpius fuerit resolutum illud statutum habere locum in omnibus contractibus, in quibus minor lædi potest; & allegat dictam decis. Attrebaten. & Greg. XV. in Rom. Argentorum, quæ vt supra fuit ostensum, loquuntur in fideiussione: vnde non potest dici contrarium sensisse, sed est intelligendum iuxta prædictas decisiones.

Coram *Reuerendiss. Coccino Decano* 1. *Decem.*
1608. *dec.* 433. in qua firmata regula, quod
39 statutum non habet locum in dote, nec in augumento dotis. *ex Gabr. conf.* 10. *n.* 6. *lib.* 1. fuit in d. decis. limitata his verbis: Tamen placebat etiam, quod hæc non habeant locum,
60 quando augumentum dotis præsumitur factũ ad defraudandum statutum, vt benè considerat in terminis statuti Vrbis Gabr. dicto loco, & & propterea cum in casu isto mulier, quæ post contractum matrimonium fecit augumentum dotis, non teneretur dotare, & prohibeatur donare, ideo dictum augumentum præsumitur factum ad fraudandum statutum. Quæ decisio est conformis *dec. Cresc. Attrebaten. Pauie, & alijs*, quæ hunc articulum exactè tractarunt.

Coram *Greg.* 20. *Maij* 1610. *decis.* 473. fuit
61 firmatum, statutum habere locum in diuisione, quia est species transactionis, *l. tres fratres, vbi Bart. Alex. & Iaf. ff. de transact. Decian. cons.* 39 *num.* 104. *lib.* 1. & dum additur habere locum in permutatione, allegat dec. Card. Sacrati, quæ vt dictum est procedit in minore tantum, ratione cap. 113.

Coram *eod. in ead.* 4. *Febr.* 1612. *decis.* 496.
fuit confirmata decis. & licet num. 7. *& seq.* dica-
62 tur, quod ex eò, quod in diuisione cadit læsio & propterea intrat statutum, quod habet locũ in omni contractu, in quo minor lædi potest. *Put. decis.* 162. *lib.* 3. Tamen debet intelligi de læsione actuali, non in potentia iuxta d. decis. 473.

Coram *Reuerendiss. Pamphil.* 26. *Nouembris*
1611. *apud Pic. decis.* 8. *num.* 4. postquam fuit di
63 ctum, statutum habere locum in omni contractu, in quo minores, & mulieres lædi possunt ex *Put.* & Rom. Argentorum, declarat se his verbis: Et per consequens debet etiam habere locum in fideiussione, quæ ex sui natura continet lęsionem, vt fuit sæpissimè deductum in d. Romana Argentorum.

Coram R.P.D. *Pirouano* 17. *Februarij* 1612.
in recent decis. 385. *par.* 1. in qua fuit dictum censum impositum à muliere sine solemnitati-
64 bus statuti cap. 151. fuisse nullum, quia vt ibi dicitur: Statutum nedùm in quatuor casibus, expressis; sed etiam in omnibus alijs, in quibus adest ratio læsionis, procedere sæpè fuit resolutum; & ad id allegat decis. Caputaque n. Put. & Illustrissimi D. Cardin. Millini, in quibus iam fuit ostensum loqui, quando læsio adest ex eo, quod sub nomine alteriùs contractus celebratur donatio, vel alius ex illis quatuor, qui verisimiliter concurrebat in casu dictæ decis. cum ibi non exprimatur alia ratio læsionis, & ne dicamus fuisse contrarium decisum, quàm quod dicunt dictę decis. super quibus se fundat decis. R.P.D. Pirouano.

Coram *Reuerendissimo Domino Coccino in Romana Saluiani* 9. *Decembris* 1613. in qua fuit
65 resolutum electionem factam à muliere de bonis pro dote, non comprehendi sub hoc statuto, eisdem verbis vtitur, quibus fuit decisus similis casus in supradicta decisione Cardinalis Manticæ, hæc enim sunt verba: Quia cum per electionem ipsa Laura fuit consecuta id, vel partem, quod sibi debebatur, non potest variare, nec propterea fit, quod fuerit sequuta alienatio, seu refutatio, & multò minus pactum de non petendo, quietantia, seu donatio, de quibur statutum loquitur, vt fuit dictum in causa Romana, siue Ciuitatis Castelli, Census 26. Iunij 1595. coram Mantica. Et quod maximè obseruandum in dicta causa, mulier voluit docere de læsione per æstimationem factam, & Rota dicit illam non suffragari, quia æstimatio fuit longè posteà facta, & agebatur de re, quæ vsu consumebatur, in qua de præsenti non inferebatur ad præteritũ vnde tantum abest, quod Rota tenuerit statutum habere locum in omni actu, in quo læsio cadere potest, vt nisi de lęsione concludenter constet, non succurratur minori, aut mulieri, agebatur enim de rebus mobilibus per mulierem electis, in quibus facillimè illa potuisset in pretio decipi.

Coram *Seleucien.* 9. *Maij* 1614. *in recent. decis.*
592. *p.* 1. in qua legitur: Fuit enim lata super
66 rescissione contractus, concordię initæ à DD. Sforcia, & Galeatio in minori ætate constitutis, non seruatis solemnitatibus Statuti Vrbis cap. 113. & 151. lib. . . de contract. minor. Quæ quidem nullitas locum habet in quocumque contractu læsiuo etiam per indirectum. Ex Put. & Crescet. hęc enim decis. firmat opinionem Assettamenti, Quia in concordia, prout fuit dictum in trasactione, inest refutatio, & sic per indirectum minores lædebantur. Vltra quod decis. loquitur in concursu statuti 113.

67 Coram *Reuerendiss. Pamphil.* 15. *Decembris* 1614. *in recent. decis.* 619. *sub. n.* 5. *p.* 2. dicit statutum habere locum in alijs contractibus, ex Put. & Crescent, vt comprehenderetur etiam fideiussio.

Coram

63 Coram *Andrea* 22. *Maij* 1615. *in recen. deciſ.* 678. *p.* 1. in qua fuit reſolutum impoſitionem cenſus per matrem, & tutricem pupillorum eſſe nullam, tàm ex parte minorum, quàm matris minorum his verbis: Reſpectu enim pupillorum non interuenerunt ſolemnitates ſtatuti; dicitur ibi ſic fuiſſe reſolutum in Romana Donationis de Cuppis 24. Maij 1600. coràm Card. Phamphilio, reſpectu matris, num. 4. his verbis: Quia cum obligatio quoad minores, eſſet inualida, obligatio Annæ de proprio remanſit abſque cauſa, quia tanquam Turrix ipſa non tenebatur ſe obligare, de proprio pro ſoluendis debitis Teſtatoris. Nec conſtat, quod ipſa habuerit releuatorem, & ſic tantò magis apparet quod mulier remanſit decepta contra ſtatutum Vrbis cap. 151. lib. 1. Ex diſtinctione facta in hac deciſione tollitur omnis ſcrupulus difficultatis, cum in alienatione fuerit dictum intrare ſtatutum cap. 113. in obligatione verò ad fauorem alterius intrare ſtatutum in cap. 151.

69 Coram *Buratto* 12. *Iunij* 1615. *in recent. dec.* 723. *num.* 13. *p.* 2. Fuit firmatum, ſtatutum habere locum in remiſſione iuris de futuro, quæ remiſſio comprehenditur ſub refutatione, *vt per Gabriel. conſ.* 6. *vol.* 2.

Poſt annum 1615. coram eod. fuit diſcuſſus art in Romana Cenſus Vitalitij, & licèt non fuerit reſolutus, tamen ex hoc ſatis conſtat Rot. tenuiſſe hanc opinionem, ex quo actores non potuerunt obtinere declarari nullum contractum, licèt allegaſſent d. deciſ. Gregor. 164 & alias.

70 Coram *Reuerendiſſ. Decano* 13. *Ianuar.* 1625 Fuit reſolutum obligationem mulieris de reſtituendo ad omne mandatum Domini mobilia mariti penes ipſam ad inſtantiam creditorum depoſitata, fuiſſe nullam ſine ſolemnitatibus, & addita hæc verba: Neque obſtat, quod ſtatutum loquatur in quatuor tantum caſibus, quia nihilominus habet locum quotieſcunque mulier læsi poteſt *Put. deciſ.* 158. *n.* 2. *lib.* 1. *in remiſ. Creſcen. deciſ.* 3. *de Conſtit. Rot. diuerſ. deciſ.* 529. *num.* 4. *in fi. p.* 1. & fuit ſæpiſſimè reſolutum. In hoc autem caſu, cum mulier ſe obligaſſet de reſtituendo hæc mobilia, poterat læsi, vel ad ſui præiudicium, ex quo iuri ſuo renunciabat, vel ex alio capite concernente reſtitutionem. Hæc deciſio allegata contra opinionem Aſſettamenti tantùm abeſt, quod ſit contra, quod imò optimè illam confirmat. Dum exemplificando, in quo poſſit dici læſa mulier, dicit, quia, vel renunciat iuri ſuo, vel cogeretur reſtituere bona, & ſic reſultaret donatio, & per indirectum fieret fraus ſtatuto.

71 Coram R.P.D. *Durano in Romana Nullitatis obligationis* 16. *Ianuarij* 1625. quę loquitur in terminis caſus noſtri, dum dicitur ſtatutum habere locum in omni contractu, in quo minor læsi poteſt, & allegat prędictas dec. Put. & Creſc. intelligenda eſt iuxtà illas, prout verè intellexit, cum ſtatim dicat minorē fideiuſſiſſe, & conſequenter cum fideiuſſio comprehendatur ſub ſtatuto, vti de ſui natura læsiuā fuiſſe nullam obligationem.

Et ex his omnibus deciſionibus, quæ pertenerunt ad manus Dominorum de Aſſettamento, emanatis tam ſuper antiquo, quam nouo ſtatuto, viſum fuit clariſſimè conſtare opinionem Aſſettamenti fuiſſe omni tempore conformem opinioni Rotæ.

Sed vltrà Rotæ authoritatem concurrit etiā authoritas DD. non vulgarium, nempe *Gabriel. conſ.* 6. *num.* 4. *& conſ.* 20. *num.* 56. *lib.* 2. quia ità tenet, tam ex mente Rotæ, quàm ex verbis ſtatuti. *Bero. conſ.* 176. *per tot. lib.* 1. pro hac opinione conſuluit, quem approbauit Rota coram *Clem.* 8. *& Card. Seraph.* in deciſionibus ſupra allegatis. *Bero. ſequitur Card. Tuſch. in litera S. concl.* 599. *n.* 15. Licèt Rota non ap-
72 probauerit Bero. in eo, quod dicit ſtatutum habere locū ſolum in donationibus, & refutationibus, quæ per ſe fiunt, & principaliter, non autem quando fiunt in conſequentiam alterius contractus. Nam in hoc contrarium ſenſit Rota, ne hac via fiat fraus ſtatuto.

Et pro eodem Statut. Corn. & Pariſ. qui in ſimili ſtatuto conſuluerunt, & fuerunt approbati à Rota coram Card. Seraphin. in ſuprà allegata *deciſ. Corn. conſ.* 121. *vol.* 3. *Pariſ. conſ.* 53. *num.* 63. *vol.* 3. Nec contrarium tenuit *Gratian. diſcep. for. cap.* 961. *tom.* 5. nam poſtquam ſit/
73 mauit ſtatutum habere locum in contractibus in quibus indirectè poteſt cadere læsio, ex deciſ. ſupra allegatis, addit hæc verba: Dicitur autem læſa Catharina, tanquam fideiuſſerit pro marito, cum contractus fideiuſſionis ſit de ſui natura læsiuus; in cap. 969. ſub nu. 31. hæc leguntur verba: Prout eſt in caſu noſtro in quo priùs fuerunt acceptata alimenta, vnde illis non poterat renunciari per acceptationē legati minùs vtilis, & multum læsiui, adeo vt ſtante huiuſmodi læsione, magis procedat ſtatutum etiam in renunciatione iuriſquerendi, nec etiam contrarium tenuit cap. 26. nu. 18 & 27. nu. 14. quia ibi non loquitur ſuper hoc ſtatuto. Et ex his, &c.

IN EADEM.

IN hac ſecunda Inſpectione Domini firmarunt opinionem Aſſettamenti, ex euidentiſſimis rationibus, & quidem antiquiſſimis tēporibus allatis per DD. & Rotam, quas quilibet potuit legere in conſil. & deciſ.

74 Harum prima allata ſupra 100. annis in ſimilibus ſtatutis à *Corn. conſ.* 121. *num.* 6. *verſ. eſt ergo aduertn. & num.* 7. *& ſeq. lib.* 3. *Pariſ. conſ.* 53. *num.* 63. *verſ.* vndè cum in caſu præſenti lib. 3. & ſupra 50. annos in puncto antiqui *Bero. conſ.* 176. *num.* 46. *lib.* 1. quem approbauit Rota coram *Clem.* 8. *in illa deciſ.* 529. *par.* 1. *diuerſ.* & omnes prædictos approbauit Rota coram *Card. Seraph. in illa deciſ.* 1242. *in fin.* eandem rationem ſupra 80. annos attulit Rota apud *Put. in illa deciſ.* 190. *lib.* 1. *& 7. de conſtit. Caput. deciſ.* 3. *& deciſ.* 199. *par.* 3. *& ſuper ſtatuto nouo coram Card. Mantic. dec.* 344. *& coram Reuerendiſſimo Coccino Decano, in illa Romana Saluiani* 9. *Decembris* 1613. Quæ ratio deſumpta eſt ex ſtatuti verbis, quæ attenda ſunt, nempè, quod dum ſtatutum loquitur in quatuor contractibus, non habet locum in

aliis,

alijs,& hæc ratio fulcitur duabus iuris regulis. Prima quia dum ſtatutum includit illos quatuor, excluſit alios, *l. cum Prætor ff. de Iudic. latè Surd. conſ.*135.*n.*43. *conſ.*308. *num.*8.*Dec. conſ.*74. *n.*32. *Corn. conſ.*121. *n.*9. *lib.*3. Secun.
75 da, quod vbi verba ſtatuti non conueniunt, nõ conuenit diſpoſitio, *l.*4. §. *toties, ff. de damn. infect. Becc. conſ.*1. *num.* 25. *cum alijs per Surd. conſ.*152. *n.*38. *& conſ.*179. *num.*3. *lib.* 2. *Put. in illa deciſ.*158. *alias* 162. ibi: Et cui non cõueniunt verba, *lib.*1. *Rota in Bononien. Adminiſtrationis* 10. *Iunij* 1611. *coram Card. Sacrato, apud Farin. poſt conſ. lib.* 2. *deciſ.* 437. *ſub n.*2. vbi maximè procedere dicitur quando ſtatutum exorbitat à Iure communi. Cum igitur hæc ratio, & iuris regulis nitatur, & approbata fuerit in terminis à DD. & à Rota non eſt cur de illa aliquis dubitare poſſit, aut debeat.

76 Secunda quod cum hoc ſtatutum exorbiter à Iure communi, quo licitum eſt omnibus donare, *l. velles, C. de reuoc. donat. & ibi DD. latè Tiraq. de ll. connub. gloſ.*8. *num.*5. enumeran-
77 do certas ſpecies contractus, non extenditur ad alios maximè diuerſæ ſpeciei, in quibus concurrat etiam diuerſa ratio, *Corn. dicto conſ.* 121. *num.*5. *in fin. & num.*6. *Bero. d. conſ.*176. *nu.* 48. *&* 49. *Pariſ. d. conſ.*53. *ſub num.*63. maximè,
78 cum ſtatutum annullet illos contractus, quæ annullatio pœna eſt, *Bero. dicto conſ.*176. *num.*55 *Corn. conſ.*121. *num.*8. *verſ. ſed in caſu noſtro, lib.*
79 3. Diuerſa autem ratio eſt in illis quatuor, quæ ſunt omninò damnoſi, cum mulier, & minor nihil recipiant, *Put. deciſ.*55. *ſub num.*7. *ibi*: Cum illa ſit apertè damnoſa, cum donare ſit perdere, *Rota in Romana Hæreditatis* 14. *Martij* 1603. *coram Litta, ibi*, cum donans nihil acquirat, ſed dicatur perdere, & *coram Reuerendiſſ. Pamphilio in recent. deciſ.*619. *num.*5. *par.*2.

Tertia ratio deducta à *Bero. d. conſ.*176. *num.* 35. *verſ.* quod ſuadetur etiam ex eo. Quod ſtatuentes, quando voluerunt comprehendere omnes contractus, expreſſerunt, prout in ſecunda parte ſtatuti antiqui 19. ibi: Et in omnibus contractibus, & negocijs. Non enim ſatis fuit ſtatuentibus dicere in contractibus, etiam cum illa dictione vniuerſali, omnibus, ſed addita alia, & negocijs, vt comprehenderentur omnes, & quicumque actus, in quibus læderentur minores, & mulieres, etiam ſi non eſſent ex illis quatuor.

Quæ ratio eo magis vrget in caſu, quia in illo antiquo in cap. 23. in nigro non legebatur contractus donationis, nec etiam illa verba, & in omnibus contractibus; in c. verò 19. in reformatione fuit additus contractus donationis, & vlteriùs ſecunda pars ſuper læſione, ſi enim ſtatuentes voluiſſent comprehendere in prima parte omnes contractus, non fuiſſet opus enumerare illos quatuor, ſed declarando dixiſſent in omnibus contractibus, & negocijs, in
80 quibus minor, vel mulier læsi poteſt ſeruentur ſolemnitates præcedentis ſtatuti; alias enim vel fruſtratoria fuiſſent vltima verba, ſecundæ partis, vel enumeratio quatuor contractuum, contra text. *in cap. ſi Papa, de priuileg. in* 6. *l.* 3. §. *cum ff. de iureiur. l.* 1. *in fin. ff. ad Municip.* *Surd. conſ.* 80. *numer.* 15.

Multò autem magis, magiſque vrget dicta ratio in ſtatuto nouo; nam, cum vt vidimus, emanauerint tot deciſiones ſuper intellectu ſtatuti antiqui; omnes firmantes illud in prima parte habere locum in his tantum quatuor, non autem in alijs, niſi ſub illorum nomine comprehenderetur vnus ex quatuor; in ſecunda verò parte habere locum, quoniam conſtat de læſione, quæ poteſt adeſſe; ſtatuentes noluerunt ampliare primam partem ad alios, ſed fuit additum, quod non aderat in antiquo
81 ſtatuto c. 19. Quod exprimeretur cauſa, & redigeretur in ſcriptis ea ratione, vt dicit Rota coram *Andrea deciſ.*628. *num.*4. *p.*2. his verbis: Quod ad euitandum, vt mulieres non decipiantur, voluit, vt cauſa in ſcriptis redigatur, & inſinuetur, ac plenè per Iudicem cognoſcatur.

Præterea in ſtatuto antiquo proximiores conſanguineos adhiberi mandatur; ſed cum orta fuerit difficultas, qui venirent ſub conſanguineorum appellatione, an ſcilicet agnati, & cognati, vt apud Creſcent. deciſ. 4. de Conſtitut. in ſtatuto nouo ad tollen. hanc difficultatem, ſtatuentes mandarunt adhiberi
82 coniunctos, quorum appellatione non dubitatur venire, tam agnatos, quàm cognatos, nempè tàm mulieri, vel minori attinentes ex parte patris, quam ex parte matris, & qui ab inteſtato ſuccedunt, vt per plura iura firmat *Pic. gloſ.*13. *num.*3. Sicut igitur ſtatuentes in nouo ſtatuto vſi ſunt verbo coniunctorum ad tollendam illam dubitationem, ità, vſi eſſent verbis generalibus, nempè, vt in omnibus contractibus adhiberentur ſolemnitates ſi voluiſſent in omnibus ſtatutum habere locum, & non ſe reſtrinxiſſent ad eoſdem quatuor cõtractus, prout in antiquo Statuto, quod Rota in tot deciſ. declarauit non habere locum in alijs. Demùm, cum in ſtatuto antiquo diceretur, quod minores, & mulieres poſſint, & verbum illud, Poſſint, ſit facultatiuum; cum, & poſſet dubitari, ſolemnitates eſſent neceſſariæ pro validitate. In nouo ſtatuto loco illius verbi fuit poſitum verbum debeant, quod im-
83 portat neceſſitatem, *l. ſi Prætor* §. *Marcellus, &* §. *fin. de iudic. cum alijs per Rebuff. ad l.* 37. *ff. de verbor. ſignificat.* Ità etiam ad tollendam difficultatem, de qua agitur, loco illorum quatuor caſuum, ſtatuentes dixiſſent in omnibus contractibus, ſi voluiſſent omnes comprehendere.

Quo verò ad ſecundam partem ſtatuentes illam ſubſtulerunt ab eodem ſtatuto, & licèt ex hac ſola ademptione reſultaret clara mens ſtatuentium quod in nouo ſtatuto non comprehenduntur alij contractus, tamen & clarior redditur ex eò, quod de illa ſecunda parte fuit conditum nouum ſtatutum in cap. 154. in quo noluerunt ſtatuentes ex capite læſionis annullare contractus, ſed ſolùm poſſe reſcindi, illa forſan ratione, quia ſatis, ſuperque erat, quod cum alias non poſſet reſcindi contractus, niſi
84 læſio adeſſet vltrà dimidiam, *l. ſi voluntate,* 8. *in fin.* ibi; niſi minùs dimidia iuſti pretij, & ex tex. in l. 2. ibi; minùs autem pretium eſſe videtur, ſi nec dimidia veri pretij ſoluta ſit; C. *de reſcin.*

de reſcin. vendit. & ibi DD. quod eſset locus reſciſioni, etiam vbi adeſset læſio in tertia parte, & quòd licèt iuramentum confirmet contractum tamen diſponere præſumi tunc dolo extortum.

Si igitur, vbi voluerunt diuerſo modo diſponere in nouo ſtatuto, expreſsè diſpoſuerunt, ergò vbi non diſpoſuerunt diuerſimodè, noluerunt diſponere, & per conſequens neceſſariò dicendum eſt, ſtatutum habere locum in illis tantum quatuor caſibus, & non in alijs, dum eodem modo fuit dipoſitum.

Sed quia in alienatione rerum minorum de iure ciuili requiruntur ſolemnitates, emanauit aliud ſtatutum c. 113. in quo annullantur alienationes immobilium, & iurium non ſeruatis ſolemnitatibus ibi requiſitis, & illis etiam adhibitis, ſi non adſit euidens vtilitas; quod
85 Statutum differt in hoc à ſtatuto 151. in quo vtilitas non requiritur, cum omnes illi quatuor ſint damnoſi, & permittantur, vt fuit latè deciſum in illa *Romana Saluiani* 15. *Decembris* 1614. *coram Reuerendiſſimo Pamphilio Nuntio apud Regem Hiſpaniarum deciſ.* 16. *num. decimo octauo*, & 19. *apud Pacif.* & in alia *Romana Saluiani* 20. *Maij* 1616. *coram Manzanendo deciſ* 227. *num.* 3. & fuit alias in Aſſettamento firmatum.

Et ex his reſultat alia ratio, quòd cum in alijs contractibus, ſeu negocijs, in quibus aliquid datur, & recipitur, vel promittitur, vbi minor deceptus eſt in pretio, illi ſuccurrit per d. cap. 154. Sed in illis quatuor, quia in totum ſunt læſiui, ſi fraude, & dolo circumuenti fuerint ad donationem, &c. cum fraus difficillimè probari poſſit, neceſsarium fuit, illius prouidere, vt adhibeantur ſolemnitates, cum in illis non habeat locum dictum ſtatutum 154. vt fuit dictum *in Romana Saluiani* 20. *Maij* 1616. *coram Manzanedo, apud Pacific. deciſ.* 227 his verbis: Tandem non fuit viſum obſtare obiectum de ſtatuto Vrbis cap. 154. lib. 1. & infrà: Reſpondebatur enim dictum ſtatutum interpretationem accipere à Iure communi,
86 iuxtà quod læſio in quota certa, prout vltrà tertiam, vel dimidiam non poteſt verificari niſi in contractibus, in quibus hinc indè aliquid datur, vel promittitur vnum pro alio, *iuxta Bart. conſ.* 90. *num.* 2. *lib.* 1. *quem refert, & ſequitur Cagnol. in l.* 2. *num.* 195. *C. de reſcind. vendit. Pinel. in eadem l.* 2. *c.* 3. *num.* 5. *Rebuff. in tract. de reſcind. contract. art. vnic. gloſ.* 15. *num.* 6. ex quo inferunt DD. in d. l. 2. non procedere in actu, quo liberalitas exercetur: Et licèt etiam fraudibus minores, & mulieres poſſint induci ad incundos alios contractus, tamen cum in illis non patiantur damnum in totum, prout in donatione, &c. et frequentius ad donandum circumueniantur, propterea in illis quatuor tantùm voluerunt adhiberi ſolemnitates *ad l. nam ad ea ff. de leg.*

Non obſtant rationes in contrarium adductę, & prima deducta ex illis verbis ſtatuti: Ac ſemper cum Iudicis competentis decreto, cauſa in ſcriptis illi expreſsa, & inſinuata, ac plenè cognita contrahere debeant; quæ dicitur Rare ampliatiuè ad præcedentia, & quia do-
87 natione excepta, quæ etiam impropriè dicitur contractus, *Mozz. de contract. tit. de diuiſ. contract. art.* 4. *num.* 5. *alij ſunt diſtractus Carpan. ad ſtatut. Mediolanen. cap.* 318. *num.* 192. & 193.

Nam huic rationi reſpondit *Bero. d. conſ.* 176. *n.* 52. his verbis: verba illa referuntur ad prædicta, in quibus Statutum ſolùm de illis quatuor, de quibus in principio habetur, lo-
88 quitur, quæ ſaltem largè dicuntur contractus, ex quo in illis duorum ſimultaneus conſenſus interuenit, *l.* 1. *cum ibi not. ff. de pact. Bald. in rubr. eodem tit. glo. magna, in fin. in l.* 1. *ff. de act. & obligat. Alex. in l.* 5. *princip. ff. de verb. oblig.* Non autem debent illa verba generaliter de omnibus contractibus intelligi, ea enim vlti-
89 mo loco poſita veniũt cõtinuatiuè, & relatiuè ad prędecentia, vt patet, & ideò tanquam in fine poſita ſolum ad illa reſtringi, & referri debent, *arg. l. fin. & ibi Bart. ff. de reb. dub.* & infrà & hæc eſt vera intelligentia dicti ſtatuti in illis verbis; ac ſemper contrahere poſſint, quæ ad prędicta continuatiuè, & conjunctiuè veniunt.

Præterea prædicta ratio in ſtatuto nouo nõ merebatur allegari, quia cum rubrica ſit concepta de contractibus non poſsunt non venire, vel difficiliùs venire illi quatuor principaliter ſaltem nominati.

Demùm quia ſi attendenda eſset illa interpretatio, ſequeretur maximum abſurdum, & omninò contra mentem ſtatuentium, quæ propterea minimè recipienda.

Nam ſi non adeſsent coniuncti, vbi celebrarentur illi quatuor actus, vtique valerent ſine auctoritate, & iudicis decreto, cum hæc iuxta interpretationem ex aduerſo datam requirantur in contractibus, ſub quorum nomine dicuntur non venire prædicti quatuor, ſed ſenſus verus eſt, quod minores, & mulieres contrahant ſemper cum decreto Iudicis in prædictis quatuor caſibus, ſiuè adſint coniuncti, ſiuè non, ſed tunc cum authoritate Curatoris.

Non obſtat ſecunda ratio deducta ex ipſa rubric. perfectam orationem continente, quæ
90 dum loquitur generaliter, non poteſt reſtringi per nigrum ſpeciale: *iux. gloſſ. in l.* 1. *C. de capit. ciu. cenſ. exim. lib.* 11. *DD. in l.* 1. *ff. ſi cert. pet. Rota coram Gregor. deciſ.* 5. *num.* 2. & in terminis ſimilis *Conſtit. Card. Seraph. dec.* 1242. *num* 3. *verſ.* hoc quoque videtur confirmari.

Primò, quia illam parũ vrgere ſenſit Card. Seraph. ibidem, dum addidit hæc verba. Quod ſi poſſet habere aliquam difficultatem; & præ-
91 ſertim vbi verba nigri, prout hic, ſint clara, tunc enim non recipiunt declarationem à rubrica, vt poſt *Ruiu. & Oſaſc reſpondit. Surd. conſ.* 81. *n.* 1

Secundo, quia ſupponit id, quod non ſubſiſtit in facto, nempè, quod rubrica habeat
92 orationem perfectam, prout loquuntur DD. & præſertim *Bolognett. ad rub. ff ſi cert. pet. n.* 25. & vltrà orationem perfectam requiritur, quod etiam ſit deciſiua, *Alex. conſ.* 6. *num.* 3. ibi: Quod rubr habeat orationem perfectam, & deciſiuã, *Iaſ. conſil.* 205. *num.* 4. *lib.* 2. Hæc enim rubrica
93 Statuti non habet orationem perfectam, cum careat verbo, *Alexand. d. conſ.* 6. *num.* 2. & *conſ.* 82. *numer.* 20. *verſ. Sed ex hoc lib.* 3. & ſufficiant verba *Corn.* reſpondentis ad hoc argumentum

dicto

dicto consil. 121 *num.*7. ibi : Maximè cum illa verba nigri sint verba dispositiua, & verba rubri sunt de se nihil importantia, nisi per relationem ad verba dispositiua, & ad illa habent necessariam relationem, ideò desit, quod ab illis determinentur, & moderentur.

Tertiò, quia si resoluantur verba rubricæ,
94 illa apparebit non esse generalis, sed particularis, secundum enim regulas grammaticales sic resoluenda sunt, de contractibus, qui non valebunt sine solemnitatibus, *gloss. in Clem.1 de prabend.in verbo, dignitatibus, Bart.in l.Centurio, ff.de vulg.& pupill.num.* 25. *Ias.in dicta l.Centurio, Corn. consil.*189. *num.*7. *lib.*4. *Ruin. consil.* 160.*num.*11. *lib.*2. Sed relatiuum illud Qui, non solum habet relationem ad dispo-
95 ta in nigro, sed ad illa rubricam restringit, *l.ea tamen adiectio* 44. *ff.de leg.* 3. *vbi Bart. & DD.l.quas pecunias*, 30.*ff. de leg.*1. & habemus in corpore iuris plures rubricas similes, vt illa de reuocand. donat. quæ tamen non habet locum in omnibus, sed in illis tantum, quæ continentur in legibus sub illa rubrica, ità & illa de rescindenda vendit. & aliæ innumer.& in Statuto Vrbis præcedenti 150. Habemus rubricam de Donat.insinuandis quæ tamen non habet locum in omnibus, sed in illis tantum, de quibus in nigro.

Demùm, quia ex hac ratione sequeretur etiam magnum absurdum, si enim rubrica non restringeretur à nigro, vtique comprehenderentur in illa medùm minores, sed etiam maiores, quod quam absonum sit nemo est, qui non intelligat, sed sicut rubrica restringitur ad minores, & mulieres, quia in nigro de illis tantum fit mentio, ità etiam debebat restringi ad illos tantum quatuor, de quibus etiã fit specialis mentio.

Dum verò pro corroboratione rationis põderantur illa verba : Volentes etiam fraudibus obuiare &c. statuimus pacta ; quod propter illam dictionem, etiam, dicantur stare continuatiuè, ac ampliatiuè ad rubricam : Certè hæc ponderatio est aliena à natura rubricæ, quę ponitur solum ad demonstrandum, & indicandum materiam, quæ in nigro tractatur.

Sed vt meliùs obseruauit *Pic.in gloss.*1. dictio *etiam* stat augumentatiuè, & ampliatiuè *iux.*
96 *tex.in l.etiam C de testibus, Surd.cons.*303. *num.* 15.*lib.*3.*& decis* 8. *num.* 12. pon quidem ad rubr. sed ad Statutum præcedens 149. & 150. in quibus statuentes, dum voluerunt obuiare fraudibus, quæ in donationibus fiunt, voluerunt etiam in hoc capitulo 151. obuiare fraudibus, quæ fiunt in contractibus minorum, & mulierum.

Non obstat tertia ratio, quod Statutum sit fauorabile, & respiciat publicam vtilitatem principaliter, & vt legitur in illo emanauerit
97 ad euitandas fraudes, quæ ratio generalis cõprehendit omnes contractus, quia in omnibus potest cadere fraus, vt latè per *Pic.gloss.*7.*num.* 2. 3. *& seq.*

Nam huic rationi respondit *Corn.d.cons.*121 *sub num.*9. his verbis : Istæ enim rationes adeò generales non decet, quod extendant dicta specialia, maximè correctiua iurium, & penalia, fundantur enim tunc iura potiùs in auctoritate, quam in illa ratione nimis generali, nec ratio tunc videtur disponere de lege ;
98 allegat etiam plura exempla, & præsertim, quod insinuatio in donatione requiritur ad euitandas fraudes, *l.data C.de donat.* & nihilominùs non habet locum, nisi vbi excedit summam iuxtà dispositionem *l. Cancinus, l. si quis pro redemptione, §.fin.C. de don.* & hodie
99 vigore statuti 150. in summa ducatorum 200. ibi expressa, & multò minus debet fieri extensio ad contractus diuersæ speciei, & diuersæ naturæ, quales sunt vtrinque obligatorij, & in quibus datur aliquid, & recipitur; sed posset procedere argumentum ad alios eiusdem speciei, & naturæ illorum quatuor, nempè quando sunt omninò, & in totum de sui natura læsiui.

Sed & prædictam rationem minimè habendam esse in consideratione docent omnes decisiones Rotæ ; firmantes habere locum Statu-
100 tum in illis tantum quatuor, & argumentum à ratione fraudis procedere solum in alijs, quãdo in illis vnus ex quatuor continetur, prout optimè Rota vsa fuit hoc fundamento in illa decisione *Crescen.*3.*de constit. & Put. decis.* 55. *lib.*3.*& in vna Perusina Nullitatis donationis* 18. *Nouembris* 1608.*coram Card.Lancelloto post cons Farinac.lib.*2. in qua fuit resolutum Statutum Vrbis cap.149. lib.1. habere locum, etiam in donatione facta per patrem filijs, ratione præsumptæ fraudis consideratæ à statuto, sed ex prædicta ratione nemo est, qui dicat, dictum statutum habere locum, etiam in alijs contractibus in quibus eadem ratio fraudis cadere potest.

Præterea cum statutum hoc veniat continuatiuè ad illud 149. ab illo venit declarandum, sed ibi ratio obuiandi fraudibus non est simpliciter, & generaliter apposita, sed restrictiuè ad donationes his verbis : Cum Reipub. interfit fraudibus, quæ in donationibus frequenter, facile committuntur, obuiare, statuimus, &c. illud enim
101 relatiuum, quæ, restringit rationem ad donationes, *l.ea tamen adiectio*, 44.*de legat.*3. Cum alijs supra allegatis, ita etiam debet intelligi in hoc statuto ad obuiandum fraudibus, quæ in donationibus minorum committebantur.

Demùm quia aliàs si Statutum haberet locum in omnibus, in quibus mulieres, & minores fraudari, & decipi possunt, frustatoriũ
102 omninò fuisset Statutum 154.maximè, cum vt sit locus dispositioni illius Statuti non sufficiat læsio in potentia, sed sit prius concludenter probanda, & per hoc 151.statim quod celebratus est contractus sine solemnitatibus, est etiam nullus.

Dum verò ex prædicta ratione dicitur corruere distinctionem inter contractus de sui natura læsiuos, & ex accidenti, & quod Statutum nullum verbum fecerit de læsione, sed tantùm considerat fraudem, & deceptionem, quæ stare potest in multis sine lęsione. Hæc conclusio est contra verba Statuti, & auctoritatem Rotæ, & omnium DD.communissimam assertionem *in l.*2.*C. de rescind. vendit* vbi firmatur

manur deceptum in pretio eſſe læſum, & idem eſſe quem læſum eſſe, & deceptum in pretio.

Quod autem Statutum conſiderauerit fraudem, & circumuentionem, eſt verùm, ſed ratione damni, & læſionis, quæ eueniebant minoribus per donationem: quæ enim maior læſio, quam illa quæ reſultat ex donatione facta non ſpontè, & mera liberalitate, & integro iudicio, ſed fraude, circumuentione, & deceptione alterius: & propterea, vt fuit oſtenſum in alia Inſpectione, ex *Put. & deciſ. Reuerendiſſimi Pamphilij*, quatuor illi contractus ſunt merè damnoſi, & ratione huius damni, & læſionis, ſtatuentes voluerunt, quod coniuncti iurent non vertere in præiudicium minorum, vel mulierum; ad quid enim præſtatio talis iuramenti, ſi ſtatuentes conſideraſſent ſolam fraudem ſine læſione, & damno? Eſt etiam contra Rotæ aſſertionem, quæ in omnibus deciſionibus dixit Statutum habere locum in omnibus contractibus, in quibus minor læditur directè, vel indirectè.

Et ex his, &c.

IN EADEM.

1104 IN hoc articulo, an ſit valida obligatio mulieris, vel minoris recognoſcentis bonam fidem, recipiendo pecunias non ſeruatis ſolemnitatibus Statuti, Rota nedum coram Litta, apud *Pic.deciſ.* 11. reſpondit, pro validitate *num.* 1. *in fin.* ibi: Primò, quia realiter receperat pecunias, & hoc non inficiabatur, licet in eo caſu concurreret etiam verſio in vtilitatem mulieris; ſed & antea *coram Illuſtriſſimo D.Cardinale Millino de anno* 1593. *apud Zacch. deciſ.* 36. *n.*6. habuit pro indubitato illam valere, quando non fuiſſet recognitio ſimulata in fraudem Statuti, vt ſunt clara verba: quia cum vigore Statuti non poſſet obligari ſine ſolemnitatibus, & nec etiam de iure communi fideiubere, fuit ſimulatum, quod recognoſceret bonam fidem, & reciperet pecunias vt teneret eius obligatio, *Rom.conſil.* 344. *num.* 4. & in hac recognitione conſiſtit ſimulatio, quia verè ipſa pecunias non recipiebat, cum eodem inſtauti deberent peruenire ad manus Iulij Cæſaris; & cum idem caſus euenſſet de anno 1602. *coram Penia apud Pic. deciſ.* 1. articulo maturè diſcuſſo per duas propoſitiones num. 17. & 18. fuit confirmata deciſ. referendo eadem verba.

Vbi igitur cognitio eſt ſimulata, prout in caſu dictarum deciſionum, præſertim vxoris, 1105 quæ etiam ſi principaliter ſe obliget, & maritus fideiuberet pro eo, præſumeretur intercedere ex *Bald.& Salyc.in auth. ſi qua mulier C. ad Vellein.num.* 9. *Honded.conſ.* 45. *num.* 20. *lib.* 1. intrat Statutum; vt etiam fuit comprobatum ex pluribus iuribus in prima inſpectione adductis, quibus additur, *text.in l.ſed Iulianus ff. ad S.C.Macedon.vbi Vulp.ait*: ſed Iulianus adijcit ſi color quæſitus ſit, vt filiusfam. qui mutuam pecuniam accepturus erat, fideiuberet alio reo dato, fraudem S.C.factam nocere, & dandam exceptionem, tam filiofam. quam reo; quoniam, & ideiamori filij ſubueniatur.

Sed quando prout hic nulla concurrit ſimulationis ſuſpicio, tunc valet ex ratione deducta in dictis deciſionibus ex conſil. 394. num. 4 106 Quod cum mulier, vel minor receperit pecunias non ex cauſa donationis, legis neceſſitate tenetur reſtituere, & per conſequens non habet locum Statutum, vt per *Rot.apud Put.deciſ.* 153. *num.* 33. *lib.* 3. *Card.Seraphin.deciſ.* 1133. *num.* 2. & fuit aliàs latè firmatum in Aſſettamento.

Quam rationem Domini ex pluribus iuribus firmarunt, & primò *ex text.in l.ſed ſi ego, ff.ad S.C.Velleian.vbi Vulp.* ait: Sed ſi ego cum muliere ab initio contraxerim, cum ignorarem, cui hoc factum vellet, non dubito S.C. ceſſare, & ità Diuus Pius, & Imperator noſter reſcripſerunt, proindè ſi dum vult Titio donatum, accipit à me mutuam pecuniam, & eam Titio donauit S.C. ceſſabit; deindè *ex text.in l.ſi mulier* 16. *ff.eodem vbi Iulianus* ait: Si mulier contra S. C. Velleianum pro me interceſſiſſet Titio, egoque mulieri id ſoluiſſem, & ab ea Titius eam pecuniam petere: exceptio huius S.C. non eſt profutura mulieri: Neque enim periclitari profuit, ne eam pecuniam perdat, cum iam habeat. *in l.ſi mulier*, 15. *ff.eodem, vbi idem Iulianus*: Si mulieri ſoluero id, quod tibi debebam, & ab ea ratam rem te habiturum ſtipulatus fuero, & fortè te ratum non habente, agere ex ſtipulato inſtituero; exceptio S. C. quod de interceſſionibus fœminarum factũ eſt, non proderit mulieri. Non enim videri poteſt alienam obligationem recuſare: cum maneat debito obligatus, & ipſa de lucro agat ac potius reddere cogatur, quod non debitum acceperit, quam pro alio ſoluere. *in l. ſi mulieri*, 22. *ff.eodem, vbi Paulus ait*: Si mulieri dederim pecuniam, vt eam creditori meo ſoluat, vel expromittat, ſi ea expromiſerit, locum non eſſe S.C. Pomponius ſcribit: quia mandari actione obligata, in rem ſuam videtur obligari; vbi gloſſ. optimè dixit: Propter pecuniam, quæ ad eam peruenit. Sicut igitur mulier, quæ fideiubendo iuuatur Velleiano, ſi tamen recipiat non iuuatur; ità, & pariter mulier, vel minor, qui fideiubendo non obligatur ſtante Statuto prohibente fideiubere iuxta Rotæ deciſiones, ſi tamen recipiat, non debet iuuari Statuto.

Præterea hoc caſu intrat ratio approbata à Rota, & DD. quod hic contractus non eſt directè vnus ex illis quatuor, nec etiam indirectè, cum non contineat, neque donationem; nec quietantiam, nec pactum de non petendo.

Non obſtat deciſ coram R.P.D.Durano in 107 qua fuit in terminis reſolutum contrarium, nam deciſio tranſit cum eo fundamento, quod verſamur in fideiuſſione de ſui natura læſiua, quod fundamentum procedit in vero fideiuſſore, qui pro alio ſe obligat nihil recipiendo, vt conſtat ex omnibus deciſionibus loquentibus in fideiuſſione, quam includere donationem dixit Rota in illa deciſione, coram Penia apud Pic. deciſ. 1.

Sed hoc casu minor, licet inter ipsum, & dantem pecunias non contrahatur societas,
108 tamen in effectu dicitur, & est verè principalis, cum recipiat pecunias, *d. l. si Iulianus ff. ad Macedon. in terminis Gabr. conf. 63. num. 10. lib. 2.* his verbis: Quamuis stricto iure nō possit dici principalis, quia in contractu Societatis principalis esse nequit, vt dictum fuit; tamen
109 respectu promissionis soluendi fructus, & restituendi pecuniam acceptam, censeri debet principalis, & cæteri fideiussores, quia ad alios nihil peruenit; & fuit resolutum in Romana subhastationis bonorum 7. Iulij 1597. *coram Card. Lancellotto, apud Zacch. de Societat. decis. 56. num. 3.* his verbis: Neque obstat, quod Abbas fuerit officialis, & consequenter principalis debitor, itaut non possit agere contra Spinolam, quia quicquid sit respectu dātis pecunias, clarum est inter ipsos obligatos principalem fuisse Spinolam, qui habuit pecunias, & recognouit bonam fidem. Et allegat in eisdem terminis alias Rotæ decis. idem etiam fuit resolutum in *Romana de Cassonis Mercur. 5. Decembris* 1612. *coram Card. Sacrato, apud eundem Zacch. decis. 18, vbi Gabr. d. conf. 63. qui num. 13.* ex sententia Rotæ videbatur contractum dixisse; ita respondit: *Non obst. Gabr. conf. 73. num. 13 lib. 2.* dicens post Rotam, quod officialis censetur principalis, cæteri fideiussores, quia hoc est intelligendum respectu illius, qui dedit pecunias, & ad certum effectum, nempè vt liberatio per acceptilationem factam per illum, qui dedit pecunias officiali prosit, & aliis ad quos non peruenerunt pecuniæ, & ita loquitur Gabr. Iecus videtur dicendum respectu illorum, qui officialem releuare promiserunt. Imo & Gabr. num. 14. expressè tenet hoc idem, dum voluit, eo existente non soluendo, qui bonam fidem recognouit, fideiussorem soluentem, & reportantem cessionem, non posse agere contra officialem, nisi pro dimidia, quasi ambo fideiuserint pro recognitore bonæ fidei veritatem, & eo, quod verè actum fuerat, inspecto.

Additur, & alia ratio, quod dum officialis non potest lucrari pecunias, sed recognitor bonæ fidei, apparet hunc esse verum principalem non autem officialem.

Optimè igitur dicit Rota in Romana Societatis officij, coram Cardinale Blanchetto inter diuers. decis. 288. & 300. num. 2. par. 1. eos, qui suas pecunias in Societate dederunt
110 magis inspicere fideiussores, quam officia, quæ solum ad colorandum contractum, & euitandum vsurariam prauitatem interponuntur, *Card. Mantic. de tacit. lib. 6. tit. 24. nu. 17. ex quibus dicit Rota in d. decis. coram Card. Sacrato*; Officialem non videri habere, nisi nudū nomen respectu fideiussorum.

Ex quibus Domini censuerunt seruandam, & tenendam opinionem antiquorum nostrorum optimis, & euidentissimis rationibus firmatam, & Rotæ authoritate munitam, nisi cōtrarium in posterum eidem Rotæ visum fuerit cuius rectissimo iudicio stare nunquam dedignabitur Assertamentum, & iure merito, cum in illo sacro, & primo Tribunali, & Vrbis, & Orbis omni tempore resederint omnium gentium Christiani Orbis selectiores Iuris Consulti.

Et ex his, &c.

BALTHASARIS TORINI

V. I. D. ARRETINI

COMITIS EQVITISQVE PALATINI.

Olim Capitanei Appellationum, Inclyt. Pop. Romani, & Iudicis Nullitatum.

APOLOGETICON

STATVTI VRBIS,

De contractibus sine certa solemnitate non valituris, materiam attingens.

PRAEFATIONES.

HVMANARVM ea semper fuit actionum conditio; vt inuicem fere contraria, & probare multoties, & laudare sapientissimos coegerit Viros, itavt quamuis Zeno Stoicorum facilè Princeps, *sapientem sententiam mutare nunquam* docere solitus fuerit; *Bonos, & Prudentes sicubi ipsos errare contigerit indicatæ veritati libenter assentiri* apud Isocratem legatur; apud Lucianum verò *melius e medio cursu, quam malè currere esse recurrere*; Et Tullius ipse eloquentissimus, qui, *quod tam deceat, quàm in omni re gerenda seruare constantiam, nihil esse* asseruerat, *nunquam Præstantibus in* Republica *viris perpetuam in vna sententia permansionem laudatā fuisse* proclamauerit. Verum cum *sermones nostri* Platonis sententia *ad gratiam minimè, aut ad id quod iucundissimam, sed ad id quod optimum, Iustitiam nempè, ac veritatem sint componendi*. Ignoscent Clarissimi Domini de Assertamento; si Constantiam seruantes, quid aduersus ea, quæ contra sententiam nostram proposuerant veritati magis, quàm eorum auctoritati eximiæ, quamuis, vt existimauimus, inseruientes liberiùs dixerimus. Hinc collaris studijs Veritati, ac Iustitiæ insigne obsequium redundabit,

Agnoscimus, nec detractamus, resolutionē nostram in causa Romana nullitatis cōtractus 29. Nouembris 1627. inter Gasparem Saluianum, & Cammillam Agazzariam typis demandatam, & inferiùs registrandam; cuius fundamenta Domini de Assertamento alterius

asserta

aſſertæ cauſæ in Romana Societatis Officii 19 Decembris 1628. occaſione, validiſsimis, ac exquiſitiſſimis impugnare rationibus, Domino Baldo Maſſeo Vrbis quondam Senatore, haud ignoti nominis Iuris Conſulto referente, vt in eorum Voto operi acceſſuro, conati ſunt; quas etiam typis tradere Reipublicæ, vt profeſſi, conſulere cenſentes voluerunt; noſtro, vt Nos opinamur, mentem tamen præter beneficio, ac decori potius inſeruientes. Quis enim labores hos noſtros, forenſesque lucubrationes qualeſcumque illæ habeantur, niſi tot inſignium Virorum contradictio acceſſiſſet, animaduertiſſet vnquam; vnquam quidem audiſſet? Quis non me libenter, vel contradictioni ſuccumbentem corona donauerit, qui tot, tantoſque aggredi auſorim? Cum in adagium ceſſerit, nec Hercules contra duos; poterat tamen huiuſmodi lucta, inuiſaque concertatio omitti; cum & idem Dominus Maſſeus die 12. Auguſti 1623. de voto Excellentiſſimi D. Pauli Ranucci, inter celeberrimos Curiæ Aduocatos inſignis, ab eo Conſultoris deputati, in tertia inſtantia noſtram ſententiam confirmauerit; & noſtra reſolutio, etiam ſecundum oppoſita, ſi propitijs oculis intueatur, & interpretari, & defendi potuiſſet: Eiſdem namq; rationibus ac medijs, quibus Sacri Auditorij Deciſiones recentiores Antiquis conuenire contendunt, eadem noſtra reſolutio, quæ in Antiquis, ac Recentioribus deciſionibus illis radices egit, ab Aſſertamenti ſententia minimè diſſona iudicari potuerit; Eoque magis cum expreſsè in ea fuerit ponderatum huiuſmodi contractum ceſſionis; ac renunciationis Iurium, quietationiſque ratione, illarumque ſaltem reſpectu in quatuor expreſſis potuiſſe comprehendi, *Rota deciſ. 558. num. 2. par. 2. diuerſor.*

Verum eminuero noſtram, imò ſacræ Rotæ ſententiam, ita etiam in abſtracto conſideratam, aduerſus ea, quæ proponuntur, verioré eſſe, & tradidimus, ac nedum in Sac. Apoſt. Palatio, verum etiam in ipſo Aſſertamento apertiſſimè approbari, votumque hoc ipſum minimè conſtare, Deo dante, clariſſimè demonſtrabimus. Quod vt facilius aſſequi valeamus, Dominorum de Aſſertamento, quam poterimus cautius, ſemitas repetere conabimur; ac Dominorum Rotæ ſententiam, ex ipſius Rotæ non noſtra, cuius eſt imitari, obſequi, ac venerari, interpretatione, ac obſeruantia venabimur, fundamenta adducta pro poſſe tuebimur, contrarijs modeſtia quam maxima ſatisfaciemus.

Id autem ad rem accedentes præmittendũ duximus, Dominos de Aſſertameto, & perpetuo aſſeruiſſe, & aſſerere in hoc voto profeſſos; *Statutum Vrbis cap. 151. num. 1.* & hęc ſunt verba ipſa, *in illis tantum quatuor contractibus ibi expreſſis locum habere; in alijs verò eo tantum caſu; quo ſub quæſito colore aliorum vnus ex dictis quatuor ineſſet.* Id ipſum, quoad expreſsos directè, vel aliorum quæſito colore indirectè, & nos in noſtro voluiſſe Voto, & Sacram Rotã in ſequentibus reſolutionibus approbaſſe; diſtractus, ac donationem lata contractus ſignificatione, quod ne intelligentiam inuoluamus, ſeruabimus, & inferius, accipientes, nec dubium, nec controuerſum; Taxatinè verò ad quatuor expreſſos, ideſt in indiuiduo, ac ſpecificè nominatos, quod in ſequentibus intelligimus, cum tamen, & cæteros contractus expreſſos eſſe minimè negemus directè, vel indirectè Statutum teſtringi, nec Iuridicum, nec Apoſt. Palatij ſententiæ conſentaneum, noſtrę verò contrarium affirmamus; Vt pote, qui ſtatutum præfatum omnes alios contractus, in quibus deceptionis, ac fraudis præſumptæ, in eo expreſſa ratio vigere potuiſſet; Sapientiſſimorũ Sacri Auditorij Virorũ veſtigia venerati non ſolum comprehendere tenuimus; Verũ & verborum vi, idem obtinere tutari conati ſumus. Hoc igitur præhabito ad deciſiones properemus, ex quibus procul dubio proſpicient omnes, & ſi forſan non vno ictu oculi, Nos non contrarias noſtræ ſententiæ, in quo carpimur, allegatile; eiuſque non fuiſſe ſacram Rotam ſententiæ, quam Domini de Aſſertamento maturè diſcuſſam, veriſimam cenſuere: Deciſiones quamuis præfatas gratis, pro ea adductas, ſequi proteſtentur.

Et primum ad cas, quæ emanarunt ſuper Statuto antiquo lib. 4. cap. 21. ſub Alexandro VI, & reformato c. 19. ſub Leone X. tenoris huiuſmodi.

Ex Libro quarto Antiquorum Statutorum.

De pactis, & Donationibus non valituris. Cap. XXIII.

AD obuiandum fraudibus, cum Reipublicæ interſit, Mulieres ex earum ſimplicitate, ſeu puberes, etiam maſculos, qui adhuc imperfectæ ætatis exiſtunt, non defraudari; ſtatuimus, quod pacta, de non petendo, & refutationes, & quietationes à quibuſcumque Mulieribus, ſiue ſub patria poteſtate, ſiue etiam ſui iuris exiſtentibus, quæ quibuſcumque perſonis fieri contingant, irrita ſint, & nulla, & nullius effectus, niſi duobus conſangnineis proximioribus adhibitis, quorum non interſit, vel alijs eorum loco, ſi non extent conſanguinei, vel affines, & expreſsè medio iuramento approbantibus; & ſi ſub patria ſint poteſtate, vocentur, qui ſint ex linea materna, & ſolemni Iudicis decreto ſimul interuenientibus. Et ſi puberes maiores 18. annorum ſint ſine Curatoris legitimi auctoritate, & Iudicis ſolemni decreto, vt ſupra, & aliter iuramentum præſtitum præſumatur metu, & dolo extortum, & irritũ reddatur.

Ex reformationibus Statutorum Antiquorum.

De Pactis, & Donationibus.
Cap. X I X.

DEclarando, & addendo nouæ Conſtitutioni ſub rubrica prædicta ſic ſtare, & obſeruari debere, videlicet, quod pacta de non petendo refutationes, quietationes, donationes à quibuſcumque Mulieribus; ſeù minoribus 20. annorum maſculis ſub patria poteſtate, ſiue ſui iuris exiſtentibus, nullius ſint roboris, vel momenti, niſi duobus conſanguineis proximioribus adhibitis, quorum non interſit, etiam medio iuramento approbantibus, non eſſe in præiudicium earundem Mulierum, ſeù minorum, & ſi ſub patria poteſtate exiſtant; vocentur ex linea materna, & nihilominus preſentia patris interueniat; & ſi aliqui conſanguinei non exiſterent cum Curatoris legitimi auctoritate, ac ſemper cum Iudicis competentis decreto contrahere poſſint, & aliàs iuramentum præſtitum cenſeatur metu, aut doloſè extortum, & nihil operetur; & in omnibus contractibus, & negotijs, vbi quis maſculus, ſeu fœmina reperiatur læſus, vltra tertiam partem eius, quod agitur, iuramentum cenſeatur doloſè extortum, & nihil operetur.

INSPECTIONES PRIMAE

PARS PRIOR.

DECISIONIS PRIMAE.

SVMMARIVM.

1 *Venditio per virum, & vxorem pretio recepto emiſſa, ſtatuto ſubijcitur.*
2 *Ratio ad euitandas fraudes in ſtatuto expreſſa eſt, & finalis.*
3 *Remittere eſt refutare, & donare.*
4 *Conſentiens venditioni, & accedens pignus remittunt.*
5 *Narrata, & emiſſa in contractibus ſine ſolemnitatibus initis ſimulatè, & fraudulenter cenſentur adiecta.*
6 *Fraus, & dolus ſolemnibus ceſſantibus, ſi ſubeſſe poſſunt præſumuntur ineſſe, & deceptio.*
7 *Statutum antiquum Reipublicæ fauore expreſsè emanauit.*
8 *Statutum ad fraudes, deceptioneſque tollendas publica vtilitate, reique publicæ fauore inductum dicitur.*
9 *Statutum nouum, Cap. 151. Reipublicæ fauorem reſpicit.*
10 *Extenſio fit ſtatuti ad caſus non expreſſos identitate rationis expreſſa.*
11 *Contractus ſtatuto noſtro, aut verbis ſpecialibus, ratione, & ratione, aut ratione expreſſa, & generalibus verbis comprehenduntur.*
12 *Creſcent. deciſ. 3. de Conſt. generaliter intelligitur per Rotam in omni contractu, in quo ratio Statuti vigeat.*

DECISIO PRIMA.

ANno 1441. ſeu, &c. apud Creſcent. *deciſ. 3. de conſtit. aliàs* 63. *lib.* 2. Dubium
1 in hac cauſa, ni fallimur, propoſitum erat, an viro, & vxore rem ipſius viri, ac vxoris obligatam infimul vendentibus, pretiumque actualiter recipientibus; eſſet locus ſtatuto; quod affirmatiuè reſolutum fuit. In hac Magiſtraliſſima reſolutione, quam nec immeritò millies ſacrum Auditorium admiſit, in dieſque ſequitur, totius materiæ huius abſolutiſſima enucleatio, ac quæſtionis propoſitæ, nobis haud ingrata determinario continetur.

2 Præmiſſa igitur primò ſtatuti rationis cognitione, ac firmato, ad euitandam fraudem per ſtatutum præſumptam, ſtatutum expreſsè in procœmio proceſſiſſe *adnotat. per Rom. in conſil. 394. vt num.* 1. quam & finalem, & expreſſam noſtri ſtatuti ſacrum agnouit Palatium, ac vſque in præſens agnoſcit, *in deciſ. 678. n. 4 par. 1. c. 619. n. 5. & 723 num. 18. & 19. in recent. par. 2. & nouiſſimè in Romana Nullitatis Obligationis* 16. *Ianuarij* 1626. *coram R. P. D. Durano, & in Romana nullitatis donationis* 4. *Maij eiuſdem anni, coram bonæ memoriæ Buratto*, proceſſit Rota in ea ad determinationem caſus propoſiti duobus, eiſque præcipuis fundamentis: Primò quia cum mulier ſtante ſtatuto refutare, ac donare ſine ſolemnitate non
3 poſſit, ac remittere ſit refutare, & donare,
4 *l. ſi quis delegauerit de donat.* & conſentire, ac accedere venditioni rei ſibi hypothecatæ, & obligatæ ſit remittere, ac renunciare, *ad l. ſi debitor §. in venditione, ff. quib. mod. pignor. & hypoth. ſolut. l.* 1. *C. de remiſſ. pignor.* intrat præſumptio quæſitum fuiſſe colorem ad fraudandum ſtatutum, *Bald. poſt Nic. de Matar. in auth. ſi qua mulier, C. ad Sen. Conſult. Velleian.*
5 ſimulatam venditionem, ac venditionis titulum, ſolutionem pretij, & alia narrata fraudulenter appoſita, *ad Bart. in l. ſi forte, in fin. ff. de Caſtr. pecul. Alex. Iaſ. & Dec. in l. ſi donatione, C. de collat. cum alijs ibi num.* 6. Et hoc
6 non quia talis deceptio, vel fraus probata fuiſſet, ſed quia ſubeſſe poterat, legis præſumptione inducebatur, vt plenè dicitur ibi *à num.* 1. *ad* 6. & probatur in deducen. deciſionibus clariſsimè, & ſignanter apud *Verall. deciſ.* 200. *per totam par.* 3. *& in dicta Romana Nullitatis Obligationis coram R. P. D. Durano poſt medium, verſ. Et quicquid ſit cum Vrbis ſtatutum fundetur in dolo præſumpti aduerſarij, & inferiùs ante fin.*

In quo fundamento tanto magis perſtitiſſe Dominos ibi dicitur, quia, & in hoc conſiſtit ſecundum fundamentum, cum Statutum publicum vtilitatem concernere diceretur, tũ
7 quia in d. ſtatuto exprimitur; ibi in procœmio *cum Reipublicæ interſit*, tum quia ad obuiandũ
8 fraudibus, deceptioneſque reparandas conditum, ex quo, & idem reſultat, vt principaliter publicam vtilitatem reſpiciat, *Corn. conſ.* 135.
9 *num.* 4. *lib.* 1. & ideo hoc idem concluſum in ſta-

ſtatuto nouo cap. 151. lib. 1. licet in eo illa verba, cum Reipublicæ interſit, omiſſa fuiſſent apparet in *dicta Romana Nullitatis Obligationis* 1626. *coram R.P.D. Durano*, ex identitate rationis præſertim vnicæ, ac expreſſæ ad caſum etiam non expreſſum extendendum firmarunt *ad notat per Bald. & alios in authent. quas actiones, C. de Sacroſan. Eccleſ. & per Alexan. conſil.* 50. *num.* 8. *cum ſeq. volum.* 2. vt ibi probatur *num.* 7. *cum ſeq.* Et in hoc ſecundo fundamento, in quo conſiſtit principaliter exactuerſo firmatæ concluſionis deſtructio, ſemper perſtiterunt Doctiſſimi, ac celeberrimi Domini de Rota, vt in ſeqq. deciſionibus apparebit; ex quibus clarè colligitur Rotam in primo fundamento concluſiſſe dictum contractum venditionis ſimulatè ad refutationem tegendã & remiſſionem pignoris adhibitum præſumi potuiſſe; & ita caſum in verbis ſtatuti expreſſè comprehenſum indirectè comprehendiſſe; & ob id procul dubio nullum, ex quo, & id multo magis concluſum videtur, nullum etiã quemcumque contractum caſum aliquem ex enumeratis explicitè, directèque comprehendentem. In ſecundo verò eundem venditionis contractum, ſi enumeratorum, ac expreſſorũ etiam indirectè naturam, & ſubſtantiam euaſiſſet, expreſſæ identitate rationis, poſſibilis videlicet, ac præſumptæ deceptionis, & fraudis in ſtatuto comprehendit, & ſunt verba clara *num.* 9. ibi *& ex eadem militante ratione etiam ad caſum non expreſſum extend. &c.* Si enim huiuſmodi verba ad caſum, qui indirectè expreſſum tantummodo aliquem complecteretur, referenda dicerentur, nihil aliud continerent, quod primi fundamenti limites, & rationem excederet, Sed diuerſis verbis contra præciſum tenorem, & claram mentem Rotæ idem dixiſſe, nihilque amplecterentur, in quò vltra enumeratos extenſio, quæ omnino fieri admittitur, obtineret; ex quo redditur capitalis deciſio; Cum & contractum omninò diuerſum ab expreſſis venditionis videlicet, & recepto illius vigore per mulierem pretio ſtatutariæ diſpoſitioni, ex eo capite, quo ſaltem expreſſa ratione comprehendit, ſubiacere concludat.

Hinc ad dicendorum clariſſimam intelligentiam, videtur colligenda diſtinctio, quod
11 in ſacro Auditorio aliqui contractus dicuntur comprehenſi ſtatuti verbis ſpecialibus, & ratione ſimul, & ex his aliqui explicitè, & directè; aliqui implicitè, & indirectè, aliqui verò dicuntur non ſpecificè, ſed generaliter, ac ratione, & mente comprehenſi; ſeu, vt melius, aptiuſque dicamus; Statutum noſtrum, tàm antiquum, quàm nouum dupliciter comprehendit contractus; Primò videlicet ſpecialibus verbis, & ratione ſimul, ſiuè directè, & explicitè, ſiue indirectè, & implicitè, & ſub aliorũ velamento cum mulieribus ineantur; *vt in hac deciſ. & apud Put. deciſ.* 7. *num.* 2. *verſ. Non obſtat, quod ſtatutum, lib.* 3. Secundò ratione, & non tamen verbis ſaltem expreſsis, ac ſpecialibus. Ad hoc expedimus primo deciſ. hanc Creſcent. 3. de Conſtit. in qua num. 1. cum ſeq. agitur de primo membro diſtinctionis contra mentem, & verba implicitè, & indirectè, num. verò 9. agitur de ſecundo membro comprehenſionis, videlicet ex identitate rationis extra caſus expreſſos, & vtrumque membrum diſtinctè ponunt Prudentiſsimi Auditores *in deciſ.* 55. *lib.* 3. *apud Put.* de primo *num.* 1. 2. *&* 3. de ſecundo *num.* 4. *&* 5. 529. *num.* 4. *par.* 1. *diuerſor.* ibi, licet enim ſtatutum in quatuor loquatur, habet tamen locum etiã in aliis, & adducit deciſionem Putei; *apud Seraphin. deciſ.* 1242. *num.* 1. *&* 2. *&* nu. 4. *apud Sanctiſſimum Gregorium XV. deciſ.* 164. *num.* 4. 260. *num.* 1. *&* 2. in verbis, *num.* 3. in ratione *poſt Picum deciſ.* 8. *num.* 4. *in recent.* 384. *nu.* 2. *par.* 1. 723. *num* 10. *par.* 2. expreſsè, ac optimè *in Romana Depoſiti* 13. *Ianuarii* 1625. *coram Reuerendiſſimo D. Decano, verſ. Neque obſtat, & & in dicta Romana Nullitatis Obligationis* 16. *Ianuarij* 1626 *coram R. P. D. Durano, in verſ. Quæ publicæ vtilitatis.*

Huic autem deciſioni nullum per DD. de Aſſeramento accommodatur reſponſum, niſi pro reſponſione accipiamus ponderationem verborum in primo fundamento, ex quibus eam reſtringi prætendant ad expreſſos quatuor caſus, vel aliorum velamento comprehenſos, quod non ſolum tollitur ex prædictis, ſed etiam, quia ex generalitate rationis
12 eam ſacrum Auditorium ſemper vniuerſaliter procedere intellexit, vt antiquioribus omiſsis apparet *in deciſ.* 164. *num.* 4. 260. *num.* 3. *&* 333. *num.* 1. *apud Gregorium XV.* 592. *num.* 1. *par.* 1. *&* 610. *num.* 5. *par.* 2. *recent. in prædictis Romana Depoſiti coram Reuerendiſſimo D. Decano, & Romana Nullitatis Obligationis coram R.P.D. Durano, & nouiſſimè in Romana Reſciſſionis Contractus* 2. *Iunij* 1628. *coram R.P.D. Merlino, & in alia Romana Nullitatis Contractus* 13. *Nouembris* 1628. *coram Reuerendiſſimo D. Decano.*

Nec credimus quemquam eam reſponſionem admiſſurum, & omnes deciſiones prædictas, quæ hanc adducunt, eſſe ad illius terminos reſtringendas, Eſto quod hæc ſtrictè loqui videretur: cuius contrarium probauimus; tum quia nec illæ, vt ex illarum verbis euidentiſsimè patet, & inferius apparebit, aliquo pacto reſtrictionem hanc pati poſſunt: tum quia hoc ſtante ea capienda eſt interpretatio, vt prout verè conueniunt, inuicem ſibi conſentiant, & per illas, maximè poſteriores, cum ſint, hæc declaretur, ac quatenus res ipſa exigeret extendatur, & amplietur, quod decentius rationabiliuſque exiſtimamus, quam; quod alias affirmare auferint, deciſionem ipſam hãc contrarium dicere illius, ad quod allegatur in præfatis; de quo alias inferius.

SVMMARIVM:

1 *Confeſſio minorum, & mulierum ſtatuto noſtro ſubeſt.*
2 *Prohibitus donare, confiteri prohibitus cenſetur.*
3 *Fraus, & deceptio ceſſantibus ſolemnibus præſumitur eo ipſo.*
4 *Confeſſio minorum, & mulierum, vtcunque in fraudem, ac deceptionem eorum, earumque emiſſa ſtatuto ſubeſt.*

5 *Confeſsio verbis ſpecialibus ſtatuti noſtri minimè comprehenditur.*

6 *Ratio vbi eadem viget, eadem & Iuris obtinet diſpoſitio.*

7 *Statutum noſtrum non prohibet donationes, & alios contractus &c. nec inhabilitat ad illos, ſed ad euitandas fraudes conditum eſt.*

DECISIO SECVNDA.

Eodem ferè tempore, quo præcedens, & hæc emanauit apud eundem Creſcent. 2. *de cõfeſſ.* in qua quæſitum fuerat, an ſtante ſtatuto noſtro abſque ſolemnitatibus mulier, vel minor confiteri poſſent. Et reſolutum negatiuè,
1 quia cum inter alia in ſtatuto donare prohi-
2 beantur, in quolibet alio contractu, in quo fraus ſtatuto fieri poteſt, confiteri cenſentur
3 prohibiti, qula eo ipſo, & fraus præſumitur, *ad notat. in l. ſi fortè de Caſt. pecul. & in l. ſi donatione, C. de collationibus, cum alijs hic traditis, & in d. dec. 3. n. 5. & 6.*

Hæc neque noſtram impugnat ſententiam, neque Dominorum de Aſſectamento partes tuetur. Noſtræ minimè aduerſatur, tum quia non negamus, imo id maximè, latiuſque contendimus, ſtatuto locum eſſe, quando vnus ex enumeratis contractibus alterius velamento ſimulatè concipitur ad eiuſdem ſtatuti diſpoſitionem eludendam, qui caſus ad primum firmatæ diſtinctionis caput refertur, quod & *in d. deciſ. 3. num. 3. 4. 5. & 6.* fuerat firmatum tum quia, nec negat deciſio alia ratione fraudis ſcilicet, & deceptionis confeſſionem ipsâ eidem ſtatuto ſubiacere, alioſue contractus minimè ſpecificatos in eo cõprehendi. Ex hac enim affirmãte propoſitione, ſtatuto in confeſſione per illud donare prohibiti ob præſumptã in verbis expreſſæ donationis fraudem locum eſſe, aliqua haud reſultat negatiua concludens, alios contractus, vel ipſam confeſsionem aliàs & ratione ſtatuti minimè includi, qua eademque ratione, nec Aſſectamentum iuuare conuincitur.

Parum igitur huius deciſionis inductio cõcludens videtur, quod videlicet non dicat ſimpliciter omnem confeſsionem in quolibet cõtractu prohibitam eſſe, ſed cum adiectione, quando per talem confeſsionem ſtatuto fraus fieri poſſet, ex quo id intelligi inferunt, quando donationem contineret. Ex prædictis namque omnia ceſſant, cum non ſolùm quando implicitam donationem, pactum de non petendo, refutationes, nec non quietationes in-
4 eo expreſſas amplecteretur, ſtatuto confeſsio ſubſit, vt per Rotam declaratur *in Romana Societatis 9. Febr. 1607. coram Ortembergo, inter collectas per Zacch. de Soc. 24. num. 2. 3. & 4.* ſed etiam vbicumque aliàs ſtatuto injicitur fraus, & contra rationem, & mentem illius aliquid partes moliuntur: eſt textus, vbi communiter omnes not. *in l. non dubium, C. de ll.* & hoc ſatis in hac deciſione exprimitur per Rotam in illis verbis, *in quolibet alio contractu, in quo aliàs*; non ergo tantum, vbi ex ſola præſumpta donatione, ſed & aliàs *Statuto fieri poſſet fraus*, quæ præſumitur, & hoc ſibi volunt omnes ſupra ponderatæ deciſiones, & inferius deducendæ, in quibus habetur non ſolum in caſibus expreſsis, & enumeratis ſtatuto locum eſſe, ſed in quocumque alio, in quo præſumptæ deceptionis, & fraudis ratio per ſtatutum expreſſa vigeret; item illæ omnes, quæ ſtatutum procedere in omnibus caſibus dicunt, in quibus læſio poſsibilis eſt, & deceptio, quod & ex inferius dicendis clarius patebit: quapropter nullatenus, vt prædiximus, inferendum eſt, ex ea propoſitione, confeſſionem in fraudem præſumptæ donationis, remiſſionis, ſeu refutationis à ſtatuto expreſſæ, ſtatuto ſubiacere: ergo in alijs caſibus, in quibus donatio, remiſſio, ſeu refutatio præſumi non poſſunt, in quibus tamen deceptio, & fraus cadere poſſunt ratione aliàs ſtatuti comprehenſi, non eſt locus ſtatuto. Nec hanc illationem probant *Put. deciſ. 7. & 55. lib. 3.* quæ non ſe reſtringunt ad expreſſos, & multò minus, *Achil. dec. 20. de confeſſ.* de quibus ſuo loco agendum eſt. Quin & noſtram ſententiam firmare videtur, quia, cum ſtatutum ſit ſtricti iuris, &
5 & nominibus expreſſis confeſſio non veniat, ſed tantum expreſſæ vi rationis, implicitiſque verbis comprehendatur, vt declarauit *Rot. apud Put. d. deciſ. 55. nu. 3. 4. & 5. lib. 3.* vtique probat ad expreſſos ſtatutum non reſtringi, dum in confeſſione locum habere admittit. Nec dicatur id euenire, quia ob prohibitam donationem ad eam tegendam cõfeſſio ſimulata præſumitur, hoc namque verum eſſet, quando ſtatutum ad euitandam donationem contrahere prohiberet, vel eandem donationem; & in hoc ſtatuti ratio conſiſteret; ſed cum ad tollendas fraudes, deceptioneſque ratio emanauerit, & ex hac ratione confeſſionis reſultet
6 comprehenſio, vt ibi probat Rota, & in his, in quibus eadem viget ratio, eadem & iuris diſpoſitio obtineat, *l. illud in princ. ff. ad l. Aqu.* non debet magis ex præſumpta deceptione in donatione comprehenſa videri, quam in alio quocumque contractu, iuxta Rotæ opinionem quam ſectamur.

7 Tantòque magis cum ſtatutum, nedùm donationem non prohibeat, ſed permittat, nec ad contractus ineundos inhabilitandum proceſſerit, ſed ad fraudes, deceptioneſque tollendas, vt ſingulariter dicitur *deciſ. 619. num. 5. par 2. in recen.* & deſumitur *in d. deciſ. 55. apud Puteum num. 1.* vbi non dicitur minores & mulieres non poſſe donare, ſed tantum non liberè poſſe, *& poſt Picum dec. 4. num. 2. & 3.*

SVMMARIVM.

1 *Compromiſſum, ad quod compromittentes neceſſitate legis tenentur non requirit ſolemnitates ſtatuti noſtri.*

2 *Dictio, tantum, taxatiua eſt, & aliorum excluſiua.*

3 *Compromiſſum ſtatuto noſtro comprehenditur.*

4 *Deciſio 9. Put. de conſtit. aliàs 100. lib. 1. declaratur.*

5 *Dictiones taxatiuæ non excludunt caſus ſimiles expreſſis.*

6 *Dictiones taxatiuæ non excludunt caſus eandem rationem habentes.*

DE-

DECISIO TERTIA.

1541. 4. Aprilis coram Ioanne Paulo *apud Put. deciſ. 100. l. 1. ſecundum nouiſſ. impreſſ.* quæ eſt etiam 9. *tit. de Conſt. eiuſdem*, in cauſa Liuiana Hæreditatis, in qua omiſſa prima par. illius quæſitum fuerat, an in eo caſu noſtrum Statutum in compromiſſo per mulierem facto locum haberet; & negatiuè duobus fundamentis reſolutum. Primo quia quatuor tantum contractus exprimit, inter quos compromiſſum non enumeratur. Secundo, quia cum inter ſorores ageretur, quę ex alio Statuto ad compromittendum tenebantur, coactè ac legis neceſſitate compromiſſum emanaſſe videbatur, quo caſu ſolemnitates non requiruntur, *l. 1. §. ſed etſi patri ſtipulanti, ff. de rebus eorum, Aret. in l. ſi tibi pecuniam in 4. not. ff. ſi cert. pet. Roman. vulg. conſ. 394.* In hac deciſione per Dominos de Aſſettamento, fundamentum fit maximum, tum quia in verbis claram eſſe dicunt dum in quatuor contractibus locum habere Statutũ enumeratis affirmat, tum quia dictio
2 *tantum* adijcitur, ex qua aliorum excluſionem argumentantur, *l. 3. §. cum Titio, ff. de adim. leg. Rip. in l. 2. §. 1. mutui datio, num. 3. ff. ſi cert. pet. cum alijs per* Rotam *penes Mantic. deciſ. 109. num.* 11. quod proſequitur luculentiſſimus Barb. *in remiſſ. de dict. 327. num. 5. & dict. ſequenti, & latiſſimè. dict. 349. num. 2. 3. & 8.*

Nos tamen præmiſſis minimè obſtantibus deciſionem hanc medullitus perpenſam, & ſi quæ huiuſmodi aliæ adſint, voto noſtro nequaquam credimus aduerſari; cæteriſque omnibus conſentaneam reſolutionem auream cõtinere. Ad eam igitur redeamus.

Primum fundamentum, vt prædiximus, erat in quatuor enumeratis tantum contractibus Statutum locum habere, ac compromiſſum in eis minimè nominari, & ita clarè huiuſmodi deciſio iuxta diſtinctionem ſupra firmatam, de comprehenſione in ſpecificatis verbis intelligi debet, quia & de enumeratis tantum expreſsè agit; & quia cum in eo caſu, in quo Statuti ſolemnitates neceſſariæ haud erant, deceptionis, & fraudis præſumptio ceſſaret, vt excluderetur Statutũ, in enumeratis non legi latis, ſuperque fuit reſoluere, & tamen Rota dicto fundamento ſimpliciter non fuit contenta, ſed ſecundum adiecit, quod compromiſſum ex legis neceſſitate proceſſerat, vt excluſionem in verbis cum rationis excluſione coniungeret, alias enim compromiſſum Statuto
3 noſtro non ſubiacere, proculdubio minimè reſoluiſſet, *ex not. per Pic. ad Statutum noſtrum, gloſſ. 7. ampl. 10. num. 53.* & in puncto per Rotam apud eundem Puteum *dec. 158. alias 162. num. 1. par. 1.* quod & euidenter manifeſtum fuit, tùm quia Puteus, dum eandem deciſionem in titulo de Conſtitutionibus extendit; prædicta duo fundamenta non diſtinguit, ſed ex duobus vnum tantum proponit, quod ſtatutum in quatuor tantum in eo ſpecificatis caſibus maximè procedebat, quia compromiſſum de neceſſitate fiebat, & ita ex eo præcipuè compromiſſum excludebatur ſtatuto, quia deceptionis præſumptio ceſſabat, & ratio ſtatuti, quia ex legis neceſſitate prodierat, & ità deciſionem hanc 9. *de Conſtit.* declarauit Mandos. *in addit. ad conſ. Rom. 280. num. 9. in verbo Fieri*, & eum ſequutus Gratianus *diſc. forenſ. cap. 27. num. 47.* tum quia licet in pluribus deciſionibus cum verbis taxatiuis dicatur, Statutum loqui ſolum, tantum, ſeù tantummodo in quatuor expreſſis enumeratis, ſeù ſpecificatis contractibus, tamen & in alijs, in quibus deceptio, & fraus intercedere poteſt locum ſibi vendicare firmatur, *vt in Peruſ. Pideiuſſionis 26. Nouembris 1611. coram Reuerendiſ. D. Pamphilio poſt Picum 8. n. 3. & in d. Rom. Depoſiti coram Reuerendiſſ. D. Derano*, nec enim per expreſſam, ac ponderatam taxationem casus ſimiles expreſſis excluderentur, *gloſſ. in l. ob eas, C. de præd. minor. & latiſſimè comprobat Barboſ. d. dict. 349 num. 5.* & multò minus eandem rationem habentes, *vt poſt Eman. Roder. tom. 3. regul. qq. q. 5. ar. 2. Idem tenet Barboſ. in dd. remiſſ. dict. 82. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ad lites mulieris, & minoris non comprehenditur in 2. par. Statuti antiqui, & in cap. 151. in nouis.*

2 *Mandatum ad lites non eſt de ſe actus læſiuus.*

3 *Statuti noſtri antiqui 2. pars, & cap. 154. in nouis requirit læſionem actu.*

4 *Deciſio Putei 158. alias 162. par. 3. generaliter voluiſſe in prima p. Statuti antiqui omnes contractus cõprehendi, in quibus viget ratio, intelligitur.*

5 *Statutum noſtrum antiquum, & nouum in contractibus de ſui natura damnoſis ſpecificè loquens, vlterius locum habet in omnibus, in quibus damnum, & læſio poteſt contingere, ac intelligi deceptio.*

6 *Rotæ Romanæ ſacro, ſupremoque Tribunali reuerentia exhibenda.*

DECISIO QVARTA

1541. 13. Iunij coram Rinaldo in Balneoregien. reſtitutionis in integrum apud *Put. deciſ. 158. ſecundum nouiſſ. impreſſ. aliàs 162.*
1 *lib. 1.* In qua dubitatum fuit an mandatũ ad lites per Maherbalem Vrſinum factum, qui in lite ſuccubuerat, validum eſſet, vel in ſecunda parte antiqui Statuti noſtri reformationis comprehenderetur; & quod validum eſſet reſolutum; ex quo Statutum huiuſmodi, vt in verbis reperiatur læſus læſionem requirit; quã dictum mandatum, cum actus læſiuus non ſit,
2 continere non dicitur: quidquid igitur de hac diſcuſſione ſit, cum ſimus certi ad dictam ſecundam Statuti partem fuiſſe relatam, quod & Domini de Aſſettamento in eorum voto, *verſ. Supradictæ omnes deciſiones, ibi, & in d. deciſ. 158. fuit diſcuſſa hæc ſecunda pars*; profeſſi ſunt, non eſt vlterius requirendum; cum nec ex ea in actu læſionem requirente ad primam Statuti partem ſolam fraudem, & deceptionem poſſibilem exigentem, eamque præſumentem, atque ratione actus in potentia, &

aptitu-

aptitudine tantum læſiuos comprehendentem, ſit facienda illatio. *l. Papin. ff. de minor. cum concor.* nec conſequenter ad noſtram diſceptationem in prima parte Statuti deſumptam dirimendam argui poſſit.

Nec faciunt ponderata verba illa deciſionis
8 n. 2. videlicet, *ſed in caſu Statuti Vrbis conſideratur actus læſiuus, quale de ſe non eſt mandatum.* Ea namque ad illam tantum ſecundam partem, de qua agebatur, relationem habent, cum in alia parte nec nominetur quidem, nedum conſideretur læſio. Quinimò, cum iam oſtenſum fuerit in dicta prima antiqui Statuti parte illiuſque reformationis ex identitate, ſaltem expreſſæ rationis, omnes contractus, in quibus fraus, & læſio poſſibilis ſit, nedum expreſſos comprehendi, ſequitur notata per Rotam in ea num 1. noſtram ſententiam contractus omnes, etiam non expreſſos ad læſionem, qui tendere poſſint, ac præſumptam fraudem & deceptionem admittere; & ità tranſactionem, compromiſſum, mandatum, & alios in ſtatuto includentem optimè tueri, ac fulcire
4 Ideoque ad hanc opinionem comprobandam ad terminos Statuti noui, ex quo iam illa ſecunda pars ſublata fuerat, ità millies intellectam, ſacrum Palatium adduxiſſe laborioſum, potius quàm difficilè iudicauimus, *vt in Rom. Hereditatis de Ghiſis 26. Octobris 1588. coram Gyoſio apud Sanctiſſ. Gregorium XV. d. deciſ. 164. n. 4. 260. n. 3. 333. num. 1. 473. n. 5. 490. num. 8. in recent. 385. num. 2 & 592. par. 1. & 619. nu. 5. verſ. & vlterius habet locum, par. 2.* vbi in verbis illa diſtinctio, ſeù propoſitio reijcitur, quod dictum Statutum contractus tantum de ſui natura læſiuos annullabat; cæteros autem quãdo de læſione conſtabat, cum expreſsè hanc deciſionem, & Creſcent. 1. de conſtit. probare
5 dicatur Statutum in contractibus expreſſis, & de ſui natura damnoſis loquens in omnibus, in quibus mulieres, & minores lædi poſſunt, vlterius locum habere; & tandem hanc eadem deciſionem ad præmiſſa Domini receperunt *in dicta Romana Depoſiti, coram Reuerendiſſ. D. Decano, & in d. Romana nullitatis obligationis coram* R. *P. D. Duran.* Multa hic ſuper intellectu dictæ ſecundę partis antiqui noſtri Statuti reformationis, nec forſan vulgaria dicendi occaſio ſe præbuit, nec omittere decreueramus; Verùm quia præfatis ſtantibus ad rem conducere propoſitam parum proſpeximus, huicque deciſioni, & aliquibus forſan illorum temporum alijs negotium facellere videremur, libentiſſimè acquieſcimus; nullum enim obſequij nullum reuerentiæ erga ſacrum hoc, ſupremũque Tribunal, vt par eſt, & debemus, locum vſquam relinquimus.

SVMMARIVM.

1 *Statutum in donatione facta per Patrem, & Matrem filijs locum non obtinet.*

DECISIO QVINTA.

1542. 24. Iunij in Romana Dotis coram Thoma de Thanis, extenſa per D. Gomeſ. *vt in deciſ. ipſius in ordine* 101. *impreſſ. cum deciſionibus Reuerendiſſ. D. Decani*, ad quæſtionem propoſitam non merebatur adduci, nihil etenim aliud firmat, quàm quod Statutum in
1 reform. c. 19. de Pactis, & Donationibus non ualituris, &c. in Patre, & Matre filijs propter affectionem donantibus, locum non obtinet, *ad Bald. in l. pactum C. de collat. cum alijs*, idque præſertim alijs omiſſis rem propinquius attingentibus.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio de recepto minorum, & mulierum Statuto comprehenditur, quia præſumitur fraus.*
2 *Deciſionis huius 7. Putei lib. 3. intellectus, 3. & 4.*
3 *Deciſionis 55. Putei lib. 3 explanatio, & num. 1.*
5 *Deceptio in mulieribus, & minoribus facilè contingit.*
6 *Venditio in ſtatuto noſtro antiquo, & nouo comprehenditur.*
7 *Iuramentum ob dolum, & præſumptam fraudem in Statuto noſtro irritatur.*

DECISIO SEXTA.

1547. 7. Febru. in Romana Medietatis Caſalis coram Puteo, *inter impreſſas ipſius 7. lib. 3.* in qua cum fuiſſet per Petrum Paulum, Bernardinum, & Iulium minores fratres de la Cithara mediante Camilla eorum matre, ac tut. Vincentio, & fratribus de Fabijs facta venditio medietatis Caſalis della Bottaccia cum expreſſione, quod fiebat ex cauſa æris alieni, & quia creditores vrgebant, & non aderant alia bona, ex quibus fieret ſolutio, pro pretio ſc. 8000. hoc modo videlicet ſcut. 1000. in ſcutis 370. in pecunia numerata, reliquum vſque ad 1000. in tot argentis. ſcut. 2000 confeſſata, 2500. conſignata in tot ſegetibus, & animalibus, & pro reliquis 2500. fuiſſet data dilatio ſeptem annorum, *vt in dec. 204. penes eundem Put. eodem lib. 3.* Dubitatum
1 fuit, an confeſſio facta per minores receptionis dictorum ſcut. 2000. in partem prætij donationem ſaperet, ità, vt in prima Statuti parte comprehenderetur, vel minores ſaltem dicerentur eſſe læſi; & dixerunt Domini donationem ſapere, & in prima Statuti parte comprehendi, *ex not. in l ſi forte, ff. de Caſtr. pecul. & in l. ſi donatione, C. de collat. iuxta deciſ. 3. de conſtitut. & 2. de confeſſ. Creſc.* quia videlicet militat præſumptio donationis: ex qua confeſſionem huiuſmodi non aliter, quam ſi donationem præ ſe tuliſſet Statuto comprehendi potuiſſe Domini de Affertamento inferre prætendunt, *vt in Voto in 5. col. ſeù facie in verſ. Vnde dum in illis, & verſ. 3. deciſ. Creſc. non dicit.* Quam illationem non ſolum ex pluribus ad ſecundam *dec. Creſc. de confeſſ.* refutauimus, quæ vanum eſſet repetere; ſed etiam *ex dec. 55. coram eodem, & in eod. lib. 3. num. 5. & 6.* in hac eadem cauſa, & dubio reijcitur: dum expreſsè dicitur, quod eſto, quod confeſſio non potuiſſet in ſtatuto de donatione loquenti, tùm quia ſtricti iuris, tùm quia ex alio Statuto prout iacet intelligi debuiſſet, compre-

comprehenderetur, quod latius, inferiùs oſtẽdemus; Verum vt in ſpecie neceſſaria minimè prætermittamus, & aliqua hic ponderabimus, ex quibus noſtræ opinioni cæteriſque ſacræ Rotæ reſolutionibus hanc deciſionem congruentem remur intelligi.

Id autem ex dubio primum venari cenſemus, in quo ſtrictè diſceptatio propoſita fuerat; an ſcutorum 2000. confeſſio, ad effectum tamen, vt in ſtatuto comprehendi poſſet, ſub dicto videlicet donationis capite, donationem ſaperet, *vt ex ipſamet dec. n. 2. verſ. non obſtat quod Statutum, ibi, ſed quando reſultat donatio ex venditione, tunc intrat Statutum loquens de donatione*, & ità hæc deciſio in primo capite diſtinctionis comprehendi videtur, in quo declariori caſu, explicitis videlicet verbis, & legis ratione comprehenſo ſtrictè agitur; quo fit, vt vlterior diſceptatio, & rationis ponderatio, & ſuperflua fuiſſet, & extra dubij terminos, ac diſputationis propoſitæ.

Nec facit ſi dicatur, imò fuiſſe dubium generaliter conceptum ex illis verbis, *ità vt ſub prima parte Statuti comprehendatur*, ideoque nec ſuperfluam, nec extra rem ponderationem videri potuiſſe. Primò, quia illa cum maxima prudentia in dubio appoſita fuere ad qualificandum illud circa donationem, illiuſque probationem; quod ex deciſionis fundamento apparet, ex quo ſola Statuti præſumptione, vtcunque verba inſtrumenti aliud ſuaderent, viſa fuit donatio, illiuſque ſuſpicio inducta, *vt num. primo, cum ſeq. & in præfata deciſ. 3. num. 6. de Conſtit. & ſecunda, de confeſſ. apud Creſc.* alias enim, & ad alium effectum talem confeſſionem donationem ſapere, minimè dici potuiſſet; vt declaratur in hac eadem *deciſ. num. 3.* ex quo apparet ex illis verbis à præcedentibus, an ſaperet donationem, nequaquam receſſum. Secundo, quia eſto, quod de Statuti comprehenſione, ex quocumque capite generaliter dubium potuiſſet intelligi, ſimiliter vana fuiſſet vlterior comprobatio, dum caſum in verbis fuiſſe comprehenſum, & ità neceſſario, nec à ratione alienum, reſpondiderat Rota, nec eſt nouum, & in hac eadem cauſa coràm Puteo manifeſtum fit, in qua licet ſolemnitates adeſſent, nec pro tuto contractum fuiſſe nullum haberetur, vt inferius dicemus, fuit nihilominus, nullitate ſuppoſita, vt ſupra dubitatum, in illo ſacro Tribunali à fortioribus multoties reſolutiones capi, quæ & generaliores rationes habere potuiſſent, vt & difficultates, quæ & in hoc forſan temporibus illis maximè verſabantur Domini euadant, partibus enixius iuſtitiam ſuadeant, conſultius; euidentiuſque rem agant. Redditur inſuper huiuſmodi cum cæteris deciſio cõſentanea ex declaratione, quam eodem propoſito dubio *in dicta deciſ. 55. apud eundem Put lib. 3.* de qua pauca inferius agemus, recepit, *num. 3. cum ſeq.* vbi poſtquam idem reſolutum fuerat, eiſdemque rationibus, quod in hac deciſione; cum Statutum præſumptam donationem comprehendat; dicitur, quod licet confeſſio in Statuto de donationibus loquenti, cum ſit ſtricti iuris, & prout iacet ex alio Statuto, & ad litteram intelligi debeat, non comprehenderetur; tamen ratione à Statuto expreſſa ad fraudibus obuiandum includeretur; & ſic habemus clarè, quod quatenus donationem ſapit, & præſumptam donationem continet, & propriè dici poſſit donatio, Statuto de donationibus loquenti comprehenditur, *vt in hac ſeptima numer. 2. & 55 ſimiliter num. 2.* quatenus vero donationis nomen euaderet ratione à ſtatuto expreſſa, *vt in dicta 55 num. 4. 5. & 6.* Hancque interpretationem videtur approbaſſe Rota, dum coniunctim ex eis affirmat, non ſolum ob præſumptam donationem confeſſiones comprehendi, de qua *dicta deciſiones apud Puteum* loquuntur, *& poſt Picum ad ſtatutum noſtrum deciſ. 1. num. 16.* ob refutationes & quietationes, *vt in dicta deciſione 24. poſt Zacch. de Societ. n. 3.* verum etiam ex identitate rationis, & poſſibilis deceptionis. Quas propterea deciſiones ad contractus omnes extendit, ac eiuſdem identitate rationis paſſim adducit; *vt in terminis Statuti Antiqui deciſ. 529. n. 4. ad fin. p. 1. diu. & Noui poſt Picum ad Statutum noſtrum dec. 6. n. 1. octaua num. 4. in Rom. cenſus 17. Februarij 1612. coram R. P. D. Pirouano, in recent. 385. n. 2. p. 1. & coram Rene rendiſ. Decano in Rom. nullitatis contractus 13. Nouembr. 1628.*

His igitur ſtantibus verba per Dominos de
4 Aſſertamento ex hac deciſione ponderata minimè obſtant, quia ſententiam noſtram non impugnant, quæ non ſolum, quando directè initur, vel indirectè vnus ex quatuor expreſſis reſultat, ſtatuti comprehenſionem admittit, ſed etiam in omnibus alijs, in quibus expreſſa ſtatuti ratio militare noſcatur. Nec in ſpecie refragantur illa, *de quibus num. 2. videlicet. Non obſtat, quod ſtatutum loquatur in donatione: nos autem ſumus in venditione, quia verum eſt, quod Statutum non habet locum in venditione, ſed quando ex venditione reſultat donatio, tunc ſubintrat Statutum loquens de donatione. &c.* ex quibus Domini de Aſſertamento, *in verſiculo, Deueniendo igitur ad deciſiones*; expreſsè dicunt, Rotam voluiſſe, ſtatutum in venditione locum minimè habere, & quod plus eſt in prima propoſitione cauſæ, videlicet in propoſitione *huius deciſ. 7.* maximè dubitatum fuiſſe, an Statutum eo caſu locum haberet, quo ſub venditionis nomine donatio fuerat emiſſa. Vtra namque præmiſſa, ex quibus huiuſmodi dubitatio ſubmoueri videtur, ex ipſiſmet deciſionis verbis tollitur omnis ſcrupulus; non enim habent ſtatutum ſimpliciter in venditione locum non habere, vt Domini de Aſſertamento dixere; ſed Statutum de donatione loquens, non habere locum in venditione; diſputabatur enim, vt ſuperius ponderauimus, & ex hiſmet verbis, de quibus agimus, & alijs in contextu deciſionis conſtat, an confeſſio ſcutorum 2000. in venditione contenta ſtrictè donationem ſaperet, ad effectum, vt eo nomine in prima parte ſtatuti comprehenderetur, vnde nec mirum videri debet, venditionis contractum non comprehendi, reſponſum fuiſſe, niſi quatenus in fraudem præſumebatur donatio, quod certè, quando ſimpliciter fuiſſet dubitatum;

tatum; an in venditione per mulierem, seù minorem sine solemnitatibus contracta Statuto locus fuìlet, minimè fuisset resolutum:
5 quia cum in ea deceptio possibilis sit, facilèque contingens in personis in Statuto comprehensis, *Curt.Iun.in conf.*141.*num.*17.*& post alios Rot.decis.*102.*num.*8.*par.*2.*diuers.* Ideoque statuti ordinatione præsumatur, quid quid esset ex verbis, de quibus suo loco, ratione saltem affirmatiuè resolutum fuisset, vt in ter-
6 minis venditionis tenuit Gratianus *discept. forens.cap.*555.*num.*4.*&* 5. *& resolutum d.decis.* 55.*num.*4.5.*&* 6. *apud Gregor.d.decis.*164. *nu.* 4.5.*& in d.Romana census coram R. P. D. Pironano* 385.*num.*2. *par.* 1. *recent. & dec.*678.*ead. par.* 1.

Nec mirum est, si in hac causa, & in alijs decisionibus coram Puteo, Domini de Rota videre voluerint, an de fraude, & minorum deceptione constaret, deque ea satis appareret, quod affirmare Domini de Assettamento videntur, in eo namque contractu non solum solemnitates adhibitæ fuerunt, verum etiam tales vt pro eis præsumendum esse Domini responderint *prima Februarij* 1549.*vt in decis.*204 *par.*3.*&* 25. *Feb.eiusdem in dec.*219. *in correct. par.*3. Insuper ex eo resoluerint Iudicis decretum attendendum minimè fuisse, quia erroneum, & ità talis fraudis, ac minorum deceptionis deductio necessaria fuit; ex quo etiam factum videtur, vt de falsitate causæ, & validitate ex iuramento confirmatorio actum fuerit, nec enim aliàs prædicta necessaria fuissent, cum solemnitatibus omissis præsumptio legis dotis, & fraudis stet contra contractum, ex
7 qua verbis Statuti expressis iuramentum infringitur, *vt apud Verallum decis.*200 *par.*3. *& post Picum ad Statutum nostrum decis* 1.*n.*20. 22. *num.*2. *cum seq. &* 51. *num.* 5. *&* 6. & qua supposita nullitate in sola præsumptione fundatur *hæc dec.* 7. *&* 55. *proximè sequens apud Put. lib.*3.

SVMMARIVM.

1 *Decis.*55. *Put. lib.*3. *declaratur remissiuè.*
2 *Et eam intelligitur generaliter in omni contractu procedere Statuti ratione affecto.*

DECISIO SEPTIMA.

1547. 26. Octobr. in eadem Rom. Casalis
1 coram Puteo, & apud eundem *decis.* 55. *lib.*3. *super eodem dubio*, de qua cum satis fuerit dictum in superiori decisione, eamque sacrum
3 Palatium intellexerit, ac precedentem, vt apud *Pic. decis.* 6. *in princ. & decis.* 8. *num.* 4. 385. *num.*2. *par.*1. *&* 723. *num* 19. *par.*2. *recent. & demum in Romana rescissionis contractus* 2. *Iunij* 1628. *coram R.P.D Merlino & in Romana nullitatis contractus* 13. *Nouemb.*1628. *coram Reuerendiss. D.Decano*, ad aliam transcendimus.

SVMMARIVM.

1 *Pactum liberatorium Statuto nostro subijcitur.*
2 *Decis. Put.*146. *lib.* 3. *ponderatur.*
3 *Rotæ decisiones non sunt vulgaritèr, & oscitanter accipiendæ.*
4 *Fraus, & deceptio ex lesione probantur, & deducuntur.*
5 *Fraus, & dolus præsumptus ex Statuto sufficit ad nullitatem.*
6 *Rota Romana maturitas, ac ponderatio commendatur.*

DECISIO OCTAVA.

1548. 27. Iunij dilata, die 8. Octob. resoluta in causa Romana, seù Pitiliana dotis corã *Put. decis.*146. *&* 153. *lib.* 3. Cum fuisset Domino Comiti de Pitiliano consignata dos Liuiæ eius Nurus, & Vxoris Nicolai eius filij eo pacto adiecto, quod in euentum, quod dos restituta fuisset, Comes Nicolaus, Liuia, & Io: Antonius eiusdé Liuiæ Pater liberabant Comitem perindè, ac si Instrumentum dotale
1 factum non fuisset. Dubitatum fuit, an in hoc pacto locus fuisset Statuto, & affirmatiuè responsum. Ex hac igitur resolutione Dominis de Assettamento nihil accedere potest; aut enim iste est casus in statuto directè, vel indirectè, specialiter, & nominatim comprehensus, vt innuitur *in dec.* 153. *num.* 1. *in fin. & num.*2. & fuit per eos ibi ponderatum, & egreditur terminos controuersiæ, aut aliàs verbis generalibus, & ratione, & illorum destruit conclusionem.

Nec aliquid facit, quod in decisionibus læsio ponderetur; ex quo dos, & propter nuptias donatio in euentum restitutionis sine hypotheca in bonis Socri remanebant, tum quia læsio tantum erat in potentia, & euentualis, vt patet *ex prima decis.*146. cuius verba in
2 hac re diminutè relata fuere, sunt enim huiusmodi; *Ex hoc certè D. Liuia ledebatur, cum Comes Nicolaus dictam dotem consumere poterat, & ideò, quia interueniebat læsio, esse locum Statuto dicebant*: & benè quod interueniebat læsio dici poterat, nam quia erat possibilis decipi poterat, ac Statuti præsumptione decepta credebatur; & læsa, quia lædi poterat; Non enim
3 sacræ Rotæ decisiones vulgariter, ac oscitanter accipiendę sunt, quarum quot sunt verba, tot mysteria reddunt, ac iuris arcana venerandæ; tum quia licet ex læsione statuti ratio firmetur, cum ex ea probetur, ac deducatur fraus
4 *iuxta tex. in l. per diuersas, C. mand. Bart. & reliqui in l. post contractum, ff. de donat. & passim per DD. quos latè refert Mascar. de prob. vol.* 1. *concl.*531. *num.*25. *cum seq. & volum.* 2. *concl.* 815. *num.*56. *cum seq.* quo fit, vt concurrentibus deceptionis pluribus præsumptionibus, eò magis statuto locus sit; non tamen sequitur nec in eis concluditur, quin ea haud realiter intercedente, dummodo fraus subesse possit, sit locus Statuto, ideòque in hac eadem causa 1. *&* 22. *Iunij* 1554. *coram Oradino apud Caputaq. dec.*1. *&* 200. *par.*3. solum fundamentũ
5 factum fuit in fraude, ac dolo præsumpto, nec ob id tanquam extra rem, vel inutilis potest argui ponderatio Rotæ: quinimò cum certiorem, ac rutiorem resolutionem redderet, tan-
6 quam prudentissimè, vt mos est illius nunquã

satis

Digitized by G

ſatis laudati Tribunalis, adhibita, commendanda, ac extollenda.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio de recepto adminiculata non ſubijcitur Statuto noſtro.*
2 *Deciſionis Achil. 1. de Confeſſ. intellectus.*
3 *Confeſſiones de recepto mulierum, & minorum ſtatuto noſtro ſubijciuntur, & num. 5.*
4 *Exceptio eſt de regula.*
6 *Opponens, ſeu proponens nullitatem ad receptorū reſtitutionem non tenetur, & quomodo. num. 7.*
7 *Recepta ex contractu nullo pro modo verſionis, & locupletionis reſtituuntur.*
8 *Confeſſio ex probatione receptionis minimè validatur.*
9 *Probatio contra præſumptionem iuris, & de iure vix poteſt admitti.*
10 *Fictio doli, & deceptionis per Statutum noſtrum inducitur. contra num. 11.*
11 *Dolus, & deceptio per ſtatutum noſtrum non fingitur, ſed præſumitur.*

DECISIO NONA.

1548. 19. Octobr. & 28. Nouembr. coram Puteo deciſ. 161. & 185. p. 3. ſecundum nouiſſ. impreſſ. in d. Rom. Caſalis della Bottaccia & per Achil. etiam extenſa dec. 1. tit. de confeſſ. In his enim deciſionibus themate ſuperiùs relato retento quærebatur, an conſignationis ſegetum, & animalium pro ſumma ſcut. 2000 & 500. confeſſatæ reſpectu inſtrumenti effectuario probaretur, & an ad eam iuſtificandā producta Bernardino, cuius reſpectu leuior probatio dabatur, præiudicarent; & reſolutum fuit affirmatiuè. Quod autem in tali confeſſione aliundè probata, & adminiculata Statuto locus minimè eſſet, in deciſione tantum per Achillem extenſa affirmari videtur, ad quod ſolet eadem deciſio allegari quandoque, vt nouiſſimè per *Grat. diſcept. forenſ. cap.* 555. *num.* 31. *& in d. deciſ.* 24. *num.* 5. *poſt Zacch. de Societ.* quam ſi rectè perpendatur, noſtræ intentioni obſtare nequaquā credimus; Id enim clariſſimum eſt, eam deciſionem Putei in eadē cauſa, & prædictarum ſignanter retento themate intelligendam eſſe, ac ita in effectu intelligi, vnde cum in dictis deciſionibus quæreretur ſolum, an confeſſiones de recepto in dicto venditionis contractu contentæ donationem ſaperent, & ita, an implicitè eo nomine ac titulo in verbis Statuti expreſſis comprehenderentur, vt ſuperiùs iam oſtendimus, & ex dictis deciſſ. 7. & 55. apud Put. patet, & non ſolum bonorum confeſſatorum traditionis, ac conſignationis præſumptiones adeſſent ſed etiam probatio concludens, *vt in hac deciſ. Achil. num. 3. ibi: quia teſtes probabant ſegetes, quas confeſſa fuerat mulier, recipiſſe, eius facultatibus fuiſſe ſolutas*; & in dicta deciſione *Put.* 185. *ibi; quod, ex quo Rota fuerat quaſi reſoluta, quod teſtes probarent conſignationem animalium, & ſeminum, ita, vt potiùs confeſſio pro præſumptione, & aliundè ſumpta probationis adminiculo deſeruiret.* vt in *deciſ.* 161. *Put. in fin. ibi: niſi*

1

dicatur, quod ſtantibus aliis probationibus de conſignatione animalium, & aliorum bonorum, quod iſta confeſſio ſuppleat illas probationes, quæ ex ſe non erant ſufficientes. vtiq; clariſſimè inſurgit omnem donationis præſumptionem, quam ex Statuti diſpoſitione eo caſu intercedere decideranr, excludi, *l. Diuus, ff. de in integr. reſtit. cap. litteras de reſtit. ſpol. cum aliis*, & ita hanc
2 noſtram deciſ. Achill. interpretatus videtur, *Bocc. ad conſt. Piceni gloſ.* 8. *num.* 24. *vbi dicit ex hac deciſ. declarari dictas deciſiones* 7. *&* 55. *Put. lib.* 3. confeſſionem de recepto donationem ſapere volentes, quem refert, & eandem interpretationem amplexus ſequitur *Pic. ad Statut. noſtrum gloſſ.* 7. *num.* 42. *vbi ex hac deciſ. Achil. ampliationes precedentes de donatione ioquentes limitat*, & hanc eandem fuiſſe de mente Dominorum de Rota *in dicta deciſ.* 24. *poſt Zacch. de Societ.* apparet, dum ex firmata regula *in deciſ.* 7. *&* 55. *Putei lib.* 3. *&* 2. *Creſcent. tit. de confeſſ.* refutationum, quietationū
3 ac donationum nomine in Statuto confeſſiones comprehendi; propoſitum caſum, hac deciſ. adducta num. 5. excipiendum concludunt;
4 exceptio enim eſt de regula, iuxta communiter notata *in l.* 1. *ff. de reg. iur.* Ex quo procul
5 dubio minimè inferendum eſt, quin Statuti ratione expreſſa generali, & clariſſima, quæ etiam rei traditione, receptioneque reſpectiuè interuenientibus viget, vt in præcedentibus diximus, & trademus inferius, comprehendi poſſit, iuxta non dubiam declarationem Putei in dicta deciſ. 55. num. 4. 5. & 6. & in ſacro Palatio, vt docuimus, comprobatam. 5 Quinimò, & hæc huiuſmodi deciſionis Achil. declaartio, ex ipſamet deſumi videtur, dum præſumptionis fraudis excluſiua ratio ex ſegetum, & animalium conſignatione penitus ſumebatur, quæ licet in hac ſpecie ad donationis præſumptionem remouēdam ſatis ſit proportionata, nullo tamen modo fraudis, deceptioniſque Statuti generalem rationem adæquat, quæ, & tunc maximè dignoſcitur obtinere, quando mulieres, minoreſque forſan perdituri, vel vt non eſt par recipiunt, quod quando ſine ſolemnitatibus contrahunt, præſumitur; ideoque in eam ſententiam itum, vt
6 de nullitate opponens ad receptorum reſtitutionem minimè teneatur, *vt coram Sanctiſſimo Gregor. XV. deciſ.* 473. *num.* 21. *& poſt. Picum deciſ.* 60. *num.* 10. quam refert, & ſequitur *Gratian. diſcept. forenſ. cap.* 576. *num.* 37. niſi
7 ex alio capite, & legis æquitate in quantum in rem recipientis verſum probatum fuiſſet, vel illius locupletationis pro modo, *vt per Grat. ibi, nu.* 38. *Pic. ad Statutum noſtrum gloſſ.* 7. *n.* 70 *&* 71. *& gloſſ.* 9. *num.* 4. & videtur in Rota expeditum *in deciſ.* 678. *num.* 7. *par.* 1. *recent. in dicta Romana depoſiti coram Reuerendiſſ. D. Decano, & in d. Romana nullitatis obligationis coram R. P. D. Durano*; quod certè nullo modo ſuſtineri poſſet, quando vt aliàs Gratianus, & aliqui alij tenuerunt, Statutum in caſibus, in quibus minores, & mulieres recipiunt, minimè locum ſibi vendicaret, hacque ratione non aliqua alia ſpeciali *in d. deciſ.* 3. *Creſcent. de conſt. & in* 1. *poſt Pic. num.* 17. ipſamet realis

lis receptio pro fraudulenta, & ſimulata habita fuit, *vt idem Pic. admittit gloſſ. 9. num. 6.*
8 Ex qua meritò, nec confeſſio validitatis fomentum recipere poteſt, *vt per Gratian. in cap. 498. nu. 11.* ob defectum enim ſolemnitatum ipſamet receptio conficta, ſimulata, ac ſaltem indirectè læſiua, & damnoſa præſumitur. Quæ interpretatio, & ex eo forſan perſpicuè ſuaderi videtur; quia, quidquid ſit, an poterit ad excludendam ſpecialem illam donationis ſuſpi-
9 cionem, ac præſumptionem probatio admitti quod aliorum iudicio, ac Dominorum de Rota præſertim relinquimus; ad excludendã doli, & fraudis generalem, quæ mille, vt ità dicamus modis confingi, ac poſſibilis iudicari poteſt, Iuris, & de Iure præſumptionem, vix admitti potuiſſet, multoque minus contra fictionem, quando fictio fuiſſet, vt optimè oſtẽdit *Menoch. de præſumpt. queſt. 3. num. 11. & 12 & queſt. 8. num. 11. & 15. lib. 1.* fictionem au-
10 tem exiſtimaſſe videntur, *Pic. ad Stat. gloſ. 23. num. 5. verſ. fictio enim ſtatuti, & Rota apud Verall. deciſ. 200. num. 7. par. 3.* præſumptionẽ verò, quod, & verius arbitramur ob concurſũ diſpoſitionis cum veritate facti, quod fictioni aduerſatur, *idem Pic. d. gloſſ. 23. num. 7. & paſſim Rota apud Put. dec. 309. apud eundem Caput. deciſ. 1. par. 3. poſt Picum deciſ. 22. num. 7. & 51. num. 6. & omiſſis alijs in dicta Romana Nullitatis obligationis coram R.P.D. Durano.*

SVMMARIVM.

1 *Statutum generaliter loquens, an comprehendat cauſam dotis, remiſſiuè in vtramque partem.*
2 *Statutum noſtrum generaliter cauſam dotis comprehendit, declara in ſeq.*
3 *Statum Vrbis non comprehendit cauſam dotis eo caſu, quo ſpecialiter reperitur priuilegiata.*
4 *Deciſ. Put. 160. lib. 3. declaratur, & ſeq.*
5 *Statutum non comprehendit obligationem matris pro dotanda filia in ſubſidium neceſſariò dotantis.*
6 *Obligatio vxoris pro viro etiam pro dote, & illius cauſa eſt inualida, contra num. 7.*

DECISIO DECIMA.

1548. eadem die 19. Octobris coram D. Reomano, Romana Dotis extenſa per eundẽ *Put. 160. eod. lib. 3.* caſus eſt clarus, & per extenſum narratus in ea. Aloyſius de Gaddis nuptui tradidit filiam cum promiſſione dotis, cui vti principalis, principaliter, & inſolidum acceſsit Claudia vxor, & mater reſpectiuè, ac in ſpecie Iura ſibi ſuper Caſtro Montorij competentia obligauit; cum autem Aloyſio mortuo pro dotis ſolutione contra Claudiam gener Antonius ageret; ipſaque ob defectum ſolemnitatum in ſtatuto noſtro requiſitarũ, quaſi dicta obligatio donationem ſaperet, de invaliditate exciperet, dubitatum fuit, an in caſu de quo agebatur, in quo Claudia pro dote ſe obligauerat, ſtatutum locum haberet; & reſolutum fuit negatiuè; ea autem dubitandi ratio fuerat, quia Domini in eam partem, quæ fauet ſtatuto, inclinabant; anceps
1 enim eſt concluſio, an ſtatutum generaliter loquens, dotis cauſam, de ea mentione minimè facta, comprehendat, in qua mira eruditione inuicem pugnauerunt ſtrenui Iure conſulti in terminis Conſtitutionis Marchiæ, *lib. 5. cap. 25 Gabriel. conſ. 20. lib. 2. & Menoch. 242. lib. 3.* Quæ deciſio ex duobus potiſsimum noſtram
2 confirmat ſententiam; Primò quia ſtatutum noſtrum generaliter loqui intelligit; Secundo quia in dote regulariter obtinere concludit, & ſic extra caſus enumeratos locum habere; quicquid ſit in caſibus, in quibus dos ſpecialiter priuilegiata reperitur, in quibus dotem
3 ſtatutum minimè comprehendere reſoluerunt
4 Et ita hanc deciſionem interpretati ſunt Domini de Rota *in Romana Societatis Officij 4. Februarij 1602. coram Penia, poſt Pic. ad Statutum noſtrum deciſ. 1. num. 12. in Romana releuationis indemnitatis 22. Maij eiuſdem anni 1602. & optimè in Romana Dotis 29. eiuſdem Maij coram Reuerendiſſimo Attrebaten. ſimiliter poſt Pic. deciſ. 13. num. 2. cum ſeq.*

Nec omittimus eo forſan caſu in ſubſidiũ
5 matrem neceſſariò dotare debuiſſe, quod voluiſſe videtur Rota *in dicta Anconitana Dotis 27. Nouembris 1598. coram Cardinale Lacellotto & deciſ. 433. num. 2. & 1. coram Reuerendiſſimo Domino Decano*, in quibus ita hanc ipsã deciſionem *Put. 160.* intellexit, cum aliàs pri-
6 uilegium dotis ad caſum obligationis pro viro minimè extendi videatur, *Honded. conſ. 45. nu. 23. & 24. lib. 1. Rota in d. deciſ. 1. poſt Pic.*
7 *num. 12.* quod tamen vltimum non eſt tutum, *ex notatis per eundem Pic. gloſſ. 7. num. 245. cum ſeq. & num. 251. & per Rot. poſt eum deciſ. 15. num. 4.*

Nec repugnant prædictis ponderata verba, in quibus rationem dubitandi Domini de Aſſertamento conſtitutam cenſuere, videlicet *quaſi dicta obligatio donationem ſaperet, &c.* quia licet in eis Rota Claudiæ fundamentum retuliſſet, non tamen in illis dubitandi rationem poſuerat; cum eo caſu propter ſpeciale priuilegium dotis, & Iuris approbationem, licet Claudia pro viro intereſsiſſet, ceſſantibus donationis, vel deceptionis ſuſpicionibus præsũptiuè inductis obligationem impedientibus, obligatio valida fuiſſet, & ſtatuti diſpoſitionẽ euaſiſſet, *vt ibi reſolutum fuit, & in d. deciſ. 13. poſt Pic. & clarè aperit idem Pic. d. gloſ. 7. n. 242 cum pluribus ſeq.* ita vt eo caſu dicta donationis ſuſpicio, nec conſiderabilis fuerit, nec conſiderata: in cæteris verò non ob eam tantum, verùm generali ratione cauſam dotis regulariter comprehendi reſolutum, & quando etiam ex præſumptæ donationis in ſtatuto expreſſo capite dotis caſum comprehendi fuiſſet deciſum, non ob id ſequeretur, vt iam oſtendimus, quin & idem ex quocunque alio, ſtatuti expreſſa ratione obtinuiſſet, ac decidi debuiſſet.

SVMMARIVM.

1 *Forenſes in Vrbe, eiuſque diſtrictu contrahentes Statuto noſtro ſubijciuntur.*
2 *Statutum noſtrum in tranſactione locum habet.*
3 *Hæc deciſ. 195. apud Caputaq. par. 3. in ſtatuto tran-*

tranſactionem comprehendens generali ratione, qua ceteri penè omnes comprehenduntur, eadè ad omnes adducitur.

DECISIO VNDECIMA.

1552. 12. & 19. Decembris in Romana hæreditatis coram Auguſtino *per Caputaquen. par. 3. deciſ.* 195. Fuerat per forenſes minores, vel cuiuſcunque ætatis mulieres ſuper quibuſdam alimentis abſque noſtri ſtatuti ſolemnitatibus tranſactum, ideòque huiuſmodi tranſactionis validitas in controuerſiam deducta fuit, & an ſtatuto locus fuiſſet dubitatum, *&*
1 *dicta die* 12. *Decembris* contrahenſium in Vrbe, forenſium perſonas comprehendi reſolutum;
2 & quamuis in refutationibus, quietationibus, ac pactis de non petendo ſtatutum ſpecificè loqueretur, etiam in tranſactionibus obtinere, die verò 19. *Decembris*, iterum in tranſactione, de qua agebatur ſtatutum locum habere; tum ex maioritate rationis, tum quia in tran-
1 ſactione ex neceſſitate refutatio fieri dicebatur: Ex qua reſolutione Domini de Aſſertamento deducunt; ſtatutum in tranſactione, in qua ex neceſſitate fit refutatio, locum habere. Quod citra controuerſiam eſt; indè verò minimè inferri poteſt, quin & in alijs contractibus, & alia ratione, quando refutationem refelleret, & in ipſa tranſactione locum haberet; huiuſmodi ſiquidem refutationis ponderata comprehenſio præcedentem rationem ex maioritate rationis deductam minimè deſtruit;
3 quo fit, vt ex hac ipſa deciſione contrarium inferri ad noſtram ſententiam confouendam deducatur; quod, refutatione etiam circumſcripta ex maioritate, vel identitate rationis tranſactio Statuto ſubiaceat; ſicut quilibet alter contractus in quo mulierum, minorumque læſio, etiam indirectè intercedere poſſit; &
& fraus, ac deceptio poſſibilis iudicetur; & ita intelligi videtur apud Sanctiſſimum Gregorium XV. *deciſ.* 260. *num.* 2. *&* 3. *&* 473. *num.* 5. *&* 6. *voluit Pic. dicta gloſſ.* 7. *num.* 51. *&* 52.

SVMMARIVM.

1 *Sponſaliorum contractus Statuti noſtri ſolẽnitatibus non eget.*
2 *Statutum noſtrum in contractu matrimoniali locum non habet.*
3 *Statutum noſtrum non habet locum in dote. Contra num.* 4. *Concilia num.* 14. *cum ſeq.*
4 *Statutum noſtrum regulariter in dote locum habet, & num.* 19.
5 *Dotis obligatio mulieris maioris ſpecialiter priuilegiata Statuto non ſubijcitur, & num.* 25.
6 *Dotis obligatio minorum, quando de neceſſitate dotare tenentur, Statuto non comprehenditur, & nom.* 16. *declara, vt num.* 9.
7 *Obligatio minorum pro dote ſtatuto noſtro ſubijcitur. limita vt num.* 6.
8 *Deciſiones* 3. *&* 199. *par.* 3. *Verall. quomodo intelligantur, & num.* 11. 12. *&* 13.
9 *Obligatio minorum pro dote, quando tenentur dotare, valet ſine ſolemnitatibus, quando non fuit exceſſum, & de non exceſſu apparet.*
10 *Statutum noſtrum, ac reliqua, Iuris interpretationem non reſpuit.*
11 *Argumentum ab incluſione vnius ad excluſionem alterius non valet, quando aliàs, quod excluſũ dicitur poteſt comprehendi.*

DECISIO XII.

1554. 30. Aprilis, 30. Octobris, & 10. Decembris. In Petiliana Dotis coram Oradino *per Caputaquen. deciſ.* 3. *&* 199. *par.* 3. Quærebatur, an rati habitio per minorem annis 20. ſine ſolemnitatibus Statuti noſtri, contractus
1 parentelæ, ac ſponſaliorum valeret; & affirmatiuè concluſum: fundamentum verò reſolutionis fuit, quia Statutum non procedit in con-
2 tractu matrimoniali, & dependentibus ab eo,
3 & ideò *d. deciſ.* 199. iterum non habere locum in dote, nec donatione propter nuptias ſpecialiter deciditur.

In his deciſionibus, quod & ad ſuperiùs notata, & inferius dicenda, referri cupimus; circa ea, quæ ad punctum controuerſum non attinent, nihil nos firmare profiteri reſpectu illius articuli, an Statutum cauſam dotis comprehendat, intelligi volumus, quod in eis ne-
4 gari videtur, affirmari verò *in deciſ. Put.* 160. *num.* 3. de qua ſuperiùs latè egimus, *& in de-*
5 *ciſ.* 13. *poſt Pic.* & eo tantum caſu excipi, quando de muliere maiori agitur, in quo ſpecialiter dos priuilegiata dicitur, *Rota deciſ.* 60. *num.* 28. *& ſeq. poſt Pic.* in minoribus autem quando de neceſſitate dumtaxat dotare tenerentur, *vt in Anconitana dotis* 27. *Nouemb.* 1598. *coram Card. Lancellotto.* & licet obiter non autem ex profeſſo, tunc firmatum fuiſſe teſtetur *Rota in d. deciſ.* 13. *num.* 5. *verſ. Non obſtat, poſt Pic.* tamen eandem opinionem, & ex profeſſo firmaſſe videtur *in Maceraten. Dotis* 10. *Iunij* 1594. *coram bon. mem Card. Millino, per Pic. in*
7 *ordine* 16. aliàs enim remanet firmum, quod obligatio pro dote ſub Statuto comprehendatur, *vt in d. deciſ.* 60. *n.* 28. *poſt Pic. in dec.* 385.
8 *num.* 7. *par.* 2. *recens* & ita intelligi huiuſmodi deciſiones Veralli, cum ad hoc deducatur *d. deciſ.* 199. *in d. Anconitana Dotis coram Lancellotto, in d. Maceraten. Dotis coram Millino, & in dicta* 433. *num.* 2. *coram Reuerendiſſimo Decano*, manifeſtè apparet, & ita tenuit ipſe Picus alijs relatis *d. gloſſ.* 7. *n.* 259. *in muliere minore, &* 260. *in maſculo minore*, quinimo, & tunc iterũ
9 caſus dotis tantum excipi videtur in minore, de neceſſitate dotanti, quando exceſſum non fuit, & de non exceſſu iam conſtat, *vt in dicta deciſ* 16. *num.* 2. quo caſu Statuti ratio ceſſat, & deceptionis præſumptio excluditur. Quæ ſufficiat retuliſſe, vt ex iudicio, ac rationibus Rotæ, quiſque, quid in cauſa dotis cenſendũ ſit, eligat, noſtrum ſiquidem, nulla præſertim noſtri inſtituti impellente ratione, minimè facimus ponere os in Cælum, ac inter lepram, ac lepram iudicare; Non enim credimus ſententiam noſtram, ex quo dotis contractus, vel ſpeciali ratione aliqua, vel Iuris interpretatio-
10 ne alter ſtatuti diſpoſitionem euadat, in aliquo lædi; cum certum ſit, noſtrum, non ſecus ac reliqua, talem Iuris interpretationem mi-

nimè excludere, *vt post Salyc. in l. 2. C. de noxal. Corn. conf. 324. col. 2. volum. 3. & Pariſ. conſ. 84. num. 15. vol. 1.* in puncto dixit *Rota apud Put. d. deciſ. 55. num. 5. lib. 3.* ac inultipliciter declarari, & ſimilibus rationibus reſtringi, ac limitari, *vt poſt alios tradit Pic. d. gloſ. 7. n. 196. cum ſeq. ad fin. gloſſ.* His igitur præmiſſis conſequens fit, deciſiones huiuſmodi Verall. nec à cæteris diſſentire, nam cum dictum fuerit, nec contractum matrimonij, nec ſponſaliorum, nec dotis, nec propter nuptias donationis, rationibus, de quibus ibi, ſtatutum comprehendere, & conſequenter expreſſa Statuti ratio, & fraus præſumpta ceſſarent ad oſtendendum caſum non fuiſſe comprehenſum, ſufficiens fuit affirmare in enumeratis non legi, & ob id ea verba, quod contractus prædicti non comprehenderentur, quia in enumeratis non legebantur, in quibus ex aduerſo fit fundamentum, nihil operarentur, niſi ijdem contractus expreſſam Statuti rationem, illiuſque diſpoſitionem euaſiſſent. Eo enim tãtummodo caſu, ex verbis huiuſmodi ſpecialibus deſumptum argumentum procedit, quando cæteri caſus, alia ratione, & modo, quam verbis illis explicitis, ac titulis enumeratis comprehendi minimè potuiſſent, *vt apparet ex d. deciſ. Put. 55. lib. 3. 529. num. 4. par. 1. diuerſ.* & paſſim in alijs; & in puncto ex hoc ceſſare rationem in dictis verbis conſiſtentem, *in deciſ. 3. Verall. fuit reſolutum in deciſ. 1242. n. 4. apud Seraph.* & hinc factum, quod in vtraque *deciſ. 3. & 299. Verall. par. 3.* de quibus agimus, non niſi coniunctim illa verba cum præcedentibus emiſſa fuerint, in quibus dicitur: Statutum caſus ibi deciſos non complecti, quod certè dicere fuiſſet ſufficiens, quãdo Rota de alia comprehenſione non intellexiſſet, quam verbali in enumeratis contractibus, quã mox ad differentiam alterius, & excluſionem complendam coniunctiuè ſubiunxit iuxta diſtinctionem ſupra firmatam. Vnum tandem nec omittendum cenſuimus, quod licet, vt ſuperiùs diximus, deciſiones huiuſmodi cum *deciſ. Put. 160.* aliquo modo pugnare videantur re vera tamen conciliari poſſunt, & conſentientes iudicari, & quidem quo ad caſus in ſpecie deciſos attinet, nam & apud *Put. d. deciſ. 160.* ſacrum Palatium reſoluit in obligatione mulieris pro dote minimè locũ eſſe Statuto propter ſpeciale dotis priuilegium in corpore Iuris, vt oſtendimus, *l. ſi dotare, & l. finali C. ad Sen. Conſult. Velleian.* Idem apud Verall. in minoribus ex duobus, vel quia nempè Iuris neceſſitate dotare tenerentur, quo caſu dicitur obligatio neceſſaria, *iuxt. not. per Rom. in conſ. 394. ſapius approbato*, vel quia dos, & propter nuptias donatio ſponſaliorum, ſeu matrimonij contractui acceſſoria eſſet, in quo abſque ſolemnitatibus minores liberè, ac licitè contrahunt, ex quo tunc idem in dote, & alijs prædictis dicendum eſſe firmant *Soc. conſ. 80. num. 23. vol. 4.* cum alijs in dictis *deciſſ. 3. & 199. & latè Pic. dicta gloſſ. 7. in 15. limit. num. 228.* Quod tamen non ita de facili, & præſertim cum agitur de ijs, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, ac indiſtinctè admitti videtur, *vt per Surd. deciſ. 278. & 287.* & poſt eum per *Gratian diſcept. forenſ. cap. 27. num. 16. & ſeq. 367. num. 1. & 583. num. 2. 3. & 5. in qua Surd. deciſ. 287. num. 4. verſ. & non monetur, & num. 5. debilitatur maximè Soc. prædicta conſultatio, & aſſeclarum auctoritas.* cum igitur rationes omnes huiuſmodi ſpeciales ſint, in quibus noſtri ſtatuti limitationes, ac declarationes conſiſtunt, *vt apud Pic. dicta gloſſ. 7. late*; ſequitur quoad reſolutiones, deciſiones eſſe conformes; cum enim omnes particularibus, ac ſpecialibus rationibus in dote locum obtinere ſtatutum negent, ſatis videtur inferri ipſam dotem regulariter ſtatutum comprehendere, *inx. dictam deciſ. Put. 160. nu. 1. & in fin. Surd. dicta deciſ. 287. num. 4. & 5. & in recent. dicta deciſ 385. num. 7. par. 2.* in quo prædictis, vt ſupra intellectis, ac conciliatis, nullam ſacri Auditorij deciſionem contradicentem inuenimus: ex quo & noſtræ confirmatio, & contrariæ certiſſima redditur opinionis deſtructio, cum ex prædictis deducatur in enumeratis ſtatuti caſibus dotem minimè comprehendi, & tamen exceptis caſibus ſpecialibus diſpoſitioni ſtatuti ſubiacere.

SVMMARIVM.

1 *Statutum noſtrum in tranſactione procedit.*

2 *Statutum noſtrum tranſactionem comprehenderet, etiam ſi refutationem non contineret, ſicut alios contractus comprehendit, qui illam non continent.*

DECISIO XIII.

1576. 15. Iunij in Romana Nullitatis de Scapuccis coram *Card.* Blanchetto, in qua Statutum noſtrum in tranſactione locum habere, reſolutum dicitur *in deciſ. 529. par. 1. diuerſ. & in Romana Hæreditatis 29. Nouembris 1602. coram Litta*, quod & expreſsè deſumitur ex duabus deciſionibus in eadem cauſa Romana de Scapuccis *eod. par. 1. diuerſ. 557. & 558.* in quibus mutuæ refutationes ponderantur; in quo per Dominos de Auettamento fit fundamentum, ex eo; quia continet refutationem, & ceſſionem; tranſactionem in ſtatuto comprehendi inferentes: quod nec nos negamus, nec noſtram infringit ſententiam, cum per hoc non excludatur, quin, & ſi ceſſionis, & refutationis terminos egrederetur, ſtatuto comprehenderetur; cum & contractus alios comprehendat, vt hac ipſa deciſione ſuppoſita, & adducta, ſtatim ſacrum Palatium declarauit *in dicta deciſ. 529. num. 4. par. 1. diuerſ. de qua mox.* ſatis eſt enim tranſactionem comprehendi fuiſſe deciſum, vt noſtræ minimè officiat ſententiæ, neminem namque latere putamus, ex huiuſmodi particulari affirmatione minimè poſſe negatiuè concludi, quinimò aut in tranſactione refutatio, ceſſio, vel quodvis aliud ex enumeratis, etiam indirectè, & in indiuiduo in ſtatuto, comprehenditur; & in ea nulla diſceptatio cadit; aut neque directè, neque indirectè enumeratis circumſcribitur, & deciſio noſtram firmat ſententiam, impugnatq;

con-

contrariam. Quæ ex deductis ſuperiùs *ad deciſ.195.Verall.par.3.*cui hæc congruit, confirmantur.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio noſtro Statuto non comprehenditur.*
2 *Ceſſio Statuto noſtro ſubijcitur.*
3 *Tranſactio etiam citra ceſſionem, & refutationem Statuto comprehenditur.*
4 *Deciſio hæc 529.par.1.diuerſ.ad omnes contractus generaliter comprehendendos adducitur.*
5 *Tranſactio ex generali ratione, non ſpeciali tantum ceſſionis comprehenſionis Statuto ſubijcitur.*

DECISIO XIV.

1579. 20. Februarij coram celeberrimo Iuriſcõſulto, ac glorioſæ mem. Clemente Octauo Pont. Max. in Tiburtina Caſtri Sambuci *relata par.1.diuerſ.*529. In qua omiſſa facti totius ſerie; Quæſitum fuit, an in tranſactione, de qua agebatur, conſtaret de tali errore Iudicis, qui decretum interpoſuerat, vt decretum, & conſequenter tranſactio corrueret; & fuit reſolutum affirmatiuè. Verum, quia ad effugiendam dubitationem, & neceſſitatem
1 ſolemnitatum excludendam, obijciebatur Statutum noſtrum in tranſactione minimè locum habere, *ex notat.per Bero.conſ.*176.*num.* 46. *&* 47.*in* 1.*volum.*fuit reſponſum contractum illũ fuiſſe principaliter ceſſionis, in quo Statutum
2 locum obtinet, *vt in deciſ.Romana de Scapucijs coram Cardin.Blanchetto*, & ità, dictæ concluſionis etiam veritate ſuppoſita, non obſtare Beroum, moxque nec veram Beroij concluſionem adiectum; licet enim, quod aiebat ipſe in quatuor caſibus explicitè Statutum loquatur, ex quo prætendat tranſactioeem ab expreſſis ſaris diuerſam à ſtatuto excludi; in alijs tamen, etiam obtinere deciſum fuit; *vt apud*
3 *Put.d.deciſ.*55.*lib.*3.ità, vt etiam ceſſionem citra, tranſactionem comprehendi non obſcurè concludatur; quapropter ex illa deceptionis, & fraudis ſtatuti generali ratione, vbi ex poſſibili læſione præſumptio inſurgat, in omnibus locum habere ſtatutum, & ſeipſam hæc
4 declarat deciſio, dum dictam decifionem coram Puteo 55.*lib.*3. ſequitur, & ſacrum Palatium intelligit *in d.deciſ.*6.*poſt Pic.num.*1. *apud Sanctiſſimum Gregorium d.deciſ.*164.*n.*4. *&* 333. *num.*1.*coram Reuerendiſſimo D.Decano, in dicta Romana Depoſiti*, ac nouiſsimè *in Romana Nullitatis contractus* 13.*Nouembris* 1618. eademque
5 ratione tranſactionem ſtatuto includi firmauit Picus *dicta gloſſ.*7.*num.*51.*&* 52. At dato etiã quod ea tantum ratione, quia eſſet principaliter contractus ceſsionis, & refutationis, tranſactionem comprehendi diceretur concluſum; Et vrgent reſponſiones *in proxima præcedenti deciſ.& in* 195, *par.*3. *Caput.& in alijs ſuperius adductis.*

SVMMARIVM.

1 *Implementi defectu non receditur à contractu emptionis, & venditionis,*
2 *Contractus ex cauſa neceſſaria, & iuris neceſſitate initus Statuto noſtro non ſubeſt.*
3 *Statutum noſtrum locum habet in ceſſione.*
4 *Reſponſio ex interrogatione ſuppletur, & declaratur.*

Deciſio 1133.*Card.Seraph.declaratur,*

DECISIO XV.

1595.5.Iunij in Romana Domus, ſeù nullitatis concordiæ *inter impreſſas* 1133. *coram Card.Serap.* Huius deciſionis ſpecies ſatis clarè deſumi nequit, ſed hoc non obſcure percipitur, quod dum ageretur forſan pro obſeruatione alicuius Iuris, iam vigore ſubſecutæ concordiæ, & tranſactionis nouati, ob cuius in obſeruantiam ad illud regreſsus prætendebatur; quæſitũ fuit, an contractus de quõ ibi, & poſt tranſactionem initus, Liuiæ redire volenti obſtaret; & pro affirmatiua deducebatur, illum fuiſse contractum emptionis,
1 à quo ob non implementum non licet de Iure recedere; ſed requiri actum retroſimilem; *l. prima C.quando lic. ab empt.diſced.l.ab emptione de pact.cum aliis ibi.* Solemnitatum verò ſtatutariarum defectum ideò fruſtra obijci, quia ex cauſa neceſsaria, præcedenti nempe legi-
2 tima tranſactione, contraxiſse videbatur, *ad not.per Roman.conſ.*280. *&* 394. *cum aliis* de quo nos ſuperiùs latiùs *ad deciſ.*9.*Put.de Conſtit* Contrarium tamen reſolutum fuit, contractus enim emptionis, & venditionis non erat, ſed
3 ceſsionis cuiuſdam potiùs; in qua ſtatutum locum habet, *vt in cauſa Rom.Vineæ de Scapucijs coram Card.Blancletto, iuxta deciſ.Put.*7.*&* 55.*lib.*3.

In hac deciſione ex eo vis fieri apparet, quia contractum non fuiſse emptionis dictum fuerit, ſed ceſsionis, in qua ſtatutum obtinet, quaſi in venditione locum eſse ſtatuto Rotã negaſse videatur. Credimus tamen hanc non fuiſse Rotæ mentem clarè deduci, ſed in illis verbis ordinatim relatis obiectis ſatisfacere vo
4 luiſse, reſponſio enim ex interrogatione ſuppletur, & declaratur, §.*præterea inſtit.de inutil, & not. omnes in l.*1.§,*ſi quis ita, & ſignanter Bolognett.num.*39.*ff.de verb. oblig.* Primò igitur ſatisfecit obiecto, negando emptionis contractum illum eſse, à quo ob non implementum minimè liceret recedere, iurium ceſsionem potius fuiſse affirmando, in qua Statutum locum habet; ex quibus, ſecundo reſpondet; apparet itaque minimè dixiſse Rotam illum non fuiſſe emptionis contractum, vt alio nomine, iurium videlicet ceſsionis, includeretur ſtatuto: ſed ad primam reſolutioni factam oppoſitionem excludendam; nec dixiſse in iurium ceſsione, ad venditionis, emptionisque differentiam, ſtatutum locum habere; de qua eo caſu minimè agebatur, nec decidere propoſitum erat; ſed ad offendendum non agi de quietatione neceſsaria ſtatuto nequaquam ſubiecta, ſub cuius nomine contractus ille prætendebatur immunis; verum de iurium ceſsione, in qua iuxta Putei deciſiones intrat Statutum, quæ vt ſuperius oſtendimus, nec venditionem, emptioneſque ex ſtatuto excludunt

imò certè omninò includunt, eis enim, & si specialis expressio, enumeratioque deficiat, implicita verborum vis, expressæque rationis identitas famulatur.

SVMMARIVM.

1 *Pactum liberatorium, seù remissiuum iurispetendi dotis restitutionem, statuto nostro comprehenditur.*

2 *Statutum nostrum vbicumque mulier, & minor directè, vel indirectè laeditur, aut ius remittit, locum habet.*

DECISIO XVI.

1602. 8. Februarij *inter decisiones diuers. par. 4. in ordine* 434. in Romana de Capizucchis coram Penia, in qua totius facti serie omissa ad rem nostram præcipuè quærebatur, an pactum inter Vincentium de Capizucchis, & Laudemiam Rossam in contractu matrimonij emissum, quod præmoriente Vincentio de omnibus, & singulis bonis in dotem datis, ac de certa parte bonorum Vincentij in fauorem filiorum Vincentij, vel alicuius ex eis præcedente vxore, Laudemia disponere teneretur, ad effectum tamen, de quo ibi, validum esset: & post alias rationes pro negatiua deductas, in quo sacrum Palatium reiecit, additum fuit, quod aliquibus ex Dominis minimè displicebat, quod huiusmodi pactum, tanquam do-
1 nationem continens, seù Iurispetendi dotem, in casu dissoluti matrimonij per obitum mariti remissionem, sine solemnitate antiqui Vrbis statuti lib. 1. cap. 19. celebrari non poterat;
2 quod locum habet, vbicunque mulier directè, vel indirectè læditur, vel remittit ius suum; *Crescent. decis. 3. de Constit. & Rot. in Romana Pacti de redimen. coram Comitulo 9. Decembris 1588. qua est 44. post Pic. de qua inferius.* In hac decisione pro Dominorum de Assectamento sententia, nullum perspicimus fundamentum, vtpotè, qui in iurium remissione statutum obtinere contendunt, quod non solum concedimus: verùm etiam, & in alijs omnibus, in quibus deceptionis, ac fraudis expressa in statuto ratio vigere potest, approbamus, *iuxta dictam decis. Crescent. 3. de Constit.* Cui hæc decisio per omnia congruit, dum non solum in iurium remissione, sed vbicunque mulier directè, vel indirectè læditur, statutum locum sibi vendicare concludit, ac ità partes nostras egregiè tuetur, cum hęc vniuersalia verba ad expressos casus nullo modo restrictionem patiantur: Nec putamus eximios Dominos de Assectamento, ex eo quod dicit, vbicunque mulier læditur, ex hac decisione intellexisse, læsionem actu requiri, illiusque iustificationē necessariam, vt statuto locum foret: quia omisso, quod etiam si hoc esset, dummodò extrà casus expressos, vel ad illos indirectè tendentes contingeret, ex ea nihilominus argueretur illorum opinio, ex illis verbis, quod statutum locum habet, vbicunque mulier remittit, aut læditur, affirmatiuis, quin & vbi lędi, ac decipi potest, locum obtineat, non desumitur; cum tamen, ad inducendam deceptionis, ac læsionis probationem Iuris præsumptionem, hoc sufficiat, quod possit adesse, *vt in dicta decis. 3. Crescent.* & ità prudentissimè potuit, etiamsi de læsione minimè constitisset, sequendo legis præsumptionem, verbis illis vti Rota, cui præsumptioni vera, & re ipsa deceptione intercedente magis, magisque inhærendum fuisset, quod superiùs comprobauimus. In hac autem decisione supremo adnotandum est, eatenus decisiones sacri palatij super antiquo statuto, ac decisiones super nouo emanatas inuicem congruere, vt non solum in recentioribus antiquiores ad idem adducātur, quod etiam demonstrauimus, & inferius apparebit; sed etiam super nouo firmatas ad resolutiones super antiquo comprobandas excerptas fuisse pateat, *ex decisione allegata Comit.* quæ de cap. 151. lib. 1. loquitur, de quo latè infrà.

SVMMARIVM.

1 *Statuti antiqui in reform. cap. 19. par. 2. tenor.*

2 *Statuti antiqui nostri partis secundæ qui meminerint.*

3 *Statuti antiqui secunda pars à reliquo separata, & in cap. 154. lib. 1. in nouis conuersa.*

4 *Statuti nostri antiqui pars secunda re ipsa, & actu læsionem requirit.*

5 *Rescissio validitatem supponit.*

6 *Rescindi nullum minimè potest.*

7 *Statuti antiqui pars prima, & cap. 151. in nouis, in omnibus contractibus locum habent, in quibus expressa viget ratio deceptionis, & est possibilis læsio.*

8 *Statuti antiqui pars secunda cap. 154. in nouis eosdem contractus, habiles tamen, ac prima veteris, & cap. 151. in nouis comprehendunt, & num 11. cum seq.*

9 *Relatiuum, seu dictio, quis, maiores, & minores refert.*

10 *Statuti antiqui pars secunda in maioribus, & minoribus cum solemnitatibus contrahentibus locum habet.*

12 *Verba vniuersalia generaliter sunt intelligenda. Etiam in materia stricta, num. 13. idem & in Statuto num. 14.*

15 *Verba vniuersalia vniuersaliter sunt intelligenda.*

16 *Interpretatio dispondentis intentioni repugnans reijcienda.*

17 *Interpretatio, quæ à sapientibus reprehendi posset, haud capienda.*

18 *Interpretatio, quæ congrua sit, magisque rei conueniat, admittenda.*

19 *Nullitas contractus non potest per tertium opponi, & quando, remissiuè.*

20 *Nullitas per minorem, & mulierem eorumue heredes proponitur.*

21 *Nullitas non potest contra minores, & mulieres contractui inhærentes, etiam per ipsos contrahentes opponi.*

22 *Minori, vel mulieri ad rescissionem agenti ex læsione, & Statuto 154. nullitatem non posse obiici.*

23 *Remedium speciale generale non admittit; licet speciale,*

Digitized by Google

ciale, aliàs de ſui natura eſſet tale, quod in concurſu generali ceſſaret.

24 *Statutum Vrbis Conſtitutioni Marchiæ loquenti vniuerſaliter æquiparatur.*

25 *Deciſiones, & Reſolutiones Rotæ promiſcuæ interpretationi ſtatuti Vrbis, ac Marchiæ Conſtitutionis deſeruire, ac vſurpari.*

Prioris Partis

INSPECTIONIS PRIMÆ.

FINIS.

Exantlatis iam ſuper antiquo ſtatuto ad rem difficilioribus reſolutionibus, in portu quodammodò nauem agimus, dum ad alias properamus; ſubſiſtere tamen aliquantulum cogimur, dum relati antiqui ſtatuti ſecundam partem ad rem noſtram perpendimus, nouique tenorem, differentiaſque proferimus.

1 Et quod attinet ad prædictam ſecundam partem in reformatione cap. 19. quæ in hæc verba diſponit; *Et in omnibus contractibus, & negociis, vbi quis maſculus, ſeù fœmina reperiatur læſus, vltra tertiam partem eius, quod agitur, iuramentum cenſeatur doloſè extortum, & nihil*
2 *operereturi*; de qua parte meminit Rota *deciſ.* 100.*n.*2.*& diſputat deciſ.* 158. *aliàs* 162. *apud Put.lib.*1. *deciſ.*227.*doſt.Pacif.de Salu.interd. ſecundum vltimam impreſſionem,& Gratian.diſcept. forenſ.cap.*652.*num.* 24.& ſeparata fuit à reli-
3 quis, & ſucceſſiuè in nouis ſtatutis, additis verbis, procedi poſſit ad reſciſſionem, in caput diſtinctum *ſub titulo de læſione in ordine* 154
4 *hui*.conuerſa. Hanc ſecundam antiquæ Vrbanæ dipoſitionis partem eò tantum caſu ſacrum Palatium ex verbis claris obtinere reſoluerat, quo non læſionis potentia, ſed reipſa læſio interceſſerat; *vt in dicta deciſ.* 158, *penes Put.lib.*1.ex quo idem admittentes Domini de Aſſettamento in eam deuenere ſententiam, hanc ipſam ſecundam ſtatuti partem, in qua, vt aiunt, de contractibus ſui natura læſiuis non agebatur, antequam de læſione conſtaret, non annullaſſe contractus, prout prima annullabat de ſui natura læſiuos: inferunt igitur ex hoc, quod cum dicta ſecunda pars, vt iam diximus, ſublata fuerit, & in nouam diſpoſitionem ceſſerit, qua reſcindi contractus
5 cauetur, quod validitatem preſupponit, *l.*2.
6 *& toto titulo, C. de reſcind.vendit.*cum reſcindi quod nullum eſt, minimè poſſit, *vt probat Surd.conſ.*52.*num.*57.*&* 58.nullo modo hodie ſaluari poſſit opinio Pici *dicta gloſſ.*7.ſtatutum in omnibus contractibus, in quibus minores, & mulieres lædi poſſunt,locum habere firmantis; noſtræ, imò ſacræ Rotæ, quam reticere parentes;id clarè ſupponentes contractus omnes, etiam per minores, & mulieres ſine ſolemnitatibus initos, præter in Statuto enumeratos, vel eoſdem indirectè referentes, quos de ſui natura læſiuos dicunt, vigore ſtatuti 154.in tertia re ipſa læſione probata reſciſſione egere, nec in prima parte veteris ſtatuti,vel in nouo ſub cap. 151. ex ea relicto compredi. Quod tamen eorum opinionis, de qua agimus, veritatem implicat, nullaque ratione ſuaderi, vel defendi poteſt. Clariſſimum eſt etenim ſecundam hanc veteris ſtatuti partem a prima; Statutum 154.in nouis à Statuto 151.minimè ea ratione diſtingui, quia prima pars veteris caput 151. in nouis, in contractibus de ſui natura læſiuis obtinuiſſet tantummodo, vel obtineat; id enim ſuperioribus falſum oſtenſum, & nouiſsimè patefiet; vtramque etenim diſpoſitionem primam, videlicet veteris partem cap.151.in nouis, vltra
7 enumeratos, coſque referentes, in omnibus contractibus, in quibus deceptionis, & fraudis viget ratio, & eſt poſsibilis læſio, locum habere; & præfatis deciſionibus innoteſcit, & ſequentibus euidentiùs apparebit, & in verbis *ex dicta deciſ.Put.*158.*aliàs* 162. *lib.*1. reſoluit Rota *in Romana Hæreditatis de Ghiſijs* 26.*Octobris* 1688.*coram Gypſio*; dicitur enim ibi, licet mandatum procuræ de per ſe, & ex ſui natura non eſſet actus læſiuus; ſatis tamen fuiſſe, ex eo minores, mulieresue lædi potuiſſe. Minùſ-
8 que verum eſt ſecundum veteris partem cap. 154. Statuti noui, alios, diuerſoſque ab eis contractus comprehendere, qui in prima veteris, & in cap. 151.noui incident: ſed planè eoſdem, habiles tamen, & proportionatos ad producendam requiſitam læſionem, *inx. deciſ.* 227. *poſt Pacif.de Salu.vt per Grat. diſcept. for. cap.*952.*num.*24.*cum ſeq.*diuerſimodè tamen, ac ſecundum diuerſum eſſendi modum minorum, mulierumque inſpecta perſona, vel,cum latius pateat, & maiores comprehendat, diuerſarum perſonarum reſpectu. Id etenim palam eſt non contractus diſtinguere: ſed contrahendi modum, & contractuum ipſorum formam, & ſolemnitates, ſtatuentes tradere voluiſſe, & de illorum efficacia, ac validitate decernere. Cum igitur iam plenè in prima veteris parte, & in cap.151.noui Statuti non ſeruatis ſolennitatibus fraudis,deceptionis, ac doli præſumpti ratione minoribus, mulieribus conſultum fuiſſet, expediretque eos ſolemnibus etiam emiſsis, & deceptionis, dolique præſumptione ceſsante, ſi verè læſos, ac deceptos probari contingeret remedio non deſtitui, ac ne quod cæteris perfectæ etiam ætatis, integriſque iudicio ſtatuentes concedere, intendebant, eis denegaretur; addendo præmiſsis, & variatis verbis, non amplius ad fœminas, & imperfectæ ætatis maſculos diſpoſitionem coarctando, ſed ampliatiuè, & augumentatiuè loquendo, iuramentum doloſè adhibitum cenſeri; ſi in tertia parte eius, quod agetur, quis maſculus, ſeù fœmina læſus reperiretur, ſtatuerunt. Illa namque dic-
9 tio *maſculus ſeù fœmina, &c.*maiores, & minores comprehendit, *eſt text.in l quique litigandi* 4.*ff.de in iks voc. l.* 1. §. *ait Prætor, vbi not. Bart.ff.de conſtit.pecun. Dominus Barboſ. in remiſſionibus de Dictionib.dict.*273. *num.*3. & ità in
10 puncto generaliter in maioribus, & minoribus etiam cum ſolemnitatibus obligatis. ſtatutum noſtrum intelligit Berous ipſe, quem Domini de Aſsettamento ſequuntur *tin conſ.* 176. *num.* 54. *verſ.Non obſtat, in* 1.*vol.*Nec vllo pacto ex dicta ſecunda antiqui ſtatuti parte vel ex cap.

154. in nouis, contractus in prima veteris parte, & in dicto cap. 151. comprehensi excludi potuissent, & ità præfata distinctio nullis statuti verbis, vel ratione suffulta admitti;
11 tùm quia, vltra quod hoc esset sententiæ Rotæ contrarium, *in dicta decis. 44. post Pic. in dicta decission. 227. post Pacific. de Salu.* in quibus Rota in eodem casu pro certo supponens vtrique locum fieri potuisse, nisi contractus qualitas successiuum concursum prohibuisset; & alterutri locum esse firmauit, & vtrique prætendebatur obstanti respondit, verba sunt vniuersalia, *in omnibus contractibus, &*
12 *negocijs, &c.* quæ merito generaliter sunt intelligenda *l. 1. ff. de leg. præstan. cum concordan-*
13 *tibus*, etiam in materia stricta, *vt dicit Dec. cons. 534. num. 5. Rota apud Gregor. XV. de-*
14 *cis. 127. num. 4. &* 5. & in terminis Statuti; *Engen. cons. 22. n. 15. & post Alciat. Bocc. ad constit.*
15 *Piceni. glos. 7. num. 2.* imo vniuersaliter, vt tradunt Canon. & præsertim *Imol. in cap. 1. de transact. & Doctor. in l. si de certa, C. eodem titulo*, & post alios idem *Boccat. ibidem glos. 7. nu. 8. &* 26. & in puncto huius Statuti Berous *d. cons. 176. num. 14. vers. Non obstat*, vbi quod & supra expressi in prima parte, & vniuersaliter contractus omnes includuntur, tùm quia nisi contractus expressi in prima parte Statuti, in secunda comprehenderentur, & in cap. 151 in cap. 154, maximum sequeretur absurdum, quod mulieres, & minores, quorum indemnitati principaliter solemnibus emissis consulere statuentes proposuerant, vltra tertiam in illis læsi, dicti Statuti beneficio minimè gauderent, sed enormissimam læsionem, & vltra dimidiam agnoscere, ac deducere cogerentur, *iuxt. not. communiter, in l. 2. C. de rescin. vend.* & contra expressam statuentium voluntatem, ac principale propositum maioribus deterioris essent conditionis, quod nullatenus est di-
16 cendum, nusquam etenim ea est interpretatio admittenda, quæ toto asse disponentium intentioni repugnat, *ad tex. in l. leg. inutiliter, ff. de leg. 1. cum alijs per Surd. cons. 112. num. 54.*
17 & quę à sapientibus meritò reprehendi posset, *l. Saluius Arist. ff. de leg. præst. Aym. cons. 3. n. 23 & 5. num. 14. Becc. cons. 57. nu. 19. par. 1. Surd. cons. 143. num. 35.* & fuit ponderatum per *Rotam in Romana Societatis Officij sent. 1000. 1. Iulij 1627. coram R.P.D. Merlino*, contraque ea
18 semper recipienda, quæ congrua sit, magisque rei, de qua agitur, aptetur conueniatque, *l. item veniunt, §. item aptanda ff. de pet. hared. Ant. Ciof. cons. 54. num. 3. par. 1.* quod in puncto duobus verbis tenuit Rota *in decis. 59. num. 18. in fin. post Picum*, vbi, quod minores seruatis solemnitatibus super enormissima læsione Rotæ sententia sunt audiendi. Quapropter etiam non emissis solemnibus, cùm nullitas, vtcunque publico fauore inducta, speciali minorum, mulierumque commodo, & vtilitati intendat, quidquid sit de ea conclu-
19 sione, an possit per tertium opponi, quod cùm aliquibus tamen limitationibus, de quibus per eum, negari videtur per *Surd. decis. 108. vt per Grat. discept. forens. cap. 27. num. 39. &* 40. &
20 per solam mulierem, & minorem, illorumque hæredes proponi, *vt decis. 385. num. 4. &* 5.
21 *par. 1. recent.* id satis tutum videtur, nullitatem huiusmodi contra minores, & mulieres, etiam per ipsos contrahentes obiici non posse, & in hoc claudicare contractum, vt post alios idem *Grat. tradit d. cap. 27. num. 41. & cap. 583. n. 7.* Quo fit, vt minori, vel mulieri ad rescissionem ratione læsionis ex Statuto 154. agenti, quo casu quoad solemnitatem tacitè contractum
22 approbare censetur, talem nullitatem opponi non posse, dicendum videatur, ad rescissionem procedi posse; quod forsan sibi voluit sacrum Palatium *in decis. 44. num. 5. post Pic.* dum in illo casu, vel Stat. 154. vel 151. locum fuisse aueruit. Quod tamen considerationem dignum firmare non auderemus, auctoritate nulla suf-
23 fulti, nisi id Rotæ tribui posset, licèt non absit ratio, cum remedium speciale generale non adimat, licet speciale de sui natura aliàs esset tale, quod in concursu generalis cessaret, *iuxta not. in l. in Prouinciali, per Bart. Ang. Castren. & Ias. ff. de oper. nou. nunc. Odd. de restit. q. 17. art. 3. in fin.* Hæc igitur sacri Palatij opinio per Pic. relata, quam nos sequendam proposuimus, reque ipsa admisimus, sicuti aduersus prædicta, vt censemus, præualuit, ita decisionibus deductis, deducendisque firmatur, ac Lambert. & Carpan. & aliorum auctoritate freta consistit: decisionibus quidem deductis allatis rationibus, deducendis vero vt mox patebit, ex quibus habetur, concluditurque Statutum nostrum in omnibus, & quibuscunque casibus, in quibus mulieres, minoresque lædi, ac decipi possunt, obtinere. Auctoritatibus verò prædictorum, tum quia nostrum Statutum satis generaliter loquitur, tum quia idem per Dominos de Rota iudicatum fuit
24 de Statuto Vrbis, ac de Constitutione Ægidiana absque extensione Carpensis, quod de Constitutione eadem cum extensione prædicta quæ habet verba generalissima, ac geminata, satis verba vniuersalia existimantes expressę rationis vniuersalitate suffulta, *vt in puncto in decis. 260. num. 1. 2. & 3. coram Sanctissimo*, ideoque decisiones de Statuto nostro loquentes, ad resolutiones super Constitutione Marchiæ adduci passim videmus, *vt in decis. 1242. n. 3. apud Card. Seraph. in dec. 260. num. 3. & in Perusina fideiussionis 26. Nouembris 1611. coram* Reuerendiss. *Pamphilio post Pic. 8. num. 3. & 4.* in qua dicti *Sanctissimi decisio* comprobatur, & è contra decisiones de Constitutione prædicta loquentes ad Statutum referri, *vt coram eodem Sanctissimo decis. 473. n. 5.*

Nec alicuius considerationis videtur, quod ad nostræ opinionis debilitatem pro maximo fertur, quod si contractus omnes comprehendi Rota voluisset, in tot decisiones discutere opus minimè fuisset; an in illis casibus, vnus ex prohibitis, vt aiunt, adesset; cum tamen nullus per statutum contractus prohibeatur, quod nec inhabilitando procedit, *decis. 619. n. 5. par. 2. recent.* sed vnico verbo respondendo, statutum in omnibus contractibus locum habere, difficultatem sustulisset. Hoc etenim sæpiùs præstitum, quam petitum gratis requiritur, adsuntque claræ id habentes decisiones

non

non paucæ ; ſtatimque noſcendæ, & quod vitio dant, nos clariſſimorum Virorum prudentiæ, ac in lutibus decidendis maturitati tribuimus. Quis enim dubitat, ſapientiſſimos Dominos millies etiam nutiſſimis generalibus rationibus, ac Iuris regulis cauſas decidere potuiſſe, ac poſſe, ſpecialibus tamen, ac indiuiduis vti voluiſſe, centieſque ſibi pro particularium caſuum diuerſitate, ac contingentia, quorum reſolutioni inſeruiunt, repetita placuiſſe?

His itaque abſolutis, en adeſt noui ſtatuti noſtri ſeries, ex qua cum antiquiori præfato collatione facta, differentiæ ſe prodent.

EX LIB. PRIMO.

DE CONTRACTIBVS ſine certa ſolemnitate non valituris.

Cap. 151.

VOlentes etiam fraudibus obuiare ne mulieres ex earum ſimplicitate, & puberes etiam maſculi, qui adhuc imperfectæ ætatis exiſtunt, defraudentur; ſtatuimus, vt pacta, de non petendo reſtitutiones, quietationes, & donationes, quæ à quibuſcunque mulieribus, vel minoribus viginti annis maſculis, ſiuè ſub patria poteſtate, ſiuè ſui iuris exiſtentibus fient; nullius ſint roboris, vel momenti, niſi duobus coniunctis proximioribus adhibitis, quorum non interſit, etiam medio iuramento approbantibus non eſſe in præiudicium earumdem mulierum, vel minorum; & ſi ſub patria poteſtate exiſtant, vocentur ex linea materna, & nihilominus præſentia patris interueniat; & ſi aliqui coniuncti non exiſterent, cum Curatoris legitimi auctoritate, ac ſemper cum Iudicis competentis decreto cauſa in ſcriptis illi expreſſa, & inſinuata, ac plene cognita contrahere debeant, & iuramentũ aliàs præſtitum, cenſeatur dolo, & metu extortum, & nihil operetur.

Super hoc itaque Statuto, præfatis minimè dilentientes; per multum temporis interuallũ ab ipſaque Statuti editione haud minore eruditione refertæ ab hoc ſacro Tribunali deciſiones prodiere.

INSPECTIONIS PRIMAE

PARS SECVNDA.

DECISIONIS PRIMAE.

SVMMARIVM,

1 *Mandatum ad hereditatem petendam ab inteſtato Statuto noſtro non ſubeſt.*
2 *Mandatum procura de ſui natura actus læſiuus non eſt.*
3 *Statutum noſtrum locum obtinet, vbi minor, vel mulier læsi poſſit.*
4 *Renunciatio ſucceſſionis ex teſtamento, ex petitione ab inteſtato inducitur.*
5 *Deciſionis in Romana hereditatis de Ghisijs 26. Octobris 1588. coram Gypſio, intellectus.*

DECISIO PRIMA,

ANno 1588. 26. Octobris coram Gypſio in Romana hæreditatis de Ghiſijs, in qua, cum quædam Domina Clarix abſque Statuti ſolemnitatibus cum conſenſu ſui Viri ad petendam hæreditatem ipſius Aui paterni Laurentij ab inteſtato Vincentium Merendã
1 Procuratorem conſtituiſſet; dubitatum fuit an de ſufficienti mandato conſtaret, & reſolu-
2 tum fuit negatiuè. Fundamentum verò reſolutionis fuit, quia licet mandatum procuræ de ſe actus læſiuus non ſit, cum tamen potue-
3 rit quis lædi, intrat Statutum, *iuxta dec.* 158. *alias* 162. *Put. lib.* 1. ex quo clarè corripitur Dominorum de Aſſetamento ſententia affirmantium; Statutum noſtrum in expreſſis, de ſui natura læſiuos, quos dicunt, dumtaxat reſtringi; Hanc autem dicti Domini ex eo deciſionem cauſantur, quod in applicatione ad
4 caſum prædictæ regulæ conſideratum fuerit, ex hoc renunciationem quandam ſucceſſionis ex teſtamento potuiſſe induci *iuxta doctrinam Bartol. in l. ex ſextante* 30. *in fin. princ. ff. de excep. rei iudic.* quàm corruptè allegant *in l. ex teſtamento dicti tituli*, in quo huius initij nulla lex legitur; fidem, vt rati, dictæ deciſ. vulgarium exemplarium, ſquæ circumferuntur, ſequuti; quæ renunciatio ſine ſolemnitatibus fieri minimè potiſſet, nec ob id de mandati inualiditate dubitari, & ex hoc declarari dicunt Statutum in omni alio actu, in quo minores, & mulieres lædi poſſunt, locum non habere; ſed ſolùm quando vnus ex dictis quatuor, vt renunciatio, continetur. Hoc autem ni fallimur idem eſſet, quod dicere, Rotam eadem hac deciſ. inuicem pugnantia & deduxiſſe, & ſe ipſam incontinenti correxiſſe, quod quàm durum ſit legere, nemo eſt, quin videat. Contraria enim citra quæſtionem hęc ſunt, Statutum in actu, qui de per ſe læſiuus non ſit, ſi poſſit lædere, locũ habet, quod dicit deciſio; & Statutum in contractu de ſui natura læſiuo, imò ex læſiuis in quatuor tantum expreſſis, quos Domini de Aſſetamento tales contendunt; locum habet, quod deciſionem habere ipſi concludunt. Verùm igitur eſt, Dominos de Rota in hac deciſione, ac paſſim in alijs firmare; Statutum in omnibus contractibus, in quibus læſio contingere poteſt, & Statuti expreſſa militat ratio, locum habere. Verùm etiam eſt, quod in hac eadem deciſione læſionem conſiderarunt, quia renunciatio potuit contingere, quam clarum eſt ſine ſolemnitatibus fieri minimè potuiſſet; Haud autem inferri ex his ſequitur, aut dixiſſe Rotã Statutum non in alio actu, in quo minor, & mulier lædi poſſunt locum habere, ſed ſolum quando vnus ex quatuor continetur, cum expreſsè dicatur; & tunc Statuto locum eſſe, licet actus ex ſe læſiuus non ſit, cum poſſit lædere, & tunc magis cum non poſſit non lædere; vnde Domini locum eſſe Statuto, cum mandatum potuiſſet lædere, imo & renunciationem comprehendere, quæ non potuiſſet non lædere,

Digitized by Google

re, nec à maioritate rationis Statuti disposi-
tionem euadere, resoluerunt. Et in hac deci-
5 sione vltra quatuor expressos in alijs Statutum locum habere determinari, declarauit Rota, ad id eam deducens, *in Romana relevationis indemnitatis 22. Maij 1602. coram Ortembergo apud Pic. in ordine 6. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum factum de redimendo alienanti per mulieres, & minores Statuto nostro includitur.*
2 *Pactum de redimendo perpetuum valdè minuit rei valorem.*
3 *Pacta, & promissiones sunt pars pretij.*
4 *Statutum nostrum locum habet quoties minores, vel mulieres directè, vel indirectè, etiam in consequentiam contractus extra quatuor ibi expressos, Ius suum remittunt.*
5 *Statuto nostro cap. 151. & cap. 154. minores, & mulieres vti possint, & quomodo.*
6 *Decisionem Comituli 44. post Pic. de omnibus contractibus intelligere Statutum Rota declarat.*
7 *Decisio in Statuto novo loquens, ad resolutionem antiqui deducitur.*
8 *Statutum nouum attenditur etiam in preteritis, quando est declaratiuum, non noui Iuris inductiuum.*
9 *Statutum nouum, & declaratorium non trahitur ad preterita, quando expressè pro futuris est confirmatum.*
10 *Confirmatio Statutorum Vrbis pro futuris concoditur, nec ad preterita trahitur.*

DECISIO II.

1588. 9. Decembris coram Comitulo *post Pic. ad Statutum nostrum in ordine 44.* ex qua decisione, licet non ita apertè facti species haberi possit, tamen non incongruè deducitur; de anno 1564. per D. Chiappinum Dominæ Helenæ domus cuiusdam partem non solùm pro scut. 360. in solutum datam fuisse; verum etiam promissionis dotis eiusdem summæ pro Angelæ Chiappini filia factæ intuitu, qua summa iam soluta ex instrumento de anno 1595. fuit ad Chiappini, eiusque hæredum fauorem pro sola dd. scut. 460. summa, absque vlla compensatione dictæ promissionis, vel solutionis illius vigore iam factæ, sine solemnitatibus Statuti nostri initum perpetuum d.
1 domus redimendi partem pactum; cum autē dicti pacti vigore contra Helenæ hæredes instituta fuisset iudicium, & ad reuendendum compellerentur, fuit pacti validitas in dubiū euocata, euersaque. Fuit enim pactum inualidum, Helenæque hæredes ad reuendendum minimè compelli potuisse, relatum. Fundamentum verò resolutionis huius in Helenæ læsione consistit, quæ ex dicti pacti adiectione respectu Iuris ex primo instrumento quæsiti, satis clarè insurgit, cum Helena, hæredesque illius pro eodem pretio, cum dicto perpetuo redimendi pacto, ac sine illo remhabuissent,
2 quod tamen rei valorem, & æstimationem valde minuit, *c. cum Ioannes, de fid. instrum. Abb. in cap. ad nostram, num. 9. de contrab. empt. cum alijs nn. 12. & 13.* multòque magis respectu retrouenditionis promissiæ pro scut. 160. vnlla aliorum scut. 360. pro dote Angelę promissorum ratione habita, cuius dotis promis-
3 sio in partem pretij cessarat, *l. fundi partem de contrab. empt. l. si sterilis §. si tibi ff. de actionib. empti, vt ibi n. 4.* Quare Dominis visum fuit
4 Statuto 151. seu 154. locum esse, quod Rota quoties mulier, vel minor directè, vel indirectè ius suum remittit, habere locum interpretatur, & si talis refutatio in consequentiam extra quatuor ibi expressos contractus veniat, *ad decisionem Crescent. Cott. & Put. num. 5.*

Ex hoc Domini de Assettamento habere dicunt, Rotam iuxta distinctionem à Statuto nouo factam distinxisse, quod videlicet in contractibus, in cap. 151. non specificaris, si adsit læsio, & de læsione constiterit, Statuto sub c. 554. sit locus; in specificatis verò si per in directum remittatur, vel refutatur Ius. c. 155. Quod nec Statutum dixit, nec Rota resoluit. Statutum enim in cap. 151. ad fraudes, deceptionesque mulierum, minorumque tollendas quatuor in individuo contractus exprimit; cæteros verò implicitè, ac expressa ratione comprehendit. In cap. verò 154. læsionis re ipsa intercedentis vltra tertiam illius, quod agitur non modo alios, sed eosdem, & omnes planè contractus: negocia omnia, in quibus huiusçemodi læsionis ratio obtineret, rescindi decernit: Rota verò nedum asserta distinctionem non admittit; verum etiam, vt superius adnotauimus, in eodemmet casu, & contractu vtriusque Statuti remedium minoribus, mulieribusque licèt non cumulatiuè, & in concursu sed alternatiuè competere, supponere videtur, quod alibi, quam in hac decis. non
5 habetur, & singulariter est notandum. Benè tamen verum est, non obscurè hic affirmari Statutum cap. 151. Roram interpretari quotiescunque mulieres, vel minores directè, vel indirectè ius suum remittunt: & si id in consequentiam alterius contractus, quam expressorum, contingat, locum habere, quod nec in hac discussione est controuersum, nec partibus nostris negocium facit; cum ex hac affirmatiua, in alijs contractibus, etiam citra refutationem, Statuto minimè locum fore, quod Domini de Assettamento contendunt, non inferatur; quinimò hanc ipsam decisionem generaliter in omni contractu, in quo Statuti
6 ratio locum habet, clarè patet intelligi, *in decis. 6. num. 1. post Pic. 434. par. 4. diuers. & 164. num. 4. apud Sanctiss. Gregorium XV.* quinimò
7 tantùm abest, quod ex dicto cap. 151. aliqua noua distinctio sit deducenda, vt decisio hæc ipsa de eo loquens, ad decisionem casus, in antiquo Statuto comprehensi, deducatur, *vt in decis. 434. par. 4. diuersor.* & ipsummet Statutum nouum pro antiquo, *vt in hac ipsa decis.* in qua de contractibus anno 1564. & 1565 emanatis agebatur. Nec dicatur hoc ex eo processisse, quod licet contractus antiqui Sta-
8 tuti tempore initi fuissent, nihilominus nouū attendendum esset, quasi super antiqui declaratione potius, quam ad ius nouum producendum emanasset, *iuxta not. per Canon. in cap. fin. & si-*

& ſignanter per Felyn. num. 4. de Conſtit. cum aliis per Gabriel. de reg. Iur. concluſ. 3. num. 10. & per Rota deciſ. 142. num. 2. par. 2. diuerſorum. quia cum Statuta noua fuerint per S. D. N. Gregorium XIII. fel. recor. expreſsè pro futuris negocijs confirmata anno 1580. kal. Aug. quantumuis declaratoria ad præterita trahi non poſſunt, *vt poſt alios in d. cap. fin. tradunt Butr. num. 15. Imol. num. 12. Barbat. num. 39. & Felyn. num. 5.* quos in puncto noſtræ confirmationis ſequitur *Rot. d. deciſ. 142. num. 4.* Et vice verſa millies deciſiones in antiquo loquentes ad nouum æquè deduci ex ſuperiùs allatis apparet in deciſ. Creſc. Put. & aliorum.

SVMMARIVM.

1 *Statutum noſtrum vbicunque directè, vel indirectè ius remittitur, locum habet.*

1 *Deciſio hæc 5. poſt Pic. in omnibus noſtrum ſtatutum procedere voluiſſe, intelligitur.*

DECISIO TERTIA.

1593. 26. Martij. in Romana Cambiorum coram Cardinale Millino *poſt eundem Pic. ad ſtatutum noſtrum in ordine 5.* In qua dum ageretur de ſufficientia mandati procuratorum, per quandam Dominam Virginiam tutricem conſtitutorum, dictum fuit, placuiſſe DD. caput nullitatis mandati ſolemnitatum ſtatutariarum defectu, quod locum habet vbicunque directè, vel indirectè aliquod ius remittitur, *ex Creſc. deciſ. 2. de conceſſ. alias 108. & Cott. 211.* Huic deciſioni, quæ nec noſtras offendit, nec Dominorum de Aſſettamento partes tuetur, *ex not. ad dicta deciſ. 2. Creſc. aliaſque præcitatas, & ad præcedentem nouiſſimè*, quæ laborioſum, potiùs, quàm vtile eſſet repetere, ſatisfactum putamus. Id tamen haud omittendum duximus, deciſionem hanc, non ſecus ac ſimiles alias, ad refutationem, vel alios ex quatuor enumeratis ſtatutum non reſtringere; ſed & in alijs omnibus, in quibus læſionis, & deceptionis ratio adeſſet, obtinere voluiſſe; ac ità per Rotam intelligi, *vt in deciſ. 6. num. 1. & 2. poſt Pic. & in dicta deciſ. 385. num. 2. par. 1. recent.* quod ſatis ex ea probatur, cum, licet de ſui natura mandatum actus læſiuus non ſit, *vt in dicta Romana Hæreditatis de Ghisijs 1588. coram Gypſio*; nec expreſſorum nomine veniat, in eo nihilominus locum fieri ſtatuto, ſicut in cæteris, habeatur.

SVMMARIVM.

1 *Simulatio obligationis vnius ex obligatis non trahitur ad obligationem alterius.*

2 *Simulatio ſine cauſa ſimulandi non procedit.*

3 *Recipere non videtur, qui non vt habeat, recipit.*

4 *Statutum quando mulieres, minoreſque recipiunt, ſecundum aliquos quietationem non comprehendit.*

5 *Statutum noſtrum etiam quando mulieres, minoreſque recipiunt, & quietant, locum habet, & quare.*

DECISIO QVARTA.

1593. 20. Octobris. in Romana pecuniaria coram eodem *impreſſa per Zacc. de modo contraben. ſociet. offic. in ordine 36.* Caſus huius deciſionis per ſe eſt clarus. Franciſcus Belgius ſcut. 200. recepit ad ſocietatem offic. ſuper officio ipſius à Saluatore della Porta; Cui ſocietati vti principales acceſſerunt Tarquinia Romana, quæ recognouit bonam fidem erga Belgium officialem, & Iulius Cæſar de Grandis, qui recognouit bonam fidem erga Tarquiniã, & tàm ipſam Tarquiniam, quàm officialem Belgium indemnes releuare promiſit. Diſdicta ſocietate, egit Saluator contra Belgium, & obtinuit; egit & Belgius contra Tarquiniã, & illius ſucceſſiuè hæredes, & licet mandatum obtinuiſſet, fuit poſtea reuocatum. Quo ſtante orta fuit controuerſia ſuper executione mãdati contra Belgium relaxati; dicebat enim Belgius contractum fuiſſe ſimulatum, cum nec ipſa Tarquinia, quæ erga ipſum bonam fidem recognouerat, habuerit pecunias quas abſque eius ordine Iulio Cæſari ſolui minimè potuiſſe, affirmabat.

Fuit igitur dubitatum, an Belgius Saluatori eſſet obligatus, & an mandatum contra Belgium relaxatum eſſet exequendum. Et Domini affirmatiuè reſoluerunt rationibus ibi adductis; Verùm quia inter alia per Belgium deducta magna vis fieri videbatur in ſententia reuocatoria mandati relaxati ad fauorem ipſiuſmet Belgij contra Tarquiniam, ex ſimulatione obligationis eiuſdem. Reſpondit Rota ex duobus ceſſare motiuum: Primo quia illa erat ſententia inter alios lata quoad Saluatorem, quæ ob id ei nocere non poterat; ſecundò, quia ex ſimulatione obligationis

1 Tarquiniæ ad Belgij Officialis obligationis ſimulationem inferendum non erat, in qua nulla cauſa ſimulandi interueniebat, ſine qua

2 ſimulatio non procedit, *Bart. in conſ. 65. Rot. deciſ. 1. de donation. in nouis.* quod ſecundum aliquos ex Dominis, ſecùs erat in obligatione Tarquiniæ, nam cum ſtatuti vigore abſque ſolemnitatibus obligari non poſſet, nec de iure communi fideiubere, quod pecunias reciperet, quas verè recipere minime di-

3 ci poterat, mox reſtituta *l. qui ſic ſoluit ff. de ſolutionibus*, ac bonam fidem recognoſceret, vt eius obligatio teneret; *ad Romanum conſ. 394. nu. 4.* ſimulatum fuit. Ex qua deciſione inferri videtur; quod, ſi ſimulatio non adfuiſſet, obligatio Tarquiniæ etiam ſine ſolemnitatibus ob receptionem valuiſſet. Quo etiam conceſſo ad præſentem diſceptationem deciſio nihil facit; nam cum ſecundum aliquorum, ac etiam Dominorum de Aſſettamento opinionem, cum qua aliqui ex Dominis ibi tranſierunt, quod maximè attendendum eſt, quando mulieres, & minores recipiunt ſtatutum

4 quia neceſſario quietare teneri dicuntur, non procedat, etiam quod in verbis quietationes comprehendat, *vt per Pic. dicta gloſſ. 7. num. 213. & gloſſ 9. num. 2.* hic eſſet caſus limitationis ſtatuti: nimirum igitur eſt obligationem

finc

ſine ſolemnitatibus validam fuiſſe ſuppoſitam; at quoniam nos contrarium tenuimus, & mulierum, minorumque obligationem etiam traditione, & receptione reſpectiuè interuenientibus ſine ſtatuti ſolemnitatibus irritam
3 eſſe firmauimus, quod verè in hac deciſione concluditur; cum ſtante ſtatuto ſimulatio, & fraus præſumatur, prout hanc eandem intellexit Rota *in deciſ. prima num.* 17. *&* 18. *poſt Pic.* & idem ex hac deciſ. 1. cenſuit ipſe Picus *gloſſ. 9. in fin.* de quo alias in voto Dominorum ſpecialiter agitur, ibidemque nos latius egimus, cum in præſenti deciſionem hanc, etiam in hoc puncto dd. Dominorum ſententia ſuppoſita, intentioni noſtræ minimè aduerſari oſtendiſſe ſit ſatis.

SVMMARIVM.

1 *Creditores anteriores hæredes beneficiati tenentur eligere alijs petentibus creditoribus bona, in quibus ſatisfieri velint.*

2 *Creditores anteriores hæredes prædicti beneficiati electione bonorum facta non habent variationem.*

3 *Electio facta per hæred. benef. creditorem anteriorem vrgentibus alijs creditoribus lite iam introducta dicitur actus neceſſarius.*

4 *Electio bonorum per hæredem beneficiatum minorem neceſſaria, & coacta in iudicio ſine Curatore valet.*

5 *Iudicis authoritas Curatoris authoritatis ſupplet defectum.*

6 *Statutum noſtrum in electione bonorum per hæred. benef. minorem creditorem anteriorem, ſeu mulierem coactè in iudicio facta locum non habet. & per totam.*

7 *Statutum noſtrum in actibus Iudicialibus locum non habet. Vide tamen num ſeq.*

8 *Statutum noſtrum in actibus iudicialibus, & generaliter in omnibus quaſi contractibus locum habet.*

DECISIO QVINTA.

1595. 16. Iunij. coram Cardinale Mantica in Romana, ſeu Ciuitatis Caſtelli cenſus. *inter impreſſ. illius in ordine* 344. egerat Excellentiſſimus Virginius Vrſinus pro reſiduo cuiuſdam dotis, & contra bona hæreditaria patris Dominarum Virginiæ, & Iſabellæ exe-
1 cutionem properabat. Quæ cum earum patris cum beneficio legis, & iuuentarij hæredes; & pro dote materna creditrices eſſent, & anteriorem hypothecam haberent, coactæ fuerunt vt tenebantur in quibus bonis ſibi ſatisfieri voluiſſent eligere, *Baldus in lege finali* §. *in computatione, numer.* 3. C. *de iure deliberan. & in hac deciſ. num* 5. Cum autem mutato conſilio ad alia bona regreſsum habere inſtituiſſēt; dubitatum fuit, an obſtaret electio, & affirmatiuè reſolutum; Electione namque facta non datur regreſsus, *l. quod in hærede* §. *eligere, ff de tribut. act, cum alijs ibi num.* 1. Inter alias autem difficultates, quæ aduerſus reſolutionem huiuſmodi deducebantur, ad rem noſtram electionis nullitas facere videtur, tum quia per minores Curatorem habentes abſque illius auctoritate facta dicebatur, *ad l. ſi Curatorem habens, C. de integr. reſtit. minor.* tùm quia & ſtatuti Vrbis Cap. 151. lib. 1. ſolemnitate minimè obſeruata. Ad primum igitur
3 reſponſum fuit, quod electio eo caſu propter litem iam motam actus neceſsarius fuerat, *iuxta doctr. Salyc. in dicta l. ſi Curatorem num.* 7. *ad tex. in l. fideicommiſſa,* 11. §. *ſi rem ff. de leg.* 3. *vt ibi num.* 6. *verſ. & quidem actus electionis,* quo
4 caſu electio ſine Curatore fieri poterat, *l.* 1. §. *fuit queſitum, ff. ad Treb. vbi Ang. n.* 4. *& in d. l. ſi Curatorem, Salyc. n.* 4. *& Alex. n.* 9. & quatenus Curatoris authoritas intercedere debuiſ
5 ſet, Iudicis authoritas illius defectum ſupplere poterat, ac illius decretum, quod acceſserat, *iux. Bald. in d. l. ſi Curatorem, num.* 5.

Ad ſecundum & hæc dictæ deciſionis
6 præciſa ſunt verba; *Quia cum per electionem mulieres ipſæ, id quod ſibi debebatur, conſecutæ fuerint, alienatio ſeù refutatio facta dici non potuit; Multòque minus pactum de non petendo, quietantia ſeu donatio, de quibus ſtatutum loquitur*; quæ eadem verba in ſimili electione ad vnguem reaſſumpſit Rot. *in Rom. Sal. inter.* 9. *Decemb.* 1613. *coram Reuerend. mira morum grauitate, ac ſuauitate præclaro, D. Decano.* Hanc dec. eatenus, DD. de Aſſettamen. claram dicunt, vt interpretatione nequaquam indigeat. Id nec negare auderemus; non tamen ex ea, quod prætendunt, firmari credimus. Ex eo enim quod in ea dicatur ſtatutum de refutatione, quietatione, pacto de non petendo, & donatione loqui, nec id deduci de aliis non loqui, multoque minus eidem minimè in alijs locum eſse, quod in adductis, & latiùs inferiùs deducendis innumeris propemodum reſolutionibuaffirmatur. Nec dicatur ex hoc reſponſionem tanquam minùs concludentem, redargui, & ad tollendum obiectum haud proportionatam quia, cum iam fuiſset expreſsum, electionem huiuſmodi in iudicio factam cum decreto Iudicis actum neceſsarium fuiſse, & legis neceſsitate cogente emiſsum, in quo præſumptæ deceptionis, & fraudis ceſsat ratio: vnde caſuum omnium per eam comprehenſorum reſultat excluſio; in ſtatuto explicitè tale actum non legi, ſufficientiſſima fuerat reſponſio; quod ſuperiùs comprobauimus: quinimo & actum iudicialem fuiſse, qua etiam ratione, ſtatutarias ſolemnitates ceſsare in terminis ſta-
7 tuti noſtri, innui videtur *dec.* 512. *num.* 5. *par.* 1 *diuerſ. & nouiſſimè coram Illuſtriſſ. Pamphil. in Peruſ. terrarum* 16. *Iunij* 1608. & ſenſiſse videtur *Gratian. diſcept. forenſ. c.* 961. *num.* 22. quod
8 tamen apud nos difficultate non caret, tum quia ſtatuti ratio minimè ceſsare videtur, tum quia contrarium paſſim tenent DD. *vt concludit Pic. poſt alios. quos latè refert ad ſtatutum noſtrum glo.* 7. *num.* 122. *&* 123. id tamen eminentiſſimo DD. Rotæ iudicio dirimendum reliquimus, qui coram doctiſ. bo. me. Buratto *in Rom. ſpolij domus* 29. *Ian.* 1618. *in impreſſ.* 301. *num.* 9. etiam fraude ceſsante confirmare diſtulere, & eſset magna reſtrictio, multiſque reſolutionibus negocium ingereret.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſsio minorum, mulierumque Statuto noſtro ſubijcitur.*
2 *Deciſ. 3. lib. 3. Caputaq. declaratur.*

DECISIO VI.

1596. 13. Maij in Romata fideiuſſionis coram *Card. Seraph. inter impreſſ.* 1187. Cum per Bernardinum impoſitus fuiſſet ſuper eius domo cenſus, ac venditus eo expreſſo, quod pecuniæ inſeruire debebant pro ſoluenda parte pretij alterius domus, in qua eius vxoris Blanchinæ dos fuerat per eum aſſecurata, cui cum ſolemnitatibus ſtatutarijs cauſa in ſcriptis expreſſa, & per Iudicem cognita, ſeruatiſque ſeruandis Blanchina acceſſit; contra quam cũ pro fructibus ageretur, & per eam de nullitate, tam ex Sen. Conſulto Velleiano, quam ex Statuto noſtro, obiiceretur; dubitatum fuit, an dictæ Blanchinæ fideiuſſio eſſet valida, & cum obligatio decreto Iudicis; cauſæ cognitione, & alijs' ſer. ſer. *vt ibi num.* 1. contracta fuiſſet; duobus tantùm caſibus mulieri ſuccurrendum eſſe DD. dixerunt; contractumque ſuſtineri non poſſe. In qua deciſ. pro indubitato habitum fuit in illa fideiuſſione Statuti ſolemnitates legitimè intereſſuiſſe, niſi proximiores adhibendos, qui non fuerint adhibiti, adfuiſſe verum in facto oſtenderetur: & ita fi-
1 deiuſſionem etiam in Statuto comprehendi ſuppoſitum; quod & DD. de Aſſertamento profeſſi ſunt, & in Rota in individuo notatum *deciſ.* 1. *num.* 196. *num.* 3. & 8. *num.* 5. *poſt Pic. & deciſ.* 619. *num.* 5. *par.* 3. *recens. & paſsim in alijs*, at clarum eſt, in quatuor caſibus fideiuſſionem non legi, nec illo caſu ad eos redigi poſſe; Ergo, & Statutum, ad quatuor expreſſos clarum eſt non reſtringi, nec, ſi redigi affirmaretur, obeſſet, cum extra controuerſiam verſaremur; Nec ex ratione huiuſmodi argumentum tollitur, quam Domini de Aſſertamento ponderarunt *in deciſ.* 1242. *num.* 4. *apud eundem Card. Seraphinum*, de qua mox, quod fideiuſſio videlicet ſit eiuſdem, ac forſan damnoſioris conditionis, quam enumerati; quia nihil aliud hoc eſt, quam non quatuor tantũ enumeratos; ſed alios omnes, in quibus eadem vel maior comprehenſionis ratio inſit, Statutum amplecti, fateri, noſtrę aſſentire ſententiæ; ac Rotæ reſolutionibus, cum durum ſit contra ſtimulum calcitrare, vel nolentes famulari, ideoque ſapientiſſimè *in d. deciſ.* 1242. hac ſtatim adiecta ratione, Dominorum de Aſſertamento opinio reijcitur, eorumque quorum ſententia aduerſus Apoſtolici Palatij inueteratas, ac ſolidiſſimas reſolutiones ſe confouere nituntur, Cornei videlicet. Pariſij, ac Beroi: quorum argumentum à ſpeciali enumeratione ſumptum, ac cætera dicta in contrarium allegata, quando de Statuti comprehenſione expreſſa ratione, & aliàs, quam ex enumeratis caſibus agitur, ceſſare firmatur. Et licet idem
2 quoad *deciſ.* 3. *apud Caputaq. lib.* 3. dici videatur; hic tamen in ea parte, in qua in enumeratione caſuum vis ſit ratione militante Statuti, ac præſumptæ deceptionis, & fraudis in contrarium, intelligitur, quod ſuo loco oſtendimus.

SVMMARIVM.

1 *Ratihabitio eiuſdem Statuti ſolemnitates requirit, quas ipſe contractus.*
2 *Alienatione per Statutum noſtrum prohibita, & hypotheca, & omne illud, per quod ad alienationem peruenitur, cenſetur prohibitum.*
3 *Statutum, ſeu Conſtitutio Marchiæ loquens in venditione locum habet in emptione.*
4 *Rubrica Statuti de contractibus inde ſimilè, & indiſtinctè loquens non reſtringitur per nigrum.*
5 *Contractus ſine ſolemnitate præſumitur præiudicialis, ac damoſus. & n.* 6.

DECISIO VII.

1597. 10. Nouembris, Camerinen. prædij coram eodem Card. Seraphino *inter impreſſas* 1242. Huius deciſionis ſpecies non ſatis perſpicitur. Id tamen ſatis clarè patet, emptionem Caſtri factam fuiſſe per patrem Octauiani nomine inſolidum pretij ſolutione promiſſa. Hunc contractum abſque ſolemnitatibus Conſtitutionis Marchiæ cap. 25. lib. 3. Octauianus ratum habuit, quærebatur an validè, ac negatiuè reſolutum. Fundamentum verò reſolutionis fuit, quia eædem ſolemnitates in retihabitione requiruntur, quas in contractu ipſo adhibere neceſſum eſt, *l. nuptia, ff. de rit. nupt. l. ſi vt proponis, C. de nupt, Innoc. in cap. cum dilecti, num.* 1. *de empt. & vend. cum alijs latè per Bocc. ad d. Conſt. March. gloſſ.* 8. *num.* 63. *& Pic. ad Stat. noſtrum gloſſ.* 7. *num.* 86. *vbi hanc ipſ.*
1 *deciſ. ſequitur.* Quapropter, ipſo cõtractu principali inſpecto, ex triplici capite locum eſſe in obligatione Octauiani Statuto firmatum fuit. Primò, quia pro pretij ſolutione, & contractus adimplemento obligationis effectum ſortiebatur, atque bonorum ipſius hypotheca inducebatur, ex qua ad alienationem, expreſsè in Conſtit. prohibitam, perueniri potuiſſet,
2 quod æquè, ac ipſa alienatio prohibitum cenſetur, *l. oratio* 16. *ff. de ſponſalibus, & in his terminis Pic. alios cumulans d. gloſ.* 7. *num.* 72. *& ſeq. & in ſacro Palatio apud Put. deciſ.* 7. *num.* 5. *par.* 3. Secundò, quia licet Conſtitutio emptionis contractum non exprimeret, illum tamen comprehendere dicebatur, tum quia in
3 Conſtitutione ſpecialis venditionis fit mentio, quo relatiuam emptionem habet, ac comprehendit, *de l.* 1. *C. de Cupreſſis ex Luc. de Penna lib.* 12. *Caſtren. in terminis Statuti in conſ.* 289. *num.* 2. *lib.* 1. tum quia indiſtinctè, ac indefinitè de contractibus loquitur rubrum, quòd
4 meritò per nigrum reſtringi non debet, quod in noſtro voto comprobauimus, in ſequentibus proſequemur. Quod & ſi poſſet aliquam difficultatem habere, viſa fuit in eo caſu ceſſare; quia, & in hoc conſiſtit tertium fundamẽtum, propter obligationem inſolidum etiam pro alijs comprehenſis perſonis contractam; obligatio Octauiano prę iudicialis videbatur,

cum

cum quædam fideiussio induceretur, quod
5 præiudicium præsumptio legis, ob omissas solemnitates inducta, comitatur, *ad Bald. in l. quacumque, vers. Scias tamen, C. de bon. quæ liber.* & ita deceptionis, & fraudis præsumptæ ratio: qua demum intercedente ex speciali aliquorũ enumeratione deductum argumentum reijcit, vt in proxima decis. ostendimus; quod iterũ huc referre, & si non recensеatur, sat est; vbi etiam deduximus, nihil nostræ intentioni obsistere, quod fideiussionis contractus, vel non dissimilis illi, æqualis vel damnosioris conditionis in Statuto enumeratis censeatur. Ex hac decis. mirùm in modùm nostra firmatur sententia; nam cum in verbis Constitutionis, duabus in 2. cap. relatis rationibus, emptionem comprehendi potuisse Domini probassent vlterius procedentes dixerunt, quod, & si hoc aliquam difficultatem habere potuisset, propter obligationis præiudicialis qualitatem ex eo contractu insurgentis, ob omissas Statuti solemnitates, deceptionis, ac doli præsump-
6 ptione concurrente cessabat; cum eo ipso cõtractus damnosus, & præiudicialis censeatur, *Bald. in d. l. quacumque, num. 3. vers. scias tamẽ C. de bonis quæ liberis, Caputaq. decis. 200. n. 3. lib. 3. Gratian. discept. forens. cap. 27. num. 7.* Si igitur ex hoc difficultas submouebatur, vt verbis rotundis firmat Rota; ergo clarè, difficultate remota, prima conclusio vera remanet, vt concurrente ratione, quæ quidem in vtraque Constitutione, & Piceni, & Vrbis in præfationibus expressa est, emptio in verbis cõprehensa dicatur; alias enim non cessasse difficultatem Domini dixissent, sed idem alia ratione comprehendi potuisse affirmassent; minimè enim iuridicum Viri illi clarissimi à verbis illud excludere existimarunt, quod implicitè, ac expressa ratione omnino comprehensum adstruere necesse esset, & clarè in eadem Constitutione repugnantia fateri. Quapropter, & tandem argumentum ab expressione aliquorum ad aliorum exclusionem desumptũ eo casu cessare resoluerunt, & meritò, cum menti verba, vtcunque intellecta, ac impropriè sumpta, quam è contra, potius inseruire conueniat.

SVMMARIVM.

1 *Statutum nostrum in retrodonatione locum habet.*

DECISIO VIII.

1601. 16. Febr. in Romana Donationis de Grandis coram Penia 348. *par. 4. diuers. & apud Pic. in ordine* 25. In qua supposito, quod
1 statuto in retrodonatione locus fuerit, quærebatur eo, prætextu, quod solemnitates emissæ legitimæ non essent, an retrodonatio esset valida, & huiusmodi prætextu reiecto, affirmatiuè resolutum. Verum quia ad propositam rem, quamuis doctissima, & in facto contingentia plurima digerat, nihil conducit, ad alia properamus.

SVMMARIVM.

1 *Mulieres fideiubere prohibentur.*
2 *Mulieres fideiubere pro Viro specialiter, & arctiùs prohibentur.*
3 *Obligatio mulieris fideiubentis pro Viro ipso iure nulla.*
4 *Renunciare Velleiano non potest mulier intercedens pro Viro.*
5 *Renunciatio Velleiani mulieris fideiubentis pro Viro iuramento firmatur.*
6 *Fideiubens in contractu eidem consentire dicitur.*
7 *Consentiens contractui remittit ius suum.*
8 *Decis. 1. post Pic. hæc generaliter statutum intelligit ex mente Rotæ.*
9 *Fideiussio statuto nostro generali expressa ratione subijcitur.*

DECISIO IX.

1602. 4. Februarij in Romana societatis officij coram Penia *prima post Pic.* Casus huius decis. nullam admittit dubitationem, cum in ea per extensum ponatur. Contracta fuerat Societas die 3. Februarij 1601. scut. 500. super officio Cursoratus Philippi Lutij ad fauorem D. Balthasaris Palutij. Cui die 5. eiusdem accessit Mar. Antonius Cibus die 7. Mutius Eugenius, & Constantia Coptia eius vxor, qui tam officialem, quam M. Antonium Cibum releuare indemnes promiserunt, & Constantia, quæ manualiter, & in contanti dd. scut. 500. recepit, bonam fidem recognoscens declarauit, illa accepisse ad effectum colendi prædium, ac pro nonnullis suis necessitatibus ad quam versionem probandam d. Balthasarem teneri noluit, omne commodum, & incommodum in se suscipiens, Eugunium quoque maritum indemnem releuare promisit &c His stantibus, Eugenio vita functo, egit Palutius coram Audit. Cam. contra Constantiam & M. Antonium Cibum, vt in defuncti Eugenij locum alium idoneum præstaret fideiussorem, ac successiuè idem M. Antonius coram eodem Iudice pro releuatione suæ indemnitatis iuxta ipsius conuentionem Constantiam impetiuit, contra quam, & mandatum obtinuit. Interposita appellatione, & causa ad Rotam deuoluta, an mandatum Audit. Cam. prædictum confirmandum, vel reuocandum esset, dubitatum fuit, & causa bis proposita pro reuocatione ex capite iniustitiæ resolutum. Decisionis verò huius fundamentum fuit, vt clarè desumitur, mulieris Constantiæ obligationis nullitas, tam ex iuris communis, quàm ex statuti nostri dispositione: Iuris communis quidem, quia mulieres pro alijs inter-
1 cedere prohibentur, *l. 1. & tot. tit. ff. & C. ad Sen. Consult. Velleian.* signanter verò, strictiùs-
2 que pro Viro, *auth. si qua mulier, C. ad Vell.* quo casu obligatio est ipso iure nulla, *Bart. in*
3 *l. fin. num. 2. C. cod. tit. Surd. decis. 164. num. 12. vers. non obstat, & latè in ea num. 2. & 3.* & præsumitur dolosè, & in fraudem legis emissa, etiamsi ad illius manus pecuniæ peruenisse dicantur, nisi verè in eius cessisse vtilitatem probacu-

bareptur, *vt num.*4.5.6. & 7. & tandem quia, quidquid sit, quando pro alijs mulier se obligaret; quando pro viro interceſſit, Velleiano renunciare non poſſit, *iux.doctrin.Bart.in dict.*
4 *l.fin num.*2.*verſ.ait pro alio*, Honded.*conſ.* 45.*nu.* 18,& 19.*lib.*1.& *ibi nu.*8.& 9.

Verum quia ſe obligauerat Conſtantia cum amplis renunciationibus, & iuramento, ex quo renunciatio valida dicebatur, *ad Bart. in l.*
5 *ſi quis pro eo* 57.*num.*11.*verſ.& ideo dico, ff. de fideiuſſ.* replicatum fuit, attendendum eſſe Statutum Cap. 151.lib.1.ex quo ſine ſolemnitatibus mulieris improbatur donatio; ideoque, ne fraus fieret Statuto ad tegendam donationem, & pro viro fideiuſſio, *iuxt.gloſ. in authſi qua mulier, in verbo nullatenus, verſ. Eſt ergo; C.ad Velleian.Surd.dict.deciſ* 164.*num.*11.*verſ. & ratio deciſionis, cum alijs ibi num.* 15. ſicuti per eandem rationem in confeſſione, & quolibet alio contractu, in quo fraus donationis interuenire poſſet; ſenſit *Rot. apud Creſcen. d. deciſ.*3.*& ibi num.*16. In hac deciſione, & replicatione præciputum per Dominos de Aſſectamento fit fundamentum, cum articulum hunc optimè hic declaratum affirment, hancque ſolam deciſionem, vbi etiam aliæ deficerent, attendendam; quam nec nos impugnamus, nec ipſa noſtram ſententiam lædit, neque enim defendimus fideiuſſionem ad donationem pro viro tegendam, vel quia etiam indirectè ad eam comprehendendam ſit apta, valere: quod deciſio impugnat, citraque concertationem noſtram, vt ſæpè diximus, poſitum eſt: quinimò, & in quolibet caſu ſtatuto contractum etiam ſubiacere concedimus, in quo nedùm donationem, ſed etiam citra quatuor expreſſos deceptio poſſibilis ſit; & finalis ſtatuti ratio intercedat; quod non negat deciſio, ac ſi benè perpendatur concedit; quod enim hoc caſu deceptio, ex quo poſſibilis eſſet, videreturque donationem induci, conſiderata fuerit, minimè excludit, quin alia ratione idem alio in caſu dixiſſet Rota; prout ex renunciatione, ac remiſſione iurium hypothecarum, *in deciſ.*3.*Creſc.de Conſtit.num.* 2. & fideiubens in aliquo contractu eidem dicitur
6 conſentire, *l.*1.§.*ſed etſi ſerut, vbi gloſſ. & Doct. ff.quod iuſſu, cum alijs per Surd.conſ.* 70. *num.* 3. & 114.*num.*26. ac conſentire, eſt remittere, & refutare, *ad l.ſi debitor §.in venditione, ff. quibus*
7 *mod.pign.& hypot. Surd.conſ.*293.*num.*7.& 224 *num.*9. Sicuti igitur exemplum, ſeu donationis, & deceptionis præſumptio eo nomine in deciſione ponderata, nullo modo præſumptionem deceptionis ex iurium remiſſione, æquè in Statuto expreſſa, alio caſu poſſibilis de qua tamen in hac deciſione nihil dicitur, poſſet excludere: ita nec præſumptionem ex generali in Statuto expreſſa ratione excludit; ex qua Statutum dicitur vltra caſus donationis, renunciationis, & aliorum expreſſos, *de quibus num.* 2. etiam vbicumque mulieres, & minores decipi poſſunt, generaliter locum habere; quod nominatim habet *deciſ. Creſcent.*3 *à num.*7.*ad fin.*

Quam eandem deciſionem millies canonizatam, & *in hac num.*16. ſacrum Palatium ſequitur; ideòque & hæc ipſa, de qua agimus, reſolutio generaliter intellecta, ad probandum, Statutum non in quatuor tantum; ſed & in alijs locum habere, cum alijs deducitur, *vt in* Romana *Releuationis indemnitatis* 22. *Maij* 1602. *coram R.P.D. Ortembergo poſt Pic. deciſ.*
9 6.*num.* 1. & quod mulieris fideiuſſio non hac ſola donationis præſumptione, ſed generali deceptionis ratione Statuto comprehendatur optimè declarat ſacrum Auditorium *in proximè adducta deciſ.*6.*poſt Pic.* in qua determinat dicta ratione generali fideiuſſionem Statuto ſubiacere, licet eo caſu donationis præſumptio ceſſaret, *vt num.* 10. quod & in hac ipſa coram Penia ſibi voluiſſe videtur, dum poſt replicationem præmiſſam generaliter ſubiunxerit, & in hoc fundamentum ex iure municipali deductum conſiſtit; fideiuſſionem mulieris iuramento minimè retragante, tanquam per fraudem, & doloſè extorto, inualidam eſſe; quod ſolemnitatibus ceſſantibus, præſumitur *vt num.*19.& 20. & ità ex hac deciſione concluditur, de iure communi obligationem nullam fuiſſe, renunciatione Velleiani iurata per Statutum ſublata: in qua ob ſolemnitatum defectum eiuſdem donationis præſumptio vigere potuiſſet, quam Velleianum pro viro præſertim prohibere contendit, quę donationis præſumptio ob id magis, quam alia in hoc fundamento ponderata fuit, vt idem fundamento congrueret, & obligationi pro viro ac de iure municipali, ceſſantibus ſolemnitatibus, præſumptę deceptionis ratione & doli vtcunque poſſibilis, & contingentis.

SVMMARIVM.

1 *Statutum noſtrum cap.*151.*quatuor enumerans, & in alijs locum habet.*
2 *Fideiuſſiones Statuto noſtro ſubijciuntur.*
3 *Releuationis indemnitatis promiſſio donationis præſumptionem elidat.*
4 *Releuatio indemnitatis in obligatione pro alio facta videtur promiſſa, &c. num.*7.
5 *Validitati fauendum eſt.*
6 *Fideiubere eſt perdere, remittere, donare, & quomodo.*
8 *Fideiuſſio non debet ità intelligi, vt in fideiuſſoris perniciem reſultet, vel relenatio ceſſet.*
9 *Fideiubendi officium fideiuſſori damnoſum eſſe, ſæpiſſimum non eſt.*
10 *Deciſio hæc* 6. *poſt Pic. generaliter intelligit Statutum noſtrum ex mente Rotæ.*

DECISIO DECIMA.

1602. 22. Maij Romana Releuationis indemnitatis coram Reuerendiſſimo Ortembergo Epiſcopo Attrebaten. *apud Picum in ordine* 6. In qua Domina Lucretia Saluiata abſque interuentu ſel. recor. Card. Saluiati eius Germani fratris in Vrbe degentis, pro eius filijs fideiuſſit cum deputatione Curatoris, cum aſſeruiſſet Iudici d. D. Cardinalē propter ipſius eminentiam, & continuas occupationes, & curas, minimè interuenire potuiſſe; cum autem forſan contra d. D. Lucretiam pro obſerua-

tione dictæ obligationis iudicium inſtitutum, fuiſſet; validitate illius in dubium reuocata; defectu legitimarum ſolemnitatum, ex *Statuto* noſtro cap. 151. requiſitarum, pro nullitate reſolutum fuit; licet enim in quatuor ſpecificè loquatur, habet tamen locum etiam in
1 alijs, *ex deciſi. Creſcent. 3. de Conſt. Put.* 7. 55. & 160. *lib. 3. & alijs iam relatis*, & ſpecialiter fi-
2 deiuſſionibus, *vt in dictis Romana Fideiuſſionis* 13. *Maij* 1596. *coram Card. Seraphin. inter impreſſas* 1187. *in Romana Societatis officij coram Penia* 4. *Februarij* 1602. *prima poſt Pic. & in alijs* Huic ſacræ Rotæ determinationi, clarè, cum in verbis dicat Statutum vltra expreſſos in alijs locum habere, diſceptationem decidenti, nimia facilitate Domini de Aſſectamento reſpondent; quod dum ad prædicta probanda deciſiones Creſcent. Put. & alias de quibus ibi, allegat, quæ loquuntur quando ex eo adeſt læſio, quod in alijs comprehenditur vnus ex quatuor, prout in fideiuſſione: concluſio inea firmata ſecundum illas, ſit intelligenda, In hac reſponſione; quę etiam ſi vera concederetur, noſtræ intentioni minimè aduerſaretur, cum nullibi Statutum in caſibus expreſſis, etiam ſub aliorum velamento, & indirectè comprehenſis obtinere negauerimus, imò, & tunc quidem maximè aſſeruerimus; tria principaliter dicuntur. Primo in deciſ. allegatis in hac haberi, Statutum ſibi locum vendicare, quando adeſt læſio, quia in alijs vnus ex quatuor comprehenditur; Secundo in fideiuſſione eadem ratione, quia vnus ex quatuor in ea comprehendi dicatur, læſionem adeſſe: Tertio quod hæc deciſio ſit intelligenda, vt procedat, quando vnus ex quatuor ſub aliorum velamento comprehenditur, & iuxta deciſiones prædictas.

Quo igitur ad primum, concedimus, vt diximus, in deciſ. præfatis, in hac deductis, concludi, Statutum non ſolum in quatuor expreſſis, & in alijs, quando adeſt læſio, & comprehenditur vnus ex quatuor locum habere, ſed etiam in omnibus alijs non enumeratis contractibus, idem concludi probauimus, quando, etiam indirectè vtcunque intercedere poſsit, poſsibilis eſt læſio; & eadem deceptionis, & fraudis ratio viget; quod ex ſupra deductis optimè patet, ex quibus etiam in eis hoc haberi concluſimus. Quod autem vnus ex enumeratis in fideiuſsione comprehendatur, gratis dicitur, quia in abſtracto, & ſecundum ipſius naturam, nec donationem, quietationem, pactum de non petendo, vel renunciationem continere, nec in aliquo eorum contineri fideiuſsio dici poteſt, aliàs ab omnibus prædictis diſtinctus contractus non eſſet, ſed vel alicuius ex eis ſpecies eſſet, vel genus. In concreto autem in hoc, vel alio caſu fideiuſsione conſiderata impropriè & per accidens, eam aliquem ex prædictis continere, ſeu palliare potius, facti quæſtionem habet, & niſi concludenti ratione parcitur diuinationem præferet; & ideo prudentiſsimè Domini de Rota pro caſuum diuerſitate, quàndo fideiuſsio ex enumeratis aliquem tegere contineret, potuit, ex eo capite contractum Statuto ſubiacere, dixerunt; vt ex palliata donatione, remiſsione, ſeu renunciatione, ad quam mulier dolosè induci potuiſſe cenſebatur: *in pluribus ex prædictis deciſ. et ſtioribus Creſc. Put. & aliorum*, *& in præcedenti proximè prima poſt Pic.* quando verò nullum ex eis regere videbatur eius natura perpenſa, ex qua deceptio, & fraus, læſio, & damnum contingere poteſt, idem affirmarunt; *vt in deciſ.* 1187. *& 1242. apud Seraph. 333. num. 2. apud Sanctiſſimum Gregorium XV & in alijs*, & in hac deciſione viceuerſa, quia Rotæ reſolutioni difficultas ingerebatur, quia ex enumeratis donationem, ſtatuti tamen ſolemnitatibus exemptam, & ad eam validandam fideiuſsio comprehendere poterat, ſpecialiter reſponſum fuit huiuſmodi præſumptionem excludi, quia Dominæ Lucretiæ expreſsè releuatio promiſſa fuerat, ex
3 quo noluiſſe donare apparet; quod etiamſi dicta releuationis promiſsio expreſsè nequaquam adiecta fuiſſet, procedere videtur, cum ex ipſius fideiuſsionis, & obligationis in re
4 ad alium pertinenti natura, emiſſæ; tacitè id actum videatur, *ad Baldum in l. vſuris, cum alijs per Gratian. diſcep. forenſ. cap.* 549. *num.* 3. cui impar effectus, ac expreſſo, tribui minimè ſolet; & eo maximè, quia ſemper eſt excludenda donationis præſumptio, idque propter ipſius naturam, in muliere præſertim, donec alia ſubeſſe poſsit. Quod donationis excluſiuum fundamentum multò magis admittendum erit quando ad minorum, vel mulierum contractus confouendam nullitatem donationis præſumptio capitur, ſi, etiam quando ad validitatem deducitur, admittitur, vt in hac deciſione, cum validitati magis fauendum ſit, *l. 2. ff. de his, quæ pro non ſcriptis, Surd. conſ.* 428.
5 *num.* 14. *cum ſeq.* ſi enim talis donationis præſumptio ceſſare debet quando ea intercedente actus ſuſtineri potuiſſet, multo, & quidem magis, quando per eam actus perimitur excludi debet, prout præſumptionem hanc donationis excluſiuam, & in his terminis deciſionem noſtram admiſit ſacrum Palatium *in dec.* 59. *num.* 12. *& 60. num.* 4. *poſt Picum*, in quarum prima dicitur, quod conſenſus non ad donandum, ſed contractum validandum præſumitur; in ſecunda quod filius cum patre non contrahebat, nec ei donare dicebatur; ſed eidem patri ad fauorem Regininis conſentiebat, quod attenditur. Imo quamuis dici ſoleat quod fideiubere ſit perdere, remittere, donare ac patrimonium periclitari, ex quo multo-
6 tics ex huiuſmodi obligatione talia euenire ſoleant, *vt in d. deciſ. 3. Creſc. de Conſt. deciſ.* 333. *num.* 2. *& 3. apud Gregorium*, *& per Gratian. diſcep. forenſ. cap.* 503. *num.* 19. non tamen id proueniat ex ipſius contractus natura propria; vel præſertim fideiubentis, partium voluntate, cum ſaltem implicitè actum, & cogitatum
7 videatur, quod fideiubens immunis conſeruetur, *iux. dictam. Baldi in d. l. Conſtitutionibus, nu.* 1. *cum alijs per Gratian. d. cap.* 549. *num.* 3. & ita intelligi non debeat, vt in perniciem fideiu-
8 bentis reſultet, & releuatio ceſſet, *vt apud eundem Gregorium dec.* 333. *ad fin.* cum non ſit
9 ferendum fideiubendi officium illi eſſe dam-

noſum

noſum, *arg. tex. in l. aduersus*, §. *Tutores*, *ff. de inoff. Teſtamento*, & in fideiuſſore in puncto, *Gratian. Diſcept. Forenſ. cap.* 459. *num.* 20. & contra ipſius voluntatem remiſſionem, renunciationem, aut donationem induci, *vt in hac dec. dicitur num.* 10. cum igitur donationis præſumptio ex prædictis in hoc caſu ceſſet, & niſi ceſſaret contractus ſuſtineri potuiſſet, nec de aliqua remiſſione, renunciatione, quietatione, pacto de non petendo, actum videri poſſit, & tamen in fideiuſſione, imò, & vltrà expreſſos, generaliter in alijs Statutum locum obtinere, reſponſum fuiſſet: ſequitur probari, Statuto in fideiuſſione, & alijs vnum ex quatuor non comprehendentibus, locum eſſe; & ob id, & hoc tertium concernebat, intellectum aſſignatum hanc Rotæ reſolutionem non pati: & ità quando deciſiones antiquiores intelligi poſſent, prout Domini de Aſſectamento ſuadere conantur; per hanc ad contractus omnes, in quibus ob poſſibilem læſionem, fraudem, & dolum, rationi Statuti locum foret, extendi viderentur; nulloque modo per eas ipſam reſtringi, quam generaliter Statutum loqui voluiſſe, & vltrà expreſſos in omnibus alijs vbicunque mulieres, ac minores lædi, & decipi poſſent; clarè profeſſa eſt Rota, *vt apud Gregorium XV. deciſ.* 164. *nu.* 4. vbi ità non ſolùm hæc; verùm etiam omnes in ea adductæ intelliguntur 260. *nu.* 3. 333. *nu.* 1. *in Bononien. Cenſus* 17. *Martij* 1608. *coram Card. Marquemont apud Pic.* 59. *num.* 20. *quæ eadem eſt* 153. *par.* 1. *&* 218. *par.* 2. *recent. & nouiſſimè in Romana Nullitatis contractus* 13. *Nouembr.* 1628. *coram Reuerendiſſimo D. Decano*, in quibus omnibus habetur hanc deciſionem coràm R.P.D. Ortembergo, & Statutum procedere, & reſpectiuè intelligi, non ſolum in quatuor à Statuto enumeratis, ſed in omnibus etiam alijs, in quibus læſio, ac deceptio contingere poteſt, verbis vniuerſalibus; ac præciſis; cuius Rotæ declarationi, & auctoritati, ſicuti dignum eſt potiùs ſtari; ità, & tutiùs, cum pro ea fundamenta iuris ſint clara, & iudiciorum vſus acceſſerit.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus ſinè tutoris authoritate non obligatur. Etiam pubertati proximus, nu.* 2.
3 *Minor pupillo maior, ſiuè adultus curatorem habens ſine eo contrahere, & obligari nequit.*
4 *Statutum noſtrum vltrà contractus in eo ſpecificatos omnes comprehendit, in quibus mulieres, & minores etiam indirectè lædi poſſunt.*
5 *Læſio in emptione cadit, & num.* 9.
6 *Statutum noſtrum in emptione procedere hac deciſione habetur.*
7 *Deciſ.* 164. *Sanctiſſimi Gregor. XV. adducitur, & intelligitur.*
8 *Fraus, & deceptio in contractu emptionis poſſibilis.*

DECISIO XI.

1604. 26. Martij. Romana Nullitatis contractus coram Sanctiſſimo æquè, ac doctiſſimo glorioſæ mem. Greg. XV. *inter impreſſas ipſius* 164. *in recent. deciſ.* 114. *par.* 2. In qua, cum D. Paulus Emilius Vrſinus bona qu. Valerij de Vrſinis emiſſet; ac de effectuatione obligationis Dom. Pauli Emilij ageretur, de validitate dicti contractus dubitatum fuit; & omnibus idem Dominis ſentientibus, pro nullitate reſolutum. Fundamenta reſolutionis duo fuere; Primum ex iuris communis diſpoſitione, nam
1 ſiuè Dominus Paulus Emilius fuiſſet pupillus, & non poterat, niſi tutoris authoritate intercedente, obligari, ac contrahere, *l. obligari*, *ff.*
2 *de auth. tut.* §. *pupillus*, *Inſtit. de inutil. ſtipul.* etiã ſi fuiſſet pubertati proximus *ad d.* §. *pupillus, cũ*
3 *alijs ibi num.* 1. *&* 2. ſiuè adultus, cum curatricem haberet, nec abſque interuentu illius validè poterat contrahere, *l. ſi curatorem*, *C. de reſtit. in integr.* Alterum ex ſtatuto noſtro Cap. 151. lib. 1. ex quo in contractu prædicto ſolemnitates, ac ſignanter proximiorum Domini Pauli Emilij præſentia, & conſenſus non acceſſerant; quod Statutum, vltrà contractus in
4 eo expreſſos, habet locum in quolibet alio, in quo minor, & mulier etiam indirectè lædi poſſint, *Creſc. d. deciſ.* 3. *de Conſtit. Put.* 162. *num.* 2. *lib.* 1. *ſecundum verò nouiſſ. impreſſ.* 158. *cum alijs de quibus ſuprà*; in emptione autem reſpectu pretij, & eius exceſſus læſio poteſt interuenire, *l.* 2. *C. de reſcind. vend.* Huic deciſioni, in qua Statutum non habere locum in emptione contineri, verba voti indicant, ſiue typographorum incuria, ac impreſſionis moderatoris negligentia, ſiuè DD. Scribentium ex abundantia cor-
6 dis acciderit, per ſe claræ; tum quia loquitur in contractu emptionis in ſe ipſo, & ſecundum ipſius naturam conſiderato; tum quia habet verba prægnantia, & præciſa, Statutum comprehendere vltrà expreſſos quoslibet alios, in quibus læſioni poſſit eſſe locus, & expreſſæ rationi à ſtatuentibus præmiſſæ; Agnoſcentes Domini de Aſſectamento inexplicabilem difficultatem: reſpondent eam ſuſtineri poſſe, quando vnus ex quatuor in ea contineretur; prout loqui dicunt deciſiones in ea adductas; expreſſe affirmantes, illas pro fundamento reſolutionis allegatas contrarium firmare; Secundò deciſionem principaliter ſuper hac nullitate non fundari; & demùm ea verba, ex quibus deducebatur poſſibilitas læſionis, ac deceptionis, *de quibus num.* 5. peiora prioribus addentes, tamquam non ex mente Dominorum appoſita, & per tranſennam emiſſa minimè forè attendenda, concludunt; & quamuis ſatis appareat ex hac ipſa reſponſione hãc deciſionem noſtram firmare ſententiam, contrariam deſtruere, cum id explicitè deciſionem probare concedatur: licèt quoad reſolutionem ſuſtineri non poſſe, quoad rationem, & applicationem non attendendam affirment; attamen, & huic conuicio potiùs, ac negationi, quam reſponſioni ſatisfaciemus. Et quoad primam partem, quam iam deducta repellunt, cum fuerit oſtenſum, deciſiones in hac reſolutione deductas ad quatuor directè, vel indirectè expreſſos non reſtringi, ſed generaliter in omnibus in quibus ratio viget, Statutum locum ſibi vendicare, affirmare; ac ità paſſim, & in hac ſignanter, per Dominos de Rota intelligi; in qua, verbis rotundis, in

quatuor, & vltrà eos in quolibet alio procedere intelliguntur, prout hanc ipſam, de quocumque contractu agere ſacrum ipſum Palatium optimè ponderauit, *in Romana Reſciſſionis contractus* 2. *Iunij* 1628. *coram R.P.D. Merlino*, & miramur, ni contradicendi ſtudio immemores, Dominos de Aſſectamento dicere, deciſiones in hac pro fundamento reſolutionis adductas, contrarium firmare, vt clarè dicunt, *in verſ. Tamen id non videtur*; *ibi*, *cum deciſiones pro fundamento reſolutionis allegatæ cõtrarium firment, &c.* cum hoc ſit dicere, Rotam doctrinas, ac deciſiones reſolutioni, ac intentioni propoſitæ contrarias adduxiſſe: quòd minimo Doctorello indignum fuiſſet obijcere; ac concedere contra Rotæ mentem, quæ non ſolum eas hic non improbat, vel reuocat, ſed pro ſua opinione adducit, ac ſequitur, à dictis antiquioribus reſolutionibus fuiſſe receſſum; quod ijdem Domini de Aſſectamento ſibi ipſis minimè conſtantes *in principio voti, & columna.6. in verſic. & quia Rota in deciſ. emanatis, &c.* iam non obſcurè negauerant; affirmantes, eandem Rotam à dictis antiquioribus deciſſ. tacitè, vel expreſsè minimè receſſiſſe. Quòd, & veriſſimum eſt, ſi vetuſtiores prædictæ deciſiones generaliter, prout verè loquuntur, & in hac, aliiſque deciſionibus Recentioribus Rota, vt oſtendimus, intelligit, accipiantur; ſin verò prout Domini de Aſſectamento in hac, & alijs prædictis recentioribus, oſtendere conati ſunt, intelligerentur: quæ claris verbis eam interpretationem reſpuunt, receſſum neceſſariò fatendum eſſet: prout contraria continere, & male Domini de Aſſectamento coacti ſunt aſſerere. Quo verò ad ſecundam, Rotam nempè in hac deciſione, in huiuſcemodi Statutaria nullitate, principaliter minimè fundamentum conſtituiſſe; contrarium apparet ex lectura deciſionis, in qua pluribus agitur, in reijciendis oppoſitis, pro nullitate hac ſuſtinenda; & in alia deciſione huius confirmatoria, in hac ipſa cauſa *coram eodem Sanctiſſimo, in ordine* 178. in qua, cum de prima nihil fuerit actum, tota difficultas, & fundamentum, in hac nullitate fuit repoſitum: & ex hoc potiſſimum Domini in reſolutis perſtiterunt. Nec tandem ſunt audiendi Domini de Aſſectamento affirmantes, ea verba, *in emptione autem poteſt intervenire læſio reſpectu pretij, & eius exceſſus, &c.* non eſſe attendenda, tum quia ratio eſt veriſſima, *ex l. 2. C. de reſcind. vendit.* ibi adducta, cum concordantibus optimè comprobata, nec aliàs deceptiones, quæ in eo contractu intercedere poſſunt, *iux. tex. in l. 3. C. eodem titulo*, excludit; ſed oſtendere ſufficiens fuit, læſionem in eo poſſibilem, vt deceptio re ipſa, ac dolus præſumeretur; tum quia, quòd poſſint videri, præter Dominorum mentem, ac parum accuratè adiecta, omninò excluditur; nam vltrà, quod durum eſt ſapientiſſimo, ac cordatiſſimo viro cauſæ Iudici hoc vitium dari, ac ſolent Domini de Rota circumſpectione maxima, ac ſolertia vti, & id, quòd non omnes Domini recipiunt, deſignare; atteſtando, vel ab aliquibus dici, vel à maiori parte, vel difficultatem habuiſſe, vel aliàs, excluditur omnis prætenſa amaritudo; nam ad reſolutionem, omnibus idem ſentientibus, dicitur proceſſum: & eiſdem, deciſione iam per manus tradita, vt moris eſt, dum diſputatur, an ſit recedendum a reſolutis; & maturè diſcuſſa, conſentientibus confirmata, *vt in dict. dec.* 178. in qua proculdubio, ſi in aliquo Auditor ille exceſſiſſet, correxiſſent, ac arguiſſent; *prout in deciſ. coram Comitulo*, 44. *poſt Pic. num.* 11. & multò id quidem magis, cum *in d.* 178. ſpecialiter hæc reuocaretur in dubium: & principaliter de ea ageretur: quòd tamen non videtur ab alijs vſurpandum: & tandem quia hac eadem ratione vſa eſt Rota *coram eodem Sanctiſſ. deciſ.* 496. *num.* 7. & 8. quam, iterum propoſitam, ac ventilatam DD. approbarunt, *deciſ.* 510. *penès eundem Sanctiſſ.*

SVMMARIVM.

1 *Conſtitutio Marchiæ per Card. de Carpo ad omnes contractus, & inſtrumenta producta.*

2 *Conſtituto Marchiæ, etiam citrà extenſionem Carpenſis, ceſſionem, & remiſſionem enumerans, tranſactionem comprehendit.*

3 *Conſtitutio Marchiæ, etiam extenſione Carpenſis circumſcripta habet locum in quolibet contractu, in quo expreſſæ rationis vires operantur, & eſt poſſibilis læſio.*

4 *Deciſio* 260. *Sanctiſſ. Gregor. XV. generaliter intelligitur, & approbatur.*

5 *Statuto noſtro, & Conſtitutioni Marchiæ, eadem ratione, æquè locum fieri.*

DECISIO XII.

1606. 24. Maij coram eodem Sanctiſſimo, Camerineſi. Tranſactionis *inter illius impreſſas* 260. Huius cauſæ ſpecies ſatis perſpici nequit; hoc autem clarè deſumitur, ad quandam tranſactionem per minorem, abſque inſinuatione, ac legitimi Curatoris interuentu, deuentum fuiſſe; quapropter, cum, an dicta tranſactio nulla fuiſſet, dubitaretur; affirmatiuè Domini reſponderunt. Et omiſſo defectus Curatoris capite; in quo ad rem noſtram deciſio minimè facit; ex capite inſinuationis, per Conſtitutionem Marchiæ requiſitæ, omiſſæ nullitatem deducebant. Verùm, quia in Conſtitutione, inter enumeratos contractus, tranſactio non legebatur, ex quo reſolutio impugnari videbatur: tres fuerunt per Dominos reſponſiones
1 aſſignatæ. Prima, quòd Conſtitutio fuerat per Card. Rodulphum de Carpo ad omnes contractus, & inſtrumenta producta; & extenſione circumſcripta, quia Conſtitutio enumerans re-
2 miſſionem, & ceſſionem, quam tranſactio includit, tranſactionem comprehendit, *Put. deciſ.* 4. *de Aegid. Verall. deciſ.* 195. *par.* 3. & hæc erat ſecunda; & tandem eodem themate retento, ac extenſione ceſſante, tertio loco reiiciebatur ob-
3 iectum, quia Conſtitutio in quolibet alio contractu locum habet, in quo minor etiam indirectè lædi poſſet, ac rationis expreſſæ vires operantur, *iux. dictam deciſ.* 1. *Creſcent. de Conſtitut. Put. dec.* 162. *aliàs ſecundum nouiſſ. editionem* 158. *in ſecundo dubio par.* 1. Huic capitali deciſioni, ſecundam ex dictis rationibus amplectentes,

Domi-

Domini de Aſſectamento reſpondent, loqui de tranſactione, quæ iuris remiſſionem includit, vt ibi expreſsè dicitur: quòd eſt veriſsimum, ac noſtræ controuerſiæ limen excedit; in explicitè enim enumeratis per Conſtitutionem directè, & eos indirectè referentes, vt in tranſactione hic dicitur, Conſtitutioni locum eſſe non ambigitur, & in hac deciſ. firmatur, *in dicta ſecunda reſponſione, ſeu ratione, num.* 2. Quod verò, etiam citrà remiſſionem iurium, eaque abſtracta, tranſactio illa ratione generali comprehendatur; quia Conſtitutio, vltrà prædictos enumeratos, illoſque includentes, in quolibet alio, in quo læſionis, ac deceptionis ratio militat, locum obtineat: quod hic *num.* 3. *in tertia ratione* concluditur, per dictam reſponſionem DD. de Aſſectamento non tollitur; noſtram tuetur; contrariamque ſententiam perimit. Quam deciſionem generaliter intellectam in contractu quocumque, & ratione expreſſa, in puncto canonizauit ſacrum Auditorium *in Peruſina Fideiuſſionis* 26. *Nouembris* 1611. *coram Illuſtriſſimo Domino Cardinale Pamphilio, apud Pic. deciſ.* 8. *nu.* 3. *&* 4. vbi æquè dicitur, ac in
5 huiuſmodi Conſtitutione, & Statuto noſtro locum fieri.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio de recepto pro reſiduo, ſeu pro reliquo importat liberationem.*
2 *Confeſſiones mulierum, ac minorum Statutum noſtrum comprehendit.*
3 *Confeſſio liberationis, ac pacti de non petendo vim habens Statuto comprehenditur.*

DECISIO XIII.

1607. 9. Febr. Romana Societatis coram Reuerendiis. Ortembergo, *poſt Zacch. de mod. contrab. Soc. off. in ordine* 24. In qua, cum Petrus Genius plures pecuniarum ſummas, ad ſc. 700. aſcendentes, ad Societates officiorum diuerſis temporibus à Camilla Panzina accepiſſet; eoque diem functo pro illorum reſtitutione contra hæredes iudicium inſtitutum fuiſſet: qui, ad docendum de ſolutione, ſcripturam ſolidationis computorum produxerant: in qua Petrus, pro integra ſolutione totius crediti Camillæ, comprehenſis omnibus fructibus ſocietatum vſque ad menſem Nouembris, tunc proximè futuri, & alijs calculis hinc inde vertentibus, cum annullatione quarumcunque ſcripturarũ, & rationum inter illos factarum vſque ad illam diem; eiuſdem Camillæ certæ ſummæ ſe debitorem recognouerat; quòd debitum pro reſiduo ipſa Camilla agnouerat, & acceptauerat; hacque ratione à petitis abſolutionem reportaſſent, & cauſa ad Rotam deuoluta, de Iuſtitia huiuſmodi ſententiæ dubitatum fuiſſet: pro reuocatione ſteterunt DD. Fundamentum vero reſolutionis fuit, quia ex publicis documentis, probationem probatam continentibus, de credito claro Camillæ conſtiterat; cuius ſolutionem ex prædicta ſcriptura pluribus rationibus, minimè probari dixerunt: & rem noſtram haud attingentibus ſepoſitis, ea ratione moti, quia dicti debiti pro reſiduo acceptatio Camillæ ſolutionis confeſſionem in reli-
1 quo importaret, & per conſequens liberationem, *l. ſi ex pluribus, vbi gloſſ. in verb. Reliquum, & Imol. num.* 2. *ff. de ſolut. cum alijs hic nu.* 1. ideòque fuiſſe nullam ex Statuto noſtro 151. refutationes, quietationes, & donationes, ſub quibus, & confeſſiones intelliguntur, ſine ſolem-
2 nitatibus prohibenti, *iur. deciſ.* 7. *&* 55. *Put. lib.* 3. *& Creſc.* 2. *de confeſſ.* & inferiùs adijcitur, quòd confeſſio in hoc caſu ad liberationem tende-
3 bat, ac pacti de non petendo vim habebat, *Federic. de Sen. conſ.* 128. *num.* 3. *Soc. Iun. conſ.* 57. *nu.* 10. *lib.* 2. quo caſu requiruntur ſolemnitates Statuti; *vt hic num.* 2. 3. *&* 4. Hanc dicunt DD. de Aſſectamento eſſe claram deciſionem, poſt illam Greg. XV. *nimirum* 164. Statutum nouum intelligentem; prout antiquum Rota intellexerat; imò, & nos addimus, prout intellexerat, intelligit, & intelliget, cum nec aliter intelligere potuiſſet, poteſt, vel poterit, nec contrarium dicit ſacrum Palatium in illa Gregor. agitur nempè in hac deciſ. de caſu, in verbis ipſis Statuti, comprehenſo; quietatione ſcilicet, & pacto de non petendo, *vt clarè dicitur num.* 1. *&* 4. vel ſaltem de confeſſione indirectè caſum expreſſum referenti, *vt num.* 3. quo caſu hæreſim in iure ſaperet, negare, Statuto locum fore; quòd citra controuerſiam eſt; vt ſæpè diximus: quòd autem Statutum generaliter in omni caſu etiam vltrà expreſſos, in quo ratio læſionis, & deceptionis inſit, locum habeat, & præfatæ, & infrà dicendæ deciſiones concludunt, prout noſtra tenebat aſſertio; & in hac, ni viſus me fefellit, minimè negatur, quòd neceſſariò oſtendendum fuiſſet, vt deciſ. Greg. aduerſari diceretur; nullam etenim, vt ſæpè diximus, contradictionem habet aſſertio, Statutum locum habet in expreſſis, ac enumeratis, illoſque referentibus, cum aſſertione, quòd etiam eidem vltrà eos in omnibus locus ſit, vbi ratio Statuti viget, hæc quamuis latiùs pateat: quòd in deciſionibus in hac adductis plenùs oſtendimus.

SVMMARIVM.

1 *Statutum noſtrum in omnibus contractibus locum habet, in quibus mulieres, & minores etiam indirectè læſi poſſunt, ac decipi.*
2 *Fideiuſſio de ſui natura læſiua, & damnoſa.*
3 *Fideiuſſio mulieribus interdicta.*
4 *Fideiuſſio mulieris pro viro ipſo iure nulla.*
5 *Deciſio 333. apud Sanctiſſimum Gregorium Decimumquintum intelligitur; pluribuſque ſacræ Rotæ reſolutionibus exornatur, & comprobatur.*

DECISIO XIV.

1607. 27. Iunij, Romana Argentorũ, coram Sanctiſſimo Gregorio XV. *inter impreſſas* 333. Caſus huius deciſionis non ſatis percipitur; hoc tamen non dubiè deſumitur, fuiſſe Iudicem ad fauorem Marchionis interlocutum, argenta quædam ei reſtitui, facta per vxorem de conſeruando forſan, & reſtituendo obligatione: in cuius decreti executionem Marchioniſ-

ſa, etiam ſolemnibus emiſſis pro d. eius viro interceſſit. Cum autem occaſione dictæ obligationis impeteretur Marchioniſſa, fuit reſolutum ad aliquid non teneri, eiuſque obligationem vigore Statuti noſtri 151. fuiſſe nul-
1 lam, quòd locum habet in omnibus contractibus, in quibus minor, & mulier lædi poſſunt,
2 *Creſc. deciſ. 3. de Conſt. Put.* 162. *alias* 158. *num.* 2. *lib.* 1. *cum alijs hic num.* 1. fideiuſſio autem non
3 ſolùm eſt contractus de ſui natura læſiuus, *l.* 1. *C. de fil. fam. minor. cum alijs num.* 2. verum etiam
4 mulieri interdictus, ſignanterque pro viro à iure improbatus, *nu.* 3. Nullitas verò, *vt num.* 4. ex legitimæ cauſę à Statuto requiſitæ defectu deducebatur. Concedunt, nec negare poterant, Domini de Aſſertamento in hac reſolutione, concluſionem poni in omnibus contractibus, in quibus mulier, ac minor lædi poſſunt, Statutum locum habere, ex *deciſſ. Creſcen. Put. Clem. & Attrebaten.* quas tamen anteà pluries hoc probare negauerant, hancque concluſionem ex illis verbis, *de quibus num.* 2. *fideiuſſio non ſolum, &c.* ſtatim reſtringi dicunt, vbi minor, & mulier per vnum ex illis quatuor enumeratis læderentur, prout in fideiuſſione donationem adeſſe, Rotam declaraſſe *in dicta deciſ.* 1. *poſt Pic.* concludunt. Et quamuis ex ipſa deciſionis inſpectione huiuſmodi interpretatio tollatur, nè tamen tantorum Virorum iudicio noſtro authoritatem ſubijcere videremur: placuit ſacri Palatij eam reijcientis ſupremum iudicium demonſtrare; *in Bonon. Cenſus* 17. *Martij* 1608. *coram Card. Marquemont.* 59. *poſt Pic. num.* 20. *quæ eadem eſt* 153. *par.* 1. *&* 218 *par.* 2. *recent. & in Peruſina Fideiuſſionis* 26. *Nouembris* 1611. *coram Illuſtriſſimo Cardin. Pamphilio poſt eundem*
5 *Pic.* 8. *nu.* 4. in quibus hanc deciſionem in omnibus contractibus, in quibus læſio contingere poteſt, generaliter intelligit; illatio enim, & conſequentia ex præcedenti regula hic ducitur, non limitatio adijcitur: vt in puncto declarauit Rota *in d. deciſ.* 8. *num.* 5. Quòd, & clarè ex eo apparet, quòd Domini de Rota in hac deciſione fideiuſſionem non vnum, vel alterum ex in Statuto enumeratis contractum referentem, *vt in deciſ.* 1. *poſt Pic.* conſiderarunt: quo caſu nominatim ex relato in Statuto capite comprehendi potuiſſet, & comprehendi dixiſſent; ſed ſecundùm ipſius propriam naturam potiùs ab enumeratis diſtinctam, vt ſuperiùs notum fecimus, hac regula, & ratione comprehenſam; qua attenta, etiam ſi eiuſdem, vel damnoſioris conditionis expreſſorum fideiuſſio diceretur, prout aliàs ponderauimus, aduerſantium ſententiam impugnat, noſtræ famulatur, ac prodeſt.

Nec prætereundem eſt, hanc eſſe fortiſſimam reſolutionem, cum omnibus intercedentibus ſolemnibus emanauerit, ſola cauſarum ſufficientia in dubium reuocata, pro qua etiam propter decretum, & alias ſolemnitates in dubio præſumendum erat, *vt in deciſ.* 32. *num.* 4. *&* 33. *nu.* 5. *poſt Pic.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum dolo, ac fraude à Statuto præſumpta extortum non obligat.*

2 *Cauſa ex Statuto in contractu minorum, & mulierum requiſita eorum perſonam reſpicere debet.*

3 *Statutum noſtrum in diuiſione, & permutatione locum habet.*

4 *Deciſio* 41. *poſt Pic. ad Statutum noſtrum intelligitur.*

5 *Statutum* 151. *locum habet in omnibus contractibus etiam comprehenſis in Cap.* 113.

DECISIO XV.

1607. 3. Decembris. Romana de Sancta Cruce, coram Card. Sacrato *poſt Pic. in ordine* 41. Facti ſpecies, propoſita in ea, videtur huiuſmodi. Fuit inter D. Bartholomæum de Sancta Cruce minorem, ac impuberem, ac D. Epiſcopum eius Patruum ſolemnitatibus emiſſis permutatio celebrata, in qua recepta vinea Bartholomæus dicto eius Patruo Caſale dimiſerat & iureiurando omnia confirmauerat. Huius permutationis validitate in cõtrouerſiam euocata, pro nullitate ſacrum Palatium ſententiam dixit. 29. *Ianuarij, & 30. Martij* 1607. *apud Pic. deciſ.* 32. *&* 33. iterumque ſuper eiſdem cauſa propoſita, in hac noſtra deciſione perſtitit irreſolutis. Fundamentum autem huius reſolutionis fuit cauſarum expreſſarum inſufficientia, ac ineptitudo; quòd non proſequimur. Inter aliàs autem rationes ad probandam validitatem contrà reſolutionem per informantes deductas, præcipua videbatur, ex vi, & efficacia iuramenti, vt in omnibus dd. deciſ. & in hac ſignanter apparet; cum multæ reſponſiones applicatæ fuiſſent, placuit etiam maiori parti Dominorum, quibus cæteri non aduerſabantur, ex Statuto Vrbis deducta ſub Cap. 113. & 151. lib. 1. tum quia eis coniunctis iura-
1 mentum tollebatur ex cap. 151. videlicèt, *iuxta doctrinam Barthol. in l. omnes populi, num.* 24. *ff. de Iuſt. & Iur. Seraphin. de Priuil. Iuram. priuil.* 83 *num.* 79. *& Pic. ad Statutum noſtrum gloſ.* 23. *nu.* 5.
2 *cum ſeq.* tùm etiam quia fuit reſolutum, cauſam non eſſe ſufficientem, mulierem, vel minorem minimè tangentem, *vt apud Gregor. XV. dec* 333. *& hic num.* 5. Ex hac deciſ. Domini de Aſſertamento abſolutè firmari dicunt, in permutatione; ſed vnà cum Cap. 113. in quo rerum minorum, ſine certis ſolemnitatibus alienatio prohiberi dicitur, obtinere Statutum Cap. 151. ſed quòd in muliere maiori deciſio nulla legitur, quæ dictorum Statutorum concurſum admittat; tacitè ſubinferentes, in maioris mulieris alienatione Statutum 151. locum non habere; in minorum verò alienatione coniunctim tantum cùm Cap. 113. Vtrumque tamen contra mentem Rotæ dictum eſt, vtrumque etenim Statutum in eodem ſubiecto concurrere, ità vt vtrumque ſeruandum ſit, non ambigitur: ſed in eis ſolemnitatibus, in quibus concordant verùm erit dicere, vel ex vtroque Statuto actum inualidari, vel eorum altero, vtrumque enim validè id ex ſe operatur, quòd coniunctim efficerent; negariue verò eorum altero non irritari falſum eſſet afferere: in eis autem ſolemnibus, & requiſitis, in quibus

ſe in-

ſe inuicem excedunt, eius tantùm diſpoſitione actum infringi, cuius auctoritas ſpreta dignoſcitur; ideoque licet dixerit Rota, horum Statutorum in minorum contractibus diſpoſitiones concurrere, non tamen alterutri ſine altero vim, ac locum eſſe negauit; quin & vtrique quidem eſse concluſit. Quapropter in diuiſione, & permutatione nulla Statuti, cap. 113. ratione habita, & quia minores lædi poſsunt, locum eſse Statuto 151. in terminis reſoluit, *apud Sanctiſſimum Gregorium deciſ. 473. num. 4. verſ. idem fuit concluſum, cum ſeq.* & ità ibi hanc noſtram deciſionem intellexit,
4 quam deducit, *num. 7.* & in hac noſtra iuramentum fuiſse ſublatum, non ex cap. 151. vnà, & coniunctim cum cap. 113. de iuramento, nãque dictum cap. 113. nihil diſponit, ſed tantum ex cap. 151. ità hanc ipſam deciſionem, de qua agimus, interpretando in puncto firmauit, *deciſ. 218. num. 12. ibi: nam vltra, quod dici poteſt iuramentum ſublatum per aliud Statutũ, cap. 151. eodem lib. par. 2. recent. quæ eſt 59. apud Pic. num. 19.* vbi quod magis eſt, & ad rem noſtram permaximè accomodatum, reddens Rota rationem, quare in hac alienatione Statutum 151. in qua & cap. 113. locus erat, obtineret, adiunxit, quia in omnibus contractibus locum habet, in quibus minor lædi poteſt, *iuxta deciſſ. Romana Releuationis 22. Maij 1602. 6. poſt Pic. coram D. Ortembergo, Romana Argentorum 27. Iunij 1607. inter impreſſas illius 33. coram Sanctiſſimo*, quæ etiam in mulieribus loquuntur; expreſsè ſentiens in mulierum maiorum, & minorum quorumcunque contractibus, ac quibuſuis etiam in Statuto ſub cap. 113. comprehenſis, alienationibus, paritate rationis, ac iuris eidem locum eſſe; quod, & *in dicta deciſion. 473. num. 5. & 6 apud Sanctiſſimum*, non vulgari eruditione docetur.

Nec prædictis aliquod ingeritur præiudicium ex eo, quod dicitur, in muliere maiore, eiuſque alienationibus, ac diſtractionibus nullam legi deciſionem, quæ horum Statutorum concurſum admittat; qualis nec legetur in poſterum, cum ex illo ſacro Tribunali huiuſmodi errores emanare non poſſint; Statutum enim cap. 113. in minoribus loquitur, nulloque modo maiores comprehendit; idcoque ob diſparitatem diſpoſitionum, ſicut in maioribus combinationem, ac concurſum fieri, ità per Dominos prudentiſſimos de Rota reſolui, impoſſibile eſt, non tamen ex hoc ſequitur, quin in alienationibus mulierum maiorum cap. 151. locum obtineat, cuius termini quoad hoc, latiùs patent; tunc igitur procedere poſſet ponderatio Aſſettamenti, quando concurſus in alienationibus mulierum maiorum ex Statuto 151. excludi diceretur, quod falſum eſt; cum in eiſdem, concurſu excluſo, & ipſum obtineat; Ex quibus certè indubiè firmatur noſtra concluſio, vt ad enumeratos, eoſque referentes non reſtringatur Statutum, ſed in omnibus locum habeat; prout millies, locum in omnibus habere, ſacrum Palatium expreſſa, ac generali ratione confirmauit.

SVMMARIVM.

1 *Statutum Vrbis cap. 113. lib. 1. ceſſante coniunctorum præſentia, & conſenſu, requirit vltra authoritatem Curatoris, ſeù Tut. generalis alterius Curatoris ſpecialiter ad id deputati conſenſum.*

2 *Statutum cap. 113. etiam in filijsfam. locum habet.*

3 *Statutum cap. 113. non includit caſum iuratum; ſed declara num. ſeq.*

4 *Statutum 151. quod loquitur in contractibus juratis, ſupplet cap. 113. & in eiſdem contractibus concurrit.*

5 *Statutum 151. in contractibus comprehenſis in cap. 113. locum habet, & in omnibus alijs, in quibus viget ratio deceptionis, & læſio eſt contingens.*

DECISIO XVI.

1608. 17. Martij, Bononien. cenſus coram Card. Marquemont. *Relata per Picum ad ſtatutum in ordine 50. in recent. p. 1. 153. & par. 2. 218.* confirmata 20. Februarij 1609. coram eodem *apud eumdem Pic. deciſ. 60.* In qua, cum Theodorus Bononien. ob dilapidatam Regiminis d. Ciuitatis pecuniam, carceratus detineretur in Vrbe: fueritque de anno 1600. inita tranſactio; in qua Theodorus cum promiſſione ſolutionis reſidui, ſi ad pinguiorem redijſſet fortunam, prædicto Regimini annuum centum librarum 320. Iſabellæ vxoris prædefunctæ dotalem ceſſerat; cui ceſſioni Annibal d. Iſabellæ, Theodorique filius pubertati proximus, quamuis impubes, cum iuramento Curatoris ad id ſpecialiter deputati authoritate, Iudicis decreto, renunciatione minoris ætatis, ac de non contraueniendo promiſſione conſenſerat: Cumque præmiſſis non attentis d. Annibal vti filius ac hæres Iſabeliæ d. cenſus fructus ab Alexandro illius antiquo debitore, qui tamen iam illum, mediante ſolutione librarum quatuor millium Regimini ceſſionario facta; extinſerat, petijſſet; liſque inter ipſum Alexandrum, & Cameram Bonon. introducta, præuia auocatione, in Rota commiſſa fuiſſet; ac an Annibali agenti præfata ceſsio obſtaret, dubitatum fuiſſet; vtraque parte informante negatiuè reſolutum. Fũdamentum autem reſolutionis deſumptum fuit ex omiſsione formæ, ac ſolemnitatis Statutariæ tam inſpecto Statuto Bononien. originis, ac domicilij Annibalis, quàm Vrbis celebrati contractus, & dimiſſo primo ad rem noſtram minimè facienti *de quo latè ibi n. 1. & 2.* Nullitas ex defectu ſolemnitatum Statutorum Vrbis viſa fuit inſuperabilis, & ſignanter ex cap. 113. quod abſentibus proximioribus, Tutoris, & Curat. vel duorum Curatorum
1 interuentum requirit, ac ſemper euidentem minoris vtilitatem. Cui Statuto, ad rem noſtram maximè facientia duo obijciebantur, Primum, quod intelligi deberet in minoribus patre orbatis, non autem filijsfam. Secundum, quod eidem locus non ſit in juratis diſpoſi-

2 ſpoſitionibus, ac alienationibus. Primò dupliciter ſatisfactum, tùm quia ſtatutum indiſtinctè, ac indefinitè loquens, generaliter intelligi debet, *l.1.ff.de leg.præſt.cum concord. ſuperius in alio propoſito deductis, vt in dict. deciſ.* 60.*nn.*1. tum quia propter alterius ſtatuti 151 concurſum, quod in minore patrem habente, & in poteſtate illius exiſtente loquitur, omnis difficultas ſubmouebatur, *vt in eadem deciſ.*60.*num.*2.qua ratione, & ſecundum tollebatur obiectum; quia, licet Statutum d. cap.
3 113.in caſu iurato non diſponere minimè negetur; ob concurſum alterius Statuti 151. ex
4 illius diſpoſitione iuramentum erat ſublatum: quod ex hac noſtra *deciſion.*59.*num.* 19. proximè demonſtrauimus. Huius verò Statuti concurſus magna, euidenſque ratio affertur; quia vt ſæpius reſolutum fuit, in omnibus contractibus, in quibus minor lædi poteſt, locum habet: quod copiosè deductum dicitur *in dicta Romana relenationis coram* R.*P.D. Ortembergo, & in Romana Argentorum coram Sanctiſſimo.*

Harum deciſionum allegationis occaſione, quas in fideiuſsione locutas, oſtendiſſe DD. de Aſſertamento affirmant, huic noſtræ,æquiuocè tamen, reſpondent: eam eſſe iuxta illas intelligendam, & ob id nec contrarium ſenſiſſe dici poſſe. Poſſent etenim omnia hæc citrà noſtræ ſententiæ detrimentum, prout iacent, concedi. Verum ſiquidem eſt, vt eiſdem ſuas voces reddamus, de fideiuſsione præfatas deciſiones loqui, agereque; hanc ſecundum illas fari, & intelligi, & ab illis ne latum quidem vnguem diſcedere; illę verò, vt ſuperioribus patefecimus ſcriptis, & in fideiuſsione, & in omnibus alijs, in quibus mulieres, & minores decipi ac lædi ponunt, Statutum firmant generaliter obtinere; ergò & hæc ſecundum illas, & prout loquitur, generaliter eſt intelligenda,itaut Vicariam interpretationem, vt in omnibus procedat,admittere, & referre cẽſeatur, quæ noſtræ nimirũ adſtipuletur sẽtẽtiæ,aduerſeturque contrariæ, quod neminẽ latere credimus: quatenus autem ex huiuſmodi reſponſione ad fideiuſsionem præfatas ſacri Palatij reſolutiones,& hanc per illas reſtringi intelligerent, & ex illis, & ex hac in verbis ineuitabiliter arguerentur; nec tamen, vt præſtitimus, difficultatis claudum truſiſſent, tum quia fideiuſsio inter enumeratos non legitur, tum quia, etiam ſi tantum de fideiuſsione loquerentur, de reliquis idem intelligi non ſolum non negant; ſed etiam expreſsè concludunt, tum demum, quia in hac deciſiõne, quæ in ſeipſa clariſſima eſt, quoad punctum, de quo agimus, nullum verbum de fideiuſsione; cum potius, quàm obligatio emiſſa,facta ſolutio videretur: quæ ex abundanti dicta, cum deciſiones admodum perſpicuæ ſint.

S V M M A R I V M.

1 *Statutum noſtrum obligationem mulieris pro dote minimè includit, declara num.ſeq.*

2 *Statutum noſtrum obligationem mulieris pro dote ad dotandum obnoxia,haud comprehendit.*

3 *Donatio mulieris cum Statuti noſtri ſolemnitatibus valet.*

4 *Conſanguineorum defectus non vitiat, quando non conſtat die contractus celebrati in loco præſentes fuiſſe, ac legitimè interuenire potuiſſe.*

5 *Statutum Vrbis in obligatione mulieris pro dote, illiuſque augumento locum non habet, quando mulier dotare tenetur, vel dos eſt ſpecialiter priuilegiata, num.*6.

7 *Statutum noſtrum regulariter obligationem pro dote, & illius augumento, complectitur.*

DECISIO XVII.

1608.1.Decemb.Romana Reſciſsionis contractus, coram Reuerendiſſ. D. Coccino Decano *inter impreſſas illius* 433.in qua Martha quædam in augumentum dotis donauerat aliqua eius bona, eo tamen adiecto, quod donatarij eam alere, ac annua ſcuta 15. & poſt illius obitum decem, ſoluere tenerentur,quam Iudicis decreto, curatoris authoritate,aliiſque ſolemnitatibus Statutarijs interuenientibus, legitimè roborauerat, *vt in ea num.*3.4.*&* 5.*deſumitur*.

Cum autem huius nihilominus donationis validitas in dubium reuocaretur, & ſignanter ex defectu ſolemnitatum,requiſitarum ex cap. 151.libro 1. & plura hinc inde deducerentur, capta pro validitate reſolutione, artificioſo, ac pulcherrimo ordine, ac methodo, præmiſſo fundamento pro validitate deducto, in
1 limitatione Statuti noſtri conſiſtenti, videlicet nõ habere locum in obligatione mulieris pro dote eoque quando mulier dotare tenetur,admiſſo *Puteus deciſion.* 160.*lib.* 3.*&* Caputaque *dec.*199.*par.*3. reque iterum, cum non teneretur Martha dotare, ob præſumptam donationem, imò claram,contra Statuti diſpoſita, fuit obiecto reſponſum; ſolemnitates fuiſſe ſeruatas, & donationem ob eas valuiſſe.
3

Neque obſtare dictum fuit, Martham conſanguineos habuiſſe: quia nullibi apparebat
4 ea die, qua celebratus fuerat contractus, in Vrbe adfuiſſe,qui legitimè interuenire potuiſſent, *iuxta deducta in Firmana reſtitutionis dotis* 23. *Iunij* 1603.*coram Penia, & in hac num.*4.

Ex hac reſolutione, quam conformem alijs, *Creſcent. Put.Penia, & Attrebaten.*fatentur,inferunt DD. in eorum Voto, firmari regulam, Statutum in dote, & augumento illius minimè locum habere; Eamque limitaſſe, quando fraus fieret Statuto; ideòque ceſſare dictam regulam, quando mulier dotare non teneretur, & donare prohiberetur, videretur enim tunc contra legis præſcriptum donaſſe.

Quid autem ex hac intelligentia eorum ſententiæ accedat, noſtræ detrahatur, non ſatis perſpicimus; quia ex datis per eos, vel caſus eſſet ſpeciali ratione, quod noſtræ non derogat, Statuti vinculis abſolutus; vel ſub velamento abſoluti, indirectè in eo ſpecificè enumeratus; & conſequenter extra controuerſiam poſitus.

Attamen eos, mentem DD.de Rota aſſecutos minimè fuiſſe, putamus; nam, ſi id verum eſſet, quod ipſi affirmant, dotem, & augumentum dotis Statuto indiſtinctè, & regulariter non comprehendi;& clarum eſt, eidem

Sta-

Statuto dotando, & dotem augendo nullam fraudem fieri potuiſſe; ac ſi ſolemnitates emiſſe forent in caſu comprehenſo, quæ non requirentur in hoc, fraudem, alioquin haud præſumendam, excludi; quod clarè probat hæc *dec. num. 3. verſ. Sed videbatur ceſſare*; ideòque nec fallentiam alterius huius regulæ eſſe potuiſſe quando fierent prædicta in fraudem Statuti, quam Statutum non comprehenderet; Ea igitur ni fallimur fuit DD. ſententia, vt concedere voluerint, eam fuiſſe limitationem caſus de quo agebatur, inſeruientem: Statutum Vrbis non habere locum in obligatione mariti pro dote, illiuſque augumento, quando dotare tenetur, *iuxta deciſion. Putei* 160. *libro* 3. *Caputaq. n.* 199. *lib.* 3. vel ſpeciali alia ratione, & priuilegio dotis, *apud Pic. dicta deciſ.* 13. *vt hic num.* 1. *&* 2. ac conſequenter regulam ſupponere in contrarium, etiam videlicet in dote, & augumento Statuto locum eſſe, *iux. dec. Put.* 160. ideòque benè, ac ſingulari animaduerſione, ni ſolemnitates interceſſiſſent, fuerat ponderatum, Statuto donationem prohibenti, & deceptionem præſumenti, in quo conſiſtit ratio. *Gabr. conſil.* 10. *numer.* 6. *lib.* 2. *in hac deducti, num.* 2. fraudem iniectam cenſeri debuiſſe; & conſequenter Statuto locum fore: alioquin, nec eidem fraudem fieri potuiſſe, Rotam cenſuiſſe, dicendum eſt; quod noſtram non modicum ſententiam comprobat, vt in deciſionibus in hac relatis oſtendimus.

Put. deciſion. 4. *de Conſtit. Caputaq. deciſ.* 195. *parte* 3. *&* d. *Camerinen.* & per conſequens etiã
4 in diuiſione, quæ tranſactionis eſt ſpecies, *l. tres fratres, vbi Bart. & cæteri, ff. de tranſact.*
5 item in permutatione, *vt in dicta Romana de Sancta Cruce coram Cardinale Sacrato*, cum diuiſio ſit quædam permutatio, *l. cum pater, §. hæreditatem poſt mortem, vbi Bartol. & Bal. ff. de leg.* 2. *Tiraquell. de retract. lignag. §.* 32. *glo. vn. num.* 88. *vt de omnibus, num.* 4. *verſic. idem fuit concluſum, cum plur. ſequen.* In hac deciſione firmari dicunt in Voto, Statutum habere locum in diuiſione, quia eſt ſpecies tranſactionis, & dum additur, habere locum in permutatione, adduci deciſionem Cardinalis Sacrati, quam procedere in minore dumtaxat ratione cap. 113. affirmant.

In qua reſponſione, cum Domini de Aſſettamento profeſſi fuiſſent, ſe, vt vno ictu oculi quiſque videre poſſet, pro eorum parte facere in contrarium, quamuis deductas deciſiones ſacri Palatij, earum verba neceſſaria regiſtraturos; non modicum miramur, quomodo in argumentum deducta in hac deciſione, & in ſequentibus poſita, tam diligenter retulerint, ponderarint, ac pro fundamento reſolutionis habuerint: præcedentia verò, controuerſiam medullitus dirimentia, in quibus principaliter reſolutionis ratio poſita fuerat; vt ex ipſis verbis deciſionis, per nos ad vnguem tranſcriptis, patet; abſque vlla penitus reſponſione, & prætermiſerint, & ſilentio inuoluerint; non tamen abſque prudentia geſtum; nam cum verba ſint clara, quod Domini non dubitabant, *Statutum habere locum in diuiſione, cum procedat in quolibet contractu, in quo minor ledi poteſt*, & in confirmatione reaſsumpta, *vt deciſ.* 496. *num.* 7. *&* 8. aut aſſentiebant, & contrarium fatebantur ab eo, quod defendere propoſuerant; aut negabant, & id tribuiſſe Rotæ coacti fuiſſent aſſerere, quod nec dixerat, quin, & de cuius contrario haud dubitauerat quidem; quæ tamen nec alias, vt oſtendimus, abnuere. Quo verò, ad illud, quod ponderabatur, & ea ratione Statutum diuiſionem comprehendere, quia in tranſactione locum habet, cuius ſpecies diuiſio; credimus ex iam dictis plures colligi reſponſiones, tum quia ex hoc nequaquam idem in aliis excluderetur, tum quia non etiam ſequeretur, quin ipſamet diuiſio, tranſactionis natura circumſcripta, poſſibilis læſionis, deceptioniſque ratione, Statuto ſubijceretur: quod & in hac deciſione deſumitur, cum hæc ratio ad derogandum poſſibilis læſionis præcedenti rationi non fuerit, ſed ad illius comprobationem, adiecta; *numer.* 5. *verſicul. & facit, & in deciſ.* 496. *numer.* 6. *&* 7. in qua optimè diuiſionis comprehenſio ſola contingentis læſionis ratione deducitur: Et tandem quoad permutationem non immemoramur, cum abundè in *dicta Romana de Sancta Cruce. coram Cardinale Sacrato*, petitis ſatisfecerimus.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſionem Statutum noſtrum includit.*
2 *Statutum noſtrum in contractu quolibet, in quo minores, & mulieres ledi poſſint, procedit.*
3 *Tranſactio Statuto noſtro includitur.*
4 *Diuiſio tranſactionis ſpecies dicitur.*
5 *Permutationem Statutum comprehendit.*
6 *Diuiſio, permutato dicitur.*

DECISIO XVIII.

1610. 21. Iunij. Romana Prætenſi erroris Calculi. coram Sanctiſs. Gregor. XV. *inter impreſſas* 473. confirmata 4. Februarij 1611. *deciſion.* 496. & 20 Iunij eiuſdem *deciſ.* 510. Huius deciſionis caſus nullo pacto deſumi poteſt; id autem ad propoſitum deducitur, quod, cum fuiſſet deuentum ad diuiſionem quandam, in qua plures interuenerant minores, ſeù magis eam ratam habuerant, ſeruatis, non tamen legitimè Statuti ſolemnitatibus; eaque fuiſſet per Michaelemangelum contra Alexandrum, & alios diuiſionis tempore minores exhibita, ac de validitate, ac efficacia illius dubitatum; pro inualiditate, ex diſpoſitione noſtri Statu-
1 ti, DD. reſponderunt; quod, in diuiſione locum habere, non dubitant; cum in quolibet
2 contractu procedat, in quo minor lædi poteſt, *Put. deciſion.* 162. *in* 2. *dub. libr.* 1. *in Romana releuationis indemnitatis* 22. *Maij* 1602. *coram Ortembergo, & in Camerinen tranſactionis* 24. *Maij* 1606. *coram eodem Sanctiſſimo*, & facere dixe-
3 runt, quod habet locum in tranſactione, *ad*

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio videtur quodammodo actus neceſſarius.*
2 *Remedium l.2.C. de reſc. vend.in diuiſione locum habet.*
3 *Statutum in omni contractu locum habet in quo mulieres, & minores læsi poſſunt.*
4 *Ratihabitionem ex l.fin. C. ſi maior fact. excludit dolus ex Statuto præſumptus.*
5 *Statuto noſtro videtur, & in actu neceſſario locum fieri quando in eo explicando deceptio poteſt contingere, & non eſt certus explicationis modus.*

DECISIO XIX.

1611.4.Febr.in adem Romana prætenſi erroris calculi.coram eodem Sanctiſſimo *impreſſa in ordine* 496.in qua, in dubium reuocata proximè relata deciſione; Domini ſine vlla difficultate vnanimiter ſteterunt in reſolutis. Et quia in eo inſiſtebant pro validitate informantes, quod diuiſionis actus videbatur quodammodo neceſſarius, quod non negabant Domini; cum tamen neceſſarium non ſit, hoc vel illo modo diuidere, & propterea poſſit in diuiſione cadere læſio, in qua locum habet diſpoſitio *l.2.C.de reſcind.vendit.ibi per Baldum & Salycet.& Gabr.de emption. & vendit. conclu. 1.num.* 25. intrare Statutum reſponderunt, quod in omni contractu, in quo minor lædi poteſt locum habet, *Put.deciſ.*162.*cum alijs in deciſ. adductis num.*6.7. *&* 8. Reſolutioni perſpicuæ huic Domini de Aſſertamento obijciũt, quod de actuali læſione, non in potentia, intelligi debeat,*iuxta deciſion.* 473. quod ex verbis, & deciſionis vtriuſque lectura arguitur, quæ tamen actualis læſio licet, quando adfuiſſet, eò clariùs contractum inficeret, non tamen ad nullitatem producendam neceſſaria fuiſſet; cum ſolemnibus prætermiſſis, illius data poſſibilitate, eam Statutum præſumat; in qua iuris præſumptione, poſſibilis læſionis deducta ratio, vt ſuperius demonſtrauimus, communiter fundatur; & ideò *in dicta deciſione* 473. dum validitatem aſſectantes ad tacitam ratihabitionem confugiunt, ex diſpoſitione *l.final* C.*ſi maior fact* non verum dolum ex actuali læſione Domini de Rota deduxerunt, ſed poſſibilis læſionis; rationi,ac præmitto themati prudenter inſeruientes; ex ſtatuto noſtro præſumptum; qui dictam ratificationem excludit, *vt numer.*18. *& ibi addentes num.*24. Quinimò ex hac noſtra deciſione limitationis Statuti, quæ in actibus neceſſarijs paſſim adfertur, ſublimitatio præſumenda videtur; quod ſiquidem non procedat,quando, licet actus neceſſarius ſit, modus tamen ipſum actum explicandi inde terminatus, ac voluntarius ſit, deceptionemque, & læſionem admittere poſſit, cum tunc ratio, menſque Statuti intret, *vt num.* 6. *verſ. & licet actus*. Nec dici poteſt has rationes obiter, ac, vt aiunt, per tranſennam prodiſſe: cum & tertio loco agitatæ, probatæque *vt in deciſ.*510. *in princ. affirmatum fuit*, Dominis placuiſſent.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſio minoris abſque inſinuatione ex Conſtitutione Marchiæ requiſita,eſt nulla, & n.*3.
2 *Statutum noſtrum, & Conſtitutio Marchiæ in omnibus contractibus locum habent, in quibus minores, & mulieres decipi, ac læsi poſſent.*

DECISIO XX.

1611. 26.Nouembris. Perufin. Fideiuſſionis. coram Illuſtriſſimo D. Cardinale Pamphilio. *poſt Pic.ad Statutum noſtrum* 8. confirmata 2.April.1612.*vt in deciſ.*385.*parte* 2. *recen.* coram eodem Illuſtriſſ. Pamphilio, licet corruptè bon.mem.Manzanedo adſcribatur. In qua, cum Ludouicus quidam minor in Ciuitate Perufij pro patre fideiuſſiſſet, ac ad promiſſorum forſan adimplementum conuentus, abſolutus fuiſſet; cauſaque ad Curiam deuoluta, & in Rota commiſſa, dubitarum fuerit de more, an ſententia eſſet confirmanda; pro confirmatione Domini ſteterunt; Iuſtitiam namque illius ex eo colligi dixerunt, quia fideiuſſio per Ludouicum facta, ex defectu inſinuationis, in Conſtitutione Marchiæ
1 1 in contractibus minorum requiſitę, nulla fuerit; *iuxta deciſionem in cauſa Sancti Seuerini bonorum* 18. *Maij & 1 Iulij* 1611.*& in hac coram eodem num.* 1 Quam Conſtitutionem ad prædictam Ciuitatem porrigi, cum per Paulum eius nominis Tertium, ad totum Eccleſiaſticum Statum extenſa fuiſſet; Domini non dubitarunt. Cum autem validitati patrocinium præſtantes, idem, quod noſtræ ſententiæ Domini de Aſſertamento in pręſens, obijcerent, quod Conſtitutio videlicet in certis minorum contractibus tantum loquatur, inter quos fideiuſſionis expreſſus non reperiretur; Reſponderunt Domini: Statutum, cum ad minorum & mulierum indemnitati conſulendum emanaſſet, & ne ob eorum facilitatem læderentur,
2 ac deciperentur, in omni contractu, in quo lædi poſſent, obtinere debere, vt in terminis huius Conſtitutionis Marchiæ *in Camerin.Tranſactionis* 24.*Maij* 1606.*coram Sanctiſſimo Greg. XV. & inter impreſſas* 260. Quod in ſimili ex eo ad terminos noſtros confirmarunt, quod ſtatutũ noſtrũ,licet ſpecificè in quatuor expreſſis loquatur,tamẽ ſępiùs in Rota deciſum fuerit, in omnibus, in quibus minores lædi poſſunt, locum habere, *vt per Put.deciſion.* 7. *&* 55.*libro* 3.*in Romana Argentorum* 27 *Iunij* 1607 *coram eodem Sanctiſſ. Gregor. XV.* & per conſequens etiam in fideiuſſione, quæ iacturam, vt plurimum continet, & læſionem, *vt hic num.* 4. *&* 5. In quibus vltimis illatiuis, & concluſiuis verbis, ne dum Domini de Rota præcedentia non declarant, vel reſtringunt, quod Domini de Aſſertamento prætendunt, vt etiã ex pręcedentibus ad ſequentia inferant, quod *& in dicta Romana Argentorum* inſinuauimus. Quinimò verba præcedentia vniuerſalia, ac præciſa nullo modo dictam reſtrictionem patiuntur, ex quibus Domini generaliter in omni contractu, Statutum habere, intelligentes,

& con-

& conſequenter in ipſa, de qua agebatur fideiuſſione: prætentæ reſtrictioni obuiam ierunt.

SVMMARIVM.

1 *Deſertio cauſæ appellationis per lapſum quadrienny abſque fatalium prorogatione inducitur.*
2 *Rota extra Tribunal latas ſententias abſque Iuſtitiæ cognitione haud attendit.*
3 *Venditio, ac impoſitio cenſus Statuto noſtro comprehenditur.*
4 *Statutum noſtrum non ſolum in expreſſis, ſed etiam in omnibus alijs, in quibus eadem ratio ſubeſt, locum habet.*
5 *Hypotheca, & pignus ex contractu nullo non oritur.*
6 *Deciſ. 385. par. 1. recent. perpenditur,*

DECISIO XXI.

1612. 17. Februarij Roma. cenſus. coram R.P D. Pirouano *inter recentiores 385. par. 1.* Fuerat in hoc caſu per Dianoram quandam, abſque coniunctorum conſenſu, Iudicis decreto, ac cauſæ cognitione, recepto tamen pretio, impoſitus, ac venditus cenſus; Cuius bonam fidem quaſi agnoſcens, pluries fructus viueris perſoluit. Cum autem, ea mortua, pro fructibus contra Federicum hæredem fuiſſet per Chriſtophorum iudicium Saluiani intentatum; & per Federicum exceptio nullitatis dicti cenſus, vigore Statuti noſtri, propoſita; & per A.C. Federicus abſolutus; Iterumque forſan, poſt plures annos, Chriſtophorus eoſdem fructus conſequi tentauiſſet; dubitatum fuit, an rei iudicatæ exceptione ſubmouerentur; Et affirmatiuè reſponſum, non ex eo ſimpliciter, quod à die appellationis quatuor anni elapſi fuiſſent, & abſque fatalium ſufficienti prorogatione cauſa deſerta remanſiſſet, *cap. cum ſit Romana, de appell. authent. ei qui C. de tempor. appellat.* ſed quia de ipſius ſententiæ iuſtitia apparebat, ſine qua extra Tribunal ſententias latas Rota attendere minimè ſolet. *Mobed. deciſ. 11. tit. de ſent.* Iuſtitia autem ſatis fuit ad rem noſtram deducta, quia cenſus impoſitio, ac venditio ſine ſolemnitatibus, de quibus in capit 151. lib. 1. fuit nulla: quod Statutum non ſolum in quatuor expreſſis locum habere: ſed etiam in omnibus alijs, in quibus læſionis ratio adeſt, procedere, ſæpius reſolutum fuit, *Put. deciſ. 162. numer. 2. lib. 1. & deciſ. 7. num. 2. & 3. & 55. num. 1. lib. 3. & in Romana Cambiorum 26. Maij 1593. coram bon. mem. Cardin. Millino,* qua nullitate ſtante, & hypotheca ceſſat, ac fructuum perceptio, *vt in hac deciſ. optimè n. 1. & 3.* Huius deciſionis, cui nullum reſponſum aptum accommodare valuere, ſenſum contorquere conantur; quod tamen iam pluries admiſere, eo prætextu, ne ſcilicet dicamus contrarium in hac firmari; quam quod dicunt deciſiones; ſuper quibus hæc coram R.P.D. Pirouano fundatur, quas loqui oſtendiſſe profitentur, quando ſub alterius nomine, ex illis quatuor, vnus celebratur; quod, cum certiſſimum ſit, cenſus huiuſmodi alienationem ad expreſſos non redigi, hancque deciſionem huiuſmodi reſtrictionem non pari, & agere de omnibus alijs: idem eſt, quod dicere, hanc eandem deciſionem intentioni propoſitæ contrarias deciſiones, ac doctrinas induxiſſe; quod quam indecenter ingeratur, quamque longè à veritate aberret, nemo eſt quin videat. Et cum falſum ſit, deciſiones in hac adductas, quod ſuperius ex Sacri Apoſtolici Palatij multiplici interpretatione, ac obſeruantia oſtendimus; Statutum ad quatuor tantum expreſſos contractus reſtringere; ac veriſſimum omnes alios, in quibus læſionis, ac deceptionis ratio viget, non ſecus in hac, prudentiſſimè comprehendere voluiſſe; ceſſetque ideò prætenſum abſurdum; & adductas, & hanc mutua conuenientia ſibi inuicem conſentire, concludendum eſt; vnamque ſemper Sacrum Auditorium, non verbotenus caſuum differentia perpenſa, ſed rationis congruentia, vt ampliſſimos decuit Viros, ſententiam tenuiſſe.

Hæc paucis verbis plurima doctiſsimè referens deciſio multifariam aduerſantium opinionem impugnat, loquitur enim in caſu inter expreſſos, ac enumeratos, nec directè, nec indirectè comprehenſo, idemque firmat in omnibus alijs obtinere, in quibus non læſio, & deceptio re ipſa, interuenerit; ſed in quibus deceptionis, & læſionis ratio adſit; loquitur in alienatione mulieris maioris; talis enim dicitur cenſus conſtitutio, *Corbul. de cauſis prima ob alien. num. 3. & ampliat. 49. Rot. dec. 678. num. 2. par. 1. recent. nouiſſ. D. Scac. de Commerc. §. 1. queſt. 1. num. 188.* & ob id, in qua concurſus alterius Statuti ſub cap. 113. minimè datur; & tandem in contractu, in quo mulier receperat; & per ſolutionem fructuum pluries cõprobaro, vt ex lectura illius apparet *num. 2. 6. & 7.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones firmant regulam.*
2 *Electio bonorum ſuper quibus hæres beneficiatus & creditor velit ſatis fieri, vrgentibus creditoribus neceſſaria.*
3 *Statutum noſtrum in actu neceſſario ceſſat.*
4 *Valor attendi debet de tempore contractus, & receptionis.*
5 *Mulieribus, & minoribus non eſt in alterius damnum opitulandum.*
6 *Statutum noſtrum, vt minores, & mulieres cum alterius iactura lucrum facerent, non emiſſum.*

DECISIO XXII.

1613. 9. Decembris. Romana Saluiani. coram Reuerendiſſ. D. Coccino Decano. In qua, cum Laura quędã creditrix pro ſua dote ſcut. 5000. vigore publici Inſtrumenti, poſt mortem viri creditoribus impellentibus declarauerit, cenſum in dotem datum, ac mobilia in inuentario deſcripta, pro ſua dote retinere velle, de quorum valore, tempore factę declarationis, minimè conſtabat; pro executione eiuſdem Inſtrumenti contra tertios poſſeſſores

fores pro reſiduo ageret; & dato dubio, an dictum Inſtrumentum, contra Quintilium Cartheriarum poſſeſſorem, foret exequendum: ex eo, ad rem noſtram facienti, alijs prætermiſsis, negatiuè reſponſum fuit, quia prædicta declaratione ſtante, de aliqua quantitate, pro qua executio fieri potuiſſet, minimè liquebat: quam certam quantitatem æſtimatio præfatorum bonorum, quæ vſu conſumebatur, longè poſteà adhibita, nequaquam reddebat. Verum, quia huic declarationi obijciebatur nullitas ex Statuto noſtro cap. 151. cum ad eam Laura, non ſeruata illius forma proceſsiſſet, fuit replicatum; quod, cum per eam electionem fuiſſet Laura, quod ſibi debebatur, vel eius partem conſecuta; non propterea ſecuta fuerat alienatio, pactum de non petendo, quietatio, ſeù donatio, de quibus Statutum loquitur, *vt in decis.* 344. *num.* 7. *coram Cardinale Mantic.* Huius reſponſionis occaſione ex hac deciſione, vltra illa verba; *non propterea fit; quod fuerit ſecuta alienatio, & multò minus pactum de non petendo, quietantia, ſeu donatio, de quibus loquitur Statutum*, in quibus fieri vim ab eis *& in d. dec. apud Card. Mant.* 344. & in hac manifeſtè apparet: DD. de Aſſectamento duo potiſsimum deducunt, Statutum videlicet in hac electione minimè obtinere; ac tantum abeſſe', Rotam tenuiſſe, eidem locum eſſe in omni caſu, in quo ſit poſsibilis læſio; vt, eadem concludenter haud probata, mulieri ſuccurri noluerit.

Omiſſa igitur vlteriori dictorum verborum diſceptatione, ex quibus nec deſumi poteſt, vel ſtatutum, licet de illis loqui dicatur, de alijs non loqui, & multo minus diſponere, ac ratione complecti; vel è contra electionem huiuſmodi aliquo ex expreſsis, aliàſuè Statuto contentis, comprehendi; exempla namque minimè reſtringunt: ſicuti enim ſapientiſsimi Domini de Rota obiectioni obuiam euntes, dixere; electionem hanc alienationem, donationem, quietationem, pactum de non petendo, de quibus explicitè Statutum loquitur, non ſapere; ità identitatis ratione dixiſſe videntur; nec alios, vltra prædictos ſpocialiter enumeratos, ſapere; in quibus Statutum locum obtineat; quod & hic minimè negant, & in mille alijs reſolutionibus expreſsè firmare: à quibus in hac, vel poſterioribus nec diſceſſere, *& ſignanter coram Reuerendiſſimo Decano, in dicta Romana Depoſiti, & nouiſſimè in Romana Nullitatis contractus 13. Nouembris* 1628. Quod dum egimus de dicta deciſione 344. *coram Card. Mantica*, rationibus latius comprobauimus. Primum quidem, citra vllam noſtræ ſententiæ labem, admitti poteſt; quacunque ratione id accidat; electionc namque ſtatuto haud hac comprehenſa, hocque conceſſo, quomodo præiudicetur regulæ non vi-
1 demus; limitationes enim, ac exceptiones eo abeſt, vt regulam deſtruant, quod eam firment. *Bart. in l. quæſitum, §. denique ff. de ſund. inſtruct. Doct. in t. 1. ſignanter Dec. num.* 27. *& Cagnol. num.* 31. *ff. de reg. iur.* cum etenim ad eã faciendam Laura cogi potuiſſet, quin & vrgentibus creditoribus coacta fuiſſet, ad quam legis neceſsitate tenebatur; talem electionem
2 actum neceſsarium Domini iudicarunt, *vt in dicta deciſ.* 344. *num.* 5. *&* 6. & in actu neceſsario limitari Statutum latè exornat, *Pic. ad illud gloſſ.* 7. *limit.* 5. 6. 7. 8. 9. *&* 10. *num.* 209. *ad* 215. & ſignanter ex neceſſitate legis Statuti, vel conſuetudinis, *nu.* 211. *&* 214. Quo verò ad ſecundum, ipſa deciſionis lectura arguuntur; nec enim de læſione verbum aliquod in ea legitur: agebatur enim in ea de exequendo, vt diximus, inſtrumento, ad cuius computum cenſum, & mobilia receperat Laura, de quorum mobilium pretio tempore receptionis, ac declarationis, minimè conſtabat, & ita ignotum reddebatur, pro qua ſumma eſſet executio concedenda, & quia prætendebat mulier hoc deduci ex prętenſa æſtimatione illorum, longe poſt declarationem, & receptionem in computum dotis, facta; reſponderunt Domini, hanc æſtimationem attendendam non eſſe, cum de rebus, quæ vſu conſumebantur, ageretur; in quibus de præſenti non infertur in præteritum, valor enim de
4 tempore receptionis attendi debuit, *iuxta notat. communiter in l. 2. C. de reſc. vend.* nedum igitur de mulieris læſione non tractabatur: quæ petitionis partes agebat: ſed de liquidatione facienda neceſſaria, ne in præiudicium tertij
5 indebitè lucrum faceret, ad quod nec eidem opitulandum, *l. iure naturæ*, 206. *ff. de reg. iur.*
6 nec Statutum emanauit, *l. aſſiduis, ad fin. ibi, non enim pro lucro fouemus mulieres, ſed ne damnum patiantur, ſuiſque rebus defraudentur, curamus; C. qui pot. in pign. habeantur, vt poſt Pic. deciſ.* 44. *num.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Statuti noſtri diſpoſitio in quocunque, etiam per indirectum læſiuo, contractu locum habet.*

2 *Deciſ.* 595. *par.* 1. *recent. intelligitur.*

DECISIO XXIII.

1614. 9. Maij Vrbenetana Bonorum. coram Reuerendiſſimo Dunozetto Epiſcopo Seleuciẽ *inter recent.* 592. *par.* 1. In qua, cum fuiſſet per DD. Galeatium, & Sfortiam, in minori ætate conſtitutos, abſque ſolemnitatibus Statutarijs, cap. 113. & 151. lib. 1. inita concordia, ſuperque illius nullitate ſententia emanaſſet, pro confirmatione Rota reſoluit: non enim de iuſtitia illius dubitauit, cum huiuſcemodi nul-
1 litas in quocunque læſiuo, etiam per indirectum, contractu locum habeat, *Creſcent. deciſion.* 3. *de Conſtitut. & Put. deciſion.* 162. *num.* 2. *lib.* 1. Ex hac deciſione eorum opinionem firmari, DD. de Aſſectamento profitentur: quod nou negare, non poſſumus; ſiuè namque intelligamus, prout milliesintellexit Rota; &
2 *in puncto deciſionis huius, in Romana Nullitatis obligationis* 16. *Ianuarij* 1626. *coram R. P. D. Durano, & doctiſſimè in Romana Reſciſſionis contractus* 2. *Iunij* 1628. *coram R. P. D. Merlino*, illud verbum læſiuo, pro ad lædendum apto; & ſic etiam in potentia tantum læſiuo; ſiuè, actu, & vtroque caſu verum eſt ſtare pro noſtra, ac

gorum

eorum impugnare: clariſſimum eſt enim, in ea concludi, nullitatem in quocumque contractu, etiam indirectè ipſiuo, locum habere; ergo non in quatuor tantum expreſſis, ac enumeratis: & hic reminiſcendum eſt, licet aliquando in hoc voto dixerint, Statutum realem deceptionem requirere, ac læſionem, non potentia, & habitu; quod nos confutauimus, ac in præſens improbamus: noſtram hoc non percutere principalem diſceptationem; in qua illis negantibus, Statuto, præterquam in enumeratis, illoſque referentibus, locum fore: & de alijs agere, alioſque comprehendere, nos tueri conati ſumus: æquè igitur Dominorum de Aſſertamento ſententiæ detrahit deciſio huiuſmodi, ſiuè legis præſumptione ex potentia, ac contingentia læſionis, ſiuè re ipſa & actu deceptio interceſſerit, dummodò id vtroque caſu certum ſit, quod in dictis verbis negari nequit, Statutum ad enumeratos non reſtringi, ſed omnes indiſtinctè complecti.

Nec eſt habenda ratio, quoad hanc deciſionem attinet, quod in concordia inſit refutatio, & ob id minorem læſum fuiſſe; quia, vltra quod illa refutatio in tranſactione non ſolum ſine læſione, ſed cum vtilitate, propter correſpectiuitatem, & reciprocationem, contingere poteſt, hoc ſpeciali medio ſacrum Palatium minimè veitur, ſed generali, & omnibus contractibus ferè communi, ac proportionato, noſtræque ſententiæ conſentaneo, quod, & pluries admiſit, & nos iam inſinuauimus.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa vtilis mulieribus, & minoribus ex ſtatuto requiritur; contra num. 2. & 6.*
2 *Statutum noſtrum cauſa vtilitatem non requirit, & num. 6.*
3 *Statutum noſtrum requirit cauſam veram, & Iudicis arbitrio ſufficientem.*
4 *Statutum locum habet in damnoſis contractibus, & in omnibus alijs, in quibus læſio contingere poteſt.*
5 *Cauſa ad obuiandum fraudibus in Statuto noſtro præmiſſa, expreſſa eſt, & finalis.*
7 *Statutum noſtrum ſolemnitatibus ſeruatis, continet diſpoſitionem actuum approbatiuam, & num. ſeq.*
8 *Dictio, Niſi, poſt negatiuam diſpoſitionem affirmatiuam inducit.*
9 *Statutum noſtrum in diſpoſitione approbatiua, nedum expreſſos, ſed omnes alios, in quibus decipi poſſunt mulieres, minoreſque comprehendit.*
10 *Contrariorum eadem eſt diſciplina.*
11 *Statutum noſtrum, tam in diſpoſitione approbatiua, quam annullatiua, vltra enumeratos, comprehendit omnes contractus, in quibus illius militat ratio.*
12 *Fideiuſſio mulierum, & minorum ex noſtro ſtatuto, ita ſolemnibus omiſſis eſt valida, ſicut omiſſis inualida.*

DECISIO XXIV.

1614. 15. Decembris. Romana Saluiani interdicti. coram Illuſtriſſimo Card. Pamphilio *inter recent. 619. par. 2.* in qua, cum D. Hieronyma ſe ſuaque bona omnia obligaſſet in quibuſdam cenſibus, ab eius viro conſtitutis, ac Dominis Antonio de Taſſis, ac Lauiniæ coniugibus, eidemque Lauiniæ, ac Victoriæ eius matri reſpectiuè venditis, proque eorum fructibus conſequendis contra DD. de Dublini cuiuſdam Caſalis, tempore dictæ obligationis per Hieronymam poſſeſſi, detentores, iudicium Saluiani inſtitutum fuiſſet: cenſuit ſacrum Palatium immiſſioni locum fore, *vt in ea num. 1.*

At quoniam contra hanc reſolutionem ad rem noſtram, alia etenim plura, quæ omittimus, deducebantur, obijciebatur obligationis Hieronymæ nullitas, ex defectu ſolemnitatum ſtatuti noſtri 151. lib. 1. cauſæ vtilis videlicet ipſi mulieri, quam requiri reſolutum videbatur *in Romana Argentorum. 1607. & 1608 de quibus ſupra*; Fuit per Dominos reſponſum in hoc Statuto, quod cauſa vtilis eſſe debeat mulieri contrahenti, minimè diſponi; ſed quod ſit Iudici expreſſa, inſinuata, & plenè cognita, & ſic vt contractus fiant cum cauſæ cognitione, *vt apud Seraphin. deciſ. 1187. num. 1.* & ad hoc, vt cauſa, ex qua mulier ad contrahendum mouetur, ſit vera, & aliàs Iudicis arbitrio ſufficiens, cui multum in hac materia tribuitur, *ad trad. per Menoch. de arbitr. Iudic. lib. 2. caſ. 171. num. 6.* Idque ex ipſo patere ſtatuto concluſum fuit, quod expreſsè loquitur (in pacto de non petendo, refutatione, quietatione, donatione, quæ omnia ſunt de ſui natura damnoſa, & vlteriùs locum habet in omnibus contractibus, in quibus mulier læsi poteſt, *Creſcen. deciſ. 3. de Conſtit. Put. 162. lib. 1.* quod & dicitur ſuaderi ex eo, quod Statutum ad inhabilitandas mulieres, vt non poſſint, niſi ex cauſa vtilitatis contrahere, non emanauit, ſed ad obuiandum fraudibus, ne ſcilicet ex earum ſimplicitate decipiantur, & fraudenter, ex proœmio, ex quo cauſa finalis dignoſcitur, *Dec. conſ. 531. num. 9. Oſaſc. deciſ. 59. num. 5. & 6. vt ibi, num. 5.*

Hanc ſelectiſſimam deciſionem, quam, (quicquid ſit de veritate huius concluſionis firmacæ, *num. 5.* de qua dubitauit Beltram. *ad dicta deciſ. 333. num. 10.* qui tamen ſe ipſum decepit, ſtatuti diſpoſitionem longè à veritate alienam referendo, dum Statutum mandare ait, quod conſanguinei iurent, in vtilitatem mulieris, vel minoris contractum cedere, cum in eo tantummodò habeatur, non eſſe in præiudicium, inter quæ magni intereſt, maximèque ſubiecta materia perpenſa) multi, vt credimus legerunt; pauci percepere; ſingularem continere theoricam non ambigendum: cum enim reliquæ omnes deciſiones conſiderent diſpoſitionem Statuti irritatiuam, & non ſeruatis ſolemnitatibus, contractuum annullatiuam; è contra hæc, ſeruatis ſolemnitatibus, diſpoſitionem continere firmat approbatiuam, & confirmatoriam; nec videtur abſque ratione maxima dictum, cum vltrà rationes ibi ponderatas, optimè deſumi videatur ex verbis Statuti, quod, poſt decretum annul-

annullatiuum, nullius sint roboris, vel momenti, adiecit, *nisi duobus communibus, &c. cum ceteris*; quæ dictio, nisi, post negationem adiecta, continet contrariam implicitè, adhibitis expressis, dispositionem; affirmantem videlicet, & approbatem, *ad text. in l. actione, vbi not. Bart. & reliq. C. de transact. Decian. cons. 78. num. 5. & 12. vol. 3. Gratian. discept. forens. cap. 542. n. 22. & plures Rot. vt decis. 322. nu. 4. par 1. diuers. in recent. decis. 160. num. 2. & 639. num. 2. par. 1.*

9 quam dispositionem affirmatiuam non solum ad expressos, & enumeratos contractus refert; sed omnes, in quibus lædi, ac decipi mulieres possent, comprehendere affirmat, *ex decis. Gresonet. 3. de Constit. & Pact. 162. lib. 1.* quæ loquuntur in dispositione statuti annullatiua, ac negatiua; & benè, cum contrariorum sit eadem disciplina, *l. fin. ff. de leg. 3. & l. si contra tabulas, in fin. ff. de vulg. & pupill. Inst. de his qui sunt sui, vel alien. iur. in princ. vbi not. Fabr. & Arat. & Sanct. de Soriet. Sard. cons. 14. num. 92. & Gratian. quæst. disc. forens. cap. 857. n. 26.* In

10 vtroque igitur directo videlicet, & contrario

11 sensu, ex hac notabilissima decisione habemus statutum vltrà enumeratos omnes alios comprehendere, in quibus mulier lædi potest, vt sunt verba decisionis clarissima, & ità nec dubitatum fuisse in hac decisione, seruatis solemnitatibus fideiussionem, vti comprehensam in parte approbatiua, validam, ac efficacem, finitis hinc è contra eadem ratione, eisdem cessantibus, in alijs decisionibus fuisse nullam, & ineficacem, *& signanter in Perusina Fideiussionis 26. Nouembris 1611. coram eod. Illustriss. & Eminentiss. Cardinale Phamphilio per Pic. relata in ordine 8.* in qua alię cumulantur, ac declarantur. Huic DD. de Assertamento resolutioni, quæ eorum sententiam radicitus euertit, nihil respondent; sed sicco pede, reticentes ea verba, post enumerationem specificatorum, *quòd vlteriùs habet locum in omnibus &c.* eam pertransierunt, dixeruntq; eam habere, statuto locum esse in alijs, vt fideiussio comprehenderetur; quod nimirùm, dum eo casu, cui inseruire resolutio debuerat, de fideiussione ageretur; ijdem & in alijs, vt alij contractus comprehensi intelligerentur millies dixerat, ac resoluerat, quod, maximè cum fideiussio ex enumeratis non sit, nobis sufficeret, ac insuper stimulum, cui se obijciunt, non remouet.

SVMMARIVM.

1 *Census venditio, est alienatio.*
2 *Obligatio mulieris sine solemnitatibus statuti nostri est nulla.*
3 *Obstantium vno sublato, non tollitur aliud.*
4 *Causarum concursus magis inficit.*
5 *Terminorum habilitas semper requiritur.*
6 *Statutum cap. 151. semper in alienationibus locum habet, in minoribus concurrendo cum alio statuto 113. in maioribus mulieribus ratione deceptionis, & possibilis lesionis.*
7 *Census impositio, & venditio in statuto nostro comprehenditur.*
8 *Statutum in alienationibus minorum, & mulierum locum habet.*
9 *Mulieres maiores minoribus ex statuto nostro equiparantur.*
10 *Dispositio eadem, plura pariformiter respiciens, equaliter omnia determinare intelligitur.*
11 *Census constitutio super re aliena non valet.*
12 *Statutum locum habet in omnibus contractibus, in quibus intrat ratio in eo expressa.*
13 *Statuti nostri ratio, est ad tollendas fraudes.*

DECISIO XXV.

1615. 22. Maij. Romana Census, seu Fideicommissi de Scalabrinis coram M. Andrea, *inter recent. 678. par. 1.* Prætendebant Io: Baptista de Albertinis, ac Martinus de Hortis, se esse q. Petri Pauli de Scalabrinis creditores, occasione trium censuum, pro quibus contrà filios illius, possessores vnius domus, in hæreditate patris repertæ, fideicommisso tamen, Nicolai illorum aui subiectæ, iudicium instituerant. Verum, cum pro parte d. Petri Pauli filiorum excideretur de defectu crediti agentium, ad effectum &c. & in casu, de quo agebatur, visum fuit super eo dubitare, & causa bis proposita, resolutum fuit, respectu census 1 constituti per ipsummet Petrum Paulum scut. 300. de ann. 1591. constare de credito, quo verò ad censum scut. 200. ab Anna matre, & tutrice dicti Petri Pauli, ac aliorum filiorum Nicolai, tàm d. Tutricio, quàm ipsiusmet principali, particulari nomine, de anno 1576. & alium censum scut. 60. ab eadem Anna, dd. nominibus, similiter impositum de ann. 1578. minimè constare; & penitùs dimisso capite cēsus scut. 300. ex quo de credito constare dicebatur, nostram disputationem minimè percutiens; Ea ratione, ac distinctè respectu census constitutionis, & obligationis Pupillorum, quia non fuerunt seruatæ solēnitates cap. 113. lib. 1. in alienationibus rerum, ac iurium minorum necessariæ, qualis dicitur census huiusmodi constitutio, ac venditio, *vt post Corbal. de causis priuat. ob alien. ampl. 49. nu. 3. & alias firmat hic Rota num. 2.* respectu verò Annæ, quia cum obligatio, & constitutio fuisset quoad minores inualida, & consequenter constitutio, & 2 obligatio Annæ remanserit sine causa, & sine releuatore, & sic ipsa decepta contra Statuti cap. 151. lib. 1. dispositionem, obligatio fuit nulla, *vt in Romana nullitatis obligationis 22. Ian. 1602. coram Card Phamphil. & in Romana Argentorum 27. Iunij 1607. coram Sanctiss. Greg. XV.* Ex distinctione, vt aiunt in hac decisione facta, omnem difficultatis scrupulum tolli, DD. de Assertamento existimarunt. Dicunt enim in ea firmatum, in alienatione intrare Statutum Cap 113. in oligatione verò ad fauorem alterius intrare Statatum in Cap. 151. Putamus nos verò difficultatem, quæ eorum intentioni resistit, nedùm non tolli, sed augeri; Prudentissimos autem DD. de Rota confictā distinctionem, nec somniasse quidem; Aliud enim proculdubio est secundum personarum, factorumque contingentiam resoluere, ob alicuius requisitæ solemnitatis defectum ex Cap. 113. minoris alienationem nullam esse; quæ pariformiter, ex defectu alicuius requisiti ex

Cap.

Cap. 151. quod in cap. 113. minimè fuiſſet comprehenſum, nulla fuiſſet; cum per remotionem vnius obſtantium, non tollatur aliud, ſed remaneat, *l. ſi quando, C. de inoff. teſtam. Surd. conſ. 50. n 27. & Gratian. diſcept. forenſ. cap. 96. n. 8. & pluribus exornat Conzalez ad Reg. 8. Cancell. gloſ. 13. n. 92. cum ſeq. Rot. penès Sanctiſs. Gregor. XV. deciſ. 87. num. 6. quæ eſt 76. nu. 2. p. 2. recent. & ibi Beltram. n. 16.* quod ſuperiùs firmatum fuit *ex deciſ. 41. & 59. poſt Pic.* in quibus dicitur, horum Statutorum dari concurſum, & multò magis ex defectu requiſiti in vtroque Capite, eadem ratione concurſus, ob quem actus procul dubio magis inficitur, *Dec. conſ. 442. nu. 24. quem refert, & ſequitur Becc. conſ. 59. nu. 10. lib. 1.* & mulierum obligationes eſſe nullas ex defectu ſolemnium in cap. 151. aſſignatorum, in quibus citrà alienationem, & minoritatem, non poteſt talis dari concurſus, defectu terminorum habilium, § *in extraneis, Inſtit. de rerum diuiſ. Surd. conſ. 234. num. 22.* Aliud verò contrà diſtinguere alienationum contractus ab aliis contractibus, & obligationibus; quod nec ſtatuentes, nec Domini de Rota peragere intellexerunt. Falſitas autem huius prætenſæ diſtinctionis manifeſtè patet, quia, non obſcurè deducitur, huiuſmodi ſtatutum cap. 151. ſemper in alienationibus locum habere, in minorum videlicet, concurrendo cum alio ſtatuto cap. 113. vt oſtendimus; in mulieribus verò maioribus, quia intrat ratio læſionis, & deceptionis de per ſe, vt in ſuperioribus deciſionibus vidimus, *& ſignanter in punctо impoſitionis cenſus, de qua agitur hic, fuit dictum coram R.P.D. Pirouano deciſ. 385. par. 1. & coram Manzanedo 775. nu. 1. part. 2. recent.* in quarum prima dicitur cenſum fuiſſe nullum ſolemnibus dicti ſtatuti 151. deficiētibus. In alia verò, eiuſdem ſtatuti interuententibus requiſitis ex cenſus conſtitutione per Olimpiam impoſiti conſtare de credito, & hypotheca, & generaliter habere locum in alienationibus mulierum maiorum, tradit Picus *ad idem ſtatutum noſtrum glo. 7. nu. 13. 58. 62. & 77. & paſſim*, quod omninò falſum eſſet, ni ſtatutum hoc noſtro cap. 151. alienationes comprehenderet, liceret namque mulieribus maioribus ad eas liberè proſilire, impedimentum minimè præſtante cap. 151. quia alienationes minimè cōprehenderet, 113. verò quia in maioribus locum non habet.

Quinimò, cum Domini de Aſſectamento concedant, nec negare poterant, ex deciſionibus iam dictis, ſtatutum 151. concurrere in alienationibus maſculorum minorum, & ob id ei locum eſſe in dd. alienationibus maſculorum minorum, & ex diſpoſitione noſtri ſtatuti nulla diuerſitatis ratio inter minores maſculos, & mulieres maiores ad affectum, de quo agitur, aſſignari poſſit, cum ex ſtatuto æquiparentur; & idem eiſdem ob ſexus fragilitatem, quod minoribus, ætatis defectu, in ratione ſtatuti deeſſe cenſeatur, *vt in princ. ſtatuti in verbis. Rot. deciſ. 723. nu. 13. par. 2. recent.* pariterque de vtriſque, minoribus maſculis videlicet, & fœminis maioribus diſponat, vtrique concludendum eſt, in maſculis minoribus, & in fœminis maioribus, idem ius eſſe, eamdemque pariformiter determinationem intelligi, ne dicamus vnam, eamdemque diſpoſitionem, æqualiter plura reſpicientem, diuerſimodè determinare, *contra reg. l. tam hoc iure, ff. de vulg. & pupill. Surd. conſ. 242. n. 6. cum alijs per Gratian. diſcept. forenſ. cap. 940. n. 23. Rota apud Sanctiſs. deciſ. 85. num. 19. & 707. n. 5. par. 2. recent.* & tandem hoc idem habetur in hac ipſa deciſione, in qua, licet indirectè cenſus impoſitio conſiderata fuerit reſpectu Annæ, ad quam extinctio debitorum, quæ mediante pecunia, in impoſitione cenſus recepta, extingui debuerant, nullo modo ſpectare dignoſcebatur, tanquam acceſſio quædā, & fideiuſſio, *n. 4.* fuit etiam conſiderata, inſpecta Annæ perſona propria, & obligatione illius principaliter, & ad emptorem directè relata, quod principaliter agebatur in obligatione illa, in reſolutione huius cauſæ inter emptorem cenſus, ſeù cauſam ab eo habentes, & ipſam Annam imponentem, & filios propoſitæ, tanquam alienatio, & cenſus conſtitutio, & venditio, & nihilominùs dictum non ſuſtineri, *vt in princ. dicta num. 4. ibi, minùs quoque dicti cenſus poterant ſuſtineri, & in prin. num. 5. ibi, illorum impoſitio, etiam reſpectu Annæ fuit nulla, tamquam facta ſuper re aliena, & ſine fundo; iuxt. Conſt. Pij V. & num. 7. ibi, ſi cenſus fuiſſet impoſitus cum debitis ſolemnitatibus; & ibi, ſed vbi reperitur, prout hic, nulliter impoſitus.* Et ex his credimus omninò euerti prætenſam diſtinctionē, ac multò quidem magis ſententiam Aſſectamenti impugnari; ſiuè enim conſideramus dictæ Annæ obligationem principalem, & tanquam cenſus venditricis, & iſte eſt contractus in enumeratis non comprehenſus, & alienatio; ſiuè quandam eſſe interceſſionem; quod huic contractui minùs principaliter competit, ad effectum ſignanter, de quo in hac deciſione, & ſimiliter non eſt in ſtatuto enumeratus, licet quandam ſymboleitatem naturæ, ac conuenientiam habere videatur, ſed ratione expreſſa, ac aliàs implicitè comprehenditur; quia ſtatutum locum habet in omnibus, vt *apud Pic. deciſ. 6. n. 1. 8. n. 3. ibi, inter quos non reperitur expreſſus contractus fideiuſſionis, & n. 4. & 5. in dicta 619. n. 5. p. 2. recent. & in pluribus*, vtroque caſu, verum eſt ſtatutum ad quatuor non reſtringi, ſed in omnibus locum habere, in quibus ratio deceptionis, ac fraudis viget in ſtatuto expreſſa, vt *in hac deciſ. nu. 4. 723. num. 18. in fin. & 10. par. 2. recent. & in dicta Romana nullitatis obligationis coram R.P.D. Duran. de qua infrà*, ponderata, ac perpenſa.

1 10 11 12 13

SVMMARIVM.

1 *Ioannes Franciſcus Ferentillus author additionum ad deciſſ. Rev. P. D. Buratti commendatur.*

2 *Renunciationes mulierum, ſine ſolemnitate ſtatuti noſtri, inualida, limita num. 3. ſed contra num. 4.*

3 *Renunciationes iuris quærendi ſolemnitates ſtatuti noſtri minimè requirunt, ſed contra num 4.*

4 *Renunciatio etiam iuris futuri ſtatuto noſtro ſubeſt.*

5 *Renunciatio, & remiſſio ſtatuto verbis ſpecialibus, ac implicitè, & ratione comprehenditur.*

6 *Statutum in omnibus, vbi ratio expresse militat, locum habet, & n. 8.*

7 *Beltram. additio ad dictas decis. 164. n. 11. & 333. n. 9. perpenditur.*

9 *Stephanus Gratianus laudatur.*

10 *Statutum nostrum habet locum in omnibus contractibus, ex quibus directè, vel indirectè, læsio contingere potest.*

11 *Læsio non videtur considerabilis in eventualibus, in quibus vtile præponderans contingere potest.*

12 *Iustitia, & iniustitia pretij in censu vitalitio, & alijs eventualibus consideratur.*

13 *Ratio statuti nostri in censu vitalitio, & similibus viget.*

14 *Census vitalitij contractus ex emptione, & venditione, substantiatur.*

15 *Læsio, & fraus in contractu emptionis, & venditionis consideratur.*

16 *Statutum nostrum in emptione, & venditione locum habet.*

17 *Societas officij quoad quid cum censu vitalitio fraternizat.*

18 *Statutum nostrum in Societate officij procedit.*

DECISIO XXVI.

1615. 12. Iunij Romana Hæreditatis, & paragij dotis coram bon. mem. inter Clariores Iurisconsultos præclare, & integerrimo, nunquamque satis laudato, M. Buratto 723. *par. 2. recent. inter illius decis. sub prælo degentes, in or-*
1 *dine* 120. cuius concordantias D. Io: Franciscus Ferentillus deducit, qui præceptoris optimi opus optimum, & illustre, doctissimis optimisque notis, studiorum facilitati mirè proficiens, optimè, felicitereque prosequitur. In qua, cum ad quorundam eius iurium renunciationem Faustina profiliuisset, ageretque forsan ad
2 iura renunciata, dubitatum fuit, an eidem expressa renunciatio obstaret; & negatiuè respõsum. Ratio autem clara fuit, quia non fuerat seruata forma, cap. 151. lib. 1. statutorum in contractibus mulierum, & minorum præscripta, *vt n.* 1. Quoniam verò obijciebatur, so-
3 lemnitates minimè neoeßarias fuisse, quia renunciatio erat iuris de futuro, & quærendi, *ex deductis per Tiraquell. in l. si vnquam, in verbo donatione largitus, num. 80. cum seq. de reuoc. donat. & de ll. Connub. glos. 5. n. 31. vt num.* 12. respõsum fuit; &
4 in renunciatione iuris de futuro, quæ potest esse læsiua, & ob id minores, & mulieres propter imbecillitatem iudicij ratione sexus, & ætatis decipi, locum esse statuto, *ex not. Rubr. de pact. per Curt. Iun. num. 23. Alciat. 33. & 34. Cagn. 32. vers. tertia conclusio, & Bologuet. num* 53. *vers. sed breuiter, Tiraq. d. gl. 5. num. 32. in fin. cum alijs*, & in puncto in statuto nostro, *Gabr. cons. 6. num. 2. & seq. volum. 2. Gratian. discept. forens. cap. 132. nu. 22. vers. quod magis, & nouiss. Pic. ad illud gloss. 8. nu. 4. 13. cum seq. vt hic num. 13.* sumpta occasione allegationis *d. cons. 6. Gabr.* dicunt Domini de Assertamento, firmatum fuisse in remissione iuris de futuro habere locum statutum, quæ comprehenditur sub refutatione, & quod & si verùm sit, & ità com-
5 prehendi remissio ex hoc videatur, quod ad casum enumeratum reducatur, non tamen excludi-
6 tur, quin & ex eo, quod, sicut in aliis non enumeratis, in ea militet ratio statuti, vt declarat ipsemet doctiss. Gabr. ibi, *num. 6, in hac verba, & consequenter verba, & ratio statuti simul concurrunt*, quam rationem magis, quàm verba amplexa est Rota, Picum secuta post alios, *glos. 8. n. 4. & 13. cum seq.* ideòq; nec ex hoc potest inferri ad restrictionem statuti ad casus enumeratos, contra expressam mentem DD. quia, generaliter in contractibus minorum, & mulierum statutum *num.* 1. procedere intellexerunt, & in renunciatione iuris de futuro, eadem possibilis læsionis, ac deceptionis ratione, iuxta alias resolutiones, *vt num. 13. 18. & 19. & per totam*.

Cogimur hic paulisper immorari, dum Domini de Assertamento notant hoc ipso anno 1615. coram eodem Buratto, in Romana Census vitalicii, in qua pro validitate idem D. Masseus Aduocati munere fungebatur, articulum hunc fuisse discussum, ac minimè resolutum; sed satis constare, Rotam eorum sententiam, ac nostræ aduersantem tenuisse, ex quo actores, contractum declarari nullum obtinere minimè potuere præfatas licet Greg. XV. & si-
7 gnanter 164. & *alias* deduxissent; sed si credimus Beltramino, quem Domini de Assertamẽto reticuere, *ad decis. 164. nu. 11.* ac latiùs, & distinctè *ad decis. 333. Sanctissimi Gregorij XV. numer.* 9. ac eius verba optimè ponderentur satis cognoscemus illam discussionem parum, aut nihil rem nostram attigisse, nec articulum nostrum in dubium reuocatum fuisse, imò, & nostræ sententiæ Rotam adhæsisse. Firmat igitur in primis Beltram, *dicto num.* 9. Cum Rota
8 *ibi, num.* 1. conclusionem nostram, statutum locum habere in omnibus contractibus, in quibus minores mulieres lædi possunt, latè referens omnes præfatas decisiones, & amplectens Pici opinionem *gl. 7. num. 6. cum seq.* & in hoc articulo, qui inter nos ad præsens principaliter disceptari videtur, nullum ponit obicem; quinimò vlteriùs procedendo, ampliat dictum præcedens in omni contractu, ex quo non solum directè, sed etiam indirectè læsio cadere potest, *vt ibidem vers. Imò habet locum*, vbi decisiones deducit, quem refert, & post huiusmo-
9 di disputationẽ sequitur Gratianus, nostrorum temporum Scriptor eximius, ac Sacri Palatii obseruantissimus *cap.* 961. *num.* 1. & hæc conclusio, tunc dicitur in dubium reuocata in Romana Census vitalicii, quando ex euentu, & accidenti tantum, qui & ad lucrum æquè se habere poterat, erit possibilis læsio; agebatur enim in ea, an census vitalicius propter dubium euentum à muliere emi potuerit absque statuti solemnitatibus. In qua dispositione, licet pro validitate tenentes deducerent, statutum in quatuor specificatis, vel similibus tantum locum habere, & demùm saltem non in omnibus, in quibus quomodocũque etiam per indirectum, & ex accidenti, & futuro euentu, læsio potest intercedere, *iux. dec. Put.* 162. *alibi*
10 157. *lib.* 1. tamen, vt diximus, non dubitabatur, quin statutum comprehenderet omnes, in quo non solum resedit Gratian. *in dicto cap.* 691. qui pro validitate patrocinium præstiterat, in

eadem

eadem Romana Cenſus vitalitii, *vt in cap.* 756. *vol.* ſed etiam manifeſtè perſtiterunt DD. in aliis deciſionibus ſucceſſiuè emanatis, *in dicta Romana Nullitatis obligationis* 16. *Ianuar.* 1626. *coram R. P. D. Duran. & in dicta Romana Depoſiti* 13. *Ianuarij* 1625. *& in alia Romana nullitatis contractus* 13. *Nouembris* 1628. *coram Reuerendiſ. Domino Decano*; quod etiam abſque vlla hæſitatione tenuit Gratian. *dicto cap.* 961 *n.* 1. *&* 2. nec quando contractu conſiderari læſio directè, vel indirectè potuiſſet, in quo etiam ſunt clariſſimæ Rotæ reſolutiones, per nos ſuperiùs relatæ, & per Beltram. ac Gratian. mox allegatos, imò nec quando ex euentu, & accidenti tantum, in quibus etiam terminis, eſt clara deciſio pro nullitate, *in Romana Hæreditatis de Gbiſiis* 26. *Octobris* 1588. *coram Cypſio, cum alijs relatis, à quibus nunquam Rota receſſit.* Nec d. deciſio Put. vel aliæ contrarium dicunt, vt oſtendimus, ſed tota difficultas reſtringebatur, quãdo læſio contingere poterat ex euentu, & accidenti tantum, ex quo etiam poterat vtilitas contingere, & quidem ipſi damno correſpectiua, & præponderans, quo caſu non videtur
11 ſecundum aliquos conſiderabilis læſio, *Alex. in l. de fideicomm. n.* 2. *C. de tranſact. Aym. conſ.* 114. *num.* 16. *&* 142. *num.* 8. *poſt alios Gratian. diſcept. forenſ. cap.* 27. *num.* 23. *& cap.* 576. *num.* 30. *in tertio vol.* & latiùs in eadem cauſa Romana Cenſus vitalitij, pro validitate quamuis reſpondens *in cap.* 756. *n.* 8. 9. 10. 11. 12. *&* 13. *& per tot. vol.* 4. *&* Rot. *poſt Pic. ad ſtatutum noſtrum dectſ.* 10. *nu.* 5.

At, ſi verum amamus, ſaltem in terminis Cenſus vitalitij, de quo tunc agebatur, non videtur eatenus huiuſmodi ratio procedere, vt à regula firmata per Rotam iſte caſus excipi videatur; quia, cum licet in eo dubius euentus lucri, & damni intercedat læſio, & inæqualitas
12 damni ad lucrum, & è contrà, iuſtitia, & iniuſtitia precij conſiderentur, cùm tàm lucri, quàm damnum imminens, ſit pecunia compenſabile, vt deducit latè *Molina de Contract. diſput.* 388. *num.* 5. & alijs relatis probat doctiſſimè D. Scacc. *de Commerc. §.* 1. *queſt.* 1. *n.* 294. *tum pluribus ſeq.* viget ratio deceptionis, ac læ
13 ſionis, vt reſpectu periculi, ac precij modicum lucrum ſcripſit, vt reſpectu lucri longè maius periculum ſubeat, ac precium ſoluat in ſtatuto expreſſa, & in alijs conſiderata, ideò, & iuris diſpoſitio: quinimmo, cum in huiuſmodi contractu difficilior, quàm in alijs multis, in quibus ſtatuto locum eſſe reſolutum fuit, ſit iuſtitiæ contractus indagatio, faciliorque, non ſatis prudentis viri, ac perſpicacis, deceptio; multò magis idem, & in hoc concludendum videtur, per argumentum à maioritate rationis in *l. expreſſæ, ea per Euerar. latè in dicto loco à ratio*
14 *ne legis n.* 18. *&* 19. quæ maximè fortificantur ex eo, quod huiuſmodi contractus ſubſtantiari videtur ex contractu emptionis, & venditionis, vt per D. Scac. poſt alios *in d. q.* 1. *num.* 281. *&* 295. & optimè per Rotam *dec.* 552. *n.* 7. *par.* 1. *recent.* in quo, vt ſuperiùs deduximus,
15 læſio conſideratur, ac deceptio, & ſtatuto lo-
16 cum eſſe, fuit reſolutum apud Sanctiſſ. Gregor. XV. *in deciſ.* 164. *num.* 4. *&* 5. 496. *nu.* 7. *&* 8. *& in alijs*, & tandem quia videmus, quod in So-
17 cietate officij, quæ ſaltem quoad hoc, vt ſe habeat ad commodum, & incommodum ex futuro euentu, cùm cenſu vitalitio fraternizat, & in qua non eſſe conſiderandam læſionem, eadem ratione in puncto ponderauit Gratian. *dicto cap.* 576. *n.* 36. *in* 3. *vol. &* 756. *num.* 42. *&* 43. *in* 4. abſque difficultate recipitur locum
18 eſſe ſtatuto, & ſolemnitates eſſe neceſſarias in mulieribus, ac minoribus, *vt probat latè Zacch. Rotæ reſolutionibus relatis; de modo valid. contract. Soc. ſuper off. nu.* 182. 190. *&* 394. & nouiſſimè recipitur in *dicta Romana Nullitatis obligationis*, 16. *Ian.* 1626. *coram R. P. D. Duran.* quæ obiter dicta prudentiſſimorum Dominorum Iudicio, quando caſus ſeſe obtulerit, ac authoritati ſupponimus.

Nec eſt admittendum argumentum ex non reſolutione Rot. deſumptum; quam vt percepimus reorum partes tenentes reſtitutione pecuniarum, in non modica quantitate impediere.

SVMMARIVM.

1 *Statuti noſtri ſolemnitas eſt de forma contractus, qui ſine ea corruit.*
2 *Statutum noſtrum quotieſcunque mulieres, & minores ledi poſſunt, locum habet.*
2 *Exempla non reſtringunt regulam.*
4 *Renunciatio in ſtatuto noſtro comprehenditur.*
5 *Renunciatio in ſpecificatis verbis, & generalibus, ac expreſſa ratione in ſtatuto noſtro comprehenditur.*

DECISIO XXVII.

1625. 13. Ianuarij Romana Depoſiti, coram Reuerendiſſ. D. Decano. Quærebatur, cum ad inſtantiam creditorum mariti mobilia, penès vxorem depoſita fuiſſent, quæ illa nomine depoſiti tenere, ac ad omne mandatum Domini Iudicis reſtituere in forma Cameræ ſe obligauerat; an talis obligatio, ſine ſolemnitatibus ſtatuti noſtri 151. ſuſtineretur; & negatiuè
1 reſolutum, ea quidem ratione, quia cum ſtatutum det formam; illaque non fuerit ſeruata; dicta obligatio corruit, *gloſ. in Clem.* 1. *in verb. Inhibentes, de Iurepatr.*

Verùm quoniam, etiam tunc opponebantur eadem, quæ noſtræ ſententiæ, ad præſens Domini de Aſſettamento obijciunt, ai erendo ſtatutum loqui in quatuor tantùm ſpecificatis; ad eoſque tantum reſtringendum eſſe, reſponſum fuit, hoc minimè obſtare, quia nihilo-
2 minùs, quotieſcunque mulier lædi poteſt, locum habet, *Creſc. dec.* 3. *de Conſt. Put. deciſ.* 158. *num.* 2. *lib.* 1. *Rot. deciſ.* 529. *num.* 4. *in fine par.* 1. *diuerſ.* vbi etiam additur fuiſſe ſæpiſſimè reſolutum, quod ex iam dictis probauimus; in hoc autem caſu cum mulier ad huiuſmodi bona reſtituenda ſeſe obligaſſet, lædi potuiſſe, DD. ponderarunt, vel quoniam, ad ſui præiudicium, iuri ſuo renunciabat, vel ex alio capite reſtitutionem concernente.

Quapropter DD. de Aſſettamento, tantum abeſſe, aſſirmarunt, deciſionem hanc eorum ſẽ-

tentiam impugnare, quod per nos proponebatur, vt eam optimè confirmare asseruerint, dũ exemplificando possibilitatem læsionis, renunciationis proprij iuris, vel bonorum restitutió deducitur, & ità vel renunciatio in verbis statuti specificata, vel tacita, & inderecta donatio, mediante restitutione, in fraudem statuti; vnde offendisse putarunt, illam eorum opinionem comprobasse, ac statutum ad quatuor specificatos restringi concluisse: eos autem, quibus id suadeant, difficillimè inuenient, cum etenim in disceptatione huius resolutionis, dum Dominis, vt vidimus, prædicta interpretatio statutum ad specificatos quatuor casus restringens, insinuerent, in eam insilijsset Rota, ac verbis rotundis, iuxtà præcedentes aliàs resolutiones, non solum in eis, sed etiam quotiescunque mulieres, & minores læsi possent, nihilominùs statutum obtinere professa fuisset, si in exemplificatione, à prædicta responsione recessisse, ac ad repulsum obiectum redijsse diceretur, prout DD. de Assettamento interpretantur, vel instantanea correctio, ac recantatio necessariò Dominis de Rota ingereretur; qui quàm durus sit sermo, contradicendi, vincendique libidine sepositi, idem animaduertãt, ac diu iudicent, vel propositæ, ac firmatæ conclusioni, ac regulæ, deducta exempla è contrario minimè conuenire, concedendum esset; quod, quam indecorum, quamq; inconueniens sit, cum agatur de Primarijs totius Orbis Iurisconsultis, nemo est quin videat, cum tamen lateat neminem, exempla regulam non restringere, *l. regula, §. fin. ff. de iur & fact. ignor. cap. 1. ne Clerici vel Monac. Euerard. in sua Cent. in loco à ration. leg. num. 38. & Gratian qui alios refert. disceptat. forens. cap. 500. num. 11.* quod vtique, dicta Dominorum de Assettamento admissa intelligentia sequeretur.

Hijs igitur animaduersis putamus, proposita exempla cæteris conuenire, ac Domini de assettamento sacri Auditorij mentem non assecutos. Ad primum igitur exemplum redeuntes, in quo Rota præiudicium mulieris, seù læsionem, quia iuri suo renunciare videbatur, considerabat, ex quo DD. de Assettamento, hanc decisionem eorum sententiam confirmare, argumentantur, cum talis renunciatio specificis verbis statuti comprehendi videatur, *iuxtà not. per Gabriel. dicto cons. 6. num. 2. cum sequen. vol. 2.* quamuis hoc verum esset, facilis responsio, nam voluit Rota materiæ propositæ, & firmatæ conclusioni interuiens, talem renunciationem, tanquam præiudicialem, ac læsiuam, cum cæteris alijs in ratione statuti comprehẽsam potiùs considerare, quam in illis specificis verbis expressam: quod non est nouum, & optimè obseruatum apparet apud Gregor. XV. *dd. dec. 260. 473. & 496. & in d. 923. p. 2. recen. & in alijs, in quibus iam tradidimus, & sit patens*; ideòque communi illa regula, quod statutum locum habet, quotiescunque minores, & mulieres lædi possint, nulla habita verborum statuti, & casuum enumeratorum consideratione, ad dubij resolutionem processum fuit: quod & multò magis de exemplo posteriori dicendum etiam quod aliàs possit, prout verè nequit considerari donatio; cum DD. de Rota non ex hoc capite, sed tanquam læsiuam, ad lædendum scilicet aptam, vt quia bona inutiliter consumpta, vel ampliùs forsan non existentia, restituere cogi contingeret, *ad not. per Lamberteng. de contr. mulier. glos. 1. num. 65. cum simil.* obligationem de restituendo Statuto includi censuerint; quinimò, secũdum opinionem DD. de Assettamento in vltimo voti articulo, non solùm excluderetur omnis suspicio donationis; sed, cum sit certum bona mulierem recepisse, sine solemnitatibus obligatio valuisset, & iuris necessitate potius, quàm voluntate, ad restituendum coacta diceretur; contra tamen, hanc, & alias Rotæ resolutiones, de quo suo loco agendum erit.

1 3 4 5 11

SVMMARIVM.

1 *Statutum nostrum, vltrà expressè enumeratos, habet locum in omnibus contractibus, in quibus mulieres, & minores lædi possunt, & signanter in societate officij.*

2 *Fideiussio dicitur de sui natura damnosa, & lasiua, & quomodo.*

3 *Fideiubens dicitur malè vti substantia sua.*

4 *Statutum nostrum in fideiussione locum habet.*

5 *Fideiussio in quatuor enumeratis statuto nostro minimè comprehenditur, sed implicitè verbis generalibus, & ratione, & num. 10.*

6 *Principalis dicitur ille, ad quem pecunia, & commodum contractus perueuit.*

7 *Principales dicuntur omnes, qui vnà contrahunt tales, licet res ad alterum spectasset.*

8 *Societas super officio alterius, ad idper officialem Dominum accomodato, vel emendo, valet.*

9 *Sigismundus Scaccia, multarum, singularumque virtutum meritis honestatus, non satis condignè pro illis commendatur, ac elaudatur.*

11 *Contractus omnes in verbis Statuti comprehensi dicuntur, quibus ratio expressa congruit.*

12 *Io: Baptista Fenzonius Vrbis quondam emeritissimus Senator, & Capitaneus Appellationum.*

13 *Federicus Mouldensis q. Secundus Capitolij Collateralis.*

14 *Marcus Antonius Gozzadinus Primus quondam Collateralis.*

15 *Vota, iuxta quæ fuit in Assettamento resolutum, Statutum, vltrà quatuor contractus enumeratos, in alijs locum habere, exceptione non obstante.*

DECISIO XXVIII.

1626. 16. Ianuarij. Romana Nullitatis obligationis, coram R.P.D. Durano. Fuerat inter Alfonsum Vidascum, & Andream Scalmanũ, S.D.N. Cursorem super dicto eius officio inita Societas scutorum mille; ad cuius Vidaschi fauorem, Bartholomæus Bonadies, ac Ioseph de Cuppis, ambo minores, vti principales, principaliter, & insolidum accesserunt: cum autem Bonadies, ad quem pecuniæ peruenerant, quique bonam fidem recognouerat, ad restitutionem, mediante mãdati relaxatione, cogeretur; appellatione interposita, causa in Rota cum clausula, *si quid exequendum*, committi obtinuisset: ac dubitatum fuerit, an dictum mandatum

datum eſſet exequendum, vel reuocandum; reuocandum Domini cenſuerunt. Cum enim Societas cum Bartholomæo minore ſine præſentia, & conſenſu duorum propinquorum, nullo modo contracta fuerit, Cap. 151 lib. quod,
1 etſi Statutum explicitè non habet, cum, ad captioſas circumuentione euitandas, ac obuiandum fraudibus emanauerit, non ſolum pacta de non petendo, donationes, quietationes, & alios contractus in eo expreſſos annullat, ſed etiam omnes alios contractus, per quos minor lædi poteſt, & ſic contractum Societatis, de quo agitur, in quibus eadem militat ratio, *Creſcent. dec. 3. de conſtit. Put. 158. lib. 1. in nouiſſ. impreſſ. coram Gregor. XV. deciſ. 164. cum aliis per add. relatis, num. 11. 6. apud Pic. num. 1. & inter*
2 *recent. p. 1. 592. num. 1.* & quia fideiuſſio eſt de
3 ſui natura læſiua; cum fideiubere à notorio ſit, ſua ſuſtantia malè vti, *ex not. in l. perſona, §. 1. ff.*
4 *de pact.* multò magis fideiuſſoria Bartholomæi minoris obligatio nulla fuit, quam obligatio principalis.

Huic deciſioni, quam dicunt loqui in terminis caſus per eos reſoluti, reſpondent DD. de Auctramento; quod, dum dicit Statutum habere locum in omni contractu, in quo minor lædi poteſt, & allegat deciſiones prædictas Put. Creſc. iuxtà illas eſt intelligendà, prout Dominos verè intellexiſſe affirmant, cum ita tum minorem fideiuſſiſſe dictum ſupponatur, & ità obligationem ſuiſſe nullam, tanquam de ſua natura læſiuam, videlicet fideiuſſionem; ſub ſtatuto comprehenſam. In qua quidem reſponſione illud apprimè eſt ponderandum; quomodo poſſit procedere, cum ſupponatur huiuſmodi deciſionem eſſe in puncto, & eiſdem terminis caſus in Aſſectamento diſcuſſi, deciſiones Putei, Creſcentii, & aliorum eſſe intelligendas, prout ipſi Domini de Aſſectamento intelligunt, quod Domini de Rota pro nullitate pronunciauerint; pro validitate verò, hanc deciſionem eorum opinioni conformem ſe Rotæ ſententiam ſequi profitentes, DD. de Aſſectamento reſpondiderint. Nec dicatur hoc prouenire ex receptione pecuniarum quia nec in conſideratione Rotæ fuit, quæ ea non obſtante pro nullitate ſtetit; nec Dominorum de Aſſectamento, qui ſeparatim de hoc tractarũt, & vſque modo eam circumſcripſiſſe videntur, cum diuerſæ opiniones Rotæ profiteantur; in articulo verò receptionis, ab hac ipſa deciſione, & aliis ſimilibus diſcedunt; Nec etiam ex
5 natura fideiuſſionis, quam dicunt læſiuam; quia, vt ſuprà demonſtrauimus, non per hoc in quatuor caſibus, Statuto ſpecificatis, comprenditur, ſed ratione præfatæ deceptionis, & læſionis, & eò facilius, quia damnoſior, *vt in dec. 1187. apud Seraphin. deciſ. 6, num. 1, & 2. & 8. n. 3. 4. 5. penès Pic, ad Statutum noſtrum. 333. coram Sanctiſſimo Greg. XV. num. 1. 2. & 3. 619. n. 5. recent. p. 2. & in aliis*, in quibus, quando etiam aliquando in dd. quatuor potuiſſet comprehendi; fuit tamen, non tamquam in eis; ſed alias ratione prædicta Statuto inclusa, conſiderata. Verum quo facilius reſponſionis vigor tollatur, certiuſque noſtræ ſententiæ veritas deprehendatur, huiuſmodi doctiſſimæ reſolutionis Rotæ altius repetenda ſententia, quàm diminutæ relatam DD. de Aſſectamento contuentibus oculis, vel prudentes reticere, vel negociorum multiplicitate, ac grauitate implicati; temporis anguſtia preſſi, ad ſaturitatem vſque minimè aduertere; habet enim hæc deciſio mirabilis, coram oculatiſſimo, doctiſſimoque Durano, plus in receſſu, quàm in fronte, nullamque aliam, ex æquo ſimilem, admitteret, niſi adeſſet *Romana Cenſus, ſeù fideicommiſſi de Scalabrinis 678. part. 1. recent.* coram alio inſigni, optimoque Viro Hiſpano bon. mem. Andrea. Duas igitur diſtinctas Bartholomæi obligationes in ea conſiderarunt Domini. Primam videlicet vti principalis, principaliter, & inſolidum contractam, in qua Bartholomæus, vti principalis, & ſocius reputatur; Alteram verò acceſſoriam, & conſecutiuam, in qua vti fideiuſſor officialis, & aliorum conſideratur; verba autem clara ſunt, de ſocietate *in princ. ibi: Cum enim ſocietas cum Bartholomæo minore ſine præſentia, & conſenſu duorum propinquorum, & alijs ſolemnitatibus per ſtatutum Vrbis requiſitis cap. 151. lib. 1. nullitèr contracta fuerit; & in verſ. Quæ publicæ vtilitatis, ibi: ſit contractum ſocietatis de quo agitur*: De fideiuſſoria verò obligatione *in princ. ibi: Cui d. Bartholomæus, & Ioſeph de de Cuppis ambo minores, vti fideiuſſores principaliter, & inſolidũ acceſſerunt, &c. et in eodem verſ. Quæ publicæ vtilitatis, ibi: & quia fideiuſſio eſt de ſui natura, læſiua, &c. multò magis fideiuſſoria obligatio Bartholomæi minoris nulla fuit, quam principalis obligatio.* Cum igitur, licet, vt diximus, fuerit huiuſmodi Bartholomæi obligatio tamquã principalis, ac fideiuſſoria ponderata, de ea agatur, tamquam de ſocietate, & obligatione principali: quod, non ſolum expreſsè in deciſione firmatur, *d. verſ. quæ publicæ vtilitatis, ibi: ſic contractum ſocietatis, de quo agitur*; verum
6 etiam deducitur, ex quo Bartholomæus pecunias recepit, *iuxt. gloſ. in Auth. de fideiuſſ. in princ. Aymo conſ. 77. num. 3. & 91. num. 2. cum aliis per*
7 *Gabr. conſ. 63. num. 8. vol. 2.* & ſe principaliter, in eodem forſan inſtrumento, & vnico cõtextu cum officiale obligauerat, *Bart. in l. fin. col. 2. C. de duobus reis, Gabr. d. conſ. 63. n. 7.* vel aliter officialis conſenſum ipſius, vt officium ſubderetur, & Bartholomæus contrahere tamquam
8 officialis, ac dominus poſſet, accommodauerat; quo caſu ſocietas ſuper officio alteriùs valet, *vt alias fuit in Rot. deciſum in cauſa Romana Societatis 9. Maij. 1588. coram Gypſio*, relata inter alias ad materiam ſocietatum officiorum pertinentes per Zacch. *in ordine 31. num. 3. 4. & & 5.* qui eam *in ſuo diſcurſu* reaſſumpſit, *n. 23.*
9 & doctiſſimus D. Scacc. probitate, ac multarum virtutum meritis ornatiſſimus, deque noſtra legali hac ſcientia optimè meritus, *in tract. de Camb. §. 1. q. 7. p. 1. nu. 89.* vtiq; excluditur, quod in reſponſione Aſſectamenti habebatur, quod poſſit intelligi capta reſolutio, quia dictum fuerit minorem fideiuſſiſſe, eamque ad hoc reſtringi, & abſolutè ſequitur Rotam iuxta inueteratam ipſius interpretationem, noſtramq; ſententiam *Put. & Creſcen. deciſiones* generaliter intellexiſſe in omnibus, prout de omnibus firmatur in hac reſolutione, & de ſocietate in

indiui-

indiuiduo; quæ, non ſolum de ſui natura læſiua dici non poteſt, ſed communiter fiat ad lucrum, & quæſtum: quinimò eatenus verum eſt, ex conſiderata fideiuſſione regulam, ac in præcedentibus poſita, minimè reſtringi, vt diſtinctè etiam ex ea, & magis quidem, quam ex principali prædicta, ob eius naturam damnoſiorem, nullitatem inferri, concludatur. Verùmenimuerò dato etiam, quod ex eo fuiſſet concluſum, obligationem fuiſſe nullam; quia fideiuſſionem continere diceretur; Domini de Aſſertamento calcar eos vrgens minimè amouero, etenim, & fideiuſſio in ſpecificatis non comprehenditur, ſed alias, & ratione expreſſa includitur, *vt proximè oſtendimus, deciſ.* 8. *poſt Pic. n.* 3. 4. *&* 5. *&* 619. *n.* 5. *part.* 2. *recent.* & quatenus comprehenderetur, non ea ratione fuit hoc firmatum; ſed læſionis, ac deceptionis ratione, & ità non receſſum à regula, cui tantum abeſt, quod fuerit ex fideiuſſione derogatum, vt ex ea ad fideiuſſionis comprehenſionem fuerit facta illatio, *vt in dec.* 333. *coràm Greg. XV. poſt. Pic. n.* 4. *&* 5. *& in hac, de qua agimus,* quod debet attendi, ad dignoſcendam Rotæ ſententiam, quod principaliter nunc agitur, in diſquiſitione deciſionum.

Ex quibus omnibus deciſionibus, fideliter relatis, ſuper vtroque, & antiquo, & nouo ſtatuto emanatis, manifeſtiſſimè apparet opinionem Aſſertamenti, ſi Aſſertamenti, quam modo tenent in voto, ea fuerit, numquam ſententiæ Rotæ fuiſſe conformem, vtpotè, quæ nunquam ad caſus ſpecificatos reſtringere, quin identitate rationis in omnibus locum habere, in quibus fraus, ac deceptio poſſibilis cenſeatur, iugiter intellexit. Quinimò cum ratio ſit
11 vnica, & expreſſa, omnibus contractibus conueniens, omnes eſſe dicuntur in Conſtitutione comprehenſi, etiam ſi verba deficerent. *gloſ. in c.* 1. *in verbo Italia, de temp. ord. lib.* 6. *Aym. conſ.* 183. *num.* 3. *circa med. Rot. apud Sanctiſſ. Greg. XV. deciſ.* 293. *nu.* 14. & cuiuslibet contractus dicitur caſus in verbis comprehenſus, & expreſſus, ratio enim non minus, quàm verba diſponit, *Euerar. in loc. à ratione legis, num.* 19. vbi quod lex dicitur loqui, *Rot. deciſ.* 10. *num.* 2. *&* 3. *part* 1. *recent.* & in puncto ſtatuti noſtri coram Puteo *dicta deciſ.* 55. *nu.* 6. *lib.* 3.

Verùm, quoniam aliquibus negocium faceſſere admodum videretur, non variata, ac perpetua DD. de Aſſertamento ſententia, de qua Clariſſimorum Virorum ſerie facta, in hoc voto ijdem DD. teſtati ſunt; eo modò quo potuimus meliori, cum Aſſertamenti vota, illorumque rationes, in priuatis Codicibus deliteſcant, ne hac atteſtatione, conſtantique Aſſertamenti authoritate ſuppoſita decepti d. voti Lectores remaneant, ac, vt in principio huius noſtri Apologematis promiſſa reddamus, opere precium exiſtimauimus oſtendere, quo etiam tempore Viri Primarij Capitolij ſublimes, antiquaſq; ſedes implebant bon. mem. D. Gabr. Falconius inſignis Senator, ac Clariſs. & Excellentiſs. I. V. D. D. Antonius Portius Foroliuienſis, Secundus Collateralis in Curia Aduocatus celeberrimus, & ſucceſſiuis temporibus Eminentiſſ. Senator, qui & pridem locum noſtrum tenuerat, Dominus Ioannes Baptiſta Fenzonius, glorioſiſſimi, ſemperque Auguſti, Ferdinandi Secundi, Romanorum Imperatoris Conſiliarius, Reuerendiſſimus Pater, & Dominus Federicus Monaldenſis, vtriuſque Signaturæ Sanctiſſimi Domini Noſtri Referendarius, ac Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi Domini Scipionis Burgheſij, glorioſiſſimi æternæ memoriæ Pauli V. Pont. Opt. Max. Nepotis, ac Signaturæ Gratiæ Præfecti, Cardinalis Ampliſſimi, meritiſſimè Viceſgerens, Secundus Collateralis; ac Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus felicis recordationis Marcus Antonius Gozadinus S.R.E. Cardinalis, Primus Collateralis, Curiam Capitolinam, ac Aſſertamentum, noſtram quinimò Apoſtolici Palatij ſententiam, non obſcurè ſequutum: idcircò ipſius Clariſſimi Portij iuratam atteſtationem noſtri Notarij manu firmatam, & publicatam, nec non duo vota eiuſdem Reuerendiſſimi Monaldenſis doctrina magis, quàm oneroſa auctoritatum congerie referta, maximaq; illius nos erga benignitate communicata, eadem puritate hic inſerere decreuimus, iuxtà quæ fuit vnanimitèr reſolutum, diebus, menſibus, & annis, partium, ac Notariorum nominibus adiectis, vt oculata fide ſibi ipſi, quiſque poſſit, potiùs, quàm noſtris ſcriptis, credere teneatur. Placuit enim eminentiſſimi Iuriſconſulti, Andreæ Barbatiæ, pro viribus conſilio vti, qui, *in conſ.* 55. *inter conſſ. Alexand. in quarto volum. num.* 24. *ex text. in cap. plerumque* 27. 2. *quæſt.* 7. qui dicitur deſumptus ex 1 homil. Diui Auguſtini de Pœnit. ibi, in princ. per Cardin. Io: de Turrecremat. expreſsè dicit, bonos viros ea tacere, quæ legitimis documentis probare non poſſunt.

R. P. D. MONALDENSIS.

Romana Societatis Officij.

1615. 24. *Ianuarij.*

FElix Oliuerius dedit ad Societatem officii ſcut. 10. Leonidæ de Durantibus, qua diſdicta, dixit Leonida ſe non teneri, cum ſine ſolemnitatibus ſtatuariis obligata fuerit.

Videtur Leonida à petitis abſoluenda, quia ex contractu ſine ſolemnitatibus inito ipſa minimè obligatur, actus enim contra formam ſtatuti factus, ipſo iure eſt nullus, *l. non dubium; C. de leg. gl. in Clem.* 1. *in verb. Inhibentes, de iurepatr. Corn. conſ.* 151. *nu.* 4. *lib.* 4. *Rot. in Romana donationis de Cuppis* 24. *Maij* 1609. *coram bon. mem. Card. Pamph.*

Non obſtat, quod minor, & mulier teneantur ſaltem reſtituere id, quod ex contractu nullo ad eorum manus peruenit, quia reſpondetur, non teneri reſtituere, niſi in quantum facti ſint locupletiores, *ad not. per Sur. conſ.* 115. *n.* 19. *&* 20. *in* 1. *vol.*

Nec eo ipſo, quod conſtat ad manus mulieris pecunias peruenisſe, præſumitur locupletata *ex opi glo. in l. vtrum, in verb. non conſumpſiſſe, ff. de pet. hered. Ang. vbi, & Dec. num.* 3. *in l. certi conditio, §. quoniam, ff. ſi cert. pet.*

Magis enim communis opinio eſt contra gloſſ. vt Actor ſcilicet locupletationem probare

bare teneatur,non autem conſumptionem mulier. *Angel.in l. in Inſulam* 43. §.1. *circa med. ff. ſolut.matrim. Menoch.de præſumpt.*vbi de magis communi *lib.*6.*præſumpt.*27.*num.* 6. *verſ. Tertius eſt caſus,& de recuper.rem.* 15. *num.* 586. *&* 587.*& poſt eum de crebriori, Surd. conſ.* 290.*nu.* 50.*in* 2.*Gratian. latè diſcept. forenſ.cap.*101. *nn.* 4.*cum ſequen.Rota in Romana Societatis officij* 4. *Februarij* 1602.*coram Penia.*

Et idem infertur ex communi Doctorum diſtinctione in hac materia; nam, aut contractus eſt ipſo iure nullus, & mulier, ſeù minor recipiens excipiendo dicit ſe non teneri, actor autem illum, ſeù illam teneri, quia ſit factus, factauè locupletior;& cum ſit fundamentum intentionis illius,actor probare tenetur;aut contractus valet: ſed prætextu læſionis,& conſumptionis petunt minor, vel mulier reſtitui, & tunc minor, vel mulier probare tenentur. *Secin.conſ.*115. *num.*13.*lib.*1.*cum aliis per Lamberteng.de Contractibus, &c.*

Et ità in hac cauſa inter Leonidam de Durantibus, & Felicem Oliuerium per acta Tranquilli, fuit coram Domino Secundo Collaterali ad fauorem Leonidę, quæ pecunias receperat, ac bonam fidem recognouerat, nemine diſcrepante reſolutum die 24. Ian.1615.

EIVSDEM.

Rom. pratenſi affictus Portarum.
1617. 22. *Aprilis.*

DOminus Octauius Gabriellius die 30. Martij 1616. Portas Appiam, & Latinam Io: Marię Zellio, ad annos quinque, pro affictu ſcutor.40. quolibet menſe,in principio cuiuslibet menſis ſoluendo locauit, & die ſeptima Aprilis ſequentis in ſociam d. affictus Flaminiam aſſumpſit, quæ maſſaritias omnes pro ſcut. 140. bon. 57.cum dimidio ab Henrico emit.& declaratum fuit totum capitale, & ſcut. 150. occaſione dd. Portarum ſoluta eſſe ex proprijs pecunijs Flaminiæ: Ioannem verò Mariam ſolam,nudamque perſonam,ac perſonæ miniſterium ponere,ea conditione, vt penſio communiter ſolueretur. Et in euentum, in quem Io: Maria in negotiando fraudem commiſiſſet, aut in fine anni lucrum non adeſſet, Flaminiæ liceret, à locatione diſcedere.

Menſibus elapſis Io:Maria foro ceſſit; &,vt prætenditur, Portarum penſiones per totum menſem Decembris præteriti Flaminia ſoluit: Cùm autem de menſe Ianuarij pro alia paga conuenta fuiſſet,& dixerit non teneri; Videtur in hac quæſtione clarum, ad penſiones decurrendas cogi non poſſe; nam, aut contra eam agitur vigore Inſtrumenti locationis, & cum in eo nec interuenerit, nec nominata quidem fuerit, non probat,nec contra eam eſt exequẽdum. *Burſatt. conſ.*361.*num.*1.*in* 4. aut vigore Inſtrumenti ſocietatis initæ ſuper dd. Portarum affictu; & vigore illius minus agi poteſt, quia non ſeruatis ſolemnitatibus ſtatuti Vrbis eſt nullum. Nullitas verò,quæ incontinenti patet, etiam obligationis Cam. executionem retardat, Rot.*Neapolit.nullit.inſtrumenti.* 4. *Iulij* 1574. *coram Cotta.*

Quoad autem Inſtrumentum ſit nullum, ex illius inſpectione probatur, conſtat enim ſolemnitates ſtatutorum in eo adhibitas non eſſe, quorum diſpoſitio, quamuis quatuor ſolum contractus enumeret, in quolibet contractu,in quo mulier lędi poteſt,locum habet.*Creſcent.decis.* 3. *de Conſtit. & fuit reſolutum in Romana nullitatis Contractus* 26. *Martij* 1604. *in Camerinen.tranſactionis* 24. *Maij* 1606. *in Romana Argentorum* 27.*Iunij* 1607.*in Romana pretenſi erroris calculi* 4.*Febr.*1611.*coram Illuſtriſſ.Bonmen. & in aliis paſſim.* Et in ſpecie, quod in contractu ſocietatis à muliere, ſeù minore inito,ſolemnitates requirantur. *Alexan. conſ.*154. *num.*7. *lib.*3. *Lamberteng. de contract. glo.* 1. *q.*9. *nu.*22. *quem ſequitur Carpan.ad Stat. Mediol.cap.* 328.*num.*52.

Non obſtat,quod D.Octauius dicatur eſſe in quaſi poſſeſſione exigendi, in qua manutenendus videatur, quia, vltrà quod non agitur Iudicio poſſeſſorio, in annuis præſtationibus, temporalẽ cauſam habentibus,non datur quaſi poſſeſſio, cuius vigore remedia poſſeſſoria concedi poſſint. *Peregrin.de fideicomm. art.*4.*n.* 18.*verſ.*Reperi etiam.

Ex quibus crederem, non poſſe, relaxari mandatum executiuum pro penſionibus contra Flaminiam: licet contra eam agi poſſet, vt reddituum Portarum, à die diſceſſus Io: Mariæ rationem reddat.

Et ideò, in hac cauſa inter Octauium Gabriellium, & Flaminiam de Capite per acta Scoloccij,dicta die fuit reſolutum; abſoluendã eſſe Flaminiam ab impetitis per Octauium, reſeruato eidem Octauio iure contra Flaminiam, Portarum reddituum rationum redditionem petendi,à die diſceſſus Io: Mariæ conductoris,perceptorum, &c. In quibus Votis,vt eis euidentiſſimè apparet; & aliis mille cauſis, vt ab aliis accepimus, & Iudicibus, ac Cauſidicis,veſtigia tutiſſima Rotæ DD. de Aſſettamento calcarunt; rationeſque amplexi ſunt.

Inſtrumentum Atteſtationis Excellentiſſ. D.Portij.

IN Nomine Domini Amen. Præſenti publico inſtrumento cunctis vbique pateat euidenter, & ſi notum, quod Anno à Natiuitate Domini Noſtri Ieſu Chriſti milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo nono, Indictione duodecima, die verò vigeſima tertia Mẽſis Nouembris, Pontificatus autem Sanctiſſimi in Chriſto Patris,& D.N. Vrbani Diuina prouidentia Papæ Octani, anno eius ſeptimo. Conſtitutus coram me Notario, & Teſtibus infraſcriptis Perilluſtris, & Excellentiſſ. D. Antonius Portius Foroliuien. *ſponte, &c. omnibus, &c. declarauit, & in verbo veritatis affirmauit, & affirmat,ac atteſtatus fuit, quod per annos nouem cum dimidio circiter, quo exercuit aſſicium ſecundi*

Colla-

Collateralis in Foro Capitolino, ſemper in Aſſeſſamento, & coram eo, & alio Collaterali ſeruatum fuit, quod Statutum Vrbis ſub cap. 151. lib. 1. non ſolum quando mulieres, & minores obligantur, in quatuor caſibus ibi numeratis loquatur, & locum habeat, ſed in quocunque alio caſu, vbi vrget eadem ratio, & mulieres, & minores ladi poſſunt, & quod in Aſſeſſamento hac opinio fuit ſemper habita, & tenta pro vera, & quod ita ſemper iudicatum fuit, ſicque tactis, &c. iurauit, ſuper quibus omnibus, & ſingulis præmiſſis petitum fuit à me Notario publico infraſcripto, vt vnum, vel plura publicum ſeù publica inſtrumentum, ſeu inſtrumenta darem, atque traderem, veritatis tamen ſubſtantia in aliquo non mutata. Actum Romæ in Domo ſolita habitationis ſupradicti Excellentiſſ. D. Portij, præſentibus DD. Tiburtio Corrado fil. qu. Bordeni de Papinea Interamnenſis, & Io: Betio fil. D. Ermilici Forolivienſi teſtibus ad predicta omnia, & ſingula vocatis habitis, atq; rogatis.

Et quia ego Iacobus Dinus Notarius *Appellationum, & Nullitatum Vrbis, de præmiſſis rogatus fui, in fidem me ſubſcripſi, & publicani, ſolitoque meo ſigno ſignani requiſitus, &c.*

INSPECTIONIS SECVNDAE. PARTIS PRIMAE.

SVMMARIVM.

1 *Statutum loquens in aliquibus contractibus ceteros excludit: ſed vid. infr.*

2 *Corn. conſ. 121. n. 6. cum ſeq. lib. 3. & Pariſ. conſ. 53. nu. 63. verſ. vndè cum in præcedentis lib. 3. reijcitur.*

3 *Conſtitutio Marchiæ vltrà nullitatem actus, panam indicit contrahenti, &c.*

4 *Conſtitutio Marchiæ reprobata Pariſ. habet locum in contractu iurato.*

5 *Bero conſ. 176. nu. 46. lib. 1. reprobatur.*

6 *Incluſio aliquorum, reliquorum excluſionem operatur, ſed quando procedat inferiùs habetur.*

7 *Statuti, ſeù alterius diſpoſitionis verba vbi non conueniunt, nec diſpoſitio locum habet.*

8 *Incluſio aliquorum, reliquorum, in quibus eadem ratio militet, quæ in expreſſis, excluſionem non operatur.*

9 *Incluſio aliquorum, reliquorum excluſionem nõ operatur, quando excluſioni repugnat veriſimilis mens, & intentio diſponentium etiam ex coniecturis deſumpta.*

10 *Mens, & intentio, imò & cauſa finalis diſponentium ex proœmio deſumitur.*

11 *Incluſio aliquorum, reliqua non excludit, quando contrarietas, & correctio ſequeretur.*

12 *Incluſio aliquorum, reliquorum excluſionem non operatur, quando alia via, vel iure includuntur.*

13 *Incluſio vnius, vel aliquorum, aliorum excluſionem minimè producit, quando expreſſio, & incluſio animo excludendi, & reſtringendi haud emiſſa, ſed ne expreſſum videretur omiſſum, & maioris declarationis gratia.*

14 *Contractus nomen eſt generale.*

15 *Incluſio aliquorum reliqua non excludit, quando rationes extenſionem inducunt.*

16 *Extenſio etiam in correctorijs, & pœnalibus, ex ratione vnica in lege expreſſa fit, quinimò tunc eſt comprehenſio, num. ſeq.*

17 *Comprehendi dicitur caſus, qui vnica, & expreſſa ratione legis, & ſtatuti includitur.*

18 *Ratio ſtatuti, ſeù l. comprehendit omnes caſus, in quibus militat, tanquam genus ſuas ſpecies.*

19 *Caſus, in quo eadem viget ratio, licet non exprimatur, omiſſus non dicitur, ſed comprehenſus.*

20 *Statutum noſtrum contractus non expreſſos, in quibus viget ratio ſtatuti, ſicut expreſſos comprehendere dicitur.*

21 *Verba ſunt attendenda vbi ſumus certi de mente, & ratione diſponentium.*

22 *Statutum locum habet vbicunque ratio viget in eo expreſſa.*

23 *Statutum ad obuiandum fraudibus, quamuis exorbitans, & correctorium, eſt fauorabile.*

24 *Statutum Vrbis cap. 151. lib. 1. eſt fauorabile.*

25 *Statutum exorbitans, certas ſpecies enumerans, non extenditur ad alias, ſed vide infra.*

26 *Statutum contractum annullans dicitur pœnale.*

27 *Ratio ſtatuti expreſſa generaliter diſponit de omnibus, quibus ineſt, etiam diuerſis.*

28 *Specierum poſt expreſſionem, generis enumeratio generi non derogat.*

29 *Statuti verba debent etiam impropriè intelligi, ve rationi, & menti conueniant.*

30 *Verba ſemper contrahere, idem important, quod in omni contractu.*

31 *Bero d. conſ. 176. nu. 52. & 53. perpenditur.*

32 *Verba non ſunt ad eum ſenſum trahenda, ad quem, ſalua ratione recti ſermonis trahi non poſſunt.*

33 *Pœna dicitur actus annullatio.*

34 *Extenſio ex ſtatuti ratione expreſſa intellectiua, & intenſiua, non impeditur ex eo, quod ſtatutum actum annullet, & hanc impropriam pœnam irroget.*

35 *Annullatio actus propriè pœna non dicitur, nec ſtatutum, ſeù Conſtitutio pœnalis non ſeruata forma nullitatem inducens.*

36 *Statuti, ſeù Conſtitutionis principalis intentio attenditur, non quod ſecundariò agitur.*

37 *Statutum, ſeù Conſtitutio, quæ emanauit ad ſubleuandos minores, & mulieres, non in odium cum eis contrahentium, licet actus annulletur, & dd. contrahentes damnum ſententiane in conſequentiam quandam, indicatur fauorabilis, & extendenda.*

38 *Statutum, & Conſtitutio in dubio fauorabilis iudicatur.*

39 *Argumentum ex l. vnic. §. vbi autem legatarij, verſ. Sin autem ad deficientis, C. de cad. toll. validum, & quando procedat vid. in ſeq. ità deſumitur. Statuentes, ſi quando aliquid comprehendere voluerunt, expreſſerunt, ità, & in alio caſu expreſſiſſent, ſi voluiſſent.*

40 *Argumentum ex d. verſ. Sin autem ad deficientis, l. vnic.*

l. vnic. non procedit, quando viget in contrarium legis ratio, & intentio disponentium, & n. 42. Argumentum predictum cessat etiam, quando rationis identitas in omissis intercedit.

INSPECTIONIS II.
Pars Prima.

POstquam igitur DD. de Affectamento authoritatibus, ac Rotæ resolutionibus eorũ sententiam firmasse, ac contraria satisfecisse censuerunt, idem, & de rationibus prosequuti: Rationes primum ipsis fautoribus deduxere, contrarijs mox insiliere. Nos è contrà, in prima hac huius inspectionis parte contrarias aggrediemur, nostras vltimo loco tueri, conabimur.

1 Prima igitur DD. de Affectamento ratio erat quòd, dum statutum in quatuor contractibus loquitur, in alijs locũ non habet. Quam rationem seù maiis propositionem authoritatibus primum, rationibus deinde, suffultam contendunt. Et quod ad authoritates attinet, Cornæum *cons.* 121. *num.* 6. *cum seq. lib.* 3. & Parisium *cons.* 53. *num.* 63. *vers. vnde cum in præsenti, lib.* 3. in terminis Constitutionis Marchiæ loquentes, deducunt, quos in eisdem terminis Rot. *apud Seraph. decis.* 1242. *in fi.* approbasse dicunt.

In terminis verò statuti nostri antiqui Beroum *d. cons.* 176. *num.* 46 *lib.* 1. in quibus enim Dominos de Rota in *d. decis.* 520. *num.* 4. *vers. Prout non obstat par.* 1. *diuers.* sequutos affirmant, & ad propositum d. Const. Marchiæ *apud Seraph. d. dec.* 1242. *in fin.* & demùm hanc opinionem fuisse longa temporũ serie in Rota approbatam; *vt apud Put. decis.* 100. *lib.* 1. & 7. *de Constitutionibus, Caputaque dec.* 3. & 199. *p.* 3. & in statuto nouo *apud Card. Mantic. d. dec.* 344. & coram *Reuerendiss. D. Decano in Romana Saluiani* 9. *Decemb.* 1613.

2 Quo igitur ad *Cornæum d. cons.* 121. & *Paris.* 53. *indicatis numeris*, sicut eorum rationes falsæ sunt, quòd suis locis prosequemur, & contra regulas, assertionesque communes; ita eorum sententia, non solùm non approbatur, prout Domini de Affectamento asseruere, sed etiam nominatim, quoad nostram conclusionem, & in individuo reijciuntur, & præcipuè in deducta decisione in contrarium *apud Cardin. Seraphin.* 1242. *nu.* 4. vbi clarè expressa ratione, illiusque identitate ponderata, dixerunt Domini, modestissimis de more verbis vti, cessare, in contrarium allegatam, doctrinam Com. Paris. & Beroi. & *in Perusin. sideiussionis* 26. *Nouembr.* 1611. *coram Illustriss. Card. Pamph. apud Pic.* 8. *n.* 3. in qua propositione, qua Domini de Affectamento vtuntur, pro obiecto relata, prædictorum Doctorum summa modestia, suppressis nominibus, Constitutionem in omni contractu locum habere, certos quamuis contractus exprimat, inter quos ille, de quo tunc agebatur, minimè enumeraretur, Domini resoluerunt, quod *die* 2. *Aprilis* 1612. eadem discussa, ac approbata resolutione confirmarunt *inter recen.* 385. *p.* 2. quòd, & anteà eadem modestia seruata præstiterat Rota, *in Camerinen. transactionis* 24. *Maij* 1604. *coram Greg. XV. inter impressas illius in ordine* 260. vt in ea ponderauimus, quam sacrum Palatium in hac Perusin. canonizauit.

Quapropter concludendum est, & nunc quidem magis, magisque prædictorum Cornæi, & Parisij sententiam respectu statuti in argumentum deductam, ritiùsque videri; tùm quia 3 Constitutio vltrà nullitatem actus contrahenti cum minoribus Iudici arbitrariam pœnam indicit, vt considerauit idem Com. *dicta cons.* 121. *num.* 8. *vers. sed in casu*; tùm quia, & ad excludendum, in terminis Constitutionis, similis de statuto nostro proponitur, vt in *dicta decis.* 260. *num.* 2. & 3. & *in dicta decis.* 8. *post Pic. num.* 4. Et in ea parte, in qua Paris. *dicto cons.* 53. *nu.* 4 64. firmauit d. Constitutionem non habere locum in contractu iurato, quod non fuit ausus firmare Com. in puncto reprobatur per Eugen. *cons.* 88. *num.* 58. *cum seq.*

5 Quo verò ad Beroum in terminis statuti nostri, antiqui tamen, loquentem, tantum abest quod per DD. de Rota approbetur, quod DD. de Affectamento professi sunt, vt in adducta per eos decisione coram fel. record. Clem. VIII. 529. *num.* 4. *vers. Prout non obstat, par.* 1. *diuers.* clarissimè reprobetur, cum non dubiè ibi per Rotam in responsione firmetur, quod licet statutum quatuor exprimat, & in alijs obtineat; *ad decis. Put.* 7. & 55 *lib.* 3. Et in simili, pro Constitutione Marchiæ inductum, eandem Rotam mox reiecisse, ostendimus, apud Seraph. *decis.* 1242. *num.* 4. & coram Illustrissimo Pamphilio *apud Pic. d. decis.* 8. *nu.* 4. & *dec.* 385. *nu.* 1. & 6. *p.* 2. *recen.* Reiectionis etiam continere videtur speciem, quod pluries ad diuersa adductus, in parte obiectiua receptus fuerit per Carpan. *ad d. stat. Mediol. cap.* 328. *vt num.* 192. & 227. in resolutiua verò impugnatus *num.* 468.

Quo tandem ad decisiones, de quarum intellectu satis superiùs diximus, quando ita intellegerentur, prout Domini de Affectamento intelligunt, idem dicendum, ex *dicta decis. Camerinen. apud Cardinalem Seraphinum* 1242. *num.* 4. vbi nominatim adducitur. 3. *apud Caputaq. lib.* 3. & ex alijs præcitatis, ex quibus, hoc fundamento reiecto, clarè habemus, statutum in omnibus obtinere; credimus tamen ostendisse, nec has à cæteris dissentire.

Hanc autem propositionem, quam sumptã dicunt ex statuti verbis attendendis, duabus Iuris regulis, ac rationibus fulciunt. Quarum illa fuerat præcipua, quod enumeratorum quatuor inclusio, aliorum exclusionem operatur, 6 *l. cum Prætor. ff. de Iud. cum alijs latè per Surd. cõs.* 135. *num.* 43. *in primo* 313. *n.* 81. 321. *n.* 17. 328. *num.* 7. & 8. 389. *num.* 39. 448. *n.* 28. & 452. *nu.* 11. *in tertio* & in terminis per Com. *d. cons.* 121. *n.* 9. *in princ. vol.* 3. Altera verò, quod vbi verba dispositionis non conueniunt, nec dispositio locum habet. *l.* 3. §. *toties ff. de dam. infect. Surd. cons.* 152. *num.* 38. & 179. *num.* 3. *lib.* 2. 401. *num.* 10. & 430. *num.* 16. *in tertio. Gratian. discept. forens. cap.* 930. *num.* 10. *Rot. decis.* 697. *num.* 7. *p.* 1. *recent.* & ad terminos statuti nostri *Put. d. decis.* 158. *alias* 162. *lib.* 1. & *in alio statuto Vrbis* 6. 110. *lib.* 1. *Rot. decis.* 502. *nu.* 3. *p.* 3. *recent.*

Quæ

Quæ quidem regulæ, quamuis veræ sint, ad rem nostram minimè faciunt, & omisso, quod prima supponit taxatiuè, statutum de quatuor enumeratis agere, secunda verò, statuti verba extra illos quatuor, nulli ex reliquis conuenire, & sic illud, de quo disputamus, de quo inferiùs suo loco agemus; non obstant, & quidem prima.

8 Primò enim fallit regula *d. l. cum Prætor.* quãdo in casu, qui dicitur omissus, eadem militet ratio, quæ in expresso, *gl. in aud. l. in verb. videtur, in fin.* quam dicit approbatam, *Gerard. de Petrasancta, sing. 7. nu. 8. Dec. in c. 2. requiris n. 2. de app. Paris conf. 111. num. 39. vol. 1. Bero conf. 147. num. 26. vol. 2. Menoch. conf. 14. nu. 14. vers. quarto non procedit, & 333. nu. 21. Capbal. conf. 257. nnm. 81. cum aliis per Becc. conf. 82. nu. 16. & 111. nu. 36. vers. denique regula, & Surd. conf. 339. nu. 30. vers. respondetur tertio, vol. 3. Eugen. conf. 97. n. 36. Anton. Ciof. conf. 113. num. 9. p. 1.* & nouissimè voluit *Alex. Galuan. conf. 18. num. 68. in princ. vers. Primus est.* At nostra disputatio est circà huiusmodi contractus, in quibus videlicet ratio fraudis, ac deceptionis in statuto expressa, viget, in decisionibus præfatis ponderata, igitur, &c.

9 Secundo, etiam cessat reg. prædicta, quando aliorum exclusioni repugnat verisimilis mens disponentium, etiam ex coniecturis desumpta. *Gratus conf. 5. nu. 82. vers. Præterea illa regula, vol. 2. Soc. iun. conf. 121. licet in occurrenti nu. 22. lib. 1. & eum sequutus Iac. Berett. conf. 116. nu. 52. Menoch. conf. 14. n. 14. Becc. d. conf. 111. n. 36.*
10 *in princ.* cum igitur in proœmio statuti nostri de clara mente, ac expressa, & finali causa, & ratione constet statuentium, ad excludendas fraudes, & deceptiones, *iuxt. doctr. Bart. in l. fin. ff. de bar. inst. Oldrad. conf. 103. nu 1. Rot. in dec. 59. num. 3. post. Pic. ad stat. nostrum,* & in puncto, aliis omissis apud Cresc. *dec. 3. n. 1. & in d. Rom. nullitatis obligationis 16. Ian. 1626. coram R. P. D. Durano.* quod superiùs insinuauimus; ac ratio & voluntas huiusmodi sit ad quatuor expressos, & alios generalis, vt probat ipse Picus *ad nostrum stat. glos. 7. in princ.* & ex discussis decis. apparet, ergo, &c. Quinimò & hoc stante, quod ratio finalis sit generalis ad omnes huiusmodi contractus; prout stat, ex illa quatuor casuum enumeratione, instantanea correctio induci vi-
11 deretur, & derogatio, quo casu d. argumentum non procedit ex doctrin. Salyc. *per glo. ibi in l. de crimine, in 2. oppos. C. de accusat. Cravet. conf. 984. nu. 178. vers. septimo proximioris in 6. vol.* & faciunt ea, quæ ipsemet ibidem deduxerat *num. 175.* in argumento à contrario sensu excludendo.

12 Tertio, item *d. l. reg.* limitatur, vt non procedat quando id, quod ex verbis specialibus exclusum dicitur, alia via, vel iure includitur, *Dec. conf. 53. in fin. & 99. col. 2. Iac. Berett. conf. 116. num. 51. Surd. conf. 262. nu. 57. in secundo, & 339. n. 30. Alex. Galuan. d. conf. 18. num. 68. vers. Secundus est.* & ideò cum aliis verbis, & clausulis ipsius statuti, & ipsamet ratione finali, in eò expressa, cæteri contractus comprehensi videãtur, talis enumeratio exclusionem non operatur, vt in simili in terminis comprehẽsionis ex aliis verbis, & clausulis eiusdem dispositionis declarat *Grat. d. conf. 5. nu. 82. ibi, nec ad propositum facit cum cõprehendatur aliis verbis, & clausulis expressis,* vt in casu nostro ex subiectis verbis, ac semper, &c. *Aym. conf. 987. num. 88. vers. quarto respondetur.*

13 Quarto, remouetur *d. l. reg.* quia clarissimè non procedit, quando specificatio, & expressio non restringendi, ac excludendi causa facta fuit. *Cum. conf. 161. num. 4. circa med. vers. nec quemquam moueat, Falg. conf. 193. col. 3. vers. ad secundum argum. Aym. conf. 297. n. 7. vers. 8. respondeo,* vbi quod inclusio vnius alterius exclusionem minimè producit, quando quid exprimitur, non restringendi ratione; sed ne videatur neglectum, & omissum, *& in d. conf. 984. num. 178. vers. Sexto inclusio vnius, & 987. num. 38. Becc. dicto conf. 111. num. 36. vers. & in casu nostro,* & ad maiorem declarationem, *Galuan. d. conf. 18. num. 68. vers. tertius est casus,* cum igitur ex rubrica indefinitè de contractibus
14 posita, quod nomen generale est, *Bald. in l. 1. n. 4. ff. si cert. pet.* ex ratione in præfationibus generaliter expressa, & ex conclusione vniuersali post prætentam specificationem emissa, *& semper cum Iudicis, &c. contrahere debeant, &c.* clarè constet, statuentes dicta specificatione non restringendi causa vsos; sed maioris declarationis gratia, vt innuit Eminentiss. *Cum. d. conf. 161. num. 4. circa med. d. vers. Nec quemquam moueat,* quod, & præsumitur rationis idẽtitate vigenti, *Bald. in l. de quibus num. 35. vers. Item nota, quod non dicitur, ff. de leg. ibi, quando enim plura eandem rationem habent, licet de vno mentio fiat exemplariter, non respectiuè fieri videtur,* & faciũt not. per *Surd. cõs. 352. n. 15.* Sequitur dictum argumentum cessare, verba enim generalia quinimò vniuersalia, quæ specificationi adijciuntur, omnia proculdubio comprehendunt, & dictam rationem excludunt *per text. in l. si seruus seruum, §. inquit lex, ff. ad l. Aquiliam, Cum. dicto conf. 161. Aymon. conf. 987. n. 38. vers. 4. respondetur.* nec dubitari potest, expressionem huiusmodi maioris declarationis causa emissam fuisse ex traditis in nostro voto, summaque ratione quidem.

15 Tandem videtur cessare huiusmodi regula, *l. cum Prætor. ff. de Iud.* quando rationes potẽtes sunt ad inducendam extensionem, vel repetitionem, vt singulariter limitat Grat. *dicto cõs. 5. num. 82. vol. 2.* quod videtur efficacem rationem habere, cùm alias nunquam de extensione tractari posset, contra Iura, ac Doctorum certissimas conclusiones. At ex ratione vnica
16 & in lege expressa fieri extensionem, etiam in correctorijs, & pœnalibus, non eundo per emendicata suffragia probat Senat. Mantuanus apud *Surd. decis. 62. num. 26.* & 27. & nouissimè tradunt *idem Surd. conf. 553. num. 39. vol. 4. Eugen. conf. 12. num. 23.* vbi de communi. *Decian. resp. 43. n. 20. cum seq. vol. 2. & resp. 30. n. 12. vol. 3. Rotan. conf. 72. n. 39. & 40. vol. 1. post Cravett. conf. 183. nu. 3.* quem sequitur Rot. *decis. 293. n. 13. & 14. apud Sanctissimum Gregor. XV. Io: Gutierez de matrim. cap. 43. n. 30. & 31.* vbi ex hac ratione, dicit Iurium, in contrarium facientium correctionem induci, ac si

expres-

expreſsè facta fuiſſet, *& nouiſſ. Grat. diſcept. forenſ. cap.* 920. *num.* 2. Quinimo nec extenſionem tunc fieri, ſed intellectiuę interpretatio-
17 nis, ac comprehenſionis, vigore caſum decidi, *iuxta dictum Bald. in l. quamuis, in princ. C. de fideicomm. ex illo text. & ex text. etiam in l. his ſolis, ibi, ſatis tacitè cautum putamus, C. de reuoc. donat. tenuerunt idem Bald. Alexan. & Iaſ. in auth. quas actiones, C. de ſacro ſanct. Eccleſ. & poſt alios latiſſimè. Decian. reſponſ.* 43. *num.* 20. *cum ſeq. vol.* 2. *Rolan. conſ.* 27. *nu.* 6. *&* 7. & 72. *num.* 45. *& ſeq. vol.* 1. *Eugen. d. conſ.* 12. *n.* 24. *&* 25. *Iaſ. conſ.* 141. *num.* 14. *lib.* 2. *&* 63. *nu.* 18. *lib.* 3. *& vtrobique Becc. Aym. d. conſ.* 183. *num.* 3. *Surd. d. dec.* 62. *nu.* 25. *& Rota d. deciſ.* 294. *nu.* 14 *inter impreſſas fel. record. Greg. XV. & in alia coram Penia, quam refert, & ſequitur Gratian. d. cap.* 920. *n.* 3. *&* 4. Ideòque Baldus *in d. l. de quibus, n.* 35. *ff.*
18 *de leg.* ſcribit, quod quando vna, eademque ratio omnes caſus determinat, non per extenſionem, ſed ſicut genus ſuas ſpecies, caſus omnes illos diſpoſitio comprehendit, & ideò, vno quamuis expreſſo, veniunt omnes, in quibus legis, ac diſpoſitionis præfatæ ratio viget, ac ita argumentum deductum corruit, & Baldum reaſſumit, ac ſequitur inſignis Doctor. *Caſtren. conſ.* 441. *pro declaratione eius, quod quæritur, ad fin. conſ. verſ. nam vt inquit eleganter D. Bald. p.* 1. *Dec optimè in c. ſecundo requiris, nu.* 5. *verſ. nam quando, in pluribus, de appell. vbi, Bald. ibidem, & Caſtr. in conſ.* 83. *Præſens caſus, nu.* 1. *verſ. conſtat autem, par.* 2. *efficaciſſimè loquentes, ſequitur Alba. conſ.* 441. *num.* 13. *Aym. d. conſ.* 183. *n.* 3. *verſ. Alibi ſcribit Bal. optimè conſ.* 752. *num.* 16. 785. *num.* 8. 866. *nu.* 16. 961. *num.* 2. 970. *n.* 4. 1000. *in corollar. nu.* 17. *&* 70. *Iaſ. conſ.* 141. *num.* 14. *vbi Becc. in* 2. *Surd. conſ.* 443. *num.* 46. *in* 3. *& dec.* 276. *num.* 9. *Menoch. conſ.* 355. *verſ. & eadem ratio. Becc. conſ.* 233. *num.* 16. *Capbal. conſ.* 490. *n* 20. *Decian. reſp.* 86. *nu.* 21. *vol.* 3. *&*
19 *reſp.* 63. *n.* 22. *vol.* 4. & idcircò caſus, in quo ratio viget eadem, non dicitur omiſſus, ſed cõprehenſus. *Aym. d. conſ.* 183. *num.* 3. *verſ. nec dicitur,* 752. *num.* 16. 785. *nu.* 8. *Rol. conſ.* 27. *nu.* 7. *vol.* 1. *Surd. dec.* 276. *num.* 9. *Iaſ. conſ.* 63. *n.* 18. *&* 19. *vbi Becc. lib.* 3. *Menoch. conſ.* 324. *nu.* 10. 335. *num.* 33. 339. *num.* 10. 344. *num.* 12. *&* 432. *nu.* 4. *Becc. conſ* 233. *n.* 17. *& anteà in ſtatuto ad obviandum fratribus, conſ.* 62. *num.* 17. *Capbal. conſ.* 490. *num.* 24. *Decian. d. reſponſo* 43. *n.* 20. *cum ſeq. lib.* 2. *&* 63. *num.* 21. *in* 4. *Rot. deciſ.* 10. *num.* 2. *par.* 1. *recen. & apud Sanctiſſ. d. deciſ.* 293. *n.* 14. Imò tanquam propriè, & non tacitè expreſſus, & ex ſignificatione diſpoſitionis incluſus, poſt Bald. *conſ.* 84. *col.* 2. *vol.* 5. per Rol. habetur *d. con,* 72. *n.* 39. Et in indiuiduo, huiuſmodi ex-
20 tenſionem in ſtatuto noſtro admittendam, fuit reſolutum in fundamentali *deciſ.* 3. *num.* 9. *apud Creſcen de Conſtit. & apud Put. deciſ.* 55. *nu.* 5. *&* 6. *lib.* 3. vbi deciditur, quod non obſtante, quòd caueatur, ſtatuta vbi intelligenda, prout iacent; huiuſmodi intellectiua interpretatio, quæ non dicitur per interpretationem, ſeù extenſionem ſumpta, ſed per viam comprehenſionis, non reſpuitur, iuxta ſuperiùs notata, & ità firmauit *Pic. d. gloſ.* 7. *n.* 2. *&* 3. & admittunt deciſiones omnes, de quibus in præceden-
ti inſpectione latè egimus; quæ ratione ſtatuti prædicta, ad omnes contractus ſtatutum noſtrum extendunt, quibus ea inſit.

His igitur ſtantibus corruit & alia ratio, quod non conueniant verba, tùm quia caſus dicitur in diſpoſitione, & expreſſa ratione cõprehenſus; imò, & in verbis expreſſis vniuerſalibus ipſius ſtatuti iuxtà noſtram ſententiam,
21 de qua inferiùs, tùm quia, cum conſtet de ratione, ac mente, parùm curandum de verbis, *ad not. in l. cum Pater, §. dulciſſimis, ff. de leg.* 2. *& poſt alios ad rem. Paul. de Caſtr. d. conſ.* 441. *in fin. verſ. ſed quando eſt alius, & Cur. Sen. conſ.* 80. *num.* 2. *Rolan. d. conſ.* 72. *num.* 44. & ideò ſtante rationis identitate in l. expreſſæ, propoſito argumento non obſtante pro comprehenſione conſuluit *Alex. in conſ.* 50. *vol.* 2. vbicunque enim locum habet ratio in ſtatuto expreſſa, &
22 ſtatutum locum habet, *Caſtr. d. conſ.* 441. *in fin. & conſ.* 83. *n.* 1. 2. *&* 5. *p.* 2. *Aym. d. conſ.* 227. *n.* 4. 5. *&* 6. *& Dec. in cap. ſecundo requiris, nu.* 5. 6. *&* 7. *de appellat.*

Et hæc minimè procedunt, quia, & ſi concedatur Dominis de Aſſettamento, ſtatutum noſtrum à Iure communi exorbitare, & in aliquibus correctorium eſſe, nihilominùs cum ſit ad obuiandum fraudibus, licet actus annulletur, eſt fauorabile, & latè interpretandum. *Bald. in l. qui exceptionem, in princ. ff. de cond. indeb. & in l. tranſactionem, vbi cæt. notant. C. de tranſact. Aret. conſ.* 2. *Caph. conſ.* 35. *n.* 35. *cum ſeq. Becc. conſ.* 62. *num.* 18. *Tiraq. de ll. Connub. gloſ.* 8. *nu.* 214. *&* 215. *Carpan. ad Stat. Mediol. cap.* 328. *nu.* 226. *&* 227. vbi ſequitur Beroum ex aduerſo adductum in parte obiectiua. *Boccac. ad Conſtitut. Marchiæ gloſ.* 6. *n.* 79. *& gloſ.* 8. *nu.* 4. *& in ead. Conſtit. Rot. deciſ.* 385. *num.* 4. *par.* 2. *recent.* &
14 in indiuiduo ſtatuti noſtri *Rot. d. dec.* 3. *n.* 7. *&* 8 *de Conſtit. apud. Greſc. & in d. Roman. nullitatis obligationis* 26. *Ianuarij* 1626. *coram R. P. D. Duiano, & Pic. ad illud gloſſ.* 7. *nu.* 4. *&* 5.

Secũda principalis ratio DD. de Aſſettamẽto ea fuerat; quod, cum Statutum exorbitet à
25 iure communi, enumerando certas ſpecies contractus, non extenditur ad alios, maximè diuerſæ ſpeciei, in quibus concurrat diuerſa ratio, *ex Cornel. dicto conſil.* 121. *Pariſ. conſ.* 53. *nu.* 63. *& Bero dicto conſil.* 176. *num.* 48. *&* 49. *iuxta text. in l. ius ſingulare, l. quod verò contra, ff. de ll. cap. quæ à iure, de reg. iur. in* 6. *cum ſimilibus, latè ibi congeſtis per eos, & per Everard. in loco à ſpeciali, num.* 1. Quando maximè procedere voluerunt, cum Statutum annullet contractum,
26 & ità ſit pœnale. *Corn. dicto conſil.* 121. *n.* 8. *verſ. ſed in caſu noſtro. Bero, dicto conſ.* 176. *n.* 55. vbi in ſpecie de nullitate actus.

Quæ quidem ratio, ſicuti in ſubſtantia parũ à præcedentibus diſtat, ità deductis rationibus ſubmouetur: nam cum oſtenſum fuerit ratio-
27 nem in principio expreſſam generalem diſpoſitionem, ac diuerſas ſpecies, quibus eadem ineſt, continere, *vt poſt Bald. dicit Caſtren. dicto conſil.* 441. *in fin. par.* 1. *Aym. dicto conſil.* 183. *num.* 3. idque comprehenſiuè, & intenſiuè non extenſiuè, vt probauimos; tollitur aſſumptum, quod Statutum agat de certis ſpeciebus cum imò de omnibus agat, prout in verbis in-

indefinitè, & generaliter de omnibus disponit, de quo inferiùs: ideòque dicta specificatio post generalem dispositionem maioris declarationis, & causa exempli emissa censetur; in punctu *Castr. dict. cons. 441. in fin. vers. & ideo expresso vno*: dicit enim ibi Castren. quod in hoc casu Statutum non expressit dictum casum propter se, sed propter dictam rationem. *Aym. dicto cons. 183. num. 3. & consil. 227. n. 7. & 8.* & satis est tritum, ac regulare, enumerationem specierum post expressionem generalem, eidē
28 generi non derogare, iuxtam doctrinam *Bart. in l. quæsitum 12. §. si quis fundum, antè fin. vers. item prædicta vera, ff. de fund. instruct. Surd. dicto consil. 352. num. 17. in tertio. Rot. decis. 257. n. 7. cum seq. apud Sanctiss. Gregor. XV. vbi add. num. 13. Gratian. discept. forens. cap. 922. nu. 1. & 2.* quæ clariora sunt, si non cauillando, verba Statuti ponderentur, quia rationi præmissæ in principio Statuti, non specierum enumeratio sola, & de per se tantum respondet; sed coniunctim cum verbis, *ac semper contrahere debeant*;
29 ità vt, & legis verba, & ratio inuicem conueniant, quod est omninò concludendum etiam verba impropriando, *vt post Rom. & alios ex plurib. concludunt, Alex. consil. 36. num. 8. 9. & 10. lib. 6. Rolan. consil. 72. num. 38. & 39. lib. 1.* vndè cum illa verba coniunctiuè, & ampliati-
30 uè apposita, *semper contrahere*; in eorum proprio significatu possit comprehendere, æquè ac enumeratos, casus non enumeratos; imò & magis propriè quidem, vt in nostro voto asseruimus, cum idem importent, quod in omni contractu, *glos. singularis, in cap. 1. in verb. iure minoris, in fi. de in integr. restit. mino. Caldas. Pereira. de emption. & vendit. cap. 4. nu. 1. oculatiss. Barbos. in remiss. de dictionibus, dict. 310. num. 6.* vtique fatendum est, hanc magis conuenire Statuto nostro interpretationem, quam illam Beroi *in*
31 *dicto cons. 186. n. 52. & 53.* vbi concedit largè, & impropriè enumeratos contractus esse, & tamen vult, potius impropriare illa verba, semper contrahere, contra propriam naturam sermonis, vniuersalis, & ipsius verbi contrahere, ad destructionem, ac derogationem expressæ rationis, etiam si salua ratione recti sermonis ea
32 verba ad eos restringi non possint, contra id quod not. Doctores *in l. si de certa, & signanter, Iaf. n. 5. vers. limitant tamen, C. de transaction. Eugen. cons. 88. num. 67. & 68.* quam omnibus, prædictis saluis, veritatem agnoscere, ac æquissimæ legi fauere, in quibus terminis cessant leges præcitatæ, ad hoc deductæ, *vt not. Euerar. dicto loc. à speciali, num. 5* quæ nec excludunt præfatam extensionem comprehensiuam, vt latissimè probauimus, & sacri Palatij decisiones concludunt.

Nec aliquid facit, quod Statutum dicatur pœnale propter nullitatem actus; quæ dicitur
33 pœna: *vt ex Io: Andr. & alijs, in cap. fin. de rescript. Bero dicto consil. 176. num. 55.* quia, vltrà quod authoritates, & decisiones per nos superius allatæ, loquuntur in Statutis, ac Constitutionibus decretum irritans habentibus, & in terminis nostri Statuti acta annullantis, & nihilominùs admittunt prædictam comprehensiuam extensionem, quinimo, & fauorabilia cen-
34 seantur; hæc non videtur propriè pœna, nec impeditur ex l. expressa ratione intellectiua, & intensiua extensio, vt concludit Abb. *in dicto cap. fin. nu. 10. de rescript. Dec. optimè, in cap. cognoscentes, n. 19. de Constit.* vbi quod iura prohibentia extensionem fieri in pœnalibus locū non habent, quando agitur de actus annullatione, ex qua nullum tollitur ius quæsitum: etiā si actus annullatio sequatur ex alio iure speciali; quidquid sit quoad pœnam extriniecam, si quæ adesset, quæ in nostro Statuto non adest, *Euerard. in loco à ratione, l. larga, &c. numer. 62. & optimè probat. Cæphal. d. cons. 35. n.*
35 *35. cum seq. vol. 1.* & quod non sit propriè pœna, nec Constitutio dicatur pœnalis, quādo ob defectum formæ, & solemnitatū actū nullū reddit etiam ex aliquo speciali iure, cū personam nō lædat, nec patrimoniū minuat; probat latissimè *post Dec. dict. c. cognoscentes, n. 19.* Rota apud Mantic. *decis. 300. num. 1. cum seq. & per totam, &* Gratianus *discept forens. cap. 509. num. 41. cum seq.* quinimò, cum consideretur
36 principalis dispositionis intentio, non quod secundario accidit, & actus annullatio, vt post alios ibi probat Cæph. & in Constitutione Marchiæ dixit Bocca. *dicta glos. 6. num. 80.* ea-
37 que magis apposita fuerit ad subleuandum minorum, mulierumque personas à deceptionibus, illisque obuiandum; quod est attendendum; quam in odium partis, cui si quod damnum contingit, venit in consequentiam: non redditur Constitutio odiosa, sed iudicatur fauorabilis, & extendenda; *vt voluit Dec. d. c. cognoscentes, n. 18. in secundo casu post Are. Socin. Alex. & alios, in l. 2. ff. de liber. & postum. Aym. cons. 118. num. 9. Cæphal. dicto cons. 35. num. 35. Bocc. ad dictam Constitutionem Marchiæ glos. 6. num. 80. & Rot. decis. 693. num. 4 p. 1. recent.* prout etiam generaliter in dubio Statutum, & Constitutio fauorabilis, *vt post Bald. in l. fin. n. 3. C. qui non poss. ad libert. peruen. Alex. cons. 179. num. 2. vol. 7. Tiraqu. de retract. lignag. in præfat. num. 66. Surd. consil. 314. num. 2 lib. 3.* & ideò quicquid sit, quoad pœnam extrinsecam contrahentis cum minoribus in Constitutione Marchiæ appositam, & per Corn. adductum *dicto consil. 121. num. 8. vers. sed in casu nostro*, ponderatam, vt dicit Abb. *dicto cap. fin. num. 10.* benè fuit resolutum, dictā Marchiæ Constitutionem, tali nullitate contractuum minimè obstante, fauorabilem esse; quod & fortiùs stringit in casu Statuti Vrbis, nullam extrinsecam pœnam adijcientis.

Tertia fuerat ratio ex eodē cons. Beroi 176. *num. 53. vers. quod suadetur*, desumpta; quod
39 videlicet, statuentes, quando omnes contractus comprehendere voluerunt, expresserunt, *prout in secunda parte Statuti antiqui, in principio*, in quibus in terminis loquitur Berous *in verbis & in contractibus, & negotijs, &c. & in nouiss. in princ. Cap. 154.* ideoque, & in prima parte antiqui, & in Cap. 151. in nouiss. idem fecissent, quæ desumitur *ex text. in l. vnica, §. vbi autem legatary, vers. sin autem ad deficientis, ibi, nam si contrarium vellebat, nulla erat difficultas disponere, C. de Caduc. tollen. cum concor. plenè per Tiraquell. in l. si vnquam, vers. libertis, num. 3.*

& 21.

& 21. C. de reuocan.donat. Iaſ.conſ. 108. num. 1. vbi addentes lit. A. 126. num. 8. & 127. nu. 9. lib. 1. Decian.reſp. 17. num. 47. in primo, & 72. num. 15. vbi alios refert vol. 5. Aym.conſil. 62. nu. 13. verſ. ſed dicet aliquis, 363. nu. 17. & 374. num. 1. in tertio 574. num. 12. & 579. nu. 18. in quarto, 956. num. 16. in quinto, & 987. n. 32. verſ. rurſus qua ratione, & in reſponſo pro genero, quod eſt 1000. num. 339. vol. 6. Surd. conſ. 426. nu 13. & deciſ. 322. num. 22. & in terminis noſtri ſtatuti Rota deciſ. 619. num. 5. poſt. med. par. 2. recent. quam, licet ſit eiuſdem farinæ, cum præcedentibus, ac præfatis rationibus ſublata videri poſſit; vt in puncto optimè dicit Aym. dicto conſ. 987. num. 44. in ſexto, non omnia recantãtes; ſed aliqua indicantes, ſingillatim reijcere non grauamur.

40 Ea igitur, ſtante expreſſa ſtatuti ratione, ex qua clara deſumitur ſtatuentium intentio, & verbis vniuerſalibus poſt ſpecificationem adiectis, nõ ſolum ceſſat, quia reliqui contractus omninò omiſſi dici non poſſunt, in quibus eadem ſtatuti ratio viget, quinimò, vt probauimus, expreſsè cõprehenſi, vt in puncto declarat Aym. dicto conſ. 257. num. 6. verſic. rurſus regula, quem alijs relatis, ſequitur Becc. conſ. 111. num. 40. verſ. ſecundo reſpondeo; verùm etiam quia eidẽ
41 regulæ, identitate rationis in caſibus omiſſis intercedente, minimè locum fore poſt alios, quos congerunt tenuerunt idem Aymon. conſil. 62. n. 14. 130. num. 7. 257. num. 6. verſ. ſimiliter, quia militat, Menoch. conſ. 14. num. 15. Becc. dicto conſ. 111. num. 40. dicto verſ. ſecundo reſpondeo, & Surd. dicta deciſ. 322. num. 68. ac omnium latius Berretta conſ. 116. num. 42. 43. & 44. tantò magis, quia ſtantibus prædictis, non ſolum
42 de veriſimili ſtatuentium mente conſtare dici poteſt: quod idem in caſibus non ſpecificatis, eandem rationem habentibus, voluiſſent, ſed de certa, & indubitata; qua item ratione huiuſmodi argumentum perit: quod non obſcurè firmarunt, idem Aymon. d. conſ. 62. n. 14. ad fin. & num. 15. & conſil. 130. num. 7. verſ. alibi ſcribit Baldus, & verſ. alibi ſcribit idem Baldus, Becc. d. conſ. 111. n. 40. in princ. & Menoch. d. conſ. 14. num. 15.

INSPECTIONIS SECVNDAE.

PARTIS SECVNDAE.

SVMMARIVM.

1 *Verba, ſemper contrahere, idem quod in omni caſu contrahere.*
2 *Diſtractus largè, & impropriè, contractus dicuntur.*
3 *Donatio eſt impropriè contractus.*
4 *Verba etiam impropriè intelligi debent, vt rationi conueniant.*
5 *Verba ſi etiam impropriè trahi debent, vt rationi congruant; multo, & quidem magis in proprio eorum ſignificatu accipi debent, vt idem ſequatur.*
6 *Clauſula, & oratio generalis, nunquam per ſpecialem reſtringitur contra expreſſam rationem, & mentem diſponentium.*
7 *Clauſula, & oratio generalis, ex mente diſponentium ad ſpecificata refertur.*
8 *Diſtractus, & donatio ſaltem ex ſimultaneo conſenſu largè contractus cenſentur.*
9 *Verba, & clauſula generalis, poſt enumerationem ſpecierum adiecta, ad eas reſtringi debet; ſed contra, num. ſiq.*
10 *Clauſula, & verba, in fine poſita ad omnia referri, & extendi debent.*
11 *Relatio fit ad omnia, quando in omnibus eſt eadem ratio, etiam ſi efficacius in vno, quam in alio, num. 12.*
12 *Ratio Statuti efficacius in vno caſu militans, quam in alio, dummodo in omnibus vigeat, non impedit ad omnia relationem fieri, & num. 16. & 17.*
13 *Relatio eadem conueniente ratione, etiam in exorbitantibus ad omnia fieri intelligitur, etiam in odioſis, vt nu. 14. imò & in penalibus, n. 15.*
18 *Statuti noſtri Cap. 151. lib. 1. Intellectus.*
19 *Specierum enumeratio poſt generalem diſpoſitionẽ non reſtringit, ſed ſtat declaratiuè, & ex abundanti potiùs.*
20 *Specierum enumeratio in dubio præſumitur potiùs ex abundanti, quam reſtrictiuè.*
21 *Specierum enumeratio, etiam antè generalem diſpoſitionem, illam non reſtringit quando genus, & ſpecies cadunt inter caſus, ad quos diſpoſitio refertur.*
Clauſula, & oratio generalis, poſt ſpecierum enumerationem, non reſtringitur ad illas, quando genus, & ſpecies cadunt inter caſus, ad quos diſpoſitio refertur.
22 *Clauſula, & oratio generalis, in fine poſita, non refertur ad ſpecificata, nec reſtringitur ad ea, quando verſamur in oratione, & diſpoſitione vnicum caput continenti, & clauſula generalis non eſt emiſſa ad qualificandum ſpecierum enumerationem, in cap. diſtincto, & n. 28.*
23 *Copula, & quando ponitur inter talia, in quibus vnum, ſeù aliqua in alio comprehenduntur, diſpoſitionem vnicam generalem efficit, & quaſi in ipſum genus reſoluitur.*
24 *Copula, & natura eſt ampliare, & augere, non reſtringere.*
25 *Copula, & etiam poſt ſpecierum enumerationem generi adiecta, augendi vim habet.*
26 *Clauſula, & , adiectio ad amplianda appoſita, non debet reſtringere.*
27 *Clauſula in fine poſita tunc ad proximè dicta reſtringitur, quando ex ipſius verbis apparet, illam ad ea qualificandum appoſitam fuiſſe.*
29 *Relatio fit ad omnia, quando etiam ſi continuatiuè verba ſtarent ad proxima, eadem in omnibus ratio viget.*
30 *Clauſula in fine poſita, etiam ſi aliàs ad omnia referri deberet; non refertur, quando diſpoſitio fauorabilis, & extendenda reſtringeretur.*
31 *Clauſula in fine poſita, etiam ſi aliàs ad omnia referenda eſſet, non refertur, quando abſurdum ſequitur.*
32 *Relatio clauſula, & verborum in fine poſitorum non fit ad omnia, etiam ſi aliàs fieri deberet, quando contra diſponentiũ mentẽ fieri videretur*
33 *Relatio clauſulæ in fine poſitæ ſit ad omnia, etiam quando alias minimè fieri deberet, ſi rationes ſuadeant.*

34 *Mens in qualibet disposition primum tenet locum, ac cunctis dominatur.*

35 *Mens in qualibet dispositione totum facit, ac verbis quibuscumque præfertur.*

36 *Relatio illorum verborum, ac semper, &c. contrahere &c. in Statuto nostro Cap. 151. lib. 1. ad proxima, & specificata, contra rationem, & mentem statuentium restrictionem non operetur.*

37 *Clausula, & verba in fine posita, etiam si aliàs relatio fieri non deberet, ad omnia referuntur vt menti congruant, ac rationi.*

38 *Clausula, & verba in fine posita, etiam si aliàs relatio fieri non deberet, ad omnia referuntur, vt menti, ac rationi congruant, etiam in materia penali.*

39 *Mens generalis arguitur ex generalitate verborum.*

40 *Semper dictio, vniuersalis, ità vt intelligatur, in omni tempore, & in omni casu.*

41 *Clausula, & verba in fine posita non restringuntur ad proxima, & specificata; sed referuntur ad omnia, quando sunt vniuersalia, & signum vniuersale continent.*

42 *Absurda sunt euitanda.*

43 *Relatio verborum, & clausularum in fine positarum fit ad omnia, etiam si aliàs fieri minimè deberet, vt euitentur absurda.*

44 *Relatio ad omnia, etiam si aliàs fieri minimè deberet, clausulæ, ac verborum in fine positorum fieri debet, quando alias contra expressam rationem fauorabilis, & extendenda dispositio restringeretur.*

45 *Corn. in cons. 121. lib. 3. & Bero. in cons. 176. lib. 1 In quibus ad rem decepti.*

46 *Relatio ad omnia; vbi commodè fieri potest, debet.*

47 *Relatio ad omnia facienda, ad quæ, salua ratione recti sermonis, fieri potest.*

48 *Relatio ad ea præcipuè facienda, ad quæ probabilius verba adaptantur.*

49 *Relatio omninò ad omnia fieri debet, quando seruata ratione recti sermonis, ac verborum proprietate, ad proxima excluderetur restrictio.*

50 *Nigrum declaratur per rubrum, quantumuis imperfectam orationem continens.*

51 *Interpretatio semper ea est capienda, quæ rubro conueniat, & præsertim nigro aliquo modo eidem rubro congruenti.*

52 *Verba ad augendum posita, & cum signo vniuersali, salua ratione recti sermonis, non restringuntur ad specificata, & proximiora.*

53 *Relatio fit, ad omnia, etiam si alias non fieret, quãdo verba starent frustratoriè, vel aliud sequeretur absurdum.*

54 *Verba, ex quibus, quod tacitè inerat, vel generalibus verbis, & implicitè comprehendebatur, exprimitur, non dicuntur frustratoria, nec superflua.*

55 *Verba ad dubitationem tollendam emissa, non dicuntur superflua.*

56 *Verborum superfluitas potius toleranda, quam mens disponentium ladenda.*

57 *Ac, Dictio, pro & ponitur.*

58 *Ac, Dictio, copulat ac repetit.*

59 *Repitito, ac communicatio qualitatum inter copulatiuè posita fit etiam in Statutis, num. 60.*

61 *Repititio, ac communicatio qualitatum, & conditionum inter copulatiuè posita, præcedentium in sequentia, & è contra fieri debet; maximè in eadem oratione copulatis, num. 62.*

63 *Repetitio fit quotiescumque identitas rationis, ac mens disponentium eam suadent, quod, & in Statuto procedit, n. 64.*

65 *Repititio tripliciter inducitur, & qualitèr.*

66 *Dictiones, quæ repetitionem suadent; quæ remissiuè*

67 *Rubrica habens orationem perfectam indefinitè loquens, stante rationis identitate, non restringitur per nigrum speciale, sed vniuersaliter disponit; maximè si nigrum ità possit intelligi, vt rubro conueniat. n. 68.*

69 *Nigri verba clara non recipiunt declarationem a rubro, sed vid. infra.*

70 *Rubrum, etiam habens orationem perfectam, nisi, & decisiuam habeat, non disponit, sed vid. inf.*

71 *Rubrica, quæ verbo caret, non dicitur continere orationem perfectam, sed vid. inf.*

72 *Participium, valituris, resolutur in relatiuum, & & verbum sui temporis, vide in infra.*

73 *Relatiuum restringit dispositionem ad relatum.*

74 *Decis. 1242. coram Cardin. Seraphi. perpenditur.*

75 *Correctio incontinenti, præsertim in Viris doctissimis, non est præsumenda.*

76 *Relatio verborum ad ea fit, ad quæ proportionabiliter fieri potest.*

77 *Rubrica quando disponat, & orationem perfectam habeat, distinguitur remissiuè.*

78 *Glos. in l. 1. C. de Capit. Ciu. cens. exim. lib. 11. communiter approbatur.*

79 *Rub. de capit. ciu. censib. exim. lib. 11. orationem perfectam habere dicitur, ac disponere, & n. 80.*

80 *Rubrica generaliter nigro per nigrum restringi non debet.*

81 *Rubrica Statuti nostri 151. lib. 1. habere orationem perfectam videtur, & disponere.*

82 *Rubricam habere orationem perfectam, vel non certa regula non assignatur.*

83 *Rubrica in sua generalitate disponit; generalitate, ac identate rationis, cum ea congruenti.*

84 *Rubrica generalis generaliter disponere omnino dicitur, quando, & verba nigri possunt generalia iudicari, ac ipsi rubricæ conuenientia.*

85 *Rubrica quæcumque, quamcumque legum, & Statutorum textui consentanea, & consonans generaliter, & indistinctè pro textu haberi, & allegari certissimum est.*

86 *Rubricæ quantumuis imperfectæ ad nigri declarationem admittuntur, & deseruiunt, & 110.*

87 *Lectura, & interpretatio legis, seù Statuti, pluribus lecturis datis, ea semper recipienda, quæ rubro consentiat: quod procedit secundum aliquos, quando nulla aduersantur rationes, num. 88.*

89 *Rubrica de Cap. ciu. cens. exim. C. lib. 11. & perfecta, & decisiua dicitur.*

90 *Rubrica Statuti nostri Cap. 151. lib. 1. perfecta, & decisiua videtur.*

91 *Rubrum, vel perfectum, vel nigro consentiens disponit, vel imperfectum declarat.*

92 *Rubrica de Cap. ciu. cens. eximenda, C. lib. 11. dicitur perfecta, nec carere verbo.*

93 *Rubrica non dicitur imperfecta sine verbo, cum subintelligatur.*

94 *Participium, valituris, resoluitur in relatiuum, & verbum sui temporis.*

95 *Participium, Valentibus, resoluitur in relatiuum, & ver-*

& verbum.

96 *Relatiuum ſine copula dicitur limitatiuè, ac reſtrictiuè ſtare. amplia num. 97. lim. num. 99. remiſſiuè.*

97 *Relatiuum, etiam in participio implicitè comprehenſum, dicitur ſtare reſtrictiuè, & limitatiuè.*

100 *Relatiuum non magis ſtringit, quam per ipſum demonſtratur.*

101 *Relatiuum repetitionem inducit, cum omnibus qualitatibus*

102 *Relatiuo in participio implicitum, eſt eiuſdem potentiæ, ac explicitum, & eandem repetitionem, ac relationem inducit. & nu. 103.*

104 *Relatiuum ſuum refert, & exprimit relatum, & antecedens, cum, omnibus ſuis qualitatibus.*

105 *Referentis termino vis eadem tanta ineſt, quanta relato.*

106 *Relatiuum retentis terminis relati ex ſui natura intelligitur.*

107 *Relatiuum non reſtringit generalitatem termini relati.*

108 *Relatiuum non reſtringit contra rationem diſpoſitionis, & mentem diſponentium.*

109 *Rubrica non ſolum ſtat ad demoſtrandum; ſed etiam ſi eſt perfecta, ipſius legis initium dicitur pars.*

111 *Rubrum etiam quoad aliqua perfectum, recipit quoad alia declarationem à nigro.*

112 *Statutum, & quælibet quantumcunque vniuerſalis diſpoſitio, declarationem admittit, per diſponentem adiectam.*

113 *Statutum, & quamis diſpoſitio ad perſonas, & caſus, quibus mens diſponentium aduerſatur, minimè eſt trahenda.*

114 *Statutum, & aliæ diſpoſitiones, ad caſus, & perſonas in quibus diuerſa ratio militat, non ſunt trahendæ.*

115 *Statuti noſtri Cap. 151. lib. 1. ratio finalis fuit, ad tollendas fraudes, ac captioſas circumuentiones.*

116 *Ratio in Statuto, & diſpoſitione expreſſa eam, & illud, ad omnia extendit, in quibus ipſa viget.*

117 *Rationes generales non extendunt conſtitutiones, nec de lege diſponere dicuntur. ſed vid. infra.*

118 *Baldi theoricam, vel cuiuſcunque fuerit, in c. 1. §. quia vidimus, num. 54. in add. ſub lit. C. qui feud. dar. poſſunt, qui reaſumpſerint.*

119 *Statutum, vel diſpoſitio de ratione diſponens attenditur, non ratio.*

120 *Ratio de Statuto diſponens, vel lege, attenditur, non lex, vel Statutum.*

121 *Corn. eminentiſſimus Iuriſconſul in conſ. 121. vol. 3. reijcitur.*

122 *Ratio in præfationibus, & proœmio emiſſa, cenſetur finalis.*

123 *Ratio generalis in præfationibus emiſſa Statutum, & Conſtit. extendit, & de ea diſponere dicitur.*

124 *Ratio generalis, in præfationibus noſtri Stat. Cap. 151. lib. 1. poſita, finalis eſt, & de Statuto diſponit, ac illud extendit ad contractus in expreſſis minimè comprehenſos.*

125 *Deciſiones Rotæ ſecundum iuris diſpoſitionem ſunt intelligendæ.*

126 *Deciſiones Rotæ, vbi adſunt, non eſt generalibus inhærendum.*

127 *Deciſiones Rotæ propter DD. grauitatem, & præexcellentem doctrinam, ab omnibus Iudicibus ſunt amplectendæ.*

128 *Præiudicij nomen latius patet, quam læſionis.*

129 *Præiudicij nomen latè patet ad omne factum contra Iuſtitiam, & iniurioſum.*

130 *Læſio eſſe non poteſt, vbi præiudicium ceſſet.*

131 *Iuramentum proximiorum in Statuto noſtro requiſitum, an ad donationem in eo expreſſam referatur, dubitatum in Palatio.*

Sed etiam ad d. donationem referri, cur videatur, num. 132.

133 *Statutum noſtrum Cap. 151. lib. 1. Contractus etiã damnoſos, ac præiudiciales minoribus mulieribuſque permittit.*

134 *Læſionis in donatione ſimplici, quæ à mera liberalitate proficiſcitur ratio non habetur.*

135 *Donatio, de ſui natura damnum, ac præiudicium donanti infert.*

136 *Donans dicitur perdere.*

137 *Fraus, & deceptio in donatione conſideratur, & in minoribus, & mulieribus de facili præſumitur.*

138 *Deceptus eſſe, ac dici quis poteſt, etiã ſi commutatiua inſtitia inſpecta minimè lædatur.*

139 *Dolus, & fraus conſideratur etiam ſine læſione.*

140 *Falſitas etiam non nocibilis, ſi dolosè prodierit, eſt punibilis.*

141 *Læſio ſine deceptione, & dolo datur.*

INSPECTIONIS II. PARS II.

Rationibus iam, pro contraria ſententia deductis; ſubmotis, authoritatibus ex Rotæ ſententia, millies canonizata, iugiterque obſeruata, reiectis: in hac Inſpectionis Secundæ parte altera, ad noſtrarum defenſionem rationum, vt propoſueramus, promiſimuſque deſcendimus.

Prima igitur fuerat ratio quod cum ſtatuentes generalem, & ſeù indefinitam rub. de contractibus, ac generalem ad obuiandum fraudibus, ac deceptionibus rationem expreſſam præmiſiſſent, ac poſteà quatuor expreſſis, pro ſpecificatis, ſeù in indiuiduo nominatis; hoc adiectiuum, expreſſis, vt alias profeſſi ſumus facilioris intelligentiæ gratia, cum DD. de Affectamento in hoc conueniant, multoties, non de aliis denegantes, accipientes: vlteriùs procedẽdo copulatiuè adiunxerint; *ac ſemper cum Iudicis competentis decreto, cauſa illi in ſcriptis expreſſa, & inſinuata, ac plenè cognita contrahere debeãt.*

1 hæc verba *ſemper &c. contrahere &c.* ſtant ampliatiuè ad enumeratos caſus; & cum ſint vniuerſalia ſemper contrahere in omni videlicet caſu contrahere, *iuxt. gloſ. in c. 1. in verbo Iure minoris, in fin. de reſt. in integr. Pereira de emption. & vendit. cap. 4. n. 1.* vniuerſaliter intelligi debeant, & magis ad non ſpecificatos, & enumeratos, generalibus tamen verbis, & expreſſa ratione comprehenſos, quam expreſſos referri, cum enumerati ſint diſtractus, & largè, & im-

2 propriè contractus dicantur; vt concedit Berous ex aduerſo deductus, in *eodem conſ. 176. nu. 62.* & probant *Bocc. ad d. Conſtit. March. gloſ. 1. n. 10. & gloſ. 8. num. 20. Carpan. ad Stat. Mediol. d. c. 328. num. 192. & 193.* etiam reſpectu

3 donationis, quæ etſi diſtractus non ſit, impropriè tamen contractus intelligitur, *Mozz. de contrac. tit. de diuiſ. Contract. art. 4. num. 5.* quod

4 mox oſtendimus; cum imò è contrà, potiùs eadem verba, quatenus opus fuiſſet impropriando,

do, ad non expreſſos, ideſt minimè enumeratos, vt cæteris, & rationi conuenirent, vbi debuiſſent, vt relatis alijs concludunt, *Alexan. conſ. 36. nu. 8. 9. & 10. lib. 6. Roland. d. conſ. 72. nu.*
5 *38. & 39. lib. 1.* ergo, & multò magis ſecundum eorum naturam generaliter intelligi debent, vt conformentur rationi, ac menti diſ-
6 ponentium; ità argumentatur in ſimili Aym. *conſ. 245. numer. 10. verſ. quarto reſpondeo*, cum nunquam generalis clauſula, & oratio, per ſpecialem reſtringatur contra mentem diſponentis, & rationem expreſſam, vt in ſimili Statuto Senarum, determinãt ſolemnes Doctores Bart. Soci. *conſ. 251. nu. 1. col. 2. vol. 2.* & Dec. *in conſ. 660. num. 2. & 10.* quem ſequitur ibidem Aym. *num. 10. verſ. rurſus numquam, Gozzad. conſil. 59.*
7 *n. 19. Nat. conſ. 546. n. 20.* vbi è contra ex præfationibus, & intentione, tenet pro relatione ad ſpecificata; *Pariſ. conſ. 53. nu. 35. vol. 2. cum quo ſentit. Roland. conſil. 54. num. 11. lib. 4.*

Huic noſtro fundamento Domini de Aſſettamento reſpondent ex Beroi verbis: quod,
8 cum quatuor ſpecificati in Statuto, contractus ſaltem largè dici poſſint, ex ſimultaneo conſenſu, *ad notat. in l. 1. ff. de pact. gloſ. magna, in*
9 *fin. in l. 1. ff. de act. & oblig. cum alijs*; ac illa verba *contrahere debeant, &c.* in illis verificari, & ad illos referri, & continuatiuè ad enumeratos appoſita dignoſcantur, ad illos reſtringi, ac limitari debent, *ex text. in l. fin. vbi Bart. optimè, ff. de legat. 1. vtrobiq. Doct. Canon. in cap. 2. requiris de appellat. cum concor. relatis per Bero. dicto conſ. 176. num. 53 vol. 1. Capyc. dicta deciſ. 108. num. 12.* & *per Caphal.* qui hanc limitationẽ proſequitur *in conſ. 673. n. 1. vol. 5.* Cuius quidem argumenti reſolutionem, pace tanti viri dictum ſit; haud difficilem reputamus; clariſſimum etenim primum eſt,
10 regulam eſſe in contrarium, & clauſulam, ac verba in fine poſita, ad omnia præcedentia relationem habere, ac ad omnia extendi, vt in ex aduerſo deductis ll. probatur, *& in l. 1. C. de lib. prætor. cap. 2. requiris, de appell. vbi omnes, & ſignanter, Dec. n. 10. Iaſ. conſ. 47. nu. 2. in princ. vol. 3. & vtrobique Becc. in add. Surd. conſ. 282. n. 4. & 565. num. 18. Honded. conſ. 64. n. 7. volum. 2. Capic. deciſ. 108. num. 9. Rota deciſ. 227. num. 1. 231. num. 1. & 666. num. 1. verſ. Non obſtat, p. 1. diuerſ.* & alios plures refert copioſiſſimus Barboſ. *in remiſſ. de clauſulis ſecundum primam impreſſionem, clauſula 119. n. 1.*

Et hoc ſine dubitatione procedit, quando
11 in omnibus eſt eadem ratio, vt præcitati omnes intelligunt, & ſignanter, *Dec. in dicto cap. ſecundo requiris. num. 11. Iaſ. dicto conſil. 47. n. 2. & 53. n. 13. Bero. conſil. 81. num. 18. lib. 2. Hond. d. conſil. 64. nu. 10.* quamuis etiam in aliquibus
12 ratio Statuti, & diſpoſitionis, efficaciùs militaret, quia nihilominùs non impeditur relatio, vt doctiſſimè ponderarunt Domini de Rota, *in dicta deciſ. 227. nu. 1. verſ. Non obſtat, par. 1. diuerſor.* cum qua tranſit *Surd. conſ. 565. num. 19. verſic. & ſi dicatur, in 4.*

13 Eaque eàtenus obtinent, vt ad merè exorbitantia amplientur, iuxtà Doctrinam Illuſtriſ. Doctoris Franciſci Aretini, *in l. talis, ſcriptura, num. 5. ff. de legat. 1.* approbatam per Rotam,
d. dec. 231. nu. 1. cum qua ſimpliciter permanſerunt. *Hond. d. conſ. 64. num. 16. & Surd. d. conſ.*
14 *565. nu. 18.* & in quantumuis odioſis ſibi locum vindicent, vt poſt alios, reiecta contraria, voluit, *Capic. dec. 108. nu. 15. verſ. Contra hanc. Iaſ. d. conſil. 47. num. 2. verſic. iſta regula, & ad eum ibi. Becc. qui multos cumulat, in add. & conſ. 53. num. 13. verſ. iſta regula, & Capyc. nominatim ſequuntur Aym. d. conſ. 987. num. 10. Hond.*
15 *dicto conſ. 64. n. 15.* & tandem, in pœnalibus locum habere probat optimè *Dec. in dicto cap ſecundo requiris, num. 17. cum pluribus ſeq. cuius ſententiæ in indiuiduo ſe ſubſcribit Aym. conſ. 808. num. 11. in 5. vol. quem complectitur Surd. d. conſ. 565. n. 18. verſ. & idem eſt.*

Cum igitur noſtri Statuti ratio vnica ſit, & expreſſa, nec oſtendi poſſit, quomodo magis ad quatuor, quam ad reliquos contractus, referri poſſit, cum in omnibus decipi, ac fraudari poſſint mulieres, quod ſufficit ad hoc, vt relatio
16 ad omnia minimè impediatur, *vt notat Bartol. & cæter. in l. 1. C. de lib. prætor. & Canon. in d. c. ſecundo requiris, & ſignanter Dec. num. 10. & 11. quem in indiuiduo ſequitur Pariſ. conſ. 53. nu. 32. vol. 2. cum alijs per Honded. conſ. 64. nu. 10. verſ. ſeu ſaltem, & firmat Surd. dicto conſ. 565. num. 19.*
17 dicens ſufficere, quod ratio non ſit diuerſa, licet tanta, nec tàm efficax intercedat, & ſubdit, quod hoc ipſius iudicio omnem dubitationẽ tollit; ſequitur rationabiliter reperiri argumentum, & ad omnia, iuxtam regulam prædictam, faciendam eſſe relationem, vt in puncto reſpondit Aym. *dicto conſ. 808. numer. 10. in fin. verſ. quartum etiam argumentum, & num. 11. in quinto volum.*

Quintimo, vt omninò fiat, vrget, cum ſit generalis; *Alex. conſ. 101. num. 19. circà med. lib. 5. Aym. conſ. 245. num. 10. verſ. tertio reſpondeo.*

Concidit etiam Beroi argumentatio ex pluribus, ac euidentiſſimis rationibus; id autem ex his apprimè placet expendere, quod ipſammet argumentationem intrinſecus demõſtret, germanumque Statuti noſtri ſenſum, ac mentem patefaciat.

Statutum igitur noſtrum vnicam habet diſpoſitionem, ac orationem vnicam quo omnia
18 complectiuè comprehendentem verborum ſtructuram, quæ ab vno nomine, *volenteſque* ac vnico verbo *ſtatuimus*, regitur, ac clauditur; in qua plures partes diſtingui, & conſiderari patet, *vt in eo*; nullo tamen modo illa verba, *ac ſemper contrahere, &c.* ad qualificandum enumeratos contractus apponuntur, ſed ſtant de per ſe, & vniuerſalem diſpoſitionem continent, tàm ad enumeratos, quam reliquos, ac ad verbum ſtatuimus, & nomen volentes, referuntur; vndè ſequitur ad ſpecies enumeratas, quibus non adijciuntur, in quibus terminis limitatio, & deducta per Bero. ceſſant, nequaquam reſtringi, *quod voluit Pariſ. conſ. 53. n. 31. volum. 2. poſt alios, quos refert. Roland. conſ. 54. num. 21. vol. 4. qui Pariſium ſequitur, cum Surd. dicto conſ. 565. num. 19. in 4.* quod & inſinuatur; tum
19 quia ſpecies, ſiuè conſideremus generalem præcedentem rationem, & diſpoſitionem, & ſtare videntur declaratiuè, & ex abundanti potiùs, quam reſtrictiuè, *vt poſt Bart. in l. Quæſi-*

tum

tum §. fin. ff. de fund. inſtruct. & Dec. in dicto cap. Sedes, num. 46. verſic. circà doctrinam, de reſcript. Corn. conſil. 67. num. 2. circà med. verſic. Ipſe autem Bart. diſtinguit. vol. 1. Cæphal. conſ. 372. n. 19. cum plur. ſeq. in 3. volum. prout etiam quod potiùs ex abundanti, quam reſtrictiuè
20 enumeratio ſpecierum facta fuerit in dubio præſumitur, *vt idem Bart. in d. §. final. num. 4. in fin. Cor. licet dicat hoc non dicere Bart. in d. conſ. 67. num. 2. circà med. verſ. Sed. Iac. de Aret. Aſſlict. dec. 106. num. 3. 4. & 5. Cæphal d. conſ. 372. num. 29.* ſiue conſideremus dictam clauſulam poſteriorem; & cum verſemur in vltima quæſtione Bartoli, in dicto §. final. quando ſcilicet genus, & ſpecies cadũt inter caſus, ad quos
21 diſpoſitio refertur; verum eſt generalem diſpoſitionem, etiam ſequentem, ampliatiuè ſtare ad ſpecies expreſſas, & vltra eas locum habere, *ad d. l. ſtipulationes commodiſſimum, ff. de verbor. obligat. Alex. conſ. 13. n. 9. lib. 2. Soc. Sen. conſ. 251. num. 1. col. 2. verſ. nos autem ſumus, & conſ. 300. nu. 2. in 2. volum. quem ſequitur Dec. d. conſil. 660. num. 10. verſ. Non obſtat*, & *Aym. conſ. 209. n. 7. & 227. n. 7. & 245. num. 10 in princ.* quicquid ſit in alijs terminis, in quibus etiam Socinus ibi, non putat abſolutè verum; quod verba generalia per ſpecialia præcedentia, vel ſequentia reſtringantur; tum quia,
22 quando oratio eſt per copulam continuata, & continuatio non eſt qualificatiua verborum, & ſpecierum in diuerſa diſpoſitione, vel Capitulo enumeratarum; ſed ad integrandam, & complendam orationem, & diſpoſitionem, reſpectu totius principalis diſpoſitionis, adiecta: non reſtringitur ad ſpecies enumeratas, ſed refertur ad omnia, *vt tradit Surd. d. conſ. 565. nu. 19. verſ. non omitto*, & antè eum videtur firmatum per Capyc. *d. deciſ. 108. n. 12. & 13.* & hoc videtur habere rationem; quia, cum Berous concedat: illud verbum. contrahere, complecti enumeratos, impropriè quamuis contractus, quod nec improbamus, illa copula, præcedens
23 dictionem ſemper, videtur in vnicam diſpoſitionem generalem omnia reſoluere, quam non reſtringit enumeratio; vt concludit Conſil. Neapol. *in d. deciſ. 106. num. 8. Cæphal: d. conſ. 372. num. 18. in fin. verſ. vndè cum hic.* maximè attentâ natura copulæ, cuius eſt ampliare,
24 & augere non reſtringere, *l. ea tamen adiectio, ff. de legat. 3. l. qui dolo, §. hac lege, ff. ad l. Iul. de vi Publ. Alex. in conſ. 101. num. 9. lib. 3. Corn. dicto conſ. 67. n. 2. antè med. verſ. & natura, lib. 1. Surd. conſ. 315. n. 17. Grat. deciſ. Marchiæ 175. n. 8. & diſcept. forenſ. c. 844. n. 10. Gonzal. ad regulam 8. Cancell. glo. 3. n. 5. Rot. dec. 680. n. 4. p. 2. recentior.*
25 & etiam ſpecierum præcedenti enumeratione, augendi naturam retinet, *Socin. Sen. d. conſil. ibidem, verſ. & maximè propter copulam*, in quibus terminis eadem ratione dicit, Dec. *d. conſ. 660. num. 10. verſ. iſta generalis clauſula*, quod cum
26 talis clauſula, & adiectio, ad ampliandum inducta cenſeatur, non debet reſtringere, *ad text. cũ concord. in l. legata inutiliter, ff. de legat. 1. & ſequitur Aym. conſ. 227. n. 8. verſ. & facit ratio, Nat. conſ. 546. n. 23. & voluit Viuius deciſ. 224. nu. 3. amplectens Sig. de Homod. conſ. 103. col. penul.* Vnde etiam fit, vt ceſſet limitatio prædicta, in qua Berous fundatur, *ex cod. text. in l. fin. ff. de reb. dub. vbi Bart. adductus declarat. Alex. conſ. 30. num. 14. volum. 5. Aymon. dicto conſ. 227. numer. 9. & 10. Alba. in conſ. 336. num. 26. in princ.*

Verum ad rem propius accedentes, limitatio in qua ipſius Beroi reſponſio fundatur, ſpecialibus rationibus euitatur, & quidem ſingulariter declaratur per Capyc. *dec. 108. nu. 12. verſ. ſed aduertendum*, vbi quod eò caſu tan-
27 tum obtinet, quando, ex verbis ipſius clauſulæ in fine poſitæ, manifeſtè apparet, quod ſit appoſita ad qualificandum proximam diſpoſitionem; quod cum abſolutè negari poſſe videatur in caſu noſtro, regulæ ſtandum eſſe minimè ambigendum, eoq; fortiùs, quia, cum vni-
28 ca ſit diſpoſitio, & capitulum non poteſt non fieri relatio, vt ponderauit concilium, *num. 13. in fin. ibi* tantò magis, *& Surd. d. conſil. 565. num. 19. verſ. Non omitto, & comprobat Aym. conſ. 987. num. 75.*

Iterum etiam declaratur eadem limitatio, vt non procedat quando, etiam quod ſtare videretur continuatiuè ad proximam diſpoſitionem, ſeù capitulum, eadem, in præcedentibus
29 capitulis ratio vigerer; quia tunc ad omnia, in quibus identitas rationis militat, fit relatio, *vt ex notat. per Bart. & DD.* in indiuiduo ſublimitat Dec. *in d. cap. 2. requiris, num. 13. verſ. quod dictum limitari poteſt*, & Decium nominatim ſequitur *Pariſ. conſil. 53. num. 36. vol. 2.* cum igitur ratio, quæ in his diſtractibus eſt, etiam in contractibus vigeat, de quibus indiſtinctè egit rubrica, & ratio expreſsè præmiſſa; ſequitur relationem ad totam diſpoſitionem fieri; & clauſulam, de qua agitur, in ſua generalitate eſſe intelligendam, quod & clarius demonſtrabimus.

Quinimò, vt clariùs tollatur obiectum, vlterius progrediendum cenſemus; nam, ſicut aliquando huiuſmodi clauſulæ finales, & poſte-
30 riores, ad omnia referri non debent, licet aliàs regulariter relationi locum foret, vt ſi ex relatione aliquod abſurdum exurgeret. *cap. Eccleſiæ veſtræ 2. ibique Abb. in 6. not. de elect. Dec. poſt Abb. & alios ibi per eum relatos, in d. c. ſecundo requiris, nu. 15. de appell. Iaſ. poſt alios in l. talis ſcriptura, num. 40. ff. de leg. 1. Alex. conſ. 17. nu. 10. vol. 7. Aym. d. conſ. 245. num. 10. verſ. 6. reſpondeo, & in conſil. 987. num. 77. verſ. per contrarium. Gab. de Clauſulis. concl. 9. n. 28.* Hond. *d conſ. 64. n. 18.* Vel fauorabilis diſpoſitio extendenda reſtringeretur. *Iaſ. in d. l. talis ſcriptura, ibid. in 6. limit. Dec. in d. c. ſecundo requiris, num. 22. & in conſ. 92. col. 1. circà med. Aym. d. conſ. 245. n. 10. verſ. quinto reſpondeo. Hond d. conſ. 64. n. 19.*
32 Aut tandem quando, contra diſponentium mentem, fieri videretur, *vt ex tex. in l. Labeo, ff. de ſupellect. leg. firmauit. Oldr. conſ. 152. num. 2. in fin. Abb. in conſil. 65. in fine parte 2. quos ſequuntur Aym. conſ. 70. num. 9. & conſ. 808. n. 13. Rol. d. conſ. 54. num. 11. verſ. relatio enim vol. 4.* Ità è
33 contrà, multoque magis, cum reuerramur ad regulam, & generalium verborum, & clauſularum naturam ſernemus: etiam, quando aliàs minimè regulariter ad omnia referenda dicerentur; prædictis, vel ſimilibus rationibus in-

contra-

contrarium intercedentibus, omnia etiam remota determinare concludendum est; ità in puncto argumentatur optimè *Anton.Ciof.conf.* 40.*num* 19.*vol* 2.*& Honded.d.conf.* 64. *nu.* 20. *vol.* 2. Intercedunt autem ni fallimur, eædem, aliæq; vrgentissimæ, ac plurimæ.

34 Et quoniam mens in qualibet dispositione, tanquam regina, primum locum tenet. *l. in conditionibus* 19. *in princip. & §.* 1. *ff de condit. & demonstr. l. cum quæstio,* C. *de leg. l. semper in stipulationibus;* 35. *ff. de reg. iur. cum in infinitis*
35 *propèmodum concord.* quæ totum facit, ac quibuscumque verbis præfertur, vt latè post *Alex. conf.* 8.*num.* 8.*volum* 4. *Rol.d conf.* 54. *num.* 31. *volum.* 4. *Cardin. Mantic. de coniect. vlt. volunt. libro* 3.*tit.* 3.*num.* 1.*cum seq.& de tacit. & ambig. conuent.lib.* 1 *tit.* 17.*nu.* 36.*Gratian.discept. for.c.* 814.*n.*14. *& alij, in qualibet materia passim om-*
36 *nes*; relatio verò ad proxima restrictionem contra statuentium mentem, ac expressam generalem rationem, vt credimus euidentem, operaretur; ex superiùs notatis, & signanter per *Dec.in dicto cap.secundò requiris, num.* 1.*cum pluribus alijs, & per Cauett. d.conf.* 227.*num.* 3.
37 *cum seq.* vndè dicta verba, *ac semper, &c. contrahere,&c.* ad specificatos non restringi, sed ad omnia referri, ac generaliter intelligi, vt secundum mentem regulentur, est concludendum. *iunct. not. in eodem cap. secundo requiris, vbi Dec. in princ.& in conf.* 660.*n.* 10. *Paris. conf.* 53.*n.* 35. *Cozz.vol.* 2.*d.conf* 58.*n.* 16. *vers.item vbi mens, & in conf.* 88.*num.* 15.*in princip.vers.ergò eodem modo*, & eos sequitur *Roland. dicto consilio* 54. *num.* 11. *vers.quia respondetur, & num* 31. *vers. nec obstat, volum.* 4. *Aymon.dicto conf.* 245.*n.* 10.
38 etiam in materia pœnali, vt post *Paris.conf.* 19. *num.* 73. *& 79.cum seq. lib.* 2. *concludit* Honded. *dicto consilio* 64.*num.* 22. Cui accedunt, quæ dicta sunt de identitate rationis, expressæ in principio Statuti, ex qua mens colligitur, vt prædiximus; & adstipulatur vniuersalitas verborum, de quibus agitur, vt inferiùs, ex qua
39 etiam mens elicitur pro generalitate dispositionis, & relatione ad omnia; vt ex omnibus proximè citatis, & signanter expendunt ex verbis, *Dec.dicto consilio* 660. *num.* 10. *Aym.dicto conf.* 245.*num.* 10. *& conf.* 457.*num.* 9.*vers. septimo, & vlt.vbi è contrà ex verbis rubricæ mentem elicit ad restringendum. Rol.dict. conf.* 54. *num.* 12.*& antè eos Alex.consil.*101. *num.* 10.*circà medium. lib.* 3. *& alij mox allegandi.*

Idem igitur ex vniuersalitate horum verborum argumentari cogimur, *ac semper,&c. contrahere, &c.* quorum significationem in suo Glossemate, tamquam certam, ac euidentem omisit Picus: & ex eorum significatione sonat idem, quod in omni contractu, vt iam di-
40 ximus, & sunt vniuersalia, ità vt intelligantur in omni tempore, & in omni casu. *l. semper, ff.de iur.immu. glos in l.*2. *ff.solut.matrim.Paris. conf.*90.*num.* 28. *vol.*2. *Surd.qui alios refert.cõs.* 281. *num.* 20.*&* 21. *in secundo,& pro omnibus Barbos.in remiss. de Dictionibus, dict.*310.*num.*1. 2. *&* 6. quando enim clausula continet si-
41 gnum vniuersale, & in effectu est vniuersalis relatio non restringitur ad proxima specificata, sed fit ad omnia, & per species enumeratas oratio non restringitur; firmat *Acc. in d. c. Sedes, in* 2. *limit.nu.*42.*de rescript.vbi num.*44. *vers. vndè pro solutione, dicit, quod quoad illum tex.limitatio est vera. Alex.conf.*30. *num.*15.*ibi, tamen secùs si fuerit adiectum signum vniuersale, vol.*5. *Castr. in conf.*333. *num.*2. *vers. si verò est prolata,p.* 2.quos nominatim refert,& sequitur *Aym.d. conf.*209. *n.* 5. *cum seq. Mandell.d.conf.* 336.*n* 26. *vers. & idem etiam est dicendum*, & pluribus relatis Castrensem mox citatum secutus *Iac. Berrett. dicto conf.* 116. *num.* 49. *&* 50.

Proximè præmissis accedit, quod si verba huiusmodi iuxtà Beroi interpretationem strictè ad enumeratos se haberent, nec rationem generalem respicerent, ac remotiora alia, proculdubio sequerentur absurda; nempè, quia *verba semper, &c. contrahere, &c.* cum idem importarent, superfluè, ac sine effectu remanerent, quod inferiùs patefiet, & dispositio à mente, ac expressa ratione aliena, ac correctoria redderetur, vt superiùs tradidimus; at
42 absurda sunt euitanda, *l.nam absurdum, ff.de bon.liber.& ad rem Ciof.consil.*40.*num.* 16. *vol.*
43 2. ergo etiam aliàs ad omnia reiecta, admitteretur relatio,*c.cum olim,vers. nos igitur.ibique Butr.in* 2.*not.de rescript. Doct.in d.l.Talis Scriptura l.*1. *Soc.Iun.conf.*27.*in final.l.*3.*Paris.conf.* 53.*n.*34. *lb.* 2. *Aym.conf.*70. *num.* 11. *in princ.* 396.*n* 11. *in* 3. 987. *nu.*77.*in princ. in* 6. *Ciof conf.*40.*n.*20. *p.*2.*& Honded.d. conf.*64. *nu.*20. *vol.* 2.

44 Congruit vlteriùs, quod contra rationem expressam dispositio fauorabilis, & extendenda restringeretur; in simili dicit Gozzadin. *conf.*88.*n.*14.*cum seq.* & in puncto *Hond.d.conf.* 64.*n.*20.Statutum verò nostrum, & fauorabile, & extendendum præfata concludunt; vnde
45 nil mirum esse apparet,quod Corn.& Bero.in præfatis consilijs tenuerint, contra nostram sententiam, in hoc decepti, quod & Constitutio Marchiæ, & Statutum Vrbis sint iura odiosa, pœnalia, ac correctoria, & ità omninò restringenda etiam impropriando verba; quod tamen,& præcipuè in Statuto nostro, falsum vident.

Non minoris item ponderis, ac considerationis, hoc ipsum euincens iudicatur,quod,& ad omnia vbi commodè fieri possit, iuxtà re-
46 gulam prædictam sit relatio facienda, *l.* 1.*in fine C. de lib. prater. cap.secundo requiris, de appell.cum vtrobique notat.Cephal.consil.* 117. *nu.* 4. *vol.*1. *Hond. dict. conf.*64. *num.* 8. & ad ea
47 magis magisque, quibus,iuxta rationem recti sermonis, verba præcipuè conueniant, vt per *Hond.ibi d.n.*8.*in fine*, & probabilius adaptantur. *Ruin.conf.*123.*nu.*12.*lib.*2.*Ciof. d.consil.*1.
49 *num.* 53.*vol.*1. omninò verò ad omnia, & generaliter, quando ratione recti sermonis seruata, & verborum proprietate inspecta, benè minimè starent, nisi ad proxima restrictione excluſa,ac relatione ad omnia facta;tunc enim restrictio nullo modo admittitur, *l.pluribus,ff. de acceptil. Bart.& cæt in l.si de certa, C.de trãsact. Canon.in cap.*1.*eod.tit. Castr.optimè d. conf.* 343.*num.*2.*pa.*2. *Aymon.d. conf.*209.*n.*5. *vers. quod maximè. Natt.conf.*546. *nu.*23. *Alba. dicto*

conf

conſ.336.n.36.verſ. prout etiam tales clauſulæ Rolan.d.conſ. 54. *n.*25.*lib.*4. *& Surd.conſ.*303. *n.*3<. *in* 3.

Cum igitur,nulla diuerſitate rationis intereedente.imò identitate expreſſæ rationis ſuadente,ad omnia relatio fieri , & prædicta verba generaliter intelligi poſſint, quinimo ſtante eadem ratione , & rubrica de contractibus agente , ex qua quidquid dicant Domini de
50 Aſſectamento,declaratur nigrum, etiamſi imperfectam orationem contineret , vt tradunt omnes, Dec. excepto, qui tamen fatetur hanc communem *in* 3. *lectur. num.* 12. *in l.* 1. *ff. ſi cert. pet. & ſignanter Bolognet. num.* 16. *verſ. cum hac tamen, Alex. conſ.* 101. *n.* 4. *lib.* 3. *& conſ.*70.*nu.*8. *vol.*7. *& qui multos aggerit Surd. conſ.* 163. *n.* 12. *in* 2. & oſtendit in nigro, de contractibus agi : ſicque proprius ſe habeant verba , *ſemper, &c. contrahere, &c.* ad contractus propriè quam ad enumeratos,quos largè tantum , & impropriè ſub verbo contrahere venire, ipſe Berous concedit, noſque oſtendimus; & ſit capienda ea interpretatio , quæ ei-
52 dem Rubricæ magis conueniat , & præſertim concurrente nigri , cum expreſſa ratione congruentia, *vt not. omnes , in dicta l.* 1. *ff. ſi cert. pet.& ſignanter Alexand. n.*8. *& Bolognett. dicto num.* 16.*idem Alexand. dict. conſ.* 70. *nu.* 8. *ac concludit optimè Surd. dicto conſil.* 163. *nu.* 13. & tandem attento , quod vt iam deduximus
52 verba huiuſmodi, & ad augendum appoſita, & cum ſigno vniuerſali , ſalua ratione recti ſermonis talem reſtrictionem pati non poſſunt,vt probat *Caſtren. dicto conſ.* 333. *num.* 2. *Natt.*<46.*n.*25.*& Aymon.dicto conſil.*209. *n.*5. *qui Caſtr. ſequuntur*; omninò fatendum eſt, talem reſtrictionem verba non pati,& ad omnes contractus referri, ac ſuam generalitatem ſeruare: prout inpractica quotidiè ſeruatur,& patet in præfatis ſacri Palatij reſolutionibus .

Id tandem ſatis ad ſenſum apertum videtur, quod reſtrinctione admiſſa,& Beroi alioquin Viri Grauiſſimi, & Celeberrimi reſponſione;verba eadem, *ſemper,&c. contrahere, &c.* eſſent ſuperfluè, ac fruſtratoriè appoſita , nec aliquid operarentur ; quod vt euitetur abſur-
53 dum reſtrictio aliàs permiſſa denegatur;& relatio fit ad omnia , & generaliter verba intelliguntur. *ex not. in l. ſi ſtipulatus, ff.de Vſur. & in l. ſi quando,ff.de leg. primo Pariſ. dicto conſilio* 53. *n.*25.*& n.*33.*lib.*2. *Aym.dicto conſ.*209.*n.*4. *verſ.*3.*ad inſtrum. & conſ.* 227. *n.*14. *verſ. poſtremo niſi verba* .

Nec obſtaret , ſi diceretur retorquendo argumentum , quod, eadem ratione excluſa videtur relatio ad omnia , & interpretatio pro generalitate verborum , quia enumeratio fruſtratoria remaneret : ex prædictis etenim hu-
54 ius difficultatis clarę reſolutiones inſurgunt; verba etenim, ex quibus , quod tacitè inerat, vel generalibus verbis comprehendebatur;exprimitur,nec fruſtratoriè, nec ſuperfluè appoſita dicuntur , vt ſuperiùs apparet; *ex not. in d.l.quæſitum,&.fin. ff. de fund.inſtr Caph. d.conſ.* 372.*num.*19.*& 29.& voluit Ruta conſ.*101.*n.* 10. *poſt med. verſ. Vel ſecundo poſſumus reſpondere,vol.*1. *quem ſequitur Aym.d.conſ.*308.*n.*15. idque maximè quando, vt in caſu noſtro , ad
55 dubitationem pellendam emiſſa viden poſſunt , videlicet, ad declarandum comprehendi diſtractus,& impropriè contractus ſub nomine contractus , & verbo contrahere : quod poterat in ſtatuto, in multis correctorio præſertim,eſſe dubium, vt alias deduximus: cum largè , & impropriè ſint contractus , vt ipſe Bero.in conſilio, de quo agitur, fatetur; quod poſt alios latè firmant *Ruin.d.conſ.*101. *n.* 10. *poſt med.verſ tertio etiam poteſt dici,vol.*1. *Aym. conſ.* 25.*n.*31.70.*nu.*29. *&* 808.*n.*14. & tandem omiſſis alijs potius videtur toleranda
56 huiuſmodi verborum ſuperfluitas , quam ſtatuentium mens lædenda. *l. verbis ciuilibus.vbi Alex.in* 2. *not. ff. de vulg.Dec.conſ.*362. *num.* 2. *poſt medium verſ. & dicunt ibi Aym. d.conſ.* 70. *num.* 29. *verſ. tertio reſpondetur, & d.conſ.* 308. *nu.*17.

Ex quibus certè patet , quam irrationabiliter damnetur huiuſmodi noſtra ratio, quam Domini de Aſſectamento dixerunt in Statuto nouo, non meruiſſe allegari : cum rubrica ſit concepta de contractibus,& ideò non potuiſſent non venire , vel difficilius quidem illi quatuor venire, vim illam nigri declaratiuam rubricæ concedentes , quam aliàs negarunt , vtique ſub nomine contractus in Rubrica , & verbo contrahere,in nigro expreſſis,non poſſe non venire diſtractus,& imperfectos ac largè contractus, affirmantes; propriè verò, in quibus certè,& expreſſa ſtatuentium ratio viget,contractus complecti,denegantes.

Demum,nec noſtrã rationem deſtruit prætenſum abſurdum contra mentem ſtatuentiũ; videlicet , quia ea admiſſa ſequeretur , quod in ineundis quatuor enumeratis , vbi coniuncti non adeſſent,decretum, & Iudicis authoritas ceſſarent, cum fuerit dictum,iſtos quatuor ſub nomine contractus , vel verbo contrahere minimè venire : negatur etenim hoc dictum ; quinimò, & venire firmatum;difficiliùs tamen comprehenſos intelligi;ideoque per ſtatuentes dubitationis tollendæ cauſa expreſſos, ac, qui ex Statuto per DD. de Aſſectamento excluduntur magis multò proprijs contractibus , nominatim non expreſſis , iuxta eorum proprietatem, ac ſubiectam materiam conuenire, nec in expreſſis tantum verificari , ſed latius patere ad omnes ; diximus enim dicta verba *ſemper,&c.contrahere,&c.* ampliatiuè, non autem excluſiuè ad præcedentem enumerationẽ adiecta, quod noſtri Voti ponderatione haud obſcurè dignoſcitur ,

Verum enimuero,& hoc aſſumpto admiſſo, quod videlicet nominatim ſpecificati quatuor in generalibus verbis *ſemper contrahere , &c.* non comprehenderentur ; ſi diſpoſitio noſtri Statuti ſolerti animaduerſione rimetur , ceſſat abſurdum; non etenim dubium eſt, verba huhuiuſmodi pręcedenti enumerationi illorum
57 quatuor per copulam (ac) quæ pro (&) ponitur , *l.*2. *verſ.initium fuiſſe, ibi,omne fas , & nefas, ff. de origin. iur. cum ſimilib. Firman. in ſua repert.in monoſyllaba,ac, & in dictione copula, & Barboſ. in ſuis remiſſ. num.* 1. *dictione* 3. Et tenuit Sacrum Palatiũ *in Romana, ſeu Tiburtina*

Caſtro-

Caſrerum 12. *Nouembr.* 1618. *coram inſignis mem. Buratto, inter impreſſas eiuſdem* 353. *nu.* 5. *vbi etiam quod ſtat ampliatiuè; & præcedentia implicat*; meritoque copulatiuam, ac repeti-
58 tiuam vim obtinet. *vt notat. Bart. in l. Seia, §. Caio num.* 5. *ff. de fund. inſtru. & alij paſſim, quos refert Io: Botta conſ.* 27. *num.* 33, *& Gratian. mox adducen.* copulatiuè adiungi in eadem oratione, quod & ſuperius perpendimus; quo caſu qualitatum inter copulatos caſus etiam
59 ampliando, communicationem ac repetitionem fieri nemo ambigit. *Bart. in l. Seia, §. Caio, ff. de fund. inſtruct. & in l. Prætor, §. eritque hæc differentia, ff. de vi bonorum rapt. Aret. conſ.* 1. *n.* 12. *quem ſequitur Curt. Iun. conſ.* 321. *vbi late num.* 11. *&* 17. *cum ſeq. Surd. deciſ.* 88. *n.* 24. *& nouiſſimè Gratian. diſcept. foren. c.* 147. *n.* 16. *&* 17. Quod materia Statuti obtinet, in qui-
60 bus terminis loquitur Bart. *in dict. §. eritque hæc differentia, & declarat Soc. in conſilio* 48. *n.* 5. *in fin. verſ. Hoc ſimili, vol.* 1. *quem ſequitur Surd. dicta deciſ.* 88. *num.* 23. Ità vt non ſolum præcedentium in ſequentia, verùm etiam ſequentium in præcedentia, repititioni ſit locus, *eſt gloſſ. paſſim per omnes commendata per illum text. in l. ſi ſic* 7. *quem adm. ſer. ammit. Bart. in l. ſi le-*
61 *gatarius.* 8. *§. cum ita, ff. de leg.* 3. *Roman. ſing.* 389. *& conſil.* 231. *Iaſ. in l. fin. num.* 11. *C. de ſucceſſ. edic. & in conſil.* 228. *nu.* 13. *in fine, vbi dictam gloſ. dicit valde notabilem, vol.* 2. *Soc. dict. conſ.* 48. *num.* 7. *Rip. poſt. Felin. ibi in cap.* 2. *nu.* 47. *de reſcript. latè, optimeque Surd. dicta dec.* 88. *num.* 26. & quicquid ſit in orationibus pluribus imperfectis, minimè copulatis: in copula-
62 tis, vnica præſertim oratione contentis, in quibus terminis verſari videmur, idem firmat Peregr *de fideicomm. art.* 16. *n.* 13. *verſ. ſed contrà, & num.* 15. *in* 2. *limitat.* & in copula, Et, *num.* 13. *&* 29. *ad fin. & n.* 72. Quibus accedit, quod identitas rationis, & intentio diſponentium,
63 ex ea deſumpta, omninò repetitionem fieri impellunt, vt in vltimis voluntatibus firmauit *Bart. in dicto §. Caio, num.* 2. *Aretin. dicto conſ.* 1. *num.* 14. *Neuiz. conſ.* 72. *nu.* 20. *Menoch. in conſil.* 117. *num.* 60. 2. 16. *nn.* 185. *in reſcriptis, tex. in d. cap. ſecundo requiris, vbi Abb. & cat. de appell. not. Pereg. d. art.* 16. *n.* 26. & in Statuto, in ſimili materia, contractuum prohibitiuo. *Anch. conſ.* 361. *in prima col. verſ. nec obſtat, quod dixi. videlicet n.* 2 *in princ. quem ſequitur, Aym. conſ.* 208. *n.* 6. *Ad idem adduco.* Quæ, & optimè
64 confirmantur, ex deductis in materia relationis, quæ cum hac, vt optimè norunt omnes Iuriſperiti, proculdubio fraternizat & ex his non poteſt dubitari, quin repetitio facta cenſeri debeat, cum affirmet Baldus *in conſil.* 153. *quidam teſtator, nu.* 2. *verſ. in contrarium videtur, vol.* 5. *quem ſequitur Bero. conſ.* 49. *n.* 8. *vol.* 2. quod tamen adducit in ordine 447. *in* 2. *vol. Peregr. d. art.* 16. *nu.* 26. *& Surd. d. dec.* 88. *nu.* 24. tacitam repetitionem fieri, aut ratione
65 copulæ, & coniunctionis per dictionem, &, item, vel alias coniunctiuas, & connexiuas, quas latè cumulat *Peregr. d. art.* 16. *num.* 15. *cũ pluribus ſeq.* Aut quia plura reguntur ab eo-
66 dem verbo, eiuſdemque determinantis verbi, totamque orationem regentis clauſura determinantur; Aut tandem per orationis identitatem. E contra verò per aduerſationem orationis; vt in dictionibus, ſed, ſecus, vel ſimilibus; Diſpoſitorum ſeparationem; & tandem per aduerſationem rationis; Cum igitur hæc omnia ceſſent, prædicta verò intercedant, ſequitur ex repetitione abſurdum ceſſare, ac rationem ſubſiſtere.

Secunda fuerat noſtra ratio. Quod Statutũ de omnibus contractibus intelligendum ſit non ad quatuor reſtringi, ex ipſa rubrica de Contractibus, quæ perfectam orationem continere videtur, & ità indefinitam diſpoſitionem; quæ vt ſuperius oſtendimus, ſtante idẽtitate rationis, vniuerſali æquipollet, & non-
67 reſtringitur per nigrum ſpeciale, etiam dato quod tale noſtrum eſſet. *iux. gloſ. ab omnibus paſſim, & communiter approbatam in l.* 1. *C. de cap. ciu. cenſ. exim. lib.* 11. *Doct. & ſignanter Alex. & Dec. n.* 4. *Curt Iun. n.* 5. *Cagn. n.* 46. *& Bolognett. n.* 11. *ff. ſi cert. pet. & per Rot. apud Sanctiſ. Gregor. XV. dec.* 5. *num.* 2. & hoc multò ma-
68 gis dicendum, cum & nigrum, vt oſtendimus, ità intelligi poſſit, vt rubricæ generalitati cõueniat, quod præcitati Doct. ac præcipuè Bolognettus *n.* 7. *in d. l.* 1. *ff. ſi cert. pet.* non obſcurè notarunt. Quo argumento in terminis Cõſtitutionis Marchiæ vſa eſt Rota *in d. Camerin. prædij* 16. *Nouemb.* 1597. *coram Card. Seraphino, inter impreſſas* 1242. *n.* 3. *verſ. hoc quoque videtur confirmandum.*

Huic rationi reſpondent primo loco Domini de Aſſectamento, Rotæ authoritatem euadere conati, parum illam vrgere ſenſiſſe Cardinalem Seraphinum, ex illis verbis; *quod ſi poſſet habere aliquam difficultatem, &c.* adijcientes hoc præſertim locum obtinere, quan-
69 do verba nigri, vt in caſu noſtro ſunt clara, quo caſu non recipiunt à rubro declarationem, vt poſt alios voluit *Surd. d. conſ.* 81. *n.* 21. *in* 1. *vol.*

Secundò aduerſantur, negantes rubricam noſtri Statuti perfectam orationem continere, prout ſupponunt loqui Doctores per nos allegatos, & præſertim Bolognett. *in l.* 1. *n.* 15. *ff. ſi cert. pet. corrupt. adductum in rubrica n.* 25.
70 *eodem.* Ac dato etiam, quod talem contineret, non ſufficere affirmantes; niſi & deciſiuam orationem habere dignoſceretur. *Alex. in d. l.* 1. *num.* 4. *ff. ſi cert. pet. & conſ.* 6. *num.* 3. *lib.* 7. *& Iaſ. conſ.* 52. *n.* 9. *lib* 1. *&* 205. *n.* 1. *p.* 2.

Probant verò, hanc noſtram rubricam per-
71 fectam non eſſe, quia verbo careat, & adducitur Alex. *in d. conſ.* 6. *num.* 2. *& conſ.* 82. *nu.* 20. *vol.* 3. & nihil de ſe importare, ſed tantum per relationem ad verba nigri diſpoſitiua, vt in terminis Conſtitutionis Marchiæ, dicit Corn. *dicto conſ.* 121. *num.* 7. *ad fin verſ. maximè cum illa, vol.* 3.

Tertia fuit reſponſio, quod noſtra rubrica ſit particularis, non generalis, illius namq; verba *De contractibus ſine certa ſolemnitate non valituris*; ſecundum regulas grammaticales reſolui affirmant de contractibus, qui ſine certa ſolemnitate non valebunt. *iux. gloſ. in Clem.* 1. *de præben in verbis, ſi Dignitatibus. Bart. in l. Centurio, nu.* 25. *in fin. & Iaſ. n.* 43. *ff. de vulg. &*

pup.

pup. Corn. conſil. 189. *num.* 7. *in princ. volum.* 4. *& Ruin. conſil.* 160. *nu.* 11. *lib.* 2. cum igitur huiuſmodi relatiuum, qui; vt aſſerunt, ad diſpoſita in nigro relationem habeat, ſequitur, vt ad diſpoſita in eò illam reſtringat. *l. ea tamen adiecta* 44. *ibi not. per Bart. & cæt. ff. de leg.* 3.

Quarto tandem reſpondent, quod ſi noſtra ratio vera eſſet ſequeretur abſurdum; nam niſi rubrum à nigro reſtringeretur, vtique comprehenderentur in illo, nedum mulierum, minorumque contractus; verum etiam maiorum, & abſonum, & abſurdum eſſe, nec nos quidē negamus; ſicuti igitur, ne hoc ſequatur abſurdum, ad contractus mulierum, ac minorum reſtringitur, de quibus in nigro diſponitur, ita etiam ad illos quatuor dumtaxat relatio eſt facienda, quorum ſpecialis mentio facta fuit.

His autem minimè refragantibus, credimus rationem ſubſiſtere.

Primam igitur reſponſionem aggredientes, Dominorum de Rota in *d. dec.* 1242. *cor. Cardinale Seraphino*, Dominos de Aſſertamento mentem haud aſſecutos exiſtimantes; cum etenim ſacrum Palatium, aliquibus fundamentis in eo contractu, Statuto locum eſſe firmauerit; & illud ex generalitate rubricæ amplectens, his verbis reſolutum roborauit. (Hoc quoque videtur confirmari in generalitate rubricæ, & proœmij dictæ Conſtitutionis, in genere de contractibus minorum loquentis &c.) & quamuis adiecta prædictis ea verba ſint; (Quod & ſi poſſet habere aliquam difficultatem, &c. ex quibus, argumentum ex generalitate rubricæ deſumptum, dicitur in dubium reuocatum, cum, ad illud videantur relata; ea tamen non fuit intentio Dominorū de Rota; quibus cum Doctiſſimi, ac Celeberrimi fuerint, nullo modo inſtantanea correctio ingeri poteſt, *ad l. nam ad ea ff de cond. &* 75 *dem. l. præcipimus, in fin. C. de appell. Surd. conſ.* 241. *n.* 19. *&* 20. nec ad argumentum prædictum verba ponderata relationem habent; ſed ad articulum principalem; quod ex ipſa lectura, ac immediatè emiſſis verbis, clariſſimè inſurgit; in quibus dicitur; quod ea difficultas, ſi quæ adeſſe poterat: vita fuerat eò caſu ceſſare propter obligationem inſolidum Octauij, omninò eidem Octauio præiudicialem; ex hac enim ratione adducta declaratur, mentem Dominorum fuiſſe, illa verba ad dictum principale referre, ad quod erat proportionabilis. 76 *l. cum mulier, vbi Alexand. in* 5. *not. ff ſolut. matr. Bart. in l. non dubium, num.* 10. *& Bald. Aymon. conſ.* 227. *num.* 11. 243. *num.* 4. *&* 20. *n.* 12. *& paſſim alij.* Et quamuis hoc ſufficeret ad tollendas omnes reſponſiones, quæ huic noſtro fundamento fuerunt allatæ, cum pro eo, ponderatione prædicta minimè reſiſtente, ſtet authoritas Rotæ fere in terminis; cum, vt iam inſinuauimus, nō ſemel deciſiones hanc Conſtitutionem, & Statutum noſtrum, pro ſimilibus habuerint, & reſolutiones vnius ad alterius determinationem, ac intelligentiā tranſtulerint, & ſignanter in alia *Camerinen. coram Sanctiſs. Greg. XV. inter impreſſas* 260. *num.* 2. *& 3. & in Roman. Pratenſi erroris calculi* 473. *n.* 5. *& in Peruſ. fideiuſſionis coram Illuſtriſſimo Cardinale Pamphilio, poſt Pic.* 8. *nu.* 3. *&* 4. attamen non credimus ſubſiſtere, quod nigrum Statuti noſtri ſit adeò clarum, pro comprehenſo, ne quatuor dumtaxat enumeratorum, vt non admittat ex rubrica interpretationem ad alios; contra rationes, in præmiſſis firmatas, ac tot ſacri Palatij certiſſimas reſolutiones, quinimò, & nigrum explicitè in omnibus conuenire videtur, vel ſaltem eatenus pro comprehenſione diſpoſitum, vt ex qualitate rubricæ, etiam quantumuis imperfectæ, ac ad ſimplicem indicationem poſitæ, ad eam certum, ac determinatum reddi videatur.

Nec item noſtræ rationi ſecunda reſponſio refragatur; nam omiſſis in hac materia, quando rubrica diſponat, & orationem perfectam 77 habere dicatur, in qua non parum intricatè Doctores loquuntur; diſtinctionibus traditis per *Salycet. Alex. Iaſ. Dec. Rip. Bolognett. & Cagnol. in l.* 1. *ff. ſi cert. pet.* ſiuè rubrum noſtri Statuti orationem perfectam habere dicatur, vt nos in noſtro Voto diximus, nec erraſſe, vel ſaltem cum communi errare credimus, ſecuti *text. cum ſua rubrica, noſtræ ſimillima, indefinitæ de Ciuibus agenti in l.* 1. *C. de Capit. ciu. cenſibus exim. lib.* 11. gloſſam, & Bartolum ibi, quā 78 glo. per omnes approbatam teſtatur, *in dicta l.* 1. *ff. ſi cert. pet. Iaſ. num.* 6. & cum qua Decius, licèt contrarium teneat, dicit ſtare communem opinionem, & nullum ab ea diſcrepare, & voluit *Curt. Iun. conſ.* 5. *n.* 15. *&* 104. *num.* 2. quæ rubrica dicitur orationem perfectam continere, vt prædicti, & paſſim omnes videntur ſupponere, cum in ea ſit fundata communis opinio, de qua mox agemus, & in puncto ponderauit *Curt. Iun. dicto conſ.* 107. *dicto nu.* 2. *verſ. & ideò etiam retenta, &* clarum eſt de per ſe ſufficere ad deciſionem cauſæ, cum ſit nigro generalior, nec per nigrum reſtringi debeat, *iuxta gloſ. & Bart. in d. l. C. de Capit. cin. cenſ. exim. lib.* 11. in qua, vt patet, cum in rubro tantum haberetur de Capitatione Ciuium cenſibus eximenda, & in nigro de Ciuibus Romanis tantum fieret mentio; nihilominùs gloſſa, & communiter omnes voluerunt poſt Bart. ibi, ex hac rubrica omnes Ciues quarūcumque Ciuitatum comprehendi, ac per nigrum ſpeciale non reſtringi rubrum; & ideò generaliter ad deciſionem cauſarum hanc, & ſimiles rubricas, generalius nigro loquentes, ac orationem perfectam habentes, in ſua generalitate ſeruatas, ex ſeipſis adduci tenuerunt, *in dicta l.* 1 *ſi cert. pet. Alberic. num.* 5. *Bald. n.* 4. *Caſtrenſ. numero* 4. *Salycet. num.* 16. *Alex. nu.* 2. 4. *&* 6. *Aret. in primo notab. Iaſ. n.* 1. *verſiculo, & quando nigrum, & n.* 3. *&* 10. *Rip n.* 8. *verſ. Primus eſt quando, &* nu. 9. *Bolognett. nnm.* 11. *& Cagnol. num.* 24. *&* 25. qui *Dec.* contrarium tenentem reprobat, à qua nihilominùs non eſſe opinione recedendum propter communem monet ipſe. *Dec in tertia lectura numer.* 8. *& Cagnol. num.* 39. *verſ. in indicando. Alexand.* quem patrem veritatis nominant, *in conſ.* 190. *num.* 5. *vol.* 2. *conſil.* 1. *num.* 7. *libro* 4. 109. *nu.* 4. *libro* 5. 89. *num.* 8. *lib.* 7. & *conſil.* 6. *num.* 2. *lib.* 7. *Curt. Iun. d. conſil.* 5. *nu.* 15. *in* 65. *n.* 2. *poſt medium*

dium. verſio. hac ſola igitur, & num. 3. circà medium. verſ. & ſic reſultabit & conſilio 107. *n.* 2. *Dec. reſp.* 30. *n.* 8. *lib.* 3. *& Surd. conſ.* 402. *n.* 12. *in tertio* ; & cum hac ſacrum Auditorium pertranſijt, apud Sanctiſſimum Gregorium XV. in alias adducta *deciſ.* 5. *nu.* 2. Cum igitur habeamus rubricam de Contractibus indefinitè loquentem , & in cuius nigro de aliquibus actum tantum dicatur, non debet reſtringi; ſed de omnibus intelligi; cum nulla videatur aſſignari poſſe diuerſitatis ratio inter hanc noſtram, de Contractibus non valituris; & illam, quam communiter perfectam ſupponunt omnes; de Capitatione Ciuium cenſibus eximenda: & ſatis concludendum eſt ſecundum ſubiectam materiam pro perfectione noſtræ, exemplo, & authoritatibus in illa allatis, cum non

82 ſit dare certam regulam ſuper huiuſmodi perfectione, vt poſt *Rip.* concludunt *Bolognett. nu.* 15. *verſ. quando autem rubrica, & Cagnol. n.* 46. *verſ. non videtur in d.l.* 1. *ff. ſi cert. pet.* & tollitur

83 omnis ſcrupulus rationis expreſſæ generalitate, ac identitate concurrenti , vt in puncto concludit Gabr. *conſ.* 12. *n.* 1 *verſ. tertius caſus, & num.* 3. *verſ. eſt igitur, rubr. vol.* 1. vbi de cõmuni teſtatur.

84 Quæ quidem concluſio planius, apertiuſque procedere videtur; ſi & verba nigri iuxta præfatas conſiderationes, generalia, quinimò vniuerſalia iudicentur, vt dicit Cagnol. *in d l.* 1. *num.* 39 *poſt med. verſ. qua communis, ff. ſi cert. pet.* tunc enim generale eſt quaſcumque ll.

85 & Statutorum rubricas textui conſentaneas , ac conſonantes per textum haberi , ac allegari, *iuxt. glo. not. in rubr. ff. ſi quis lib. eſſe iuſſus fuer. Bald. in Rub. C. an ſeruus ex ſuo fact. poſt manum. teneatur. Bened. Foroſempron. in add. ad Aret. in rub. C. de ſeru. fugit. Alex. in d.l.* 1. *num.* 5. *ſi cert. pet.* Siuè etiam concedamus, non adeo perfectam, vt ex ſe poſſit pro textu deſeruire , cum præcisè in noſtro Voto minimè habuerimus: ſed, vt cum ſuo nigro declaratiuè ſtaret, cauſę reſolutioni inſeruientes non autem ſubtilitates iuris huiuſmodi indagantes , aut cenſuram ſomniantes; & eſt firma omnium concluſio,

86 quantumuis imperfectas rubricas ad nigri declarationem ſufficere, vt poſt alias in *d. l.* 1. *ff. ſi cert pet. concludit Alex. n.* 3. 4. *&* 8. *Iaſ. num.* 2. *& num.* 6. *verſ. quarto moueor. Dec. in* 1. *lect. num.* 8. *&* 9. *& in tertia num.* 21. *Rip. num.* 11. *& Cagn. n.* 49. *optimè Alex. conſ.* 101. *nu.* 4. *lib.* 3. *Curt. Iun. d. conſ.* 5. *n.* 15. *verſ. Vbi autem quis vellet, & Surd. conſ.* 163. *num.* 13. *in ſecundo , ac* 402. *num.* 11. *&* 12. *in tertio.* Ita vt datis pluribus nigri intellectibus, ac lecturis, ea ſemper ſit

87 ſequenda, quæ rubro conueniat; vt antiquioribus relatis firmant *Canon. in c. cum monaſterium, de elect. in d.l.* 1. *ſi cert. pet. Alex. num.* 8. *Dec. in* 1. *lect. num.* 9. *verſ. ſecundo arguitur, in tertia num.* 21. *verſ. ſimiliter argui poteſt ex rubrica, Cagn. n.* 49. *Imo. in Rub. de verb. obligat. n.* 5. *Cranett. conſil.* 457. *num.* 10. *Surd. d. conſ.* 163. *num.* 13. Quod tantò magis procedit, cum non ſolum nullæ aduerſentur rationes,

88 quo caſu excludi huiuſmodi interpretationem rubro conſentaneam, & prædicta limitari , *ex not. per Bart. in l. in ambigno. ff. de reb. dub.* voluit Dec. *in d.l.* 1. *ff. ſi cert. pet. in* 1. *lect. num* 9. circà *med. ibi & hoc eſt verum, niſi pro alia lect. eſſent alia rationes , quæ præponderarent ; & in* 3. *lect. num.* 21. *ſimiliter circà med. verſ. Et hoc intelligitur.* Sed etiam ratio, & mens ſtatuentiũ, & nigri ipſius verba maximè adſtipulentur; quo fit, vt argumentum ex rubrica deductum, in ſua firmitate conſiſtat , & Rotæ authoritas illæſa permaneat *in dicta deciſion.* 1242. *n.* 3. *apud Card. Seraph.*

Parum igitur curandum eſt, quod rubrica, vt de ſe ad cauſæ deciſionem ſufficiat , debeat eſſe diſpoſitiua , & deciſiua, quia, vel proculdubio

89 , cum communis ſtet opinio. quod dicta rubrica de Capit. ciu. cens. eximenda ſit talis, quæ ad deciſionem cauſarum ſit habilis, intelligitur ſatis diſpoſitiua. *Curt. Iun. dicto conſil.* 107 *nu.* 2. *verſ. nec obſtat præmiſſa.* quod

90 & in ſimili de noſtra concludendum videtur: vel loquuntur , ad hoc probandum adducti, contra receptiſſimam, & communem, iam firmatam, concluſionem. Ideòq; ceſſat Cornei reſponſio, quod rubrica de ſe nihil operetur, cum id ex communi tribuatur rubro , vt vel

91 perfectum, vel nigro conſonans diſponat: vel imperfectum declaret ; ità Dec. qui eadem ſentiebat cum Corneo, de ſeipſo profeſſus , à communi non eſſe diſcedendum proteſtatus eſt , *in d. l.* 1. *ff. ſi cert. pet. in* 1. *lect. num.* 6. *verſ. licet*; quem & alios tenentes contrarium eorum rationibus reſpondens, reijcit, & communem firmat . *Cagnol. ibi num.* 29. *verſ. ſed non eſt recedendum, & num.* 30. *&* 39. *verſ. in iudicando* .

Nec facit, dum pro imperfectione rubricæ noſtræ adducitur defectus verbi , ex Alex. conſ. præcitatis; tùm quia in noſtris Codicibus , non potuit, hoc dicens, Alexander legi; tùm quia , hoc idem potuiſſet in indiuiduo

92 ingeri præfatæ rubricæ de Capit. ciu. cenſ. exim. quo tamen non obſtante, fuit habita pro perfecta, vti & noſtra habere debet, vt in puncto concludit *Curt. Iun. dicto conſil.* 107. *num.* 2. *antè med. dicto verſ. Nec obſtant.* tum

93 quia verbum non videtur neceſſarium ſed ſubintelligi dicitur, vt docuit Cur. *dict. conſ* 5. *nu.* 15. *verſ nec mirum videatur,* & denique, quia nec verbo carere cenſetur, cum illud participium valituris contineat vim ſui verbi, & re-

94 ſoluitur de contractibus , qui ſinè certa ſolẽnitate non valebũt, vt ipſimet DD. de Aſſettamento in 3. reſponſ. ad hanc ipſam rationem, concedunt: *iuxt. theoricam Bart. in l. Centurio, vbi eam ſequitur Iaſ. n.* 43. *ff. de vulga, & pup. & vltrà alios , quos refert ; tenuit Aym. conſ.* 714.

95 *num.* 14. & in participio, valentibus, ex eodem verbo, *idem Aym. conſ.* 836. *n.* 2. *& conſ.* 880. *num.* 16.

Tertia quoque reſponſio ex prædicta communi ſublata videtur, quia, ſicuti huiuſmodi relatiuum, qui, virtualiter in participio, eximenda, comprehenſum, minimè reſiſtit , quominus dicta rubr. de Capit. ciu. cenſ. exim. perfecta dicatur, & generaliter intelligatur, ità nec illud, quod comprehenditur in participio valituris huic noſtræ obeſſe poterit. Nec magnifacienda eſt , in his terminis, illa regula ,

quod

96 quod relatiuum hoc fine copula ſtet reſtrictiuè, & limitatiuè, iuxtà firmatam diſtinctionem per Bart. & alios communiter in *l. ea tamen adiectio 44. ff. de leg. 3. in l. omnes Populi, ff. de iuſt. & iur. & latiſſimè in l. cunctos Populos, C. de Sum. Trin. & fid. Cath.* & omnium optimè per Clariſ. Ang. de Aretio *in 8. ius autem Ciuile, nu. 1. verſ. in glo. morib. inſt. de in. nat. gen, & ciu.* quod procedit etiam in rela-
97 tiuo implicitè in participio comprehenſo, *Ruin. optimè poſt alios in conſ. 174. num. 2. vol. 2. & in conſ. 158. num. 8. vol. 3. Surd. conſ. 127. nu. 48. latiſſime exornans, conſ. 135. num. 102. & 103. in 1. vol. conſ. 151. num. 52. in ſecundo, & 315. n. 23. in tertio.* Quia, vltrà quod hæc non
98 videtur propriè reſtrictio, ſed quædam adiectio, & demonſtratio rei de qua agitur, vt declarat Bolognetus *in d. l. omnes populi, nu. 19.* & regula non eſt perpetua, quinimò multas limitationes, ac difficultates patitur, quas refert *Laſ. in d. l. cunctos Populos, n. 2. cum pluribus ſeq. & Bolognet. in d. l. omnes Populi, nu. 18. cum*
99 *ſeq.* reſtrictio huiuſmodi, ſi reſtrictionis nomen, quod ei Doctores accommodauere, meretur; latiores fines nõ habet, nec magis ſtrin-
100 git, quam per ipſum relatiuum in adiectionis modum demonſtretur. *ita loquitur text. & ibi Bart. in d. l. ea tamen adiectio, & perpendit Menoch. conſil. 658. num. 3.* in reliquis verò, tantum abeſt, quod reſtringat, quod repetitionẽ
101 præferat cum omnibus ſuis qualitatibus;
102 participio namque implicitum relatiuum idẽ operatur, ac explicitum, & eandem relationem, & repetitionem inducit. *Ruin. dicto conſ. 174. n. 2. vol. 2. Surd. d. conſ. 315. n. 22. vol. 3.* Ideoque non ideò minus in noſtra rubrica de omnibus indefinitè contractibus actum videtur; imò & quidem magis, cum & idem de
103 omnibus repetitum cenſeatur, *ad text. in l. à filio, §. teſtator, ff. de alim. & cibar. leg.* & hoc ſibi voluiſſe videtur Bolognett. *in d. l. omnes Populi, n. 19. in fine. Rolan. conſ. 58. num. 23. vol. 3. Pariſ. conſ. 97. n. 94. & 95. lib. 1.* vbi quod rela-
104 tiuum exprimit ſuum antecedens, cum omnibus ſuis qualitatibus. *Surd. d. conſ. 315. in puncto relatui in participio comprehenſi. vol. 3. & conſ. 460. n. 38.* quod refert relatum cum omnibus ſuis conditionibus, & qualitatibus. *Gutierez conſ. 18. num. 57. & 58.* vbi quod tanta
105 vis eſt in termino referente, quanta eſt in relato, *Rota apud Gregor. XV. dec. 433. num. 9. &*
106 10. in qua dicitur relatiuum ex ſui natura, retentis terminis relati, intelligi; & ita, iuxta terminos eiuſdem relati, ad omnes extendi, & referri, Grat. *diſcept. forenſ. cap. 468. nu. 72. & optimè Rot. poſt Corn. quem adducit dec. 213. n. 6.*
107 *p. 2. diuerſ.* vbi quod huiuſmodi relatiuum nõ reſtringit generalitatem verbi relati; ſed eam refert ſecundum naturam, & proprietatem ipſius, ità, vt retentis terminis, referentis, & relati, rubrica indefinitè loquatur de omnibus omnibus contractibus ſine ſolemnitatibus emiſſis, & vel de omnibus diſponit, vel ad omnes nigrum, etiam ſi particulariter loqui quodammodo videretur, iuxta præmiſſa declaratiuè extendit; nec enim illud relatiuum operatur reſtrictionem ad comprehenſa in nigro, vel alia quæcumque extrinſeca, prout Domini de aſſertamento dixere, in quo ſtat æquiuocum, ſed ad ipſam tantum adiectionem & demonſtrationem per relatiuum adiectam. Quæ eo maximè procedunt, quia cum ratio, & mens ſtatuentium ampliatiuè, & copulatiuè ad rubricam poſita, ſit generalis: quatenùs nigrum ſpeciale eſſet, & ad illud per huiſcemodi relatiuum fieret relatio, talem eidem
108 relatiuo reſtrictiuam, ac limitatiuam qualitatem adimerent, vt in puncto poſt *Corn.* ſcriptum reliquit *Aymon. conſ. 936. Iuſſus D. Bartholomæus, nu. 12. verſ. ad quam ſententiam, vol. 5.* mens etenim diſponentium, & in hoc præcipuè attenditur. *Alciat. conſ. 6. in controuerſia Magnifici, lib. 9. tom. 2.*

His igitur ſtantibus, nec noſtra ratio, pro corroboratione adducta, perimitur; nec à natura rubricæ aliena videri poteſt, vt Domini de Aſſertamento cẽſuere; quæ non ſolum ſtat
109 ad demonſtrandum; ſed etiam ſi eſt perfecta, reputatur legis initium, & pars *l. reg. 9. §. fin. ff. de iur. & fact. ignor. Bald. in conſ. 34. Statuto, ſeù Capitulo Communis Fauentini. num. 3. in fine verſ. nam rub. vol. 5. Dec. in d. l. 1. in 3. dub. num. 8. ff. ſi cert. pet. Gabr. conſ. 12. nu. 6. verſ. ſecundo vt faciamus, vol. 5.* Si verò vtcumque im-
110 perfecta, & nihilominùs vim nigri declarationem continet, vt probauimus, inuicemque quandam tacitam relationem habere dicuntur, *vt notant. DD. communiter in dicta l. 1. ff. ſi cert. pet.*

Denique non obſtat ponderatum abſurdum, quia & hac ipſa ratione, qua abſurdum ſequeretur, quoad perſonas, de quibus in rubro
111 nihil actum fuit, à nigro recipiet interpretationem & declarationem, licet quoad contractus perfectum iudicetur, cum ex eius verbis colligatur mens ſtatuentium. *Cart. Iun. dict. conſ. 5. num. 15. verſ. nec mirum*, quem, *Gabr.* mox citandus amplectitur, vt poſt alios *in d. l. 1. ff. ſi cert. pet.* in puncto declarauit *Gabr. d.*
112 *conſ. 12. num. 6. vol. 1.* cum nulla ſit diſpoſitio quantumcunque vniuerſalis, quæ per diſponẽtem adiectam declarationem reſpuat. *Bart. in l. generali, §. vxoris, ff. de vſufr. leg. Surd. conſ. 48. num. 25. 77. nu. 26. 131. n. 22. 451. nu. 33. & paſſim alii*; nec eſt traben. ad caſus, & perſo-
113 nas, quibus mens diſponentium aduerſatur, *vt poſt alios Aym. d. conſil. 70. num. 25.* & in quibus eadem ratio minimè viget, *vt l. creditor, §. datur, in fin. ff. de bon. auth. Iud. poſſid. Aym. conſ. 144. num. 6. Surd conſ. 461. nu. 17.* multoque minus ſi contraria vigeat; ideoque Dominorum de Aſſertamento corruit argumentum, dum è reſtrictione Rubricæ perſonarum minorum, & mulierum reſpectu, iuxta mentem, & orationem Statuti: contra eandẽ ad earundem obligationum, & contractuum reſtrictionem, inferunt.

114 Vltimum, ac tertium fuerat noſtrum fundamentum, hanc eandem ſententiam ratione; nec immeritò, & obiter probari, nam, cum huiuſmodi noſtrum ſtatutum ſit fauorabile, vt pluries in prima Inſpectione diximus, & in prima par. huius. n. 17. probauimus, ac ad euitandas fraudes, captioſaſque minorum

mulierumque quibus obnoxiæ ſunt, circumuentiones, emanauerit, vt in principio illius,
115 quam finalem rationem Statuti huius in terminis pluries ſacrum Palatium perpendit, & ſignanter apud Creſc. d. deciſ. 3. num. 1. de conſtit. apud Capuaquen. deciſ. 190. nu. 3. p. 3. inter recent. deciſ. 673. num. 4. par. 1. deciſ. 619. n. 5. 723. num. 18. in fin. & par. 2. & paſſim in aliis, & nouiſſimè in diſta Romana Nullitatis obligationis 26. Ian. 1626. coram R. P. D. Durano, & Pic. ad hoc Statutum gloſ. 9. nu. 2. & 3. cum ſeq. quæ cum ſit præcipuè expreſſa, & non ſolum in enumeratis contractibus, ſed etiam in aliis vigere dignoſcatur, ad omnes Statutum extendit. iuxta notat. per Bald. & alios in auth. quas actiones, C. de Sac ſanct. Eccleſ. Creſcent. dicta deciſ. 3. num. 8. & 9. & concludunt deciſiones, de quibus latè in prima Inſpect. & demum in diſta Romana Nullitatis obligationis 1620. coram R. P. D. Durano, quod latiſſimè hac eadem inſpectione par. 1. comprobauimus.

Canonizatæ huic rationi opponunt Corneum in ſupè dicto conſ. 121. num. 9. verſ. Iſta enim rationes, in 3. vol. vbi dicit, quod non decet
117 huiuſmodi rationes, adeò generales, dicta ſpecialia maximè iuriũ correctiua, & penalia extendere: tunc enim iura in authoritate potiùs, quàm in ratione illa, nimis generali, fundantur, nec tunc ratio dicitur de lege diſponere, ad Bald. in cap. 1. §. ſi decedent, qui feud. dar. poſſeſſ. in vſib. feud.

Secundo dicunt, huiuſmodi rationem minimi habendam eſſe doceri in omnibus deciſionibus ſacri Palatij, in quibus firmatur, ſtatutum locum habere in illis quatuor tantum enumeratis, & argumentum ab hac fraudis ratione expreſſa deſumptum, in alijs tantum procedere, quando in illis vnus ex quatuor continetur, vt in dec. 3. Creſcens. de Conſtit. & 53. Pur. lib. 3.

Et quamuis rem actam agere videamur, cum ex præfatis ſatis colligi congruæ reſponſiones poſſint, attamen ne quid noſtro muneri deſit; & ſuper his breuiter tamen, ac concluſiuè inſiſtimus.

Et quia totum fundamentum Cornei ſit in
118 theorica Bald. in d. cap. qui feud. dar. poſſint, quę paſſim adducitur, in §. ſi decedenti; nobis autem §. & quia vidimus, p. 54. verſ. modò quæritur, quæ eſt ratio, & non quidem in contextu Baldi, ſed in quadam add. ſub lit. C. quod animaduertit Tiraquell. qui eam re aſſumpſit, tract. Ceſſante cauſa. in prima par. lit. L. num. 172. & quia in paucis libris haberi, pluries de ea latatus, affirmauit Corneus ipſe conſ. 227. ad fin. lib. 2. conſ. 90. num. 13. conſ. 121. num. 9. & 236. n. 6. poſt med. vol. 3. & conſ. 53. num. 11. in princ. vol. 4. qui quidem Baldus, vel quiſquis ille
119 fuerit, dicit, quod aut ſtatutum ratione diſpo-
120 nit, & ſeruamus ſtatutum, l. proſpexit, qui, & à quibus, aut ratio de conſtitutione diſponit, & ſeruamus rationem, quia prior in potẽtia eſt, l. Labeo de ſuppell. leg. De huius theoricæ applicatione videndum eſt, de veritate enim minimè cõgruit dubitari, cum vſque modo nullus, quem reperire potuerimus, id auſus fuerit; & quidem Corneus, quicquid in alijs conſilijs dixerit, vt benè retulerunt Domini de Aſſer-

tamento, in conſ. 121. num. 9. dib 3. Baldi theoricam induxit in terminis Conſtitutionis Marchiæ, in qua in principio, & in parte proœmiali adducitur ratio numeris pene omnibus rationi, in præfationibus ſtatuti noſtri adductæ, conueniens; ad oſtendendum non rationem, ſed in ſtatuto eo caſu attendi debere; ſtatutumque tunc de ratione, non è contra rationem de ſtatuto diſponere, in quo licet
121 Corn. eminentiſſimus fuerit Iureconſultus haud dubiè aliter ſenſiſſe videatur, nec immeritò, magna tamen modeſtia, redargutus per Aym. in conſ. 227. nu 4. cum ſeq. ex ſuprà firmatis concluſionibus, & ratione finali, & in
122 præfationibus emiſſa, talis enim ea indicatur l. ſi poſt eundem, Aym. ibi n. 2. verſ. tertia cauſa, vbi Bart. Bald. & cæt. ff. de hæred. inſt. poſt finalis, quæ monit tradunt. Rol. conſ. 67. n. 70. 71. & 72. vol. 3. Burſatt. ex communi conſ. 91. nu. 13. lib. 1. & in terminis Conſtitution. Marchiæ Bocc. ad eam gloſ. 1. num. 5. qui Aymon ſecutus eundem Corneum ſibi ipſi contrarium, ac repugnantem in conſil. 272. num. 3. in princ. verſ. ratio enim generalis, vol. 4. de prædictis eiuſdem Cornei conſilij ſpecifica mentione facta, ex præfata theorica Baldi concluſit ra-
123 tionem generalem in præfationibus emiſſam, extendere Conſtitutionem, ac de lege diſponere, vt num. 7. verſ. alibi ſcribit. Bald. quod iterum, & in conſ. 243. num. 3. & 970. num. 4. ſecutum, eadem admittens, amplexus eſt, Menoch. conſ. 484. num 8. & 9. vbi expreſsè firmant, generalem rationem de lege, non è cõtra diſponere, & in individuo Boccat. in d. gl. 1. nu. 2. & 3. ad nu qui Corneum ibi explicitè, & in alio nominatim refellit, num. 15. & ex hac ratione in puncto Conſtitutionem Marchiæ extendi ad omnes, in quibus viget ratio, in Rota obtinuit, vt apud Sanctiſſimum Greg. XV. in deciſ. 260. num. 3. & apud Pic. deciſ. 8. num. 3. Parum igitur curandum eſt de Cornei dicto, qui ex ratione in præfationibus finali diſponentium, & in l. expreſſa credidit, non extendi ad omnia diſpoſitionem; eamq; de lege minimè diſponere; contra opinionẽ magis communem, ac receptiſſimam de qua ſuperiùs latè, & in puncto Statuti noſtri, ra-
124 tionem in præfationibus poſitam, de lege diſponere, eamque ad omnes contractus extendere, ſi extenſio dici poteſt comprehenſio, clarè firmatur authoritate ſacri Auditorij apud Creſc. d. dec. 3. num. 9. Rot. 55. num. 5. & 6. lib. 3. in recent. 619. num. 5. par 2. & coram R. P. D. Durano, in d. Romana Nullitatis obligationis 26. Januarij 1626. & paſſim in aliis.

Quapropter remanet etiam ſublatũ, quod ſecundo loco deducebatur ex Rotæ authoritate, quæ ratione expreſſa Statutum paſſim extendit vltra quatuor nominatos, vt in deciſionibus in prima Inſpectione relatis; quibus minimè aduerſantur illæ, quæ dicunt Statutum loqui de quatuor, quia non excludunt, & cæteros comprehendi, quod iam pluries inſinuauimus; & probant optimè ea, quæ ad diluendum argumentum, ex ipſo Statuto ex aduerſo deſumptum, ab incluſione vnius ad excluſionem aliorum, deduximus; deciſiones

etenim

125 etenim Rotæ, tanquam magistrales, secundum iuris dispositionem intelligi debent, vt ipsimet Domini professi sunt, apud Sanctissimum Gregorium XV. *decis.* 511. *num* 25. quæ cum in præfatis, in terminis, adsint, non est opus in similibus generalibus immorari, vt apud eundē Sanctiss. Gregor. XV. habetur *in decision.* 256. *num.* 3. & cum faciant communem opinionem, ab omnibus Iudicibus propter DD. Auditorum grauitatem, ac præexcellentem doctrinam amplectendæ sunt; vt passim primarij Iurisconsulti agnouere; quibus subscribit, *Surd. cōs.* 404. *num.* 83. & 84. & eminentissimus Dominus Scaccia *in tract. de Sent. glos.* 14. *quæst.* 14. *n.* 3.

Cætera, quæ præfatis, satis extra materiam nostræ quæstionis, subnectunt, & nobis ingerunt, vel ex superius traditis sublata remanent, vel scientes etiam condonamus, huicque Inspectioni finem damus.

Verum quoniam ex determinatione huius non præcedentis tantum rationis, vt Domini de Assettamento retulere, quam habuimus disceptationis, in qua iam probauimus statutum in omnibus locum obtinere, & signanter in emptione, & venditione, cessione, tranlactione, permutatione, deposito, societate, & similibus, qui non solùm de sui natura contractus præiudiciales non sunt, sed etiam multoties commodum afferunt, & vtilitatem; corruere affirmauimus distinctionem quam ipsi firmare nituntur, inter contractus de sui natura læsiuos, & præiudiciales; & ex accidenti tales, tùm quia ex dd. resolutionibus confundi videatur, tum quia statutum de læsione nihil dicit, sed tantū fraudem, circumuentionem, & dolum considerauerit, *vt in principio, & in fine statuti nostri cuique patet*, quam fraudem, & circumuentionem, etiam læsionem citrà dari asseruimus, in hoc dictum insilientes dixere: esse contra statuti verba, Rotæ authoritatem, ac omnium communissimam assertionem, *in l.* 2. *C. de rescind. vendit.* deceptum in pretio læsum, & læsum in pretio deceptum idem esse, habentem: opere pretium existimauimus, quamuis ex superius traditis iam distinctio confusa remaneat, & huic insultationi permodeste, non pro meritis, quantum possumus satisfacere; ingerunt igitur tria. Primo hoc dictum esse contra statuti verba. Secundo contra Rotæ resolutiones. Tertiò demùm contra communem conclusionem omnium, *in dicta l.* 2. C. *de rescind. vendit.*

Et quidem ad primum; ipsius statuti verba satisfacient, in quibus mens, & ratio statuti fundatur videlicet; *volentes etiam fraudibus obuiare &c. nè defraudentur, &c.* & in fine; *& iuramentum dolo, & metu exortum confingatur, &c.* nunquam tamen negauimus, quamuis statutū fraudem, & considerauerit, dolum reipsa, & intercedente læsione excludi, imò, & magis, magisque includi.

Nec facit, quod ex statuto proximiores iu-
128 rare teneantur, non cedere in præiudicium, quia huiusmodi verbum adaptatur generaliter ad omne factum contra Iustitiam, & iniuriosum, *can. vlt. quia resp. in fin.* 11. *q.* 1. *Alberic.*
129 *in suo Diction. L. P. in hac dictione. Præiudicium,*
130 & latiùs patet, quàm læsio, ita vt læsio nulla considerari possit, vbi præiudicium cesset, *Odd. de restitut. in integ. quæst.* 17. *num.* 52. licet quandoque pro sinonymis haberi videantur, & promiscuo vsui deseruire, vnde, & in Rota, in causa tamen nostri Tribunalis, & in qua nos iudicauimus, fuit sub dubio relictum, an hoc
131 iuramentum ad donationem in statuto expressam, referri debeat, quæ non potest non esse damnosa, ac præiudicialis, licet in ea læsio nulla consideretur, quod inferiùs, dicemus, *vt in Romana Nullitatis donationis 4. Maij* 1626. *coram*
132 *bo. mem. Buratto*, quod tamen apud nos modicam continere videtur difficultatem, tùm propter orationis vnitatem, & æqualem ad omnia eiusdem clausulæ determinationem; tum quia potest, & illud iuramentum secundum subiectā materiam, & naturam illius contractus, & aliorum similium, respectu quantitatis, & qualitatis rerum, modi, & conditionum donationis, donantis, ac donatariorum status, & conditionis in multis cognitioni causæ, ac Iudicis informationi deseruire, Dominis tamen & cognoscendum, & resoluendum, vbi sese præbuerit occasio, derelinquimus.

Quò verò ad secundum; excluditur omnis amaritudo, ex ipsismet decisionibus sacræ Rotæ, iam plenè relatis in prima Inspectione, quibus nedum subscripsimus, & subscribimus, sed & famulari protiremur, in iis enim habetur, statuto locum forè in omnibus contractibus, in quibus directè, vel indirectè, & per accidēs minores, & mulieres lædi possunt, ex quo & læsæ, ipsiuè præsumuntur, si solemnia omittantur; quinimò fraudes, & deceptiones forè consideratas, non præiudicialitatem, ac damnum, ma-
133 nifestè patet, ex quo statutū mulieribus, & minoribus donationes permittit, & alios contractus præiudiciales, & damnosos, *vt in puncto sacrum Palatium ponderauit dicta decisio.* 619. *n.* 5. *par.* 2. *recent.* & ipsimet Domini de Assettamēto firmarunt, *hac eadem Inspectione secunda §. seu, vers. Sed quia in alienatione. ibi, differt in hoc d. Stat.* 151. *in quo vtilitas non requiritur, cum omnes illi quatuor sin damnosi, & permittantur.*

Hocque in donatione simplici, præ cæteris, manifestum fit, in qua, quia à mera donantis
134 liberalitate proficiscitur, læsionis ratio minimè habetur, *l. ff. de donat.* Gratian. *discept. forēs.*
135 *cap.* 470. *nu.* 42. *& alij passim*, cum de sui natura damnum, & præiudicium donantis contineat, *Alb. cons.* 77. *num.* 22. *&* 100. *nu.* 5. cum
136 qui donat, perdat, *& noniſſimè Pic. ad statutum nostrum glos.* 7. *num.* 17. *& Rot. inter dec. per eundem ibi Colleti. decis.* 49. *num.* 7. tamen omninò deceptio, & fraus in ac consideratur, & in
137 minore, & muliere verisimiliter interceſſiſſe creditur, *vt voluit idem Alb. d. cons.* 77. *num.* 22. *&* 100. *num.* 5. *Curt. Iun. cons.* 141. *num.* 17. *& Rot. decis.* 102. *nu.* 8. *par.* 2. *diuers.* & ideo, quod attinet ad statutum nostrum, mulieres, & minores possunt quidem seruatis solemnitatibus lædi, & perdere, & tamen non permittuntur decipi, & fraudari.

Nec aliquo pacto aduersatur tandem nostrum dictum notatis *in l.* 2. *C. de rescind. vēdit.* nec negat, deceptum in pretio dici læsum,

& læſum ſecundum ſubiectam materiam illius legis,& tituli,ſub quo ſita eſt, ex parte emptoris contractu conſideraco , in pretio deceptum intelligi, reſpectu verò venditoris,circa æquialentia rei ad pretium , & quatenus commutatiuam iuſtitiam reſpicit, *vt notat. D.Scacc.de Commerc.* §. 1. *queſt. 7. p.2. ampl.*10.*num.*15. ex hoc tamen nullatenus deduci poteſt, minimè læſum in pretio, & commutatiua Iuſtitia inſpecta,deceptum dici non poſſe;quod & nos
138 aſſeruimus , & probari videtur per aliàs deducta, *l.*5.*C.de reſcind.vẽd.cũ ibi not.per glo.& alios* vbi in vendente rem,quam vendere non intendebat , vel aliàs ex cauſa ipſum contractum,& qualitates, & modos contrahendi reſpiciente, prout declarat *Odd. poſt alios de reſtit.in integr. queſt. 4. art.* 10. *num.* 85. *cum ſeq.* vbi oſtendit etiam circà intereſſe affectionis hoc locum habere , *& ſignanter, num.*89. *ibi; vel quia læſus ſit in ipſo actu vendendi , quia nocuit ei rem ſuam vendere,licet pro iuſto pretio vendiderit; & queſt.* 58. *art.*1.*n.*15.*cum ſeq.* quod nos in noſtro voto intelleximus : dari autem fraudem ſine læſione negare,prout ipſi Domini de Aſſectamẽto negarunt, periculoſum videtur, tùm quia ex hoc deſtrueretur communis diſtinctio doli , & fraudis ex conſilio,ſeù propoſito,& ex euẽtu,ſeù re ipſa, cum niſi daretur fraus ex cofilio abſque ea , quæ re ipſa dicitur, non contra diſtingueretur ſimpliciter ab ea; tum quia,& dolum,& fraudem ſine læſione,& læſionem viciſſim ſine dolo dari , manifeſtè concludunt Iu-
139 riſconſulti Primarij,dolum,& fraudem ſine læſione,*Gemin.in c.*1.*num.* 8. *verſ.quod ſi dolus. de reſtit. in integr.* vbi quærit , an *ex huiuſmodi dolo abſque læſione reſtitutio detur* , & dicit , quod non,& clariùs *Odd.de reſt.queſt.*4. *art.*3. *nu.* 15. item probatur ex ea concluſione,an falſitas minimè nocibilis puniatur,in qua diſtinguunt,an
140 dolus interceſſerit,vel ne,concludentes expreſsè, dolo intrueniente , etiam ſi nocibilis non ſit, pœnæ locum fore,*vt poſt alios Farinac.de falſ. & ſimul.queſt.*150. *num.*339. è contra verò lę-
141 ſionem ſine dolo,& deceptione dari,licet ſatis deceptiua , ac commentitia illa conuentio videatur,in qua quis re ipſa decipitur,dolus quãuis aduerſarij minimè acceſſerit , *vt poſt Salyc. & Natt.dicit.Odd. dicta queſt.*3.*artic.*2. *num.*11. probant *Abb. nu.*4. *& Aret.num.*24.*in cap.eum cauſa* 42. *de reſtib.quos ſequitur Scacc.de Cõmerc.* §. 1.*q.*7.*par.*2.*ampl.*10.*num.*52.

INSPECTIONIS TERTIAE.

SVMMARIVM.

1 *Contractus recognitionis bonæ fidei cum receptione pecuniarum,mulieris, & minoris ſtatuto noſtro , cap.* 151.*lib.* 1. *ſecundum aliquos non comprehenditur,ſed vide contrà nu.*2.*cum ſeq.*

3 *Principalis conſiderato effectu dicitur ille,ad quem verè pecunia,& vtilitas pervenit.*

4 *Principales dicuntur expromiſſores , & qui principaliter ſe obligauerunt,ſuppoſitis habilibus , etiã in re,& ex re alterius.*

5 *Fideiuſſores videntur in Societate officij omnes obligati , reſpectu officialis .*

6 *Statutum noſtrum cap.*151 *lib.*1. *in recognitione bonæ fidei minoris , vel mulieris recipientis , ſiue vti particulares, ſiue vti fideiuſſores conſiderentur, locum habet , eadem vigenti ratione , & num.*8.

7 *Statutum cap.* 151. *lib.* 1. *non habere locum in contractibus, in quibus minores,& mulieres recipiunt, quibus authoritatibus, & rationibus comprobetur .*

9 *Statutum cap.*151.*lib.*1. *habet locum in contractibus quibuſcunque minorum,& mulierum, etiam ſi mulieres, & minores pecunias vel aliud receperint .*

10 *Mulieribus,& minoribus petentibus eorum obligationes nullas declarari vigore ſtatuti noſtri , non obijcitur receptorum reſtitutio .*

11 *Beltram. conciliatio in add.deciſ. Sanctiſſ.Gregor. XV.deciſ.* 721. *num.*28. *verſ. verum hæc concluſio,quo modo intelligenda.*

12 *Minores, & mulieres,cum iactura alterius locupletari non debent .*

13 *Mulieres , & minores nulliter vigore ſtatuti noſtri cap.*151. *lib.*1. *obligati, eatenùs ad receptorum reſtitutionem tenentur , quatenus in rem eorum verſum appareat.*

14 *Actio nulla oritur ex contractu ſine ſolemnitatibus ſtatuti noſtri* 151. *lib.* 1. *per minorem , & mulierem celebrato.*

15 *Mulieres , & minores ad receptorum ex contractu nullo defectu ſolemnium ſtatuti* 151.*lib.* 1. *reſtitutionem , ex æquitate legis naturalis , & alia actione ex lege conueniri poſſunt; non ex contractu reprobato.*

16 *Deciſ.* 36.*n.* 5.*poſt Zacch. de Societ.coram Card. Millino perpenditur.*

17 *Rom. conſ.*280.*&* 394. *quid quærat,& de eiuſdẽ doctrinæ intellectu,latè in ſeq.*

Statuto ſtante minorum, ſine certa ſolemnitate, & coniunctorum præſentia , bona ſua obligantium obligationem non valere, validè ſine dictis ſolẽnitatibus recipientes,quietationem faciunt,& inſtrumentum liberationis.

18 *Creditor recipiens , quod ſibi debetur, tenetur cautionem facere, & Inſtrumentum ad probandam liberationem,quæ ſolutione ipſo iure inducitur.*

19 *Romani authoritas magna .*

20 *Hypotheca, ac pignoris conſtitutio in ſtatuto noſtro comprehenditur.*

21 *Pactum, & obligatio de vlteriùs non petendo , ex quietatione reſultat.*

22 *Creditor recipiens,quod ſibi debetur,cautionem tãtum ſimplicem,ad probandam ſolutionem,facere tenetur,ex l. neceſſitate..*

23 *Statutum,quod mulieres,& minores non poſſint ſine ſolemnitatibus obligari,non procedere, quando legis neceſſitate obligantur, eò caſu intelligitur , quando obligatio,ex legis neceſſitate procedit,& legis neceſſitatem non excedit,& ſeq.num.*

Romanus *conſ.*280. *&* 394. *intelligitur.*

24 *Quietationes, vel obligationes, quæ fiunt per minores, vel mulieres, prohibitas ſine ſolemnitatibus ſtatuti contrahere,ſeù obligari,valent ſine ſolemnitatibus,quando contrahunt, vel obligantur neceſſariò,ex legis authoritate,& quatenùs tantum legis neceſſitas vrget.*

25 *Quietatio facta per mulieres,& minores, recipientes ab*

ses ab eo, qui nulla ſoluendi, & tradendi neceſſitate coactus erat, & quod ipſi non arctabuntur recipere, ſtatuto noſtro comprehenditur.

26 *Deciſ. 344. apud Cardin. Manticam quando procedat.*

Deciſ. Rom. Salu. Interd. 9. Decembris 1613. coram Reuerendiſſimo Domino Coccino, quomodo procedat.

27 *Mulieres, & minores, ex contractibus ſine ſolemnitatibus ſtatuti noſtri initis, recipientes, eatenus ad reſtituendum recepta, ex æquitate legis tenentur, quatenùs locupletiores facti probentur, & in rem eorum verſa.*

28 *Deciſ. Romana Societ. offic. 13. Februarij, 1606. coram Litta, quomodo intelligatur, & procedat.*

29 *Obligatio mulierum, & minorum ſolemnis in nouâ tranſfundi, ſine ſolemnibus ſtatuti poteſt, & valet.*

30 *Mulieris obligatio pro alijs non obſtante Velleiano mere iure tenet, per exceptionem quamuis elidatur, excepta obligatione pro viro, quæ ipſo Iure eſt nulla, num. 31.*

32 *Excipiens in ſua exceptione eſt actor.*

33 *Excipiens probare tenetur ſuam exceptionem, cum omnibus qualitatibus neceſſarijs ad ſuam intentionem neceſſariò concludendam.*

34 *Mulier, quæ recipit, Velleiano incumbens, tenetur docere ex receptione non fuiſſe locupletem effectam, aliàs cenſetur locupletata ad excludendam eius intentionem.*

35 *Contractus à mulieribus, & minoribus initus ſine ſolemnitatibus ſtatuti, præſumitur damnoſus.*

36 *Locupletiorem, qui dicit minorem, vel mulierem ex receptione, probare tenetur.*

37 *Locupletior quis non dicitur ex ſola receptione.*

38 *Obligatio minoris, & mulieris, ſine ſolemnitatibus ſtatuti noſtri, æquiparatur obligationi pro viro, & cum viro per mulierem habita, non cum & pro alijs extraneis.*

39 *Dolus, & deceptio in obligatione mulieris pro viro, & cum viro præſumitur, niſi concludenter in rem ipſius verſio probetur.*

40 *Obligatio mulieris pro viro, & cum viro eſt nulla ipſo iure.*

41 *Gratian. diſcept. forenſ cap. 576. num. 32. cum ſeq. & cap. 879. num. 11. reijcitur.*

42 *Amiſſionis, & proiectionis poſſibilitas, in muliere recipiente minimè conſideratur, quod intellige, vt num. 43. cum ſeq.*

43 *Mulieres, & minores ex noſtro ſtatuto pupillo tutorem habenti æquiparantur.*

44 *Regula l. in pupillo, ff. de ſolut. eſt locus in mulieribus, & minoribus ſtante diſpoſitione ſtatuti noſtri cap. 151. lib. 1.*

INSPECTIO III.

Deuenimus tandem, Deo dante ad vltimam difficultatem, in qua Domini de Aſſettamento concludunt, minores, & mulieres bonam fidē in Societatibus officiorum recognoſcentes, ac pecunias recipientes, non ſeruatis ſolemnitatibus ſtatuti noſtri. validè obligari, quod in fine voti, tanquam Rotæ authoritate munitum, ac antiquorum de Aſſettamento rationibus optimis firmatum, tenendum, ac ſeruandum cenſuere. Et quamuis ſatis in hoc videri poſſet, cū non reſpondeant vltima primis, ipſos in vtroque ſummoperè decepros oſtendere, cum nec Rota in hac ſententia, vt oſtenſum fuit, reſederit vnquam, vel in ea, ex confeſſione propria eorundem DD. de Aſſettamento, nunc ſaltem permaneat, *vt in hac tertia Inſpectione verſ. Non obſtat deciſ. manifestè apparet*, dum dicunt, huic eorum ſententiæ, & hæc ſunt formalia verba *non obſtare deciſionem coram R. P. D. Durano, in qua in terminis fuit reſolutum contrarium*, nec Aſſettamentum perpetuò, & conſtantèr eam cuſtodiſſe videatur, *vt ex voto ſuperiùs poſito, cum reſolutione Aſſettamenti euincitur*. Attamen quia, & nos in noſtro voto, receptione minimè refragante, eſſe locum ſtatuto poſuimus, & aliqua in ſuperioribus dicere polliciti ſumus: & quoniam hoc ex eo Domini de Aſſettamento procedere, quia ſub quatuor expreſſis, nec directè, nec indirectè contenentur, voluerūt, quod immediatè percutit articulum principaliter diſcuſſum: aliqua proponere decreuimus, noſtræ, imò ſacræ Rotæ ſententiæ inſeruientia. Vt igitur in huius articuli diſceptatione maturè, ac ordinatim procedamus, illud in primis dignoſcendum, an huiuſmodi contractus recognitionis bonę fidei, cum receptione pecuniarum, iuxtà ille, qui recipit principalis, iuxtà fideiuſſor iudicetur, in ſtatuto comprehē- 1
datur, quod, ſicuti expreſsè Domini de Aſſettamento hiſce verbis negauere: *Præterea hoc caſu intra: ratio approbata à Rota, & DD. quod hic cōtractus nō eſt directè, nec indirectè vnus ex quatuor, ēt nō cōtineat donationē, refutationē, quietantiā, vel* 2
pactum de non petendo: ita nos, vtroque caſu affirmare nequaquam hæſitamus, ſi etenim ipſos minores, vel mulieres inſpectis effectu, & perſonis obligatorum; non dantium pecunias, & cōtractus ſubſtantia, ex quo ad eos pecunia peruenit, & negocium pertinere apparet, vti principales conſideremus, & pro principalibus habere velimus, *ad tex. in l. ſed, & Iulianus, §. interdum, ff. ad Macedon. Gabriel. in terminis, conſ. 63. num. 10. lib. 2.* vt pluries etiam tenuit ſacrum Palatium, *in adductis Rom. Subhaſtationis bonorum 8. Iulij 1597. coram. Cardin Lancellotto, impreſſa per Zacch. de Societ offic. in ordine 56. n 3. & in Romana Societ. 10. Maij 1604. coram Sanctiſſ. Greg. XV. poſt eundem 45 nu. 8. in princ. inter impreſſas verò Sanctiſſ. 167. num. 6. vbi Beltram. nu 10. plures colligit, & Zacch. mox citatus n. 16.* vel ſuppoſitis habilibus, eoſdem etiam reſpectu dantis, & contractus tales conſiderare valeamus, ſuper officio alteriùs contrahentes, *iuxt. deciſ. in Rom. Societatis 9. Maij. 1538. coram Gypſio, apud Zacch. 31. num. 3. cum ſeqq.* vt puta 3
quia in eodem Inſtrumento, tanquam expromiſſores, cum officiali contraxiſſent, *Surd. conſ. 150. num. 57. Rota deciſ. 143. num. 6. part. 2. diuerſ. Beltram. ad d. deciſ. Sanctiſſ. 167. n. 10. verſ. hoc autem procedit*, ſiuè etiam vti fideiuſſores officialis, & aliorum obligatorum, *iuxt. not. per eundem Gabr. d conſ. 63. nu. 1. cum ſeq. Honded. conſ. 38. num. 2. lib. 1. & alijs relatis, Card. Mantic. de tacit. & ambig. lib. 6. tit. 2 nu. 18. Felic. de Societ. cap. 29. num. 66. Zacch. num. 15. Oliuer. ad dictam deciſ. 167. nu. 9.* & cum ſemper eadem 4
vigeat fraudis, ac deceptionis ratio in ſtatuto

6 considerata, intrat, & eadem regula, vt in eis statutum locum habeat, *vt firmatur decis.* 678. *par* 1. *recent.* & in puncto *in d.decisione Romana Nullitatis obligationis* 26. *Ianuarij.* 1626. *coram R.P.D. Durano, vbi alia referuntur.*

Nec Dominorum de Assectamento responsum subsistit, dum dicunt, Dominos de Rota, cum eò fundamento transire, quod ageretur de fideiussione de sui natura læsiua, & pura fideiussione illius, qui absque aliqua receptione in rem alterius se obligauit, quam includere donationem dixerunt; Immemores forsan dixisse *in prima Inspectione nu.* 71. hanc decisionem loqui in terminis casus nostri, & mox, *in hac vltima Inspectione*, in hac decisione in terminis resolutum contrarium, & ipsius decisionis tenoris, in qua explicitè, & pecuniarum receptio per Bartolomæum bonę fidei recognitorem, & ipsius principalis obligatio discutitur, ac terminatur, vt latissimè in eadem animaduertimus; & satis extrà rem donationis inclusionem, eos ponderasse, probatur, dum sumus in minore, qui realiter non simulatè receperat, & cum extraneo contrahenti, inter quos donatio nec præsumitur nec prohibetur; non in vxore & marito: & sumus in terminis statuti, in quo deceptionis præsumptio sufficit, non iuris cõmunis, in quibus dum id protulit, loquitur *dec.* 1. *post Pic. ad hoc ponderata*, quæ & in ea prædiximus.

Hoc itaque firmato, id tantùm discutiendũ remanet, an receptione mulieris, vel minoris intercedente, statutariam dispositionem contractus euadant, quod nos negauimus; Domini verò de Assectamento annuere, eorumque opinionem authoritate primum Rotę, ratione deinceps, vt prętendunt; muniere.

7 Deducunt igitur pro ea decisionem, *in* Romana *Pecuniaria.* 20. *Octobris* 1493. *coram Card. Millino, apud Zacch.de Societ.off. contr.* 36. *& in causa Romana Societ. off.* 13. *Februarij* 1606. *coram bone memor. Litta, relata per Picum in ordine* 11.

Rationem verò eam proponunt, quod, cum mulieres, & minores non ex causa donationis pecunias recipiunt, legis necessitate obligantur, *ex Rom.conf.* 394. *nu.* 4. *per Rotam apud Put. decis.* 153. *num.* 3 *lib.* 3. *& coram Card. Seraphin. decis.* 1133. quam dicunt, aliàs in Assectamento firmasse, proque ea deducunt, *tex. l. sed si ego* 4. *ff. ad S.C. Velleian in l. si mulieri.* 15. *& l. si mulier.* 16. *& l. si mulieri* 22. *eod. tit.*

Prædictis autem addimus, hanc videri opinionem obseruantia comprobatam, quicquid esset in puncto iuris, in quo etiam plura deducit *Grat. discept. forens. cap.* 176. *nu.* 25. *& 33. & 879. num.* 4. 9. *&* 10.

His autem minimè refragantibus, in contraria nos sententia persistimus, non solum in re 8 cognitione bonæ fidei, cum pecuniarum receptione, in quibus terminis contra hoc votũ Assectamenti alias idem Assectamentum resolvit. 24. *Ian.* 1615. & stat clara, & nouissima Rotæ *dec. in d.* Romana *Nullitatis obligationis* 26 9 *Ianuarij* 1626. *coram R.P.D. Durano*, sed etiam in aliis contractibus: vt mutui, ac depositi recepti emptionis, & aliorum; cum etenim, receptione non obstante, & ex consilio, & re ipsa possint multipliciter minores, & mulieres decipi, ac frandari, & solemnitatibus cessantibus, stante statuti dispositione, decepti censeantur, sequitur intrare statutum, & regulam ex eo firmatam *apud Cresc en. d.decis.* 3. *de Constit. & in aliis prafatis*, & ideo in venditione census, recepto realiter pretio, pro nullitate fuit resolutum in Palatio Apostolico, apud R.P.D. Pironanum *in decis.* 385. *par.* 1. *recent.* & coram Martino Andrea 678. *par.* 1. *recent.* in emptione apud Sanctiss. Greg. XV. *decis.* 164. in permutatione, *in Romana de Sancta Cruce* coram Card. Sacrato *apud Pic. decis* 32. *&* 33. *vbi n.* 3. *dicit, minorem ità in permutatione decipi posse, sicut in venditione*, quam sacrum Palatium deduxit, ac sequitur coram eodem Sanctiss. Gregor. XV. *decis.* 473. *nu.* 7. in depositi receptu, coram Reuerendiss. D. Decano, *in dicta Romana Depositi.* 13. *Ian.* 1625. *& in aliis passim similibus.*

Quod eatenus verùm est, & adeo supponi- 10 tur per omnes, & in omni casu, vt mulieribus & minoribus de nullitate dantibus receptorũ restitutio opponi non possit, *iux. tex. in l. si emp. in fin. ff. de contrab. empt. l. si à te, C. de pact. int. empt. & in l. si diuersa C. de transact. cum simil. latè in contrarium deductis per Menoch. conf.* 644. *n.* 14. quia contrarium videtur verius, *ex Rol. conf.* 7. *num.* 3. *lib.* 3. *vt post alias resolutiones voluit Rot. apud Sanctiss.* Greg. *XV. decis.* 271. *num.* 16. *& ibi Beltram num.* 28. *& in decis. eiusdem* 354. *n.* 17. *vers. & primo illa non habet*, & in puncto coram eodem Sanctiss. Greg. XV. *d. dec.* 473. *num.* 21. *& in decis. Bononien. Census* 20. *Febr.* 1609. *coram Card. Lugdunen. apud Pic.* 60. *n.* 5. cum quâ transit, etiam Gratian. *d. cap.* 576. *num.* 37. Nec aliquid facit, dum concordando has opiniones, ex decis. *in causa Mediol.* 11 *Legati* 15. *Decemb.* 1593. *coram Gypsio*, Beltram. in *addit. ad d. decis.* 721. *num.* 28. *vers. Verum hec conclusio*, dicit, quod licet minores, & mulieres possint ad nullitatem agere, & sententias obtinere restitutione non facta, non possint tamen recuperare per eos data, & executionem restitutione non facta percipere, quia in his terminis nullitatis, id tantum intelligitur, quatenùs, & non vltrà, nec aliàs fuisset probatum versum in eorum vtilitatem, cum non 12 debeant fieri locupletiores cum iactura alterius, *l. nam hoc natura, ff. de cond. indebit.* quod 13 probant optimè, *Natt. conf.* 631. *num.* 5. *Cephal. conf.* 207. *num.* 37. *cum seq. & concedit Rolan. qui in eadem causa, cum ipsis consuluit, d. conf.* 7. *num.* 28. *vbi de communi lib.* 3. qui ob id immeritò damnatur *per Menoch. d. conf.* 644. *n.* 14. *in fin. Rimin. Iun. conf.* 5. *n.* 76. *Grat. d. cap.* 576. *n.* 38. *Rota d. decis.* 60. *num.* 5 *post Pic.* Idq; non ex contractu reprobato, ex quo nulla nascitur 14 actio; *Rom. conf.* 12. *&* 437. *Rot. in d.* Romana *Nullitatis obligationis coram R.P.D. Durano*, sed 15 ex æquitate l. naturalis, & alia actione, *l.* 1. *S. impuberes, l.* 2. *& l.* 3. *ff. commod. vbi Salic. Angel. & Castr.* vt latè in nostro voto tradidimus, & doctissimè voluerunt in puncto DD. de Rota coram Reuerendissimo D. Decano, *in d Romana Depositi* 13. *Ianuarij* 1625. coram R. P. D.

Dura-

Durano, *in dicta Romana nullitatis obligationis 26. Ianuarij* 1626. vndè manifeſtè concluditur, minimè receptioni vim eſſe, ipſos contractus validandi; alioquin ea interueniente, quod magis eſt, omnimodo minores, & mulieres à nullitate arcerentur; & fruſtratoria eſſet præcedens concluſio, & diſcuſſio, cum igitur ratio ſtatuti, etiam receptione interueniente, ſibi locum vendicet, ſequitur, & eo caſu nullitatem intrare, ex rationibus latiſſimè ſuperiùs deductis, quas hic repetere ſuperfluum iudicamus, maximè cum habeamus claras deciſiones, ità vt non ſit generalibus admodum inſiſtendum, vt apud Sanctiſſ. Gregor. XV. dicitur *deciſ.* 256. *num.* 3.

Et quoniam ex reſolutione in contrariũ allatorũ, magis, magiſque huius ſententiæ firmitas apparebit, ad eam properare non immoramur.

Quo igitur ad deciſionem coram Card. Mil-
16 lino, de qua in anteactis peregimus, ſummopere animaduertenda ſunt verba ab illo ſapientiſſimo Præſule, occaſionem nacto omnium DD. incundi gratiam, & ſine præiudicio Iuſtitiæ, imò vt omnium votis ſatisfaceret, ſolita prudentia, ac cautiſſimè adiecta, & per DD. de Affertamento haud gratis omiſſa, in quibus apparet particulam deciſionis hanc, in qua ſit fundamentum, non fuiſſe de mente Rotæ; *& hæc ſunt verba d. deciſ. 36. num. 5. quæ cauſa, ſcilicet ſimulandi, ſecundum aliquos ex Dominis in Tarquinia aderat; quia, cum vigore ſtatuti non poſſet obligari ſine ſolemnitatibus, & nec etiam de iure communi fideiubere: fuit ſimulatum, quod recognoſceret bonam fidem, vt eius obligatio teneret. Roman. conſ. 394. nu. 4. & in hac recognitione conſiſtit ſimulatio, quia vere ipſa pecunias non recipiebat, cum eodem inſtanti ad manus Iulij Cæſaris peruenire deberent.* Quinimò & ex abundanti poſita, cum iam fuerit dictum, ſententiam ſuper obligatione Tarquiniæ, non ſolum tanquam inter alios latam, nullum præiudicium attuliſſe Saluatori, verùm etiam tanquam ſuper diuerſis, nec obligationi officialis, de qua ibi principaliter agebatur; cæterum germana reſolutio pendet ab eo, an ſimpliciter verùm ſit in iure, ſtante diſpoſitione huiuſcemodi ſtatuti, quod recipiens obligetur ſine ſolemnitatibus, quod *ex conſ. 394. num. 4. Rom.* & opinione aliquorum fuit in hac deciſione ſuppoſitum *num.* 6. & ſolet ſæpè incongrue vſurpari.

Hanc concluſionem tractat latè D. Pic. ad ſtatutum noſtrum, *gloſ. 7. num. 42. & gloſ. 9. num.* 2. & per totam, vbi licet non ita clarè loquatur, vt oportuit, optimè reſoluit; quod, vt mox dicemus, apparebit. Fuit igitur origi-
17 naria opinio Rom. *conſ.* 280. *Præſuppoſito quod viua voce*, quod fuit ad verbum duplicatum *in conſ.* 394. vt animaduertit locupletiſſimus Tiraquell. *de Il. Connub. gloſ.* 8. *num.* 187. ſtante ſtatuto, mulierum, & minorum nullam eſſe obligationem, bona ſua, ſine certa ſolemnitate, & coniunctorum præſentia, obligantium, mulieres; ſeù minores recipientes, quod ſibi debebatur, abſque d. ſolemnitate potuiſſe, de receptis, quietantiam facere, ac liberationis Inſtrumentum.

Duo verò fuerunt fundamenta Romani, videlicet: Primum, quia maritus vxori reddebat, quod debuerat; ideòque de neceſſitate cogi poterat, vxor ad faciendam cautionem,
18 & Inſtrumentum quietationis, ad probationem liberationis, quæ ipſo iure fit per ſolutionem, *l. ſicut datam. C. de liber. cau. l. plures apocis, C. de fid. inſtr. cum alijs per Bart. poſt gloſ. in l. 2. ff. ſolut. matrim. nu.* 15. *& in l. ſi finita, §. eleganter, nu. 3. ad fin. ff. de dam. infect. vbi Alex. num.* 21. *Cyn. in l. obſignatione, num.* 6. *C. de ſolut. Guido Pap. ſing.* 506. *in fin. Pic. ad ſtatutum noſtrum, gloſ.* 9. *num.* 2. vnde conſequens dicit, cum legis neceſſitate, ac diſpoſitione teneretur, quietantiam huiuſmodi abſque alia ſolemnitate facere potuiſſe, quod probat ex pluribus iuribus in quibus legis miniſterio inducitur obligatio, quæ, licet poſſent pati aliquas difficultates, vt de ſingulis diſcutiendo patefieret, admittimus; cum tamen valdè intereſſit, quid legis diſpoſitione abſque miniſterio hominis induci, quo caſu legis prouidentia omnem fraudem adimit; uel per legem hominem ad aliquid agendum teneri, quo caſu in hoc agendo, vt omnis ſuſpicio fraudis tollatur, non eſt inconueniens per aliam legem modum, & ſolemnitatem adiici, quod ſingulariter deciſum videtur *in deciſ.* 496. *num.* 6. *apud Sanctiſſ. Gregor XV.* vt ſuperius in ea notauimus, *inſpectione prima, parte ſecunda, deciſ.* 19. *n.* 5. ac quoniam noſtrum inſtitutum tranſcendit, magna eſt authoritas Romani, eiuſ-
19 que opinio nimis inuolauit, libenter acquieſcimus; non tamen eſt omittendum; quod ipſe eminentiſſimus Romanus, quamuis hoc ingenioſo, ac ſatis iuridico fundamento uſus, quod, & ipſe multis comprobauit iuribus, cæteri amplexi ſunt, ac ſacrum Palatium approbauit: de eo non ſatis confiſus ſubiunxit & hæc ſunt verba, *hoc autem verum eſſe in caſu propoſito notiſſimè demoſtratur*, (& in hoc ſecundum fundamentum conſiſtit) *quia conſtitutio præmiſſa in obligatione bonorum loquitur, non autem de obligatione perſonæ*; & ità oſtendit, eius caſum in conſtitutione illa minimè comprehenſum: ex his autem fundamentis, quo ad materiam notanda ſunt. Primum, quod Conſtitutio, ſeu ſtatutum, de quo Rom. in dd. conſil. agit, non videtur per omnia cum noſtro congruere,
20 in quo & hypothecæ, & pignoris Conſtitutio, cauſatiuè tamen, cum alias potiùs permiſſa ſit, videtur prohibita, *vt tradit Pic gloſ. 7. nu.*
21 72. & perſonalis obligatio, quietatio, & pactum de non petendo, nominatim includuntur, vt patet ex ſuperiùs dd. Secundum, quod Rom. reſpondit pro validitate quietationis, ex qua ſola perſonalis obligatio ad non ampliùs petendum oriebatur, quæ ex ea neceſſariò reſultat. *Iuxta not. in l. Mœuia. §. fundus, vbi Bart. ff. ſolut. matrim. & in l. iubemus, C. ad Velleiam. Iaſ. in l. ſi vnus, §. pactus ne peteret, num.* 21. *ff. de pact. vt præmiſerat ipſe num* 1. *in parte obiectiua, in primo argumento & poſt alios de communi Pic. gloſ.* 9. *nu.* 5. & ideò quæ nullo pacto excedebat quietationem ex l. diſpoſi-
22 tione creditori neceſſariam, *iuxt. not. per Bart in d. l. ſi finita. §. eleganter, d. num.* 3. *in fin. verſ.*

Sed

Sed ſi peterem, ibi. non vt aliquid addatur, ff. de damno infecto. Gabr. d. conſ. 20. num. 52. cum ſeq. vol. 2. quæ ſunt notanda pro quietationibus, quæ quotidiè fiunt; tùm quia ex illo ſtatuto, de quo Romanus agit, non videtur prohibita vllo pacto perſonalis obligatio, quietatio, & pactum de non petendo, prout in ſpecie in noſtro Statuto inciduntur, ex quo videtur induci derogatio contrariarum Conſtitutionum, tum quia non videtur prohibita adminiſtratio, quod ſimiliter ex noſtro induci videtur, vt per *Pic. d. gl. 9. nu. 4. & 5.* tùm denùm, quia etiam, quæ à creditoribus proficiſcuntur cum ampliſſimis renunciationibus ſpecialibus, & generalibus in obligatione Camerali, ac bonorum prægnantiſſimis obligationibus fiunt: vt omnibus clarè innoteſcit, ad quas de iure mulieres, & minores ex l. neceſſitate minimè tenentur, vt notant prædicti, ideoq; Statuti diſpoſitionem non euadunt: nec intrat Romani
23 authoritas, quam Doctores omnes procedere intelligunt, & ſequuntur, quando quietatio ex neceſſitate fit, & quatenus iuris neceſſitas vrget, propterea Ial. in *d. l. ſi vnus, §. pactus ne peteret, num. 29. in 2. limit ff. de pact.* explicitè id determinat, ac concludit; (in liberatione, &
24 quietatione, quę per mulierem marito reddenti, ac ſoluenti, quod ei debebat, ex neceſſitate fieret, non excedendo terminos legis, & neceſſitatis) Tiraquell. *d. gloſſ. 8. nu. 187.* (qui dicit vxorem poſſe maritum liberare, cum id ſit neceſſitatis, licet aliter liberare non poſſit.) *Gabr. d. conſil. 20. n. 50. cum ſeq. vol. 2. & ità ipſe Pic. d. gloſſ. 9. n. 3. vbi alios refert. in princ.* & ità pluries admiſit in quietatione neceſſaria ſacrum Auditorium, vt apud Puteum in ſæpiùs allegata *dec. 153. nu. 3. lib. 3. in caſu ſolutionis recipiendæ per creditorem, Et cauſa neceſſaria*, & ideò ibi, quia ſoluens non tenebatur de iure, & recipiens arctari non poterat, & ſic receptio non erat neceſſaria, reſoluitur pro comprehenſione in ſtatuto *coram Iholomeo inter nouiſſ. deciſ. 867. num. 5. lib. 3. par. 3. diuerſ. & apud Seraph. deciſ. 1133. num. 2. ibi. nam quando mulier quietat ex cauſa neceſſaria*; & cautam continere debere propriam, & præciſam neceſſitatem,
26 *in d. deciſ. 60. num. 22. poſt Pic.* & in his terminis procedunt *deciſ. 344. apud Card. Mantic. & Romana Saluiani interdicti 9. Decembris 1619. coram Reuerendiſſimo Decano, de quibus ſuprà.* Qua propter difficulter videtur ſuſtineri hæc quorundam, *in hac deciſ. 36 num. 5. apud Zacch. de Societ.* Dominorum interpretatio: cum nulla neceſſitate cogente Tarquinia reciperet, ac quietaret; verùm etiam quando ex ſola receptione, quamuis voluntaria, quietare potuiſſet quod ex prædictis falſum videtur, nullus tamè dicit, poſſe ad reſtitutionem obligari, & obligationem valere, cum clarum ſit, aliter in plus
27 ſimiles perſonas ad reſtituenda recepta de iure haud teneri, vt in omnibus contractibus dicitur, ſine ſolemnitatibus cum prædictis emiſſis; quam, & quatenus de verſione per recuperare volentem, qui dederat, in rem earum doctũ appareat: ipſaſque quod iam proximè cõprobauimus, locupletiores effectas, *vt in mutuo, & commodato probat ipſe Pic. gloſ. 7. n. 70. & 71. in depoſito eſt clara dec. Romana Depoſiti 13. Ian. 1625. in fin. coram Reuerendiſſ. Decano*, & in punctо in recognitione bonæ fidei, qui pecunias recipit, *in dicta Romana Nullitatis obligationis, 26. Ianuarij 1626. coram R. P. D. Durano in ver. Non obſtat prætereà.* Ex quo remanet etiam
28 ſublatum fundamentum DD. de Aſſettamento *in d. deciſ. Romana Societatis Offic. coram Litta, 11. poſt Pic.* quia in ea apparebat clarè de locupletatione mulieris, *vt ibi nu. 1. cum ſeq. Grat. diſcept. forenſ. cap. 576. in punctо num. 38.* quo caſu ceſſat ratio ſtatuti, & ſtatutum ipſum: & inducitur ex ipſa lege, & naturali æquitate obligatio. Et in hac deciſ. maxima prudentia Dominorum eſt ponderanda, ac in reſoluendis dubijs maturitas & circumſpectio, qui cum propoſuiſſent dubium; An mandatum eſſet relaxandum, vel relaxatum exequendum; non reſponderunt dubio, ſed tantùm pro iuſtitia mandati concluſerunt, non obſtante, quod in deciſ. adeſſet aliud fundamentum, ex quo directè etiam ex ipſa obligatione ſine ſolemnitatibus, validè agi poſſe videretur, quia in eo ca-
29 ſu, potiùs dicebatur obligatio vetus, & ſolemnis, quam noua, *iuxt. tex. in l. tutor. in fin. ff. de adminiſtr. tut. ex not. per Dec. in l. ſingularia, num. 9. ff. ſi cert. pet. cum alijs in ea relatis num. 4. cum ſeq. & per Pic. qui eam ſequitur, in dicta gloſ. 7. num. 218.*

Remanet quoque ex prędictis ſublata ratio, per eoſdem Dominos de Aſſettamẽto propoſita, quod mulier, vel minor recipiẽs pecunias, non ex cauſa donationis, legis neceſſitate ad reſtitutionem tenetur; quia, id quidem cõceditur; quatenus locupletiores ex receptione effecti fuiſſent *iuxt. not. per Bart. & alios in l. prædiorum C. de præb. minorum, & in alijs mox deductis*, & tunc non actione ex contractu per eos inito abſque ſolemnitatibus nulliter, ex quo nulla oritur actio; ſed ex l. diſpoſitione, & æquitate; vt benè dicunt ijdem Domini, & fuit oſtenſum.

Nec prædictis obſtant ll. ponderatæ ad oſtẽdendum, quod mulier, quæ id recipit, pro quo obligatur non iuuetur Velleiano, quia vltrà alia, quæ ſingulis ll. prædictis reſponderi poſſent, rationes plures argumentum excludunt, & primò, quia termini ſunt multum diuerſi,
30 obligatio enim mulieris mero iure tenet, quod Velleianum attinet, ipſaque mulier, & naturaliter, & ciuiliter obligatur, & tantum per exceptionem eliditur, vt concludunt communiter omnes in *l. 2. in princ. ff. ad Senat. Conſ. Velleian. Bart. nu. 2. Bald. in prima lect. verſ. Nota quod iſta verba. Alberic. num. 3. Salyc. nu. 1. Aretin. in 6. not. & Caſtren. in l. 1. nu. 2.*
31 *eodem tit.* excepta tamen hodie obligatione pro viro, in qua mulier ipſo iure eſt tuta *auth.*
32 *ſi qua mulier, C. eod. tit.* ideoque inſurgit, cum excipiens in ſua exceptione actor cenſeatur, *Bart. in l. 1. per illum tex. ff. de except. Pariſ. conſ. 45. in princ. lib. 1.* & probare teneatur om-
33 nes qualitates neceſſarias ad effectum, vt concludat intentionem ſuam *Franch. in cap. 1. in primo not. de præſcript. in 6. Aym. conſ. 226. num. 8. Rot. apud Sanctiſſ. Greg. XV. deciſ. 278.*
34 *n. 1. & 2.* quod ex receptione cenſeatur locuplet-

pletata,vel tuta,niſi ipſa,quæ vult elidere legitimã obligationem,contrariũ oſtenderet, *iuxta gloſſ. communiter receptam in l. prædiorum, C. de præd. minor. Menoch. de præſumpt. lib.6. præſumpt.27. num.10. verſ.ceterum Rot. dicta deciſione 678. num.7.par.1. recent.& in dicta Romana Nullitatis obligationis 26. Ianuarij 1626. coram R. P. D. Durano verſ. Non obſtat vlterius.* In terminis verò concluſionis noſtræ, in qua ob defectum ſolemnitatum,& Statuti præſumptionem doli, mulieres,& minores decepti,ac
35 fraudati cenſentur, & contractus eſt ipſo iure nullus,& damnoſus præſumitur. *Bald.in l.quæcunque, in verſ. Scias tamen, C.de bon.quæ liber. Dec. conſ. 532. num.12.Rota apud Verall.deciſ. 200.n.3.p.3. Gratian.diſcept.forenſ. cap.27.n.7.* qui licet videatur dicere, quod non præſumitur vtilis. Doctores tamen, & Rota dicunt, quod præſumitur damnoſus; quia ex ſola receptione non poteſt præſumi locupletatio, &
36 in rem verſio; ſed quatenus ex ea mulierem,& minorem actor obligatos prætendat, probare concludenter tenetur, vt in alio capite diſtinctionis, *gloſſ. in d.l.prædiorum*, prædicti omnes firmãt, & vltrà eos tenuit *Gratian.diſcept.forẽſ. cap.27.nu.10. vbi dicit diſtinctionem veriſſimam, & 101. num. 4. cum ſeq. & 156. num. 32. vbi,*
37 *quod ex ſola receptione non dicitur quis locupletior,* & dẽ communi teſtatur, & voluit ſacrum Palatium *in d. deciſ. 678. num. 7. & in dicta Ro-*
38 *mana Nullitatis coram R. P.D. Durano*;vndè in his terminis obligationis,ex defectu ſolemnitũ Statutariorum nullæ,eſt potius facienda æquiparatio obligationis vxoris pro viro, & cum viro, quam cum extraneo, & pro alijs factæ,in qua, niſi euidenter in rem ipſius verſio probetur,& metus,& delenimentorum, & blandicia-
39 rum ratione, æquè ſeductio, & dolus præſumitur *Bald. in d l.2.poſt gloſſ. in l. antiqu.ff.ad Velleian. & in Auth ſi qua mulier,num 3.vbi Salyc. n.5.& vult.Caſtren.num.3.ad fin. C.ad Velleian.* cum alijs latè relatis *in deciſ. 1.poſt Pic.num.4. & latiùs per Gratian. dicto cap. 576. num. 34. & 35. & in cap. 879. num.11.* & nullitas ipſo
40 iure inducitur,eſt tex. *in d.Auth. ſi qua mulier, ibi; iubemus hoc nullatenus valere.vbi gloſ.in verbo nullatenus, & magis communiter omnes. Bart. in l. fin.nu.2. eod.tit. Aret. in §.item ſi in iudicio, num. 5. Inſtit. de except.Surd. deciſ.164.nu.13. & Rot.in eadem deciſ.1.poſt Pic.num.3.* in qua vtraque nullitas, Iuris communis,& noſtri ſta-
41 tuti, ex æquo conſideratur,quicquid Gratian. ſatis inuolutè hanc deciſionem deducens, crediderit, *tàm in dicto cap. 576. num. 32. & 34. quam in dicto cap. 879. n.11.* cuius rationes, vt credimus, ex prædictis ſublatæ remanent: obſeruantiæ verò atteſtationi, tot claris reſolutionibus in contrarium apparentibus, quotidiano forenſi vſu receptis, parum tribuendum eſt.

Ceſſant igitur alia euidenti ratione ſimiliter ll. præfatæ,quia, & ſi regulariter perditionis poſſibilitas, & eius, quod accepit, dilapidationis in muliere minimè cõſideretur,prout in pupillo,*vt in l.pupillo,47.ff.de ſolut.* vt in terminis noſtri S.C.Velleiani *in add.l. ſi mul.16. ff. ad Velleian.* ſingulariter notat Aretinus noſter Doctiſſimus,per eam *in ſecundo notabili*,tamen quia ex noſtro ſtatuto minores, & mulieres, æquiparantur pupillo tutorem habenti, vt pluries notat *Picus gl. 7.* & in puncto receptionis *gloſ.9.n.5.* quem ſequitur Rota *in dicta Romana Nullitatis obligationis coram R. P. D. Durano, verſ. nam obſtat vlterius*, videtur, & in hoc caſu locum eſſe regulæ *d. l. in pupillo. ff. de ſolut.*

Ex quibus,omnibus ſatisfactum eſſe propoſitis,credimus,ad honorem DEI,Sanctorumq; Euſtachij, & Sociorum laudem, in Quorum Feſtiuitate Opuſculo huic noſtro ſupremam impoſuimus manum.

---

a De contractibus prohibitis cum filijsfamilias.

CAP. CLII.

b AVctoritate Sanctiſſ.Domini Noſtri Papæ, in hac parte nobis ſpecialiter attributa, ſtatuimus, vt c Filijfamilias d Romani Ciues, vel incolæ, etiam Clerici e ex nullo contractu poſſint ſe,aut ſua bona *f* quoquo modo obligare, *g* etiam ſi cum alio Filio-familias contrahant, & liquido conſtet, bona, & pecunias, pro quibus ſe obligauerunt,ad eos *h* cum effectu peruenille. Sed contractus, & obligationes ab eiſdem, *i* & eorum fideiuſſoribus,etiam principaliter obligatis factæ *k* nullius ſint roboris, vel momenti, etiam ſi contractus prædicti, quouis iuramẽto,quod dolo, & metu exortum eſſe cenſeatur,& nihil operetur, *l* obligatione Camerali,confularum, aut mandati executiui, ſiue termini iuſceptione, vel quocunque alio arctiori vinculo fuerint roborati. Nec ſi ipſi Filiifamilias, quandocunque ſui iuris effecti fuerint, huiuſmodi contractus vnquam robur aliquod accipiant,aut *m* conualeſcant. *n* Excipimus autem, ſi ijdem Filijfamilias de conſenſu, & voluntate, aut *o* mandato Patris, vel Aui, in cuius poteſtate ſunt,contraxerint, vel acceptam pecuniam, in rem Patris, vel Aui, ſeu in id, quod oneribus Patris, vel Aui incubuit, *p* vèrterint, *q* aut ſi Mercatores,negocijs præpoſiti, inſtitoreſue ſint, *r* aut à Patre ſeorſum habitent, & publicè pro Patribus-familias habeantur; *ſ* & reliquos caſus quibus Filifamilias ex cauſa mutui de iure communi ſine iuramento, non obſtante Senatuſconſulto Macedoniano, obligantur.

SVMMARIVM.

1 *Statutum generale in ſui præfatione,& initio, cenſetur totum generale.*

2 *Argumentum iure ſumitur à Rubrica ſeu titulo habente orationem perfectam.*

3 Ca-

3 *Caſus mixtus non venit regulariter ſub ſtatuto.*
4 *Statutum prohibens contractus cum filiisfam. habet locum etiam in filijs arrogatis. Et an procedat etiam in filiabusfamilias? & num. 56. Et in fideiuſſoribus nu. 40. 45. Et etiam ſi cum alio filiofam. contractus fiat, & nu. 53. 58.*
7 *Statutum contra Ius commune loquens de filio non extenditur ad filiam.*
8 *Maſculinum non concipit femininum, niſi per extenſionem.*
9 *Extenſio non fit in correctorijs.*
10 *Statuentium intentio regulariter eſt, prouidere ſuis Ciuibus, non exteris.*
11 *Forenſes ſeruare tenentur ſolemnitates à ſtatuto præſcriptas in loco, vbi contractum ineunt.*
12 *Forenſis quoad materiam ſtatutorum quis dicatur?*
13 *Senatuſconſ. Macedon. reſtringitur dumtaxat ad contractum mutuæ pecuniæ, vel ad alium ex adhibita fraude recidentem in eum.*
14 *Contractus nomen generale eſt ad omnes obligationes, quæ variis ex cauſis contrahantur.*
15 *Nullus, dictio eſt vniuerſalis negatiua.*
16 *Quaſi-contractus non comprehenditur ſub ſtatuto de contractibus prohibitis.*
17 *Contractus appellatione ſimpliciter non venit, quaſi-contractus, niſi in ſtatuto fauorabili, & num. 19.*
18 *Limitata cauſa limitatum producit effectum.*
20 *Statutum prohibens contractus cum filiofam. eſt odioſum: Et eſt correctorium Iuris communis. Et num. 21.*
22 *Filiusfamilias excepta cauſa Mutui, poteſt iure obligari; & tutor eſſe, etiam ſine patris conſenſu. Et nu. 23.*
24 *Statutum in dubio cenſetur velle approbare diſpoſitionem iuris communis, & cum ea ſe conformare.*
25 *Statutum de contractibus prohibitis cum filiofam. impedit ortum ciuilis obligationis, non autem naturalis. Et num. 32. 34. 52. Contrarium, quod imò etiam naturalis, vt num. 32.*
26 *Filiusfam. remanet obligatus naturaliter ex ſuo contractu.*
27 *Minor ex ſua promiſſione obligatur naturaliter, & ciuiliter. Et ſi debitum ſoluit, non repetit. Et nu. 28. maximè vbi fidem ſuam ſoluendo liberat. Et num. 29.*
30 *Dictio, Quoquomodo, eſt vniuerſalis, & modum omnem comprehendit. Reſtringitur tamen ad modũ proportionabilem materiæ, de qua agitur, Et nu. 31. & ad id quod eſt rationis. num. 32.*
33 *Obligatur quilibet ex pacto ſuo.*
35 *Senatuſc. Macedon. non tollit obligationem naturalem.*
36 *Princeps tollit obligationem ciuilem, non autem naturalem.*
37 *Iura naturalia firma ſemper, atque immutabilia permanent.*
38 *Statuta quamuis generalia, interpretationem paſſiuam recipiunt à Iure communi, & reſtringuntur vt euitetur eius correctio.*
41 *Interpretationes ceſſant in claris.*
42 *Statutum generaliter loquens generaliter intelligi debet.*
43 *Statutum prohibens generaliter appellationem intelligitur tam de deuolutiua, quam de ſuſpenſiua.*
44 *Obligatio naturalis vbi ſubſiſtit, tenet obligatio fideiuſſoris.*
46 *Contractus nullus nullam inducit obligationem.*
47 *Non entis nulla ſunt qualitates.*
48 *Qualitas non datur ſine ſubiecto.*
49 *Contractus vbi ſit nullus, ex eo non oritur, nec obligatio ciuilis, nec naturalis.*
50 *Lex ſiue ſit Iuris communis, ſiue municipalis, impedire poteſt ortum obligationis naturalis, ſicut, & ciuilis.*
51 *Statuta quomodo cond poſſunt etiam ſuper his, quæ à Iure natura, & Iure gentium ſunt diſpoſita.*
54 *Minores contrahere non poſſunt cum alijs minoribus in caſibus prohibitis ſine decreto Iudicis, &c. Et num. 55. Intellige vt num. 56. ſi minores ſint & filiifamilias, & contrahant inter ſe cum ſolemnitatibus, & n. 56.*
57 *Eccleſiæ non poſſunt inter ſe bona ſua alienare ſine ſolemnitatibus requiſitis.*
60 *Caſus mixtus non venit in ſimplici diſpoſitione ſtatuti. Etiamſi dictio vniuerſalis ſimpliciter adijciatur. & num. 91. Sed remanet in diſpoſitione Iuris communis. & num. 62.*
63 *Priuilegiatus non vtitur ſuo priuilegio contra alterum priuilegiatum. Intellige vt n. 64.*
65 *Locupletari nemo debet cum alterius detrimento, & num. 72.*
66 *Pupillus, & quiuis alius, qui obligari non poteſt, tenetur tamen quatenus locupletior eſt factus, & nu. 67. 68. 69.*
70 *Ius naturale commune eſt omnibus, & omnes ligat æqualiter.*
72 *Locupletior quibus modis quis fieri dicatur.*
73 *Pupillus dicitur locupletior, quando vtilitas eſt in actu permanens, vel neceſſitas in actu tranſiens, ſeu conſumpta.*
74 *Statutum de contractibus cum filiofam. debet intelligi, ne filiifam. locupletiores fiant cum alterius detrimento.*
75 *Statuta ad euitandum abſurdum, reſtringuntur ad id, quod eſt rationis.*
76 *Filiusfam. qui ex cauſa neceſſaria mutuas pecunias accepit, peccat mortaliter, ſi eas non reſtituat.*
77 *Fideiuſſores in contractibus filiorumfamil. cenſetur ex Iure communi duo correi debendi, & eorum obligatio non eſt acceſſoria ſed principalis.*
78 *Regula, quod obligatio fideiuſſoris eſt nulla, data nullitate obligationis debitoris principalis, explicatur remiſſiuè.*
79 *Clauſula, nullius roboris, vel momenti, indutit nullitatem ipſo iure, & ſine partis obiectu, neque illi poſſunt partes renunciare, quando reſpicit etiam fauorem publicum, vel aliorum, & n. 84.*
80 *Filiusfam. renunciare non poteſt ſtatuto de contractibus.*
81 *Exceptio quando non inducitur principaliter in fauorem alicuius, ſed in odium, non poteſt ei renunciari.*
82 *Id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro in alium transferri non poteſt.*
83 *Iniqua conditio alteri per alterum inferri non debet.*
85 *Obligatio Cameralis in contractu euidenter nullo, eſt nulla, nec executionem habere poteſt.*
86 *Contractus prohibiti cum filiofamilias, an conualeſcere*

Digitized by Google

ſcire poſſint poſtquam is ſui iuris effectus ſit ?

87 *Contractus cum filiofamilias conualeſcit, ſi pater contractum filij ſui ratum habuerit.*

88 *Maior factus rates habere poteſt contractus initos ſine decreto Iudicis in minori ætate.*

89 *Regulam qui habet pro ſe, fundatam habet intentionem.*

90 *Filiusfamilias eſt ſub regula.*

91 *Paternitas præſumitur & ea data, præſumitur vtique patria poteſtas, & n. 92.*

93 *Senatuſconſulti Macedoniani remedium extenditur etiam ad nepotes, & pronepotes.*

94 *Statutum Vrbis, quòd filiusfamilias licitè contrahat de conſenſu, &c. patris, extenditur etiam ad proauum.*

95 *Nepos, pronepos, & cæteri deſcendentes ſunt in poteſtate aui, vel proaui paterni, niſi fuerint emancipati.*

96 *Poteſtati alienæ ſubiectus non poteſt alium in ſua poteſtate habere.*

97 *Statutum prohibens contractus, non habet locum ſi pater, vel auus contrahat cum filio, vel nepote, nec habet locum, ſi filiusfamil. ſint mercatores, & num. 99.*

98 *Mandatum, & voluntas patris, vel aui ad effectum validitatis contractus cum filiofamilias quando intercedere intelligatur.*

100 *Mercatores, inſtitores, & c. cenſentur publicè patresfamilias.*

101 *Plura quando requiruntur ad eſſe rei, vel probationis, non ſufficit alterum eſſe probari.*

102 *Filiusfamilias ad effectum ſtatuti, quando cenſeatur habitare ſeorſim à patre, remiſſiuè.*

103 *Filiusfamilias quibus in caſibus obligari poſſit de iure communi ex mutuo, ſine iuramento, & nu. 104. remiſſiuè.*

105 *Filiusfamilias vbi validè obligatus ſit cum patre, & cum ipſius conſenſu, ſi poſtea emancipatus fuerit, non tenetur, niſi in quantum facere poſſit.*

Et idem ſi poſt mortem patris hereditati paternæ renunciauerit, n. 106.

At poteſt huic beneficio renunciare, n. 107.

Sed non cenſetur renunciatum, etiamſi renuncietur omni iuris, & legum auxilio, & n. 108.

Et hæc exceptio oppoſita poſt ſententiam impedit executionem, & n. 109.

ANNOTATIONES.

A SImile ſed longe prægnantius in verbis Statutum Mediol. extat cap. 416. quod vberrimè explicauit, ac illuſtrauit ſuis lucubrationibus vir eruditiſſimus Horatius Carpanus; & ſimilem pragmaticam regiam vigere in Regno Neapolitano, quæ incipit per excellentem, ſub titulo de Senatuſconſ. Macedon. refert, *Philipp. Paſchal. de Vinb. patr. poteſt. par. 1. q. 6.* qui argumentum hoc etiam exornauit.

B AVCTORITATE SANCTISSIMI D. N. Satis quidem videri poterat ad validitatem noſtrorum ſtatutorum generaliter etiam quoad Clericos Summi Pontificis auctoritas inſinuata ſupra

1 tit. operis, nam ſtatutum generale in ſui præfatione, & initio, cenſetur totum generale, *l. pen. fin. §. ibi; nam initium conſtitutionis generalis eſt, de iur. & fall. ignor. & ibi Bart. gloſ. in rubr. C. etiam ob Chirograph. pec. Duen. regul. 133. numer. 4. Dec. cap. 1. in prima lectur. num. 35. de conſtit. Curt. Iun. conſ. 185. num. 1.* congruit dictum quod à primordio tituli poſterior formatur euentus, *l. 1. in fin. C. de impon. luer deſcrip. lib. 11. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. glos 8. num 26. Aym. cons. 144. nu.* 2. Accedat quod à Rubr. ſeu titulo habente

2 orationem perfectam, qualis apparet eſſe titulus noſtrorum ſtatutorum, iure ſumitur argumentum, *l. 1. vbi omnes not. ff. ſi cert. pet. Euer. in ſuis locis argumen.* loco à Rubro, atque Rubrica; ſeu titulus eiuſmodi diſpoſitiuè allegari poteſt, vt plenius probat *Euerar, ibid. num. 2. & ſeqq. facit glos. in proem. 6. decretal. verbo. Titulis.* Verum hoc cap. nihilominus exordium ab auctoritate Pontificia factum eſt, eaque ſpecialiter adhibita, quia caſus iſte ſpeciali nota dignus videbatur, vbi nimirum etiam Clerici expreſſe nominentur, & ligentur, tum ad omnem dubitationem tollendam, quæ fortè pro Clericis oriri poterat, argumento *tex. in cap. ſi annum. de iudic. in 6.* tum quia caſus mixtus ſub hoc ſtatuto comprehenderetur, nempe filiorum familias, & Cle-

3 ricorum ſimul, cum alioqui caſus mixtus ſub ſtatuto non veniat, de quibus ſatis diſſeruimus ſupra ad *titul ſtatut. verbo Auctoritate, verſ. Addo*, quod inſolitè præambulo.

D FILII FAMILIAS. Etiam arrogati, per *tex. in l. 1. §. ſi pendeat verſ. Certè & ſi, ff ad Senatuſc. Macedon.* cui quidem Senatusconſulto ſtatu-

4 tum noſtrum adhæret, ac proinde in talibus etiam habere locum hoc ſtatutum Rota declarauit, *Seraph. deciſ. 1350. num. 1.* vbi etiam addit in margine, cum antea de hoc articulo latè diſputatum fuiſſet, adductis in vtramque partem rationibus nec tamen capta reſolutio, vt habetur *in deciſ. 1286. apud eundem Seraph.*

5 An ſtatutum procedat etiam in filiabus familias? Eis quidem expreſsè ſuffragatur Macedonianum Senatusconſultum, vt eſt tex. expreſſus in *l. ſed & pater familias 40. §. hoc Senatus conſultum ad filias quoque familias pertinet ff. ad Macedon.*

6. Attamen contrarium in terminis ſimilis ſtatuti tenuerunt multi Doct. & præcipuè *Alexan. conſ. 29. num. 10. lib. 3.* motus hac ra-

7 tione, nempè, quia ſtatutum contra ius commune loquens de filio, non extenditur ad filiam, ſiquidem maſculinum non concipit fæ-

8 mininum, niſi per extenſionem, *l. pronuntiatio 195. in primis verbis, qua hac ſunt, pronunciatio ſermonis in ſexu maſculino ad vtrumque ſexum plerumque porrigitur tex. in l. penul. in fin. C. de præp. Sacr. C vbi. lib. 12. gloſſ. & Bartol.*

9 *in l. 1. ff. de verbor. ſignific.* extenſio autem non fit in correctoriis, vt notum eſt: idipſum ante *Alex* tenuerat *Fulgoſ. conſ. 75.* in faſto proponitur *col. 3. verſ. Sed certè illud*, quos poſtea ſecuti ſunt *Doc. in l. 2. num. 126.* in contrarium tamen facit *ff. de regul. iur. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloſſ. 9. num. 193. & ſeq. Lamberteng. de contract. ad fin. quæſt. 29. num. 104. Bergin. deciſ. 31. num. 37. Carpan. ad Statut. Mediolanen. c. 416. n. 1. verbo Si filiusfamilias.*

ROMA-

D ROMANI CIVES, ET INCOLAE. Non placuit ſtatuentibus hoc loco aduenas, ſeu forenſes
10 comprehendere, quia regulariter intentio ſtatuentium eſt prouidere ſuis ciuibus non autem exteris, vti alias conſiderauit *Rota deciſ. 673. num. 2. par. 1. diuerſ. argumento tex in l imperialis C. de nupt. & in l. 1. C. de Sum. Trinit. & eadem Rot. in Imolen. bonorum coram Cardi-*
11 *nale Pamphilio ſeniori* 30. *Aprilis* 1592. *Maſcard. de gen. ſtat. interpr. concl. 6. num. 1. & ſeqq.* tenentur tamen aliqui forenſes, & ipſi ſeruare ſolemnitates à ſtatuto præſcriptas in loco, vbi contractum ineant, *Bart. in l. cunctos populos num. 13. & 14. C. de Sum. Trinit. & fide cath.* quem omnes ſequuntur, teſte *Iaſ. ibidem in 1. lect. col. 4. num. 17. verſ. capio gloſ. in 2. lect. col. 11. num. 55. verſ. circa primum. Fel. in cap. 1. nu. 23. de ſponſ.* vbi de communi teſtatur. Canoniſtæ communiter in *cap. licet de for. comp. Gabriel. de conſuet. concluſ. 2. num. 4. Capuzaq. deciſ. 206. & 215. par. 3. Caſar. de Graſſ. deciſ. 2. num. 16. de donat. Aret. conſ. 54. ſub nu. 2. & cons. 73. ſub num. 6.* & alii quamplures relati per *Maſcard. de ſtat. concl. 7. num. 32.* vbi probat hanc eſſe communem, ac veriorem opin. *Rot. deciſ. 59 num. 5. inter collectas per Pic. ad cap. ſtat. Vrbis* 151. *lib. 1.*
12 Forenſis autem quoad materiam ſtatutorum, de qua hic agitur, ille cenſetur, qui eſt de alio loco, & Ciuitate utente diuerſis legibus, & ſtatutis; licet ſit ſubditus vni, & eidem dominio ſtatuentium, *Decian. reſponſ. 33. num. 37. lib. 1. Maſcard. de ſtat. concl. 6. num. 212.*

E EX NVLLO CONTRACTV. Statutum non ſe con-
13 tinet intra terminos Senatuſconſ. Macedon. quod quidem ad contractum mutuæ pecuniæ, vel ad alium ex adhibita fraude recidentem in eum dumtaxat coarctatur, *l. 1. in princ.* in ipſis verbis Senatusconſulti, ibi ne cui, qui filio familias mutuam pecuniam dediſſet, *l. ſi filius familias ff. eodem,* ibi, is autem ſolus Senatusconſul. offendit, qui mutuam pecuniam filiofamilias dedit, non qui aliàs contraxit, puta vendidit, locauit, vel alio modo contraxit; & paulo inferius: quia pecuniæ numeratio non concurrit, ceſſat Senatus conſul. quod ità demum erit dicendum, ſi non fraus Senatus conſ. ſit cognita, vt qui crederet, vt ille rei pretium haberet in mutui vicem; at
14 ſtatutum loquitur de contractu, quod verbum generale eſt ad omnes obligationes, quæ variis ex cauſis contrahuntur, *Inſtit. de oblig. ex conſen.* quinimò plura contractuum eſſe genera inquit *Inſtit. Imper. de oblig. quæ ex quaſi contr. naſcun.* in primis verbis: facit *tex. in l. contractus* 23. *ff. de regul. iur.* & amplius loquitur de omni contractu, nam locutio iſta, ex nullo contractu, omnes contractus prohibet, cum dictio *nullus* ſit vniuerſalis negatiua, *Verall. decis 283. num. 2. par. 3. Seraphin. decis. 843. num. 6. Turcb. concius. 316. littera D.* neque ſtatutum noſtrum voluit ſe alligare legibus Senatus conſult. Macedonian. quia de illo non fecit mentionem in principali diſpoſitione, ſed in limitatione tantum, vti præcipuè ani-
16 maduertiſum eſt in *decis. Seraphin.* 1286. *num.* 14. Cæterum ſub hoc ſtatuto non continetur quaſi contractus, cum ſtatutum loquatur de
17 contractu, & appellatione contractus ſimpliciter non veniat quaſi contractus, *Bero. conſ. 153. num. 34. volum. 1. Matheſil. ſing. 167. num. 1. Carpan. ad Stat. Mediolan.* cap. 328. *verbo Vel quaſi, num. 134. & cap. 416. num. 53.* nec enim ſtatutum ſimpliciter prohibet obligationes filiorum familias, quo caſu comprehendere cenſeretur etiam obligationes ex quaſi contractu, *Dec. cons. in princ. non obſt. Mathebl. d. ſingul. num. 1. & 3. Carpan. dicto cap. 134. num 136.* ſed reſtringit obligationes ad
18 eas, quæ proueniunt ex contractu, ſicque dici poteſt, quod limitata cauſa, limitatum producit effectum, *l. in agris ff. de acquir. rerum domin. l. cancellauerat ff. de his quæ in teſt. delen. Tiraquel. tract. cauſ. ceſſ. par. 1. num. 147. & de retract. lignag. §. 32. gloſſ. 1. num. 49.* nec etiam ſumus in ſtatuto fauorabili, in quo alio-
19 qui ſub verbo contractus comprehenderetur etiam extenſiuè quaſi contractus *Carpan. dicto cap. nu. 138. Boccat. in Conſtitut. Marchiæ gloſſ. 8. num. 7. qui & num. ſequen.* ſubiicit exempla quaſi contractuum, quæ tamen facile colligit. ex *tit. inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contract. naſcun.*
20 Statutum vero noſtrum cenſeri debet odioſum, vtpotè conditum exemplo Senatus conſul. Macedonin. in odium fœnerantium filiis familias, quod odioſum eſſe apparet ex *l. 1. vbi Bar. nu. 1. ff. eod.* quod nemo negat, & amplius eſt cor-
21 rectorium iur. cõmunis, dum prohibet obligari filios familias ex quouis contractu, cum ta-
22 men excepta cauſa mutui, de qua ſuperius dictum eſt iure obligari poſſint, *l. ſi filius familias ff. de actio. & oblig. l. tam ex contractibus ff. de iudic.* conſequenter ſtrictè debet intelligi de contractibus propriè, vulgatis iuribus, & regulis iuris, de quibus ſupra ſæpius meminimus. Hinc præcipuè conſequitur, quod
23 filius familias tutor eſſe poſſit, etiam ſine patris conſenſu, iuxta *tex. in l. 1. C. quod cum eo, inſtit. tit. de tutel. in princ.* licet ille hoc caſu obligetur ex quaſi contractu, §. *tutores inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contract. naſcun.* nec enim præſumi debet, quod ſtatutum id velit pro-
24 hibere, ſed potius dicendum, quod velit approbare iuris communis diſpoſitionem & cum ea ſe conformare, c. *cum dilectus de conſuet. l. 1. C. de noxal. cum ſimil.*

F QVOQVOMODO OBLIGARE. Ciuiliter tamen,
25 nam hoc ſtatutum impedit ortum ciuilis obligationis, non autem naturalis, *Seraph. d. deciſ. 1350. num. 2. & Rot. in recent. par. 1. de-*
26 *ciſ. 523. num. 11.* naturaliter autem remanet obligatus filius familias ex ſuo contractu, *l. quia naturaliter ff. ad Maced.* cum alioqui etiam
27 minor ex ſua promiſſione obligatus ſit naturaliter, & ciuiliter, *Bart. in l. certi. conditio §. quoniam num. 8. ff. ſi cert. pet. tex. in l. filius familias ff. de actio, & oblig. & in l. tam. ex contractibus ff. de iudic.* Et ideo ſi debitum ſolvit
28 non repetit, *l. naturaliter* 13. §. *item quod pu-*
29 *pillus ff. de condic. indeb.* maximè vbi fidem ſuam ſoluendo liberat, *l. fideicommiſſum* 62. *ff. eod. tit. Rot. apud Seraph. d. deciſ. 527. nu. 11. par. 1. diuerſ. in recent.*

30 Nec obſtat dictio *quoquo modo*, quæ licet

ſit

ſit vniuerſalis, & modum omnem comprehendat, *Dec. conſ.* 375. *n.* 4. *Rol. conſ.* 2. *n.* 32. *lib.* 4. *& conſ.* 5. *n.* 47. *lib.* 1. *Gemin. conſ.* 29. *in fin. Aym. conſ.* 216. *n.* 3. *Gratian. deciſ. March.* 51. *num.* 17. reſtringitur tamen ad mo-
31 dum proportionabilem materiæ de qua agitur, vt per eundem *Aym. ibidem*, *Menoch. recuper. poſſeſſ remed.* 6. *num.* 17. Atque etiam
32 reſtringitur ad id, quod eſt rationis, vt de verbis generalibus ſtatuti dixit *Iaſ. in l. non dubium nu.* 36. *C. de legi. Euer. in ſua cent. loco ab abſurdo nu.* 6. *Alex. conſ.* 85. *num.* 11. *lib.* 4. *facit tex. in l. quamuis ff. de in ius. voc. Maſcard. cum pluribus alijs ab ipſo citatis de gener. ſtatut. interpr. concl.* 5. *nu.* 79. *limit.* 13. ad regulam quod ſtatutum generaliter loquens, generaliter debet intelligi: quo circa cum ratio prohibeat obligationem naturalem impediri in filiisfamilias paciſcentibus, cum quilibet ex
33 pacto ſuo obligetur, *l.* 1. *in princ. ff. de pact. l.* 1. *in princ. ff. de conſtit. pecun. d. l. quia naturalis*, cum aliis ſupra deductis, planè ſequitur
34 ſtatutum noſtrum prohibens filiis familias ex contractu quoquo modo ſe obligare, reſtringendum eſſe ad obligationem ciuilem, ſicque proportionabilem ſubiectæ materiæ, non autem intelligendum etiam de naturali, quam
35 nec Senatus conſultum Macedonianum ſuſtu-
36 lit. *d. l. quia naturalis*, ſic & Princeps ciuilem obligationem tollit, non autem naturalem, *Ruin. conſ.* 36. *num.* 21. *vol.* 1. ſiquidem iura
37 naturalia ſemper firma, atque immutabilia permanent §. *ſed naturalia inſtit. de iur. nat. gen.*
38 *& ciu. cum ibi not.* Accedat quod verba ſtatutorum quantumuis generalia, interpretationem paſſiuam recipiunt à iure communi, & reſtringuntur, vt euitetur eius correctio, *Iaſ. in authen. præterea, num.* 14. *C. vnd. vir. & vxor.* vbi hanc dicit communem regulam, quæ probatur *ex l. ſi ſerni veſtri, vbi gloſ. C. de noxal. cap. cum dilectus de conſuetud.* & ex aliis congeſtis per *Oſaſc. deciſ.* 169. *num.* 2. *& pluribus ſequentibus Roman. conſ.* 316. *nu.* 41. & copioſius per *Maſcard. de gen. ſtat interpr. concl* 5. *num.* 148. *& concl.* 2. *num.* 2. & per plures alios *num ſeqq. Rot. deciſ.* 475. *num.* 4. *& ſeq. & deciſ.* 724. *num.* 15. *&* 16. *par.* 1. & vbi ſtatutum contra ius commune operati poteſt duos effectus, reſtringi debet ad vnũ, *d. c. cũ dilectus, & ibi Doct. Rot. diuerſ. deciſ.* 475. *n.* 6. *p.* 1.
39 Verum quod eiuſmopi ſtatuta etiam impediant ortum obligationis naturalis, aſſeruerunt multi, qui huius opinionis anteſignanum referunt *Bart. in l. cum lex* 47. *num.* 7. *ff. de fideius.* expreſsè & clare dicentem, quod vbi lex dicit aliquem ex aliquo contractu non obligari, ſicque reſiſtit obligationi, impeditur obligatio ciuilis, & naturalis, ad quod affert *tex. in l. ſed & ſi ſerui. eod. tit. & in l. antiquæ* §. *fin. C. ad Vellei.* id ipſum aſſeruit idem *Bart. in l. ſeruus inſcio ſub num.* 1. ibi; quia lex reſiſtit obligationi, non oritur nec ciuilis, nec naturalis, *ff. eod. tit. per tex in l. ſi non ſortem in prin. ff. de cond. indeb. Bart. ſequitur Roman. conſ.* 247. *num.* 4. *Gabr. conſ* 20. *num.* 45. *vol.* 2. vbi aſſerit, quod omnes ſequuntur *Bar. Bertaz. de claus. claus.* 7. *glo.* 19. *num.* 2. *& ſeq. Borgnin deciſ* 31. *præſertim num.* 5. *&* 12. *Carpan. ad Stat. Mediol. cap.* 410. *num.* 175. *Grat. diſc. forens. cap.* 122. *nu.* 1. *tom.* 1. *Paſchal, tract. de virib. patr. poteſt. cap.* 6. *num.* 15. *par.* 1. *Barz. deciſ. Bon* 99. *num.* .& antiquiores alii à prædictis relati, qui omnes pariter
40 adiiciunt, quod fideiuſſor accedens huiuſmodi obligationi, non tenetur, per *tex, in l. ſi ſeruus* 9 *ff. ſi quis cautio. in l. cum lex, & in l. fideiuſſor, obligari* 7. *in princ. ff. de fideiuſſ.* quare cum ſtatutum noſtrum expreſsè reſiſtat obligationi filiorum familias quoquomodo ex nullo, ideſt omni contractu, ut in primis verbis huius cap. dicendum videtur, quod hic impediatur ortus non ſolum ciuilis, ſed etiam naturalis obligationis, & quæ dicebamus de interpretatione ſtatuti iuxta diſpoſitionem iuris communis, vt in Macedon. S. C. plane
41 ceſſant, nam in claris ceſſant interpretationes, *l. continuus* 137. §. *cum ità in fin ff. de ver. oblig. l. ille, aut ille* 27. *ff. de leg. cum ſimil.* & ſtatuti verba vniuerſalia, & generalia ſunt, conſequenter comprehendunt vtramque obligationem, nempe tam ciuilem, quam naturalem, vt ſup. dicebamus ad hoc ipſum verbum *quo-*
42 *quomodo obligare*, cum etiam ſtatutum ſicuti quæuis alia diſpoſitio generaliter loquens generaliter intelligi debeat, per *tex in l.* 1. §. *generaliter ff. de leg. præſtan. l.* 3. *ff. de offic. Præſid. l. ſi quis ſeruum* §. *non dixit Prætor ff. de acq. hæred. Rot. decis.* 330. *nu.* 4. *p.* 2. *diu.*
43 vbi ideò cenſuit, quod ſtatutum generaliter prohibens appellationem, intelligendum ſit tam de deuolutiua, quam ſuſpenſiua, *Maſcard. de gener. ſtat. interp. concl.* 5. *num.* 1. *& ſeqq.* neque voluit ſtatutum noſtrum in omnibus alligare ſe legibus Senatusconſulti Macedoniani, vt ſupra probauimus ſub littera L. verb. ex nullo contractu.

Suadetur adhuc iſte generalis intellectus, quia ſtatutum ipſum reſiſtit etiam obligationibus fideiuſſorum, conſequenter ſupponere videtur, quod nec naturalis obligatio contracta ſit à filijsfamilias, alioqui enim vbi
44 ſaltem naturalis obligatio ſubſiſtit, tenet obligatio fideiuſſoris, aliàs non ſubſiſtit, vt ex iuribus, ac Doct. ſupracitatis, & probat præcipuè *Bart. in d. l. cum lex. nu.* 8. *ex l.* 1. *ff. de donat inter vir. & vxor.* vbi dicitur, donationem inter Virum & Vxorem non valere; quod intelligitur, ut idem inquit, etiam quoad naturalem obligationem; quod patet, quia ei non poteſt accedere fideiuſſor, *l. ſi ſponſus* §. *ſi Vxor Viri. ff. de donat. inter vir. & vxor.* ſicque debet intelligi *C. ad Vellei. Authen. ſi qua mulier.*
45 Accedat amplius, quod contractus, & obligationes tam filiorumfamilias quam fideiuſſorum per hoc ſtatutum expreſsè declarantur nullius roboris, vel momenti, quod ſupra conſiderauimus ſub littera S. verbo nullius roboris, vel momenti, & quidem ab ipſo initio, vnde locus eſt regulæ, quod nullum eſt, nullum producit effectum, *l.* 4. §. *condemnatum ff. de re ind. l. non putauit* §. *non quæuis ff. de bon poſſeſſ. contr. tab. l. non dubium C. de legi. cum ſimil.* ſic cõtractus nullus nullam inducit obli-
46 gationem, ſic nulla obligatio omnem excludit

dit obligationem; facit quod *not. Bart. in d.l. cum lex nu.* 8. ibi, ſed pone, quod lex dicit, & ante *num.* 4. nam & non entis nullæ ſunt
47 qualitates, *l. eius qui in Prouincia, verſic. Quare ſi nulla ſtipulatio ff. ſi cert. pet. l.* 2. *ff. de vſufruct. l. Pomponius §. fin. ff. de acquir. hæred.*
48 nec datur qualitas ſine ſubiecto, *l.* 4. *§. fin. ff. de act. empt. l. fin. ff. de collat. bon. l. nullam §.* 51. *abſentis vbi Ang. ff. de peti hæred.* Ex quibus omnibus iure profecto compertum efficitur,
49 quod vbi contractus eſt nullus, ex eo nec ciuilis, nec naturalis oritur obligatio, quam conclusionem declarat *Roman. conſ.* 437. *num.* 4. vt locum habeat, vbi nullitas inducta eſt ab initio contractus, ſiue ob omiſſionem ſolemnitatis, quod idem eſt, ac ſi diceret ob omiſſam formam, ſiuè alias, vbi conſtitutio nolit contractum valere ab initio.

50 Cæterum nec dubitari poteſt, quin poſſit lex, ſiue ſit iuris communis, ſiue iuris municipalis, impedire ortum obligationis naturalis, ſicuti & ciuilis, hoc enim admittunt Doct. omnes ſupra citati, qui differunt, an, & quando ſtatuta impediant ortum obligationis na-
51 turalis, quibus addo *Bald. in l. non dubium C. de legi.* & poſſunt ſtatuta condi etiam ſuper his, quæ à iure naturæ, vel gentium diſpoſita ſunt, ità tamen, vt ius naturale, vel gentium non tollatur in totum, quod probatur ex *l. ius ciuile, cum ibi not. ff. de legi.* vbi in principio leguntur hæc verba: Ius ciuile eſt, quod neque in totum à naturali, vel gentium recedit, neque per omnia ei ſeruit; itaque cum aliquid addimus, vel detrahimus iuri communi, ius proprium, ideſt ciuile efficimus, & ita concludunt Doct. communiter, vti teſtatur *Oinoto. in §. ius autem ciuile, num.* 22. *inſtit. de iur. nat. gen. & ciu.* & declarat *Mynſing. in §. ſed naturalia, inſtit. eod. tit.* vbi in fin ſub *num.* 5. concludit ius ciuile nihil facere aliud quam quod variet communes ſententias iuris naturalis, & gentium pro ratione circumſtantiarum, & vtilitate, ſiue ſalute humanæ ſocietatis, cui modò hoc, modò illud conducibilius eſt, magiſque proficuum: addit ius ciuile determinationem eſſe iuris naturalis. Verum quod attinet ad interpretationem ſtatuti noſtri, minimè recedendum eſt ab opinione Sac. Rotæ, nempe quod ex eo
52 non impediatur ortus obligationis naturalis, ſed ciuilis dumtaxat, vt per *Card. Seraph. d. deciſ.* 1350. *num.* 2. *& deciſ.* 527. *num.* 11. *par. pri. recent.* contrariis in alteram ſententiam ſuperius deductis nequaquam attentis.

G ETIAMSI CVM ALIO FILIOFAMILIAS CON-
53 TRAHANT. Id ipſum licet non fuiſſet expreſſum, iure tamen ſeruandum fuiſſet, *Bero. conſ.* 179. *num.* 1. *& ſeqq. vol.* 1. *Carp. ad ſi-*
54 *mile ſtat. Mediolani cap.* 416. *num.* 31. ſicuti videmus, quod nec minores, cum aliis minoribus contrahere poſſunt in caſibus prohibitis, ſine decreto iudicis, & aliis ſolemnitatibus aliàs requiſitis, vbi contrahunt cum maioribus, vt *eſt text. clarus in l. ſi pupillorum in princ. ff. de reb. eor. & in l. non ſolum, & in l. inter omnes, vbi etiam gloſſ. C. de prad. min.* quod etiam pariter procedit, vbi
55 per ſtatuta præſcribuntur certæ ſolemnitates adhibendæ in contractibus minorum; nam & eodem ſolemnitates ſeruandæ ſunt vbi minor cum altero minori contrahat, *Alexand. conſ.* 119. *num.* 3. *lib.* 6. *Ruin. conſ.* 97. *circa primum num.* 2. *vol.* 5. *Natt. conſ.* 540. *nu.* 13. *Lamberteng. de contract. cor. &c. ad fin. num.* 118. *q.* 34. *Rot. deci.* 164. *num.* 6. *in impreſſis Gregorij Papæ XV.* licet aliàs Rot. pro maiori parte DD. contrarium tenuiſſet *deciſ.* 157. *&* 158. *par.* 1. *diuerſ.* de quibus fit mentio in *deciſ.* 57. *inter impreſſ. per Pic. ad cap. ſtat.* 151. quod tamen ita intelligitur,
56 vt ille qui certat de damno vitando, poſſit opponere de nullitate ex defectu ſolemnitatum, vt in *dicta deciſ.* 164. *& in deciſ.* 218. *ſub num.* 6. *par.* 2. *in recent. & in Romana Cenſus* 19. *Decembris* 1615. *coram Reuerendiſſimo D. meo Decano,* faciunt *not. per Lamberteng. ad ſtat. Mediol. ad fin. num.* 124. *& ſeq. & fuſius*
57 *Pic. gloſ.* 7. *num.* 83. *& ſeq.* Neque etiam diuerſæ Eccleſiæ inter ſe bona ſua alienare poſſunt ſine ſolitis ſolemnitatibus à iure requiſitis, *cap.* 1. *cum ibi not. per Doct. ext. de reb. Eccl. non alien.* ex quibus etiam planè ar-
58 guitur, quod multò magis prohibitum cenſeatur filiisfamilias inter ſe contrahere contra formam ſtatuti noſtri, & ſimilium, ſiquidem ex utraque parte militat inhabilitas; in caſibus verò præcedentibus ex vna parte tantum, nempe ex parte alienantis, vt benè conſiderauit *Bero. d. conſil. n.* 3. *&* 9.

59 Quid verò ſi inter ſe contrahant, ſeque obligent minores, qui ſunt etiam filiisfamilias, adhibitis tamen ſolemnitatibus, de quibus ſupra *cap.* 113. *& proximo cap.* 151. cum alioqui nulla foret eorum obligatio, vt in hac ipſa not. ſupra diximus.

Crederem hunc caſum tanquam mixtum non comprehendi ſub ſtatuto, quia in ſta-
60 tutis pro regula traditur, quod in ſimplici diſpoſitione non venit caſus mixtus, *Ruin. conſ.* 15. *num.* 23. *vol.* 3. *Gabriel. conſ.* 8. *num.* 14. *& num.* 17. vbi dicit ità tenere omnes Doct. *in l.* 2. *ff. de verb. oblig.* & ampliat etiam
61 ſi dictio vniuerſalis ſimpliciter adijciatur, *Dec. conſ.* 533. *num.* 1. *Alex. conſ.* 82. *n.* 17. *vol.* 3. *Brunor. à ſole* in ſuis propoſitionibus iuris, verb. mixta, *Polid. Rip. tract. de nocturn. tempore cap.* 4: *ſub. nu.* 48. qui pleniùs comprobat hanc eſſe communem Doct. ſententiam, & per tot. illud cap. vberrimè differit an, & quando mixtum contineatur in ſim-
62 plici diſpoſitione; vnde caſus iſte tanquam omiſſus à ſtatuto iuxta iuris communis diſpoſitionem decidendus eſt, *l. commodiſſimè ff. de lib. & poſth. l. ſi extraneus ff. de condic. ob cauſ. Howded. conſ.* 8. *num.* 17.

Quo circa cum agatur inter contrahentes pariter priuilegiatos, locus eſſe videtur regulæ iuris, quod priuilegiatus contra æquè priuile-
63 giatum ſuo non vtitur priuilegio, §. *ſed & hoc præſente, authen. de Sanctiſſ. Epiſc. authen. niſi rogati C. ad Senatus conſ. Trebell. l. ſed & ſi miles in princ. verſ. æqualitas enim, ff. de excuſ. tut. l. priuilegia vbi gloſ. & Doct. ff. de priuileg. cred. Marſil. ſingul.* 99. *& ſingul.* 681. *Rimin. iun. conſ.* 278.

num.

num.72.vbi quod tunc res reducitur ad ius cõmune. *Tuſch. concl.* 260. *littera D.* hæc tamen
64 diſtinctio adhibenda videtur,quod ſi vna pars certet de damno vitando, altera de lucro captando,præteratur illa,quæ certat de damno vitando, ii autem vtraque de damno, potior illa ſit,quæ conuenitur,& quæ rem conſumpſit,per *text.* ità de duobus minoribus decernentem in *d.l.verum*,§.*item quæritur ſi minor ff.de minor.* vbi *Bart.& Bald. not.* hoc intelligentes procedere in duobus æquali priuilegio priuilegiatis,& priuilegiatum, qui agit de damno vitando, præferri alteri agenti de lucro captando, probat *text. in l. fin. ff. ex quib. cauſ. maior. not. Tuſch. dicto concl. n.* 14. & communem refert eſſe opinionem; prædicta autem diſtinctio fuſius comprobatur per *Lamberteng* ſtudiosè legendum *dicto tractat ad fin. n.* 125.

H Cvm Effectv Pervenisse.Ergone permittitur,quod filiſfamilias hoc modo locupletentur cum alterius iactura? hoc autem ſemper prohibitum legitur, & quidem naturali ratione dictante,nam hoc natura æquumeſt,neminem
65 cum alterius detrimento fieri locupletioré, inquit I. C. *l.* 14. *ff. de cond. indeb. & l. iure naturæ* 207.*ff.de reg. iur.* & altera iuris regula eſt,
66 quod qui obligari non poteſt, tenetur tamen ſiuè is ſit pupillus, ſiuè quiuis alius, quatenus
67 locupletior eſt factus, *Tiraquell. de legi connub. gloſ.* 5. *n.* 13. de pupillo *text. eſt in l. naturaliter* §.*fin.ff.de condic. indeb.l.*1. *in princ.verſ. & cum quidam ff. deduct. tut. l.*3. *in princ. ff. commod. l. in pupilli* 47. *de ſolut. vbi in fin. l. præcipuè loquitur in caſu Senatus Conſ.Maced.l.fin.C.de vſucap.pro empt.*§. *fin. autem Inſtit. quib. alien.lic.*
68 *vel non.* De muliere latè probat *Lamberteng. d.*
69 *tract gloſ.*24. *n.* 1. *&* 2. De Eccleſia eſt *gloſ. in authen.qui res,verbo, eam,& ibi Bald ſub num.*2. *C. de ſacroſanct. Eccleſ.* idem *Bal.in l.fin.* per illum *tex. C.de vſucap. pro empt. n.*1. *not. Dec.* & alij ab eo relati *in d. l. iure naturæ num.* 2. *Tiraquell. d gloſſ.* 5. *nu.*132. *verſ. Quod & in Eccleſia*, atque ad prædicta tex.eſt omnium optimus vt verbis vtar *Lamberteng.d.nu.*2.*in l.quod Celſum* §. *ſi quis pupillo ff.de dol. mal. excep.* vbi expreſsè dicitur,quod in pupillo,& in cæteris, quibus non rectè ſoluitur, ſi fáctí ſint locupletiores,exceptio doli, locum habebit. Accedat demum colophonis loco æquitas iuris naturalis, de qua in prædictis *legibus,nam hoc natu-*
70 *ra, & iure naturæ, ff.de regul. iur.* quod quidem ius commune eſt omnibus, omneſque ligat æqualiter. §. *ius autem inſtit. de iu. nat. gent. & ciu.* ibi: quod verò naturalis ratio inter omnes homines conſtituit, id apud omnes populos peræque cuſtoditur,vocaturque ius gentium, quaſi quo iure omnes gentes vtantur, *&* §. *ius autem gentium omni humano generi commune eſt, eod. tit. &* §. *ſed naturalia etiam, eod.tit.* cuius verba planè ſapientiſſima hic ad rem noſtram vtique referenda videntur, Inquit Imperator, ſed naturalia quidem iura, quæ apud omnes gentes peræquæ obſeruantur, diuina quadam prouidentia conſtituta,ſemper firma,atque immutabilia permanent,vbi *Myſinger.n.*8. inquit
71 quod ſententia iuris naturæ eſt, ne locupletentur cum alterius iactura, quodque hæc theſis nota eſt omnibus, quam Cicero etiam in officijs grauiter tractat.

72 Cæterum locupletior quis fieri dicitur tribus modis,iuxta *gloſ. in l. fin. verbo locupletior,* C. *de vſucap. pro empt.* vel quod habet pecuniam, vel aliud emptum ex ea, vel talem rem emit,quam de ſuo emiſſet neceſſariò, licet poſtea perierit, ad hæc affert *gloſ. tex. in l. verum* 12. §. *ſciendum eſt, in l. in pupillo* 47.*ff.de ſolut. & in* §. *at ex contrario verſ. ſin autem aliter,inſt. quib.alien.ſit, vel non.* quæ quidem omnia coniunctim ponderata, gloſæ dictum probare vi-
73 dentur,& gloſam ſequitur ibi *Bald.*dicés quod pupillus dicitur locupletior, quando eſt vtilitas in actu permanens, vel neceſſitas in actu tranſiens,ſeu conſumpta; ſequitur pariter *Angel.* ibidem,multique alij alibi, quos refert, & ſequitur *Lamberteng. dict.glo.*24. *num.* 5.

His itaque ſic ſtantibus, ſtatutum noſtrum
74 ità debet intelligi, ne filiſfamilias locupletiores fiant cum alterius detrimento; neque huic intellectui repugnant verba ſtatuti noſtri, ibi, & liquido conſtet bona, & pecunias, pro quibus filiſfamilias ſe obligauerunt, ad eos cum effectu peruenisſe, quia id intelligendum eſt ſine cauſa neceſſaria, quodque bona,& pecuniæ amplius non extent, ſicque locupletiores effecti dici non poterunt, iuxta tradita per *gloſ.* alioſque iuris interpretes præcitatos, atque hoc modo interpretandas eſſe ſimiles conſtitutiones municipales de minorum obligationibus loquentes, tradit *Roman.conſ.*316. *n.* 5. *&* *ſeq.* ne illæ aduerſari cenſeantur rationi naturali; quod quidem municipalis conſtitutio mutare non valet,*l.*2 *ff.de vſufru. ear.rer. l.*2.§. *fin.ff. de legit.agnat. tut.* & quia ad abſurdum
75 euitandum ſtatuta, & quæuis aliæ diſpoſitiones reſtringuntur ad id, quod eſt rationis, *Iaſ. in l. non dubium num.*16. *C de legi. Euer in ſuis locis argum.l. eo ab abſurdo nu* 6. & alij, quos ad id ipſum ſupra citauimus hoc cap. littera E. ad verbum, quoquo modo obligare. Atque amplius quoniam ius municipale, quantum fieri poteſt, ad terminos iuris communis reducendum eſt, & ab hoc ſemper interpretationem, & limitationem recipere debet, *l.* 2. *C. de noxal. action. Roman. d. conſ.*316. *num.*4. *& conſ.* 453 *nu.*3. *Iaſ. in auth. præterea num.*14. *C.vnd. vir. & vxor.* cum aliis ſupra citatis ad hoc ipſum *cap litt.E. verbo Quoquomodo obligare.*

Demum hic non omiſerimus, quod filiusfa-
76 milias, qui ex cauſa neceſſaria mutuas acceperit pecunias, peccaret mortaliter, ſi eas non reſtitueret,licet ſe tueri poſſet in foro exteriori per exceptionem Macedoniani Senatus conſul. vel huius ſtatuti, iuxta tradita per *Innoc.in cap. quia plerique, ſub num.* 3. *de immun. Eccleſ. Addit.* 1. *ad Bart. in l.* 1. *ff. ad Maced. Vrſil. ad Afflict. deciſ.* 308. *nu.*24. *Cott. in memor. verbo Filiusfamilias non poteſt eſſe in iudicio*, in fin. quodquidem valdè animaduerti debet à filijsfamilias, habita etiam ratione honoris, & famæ.

I Et Eorvm Fidevssoribvs Etiam Principaliter obligatis Si id expreſſum non fuiſſet, profectò fideiuſſores, qui ſe vti principales obligaſſent,non potuiſſent ſe tueri exceptione

nullitatis obligationis filijfamilias,pro quo fideiuſſiſſent, ità enim iure communi compertum habetur, *Alexand. in addit. ad Bart. in l. Marcellus* 36. *in princ. ff. de fideiuſſ. Pariſ conſ.* 15.*num.*113.*lib.*2. *Natt.conſ.*262.*num.*14. *Rot. apud Mohed deciſ.* 2. *de fideiuſſ. & Seraph.deciſ.* 1324.*num.*4.*& deciſ.* 100.*num.*12.*&* 13.*in impreſſ.per Zacch. ad Galleſ.de oblig. Camer.* vbi
77 quod fideiuſſores hoc caſu cẽsẽtur duo correi debendi, & eorum obligatio non eſt acceſſoria,ſed principalis prædictis accedit:*deciſ.*138. *in Tudertina Cenſus coram Iuſto* 20. *Maij* 1600. *impreſſ. penes Cincium tract. de cenſ. & deciſ. Gregorij Papæ XV.* 321. *num.* 7. vbi, *& annot.num.*13. & *deciſ.* 590. *nu.*4. *apud eundem.*

Quinimò idem dicendum videretur de fideiuſſoribus,qui ſe principaliter non obligaſſent, nempe quod eorũ obligatio vtiq; valida fuiſſet,niſi ſtatutum noſtrum prohiberet,quia vbi nulla redditur obligatio per ſtatutum fauore, vel iure ſpeciali veluti minoris,vel filijfamilias ſuſtinentur nihilominus obligationes fideiuſſorum principali obligationi accedentium, quippe voluit ſtatutum fauere ſolum minoribus, vel filijsfamilias non autem eorum fideiuſſoribus; vt in prædictis deciſſ. plenius habetur, præcipuè apud *Seraph. d. deciſ. num.*6. *&*
78 *ſeq.* & in prædictis duobus caſibus limitatur regula iuris,quę habet,quod obligatio fideiuſſoris eſt nulla,data nullitate obligationis debitoris principalis, de qua *text. eſt in l. cum lex.* 47. cum ibi, *not. per Bart. ff.de fideiuſſ. & not. Doct.in l. non dubium C. de legi. Hering. tractat. de fideiuſſ. cap.*10.*num.* 22. & *ſeqq. Maur. cod. tract. ſect.* 1.*c.* 5. ſed hanc regulam doctè, ac dilucidè per limitationes potiſſimum explicarunt præclari duo Iure conſulti temporis noſtri *Stephanus Gratian. diſcept. forenſ. cap.* 122. *num.* 1. & *Hercul. Mareſcott. var. reſol. lib.* 2. *cap.* 65.

k Nvllivs Sint Roboris, Vel Momenti. Hæc
79 verba nullitatem inducunt ipſo iure, & ſine partis obiectu, *l. qui in carcerem ff de eo, quod met. cauſ. l. ſi quis Semoronium in fin. ff. de hær. inſtit. cap. nouit. iuncta gloſſ. de his quæ fiunt à Prælat. cap. ordinarii in fin. de offic. ordin. in* 6. *cap. ad aures, vbi omnes, de reſcript. Tiraquell.* cum plurimis alijs ab ipſo congeſtis *in l.ſi vnquam,verbo reuertatur, nu.*97.*& ſeq. C.de reuoc. donat. Mandoſ. ad regul. Cancell.* 31.q. 11. *n.*6. *Gonzalez. ad reg. Cancell.*8.*gloſ.* 57. *n.*7. & *ſeq.*
80 Nec etiam valida eſſet renunciatio filijfamilias huic ſtatuto,ſicuti ille renunciare non poteſt Senatu conſulto Macedoniano, *vt not.glo. vlt. in l. fin. C. eod. & ibi Doct.num.* 4. & hanc
81 afferunt rationem,quia vbi exceptio non inducitur principaliter in fauorem alicuius, ſed in odium.qualis eſt exceptio Macedoniani inducta in odium fœnerantium filijsfamilias,nõ poteſt ei renunciari; ſecus eſt in Velleiano, cui mulier renunciare poteſt,cum iſtud in eius fauorem inductum ſit,vt per eandem *glo.*Sed alia adhuc ratione eiuſmodi renunciatio filij non teneret, quia exceptio Macedoniani reſpicit etiam ius patris, vt apparet potiſſimum *ex dicta l.fin. C.eod.tit.*& idem eſt in terminis huius noſtri ſtatuti, vt approbatur maximè ex *verſ. Excipimus autem*, vndè locus eſt regulis iuris,
82 quod id, quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro in alium transferri non poteſt, *l.id quod noſtrum*
83 11.*ff. de regul. iur.* & non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, *l. non debet* 74. *ff. eod. tit.*

Accedat amplius, quod hic adeſt clauſula annullatiua actus, cui quidem clauſulæ conſenſu partium renunciari non poteſt, quando reſpicit etiam fauorem publicum,vel aliorum,
84 *glo.in cap. ſtatutum in princ. verb. committatur, & in cap. diſpendia, verbo Proceſſus de reſcript. in text.in cap. dilecto* 25.*de præben.circa fin.verſ. niſi forte,vbi Canoniſte,Iaſ.* & alij ab eo citati *in l. pacta quæ contra num.* 2. *& in l.ſi quis in conſcribendo nu.* 17. *C.de pact.*

Dolo, et metv exortvm censeatvr. Hic non repetam,quæ dixi ſupra ad *cap.* 149. *littera F. verbo Fraudulenter appoſitum cenſeatur*, cum ea ſufficere videantur; qua de re plenè diſſerit etiam *Pic.ad cap.*151.*ſtatuti noſtri gloſ.*23. *nu.*7. quodque valeat hæc clauſula in ſtatuto, vbi prohibetur filijsfamilias contrahere ſine conſenſu patris, quale eſt hoc noſtrum ſtatutum, tradit *Alex.* etiam per me loco prædicto citatus *ad cap.*149. *conſ.* 196.*nu.*4.*& ſeq.lib.*6.vbi etiam additio, verbo, per fraudem.

l Obligatione camerali. Hæc enim nulla eſt,
85 nec iure executionem habere poteſt,vbi adiecta ſit contractui euidenter nullo,per *text. cum ibi not. in l. cum lex* 47. *ff. de fideiuſſor. Galleſ.* iuxta impreſſionem factam *per Zacch. q.*3.*n.*3. *& ſeqq.*& ponit exemplum idem *Zacch.*ibidem *num.*12.in caſu huius noſtri ſtatuti nullam declarantis obligationem filijfamilias.

m Convalescant. Nec etiam poſtquam filij ſui iuris effecti ſint,de iure communi conualeſcunt contractus ab eis geſti,dum eſſent filijfam. *Paſchal.tract.de iurib.patr. poteſt par.*1.*cap.* 6.*n.*18. refereus in ſimili *q. Tiraq. de leg.connub.gloſ.*8.
86 *q.*11.*n.*99.*cum ſeqq.* niſi tamen filijfamilias ſui iuris effecti ratum habuerint contractum, vel agnouerint debitum, tum enim contractus à die ratificationis valebit, ſicut in caſu ſenatuſconſul. Macedoniani decretum legitur, *l.*2.*C. ad Maced l. ſed, & ſi paterfamilias factus ff. eod. Bart. in l. ſi filiusfamilias nu.* 5. *C. eod. tit.* Rot. *apud Seraph. deciſ.*1350. *num.*2.*& ſeq. & deciſ.*
87 527. *num.*11.*par.*1. *recent.* & idem ſi pater debitum filij ſui ratum habuerit,nam perindè eſt ac ſi ab initio illud mandaſſet, ità enim ſtatutum interpretationem paſſiuam à iure communi recipiet, ſicuti recipere debet ex communi iuris regula per *text. in l.* 2. *C. de noxal. & in cap. cum dilectus,extra.de conſuet.*cum aliis per nos ſupra deductis hoc ipſo cap. littera E.
88 verbo *quomodo obligare*: ſic pariter videmus, quod maior factus ratam habere poteſt alienationem, alioſque contractus ſine iudicis decreto,in minori ætate antea initos *tot.tit. C. ſi maior factus alien. fact.ſin. decr.rat. habuer. & tot.tit. C.ſi maior fact.rat. habuer.*Et iſta quidem vera ſunt in hoc caſu licet alioqui non poſſint filijfamilias huic ſtatuto expreſſe renunciare,vt ſupra probauimus hoc *eod. cap. littera I. verbo Nullius ſint roboris,vel momenti*

n Excipimvs. Hactenus regulam;hic habemus ex-

exceptiones: refert autem plurimũ,an filiusfamilias sit sub regula, an verò sub exceptione,
89 nam qui regula nititur fundatam habet intentionem, ità vt aduersario incumbat onus probandi, quod versetur in casu exceptionis, per *tex.in l. ab ea parte ff.de probat.& in l.2.vbi Iaſ. num. 33. ff. ſi quis in ius voc. non ier. Alex. conſ. 79.n.5.lib.7. & ibi additio littera B,verbo* Regu-
90 *lam*. Et quidem filiusfamilias est sub regula, cum ei generaliter contrahere prohibeatur, & in quibusdam casibus dumtaxat permittatur, iuxta tradita per *Dec.conſil. 142.ſub num.4.* ibi cum enim alienatio regulariter prohibeatur,& in quibusdam casibus tantum permissa sit, pro regula præsumitur; & ità pro filiofamilias respondit *Rot. deciſ. 192. in princ.*, inter impressas *Gregorij XV. Summi Pontificis*,atque bene comprobat *Paschal. d. tract.& cap. nu.7. re-*
iecta opin.contraria Caranit. in Commiſſar. Pragmatic. de Senatuſconſ. Maced. §.12. nu.1. & ſeq. si quidem,vt ille inquit,paternitas præsumitur,
91 cum nemo sine patre nascatur,*l. ſi quis patrem, ff. ad Macedonian.* & data paternitate patria,
92 potestas vtique præsumitur, *l. filium definimus, ff.de his,qui ſunt ſui,vel alien. iur. l. ſi emancipati, & ibi Doct.C.de collat.*

O Mandato Patris, Vel Avi, In Cvivs Potestate Sint, Contraxerint. Statutum in hac parte se conformat cum Macedoniano Senatusconsulto, cuius auxillum licet filiifamilias
93 dumtaxat meminerit, & ad nepotes,& pronepotes nihilominus porrigitur, verba hæc sunt *tex. in l. ſi filius C. ad Macedon. idem probat tex. in l. filium habeo ff. eod. tit.* sed licet etiam statutum nostrum de patre, & auo meminerit,at-
94 tamen porrigi debet etiam ad proauum, sicq; comprehendet filios nepotes,& pronepotes,vt nimirum intelligatur iuxta iuris communis dispositionem,quod de statutis regulariter, & communiter traditum est *à Doct. in l. omnes populi ff. de iuſt.& iur.* vbi præcipuè *Crot. num. 294.* de communi,& hanc veram, & communem Doct.sententiam affirmat *Io.Andr. in regula pro poſſeſſore nu. 7. de regul.iur.in* 6. nam, & eadem ratio viget in proauo, & pronepote, quæ in auo,& nepote,quia & nepos, & pronepos,& deinceps cæteri omnes descendentes in potestate aui,vel proaui paterni sunt, nisi fuerint emancipati, §. *fin. inſt. de patr. poteſt.l. nepotes ff.de his qui ſunt ſui, vel alien.iur. Bart. Socin. conſ.* 33. prosequendo *in princ. vers. prima igitur concl p.*1.*Corn.conſ.*55.*reperio nu.7.vol.*2. vbi quod auus paternus dicitur habere nepotem in potestate, & num.1 inquit,quod auus sæpè pater appellatur; ratione verò patriæ potestatis prohibetur filijsfamilias contrahere, vndè sequitur etiam, quod de consensu,& voluntate,aut mandato patris, vel alterius ascendentis,in cuius potestate sunt,licitè contrahãt, vt iure nostro municipali hoc *cap.* & iure cõmuni *l. ſi permittente patre,& l. vlt. in princ. C. ad Macedon.l. filium habeo, & l. ſi tamen ſciente patre ff. eod. tit.* nec verò suffragatur filiofamilias consensus patris, vbi sit auus, cum & ipse pater in ea causa sit, vt inuito patre,suo contrahere non possit,sicut habetur in eadem *l. filium.in fin.* viuente enim auo pater filium non habet in potestate, cum ipsemet pater, & descendentes omnes sint in aui potestate,vt suprà probauimus, & is qui alienæ potestati subiectus est, alium in sua potestate habere non po-
96 test, *l ſi euenies ff. ad l. Iul. de adult. Myſinger. d. §. fin. n.2. inſtit.de his, qui ſunt ſui,vel alien. iur. Oinotom. ibidem n. 4.*

97 Adde prædictis quod statutum hoc locum non habet,si pater, vel auus contrahat cum filio,vel nepote,ex deductis in *deciſ.Seraph.*1027. *num.8.* tum enim planè constat de consensu, & voluntate patris, vel aui, in cuius potestate sit filius,vt in eadem deciſ.quæ pluribus exemplis similibus id ipsum comprobat *nu.1.& ſeq.* atque de mandato, & voluntate patris,vel aui,
98 satis etiam constaret ad effectum validitatis contractus,iuxta dispositionem statuti, *vers. excipimus*, vbi ijdem accessissent pro fideiussoribus in contractu filij, vt per *Bald. in l. exceptione in fin. vbi addit. C.de euict. Alex.in l. is,qui heres ff. de acqui. hared. Soc. conſ.* 89. *num.* 13. *lib.4. Tiraq. de retract. lignag.* §. 1. *glo.*9. *num.* 268. quos citat, sicque sequitur eadem *deciſ. num.* 3.

P Vertesint. In hac clausula cessat etiam Senatusconsultum Macedonianum, per *tex. in l. ſed Iulianus* 9. §. *proinde*, *in l. filiusfamilias* 18. *& in l. filiusfamilias* 19. *ff. eod. tit.*

Q Aut Si Mercatores Negociis Praepositi, Institoresve Sint. In his omnibus, nec locum
99 habet Senatusconsultum, quod probatur *ex. l. ſed Iulianus* §. *quamquam, præſertim in fin.* ibi,si ipse pater cum, filium intellige, præposuisset merci suæ, vel mercem peculiarem exercere passus esset, cessaret Senatusconsul. quoniam patris voluntate contractum videretur. Acce-
100 dat & ratio,quia personæ tales publice patres familias pleriſque videntur, sic agunt,sic contrahunt, vnde cessat Senatusconsul. vt prudenter considerat,& explicat I. C. *in l.ſi quis* 3, *in princip. ff. eod. tit.*

R Aut a' Patre Seorsvm Habitent, Et Publice pro Patribvsfamilias habeantvr. Ista duo copulatiuè requiruntur per statutum ad excludendam exceptionem Macedoniani,& propte-
101 rea vtrumq; probandum est,nam quando plura requiruntur ad esse rei,vel probationis,non sufficit alterum probari; *text. eſt not. in l. vnde etiam,§. hoc autem,vers. itaque & ibi gl. ff. de itin. actuque priu. in l. Fulcinius* §. *cum hoc*, *& ibi Bart. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſſ. eat. in l. habebat,in princip.& ibi Doct. ff. de inſtit.* cum aliis allegatis *per Euer. in cent. ſua,loco ab effectu eorum, quæ ſimul requiruntur adeſſe, nu.* 1. *& per tot.*& ità in terminis statuti nostri censuit Sac. *Rot. deciſ.* 182. *num.* 2. *in impreſſ. nomine Gregorij XV.* Verum de iure communi satis esse videtur probare,quod ille,cui pecunia mutuo data est, publicè paterfamilias pleriſque videbatur, quæ verba præcisè leguntur in *d. l. ſi quis* 3. *in princ ff. ad Macedon. & in l. 2. in primis*
102 *verbis C. eod.* quando autem filius ad effectum statuti huius dicatur, & censeatur habitare seorsum à patre, & quomodo probetur, quod quis pro patrefamilias habeatur, abundè, ac solidè deducitur in *deciſ. Gregorij* prædicta, & plenius] in not. ibidem *num.* 9. & explicat

etiam *Paſchal. de tract. part.4. cap.* 10. *num.* 22. & *part.* 1. *cap.* 6. *nu.* 126. vbi ad id etiam refert alios, complura autem ſigna, ex quibus filius patria poteſtate ab ipſo patre ſolutus intelligatur, ità vt validè, ſe obligare poſſit Macedon. Senatuſconſ. non obſtante, referuntur, & exactè perpenduntur in *deciſ.* 527. *in recentior. diuerſ. p.* 1.

5 Et reliquos casus &c. vsque in fin. ex caſibus illis vbi filiifamilias ex cauſa mutui, de
103 iure communi ſine iuramento, nō obſtante Senatuſconſulto Macedoniano, obligantur, quinque præcipuos perſtringunt Imperatores Seuerus, & Antoninus *l.* 2. *C. ad Macedon.* ſub his verbis, Zenodorus ſi cum ſui iuris eſſe publicè videretur, aut patris voluntate contraxit, aut in eam rem pecuniam accepit, quæ patris oneribus incumberet, vel ſuæ poteſtatis conſtiturus nouatione facta, fidem ſuam obligauit, vel alias agnouit debitum, non eſſe locum decreto amplißimi ordinis, rationis eſt, nullum planè verbum videtur eſſe ſuperfluum in hac
104 *l. quæ, & clara, & breuis eſt.* Plures alios, immō omnes caſus ſimiles, ex ipſis legum fontibus hauſtos, exactè, ac fideliter profert celebtrimus Doctor Azo, qui omnium Iuris Antiſtitum iudicio primas tenere cenſetur inter Epitomarum Collectores, in *tit. C. ad Macedonia. præcipuè num.* 8. ibi ceſſat hoc Senatuſconſultum, ideò ſuperuacaneum prorſus fo-
105 ret eoſdem hic per nos referri. Cæterum vbi filij validè obligati ſint cum patre, & cum ipſius conſenſu, ſi poſteà à patre emancipati fuerint, non tenebuntur, niſi in quantum facere poſſint deducto ſcilicet, ne egeant, quam cautelam docet tex. *in l. ſi filius familias ff. quod cum eo*, & idem ſi poſt mortem patris hereditati paternæ renunciauerint, *l.* 2. *C. eod. tit. Vrſill. ad Afflict. deciſ.* 303. *num.* 26. *Gimb. de-*
ciſ. Siciliæ 42. *num.* 1. *& complures alij ab eo congeſti Paſchal. d. tract. de virib. patr. poteſt cap.* 6.
num. 133. *& ſeq.* atque huic beneficio renun-
107 ciari quidem poteſt per filiumfamilias, ſed
108 non cenſetur renunciatum, niſi expreſſa de illo mentio fiat, neque ſufficit renunciatio omni iuris, & legum auxilio etiam cum iuramento, vt latè probatum apparet in eadem deciſ. quam & ſolidiſſimis rationibus comprobauit Sacr. Rot. *coram Baratto in Romana nullitatis obligationis* 24. *Nouembris* 1617. articulo ſemel, ac iterum, propoſito, veraque parte informante, & eamdem opin. ſequutus eſt *Paſchal.*
109 *d. cap.* 6. *num.* 134. vbi inquit, quod hæc exceptio oppoſita poſt ſententiam, & aduerſus liquidationem, inſtrumenti, impedit executionem, non obſtante iuramento, & generalibus renunciationibus, vti pariter tenuerunt complures alij Doct. quos ipſe recenſet.

De Contractibus illicitis, & Ciauantijs nuncupatis.

CAP. CLIII.

OMnes contractus, qui vulgo Ciauantea, Rompicollo, ſeu ſtoccho, nuncupantur, & quocumque velamine, arte, vel malitia excogitati poſſint, palliatos e prohibemus, & annullamus: ita vt ex illis nulla actio, ſiue contra principalem, ſiue contra fideiuſſores, etiam ſi vt principales ſe debitores conſtituerint, oriatur, nec intentari poſſit: d iuramentumque ſuper præſtito, dolo, & metu præſtitis præſumatur, & nihil operetur. Declaramus autem, quòd vbicunq; res mobiles, ſeu ſe mouentes ad tempus vendantur f vltra tertiam partem iuſti pretij, g aut ſi in toto, vel in parte penes venditorem, aut interpoſitam perſonam remaneant, h aut ab eo, vel per interpoſitam perſonam redimantur, i vel ſi cum bonis pecuniæ ſint admixtæ, k præſumantur contractus, ciauatiæ, & ſtocchi, & contra eos poſſit, & debeat quilibet Iudex ordinarius in ſuæ iuriſdictionis ſubiecto l inquirere, & culpabiles repertos punire, tam in amiſſione datorum, quæ commodo accipientis cedant, quàm in pœna ducentorum ſcutorum auri, vice, qualibet condemnare, quorum tertia pars denūtianti, reliquum Fiſco Illius Curiæ per quam inquiritur. m Proxenetæ autem, ſiue Mediatores, quorum in his culpa maxima verſatur; prima vice pœna ſimili puniantur quam ſi intra menſem non ſoluerint, publicè fuſtigentur, ſecunda verò ad triremes per triennium damnentur.

SVMMARIVM.

1 *Dicit ō Omnis, nihil excludit.*
2 *Relatiuum qui, vbi non ſit adiecta copula, reſtringit dictionem verbalem ad caſus relatos.*
3 *Simulatio in contractibus, de iure communi cognita, & reiecta eſt.*
4 *Simulationis contractuum ſpecies, & quando præſumatur, & quibus coniecturis remiſſiuè.*
5 *Simulationem contractus allegans debet exprimere ſpeciem, & cauſam ſimulationis, & eam probare.*
6 *Statutum prohibens contractus illicitos impedit tantum ortum obligationis ciuilis, nō autem naturalis.*
7 *Simulationis exceptio non tollitur per iuramentū ſimpliciter præſtitum in Inſtrumento de illi non contraueniendo.*
Limita vt n. 8.
9 *Statutum prohibens contractus illicitos diſponit de venditione rerum mobilium, vel ſe mouentium.*

10 *Vna pars diſpoſitionis alteram declarat.*

11 *Laſio teſciſſoria contractus ex iure communi debet etiam vltra dimidiam iuſti pretij; & ex Statuto, vltra tertiam partem.*

12 *Dictum, quod Contrahentibus licet ſe inuicem decipere, procedit in foro exteriori tantum, non autem in foro interiori, & num. 13.*

Intellige vt n. 14. 15.

16 *Pretium iuſtũ in dubio declarari debet à Iudice: nec eſt declarandum inſpecta oblatione aliquorum, ſed quanti res valeat, vel ex peritorum aſtimatione, & nn. 17.*

18 *Simulatio contractus præſumitur ex ſtatuto vbi Venditor remanſit in poſſeſſione rei venditæ: ſed ex iure communi debet concurrere alia cauſa ſimulationis, & num. 19.*

Item præſumitur, quando res vendita redimi debet à venditore breui tempore, & nn. 20.

Item ſi cum bonis pecuniæ ſint admixtæ, qui contractus appellari vulgo ſolet Cinantia, vel ſtocchio, & nn. 23.

Intellige vt num. 26. 27.

21 *Contractus venditionis cum pacto redimendi intra breue tempus, eſt vſurarius.*

22 *Breue tempus quod nam ſit, quoad rem redimendã, relinquitur arbitrio Iudicis.*

24 *Emptio, & venditio requirunt pretium in pecunia numerata; quæ debet eſſe proba, & legitima, & num. 25.*

27 *Lex frequentioribus caſibus proſpicere debet.*

28 *Societates officiorum requirunt in re pecuniam numeratam.*

29 *Præſumptio iuris, & de iure non admittit contrariam probationem.*

30 *Proxenetæ idem ſunt, ac Mediatores: & an, & quando teneantur ad reſtitutionem cauſa contractuum vſurariorum? & nn. 31.*

32 *Proxeneta creditur, quando ſtylus fori mercatorum loci contractus recipit illius fidem.*

ANNOTATIONES.

A 1 OMNES CONTRACTVS. Sic nullus contractus excluditur, ſed includuntur omnes, propter naturam dictionis *omnes. cap. ſolita, in princ. de maior. & ob. l. Iulianus* 66. *in prin. ff. de leg. 3. l. hoc articulo 29. in princ. ff. de hæred. inſtit. Barboſ. in locis commun. vtriuſque iuris, verbo Omne qui dicit num. 4.* ſed mox reſtringuntur iſti contractus per ſubſequens relatiuum, *qui*, ad caſus relatos; hæc eſt enim natura relatiui, vbi non ſit adiecta copula, 2 *tex. eſt expreſſus, qui ad id communiter allegatur, in l. ea tamen adiectio 14. ff. de leg. 3. not. Cott. in memorab. verbo Quis, vel qui, Surd. deciſ. 282. num. 6.*

B 3 QVOCVNQVE VELAMINE, &c. PALLIATOS. Ideſt ſimulatos, & de iure communi cognita eſt, atque reiecta ſimulatio in contractibus *l. 1. C. plus valer.* quod agitur, vbi hæc leguntur verba, in contractibus rei veritas potius, quam ſcriptura perſpici debet, & facium reliquæ leges eiuſdem tit. Porrò quot ſint ſpecies ſimu- 4 lationis contractuum, & quando præſumatur ſimulatio, & ex quibus coniecturis, perlegi poſſunt tradita per *Grammat. deciſ. 76. Card. Mantic. de tacit. & ambig. conuen. lib. 13. tit. 35. & ſeq. Card. Tuſch. concluſ. 257. 260. 262.* & duabus alijs *ſeqq. lit.* S. *Farinac. de falſit. & ſimul. q. 162.* præter alia prius expoſita à *Capol. tract. de ſimul. contract. à Menoch. de præſump. lib. 3. præſum. 132. Maſcard de probat. concl. 438. & alijs ſeqq. vſque ad 448. Oſaſc. deciſ. Pedemo. 42. Surd. deciſ. 34.* Neque omittimus, quod quicumque dicit contractum aliquem eſſe ſimulatum, 5 debet exprimere ſpeciem, & cauſam ſimulationis, & probare, ſiue agat, ſiue excipiat, iuxta celebre, & canonizatum *conſil. Bart. 75. num. 2. verſ. his præmiſſis lib. 1. Rot. deciſ. 1. num. 5. & 6. de donat. inuic. & deciſ. 69. num. 2. par. 2. diuerſ. Card. Mantic. d. tit. 35. num. 5. Card. Tuſch. concluſ. 258. & ſeq. littera S. Maſcard. concl. 459.*

C PROHIBEMVS, ET ANNVLLAMVS. Sic nullus redditur contractus ab initio, vnde nulla oritur obligatio; nec etiam naturalis, neque actio, nec ſubſiſtunt obligationes fideiuſſorum vt ſupra plene deduximus ad primum præcedens *cap. lit.* E *verbo; quoquomodo obligare*, iuxta ſententiam *Bart. communiter receptam in l. cum lex. 47 ff. de fideiuſſ.* attamen ſequenda po- 6 tius videtur opinio altera; nempe, quod ex hoc ſtatuto non impediatur ortus obligationis naturalis, ſed ciuilis dumtaxat iuxta ea, quæ pro hac parte deduximus ad præcedens caput dicto verbo: *Quoquo obligare*; maximè quia ità cenſuit ſac. Rot. apud *Cardinalem Seraphinum deciſ. 1350. n. 2. & in vicent. dec. 527. nu. 1. par. 1.* nam deciſionibus Sac Rotæ præſertim in Vrbe Roma adhærendum eſt.

D IVRAMENTVMQVE &c. Satis dictum per nos ad eiuſmodi clauſulam ſupra cap. 149. ſub littera F. verbo cenſeatur fraudulenter appoſitum, & hæc quidem clauſula omnem prorſus difficultatem tollit quoad hoc, vt iuramentum non valideat eiuſmodi contractus, quos ſtatutum prohibet, & annullat. Verum etiam de iu- 7 re communi iuramentum ſimpliciter præſtitum in inſtrumento ſcilicet de illi non contraueniendo, non tollit exceptionem ſimulationis, ſi de ea verè, vel præſumptiuè appareat, *gloſſ. communiter recepta in l. 3. verbo emptione*, ibi; quod autem, ſi hoc iurauit, *C. plus val. quod agit. Alexan. in l. nemo poteſt 58. num. 16. ff. de leg. 1.* vbi teſtatur de communi opin. *Grammat. deciſ. 76. num. 18. in fin. & ſeq. Card. Tuſc. concluſ. 265. num. 10. & ſeq. & concluſ. 226. nu. 13. & 16. & 21. Farinac.* qui plures alios refert; 8 *d. q. 162. nu. 67.* ſecus tamen eſt, vbi iuratum eſſet, quod contenta in inſtrumento ſint vera, & ideo non contrafacere, neque contrauenire, tunc enim non poſſet impugnari contractus, niſi prius obtenta abſolutione à iuramento, *Alex in d. l. nemo poteſt d. nu. 6. litt. C. Mantic. d. tit. 35. nu. 16. Tuſch. concluſ. 266. n. 17. 19. & 20. littera S. Farinac. d. q. 162. par. 2. num. 83.* vbi de communi ex pluribus Doct. relatis.

E DECLARAMVS AVTEM &c. Hic apparet ſtatutum diſponere de venditione rerum mobilium, vel ſe mouentium, vt expreſsè hoc loco loqui- 10 tur, cum vna pars diſpoſitionis alteram declaret, *l. qui filiabus 17. in prin. ff. de leg. 1. cum proponebatur 66. ff. de leg. 2. Mandoſ. ad regul. Cancell. 3. q. 6. num. 2.*

F VLTRA TERTIAM PARTEM IVSTI PRETII. Sic, & infra

infra cap. proximo ſtatuitur procedi poſſe ad reſciſſionem contractus, vbi quis reperitur læſus vltra tertiam partem eius, quod agitur. Verum de iu. com. non reſcinditur contractus
11 niſi læſio ſit vltra dimidiam iuſti pretij, *l. 2. & l. ſi voluntate* C. *de reſcind. vend.* qui quidem *tex.* vltimus ſingularem iuris prudentiam in hoc articulo expreſſam habet, & meritò perlegendus eſt; ſed æquior eſſe videtur iuris noſtri municipalis diſpoſitio, cum longius abeſſe velit læſionem contrahentium, maximè in contractibus bonæ fidei, atque ſtrictius intelligi vulgare illud pronunciatum licere con-
12 trahentibus ſe inuicem decipere, quod à pleriſque iuris interpretibus receptum, & promulgatum eſt, per *tex. in d. l. 2. & d. l. ſi voluntate, & l. in cauſa* 2. §. *idem Pomponius*, vbi hæc verba leguntur Idem Pomponius; ait, in pretio emptionis, & venditionis naturaliter licere contrahentibus ſe circumuenire; atque idem iuris eſſe in locationibus quoque, & conductionibus expreſſe docet *Paul. I. C. in l. item ſi pretio* 25. §. *quemadmodum ff. loc. & conduct.* *Duen. regul.* 148. *Farinac.* cum alijs plurimis ab ipſo relatis: *Fragmen. crimin. par.* 1. *verbo*, *Decipere num.* 29. *& ſeq.* qui hanc aſſerit communem eſſe Doct. opin. & procedere tam de iuciu. quàm de iure canonico ibidem *num.* 32. *& tex. in cap. cum dilecti & in cap. cum cauſa, de*
13 *empt. & vendit.* licet hoc procedat in foro exteriori tantum, non autem in foro interiori, ſeu conſcientiæ, iuxta communem, & veram ſententiam tam iuris vtriuſque interpretum, quam etiam Theologorum, doctè, ac dilucide comprobatam potiſſimum à *Didac. Couar. var. reſol. lib.* 2. *c.* 4. *num.* 11. ibi; quamuis iure ciuili læſio intra dimidiam contingens forenſi iudicio minimè reſcindatur, non tamen inde ſequitur permiſſum eſſe contrahentibus ſe intra eamdem quantitatem lædere; atque demum plenius explicauit articulum iſtum idem *Farinac. loco citato num.* 43. qui ſubinde *num.* 54. relatis opinionibus complurium Canoniſtarum, ac Theologorum declarat iuxta tradita per *Tiraquel. tract. de legi connub. leg.* 9. *num.* 13. quod
14 in foro conſcientiæ illa demum deceptio eſt illicita, quæ proficiſcitur ex dolo contrahentis dante cauſam contractui, & deceptioni, vel in eo incidente, ſi vero proueniat re ipſa abſque contrahentis dolo, tunc ipſe contrahens alterum lædens, non videatur ad aliquid teneri etiam in foro conſcientiæ, licet in
15 fine dubitet *Farinac. de hac opin.* & in dubio ſuadeat tutiorem opinionem pro anima eſſe tuendã; nec quidẽ is ſine ratione dubitauit, ſi quidẽ quod etiã, quãdo dolus in contractu non interuenit, nihilominus interueniat peccatũ cũ onere reſtituendi in foro conſcientiæ vſque ad limites iuſti pretij, doctè, & clarè poſtea probauit, ac tenuit *Molin. de contract. diſp.* 350.
16 Iuſtum verò pretium in dubio declarari debet à Iudice, *l. fin. in fin. C. de iu. domin. impetr. Bart. in l. ſi fundus* §. *fin. ff. de pignor. & in l.* 2. C. *de reſcind. vend. num* 20. vbi inquit practicam veram, claram, & indubitabilem eſſe iſtam, quod iudex ipſe inſpiciat bona vendita, vel mittat duos bonos æſtimatores, qui hoc inueſtigent, & referant, *Gabriel. conſ.* 147. *num.* 5. *volum.* 1. vbi addit amplius, quod iudex non
17 debet declarare pretium inſpecta oblatione aliquorum, ſed quanti communiter res valeat, vel ex peritorum æſtimatione, vt poſt *glo. magnam in fin. tradunt Doct. omnes in d. l.* 2.

G AVT SI IN TOTO &c. Hæc eſt altera præſumptio ſimulationis contractus, nempe, vbi venditor remanſit in poſſeſſione rei venditæ, quæ
18 quidem præſumptio & iure communi cognita videtur, *tex. in l. ſicut* 8. §. *ſupernacuum ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſolu. Cagnol. de ſimul. contract. num.* 76. *verſ.* 24. *præſumpt. Menoch. de arbitr. iudic. caſ.* 39. *& de præſump. lib.* 3. *præſum.* 122. *num.* 119. *& ſeq. Card. Mantic.* qui loquitur in ſimulatione donationis *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 13. *tit.* 36. *Cardin. Tuſch. concluſ.* 260 *num.* 6. 8. *&* 9. *& concl.* 26. *in princ. &* 264. *in princ. lit. S. Farinac. de falſ. & ſimul. q.* 162. *num.* 228. *& ſeq.* qui præcipuè quamplurimos alios ad id ipſum congeſſit.

19 Verum retentis terminis iuris communis, non ſatis eſſe cenſetur eiuſmodi præſumptio ſola niſi alia cauſa ſimulationis concurrat, vti conſuluit *Bart. in conſ.* 65. *factum tale eſt. Petr. Nicol. num.* 5. quod ſequitur *Rot. deciſ.* 1. *de donat. in nouis* & alij quos refert *Maſcard. concl.* 439. *num.* 5. & ità declarat *Card. Mantic. d. tit.* 36. *nu.* 2. *ex d.* §. *ſupernacuum & Farinac d. q.* 162. *num.* 233. *&* 239. ſed in diſpoſitione iuris noſtri municipalis omnis ceſſat dubitatio propter verba expreſſa, & clara *l. continuus* §. *cum ità ff. de verb. oblig. l. ille aut ille, ff. de leg.* 3. *cum ſimil.*

H AVT AB EO PER INTERPOSITAM PERSONAM
20 REDIMANTVR. Breui tamen tempore, hoc enim caſu ſubeſt etiam præſumptio ſimulationis contractus, nempe, vt non ſit venditio, ſed pignus, ità ſenſit *Bart. in dicto conſ.* 165. *nu.* 3. ibi, ſecundo modo dicitur contractus ſimulatus, per *tex. in l.* 4. § *ſi ab ignoto ff. de manumiſſ.* facit etiam *tex. in l. ſi ventri* §. *in bonis vbi gloſ. & Doct. ff. de priuileg. cred. Capol. de ſimul. contract. q.* 25. *n.* 79. *Tiraquel. de retract. lignag.* §. 1. *gloſſ.* 7. *num.* 77. *Menoch. d. præſump.* 122. *num.* 112. *Maſcard. de prob. lib.* 1. *concluſ.* 438. *num.* 15. *& ſeqq. Farin. d. q.* 162. *num.* 193. & eiuſmodi contractum eſſe vſurarium tradit
21 *Syluеſter verb. Vſura* 2. *n.* 4. Iudicis autem arbi-
22 trio relinquitur, quando videatur redempta modico; vel longo interuallo res vendita, argumento *text. in l.* 1. *ff. de in. delib. c. de cauſis de offic. deleg.* cum alijs ad rem iſtam allatis per *Capol. d. tract. q.* 2. *num.* 12. *Maſcard. d. concluſ.* 438. *num.* 21.

I VEL SI CVM BONIS PECVNIAE SINT ADMIXTAE. Contractus eiuſmodi venit ſub vulgari nomine ciuantiæ, & ſtocchi, ſed forte congruentius, & accomodatius ad caſus frequentius contingentes fuiſſet dicere, ſi cum pecunijs bona ſint admixta; exemplum eſſe poteſt, vbi quis male vtens ſubſtantia ſua, nec facilè inueniens virum bonum, qui bona ſua velit emere, incidit in emptorem malæ conſcientiæ, qui partem aliquam pretii in pecunia numerata exſoluit, reliquum verò pretium ſupplet adiectione mobilium domus ſibi inutilium, & exi-

gui

gui valoris, aut equi morboſi, vel alicuius ſimilis rei. Exemplum ſit alterum, ſi quis ad ſocietatem officii; contractus iſte notus eſt ex tractatibus de eo editis per *Franc.Caſtrac. Virgin.Boccat.& Sylueſtr.Zacch.* quinimò potius ad luſum, vel luxum pecuniam accipiat aliquam numeratam, & pro aliqua quota res mobiles, vel ſe mouentes nomine etiam pecuniæ, ac iniuſto pretio, vt fieri ſolet, æſtimatas: ſimiles porrò contractus illicitos aliquando ne dicam ſæpe fieri experientia me planè docuit, quandiù iuridicundo præfui, & quoad contractum emptionis, vt ſupra initum, nec iuri communi videtur ille poſſe ſubſiſtere, cum in emptio-
24 ne, & venditione pretium in numerata pecunia conſiſtere debeat, quæ quidem præciſa verba adhibet Iuſtinian. Imper. in §. *item pretium in princ.ff.de empt.& vendit.* & pecunia debet
25 eſſe proba, & legitima, *l.eleganter §. qui reprobos ff.de pignor.act. not. Myſing. in d. §. verbo in numerata pecunia, num.* 1. Attamen declarant
26 iuris interpretes fieri poſſe, vt ex vna parte vna ſpecies tantum detur, ex altera verò parte ſpecies, ac pecunia, & nihilominus ſi inter partes expreſsè conuentum fuerit, vt fiat venditio, non autem permutatio, licet ex altera parte detur ſpecies, & pecunia, venditio vtique contracta ſit, non obſtante, quod res præualeat pecuniæ, quæ vna cum re data ſit, per *tex.in l. tenetur* 6. §. 1. *ff.de actio. empt. Bart. & alij in l.1.ff.de ſer.permut.& in l. ſi emptione* 34. *ff.eod.& in l.Ariſto* 48. *ff. de donat. Omotom.* qui eiuſmodi contractus hodie frequentes eſſe aſſerit, atque etiam plenius declarat, qualiter cognoſcatur, an contractus ſit permutationis, vel venditionis, in *d.§. item pretium num.* 6. *& ſeq.*

Verum quidquid ſit de iure communi placuit conditoribus iuris noſtri municipalis omninò prohibere contractus, in quibus cum bonis admixtæ ſint pecuniæ ad amouendas prorſus occaſiones talium contractuum illicitorùm quos forte hic frequentes eſſe intellexerant; ſic vbi periculum maius intenditur, ibi plenius eſt conſulendum, *cap.vbi periculum de elect. in* 6. *l. manifeſtiſſimi §. ſed cum in ſecundam in fin. C.de furt. l.ad dictos C.de appell.* & lex frequen-
27 tioribus caſibus proſpicere debet *l. nam ad ea ff.de legi.*

28 Et quoad ſocietates officiorum, illæ requirunt iure pecuniam numeratam, ſic enim cantant formulæ talis contractus, & ſeruat conſuetudo *Boccat.de ſociet.offic.numer.* 8. 64. *& plur. alijs ſeqq. Caſtracan.eod.tract.cap.* 7. *num.* 3. *& ſeq.* qui ambo validis rationibus reprobant *conſ. Gabriel.* 81. *vol.* 1. contrarium aſſerentis, atque demum ſicuti benè admonet idem *Caſtracan. in fin.* vt ceſſet omnis fraus, talis ſocietas contrahi debet in pecunia non in alia re, ne dicatur factum, vt vulgariter dici ſolet, vno ſtocco, quod omni iure illicitum eſt.

K PRAESVMANTVR. Præſumptione ſcilicet iu-
29 ris, & de iure, nam ſtatutum in prædictis caſibus expreſſis præſumit ſimulationem, malitiam, & fraudem, & ſuper præſumpto tanquam vero comperto ſtatuit, ità vt nec admittat contrariam probationem, talis eſt autem præſumptio iuris, & de iure à Doctor. ità communiter appellata, aliàs verò dicitur præſumptio neceſſaria, *Specul.tit. de præſumpt. §. ſpecies autem præſumptionum, numer.* 5. *Doct.in rubric.cod.tit. Alciat. tractat. de præſumptio. in prælud.parte ſecunda numer.* 3. *Menoch. eodem tractatu quæſtione* 3. *num.* 17. *cum pluribus ſeqq. Cardinal.Tuſch.concluſ.* 614. *num.* 1. *ſub littera P.* alioqui autem in terminis iuris communis prædictæ præſumptiones ſunt iuris tantum, vt præcipuè quando venditor permanſit in poſſeſſione rei venditæ dixit *Menoch.de præſumpt.præſump.* 122. *num.* 111. ſicque probationem in contrarium admitterent, *cap.præſentium.* 7. *q.* 1. *cap.ſuper hoc, de renunc. Specul.dicto §. ſpecies n.* 2. *Menoch.de præſumpt.quæſt.* 4. *n.* 7. *lib.* 1.

L INQVIRERE. Hic eſt caſus procedendi etiam
30 per inquiſitionem adiiciendus aliis caſibus expreſſis infra lib. 2. cap. 5. vbi habetur in quibus caſibus per Inquiſitionem procedi poſſit.

M PROXENETAE AVTEM SIVE MEDIATORES. Iidem ſunt Mediatores, & Proxenetæ, *cap.* 1. *vbi glo. verbo Mediatores de teſti.in* 6. Et ſunt huiuſmodi hominum, vt in tam magna Ciuitate, officinæ, inquit *Vlp.de proxenetis loquens l.* 3. *ff. tit. de proxenet.* vbi etiam docet, qui modus adhibendus ſit in cognitione de proxenetico; Et in fine ſubiicit, quod contractibus licitis proxenetæ ſe exhibent, vnde proxeneticum eis non debetur, qui in contractibus illicitis miniſterium ſuum accommodauerint, *vt ibi glo. verb.licitis*: præter pœnas hoc ſtatuto eis inflictas, an, & quando teneantur ad reſtitutio-
31 nem cauſa contractuum vſurariorum, vide *Molin.de contract.diſp.* 341. *in fin.* & an, & quando poſſint eſſe teſtes in cauſis contractuum, vel negotiorum, quę pertractarunt, vide *Gabriel. de teſti.concl.* 4. *Card.Tuſch. concl.* 954. *littera P. & Farinac. q.* 60. *de teſti.illation.* 16. *q.* 406. qui pleniſſimè hunc articulum pertractat.

32 Quod autem credatur proxenetæ, quando ſtylus fori mercatorum loci contractus recipit fidem illius, tenuit *Rot.coram R. P. D. Pirouano in Romana Cambij* 16. *Decembris* 1619. atque etiam attendi ſolet atteſtatio proxenetæ, vbi ceſſat eius intereſſe, propter quod ſcilicet eius fides alioqui diminuitur, *cad.deciſ. verſ.* Nam *fuit reſponſum.*

---

a De Læſione.

CAP. CLIIII.

IN omnibus b contractibus, & negotijs, vbi quis maſculus, ſeù fœmina reperitur læſus, c vltra tertiam partem eius quod agitur, procedi poſſit ad reſciſſionem: & d iuramentum ſimiliter cenſeatur doloſè extortum; & nihil operetur.

SVMMARIVM.

1 *Læsionis verbum transfertur ad omne genus offensionis.*

2 *Contractus nominati qui sint; remissiue.*

3 *Negotia dicuntur contractus innominati. & ex illis oritur obligatio, & actio præscriptis verbis, &c. & num. 4.*

5 *Verba intelligenda sunt secundum subiectam materiam: & eo modo quo stare possunt. & num. 6.*

7 *Læsus vltra tertiam, in venditione fundi grauati canone, seu responsione, si agat ex Statuto ad rescissionem contractus, habenda est ratio illius grauaminis. Item pacti de non alienando. & n. 8. & 9. Amplia vt num. 10.*

11 *Statutum annullans iuramentum propter læsionem vltra tertiam partem, habet locum, quando adest sententia, vel euidenter, & notoriè constat de læsione.*

Et comprehendit etiam Clericos. & num. 12.

ANNOTATIONES.

A 1 VErbum *læsio* ad omne genus offensionis transfertur, quod probatur *ex l. fin. C. de Magistr. Conuen. l. is qui 44. ff. ex quib. caus. maior. l. Sabinus 28. ff. commun. diuid. Specul. tit. de legat. 7. §. nunc dicamus num. 12. Schar. in suo lexic. iur. verbo Ladere ad omne genus*: itaque statuti nostri titulus seù rubrica, quod idem esse velle *Dec. in l. 1. nu. 5. ff. si cert. pet.* nimis generalis est, sicque imperfectus, ità vt allegari non possit, iuxta tradita per eum *d. Dec. ibid. nu. 2.* & per alios *Doct. in cad. l. Euer. in centur. sua loco & libro num. 12.* Verum hoc loco titulus seù rubrica satis declaratur *ex tex.* vel nigro iuxta alias tradita per Doct. prædictis locis, & præcipuè per *Euer.* ita vt constet, de quanam læsione statuatur.

B CONTRACTIBVS, ET NEGOTIIS. Qui sint contractus nominati, ex quibus oritur obligatio, 2 & actio in iure satis exploratum est, per *l. 1. & 2. & tot. tit. ff. de actio, & oblig. inst. tit. de oblig. ex consen. & §. omnium autem action. instit. de* 3 *actio.* negotia verò dicimus esse contractus innominatos, sic ea appellat *Vulp. in l. 1. in prin. ff. de æstim. act.* ibi, est enim negotium ciuile gestum, & quidem bona fide, ex quibus planè 4 negotijs obligatio oritur, & inde procedit actio præscriptis verbis atque omnia hic locum habent, quæ in bonæ fidei Iudicijs tradita sunt, *vt in d. l. 1. in fine princ.* nam de talibus negotijs, ex quibus obligatio, & actio oritur, sine dubio intelligi debet statutum, aliàs non daretur læsio prout de iure, nec rescissio eius, quod actum esset, & confert vulgaris regula iuris, 5 quod verba secundum subiectam materiam intelligi debent, *l. si vno 17. in princ. ff. locat. l. insulam 8. ff. de præscript. verb. cap. constitutus de relig. dom.* quodque intelligi debent eo modo 6 quo stare possunt, *l. Diuus in princ. de vsu, & hab. Bart. in l. sed si possessori §. item si iurauere sub n. 2. ff. de iureiur. Dec. cons. 77. n. 2. & 3.*

C VLTRA TERTIAM PARTEM IVSTI PRETII. Huc conferunt, nec est cur transferantur, quæ supra notauimus in præcedens *cap. 153. littera F.* hoc ipso verbo, nempe vltra tertiam partem iusti pretij.

7 Verum addo, adhuc animaduertendum esse ad hoc statutum, dum disponit in omnibus contractibus, læsum vltra tertiam partem posse agere ad rescissionem, quod si facta sit venditio alicuius fundi grauati aliquo canone, seù responsione tunc habenda est ratio illius in læsione intentata, & canon dicitur pretium diminuere, *Rota in Romana Domus de Scanellis 24. Nouembr. 1593. coram Gypsio.*

8 Habenda quoque erit ratio pacti de non alienando sine licentia expressa directi Domini apposita in contractu emphiteuco, *Rota coram Gypsio in d. Romana. &c.*

9 Et quando fundus reperitur grauatus Canone, & pacto de non alienando duo considerantur onera; Itaut vnum quodque per se sit æstimandum, Rota in dicta Romana &c.

10 Amplia hoc adeo esse verum, vt testibus dicentibus sub æstimatione Canonis venire, etiã caducitatem, & pactum de non alienando, sit danda fides, Rota in supradicta Romana &c. vbi dicitur hoc euenire, quia Testes non deponunt de his quæ sunt de iure, in quibus Testes non debent deponere.

11 Prædictis subnecto, quod statutum hoc annullans iuramentum stante læsione vltra tertiã partem, intelligendum est, quando adest sententia, vel euidenter, & notoriè constet de læsione, & propterea antequam de ea constet, si obijciatur de periurio; necessarium esse docere de absolutione, *Rot. coram Bubalo in Romana legitimæ de Vrsinis 20. Maij 1588.* quæ relata, & confirmata reperitur penes *Gregorium Papam XV. decis. 64. num. 8. & seq.* & ibidem addit *n. 14. decisiones ipsas comprobat.*

12 Addo demum, quod hoc ipsum statutum videatur posse procedere etiam in Clericis, quia est Papale, nec repugnat Ecclesiasticæ libertati neque Clerici, & personæ Ecclesiasticæ reperiuntur à iure canonico, vel ciuili specialiter priuilegiati in casu, super quo disponit idẽ statutum, ita vt nec Papæ potestas, nec eius voluntas in hac parte possit in dubium reuocari: quocirca me refero ad not superius ad titulum statutorum in verb. auctoritate; meam tamen sententiam omnino supppositam velim arbitrio Sacræ Rotæ, quæ contrarium sensit in *Romana pensionis Prioratus 4. Februarij 1630. coram R.P.D. meo Pirouano.*

D IVRAMENTVM SIMILITER CENSEATVR DOLOSE EXORTVM, &c. Sat dictum per nos, & per alios quos citauimus ad *cap. 149. sub littera F verbo Fraudulenter appositum.* Accedant etiam, quę de præsumpeione iuris: & de iure diximus ad præcedens cap. 153. quæ huic etiam loco conuenire possunt.

De Fideiusoribus.

CAP. CLV.

Qui

QVi pro alio fideiuſſerit, etiam ſi a beneficio Authen. Præſente. C. de fideiuſſ. tacitè, vel expreſsè b nō renunciauerit, poſſit (antequam principalis debitor excutiatur) conueniri, & cogi implere promiſſa.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſor antequam conueniantur, excutiendus eſt debitor principalis, ex iure communi: ſecus ex ſtatuto.*
2 *Excuſſionis beneficio renunciari poteſt per pactum.*
3 *Fideiuſſor excuſſioni renuncians non poteſt excipere, vt principalis debitor prius excutiatur.*

ANNOTATIONES.

A BENEFICIO AVTHEN. PRAESENTE C. DE FIDEIVS. Hoc beneficium iure nouellarum conſtitutionum inductum eſt nempe, quod præſente tam debitore, quam fideiuſſore, non debeat fideiuſſor conueniri priuſquam debitor inuentus ſit minus idoneus, vel in totum, vel in partem, nouell. *ſiue tit. 4. de fideiuſſ. & ibi Cuiac.* vnde ſumpta eſt authent. præſente *C. eod. tit. vbi Bart. Bald. Salic. & alij, Gail. pract. obſer. lib. 2. obſer. 27.* & alij quos cum prædictis refert, & ſequitur *Hering. tract. de fideiuſſ. p. 1. cap. 27. n. 13.* & excuſſio quidem in bonis debitoris ipſo iure communi adeo rigoroſa eſt, vt fiat vſque ad Saccul̃, & perã, *Iaſ. in §. fin. n. 6. Inſtit. de action.* & alii ralati per *Hering. d. cap. num. 7.* ante verò prædictam conſtitutionem nouell. iure Digeſtorum, & Codicis liberum erat Creditori poſt moram debitoris fideiuſſorem conuenire relicto reo principali debitore, vt probat *tex. in l. ſi mandauero 22. §. interdum ff. mand. l. non recte l. iur. noſtro*; verba huius l. referimus, quia breuia ſunt, & clara: iure noſtro eſt poteſtas creditori relicto reo, eligendi fideiuſſores, niſi inter contrahentes aliter placitum doceantur *l. ſi alienã, l. reos l. vlt. C. de fideiuſſ. not. Hering. d. cap. nu. 9.*

1 Cæterum hodie nemo dubitat, quin ipſa nouell. lex ſeruari debeat, & ſeruetur, ita vt principalis debitor, antequam fideiuſſor conueniatur, ſit excutiendus, niſi obſter cõſuetudo, quale eſt hoc noſtrum, & de conſuetudine illa in multis locis Italiæ teſtatur *Aſin. tract. de execut. c. 3. nu. 28. Gabr. concl. 1. de fideiuſſ. num. 109. Duen. regul. 331 limit. 18. Gail. d. obſer. 27. n. 29. et 30. Hering. d. c. 27. n. 253.* qui, & ſubijcit rationem *num. 257. & 258.* quia in hac materia idem poteſt conſuetudo, atque pactum *l. fin. C. de fideiuſſ.* per pactum autem renunciari po-
2 teſt beneficio excuſſionis, vt ipſe auctor probauit, ergo, & per conſuetudinem; habet verò regula authen. prędicta quamplurimas ampliationes, limitationes, & declarationes, vti abundè intelligi, & cognoſci poteſt, *Duen. Gabr. Gail. & Hering. locis proximè citatis.*

B NON RENVNCIAVERIT. Vbi enim fideiuſſor
3 huic beneficio renunciauerit, certum eſt aliàs ex iuris communis diſpoſitione, quod non poteſt excipere, vt principalis debitor in primis excutiatur, *Gabriel.* & plures alij ab eo citati *d. concluſion. 1. num. 87.*

Vt ſimul contra fideiuſſorem, & principalem procedi poſſit.

CAP. CLVI.

a LIceat creditori, habenti debitorem, & fideiuſſorem, ex eadem re vel cauſa in ſpecie vel quantitate obligatos, contra quem voluerit, procedere: & iudicio contra vnum cæpto, & pendente, contra alium experiri; & vtroſque ſimul, donec ſibi de ſuo credito integre fuerit ſatisfactum, conuenire.

SVMMARIVM.

1 *Statutum quod procedi ſimul poſſit contra fideiuſſorem, & principalem, eſt concorde cum Iure communi.*

ANNOTATIONES.

A LICEAT CREDITORI, &c. Quod hic ſtatuitur,
1 iure communi etiam permiſſum fuerat *l. reos, & l. fin. C. de fideiuſſ.* hæc enim verba in ipſa *l. fin.* leguntur. Generali lege ſancimus nullo modo electione vnius ex fideiuſſoribus ipſius rei, alterum liberari, vel ipſum reum fideiuſſoribus ex vno ex his electo liberationem mereri, niſi ſatisfiat creditori, ſed manere ius integrum; donec inſolidum ei pecuniæ perſoluantur, vel alio modo ſatisfiat ei; idemque in duobus reis promittẽdi conſtituimus ex vnius rei electione præiudicium creditori aduerſus alium fieri non concedentes, ſed remanere, & ipſi creditori actiones integras, & perſonales, & hypothecarias, donec per omnia ei ſatisfiat; conferunt not. per *gloſſ. fin. in authen. de duob. reis Bart. & Angel. in d. l. fin. Ronchegal. tract. de duob. reis in l. 3. vbi duo nu. 79. & ſeq* præcipuè ibi, & ob id inquit Caſtren. tenendum eſt ſine diſtinctione aliqua, pendente vno iudicio aduerſus vnum ex reis pluribus, aliud intentari poſſe aduerſus alium modo eorum occaſione non amplius quam ſemel fiat ſolutio.

Vt Fideiuſſor petere poſſit à fideiuſſione eximi.

CAP. CLVII.

a FIdeiuſſores, aut expromiſſores, b qui ſe obligauerint pro aliquo, poſſint compellere principales, aut eorum hæredes, vt eos extrahant, de fideiuſſionibus vel expromiſſionibus pro eis factis, vel dent eis fideiuſſores idoneos, de conſeruando eos indemnes; c & hęc fieri poſſint, etiam antequam fideiuſſor, vel expromiſſor ſit condemnatus: vel ſi diu non ſteterit in obligatione, vel etiam ſi principalis non dilapidet bona ſua: Et contra dictos principales, & hęredes d Senator, & eius

Iudi-

Digitized by Google

Iudices procedant ad petitionem fideiussorum, vel expromissorum, summariè, vt superius de causis summarijs e dictum est. Et si soluerit fideiussor non obstante temporis longinquitate, similiter principales, & eorũ hæredes cogere tenentur, vt conseruent soluentem indemnem; & per eundem Iudicem, per quem ad instãtiam creditoris proceditur contra fideiussorem, vel expromissorem, eodem modo, & forma procedatur ad fideiussoris instantiam contra illum, pro quo intercessit, si fideiussor voluerit. Possit quoque, & debeat Senator, & illius Iudices mandare f Dominis locorum, & Communitatibus, in quibus dicti debitores degunt: vt eos ad eundem fideiussorem releuandum indemnem, seu ad illum extrahendum, vt supra, sub pœna debiti cogant, & compellant: quibus cessantibus, contra ipsos Barones, & Communitates exequi debeat pro debito prædicto.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio soluendi fructus est pura, licet solutionis dies non venerit. Item obligatio, cui fideiussor accedit, fundum scilicet census esse capacem, liberum ab omni alio onere &c. & n. 2.*

3 *Statutum, quod fideiussor possit petere se eximi à fideiussione, habet locum nedum in obligatione census, sed etiam si principalis debitor sit idoneus facultatibus.*

Et procedit etiam, vbi fideiussor sit condemnatus: vel diu steterit in obligatione: vel si principalis dilapidet bona sua. & nu. 11.

4 *Statutum de exemptione fideiussoris non habet locum in obligatione de euictione. Nec in obligatione pro dote, & nu. 6. Nec in obligatione ex causa tutelæ, & n. 7.*

5 *Obligatio pura, non conditionalis, requiritur ad liberationem consequendam à fideiussione.*

8 *Tutor absolui non potest à tutela: neque ex causa tutelæ conueniri à pupillo nisi finita tutela, & nu. 9.*

10 *Fideiussor dotis, & fideiussor tutelæ conseruari debent indemnes per idoneam securitatem.*

12 *Fideiussor, quando dicatur stetisse diu in obligatione, relinquitur arbitrio Iudicis: & diu dicitur stetisse in obligatione, qui per decennium permãserit. & num. 13.*

14 *Statutum de fideiussoris liberatione est decisorium.*

15 *Fideiussoribus beneficia concessa a Iure communi remissiuè.*

16 *Fideiussor alieno morbo laborat.*

17 *Salomonis dictum ad fideiussorem.*

18 *Promittere, & soluere paria sunt.*

19 *Nouatio est species solutionis.*

20 *Statutum quod fideiussores petere possint &c. an habeat locum in personis Ecclesiasticis?*

21 *Clerici fideiubere prohibentur à Iure Canonico.*

ANNOTATIONES.

A FIdeiussores, aut expromissores, qui sint, supra notauimus ad cap. 94.

B QVI SE OBLIGAVERINT. Etiam ex causa census, nempe propter obligationem soluẽdi fructus, quæ est pura, licet solutionis dies non venerit *l. 113.* cedere diem, cum ibi not. *ff. de verb. signif.* & propter obligationem, cui & fideiussor accedit, scilicet fundum census esse capacem, liberum ab omni alio onere, & super eo censum esse benè impositum, quæ obligatio itidem pura est, & nihil commune habet cum fideiussione euictionis, & ità censuit Rot. in terminis statuti nostri in *Romana, seù Bononien. census 7. Maij 1601. coram Corduba, quæ est 195. inter adiectas ad tract. Cinc. de cens. & in ead. 16. Decembris 1607. coram Ortembergo, quæ est 201.* in adiectis ad eundem tract. nam dubitatio excitata fuerat *ex cons. Bald. 425. vol. 4. cui Rotæ in prædictis decis.* optimè respondit, vide eas. Habet etiam locum huius statuti dispositio, quamuis principalis debitor sit idoneus facultatibus, nam fideiussor ab eo nihilominus potest exemptionem à fideiussione petere, tali idoneitate non obstante, quia statutum considerat simplicem obligationem, & nudum factum, dando fideiussoribus facultatem petendi exemptionem a fideiussione sine aliqua distinctione personarum, aut qualitatum, non expectatis, aut requisitis molestijs, prout legitur in eadem *Bononien. census, coram Ortembergo apud Cinc. de cens. in fin.* Excipitur tamen à statuti dispositione in primis obligatio de euictione, quia eiusmodi obligatio non est pura, sed conditionalis, nempe, si sequatur euictio, vnde ante euictionem, suspensa est obligatio, itaut fideiussor dici non possit stetisse in obligatione, quod requiritur alioqui, ad effectum exemptionis consequendæ à fideiussione, iuxta not. per *Bart. in l. fatere 29. ff. sol. matr. vbi text. in fin.* hoc probat *tex.* ibidem ad id ponderatus per *Iac. de Aret.* quẽ sequitur *Alex.* etiam ibidẽ *num. 2.* multique alij ab eo relati, *Afflict. decis. 241. num. 4. Rota coram Reuerendissimo Domino meo Coccino Decano in Bononien. Census 5. Martij 1603. impressa per Marches. de commiss. appellationis in cons. Camer. oblig. par. 1. §. 2. fol. 905. Gail. pract. obser. lib. 2. obser. 29. sub. nu. 6.* Secundo excipitur etiam obligatio pro dote, quæ itidem est conditionalis *Afflict. d. decis. n. 5. Rot. in d. Romana census coram Ortembergo sub num. 5. decis. apud Cinc. 201.*

Tertio excipitur obligatio ex causa tutelæ, nec enim potest fideiussor petere, vt liberetur à fideiussione tutelari, quia talis liberatio reputatur impossibilis durante tutela, vt in eadem *dec. coram Ortembergo sub num. 5.* quia, nec tutor absolui potest *l. 33. minor. 25. annis in princ. ff. de minor. l. de tutela C. de in integr. restit. Bal. in cons. 425. in princ. lib. 4.* neque ex causa tutelæ conueniri potest tutor à pupillo nisi finita tutela, *l. 4. nisi finita ff. de tutel. & rat. distr.* consequenter nec fideiussor *Bald. d. cons. vers. præterea tunc fideiussor, facit text. in l. 127. si pupillus ff. de verb. obligat.* Verumtamen in prædictis duobus casibus scilicet dotis, & tutelæ fideiussor conseruari debet indemnis, etiam de iure communi scilicet per idoneam securitatem; quę quidem fit per idoneum releuatorem licet non possit hoc fieri per liberationem, *Bal. d. cons. in fin.* quod & statutum nostrum disponit in princip. dum mandat, vt fideiussores;

aut

aut expromiſſores poſſint compellere principales, aut eorum hæredes, vt eos extrahant de fideiuſſionibus, vel expromiſſionibus, vel dent eis fideiuſſores idoneos de conſeruando eos indemnes, vti hanc eſſe ſtatuti diſpoſitionem cenſuit *Rot. in eadem deciſ. coram Ortembergo num.* 6.

B ET HAEC FIERI POSSINT. Caſus tres qui ſequuntur, nempe vbi fideiuſſor, vel expromiſſor ſit condemnatus, vel ſi diu ſteterit in obligatione, vel etiamſi principalis dilapidet bona ſua, de iur. communi beneficium præſtant fideiuſſori, vt agere poſſit pro ſui liberatione contra debitorem, pro quo fideiuſſit, *l. Lutius Titius* 38 *ff. mand. l.* 10. ſi pro ea C. *eod. tit.* immo,& plures alij ſimiles caſus congeruntur per *Carp. ad ſtat. Mediolan. par.* 1. *c.* 413. *num.* 22. *& ſeqq. & per Hering. d. tract. de fideiuſ. cap.* 2. *numer.* 12. *& ſeqq. & aliqui per Afflict. d. deciſ.* 241. *ſub num.* 2. quando autem fideiuſſor dicatur diu ſtetiſſe in obligatione, ità vt etiam de iure communi, hoc ſtatuto circumſcripto petere poſſit ſe à fideiuſſione eximi,iudicis arbitrio relinquitur, vti receptiſſimum eſſe dixit Rot. *coram Marquemontio in Romana liberationis à fideiuſſione* 27. *Iunij* 1607. *nu.* 2.*quæ habetur impreſſa penes Marcheſ. de commiſſ. in cauſ. Camer. oblig.,par.* 1. §. *primo fol.* 766. & in proximè citata *Bonon. cenſus coram Reuerendiſ.* D. *Coccino Decano num.* 3. atque in ſpecie dictum eſt etiam in *d. Romana liberationis à fideiuſſione*, quod diu ſteterit in obligatione, qui per decennium permanſerit; prædicta verò comprobantur ex pluribus Doctor. citatis in eiſdem deciſ.

D SENATOR, ET EIVS IVDICES PROCEDANT. Si agatur in foro Capitolino, etiamſi principales ſint forenſes, vbi tamen in Vrbe contraxerint, ità enim probat prædicta *deciſ. coram Corduba, num.* 4. *& altera coram Ortembergo n.* 2. *ad Cinc. de cenſ.* quæ vltima etiam pro ratione ſubijcit, quod licet ſtatutum in pleriſque locis declaret, quod procedat inter Ciues, & incolas, non tamen loquitur taxatiuè ita vt locum non habeat in aliis perſonis, & caſibus à iure permiſſis,iuxta *deciſ. Verall.* 195. *p.* 3. *Gozzad. donſ,* 49. *num.* 16. *& Achill. deciſ.* 2. *num.* 4. *de conſtit.* neque Senator, & eius Iudices tantum ità debent procedere, ſed & iudices aliorum Tribunalium Vrbis, vt in eadem *deciſ. coram Corduba ſub num.* 3. firmatur,ea ratione adiecta, quia ſcilicet hoc ſtatutum ſit deciſorium non ordinatorium, quod vtique Rota alias cenſuerat in cauſa liberationis à fideiuſſione pro *S.* fortiis 19. *Decembris* 1597. *coram Millino.*

E DICTVM EST SVPRA CAP. 94.

DOMINIS LOCORVM, ET COMMVNITATIBVS. Scilicet Comitatus, & diſtrictus Vrbis quatenus extenditur iuriſdictio Senatoris:vt ſupra c.7.de iuramẽto Senatoris,ſingularia ſanè priuilegia hæc ſunt, quæ ſtatutũ noſtrũ fideiuſſoribus clargitur, quod factũ crediderim, tum propter gratuitum beneficium, quod fideiuſſor debitori præſtat, tum ne ex beneficio conſequatur maleficium, ſicuti præcipuè in fideiuſſionibus ſæpiſſimè fieri docet nos quotidiana experientia. Alia etiam beneficia fideiuſſoribus attribuerunt iura communia,quę doctè, & copiosè proſequitur *Hering de fideiuſſ. cap.* 27. *tit. de beneficijs fideiuſſ. ſiue quæ fideiuſſoribus competunt par. prima*: nam fideiuſſor alieno laborat morbo, vnde etiam meretur veniam, & mitius cum eo agendum eſt, *gloſ. in cap. in noſtra, verb. inutilem, de procur. Hended. conſ.* 50. *num.* 31. *vol.* 1. *Magon. deciſ. Lucenſ.* 92. *num.* 6. *Ronchegal. in l.* 3. §. *vbi duo num.* 88. *&* 194. *& in l. duos reos, num.* 3. *ff. de duob. reis Hering. de cap. n.* 2. *& ſeqq. & num.* 26. *facit tex. in l. legem C. de naturał. lib.* ibi, mouente miſericordia, quia indigni non ſunt qui alieno laborant vitio: Conſultius tamen profectò habetur à fideiuſſionibus abſtinere, & iuxtà monitum *Gail. practi. obſer. lib.* 2. *obſer.* 19. *n.* 4. memorari illud Salomonis *prou. c.*6. Si ſpoponderis pro amico tuo, defixiſti apud extraneum manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis ſermonibus; fac ergo, quod dico, & temetipſum libera, quia incidiſti manum proximi tui: & populari prouerbio iactari ſolet illud, ſponde,noxa præſto eſt, hinc dicimus paria eſſe promittere, & ſoluere, *tex. in l. fin. C. ad l. Falcid. gloſ. ibidem verbo Soluerit. Bald. ibidem num.* 1. Vnde poſt titulum de fideiuſſoribus in Pandectis ſequitur titulus de ſolut. intermedio exiſtente, dumtaxat titulo de nouation. ſed & nouatio ſpecies eſt ſolutionis, quia vt ſolutione ſic nouatione antiqua perimitur obligatio *l.* 1. *& totit. ff. eod.*

An autem hoc ſtatutum, & aliud ſupra c. 94. locum habeant etiam in perſonis Eccleſiaſticis. Et quidem Sa. Rot. negatiue ſenſit *in Romana liberationis à fideiuſſione* 4. *Martij,* 1630. *coram R.P.D. Merlino,*ex eo fundamento, quod ſtatuta Vrbis non ligent perſonas Eccleſiaſticas,quamuis aliis rationibus ab iſta diuerſis deciſio ipſa fortiter ſuſtineatur. Sed hoc generale dictum forte intelligi debet, vbi agatur de iuramento, vel de alia materia concernente peccatum, ſeu in aliis quibuſdam caſibus, cum diſtinctionibus, & moderationibus per nos ingenuè ſuperius deductis ad verbum, auctoritate, in titulo ſtatutorum; Vnde aliàs viderentur ſub hiſce duobus ſtatutis comprehenſæ etiam perſonæ Eccleſiaſticæ, & eo magis, quia hæc ſtatuta videntur ſatis conſona iuri Canonico prohibenti fideiuſſiones clericorum, *vt in c.* 1. *& toto tit. de fideiuſſ.* atque demum ſaltem dubitari non poteſt, quin perſonæ Eccleſiaſticæ ad ſui fauorem vti poſſint eiſdem ſtatutis, *iuxt. not.* per nos *ad dictum verbum Auctoritate, in fin.*

De Præſcriptionibus.

CAP. CLVIII.

SI creditor ex cauſa mutui, depoſiti, vel *b.* cuiuſcunque generis contractus, per annos ſexdecim *c* negligens fuerit *d* in petendo debitum, etiam

si creditor ipse habeat hypothecam generalem, vel specialem, tacitam vel expressam, si corporalem, actualemque creditor ipse pignoris, & hypothecæ possessionem adeptus non fuerit nisi in quolibet casuum prædictorum de iudiciali interpellatione creditor *f* legitimè docuerit *g* præsumatur iuris præsumptione facta solutio, nisi contrarium *h* per creditorem legitimè probetur, vel nisi contraria præsumptio præponderans, ac prævalens adducatur: & durante præsumptione prædicta instrumenta quæcumque, tam publica quàm privata, & codices quarumcumque rationum, quibus de iure, vel ex quocumque privilegio fides adhibetur, necnon scripturæ, & cautiones quæcumque, etiam viuentibus debitoribus, post cursum sexdecim annorum *k* nullam omnino faciant fidem, nullumque sortiri possint iuris aut executionis effectum: *l* exceptis *m* debitis *n* donationibus propter nuptias, *o* tributis, & censibus Cameræ Vrbis debitis, ac *p* censibus quibusvis aliis personis super bonis stabilibus, vel illis æquipollentibus, venditis vel constitutis, & eo quod supra defideriu floribus dictum est: in quibus quidem casibus præsumptio prædicta non obstet, *q* Creditor autem in vim chirographi, aut schedulæ siue apochæ privatæ, si per decennium *r* post mortem debitoris in petendo debitum in dicta apocha contentum, negligens, vt supra dictum est, fuerit; etiam si anni sexdecim à die confectionis apochæ, lapsi non sint, *s* similiter solutio facta præsumatur: nec vigore huiusmodi apochæ, post dicti temporis lapsum, & moram, quicquam amplius ab hæredibus debitoris petere possit.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptionum materia, tum in vtroque Iure, tum à multis Doctoribus diffusè est tractata.*
2 *Præscriptionis definitionem, & num. 3.*
4 *Præscriptionis appellatione venit etiam vsucapio sed improprie.*
5 *Vsucapionis nomen comprehendit præscriptionem X. vel XX. annorum.*
6 *Statutum inducens præscriptionem etiam cum mala fide debitoris, non valet.*
7 *Statutum Vrbis habet etiam locum, vbi sit mala fides. Intellige vt num. 8. 9.*
10 *Præscriptio statutaria comprehendit creditum tam ex contractu, quàm ex quasi contractu. Et actiones tantum personales, & hypothecarias, & num. 19. 52. Non autem comprehendit actionem realem, & n. 20. 21. Neque comprehendit causam Rotis, & n. 44. Comprehendit tamen fructus dotis marito debitos. & n. 46. Neque Donationes propter nuptias: neque tributa Cameræ Vrbis debita, & n. 48. Neque Census, neque eorũ fructus. & n. 54. Neque habet locum contra creditorem non potentem debitum in præiudicium fideiussoris, qui creditori soluerit &c. & nu. 55. Secus ctra fideiussorem, qui pro confideiussore soluerit, & nu. 56. Et comprehendit etiam personas seruiles, & num. 61. Intellige vt num. 62.*
11 *Creditum ex obligatione tacita, etiam ex quasi contractu.*
12 *Contractus appellatione in statutis an veniant quasi contractus? remissiue.*
13 *Ratione vbi est eadem, venit id omne, quod comprehendit, sublata significatione vocabuli.*
14 *Negligens ad effectum præscriptionis &c. quis dicatur, & num. 18.*
15 *Negligens ad reducendam præscriptionem quomodo probetur.*
16 *Negligentia, & Diligentia casus, quoad varios effectus Iuris, remissiue.*
17 *Affin. & Affinium Iudicis differunt inter se.*
22 *Præscriptio statutaria requirit, quòd debitor possessionem saltem naturalem retineat.*
23 *Possessio sola ciuilis regulariter impedit præscriptionem contra habentem naturalem.*
24 *Interpellatio iudicialis, ex Iure communi, interrumpit præscriptionem. Extraiudicialis verò regulariter non interrumpit, saltem in actionibus realibus. Et num. 25. Fallit vt num. 26. At ex statuto, etiam interpellatio extraiudicialis sufficit ad interrumpendam præscriptionem. & num. 27.*
28 *Diligentia præsumitur in priuata persona circa res proprias.*
29 *Donatio non præsumitur.*
30 *Plus, & minus tempore soluitur.*
31 *Solutio probari potest per præsumptiones iuris.*
32 *Probatio admittitur contra præsumptionem iuris.*
33 *Præsumptio fauore debitoris inducta à statuto cessat, vbi probetur debitum non fuisse solutum.*
34 *Præscriptio statutaria an opponi posset per eum qui debitum negauit? & num. 35.*
36 *Iudicandum est in dubio contra præscriptionem.*
37 *Fauendum est potius in dubio ei, qui tractat de damno vitando, quàm qui de lucro captando.*
38 *Probatio valida potest regulariter per statutum reddi inualida.*
39 *Iuramentum facit præsumere quemlibet facilius satisfeciſſe debito iurato quam non iurato.*
40 *Præscriptio statutaria annorum sexdecim, fundata in præscriptione solutionis, in quibus casibus procedat, vel non. & num. 41. 42. & 43.*
45 *Dos non comprehenditur in generali dispositione statuti vbi certo in casu reperitur priuilegiata.*
47 *Fructuum Dotis casus est odiosus.*
48 *Tributum, Census, & publica pensitatio, idem sunt. Et de Iure communi nunquam præscribuntur contra Principem nec. 49. Secus verò contra Dominos inferiores.*
51 *Census habet actionem realem, nempe confessoriam.*
53 *Creditores habentes actionem realem, & agentes rei vendicatione, non sunt propriè creditores.*
56 *Creditorum appellatione in statuto de præscriptionibus veniunt creditores cuiuscunque generis contractus. Et venit etiam hæres, & hæreditas iacens, quod effectum vt currat præscriptio statutaria, quæ erat inchoata contra defunctum. num. 58.*
57 *Præscriptio Iuris municipalis subrogata est in locũ præscriptionis Iuris communis.*
60 *Successor debitoris est in bona fide, & ipsam habet causam ignorandi debitum.*
63 *Statutum de præscriptionibus quomodo intrahatur ad præterita.*

Præ-

64 *Præſcriptio ſtatutaria ſi fuit interrupta iudicialiter, currit de nouo præſcriptio Iuris] communis. & n.65. At ſi interrupta fuit extraiudicialiter, incipit currere noua præſcriptio ſtatutaria. & num. 66.*

67 *Præſumptio ſolutionis cenſetur renouata contra creditorem, qui mandatum obtinuit, & poſt iſſus relaxationem effluxerint ſexdecim anni: & aduerſus hanc præſcriptionem datur reſtitutio in integrum, ex capite ignorantiæ. & num. 68. Et an procedat etiam in muliere? & num. 72.*

69 *Reſtitutio ex capite ignorantiæ poteſt dari ex clauſula generali, Si qua mihi &c. Intellige de ignorantia probabili, & num. 70.*

71 *Ignorantia probabilis dicitur illa, quæ conſideratur in hærede.*

73 *Ignorantia, quando de ea dubitatur, probatur per iuramentum.*

74 *Reſtitutio in integrum ex capite ignorantiæ conceditur tam minori quam maiori, & competit tam agenti, quam excipienti. Et num. 75.*

76 *Statutum Vrbis de præſcriptionibus eſt deciſorium. Et an comprehendat etiam Clericos? Et num. 77. & 78.*

ANNOTATIONES.

I PRæſcriptionum materia in iuris Ciuilis campo late diffunditur, ſi quidem tam in Pandectarum libris, quam in Iuſtinianeo Codice vigiuti quatuor titulos numeras ad eam pertinentes præter alium titulum, qui ſextus eſt *lib. 2. Inſtit. Imper.* in iure autem Canonico peculiaris de eadem habetur tractatio tota 16. *q. 3.* in Decreto, & in Decretalibus titulus eſt de præſcriptionibus quàmplura ſanè capita complectens; porrò vltra iuris interpretes ordinarios, & antiquiores, quibus nominatim adiungo *Bartolom. Capol. & Andr. Tiraq.* hanc ipſam materiam generaliter commentariis ſuis vberius explanauit, ac illuſtrauit *Io. Fran. Balb. inter tract. vniu. iur. tom* 17. *fol.* 52. & in ſpecie de ſtatutaria Vrbis præſcriptione tractatum edidit doctum, ac pervtilem Io: Baptiſta Bouius, qui itidem habetur *tract: vniu. iur. d. tom.* 17. *fol.* 176. licet autem ſcripſerit Bouius in antiquum Vrbis ſtatutum, nempe *cap.* 101. *&* 102. *lib.* 1. *&* 18. *lib.* 4. attamen eadem ſcripta huic ſtatuto nouo, quod eadem antiqui ſtatuti capita in ſubſtantialibus contineat, omnino conuenire videntur.

2 Præſcriptio autem ſumpta communiter, vt comprehendit etiam vſucaptionem, eſt acquiſitio dominii per continuationem poſſeſſionis per ſpatium temporis à lege præfiniti, au-
3 ctore *Modeſtin. in l. 3. ff. de vſucap.* alia eſt magiſtralis definitio præſcriptionis, nempe, præſcriptio eſt ius quoddam ex tẽpore congruens legum auctoritate vim capiens, negligentibus pœnam inferens, & finem litibus imponens; & hæc quidem definitio fuit *Io. And.* quę communiter recepta eſt per iuris interpretes, vti teſtatur Bouius *dicto tract. de ſtat. Vrb. præſcript. glo.* 1. *ſub num.* 5.

4 Appellatione verò præſcriptionis venit etiã
5 vſucapio, ſed impropriè, contrà appellatione vſucapionis venit præſcriptio X. vel XX. annorum vt eſt *tex. inſtit. de vſucap. in princ. verbo Vſucapiantur*, quod notandum pro ſtatutis loquentibus ſpecialiter de vſucap. vel præſcript. tradit Cæpol. *tract. de vſucap. prop empt. num.* 3. & ante eum *Dyn. in regula ſine poſſeſſione* 3. *littera B. de regul. iur. in* 6. vbi quod legis latores promiſcuè vtuntur iſtis vocabulis, nempè vſucapionis, & præſcriptionis, eadem referendo communiter ad mobilia, & immobilia, *vt ff. de vſucap. tit. quaſi per tot. & maximè in l. 3. cum ibi not. Balb. dicto tract.* 3. *q. princ. prima par. num.* 5. *Oinotom. inſtit. de vſucap. in princ. num.* 9.

6 An valeat ſtatutum inducens præſcriptionẽ etiam cum mala fide debitoris? dic, quod non, quia directo repugnaret decretali *Innocentij Papæ tertij cap. fin. de præſcription.* cuius verba præclara hæc ſunt; quoniam omne, quod non eſt ex fide peccatum eſt, Synodali iudicio diffinimus, vt nulla valeat abſque bona fide præſcriptio tam Canonica, quam ciuilis, cum generaliter ſit omni conſtitutioni, atque conſuetudini derogandum, quæ abſque mortali peccato non poteſt obſeruari; vnde oportet, vt qui præſcribit in nulla temporis parte, rei habeat conſcientiam alienæ; & ità communiter ſentiunt iuris vtriuſque interpretes, quos ferè innumeros, & complures de hac communi opin. teſtantes congeſſit accuratiſſimè *Lamberteng. tract. de contract. glo.* 3. *verbo Ex contractu num.* 84. *Tiraeq. tract. de præſcript. glo.* 2. *Covar. in regul. poſſeſſor.* 2. *par.* §. 11. *nu.* 3. *Balb. in tract. de præſcrip.* 2. *par.* 3. *par. princ. q.* 14. *apoſtill. ad Matheſilan. ſingul.* 23. quos ſequutum eſt tam ex diſpoſitione iuris communis, quam, municipalis ſolidiſſimum Rom. Rot. iudicium *apud Card. Seraph. deciſ.* 614. *nu.* 1. & 740. *nu.* 1. Veruntamen
7 ſtatutum noſtrum habet etiam locum, vbi ſit mala fides, ſicuti ſenſit *Gabriel. conſ.* 4. *nu.* 4. *lib.* 1. *&* *conſ.* 143. *num.* 11. *lib.* 2. quoniam ſtatutum non inducit præſcriptionem cum
8 mala fide, quod facere non poteſt, ſed adimit fidem probationibus, quod facere poteſt iuxta tradita per *Gabriel. conſſ. citatis Caſtren. conſ.* 61. *num.* 2. *vol.* 2. *Alexan. conſ.* 170. *num.* 1. & *ſeqq. volum.* 7. *Ruin. conſ.* 55. *num.* 9. *vol.* 5. *Peregrin. deciſ.* 10. quæ quidem comprobari plenius poſſunt ex not. per nos ſupra ad *cap.* 149. *littera F. verbo Fraudulenter* appoſitum cenſeatur: accedat quod dixit *Bou. de ſtat. Vrb. præſcr. glo* 1. *nu.* 14. nempe, quod in hoc
9 ſtatuto non eſt conſiderabilis mala fides, quia ſtatutum non tollit debitum in fauorem debitoris, ſed impedit, oe creditor negligens agere poſſet, & id quidẽ ad extinguendas lites.

II CVIVSCVNQVE GENERIS CONTRACTVS. Hic
10 comprehenditur etiam creditum ex quaſi contractu, vti cenſuit Rot. *deciſ.* 130. *apud Card. Seraphin.* generaliter de omni credito
11 ex quaſi contractu, & in ſpecie de credito ex obligatione tutelari, quod certe oritur ex quaſi contractu §. *tutores inſt. de oblig. quæ*
12 *ex quaſi contr. naſc.* quoniam quidquid ſit de illa quæſtione, an in ſtatutis appellatione contractus, veniant quaſi-contractus in quã

communiter videtur esse opinio negatiua, Rot. ibi amplexa est conclusionem ab omnibus re-
13 ceptam, quod vbi est eadem ratio, venit id omne, quod comprehenditur sub lata significatione vocabuli, vt per *Tiraquel. de legi. connub. glo. 5. num. 128.* & per alios in ipsa *decis. relatos nu. 4.* rationem verò, quinimmo, & mentem eamdē statuti esse in credito ex quasi contractu, atque ex contractu, iubiude in ipsa decis. probatum est, sicuti etiam nomine contractus venire quasi-contractum saltem, largo modo maximè ob dictionem vniuersalem *cuiuscunque*, quæ in statuto habetur, & creditoris verbo, quo statutum vtitur, venire etiam creditorem, ex quasi contractu, tum de iure, tū ex communi usu loquendi, atque amplius alia ibidem nempe in *dicta decis. Seraphin. 730.* subiiciuntur ad rem istam facientia, quæ nos non referimus, quia vix aliquem causarum patronum, vel iuris peritum credimus posse reperiri, qui aureas Seraph. decisiones penes se non habeat, & frequenter reuoluat.

C NEGLIGENS FVERIT. Intelligitur negligens
14 hoc loco, qui simpliciter cessat petere debitum, non ex vitio, vel culpa tantum, nempe quasi non eligens secundum etymologiam Isidori, itaut negligentia non accipiatur prout sonat in vitium seù culpam, quod fit quando creditor scluit & potuit agere semper, nullo obstante impedimento, alioqui enim rarò locum haberet præscriptio, cum citra omnem culpam multa & infinita impedimenta occurrant quæ deberent subduci; ità docet *Castren. in casu similis statuti cons. 30. nu. 18. & seq. lib. 3.* quem sequitur *Felin. in rubr. de præscrip. in princ.*

15 Negligentia verò in casu nostri statuti, vbi nimirum est limitatum tempus annorum sexdecim ad petendum debitum, probata censetur eo ipso quod creditor intra hoc tempus non petit debitum, nisi ipse doceat de impedimento. *Fel. in cap. si autem 9. de rescript. nu. 3.* & ibi additio ad verbum, negligentia probatur, *Boni de stat. Vrb. præscript. glo. 2. num. 4.*
16 Ne autem nos, cum in hanc materiam inciderimus, negligentes videamur in iudicandis saltē casibus negligentiæ, ac diligentiæ, quoad varios iuris effectus, lectorem reijcimus ad *Gomes. post regul. de triennal. possess. q. 28.* vbi ponit epilogum casuum negligentiæ 214. in quibus negligentia nocet, deinde statim subiicit alios casus viginti, in quibus negligentia non nocet, atque demum casus 33. subnectit de effectibus diligentiæ.

D IN PETENDO DEBITVM. Quod intellige etiam, vbi intentatur officium Iudicis post sexdecim annos, vti declarauit *Rot. apud Cardin. Seraphin. d decis. 730. in fin.* licet non defuerint alii, qui asseruerint, quod statuta de actionibus disponentia non comprehendant officium Iudicis, vt probat appostill. ad prædictam decis. nec dubium est, quin aliqua sit
17 differentia inter actionem, & officium Iudicis, nam actio ius est in partium persona residens ad consequendum in iudicio id, quod sibi debetur, officium verò Iudicis in ipsiusmet per-
sona residet, & eius est ea faciendi, quæ sibi ex ipso officio incumbunt *Bart. in l. 1. num. 10. ff. de iurisdict. omn. iud. Asin. in sua prax. §. 31. cap. 10. num. 3. & 4.* Attamen in casu nostri statuti eadem est negligentia debitoris, in intentando officio iudicis, atque in intentanda actione, sicque eadem ratio statuti consequenter, & idem ius esse debet vulgaris iuribus:
19 Quod verò attinet ad actiones, statutum nostrum, vt pote odiosum, & iuris communis correctorium comprehendit personales, & hypothecarias, quæ personalibus cohærent duntaxat, quod aperet ex *Rubr. cap. 18. lib. 4.* in antiquis statutis, non autem reales, neque in rem scriptas, quæ in materia præscriptionis realibus æquiparantur; ità declarat *Gabriel. dicto cons. 148. num. 8. & seq. & cons. 8. num. 22.* quæ quidem declaratio pariter procedit in hoc statuto nostro renouato, quod idem est cum antiquo quoad ista. Quodque hæc
20 nostra præscriptio statutaria locum sibi non vendicet in actione reali, censuit *Rot. in Romana Vinea 26. Octobris 1576. coram Rubeo, & in alia extinctionis Census 22. Octobr. 1582. coram Lauretano, & in Romana Census de Caffarellis 9. Decembris. 1587. coram Gypsio, & decis. 9. num. 5. apud Pacif. de Saluian. interd.* quodque non comprehendat actionem realem, quæ competit pro legato, decisum fuit *coram Cardinale Blanchetto in Romana de Parotijs 20. Nouembris 1592.* Vnde propter istam rationem
21 Rot. etiam censuit statutum hoc non comprehendere ius agnoscendi fideicommissum, nempe, quia pro fideicommissi restitutione competit ius reale, *vt in Romana de Magdalenis 27. Aprilis 1593. coram Cardinale Blanchetto.*

E ADEPTVS NON FVERIT. Vt igitur debitor prę-
22 scribere possit iuxta statutum, planè requiritur, quod ipse possessionem naturalem, saltem retineat, non autem creditor vtramque adeptus sit, licet aliàs sola ciuilis possessio
23 præscriptionem impediat contra habentem naturalem, *Paris. cons. 104. nu. 28. & cons. 27. num. 143. vol. 1. Guid. Pap. decis. 356. num. 1. Tiraq tract. de iu. constit. possess. par. 1. nu. 17. Boni dicto tract. glo. 20. num. 1. & seqq.* quem vide fusius prosequentem hæc verba antiqui statuti cap. 18. lib. 4. quæ eadem sunt huiusce nostri statuti noui, nempe si corporalem, actualemque adepti non fuerint possessionem.

F LEGITIME DOCVERIT. Sic debet creditor do-
24 cere de iudiciali, vel extraiudiciali interpellatione, vt præscriptionem interruptam ostendat, & quoad iudicialem nulla est difficultas etiam ex iuris communis dispositione, quin illa ad hunc effectum sit valida. *tex. est in l. ut*
25 *perfectius C. de annal except. cum ibi not.* Extraiudicialis autem regulariter non interrumpit præscriptionem, saltem in actionibus realibus, *l. alienam ff. pro empto. & ibi Doct.* cum aliis adductis per *Boni glo. 22. verbo Vel saltem, de*
26 *interpell. Boer decis. 333. num. 4.* quod tamen fallit in casibus à iure expressis; *vt not Innoc. & alij in c. olim causam, de cens. Boer. eadem de-*
27 *cis. num. 5.* & alii per eum citati; At statutum nostrum voluit saltem in hoc fauere creditori, vt per interpellationem etiam extraiudicia-

lem

lem debitori factam excuſerur à negligentia, vt ſit aliqua inter deſides, & vigilantes differentia, licuti animaduertit Iuſtin. Imper. per hæc verba *in dicta l. vt perfectius in princ.* vtque cum grauetur in hac breuitate temporis præſtituta ad præſcriptionem contra iuris communis conſtitutiones, in altero prædicto relieuetur, iuxta *tex. in l. eum qui* 30. *ff. de iureiur. l. iure ſuccurſum* 2. *ff. de iur. dot. l. ſecundum naturam* 10. *ff. de reg. iur.*

G PRAESVMATVR IVRIS PRAESVMPTIONE FACTA SOLVTIO. Hæc autem præſumptio fundamen-
28 tum habet ex aliis regulis, iuris, nam diligentia præſumitur in priuata perſona circa res proprias, *l. ſi conſtante* 25. *§. ſi maritus ff. ſolut. matr.* quem tex. ad hoc citat *Menoc. de arbitr. iud. caſ.* 40. *num.* 10. *tex. in cap. ſuper, de renunc. & in l. cum de indebito ff. de prob. Bruner à Sol. in ſuis præpoſ. iur. verbo* Diligentia *præſumitur*, vnde non debet præſumi quis negligens per ſexdecim annos in petendo debito. Accedat,
29 quod donatio non præſumitur, per *d. l. cum de indebito*, & ex aliis cumulatis per *Menoch. de arbitr. iudic. caſ.* 88. donare autem aliquid ſaltem videtur, qui tempore ſuo debitum non
30 exigit, ſiquidem plus, & minus tempore ſoluitur, *§. plus tempore, inſtit. de actio.* ibi; qua enim ratione qui tardius ſoluit, quam ſoluere deberet, minus ſoluere intelligitur, eadem ratione, qui præmature petit, plus petere videtur. Atque communis eſt concluſio iuris
31 interpretum, quod ſolutio probari poſſit per iuris præſumptiones, ex *tex. in l. ſi Chirographum* 23. *ff. de probat. Affict. deciſ.* 13. *Menoch. de præſump. lib.* 3. *præſumpt.* 135. *& lib.* 2. *præſump.* 91. *n.* 7. *Maſcard. de probat. concl.* 1324. *num.* 26. *& ſeqq. Sur d. deciſ.* 105. qui omnes multas congerunt coniecturas ad probandam ſolutionem, eam verò præcipuè magnificiunt, quæ ex temporis diuturnitate oritur.

H PER CREDITOREM LEGITIME PROBETVR. Efficit ſiquidem iuris præſumptio debitori aſſiſtens, vt creditori onus incumbat probandi contrarium, *iuxta tex. in l. ab ea parte ff. de*
32 *probat. cum ibi not.* admittitur autem probatio contra præſumptionem iuris, *cap. præſentium* 7. *q.* 1. *cap. ſuper hoc de renunc. Menoch. de præſump. queſt.* 4. *num.* 7. *lib. primo*, & vbi pro-
33 betur perſolutum non fuiſſe debitum, planè ceſſat præſumptio ad fauorem debitoris inducta per ſtatutum, ſicque ceſſat diſpoſitio, & præſumptio. *Rot. in Ianuē. pecuniaria* 10. *Iunij* 1580. *coram Cardinale Lancellotto Seniore*; nam vis tota huius ſtatuti fundata eſt in præſumptione ſolutionis, quæ quidem præſumptio etiam ceſſare facit malam fidem debitoris, ſed per probationem non factæ ſolutionis eadem præſumptio planè tollitur, *Rot. coram Cardinale Sacrato in Romana pecuniaria* 20. *Februarij* 1609.

I VEL NISI CONTRARIA PRAESVMPTIO PRAEPONDERANS, AC PRAEVALENS ADDVCATVR. Eiuſmodi præſumptiones aliquas ad effectum excludendi præſcriptionem iſtam ſtatutariam, conſiderauit magni iudicii I. C. *Hieronymus Gabriel. conſ.* 148. *num.* 13. *& ſeqq. vol.* 2. ad hæc facit *deciſ. coram Cardinale Lancellotto Seniori in Ianuen pecuniaria* 20. *Nouembris* 1581
34 licet admittat, quod huiuſmodi præſcriptio. ſtatutaria per eum etiam opponi poſſit, qui
35 debitum negauit, ſed quoad hoc intelligenda eſt cum grano ſalis; nempe ſi de debito aliunde non conſtet, ſecus verò ſi adducatur præponderans, & fortior præſumptio non ſolutionis, quæ vincat, & ſuperet præſumptam ſolutionem. Nec mirum quod hic ſtatuatur præſumptionem præponderantem, ac prænalentem contra præſcriptionem excludere præ-
26 ſcriptionem ipſam, quia in dubio cæteris paribus contra præſcriptionem vt pote odioſam, & iuri communi contrariam iudicandum fuit. *c. odia* 15. *de reg. iur. in* 6. *cum ibi not. per* Dyn. *l. cum quidam ff. de lib. & poſthum vbi Doct. l. ſemper in dubijs* 56. *ff. de reg. iur.*
37 & in pari cauſa fauendum eſt potius ei, qui tractat de damno vitando, quam illi qui certat de lucro captando, *l. fin. ff. ex quib. cau. maior. l. verum* 12. *§. item quæritur ſi minor. ff. de minor. not. Card. Tuſch. concl.* 760 *n.* 14. *lit. D.* vbi hanc teſtatur eſſe communem DD. ſententiam.

K NVLLAM OMNINO FACIANT FIDEM &c. Quod quidem per ius municipale decerni poteſt, ſi-
38 cuti per ius commune, iuris enim explorati eſt, vt inquit *Gabriel. conſ.* 4. *n.* 5. *vol.* 1. poſſe ſtatutum probationem regulariter validam reddere inualidam, maximè probationem iuris merè poſitiui, qualis eſt hæc inſtrumentorum, *iuxta not. in c.* 2. *de probat.* & in terminis noſtris per *Caſtren. conſ.* 61. *num.* 2. *lib.* 2. *Corn. conſ.* 64. *num.* 8. *vol* 3. *Alex conſ.* 64. *nu.* 1. *& melius conſ.* 170. *num.* 1. *& 2. vol.* 7. *Gozad. conſ.* 16. *num.* 14. & per alios cum iſtis relatos à *Gabriel d. conſ. num.* 5. & prædictis congruunt etiam tradita per *Boui glo.* 27. 28. *& 29.* Vnde licet inſtrumenta, de quibus ſtatutum loquitur, eſſent iurata, non probarent, ſicque nihilominus eſſet locus huic præſcriptioni ſtatutariæ, vti expreſsè dictum fuit *in Romana penſionis domus* 16. *Ian.* 1598. *coram Card. Horatio Lancellotto*, vbi citatur etiam *deciſ. Mobed.* 5. *de præſcrip. & Put.* 111. *lib.* 1. *in emend. impreſſ. & in Romana fructuum cenſus coram Card. Millino* 23. *Iunij* 1603. *& in Romana pecuniaria* 20. *Februarij* 1609. *coram Card. Sacrato.* Vbi etiam hoc amplius habetur, quod
39 propter religionem iuramenti facilius præſumitur, quemlibet ſatisfeciſſe debito iurato, quam non iurato.

L EXCEPTIS &c. Itaque in omnibus alijs caſi-
40 bus, præterquam in ſequentibus exceptis, firmata videtur regula, quod locum habeat præſcriptio annorum ſexdecim fundata in præſcriptione ſolutionis, vt in ſtatuto noſtro, argumento *tex. in l. nam quod liquidè §. fin. reſponſo ff. de pœn. legat. & in l. quæſitum §. deniq; in fi. & ibi Bar. ff. de fun. inſtruc. cum alijs allatis per Enerar, in ſuis locis argumentandi loco ab exceptione ad regulam n.* 1. Attamen præter iſtos caſus exceptos plures alii etiam, in quibus locum iure non habet eiuſmodi præſcriptio ſtatutaria, congeſti ſunt à Bouio *gl.* 19. *verb. Contra omnes creditores vbi poſt.* 31. *ampliationes ſubijcit limit.* 34. ad ſtatutū noſtrum,

ſiquidem regula prædicta tribus modis potiſ-
41 ſimum limitatur, primo, vt procedat in ca-
ſibus non exceptis ſub regula tamen compre-
henſis, non autem dilatet, nec ampliet regu-
lam, vt faciat ſub ea comprehendi, quæ de
ſui natura non comprehenderentur exceptio-
ne non facta; ſecundo niſi alius ſit caſus ab
42 eadem regula alibi exceptus; tertio vt pro-
43 cedat in caſibus non ſimilibus exceptis, in ca-
ſibus autẽ ſimilibus exceptis licet etiam non
reperiantur alibi ſpecificè exceptiâ iure, ex-
ceptio non firmat regulam, ità limitat *Everard.*
dicto loco num. 2. *&* 5. Vnde caſus quilibet li-
mitationis ad ſtatutum noſtrum ex iis, quos
colligit *Boni dicta gloſſ.* 19. caditſub aliqua ex
prædictis limitationibus *Everard. ad dictam*
regulam ſi benè perpendatur, iamque ſuperua-
caneum eſſet nos diutius hic immorari.

M Dotibvs. Statutum excipit cauſam dotis à
44 generali diſpoſitione, eo quia in materia pre-
ſcriptionis, dotis cauſa alioqui reperitur pri-
uilegiata, iuxta *not. in l. in rebus §. omnis C.*
de iure dot. & in l. cum notiſſimi §. illud C. de
præſcrip. 30. *annorum Soc. iun. conſ.* 144. *nu.* 59.
& 63. *vol.* 1. *Guid. Pap. ſingul.* 463. *in princ.*
45 *Caſtren. conſ.* 467. *num.* 1. *volum.* 2. nam dos
in generali diſpoſitione ſtatuti non compre-
henditur, vbi certo in caſu reperitur priuile-
giata; quam concluſionem ſemper approba-
uit Sac. Rot. vt habetur *in dec.* 264. *n.* 2. *p.* 4.
diuer. huc conferunt exempla *Rolan tract. de*
iure dot. q. 105. *n.* 8. *& ſeqq. vſque ad* 20 *Franc.*
dec. 219. *num.* 8. pluribus proſequitur clau-
ſulam iſtam *Boni gloſ.* 3. *verbo Exceptis.*
Quamuis verò ſtatutum hoc præſeruet dotes
46 ab hac ſtatutaria præſcriptione, non ideo cen-
ſetur præſeruare fructus ex cauſa dotis marito
debitos pro ſuſtinendis oneribus matrimonii,
iuxta *tex. inc ſalubriter de vſur. & in l. pro o-*
neribus C. de iudic. quia cum diſpoſitio reſpectu
dotis ſit fauorabilis non debet extendi ad fru-
47 ctus dotis, qui caſus eſt odioſus *Put. deciſ.* 88.
in mem. impreſſ. Mantic. deciſ. 151. *num.* 4. *&*
in Romana dotis Corãl uſto 23. *Iun* 1600. quodque
etiam in caſu d. cap. ſalubriter; petitio illius in-
tereſſe ſit odioſa, tenuit *Alciat. de præſumpt.*
regul. 1. *præſump.* 31. *nu.* 4. quem ſequitur *Put.*
d. deciſ. 88. *num.* 4. *& ſeq.*

N Donationibvs propter nvptias. Vt ni-
mirum aquis paſſibus tam dos, quam dona-
tio propter nuptias ambulet, iuxta hæc ipſa
verba *Iuſtin. Imp. in l. cum multa §. ſin autem do-*
natio C. de donat. ante nupt. quod & ſtatuentes
noſtri ſuperius in aliis caſibus ſtatuerunt, nem-
pe cap. 131. & duob. ſeqq. ad hoc facit præ-
ciſè ad rem noſtram *deciſ. in Romana quarta-*
rum coram Card. Caualerio 16. *Martij* 1612.
quæ eſt in impreſſis eiuſdem ſub num. 4.

O Tributis, et censibvs Caet. de Ver-
debitis. Tributum, cenſus, & publica penſita-
48 tio idem ſunt, *glo. in rubr. de cenſi. lib.* 11. *pro-*
bat. tex. in l. 1. *C. in quib. cauſ. pign. vel hypoth.*
tac. contr. & rubr & ll. C. ſi prop. publ. penſit.
not. Felician. tract. de cenſi. in princ. nu. 6. &
49 de iure communi iſta quocunque tempore
non præſcribuntur contra Principem, *l. compe-*
ritur C. de præſcr. 30. *ann.* præſcribuntur autem
50 contra inferiores dominos, *Pariſ. conſ.* 25. *nu.*
19. *&* 20. *par.* 4. *cum aliis relatis à Boni. glo.* 4.
verb. Et debitis tributorum.

P Censibvs qvibvsvis aliis personis &c.
51 Nam pro iſtis datur act o realis, nempe con-
feſſoria, quæ datur pro iuribus incorporalibus
52 inſtar rei vendicationis, §. *aquæ, inſt. de actio.*
ſtatutum vero noſtrum loquitur ſolum de
actionibus perſonalibus, & hypothecariis ac-
ceſſorijs, & quæ perſonalibus ipſis adhærent;
& cum loquatur de creditoribus, locum ha-
bet in creditoribus propriè, quales ſunt ij, qui
habent eiuſmodi actiones perſonales, nam qui
53 habent reales, & qui rei vendicatione agunt,
non ſunt propriè creditores, *glo. Bal. Iuſ. in*
§. 1. *inſt. de action.* quæ omnia bene declarat
Gabriel. conſ. 148. *à n.* 1. *vſque ad* 7. & confe-
runt quæ nos ſupra *not. ad hoc cap. lit.* D. *verb.*
54 *In petendo debitum.* Prædictis accedat, quod
eiuſmodi ſtatuto locus eſſe non poteſt in cen-
ſibus, in quibus quidem præſcribendis tot re-
quiruntur præſcriptiones, quot ſunt annuæ
præſtationes, *Rot. in Romana cenſus de Caſſarel-*
lis 9. *Nou.* 1587. *coram Gypſio. & in Romana*
dotis 23. *Iunij.* 1600. *coram Iuſto*, vbi aſſeritur
hæc antiqua Rot. opinio, *& in Romana fru-*
ctuum 13. *Iunij* 1603. *coram Card. Milino*, in
qua pariter affirmatur, Rot. huiuſmodi ſen-
tentiam ſequi conſueuiſſe; & concludit in fru-
ctibus cenſus non procedere hoc ſtatutum,
quia excipit cenſum, nec etiam procedere
aliud proximè ſubſequens, quia non compre-
hendit obligationem iuratam.

Q De fideivssoribvs dictvm est. Scilicet cap.
proximè præcedenti verſ. Et ſi ſoluerit fide-
iuſſor: hoc autem beneficium tribuitur fide-
iuſſoribus præter cætera de quibus fusè habe-
tur per *Hering tract. de fideiuſſ. cap.* 27. *tit. de*
beneficijs fideiuſſ. par. 1. nam cum iſti alieno
laborent morbo, veniam aliquam merentur,
& cum eis mitius agendum eſt, *glo. in c. in*
noſtra, verbo Inutilem de procur. Hondedei conſ. 50.
nu. 31. *vol.* 1. *Magon, deciſ. Lucen.* 92. *nu.* 6.
Ronchegal. in l. 3. *§. vbi duo nu.* 88. *&* 194. *&*
55 *in l. duos reos nu.* 3 *ff. de duobus reis.* Vnde etiam
limitatur hoc ſtatutum, vt locum non habeat
præſcriptio aduerſus creditorem non peren-
tem debitum in præiudicium fideiuſſoris, qui
creditori ſoluerit, & ab eo habuerit iurium
ceſſionem, etiamſi de ſolutione facta non
fuerit intimatio debitori, *Rot apud Archil. de-*
ciſ. 1. *de præſcrip. & in Romana Saluiani inter-*
dicti 22. *Maij* 1599. *coram Penia, loco* 9. *impreſ-*
ſa per Pariſ. de Salu. inter. ſecundum nouam
impreſſionem, vbi idem dicitur in quolibet
56 ſoluente pro tertio. Procedit autem hæc præ-
ſcriptio ſtatuti noſtri etiam contra fideiuſſo-
rem, qui pro confideiuſſore ſoluerit, & iu-
rium ceſſionem reportauerit pro rata eundem
confideiuſſorem tangente, nam & talis fide-
iuſſor venit ſine dubio nomine creditoris,
quandoquidem ſtatutum, vt apparet ex pri-
mis eius verbis, loquitur de creditore cuiuſ-
cunque generis contractus, *Rota in Rom. pe-*
cuniaria cor. Piroa. 5. *Maij* 1631. quæ quidem
deciſio in verſ. Demum non obſtat, tollit om-
nem ſcrupulum, qui fieri videbatur circa præ-

dicta

dictum per decis. eorum Penia, de qua ſupra, *& ex decis. Achill. prima de præſcrip. Boui. glo. 19. verb. Contra creditores, num. 239.*

R 58 CREDITOR AVTEM. Hic nomine Creditoris venit etiam hæres, immo & hæreditas iacens, quoad hunc effectum, vt currit præſcriptio ſtatutaria, quæ inchoata fuerit contra defunctum, iuxta *conſ. Bal. 48. inter cætera, volum. 1. & doctrin. Caſtren. in l. ea quæ §. ſi quando num. 3. & 5. C. de tempor. integr. reſtit. petem.* quod vti procedit ſine difficultate in præſcriptione iuris communis, ſic etiam procedere debet in præſcriptione iuris municipalis, quæ in lo- 59 cum illius ſubrogata eſt, *Socin. Iun. conſ. 86. num. 5. vol. 3. Pariſ. conſ. 32. num. 16. & conſ. 93. num. 20. volu. 3. Gozad. conſ. 64. num. 13. & conſ. 80. num. 5. Boui. dicta gloſſ. 19. à num. 79. vſque ad 86.* hæc autem annot. pariter conuenit principio huius cap. incip. ſi creditor.

S POST MORTEM DEBITORIS. Intellige etiam ciuilem, quatenus mors ciuilis inducat eoſdem effectus, ac mors naturalis, exempli gratia ſi debitor ingrediatur monaſterium, & in eo Religionem profiteatur, ſtatutum incipiet habere locum à die profeſſionis, iuxta tradita *per Bour. glo. 12.* qui fuſius articulum iſtum declarat.

T SIMILITER SOLVTIO PRAESVMATVR. Huc conferunt ſuperius tradita ad hoc ipſum cap. ſub littera G. verbo Præſumatur, iuris præſumptione facta ſolutio, ſed amplius in hoc vltimo caſu præter negligentiam creditoris in petendo debito, conſiderari poteſt bo- 60 na fides debitorum, nempe quia cum iſti in alterius locum ſuccefſerint, iuſtam habent cauſam ignorandi debitum, ſicque excuſantur, quod non ſoluant, *per tex. cum ibi not. in l. qui in alterius locum ſuccedunt 42. ff. de reg. iur.*

Hic demum ſubnectimus quædam alia notabilia ex Sacr. Rot. deciſionibus deſumpta, quæ poſt notat. ad manus noſtras deuenerunt, 61 primum ſit, quod hæc præſcriptio ſtatutaria comprehendit etiam perſonas forenſes, Rot. *coram Bubali in Romana Mercedis 17. Martij 1578. & coram Cardinali Lancellotto Seniori 10. Nouembris 1580.* vbi confirmatur deciſio 62 Bubali, & declaratur illam procedere in his, quæ oriuntur ex poſt facto, propter moram, vel negligentiam, cum alias forenſis dicto ſtatuto non ligaretur, *iuxta doctrin. Bart. in l. cunctos populos C. de Sum. Trinit. & fid. Cathol. nu. 18. & 19.* quæ communiter recepta eſt, vti probatur in eadem *deciſ. coram Card. Lancellotto.*

63 Alterum, quod ſtatutum illud nouum de præſcriptionibus trahitur ad præterita, quando præterita habent tractum ſucceſſiuum, poſtquam nouum ſtatutum ſuperuenit, *Rota coram Cardinali Seraphino deciſ. 920. num. 5.* vbi habetur, quod licet cæpta fuiſſet præſcriptio, attamen excluditur per hoc ſtatutum, dum ab iſta præſcriptione excipitur debitum ex cauſa cenſus; quod quidem ſtatutum ſeruandum eſt, cum reſpiciat factum, quod expectat complementum per ſtatutum, iuxta tradita per *Felin. in cap. final. num. 11. de conſtit. Ruin. conſil. 49. lib. 3. Rolan. de lucr. dot. quæſt. 93.* qui omnes citantur in prædicta deciſ. & dictum hoc exemplis comprobant.

64 An autem huiuſmodi præſcriptione ſtatutaria ſemel interrupta, incipiat currere de nouo iſta ſtatutaria præſcriptio, vel potius iuris communis, in quo dubio plures adſunt Rot. Romanæ deciſiones, quæ videntur prima facie ad inuicem ſibi contrariæ, ità diſtinguitur: Aut præſcriptio fuit iudicialiter per litis conteſtationem interrupta, & tunc non amplius ſtatutaria, ſed iuris communis præſcriptio currere incipit, *Rota in Romana Bororum de Porcarijs 14. Iun. 1575. coram Robuſterio.*

66 Aut vero præſcriptio fuit extraiudicialiter interrupta, & tunc per talem interruptionem extraiudicialem noua ſtatutaria præſcriptio currit, non autem iuris communis, & quod dicitur de extraiudiciali interruptione intelligitur ſtatutariam præſcriptionem non ſolum habere locum pro prima, ſed etiam pro ſecunda, & tertia, & pluribus vicibus *Rota in Romana Tutelæ de Fabijs 24. Ian. 1588. coram Orano*, in qua fit iſta diſtinctio inter iudicialem, & extraiudicialem interruptionem, & datur intellectus ad deciſ. Robuſteri, quæ videbatur aliquantulum dubia, & obſcura.

67 Quid autem ſi creditor contra debitorem pro ſuo credito mandatum obtinuit, & poſt illius relaxationem effluxerint 16. anni, an cenſeatur renouata iſta ſolutionis præſumptio? & videtur dicendum quod ſic, ità in ſpecie declarauit *Rota in Romana Pecuniaria 20. Februarij 1609. coram Sacrato*, vbi ad hoc allegatur ſingulariter alia deciſio *coram Orano ſub die 24. Ianuarij 1588. & in Romana preti Viridarij 26. Nouembris 1618. & in Romana Pecuniaria 20. Nouembris 1613. coram Cardinale Sacrato, & in alia Romana Pecuniaria 10. Iunij 1620. coram R. P. D. Merlino, recentius in alia Pecuniaria coram R. P. D. Pirouano 5. Maij 1631.*

68 Omittendum tamen non eſt, quod aduerſus iſtam decurſam 16 annorum præſcriptionem, quæ ſuccedit in locum præſcripcionis 30. vel 40. annorum, datur in integrum reſtitutio ex cap. ignorantia, *Rota coram Peregrino in vna Bononien. hæreditatis deciſ. 43. lib. 2. Ch ſun. deciſ. 151. Caputaq. deciſ. 207. par. 3. coram Rubeo in Romana Domus de Moriconibus 13. Nouembris 1579 & coram V. Comite in vna Tiburtina Franeationis 2. Ianuarij 1583. & denique coram Orano in Romana Redditionis rationis 15. Martij 1599.* in qua Orani deciſ. dicitur, quod non volenti agere non currit præſcriptio, & ſi currit ſubuenitur propter iuſtum impedimentum per reſtitutionem, & denique *in Romana quartarum Ven. 16. Martij 1612. coram Cardinale Caudorio*, in qua deciſ. dicitur poſſe dari 69 reſtitutionem ex capite ignorantiæ ex generali clauſula, ſi qua mihi &c. eſt hæc deciſ. 189. in impreſſis eiuſdem, & hoc habet n. 4.

70 Quod declara, & intellige de ignorantia probabili, *Rota coram Orano in dicta Romana redditionis rationis 15. Martij 1599.*

71 Et probabilis ignorantia dicitur illa, quæ conſideratur in hærede, *Rota coram Orano in dicta Romana redditionis rationis*. In muliere vero 72 non cadit excuſatio ad effectum reſtitutionis in caſu huius ſtatuti, quando agitur de facto pro-

proprio ipſius mulieris, vel etiam de facto mariti, cum quo ipſa habitabat, à quo veriſimiliter potuit certiorari de negotio, in quo interrũpenda erat præſcriptio *Pariſ. conſ.* 16. *num.* 139. *vol.* 2. *Ancharan. conſ.* 92. *ſub nu.* 1. *verſ. Nec videtur excuſari poſſe*, *Balb. de præſcript.* 4. *par. princ. quæſt.* 29. *num.* 8. *conferunt not. per Menoch. præſumpt.* 24. *lib.* 6. *Rota coram R.P.D. Pirouano in dicta Romana pecuniaria* 5. *Maij* 1631.

73 Quando vero dubitatur de ignorãtia, recurritur ad iuramentum, per quod optimè probatur *Rota coram Orano in dicta Romana Reddit. rationis*.

74 Amplia primò vt dicta reſtitutio in integrum ex capite ignorantiæ concedatur tam minori, quam maiori *Rota coram Orano in dicta Romana Reddit. rationis*.

75 Amplia ſecundo vt competat talis reſtitutio tam agenti, quam excipienti *Rota coram Orano in dicta Romana Reddit. rationis*.

76 Addimus, quod ſtatutum hoc cenſetur deciſorium, *vt in deciſ. coram Card. Lancellotto ſeniore* 10. *Iunij* 1580. vnde ſequitur, qũod in omnibus Foris, ac Tribunalibus Romæ, ac Diſtrictus ſeruari debeat, iuxta not. per nos ſuperius præſertim in præfatione.

77 An verò comprehendat etiam Clericos, dubitatur, quodque non comprehendat, tenuit *Boni. de ſtat. Vrb. præſcript. gloſſ.* 19. *num.* 205. ſed præſupponit hoc eſſe ſtatutum Laicorum, & in huiuſmodi caſu loquuntur Doctores ab eo citati: contrarium verò aſſerit *Mareſcot. variar. reſolut. lib.* 2. *cap.* 67. *num.* 20. *& ſeq.* ea innixus ra-
78 tione, quod ſtatuta Vrbis ſint Papalia, & ideò ligẽnt Clericos, iuxta quamplures deciſiones ab eo citatas, itaque huiuſce quæſtionis ſolutio pẽdet ab intellectu prædictæ concluſionis, de qua diſſerimus ſupra in *tit. ſtat. ad verbum Auctoritate verſ. Ab hac verò; & quamuis ego arbitrer Mareſcot. opin.* eſſe veram, meam tamen ſententiam libenter ſubiicio Sac. Rot iudicio venerando.

Poſt hæc ſcripta forte contigit, vt attentius legerem *cap.* 67. *lib.* 2. *variar. reſolut. Mareſcot.* vbi multa habentur ad declarationem huiſce ſtatuti, deducta potiſſimum ex reſponſis Sac. Rotæ; ideò, quę fortè per nos hoc loco omiſſa fuerint, inde facilè ſuppleri poterunt.

De præſcriptione Penſionum, Canonum, & Cenſuum.

CAP. CLIX.

DOminus rei ad modicum, vel longum tempus locatæ, & vel proprietarius rei, in emphyteuſim, vel ad cenſum conceſſæ, & cenſus empti vel quomolibet conſtituti, non poſſit petere penſiones, canones, aut cenſus, niſi pro decẽ proximè præteritis annis tantum: & pro reliquis vltra decem annos ſibi *a* ſatisfactum, præſumatur, niſi, *b* de interpellatione iudiciali, *c* aut præſcriptionis interruptione legitimè doceat. Sed & ſi conductor, aut cenſuũ, vel canonum debitor, per continuum triennium præteritum penſionem, canonem, vel centum ſoluiſſe demonſtrauerit, præſumatur pro toto præterito tempore ſatisfeciſſe, *d* & moleſtari non poſſit,

SVMMARIVM.

1 *Ratio reddi non poteſt omnium, quæ à maioribus conſtituta ſunt.*

2 *Statutum de præſcriptione penſionum non habet locum in contractu iurato.*

3 *Interpellatio præſcriptionem impediens debet eſſe iudicialis, non extraiudicialis.*

4 *Præſcriptio quibus modis interrumpatur.*

5 *Quietantia de reſiduo, ſeu complemento temporis anteacti probat ſolutionem totius ſummæ debitæ pro anteacto tempore.*

Et impedit, ne plus peti poſſit, quamuis plus deberetur, & n. 6.

7 *Præſcriptio penſionum non habet locum in fructibus dotis.*

ANNOTATIONES.

SATISFACTVM PRAESVMATVR. Præſumptione iuris ſcilicet, quæ quidem fundatur in regulis iuris, de quibus diximus ad proximè præcedens cap. litera G. verbo præſumatur iuris præſumptione facta ſolutio.

DE INTERPELLATIONE IVDICIALI. At in cap. præcedenti idem dictum etiam de extraiudiciali interpellatione; diuerſitatis rationem inter vtrumque caſum modo non inuenio, quæ mihi
1 ſatisfaciat, dicamus igitur, quod non omnium, quæ à maioribus conſtituta ſunt, ratio reddi poteſt, vt inquit *Iulianus in l. non omnium* 20. *ff. de leg.* ſicuti videmus, quod in eodem cap. præcedenti ſubl ta eſt fides inſtrumentis, vnde nec iuramentum in eis contentum aliquid operari poteſt, id vero hoc capitulo omiſſum, eſt licet ſimilis planè ſit materia vtriuſq; cap. nec apparet
2 qua ratione, quocirca hoc ſtatutum non habet locum in contractu iurato, prout locum habet alterum præcedens, ſicuti *Rota in dicta Romana penſionis coram Cardinale Lancelloto ſeniori* 16. *Ianuarii* 1598. *& in Romana fructuum cenſus* 13. *Iunij* 1603. *coram Cardinale Millino*, qua de re ſatis diximus ad ipſum præcedens capit. lit. k. verbo, Nullam omnino faciant fidem: Interpel-
3 latio autem, vt præſcriptionem impediat, iudicialis eſſe debet etiam ex diſpoſitione iuris cõmunis, nam extraiudicialis non interumpit præſcriptionem *l. alienam ff. pro empt.* ſicuti plenius comprobauimus cap. præcedenti lit. F. verbo legitimè docuerit.

C AVT PRAESCRIPTIONIS INTERRVPTIONE. Hæc
4 autem præſcriptio interrumpitur per citationẽ ex communi Doct. ſententia, & aliis pluribus modis per Boui. diligenter collectis, & declaratis *gloſ.* 21. *verbo Vel ſi interruptam præſcriptionem*.

D ET MOLESTARII NONPOSSIT. Quod quidem etiam iuri communi conionat, *l. quicunque C. de apoch. public. lib.* 10. quam concluſionem iuris fuſius proſequitur, & exornat *Duen. regul.* 54. *verbo Apocha, & Gabriel. concluſ.* 11. *de præſumpt.* probat *Rot. deciſ.* 141. *numer.* 12. *inter collectas per*

Paci-

Pacific. de Saln. Interdict. in vlt. impreſſ. atque etiam idem iure dicendum eſſet ſine dubio, vbi vna adeſſet quietantia, vt vulgo dicitur, de reſiduo, ſeù complemento temporis antecti. nam hęc probaret ſolutionem totius ſummæ debitæ pro anteacto *tempore gloſ. in l. ex pluribus* verbo *Reliquum iuncta tex. & ibi Angel. nu. 4. Caſtren. num. 2. ff. de ſol. Alexan. in l. 2. num. 4. C. de hered. inſtit. Corn. conſ. 33. num. 24. lib. 2. Rota Lamen. deciſ. 60. nu. 6.* & impedit ne plus petipoſſit quamuis plus debeatur *Gratian. diſcept. forenſ. cap. 3. num. 2. cum pluribus alijs ab ea relatis iom. 1.*

7 Addo quod præſcriptio huius ſtatuti non habet locum in fructibus dotis. *Rot. coram Iuſto in Romana dotis 23. Iunij 1600.*

De Præſcriptione ſpolij.

CAP. CLX.

ACtio ſpolij vltra annos triginta *a* non detur, niſi de ſpolio *b* cum violentia doceatur.

SVMMARIVM.

Exceptio violentia admittitur contra præſcriptionem ſpolij.

Spolium attentatum, quoad omnia æquiparatur violento.

ANNOTATIONES.

NON DETVR. Quod etiam ex iuris communis diſpoſitione magis communiter ſenſerunt iuris interpretes atque hanc ſententiam veriorem, ac æquiorem cenſuit Sacra Rota ab antiquis deciſionibus recedendo in illa celebri, & in omnibus numeris abſoluta *deciſ. 1360. apud Cardin. Seraph.* quam hic de verbo ad verbum omnibus exhibendam cenſuimus, vti loco planè opportuno, nempe ad perfectã huius articuli cognitionem habendam, atque ad maiorem comprobationem Iuſtitiæ, ac æquitatis huiuſce ſtatuti noſtri, nobis autem de noſtro quod hic addamus, nihil prorſus relinquitur.

DECISIO
SACRAE ROTAE.

FVit mihi per memoriale Sanctiſſimi Domini Noſtri commiſſum, vt arduam illam quæſtionem, & adeo inter iuris interpretes controverſam in Rota proponerem; An remedium canonis *reintegranda 3. queſt. 1.* imprælcriptibile, vel potius aliqua præſcriptione tollatur. Et cauſa per Dominos exactiſſime diſcuſſa, fuit concluſum, omnibus idem ſentientibus vno tantum excepto, hoc remedium præſcriptione tolli, quemadmodum & cæteræ actiones quantumuis priuilegiatæ: ſed antequam ad rationes deciſionis veniam, non erit inutile rationes, quę monerunt Doctores contrarium ſentientes, deducere, vt earum cum contrarijs argumentis collatione facta veritas facilius eruatur.

Primum itaque, & præcipuũ fundamentum huius ſententię ſit in dicto cap. redintegranda, in illis verbis, quacumque temporis conditione, ex quibus colligunt nullo tempore hoc remedium præſcribi: Secundo deducitur auctoritas *gloſſ. fin. & Doctor.* qui eam ſequuntur in *cap. ſolicitè de reſtitut. ſpol.* quæ vult perpetuo agi poſſe hoc remedio: Tertio nituntur auctoritate Rotæ, quæ ſæpius hanc ſententiam eſt amplexa, vt videre eſt in *deciſionibus Caſſad. 6. de reſtit. ſpol. Put. 118. lib. 1. Mobedan. 18. de reſtitut. ſpol. Simonett. 60. Verall. 296. lib. primo,* & *Mobed. ait* repertam fuiſſe annotationem Ludouici Romani atteſtantis idem antiquis temporibus Rotam confeciſſe, & deinceps in pluribus cauſis auctoritatem antiquarum deciſionum Rota eſt ſequuta: Quarto videtur hæc opinio niti ratione rationabilis odij, quo digni ſint illi, qui aliorum bona, & poſſeſſiones inuadunt, qui ideo nulla tuti ſunt præſcriptione, quæ neque dari poteſt etiam poſt decurſum tempus mille annorum, ſi à principio ſpoliator fuit doloſus, vel violentus, iuxta receptiſſimam Canoniſtarum opinionem; Poſtremo allegantur auctoritates plurimorum Doctorum, qui hanc ſententiam defendunt, quorum fit mentio in ſolutione argumentorum huius partis.

Contraria verò opinio nititur multis, vrgentiſſimiſq; argumentis, & auctoritatibus. Et primò quia tam de iure Ciuili, quem Canonico omnes actiones tolluntur præſcriptione quadragenaria, & probatur in *l. ſicut. & l. omnes, C. de præſcript. trigin. vel quadrag. ann. Auth. quas actiones C. de Sacroſ. ſanct. Eccleſ. cap. ad aures, & cap. illud, & cap. quia iudicante de præſcript. cap. placuit il primo, & cap. poſt quingentos 16. q. 3.* in quibus iuribus ponderantur dictiones vniuerſales, qualemcumque actionem tollentes, & maximè in *cap. ad aures*, vbi omnis prorſus excluditur actio, quæ verba ponderat *Ruin. conſ. 103. num. 7. lib. 5. & facit Iaſ. conſ. 115. nu. 27. lib. 4. Aym. conſ. 294. Roland. conſ. 72. num. 20. lib. 2.* Secundo leges abhorrent dominia rerũ ſtare ſemper in incerto *l. 1. de vſucap. § 1. Inſt. eod. l. cum notiſſimi C. de præſcript. trigin. annor.* & etiam litium immortalitatem *l fin. & ibi gloſ. in verbo finis pro ſuo*. Tertio cum temporis præſcriptio tollat dominium, quod eſt maximi præiudicij, vt per *Bart. in l. rem alienam de pign. actum.* multo magis debet tollere hanc actionem poſſeſſoriam leuioris præiudicij, vt arguit *Caſtren. conſ. 205. num. 3. lib. 1. Socin. in l. rem quæ nobis nu. 18. de acqu. poſſeſſ. Pariſ. conſ. 1. n. 155. lib. 1. Balb de præſcript. 4. par. princ. queſt. 20. nu. 1. Roland. conſ. 62. num. 19. lib. 2. & conſ. 6. num. 8. lib. 3.* Quarto multum hanc ſententiam comprobare videtur, ſi conſideremus quid in hoc remedio, & quomodo veniat; nam cum ſufficiat probare duo extrema, nempe, poſſeſſionem antiquiſſimam actoris, & poſſeſſionem recentem rei, & illa probari poſſit etiam de fama, & de auditu, qui in antiquis admittuntur, & ſæpe eueniat, vt propter antiquitatem, & miniſtros caſibus bellorum, incendij, peſtis, & ſimilium

lium inſtrumenta, quibus poſſeſſores ſeſe tueri poſſent, ſint deperdita, vel etiam vetuſtate conſumpta, certe ex tali perpetuitate huius remedij facilè Domini proprijs bonis iniuſtè priuabuntur in maximum præiudicium Reipublicæ, vt *per Mobed. deciſ. 17. de reſtit. ſpol. Sarmieni de reddit. Eccleſ. par. 1. cap. 4. num. 11. & ſelecti interpret. lib. 2. cap. 13. num. 2.* Et quod eſt valdè abſurdum remedio poſſeſſorio adeo priuilegiato circa probationum qualitatem tollitur dominium legitimè præſcriptum, & redditur inutile aduerſus omnes iuris regulas, quibus perpetuo traditum eſt, petitorium abſorbere poſſeſſorium, & nihilominus hic contrarium euenit. Quinto negari non poteſt, ſi numeremus auctores, hanc opinionem ſequentes, hanc eſſe magis communem, prout teſtatur *Gabriel. concluſ. 5. num. 64. de reſtit. ſpol. Contard. de moment. poſſ. §. 4. limit. 2. num. 26. vſque ad nu. 29. Puntan. de ſpol. lib. 3. c. 2. num. 91. Decian. conſ. 63. nu. 2. lib. 5. Crot. conſ. 47. num. 29. lib. 1. Honded. conſ. 32. num. 49.* His rationibus adducti Domini hanc ſententiã amplexi ſunt: ſupereſt ſolum reſpondere his, quę in contrarium deducta fuerunt; Et primo quia baſis contrariæ ſententiæ tota conſtituitur in cap. redintegranda, videndum eſt de intellectu illorum verborum, quacumque temporis conditione, quæ regantur ab illis verbis in fine poſitis, perdidiſſe noſcantur, & certum eſt naturalem, & verum ſenſum conditionis temporis referri potius ad qualitatem amiſſionis, quam ad temporis quantitatem *l. 1. §. denique ait de aq. plu. ar. l. teſtium in princ. de teſtib. Rebuff. in l. conditionalis 62. verſ. quarto de verb. ſignific.* quod eo magis dicendum, quod referantur ad deperditionem, quæ non temporis curſum, ſed initium amiſſionis reſpicere videtur, prout, & aliæ qualitates ibi appoſitæ captiuitatis, doli, violentiæ, & quarumcumque iniuſtarum cauſarum, quod ſenſiſſe videtur ibidem *Archidiac.* dum dicit, fortè ibi erat guerra, vel metu latronum, nemo audebat ibi morari, & hęc verba importare qualitatem temporis, & non præſcriptionem, de qua in eo textu non agebatur, tradidit *Contard. de moment. poſſeſſ. §. 4. limit. 2. numer. 28. poſt Bellamera. & Ioan. de Turrecremat. Caſtren. conſ. 105. n. 3. par. prima, & benè Galleſ. de exercit. Iuris lib. 3. nu. 56. Meder. in reved. 15. recuperand. num. 422.* Et demum ità videtur ſenſiſſe Gratian. huius Canonis compilator, qui in ſummario ſuo ante hunc Canonem non apponit dictionem temporis, ſed ſimpliciter ait, ablata quacunque conditione in eodem loco; vndè ſurrepta fuerant reuocanda eſſe, & hunc verum, & germanum ſenſum appellat *Nicolaus Granat. ad Veſtr. lib. 7. cap. 3. nu. 41.* Neque eſt veriſimile Pontificem vna vocula, eaque ambigua voluiſſe totam materiam præſcriptionum ſubuertere, vt in hac eadem materia præſcriptionis tradit *gloſſ. in cap. 1 §. præterea, in verbo præſcriptione, de capitul. Conradi, in vſib. feud.* vbi verba illa, nulla obſtante præſumptione, interpretantur de decennali, vel viceunali, non autem de trigennali, aut quadragenali, annorum præſumptione, hac ratione moti, ne totam materiam præſcriptionũ multis vigilijs excogitatam ſubuertere, & radicitus euellere videantur, quam *gloſ. communiter eſſe approbatam conſtat ex tradit. per Tiraquell. de retract. conuent. §. 1. gloſ. 2. n. 12.* quod ex eò confirmatur, quod poſteriores Pontifices in capitulo, ad aures, & alijs ſupra allegatis trigenaria, & quadragenaria præſcriptione, omnem prorſus actionem excludere voluerunt; adeo quod & ſi verba illa, conditione temporis, importarent præſcripcionem, nihilominus ijs ex ſequentibus conſtitutionibus derogatum fuiſſe apparet.

Secundo non obſtat auctoritas gloſſæ, & ſequacium in *cap. ſolicitè de reſtit. ſpol.* vbi ait ad damnum, ſiuè pœnam perpetuò agi poſſe, quia nulla conditio temporis opponi poteſt Canoni redintegranda *3. queſt. 1.* nam ſublato fundamento, quod fit in dicto Can. tollitur etiam opinio gloſſæ, quæ illi innititur. Præterea cum vtatur dictione, perpetuo, ea eſt intelligenda, prout in ſimilibus terminis paſſim vſurpatur, vt iſta perpetuitas includatur ſpatio triginta annorum, vel quadraginta, quemadmodum actiones perpetuæ dicuntur illæ, contra quas ſola præſcriptio triginta, vel quadraginta annorum opponi poteſt, *Inſtit. de perpet. & temp. action.* & concordantes textus deſumi poſſunt apud *Briſſon. de verb. ſignif. in verbo Perpetuæ actiones*, & poteſt etiã intelligi de actionibus, quę competunt aduerſus violentos, & doloſos, cum loquatur de damno illato, & de pœna, qui nõ eſt caſus, de quo agitur, vt in fine dicetur. Quare Doctores, qui ſimpliciter referunt, & ſequũtur hãc gloſam, non multum faciunt pro hac parte, cũ ſint intelligendi iuxta vulgarem ſignificationẽ dictionis perpetuò in hac eadem materia præſcriptionis, non obſtante quacunque vniuerſalitate, & prægnantia verborum, vt in caſu de retrouendendo quandocunque, & perpetuo, cẽſuit Rota ſpatio triginta annorum excludi, ex *conſ. Bald. 303. lib. 1. in cauſa Reatina tenuit 13. Aprilis coram Illuſtriſſ. Laucelloto, & 12. Decembr. 1588. coram R. P. D. meo Pamphilio*; & gloſam ita ſenſiſſe eſt veriſimile, poſtquam fecit mentionem perpetuarum, & temporalium actionũ, iuxta iuris ciuilis diſpoſitionem, quæ clara eſt, nec ab ea recedit ius canonicum, vt ex allegatis per Doct. in cap. ad aures; & alijs apertè colligitur in materia præſcriptionis excepto caſu malæ fidei nulla eſt differentia inter ius Ciuile, & Canonicum, vt tradunt *Abb. & alij in cap. de quarta de præſcript.* Neque obſtat quod præſcriptio ſecundum aliquos fuerit inuenta propter poſſeſſionem, quia eſſe falſum conuincitur *ex cap. iubilemus 16. qua. 3. & ex l. final. C. de edict. Diui Adriani tollen. & ex l. competit C. de præſcrip. triginta, vel quadraginta annorũ*, immo multo debilior eſt poſſeſſio, & minori tẽpore amittitur, vt per *Innocen. in cap. querelam, & ibi Bellamer. numer. 10.* & alios per *Contard. relatos, vbi ſupra num. 31.* Neque obſtat, quod in iudicio ſpolij non admittatur exceptio dominij, quia exceptio præſcriptionis non ſolum dominium, ſed poſſeſſionem reſpicit, & ideo non minus eſt admittenda, quam exceptio illa, quod quis facto ſuo ceciderit à poſſeſſione. Tertio loco non obſtat auctoritas Rotæ, quia ſi benè conſiderentur deciſiones allegatæ, apparebit contrariam ſententiam obtinuiſſe, cum

magnæ

magna controuersia, & difficultate, & earum compilatores pro maiori parte contrarium sentiunt. Quare non est habenda ratio eorum, qui auctoritate Rotæ moti, hanc sententiam amplexi, quæ quamuis plurimum semper valuerit, præualere tamen debet ratio, & veritas eorum aliis non contemnendis fulcita auctoritatibus. Non obstat ratio odij rationabilis, aduersus inuasores rerum alienarum quia hanc præscriptionem intelligunt DD. procedere, contra actionem spolij simplicis prouenientis ex probatione dictorum extremorum iuxta stylum Rotæ, non autem vbi constaret de vi, dolo, & mala fide, cum nulla præscriptio aduersus dolum, & malam fidem opponi possit, *cap. fin. de præscript.* & hoc fortasse sensit Papa in illo Canone in illis verbis per quascunque, iniustas causas, & hanc exceptionem admittunt Doctores allegati per *Contard. in dicta l. limit. 2. num. 24. & 35.* Quantum ad auctoritates, quæ deducuntur, si tollantur è medio Doctores, qui ex professo hanc quæstionem non tractant, & qui simpliciter sequuntur *glosam in cap. sollicite*, dicentes illud remedium esse perpetuum, quæ verba non excludunt præscriptionem triginta, vel quadraginta annorum, vix reperietur; præter solum *Imol. in cap. 2. de restit. spol.* qui contrarium aperte sensit ante *decisio. Cassad.* vt fuit animaduersum *per Gallef.* Rursus si tollantur Doct. qui potius auctoritatem Rotæ secuti sunt, quam pondus rationum in contrarium facientium, apparebit longè pluribus auctoritatibus fulcitam esse partem contrariam, & id fatentur Doct. supra allegati; dicentes hanc esse magis communem. Et ita recedendo ab antiquis decisionibus, fuit per Dominos conclusum, hanc opinionem æquiorem, & veriorem esse, & dignam Sanctiss. Domini Nostri approbatione.

B CVM VIOLENTIA. Vbi enim constaret de vi, non procederet dispositio statuti, nec prædicta decisio, siquidem exceptionem violentiæ contra præscriptionem spolij admittunt Doctores, vt per *Contard. ad l. vnic. C. si de moment. possess. limitat. 2. numero 34.* & latius in eadem *decis. nu.* 15. Nec prætermittam, quod spolium attentatum, per omnia æquiparatur violento, Rot. *decisio. 5. num. primo de restitut. spoli. in nou. & apud Gregorium Pap. XV. decis. 336. num. 7.*

terius ex beneficiis prædictis, illi præferantur, qui se veros creditores esse, delato calumniæ iuramento, *d* legitimis documentis, vel per idoneos Testes docuerint; Chirographarios autem creditores, nisi scripturæ tempus contineant, & sint trino, vel saltem bino Teste notatæ, numerum facere nolumus: omnibus collusionibus, fictionibus, & fraudibus, quas debitores, & creditores ex mutua intelligentia machinari solent penitus exclusis. *f* Deprehensi autem in aliqua fraude, fictione, vel mendacio, indigni omnino habeantur. Quicunque verò petierint se admitti, interim dum petunt, etiamsi in vim Apostolici rescripti id petant, non audiantur, & nisi publicè, & palam biretum viride ita discoopertum, quod ab omnibus videri possit, in capite deferant: nec Iudex aliter, nec in vim commissionis, nec litis pendentiæ, possit inhibere; & facta inhibitio non teneat: & tam is, qui ad cessionem, quam is, qui ad quinquennales inducias fuerit admissus, dictum biretum portare debeat; alioqui ipso iure priuilegio priuatus censeatur, & mandata etiam alias contra eos relaxata, sine nouo decreto & citatione, contra eosdem, si sine bireto viridi reperti fuerint, executores quicumque exequi possint. Is verò qui ad quinquennales inducias admissus fuerit, *h* si idoneè cauerit de soluendo, in fine dilationis seu termini huiusmodi, ad dicti bireti dilationem non teneatur.

De cessione bonorum, & Induciis Quinquennalibus.

CAP. CLXI.

AD cessionem bonorum, vel ad quinquennales inducias, non admittantur, nisi qui se fatalia damna, calamitates & fortuitos casus, vel alia aduersa, post contracta debita incurrisse docuerint, *b* & tunc de consensu maioris partis creditorum. *c* Lusores autem, dilapidatores, fraudatores omnes, & qui scientes se soluendo non esse, multiplicia debita contraxerunt, omnino excludantur: in electione vero al-

SVMMARIVM.

1 *Cessionis bonorum materia vbi videri possit & nn. 45.*

2 *Cessio bonorum appellatur in Iure miserabile auxilium: sicut & inducia quinquennales & n. 3. Et est miserorum subsidium, non præsidium dolosorum. & num. 23.*

4 *Forma libelli alternatiuè concepti ad cessionem bonorum & ad inducias quinquennales remissiue.*

5 *Creditores habent electionem quonam beneficio vti debeat debitor, cessionis ne bonorum, an inductarum quinquennalium: sed si inducias non concedunt, non possunt ideo impedire cessionem bonorum. & num. 6.*

7 *Cessionis bonorum remedium conceditur à lege ipso iure, sine facto creditorum. Et quibus debitoribus concedatur. & num. 37.*

8 *Debitor potest vti cessione bonorum, etiam postquam creditores declauerint se velle quinquennales inducias concedere.*

9 *Maior pars creditorum præiudicare potest minori in concedendis induciis. Nisi debitum sit iuratum & n. 11. Et potest etiam præiudicare in remissione partis debiti. & num. 12.*

10 *Creditores concedentes inducias, vel remittentes partem debiti, debent in vnum conuenire: nec sufficit, quod singuli seperatim folium subscribant. & num. 12.*

13 *Cautio præstari debet à debitore in casu dilationis sibi concessæ miserationis, seu benignitatis causa, & n. 38. Intellige, si cautio petatur à creditoribus, & n. 14. Et dummodo debitor sit adeo pauper, vt cautionem præstare non possit, & n. 16.*

15 Cau-

l. ſi debitor 2. num. 2. de iudic. facit text. in l. ſi longius §. 1 ff eod. tit. & hoc in iure generale eſt,
13 quod vbi dilatio conceditur miſerationis, ſeu humanitatis cauſa, preſtari debet cautio à debitore de ſoluendo debito poſt finitam dilationē: exemplum ſit in caſu *l. vnica §. cum autem C. de rei vxor. actio. not. Franc. deciſ. 218. Barboſ. in l. 2. ff. ſol. matr. in princ. ſub num. 25. & 27. & in l. diuortio §. interdum ſub nu. 12. ff. eod. tit. Doct. in d. l. ſi debitori ff. de iudic.* atque ita ſeruat etiam ſupremum Tribunal DD. Viſitatorum Carcerū Vrbis Romæ, de quorum facultatibus, plenè habetur in conſtit. Pauli Papæ V. felic. recor. tit. de facultatibus Viſitatorum Carcerum *verſicul. primo.*

Declaratur autem primo hæc concluſio, vt
14 locum habeat ſi fideiuſſio petatur à creditoribus & non aliàs, *glo. in eod. l. vniuerſa, verbo præbeatur*, idque fusè ibidem comprobat *Iaſ. n. 1.*
15 *& ſeqq.* Et fideiuſſio idonea quænam ſit, hoc caſu iudicis arbitrio relinquendum eſt, *Bald. ibi-*
16 *dem num. 3.* ibi, ego conſului, quod intelligeretur idonea arbitrio iudicis. Seçundo declaratur, vt non procedat, vbi debitor ſit adeo pauper, vt fideiuſſionem præſtare non poſſit, tum enim
17 ne principis beneficium reddatur inane, contra *tex. in cap. ſi Papa de Priuileg. in 6.* admitteretur debitor ad iuratoriam cautionem, ſicuti generaliter tradunt Doct. de obligatis ad dandam
18 cautionem, nec valentibus dare in *l. 1 ff. qui ſatiſd. cogan. & in authen. generaliter C. de Epiſcop. & Cler. & in ſpecie noſtra Bal. nouell. tract de dot. par. 8. priuil. 12. in fin. Ludou. deciſ. Peruſin. 63. n. 9. par. 2.* qui ambo conſentiunt hoc caſu ſufficere iuratoriam cautionem cum generali bo-
19 norum hypotheca, & cum adiectione pœnæ.

20 Cæterum animaduertat debitor, quod ſi alias habuerit dilationes, de illis facienda erit mentio in reſcripto nouæ dilationis, alioqui hæc ſubrepticia confebitur, & ille capi poterit, atque ſuſtinebitur captura probatis aliis dilationibus *Rebuff. in comment. ad regias conſtit. tom. 2. rubr. de liter. dilator. art. 1. glo. 1. num. 30. Menoch. de arbitr. iud. caſ. 203. num. 28. Rolan. conſ. 31. nu. 17, & ſeq. vol. 2* qui loquitur in dilatione quinquennali, nempe quod non valeat, ſi lis pendeat, vbi de litis pendentia mentio facta non
21 fuerit. Porrò inducię, ſeù dilationes quinquennales à ſolo Principe concedi poſſunt; iudicibus verò permittitur, breuiores dilationes aliquot dierum ſcilicet debitoribus indulgere *Theſaur. dec. 18. nu. 8. & ſeq.* quæ tamen dilationes non vnicuique nec paſſim, nec ad multos dies concedi deberent.

C LVSORES AVTEM, DILAPIDATORES, ET FRAVDATORES OMNINO EXCLVDANTVR. Hi namque, vti doloſi non debent gaudere beneficio miſerorum, per *text. in l. fin. in fin. ff. quæ in fraud cred. & in l. fin. ff. quæ in fraud. cred. & in l. penult. ff. de in. dot. tradit Boer. deciſ. 349. ſub num. 8.* vbi etiam in ſpecie loquitur de eo, qui tempore contractus ſciebat ſe non eſſe ſoluendo, & ſubinde inquit quod doloſus non poteſt cedere bonis, & idem *Boer. deciſ. 245. num. 6.* ibi adeo quod propter eorum dolum non debent habere
23 beneficium ceſſionis bonorum, quod eſt miſerorum ſubſidium non præſidium doloſorum. *Brun. d. tract. q. 5. p. 4. princ. n. 3. & ſeqq. & q. 28. 4. q. princ. & p. 51. 4. q. princ. Mandoſ. ad ſignat. Grat. commiſſ. 18. verbo Beatiſ. Pater 2.* Immo tales homines puniendi eſſent iuxta conſtitutionem Pij V. Sanctæ mem. 112. *in Bullar. nou. contra Fraudulentos, & doloſos decoctores.*

D LEGITIMIS DOCVMENTIS, VEL PER IDONEOS TESTES. Ità benè probabitur iuxta expreſſam men-
24 tem ſtatuti, qui ſint veri creditores, & quidem legitimorum documentorum nomine veniunt tam teſtes, quam inſtrumenta, vt *not. Alber. in ſua diction. verbo Documenta. Archid. in cap. pia ſub num. 8. littera A. de excep. in 6. & ibidem gloſſ. verbo Documentis, Aſin. in ſua prax. §. 14. cap. 5. num. 2.* Attamen admaiorem declarationem ſtatutum etiam addit, per idoneos Teſtes, & per
25 iſtos plane probatur creditum, cum idem poſſint Teſtes, ac inſtrumenta, *cap. peruenit. 4. de teſtib. cogen. l. in exercendis C. de fid. inſtrum.* ita
26 vt licet municipali iure cautum eſſet, ne debitum probari poſſet niſi per inſtrumentum, nihilominus etiam per teſtes probari poſſet, vti tradit *Maſcard. de probat. concl. 480. verbo Debitum n. 1. referens præcipuè Abb. in cap. 2. num. 10. de probat. & Felin. ibidem num. 13.*

E NVMERVM FACERE VOLVMVS. Statutum in hac clauſula contradicit *l. fin. §. ſin vero vndique C. qui bon ceder. poſſ.* ibi, nulla quidem differentia inter hypothecarios, & alios creditores quantum ad
27 hanc electionem obſeruandam, ſit autem alioqui differentia inter creditores hypothecarios, & Chirographarios, vt *not. gloſ. ibidem verbo Habentibus, & probat. text. in l. pro debito C. de bon. auctor. iudic. poſſiden. not. Franc. deciſ. 82. num. 7. qui & num. ſeq.* ſubijcit quod licet aliter decernatur in caſu *dictæ l. fin.* illud ſit, quia
28 creditor hypothecarius ibi in modico læditur, vt conſiderat etiam *Salyc. ibidem num. 1. ibi, not.* quod in caſu iſto.

Excipit autem ſtatutum creditores habentes Chirographa tempus continentia, & trino, vel ſaltem bino teſte munita: quoad Chirographa trino teſte munita habetur in iure priuilegium
29 quod præferantur publicis Inſtrumentis poſterioribus quoad pignus, & hyothecam, ex celebri *tex. in l. ſcripturas cum auth. ſi quis vul. C. qui pot. in pignor habean. Franc. d. deciſ. & num. 7.* proſequitur *Maſcard. concluſ. 285. verao Chirographum Card. Tuſch. concluſ. 79. littera S. & notiſſimè Nicol. Genua. tract. de priuat. ſcrip. lib. 1. concl. 3. & vlt.*

Verum licet teſtes ſaltem debeant eſſe tres ſubſcripti in Chirographis eiuſmodi priuilegiatis, nec duo ſufficiant etiam de iure canonico, quod quidē in hoc conuenit cum ciuili, vt probat idem *Genua ead. concl. num. 5.* nihilominus
30 ſtatutum noſtrum admittit hoc loco Chyrographa etiam bino tantum teſte notata, quo facilior reddatur fides, & vis ſit fortior ſcripturarum, nempè ad negotij, de quo agitur, expeditionem, cum aliàs in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum; regula eſt in *cap. 23. de teſti.*

E DEPREHENSI AVTEM IN ALIQVA FRAVDE &c.
31 Tales merito habentur indigni beneficio, vti hoc ſtatutum habet; ad quod conferunt, quæ

ſuperius auctoritate multorum attulimus hoc *cap. littera* E. *verbo Luſores*, quibus accedat *Aret. in d. §. fin. de action. num. 3* ibi, aut dolosè fecit, quod non eſſet ſoluendo, *Vrſill. ad Afflict. d. deciſ. 280. nu. 4. Card. Tuſch. concl. 219. nu. 12. littera* C. *Graſſ. tract. de except. except. 17. num 32.*

G NISI PVBLICE ET PALAM BIRETVM VIRIDE &c.

32 Ità quidem ſeruatur Romæ, nempe, vt debitores in carceribus manentes, dum ad bonorum ceſſionem admittuntur, biretum viride publicè & palam capiti imponant, idque conforme eſt conſtitutioni Pij Papæ IV. 39. in Bullar. nou. quæ etiam plenius loquitur, quam ſtatutum, & ideo videnda; Alibi autem variè ſunt

33 conſuetudines Curiarum in actu eiuſmodi ceſſionis bonorum, vt videre eſt in addit. *ad Aret. d. §. fin. verbo Cedere bonis, & deciſ. Guid. Pap. 33.* qui in primis decidit, quod cedens bonis

34 non liberatur quin ſoluat, ſi ad pinguiorem fortunam perueniat *ex l. 1. C. qui bon. ced. poſſ.* quod verum intelligit, niſi vituperoſa fieret ceſſio, vt in exemplo quod ſubiicit, ſed illud *Guid.* dictum vltimum non placet, nec verum videtur *Didac. var. reſol. libro. 2. capit. 1. num. 6.* qui articulum ipſum doctè, ac plenè examinat: de

45 quibus conſuetudinibus demum fuſius habetur per *Brun. de ceſſ. bon. q. 6. princ. &* iſtæ quidem conſuetudines pro lege retinendæ videntur tamquam ius omnibus conſtitutum ad *tex. in l. de quibus, ff. de legi.* licet forſitan duræ videantur

36 *per text. in l. proſpexit ff. qui, & a quib.* quo nimirum homines vigilantiores, ac ſolertiores reddantur ad euitanda infortunia æris alieni, & miſerabilem bonorum ceſſionem, eloqui ſcilicet aliorum exemplo, vt benè conſiderat *Brun. d. q. 6. princ. num. 6. & ſeqq.* porro cum luſores, dilapidatores, & alij doloſi debitores, & decoctores ad ceſſionem, vel ad quinquennales

37 inducias non admittantur, ſed ij tantum, qui fatalia damna, calamitates, & fortuitos caſus, vel alia aduerſa poſt contracta debita incurrerint, tum ex hoc noſtro iure municipali, tum ex diſpoſitione iuris communis, vti ſupra demonſtrauimus, *ſub littera F. verbo Luſores &c.* iſtorum quidem miſerabilium exiſtimationem ſaluam, & omnem corporalem Cruciatum ab eis remotum voluerunt Imperatores *d. l. fin.* conditores, vnde bonis cedi ab eis non tantum in loco iuris, ſed etiam extra poteſt, & ſufficere per nuncium, vel per epiſtolam id declarari reſpondit *Martian. I. C. in l. fin. ff. eod. tit.*

H SI IDONEE CAVERIT DE SOLVENDO. Sicuti re-

38 quiritur alioqui *per tex. in l. vniuerſa* C. *de preci. Imper. offeren. cum ibi not.* de quo diximus ſupra hoc *cap. ſub littera D. verbo, & tunc de conſenſu maioris partis creditorum, in fin.*

39 An ceſſionis, vel dilationis beneficium principali debitori concelſũ proſit eius Fideiuſſori? dic, quod non, vt *§. fin. inſtit. de replica.* vbi hęc verba leguntur, ſi debitor bonis ſuis ceſſerit, & cum eo creditor experiatur, defendetur per exceptionem, ſi bonis ceſſerit, ſed hæc exceptio fideiuſſoribus non datur, ideò ſcilicet, quia qui alios pro debitore obligat, hoc maximè proſpicit, vt cum facultatibus lapſus fuerit, debitor poſſit ab ijs, quos pro eo obligauit, ſuum conſequi, *Aret. d. §. fin. de action. nu. 22. Vrſill. ad Afflict. deciſ. 280. num. 1. in fin. Brun. q. 9. princip. num. 1. & ſeq.*

40 An beneficio ceſſionis poſſit renunciari? dic quod non, *Aret. d. §. num. 24. Guid. Pap. dec. 211. n. 1.* & hanc veram, & communem opinionem aſſerit, & probat *Didac. var. reſol. lib. 2. c. 1.*

41 *num. 3.* fallit autem, vbi in renunciatione interueniat iuramentum, idem *Didac ibidem verſ. 4.* renunciationem iſtam iuramento præſtito factam *Aret. d. §. fin. ſub num. 24.* ibi, & maximè, quod valet dicta renunciatio cum iuramento, *Seraph. de priuileg. iuram. priuileg. 91. num. 5. & ſeq.* qui tamen contrariam opin. communem videri aſſerit *ſub nu. 3.* ibi, ſed circa prędicta aduertendum puto: attamen affirmatiuam opionem contra communem probat, & ſequitur validis rationibus, & complurium Doct. quos refert auctoritate ſuffultus, cum hac tamen

42 moderatione, quod procedat communis opinio, vbi per renunciationem beneficio ceſſionis etiam cum iuramento habitam ſequeretur notoria, & manifeſta paupertas, mendicitas, & fames debitoris renunciantis, tunc enim renunciatio quamuis iurata non teneret; verum vbi

43 debitor per eiuſmodi renunciationem exponeret ſimpliciter ſe periculo carceris publici, ac liberi, & in vſum hominum inſtitutæ cuſtodiæ, qualis eſſe ſolet pro ciuilibus debitoribus, vt habetur in *l. nemo carcerem in C. de exactorum tribut. lib. 10.* tum valida cenſeretur eiuſmodi renunciatio etiam ſine iuramento *iuxta conſil. Feder. de Sen. 60. & deciſion. Rot. 31. alias 567. de ſenten. & re iudic. in antiq.* prout benè animaduertit idem *Seraph. d. priuil. 91. ſub num. 3.* Nec omittitur, quod dilatio debitori à Principe

44 conceſſa, non comprehendit debita iurata, *Alex. conſ. 38. num. 4. & ſeqq. volum. 3. Brun. quæſt. 21. princ. num. 9. Teſaur. d. deciſ. 186. num. 8. March. alios referens de commiſſ. par. 3. §. 1. num. 50.* Reli-

45 qua ad bonorum ceſſionem, & inducias quinquennales pertinentia vide apud *Brun. d. tract. deciſſio. bonor. apud Card. Tuſch. concluſ. 317. & duabus ſeqq. littera* C. *& apud Marcheſ. d. §. 1. & §. 2. cap. 2.* quibus in locis habetur etiam formula eiuſmodi commiſſionum, ſeù reſcriptorum.

De pactis cum altero ex debitoribus inſolidum.

CAP. CLXII.

SI creditor plures habens, *a* ex eadem cauſa inſolidum obligatos, cum vno ex eis *b* pro certa debiti parte conſequenda paciſcatur, illud idem pactum in reliquorum fauorem feciſſe cenſeatur, & obſeruare teneatur.

SVMMARIVM.

1 *Inſolidum conſtituuntur rei, vel per expreſſa verba, vel etiam tacite.*

Diſſio

2 *Dictio quilibet, eſt diſtributiua, & attribuit vnicuique actum inſolidum.*
3 *Inſolidum quid ſignificet.*
4 *Inſolidum obligatio non diſſoluitur tota per ſolutionem partis debiti.*
5 *Solutio integra facta per vnum ex correis debendi liberat alios correos.*
6 *Pactum cum vno ex correis debendi, an, & quando ex iure communi profit alij? remiſſiuè.*

ANNOTATIONES.

A EX EADEM CAVSA IN SOLIDVM OBLIGATOS. Sicque plures reos debendi; quod quidem ex iure communi fit, quando plures inſolidum debent idem verè, vel fictè, ex vna eademque cauſa principaliter, & ex voluntate, iuxta theoricam *Bart. in l. fin. num. 6. ff. de duob. reis*, quam ipſe ibidem dilucidè declarando proſequitur, atque ità intelligi debet ſtatutum noſtrum, vt ſit conforme iuri communi, licet in eo non legantur verba illa, principaliter, & ex voluntate, quæ tamen conſecutiuè & neceſſario veniunt ad præcedentia, vt apparet ex doctrina, & declaratione prædicta eiuſdem *Bart.* Porrò inſolidum
1 conſtituuntur rei, vel per expreſſa verba, vel etiam tacite, vti probatur *ex l. 2. vbi Bart. declarat num. 1. & ſeq. ff. de duob. rei. idem Bart. in auth. hoc ità num. 2. eod. tit. quem ſiquitur Rouchegal. in l. reos §. cum in tabulis nu. 63. & ſeqq. ff. eod. tit. facit text in l. eandem rem ff. eodem tit.* præcipuè verò vbi adſit dictio, quilibet, hæc e-
2 nim tamquam diſtributiua attribuit cuilibet actum inſolidum *l. ſi pluribus & ibi glo. verbo ſed omne, ff. de leg. 2. cum alijs citatis per Rot. deciſ. 32. in impreſſ apud Zacch. de oblig. Cameral.* pluribus alijs exemplis hoc declarat *Oinotom videndus inſtit. de duob. rei. in princ. & §. duo pluresue num.*
3 10. *& ſeq.* Inſolidum autem ſignificat in totum, ità vt non diuidantur partes *l. 3. §. vbi duo, & l. reos §. cum talibus ff. eod. Bart. in d. l. fin. numero* 6.

B PRO CERTA DEBITI PARTE. Quo caſu obliga-
4 tio tota non diſſoluitur, ſed pro rata ſolutæ quantitatis, *l. ſi ſtipulatus* 9. §. *qui decem ff. de ſol.*
5 *Fulgoſ. conſil.* 134. *n.* 3. ſi vero totum perſoluatur debitum, nempe per vnum ex reis debendi, cæteri etiam in totum liberantur *per text. in l. 2. & 3. §. fin. ff. de duob. rei. Card. Tuſc. concluſ.* 120. *n.* 4. *littera* R. idque potiſſimum comprobatur exemplo vnius ex tutoribus, qui nimirum tenentur inſolidum *l.* 2. C. *de diuid. tutel.* & vnus *ſoluendo liberat omnes l. ſi ex duobus* 15. *ff. de tutel. & ration. diſtraben gloſſ. in l.* 1. *verbo tertium C. de tranſact. Cuman. conſ.* 24. *num.* 2. *Fulgoſ. d. conſ.* 134. *num.* 1.

C IN RELIQVORVM FAVOREM FECISSE CENSEATVR.
6 An, & quando pactum factum vni ex reis debẽdi profit alijs late diſputatum eſt inter iuris interpretes, videri poteſt ex *Bart. in l ex duobus* 16. *q.* 6. *num.* 22. *ff. de duob. rei, & in auth hoc ita, q.* 6. *princ. num.* 49. *& recentius ex Ronchegal. in l. eamdem §. ſed ſi quis num.* 26. *& ſeqq. ff. eod. tit.* at ſtatutum noſtrum per apertam diſpoſitionem hic omnem ſuſtulit dubitationem.

De pœnis conuentionalibus non exigendis.

CAP. CLXIII.

VBicumque debitor, ſiuè promiſſor fuerit in mora, vel culpa adimplendi promiſſa, eo vſque pœnæ conuentionales peti poſſint, *a* quantum actor iurauerit ſua intereſſe, taxatione Iudicis præcedente, *b* & ſi fuerit in obligatione intereſſe taxatum & iuramentum. vel aſſertorium, vel promiſſorium in obligatione & inſtrumento appoſitum, dictum iuramentum (quantum ad intereſſe conuentum, & taxatum) *c* cenſeatur metu, & dolo extortum. In reliquis verò, & quo ad dictum intereſſe per Iudicem taxandum, iuramentum in ſuo robore permaneat; *d* exceptis pœnis in compromiſſis, *e* pace, ſecuritate, aut tregua appoſitis, quæ omnino exigi poſſint à non obſeruante.

SVMMARIVM.

1 *Pœnæ conuentionales non debentur niſi quatenus concurrant intereſſe ex æquitate: & tam ex iure communi, quam ex Statuto. num.* 2. *Et procedit etiam contra Eccleſiam, Et num.* 3. 4. *Et in contractibus inuitis. num.* 8.
Intellige vt num 9.
5 *Intereſſe taxari debeat à Iudice: & Iure communi non debetur, ſi aliunde non appareat eſſe verum intereſſe. Et num.* 6.
7 *Pœna adiecta dationi quantitatis præſumitur in fraudem vſurarum.*
10 *Pœnæ conuentionales permittuntur in compromiſſis; Et in caſibus* Pacis, *aut tregue. Et num.* 11. *& quare num.* 12.
12 *Pœnarum conuentionalium materiam qui tractarint.*

ANNOTATIONES.

A QVANTVM ACTOR IVRAVERIT SVA INTERESSE. Apud antiquos, & modernos vtriuſque iuris profeſſores deliberatum eſt, & variè reſponſum an pœna præcipuè cõuentionalis peti poſſit; ità reſponſum ſuum exorditur *Anchar. conſil.* 148. vbi mareriam iſtam doctè, & clarè pertractat, qui ſub *num.* 1. concludit ex iuribus, & gloſatorum auctoritatibus, vt ipſe loquitur, pœnam conuentionalem peti non poſſe vltra
1 quam interſit, atque opinio iſta, nempe, quod pœnæ conuentionales non debeantur niſi quatenus concurrant cum intereſſe, ex æquitate ſeruatur pro communi concluſione, vti teſtatur *Marant. diſput.* 6. *num.* 27. & 28. eamque amplectitur *Sac. Rot. vt legitur in deciſ.* 371 *num.* 3. *par.* 1. *diuerſ. & in Romana computorum coram Cardinale Sacrato* 10. *Martij* 1600. & hanc ipſam opin. ius noſtrum municipale merito pro
2 lege habendam eſſe decreuit: habet autem lo-
3 cum hoc ſtatutum etiam contra Eccleſiam, vt benè probatur ex *deciſ. Seraph.* 794. *num.* 25. *&*

by Google

seq. & decis. 819. *nn.* 8. & 9. apud eundem, quinimò
4 etiam de iure communi non potest Ecclesia pœnas conuentionales exigere, iuxta deducta in eisdem deciss. licet possit exigere pœnas legales, *vt in d. decis.* 819. *num.* 11.

5 TAXATIONE IVDICIS PRAECEDENTE. Iure quidem decernitur eiusmodi taxatio ad refrenandam, & moderandam petitionem interesse, sicuti etiam supra *cap.* 3. præscriptum apparet, vbi, & nos aliqua notauimus littera E. in hoc ipsum verbum, quæ & huic loco pariter conuenire possunt.

B ET SI FVERIT IN OBLIGATIONE INTERESSE TAXA-
6 TVM &c. Quod quidem iure communi etiam non debetur, si aliunde non appareat esse verum interesse, *Lanfranc. decis.* 355. nam, vt ille inquit,
7 sicuti pœna adiecta dationi quantitatis, præsumitur in fraudem vsurarum, *l. cum allegas* C. *de vsur.* ità interesse à principio taxatum *Alex. consil.* 27. *num.* 11. *lib.* 4. *Dec. conf.* 39. *nu.* 5. *Cagn. ad l. curabit num.* 55. *& seq.* C. *de act. empt. Rot. in Ianuen. pecuniaria coram Lancellotto* 6. *Iunij* 1611. *& in eadem coram Vbaldo* 1. *Martij* 1613.

8 CENSEATVR METV, ET DOLO EXIORTVM. Vnde statutum procedit etiam in contractibus iuratis, quod vtique confirmat *d. decis. Seraph.* 819. *num.* 9. quia statuta sunt Papalia, vt ibi dicitur, & ideo potuit per talia statuta super iuramento disponi.

Accedant & aliæ rationes, quas satis copiosè supra adiecimus ad *cap.* 149. *littera F. verbo Fraudulenter appositum*, quod si iuramento vis
9 sublata non fuisset, pœnæ conuentionales, cum iuramento promissæ, vtique exigi potuissent, iuxta tradita per *Auchar. d. conf.* 148. *num.* 1. ibi, verum propter dictum iuramentum.

D EXCEPTIS POENIS IN COMPROMISSIS. Quæ ni-
10 mirum permittantur, vt earum metu, à placitis non recedatur, vt habetur in *l.* 1. *C. de recept. arbitr. late Tusch. concl.* 253. *lit. P.*

E PACE, SECVRITATE, AVT TREGVA. In his etiam
11 casibus pœnæ conuentionales exigi possunt à
12 non seruante promissa, vt infra *lib.* 2. *cap.* 25. & 26. quod quidem arbitrater esse decretum; vt earum metu magis caueatur à fractione pacis, securitatis, ac treguæ, ista namque magni sunt ponderis, & facilè admittunt etiam multiplicatas pœnas attenta qualitate delictorum, sicuti in exemplis similibus, quæ ponit *Bart in l. Sanctio legum* 41. *num.* 4. *& seqq. ff. de pœn. vbi etiam Alex. in addit littera* B. *& in l. fideicommissa* 11. §. *si quis alicui decem num.* 2. *ff. de leg.* 3.

13 Demum ad materiam pœnarum conuentionalium vide *Tusch. concl.* 24. vbi, de pœnis legalibus & in pluribus aliis *conclus. seqq. litt.* P. *& Gabr. conclus.* 34. *tit. de malefic.*

esse, *d* iuxta iuramentum principalis, Iudicis taxatione præcedente, vt in proximo capite dictum est; his, quæ de venditoribus morosis supra tradidimus, semper saluis.

SVMMARIVM.

1 *Factum, vbi quis promiserit, qualecumque sit dummodo licitum, adimplere illud debet, si potest: si verò non potest, excusatur etiam si promissio facta sit cum iuramento & n.* 2. *& cum adiectione pœnæ. Et nu.* 4.
Intelligi vt num. 5.
3 *Iuramentum non obligat ad impossibile.*

ANNOTATIONES.

A FACTVM PROMISSVM. siuè proprium sit, siuè
1 alienum, nam idem de vtroque censetur, *Maran. disput.* 7. *num.* 10. quia eadem est ratio, nam vbi quis factum promisit, qualecúque sit, dummodo licitum, illud adimplere debet si potest si verò non potest, excusatur; Et hæc est cõmunis conclusio apud iuris interpretes, & vsu etiã recepta, vt tradit *Maran. d. dis.* 7. *n.* 18. & 18. quę præcipuè cõprobatur ex celebri tex. *in l. fin.* §. *idem iuris ff. ad Rhod. de iact. & de cõmuni testatur Didac. in relect. cap. quamuis pactum de pact. in* 6. *par.* 2. *cap.* 5. *num.* 3. *Grammat. q.* 2. *num.* 4. *Gabr. conclus.* 2. *de pact. num.* 1. *Seraph. de priuileg. iuram. priuil.* 77. *num.* 11. Quæ quidem conclusio in ea parte, quod quis excusetur, dum
2 pactum promissum impleri non potest, ampliatur, vt procedat etiam si promissioni adiectum fuerit iuramentum, quia illud ad impossibile profectò non obligat, & necessitas ab eo excusat, *cap. querelam* 9. *vbi Fel. num.* 11. *& cap. breui* 17. *de iureiur.* & hæc etiam ampliatio communiter recepta est, vt apparet ex *Didac. loc. cit. tradit. Gabr. d. conclus. num.* 6. *Rot. decis.* 38. *inter impress. ad Zacch. de oblig. eam. & in Perusina dotis coram Ortembergo impress. penes Marches. de commiss. tom.* 2. *fol.* 588.

B IVDICIS ARBITRIO. Quod, & iure cautum est de interesse emptoris, vbi venditor moram faciat in traditione rei venditæ, *per text. in l.* 1. *C. de act. empt. tradit Menoch de arbitr. iud. cas.* 120. *num.* 1. *& duobus seqq.*

C TENEATVR AD INTERESSE. Id verò circumscripto hoc statuto iuris interpretes non videntur admittere, vbi factum sit promissum sub pœna,
4 nisi etiam abiecta sit clausula, ità vt promittens
5 non excusetur faciendo suum posse; hoc enim casu asserunt Doct. excusari quidem promissorem à iuramento, & a pœnæ, sicuti doctè, & copiosè probat *Maran. d. disput. num.* 25. *& seqq. Didac. d. cap. num.* 6. vbi de clausula promissionis cum effectu, & de prædicta, quæ ambæ eãdem vim habere videntur, idem censuit *Seraph. d. priuil. num.* 4. *Gabr. d. conclus. nu.* 8. *&* 9. cum aliis pluribus ab eisdem relatis; idem de clausula, alias teneri voluit de proprio, censuit *Rot. decis.* 241. *in impress. nomine* Gregorii *Papæ XV.* sed ad ista & prædicta alia in hanc materiam videre est notat. *Beltram. ad prædictam dec.* Gregor. *XV.* vbi potissimum Sac. Rot. oracula panduntur præter *decis. Afflict.* 295. *cũ addit. ibidem.*

IVXTA

De obligatis ad factum.

CAP. CLXIV.

IN obligationibus facti, vbi quis potest a factum promissum adimplere, possit præcisè ad factum cogi, de quo stetur b Iudicis arbitrio; alias teneatur ad inter-

D IVXTA IVRAMENTVM PRINCIPALIS &c. Non repetimus hic, quę ſupra attulimus ad *cap.* 111. *littera E. verbo Taxatione iudicis precedente*, ne eadem fruſtra replicemus.

SEMPER SALVIS. Quæ habentur ſupra dicto *cap.* 111.

De potentioribus moleſtantibus Ciues in eorum poſſeſſionibus.

CAP. CLXV.

AD obuiandum inſolentijs quorundam, *b* præſertim verò Baronum, qui adeò publicè, vel occultè plerumque moleſtant habentes poſſeſſiones in eorum terris, Caſtris, & territoriis, vel illis contiguas, aut vicinas, vt earum domini *c* nec eas quietè poſſidere, nec ex eis fructus liberè colligere poſſint: Statuimus, vt Senator, *d* conſtito ei per depoſitionem trium Teſtium, etiam extraiudicialiter, ex eius officio examinandorum, ac famam hominum ibidem conuerſantium, vicinorum, ſeu cuſtodum, de quibuſuis perturbationibus ſeu inquietationibus, illico mandet eiſdem Baronibus, aut Vniuerſitati, ſeu perſonæ moleſtanti, *e* ſub aliqua graui pecuniaria pœna, vt ab huiuſmodi perturbationibus, ſeu inquietationibus, & moleſtijs deſiſtant, cautionemque idoneam de deſiſtendo præſtent; & caſu quo non deſiſtant, ità vt dominus rei vlterius non conqueratur, ſeu dictam cautionem non dederint, idem Senator per omnia iuris, & facti remedia, cogat ad deſiſtendum; & huiuſmodi pœnam impoſitam exigat, ſub pœna quinquaginta ducatorum auri per eum quoties requiſitus fuerit, & ceſſauerit, incurrenda, & in eius ſyndicatu retinenda. Et ſi bona prædicta per annum iuſto pretio *f* non locari, aut nec liberè coli potuiſſe, per ſupradictos modos probatum fuerit, *g* præſumatur facto, & culpa eorundem ſupranominatorum factum fuiſſe; & Senator procedere debeat vt ſupra. Quòd ſi ex cauſa harum perturbationum, ſeu moleſtiarum, dicti Barones aliquem ciuem, *h* ad vendendum eius bona, in eorum diſtrictu exiſtentia, ſibi aut filijs, aut vxoribus, vel familiaribus, ſeu ſeruitoribus ipſorum, coegerint, vel induxerint, & venditor *i* querela propoſita, per quatuor viros idoneos teſtes de publica fama, deponentes, id probauerit, Senator, & illius Iudices, pretio emptori reſtituto, ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſola facti veritate inſpecta, reducant venditorem in poſſeſſionem bonorum prædictorum, ac ipſos Barones in futurum ad cauendum, vt ſupra, de vlterius non moleſtando, compellant.

SVMMARIVM.

1 *Dictio, Ad, cum gerundio in accuſatiuo, finalem cauſam ſignificat.*

2 *Statutum Vrbis aduerſus potentiores moleſtantes Ciues, &c. eſt fauorabile.*

3 *Iura communia proſpectum voluerunt humilioribus perſonis aduerſus potentiores.*

4 *Dictio, Præſertim, includere ſolet etiam alias perſonas, quæ non veniant ſub appellatione nominatarum.*

5 *Baronis nomen an ſit latinum, & quo ſenſu accipiatur, & n. 8.*

6 *Barones quo ordine ſedere debeant penes Regem.*

7 *Baro non eſt maior Comite, vel Vicecomite.*

9 *Poſſeſſores quando dicantur turbati in ſuis poſſeſſionibus, & num. 11.*

10 *Poſſeſſionis turbandæ modi, remiſſiue, & num. 19.*

12 *Clauſula, Conſtito, reddit iuriſdictionem conditionalem, & requirit partis citationem ex iure communi num. 13. & cauſæ cognitionem, num. 14.*

13 *Interdictum vti poſſidetis requirit citationem, ex iure communi; ſecus ex ſtatuto, & n. 16.*

17 *Teſtes in cauſa turbatæ poſſeſſionis, parte non citata ſatis probant ex ſtatuto; ſecus verò ex diſpoſitione iuris communis.*

18 *Criminalis actio datur contra turbantes aliorum poſſeſſionem.*

20 *Semel malus præſumitur ſemper malus in eodem genere mali.*

21 *Argumentum à communiter accidentibus, vtiliſſimũ eſt in materia probationum.*

22 *Vendere inuitus nemo cogitur.*

23 *Extenſio non fit in penalibus.*

24 *Pœna in vno capite appoſita, non videtur in alio repetita.*

ANNOTATIONES.

A AD OBVIANDVM INSOLENTIIS. Hic demonſtratur cauſa finalis ſtatuti, vt de extrauaganti ad reprimendum tradit *Bart. in princ. & num.* 13. ibi ponit vnam cauſam finalem Imperator, ſeu rationem legis condendæ, dum dicit ad reprimendum multorum facinora, vbi etiam additio littera H. & aliàs dictio, ad, cum gerun-
1 dio in accuſatiuo finalem cauſam ſignificat, *vt not. Aret. in rubr. inſtit. de action. num. 5. probat. ex. in l. 1. ff. de dol in definitione doli, & in l. 1. in prin. ff. de tutel. in definitione tutelæ, & in l. 3. §. 1. ff. de*
2 *dol. in definitione doli, & in l. 1. in princ. ff. de tutel. in definitione tutelæ, & in l. 3. §. ad exhib.* cum verò ratio huiſce ſtatuti ſit fauorabilis, vt potè reſpiciens quietem, & pacem ſubditorum, ſtatutũ vtique fauorabile cenſeri debet, atque adeo largè interpretari, iuxta ea, quę ſupra deduximus ad cap. 149. in princip. Et iura quidem com-
3 munia humilioribus perſonis aduerſus potentiores proſpectum voluerunt, *vt in l. illicita, §. ne potentiores*, vbi hæc verba leguntur, ne potentiores viri humiliores iniurijs afficiant, *& in tit. C. ne lic. poten. ac tit. ſeq.* ipſa autem iura communia merito hic imitatur ius noſtrũ municipale; vtinam ità faciant, qui iuri dicundo, ac iuſtitiæ adminiſtrationi præſunt, atque recordentur 71. pſalmi Dauidici in eo potiſſimum verſiculo: Quia liberabit pauperem à potente, & pauperẽ, cui non erat adiutor.

B PRAESERTIM VERO BARONVM. Dictio iſta, præ-
4 ſertim, includit etiam alias perſonas, quæ non veniunt ſub nomine Baronum, licet illæ non adeo potẽtes ſint iniuriæ inferendæ, vt per *tex. in l. 3. in princ. vbi etiam gloſ. verbo præſertim, &*

per alia iura probat Mandos. ad regul. Cancell. 29. queſt. 6. num. 2. Tuſch. concluſ. 309. num. 9. & concluſ. 338. num 1. litt. D.

Ceterum Barones hic nominauit tanquam priuatis perſonis magis ſuſpectos in vſurpatione alienorum bonorum, ſicuti contra vniuerſitates,& perſonas potẽtes preſumit,quoad vſurpationẽ iuriſpatronatus Eccleſiaſtici Sac. Concil. Trid. *ſeſſio 25. de reform. cap. 9. verſ. in vs verò, quod not. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 90. num. 2.* vbi loquitur de magnis Dominis perpetuam iuriſdictionem habentibus: & de Baronibus,& aliis Dominis perpetuam iuriſdictionem habentibus intelligendum eſſe Sac. Concil. prædictum habetur in declaratione Sacræ Congregationis eiuſdem Concilij interpretis eod. cap.

5 Baronis verò nomen an latinum ſit, & quo ſenſu accipiatur, vide *Alciat. parer. iuris lib. 5. c.* 16. amplius quo ordine ſedere debeant Baro-

6 nes penes Regem vide *Boer. tract. de auctor. Magn. Conſil. ſub nu. 107. verſ. deinde quo ordine*, vbi ille diſtinguit, Duces, Marchiones, Comites Barones, & poſt Comites, collocat Barones; quod etiam factum eſt, in *Decretal. Nicolai Papæ III. fundamẽta, de electi. in 6. §. vt ergo circa regimẽ*, ibi, Imperator, Rex, Princeps, Marchio, Dux, Co-

7 mes, aut Baro: & Baronem non eſſe maiorem Comite, vel Vicecomite ſubijcit idem *Boer. d. tract. nu. 111. ex conſ. Gemin. 90. col. 1. idem ſentit Curt. tract. de feud. p. 2. q. 1.* vbi differitur, quid ſit Baro: ſed ad rem noſtram, & ex communi vſu loquendi in Vrbe Roma Baronum nomine ge-

8 neraliter comprehenduntur quicumque temporalem habentes iuriſdictionem in Ciuitatibus, oppidis, vel Caſtris, quod & de conſuetudine ſermonis aliorũ locorum tradit *Schrader. tract. de feud. par. 10. ſiclio 1. n. 25.* ibi, quia Baronum appellatio eſt generalis, comprehendens etiam Marchiones, Duces, Comites; quod mox comprobat potiſſimum auctoritate *Matth. de Afflict. cap. 1. in princ. nu. 1. de his qui feud. dar. poſſ. & in cap. 1. num. 4.* quis dicatur Dux.

C Non possint illas quiete possidere &c. Turbantur autem poſſeſſores in ſuis poſſeſſionibus,

9 vbi prohibentur vti ſua poſſeſſione *l. ſi duo in princ. verſ. hoc interdictum ſufficit ff. vti poſſid. Menoch. retin. poſſeſſ. remed. 3. nu. 487.* vel ex ſuis poſſionibus fructus liberè colligere, vt hoc ſtatuto exprimitur, *Menoch. d. remed. num. 436. qui 28.* modos turbandæ alienæ poſſeſſionis congerit *eodem remed. à num. 467. vſque ad nu. 504.* ſed

10 amplius turbari etiam poſſeſſio dicitur, vbi quis dicit habere aliquod ius, propter quod impediret libertatem rei meæ, licet non faciat mihi

11 controuerſiam poſſeſſionis, nec in ea me turbet, *Alex. conſ. 136. nu. 7. lib. 2. per text. in l. ſi duo, §. vltimus. ff. vti poſſid.* atque in hoc caſu, vt in aliis turbatiuis, competit etiam interdictum vti poſſideris, vt benè probat *Alex. ibidem.*

D Constito ei. Per hanc clauſulam redditur

12 iuriſdictio conditionalis, ita vt ſi Senator clauſulam, & conditionem hic appoſitam in primis non impleret, eius decretum eſſet nullum, iuxta tradita *per Vant. de nullit. tit. de nullit. ex defect. iuriſdict. de leg. num. 91. & per Modern. tractat. de clauſul. p. 1. clauſul. 19. nu. 5.* licet verò hæc clauſula requirere ſoleat partis citationem *gloſ. in*

13 *Clem. præſenti verbo conſtiterit, de cenſ. & in clem. indices de offic. deleg. Pariſ. conſ. 45. num. 9. vol. 4. Creſcent. deciſ. 6. de reſcript. Modern. de clauſ. ead. clauſ. num. 1.* & etiam cauſæ cognitionem, quæ

14 ſine citatione alioqui eſſe non poteſt *l. fin. C. ſi per vim, vel ali. mod. Caſtren. conſ. 3. num. 1. vol. 2.* atque in hoc ipſo interdicto vti poſſidetis, ne-

15 ceſſaria ſit citatio, etiam vbi Iudex procedit ex officio ad ſumẽdas informationes, vt benè probat, *Menoch. d. remed. n. 13.* & pariter litis conteſtatio,& cauſæ cognitio, quamuis ſummaria, & breuis, iuxta plenius deducta *per Menoch. eodem remedio num. 32. & 33.* Nihilominus placuit

16 ſtatuentibus pro ſua ciuili,& politica prudentia in hoc caſu remittere citationem, & cauſæ cognitionem, hoc ſolo contenti, quod per depoſitionem teſtium etiam extraiudicialiter ex officio Senatoris examinandorum, & aliàs, vt hoc capitulo explicatur, de perturbationibus, & inquietationibus eidem Senatori conſtet.

17 Aliud etiam priuilegium huic caſui adiungitur, nempe, vt Teſtes non citata parte ſatis probent, quod iure aliàs non permittitur, *l. ſi quando C. de teſti. Caputaq. dec. 266. par. 3. Rot. in recentior. diuerſ. dec. 128. num. 1. par. 1.* In hoc tamen iudicio quod ſummariſſimũ eſt poſſeſſorium, alioqui ex iure communi ſufficiũt probationes leues, & ſemiplenæ, veluti per famam, vel per vnum teſtem, vti probat *Menoch. retinen. poſſeſſ. remed. 5. nu. 34. & recuper. remed. 15. n. 413. Surd. conſ. 13. num. 1. & nu. 38.* vbi primum ſuum dictum declarat vol. 1.

E Svb aliqva grauiori pecvniaria poena. Nam

18 contra turbantes aliorum poſſeſſionem criminaliter etiam procedi poteſt, vt innuitur ſupra cap. 10. quod notiſſimè plenius docuit *Farinac. q. 100. nu. 38.* eumque hic pæna non applicetur parti, vt in ſtatuto mox legitur, ibi, pœnam impoſitam exigat proceſſus vtiq; cenſeri debet criminalis non ciuilis, iuxta tradita per eumdem *Farinac. d. q. n. 57. in fin.*

F Non locari, aut nec liberè coli potvisse. Sunt, & iſti modi turbandæ poſſeſſionis, quia

19 impeditur poſſeſſor, quominus liberè vtatur re ſua, *Menoch. retinen. poſſ. remed. 3. num. 487. text. in l. ſi duo §. item videamus verſ. etenim qui colere fundum prohibetur, poſſidere prohibetur.*

G Præsvmatvr dacio, et culpa. Scilicet Baronum, aut vniuerſitatis, ſeù perſonæ moleſtantis, de quibus ſupra dictum eſt, nam cum de perturbationibus, ſeù inquietationibus eorum, modis præmiſſis conſtiterit, iure quidem præſumi poterit, quod iidem impedierint etiam dominos, & poſſeſſores, quominus poſſeſſiones ſuas

20 locauerint, & libere coluerint, quia ſemel malus ſemper præſumitur eſſe malus in eodem genere mali, *cap. ſemel. malus 8. de reg. iur. in 6.* & veriſimile hoc efficitur contra eos, & inueriſimile cõtra alios minus potentes, nec ſolitos alij iniuriam inferre, vnde præſumitur eſſe verum; quod argumentum præcipuè valet ad conuincendum aliquem de malitia, protervia, ſeu delicto, vt eſt *text. in cap. ſciebam, cap. quia veriſimile de præſũp. vbi Doctor. comprobat Euer. in loc. ſuis argument. loco à veriſimili num. 3.* Accedat prædictis etiam

21 Argumentum à communiter accidẽtibus, quod in materia probationum eſt veriſſimum, iuxta

tradi-

tradita *per Euerar. loco a communiter accidentibus nu. 2.* Cæterum eiusmodi præsumptiones per hoc statutum inducta, sunt iuris tantum, & ideo contrariam admittunt probationem, iuxta not. *per gio. in d. s. semel malus, & per Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 4. in fin.*

H AD VENDENDVM COEGERINT. Quod planè est
22 contra ius *l. inuitum* C. *de contraben. empt. l. nec emere* C. *de in. dclib. l. sicut*, C. *de action. & oblig. l. inuitos* C. *loc. l. neque ab initio* C. *de nupt. l. nemo extorus* C. *de Iud. l. quamuis ff. de pignor. act. & tex. præclarior. in l. dudum* C. *de contraben. empt.* vbi hæc leguntur verba, sed quia grauis hæc videtur iniuria, quæ inani honestatis colore velatur, vt homines de rebus suis facere aliquid cogantur inuiti, superiore lege cessata, vnusquisque suo arbitrio quærere vel probare possit emptorem.

I QVERELA PROPOSITA. Videtur hic locum habere crimen stellionatus, nempe ratione doli, quo Barones aliquem ad vendenda bona sua coegerint, vel induxerint, cum alioqui titulus criminis hoc casu deficiat, atque adeo relinquenda etiam videbatur iudicis arbitrio aliqua alia pœna contra delinquentes, ad *text. in l. 3. ff. de crim. stellion. conferunt tradita per Farinac. q. 19. nu. 3. & seq.* cum ea tamen moderatione, quæ in eadem *l. habetur in fin.* sed placuit statuentibus hoc casu mitius agere, sicuti in pœnis ex iure communi statui debet, *l. si præses 32. & l. penult. ff. de pœn.* Neque hoc casu locus esset arbitrio Senatoris in pœnis augendis iuxta *c. 182. infra l. 2.* quia casus huius nostri statuti non est de com-
23 prehensis *d. c. 182.* & in pœnalibus non fit extensio, *cap. in pœnis de regul. iur. in 6. l. factum cuiq; sunt 198. §. in pœnalibus n. 5. & 6.* vbi quod po-
24 na in vno capite apposita, non videtur in alio repetita, quodque vbi principalis dispositio extenditur, pœna tamen vti odiosa extendi non debet, *Surd. consil. de alimen. tit. 1. qu. 51. num. 12.*

Demum verò quamplura de immunitate Ciuium Romanorum, ratione possessionum quas habent in Territoriis alicuius Ciuitatis, Oppidi, vel Castri de districtu Vrbis etiam sub Dominio Baronum Domicellorum, & Communitatum, vide infra lib. 3. cap. 56. quodque Romani Ciues etiam Delinquentes in Districto ad Senatorem remittantur vide cap. 58. eod. lib.

De Iurisdictione Iudicis, seu Capitanei Appellationum, & Nullitatum Vrbis, & de illius Notario.

CAP. CLXVI.

IN hac alma Vrbe, si vnus tantum *a* Iudex Appellationum, qui eligi debeat, vt supra de illius electione *b* dictum est; *c* & cognoscat de omnibus appellationibus causarum tàm ciuilium, quàm criminalium, & mixtarum, à sententijs, & grauaminibus per Senatorem, & illius Iudices, & quoscumque alios Iudices, & officiales Capitolinos ferendis, & inferendis; & de *d* causis nullitatum quarumcumque sententiarum, laudorum, arbitrorum, & arbitratorum, & eorumdem reductione, & de aliis omnibus, de quibus virtute præsentium statutorum cognoscere potest, & iurisdictio illi tribuitur. Ad cuius Tribunal scribere debeat vnus Notarius, prout hactenus fieri consuetum est, & ius de mane reddat, sedendo in Palatio Conseruatorum, per horas duas, tempore aliis Iudicibus ad sedendum, & ius dicendũ deputato: cæteris vero dici horis partibus informare volentibus, se exibeat: & studeat causas quanto citius expedire: qui, & in sui officij ingressu iurabit, vt supra de eius iuramento dictum est.

SVMMARIVM.

1 *Iudex appellationum vocabatur etiam antiquitus Capitaneus.*
2 *Legis Valeria summa.*
3 *Capitaneus appellationum, ex statuto, cognoscit etiam super sententijs latis à Senatore Vrbis.*
4 *Appellatio an, circumscripto statuto, detur à sententia Senatoris Vrbis? & n. 5. 6.*
7 *Appellari regulariter non potest ad inferiorem Iudicem.*
8 *Iurisdictio Iudicis appellationum prorogari potest à Partibus, & num. 10.*
Non tamen quoad causas in prima instantia, & num. 9.
Contrarium, num. 11.
Quod intellige vt nu. 12.
33 *Appellatio deuoluit tàm iniustitiam, quàm nullitatem.*
14 *Nullitas principaliter intentari non potest nisi coram Iudice superiori, ex iure communi: non autem coram Iudice habente iurisdictionem limitatam ad causas appellationum, & nu. 16.*
Et proponitur per viam querelæ, & num. 15.

ANNOTATIONES.

A 1 IVDEX APPELLATIONVM. Is hodiernis temporibus appellatur Capitaneus appellationum, sicuti etiam appellabatur antiquitus, vt apparet potissimum ex statuto veteri *lib. 1. in rubr. cap. 172. & c. 176.* quo nomine nuncupantur etiam quidam alij iurisdictionem exercentes in alijs Ciuitatibus, de quibus meminit *Scace. de appell. cap. 29. 2. n. 24.*

Quod autem Capitanei nostri iurisdictio originem ducat à lege Valeria, nempe à tribus valerijs, ter promulgata de prouocatione à Magistratibus ad populum lata, vel ei aliquo modo cõparari possit, somnium est planè vanum,
2 si quidem lege illa sancitum erat, vt si quis Magistratus Ciuem Romanum interficere, verberibus cædere, aut mulctam ei indicere vellet, liceret Ciui ad Populum prouocare, neque posset eum Magistratum antequam suffragia lata essent, prouocantem malo quoquam afficere, vt ex Liuio Dionysio, & Plutarcho prodiderunt viri doctissimi, & antiquarum rerum inuestigatores exquisitissimi. *Autem Augustin. lib. de legi.*

vbi

vbi de leg. Valeria, & Carol. Sigon. de antiqu. iur. Ciu. Roman. lib. 1. cap. 6 de iur. libertat.

B DICTVM EST. *Supra c. 5.* & de eius iuramento præstando, antequam ad officium admittatur, *cap. 8. & de eiusdem syndicatu capitulo 13.*

C ET COGNOSCAT DE OMNIBVS APPELLATIONIBVS &c. Ampla sanè, & magnificienda est iurisdictio Capitanei appellationum, vt hic apparet,
3 & præcipuè quia ad eum appellatur à sententijs Senatoris, qui est ex sublimioribus Magistratibus, quod notorium est, & præcipuè attestatur *Card. Seraphin. decis. 1349. num. 1. & 2.* atque idem Senator insignes habet prerogatiuas, de quibus supra cap. 3. vbi & nos quamplura annotauimus, ità vt hoc statuto circumscripto
4 dubitari potuerit, an ab eius sententijs daretur appellatio; quam dubitationem mouit *Eruditissimus I.C. Quintil. Mandos. in prax. commiss.* appellat. in prima instantia, *verbo Alicui alteri, quæ est 17. commissio, & Ruginell. de appell. §. 2. cap. 2. num. 23. qui refert Angel. Aret in l. 1. num. 1. ff. à quib. appell. non lic.* notare quod à sententia Senatoris Romæ appellari non possit; quod quidem dictum plenius prosequitur *Scacc. de appell. quæst. 16. limit. 4. num. 1.* quod autem à sen-
6 tentijs Senatoris Romæ hodie de facto iuxta statutum nostrum appelletur ad Capitaneum, præter *Mandos. nostratem loco citato meminit Ruginell I.C Mediolanensis dict. cap. 2. & num. 23. vers. à sententia Senatoris Romæ, & plenius Scacc. de appell. cap. 2. q. 2. num. 21.* Nec verò obstat,
7 quod regulariter prohibitum sit appellare ad inferiorem iudicem, sed appellari debeat ad superiorem illius à quo appellatur, per *text. in cap. anteriorum 2. quæst. 6.* ibi, cum non oporteat ad compares iudices appellationes referri, sed à minori iudicio in maius Tribunal ascendere *Abb. in cap dilectis 55. num. 5. & 9. de appell.* & alii complures, quos congerit *Scacc. d. quæst. 2. num. 3.* quia eo ipso, quod per statutum, seù consuetudinem defertur alicui appellationis iudicium, is quo ad hoc censetur superior.
8 Additur, quod Iudicis appellationum Iurisdictio prorogari potest à partibus, maximè quando prout noster Capitaneus est deputatus ad vniuersitatem causarum appellationum, non autem delegatus ad particulares causas tantum & potest adiri etiam per viam recursus, & querelæ, vt cauetur infra *cap. 167. ad not. in cap. cordi de Appellat. in 6. Gratia. disceptat. 6. num. 12. & seqq. Surd. decis. 175. num. 11.* Non tamen prorogari
9 potest ad causas in prima instantia *Surd. cons. 56. num. 16.* Et licet requiratur consensus vtriusque partis *d. cap. cordi*, tum non est necesse,
10 quod interueniat eodem tempore. Hinc interposita appellatione ab interlocutoria vna cum toto negotio principali per appellationem, licet iudex appellationis, ex quo esset male appellatum, non potest cognoscere, neque se intromittere in negotio principali, sed deberet remittere partes ad iudicem ad quem, tamen accedente instantia, & consensu appellati, potest pronunciare super toto negotio principali, quia dicitur eius iurisdictio ex partium consensu prorogata, nempe ex parte appellati per huiusmodi instantiam superuenientem, ex parte autem appellantis à principio, dum appellauit etiam à toto negotio principali, *Bart. in l. eos qui num. 10. vers. si vero pronunciaretur male appellatum ff. de appell. recip. Innocent. in cap. vt debitus num. 4. vbi etiam Abb. num. 35. de appellat. & Franch. num. 51. Vant. de nullit. ex defect. iurisd. num. 74. & 75. Crot. cons. 27. sub num. 8. Scacc. de appell. q. 17. limit. 47. membr. 3. num. 9. vers. Ratio huius declarationis, & num. 21. vers. Restringe primo, iuncta num. 19. Rot. decis. 67. alias 716. de appell. in antiq. Surd. d. decis. 175. nu. 1. Opinio autem*
11 *Boerij decis. 257.* quæ in contrarium allegari solet, in qua affirmatur, quod ex consensu partium iudex appellationis, non possit cognoscere de causa principali, antequam pronunciet benè appellatum, vel non est tenenda tanquam minus tuta, & vera, vt testatur *Gratian. d. disceptat. 6. num. 11. & seqq.* vel solum erit intelli-
12 genda, & seruanda in casu, quo de consensu partium non posset iurisdictio iudicis prorogari; vt si essemus in Clericis, qui in præiudicium Diœcesani consentire non possunt in alium, vel causa esset spiritualis, aut criminalis; secus autem quando inter laicos, vel inter eos, qui possent prorogare, quia tunc sufficit consensus *Vant. vbi supra num. 62.*

D ET DE CAVSIS NVLLITATVM &c. Non solum vbi nullitas deducitur accessoriè, vel incidenter cum appellatione, in quibus casibus quiuis Iudex appellationis etiam de nullitate cogno-
13 scit, quia appellatio deuoluit tam iniustitiam, quam nullitatem, *l. quadam mulier 42. ff. famil. erciscund. fin ff. de iu. patron. Franc. in cap. dilecto 43. num. 148. de appell.* sed etiam quando nullitas principaliter intentatur, & in hoc singularem habet prærogatiuam Iudex, seu Capitaneus ap-
14 pellationum, quandoquidem nullitas principaliter sine remedio appellationis intentari non potest, nisi coram iudice superiore, qui adiri possit per viam querelæ, quia nullitas princi-
15 paliter proponitur per querelam, *l. 4. verbo Querimoniam C. de accus. cap. 1. de offic. deleg. Franc. in d. cap. cum dilecto n. 67. vers. secundus*, non autem coram eo iudice, qui iurisdictio-
16 nem habeat limitatam ad causas appellationum, vti declarat *Rip. in l. quod iussit 14. n. 69. ff. de re iud. Franc. loco proximè citato, Scacc. de appell. q. 19. remed. 1. concl. 6. num. 81.* vnde exempli gratia nullitas sententiæ Episcopi non potest principaliter intentari, scilicet per modum querelæ coram Archiepiscopo, quia Archiepiscopus limitatam habet iurisdictionem ad causas appellationum à sententijs Episcopi, vt prædicti Doct. asserunt, & magis communiter esse receptum tradit *Vant. de nullitat. titul. coram quo poss. & debeat. nullit. prop. numero 20. not. Fel. cap. in literis q. num. 6. vers. secundus casus est de offic. deleg.*

Vnus notarius, vt supra cap. 20. vbi de notariatu ipso aliqua non inutilia adiecimus.

De officio eiusdem Capitanei appellationum.

CAP. CLXVII.

AD

AD officium Iudicis Appellationum ſpectat de cauſis appellationum, nullitatum, & iniquitatum, quarumcumque ſententiarum, Iudicum in præcedenti capite dictorum arbitriorum, ſiue arbitramentorum, cognoſcere, *a* & querelas, & appellationes, *b* quæ repræſentantur coram eo, et an ſint recipiendæ, accuratè perſpicere; & ſi ab interlocutoria, & in Vrbe, *c* parte citata, aliàs ſtatim ſignificare, & inhibere Iudici, à cuius ſententia, ſiue grauamine appellatum, querelatumue fuerit, ne contra appellantem, & eius bona aliquid innouet, vel attentet, ad pœnam eius arbitrio moderandam; & inde acta, & proceſſum primæ cauſæ recipiat, & inſpiciat, vtrum debito tempore fuerit appellatum, & querelatum: & ſi viderit, quòd infra tempus à ſtatuto præfixum, non fuerit appellatum, ſeu querelatum, ſeu appellatio & querela præſentata, interloquendo pronunciet *d* appellationem, vel querelam non eſſe recipiendam, vel eſſe deſertam. Si verò facta fuerit debito tempore appellationis repræſentatio, querelatio, & proſecutio, *e* actis tranſportatis, *f* & partibus auditis, *g* pronunciet, bene, vel male iudicatum, appellatum, ſeu querelatum, *h* prout ex actis viderit conuenire. Vbi verò cognouerit primam ſententiam condemnatoriam infirmandam, pronuntiet bene appellatum, & male iudicatum, & partem appellantem abſoluat; & ſi viderit primam ſententiam abſolutoriam infirmari debere, pronuntiet bene appellatum, & male iudicatum; & partem, quæ fuit abſoluta, condemnet. Poſſit etiam, & debeat, ſi opus fuerit, in parte infirmare, & in parte confirmare, *i* ſicut in diuerſis capitulis ſententiæ viderit expedire. Poſſit quoque primam ſententiam addendo, corrigendo, minuendo, vel modificando, *k* reformare. Poſſit præterea, ſi viderit primam ſententiam fuiſſe nullam, pronunciare ſuperuacuò appellatum, & cauſam adiicere, quia ſententia eſt nulla; & ſi de eius nullitate appareat euidenter, tunc ipſemet Iudex appellationum, ea nulla declarata, iterato pronunciet ſuper appellatione prædicta; & intelligatur *m* totam cauſam appellationis, & nullitatis eſſe deuolutam ad eundem Iudicem, ita vt totam cauſam poſſit, & debeat reaſſumere vigore appellationis interpoſitæ, & eam terminare, intra tempus à Statuto præfixum: quam, ſi, non terminauerit, pœnam viginti quinque aureorum incurrat, de eius ſalario ſui ſyndicatus tempore retinendam.

SVMMARIVM.

1 *Nullitatem allegare eſt idem, ac Iudicem adire per viam querelæ.*

2 *Iudicem adit per viam querelæ, qui non poteſt appellare propter aliquod impedimentum iuris.*

3 *Dictio, Quatenus, importat conditionem, & æquipollet dictioni Dummodo, & n.4.*

5 *Querela differt ab appellatione, & quomodo.*

6 *Querelæ nullitatum non ſunt recipiendæ, ſi non ſint de tribus, citationis ſcilicet, iuriſdictionis, vel mandati, & n.11.14.15.*
Contrarium, num.8.

7 *Exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis.*
Limita, vt num.16.

9 *Remedijs ſuperfluis nemo præſumitur velle vti: & maxime vbi remedia requirant impenſas, & incommoda, & n.10.*

11 *Conſtitutiones Papæ eo ipſo, quod ſint publicatæ, dicuntur vſu receptæ: & vt tollantur, requiritur expreſſus Papæ conſenſus, nec ſufficit tacitus, & num.13.*

17 *Nullitas ob non ſeruatam formam proceſſus iudiciarij, plurimas nullitates in ſpecie complectitur, vt n.20.21.22.23.26.*
Et non tollitur per Conſtitutiones Pontificias, & & num.18.

19 *Subſtantialia iudicij quæ dicantur, remiſſiuè.*

24 *Nullitas ſententiæ ſecundæ, ob non tranſportationem actorum primi iudicij reſpicit meritum cauſæ, & iuſtificationem ſententiæ: & procedit in cauſis Eccleſiaſticis, non autem in prophanis, & n.25.*

27 *Receptio appellationis ponitur pro introductione eiuſdem appellationis.*

28 *Appellatio in dubio recipienda eſt.*

29 *Sententia, à qua eſt appellatum, in dubio præſumitur iniuſta.*

30 *Appellatio reijcienda eſt, quando iure eſt notorium eam denegari.*
Item quando apparet appellatiuè non eſſe grauatum, & num.31.
Nec appellatio friuola recipitur, n.33.
Nec ea quæ non ſit intra terminum præſtitutum à lege, vel à ſtatuto, n.35.
Nec ea, quæ ante ſententiam interpoſita eſt ſine probabili cauſa in ſcriptis expreſſa, & n.42.

32 *Appellatio eſt prouocatio ad maiorem Iudicem ratione grauaminis illati.*

34 *Appellationes, quæ ſint friuolæ, relinquuntur decidendæ arbitrio Iudicis.*

36 *Appellatio, vt cognoſcatur, an ſit admittenda, vel non, inſpiciendus eſt tenor ſententiæ.*

37 *Negotia plura ſunt, quàm vocabula.*

38 *Appellatio conceditur à denegatione conſilij ſapientis ab alterutra parte petiti.*

39 *Appellatione pendente, nihil innouandum eſt in præiudicium appellantis.*

40 *Appellatio ab interlocutoria requirit citationem partis: ſecus in appellatione à diffinitiua, & num.43.*

41 *Contumax non eſt, qui non eſt citatus.*

44 *Citari regulariter non debet quis ad actum, qui ab eo impediri non poteſt.*

45 *Tranſportatio actorum integra non eſt neceſſaria in cauſis prophanis, ſed ſufficit ea tantum tranſportare, quæ ſunt neceſſaria ad cauſæ cognitionem. Secus verò in cauſis Eccleſiaſticis, & n.46.*
Intellige, vt n.47.

48 *Acta in dubio præſumuntur integrè tranſportata: & credi ur notario aſſerenti alia acta penes ſe non habere, & num.49.*

50 *Cognitio cauſæ in quo verſetur.*

51 *Forma verborum adhibenda in ſententia Iudicis appellationum, remiſſiuè.*

52 *Iudex debet iudicare ſecundum acta: nec poteſt ex alijs, quæ ſint extra acta, moueri ad iudicandum, & num.53.*

54. Sen-

54 *Sententia plura capitula continens, poteſt ex vno confirmari, & ex altero infirmari.*

55 *Vtile per inutile non vitiatur in diuiduis.*

56 *Iudex appellationis poteſt primam ſententiam reformare.*

57 *Sententia, ſi apertè non tenuerit, reuocatur.*

58 *Iudex appellationis an cognoſcere poſſit tàm de iniuſtitia, quàm de nullitate ſententiæ, quando ab ea fuit ſimpliciter appellatum?*

59 *Appellatio ſimpliciter interpoſita deuoluit totam cauſam ad Iudicem appellationis.*
Idem de nullitate, & num.60.

ANNOTATIONES.

A ET QVERELAS, ET APPELLATIONES. Verbũ querelas referendum videtur ad nullitates,
1 nam de iſtis aditur iudex per querelam, ſeù querimoniam *cap.1.de offic.leg.l.4.* C. *de accuſ. Felin.cap.in litteris ſub num.5.*ibi, quod paria ſunt dicere de nullitate, & adire per viam querelæ, *extr.de offic.delegat.Franc.in cap.cum dilecto num.67.de apoell.*& verè, ac propriè dicere de nullitate eſt adire iudicem per viam querelæ, ità *Luc.Pat.in prax.for.capit.lib.6. cap.1. num.2.* & alij ab eo relati, alio modo declarat *Marant.* quèrelam ab appellatione differre,
2 nempe, vt ille dicatur adire iudicem per querelam, qui non poteſt appellare propter aliquod impedimentum iuris, ità ille *par.6. act. 2.princip.verbo Et quandoque appellatur num.114 iuxta gloſ. & Abb. in cap. querelam de proc. & Fel.in cap.querelam num.10.*

B QVAE REPRAESENTANTVR CORAM EO. Vt infra c.168.

Quatenus ſint recipiendæ, ità legitur in ſtatuto ſine *glo.impreſſo Romæ anno* 1580. hæc eſt conditio, nempe quod iudex appellationum debeat clara luce proſpicere querelas & ap-
3 pellationes, ſi ſint recipiendæ, id enim ſignificat dictio illa, quatenus, per *tex. in l. per Stichum, qui mens 6.ff.de leg.1. Bart.in l.1.num.20.* vbi etiam alij *ff. de cond.& demon.* vnde idem
4 eſt dicere quatenus ſint recipiendæ, vel dummodo ſint recipiendæ, iuxtà *not. per Surd.conſ. 186.n.10.*ſed quænam querelæ, & appellationes recipiendæ ſunt? ſi caſus omnes huiuſce quæſtionis explicandi eſſent, magnum profectò volumen contexendum foret, iamque materia hæc ab alijs auctoribus, præcipuè verò à D.Sigiſmundo Scaccia I.C. Romano doctè, & copioſè pertractata eſt. Ego tamen, ne locum iſtum valdè notabilem omninò intactum prætermittam, aliquam ſaltem ſub præcipuis regulis generalibus perſtricta in medium proferam.

In primis autem diſtinguo querelas ab appellationibus, vti ſupra *hoc cap. conſideraui ſub littera A. ad verbum, & querelas, & appellatio-*
5 *nes*, nempe, vt querelæ referantur ad nullitates, appellationes vero ad iniuſtitiam.

Et quod attinet ad querelas; firmanda in primis videtur regula, quod recipiendæ non ſint querelæ nullitatum, quæ non ſint de tribus, ſcilicet citationis, iuriſdictionis, vel mandati, ità enim ſancitum eſt conſtitutione Pij Papæ IV. de *reform.Tribun.Vrb.Romæ, quæ in bullar.nouo eſt* 58.§.13. ibi, non attendant nullitates, alloquitur Iudices Romanæ Curiæ, niſi ex defectu citationis, iuriſdictionis, vel mandati, ſed illis non obſtantibus ad cauſarum expeditionem procedant: quæ quidem conſtitutio poſtea innouata fuit, & extenſa etiam ad quoſcumque Iudices ditionis temporalis Eccleſiaſticæ, cum expreſſa mentione etiam Curiæ Capitolinæ per modum ampliationis, quod facilè factum fuerit, quia in hac conſtitutus eſt iudex proprius nullitatum atque demum eadem diſpoſitio generaliter innouata eſt in bulla Pauli Papæ V. cuius titulus eſt, Reformatio Tribunalium Almæ Vrbis, in bullario nouo 71.§.11.*n.7.* quocirca locum habet regula, quod exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis, *l. nam quod, liquidè ff. de pœn.leg.Euer.in cent.ſua loco ab exceptione ad regulam.*

8 Sed contra arguitur ex notoria praxi adeundi ſignaturam Gratiæ pro ſanandis alijs nullitatibus, vti præcipuè docet *Mandoſ.in ſua prax.commiſ.*19.nullitatis, vbi & ſanantur nullitates dummodo non ſint ex tribus, quæ quidem ſemper excipiuntur, *Staphil. de ſignat. liter.iuſti, tit.commiſ.*an detur ſuper validitate proceſſus, *fol.mihi 178.Mandoſ.d.commiſ.March. de commiſ.p.3.§.1.num.79.fol.13.* qui ideo admoneat DD. referendarios ſignaturæ, vt in commiſſionibus ſanatorijs nullitatum, ſemper addant clauſulam, dummodo non ſint ex tribus, vbi ea fuerit omiſſa in corpore commiſſionis. Vnde ne fruſtratoria ſit hæc praxis, & prouiſio, videtur dicendum quod regula ſupradicta Pontificijs conſtitutionibus expreſſa non ſit vſu recepta, vel certè, alio modo tolli debet obiectum, nec enim ſuperfluis reme-
9 dijs præſumitur quis velle vti, argumento *text. in l.hac ſtipulatio §.Diuus ff.vt legat nom.cauea.& in cap 2.de prob.facit text.in l. ſi quando* 112.*ff. de leg.1.* & maximè, vbi remedia requirant
10 impenſas, & incommoda, *Abb.conſ.72.num.3 par.2.Card.Tuſc.concluſ.896. num.6. verbo Superfluis cautionibus.* Verum, quod conſtitu-
11 tiones prædictæ omnino ſeruentur, planè notorium eſt in Curia, ſeuti negari non poſſit.
12 Addo quod conſtitutiones Papæ eo ipſo, quod publicatæ ſunt, dicuntur vſu receptæ nec etiã tolli poſſunt per contrarium vſum ſine ſcientia Papæ, *Rot.deciſ.*197.*num.3.&* 213.*num.2.p.*
13 1.*in recentior.* immo amplius, vt tollantur, requiritur conſenſus expreſſus Papæ, nec ſufficit tacitus *Rot.deciſ.*221.*ſub num.5.par 1. in recentior. Beltramin.ad deciſ.Gregor.Pap.XV.*267.*n.* 15. Obiectum autem primo ità tolli poſſe vi-
14 detur, nempe ſi dicamus, quod ſæpe Signatura adeatur ad tollendas dubitationes, nempe, vt declaretur hanc, vel illam nullitatem apertè ſaltem non eſſe ex tribus, & ideo non attendendam, maximè quia non raro oriuntur eiuſmodi dubitationes, quæ ſi iudicum iudicio relinquantur, longiores profectò efficiunt cauſarum proceſſus magno cum diſpendio litigantium, ex quo ſequitur, quod talis aditus ad Signaturam dici non poſſit ſuperuacaneus, cum aliquid, quinimo multum operetur iuxta *tex.cum ibi not.in l.quæ dubitationis cauſa* 81.

ff. de

ff.de reg.iu.in l.qui mutuam 56.*in princip.ff.mand. in l.ſi pupilli* 6.§.1.*ff.de neg. geſt & in l. quæ extrinſecus* 66.*ff.de verb.oblig.Menoch.de præſumpt. lib.4.præſum.*40.*numer.*16. Secundo dici poteſt
15 quod licet tres prædictæ nullitates cæteris omiſſis expreſsè admittantur, non ideo ſequitur, quod aliquot aliæ, quas mox ſubijciam, reijciantur, ſicuti in Curia vtique notiſſimum
16 eſt. Nec obſtat, quod exceptio regulariter firmet regulam in caſibus non exceptis, quia limitatur hæc Theorica, vt non procedat vbi alij ſint caſus ab eadem regula alibi in iure excepti, quia quoad alios ſimiles caſus alibi exceptos, exceptio non firmat regulam *Clement. exiui de Paradiſo* §. *deinde, & ibi glo. & Card. de verb.ſignif.text.in l.ob as C de prad.min. & ibi glo.not.Felin.in cap.quoniam frequenter ſub nu.* 3. *verſ.Limita ſecundo,vt litt.non conteſt. cum alijs allatis per Euerar.d.loco ſub num.* 5. *verſ. ſecundo dicta Theorica*.

Nullitates verò aliæ præter tres prædictas in iure,& apud iuris interpretes habentur expreſſæ tamquam conſiderabiles, & attendendæ;
17 Primo autem loco offert ſe nullitas ob non ſeruatam formam proceſſus iudiciarij,quæ quidem generalis nullitas longe, latèque patet,& plurimas nullitates in ſpecie complectitur, ſiue forma peculiari reſcripti, ſiue iuris ordine tradita ſit, vti probat *tex.in cap.cum dilecta* 22. *de reſcrip.*ibi,contra noſtri formam reſcripti, ac iuris ordinem,vbi latè *Felin.poſt num.6.verſ.geſta contra form. & in c.quoniam frequenter col.* 5. *ſub num.*4. *verſ. & intellige etiam prædicta, text. in l.prolatam, & in l.ex ſtipulatione* C.*de ſentent. & interloc. omn.iud.Rota in Romana Saluiani interdicti coram Orano* 6.*Nouembris* 1598. *quæ eſt* 6.*in impreſſis apud Pacif.de Salu.interd.* in vltima
18 editione, vbi dicitur, quod bullæ Pontificũ, non tollunt nullitates ex forma non ſeruata, & in ſpecie ita cenſuit de nullitate prouenien-te ex inobſeruantia terminorum ſubſtantia-
19 lium iudicij; quæ verò ſint ſubſtantialia iudicij, declarat *Bar.in l.prolatam num.*5.C. *de ſent. & interloc.omn.iud.* quod eadem ratione de nullitate ob non ſeruatam formam ſtatuti Vrbis in poſitionibus, & confeſſis ſupra *cap.*68.*dixerat pariter Rot.coram Orano in Romana alimentorum* 4.*Iunij* 1593.*quæ impreſſa reperitur penes Mancin.tract.de iuram.par.*2.*art.*2.*num.*36. atque
20 generaliter id ipſum pariter dicendum eſt de alijs nullitatibus partim inductis per hoc ipſum ius noſtrum municipale,nempe vbi ſeruata non ſit forma, & ordo iudicij ab eo traditus per *dictum cap.cum dilecta, & alia allegata, quibus conferunt not.per Luc.Pat.lib.*6. *cap.* 1. *de canſ.nullit.num* 30.Idem de nullitate ob latam
21 ſententiam termino citationis ad eam ferendam elapſo, vel circumducto tenuit *Rot.coram Ortembergo in Romana pecuniaria, ſeù reſtitutionis in integrum* 15.*Decembris* 1610.*probat text. in l.& poſt edictum ff.de iudic.Alexan.conſ.* 84. *n.* 9.*lib.*4.*Rot deciſ.*1.*de teſti. in nou. Afflict. deciſ.* 115.*& alij Citati in eadem deciſ. coram Ortembergo*. Idem ſenſit Rota de nullitate ob non
22 præſtitum iuramentum calumniæ, cum expreſſione, quod hæc non ſit ex tribus; & potius reſpiciat iuſtitiam, quam proceſſum, vt apud *Cardinalem Seraph.deciſ.*1355.*num.*1. vbi aſſeritur ſæpius ità fuiſſe deciſum, quod, & pluribus alijs deciſ.comprobat apoſtilla ibidem, & apud *Card.Mantic.deciſ.*33.*num.*3.Idem de nul-
23 litate ſecundæ ſententiæ ob non tranſportationem actorum prioris iudicij *Rot. in Parſen. bonorum coram Penia* 7.*Maij* 1607.*vbi in fi.dicitur*, quod licet hæc nullitas non ſit ex tribus,tamen attendi debuit, quia reſpicit merita cauſæ, & iuſtificationem ſententiæ, non autem eſt ſim-
24 plex aliqua, vel leuis nullitas, *& coram Reuerendiſs. D. Coccino Decano in Romana Sancti Thomæ* 10. *Martij* vbi quod hæc nullitas eſt euidens, & coram eod. *in Romana Pecuniaria*
25 4.*Februarij* 1611.hæc verò nullitas procedit in cauſis Eccleſiaſticis, non autem in prophanis, vt dictum fuit *coram Sacrato in Romana Vineæ de Brunis* 19.*Octobris* 1603.*& in Romana lignorum* 23.*Iunij*.1603. *& in Romana de Bombellis* 31.*Maij* 1613.ſed de hac nullitate aliqua adhuc ſubijciemus inferius hoc ipſo cap. verbo Actis tranſportatis.

26 Idem de nullitate ob cauſæ cognitionem in ſententiæ prolatione non adhibitam propter temporis breuitatem *Put.deciſ.*334 *lib.*1.*Cæſar. de Graſſ.deciſ* 14.*num.*1.*&* 2. & fuit dictum *in Fauentina tranſactionis coram Cardinale Blanchetto* 29. *Aprilis* 1599.*Socin.iun.conſ.*38.*num.* 25. *l.* 2.*Bart. in l.prolatam num.*7.*&* ſeq. C. *de ſent. & interl.omn.iud.Vant.de Nullit.tit.de nullit. ex defect.proceſſ.num.*3.*&* 36. vbi hanc communiorem, & veriorem ſententiam eſſe probat. Omittimus plura nullitatum exempla hoc loco adijcere, quia prædicta ſunt cæteris magis præcipua, ac frequentiora, atque ad ſummam attendendæ videntur nullitates illæ, quæ pertinent ad formam, & ordinem proceſſus, vel ad merita, & iuſtitiam ſententiæ, iuxta ſuperius tradita, quamuis non ſint ex tribus; Itaque Iudex appellationum eiuſmodi nullitatum querelas legitimè recipere poterit, perinde ac ſi eſſent ex tribus.

Cæterum ad appellationes quod attinet,in primis non omittam, quod iure quidem ſtatutum decernit pertinere ad Iudicem appellationum eas recipere, non autem ſpectare ad Iudicem à quo, de hoc cognoſcere, is enim
27 functus iam eſt officio ſuo, & receptio ponitur pro introductione appellationis *Bald in cap.paſtoralis* §.*præterea num.*8.*de offic. deleg.Bart. in l. ſciendum ff.de appell.recip.& in l.vnic. num.* 3. *ff. mil.non.appell.pend.vbi,& glo. verbo fiat. Natt. conſ.*529.*num.*10.*lib.*3.*Caſtren.conſ.*288. *ſub nu.* 1. ibi,pertinebit autem ad Iudicem appellationis,*lib.*1.*Contard.ad l.vnic.C. ſi de moment. poſſ. quæſt.*1.*num.*27.quod tamen ſummatim cognoſcendum eſt per Iudicem ad quem *l.* 1. C. *quor. appell.non recip.Bar.in dicta l. ſciendum Iaſſred deciſ.*444.*Contard.dicta quæſt.*1.*num.*30.*verſ.Poſſent etiam prædictæ opiniones concordari.*

28 Addo quod in dubio recipienda eſt appellatio, pro ea namque præſumitur,*Specul.tit.de appel.*§.9.*nunc dicamus ſub num.*2. *&* 6.*probat. in c. dilectis* 55.*de appell.in fin.c.vt debitus* 59. §. *cum autem, & cap. cum ſpeciali* 61.§. *exceſſu vero dubio,de appell.not.Franc. in cap. de priore* 31.*nu.*2. *verſ. aduerte,eod. tit.* vbi inquit quod in dubio

omnis

omnis ſententia, à qua eſt appellatum præſu-
29 mitur iniuſta, *vt per gloſ. in l.1. C.ſi aduerſ.cred. in fin.* & ideò omnis appellatio in dubio præſumitur iuſta.

Sed quomodo poterit appellationum iudex facilè perſpicere, quænam appellationes reijciẽdæ ſint: ad id quidem plurimum lucis afferre poſſe videntur infraſcriptæ regulæ; prima ſit,
30 quod vbi iure notorium eſt appellationem denegari, ea minimè recipienda ſit, prout *in l. 2. & 3. immo tot.tit. C. quor. appell.non recip. Bart. in l.ſciendum verſ. Hoc intellige ff.de appell.recip. Bald. in cap. paſtoralis* 18.§.*præterea num.3. verſ. & not. regulam de offic. deleg.* atque idem planè dicendum in terminis iuris noſtri municipalis, vbi per ipſum prohibetur recipi appellationem, vt infra c.171.173.177. & 179.

31 Secunda regula, quod non recipiatur appellatio, vbi appareat, quod appellans non ſit grauatus, nam grauamen eſt cauſa, cur detur appellatio, *cap. vt debitus* 59.*de appell. Innoc in c.breui de iureiur. Bald.in l.poſt ſententiam nu.4. C. de ſenten. vbi not.* illud eſſe in omni ſententia verum, quod qui non grauatur, nõ appellat, quare quaſi pro adagio dici ſolet, ſi grauaris appella; *Surd. conſ.*102. *nu.*13.*vol.*1. vbi expreſsè inquit, quod non datur appellatio, quãdo nullum ſubeſt gra-
32 uamen, quia nihil aliud eſt appellatio, quàm prouocatio ad maiorẽm Iudicem ratione grauaminis illati, vel inferendi, vti tradunt Doct. *in rubr.extra.de appell. Bart.in l.*1. *in princ.ff.eod. tit.* Vnde ceſsante grauamine, ceſſare debet appellatio, *cap.cum ceſſante de appell.*

33 Tertia regula, quod appellatio friuola nõ recipiatur per *tex.in cap. cum appellationibus friuolis*, 5.*de appell.in* 6. Friuola autẽ appellatio multipliciter intelligitur à Doct. *vt per Menoch. de arbitr.iud.caſ.*197.*num.*5.*& Scacc.de appell.queſt.*
34 2. *num.*48. Sed verius eſt, iure definiri non poſſe, quę ſint friuolę appellationes, & ideò Iudicis arbitrio id relinqui: *Menoch. de arbitr. iud. dicto caſ.*197. *num.*7. *Contard.d.q.*1.*nu.*40. *Scacc.d.q.*2. *num.* 49.

35 Quarta regula, quod appellatio non interpoſita intra decem dies, vbi viget ius commune, vel intra octo, vbi ſeruantur hæc ſtatuta à die latæ ſententiæ, non recipiatur ex *authent. hodie C. de appellat.* & ex ſtatuto noſtro infra cap. 168.

36 Quinta traditur regula, quod inſpiciatur tenor ſententiæ ad cognoſcendum, an detur appellatio à ſententia, ſicque an appellatio recipi debeat, necne; exempli gratia, vt cognoſcatur, an ſententia lata ſit in petitorio, vel in poſſeſſorio, *Corn.conſ.*10.*ſub num.*3.*in fin.lib.*4. *Cardin.Seraphin.deciſ.* 462. *in princ.*

Verum quia contingere poteſt, vt regulæ prædictæ non ſufficiant ad cognoſcendum, an
37 recipi debeat appellatio nec ne, plura namq; ſunt negotia, quam vocabula *l.4.ff.de præſcript.*
38 *verb.* Ideò ſi petatur ab alterutra parte ſuper hoc conſilium ſapientis, illud erit concedendũ, aliàs dabitur appellatio à denegatione talis cõſilij, tanquam à grauamine conſiderabili, *Speculi.tit.de appell.*§.9. *nunc dicamus nu.*3. *Dec.conſ.*
39 49. *in fin.* Neque adhuc omittam, quod appellatione pendente, de cuius validitate ſiue de fato, ſeù de iure dubitetur, ſiue ea recepta ſit, ſiue non, nihil innouari debet in præiudicium appellantis, *Specul.d.*§.*num.*9. qui ſubijcit ita eſſe intelligenda iura prohibentia aliquid innouari appellatione pendente, probat *tex.in l.ſciendum ff.de appell.recip.vel non, Contard.d.q.*1.*n.*41. *& ſeq.*

C PARTE CITATA. Quod vbi appellatur ante
40 ſententiam ſicque ab interlocutoria pars appellata iure citari debeat, docet *Specul.tit.de appell.* §.6.*qualiter n.*9. ibi, cautus etiam ſit, vt appellationem ſuam (loquitur de appellatione ante sẽtentiam) notificet aduerſario, alioqui non procederet in Curia contra illum, cum non ſit con-
41 tumax, quia non fuit citatus, idem *Specul.eodem tit.* §. 10.*de offic. in princ.Gemin.in cap.* Romana §. *quod ſi obijciatur num.*2. *de appell.in* 6. *vbi not.* practicam, & modum, quem ſeruare debet Iudex ad quem, antequam inhibeat quando appellatur ab interlocutoria, quia primo citabit partem ad opponendum appellationi &c. Et his præcedentibus poterit inhibere; Cum enim
42 appellatio ante ſententiam ſine probabili cauſa in ſcriptis expreſſa non admittatur *cap.*1. *de appel. in* 6. *cap. vt debitus ex.eod.* æquum eſt profecto citari appellatum, vt poſſit obijcere, quæ contra eiuſmodi appellationem iure ſibi competere videantur, *iuxta tex. in dicto cap. Romana* §.*quod ſi obijciatur*, nempe ad effectum impediẽdi, ne illa recipiatur, & ne iudici à quo inhibeatur, ſi recipienda nõ fuerit appellatio, ſicuti tradidit *Abb.in ca p. dilectus* 29 *n.*7. *& in fin. de reſcript.& in* Rot.*in non.deciſ.* 58.*n.* 2.

43 Quo vero ad ſententiam diffinitiuam, non requiritur ex ſtatuto noſtro vt pars appellata citetur, ſed appellatione repræſentata poterit iudex appellationis inhibere ſtatim Iudici, à cuius ſententia appellatum fuerit, ne contra appellantem, & eius bona aliquid innouet, vti legitur in hoc ipſo cap.ſtatuti noſtri, quod, & iuri communi conſonum eſt, ſiquidem poſt ſententiam diffinitiuam licet appellare à quocumque, & per quemcumque etiam ſine cauſæ rationabilis expreſſione, *argumento tex.in dicto c. Romana* §.*ſi autem & d.cap. concord.*1. §. *his quæ*, vbi etiam *glo.verbo Statuit eod.tit.in* 6.*not.Specul. tit.de appell.* §.2. in quibus autem caſibus *n.* 28. *in fin.* ibi, poſt ſententiam autem diffinitiuam, & vbi Iudex viderit appellationis inſtrumento ſibi repræſentato appellatum fuiſſe intra legitimum tempus à ſententia diffinitiua, tum ſtatim liberè poterit inhibere Iudici à quo, *quod not. etiam Luc. Pæt.in ſua praxi Capitolina lib.* 5. *cap.*4.*nu.* 5. Cumque appellatus iure non poſſit hoc caſu impedire ne recipiatur appellatio, & ſubſequatur inhibitio, non eſt vtique cur citetur, ſicuti generaliter non debet quis citari ad
44 actum, quem certum eſt ab eo impediri non poſſe *Abb c.cum ſit Romana* 5.*num.*7.*de appell.& in cap. cum olim* 12. *num.* 20. *de ſent. & de re iud. Roman. conſ.* 483. *num.* 16. *Grammat. deciſ.* 60. *num.* 9.

D APPELLATIONEM, VEL QVERELAM NON ESSE RECIPIENDAM, VEL ESSE DESERTAM. Quoad hunc articulum vide præxim, quam docet *Luc. Pæt.lib.*5. *cap.* 7. dabitur tamen appellatio ab eiuſmodi pronunciatione, vt infra cap. 176.

E ACTIS

E ACTIS TRANSPORTATIS. Sufficit autem in cau-
45 sis prophanis transportare acta, quæ sufficiant ad cauſę cognitionem, nempe vt sententia secũda ob id non subiaciat vitio nullitatis, non autem necesse est transportare omnia, vti censuit *Sac. Rot. coram Cardinale Sacrato in Romana Vineæ de Brunis* 19. *Octobris* 1603. *& coram eodem in Romana lignorum* 23. *Iunij* 1603. *& in decis.* 561. *num.* 12. *par.* 1. *diuers. in recent.* etiam coram eodem, in quibus post declarationes *Sac. Congr. Conc. Trid. interpretis ad c.* 20. *sessio* 24. *de refor.*
46 decernitur, quod acta omnia coram Episcopo gesta, ad iudicem appellationis per appellantẽ expensis suis transferri debeant, non procedit in causis prophanis, sed in Ecclesiasticis, & ideò sententiam in prophanis non esse nullam, quia acta omnia ad Iudicem appellationis transportata non fuerint, contra vero dicendum esse in causis Ecclesiasticis, planè docent decis. aliæ supra per nos citatæ hoc ipso cap. sub littera C. verbo Quatenus sint recipiendæ, ibi idem de nullitate secundæ sententiæ: Defendi pos-
47 set etiam sententia à nullitate ista proueniente ob actorum non integram transportationem, quando propter negligentiam illius, qui hoc opponit, id fuisset factum, vt dixit *Rota in dicta Romana de Bombellis*.

48 Demũ hic addo, quod acta in dubio præsumũtur integrè trasportata *Rot. decis.* 59. *nu.* 1. *in im-*
49 *press. Greg. Papæ XV.* quodque Notario asserenti alia acta penes se non extare, creditur, probat additio ibidem sub nu. 5. vbi pleniùs declarantur, quæ ad materiam istam pertinere possunt.

F ET PARTIBVS AVDITIS. Quas quidem etiam à Iudicibus sæpius interrogari in causæ discussione præcipit Imperator *in l. Iudices* 9. *in princ.*
50 *C. de iudic.* in hoc enim versatur causæ cognitio, nempe partibus præsentibus, vel absentibus per contumaciam *Bart. in l. prolatam num.* 7. *C. de senten. l. in causa cognitione* 14. §. *causa autem cognita ff. de in integr. resti. probat tex. in d. l. Iudices Bald. in l. peremptorias sub num.* 6. *C. senten. rescin. non poss.*

G PRONVNCIET BENE, VEL MALE IVDICATVM. Forma hæc pronunciandi, & aliæ, quę hoc ipso cap. subsequuntur iuri communi sunt conformes, vt potissimum intelligi potest ex *Bar. in l. si expressim* 19. *num.* 2. *ff. de appell. & in l.* 1. *num.* 9. *C. quan. pronoc. non est necess.* & statutum nostrum quoad ista est in viridi obseruantia, vt præcipuè attestatur *Luc. Pat. lib.* 5. *cap.* 13. *de sent. prolat. nu.* 2. quod & ego re ipsa expertus sum, quamdiu munere Iudicis appellationum primo, deinde Senatoris Vrbis plures annos perfunctus sum. At-
51 tamen quoad formulam verborum adhibendã in sententia Iudicis appellationum; vide plenius *Scacc. de appell. q.* 11. *n.* 112. ibi, conueniunt omnes, quod forma in summa est ista.

H PROVT EX ACTIS VIDERIT CONVENIRE. Siqui-
52 dem debet Iudex secundum acta iudicare *l. illicitas* §. *veritas ff. de offic. Præsid.* probat doctè, ac plenè *Didac. var. resol. lib.* 1. *vbi n.* 6. testatur hanc sententiam esse magis communem, nec potest
53 Iudex ex alijs, quę sint extra acta, moueri ad iudicandum *Didac. dicto cap. num.* 9. *cuius opin. commendauit Rot. diuers. par.* 1. *decis.* 445. *n.* 8. *& decis.* 136. *nu.* 4. *& seq. in collectis per Zacch. ad Gallesi. de oblig. Camer. Et in Romana officij coram Scotto* 13. *Ian.* 1608. *& in Aquen. pensionis coram Reuerendissimo Damasceno* 1611.

I SICVT IN DIVERSIS CAPITVLIS SENTENTIAE. Tum
54 enim quot sunt Capitula, tot censentur esse sententiæ, & vnum Capitulum potest confirmari *l. quædam mulier* 42. *ff. famil. erciſc. l. fin. de in. patr. Bart. in l.* 1. *n.* 1. *& 7. si aduer. rem iudic. Rot. diuer. decis.* 33. *n.* 9. *p.* 2. cumque sententia hoc casu sit
55 diuidua, locus est regulæ, quod vtile per inutile non vitiatur *l.* 1. §, *sed si mihi, & ibi Doct. præcipuè Ias. num.* 4. *ff. de verb. oblig. Rot. dict. decis. num.* 18.

K REFORMARE. Ideò potest Iudex appellationis
56 primam sententiam, vt hic habetur, reformare, quia totum negocium ad eum omnino deuolutum est *Bart. in l. si expressim num.* 15. *vers. ex quibus legibus Castren. in l. si constat* 12. *sub num.* 1. *ff. de appell. Alex. cons.* 79. *n.* 2. *lib.* 2. *& plenius Vant. de nullit. tit. quod & quib. mod. nullit. in iudic. propon. nu.* 111. *& duob. seqq. Granu. theorem.* 17. *sub num.* 1.

L SVPERVACVO APPELLATVM. Ità detegitur aper-
57 tè nullitas, & sententia non reuocatur, cum sententia non tenuerit *l. si constat* 12. *in fin.* ibi appellatio in re aperta superuacua fuit *l. ex consensu* §. 1. *ff. eod. tit.* §. hæcque fuit praxis *Bart. in l. si expressim nu.* 8. *vers. quarto videndum ff. de appell.* quam etiam probat *Alexan. cons* 59. *n.* 11. *vol.* 4. vbi refert *Iac de Aren. Cyn. & Bal. in l. eos in prin. C. de appell.* & alios alijs in locis idem sentientes *Castren. in dicta l. si constat num.* 1. quam quidem praxim statuentes nostri approbarunt, licet appellatio Iudici non præscripserint, quod eam omnino seruet, sed ipsius arbitrio reliquerint, vt apparet ibi, possit præterea; vsus tamen Fori Capitolini eam planè recipit: Cęterum stylus aliorum Tribunalium Vrbis aliam formam sequitur, vti testatur *Vant.* qui eam tradit *tract. de nullit. tit. quot, & quib. mod. nullit. in iudic. propon. num.* 120. Atque iuxta hanc praxim ces-
58 sat dubitatio an Iudex appellationis pronunciare voluerit super nullitate, & appellatione, quando à sententia simpliciter fuerit appellatũ, itaut Iudex appellationis cognoscere potuerit tam de iniustitia, quam de nullitate sententiæ, nõ autem vbi de nullitate principaliter dictum fuerit; qua de re fusius Doct. pertractant, & præcipuè *Bart. & in l. expressim nu.* 6. 7. 8. *ff. de appell. col.* 1. *nu.* 9. *C. quan. pronoc. non est necess. Vant. d. tit. nu.* 115. *& plur. seqq. Scacc. de appell. quæst.* 11. *n.* 114. *cum plur. alijs seqq.*

M TOTAM CAVSAM APPELLATIONIS, ET NVLLITATIS.
59 Sic etiam ex iuris communis dispositione per appellationem simpliciter, interpositam intelligitur totam causam ad Iudicem appellationis deuolutam esse, per *tex. in l. fin. in fin. ff. quod cum eo, & in l. per banci. C. de tempor. appell. Bart. in dicta l. si expressim. nu.* 15. *vers. ex quibus legibus, Castren. in l. si constat* 12. *sub n.* 1. *ff. de appel. Alex. cons.* 79. *n.* 2. *lib.* 2. *& cons.* 59. *nu.* 9. *lib.* 4. & alij multi cumu-
60 lati per *Scacc. d. q.* 11. *n.* 114. idipsum præstat causa nullitatis, nempe vt deuoluat totum negocium ad Iudicem Appellationis per *tex. in l. absentem C. de accus. & in l.* 1. *ff. quæ senten. sin. appell. rescind. Bart. Castren. & Alex.* qui hoc dicit menti tenendum *d. cons.* 59. *Scacc. locis præcitatis.*

Intra quantum tempus appelletur.

CAP. CLXVIII.

IN omnibus casibus,in quibus appellare permittitur,debeat appellãs intra *a* octo dies, *b* à die latæ sententiæ computandos,suam *c* appellationem interponere; aliàs *d* censeatur suæ appellationi renunciasse,*e* & prima sententia firma remaneat; *f* nec ignorantia allegari possit, si citatio ad sentẽtiam audiẽdam,iuxta formam traditam præcesserit, & sententia in loco publico fuerit promulgata.

SVMMARIVM.

1 *Terminus ad appellendum datus à iure communi est decem,à statuto verò,est octo dierum.*
Quo elapso,& appellatione non interposita, sententia transit in rem iudicatam, & num. 14. 16.
2 *Terminum ad appellandum prorogare, vel coaretare,est de iure positiuo.*
3 *Dictio A, est exclusiua.*
4 *Appellatio legitimè interponitur duobus modis, vel incontinenti,vel in scriptis,& n.* 8.
5 *Appellatio incontinenti, quomodo interponatur, & num.* 6.
7 *Incontinenti factum quid quando censeatur, relinquitur arbitrio Iudicis.*
9 *Appellatio, nisi interponatur incontinenti, interponi debet in scriptis,& n.* 10.
Nec solum in definitiua, sed etiam in interlocutoria vim definitiuæ habente,& n. 11.
12 *Interlocutoria habens vim definitiuæ, æquiparatur in omnibus ipsi definitiuæ.*
13 *Appellatio à simplici interlocutoria non potest aliter interponi, quam in scriptis.*
15 *Probatio,nisi sit impedimenti,non admittitur contra præsumptionem iuris, & de iure.*
17 *Ignorantia ad effectum appellandi allegari non potest ex statuto à reo victo,& citato ad sententiam audiendam, & n.*25.
*Secus ex stylo Rotæ, etiam quoad contumacem verum,& n.*19.
18 *Contumaci ficto non currit ex iure communi tempus ad appellandum,nisi à die notitiæ sententiæ.*
20 *Contumax verus est ille, qui personaliter fuit citatus, & non comparuit, & iste iure non auditur appellans,num.* 21.
22 *Contumax fictus est,qui personaliter citatus nõ fuit, sed ex præsumptione iuris tantum,non autem iuris, & de iure censetur habuisse notitiam citationis,& n.* 23. *& admittitur etiam ad probandum se non habuisse notitiam citationis,& n.* 24.

ANNOTATIONES.

A INTRA OCTO DIES. Placuit statuentibus terminum decem dierum iure communi præscriptum ad appellandũ in *authen hodie C. de appell.* coarctare ad octo dies, fortè vt litium breuitatei studerent, quod aliàs vtique professi fuerant supra cap. 81.in princ.& iuris communis conditoribus placuit *l. properandum in princ. C. de iudic.l. litibus C. de agricol & censit.lib.*11. quod pariter etiam eisdem statuere licuit, vti sensit *Abb. in cap.cum sit Romana.* 5.*num.*14.*de appell. Franc.ibidem num.*2. & ante eos *glo.*quam idem *Franc.dicit singularem in l.præscriptione verbo Invis C. si contr. ius,vel vtil. publ.* nam cum appellationis terminũ prorogare,vel coarctare,sit de iure politiuo,vt in *l.* 1.§.*biduum,& authen.hodie C.eod.tit.*super hoc planè statutum cõdi potest, *l.omnes populi,vbi Doc.* & præcipuè *Bart. num.*3. *&* 21.*ff.de iust.& iur. Franc. dd.c.& num.*

2 *a*

B A DIE LATÆ SENTENTIÆ COMPVTANDOS. Dictio *à*, excludit diem latæ sententiæ, ita vt hic dies non computetur in termino *iuxta not. per Tiraquell. de retract.lignag.*§.1.*glo.*11. *nu.*51. qui ad idipsum mille alios refert; & in casu appellationis interponendæ à die latę sententiæ *Alex. cons.* 87. *num.* 10. *lib.* 7. *Luc. Pet. lib.*5. *cap.* 1. *de appell. num.* 13. *Scacc. de appell. quæst.* 12. *num.* 57.

3 *b*

C APPELLATIONEM INTERPONERE. Interponitur autem appellatio legitimè duobus modis, scilicet vel incontinenti audita sententia Iudicis, viua voce dicendo, appello, *vt in l.*2. *ff. de appell. & in l. litigatoribus C.eod.tit.litigatoribus,* inquit ibi Imperator, *copia est etiam non scriptis libellis illico appellare voce, cum res poposcerit iudicata, tam in ciuilibus, quam in criminalibus causis*; & illico siue incontinenti intelligitur, antequã Iudex ad alia diuertat facienda *glo.in dicta l.litigatoribus verbo Illicò*, sed alij dixerunt incontinenti appellatum censeri, si appellatum sit, antequam Iudex è Tribunali recesserit, quamuis & ipse, & appellans ad alios actus diuerterint *Luc.Pet.lib.* 5.*cap.*1.*de appell.num.*7. ex auctoritate aliorum *in l.*1. *ff de appell.& Castren.in l.*1. §.*biduum num.*5. *ff.quan. appell. sit.Franc.in cap. vt debitus* 59. *num.* 15. aliàs verò,quid incontinenti factum dicatur, Iudicis arbitrio relinquitur,iuxta communem Doct.sententiam,vti probat *Graual.ad Vestr. lib.*7. *cap.*3. *nu.*60. siue appellatur in scriptis infra octo dies à die latæ sententiæ computandos ex hoc statuto nostro, & quidẽ appellatio interponi debet in scriptis, nisi interponatur viua voce, vti dictum est *l.*1. §.*fin.* vbi hæc verba leguntur, libelli qui dantur appellatorij ita sunt concipiendi, vt habeant scriptum, & à quo dati sunt, hoc est qui appellet,& aduersus quem,& à qua sententia;ex quibus planè verbis apparet etiam,quænam continere debeat appellatio in scriptis exhibita, quodque appellatio in scriptis concipienda sit tam de iure Canonico,quam de iure Ciuili tradit *Franc. in cap.vt debitus* 59.*num.*11. & plurimi alij cumulati per *Scacc.de appell q.*4.*n.*1. Et in Romana Curia ità seruari testatur *Vestr. in sua praxi lib.*7.*cap.*3.*num* 28. atque hanc regulam procedere non solum in sententia diffinitiua, sed etiam in interlocutoria habente vim diffinitiuæ tradit idem *Scacc.ead quæst.num.*2.& 56. vbi subijcit,quod generaliter circa formam, & solemnitates appellationis, interlocutoria habens vim diffinitiuè in omnibus æquiparatur ipsi diffinitiuę, vti *dixit Franc.dicto cap.vt debitus quæst.* 14.*num* 25. nam quoad simplicem interlocutoriam iam certum est, non aliter appellari posse, quam in scriptis *cap. cordi de appell.*

pell. in 6. Bart. & alij in l. litigatoribus , & in l. ſi eos §. ſi autem C. eod. Veſtr. dicto cap. 3. & num. 28.

D CENSEATVR SVAE APPELLATIONI RENVNCIASSE. 14 Sic ex iure communi ſtatutum eſt, quod qui intra decendium non appellat, per interpretationem iuris latæ ſententię paruiſſe videatur, & ſententiæ paruiſſe videatur, & ſententia in auctoritatem rei tranſeat iudicatæ, *cap. quod ad conſultationem 15. §. taliter duxerimus reſpondendum*, vbi prædicta omnia verba leguntur, & ibi Doct. *Lancellot. de attent par. 2. cap. 12. ampliat. 1. nu. 16. Maran. in ſuo ſpecul. par. 6. act. 2. princ. verbo Et quandoque appellatur n. 214.* Atque per hæc verba inducitur præſumptio iuris, & de iure, con- 15 tra quam non admittitur probatio, niſi impedimenti, arg. *tex. in cap. ex ratione 8. de appel. & in Clemen. ſicut appellationem eod. tit. Gemin. in c. ab eo nu. 7. de appell. in 6. Dec. in c. perſonas n. 34. eod. tit. Oſaſc. deciſ. 7. n. 5.*

E ET PRIMA SENTENTIA FIRMA REMANEAT. Sic eſt 16 etiam ex iuris communis diſpoſitione, vt proximè dictum eſt per verba, quæ habentur in d. cap. quod ad conſultationem, ibi, ſententia in auctoritatem rei tranſeat iudicatæ.

F NEC IGNORANTIA ALLEGARI POSSIT, &c. Statu- 17 tum noſtrum proteſtatur, quod ignorantia allegari non poſſit à reo victo, ſi citatio ad ſententiam audiendam iuxta formam ſupra traditam, nempè cap. II. præceſſerit, & ſententia in loco publico fuerit promulgata, ſicque non diſtinguit contumacē fictum à vero, licet alias 18 ex iu. communi ficto contumaci tempus ad appellandum non currat, niſi à die notitiæ ſententiæ contra ipſum promulgatæ, *Rot. in non deciſ 2. & 16. de dol. & contumac. Maran. in ſuo ſpecul. par. 6. act. 2. princ. verbo, Et quandoque appellatur n. 284. not. Luc. Pet. in ſua praxi. lib. 5. cap. 1. nu. 28. Scacc. de appell. q. 12. limit. 2. ſub nu. 3.* Cæ- 19 terum ex ſtylo Sac. Rot. Canonica æquitate fundato etiam verus contumax audiretur appellans à diffinitiua intra decem dies computādos à tempore prolationis ſententiæ, non autem à die ſcientiæ, vt habetur *in dicta deciſ. 16. in fin. tradit Felin. in cap. quod ad conſultationem num. 28. de ſent. & re iud. & Scacc. quæſt. 17. limit. 3. num. 12.* plures alios referens, atque aſſerens ita ſeruari tam in Curia Romana, quam in tota Ditione Eccleſiaſtica, omni prorſus dif- 20 ficultate remota. Porro verus contumax ille dicitur, qui perſonaliter fuit citatus, & non cōparuit *Rot. d. deciſ. 16. ſub n. 1. Maran. d. act. 2. nu. 185.* vbi plenius id explicat, ac extendit, ſicuti etiam idipſum facit addit. *ad deciſ. 2. de dol. & cont.* & ita concludunt Doct. communiter *Gratt. ad Veſtr. lib. 7. cap 2. num. 53.* & quidem ta- 21 lis contumax iure non auditur appellans *l. 1. C. quor. appell. non recip. l. ex conſenſu §. fin. ff. de appell vbi Bart. & alij l. properandum §. ſin autē abfuerit rem C. de iudic. l. & poſt. edictum §. fin. ff. eod. Rot. dicta deciſ 16. num. 1. Maran. d. act. nu. 284. Scacc. quæſt. 17. limit. 3.* Fictus autem con- 22 tumax is habetur, qui perſonaliter citatus non eſt, ſed tamen ex iuris præſumptione cenſetur notitiam habuiſſe citationis, ſiquidem cognito quid ſit verus contumax, cognoſcitur & iam quis ſit non verus ſed fictus, argumento *tex. in princ. inſtit. de his qui ſui vel alien. iur. ſunt vbi glo. verbo Simul intelligendus & in princ. inſtit. de* 23 *tutel.* Verum fictus contumax talis cenſetur ex præſumptione iuris tantum, non autem iuris & de iure, exempli cauſa, ſi ad domum citatus ſit, 24 vel per edictum; quocirca idem admitteretur, ad probandum, ſe non habuiſſe notitiam citationis *Clemen. 1. vbi gloſ. verbo Reſtringimus, & ibidem Doct. de iudic. Rot. d. deciſ. 16. ſub n. 2. de dol. & cont.* & ideo fictus contumax appellans, appellando, *cap. venerabilibus 7. § porrò de ſenten. excom. lib. 6. Rot. dicta deciſ. 2. num. 1. & 16. nu. 2. de dol & cont. Marant. d. par. 6. act. 2. princ. verbo Et quandoque appellatur num. 281. Aym. de antiq. temp. par. 2. num. 3. Scacc d. q. 12. n. 13. &* 25 *alius ſeq.* Cæterum attenta ſtatuti noſtri diſpoſitione clara, & aperta non excuſatur nec auditur etiam fictus contumax appellans, vt ſupra diximus in princ. ſub hoc verbo, Nec ignorantia allegari poſſit.

De tempore redeundi pro Apoſtolis.

CAP. CLXIX.

QVando legitimè ab appellātibus *a* Apoſtoli *b* petiti ſunt, & Iudex à quo *c* conuertit ad terminum iuris: Statuimus, quod terminus iuris intelligatur eſſe dierum quinque à die interpoſitæ appellationis; quodque non liceat Iudici ad longiorem terminum appellantem monere, *d* in quo die quinto, & qualibet illius diei parte, ſufficiat pro Apoſtolis redire, etiamſi Iudex illos non dederit, aut non reſpondiderit: & Iudice non reperto, *e* ſufficiat coram Notario proteſtari Et *f* dicto termino apoſtolorum durante, nihil omnino, neque per partem poſſit innouari, & innouatum tamquam attentatum reuocetur.

SVMMARIVM.

1 *Apoſtoli quid ſint, & vnde dicti, & n. 2.*
3 *Apoſtolorum ſpecies ſunt quinque, quarum tres dumtaxat ſunt in frequenti vſu, dimiſſorij, refutatorij, & reuerentiales, & n. 4.*
5 *Apoſtoli, ex communi vſu petuntur eodem tempore, quo appellatur, & n. 7. & poſſunt etiam peti ſeparatim, & nu. 6. & ſunt pars, & ſubſtantia appellationis, nu. 8.*
9 *Appellatio non petitis apoſtolis efficitur nulla.*
10 *Terminus redeundi pro apoſtolis, eſt de iure communi triginta dierum, ſed ex ſtatuto dantur tantum quinque dies, & n. 13. Intellige, vt n. 14. Et poteſt arbitrio Iudicis abbreuiari, n. 11. non autē prorogari, & n. 12.*
15 *Proteſtatio apoſtolos petentis, nec valentis habere, ei prodeſſe debet.*
16 *Impedito non currit tempus.*
17 *Termino pendente ad recipiendum apoſtolos an poſſit aliquid innouari per Iudicem, aut per partem.*

ANNOTATIONES.

A Apostoli. Hoc loco quid sint, quando & quid petantur, qualis eorum sensus esse
1 debeat, & alia quædam præcipua ad huius materiæ cognitionem pertinentia posthabitis ciuulis ductis per interpretes iuris, liberè, & abundè haurire potes ex ipso iuris fonte, nempe apud *Martian. l. 1. ff. de libell. dimiss.* vbi hæc proferuntur verba *post appellationem interpositam litera dandæ sunt ab eo, à quo appellatum est, ad eum qui de appellatione cogniturus est, siue Principem, siue quem alium, quas litteras dimissorias, siue apostolos appellant*: Sensus autem litterarum talis est, appellasse puta Lucium Titium à sententia illius quæ inter illos dicta est; sufficit autem petiisse intra tempus dimissorias instanter & sæpus, vt & si non accipiat, id ipsum cõtestetur; Hoc quidem breui responso, si illud bene perpendamus longè plura ad rem nostram profectò habetur quàm ex longis Doctorum nostrorum scriptis
2 percipi possint. Cæterum apostoli vndè dicti cæteris omissis *Alciat.* tam latinè, quàm græcè
3 insigniter eruditum cõsule, *ad l. dimissoriæ* 105. *ff. de verbor. signif.* Apostolorum autem species quinque recensentur *à Specul. lib. 4. partic. de apostol. 1. §. sequitur videre de apostolis, scilicet conuentionales num.* 1. Testimoniales eodem numero, & numero 11. Dimissorij sub dicto numero 1. Reuerentiales numero 8. Refutatorij numero 6. & singulas species post *Specul.* declarando prosequitur, *Scacc. de appell. quæst. 13. art.*
4 *2. per totum.* Verùm in frequenti vsu esse videntur tres species dumtaxat, videlicet dimissorij, refutatorij, & reuerentiales iuxta tradita per *Maran. dicta par. 6. act. 2. verbo & quandoque appellatur num.* 225. *& per Cardin. Alexandr. in cap. vt debitus num.* 46. *de appell.* vbi iidem singulas tres species prædictas declarant; *Vestr.* quatuor species apostolorum ponit in sua praxi *lib. 7. cap. 3. sub nu.* 32. quæ in prædictis quinque comprehenduntur.

B Petiti sunt. Petuntur apostoli eodem tem-
5 pore, quo appellatur, idque, ex communi vsu, vti tradit *Bartol. in l. 1. §. libelli numero 8 ff. de appell.* ibi communiter tamen obseruatur *Luc. Pat. lib. 5. cap. 1. num.* 17. quod & apparet ex formula appellationis ab eodem concepta *dicto cap. num.* 15. *Vestr. dicto cap. 3. num.* 32. *& 35. Scacc. de appell. quæst. 13. art. 4. num.* 37. qui ta-
6 men omnes consentiunt cum aliis citatis potissimum per *Scacc.* quod possint etiam seperatim peti apostoli iuxta opinionem *gloss. in l. 1. verbo intra tempus ff. de appell. & in l. Iudicibus 24. verbo Gesta, & verbo sequenti C eodem tit. Bartol. assentitur in dicto §. libell. numero 8. Sic & Specul. dicta rubric. de apostol. num.* 14. *& sequenti Vitalin. in Clemen. 2. in princ. num.* 24. *de appel.* Quæ quidem opinio fundamentum habet in iisdem legibus, sed à communi vsu non est recedendum, qui passim in omnibus Tribunalibus receptus est, vti notum est, & testatur adhuc sub dicto numero idem *Scac.* non modo versatus in causis Rotæ peragendis, verum etiam in iudicandi munere, quod in aliquibus primariis Italiæ Ciuitatibus cũ laude exercuit.

7 Hisce omnibus adiungo pronunciatum Clementis Quinti *de appell. cap. secundo in hac verba*, nos antiquam, & communem obseruantam litigantium sequi, & æquitatem rigori præferre volentes, decernimus sufficere, quod per appellantem simul vno contextu apostoli instanter, & sæpius postulentur; sed amplius non
8 est omittendum, quod apostoli sunt pars appellationis, & de eius substantia *capit. 1. 4. & 6. de appell. in sexto, Clement. 2. in princip. eodem tit. Rota, quæ ita expresse loquitur decis. 50. nu. 3. de appell. in nou. Cassador decis. 8. num. 8. in fine de appellat. Osasc. decisione Pedemontan. 7. num. 4. Felin. in capit. personas num. 4. in fine de appellat. Marant. in sum specul. par. sexta. act. 2. verbo Et Quandoque appellatur num.* 417. ibi, apostolos esse partem appellationis; & sic non videri appellasse, qui apostolos non petit, *Lancellot. de attentat. par. 2. capit. 12. limit. 50. num.* 220.
9 vbi quod non petitis apostolis appellatio efficitur nulla, quia apostoli dicuntur esse pars, & de substantia appellationis, & idem *Lancellot. id ipsum plenius probat cap. 13. num.* 20.

C Monverit ad terminvm ivris. Quj quidem
10 terminus est tringinta dierum, & ad Iudicis fauorem, vt is interea deliberare possit, quos apostolos dare debeat, *l. Iudicibus 24. C. de appell. cap. ab eodem tit. in 6. Ancharan. in Clement. 2. num. 4. eod. tit. Vestr. lib. 7. cap. 3. num.* 33. *Luc. Pat. lib. 5. cap. 3. de termino iuris num.* 1. *Lancellot. de attentat. par. 2. cap. 12. in præfat. num.* 56.
11 potest autem Iudex hunc terminum breuiorem reddere arbitrio suo, *dicta Clement. quamuis & ibi Doctores, Marant. dicta par. 6. act. 2. verbo & quandoque appellatur num.* 223. *Granat. ad Vestr. dicto capit. tertio num.* 71. *& capit. sequen. sub littera B.* quia numirum ad ipsius fauorem à lege præfixus est, sed non potest prorogare *cap. late*
12 *7. §. licet igitur de appell. Ancharan. in dicta* Clemen. *num. 4. Vitalin. in ead. Clem. §. verum num. 4. Dec. in cap. cum sit Romana num.* 10. *& seq. de appell.*
13 Verum ex statuto nostro terminus iste intelligitur esse dierum quinque à die interpositæ appellationis, ita vt non liceat Iudidi ad longiorem terminum appellantem monere, prout in verbis statuti mox subsequentibus, & comprobat *Luc. Pet. dicto lib. 5. cap. 3. in princ. Scacc. de appell. quæst. 13. art. 5. sub num.* 44. *vers. & quod in Foro Capitolino.*

D In qvo die qvinto &c. Sic quinta dies habetur pro termino, & ideo in termino ipso assignato redeundum est pro apostolis, *vt notat. Luc. Pat. dicto capitulo 3. nu.* 12. *in fine* quem sequitur *Scacc. dicta quæstione 13. articulo 12. nu.* 98. secus verò censendum foret, si dixisset statutum intra terminum quinque dierum, quia tum satis fuisset apostolos petenti redire quacumque die huius termini, & hanc differentiam in præcepto Iudicis de comparendo infra terminum iuris, vel in termino *not. gloss. in dicta Clement. quamuis, verbo, infra dictum, vbi etiam Ancha. num.* 8. *Franch. in capitulo personas sub num.* 5. *vers. & aduerte de appell. Felin. ibidem, sub num.* 1. *versiculo & si dicitur compareas ad recipiendos apostolos, Decius eodem capitulo num.* 35.

Verum

14 Verum omnem ſuſtulit dubitationem in hoc articulo Conſtitutio Pauli Quinti Fel. recordat. ſuper reformat. Tribunal. Vrbis. titulo de Capitol. & eius officiali ſub initium, vbi hæc verba leguntur, terminus quinque dierum datus à Statuto Vrbis ad redeundum pro apoſtolis, ita & taliter intelligatur, vt ſufficiat interim quandocumque pro apoſtolis redire.

E SVFFICIAT CORAM NOTARIO PROTESTARI. Æquum eſt enim, ſi per eum ſteterit qui debeat dare litteras, quominus det, ne hoc petenti noceat inquit Iuriſconſultus *in l. vnica. in fin. ff. de libell. dimiſſor.* idem probatur *ex cap. vt ſuper 4. & cap. ab eo. 6. de appell. in 6. & ex Clemen.*

15 *2. §. quod ſi iudex de appell.* Proteſtatio autem apoſtolos petenti, nec habere valenti, iure prodeſſe debet, ſicuti iure noſtro municipali cauetur, & aliàs iure communi cautum reperitur *dicta l. vnic ff. de libell. dimiſſ. & ibi gloſ. verbo Conteſtetur facit tex. in l. 2. C. de his qui prop. met. non appell. & gloſſ. ibidem verbo conteſtatione in l. eum quidam cum ibi etiam not. per glo. ff. de appell. & in cap. final. vbi pariter gloſ. verbo Excuſat. extra eodem titulo*, quæ quidem iura & *gloſ.* licet loquantur de proteſtatione interponenda propter metum, videntur etiam extẽdenda ad omnem alium caſum, vbi non ſtet per appellantem, quo minus accipiat apoſtolos, nempe ob identitatem, vel paritatem rationis & iuxta æquitatem conſideratam *in d. l. vnica in fin. cuius verba ſupra in prin. huiuſce not.* retulimus, conferunt tradita per *Euerard* in ſuis locis argumentandi loco à ſimili, & loco à ratione legis, & fa-

16 cit iuris regula, quod impedito non currit tempus *l. 1. §. ne autem G. de annal. except. c. quia diuerſitatem de conceſſ. prabend. in fin.*

F DICTO TERMINO APOSTOLORVM DVRANTE. &c. Statutum hoc loco dirimit controuerſiam

17 inter iuris interpretes antea agitatam, an ſcilicet pendente termino iuris ad accipiendos apoſtolos, poſſit aliquid innouari per Iudicem, aut per partem; Et quidem *Lancellott. de attentat. par. 2. cap. 12.* articulum iſtum iuxta iuris communis diſpoſitionem doctè, & diſtinctè examinat, in primis verò, varias recenſet aliorum opiniones, ponitq; regulam negatiuam, ita vt cenſeatur attentatum, quidquid eiuſmodi termino pendente fuerit innouatum, regulam verò ipſam ampliationibus, ac limitationibus proſequitur & exornat, atque eum ſequitur *Scacc. q. 13. art. 8. num. 75. & 76. aliſque ſeqq.*

petiiſſe, ſeu pro eis rediiſſe. Qui verò intra triduum terminum ſuam appellationem non repræſentauerit, e cenſeatur ſuæ appellationi renunciaſſe, & *f* prima ſententia firma maneat.

SVMMARIVM.

1 *Termines ad repreſentandam appellationem eſt tringinta dierum ex iure communi; & ex ſtatuto, eſt quinque tantum.*
Et eſt numero, & ſubſtantia idem cum termino ad petendum apoſtolos, & num. 2.

ANNOTATIONES.

A A DIE INTERPOSITAE APPELLATIONIS Sic excluditur iſta dies, itavt non computetur intra quinque dies hic pròximos ad repreſentandam appellationem, ixta ea quæ ſuperius diximus ad cap. 168. littera B. verbo à die latæ ſententiæ.

B REPRAESENTARE TENETVR. Id verò fit ſine aliqua ſolemnitate, & ſine Iudicis decreto, ſed appellationis inſtrumentum Notario Iudicis, & Capitanei appellationum exhibetur, qui quidem Notarius eiuſdem inſtrumenti præſentationem in acta referre debet, vti docet *Luc. Pat. in ſua praxi Fori Capitolini lib. 5. cap. 4.*

C AD TERMINVM IVRIS. Qui aliàs de iure
1 communi, ſtatuto noſtro circumſcripto, fuiſſet tringinta dierum, vt ſupra demonſtrauimus ad proximè præcedens cap. littera C. verbo monuerit ad terminum iuris.

D IN QVACVNQVE DIEI QVINTI PARTE. Quæ de re ſatis diximus ad proximè præcedens c.
2 littera D. verbo in die quinto, & iſte terminus dierum quinque idem eſt numero, & ſubſtantia cum termino ad petendum apoſtolos; non autem licet appellanti, vt aliqui opinabantur, poſt terminum ad petendos apoſtolos, vti alio termino ſimili ad repræſentandum inſtrumentum appellationis, quod probat *Luc Pat. lib. 5. cap. 3. ſub num. 8. verſ. Quidquid tamen.*

E CENSETVR SVAE APPELLATIONI RENVNCIASSE. Huc etiam pertinent, quæ ſupra diximus ad cap. 168. littera D. verbo Cenſeatur ſuæ appellationi renunciaſſe.

F PRIMA SENTENTIA FIRMA MANEAT. Ad hęc Verba aliquid etiam attulimus ſupra dicto cap. 168. in fin. Quædam verò alia notabilia ad hoc ipſum cap. cognoſci poterunt ex *Luc Pat. cap. 4. de præſentatione appellationis coram Iudice ad quem lib. 2.* ideò nos ea conſultò prætermimus.

De repræſentatione appellationis

CAP. CLXX.

IN quacumque cauſa fuerit appellatum, appellans intra quinque dies, *a* à die interpoſitæ appellationis numerandos ſuam appellationem coram Capitaneo appellationum in actis Notarii eiuſdem *b* repræſentare teneatur, etiam ſi ipſe *c* ad terminum iuris per iudicem à quo monitus fuerit; cum iam ſit prouiſum, vt ſufficiat *d* in quacumque dici quinti parte, apoſtolos

De appellationibus non recipiendis, & depoſito faciendo.

CAP. CLXXI.

a AB executionibus facti, *b* etiam perſonalibus, *c* nulla recipiatur appellatio: *d* a ſententiis verò, per quas inſtrumenta etiam dotalia, apochas, teſtamenta, & vltimas voluntates,

sententias, arbitria, arbitramenta, & lauda, *e* iuxta formam supra traditam *f* exequi mãdantur, vel pro illis exequendis mandatum relaxatur, *g* nulla recipiatur appellatio, aut petitio reductionis, ad arbitrium boni viri *h* nisi appellans, aut reductionem petens, intra triduum à die repræsentationis appellationis computandum, deponat apud aliquẽ idoneum campsorem, vel aliam personam fide, & facultatibus idoneam, summam iudicatam, aut pignora æquiualentia, *i* etiam si appellatus depositum non requisuerit, assignanda appellato, si pro eo fuerit in causa iudicatum, vel nisi se personaliter in carceribus constituat, detinendus vsque ad finalem, & integram executionem: & si esset summa notabilis, supra centum ducatos de carlenis, & reus persona, quæ tot pignora verisimiliter non habeat, possit deponere res stabiles plus valentes, ad electionem partis aduersæ, etiam infra aliud triduum, si appellatus rem aliam, quam illam, quam reus deposuerit, elegerit; computato dicto triduo à die intimationis eiusdem electionis. *k* Et in obligationibus factis, ipse appellans teneatur deponere, quantum appellanus iurauerit sua interesse (iudicis taxatione præcedente) pariter infra triduum, post factam declarationem: Et si de re mobili, vel immobili actum sit, teneatur appellans pariter dictam rem mobilem deponere, & immobilem sequestrare, penes personam per Iudicem, parte citata, eligendam, infra triduum, vt supra: *l* aliàs in quolibet casuum prædictorum appellatio sit deserta, & primi sententia firma remaneat.

SVMMARIVM

1 *Appellatio non datur ab executionibus facti, nisi executor modum excedat in exequendo, & numero 4.*
Etiamsi executiones sint personales, & num. 8.
Limita remissiue, vt num. 2.
3 *Executio facti dicitur vbi Iudex est merus executor.*
5 *Executor quando dicatur modum excedere.*
7 *Appellatio non datur à sententijs de exequendo.*
9 *Appellatione prohibita, in dubio censetur prohibitus, quoad vtrumque effectum suspensiuum, & deuolutiuum.*
10 *Diffio nulla, est vniuersalis negatiua.*
11 *Appellatio in Iudicijs executiuis permittitur, quoad effectum deuolutiuum tantum.*
12 *Debitor ex Instrumento habente executionem paratam, habetur pro condemnato.*
13 *Diffio, nisi, quando habet negatiuam præcedentem concludit; & affirmat.*
15 *Appellatio regulariter admitti debet, nisi prohibita reperiatur: Et quibus in casibus prohibeatur, remissiue, num. 16.*
17 *Appellans, si præ paupertate non possit facere depositum summæ iudicatæ, ex iure communi, probata intra triduum paupertate, admittitur ad prosequendam appellationem. Et quid ex dispositione statuti? & n. 19.*
18 *Paupertate impediens non prosequens appellationem excusatur à desertione.*
20 *Debitor non valens satisfacere, vel satisdare creditori, potest etiam ex iure communi, mancipari carceribus, creditore instante.*
21 *Petitio regulariter requiritur ex parte illius, ad cuius fauorem lex mandat aliquid fieri.*
22 *Forma a lege, vel a statuto præscripta, licèt in minimo omittatur, vitiat actum.*
23 *Depositum, de quo in statuto de deposito faciendo in appellationibus, &c. faciendum est non solum in causis ciuilibus, sed etiam in criminalibus, quando vno imposita sit pœna pecuniaria.*
24 *Condemnatus in criminali causa ad pœnam corporis afflictiuam non admittitur ad appellan. nisi in carceribus se constituat.*

ANNOTATIONES.

A AB EXECVTIONIBVS FACTI. Ab istis etiã ex iure communi non datur appellatio, *tex. in l. ab exequutore 4. & ibi Bart. num. 1. ff. de appell. & in l. ab executione C. quor. appell. non recip. vbi glos. verbo ab executione, Specul. tit. de appell. §. in quibus numero 5. Alexan. cons. 95. sub num. 5. lib. 2. Duen. regul. 41. verbo Appellare ab exequtore*, qui tamen octo subijcit limitationes ad regulam, *Graual. ad Vestr. lib. 7. cap. 3. num. 44. Asin. in sua praxi. §. 31. cap. 18.* Facti autem executio dicitur, vbi Iudex est merus executor, vt per *Graual. loco citato, & glos. 1. in dicta l. ab executione, quæ citat tex. in l. executorem C. de exec. rei iudic.* vbi hæc verba leguntur, executorem eum solum esse manifestum est, qui post sententiam inter partes, audita omni, & discussa lite, prolacam, rei iudicatæ rigorem ad effectum uidetur adducere, sed hæc conclusio, quod ab executionibus facti non detur appellatio, intelligenda est, nisi executor modum excedat in exequendo, vt declarat ipse *tex. in l. ab executione Asin. dicto cap. limit. 6. & doct. alij prædicti in locis citatis.*

Executor autem dicitur modum excedere, vbi præcipit immissionem in possessionem magnæ rei, cum sufficeret in modica, vel si in maiori quantitate, quàm sententia continet, vel si ante tempus exequatur, quæ exempla *ponit Specula. tit. de execut. senten. 2. §. nunc dicendum est nu. 7.* Alia verò exempla notat *glos. videnda in d. l. ab executione, verbis excedat, & alia gl. fin. in cap. quod ad consultationem 59. de re iudic.* aliquid in hanc rem tradit *Ias. in l. à Diuo Pio §. si super rebus in fin. ff. de re iudic.* Sed plures adhuc casus quibus iure licet per appellationem exequutori resistere, affert idem *Specul. tit. de appell. 2. §. in quibus autem casibus sub num. 5.*

Atque idem quod de executionibus facti traditum est, locum etiam sibi vendicat in sententijs de exequendo, nam ab istis non datur appellatio ex communi Doct. sententia, de qua ex aliorum auctoritate testatur *Graual. d. cap. num. 43.* & ante eum *Alex. d. cons. 95. nu 4. & seq. Gabriel. de appell. concl. 4. num. 1.* quæ quidem communis opin. probatur etiam potissimum suffragio Rotæ, & obseruantia Sac. Palatij, vt habetur *in decis. 100. num. 13. par. 1. diuers.*

B ETIAM PERSONALIBVS. Vt puta capturæ, & carcerationis, vigore rei iudicatæ, seu instrumenti

menti paratam habentis executionem realem, & personalem, iuxta tradita per *Scacc. de appell. q.* 17. *limit.* 47. *membr.* 2. *num.* 160. nec mirum, quia si captura in prædictis casibus legitimè decerni potest, nec ab eiusmodi decreto appellatur, consequenter nec ab executione ipsius decreti appellari potest per ea, quæ in præcedenti not. diximus, quibus præcipue conferunt tradita per *Alex. d. cons.* 95. *n.* 4. *& per Staph. q.* 17. *limit.* 10. *num.* 1. *& seqq.*

C NVLLA RECIPIATVR APPELLATIO. Scilicet hec ad effectum suspensiuum, neque ad deuolu-
9 tiuum; nam alias prohibita appellatione, in dubio censetur prohibita quo ad vtrumque effectum, *Dec. in Rubric. de appell. num.* 5. *Rolan. cons.* 77. *visso num.* 16. *lib.* 2. *Lancellot. de attentat. par.* 2. *cap.* 12. *limit.* 53. *num.* 70. Sed hic omnis plena dubitatio cessat propter ista verba
10 statuti, cum hec dictio, nulla, sit vniuersalis negatiua, & omnem appellationem excludat, arguendo *ex. in cap. solita circa fin. de maio. & obed. & in cap. Romanorum* 19. *distinct. Corn. cons.* 70 *num.* 12. *lib.* 2. *Verall. decis.* 284. *num.* 2. *par.* 3. *Tusch. concluss.* 515. *num.* 2. *& concluss.* 310. *num.* 1. *littera D.*

D A SENTENTIA VERO, &c. In istis iudiciis exe-
11 cutiuis iure datur appellatio quoad effectum deuolutiuum dumtaxat, non autem quoad suspensiuum *Anton de Canar. tract. de execut. instrum. quæst.* 47. *num.* 86. *Gallesi. ad form. oblig. Camer. quæst.* 37. *num.* 8. *& ibi Zacch. num.* 46. *Scacc. de appell. quæst.* 17. *limit.* 9. *num.* 51. *& limit.* 10. *num.* 22. Vnde supremum Tribunal Signaturæ Iustitiæ Vrbis Romæ, passim delegare solet causas appellationum, vbi sit obligatio Cameralis, cum clausula, sine præiudicio legitimæ executionis, quod est notorium: Ratio autem cur non admittatur appellatio in iudiciis executiuis ea affertur, quia Iudex non condemnat, sic que ipse non grauat, sed præcipit debitori
12 vt soluat, nam debitor ex instrumento habente executionem paratam habetur pro condemnato, vt legitur in selecta *decis. coram Reuerendiss. D. Coccino Decano, quæ est prima in impressis per Buch. ad Gallesi. de oblig. Camer. nu.* 16.

E EX IVXTA FORMAM SVPRA TRADITAM. Nempe, cap. 82. 73. 85. 86. & 87.

F EXEQVI MANDATVR, VEL PRO ILLIS EXEQVENDIS MANDATVM RELAXATVR. Sic alterutro modo ex prædictis datur executio instrumentis & scripturis aliis, quæ ex statuto nostro paratam habent executionem, vti supra cap. 82. præscriptum est.

G NVLLA RECIPIATVR, APPELLATIO. Vnde prohibetur tam suspensiua, quam deuolutiua, iuxta ea quæ supra hoc eodem cap. originibus littera C. verbo nulla recipiatur appellatio, nisi appellans faciat depositum, vt mox sequitur.

H NISI APPELLANS &c. Hæc dictio, nisi, quam
13 hic præponit negatiua, concludit & affirmat, nempe admitti appellationem & reductionem ad arbitrium boni viri, vbi fiat depositum iuxta formam hic traditam, vt de eadem dictione dixit Rota *in decis.* 197. *num.* 3. *in fin. & decis.* 639. *num.* 2. *par.* 1. *diuersi in recentior. & quidem* quo ad vtrumque effectum, scilicet tam suspensiuum quàm deuolutiuum, postquam ita prospectum est appellato & alteri contra quem petita est reductio ad arbitrium boni viri. Huc spectat quod supra hoc ipso Capit. diximus sub littera C. verbo, nulla recipiatur appellatio, nempe, quod appellatione prohibita, in dubio intelligitur, tam ad effectum suspensiuum, quàm
14 deuolutiuum; sed multo magis dicendum est, quod appellatione permissa, vt hic, censeatur permissa ad vtrumque effectum, quia fauendum
15 est appellationi, quæ nimirum regulariter admitti debet, nisi prohibita reperiatur, *l. & in maioribus* 20. *C. de appellat. & ibi Bartol. Speculat. titul. de appell.* §. *in quibus*, vbi triginta
16 septem casus congerit, quibus appellatio prohibetur, *Vestr. in sua prax. lib.* 7. *cap.* 3. *num.* 1. *vbi & Gratian.* Non tamen hoc cap. comprehenditur appellatio contra obligationem Cameralem, cum de tali appellatione in specie disponatur infra cap. 279.

17 Sed quid si appellans adeo sit pauper, vt non possit deponere summam iudicatam, nec in pignoribus, nec in bonis mobilibus, dic cum *Luc. Pat. lib.* 5. *c.* 5. de depositio faciendo in executiuis, quod probata intra triduum paupertate admitteretur ad persequendam appellationem non facto depositio, quia iuxta sententiam iuris inter-
18 pretum, qui paupertate impeditus non prosequitur appellationem, excusatur à deseruione, *Cremen. singul.* 121. *Matheisl. nec non alii, vbi idem. plenius Cornej. Benincas. de pauper. quæst.* 9. *special.* 3. *in iudic. inter tract. vniuer. iur. per tot.*
19 18. Verum ista cessant attento statuto volente, quod si appellans non possit facere depositum, se personaliter constituat in carceribus detinendus vsque ad finalem & integram executionem, quod quidem & iure communi consonat, cum certum sit debitorem non valentem
20 satisfacere, vel satisdare creditori, mancipari posse carceri creditore instante *Bald. cons.* 312. *num.* 4. & 5. *volum.* 1. *Cardinal. Tusch. concluss.* 48. *littera D. & concluss.* 70. *littera C.*

I ETIAM SI APPELLATVS DEPOSITVM NON REQVISIVERIT. Si hoc non fuisset expressum non deberet fieri depositum, nisi petente appellato, nam regulariter requiritur petitio ex parte illius ad
21 cuius fauorem lex mandat aliquid fieri, *Gloss. in l. vniuersa verbo Præbeatur C. de præsc. Imper. offer.* quam ibi sequuntur Doctores, & præcipue *Ias. num.* 2. & firmat hanc regulam, quam subinde pluribus exemplis comprobat, sicuti & *Surd. latè decis.* 57. *à num.* 1. *vsque ad* 4.

K ET IN OBLIGATIONIBVS PACTI, &c. Sicuti supra dispositum est cap. 164. ad id vide etiam *Luc. Pat. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 2.

L ALIAS IN QVOLIBET CASIBVS PRÆDICTORVM APPELLATIO SIT DESERTA. Hinc apparet formā esse traditam, nempe propter decretum annullationum iuxta tradita per *Felin. in cap. cum dilecta* 22. *sub num.* 6. *littera C. vers. Quidam signum cum addit. ibidem Mascard. de probat. concl.* 9. *num.* 19. & plurimialij ab eo
22 citati, & ideo si forma etiam in minimo fuerit omissa circa depositum, & alia hoc capit. comprehensa, nulla redderetur, appellatio ex doctrina *Felin. in dicto cap. littera B. ibi, gesta contra formam, Euerad. in centur. sua loco à defectu formæ nu.* 3. *& seq. Mascard. dicta concl. numero* 1. *& seqq.* atque

ita vſu forenſi comprobatum eſt.

83 Demum hic opportunè ſubijciendum videtur, quod in cauſis criminalibus pariter ſeruatur, vt vbi pœna pecuniaria reo impoſita ſit, is non audiatur appellans niſi facto depoſito,
84 pœnæ; ſi verò in corporalem pœnam reus condemnatus ſit, idem non admittatur ad appellandum, niſi in carceribus ſe conſtituat; Neque aliter commiſſiones appellationum eiuſmodi expediri poſſunt, immo & alia requiruntur vti fusè diſponit motus proprius Pij Papæ Quarti incipien. Licet dudum, poſt conſtitutionem 52. in Bullario nouo, quæ ibj declaratur, quam quidem Conſtitutionem cum adiunctis declarationibus confirmaſſe etiam videtur Pius Papa Quintus in Conſtit. ſua 138. eodem Bullario; Ad hæc autem videri poteſt, *Farinac. quæſt.* 101. *num.* 8. *& plenius Scacc. de appell. q.* 17. *limit.* 48. *num.* 28. *& 34.*

De depoſito in cauſis nullitatum.

CAP. CLXXII.

NVllus ad principaliter dicendum de nullitate ſententiæ latæ ſuper executionibus, de quibus in proximè præcecenti capite dictum eſt, admittatur, *niſi* & ipſe infra triduum depoſuerit, vt ſupra; & ſi de facto fuerit admiſſus; admiſſio, dicto triduo elapſo, cum omnibus inde ſecutis, etiam ſi Iudex inhibuerit, nullum præſtet iuris effectum, nec executionem, aut vlteriorem proceſſum, quoquo modo valeat impedire.

SVMMARIVM.

1 *Sententia, & querela, ſeu dictio de nullitate æquiparantur.*

2 *Æquiparatorum eadem debet eſſe diſpoſitio, & iudicium.*

ANNOTATIONES.

A NVLLVS AD PRINCIPALITER DICENDVM DE NVLLITATE, &c. Cum appellatio, & querela, ſeu dictio nullitatis æquiparentur ſupra cap. 167. vbi & nos aliqua huc pertinentia notauimus littera D. verbo; Et de cauſis nullitatis, & cap. 168. vbi etiam quædam alia ſubiecimus ſub littera A. verbo & querelas, & appellationes; quod pariter factum animaduertimus in dicto motu proprio Pij Quarti, licet dudum §. 2. non mirum ſi idem in iudicio nullitatis hoc ſtatutum, quod in iudicio appellationis cap.
2 præcedenti; nam æquiparatorum eadem eſſe debet diſpoſitio, & iudicium, cap. tranſlato *de conſtit. l.* 1. *ff. de leg.* 1. *glo. fin. in l. ſi quis ſerno C. de fiut. & in cap. ſi poſtquam. §. final. verbo Promiſſionum de elect. in* 6. *Bero. quæſt.* 105. *nu.* 6. *iur. commun. opin. lib.* 1. *verbo Statutum alicuius Ciuitatis diſponens, verſ. quando duo.*

De appellationibus ab interlocutorijs recipiendis, vel non.

CAP. CLXXIII.

AB interlocutoriis, *b* etiam vim diffinitiuæ habentibus, *c* quæ aliàs per diffinitiuam, ſeu in ipſa diffinitiua reparari poſſent, *d* nulla recipiatur appellatio; ſed omnia grauamina, & eorum cognitio, diſputatio, & diffinitio, ipſo iure intelligantur per hanc legem, ſine miniſterio iudicantis *e* in fine cauſæ reſeruata. Et quia ſunt nõnulli caſus impedientes litis ingreſſum, (de quibus ſupra ſub rubrica de exceptionibus, litis ingreſſum impedientibus) Statuimus, vt *f* in illis omnibus, grauato liceat appellare. Volumus tamen, quòd appellans nullo modo audiatur per Iudicẽ, ad quem, *g* niſi deponat penes perſonam, fide, & facultatibus idoneam, per appellatum, ſi voluerit, eligendam, ac de depoſito conſter in actis infra triduum, infraſcriptas ſummas in pecunia, vel pignoribus duplum valentibus, aſſignandis ſtatim appellato, in caſu, quo contra appellantem pronuncietur: quo triduo elapſo, & depoſito non facto, ſeu de eo in actis non docto, *b* cenſeatur ſuæ appellationi renunciaſſe, & in negocio principali ad vlteriora procedatur. Summæ deponendæ ſunt hæ: *i* In cauſa decem ducatorum, ducatus vnus; in cauſa ducatorum viginti, & infra, ducati decem; à centum vſque in quamcumque ſummam, ducati quindecim; & nihilominus appellans ad expenſarum refectionem teneatur, ſi in appellatione ſuccumbat.

SVMMARIVM.

1 *Sententia interlocutoria, & ſententia definitiua definitio, & num.* 2. *& in quibus differunt inter ſe, & num.* 3. 4.

3 *Appellatio non datur ab interlocutoria, de iure Ciuili, & ex ſtatuto, & num.* 6. *Secus de iure Canonico. Et num.* 5.

7 *Statutum prohibens appellationem ab interlocutoria, non intelligitur de interlocutoria habente vim definitiuæ.*

8 *Sententia interlocutoria habentes vim definitiuæ, quænam ſint, & num.* 9. 10. *& quomodo dignoſcantur ab alijs interlocutorijs, & nu.* 11. 12.

13 *Sententia vis, & effectus plus ponderatur, quàm nomen.*

14 *Clement. Appellanti, de appell. non habet locum in interlocutoria, habente vim definitiuæ.*

15 *Pronunciatio Iudicis poſt ſententiam definitiuam eſt interlocutoria non habens vim definitiuæ.*

16 *Appellatio non datur ab interlocutoria, cuius grauamen reparari poteſt per definitiuam, vel in definitiua. Et etiam in cauſis Eccleſiaſticis, & nu.* 17. *Necnon vbi grauamen non poſſit reparari, niſi cum magno præiudicio, & num.* 19. *Et licèt non poſſit in totũ, & plenè reparari, & n.* 20.

18 *Grauamen irreparabile quod dicatur.*

Refer-

21 *Reſeruatio grauaminum quid operetur, & quid ſit, & num.*
22 *Appellare poteſt quilibet iniuſtè grauatus.*
24 *Ducati nomen ſimpliciter prolatum intelligitur de carolenis decem.*
25 *Caroleni, & Bolonini valor.*

ANNOTATIONES.

A AB INTERLOCVTORIIS. In præcedentibus Capitibus, nempe à 167. vſque ad iſtud de appellationibus à ſententiis diffinitiuis dũtaxat actum fuerat; hic verò decernitur de interlocutoriis: potrò ſententia interlocutoria eſt pronunciatum Iudicis, quod profertur in-
1 ter principium & finem cauſæ ſuper aliquo incidenti, vel emergenti ſeorſum à negotio principali *Iuxta gloſ. in Clemen. 1. verſ. Diffinitiua de ſequeſtr. poſſeſſ. & fruct. Specul. tit. de ſenten. §. 1. in princ. in 2. par. Alex. in rubr. ff. de re. iudic. num. 7. & ſeq.* qui tamen non admittit illa verba inter principium, & finem cauſæ, cum etiam poſt finem cauſæ ſententia interlocutoria ferri poſſit *l. u Diuo Pio. §. in vehditione ff de re iudic.* quod & ſentit *Veſtr. in ſua praxi lib. 7. cap. 3. nu.* 11. probat ſupradicta *tex. in cap. ſignificantibus* 38. *de offic. deleg. & in cap. ſignificarunt* 36. *de teſti. Marant.* qui prædictas auctoritates refert *in ſuo ſpecul. par. 6. princ. act. 1. verbo. Et demum fertur ſententia ſub num. 2. & ſequen.* Contra
2 verò diffinitiua ſententia eſt iudicialis pronunciatio controuerſiæ finem imponens, continens abſolutionem, vel condemnationem, *Abb. in rubr. de re iudic. num. 4. Specul. tit. de ſenten. §. 1.*
3 Cæterum vltra differentiam quæ ex prædictis apparet inter ſententiam diffinitiuam & interlocutoriam, qualiter & in quibus adhuc differant inter ſe ſententia diffinitiua, & interlocutoria, planè explicat, *Maran. tredecim ponens differentias à dicto num. 2. vſque ad 12.* præcipua verò hæc eſt differentia ad hoc ſtatutum noſtrũ
4 pertinens, nempe, quod ab interlocutoria *de iur. Ciuil. non* datur appellatio *l. 2. C. de Epiſcop. audien. l. ante. C. quor. appell. non recip. l. apertiſſimi.* 14. *C. de iudic. l. 2. & ibi glo. ff. de appell. recip. Marant. d. act. num.* 6. quam concluſionem
5 fuſius proſequitur *Scac. de appell. q. 17. limit. 43.* datur autem appellatio ex iure Canonico, *cap. ſuper eo extr. de appell. cap. eod. tit. in 6.* & quod de hoc non ſit quæſtio ſecundum canones in-
6 quit *Specul. tit. de appell. §. in quibus nu.* 29. Sed ſtatutum noſtrum ſeruat ius Ciuile, vbi illud non deficit, vt ſupra cap. 42. quod generaliter profitetur, & hic expreſsè à ſententiis interlocutoriis omnem prohibet appellationem.

E ETIAM VIM DIFFINITIVAE HABENTIBVS. Non ſine ratione verba iſta hic adiecta ſunt, quia aliàs
7 ſtatutum prohibens appellationem ab interlucutoria, non intelligitur de interlucutoria mixta, nempe quæ habet vim diffinitiuæ *Alciat. conſ. 12. rogatus nu. 5. lib. 7. & alij relati per Lancellot. de attent. par. 2. cap. 12. limit. 1. nu. 61.* qui
8 eos ſequitur: Dicuntur autem interlocutoriæ illæ vim diffinitiuarum habere, quæ non principaliter, ſed per quandam conſequentiam negotium principale diffiniunt, idem ſi non totum negotium, ſed vnam partem ſubſtantialem tantum, *Bald. in l. 1. ſub num. 14. verſ. Denuò quæro C. quan. pro reo. non eſt neceſſ. per tex. in l. intra vtile tempus* 40. *& ibi glo. ff. de minor. glo. 2. Clemen. fin. de appell. Fel in rubr. extr. de ſenten. & re iud. nu. 2. in fin. & num. 3. Alex. in rubr.*
9 *ff. eod. tit. num. 8. & ſeq.* exemplum ponitur, vbi ſententia fertur ſuper exceptione peremptoria, quia tum per indirectum principalis cauſa terminatur, vt *per glo. in dicta Clemen. & per Alex. dicto num.* 9. vbi hoc admodum diligenter eſſe notandum *Abb. in rub. de ſent. & re. iud. num.* 5. *qui ſubinde num.* 8. aliud ſubijcit exem-
10 plum ſimilis interlocutoriæ, nempe quando iudex in cauſa pronunciat ſe non iudicem, plura verò alia exempla ponit *Fel. in d. rubr. Duen. regul.* 52. *Granat. ad Veſtr. lib. 7. cap. 3. num.* 46. *Marant. d. par. 6. act. 1. verbo. Et demum fertur ſententia num.* 42. vbi aliàs tradit regulas cognoſcendi tales interlocutorias à meris interlocutoriis, & ſingulas regulas per concluſiones egregiè declarat, & eum præcipuè ſequitur *Minſynger. obſerv.* 88. *cent. 3.* atque nos duas ſaltem regulas, vti magis notabiles, ex traditis per *Marant. & Mynſing.* hoc loco non prætermiſerimus, ex quibus planè regulis dignoſcuntur ſententiæ interloquutoriæ vim diffinitarum haben-
11 tes, prima eſt vbi interlocutoria non ſperat a-
12 liam ſententiam poſt ſe, altera vbi per interlocutoriam finitur officium iudicis, ita etiam *aunt. Sarain. ad Matheſil. ſing.* 39. *n.* 4. *& ſeq. Scac. de appell. q.* 17. *limit.* 47. *memb.* 1. *nu.* 207. *poſt Maran. in ſuo ſpecul. par.* 6. *verbo. Et demum feratur ſententia nu.* 42. Porrò eiuſmodi interlocutoriæ
13 regulantur etiam vti ſententiæ, diffinitiuæ, cum plus ponderetur vis & effectus ſententiæ, quam nomen, *vt not. Bal. in l. minoribus n.* 7. *& ſeq. C. de his quib. vt indig. per tex. in d. l. intra vtile in*
14 *princ. C. de minor. & in cap. peruenit de appell.* qui ideo tenet, quod *Clem. appellanti de appell.* quæ præſcribit quid protiſſimum ſit ſeruandum in proceſſu appellationis ab interlocutoria, nõ habeat locum in interlocutoria habente vim diffinitiuæ, *Baldum ſequitur, Fel & plures alij ab ipſo Felin. citati in d. rubr. num.* 4. *Matheſil. Singul.* 39. *num.* 1. *Veſtr. in prax. lib. 7. cap. 3. num.* 4. *Aſin. in prax. indic. §.* 31. *cap.* 18. *limit.* 2. *Gail. obſer.* 32. *num.* 3. *lib.* 1. vbi quod paria ſunt, quoad iuris effectus ſententiam eſſe diffinitiuam, vel vim habere diffinitiuæ *Lancell. de attent. cap.* 12. *limit.* 1. *num.* 58. *& ſeqq.* Vnde vbi recurritur ad ſignaturam Iuſtitiæ per commiſſionem cauſæ appellationis, ſemper exprimi debet, quod appellatum fuerit à ſententia diffinitiua, vel habente vim diffinitiuæ, vt benè animaduertit *Scacc. de appell. q.* 17. *limit.* 47. *membr.* 1. *num.* 171. Sed amplius adhuc animaduertendum videtur, quod omnis pronunciatio iudicis poſt
15 ſententiam diffinitiuam eſt merè interlocutoria non habens vim diffinitiuæ, vti ex aliis a ſe citatis docet *Veſtr. d. cap. 3. num.* 11. *lib.* 7. ſiquidem vbi ſententia diffinitiua præceſſit, Iudex quoad diffinitionem negotii funſtus eſt officio ſuo: verum, quod eiuſmodi interlocutoria vim habeat diffinitiuæ, quia aliam ſententiam poſt ſe non expectet, & ideo appellationem etiam admittat, not. *Scacc. de appell. q.* 17. *limit.* 47. *membr.* 1. *numero* 167. *verſ. exemplifica decimo ſexto, cum alijs ſupra deductis ad verbum etiam*

diffiniti-

diffinitiua vim habentibus hoc eodem cap.

C QVAE ALIAS PER DIFFINITIVAM, VEL IN IPSA DIFFINITIVA REPARARI POSSINT. Reſtrictio hæc cõformis eſt diſpoſitioni iuris communis, ex quo nimirum deducitur concluſio ab omnibus re-
16 cepta, quod ab interlocutoria, cuius grauamen per diffinitiuam, vel in diffinitiua reparari poteſt, non liceat appellare per *text. in l. 2. ff. de appell. recip. ſecundum lect. Io: à Bart.* ibidem in principio probatam, *Veſtr. in praxi lib. 7. §. 3. n. 1. 2. 3. Maran. in Specul. par. 6. act. 2. verbo Et quandoque appellatur, num. 308. Lancell. de attent. par. 2. cap. 12. de attent. appell. pend. limit. 1. num. 101. Oſaſc. deciſ. 25. ſub num. 14. verſic. contrarium Cõtar. ad l. vnic. C. ſi de moment. poſſeſſ. limit. 1. n. 4.* quos quidem omnes, & plures alios congerit *Scac. d. cap. 2. q. 17. membr. 7 num. 29. verſ. Secunda ratio*: id ipſum in cauſis Eccleſiaſticis præ-
17 ſcribit *Sac. Conc. Trid. ſeſſio. 24. de reform. cap. 20.* porrò grauamen irreparabile dicitur, quando
18 continet factum, quia cum factum infectum fieri non poſſit, *l. in bello §. fulta ff. de capt. & poſtlimit. reuerſ.* grauamen eiuſmodi habetur pro irreparabili *vt not. Doct. in l. quod inſſit ff. de re. ind. Lancellot. d. limit. num. 103.* exemplum traditur in carcere vel tortura, *Duen. regul. 52. limit. 1. Lancellot. d. limitat. num. 101.* alia exempla affert *Scac. q. 17. limit. 47. membr. 1. n. 90. & plurib. ſeqq.* Sed idem, quod dicitur de grauamine
19 abſolutè irreparabili, extenditur etiam, vbi grauamen non poſſit reparari, niſi cum magna difficultate ſeu præiudicio, *Duen. d. regul. 52. num. & Fallen. 13. Lancell. d. limit. n. 104. Scace. & alij ab eo citati q. 17. limit. 6. membr. 8. n. 2. & 3. & q. 17. limit. 47. membr. 1. n. 86.* atque adhuc
20 idem cenſetur, vbi grauamen non poſſit in totum, & plenè reparari, iuxta tradita *per Felin. in cap. cum ſuper 17. ſub nu. 17. de ſent. & de re ind. Contar. ad l. vnic. C. ſi de moment. poſſ. limit. 1. nu. 6. Duen. d. regul. nu. 12. Scace. d. limit. 6. & membr. 8. num. 2.*

D NVLLA RECIPIATVR APPELLATIO. Hic non repetimus dicta ad hoc ipſum verbum ſupra *cap. 171.* ſi quidem facilè videri poſſunt.

E IN FINE CAVSAE RESERVATA. Hæc autem reſeruatio operatur, ne propter aſſerta grauamina retardetur proceſſus: quod ſi ex proceſſu iudicis poſtea apparebit grauamina fuiſſe vera, &
21 iniuſta, quidquid appellatione non attenta, factum fuerit non valebit, & acta omnia habebãtur pro non factis, id enim operatur eiuſmodi reſeruatio, iuxta tradita *per Bart. in l. ille à quor. 13. §. ſi de teſtamento n. 4 ff. ad Tribell. Marant. in ſuo Specul. par. 6. verbo Aduertatur, ad exceptiones oppoſitas memb. 9. num. 14.* atque ipſi appellanti ſuccurrendum erit tanquam iniuſtè grauato, &
22 legitimè appellãti, cum quilibet grauatus iniuſtè poſſit appellare, *capit. omnis oppreſſus 2. q. 6. cap. vt debitus 59. de appell. not. ſpecul. tit. de appell. §. 1. in princ. lib. 2. Ruginell. tract. de appell. §. 2. cap. 1. ampliat. 12. num. 118.* nam reſeruare eiuſmodi
23 grauamina eſt reſeruare eorum effectum, nempè, vt per iuſta decreta, & ſententias grauato conſulatur vti de reſeruatione, & exceptione, dixit *Bald. conſ. 96. num. 4. vol. 1.*

F IN ILLIS OMNIBVS GRAVATO LICEAT APPELLARE. Nempe, quia grauamen tale eſt vt per ſententiam diffinitiuam reparari non poſſit: de eiuſmodi verò exceptionibus impedientibus litis ingreſſum, & peremptoris fusè ſatis non egimus ſupra ad capitulum 62.

G NISI DEPONAT. Huc etiam ſpectant, quæ ſupra diximus ad capit. 171. ſub lit. H. verbo niſi appellans, &c.

H CENSEATVR SVAE APPELLATIONI RENVNCIASSE. Ad hæc ipſa verba aliquid iam diximus ſupra cap. 168. ſub lit. D.

I IN CAVSA DECEM DVCATORVM. Cum ducati
24 nomen hic ſimpliciter proferatur, intelligitur de carolenis decem pro ſingulis ducatis vt infra *cap. 197. de verb. & rer. ſignific. verſ. Ducatus.*
25 Carolenus verò eſt Bolonenorum ſeptem cum dimidio, vt eodem §. *verbo Carolenus Bolonenus quattrenorum quatuor eod. cap. verbo Bolonenus*, At hodie Bolonenus eſt quattrenorum quinque, vt ex vſu notorium eſt.

Quod appellationes ante diffinitiuam ſcribantur per Notarium cauſæ.

CAP. CLXXIV.

APpellationes omnes *a* ante diffinitiuam interponendæ, *b* ſcribantur per Notarium cauſæ, niſi is fuerit legitimè impeditus; *c* & tunc ea appellatio cum nomine Notarij, per cuius acta fuerit interpoſita, appellato denuncietur: *d* aliàs appellatio non teneat, & nullum iuris ſortiatur effectum.

SVMMARIVM.

1 *Appellationes omnes ante ſententiam definitiuam ſunt redigendæ in ſcriptis. Non eſt autem neceſſe, vt ſcriptura appellationis ſit authentica, dũmodo probari poſſit, & n. 2.*

Intellige de iure communi, non de ſtatuto, & num. 3. 11.

4 *Appellationes ab interlocutorijs rem definitiuæ habentibus, & ante definitiuam prolatis, an ſint ex diſpoſitione ſtatuti ſcribendæ per Notarium cauſæ? & nu. 5. 7.*

6 *Qualitas non datur ſine ſubiecto.*

8 *Interlocutoriæ, quarum grauamen per definitiuas, ſeu in definitiuis reparari non poteſt, æquiparantur definitiuis quoad formam, & ſolemnia appellationis.*

9 *Æquiparatorum eadem eſt diſpoſitio.*

10 *Appellatio ab interlocutoria ſemper eſt odioſa.*

11 *Tunc, dictio, ſignificat eo caſu.*

12 *Appellatio, ſi notarius cauſæ ſit impeditus, denunciãda eſt cum nomine Notarij, per cuius acta fuerit appellatum, tam ex ſtatuto, quàm ex ſtylo Curiæ, & num. 13.*

Sed non ideo, quia Notarius cauſæ ſit impeditus, prorogatur terminus ad appellandum præſcriptus, & n. 14.

15 *Appellare volens, ſi nõ poteſt habere copiam Iudicis, tenetur coram honeſtis perſonis appellare legitimo tempore.*

AN-

ANNOTATIONES.

A ANTE DIFFINITIVAM. Feruntur etiam ſententiæ poſt diffinitiuam ab eodem Iudice, ſed iſtæ ſunt interlocutoriæ habentes vim diffinitiuarum, quia nõ expectant poſt ſe aliam diffinitiuam, per quam grauamen earum reparari poſſit *Maran. in ſuo ſpecul. 3. par. 6. princip. verb. Et demum fertur ſententia, num. 42. & alij relati*, ſupra hoc cap. ad verbũ Etiam vim diffinitiuæ habentibus; ſed iſtas ſententias noluit comprehendere ſtatutum, quia habent vim diffinitiuarum, & diffinitiuis præcipuè quoad formam, & ſolemnia appellationis æquiparantur; vt ad præcedens cap. 273. ſub littera B. verbo Etiam vim diffinitiuæ habentibus ab interlocutorijs, diximus, qua de re dicemus etiam hoc cap. littera B. verbo ſcribantur per Notarium cauſæ.

1 SCRIBANTVR PER NOTARIVM CAVSAE. Quod
B appellationes omnes ante diffinitiuam ſententiam in ſcriptis concipi debeant, iure communi planè decretum eſt *tex. in cap. 1. cordi de appell. in 21. not. Bart. in l. eos qui 6. §. fin autem C. eod. tit. Veſtr. in prax lib. 7. §. 3. n. 28. gloſ. in d. cap. 1. verbo Interlocutoria*, nec tamen neceſſe eſt, vt
2 ſcriptura appellationis ſit authentica, dummodo poſſit probari, licet tutius ſit, quod per notarium fiat ſcriptura publica, *vt not gloſ. in cap. appellatio 9. verbo Proponis, vbi etiam addit. de appel. in 6. Franc. in cap. vt debitus 59. q. 5. ſub n. 13. Gemin. in d. cap. 1. ſub n. 15. verſic. Tu dic ſi quærimus, de appellation.* Attamen ſtatuentibus noſtris placuit expreſſim decernere, vt per
3 notarium, eumdemque actuarium cauſæ ſcribantur appellationes omnes ante diffinitiuam, de quo etiam per *Luc. Pat. lib. 5. c. 6. nu. 9.* Sed
4 quid de appellationibus ab interlocutorijs vim diffinitiuarum habẽtibus, ante diffinitiuas prolatis, erunt ne iſtæ etiam per hoc ſtatutum ſcribendæ per Notarium cauſæ? Ita videtur diſtinguendum, aut eiuſmodi interlocutoriæ, per
5 diffinitiuam ſeù in ipſa diffinitiua reparari poſſunt, & de appellationibus ab eis non loquitur ſtatutum noſtrum, quia ſupra cap. 133. expreſsè prohibet appellationes à talibus interlocutorijs recipi, ſicque pro nullis tales appellationes ha-
6 bentur, facit regula, quod non datur qualitas ſine ſubiecto *l. 4. §. fin. ff. de actio. empt. l. fin. ff. de collat. bonor.* & quod non entis nullę ſunt qualitates *l. 4. §. condemnatum ff. de re iudic. l. 2. ff. de*
7 *vſufruct.* Aut nos loquimur de appellationibus interpoſitis ab alijs interlocutoriis, quarum grauamen per diffinitiuas, ſeù indeffinitiuas reparari non poſſit, & iſtas planè cenſerem cõprehendi ſub hoc ſtatuto, quia eiuſmodi interlocutoriæ, quo ad formam, & ſolemnia appella-
8 tionis æquiparantur ipſis ſententijs diffinitiuis *Franc. in cap. vt debitus 59. 3. 14. ſub n. 25. de appell.* & in omnibus tamquam diffinitiuæ cenſẽtur *Bald. in l. minoribus nu. 7. & ſeq. C. de his quib. vt indign. Felin. in rubr. de ſent. & re iud. num. 4.*
9 *Matthæſil. ſingul. 39. num. 1* vbi, & annotatio n. 8. cum aliis per nos citatis ad proximè præcedens *cap. ſub lit. B. verbo Etiam vim diffinitiuæ habentibus, facit regula*, quod æquiparatorum eadem eſt diſpoſitio, & iudicium, *l. tãslato de conſtit. l. 1. ff. de leg. 1. Cardinal. Tuſch. concluſ. 308. littera C.*

Cur autem aliàs generaliter ſtrictiùs agitur in appellationibus ab interlocutoriis, quam diffinitiuis, vel diffinitiuarum vim habentibus? reſponderi poteſt id fieri, quia appellatio ab in-
10 terlocutoria ſemper eſt odioſa, cum deroget ordinariæ iuriſdictioni, reliquæ verò appellationes cenſentur fauorabiles, ita declarat addit. ad *deciſ. 1. vt lit. pend. verbo vim diffinitiua habet num. 2.*

C ET TVNC. Scilicet ſi notarius cauſę fuerit im-
11 peditus, appellatio cum nomine alterius notarij, per cuius acta fuerit interpoſita, appellato denuncietur, nam dictio tunc, ſignificat eo caſu *l. Gallus in princ. vbi gloſ. verb. Tunc de lib. & poſt*
12 *Rol. conſ. 70. nn. 16. vol. 3.* ſicque conditionem *Brunor. à ſol. in ſuo compen. reſol. iur. verbo Dictio tunc. & eo caſu in fin. Barboſ. cum plurimis alijs à ſe citatis tract. de diction. verbo Tunc dictio 354.* quodque aliàs adhiberi poſſit Notarius, qui
13 rogetur de appellatione ad referẽdum, vbi Notarius cauſę recuſet accedere ad iudicẽ, & ità eſſe de ſtylo Curiæ dixit *Rot. deciſ. 594. ſub nu. 3. par. 2. diuerſ. in ricentior.* Nec quia Notarius cau-
14 ſę impeditus fuerit, quo minus appellationem ſcribat, prorogatur terminus præſcriptus ad appellationem interponẽdam, cum appellans habeat ex ſtatuto remedium, nempe adhibendi alium Notarium, ſicuti iure compertum eſſe
15 videtur, quod qui non poteſt habere copiã iudicis ad appellationem interponendam, tenetur nihilominus coram honeſtis perſonis, appellare legitimo tempore, ideſt intra octo dies, iuxta ſtatutum noſtrum *ſupra cap. 168.* ſicuti circumſcripto ſtatuto traditur idipſum hoc caſu debere fieri intra decem dies ex iure communi, *Franc. in cap. ſpiritus metus 73. q. 10. verſ. ad opin. tamen vitandas nu. 92. de appellat. per tex. in cap. paſtoralis in fin. de offic. ord. Lancellot. de attent. par. 2. cap. 12. de attent. appell. pend. amplia. 15. princ. num. 8. & n. 49. verſ. 1. vt talis appellatio. Minſynger. obſer. 2. ſub n. 3. cent. 2. Scacc. de appell. q. 6. n. 38.*

D ALIAS APPELLATIO NON TENEAT; &c. Hic habetur decretum annullatiuum, & forma tradita, prout de ſimilibus verbis ſupra demonſtrauimus c. 171. ſub lit. L. *verbo Aliàs, &c.*

De appellatione ab expenſarum taxatione,

CAP. CLXXV.

A Taxatione expenſarum a appellans non audiatur, niſi ſummam iudicatam, aut pignora plus valentia penes perſonam fide, & facultatibus idoneam infra triduum; etiam ſi appellatus non requiſuerit, realiter, & cum effectu depoſuerit, & de eodem depoſito conſtet in actis: alioqui ſuæ appellationi renunciaſſe cenſeatur, & prima taxatio firma maneat.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Taxatio expenſarum eſt executio primæ ſententiæ; & ab ea non licet appellare de iure communi.*
Contrarium nu. 2.
Intellige vt n. 3. 6.
At ex ſtatuto permittitur talis appellatio, facto tamen depoſito, & n. 4.
Declara, vt num. 8.
Depoſitum in appellatione purgat omnem præſumptam calumniam appellantis.
7 *Appellatio regulariter datur ab exceſſu in exequendo.*
9 *Caſus omiſſus à ſtatuto remanet in diſpoſitione iuris communis.*
10 *Statutum contra ius commune vbi poteſt operari vnum, vel plures effectus, ita intelligendum eſt, vt vnum dumtaxat effectum operetur.*
11 *Appellare ab exceſſiua taxatione expenſarum ſemel tantum licet ex iure communi: & requiritur ſpeciale mandatum ad appellandum, & n. 12.*
13 *Appellans, & ſuccumbens in executione, incidit in pœnam quinquaginta librarum argenti.*
14 *Procurator ſine ſpeciali mandato non poteſt facere; vt Dominus in pœnam incidat.*

ANNOTATIONES.

A APPELLANS NON AVDIATVR, NISI, &c. Loquitur planè ſtatutum, quando ſimpliciter quis appeliat à taxatione expenſarum, tũc enim non licet appellare de iure communi, quia ta-
1 xatio eſt executio primæ ſententiæ *Bart. in l. fin. num. 2. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. Aſin. in prax. §. 32. cap. 21. num. 1. Scace. de appell. q. 17. limit. 21*
2 *num. 57. & ſeq.* aliqui verò contrariam opinionem tenuiſſe videntur, & præcipuè *Ias. in l. properandum §. ſiue autem alterutra ſub n. 25. C. de iudic. Ioan. de Amic. conſ. 147. nu. 7.* qui tamen, &
3 alij etiam pro hac ſententia citati, ſi eorum dicta benè ponderentur, ita ſentiunt, vbi taxatio ſit iniqua, ſicque exceſſiua, vt benè animaduerſit, & demonſtrat *Aſin. d. c. 21.* Verum cum tem-
4 peramento depoſiti, de quo hoc cap. permittit ſtatutum noſtrum appellationem à taxatione
5 expenſarum ſimpliciter, quia nimirum iſtud depoſitum purgat omnem præſumptam calumniã appellantis vt inquit *Luc. Pat. lib. 9. c. 1. de expẽſ. lit. n. 36.* vbi verò appellatur ab exceſſiua taxa-
6 tione ex iure communi abſque vlla controuerſia tum datur appellatio *Innoc. in cap. fin. num. 4. de his quæ vi. met. ue cauſ. Bald. in l. terminato n. 6. C. de fruct. & lit. expenſ. Franc. in cap. ſæpè 44. num. 56. de appell. Maran. in ſuo Specul. par. 6. 3. act. verbo Et poſt omnia aduertatur num. 22. Aſin. d. §. 32. cap. 21. num. 2. Ruginell. de appell. §. 2. c. 3. n. 9. 22. Scace. eod. tract. q. 17. limit. 21. n. 58.* Nec
7 mirum, quia regulariter ab exceſſu in exequendo datur appellatio *l. ab executione C quor. appel. non recip. vbi Doct. & l. ab executore ff. de appell. Dec. in cap. nouit. 13. de iudic. n. 9.* vbi inquit, quod in qualibet cauſa mundi appellatur ſi modus excedatur, quem refert, & ſequitur *Caſ. Barz. deciſ. Bononien. 55. nu. 6. Doct. in cap. quo ad conſultationem de ſent. & re iud. Contar. ad l. vnic. C. ſi de moment. poſſeſſ. limit. 19. qui in princ.* pariter aſſerit non reperiri caſum aliquem in quo ab exceſſu modi non poſſit appellari, *Galleſ. de oblig. Camer. q. 37. num. 11. Rota dec. 100. nu. 17. verſ. 4. par. 1. diuerſ.* quo circa dicendum vide-
8 tur, quod ſi ab exceſſiua taxatione expreſſim appelletur, non requiratur depoſitum, ſiquidem de hoc caſu non loquitur ſtatutum, & caſus
9 omiſſus remanet in diſpoſitione iuris communis, *l. commodiſſimè ff. de liber. & poſth. cap. inter corporalia verſ. vnde ſi circa, de tranſlat. Epiſc. cap. dilectus de offic. ordin. l. ſi vero 65. § de viro ff. ſol. matr.* & in dubio ita intelligi debet ſtatutum, vt iuri communi quamminimè deroget, *c. cum dilectus vbi Doct. de conſuet. Doct. in l. fin. §. in computatione C. de iu. delib. in l. omnes populi ff. de iuſt. & iur. & in l. 2. C. de noxal. actio.* atque ſatis cenſeri debet, quod ſtatutum requirat depoſitum, vbi appellatio a taxatione expenſarũ ſimpliciter interponitur, non etiam ſi ab exceſſiua taxatione interponatur; quia vbi ſtatutum
10 contra ius commune poteſt vnum, vel plures effectus operari, ità debet intelligi, vt vnum dumtaxat effectum producat *Bertazol. conſ. ciuil. 57. num. 23. Roman. conſ. 399. num. 2. Pariſ. conſ. 110. num. 6. lib. 3. Rot. diuerſ. deciſ. 475. nu. 6. par. 1.*

Demum hic prætermittenda non videntur ſingularia duo, quæ iuxta iuris communis diſpoſitionem, à Doct. traduntur, quoad appellationem ab exceſſiua expenſarum taxatione:
11 primum eſt quod ſemel tantum liceat prouocare *Felin. in cap. quo ad conſultationem 15. ſub n. 20. verſ. Suas tamen, de ſent. & re iudic. Dec. in c. 43. nouit. num. 15. de appell. Luc. Pat. lib. 9. c. 1. de expenſ. lit. nu. 20. Scacc. de appell. q. 17. lim. 10. nu. 69. quod & ſancitum eſt conſtit. Pij Papæ IV. in bullar. nou. 59. §. 10.* vbi hęc leguntur verba, quodque ab exceſſiua taxatione expenſarum, ſemel tantum appellatio committatur, & duæ ſententiæ habeant vim trium.

12 Alterum ſingulare eſt, quod ad appellandum ab exceſſiua executione, ſicque ab exceſſiua taxatione expenſarum, nam hæc etiam planè eſt executio, requiritur ſpeciale mãdatum, *Dec. in d. cap. nouit. ſub n. 15. & 16. vbi & Card. Alexand. nu. 6. Felin. in d. cap. quoad conſultationem num. 21.* qui duo vltimi afferunt etiam ratione huius dicti, nempe, quia appellans, & ſuccum-
13 bens in executione incidit in pœnam 50. librarum argenti *l. ab executione C. quor. appell. non recip.* procurator autem ſine ſpeciali mandato
14 non poteſt facere, vt Dominus in pœnam incidat *l. ſi procurator, & ibi Bart. nu. 7. ff. de condit. indeb. Felin. in cap. 1. num. 8. vt lit. non conteſt. Roland. conſ. 71. in fin. vol. 1. Pariſ. conſil. 100. n. 7. volum. 3. Surd. deciſ. 181. n. 16.* atque dictum illud de ſpeciali mandato in hoc caſu neceſſario in praxi perpetuo menti tenendum, & ſe in facto obtinuiſſe inquit *Angel. Aret. in l. ab executore col. 4. ff. de appell. relatus per Felin. d. n. 21.*

Reliqua pertinentia ad condemnationem in expenſas litium, & ad modum, ſeu formam in taxatione ipſarum expenſarum adhibendam loco ſuo, ſcilicet infra cap. 196. Deo dante, pertractabuntur.

De

De appellatione à deſertione, vel reiectione Appellationis.

CAP. CLXXVI.

SI per Iudicem ad quem, appellationē deſertam, aut reiiciendam eſſe pronuncietur, *b* & ab ea pronuncia ſiue declaratione appelletur: ſi appellatio ſic deſerta, aut reiecta declarata, interpoſita fuerit, *c* ab interlocutoria, à qua per præſentia ſtatuta appellare permiſſum eſt; Volumus, quòd liceat appellato, in negotio principali, coram primo Iudice à quo, appellatione huiuſmodi à deſertione, vel reiectione non obſtante, ad vlteriora procedere: & nihilominus de dicta appellatione à deſertione, vel reiectione *e* coram Iudice ad quem cognoſci poſſit. *f* Et ſi aut non deſertam, aut non reiiciendam fuiſſe per duas cōformes iudicetur, omnia poſt appellationem prędictā ſecuta, in priſtinum reducantur, & victus victori expenſas reficiat. *b* Si vero appellatio ſicut præmittitur deſerta, aut reiecta, declarata, à diffinitiua ſententia interpoſita fuerit, tunc huiuſmodi appellatione à deſertione, vel reiectione non obſtante, ad vlteriorem executionem (ſi executio retractabilis ſit) in negotio principali, per Iudicem à quo, procedi poſſe ſtatuimus; *i* data tamen prius per petentem executionem, idonea cautione de reſtituendo reo, ſeu appellanti, omnia in executionem capta, cum expenſis, in euētum in quem, appellationem non fuiſſe deſertam, vel non fuiſſe reijciendam, per duas conformes iudicetur.

SVMMARIVM

1 *Appellationem deſertam eſſe pronunciare ſpectat ad Iudicem ad quem, necnon appellationem reijcere, vel recipere, & n. 2.*
3 *Index ad quem debet plenam cauſæ cognitionem adhibere, an appellatio ſit recipienda, necne.*
Intellige, vt nn. 5. 7.
4 *Cognitio cauſæ adhiberi dicitur, vbi partes citantur, & conuocantur.*
6 *Iudex aliquod permittitur, parte non contradicente, quod alioqui prohibetur, & eſſet nullum.*
8 *Summaria indicia ſuas habere debent probationes.*
9 *Sententia deſertionis appellationis dicitur interlocutoria habens vim definitiuæ, & ab ea poteſt appellari.*
Idem de reiectione appellationis, & n. 10. 13.
Fallit in appellatione à mera interlocutoria, & numer. 14.
11 *Index à quo ſi appellationem reijcit, iure appellandum eſt à tali reiectione, & quare.*
Quod procedit etiam in Iudice ad quem, & numero 12.
15 *Sententia prior inducit præſumptionem boni iuris pro parte appellati, etiam appellatione pendente, & n. 16.*
Et habet locum, etiam in ſententia interlocutoria habente vim definitiuæ, & num. 17.
Et in ſententia deſertionis, vel reiectionis appellationis, & nu. 20.
18 *Sententiæ interlocutoriæ habentis vim definitiuæ eadem eſt vis, atque definitiuæ.*
19 *Iudicis actus præſumptionem legis habet pro ſe.*
21 *Sententia deſertionis concernit merita, & eſt confirmatoria prima, &c.*
22 *Sententia reiectionis æquiparatur ſententiæ deſertionis.*
23 *Appellatione ab interlocutoria pendente, & ante pronunciationem deſertionis, vel reiectionis, an procedi etiam poſſit in negocio principali? & n. 24.*
25 *Deſertionis cognitio pertinet ad Iudicem ad quem, vbi tamen appellatio coram ipſo introducta ſit. At ſi non fuerit introducta, alterutr Iudex de ea cognoſcere poteſt, & n. 26.*
27 *Sententia duæ conformes habent ex ſtatuto vim trium, & faciunt rem iudicatam.*
28 *Res iudicata accipitur pro veritate.*
29 *Attentata nō reuocantur pendente appellatione à definitiua, niſi prius iuſtificetur veritas cauſæ appellationis.*
30 *Dictio, Si verò, ſolet præcedentibus aduerſare in facto, & in iure.*
31 *Sententia ſuper deſertione appellationis à definitiua cenſetur conformis primæ ſententiæ, quoad effectum habendæ executionis, & dicitur confirmatoria prima, & nn. 32.*
33 *Ablatiui abſoluti faciunt conditionem: vt in primis conditio impleri debeat, & n. 34.*
35 *Clauſula, Conſito, adiecta reſcripto, facit illud conditionale.*
36 *Iudex an poſſit reponere appellantem à pronuncia deſertionis appellationis, & n. 38. 39. 41.*
37 *Sententia deſertionis eſt interlocutoria, quoad effectum, nec tanſit in rem iudicatam quoad Iudicem.*
40 *Delegati iuriſdictio finitur, cum pronunciat cauſam deſertam.*
42 *Deſertio appellationis, quando, & quibus modis inducatur, remiſſiue.*

ANNOTATIONES.

A SI PER IVDICEM AD QVEM &c. Ad eum namq; pertinet pronunciare appellationem deſertam, poſtquam appellatio coram eo introducta ſit, & aliàs vti declarat *Franc. in cap. ex ratione 8. num. 67. de appell.* quem refert, & ſequitur *Scacc. queſt. 11. art. 5. nu. 150. & ſeq. de appell.* atque pariter ſpectat ad eumdem reijcere, vel recipere appellationem, vt ſupra cap. 167. ibi, & an ſint recipiendæ accuratè perſpicere, & paulo inferius, ibi, interloquendo, pronunciet appellationem, vel querelam non eſſe recipiendam, vel eſſe deſertam, *Franc. in conſtitut. 45. n. 19. de appell.* qui ad hoc ſubtiliter ponderat *nos in cap. cum ſuper Abbatia 23. de offic. deleg. Capic. deciſ. 34. n. 11. Natt. conſ. 529. num. 28. per tex. in l. Chirographis §. fin. de adminiſtr. tut. in l. ſi cuius ff. de appell. recipi, & in l. 1. ff. nil. non. appellat. pendente.* quod & ſuperius notauimus *ad cap. 167. ſub lit. C. verbo Quatenus ſint recipiendæ verſ. cæterum ad appellationes quod attinet*, atque debet iudex

3 appellationis plenam cauſæ cognitionem adhibere, an appellatio ſit recipienda, nec ne, *glo. in l 1.verbo Summatim in fin. C.quor. appell. non recip.Bart. ibidem num. 3. vbi & plenius adden. verbo reſpicere*; quæ quidem cauſæ cognitio adhiberi dicitor,vbi partes citantur, & con-
4 uocantur,vt *per Bart.ibid.ex tex.in l.in cauſa* 14. §.*in cauſa autem cognita ff.de minor.*declaratur tamẽ,quod dictum eſt de plena cauſæ cognitione
5 adhibenda, vt procedat vbi pars alterutra contradicat,ità vt negotium, in iudicij controuerſiam deductum fuerit,vt *per Contard.ad l.vnic.C. ſi de monẽt.poſſ.q.1.n.30.verſ.poſſent tamen huiuſmodi opiniones concordari, quem ſequitur Scacc. de appell. q.* 11.*act.2. nu.14.verſ.in hac contrarietate, cum verſ. ſeq.* nec nouum eſt ,quod Iudici a-
6 liquid permittatur parte non contradicente, quod alioqui prohibetur, & foret nullum, vt probat *tex. in Clem. ſæpè in fin.* ibi, non contradicentibus partibus, *de verb. ſignif. Bald. in l. non dubium ſub nu.* 30.*C. de legi. Vant.de nullit: tit. qualit. ſenten. & proceſſ.&c. num.* 60. *& ſeq.* id ipſum exemplis pluribus comprobat,*Seraph. de priuileg. iuram. priuileg.* 59. *num.*16. *& pluribus ſeqq.* Additur & alia declaratio nempe, vt plena cognitio intelligatur non quo ad telam
7 cauſæ iudiciariam, ſed quo ad probationes dũtaxat, ita ſcilicet, vt cenſeatur de negotio plenè cognitum,vbi adhibitæ fuerint probationes, quæ in ſummario iudicio pro plenis habentur, licet tales non fuerint alioqui quo ad ordinem iudicis, nam & ſummaria iudicia ſuas habere
8 debent probationes, *Clemen. ſæpè*, ibi, non ſic tamen iudex litem abbreuiet, quin probationes neceſſariæ, & defenſiones legitimæ admittantur,vbi *glo. verbo legitimæ*, hanc materiam bene explicat, & hanc quidem declarationem probarunt, licet non adeo explicare videantur, *Iaſſred. deciſio.* 444. *Contard.d.q.*1. *num.*30.*verſ. poſſent*, etiam prædictæ opiniones concordari, *Scac.d.q* 11. *art.* 2. *n.* 14.*verſ. ſecunda concordantia*, atque ità intelligendum eſt, quod ſuperius notauimus ad cap. 167. littera C. *verbo Quatenus ſint recipiendæ, verſ. quod tamen ſummatim cognoſcendum eſt.*

B ET AB EA PRONVNCIA, SIVE DECLARATIONE AP-
9 PELLATVR. Siquidem pronunciatio cauſæ deſertæ dicitur interlocutoria habens vim diffinitiuæ, & ideo ab ea poteſt appellari, *Bald. in l. q.* 14. *num.* 20.*C.de Epiſc. audien. per. tex. in l. ſi Præſes C. quomod. & quan. Iud. & in Clement. fin. de appell.& ſubdit ita ſeruari in palatio Franc. in c.* 8.*ex ratione num.* 80. *& ſeq. & in cap. cum ceſſante* 60. *num.* 44. *verſ. eſtque ſententia de appell. Fel. in rubr. de ſent. & re iud. num.* 11. *Miſynger. obſeru.* 36. *cent.* 3. *Matheſil.Sing.* 39.*nu.* 3. *& ibi, not. verbo Interlocutoria ſententia,nu.*13. *&* 14.*Gail. obſer.* 138. *nu.*4.*lib.*1. vbi communem eſſe aiferit opinionem, quod ſententiadefertionis ſit appellabilis, quia eſt interlocutoria vim habẽs diffinitiuæ,idem alij multi ſentiunt, quos vna cum prædictis recenſet,*Scacc.de appell. q.* 17.*limit.* 47. *membr.* 1.*nu.*185. Atque quod dictum eſt de pronunciatione deſertæ appellationis procedit pariter in reiectione appellatio-
10 nis,nam & hæc ſententia eſt interlocutoria vim tenens diffinitiuæ, vt benè explicatur in annot. prædicta ad *ſingul.* 39. *Matheſil. de num.*15. *Angel. de peruſin. in l.* 1. *in fin. C. quor. appell. non recip. Natt.d.conſil.*529.*num.* 30.*Contard.ad d. l. unic.q.*1. *ſub nu.*30. *verſ. poſſent tamen*,vbi quod ſi iudex appellationis eam reſpuat, poteſt à tali reiectione appellari etiam de iure ciuili, quia plenum præiudicium, & non reparabile infert,
11 quod etiam comprobatur, quia, vbi Iudex à quo appellationi non defert, ſed illam reiicit, a iure appellatur à tali reiectione, immo appellari debet, ne reiectio, & ſententia in iudicatum tranſeant, vt docet, *Zabarell. in Clemen.* 1. *colum.* 3. *verſ ex hac glo.de dol. & cont.quem refert. & ſequitur Gran ad Veſtr. lib.* 7. *cap.vlt. num.*23. *Franc. in cap.* 61.*cum ſpeciali §.porrò ſub num.*8. *de appell. Scacc.de appell. q.*17.*lim.*47.*membr.*1.
12 *num.* 166.ergo & idem permitti debet, vbi Iudex ad quem appellationem reiiciat, ex eadem ratione, quia plenum præiudicium, & non reparabile pariter infert,iuxta tradita *per Contard. Granat. & Scacc. locis proximè citatis.*

C AB INTERLOCVTORIA, &c. Quæ ſint interlocutoria, à quibus per præſentia ſtatuta, vt hic ſubijcitur, appellare permiſſum eſt, habetur ſupra cap. 173. cumque eiuſmodi interlocutoriæ habeant vim diffinitiuarum, earumque grauamen per diffinitiuam reparari nequeat, iuxta ſuperius *not. in dict. cap.* 173. in eis pronunciatio deſertionis,vel reiectionis appellationis habebitur vtique pro interlocutoria habente vim
13 diffinitiuæ, ſicuti pronunciatio deſertionis in appellatione à mera diffinitiua quoniam inſpicitur effectus ſententiarum,qui quidem in hiſce caſibus talis eſt vt negotio finẽ imponat iuxta doctr. *Bald. in l. minoribus nu.*7. *& ſeq. C. de*
14 *his quib.ut in dig.* contra verò pronunciatio deſertionis in appellatione à mera interlocutoria, erit planè mera interlocutoria, vti prædicta explicat *Card. Alex. in cap.* 8. *ex ratione ſub nu.* 45. *verſ. circa ſecundam quæſtionem de appell.* æquiparando expreſsè caſus illos, nempe ſi pendeat appellatio à diffinitiua, vel ab interlocutoria lata ſuper exceptione peremptoria aut litis finitæ, *Franc. in cap.& ex ratione num.*81.*& in cap.* 60. cum ceſſante, *de appell.Fel.in rub.de ſent. & re iud. ſub num.* 11. *Gail.* qui hanc dicit communem ac veram concluſionem, & in Camera Imperiali receptam *practic. obſeruat. lib.*1. *capitulo* 148. *num.* 1. & licet loquatur de deſertione ſuper appellationibus à diffinitiuis, ſineb dubio comprehendit etiam interlocutorias vim diffinitiuarum habentes, quæ quidem ipſis diffinitiuis omninò comparantur,*vt ex Bald. & Cardinal. Alexand. locis proximè citatis, & no fuſius ſupra diximus ad capitul.* 174 *ſub littera B. verbo Scribantur per notarium cauſa prædicta Franc. Fel. & aliorum opin. approbat Rot. deciſion* 300. *num.* 7. *& ſequ parte prima diuerſ. & plenius deciſ.* 21. *de re iud. in nou.* Porrò effectus qualis ſit an pronunciatio deſertionis ſit interlocutoria, vel diffinitiua ſubnectit iuxta terminos iuris communis dem, *Gail. eadem obſerv. ſub numero* 2. ſed nos habemus etiam particularia ſtatuta *ſup. c.*173. *&* 174.

D AD VLTERIORA PROCEDERE. Statutum id permiſit, vt apparet ex eius verbis, poſt ſententiam & appellationem ſubſecutas, in articulo

deſer-

deſertionis aut reiectionis prima ſententiæ interlocutoriæ, ſorte, quia appellatus pro ſe habet præſumptionem boni iuris, tum ex prima ſententia, tum ex altera, nempe deſertionis, vel reiectionis appellationis, nam prior ſententia
15 regulariter eiuſmodi præſumptionem inducit, vt probat, *text. in l. ſi inſtituta. §. de inofficioſo ff. de inoffic. teſt.* ibi egerat, & obtinuerat, ſed ſcriptus hæres appellauerat, *& in l. fin. §. quod ſi ei C. de ordin. cognit. cap. in præſentia, & ibi Imol. de renunc. Alciat. de præſumption regul. 3. præſumpt. 9. num. 5. Couar. pract. quæſtion. capitulo 6. num. 6. Rot. deciſ. 748. num. 2. par. 2. in recention. & deciſ. 46. num. 7.* inter adiectas *per Zacch. ad Galleſ. de oblig. Camer.* quod quidem procedit etiam pen-
16 dente appellatione ſaltem aliqualiter *Gabriel. concluſ. 6. de ſent. num. 24. Alciat. de præſumpt. nu. 5.* Et licet de diffinitiua id maximè intelligatur,
17 nihilominus idem cenſendũ videtur de interlocutoria habente vim diffinitiuæ, cum talis interlocutoriæ eadem ſit vis, & effectus, atque diffinitiuæ, *Bald. in l. minoribus nu. 7. & ſeq. C. de his quib. ut indign. cum aliis per nos ſuperius adductis cap. 173. littera B. verbo. Etiam vim diffinitiua habentibus,* ſed & generaliter Iudicis actus
19 præſumptionem legis pro ſe habet *l. 2. C. de offic. ciuil. ind. Alciat d. præſum. n. 1. qui & n. 5.* aliquot recẽſet effectus huiuſce præſumptionis. *Gab. concl. 4. & 5. de ſent. Gail. tract. de appell. c. 21. nu. 18.* Altera verò ſententia, nempe deſer-
20 tionis, vel reiectionis appellationis ſine dubio prædictam auget præſumptionem, maximè, cũ etiam ſententia deſertionis iux. multorum ſen-
21 tentiam dicatur concernere merita, & eſſe confirmatoriam primæ, cui & cenſetur conformis ad effectum obtinendi rem iudicatam, vbi talis ſententia ſuper deſertione accedat duabus aliis in meritis, & principali negotio latis *Theſa. deciſ. 122. num. 12. Ruginell. de appell. §. 12. glo. 1. cap. 2. nu. num. 13.* licet contrarium tenuerint plures alij relati per eoſdem, *Oſaſc. & Ruginell.* & præcipuè *Rota Auenionen. apud Lauren. deciſ. 3.* atque idem cenſeri debet de ſententia reie-
22 ctionis, quæ nimirum ſententiæ deſertionis æquiparatur; maximè ex hoc ſtatuto noſtro, vt æquiparatorum idem ſit iudicium *iuxta tex. in cap. tranſlato de conſtit. cum ſimilibus.*

23 Verum pendente appellatione interpoſita ab interlocutoria, & ante pronunciationem deſertionis, vel reiectionis appellationis, non putarem procedi poſſe etiam in negocio principali, quia interlocutoriæ, de quibus ſtatutum loquitur, videntur connexę negotio principali, iuxta tradita de talibus interlocutoris, *per Franc. in cap. ſuper eo 10. num. 1. de appell. & Cardin. Alexand. ibidem num. 3. & ſeq.* & ideò appellationes ab eis etiam principale negocium coram Iudice à quo ex iuris communis diſpoſitione ſuſpendunt, per *tex. in dicto cap. ſuper eo & in l. iuſta vtile 40. in princ. ff. de minor. Alex conſ. 89. ſub num. 9. lib. 1. Boer. deciſ. 73. num. 6. Pariſ. conſ. 66. ſub num. 13. lib. 1.* & hæc eſt communis concluſio, vti teſtatur *Scacc. de appell. quæſt.*
24 *17. limit. 47. membr. 2. num. 1. in fin.* quinimò multi adhuc tenent, quod Iudex à quo non poſſit procedere in negocio principali, quamuis illud expediri poſſit ſine articulo appellationis, quos ita ſententes refert *Scac. d. numb. n. 14.* atque eorum opinionem praxi receptam eſſe teſtatur idẽ eodẽ n. verſ. praxis tamen, vbi & duplices huiuſce praxis rationes ſubnectit.

E CORAM IVDICE AD QVEM COGNOSCI POSSIT.

25 Nam ad eum cognitio deſertionis pertinet, vbi tamen appellatio coram ipſo introducta ſit, *Franc. d. c. 8. ex ratione ſub num. 67. & ſub num. 99. de appell.* & ita debet intelligi ſtatutum, vt reddatur conforme iuri communi, iuxta *tex. in c. cum dilectus de conſuet. vbi Doct. l. vnic. C. de inoff. det.* cum aliis ad id ſupra per nos ſæpius allegatis.

26 Quod ſi appellatio, quidem interpoſita tantum fuerit à ſententia Iudicis à quo, non autem introducta coram Iudice ad quem, tum pro deſertione obtinẽda alteruter Iudex adiri poterit, *Franc. diſſo nu. 67. in fin. Cardin. Alexand. cod. cap. ſub num. 49. Scace. qui hos refert & ſequitur q. 11. nu. 150.* atque plenius explicat per totum articulum 5. prædictæ q. quinam iudex debeat pronuntiare ſuper deſertione appellationis.

F ET SI AVT NON DESERTAM &c. Per duas conformes iudicetur; quæ quidem duæ conformes
27 ex ſtatuto noſtro habent vim trium, & rem faciunt iudicatam, vt infra c. 180. hoc eodẽ lib. res
28 autem iudicata pro veritate accipitur *l. 207. res iudicata ff. de reg. iur. vbi Doct. & alij l. ingenuum ff. de ſtat. homin.* non mirum ſi tum omnia poſt appellationem ſecuta in priſtinum reducantur, nempe quia ſic planè iuſtificata eſt cauſa appellationis, nam alioqui in materia attentatorum commiſſorum pendente appellatione
29 hæc eſt regula, quod vbi appellatio non ſit à ſententia diffinitiua, numquam reuocentur in primis attentata, niſi imprimis iuſtificetur veritas cauſæ appellationis, *Franc. in cap. 49. ſignificantibus de appell. ſub num. 9. & tex. ipſe id probat ibi quatenus ſi eſt ita, Rota in nou. deciſ. 44. num. 1. de appell.* ibi regulare eſt non reuocari attentata poſt appellationem, niſi in euentum cauſæ appellationis, *cap. non ſolum §. illa verò de appell. in 6.* Id verò ſit in caſu ſtatuti noſtri, non quia acta illa poſt appellationem ſint attentata, ſiquidem index à quo non prohibetur hoc caſu ſuam proſequi iurisdictionem, ſeque alium non contemnit, neque lædit, & proinde non dicitur attentare, iux. tradita per *Lancell. de attent. in prefat. præſertim n. 18. 20. 24. & 42. probat tex. in c. non ſolum cum ibi not. de appell. in 6.* ſed talia acta reuocantur tanquam iniuſta, ſicuti regulariter dicitur de actis poſt appellationem ab interlocutoria, idem *Lancell. cap. 12. limit. 1. & num. 10.*

G ET VICTVS VICTORI EXPENSAS REFICIAT. Sicuti pariter in qualibet cauſa ſeruandum eſt, vti ſtatuto noſtro præcipue cauetur infra *cap. 196. huc eodem libro, & regula iuris eſt ex l. properandum §. fin. autem alterutra, vbi omnes not. C. de iudic. cap. finem litibus de dol. & contumac. Lanfranc. tract. de expenſ. nu. 2.* vbi ſubiicit amplius, quod hæc regula æquitatem habet, eſt is *tract. inter alios vniuerſ. iur. tom. 3. p. 2. fol. 396.*

H SI VERO &c. Hæc dictio ex ſui natura præ-
30 cedentibus aduerſari ſolet in facto & in iure, vt *in l. ſi verò non remunerandi 12. in princip. ff. mand. nu. Bartol. de aduerſatiua autem in l. hoc amplius*

9. §. *de his autem nu. primo de damnin. fect. Surd. conſil.* 315. *num.* 1. & id quidem eſſicit hoc loco; nam in precedentibus verbis diſpoſitum eſt, quid agendum, vbi appellatio ab interlocutoria declarata ſit deſerta aut reiecta; at in ſequentibus decernitur, quid ſeruandum vbi, appellatio deſerta, aut reiecta declarata à diffinitiua ſententia interpoſita fuerit, & dicitur quod appellatione non obſtante per iudicem à quo ad vlteriorem executionem, ſi executio retractabilis ſit, in negotio principali procedi poſſit: vnde appellationem non retardari executione ſicuti de duabus conformibus ſtatutum eſt in-
31 fra hoc eodem libro Capitulo 180. Sicque ſententiam ſuper deſertione appellationis à diffinitiua teneri conformem primæ ſententiæ ſuper negotio principali quo ad effectum habendæ executionis, iux. opinionem, *Theſaur. deciſ.* 122. *num. tertio* innixam potiſſimum auctoritate, *Rot. deciſ.* 21. *de appellat. in nou.* & aliorum quos citat idem *Theſaur. quibus accedit Gail. practic. obſerua. libro primo capit.* 128. *num.* 1. &
32 2. vbi tradit, quod ſententia deſertionis appellationis à diffinitiua dicitur confirmatoria primæ ſecundum DD. communiter: qua de re ſupra egimus etiam hoc ipſo cap. ſub littera C. verbo, Ab interlocutoria; & ſub litera D. verbo, Ad vlteriora procedere.

1 DATA TAMEN IDONEA CAVTIONE Hæc eſt conditio, quæ debet impleri, antequam per iudicem à quo, ad vlteriorem executionem procedatur, nam regula eſt, quod ablatiui abſoluti faciunt conditionem, *l. à teſtatore* 108. *ff. de condit. & demonſt. l. fideicommiſſa* 11. §. *cum eſſet. & ibi, Bart. num.* 1. & 3. *ff. de leg.* 3. *Calder. conſ.* 1. *in fi. de verb. ſignif. Dec. conſ.* 383. *viſo puncto col.* 2. *poſt med. verſ. ſed in caſu iſto, ſub num.* 3. *Bruner. à ſolo in ſuis propoſit. iur. littera A. verbo Ablatiui abſoluti conditionem faciunt*; ex quo infertur, etiam
33 neceſſario, quod in primis conditio iſta impleri debet *l. qui heredi.* 44. §. *fin. ff. de condit. & demonſt. c.* 1. §. *ille verò de ſponſ. lib.* 6. *Clem. cum ei quem de conceſſ. prab. idem Calder. d. conſ. verſ. ex quo infertur*, ſicuti dicitur de clauſula conſti-
35 to, &c. adiecta reſcripto, quæ minimum reddit illud conditionale, ita vt quidquid facit iudex ante verificationem illius clauſulæ ſit nullum. *Nant. de nullit. tit. de null. ex defect. iuriſd. delegat. nu.* 92. *& alii complures ab eo relati, Mozern. tract. de clauſ. p.* 1. *clauſ.* 19. *num.* 5. Hæc autem cautio præſcribitur à ſtatuto in hoc vltimo caſu, nempè vbi victori & appellato permittitur executio in negotio principali; ſimile remedium ad executionem ſententiæ obtinendam, cum temperamento fideiuſſionis habetur in caſu *authen. quæ ſupplicatio. C. de precib. Imp. offer.* ſed non permittitur hoc in priori caſu ſtatuti, vbi de appellatione ab interlocutoria, nam tum locus datur tantummodo proceſſui ad vlteriora, cum incertum ſit durante proceſſu ad cuiuſnam fauorem ſententia, & executio in negotio principali prodita ſit. Sed poteritne Iudex
36 reponere appellantem à pronuntia deſertionis appellationis? dic quod ſic, vti tenuit *Rot. deciſ.* 9. *& 12. de appell. in nou.* & comprobat maximè addit. ad iſtam 12. *deciſ.* quia licet hæc ſen-
37 tentia habeat vim diffinitiuæ, eſt tamen interlocutoria, quoad effectum, vt poſſit iuſta de cauſa reuocari, cum non tranſeat in iudicatum, quoad iudicem, *Franc. inc. ex ratione* 3. *fub n.* 82. *probat text. in c. cum ceſſante de appell. Teſt. ſuar. dec.* 122. *ſub n.* 12. *Card. Alexan. d. c. ex ra-*
38 *tione n.* 43. vbi concluſionem in iudice ordinario ſimpliciter tenet, quia licet ordinarius pronuncier ſe non iudicem, non tamen amittit ha-
39 bitum iuriſdictionis, ſed remanet iudex, & interlocutoria eiuſmodi numquã tranſit in rem iudicatam quo ad iudicem, vt dictum eſt, & *nu. glo. finiu. c. cum dilectus* 12. *de elect.* dum autem iudex pronunciat appellationem eſſe deſertam, ſicque interloquitur ſe non eſſe iudicem, & ideo cum ſententia interlocutoria poſſit reuocari, *d. c. cum ceſſante*, iudex ordinarius talem interlocutoriam reuocare poteſt; ſecus autem cenſet idem Cardinal. in delegato, niſi tamen ipſa delegati ſententia per appellationem ſuſpenſa fuiſſet, *inx. dec.* 12. *de appell. in nou.* quam ipſe citat quia delegati iuriſdictio finitur cum pronuntiat cauſam deſertam, ſicque impliciter ſe non
40 eſſe iudicem; nec enim nullum aliud habet iuriſdictionis habitum, qualem obtinet iudex ordinarius, & ideo ipſo iure hoc modo ceſſat iuriſdictio delegati per *text. in c. ſignificantibus* 38. *de offic. deleg.* ſi tamen à tali interlocutoria delegati fuerit appellatum, non excludetur omnino delegati ipſius iuriſdictio, quia appellatio
41 ſuſpendit effectum ſententiæ, ſicque poterit & ipſe exemplo ordinarij hanc interlocutoriam reuocare *ex text. in cap. dilectus* 34. *de præben. ad id inducto in d. deciſ. & per d. Cardin. Alexand. in d. cap. ex ratione num.* 48.

Nec certe nouum eſt, quod iudex reuocare poſſit ſententiam ſuam interlocutoriam, quæ habeat vim diffinitiuæ, quales ſunt multæ, quæ quidem non tranſeunt in rem iudicatã quoad iudicem, vti tradit *Achil. deciſ.* 11. *n.* 2. *de appel.* inter quas ponit etiam hanc interlocutoriam ſuper deſertione appellationis à diffinitiua, vti cognoſcitur *ex deciſ.* 42. *de appell. in antiq.* quam allegat: quod plenius probat *Scacc. de appell. q.* 19. *remed.* 1. *concluſ.* 6. *n.* 27. De-
42 inum ad materiam deſertionis, nempe quando, & quibus modis inducatur, & euitetur *vide Lancell. de attent. p.* 2. *c.* 12. *in præfat. à n.* 28. *& Scacc. de appell. q.* 14. *numero* 33. *cum multis ſeqq.*

Vt à ſententijs Syndicorum non appelletur.

CAP. CLXXVII.

A Sententijs latis per Iudices electos ad Syndicandum Senatorem, & Iudices, eiuſque Officiales, Conſeruatores, & alios Officiales quoſcumque, nulla recipiatur appellatio; ſed vnica ſententia rem faciat iudicatam.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio à ſententijs ſyndicorum non permittitur*

ex

ex ſtatuto, tam quoad effectum ſuſpenſiuum quam quoad deuolutiuum. Intellige vt num. 7.9.
Et an permittatur de iure communi? & n. 3. 5.
1 *Probatio contra officialem debet eſſe liquidiſſima.*
4 *Grauatus omnis appellare poteſt.*
6 *Iudex non præſumitur ferre ſententiam contra eos quibus ſingulariter affectus eſt, niſi inſtam.*
8 *Statuta interpretationem paſſiuam recipiunt à iure communi.*
10 *Syndicorum materia, quoad eorum ſententias, à quibus pertractetur.*

ANNOTATIONES.

A NVLLA RECIPIATVR APPELLATIO. Per hæc verba Senatori, aliiſque iudicibus, & officialibus hoc *cap. nominatis*, omnis prohibetur appellatio, tam quoad effectum ſuſpenſiuum, quam deuolutiuum, iuxta ſuperiùs annot. per nos in *cap. 171. littera C. verbo Nulla recipiatur appellatio.* Extat & alibi ſimile ſtatutum, nempe quod à ſententiis ſyndicatorum non poſſit appellari, vt de compluribus locis meminit *Pariſ. de Put. tract. de Syndic. verbo, An ſi ſtatuto num. 1. inter tractat. vniuerſ. iur. tom. 7. fol. 243.* & in Conſtitutionibus Marchiæ habetur prohibitio appellandi à Syndicatu aliquo *lib. 6. cap. 2.* vbi additio, verbo ſyndicatu rationem affert,
2 quia ſcilicet requiritur liquidiſſima probatio contra officialem, *l. ſi quis C. de offic. ciuil. Iud. Bald. in l. obſeruare §. proficiſci q. 10. num 14. ff. de offic. Proconſul.* & ideò præſumendum eſt pro
8 ſententia, vt inquit, *Iaſ. in l. vnica C. vt omn. iudic. num. 12.* Verum de iure communi multi ſentiunt Iudicibus, & officialibus non eſſe prohibitam appellationem à ſententia ſyndicatorum, innixi regulę iuris quod omnis grauatus
4 appellat. *2. quæſtion. 6. cap. omnis oppreſſus l. & in maioribus & in minoribus, C. de appell. l. 1. ff. eod. Paris de Put. d. tract. verb. Appellatio num. 16.* qui ſubinde *num. 18.* prædictam ſequitur concluſionem, quam & communem & magis tutam aſſerit *verſ. vnde concludo*; Contrariam
5 autem ſententiam magis communem eſſe ſaltem quoad effectum ſuſpenſiuum, teſtatur *Fariñac. quæſtion. 101. limit. 19. num. 89. & 91.* quod tamen verum non apparet ex citatis Doct. qui plerique loquuntur vbi extant regiæ Conſtitutiones, vel pragmaticæ, vti præcipuè loquitur *Marant. in ſuo Specul. par. 6. act. 2. princ. verbo; Et quandoque appellatur nu. 302. Duen. regul. 42. num. 20. & Carer. in ſua pract. crimin. verbo, Octauo caſu num. 2. licet 15. n. 1.* ſimpliciter teneat etiam de iure communi appellari non poſſe à ſyndicatu, quinimmò verior etiam videtur opinio. *Parid. de Put.* & aliorum quos ipſe citat, cum plane tollatur vnicum fundamentum, quo ſententia contraria nititur, nempe ex *l. nulli C. quor. appell. non recip.* vbi verba hæc in principio leguntur; Nulli officialium à ſententia propri iudicis prouocatio tribuatur, quoniam lex illa videtur intelligenda, quando non per ſyndicatores, ſed per proprium iudicē nuntius, notarius, vel aſſeſſor condemnātur, non
6 enim præſumitur quod talis index ferat ſententiam cōtra eos quibus ſingulariter affectus cenſetur, niſi iuſtam, iuxta ſenſum *Bart. in ead. l. verſ. Secundo in eo*, quod hic dicitur, idem ſentire videtur *Caſtren. ibidem num. primo Pariſ. de Put dicto tractat. verb. appellatio ſub num. 16.* ibi tamen ipſe, & ante eos ita aperte expoſuit, *gloſ ſecunda quæſtione, vi. cap. ei qui §. nulli, verbo Officialium, omittimus alios intellectus aliorum ad eandem l. de quibus præcipuè videri poteſt apud Amod. Iuſtin. de Syndic num 236. ſub verſ. an autem à ſententia lata, inter tractat. vniuerſ. iur. tom. 7. fol. 348.* Cæterum quidquid ſit ex iuris communis diſpoſitione in hoc articulo, certe ius noſtrum municipale clarum eſt, nec vllam admittit diſputationem. Quod tamen in hoc ſaltem declarandum videtur iuxta ipſum ius commune, nempe, vt procedat vbi iudicium fa-
7 ctum ſit de commiſſis in officio, per *text. cum ibi not. per gloſſ. & alios in dicta l. nulli & per Parid. & Amod. locis citatis*, nam notiſſima eſt iuris
8 regula, quod ſtatuta interpretationem paſſiuam recipiunt à iure communi, vti tradunt Doct. communiter in *l. omnes populi ff. de iuſt. & iu. in i. ſi ſerui veſtri C. de noxal. & in l. ſi vero §. de vi. ff. ſol. matr.* quam veram, & omnunem Doct. ſententiam eſſe affirmat *Ioan. Andr. in regula pro poſſeſſore num. 7. de regul. iur. in 6.* & paſſim, ac vbique iur. interpretes. Atque huic declarationi alteram pariter adiungendam arbitrarer, ſcilicet, vt retenta alioqui diſpoſitione noſtri ſtatuti, non poſſit contra iudices inquiri niſi de
9 dolo, & barattaria, non autem de iniquis ſententiis que per imperitiā malè latis, ità enim ſeruatur conſuetudine & ſtatutis ciuitatum, quod atteſtatur *Frau. Accurſ. de Synd. verſ. item quod ſi eſt infirmata* quem refert, notabile verbum hoc eſſe dicens, *Amod. d. tra. ſub n. 136. verſ. & vide quod not. Franc. Accurſ.* quos ambos citat, & ſequitur *Clar. q. 73. num. 3. verſ item index*, ac nouiſſimè *Scacc.* qui de generali conſuetudine pariter teſtatur *q. 19. remed. 4. numero 4. de appell.*
10 Denique ad materiam huius c. vid. eundem *Scacc. d. remed. 4. & q. 17. lim. 16. & plenius Maſtril. de Magiſtr. tib. 6. per tot. p. 2* atque etiam pauca quædam per nos ſuperius appoſita ad *cap. 13. & ſeq.*

De appellatione & reductione à ſententiis Arbitrorum, & Arbitratorum.

CAP. CLXXVIII.

a A Sententiis arbitrorum *b* intra decē dies appellare, *c* & de nullitate dicere liceat; & ſimiliter à laudis Arbitratorum intra coſdem decem dies liceat de nullitate dicere, & petere *e* reductionem ad arbitrium boni viri. Quæ omnes cauſæ *f* intra tres menſes terminentur: quibus elapſis prima ſententia arbitrium ſiue laudum firmum remaneat.

SVMMARIVM.

1 *A b trerò pronunciationes propriè dicuntur sententia & num. 6.*
2 *Terminus ad appellandum à sententijs Arbitrorum &c. præscriptus à Statuto, quare sit decem dierum, cum generaliter ab eodem dati sint octo dies ad alias appellationes prosequendas.*
3 *Granatus in vno debet iz alio releuari.*
4 *Appellatio conceditur à sententia Arbitri electi ex necessitate legis, vel Statuti. Contrarium in Arbitro electo ex partium voluntate. & n. 7.*
5 *Arbitri Iudicibus equiparantur.*
8 *Nullitas, si deducatur cum appellatione, potest de ea dici; secus si deducatur per se directo, & sine appellatione.*
9 *Actiones personales durant spatio triginta ann.*
10 *Reductio ad arbitrium boni viri potest ex iure communi peti intra triginta annos.*
11 *Læsus ex arbitramento vltra dimidiam iusti pretij potest intentare remedium l. 2. C. de rescind. vendit. Etiamsi laudum & arbitramentum emologasset & approbasset. & num. 12.*
13 *Compromissum ante illius acceptationem non est compromissum. Nec Arbiter est arbiter.*

ANNOTATIONES.

AD hoc caput non ab re forsan fuerit, legere *cap. 87. & cap. 100. cum annot per nos vbique supra hoc cod. libr. Labitis.*

A A SENTENTIIS ARBITRORVM. Pronunciationes
1 enim arbitrorum propriè dicuntur sententiæ *tot. tit. ff. de arb.* vti supra annotauimus in *c. 87. verb. à sententia.*

B INTRA DECEM DIES. Cur nam statuentes hic
2 non præscripserint pariter dies octo ad appellandum, ut supra alias generaliter capitulo 168. cum, & supra cap. 87. de executione sententiarum, idem statuant de sententijs arbitrorum, ac iudicum, forte id factum, vt saltem in eiusmodi appellationibus iuris communis
3 dispositioni se conformarent iuxta *authen. hodie C. de appell.* quod & alioqui in dubio præsumitur, *cap. cum dilectus de consuet l. 1. C. de inoffic. dot. cum alijs vulg. supra sæpius allegatis*, & quia quos ad compromissum necessario faciendum grauauerant, in hoc saltem releuarent, vt terminum ad appellandum haberent longiorē, quam alioqui per hæc statuta permissum fuerit, nam iuris æquitas stamere consueuit, quod granatus in vno, releuetur in alio, *l eum qui 30. in princ. ff. de iure iur. l. iure succursum 7. ff de iur. dot. l. secundum naturam 10. ff. de reg. iur.*

C APPELLARE. Et iure quidem, quoniam à sen-
4 tentia arbitri electi ex necessitate legis, vel statuti appellari potest, *c. ab arbitris de offic. delet. in 6. l. arbitrio ff qui satisd. cog. & vbique* Doct.
5 Et ratio est, quia isti arbitri iudicibus æquipa-
6 rantur, & eorum pronuntiationes propriè sunt sententiæ, *Mara. in suo Speculat. parte 6. action. 2. princip. numero 2. 2. Scace. de appellat. quæst. 17. limitation 12. num. 3. & 4.* vbi hanc veram, & communem opinionem esse tradit: quod & probatur ex alijs pluribus Doctor. ad id per eosdem. *Maran. & Scace. recensitis*, licet alias re-
gula sit, quod à sententia arbitri ex partium
7 voluntate electi non appelletur, *l. diem proferre 32. §. stari. ff. de arbit. l. 1. C. eod. tit. nec. Maran. n. 261. & Scac. num. 1. locis proximè citatis.*

D DE NVLLITATE DICERE LICERET. Scilicet vbi
8 nullitas deducatur cum appellatione, aliàs verò secus, si deducatur per se directo, & principaliter sine appellatione, nam cum pro huiusmodi remedio officium iudicis nobile competat, facultas tale officium implorandi, eatenus durabit, quatenus reliquæ actiones personales du-
9 rant, videlicet annis triginta, *l. sicut*, & *l. omnes C. de præscript. 30. vel quadrag. cum gloss. in l. querela C. ad l. Corn. de falsi. not. plenè Vant. de nullit. tit. quotiet & intr. quod temp. de nullit agi potest sub numero octauo; & hoc de iure communi*, verum ex iure nostro municipali de nullitate non potest agi, nec replicari post annum à die sen-
8 tentiæ, vt infra capitulo 191. de causis nullitatum.

E REDVCTIONEM AD ARBITRIVM BONI VIRI. Et hæc reductio ex iure communi peti posset intra triginta annos iuxta communem Doct. senten-
10 tiam, nisi obstaret hoc ius nostrum municipale, quod vti ordinatorium iudicii in foro Capitolino, non autem in alijs foris necessario seruari debet, iuxta tradita fusius *per Scace. de iudic. lib. 2. cap. 2. à num. 441. vsque ad 446.* inclusiue; quem solum hoc loco citasse sufficiat, quoniam plures alios ipse refert & doctè, solideque probat, quod asserit: hic potrò vnum non omittam pulcherimum dictum iudicio *Maran in suo Specul. p. 4. distin. 14. num. 8.* nempe quod,
11 vbi quis ex arbitramento esset læsus vltra dimidiam iusti pretij, posset intentare remedium, *l. 2. C. de rescind. vend.* etiam si laudum & arbi-
12 tramentum emologasset, & approbasset, vt *per Dec. cons. 60. num. 4.* qui arguit à transactione ad compromissum; & notandum, quia quilibet prima facie responderet contrarium, vt inquit *Maran.*

F INTRA TRES MENSES TERMINENTVR. Scilicet à die acceptati compromissi, nam ante non est compromissum, nec arbiter est arbiter iuxta, *Bal. in l. si cum dies 20. in prin. ff. de recep. arbit. n. 1. Alex. cons. 34. sub nu. 4. lib. 1. Lanfran. tract. de arbitr. p. 1. in princ. num. 16. & sen Hippol. Sing. 421. & 679. Gabr. concl. 2. de arbitr. num. 1. & seqq.*

De appellatione a confessione debiti.

CAP. CLXXIX.

A Confessione debiti, *b* seu de relaxatione, in vim obligationis in forma Cameræ, appellare non liceat, ad effectum impediendi executionē, sed tantum *c* ad effectum deuoluendi cognitionē ad Iudicem Appellationis: qua deuolutione non obstante, ad executionem dictæ confessionis procedatur; & nihilominus de dicta appellatione per Iudicem præfatum *d* intra legitima supra præstituta tempora cognoscatur.

SVM-

SEMMARIVM.

1 *Confeſſio paratam habet executionem, ita vt ab ea non appelletur, quoad effectum ſuſpenſiuum, ſi facta ſit mediante obligatione Camerali, & num. 2. & habet vim rei iudicatæ, & num. 3. & inducit notorium, n. 4.*

Ampliatur hæc omnia in confeſſione extraiudiciali geminata, & n. 9.

5 *Notorium non admittit appellationem.*

6 *Appellatio à confeſſione in criminalibus non conceditur, ex conſuetudine per totum ferè Orbem ſeruata.*

7 *Confeſſio, vt ab ea appellari non poſſit, quoad effectum ſuſpenſiuum, &c. debet fieri in iudicio coram ſedente pro tribunali, num. 8.*

Sed non requirit neceſſariò præſentiam partis, & num. 11.

Idem in confeſſione extraiudiciali geminata, & num. 12.

10 *Confeſſio extraiudicialis geminata habet eandem vim, & producit eundem effectum, ac confeſſio iudicialis.*

Non probatur autem per teſtes ſingulares, ſed per teſtes de loco, & tempore, & n. 13.

14 *Dictio, Seu, poni ſolet inter Genus, & Speciem.*

15 *Obligatio in forma Camera continet confeſſionem debitoris, nec ab ea licet appellare, niſi quoad effectum deuolutiuum, & nu. 17. 21.*

Intellige, dummodo debitor non ſuſceperit terminum ad ſoluendum, & n. 22.

16 *Confeſſio in antiqua formula obligationis Cameralis contenta, abrogata eſt per Conſtitutiones Pontificias.*

18 *Obligatio Cameralis quibus exceptionibus impediri poſſit, & nu. 19.*

20 *Forma petendi executionem obligationis Cameralis.*

23 *Statutum de appellatione à confeſſione debiti, eſt ordinatorium Iudicij.*

ANNOTATIONES.

A CONFESSIONE DEBITI, &C. APPELLARE NON LICEAT. Id verò iuri communi planè conſonat, quod enim confeſſio paratam habeat executionem ita vt ab ea nô appelletur quoad effectum ſuſpenſiuum, probatur ex *l. 25. proinde §. notandum ff. ad l. Aquil. l. prima C. de confeſſ. l. prima ff. de re iudic. l. ſi debitori, vbi omnes ff. de iudic. capitulo 61. cum ſpeciali. §. porrò, extra de appel. cap. 3. Romana. §. ſi autem, de appell. in 6. Rot. diuerſ. deciſion. 627. in princ. par. 1.* vbi quod cõfeſſio habet executionem, præſertim ſi facta ſit mediante obligatione Camerali, *Didac. Practic. queſtion. capitul. 23. ſub n. 3. verſic. ſecundâ concluſio*, qui teſtatur ex communi Doct. opinione id procedere tam in ciuilibus, quam in criminalibus, habet namque confeſſio vim rei iudicatæ, & ei æquiparatur, vnde, & paratam habet executionem, vt res iudicata, *l. poſt rem iudicatã 56. ff. de re iudic. l. 1. & tertia ff. de confeſſ. l. certum §. & ſi alia ff. eod. Bart. in eadem l. certum §. ſed an & ipſis, numero primo l. prima C. eod. titulo cap. cum ſuper extra eod. tit. Angel. in dict. l. certum §. confeſſi in fin. Cyn. in l. prima numero 5. C. de confeſſ. Graſſ. tract. de except. in prælud. numero 26.* item confeſſio inducit notorium, *capitulo cum olim 24. de verb. ſignif. capitulo veſtra de cohab. Cler. & mulier. Grammat. deciſ. 31. n. 8. & deciſion. 36. n. 38. Abb. conſil. 69. n. 1. in fin. & ſeq. volum. 1. Alexan. conſil. 76. n. 13. vol. 2. Rom. conſ. 177. n. 8.* Notorium verò non admittit appellationem, ſed iudex à quo procedere poteſt ad executionem ſententiæ *d. cap. 61. § porrò extra eod. & d. c. 3. § ſi autem eod. tit. in 6. Specul. tit. de appell. §. nunc dicamus ſub n. 8. verſ. item appellatione lib. 2. Franc. in cap. conſtitutus 45. ſub n. 18. de appell. Angel. Aret. in l. ſi cuius n. 1. ff. de appel recip. vel non. Rot. conſ. 177 ſub nu. 20. & ſeq. lib. 2.* ex quibus iure compertum planè fit, à confeſſione non appellari, ſed eam paratam habere executionem, ſaltem in ciuilibus, quidquid ſit in criminalibus, in quibus aliqui cõtrariũ tenuerunt; *vt per Mancin tract. de confeſſ. c. 3. art. 1. n. 3.* Verum inutilis hodie redderetur eiuſmodi diſputatio, quandoquidem, vel iure municipali, vel conſuetudine per totum ferè orbem ſeruari conſtat, vt in cauſis criminalibus à confeſſione non detur appellatio, vti teſtatur *Scacc. de appell. q. 17. lim 48. in princ. poſt Didac. d. cap 23. ſub n. 5. verſ. vſus tamen forenſis.*

Porrò confeſſio ad effectum prædictum debet eſſe iudicialis, nempe facta coram iudice, vt apparet ex *Cyn. Angel. & alijs*, ad materiã iſtã cõfeſſionis ſupra citatis; vt verò confeſſio dicatur iudicialis, ſeu facta in iudicio, neceſſe eſt eam fieri coram iudice ſedente pro tribunali, *Abb. in cap. at ſi clerici nu. 6. vbi & Butr. nu. 7. de iudic. Alex. conſ. 30. num. 2. lib. 7. Rom. conſ. 8. nu. 2. & conſ. 247. num. 2. prob. tex. cum glo. in l. 1. in princ. C. de confeſſ. Marant.* qui hanc aſſerit eſſe magis communem Doctor. opin. in ſuo *Specul. par. 6. act. 5. nu. 30.* vbi tamen plena cauſæ cognitio requiritur, *Maſcard.* qui de de hac communem opin. etiam conteſtatur, *concluſ. 344. num. 7. & concluſ. 448. n. 24. Boer. deciſ. 90. n. 8. Corſet. in ſuis ſingul. verbo confeſſio, Mancin. tract. de confeſſ. d. c. 3. n. 4. Graſ. de excep. 14. exc. n. 4.* Cæterũ quæ de iudiciali confeſſione dicta ſunt, locum pariter ſibi vendicabunt in confeſſione extraiudiciali geminata, hęc enim eamdem habet vim, & eumdẽ producit effectum, atque confeſſio iudicialis, *Bart. in l. cum ſcimus n. 7. C. de Agri. & cenſit. lib. 11. & ibi Alex. in addit. ad eumdem Bart. littera H. verbo Confeſſio bis emanata, Rom. conſil. 290. n. 7. Marant. in ſuo ſpecul. part. 6. act. 5. num. 5. Enerar. in ſuis locis argum. loc. à vi geminationis n. 2. Afflict. deciſ. 337. nu. 5. Brunor d ſol. in ſuis propoſit. iur. verbo Confeſſio geminata extraiudicialis, probat Graſſ. d. except. 14. nu. 9. cum ſeqq.* vbi innumeros ferè congerit Doct. ita ſentientes, & proindè etiam ſubijcit quamplures effectus geminatæ confeſſionis extra iudicium.

Nec verò partis præſentia neceſſario requiritur in cõfeſſione iudiciali, vt ipſa confeſſio probet iuxta communem Doctor. ſententiam *Gabriel. concluſ. 1. nu. 8. de confeſſ. Bart. in l. certum §. ſi quis abſente n. 4. ff. de confeſſ. Felin. in cap. 1. n. 5. verſ. an autem hæc cõfeſſio, de li. conteſt. vbi de communi, Graſſ. d. tract. except. 14. n. 82. Maſcard. de probat. concluſ. 348. & ad regulam d. l. certum §. ſi quis abſente reſpondent Bart. & Fel. & alij communiter*, quod non procedat in confeſſione iudicia-

diciali, pariter nec eſt neceſſaria præſentia partis in confeſſione extraiudiciali geminata, vt
12 aſſerunt complures Doct. relati à *Gab. cõcluſ. 1. de confeſſ. lim. 12. nu. 60.* quibus acceſſerunt poſtea *Decian. conſ. 62. num. 55. lib. 3. Magon. dec. Lucen. 46. n. 9. Mancin. d. tract. de confeſ. c. 2. art. 14.* Eiuſmodi autem confeſſio extraiudicialis non probatur per teſtes ſingulares, ſed per conteſtes de loco, & tempore, iuxta veriorem opinionem, quam tuetur, & optimè comprobat *Gabr. conſ. 40. à nu. 13. vſque ad 41. lib. 2. Gratian. diſcept. forenſ. tom. primo capitulo 144. n. 51. & pluribus ſeq.* quam quidem opinionem ſapiùs probauit, & firmauit, Sacr. Rot. auctoritas, præcipuè corã *Robuſterio in Rom. Computorum 22. Martij 1586.* cuius verba refert *Manc. qui & de Sac. Rot ſententia teſtatur tract. de confeſ. c. 2. ſub nu. 62. & ſeq. & in Roman. Pecuniaria coram Penia 3. Mart. 1595. prout idem conteſtantur Gabr. d. conſ. n. 18. & Gratian. d. cap. n. 54.*

B SEV MANDATI RELAXATI IN VIM OBLIGATIONIS
13 IN FORMA CAMERAE. Nam, in hac obligatione habetur confeſſio debitoris; ſtatutes verò poſt generalem expreſſionem confeſſionis debiti, ſpecificam addiderunt mentionem de iſta confeſſione, vtpote frequentiori ad *tex. in l. nam ad eas 5. ff. de legi.* nec quidem nouum eſt, vt dictio,
14 ſeu, ponatur inter genus, & ſpeciem iuxta *tex. cum ibi not. per Bar. in l. pediculis. 34. §. argento nu. 1. ff. de aur. & argent. l. Curt. Iun. conſ. 5. num. 4.*
15 Quod autem in ipſa obligatione Camerali fiat confeſſio per eum, qui ita ſe obligat expreſsè dicitur in *deciſ 627. nu. 2. par. 1. diuerſ. Gabriel. conſ. 67. n. 8. par. 1. Ruginell. tractat. de appellat. §. 2*
16 *cap. 3. num. 98.* licet ab Aula receſſerit vſus antiquæ formulæ huius obligationis conſtituendi procuratores ad confitendum, vt per *Scacc. de appellat. q. 17. limit. 9 nu. 5. & per Zach. ad Galleſ. de obligat. Camer. q. 2. nu. 3. &* 14. Pontificum ſanctionibus antiqua illa forma in ea parte abrogetur, vt legitur *in Bulla 113. Pij Quinti §. 3. verſ. quinimò, in Bullar. nouo. par. 2.* & in altera *Pauli Quinti de reform. Tribun. Vrb. 7. alias 44. §. 4. nu. 1.* vbi de Auditore Cameræ, & eius Tribunali *eod. Bullar. par. 3.* Quidquid autem ſit de confeſſione debitoris obligati in forma Cameræ, illud planè certum eſt, quod ex alijs rationibus, de quibus per *Scacc. & Zach* locis proxi-
17 mè citatis, habet Cameralis obligatio paratam executionem, itaut ab ea non liceat appellare, niſi quoad effectum deuolutiuum, vti omni-
18 bus planè conſtat; quibus autem exceptionibus Cameralis obligationis executio impediatur pleniſſimè explicant *Galleſ. & Zach. ad formul. eiuſdem obligationis, Scacc. d. q. 17. per tot. ferè limit. 9. &* iure quidem impediri poſſe videtur
19 per exceptiones, qua admittuntur etiam vbi ſtatutum aliquod exceptiones omnes generales excludit, quas ad quadraginta tres doctè, & laboriosè congeſſit *Carol. de Graſſ. d. tract. ſuo ſæpius citato*, ideò ſuperuacaneum cenſemus, vt nos iſta proſequamur. Circumſcripta verò confeſſione illa, de qua in antiqua formula obligationis Cameralis nec amplius vſu ſeruanda, pla-
20 ne retinenda erit forma tradita per *Luc. Pat.* ad petendam executionem eiuſdem obligationis; quam quidem formam ipſe tradit *lib. 3. ſuæ pra-*
xis cap. 4. num. 4. verſ. forma huius executionis petendæ talis erit; atque legitimè productis, vel teperitis iuribus citari poterit reus ad ſoluendũ iuxta formam ſuæ obligationis, & aliàs, prout in praxi iam omnibus ſatis nota in Romana Curia.

C AD EFFECTVM DEVOLVENDI COGNITIONEM. Quod vtique ex iure communi deducitur, vt eiuſdem
21 iur. interpretes tradiderunt, præcipuè *Lancell. de attent. par. 2. c. 12. de attent. appell. pendent. limitat. 53. nu. 70. in fin. Galleſ. ad form. obligat. Camer. q. 37. n. 8. Zach. ad eand. q. eſt. n. 46. Ruginell. de appella. §. 2. cap. 3. n. 127. &* 130. *Teſſaur. dec. Pedemont. 26. n.* 11. *Scacc. de appell. q* 17 *limit. 9. num. 4.* quæ de re nos etiam egimus ſupra ad capitul. 171. litt. D. *verb. à ſententia vero.* Ve-
22 rum iſtud quod dictum eſt de appellatione admittenda ad effectum deuolutiuum non procedit, vbi debitor confitendo debitum ſuſcepit terminum ad ſoluendum, tunc enim denegatur appellatio etiam quoad effectum deuolutiuum, *Scacc. d. lim. num. 59. verſ. reſtringe nunc Zach. ad Galleſ. d. q. 37. nu. 48.* quod quidem ſingulari animaduerſione dignum eſt pro debitoribus obligatis in forma Cameræ volentibus ius ſuum poſt peractam executionem, in principali negotio proſequi, præter caſus alios, in quibus pariter eiuſmodi appellatio non permittitur, qui nimirum habentur penes eoſdem *Scacc. & Zach. locis citatis* Demum quod de huius ſtatuti validitate minimè dubitari poſſit, ſicut nec de validitate ſimilium aliorum paratam executionem decernentium inſtrumentis, plenè probat *Scacc. de ead. lib. 1. cap. 72. nu. 14.* vbi de communi opin. quodque idem ſtatutum reſpiciat ordinatoria iudicij, & ideo liget etiã
23 exteros, complurium aliorum auctoritate comprobat idem *Scacc. dicta q. 17. limit. 9. num. 9.* ad quem in vtroque caſu lectorem meritò reijcimus, quia ille prædicta doctè, & copioſè pertractat.

D INTRA LEGITIMA SVPRA PRAESTITVTA TEMPORA COGNOSCATVR. Nempe iuxta cap. 81. ſup. de inſtantijs & fatalibus.

Ne in vna eademque cauſa ſecundo liceat prouocare.

CAP. CLXXX.

A Sententia lata per Iudicem de apellatione, ſeu de reductione ad arbitrium boni viri cognoſcentem *b* nullus audiatur appellans, *c* niſi quatenus ea ſententia eſſet infirmatoria primæ ſententiæ diffinitiuæ, ſeu vim diffinitiuæ habentis; quo caſu, *d* & ab ea parte infirmationis tantum, appellari poſſit *e* ad Senatorẽ, qui ſi non ipſe, aut illius Officiales fuerint, qui primam ſententiam tulerint, de cauſa ſicut Iudex appellationum cognoſcat. Si verò idem Senator, aut illius Iudices de cauſa cognouiſſent, Conſultor, vt infra dicetur, eligatur, cuius conſilio cauſa terminetur. Declarantes

rantes quòd omnino in nulla causa, seu casu, secundo liceat prouocare; sed duæ conformes sententiæ habeant vim trium, & rem faciant iudicatam: Quod Statutum in omnibus Curiis inter Ciues incolas, & districtuales Vrbis seruari volumus; & alias processus contra præsentem Constitutionem factus sit ipso iure, & perpetuo nullus.

SVMMARIVM.

1 *Ex quo Statutum prohibens bis, vel tertio appellare, intelligitur in eadem lite super eadem articulo, in lite autem in articulis diuersa, & n. 3.*
Et vbi vel una sententia non continens in se totam grauamen, & n. 24.
4 *Sententia duæ conformes faciunt ex statuto rem iudicatam.*
Quod procedit etiam in Clem. vt calumnijs & litigantium, n. 6.
7 *Appellans bis an possit etiam supplicare & n. 8.*
Et an possit renunciare vltimæ & n. 10.
10 *Statutum si tolleret prorsus appellationem, non intelligeretur tollere supplicationem, siue restitutionem in integrum.*
11 *Recursus remedium, in quibus Tribunalibus concedatur in Vrbe.*
12 *Statutum disponens ne liceat bis appellare, an habeat locum in sententia lata de reuocatione ad arbitrium boni viri, & n. 13.*
14 *Renunciationi alicui non habetur pro appellatione.*
15 *Secunda sententia si non confirmat, sed infirmat primam, non licet appellare.*
16 *Dicta quatenus, seu tenentia ad clausulam statuti, cui opponitur.*
17 *Sententia plures partes continens, potest in parte vna, seu partibus confirmari, & in altera, vel aliis infirmari; & si sint tres sententiæ, executionem habent pro partibus conformibus, & nn. 19.*
Et idem de duabus sententijs, ex statuto n. 22.
Intellige, vt nn. 23.
18 *Quot sunt capita, tot sunt sententiæ.*
20 *Ratio vbi est eadem disponendi, ibi debet esse idem ius.*
21 *Ius idem est de toto ad totum, quod de toto ad partem.*
25 *Appellans non debet venire inuitus ad Iudicem, qui contra eum definitiue pronunciauit in eadem causa.*
Amplia vt nn. 27.
26 *Suspicionis causa præsumitur contra Iudicem, à quo est pronunciatum.*
28 *Suspectus in iudicando non est suspectus in delegando.*
29 *Statutum vetans bis appellare ligat etiam personas Ecclesiasticas, &c.*
Sed tamen inter Ciues, & Incolas, ac Districtuales Vrbis, & nn. 30.
Et est corollarium Iuris communis, & n. 36.
31 *Statuta nuncupantia appellationes respicientes ordinatoria iudicij, non extenduntur diffinitoria.*
Intellige, vt nn. 32.
33 *Statutum prohibens bis pronunciare, an præcludat illud in sententijs interlocutorijs? & nn. 39. 40. 45. 49. 53.*
34 *Sententia nomine, in dubio intelligitur diffinitiua, & præsertim in statutis, & n. 45.*
Declara, vt vbi est eadem, vel maior ratio in interlocutoria, quæ in diffinitiua, tunc nomine sententiæ veniat pariter interlocutoria, & n. 41.
36 *Iura, quæ prohibent appellationem, sunt strictissimè interpretanda.*
37 *Clausula appellatione remota, in rescriptis apposita restringitur ad appellationem à diffinitiua, & excludit appellationem ab interlocutoria.*
42 *Sententia nomine venit tam diffinitiua, quam interlocutoria, vbi non insurgat absurditas.*
43 *Statutum cur prohibeat secundo appellare?*
44 *Legis ex ratione, licet tacita, argui potest tanquam ex causa finali.*
46 *Appellatio regulariter prohibetur ab interlocutoriis, & permittitur dumtaxat in definitiuis, & de iure ciuili.*
47 *Argumentum à minori ad maius est concludens.*
48 *Statuta Vrbis iuri ciuili inhærere præsumuntur, vbi ipsa aliter non disponant.*
50 *Statutum Vrbis prohibens dicere de nullitate post annum, intelligitur de omni sententia, tam diffinitiua, quàm interlocutoria.*
51 *Absurda, seu inconuenientia in interpretatione omnis dispositionis euitanda sunt.*
52 *Statutum prohibens secundò appellare, finem publicum respicit, & intelligi debet de sententijs validis, & iustis, & n. 54.*
55 *Appellatio vbi reuocatur, non tamen conditur iudex, quando quis manifestè grauatur.*
56 *Executio rei iudicatæ petita, suscepta, non retardatur per restitutionem in integrum petitam.*
57 *Restitutio in integrum petita post executionem rei iudicatæ censetur calumniosè petita.*
58 *Decretum irritans, seu annullatiuum dat formam actui, qui non seruata actus est nullus ipso iure, & n. 60.*
Et adiectum simpliciter constitutioni derogat quicquid in contrarium est factum, & n. 59.
Et habet tacitam conditionem, videlicet, si is cuius fauorem respicit, eo vti voluerit, & n. 63.
61 *Statutum prohibens secundo appellare an habeat locum, licet secundo appellatus non petat illud seruari? & n. 71.*
62 *Renunciare quilibet potest fauori suo propter priuatam voluntatem principaliter inducto licet etiam respiciat commodum publicum.*
64 *Statutum mandans aliquid fieri ad fauorem alicuius intelligitur, si ille petat. Etiamsi verba statuti sint necessitatiua, & præcisa, & habeant clausulam ipso iure, & decretum annullatiuum, & nn. 65.*
66 *Clausula ipso iure, requirit petitionem partis, cuius fauorem respicit, & n. 77. 78.*
Actus nullus cum clausula ipso facto, & significat sine ministerio Iudicis, & habetur pro cassato lata sententia, & nn. 75.
Requiritur tamen hæc clausula non obstante declaratoria Iudicis, præsertim in materia pœnali, & nnn. 76.
67 *Iubilæi secundæ appellationis primatorum tollitur principaliter spectat.*
68 *Fiscus abundabit omni subiectis locupletibus.*
69 *Prorogatio litium dispendiosa est.*
70 *Laborare nemo præsumitur contra propria volumen-*

da, & sibi velle damnum asserre.

71 *Iuramento calumniæ potest tacitè renunciari.*

71 *Iuramentum calumniæ inductum est non pro commodo priuatorum, sed pro communi vtilitate.*

74 *Constitutioni pro communi vtilitate principaliter editæ renunciari non potest expressè à partibus: tacitè verò remitti potest per partes eiusmodi Constitutionis dispositio.*

79 *Dictio, perpetuò, multifariè accipitur secundum subiectam materiam. Et in casu prohibitionis factæ à statuto, significat quòd nullitas semper duret.*

ANNOTATIONES.

A NE IN VNA EADEMQVE CAVSA. Mutuatum est ius nostrũ municipale prædicta verba à iure communi *lib.7.C.Iustiniani tit.7.* **mutato tantum verbo *Tertio in verbum, Secundo*.**

B NVLLVS AVDIATVR APPELLANS. Intelligitur in
1 eadem littera super ijsdem Capitulis, ità enim
2 declarat Imperator, vbi prohibet tertio prouocare, nempè in *l.vnic. C.eod.tit.* & plenius explicat ibidem addit. quæ expressè habet, quod iura dicentia non licere tertio appellare, procedunt, quando quis vult tertio prouocare super eodem articulo, secus autem in articulis diuersis, vnde si quis millies grauatur in causa super diuersis articulis, millies vtique potest appellare; intellige amplius in eadem persona, quia ex quo quis appellauit bis, & succubuit, est præsumptio contra eum, qui ideo non auditur tertio appellans, sed alteri parti bene licet aliàs duas appellationes interponere, sicque erunt quatuor appellationes, ita *Abb.in cap.directa* 39 *in fin.de appellat.* quem refert eadem addit. Cyn.
3 *in dicta l.vnic.numer.2.* atque ita intelligi debet statutum prohibens secundo prouocare, *Socin. cons.34. n.16. lib.4. Surd.cons* 162.*n.2.& 3 lib.2.* Quod autem iure communi de tribus sententijs conformibus sancitum est, idem seruari debet
4 in duabus, quæ ex iure municipali rem faciunt iudicatam, iuxta tradita per *Pariſ. cons.* 109. *nu.15. Castren.cons.*163. proponitur in facto, sub *nu.1. vers. tunc enim sicut de iure communi, Surd. cons.* 102.*n.15.& seq. vol.1. Conar.præl.quæst.cap.* 25. *sub nu.7. vers decimo quarto præmissa Clemen.* Vnde auctores isti grauissimi præter alios ab
5 eisdem citatos asseuerant, quod *Clemen. de calumnijs de re iudic.* disponens tres sententias cõformes exequendas esse non attenta obiectione nullitatis, procedat pariter in duabus conformibus, quæ ex alicuius statuti præscripto pro tribus habeantur ad constituendam rem iudi-
6 catam; contrarium tamen in hoc puncto tenuit *Gabriel.cons.* 49.*nu.7. lib* 1. Sed ad rem nostram confert etiam iuris regula, quod statuta passiuam interpretationem recipiunt, & declarantur à iure cõmuni, vt communiter affirmant iuris *interpretes in Lemure populi ff.de iust.& iur. l.2. C.de vet.l.vt gradatim §. sed & si lege ff.de muner. & honor. Natta cons.*172.*n.2.* qui pulchra etiam
7 exempla ad hoc ipsum affert; Amplius ex eadem *l. vnic.* deducitur, quod quis bis appellauerit, nec possit etiam supplicare, idque adnotarunt ibidem *Bart.n.1. Fulgos. n.2.* qui tamen
8 generaliter declarat, quod vbi à iure denegatur appellatio, nõ priuilegio iudicis, sed ex negotij qualitate, tum denegatur supplicatio, secus, si priuilegio iudicis, tum enim supplicari potest, & hanc distinctionem approbat *gloss. in l.1.ff.de offic. Prafect. Prator. verbo non possit, Natt. cons.*172. *numer.*11. *Facit tex. & ibi gloss. in l. fin. C. ne lic. pendent.* quodque sicut non auditur quis appellans post binam appellationem à se interpositam, *vt dicta l.vnic.C. ne lic. tert. prono.* ita non audiatur supplicans tenent Doctores communiter sequuti *gloss. in dicta l.fin. vti refertur Marsil. sing.* 647. *& Dec. cons.* 533.*nu.*1. & 2. Vnde, quod iure communi cautum reperitur, quoad denegationem supplicationis post duas appellationes, idem dicendum est in casu statuti nostri post vnam appellationem: nam vt proximè demonstrauimus, quod de tribus sententijs conformibus iure communi decretum est, idem censetur de duabus, quæ ex iure municipali transeunt in iudicatum; Ve-
10 rumtamen vbi statutum prorsus tolleret appellationem, non intelligeretur tollere supplicationem, siue recursum, aut querelam, vt pote, quid diuersum ab appellatione, vti probat *Dec.* qui, & hanc opinionem communem esse asserit *cons.* 532. *nu.1. & tenuit Marsil. dicto singul.* 647. *in prin. Brunor. à Sol. in suis propos. iur. verbo Statutum prohibens appellationem*, Sed ad hoc remedium supplicationis, seu recursus vide plenius *Scacc. de appell. quæst.* 16. *remed.*3. & illud
11 præcipuè sciendum est, quod in Curia Romana non est locus recursui, nisi in Tribunalibus Gubernatoris Vrbis, & Vicarij Papæ pro modicis tamen summis, & aliàs vt per *Scacc. dicto remed. nu.*14. 16. & 17. Porrò, quod statutum
12 nostrum disponit, ne liceat secundo prouocare a sententia lata per Iudicem appellationis, idem pariter disponit in sententia Iudicis de reductione ad arbitrium boni viri cognoscentis, vt legitur in primis verbis eiusdem statuti, atque ita intelligi debet
13 statutum, nempe vbi per primum arbitrium lata sit sententia, & per alterum, qui de reductione ad arbitrium boni viri cognouerit, eadem sententia confirmata sit, vt in simili casu declarauit *Castren.cons.*143 *sub nu.*1. *num.*2. *vers. sed in contrarium est veritas, & sub nu.*3 ibi, nam debet intelligi, quando sententia reducentis concordat cum sententia primi proferentis.

Demum ex *eadem l. vnic. C ne lic. tert. prono.* alia sumitur declaratio ad statutum nostrum, scilicet quod Iudicis recusatio non habetur pro
14 appellatione, vnde sicut vbi tertio non liceat prouocare, permittitur nihilominus recusare Iudicem ante litem contestatam, quod ibi *gloss. verbo Inuocare Azo. in sum. C. eod. tit. in fin. Bartol. & Bald. ibidem in princ.* ita pariter dicendum est in casu statuti nostri disponentis, ne *lic. secun. prono.* arguendo vt supra in principio huiusce not.

C NISI QVATENVS SENTENTIA ESSET INFIRMATORIA PRIMÆ SENTENTIÆ, &c. Vbi enim secunda
15 sententia non confirmet, sed infirmet primam, tũ licet appellare declarando vt supra in proximo præcedenti *not. ex addit. ad gloss. in dicta l. vnic. ex Abb. Cyn. Socin. Surd. & Castrens. citatis*, & dictio illa, quatenus, stat limitatiuè ad
16 clau-

clauſulam ſtatuti cui apponitur, vt in terminis alterius ſtatuti ſimilis dixit *Dec. conſ. 384. num. 2. ex l. 49. Si quis crediderit, vbi gloſ. ff. de pact. l. Stichum qui meus erit 6. ff. de leg. 1. & c. placet. 12. de conuerſ. coniug.*

D ET AB EA PARTE INFIRMATIONIS TANTVM, &c. 17 Nam vbi plures ſunt partes, ſiue Capita ſententiæ diſtincta, tum poteſt ipſa ſententia in parte, ſeu partibus confirmari & in altera, vel aliis infirmari, ſiquidem quot ſunt capita, tot 18 ſunt ſententiæ, *l. quadam mulier ff. ſam. erciſcun. l. fin. ff. de iur. patron. Bart. in l. 1. num. 1. & 7. C. ſi aduerſ. rem iudic. Rot. din deciſ. 33 n. 9. par. 2.* & pro parte aut partibus conformibus, ſi tres 19 ſint ſententiæ de iure communi executionem habere debent, *Aym. conſ. 183. num. 2. & 3. Couar. pract. queſt. cap. 25. ſub num. 6. verſ. ego vero*, vbi omnes in hoc aſſerit ſibi videri conuenire; quam opinionem ſequitur etiam Rot. vt aſſeritur in *deciſ. 241. num. 4. par. 1. diuerſ.* nam ea- 20 dem videtur ratio diſponendi, ergo & idem ius *l. illud. ff. ad l. Aquiliam cum ſimil.* & idem iuris 21 eſt de toto quo ad totum, quod de parte quo ad partem, *l. quæ de totâ ff. de rei vend.* quas iuris regulas ad rem noſtram aſſerunt *Aym. conſ. 183. num. 3. Surd. conſ. 102. num. 14.* Et idem 22 pariter de duabus ſententiis ex iure municipali conſtituentibus rem iudicatam tradit *Caſtren. conſ. 167. ſub num. 2. verſ. & quod dictum ſtatutum, Dec. conſ 385. num. 1. Curt. iun. conſ. 30. nu. 1. Gabriel. conſ. 56. num. 6. lib. 1. Surd. dicto conſ. 102. nu. 15. & ſeq. lib. 1.* quibus ſuffragatur, *Pariſ. conſ. 109. num. 15. vol. 4. Rot. deciſ. 427. in impreſſis Reuerendiſſ. D. mei Coccini Decani.*

23 Verum ad prædicta non videtur hæc declaratio pretermittenda, nempe quod vbi in vno capite ſententiæ plures ſunt ſummæ, & diuiſibiles, nihilominus caput ipſum cenſetur indiuiduum, & ideo non poteſt pro aliqua ſumma confirmari, & pro alia infirmari iuxta receptiſſimam DD. opin. de qua teſtatur, *Gabriel conſ. 56. num. 9. vol. 1. vbi & multos citat.* Demum ſubnicimus, quod ſicut *dicta l. vnica C. ne lic. 24 tertio prouoc.* non habet locum, vbi tertia ſententia continet nouum grauamen, ab hoc enim poteſt appellari tanquam noua ſententia *Angel. ibidem num. 1. Aym. conſ. 183. num. 4. Caſtrenſ. dicto conſ. 163. ſub num. 2. in fin. Couar. dict. cap. 25. pract. queſt. num. 6. Surd. dicto conſ. 102. nu. 14.* ſic ſtatutum noſtrum prohibens ſecundo prouocare, non procedit vbi ſecunda ſententia nouum afferat grauamen, iuxta proxime per nos dicta verſ. & idem pariter de duabus ſententiis, & ſuperius circa principium huiuſce annot.

E AD SENATOREM QVI SI NON IPSE &c. Iuſta ſanè prouiſio, quia non debet appellans remitti 25 inuitus ad Iudicem, qui contra eum diffinitiue 26 pronunciauit in eadem cauſa, vrget enim ſuſpicio contra Iudicem, à quo eſt prouocatum, *l. eos C. in princip. C. de appell. not. Franc. in cap. 6. ad* 27 *Soc. nu. 7. de appell.* quinimò ſi Iudex à quo ſuccedat in locum iudicis ad quem, exempli gratia, ſi ex Epiſcopo fiat Archiepiſcopus, ſicque Iudex appellationis, debebit eamdem cauſam alteri delegare, *Franc ibidem, Scacc. de appell. q. 2. num. 15. & q. 8. num 86. verſ. concludas igitur.* habet tamen hæc ampliatio contradictores, vt apud eumdem *Scacc. ſub dicto num. 86.* videri poteſt, ac opin. *Franc. & Scacc.* videtur magis congruere rationi & æquitati; Sed amplius idé diſponitur, ſi Iudices, ſeu Officiales Senatoris de cauſa cognouerint, quia nimirum ex præſumpta affectione Senatoris erga eos ob familiaritatem, & conſortium munerum obeundorum potiſſimum prouenientè iuxta reſponſum Imperatoris in *l. cum allegas C. de Caſtrenſ. pecul. lib. 12.* non videtur abeſſe etiam aliqua ſuſpicio in illo; Ceſſat autem ſuſpicio in electione Conſultoris, de qua hoc ſtatuto decernitur in 28 caſibus prædictis, ſicuti videmus, quod eadem ratione ſuſpectus, in iudicando, non eſt ſuſpectus in delegando, *Bald. in authen. clericos num. 5. C. de Epiſc. audien. Caſtren. & Dec. in l. prætor. ff. de iudic. omn. iudic.* quos citat, & ſequitur, *Menoch. de arbitr. iud. caſ. 455. num. 19.*

E CONSVLTORI. Vt infra dicitur, nempe cap. 182. 187.

G OMNINO IN NVLLA CAVSA, SEV CASV. Prohibitio, ne ſecundò prouoretur, de qua in hoc 29 ſtatuto, ligat etiam perſonas Eccleſiaſticas, Cõmunitates, Monaſteria, & Collegia, vtpote Ciues factos, *Rot. deciſ. 380. diuerſ. p. 1. in recenſior.* atque ſeruatur in omnibus Curiis & etiam in Rota, ſed tamen inter Caues & incolas, ac 30 Diſtrictuales Vrbis, *Rota deciſ. 647. num. 1. & 662. nu. 2. par. 1. diuer. in recentior. & deciſ. 427. n. 1. & 2. in impreſſis Reuerendiſſimi Doctoris mei Coccini Decani*; ſic enim expreſsè præcipio ſtatutum noſtrum Papale, quidquid ſit de articulo an hoc ſtatutum reſpiciat ordinatoria, an verò deciſoria iudicij, vt habetur in *dicta deciſ. 427. num. 2.* in quo tamen articulo Rota antea generaliter declarauerat, ſtatuta minuentia ap- 31 pellationes reſpicere ordinatoria iudicij, non autem deciſoria, vt in *dicta deciſ. 452. num. 6.* id autem videtur intelligendum non adeo ſimpliciter, ſed cum diſtinctione ipſius *Rot. apud* 32 *Put. deciſ. 416. num. 1. & 469. lib. 2. ſecundum nouam impreſſionem*, nempè, quod vbi ſtatutum prohibet appellationem à diffinitiua, dici debet deciſorium, quia tollit ius, ſicque finem liti, ac negotio principali imponit; ſecus autem in ſententiis interlocutoriis, & vbi ex forma prohibitionis appellationis, non ſequatur finis litis, hoc enim caſu ſtatutum cenſendum erit ordinatorium, ita etiam ſenſit *Franc. in cap. ſi duobus 7. §. denique num. 4. & in c. vt debitor 59. num. 18. de appell. Contard. ad l. vnic. C. ſi de moment. poſſeſſ. limit. 4. num. 7. & 8. & Scacc. de appell. q. 18. num. 11.* ex quo planè ſequitur, quod ſtatutum noſtrum videatur eſſe deciſorium, quatenus prohibet ſecundam appellationem à ſententia diffinitiua.

33 An verò ſtatutum procedat etiam in ſententijs interlocutorijs, dubitari quidem poteſt; & pro negatiua opinione in primis affertur hæc 34 concluſio, quod ſententiæ nomine in dubio intelligitur diffinitiua, *l. quod inſſit 14. & ibi gloſſ. fin. ff. de re iud. l. ante ſententia tempus, nulla gloſſ. C. quor. appell. non recip.* latè probat *Cyn. ibidem, gloſſ. in cap. cum olim. 34. verbo Receptum de teſti. & in l. 1. §. biduum ff. quan. appell. ſit Franc. in cap. cum appellationibus 5. §. ſi verò num. 3. de appell. in 6. Gemin. ibidem num. 3. Mil. in ſuo re-*

pert.

pert. verbo Sententia appellationis Alex. conſ. 150. *nu.* 2. *volum.* 2. conſequenter ſtatutum noſtrum cum prohibet appellationem à ſententia lata per Iudicem de appellatione, intelligi debet de diffinitiua, non autem de interlocutoria; Validius autem redditur prædictum argumen-
35 tum, quia in ſtatutis potiſſimum hæc fit interpretatio, vt nomine ſententiæ veniat diffinitiua non autem interlocutoria, *Prepoſ. in cap. paſtoralis* 53. *in princip. num.* 26. *de Appell. Alex. dicto conſ.* 50. *ſub nu.* 2. *Rip. in rubr. de ſenten. & re iudic. n.* 4. *& ſeq. Dec. in l. final. num.* 20. C. *de pact. Fel. in c. cauſam que num.* 27. *verſ. ſed ſi ſtatutum de reſcript.* & eo quidem magis hoc dicendum eſt in caſu ſtatuti noſtri, quod nimi-
36 rum dum ſecundam prohibet appellationem, eſt correctorium iuris communis, *l. vnic. C. non lic. in vna cauſ. cent. ſexti. prouoc.* atque etiam eſt odioſum, vnde ſtrictè debet interpretari; ita vt lædat, aut corrigat ius commune, quanto minus fieri poteſt, vt idcircò de ſimili ſtatuto tradit *Alex. dicto conſ.* 50. *ſub nu.* 2. *Cocin. conſ.* 39 *num.* 6. *vol.* 4. *Dec conſ.* 49. *num.* 1. *& in l. ſi quis in conſcribendo num.* 37. C. *de pact. Aym. conſ.* 183. *num.* 4. *Surd. conſ.* 163. *num.* 25. *volum.* 2.
37 qui in fine ſubijcit, quod ſtrictiſſimè interpretantur iura, quæ prohibent appellationem:
38 Hinc eſt etiam, quod clauſula, appellatione remota, in reſcriptis appoſita reſtringitur ad appellationem à diffinitiua, & excludit appellationem ab interlocutoria, *Menoch. adipiſcen. poſſeſſ. remed.* 4. *num.* 810. *& ſeqq. Lanfranc.* poſt alios ab ipſo citatos *deciſ.* 463. *Rot. diuerſ. deciſ.* 100. *num.* 11. *par.* 1.
39 Demum quod vbi ſtatutum in prohibitione appellationis vtitur verbo ſententia, verbi gratia diſponendo, quod à ſententia Poteſtatis, ſiue alterius Officialis appellari non poſſit, intelligatur de diffinitiua, tantum, docet *Abb. in cap. paſtoralis* 53. *nu.* 6. *de appell.* quem ſequitur ibidem, *Dec. num.* 30. *verſ.* ſed *conſiderandum eſt, Felin. in cap. cauſam que* 18. *num.* 27. *verſ. ſed ſi ſtatutum diceret, de reſcrip. & alij citati in addit. ad eund. Felin. ibidem litera A. verbo: Et diffinitiua, Franc. in cap.* 70. *interpoſita* §. *ille denique num.* 7. *verſ. quod ſi ſtatutum vtitur verbo ſententia, de appell. ex Bal. in l. vnic. num.* 3. C. *de offic. Præf. Prætor. Menoch. adipiſc. poſſeſſ. remed.* 4. *num.* 814. Et iſte planè videtur eſſe caſus noſter, cum ſtatutum loquatur de ſententia lata per Iudicem de appellatione, licet contrarium ſentiant Doct. prædicti, vbi ſtatutum abſolutè prohibeat appellationem.
40 His tamen non obſtantibus tenenda videtur in caſu ſtatuti noſtri affirmatiua opinio, nempè, quod hic prohibeatur ſecunda appellatio
41 etiam à ſententia interlocutoria, quia vbi eadem, vel maior ratio eſt in interlocutoria quæ in diffinitiua, tum nomine ſententiæ, venit pariter interlocutoria, ita reſpondit *Alex. dicto conſ.* 50. *num.* 12. ibi, item reſpondeo *lib.* 2. *Dec. in cap. ſuper eo.* 12. *num.* 19. *de appell.* qui amplius dicit, quod quamuis ſtatutum loquatur de ſententia diffinitiua, hoc tamen caſu extendi debet ad interlocutoriam, *Abb. in cap. cauſam* 16. *ſub nu.* 3. *verſ. nam appellatione ſententia,*
42 vbi quod appellatione ſententiæ venit tam diffinitiua, quàm interlocutoria, vbi non inſurgat abſurditas, & citat *gloſſ. in Clemen.* 1. *verbo ſententias, de re iud.* quę bene ad rem facit, *Felin. in rubr. de ſenten. & re iudic. num.* 7. ibi, primo niſi ratio dicti ſtatuti, *& in dicto cap. cauſam de reſcrip. num.* 27. *verſ. intellige* niſi ratio ſtatuti militaret etiam in interlocutoria *Put. deciſ.* 266. *num.* 3. *lib.* 2. *in emendat. impreſſ. Menoch. adipiſcen. poſſeſſ. remed.* 4. *num.* 813. ratio autem, cur ſtatutum prohibet ſecundo appellare, ea profectò cenſeri debet, vt citius finis litibus imponatur, quod & aliàs ſtatuentes noſtri profeſſi ſunt expreſsè ſupra cap. 80. de inſtantijs & fatalibus, quæ quidem ratio, hic vtique haberi debet pro expreſſa, cum non alia, præterquam hæc vnica videatur excogitari poſſe, vt in caſu ſtatuti noſtri Vrbis prohibentis de nullitate dicere poſt annum conſideranit *Rot. apud Put. dicta deciſ.* 266. *num.* 3. *lib.* 2. dum pro ratione illius ſtatuti habuit celeritatem expeditionis licet non expreſſam, quia alia ratio aſſignari non poterat, probat *glo. in l. quamuis, verb. Curauit*, C. *de fidic. & ibi Pariſ. in addit. Bal. in l. maximum vitium num.* 16. C. *de lib. prater. qui ita arguit ex tex. in l. nominatim* 2. *ibi ſi modo vnicus ſit ff. de liber. & poſth. & in l. fundis qui locatus. ff. de fund. inſtruc. & in l. ſi optio ff. de opt. legat.*
44 atque docet ex tali ratione legis licet tacita argui poſſe tamquam ex cauſa finali, *iuxta tex. in l. milites arg. in prin. ff. de re milit. Euer. in cenſur. ſua loco à ratione legis nu.* 21. *Cott. in ſuis memor. verb. Ratio dicitur certa Menoch. conſ.* 11. *n.* 19. *lib.* 1. *Aſin. in prax. iudic.* §. 19 *c.* 5. *limit.* 25. *num.* 4. *Brunor. à Sol. in ſuo compend iur. verbo Ratio aſſignari quando poteſt vnica*, & hæc quidem concluſio plurium aliorum auctoritate fulcitur, quos potiſſimum ijdem *Gott. & Brunor.* dictis loc. copioſè congerunt, quibus noviſſimè acceſſit *Maſcar. de gener ſtat. interpr. concl.* 4. *num.* 62. qui ampliat hoc procedere etiam
45 in correctoriis. Porrò prædicta ratio certè militat tam in diffinitiua, quàm in interlocutoria, vnde ſtatutum in vtraque pariter procedere dicendum eſt vulgatis iuribus, & iuxta tradita per *Maſcard. d. tract. concl.* 5. *num.* 28. *& plenius concl.* 4. *num.* 170. quinimmo, maior ratio minuendi appellationes conſiderari poteſt in interlocutoriis, quàm in diffinitiuis, quia videmus appellationes regulariter ab interlocutoriis prohiberi, & permitti dumtaxat à diffinitiuis
46 ex iure ciuili, *l. apertiſſimi* 14. C. *de iudic. l. ante ſententiæ tempus* 7. C. *quor. appell. non recip. vbi gloſſ. verbo Diſcuſſioni & DD. ibidem & alibi paſſim, c. ſuper eo.* 12. *de appellat.* Conſequenter ſi ſtatutum minuit appellationes à diffinitiuis, multò magis dicendum eſt minuere velle ab
47 interlocutoriis, argumento ſumpto à minori ad maius *authen. multo magis C. de ſacroſ. Eccl. & iuxta. not. per Euer. in cent. ſua loco à minori ad*
48 *maius*, & maximè cum ſtatuta noſtra iuri ciuili inhærere profiteantur, vbi ipſa aliter non
49 diſponant, vt ſupra cap. 42. Accedat, quod inconueniens videretur, vt maior præſcriberetur celeritas in expeditione ſententiarum diffinitiuarum, quam interlocutoriarum, id verò planè fieret, ſi à diffinitiua non liceret ſecundo prouocare, ab interlocutoria autem permitte-

retur,

retur, quod præcipuè conſiderauit *Rot. apud Put. d. deciſ. 266. num. 4.* vbi idcircò cenſuit,
50 quod ſtatutum Vrbis prohibens dicere de nullitate poſt annum, intelligatur de omni ſententia tam diffinitiua, quàm interlocutoria, ſequitur *Contard. ad l. vnic. C. ſi de moment. poſſeſſ. limit. 5. num. 5. Scac. de appell. q. 17. membr. 7.*
51 *num. 35.* Abſurda namque, ſeu inconuenientia in interpretatione cuiuſuis diſpoſitionis euitanda ſunt ex *l. fin. C. de auctor præſt. & l. ſi quis inſ. iurandum & l. generaliter* C. *de reb. cred.* quod argumenti genus vberrimè comprobat *Euerar. in cét. ſua loco ab abſurdo per totum.* Atque ex his facilè tolluntur, quæ ſuperius pro negatiua opinione deducta ſunt, cum ea nimirum intelligi debeant, vbi non ſit eadem ratio in interlocutoria, quæ in diffinitiua: Imò amplius non videtur admittendum, quod ſtatutum noſtrum ſit odioſum, quinimò fauorabile cenſendum
52 eſſe videtur, cum faueat celeriori litium expeditioni, quod fauorem publicum reſpicit, vt habetur, *in dicta deciſ. Put. nu. 4.* conferunt *not.* per nos ſuperius ad cap 81. verb. finem litibus
53 imponere, & quod in materia etiam exorbitanti, fauorabili tamen, vt pote ob finem litibus imponendum, appellatione ſententiæ veniat pariter interlocutoria, vbi in ſtatuto ſit expreſſa cauſa, vel vnica tantum reddi poſſit, tradit *Alex. conſ. 50. num. 8. & 9. lib. 2. quem ſequitur Rot. d. deciſ. in fin.*

Ad hoc ipſum verbum in nulla cauſa, ſeu ca-
54 ſu ſubnectimus, quod ſtatutum hoc noſtrum, dum prohibet ſecundo pronocare, intelligi debet à ſententiis validis, & iuſtis, ſicuti declarauit *Rot. dec. 662. num. 3. par. 1. diuer. in recen.* quod & prius dixerat *in Bononien de Ghillis 9. Iunii 1610. coram Reuerendiſſ. D. meo Coccino Decano*, & conferunt tradita per *Abb. conſ. 44. ſub n. 3. verſ. ſed his non obſtantibus p. 1. Dec. conſ. 49. num. 3. per glo. in c. ex conqueſtione verb. poſt appellationem, de reſtit. ſpol. Lancellot. de attent. p. 2. c. 12. limit. 8. num. 28.* nempè quod vbi remo-
55 uetur appellatio non tamen cenſetur inhibita quando quis manifeſtè grauatur, quod ibi tenent Doct. communiter, vbi reſtatur *Abb.* loco citato, & comprobat *Natt. conſ. 172. num. 4. & ſeq.*

II ET REM FACIVNT IVDICATAM. Cuius executio
56 petita, ſeu coepta non retardatur per in integrum reſtitutionem poſtea petitam *Put. deciſ. 277. lib. 2. inuet. emendat. impreſſ.* cenſetur enim petita eo caſu calumniosè ad impediendã executionem, & ſic incidenter, non autem principaliter contra rem iudicatam, ſicque non retardat, tamquam requirens altiorem indaginem, vti ad hoc ſtatutum noſtrum dixit *Rot. deciſ. 570. num. 2. par. 1. diuer. in recent. cum allegat. in ea.*

I IN OMNIBVS CVRIIS. Vide quæ hoc eod. cap. attigimus ad verbum, in nulla cauſa, ſeu caſu in princ.

K ALIAS &c. Ex decreto irriranti ſeu annullatiuo hic appoſito, cenſetur data forma, ita vt
58 ſi ea ſeruata non fuerit, proceſſus ſit nullus, iuxta ſuperius notata per nos ad cap. 171. littera, L. verb. aliàs in quolibet, quibus addimus
59 quod eiuſmodi decretum, per ſe ſimpliciter conſtitutioni adiectum deſtruit quidquid in contrarium factũ ſit, vt plene comprobat *Mandoſ. ad regul. 8. Cancell. q. 4. n. 3. & reg. 31. q. 9. num. 10. Brun. d Sol. in ſuis propoſ. iur. verb. Decretum irritans dat formam, Mader. de clauſ. 255.*
60 *Gabr. concl. 3. n 58.* quod actus contra decretum eiuſmodi eſt nullus ipſo iure: qui omnes materiam decreti irritantis abundè pertractãt, de qua tamen plenius cognoſci poteſt apud *Gonz. ad regu. 8. Cancell. glo. 67. n. 1. q. 1. & aliis ſeqq. per tot. illam glo.* at id efficit euidentius hoc loco propter expreſſa & præciſa verba à ſtatuentibus appoſita.

Sed numquid locum habeat hoc ſtatutum, licet ſecundo appellatus non petat illud ſeruari?
61 videtur non habere locum, quia poteſt quilibet renunciare fauori ſuo propter priuatam vtilitatem principaliter inducto, quamuis etiam publicam reſpiciat commoditatem, *Rom. conſ. 151. nu. 1. Barbat. conſ. 12. num. 4. lib. 1. Aym. conſ. 216. num. 1. Maſcard. de general. ſtat. interpr. concluſ. 9. num. 12.* Sic videmus, quod beneficio Senatuſcuſul. Velleian. & priuilegio Feriarum renunciari poteſt, quia vtrumque ob priuatam vtilitatem principaliter inductum eſt, quamuis etiam tẽdat principaliter ad bonum publicum, probant, *Rom. & Maſc.* proximè citati: Hinc eſt etiam, quod ſi ſtatutum prohibeat contra inſtrumentum confeſſionatum admitti probationem per teſtes, teſtes autem nihilominus admittantur, & recipiantur, ſi iudex admiſit, & pars aduerſa non repugnauit, non obſtante ſtatuti prohibitione probatio ſubſiſtet, & aduerſario nocebit, ita docet, *Bal. in l. certi conditio §. quoniam num. 12. ff. ſi cert. petat.* quem refert & ſequitur, *Mandoſ. ad regul. Cancell. 31. quæſt. 15. ſub nu. 1. verſ. nos autem habemus.*

63 Accedat, quod decretum irritans tacitam habet conditionem, videlicet ſi is, cuius fauorem reſpicit, eo vti voluerit, *Mandoſ. loco citato, Calder. conſil. 1. de tranſlat. prælat. ſub. num. 2. verſ. tum demum habet effectum, Modern. clauſ. par. 1. clauſ. 255. num. 4.* ſiquidem regula generalis eſt in omni decreto ad fauorem alicuius, *Rot. in antiq. deciſ. 21. num. 3. Mandoſ. ad d.*
64 *q. 11. nu. 3.* quinimò vbi lex, vel ſtatutum mandat aliquid fieri ad fauorem alicuius, intelligitur ſi ille petat, *Iaſ. in l. vniuerſa. num. 2. C. de prec. Imper. offer.* & ibid. alii Doct. *Cott. in ſuis mem. verb. Statuto Mediolan. cautum. Surd. deciſ. 57. num. 1. & 2.* qui loquitur, etiam ſi
65 dicat ſtatutum, quod proceſſus non aliter valeat, ſicque verba ſint neceſſitatiua, & preciſa, & habeant clauſulam ipſo iure, atque decretum annullatiuum, & ita cõmiter à Doct. teneri, ac in praxi ſeruari aſſeuerat idem *Surd. ibid. iux. regulam Socin. 299. in fin. & conſ. Marcobrun. 32. num. 193. & 189.* Cæterum de ratã ſula ipſo iure, quod requirat petitionem partis, cuius fauorem reſpicit, tradunt etiam *Modern. de clauſ. par. 1. clauſ. 291. nu. 1. & 2.* ex aliorum auctoritate, quos referunt, & nos aliquid ſubiiciemus infra hoc eod. c. littera K. verbo ipſo iure. Vnde nec decretum annullatiuum, nec clauſula ipſo Iure, quæ ambo in finalibus verbis ſtatuti noſtri leguntur huic opinioni refragantur, quinimo ſuffragantur ex præmiſſis.

67 Quod verò ſecundæ appellationis inhibitio priuatorum, nempe litigantium vtilitatẽ principaliter ſpectet, vnde publicum bonum etiam conſequitur, tum ſatis intellectu percipi videtur, iuxta eaquæ deduximus ſupra hoc eod. c. ſub litera G. verbo omnino in nulla cauſa, ibi, ratio autem cur ſtatutum; tum etiam colligitur ex *cap. finem litibus de dol. & contu. in princ.* ex illis verbis, ne partes vltra modum grauentur laboribus, & expenſis; atque comprobatur, & declaratur ex theorica *Bartol. in l. 1. ſub nu. 25. ff. ſol matrim.* ibi quarto modo aſſumitur vtilitas publica, quæ principaliter eſt priuata, ſed ideo dicitur publica, quia affert vtilitatem ſuam reſpectu vniuerſi; exemplum ſit, vbi lex aliquid ſtatuit cauſa priuatarum perſonarum, ſcilicet ne re ſua quis male vtatur, quod reipublicæ intereſt, ſicuti diſponit, ac profert Iuſtinianus Imperator, in §. *final. inſtit. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur.* vel vt ſubditi ſint diuites, quod vtique idem Imperator conſiderauit in Nouella Conſtitutionum 8. *vt Iudici fin. quoque ſuffrag.* §. *conſideranimus*, vbi pro ratione dici, quod
68 Fiſcus abundabit vtens ſubiectis locupletibus, *& gloſſ. in d. cle* §. *final.* animaduertit quod illud idem, quod intereſt priuati principaliter, & Reipublicæ intereſt ſecundario, ſic ad rem noſtram dum priuati homines litium prorogationem
96 euitabunt, quę quidem diſpendioſa eſt, *Clem. diſpendioſam de iudic.* compendium faciens ſuarum facultatum, vnde locupletes efficientur, & priuatæ eorum vtilitati accederet etiam Reipub. commodum: Verum vix contigere poſſe videtur, quod ſecundò appellatus fauori ex hoc
70 ſtatuto ſibi prouenienti expreſsè renunciet, nec enim præſumitur quempiam contra propria commoda laborare & ſibi velle damnum afferre per *tex. in l. cum de indebito. 25. verſ. qui non ſoluit. ff. de probat. Tiraquell. in l. ſi vnquam verb. donatione largitus, num. 206. cum ſeqq.* C. *de reuoc. donat. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. caſ. 88.* poſſet
71 autem forte fieri, quod ſic appellatus huiuſce ſtatuti primum ignarus, vel immemor per actum aliquem tacitè conſentiret in ſecundam appellationem, quo quidem caſu teneret eiuſmodi renunciatio, ſicuti videmus in fortioribus terminis, quod iuramento calumniæ poteſt
72 tacitè renunciari, *c. 1. §. 1. de iura. calum. lib 6. gloſ. & Doct. in l. 2. §. ſed quia verentur, C. eodem. titul. & ibi Bar. num. 2. Enerar. in cent. ſua loco ab expreſſo ad tacitum & contra num. 6. Granat. ad Veſtr. lib. 5. cap. 1. nu. 11. Menoch. de arbitr. Iud.*
73 *quæſt. 20. num. 5. lib.* 1. quamuis hoc iuramentum non pro commodo priuatorum, ſed pro communi vtilitate inductum ſit, *l. 2. §. ſed quia verentur C. de inte. iur. prop. calum.* ibi, quia non
74 pro commodo priuatorum, ſed pro communi vtilitate præſentem legem poſuimus, qui quidem tex. clarus eſt, & notabilis ad probandum, quod cõſtitutioni pro communi vtilitate principaliter editæ non poteſt expreſsè renunciari à partibus etiam iudice conſentiente, tacitè verò remitti poteſt per partes eiuſmodi conſtitutionis diſpoſitio, atque ex eo breuiter explicari, & diſſolui videntur prolixæ Doct. quæſtiones paſſim ad hanc materiam excogitatæ, ac per longas diſputationes exagitatæ, præſertim in *l. nemo poteſt 58. ff. de leg. 1. in l. non dubium, 5. C. de legi. in c. ſi diligenti. 12. de for. compet. in cap. cum dilecta 22. de reſcript.*

L Ipso iure. Hæc clauſula eadem eſt cum clauſula ipſo facto, & ſignificat ſine miniſterio Iu-
75 dicis, & habetur pro canone latæ ſententiæ, *Bal. in l. 1. num. 3. C. de ſecund. nupt. & in l. 1. ff. de bis qui notan. infam. glo. in cap. in pœnis. 49. verbo in Pœnis, verſ. item vbi eſt tale verbum de pœn. in 6. Tiraq. in l. ſi vnquam verb. Reuertatur, num. 143.*
76 *& ſeq. C. de reuoc. donat.* hac tamen clauſula non obſtante requiritur declaratoria Iudicis, maximè in materia pœnali *Anan. conſ. 32. n. 1.* qui teſtatur de communi opinione, eumque ſequitur *Moder. tract. de clauſ. par. 1. clauſ. 291. num. 4.* ad iſtam verò clauſulam plenius videri poteſt, *Bertachin. in ſuo repert. ſub. litera I. verbo Ipſo,*
77 *facto*; Illud tamen non omiſerimus, quod generaliter quæ ipſo iure inducuntur, ita intelliguntur, ſi is, ad cuius fauorem inducuntur petierit, & ſic voluntatem ſuam declarauerit, vt late per *Tiraq. d. verb. Reuertatur. d n. 10. vſq. ad 17.* quod præcipuè probauit *Rot. dec. 28. n. 5. p. 2. diuer.* quæ ideò decidit, quod licet in inueſtitura emphyteutica dictum eſſet, ipſo facto, vel ipſo iure cadat, tamen intelligitur domino volẽte, & declarãte, iuxta Doct. ibidem citatos.

M Perpetvo. Hæc dictio ſignificat, quod nul-
78 litas de qua hic, ſemper duret, aliàs tamen multifariè accipitur eadem dictio iuxta ſubiectam materiam, *Calder. conſ. 17. de verb. ſignif. Card. Tuſch. litera D. concluſ. 326* ſiquidem ad rem noſtram, quod factum eſt contra prohibitionem ſtatuti, non poteſt tractu temporis confirmari, per *tex. in cap. non firmatur 18. de reg. iur. in 6. & in l. quod ab initio 19. ff. eod. l. ſicut. 17. C. ad leg. Corn. de fal. facit tex. in c. 1. in princ. de deſponſ. impub. lib. 6. c. ſi eo tempore 9. de reſcript. lib. 6. l. ſi expreſſim 19. ff. de appell. L. filiusfamilias 19. ff. de teſta. l. 1. §. 1. ff. de leg. 3.*

De Appellatione à ſententia Capitanei.

CAP. CLXXXI.

NOn ſolum, vt in præcedenti capite, à ſententia Capitanei, quando cum prima non eſt conformis, ad Senatorem appellari volumus; ſed etiã quando Capitanei ſententia, ſiue diffinitiua, ſiue vim diffinitiuæ habens, eſſet vnica, vel prima; dummodo appelletur in caſibus à iure, & per præſentia ſtatuta permiſſis: & tunc ſeruentur omnia coram Senatore, quæ coram Capitaneo appellationum ſeruari debere dictum eſt, & infra dicetur: & Sena-
79 tor eo caſu, vt Iudex appellationum in omnibus, & per omnia procedat.

SVMMARIVM.

1 *Caſus controuerſiæ mota in Curia Capitolina, an dici poſſit, principaliter coram Senatore de nullitate ſententiarum Capitanei appellationum? & num. 16.*

2 *Nullitas ſi deducatur æquè principaliter vna cum appella-*

Digitized by Google

appellatione, quilibet Iudex appellationis poteſt de ea cognoſcere.

3 *Senatore eſt legitimus Iudex appellationum à ſententiis Capitanei: & eſt vnus ex Iudicibus habitis in Vrbe pro ordinariis, & num. 5. 10.*

4 *Inſtantia iudicij nullitatis deducta principaliter cum appellatione, in iure durare dicitur per triginta annos.*

6 *Nullitas deducta per ſe principaliter ſine appellatione cognoſcitur à Iudicibus ſuperioribus ijs qui ſententias nullas tulerunt. Intellige, vt numero 7.*

8 *Archiepiſcopus an poſſit cognoſcere de nullitatibus ſententiarum latarum per Epiſcopos ſuffraganeos? & num. 9.*

11 *Iudices ordinarij dumtaxat poſſunt deinde iudicare principaliter ſuper nullitate.*

12 *Statuta ita intelligenda ſunt, vt quam minimum ladant ius commune.*

13 *Caſus omiſſus à ſtatuto remanet in diſpoſitione iuris communis.*

14 *Statutum plus non diſponit, quàm loquatur.*

15 *Statuentes, in dubio non præſumuntur velle corrigere ius commune.*

17 *Capitaneus pronuncians ſuperuacuò appellatum, poteſt iteratò pronunciare ſuper negocio principali.*

18 *Clauſula, in omnibus, & per omnia, omnimodam exæquationem importat: & operatur, vt inter ſubiecta nulla ſit differentia, ſed ſint eiuſdem naturæ, & num. 19.*

Necnon ſignificat vniverſalitatem, & nu. 20.

ANNOTATIONES.

A AD SENATOREM APPELLARI VOLVMVS. Opportune hic quæri poteſt, numquid etiam de nullitate ſententiarum Capitanei appellationum principaliter coram Senatore dici poſſit, qua de re aliàs mota fuit controuerſia me Senatorio muneri præſidente, cum enim à quadam ſententia D. Capitanei appellationum ad me tum appellatum eſſet, & cum appellatione deducta etiam nullitas æque principaliter coràm me, contigit vt D. Capitaneus pronunciaret cauſam appellationis deſertam; Vnde pars, contra quam pronunciatio deſertionis prodierat, coram me inſtitit procedi nihilominus ſuper iudicio nullitatis peculiarem nullitatis libellum etiam exhibendo; Verum pars altera repugnabat, ne ego in hoc iudicio procederem ea potiſſimum ratione, quia ſcilicet aſſerebat cognitionem nullitatum principaliter deductarum ad ſolius Capitanei iuriſdictionē ſpectare per ſtatutum noſtrum ſupra cap. 199. & ſeq. addebat etiam id ipſum comprobari hoc cap. 181. dum ſimpliciter hæc verba proferuntur, nempè, ad Senatorem appellari volumus, nihil dicto de querela nullitatis; Contra verò pro Senatoria iuriſdictione afferebantur infraſcripta; Primò, quod vel nullitas deducitur æque principaliter vna cum appellatione, & quilibet Iudex appellationis de ea cognoſcere poteſt, ſicuti quando deducitur incidenter, *Fran. in c. dilecto 63. q. 54. ſub num.* 149 ibi non ſic ſi nullitas deducatur ſimul cum ipſa appellatione *& q. 48. ſub num.* 107. ibi & ex his infertur, probatur ex *tex. in l. quædam mulier ff. famil. erciſc. & in l. Carmelia pia ff. de iur. patron. Contard. ad l. vnic. C. de moment. poſſeſſ. limit. 7. num. 21. Scacc. de appell. q. 19. remed. 1. concluſ. 6. ſub num.* 87. ibi, tu latius explicando, & hęc quidem concluſio nullum habet contradictorē, ſi bene conſiderentur dicta Doct. qui materiam iſtam pertractant. Senator autem ligitimus eſt Iudex appellationum à ſententiis Capitanei, & in eis vti talis in omnibus, & per omnia procedit, atque coram eo ſeruari debent, quæ coram Capitaneo appellationum ſeruari debere à ſtatuentibus dictum eſt, ſicuti per hoc ſtatutum expreſsè diſponitur, conſequenter de nullitate etiam principaliter coram Senatore in tali caſu ſine dubio dici poteſt. Neque difficultatem facere poterat in hoc caſu, quod appellationis cauſa primum ad Senatorem deuoluta, poſtea à Capitaneo pronunciata fuerat deſerta, quia coram Senatore remanſerat nihilominus iudicium nullitatis, quod æque principaliter vnà cum appellatione deductum fuerat, cuius quidem iudicii inſtantia iure dicitur durare per triginta annos, iuxta theoricam *Bar. in l. ſi expreſſim n.* 10. *ff. de appell.* quam ibidem & aliter ſequuntur Doct. & præcipuè *Franc. in c. dilecto 63. q. 58. num.* 171. *Put. Deciſ.* 168. *lib.* 2. *in emend. impreſſ. Mandoſ. in prax. commiſſ.* 17. *commiſſ. verbo Nullitatis,* vbi de communi *Iuc. Pet. lib.* 6. *tit. de cauſ. nullit. num.* 37. atque ita tenet, & ſeruat *Sacr. Rot. vt apparet ex dec.* 151. *n.* 2. *p.* 1. *&* 592. *n.* 4. *p.* 2. *in recent. & apud. Greg XV. dec.* 306. *num.* 2.

Vel deducitur nullitas per ſe principaliter ſine remedio appellationis aduerſus ſententias Capitanei, & hoc caſu pariter iudicium nullitatis coram Senatore vti ſuperiori, intentari poteſt, quia Senator vnus eſt ex iudicibus habitis in Vrbe pro Ordinariis ad vniuerſitatem cauſarum conſtitutis, qui per viam quærelæ adiri poſſunt, & ideo cognoſcunt etiam de nullitatibus principaliter ſine appellatione, quales ſunt Gubernator Vrbis, Vicarius, & Audit. Cam. vt eum ſpecificè inter iſtos recenſet *Vant. de nullit. tit. coram quo poſſ. & deb. nullit. prop. n.* 18 quem ſequitur *Scac. de appell. q.* 19. *remed.* 1. *concl.* 6. *n.* 79. quod nullitatis eiuſmodi iudicium ad tales Iudices, nempè ſuperiores iis, qui ſententias tulerunt nullitatis vitio obnoxias, iure deferri poſſit, communis eſt Doct. ſēntentia, de qua teſtatur *Rip. in l. quod inſſit* 14. *ſub n.* 69. *ff. de re iud.* ibi vltima fuit opin. Bar. & mox ſubiicit idem *Rip.* intelligi debere hanc ſententiam in Iudice ſuperiore, qui adiri poteſt per viam querelæ, quia nullitas principaliter proponitur per querelam, vt probat *tex. in l.* 4. *verbo Querimoniam* C. *de accuſat.* quæ quidem omnia fuſius proſequitur, & comprobat complurium auctoritate *Scacc. d. concluſ.* 6. *n.* 48. *& ſeq.* ipſa verò *Bar. opin. probatur ab eo in d. l. ſi expreſſim ſub n.* 14. *verſ. ſed ſi ſimpliciter, per tex. in l abſentem* 6. C. *de accuſ. & in l.* 1. §. 1. *ff. quæ ſent. ſin. apell. reſcind.* & ab omnibus aliis tenetur *in d. l. ſi expreſſim, vti teſtatur Vant. d. tit. n.* 10. Quod verò Senator ſit ſuperior Capitaneo, vt & aliis Iudicibs Capitolinis, & longè maiorem dignitatem, ac iuriſdictionem obtineat, planè indubita-

bitatum, ac notorium est, & apparet supra ex cap. 3. & 5. & 178. & 179. testatur, & comprobat Scacc. I.C. Romanus Romanorum præcipuè rerum peritissimus, q. 2. n. 23.

Nec obst. si dicatur Iudicem appellationis etiam superiorē non posse cognoscere de causis
2 nullitatum principaliter; exemplum sit de Archiepiscopo, qui non habet iurisdictionem cognoscendi de nullitatibus sententiarum latarum, per Episcopos suffraganeos suos per *tex. in c. 1. de offic. leg. & in cap. 1. in princ. de for. compet. Franc. in c. 1. §. post hæc, sub nu. 7. vers. sed aduerte de appell. in 6. & in c. dilecto 63. sub num. 67. vers. secundus casus ex eo.* nam quicquid sit de
9 ista opin. in exemplo allato, contra quam ad fauorem Archiepisc. tenet *Dec. in dicto cap. dilecto n. 26. & Abb.* per eum relatus, hoc certum est, quod istud generaliter intelligitur de illis iudicibus, qui limitatam habent iurisdictionem ad causas appellationum, sicuti habet Archiepiscopus quoad subditos suorum suffraganeorum, & ita colligitur ex iuribus prædictis, atq; ita intelligunt Doct. præcipuè *Gemin. in d. c. 1. de for. compet. n. 1. Franc. in loc. cit. Card. Alexan. in d. c. dilecto n. 58. vers. hoc tamen, quod de superiorii dicitur. Fel. in c. in lit. 9. propè fin. vers. secundus casus est de off. deleg.* atq; hinc est, vt benè animaduertit *Scacc. d. concl. 6. sub n. 85. vers. hinc est*, quod statuentes nostri sup. c. 166. & 167. speciali iure attribuerūt Capitaneo iurisdictionē cognoscēdi causas nullitatū, quia nouerant eum tanquā Iudicem appellationū tali iurisdictione ex iure
10 communi carere; Senator autem Vrbis non habet limitatam iurisdictionem ad causas appellationum, sed est Iudex ordinarius ad vniuersitatem causarum, quales sunt in Vrbe Gubernator, Vicarius, & Auditor Cam. vt supra deduximus ad hoc ipsum cap. sub litera A. verb. ad Senatorem appellari volumus vers. vel deducta nullitas: vnde planè tollitur obiectum, de quo supra ab exēplo iurisdictionis Archiepiscopi in subditos Episcoporum.

Secundo principaliter etiam considerabatur æquum esse, vt Capitaneus qui iudicat de nullitatibus sententiarum aliorum Iudicum Fori Capitol. non abnuat iudicari etiam de nullitatibus suarum sententiarum saltem per Senatorem, *argumento tex. in l. 1. & tot. tit. ff. quod quisque iur.* maximè cum non possit ipse, postquam tulerit sententiam, denuò iudicare principaliter super nullitate, id namq; licet dumtaxat Iudici-
11 bus ordinariis, vt benè *not. Vant. d. tit. n. 18. & Scacc. d. concl. 6. n. 73.* cumque alter Iudex super nullitate adiri debeat, rationi consonum est, vt Capitaneus malit adiri Senatorem, vti supremū Iudicem Fori Capit. quam aliquem alium non Capitolinum Iudicem, cum & statutis Vrbis sit consonum, ne causæ huius Fori ad extraneos Iudices deferantur, & ipse Capitaneus est etiam vnus ex Iudicib. eiusdem Fori Capitolini.

Non obst. statutum cap. 166. & 167. quia satis operatur, dū Capitaneo attribuit iurisdictionem cognoscendi de nullitatibus sententiarum principaliter quam ille ex iure communi non habebat, vnde illa non debet eo vsque extendi, vt priuet etiam Senatorem eiusmodi iurisdictione ex ipso iure communi sibi competente pro qualitate muneris & officij sui, nam
12 regula generalis, & receptissima est, quod statuta ita intelligenda sint, vt quam minimè ledant ius commune, *c. cum dilectus & ibi DD. de consue.* atqui vnū dumtaxat effectum operentur, vbi plures contra ius commune producere possent Doct. ibidem *Rot. decis. 475. n. 6. p. 1. diuers.* cum pluribus alijs ad hæc supra sæpius allegatis.

Non obst. etiam hoc ipsum cap. statuti vt supra pōderatum, quia dum inquit, quod à sententia Capitanei appelletur ad Senatorem, non ideo dicendum est statuentes voluisse coarctare iurisdictionem Senatoris ad causas appellationum dumtaxat, exclusis causis nullitatum, quin
13 imò censendum est, quod casus iste tanquam omissus, dispositioni iuris communis relictus fuerit, iuxta iuris regulam, quę deducitur ex *tex. in l. commodissime ff. de lib. & posth. in l. si cum dotem in princ. ff. sol. matr. cum simil.* Nec enim plus
14 disponit statutum, quam loquatur, *Bal. in l. testamentum 18. nu. 5. C. de testamen.* & statuentes in
15 dubio non præsumuntur velle corrigere, quod est dispositum à iure communi, iuxta tradita per Doct. communiter *l. fin. §. in computatione C. de in. delib. & in l. omnes populi ff. de iust. & iur. Cephal. cons. 343. nu. 3. lib. 3. & cons. 274. num. 3. lib. 2. Ruin. cons. 38. num. 8. vol. 3. Corn. cons. 116.*
16 *sub n. 1. lib. 1. Dec. cons 37. n. 9.* Ex quibus omnibus pro Senatoris iurisdictione iudicatum fuit 20. Martij 1618. per Signaturam Sanctissimi in causa Romana nullitatis inter Leonem Durantem, & Aloysium de Aloysiis partibus accerrimè contendentibus, ac proindè de toto negotio in ipsa Signatura referente R.P.D. Germanico Mantica V. Signaturæ Referendario, postea etiam creato Episcopo Famagustano, imitatore virtutis celeberrimi patrui Frācisci Māticæ Card. Eminentissimi; Capitanei verò appellationum munus summa cum laude sustinebat insignis I. C. D. Petrus Franciscus Rubeus, qui mihi in ipso Capitanei munere successerat in Collegium Aduocatorum Sac. Consistorialis Aulæ merito exinde cooptatus, vir ingenij acerrimi, & vbertate, copiaque dicendi in legali facultate nemini secundus.

B Vnica, vel prima. Quod contingit, vbi Capitaneus prouunciat superuacuo appellatum, quia sententia à qua fuerit appellatum sit nulla, & nihilominus iterato pronunciet in negotio principali, quod ei facere licet iuxta statu-
17 rum supra cap. 167. propè fin. de quo etiam vide *Luc. Pat. lib. 5. cap. 16. n. 10.*

C In omnibvs, etper omnia. Hæc clausula omnimo quādā exæquationē importat *Seraph. de-*
18 *cis. 510. nu. 5. iuxta not. in l. 1. ff de leg.* operatur
19 vt inter subiecta nulla sit differentia, sed sint eiusdem naturæ, *Alex. in dicta l. 1. n. 9. Ias. n. 20.*
20 *Rip. nu. 1.* qui addit etiam, quod significat vniuersalitatem *Rot. cons. 67. nu. 42. & seq. lib. 3.* vnde confirmantur, quæ proximè diximus de iurisdictione Senatoris omninò comparanda iurisdictioni Capitanei in causis appellationum, & nullitatum sententiarum eiusdem Capitanei.

De

Digitized by Google

De Appellatione à sententia Senatoris de Appellatione cognoscentis.

CAP. CLXXXII.

A Sententia Senatoris cognoscentis de appellatione, à sententia per Capitaneum lata, quæ cum prima conformis non fuerit, liceat a ab ea tantum parte, quæ cum prima conformis non est, ad eundem Capitaneum appellare: qui si fuerit ille idem, qui prius in ea iudicauerit; Consultor, vt infra dicetur, eligatur, cuius consilio causa terminetur.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio datur à sententia Senatoris ad Capitaneum.*

ANNOTATIONES.

A AB EA TANTVM PARTE &c. Id ipsum habetur supra cap. 180. vbi appellatur à sententia Capitanei ad Senatorem, & huic loco pariter inseruiunt, quæ ibi notauimus sub lit. D. verbo, & ab ea parte.

B CONSVLTOR &c. Idem dispositum est supra dicto cap. 180. dum agitur de appellatione à Capitaneo ad Senatorem, vbi nos sub litera C verbo, ad Senatorem, aliqua considerauimus, quæ huic loco æquè congruunt.

C VT INFRA DICETVR. Nempè cap. 187. hoc eodem libro.

De temporibus ad appellandum, & appellationes repræsentandum, in tertia instantia.

CAP. CLXXXIII.

VT res, quãtum fieri potest, ad vnam consonantiam reducantur; volumus, vt eadem tempora appellandi, redeundi pro apostolis, appellationis repræsentandæ, depositi, & sequestrationis (vbi illis locus erit) faciendæ: & reliqua omnia, quæ in secunda instantia fieri debere præcepimus, in quacumque instãtia obseruentur; præterquam quo ad fatalia, quæ in tertia instantia quatuor mensium (vt supra in capite de Instantijs dictum est) esse volumus; & ita sub pœnis desertionum, & alijs, quoquo loco comminatis seruetur.

SVMMARIVM.

1 *Consonantia significat, quòd nulla sit contrarietas, nullaque superuacua similitudo.*

ANNOTATIONES.

A AD VNAM CONSONANTIAM REDVCANTVR. Quippè voluerunt statuentes nostri, quãtum sibi pro occasione licuit, Iustinianum Imperatorem imitari, ita loquentem in procemio *Instit. §. quorum vtramq; viam*, ibi, & cum sacratissimas Constitutiones antea confusas in loculentam ereximus consonantiam: Consonantia verò id significat, nempè, vt nulla sit contrarietas, nullaq; superuacua similitudo, vt exponit *glo. ibidem verbo Consonantiam, per tex. in l. 1. C. de vet. iur. enucl. post princ.* ibi, quatenus in vnum Codicem congregatæ & omni superuacua similitudine, & iniquissima discordia absolutæ, &c.

B DE INSTANTIIS DICTVM EST. Scilicet supra cap. 81. quo loco, vti proprio, de instantijs, & fatalibus, nos ad ipsam materiam aliqua obseruanda subiecimus.

De prosecutione causæ Appellationis.

CAP. CLXXXIV.

CAusa appellationis per actorum in prima instantia factorum transportationem, & illorum repetitionem instructa censeatur: & ideo in ea non sit opus libellum offerre, litem contestari, aut iuramẽtum calumniæ, vel veritatis præstare; sed instrumentum appellationis cum actis suprascriptis, pro libello, & intentione appellantis sufficiat.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata non visis actis, est inualida, & nulla: & vbi non instificatur ex actis, dicitur notoriè iniusta, & n. 2.*
Et nulla, & nu. 4.
Et instificari debet ex ijsdem actis, non ex nouiter deductis, & num. 3.
Et non sic instificata nunquam facit transitum in rem iudicatam, & num. 5.
Et est etiam nulla ob non transportationem actorum & n. 6.
7 *Actorum repetitio fieri debet citata parte.*
8 *Regula l. de vno quoque 47. de re iudic. non habet locum, vbi pars, quæ debebat citari, fuerit præsens.*
Neque vbi pars, quæ non fuit citata, nihil potuisset allegare, & n. 10.
Neque vbi actus nullum affert præiudicium parti non citatæ, & n. 11.
Quæ limitationes sunt verè, quando congruè suis casibus adaptantur, & nu. 12.
9 *Citationis defectus suppletur ex scientia citati.*
13 *Actorum appellatione venit etiam sententia.*
14 *Acta dicuntur quæcunque gesta sunt coram Iudice post litem contestatam.*
15 *Quod in actis causa non habetur, planè dicitur non exstare.*

Digitized by Google

16 *Non entis nulla sunt qualitates.*
17 *Qualitas non datur sine subiecto.*
18 *Non entis, & non apparentis, idem est iudicium.*
19 *Causa quomodo dicatur instructa.*
20 *Instructio propriè est eorum quæ per scripturam cognoscuntur.*
21 *Forma libellorum in appellationibus tam iudicialibus quam extraiudicialibus remissiuè.*
22 *Litis contestatio non est de iure communi necessaria in causa appellationis, nisi vtraq; pars sit præsens: secus vbi altera sit absens, vel contumax.*
Intellige vt n. 23. 25. 27.
24 *Causa appellationis, & causa principalis censentur una, & eadem causa.*
26 *Appellatio ab interlocutoria non requirit litis contestationem.*
28 *Litis contestatio nõ est ex statuto necessaria in causa appellationis.*
29 *Iuramenta calumniæ, vel veritatis, præstanda sunt de iure communi etiam in causa appellationis. Contrarium seruatur in praxi Romana, & numero 30.*
32 *Sigismundus Scaccia laudatur.*
31 *Doctori asserenti aliquid seruari de consuetudine, seu vsu fori credendum est.*
Declara vt n. 33.
34 *Verbum, Sufficit, denotat quod fieri potest, non quod debet.*

ANNOTATIONES.

A TRANSPORTATIONEM. Acta siquidem transportari debent pro iustificatione prioris sententiæ latæ, atq; etiam pro iustificatione alterius sententiæ in gradu appellationis ferendæ, cum nimirum sententia prior per alteram con-
1 firmari, vel infirmari, vel reformari debeat, vnde inualida, & nulla foret sententia Capitanei, vtpote lata non visis actis, sicque causa non cognita, *l. 2. & 3. C. de sent. ex breui. recit. Lex stipulatione 7. & ibi Bart. num. 2. C. de sent. & interloc. omn. iud. Alex. ad Bart. in l. prolatam 4. littera O. verbo De hoc plane eod. tit. Cassad. decis. 2. nu. 10. de appell. Luc. Pat. lib. 2. c. 8. de profec. appell. n. 2.*
2 atque vbi sententia non iustificatur ex actis, dicitur notoriè iniusta *Paris. cons. 54. num. 2. lib. 4. Rot. apud Ces. de Graff. decis. 2. nu. 5. de solut. & 16. de prob. nu. 15. & in Romana Vrnea de Scapuccijs 15. Martij 1572. coram Binarino, & in Vlixbonen. beneficij 4. Iunij 1610. quæ est decisio 1. Gregorij Papæ XV. num. 4. & ibi annot. nu. 6.* vbi &
3 aliæ similes decisiones recensentur; & quidem iustificari debet sententia ex eisdem actis, nam ex nouiter deductis non potest iustificari, *Corn. cons. 10 sub nu. 2.* ibi, non autem posset iustificari appellatio, *lib. 4. Rot decis. 454. num. 8. par. 5. diuers.* quinimò amplius talis sententia, nempè
4 quæ non iustificatur ex actis, est nulla, iuxta receptam *Rot. opinionem teste celeberrimæ memoriæ Cardinale Seraphino decis. 1668. num. 2. & decis. 937. itidem nu. 2. &* Rot *coram. Scotto in Rom. officij 3. Ianuarij 1600. impress. penes Marches. de commiss. par. 3. §. 1. fol. 22.* vbi etiã habetur, quod *Rot. non sequitur decis. Afflict. 28.* vt possit iudex moueri ad iudicandum extra acta; plures aliæ *decis. ad id ipsum afferuntur in annot. ad dictam decis. 1. Gregorij XV.* in quibus, vt in aliis proximè allegatis, etiam expressim adiicitur, &
5 comprobatur cõclusio altera, nempe, quod eiusmodi sententia numquam facit transitum in iudicatum *ex cap. inter cætera 9. cum ibi not. de sent. & re iud.*
6 Præmissis accedat, quòd sententia ob non transportationem actorum prioris instantiæ est nulla, vti superius fusè satis tradidimus ad *cap. 167. littera C. verbo Quatenus sint recipiendæ, & & litt. F. verbo Actis transportatis*, quibus in locis etiam declarauimus, quando, & quomodo procedat ista conclusio.

B ET ILLORVM REPETITIONEM. Repetitio autem actorum fieri debet citata parte, *Angel. in l. properandum 11. n. 2. C. de iudic. Ces. de Graff. dec. 9. n. 7. de cauf. poss. & propriet.* sicuti de instrumentorum productione censuit ante *Rot. in nouiss. dec. 1. nu. 3. de cauf. poss. & propriet.* & in terminis huius statuti nostri *Luc. Pat. lib. 5. cap. 8.*
8 *nu. 4. de prosecutio. appell.* militat namque in hoc generalis regula *l. de vnoquoque 47. ff. de re. iudicat.* quam aliis legibus comprobat *Marsil. singul. 30.* qui & ponit tres casus, in quibus ea locum non habet, primus est vbi pars, quæ debebat citari, fuerit præsens, & hæc quidem limitatio generalis est ad regulam prædictam, & casui nostro vtique conuenit, quia citationis defectus,
9 suppletur ex scientia citati per *text. in Clement. causam, vers. verum & ibi glo. verbo Plena, & certa de appell. Cassad. decis. 2. num. 2. de iudic.* vbi tradit in hoc casu formam impleri per æquipollens, ex doctrina *Felin. in c. dilecta. 22. de rescrip. sub n. 11. vers. sic etiam intelligit, Vant. de nullit. tit. qualit. sent. & proceff. defen poss. nu. 116. 122. & 123. Rot. decis. 422. nu. 5. & decis. 311. nu. 1. par. 1. diuers.* nam eum, qui certus est certiorari amplius non oportet, *cap. eum qui certus 31. de reg.*
10 *iur. in 6.* alter casus est, vbi pars, quæ non fuit citata, nihil potuisset allegare, quando præsens adfuisset: tertius casus est vbi actus nullum af-
11 fert præiudicium parti non citatæ, Et istę qui-
12 quidem limitationes pariter veræ sunt, quando congruè suis casibus adaptantur, *Vant. de nullit. tit. qualit. sent. & proceff. defend. poss. num. 108. & seq.* Inter acta vero transportanda sententia quoque comprehenditur, nam appellatione
13 actorum venit etiam sententia, *glo. in l. in fraudē 45. §. neque instrumenta verbo, acta, in fin. quam ibidem sequitur Bare. in fin. & Alex. in addit. ad Bart. littera A. verbo Ad duas*, vbi etiam tradit ge-
14 neraliter acta dici quæcunque gesta sint coram iudice post litem contestatam, & comprobat *Luc. Pat. d. cap. 8. nu. 5.* & hoc quidem est indubitatum, quia si sententia non foret inferta reliquis actis transportatis, de ea censeretur ac si
15 non esset, nam quod in actis causæ nõ habetur, plane dicitur non extare, *l. fin. vbi Doct. C. de neb. cred. cap. cum ad sedem 15. vers. nos Prioris acta iudicij, de rest. spol. Cussador dec. 3. de proc. n. 6. Vant. de nullit. tit. ex defect. inhab. seu mand. n. 62.* nec locus datur præsumptionibus, *Castren. cons. 81. num. 3. lib. 2.* cuius doctrinam amplexa est *Rot. in causa Senogallien. Spus. 24. Maii 1577. coram Cotta, & apud Gregorium XV. dec. 416. n. 5. vbi Beltram. plures alias dec. concordantes citat.* ergo nullæ essent partes iudicis appellationis, ad quem scilicet spectat priorem sententiam con-
16 firmare, vel infirmare, nihil enim esset, quod confirmaretur, vel infirmaretur, cum non entis

nullæ

nullæ ſint qualitates, *l. eius qui in prouincia 41. verſ. quoniam ff. ſi cert. pet. l. 4. §. condemnatum ff. de re iud. l. 2. ff. de vſufr.* nec datur qualitas ſine
17 ſubiecto *l. 4. §. fin. ff. de act. empt. l fin. ff. de collat.*
18 Atque non entis, & non apparentis idem eſt iudicium, & paria ſunt non eſſe, vel non apparere, *l. duo sũt Titij 30. ff. de teſtam. l. in lege 77. ff. de cõtraben. empt. l. cum res in princ. verſ. item ſi res aliena ff. de leg. 1. Surd. deciſ. 149. n. 2. & dec. 206. num. 13. Rot. deciſ. 167. num. 35. par. 1. in recentior.*

C INSTRVCTA CENSEATVR. Scilicet diſpoſita, &
19 compoſita ex ſuis partibus, quod de acie, de naui, & de oratione, atque de alijs, quæ ex pluribus partibus cõſtant, prædicatur: ſic cauſam inſtructã habet *tex. in c. ex parte 33.* ibi, alioquin ipſã cauſam ſufficienter inſtructã remitteretis. Inſtruitur autem cauſa per libelli oblationem, litis conteſtationem, & eiuſmodi alia, quæ in iudiciis pro eorum natura requiruntur, vt probat hoc noſtrum ſtatutum in ſubſequenti clauſula,
20 & ideo &c. & inſtructio proprie eſt eorum, quę per ſcripturam cognoſcuntur, ex *tex. in l. generaliter. C. de non numer. pecun.* ibi, per apertiſſima rerum argumenta ſcriptis inſerta religionem iudicis poſſit inſtruere, & *in l. Ariſto. 5. ff. de in. delib. in princ.* ibi, copiam inſtrumentorum facere, vt perinde inſtruere ſe poſſint, *not. Luc. de Penn. in l. Apparitores circa princip. ibi & notat.* quod ſub *verbo Inſtructionis.*

D NON SIT OPVS LIBELLVM OFFERRE. Hoc cẽſetur etiam diſpoſitum à iure communi, *Innoc. in cap. cum contingat 36. ſub n. 4.* ibi, vel potes dicere, de *offic. deleg. Lanfrant. in Clemen. ſæpè verbo Libellus de verb. ſignif. Franc. in cap. per tuas 58. n. 4. de appell.* quidquid alii Doct. dixerint, & diſtinxerint, & præcipuè *Spec. tit. de libell. concep. 9. §. nunc dicendum, in quibus caſibus* libellus offeratur, vel non, & *Bal. in auth. hoc ſacramentum ſub nu. 4. C. de iur. in. prop. calumn.* indiſtinctè ſequitur opin. iſtam ibi, ſed certè videtur, *& Francum ſequitur Scacc. de appell. q. 10. art. 4. nu. 35.* vbi reſtatur concluſionem iſtam etiam vniformi ſtylo Tribunalium Vrbis vſu eſſe receptam.
21 Cæterum formam libellorum in appellationibus tam iudicialibus, quam extraiudicialibus ponit, & explicat *Specul. tit. de apoſtol. ſeu libell. dimiſſor. §. 4.* nunc dicendum reſtat, *de libellis in cauſis appellationum formandis & §. ſeq. ſupereſt videre.*

LITEM CONTESTARI. Nec opus eſt de iure com-
22 muni litem conteſtari in cauſa appellationis, niſi vtraque pars ſit præſens, ſecus vbi altera ſit abſens, vel cõtumax, *Bart. in l. vnic. n. 2. C. ne lic. in vna ead. cauſ. tert. prouoc. quod ille tex. innit, vt ibidẽ not. Bart. & alij Doct. Matthæſil. ſing. 66. Rot. in*
23 *nou. deciſ. vlt. de lit. conteſt.* & quando in cauſa principali non fuerit lis conteſtata quod ſi lis conteſtata fuerit, tum non erit amplius conteſtanda, etiam ſi vtraque pars præſens fuerit, *Franc. in cap per tuas 58. ſub num. 9. verſ. tertius caſus eſt*, vbi ita arguit *ex eod. text. & probat. cad.*
24 *dec num. 3.* vnica enim litis conteſtatio ſufficit, cum vna, & eadem cenſeatur cauſa appellationis & cauſa principalis, *ex tit. & l. vnic. C. ne in vna eademque cauſa lic tert. prouoc. vt in ipſa deciſ. in fin. & apud Franc. ſub d. num. 9. verſ. quartus caſus eſt dubitabilis.* Quæ verò dicuntur de litis
25 conteſtatione adhibenda in cauſa appellationis certis in caſibus, planè intelliguntur in appella-
26 tione à diffinitiua, non autem ab interlocutoria, in hac enim non requiri litis conteſtationem conſentiunt omnes, *Franc. d. cap. per tuas n. 9.* ibi conclude ergo, quod in appellatione ab interlocutoria, ſiue procedatur in abſentia partis, ſiue partibus præſentibus, nullo caſu requiratur litis conteſtatio, *Rot. d. dec. n. 2.* Item in-
27 telliguntur vbi cauſa ex ſui natura conteſtationem expoſcat, *Franc. ſub eod. num. verſ. ſecundo caſu principali, Scacc. de appell. q. 11. num. 41. verſ. primus igitur caſus eſt.* Demum ne pluribus circa hunc articulum conteſtationis litis in iudicio appellationis immoremur, perlegi poterunt quę copioſè, ac diſtinctè iuxta iuris communis diſpoſitionem de eo ſcripſit *Scacc. d. q. 11. nu. 36. vſque ad 44.*

28 Verum attento ſtatuto noſtro omnis ceſſat dubitatio, quia ex ipſius verbis ſimpliciter, & indiſtinctè prolatis in cauſa appellationis non eſt opus litis conteſtatione, atque in Romana Curia vniformi ſtylo ita ſeruatur, vti potiſſimũ tradit *Scacc. d. q. nu. 44. verſ. aduerte tu qui verſaris in Curia Romana.*

F IVRAMENTVM CALVMNIAE, VEL VERITATIS PRAESTA-
S. De iure communi hæc iuramenta præ-
29 ſtanda eſſent, etiam in cauſa appellationis, vti plenè probat *tex. expreſſus in cap. 2. de iuram. calum. in 6. & fuſius cõprobat ex plurimis auctoritate Scacc. lib. 2. d. c. iudic. cap. 1. n. 166.* qui etiam ſubinde num. ſeq. diſputat, an tex. huius noſtri ſtatuti ità intelligendus ſit, vt conformis reddatur prædictæ diſpoſitioni iuris communis, & concludit hoc modo eſſe cenſendum iuxta
30 communes iuris regulas; Attamen ſubiicit in praxi Romana ſeruari, vt non præſtentur eiuſmodi iuramenta in cauſa appellationis, licet contigeret illa peti, vt *d. num. 166. verſ. cæterum in praxi*, & huic quidem Doctori, vt potè
31 atteſtanti de vſu Romanæ Curiæ, in qua natus, & verſatus eſt, credi debet iuxta tradita *per*
32 *Gabr. concl. 4. de prob. num. 2.* & eo magis, quia celebris habetur maximè ob digeſtum hactenus magna cum laudè tribus voluminibus argumentum iudiciorum, & alio voluminè explicatam materiam commerciorum, & cambiorum, cum alia nihilominus doctrinæ, ac induſtriæ ſuæ monimenta polliceatur: Accedat, quod atteſtatur de vſu vnico Fori Capitolini, quæ præcipuè ad rem noſtram conſideranda ſunt, vt per *Gabr. cad. concl. num. 3.* Cæterum prædictam concluſionem, nempe quod Doctori aſſerenti aliquid ſeruari de conſuetudine, ſeu vſu fori, credendum ſit, plurimorum auctoritate poſt *Gabriel. communiuit Ganall. quæſtion. 1. practi. queſt. commun. num. 1.* quod quidem non habet diffi-
33 cultatem ſaltem, quo ad hoc vt eiuſmodi atteſtatio transferat onus probandi in contradicentem *Benintend deciſ. 95.* qui hanc dicit eſſe communem opinionem.

G SVFFICIAT. Ergo non prohibetur in gradu appellationis libellus, litis conteſtatio, & iuramentum calumniæ, vel veritatis vt ex hoc verbo arguit *glo. in cap. conſuluiſti verbo Neceſſitatis de celebr. miſſ.* ibi, nec expreſsè prohibetur, quin

plu-

14 plures possint celebrari ex eo quod dicit, sufficit, nam hoc verbum denotat quod fieri potest, non quod debet *Schard. in suo lexic. iur. verbo Sufficit.*

De testibus, & iuribus de nouo repertis in causa appellationis producendis.

CAP. CLXXXV.

IN causis appellationum possint induci testes de nouo reperti, & examinari tã super articulis in prima instantia datis, quã super aliis de nouo dandis: similiter instrumenta publica, & priuatæ scripturæ produci possint, dummodo pars, quo ad testes, iuret de nouo reperisse.

SVMMARIVM.

1 *Sententia interlocutoria iustificanda est ex ijsdem actis, non autem ex nouis, aut de nouo probandis. Et procedit tam ex iure Canonico, quam ex iure Ciuili, & n 2.*
Limita vt nu. 4.
3 *Regula, Quod non est probatum, probabo, non habet locum in appellatione ab interlocutoria.*
5 *Testes in causa appellationis induci non possunt super articulis prima instantia.*
Contrarium nu. 7.
6 *Vitium, cum ex vna radice nascitur, consequens est, vt vna lege tollatur.*
8 *Subornatio testium non præsumitur in secunda instantia: & in casu l. fin. C. de testib. & num. 9.*
Et in causa restitutionis in integrum, vt n. 10.
11 *Quantum præstat restitutio minoribus, tantum præstat appellatio maioribus ad probandum.*
12 *Minor per in integrum restitutionem potest publicatis dictis testium, idem probare per testes meliores.*
13 *Appellatio à definitiua est favorabilis: at ab interlocutoria est odiosa, & nu. 14.*
15 *Plus licet in secunda instantia quàm in prima, quoad probationes faciendas.*
16 *Probationes nouæ per scripturas admittuntur in qualibet instantia.*
Intellige vt n. 17.
18 *Iuramentum facit, quod pro iuramẽto præsumatur.*
19 *Probari debet per iuramentum, testes de nouo fuisse repertos.*
Limita vt nu. 23. 24. & 25.
20 *Instrumenta, & testes in iure æquiparantur.*
21 *Qui semel peruasit, nec testis esse potest deinde, &c.*
22 *Semel malus præsumitur semper malus in eodem genere mali.*

ANNOTATIONES.

A IN CAVSIS APPELLATIONVM. Scilicet à sententijs diffinitiuis, ità enim intelligi debet hoc statutum, ne prorsus deuiet à iure communi, quo
1 planè cautum est vt sententiæ interlocutoriæ ex ijsdem actis, non autem ex nouis, aut de nouo probandis iustificentur, vel impugnentur, *Clemen. appellanti de appell. vbi tex. est expressus, & apertus, glo. ibid. verbo Ex nouis, Anchar. nu. 4. Abb. n. 3. Vitalin. n. 7. &* 8. qui explicat verba illa ex nouis, & de nouo *Bart. in l. eius q. 4. num. 8.*
2 *ff. de appell. recip.* idquè procedit non solum ex iure canonico, sed etiam ex iure ciuile, vt ibidẽ probat *Bart. per text. in l. ait Prætor. 7. §. permittitur ff. de minor. quem sequitur Franc. in cap. vt debitus 59. q. 13. num. 24.* subdens quod in appel-
3 latione ab interlocutoria non habet locum regula, quod non est probatum, probabo, & quod non est deductum, deducam, de qua regula *tex. est in l. per hanc 4. C. de temp. & repar. appell. & in cap. cum Ioannes 10. de fid. instrum. Marant. in suo specul. par. 6. princ. act. 2 n. 159.*
4 limitatur tamen *d. Clemen.* vt non procedat, vbi interlocutoria lata sit contra contumacem, vel absentem, atque etiam in pluribus alijs casibus, vt notat, & indicat *Alex. ad Bart. in d.l. eius qui, littera I. verbo vt dé appellationibus:* septem vero limitationes comprehensa prædicta distinctè affert *Maran. dict. act. 4 n. 164. vers. secundum regulam restringe vsque ad nu. 170.*

B SVPER ARTICVLIS IN PRIMA INSTANTIA DATIS.
5 Sed nonnè repugnat statutum iuri canonico, nempè *in cap. fraternitatis 17. de testi. & Clem. testibus eod. tit.* atque etiam rationi scilicet nè post publicata dicta priorum testium, occasio detur subornationis aliorum, quam quidem rationem considerauit pariter ius ciuile, & super ea disposuit; vt *in §. quia verò authen. de test.* quæ redacta est *in C. tit. de probat. at: qui semel.* vndè etiam ipsum ius ciuile eo casu testium inductionem prohibuit; atque eadem ratio planè militat, tàm in secunda instantia, quam in prima, & consequenter in vtraque idem ius esse deberet, *cap. inter corporalia vers. vnde cum non sit de transl. Epist. l. illud ff. ad l. Aquil.* cumque
6 vitium ex vna radice naiscitur, consequens est, vt vna lege tollatur, *l fin in vltimis verbis C. de nupt. ex quibus glos. in d. cap. Fraternitatis verbo non nisi,* plane cẽsuit, quod etiam iure ciuili non permittatur testes in causa appellationis inducere super articulis primæ instantiæ, nempè post publicata dicta aliorum testium, quodque in hoc ius ciuile cum iure canonico cõueniat ob prædictam rationem, ab vtroque iure pariter ani-
7 maduersam: attamen contra prædictam *glos. facere videtur tex. in l. eos 6. §. 1. C. de appell. & tex. in l. per hanc 4. C. de temper. & repar. appell* ex quibus communiter tenent Legistæ, vti testatur *glo. in Clemen. fin. de testi. verbo In appellationis causa,* quod in causa appellationis permittatur testes inducere super articulis causæ principalis post attestationes publicatas, & de ista communi opinione Legistarum testatur etiam *Bart. in dd. 4 sub nu. 5. Bald. in d. l. eos §. 1. sub n. 2.* ibi, & hanc opinionem approbant omnes Legistæ, & Canonistæ tenent contrarium, *& in d. l. per hanc num. 14.* ibi, & hæc lex secundum omnes Legistas communiter determinant istam quæstionẽ, *Vitalin. ad d. Clem. in vltimis verbis,* hæc autem opinio tanquam communis de iure ciuili seruanda est, vbi ius ciuile seruatur, *vt per Bald. in*

ead.

ead. l.eos §. 1. nu. 3. C. de appell. & in l. 4. nu. 15. C. de tempor. & repar. appell. Vnde non eſt mirum, ſi ſtatuentes noſtri eam vtique ſequantur, cum in Vrbe Roma, vbi iura ciuilia orta auctaque ſunt, & ad alios populos defluxerunt, & adhuc ſuſcepta benignè ſeruantur, decreuerint ſeruari debere ius ciuile, vt ſupra cap. 42. expreſsè profeſſi ſunt.

Ad rationem verò ſubornationis euitandæ, quæ contra militare videtur, reſponderi poteſt iuxta ſenſum *Bald. in d.l. eos §. 1. ſub nu. 2. & in d l. 4. ſub. nu.* 14. quod illa reſtringitur de iure ciuili ad primam inſtantiam, *vt in d. §. quia verò authen. de teſti.* Eſt enim ſpeciale, vt ille inquit,
8 quod non præſumatur ſubornatio in ſecunda inſtantia, propter naturam, & beneficium appellationis, quæ eſt diuerſa cauſa à prima, non quidem diuerſitate materiæ antiquæ, quia idem eſt fons quæſtionis, ſed diuerſitate iudicij, & diuerſitate materiæ nouæ, ideſt iniquitatis ſententiæ, interdum examinari poteſt ſeorſum à principali *vt in l. abſentem 6. C. de accuſ. in l. non diſtinguemus 37. §. cum quidam ff. de recept. arbitr. facit text. in l. penult. ff. iudic. ſolu.* & ideo teſtes debent iterum iurare, licet iurauerint in cauſa prima, *vt not. gloſ. fin. in d. l. 4. C. de tempor. & repar. appell.* Et quia nouus, ac terribilior eſt iudex appellationis, cum ſit maior iudice primæ inſtantiæ, idem ſubtilius examinabit teſtem, ac intercipiet eum, ſi poterit, & comminabitur ei.

Accedat, quod præſumptio iſta ſubornationis non eſt perpetua, & infallibilis, fallit enim
9 in caſu *l. fin. C. de teſti.* atque etiam in cauſa reſti-
10 tutionis in integrum, vt per eumdem *Bald. in d. l. 4. n.* 14. & pro opinione Legiſtarum ſic arguit ipſe *Bald. in d. l. eos §. 1. n. 3.* quod tamen argumentum nos firmamus alijs rationibus, quippe
11 regula eſt, quod quantum præſtat reſtitutio minoribus, tantum præſtat appellatio maioribus ad probandum, *l. Præſes 43. ff. de minor.* Sed
12 minor per in integrum reſtitutionem poteſt apertis, & publicatis dictis teſtium, idem probare per teſtes meliores digniores, vel melius ſcientes factum, *Innoc. in cap. auditis num. 2. & 3. de in integr. reſtit. Bart. in l. 1. §. nunciatio, ſub nu. 33. ff. de oper. nou. nunt. per text. in l. minor. 37 ff. de minor.* vbi etiam alii omnes, & hæc eſt communis Doct. opinio, vt aſſerit *Oldrad. de reſtit. in integr. ſub. nu.* 51. Ergo & hoc dicendum eſt licere maioribus generaliter in appellatione à diffinitiua tamen, quæ fauorabilis eſt, & ideò
13 magis iuuanda per quaſcumque probationes, iuxta *text. in Clemen. appellanti de appell.* vbi non
14 idem cenſetur de interlocutoria, quia eſt odioſa, vtpote derogans ordinariæ iuriſdictioni *Bal. in d. l. eos §. 1 ſub nu. 4.*

Demum pro eadem legiſtarum ſententia ponderari poteſt grauis illa ratio Iuſtiniani Imperatoris, quæ prædictam *l. 4. C. de tempor. appel.* concludit in illis verbis; quo exercitatis iã negotijs ſcilicet in prima inſtantia, pleniore ſubueniatur veritatis lumine, ideſt in cauſa ap-
15 pellationis, ſicque vult Imperator plus licere in ſecunda, quam in prima inſtantia, quo ad probationes faciendas, vt benè conſiderat *Bald. in ead. l. 4. ſub nu.* 14.

C SIMILITER INSTRVMENTA &c. Si quidem nouæ probationes per ſcripturas admittuntur in
16 quacunque inſtantia, quoniam in ſcripturis ceſſat timor ſubornationis conſid eratus in teſtibus, *Marant. in ſuo ſpecul. par. 6. princ. act. 2. verbo & quandoque appellatur, num.* 162. *in fin. probat*
17 *tex. in d. l. 4. verſ. Sed & ſi qua*; Hoc tamen reſtringit *Iaſ. in repet. l. admonendi, de iureiur. nu.* 57. & dicit diligenter eſſe notandum, quo ad ſcripturas non productas in prima inſtantia propter ignorationem earum, vel propter aliquod impedimentum, non ſi per negligentiam, imxta opin. *Ant. de Butr. in cap. ad audientiam 31. de reſcript.* per eum relati.

D IVRET DE NOVO REPERISSE. Iuramentum nam-
18 que facit quod pro iurante præſumatur, ſicque quod quis non mentiatur, ſed dicat veritatem, *l. fin. verſ. & licet C. ad l. Iul. repetund. Guid. pap.*
19 *ſingul.* 795. & ad rem noſtram, quod probetur per iuramentum teſtes de nouo fuiſſe repertos, deducitur *ex tex. in cap. paſtoralis 4. de except. in fin. in l. fin. C. de fid inſtrum. & in cap. nulli 8. de elect. in 6* quæ iura congeſſit *Iaſ. cum auctoritate plurium Doct. in repet. l. admonendi num. 60. ff. de iureiur.* & licet tam iura, quam Doct. loquantur, de inſtrumentis de nouo repertis, debent pariter intelligi de teſtibus de nouo repertis, cum inſtrumenta, & teſtes in iure æquiparentur, *l. in*
20 *exercendis is C. de fid. inſtrum.* nam æquiparatorum idem debet eſſe iudicium, ac diſpoſitio, *l. 1. ff. de leg. 2. glo. fin. in l. ſi quis ſe. uc 20. C. de iurt. & in cap. ſi poſtquam 33. verbo Prouiſum de elect.*
21 *in 6.* quod ſi iurans teſtes de nouo reperiſſe, aliàs de periurio conuictus fuiſſet, non admitteretur, qui enim ſemel peieraueric, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad ſacramentum accedat, nec in ſua cauſa, vel alterius iurator exiſtat inquit *tex. in cap. paruuli 22. q 5.* & generale eſt, quod
22 ſemel malus ſemper præſumitur malus in eodẽ genere mali, *c. ſemel malus 8. de regul. iur. in 6. vbi glo. 1.* recenſet exempla, & materiam explicat *l. Caſſius ff. de Senat. Bart. in l. ſi cui §. iiſdem n. 8. ff. de accuſat.* Hæc eſt vna limitatio ad præcedens
23 dictum, nempe quod ſtetur iuramento dicentis ſe de nouo teſtes reperiſſe, quam limitationem *not. Iaſ. in d. repet. l. ſi admonendi ſub n 60. verſ. limita duobus modis*; Altera eſt limitatio, quod
24 illud procedat quo ad binas vices tantum, quia probatio per iuramentum vim habere non poteſt, niſi per duas vices, & non vltra per *text. in l. fin. ff. de bon. auctor. iud. poſſid. quem ſingul. ad id eſſe refert ex Lud. Rom. Iaſ. loco citat. Luc. Pet. in prax. for. Cap. lib. 5. cap. 11. nu. 6.* qui vtramque limitationem pariter approbat, ſicuti videmus, quod poſt ſecundam deputationem peritorum non eſt amplius locus vlteriori electioni, nempe ad euitandum proceſſum in infinitum, *Gratia. diſcept. forenſ. cap. 600. nu. 30. lib. 3. facit text. in cap cum in multis 2. de reſcript. in 6. l. qui bona 13. §. vlt. ff. de damn. infect. tex. in l. fi...* ibi ſed ne videamur in infinitum hanc extendere, vbi etiã *glo. verbo in infinitum C. de Sacroſa. Eccleſ. in l. vnic. C. de ſent. quæ pro eo quod inter. l. fideicommiſſa 11. §. ſi quis alicui ff. de leg. 3. not. Felin. in cap. propoſuiſti 4. ſub numer. 11. de probat. Rot. coram Cardin. Horatio Lancellotto in Romana pretij Fiani 24. Ianuarij 1610. Rimin. iun. conſ. 212. num. 21.*

lib. 2.

lib. 2. & conſ. 235. n. 7. lib. 3. vbi pluribus ſimilibus comprobat.

Prædictis tertia limitatio adhuc adiungi poteſt, ſcilicet vbi pars altera probaret teſtes de nouo repertos non eſſe, nam vbi ex aliqua diſpoſitione ſtetur iuramento alicuius, illi non creditur, ſi ab aduerſa parte contrarium probetur, *text. in cap. propoſuiſti 4. de prob. vbi Felin. num. 1.* multis comprobat, *cap. continebatur. 6. & ibi, glo. verb. iuri ſtandum eſt veritati in fin. de deſponſ. impub. glo. in cap. 2. verbo Affectata de tempor. ordin. in 6. tex. in l. videamus §. item videndum verſ. & magis eſt, ff. de in lit. iur. l. fin. vbi glo. verbo Facile ff. eod. tit.* pluribus confirmat *Gemin. in c. ſtatutum §. cum verò n. 8. de reſcript. in 6.* Quæſtiones aliquot aliàs ad hoc ſtatutũ, quas *Luc. Pat. diſt. cap. 11. libro 5.* ponit, ac ſoluit, conſulto omittimus.

De ſuſpicione Capitanei.

CAP. CLXXXVI.

SI in principio litis, aut ex rationabili cauſa in illius proſecutione, pars aliqua Capitaneum appellationum, vt ſuſpectum recuſet, Conſultor eligatur cuius conſilio cauſa terminetur, & aliter sẽtentia non valeat ipſo iure.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa ſuſpicionis Capitanei non eſt neceſſario aſſerenda ante litem conteſtatam.*
2 *Iudex quibus ex cauſis remoueari poſſit, vt ſuſpectus.*
3 *Capitaneus quomodo recuſari debeat, vt ſuſpectus.*
4 *Iudex ordinarius non debet ita recuſari, vt remoueatur tamquam ſuſpectus, ſed vt detur ei adiunctus.*
5 *Acta iudicij in cauſa ſuſpicionis Capitanei geri debent coram eodem Capitaneo, non autem coram Conſultore illi adiuncto, & n. 6.*
7 *Conſilium ſapientis in caſu ſuſpicionis Iudicis dari non debet, vbi agatur de articulo iuris certo.*
Item quando calumnioſè peteretur, & n. 8.
Etiamſi in ſtatuto id expreſsè caueretur, & n. 9.
10 *Statutorum verba reſtringi debent ad id, quod eſt rationis.*
11 *Calumnijs via præcludi debet.*
12 *Conſultor ſi petatur in Curia Capitolonæ, & pars petens neglexerit per decem dies pro illius electione, Capitaneus poterit per ſe ipſum cauſam expedire.*
13 *Conſultor an remoueri poſſit, vt ſuſpectus, ob nouam cauſam ſuſpicionis?*
14 *Statutum, quòd Iudex debeat iudicare ad conſilium ſapientis, valet.*
Ampliat etiam in concurrentione partium, & n. 15.
16 *Sententia lata ſine conſilio Sapientis, ſiue Conſultoris, vbi requirantur, eſt nulla.*
17 *Forma tradita à lege, vel à ſtatuto eſt de eſſentia actus, & iudicij.*

ANNOTATIONES.

A SI IN PRINCIPIO LITIS. Ideſt ante litem conteſtatam, tum enim non eſt opus afferre cauſam ſoſpicionis, ſicuti de ſuſpicione collateralium diſponit ſtatutum ſupra cap. 12. & ita ſeruatur quoad ſuſpicionem Capitanei, quod etiam ipſe vti expertus cum eſſem Capitaneus, affirmare poſſum.

B AVT EX RATIONABILI CAVSA IN ILLIVS PROSECVTIONE. Nempe poſt litem conteſtatam, vel pro conteſtata habitam, & ex noua cauſa, aliàs enim non eſſet admittenda iudicis recuſatio, iuxta ea, quæ ad 12. c. prædictum littera E. *verbo, quod ſi poſt litem conteſtatam, opportunè deduximus.*

C SVSPECTVM RECVSAT. Ex quibus verò cauſis
2 iudex, vt ſuſpectus recuſari poſſit, pleniſſimè habetur apud Doct. per nos loco prædicto citatos, qui ad huius materiæ explicationem, per rationes & exempla diſtincta, & in vnum collecta, nihil prorſus omiſiſſe videntur.

D CONSVLTOR ELIGATVR. Scilicet iuxta formam proximè ſequenti cap. præſcriptam, hoc autem adhibetur remedium in iſto caſu, quia Capitaneus tanquam Iudex ordinarius appellationum,
3 & nullitatum non debet ita recuſari, vt remoueatur tamquam ſuſpectus, ſed vt detur ei adiunctus ſicuti iure communi in iudice ordinario generaliter ſancitum eſt, *authen. ſi contigerit C. de iud. l. nemo & ibi Bart. C. de iuriſdict. omn. iud.* quæ vera eſt, & communis concluſio iuris
4 interpretum, vti teſtatur *Iaſ. in l. apertiſſimi nu. 4. C. de iudic. Seraph. de priuileg. iuram. priuil. 7. nu. 5.* Vnde ſequitur quod acta iudicii nihilominus gerantur coram Capitaneo, non autem
5 coram Conſultore, iuxta tradita *per Aſin in prax. iudic. §. 14. cap. 1. num. 9. & ſeq. ex Angel. in l. ſi quis iudex num. 2. C. de relation.* qui dicit, quod
6 ideo cauſa plenè inſtructa à iudice ad Conſultorem tranſmitti debet, & Conſultor nec dilationem concedere poteſt ad aliquid probandum, vel inducendum, atque ita docet vſus fori eiuſdem Capitanei.

Conſultor autem dari non debet, vbi agatur de articulo iuris certo, ſicuti hoc caſu dene-
7 gandum eſſe conſilium ſapientis docet *Bal. in l. 1. num. 3. C. de relatio. & ratio eſt* quia calumnioſa eſt petitio, *Dec. in l. illam num. 2. C. de collat. Bart. poſt Iacob. de Aren in l. ille aut ille 25. §. cum in verbis ff. de leg. 3. vbi plenius addit. verb. comittere Blanc. de compromiſ. q. 4. nu. 3. Brunor. a ſol. in ſuis propoſ. tur. verbo Conſilio ſapientis cauſa committi non debet & verbo conſilio ſapiẽtis,* vbi quod
8 conſilium ſapientis non tenetur dare iudex cognoſcens de cauſa, nec vigore iuris communis, nec municipalis, quando calumnioſè petitur, idque ex communi Doct. ſententia, de qua teſtatur præcipuè *Signorol. conſ. 56. in fin.* qui hoc pluribus argumentis, & rationibus comprobat, atque loquitur etiam in fortioribus terminis quam diſponat ſtatutum noſtrum, nempè vbi
9 ſtatuto expreſsè cauetur, quod quotieſcumque pars petierit conſilium ſapientis, iudex cognoſ-
10 cens de cauſa dare ſapientem teneatur, quamtucũque videat calumnioſè peti, nam verba ſtatutorum reſtringi debent ad id, quod eſt ratio-

nis

nis per *text. cum ibi not. in l. quamuis* 11. *ff. de in ius voc.* & ita intelligi, ne ſequatur abſurditas *Euerard. in cent. ſua loco ab abſurdo nu.* 6. *Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concl.* 4. *nu.* 114. at contra rationem, & plane abſurdum eſſet, ſi ſta-
11 tum calumniis locum daret, quinimò viam, non præcluderet, *l.* 1. *&* 2. *immò tot. tit. C. de iureiur. propt. calumn. Clement.* 1. *ut calumn. de ſentent. & re iudic. Signor. d. conſ. ſub num.* 11. *verſ. ex quo ſic arguo.* Commode hic etiam annotandum videtur, quod iuxta conſtitutionem Pauli Papæ V. ſel. record. *ſuper reform. Tribun. Vrb.*
12 *tit. de Capitol. & eius official.* ſub initio, ſi petito conſultore pars, quæ petierit, neglexerit per decem dies inſtare pro illius electione, Capitaneus poterit per ſe ipſum cauſam expedire.

13 Sed numquid conſultor, poſtquam legitimè electus fuerit, & conſulendi munus ſuſceperit, vel ſuſpectus remoueri poterit ob nouam cauſam ſuſpicionis, quæ ſuperuenerit? videtur planè dicendum quod poſſit remoueri exemplo iudicis delegati per *tex. in l. apertiſſimi C. de iudic. cum ibi not.* quinimò ſicut in iudice non eſt neceſſaria cauſæ expreſſio, ità nec in iſto, niſi tamen iudici videretur fruſtratoriè, vel calumnioſe hoc peti, ita reſpondet, *Albert. de Rampon. d. tract. q.* 8. quod vtique vſu forenſi receptum eſt.

E CVIVS CONSILIO CAVSA TERMINETVR. Valet quippe ſtatutum, quale in ſubſtantia eſt noſtrũ,
14 nempe quod iudex debeat iudicare ad conſilium ſapientis, *Alex. conſ.* 59. *ſub num.* 3. *verſ. & licet ſpec. vbi teſtatur ita tenere Doct. communiter Bart. in l. ſi conuenerit, ſub n.* 4. *ff. de re iu.* vbi
15 aſſentitur id fieri poſſe, tam per ſtatutum quam per conuentionem partium, *Iaſ. ibidem num.* 18. *Caſtren. num.* 2. *Bald. in l. vnic. C. ne lic. in vna cad. cauſ. tert. prouoc. num.* 8.

F ET ALITER SENTENTIA NON VALEAT. Etiam ex
16 iure communi cenſeri debet nulla ſententia ſine conſilio ſapientis ſiuè Conſultoris, vbi tale ſint ſtatuta, *Alex. d. conſ.* 59. *nu.* 3. qui addit idem eſſe, ſi ſtatutum expreſſe non annullaret, *Bart. in l.* 1. *§. ſi plures nu.* 12. *ff. de exercit. action. vbi addit. litt. E. ad verbum Cum conſilio ſapientis*, id ipſum pluribus comprobat, præcipuè in *verſ. & vide facto, cum verſ. ſeq.* nam dicebatur *Bal. in l. vnic. C. ne lic. in vna cad. cauſ ſub n.* 8. *litt. G. verſ. ex dicto ergo Roffred. & ibi Barbat. in addit. Luc. Pat. lib.* 5. *cap.* 9. *num.* 10. nec mirum, quia
17 forma tradita à lege, vel ſtatuto cenſetur ſubſtantialis & de eſſentia actus & iudicii, ita vt ea non ſeruata, actus ſit nullus, *l. bi §. ſi prætor. & ibi Iaſ. num.* 1. *ff. de tranſact. l. hac conſultiſſima, circa prin. C. de teſtam. cap. cum dilecta vbi Felin. & alij de reſcrip. Bald. in l. comparitiones ſub num.* 7. *in* 3. *oppoſit. C. de fid. inſtru. Alex. conſ.* 50. *nu.* 5. ibi, nam quælibet forma, *Caſtr. in l.* 4. *§. condemnatum ſub num.* 2. *ff. de re ind. Fant. de nullit. tit. quot. & quib. mod. num.* 52. *Mobed. dec.* 17. *nu.* 1. *de cauſ. poſſeſſ. & propriet. Rot. diuerſ. dec.* 226. *num.* 2. *par.* 1. *& deciſ.* 72. *num.* 10. *par.* 2. *& in Romana alimentorum coram Orano* 25. *Maij* 1587. *&* 4. *Iunij* 1593. *tertia concluſio.*

G IPSO IVRE. De hac clauſula ſatis diximus *ſupra cap.* 130. *ſub littera K. ad hoc ipſum verbum.*

De Conſultore eligendo.

CAP. CLXXXVII.

IN cauſis, in quibus Capitaneus, vt ſuſpectus recuſatus eſt, & in his, in quibus Conſultor ipſi Capitaneo, vel etiam Senatori per præſentia ſtatuta dari præcipitur, *a* hęc in eligendo forma ſeruetur: Ter pars citetur ad dandum liſtam ſeu ſchedulam ſuſpectorum, & eorum de quibus confidunt, quam *b* cum iuramento partes dare debeant, in qua nominatim ſuſpecti ſint deſcripti (quoniam allegationem ſuſpectorum in genere, veluti omnes Auditores, omnes Romani nullatenus admitti, nec attendi volumus) quibus ſchedulis per Iudicem ſequenti die viſis, & parte ad videndum extrahi Conſultorem vocata, *c* ſi partes in aliquem conſenſerint, Conſultor pronuncietur. Si verò non conſenſerint, Iudex datis, vel non datis ſchedulis ſuſpectorum, ſemotis partibus, de bonis, & doctis viris à neutra partium nominatis, decem eligat, eorumque nomina in Vrnam, ſeu Buſſulam coniiciat, ex qua publicè pro Tribunali ſedendo, vnum extrahat, qui Conſultor ſit. Aliæ vero chartulæ, vbi deſcripta ſunt nomina aliorum, qui remanſerunt in vrna, ibi ſtatim publicè inuoluantur (non lectæ) in aliqua crumena, vel ſacculo, ſigillis partium, ſi voluerint, vel aliorum loco partium, ſignato: retinenda penes Iudicem, vel Notarium cauſæ, donec electus acceptauerit: qui, ſi non acceptauerit, ſtatim facta notificatione per appellantem, extrahatur alter, & deinde alius, donec vnus acceptauerit; qua acceptatione ſecuta, ad inſtantiam petentis partis, aliorum nomina, quæ in ſaculo remanſerunt, publicè legantur, & Notarius cauſæ ſub pœna falſi, deſcribat omnia nomina, tam illorum decem, quàm aliorum à partibus nominatorum in eius actis. Tempora autem prædicta, ideſt à die petitionis Conſultoris, vſque ad diem acceptionis *d* in fatalibus omnino non computentur.

SVMMARIVM

1 *Iuramentum recuſantis requiritur, dum quis recuſatur, vti ſuſpectus.*

2 *Conſultor, vel Sapiens poteſt eligi à Partibus, ſi in aliquem conſenſerint.*
Sed ſi partes non conſenſerint, tunc dantur ſchedulæ ſuſpectorum, & num. 3.
Quæ ſchedula tutius eſt, ſi à Iudice retineantur, & num 4.

5 *Iudex ex officio refrænare poteſt multitudinem ſuſpectorum.*

6 *Fatalia non currunt durante tempore ad habendum conſilium Sapientis.*
Amplia etiam in conſilio Peritorum, ſeu calculatorum, & num. 7.

AN-

ANNOTATIONES.

A HAEC IN ELIGENDO FORMA SERVETVR. Ex iſtis verbis planè conſtat, abſque vlla diſputatione ſtatutum dare formam, ideo quidquid ex ea omittetur, conſultoris electionem prorſus nullã reddet, iuxta ea quæ ad proxime præcedens caput, attulimus *littera F. verb. Et aliter ſententia non valeat.*

B CVM IVRAMENTO. Schedula conſultorum cum
1 iuramento dari debet, quia dum quis recuſatur vti ſuſpectus in iudicando, requiritur iuramentum recuſantis, illudque ſufficit, *glo. communiter recepta in l. apertiſſimi verb. Recuſare C. de iud.* qua de re diximus *ſupra ad cap. 12. littera C. verb. Cum iramento ſuſpectus recuſetur.*

C SI PARTES IN ALIQVEM CONSENSERINT. Quod vtique facere poſſunt, *per text. cum ibi not. in l. ſi conuenerit 26. ff. de re iud. & in l. 2. ff. de iudic.* & modus iſte eligendi de partium conſenſu ſapientem, ſeù conſultorem probatus reperitur potiſſimum à *Specul. tit. de requiſ. conſ. ſub num. 4. verſ. nos tamen plerumque & ab Albert. de Rampon. tract. de conſil. haben. per official. & aſſeſſ. ſub* initio, ibi, ſuper primò ſic breuiter dicendum, qui quidem, *tract. ponitur inter tract. Bart.* quod
3 ſi partes non conſenſerint, tum dantur ſchedulæ ſuſpectorum, vti proſequitur hoc ſtatutum, ſicuti Doct prædicti pariter docuerant locis citatis & amplius *Specul. eod. tit. num. 3. verſ. ſcias igitur* vt verò iſtæ ſchedulæ ſuſpectorum
4 à iudice retineantur conſulit *Albert. de Rampon. d. tract. ſub initium in illis verbis*, tu autem iudex ſuſpectos ſibi ſeruabit, vt ſi diceret aliqua partium, quod dediſti conſultorem de numero ſuſpectorum, recurras ad originalem ſcripturam, &c. ſcilicet vt iudex ſe defendere poſſit contra partem conquerentem, quod ille ſuſpectum conſultorem elegerit, atque idipſum parti etiam prodeſt, ne iudex valeat malignari, ſicuti conſiderat *Specul. d. tract. ſub num. 3. & ibi. additio in verbo Malignari*; Ad officium autem iudicis pertinet, multitudinem ſuſpectorum refrenare, *Spel. dict. tract. ſub num. 14. Albert. de Rampon in tract. citato ſub 1. queſt. verſ. vnum tamen ſcias*, qui & exemplum affert de teſtium multitudine per iudicem refrenanda, *ex tex. in l. 1. §. fin. ff. de teſtib.* quod & ſtatuentes noſtri prudenter ac moderate detreuerunt.

D IN FATALIBVS OMNINO NON COMPVTENTVR. Ità etiam eſt de iure communi, nempe, vt fatalia non currant durante tempore ad habendum conſilium ſapientis *Corn. conſ. 77. num. 3. lib. 3. Ruin. conſ. 172. num. 8. lib. 4. & conſ. 77. num. 1. lib. 5. Gabr. tit. de arbitr. concl. 4 num. 3.* idem fit, vbi negotium pendet coram peritis, ſeu calculatoribus, quorum conſilium iudex ſequi tenetur, iuxta *not. in cap. fraternitatis & in cap. fin. de frigid. & maleſic. & prædicta probauit Rot. in cauſa Romana de Bombellis coram Sacrato. 31. Maij 1613. verſ. Secundo dicebatur de nullitate.*

De officio Conſultoris, & Sportulis illius.

CAP. CLXXXVIII.

COnſultor electus, conſilium tradere teneatur infra decem dies, *a* à die ſuæ acceptationis numerandos, intra quos viſis actis, & informationibus partium (ſi informare voluerint) auditis, *b* conſilium ſuum in ſcriptis, *c* clauſum, ſuoque etiam ſigillo ſignatum Notario cauſæ tradat; *d* iuxta cuius conſilium Iudex pronunciabit: quod, ſi infra dictum decendium facere neglexerit, ducatorum auri de Camera centum pœnam incurrat, & damnum læſæ parti reſarciat; nec vlterius in ea cauſa eligi poſſit: *e* poſt traditum autem conſilium Notario, illud nec reuocare, nec corrigere, neque mutare, aut illi quicquam addere poſſit. *f* Sportulæ pro Conſultore ſint tantum, quantum pro Iudice, cui Conſultor datus eſt, ſupra in capite de Sportulis Capitanei taxatum reperitur vltra quas nihil omnino ipſi Conſultori percipere liceat, alioqui pœnam eandem, quæ in dicto capite de Sportulis expreſſa eſt, & recipiens ipſo iure incurrat.

SVMMARIVM.

1 *Conſultor tenetur infra duos menſes à die electionis acceptare.*
2 *Sententia in ſcriptis ferri debet; alioqui eſt nulla, & non meretur nomen ſententiæ, & num. 3.*
Amplia etiam in conſiliis Sapientum, ſeu Conſultorum, & num. 4.
5 *Relatum eſt in referente cum omnibus ſuis qualitatibus.*
6 *Conſilium Sapientis, ſeu Conſultoris debet ſecreto offerri: & Iudex aperire illud debet, & legere, & num. 7 C. de ſolemnitatibus adhibitis conſtare debet ex actis Notarij, & num. 9.*
8 *Sententia lata clauſo conſilio, eſt nulla.*
10 *Solemnitates requiſitæ præſumuntur, niſi tamen verba tabellionis patiantur.*
11 *Præſumptio non admittitur pro inſtrumento, niſi faciat mentionem de qualitate neceſſaria.*
12 *Forma pronunciationis cum conſilio, ſeu voto Conſultoris.*
13 *Appellatio datur à ſententia lata de conſilio ſapientis, ſeu voto Conſultoris, vbi eadem ſententia ſit prima.*
Amplia etiam, vbi partes conſenſerint, vt ita feratur ſententia, & num. 14.
15 *Sententia de conſilio Sapientum, &c. & ad relationem peritorum, nunquam tranſeunt in iudicati.*
Intellige, vt num. 16.
17 *Iudex pronunciare debet iuxta conſilium Sapientis, niſi tamen conſilium ſit expreſsè contra ius.*
18 *Admittenda non ſunt, quæ ſunt contra ius.*
19 *Conſiliarius auctoritate ſibi conceſſa abutens, priuilegium ſibi conceſſum meretur amittere.*
20 *Conſultores quid cauere debeant in compoſitione conſilij.*

Con-

21 *Conſultores non poſſunt poſtea corrigere conſilium, neque mutare, aut illi quicquam addere.*
Intellige, vt num. 24.
22 *Conſultor ſimilis eſt Iudici deffinitori, non autem interlocutori.*
23 *Iudex cum iudicauerit, ſiue benè, ſiue malè, functus eſt officio ſuo.*
24 *Sententia quoad latinitatem verborum tantum, non quoad ſubſtantiam, emendari poteſt.*
25 *Caſus refertur, in quo Conſultor per incuriam peruertit in ſuo voto nomina partium.*
26 *Conſultori debentur ſportula ex ſtatuto; ſicut Sapienti ex iure communi debetur præmium pro iuſto conſilio, quod Iudici præſtat.*

ANNOTATIONES.

A A DIE SVAE ACCEPTATIONIS. Tenetur autem Conſultor hodie ex Conſtitutione Pauli V. ſuper Reformatione Tribunal. Vrb. Conſultoris munus infra duos menſes à die electionis acceptare, vel recuſare, aliàs ad alterius electionem procedetur vt in ead. conſtitutione legitur ſub initium *verſ. & ſi conſultor.*

B CONSILIVM SVVM IN SCRIPTIS. Nam ſententia
2 in ſcriptis ferri debet, alioqui eſt nulla, nec meretur nomen ſententiæ, *l. 3. C. de ſent. ex breuic. recitan.* ibi, vt ſententia, quæ dicta fuerit cum ſcripta non eſſet, nec nomen quidem ſententiæ habere mereatur, atque ita reſcribi debet, vt legi poſſit, aliàs perinde eſſet, ac ſi ſcripta non eſſet, prout de teſtamento tradit I. C. *in l. quo tutela redit. 73. §. quæ in teſtamento ff. de regul. iur.* quod plenius proſequitur *Vant. de nullita. tit. de nullit ex defect. &c. num.* 72. Sed amplius *per l. 2. C. de ſenten. ex breuic. recit.* admonentur iudices quos cognoſcendi, & pronunciandi neceſſitas tenet, vt non ſubitas, ſed deliberatione habi-
3 ta, poſt negotium ſententias ponderatas ſibi ante forment, & emendatas ſtatim in libellum ſecuta fidelitate conferant, adhæc *in l. ult. C. commin. epiſt. & cap. hæc verba leguntur*, quod magno conflictu ſententia decerni ſolet, id paucis litteris temerè deſcriptis definiri fas non eſt. Et nihilominus aliquando apparent ſententiæ etiam poſt longam cauſarum cognitionem obſcuris, & ambiguis verbis, atque inepta forma feſtinanter conſcriptæ, ex quibus lites non explicantur, ſed denuo magis implicantur magno ſanè cum damno, & incommodo miſerorum litigantium; porrò, quæ de ſententiis di-
4 cta ſunt, locum ſibi pariter vendicant in conſiliis ſapientum, ſeu Conſultorum, quæ vota appellamus, *Luc. Pæt. lib. 5. cap. 10. de offic. Conſult. num. 7. in fin.* nam & ea in effectu ſententiæ ſunt, ſiquidem iudex expreſſis verbis pronunciat iuxta formam conſilij, ſeù voti, vnde perinde eſt, ac ſi conſilium in ipſa pronunciatione, ſeù ſententia integrum & de verbo ad verbum deſcriptum eſſet; cum regula iuris ſit, quod re-
5 latum eſt in referente cum omnibus ſuis qualitatibus, *l. aſſe toto 77. ff. de hæred inſtit. l. ſi ita ſcripſero 38. ff. de cond. & demonſtr. l. ait Prætor. 5. §. ſi iudex ff. de re iudic. Surd. dec. 212. num. 14. & conſ. 105. nu. 30. Brun. à ſol. in ſuis propriſit. iur. verbo Relatum eſt in referente; cum aliis pluribus congeſtis per Barbos. in loc. commun. iur. eod. verbo.*

C CLAVSVM. Debet enim conſilium non tan-
6 tum dari inſcriptis ſed etiam ſecreto offerri, *Specul. dicto tit. de requiſ. conſil. num.* 11. *verſ. Porro auditis partium diſputationibus Albert. de Rampon. dicto tract. de conſil. haben. q.* 9. *Pax. Scal. de conſil. ſapien. lib. 3. capitulo 22. eſt is tract. uni-*
7 *verſ. iur. tom. 3. par. 1. fol. 131.* Verum iudex debet illud aperire & legere, *Bald. in l. 1 ſub nu. 3. verſ. in glo. 2. C. de ſentent. ex breuic. recit.* alio-
8 qui ſententia lata clauſo conſilio eſſet nulla, *Angel. conſ. 242. incip. D. Lambertina de Mant. addit. ad Alb. in capit. cum venerabilem 5. de exceptio. littera F. verbo Sententia, & ibidem additio altera incip. circa. hoc*, Bertach. *in ſuo repert. ſub tit. ſent. qualit. profer. ſub num.* 110. *verbo Sententia ferenda ſecundum conſilium ſapientis*, & de ſolemnita-
9 10 tibus adhibitis conſtare debet ex actis notarii, illæ enim non præſumuntur, *Bald. in dicta l. priſub num. 3, verſ. Sed an iſtæ ſolemnitates, niſi tamen* verba tabellionis patiantur: & dixit *Io. Monachus, vt refert. Bal. ibidem*, quod non præſumitur pro inſtrumento, niſi faciat mentionem de
11 qualitate neceſſaria, iuxta *tex. in cap. vt circa de elect. in 6. vbi glo. prima*: formam autem conſilij ponit *Luc. Pæt. d. c.* 10. *n. 7. lib. 5.* antiquiores alias formas habes apud *Specul. tit. præd. n.* 11. *qui & n.* 10. & 12. inſtruit aduocatos, quomodo ſe gerere debeant cum ſapientibus, & Conſultoribus ad benè agendas cauſas ſuorum clientum.
12 Cæterum Capitaneus, & iudex pro Tribunali ſedens hora audientiæ, perlecto conſilio, ſeù votò, ſtatim pronunciat iuxta conſilium, quod votum appellatur ex vſu loquendi eiuſdem fori, ſe ſubſcribens manu propria hiſce verbis, ita pronunciaui de voto: Ego N. Iudex appellationum Vrbis, & hęc eſt bona, & iure valida forma pronunciandi, vt benè probat *Albert. de Rampon. d. tract. q. 9. Pax de conſ. ſapie. lib. 3. c. 27.* & eſt conformis doctrinæ, *Bald. in l. 1. ſub. num.* 13. *C. de ſent. ex breuic. recitan & Fel. in c. cum venerabilis. 6. numero* 43. *de except.*
13 Verum hoc loco non omiſerimus, quod à ſententia lata de conſilio, ſeù voto conſultoris in terminis noſtri ſtatuti datur appellatio, vbi eadem ſententia ſit prima; & ita ſeruatur, nam à ſententia lata de conſilio ſapientis appellari poteſt, vbi etiam ex forma ſtatuti tenetur iudex ſequi conſilium, *Franc. in c. intimaſſe* 68. *de*
14 *appell.* atque amplius vbi partes conſenſerint, vt ita feratur ſententia: quam concluſionem communiter eſſe receptã aſſerit, & probat *Scac.*
15 *de appell. q.* 17. *limit.* 12. *num.* 2. qui complures nominatim refert eam tenentes; Poſtremò addimus, quod iuxta comm. Doct opin. eiuſmodi ſententia nunquam tranſit in indicatum, ſicuti etiam ſententiæ ad relationem peritorum alicuius artis, *Theſaur. dec. Pedemont.* 25. *num.* 3. *Mynſinger. obſer.* 35. *num.* 5. *& ſeq. cent.* 6. *Lancell. de atten. p.* 2. *c.* 6. *num.* 29. *Io. de Amic. conſ.* 102. *nu.*
16 6. *& ſeq.* quod tamen ità intelligitur, vt quoad tempus appellandi nihil differant tales ſententiæ ab aliis, ſi quidem ab eis æque, ac ab aliis appellari debet intra tempus à iure, vel à ſtatuto, præfixum, alias iudex appellationum de illis cognoſcere non poterit, poterit autem per viam querelæ adiri prior iudex ita declarat, &

multorum auctoritate comprobat, *Benintend. deciſio.67.quem ſequitur Theſau.d.dec.35. ſub eod. num. 3. verſ. itaq.com.Doct. opinion.*

D IVXTA CVIVS CONSILIVM IVDEX PRONVNCIA-
17 BIT. Niſi tamen conſilium eſſet expreſsè contra ius, *Spec. d.tit. num. 13. verſ. quid ſi index, & ibi addit. littera C. Albert. de Rampon. d. tract. in*
18 *7.q.* & rationem ſubijcit, quoniam illa, quæ ſunt contra ius, non ſunt admittenda, *l.reſcripta C. de precib. Imperat. offer. l. fin. C ſi contr. ius, vel vtilit.publ.* & quia conſiliarius, vbi auctori-
19 tate ſibi conceſſa abutitur, priuilegium ſibi cõceſſum meretur amittere, *l. Iudeos C. de iud.e. c. tuarum extr. de priuil. facit text.in §.omnis autem index auth. de iudic. Bart.de malo conſilio loquens in l. 1.in repet. §. ſi plures num.10. ff. de exercit. actio.Card. Tuſch. concl. 769. numero 5. & 6. littera C.*

E POST TRADITVM AVTEM CONSILIVM NOTARIO,
20 &c. Cauere quippe debent Conſultores, ne errent in compoſitione conſilij, tam quoad ſubſtantiam, quam quoad verba, & ideo non feſtinanter, ſed conſideratione maxima conſilium ſuum in ſcriptis redigant, ſingula planè verba attente ponderantes, ac ſubinde etiam conſilium legant, & regulent, ne quid obſcurum, vel ineptum, immo nec ſuperfluum in eo notari poſſit, ſicuti admonentur iudices in ſententijs proferendis ex *l. 2.C.de ſentent.ex breuit.recitan. & ex l. fin. C.comin. & epiſt. vti ſup.loc c. lit. B.*
21 *verb. Conſilium ſuum in ſcriptis, diſſeruimus*; Nec enim poſtea eis permittitur conſilium reuocare, nec corrigere, neque mutare, aut illi quicquam addere, vt in hoc ſtatuto expreſsè legitur, quod quidem & iuri communi conſonum eſt, *Bal. in c.cum ceſſante 60. num. 12. verſ. & ideo conſultor aſſumptus in cauſa. de appel. & rationem affert*, quia Conſultor ſimilis eſt iudici
22 diffinitori, non autem interlocutori, vnde ſicut ſententia diffinitiua emendari non poteſt, ſic neque conſilium, *Cardin.Alexandr. eod.c.ſub num. 40. verſ. decimo nono fallit in Conſultore Luc.Pat.d.cap. 10. num.8.lib. 5.* nam cum iudex
23 iudicauerit, ſiuè benè, ſiuè malè, functus eſt officio ſuo, *l. index poſtea quam. 55.ff. de ſent.& re ind. cum ibi not. facit text. in l prima*, C. *ſentent. reſtind. non poſſ.* Emendatur tamen ſententia, quoad latinitatem verborum tantum, non
24 quoad ſubſtantiam, per *text.in l actorum verb.46. cum ibi not. ff.de re iudi. Bart.in l.2.ſub nu.3.verſ. venio ad ſecundam partem* C. *de ſentent. ex breui. recitan.* Sed certe melius eſt ipſis partibus litigantibus, & iudici, ſeu conſilio nihil ſit emendandum, argumento *tex. in l. fin.*C.*in quib.cauſ. in integr. reſti.neceſſ.non eſt.*

24 Recordor ipſe me olim vidiſſe conſiliũ Conſultoris, in quo ille per incuriam peruerſis nominibus partium condemnauerat partem, quã intendebat abſoluere, & abſoluerat, quam voluerat condemnare, vnde in maximas incidit difficultates pars illa, quæ victrix eſſe debebat, & re diſcuſſa, tandem oportuit circumſcribere conſilium, perinde, ac ſi latum non fuiſſet.

Porrò quantum Conſultorem illum pœnituerit negligentiæ, ac temeritatis ſuæ, quilibet facilè profectò conijcere poteſt; demum, quæ ad ſapientem ſpectent in rectè conſulendo prudenter, ac eleganter proſequitur *Pax. de conſil. ſapie. lib. 3.cap* 12.

F SPORTVLAE PRO CONSVLTORE &c. Debetur autem etiã ex iure communi prœmium iuris perito pro iuſto conſilio, quod iudici præſtat in eiuſmodi caſu, *Specul tit.de requiſ.conſ.ſub nn. 2.* ibi, nota igitur ante omnia, & *tit. de ſalar. §.ſequitur num. 1. Albert.de Rampon. dicto tract. de conſil.habent.q. 10. Pax.Scal.d.tract.lib.3.cap.11.* qua de re ſtatutum hoc loco clarum habemus, quod & conſuetudine comprobatum eſt, vti teſtatur potiſſimum, *Luc. Pat d.cap. 10. in fin. lib.5.*

---

a Vacante officio Capitanei Conſeruatores inhibeant.

CAP. CLXXXIX.

b OFficio Iudicis appellationis vacante, vſque quo alius poſſeſſionem adeptus fuerit, appellationes, & querelæ omnes c coram Conſeruatoribus repræſententur, qui per acta Notarii appellationum illas recipiant, d & inhibere poſſint. In reliquis vero ſuperſedeatur vſque ad aduentum noui Capitanei, & interim nulla tempora, neque termini currant.

SVMMARIVM.

1 *Rubrica, ſeu Titulus habens orationem perfectam & conſonans textui, poteſt allegari diſpoſitiuè.*
2 *Vacationis nomen, vbi ſimpliciter profertur intelligi debet generaliter de omni ſpecie vacationis.*
3 *Conſeruatores Vrbis, pariter Defenſores appellari poſſunt: & Conſules antiquitus vocabantur, & Populum repræſentare cenſentur, & num. 5.*
4 *Iudex appellationum vbi vacat, appellatur ad primores Ciuitatis.*
6 *Iuriſdictio appellationis facilè redit à delegato ad delegantem.*
7 *Conſeruatores nullam iuriſdictionem habẽt in Senatorem, ac eius Iudices; poſſunt tamen ex ſtatuto inhibere in certis caſibus appellationum à ſententiis Senatoris, & eius Iudicum, & num. 8.*
9 *Statutum iuriſdictionem dare poteſt, augere vel minuere.*

ANNOTATIONES.

A HAec rubrica, ſiuè titulus habet orationem perfectam, & conſonat nigro, ſeu textui, ideo poteſt allegari diſpoſitiuè, ſicuti textus, vti quotidie allegamus in rubro, & nigro, iuxta *nota. per Hoſtien.in ſumma in rubr.vt Eccles. benef. ſin. dimin.confer. in princ. quem ſequitur Fevin. in rubr. vt lit. non conteſt. Bal. in rubr. C. an ſeruus ex ſuo facto, glo.in rubr. ff. ſi quis teſtam. lib. eſſe iuſſ: fuer. late Everard. in ſuis locis argumentandi loco à Rubro numero 2. & 3.*

B OFFI-

B Officio Iudicis appellationis vacante. Scilicet quocumque modo, nam vbi vacatio ſimpliciter profertur, vt hic intelligi debet generaliter de omni ſpecie vacationum, ſicuti de vacatione beneficiorum, dicit & probat *Mandoſ. ad regul. Cancell.* 16. *q.* 1. *n.* 2. *& regul.* 30. *q.* 7. *nu.* 21. *&* 22. *& regul.* 19. *q.* 17. *n.* 2. aſſerẽs, quod id procedit in quacumque materia proferatur, ſiuè illa ſit fauorabilis, ſiuè pœnalis, & reſtringibilis.

C Coram Conſeruatoribus. Liceat hic vſurpare verba Imperatoris Iuſtiniani in *authent. de defenſ ciuit. in fin. princ. ibi, ſit* enim ſic congruentia vtilis, ſi iudicum ſumant officium Ciuitatum defenſores, itaque Conſeruatores noſtri, qui pariter Defenſores appellari poſſunt, iudicis officium hoc caſu ſument, nempe appellationes recipiendo, & inhibendo, & maximè quia Capitaneus appellationum Tribunal ſuum tenet in Palatio Conſeruatorum, qui idcirco commode ad re poſſunt ab appellantibus, deficiente Capitaneo: quodque vbi vacat officium iudicis appellationum, appelletur ad primores Ciuitatis, *notat Corſet. verb. Appellatio ſing.* 7. *ex doctrin. Bart. in l. vbi* 19. *ff. de tut. & cur. dat. ab ijs, quem ſequitur Bald. in l.* 2. *nu.* 10. *C. quan. Fiſc. vel priuat. qui ad id allegat text. dicens eſſe ſingularem in §. & hoc peruenit verbo, Et primatibus Ciuitatum authen. vt nulli iudic. & in l.* 1. *n.* 14 *quæſt* 19. *ff. de offic conſul.* vbi inquit, quod ſi Ciuitas habet Conſules, & Antianos ſuos, & vacat Iudex Appellationis, à ſententia Poteſtatis appellatur ad Antianos, cum non ſit alius ſuperior, quod tamen intelligi debet de competenti ſuperiore, nec diſſentit *Guid. Pap ſingul.* 667. dum tradit hoc caſu appellandum eſſe ad Populum, ſiquidem Conſeruatores noſtri, qui & Conſules veteri vocabulo nuncupantur, Populum repræſentare cenſentur, prædicta verò maximè procederent, ſi admitteretur, vt Capitanei appellationum iuriſdictio à Conſeruatoribus, & Populo prouenirer, nam iuriſdictio appellationis facilè redit à delegato ad delegantem *per text. in l.* 1. §. *cum per errorem ff. de appell* ibi Conſules ampliſſimi perinde cognoſcant, ac ſi ad ipſos facta eſſet prouocatio, fac t etiam *text. in l. Imperatores* 21. *in princ. ff. eodem tit. & melius adhuc probat text. in l. final. ff. quis, & à quo appellat. quinimò, & l.* 1. *&* 2 *eiuſdem tit.*

D Et Inhibere possint. Licet verò Conſeruatores nullam habeant iuriſdictionem in Senatorem, ac eius iudices, nihilominus per ſtatutum induci potuit vt in caſibus appellationum a ſententijs Senatoris, & eius iudicum inhibere poſſint, nam generaliter verum eſt, quod ſtatutum, ſeù conſuetudo iuriſdictionem det, augeat, vel minuat, & in ſpecie, quoad facultatem inhibendi, quo caſu minor, vel per Magiſtratus habetur pro maiori, quam ille, cui inhibetur. *Mandoſ. tract. de inhib. q.* 4. *n.* 5. *per tex. in c. cum contingat* 13. *cum ibi not. de for. comp. Barb. in repet. rubr. tex. de fid. inſtr.* Et hoc quidem ſtatutum eſt in viridi obſeruantia, vti docet, potiſſimum inſcriptio, quæ parieti infixa habetur in Conclaui Tribunalis Capitanei Anno Domini MDC. III. ſedente Clemente Octauo fel. record.

De appellationibus ſubditorum Caſtrorum, & Terrarum Romani Populi.

CAP. CXC.

Appellationes *a* per Subditos officio Conſeruatorum, ab eorum Iudicibus, aut ſuperioribus officialibus interponendæ *b* ad ipſos Conſeruatores interponi debeant, ad quos *c* appellationes prædictæ; vna cum toto negocio deuoluerunt, qui de illis, *d* omni iuris ſolemnitate omiſſa, per ſe, aut Aſſeſſorem eligendũ, ac ſola veritate inſpecta, cognoſcant, & ſecundum iuſtitiam terminent, & decidant.

SVMMARIVM.

1 *Nigrum declaratur per rubrum.*
2 *Conſules Artis ſubyciuntur Conſeruatoribus: & ab ijs appellatur ad Capitaneum, vbi cauſa ſit apellabilis; at ſi cauſa non ſit appellabilis, datur recurſus ad Conſeruatores, & n.* 3.
4 *Dictio, Ipſe, eſt perſonaliſſima.*
5 *Clauſula, Omni iuris ſolemnitate omiſſa operatur non ſolum, quoad ſolemnitates iuris omiſſas, ſed etiam quoad ordinem iudiciorum peruerſum: & facit, vt ſententia ferri poſſit, etiam die feriata in honorem Dei, & n.* 7.
6 *Solemnitatis nomen poni etiam poteſt pro ſolemnitate ordinis.*

ANNOTATIONES.

A Per svbditos officio conservatorvm. 1 Qui ſint iſti Subditi, declarat rubrica, ſiuè titulus huius cap. nempe, vt ſint ſubditi Caſtrorum, & Terrarum Populi Romani, qui nimirum exprimuntur in ipſa Rubrica, ſeù titulo, nigrum enim declaratur per rubrum, ſiuè textus per titulum iuxta *not. per Euerard. in ſua cent. loco à rubro ſub n.* 5. & de ijſdem ſubditis in hunc ſenſum loquitur etiam ſtatutum ſupra cap. 15. ibi, de cauſis quarumcumque appellationum à ſententijs latis in Terris Populi Romani, nec poteſt intelligi ſtatutum de aliis ſubditis ipſorum Conſeruatorum ratione officij, quoniam à ſententiis omnium Officialium Capitolii, appellatur ad Capitaneum, vt expreſsè cautum eſt ſupra cap. 166. ibi à ſententiis, & grauaminibus per Senatorem, & illius iudices, & quoſcumque alios iudices, & Officiales Capitolinos ferendis, nec dubium eſt, quin iudicibus, & officialibus Capitulinis adnumerentur etiam ij, qui à Conſeruatoribus dependent ratione officii, & ideo à Conſulibus artium, qui tamen Cõſeruatoribus ſubiiciuntur, vt probatur infra 2 cap. 43. & aliis duobus ſeqq. lib. 3 appellatur ni- 3 hilominus ad Capitaneum, vbi cauſa ſit appellabilis. quod, & *not. Scacc. de appell. q.* 8. *n.* 134. vbi verò cauſa non ſit appellabilis datur recurſus per viam querelæ ad Conſeruatores, vt ſuperius apparet *ex d. c.* 15. *verſ. & de quibuſcumq;*

in iuſtitijs ſententijs, &c. quod vtique probauit *Scacc. d. n. 134.*

B AD IPSOS CONSERVATORES. Scilicet excluſis omnibus aliis, hoc enim ſignificat dictio ipſos, quæ eſt perſonaliſſima, vt dixit *Rot. deciſ. 619. num. 3. par. 1. diuerſ. in recentior. & apud Seraph. deciſ. 552. n. 1. & deciſ. 1049. num. 3. & 18. Surd. conſil. 53. nu. 7. Natt. conſ. 163. nu. 8. & ſeq. Rolan. conſil. 59. nu. 28. vol. 3. Menoch. conſ. 349. num. 3. probat. textus in l. generaliter 19. in fin. ff. de offic. Præſid. l. vnic. vnic. §. ne autem C. de ead. tollen. & l. fideicommiſſa 11. §. fin. ff. de leg. 3.* Poſſunt tamen iidem Conſeruatores poſtea de cauſis eiuſmodi cognoſcere etiam per aſſeſſorem eligendum, vt infra declaratur expreſsè hoc eod. cap.

C APPELLATIONES PRAEDICTAS. Et idem ſi dictũ ſit de nullitate, nam & Conſeruatoribus expreſsè conceditur, vt ad eos recurri, ſeù de nullitatibns ſententiarum latarum in Terris Romani Populi coram eis dici poſſit, vt ſupra *dicto cap. verſ. de cauſis quarumcumque appellationum.*

D OMNI IVRIS SOLEMNITATE OMISSA. Hæc
5 clauſula in ſtatuto poſita operatur non ſolum quoad ſolemnitates iuris omiſſas, ſed etiam quoad ordinem iudiciorum peruerſum, quia
6 nomen ſolemnitatis poni poteſt etiam pro ſolemnitate ordinis *Bald. qui de hac clauſula in ſpecie ita loquitur in l. prolatam num. 15. C. de ſenten. & interloc. omn. Iudic.* ibi quæro ſi ſtatutum dicit, quod valeat ſententia omni iuris ſolemnitate omiſſa, quæ verò dicantur eſſe de ſolemnitate, & quæ de ordine iudiciorum tradit *per exempla glo. in dicta l. prolatam, & Bald. ibidem per theoricam, & per exempla n. 2. 3. 4. & 10.* atque ſingulariter notandum videtur, quod eiuſ-
7 modi clauſula operatur, vt ſententia ferri poſſit die feriata in honorem Dei, ita ponit idem *Bald. in l milites 15. n. 5. verſ. Secundo ponamus C. de milit. teſta. & Bertach. in ſuo repertor. littera C. ſub clauſulis reſcriptorum verbo, Clauſula omnium ſolemnitate remiſſa.*

mus per Iudicem inhiberi poſſe. De nullitate autem ſententiæ q non poſſit agi, nec replicari poſt annum, à die ſententiæ numerandum: neque de nullitate vnius, & eiuſdem ſententiæ, niſi ſemel principaliter agi poſſit, etiam ſi ex diuerſis capitibus nullitas prætendatur.

SVMMARIVM.

1 *Nullitatum argumentum à quibus pertractatur.*
2 *Nullitas principaliter deducitur in iudicio duobus modis, & nu. 3. Et quomodo cognoſcatur, quando incidenter, & quando principaliter deducta ſit, & nu. 4.*
5 *Nullitas incidenter, vel acceſſoriè ad appellationem venit tribus modis.*
6 *Statutum de cauſis nullitatum, an comprehendat tantum caſum, in quo de nullitate dicatur ſine appellatione? an etiam nullitatem æquè principaliter deductam, cum appellatione? & nu. 7. 11.*
8 *Verba Legis vbi conueniunt, conuenit pariter diſpoſitio.*
9 *Diſpoſitio generalis eſt generaliter intelligenda, etiã ſi maior ratio ſit in vno, quam in alio caſu.*
10 *Principali deficiente, deficit & acceſſorium.*
12 *Nullitas, quando principaliter petitur, debet ante omnia ſuper ea pronunciari.*
Intellige, vt n. 13.
14 *Nullitatis principaliter deductæ iudicium non requirit conteſtationem litis, ex ſtatuto, nec libelli oblationem, & nu. 20.*
Secus ex iure communi, & n. 16.
Quod declara, vt num. 18.
15 *Nullitatis iudicium expediri citò debet.*
17 *Iudicium, in quo ſperatur ſententia definitiua, requirit neceſſario litis conteſtationem, & libelli oblationem, & n. 19.*
21 *Conteſtatio litis, & libelli oblatio, in iudicijs æquè reguntur.*
22 *Nullitatum cauſæ, ex ſtatuto, cenſetur ſummaria.*
23 *Iudex an poſſit terminum probatorium coarctare, vel prorogare? & nu. 25. 27. & 28.*
24 *Terminus probatorius præfixus eſt à ſtatuto, abſque miniſterio Iudicis.*
26 *Statutum, quando aliquid præcipit ſub certo tempore, cenſetur tradere formam, à qua Iudex recedere non poteſt.*
29 *Libellus non requiritur, vbi conteſtatio litis non eſt neceſſaria.*
30 *Statutum requirens petitionem, excludit libellum, & infert cauſas, de quibus agitur, eſſe ſummarias.*
31 *Libellus, & litis conteſtatio differunt inter ſe.*
32 *Litis conteſtatio in cauſis nullitatum, &c. inducitur ex ſtatuto per ſolam petitionem.*
33 *Nullitas probata per proceſſum, & acta primæ cauſæ dicitur euidens, & notoria.*
Et quid in tali caſu per agere debeat? & n. 34.
35 *Nullitas notoria omnem calumniam excludit, & per Iudicem omninò reuocanda eſt, requiritur tamen in hoc caſu citatio, & num. 36.*
37 *Nullitas probari poteſt per reum aliunde, quàm ex actis: tunc autem requiritur plena obſeruatio terminorum, iuxta naturam cauſæ, & inſtantiam, in qua cauſa tractabatur, & num. 38.*
39 *Probare quilibet tenetur illud, quod eſt fundamentum ſuæ intentionis.*

40 *Actus*

---

a De cauſis nullitatum.

CAP. CXCI.

CAuſa Nullitatis b principaliter in iudicio deducta, c litis conteſtationem non poſtulat; ſed ea intentata, actor ſtatim d infra decem dies vtiles, e à die ſuper ea petitionis oblatæ numerandos, f per proceſſum, & acta primæ cauſæ, g ſeu aliter prout potuerit, ſuam intentionem iuſtificet, quibus elapſis, h viterius ad illius iuſtificationem non admittatur, & lis ipſa, ac ius
K dicendi de nullitate pereat, & Iudex cauſam infra primam communem inſtantiam decidat. Volumus autem, quòd m interim executio legitima non impediatur; & ſi Iudex inhibuerit, cenſeatur cum clauſula, ſine præiudicio legitimæ executionis n inhibuiſſe, o niſi executio facienda eſſet irretractabilis: quo caſu, & cum hac expreſſione, p attento, quod executio eſt irretractabilis; volu-

40 *Actus præsumptionem validitatis habet pro se.*
41 *Terminus omnis iuris est peremptorius.*
42 *Audiri nemo debet post terminum Legis, vel Statuti, nec moram potest purgare.*
43 *Actor debet venire instructus ad causam.*
44 *Dilatio ad probandum non est facilè danda ei, qui ad agendum debuit venire instructus.*
45 *Actor quid facere debeat pro termini statutarij prorogatione.*
46 *Verbum, Pereat, significat, vt actus amplius non reuiuiscat.*
47 *Actore non probante intra terminum præfixum, reus absoluitur, ex iure communi.*
Intellige, ab instantia, seu obseruatione iudicij dumtaxat, & n. 48.
49 *Sententia definitiua ferri non potest, si de iure litigatorum non constet.*
50 *Nullitatis causa, quomodo protrahi possit vsque in biennium? & nu. 52.*
51 *Litis euentus est dubius.*
53 *Executio rei iudicatæ contra omnes, & in omnibus rebus fieri potest, nisi expressè prohibita appareat.*
54 *Sententia habet executionem paratam.*
55 *Permissa censentur omnia, nisi reperiantur prohibita.*
56 *Actus in dubio censeri debet permissus, nisi reperiatur prohibitus.*
58 *Executioni rei iudicatæ sufficit summaria cognitio.*
59 *Nullitatis iudicium principaliter intentatum, aliquem indaginem requirit.*
Nec potest differre summariam cognitionem executionis, & num. 60.
61 *Calumnijs litigantium occurrendum est.*
57 *Nullitatis iudicium principaliter intentatum retardare non potest executionem.*
Intellige, vt n. 62. 63. 65. 74. 76. 84. 86. 87. 109.
64 *Nullitas principaliter intentata contra sententiam, quæ transierit in iudicatum, ob non interpositam appellationem, non operatur effectum suspensiuum, & nu. 67.*
66 *Iudex in iudicio nullitatis principaliter intentato inhibere potest pro sua iurisdictione; sine tamen impedimento legitimæ executionis, & num. 69. 70.*
Intellige, vt n. 71. 72. 79. 82.
68 *Exceptio dari non potest contra sententiam nondum latam.*
74 *Probatio incontinenti, qua dici debeat, relinquitur arbitrio Iudicis.*
75 *Nullitas euidens, sine promptuaria, quæ dicatur, remissiuè.*
77 *Ius agendi de nullitate competens per officium Iudicis nobile, durat triginta annis, ex iure communi: ex statuto verò annus tantum præfigitur, & num. 78.*
80 *Mens Iudicis talis esse præsumitur, qualis de iure esse debet*
81 *Actus simpliciter gestus, censetur factus eo modo, quo fieri debuit.*
83 *Inhibitio non canonica non ligat, nec producit attentata.*
85 *Executio irretractabilis fieri non potest lite pendente.*
88 *Melioramentorum causa habet executionem irretractabilem: & nu. 91. 94. & pro eis non datur actio, sed retentio, & n. 89.*
Contrarium, vt nu. 90.
92 *Subsidiarium remedium competere potest pro recuperatione melioramentorum.*
93 *Difficilis, & impossibilis, idem sæpè iudicium fieri potest.*
95 *Iudicium possessorium detentionis, seu retentionis; habet appellationem, & per eam suspenditur executio.*
96 *Clausula, Attento quòd stat causatiuè, non conditionaliter.*
97 *Inhibitio concedi non debet, nisi cum causæ cognitione, alioqui non ligaret, & nu. 99.*
Et esset nulla, & n. 100.
Et ita concessa, dicitur canonica, & n. 98.
101 *Iurisdictio modificata circa aliquem actum præscripta à Statuto, dicitur forma quæ non seruata, actus ille est nullus.*
102 *Nullitas non potest amplius deduci post terminum elapsum ad agendum de ea; etiamsi foret euidens, & notoria, & n. 111.*
Et proueniret ex defectu iurisdictionis, & n. 103.
Et an possit obijci per modum exceptionis? & num. 115. 117. 131.
Et an per modum replicationis? & nu. 132.
Et quid agendum in tali casu agere debenti? & numer. 106.
104 *Imputare sibi debet, qui intra terminum sibi præfixum causam suam non agit: & tunc causæ renunciasse censetur, & n. 105.*
107 *Iudex ex sententia notoriè nulla ius reddere non potest: & debet repellere agentem ad executionem talis sententiæ, & n. 108.*
110 *Nullitas impedirè valens executionem debet insurgere ex actis, & nullam admittere disputationem.*
112 *Indefinita æquipollet vniuersali, etiam in statutis, & n. 113.*
Fallit in odiosis, & n. 114.
116 *Ius proponendum incertum tempus per modum agendi, non potest transacto tempore proponi per modum excipiendi.*
118 *Actionis verbo non comprahenditur exceptio.*
119 *Verba Statutorum, sunt propriè, ac strictè intelligenda.*
120 *Exceptionis ratio maior est, & fauorabilior, quàm actionis.*
121 *Exceptio nullitatis obiecta ad impediendam executionem, summariè cognoscitur.*
Nec admittitur, nisi sit euidens, & notoria, & num. 122.
123 *Probatio, vbi offertur incontinenti, cessat omnis præsumptio calumniæ, & malitiæ.*
124 *Prohibitio cessat generaliter, cessante causa, cuius cõtemplatione quid prohibetur.*
125 *Replicatio est exceptio competens actori contra exceptionem rei: & est temporalis, sicuti actio, & n. 127. 130.*
126 *Replicationes omnes, sicut & exceptiones, sunt exclusoriæ.*
128 *Regula, Quæ sunt temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, quomodo intelligatur, & nu. 129.*
133 *Statutum de nullitatibus, non procedit in nullitate annexa spolio.*
134 *Spolium, & nullitas sunt inseparabilia.*
135 *Statuta intelligi debent in casu simplici, non autem in casu mixto.*

136 *Nullitas ex pluribus capitibus, poſt vnum caput deductum, poteſt ex iure communi deduci ex altero capite: ſecus ex ſtatuto.*

Intelligevt nu. 137.

138 *Sententia ſi plura capita diſtincta contineat, & de nullitate vnius capitis ſit dictum, in quo actor ſuccubuerit; an poſſit idem dicere de nullitate alterius capitis?*

139 *Separatorum ſeparata debet eſſe ratio.*

140 *Statutum Vrbis de cauſis nullitatum eſt deciſorium.*

ANNOTATIONES.

A 1 HOc argumentum doctè, ac dilucidè diſcuſſit, & explicauit potiſſimum *Philip. Franc. in cap. dilecto.* 63. *de appell.* ſed copioſius longo deinde interuallo digeſſit, ac illuſtrauit Sebaſtianus Vantius peculiari tractatu de nullitatibus proceſſum, ac ſententiarum edito, atque poſtea *Luc. Pat. lib. 6. cap.* 1. ſuæ praxis præcipua perſtrinxit, quæ ad forenſem vſum pro ſtatuti noſtri explicatione pertinere videbãtur; Demum verò recentius idem argumentum proſecutus eſt, & exornauit plurimum ad formam iudiciariam foris Capitolini, & ſtatutorum Vrbis Sigiſmundus Scaccia celebris Iuriſconſultus Romanus.

B PRINCIPALITER IN IVDICIO DEDVCTA. Principaliter autem deducitur nullitas duobus mo-
2 dis, vnus eſt, quando per viam querelæ nullitatis officio iudicis, & ſine appellatione dicitur, de nullitate ſententiæ *l.* 4. C. *de appell. l. ſi expreſſim* 19. *& ibi Bart. n.* 13. *& ſeq. ff. de appell. Franc. in d. dilecto nu.* 148. *verſ. quarto poteſt dici de nullitate principaliter de appell. Vant. de null. tit. quot. & quib. mod. &c. nu.* 2. *Luc Pat. d. cap.* 1. *de cauſ. nullit. nu.* 2. Alter eſt modus, vbi nullitas
3 æquè principaliter cum remedio appellationis aliorum remedio reſcindente proponitur, veluti ſi dicatur, appello ſaluo mihi iure dicendi de nullitate, ſiuè dico ſententiam nullam, & ſi qua eſt, apppello. *Veſtr. in ſua prax. lib. 8. cap.* 1. *num.* 1. *& 2. vbi & Granat. n.* 19. *Conar. practi. qq. c.* 24. *nu.* 7. *Vant. d. tit. num.* 9. *&* 10. qui & alia exempla ad rem iſtam congerit *eod. tit. nu.* 5. *& ſeq. Put. deciſ.* 168. *lib.* 2. iuxta emendatam impreſſionem.

Cæterum pro generali regula ad ſummam
4 traditur, quod ſi in appellationis libello nihil de nullitate expreſſum ſit, tunc nullitatis cauſa acceſſoriè, & incidenter veniat ad appellationis cauſam, ſi verò de nullitate mentio facta ſit tùm æquè principaliter, & ſeorſum ab appellatione nullitas deducta cenſeatur, hanc veram, & magis communem opin. tradit, & probat *Mandoſ. in* 7. forma commiſſionis verbo nullitatis, & nullitatum, quem ſequitur *Granat. Theorem.* 17. *n.* 23. *& ante* iſtos eandé opinionem tenuit, &
5 communem *dixit Put. d. deciſ.* 168. Incidenter verò, & acceſſoriè ad appellationem venit nullitas tribus modis, vt per *Franc. in d. cap. dilecto ſub. queſt.* 54. *n.* 148. qui modos quinque dicendi de nullitate in totum diſtinctè explicat, eius porrò doctrinam, & diſtinctiones ceteri omnes amplecti videntur.

6 Sed ad ſtatutũ noſtrum quod attinet, nempè ad nullitatem principaliter in iudicio deductã, cum aliqui, & præcipuè *Luc. Pat. d. cap. de cauſ. nullit. num.* 2. reſtringere videantur ſtatutum ad primum caſum, de quo ſupra ſub initio huiuſce annot. ſcilicet vbi de nullitate dicatur ſine appellatione,

7 Contrà vero probabiles rationes conſiderari poſſint, ex quibus videatur ſub iſto ſtatuto cõprehendi etiam alter caſus, nempe quando nullitas cum appellatione æquè principaliter deducitur, videamus, quid dicendum; Et quidem arbitrarer, hunc etiam caſum ſub ſtatuto comprehendi, quia cum ſtatutum loquatur de nullitate in iudicium principaliter deducta, hanc vtiq; nullitatem complectitur, quæ & ipſa prin-
8 cipaliter deducta dicitur, vti probatum eſt, vbi enim conueniunt verba legis, conuenit pariter diſpoſitio, & contra *l.* 4. §. *toties, vbi Doct. ff. de damn infect. l. quod conſtitutum* 22. *ff de milit. teſtam. l.* 1. §. *loquitur ff. ad leg. quotid. & eſtim.* arq;
9 diſpoſitio generalis generaliter eſt intelligenda, etiam ſi in vno maior ſit ratio, quam in alio *l.* 1. §. *quod autem ff. de alea. l. in fraudem.* 16. §. *ſi quis autem in fin. & ibi Bald. ff. de milit. teſtam. Aym. conſ.* 92. *n.* 4. *Cardin. Tuſch. concluſ.* 488. *lit. D. Barboſ. in lor. communi. in verb. Diſpoſitio. n.* 47. Conſequenter ſtatutum loquens de nullitate principaliter deducta, intelligi debet generaliter de quacunque nullitate principaliter deducta; cum nulla ſubſit ratio, cur debeat reſtringi ad vnum caſum tãtũ; Confirmatur argumẽtũ, quia nullitas hoc caſu verè principaliter deducta dici debet, cum non deficiat eius cauſa, deficiente per deſertionem appellatione, ſed firmum remaneat nihilominus iudicium nullitatis ſic deductæ Bart. *in l. ſi expreſſim n.* 10. *ff. de appell.* quem ſeqquuntur omnes, quinimò, & *Sac. Rot. vti ſupra ad cap.* 131. *littera A. verbo ad Senatorem*, plenè demonſtrauimus, nam alioqui
10 deficiente principali, deficit & acceſſorium, ſecus vbi plura conſiderantur vti per ſe principalia per *tex. in l. cum principalis* 138. *ff. de regul. iur. cum ibi not.* §. *fideiuſſores Inſtit. de fideiuſſ.*
11 *cum ſimilib.* Verum prædicta opinio declaranda videtur, vt procedat, vbi qui deduxit nullitatem æquæ principaliter cum appellatione nullitatẽ ſolam nihilominus appellatione omiſſa proſequatur, ſiquidem ante omnia pronunciari debet ſuper nullitate, quando id principali-
12 liter petitur, *Bart. in l. cum quærebatur* 62. *num.* 4. *ff. de re ind. & in l. ſi vt proponis* 4. *in fin. C. quomod. & quand. iud. facit tex. in l. de quare.* 74. *ff. de iudic. Aym. conſ.* 170. *in fin. Franc. in dicto cap. dilecto queſt.* 10. *num* 25. *verſ vlterius aduerte, Vant. de nullit. tit. quoties & infra, quod temp. num.* 11. *Granat. theorem.* 17. *num.* 20. alioqui iudex faceret iniuſtitiam, *Caſ. de Graſſ. deciſ.* 9. *num.* 8. *de cauſ. poſſ. & propriet.* Quod ſi proſequeretur etiam cauſam appellationis cum cau-
13 ſa nullitatis, & in cauſa appellationis contra ipſum appellantem ferretur ſententia, is non audiretur vlterius ſuper nullitate primæ ſententiæ, vt infra cap. proximo, eo quia iam de nullitate ſatis cognitum eſſet, & ſuper ea etiam pronunciatum cenſeretur, facit *tex. in l. ſi in fin. C. de fid. inſtrum. & in l.* 1. *C. ſi ex falſ. inſtrum.* idque iuri communi conſonum eſt iuxta theoricam, *Bart. in l.* 1. *num.* 10. *C. quan. prouoc. non eſt neceſſ. Franc. in d. cap. dilecto quæſt.* 49. *ſub numero* 115.

to 115. *Luc. Pat. de cauſ. nullit. num.* 31.

C LITIS CONTESTATIONEM NON POSTVLAT. Ita
14 placuit conditoribus iuris noſtri municipalis, qui celeri cauſarum expeditioni fauere conſueuerunt, vt ſupra c. 81. & c. 88. atq; alibi pluribus
15 in locis comprobatur, maximè quia hoc ipſum iudicium nullitatis citò debet expediri, *Specul. tit. de libell. concept.* §. 9. *verbo nunc dicendum in*
16 *fin.* Verùm ex iure communi in iudicio nullitatis principaliter intentato conteſtatio litis requiritur, *Specul. tit. de ſenten.* §. 8. *verbo Iuxta ſub num.* 26. *verſ. ſed ſi cauſa*, vbi etiam teſtatur, quod Curia ita ſeruat, *Bald. in l.* 1. *num.* 12.
17 *C. de ordin. iudic.* Et ratio eſt, quia ſperatur ſententia diffinitiua, quo caſu litis conteſtatio eſt neceſſaria, vt per *Bald. ibidem, probat. tex. in cap. fin. de offic. iudic.* quandoquidem in hoc iudicio proceditur per iudicis officium nobile, vt ſupra hoc cap. littera B. verbo Principaliter ſatis attigimus, ſicque litis conteſtatio, ac tela iudicii ordinaria exigitur, *not. Innoc. dicto cap. num.* 2. *verbo Principaliter, & inferius verſ. item ſi petatur ſententiam pronunciari nullam*, iuncto alio verſ. ſeq. *Abb. in cap. per tuas* 58. *num.* 9. *& ſeq. de appell. Franc in dicto cap. dilecto q.* 12. *num.* 43. *Vant, de nullit. tit. quot. & quib. mod. num* 26. *Veſtr. in prax. lib.* 8. *cap.* 1. *de nullit. num.* 12. *Rot. deciſ.* 5. *ſub num.* 3. *de lit. conteſt. in nou. & deciſ.* 24. *de iud. in antiq.* declaratur tamen hæc concluſio, vt locum habeat, vbi nullitas non ſit notoria, ſed
18 probatione indigeat, ſecus autem vbi ſit notoria, & ita apertè diſtinguunt *Abb. & Franc. in loc. cit.* quæ quidem diſtinctio æquiſſima eſt, & ad Iudicis officium pertinet illam ſeruare, & exequi per *tex. in l.* 1. *C. quand. prouoc. non eſt neceſſ. & in l.* 3. §. *ibid. ff. ad exhib. & in l.* 1. *C. vt in poſſeſſ. legat.* vt litium ſit aliquando finis iuxta monitum, *Imperatoris in l. fratris C. de tranſa.* porrò quæ de litis conteſtatione dicta ſunt, in terminis iuris communis procedunt
19 pariter, quod libelli oblationem in ijſdem terminis iuxta tradita per *Specul. dicto* § 9. *de libell. concept. in fin. & per Franc. in dicto c. dilecto quæſt. num.* 41. atque etiam locum habent in diſpoſitione ſtatuti noſtri, quod nimirum dum li-
20 tis conteſtationem non poſtulat in in cauſis nulliratum ſic, neque libelli oblationem, nam
21 hæc duo in iudicis æquè reguntur, vt apparet ex *l.* 1. iuncta *authen. offeratur cum ibi not. C. de lit. conteſt.* & ex ſtatuto noſtro ſupra c. 88. ibi ſine libello litis conteſtatione, &c. nam vbi non eſt neceſſaria litis conteſtatio, nec libellus requiritur, *Abb. in dicto cap. per tuas num.* 11.

D INFRA DECEM DIES VTILES. idem terminus ad probandum ſupra præſcribitur in cauſis executiuis cap. 82. 85. & 86. ſic eis exſequantur cauſæ nullitatum, quæ etiam ſummariæ cenſentur
22 ex ſtatuto noſtro, *Luc. Pat. dicto cap. de cauſ. nullit. num.* 14. licet de iure communi, vt in proxima præcedenti annotatione probauimus, ſint diffinitiuæ.

23 Sed numquid poterit Iudex terminum iſtum probatorium coarctare, vel prorogare? dicendum videtur. quod non, primo, quia eiuſmo-
24 di terminus à iure noſtro municipali præfixus eſt abſque miniſterio Iudicis, quo quidem caſu iudex non poteſt terminum coarctare, vel prorogare, iuxta opin. *Iacob. de Aren. in l.* 2. *num.* 3. *ff. de re iud.* quam communem effectam eſſe Doct. ſententiam teſtatur *Dyn. in cap. indultum* 17. *de reg. iur. in* 6. ibi tamen communiter dicitur & tenetur, *Iaſ. in l.* 2. *ſub num.* 22. 24. *&* 31. *ff. de re iudic. Rip. ibidem num* 14. *Alex. ſub num.* 3. *ſub verſ. quarta fuit opin. gloſſ.* & quamuis plerique ſententiam prædictam reſtringant ad caſum, vbi non adſit cauſa terminum coarctandi, vel prorogandi, contra verò opinentur, vbi adſit cauſa, cuius opinionis ante ſignanus videtur haberi, *Bart. in dicta l.* 2. *ſub num.* 4. ibi ego teneo, quod immo indiſtinctè Iudex poteſt cauſa cognita, quem ſequitur ibidem *Alexan. ſub num.* 5. *verſ. ex omnibus prædictis ſic concludo Felin. in cap. cum ſit Romana* 5. *num.* 1. *de appellat.* & præterea multi alii, quos refert, & ſequitur, *Menoch. de arbitr. iudic. caſ.* 82. *num.* 3. vbi *Bart.* opinionem aſſerit eſſe veriorem, nihilominus quidquid ſit de veritate iſtarum opi-
25 nionum in hoc ſaltem cõſentiunt omnes, quod non poſſit iudex terminum à lege datum, vt ſupra, coarctare, vel prorogare, niſi ob magnã cauſam, eaque cognita, atque, vt præcise habet, *tex. in l.* 1. *C. de dilation.* Si rerum vrgentiſſima ratio flagitauerit, & neceſſitas deſideratæ inſtructionis exegerit.

26 Secũdò ſtrictius ad caſum ſtatuti noſtri facit, & maximè vrget hæc ratio, nempè, quod quando ſtatutum aliquid præcipit ſub certa temporis moderatione, cenſetur formam tradere, à qua Iudex recedere non poteſt, *Bald. in authen. iubemus num.* 10. *C. de iudic.* vbi & ponit exemplum videndum, & in *authen. quæ ſupplicatio nu.* 8. *C. de preci. Imper. offeren. per tex. in l. ſcire* 15. §. *conſequens autem ff. de excuſ. tut.* ibi non aliter audiri, ſi non fuerit conſeruatum conſtitutum tempus idem *in l. omnes populi num.* 97. *verſ. vnde ſi ſtatutum requirit tempus ff. de inſti. & iur. Felin. in cap. cum dilecta* 22. *ſub. num.* 5. *octauo ſigno de reſcrip. Rimin. conſ.* 9. *num.* 18. *vol.* 1. *Aſin. in*
27 *prax. iud.* §. 3. *cap.* 36. *num.* 4. conſequenter ſtatutum noſtrum dat formam ſeruandam in iudicio nullitatum, à qua iudex recedere non poteſt, ſicque tenetur præcisè ſeruare terminum dierum decem vtilium actori præſcriptum ad probandũ, facit *tex. in d. c. cũ dilecta & ibi Fel. ſub n.* 6. *verſ. geſta contra formã c. final. piſanis de reſtit. ſpoliat. cap. venerabilis* 37. *de offi. de leg. l. cum lic.* 8. §. *ſi Prator. ff. de tranſact.*

Cæterum quod ſtatutum noſtrum hoc cap. forma præſcribat, clarè ex hoc apparet, quod aliter prouidet, quam ius commune ſuper iudicio nullitatum iuxta octauum ſignum ad formę probationem traditum, per *Fel. in d. c. cum dilecta ſub num.* 6.

28 Remedium igitur prorogationis huiuſce termini ſtatutarij agentes hoc iudicio, vbi prorogatione ſibi opus eſſe animaduertunt, petere ſolent à Signatura Iuſtitiæ, quæ quidem ſine difficultate Iudicis cauſæ conſueuit committere. vt terminum arbitrio ſuo ipſe proroget, Iudex verò in prorogatione non excedit terminum ſtatutarium, ita docet, *Luc. Pat. in ſua prax. Capitolina d. cap. de cauſ. nullit. num* 7.

E A DIE SVPER. EA PETITIONIS OBLATAE. Debet autem ſufficere verbalis petitio per Notarium

in actis descripta, & redacta, vt supra de causis summariis statutum est cap. 89. in princ. nec
29 enim libellus requiritur, vbi litis contestatio non est necessaria, *Abb. in cap. per tuas* 58. *sub num.* 11. *de appell. cum alijs supra deductis ad hoc*
30 *cap. littera* C. *verbo litis contestationem*, & alias, vbi statutum requirit petitionem, excludit libellum & infert causas, de quibus agitur esse summarias vti ad statutum Florentinum dixit
31 *Asin. in praxi. iudic.* § 4. *cap.* 1. *num.* 1. Est enim differentia inter libellum & petitionem, nam libellus aliqua quæ iuris formam, intentionemque agentis respiciunt, continere debet, ex eisque omnibus aptè concipi, petitio autem ijs, quæ formam respiciunt, omissis, satis est, si agentis intentionem ostendat, ex qua possit vtique reus commodè deliberare, an velit cedere, vel contendere, vti declarat idem, *Asin. ibidem ex Cardin. in Clement. sapè num.* 17. *de verbor. signif. & ex Blant. tract. de compromiss.* 9. *quæst.* 8. *Bart. in Extravag. ad reprimendum verbo, & figura sub num.* 8. atque sola eiusmodi petitio simplex huius statuti beneficio satis erit ad litis contestationem inducendam, *Asin. dicto* §. 4. *cap.* 2. *in fin.*

F PER PROCESSVM, ET ACTA PRIMAE CAVSAE.

33 Nullitas verò, quæ ita probatur, dicitur euidens, ac notoria, & in ea non requiritur ordo iudiciarius per *text. in cap. ad nostram* 21. *vbi gloss. verbo Obseruandus, & verbo Requirit, & Doct. de iure iur. Vestr. in prax. lib.* 3. *cap.* 1. *de nullit. sub num* 12. ibi inge, quod nullitas euidens esset ex eisdem actis, *Carol. de Grass. de except.* 20. *except. num.* 8. *cum plurib. alijs Doct. quos citat Rot. dec.*
34 5. *num.* 2. *de lit. contest. in nou.* vbi habetur, quod quando notoriè resultat nullitas sententiæ ex actis nihil pars habet facere, sed dicere, cum hodiè constet vobis, Iudici scilicet, de nullitate sententiæ contra me latæ, hodie agatur, & pronuncietur iuxt. *text. in l. si is à quo ff. vt in*
35 *possess. legat.* atque talis nullitas omnem calumniam excludit, & ideò per Iudicem omnino reuocanda est, *Bart alij in l.* 2. §. *condemnatum ff. de re iudic. Canonista in Clemen. vt calumnijs de re iudic. Vant. tract. nullit. tit.* 1. *quid*
36 *sit nullit. &c. num.* 22 Citatio tamen hoc etiam in casu requiritur ex *dicto cap. ad nostram Vestr. & Rot. locis proximè citatis.*

G SEV ALITER P. OVT POTVERIT. Nec enim dubium est, quin probari possit nullitas aliunde
37 quam ex actis, nempè ex alijs exterioribus probationibus, quod præcipuè reo permittitur ad effectum impediendæ executionis, etiam si probationes nouiter deducerentur, licet hoc denegetur auctori volenti iustificare sententias, & rem iudicatam ad obtinendam executionem, *Rot. decis.* 260. *num.* 5. *inter impress. ad tract. Pacific. de Sal. interd.* Et latius in Tudertina officij Cancellariæ *coram Horatio Card. Lancell.* 19. *Ianuarij* 1598. *not. Maresc. variar. resolut. lib.* 2. *cap.* 221. *num.* 20. *&* 21. *Modern. de clauss. par.* 1. *clauss.*
38 169. *num.* 3. tum verò scilicet vbi nullitas per reum aliunde probetur, quàm ex actis; plena terminorum obseruatio necessaria erit iuxta naturam causæ, & iuxta instantiam, in qua tractabitur causa, *Vestr. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 5. *de obseru. termin. in causis nullitatum*; qui tamen loquitur in aliis Tribunalibus competentibus, præterquam in Foro Capitolino; nam quoad istud forum seruari debet statutum nostrum dans formam tenendam in iudicio nullitatum.

H SVAM INTENTIONEM IVSTIFICET. Nam regula
39 iuris est, quod quilibet illud probare debet, quod est fundamentum suæ intentionis, *l. nimis graue C. de testam. l. qui accusare C. de eden. l. ab ea parte l. verius l. in exceptionibus ff. de probat. l. si minorem C. de in integr. restit. l.* 1. *C. si aduers. credit. vbi Bart. nu.* 2. quæ quidem regula maximè debet in casu nostro seruari quia nullitatem, obijciens, iuris præsumptionem contra se ha-
40 bet, si quidem pro validitate actus præsumitur, *l. quoties* 13. *& l. vlt ff. de reb. dub. l.* 3. *ff. de test. Vant. tract. de nullit. tit.* 1. *quid sit nullitas &c. n.* 24. *& seqq. Sand. con.* 39. *num.* 9. *vol.* 1.

I VLTERIVS AD ILLVS IVSTIFICATIONEM NON ADMITTATVR. Quippè non potest Iudex terminum à iure municipali limitatum ampliare, quia
41 terminus iuris est peremptorius, *Bald. in l. scire oportet* 15. § *sufficit num.* 2. *ff. de excus. tut.*
42 *Aym. cons.* 179. *sub num.* 2. & post terminum legis, vel statui non debet quis audiri, nec potest moram purgare, *l. ob commissa C. ad l. Iul. de adult. nec. Innoc. in cap. cum in tua qui matrim. accus. post Alexan. cons.* 133. *in fin.* & merito etiam non debet admitti actor elapso termino statutario ad iustificationem assertæ nullitatis, quia
43 debuit venire instructus ad causam, *l. qui accusa-*
44 *re in princ. ff. de eden*; vnde nec facilè danda esset dilatio ad probandum ei, quid ad agendum venire debuit instructus, *l. si quando C. de dilat. Boner. in suis singul. verbo dilatio num.* 17. Sed ni-
45 hilominus in casu statuti nostri actor adire potest Signaturam, quæ loco Principis est, pro termini statutarij prorogatione quatenus ea indigeat, vt supra demonstrauimus hoc cap. ad literam D. verbo infra decem dies in fin.

Ideo imputare sibi debebit actor in hoc iudicio, quod elapso termino statutario non admittatur vlterius ad iustificationem assertæ nullitatis ex *text. in l. veteres in fin. ff. de minor. vbique prin. cap. damnum.* 86. *de regul. iur. in* 6. *l. quod quis ex culpa sua.* 204. *ff. de regul. iur.* Alia deduximus supra hoc eodem cap. littera D. verbo Infra decem dies; quæ hoc loco ad maiorem huiusce annotationis explicationem pertinere videntur.

K VLTRA DICENDI DE NVLLITATE PEREAT. Ita scilicet,
46 vt amplius non reuiuiscat, hoc enim significat verbum illud pereat, sicuti quando refertur ad hominem, *l. cum pubere* 23. *& l. sequenti ff. de rebus dub. l. interea socerum* 26. *ff. de pact. dotal.* quod quidem statuentes consulto sic expressernnt, vt liqueret reum in hoc iudicio nullitatis conuentum diffinitiuè absolutum, non autem ab instantia, seu obseruatione iudicij tantum, ita vt amplius prætextu nullitatis conueniri non possit, quoniam alioqui quan-
47 documque ex iure communi, seu municipali, præfixa est actori dilatio ad probandum, eo intra terminum præfixum non probante, reus
48 absolui debet, ab instantia, seu obseruatione Iudicii dumtaxat, non autem diffinitiuè, quia non dicitur propterea liquere de causa, & ideo
49 sententia diffinitiua, si de iure litigatorum non

conſtet, ferri non poteſt per *tex. in l. properandum* 11. §. *& ſi quidem pars actus C. de iudic. Matehſil. ſing.* 17. *nu.* 1. quod notabile eſſe dicit additio ibidem, *Innoc. in cap. cum contingat num.* 5. *de offic. de leg. & in cap.* 1. *in fin. de confir. vtil. vel inutil. Vant. de nullit. quot. & quia. mod. numero* 11.

L INFRA PRIMAM COMMVNEM INSTANTIAM. Scilicet infra biennium, vt ſupra cap. 81. De inſtantiis, & fatalibus; At fortè dicet quiſpiam in præcedentibus verbis; præſcribitur actori volenti, dicere de nullitate terminus decem dierum ſtatim à die petitionis, quibus elapſis, vlterius ad illius iuſtificationem non admittatur, & lis ipſa, ac ius dicendi de nullitate pereat, quomodo igitur fieri poteſt, vt eiuſmodi cauſa in biennium vſque protrahatur? quæſtio iſta facilè ſoluitur, quia licet actor opportune, probationes ſuas, quas etiam aliunde, quam ex actis, & proceſſu cauſæ deducere poteſt, vti ſupra dix. ad hoc ipſum cap. litera G. verbo ſeu aliter prout potuerit, contra tamen reus exceptiones potuit obiecille, ex quibus actoris ius redditum ſit obſcurum, ac dubium, atque de vna difficultate in aliam & plures proinde cauſa inciderit, ita vt iuxta dictum Iuriſconſulti in *l. ea eſt natura cauillationis* 65. *ff. de reg. iur.* ab euidenter veris per breuiſſimas mutationes ad ea, quæ euidenter falſa ſunt diſputatio perducta ſit hinc mirum non eſt, ſi generaliter dicatur dubius litis euentus, *l. quod debetur* 52. *in princ. ff. de pecul. vbi Bart. Specul. tit. de Aduocat.* 3. §. *nunc tractemus num.* 10. Sed ſit etiam non raro, vt neque per alterutram litigantium partem, nec per Iudicem, ſtet quo minus lis ſuo marte decurrat, ſed per patronos cauſarum, quæ verba profert Iuſtinianus Imperator, *in dicta l. properandum* §. *illo procul in princ. C. de iudic.*

M INTERIM EXECVTIO LEGITIMA NON IMPEDIATVR. Idque etiam iuri communi conſentaneum eſt, ſiquidem pro iuris regula traditur, quod executio rei iudicatæ contra omnes & in omnibus rebus fieri poteſt, niſi expreſsè prohibita appareat ita *Duen. reg.* 275. quam limitationibus quatuordecim proſequitur; porrò regula ipſa probatur ex *tex. in l. poſt rem iudicatam.* 56. *ff. de re ind.* Doct. omnes *Bal. in l. fin. num.* 5. *C. de ordin. cognit. Salic.* qui ita dicendum aſſerit, tam de iure ciuili, quam de iure canonico, *in l.* 2. *C. quan. prouoc. non eſt, Suarez. in repet. eiuſdem l. not.* 1. dicens ſententiam habere executionem paratam, idque eſſe vulgare, *tex. clarus in l. minor.* 41. *in prin. ff. de minor. & in l.* 2 *C. de execut. rei iudic. Rot. deciſ.* 3. *de except. aliàs* 280. *in nou.* quę eſt clauis in hac materia, vt inquit *Vãt.* qui & eam ſequitur tit. quot, & quibus mod. &c. *num.* 29. *Aſin. in prax. iudic.* §. 31. *c.* 2. vbi & plurimos alios congerit Doct eiuſdem ſententiæ, *Veſtr. in prax. Roman. Cur. lib.* 8. *cap.* 1. *ſub num.* 7. *& ſed ſub verſ. ſed maius dubium Lancell. de attentat. par.* 2. *cap.* 17. *de attent. nullit. pendent. à num.* 17. *vſq. ad num.* 38. vbi poſtremo hanc ſequitur opinionem vti veriorem, & communiorem, quam talem eſſe prius probauit iure, actione, & auctoritate, confutatis etiam argumentis contrariæ opinionis; Nec verò reperitur iure cautum, quod nullitas principaliter in iudicio deducta impediat executionem rei iudicatæ, vt dixit *Innoc. in cap. cum iure peritus nu.* 3. *de offic. de leg. & Franc. d. cap. dilecto ſub num.* 38. *quos ſequutus eſt Lancell. d. cap. num.* 17. *& ſeq.* Ergo permiſſa cenſetur executio iuxta aliam communem iuris regulam, quod omnia cenſentur permiſſa, niſi reperiantur prohibita, *l. necnon* 28. *poſt princip.* ibi, ſed ſi lex non prohibeat, & §. *quod eis vbi glo. in verbo prohibeant ff. ex quib. cauſ. maior l. ab ea par.* 5. *ff. de prob. l. mutus* 43. §. *cum queritur ff de procur.* & in dubio facienda eſt interpretatio, vt actus cenſeatur permiſſus, quando non reperitur prohibitus, *Ancha. conſil.* 243. *num.* 2. *Aym. conſ.* 103. *num.* 23. *Menoch. de præſump. lib.* 6. *præſump.* 6. *num.* 2. Ratio autem cur executio rei iudicatæ retardari non debeat ob iudicium nullitatis principaliter intentatum; ea videtur eſſe, quam affert, *Bal. in d. l. fin. num.* 5. *C. de ordin. cognit. & in l. vnicum. C. ne lic. in vna eademq. cauſ. tertio prouoc.* nempe quin in executione ſufficit ſummaria cognitio *l. à Diuo Pio* §. *ſi ſuper rebus ff. de re iud. not. Surd. conſ.* 99. *nu.* 7. iudicium verò nullitatis intentatum principaliter altiorem indaginem, & cognitionem ordinarium poſtulat, *Vant. tit. quot & quib. mod. num.* 27. vnde per iſtud differri non debet ſummaria cognitio executionis iuxta *tex. in l.* 3. §. *ibidem ff. ad exhibe.* & *in l. ſi is aquo* 3. *in princip. ff. vt in poſſeſſ. legat.* Accedat & generalis ratio occurrendi calumniis litigantium, vtque litium ſit aliquando finis ex *Clement. vt calumnijs de re iudic. & l. fratris C. de tranſact.*

Porrò quæ de executione retardanda propter iudicium nullitatis principaliter intentatũ dicta ſunt, procedunt ſine difficultate in nullitate aduerſus duas ſententias conformes, quæ iuxta ſtatutum noſtrum ſupra cap. 180. faciunt rem iudicatam, in quibus etiam locum habere cenſetur diſpoſitio, *Clemen. vt calumnijs de re iudic. prout in tribus ex iure communi, vt ex Pariſ. conſ.* 109. *num.* 15. *ibi & cum vigore ſtatutorum Vrbis lib.* 4. *declarauit Scacc. de appell. q.* 17. *limi.* 1. *num.* 67. *& q.* 19. *remed.* 1. *concl.* 4. *num.* 4. *not. Couar. pract. queſt. cap.* 25. *num.* 7. *verſ.* 14. *predicta Clement.*

Procedunt etiam eadem ſupradicta in nullitatis iudicio principaliter intentato aduerſus vnam, ſeù duas ſententias, quæ tranſierint in iudicatum ob non interpoſitam appellationẽ, quippe nullitas contra eas ſententias ſic intentata non operatur effectum ſuſpenſiuum, ita vt non poſſit interum ad executionem procedi *Veſtr. libr.* 8. *cap* 1. *nullit. ſub num* 7. *verſ. & iſto caſu quando nullitas, Scacc. d. concluſ.* 4. *num.* 6.

Procedunt prædicta pariter; & multò magis in nullitate ſententiæ interlocutoriæ, quia eſſet inconueniens, quod citius terminaretur diffinitiua, quàm interlocutoria, vt habetur apud, *Archill in terminis veteris ſtatuti Vrbis*, quod per hoc noſtrum renouatum eſt, *dec.* 9. *de conſti. quæ quidem dec. eſt etiam apud Put.* 21. *de conſtit.* ſicuti præd Conſtit. clement. vt calumniis, locum habet pariter in ſententijs interlocutoriis, *glo. ibidem verbo Sententias*, quam communiter receptam eſſe teſtatur, *Couar. d. cap.* 25. *num.* 3. *verſ. quinto eſt eadem Clementina conſtitutio intelligen-*

Digitized by Google

legenda etiam in tribus ſententijs interlocutorijs Gabr. concluſ. 1. amplia 8. num. 15.

N 66 INHIBVISSE. Poteſt enim iudex in iudicio nullitatis pro ſua iurisdictione inhibere, ità tamen, vt executio rei iudicatæ non ſuſpendatur, ſicuti iudicium ipſum nullitatis non ſuſpendit 67 executionem rei iudicatæ iuxta communem Doct. opinionem, de qua in proximè præcedenti notat, nam cum nullitas in iudicio principaliter deducta deſideret ſententiam, quæ in effectu, nihil aliud efficiet, quam actum euacuare, & executionem impediri, ſi incontinenti nullitatis iudicio intentato per inhibitionem ipſius Iudicis nullitatis impediretur executio rei iudicatæ, vtique eſſet dare executionem ſententiæ 68 nondum latæ contra regulas iuris communis *l. 1. C. de execut. rei iud. cum ſimil. not. Vant. d. tit. quot. & quib. mod. &c. nu. 29. verſ. & ratio eſt Lancell. d. cap. 17. num. 19. qui Doct.* hoc argumento vti ſunt inter cætera ac firmandam concluſionē præcipuam quod nullitatis iudicium principaliter intentatum, non ſuſpendat executionem rei iudicatæ, quodque iudex non aliter poſſit 69 in hoc iudicio inhibere, quam ſinè impedimēto legitimæ executionis tenuit, *Rot. dicta dec. 3. de except. in nou. Franc. in d. cap. cum dilecto nu. 38. verſ. ſed certè contrarium Mil. in ſuo Repert. verbo Iudex meræ nullitatis non poteſt inhibere Vāt. d. tit. num. 30. Mandoſ. de inhibit quæſt. 24. num. 2. & plures alij relati per Vant. d. num. 30. & per Lan-* 70 *cell. cap. 17. nu. 66.* Veruntamen conſueuit praxis ſignaturæ Romanæ Curiæ in reſcriptis, ſeù cōmiſſionibus cauſarum nullitatum ad omnem dubitationem tollendam, circa intellectum eiuſmodi commiſſionum, atque inhibitionum in vim earum emanantium, apponere clauſulam ſine præiudicio legitimæ executionis, vel parito iudicato, ſiuè ſi quid exequendum fuerit, exequatur, iuxta caſuum varietatem, vti tradunt, *Vant. & Lancell. locis proxime citatis, Veſtr. d. cap. de nullit. ſub num. 7. verſ. & iſto caſu quando nullitas;* Quod ſi abſque clauſulis prædictis, 71 aut ſimilibus iudex nullitatis ſimpliciter inhibuiſſet alteri iudici, ad quem rei iudicatæ executio ſpectaret, tum executio impediretur, vt abſolutè cenſent, *Lancellot. dicto capitulo 17. ſub num. 66.* quod & dixerat ſub dubio *Vant. d. tit. num. 30.* Attamen dictum ſuum declarat *Lancell.* procedere, vbi nullitas ex actis innoteſceret 72 iudici inhibenti, vel ea certè incontinenti probari poſſet, idque reducitur, ad diſtinctionem communiter alioqui receptam, nempe, quod nullitas euidens, vel incontinenti probanda, 73 impedit executionem rei iudicatæ, ſecus verò ſi non ſit euidens, vel altiorem requirat indaginem, quam quidem diſtinctionem communi Doct. calculo comprobari aſſerit *Myſinger. ſingul. obſeru. centur. 4. obſeru. 64. num. 2. & ante eum dixit Alex. conſ. 33. num. 9. lib. 1.* hanc eſſe communem Doct. opinionem vbique, & eam probari, *ex l. ſi prætor. 75. §. Marcellus ff. de iud. ex l. fin. C. ſi ex fals. inſtru.* prout benè probatur præcipuè *ex d. l. fin. facit etiam iuxt. l. 1.* ibi cuius rei probationem ſi promptam habetis *C. quan. prouoc. non eſt neceſſ.* & hiſce conſonat Doctrina *Bald. in l. fin. C. de ordin cognit. num. 5.* vbi etiam exponit probationem incontinenti, ideſt

74 intra breuem terminum arbitrio iudicis; quod autem idipſum relinquatur arbitrio iudicis, cōmuniter auerunt Doctores, vt refert, *Contard. ad l. vnica C. ſi de moment. poſſeſſ. limit. 12. nu. 7.* idem dicit *Myſinger. ſingul. obſeru. centur. 6. obſeru. 5. num. 5. argum. tex. in l. 1. ff. de iur. delib.*

75 porrò, quæ ſint euidentes, ſiue promptuariæ nullitates, benè declarat, *Veſtr. d. cap. 1. de nullit. num. 7. verſ. & in propoſito illa nullitas diceretur eſſe in promptu Afflict. deciſ. 283. nu. 2. Doct. in Clemen. de re iudic. & in l. 4. §. condemnatum ff. de re iudic. Grauat. ad Veſtr. cap. citato littera K. verbo & in propoſito ſub num.* 29. Verum præce-

76 dens dictum *Lancell.* in terminis iuris communis locum planè videtur habere poſſe intra tri-

77 ginta annos, tamdiu enim, & non vltra, durat ius agendi de nullitate, competens per officium Iudicis nobile, ſicuti inter cautum eſt de reliquis actionibus, *l. ſicut C. de præſcript 30. vel 40. annor. gloſ. in c. 1. verbo Vnde quæritur in fin. 35. quæſt. Vant. tit. à quo & quib. mod. num. 8. verſ. ſi verò nullitas, & alij ab eo citati Veſtr. dicto cap. de nullit. num. 10. verſ. verum hic dubitabis* plenius autem *Grauat.* ad ipſum *Veſtr. littera B. verbo verum hic num.* 30. At in terminis iuris

78 noſtri municipalis, ex quo præfigitur annus ad deducendam in iudicio nullitatem, dictum illud *Lancellot.* procedere poterit; durante anno tantum, poſt annum verò, cum iudicium nullitatis intentari non poſſit, etiam ſi nullitas euidens, ac notoria proponeretur, vt infra hoc ipſo cap. latè comprobauimus, cōmuniori Doct. ſententia & iuri conſonis rationibus innixi ad litteram Q. verbo non poſſit agi poſt annum, profectò conſequens eſt, vt nec locus futurus ſit inhibitioni ex tali iudicio ad executionem rei iudicatæ impediendam, argumento ſumpto à deſtructione antecedentis ad deſtructionem conſequentis, de quo per *Euerar. in centur ſua hoc titulo.*

79 Sed amplius perſequēdo verba, & diſpoſitionem ſtatuti noſtri non prætermittimus, quod iure quidem cenſeri debet Iudicem inhibuiſſe ſine præiudicio legitimæ executionis in hoc iu-

80 dicio nullitatis, ſi dubia ſit inhibitio, quia mēs Iudicis talis eſſe præſumitur, qualis de iure eſſe debet *Bald. in l. 1. num. 2. in fin. C. de nego. geſt. Dec. conſ. 43. num. 5. Rot. diuerſ. dec 112. num. 3.*

81 *par 2.* & generaliter actus ſimpliciter geſtus, cenſetur factus eo modo, quo fieri debuit, *l. Gallus. 29. §. quidam rectè ff. de lib. & poſth. l. ſi hereditas 10. §. ſeruus alienus. ff. de teſt. tutel.* quod ſi inhibitio apertè præiudicaret executioni, tū

82 non ligeret manus Iudicis, ad quem rei iudicatæ executio pertinet, cum & iure communi, vt ſupra deduximus in principio huiuſce notationis, & hoc ipſo iure municipali impediri non debeat executio rei iudicatæ per iudicium nullitatis principaliter intentatum, ſiquidem

83 inhibitio non canonica non digat, nec producit attentata, *c. non ſolum de appell. in 6. c. Romana §. quod ſi obijciatur extr. eod. tit. & vtrobiq; Doct. Felin.* qui de communi teſtatur *in c. dilectus filius 29. ſub n. 14. de reſcript. Pariſ. conſ. 108. num. 6. lib. 1. Mandoſ. qui de inhibitione nulla vel frinola loquitur quæſt. 24. num. 2. de inhibit. Rot. deciſ. 58. de appellat. in nou. & deciſ. 75. eod. titul.*

titul. in antiq. Bellam. deciſ. 239.

O NISI EXECVTIO FACIENDA ESSET IRRETRACTA-
84 BILIS. Hæc quidem limitatio iuri, & rationi congruit, & apud iuris interpretes omnino recipitur, *Bal. in Leum qui duas* 18. *nu.* 2. *verſ. non obſt.* quod dixi de executione, C. *ad l. Iul. de adult.*
85 vbi inquit, quod executio, quæ non poteſt retractari, impoſſibile eſt, vt fiat lite pendente. *Franc. in dicto cap. dilecto quæſt.* 10 *n.* 28. *verſ. ſecundo limita*, vbi quod omni caſu exceptio nullitatis impediret executionem, licet nullitas requireret altiorem indaginem, quando executio eſſet irretractabilis, vel damnum inferret irreparabile, quod procedit etiam, vbi agatur de
86 executione trium ſententiarum conformium. *Rip. in dicto* §. 4. *condemnatum n.* 21. *Alexan. nu.* 5. *Vant. d. tit. quot. & quib. mod. n.* 31. *Lancell. d. c.* 17. *nu.* 54. *& ſeq.* qui loquitur in cauſis criminalibus, vbi pœna eſt irretractabilis, & refert de communi opinione. *Luc. Pat. dicto cap. de nullit. n.* 23. *& ſeq. Scacc. de appell. quæſt.* 19. *remed.* 1. *concl.* 4. *num.* 72. *verſ. aut agitur de executione irretractabili*,
87 *& n.* 75. vbi quod non ſolum procedit limitatio iſta in criminalibus, ſed etiam in ciuilibus, cum etiam in iſtis detur irretractabilitas, vt per *Lancell. d. cap.* 17. *num.* 79. *& ſeq.* Inter cauſas autem ciuiles, quæ executionem habere dicuntur irretractabilem, maximè notanda eſt cauſa
88 melioramentorum, de qua ad rem noſtram meminit *Luc. Pat. dicto cap. de nullit. ſub nu.* 24. *verſ. & ex rationibus*, cum enim pro melioramentis
89 non detur actio, ſed ſolum retentio, *l. ſi in area.* 33. *in fin.* vbi hæc verba leguntur, & ideo conſtat, ſi quis cum exiſtimaret ſe hæredem eſſe, Inſulam hæreditariam fulciſſet, nullo alio modo, quam per retentionem, impenſas ſeruare poſſe, facit etiam *tex. in* §. *certè inſtit. de rer. diuiſ. not. Bart. in l.* 2. *num.* 3. *verſ. & ideò de appell. recipien. Neguſan. de pignor.* 4. *membr. par.* 5. *n.* 9. *Corn. conſ.* 86. *num.* 2. *lib.* 4. *Rot. in Romana Saluiani interdicti nu.* 5. *coram Penia* 19. *Nouemb.* 1593. *quæ eſt* 74. *inter impreſſas ad Pacific. de Salu. interd.* Debet idcirco Iudex nullitatis ſuſpendere executionem ſententiæ latæ, ſuper melioramentis, alioqui dānum inferret irreparabile perſonę contendenti retinere melioramenta, ſi alteri parti adiudicaretur poſſeſſio rei melioratæ, nam executio foret irretractabilis, quia non poſſet poſtea dominus melioramentorum ea recuperare, vbi retinere deſijſet, cum nullo alio modo, quam per retentionem haberi poſſint, iuxta verba vltima *dictæ l. ſi in area, quo circa idem Luc. Pat.* loco proximè citato atteſtatur, ſe in caſu tali obtinuiſſe in iudicio pro cliente ſuo reuocationem executionis per viam attentatorum.

Verum fortè dubitari poſſet de veritate ſupradictæ limitationis, quia datur etiam actio ad recuperationem melioramentorum ex æquitate, veluti *ex l. ſi me, & Titium ff. ſi cert. pet. iuxta ſententiam Caſtren. in d. l. ſi in area in fin.* vbi dicit ſe conſoluiſſe vltra Montes, quia Dominus rei melioratæ efficiebatur locupletior ex re poſſeſſoris cum iactura illius, & *Caſtren.* ſententiam approbauit *Velaſc. de iur. emphyt. quæſt.* 25. *ſub nu.* 25. *vbi addit. quod Caſtren.* opinio apud Tribunalia recipietur, quia veritatem ſequimur, nō illam iuris ſubtiliratem, atque refert alios duos ipſi *Caſtren.* aſſentientes: huc etiam conferunt tradita per *Roſenta. de feud. cap.* 10. *concluſion.* 43. *nu.* 111. *&* 112. Vnde iam ſequi videtur, quod in cauſa melioramentorum contra dominum, & poſſeſſorem eorum executio non ſit irretractabilis, neque damnum ex ea ſequatur irreparabile.

91 Attamen à priori ſententia, vti iure, ratione, & auctoritate optimè fundata non putarem
92 eſſe recedendum, quia eſto, quod pro recuperatione melioramentorum competere poſſet remedium ſubſidiarum, *l. ſi me Titium*, negari ſaltem non poteſt, quin actio propria deficiat, vnde opus ſit aliam ſubſidiariam actionem emendicare, atque proinde etiam difficultas magna verſetur in applicatione prædicti remedij in facto, & in iure ad caſum, de quo agitur, vnde
93 dici poſſet, quod idem ſæpè iudicari ſolet de difficili, atque de impoſſibili, *c. breui* 17. *de iureiur. l. quod te* 6. *ff. ſi cert. pet.* quod dictum probat *Fel. in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ* 11. *ſub n.* 89. *verſ. ſecundum notabile, de conſtit.*

94 Retenta demum concluſione, quod in cauſa melioramentorum executio contra dominum illa retinentem pro irretractabili habeatur, & ideo pendente iudicio nullitatis rei iudicatę executio ſuſpendi debeat: eadem concluſio per aſteram ſimilem comprobatur, ſiquidem in iu-
95 dicio poſſeſſorio detentionis, ſeu retentionis datur appellatio, & ſuſpenditur executio, ſicque limitatur diſpoſitio *l. vnica C. ſi de momēt. poſſeſſ.* vt per *Contard. ad l. ipſam limit.* 21. ea nimirum ratione, quia nullum aliud apparet remedium, quo ſuccurri poſſit detentori, vbi per iudicialem executionem rei detentio ab eo abdicata fuerit, *Rip. in dicto* §. *condemnatum nu.* 21. *Contard. dicta limit. nu.* 1. *&* 3. *Scacc. de appell. q.* 17. *limit.* 6. *membr* 8. *nu.* 18. qui plurimos alios congerit, & hanc refert eſſe communem opinionem.

P ATTENTIO, QVOD EXECVTIO EST IRRETRACTA-
96 BILIS. Hæc clauſula ſtat cauſatiuè, non conditionaliter, ſicut dicitur de alia ſimili apud *Modern. de clauſ. lib.* 1. *clauſ.* 15. *iuxta deciſ. Rot.*
97 *ibi allegatas*, nam inhibitio concedi non debet niſi cum cauſæ cognitione, quod pro regula notabili tradit *Franc. in cap.* 1. *nu.* 14. *de appell. probat. tex. in cap. Romana* §. *ſi verò de ſenten. ex com. in* 6. *Aretin. conſ.* 75. *nu.* 9. *Alex. conſ.* 69. *nu.* 1. *lib.* 7. debet enim Iudici liquere ſe habere iuriſdictionem in cauſa adeo, vt poſſit ligare manus Iudicis, cui inhibet, vt inquit *Alex. ibidem verſ. præterea una ratione, Couar. practi. quæſt. c.* 24.
98 *num.* 3. inhibitionem ita concepiam dicit eſſe canonicam iuxta communem omnium ſententiā, & alij multi præterea, quos refert, & ſequitur *Mandoſ. de inhib. quæſt.* 25. & hoc de iure non habet difficultatem, quidquid ſit de ſtylo Romanę Curiæ, vt per *Mandoſ. ead. quæſt. n.* 4. *&* 5. ex hac igitur forma inhibendi à ſtatuto præſcripta, Iudex intelligit ſe non temere, ſed canonicè debere ad inhibendum procedere, atq; formam ipſam in inhibitione ſeruare debebit,
99 alioqui inhibitio, vtpotè non canonica, non ligaret, *c. non ſolum de appell. in* 6. *c. Romana* §. *quod ſi obijciatur extra eod. tit. cum aliis ad id allegatis ſupra hoc eodem cap. ſub litera N. verbo inhibuiſſe*
100 *in fin.* atque amplius foret nulla tanquam con-

tra

tra formam iuris noſtri municipalis, iuxta *tex. in c. cum dilecta 22. & ibi not. per Pelin. ſub nu. 6. verbo geſta contra formam ſunt nulla l. cum ij 8. §. ſi Prator. ff. de tranſact. l. hac conſultiſſima 21. in princ. C. de teſtam. Vant. de nullit. tit. quot. & quib. mod. & c. nu. 52. Rot. diuerſ. dec. 226. n. 1. par. 1. & deciſ. 72. num. 10. par. 2. Mohed. deciſ. n. 17. aliàs 300. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. Maſcard. de gener. ſtat. interp. concl. 9. & præcipuè num. 13.*

101 vbi quod quando ſtatutum præſcribit modum conficiendi actum aliter, quam de iure communi diſpoſitum ſit, dando iuriſdictionem modificatam circa illum, tunc dicitur data forma, quæ non ſeruata, actus eſt nullus, ex dicto *Dec. conſ. 528. nu. 12. & Fel. in d. c. cum dilecta verſ. nonum ſignum, ſub n. 6.* & hic eſt caſus noſter, vt appareat ex lectione huius noſtri ſtatuti.

Q NON POTEST AGI, NEC REPLICARI POST ANNVM.

102 Et hoc procedere debet, etiam ſi nullitas foret euidens, ac notoria, vbi enim ſtatutum præfigit terminum decem dierum vel ſimilem alium, eo elapſo, opponi non poteſt de nullitate quantumuis euidenti, & notoria, *Alex. conſ. 105. n. 4. & ſeq. lib. 5. & conſ. 225. nu. 14. lib. 6. Natt. conſ. 120. nu. 15. lib. 1. Rolan. conſ. 83. n. 16. vol. 1. Oſaſc. deciſ. 22 nu. 14. Cephal. conſ. 263. nu. 36. vol. 2. Becc. conſ. 40. n. 5.* vbi de communi, *Pariſ. conſ. 95. nu. 35. par. 1. Carol. de Graſſ. de except. 20. except. nu. 16. Scacc. de appell. q. 19. remed. 1. concl. 4. n. 45. Gabr.* qui hanc opinionem dicit communem & habere locum etiam, vbi ageretur de nullita-

103 te ex defectu iuriſdictionis, *concluſ. 3. de ſtatut. ſub. n. 14. & 17.* ibi, tenendo primam communem opin. licet contrarium teneat *Becc.* quoad nullitatem notoriam ex defectu iuriſdictionis, *d. conſ. 40. n. 7.* & alii quidam citati per *Gabr. cod. concl. n. 17. Maſcard. de gen. ſtat. interpr. concl. 4. nu. 18. Contard. ad l. vnic. C. ſi de momen. poſſeſſ. limit. 7. nu. 67. Gabr. concl. 4. de except. n. 3. & ſeq.* vtque demum firmiori præſidio muniamus extremum agmen Doct. huiuſce opinionis, eam tenuit Rot. *apud Put. deciſ. 407. in fin. par. 2. inxt. emendat. impreſſ. & clarius apud Achill. deciſ. 15. & deciſ. 18. num. 2. de conſtit.* vbi comprehenditur etiam nullitas ex defectu iuriſdictionis, & recentius *in Romana Cottinij coram Cardinale Sacrato 6. Martij 1606.* & hæc demum opinio tanquam innixa auctoritate Sac. Rotæ Romanæ plenè quidem tenenda eſt, vel hoc ſolo nomine communis dicenda, quamuis alioqui ex DD. numero fortè communis non eſſet; ſicuti complurium Doct. aſſertione probat, atque etiam cõprobat ratione generaliter de ſupremi iſtius Tribunalis opinionibus *Ceual. in præfat. ad pract. quæſt. comm. num. 25.* neque ab ea recedendum eſt, licet alii ſanè multi in contrariam iuerint ſententiam, quos recenſere ſuperuacaneum recenſemus.

Cæterum pro veritate concluſionis faciunt

104 plures regulæ iuris: nam qui intra terminum ſibi præfixum non agit cauſam ſuã, ſibi imputet dãnum, quod ſua culpa, ſeu negligẽtia sẽrit, *cap. damnum, 86. de regulis iuris in 6. l. quod quis ex culpa ſua 204. de regulis iur. cum ibi not. l. veteres*

105 *in fin. ff. de itiner. actuque priuat.*, & cauſæ renunciaſſe cenſetur, qui contra tempus præſcriptum eam non proſequitur *l. ſi ea 7. C. de iis, qui accuſ. non poſſ. l. ab accuſatione 6. §. deſtitiſſe ff. ad Senatuſconſultum Turpill. l. diffamari ff. de ingen. manumiſſ. l. mancipiorum 6. ff. de optio. legat. l. prima ff. de curat. bon. dand. l. 4. ff. de bon. auctor. iud. poſſiden. Dyn. in cap. indultum 17. litera B. verſ. contra videtur, de regul. iur. in 6.* atque præſumptam eiuſmodi renunciationem ad rem noſtram perpendit *Becc. d. conſ. 40. ſub. n. 5.* & ante eum *Caſtren. conſ. 280. nu. 2. in fin. lib. 1. Rol. conſ. 88. ſub n. 16. in fin. Cephal. conſ. 202. n. 18. & ſeq. vol. 2.* qui talem renunciationem aſſerit procedere tam quoad nullitatem notoriam, quam quoad non notoriam.

Sed quia vt plurimum, cuique morbo ſuum

106 eſt remedium, fortè poterit is, qui nullitatem euidentem, ac notoriam intra decem dies iuxta formam ſtatuti noſtri non exhibuerit, adire Iudicem, ad quẽ ſententiæ, quæ nulla dicitur, executio ſpectat, eique nullitatẽ eiuſmodi demonſtrare, Iudex verò eiuſmodi ſententiam non exequetur, quinimò etiam parte impedita, vel inhabili ad excipiendum de tali nullitate, Iudex ipſe ex officio repellere debebit petẽtem executionem; ita animaduertit noſter *Luc. Pat. d. cap. 1. de cauſ. nullit. nu. 31. ex Anchar. conſ. 208. ſub num. 6. facit tex. in l. ſi Pretor 75. §. Marcellus in fin. ff. de indic. Bald. conſ. 119. ſub nu. 3. lib. 2.* vbi idem inquit, quod Iudex de nullitate, quæ per ſe patet, ſuam habet conſcientiam informa-

107 tam, & ex ſententia ſic nulla ius reddere non poteſt, *addit. ad hæc tex. in l. ſi feriatis ff. de fer. idem Bald. conſ. 225. n. 1. lib. 5.* vbi, quod licet in eo caſu agi non poſſet de nullitate ſententiæ propter quamdam conſtitutionem, quia lapſa erant fatalia, tamen talis ſententia executioni mandari non poterit conſtito de nullitate ex ipſis actis, *Roman. conſ. 42. nu 4.* vbi, quod Iudex ex offi-

108 cio repellere debet agentem ad executionem ſententiæ, quæ nulla apparet ex ipſis actis, *Milanenſ. deciſ. Sicil. 2. n. 135. & 147.* quodque talis nullitas ſaltem per viam exceptionis impediat executionem ſententiarũ *not. Hieron. Gabr. conſ. 49. in fin. lib. 1. Lancell. de attent. par. 2. tit. de attent. nullit. pendent. n. 92.* & plures alij ab eo citati *Carol. de Graſ.* & alij ab eo relati *d. except. 20. nu. 9. & 10.*

109 Et hæc quidem concluſio locum habet etiam, vbi de nullitate principaliter in proprio iudicio ageretur, in caſu ſcilicet, vbi aliàs ſic agere prohibitum non eſſet à iure, nam actor idem, nihilominus coram Iudice exequente poſſet per eiuſmodi nullitatem impedire executionem, vt per *Gabriel. & alios citatos ab eo d. conſ. 49. in fin.*

110 Supradicta autem procedunt ſolum, vbi nullitas ex actis inſurgens nullam admittat diſputationẽ, alioqui non impediret executionẽ, iuxta diſtinctionem *Rip. in l. 4. §. cõdemnatum n. 17. ff. de re iud.* qui refert, & ſequitur *Franc. d. c. dilecti. q. 52. in fin. ſub n. 142.* quam diſtinctionẽ apparebat *Anton. Gabriel. concluſ. 1. de execut. rei iud. n. 9. Cephal. conſ. 263. n. 15.* & ex Doct. apparet eã planè communiter eſſe receptam, vnde ſecundum eum ita intelligi debet opinio communis, de qua per ipſum eadem *concl. n. 8. verſ. contrarium* quod immo, nempè quod exceptio nullitatis euidentis impedit executionem rei iudicatæ.

Ve-

Verum conſideratis prædictis omnibus, quę de remedio executionis impediędæ attulimus, demum arbitrarer ea non poſſe applicari diſpoſitioni huius noſtri ſtatuti, per quod præfigitur certum tempus, nempe annus ad dicendum de nullitate ſed habere locum in eo caſu dumtaxat, quando ſtatutum ſimpliciter reijcit nullitates, prout loquuntur Doct. alterius opinionis, ſi bene eorum dicta ponderentur, & declarat optimè *Alex. in d. conſ.* 105. *num.* 7. *& ſeqq. & d. conſ.* 215. *num.* 9. *& ſeqq.* At in caſu noſtri ſtatuti locus planè videtur eſſe alteri cócluſioni etiam communiter receptæ, quod elapſo
111 tempore præſcripto, non poſſit agi amplius de nullitate etiam euidenti, & notoria, iuxta ſententiam *Alex. conſ.* 105. *lib.* 5. *& conſ.* 225. *lib.* 6. atque complurium aliorum, qui eum ſequuntur, adiuncta demum auctoritate Sac. Rot. Accedat prædictis quod ſtatutum noſtrum indefinitè loquitur de nullitate, ſicque comprehendit quamcumque nullitatem, cum indefinita oratio
112 prolata à lege æquipolleat vniuerſali, *l. ſi ſeruitus* 22. *ff. de ſeruit. vrban. prædi. glo. in c. vt circa in prin. verb. aliorum de elect. in* 6. & ſequuntur communiter ſcribentes, vti teſtatur *Cagnol. in l.* 1. *ſub num.* 7. *Bar. in l. omnes populi num.* 57. *Brunor. à Sol. in ſuis propoſit. iur. verbo in definita prolata*
113 *à lege*, quod & in ſtatutis pariter locum habet, vti aſſerit *Maſcar. S. de gener. ſtat. interpr.* & plures alii ab eo citati, *concluſ.* 5. *num.* 11. nec obſtare
114 debet, quod in odioſis indefinita non æquipollet vniuerſali, *l.* 2. *vbi Doct. ff. de libe. & poſthu.* quia ſtatutum noſtrum, vt potè fauens breuitati, & paucitati litium cenſeri debet fauorabile, iuxta ea quæ ſupra attulimus ad c. 180. lit. G. ſub verb. Omnino in nulla cauſa, propè fin. annotationis.

115 Quæ quidem concluſio ampliatur, vt nec etiã per modum exceptionis, nullitas, quamuis euidens & notoria, obiici poſſit, vt ſentit *Corn. conſ.* 302. *ſub num.* 2. *verſ. & ſi quid dubietatis habet. vol.* 1. *Calcan. conſ.* 16. *col. fin. Taſ. conſ.* 200. *vol.* 2. *Practi. Papien. in form. execut. ſenten. diffin.*
116 *verbo ſapiens, num.* 11. vbi probat, quod ius proponendum intra certum tempus in modum agendi, non poterit eo tempore tranſacto proponi in modum excipiendi, & allegat. *l. quæſitum* 31. *§. in dolo ff. de pecul. l. ſi intra* 8. *C. de non nu. pecunia. l. Papinianus* 8. *§. Papinianus ff. de inoffic. teſtã. l. necnon* 28. *§. exempla ff. ex quib. cauſ. maior.* addit & rationem, ne circumueniatur ratio ſtatuti, contra *tex. in l. penult. ff. ad exhib.* atq; ſubijcit idẽ *Papien. ita practicari, Caſtren. conſ.* 188. *ſub num.* 2. *verſ. cum enim iſtam cauſam*, vbi expreſsè inquit, quod qui intra tempus à ſtatuto limitatum nullitatem non deduxit, excluſis eſt, non ſolum à via agendi, ſed etiam à via excipiendi, per *dictam l. intra, in fin. C. de non numer. pecunia*, idque ſubdit in caſu ſimilis ſtatuti vidiſſe clarũ, & in dubitatum apud omnes, aliàs, vt mox ſubiicit, præfixio termini à ſtatuto facta, nihil operaretur, *Aym. conſ.* 179. *num.* 4. dicens expreſsè, quod ſi per ſtatutum præfigitur certum tempus ad dicendum de nullitate, eo lapſo nullitas amplius proponi non poteſt, neque agendo, neque excipiendo. Attamen ampliatio iſta
117 non videtur adeo ſimpliciter intelligenda ſed vbi conſter ſtatuentes voluiſſe, quod elapſo certo termino præfixo, nullitas, nec etiam per modum exceptionis deduci poſſit, vel quia id expreſſerint, vt in *conſ. Rol.* 83. *num.* 16. *lib.* 1. vel quia vſi ſint verbis talibus, quæ hunc etiam caſum comprehendant: id verò per ſtatutum profectò decerni poteſt, *ex l. omnes populi vbi Doct. ff. de leg. Alex. d. conſ.* 225 *n.* 6. *& 9. Caſtr. d. conſ.* 288. *num.* 2. At ſtatutum noſtrum ſimpliciter prohibet agi, & replicari de nullitate poſt annum; non autem prohibet excipi, & ideo ita intelligitur, vt liceat excipere de nullitate non obſtante ſtatuto, *Achil. dec.* 5. *&* 6. *de conſt. Franc. d. c. dilecto ſub q.* 54. *num.* 151. qui hoc optimè comprobat, & practicus noſter Capitolinus *Luc. Pat ita declaranit. d. cap. de null. num.* 28. *&* 29. vbi ſpecifiè reſpondet ad obiecta iuxta
118 prædictum intellectum. Accedat, quod actionis verb. non continetur exceptio, *l. verbum oportebit* 8. *§. actionis verb. ff. de verb. de verb. ſign.* & ideo ſtatutum denegans actionem, non denegat exceptionem, *Bal. in l. peremptorias num.* 24. *C. de ſen. reſcin. non poſſ. Bar. in l.* 1. *in prin. nu.* 1. *ff. de exaep.* qui exceptionem notat non eſſe propriè actionem, & ideò in ſtatutis non venire ſub nomine actionis, & rectè quidem, cum regula iuris ſit quod verba ſtatutorum ſint pro-
119 priè, ac ſtrictè intelligenda, DD. communiter, *in l. omnes populi ff. de iuſt. & iur. l.* 3. *§. hæc verba ff. de neg. geſt. l. non aliter. ff. de leg.* 3. *l. ſi ſeruum. §. non dixit Prætor. ff. de acq. hæred. Maſcar. de gener. ſtat. interpr. concl.* 5. *præcipuè num.* 172. Et
120 eo quidem magis, quò maior eſt ratio, & fauorabilior exceptionis quam actionis, ex *regul. l. inuitus* 199. *§. cui damus, &c. qui ad agendum* 71. *cum not. vtrobique* vnde prohibita ſimpliciter actione nullitatis per annum ex ſtatuto non debet cenſeri prohibita exceptio. Confirmantur adhuc magis prædicta, quia dum per viam exceptionis deducitur nullitas, ceſſare videtur ſuſpicio illa calumniæ, vt litium finis non detur vnquam, quod iura abhorrent, *Clemen. vt calumnijs vbi Doct. de re iudic. facit tex. in l. fratris*
121 *C. de tranſact.* Siquidem de exceptione nullitatis obiecta ad executionem impediendam ſummariè cognoſcitur, *Vant. tit. quot & quib. mod. nul-*
122 *lit. in iudic. propon. poſſ. num.* 27. & 32. nec ea admittitur, niſi ſit euidens, ac notoria, vt ſup. diximus ex *Franc. in c. dilecto q.* 52. *in fin ſub nu.* 142. *de appell. Rip. in d. l.* 4. *§. condemnatum nu.* 17. *ff. de re iudic. & Gabr. conel.* 1. *de execut. rei iu-*
123 *dic. num.* 9. quodque vbi offertur probatio incontinenti, tollatur omnis præſumptio calumniæ, & malitiæ *not. Franc. in d. c. dilecto ſub q.* 9. *& num.* 25. *verſ. tu intellige, facit tex. in c. litteras* 13. *de reſtit. ſpol. & c. interpoſita.* 70. *in prin. extr. de appell. Contar. ad l. vnic limit.* 7 *n.* 65. Ergo ceſſante ratione perhibitionis in exceptione nullitatis, quæ conſideratur in prohibitione actionis, ceſſare vtique debet prohibitio in ex-
124 ceptione, nam generaliter prohibitio ceſſat, ceſſante cauſa, cuius contemplatione quid prohibetur, *Brun. à Sol. in ſuis propoſ. iur. verbo prohibitio ceſſat, probat. tex. in l. adigere. §. quamuis ff. de iur. patr. in cap. cum ceſſante de appell. cum ſimil.* & doct. paſſim, pleniſſimè verò *Tiraquell. in tract. ſuo, ceſſante cauſa.*

R . NEC REPLICARI. Sic replicatio poſt annum æquè prohibetur, atque actio, quòd hic expreſſum eſt, ſed & ſtatutum antiquum cap. 17. lib. 1. licet de replicatione non loqueretur, ita fuit intellectum à Sac. Rota teſte *Achill. deciſ. 7. num. 1. de conſtit.* quæ habetur etiam apud *Put. tit. de conſtit. dec. 15. in emendat. impreſ.* Porrò re-
126 plicationes nihil aliud ſunt, quam exceptiones, & à parte actoris veniunt; quæ quidem ideo neceſſariæ ſunt, vt exceptiones excludant, ſemper enim replicatio idcircò obijcitur, vt exceptio-
126 nem oppugnet, & illud tenendum eſt omnem exceptionem, vel replicationem excluſoriam eſſe. Exceptio actorem excludit, replicatio reum; Sed & contra replicationem ſolet dari duplicatio, & contra duplicationem triplicatio, & contra triplicationem rurſus quadruplicatio, & deinceps multiplicantur nomina, dum aut reus, aut actor obijcit; verba hæc ſunt *Vlp. in l. 2. in prin. de except.* explicantis, quid ſint replicationes, cum in primis verbis eiuſdem l. declaraſſet, quid ſit exceptio.

Cæterum quamuis replicatio dicatur exceptio competens actori contra exceptionem rei, *ex d. l. 2. vt not. etiam Specul. tit. de except. & replic. 5. §. nunc dicendum reſtat, in princ.* attamen eſt temporalis ſicuti actio, & quoad hoc habet
127 naturam actionis, *Put.* in terminis noſtris licet tum ageretur de ſtatuto veteri, vt ſupra *cap. 157. lib. 1. deciſ. 293. num. 2. iuxta emendatam impreſſionem, ex l. quæſitum 31. §. in dolo ff. de pecul. vbi tex. eſt clarus, Bart. in d. l. 2. num. 3. in fin.* vbi dicit, quod licet exceptioni propriè ſumptæ non præſcribatur, *l. licet C. de except.* vbi quę annua ſunt ad agendum, ſunt perpetua ad excipiendum *& l. pure §. 1. in fin. ff. de dol. except.* præſcribitur tamen replicationi per *d. §. in dolo*, quod & not idem *Bart. in l. ſi pactum in fin. C. de except. Cyn. in d. l. licet num. 3.* vbi inquit, quod eiuſdem vitæ ſunt actio, & replicatio *ex d. l. quæſitum 31. §. fin. vbi & glo. ff. de pecul.* atque
128 adijcit declarationem animaduertendam ad regulam, quod quæ ſunt temporalia ad agendum, ſunt perpetua ad excipiendum: inquit autem, quod aut exceptio alicui competit, quia actio, & tunc eiuſdē vitæ eſt actio, cuius eſt exceptio, *ff. de peti. hæred l. ſi quis libertatem 7. & l. Papi-*
129 *nianus 8. §. ſi filius ff. de inoffic. teſta.* aut competit non quia actio, ſed quia æquum erat excipere, exempli gratia, mutuatti mihi decem, ſed poſtea feciſti pactum de non petendo, vnde ſi petis mutuum, æquum eſt, vt excipiam de pacto de non petendo, & perpetua erit exceptio; ſicque ſubiungit intelligi regulam iſtam in *dicta l. licet & in l. pure 5. §. fin. ff. de dol. excep.* Quod
130 autem replicatio tamdiu duret, quamdiu actio, in reliquis autem exceptionis naturam ſequatur, tradit *Dec in cap. ſi autem 9. num. 28. & 29. Rot. deciſ. 132. num. 21. & ſequen. par. 2. diuerſ. Contard. ad l. vnic. C. ſi de momen. poſſeſſ. limit. 7. num. 68. & ſeq. Scac. de appell. q. 19. remed. 4. num 55.*

131 Poterit autem, hoc ſtatuto non obſtante, excipi de nullitate poſt annum, vti ſupra ad hoc ipſum cap. Demonſtrauimus ſub litteta Q. verbò, non poſſit agi, ibi, attamen ampliatio iſta, accedat aliis ibi pro opinione iſta citatis *Franc. in dicto cap. dilecto ſub 54. quæſt. num. 150. Alex. conſ. 82. num. 12. & ſeq. lib. 3. Aret. conſ. 75. nu. 11. verſ. aut ergo arguendo à fortiori, vti arguit Contard. ex eod. Aret. ad l. vnic. C ſi de moment. poſſeſſ. limit. 7. num. 68.*

132 Cæterum quæ diximus de actione, etiam, quod ad hoc vt de notoria, ac euidenti nullitate poſt annum agi non poſſit, eadem pariter de replicatione dicenda ſunt, nam replicatio in caſu noſtri ſtatuti naturam ſortitur actionis, vti ſupra ad hoc verbum, *Nec replicari* deduximus, & ſtatutum noſtrum idem decernit de replicatione, ac de actione expreſſis verbis.

133 Limitandum autem videtur ſtatutum noſtrū vt non procedat in nullitate annexa ſpolio, nam
134 de iſta non loquitur ſtatutum, cum ſpolium, & nullitas ſint inſeparabilia, quia ſpolium procedit à nullitate, ſicque cauſa eſt mixtus, ita ſenſit *Rot. deciſ. 215 num. 4. par. 1. diuerſ.* & ſuffra-
135 gatur huic deciſ. concluſio iſta, nempe, quod ſtatuta intelligi debent in caſu ſimplici, non autem in caſu mixto, vti de ſtatuto ſupra cap. 131. iudicauit *Rota coram Corduba in Romana prætenſæ dotis 25. Decembris 1594. quæ eſt par. 4. diuerſor.* & generaliter id receptum eſt, *Angel. in l. ſi ita 13. num. 2. ff. de liber. & poſthu. Ruin. conſil. 15. num. 23. lib. 3. Iaſ. conſ. 12. num. 1. lib. Maſcard. de gener. ſtat. interp. concluſ. 4. num. 20.* neque hoc habet difficultatem, vbi verſamur in materia præiudiciali, & ſtrictè intelligenda, qualis eſt hæc noſtra, *Rot. coram Ludouiſio, qui fuit poſtea Gregorius Papa XV. deciſ. 308. n. 8. vbi annot. plenius num. 11.*

ETIAMSI EX DIVERSIS CAPITIBVS NVLLITAS PRAETENDATVR. In hoc puncto etiam ſtatuentes
136 ſtuduerunt paucitati, ac breuitati litium, alioqui autem ex iure communi permittitur poſt caput vnum nullitatis principaliter deductum, intentare pariter & alterum non deductum, *Bart. in l. ſi expreſſum num 16. verſ. quæro, quid ſi proſecutus eſt, ff. de appellat. vbi addit. Alex. littera K idem Alex. conſ. 147. num. 9. lib. 6. Abb. conſ. 97. ſub num. 1. verſ. ex quibus concluditur, & num. 2. par. 1. Vant. de nullit. tit. quot. & quib. mod. num. 95. Grauat. ad Veſtr lib. 3. cap. 1. de nullit. num. 33. Franc. in cap. dilecto quæſt. 1. ſub num. 49. verſ. & tamen non ſic in libello nullitatis,* apud quem hunc articulum plenius diſtinctum, & explicatum per totam illam quæſt. videre potes.
137 Et hoc procedit, vbi dictum ſit de nullitate vnius, & eiuſdem ſententiæ, vt in hac vltima
138 clauſula noſtri ſtatuti: ſed quid ſi ſententia contineat plura capitula diſtincta, & de nullitate vnius capitis dictum ſit, in quo proinde actor ſuccubuerit, numquid idem actor dicere poterit de nullitate alterius capitis? videtur planè, quod poterit, quia quot ſunt capita, tot ſunt ſententiæ, argumento *l. etiam 30. §. 1. ff. de minor. l. quadam mulier 42. ff. famil. erciſc. l. fin. ff. de iur. patronat. Bart. in l. 1. num. 7. C. ſi aduerſ. rem iud.* vbi & alij interpretes. *Rot. diuerſ. deciſ. 33. num. 9. & 10. par. 2.* vbi amplius *à num. 7. ad finem vſque deciſ.* dilucidè explicatur materia iſta, & in ſpecie quando capitula cenſeātur eſſe ſeparata, facit ad hæc regula iuris, quod ſeparato-
139 rum ſeparata debet eſſe ratio, *l. Papinianus 21. in princip. ff. de minor. l. fin. ff. de calumniat.*

cum

Digitized by Google

cum ſimil. l. ſi maritus. 10. C. de donat. inter vir. & vxor. l. fin. C. de ſenten. & interloc. omn. iud. vbi Bal. num. 8.

140 Demum colophonis loco, prædictis adiungo, quod ſtatutum noſtrum concernit deciſionem in quantum perimit litem, & inſtantiam; ideo ſeruandum eſt in quocumque foro, quæ præciſa verba leguntur apud *Put. deciſ. 22. de conſtit. & apud Achill. deciſ. 10. eod. tit.*

De Appellantibus, & ſimul de Nullitate dicentibus.

CAP. CXCII.

SI ille, contra quem eſt lata ſententia, duxerit appellandum, & *a* in ſua appellatione, nullitatem, & iniquitatem deduxerit, & in cauſa appellationis, contra eum fuerit lata ſententia. *b* non audiatur vlterius ſuper nullitate primæ ſententiæ, à qua fuerat appellatum.

SVMMARIVM.

1 *Nullitas, & iniquitas ſententia tripliciter deducitur in appellatione, & num. 4. 5.*

2 *Appellatio omnis includit nullitatem, licet nullitas non ſit expreſſa.*

3 *Nullitas deuoluit ad Iudicem ad quem, cauſam ipſius nullitatis, & cauſam iniquitatis, & iniuſtitiæ.*

6 *Iudex appellationis in cauſa nullitatis principaliter poteſt confirmare primam ſententiam, licet nullam, etiam ſi ſit nulla ex defectu iuriſdictionis, & num. 7.*

Tam ex iure communi, quam ex ſtatuto, & numero 12.

Intellige vt nu. 8. 11. 13. 14.

9 *Nullitatum obiectio in genere non ſufficit, ſed requiritur ſpecialis, nec ſufficit eas exprimere, niſi etiã probentur tales, quæ non poſſint ſubſiſtere, & num. 10.*

15 *Iudex non poteſt confirmare, vel reformare primam ſententiam nullam ex defectu circa ſubſtantialia proceſſus, ſed eam debet nullam declarare.*

16 *Statuta interpretationem paſſiuam recipiunt à iure communi, & eorum verba reſtringi debent ad id quod eſt rationis, ne ſequatur abſurdum. & num. 17.*

18 *Cauſa appellationis ſi pronuncietur deſerta, non ideo cenſetur deſerta cauſa nullitatis.*

Intellige vt num. 19. 20.

ANNOTATIONES.

A 1 IN SVA APPELLATIONE NVLLITATEM, ET INIQVITATEM DEDVXERIT. Tripliciter autem in appellatione deducitur nullitas, & iniquitas ſententiæ; primò incidenter, & acceſſoriè in ſim-
2 plici appellatione vbi non fiat mentio nullitatis, quia in omni appellatione includitur nullitas licet non ſit expreſſa, *tex apertus in l. quædam mulier 2. ff. famil. erciſ. & in l. fin. ff. de iur. patr.*

3 ſicuti contra nullitas deuoluit ad Iudicem ad quem, non ſolum cauſam ipſius nullitatis, ſed etiam cauſam iniquitatis, & iniuſtitiæ, *Bart. in l. ſi expreſſim num. 14. ff. de appell. Felin. in cap. per tuas 40. ſub num. 8. de ſenten. excom. Alexan. conſ. 79. num. 2. lib. 2. Ferrett. conſ. 44. ſi Papa, in princ. lib. 1. Lancellot. de attentat. par. 2. cap. 17. de attentat. nullit. penden. nu. 1.* vbi de communi opinione *Veſtr, in prax. Romana Cur. lib. 3. cap. 1. de nullit. num 6.*

4 Secundò vbi cum appellatione nullitas æque principaliter deducitur, videlicet ſi dico ſententiam nullam, & ſi qua eſt appello, vt per *gloſ. ordin. in l. 1. C. quand. prouoc. non eſt neceſſ. verb. Non obtinebit, vbi Bart. numero 8. & Bal. numero 13.*

5 Tertiò, vel breuius, vbi aliàs in appellatione expreſſa ſit mentio nullitatis, nam hoc pariter caſu nullitas æque principaliter cum appellatione deducta cenſetur, iuxta magis communem Doctorum opinionem, de qua teſtatur *Granut. theorem. 17. num. 23.* & ante eum *Mandoſ. 17. commiſſ. verb. Nullitatis, & nullitatum,* qui præter aſſertionem, quod hæc ſit verior, & magis communis opinio, adijcit etiam, quod Rota pluries eam tenuerit.

B 6 NON AVDIATVR VLTERIVS SVPER NVLLITATE PRIMAE SENTENTIAE. Ex hac clauſula neceſſario infertur, quod in vtroque caſu prædicto poteſt Iudex appellationis confirmare ſententiam primi Iudicis licet nullam, quod vtique facit, dum pronunciat benè iudicatum & malè appellatum, id verò & iuri communi conſentaneum eſt, *Vant. tit. qualit. & quib. mod. num. 25. in illis verbis,* hoc etenim caſu de nullitate actus confirmati obſtãte ſententia, & re iudicata confirmante vlterius quæri non poteſt, vt tenent, prout idẽ ſubiungit, communiter Doct. *in c. 1. & 2. de confirmat vtil. vel inutil. glo. in l. 1. ver. Non obtinebit C. quan. prouoc. non eſt neceſſ. vbi etiam Bar. num. 9. & 10. Bal. num. 8. Salic. num, 8. Franc. in c. dilecto de appel. q. 41. ſub num. 94. & 95. & q. 48. n. 107. & clarius num. 108.* ibi, quia pronunciat Iudex malè appellatum, & benè iudicatum *Rot in antiq. deciſ. 7. aliàs 118. de ſent. & re iudic. & apud Achill. deciſ. 4. nu. 1. eod. tit. & apud Caſar. de Graſſ. dec. [illegible]. num. 11. eod. Alex. conſ. 171. nu. 15. & conſ. 67. num. 2. vol. 6. & conſ. 53. num. 2. vol. 5. Pariſ. conſ. 109. num. 1. lib. 4. Lancellot. de attent. par. 2. cap. 6. num. 65.* vbi de communi, & loquitur in confirmatione ſententiæ nullæ ex actis à Iudice geſtis poſt ipſius legitimam recuſationem, *Put. deciſ. 60.* vbi de communi *lib. 3. Gabriel. conſ. 49. num. 1. vol. 1. Rot. deciſ. 310. num. 11. & 611. ſub num. 2. tom. 1. in recent. diuerſ. & deciſ. 512. nu. 1. & 474. num. 4. par. 2. in recentior.*

7 Et concluſio procedit etiam ſi prima ſententia ſit nulla ex defectu iuriſdictionis *Alexan. conſ. 112. num. 3. lib. 5. Achill. dicta deciſ. 4. Put. dicta deciſ. 60. Lancellot. dicto cap. 6. num. 65. Gabriel. concluſ. 3. de ſtatut. num. 25. Pariſ dicto conſ. 109. num. 1. & 2. lib. 4.* qui tamen declarat *num. 4.* ſecus eſſe vbi defectus eſſet omnimodæ iuriſdictionis, *Granat. theorem. 17. num. 1.*

8 Verum eadem concluſio ita intelligenda eſt vt locum habeat tribus concurrentibus, ſcilicet primo, quod ſit iuſta, & ita loquuntur Docto-

res omnes; abſit enim vt dicatur licere Iudici confirmare ſententiam quæ non ſit iuſta.

Secundò, quod non fuerit in ſtatum per appellantem, vt in primis ſuper oppoſitis nullitatibus pronuncietur, nam ſi fuerit inſtatum, tunc debet Iudex ſuper nullitatibus in primis pronunciare; aliàs faceret iniuſtitiam. *Rot. apud Caſ. de Graſſ. deciſ. 9. nu. 3. de cauſſ. poſſeſſ. & propriet. & deciſ. 714. num. 3. par. 4. diuerſ. & in deciſ. 572. par. 2. diuerſ. & in recentior. vbi num.*

9 3. etiam declaratur non ſufficere obiectionem nullitatum in genere, ſed requiri ſpecialem, & amplius *num. 4.* docetur non ſufficere nullitates

10 exprimere, & in proceſſu demonſtrare, niſi etiã probentur tales, quæ non poſſint ſubſiſtere, & iuris effectum habere, *Alex. conſ. 3. num. 4. vol. 5. Aym. conſ. 270. circa fin. verſ. poſito. Mareſcot variar. reſol lib. 2. cap. 22.*

11 Tertiò requiritur, quod à ſententia confirmatoria non fuerit appellatum, ita vt eadem tranſierit in iudicatum, & quidem Doctores omnes, & Sac. Rot. deciſi id exprimunt, vel certè ſupponunt; plenius verò, ac euidentius comprobat, atque adamuſſim explicat citata *deciſ. 474. par. 2. diuerſ. in recentior.* quam in argumento magiſtralem appellat *Farinac.* qui ad publicum commodũ, complura ſupremi huius Tribunalis reſponſa quaſi oraculo ſelecta Typis mandari, & in volumnia diſtinctè referri curauit. Verum in caſu huius ſtatuti noſtri habemus rem iudicatam ex duabus conformibus ipſo iure nempè ex cap. ſupra 180. ſicque locus eſſe debet indubitanter concluſioni tum ex iure communi, tum ex iure noſtro municipali deſumptæ, nempè, quod vbi appellans nullitatem, & iniquitatem primæ ſententiæ in ſua appellatione deduxerit, ſi prior ſententia confirmata fuerit, non audiatur vlterius idem appellans ſuper nullitate primæ ſententiæ, à qua appellauerat.

13 Prædictis tribus declarationibus, & limitationibus addo quartam limitationem, nempe quando in prima ſententia error ſit expreſſus, tum enim ea confirmari non poteſt, quia idem error eſſet in ſecunda ſententia, qui erat in prima, iuxt. *texta in l. 1. ff. quæ ſenten. ſin. appell. reſcin. Bar. in l. 1. C. quand. prouoc. non eſt neceſſ. ſub num. 6. verſ. aut quis eſt proſequutus cauſam nullitatis, Salic. ibidem nu. 9. verſ. nam ſi propter expreſſum iuris errorem in ea, Alex. conſ. 29. nu. 4. vol. 2. Decian. conſ. 48 num. 265. & ſeq. lib. 1. & conſ. 45. num. 5. & 6. lib. 1. Vant. de nullit. titul. ....n. 132. verſ. poterit itaque Iudex. Granut. theorem. 17. ſub num. 16.*

14 Subnecto adhuc quintam limitationem ſcilicet quando nullitas verſatur non ſolum circa ſententiam, ſed etiam circa proceſſum in ſubſtantialibus, ſiquidem hoc caſu idem eſt vitium in ſententia confirmante, atque in confirmata,

15 & ideo Iudex non poteſt primam ſententiam eiuſmodi nullitate laborantem confirmare, vel reformare, quinimmo debet nullam declarare, *cap dilecti de empt. & vendit. & ibi omnes Dec. conſ. 483. num. 8. Gabriel. conſ. 40 num. 5.* qui plures alios refert, & addit infinitos alios citari poſſe, *Prepoſ. in cap. dilecto de appell. num 75. & 79. Ruin. conſ. 73. num. 10. vol. 4. Honded. conſ. 19. num. 32. lib. 1. Veſtr. in ſua praxi lib. 8. cap. 1. num. 10. Vant. tit. de nullit. ex defect. proceſſ. num. 7. Granut. dicto theorem. 17. num. 12.* Atque demum non videtur dubitandum, quin ſtatutum noſtrum prædictas declarationes, & limitationes recipiat, quæ nimirum ſingulæ ex iure cõmuni proficiſcuntur, & ſolidis innitantur ra-

16 tionibus, ſiquidem ſtatuta interpretationem paſſiuam, & declarationem à iure communi recipere compertiſſimum eſt, ſicuti communiter tradunt Doctores *in l. omnes populi, vbi præcipuè Bart. num. 56. ff. de iuſt. & iur. Bald. l. fin §. in computatione num. 16. C. de iur. deliber. Crott. in dicta l omnes populi n. 294.* qui hanc eſſe communem affirmat opin. *Io. Andr. in regul. pro poſſeſſore. num. 7. de regul. iur. in 6. Oſaſc. deciſ. 169. nu. 2. & ſeqq. tex. qui ſemper ad hoc allegatur in c. cum dilectus 8. vbi glo. verb. Iure communi, & ibi Doct. ex. de conſuet. facit tex. in l. vnic. C. de inoff. dot. & in cap. cum expediat de elect. in 6. Ros. diuerſ. deciſ. 475. num. 5. & ſeq. & deciſ. 724. num. 15. & ſeq p. 1.* Et ſtatutorum verba ſemper reſtringi debent ad id, quod eſt rationis, ne ſequatur

17 abſurditas, *argumento tex. in l. quamuis ff. de in ius vocan. not. Euer. in centur. ſua loco ab abſurdo num. 6. Oſaſc. deciſ. Pedemont. 169. ſub num. 6. & plurimorum auctoritate comprobat Maſcard. de general. ſtat. interpr. concl. 5. limit. 13. num. 79.* Poſtremò quia ſtatutum noſtrum hoc capitulo loquitur, vbi nullitas, & iniquitas ſententiæ in appellatione deducta eſt: non videtur prætermittendum, quod ſi contingat cauſam appellationis pronunciari deſertam, non ideo cenſetur de ſerta cauſa nullitatis *per tex. in l. ſi expreſſim, vbi Bart. num 10. ff. de appell. Put. dec. 168. lib. 2.* iuxta emendatam impreſſionem *Mandoſ. ad commiſſ. 17. verbo Nullitatis, & nullitatum, in fin.* vbi teſtatur de communi opinione *Luc. Pat. lib. 6. c. 1. de cauſ. nullit num. 37. Rot. in recent. diuerſ. deciſ. 151. num 2. tom. 1. & apud Gregorium Papam XV. deciſ. 106. num. 2. vbi Beltram. in annot. num. 4.*

19 declarat id procedere, quando de aliqua nullitate conſtat, ſecus verò ſi non conſtat, ſicuti aſſerit fuiſſe dictum *in Cæſarauguſtana penſionis 13. Martij 1619. coram Reuerendiſſimo D. meo Coccino Decano, & in Ciuitatis Caſtelli bonorum 15. Martij 1611 coram Veroſpio poſtea*

20 *Cardinale Eminentiſſimo*, vbi dicitur debere conſtare notoriè de nullitate, vnde quando re vera non adeſſet aliqua nullitas, deſerta cauſa appellationis, cenſeretur pariter deſerta cauſa nullitatis iuxta *deciſ. Achill. 15. de reſcript.* & hæc quidem declaratio rationi planè congruit, ac benè conciliat deciſ. *Achill. cum prædictis aliis citatis.*

De electione executionis rei iudicatæ.

CAP. CXCIII.

IS, in cuius fauorem mandatum executiuum realiter, & perſonaliter exequẽdum, *a* per præſentia ſtatuta relaxatum eſt, poſſit, ſi velit, debitorem perſonaliter capi facere, & *b* ad carceres deduci, inde non relaxandum, donec ſoluerit, vel ſatisfe-

ſatisfecerit ipſi creditori. Poſſit quoque in poſſeſſionem bonorum immobilium ſe immitti facere; bona quoque mobilia capere, & ſuper nominibus debitorum, & iuribus alijs omnibus exequi: & ſi vnam viam elegerit, alteri non præiudicaſſe cenſeatur, ſed de vna ad aliam ſibi liceat tranſire.

SVMMARIVM.

5 *Captura, carceratio, arreſtum, & ſimilia, intentari non poſſunt ex iure communi, niſi præcedat libellus, & litis conteſtatio: ſecus ex ſtatuto.*

2 *Iudicium non eſt inchoandum ab executione.*

3 *Excuſſio bonorum debitoris facienda eſt, ex iure cõmuni, antequam ipſe in carcerem detrudatur: & prius fieri debet aliorũ bonorum, antequam ad immobilia deueniatur, & nu. 5.*

Amplia, vt prius etiam excutienda ſint bona fideiuſſoris, & nn. 7.

4 *Soluendo qui eſt, carceri mancipari non poteſt pro debito.*

6 *Captura perſona grauior eſt excuſſione bonorum.*

8 *Facultates fideiuſſoris cenſentur aggregatæ facultatibus debitoris.*

9 *Luere in corpore nemo cogitur pro pœna pecuniaria, ſi poteſt ſoluere.*

10 *Pœna qualibet corporalis, licet minima, maior eſt quauis pecuniaria.*

11 *Debitores iudicati carcerari poſſunt ex iure ciuili, ac etiam ex iure 12. tabularum, & n. 12.*

13 *Populus Romanus præcipuè ſemper fidem coluit.*

14 *Lex 12. tabularum, quoad debitores, carceri mancipandos, &c. abrogata fuit.*

15 *Carceres priuatos habere nemo poteſt.*

16 *Pactum inter creditorem, & debitorem, quod creditor debitorem capere poſſit, & in priuatum carcerem deducere, &c. non valet.*

17 *Captura perſonæ, & incarceratio, eſt meri imperij.*

18 *Priuatorum pactis dari non poſſunt, quæ ſunt meri imperij.*

19 *Carcer publicus Romæ conſtructus primò fuit ab Anco Martio.*

20 *Debitor pauper carceratus, alendus eſt à ſuo creditore, ſi dines ſit, & poſſit illi alimenta ſubminiſtrare; tàm ex ſtatuto, quàm ex lege 12. tabularum, & n. 21.*

22 *Ciceronis teſtimonium de lege 12. tabularum.*

23 *Alimenta quomodo præſtanda à creditore debitori carcerato? & n. 24.*

Quæ ſi non præſtentur, relaxandus eſt debitor, & nu. 25.

Intellige, vt n. 26. 27.

28 *Paupertas ad effectum alimentorum, probanda eſt à debitore, & quomodo probetur, & n. 29.*

30 *Reus in exceptionibus fungitur parte actoris: & eſt melioris conditionis, quam actor in probationibus, ſeu facultate probandi, & n. 31.*

32 *Electio vnius remedij executiui non præcludit viam alius, quando per primum non eſt ſatisfactum creditori, & n. 34. 37.*

33 *Retorqueri non debet, contra creditorem, quod in illius fauorem inductum eſt.*

35 *Regula D. quod in harede §. eligere, ff. de tribut. act. habet locum in remedijs ſoluendi, non autem in remedijs cogendi.*

36 *Captura rei principalis non liberat fideiuſſorem.*

38 *Argumentum de perſonis ad res, in iure eſt concludens.*

39 *Regula xliv. quoties, §. de reg. iur. procedit, vbi prima via electio poteſt ſortiri effectũ; aliàs non. Nõ procedit autem quando per vnam viam ſatisfactum non ſit menti diſpoſitionis, & n. 41.*

40 *Via inutilis electa non tollit aliam vtilem.*

41 *Captura perſonalis an ex ſtatuto permittatur contra heredem debitoris.*

ANNOTATIONES.

A PER PRAESENTIA STATVTA RETAXATVM EST. Prout ſupra cap. 82. de executione inſtrumentorum, cap. 83. de executione apocharum cap. 85. de executione inſtrumentorum dotalium cap. 86. de executione teſtamentorum, & quarumcumque vltimarum voluntatum, & c. 87. de executione ſententiarum arbitramentorum, & laudorum, quibus planè capitibus executio realis, & perſonalis decernitur ad fauorẽ actorum contra reos, prout ipſi actores elegerint, & ita vt per electionem vnius vię alteri non præiudicetur.

B ET AD CARCERES DEDVCI. Hoc eſt ſiquidem
1 Priuilegium ſpeciale iudicij executiui ex ſtatuto noſtro, nam aliàs deueniri non poteſt ad arreſtum, capturam, & carcerationem perſonæ, & ſimilia niſi præcedat libellus, & litis conteſtatio, aliique legitimi actus, de quibus potiſſimum in *auth. offeratur cum ibi not. de lit. conteſt.* quandoquidem ab executione non eſt inchoandum *l. conſentaneum vbi, Bart. n. 12. C. quomod. & quand. Iudex. l. cum eo vbi etiam Bart. ſub n. 2. verſ. ſi verò pro debito ff. ad l. Iul. pecul. Alex. conſ. 159. nu. 9. lib. 2. Galleſ. de oblig. Camer. q. 13. n. 3.* ibi, ad arreſtum autem; atque amplius de iure communi eſſet facienda prius excuſſio bonorum debitoris, antequam is in carcerem detruderetur, nã
4 ex ipſo iure communi, qui eſt ſoluendo, carceri mãcipari nõ poteſt pro debito per *tex. in l. 3. §. tutores, & ibi glo. verbo Vinculis ff. de ſuſpect. tutor. Bart. nu. 3. & ad Bart. Alex. additio* vbi, complures alii congeruntur, idem *Bart. in l. nemo carcerem n. 3. C. de exact. tribut. libr. 10. Bal. in l. fin. §. & ſi præfatam ſub n. 3. verſ. & hoc præſuppoſito ſtatuto C. de in. delib.* facit argumentum, quod ſi fit
5 excuſſio aliorum bonorum debitoris, antequã ad bona immobilia deueniatur *l. à Dino Pio §. in venditione ff de re iudic.* multò fortiùs fieri debet excuſsio bonorum omnium, antequam ad capturam, & carcerationẽ perſonæ procedatur, quæ planè grauior eſt, vti arguit *Aug. Aret in §. fin. ſub n. 6.* ibi, ſed tamẽ, idẽ *Bart. Rip in l. obligat. num. 20. ff de pignor.* qui hanc opinionem refert eſſe communem, & ab ea in praxi non eſſe recedendum, & magis communem dicit *Alex. in l. à Dino Pio. §. in venditione ſub n. 8. ff. de re iudic. & conſ. 159. ſub nu. 9. lib. 2* licet multi etiam cõtrarium ſentiant, *Didac. var. reſol. lib. 2. cap. 1. n. 2. Felin. in cap. quod ad conſultationem 15. num. 10. verſ. non deuenitur ad capturam, de ſent. & re iud. Roman. conſ. 320. nu. 2.* vbi amplius inquit, quod
7 etiam excuti debent bona fideiuſſoris, antequã
8 deueniatur ad capturam debitoris principalis, quia facultates fideiuſſoris cenſerentur aggre-

gatæ facultatibus debitoris iuxta *tex. in l. si plures* 28. §. *præterea ff. de fideiuſſ.* quod etiam *not. Marſil. ſingul.* 3. *Roman. referens dicto conſ. & prædictos Doct. ſequitur Coler. tract. de proceſſ. execut. par.* 1. *cap.* 6. *nu.* 20. *& ſeqq.* atque ita arguit ibidem num. 23. nempe, quia non fuit quis in cor-
9 pore pro pœna pecuniaria, niſi ità demum, quando non poteſt ſoluere *l.* 1. §. *fin. ff. de pœn. l. ſi quis id quod* 7. §. *in ſeruos ff. de iuriſdic. omn. ind. cum l. fin. ff. de in ius vocan.* ex quo quælibet
10 pœna corporalis, quantumuis minima maior eſt quauis pecuniaria *l. in ſeruorum* 10. *in fin. ff.*
11 *de pœn.* Verum quod debitores iudicati in carcerem detrudi poſſint, non ſolum iure ciuili cautum reperitur *vt l. cum eo ff. ad l. iul. pecul. l. fin. §. fin. iuncta glo. verbo Dabitur ff. quæ in fraud. credit. l. tertia. §. tutores ff. de ſuſpect. tutor. l.* 1. *C. qui*
12 *bon. ced. poſſ.* verum etiam veruſtiſſimo iure duodecim tabularum cõſcripto poſt Vrbem conditam anno 302. vt auctor eſt præcipue *Sigon.* 1. *lib. de antiqu. iur. ciu. Roman. fol.* 22. lõge ſeuerius in debitores iudicatos animaduertum, comperimus, de quo quidem iure in hac parte potiſſimum meminit *Aul. Gell. noct. Atticar. lib.* 20. *c.* 1. *Anton. de Auguſtin. lib. de legi. ad leges duodecim tabular. cap.* 38. *Valentin. Forſter. in Hiſtor. iur. ciuil. vbi de leg. duodecim tabul. cap. de re indic. Conar. var. reſol. lib.* 2. *cap.* 1. *in princ. Aſin. de execut. §.* 2. *cap.* 2. *nu.* 8. *Sigon. de antiq. iur. ciu. Roman. lib.* 1. *fol.* 36. Porrò verba ipſius legis duodecim tabul. hic referimus, vt minus laboretur in alijs auctoribus euoluendis, æris confeſſi, rebuſque iudicatis, 30. dies ſunt poſt deinde manus iniecto eſto, in ius ducito ni iudicatum faxit, aut quis pro eo in iure vindex ſit ſecum ducito, vincito, aut neruo, aut compedi 15. pondo ne minore, aut ſi volet, maiore vincito, ſi volet, ſuo viuito, ni ſuo viuit, qui eum vinctum habebit, libras farris in dies dato, tertijs nundinis partes ſecanto, ſi plus, minuſue ſecuerint, ſine fraude eſto. Huius tamen legis pars vna tantum obſeruata eſt, vt debitores addictos in vincula abducerent, altera morè publico abrogata, ne ſecarent, hac ſiquidem nihil immitius, nihil immanius, niſi eo conſilia tanta immanitas pœnæ denũciata eſt, ne ad eam vnquam deueniretur, quod Sextus Cæcilius Iuriſconſultus Phanorino Philoſopho approbanti, atque laudanti apud *Gell. dicto cap.* 20. *diſertim expoſuit.*

Nec verò mirandum, quod ſacræ illæ Romanorum leges in debitores fidem fallente, ita deſæuirent, nam omnibus quidem virtutum ge-
13 neribus exercendis, colendiſque Populus Romanus emicuit, ſed omnium maximè, atque præcipuè fidem coluit, ſanctamque habuit tam priuatim, quam publicè, eamque non modo in officiorum vicibus, ſed in negociorum quoque cõtractibus ſanciuit; hæc etiam ipſius Cæcilij verba ſunt, quę apud *Auguſtin Conarr. Aſin. & Sigon. repetita legantur adde quod Cicer. lib. de offic.* ſcribit nullam eſſe rem, quæ vehemẽtius Rempublicam contineat, quam ſit fides, ſed fidem eſſe nullam poſſe, niſi ſit ſolutio rerum creditarum, & *Senec. lib.* 3. *de benefic.* inquit, æquiſſimum eſſe, & ius gentium præferre hanc vocẽ, redde, quod debes. Quia verò pro mutatione morum, & varietate temporum, atque prout Reipublicæ vtilitas magis opportunè expoſcere videtur, ciuiles leges ſæpe mutari ſolent, vel tacito conſenſu Populi, vel alia poſtea lege lata, ita atteſtante Iuſtiniano Imperatore *in §. ſed naturalia quidem iura, Inſtit. de iur. natur. gent. & ciu. anno ab Vrbe condita* 428. C. *Petilio, & Lucio Papyrio Mugilano Conſulibus* arbogata, fuit in ea parte lex duo-
14 decim tabularum per legem Petiliam, qua cautum, ne quis niſi, qui noxam meruiſſet, donec pœnam lueret in compedibus aut in neruo teneretur, à creditoribus ſcilicet, pecuniæ creditæ bona debitoris, non corpus, obnoxium eſſet, cuius rei auctor *Liu. Decad.* 1. *lib.* 8. poſt enarratam hiſtoricam, quæ huic legi cauſam dederat, deinde etiam Cæſareis ſanctionibus decretum eſt, ne debitores liberi in ſeruitium, aut in pignus mancipẽtur creditoribus, *l. ob æs & authen. immo C. de action. & oblig. auth. vt nulli iudic. §. quia verò collat. 9. l. qui filios* 6. *C. quæ res pignor. oblig. poſſ. Conar. dicto cap.* 1. *ſub num.* 1. *var. reſol. lib.* 2.

Porrò quod ſtatutum noſtrum diſponit licere creditori capi facere debitorem, & ad carceres duci, ſinè dubio intelligitur de carceribus publicis, nam priuatos carceres nemo habere
15 poteſt *l.* 1. *C. de priuat. carcer. Gaſpar. Beat. de inop. debit. cred. addicen. cap.* 1. *num.* 35. *in fin. int. tracta. vniuerſ. iur. tom.* 3. *par.* 2. *fol.* 204. quinimò,
16 nec teneret pactum inter creditorem, & debitorem, quod creditor debitorem capere poſſet, & in priuatum carcerem adducere *per text. in l. non eſt ſingulis concedendum* 136. *cum ibi not. ff. de regul. iur. Bart. in l. alia cauſa.* 15. §. *eleganter nu.* 6. *ff. ſol. matr.* Rip. *in l. obligatione* 6. *num.* 22. *ff. de pignor.* qui addit iſtam concluſionem non ha-
17 bere dubium, quia captura perſonæ, & carcerario eſt meri imperij. §. *ſi verò, authen. de exhiben. reis l.* 1. *C. de priuat. carcer.* quæ verò meri
18 ſunt Imperij priuatorum pactis dari non poſſunt *l. priuatorum C. de iuriſdict. omn. iudic.* eamdem concluſionem probat, & communem dicit circumſcripto tamen iuramento debitoris, *Conar. cdict. cap.* . *ſub. num.* 1. *& plenius num.* 7. *in fin.* & ſequitur pluribus aliis eiuſdem ſententiæ ciuitatis Doctoribus *Gaſpa, Beati d. cap.* 1. *num.* 35. *Anton de Canario de execut. inſtrum. q.* 32. *num.* 69. *inter tract. vniuerſ. iur. tom.* 5. qui & concluſionẽ ante firmauerat *num.* 67. valere ſtatuta diſponentia, quod pro debito ciuili auctoritate Iudicis capi, & carcerari poſſit debitor inſtante creditore iuxta *not. per Bart. in l. Titio* 70. §. *Titio centum relicta num.* 3. *ff. de condit. & demonſtr.* qui & contrariis argumentis reſpondet quam concluſionem comprobat etiam idem *Beat. d. cap.* 1. *num.* 39. *verſ. illud tamen non prætercundum.*

19 Carcerem verò publicum; ne id etiam loco iſto congruo omittamus, primus omnium conſtruxit, ingenti incremento Romanis rebus tum auctis, Ancus Martius Romanorum Rex Quartus, vt refert eruditiſſimus iurisconſultus, *Io: Baptiſta Aſinius in comentario ſuo de execut. §.* 2. *cap.* 2. *n.* 1. *ex Plinio iuniore de viris illuſtribus cap.* 5. *& Liuio l.* 1. ab vrbe condita, cum priuati carceres ab ipſo Vrbis principio extitiſſent, vt *ex Liuio decad.* 1. *lib.* 6. benè animaduertit idem *Aſinius d. c. nu.* 3. Cæterum vbi debitor in carcerem coniectus fuerit iuxta diſpoſitionem ſtatu-

ſtatuti noſtri, ſi ille fuerit adeo pauper, vt non
20 habeat, vnde, ſe altere poſſit creditor autem dies, ita vt pauperi debitori alimenta ſubminiſtrare poſſit; Iudex conſtito ſibi de prædictis, alimenta debitori à creditore præſtanda decernet; quod quidem in Vrbe Romana Orbis totius Regina vſu planè receptum eſt, & Florentiæ pariter, quæ inſignis Ciuitas Hetruriæ caput ſaluberrimis legibus, ac inſtitutis maximè floret, ac feliciter regitur iuſtitia ſimul, & clementia ſingulari magnorum Principum Medicææ Domus, itidem ſeruari meminerat idem Io: Baptiſta Aſin. nobilis eques Florentinus *d. §. 6 ip. 2. ſub num. 11. verſ. videmus enim*, idque in-
21 ſtitutum à lege duodecim tabularum, de qua ſupra, ortum habet, in illis verbis, ſi volet ſuo viuito, ni ſuo viuit, qui eum vinctum habebit, libras farris in dies dato; ſi volet plus, dato, vnde facilè dignoſci poteſt, quam valida haberi debeant, & quanti facienda ſint eiuſmodi decreta, quæ de alimentis pauperum obæratorum, temporibus noſtris à Iudicum æquitate proferuntur, tum ab origine, & fonte illo iuris ciuilis nempè à legibus duodecim tabularum promanare conſtet; de quibus prætereundum
22 non eſt præclarum Marci Ciceronis æquè ſapientis Iuriſconſulti, ac eloquentis Oratoris teſtimonium apud quem *Craſſus lib. 1. de Oratore*, poſt plura de laudibus earum legum habet hæc verba, fremant omnes licet, dicam quod ſentio, bibliothecas meherculè omnium Philoſophorum vnus mihi videtur duodecim tabularum libellus, ſi quis legum fontes, & capita viderit, & auctoritatis pondere, & vtilitatis vbertate ſuperare.

23 Decernitur autem à Iudice pauperi propter ciuilè debitum in carceribus Vrbis detento iulius vnus monetæ Romanæ in ſingulos dies, præſtandus per diuitem creditorem, idque generaliter ſeruari ſolet; Attamen ſi debitor infirmæ ſit valetudinis, vel eius qualitatis, quæ maius ſubſidium pro alimentis expoſcat, tum Iudex neceſſitate debitoris, prout æquum ſibi videtur, largius ſuccurrit, ſed amplius in Bulla Pauli V.
24 felic. record. ſuper Reformat. Tribun. Vrb. *tit. de carceribus, & carceratis tom. 3. Bullar. nou. 71. Conſtit.*, hæc verba leguntur, Alimenta debitoribus carceratis ex decreto præſtanda, deponantur anticipate ſaltem pro decem diebus, & integra carceratis ſoluantur, & conſignentur abſq; vlla diminutione, vel retentione, præcipuè à notarijs, prætenſa, ſicuti expreſsè declarat eadem Conſt. tit. de Notar. Trib. Vrbis, *verſ. ſimiliter alimenta carceratorum*; atque in eadem Conſtitutione tit. ſequenti de facultatibus Viſitatorum carcerum, hoc habetur capitulum, quinto rela-
25 xentur debitores, quando cognita eorum pauperiate, & pertinacia creditoris, qui tamen non ſit æquè pauper, ei mandatum fuit, vt carcerato debitori, ſũminiſtret alimẽta; & ipſe hoc facere
26 recuſat: & ſubiungitur, quandocumque autem debitori relaxato creditor paratus ſit alimenta præſtare, poſſit illum cogere ad redeundum ad carceres; quod tamen ità intelligendum eſt, vt
27 creditor nouum Iudicis mandatum, etiam præuia debitoris nona citatione, creditor expedire debeat, atque alimentorum depoſitum facere ſaltem pro quindecim diebus, aut amplius arbitrio iudicis, ita enim cauetur eadem conſtitutione *tit. de carcer. & carcerat. verſ. relaxati verò à carceribus*.

28 Cæterũ paupertas probanda eſt à debitore, vtpotè fundamentum ſuæ intentionis iuxta *glo. in l. ſi verò §. pro rei verbo Dubitetur ff. qui ſatiſd. cog.* quam vti ſingularem, ac notabilem commendant, & ſequuntur Doct. vt atteſtatur *Tiraquell. de retract. lignag. §. 32. gloſ. vnic. nu. 94. Natt. conſ. 344. n. 3. Ruin. conſ. 81. nu. 4. lib. 1. Surd. deciſ. 320. num. 5.* Sed quoad probationes pau-
29 pertatis faciendas per debitorem ad effectum conſequendi alimenta à creditore, ita Romę ſeruatur ex decreto *fel. record. Pauli Papæ V. edito* 21. *Decembris* 1618. quod vtiq; ſeruatur ex ſtylo Sac. Congregationis DD. Viſitatorum Carcerum, vt intra ſummam debiti ſcutorum quinquaginta monetæ admittatur probatio paupertatis debitoris etiam per fidem in ſcriptis Parochi eiuſdem debitoris, ſi tamen debitor ſit cõtinuus Incola Romæ; ſup. verò ſcuta quinquaginta probationes legitimæ exigantur; atque contra permittitur pariter creditori exceptiones ſuas contra debitoris probationes deducere ac legitimè facere, & præcipuè probare licet, quod idem creditor ſit pauperior debitore, vel æquè pauper ac ille, nam reus in exceptionibus
30 partibus actoris fungitur, vnde idem ei licere debet, quod actori regulariter licet circa probationes, *l. in exceptionibus 19. ff. de probat. l. 1. & 2. ff. de except.* non tamen reperitur ei ſpecialiter indultum, vt per fidẽ parochi aliquid pro-
31 bet, fortè quia reus eſt melioris conditionis, quã actor in probationibus, ſeù probandi facultate, quia reo plus fauetur, vt *ex Oldrad. conſ. 311. n. 3. item ſuper articulo not. Card. Tuſch. concl. 307. n. 1. litt. E.* Quæ quidem omnia, ego ſemper vidi exactè ſeruari, quamdiù viſitationibus carcerum interfui, tamquam Senator Vrbis.

¶ Possit quoque &c. Quippe licere, quæ hac clauſula continentur in caſu ſimilis ſtatuti tradit *Caſtr. in l. qui legati num. 3. C. vt in poſſeſſ. legat.* dum inquit, quod ſi ſtatutum dicat, quod qui habet inſtrumentum, poſſit petere executionem realiter, vel perſonaliter ad ſui voluntatem, & ipſe ſe fecit immitti in tenutam bonorum, & nihilominus debitor non ſoluit, quod poteſt creditor vti alia via, & facere capi debitorem perſonaliter & contra; neque per electionem
32 vnius viæ prȩiudicauit ſibi in alia, argumento *tex. in l. 1. §. quid ergo ff. de ventr. inſpicien. facit quod notat. Bart. in l. conſentaneum num. 17. & illi addentes littera S. & T. C. quomod. & quand iudex. Capic. deciſ. 119. num. 10.* idem in terminis talis ſtatuti tenet, & comprobat, *Neguſan. de pignor. 3. membr. 8. partis princip. num. 27. verſ. Poſtremo in materia addendum eſt*, quem plenius, & ſequitur *Aſin. de execution. §. 2. cap. 3. per totum*, & ratio eſt, quia vbi plura remedia in fauorem creditoris conceſſa ſunt ad executionem actionis, creditor electione vnius in aliis ſibi non prȩiudicat etiam ex iure communi *Caſtrẽ. in l. 4. §. ait Prætor. verſ. quid ergo ſi elegit vnam viam ff. de re iudic. facit text. in l. cauſam §. pupillam ff. de manumiſſ. & conferunt not. per Bart. in l. quamuis 6. num. 12. & 3. ff de pignor. actio. &*

illi

illà adden.probat. tex. in d.l.quamuis,iuncta glo.verbo caueatur, quæ reddit rationem diſpoſitionis
33 text. nempe quia quod in fauorem creditoris inductum eſt, non debet contra eum retorqueri *l. quod fauore C. de legi*; quodque electio vnius remedii executiui non præcludat viã aliis,quando per primum non eſt ſatisfactum creditori *not. Ange. in l. qui reſtituere* 68. *nu.* 5. *ff. rei vendic. Bart. in authen. qui ſemel.num.* 19. *C.quomod. & quand. iudex. Bald. in l. conſentaneum num.* 16. *C. eod. tit. etiam in cap. contingit.num.* 19. *& 20. ext. de dol. & contum.* vbi tradit, quod ſi reus poſitus ſit in carcere, quia debitum liquidum non ſoluit, debet nihilominus ad creditoris inſtantiam pati immiſſionem in bona, & eorum venditionem; & ſubiungit non obſtare regulam *l. quod in hærede* §. *eligere ff. de tribut. actio.* quia hęc locum habet in remediis ſoluendi
35 non autem in remediis cogendi inductis ad fauorem creditoris, vt ei ſatisfiat à debitore,nam omnibus remediis eiuſmodi poterit vti creditor, donec ſibi ſatisfiet,argnmento *tex.in l. nepoti* 7. *ff.de fund. inſtr.* hinc amplius *not. iuidem. Bal.* quod captura rei principalis non liberat fideiuſſorem, quinimò vterque capi poteſt *per*
36 *tex. cum ibi not. per Bart. in l. hæres a debitore* 22. §. *quod ſi ſtipulator ff. de fideiuſſ.* ſed iſta maximè comprobantur ex addit. *Alexan.ad Bart.in d.* §. *quod ſi ſtipulator*, *facit tex. in capit.quoniam frequenter* §. *fin.vt lit. non conteſt. verſ.ſin autem perſonali;ibi,alioquin pœna iudex ab initio ſit contẽtus*, ad aliam nihilominus proceſſurus, ſi hoc mereatur proteruitas contumaciæ, accedat *tex. in l.* 4. §. *ſi ex conuentione verſ.ſed & ſi pignora accepta ſint.* in illis verbis, non ceſſare executionẽ quippe cum acceſſerit aliquid rei iudicatæ, non eſſe a re iudicata receſſum:demum ad confirmationẽ
37 prędictorũ, nẽpè quod creditor pluribus munimentis inſiſtere poſſit,& vno æque ac altero vti remedio, donec ſibi fuerit integrè ſatisfactum, Iuſtinianum imperatorem audiamus loquentem *in l. fin. C. de ſ. cruff. Generali lege ſancimus*, nullo modo electione vnius ex fideiuſſoribus ipſius rei alterum liberari, vel ipſum reum fideiuſſoribus ex vno ex his electo, liberationem mereri, niſi ſatisfiat creditori,ſed manere ius integrum, donec inſolidum ei pecuniæ perſoluantur, vel alio modo ſatisfiat, ſicque ſupereſſe eidem creditori actiones integras, & perſonales, & hypothecarias, donec ille per omnia contentetur, vt bene perpendit *Coler de proceſſ. execut.p.r.* 1. *cap* 8. *ſub num.* 41. qui mox ſubiungit nu. 42. quod licet iſte *tex.*loquatur de electione creditoris, quoad perſonas ſibi obligatas, vt per electionem vnius ſibi non denegetur recurſus quo ad alias; attamen procedit pariter quoad res, cum in iure bonum, ac frequens ſit argumen-
38 tum de perſonis ad res, vt probat *text. in l. qui fruere* 20. *ff. de ſtatut. homin. vbi Alberic.de roſat. & Bal. not. Euer. in centur. ſua loco à perſona ad res: & ita arguit Capic.in materia noſtra dec.* 119. *num.*7. Ad regulam vero 44. §. *quoties ff. de regul.iur.* quod quoties concurrunt plures actiones eiuſdẽ rei nomine, vna quis experiri debet, præter reſponſiones duas iuxta Doct. ſenſum ſuperius allatas, reſpondet adhuc idem *Coler. d. nu.* 41. eam regulam, procedere vbi viæ primæ
39 electio ſortiri poteſt effectum, alias non, prout limitat *Tiraquell. in l. Boues.* §. *hoc ſermone limit.* 1. *nu.* 14. *ff. de Verb.ſignif.per tex.in l. ſi vero ff.de bon.libert. & in l. filium* §. *ſi quis contra tabulas ff. de legat.præſtan.* quæ iura refert,ac ponderat *Tiraquell. addens in vniuerſum*, quod vna via inu-
40 tilis electa non tollit aliam vtilem, vt probat *text.in l. mater decedens* 19. *vbi glo. verbo competere, de inoff. teſtam. l. Claudius ff.de acquir. hæred. l. legitimam ff. de peti. hæred.* ſed & altera limitatio eidem regulæ applicari poſſe videtur, nempè, vt non procedat, quando per vnam viam
41 ſatisfactum non ſit menti diſpoſitionis,iuxta limit.eiuſdem *Tiraquel.* 6. *ad d. l. Boues* §. *hoc ſermone*, & alias reſponſiones ad regulam prædictam fuſius proſequitur idem *Coler.d.cap.nn.*42. *& 43.* quas nos omittimus, vt nimiam euitemus prolixitatem. Cæterum quæ ex iure communi deduximus ad probandum, quod liceat actori diuerſas vias,& plura remedia intentare, vt ſibi à debitore iudicato ſatisfiat, eò ſaltem pertinent,vt appareat ius noſtrum municipale iuris communis ſenſum planè deguſtaſſe, & eũ eo maximè conuenire.

42 Sed permitteturne ex hoc ſtatuto captura perſonalis contra hæredem debitoris? diſtingue; aut hæres confecit inuentarium aut non; ſi confecit, non tenetur, actione perſonali; ſi verò nõ confecit,tenetur, vt ſupra de executione inſtrument. *cap.* 82. *in fin.* vbi, & nos aliquid attulimus *ſub littera H. ad verbum Tuti ſunt*.

De forma ſeruanda *a* in pignore prætorio, vel etiam conuentionali, mobili,vel immobili vendendo,& de nominibus debitorum.

CAP. CXCIV.

IS *b* qui in poſſeſſionem immobilium miſsus eſt, ſeu is cui immobilia cum facultate capiendi poſſeſſionem, & vendendi *c* data eſt, *d* à die, qua in poſſeſſionem miſsus eſt, qui in prætorio; qui vero in conuentionali, *e* à die qua denunciauerit debitori ſe velle rem hypothecatam vendere *f* liceat per dies triginta continuos, quique elapſis citatis aduerſariis, *b* Iudex ea immobilia adiudicet actori *i* pro quantitate in mandato executiuo, & verè debita reſpectiuè, contenta. Altera autem die ad actoris libitum, citata parte, eligantur æſtimatores, quorum alterum, in contumaciam non eligentis, Iudex eligat: qui dicta bona infra quindecim dies continuos, citata parte, pro certa die, & hora, ad intereſſendum, *l* habita ratione rei, & eius qualitatum,fructuum, ac loci, & temporis, & eius quod communiter vendi poteſt, & ſolet, æſtiment: qua æſtimatione facta, & *m* vno præconio, ſeu banno præcedente, ſi aliquis apparuerit emptor, dentur, & *n* vendantur per Iudicem o plus offerenti,niſi intra menſem debitor ſoluerit *p* Vel *ipſe* Iudex tantum de dictis bonis

nis inſolutum ipſi creditori concedat, quæ aſcendant ad quantitatem ſibi debitam, & tertiam partem vltra; q per quam dationem inſolutum efficiatur Dominus, & defendatur per Senatorem, & Iudices, & ipſe vendat, cui voluerit. Poſſit tamen illa bona debitor, illiuſque hæredes recuperare, ſi infra ſex menſes à die dationis inſolutum cõputandos; cum effectu ſoluerint creditori, ſeu eius hæredibus, vel habentibus cauſam ab eo, quantitatem veram pro qua fuit facta miſſio, & executio ſupradicta r. Debitorem autem, & eius hæredes, cuius bona venduntur, aut inſolutum dantur, teneri volumus ad euictionem, & defenſionem dictorum bonorum emptori ſeu creditori, cui in ſolutum data fuerint, vel per Iudicem addicta, perinde, ac ſi ipſi dicta bona vendidiſſent, aut inſolutum tradidiſſent, & perinde, ac ſi expreſsè de euictione, & defenſione emptori, & creditori præſenti, & ſtipulanti promiſiſſent; & ad hæc iuris, & facti remediis opportunis cogi poſſint. ſ Si vero mobilia ſint, ſuper quibus executio facta eſt, ſeu quæ creditori in pignus data ſunt: tunc illis mandatario præuia citatione, & Iudicis decreto ſubhaſtanda, conſignatis; mandatarius, ter ſaltem bona ipſa in publicum eo modo quo fieri poteſt, producat, & exhibeat; & ſi non eſſent portabilia, ſaltem per ſchedulam, ad valuas curiæ affigendam, publicè denunciet: quæ bona, vt volentes offerre valeant, per ipſum ſubhaſtentur. Vt autem omnis fraus ceſſet, oblationes, quę pro re ſubhaſtanda fient, per Notarium cauſæ deſcribi, & adnotari curabit: quo termino elapſo, & citato reo, dentur, & vendantur plus offerenti, niſi infra decem dies debitor ſoluendo quãtitatem, pro qua facta fuit executio, pignora illa reluerit t. Sin autem ſuper nominibus debitorum executio fieri contingat, citabitur nomen ad declarandum, ſi ſit debitor debitoris, & contra eum ad grauamen vſq; quo declarabit, procedatur; ſi confitebitur, fiat præceptum de ſoluendo infra dies octo, quibus elapſis, contra eum citatum, mandatum contra reum relaxatum exequatur. u Si vero negabit, citetur reus principalis ad cedendum iura contra illum ſuum debitorẽ: quo contumace exiſtente, Iudex illa debitoris loco cedat, ſicque contra illum debitorem debitoris, credito eo iure ceſſo, x iuxta cautarum naturam procedat: Ceſſio autem prædicta catenus liberet primum ſuum debitorem, y quatenus creditor exigere poterit; nec interim ſit creditori præiudicatum, quominus executionem, & realem, & perſonalem cõtra ſuum debitorem facere poſſit, dummodo vnica ſolutione contentus ſit. z Non liceat etiam debitori debitoris, poſtquam ſibi ceſſio prædicta denũtiata fuit, aut in iudicio fuerit per primum creditorem interpellatus, ſuo creditori ſoluere: alioqui lerato ad ſolutionem vrgeri poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Pignus aliud eſt Prætorium, aliud conuentionale, & aliud legale, & aliud iudiciale, & n. 5.*
2 *Pignus Prætorium, quid ſit.*
3 *Pignus conuentionale contrahitur ſolo partium conſenſu, inter etiam abſentes, & quibuſcumque verbis, etiam ſine ſcriptura.*
4 *Pignus Prætorium, & pignus conuentionale, in quibus conueniant, & differant, remiſſiuè.*
6 *Pignus, & hypotheca, quantum ad actionem hypothecariam nihil differunt inter ſe.*
7 *Statutum loquens de pignore comprehendit etiam hypothecam.*
8 *Dictio A, ſeparat, & excludit terminum cui adijcitur.*
9 *Terminus triginta dierum datus à ſtatuto debitoribus ad reluendum pignora capta in executionem, cenſeri poteſt deſumptus ex lege 12 tabularum.*
10 *Dies conceſſi à lege debitoribus ad reluenda pignora, &c. vocabantur iuſti.*
11 *Citari debent debitores, & alij quorum intereſt: tàm quando agitur de immiſſione ex primo decreto, quàm quando agitur de adiudicatione ex ſecundo decreto, & n. 12.*
Item citandus eſt debitor ad actum eligendi æſtimatores, & num. 25. 28.
Intellige, vt nu. 27.
13 *Adiudicatio præcedi debet à pignore prætorio.*
14 *Adiudicare quid ſit.*
15 *Adiudicare verbum an communiter intelligatur per translationem dominij, vel ſe habeat loco pignoris, vel cuſtodiæ, & n. 17.*
18 *Pignus, quando dicatur adiudicari creditori: & eſt adiudicandum pro ea quantitate, quæ debetur, & num. 19.*
20 *Adiudicatio facta pro maiori quantitate, quàm debeatur, corruit in totum, & n. 23.*
Amplia in datione in ſolutum, & n. 21.
Et in immiſſione, in poſſeſſionem pro debito partim verò, partim non verò, & n. 22.
24 *Decretum impoſitum ex cauſa partim vera, partim falſa, corruit in totum in indiuiduis, & inſeparabilibus.*
26 *Citatio debitorum in actu venditionis pignorum, & electionis æſtimatorum, eſt de ſubſtantia.*
29 *Æſtimatores bonorum à partibus eligi debent ex iure communi.*
Intellige vt n. 30.
Qui ſi in eligendo non conueniant, Iudex ipſe eligere debet, & n. 31.
Et debent referre cum iramento, & n. 36.
De ſuo iudicio, & credulitate, non autem de certa ſcientia, & n. 38.
32 *Tertius æſtimator eligi debet in caſu, quo duo prius electi inter ſe diſſentiant, & n. 33.*
Et eligendus eſt ab ipſis partibus, ſeu iudice compellente, & n. 34.
Intellige vt n. 35.
Et ſtandum eſt eius relationi, quando ipſe neutri æſtimatorum accedat, & n. 39.
37 *Æſtimationes rerum intellectu, iudicioque potiùs cõprehenduntur, quàm ſenſu corporeo.*
40 *Æſtimatio bonorum ſubhaſtandorum quomodo fieri debeat.*
41 *Æſtimatio fieri debet iuxta valorem verum rei.*

42 Pre-

42 *Pretium iustum quale dicatur, & n. 43. 45.*
Et non perpenditur ex cuiuslibet affectione, aut sumptu, sed ex communi hominum æstimatione, & n. 44.
46 *Actus gestus contra formam à lege, vel statuto præscriptam, est nullus.*
47 *Rubrica sunt authentica, & de textu.*
48 *Forma quibus verbis concipiatur in dispositionibus statutorum.*
49 *Præconij forma in subhastationibus adhiberi solita; remissiuè.*
50 *Forma subhastationis inducitur ex tenore præconij, seu banni.*
51 *Beneficium l. 2. C. de rescind. vendit. non competit in rebus venditis per subhastationem.*
Limita vt n. 52.
53 *Æstimatio debet ex statuto præcedere præconium, ac etiam etiam ex iure communi, & n. 54.*
55 *Pignora in executione capta vendere pertinet ad Iudicem, pro satisfactione creditoris.*
56 *Plus offerre vt quis dicatur, requiritur idoneitas facultatum, maior promissio, & vtilitas, & conueniendi facilitas.*
57 *Æstimatio si excedat licitationem in pretio pignoris non est pignus adiudicandum licitatori plus offerenti, sed creditori in solutionem dari debet iusto pretio, & n. 59.*
Declara vt n. 60. 62. 68.
58 *Iustum pretium eum non offertur, perinde est, ac si emptor non reperiatur.*
61 *Ordo scripturæ, non natura alternatiuè attenditur, vbi constat id esse de mente disponentis.*
63 *Datio insolutum obtinet vicem venditionis, & acquirit dominium rei datæ creditori, sicuti emptori acquiritur per venditorem. & n. 64.*
Et reuocari non potest, & n. 65.
Contrarium num. 66.
Et quomodo procedat, nu. 67.
69 *Adiudicatio, seu datio in solutum pignoris facta à Iudice creditori omissa subhastatione an sustineri possit?*
70 *Subhastatio inuenta est ad fraudes euitandas.*
71 *Forma adimpletur per æquipollens.*
72 *Factum Iudicis reputatur factum partis.*
Intellige, si Iudex ritè, ac rectè processit: secus, si nulliter, vel iniustè, & nu. 73.
74 *Nomina debitorum capiuntur in subsidium in executione iudicati.*
75 *Debitum debitoris vt iure exigi possit, quæ requirantur, & n. 76. 79. 82.*
77 *Missio creditoris in possessionẽ nominis debitoris &c. quomodo fiat, & n. 83.*
78 *Condemnatio præcedere debet executionem vti necessarium antecedens.*
80 *Excussio principalis debitoris quomodo fiat.*
Et non est necessaria, quando creditor agit actione hypothecaria, & n. 81.
84 *Assignatio facta à Iudice habet vim traditionis.*
85 *Debitor calumniasse negans debitum, si per publicum instrumentum conuincatur, habetur pro confesso, nec impedire potest executionem rei iudicatæ.*
Amplia vt n. 86.
87 *Probatio quæ fit per instrumentum authenticum, dicitur probatio probata.*
88 *Negare aliquid per dolum, vel confiteri æquiparantur in iure,*
89 *Æquiparatorum idem est iudicium.*
90 *Æquipollentium idem est effectus.*
91 *Debitor debitoris si neget debitum, quid agendum creditori? & n. 92.*
93 *Argumentum à communiter accidentibus est probabile, frequens, ac vtile.*
94 *Diligentia præsumitur in rebus proprijs: & diligentior præsumitur ille, quem res magis tangit, & nu. 95.*
96 *Debitor nihil aliud habens in bonis, quã nomina debitorum negãtium debitum, compelli potest à creditore, vt ea cedat, vel hypothecet.*
97 *Creditor cessionarius nominis debitoris potest contra ipsum via executiua procedere, si debitor principalis eidem creditori obligatus existat in forma Cameræ: & potest agere eadem actione, quam habebat primus debitor contra ipsum secundum debitorem, & num. 98.*
99 *Dictio, Quatenus, exponi solet pro in quantum, & pro ea parte.*
100 *Cedens non liberatur nisi cessionario satisfiat, & num 107.*
101 *Cessio debitorum non inducit nouationem, nec delegationem.*
102 *Attendi debet illud, quod actum est.*
103 *Nouatio non induitur, nisi hoc expressè agatur: & ex quibus coniecturis censeri possit induta nouatio, remissiuè, & nu. 104.*
105 *Delegatio vt inducatur, tria concurrere debent ex iure communi: secus ex statuto, n. 106.*
108 *Cessio nominis vbi denunciata sit debitori, non liberatur, ipse si soluat priori suo creditore, ex iure communi, & ex statuto, n. 110. Limita remissiuè, vt n. 109.*

ANNOTATIONES.

A 1 IN PIGNORE PRÆTORIS, VEL ETIAM CONVENTIONALI. Si quidem duplex constituitur genus pignorum, seu hypothecarum, vnum quidem, quod ex conuentionibus, & pactis hominum nascitur, aliud quod à iudicibus datur, & Prætorium nuncupatur; ita loquitur Imperator Iustinianus *in l. 2. C. de prætor. pignor.* & prosequitur *ibi glo verb. Duplex est pignoris ius*, atque eadem *l. decernitur*, quod sicut pignus conuentionale recuperatur per hypothecariam, si creditor cadat à possessione, ità & pignus prætorium, nec curatur in vtroque casu, an culpa præcesserit casum: porrò de pignore prætorio plenè agit *Negusan. in celebri tract. suo de pignor. secundo membr, tertia partis*, vbi in primis *nu.* 1. describit pignus prætorium illud esse, quod da-
2 tur per iudicem in contumaciam rei ex primo decreto, sequuta tamen immissione, vt probat *tex. vbi & Bart. in l. non est mirum, ff. de pignorat. actio.* De conuentionali verò habes pari-
3 ter apud eumdem *Negusant. primo membr. d. 3. partis*, vbi in primis numeris præcipuè tradit, quod eiusmodi pignus contrahitur solo partium consensu, inter etiam absentes, & quibuscumque verbis, etiam sine scriptura.
4 In quibus autem conueniant, & in quibus differant inter se hæc pignorum genera, declarat idem *Negusant. d. secundo membr. tertia partis n. 29.* Sed & prædictis duobus generibus pignorum accedunt etiam duo alia genera, nempe-
5 pignus

pignus legale, & pignus iudiciale, vnde quadruplex pignus deſignat, ac deſtinguit idem *Negusant. in princip. ſeu exordio tertiæ par. princ.*

6 Inter pignus verò & hypothecam, quantum ad actionem hypothecariam attinet, nihil intereſt, vt præciſe legitur *in §. item leuicana inſti. de action.* atque inter pignus & hypothecam tantum nominis ſonus differt, vt inquit expreſſe I. C. *in l. res hypothecariæ 5. §. inter pignus ff. de pignor.* vnde cum inter hæc duo vocabula nõ ſit diſcrimen rei & effectus, ſed potius nominis,

7 & vocis, ſtatutum loquens de pignore, comprehendet etiam hypothecam, & contra, vti ſentit, & plurium aliorum auctoritate comprobat *Negusant. d. tract. par. 1. num. 9.*

Et hæc præludii loco dicta ſint, exemplo I. C. *in l. prima in fin. ff. de origin. iur.* Cæterum materiam iſtam, præter claſſicos iur. interpretes, qui eam potiſſimum pertractarunt *in l. à Duo. Pio ff. de re iudic.* peculiaribus voluminibus copioſe complexi ſunt, & illuſtrarunt *Negusant. iam citatus, Hugo Donellus, & Franciſcus Balduinus*, quorum opera compacta apparent inter *tractat. vniuerſi iur tom. 6. par. 1.*

B QVI IN POSSESSIONEM BONORVM IMMOBILIVM IMMISSVS EST; Scilicet per iudicem ex primo decreto: ſicque habet pignus prætorium.

C DATA EST. Puto legendum, data ſunt, & hæc clauſula loquitur de pignore conuentionali, vbi videlicet creditori in pignus aſſignata ſunt à debitore immobilia cum facultate capiendi poſſeſſionem, & vendendi.

D A DIE, QVA IN POSSESSIONEM MISSVS EST. Dictio, à excludit diem immiſſionis in poſſeſſionem, hæc enim eſt natura huius dictionis, vt

8 ſeparet, & excludat terminũ, cui adijcitur, *Tiraquel.* à quo innumeri ferè alij afferuntur *de retract. lignag. §. 1. glo. 11. num. 51. Rot. diuerſ. deciſ. 75. num. 2. par. 2. Cardin. Tuſch. concl. 238. num. 10. litt. D.*

E A DIE QVA DENVNCIAVERIT DEBITORI. Idem de hac die, ac de proximè præcedenti.

F SILEAT PER TRIGINTA DIES CONTINVOS. *Not. Luc. Pæt noſter lib. 8. cap. 1. num. 29. verſ. & iſte*, triginta dies hoſce ſubrogatos eſſe in locum quadrimeſtris, quod dabatur iudicatis *ex l. intra dies 7. ff. de re iudic. & l. 2. ac l. fin. C. de veſtior. rei. iudic.* vel etiam in locum duorum menſium, de quibus *in l. debitoribus 31. ff de re iudic.* verius autem videtur, quod non cenſeantur præciſè ſub rogati in locum quadrimeſtris, ex legis humanitate conceſſi iudicatis, & condemnatis ad ſoluendum, de quo explicitè *in d. l. 2. & l. fin.* & implicitè ac relatiuum ad eaſdem leges *in d. l. intra dies*, ſen locò bimeſtris dati debitoribus ad reluenda per debiti ſolutionem pignora capta poſt condemnationem, & dilationes ad ſoluendum eiſdem debitoribus prius datas, de quo apertè loquitur *tex. in d. l. debitoribus*, cuius verba, quę maximè faciunt ad rem noſtram, liceat hic referre, quo facilius cum ſtatuti noſtri contextu, & ſenſu conferri poſſint; verba hæc ſunt.

Hi qui tibi fatebuntur ſe debere, aut ex rẽ iudicata neceſsè habebunt reddere, tempus ad ſoluendum detur, quod ſufficere pro facultate cuiuſque videbitur: Eorum qui intra diem, vel ab initio datum, vel ex cauſa poſtea prorogatum ſibi, non reddiderint, pignora capiantur, eaque ſi intra duos menſes non ſoluerint, vendantur. Cæterum rem iſtam altius repetentes, fortè etiam poſſumus aſſerere, quod iuris noſtri municipalis conditores, dum ad fauorem debitoris mandant fileri per triginta dies in venditione pignorum, imitari voluerint

9 legem duodecim tabularum, de qua proximè diſſeruimus ad præcedens caput ſub verbo, ad carceres deduci, in illo ſcilicet capite; Aeris confeſſi, rebuſque iure iudicatis triginta dies iuſti ſunt; ex quo vt apparet, confeſſi æris alieni, ac debiti iudicatis iuſti dies 30. dati ſunt conquirendæ pecuniæ cauſa, quam diſſoluerent; eos autem dies Decem viri iuſtos appellauerunt

10 velut quoddam iuſtitium, ideſt iuris inter eos, quaſi intentionem quamdam, & ceſſationem, quibus diebus nihil cum his agi iure poſſet: ita planè legitur apud Gellium noctium atticarum *lib. 20. c. 1. quem refert. Anton. Auguſt. lib. de legibus ad leges duodecim tabul. cap. 38.* porrò quod iubeatur fileri per triginta dies, vt habet lex noſtra munipalis, re ipſa idem eſt, ac ſi dictum eſſet, triginta hos dies iuſtos eſſe, velut quoddam iuſtitium, ita vt nihil de pignoribus vendendis interea agi poſſit.

G CITATIS ADVERSARIIS. Si quidem iurè certum eſt neceſſariam eſſe citationem debitorũ, & aliorum quorum intereſt, quod generale eſt ex *text. in l. de vnoquoque 47. ff. de re iud. & in terminis*, quando agitur de immiſſione ex primo decreto plenè tradit *Roman. conſ. 69 nu. 12.* vbi etiam addit. *ſub littera M. & conſ. 454. ſub num. 3.* ibi, primum igitur decretum *Felin. in cap. cum olim. 12. ſub nu. 11. verſ. per illum tex. dixit Iud. de ſenten. & re iudic. Alex. conſ. 53. nu. 6. lib. 5.* & in terminis ſecundi decreti, per quod

12 deuenitur ad adiudicationem, de quo hic loquitur ſtatutum noſtrum, tradit *Abb. conſ. 43. ſub num. 3. verſ. ſecundo non valuit par. 2. & conſ. 8. num. 3. ead. par. Odofred. à tract. de prim. & ſecund. decret. n. 14. inter tract. vniuerſ. iur. tom. 3. par. 2. fol. 116. Bart. in l. ſi finita 15. §. Iulianus num. 27. ff. de dam. infect. Card. Tuſch. concl. 113. nom. 14. lituara D.*

H IVDEX EA IMMOBILIA ADIVDICET ACTORI Scilicet ſiue pignoris prætorij, ſiuè pignoris conuentionalis ea immobilia ſint, nam de vtroque in præcedentibus verbis diſponitur: porrò ad-

13 iudicationem iure alioqui præcedere debet pignus prætorium. quod non conſtituitur, niſi præcedente primo decreto & miſſione in poſſeſſionem ſecuta ex eo *l. non eſt mirum 26. ff. de pignorat. actio. l. 2. C. qui potior. in pign. hab. l. 1. C. de prætor. pignor. not. Alex. conſ. 53. num. 5. lib. 5.* ſed ad conuentionale pignus quod attinet, non requiritur primum decretum iudicis ante adiudicationem, vt proximè de prætorio pignore dictum eſt, quia pignus conuentionale ex partium conuentione, conſtruitur, Prætorium verò Prętoris, ſeù Iudicis decreto, vti ſuperius diximus in præludijs ad hoc caput: adiudicare autem eſt iudicio per actorem controuerſiam actori addicere, vt inquit *Alciat in l. aliud eſt fraus 131. §. inter multum verbo Adiudicatio num. 8. ff. de verbo ſignif.* Et ſignificat iudicio attribuere, aſſignare, proprium eſſe decernere, vt apud

Scard.

Scard. in lexicon. iuris d. verbo adiudicare apud Scaeuolam. ita in l. liberto suo 21. §. *Iutius titius ff. de annu. legat. in l. si idem* 11. §. *fin. de iurisdic. omn. iudic.* porrò adiudicare pignus, addicere, & insolutum dare, quomodo distent, acutè excutit *Zasi. in l. à Diuo Pio* §. *si post additum num.* 6. *ff. de re iud.*

16 An autem verbum istud *adiudicare* communiter intelligatur par translationem dominij, seù possessionis, vel se habeat loco pignoris, vel custodiæ, existimarem vtique iuxta subiectam materiam illud esse accipiendum, sicuti de verbo assigno, quod idem significat, vt proximè diximus, & *not. Bald. in l.* 3. *sub num.* 8. ibi, quæro vtrum per verbum assigno *C. de exec. rei iudic.* sicque traditum videmus à *Bart. in l. si constante* 25. *num.* 93. ibi, modo istud verbum, assignare, *ff. sol. matr. Euerard. in suis locis argumentandi loco à subiecta materia num.* 12. ibi, hinc etiam est quod verbum, *assigno*; Verum in sta-

17 tuto nostro verbum istud *adiudicare* videtur in ferre solum possessionem pignoris, iuxta *not. per Alexan. in d. l. à Diuo Pio.* §. *in uenditione sub nu.* 36. *vers. nam differentia est ex tex. in l. vnus ff. ex quib. caus. in posses. eatur.* vnde ex dispositione ciusdem statuti mox sequitur, quod bona sic adiudicata æstimari debeant, & plus offerenti dari, & vendi per iudicem vt creditori satisfiat pro suo credito, vel ipse iudex tantum de dictis bonis insolutum ipsi creditori concedat quæ ascendant ad quantitatem sibi debitam, & tertiam partem vltra, per quam dationem in solutum efficiatur dominus; Alioqui tamen adiudicari dicitur pignus creditori, quando fa-

18 cta licitatione, nullus iuuentus est emptor vel iustus, vnde illi adiudicatur, vel insolutum datur. *text. cum summario Salidet. in l.* 1. *C. si. in caus. iudic. & in l.* 2. *C. eod. tit. Afflict. decis.* 358. *num.* 5. *&* 6. *Asin. de execut.* §. 7. *cap.* 300. Demum ad materiam adiudicationis plenius vide apud *Cardin. Tusch. concluf.* 196 *cum tribus seqq. littera* A.

1 PRO QVANTITATE IN MANDATO EXECVTIVO, ET VERE DEBITA. Ita autem debet Iudex adiudicare creditori pignora, *d. l. à Diuo Pio.* §. *si pignora*, ibi, addicantur autem vtique ea quantitate, quæ

19 debetur, not: *Alex. ibidem sub num.* 1. ibi quanquam Iudex debet adiudicare pro quantitate debita & rata competenti, facit *text. in l. fin. vers. fin. autem minus C. de iur. dom. impet.* nec

20 valet adiudicatio per maiori quantitate, quam debeatur, per errorem facta, nec quidem pro rata debiti, sed corruit in totum, sicuti de datione in solutum tradit *Bart. in l. si non sortem* 26. §. *si centum num.* 5. *versic. Tene ergo multum menti per illum text. ff. de condic. indebit. Surd. decis.* 45.

21 *num.* 2. *& seqq.* qui ex multorum sententia asserit hoc procedere etiam in datione in solutum facta à parte, nedum in facta à iudice, de quo tamen plenius habetur per *Cardinal. Tusch. con-*

22 *clus.* 197. *num.* 24. *& sequen. littera A.* Et de missione in possessionem pro debito partim verò, partim non verò, quod ea in totum vitietur *not. Bald. in l. certi conditio.* §. *quoniam num.* 8. *vers. secundus si index. Roman. conf.* 454. *sub num.* 12. &

23 de adiudicatione facta pro maiori summa, quã sit debitum, tenet *Alex. in d.* §. *si pignora in fin. Afflict. in eodem casu decis.* 218. *num.* 2. *& seqq.* & ita sentiunt Doct. communiter in quolibet actu indiuiduo ex illa generali regula, quod decre-

24 tum interpositum ex causa partim vera, partim falsa, corruit in totum in indiuiduis, & inseparabilibus, *Rot. dec.* 33. *num.* 6. *p.* 2. *diu.*

K CITATA PARTE ELIGANTVR ÆSTIMATORES. Iure

25 quidem citatio debitoris requiritur ad actum eligendi æstimatores, sicuti pariter ad interessendum æstimationi, vt paulò post subiungitur hoc statuto, quia non parum interest debitoris assistere istis duobus actibus, facit *text. in l. de vnoquoque* 47. *& in l. sæpè* 63. *ff. de re iud.* cumque in se contineat decre-

26 tum de vendendis pignoribus, citatio in vtroque casu censetur de substantia, iuxta *decis. Afflict.* 358. *n.* 3. *per text. in l. creditor.* 4. *C. de distra. pignor. & in l. debitores* 10. *C. de pignor. vbi gl. verbo Conueniendi*, notat requisitionem debitoris esse de necessitate, vbi creditor vendere ve-

27 lit pignora, at vbi pignora iam exponuntur venalia, & venduntur, ex vrbanitate tantum denunciatur debitori, vndè in casu prædictæ decisionis *Afflict.* iudicata fuit nulla subhastatio, & adiudicatio pignoris ob defectum talis citationis; quodque partes citari debeant, vt in-

28 terfint æstimationi faciendæ latiùs differit *Asin. de execut.* §. 7. *cap.* 180. *Surd. cons.* 452 *num.* 33. *& seq.* porro æstimatores à partibus etiam ex-

29 iuris communis dispositione eliguntur, vbi nimirum æstimanda sunt bona, *l. hac edictali.* §. *his illud adiungimus C. de secund. nup.* ibi, mobilium verò rerum iustis pretiis æstimatione habita per eos, quos vtraque pars elegerit, & ibi *Bart. num.* 1. *& Bald. num.* 2. vbi, inquit hoc esse verum, si tamen non sint deputati æstimatores per commune, vt subiungit esse in Ciuitate Pe-

30 rusij, atque ita seruari, & practicari testatur *Asin. d.* §. 7. *cap.* 181. ibi consuetudo autem obseruat; qui & subiungit, quod si partes in eligendis æstimatoribus non conueniant, Iudex

31 ipse eliget æstimatorem in contumaciam partis non eligentis, quod vtique iuri communi consonum est, nam prouideri debet ne pars vna per suam cõtumaciam partem aliam impediat, quominus veritas pateſiat, & litigium terminetur, argumento *tex. in l.* 3. *C. fin. regund.*

32 Prędictis demum accedat, quod modus probandi verum rei valorem per peritos æstimatores, quibus inter se dissentientibus eligatur tertius, maximè comprobatus est à Sacr. Rot. vt pote à iure communi approbatus, teste *Cardin. Seraph. decis.* 655. *num.* 2. 3. *&* 6. *par.* 1. & iuxta communem Doct. sententiam *in l.* 2. *C. de rescind. vend.* vbi præcipuè *Cagnol. sub num.* 258. testatur de communi opinione.

Sed quid si duo æstimatores electi inter se, discordes fuerint, quid erit agendum? Iste casus omissus est à statuto, & ideo remanet in dispositione iuris communis, *ex l. si vero* §. *de viro ff. sol. matr. & l. commodissimè ff. de lib. & posthum.*

33 itaque iuxta iuris communis dispositionem tertius eligendus erit, *teste Bald. in l.* 2. *num.* 55. *vers. & si æstimatores non concordarent C. de rescind. vendi.* per ipsas tamen partes, sed iudice

34 compellente, & ita *Baldum intelligit ac sequitur Asin. d.* §. 7. *cap.* 181. *in fin. idem tenet* Bart. *in l.*

repeti-

repetitione creditores 3. C. *de pignor. ſub num.* 29. ibi, tunc iudex faciat partes eligere duos bonos æſtimatores & *Alex. in l. inter partes* 38. *nu.* 7. *ff. de re iudic.* quidquid alioqui ſit dicendum in arbitris, *Dec. in cap. propoſuiſti numero* 35. *de prob.*

35 Nec verò Iudex tertiũ eligere debet, niſi poſt moram partium, *Gabriel. conſil.* 168. *num.* 100.

36 *Surd. d. conſ.* 452. *num.* 35. & *ſeq.* An verò debeant iſti periti æſtimatores referre cum iuramento, videtur quidem de iure communi affirmatiuè reſpondendum, ex *tex. in d. l. hac edictali* §. *his illud adiungimus* C. *de ſecund. nupt.* ibi iuſtis pretiis æſtimatione habita per eos, quòs vtraq; pars elegerit arbitros iudicaturos interpoſito ſacramento, facit *tex. in l. comparationes* 9. ibi, omnes autem comparationes, non aliter fieri concedimus, niſi iuramento antea præſtito, C. *de fid. inſtru.* quæ iura citat Bart. ad cauſum peritorum æſtimatorum *in d. l. creditores ſub num.* 29. ibi, & eos faciat iurare de æſtimatione tantum legaliter facienda, idem Bart. *in l. Theopompus.* 15. *num.* 8. *de dot. præleg.* Bald. *in l.* 2. *ſub num.* 55. C. *de reſcin. vend. Surd. conſ.* 452. *nu.* 42. *vol.* 3. & hanc eſſe communem Doct. opinionem teſtatur *Dec. in d. c. propoſuiſti, num.* 51. *de probat.* Atque id ipſum in caſu noſtri vſu ſtatuti planè receptum eſt.

37 Cæterùm cum eiuſmodi æſtimationes intellectui iudicioque potius comprehendantur, quã ſenſu corporeo, vt dixit Bart. *in l.* 2. *nu.* 22. *Abb. in cap. cum cauſa* 42. *num.* 1. *de probat.* iurare

38 debent æſtimatores de ſuo iudicio, & credulitate, non autem de certa ſcientia, vt probat, *Aſin. d.* §. 7. *cap.* 200.

39 Quid ſi tertius peritus æſtimator in relatione ſua neutri accedat ex duobus, qui in ipſorum ſententia fuerunt diſcordes, an eius relationi ſtandum erit? Et quidem ſtandum videtur relationi tertii *per tex. in d. l. item ſi vnus* 19. §. *principaliter ff. de recept. arbitr. vbi in fin.* hæc verba leguntur, & debet Prætor cogere arbitros, ſi non conſentiant, tertiam perſonam certam eligere, cuius auctoritati pareatur; vbi etiam *glo. verbo auctoritati*, hanc tenuit opinionem quam tenuit pariter *Specul. tit. de arbitr. & arbitrat.* §. *ſequitur num.* 19. *verſ. Sed numquid ſtabitur eius ſolius dicto*, atque demum probauit Rot. *deciſ.* 494. *num.* 2. *p.* 1. *diuerſ. in recentior.* & ideo ab ea non eſt recedendum, licet contrarium ſenſerit *Gabr. d. conſ.* 168. *num.* 106. & *alij ab eo cit.*

L HABITA RATIONE REI &c. ET EIVS QVOD COMMVNITER VENDI POTEST, ET SOLET ESTIMENT. Quod

40 vtique conſonat iuri communi *in l. ſi quos* C. *de reſcind. vendi.* vbi *Caſtr. num.* 2. not. practicam hiſce verbis; quod publicus exactor, idem vero de Prætore pariter dici poteſt, antequam ponat rem oppignoratam in ſubhaſtatione, faciat eam æſtimari per habentem notitiam, & poſtea ponat in ſubhaſtatione pro pretio declarato per æſtimatores, deinde detur plus offerenti, ſi enim non præmiſſa æſtimatione, poneret in ſubhaſtatione, poſſet magna fraus committi in damnũ, & debitoris, & creditoris, quia res daretur pro modico pretio gratioſè per publicũ exactorem alicui forte amico ſuo, & ſic plus lucraretur exactor, & gratia quàm creditor ex debito; hanc verò praxim refert, ac probat *Iodoc. Brugen. in tract. ſuo de ſubhaſtat. cap.* 3. *num.* 11. *inter tract. vniu. iur. tom.* 6. *par.* 1. *fol.* 77. Porrò æſtimatio fieri debet iuxta verum rei valo-

41 rem, qui eſt quantum communiter res, de qua agitur, vendi poteſt, *Seraph. d. deciſ.* 655. *num.* 1. *Alciat. in l. propemodum* 8. *num.* 8. & 9. *ff. de*

42 *verb. ſign.* vbi diſſerit id iuſtũ pretium eſſe, quod communiter reperitur, vt; otè, quod ex valore rei, non ex affectu conſtituatur, quapropter cum in lege iuſti pretii fit mentio, de eo quod communiter perciperetur, intelligimus; ſicuti dixit etiam *Alex. in l. qui Romæ* 122. §. *coheredes ſub num.* 11. & 12. *ff. de verb. oblig.* *Abb. in cap. cum cauſa* 42. *ſub num.* 2. *de teſti. Tiraqu. de retract. lignag.* §. 1. *glo.* 18. *ſub num.* 1. *vbi ex glo. magna in ultima q. C. de reſcind. vend.* tradit iuſtum pretium eſſe æſtimandum non vnius, aut alterius licitatione ſed communi regionis æſtimatione, ex rei qualitate, & quantitate redi-

43 tuum, atque ſubnectit addi poſſe, quod attendi debet, quanti res vendi poſſe in loco publico, in quem omnes conueniunt *per tex. in cap.* 2. ibi, carius vendant, quam in mercatu vendere poſſent, extra de *empt. on. & vendit.* cum aliis quæ allegat, & regula iuris eſt ſimpliciter; quod tanti res valet, quanti vendi poteſt, *l. ſi ſervus* 14. *in princ. verbis fi al* ibi iudex æſtimare debebit, quanti emptorem inuenerit *ff. de condic. furtiu. l.* 1. §. *ſi hæres ff. ad Trebell.* ibi ſed æſtimandum fundum, quanti valeat, hoc eſt quanti hæres vendere poſſit, *l. pretia rerum* 63. *in princ. ff. ad l. Falcid.* cuius hæc ſunt verba, pretia rerum non ex affectu, nec vtilitate ſingulorum, ſed communiter funguntur, verbum autem iſtud, funguntur, interpretatur idem *Alc. in l. vnic. C. de ſenten. quæ pro eo quod inter. cap.* 9. *ſub num.* 2. id eſt functionem recipiunt, hoc eſt æſtimationem, quæ fungetur vice rei, *Abb. loco proximè citato Gabr. conſ.* 147. *num.* 5. *vol.* 1. *Cou. var. reſol. lib* 2. *cap.* 3. *num.* 4. qui poſita concluſione, quod iuſtum cuiuſque rei pretium non

44 ex cuiuslibet affectione, aut ſumptu, ſed ex communi hominum æſtimatione perpenditur, eam multis ſubtilibus, ac veris declarationibus ſubinde proſequitur *ſeqq. num. Maſcard de probat. concl.* 654. *qui ſub num.* 1. *teſtatur de communi opinione ex Cagnol. in d. l.* 2. *num.* 258. Atque prædicta expreſsè declarat ſtatutum noſtrum debere ſeruari per æſtimatores in præcedentibus verbis, nempe quod communiter vendi poteſt, & ſolet, cum & prius eoſdem æſtimatores admonuerit de habenda ratione rei, & eius qualitatum, fructuum ac loci, & temporis, quę quidem ad indicandum verum rei valorem, & iuſtum pretium conſiderauerat *glo. magna verſ. ſed qualiter in l.* 2. C. *de reſcind. vend.* atque eadem plenius explicauit *Bart. ibidẽ n.* 19. & *ſeqq. Bald.*

45 *num.* 53. & *ſeq.* Porrò traduntur & ali modi ex iure communi ad probandum verum valorem, & iuſtum pretium rerum, vt præcipuè per *Angel. in* §. *ſi quis agens ſub n.* 1. *verſ.* 1. *per declarationem Iudicis*, & *num.* 2. & 3. *inſtit. de action. poſt Bartolum in dicta l.* 2. *nu.* 20. & *ſequentib.* Verum & in Vrbe, & in eius Diſtrictu, vbi hęc vigent ſtatuta, recedi profectò non poteſt à forma

hoc cap. tradita ad probandum valorem bonorum immobilium in casu, de quo agitur, alias executio esset nulla ipso iure, vbi forma à statuto tradita in executione facienda, ad vnguẽ seruata non esset, iuxta dictum *Bald. in l. ordo num. 6. & 7. C. de execut. rei iudic.* quem sequitur *Fabian. de Mont. tract. de empt. & vend. 5. par. princip. verb. Insuper num. 88. vers. & diligenter est aduertendum* quos sequitur *Luc. Pat. ad hoc ipsum cap. de execut. rei iud. in ordinarijs num. 28.* &
46 generaliter esse nullum quod geritur contra formam à lege, vel statuto præscriptam, probat *tex. in l. cum ij §. si Prætor, & ibi Iaſ. in primo not. ff. de transact. & tex. in l. hac consultissima circa princ. C. de testam. & dixit Rot. coram Orano in Romana alimentorum 4. Iunij 1563. & 25. Maij 1587.* quod autem forma hic sit tracita expressè legitur in Rubrica seù tit: huius capit. nam
47 rubricæ sunt authenticę, & de textu, adeo vti qui promisit scribere librum, teneatur etiam scribere rubricas, vt inquit *glo. in proœmio sexti decretalium super verbo Titulis*, quam refert *Euerard. in suis locis argument. loco à Rubro sub num. 1.*
48 nec dubitatur quin forma per statutum tradita sit, vbi rubrica concepta sit, vt hoc nostro cap. sub his verbis, de forma procedendi &c. quinimò idem esset, si scriptum foret de modo procedendi, vt benè probat *Asin. in praxi iudicior. in rubr. num. 1. & §. 3. cap. 36. num. 1. Macard. de gener. stat. interpr. conclus. 9. in fin.*

M VNO PRAECONIO, SEV BANNO PRAECEDENTE.
49 Cuius præconii formam, seù exemplum habes apud *Luc. Pat. dicto capitul. de execut. rei iudic. in ordinarijs num. 33.* sicuti in substantia strictè ponit *Bart. in l. licitatio in princ. num. 2. ff. de public. & vectig. & tradit. Specul.* qui loquitur in subhastatione domus populi *tit. de cita. §. sequitur sub num. 12. vers. si vero subhastat-o rei pupillaris, Fabian. de Mont. de empt. & vend. 5. par. princ. sub num. 91.* verbo, de forma autem subhastationis, atque ex ipsius banni tenore, forma
50 licitationis seu subhastationis inducitur, à qua recedi non potest, *Asinius de execut. §. 4. cap. 86. num. 2.* licet verò præconium eiusmodi, seù subhastatio aliàs sufficere videretur, cum per hanc viam discerni censeatur iustum pretium, vti refert ex aliorum auctoritate, atque menti tenendum, nec vnquam obliuiscendum admonet idẽ *Fabian. d. 5. par. num 89. Asin, num. 1. & §. 6. c. 14. nu. 1.* ex quo vtique subiungit, quod be-
51 neficium *l. secunda C. de rescind. vendit.* non competit in rebus per subhastationem venditis illud tamen dictum limitat idem *Asin. dicto cap. 174.* vt procedat vbi in subhastatione decreta domini auctoritas interuenerit, quod vtique probare videtur *ex text. in auth. hoc ius porrectum. C. de sacros. Eccl. l. ad officium C. commun. divid. l. 3. C. si prop. pub. pẽsit. & l. 1. C. de fid. instrum. & iu. hast. Fiscal. lib. 10.* quæ iura emptiones, & venditiones sub hactis factas, tanquam iusto sic pretio interueniente. ratas habent; nihilominus statutum nostram mandauit, quod æstimatio prę-
53 cedat præconium, nempe, vt magis appareat de vero valore rei æstimatæ, maximè, vbi eadanda fuerit in solutum creditori, sicque magis etiam consulatus indemnitati debitoris, quippe cum fieri possit, vt per subhastationem non existat emptor, vel existat quidem, sed non dignum pretium offerat, quo casu deuẽnitur datione pignoris in solutum creditori, vti expressum habetur in *l. 2. C. si in caus. iudic. pignor capt. fit*, & iuxta statutum est Cæsarea di-
54 spositio *in l. si quos C. de rescind. vend.* vbi decernitur, quod æstimatio præcedere debeat subhastationem, nè sub nomine subhastationis locus fraudibus relinquatur; idque etiam animaduertit *Luc. Pat. dicto cap num. 32.* qua de re egimus supra hoc eodem *cap littera L. verbo Habita ratione rei æstiment.*

N VENDANTVR, PER IVDICEM. Quippe ad iudi-
55 cem pertinet pignora in executione capta vendere pro satisfactione creditoris, *l. 1. & 2. C. si in caus. indic. pign. capt. fit l. 2. C. de execut. rei iud. l. si ob causam 13 de euict.*

O PLVS OFFERENTI. Vt verò quis dicatur plus
56 offerre, requiritur idoneitas facultatum, maior promissio, & vtilitas, & conueniendi facilitas, *Bal. cons. 327. vers. nam ad hoc lib. 2. per tex. in l. cum qui §. pennit. & vlt. ff. de in diem addict. qui text.* singulariter notandus est ad probandum, quando conditio melior offerri videatur, vnde *Bal. ibi consuluit*, quod non fit liberatus penultimus licitator, per maiorem oblationem alterius licitatoris vltimi qui post oblationem factam insalutato hospite discesserat, nec repertus fuerat soluendo, nec fideiussorem dederat, nam vt idem subiungit *versicul. sed hic*, nec conueniendi facilitas, nec par vtilitas, nec par quantitas esse potest, vbi quis soluendo non est: atque omitti posset licitator plus offerens, & præferri alter minus offerens, quia is offerret faciliorem solutionem, vel esset magis idoneus, licet ab initio Prętor edixisset, quod pignus plus offerenti daretur, *vt not Bart. in l. si tempora sub num quinto versicul item hoc intelligo C. de fid. instrum. & iur. hast. Fiscal. lib. 10. Fabian. de emp. & vendit. 5. question. princ. verbo insuper, numero 90.*

57 Quid verò si æstimatio licitationem excedat in pretio pignoris, erit nè pignus adiudicandum nihilominus licitatori inter cæteros licita-
58 tores plus offerenti? videtur non esse adiudicandum, quia cum iustum pretium non offeratur: perinde est ac si emptor non reperiretur, *l. secunda C. si in caus. iudic. & ibi Bald. hoc not nu. 3. Alexand. in dicta l. à Diuo Pio. §. si pignora nu. 6.* quo casu pignora creditori pro suo credito
59 addici, ideſt in solutionem dari debent iusto pretio, iuxta *text, in dict. §. si pignora, vbi glo. verbo Addicantur, & iuxta d. l. secund. & Doctor. prædictos, quibus accedit Afflict. decis. 358. sub n. 5.* erit igitur in hoc casu attendendo æstimatio facta, vt de verò valore pignoris ad affectum prædictæ dationis in solutum constare possit

P VEL IPSE IVDEX. Scripturæ ordo hic attendi
60 debet, non autẽ natura alternatiuæ, vel ita, vt sit sensus, quod pignora vendãtur plus offerenti, si prætiũ oblatum fuerit iustum, nisi debitor intrà mensem debitum soluerit, sin minus dentur insolutum ipsi creditori pro quantitate sibi debita, & tertia parte vltra, sicuti comprobauimus in proximè præcedenti, not. in fin: siquidem scripturæ ordo, non autem natura alternatiuæ

atten-

attenditur, vbi conſtat id eſſe de mente diſponentis, *tex. in l. mandato* 10. *in fin.* ibi, ſcripturæ ordinem ſeruare debebis, *de præben. in ſexto*, vbi etiam *gloſſ. & in cap. Metropolitano. vbi pariter glo. in verbo Ex presbyteris. 63. diſtin. not. Felin. in cap. inter cæteras 4. num. 4. verſic. Fallit primo. de reſcript. Euerard. in centur. ſua loco à natura alternatiua ſub num. 7. verſ. quarto, fallit dicta regula*; quod autem ſtatuitur amplius de tertia parte vltra debitum aſſignanda creditori, non eſt vtique alienũ à iure cõmuni; vt probatur ex authentica hoc ius portectũ, *C. de Sacroſ. Eccle.* vbi ſaltem decima pars ſupra debitũ aſſignatur creditori: verba tex. ad rem noſtram hæc ſunt: emptore verò nõ inuẽto res æſtimata diſtrictè creditor detur in ſolutum, addita in pretio vniuerſe æſtimationis decima parte, *& glo.* ibidem id cõprobat id cõprobat in verbo decima parte: ratio autem ea eſt, quia dũ creditor in eo grauatur, ut aliud pro alio ei ſoluatur cõtra iuris regulas, *vt in l. ...§. mutui datio ff. ſi cert. pet & l. eũ à quo 16. C. de ſolu.* releuatur in hoc ſaltẽ, vt aliquid amplius accipiat vltra debitũ, argumento *tex. in l. cũ qui 30. in princip. ff. de iureiur. quod animadu. Luc. Pet. dict. cap. de execut. rei iudic. in ordinar. num. 52.*

Q PER QVAM DATIONEM IN SOLVTVM EFFICIATVR DOMINVS. Quod & iure communi cautum eſt, quia datio in ſolutum vicem venditionis obtinet, vt habetur expreſsè *in l. ſi prædium C. de euict. & probat text. en l. elegantur 24. in princip. ff. de pignor. actio. not. Tiraquel. de retract. §. 1. glo. 14. num. 1. ſurd. deciſ. 248. n. 3. & deciſ. 288. n. 47. Villa labor. in Theſaur. comm. opin. verbo datam nem inſolutum creditori, tom. 1. Pariſ. conſ. 110. num. 41. & 42. parte 1.* vbi aſſerit, quod per rationem in ſolutum acquiritur dominium rei datæ creditori, ſicuti emptori acquiritur per venditionem, quodque damnum proueniens creditori ex caſu fortuito in re data in ſolutum pertinet ad ipſum creditorem, vt rei venditæ ad emptorem, probatur ex tot. *tit. ff. & C. de peric. & commod. rei vendit. & l. quæ fortuitis C. de pignorat. actio. Dec. conſ. 558. num. 1. & 2.* vbi quod ideo reuocari non poteſt datio inſolutũ de iure communi, *l. ſucceſſores C. de ſolu.* ſicuti venditio ſemel facta reſcindi non poteſt etiam cum decreto Imperatoris *l. de contractu C. de reſcind. vend.* & ſubnectit reprobari opinionem *Bart. in l. ſi finita §. Iulianus in fin. ff. de damn. infect.* dicentis, quod quando res data eſt in ſolutum creditori licet ille effectus ſit dominus, nihilominus audietur debitor rediens intra biẽnium, ſi velit debitum ſoluere, *per l. fin. C. de iur. domin. impet.* quinimo veram, & magis cõmunem opinionem eſſe contra *Bart. teſtatur idẽ Dec. d. conſ. nu. 2. & Alex. in d. l. ſi finita §. Iulianus num. 122. per tex. in ead. l. §. poſtea autem*, vbi hæc verba leguntur; poſtea autem quam quis poſſidere iure dominii à prætore iuſſus ſit, nequaquam locus erit cautionis oblationi. & ità ait Labeo, cæterum inquit, nullus rei finis inueniretur, & hoc eſt veriſſimum; hactenus verba legis, *Bald. verò in l. 2. §. ſi abſens ſub n. 4. verſ. ex hoc habes ff. ſi ex noxal. cauſ.* agatur, tenet prædictam *Bart.* opinionem, & aliorum procedere, niſi per ſtatuta Ferrarum aliter ſit prouiſum, quoniam alioqui talia ſtatuta ſeruari debent, *ſicuti dixit glo. in d. l. fin. C. de iur. domin. imp. in verbo, Recuperare*, quocirca non eſt mirum, quod ſtatuentes noſtri ad omnem dubitationem in hoc articulo ſubmouendam ſubſequentem clauſulam mox ſubiecerint, nẽpe quod poſſit illa bona, data in ſolutum, debitor, illiuſque hæredes recuperare, ſi infra ſex menſes à die dationis in ſolutum computandos, cum effectu ſoluerint creditori, ſeù eius hæredibus, vel habentibus cauſam ab eo, quantitatem veram, pro qua fuit facta immiſſio, & executio ſupradicta.

Sed quid ſi iudex omiſſa ſubhaſtatione in ſolutum dederit creditori pignora, & probatum fuerit, quod tempore adiudicationis etiam per viam ſubhaſtationis eadem pignora pluris vendi non potuiſſent, quam data ſint inſolutum, ſuſtinebiturne ipſa adiudicatio, ſeù datio in ſolutum? arbitrarer equidem ſuſtineri *per deciſ. Put. 246. lib. 2.* iuxta emendatam impreſſionẽ, quæ clara eſt, & magna nititur æquitatis ratione, ita enim iure ſatisfactum eſt creditori, neque debitor conqueri poteſt de iniuſtitia, neque etiam obſtare debet, quod forma à iure tum communi tum municipali ſeruata non fuerit, quia vt benè deducitur in ipſa deciſ. ſubhaſtatio inuenta eſt ad fraudes euitandas, quas cum conſtet abſtiſſe, locus eſt concluſioni ab omnibus Doct. receptæ quod ſufficit formam impleuiſſe per æquipollens, vt per Doct. citatos, *in ead. deciſ. quibus addo, Bald. in l. ſi duo patroni 13. §. ſi quis iurauerit ſub num. 5. ff. de iure iur. Roman. conſ. 433. ſub num. 1. & ibi plenius additio littera A. Caſſad. deciſ. 2. nu. 2. de iudic. Pariſ. conſ. 99. num. 15. par. 3. Brun. tract. de forma col. 1. verſ. prædicta regula fallit*, & ita tenere Doct. communiter tradit. *Aſin. in praxi indic. §. 3. cap. 40. ſequitur Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concluſ. 9. num. 79.* atque concluſionem iſtam probat *tex. in l. fin. §. fin. ff. mand.*

R DEI TOREM AVTEM &c. TENERI VOLVMVS AD EVICTIONEM, &c. & merito quidem ita ſtatuitur, quandoquidem vt inquit *Siraquel. de retract. §. 1. glo. 14. num. 18.* quod fit à iudice rem ipſam adiudicante creditori, vel alteri vltimo licitatori, cenſetur fieri ab ipſo debitore, qui primò iponte debitum creauit, atque ideo æque tenetur de euictione, ac ſi ipſe feciſſet: hinc vulgare illud dictum, ſeù regula; factum iudicis, reputatur factum partis, text. eſt ad hoc ſemper proferri ſolitus in *l. ſi ob cauſam, & ibi Bart. Bald. & alij C. de euict. accedat text. in l. ſi pignora, ff. eod. titul. & in l. eleganter in princ. ff. de pignorat. actio. Aymo. conſil. 5. num. ...Surd. conſil. 16. num. 17. lib. 1. 40. num. 1. vbi* plures allegat, quod tamen intelligitur, vbi Iudex rite, ac rectè proceſſit, ſecus ſi nulliter, vel iniuſtè; vt declarat idem *Surd. d. conſ. 49. num. 37.* loquens in terminis alienationis pignoris iudicialis, *& Aymo dicto. conſil. 5. num. 1.*

S SI VERO MOBILIA &c. Plures aliæ diligentiæ circa venditiones pignorum, præſertim mobilium, adhibendæ, præſcribuntur ex conſtitutio. Pauli Papæ V. fel. ac æternæ record. *ſuper. Reform. Tribun. Vrbis tit. de Curſoribus. & Mandatarijs, verſ. idem Curſores, & aliquot ſeqq. vſq. ad verſ. non recipiant oblationes, atque etiam tit.*

ſeq. de Barontellis, & executoribus, verſ. quo vero ad pignorum ne in executione captorum cuſtodiam, & per alios articulos vſque ad verſiculum, cum autem in exequutionibus.

T SIN AVTEM SVPER NOMINIBVS DEBITORVM &c.

74 In executione iudicati poſtremo, & in ſubſidiũ deuenietur ad nomina debitorum, vt in *d. l. à Diuo Pio §. ſic quoque iudices*, inquit autem ibi Vlpian. ſic quoque Iudices exequentur iudicatum, vt nomina iure pignoris capiant, ſi nihil aliud ſit, quod capi poſſit, poſſe enim nomen iure pignoris capi Imperator noſter reſcripſit, id ipſum expreſsè cauetur *l. 2. C. quand. fiſci vel priuat. & vtrobiq. Doct. not.* & ius noſtrum municipale hic diſponit, formam exactius præſcribendo huiuſmodi executioni: vt verò nomen

75 ideſt debitor debitoris mei iure exigi poſſit, tria copulatiuè requiruntur, primò quod talis debitor debitoris fateatur debitum, ſecundo quod principalis debitor fuerit condemnatus, tertiò quod fuerit excuſſus, nec repertus ſoluendo, & hanc eſſe ſolidam concluſionem aſſerit, ac probat *Surd. conſ. 4 num. 1. vol. 1. ex d.l. à Diuo Pio. §. ſed vtrum, & l. 2. 3. & ſeq. C. quãd. fiſc. vel priuat.* quam & firmauit potiſſimum *Roman. conſ. 224. num. 7. & conſ. 293. in princ.*

76 addunt quidam alii, quartum requiſitum, ſcilicet miſſionem creditoris in poſſeſſionem nominis debitoris confeſſi, vel conuicti *Salic. in d. l. 2. num. 5. verſ. & ex his, Bald. ibidem n. 8. verſ. tertio quæritur, Guid. Pap. deciſ. 568.* quæ quidem miſſio fit, vt docet *glo. in l. 1. verbo Decernere C.*

77 *de prætor. pignor.* quam ſingularem *ditit Salic. in d. l. 2. num. 5. in fin.* atque ſtatutum noſtrum pariter prædicta tria in ſui diſpoſitione continet, nam & vult neceſſario principalem debitorem eſſe iudicatum, & condemnatum, cum creditori contra debitorem executionem decernat, quam ſine dubio vti neceſſarium antecedens præcede-

78 re debet condemnatio, iuxta *d. l. à Diuo Pio*: cui ſanè ſtatutum ipſum adhæret, §. *in venditione in fin.* ibi, exequentur itaque rem iudicatam Præſules illo modo, & *in §. ſic quoque*, in illis primis verbis Iudices exequentur iudicatum, vt nomina iure pignoris capiant *l. 1. & toto tit. C. de*

79 *exec. rei iudic.* niſi tamen obligata fuiſſent creditori nomina debitorum, eo namque caſu etiã antequam lata ſit ſententia, deueniri poteſt ad executionem ſuper nominibus debitorum, vt per Bart. *in l. 2. C. quand. Fiſc. vel priuat. num. 2. ex tex. in l. ſi conuenerit 28. ff. de pignor. actio, & in l. nomen C. quæ res pignoran. oblig. poſſ.* de confeſſione debitoris expreſsè loquitur ſtatutum ipſum, ibi, ſi confitebitur; quo loco etiam inferius nos aliquid ſubiungemus: tertium porrò nempe, quod principalis debitor ſit excuſſus, nec ſoluendo repertus, requirit vtique ſtatutum, dum poſt diſpoſitionem ſuper executione in aliis eius bonis, poſtremo diſponit de executione ſuper nominibus debitorum, quod & declarat apertius proxime ſeq. *cap. de executione* facienda iuris ordine ſeruato, ibi, & demum ad nomina debitorum, idque planè conſonat diſpoſitioni iuris communis, de qua diximus ſupra initio huiuſce notationis ad verbum ſin autem ſuper nominibus debitorum: Excuſſio au-

80 tem in hoc caſu fit per nuncium, aut executorem de mandato Iudicis, vel aliàs per Iudicem ipſum, nempè teſtibus examinatis, vt docet *Bald. in d. l. 2. C. quæ. Piſc. vel priuat. nu. 13. &*

81 *ſeqq. & Salicet.* ibidem *nu. 5. & ſeqq.* nec verò prætermittere debemus, quod excuſsio principalis debitoris, non eſt neceſſaria, quando creditor agit actione hypothecaria, vt planè probat *Surd. d. conſ. nu. 32.* & hanc veram, & magis communem opinionem dixit *Alex. conſ. 15. n. 6. lib. 6.* Cæterum quod attinet ad quartum requiſitum iuxta ſententiam *Bal. Salic. & Guid. Pap.* locis ſupra citatis, quidquid ſit iure communi, iuxta quod capi debent in primis pignora; deinde diſtrahenda poſt aliquod tempus, *ex l. debitoribus 31. ff. de re iudic. vt not. Bart. in d. l. 2. num. 3. verſ. ſed dubito, gloſ. in l. 1. verbo Decernere C. de prætor. pignor. Bald. & Salic. ſupra citati*,

82 certè ius noſtrum municipale breuiori manu, & circuitibus euitatis decreuit, vt confeſſo debitori fiat præceptum de ſoluendo intra dies octo, quibus elapſis contra eum citatum, mandatum contra eumdem reum exinde relaxatum executioni mandetur; quam quidem praxim hoc capite traditam fuſius explicãdo proſequitur *Luc. Pat. d. cap. 1. de execut. rei ind. in ordinariis num. 57.* hæc autem executio deducitur *ex l. 2. C. quand. Fiſc. vel priuat.* vbi hæc verba leguntur; ſi in cauſa iudicati valentis, quem tibi condemnatum eſſe proponis, nihil eſt, quod ſine quæſtione, pignoris loco capi, & diſtrahi poſſit, debitores eius conuenti ad ſolutionem auctoritate Præſidis Prouinciæ compelluntur, & ibi *not. Bart. n. 3. verſ. Quæro qualiter fiet hæc executio contra nomina debitorum*; attamen vbi miſ-

83 ſio creditoris in poſſeſſionẽ nominis debitoris fuit requireretur; ea facile profecto fieret, nempe ſi iudex ipſe nomine ſcilicet debitore debitoris coram ſe confitente debitum; diceret creditori, habeas nomen illud loco pignori, ita *glo. in d. l. à Diuo Pio. §. ſed & ſi pecunia, verb. capi, & conerti & in l. 1. C. de prætor. pignor. verbo* Decernere, ſi

84 quidem talis aſſignatio habet vim traditionis, argumento *tex. in l. penult. in princip. ff. de don. atque d. glo.* ſequuntur Doct. communiter, vt aſſerit *Iaſ in d. l. à Diuo Pio. §. ſic quoque Iudices, ſub nu. 3. verſ. iſta glo. ponit practicam.*

V SI VERO NEGABIT &c. Attamen ex iure com-

85 muni vbi iſte debitor per calumniam negaret ſe eſſe debitorem, vel per publicum inſtrumentum de debito conuinceretur, vtique pro confeſſo haberetur, nec rei iudicatę executionem impedire poſſet, *Alex. in dicto §. ſic quoque n. 2. Surd. d. conſ. 4. nu. 27.* qui ambo plures alios referunt; nec tamen opus foret, quidquid alii quí-

86 dam ſenſerint, vt inſtrumẽtum tale eſſet, quod paratam haberet executionem, quia ſatis eſſet, quod iuſtrumentum clarè probaret debitum, ſicque calumniam negantis, nam probatio, quæ

87 fit per inſtrumentum authenticum, dicitur probatio probata, *l. intereſt 21. C. de ſolut. l. fin.* ibi, poſtea manifeſtum eſſet factum, vbi *glo.* & prædictã concluſionem ita tenent, Doct. communiter, vt ex iiſdem *Alex. & Surd.* planè apparet; quod autem iure communi hoc caſu decretum cenſetur, idem & iure noſtro municipale conſtitutum dici debet, tum quia ſtatutum ità debet intelligi, vt quantum fieri poteſt conforme reddatur

datur iuri communi ex vulgatis iuribus, & cõmuni Doct. aſſertione, de quibus iam ſupra plu-
ribus in locis meminimus, tum quia duo iſta-
83 iure æquiparata reperiuntur, vel aliquid per dolum negare, vel confiteri *Surd.d.conſ.num.27. argumento tex.in l.fin.C de compenſ. & in l.3.§.cauſa cognitio ff.de carbon.edict. ſed melius facit tex.in l.illud §.penult. verſ. ſed & ſi negauerit*, vbi notanda præcipuè vltima verba, quæ hæc ſunt, alioqui expediret Domino negare, & ibi etiam *glo. ff de tribut. actio.* & contra negantes plura nos attulimus ſupra ad c.69. in princ.ſub littera A. conſequenter quod contra confitentem diſpoſitum eſt, cenſeri debet pariter diſpoſitum contra doloſe negantem, vt nimirum idem ſit iudicium æquiparatorum iuxta iuris regulam, de
89 qua precipuè *in l 1. ff.de legi.* 1. vbi Doct. ſicuti etiam dicitur de æquipollentibus, quorum idem
90 ſit effectus, *l fideicommiſſa.* 11. §. *ſi cum ita ff.de leg. 3. not. plenè Euer. in ſuis locis argumen. loco ab æquipollentibus n.* 1.2. *& per totum* Itaque remedium, quod ſtatutum affert creditoris vbi debitor debitoris neget debitũ, nempe, vt compellatur principalis reus ad cedenda iura contra illum ſuum debitorem, vel iudex illa debitoris loco cedat, vt creditor eo iure ceſſo, procedat contra debitorem debitoris, locum habebit, quando debitor non neget per calumniam, vel non conuincatur de mendacio: remedium verò iuris communis in caſu negationis debitoris, quæ ſaltem dubia eſſet, non autem euidẽter calumnioſa, illud erat, vt curator daretur, bonis principalis debitoris condemnati, qui ageret contra illum debitorem negantem, vt eum conuinceret, & faceret condemnari, vt benè explicat *Iaſ.in d. l. à Diuo Pio §. ſic quoque num.* 1. *quod & ſenſerant.* antiquiores, nempè *gloſſ.in d.l. 2.verbo Conuenti C quand.fiſc. vel priu. Salic ibid. num.2.verſ.quæro igitur, Bart in princ.verſ.ſed qualiter conſulietur actori? Bald.num. 7. verſ. ſecundo quæro*, atque hoc modo bene conſultum videbatur actori, ſed melius proſpectum videbatur per hoc ſtatutum tum eidem actori, tum principali debitori, ne debitor eiuſdem principalis debitoris occultet debitum, dum præcipitur, vt creditori cedatur nomen debitoris, ſi quidem dubitari non poteſt, quin creditor ipſe in re ſua maiorem diligẽtiam adhibiturus ſit, quam quiliber curator in re aliena, ſic arguendo à com-
93 muniter accidentibus; quod argumenti genus probabile, frequens, ac vtile aſſeuerat, *Euerard. in centur. ſua* loco à communiter accidentibus, atque diligentiam cuiuslibet in rebus proprijs
94 præſumi probat tex. *in l. ſi conſtante §. ſi maritus ff ſolut. matrim. in l. cum de indebito ff. de probat. & in cap.ſuper de renun.not.Cravet.conſ.* 129. *n.6. Menoch.de arbitr.Iudic.lib.2.centur.1.caſ.40.n.10. Brunor. à Solt in ſuis præpoſit. iur. verbo Diligentia*
95 *præſumitur*, & adhuc proprius ad rem noſtram diligentior præſumitur ille, quem res magis tangit, ſicque diligentior præſumitur Dominus, quam procurator, *Roman. conſil. 353. quo ad primũ, n.2 argumento tex. in l.10.C. vbi pupill.educ. debea. Cardin.Tuſch.concl.449.n.1. littera D.* Demum hoc loco non prætermittam, quod etiam
96 ex iure communi, nedum ex hoc ſtatuto, debitor qui aliud in bonis non habet, quam nomina debitorum, qui negant debitum, compelli poteſt à creditore, vt ea ſibi, immo & alteri cuicumque cedat, vel hypothecet, *vt not Bald.in l. etiam nu.6. verſ.quid ſi debitor meus, vbi & addit. lit.D. C. de excu. rei iud.*

X IVXTA CAVSARVM NATVRAM PROCEDAT. Vnde
97 poterit principalis creditor ceſſionarius nominis debitoris procedere via executiua contra ipſum nomen ſibi ceſſum, ideſt debitorem debitoris, vbi debitor principalis in forma Cameræ eidem principali creditori obligatus reperiatur, ſicuti cenſuit *Sac.Rota in cauſa Romana conſignationis, coram Cardinale Horatio Lancellotto* 16. *Ianuarij* 1598. quæ eſt ſeptima inter impreſſas per *Zacchiam ad Galleſ. de oblig. Camer.* qua de re loquitur etiam idem *Zacch.ad quæſt* 5. *eiuſdem Galleſ.n.30.* quoniam qui habet nomen
98 debitoris obligatum, aget contra debitorem vtili actione, quæ primo debitori contra ipſum ſecundum debitorem competebat directa, *l. nomen vbi gloſ.verbo Vtilibus, & Doct.C.que res pignor oblig. poſſ.not.Bart.in l.ſi conuenerit.* 18.*nu.3. verſ.ille qui habet nomen obligatum ff., de pignorat. actio. & Pariſ.in ead.deciſ. citat.conſ.*107.*num.88. & ſeq.lib.3.*

Y QVATENVS CREDITOR EXIGERE POTERIT. Di-
99 ctio quatenus exponitur in quantum, & pro ea parte, *l.quatenus* 24. *cum ibi not. ff.de reg.iur. Seraph.deciſ.*545.*nu.* 1. *Alberic.in ſuo dictionar. verbo*
100 *Quatenus, ideſt in quantum.* Nec verò aliter liberatur cedens, niſi ceſſionario ſatisfiat, argumento *tex.in l.quamdiu* 6. *C. de diſtract pign.* cum per
101 eiuſmodi ceſsionem non ſit inducta nouatio, nec delegatio, nec enim hoc actum eſt inter par-
102 tes: attenditur autem illud, quod actum eſt ex regula iuris 34. ſemper in ſtipulationibus *ff. de*
103 *regul. iur. cum ibi not.* & nouatio quidem non inducitur, niſi hoc expreſsè agatur, *l.fin. C.de nouat. §. preterea inſtit. quib. mod. tollit, obligat. not. Gabr.concl.* 1 *.de nouat.num.* 1. neque hic vllo mo-
104 do aliàs conſiderari poſsunt coniecturæ efficaces, ex quibus nouatio conſeatur inducta, vt per *Dec. conſ.*400. *circa fin. Gabriel. dicta concl. num. Rot. diuerſ.deciſ.* 552. *&* 562.*n.*1. *par.*1. *&* I *dec.*797.*nu.*10 *ead.par.* quòd verò attinet ad delegationẽ, ea planè hoc loco deduci non poteſt,
105 quoniam ad eam inducendam tria concurrere debent iuxta communem Doct. opinionem, de qua teſtatur *in l. ſingularia num.* 27. *ff.ſi cert.pet.* ſcilicet primò, quod delegatus ſit debitor delegantis; Secundò, quod delegatus promittat per ſtipulationem de mandato ipſius delegantis; Tertio quod tamquam debitor promittat, *Surd. deciſ.*22.*num.*6. & alij plures ab eo allegati, in-
106 caſu autem ſtatuti noſtri, vltima duo requiſita non concurrunt, & ad hæc conferunt maximè *not.per Surd. d.deciſ. nu.*3. *& ſeqq.* atque tradita per Sac. Rot. *in cauſ. Bononien. pecuniaria coram Lancellotto* 13. *Ianuarij* 1581. *& in Veneta literarum cambij coram Gypſio* 23. *Maij* 1583. *que deciſ.reperitur impreſſ.penes Marcheſ de cõmiſſ.par.*1. §. 2. *fol.* 873. & in eadem cauſa *coram eod.* Gypſio 12. *Martij* 1595. *apud eumdẽ March.par.*2. *f.*475.
107 Vnde nõ eſt mirũ, quod ex ipſius ſtatuti diſpoſitione non liberatur cedens, quinimò reſeruatur etiã creditori ceſsionario ius executionis, & realis & perſonalis faciendæ cõtra debitorem ſuũ.

105 NON LICERAT ETIAM DEBITORI DEBITORIS. Nam & iure communi cautum cenſetur, quod vbi ceſſio nominis denunciata ſit debitori, non liberetur debitor, ſi ſoluat priori ſuo creditori, & non ceſſionario, per *text. in l. 3. C. de nouat. Fulgoſ. conſ. 186. pro determinatione, n. 1. verſ. conſulte Alex. conſ. 15. viſo & conſiderato, num. 4. volum. 6.* quodque debitor ſciens ceſſionem ſui nominis factam male ſoluat alteri, quam ceſſionario, communem dicit opinionem *Roman. conſ. 102. in prin* ibi, nec ſolutio fieri potuerat, tenuit *Cuman. conſ. 4. domina ſtella col. 1. Tuſch. concl. 185.*
109 *num. 23. littera C.* attamen articulus vti requirere videtur diſtinctiones, & declarationes, de quibus agit præcipuè *Iaſ. in l. ſi cum emptore 16. ff. de pact. num. 7. & ſeqq. Tuſch. dicta concluſ. nu.* 11. *& ſeqq.* quidquid verò ſit de iure communi, ſtatutum noſtrum ad tollendas diſputatio-
110 nes apertè præſcribit, quod non liceat etiam debitori debitoris, poſtquam ſibi ceſſio denunciata fuit, aut in iudicio fuerit per primum creditorem interpellatus ſuo creditori ſoluere, alioqui iterato ad ſolutionem vrgeri poſſit, cūque ſtatutum formam contineat, vt apparet ex verbis Rubricæ, ſeu tituli, iuxta tradita per *Aſin. in prax. indic. §. 3. cap. 33. n. 1. & per Maſcard. de gener. ſtatut. interpr. concl. 9. ſub nu 80. circa finem.* ab eo planè recedi non poteſt, *vt ex Maſcard. per tot. illam concl* & ex aliis ſupra ſæpius demonſtrauimus, præcipuè ad hoc ipſum *c. ſub littera L. verbo habita ratione &c. eſtimens in fin.*

De executione facienda iuris ordine ſeruato.

CAP. CXCV.

IN cauſis, in quibus executio, *a* iuris ordine ſeruato, *b* fieri debet, vt ſunt Sūmariæ, & aliæ, in quibus exprimitur, *c* primo pignori capiantur mobilia, quæ ſi per executorem non reperiantur, *d* facta per ipſum fide, cui ſtetur, *e* ita vt contrariū probari non poſſit. Iudex *f* parte aliter non vocata, immobilia, *g* ſi ſumma patiatur, & debitoris qualitas ita requirat; *b* prout ſibi videbitur, capi mandet. Si vero non erunt immobilia, vel ſumma, vt dictum eſt, non patiatur; *i* perſonalis executio committatur, & demum ad nomina debitorum, vt ſupra in præcedenti capite dictum eſt, deueniatur.

SVMMARIVM.

1 *Executio iuris ordine ſeruato dupliciter peti poteſt ex iure communi, & num. 2.*
Intellige, vt num. 3. & 4.
5 *Animalia inter mobilia communerantur.*
6 *Executio in rebus mobilibus quo ordine ſit facienda.*
7 *Nuncio, ſeu Apparitori creditur fidem facienti mobilia non reperiri, ſuper quibus fieri poſſit executio, ita vt ex ſtatuto contrarium probari non poſſit. Et num. 8.*
9 *Nuncio credendum eſt ex iure communi, dummodo contrarium probari non poſſit.*
10 *Præſumptio iuris, & de iure dicitur, vbi lex, vel ſtatutum aliquid decernit, & vetat ne contrarium probari poſſit.*
11 *Executio facta ſuper immobilibus, exiſtentibus mobilibus, non eſt nulla de iure communi, ſed ab ea appellari debet tanquam ab iniuſta.*
Contrarium, remiſſiuè, vt num. 12.
Diſtingue, vt num. 13.
14 *Citatio non eſt neceſſaria, vbi quis non poteſt contradicere.*
15 *Verba, prout ſibi videbitur, important arbitrium boni viri.*
16 *Vir bonus quis dicatur.*
17 *Arbitrium boni viri quomodo deſcribatur.*
18 *Iudex deſcribitur vir bonus, iuriſdicendi, & æquitatis peritus, ad id munus publica auctoritate vocatus.*
19 *Executio, iuris ordine ſeruato, quomodo fiat: Et quid ex diſpoſitione ſtatuti? & num. 20.*
21 *Statuta locorum attendi debent circa ordinem, & modum executionum ibidem faciendarum.*
22 *Poſteriora derogant prioribus.*
23 *Nigro, ſeu textui, potius ſtandum eſt, quàm Rubricæ, ſeu Titulo.*
24 *Executio in quibus bonis fieri non poſſit, vel in ſubſidium tantùm; & quibus exceptionibus impediatur, remiſſiuè.*
25 *Executio contra tertium poſſeſſorem impeditur de iure, & præſertim ſi poſſeſſor proteſtetur, ne in talibus bonis fiat executio, quia ſua ſunt.*
26 *Citatio partis requiritur in executione ſententiæ.*
Amplia, vt num. 27.

ANNOTATIONES.

A IVRIS ORDINE SERVATO. De quo ſcilicet *in l. à Diuo Pio 15. § inuenditione ff. de re iudic. vbi Bart. Alex. & alij* materiam iſtam plenius proſequuntur.

B FIERI DEBET. Executio autem iſta dupliciter peti poteſt ex iure communi, vno modo videlicet adito quouis Iudice ordinario, eique exhibita ſententia, cum petitione executionis,
1 quo caſu iudicati actio dicitur intentari; altero modo ſi imploretur nobile officium Iudicis,
2 qui ſententiam tulit, pro eiuſdem ſententiæ executione: & quidem vterque modus iure communi probatur, vt per iuris interpretes *in l. intra dies 7. ff. de re iud. vbi Bart. num. 1. Alex. n. 4.*
3 *Iaſ. num. 3. Rip. nu. 3.* ita tamen vt in priori modo oporteat procedere per viam Iudicii ordinarii, in altero autem ſummarius proceſſus ſufficiat, prout declarat *Bar.* quem Doct. ſequuntur communiter, *Alexan. & Iaſone teſtibus ibidem*: quod autem poſtremo dictum eſt de ſententiæ executione obtinenda per officium Iudicis, qui ſententiam ipſam tulit, limitatur, vt non procedat in ſententia iudicis delegati, nec in ſententia arbitri, nec in ſententia à qua eſt appellatum, quas quidem limitationes ſingulas ponit & probat *Maran. in ſuo ſpecul. 6. par. 3. & vltim. act. nu. 3. & tribus alijs ſeqq.* ideo latis ſit auctorem indicaſſe. Cæterum de executione ſententiarum habemus ſpeciale ſtatutum ſupra

cap.

cap. 87. ex quo quidem facilis redditur executio ad fauorem creditoris, cuius praxim explicat *Luc. Pat. lib. 8. cap. 1. num. 4. & ſeqq. de execut. rei iudic.*

C PRIMO PIGNORI CAPIANTVR MOBILIA. Idem
5 dicendum eſt de animalibus, nam & ipſa mobilia ſunt, *l. mouentium* 93. *ff. de verb. ſignif.* ſicuti diſpoſitum etiam reperitur in *dicto §. in venditione, in princ.* vnde ſtatutum interpretationē recipere debet in illis verbis, primo quidem res mobiles, & animalia capi pignori iubent, ſed
6 *& gloſ. ibidem verbo Animalia not.* amplius, quod etiam in rebus mobilibus is ordo ſeruari debeat vt prius executio fiat in ijs mobilibus, quæ minus debitori noceant, & maximè in pecunia, quam *gloſ. ſequitur idem Bart. num. 5.* qui eam extendit etiam ad immobilia, ita nimirum, vt pro modico debito non vendantur res magnæ immobiles, cum modicæ vendi; poſſint iuxta *glo. in l. quamdiu C. de diſtract. pignor. Alex. nu. 3. Iaſ. num. 10.* qui ambo teſtantur opinionem *gloſ. & Bar.* communiter à Doct. approbari.

D FACTA PER IPSVM FIDE, CVI STETVR. Sic ex iu-
7 re communi probatur, mobilia debitoris non reperiri, ſuper quibus executio fieri poſſit, nēpè per relationem nunciorum, ſeu apparitorum, quibus de hoc creditur, nec opus eſt alia diſcuſſione, *Bart. in dicto §. in venditione nu. 7. verſ. vel dic. vbi & ſubiungit, quod hoc obſeruat conſuetudo. facit tex. in l. magis puto 5. §. ne tamen ff. de req. eor. & in cap. cum parati. 19. & ibi gloſ. verbo Suus nuntius, de appell. Alciat. de præſump. regul. 3. præſumpt. 14. ſub num. 1. verſ. item ſi creditor in diſcuſſione bonorum, Tiraquell. de retract. §. 8. gloſ. 9. num. 9. num. 28. Menoch. de arbitr. iudic. caſ. 112. in fin. Gabriel. concl. 4. nu. 11. de cita. Aſin. in prax iudic. §. 9. cap. 19. Tuſch. conc. 155. num. 52. & ſeq.* qua de re ſuperius etiā diximus ad cap. 39. littera D. verbo Fideiuſſoriam cautionem, ubi & huius concluſionis rationes attulimus.

E ET ITA VT CONTRARIVM PROBARI NON POSSIT.
8 circumſcripto autem ſtatuto, ſecus dicendum
9 eſſet, iuxta regulas iuris communis, nam in omnibus caſibus, quibus nuncio credendum eſſe dixerunt ipſius iuris interpretes, illud ſemper exceptum intelligitur, vt contrarium probari poſſit, *gl. in c. 3. ſi teſtis verbo: In executoribus 4. q. 2. & 3. & in c. propoſuiſti verb. Non probatur 82. diſtinct. Angel. Imol. & Alex. in l. qui bona §. qui damni ff. de damn. infec. Tiraq. de retract. §. 4. glo. 1. num. 6. Aſin. in prax. iudic. §. 9. c. 11. Menoch. de præſum. præſum. 25. lib. 2. in fi.* vbi & rationem affert quia cum hæc ſit ſola præſumptio, iuris ſcilicet, contrarium probari poteſt, verum placuit nihilominus iuris noſtri municipalis conditoribus ſtatuere, vt per relationem executoris ſtet præſumptio iuris & de iure, cum expreſsè adiecerint, vt contrarium
10 probari non poſſit; nam hæc quidē præſumptio iuris, & de iure dicitur, vbi lex, ſeu ſtatutum aliquid decernit, & vetat, ne contrarium probari poſſit, vt præcisè *notat. Menoch. de præſumpt. lib. 1. q. 3. num. 20.* quod ab eis factum credi derim, vt citius lites finiantur, dum facilis, & ſummaria redditur executio ſententiarum, & maximè, quia modici damni eſſe videtur debitori, quod executio fiat potius ſuper immobilibus, quam ſuper mobilibus: vnde non ideo de iure communi nulla eſſet talis executio, licet probaretur, quod mobilia in executione capi potuiſſent, & nihilominus capta eſſent immobilia,
11 ſed ab ea potius vt iniuſta appellari deberet, iuxta ſententiam *Bart. in d. §. in venditione n. 9.* quam tamen reprobat *Iaſ. ibidem nu. 19.* & bo-
12 nis quidem rationibus, licet eam videri magis communem attigerit, ſed ita conciliantur iſtæ
13 opiniones, nempe vt *Bart.* opinio procedat, vbi in ſententia expreſſus non fuerit ordo tenendus in executione, & aliter facta ſit executio, quam iure communi, vel municipali præſcriptum ſit: altera verò locum habeat, quando Iudex in ſententia dixit, vt primò mobilia, deinde immobilia capi deberent in executione, hoc enim caſu ſi contra factum fuerit, executio eſt ipſo iure nulla, ita diſtinguit *Gabr. concl. 2. de execut. rei indic. num. 2.*

F PARTE ALITER NON VOCATA Quia nec pars ipſa audiri poſſet, volens contrarium probare, vt in proximè præcedentibus verbis ſtatuti no-
14 ſtri; vnde nec debet citari, cum non poſſit cōtradicere, ex *tex. in l. nam ita Dius 39. ff. de adop. & in l. qui poteſt 26. ff. de regul. iur. vbi Doct. & præcipuè Dec. num. 2. Mil. in ſuo repert verbo Citari non oportet ad actum, Vant. de nullit. tit. de nullit. ex defec. cit. num. 20. Alex. conſ. 39. num. 4. & conſ. 6. num. 21. lib. 3. Rom. conſ. 112. num. 2. & plures alij citati per Gabr. concl. 1. de citat. nu. 348.* vbi de communi opinione.

G SI SVMMAM PATIATVR, ET DEBITORIS QVALI-
TAS ITA EQVIRAT. Nec enim pro exigua quantitate debiti fieri debet executio in immobilibus magni pretij, vt ſupra deduximus ad hoc c. ſub littera C. verbo; Primò pignori capiantur mobilia; ideo ſi modica ſit ſumma debiti, & perſona debitoris ſit vilis, tum deuenitur ad executionem perſonalem, & in mandato executiuo adijcit iudex, quod capiatur debitor, iuxta praxim, quam tradit *Luc. Pat. lib. 8. cap. 4. de execut. rei iudic. ſub nu 1. & cap. 2. num. 10. de execut. rei iudic. in ordin. cod. lib.*

H PROVT SIBI VIDEBITVR, Per hæc verba boni
15 viri arbitrium tantum conceſſum eſt, perinde ac ſi dictum eſſet, prout Iudici quaſi viro bono videbitur, vt probat *tex. in l. fideicommiſſaria libertas 46. §. cæterum*, ibi ſi tibi videbitur, peto vt manumittas; ita enim hoc accipiendum; ſi tibi quaſi bono viro videtur, idem comprobat *tex. in l. continuus 137. §. cum ita in princ.* ibi, vt totam eam rem ad Iudicē, id eſt bonum uirum; remittamus, *not. Menoch. de arbitr. iudic. q. 8. nu.*
16 2. At uir bonus quis ſit, eleganter, ac breuiter deſcribit *Horat. lib. 1. epiſt. ad Quinct.* his uerbis.

Vir bonus eſt quis?
Qui conſulta patrum, qui leges, iuraque ſernat.
Quo multa, magnaq; ſecantur Iudice lites.

17 pluribus uerò *Alex. ab. Alex. lib. 6. dierum genialium cap. 1.* Arbitrium uerò ſic regulatum diffinitur, ſeu deſcribitur ab eodem *Menoch. eod. tract. q. 6. num. 2.* ut ſit conceſſio à lege, uel homine facta, qua poſſit is iudex, quid ſentiat iure, ratione, ac æquitate animi ſui proferre ſententiam, quique nec in alium ſtatuat quod

ſibi

18 sibi statui negari posset: tali porrò arbitrio vtetur Iudex, qui ex sui natura diffinitur, vt sit vir bonus iurisdicendi, & æquitatis peritus, ad id muneris publica auctoritate vocatus, *Cland. Cătiuncula de offic. iud. lib. 1. cap. 1. nu. 1.* bonus quippè Iudex, vt inquit *Sanctus Ambrosius super Beati immaculati, serm. 20. ad vers. miserationes tuæ Domine, relatus in c. iudicet. 3. q. 7.* nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ propositio voluntatis, sed iuxta leges, & iura pronuntiat, statutis iuris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum, & meditatum domo defert, sed sicut audit, ita iudicat, & sicut se habet negotij natura, decernit, obsequitur legibus non aduersatur.

I PERSONALIS EXECVTIO COMMITTATVR, ET DEMVM AD NOMINA DEBITORVM. Immò videretur demũ ad personalem executionem deueniendum,
19 nam executio iuris ordine seruato ita fit, vt primo capiantur mobilia, si extent, secundo immobilia, tertio nomina debitorum, quarto prædictis deficientibus capiatur debitor, vt docet *pract. Papien. in form. execu. sentent. diffinit. verbo Sapiens num. 22. Maran. in suo spetul. par. 6. princ. act. tertio, & vltimo num. 3. vers. hoc præsuppositio, Ias. in d. §. in venditione nu. 1.* & probatur *ex eod. §. & ex l. 1. C. de prætor. pignor.* dũ vtrobique constituuntur tres gradus executionis, nempè mobilium, immobilium, & iurium, quibus demum deficientibus, proceditur ad personalem executionem, nisi debitor bonis cesserit, *l. 1. C. qui bon. ced. poss.* & ad id citari solet *gl. vti singularis in l. 3. § tutores, verbo Vinculis ff. de suspect. tutor.* quæ tenet, quod non possit capi persona pro executione sententiæ, nisi quando discussione facta, non reperiuntur bona; cuius quidem *glos.* opin. communiter recepta est, vt ex plurium auctoritate supra demonstrauimus ad cap. 192. sub litera B. verbo Et ad carceres deduci. Verum licet iure communi ita constitu-
20 tum sit, placuit nihilominus iuris nostri municipalis auctoribus, hoc loco ita moderari ius cõmune, vt vbi executio super bonis mobilibus, vel immobilibus fieri non possit, vel summa debiti non patiatur, vt super immobilibus executio fiat, tum personalis executio fiat, & demum ad nomina debitorum deueniatur: quod factum censeri debet, vt litium sit aliquando finis, & non sint inutiles sententiæ, & mandata Iudicum à creditoribus plerunque longo temporis interuallo, ac magnis laboribus, & grauibus impensis procurata, sicuti executionibus, tam in res, quam in personas debitorum cosdẽ statuentes, singulariter aliàs superius fauisse videmus, præsertim cap. 87. & cap. 193. nec du-
21 bium est, quin statuta locorum attendi debeant circa ordinem, & modum executionum ibidem fiendarum, *Ias. in l. cum quidem puella 19. nu. 2. ff. de execut. omn. iud. Andr. de Isern. in constitut. dilas. col. 3. in. fin. Maran. d. act. 3. nu. 19.* conferunt tradita per *Luc. Pat. dicto cap. 2. n. 12. de exec. rei iudic. in ordinar.* Et quidquid sit de rubrica seu titulo, & de primis verbis huius cap. licet verba concepta sint de executione facienda iuris ordine seruato, seruari nihilominus debet vltima eiusdem capitis dispositio, per quam retento in cæteris ordine executionis iuris cõmunis, statuitur, vt post executionem personalem, demum ad nomina debitorum deueniatur, nam posteriora derogant prioribus, *l. pact. nouiss. C. de pact.* Vnde etiam in specie traditum
22 est standum esse potius nigro, seu textui, quam
23 Rubricæ seu titulo, vti tenet, & plurium auctoritate comprobat *Euerar. in suis locis argumen. loco à Rubro num. 12.*

24 Cæterum in quibus bonis executio non possit fieri, vel in subsidium tantum; vide *Luc. Pat. d. c. 2. nu. 18. & 20.* Et quibus exceptionibus impediatur, docet *Bart. & adden. ad eum aliq. Doct. in l. 4. §. condemnatum ff. de re ind. Couar. variar. resol. lib. 2. cap. 131.* Verum casum non
25 omittam proferre, nempe quando executio fit contra tertium possessorem, tum enim iure impeditur executio, & præsertim, si possessor protestetur ne in talibus bonis fiat executio, quia sua sunt, vel à se possessa, vt est cautela *Angel. in l. à Diuo Pio §. si super rebus n. 1. ff. de re iudic. Castren. ibidem num. 2.* & probauit potissimum *Rot. decis. 24. in impressis nomine Gregorij Papæ XV.*

26 Demum quæri potest an in executione sententiæ requiratur partis citatio, & videtur requiri, *Duen. regul. 94. Gabriel. concl. 1. nu. 129. & seq.*
27 Etiam si executio fiat super eadem re, de qua fuit iudicatum, & inter easdem personas; quam sententiam, tanquam æquiorem, ac humaniorem sequuta est *Rot. coram Reuerendissimo D. meo Coccino Decano in causa Romana Sancti Thomæ 17. Decembris 1604.* à qua planè non licet recedere: hãc quæstionem dixit *Alex. in d. l. à Diuo Pio §. in venditione n. 30.* fortè vtilem esse, sicuti aliam, quæ habetur in ea l.

De expensis litis.

CAP. CXCVI.

IN qualibet causa, *e* victus victori expensas reficiat, non obstante, quod *d* de calumnia sit iuratum, & in sententia sit condemnatio omissa; nisi aliter per aliquod statutum in aliqua causa disponatur, in quarum repetitione, nullus ordo, nec solemnitas iuris requiratur: sed folio vbi fuerint adnotatæ producto, & illarum examine. Notario causæ vnica citatione præuia commisso; per notarium examinentur, quo facto, per Iudicem taxentur, actorque iureiurãdo affirmet, tantum erogasse; iterumque reo citato, ad soluendum expensas taxatas, contra eum mandatum executiuum, iuris ordine seruato, exequendum, relaxetur, & prædicta coram quibuscumque Capitolinis Iudicibus, fieri debeant. Si verò in sententia condemnatio facta fuerit, coram Iudice sententiam exequente, prædicta taxatio, & executio fiat.

SVMMARIVM.

1 *Expensarum litium argumentum qui pertractarint.*
2 *Expensarum litis quatuor sunt species, nempe contumaciæ:*

macia: retardati processus, num. 3. ratione temeritatis, n. 4. victoria causa, n. 5.

6 Expensæ litis veniunt sub promissione damnorum, & interesse: licet è contra, nomine expensarum non veniant damna, & interesse, & n. 7.

8 Dictio Quilibet, idem operatur, ac dictio Omnis, excepto quod Quilibet attribuit in solidum; & omnis, attribuit simul, & collectiuè.

9 Victus victori condemnatur in expensis, tam in Iudicio criminali, quàm in ciuili, & n. 10.
Et tam in sententia diffinitiua, quàm in interlocutoria, & nu. 11.
Amplia, & limita, remissiuè, vt num. 12.
Et quid sit victus causam iustam habuerit litigandi? & nu. 13. usq; 24. 97.

14 Causa iusta litigandi excusat victum ab expensis, & num. 28. 39. 40. 53.
Limita vbi expensæ peterentur iure actionis: tunc enim iusta causa non excusat, & num. 15. 18. 45.
Et quid seruetur in Rota Romana? & num. 47. 48. 49.

17 Statuta ita sunt intelligenda, vt aliquid addant iuri communi, ne superuacanea videantur.
Et ne quis indebitè damnum patiatur &c. n. 29.
Et ne quantum fieri potest derogent iuri communi, & num. 43.

19 Expensa, quando per statutum decernantur ad fauorem victoris debentur iure actionis, nempè conditione ex statuto.
Intellige, vt nu. 20.

21 Verba impersonaliter prolata tribuunt ius agendi, tàm in legibus, quàm in statutis, & n. 22.

23 Verba, si sint directa ad partes, faciunt oriri actionem.

25 Iudicis officio, quod venit, peti non potest iure actionis, vel obligationis.

26 Iudex non potest absoluere victum ab expensis, qui causam iustam habuerit litigandi.

27 Iudicis factum iuri non derogat.

30 Causa iusta excusat generaliter à pœnis legalibus, non autem à conuentionalibus.
Item excusat à pœna compromissi, & n. 31.
Et à mora, & ab interitu rei, & n. 32.
Et à pœna talionis, & calumniæ, & n. 33.
Et excusat etiam à damno, & nu. 34.

35 Pœna non sunt extendenda, sed restringenda.

36 Temeritas generaliter loquendo, sonat in delictum, & est punibilis.

37 Argumentum à contrarijs valet.

38 Statutum generaliter loquens non debet generaliter intelligi, quando non est eadem ratio omnium, quam sub generalitate comprehendi possent.

41 Doctori attestanti de consuetudine credi debet.
Intellige, vt n. 42.

44 Statutum disponens in materia iuris communis, nihil addendo prater, vel contra interpretari debet, vt ipsum ius commune.

46 Pacta contrahentium generaliter intelliguntur, nec restrictionem admittunt.

50 Causæ iustæ litigandi ad effectum excusandi victum ab expensis, quæ censeantur, remissiuè.

51 Debitor totum debitum negare potest, quando creditor plus debito petit.
Intellige, vt n. 52.

54 Debitor, qui negat totum, sciens se debere partem, an constituatur in mora quoad totum? & n. 55.

56 Victus non præsumitur iusta de causa litigasse.

57 Iuramentum calumniæ à victo præstitum, non excusat ab expensis.
Contrarium, nu. 59.

58 Præsumptio validior superueniens excludit priorem.

60 Expensæ litis debentur pro rata victoria: & si debentur iure actionis, peti possunt, etiam post sententiam, & n. 61.
Secus, si debeantur ex officio Iudicis mercenario, & num. 62.

63 Actio durat etiam post sententiam, non autem officium Iudicis.

64 Iudex non potest sibi reseruare condemnationem, vel absolutionem expensarum?
Intellige in sententia definitiua, non autem in interlocutoria, & n. 65.
Et in sententia delegati, nu. 66.
Nisi talis esset delegatus, qui suam sententiam exequi possit, & nu. 67.

68 Delegatus à Principe potest suam exequi sententiã, non solùm de iure Canonico, sed etiam de iure Ciuili, & nu. 69.

70 Iudex si absoluat in sententia victum ab expensis, an absolutio sit valida? & n. 71.

72 Sententia acquieuisse videtur, qui ab eius grauamine non appellat.

73 Victor, in quo casu non appellet ab expensis, & nu. 74. 84.

75 Victor appellare potest ab expensis, vbi Iudex victum expressè ab eis absoluisset.

76 Iudex in sua sententia declarare debet, quare non condemnet victum in expensis.

77 Iudex non tenetur victum condemnare in expensis, nisi id fuerit petitum, & sufficit saltem implicita petitio, & nu. 78.

79 Victus, qui inflectis pro expensis an possit agere contra Iudicem, qui petitione non obstante, condemnationem rei victi ad expensas in sententia omiserit? & nu. 80. 81. 83. 85.

82 Officium Iudicis mercenarium, quod competit pro expensis, finitur per sententiam ipsius Iudicis.

86 Iudex, si victori soluat expensas, an eas possit à reo victo iure repetere, & n. 77.
Et an si expensæ nõ petantur, possit nihilominus partem victam in eas condemnare? & num. 90. 91. 92.

88 Iudex damnatus in syndicatu nihil potest repetere à parte, pro qua soluerat.

89 Iudex petere non potest, vt sibi cedantur iura ab eo cui ipse expensas de suo persoluit.

93 Iudex potest ex officio multare contumacem, & parti mulctam indicere ante litem contestatam, & potest condemnare in expensis contumacialibus, & n. 94.
Nec non potest ex officio mercenario condemnationem expensarum in sententia omissam supplere eadem die latæ sententiæ & n. 95.

96 Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.

98 Casus exceptus à statuto extenditur ad consimilem casum, quando statutum disponit in materia Iuris.

99 Statutum tollens iuris solemnitates est validum.

100 Statuta semper sunt valida, licet repugnent Iuri positiuo, vel naturali mutabili: secus si repugnarent Iuri Diuino, vel Iuri naturali immutabili.

101 Citatio requiritur, vbi quis ex actu ladi potest, & contra-

contradicere posset, si esset præsens.

102 *Appellatio permittitur ab excessiua taxatione expensarum: licet à condemnatione expensarum, & à sententia principali non fuerit appellatum. & nu.* 104.

Est tamen exprimenda causa excessus. & n. 105.

Et seruandæ sunt solemnitates seruari solitæ in appellatione ab executione, vel ab alia sententia interlocutoria, & n. 106.

103 *Appellatio datur ab excessu in modo exequendi.*

169 *Taxatio expensarum vim habet interlocutoria.*

108 *Citatio rei necessaria est in taxatione expensarum.*

109 *Iudex condemnans quem simpliciter in expensis, Iuris dispositionem exequitur,*

110 *Grauari de facto potest reus in taxatione expensarum.*

111 *Expensarum examen potest de Iure committi per Iudicem alteri, quàm Notario causæ: secus verò ex statuto.*

112 *Peritis in arte credendum est.*

113 *Notarius dicitur oculus Iudicis.*

114 *Testium examine commisso Notario, censetur etiam commissum iuramentum ipsorum testium.*

115 *Expensarum litis cognitio, quænam requiritur ex statuto.*

116 *Taxatio Iudicis præcedere debet iuramentum victoris, & nu.* 118.

117 *Iuramentum victoris est veritatis, non affectionis.*

119 *Capitaneus appellationum excluditur à cognitione expensarum.*

120 *Accessoria causæ pertinent ad Iudicem, sicut principale eiusdem causæ.*

121 *Expensa litis sunt accessoria, & dependentes à litè super negotio principali.*

122 *Executio facta pro sorte principali super vnaue, potest etiam in eadem fieri pro expensis.*

123 *Statutum loquens de executione faciendæ pro debito principali habet locum etiam pro expensis litis.*

ANNOTATIONES.

A 1 HAnc materiam commentarijs propriis licet breuibus cõplexi sunt *Iacob. de Aren. Laufranc. de Arcad. & Federic. Schenk vnus post alium inter tractat. vniuers. iur. tom.* 3. *p.* 2. *præter Canonistas in c. finem litibus de dol. & cont. & legistas in l. properandum* §. *fine autem alterutra* C. *de iudic. & Franc. in cap. sæpè contingit* 44. *extr. de appell. &* recentius *Carpan. ad stat. Mediol. cap* 55. *par.* 1. 2 Quatuor autem species expensarum iudicii ex iure colliguntur; quædam dicuntur contumaciæ, de quibus in *l. sancimus* C. *de iudic. & in cap. fin. extra de dol. & contum.* aliæ retardati processus, vt in *l. non ignorat* C. *de fruct. & lit. expen. & in cap. finem litibus de dol. & con-*
3 *tum.* aliæ ratione temeritatis, de quibus *in l. eũ*
4 *quem temere ff. de iudic. & in cap. fi. de dol. & con-*
5 *tum in* 6. quædam victoriæ causa, & de his agitur *in l. properandum* §. *fin autem alterutra*, C. *de iudic. in* §. *oportet authen. de iudic. & in c. fin. de maior. & obed.* hanc expensarum distinctionem tradit *Aret. in* §. *hac autem omnia, num.* 1. *&* 2. *inst. de pœn. temer. litig.* & plenius exornat *Asin. in prax. iudic.* §. 32. *cap.* 1. Et notandum est, quod
6 expensæ iudicii, seu litis veniunt sub promissione damnorum, & interesse, vt probat *Alex. cons.*
7 34. *in fin. lib.* 3. licet contra nomine expensarũ non veniant damna, & interesse, vt sentit *Bald. in l. terminato sub n.* 13. *vers. modo quæro* C. *de fruct. & lit. expens. not. Luc. Pat. lib.* 9. *c.* 1. *de expens. lit. nu.* 4.

B IN QVALIBET CAVSA. Idest in omni causa, nam
8 dictio, quilibet, idem operatur, quod dictio omnis, excepto quod quilibet attribuat in solidum, omnis verò simul, & collectiuè, *l. si pluribus* 45. *in princ. vbi glo. verb. sed omnes ff. de leg.* 2. *Bart. in l. hoc articulo* 29. *nu.* 3. *vers. oppono, & videtur ff. de hæred. instit. Dec. cons.* 527. *in Ciuitate Ravenna sub nu.* 12. *vers. tertiò respondetur, Corn. cons.* 123. *nu.* 4. *& cons.* 321. *n.* 5. *lib.* 3. *Mandos. ad regul. Cancell.* 12. *q.* 6. *nu.* 9.

C VICTVS VICTORI EXPENSAS REFICIAT. Idipsum
9 etiam iure communi regulariter cautum reperitur, *l. eum quem temerè ff. de iudic. l. properandum* §. *fine autem alterutra* C. *eod. tit. cap. finem litibus de dol. & contum. c. calumniam de pœn. Aret. in* §. *hoc autem omnia, n.* 1. *& seqq. inst. de pœn. temer. litig. Soc. iun. cons.* 36. *nu.* 4. *vol.* 2. *Abb. cons.* 5. *num.* 1. *Couar. pract. quæst. cap.* 27. *num.* 1. *Lanfran. de Aria. tract. de expens. num.* 2. *Feder. Schenc. tract. de expens. in iudic. fact. nu.* 1. *Asin. in prax. iudicior.* §. 32. *c.* 2. *nu.* 1. qui subinde eamdem regulam, & conclusionem aliorum auctoritate comprobat, atq; etiam varijs ampliationibus, ac limitationibus prosequitur, ac exornat *Surd. cons.* 142. *num.* 1.
10 *lib.* 5. Quæ quidem regula procedit etiam in iudicio criminali, sicuti in ciuili, *Bar. in l.* 1. *nu.* 13. *ff. ad Turpil.* vbi de communi opin. *Couar. pract. quæst. c.* 27. qui pariter de communi, & ita tenere Canonistas omnes asserit *Bal. in authen. generaliter. nu.* 13. C. *de epis. & cler. Alba. cons.* 5. *n.* 1. *vol.* 1. vbi etiam de communi opin. *Asin. d. c.* 2. *ampliat.* 1. vbi plenissime articulum istum declarat limit. aliquot adiectis *Surd. d. cons. & num.* 1 *Carpan. ad stat. Mediol. c.* 55. *n.* 2. *tom.* 1. Et
11 procedit tam in sententia diffinitiua, quam in interlocutoria secundum *Bal. Angel. Alex. & alios in d.* §. *fine autem alterutra*, vbi præcipuè *Ias. nu.* 19. testatur de communi opinione *Couar. d. c.* 27. *nu.* 2. *vers.* 5. *hac condemnatio, Surd. dict. cons.*
12 142. *n.* 1. *Asin. d. c. amplia.* 18. vbi etiam explicat, quando, & quomodo locus sit huic ampliationi, & istæ duæ ampliationes ad prædictam regulam præcipuæ sunt, quam tamen idem *Asin.* aliis septuaginta septem ampliationibus, seu potius declarationibus, & limitationibus 33. eod. cap. doctissimè illustrauit.

13 Quid verò dicendum, vbi victus causam habuerit iustam litigandi? hic distinguendum planè uidetur, hoc modo, aut de iure communi simpliciter loquimur circumscripto statuto, & iusta causa litigandi victum excusat ab expensis, ex *tex. in l. qui solidum* 80. §. *etiam Respub.* ibi, nec illud seruabitur in litis sumptibus, si ratio litigandi non fuit, *ff. de leg.* 2. §. *oportet, vbi & glos. in verbo solo, vers alind etiam notam auth. de indic. glo. magna in c. finem. litibus vers. vnde hic distinguitur de dolo, & contu. Doct. in l. properandũ* §. *fine alterutra* C. *de iudic. Couar. d. c.* 27. *n.* 3. *vers. sexto condemnatio expensarum*, qui hanc asserit communem esse opin. *Alb. cons.* 5. *n.* 5. qui hanc dicit limitationem vulgatissimam ad regulam prædictã *p.* 1 *Crem. sing.* 121. atq; sexcẽti alii, quos cõgessit *Asin. d.* §. 32. *c.* 1 *lim.* 1. *ad regul. sup. posità.*

Limi-

15 Limitatur tamen hæc concluſio, vt non procedat in aliquibus caſibus poſt eamdem *limit. ab ipſo Aſin.* expreſſis, & generaliter vbi expenſæ petuntur iure actionis, tunc enim iuſta cauſa litigandi ab illis non excuſat, iuxt. *glo. in l. 3. ſi rem, verb. fortaſſis ff. de leg. 3*, quam ſingularem dicit, & ſequitur *Caſtr. in d. §. ſine autem alterutra nu. 4. Ias. ibidem n. 4. Alex. n. 4. Cremen. d. ſingul. 121. nu. 3. Aſin. d. c. 1. ſub limit. 1. ad 1. limit. num. 3. Luc. Pat. d. c. de expenſ. lit. n. 2.* Aut loquimur, vbi
16 adeſt ſtatutum diſponens, quod victus victori in expenſas condemnetur, & in hoc caſu diſſentiunt inter ſe Doct. quamplurimi, vt præcipuè cognoſci poteſt apud *Gabr. concl. 1. de expenſ.* vbi tamen plures ſtare videntur pro ea opin. quod per eiuſmodi ſtatutum tollatur ius victo defendendi ſe ab expenſis prætextu iuſtæ cauſæ, quã habuerit litigandi, & hanc opin. videri magis communem aſſerit ibid. *Gab. ſub nu. 1.* & communem ex aliorum teſtimonio teſtatur *Aſin. compluribus relatis d. §. 32. c. 1. limit. 3. ſub n. 4.* & & ita pariter conteſtatur *Couar. d. c. 27. ſub nu. 4.* multoſque pariter eiuſdem ſententiæ Doct. recenſet *Carpan. ad ſtat. Mediol. c. 55. nu. 80.* nititur autem hæc opinio, duobus fundamentis omiſſis, aliis, quæ minus vrgent: primum eſt, quod ſtatutum nihil aliàs operaretur, quia ſat certum eſt, iure communi, quod iuſta cauſa litigandi victũ tuetur, ne in expenſis condemnetur vt ſupra proximè demonſtrauimus; ſtatuta verò ità de-
17 bent intelligi, vt aliquid addant iuri communi, ne ſuperuacanea videantur; vt in terminis noſtris ſenſit *glo. à Doct. dict. ſingul. in §. 1. verb. Causã Marſil. ſingul. 207. incip. victus*, & generaliter de interpretatione ſtatutorũ, id ipſum *not. Majcard. concl. 12. nu. 17.* & ità intelligi debere verba, ne ſint ſuperflua, ſed vt aliquid operentur etiam in priuilegiorum conceſſione, quæ tamen ſtrictè intelliguntur, exprimit, *tex. in c. ſi Papa verſ. cum enim, de priuileg. in 6.* & pro argumento *facit tex. in l. ſi quando 112. in princ. ff. de legi. 1. not. expreſsè Bart. in l. 3. §. Prætor. nu. 15. verſ. quæro quid ſi ſtatutum ff. de damn. infect. & in l. 3. n. 3. verſ. quid ſi in ſtatuto ff. de vſucap.* Alterum fundamen-
18 tum eſt, quod vbi debentur expenſæ litis iure actionis, iuſta cauſa litigandi ab eis non excuſat, *glo. in l. 3. ſi rem, verbo Fortaſſis ff. de leg. 3.* cum aliis proximè citatis, ſed vtique debentur in caſu noſtro iure actionis, nempe condictione
19 ex ſtatuto, quando per ſtatutum decernuntur ad fauorem victoris, vt ſenſit *Bart. in l. 3. §. ſi rem n. 3. in fin ff. ad l. Falcid. Matheſil. ſing. 80. in fin. & ibi Sarayn. in not. num. 7. Petr. Rauen. ſingul. 654. ſtatutum ſi dixit, Carpan. ad ſtat. Mediol. d. c. 55. nu. 88. Aſin. d. §. 32. c. 1. limit. 3. ad limit. 1. nu. 4. Luc. Pat. d. c. expenſ. ſub. n. 23. in fin.* cõſequenter iuſta cauſa litigandi non excuſat ab expenſis, vbi viget eiuſmodi ſtatutum.

20 Cæterum propoſitio minor argumenti prædicti ita declarari debet, vt locum habeat, vbi ſtatutum non dirigit verba in iudicem, veluti quando ſimpliciter dicat, quod victus victori cõdemnetur in expenſis, prout Doct facti ſpeciem ponunt, cum enim verba impersonaliter
21 proferuntur, competit ius agendi, vt in *authen. ſacramenta puberum C. ſi aduerſ. vendit. l. ſtatuas 41. ff. de acquir. rer. dom. & l. ſi verò §. præter. verſ. ſi ſeruus inſciente ff. de his qui deiec.* & hoc tam in
22 legibus, quam in ſtatutis, vt docet *Bart. in l. vnic. ſub num. 6. verſ. quandoque verba ff. de condic. ex leg.* vel ſi dicatur victus victori expenſas reſiciat, vt habet ſtatutum noſtrum, quod nimirum dirigit verba in partes, quo caſu ſem-
23 per oritur actio, *vt in l. 2 ff. ad l. Aquil. & in l. item veniunt §. pridie. ff de peti.* idque comprobatur ex omnibus interdictis reſtitutorius, dicitur enim reſtituas &c. *tit. vnde vi per tot. & ne quid in loco publico l. 2. tradit Bart. in d. l. vnic. n. 6. verſ. primo caſu ſemper actio*. Porrò cum ſtatutum non dirigit verba in iudicem, videtur aliquid addere iuri communi, nempe vt inducat obligationem quamdam ipſius victis aut eam victori tribuat, ita vt victus teneatur victori ad expenſas, vel victor expenſas petat, & obtineat à victo: atque in hac ſpecie licet cauſa iuſta alioqui excuſet victum ab expenſis, poterit tamen victor expenſas petere à victo, etiã ſi iudex earum condemnationẽ omiſerit quaſi actionem victor habeat, ſcilicet condictionem ex ſtatuto ad eas petendas, vt conſiderauit *Matheſi. dict. ſingul. 80. & Sarayn. ibidem in annot. num. 7. Couar. d. c. 27. ſub num. 4. verſ. tunc ſanè poſſet. Alex. in l. 1. num. 22. ff. ad l. Falcid. per tex. in l. vnic. ff. de condict. ex lege.*

Quod ſi verba ſtatuti in iudicem dirigentur
24 exempli gratia Poteſtas, & Capitaneus condemnent, tum Iudicis officio mercenario deberentur expenſæ, iuxt. *glo. ſi. in l. ſi res obligata 60. per illum tex. in fin ff. de leg. 1. & glo. in l. ſi error 2. verb. Reſtitui verſ. item ex eo quod dicit, iubebit, C. de collation. & ibi Alex. Dec. & alii. not. Bal. in l. terminato. n. 14. C. de fructi. & lit. expenſ. Bart. in l. vnic. ſub nu. 6. ff de cond. ex lege & in l.*
25 *ſolent num. 7. ff. de alim. & cibar. leg. Sarayn, in d. annot. num. 1.* non autem deberentur iure actionis, quia regula eſt, quod id quod venit officio Iudicis non poteſt peti iure actionis vel obligationis, ex *tex. in l. qui per collationem. 51. §. 1. ff. de actio. empt. & l. Quintus 7. ff. de annu. leg. not. Matheſil. d. ſing. in fi.* vnde hoc caſu victus ob iuſtam cauſam excuſaretur ab expenſis, nẽpè vbi Iudicis officio debitæ fuiſſent, contrà verò vbi actionis vel obligationis iure petitæ fuiſſent, minimè excuſaretur, iuxta tradita per Doct. ad prædicta iam citat.

Poſita demum concluſione ita firmata, quod vbi ex ſtatuto victori debeantur expẽſæ à victo, iuſta cauſa litigandi victum non excuſet ab ex-
26 penſis, infertur quod iudex non poſſit abſoluere ab expenſis victum, qui iuſtam habuerit cauſam litigandi, ita *Marſil ſingu. 207. & conſ. 37. n. 10. & in l. patre & marito num. 26 ff. de quæſtio. ex d. Salic. in l. 1. ſub. num. 7. verſ. ſtatutum eſt in Ferraria, Fel. in c. inter monaſterium. 20. in fi. verſ. not etiam quod ſi ſtatutum, de ſent. & re iudic.* Carpan. *d. c. 55. nu. 81.* cuius dicti ea affertur ratio per *Sal. Felin. & Marſil.* quia Iudex ſic pronunciaret contra ſententiam ſtatuti: Iu-
27 dicis verò factum iuri non derogat, vt legitur expreſsè in *l. ù. in princ. in final. verbis ff. de fer.*

28 Contrariam verò opinionem, nempè, quod iſta cauſa litigandi excuſet victum ab expenſis etiam in caſu ſtatuti condemnantis victum victori in expenſis, multi Doct. grauiſſimi tenuerunt,

runt, & præcipuè *Bal. in l. terminato ſub num.* 14. ibi, quia ſtatutum debet intelligi ſecundum ius cõmune, C. *de fruct. & lit. expenſ.* quam opin. veriorem, & æquiorem dixit *Ale. in l. properandum* §. *ſiue autem alterutra ſub num.* 7. C. *de iudic.* quem etiam ſequi videtur *Iaſ. ibid. num.* 5. *& ſeq.* & alii multi præterea, quos retulit *Gabr. d. concl.* 1. *de expenſ.* ibi, contrarium verò, *addit. ad conſ. Alex.* 183. *litt. A. verbo ſtatuto, lib.* 5. vbi quod hæc eſt veritas, & ita ſeruatur, *Couar. pract. quæſt. c.* 27. *ſub nu.* 4. ibi, eamdemque ſententiam ipſe veriorem eſſe cenſeo, *Aſin. d.* §. 32. *c.* 1. *limit.* 3. *ſub num.* 8 *verſ. præterea.* vbi probat hanc opinionem magis communiter eſſe receptam, ſic *Mandoſ. ad regul. Cancell.* 29. *q.* 11. *nu.* 12. *Carpan. d. c.* 55. *ſub num.* 81. *verſ. contrariam autem partem*, vbi alios refert eiuſdem opinionis, & vnũ inter cæteros dicentem hanc veriorem, & fortè magis communem, *Ludou. deciſ. Peruſ.* 52. *ſub num.* 3. vbi atterit ita magis communiter teneri, & obſeruari, quod pariter aſſeuerat *Maſcar. de gen. ſtat. interp. concl.* 2. *num.* 41. atque ita ſe vidiſſe interpretatum ſimile ſtatutum, & iuxte hanc opinionem iudicatum affirmat *Fulgoſ. conſ.* 139. *in v. recent. impreſſ. verſ. ad tertium de ſtatuto Verona rationibus huius partis doctè, & copiosè deductis.* Fulcitur autem hæc concluſio in primis ex receptiſſima iuris regula, quę habet,
29 quod ſtatuta ita debent intelligi, ne quis indebitè damnum patiatur, licet ſic intellecta rederentur fruſtratoria, ita vt nihil operarentur vltra ius commune, iuxta *glo. in l. fin.* §. *in computatione verbo Confundantur in fin. quam Bart. ibidem nu.* 8. dicit notabilem, & menti tenendam, & ſequitur *Caſtr. ibid. num.* 11. *Dec. conſ.* 37. *num.* 7. *verſ. præterea* vbi de com. opin. *Ruin.* qui & plures alios congerit *in l. Gallus* §. *ſi filiã nu.* 178. *ff. de lib. & poſth. Oſaſc. deciſ.* 58. *ſtatuto n.* 8. *Natt. conſ* 172. *nu.* 3. *& 4. & Aym. conſ.* 221. *num.* 5. *Mandoſ. ad regul. Cancell.* 29. *q.* 11. *num.* 13. *Rol. conſ.* 92. *nu.* 14. *lib.* 4. *probatur ex tex. in c. cum dilectus, & in c. ad audientiam, de cler. non reſiden. & vbique Ant. & Imol. not. Rot. deciſ.* 412. *num.* 12. *p. . . diuerſ.* vbi, quod potius ferendum eſt aliqua verba non ſolum, ſed etiam totum eſſe ſuperfluum ne quis indebitè damnum patiatur, *Maſcard. d. tract. concl.* 4. *nu.* 119. *& 121. & concl.* 12. *num.* 5. *& concl.* 2. *num.* 42. *Brunor. à Sol. in ſuo compend: propoſit. iur. verb. Statutum debet intelligi* vt ſit potius ſuperfluum, & demũ plurimi alii à prædictis citati; neque contradictionem habet hæc regula, damnum verò pateretur indebitè, qui condemnaretur in expenſis, cum iuſtam litigandi cauſam habuiſſet, hæc namque ex iure communi victum ab expenſis regulariter excuſat, vt ſupra ſatis probauimus ſub initio huiuſce not. ibi, quid verò dicendum vbi victus cauſam habuerit iuſtam litigandi? Vnde videmus, quod in compluribus aliis ca-
30 ſibus iuſta cauſa excuſat, & quidem excuſat generaliter à pœnis legalibus, ſiue iuris canonici, ſiue iuris ciuilis ſint, licet ſecus fiat in conuentionalibus *glo. in l. ſi cum militaribus, verb. Diſtraxerunt C. de reſt. milit. Io. Andr. in c.* 1. §. *de elect. in* 6. in nouellis, quem ſequitur *Bal. in d.* § *ſine autem alterutra ſub nu.* 2. *& in auth. generaliter nu.* 7. *C. de Epiſc. & cler.*

31 Excuſat à pœna compromiſſi *Io. Andr. in addit. ad Specul. tit. ad arbitr.* §. *fin. verſ. item quid ſi compromiſſum, Bald. in d. authen. generaliter. d. numero* 7. *Iaſ. in d.* §. *ſine autem alterutra ſub num.* 3.

32 Excuſat à mora, & conſequenter ab interitu rei *glo. in l. in hac, verbo Mora, ſub initium verſ. nec placet illud; idem apertius probatur ex glo. in l. quod te.* 5. *verbo. Detrimentum ff. ſi cert. pet.* vbi & conſiderandus eſt præcipuè *tex. in l. fin.* ibi ſed etiã ſi aliqua iuſta cauſa ſit, & idem *ex glo. in l. vinum* 22. *verb. Cum petitum eſſet in princ.* item
33 excuſat à pœna talionis, & calũniæ, vt per *Corſett. in ſuis ſingul. verbo Pœna* 1. atque demum iuſtam cauſam à damno regulariter excuſare,
34 ità vt idcircò damnum paſſus reſtituatur in integrum, docet *Vlp. in edicto ex quib. cauſ. maior. in integr. reſtit. l.* 1. *in fin.* ibi, item ſi qua alia iuſta cauſa mihi eſſe videbitur; cuius quidem edicti cauſam nemo non iuſtiſſimam eſſe confitebitur, vt legitur in *princ. ipſius l.* comprobatur, quod victus qui iuſtam litigandi cauſam habuiſſet attenta diſpoſitione iuris communis, indebitè condemnaretur in expenſis, quia hæc pœna eſt temere litigantium, vt in expẽtis cõdemnentur, *inſtit. de pœn. tem. litig. in princ. iuncto* §. *hæc autem omnia, in vltimis verbis*, quæ hæc ſunt, vt improbus litigator & damnum, & impenſas litis inferre aduerſario ſuo cogatur; idẽ habet *tex. in l. cum. quem temere* 79. *in princip.* vbi inquit *Vlp.* cum quem temere aduerſarium ſuum in iudicium vocaſſe conſtiterit, viatica, litiſque ſumptus aduerſario ſuo reddere oportebit: ergo hæc pœna non debet extendi ad eum qui iuſtam habuerit cauſam litigandi, nam
35 pœnę non ſunt extendendæ, ſed reſtrigendæ, *l. ſancimus C. de pœn. l. ſi quis in ſuo* §. *legi C. de inoff. teſtam.* & ſine culpa non eſt quis puniendus, *c. ſine culpa de reg. iur. in* 6. *c.* 2. *de conſtit. & ibi glo. verb. Culpa caret, not. Dec in l. non debet alteri* 74. *num.* 2. *ff de reg. iur.* & quidem generaliter loquendo temeritas ſonat in delictum, & eſt punibilis, *Farinac. conſ.* 114. *num.* 10. *vol* 2. *Tuſch. concl.* 25. *lit. T.* quod & in ſpecie noſtra probatur *inſtit. de pœn. tem litig. tum ex ipſo tit. tum ex tex. in prin.* ibi Temeritas tam agentium, quam eorum, cum quibus agitur modo pecuniaria pœna, modo iuris iurandi religione, modò infamiæ metu coercetur, vbi verò non eſt delictum, ibi pœna eſſe non poteſt, *d. l. ſancimus in primis verbis*, ſicque vti ex prædictis debitè punitur præcipuè in expenſis temerè litigans, ideſt ſciens ſe non habere ius, vt exponit *glo. prima in d. l. eum quem temere*, contra verò indebitè puniretur, qui non temerè, ſed iuſta de cauſa motus litigaſſet, arguendo à contra-
37 riis, iuxt. *tex. in l.* 1. *in prin. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. & inſtit. eod. tit. in prin. l. fin. ff. de leg.* 3. *cum ſimil.* neque ſtatutum generaliter loquens, debet generaliter intelligi, quando nõ
38 eſt eadem ratio omnium, quæ ſub generalitate comprehendi poſſent, *glo. in c. vt circa* 4. *verbo Aliorum, verſ. Sed dic. de elect. in* 6. *Caſtr. conſ.* 187. *num.* 5. *verſ proced. t. ergo illud. lib.* 2. *Aym. conſ.* 70. *num.* 27. conſequenter ſtatutum, de quo agitur, reſtringi debet ad eos victos, qui non habuerint inſtam cauſam litigandi, non autem

intelli-

intelligi, etiam de iis qui iuſtam cauſam habuerint litigandi. Secundo confirmatur; ſuprascripta concluſio, quia ſi ſtatutum noſtrum, & ſimilia intelligerentur procedere etiam vbi victus iuſtam litigandi cauſam habuiſſet, indè facilè ſequi poſſet, quod quis eiuſmodi pœnæ metu perterritus ſuũ ius relinqueret indefenſũ, contra *verba tex. in l. illud 43. in princ.* ibi, aut propter metum huius periculi temere indefenſum ius ſuum relinquere; *vbi glo. verb. relinquere*, addit cum iuſtam cauſam ſe putat habere, quod abſurdum foret, vti conſiderat in ſimilis facti ſpecie *Anchar. conſ. 182. num. 6. in fin. Fulgoſ. d. conſ. 139. verſ. ad tertium ſtatuto Verone, Iaſ. in d. l. properandum §. ſiue autem alterutra n. 7. verſ. 2. monetur, Ludou. d. deciſ. Peruſ. n. 3. Aſin. d. §. 32. cap. 1. limit. 3. ſub num. 6.* Ergo ſtatutum intelligi debet iuxta diſpoſitionem iuris communis, vt abſurditas euitetur, quod vtique pro regula traditur, & probatur *ex l. ſcire oportet §. illud. ff. de excuſ. tut. not. Euer. in ſuis locis arg. loco ab abſurdo num. 4. ex l. 2. C. de noxal. actio. & l. vt gradatim §. 1. ff. de muner. & honor. Cranet. conſ. 70. num. 21. Soc. conſ. 84. col. 3. verſ. 3. principaliter vol. 1. Alex. conſ. 83. num. 12. vol. 2. Caſtren. conſ. 50. viſo codicillo num. 3. lib. 2. Rol. conſ. 72. n. 42. lib. 3. & conſ. 97. num. 1. Oſaſ. dec. Pedem. 59. num. 8. & deciſ. 169. num. 4. Maſcar. de gene. ſtat. interp. concl. 5. num. 155. vbi plures alios refert.*

39

40 Demũ pro iſta opinione in caſu noſtri ſtatuti ſæpius iudicatum fuiſſe in Foro Capitol. per Aſſetamentum atteſtatur *Farinac. q. 16. de accuſ. ſub*

41 *nu. 37.* cuius teſtimonio, vtpotè Doct. celebris, ac ſcriptis ſuis vbique illuſtribus teſtificantis de vſu Rom. Cur. vbi natus, ac toto vitæ ſuæ tempore verſatus erat, atque demum deceſſit ſeptuagenario maior, planè credendum eſt, iuxta communiorem Doct. ſententiam, de qua *Gabr. concl. 4. de probat num. 1. & 2. & Maſcar. concl. 426.* conſuetudo per dictum excellen. Doct. an, & quomodo probetur *nu. 1. & num. 19. verſ.* Vt autem hæ opiniones poſſint, qui ambo ſequuntur in hoc articulo conciliationem *Ioan. Dilect. tract. de act. tract. cau. 25. ſub num. 3. verſ. hoc tamẽ precedit*; quæ quidẽ conciliatio rei noſtræ apprimè conuenit, nempè vt credatur Doct. atteſtanti in ſcriptis ſuis de conſuetudine Curiæ, in qua verſatus eſt, non etiam de conſuetudine aliarum Curiarum in quibus verſatus non ſit; quo circa ſubiungit idem *Farin.* ſæpiſſimè ſe vidiſſe victum, & ſuccumbentem tam in

42 ciuili cauſa, quam in criminali abſolutum ab expenſis ob iuſtam cauſam arbitrio Iudicis, ſtatuto noſtro nequaquam obſtante: & poſſe Iudicem in caſu noſtri ſtatuti victum ab expenſis abſoluere, tenet etiam *Luc. Pat. d. c. de expenſ. lit. n. 25. in fi.* Idipſum ego pariter conteſtari poſſum in eod. Foro fuiſſe ſeruatum fere per ſeptennium, quo tempore ibid. Senatorio muneri præfui, & ante etiam quamdiu officio Iudicis, & Capitanei appellationum perfunctus eram.

Verum ſi hanc opinionem, vti ex citatis Doct. veriorem, ac æquiorem magis communem defendere ac ſequi velimus, nempè quod ſtatutum noſtrum non procedat, vbi victus iuſtã habuerit litigandi causã ad argumẽta contraria opinionis iam reſpondere debemus.

Non obſtat igitur primum, quia directè, & apertè tollitur ex primo fundamento huius vltimæ opinionis, ſuo loco ſupra poſito, dum ex regula iuris ab omnibus recepta, planè compertum ſit, quod ſtatuta ita debent intelligi, vt nihil addant iuri communi, quinimo potius ſint ſuperflua, & fruſtratoria, ne quis damnum indebitè patiatur: quod verò victus hoc caſu damnum indebitè pareretur, ſatis etiam, ni fallor, demonſtratum eſt.

Accedat altera reſponſio ad idem argumentum, nempè, quod ſtatutum in caſu propoſito ſatis operatur, cum ex eo prodita ſit noua ſpecies agendi, videlicet condictio ex ſtatuto, per *tex. in l. 1. ff. de condict. ex lege, & iuxta doctrinam Bart. in l. 1. in princ. num. 3. ff. ad l. Falc.* quem alii ſequuntur ibidem, & præcipuè *Alex. nu. 15. & ſeq. Ruin. conſ. 27. num. 12. vol. 3. Rol. tract. de lucro dot. q. 26. in fin. Burſat. conſ. 44. num. 37. lib. 1.* atque alia etiam ſequuntur vtilia, vt per *Maſcar. de gener. ſtat. interp. concl. 32. nu. 12. & ſeq.* maximè verò ſtatutum noſtrum in ſpecie adhuc amplius operatur, cum etiam formam in iudicio expenſarum tenendam exactè præſcribat; vnde ſuccedit alia iuris regula, quod ſtatutum ita intelligi debet, vbi id fieri poſſit, vt

43 non deroget iuri communi, *c. cum dilectus §. cæterum de conſuet. vbi glo. verbo*, Iure communi, not. quod vbi aliquid à iure communi diſcrepat, illud ad ipſum ius commune reduci debet, ſi fieri poteſt: idem probat *glo. in l. fin. §. in computatione, verb. Confundantur, prope fin. verſ. ſed quid ſi ſtatutum C. de iur. delib.* quæ ad ipſum paſſim à Doct. allegatur & approbatur, *Abb. in c. inſinuatum 13. num. 6. verſ. non obſt. quod dixi, de ſimon. & Fel. ibidem num. 2. limit. 1.* qui

44 ambo expreſsè dicunt, quod vbi ſtatutum diſponit in materia iuris communis nihil addendo præter, vel contra ius ipſum, interpretari debet, prout ipſum ius commune, idem *Abb. in rubr. de regul. iur. in fin.* vbi inquit expreſsè, quod quando ſtatutum loquitur in materia iuris communis, non debent verba ampliari, vt ſtatutum aliquid operetur, ſed ſatis eſt, quod inducat aliud remedium præter ius commune, hiſce conferunt *not. per Maſcar. d. concl. 12. nu. 6. & num. 21.*

Secundum argumentum alterius partis profecto valdè vrgere videtur, nec ei ab vllo, quem viderim, reſponſum eſt, *& Aſin. qui illud proponit d. §. 32. cap. 1. limi. 3. num. 4.* facile vitat, reſpondendo, quod verba ſtatuti Florentini, quæ ipſe explicat, diriguntur in iudicem, & ideo non oritur actio, ſeù condictio ex ſtatuto pro expenſis petendis, ſed officium iudicis; idque verum eſt iuxta ea, quæ nos ſupra deduximus in propoſitione huius argumenti: Verùm in caſu ſtatuti noſtri, vbi verba non diriguntur in Iudicem, ſed in partes, & ideo oritur actio ad expenſas, vti tradunt omnes, adhuc ſubſiſtit argumentum, cui tamen ita reſponderi poſſe arbitror, nempè, quod illud verè procedat,

45 vbi expenſę in pactum à contrahentibus deductæ, & promiſſæ fuerint, tum enim ſine dubio oritur actio ex vi & natura pacti; quæ quidem actio cenſetur ex partium voluntate compre-

hendere etiam casum, vbi victus habuerit iustã causam litigandi: & in hoc potissimum casu loquuntur glossæ, & Doctores dicentes iustã causã litigandi non excusare victum ab expensis, quæ debentur iure actionis, vnde iidem Doct. idcircò suadent, vt ex deducantur in pactum, quò victus postea nullam habeat exceptionem illas denegandi, & ita præcipuè loquitur *glos. magna*, quam Doct. referunt., & sequitur *in* §. *oportet. auth. de iudic. Doct. in d.* §. *sive autem alterutra, vbi præsertim Ias. sub num.* 3. *Are. in* §. *hæc autem omnia, nume.* 4. *& 5. instit. de pan. temer. litig. Asin. cum aliis ab ipso cit. d.* §. 32. *c.* 1. *public. mit.* 1. *ad* 1. *limit. princ.* secus verò dicendum videtur in actione proueniente ex statuto, vel alia dispositione legali, quidquid dixerunt DD. etiam in hoc casu indistincte alii alios sequuti, siquidẽ statutum in quamtũuis generale restrictionem recipit à iure communi, tum ne illud corrigat, tum ne quis damnum indebitè patiatur, vt ex iuris regulis receptissimis supra comprobatis; pacta autem contrahentium generaliter intelliguntur, neque restrictionem admi-
46 tunt etiam de inhabilitate personæ, vti hanc differentiam inter pactum, & statutum doctè animaduertit *Euer. in su. loc. argum. loc. à pacto ad statutum sub num.* 9. *vers. item cape. aliud exemplum, eamque comprobat. Ias. in l.* 1. §. *renunciatio num.* 6. *vers.* 5. *limita istam conclusionem ff. de oper. nou. nunciat. & in l.* 2. §. *prætor ait. num.* 4. *vers. secundo nouiter limita prædicta, ff. qui satisd. cogan. & in specie nostra Bal. in d.* §. *sive autem alterutra sub num.* 2. ibi: exceptiones ergo prædictæ procedunt, quando fit condemnatio ex prouisione legali, non quando expressa prouisione hominis, idem *Bal. in l. non solum* 13. *n.* 5. *ff. de rei vend.* ibi quia iusta causa litigandi non excusat ab expensis promissis, sed bene excusat, quando venit ex dispositione legali; itaq; licet ex statuto contra victum oriatur actio ad expẽsas litis, hæc tamen actio locum non habebit, vbi victus habuerit iustam causam litigẽdi, quò nimirum intelligatur statutum iuxta dispositionem iuris communis, & non victus indebitè damnum patiatur, sicque defensa, ac omninò firma iam videtur esse hæc vltima opinio.

47 Cæterum in sac. Rot. Romanæ Prætorio nihilominus extat stylus inueteratus, quod reus victus indistinctè condemnetur in expensis, sive iniustam, sive iustam litigandi causam habuerit; vt refert *Conar. d. c.* 27. *pract. q. sub num.* 3. *vers. Iudices verò, ex Sarnen. regul. de annal. q.* 41. testatur *Graff. decis.* 5. *num.* 10. *de restit. spol. Cassador, decis.* 13. *num.* 2. *de rescrip. Mandos. ad regul. Cancell.* 29. *num.* 4. *Granut. theorem.* 6. *nu.* 7. *& seq. in fin. Rot. in Viten. Cantoria* 24. *Nouembris* 1603. *coram Lita*; declaratur tamen,
48 stylus iste, vt non procedat, vbi iusta causa litigandi oriatur ex prima sententia pro reo lata, & secunda sententia pronuncietur ex nouis allegationibus, & probationibus, vt per *Sarnen. & Conar. loc. cit.* quibus addo *Caputaq. decis.* 340. *num.* 4. Id verò seruat Rot. prudenti, & legali ratione; vt idem *Sarnen.* explicat, nempè vt lites super expensis euitentur; quæ quidem aliquando maiores reddi possent, quam esset ipsa prima petitio, sicq; negotij principalis cognitio in longum nimis protraheretur, & lites ex litibus orirentur contra iura vulgaria, *cap. finem litibus de dol. & cont. l. quidam. ff. si cert. pet. l. terminato C. de fruct. & lit. expen. cum*
49 *similibus*; subiungit tamen idem *Sarnen.* hunc stylum non attendi extra Rot. ita vt etiam vbi commissa fuerit causa Auditori Rotæ, vti Prælato cognoscenda per ipsum solum in domo, prout sæpè committi solent causæ Romanorũ Capitolinæ, & Auditor pro sua satisfactione de illa verbum faceret in Rota, prout moris est, & iuxta resolutionem in Rota captam pronunciaret, tunc si condemnatus iustam haberet causam litigandi, non condemnaretur in expensis, prout fit in Rot. cuius stylus isto casu non seruatur; atque subiicit ita fuisse conclusum *apud DD. de Rota mense Octobris* 1536. *coram Capizucco, in una causa Romana dotis, seu domus.*

50 Quæ verò iustæ censeantur causæ litigandi ad effectum, vt victus excusetur ab expensis, vide apud *Alexan. in dicto* §. *sive autem alterutra num.* 9. *& seqq. Ias. ibidem sub num.* 7. *& sequen. Asin. dicto* §. 32. *cap.* 1. *limit.* 2. *princ. & per plures alios seqq. limit. plenius Menoch. de arbitr. iudic. cas.* 177. qui non parua diligentia hoc explanauit, sed post omnes plenissimè *Carpan. ad stat. Mediol. c.* 55. *verb. propter iustam causam numero* 132.

Inter cæteras verò causas iustè litigandi, ea frequentius fortè deducitur, scilicet, quando creditor petierit plus debito, nam licuerat reo
51 in hoc casu negare totum, *Bart. in l. qui solidum* 80. *in princ. verbo Partem*, vbi ad hoc arguitur à contrario sensu, *ff. de leg.* 2. *Salic. in dicto* §. *sive autem alterutra num.* 41. ibi: quia reo licitum fuit negare totum, *Ias. ibidem num.* 9. *vers. nona conclusio & num.* 17. *vers. quinto quæro Alex. nu.* 25. *Asin. dicto* §. 32. *cap.* 2. *limit.* 10. vbi complures alios eiusdem sententiæ congerit, *Menoch. de arbitr. iudic. cas.* 177. *num.* 15. vbi etiam ex aliorum testimonio hanc dicit communem esse opinionem, & postea *eod. num. in fin.* subiicit vix fieri, vt ab hac inueterata, & recepta opinione in iudiciis recedamus, quidquid alius quispiam aliter senserit, *Cagnol. in l. non potest videri improbus* 100. *num.* 4. *ff. de regul. iur.* vbi etiam *Dec. num.* 3. *Gabriel. conclus.* 2. *de expens. num.* 10. licet initio conclusionis dicat adeo esse intricatum articulum istum, vt vix diuerti possit, quæ sit magis communis opinio, *Surd. cons.* 142. *num.* 7. vbi ex aliorum dictis refert hanc esse communem opinionem, & tenendam, *Didac. variar. resol. lib.* 1. *cap.* 2. *sub num.* 5. qui tamen procedit cum distinctionibus notandis, *Carpẽ. ad stat. Mediol. dicto cap.* 55. *num.* 144. *Luc. Pat.* qui & de hac communi opinione testatur *dicto cap. de expens. num.* 38.

52 Declaratur autem hæc opinio, vt non procedat, quando actor obtulit se paratum accipere partem, tum enim reus iustam non censetur habere causam litigandi, & ideo ab expensis non excusatur, vti explicat idem *Bart. in d. l. qui solidum*, quem præcipuè sequuntur *Angel.* §. *illud quoque sub num.* 7. *vers. aut creditor, Dec. Cagnol. Alex. Asin. & Surd. locis citatis, Ludouic. decis. Perusin.* 51. *nu.* 9. vbi asserit omnes in hoc senti-

53 ſentire cum *Bart.* Itaque concluſio ſuperius firmata, quod iuſta cauſa litigandi, etiam in caſu ſtatuti noſtri, excuſet ab expenſis, locum habere debet potiſſimum, vbi iuſta cauſa proueniat ex culpa agentis, qui nimirum plus debito petierit, quod & in expenſis conuentionalibus procedit teſte *eodem Surd. dicto conſ. num.* 9. *verſ. non obſtat igitur*, nam vt idem ſubiungit *num.* 10. in quacumque ſtipulatione excluditur caſus, qui culpa ſtipulantis euenit *l. cum proponas C. de nautic. fœnor. l. qui officij §. fi. ff. de contraben. emptio.* Hiſce omnino conueniunt, quæ tradita reperiuntur à iuris interpretibus, an poſitione partim vera, partim falſa exiſtente, poſſit reus negare totam, vt videre eſt apud prædictos Doct. & præcipuè apud *Didac. & Surd.* quibus addo *Ludou. deciſ. Peruſin.* 51. *nu.* 6. & 7. qua de re ſuperius egimus ſuo loco, nempè ad cap. 68. ſub lit. k verbo ſingulariter verſ. quid ſi poſitio

54 in parte vera ſit, & ex ijſdem deciditur an conſtituatur in mora quoad totum, qui negat totũ, cum ſciat ſe debere partem, de quo *Bar. in l.* 1. §. *ſi ſtipulanti n.* 2. *ff. de verb. oblig. Didac. d. c.* 2. *ſub initium dicto n.* 5. *Surd. dicta deciſ. ſub n.* 2. ibi, item qui cum ſit creditor, & *dicta deciſ. Peruſin. nu.* 8. in quo tamen articulo conſentire videntur om-

55 nes, quod debitor negans totum petitum ab actore conſtituatur in mora pro parte debita, & ſibi cognita tantum, *ex tex. in d. l. qui ſolidum* 80. *ff. de leg.* 2° & hanc opinionem, quam ibi tenuit *Bart.* ab alijs Doct. communiter etiam probari aſſerit præcipuè *Surd.* loco proximè citato, eãque potiſſimum ſequitur *Angel. in dicto* §. *illud quoque n.* 7. *Gabr. concl.* 2. *de expenſ. ſub n.* 5. & *ſeqq.* vbi de communi, quæ quidem opinio multo magis ſeruanda erit, vbi actor petierit à debitore creditum cum clauſula, paratus deducere, quidquid legitimè perſolutum apparebit, tum enim ſine dubio reus conſtituitur in mora, ſi

56 non offert. quod prætendit dare. *Rolan. & alij ab eo cit. conſ.* 62. *n.* 17. *vol.* 4. An autem victus præſumatur iuſta de cauſa litigaſſe? reſpondent iuris interpretes, quod minimè præſumitur, ita *glo. in auth. generaliter verb. Iniuſtè C. de epiſc. & cler. Io. And. in nouell. cap.* 1. *de elect. in* 6. *glo. in cap. calumniam, verbo Victori verſ. Alij dicunt, extra de pœn. Bald. in d.* §. *ſine autem alterutra nu.* 2. *verſ. In dubio, arguendo ex eod. tex. Alex. ibidem num.* 9. *Salic. nu.* 36. *in fin. Aret. in* §. *hæc autem omnia nu* 3. *inſtit. de pœn. temer. litig. Couar. d. cap.* 27. *pract. quæſt. nu.* 3. *verſ. Quamuis in dubio, Natt. conſ.* 108. *nu.* 5. *vol.* 1. *Aſin. d.* §. 32. *cap.* 1. *limitat.* 2. *princ. nu.* 3. *in fin.*

D De calvnnia sit ivratvm. Nec etiam de-

57 iure communi iuramentum calumniæ à victo præſtitum excuſat ab expenſis, *Salicet*, qui hoc dicit ſeruari etiam per communem practicam, *in l. qui crimen. n* 14. *qui accuſ. non poſſ.* quia licet propter iuramentum præſumatur, quod quis non mouerit litem iniuſtè, quia tamen poſtea in lite ſuccubuit, altera inſurgit præſumptio ex

58 ſententia contra victum, quæ vti validior, primam excludit, argumento *text. in l. Diuus, vbi glo. in verbo exiſtimari ff. de reſtit. in integ. Specul. tit. de expenſ.* §. *nunc de expenſ. verſ. in hoc, Bart. in auth. generaliter num.* 3. & *ſeq.* C. *de Epiſc. & Cleric. Alex. in d.* §. *ſine autem alterutra nu.* 21. vbi hanc opinionem dicit magis communem *Iaſ. ibidem num.* 11. *Lanfranc. de Ariad. tract. de expẽſ. nu.* 7. qui & de communi opinione teſtatur, *Conar. dicto c.* 27. *ſub n.* 1. *verſ. Secunda eadem ferme ratione, vbi in fin. aſſerit*, quod numquam viderit de hoc conuerti, imò quod paſſim victus arbitrio iudicis condemnatur in expenſis, etiam ſi præſtiterit iuramẽtum calumniæ *Aſin. d.* §. 31 *ampliat.* 73. *Carpan. d. c.* 55. *nu.* 43. Attamen

59 non defuerunt, qui contrarium ſenſerint, vt videre eſt potiſſimum apud *Bart. in d.* §. *ſine autẽ alterutra n.* 1. & *apud Alex.* & *Aſin.* locis proximè citatis, ſed ſtatutum omnem remouet dubitationem.

60 Cæterum expenſas pro rata victoriæ deberi tradunt omnes *in d.* §. *ſine autem, & fuſius proſequitur, & declarat Aſin. d. c.* 2. *ampliat.* 63. & *Luc. Pat. ad ſtat. noſtrum d. c. de expenſ. lit. num.* 37, & *ſeqq.*

E Et in sententia sit condemnatio omissa. Hinc apparet deberi hic expenſas iure actionis, nempe condictione ex ſtatuto, non autem officio Iudicis, vt in præcedenti not. ibi, alterum

61 fundamentum eſt, ſicque eas peti poſſe etiam poſt ſententiam, iuxta tradita per *Bald. in l. terminato nu.* 14. *C. de fruct. & lit expenſ. Mathæſil. ſingul.* 80. & *Saraçn. ibidem nu.* 7. *Conar. d. cap.* 27. *n.* 4. *verſ. tunc ſanè poſſet, Alex. in l.* 1. *num.* 22. *ff. ad leg. Falcid. Aſin. d. c.* 1. *limit. princ.* 33. *num.* 2. *verſ. Intelligitur igitur huiuſmodi limitatio, Carpan. d. c.* 54. *num.* 88. & *ſeq.* vbi, & complures alij ab eo relati, nam ſi ſtatutum intelligeretur de expenſis, quæ officio iudicis mercenario debentur, iſtæ vtique non petuntur poſt ſententiam

62 ſed cenſetur reus victus ab eis abſolutus, *l. terminato C. de fruct. & lit. expenſ. l.* 4. *C. depoſ.* & *vtrobique Doct. Iaſ. in d.* §. *ſine autem alterutra n.* 7. *Boer. conſ.* 27. *nu.* 27. *Alba. conſ.* 5. *nu.* 6. *Aſin. d. c.* 1. *limit.* 32. & 33. *nu.* 1. *Luc. Pat. d. cap. de expenſ. num.* 23. vnde probatur, quod per iudicis officium non ita conſulitur actori, vt per actionem,

63 quia actio durat etiam poſt ſententiam, ſed officium iudicis minimè, *d. l.* 4. & *ibi glo. verbo Excuſſione, & l. ſi pupillus ff. de nouatio. not glo. videnda in l. non ſolum* 13. *verbo oportere ff. de rei vend.*

64 quinimo nec poteſt iudex hoc caſu expenſarum condemnationem, vel abſolutionem ſibi reſeruare, iuxtà communem Doct. ſententiam, teſte *Viu. in ſuis commun. opinio. verbo iudex in ſeuientia*, vel iuxta magis communem, teſte *Alb. d. conſ.* 5. & *n.* 6. tenet enim ſola reſeruatio taxationis, vbi condemnatio in ſententia fuerit facta, vt per eumdem *Albam. & iſta probantur ex Bald. in dicta l. terminato nu.* 4. *Luc. de Pan. in l.* 1. *verſ. nono quæritur*, & *verſ.* 12. *quæritur* C. *de ſumpt. recup. lib.* 10. *Aſin. d. c.* 1. *limit.* 21. *princip. Carpan. d. cap.* 55. *num.* 83. licet contra ſentiat *Bart. in d. l. terminato nu.* 3. procedunt autem in

65 ſententia diffinitiua, ſecus in interlocutoria, quia cum iudex per interlocutoriam non deſinat eſſe iudex, vti deſinit eſſe per diffinitiuam, nihil impedit quin expenſarum condemnationem in interlocutoria ſibi valeat reſeruare ad diffinitiuam, neque militat in hoc caſu ratio deciſionis *d. l. terminato C. de fruct. & lit. expenſ. & dicta l.* 4. *C. depoſ.* & ita tenent Doctor. communiter, vti teſtatur *Myſinger. ſingul. obſer.*

66 *cent.* 1. *obſer.* 45. *relatus per Aſin. d. limitat. princ.* 21. atque eadem procedunt in ſententia iudicis ordinarii, non autem delegati; is enim non poteſt ſibi reſeruare taxationem expenſarum, nec ſuam poteſt ſententiam interpretari ſecundum *Bart. & alios Doct. communiter in l. ab executore in princ. ff de appell. per tex. eundem, quod & notat glo. ibidem verb. Præſes*; niſi tamen
67 eſſet talis Delegatus, qui ſuam ſententiam exequi poſſit, iuxta not. *per glo. in l. à Diuo Pio in princip. vbi Bart. nu. 2. ff. de re iudic.* qualis eſt delegatus à Principe, qui non ſolum de iure cano-
68 nico ſuam poteſt exequi ſententiam, *cap. ſignificaſti 7. & cap quærenti 26. de offic. deleg.* ſed etiam
69 de iure ciuili, *l. fin. C. de iudic.* & ita tenent Doct. *in d. l. à Diuo Pio in princ. & §. 1.* & eſt communis opinio, vt refert *Viu. in ſuis communi. opin. dict. verb. Iudex in ſententia diffinitiua*.

70 Sed quid ſi Iudex reum victum in ſententia abſoluerit ab expenſis, erit ne valida abſolutio? retenta opinione, quod iudex ab expenſis abſoluere poſſit victum, qui iuſtam habuerit cauſam litigandi, non obſtante ſtatuto noſtro, qua de re iuſtè ſatis egimus ad hoc ipſum *cap. ſub litera C. verb. Victus victori expenſas refeciat*, planè concluditur abſolutionem huiuſmodi ſuſtineri, nempe vbi victus iuſtam ob cauſam litigauerit; quod, & obſeruantia, ac vſu ipſius fori Capitolini, de quo ſupra pariter in ead. notat. doctum eſt, maximè comprobatur iuxta *text. in l. minimè 23. & l. ſi de interpretatione 37. & l. ſeq. ff. de legi. Bart. in l. neque leges 9. nu. 3. ff. eodem*, vbi inquit, quod ſi conſuetudo interpretata eſt aliquem caſum dubium legis, ſecundum illam ſemper erit iudicandum. *Pariſ. conſ. 56. nu. 34. lib. 2. Brun. ad ſtat. famin. excluſ. art. 15. princip. q. 2. n. 15.* & recentius *Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concl. 2. nu. 139. & ſeq.* vbi ponit, & proſequitur concluſionem, quod ſtatuta recipiunt interpretationem à conſuetudine, & obſeruantia: ſi verò victus iu-
71 ſtam non habuerit cauſam litigandi, cõtrarium erit dicendum, per arg. à contrariis, de quo *in l. 1. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. & inſtit. eod. tit in princ. l. fin. ff. de leg. 3.*

Debebit autem actor, ſi iniuſtè ſe grauatum in hoc ſenſerit, à parte illa ſententiæ, qua victus ab expenſis abſolutus eſt, appellare, alioqui trãſiret ſententia in iudicatum quoad expenſas, quia per iuris interpretationem videtur acquie-
72 uiſſe ſententiæ, qui ab eius grauamine non appellat, *c. quod ad conſultationem 15. §. taliter duximus reſpondendum, de re iudic. l. ab eo C. quomodo, & quand. Iud.* neque in hac ſpecie locum habet prohibitio appellandi, de qua in *l. fin. C. quan.*
73 *prouoc. non eſt neceſſ.* quæ procedit ſolum, vbi in ſententia expenſarum condemnatio fit omiſſa, non autem vbi expreſſa fuerit abſolutio, ſecundum iuris interpretes, præcipuè in *cap. ſignificauerunt de except.* vbi ponderant illum *text. cum gloſ. in verbo Abſoluit* & rationem differentiæ inter vtrumque caſum reddit *Imol. quem refert. & ſequitur Fel. in dicto cap. ſignificauerunt ſub num. 2. verſ. ſed Imol. hic*, quia vbi condẽnatio expenſarum fuit omiſſa, appellatio victi reſcindit totũ pronunciatum, ideo victor eas petere poteſt, ſicuti prius, ſed vbi victus fuit expreſſè abſolutus, eius appellatio in principali cauſa non prodeſt victori, niſi ipſe etiam expreſſè appellet; Itaq; hæc eſt limitatio ad regulam, quod victor non appellat ab expenſis, cuius quidem regulæ fundamentum eſt, quia ei conſulitur per Iudicem ad quem victus appellauerit, iuxt. *tex. in l. fin. C. quand. prouoc. non eſt neceſſ.* & ideo per ſuperfluam appellationem debito iudicis honori detrahendum non eſt, vt in primis verbis eiuſdem *l. & in cap. vt dilectus in princ. extr. de appell.* ſiqui-
74 dem regula iſta procedit, quando primus iudex de expenſis nihil dixit: ſed plenius, & clarius hanc regulam declarat *Franc. in d. cap. ſæpè de appell. q. 17. nu. 65.* ſecus verò ſi victum expreſ-
75 sè ab eis abſoluiſſet, hoc enim caſu permitteretur appellatio, *Fel. in d. cap. ſignificauerunt n. 2. ibi, limita primo, Conar. d. c. 29. pract. qq. ſub n. 5. verſ. cæterum hæc vera ſunt, Luc. Pat. d. c. de expenſ. n. 7.*

76 Verum in abſolutione rei ab expenſis cauſam exprimendam eſſe per iudicem aſſeruerunt eõplures iuris interpretes, præcipuè *Bald. in authen. generaliter ſub nu. 11. verſ. Quia ergo C. de Epiſc. & Cler.* vbi quod, iudex in ſua ſentẽtia declarare debet, quare non condemnet victum in expenſis; & quare condemnet, *addit. ibidem ſub lit. C.* quæ aliquot etiam citat, idem *Bal. in l. Præſes ſub nu. 2. C. de ſent. & interloc. omn. iud. Specul. tit. de expenſ. §. poſtremo ſub nu. 2. & ſub nu. 5. & de ſent. prolat. §. qualiter nunc verſ. Veram Hoſtien. Io. Andr. & alij in cap. finem litibus de dol. & contu. Aſi. in d. §. ſiné autem alterutra n. 10.*

Numquid verò peti debeant expenſæ in iudicio, vt iudex ad condemnationem victi, quoad eas procedere poſſit? & conſtituenda videtur
77 regula, quod Iudex non teneatur victum in expenſis condemnare, niſi id fuerit petitum; quam regulam à Doct. communiter eſſe receptam teſtatur *Alex. in d. §. ſiue autem alterutra ſub n. 32. verſ. ſed aduerte, tradit glo. in cap. fin. verbo expenſis de reſcript.* ibi: dummodo petitum fuerit ab eis, quæ ibidem etiam à Doct. communi calculo probatur, vti alierit *Conar. d. c. 27. nu. 5. Mandoſ. commiſſ. 29. verbo Omnes & ſingulas expenſas, verſ. & niſi petantur, not. Aſi. in d. §. ſiné autem alterutra n. 10.* vbi pariter teſtatur hanc eſſe cõmunem opinionem, & in praxi ſeruari, quam comprobat ex traditis *à ſe in l. vniuerſa num. 2. & per glo. ibidem C. de precib. Imp. offer.* vbi generaliter tradit, quod in omni materia, vbi Iudex poteſt aliquid facere, vel de iure communi, vel ex forma ſtatutorum, intelligitur ſi petatur à parte cuius intereſt, vnde iudex numquam tenetur, nec facit litem ſuam, ſi ommittit condemnationem expenſarum, quando non fuerunt petitæ, per partem, vt voluit *d. glo. fin. in cap. fin. in fin. de reſcripts.* quam ſequuntur ibi Doct. *Bart in dict. §. hoc autem iudicium, in 5. quæſt. ſub num. 9. Franc. in cap ſæpè 44. quæſt. 16. nu. 64.*

78 Sufficit tamen in hoc caſu ſaltem implicita petitio, exempli gratia ſi quis petat ſentẽtiã ferri pro ſe, quia ſub iſta indefinita petitione includitur cauſa principalis, expenſarum, vt *not. Bald. in d. §. ſiue autem alterutra ſub n. 5. in fin. argumẽto text. in l. fin. præcipuè propè fin.* in illis verbis, videri ius ſuũ omne in iudicium deduxiſſe; quod ſequitur *Caſtren. in eod § ſub n. 2. Alex. ſub n. 31. Aſi. ſub n. 32. Aſin. d. c. 1. ampliat. 54. n. 5.*

Verum

79 Verum licebit nè victori agere contra iudicem qui in sententia condemnationem rei victi ad expensas omiserit, cum tamen eæ petiræ fuissent, vt damnum expensarum iudex ipsi victori refarciat? putarem hoc casu distinguendum esse inter ius cõmune, ac ius nostrum municipale; & quidem quoad ius commune, si iudex
80 non habuerit causam iustam absoluendi victum ab expensis, nempe quia victus non habuerit iustam causam litigandi, planè videtur litem suã fecisse, atque teneri ad expensas, ex *d. §. si autẽ alterutra*; ibi: quod si hoc prætermiserint, ipsi iudices de proprio huiusmodi pœnè subiacẽt, & reddere eam parti lesę coarctabuntur; *ex d. l. sancimus*, ibi: quod si hoc prætermiserint, ex sua substantia, huiusmodi detrimentum læsis resartire compellentur, *not. Bal. in d. §. siue autem alterutra num. 2.* vbi etiam addit. *sub littera A. Salic. num. 38. Alex. num. 30. Iaſ. num. 27. Angel. in §. hæc autem, omnia, num. 16. inſtit. de act.* vbi quod iudex ad id tenetur in syndicatu, *Lanfranc. de Ariad. tract. de expenſ. verſ. omnem singularem nu. 16. Specul. tit de expenſ. §. poſtremo nu. 5. Prac. papien. in forma libelli in actio. real. verſ. & expensis num. 8. Luc. de penna in l. 1. verſ. nono quæritur C. de ſumpt. recup. lib. 10. Bouer. ſingul. ſub verbo expenſæ num. 4. Aſin. d. §. 32. cap. 1. ampliat. 39. nu. 6. & eod. §. cap. 200. num. 2. Sarayn in addit. ad Matheſil. ſingul. 80. nu. 9. Carpan. ad ſtat. Mediol. d. cap. 55. num. 113.*

81 Quo verò ad statutum nostrum, & alia statuta similia, quæ non dirigunt verba in iudices, quoad condemnationem expensarum, aliter profecto dicẽdum est, quia cũ expensæ peti possint etiam post sententiam condictione ex statuto, vti superius diximus ad hoc ipsum *cap. sub littera C. verb. Victus victori expensas reficiat verſ. alterum fundamentum, & sub littera E. verb. Et in ſententia ſit condemnatio omiſſa, in princ.* victori satis est cautum, ne patiatur detrimentum expensarum, sicque cessat ratio cur alioqui
82 teneatur iudex victori ad expensas, nempè quia per sententiam iudicis finitur officiũ eius mercenarium, quod competit pro expensis, *l. 4. C. depoſit.* nec proinde aliud remedium victori cõpetit ad litis expensas consequendas, *l. terminato C. de fruct. & lit. expenſ.* & propter hanc rationem potissimum ad fauorem iudicum in
83 casu eiusmodi statutorum, tenuit *Iaſ. in d. §. ſine autem num. 28. verſ. ſecundo mouetur & nu. 35.* cui tamen rationi & alteram adiicit vtique validam, quia scilicet cum tales expensę peti possint à parte iure actionis, sicque via ordinaria, nempe condictione ex statuto, vt plenè diximus hoc *cap. ſupra ſub littera C. verbo victori expensas reficiat*, etiam post rem iudicatam, *vt per Conar. d. cap. 27. num. 5. verſ. Sed & vera ſunt*, non debet ad eas obligatus esse iudex, nisi in subsidium, quando victus esset soluendo, argumento *tex. in l. fin. in princ. verſ. Planè ff. de eo per quẽ fact. erit.* quibus & ea conferunt, quæ supra deduximus ad hoc ipsum verbum, *verſ. & hæc eſt limitatio ad regulam*, vbi non datur appellatio
84 victori contra iudicem ab omissa condemnatione expensarum; quando consuli potest eidem victori per alium iudicem, ad quem victus appellauerit, ne per superfluam appellationem debito iudicis honori detrahatur, vt habet *text. in l. fin. in primis verbis C. quand. prouoc. non eſt neceſſ. & conueniunt not. per Rot. dec. 47. ſub num. 3. de appel. in nou.* & hanc *Iaſ.* sententiam optimis fundamentis firmatam asserit, & comprobat *Carp. d. cap. 55. num. 119.* atque idem pariter dicendum est ex identitate rationis, vbi expensæ deductæ fuissent in stipulationem, *vt per Iaſ. d. num. 28. & 35.* nam & hoc casu expensas de-
85 beri iure actionis nemo dubitat, vt consentiunt omnes, & præcipuè *not. idem Iaſ. d. nu. 28. Conar. d. verſ. ſed & vera ſunt.*

Cæterum posito primo casu iuxta dispositionem iuris communis, si iudex victori soluerit expensas, poterit nè eas à reo victo iure repetere? *Specul. tit. de expenſ. d. §. poſtremo ſub n. 5.* censuit, quod iudex possit repetere, argumẽto, *tex. in l. miſſi opinatores §. iudices itaq. C. de exactor. tribut. lib. 10.* ibi: qui vltra annum protracti fuerint, iudices, eorumque officia absque vlla mora de proprio cogantur exsoluere militibus quod debetur, ipsis aduersus obnoxios repetitione seruata; idem tenuit *Raym. de forl. in dicto §. ſiue autem alterutra, & Balil. in addit. ad Specul. tit. de expenſ. §. poſtremo, quæ eſt vltima additio verſ. Item iudex.* sed idem *Bald. in*
87 *dict. l. ſancimus in fin. C. de indic.* contrarium tenet per *tex. in l. mancipia C. de ſerv. fugit.* ex quo tenent ibi doct. communiter, quod iudex dam-
88 natus in syndicatu nihil possit repetere à parte, pro qua soluerat, ob eam rationem, quia sua culpa, & suo delicto soluit, quod *Bald.* dictum refert, & sequitur *Franc. in d. cap. ſæpè nu. 66. penult. q. & d. text. in l. mancipia*, dicit singularem, & notabilem *Angel.* ibidem *nu. 3.* ad probandum quod Iudex etiam negligendo ea, quæ sibi ex officio suo incumbunt, facit litem suam; sed apertius idem *Angel* hanc tenet opinionem *in l. ſi quis dolo 51. §. ſi quis ſub num. 1. ff. de re iud.* vbi etiam respondet ad *l. miſſi opinatores*, quod ibi opinator negligens in exigendo tributum soluit, pro debitore, & repetit ab eo, quia liberauit debitorem ipsum tributi, sed in casu expensarum de quo agitur, debitor absolutus fuerat per sententiam, vnde Iudex non soluit expensas pro eo, sed pœnam debiti sui, sequitur *Alex. in ead. l. ſi quis dolo num. 2. & ſeq. Iaſ. in d. §. ſiue autem alterutra num. 34. Aſin. d. cap. 1. ampliat. 39. numero 7. & ſeqq.* quæritur nec iudex petere poterit, vt sibi cedantur iu-
89 ra ab eo, cui ipse expensas de suo persoluerit, quod not. *Angel in d. §. ſi quis ſub numero 1. ff. de re iudic. Bald. in l. obſeruare §. proficiſci q. 22. ſub num. 20. ff. de offic. Procons. Iaſ. in d. §. ſub num. 35. Aſin. d. ampliat. ſub num. 8. verſ. quærit. ſi fortaſſe ſoluerit.* Quid si petitæ non fuerint expensæ, quo casu, vt proximè dixi-
90 mus, non tenetur iudex victum condemnare, poterit nè tamen iudex si soluerit partem victã in eas condemnare? affirmatiuè senserunt quam plures Doct. per *tex. in l. ædiles. 25. §. item ſciendum ff. de adil. edic. ita Dyn. quem* Bart. *ſequitur in l. 4. §. hoc autem iudicium num. 9. ff. de damn. infec.* qui tamen ambo hanc theoricam restringunt
91 ad expensas factas post litem contestatam, quia vt legitur in *d. §. item ſciendum*, iudici statim, atque iudex factus est, omnium rerum officium

incumbit, quæcumque in iudicio verſantur; ea autem quæ ante iudicium contingunt non valde ad eum pertinent, niſi fuerint ei nominatim iniuncta: eamque concluſionem hoc modo limitatam tenuit *gloſſ. in cap. finem litibus de dol. & contu. Iaſ. in d. §. ſiue autem alterutra num* 30. *& ſeq. Alex.* ibidem *ſub num.* 32. *Couar. d. cap.* 27. *num.* 5. ibi: iudex verò ſi velit *Aſin. d. ampliat.* 54. *qui opin. ſtam Dyn, & Bart.* teſtatur eſſe communem *nu.* 2. & 3. atque alij plures ab eo relati.

92 Verum hæc limitatio à multis improbatur, qui indiſtinctè, ac ſimpliciter opinantur, poſſe iudicem condemnare partem victam in expenſis tam poſt litem conteſtatam, quam ante factis per victorem; huius opin. auctor habetur *Innoc. in cap. ſæpe contingit. 44. num. 2. & 3.* quem ſequuti ſunt *Abba. eod. cap. ſub num.* 24. *Franc. n. 63. queſtion.* 15. *Imol. in cap. auditis col. penult. extr. de procur.* idem tenet *Bald. in l. ſancimus* 13. *C. de iudic.* licet ſubiungat cautius eſſe, quod condemnatio expenſarum à principio petatur, & ſubdit adhuc prædicta procedere etiam in iudice delegato, vt ex officio ſuo poſſit mulctare, & condemnare in expenſis ante litem conteſtatam *per tex. in l. 2. ff. de iuriſdic. omn. ind.*

93 arguunt iſti, quod ſicut iudex ex officio poteſt mulctare contumacem, & parti mulctam indicere ante litem conteſtatam, *l. prima ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. vbi Bart. num. 9. in fin. not.*

94 ità tenere Doct. communiter, & ſicut poteſt condemnare in expenſis contumacialibus nempe ante litem conteſtatam, *ex l. ſancimus C. de iudic. quam l. citat. glo. in d. §. item ſciendum, verbo valde,* ad probandum, qnod quandoque pertinent ad iudicis officium ea, quæ contingunt ante litem conteſtatam, quod & probat addit. *ad Franc. d. cap. ſepe, ſub* 15. *queſt. littera A.* debet etiam poſſe ex officio ſuo condemnare in expenſis, & ad §. *item ſciendum reſpondent.* quod ibi, non excluditur officium iudicis ab actibus contingentibus ante litam conteſtatam, vt ab exemplis prædictis apparet, ſicque per inſtantiam contrarium argumentum corruit, argumento *text. in cap. ſicut urgeri, ubi glo. verbo ſic & ego* 1. *q.* 1. *glo. ſimilis in l. creditori* 9. *verb. vendicatio ff. de oper. non. nunc. vbi Iaſ. Fuſius numero* 7.

95 Adde quod poteſt iudex ex officio mercenario condemnationem expenſarum in ſententia omittam ſuplere eadem die latæ ſententiæ, *ex tex. in d. §. ſiue autem alterutra num.* 37. *Iaſ. ibidem ſub num.* 32. *gloſſ. in l. terminato verbo Eo minus, C. de fruct. & lit. expenſ. Aſin. d. §.* 32. *cap.* 1. *ampliat.* 54. *num.* 7.

F NISI ALITER PER ALIVD STATVTVM IN ALIQVA CAVSA DISPONATVR. Ergo in hoc tantum caſu victus victori expenſas non rehciet, firma ma-

96 nente regula in cæteris caſibus, nam exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis, *l. nam quod liquide §. final.* 1. *reſponſo ff. de penult. leg, quem tex, ad hoc dicit notatu dignißimum Euerard. in ſuis locis argument. loco ab except. ad regul. nu.* 1. *text. in l. quæſitum §. denique, in fin. & ibi Bart. ff. de fund. inſtruct. cum aliis citatis per Euer. loc. cit.* nec igitur victo proderit ſola cauſa iuſta, quam habuerit litigandi, attenta hac ſola exceptione noſtri ſtatuti, ſicuti ſentire viſus eſt etiam *Luc. Pat. d. cap. de expenſ. lit. ſub num.* 26. *verſ. mihi videtur*, vnde deſtrueretur concluſio per nos ſuperius firmata in præcedenti not. quod ſtatutum non procedat, vbi victus iuſtam habuerit cauſam litigandi; quæ tamen concluſio tanquã vera, iuri maximè conſona videtur vtique retinenda, quam præter alia per nos adducta,

97 comprobaſſe videtur in terminis ſtatuti Romanæ Vrbis, quod tunc exſtabat, *Sarnen regul. de annal. queſt* 41. *verſ. & hoc quod dictum eſt*, exſtabat autem eiuſmodi ſtatutum in antiquis *lib.* 1. *cap.* 98. cui noſtrum nouum omnino conſonat; Ad regulam verò prædictam reſponderi poteſt, quod non excludit caſus alios ſimiles exceptis ex diſpoſitione iuris communis, & in ſpecie quod caſus exceptus à ſtatuto extenda-

98 tur ad conſimilem caſum, quando ſtatutum diſponit in materia iuris, *not. Abb. in cap. inter alia num.* 15. *de immun. Eccleſ. & alij quos refert, & ſequitur Euer. d. loco ab except. ad regul. ſub n.* 5. *facit tex. in cap. ad audientiam de Cler. non reſid. glo. in c. ſerui* 10. *vbi & addit. in margin. & Bar. num.* 3. *ff. de vſucap.* dubitari autem non poteſt ex traditis ſuperius, quia cauta inſta litigandi victum excuſet ab expenſis, iuxta diſpoſitionem iuris communis, per ea quæ afferunt eiuſdem iuris interpretes, ſicuti ſtatutum de hoc expreſsè diſponens excuſaret.

G NVLLVS ORDO, NEC SOLEMNITAS IVRIS REQVIRATVR. Eiuſmodi clauſula in ſtatutis valida eſt; quod enim ſtatutum tollens iuris ſolemnitates valeat, *not. Cacialup. in l. omnes populi nu.*

99 90. *ff. de iuſt. & iur. Carpan. ad ſtat. Mediolan cap.* 47. *num.* 14. *verb. & omni ſolemnitate iuris, & ſtatutorum omiſſa*, atque valida ſemper ſunt

100 ſtatuta, licet repugnent iuri poſitiuo, vel iuri naturali mutabili, ſecus verò ſi repugnarent iuri diuino, vel iuri naturali immutabili, iuxta *not. per Maſcar. de gener ſtuat. interpr concl.* 2. *in fin.* quid verò eiuſmodi clauſula operetur, & quoſnam producat effectus, vide *Carpan. loc. cit. & plures alios Doct. ab eo congeſtos.*

H SED FOLIO VBI FVERINT ANNOTATAE PRODVCTO. Hanc praxim proſequitur, atque dilucide explicat *Luc. Pat. d. c. de expenſ. num.* 13. *verſ. hoc inquam caſu, & nu.* 31. *verſ. hoc igitur caſu & nu. ſeqq.*

I VNICA CITATIONE. Quæ & de iure communi

101 requiritur per regulam *l. de vnoquoque ff. de iudic.* nam citatio requiritur, vbi quis ex actu lædi poteſt, & contradicere poſſit, ſi præſens eſſet, vtrumque verò copulatiuè, & neceſſarium, *l. ſi eum* 28. §. 1. *verſ. & ſi in ea cauſa eſſe videbitur, & inferius verſ. Quia etiam abſente eo, l. recuſare.* 6. *in princ. ff. ad Trebell. l. nam ita Diuus* 29. *ff. de adop. l.* 1. §. *denunciari ff. de ventr. inſpic. not. Iaſ. in l. necquicquam, num.* 30. *in fin. ff. de offic. Proconſ. mil. in ſuo repertor. verb. Citanda eſt pars. & verbo Citari non oportet*; lædi autem poteſt reus in hoc caſu, quia grauari poteſt, & ideo poteſt etiam appellare, ſcilicet vbi modus

102 excediturin expenſarum taxatione, *Bart. in l. ab executore* 4. *per illum text. num.* 13. *ff. de appell.* vbi etiam *Alexan in addit. verb. Poſſit appellari, Innoc. in cap. fin. num.* 4. *de his quæ ni metuse cauſ. fiunt. Bald. in l. terminato, num.* 6. *C. de fruct. & lit.*

& lit.expenſ.ex tex.in l. ab executione C. quor. appell. non recip. vnde generalis regula defumitur, quod ab exceſſu in modo exequendi datur ap-
103 pellatio, vt *per Scac. & alios relatos ab eo de appell. q.* 17. *limit.* 10. *num.* 28. & dari appellationem à taxatione expenſarum, licet à con-
104 demnatione expenſarum, & à ſententia principali non fuerit appellatum, tradit *Franc in cap. ſæpe* 44. *q.* 10. *num.* 56. qui tamen ſubinde *q.* 12. *nu.* 59. declarat exprimendam eſſe cauſam
105 exceſſus in appellatione, alias appellationem non procedere, quem ſequitur *Maran. in ſua ſpecul. par.* 6. *princ. verb. Et poſt omnia aduertatur circa executionem nu.* 22. & admitti appellationem ab exceſſiua taxatione expenſarum, tradit *Præſt.Papien.in forma libell.actio. real. verbo & expenſis præſentis cauſæ,num.* 18. ita tamen,
106 vt in hac appellatione ſolemnia illa ſeruentur, quæ alioqui ſolita ſunt in appellatione ab executione, vel alia ſententia interlocutoria, ſcilicet, vt appelletur in ſcriptis & cum inſertione
107 cauſarum, ſiquidem taxatio expenſarum vim habet interlocutoriæ, *vt ead. præſt.* ſubiungit, licet ſit potius declaratio, vel interpretatio quædam ſententiæ, vt dixit *Bart.in l. ab executore* 4. *num* 11. *ff. de appell. & Bal. in l. terminato nu.* 6. *C. de ſentt. & lit. expenſ.Scace.d.q.& limit.n.* 56. *& ſeqq.* vbi concluſionem iſtam plenius exornat; qua de re nos habemus ſtatutum *ſupra cap.* 173. de appellatione ab expenſarum taxatione;
108 ſed in ſpecie neceſſariam cenſeri citationem rei in taxatione expenſarum, præter *Innoc.Bart. Bald.& Alex.* locis proximè citatis, tenuerunt *Franc.in d.cap. ſæpe quæſt.* 13. *num.* 61. *Lanfranc. de Ariad. d. tract.de expenſ.num.* 11. *& ita ſeruari in praxi teſtatur Tiraquel. tract. res inter alios act. ali. non præiud. limit.* 17. & hæc vti vera ſententia ſeruanda eſt, cui merito expreſſe adhæſit ſtatutum noſtrum, quidquid alij ſenſerint ex iure communi, quorum quidem opinio procedit in condemnatione expenſarum ſim-
109 pliciter; quia tum iudex reum condemnans iuris diſpoſitionem exequitur, *d. l.properandum §. ſiue autem alterutra, & l. ſancimus C.de iudic. glo. in cap. ſummæ* 4. *q.* 5. vnde eum non grauat, eſt enim hæc condemnatio iuris potius quam hominis, & ideo citationem non poſtulat, argumento *text. in l.* 2. §. *quod de frumentaria ff. de adminiſtr. rer. ad ciuit. pertinen.* ſecus eſt autem in taxatione expenſarum in qua vt paulò ſupra diximus, grauari poſſe reum conſideratur, & ita diſtinguit *Aſin. in prax. iudi.§. 7.cap.* 5. *limit.* 73. *num.* 3. *ex ſententia Bero in cap.* 1. *num.* 222. *extr. de iudic.*

111 NOTARIO CAVSAE. Iure quidem aliàs per iudicem alteri committi poteſt expenſarum examen, vt pote declaratio ſententiæ, *Io. de Amic. conſ.* 55. *num.* 12. *quem ſequitur Aſin.d.* §. 32. *cap.* 6. *num.* 2. *argumento tex. cum ibi not. in d. l. ab executore ff. de appell.* maximè verò conuenire videtur eiuſmodi officium notario cauſæ, vti ſcienti, ac perito ſtatus, & qualitatis ipſius cauſæ, atque expenſarum in eam factarum, nam
112 peritis creditur, *l.* 1. *in princ.& ibi Doct. præcipuè Bart.num.* 4. *ff. de ventr. inſpic. l. ſeptimo menſe ff. de ſtat homin. l. ſemel.C. de re milit. lib.* 12, accedat, quod notarius vulgari prouerbio eſt
113 oculus iudicis, vt inquit *Saluſt. Tiber. in ſua praxi lib.* 1. *cap.* 48. *num.* 2. quo circa non eſt mirum, quod notario committi poſſit examen
114 teſtium, quo quidem commiſſo, cenſetur etiam comiſſum iuramentum ipſorum teſtium, *vt in deciſ. Put* 251. *lib.* 1. *iuxta emendatam impreſſionem fel. in cap. cum cauſam* 27. *num.* 28. *de teſti. Alex.in l. hac conſultiſſima §. ſi quis autem nu.* 4. *C.de teſti. Honthem.de art. notariat.lib.* 1. *cap.* 11. *num* 23. ſic pariter ſtatuto Mediolani cautum eſt, & ſeruatur, quod expenſæ taxentur à Notario per Poteſtatem eligendo, vt *in cap.* 56. *libro* 1. *vbi Carpan. verb. Poſtquam taxatæ fuerint, nu.* 12.

L PER IVDICEM TAXENTVR, &c. Tria hæc à ſta-
115 tuto noſtro præſcripta, nempe taxatio iudicis, iuramentum victoris, & declaratio Iudicis ex communi iure pariter requiſita cenſentur, vt *in authen.poſt iuſiurandum* C. *de iudic. vbi Bald. in princ. Iaſ.* ibidem *Lanfranc. d. tract. de expenſ. num.* 10. *Couar. d. cap.* 27. *pract.quæſt.num.* 6. *Aſin.d.* §. 33. *cap.* 6. *num.* 1. Porrò taxatio iudi-
116 cis præcedere debet iuramentum victoris, nam ſi ſubſequeretur, detegi poſſet periurium victoris excedentis taxationem iudicis, quod fieri non debet, *vt per Lanfranc. Aſin.& Couar. locis proxime citatis, Vrſill.ad affict. deciſ.* 70. *numero* 4.

117 Accedat, quod iuramentum iſtud eſt veritatis, non autem affectionis, & ideò ob prædictam rationem, ſcilicet, vt periurii occaſio e-
118 uitetur, generalis eſt regula, quod taxatio præcedere debet iuramentum veritatis, affectionis verò iuramentum præcedere, & ſequi poteſt taxatio iudicis, *per text.in l. videmus §. iurare ff. de in lit.iuran vbi glo. verb. & ex magna cauſa, Aſin.d.cap.* 6. *num.* 3 *addit. ad d. authen. poſt iuſiurandum*, vbi aſſeritur ita tenere Doct. communiter.

M CÓRAM QVIBVSCVMQVE CAPITOLINIS IVDICI-BVS. *Luc.Pat.d.cap. de expenſ.* Capitaneum Appellationum excludit à cognitione iſta, licet is alioqui Capitolinis iudicibus adnumeretur *ſupra cap.* 5. 8. *&* 13. quia Capitaneus non eſt ex
119 iudicibus ordinarijs, ſed iudex appellationum, & nullitatum fori Capitolini, vt ſupra cap. 166. & ſeq. at vbi agitur ex ſtatuto ad expẽſas, quarum condemnatio in ſententia fuerit omiſſa, in quo quidem caſu loquitur *Luc.Pat. iuxta ſtatutum*, tum adiri debet iudex aliquis ordinarius; ſicuti idcircò de reſtitutione in integrum principaliter experiendum eſſe coram alterutro ex Collateralibus tamquam iudicibus ordinariis; non autem coram Capitaneo, ſuperius diximus capit. 9. de officio Collateralium iudicũ, ſi verò in ſententia condemnatio fuerit facta, coram Iudice ſententiam exequente, prædicta taxatio & executio fiat, quod & iuri conſonat, cum ad iudicem pertineant etiam acceſ-
120 ſoria cauſæ, *l. Paulus* 42. *ff. de re indic. cap. prudentiam.* 21. *in fin de offic.deleg. not.* A*ſin.in prax. indic.d.* §. 32. *cap.* 24. *num.* 5. porrò expenſæ li-
121 tis ſunt acceſſoriæ, & dependentes à lite ſuper negotio principali, & de illis quoad condemnationem & executionem idem cenſendum eſt, ac de ſorte principali, vnde executio facta pro
122 ſorte principali ſuper vna re, poteſt etiam in eadem

eadem fieri pro expensis, *Seraph. decis.* 891. *num.* 4. *& seqq. par.* 1. & statutum loquens de execu-
123 tione facienda pro debito principali habet locum etiam pro expensis litis *Rot. Auenionen. decis.* 55. *in collect. per Laurent.*

---

[a] De Salariis [b] Aduocatorum, & [c] Procuratorum.

CAP. CXCII. LIB. III.

[d] SI Aduocati [e] in tota causa interuenerint, & omnibus [f] scripturis suas manus apposuerint, corrigēdo, vel approbando, vel subscribendo, recipiant in prima instantia in causis ordinariis g ducatos auri tres, [b] & tantundem Procurator, siue vnus, siue plures fuerint, habere debeat. [i] In secunda aut vlteriori instantia, vbi esse contigerit, k habeant dimidium summæ prædictæ: Cum autem plures Procuratores surrogati interueniunt, summa prædicta pro rata temporis, & status causæ inter eos diuidatur: Si tamen Aduocati in quocumque statu causæ in scriptis, vel voce super aliquo dubio informauerint, habeant pro qualibet informatione scutum vnum; [l] In summariis autem causis vel executiuis, Procurator scutum vnum in tota causa petere possit: Aduocatus verò pro modo laboris, vt supra Si vero dictæ [m] causæ summariæ, & executiuæ intricarentur, aut difficiles redderentur, Procuratores pro modo laborum plus recipiant, personarum, & causarum qualitate pensata, dummodo summam aureorum trium pro tota instantia non excedant. Sed [n] si causæ essent arduæ, & implicitæ, vel venterentur [o] inter Barones, vel alios Nobiles diuites, de Castris, vel de Hæreditatibus opulentis, vel similibus; tunc locum non habeat salariorum taxatio prædicta, sed vltra eam moderata recipiant, Iudicis, & Correctorum arbitrio. Et Iudices vltra salaria supra definita, [p] expensas taxare non possint.

SVMMARIVM.

1 *Salaria Aduocatorum, & Procuratorum adiunguntur aliis litium expensis.*
2 *Salaria congruentius Honoraria dici deberent & Arbitraria, & num.* 3.
4 *Salarium propriè, quid significet, & nu.* 10.
5 *Salarium præcipuè refertur ad Medicinam: & ad Liberales Artes, & num.* 6.
Et ad Procuratorem litium, & nu. 7.
Et generaliter ad quodcūque negocium commissum, & num. 8.
9 *Aduocati antiquitus erant Oratores causarum, qui in foro, & viua voce causas tuebantur: & nunc illi dicuntur, qui Clientem causis agendis, vel tuendis assistunt legibus, ac iuribus, & numero* 11.
Et quales esse debeant, remissiuè, & n. 16.
10 *Statuta interpretationem recipiunt à communi vsu loquendi.*
11 *Aduocati, & Procuratores quomodo antiquitus inter se distinguebantur.*
13 *Aduocati egregij Encomium, & num.* 15.
14 *Aduocatorum officium ad vtilitatem publicam pertinet.*
16 *Romanorum cura in retinenda fide, ac integritate Aduocatorum ex Tacito.*
17 *Procuratoris nomen conuenit tam constituto ad negotia, quàm ad lites: at in statuto intelligitur tantum de Procuratore ad lites, & nu.* 18.
19 *Verba vbi sunt clara, non admittitur quæstio voluntatis.*
20 *Procuratores ad lites qui sint. & n.* 21.
Et antiquitus appellabantur Cognitores, numero 22.
Et familiarissimi Defensores, nu. 23.
Et quales esse debeant in tribunalibus Vrbis, & numero 24.
25 *Dictio, Si, denotat conditionem.*
26 *Conditio inducit formam.*
27 *Aduocatus si sibi ipsi patrocinatus sit, an debeat illi taxari salarium, ac si Aduocatum pro altero egisset, & nu.* 29.
Declarata, vt num. 28.
30 *Victor, cui Aduocatus gratis patrocinetur, an petere possit salarium eiusdem? & num.* 31.
32 *Ciuilis Sapientia pretio nummario æstimari non debet.*
33 *Argumentum valet à pacto ad consuetudinem, vel legem.*
34 *Aduocato licet vendere iustum patrocinium, & numero* 64.
35 *Beneficium facere de suo nemo cogitur.*
36 *Conuentio inter Clientem, & Aduocatum de honorariis, & quando valeat.*
37 *Salarium conuentum debetur Aduocatis, & Procuratoribus.*
Et an possit peti etiam lite pendente? & num. 40. 41.
Et quid circa hoc seruabatur antiquis temporibus? & nu. 38. 39.
42 *Salarium Aduocatorum pro singulis causis non debet ex iure communi excedere summam centum aureorum.*
Intellige, dummodo per Clientem non sit promissum plus cum iuramento, & nu. 43.
Item, si datum sit sponte tunc retinebit illud Aduocatus in foro conscientiæ, & nu. 44.
Item non procedit in causa de vita, & nu. 45.
Neque in Aduocatis Episcoporum, vel Abbatum, & nu. 48.
46 *Aurei recentiores quantum differant ab auris veteribus.*
47 *Solidum an accipiatur pro aureo?*
49 *Aduocati salarium suscipere non debent à pauperibus.*
50 *Aduocati quomodo gerere se debeant cum clientibus.*
51 *Consuetudo Legem abrogat.*
52 *Aduocati de iure debent iurare se non defensuros nisi causas, quas iustas esse putauerint: sed de consuetudine non est necessarium tale iuramentum, & nu.* 53.
54 *Taxatio salarij Aduocati, & Procuratoris quomodo facienda: & non habet locum in causis arduis, vel implicitis, & num.* 65.
55 *Florenus idem est, quod hodie Ducatus auri.*

Sala-

Digitized by Google

56 *Salarium Aduocatorum, & Procuratorum efficitur pendium quaſi caſtrenſe.*

57 *Procurator dicit poteſt etiã Patronus, & Aduocatus.*

58 *Salarium Aduocato debetur, licet non ſit conuentum, Procuratori verò ad lites, ſi non ſit conuentum, non debetur, niſi vbi adſit conſuetudo, quod debeatur, & num. 59.60.*

61 *Diſpoſitio noua potius eſt intelligenda, vt aliquid addat iuri communi, quàm vt ex ea quis indebitè damnum patiatur.*

62 *Salarium debetur Aduocato, & Procuratori, etiam ſi cliens tranſegerit cum aduerſario: atque etiam ſi citra laborem, & librorum reuolutionem clienti conſilio ſuo cauit.*

63 *Prima inſtantia cauſarum longior eſt & difficilior quàm cætera inſtantia.*

64 *Dubia facti, & dubia iuris intricati, & controuerſi æquiparantur.*

66 *Laboris ratio eſt habenda in præmio reddendo.*

67 *Clauſula generalis non refertur ad ea, de quibus in proximis antecedentibus verbis facta eſt mentio expreſſa, & diſpoſitio.*

ANNOTATIONES.

A SAlaria eiuſmodi aliis litium expenſis adiun-
1 guntur, vt *l. ſancimus* 13. *C. de iudic.* & in foro Capitolino præcipuè poſt cæteras expenſas taxari ſolent, iuxta praxim *not. per Luc. P. et l.* 9. *c. de expenſ. lit. n.* 15. ideo cap. huiuſce tractationẽ hic opportunè ſubnectendam cenſuimus.

2 Pro ſalariis verò Aduocatorum, fortè cõuenientius dictum eſſet, pro honorarjis, ſicuti aduocatos honorando dixerat *Vlpian. l. C. in l.* 1. *ff. de var. & extraord. cognit.* ibi; in honorariis Aduocatorum ita verſari iudex debet, vt pro modo litis, pro que Aduocati facundia, & fori conſuetudine, & iudicii, in quo erat acturus, æſtimationem adhibeat, dummodo licitum honorarium quantitatis non egrediatur, & *Paulus in l. qui operas* 41. *in fin. ff. loc.* ibi: aduocati quoque, ſi per eos non ſteterit, quominus cauſam agant, honoraria reddere non debent: & Gordianus Imperator in *l.* 3. *C. de poſtul. in primis verbis*, ſi ſub ſpecie honorarii, quod Aduocato vſque ad certum modum deberi potuiſſet, & Iuſtinianus Imperator *in l. ſancimus C. de iudic.* ibi: circa honoraria Aduocatorũ; & Valerianus Imperator *in l.* 2. *C. de legation.* ibi: ſanè ſi honorariis Aduocatorum erat ea quantitas deſtinata, mercedes verò, quo nomine ſignificari ſolet, quod ſoluitur ex cauſa locationis, & conductionis, vt præcipuè colligitur *ex l ſed addeſ.* 21. *in fin. & l. ſi mercede* 28. *in princ. ff. loc.* dicere forſan diſplicuit, cum crederent veteres in certis caſibus locationem & conductionẽ contrahi, vt legitur apud *Vlpi. in l.* 1. §. *in honorarijs ff ſi menſ falſ. mod. dixer.* ibi: non crediderunt veteres inter tales perſonas locationem, & conductionem eſſe, ſed magis operam beneficij loco præberi; vbi ille loquitur de agri menſore ad remunerandum dati, & inde honorarium appellari, quod ius, vt inquit ibidem *glo. verb. Honorarium*, in Aduocato multo magis dicetur, vtpotè cum multò dignius ſit eius officium; quam aliarum perſonarum, quæ ea *l. nominata ſunt.*

3 Cæterum vt *Bud. animadvertit in l. ſolet.* §. *quãtum ad xenia verſ. quomodo, honorarium ff. de offic. Proconſ.* honorarium Aduocationis patrocinii que gratia præberi ſolitum, hodie priſcum nomen prorſus retinere non poteſt; non enim iam honorarium, vt idem ſubdit, ſed arbitrarium iure vocari debet id, quod arbitratu eo-
4 rum ſtatuitur, qui accipiunt, non eorum qui præbent: hoc tamen Budæi dictum ſimpliciter non videtur verum, nam plerique Aduocati, & patroni cauſarum alicuius nominis nihil pro patrociniis petere ſolent, ſed quidquid ſibi à clientibus ſponte offertur, non grauatè accipiunt: porrò ſalarium alioqui ſignificat merce-
5 des annuas, & ſtipendia, quæ ob liberales artes præſtantur, & ad medicinam præcipuè refertur in *l. alimenta* 16. *in princ.* ibi, quod medicus eſſet, ſalaria ei præſtarentur, & in *l. ambitioſa ff. de decre. ab ordin. facien. in fin.* ibi, ſi
6 ob liberalem artem fuerit conſtitutum, ſcilicet ſalarium, vel ob medicinam, ob has enim cauſas licet conſtitui ſalaria, & generaliter prædicatur *in l. ſi fratres* 53. §. *idem Papinianus*, ibi: ſtipendia, cæteraque ſalaria in commune redigi *ff. pro ſoc.* & ad procuratorem litium expreſ-
7 ſim refertur *in l. ſalarium* 7. *& in l. qui mutuam pecuniam* 56. §. 1. *verſ. ſalarium. ff mand.* & generaliter ex quocunque negotio commiſſo *in*
8 *l.* 1. *& in l. ſi litteras* 7. *C. eod. tit.* idem ſatis probari videtur *ex l. diem functio ff. de offic. Præſid. & ex l.* 32. *ff. loc.* quę duæ leges ſingulæ habent ferè eadem verba, nempè, diem functo legato Cæſaris, ſalarium comitibus reſidui temporis, quod legatis præſtandum eſt, debetur &c.

Salarium indicat etiam annuam erogationẽ quę alicui tuendi, exhibendique cauſa præſtatur, *l. fin. ff. de in rem verſ. l. cum ii* 8. §. *ſi in ſingulos annos ff. de tranſact. l. vlt. in fin. ff. de act. & oblig. l. Titia.* 19. §. *final. ff. de annu. leg. & Plin. lib.* 31. *c.* 7. *de ſale tractans*, Honoribus etiã inquit, militiaque interponitur ſalariis inde dictis magna apud antiquos auctoritate, ſicut apparet ex nomine Salarię viæ, quoniam per illam ſal ad Sabinos portari conſueuerat.

B ADVOCATORVM. Aduocatos, inquit *Vlp. in d. l.* 1. §. *ita* enim *ff. de var. & extr. cogn.* accipere debemus omnes omninò, qui cauſis agendis quoquo ſtudio operantur, non tamen per ætatem non affuturi, cauſis accipere quid ſolent, aduocatorum numero erunt *Alc. in l. creditores* 5.
9 *C. de pact. nu.* 7. ita ſcribit, Aduocati verò ipſi, ſeù patroni, iidem oratores cauſarum erant, qui in foro, & viua voce cauſas tuebantur, quod vtique probatur ex *l. aduocati.* 14. *C. de aduoc. diu. iudic.* ibi: militant namque patroni, qui glorioſæ vocis confiſi munimine, laborantiũ ſpem, vitam, & poſteros defendunt. Patronorũ verò nomine dubium non eſt quin aduocati intelligantur, vt ex *eod tex.* apparet, qui totus in honorem Aduocatorum expreſſim cũpoſitus eſt, quos demum in clauſula ipſius *l cauſarum patronos appellat*; ſed quod attinet ad communem loquendi vſum noſtri temporis, iuxta quem intelligi debet ſtaturum noſtrum, ſecundum iuris
10 regulam, de qua in *l. Labro. ff. de ſuppel. leg. in l. librorum* 50. §. quod tamen Caſſius *ff. de leg.*

3. &

3. & in l. cum dilationis 18. §. asinam ff. de fund. instruct. quibus in locis not. Doct. communiter. quod statuta interpretationem recipiunt à cõmuni vsu loquendi, sicuti not. glo. in c. nonnulli 28. verb. vltra duas dietas, de rescrip. vbi etiam
11 canonistę communiter. Aduocati nostris temporibus, præsertim in Vrbe Roma illi dicuntur, qui clientum causis agendis, vel tuendis assistunt legib. ac iurib. nec mirum est moribus Ciuitatis, & vsu rerum appellationem esse mutaram, quę verba leguntur in l. Labeo, vers. nec
12 mirum est. Quinimò etiam in ipsa antiquitate inter personas circa causas in iudiciis laborantes, hæc reperitur distinctio, quam ex Asconi. in diuinat. affert. Buda ad l. minor. 19. §. 1. ff. de min. in illis verbis, qui defendit alterum, aut patronus dicitur, si orator est; aut aduocatus si aut ius suggerit, aut præsentiam suam commodat amico; aut procurator, si negotium suscipit; aut cognitor si præsentis causam nouit, & sic tuetur, vt suam: eamdem refert distinctionem Budeo tamen minimè nominato. Brisson. de formul. lib. 5. vers. actionum etiam instar, fol. 437. & comprobat Polet. in histor. for. Roman. lib. 2. c 1. de aduocatis, & aduocatione in genere, verbo Aduocati proprie, fol. 108. vbi tradit, quod isti proprié sunt Aduocati. Ecce quod antiquitus etiam Aduocatus ille præsertim habitus est, qui ius suggerebat, prout seruat consuetudo nostrorum temporum. Egregij vero aduocati simulque boni Iudicis commendationem
13 nem Ragonii inscriptio continet in hæc verba, quæ subiecit idem Brisson. Ragonio Vincentio Celso V. C. à primo ætatis introitu, in actu publico fidei executione versato, cuius primæ vitæ officio Sedis Vrbanæ Aduocatione exercito, fidem iunxit ingenio, prudentia miscuit liberalitatem, ità vt temo de eius industria, nisi ille, contra quem susceperat, formidaret; cuius accessus ętatis amplissimi honoris, & qui solent senioribus prouenire ornamenta promeruit; nam rexit annonariam potestatem Vrbis æternę in æquitate, vt inter omnes qui ad eum animo litigantes intrassent, parentem se plerũque magis his quam Iudicem præbuisset. Conuenire profecto videtur hoc encomium Eminentiss. viro Lælio Biscjæ filio Bernardini Aduocatorum sui temporis facilè Principis; ille enim primæ vitæ officio sedis Vrbanæ aduocationem exercuit, postea annonariam potestatem Vrbis æternæ rexit, atque demum aliis insignibus muneribus in Vrbe ipsa prędare defunctis in amplissimum Purpuratorum Patrũ ordinem à summo Pontifice Vrbano VIII. merito coaptatus est. Nec verò omiserim, quod Aduocatorum officium ad publicam vtilitatẽ
14 pertinet, vnde competunt eis priuilegia publicæ vtilitatis, vt benè probat Alciat. in l. 1. ff. sol. matr. ad verbum, Nam & Reipublicæ nu. 53. & ideo tenet in specie, ad eos extendi etiam priuilegia Doctorum ius publicè profitentium, eiusdem sententiæ Doct. alios referens, & mox subiungit; ad merita in Deum quod attinet, quod si Aduocati munus suum fideliter, ac diligenter exerceant, cuiuscumque obseruantiæ sodali, fratriuè minori præferendi sunt: sicuti etiam censuit Hostien. in proem. summæ num. 8. & dixit Carpan. ad statut. Mediola. c. 429. nume. 7.

15 Cęterum vix æque illustre, & gloriosum elogium in Aduocatores proferri, posset, quam illud quod æternis monumentis consignarunt Imperatores Leo, & Anthemius AA. in l. 14. C. de Aduo. diuer. iudicior. hisce verbis, Aduocati qui diriműt ambigua facta causarum, suæque defensionis viribus sępe publicis in rebus, ac priuatis, lapsa erigunt, fatigata reparant, nõ minus prouident humano generi, quam si prœliis, atque vulneribus patriam pare mteſque seruarent: Nec enim solos nostro Imperio militare credimus illos, qui gladiis, clypeis, & thoracibus nituntur, sed etiam Aduocatos, militant namque causarum patroni, qui glorioſę vocis confisi munimine laborantium spem, vitam, & posteros defendunt.

16 Quales verò esse debeant Aduocati & qualiter cum omnibus se gerere debeant vid. Specul. de hisce docte, ac prudenter differentem ti. de Aduoc. lib. 1. partic. 4. & de offic. Aduoc. Lancel. Polit. inter tract. vniu. iur. to. 3. p. 1. fol. 362. Demum quanta cura incubuerit ipsum Rom. Im-
17 per. in Aduocatorum fidem, ac integritatem retinendam, planè compertum fit ex Tacito Annal. lib. 11. sub initium, apud quem hęc verba leguntur.

Nam cuncta legum, & magistratuum munia in se trahens, Princeps, materiam prædandi patefecerat, nec quidquam publicę mercis tam venale fuit, quam Aduocatorum perfidia, adeo vt Sancius insignis eques Romanus quadringẽtis nummorum millibus Suilio datis, & cognita prævaricatione, ferro in domo eius incubuerit; igitur incipiente C. Silio Consule de signato, cuius de potentia, & exitio in tempore memorabo, consurgunt Patres, legem Cinciam flagitant, qua cauetur antiquitus, ne quis ob causam orandam pecuniam donumue accipiat. Deinde obstrepentibus his quibus ea contumelia parabatur, discors Suilio Silius acriter incubuit, veterum Oratorum exempla referens; qui famam in posteros, præmia eloquentiæ cogitauissent pulcherrima, alioquin & bonarum artium Principem sordidis ministeriis fœdari, nec fidem integram manere, vbi magnitudo quęstuum spectetur: quod si in nullius mercedem negotia tueantur, pauciora forè, nunc inimicitias, accusationes, odia, & iniurias foueri, vt quomodo ius morborum pretia medentibus, sic fori tabes pecuniam Aduocatis ferat; meminissent C. Asinij & Messalla ac recentiorum Arruntij, Esernini ad summa prouectos incorrupta vita, & facundia. Talia dicente Consule designato consentientibus alijs parabatur sententia qua lege repetundarum tenerentur, cum Suilius, & Cossutianus, & cœteri, qui non iudicium, quippe in manifestos, sed pœnam statui videbãtur, circumsistunt Cæsarem ante acta deprecantes: Et post quam annuit tacens incipiunt. Quę illum tanta superbia esse vt æternitatem famæ spe præsumat? vsui, & rebus subsidium præparari, ne quis inopia Aduocatorum potentioribus obnoxius sit; neque tum eloquentiam gratuito contingere, omitti curas familiares, vt quis se alienis negotiis intendat; multos militia, quosdam exercendo agros, tolerare vitã, nihil

nihil à quoquam expeti, niſi cuius fructus ante prouiderit; facile Aſinium, & Metiallam inter Antonium, & Auguſtum bellorum præmijs refertos, aut ditium familiarum hæredes, Eſernios, & Aruntios magnum animum induiſſe, prompta ſibi exempla, quantis mercedibus P. Clodius, aut C. Curio *concionari ſoliti ſint*, ſe modicos Senatores, qui à Rep. nulla niſi pacis emolumenta peterent, cogitare plebem, qua roga eniteſceret, ſublatis ſtudiorum præmiis, etiam ſtudia peritura, vt minus decora. Hæc dicta, aut fruſtra dicta Princeps ratus, capiendis pecunijs, poſuit modum vſque ad dena ſeſtertia, quæ egregii repetundarum tenerentur.

C

PROCVRATORVM. Procuratoris nomem gene-
18 rale eſt, vnde conuenit tam conſtituto ad negotia, quam ad lites *l. 1. ff. de procur.* hoc tamẽ loco ſtrictè intelligi debet de procuratoribus ad lites, cum de his euidenter appareat loqui ſtatutum, & verba vbi ſunt clara, non admit-
19 titur quæſtio voluntatis *l. ille aut ille* 25. *de leg. 3. l. licet Imperator* 77. *ff. de l. 1.* & in caſu ſimilis ſtatuti declarauit *Carpan. ad ſtat. Mediol. cap.* 429. *num.* 8. *verb. Vel procurator*: procuratores autem, de quibus hic agitur hi ſunt; qui am-
20 bigua facta cauſarum tum verbo, tum ſcripto Aduocatis & Iudicibus explicant, ex quibus ius oritur, *l. ſi ex plagis* 53. §. *in clivo Capitolino*; ibi: in cauſa ius eſſe poſitum *ff. ad leg. Aquil.* atque
21 amplius elaborant, vt acta per tabelliones, ſeu Notarios in ſcriptis opportunè, & iudiciorum ordine ad vnguem impleto in ſcriptis rediganter, vnde proceſſuum, ac ſententiarum nullitates euitentur iuxta *tex. & ibi not. per ſcribentes in l. prolatam C. de ſent. & interloc. omn. Indic. & per Vãt de nullit. ex defect. proceſſ. ac ſolemnit. & form. ipſar. ſenten.* de litium Procuratoribus mentio habetur in *l. ſalarium* 7. *& in l. qui mutuam pecuniam* 56. §. 1. *verſ. ſalarium ff. mand. & apud Buda. & Briſſon. in* diſtinctione relata præcedenti notatione proxima, vbi procurator dicebatur, qui negotium ſuſcipiebat, aliàs dicitur ſuſcipere actionem, *vt in l. non videtur.* 53. *ff. de re-*
22 *gul. iur.* ſed & cognitor appellabatur, *Budæo & Briſon.* teſtibus, qui præſentis cauſam nouerat, ſicque tuebatur, vt ſuam, quem tamen Cicero
23 dixit familiariſſimum defenſorem, vt idem *Budæ.* ibidem exponit in annotat. reliquis in *pandect. ad l. moris* 9. §. *ſolet. autem ita verſ. Ergo cognitorem ff. de pæn.* Cæterum de ſpectantibus
24 ad officium & facultatem procuratorum benè tractat *Specul. tit. de proc. lib. 1. partic. 3.* quales verò eſſe debeant procuratores, tum in Auditorio Rotæ, tum in aliis Tribunalibus Vrbis iuxta conſtitutionem *Pauli Papæ V. felic. rec. de refor. Tribunal. Vrbis.* vide conſtitutionem ipſam tit. de Aduocatis, Procuratoribus & ſollicitatoribus, ex qua tria præcipuè obſeruanda videntur, primum quod Aduocati, ſeù procuratores conſanguinei, vel affines vſque ad ſecundum gradum alicuius Iudicis, vel officialis in cauſis coram eo pendentibus, nullo pacto valeant patrocinari, ſecundum quod procuratores non debent admitti, qui non ſint prius approbati à ſuperiore illius Tribunalis, vbi cauſas agunt, & in libro particulari deſcripti, vt in *verſ. 1. 2. & 3.* Tertium quod non poſſint à ſuis clientibus ſalarium petere niſi conuentum, vt in *verſ. Procuratores, & Solicitatores.* Plura alia iuri, rationi, & bonis moribus conuenientia præſcribit eadem conſtitutio à Procuratoribus, & ſollicitatoribus obſeruanda, quæ quidem adimpleri publicè expediret, ac oporteret.

D SI ADVOCATI. dictio ſi, denotat conditio-
25 nem *l. quibus diebus* 40. §. *quidam Titio ff. de condit. & demonſtr. glo. in l. 1. verbo conditio. vbi etiam Doct. ff. eod. tit. l. quodcumque* 45. §. *fin. ff. de verb. oblig.* Plura alia ad id cumulat *Barboſ. diction. 313. d. num 1.* Conditio autem inducit for-
26 mam, qua omiſſa diſpoſitio non ſortitur effectum, *l. qui hæredi* 44. *in princ. & l. Meius.* 54. *ff. de condit. & demonſtr. Caput. dec. 150. num. 3. p. 1. in recent.* & alij complures congeſti per *Barboſ. in princ. & loc. comm. iur. verb. Conditio inducit formam num.* 30. Ideò, vt huic ſtatuto locus fiat, animaduertendum erit in caſibus contingẽtibus an concurrant omnia, & ſingula hoc capite expreſſa.

E IN TOTA CAVSA. Iure quidem, nam qui protractu, vel vt in Pandectis Florentinis legitur, pro
27 tractata non affuturi cauſis accipere quid ſolẽt, Aduocatorum numero non ſunt, *d. l. 1. §. Aduocatos, vbi & Bart. n. 3. & ſeq.*

F SCRIPTVRIS SVAS MANVS APPOSVERINT. Quid ſi Aduocatus ſibi ipſi patrocinatus ſit, debebit ne taxari eidem ſalarium, perinde ac ſi aduocarum pro altero egiſſet? dicendum videtur, quod taxari debeat, vti tenuit *Bart. in l. ſi ſtipulatus ei.* 45. *ſub num. 3. ff. de fideiuſſ. quem ſequitur Guid. Pap. ſingul.* 250. *Iaſ. in l. properandum* §. *ſine autem alterutra num* 14. *verſ. ego teneo, C. de indic. Specul. tit. de expenſ.* §. 6. *verbo Poſtremo ſub n.* 8. *verſ. quid ſi ab emptore*, qui tamen declarat, vbi Aduocatus nihil de contingentibus ad cauſæ defenſionem omiſerit, & ad eum ſe refert
28 *Rot. deciſ.* 5. *num.* 1. *de procur. in antiquior. Myſinger. obſer.* 2. *cent.* 1. *ſub nu.* 1. dicens deberi hoc
29 caſu ſalarium Aduocato petenti ex cauſa damni & intereſſe, quia interim alias cauſas, vel negotia neglexiſſet, & hanc teſtatur communem eſſe opinionem, ſicuti conteſtatur etiam *Aſin. d.* §. 32. *limit.* 19. *num.* 2. licet contra non deſint multi aliter ſentientes, *vt per Aſin. ead. limit. num.* 1.

30 Quid ſi victor habuerit aduocatum, qui ei gratis patrocinari voluerit, num petere poterit ſalarium taliſ aduocati inter reliquas expenſas litis? diſtinguendum videtur, aut Aduocatus remittit amico clienti ſalarium, ex cauſa remunerationis, & eo caſu eiuſmodi ſalarium peti poterit, aut ſimpliciter remittit gratis animo
31 donandi, & tunc non poterit peti, ita diſtinguit *Specul. tit. de expenſ. d.* §. 6. *verbo poſtremo n.* 8. *verſ. Quid ſi victor*, quem ſequitur *Rot. dict. deciſ.* 5. *num.* 2. *in antiquior. & deciſ.* 38. *de ſentent. & re iudic. in antiq.* quam quidem diſtinctionẽ ſequuntur, & commendant, etiam alij relati *per Aſin. d.* §. 32. *ampliat.* 66. *num* 1.

G DVCATOS AVRI TRES. Talis ducatus iulioru vndecim computatur, *vt cap.* 197. *verſ. ducatus auri ſupra lib.* 1. *de verb. & rer. ſignif.* ſtatutum autem aſſignans ducatos tres dumtaxat Aduocato, qui interuenerit in tota cauſa, & omnibus ſcripturis ſuas manus apposuerit, corri-

gen-

gendo, approbando, vel ſubſcribendo, videtur eſſe illiberale: ſed dicamus cum *Vlp. in d. lib. 1. ff. de var. & extraordina. cognit. §. & quidem*, quod res ſanctiſſima ciuilis ſapientia,
32 pretio nummario non eſt æſtimanda, nec tamẽ ideo impeditur voluntaria clientis liberalitas erga Aduocatum ſuum; neque iſti tres ducati ſtatutarii habere debent aliquid commune cum honorariis Aduocato exhibitis, ac præſtitis pro occaſione in cauſæ profecutione iuxta conuentionem, vel conſuetudinem, quæ vim habet cõ-
33 uentionis, iure enim arguitur à pacto, ſeu conuentione ad conſuetudinem, ita vt quidquid fieri poteſt per pactum, etiam poteſt per legem, vel conſuetudinem, ex *tex. in l. fin. vbi Bart. Bal. Salic. & alij not. C. de fideiuſ. cum alijs congeſtis per Euer. in loco à pacto ad legem, vel conſuetudinem nu. 1.* Et quidem quod attendi debeat conuentio inter clientem, & aduocatum probat *tex. in c. non licet 71. 11. q. 3.* ibi, & ſi liceat Aduoca-
34 to vendere iuſtum patrocinium, & iurisconſulto rectum conſilium, *& in c. fin. 14. q. 6* ibi: quia vendit. Aduocatus iuſtum patrocinium, iuriſperitus verum conſilium; nemo enim de ſuo cogitur facere beneficium *c. precarie 10 q. 2. glo. in d. c. non licet 11. q. 3.*

36 Valet autem eiuſmodi conuentio, ſi promiſſa fuerit Aduocato quantitas, vel res, non tamen reſpectu rei, quæ in litem deducitur, vel ſi pactum ſit de quota litis & alias, vt benè declarat *Carpan. ad ſtat. Mediol. c. 29 num. 19. & ſeqq. probat. tex. in l. 1. C. de ſuffrag. not. Guid. Pap. dec. 102. num. 2. Iaſ. in §. tripli. num. 58. inſtit. de action. idem Carpa. cap. 432. verb. licet non fecerit pactum nu. 3.* conferunt huic *not. per Alber. in l. nec quicquam §. obſeruare nu. 3. ff. de offic. Proconſ. & per Aſin. tract. de execut. §. 3. cap. 9. num. 3. & 4. &* ſalarium conuentum deberi Aduocatis, & pro-
37 curatoribus pro indubitato habetur, vt apparet etiam ex allegata *reform. Tribun. Vrb. Pauli Papæ V. tit. de Aduoc. &c. verſ. Procuratores, & ex dec. 238. ſub num. 1. p. 1. in recentior.* quibus in locis, licet ſermo ſit de procuratoribus, attamen quo ad hoc ex identitate rationis nullum eſt diſcrimen inter Aduocatos, & Procuratores, vt apparet ex diſpoſitionibus legalibus, & ſtatutariis, & ex ſcriptis Doct. qua de re nos etiam aliquid mox dicemus ſub verbo Procurator; & de procuratore, & Aduocato idem quo ad validitatem conuentionis ſalarij cum cliente traditi *Carpan. ad ſtat. Mediol. d. c. 432. verbo licet non fecerit pa. _ us nu. 3.* conſequenter vt ſupra proximè per argumentum deduximus, ſi in caſu, de quo agitur attendi debet conuentio, ita pariter & conſuetudo, vbi conuentio ceſſet, quod ſi Aduocatus operam ſuam præſtare detractet, niſi ſingulis actibus ſibi ſatisfiat, debet iudex litigatorem adigere, vt ei ſatisfaciat, niſi ipſe litigator alium pro alio patronum eligere maluerit, iuxta *text. in l. properandum §. illo verſ. honorarijs C. de indi. not. Alciat. in d. l. creditori nu. 7.*
Antiquioribus autem temporibus Aduocatis,
38 ſeu patronis cauſarũ oblatum à principio honorarium non conuentum recipiendi quidem ius erat, *d. l. 1. §. in honorarijs verſ. Ita enim ff. de var. & extraord. cognit. l. fin. C. de cond. ob cauſ. l. qui operas 41. verſ. fin. ff. loc. l. vnic, C. de ſuffrag. vbi glo. verb. conſignatur & verb. Petere* Petere autem ex iudicio non poterant, niſi in fine litis,
39 vt not. Alciat. in l. creditori 5. ſub verbo Patrocinio
40 *num. 6. C. de pact.* ſed quod immo honorarium peti poſſit ab Aduocatis etiam lite pendente ex officio iudicis, *not. Myſinger. obſer. 7. num. 5. cent. 3. iuxta ſententiam Bart. in l. properandum §. illo nu. 2. C. de iudic. & Guid. Pap. deciſ. 190. in honorarijs littera N.* vbi & additio, *Carpan. ad d. c. 432. ſub verb. De eius ſalario nn. 8.* communior tamen eſt opinio Doct. quod in fine li-
41 tis, & non ante finem honorarium Aduocato debeatur, *vt not. Iaſ. in l. diem funcio num. 11. ff. de offic. Aſſeſſo. & in §. tripli num. 59. inſtit. de action. Myſinger. d. obſer. 7. num. 2. Canall.* qui tamen vtramque opinionem communem dicit *pract. quæſt. comm. contra comm. quæſt. 598.* Verum hęc diſputatio inutilis redditur ex vſu, & conſuetudine noſtri temporis, quinimo antiquiſſimi de qua præcipuè *Iaſ. in d. §. tripli nu.*
42 61. Honorarium verò Aduocatorum maius pro ſingulis cauſis actis non deberet excedere centum aureos *d. l. 1. ff. de var. & extraord. cognit. §. ſi vero poſt cauſam actam*, vbi hæc legũtur verba, ſi vero poſt cauſam actam cauta eſt honoraria ſumma, peti poterit vſque ad probabilẽ quantitatem, & ſi nomine palmarii cautum ſit, ſic tamen, vt computetur id, quod datum eſt cum eo quod debetur, ne vtrumque compoſitum licitam quantitatem excedat; licita autem quantitatis intelligitur pro ſingulis cauſis vſque ad centum aureos; quod tamen non procedit, vbi plus per clientem promiſſum fuerit cum iuramento *Guid. pap. dec. 190. num. 1. Vrſil.*
43 *ad Afflict. dec. 123. num. 6.* item ſi datum ſit ſpõte, tum enim illud licitè retinebit Aduocatus
44 in foro conſcientiæ, *Tiraquell. de notabilit. cap. 29. num. 30.* fallit etiam vbi cauſa ſit de vita, quia tunc nullum eſt taxatum ſalarium à iure, *Iaſ. in*
45 *§. tripli n. 53. inſtitut de action. ex Bald. in l. prima ad fin. C. mand.* tanti autem æſtimantur, quanti dena ſeſtertia aduocatis honorarii loco permiſſa apud *Tacit. lib. 11. Annal. ſuperius citatum, vti probat Alciat. diſputt. lib. 3. cap. 9. & in dicta l. creditori num. 9. C. de pact. Anton. Auguſtin. emendat. lib. ſecundo cap. 9. num. 9. Schard in ſuo Lexicon. iur. verb. Aureos centum continet ſeſtertios, Iuſt. lipſ. in ſuis notis ad Tacit. loco citato ſub verbo capiendis pecunijs, ſpoſuit modum vſque ad dena ſeſtertia nu. 27.* Porrò quanta ſit differant aurei re-
46 centiores ab illis veteribus cognoſci poteſt, tum ex prædictis auctoribus, tum *ex Didac. var. reſol. lib. 3. cap. 11. num. 3. & de veter. collat. numiſmat. cap. 3. §. primo & Mynſing. in §. nos autem, inſtit. de Attil. tut. vbi præcipuè num. 5.* computat vetus honorarium aureorum centum pro Aduocatis, ccl. conoratis, ideſt aureis noſtrorũ Temporum, & in fin. ſubiungit ex *Alciat. d ſe citato*, quod aureus, quo hodie vtimur, ex generali omnium populorum conſuetudine ſubrogatus eſt veteri, & ideo quæ de ſolido quem ſuperius nu. 3. accepit pro aureo ex ſententia *Accurſii in eod. §. verbo Solidos*, iure ciuili decreta ſunt, ad noſtrum aureum quantumus leuioris ponderis referenda eſſe, Accurſij verò ſententia accipientis
47 ſolidum pro aureo, valdè dubia redditur ex deductis fusè ſatis *per Didac. dicto §. num. 2.* qui &

eam

eam reprobat, quam tamen probauerat *Anton. Auguſtin. dict. emend. lib. 2. cap. 8. præſertim in fin.* ad ſupradicta videri etiam poſſet non inutiliter *Panuin. de Imper. Roman. cap. de veſtigal. Popul. Roman. fol. 225. & ſeqq.*

Verum quidquid ſit de honorario illo aureorum centum non excedẽdo *ixxtam dicta l. 1. §. ſi vero ff. de var. & extraord. cognit.* conſuetudo noſtri temporis planè ſeruanda eſt, quæ ita legem illam de var. & extraord. cognit. interpretata eſt, vt intelligatur in ſingulis cauſis ideſt Capitulis, ſicque ſeruari de facto per Aduocatos Curiæ Romanæ inquit *Bart. in dicta l. prima §. ſi cui cautum ff. de var. & extraord. cognit.* quem refert *Iaſ. in dicto §. tripli num. 52 inſtit. de action. qui tamen ſeq nu.* ſubiungit, quod præſcriptum illud ſalarium centum aureorum non ſeruatur, vbi
48 de vita agitur, vt ſupra dictum eſt, neque ſeruatur in Aduocatis Epiſcoporum, vel Abbatum pro ſtatu dignitatis eorum, & amplius ſubnectit pium, ac notabile dictum, ad fauorem pau-
49 perum, ſcilicet quod ante notauerat *Bald. in l. 2. §. ſi furioſi n. 6. vbi & addit lit. D. C. de nupt. & facit tex. ibidem in verb. Gratis.* Addo amplius monitum *Angel. ad Aduocatos in l. quidam Hiberus 12. ff. de ſeruit. Vrban. prad. vbi n. 3. habet hæc verba.* Nota benè tu Aduocate; quia ſe-
50 quendo conſilium Iuriſconſulti, in ead. l. & mãdatum Dei, debes conſulenti te ſumma diligentia, ſummoque opere perſuadere, vt ad litigium non decurrat ſubito, ſed cum aduerſario in primis more fraterno loquatur, facit *tex. in l. debitores 10. C. de pignor. & melius in l. ſi manumiſſori vbi gloſ. verbo Non protinus C. de obſeq. patron. præſtan.* conſuetudo igitur in honorariis Aduocatorum, vt ſupra ſeruari poteſt, quia generaliter
51 decretum eſt, quod conſuetudo legem abrogat, *l. de quibus 32. in fin. ff de legi.* ibi; quare rectiſſimè illud etiam receptum eſt, vt leges non ſolum ſuffragio legislatoris, ſed etiam tacito conſenſu omninò per deſuetudinem abrogentur: quod ibi Doct. pluribus proſequuntur, & præcipuè
52 *Bart. nu. 5.* vndè dixit *Iaſ. in l. rem non nouam 12. nu. 3. C. de indic.* quod licet Aduocati de iure debeant iurare, quod non defendent niſi cauſas, quas iuſtas eſſe putauerint iuxta eamdem *l. rem non nouam §. patroni*, attamen de conſuetudine
53 contrarium ſeruatur, nempe vt eiuſmodi iuramentum nõ ſubeant, & ita tenent Doctor. communiter, vti teſtatur *Iaſ. loco citato not. Specul. tit. de Aduoc. §. 9. verſ. vtriuſque partis n. 15. lib. 1. Piagg. de iur. conſuet. quæſt. 8. num. 173. & ſeq.* Et
54 quoad taxationem ſalarii Aduocati, & procuratoris in fine litis faciendam apud *Bellemer. legitur deciſ. 937.* quod niſi Aduocatus multum laboraſſet, ſufficiant pro eo in prima inſtantia *Floreni ſex*, & in qualibet alia tres: pro procuratore autem in prima quatuor, & in qualibet alia tres; Verum hac de re iam habemus ſtatu-
55 tum clarum, & pro florenis nomen ducatorum auri iam vſu receptum eſt, vti factum pariter videmus in taxatione fructuum Eccleſiarum, & aliorum beneficiorum, qui quidem fructus ad florenos in Cancellaria Apoſtolica modo non exprimũtur, vti olim fiebat, ſed ad ducatos auri
56 Cameræ. Porrò non omiſerimus quod honorarium, ſeu ſalarium Aduocatorum, & Procuratorum efficitur peculium quaſi Caſtrenſe *l. fori tui culminis, et l. cum aduocatio C. de aduoc. diuerſ. iudicio. not. Alciat. conſ. 339. nu. 1.* vbi dicit ex hoc non conferendum *Clementin. de patr. poteſt cap. 6. effect. 9. nu. 6. & 7. Carpan. d. c. 432. verbo de eius ſalario n. 5.*

H ET TANTVNDEM PROCVTATOR. Forte quia &
57 procurator dici poteſt patronus, & Aduocatus, *glo. in l. ſalarium 7. verbo ſi extra ordinem in fin. ff. mand. per tex. in d. l. 1. §. aduocatos ff. de var. & extraord. cognit. Bald. in l. 1. ſub n. 9. C. mand. Iacob. de Aren. de expenſ. in indic. fact. n. 33.* eſt is tractatus tom. 3. par. 2. *fol. 395. inter tract. vniuerſ. iur.* hæc tamen apud iuris interpretes differentia conſtituitur inter honorarium, ſeù ſalarium Aduocati, & ſalarium Procuratoris, nempe vt
58 illud etiam non conuentum debeatur ſcilicet extra ordinem per iudicis officium, iuxta *tex. in d. l. 1. §. Aduocatos, cum ibi not. per glo. verbo quoq; & per Bart. nu. 2. Feder. de ſen. conſil. 218. num. 1. & ſeq. Natt. conſ. 376. num. 6. Granut. theorem. 12. num. 4.*

59 Iſtud vero non debeatur, niſi de eo fuerit conuentum, vel ſimus in Ciuitate, vbi adſit conſuetudo vt opera locetur à Procuratoribus, & eiſdem ſalarium perſoluatur, quæ quidem diſtinctio à Doctor. citatis approbatur, vt videre eſt apud eos, quibus addo *Alex. conſ. 109. nu. 1. lib. 6. Gabr. concl. 5. de procur. Borgn. dec. 41. n. 46. Granu. d. theorem. 12. n. 9. verſ. ſi eſt procurator. ad lites, qui ad id refert. dec. Rot. in vna Toletana mercedis 4. Maij 1568. & demum apparet dec. 238. n. 1 in recentior. tom. 1.* vbi complures aliæ deciſſ. ſimiles indicantur; Quæ verò dicta ſunt de ſalario iuxta conſuetudinem ſoluendo, locum vtique habent in procuratoribus litium, non autẽ in procuratoribus negotiorum, vt ex *Natt. loc. citato, & Granu. dict. theorem. nu. 8. Guid. Pap. quo 68. nu. 5.* Cum igitur in Romana Curia vigeat
60 eiuſmodi conſuetudo, vt eſt notorium, ſit vtiq; indubitatum ex prædictis, quod etiam litium procuratoribus congruum debeatur ſalarium, licet de eo non fuerit conuentum, atque ita videretur intelligenda conſtitutio ſuper *Reform. Tribun. Vrb. tit. de aduoc. procur. & ſolicit. verſ. procuratores, de quæ ſupra diximus hoc c. ſub lit. C. verbo Procuratorum*, ſiquidem æquus, & rationi conſonus eſſe videtur talis intellectus, ne procuratorum labores inanes ſint, & iuſto præmio defraudentur, graui ſanè cum damno ipſorum, qui vt plurimum ex laboribus profeſſionis ſuæ
61 in hac Alma Curia ſuſtentantur, nam & regula iuris eſt, quod noua diſpoſitio ita potius intelligi debeat, ne aliquid addat iuri communi, quam vt ex ea quis damnum indebitè patiatur, iuxta *gloſ. & Doct. in l. final. §. in computatione C. de iur. delib. Dec. conſ. 37. nu. 70. verſ. Præterea*, vbi de communi opinione, *Iaſ. in l. properandum §. ſine autem alterutra, n. 6. C. de indic. Ruin. qui plures alios congerit in l. Gallus §. quod ſi quis filium nu. 178. ff. de lib. & poſth. Rot. deciſ. 432. n. 12. p. 1 diuerſ.*

Demum non inutile videtur hic quærere, an ſalarium debeatur procuratori, etiam quando eius cliens litem compoſuerit cum aduerſario ſuo? & deberi tam procuratori, quam Aduocato, & Iudici tenent Doct. communiter, quia
62

per eos non ſtetit, quominus cauſam pro officio ſuo vſque ad finem proſequerentur, vti teſtatur ex alijs *Borgni.dec.41.n.43. Iaſ.in §.tripli n.58. inſtit.de action. Dec. conſ.70. nu.2. Guid.Pap. dec. 102.ſub n.2.verſ.etiam ſi amicabilis concordia*, vbi de communi opinione, *Suarez. 2. in ſuis comm.opin. verb. Aduocatus, nu.105. Bertachin.* qui plures alios congerit in ſuo *repertor.verb. Labor non debet eſſe vacuus.* Quinimo amplius debetur
63 honorarium, & ſalarium Aduocato, ſeù cauſæ patrono, qui citra laborem, & librorum reuolutionem elienti conſilio ſuo cauit, cum iam exanthlati labores, & ærumnæ, quibus ars iſta addiſcitur, præmio carere non debeant, ſicuti cenſuit, & expreſſit doctiſſimus *Alciat.lib.1.de verb.ſignif. verb. Ex re ſit nu.63. quamuis glo.contrarium ſenſiſſet in c.71.non licet 11.q.3. cui quidē glo.etiam contra dixerūt Io:Andr. in mercuri Franc. Purpur. in l.ſi me & Titium in prin. ff.ſi cert.pet. Alber.in l.1. C.de poſtul.* qui omnes citantur in margine ad ipſum *c.non licet*, & huic quidem ſententiæ ſuffragantur verba eiuſdem tex. quæ hæc ſunt: Liceat Aduocato vendere iuſtum patrocinium, imiſconſulto rectum conſilium, ſolum enim ibi requiritur iuſtum patrocinium, & rectum conſilium, quo honorarium debeatur.

I In SECVNDA, AVT VLTERIORI INSTANTIA. Vlterior inſtantia contingere poteſt, vt ſupra *c.* 180. *& ſeq.lib.1. iſtorum ſtatutorum.*

K HABEANT DIMIDIAM SVMMAE PRAEDICTAE. Quod quidem rationi conſentaneum eſt, nam longius, & acrius certamen fieri ſolet in prima inſtantia cauſarum, quam in reliquis, vnde & maius debet eſſe præmium Aduocatorum, & Procuratorum, argumento *tex.in dicta l.1.§. honorarijs ibi, pro modo litis, vbi et gl.ff.de var.et extraord. cognit.* quo circa, & biennij ſpatium a die conteſtationis litis primæ inſtantiæ conceditur, ſecundæ menſium ſex à die appellationis, tertiæ verò, vbi ea eſſe contigerit, menſium quatuor itidem à die appellationis, vt ſupra *libro primo cap.* 21.

L IN SVMMARIIS AVTEM CAVSIS, VEL EXECVTIVIS. Quæ ſint cauſæ ſummariæ habetur ſupra *lib.* 1. *cap.* 88. vbi, & nos de illis egimus; executiuæ verò recenſentur, & explicantur à *cap.* 82. *vſque ad* 87.

M CAVSAE SVMMARIAE, ET EXECVTIVAE INTRICARENTVR. Quod intelligendum videtur, ſiue dubio facti, ſiue dubio iuris intricati, & contro-
64 uerſi, quæ quidem dubia æquiparantur, *Ioan. Andr. in c.vnic de poſtul.Prælat.in 6.text. eſt ſecundum vnam lect. in cap. cum dilectus de conſuetud. not.Corn.conſ.302.ſub nu.2.vol.1.Aym.conſ.179. nu.2.Capic. dec.10.nn.19. Rot.apud Seraph.'deciſ. 271.nu.8.& deciſ.132. num.7.par.2. diuerſ.in recentior.*

N SI CAVSAE ESSENT ARDVAE, VEL IMPLICITAE. Merito hic ſtatuitur, quod locum non habeat in cauſis talibus ſalariorum prædicta taxatio,
65 quoniam vbi extraordinarius labor exigitur, extraordinarium pariter debetur præmium,
66 quia laboris ratio eſt habenda, *l. quidem §. illo C.de neceſſ.ſerv. authe.de iudic.§.nec autem Specul. in proc.verſ. Hoc ergo,* & labores defraudare iniquum eſt. *Bald.in l.pretribus num. 17. C.de impub. & alijs ſubſtit.* & remuneratio de iure faciendæ eſt iuxta laborem, *Specul.depoſitio.7.Sed pone procurator agit n.32.per tex.in l. ſalarium 7. ff.mand.* & *niſi cum §. quippe extr. de renunc. cap.caritatem 12. quæſt. 2.7.quæſt. 1. in prin. c. Pium de pœnit. diſtinct.3.*

O INTER BARONES, VEL ALIOS NOBILES DIVITES CASTRIS, &c. Huc conferunt, quæ ſupra diximus ad hoc ipſum *cap. ſub litera F. verbo ducatos auri tres*, paulò ante finem not. *ex dicto Iaſ. in §.tripli nu.53.inſtit.de action.*

P EXPENSAS TAXARE NON POSSINT. Exceptis tamen cauſis, de quibus proximè dictum eſt, *verſ. ſed ſi cauſæ eſſent arduæ*, tum enim iudicis arbitrio in ſalariorum taxatione ſtari debet, nam regulare eſt, quod generalis clauſula non refertur ad ea, de quibus in proximis antecedentibus verbis facta eſt expreſſa mentio, & diſpoſitio *Oſaſc.deciſ. Pedemont.* 169. *num.1. per text. in l. doli clauſula* 119. *ff. de verb. oblig. l. ſanctio legum.41.ff.de pan. Cott. in memor. verbo clauſula generalis, Oldrad. conſ.* 8. *quidam paterfamilias num.* 4.

De a Verborum, b & Rerum c ſignificatione.

CAP. CXCVII.

d DIſtrictus Vrbis e paſſibus quadraginta millibus circumquaque finitur.

f Dierum vtilium appellatione, illi dies continentur, quibus ius in Capitolio redditur: vbi autem dierum ſine adiectione, vtilium fit mentio, g de currentibus diebus intelligitur.

Menſes triginta dierum ſinguli *h* computantur.

i Ducatus auri Iuliorum vndecim computatur: quod, ſi ſimpliciter ducati nomen proferatur, vel cum adiectione de carolenis, carolenorum decem pro ſingulis interpretatur.

k Scutum, ſi aliud non adiiciatur, Iuliorum decem intelligitur.

l Floreni nomen ſimpliciter prolatum, quadraginta *m* ſeptem ſolidorum prouiſinorum interpretatur, qui conſtituunt præſentis temporis Sanctiſs. D. N. Domini Gregorij Papæ XIII. & huius anni MDLXXIX. bolonenos trigintaquinque, & quartam partem alterius boloneni.

Libra prouiſinorum conſiſtit ex ſolidis prouiſinorum, viginti, bolonenis autem quindecim.

n Iulius eſt bolonenorum decem.

o Carolenus bolonenorum ſeptem cum dimidio.

p Bolonenus quatrenorum quatuor.

Prouiſinum denique ſolidorum, interpretamur eſſe trium quatrenorum.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Senſus legis colligi non poteſt, niſi verba prius intelligantur.*
2 *Verba ſunt notæ paſſionum animi, & voluntatis.*
3 *Vox, Nomen, Dictio, Locutio, accipiuntur in iure pro ſynonimis.*
4 *Verbum dicitur pars orationis ſignificans incompoſitum prædicatum, &c. & ſumitur aut ſtrictè, aut largè, & nu. 5.*
Et quomodo acceptatur in iure, & nu. 6. & 7.
8 *Voces conſideratæ extra orationem. Sunt ſignificatiuæ, ſed non affirmant, neque negant.*
9 *Rerum nomine veniunt corpora, & iura.*
10 *Rei, verbum generale eſt, & accipitur pro ſubiecto omni corporeo, vel incorporeo, ſeu promiſcuo, & nu. 11.*
12 *Res paſſiuè vt plurimum ſignificantur, & verba actiuè ſignificant: & quandoque res etiam actiuè ſignificant, & nu. 13.*
14 *Patibulum rerum mortis, ſignificat iuriſdictionem, & merum imperium, &c. & n. 17.*
15 *Signa repræſentant ſignatum: & ſufficit ſignum, licèt deficiat ſignatum, & nu. 16.*
18 *Significatio, quid ſit, & n. 19.*
20 *Auctoritas inuentores, vt legislatores, vel etiam conſuetudo, dedit vera, & ſignificata vocabulis, & num. 21.*
22 *Communis vſus loquendi præualet verborum proprietati: & dat interpretationem ſtatutis, & nu. 23.*
24 *Verba iuxta communem vſum loquendi accepta, poteſt dici quod propriè intelligantur.*
25 *Conſuetudo eſt certiſſima loquendi magiſtra.*
26 *Significatio figuratiua communis eſt, & poteſt appellari vſitata.*
27 *Interpretatio verborum quomodo diſtinguatur à ſignificatione.*
28 *Attendi non debet quicquid verba ſignificent, vbi mens, & ſenſus aliud volunt, & illatio deſumpta ex hac regula, nu. 30. & 32.*
29 *Mens legis coniicitur ex naturali iure, & æquitate, ac benignitate.*
31 *Dos ſine matrimonio eſſe non poteſt.*
33 *Mens ſtatuentium, & mens Statuti quomodo dignoſcantur, & n. 34. 36.*
35 *Ratio Statuti eſt mens Statuti.*
37 *Voluntas teſtatoris, quæ colligitur ex ratione expreſſa, præfertur verborum ſignificationi, & n. 38.*
39 *Mens, & voluntas diſponentium in vltimis voluntatibus quomodo coniiciatur, remiſſiuè.*
40 *Contractus ſtrictè interpretari debent: & in ijs contrahentium mens attenditur, poſthabita verborum ſignificatione, & n. 41.*
42 *Verba intelligenda ſunt iuxta mentem proferentis, non prout alioqui ſonant; & inuenta ſunt vt dicentis ſententiam exprimant. & n. 43.*
44 *Verba inſeruire debent intentioni, non intentio verbis.*
45 *Iudæi nunquam volunt in ſacra Scriptura à verbis recedere.*
46 *Verborum, & rerum ſignificatio quomodo ſumenda, & n. 47. 48.*
49 *Significatio propria deſumitur vel ab auctoritate, vel à definitione, vel ab etymologia, & horum exempla, n. 50. 53. 54.*
51 *Lex poteſt proprietatem verbis tribuere, & efficere etiam vt ſub verbis proprijs comprehendantur impropria.*
52 *Improprietas, quam Lex tolerat, tolerari debet.*
55 *Etymologia ſi repugnat definitioni, ſtatur definitioni.*
Item ſi repugnet limitationi, ſeu qualificationi facte à iure, & n. 56.
57 *Locutio impropria eſt illa quæ recedit à propria ſignificatione.*
Et à proprio effectu rei diſtinguendæ per ipſum, & num. 58.
Et quandocunque vnum vocabulum ponitur pro alio diſſimili, & n. 59.
Et vbicunque ſubauditur dictio Quaſi, vel aliæ huic ſimiles, & n. 60.
Item quæ ſignificet aliter quam ſonet, & n. 61.
Et quæ concipit ſignificationem impropriam, & nu. 62.
Et quæ ſaluatur per figuram, & n. 63.
Quid intellige vt n. 64.
65 *Diſtrictus vocabulum apud neminem ex antiquioribus latini ſermonis ſcriptoribus reperitur: vſitatum tamen eſt in Decretalibus, & n. 66.*
67 *Diſtrictus à diſtringendo, & in vincula trahendo nomen accepit: & propriè quis ſit, & n. 69.*
Latius patet quàm Territorium, & n. 68.
Et quicquid de nouo accedit Ciuitati, niſi concedatur ſub nomine Communitatis, dicetur Diſtrictus, & nu. 70.
71 *Diſtrictus eſt triplex ex conuentione, ex priuilegio, ex præſcriptione.*
72 *Iuriſdictioni præſcribitur, & conſuetudo dat iuriſdictionem.*
73 *Diſtrictus nomine, vt quid contineatur, quæ requirantur.*
74 *Significatio propria vocabuli deſumitur ab etymologia.*
75 *Tale ſecundum quid non eſt propriè tale.*
76 *Loca quæ ſe alteri Ciuitati commendant, retenta propria iuriſdictione non cenſentur de Diſtrictu eiuſdem Ciuitatis.*
Idem de locis fœderatis cum alia Ciuitate, & numer. 77.
78 *Liber populus eſt is, qui nullius alterius populi poteſtati ſubiectus eſt.*
79 *Diſtrictus datur etiam in mari: & dicitur aqua ſpatium ſeu latitudo munita iuriſdictione, & imperio, & n. 80.*
81 *Papa ſi moriatur in mari, Cardinales pro futuri Pontificis electione conuenire debent in Ciuitate, per quam locus ille maris diſtringitur.*
82 *Diſtrictus datur etiam in Cælo, & in Aere.*
83 *Termini in Cælo, & in Aere poſiti fuerunt tempore Alexandri VI.*
84 *Delictum quando ſit in mari, cognitio illius pertinet ad locum, de cuius Diſtrictu eſt mare.*
Et quid ſi commiſſum ſit inter duas Ciuitates æquè diſtantes, & n. 85.
Et eadem pars maris ad plures pertineat, datur locus præuentioni, & n. 88. & quis in tali caſu dicatur præueniſſe, & n. 87.
88 *Præuentio iuriſdictionis per capturam rei inducitur.*
89 *Iuriſdictionem habens in diſtrictu mari coherenti, habet etiam iuriſdictionem in mari vſque ad centum milliaria.*
90 *Centum milliaria in mari minus ſunt duobus dietis.*

itized by Google

91 *Imperator donans Ciuitatem, videtur etiam donare pertinentias illius, tam in terra, quàm in mari.*

92 *Mare distinguitur sicut terra.*

93 *Imperatoris beneficium quàm pleniſſimè interpretari debet.*

94 *Diſtrictus non venit in edictis nomine Ciuitatis.*

95 *Diſtrictus Vrbis antiquitus complectebatur centum milliaria ex omni latere, tam in mari, quam in terra: hodie verò quadraginta milliaribus undequaque ſintur, & n. 97.*

Declara vt n.99.

96 *Diſtrictus complectitur Territorium, & pro vno, & eodem ſæpè ponuntur.*

98 *Diſtrictus quomodo probetur, remiſſiuè.*

100 *Caſus omiſſus à ſtatuto remanet in diſpoſitione iuris communis.*

101 *Paſſus qua longitudine conſtet, & quibus menſuris; remiſſiuè.*

102 *Stadium eſt octaua pars milliaris Italici.*

103 *Paſſus eſt quinque pedum: & quare ſic dictus, & nn. 104.*

105 *Pes conſtat ex quatuor palmis, ſiue ex quindecim digitis, & n. 107.*

106 *Palmi conſtant quatuor digitis.*

108 *Leuca eſt paſſuum mille quingentorum: licèt pleriſque in locis ſit amplior, & n. 109.*

110 *Milliarium ſolebat antiquitus diſtingui lapidibus.*

114 *Præfectus Vrbi numerat milliaria ſuæ iuriſdictionis à continentibus ædificijs.*

115 *Milliarium aureum erat Columna, à qua omnes Italiæ viæ initium, & finem capiebant, & à qua itinerum menſura ſumebatur, & erecta fuit in capite Romani Fori, ab Auguſto, & num. 116.*

117 *Suburbia ſunt continentia ædificia Vrbis.*

118 *Non entis nulla ſunt partes.*

119 *Qualitas nulla fundari poteſt, vbi nõ eſt ſubiectum.*

120 *Dies de iure communi alij ſunt vtiles, alij continui.*

121 *Dies vtiles appellari ſolent dies ſeſſionum: & dies iuridici, & n. 122.*

123 *Dies continui qui dicantur, & n. 124.*

125 *Tempus vtile quodnam ſit.*

126 *Dilatio qualibet, & præſcriptio continua intelligitur de diebus currentibus, niſi aliter expreſsè cautum ſit.*

127 *Menſes ſimpliciter prolati computantur triginta dierum; tam de Iure communi, quam municipali.*

Amplia etiam, vbi lex terminum ſtatuat duorum menſium vtilium, & n. 128.

Intellige vt nn. 131. 132. & procedit pariter in contractibus, & in vltimis voluntatibus, & n. 129.

Non procedit autem, vbi de alieno menſe in ſpecie, & indiuiduo facta ſit mentio, & nn. 135.

130 *Vſus communis loquendi attendi debet in quanis diſpoſitione.*

133 *Mora, quæ dicatur breuis, & purgabilis, relinquitur arbitrio iudicis.*

134 *Mora purgari non poteſt, vbi tempus à lege, vel à ſtatuto præfigatur, niſi probetur impedimentum.*

136 *Statuta in non expreſſis, declarantur à iure communi.*

137 *Plinij locus de veterum numiſmatibus.*

138 *Iani bifrontis nota, & prora nauis cur numiſmatibus veterum inſculpta?*

139 *Numiſmatum valor quis; remiſſiuè.*

140 *Nummi argentei, & nummi aurei vſus, quando inceperit apud Romanos, & n. 141.*

142 *Leges quatuor a Romanis conditæ de re nummaria, Papiria, Liuia, Clodia, Maria.*

Et quid vnaquæq; diſponeret, numer. 143. 144. 145. 146.

147 *Ducatus Romanus quo tempore primum cuderetur, & quare ſic dictus; & eius mentio ſit in regul. Cancell. de valor. exprim. in impetr. benefic. & nn. 148.*

149 *Ducatorum valor. remiſſiuè.*

150 *Scutum monetæ ſpecies, prodijt in Gallia poſt Ducatum Romanum.*

151 *Florenorum variæ ſunt ſpecies, & varius valor.*

152 *Floreni primi à Florentinis cudi cæperunt, à quibus nomen traxere.*

153 *Florenus aureus ab alijs, quam à Florentinis cudi non poterat, ſub pena anathematis: & ducato de Camera exequatus eſt, & n. 154.*

155 *Baiocchus ſucceſſit in Vrbe loco Boloneni; & eius valor.*

156 *Ius cudendi monetam competit ſolum ſummis Principibus, & inferioribus etiam Principibus, quibus à ſummis idem ius impertitum ſit, & n. 157.*

158 *Moneta falſa dicitur quæ ab eo cuditur, qui publicæ ad id auctoritate non nititur.*

159 *Auctoritas Principis, vel Reipub. vires tribuit nummis.*

160 *Monetam falſam cudentes, quibus pœnis puniantur, remiſſiuè.*

161 *Princeps poteſt licitè pendus, & valorem monetarum mutare, ſi accedat conſenſus populi, de cuius præiudicio agitur, at huiſmodi conſenſus debet eſſe liber, & n. 163.*

Poteſt etiam mutare ex iuxta cauſa, quia ſcilicet materia monetæ effecta ſit vilior, vel pretioſior, &c. & n. 166. & 169. necnon ex tempore publicæ neceſſitatis poterit augere pretium monetæ; dummodo ea ceſſante, fiat reſtitutio damni illati, & n. 167.

Si verò mutatio fiat ſine iuſta cauſa, ſed pro libidine Principis, non eſt licita, & n. 168.

162 *Scientes, & conſentientes non defraudantur.*

164 *Nemo ſuas fortunas ſponte eicit.*

165 *Rogationes Principum penes ſubditos habentur pro iuſſibus.*

170 *Creditor, cui obligatio ſit facta ſub certa ſpecie monetæ, non tenetur recipere quamlibet aliam monetam ad monetæ permiſſæ æſtimationem, de iure communi. Secus de conſuetudine, & n. 137.*

Intellige vt n. 175. & 177.

171 *Aliud pro alio, inuito creditore, ſolui non poteſt.*

172 *Moneta certa vbi eſt in obligatione poſita, illa debetur, non alia.*

174 *Penſio reſeruata in ducatis Cameræ eſt ſoluenda, vel in ipſis ducatis in corpore, vel in tot. alijs nummis, quibus totidem ducati emi poſſent.*

376 *Concedendum eſt, quod tibi non nocet, & mihi prodeſt.*

178 *Valor monetæ debitæ, quæ ſit à Principe, poſt obligationem mutatæ quoad bonitatem intrinſecam, debetur inſpecto tempore contractus: ſi verò moneta mutata ſit quoad bonitatem extrinſecam, attenditur tempus ſolutionis, & n. 179.*

Amplia vt n. 180.

Et quid ſi moneta mutata ſit ante moram debitoris? & n. 182.

Vel

y Google

Vel poſt moram debitoris, vel creditoris? & num. 183. 185.

181 *Bonitas pecuniæ intrinſeca, & extrinſeca quæ dicatur.*

184 *Mora ſua cuilibet nocere debet.*

186 *Debitori moroſo non imputatur amiſſio lucri creditoris.*

187 *Debitor, puta ex cauſa cenſus, ſi ſoluat in pecunia minoris æſtimationis, vel ſecundùm valorem temporis ſolutionis, & hoc faciat per triginta annos contra priuatam perſonam, & per quadraginta contra Eccleſiam, tueri ſe poteſt præſcriptione.*

Declara vt num. 188. *&* 190.

Et procedit etiam viceuerſa ad fauorem creditoris contra debitorem & nn. 195.

Et quid de præſcriptione ſtatutaria? & num. 191.

189 *Bona fides præſumitur in præſcriptione longiſſimi temporis, niſi de mala fide doceatur.*

192 *Præſcripcio ſtatutaria ſexdecim annorum ſubrogata eſt in locum præſcriptionis triginta, vel quadraginta annorum, & illi conueniunt eadem limitationes, & ampliationes conuenientes præſcriptioni Iuris communis, & nu.* 194.

193 *Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur.*

196 *Mutatio monetæ, quæ modico tempore durauit, nullum parit effectum.*

197 *Contrahentes de ſoluendo monetam ad certam & expreſſam æſtimationem, ſecuta deinde illius monetæ mutatione, non poſſunt à conuentione recedere.*

Intellige vt nn. 198.

199 *Taxationis expreſſæ valoris monetæ, facta inter contrahentes exemplum.*

200 *Valor monetæ deſignatæ ſub incerto numero, attendi debet de tempore ſolutionis.*

Intellige, vt nn. 201.

202 *Moneta depoſita recipere non poteſt augmentum, vel diminutionem valoris propter immutationem monetarum.*

203 *Moneta conſtituta à ſtatuto ſi deinde minuatur eius valor, ſolui debet ſecundum valorem tempore ſolutionis & num.* 208.

Contrarium quoad pœnas pecuniarias. Vt numero 206.

Et quoad ſalaria nu. 215.

Diſtingue, vt nu. 216. 218.

204 *Conſtitutio ſemper loquitur.*

205 *Mutata pecunia, intelligitur ad nouam mutationem mutata conſtitutio.*

207 *Statuta ita debent interpretari, ne delicta remaneãt impunita.*

209 *In pœnis ſemper benignior fit interpretatio.*

210 *Regula, ſemper in obſcuris quod minimum eſt, ſequitur, habet locum præcipuè in delictis, & numero* 211.

212 *Condemnatus pœnâ capitali ad minorem pœnam capitalem condemnatus intelligitur.*

213 *Pœnæ capitales ſunt tres.*

214 *Iudices minuere poſſunt pœnas ſtatutorum.*

217 *Pecunia vbi debetur ex contractu, attenditur valor de tempore contractus, & obligationis.*

219 *Pecunia certa ſi debeatur ex mandato ſuperioris, ſolui debet iuxta valorem de tempore ſolutionis.*

220 *Valor monetæ debitæ in teſtamentis attenditur iuxta tempus conditi teſtamenti, non autem mortis teſtatoris, & ſolutionis faciendæ.*

Declarata, vt procedat in legatis particularibus; ſecus verò in fideicommiſſis, & legatis vniuerſalibus. & nu. 221.

122 *Statuta laicorum diſponentia de valore monetarum non ligant perſonas Eccleſiaſticas.*

Fallit in ſtatuto Vrbis & num. 223.

224 *Monetarum argumentum à quibus pertractatum.*

ANNOTATIONES.

AD iuris noſtri municipalis expoſitionem, quæ in aliquibus verbis, & rebus potiſſimum opportuna, quinimò neceſſaria eſſe videbatur, meritò *cap iſtud ſubijcitur*, hucque pertinent notata per *Accurſ. in rubr. ff. de verb. ſign. in princ. & per Azon. in ſum. C. cod. tit. pariter in princ.* ſic & factum videmus in *Pandect. lib.* 50. *tit.* 16. *de verb. ſignif. & Decretal. Greg. IX. lib.* 5. *titul.* 40. *& ſenten. lib.* 5. *tit.* 12. *Clemen. lib.* 5. *tit.* 11.

1 Quippe ſenſum legis colligere non poſſumus, niſi verba in primis intelligamus, vnde Labeo Antiſtius iuriſconſultus, vt eſt apud *Gellium noct. attic. lib.* 13. *cap.* 10. vocum origine, & ratione ad pleroſque iuris laqueos enodandos vtebatur; ſic totus de legatis liber tertius in pandectis tantopere verborum proprietates eſt cõſectatus, vt etiam quid librorum, quid chartę, quid lanæ appellatione veniret, pluraque eiuſmodi alia non tacuerit vt in *l librorum.* 50. *in princ. & §. chartis, l. ſi cui lana* 68. *ff. de legat.* 3. qua de re elegantius diſſerit *Spiegel* in cenſura aduerſus eos; qui ſermonis proprietatem negligentes rem ipſam ſpectare ſe dicunt.

A 2 VERBORVM. Sunt autem verba notæ paſſionum animi, & voluntatis *l. Labeo ff. de ſuppell. legat.* ibi: nam quorſum nomina niſi, vt demõſtrent voluntatem dicentis, & inferius ibi: cæterum nemo exiſtimandus eſt dixiſſe, quod non mente agitauerit; comprobat *tex. in l. ille aut ille* 25. *§. cum in verbis. & in l. non aliter* 67. *§. 1. de leg.* 3 *not. Spiegel. in lexic. iur. verb. Verba ſunt notæ, & dixerat Ariſtotel. lib.* 1. *de interpret. cap.* 1. quem ſequitur *Curt. ſen. conſ.* 49. *num.* 29. quodque de verbis dictum eſt, idem promiſcuè accipitur de nomine, voce, dictione, locutione, tamquam ſynonimis, vti probatur ex variis reſponſis Iuriſconſul. *tit. ff. & C. de verb. ſig. præcipuè verò ex l.* 1. *verb. victus, l. verbum amplius* 82. *& l. verbum exactæ pecuniæ* 187. *cum ſimilibus alijs ff. eod. tit. facit tex. in l. ſancimus cautionis nomine* 3. *C. de verb. ſign l. nomen filiarum.* 164. *ff. eod. tit.* idque demum eſt ex mente omnium Iuriſconſul. qui nimirum prędicta confundunt, eiſque promiſcuè vtuntur, vti teſtatur *Gallin. de verb. ſignif. c.* 1. *ſub nu.* 26. licet alias illis ſingulis propriam ſignificationem ſigillatim attribuerit *Diogenes Laertius in vitis Philoſophorum lib.* 7. *in vita Zenonis Cittici fol.* 403, *& ſequen.* vbi præcipuè verbum dicitur pars orationis ſignificans incompoſitum prædicatum, vel ſicut quidam alii volunt, eſt elementum orationis ſine caſu ſignificans aliquid conſtructum de aliquo, vel aliquibus, vt lego, ſcribo, *Schard. in lexic. iur. verb. verbum eſt pars orationis*; ſed clarius, & accommodatius ad ſententiam, & vſum loquendi noſtrorum iuris interpretum

4

Verbum, aut ſtrictè, aut largè accipitur, ſi ſtrictè, erit pars orationis, vna ſcilicet ex illis traditis in primordiis grammaticæ; ſin verò largè, quamlibet aliam orationis partem, quæcumque ea ſit, generaliter ſignificabit, ſiue pars ipſa orationis ſit declinabilis, vt nomen, verbum, participium, pronomen; ſiue indeclinabilis, vt præpoſitio, aduerbium, interiectio, & coniunctio. Hæc autem explicita diſtinctio fuit Accurſii *in rubr. ff. de verb. ſign.* quam ſequutus eſt Azo. *in ſumma C. de verb. ſignif. num. 1. Bal. in l. vnic. § his itaque num. 2. C. de caduc. tollen. & in rubr. C. de verb. ſignif. num. 1.* verum largè
6 intelligitur, nempe, de qualibet parte orationis, ſicuti accipitur per totum titulum *ff. & C. de verb. ſignif.* quod & dixit *Azo. loco proximè citato ex Priſciano in princ. tract. de verbo in fin.* fuſius explicat *Gallin. de verb. ſignif. cap. 1. num. 7. & ſeq.* ſed amplius animaduertendum eſt, quod
7 verba quoad præſentem tractationem accipiũtur pro illis vocibus, quibus in enunciandis eorum mentis conceptionibus ſignificandiſque rebus animo conceptis, per orationes affirmatiuas, vel negatiuas, vtuntur homines, veluti ſi quis dixerit, ſuppellectilẽ meam Titio do, lego; omne argentum, quod Romæ habeo, Sempronius hæres meus dato; fundum illud inſtructum Titio relinquo, & dubitetur, quid ſuppellectilis argenti, & fundi inſtructi appellatione
8 veniat. Verum vbi voces ipſæ extra orationem conſiderentur, vt ſimplices dictiones, ſignificatiuæ quidem ſunt ipſarum dictionum, non autem alicuius affirmatiuæ vel negatiuæ diſpoſitionis, indicatiuæ, vti proſequitur *Ariſt. lib. 1. de enunt. cap. de nomine, de verbo, & de oratione*, & elegantiſſimè *Boet.* declarãdo in commentariis ad eum, vnde non pertinent ad hanc verborum ſignificationis materiam, in qua accipiuntur verba prout oratione coniũcta, aliquid affirmatiuè, vel negatiuè ponunt, vt iã dictũ eſt, & probatur apertiſſimè ex *l. ſæpè § 2. l. ſi calumnietur 233. l. ſi cum fundum 116. l. nepos proculo 125. l. pronunciatio 195. § familiæ, l. liberorum 220. l. verbis 120. & multis aliis ſimilibus ff. de verborum ſignif.* quibus in locis ſit verborum interpretatio, ſeu traditur eorum ſignificatio, non prout dictionum ſimplicium, ſed vt verborum in oratione affirmatiuè, vel negatiuè ſignificante poſitorum: hæc porrò tanquam notatu digna ex *Gallin. dicto cap. num. 27. & ſeqq.* retulimus, quia non facilè reperitur iſte liber, & auctori ſuo debetur laus.

B ET RERVM. Hoc nomine veniunt corpora &
9 iura, vt *not. Bald in Rubr. C. de verb. ſignif. ex l. 1. § quædam ff. de rer. diuiſ. & inſtit. tit. de reb. corpor. & incorp. l. rei appellatione 23. ff. de verb. ſignif. l. fin. de vſufruct. leg. quinimmo* rei verbum ge-
10 nerale eſt, *l. fin. ff. de reb. cred.* atq; ita patet iuxta communem ſententiam Dialecticorum, ac philoſophorum & noſtrorum iuris peritorum, vt generaliſſima omnia ſiue rerum principia cõprehendat, quæ decem ſunt, ſcilicet ſubſtantia, quantitas, qualitas, ad aliquid actio, vbi, quando, ſitus, habitus, vt apud *Ariſt. legitur lib. categor. & 3. metaphiſ.* atque ita hoc loco generaliter omnino intelligendum eſt iuxtà ſenſum *Azon. in rubr. C. de verb ſignif. num. 1. in fin.*

11 & accipitur in præſenti materia pro ſubiecto omni corporeo, vel incorporeo, ſeu promiſcuo, mente prius concepto, & deinde per verba ſignificato, cũ per ea, vel ſpeciatim, vel generaliter, vel proprie vel impropriè vnũquodq; negotium enumeretur, *vt not. Gallin. de verb. ſignif. lib. 1. cap. 2. in princ. & in fin.* per iura prædicta:
12 illud verò notandum eſt, quod res paſſiuè ſignificant, at verba actiuè ſignificant, iuxta tradita per *Acurſ. in rubr. ff. de verb. ſignif.* quem ſequitur *Alciat in ead. rubr. nu. 27. Gallin. d. cap. 2. num. 2. & ſeq.* quod quidem regulariter verum eſt quandoque tamen res etiam ipſæ actiuè ſi-
13 gnificant, vti demonſtrat *Alciat.* ibidem, exẽplum afferens de Hieroglyphicis apud Horum, & Chæremonem; quibus addere poſſumus Pierium Valerianum recentiorem argumenti huius auctorem, & nouiſſimè Iulium Cæſarem Ripã in noua Icologia vulgari Italico idiomate cõpoſita: ſimile eſt exemplum de Emblematibus ipſius Alciat. in quibus proprium eiuſdem ingenium, iudicium, & doctrina præfulgent, quæ impreſſa ſunt *lib. 6. ipſius operum in fin.* ſic patibulum reorum mortis ſignificat iuriſdictio-
14 nem, & merum imperium cum gladii poteſtate Principis in cuius ditione apparet erectum, *vt not. Bald. in l. à procuratore num. 2. C. mand. & in rubr. quid ſit inueſtitura ſub num. 5. & ſeq. in vſi. feud. Caſſan. in conſuetud. Burgund. tit. des inſtices §. 8. glo. quant le ſigne col. 1. 2. 3. & 4. & per tot. illam glo. Oldrad. conſ. 161. num. 1. Dec. conſ. 249. ſub num. 1. Gallin. de verb ſignif. lib. 1. cap. 3. num. 2. Maſcar. de prob. concl. 947. num. 10.* ſic in
15 magnis feudis inueſtitura fit per enſem; Doctor, autem inueſtitur per birretum, & illa ſigna repræſentant ſignatum, vt *not. Bald. in dicto cap. 1. ſub num. 5. verſ. corporeum quodlibet, facit tex. in l. ſignata C. de fabricen. lib. 11. & in l. ſed ſi accepto vſu toga 32. ff. de in fiſc.* & ſufficit ſignum
16 licet deficiat ſignatum, vnde infertur, quod vbi patibulum fuerit erectum, ſatis probetur me-
17 rum imperium Domini illius loci, licet per centum annos non contingerit, quod aliquis eius patibuli pœnam ſubierit, ita *not. Bal. in l. arboribus 13. § nam & ſi agrum ff. de vſufr.* Similiter tabellæ pictę in templis ſuſpenſæ indicant vota facta, & reddita ab iis, qui eorum ope ex variis periculis euaſerint, quod & ſuperſtitioſa Gentilitas agnouit, vt *Cicero li. 3. de natur. Deor.* nonne, inquit, animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempeſtatis effugerint, in portumque ſalui peruenerint? *Et Horat. li. 1. carminum Ode 5.*

Me tabula Sacer
Votiua paries indicat vmida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo

Quæ verò tum de verbis ſuperius, tum de rebus proximè diſſeruimus planè declarant verba hic accipi pro illis vocibus, quæ in oratione affirmatiua, vel negatiua, conceptam intellectu noſtro meditationem exprimunt. Res autẽ eſſe ſubiecta omnia, quorum ſimilitudines animis noſtris hauſtæ, atque conceptæ predictarum orationum vocibus exprimuntur, vt *in dicta l. Labeo ff. de ſuppellect. leg. c. intelligentia 6. de verb. ſignif. l. 3. C. de lib. prater.* & per quãplu-

res

res leges in omnibus titulis *de verb. signif. Gallin.d. c.3.in fin.* & hæc demum sint pro epilogo huiusce materiæ.

C SIGNIFICATIONE. Porro nihil aliud est significatio propriè quam demonstratio facta
18 proprio nomine rei de qua quæritur, attributo, ita *Accurs.ad fin.rubr.ff. de verb.signif & Azo.in summa C. eod. tit. num.* 2. qui tamen mox subiicit, quod in eiusmodi titulo largè ponitur significatio, ita vt etiam si proprium nomẽ non interueniat, sufficiat rem notificari per aliud verbum, quod aliquo modo accedere possit ad rei demonstrationem, vel amplius dici-
19 potest, quod significatio sit proprius, & verus sensus dictionis ab intellectu inuentoris, siue
20 decreto legis latoris attributus, auctoritas enim inuentoris, vel legislatoris dedit vera, & propria significata vocabuli, ita *Bal.in rubr.C.de verb.signif.in princ. Bart.in l. omnes populi nu.* 59. *ff. de iust.& iur.* vbi affert exempla I. C. ita expressim docentis in *l. propriè* 83. *& in l. ferri.* 235.*ff.de verb.signif. prob. tex.in l. liberorũ* 220. *ff. de verb. signif.in princ.* ibi, hos enim omnes liberorum appellatione lex duodecim tabularũ comprehendit, nomine autem inuentoris de
21 quo in hac *Bal.* definitione, debet etiam venire communis vsus loquendi ex auctoritate Horatii in arte poetica, qui de elocutione loquens ait.

Vt sylua foliis pronos mutatur in annos.
Prima cadunt; ita verborum vetus interit ætas;
Et iuuenum ritu florent, modo nata, vigentque.

Et paulo post subiicit.

Multa renascentur, quæ iam recedere cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus;
Quẽ penes arbitriũ est, & vis ac norma loquẽdi;

quinimò ex auctoritate Iurisconsulti *Vlp. in l. librorum* 50.§. *quod Cassius*, ibi, nam & in vsu plerique libros, chartas appellant *ff. de leg. 3.* idem probatur ex responso *Cels. in l. Labeo* 7. *ff. de supplect.leg.* ibi, non enim ex opinionibus singulorum, sed ex communi vsu nomina exaudiri debere, & comprobat *Paul in l. cum de lanionis* 18. §.*asinam ff. de fund. instruct.* ibi, optimum ergo esse, Pedius ait non propriam verborum significationem scrutari, sed in primis quid testator demostrare voluerit, deindè in qua præsumptione sint, qui in quaque Regione commorantur, *l. vnum ex familia* 69.§. *fin.ff. de lega.2.quem tex. valde commendat Socin cons.4. col.7.vol. 1.l.cum proponebatur* 66. *ff. de lega 2.*
22 *l. Pamphilo liberto* 37.*ff.de lega.3.* Vnde communis loquendi vsus ita attenditur, vt præualeat verborum proprietati *Alciat.ad rubr. ff. de verb. signif.num.*18.*& seq.facit.tex.in l.anniculus* 134. *& l.in vsu* 158. *ff. de verb.signif.* & statuta
23 à communi vsu loquendi significationem, ac interpretationem accipiunt, iuxta communem omnium iuris interpretum sententiam, de qua testantur complures *in l. omnes populi ff. de iust. & iur.* & vbique passim alii, prout refert, ac plenius prosequitur *Mascard.de gener.stat.interpr. concl. 3. per tot.* Verum ex prædictis, iure vide-
24 retur dici posse, quod etiam propriè intelligantur verba, quando iuxta communem loquendi vsum accipiuntur, quem penes arbitrium est, & vis ac norma loquendi, vti proximè dictum est, quod & censuit *Bald.in l. libertaque num.9. in fin. C. de oper. libert.* & plenius comprobauit *Alciat tract.de verb. sign.lib. 2.num.28.* accedat *Quintil.lib.1. cap.9.instit.* orator. auctoritatem, inquit ille, sermonis consuetudo superat, & cap sequen. consuetudo; inquit idem,
25 certissima loquendi magistra, sic quoque vbi figura, vel ornatus, vel necessitatis, vel emphaseos causa apponitur, semper de ea censetur, quod & de proprietate iudicatur, idque generaliter traditum est, vt docet *Alciat in d. rubr.sub num.* 17. licet contra senserit *Bald. in l. fin. num.* 51. *C. de hæred.instit.* nam & figuratiua
26 significatio communis est, & sic vsitata potest appellari, quod expressè inquit *glo.in d.l. Labeo*, verbo ex communi vsu, quinimmo eiusmodi figuræ non modo ad proprietatem ipsam pertinent, sed elegantiorem, & magis perspicuam orationem, quam ex ipsa proprietate de prompta verba faciunt, vt meritò Fabius Quintil. scripserit, quæ benè translata sunt, etiam propria dici solere, ita dixit idem *Alciat de verb.signif. lib.4.in princ.* vbi de figuris doctissimè, ac vberrimè peculiari commentario diuersit; Nec verò semper pro intellectu orationis ad strictã, seu propriam significationem recurrendum est, vt subiungit ibidem *Bald.* nam quandoque dilatatur, seu extenditur; quandoque coarctatur, seu restringitur, aliquando impropriatur, vt loquuntur nostri DD. tumque non dicitur signi-
27 ficatio, sed interpretatio verborum in casibus prędictis, vt probat *tex. in l. non aliter* 67. *in princ. &* §.1.*ff. de leg.3. & in l. scire oportet.* 15. §.*sed & si maximè ff. de excus.tut.not.Barthol.Capel.in rubr. ff. de verb. signif.q. num.* 122. *Alciat. de verb. signif.lib.2.num.*31. ibi ex interpretatione sensus legis accipitur, cum vis verborum id non significat, *& Gabr.conclusion.1.num. 3. de verborum signif.* Certissima porrò est regula, quidquid verba significent, minimè attendit,
28 vbi mens, & sensus aliud volunt, & hoc in dispositione siue legum, siue vltimarum voluntatum, siue contractuum, ac demum in quacun-
29 que alia materia plane locum habet: mens verò legis, potissimum conijcitur ex naturali iure, & æquitate, ac benignitate quoad leges, *tex. habemus apertum in l. non sine* §. *quamuis C. de bon. qua liber.* vbi hæc verba leguntur, quamuis ergo significatione nominis maritus, vel vxor post cœptum matrimonium intelligatur, ex quo videlicet inducta est dubietas, attamen quia consequens est ambiguas atque legum diuersis interpretationibus titubãtes causas benignè, atque naturalis iuris moderamine temperare, non piget nos in præsenti quoque negotio de quo sublimitas tua suggessit, æquitati conuenientẽ Iuliani tantę æstimationis viri, atque disertissimi iurisperiti opinionem sequi, qui quidem de dotali prædio tractatu proposito, idem ius tam de vxore, quam de sponsa obseruari arbitratus est, licet Iulia lex de vxore tantum loquatur. Qua ratione, tam sponsalitiam donationem, quàm hæreditatem, quam memoratus sponsus suam sponsam lucrari voluit, non acquiri patri, sed ad eam peruenire benignius esse perspicimus. Ex quo *tex.censuit Bald. ibidem n.*
30 4. quod positis duobus statutis, quorum vno ca-

uetur

netur mulierem dotatam non succedere, altero, quod verba statutorum propriè intelligi debeant, filia virgo dotata in testamento patris non succedet, quamuis illa, antequam matrimonium contraxerit propriè dotata dici non possit; quod apparet, quia dos sine matrimonio esse non potest, & vbicunque matri-
31 monij nomen non est, nec dos est, *l. 3. vbi tex. expressus ff. de in dot. Doct. in rubr. ff. sol. matr. &*
32 *monetur Bal.* ad ita sentiendum ex mente statuti, nam inquit, sicut vidua dicitur dotata, ita & virgo, sic enim satisfactum est menti statuentium, quæ illa fuit, vt mulieres quibus per assignationem dotis à patre de congrua sustentatione prospectum esset, ad successionem eius nõ admitterentur, sed soli masculi ad agnationis fauorem vocarentur; Et hæc *Bal.* opinio est communis aliorum iuris interpretum, vti testatur *Vin. com. opin.* 305. *& Craff. de succession. §. legatum q.* 48. *nu.* 9. *Socin. conf.* 92. *n.* 6. *lib.* 1. *Brun. de stat. exclus. femin. art.* 9 *quæst.* 7. *nu.* 227. *Rolan. à Vall. de iur. dot. q.* 6. *nu.* 5, *vers. secundo respondetur*: secus autem esset, si statutum mentionem faceret de dote data, vel de dotis restitutione, vti distinguit *Osasc. decis.* 21. *nu.* 1. quem sequitur *Mascard. de gener. stat. interpr. concl.* 4. *nu.* 27. Vnde apparet illud ipsum, quod de iure communi dictum est, pariter procedere in iure municipali, seu statutis, in his enim etiam receditur à propria, & stricta significatione verborum propter mentem statuentium aliter suggerentem *Bart. in l. omnes populi num.* 58. *vers. fallit si de mente disponentis, & ibidem addit. sub littera C. ff. de iust. & iur. Corn. conf.* 331. *sub nu.* 4. *vers. attento, etiam quod mens statuti est. Brun. ad stat. exclus. femin. art.* 5. *quæst.* 29. *num.* 22. *vers. & sic statutum. Paris. conf.* 16. *num.* 51. *vol.* 3. qui loquitur etiam, vbi adesset statutum, quod verba deberent intelligi ad literam, & prout scripta iacent, *Alex. conf.* 85. *nu.* 11. *lib.* 4. *& conf.* 52. *n.* 2. *lib.* 1. de mente verò statuentium satis di-
33 cetur apparere, quando scilicet intelligendo verba statuti propriè, ac strictè sequeretur iniquitas, & absurdum *Barbat. in l. cum acutissimè num.* 172. *C. de fideicom. Alex. d. conf.* 52. *num.* 2. *Mascard. de gener. stat. interp. conclu.* 4. *num.* 161. *&*
34 *seq.* item de mente statuti esse censebitur quod è conuerso rationi in statuto ipso expresse cõ-
35 sonum erit, nam ratio statuti est mens statuti iuxta *tex. l. cum mulier.* 49. *ff. sol. mat. & not. in l. cum tale* 71. *§. falsam causam ff. de condit. & demon. & per Dyn. in cap. fin. in fine de regul. iur. in*
36 6. *Alex. dicto conf.* 52. *sub num.* 2. *vers.* vel quando ratio statuti repugnaret, *Castrens. conf.* 115. *nu.* 1. *vers. constat. volum.* 1. *Mascard. dicta concl.* 4. *nu.* 167. qui plenius hoc dictum exornat, vnde vo-
37 luntas testatoris, quæ colligitur ex ratione expressa præfertur verborũ significationi, vt dixit *Castr.* loco citato, & confirmauit *Mantic. de coniect. ultim. vol. lib.* 6. *tit.* 14. *num.* 10. Quod verò
38 attinet ad vltimas voluntates, apertissimum, planè est, quod mens disponentium propriæ verborum significationi præferenda sit, qua de re *tex.* est expressus in *l. non aliter* 67. *in princ. ff. de leg.* 3. vbi ita legitur, non aliter à significatione verborum recedi oportet, quam cum manifestum est, aliud sensisse testatorem *l. 3. C. de liber. præter.* in illis verbis, nam cum manifestissimus est sensus testatoris, verborum interpretatio nusquam tantum valeat, vt melior sensu existat *l. Labeo. ff. de suppellect. leg. in fin.* ibi, nam & si prior, atque potior est, quam vox, mens dicentis, *l. in conditionibus.* 19. *ff. de condit. & demonstr.* in conditionibus inquit ibi *Vlpian.* primum locum voluntas defuncti obtinet, eademque regit conditiones, *l. ex facto* 35. *§. rerum ff. de hæred. instit.* vbi ita legitur, rerum autem Italicarum, vel Prouincialium significatione, quæres accipiendæ sint, videndum est, & facit quidem totum voluntas defuncti, nam quid senserit spectandum est, *l. cum quæstio* 24. *C. de legat. in princ.* vbi cum quæstio de significatione verborum esset, decernitur vestigia voluntatis testatoris esse sequenda.

39 Quomodo autem cognoscatur mens, & voluntas disponentium in vltimis voluntatibus, doctè, ac subtiliter explicauerunt editis vberrimis commentariis *Franciscus Cardinalis Mantica tit. de coniectur. vltim. volunt. & Simon. de Prat. tit. de vltim. volunt. interpr.* præter ea quæ complures alii iuris interpretes de hoc argumento sparsim tradiderunt. In contractibus itidem licet regulariter stricta fiat interpretatio, & nisi
40 quid verbis exprimatur, censeatur omissum, *l. quidquid astringendæ* 99. *ff. de verb. oblig. l. veteribus* 39. *ff. de pact.* attamen mens contrahentium attenditur posthabita verborum significatione *l. ita stipulatus* 115. *§. itẽ si quis, ibi, ex sentẽtia contrahentium ff. de verb. oblig. l. si in venditione* 7. *in fin. vbi etiam glos. verbo victus ff. commun. præd. l. semper in stipulationibus* 35. *ff. de reg. iur. l. sed Celsus.* 6. *§.* 1. ibi: in emptis enim, & venditis potius id, quod actum, quam quod dictum sit, sequendum est, *ff. de contrahend. empt. l. Diuus* 15. *§. item Senatus* ibi, Diuus Pius rescripsit sententiam magis sequendam esse huius senatusconsulti, quam scripturarum *ff. ad l. Corn. de falsis. l. conuentionalibus* 52. *ff. de verb. oblig. glos. in l. blanditus* 12. *verb. Dixisti C. de fideiuss. Iaf. in l. si tibi pecuniam* 20. *nu.* 1. *ff. si cert. pet. vbi etiam Socin. nu.* 3. *Dec. conf.* 407. *sub num.* 7. *vers. secundo in verbis, Mantic. de tacit. & ambigu conuent. lib.* 2. *tit.* 5. *nu.* 1. qui per totum illud opus certa methodo expositit, ac dilucidauit qualiter mens trahentio in tacitis, & ambiguis conuentionibus agnosci possit, admirabili sanè indicio, ac doctrina, sicuti tidipsum egregiè præstiterat in coniecturis vltimarum voluntatum.

41 Demum vero in quauis materia procedit regula, quod verba intelligi debent iuxta mentem, ac intentionem proferentis, non prout alioqui sonant, *l. si quis intentione ambigua* 66. *ff. de iudic. l. non omnis* 19. *in princ. ff. si cert. pet. l. scire etiam oportet.* 15, *§. aliud vers. sed & si maximè ff. de excus. tut. Tiraquell. in l. si vnquam, verb. libertis, nu.* 43. *C. de remoc. donat. Surd. conf.* 411. *num.* 35. *Barbos. in suis princ. & loc. commun. iur.*
42 *verb. Verba sunt intelligenda, num.* 5. siquidem inuenta sunt verba, vt dicentis sententiam exprimant, *dicta l. Labeo ff. de suppell. lega. Alciat. tractat. de verb. signif. lib.* 1. *in princ. & ff. de verb. signif.* pariter in primis verbis, vnde verba intentioni
43 seruire debent, non intentio verbis, *cap. secundo re-*

do requiris 41. *in princ. de appell. cap. intelligentia* 6. *de verb. ſignif. c. in his* 15. *cod. tit. facit tex. in l. ſcire leges ff. de legi.* vbi ita legitur; ſcire leges non eſt verba earum tenere, ſed vim, ac poteſtatẽ. *& tex. in cap. Marcion & Baſilides 1. queſtion. prim.* ibi: nec putemus in verbis ſcripturarum eſſe euangelium ſed in ſenſu, non in ſuperſpicie ſed in medulla, non in ſermonum foliis ſed in radice rationis, *Tiraquell. in d. l. ſi vnquam verb. Libertis num. 47. & de retract. lignag. §. 32. glo. 1. nu. 34. & 35. Brunor. à Sol. in compend. reſol. iur. verb. Verba intentioni ſeruire debent, nu. 20. Barboſ. in princip. & locis commun. iur. verb. Verba debent inſeruire num.* 4. & propterea qui intelligunt *tex.* ad literam ſecundum corticem & non ſecundum mentem, dicuntur Iudaice intelligere ſicuti Iudæi intelligunt teſtamentũ vetus, quod habetur in ſacra Biblia; nam Iudæi nunquam
45 volunt à verbis recedere *vt not. glo. 2. in l. non dubium C. de leg. & Cæpoll. de verb. ſignif. in rubr. ſub nu.* 22.

46 Sumitur adhuc ex interpretatione hæc verborum, & rerum ſignificatio, de qua agitur, varijs aliis quibuſdam modis, vt expoſuit *Alciat. in l. 1. ff. hoc tit. verb. Significatione, quem retulit Gallin eod. tract. lib. 1. tit.* 19. ſcilicet nunc habito reſpectu ad ipſum proferentem, vt ſi vir imperitus ſit, craſſa Minerua, accipiantur verba, quod quidem conuenit cum regula proximè poſita, nempe, quod verba intelligi debent iuxta intentionem proferentis, nunc conſiderata eius perſona, ad quam verba diriguntur,
47 plerumque; & ſecundum naturam eius rei de qua ſermo habetur, vel quę in cõtractum deducitur, accipiturque eiuſmodi declaratio etiam ſi præciſa, indennita, generalia verba ſint, quoniam nihil impedit, quin ad habilem; veriſimilemque caſum retrahantur & boni viri arbitratu intelligantur, qui conſuetudini loquentis multum tribuit, ex proximis clauſulis mentem coniectabit; quandoque & diſtantium rationẽ ducet, interpretabimurque vt cum effectu pro-
48 lata ſint, vt ſecundum dubium ordinem, vt actus potius ſuſtineatur, quam pereat, vt non ſuperuacua ſint, ſed aliquid operent vt in potiorem ſenſum diſponat, vt ad ampliationem inducta non diminuant, ad liberationem non obligent, ad fauorem non noceant, vt naturalem ſenſum potius quam ciuilem admittant, vt ſimpliciter prolata prima vice officio ſuo fungantur, vt ad id, quod principaliter geſtum eſt potius referantur, quam ad acceſſoria, vel ad demonſtratiua, vt captioſa non proſint, vt clara non offuſcentur, vt ſuperflua non noceant, vt miriora velint, odioſa abhorreant, poſſibilia inducant, vt ad maiora expreſſis non trahantur. In præmiſſis *Alciat.* dictis plures iuris regulæ ad interpretationem ſignificatiuam cuiuſuis diſpoſitionis perſtringuntur, quæ quidem ſingulæ legum auctoritate comprobari facile poſſunt; verum de iſtis & pluribus aliis ſimilibus declarationibus, quibus præcipua illa, & generalis regula de verbis ſtatutorum propriè, ac ſtrictè intelligendis temperatur, vti dilucidè, & copioſè pertractauit *Maſcar. in tract. de gener. ſtat. interpr. præſertim in 4. & 5. concluſ.*

Cæterum, quia de propria verborum, & rerum ſignificatione, & quando ab ea recedatur, iam ſatis dictum, vel ſaltem indicatum eſſe videtur, iam ſequitur, vt quę propria. & quæ impropria locutio cenſeatur, poſtremò ſubijciamus.

49 Et quidem crebriore ſententia proditum eſt. *Alciat. teſte lib. 1. de verb. ſignif. num. 4.* tribus modis fieri propriam ſignificationem, nempè ab auctoritate, & diffinitione, ab Etymologia, & fuit hoc dictum *Bart. dicta l. omnes populi nu. 59. de iuſt. & iur.* quem ſequutus eſt *Alciat. loco citat. Alder. Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concluſ. 5. num* 209. *Gallin. de verbor. ſignif. lib. 2. cap. 1.*
50 *nu.* 26. ab auctoritate, veluti ſi in aliqua lege idipſum proferatur, exemplum eſt, in *l. propriè 83. in l. feror* 235. *ff. de verborum ſignif.* cum aliis ſuperius adductis ſub initio huiuſce not ad ver-
51 bum ſignificatione, poteſt enim lex & proprietatem verbis attribuere, & afficere etiam, vt ſub propriis verbis comprehendantur impropria, vt probatur per exempla tradita *d. glo. in*
52 *l ſcire* 17. *de leg.* Sic tolleranda eſt improprietas, quam lex tolerat, vt in *l. fin. C. de hæred. inſtit. vbi hoc not. Bald. num.* 53.

53 A diffinitione *vt ff. de teſta. l. 1. & ff. de tut. l. 1. inſtit. de oblig. in princip. & inſtit. de actio. in princ.* & idem procedit in deſcriptione, *Gallin. de verb. ſignif. lib. 2. cap. 2. num.* 9.

54 Ab Etymologia ſeu deriuatione, vel alluſione vocabuli ſumitur etiam proprietas, vbi prędicta duo deficiunt, *vt l. pupillus* 239 *§. territorium, & l. tugurj* 180. *ff. de verborum ſignification. l. 2. §. appellata ff. ſi certum petatur*; quod tamen intelligitur, niſi Etymologia repugnet
55 diffinitioni, quia ſi repugnet, ſtatur diffinitioni, exempli gratia in teſtamento, quod dicitur teſtatio mentis, non tamen omnis teſtatio mẽtis eſt teſta mentum, ſed illud dumtaxat, cui conuenit diffinitio, de qua *in dicta l. 1.*

56 Item niſi Etymologia repugnet limitationi, ſeu qualificationi factæ à iure, exemplum ſit in *dicto §. appellata*, vbi mutuum dicitur, quod de meo fit tuum, non tamen vbicunque de meo fit tuum, illud erit mutuum, ſed requiruntur qualitates aliæ *in eadem. l. poſitæ*, ita diſtinguit, & declarat idem *Bart. ibidem*, cuius opinionem eſſe communem teſtatur *Euer. in ſuis loc. argument. loco ab Etymologia ſub num.* 10. vbi articulum iſtum fuſius proſequitur, atque relatis aliorum Doct. ſententiis ipſe ſubtiliter diſtinguit & explicat.

57 Impropria autem locutio eſt illa, quę recedit à propria ſignificatione, vti probatur ex *d. l. non aliter* 67. *§. 1. verſ. cum plerumque abuſiuè loquantur*, nec propriis nominibus, ac vocabulis ſemper vtantur, *ff. de leg. 3. Bal. in l. fin. nu.* 49. *C. de hæred. inſtit.*

58 Item quæ recedit in proprio effectu rei deſignandæ per ipſum, *vt ff. ſi cer. pet l. ſi tibi* 20. *Bald. in dicta l. fin. & d. num.*

59 Item quandocunque vnum vocabulũ ponitur pro alio diſſimili, *vt l. ſi vno* 17. *in princip. ff. loc* ibi, idem erit dicendum, quaſi non ſit donatio ſed tranſactio. *Bal. loc. cit.*

60 Item vbicunque ſubauditur dictio quaſi, vel ferè, aut his ſimiles dictiones, eſt impropria locutio, vt *l. ſed ſi poſſeſſori* 11. *§. ſed & ſi rerum*

ff. de

ff. de iure iur. & l. 2. in princ. §. 1. ff. de vsufruct. ear. rer. quæ vsu consum.

61 Item impropria est illa locutio, quæ significat aliter, quam sonat, vt in *l. fin. C. de verb. signif. & ibi Bal. sub num. 50.*

62 Item illa quę concipit impropriam significationem, vt *l. 2. ff. de offic. Proconsl.* vbi verbum manumittere refertur tam ad seruos, quam ad liberos, cum tamen liberi propriè dicantur emancipari, manumitti verò proprium sit seruorum, quod ibidem *not. gloss. verb. manumitti*, quæ & exemplum affert in hoc sophismate, hic homo, & Sequana currunt, cum tamen Sequana, quod est flumen Parisiense, propriè non currat, sed labatur, vel fluat *Bal.* vbi proximè.

63 Item impropria est locutio, quando saluatur per figuram: figuræ autem multæ sunt, *Bal. in dicta l. fin. nu. 51.* hoc tamen declaratur pro-
64 cedere, quando figuræ ad improprietatem penitus pertinent, & in vitium rationis inclinant, qualis est earum maxima pars, non autem vbi figuræ solum ornatum respiciunt, & ad proprietatem ipsam pertinent, qua de re superius diximus in hac ipsa not. ad verbum significatione, *vers. sic quoque*, vbi figura, sed videndus est *Alciat. de ver. signif. lib. 4. in princ. & per tot. illum librum.*

D DISTRICTVS. Non sine ratione declaratur
65 quidnam hac voce significetur, quia apud antiquiorum neminem ea reperitur quod se scire asserit eruditissimus *Alciat. in l. pupillus 239. §. Territorium sub nu. 2. ff. de verb. signif.* qui tamen intelligendus est de antiquioribus Latini sermonis scriptoribus.

66 Cæterum hoc vocabulo Summi Pontifices in suis decretalibus non rarò vsi sunt, vt in *cap. vbi periculum 3. §. porrò de elect. in 6. in Clementine Romani. §. sanè de elect. & in Clemen. pastoralis vers. & illud tanquam nouissimè, de sent. & re iudic.*

67 Districtus autem à distringendo, & in vincula trahendo nomen à recentioribus sumpsisse, videri potest, vt per *Alciat.* loco proximè cit. *Corn. cons. 187. nu. 4. lib. 4. Soc. cons. 74. n. 101. vol. 1. Dec. cons. 534. num. 7.* Sicuti territorium à terendo vt habetur in *d. §. Territorium*; Latius
68 tamen patet districtus, quam territorium, cum Districtus nomine significetur, quidquid vltra territorium suum ex alieno ditioni suæ Ciues addunt, vel virtute bellica partum, vel quaqua alia ratione; quod & crebrius receptum videtur, sicuti asserit *Alcia. d. §. Territorium nu. 2. in fin. & sententia Aretin. cons. 77. num. 4.* qui quidem *Aret.* cum ibi expresè profiteatur velle declarare, quid sit districtus, quod asserit, se numquam vidisse bene declaratum, ita loquitur;
69 Districtus propriè est dominium, vel territorij accedens Ciuitati in subiectionem vltra fines simul cum Ciuitate statutos, intra quos, quidquid est vocatur territorium, *vt l pupillus §. territorium ff. de verb. signif.* & dicitur etiam Comitatus secundum *Bald. in l. 1. §. in mitio num. 1. ff. de offic. Præfect. Vrb.* quidquid autem de nouo
70 Ciuitati accedit, nisi concedatur sub nomine Comitatus, dicetur districtus secundum *Cyn. in l. etiam num. 3. C. de iure dot. & Bald. ibidem n. 9.* & ita sentire videtur etiam *Petr. de Ancar. in Clem. ne Romani §. sanè num. 1. 2. & 4. de elect.* citatus à *Fel. qui & Ara. declarationem sequitur in cap. Rodulphus 35. sub num. 18. vers. vnde ipse dicis de rescrip.* Sed triplex est districtus, scilicet,
71 ex conuentione, ex priuilegio, & ex præscriptione, vt in casu *l. est receptum 14. de iurisd. omn. iudic. vbi Vlp.* inquit; est receptum, eoque iure vtimur, si quis maior, vel æqualis subiiciat se iurisdictioni alterius, possit ei, & aduersus eum ius dici; ex priuilegio Districtus constituitur, quando Princeps concessit alicui Castrum, & Districtum, quod fieri posse non dubitatur, cum Princeps sit dominus *ex l. deprecatio 9. ff. ad l. Rhod. de iact. l. bene à Zenone C. de quadrien. præscript. facit tex. in l. humanum C. de legi.* Ex
72 præscriptione, quia iurisdictioni præscribitur, & consuetudo dat iurisdictionem, *l. viros in fin. vbi glos. verb. abstinuit, plura iura similia affert. C. de diuers. offic. lib. 12. cap. cum contingat. 11. cum ibi, not. de for. compet.* & hanc Districtus distinctionem tradit *Bald. cons. 499. nu. 5. lib. 4.* quam sequitur *Hieron. de Monte in tract. de finib. regun. cap. 7. num. 5. & Card. Tusch. concl. 516. num. 6. littera D. verb. Districtus.*

73 Vt autem locus quibet Districtus nomine contineatur, plane requiritur iurisdictio volentis eundem locum sub Districtu comprehendere, iuxta *Bald. in d. cons. 419. sub nu. 1. vers. Districtus autem &* in altero *cons. 499.* vbi vult ad id non sufficere qualemcumque iurisdictionem, sed exigit imperium, & gladii potestatem, vnde censuit, Ciuitatem Spoletanam propriè sub Districtu suo non habere castra, in quibus iurisdictionem exercet, quoad pœnas pecuniarias dumtaxat, *Bald.* refert, & sequitur *Tusc. d. conc. nu. 5.* atque id persuadetur ex etymologia Districtus, qui a distringendo, id est pœnis coercendo dictus est, vt supra *ex Alciat. Corn. Socin. & Dec. sententia deduximus sub initio not.* ad hoc ipsum verbum, nam ab etymologia dignoscitur
74 tur propria vocabuli significatio, *Euerard. in cētur sua loco ab Etymologia sub num. 8. vers. primo casu*, propriè autem non dicitur iurisdictio, quæ limitata est, non autem plena, sicque nec districtus, vbi ius non sit absolutè ius distringendi, quia quod est tale secundum quid, non est propriè tale, vt ad rem istam considerauit, *Bald. dicto consil. 499. sub num. 5. argumento tex. in l. hoc legatum 43. ff. de leg. 3.*

75 Ex prædictis itaque sequitur, quod loca, quæ se Ciuitati alteri commendauerint, sua sibi iurisdictione retenta, licet eidem Ciuitati præbeant brauium, vel certum quid aliud annuum in signum subiectionis, non ideo de districtu eius Ciuitatis habeantur, sicuti *Anchoran. in Clement. ne Romani §. sane num. 5. de elect.* dixit se, consuluisse Senis, vbi statutum existare asserit, quod de omnibus salariis Officialium Comitatus & Districtus soluatur quota quædam pro libra, non comprehendi nomine Districtus castra, & Terras commendatas, vt Montem Politianum, Sartianum, Luciguanum, & similes alias, quoniam loca talia non dicerentur propriè de Districtu Ciuitatis Senarum, quamuis aliquid annuum eidem Ciuitati contribuerunt; Et de Mutiliana insigni Oppido Prouinciæ Romandiolæ commendato tum temporis Ciuitati Florentinæ, idem sensit *Corn. dicto consil. 187.*

nu. 10.

*num.*10. *& ſequenti.* Et de Caſtro Collecchij,licet cenſum ſolueret Ciuitati Senarum , quod ideo non eſſet ſubiectum Ciuitati Senarum, nec eſſet de eiuſdem Ciuitatis Diſtrictu , reſpondit *Socin. conſ.*74.*num.* 14. *& ſeqq.vol.* 1. idem de Caſtro Lucignano Ciuitati Senarum commendato reſpondit *Caſtr.conſ.*40.*nu.*8 5.*per tot.lib.*1.

Minus verò diſtrictus nomine veniunt loca fœderata , nec enim idcò deſinunt eſſe libera , & ab aliena iuriſdictione immunia , quia fœdus contraxerint cum alia Ciuitate,vt habet expreſsè *tex.in l.non dubito 7.ff.de capt.& poſtlim.reuerſ. in princ.*cuius etiam verba in verſiculo,& quemadmodum, præcipuè animaduertenda ſunt,quę ita ſe habent: Cliences noſtros(de Romanorum clientibus loquitur ibi , Iuriſconſultus)intelligimus liberos eſſe , etiam ſi neque auctoritate,neque dignitate,neque iure omni nobis pares ſũt vt ibidem lagendum cenſuit *Budæ in ſuis annot. quem tex.*ad rem noſtram ponderauit *Ancharan. in dicto §. ſanè num.*4. *in fin. Bart.in eadem l. nu.* 1. *Socin.dicto conſ num.*7. *& num.* 13. Si igitur talia loca libera ſunt, nullius alterius populi poteſtati ſubiecta ſunt , ſicuti liber populus in ipſa *l. diffinitur*,ibi,liber autem populus eſt is,qui nullius alterius populi poteſtati ſubiectus eſt,ſiue is fœderatus eſt , addit *Budæ.* ſiue non fœderatus , quod membrum deeſſe ſibi viſum eſt,atque reſtituendum , & conſequenter loca libera de diſtrictu Ciuitatis dici non poſſunt, cum diſtrictus non detur ſine iuriſdictioneCiuitatis,vti ſupra deduximus. An verò Diſtrictus detur etiã in mari , quomodo , & quatenus , opportunè hic quæri poteſt , & dari quidem diſtrictum in mari probatur ex *Bald. in rubr.* quę ſint regaliæ *in vſi feud. num.*3. vbi inquit , quod in mari diſtrictus dicitur aquę ſpatium , ſeu latitudo munita iuriſdictione , & imperio,*gloſſ.in cap.vbi periculum* 2.§. *porrò verbo Territorium de elect.in* 6. *vbi not.*quod ſi contingat Papam in mare mori , Cardinales pro futuri Pontificis electione conuenire debeant in Ciuitate , per quam locus ille maris diſtinguitur ſicuti in textu decretum eſt , quòd ſi extra Ciuitatem , vbi cum ſua Curia reſidebat , Pontifex ab luce migrauerit , Cardinales in ea Ciuitate debeant conuenire , in cuius Territorio , ſeu diſtrictu ille obierit *Gemin.ibidem num.*2.*Angel.in l.ſanè* 14. *nu.* 6 . *ff. de iniur. Calcan.conſ.*91.*num.*2.*Capoll. ac ſeruit.ruſtit.prad.tit.de mari num.* 26. *Hieron. de Mont. tract.de fin. regun.cap.*7.*num.*7.quinimmo Diſtrictus dicitur non ſolum in terra & mari, ſed etiam in Cælo & aere , quia vſque ad Cælum debet eſſe liberum poſſidentis, *Bald. in conſil.* 40. *verb. Principis num.* 1. *in fin. libro primo Hieron. de Mont. dicto capit. num.* 8. qui ſubiungit , quod termini in Cælo , & aere poſiti fuerunt tempore Alexandri Papę Sexti inter Luſitanos, & Caſtellanos, diuidendo Inſulas Indiarum tunc nouiter repertas per lineas graduum Cæli , & quidquid reperiebatur à parte Orientis , erat Luſitanorum, à parte verò Occidentis erat Caſtellanorum ; quodque ſecundum *Iacobum de Beluis in ſua praxi de for.competent.nu.* 19. quando contractus , vel delictum fit in mari, tunc contrahentes,vel delinquentes ſortiuntur, illius Ciuitatis , vel loci forum, de cuius diſtrictu , & iuriſdictione eſt mare , vel ſi eſſet in mari perpetratum delictum inter duas Ciuitates æquè diſtantes, tunc cenſeretur delictum commiſſum in communi confinio vtriuſque Ciuitatis ſecundum *Capoll. dicto titul. de mari num.* 20. *per tex.in l.actor.in princ.& §. de veſtibulo ff. de comm. diuid.*Vnde ad vtramque Ciuitatem æqꝫ ſpectabit cognitio criminis , idemque ſeruabitur in contractibus , vt ibi per eum , ſicuti notauerat *Angel. in dicta l ſane num.*7.*de iureiuran.* & ſi eadem particula maris ad plures pertineat, tunc quilibet poterit cognoſcere , & erit locus prætentioni per *tex.in l.ſi quis poſtea 7. ff. de iudic.* prçueniſſe autem intelligitur , qui delinquentem ceperit in mari,licet aliusIudex prius eum verbaliter citaſſet,*Capoll.dicto titul. nu.* 21. *Angel.in dicta l. ſanè num.* 8. iure ſiquidem per capturam rei in iuriſdictione prætentum cenſetur, *Capoll. dicto nu.*21.11.*Angel.in dicta l. ſanè in fin. Cardinalis Tuſch.concluſ.* 647. *littera P. verbo Prætentio num.* 5. quod & in Vrbe Roma ſeruandum eſſe ſtatuit conſtitutio fel. rec. Pauli Papæ Quinti , ſuper Reformatione Tribunalũ Vrbis,*titul.de Iudicib. crimin. verſ. captus ab incompetenti iudice,in fine.* Itaque de iure communi iuriſdictionem habens in terræ diſtrictu mari cohęrenti , habet etiam iuriſdictionem in mari vſque ad centum milliaria, quod & publicè intereſt , quippè ſicuti congruit bono Prętidi curare , vt pacatam habeat Terram , cui præeſt, *l. congruit in princip. ff. de offic.Præſid.*ita pariter, & diſtrictum Maris adiacentem terræ , *per tex, in l.*1.*C.de claſſic.lib.*11. *Bart. in tract. Tyberiad. de inſul.§.nullius,num.*1 *Capoll.d.tit.de mari num.* 17.centum verum milliaria in mari minus ſunt duabus dictis , *Bart.ibidem,& comprobat Capoll. dicto tit.nu.*14.

Ex quibus etiam conſequitur , quod ſi Imperator donat Ciuitatem , videtur donare etiã pertinentias , de quibus loquitur *Innoc. in cap. cum ad ſedem num.*3. *& ſequen.de reſtitut. ſpoliat.* ſicque Comitatum , & Diſtrictum , & tam in mari , quam in terra , quia mare , ſicut terra diſtinguitur,iuxta *not.in dicto cap. vbi periculum §. porrò , & d.l.*1.*C. de Claſſic.lib.*11. *& l.deprecatio ff. ad leg. Rhod.de iact.ita notat.Bald. in l.beneficium ſub num.*6.*ff.de conſtit Princip Capoll. dicto tit.n.*19. quia beneficium Imperatoris,quod à diuina ſcilicet eius indulgentia proficiſcitur, quam pleniſſimè interpretari debemus ex *d. l. beneficium,* vbi hæc ipſa verba leguntur , facit *text.in l.* 8.etiam vbi *Cyn. num.*3.*C.de iure dot.*

Cæterum in odioſis nominę Ciuitatis non continetur diſtrictus, vti ſubiungit *Bal.* ibidem argumento *tex.in l.cum quidam* 19. *ff. de lib. & poſth.&in cap.* 17. *ſi Ciuitas,cum ibi not.de ſenten. excom.in* 6.Sed vt ad diſtrictum Vrbis Romæ noſtra reuertatur oratio , is centum milliaria olim complexus eſſe videtur , vt *Bald.in l.prima §.initio nu.*1. *ff.de offic. Præfect. Vrb.*dicens Territorium Vrbis ex omni latere eſſe centum miliarium tam in mari , quam in terra , quod colligit ,ex ipſo *tex. vbi iuriſdictio Præfect.Vrb.*intra centeſimum miliarium circumſcribitur *verſ* ſed & ſi quid intra centeſimum miliare , & licet, *Bald.*loquatur de territorio , idem credendum eſt , eum intellexiſſe de diſtrictu, quia diſtrictus

complectitur territorium, & pro vno, & eodem ſæpe ponuntur, vt *not. Felin. in d. c. Rodulphus ſub num.* 18. ibi, ſed territorium, & diſtrictus ponuntur pro eodem, *Bero conſ.* 81. *nu.* 14. *lib.* 3. *Cranett. conſ.* 672. *num.* 2. *& ſeq. &* probatur ex *d. c. vbi periculum* §. *porro*, ibi, in cuius territorio, vel diſtrictu *de elect. in* 6. *& in dicta Clement. ne Romani.* §. *ſanè* ibi, in cuius territorio, vel diſtrictu, *eodem titul.* licet aliquando latius pateat diſtrictus, quam territorium, vt ſupra deduximus ſub initio huiuſce *not. verſ.* latius tamen patet; & diſtrictum Vrbis Romæ ad centum milliaria ſe extendiſſe *vot. Cardinalis Tuſch. dicta concl.* 516. *num.* 11. *innixus auctoritati d. l.* 3. *de offic. Præfect. Vrb.* quæ tamen illud ſolum indicat, quod in criminibus puniendis Præfecti Vrbis iuriſdictio intra centeſimum ab Vrbe lapidem coarctata fuerit, vt in §. *ſed & ſi quid eadem. l.* Verum quidquid hac de re conſtitutum, ſeruatumue fuerit antiquiſſimis illis temporibus, hodie ſtatutum noſtrum apertè decernit, quod diſtrictus Vrbis paſſibus quadraginta millibus circumquaque finitur, atque ita ſeruatur, ſicuti aliàs ſeruandum in terminis antiquorum ſtatutorum Vrbis, quæ tamen non adeo clara, & explicita erant, cenſuit *Sac. Rot.* 23. *Martij* 1547. *apud Put. deciſ.* 24. *lib.* 3. quæ tamen, tum voluit examinari duos teſtes, quod ita communiter fuiſſet obſeruatum, nempe diſtrictum intelligi debere, vt protenderetur ad quadraginta milliaria.

98 Cæterum quomodo aliàs probetur diſtrictus, & eius pertinentiæ, docet copioſè *Bal. conſ.* 420. 99 *n.* 1. *vol.* 1. Poſtremo hic non omiſerimus, quod quamuis diſtrictus Vrbis ita definitus modo reperiatur, non ideo videtur prohibitum Gubernatori, & Senatori Vrbis, vtpotè habentibus iuriſdictionem in diſtrictu, eam pariter excedere in mari diſtrictui terræ adiacenti iuxta ea quæ ſupra collegimus, & complurium auctoritate Doct. cõprobauimus de diſtrictu maris, & iuriſdictione in eo competenti, id namque mutatum à ſtatuto non reperitur, cur igitur ſtare prohibetur? argumento *tex. in l. præcipimus* 32. *in fin. C. de appell. & in l. ſancimus* 27. *in princip.* 100 C. *de teſtam.* Et caſus omiſſus à ſtatuto remanet in diſpoſitione iuris communis *l. commodiſſimè* 10. *ff. de liber. & poſth. l. ſi verò* 65. §. *de viro ff. ſolut. matrim.*

E Passibvs qvadraginta millibvs. Paſſus iſti milliaria quadraginta conſtituunt, nam milliare ex paſſibus mille conficitur; quæ verò longitudine ſit paſſus, & quibus menſuris, ſigillatim conſtet, declarat minutatim, & exactè *Alciat. in l.* 154. *mille paſſus ff. de verborum ſign. & Budæ. in annot. in Pandect. ad l. vltim. ff. ſi menſ. falſ. mod. dixe.* Sed quia de ſtadio frequens apud ſcriptores eſt mentio, haud prætermiſerimus 102 dicere quod ſtadium eſt octaua pars milliarij Italici dictum à ſtatione, quod Hercules eo ſpatio curſim confecto conſtituiſſet; clariſſimum verò fuit curriculum ſtadii Olimpici, quod Hercules ſuis pedibus metitus fertur, & ſtadium, vt inquit *Plinius libro ſecundo cap.* 23. efficit centum vigintiquinque noſtros paſſus, ideſt pedes ſexcentos vigintiquinque, quæ menſura octies ſumpta mille paſſus conſtituit, paſ-

103 ſus eſt quinque pedum, *gloſſ. & Bartol. in l.* 3. *ff. de verborum ſignific. Angel. in l. prima nu.* 5. *ff. ſi* 104 *quis caut.* Et paſſus ſic dictus, quod paſſis, ideſt dilatatis brachijs, & manibus hanc dimenſionem conficiamus *Alciat. & Buda. ſupra citati*; 105 Et ſinguli pedes conſtant ex quatuor palmis, 106 ſinguli autem palmi quatuor digitis, vt apud 107 eundem *Budæum*. Item pes dicitur eſſe quindecim digitorum, vt in *caput ſicut, & ibi, gloſſ.* 17. *quæſt.* 4. *Angel. in dicta l.* 1. *num.* 5. *ff. ſi quis cautio.* 108 Leuca dictio eſt gallica, cuius tamen Ammianus Marcellinus meminit, mille & quingentos paſſus ipſa habet, *vt Antoninus in itiner. oſtendit*; 109 licet pleriſque in locis ſit amplior, ita *Alciat. in dicta l.* 154. *mille paſſus Schard. in lex.* 1. *con. iur. verb. Milliarie ſiue milliarium, Accurſius pariter in* §. *vniuerſitatis verb. Stadia, de rerum diuiſ.* ſtadium dicit eſſe octauam milliarii partem, quem ſequitur *Nebriſſen.* in ſuo Vocabulario iuris, verbo Stadium.

110 Quia verò milliarium lapidibus diſtingui ſolebat antiquitus, ſæpè ſcriptum, aut inſculptum videmus ad vigeſimum lapidem, vel alium numerum, hoc eſt ad vigeſimum, vel aliud miliare, *ſic in l.* 24. *propter litem* §. 1. *de excuſ. tutor.* de centeſimo lapide fit mentio quæ pariter habetur in §. *qui autem inſtit. eodem titul. & in l.* 1. §. *initio ff. de offic. Præfect. Vrb.* & de vigeſimo lapide in *l.* 2. *C. de eroga. milit. annot. lib.* 2.

111 Sed vbinam fieri debet initium iſtorum paſſuum, & milliariorum, de quibus loquitur ſtatutum noſtrum, nempè à muris Vrbis, an à 112 continentibus ædificijs, vel vnde aliàs? & videtur dicendum, quod ab ipſis muris; quia ſtatutum loquitur de diſtrictu Vrbis ſimpliciter, Vrbis autem appellatio muris Romæ continentibus ædificijs finitur *l.* 2. *& l.* 87. *vt Alphenus ff. de verborum ſignif.* attenditur enim, quemadmodum concepta ſint verba, vt ſi prohiti ſunt Ciues capras retinere propè Vrbem, computetur à muris, ſi propè Romam, à continentibus, ſicuti *Alciat. in fin. dict. l. mille paſſus*, & plerique alij ibidem ſentiunt

113 Contra verò vrget *tex. in l.* 154. *mille paſſus ff. de verborum ſignificat.* Vbi hæc verba leguntur: Mille paſſus, non à muro Vrbis, ſed à continentibus ædificijs numerandi ſunt; vnde inferunt præcipuè iuris interpretes, quod Præfectus Vrbi, qui nimirum iuriſdictionem habet diſtinitam intra centeſimum milliare, ſeu centeſimum lapidem ab Vrbe, *vt l.* 1. §. *cum vrbem ff. de offic. Præfect. Vrb.* numeret milliaria à continentibus ædificijs; ita exponit *gloſſ.* 1. *in dict. l. m. l. le paſſus, & Alciat. ibidem num.* 3, quo circa hæc opinio planè ſequenda videtur; nec obſtat argumentum deſumptum ex *l.* 2. *& l. vt Alphenus*, quia bene procederet, vbi diceretur, quod paſſus ab Vrbe numerantur, ſed ſtatutum hoc non dicit, licet enim decernat, quod diſtrictus Vrbis paſſibus quadraginta millibus finiatur, non ideo inquit, quod etiam paſſus ab Vrbe inchoentur, cum fieri poſſit, vt à continentibus incipiant, ſicque computati diſtrictum quadraginta milliariorum definiant, atque ita pariter tenendum eſſe, ſatis conſtat; retenta etiam lectione Pandectarum Florentinarum *in dicta l. mille paſſus*, quæ habet hæc verba, mille paſſus

non

non à milliario Vrbis, ſed à continentibus ædificijs numerandi ſunt, quæ quidem lectio obſeruata, ac recepta eſt ab *Antonio Auguſtino emenda.lib.4. capit.* 7. cum ea declaratione, quod
115 milliarium ibi acceptum ſit pro columna, quæ in capiteRomani fori prope ædem Saturni fuerat, à qua omnes Italiæ viæ initium, & finem capiebant, & à qua itinerum menſura ſumebatur; quod etiam aureum milliarium dictum eſt *Plin.lib.3. cap* 5.*fol.*108.*in princip.*& præter *Tacit.Sueton.& Plutarc.*quos idem *Anton. Auguſtin. citat.* idem probat *Publi. Victl. libell. de Regionibus Vrb.* qui in 8. regione, vbi de Foro Romano, ponit milliarium aureorum. Panuinius in Vrbe Roma Regioni itidem octaua in Foro Romano; *Roſin. antiquit. Rom.libro* 1.*cap.*14.*ſub littera D.*vbi hæc habet verba.Milliarium aureũ fuit columna in capite Fori Romani, ſub Saturni æde, prope Arcum Septimij, in qua omnes Italiæ viæ inciſæ finirent, & aqua ad ſingulas portas menſuræ Regionum currerent, *Schard. in lexic.iur. verb.Milliarium Vrbis,* qui etiam ſequitur lecturam Pandectarum Florentinarum *in dicta l. Mille paſſus*, & nouiſſimè columnam iſtam inter cætera munimenta ſplendoris antiquæ Vrbis inciſam videre potes apud Iacobum
116 Laurum cum præclara inſcriptione, vbi præcipuè legitur, quod ab Auguſto, auctore Dione, calumna iſta aurea pro milliario erecta, & conſtituta fuerit in capite Romani Fori, Itaque plane compertum ſit ex prædictis, quod in caſu ſtatuti noſtri milliaria quadraginta, ex quibus conſtituitur diſtrictus Vrbis à continentibus Romæ inchoari debeat, eoque magis,quod in dubio ſemper ita ſeruandum eſſe tradit *Alciat. in eadem l. mille paſſus num.* 3. Verum hodiernis temporibus non videretur eſſe locus huic diſputationi, quia non apparent amplius vlla continentia ædificia Vrbis Romæ, ideſt ſu-
117 burbia, vt exponit *gloſſ. l. 2.verbo Continentibus ff. de verborum ſignificat. & in l. vt Alphenus* 87. *eodem titul.Schard. in lexic. iur. verb. Continentia Vrbis*, quocirca hæc diſtrictus milliaria ab ipſis muris Vrbis iam neceſsè eſt, vt aſſumant initium, cum à continentibus Romæ ædificiis illud habere non poſſint, quæ amplius non exſtant, neque à milliario aureo, quod vtique à pluribus ſæculis non eſt conſpectum, conſpicitur autem dumtaxat columna primi ab Vrbe milliarii iudex, quæ in theatro Capitolino ere-
118 cta eſt, enimuero non entis nullæ ſunt partes,*l. 2. ff de vſufru. l.* 12.*Pomponius* §. *final. ff. de acquir. poſſeſſ. cum multis ſimilibus adductis per Auguſt. Barbos. in loc.commun.iur. littera N. num.* 24.
119 *verb.Non entis*, neque qualitas vlla fundari poteſt, vbi non eſt ſubiectum, *l.* 4.*ſi ſeruum* §. *primo*, ibi non poteſt æſtimari bonitas loci qui non exſtat. *ff.de action. emption. l.*41. *eius qui in prouincia in fin.ff. ſi cert. pet. Brunor. à Sol. in ſuis propoſit.ni.verb. Qualitas fundari nulla poteſt.*

F DIERVM VTILIVM. Quippè & iure communi
120 dies alii ſunt vtiles alii continui vtiles dicuntur, qui & olim faſti. hoc eſt quibus agendi poteſtas eſt,*l. prima in princip ff. de diuerſ. & tempor. præſcrip. l.*11.*miles.* §. *quædam ff. ad legem Iuliam de adult. l.* 6. *iure mariti C.eodem titul.Bald.conſ.*
121 374. *nu.* 2.& dies iſti alias appellantur dies feſtiuum, vt colligitur ex *l.* 2.§.*dies bonorum poſſeſſionis* §. *quis ordi. in poſſeſſ. ſeru.* quod & *Duaren.animaduertit* 2.*diſ.cap.* 16.*& reperitur not. in margine l.* 5. *is cui.*§. *ſi hæres in fin. ff. vt in poſſeſſ. legat. verb Poſſeſſionem ille putauit legendum eſſe ſeſſionem not. Soc.in.tun. conſ.*19. *n.*16.*lib.* 3.iidem
122 porrò dies vulgo apud cauſidicos iuridici nuncupantur.

123 Dies verò continui dicuntur, qui non ſunt interrupti, ſed connexi, cohærentes, & currentes vt vulgo profeſti in Foris, & tam vtiles, quam vt ſic dicatur inutiles *l.* 2. *ff.de colluſ. de teg. l.* 24. *debitrix.* §. *primo ff. ad Senatuſconſult. Vellcian.l.*31.*quinquennium ff.ad leg.Iul.de adult. l.*8. *genero ff.de his qui not.infam.l.* 38.*Schard. in iur. verb Dies alij ſunt& verbo ſeq.* Et hanc dierum diſtinctionem declarauit potiſſimum *gloſſ. in Clement. de reſtitutis in integrũ.verbo continuum, & Anton.de Bard. in tractat. de tempor. vtil. & contin.cap.*2.*num.*6.*& ſequent.* dicens quod tem-
124 pus contineum eſt, quod iuxta ſonum verbi continui currit, diebus feriatis & non feriatis, ſiue aliquis ſit præſens, ſiue abſens in loco, in quo præteenditur tempus labi, & ſiue ibi haberi poſſit copia iudicis, ſiue non, vt per *Imol.Cardin.& alios poſt gloſſ.in dicta Clement. de in integr. reſtit. & gloſſ. prima vbi & Bart.in l. fin. C. de*
125 *temp.in integr.reſtit.* tempus verò vtile eſt, quando, non currunt dies feriarum, nec numerantur in termino aſſignato, & ſimiliter in eo vbi tempus abſentiæ, & iuſti impedimenti ſubducitur, vt per eumdem *ſuprà dicto tractato cap. 7. numero primo & ſequentib. Angel. in* §. *petenda numero tertio inſtit. de bon poſſeſſ.Pariſ conſil.*124.*nu. primo volum.primo*, *Bald.in tractato præſcript.* 1. 4. *par. princip.quæſt.*7.*num.* 3.*& ſeq.*

G DE CVRRENTIBVS DEBVS INTELLIGITVR. Sic etiam in iuris communis ſanctionibus, omnis
126 dilatio, & præſcriptio continua intelligitur, niſi aliter expreſsè cautum ſit,vti tradit *Anchar. in Clement.* 1. *de reſtit.in integr.ad fin. iuxta glo. in rubr.ff.de diuerſ.& tẽp.præſcrip.verſ ſed hic notãdũ*, vbi etiam *Bart.num* 5. *Soc.Iu.conſ.*19.*n.*19. *l.*3.

H COMPVTVNTVR. De iure communi pariter
127 menſes triginta dierum ſinguli computãtur, cum tamen abſolutè menſium fit mentio, ſicuti probatur ex *l.fin.* §.*ſin autem dubius C.de iur. delib.l.*38.ædiles aiunt *in princ.ff.de ædil.edic. l.* 11. *miles* §. *ſexaginta ff. ad l. Iuliam. de adult. Bart.in l.*98.*cum biſextus ſub n.*1. *de verb. ſignif. Bal.in authen.at qui ſemel.n.*28. C.*quom. & quand. Index addit. ad Bart. in authen.vt non conſtit.n.*8. *verb. Quot dierum*, vbi dicitur hoc facere ad ſtatuta aſſignantia menſem pro termino, qui idcirco eſſe debet triginta dierum, idipſum probat *Bal. in l.*6. *eos.* §. *ſin autem ſub n.*7.*verſ. Iudex ſtatuit terminum ad comperandum C. de appell.Alex.conſ.* 114.*nu*12. vbi dicit,quod ſi ſtatutum aſſignat menſem vnum ad probandum, intelligitur de triginta diebus,ſi ſtatutum non facit mentionem de nomine menſis *Alciat. in l.* 98. *cum biſextus ſub n.* 11.*ff. de verbor. ſignif.* qui & rationem affert huiſce concluſionis,quoniam ſcilicet tot diebus, cum tardatiſſimè à coitu Solis Luna remoratur,ad ſuas vices redit curſumque conficit, *Dec. in l.*102. *vbi lex.n.*3. *ff. de reg. iur. Cagnol.ibidem.n.*1. *&* 3.

128 Ampliatur primo prędicta concluſio, vt procedat etiam vbi lex terminum ſtatuat duorum menſium vtilium, nam & eo caſu menſis vtilis intelligetur triginta dierum *Alex. dicto conſ.* 114. *num.* 13. *lib.* 5. *Alciat. in d.l. cum biſextus ſub num.* 11. *Dec. in dicta l. vbi lex. nu.* 2. *Cagn. ibid. ſub nu.* 1. *verſ. & idem*, vbi ſit menſio de menſe vtili.

129 Ampliatur ſecundo, vt procedat pariter in contractibus, & in vltimis voluntatibus, quando itidem ſimplex, & abſoluta mentio menſis facta ſit, *Cagnol. in d.l. vbi lex. nu.* 3. qui, & iuxta commmunem loquendi vſum menſem intelligit triginta dierum ibidem ſub *n.* 2. *Io. Andr. in addit. ad gloſ. in c.* 6. *quam ſit, verb. Menſem de*

130 *elect. in* 6. in quauis autem diſpoſitione communis loquendi vſus attenditur, vt per Doct. communiter *in l. Labeo ff. de ſuppellect. lega. & in cap. nonnulli de reſcript. Brunor. à Sol. in propoſit. iur. littera V. verbo Vſus communis loquendi Maſcard. de gener. ſtat. interpr. concl.* 3. *in princ. & per tot.* qui etiam *num.* 17. *eiuſdem concl.* adſcripſit, quod ſi in ſtatuto fieret mentio, de menſe, niſi aliud ex eodem ſtatuto appareret, intelligeretur de triginta diebus ex interpretatione communis vſus loquendi ex dicto *Franch. c. quam ſit* §. : *n.* 4. *de elect. in* 6.

131 Verum prædicta concluſio in primis declarationem recipit à *dicta l. vbi lex.* quæ habet hæc verba, Vbi lex duorum menſium mentionem fecit, & qui ſexageſimo primo die venerit audiendus eſt, ita enim Imperator noſter Antoninus cum Diuo fratre ſuo reſcripſit, nempe vt ex benignitate, quidquid foret de rigore iuris; ad fauorem eius, qui terminum habebat duorum menſium ad comparandum, adiicitur adhuc dies vnus eiuſdem duobus menſibus, ideſt ſexaginta diebus, ita vt ſi ſexageſimo primo die comparuit, audiatur perinde, ac ſi in termino ſibi præfixo aduenißet, & ita hanc legem intelligit *glo.* 1 *ibid. in fin.* quia in fauorabilibus eiuſmodi extenſio permittitur, quæ tamen non venit ex ſignificatione huius vocis menſis, ſed ex benignitate, vt dictum eſt, *Bald. in dicta l. eos* §. *ſin autem ſub n.* 7. *verſ poteſt etiam dici C. de appell. Dec. in dicta l. vbi lex ſub n.* 2. *verſ. ſed non videtur Cagnol. ibidem ſub n.* 1. *Alciat. in dicta l. cum biſſextus ſub n.* 11. *verſ. quod ſi in materia fauorabili agatur.*

132 Sed cum lex iſta ſtrictè loquatur de duobus menſibus, & de ſexageſimo primo die, numquid etiam locum habebit, vbi terminus vnius menſis, ſiue trium, vel quatuor, pluriumue menſium alicui præfixus ſit ad comparendum, vel aliud quippiam peragendum, & ille trigeſimo primo die præcepto paruerit, in primo caſu, & in aliis caſibus, vno, vel altero die poſt elapſum terminum ſibi præfixum arbitraretur vtique locum eſſe debere benignitati per Doctores, vt ſupra conſideratæ, vbi materia cenſeretur fauorabilis, ita vt audiendus eſſet idem comparens ex Iudicis, arbitrio ab ipſa tamen lege regulato,

133 ideſt poſt breuis temporis moram, ſi quidem quæ dicatur mora breuis, & purgabilis arbitrio Iudicis relinqui ſolet, iuxta crebriorem Doctorum ſententiam, de qua teſtatur *Menoch. de arbitr. iudic. caſ.* 7. *num.* 13. *& ſequen. per tex. vide notabilem in l.* 135. *ſi ita quis* §. *Seia. in fin. ff. de verborum obligat.* ibi reſpondit poſſe, ſi non multo poſt obtuliſſet, nec mulieris quicquam propter eam moram intereſſet, quod omne ad Iudicis cognitionem remittendum eſt, & huius ſententiæ potiſſimum fuit *gloſ. in cap. potuit verb. Celeri in fin.* vbi etiam *Bero. numer.* 142. *in fin. de locat. Rip. in l. ſi. inſulam n.* 35. *ff. de verborum oblig. vbi, & Bart. n.* 3. *Pariſ. conſil.* 108. *nu* 44. *lib.* 1. *Tiraquell. in l. ſi vnquam verb. Omnia, vel partem num.* 31. *C. de reuoc. donat.* & plures alii congeſti per *Menoch.* vbi ſupra.

134 Et licet aliàs vbi tempus à lege, vel à ſtatuto præfigitur, non ſit locus amplius purgationi moræ, niſi probetur impedimentum *l. ob commiſſa C. ad leg. Iuliam de Adult. Bald. in l. diffamari n.* 5. *verſ. ſed contra terminum legis municipalis Alexan. conſ.* 133. *in fin. lib.* 6. *Innocen. in cap. cum in tua qui matrim. accuſ. non poſſ. Tiraquell. de retract. Signag.* §. 3. *gl.* 4. *num.* 3. *Gabriel. concluſ.* 4. *num.* 5. *de except. in hac* materia ceſſat obiectum, cum ſatis expreſſam legis diſpoſitionem habeamus, per quam audiendus eſt, qui ſexageſimo primo die venerit, licet duos menſes ideſt ſexaginta dierum, ſpatium à lege habuiſſet ad veniendum, idq; ex ſpeciali benignitate vt ſupra dictum eſt.

135 Secundo eadem concluſio declaratur, vt non procedat, vbi de aliquo menſe in ſpecie, & in individuo facta ſit mentio, tunc enim attenditur numerus dierum illius mentis, & idem vbi certa die terminus menſis aſſignetur, exempli gratia ſi Iudex quinta die Auguſti dicat, ſe mihi menſis terminum conſtituere, tum enim durabit iſte terminus vſque ad quintam diem Septembris, & hac ratione vnum & 30. dies complectitur, quod ſi eiuſmodi terminus aſſignetur decima Februarij; durabit pariter vſque ad diem decimam Martii, ſicque complecteretur vigintiocto dies tantum, nempe quot habet dies Februarius, iuxta *glo. in dict. capit. quam ſit verbo menſem de elect. in* 6. quæ communiter recepta eſt, vti aſſerit *Cagnol. in d.l. vbi lex. n.* 2. *Dec. ibidem. nu.* 1. *Mayner. in ead. l. nu.* 9. *Alex. in l.* 5. *de diuiſione n.* 4. *ff. ſol. matrim. vbi d. glo. ſententiam dicit eſſe communem Alberic. in dictionar. verbo Menſis habet Schard. in lexicon. iur. verb. Menſis abſolutè cum ſit mentio.*

Porrò quæ iuxta terminos iuris communis tum hoc loco, tum ſæpè alibi ſupra collegimus plurimum ſanè conferunt ad interpretationem noſtrorum ſtatutorum, cum receptiſſima ſit cõcluſio, quod ſtatuta in non expreſſis, paſſiuam

136 recipiunt intepretationem, & declarantur à iure communi, vti tradunt Doct. communiter in *l. omnes populi ff. de iuſt. & iur. in l. ſi ſerui veſtri C. de noxal. & in l. ſi vero* §. *de vivo ff. ſolut. matr. Bart. poſt glo in l. fin.* §. *in computatione C. de iur. delib. Bald. in l.* 1. *C. qui bon. ced. poſſeſſ. Surd. conſ.* 4. *num.* 49. *lib.* 1. *& complures alij ab eo citati, Bellon. conſ.* 57. *nu.* 11. & hanc eſſe communem Doctorum ſententiam aſſerunt præcipuè *Crott. in d. l. omnes populi num.* 194. *Io. And. in regul.* 36. *pro poſſeſſore num.* 7. *de regul. iur. in* 6. *Maſcard.* qui etiam concluſionem ipſam plenius proſequitur *concluſ.* 2. *de gener. ſtat. interpr. Caputaque. dec.* 67. *n.* 7. *par.* 2. *Oſaſc. deciſ.* 169. *Rot. diuerſ.*

uerſ. deciſ. 475. nn. 4. & ſeq. & deciſ. 724. n. 15. & ſeq. par. 1. & probatur ex l. vt gradatim §. & ſi lege municipali ff. de muner. & honor. l. 2. C. de noxal. actio, & l. quamuis ff. de in ius voc.

1 DVCATVS AVRI. Locus hic admonet, vt de
137 veterum numiſmatibus in primis aliquid proferamus, *Plin. lib. 33. cap. 3.* ſic inquit, Populus Romanus, ne argento quidem ſignato ante Pyrrhum Regem deiectum vſus eſt libralis, vnde etiam nunc libella dicitur, & dupondius appendebatur aſſis, quare æris grauis pœna dicta; Seruius Rex primus ſignauit eos, ante rudi vſos Romæ Remeus tradit. Signatum eſt nota pecudum: vnde & pecunia appellata. maximus cenſus ex. m. aſſium fuit illo Rege; & ideò hæc prima claſſis. Argentum ſignatum eſt anno Vrbis c c c c xxxiij. hunc enim annum fuiſſe, & ideo ſic legendum animaduertit *Couar. de veter. numiſmat. collat. cap. 2. in prin. & ante* cum alii quos ipſe recenſet. Q. Ogulino, C. Fabio Coſſ. quinque annis ante primum bellum Punicum. Et placuit denarius pro decem libris æris; quinarius pro quinque; ſeſtertium pro dupondio, ac ſemiſſe, libræ autem pondus æris imminutum bello Punico primo, cum impenſis Reſpublica non ſufficeret, conſtitutumque, vt a ſes ſextantario pondere ferirentur; ita quinque partes factæ lucri, diſſolutumque æs alienum. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera roſtrum nauis: in triente verò, & quadrante ratis; quod ante antea triuncius vocatus à tribus vncijs. poſtea Annibale vrgente, Q. Fabio Maximo Dictatore aſſes vnciales facti, placuitque denarium xvi. aſſibus permutari, quinarium octonis, ſeſtertium quaternis, ita Reſpublica dimidium lucrata eſt, in militari tamen ſtipendio ſemper denarius pro decem aſſibus datus, notæ argenti fuere bigæ, atque quadrigæ; & deinde bigati quadrigatique dicti, inox lege Papiriana ſemunciales aſſes facti, Liuius, Druſus in Tribunatu plebis octauam partem æris argento miſcuit. Qui nunc victoriatus appellatur, lege Clodia percuſſus eſt; antea enim hic nummus ex Illyrico aduectus, mercis loco habebatur; Eſt autem ſignatus victoria, & inde nomen; aureus nummus poſt annum lxij. percuſſus eſt, quam argenteus, ità vt ſcrupulum valeret ſeſtertiis vicenis, quod efficit in libras rationem ſeſtertiorum, qui tunc erant, ſeſtertios 1 c c c c. Poſt hæc placuit xl. m. ſed ſignari ex auri libris, paulatimque Princeps imminuere pondus, minutiſſimus vero ad xlv. m. Hactenus Plinius *lib. 33. c. 3.* quo auctore vſus eſt verba ipſa referendo *Roſin. antiquit. Roman. lib. 8. cap. 20. verſ. cæterum, vt melius* Hæc ipſa probat *Alex. ab Alexand. genial. dier. lib. 4. cap. 24.* & comprobat ibidem, *Tiraquel. in ſuis annot. addit. Alex.*
138 quod Iani bifrontis nota, & nauis prora æri ideo inſculpta feruntur, vt priſcos Latinos tunc efferum genus cum paſtoriciam vitam agerent, è fera, agreſtique vita legibus, & omni rerum affluentia, quæ illuc terra, marique importabantur à Iano, qui cultioris vitæ modum inue-
139 nit, exultos denotaret, ſed & quid mina, quid drachma, quid aſſis, denarius, ſeſterium, & talentum, atque complura alia numiſmata propriis, nominibus nuncupata, apud gentes diuerſas valuerint, latè proſequitur idem *Alexander*, atque etiam multo vberius *Gulielm. Budæ in tot. oper. ſuo de aſſe, & præcipuè lib. 2.* ab antiquioribus ſæculis vſque ad ſua tempora, recenſendo, & explicando, nomina, & valorem omnium monetarum.

Cæterum quæ de nummis æreis, argenteis, & aureis apud Romanos adinuentis, & cuſis dicta ſunt, confirmantur pariter à *Didac. Couar. in d. oper. de veter. numiſmat. collat. præſertim* 1. 2. & 3. capitibus, qui exactè inita ſupputatione temporum, adinuenit, quod argentei nummi
140 vſus apud Romanos contigerit anno ab Vrbe condita 484. vt ſupra diximus, ſicque ante Chriſti Domini noſtri aduentum anno 274. vel 270. iuxta varias hac de re opiniones, au-
141 reus verò nummus initium habuerit anno ab Vrbe condita 546. & ante Natale Domini Noſtri 212. quodque ante Romanorum originem longo quidem interuallo penes alias gentes fuerit numiſmatum vſus, docet idem *Couar. ex Ariſt. in Polit. Platon. & aliis præſertim Strabone lib. 3. Plutarc. in Lyſandro Pauſania in Laconicis Polidor. de inuent. rer. lib. 2. c. 20. Georgio Agric. lib. de pretio metallor. & monetis, Stephano Forcatulo in Necyomantia iuris Dialogo 68. Ludouic. Celio libr. lection. antiq. 6. cap. 2.* qui paſſim teſtimonia multa ex Hebreis, & Græcis ad hujuſce rei probationem adducunt, quibus ipſe addo Onuphrium Panuin. *de Imper. Roman. cap. de veſtigal. Popul. Romani*, qui & doctè differit de antiquorum nummorum ratione tam apud Romanos, quam apud Græcos, cum antiquos nummos inſpexiſſet ipſemet, & attrectaſſet olim Romæ apud Gentilem Delphinium nobilem Romanum antiquitatum egregrie peritum, atque veterum nummorum valorem confert cum valore monetæ Romanæ, ac etiam Venetæ noſtrorum temporum, tam argenteæ, quam aureæ.

142 Neque prætermiſerimus, quod de re nummaria apud Romanos, quatuor reperiebantur leges, Papiria, Liuia, Clodia, Maria, Papiria
143 lege cautum fuit, vt aſſes, qui vnciales erant, ſemiunciales fierent, tulit eam, vti cenſet Hotomanus, C. Papirius Carbo Tribunus plebis Cornelio Scipione, C. Lælio nepote Coſſ. anno 1 dlxiij. *Plin. dicto c. 3. lib. 33. Anton. Auguſt. in lib. de legi in l. Papiria*; Liuia autem à M. Liuio
144 Druſo Tribuno plebis anno, 1 dxxxij. Cn. Domitio Aheuobarbo, C. Fannio Strabone Coſſ. lata fuit, vt octaua æris pars argento miſceretur;
145 Clodia, vel Claudia fuit, vt victoriatus nummus qui ex Illyrico aduectus mercis loco habebatur, Romæ percuteretur, & eadem victoriæ nota obſignaretur, vt ſupra diximus ex *Plin. eod. capit. Anton. Auguſtin. d. lib. in lege Clodia de victoriatis.*

146 His additur lex Maria quam tulit Marcus Marius Gratidianus Prætor, L. Sylla Dictatore anno 1 dlxxij vt nummi certa tunc ex cogitata ratione probarentur, iactabatur enim temporibus illis nummus, ſic vt nemo ſcire poſſet, quid haberet, *Cic. lib. 3. offic. pagin. 140. Plin. d. lib. 33. cap. 9.* Hæc de antiquis rei nummariæ legibus conſtant *ex Roſin. antiquit. Rom. d. l. 8. c. 20. in princ.*

Sed iam reduci nos patiamur ad dicendum de Ducato Romano, de quo loquitur ſtatutum noſtrum, cum antea nummus aureus cuderetur & in vſu eſſet, qui ſimpliciter aurens appeliabatur, de cuius valore ſuperius ad c. 150. diſſeruimus verbo ducatorũ poſtea ãno ſalutis DLXX. circiter, idem aureus ducati nomine cudi, & noncupari cęptus eſt, nempe à Romano Ducatu, qui Magiſtratus à Longino primum conſtitutus fuerat, Longinum verò Iuſtinus Imperator Narſeti Italię prefecto ſucceſſorem dederat, idque tradit *Polidor. de inuent. rer. lib. 2. cap. 20.* de quo, & meminerunt *Blond. Platin.* ac recentiores hiſtorici, vti dixit *Sarnen. ad regul. Cancell. de valor. exprim. in impetr. benefic.* hæque ducati auri denominatio in hodiernum vſque diem manet, & mirandum fane, cum apud varias gentes monetæ reliquæ nominum varietatem, & valoris diuerſitatem receperint, quomodo factum ſit, vt ſolius ducati vniformis remanſerit appellatio, & par etiam ſimilitudo valoris; ſi quidem, eodem Sarnenſe teſte, ducati Hungarici, Venetici, Hiſpani Florentini, & tere omnes alii ducati maiores, vulgo largi nuncupati, idem pondus, & valorem retinent; Ex quibus poſtmodum Summi Pontifices aliã ducati ſpeciem cudi iuſſerunt, quam de Camera appellarunt parum à ſuperius dicta differentem.

148 Et de ducato potiſſimum fit mentio in regula prædicta Cancellariæ Apoſtolicæ; cuius auctor fuiſſe dicitur Vrbanus Papa Sextus electus anno. Mcccixxviii. qui vixit annos vndecim, Menſes ſex, & dies quinque, vt refert *Platin. de vit. Pontif.* in vita eiuſdem Vrbani.

149 De ducatorum valore agit etiam *Budæ. in Commentario ſuo de aſſe lib. 2. fol.* 169. vbi præcipuè ita Inquit, Ducatos legitima æſtimatione accipio, vt triginta ſolidis pariſinis valeãt, ideſt ſolidis Turonenſis triginta ſeptem, & ſemiſſe; Verum denique quantum Romæ computetur ducatus auri, & quantum ducatus ſimpliciter prolatus, hoc tempore, ſtatutum noſtrum deplanè clarat,

K Scvtvm. Prodiit deinde, poſt ducatos Ro-
150 manos ſcilicet, monetæ ſpecies in Gallia, quam ſcutum appellant, inquit *Sarnen. ad d. regul. q. 9. cap. ſequitur in text. aut ducatos, &c. verſ. prodijt deinde.*

L Florenti nomen. Quiſnam ſit huius monetæ
151 valor in Vrbe Roma ſatis explicat ſtatutum noſtrum: ante apud Romanos Florenus Carolenis quinque æſtimabatur, vti de ſuo tempore atteſtatur *Sarnen. ad regul. prædictum q. 9. ſub cap. conſequenter textus*, alioqui verò habet hæc ſpecies monetæ propter varios Regionum vſus incertam æſtimationem, vt inquit *Salic. in l. fin. C. ſi cert. pet.* & quidem apud Italos aliter valet florenus in Tuſcia, aliter in Piceno, ſicque fit pariter in aliis quibuſdam Italiæ Prouinciis, vbi huius monetæ nomen eſt; In Germania ſuperiori frequens eſt contrectatio florenorum Rhenenſium ſicuti in Germania inferiori florenorum Brabantię nuncupatorum.

Sed hæc de florenis argenteis; fuerunt autem ſuntque in vſu etiam floreni aurei apud varia, nationes extra Italiam, vti præcipuè de Regnis Aragoniæ, & Nauarræ, atque de Ducatu Sabaudiæ diſſerit *Sarnen.* loco proximè citato, vbi potiſſimum valorem floreni aurei in qualibet ex prædictis Regionibus explicat æque computat, quot floreni ducatum auri Camerę conficiant, quod maximè conducit ad ineundam rationem perſolnendi taxas Datariæ, & Cancellariæ Apoſtolicæ quæ ad computum eiuſmodi ducatorum rediguntur.

Cæterum æſtimationem florenorum, & ducatorum æquauit *eod. Sarnen. teſte ibidem, Ioannes Papa XXIII.*

152 Floreni verò nomẽ à Florentinis dimaſſe, & ab iiſdem monetam ipſam originem duxiſſe, ſatis compertum eſſe videtur, nam vt hac in re teſtis eſt Ioannes Villanus Florentinorum antiquus hiſtoricus *lib. 6. cap.* 54. cum Florentia Ciuitas iam opibus, potentia, & dominatu in immenſum creſceret, placuit mercatoribus, & populo; vt aurea moneta cuderetur, cum vſque ad illa tempora Ciuitas eadem argenti moneta, nempe denariorum duodecim, vſa fuiſſet; itaque menſe Ianuario anno à partu Virginis 1252. florenus ex auro 24. characterum, omnium purgatiſſimo valoris ſolidorum viginti cudi cœptus eſt, ita vt floreni octo auri vnciam pendebant, proinde florenus ab ipſa Ciuitate Florentia dictus eſt, cuius nomen per florem Lilii albi ex parte vna ferebat, vti meminit idẽ Ioannes Villanus hiſtoriæ *lib. 1. cap. 40.* Ex alia verò parte apparebat effigies Sancti Ioannis ipſius Ciuitatis primi patroni, Vrbis ipſius regenerationem ſignificans, ſiquidem cum antea Ciuitas ab Idolorum ſuperſtitionem ad veri Dei cultum ſe conuertiſſet, templum à Marte qui ibi colebatur, abdicatum, & Sancto Ioanni Baptiſtæ dicatum eſt, Beato Syluestro Pontifice, & Conſtantino Magno Imperatore, ac in eadem hiſt. *lib. 1. c. 60.* aperte ſatis legitur.

153 Indè paulatim floreni nomen, ac vſus in alias Prouincias diffuſus eſt, cum vero in quibus ſuam alienis Ditionibus florenus ſimilis percuſſus eſſet, illa auri puritate, ære alio contaminata: Ioannes Papa XXII. quem *Plat. de vit. Pontif. dicit* 23. anathematis pœna inhibuit, ne ab aliis, quam à Florentinis florenus aureus cuderetur; ipſe tamen in Ditione ſua eiuſmodi florenos, paris auri puritatis, ac bonitatis imprimi iuſſit, ſignis aliquantulum immutatis, nam loco nominis Sancti Ioannis Baptiſtę inſculpta fuit in ea parte mitra Pontificalis circumdata literis ſui nominis, in altera verò parte lilium quidem apparebat, ſed cum iſtis literis S. Petr. S. Paul. vt auctor eſt idem *Villan. Chronicon. Florent. lib. 9. cap.* 279. hinc factum eſt, vt cum poſtea ducati percuſſi fuerint illud idem nomen de Camera floreno au-
154 reo etiam vulgo in dictum ſit, vnde & florenus ducato de Camera comparatus, & pro tali ducato habitus, & æſtimatus, cum alias plurimum inter ſe differant florenus, & ducatus; vel etiam dicit poſſet, quod idem Ioannes 22. æſtimationem floreni, & ducati exequare voluerit, quia cum apud Florentinos ſola illa monera auri puri cuderetur ad æſtimationem ducati, voluit, & ipſe eamdem monetam cudere æqualis pretii, cęteris omnibus, præterquam Florentinis, ſub

Ana-

Anathemate prohibitis, ſicuti prædicta conſiderauit *Sarnen. regul. quæſt. &c. ſupra citatis.*

M SEPTEM SOLIDORVM PROVISINORVM. Moneta hęc amplius Romę non vſitur, nec nominatur.

N IVLIVS. Communiter eſt in vſu iſte nummus nec vlla alia moneta argentea Romę ita paſſim contrectatur, ſic & Pauli, ſimileſque alii nummi, qui licet diuerſorum Pontificum temporibus, & cum proprio cuiuſlibet Pontificis nomine Percuſſi ſint, Iulii tamen nomen, & pretium retinent.

O CAROLENVS. Moneta hęc hodiernis temporibus rara eſt, eius tamen nomen, & valor adhuc perſeuerat.

P BOLONENVS. Huius monetę loco ſucceſſit
155 baiocchus in ciuitate Romana, qui conſtituitur modò ex quatrenis quinque, & baiocchi meminit *Panuin. de Imper. Roman. cap. de veſtigal. Popul. Roman. fol.* 227. vbi baiochos quatuordecim valere inquit ſeſtertios quatuor, facta collatione valoris ſeſtertii, & baiocchi, nomen verò boloneni, vulgo bolognino retinetur cõmuniter in Aemilia prouincia dicta Romandiola, & in ciuitate Bononienſi, & forte etiam in aliquot aliis locis Eccleſiaſticæ Ditionis.

Monetarum quarumdam valorem ſtatuto noſtro, quod ſummi Pontificis, pariterque ſupremi Principis auctoritate conditum eſt, declaratus & firmatum eſſe ex prædictis ſatis apparet, Itaque ad rem iſtam pertinere videtur: vt quæſtiones aliquas in iudiciis, & foris ſat frequentes diſſoluamus; In primis autem quæritur, ad quem ſpectet ius cudendi monetam?

156 Et quidem hoc ius ſolis competit ſummis Principibus *cap.* 1. *& ibi Doct. præcipuè Bald. nu.* 5. *& Iſern. num.* 18. quæ ſint *regal. in vſib. feud. Guid. Pap. deciſ.* 498. *num.* 1. *Curt. ſen. tract. de monet. num.* 1. *comprobatur ex l.* 1. *in princ. ff. de contrahen. empt ac etiam ex Ariſtotel. lib.* 5. *& hic cap.* 5. *& lib.* 1. *Politic. cap.* 6. idque adeo iure receptum eſt, vt minimè ſit vlterius probandum & tradit *Couar. de veter. collat. numiſm. cap.* 8. *nu.* 1. *& ſub num.* 3. *in verſ. ego vero*; Verum &
157 idem ius illis competit inferioribus Principibus, quibus à ſummis impertitum ſit, *Bart. in l.* 19. *qui falſam nu.* 2. *C. ad leg. Cornel. de falſ. Iſern. d. cap.* 1. *num.* 19. *Guid. Pap. d. deciſ. num.* 2. *probat. text. in l fin. & ibi gloſ. verbo reſcripto C. falſ. monet. Martin. Garrat. tract. de monet. num.* 1. Vnde
158 falſa moneta dicitur, quę ab eo percutitur, qui publica ad id auctoritate non nititur, *vt not. Bar. in l. qui falſam. ff. ad l. Corn. de falſ.* nam Principis
159 vel Reipublicæ auctoritas vices tribuit nummis iuxta ſententiam I. C. *in d. l.* 1. *in princ.* ibi eaque materia forma publica percuſſa *ff. contrahen. empt.* quod fuſius pro ſequitur *Couar. d. cap.* 8. *num.* 1. qui & ſubinde per totum idem *cap.* explicat, quibus pœnis plectantur falſam cudentes monetam, & quando propriè dicatur mo-
160 neta falſa, ita vt pœnę ordinariæ iſtius delicti locus ſit, vel aliàs non ſit,

Secundò quæritur, an Principi liceat pondus & valorem monetarum immutare? in hac quæſtione caſu aliquot, diſtinguendi ſunt, primus ſit caſus, vbi conſenſus eius populi, de cuius præiudicio in ipſa mutatione agitur, Principis voluntati accedit, & tunc licita erit mutatio, vtcumque fiat, ſicuti cenſuerunt *Hoſtien. in tit. de conſi. §. ex quibus Innoc. & alij in cap. quanto de iureiur. Albert. Brun. in tract. de augum. & dimin. monet. limit.* 6 *Couar. d. tract. cap.* 7. *num.* 6. *verſ. mutatio vero pecuniæ*, ſi quidem non fraudantur, qui ſciunt, & conſentiunt
162 *l.* 187. nemo fraudare videtur *ff. de reg. iur.* & ſcienti, & volenti non fit iniuria, neque dolus *cap.* 27. *ſcienti de regul. iur. in* 6. *vbi Dyn.* Verum libera debet
163 eſſe populi voluntas, quæ vix talis cenſeri poteſt, vbi vrget eius damnum, contra verò detegitur domini commodum, & voluntas, nec enim præſumitur, quod quiſpiam velit iactare ſuum, vt naturali ratione ſatis conſtat, & probatur *ex l.* 25. *cum de indebito §. qui enim ſolut ff. de proba. cui conſonat Ariſtotel. enunciatum lib.* 3. *ethicorum cap.* 1. nempe quod nemo ſuas fortu-
164 nas ſponte eiicit, confert *tex. in cap. ſuper hoc de renunc. & in cap. quia veriſimile de præſum.* cum aliis pluribus ad ipſum comprobandum congeſtis per *Tiraquel. ad l. ſi vnquam verbo Donatione largitus numer.* 206. *& ſeqq. C. de reuoc. donat. & per Menoch de arbitr. iudic. lib.* 2. *capitolo* 88.

165 Principum autem rogationes penes ſubditos habentur pro iuſſibus iuxta *gloſſ. in l.* 2. *verbo quemadmodum ff. quod iuſſu*, nec velle creditur, qui obſequitur imperio domini *l.* 4. *velle non creditur ff. de regul. iur. vbi Doct.* id porrò viderint Principes pro ſua conſcientia.

166 Alter eſt caſus, vbi mutatio fit ex iuſta cauſa, nempe quia monetæ materia effecta eſt vilior, vel pretioſior communi omnium æſtimatione vel quia non habet iuſtam æſtimationẽ, ſeruata proportione materiæ, ex qua ipſa conſtat, & tunc pariter licita eſt Principi mutatio ponderis, & valores monetarum, quod vtique admittunt *Hoſtien. Innoc. Brun. & Couar. in primo citati, & Andr. Iſern. in cap.* 1. *quæ ſint regalia in vſib feud. num.* 18. *& ſeqq. qui nu.* 23. etiam probat licere Principibus monetæ pretium augere tempore publicę neceſſitatis, modo ceſſante, fiat ſubditis reſtitutio damni illati ab
168 ipſo Principe, qui poſſit illud reſtituere. Tertius eſt caſus, quando mutatio fiat ſine iuſta cauſa, ſed pro libidine, & cupiditate Principum, & tum omninò illicita eſt mutatio, ſecundum omnes ſupra citatos, ſicque intelligendi ſunt *Ioan. Faber. inſtit quib. mod. toll. oblig. in princ. num.* 2. *& Boer. deciſ.* 327. *num.* 6. dum
169 ſentiunt poſſe Principem abſque conſenſu populi mutare noueram, nam id procedit, modo fiat ex iuſta cauſa, & ſine populi præiuditio, qua ratione *San. Thom. in tract. de regimen. Princip. lib.* 2. *cap.* 13. Principes admonet, ne numiſmata pro libidine propria immutent, *vt not. Couar. d. cap.* 7. *num.* 6. *& ſub verſ. mutatio verò pecuniæ.*

170 Tertio quæritur, ſi obligatio concepta ſit ſub certa ſpecie monetæ, an teneatur creditur recipere quamlibet aliam monetam pariter bonam, ad monetæ prominæ eſtimationem, &
171 iure quidem videtur non teneri ob regulam, quod aliud pro alio inuito creditore ſolui non poteſt, *l.* 2. §. 1. *ſi cert. pet. & l. cum à quo ff. eod.*

tit. Accedat in ſpecie altera regula, quod vbi certa moneta eſt, in obligatione poſita, ipſa
172 debetur, non alia *l. 99. Paulus & ibi Bart. num. 4. ff. de ſolut. ex quibus* concluſionem iſtam pro creditore approbarunt *Bart. Alex Aret. & alij in d. l. 2. §. 1. ff. ſi cert. pet. Imol. & alij in d. l. Paulus, vbi præcipuè Bart. n. 3. Bal. in l. ſi quis argentum in princ. C. de donat. & in l. libera C. de ſent. & interloc. omn. iud. Anton. & Abb. in cap. quanto de iure ur. col. vlt. Boer. deciſ. 327. col. 3.* qui tamen vnanimi conſenſu fatentur, conſuetudine contrarium ei-
173 ſe receptum; quidquid ſit de iure, quod etiam aſſerit *glo. in d. l. ſi quis argentum addit. ad Bart. in d. l. Paulus verbo Dare florenos*, vbi ita dicitur ſeruari de conſuetudine totius mundi *Curt. Senior. in tract. monet. q. 9 num. 22. ff. ſi cert. pet. Afflict. dec. 90. num. 2.* Atque ita ſolui poſſe, nempe in altera moneta iuxta valorem, & æſtimationem certæ ſpeciei monetæ in obligationem deductæ cenſuit *Rota Romana coram Dunozetto in Mantuana penſionis 12. Iunij 1617.* vbi dixit, quod
174 penſio reſeruata in ducatis Cameræ, quia dicti ducati adhuc in corpore reperiuntur, licet in modico numero eſt ſoluenda, vel in ipſis ducatis in corpore, vel in tot aliis nummis, ex quibus totidem ducati de Camera iuſti ponderis emi poſſint; idem dictum fuit etiam in Capuana penſionis, 6. *Martij 1617. coram Eminent. D. Cardinale Verоſpio, & coram Remboldo. 10. Ianuarij 1620. vti notat. Beltram. ad deciſ. 42. Ludou.*
175 Prædicta autem conſuetudo, ſiue ius in his dū taxat caſibus procedere debet, vbi nihil interſit creditoris iuxta tradita, *per Couar. de veter. numiſm. collat. § vnic. ſub n. 1.* nam hoc modo etiā iuri conſona videtur conſuetudo, vti probare conatur *Curt. iun. in l. cum quid num. 25. ff. ſi cert. pet.* eique potiſſimum ſuffragatur regula illa iu-
176 ris æquitate innixa, quod tibi non nocet, & mihi prodeſt, concedendum eſt, de qua *in l. 2. §. item varijs ff. de aqua plu. arcen.* ibi qui ager factus mihi quidem prodeſſe poteſt, ipſi nihil nocitumis eſt, vbi & mox ſubiungitur, hæc equitas ſuggerit, etſi ſtricto iure deficiamur: Præmiſſa tamen procedunt poſito, quod debitor
177 ſoluere velit monetam alterius materię, bonam tamen & iuxta æſtimationem pecuniæ promiſſę, tum enim locus fuerat dubitationi Cæterum ſi velit ſolueræ monetam eiuſdem materię, & æſtimationis, licet diuerſæ formæ & characteris, creditor omnino tenetur recipere, vti expreſſim probant, *Bart. in d. l. Paulus, nn. 3. & alij omnes ſupra citati ex ipſa l. Paulus* quæ ſecundum hanc concluſionem intelligenda eſt, *Couar. d. §. vnic. ſub num. 1. verſ. ſecundo concluſio.*
178 Quarto, quæritur, ſi promiſſa ſit certa moneta, verbi gratia, ſcuta auri in auro, vel ducati, & poſtea eiuſdem monetæ valor Principis auctoritate augeatur, vel minuatur, num debeatur moneta, vel eius valor inſpecto tempore promiſſionis, an verò ſolutionis? ità videtur eſſe diſtinguendum, aut moneta in ſui bonitate intrinſeca nempe in materia, vel pondere immutata eſt, & hic eſt vnus caſus; aut immutata eſt extrinſecus tantum, nempe quoad eius pretium & æſtimationem, & hic eſt alter caſus.

In primo debetur ipſa moneta, vel ſi ea non reperiatur, debetur eius valor, inſpecto tempore contractus; In ſecundo attendi debet tem-
179 pus ſolutionis, probatur hæc diſtinctio *ex text. in cap. 20. olim. & cap. 26. cum canonicis de conſtit. cum ibi not. per glo. & Doct.* tandem diſtinctionem ſequitur *glo. in cap. quis ignorat verbo tempori noſtro 32. q. 4. Bart. num. 6. vbi & adden. & alij in d. l. Paulus ff. de ſolut & communem aſſerunt Abb. in cap. 18. quanto ſub num. 12. de iureiur. Iaſ. in l. 2. q. 36. num. 9. C. de emphyt. Socin. iun. conſ. 145. num. 94. lib. 1. & conſ. 44. nu. 9. lib. 4. Areti. conſ. 11. num. 3, Curt. iun. in l. cum quid nu. 23. ff. ſi certi. pet. Graual. conſ. 12. num. 30. & conſ. 13. & 14. vol. 1. Corn. conſ. 177. num. 70. lib. 2.* vbi inquit hanc eſſe theoricam Doct. cui communiter omnes concordant *Curt. iun. conſ. 24. ſub num. 5. verſ. non eſt igitur dubium, Aym. conſ. 47. incip.* magnificus dominus *nu. 6. Brun. d. tract. de augment. & dimin. concl. vlt. par. 1. verſ. his ſic præmiſſis nu. 1. & ſeqq.* qui late hanc materiam examinat *Boer. deciſ. 327. ſub n. 11.* eamdem ſententiam communem eſſe conſtat ex traditis *per Couar. d. cap. vnic. num. 2. & latiſſime per Tiraquel. de retract. §. 1. glo 18. nu. 26.* Atque ita demum tenuit *Sac. Rot. Romana dec. 597. par. 1. in recent. deciſ. 149. par. 2. in recentior. deciſ. 42. apud Gregorium Papam XV. deciſ. 688. 759. 900. p. 4. diuerſ.* ex quibus plane deciſionibus apparet Rot. diſtinctionem prædictam conſtanter ſeruaſſe, quod quidem comprobat etiam addit. ad prędictam *deciſ. 42. Gregor. XV.*

180 Et ampliatur concluſio, vt ſupra diſtincta, etiā ſi in promiſſione dictum ſit ſcuta auri, vel ducati ad rationem ſolidorū tot, vel aliud quid ſimile, quia valor eo modo adiectus videtur appoſitus demonſtratiue, non taxatiue *Socin. conſ. 268. lib. 2. Grat. d. conſ. 14. num. 13. vol. 1. Boer. d. deciſ. 327. num. 3. Rot. in d. deciſ. 687.*

181 Cæterum bonitas pecuniæ, vt ſupra indicauimus, diſtinguitur in intrinſecam & extrinſecā bonitas enim intrinſeca dicitur ſubſtantia ipſa metallorum, tam in bonitate, quam in quantitate, ſeù pondere; bonitas verò extrinſeca appellatur valor impoſitiuus, vt ſcribunt omnes *in l. Paulus ff. de ſolut. & in l. cum quid ff. ſi cert. pet. & in cap. quanto de iureiur. Iſern. d. feud. tit. quæ ſint regalia. nu. 22. & not. in d. deciſ. 149. num. 6. par. 2. in recent.* Et communis iſte dicendi modus obſeruandus eſt ad intellectum eorum, quæ in hac materia tractantur, quem etiam ſequitur *Brun. d. tract. concl. vlt. partic. 4. n. 8.* quidquid ſenſerint quidam alii, bonitatem monetarum intrinſecā, & extrinſecā aliter interpretantes, *vt per Couar. dict. c. 7. ſub n. 6. & ſub verſ. mutatio verò pecuniæ.*

Prædicta autem concluſio, quæ habet quod in mutatione extrinſeca bonitatis monetæ ſolutionis tēpus, attēdatur plane declaratur, vt pro-
182 cedat, quando mutatio facta eſt ante moram debitoris, nam ante illius moram mutatio, & nocet, & prodeſt creditori, ita vt quod augumentum, vel diminutionem valoris monetę, ſolutionis tempus attendatur.

Et hæc quidem declaratio communiter à Doct. probatur, vti teſtatur *Couar. d. § vnic. n. 3.* præcipuè verò ab aliis quos citat *Tiraqu. de retract. §. 1. glo. 28. num. 27. & Brun. d. concl. vlt. limit. 1.* nec ab ea recedendum, maximè quia grauiſſima confirmatur auctoritate Rot. Roma-

næ,

næ, vt ex deciſſ. ſuperius allatis manifeſtè conſtat, licet non pauci Doct. aliter ſenſerint, quos refert *Conar. loco proximè citato in verſ. ceterum*
183 *Lugdunenſis.* Poſt moram verò mutatio valoris extrinſeci monetæ promiſſæ, & in obligationé deductæ, illi omninò nocet, qui in moram inciderit, ſiue debitor fuerit in mora ſoluendi, ſiue creditor fuerit in mora recipiendi debitum *per tex. in l. 3. in fin. ff. de actio emp.* nam regula
184 iuris eſt quod mora ſua cuilibet nocet *c. 25. mora de regul. iur. in 6. l. 133.* in condemnatione perſonarum §. *vnicuique ff. de regul. iur.* & concluſionem prædictam in hac ſpecie *Bart. & alij probant in d. l. Paulus; d. l. cum quid & in dict. cap. quanto.* quam tamen concluſionem idem *Bart.* quem ſequuntur Doct. magis communiter veram eſſe cenſet, vbi mutatur moneta maior, quæ per minorem nimirum æſtimatur, ſecus verò vbi mutata ſit moneta ita minuta, vt per aliam mi-
185 nutiorem æſtimari non poſſit; Etenim tunc ſenſit *Bart.* minimè nocere mutationem monetæ ei qui ſit in mora, ſiquidem cum moneta hæc minuta per aliam æſtimari non poſſit, licet mutatus ſit eius valor, non dicitur mutata in æſtimatione ſua, quia non habet aliquid quod æſtimetur, vnde creditor lucrum amitteret, non autem pateretur damnum, qua ratione debitori
186 moroſo non imputatur amiſſio lucri creditoris *l. ſi ſterilis §. cum per venditorē ff. de actio empt.*

Nec obierit ex *l. nummis ff de in lit. iurand.* dari intereſſe extrinſecum, quia id obtinet in dāno non in lucro, ideirco qui debitor eſſet certę quantitatis ſoluendæ in pecunia minuta ſi poſt muram contingeret huius monetę minutę mutatio, nihil obeſſet debitori, quia pecunia non cenſetur effecta deterior; ita declarat *Bart. in d. l. Paulus num. 8.* quem retulit *Conar. in d. §. vnic. num. 4.* vbi tamen contrariam ipſe tuetur opinionem, licet fateatur *Bart.* ſententiam magis communiter à Doct. eſſe receptam, quod & aſſerit *Brun. limit. 1. num. 7.* cum hac tamen diſtinctione quod *Bart. opinio.* communis ſit apud legiſtas, contraria verò communiter à Canoniſtis recipiatur, cum hoc fundamento nimirum, quod etiam moneta minuta per groſſam æſtimari poſſit; Cæterum de iſtarum opinionum veritate diligentius videri poterit apud *Brun. d. concluſ. ult. limit. 1. & apud Conar. d. §. vnic. nu. 4.* vt alios omittamus ab eiſdem citatos.

187 Quinto quæritur, ſi debitor ex cauſa annui cenſus, vel alterius ſimilis debiti longo tempore ſoluiſſet de pecunia minoris valoris, vel ſoluiſſet ſecundum valorem temporis ſolutionis, an præſcriptione tueri ſe poſſit in vtroque caſu, ità vt compelli non poſſit ad ſolutionem pecuniæ maioris valoris, vel iuxta alium valorem, quam currentem tempore ſolutionis faciendę; reſpondetur admitti præſcriptionem longiſſimi temporis ad fauorem debitoris, nēpe annorum quadraginta contra Eccleſiam, vel triginta contra perſonas laicas, de præſcriptione contra Eccleſiam, & iura Epiſcopalia probat *text. in cap. 20. olim, de conſt. per argumentum à contrario ſenſu, & ibi, Abb. num. 9. Henric. nu. 1. & ſeq. glo. in cap. quicumque 16. q. 7. & in cap. 16. conquerente de offic. ordi. verbo Duos ſolidos, & de præſcriptione triginta annorum contra laicos Si. gnorol. conſ. 74. quidam colonus nu. 9. verſ. ex poteſtate præſcriptionis per text. in l. cum notiſſimi §. in iis etiam vbi gloſ. in verb. Per ſingulos annos C. de præſcript. trig. vel quadrag. ann. & in l. domini prædiorum, vbi glo. verbo conſuetudo C. de agricol. & cenſi. lib. 11. Franciſc. Aret. conſ. 117. conſideratis diligenter verſ. 2. eſt præmittendum* vbi expreſſe inquit quod ſi ille, qui debet ſoluere in pecunia maioris æſtimationis ſoluat in pecunia minoris æſtimationis, vel aliam pecuniam, quę minus valeat, & hoc faciat per triginta annos contra priuatum, contra Eccleſiam verò per annos quadraginta currit præſcriptio, & paulo inferius ſubiungit tunc primum incipi curſum præſcriptionis, cum debitor cœpit ſoluere monetam minoris valoris, quam teneretur ſoluere tempore obligationis, idem probat *Brun.* loquēs de vtroque caſu huiuſce quæſtionis *d. tractat. de augum. & dmin. monet, limit 4. num. 1. 2. & 7. Rebe Alexand. in conſ. 76. num. 1.*

188 Hęc tamen concluſio ita declaratur, vt in eiuſmodi præſcriptione bona fides requiratur *Aret. d. conſ. qui aſſerit Hoſtien.* alioſque Doct. communiter idem ſentire *in d. cap. olim.* bona verò
189 fides præſumitur in præſcriptione longiſſimi tēporis, niſi de mala fide doceatur *Aret. ibidē Rub. Alexander d. conſ. & nu. Brun d. limit. 4. nu. 3.* vbi cōmunē refert eſſe Doct. ſententiam, quod bona fides regulariter præſumatur in præſcribēte.

190 Atque etiam declaratur eadem concluſio aliis modis de quibus præcipuè per eundem *Bru.* ibidem.

191 Sexto, quæri poteſt iuxta præcedentem quæſt. nempe applicando eam ad ſtatutum noſtrum ſupra cap. 158. an ſicuti ſtatutum inducit præſcriptionem annorum ſexdecim in toto debito, vbi creditor negligens fuerit per tot annos in eo petendo, ita pariter inducere cēſeatur, vt debitor annuæ præſtationis, qui per annos ſexdecim de certa moneta minoris valoris præſcriptione ſtatutaria tueri ſe poſſit, quominus de alia maioris valoris ſoluere non debeat? Hæc quæſtio in tributis, & cenſibus Cameræ Apoſtolicæ debitis non procedit, nec etiam in cenſibus quibus vis aliis perſonis ſuper bonis ſtabilibus venditis, vel conſtitutis, quia ſtatutū nouum excipit expreſſè à præſcriptione ſexdecim annorū talia debita, vel legitur in *d. cap. 158. verſ. Exceptis*; hæc tamen exceptio quoad cenſus quarumcumque aliarum perſonarum non aderat in ſtatuto veteri *lib. 1. cap. 101. & lib. 4. cap. 18.* vbi de præſcriptione agebatur, & ideo Io. Bapt. Bonius qui de ſtatuti veteris præſcriptione commentarium edidit, dubitationem iſtam propoſuit in cenſibus priuatarum perſonarum *glo. 19. verb. contra omnes creditores nu. 226.* ac tenuit locum eſſe huic præſcriptioni ſtatutariæ, nos ideo cenſemus ita eſſe tenendum in aliis annuis præſtationibus, quia hæc annorum ſexdecim præſcriptio, per ius municipale ſubrogata eſt in locum præſcriptionis triginta, & quadraginta annorum iuxta tradita *per Bart. in l. 4. ſequitur §. ſi vſiam ſub nu. 3. ff. de vſucap. Iaſ. in l. 38. nemo poteſt nu. 117. ff. de lega. 1. ibidem num. 118. Pariſ. conſ. 66. num. 91. lib. 3. Bonius d. tract. verb. De conditoribus glo. 1. num. 34. & ſeq.* Vnde aſſumit naturam præſcriptio-

Digitized by

ſcriptionis iuris communis iuxta iuris regulam, quod ſubrogatus ſapit naturam eius in cuius locum ſubrogatur *l. 1. §. hac actio, & ibi Bart. ff. ſi quis teſta. lib. eſſe inſſ. fuer. l. ſi eum §. qui iniuriarum, vbi Doct. ff. ſi quis caution. l. vnic. §. 1.* vbi etiam Doctor. *C. de rei vxor. actio §. fuerat, & ibi pariter Doct. inſtit. de actio.* comprobat aliis legibus *Euerard. in locis ſuis argumentandi loco dini ſubrogationis in princip. qui & num. 17.* in ſpecie demonſtrat ex pluribus, quod breuior præſcriptio inducta per ſtatutum in locũ longioris præſcriptionis nempe iuris communis, ſapit eamdem naturam, ac præſcriptio longior, idipſum apparet *ex glo. 19. Bouy d. tract.* vbi præſcriptioni ſtatutarię applicat ampliationes, ac limitationes, alioqui conuenientes præſcriptioni iuris communis. Sed obiiciet forte quiſpiã, quod hæc quæſtio inutilis videatur, ſi quidem poſito, quod præſcriptio totum abſorbeat debitum, fruſtra diſputetur, an præſcribatur ſolutioni minoris, vel maioris æſtimationis, ſed reſpondetur facile contingere poſſe, quod debitor aliquis ſcrupulum ſibi faciat præſcribendi totum debitum, forte propter malam fidem, per ea quæ *not. Bart. & alij in d. l. ſequitur §. ſi viam. ff. de vſucap. & fuſe Cornel. conſil. 277. præſertim nu. 1. & 2. lib. 4.* Vnde contentus ſit præſcriptione ſoluendi in certa moneta, ſicuti conſueuit, qua in re nequaquam conſiderari poſſe videtur tantus ſcrupulus, non ſolum quia agitur de re minori, ſed & quia variatio monetarum; & earum æſtimatio facile pendet ex facto potentiorum, nec ideo priuatæ perſonę in mala fide facile conſtituuntur, dum in pecuniarum æſtimatione Principum edictis & communi aliorum vſui ſe conformant.

195 Demum non omiſerimus, quod quæ in iſtis vltimis concluſionibus dicta ſunt de eo qui lõgo tempore ſoluit de minori moneta, ſeu minoris valoris, procedunt pariter ad fauorem creditoris contra debitorem, qui debitor ſolueret de meliore per tempora prędicta, vt notatur in *d. cap. cum Canonicis*, & ſecundum *Io. Andr. in nouell. in d. cap. olim. & Panorm.* & communiter ſcribentes *& Aret. in d. conſ. Bru. d. trac. limit. 4. nu. 2. Bouius d. glo. 19. num. 226.*

196 Septimo quęritur an mutatio monetæ, quæ modico tempore duranit, aliquem pariat effectum? reſpondetur, quod nullum, nec aliqua huiuſmodi mutationis ratio haberi debeat, ita *Bart. in d. l. Paulus num. 9.* quem communiter alij ſequuntur *per tex. in l. 63. pretia rerum in fin. ff. ad l. Falcid. vti aſſerit Abb. in d. cap. quanto ſub num. 12. verſ. debet enim reddere, quem Couarr. d. §. vnic. ſub num. 4. verſ. Sexta concluſio.*

197 Octauo quęritur, ſi in contractu ab initio, ob metum mutationis monetarum inter contrahentes conuentum ſit de moneta ad certam, & expreſſam æſtimationem ſoluenda an ob intrinſecum, ſeu extrinſecum deinde ſecutum augumentum, vel diminutionem illius monetę, liceat à conuentione recedere? reſpondetur cõuentionem eſſe ſeruandam, nec mutationem monetæ hoc caſu contrahentibus nocere, nec prodeſſe, vt probat *tex. in l. penul. §. ſi mancipia ff. ſol. mat. not. Bart. in d. l. Paulus in fin. ff. de ſolut. Imol. & Alex. in d. §. ſi mancipia*, & plures alios refert, ac ſequitur *Brun. d. tract. de augm. & dimin. concl. vlt. limit. 8.* hæc quę opinio communis eſt apud Doct. vt apparet *ex Coua. d. §.*

198 *vnic. n. 5.* Procedit autem iſta opinio, vbi ex verbis contrahentium clare appareat eos voluiſſe taxare æſtimationem, ſeu valorem monetæ nã ſi id non appareat, præſumitur, quod verba cõtrahentium ſtent demonſtratiuè; Et tenenda erit ampliatio quartæ concluſioni per nos ſuperius adiecta *n. 180. ex Socin. Crat. Boer. & Rot. ibi cita-*

199 *tis*, Exemplum verò taxationis expreſſę affert *Bar. in d. l. Paulus num. 10.* ita videlicet depono apud te centum libras in florenis hoc, pacto quod reddas in florenis ſub eadem æſtimatione, & iſtud quidem exemplum ad rem noſtram bene explicat, *Couar. d. num. 5. §. vnic.*

Nono quæritur, ſi facta ſit promiſſio certæ quantitatis monetæ in certa nummorum ſpecie exempli gratia ſi promiſſi ſint ducati centũ ſoluendi in tot iulius nulla cõſtituta iuliorum æſtimatione an valor ſeu æſtimatio iuliorum vigẽs tempore ſolutionis attendi debeat, an vero valor, qui viguerat tempore contractus? reſpon-

200 detur quod valor nummorum deſignatorũ ſub incerto numero, de tempore ſolutionis, attendi debet iuxta opinionem *Bart. in d. l. Paulus* ad ſi. quę à Doct. communiter probari videtur, *vt not. Bru. in d. limit. 8. col. 2. & ead. concl. vltima ampliat. 5. Couar. in d. §. vnic. ſub n. 5. verſ. Octaua concluſ.* ſed ipſa *Bart.* & communis aliorum ſententia, ſic

201 intelligenda videtur, dummodo valor iuliorũ, ſeu alterius ſpeciei nummorum deſignatorum pro ſolutione certæ quãtitatis pecuniæ, nõ fuiſſet imminutus in ſui bonitate intrinſeca, tũ enim attendi debeat valor, qui talium nummorum fuiſſet tempore contractus iuxta deducta ſuperius ad 4. quęſtion hucque pertinent etiam quæ in proxima prędcdẽti quęſtio. ad fin. dicta ſunt.

202 Decimo, quęritur, ſi tradantur, vel deponantur, exempli gratia, libræ centum in florenis, numquid iſti floreni ſic traditi, aut depoſiti recipere poſſint augumentum, vel diminutionẽ valoris propter immutationẽ monetarũ? reſpondetur negatiuè, quia tot illi floreni, quot fuere traditi tempore contractus pro illis centũ libris, vendi videntur ad æſtimationem tot librarum, & hac ratione ſatis erit quocunq; tẽpore reddi centum libras, etiam ſi floreni tempore ſolutionis pluris æſtimentur, quam æſtimati fuerint à contrahentibus tempore contractus, ita ſenſit *Bart. in d. l. Paulus penul. q.* cuius ſententia magis communiter à cæteris Doct. approbatur, vti aſſerit *Brun. d. lim. 8. & probatur ex not. per Doct. in l. ſi ſtipulatus ſum decem. in mille ff. de ſolut. Couar. d. §. vnic. ſub num. 5. verſ. nona concluſio.*

203 Vndecimo; quæritur ſi ſtatutum ponat in diſpoſitione ſua monetam aliquam certæ ſpeciei, quam contingat poſtea mutari, & minui in valore, & pretio, nunquid ſolui debeat moneta, prout valebat tẽpore ſtatuti, an verò prout valeat tempore ſolutionis faciendæ, Exemplum ponit *Specul. tit. de oblig. & ſolut. 3. §. nunc aliqua ſub n. 9.* ibi pone in ſtatuto Ciuitatis dicitur, quicumque tale quid cõmiſerit, ſoluat decem libras Turonenſes, vel talis officialis habeat tot libras Turonenſes pró ſuo ſalario, & hæc quidem quæſtio pertinere poteſt ad explicationem noſtrorum

ſtrorum ſtatutorum, maximè, vbi pœnæ pecuniariæ, & multæ imponuntur vt ſæpe fit infra in 2. & 3. libr. atque vbi de ſalariis aduocatorum, & procuratorum agitur cap. 92. lib. 3. reſpondet idem *Spec.* condemnationes, & ſalaria perſolui debere ſecundum præſentem monetam, & ſubiungit, quia mutata moneta, videtur mutatum ſtatutum, ita vt intelligi debeat ſecundum illam, non autem de veteri moneta, argumento *tex. in cap. translato de conſtit. cum aliis iuribus per eum citatis Specul dictum vel elegans not. Bald. & ſequitur in l. 16. illud num. 18. C. de Sacroſ. Eccleſ. in l. fin. in princ. n. 7. C. com. de legat. Vitalin. in Clemen. fin. nu. 64. de decim. latè Roman. conſ. 123. ſub nu. 1.* vbi præcipuè duplicem huius concluſionis rationem affert, primam, quia conſtitutio ſemper loquitur *l. Arrian. C. de hæret. Bar. in l. certa forma nu. 5. C. de iur. Fiſc. lib. 10.* vnde contingente mutatione pecuniæ, de illa, & ipſam conſtitutionem loqui intelligitur, alteram adducit rationem, quia mutata pecunia intelligitur, ad nouam mutationem mutata conſtitutio *per text. in l. penult. C. qui admittit. & in l. vnic. §. 1. C. de vxor. actio.* ſicuti conſideraui etiam *Spec. vbi ſupra Mil. in repert. verbo Pecunia*, quæ debetur cum aliis pluribus ab eo relatis, *Martin. Lauden. in tract. moned. n. 27. verſ. Quid autem in lege, vel ſtatuto Corn. conſ. 277. ſub num 71. lib. 2. Curt. Sen. eod. tract. num. 17. Brun. d. tract. de aug. & dimin. moned. limit. 7. nu. 2. & ſeq. & partic. 12. n. 1. & ſeqq.* qui & hanc dicit communem opin. ibidem *ſub. nu. 6. verſ. Sed propter hoc.*

206 Hanc autem concluſionem in dubium reuocat *Abb. in d. c. quanto ſub n. 14.* Et quoad pœnas pecuniarias ſtatutorum mouetur potiſſimũ ea ratione, quia eſt veriſimile, quod in pœnis decernendis illud potiſſimum reſpexerint ſtatutorum conditores, prout quiſque deliquerit, ita in eum animaduertatur, ſicuti iure fieri debet, *l. 13. congruit. ff. de offic. Præſid. l. 11. reſpiciendum in princ. ff. de pœn. cap. 31. non aſſeramus 24. quæſt. 1. & iuxta Deuter. cap. 25.* pro menſura delicti erit, & plagarum modus, ſi verò contingeret monetam pænè valde imminui in valore, pœna vtique impar delicto redderetur, quod eſſet
207 contra mentem ſtatutorum, & contra iura prædicta; quibus addi poteſt, quod ea interpretatio capienda videtur, ne delicta remaneant impunita, ſi quidem hoc publice intereſt *l. 52.* ita vulneratus *verſ. quod ſi quis vbi gloſ. verb. Impunita ff. ad l. Aquil. l. locatio alias licitatio. §. quod illicitum ff. de public. & vectig.* Verum facilè tolli videtur iſtud obiectum, ſi dicamus quod immo cenſendum ſit, voluiſſe ſtatuentes,
208 vt ad mutationem monetæ mutatum intelligatur ſtatutum de moneta loquens, quia conſtitutio ſemper loquitur iuxta deducta ſuperius *ex Specul. Roman.* ſicque perinde eſt, ac ſi conſtitutio, ſeu ſtatutum quotidie cõderetur, quippe ita ſit, vt verbum præſentis temporis à lege prolatum, ad futura porrigatur, non ſi proferatur ab homine iuxta theoricam *Bart. in l. 8. ſi ita num. 2. ff. de aur. & arg. legat. & in l. certa*
209 *forma num. 5. C. de iur. Fiſc. lib. 10.* Atque huic interpretationi aliæ iuris regulæ etiam ſuffragãtur nempe, quod in pœnis benignior ſit interpretatio *l. penult. ff. de pœn. l. 16. ſemper in dubijs. ff. de regul. iur. cap. 49. in pœnis de regul. iur. lib. 6.* fuſe proſequitur *Tiraq. in l. ſi vnquam verbo reuertatur num. 240. C. de reuoc. donat.* & ſemper in
210 obſcuris, quod minimũ eſt, ſequimur *l. 9. ſemper in obſcuris ff. de regul. iur. c. 30. in obſcuris eod. tit. in 6* quæ quidem regula præcipuè locum habet
211 in delictis, vt *not. glo. in eadem l. ſemper in obſcuris verſ. item facit*, nam in dubio minor pœna imponitur *l. 32. ſi præſes. & l. penult. ff. de pœn.*
212 vnde condemnatus pœna capitali cum ſint plu-
213 res pœna capitales, nempe tres, *l. 2. ff. de public. iudic. & l. 28. capitalium ff. de pœn. Imo. in c. 17. qualiter, & qñ n. 6. de accuſ.* ad minorem pœnam capitalem condemnatus intelligitur *Abb. in c. 18. quanto ſub n. 7. de iureiur. Dec. in d. l. ſemper in obſcuris n. 10. & in l. Imperium verſ. in glo. verbo Poteſtate n. 14. ff. de iuriſd. omn. iud. Alex. conſ. 104. ſub n. 2. lib. 1. Cuma. conſ. 139. ſub. n. 6. Marſil. conſ. 7. n. 20. verſ. Prætitto etiam vol. 1.* qui hanc regulam in criminalibus maximè comprobat; Neque ideo delictum remaneret impunitum, quia pœna pecuniaria ob diminutionẽ valoris monetæ forte minueretur, cum præſertim ad ſummam parum ſoleat decreſcere valor monetarum in earũ va-
214 riatione, vt ab experientia edocemur: nec etiã prohibitũ eſt, quinimò perminum minuere pœnas ſtatutorum etiam per Iudices, *Dec. in c. 4. de cauſ. num. 22. de offic. de leg. Tiraq. de pœn. leg. temper in præfat. nu. 21.* vbi hanc tenetur communem eſſe opinionem, *Didac.* qui eam pariter aſſerit cõem *lib. 2. var. reſol. c. 9. n. 3. ſicuti, & Clar. q. 85. nu. 10. verſ. viterius quero cum aliis citatis per Menoch. de arbitr. iudic. lib. 1. q. 96. num. 16.* qui etiam articulum iſtum plenius explicat ſeqq. numm.

Contradicit pariter *Abb. ibid.* ſpeculatori in
215 altero dicto, aſſerens quod in ſalario certæ monetæ cõſtituto officiali attẽdi debeat valor monetæ de tẽpore ſtatuti cõditi, nõ autẽ ſolutionis faciẽdæ, ſed in hoc ẽt, vt in altero falli videtur *Abb. ex traditis per ipſum Specul. Bar. Roman. & alios, vt ſupra iuxta regulam l. Arriani C. de hæretic.* neque opinioni *Abb. ſuffragatur text. ſimpliciter per ipſum allegatus in cap. 20. olim. de conſt.* quia ibi certa moneta in obligatione ex partiũ conſenſu ratione ſynodatici, quæ in ſui bonitate intrinſeca deterior, ac vilior reddita fuerat, vnde non mirum ſi debeat ſolui, vel æſtimari moneta iuxta tempus obligationis, non autem ſolutionis, vti *text. ipſum. intelligunt. Doct.* ibidem & alibi, vnde locus eſt concluſioni, de qua ſatis fuſè egimus *ſupra quæſt. 4.*

216 Declaratur autem ſupradicta concluſio *ex Specul.* deſumpta, vt ſolutionis tempus, non autem ſtatuti attendatur, quãdo pecunia mutatur, antequam ad pœnam delicti, vel ad ſalarium debitum officiali eſſet obligatio contracta, ſecus ſi poſt obligationem ortam pecunia mutaretur, quo caſu inſpici debet valor pecuniæ, quæ currebat tempore obligationis *Mil. in d. verbo pecunia quæ debetur ex contractu in fin. & Brun. d.*
217 *tract. p. 12. n. 2. & ratio eſt.* quia vbi debetur pecunia ex contractu, attenditur valor de tempore contractus, & obligationis *Bal. in d. l. illud num. 18. C. de ſacroſ. Eccleſ. & in d. l. fin. n. 7.*

C. com-

C. comm. deleg. & alij ſuperius allegati in 4. queſt.

218 Declaratur amplius eadem concluſio, quod licet in diſpoſitione ſtatuti attendatur valor, & vſus monetæ tempore ſolutionis faciendæ, attamen vbi ſtatutum loquitur circa ſolemnitates, exempli gratia quod donatio excedens ducatos ducentos intimari debeat, vt ſupra *cap.* 150. ſtatuti, ita diſtinguit *Bald. in l. illud nu.* 18. *C. de ſacroſ. Eccleſ. Curt. ſen. tract. de monet. q.* 5. *nu.* 18. *Brun. d. tract. partic.* 12. *num.* 7.

219 Duodecimo, quæritur quid ſi certa pecunia debeatur ex mandato, vel præcepto, ſeù reſcripto ſuperioris, an ſolui debeat iuxta valorem de tempore mandati, an vero de tempore ſolutionis? in hoc etiam caſu tempus ſolutionis attendi debet, non autem tempus mandati, vel reſcripti, *per text. in Clem.* 2. *vbi glo.* 1. *& alia glo. in verbo Currentem de decim. & in cap.* 2. *in fin. de maled. vbi etiam glo. in verbo Vſualis moneta Anchar. ibidem num.* 3. *Anton. in cap. quanto de iure iur. Mil. in verbo pecunia qua debetur ex contractu Rom. conſ.* 123. *ſub num.* 1. *verſ. Sin autem dicamus vbi & addit. ſub littera C. verbo Ordinationis.*

220 **Decimotertio** quæritur, quidnam in teſtamẽtis ſeruandum ſit. attendi debet valor monetæ tempore conditi teſtamenti, non autem mortis teſtatoris, & ſolutionis faciendæ, ita reſpondit, *Oldrad. conſ.* 31. *per text. in l.* 39. *vxorem. §. teſtamento ff. de legat.* 3. *& in l. fin. in princ. ff. de aur & argen. legat. & l.* 29. *Aurelius §. teſtamento facto ff. de liber. legat. Io. Andr. in addit. ad Specul. tit. de conceſ. prab. §. nunc aliqua in fin. verb. Ex contractu. Mil. d. verbo pecunia quæ debetur in princ. verſ. idem ſi debetur pecunia ex teſtamento Abb. in d. c. quanto num.* 13. *vbi etiam addit. ſub lit. A. ff. de iureiur. Cam conſ.* 177. *ſub num.* 71. *lib.* 2. *& hanc, opin. ab. omnibus Doct. teneri aſſerit Martin. Lauden. d. tract. de monet. num.* 27. *verſ. Quæro quid in teſtamento, quam etiam comprobat Brun. d. tract. partic. num.* 1. *& ſeqq ac ſtrictè declarat in fin. quamuis contra ſenſerit Roman. d. conſ. ſub num.* 1. *verſ. Licet contrarium ſupra tenuerit Olar. & male*, ſed non ideo recedendum eſt ab opinione *Oldrad.* ac tot aliorum, quam meritò inquit æquiorem, & forte communiorem, atque magis accedentem diſponentium voluntati *Mandoſ. in addi. ad ipſum conſ. Roman. littera A. verbo vtrius* Nec enim *obſt. ſententia Oldr. tex. in l.* 10. *cum certum ff. de aur. & argen. legat.* quo ſolo fundamento nititur Roman. vt patet ex notat. *per Bart. in l.* 1. *§. cui certum in princ. & num.* 1. *ff. eod. tit. Mil. d. verbo Pecunia quæ debetur in princ.*

221 Declaratur tamen hęc concluſio, vt procedat in legatis particularibus, ſiuè rerum, ſiuè pecuniarum, nam in his attenditur tempus teſtamenti, ſecus verò in fidei commiſſis vniuerſalibus, & legatis, ſi quidem in iſtis inſpicitur tempus mortis teſtatoris ita diſtinguit *glo. in l. penult. verb. Cedit. ff. de feud. inſtruc. vbi & Bart. quam gloſ. ſingularem approbatam, & perpetuo memoria tenendam dicit Curt. Sen. in tract. de monet. numer.* 17. *not. addit. ad Abb. in d. cap. quanto de iureiur. littera A. & Brun. d. partic.* 9. *numero* 2.

222 Decimoquarto, quæritur, an ſtatuta laicorum de valore monetarum diſponentia ligent etiam perſonas Eccleſiaſticas? breuiter reſpondetur, quod non ligant, quia deficit iuriſdictio ſtatuentium *c. bene quidem verſ. Cumque lecta fuiſſet diſtinct.* 69. *c. quæ in Eccleſiarum &c. Eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtit. cum not. vtrobique per Doct. Oldrad. ſpecifice loquens in caſu ſimili conſ.* 250. *num.* 2. *Io. And. in addit. ad Specul. tit. de oblig. & ſoluit §. nunc aliqua in fin. verb. Olim. verſ.*

223 *Plus dico*; ſed in ſtatuto noſtro omnis ceſſat difficultas, nempe, quod etiam perſonas Eccleſiaſticas comprehendat, quia Summi Pontificis auctoritate conditum eſt, vt plenè diximus ſupra ad titulum ſtatutorum verbo auctoritate. Hęc ad materia monetarum vt frequentius contingentia, & apud iuris inter potiſſimum pertractata nobis breuiter attigiſſe ſufficiat, plura verò alia copioſius diſcuſſa habentur penes auctores, qui de materia ipſa ex profeſſo ſcripſerunt; his ſunt præcipuè Martinus Garratus Laudonenſis Franciſcus Curtius Senior, Ioan. Regnãdus Albertus Brunus, Didacus Couarruuias, quorum tractatus ex ordine inſerti ſunt tom. 12. tractatuum vniuerſi iuris idem Couar. *ſeparatim de collat. veter. numiſm. Sarne. ad regul. Cancel. de valore q.* 9. nouiſſimè verò, vt alios prætermittam, Sigiſmundus Scaccia libro de commerciis, & cambio argumentum iſtud monetarum plenius examinauit, ac dilucidauit.

Cum autem has ego notationes meas in primum librum de municipali in Romanæ Vrbis, fauente bonorum omnium Auctore Deo, ad calcem vſque perduxerim, quas iam tum inchoaueram, cum Prætorio Senator Capitolino prælidebam; lectorem hic demum rogatum ſimul atque exoratum velim, vt qualeſcunque labores à me in iis concinandis non omninò infeliciter exanthalatos æqui, boniq. conſulat, ac ſuo dignetur aſpectu, fortaſſe etiam approbatione dignabitur, in eo certe totus fui, operamque omnem meam, & curam impendi, vt præcipua quæque ſaltem ſuis locis dilucide, quantum in me fuit, explicarem, ſerio examinatis, explanatiſque potiſſimum (quantum inſtituti noſtri ratio ferebat notationes ſcilicet non plenos tractatus afferendi) materiis iudicialibus Capitolini fori, aliiſque; quæ ad contractus, vltimaſque voluntates, & ſi que ſunt alia eiuſdem, aut ſimilis argumenti, pertinebant. Cæterum quo ad alios libros attinet noſtrum ſtatutorum, nempe ſecundum, ac tertium, manum nulla ratione admoui, quia criminales in iis materiæ habentur, & quidem paucis admodũ capitibus compræhenſę; de quibus inſignes duo ex recentioribus iuris conſulti Romani Proſper ſcilicet Farinacius in ſuis quæſtionibus criminalibus, & Sigiſmundus Scaccia in primo, & ſecundo volumine de Iudiciis, diligentiſſimas lucubrationes ediderunt, quæ vt impreſſæ in hac Vrbe omnium pene teruntur manibus, ita ſunt obuia vbicuique. Sique autem alia iiſdem libris continentur, ad iuris terminos reduci, vel accommodari vix, ac ne vix, quidem poſſe videbantur; ſunt enim de certis, ac peculiaribus edictis, & ordinationibus incliti Populi

Roma-

Romani, vel in ſuos Officiales, vel in varios artifices Vrbis eidem Populo Romano iure proprio ſubiectos, quia tamen conſultum volui etiam iis, qui nouiſſima omnia Vrbis ſtatuta per legere,& vnico velut intuitu vellent omnino cognoſcere; curaui, vt impreſſioni primi libri, cum notationibus noſtris ſecundus, ac tertius liber, ita vt ſunt, adnecterentur;immo poſt illos, aliquot etiam litteræ, & conſtitutiones Summorum Pontificum ad Capitolini fori iuriſdictionem vtcumque pertinentes. Ac demum colophonis loco adiecimus notationibus noſtris multa Sacræ Romanæ Rotæ reſponſa, quæ communi vocabulo deciſiones appellantur Faxit diuina bonitas, vt omnia, in ſui gloriam hominumque vtilitatem cedant. Quod eſt: eritque ſemper vnicum votum meum.

STATVTORVM VRBIS LIBER SECVNDVS.

Qui ad accuſandum admittantur.

CAP. I.

VLLVS ad accuſandum vel denũciandum aliquem de criminibus, exceſſibus, vel delictis admittatur, niſi ſuam, vel ſuorum, vſque ad tertium gradum incluſiuè, de iure Canonico computandum, iniuriam proſequatur; exceptis caſibus infraſcriptis, videlicet, de crimine læſæ Maieſtatis, homicidio, incendio, falſitate, latrocinio, aggreſſione nocturna, & battalia generali, in quibus, & alijs per præſentia Statuta expreſſis caſibus cuilibet accuſare permittatur.

De forma accuſationis, & modo procedendi, ac cuſtodia Reorum.

CAP. II.

QVi aliquem de aliquo maleficio, crimine, ſeù delicto coram Senatore, ſeù illius Iudice maleficiorum, accuſare vult; teneatur ſuam accuſationem dare in ſcriptis, in qua locus, tempus, & qualitas perpetrati delicti contineatur, & abſque eo, quod ſe in accuſatione ſubſcribat, iuret coram iudice, ſe credere accuſationem eſſe veram, & non calumnioſam: & in ipſa accuſatione nomina Teſtium, quos putat de delicto informatos, non plus numero quam decem, deſcribat: vltra quos, alios Teſtes producere non poſſit: Iudex tamen ex ſuo officio, ne delicta remaneant impunita, aut per colluſionem occultentur, poſſit etiam poſt publicationem Teſtium, alios, & quotquot ſibi videbitur ſuper accuſatione prædicta, & contentis in ea, recipere: qua recta, reum citari, aut moneri faciat ſuper dicta accuſatione, ſeù querela, cũ commination; quod ſi non cõparuerit de, & ſuper eo delicto, pro confeſſo reputabitur, & condemnabitur; eoque ter citato ſiue perſonaliter, ſiue domi copia dimiſſa, & contumace exiſtente, iterum eodem modo, & in ſcriptis ad audiendam ſententiam citetur, & illius contumacia accuſata, ad ſententiæ diffinitiuæ prolationẽ, & diffidationem, iuxta delicti qualitatem, procedatur, & hæc de ciuibus habitantibus in Vrbe, & circa eam per milliaria tria intelligantur. Qui verò extra Vrbem in Vrbis diſtrictu, & vltra dicta tria milliaria ab Vrbe, forum in Vrbe, vel ratione delicti, vel territorii, aut perſonæ ſortiuntur, citentur edicto Senatus, cum inſerto, tenore accuſationis, ſeù querelę, quatenus infra terminum dierum viginti, vel alium Iudicis arbitrio, pro peremptorio aſſignandum, (habita diſtantiæ locorum, perſonarum, & delicti ratione (debeat coram ipſo Iudice comparuiſſe, & accuſationi, ſeù quærele reſpondiſſe, cum commination, quod eo termino elapſo, pro confeſſo habebitur, & tanquam confeſſus contra eum ad ſententiam, & diffidationem procedetur, & hæc executio citationis fiat, vt in ciuilibus cauſis de citandis edicto Senatus dictum eſt: quo contumace exiſtente, iterum per affixionem ſchedulæ ad valuas curiæ affixæ, ad ſententiam ad primam diem citetur, illoque contumace exiſtente, & ad ſententiam, & diffidationem, vt ſupra, procedatur. Vagi autem, & domicilium non habentes, citentur ad valuas Palatij, affixa copia citatorij edicti, vt dictum eſt, & ibi etiam copia dimiſſa, vt facilius ad eorum notitiam poſſit citatio deuenire. Quod ſi reus prædictus ante ſententiam comparuit, Iudex faciat eum, per ſe ipſum accuſationi, ſeù querelæ reſpondere; qua reſponſione habita, ſi reus

de-

de eo delicto accuſetur, pro quo de iure, vel ex forma Statutorum pœna pecuniaria imponenda venit, Iudex eum, præſtitis idoneis fideiuſſoribus, vſque ad ſummam per eum taxandam relaxet: Quod ſi in defectum ſolutionis pecuniariæ pœnæ corporalis veniat imponenda, vel etiam corporalis, pro pecunia redimi poſſit, tunc niſi reus idonea pignora, aut pecuniam in Camera depoſuerit, quæ pro pœna, & intereſſe partis ſufficiat; carceribus mancipetur, in quibus diligenter cuſtodiatur, vſque ad totalem, & finalem cauſę expeditionem: vbi verò pœna corporis afflictiua, ſiue ea ſit à Statutis, aut à lege præciſe taxata, ſiuè Iudicis arbitrio relicta, veniat imponenda: tunc nullatenus reus pignoribus, aut cautionibus comittatur, ſed omninò in carceribus cuſtodiatur, vſque ad finalem cauſæ deciſionem. Prædicta autem confeſſione, aut negatione ſecuta, & prædictis impletis, ad iuſtificationem, & impugnationem dictæ accuſationis, ſeù querelæ partibus aliquo competenti termino ad probandum præfixo procedatur. Iudex autem, qui in prædictis, & eorum quolibet negligens, aut remiſſus fuerit, pœna quinquaginta aureorum in ſyndicatu puniatur, & intereſſe parti læſæ reſarciat.

De cautione ab accuſare volentibus præſtanda, & pœna eorum, qui delicta non probauerint.

CAP. III.

SI quis accuſauerit aliquem de delicto, pro quo pœna capitalis ad mortem imponenda veniret; non ante audiatur, quam per idoneos fideiuſſores cauerit, ſe quingentos aureos Cameræ ſoluturum, & de ſtando tot diebus in carceribus, quot reus ſteterit, ſi in accuſatione ſuccubuerit. Si verò aliqua alia corporalis pœna, quam mortis, tunc cautio prædicta de ſoluendo ducatos auri centum, & de ſtando in carceribus, vt dictum eſt, præſtare debeat. ad quas pœnas eo ipſo condemnatus intelligatur, quod reus fuerit abſolutus: & nihilominus parti ad intereſſe teneatur, & ſtatim, pro dictis pœnis contra ipſum, & fideiuſſorem executio fieri poſſit. Si verò accuſare voluerit de excelſibus, pro quibus in pecuniaria pœna, ſiuè principaliter, ſiuè in ſubſidium imponenda eſſet, tunc nec etiam audiatur, niſi dederit idoneos fideiuſſores de ſoluendo medietatem pœnæ, in qua accuſatus condemnandus veniret, abſque aliquo beneficio pacis, aut confeſſionis; ad quam pœnam cenſeatur ab eo ipſo condemnatus, quod aduerſarius fuerit abſolutus, & ſtatim contra ipſum, & illius fideiuſſorem executio fieri poſſit; & nihilominus parti ad intereſſe teneatur, & Iudex aliter eum ad accuſandum admittens, de ſuo teneatur in ſyndicatu.

De Abolitionibus.

CAP. IV.

NVllus accuſationem à ſe inſtitutam, deſtituere, neque eam aboleri petere poſſit, ſed ad illius effectualem proſecutionem procedere teneatur: alioqui pœnam iuris incurrat; exceptis caſibus infraſcriptis, videlicet, de verbis iniurioſis, de damno dato, de contemptu mandati, de turbata poſſeſſione, de inueſtimento facto, & vbi vxor de adulterio à viro accuſata fuiſſet, quò ad vxorem tantum, non quo ad adulterum.

In quibus caſibus per Inquiſitionem procedi poſſit.

CAP. V.

NVlla inquiſitio per Senatorem, vel Iudicem maleficiorum formari poſſit, niſi in caſibus infraſcriptis; videlicet in crimine læſæ Maieſtatis, Homicidio, etiam per Communitatem commiſſo, & de Abortu fœtu iam viuificato, Aſſaſſinio, Incendio, Falſitate quorumcumque inſtrumentorum, inſtrumenti latè ſumpto vocabulo: De falſarijs quarũcumque monetarum, etiam quo ad illas tondentes, ſeù minuentes: Necnon de receptatoribus conſciis, & conſentientibus eorundem, & de erogantibus eandem falſa monetam, De furto, Latrocinio etiam a Pyratis facto, Violentia mulieribus etiam libidinis cauſa illata: & de Lenonibus mulierum, etiam ſi meretrices ſint: De his qui pueros libidinis cauſa verberant, abducunt, aut ſeducunt, Sodomia, Aggreſſione nocturna, Battalia generali, Pace, vel ſecuritate facta: De præſtantibus auxilium, conſilium, & fauorem ex propoſito ad committendum homicidium in principio, aut in medio, vel ib fine homicidii: De percuſſionibus cum ſanguinis effuſione, vel fractura cranei, quo ad percuſſorem tantum: De inferioribus, vel nunciantibus minas, vt infra ſuo loco: De ſpernentibus mandata Senatoris in aſſecurando, & contra iniuriam Nuncis inferentes: De ſumentibus vindictam contra innocuos, Et de receptatoribus delinquentium, Et de offendentibus Magiſtratum, vel officiales, Aduocatos, Procuratores, & Notarios ratione officij: De Blaſphemis: De inceſtu: De Plagiariis: De Proditoribus: De proiicientibus ſtercora, Et de famoſis libellis: De iacentibus plumbatam: De prohibentibus Annonam, ſiue graſciam ad Vrbem adferri: De portantibus, vel habentibus arma prohibita, vel venenata: Contra diruentes antiqua ædificia: Contra priuatum carcerem exercentes: Contra inciſores Vinearum, & vitium in Vrbe, & extra: De congregatione, conſpiratione ſiue coniuratione; contra bonum, & pacificum Ciuitatis ſtatum: & de ſeditioſis; Contra ementes victualia veſcibilia, & eſculenta in Portis, & Pontibus Vrbis, & extra Plateas deſignatas: De exceſſibus commiſſis in Curia Capitolii, & platea tam Capitolii, quàm ſanctæ Mariæ de Aracæli. De exceſſibus commiſsis in ludo Teſtaciæ, & Agonis, & rixis, & percuſſionibus ibi factis: Si Senator, Conſeruatores, & Mareſcalli, aut Capitaneus Curiæ Capitolinæ, ſeù eorum alter irent per Vrbem, & in eorum, vel alterius ipſorum præſentia, vel conſpectu exceſſus fuerit commiſſus: Si exceſſus dicetur commiſſus in exercitu Romano, aut intra Eccleſias Vrbis, & de aliis caſibus, de quibus per preſentia Statuta, inquiri poſſe, vel debere permittitur, & manda-

tur.

tur. In quibus omnibus casibus, volumus etiam per denunciationem procedi posse.

De modo procedendi per inquisitionem.

CAP. VI.

ANtequam formetur particularis inquisitio, debeat per Iudicem, inquisitionem formare violentem, recipi sufficiens informatio, de delicto, vel maleficio per testium receptionem, de qua apparere debeat in actis Notarij maleficiorum; quæ testium depositiones per extensum in libro describi, & adnotari debeant: quibus receptis, Iudex causam in assertamento proponat, in quo si per iudices, aut eorum maiorem partem fuerit resolutum inquiri posse, ad inquisitionem procedatur. Debeat tamen de dicta deliberatione per acta Protonotarij, & illius fidem, quam gratis dare teneatur, constare: qua demum deliberatione facta, Iudex inquisitionem formet, in qua omnes, & singulas qualitates delictorum, quæ ad eius notitiam peruenerint, vel publica fuerint, apponere debeat: aliàs ipse Iudex, etiam si omiserit qualitatem corporalem, pœnam requirentem, pœnam similem incurrat, qua formata, si talis sit causa, in qua pœna corporis afflictiua imponenda venit, & reus haberi non possit; tunc moneatur reus per affixionem schedulæ ad domum suæ solitæ habitationis, & ad valuas Curiæ Capitolij, si in Vrbe, aut circa eam per milliaria tria inhabitet: aliàs edicto Senatus, vt de accusatione dictum est, quatenus infra triduum, aut alium terminum competentem, loci, & personæ habita ratione, sub pœna confessi criminis debeat personaliter comparuisse ad se excusandum super delicto per eum in illum casum tali die, & loco, commisso; cum comminatione, quod eò non comparente pro confesso habebitur, & ad diffinitiuam sententiam, & diffidationem contra eum procedetur: eoque peremptoriè ad docendum se paruisse citato, & contumace existente, rursus iuxta traditam supra de accusationibus formam, ad sententiam audiendam citetur: eoque in contumacia persistente, diffinitiua sententia promulgetur, & demum ad pœnarum executionem procedatur, iuxta iuris, & Statutorum formam. Quòd si inquisitus comparuerit, aut captus fuerit, & in posse Curiæ deuenerit; tunc formatæ contra eum inquisitioni respondere cogatur; qua responsione facta, vel in carceribus detineatur, vel fideiussoribus, aut datis pignoribus committatur, iuxta delictorum qualitatem, & prout supra de accusationibus est expressum: vel etiam si Iudici videbitur opportunum, rem custodiat, vsquequo delictum fuerit probatum, vel euacuatum; aliter autem formata inquisitio (si de illius nullitate ante sententiam obijciatur) non teneat, & per prædicta non censeatur sublata facultas Iudici incipiendi etiam à captura inculpati, iuxta dispositionem iuris communis. Iudex autem in præmissis negligens, aut contrauenies, pœnam viginti quinque aureorum incurrat.

Si mulier de Delicto accusetur aut contra eam inquiratur

CAP. VII.

MVlier honesta accusata, vel inquisita de leuibus criminibus, aut vadat personaliter ad respondendum ante Ecclesiam Sanctæ Mariæ de Aracæli; aut si noluerit, Notarius maleficiorum ad eius domum accedat ad responsionem recipiendam; pro quo viatico recipiat bolonenos quinque, & non vltra. Pro grauioribus delictis, vbi tamen pœna corporis afflictiua non infertur, ad dictam Ecclesiam accusationi, aut inquisitioni respondere cogatur: in vtraque tamen causa per idoneos fideiussores cauere teneatur, & debeat de condemnatione soluenda. Si autem capitalis, aut corporalis pœna imponenda veniret, tunc in carceribus, pro mulieribus factis, & faciendis, seorsum à viris; aut si nobilis persona fuerit, vel de magnatib. in aliquo tuto loco, sub idoneis fideiussoribus de tuto carcere custodiatur, & in omnibus, & per omnia contra eam procedatur, prout de viris dictum est, & dicetur.

Quando Procurator admittatur, & de securitate reis danda pro alijs excessibus.

CAP. VIII.

SI ex delicto, pro quo reus accusatus est, vel inquisitus, pœna corporis afflictiua, siue principaliter, siue in defectu pecuniæ, & siue ea arbitraria, siue à Statuto taxata sit, imponenda venit; reus se ipsum præsentare, & querelæ, vel inquisitioni respondere confitendo, vel negando delictum, de quo inquiritur aut accusatur, omnino teneatur. In alijs verò iudicij actibus admittatur procurator ad omnia, quæ pro defensione reorum fuerint opportuna. Si verò ex crimine veniat pœna pecuniaria imponenda, & reus idoneè cauerit, dato fideiussore de pœna soluenda, admittatur procurator ad respondendum, habens speciale mandatum ad sic respondendum: quod si reus accusatus, vel inquisitus timeat ad respondendum accedere, eo quod de alijs excessibus diffamatus dicatur, detur ei securitas de alijs similibus excessibus, præterquam de ijs de quibus inquiritur, vel accusatur.

Quod Testes ex officio super innocentia recipiantur, & eorum dicta integrè describantur.

CAP. IX.

SEnator, & Iudex, sicut ex eorum Officio diligenter pro delictis reorum, & nocentium indagandis, & inuestigandis inquirunt, & testes examinant; ita & pariformiter ex eorum

by Google

officio, æquitate ſeruata, pro innocentia inueſtigare & indagare, & teſtes de veritate facti informatos, per quoſcumque ad eorum notitiam deducantur, interrogare, & examinare, & in actis annotare & deſcribi facere teneantur, & debeant; & non præterire teſtem, & teſtium dicta, pro innocentia deponentes: aliàs tam Iudex veritatem facti pro innocentia quærere, quàm Notarij dicta teſtium ſcribere, & annotare, & in actis ponere, per malitiam, aut per manifeſtam deſidiam ceſſantes, in ſyndicatu ad intereſſe teneantur, & pœna falſi puniantur.

De termino reis dando.

CAP. X.

SI reus accuſationi aut inquiſitioni reſpondendo, delictum de quo accuſatur vel inquiritur, negauerit, & accuſator, vel Fiſcus ſuam intentionem iuſtificaſſe prætendat, antequam ad rigoroſum examen deueniatur, Romano, & Romæ habitanti, terminum ſex dierum; aduenæ verò & de diſtrictu, duodecim dierum ad ſe defendendum, etiam ſi pars non petierit, præfigatur: in quo termino copia indiciorum contra eum laborantium, ſi eam habere voluerit, & facultas ſuos procuratores alloquendi, dari debeat.

De minoribus.

CAP. XI.

MInores annis decem, & ſeptem, abſque curatoris legitimi interuentu in iudicio criminali ſtare non poſſunt; & aliter eorum confeſſiones, & geſta cum eis non valeant.

De Poſitionibus in cauſis criminalibus non faciendis.

CAP. XII.

IN cauſa criminali non recipiantur poſitiones pro reſponſione ab alterutra parte habenda, niſi quando mixtè pro violentia expulſiua vel turbatiua intentaretur ſimul ciuile & criminale iudicium: poſſint tamen fieri & produci capitula ad offenſam, & defenſam, de quibus parti copia, ſi voluerit, dari debeat.

De quæſtionibus, & tormentis.

CAP. XIII.

PVblici latrones, & viarum violatores, homicidæ, falſarij monetarum maieſtatis rei, incendiarii, violatores mulierum: ſodomitæ, ſtatus Romani Populi turbatores, & proditores, ac de prædictis, ſeu aliquo prædictorum infamati, vel deſcripti, & nominati in infraſcriptis libris infamatorum pro prædictis ſi fama publica præcedente per tres ſaltem idoneos teſtes probata, ad manus Curiæ deuenerint, ne tanta ſcelera impunita remaneant, pro veritate eruenda, prout dictauerit diſcretio Senatoris, & ſuorum Iudicum ad tormenta contra eos procedatur. Acculati autem, & inquiſiti de aliis quibuſcunque exceſſibus, maleficiis & delictis nullatenus torqueantur, niſi præcedentibus legitimis indiciis, vel depoſitione vnius teſtis de viſu, cum aliquali iudicio, vel ſaltem quatuor teſtium examine, de publica fama deponentium cum aliquali indicio, vt dictum eſt. Prius tamen interrogetur reus ſuper delicto, & ſi confiteri voluerit, torqueri non poſſit: aliàs verò antequam ad torturam deueniatur, terminus ad ſe defendendum, prout ſupra de termino reis dando dictum eſt, etiam ſi reus non petierit, præfigatur, & eo elapſo votum omnium Iudicum de aſſertamento, ſeu maioris partis eorum accedat; de qua deliberatione, & voto Protonotarius rogare ſe debeat, & per illius fidem in actis Notarii criminalis conſtet, & aliter ad torturam deueniri non poſſit: & ſi aliter fiat, confeſſio extorta confitenti non noceat, & Iudex in ſyndicatu pœna centum aureorum puniatur, & intereſſe, ſi eſtimabile fuerit, parti reſarciat.

De termino dando capto capitaliter diffidato.

CAP. XIV.

DIffidato, ſeu condemnato capitaliter ad mortem, ſi infra annum ſponte ſe conſtituerit; terminus competens ſtatuatur ad ſuam innocentiam (ſi poterit) probandam, non obſtante quod à ſententia diffidationis de contumace, & confeſſo per eum, vel eius procuratorem non fuerit appellatum: infra quem terminum, etiam ſuper nullitate ſententiæ audiatur.

De libro diffidatorum & inueſtigatorum, & eorum nominibus publicandis.

CAP. XV.

SEnator Vrbis retineat apud ſe vnum librum cum chartis numeratis, & ſigno Cameræ Vrbis impreſſis, in quo per Alphabetum nomina omnium diffidatorum deſcribi faciat, illumque diligenter cuſtodire, & finito officio, in manibus ſyndicatorum ſucceſſori tradendum, conſignare teneatur; aliàs ad omne intereſſe, & vltra ad pœnam centum ducatorum Cameræ obligetur, & de ſuo ſalario in ſyndicatu retineantur. Similiter etiam retineat, ſicut hactenus conſuetum eſt, librum alium (quem vacchettam appellant) in quo Notarii maleficiorum, ſua manu, nomina delinquentium, qui ad eorum notitiam peruenerint, cum annotatione temporis, & diei, & qualitatis delicti, ſummatim annotare debeant: & aliter ad capturas inueſtigatorum (niſi in grauioribus delictis) deueniri non poſſit: quæ capturæ ſemper ſigillo Senatoris fieri debeant, & aliter non valeant, & dictus liber conſeruetur & reſtituatur, vt ſupra, ſub dicta pœna. Omnes autem, & ſingu-

d by Google

ſinguli diffidati pro crimine, in dicto libro deſcripti; deſcribantur in charta membrana capaci, per nomina, & cognomina, & Regiones cum expreſſione pœnæ: Et ſingulis hebdomadis prima die iuridica, exhibeantur in publico, & in valuis Palatij eadem charta appendatur, vt ab omnibus inſpici & legi poſſint; & ibi ſaltem per vnam horam, dum ius redditur, retineatur; & fiat dicta annotatio ſimiliter per alphabetum, & ab vna parte deſcribantur ciues, & incolæ domicilium in Vrbe habentes; ab alia forenſes, & extra Vrbem habitantes: Vel fiant duæ chartæ diſtinctæ, vt facilius inueniantur, & maiori infamia notentur, & omnibus magis innoteſcant: Et detur fides huiuſmodi ſcripturis, ad effectum procedendi ad capturam diffidatorum, & offendendi ipſos, in caſibus permiſſis, ac etiam excipiendi contra eos, vt ab agendo, & ab officiis publicis, ac dignitatibus repellantur. Si vero contingat aliquos ex iis reaffidari, vel eorum diffidationes ceſſari; pariformiter Scribæ Senatus Vrbis, aut Protonotarius Curiæ Capitolii, nomina eorum ex dictis chartis, de mandato Senatoris, & Iudicum, & ad cuiuſque petentis inſtantiam, delere, & cancellare teneantur, itaut legi non poſſint; & nullus alius, ſub pœna falſi, manus apponere poſſit, aut corrumpere præſumat dictas patentes ſcripturas. Et ſi Senator, vel eius Iudex maleficiorum, vel Scriba Senatus, aut Protonotarius in his exequendis ceſſauerit; is qui ceſſauerit, aut neglexerit, decem aureorum, toties quoties omiſerit, pœnam incurrat. Item Senator habere, & retinere debeat vnum alium codicem, ſimiliter cum numero chartarum ſignatarum, & impreſſarum; in quo omnes infamati de homicidiis, de furtis, vel aliis huiuſmodi facinoribus, diligenter annotentur, & deſcribantur ad hoc, vt contra eos procedi poſſit, vt ſupra.

Quod diffidati impunè offendi poſſint, & quando in iudicio eſſe permittantur.

CAP. XVI.

DIffidati de crimine capitali ad mortem, impunè offendi poſſint, & per Senatorem contra illos occidentes vel tradentes in manibus Curiæ præmium de pecunia Cameræ ſoluendum conſtitui poſſit; diffidatus, autem citra pœnam mortis, non poſſit nec etiam leuiter offendi; immo eum offendens, ita puniatur ac ſi non diffidatum offendiſſet. Qui vero diffidatum, etiam capitaliter ad mortem, poſtquam in manibus, & poſſe Curiæ, vel ſuæ familiæ deuenit, offenderit; perinde puniatur, ac ſi non diffidatum offendiſſet. Ciuiliter autem ſiue citra mortem diffidati, ſi ab alio ciuiliter conueniantur, poſſint ſe per Procuratorem legitimum defendere diffidatione non obſtante. In cauſis tamen criminalibus audiantur agendo, & excipiendo, ſi ſuam vel ſuorum iniuriam proſequantur. Diffidati autem ſiue pro cauſa ciuili ſiue pro criminali nullatenus ad aliquod officium intra vel extra Vrbem eligi poſſint, & electio non teneat.

De Homicidijs.

CAP. XVII.

HOmicida capite naturali puniatur, ſi capi poterit, ſeruata forma de qua ſupra: alioqui diffidetur, & condemnetur de homicidio, & bona eius publicentur, & Cameræ Vrbis applicentur: deducta legitima filiorum, & nepotum. Domus autem occiſoris pro Vrbis decore nullatenus diruatur; de quibus bonis medietas ſit Cameræ Vrbis, & alia medietas hæredum legitimorum proximiorum in gradu, qui ab inteſtato venirent ad hæreditatem interfecti, ſiue interfectus teſtamentum fecerit, ſiue non: & illis deficientibus, ſit hæredum in teſtamento deſcriptorum; deducta tamen ſemper ex omnibus dictis bonis legitima filiorum, & nepotum interficientis, quæ eiſdem applicetur: & Senator in poſſeſſione dictæ medietatis bonorum, hæredes ſupradictos immittat, & immiſſos manuteneat, & partem pro diuiſo, ſi voluerint aſſignet.

Si homicidium ab aliqua Ciuitate, vel Caſtro de Vrbis diſtrictu committatur.

CAP. XVIII.

SI contigerit Communitatem alicuius Terræ, de diſtrictu Vrbis, committere homicidium, condemnetur, ſi fuerit Ciuitas, in mille ducatis auri; & ſi fuerit Caſtrum, in quingentis Cameræ Vrbis, & tantundem hæredibus interfecti, & plus quolibet caſu arbitrio Senatoris, & diffidetur: & non poſſit reaffidari, niſi primo hæredibus occiſi, & Cameræ Vrbis dictam ſoluerit quantitatem: & nihilominus auctores, & homicidæ pœna iuris, & præſentium ſtatutorum puniantur. Diffidata autem, ſeu condemnata Communitate alicuius Caſtri, vel Terræ pro pœna prædicta; ſinguli de Caſtro, vel Terra cenſeantur diffidati, ſeu condemnati pro eadem pœna; Clericis, Religioſis, Pupilliſque, & Mulieribus dumtaxat exceptis.

De Pace, quibus non ſuffragetur.

CAP. XIX.

SI quis inſtigante diablo, homicidium commiſerit, nullatenus reaffidari poſſit, niſi pacem ab hæredibus legitimis proximioribus in gradu interfecti (ſi extant, ſiue defunctus teſtamentum fecerit, ſiue non: vel ſi non extent legitimi, ab hæredibus teſtamentariis) habuerit. Statuimus autem, quòd ſi is homicida, ſecundum homicidium, ſeu plura homicidia commiſerit, & pacem habuerit à legitimis hæredibus interfecti, vel etiam teſtamentariis; pax ipſa, pro ſecũdo, ſeu pluribus homicidiis reddita, nihil illi proficiat, nec opituletur: quinimmo cõtra eum ad pœnam legis, & Statutorum Vrbis, cum rigore iuſtitiæ procedatur, pace huiuſmodi non obſtante. Similiter & pacem ſuffragari nolumus

his, qui dolosè occiderint patrem, matrem, filium, filiam, fratrem carnalem, vel nepotem carnalem, patruum, auunculum, & materteram, sororem carnalem, seu vxorem: sed pace non obstante, contra tales facinorosos ad pœnam legis, & statutorum rigorosè procedi mandamus: nisi mulier interfecta in regione, vel vicinia esset manifesta meretrix, quo casu pacis beneficium vt cæteris suffragari possit.

De Beneficio Pacis.

CAP. XX.

SI de aliquo delicto, aut maleficio, pro quo pœna pecuniaria veniat imponenda, pax infra decem dies à die delicti computandos, ab offenso habeatur, hoc casu pœnæ medietas remittatur.

De beneficio Confessionis.

CAP. XXI.

CVilibet accusato, vel inquisito de delicto, de quo similiter pœna pecuniaria imponenda venit, sponte, & in prima responsione confitenti maleficia, vnum, vel plura, de quibus proceditur contra eum, remittatur quarta pars pœnæ pecuniariæ, quæ in huiusmodi maleficiis, vno, vel pluribus confectatis, secundum statuta imponi deberet.

Vt semel gratiose à carceribus liberati, amplius non liberentur.

CAP. XXII.

QVi semel extractus fuerit, seu liberatus de Carceribus, in honorem Assumptionis Beatæ Mariæ semper Virginis, vel aliis solemnitatibus, ex benignitate Sanctissimi Domini Nostri Papæ, non possit vlterius similem gratiam obtinere.

De pace per metum extorta, & quod Securitas non habeat vim Pacis.

CAP. XXIII.

SI quis terrore, vel minis præcedentibus, aliquem ad pacem præstãdam adduxerit, omni pacis commodo, & beneficio (quo ad diminutionem pœnæ) sit exclusus, & omni beneficio cuiuscumque rescripti, seu gratiæ, omninò priuatus: nec pax minis precedentibus secuta, prosit illis, qui sic illam fuerint consecuti, quoad dictos effectus: sed eo beneficio indigni reddantur & habeantur; & pax sic præcedentibus minis, vel aliis violentiis facta, violenta, & coacta præsumatur, & quo ad effectum remissionis pœnæ, vel consequendæ gratiæ, ex rescripto Principis, aut Superiorum; nulla, nullius roboris, vel momenti existat. Quo autem ad effectum securitatis præstitæ de se mutuo non offendendo, valida sit, & perpetuo inuiolabiliter obseruetur, ac salua, & firma remaneat, & vim perpetuæ securitatis obtineat. Perpetua autem securitas, nullatenus intelligatur vim pacis habere ad dictos effectus gratiæ, vel remissionis partis pœnæ ex beneficio statuti vel rescripti.

De occidentibus, & percutientibus per pecuniam, vulgo Assassinis vocatis.

CAP. XXIIII.

QVicumque pretio, vel pecunia aliquem quomodocunque occiderit, aut occidere tentauerit, vel occidi fecerit aut mandauerit, dummodo ad actum proximum deuentum fuerit, per Terram trahatur, & in furcis laqueo suspendatur, ita vt moriatur, & bona eius confiscentur; applicanda prout supra de Homicidiis dictum est. Si quis autem pretio, vel pecunia aliquem, citra tamen animum occidendi, percusserit, seu percuti fecerit; tam ipsi percutienti, quam percuti facienti amputetur manus, ita vt a brachio separetur, & in quadruplum eius, in quo condemnarentur, si pecunia non interuenisset, puniantur; & tam huiusmodi occisores, vel percussores, quàm mandantes nullo pacis, aut confessionis beneficio gaudeant; quod & locum habere volumus, etiam si occasione vindictæ talia perpetrentur.

De Pace fracta.

CAP. XXV.

QVicumque pacem cum aduersario suo factam studiosè fregerit, per se, vel per alium, si capi poterit, capite puniatur ad mortem; si autem capi non potuerit, capitaliter diffidetur ad mortem, bonis eius publicatis, & si pœna fuerit in instrumento apposita, illa etiam à datis fideiussoribus exigatur, & cum offenso diuidatur secundum formam instrumenti pactorum, & non possit aliquo tempore reassidari, nec liberationem à Senatore impetrare; & si impetrauerit, ipso iure nulla sit. Domus autem eius ne Ciuitas ruinis deformetur, nullatenus diruatur, sed publicata, pro medietate Cameræ Vrbis, & pro alia medietate parti offensæ applicetur; reseruatis semper iuribus dotium mulierum, & quorumcunque creditorum. Et si aliquis de Baronibus, aut Magnatibus Vrbis dictum pacis fractorem receptauerit, post diffidationem, vel condemnationem de præmissis, puniatur in ducatis auri mille, & amplius arbitrio Senatoris: & sententia, seu diffidatio lata contra delinquentem, ipso iure noceat fideiussori; & hoc locum habeat, si de pace constet per publicum instrumentum.

De

Digitized

De frangentibus ſecuritatem, vel treguam.

CAP. XXVI.

SImiliter etiam contrafrangentem ſecuritatem perpetuam, vel ad tempus, vltra pœnas conuentionales, eadem pœna capitis ad mortem, ſicut contra frangentes pacem, imponatur: prædicta locum habent, ſi de ſecuritate, vel tregua conſtet per publicum inſtrumentum.

Quomodo Pacis ſecuritas fracta intelligatur.

CAP. XXVII.

PAcis ſecuritas, ſine fideiuſſio fracta intelligatur, ſi quis eum, cum quo pacem, & ſecuritatem habet, ſtudioſè per ſe, vel alium percuſſerit, bona, aut munitiones inuaſerit, vel violenter abſtulerit: Item per quamcumque violentam inuaſionem ad domum iniurioſo animo factam: Item per ſolam violentam, & iniurioſam aggreſſionem: Item per ſolam euaginationem gladij, & per adminationem, cum quocumque genere armorum, licet perſona non tangatur: Item per ſolam infugationem cum armis, vel ſine armis: Item ſi per pallium iniurioſe apprehenderit, vel ſi equitantem per frænum ceperit, & retinuerit. Pro verbis tamen iniurioſis, vel contumelioſis, non intelligatur pacis ſecuritas fracta, ſed agi poſſit ciuiliter, & criminaliter eſtimatoria iniuriarum: Et ſi criminaliter agatur, imponatur pro quolibet verbo iniurioſo, vel contumelioſo pœna decem ducatorum, vel arbitrio Senatoris, puniatur etiam pœna corporali pro perſonarum, verborum, & locorum qualitate; ſin autem ciuiliter agatur, æſtimentur arbitrio Iudicis. Quæ autem dicta ſunt de pœna verborum iniurioſorum, locum habeant etiam inter quos nulla eſt pacis ſecuritas: mitigetur tamen pœna eius, qui prouocatus, verba iniurioſa reſponderit, & ſi modum, & menſuram non excellerit, impunitus euadat.

De frangentibus reconciliationem oſculo oris, aut aliter factam.

CAP. XXVIII.

SI quis autem fregerit pacem, ſecuritatem vel treguam, de qua non eſt factum inſtrumentum, ſed ſolum pacis oſculum, ſeu potus, vel alius reconciliationis modus interuenerit, puniatur in quadruplum eius pœnæ, quæ pro admiſſo delicto imponenda venerit, ſi pax aut reconciliatio facta non eſſet.

Qui, & quibus caſibus petere poſſint ſecuritatem, & fideiuſſores de non offendendo.

CAP. XXIX.

QVicunque vulnerauerit aliquem cum armis, & ſanguinis effuſione, aut fractura oſſis, aut ſi coffedenti auxiliarus fuerit, non poſſit petere ſecuritatem ab offenſo, ſeu conſanguineis, & affinibus illius, niſi prius contra eum ad effectualem executionem pœnæ per Curiam proceſſum, vel per ipſum ſponte dicta pœna ſoluta, aut depoſita fuerit: & vtroque caſu facto compromiſſo in Pacerios, aut alios duos nobiles viros, præſtita per ipſum cautione idonea de ſatisfaciendo parti læſæ, iuxta declarationem per dictos Pacerios, ſeu arbitros faciendam, ac etiam præſtita idonea fideiuſſione de non offendendo aduerſarium ſub pœna per Senatorem iuxta perſonarum qualitatem arbitranda. Si verò offenſio ſine ſanguine facta fuerit, ſecuritas per ipſum offenſorem, & ſocios ab offenſo peti poſſit, facta ſatisfactione iniuriæ arbitrio Paceriorum, & cautione, vt dictum eſt, præſtita, & pœna ſoluta. Conſanguinei tamen, & affines vtriuſque partis vſque ad tertium gradum incluſiuè, de iure Canonico computandum incontinenti inuicem ſecuritatem cum idoneis fideiuſſoribus petere poſſint, & ad id per Senatorem, omni mora poſtpoſita, per iuris, & facti remedia compellantur: & ſi ipſi id non petierint, Senator, & Iudex etiam ex officio ipſos conſanguineos, & affines ſine mora inter ſe ſecuritatem, & fideiuſſores præſtare compellat, & cogat: & idem inter omnes facere poſsit, & debeat, inter quos de futura rixa dubitetur, in quibus liberum habeat arbitrium: & ſi minæ præcellerint, non ſolum pro ſe ipſis, ſed pro attinentibus illius, qui minas intulit vſque ad tertium gradum incluſiuè, de iure Canonico ſimiliter computandum, minans ſecuritatem præſtare teneatur; Ipſe tamen vulnerato, & offenſo licet quandocunque ab offenſore, & conſanguineis, & affinibus eiuſdem ſecuritatem petere præſtita tamen per ipſum fideiuſsione de non offendendo illum, à quo ſecuritatem petit. Et prædicta, & quæ in ſequentibus dicuntur, locum habeant etiam ſi contra bonos mores, & quietum Populi ſtatum inuicem etiam cum iuramento conuentum fuiſſet, & promiſſum de ſecuritate inuicem non petenda, nec præſtanda. Poſsit etiam quilibet a quacumque perſona ex quacumque cauſa, & ſuſpicione ſecuritatem petere, in qua cum idoneis fideiuſſoribus partes inuicem cauere debeãt ſub pœna arbitrio Senatoris iuxta perſonarum qualitatem moderanda, pro medietate Cameræ Vrbis, & pro alia offenſo applicanda: quod in omnibus caſibus prædictis locum habere volumus. Et ſi pars conuenta, & cui per petentem ſecuritas eſt promiſſa, & fideiuſſio de non offendendo eſt præſtita, ſimilem cautionem præſtare ceſſauerit; cogatur illico, & incontinenti, vnica tamen citatione præcedente per Senatorem

iuris, & facti remediis opportunis, etiam per diffidationem, & capturam personalem, ad dictam securitatem, & fideiussionem præstandam, nec antea reaffidetur, aut captus à carceribus liberetur, quàm securitatem cum idoneis fideiussoribus præstiterit, & quinque pro centenario ex summa, pro qua cautio præstari mandatum fuerit, Cameræ Vrbis pro poena persoluerit. Senator autem, & Iudices, qui in præmissis negligentes fuerint, poenam ducentorum ducatorum auri incurrant, & partibus ad interesse teneantur. Debeat etiam illi, cuius aduersarius ob non præstitam securitatem, vel fideiussionem fuerit diffidatus pro tuitione sui corporis defensibilia arma deferendi licentia, si petierit, concedi.

Si securitas per Ciuem ab aliquo de districtu petatur.

CAP. XXX.

SI Ciuis, vel incola Vrbis, securitatem ab aliquo in districtu habitante petierit, & ille edicto Senatus citatus, cautionem præstare recusauerit, aut contumax fuerit, suprascriptam poenam Ciuibus comminatam incurrat, & insuper requiratur Ciuitas, Castrum, vel dominus loci, vbi habitat, vt dictam securitatem, & fideiussionem præstari faciat: quod si non fecerit, Communitas ipsa, si Ciuitas sit, in ducatis auri ducentis; si Castrum, aut Villa, aut Baro illius dominus, in centum condemnetur; & executio contra quemlibet illius Ciuem, aut Oppidanum, etiam Romæ apprehensum, fieri possit.

De inferentibus, & nunciantibus minas.

CAP. XXXI.

SI quis per se, vel per nuncium, vel per litteras, seu quocumque alio modo, quibuscumque consanguineis, vel amicis, vel institutoribus, vel sociis, vel factoribus, seu famulis, seu mercenarijs, vel quibuscumque alijs propter causam brigæ, vel ad nocendum suis inimicis, minas intulerit, seu minas inferendo, aliquem domi se includere, & custodire fecerit, vel quocumque alio modo ad brigam prouocauerit, si plebeius, vel filius familias, vel iuuenis, aut adultus sit, de facto capiatur, & arbitrio Senatoris torqueatur, & ad semestre in carceribus, & compedibus detineatur; similique poena Nuncius, qui scienter litteras reddiderit, vel tales minas alicuius mandato denunciauerit, puniatur, nec prædicti de carceribus liberentur nisi soluta prius poena centum aureorum pro singulis, ac præstita fideiussoria cautione (si peratur) pro se ipsis, & pro omnibus eorum attinentibus, vsque ad tertium gradum de iure Canonico computandum, de non offendendo perpetuò in persona, vel in bonis, nec offendi faciendo. Sed si capi non possint, ad querelam cuiuscumque, vel ex mero officio inquiratur contra eos, & procedatur ad diffidationem per contumaciam, & pro confessis habeantur, & ad capitalem poenam mortis condemnentur, & in omni casu contumaciæ, seu latitationis, aut fugæ, liceat eos post diffidationem impune offendere. Possint etiam per eos, quorum interest, capi, & tradi in manibus Curiæ: & si in Vrbe capti fuerint, non possint detineri vltra spatium quinque horarum; si extra Vrbem, seruetur dispositio Iuris, secundum locorum distantiam, ita vt quamprimum possit, Iudici illæsi præsententur, nec possint post capturam impune quouis modo offendi; vel si tuto præsentari non possint, denuncietur Curiæ, vt familiam mittat. Contrafacientes verò puniantur de violentia arbitrio Senatoris. Possit etiam suo arbitrio Senator, si sibi videbitur, constituere præmium capientibus, vel occidentibus prædictos in contumacia perseuerantes, & illud de introitibus Cameræ solui facere. Et seruetur contra quoscumque contemptores mandatorũ, & inobedientes, & contumaces cauere, vel assecurare recusantes, vel cessantes, & in omnibus grauibus, & atrocibus criminibus, & contra quoscumque facinorosos, ac rebelles diffidatos, aut condemnatos, quos liceat impune offendere, & præmium, eos capientibus constituatur arbitrio Senatoris, vt supra. Si verò huiusmodi minas inferentes, aut interri facientes, vel ad brigam prouocantes patres familias existant, poenam ducentorum ducatorum incurrant, & ad cuiusque suspicionem habentis instantiam, vel etiam ex officio, si ad notitiam Curiæ quomodocumque peruenerit, illico, & sine mora præcipiatur eisdem, vt sub poena quingentorum aureorum (quæ tamen poena augeri possit ad quamcumque summam, arbitrio Iudicum, secundum personarum conditionem, & qualitatem) cum idoneis fideiussoribus aduersarium securum facere debeant, secundum modum supradictum: & si neutra partium talem securitatem præstari petierit, aut petere voluerit, Senator, & Iudices ex eorum officio, vbi, & quotics cognouerint inter ciues Romanos dissentionem aliquam, aut rixam exoriri posse (de quo extraiudicialiter, & ex sola probatione famæ, inuestigare, & se informare sufficiat) vtrique parti mandent mutuas securitates præstari, & ad præstandum cogant, per diffidationes, condemnationes, carcerationes, & per alia iuris, & facti remedia: & contra inobedientes, & contumaces, si in contumacia perseuerarint, seruetur modus supra traditus, cum omni seueritatis rigore. Præsumatur autem is, qui imputatur de huiusmodi minis, illas fecisse, vel fieri fecisse: si illum, contra quem minæ illatæ dicuntur, recuset, vel semel monitus, distulerit assecurare.

De iniuriam inferentibus Nuncijs.

CAP. XXXII.

COntra offendentes, aut inferentes iniuriam Nuncijs, ad deferendum mandata, citationes, & edicta, per Magistratus destinatis, ex causa dicti officij (quod semper præsumatur, nisi

nisi contrarium probetur) qui ius gentium violare, & Principis maiestatem offendere videntur, seueriſſimè inquiratur, & Communitates, & Domini Castrorum diffidentur ad pœnam quingentorum ducatorum: sed contra ipsos iniuriam inferentes, si capi possint, si iniuria fuerit personalis, & atrox, ad Capitalem pœnam procedatur, & vltimo supplicio afficiantur, si vero personalis fuerit minus atrox, ad Triremes per triennium mittantur: vel alia pœna corporali, citra mortem, Iudicis arbitrio, plectantur. Si verò iniuria fuerit tantum verbalis; tunc arbitrio Iudicis, quod extendi possit vsque ad relegationem, puniri debeant. Et credatur iuramento ipsorum nunciorum cum vno Teste idoneo de visu, & non sit opus eos, qui moneri, vel citari debebant, vlterius in illa causa citare, nisi in valuis Capitolii per affixionem schedularum.

De sumentibus vindictam contra Innocuos.

CAP. XXXIII.

QVicumque ab aliquo offensus, consanguineos, affines, aut amicos, vel domesticos offendentis, qui ipsi offensores non fuerint, vindictam sumendo vulnerare, mutilare, occidere, vel quocumque modo realiter, vel personaliter offendere ausus fuerit; pœnam capitis ad mortem, & publicationis bonorum, ac perpetuæ infamiæ, iuxta saluberrimas Pauli Papæ Secundi, & aliorum summorum Rom. Pontificum Constitutiones, quæ in hac parte in omnibus, præterquam quoad demolitionem domorum (vt eisdem placuit) ne Ciuitas ruinis deformetur; seruandæ sunt, incurrant. Sed si reus in potestate habeatur, & decapitatus fuerit, seu mortis supplicio affectus, publicationis bonorum pœna locum non habeat, nisi in vindictam sumendo, homicidium sit commissum. Si verò homicidium interuenerit, vltra pœnam capitis, etiam si decapitatus, seu aliàs vltimo supplicio affectus fuerit, bona publicentur, & in omni casu pro dimidia applicentur parti offensæ, vel suis hæredibus; quam si habere noluerint, tota applicetur Cameræ Vrbis, vt supra. Ad demolitionem autem domorum, non aliter deueniendum esse statuimus, nisi quando aliter in personam, vel in aliis bonis excedentibus summam quingentorum ducatorum auri puniri non potiet: & si domus esset communis cum aliis, vel nexu hypothecæ alicui obligata, si socius partem delinquentis emere, vel creditor hypothecam habens in solutum recipere, & pretium, quod superesset, æstimatione illico facta refundere voluerit; præferatur, & pretium applicetur, vt supra: aliàs facta sine mora diuisione, pars tota, quæ Fisco, & parti læsæ obuenerit, diruatur: vel si diuisionem non recipiat, pars tota Fisco, & parti offensæ, vel suis hæredibus, vt supra, adiudicetur, & pleno iure transferatur, qui vera debita satisfacere teneantur.

De tumultuosis armatorum Collectis.

CAP. XXXIIII.

SImili modo, vt de sumentibus vindictam contra innocuos dictum est, aduersus omnes, qui tumultuosas armatorum collectas non solum ad vindictam sumendam, sed etiam ad iniuriam inferendam, & ad quoscumque actus illicitos, siue aliàs sine legitima causa, de die, vel de nocte, facere ausi fuerint, in omnibus; & per omnia procedendum esse; eosque in easdem pœnas incidere, & pariformiter puniri debere statuimus.

Quæ dicantur illicitæ Collectæ.

CAP. XXXV.

TVmultuosæ autem collectæ factæ intelligantur, si numerum decem armatorum excedant: quo casu principales ductores tantum, ad pœnam in præcedenti capite contentam obligentur. Sequaces verò, vltra alias pœnas delictorum perpetrandorum, singuli aureorum centum pœna, sine diminutione aliqua, nec non, & quatuor ictuum funis mulctentur. Si verò minor numerus fuerit, sed sint supra quatuor; principales arbitraria pœna plectantur, quam vsque ad sanguinem, & mutilationem membrorum inclusiuè, pro personarum qualitate, arbitrari Senator possit. Sequaces verò, pœna quinquaginta ducatorum auri, singuli sine diminutione, & trium ictuum funis, mulctentur, & plectantur: & nihilominus pro delictis commissis, puniantur. Si vero sint quatuor, vel infra, omnes tam principales, quam auxiliatores pari pœna puniantur, pro delictorum, & facti, & personarum qualitate: quę pœnæ aduersus eos, qui tumultuosas collectas fecerint, locum habeant in omni tumultu illicito, & in omni collecta armatorum prohibita, & non in casibus à iure permissis: in quibus casibus locum non habeat capitalis, seu publicationis bonorum pœna; sed si aliqua delicta commiserint, vel si aliquam illicitam violentiam intulerint, vel exercuerint; extra ordinem, vel secundum statuta puniantur.

De Incendiarijs.

CAP. XXXVI.

SI quis data opera, ignem immiserit, & ex eo incensum fuerit Castrum, Villa, Casale, aut aliqua domus, in toto, vel in parte, igne comburatur, ita vt moriatur; si vero Area cum frumento, vel acerui, seu postæ lignorum, furca suspendatur. Qui verò ad ostia meretricum ignem immittunt, si inde domus incendium non sequatur, si capi poterint, tribus ictibus funis torqueantur: Et insuper si viles personæ fuerint, fustigentur per Vrbem, & in perpetuum exilium, vel ad Triremes arbitrio Senatoris damnentur: & si personæ nobiles, aut bonę æstimationis aliàs fuerint: vltra torturam, vt

supra

iuris, & facti remediis opportunis, etiam per diffidationem, & capturam personalem, ad dictam securitatem, & fideiussionem præstandam, nec antea reaffidetur, aut captus à carceribus liberetur, quàm securitatem cum idoneis fideiussoribus præstiterit, & quinque pro centenario ex summa, pro qua cautio præstari mandatum fuerit, Cameræ Vrbis pro pœna persoluerit. Senator autem, & Iudices, qui in præmissis negligentes fuerint, pœnam ducentorum ducatorum auri incurrant, & partibus ad interesse teneantur. Debeat etiam illi, cuius aduersarius ob non præstitam securitatem, vel fideiussionem fuerit diffidatus pro tuitione sui corporis defensibilia arma deferendi licentia, si petierit, concedi.

Si securitas per Ciuem ab aliquo de districtu petatur.

CAP. XXX.

SI Ciuis, vel incola Vrbis, securitatem ab aliquo in districtu habitante petierit, & ille edicto Senatus citatus, cautionem præstare recusauerit, aut contumax fuerit, suprascriptam pœnam Ciuibus comminatam incurrat, & insuper requiratur Ciuitas, Castrum, vel dominus loci, vbi habitat, vt dictam securitatem, & fideiussionem præstari faciat: quod si non fecerit, Communitas ipsa, si Ciuitas sit, in ducatis auri ducentis; si Castrum, aut Villa, aut Baro illius dominus, in centum condemnetur; & executio contra quemlibet illius Ciuem, aut Oppidanum, etiam Romæ apprehensum, fieri possit.

De inferentibus, & nunciantibus minas.

CAP. XXXI.

SI quis per se, vel per nuncium, vel per litteras, seu quocumque alio modo, quibuscumque consanguineis, vel amicis, vel institutoribus, vel socijs, vel factoribus, seu famulis, seu mercenarijs, vel quibuscumque alijs, propter causam brigæ, vel ad nocendum suis inimicis, minas intulerit, seu minas inferendo, aliquem domi se includere, & custodire fecerit, vel quocumque alio modo ad brigam prouocauerit, si plebeius, vel filius familias, vel iuuenis, aut adultus sit, de facto capiatur, & arbitrio Senatoris torqueatur, & ad semestre in carceribus, & compedibus detineatur; similique pœna Nuncius, qui scienter litteras reddiderit, vel tales minas alicuius mandato denunciauerit, puniatur, nec prædicti de carceribus liberentur nisi soluta prius pœna centum aureorum pro singulis, ac præstita fideiussoria cautione (si petatur) pro se ipsis, & pro omnibus eorum attinentibus, vsque ad tertium gradum de iure Canonico computandum, de non offendendo perpetuò in persona, vel in bonis, nec offendi faciendo. Sed si capi non possint, ad querelam cuiuscumque, vel ex mero officio inquiratur contra eos, & procedatur ad diffidationem per contumaciam, & pro confessis habeantur, & ad capitalem pœnam mortis condemnentur, & in omni casu contumaciæ, seu latitationis, aut fugæ, liceat eos post diffidationem impune offendere. Possint etiam per eos, quorum interest, capi, & tradi in manibus Curiæ: & si in Vrbe capti fuerint, non possint detineri vltra spatium quinque horarum; si extra Vrbem, seruetur dispositio Iuris, secundum locorum distantiam, ita vt quamprimum possit, Iudici illæsi præsententur, nec possint post capturam impune quouis modo offendi; vel si tuto præsentari non possint, denuncietur Curiæ, vt familiam mittat. Contrafacientes verò puniantur de violentia arbitrio Senatoris. Possit etiam suo arbitrio Senator, si sibi videbitur, constituere præmium capientibus, vel occidentibus prædictos in contumacia perseuerantes, & illud de introitibus Cameræ solui facere. Et seruetur contra quoscumque contemptores mandatorũ, & inobedientes, & contumaces cauere, vel assecurare recusantes, vel cessantes, & in omnibus grauibus, & atrocibus criminibus, & contra quoscumque facinorosos, ac rebelles diffidatos, aut condemnatos, quos liceat impune offendere, & præmium, eos capientibus constituatur arbitrio Senatoris, vt supra. Si verò huiusmodi minas inferentes, aut interri facientes, vel ad brigam prouocantes patres familias existant, pœnam ducentorum ducatorum incurrant, & ad cuiusque suspicionem habentis instantiam, vel etiam ex officio, si ad notitiam Curiæ quomodocumque peruenerit, illico, & sine mora præcipiatur eidem, vt sub pœna quingentorum aureorum (quæ tamen pœna augeri possit ad quamcumque summam, arbitrio Iudicum, secundum personarum conditionem, & qualitatem) cum idoneis fideiussoribus aduersarium securum facere debeant, secundum modum suprædictum: & si neutra partium talem securitatem præstari petierit, aut petere voluerit, Senator, & Iudices ex eorum officio, vbi, & quoties cognouerint inter ciues Romanos dissensionem aliquam, aut rixam exoriri posse (de quo extraiudicialiter, & ex sola probatione famæ, inueltigare, & se informare sufficiat) vtrique parti mandent mutuas securitates præstari, & ad præstandum cogant, per diffidationes, condemnationes, carcerationes, & per alia iuris, & facti remedia: & contra inobedientes, & contumaces, si in contumacia perseuerarint, seruetur modus supra traditus, cum omni seueritatis rigore. Præsumatur autem is, qui imputatur de huiusmodi minis, illas fecisse, vel fieri fecisse: si illum, contra quem minæ illatæ dicuntur, recuset, vel semel monitus, distulerit assecurare.

De iniuriam inferentibus Nuncijs.

CAP. XXXII.

COntra offendentes, aut inferentes iniuriam Nuncijs, ad deferendum mandata, citationes, & edicta, per Magistratus destinatis, ex causa dicti officij (quod semper præsumatur, nisi

nisi contrarium probetur) qui ius gentium violare, & Principis maiestatem offendere videntur, seueriſſimè inquiratur, & Communitates, & Domini Castrorum diffidentur ad pœnam quingentorum ducatorum: sed contra ipsos iniuriam inferentes, si capi possint, si iniuria fuerit personalis, & atrox, ad Capitalem pœnam procedatur, & vltimo supplicio afficiantur, si verò personalis fuerit minus atrox, ad Triremes per triennium mittantur: vel alia pœna corporali, citra mortem, Iudicis arbitrio, plectantur. Si verò iniuria fuerit tantum verbalis; tunc arbitrio Iudicis, quod extendi possit vsque ad relegationem, puniri debeant. Et credatur iuramento ipsorum nunciorum cum vno Teste idoneo de visu, & non sit opus eos, qui moneri, vel citari debebant, vlterius in illa causa citare, nisi in valuis Capitolii per affixionem schedularum.

De sumentibus vindictam contra Innocuos.

CAP. XXXIII.

QVicumque ab aliquo offensus, consanguineos, affines, aut amicos, vel domesticos offendentis, qui ipsi offensores non fuerint, vindictam sumendo vulnerare, mutilare, occidere, vel quocumque modo realiter, vel personaliter offendere ausus fuerit; pœnam capitis ad mortem, & publicationis bonorum, ac perpetuæ infamiæ, iuxta saluberrimas Pauli Papæ Secundi, & aliorum summorum Rom. Pontificum Constitutiones, quæ in hac parte in omnibus, præterquam quoad demolitionem domorum (vt eisdem placuit) ne Ciuitas ruinis deformetur; seruandæ sunt, incurrant. Sed si reus in potestate habeatur, & decapitatus fuerit, seu mortis supplicio affectus, publicationis bonorum pœna locum non habeat, nisi in vindictam sumendo, homicidium sit commissum. Si verò homicidium interuenerit, vltra pœnam capitis, etiam si decapitatus, seu aliàs vltimo supplicio affectus fuerit, bona publicentur, & in omni casu pro dimidia applicentur parti offensæ, vel suis hæredibus; quam si habere noluerint, tota applicetur Cameræ Vrbis, vt supra. Ad demolitionem autem domorum, non aliter deueniendum esse statuimus, nisi quando aliter in personam, vel in aliis bonis excedentibus summam quingentorum ducatorum auri puniri non potiet: & si domus esset communis cum aliis, vel nexu hypothecæ alicui obligata, si socius partem delinquentis emere, vel creditor hypothecam habens in solutum recipere, & pretium, quod superesset, æstimatione illico facta refundere voluerit; præferatur, & pretium applicetur, vt supra: aliàs facta sine mora diuisione, pars tota, quæ Fisco, & parti læsæ obuenerit, diruatur: vel si diuisionem non recipiat, pars tota Fisco, & parti offensæ, vel suis hæredibus, vt supra, adiudicetur, & pleno iure transferatur, qui vera debita satisfacere teneantur.

De tumultuosis armatorum Collectis.

CAP. XXXIIII.

SImili modo, vt de sumentibus vindictam contra innocuos dictum est, aduersus omnes, qui tumultuosas armatorum collectas non solum ad vindictam sumendam, sed etiam ad iniuriam inferendam, & ad quoscumque actus illicitos, siue aliàs sine legitima causa, de die, vel de nocte, facere ausi fuerint, in omnibus; & per omnia procedendum esse; eosque in eadem pœnas incidere, & pariformiter puniri debere statuimus.

Quæ dicantur illicitæ Collectæ.

CAP. XXXV.

TVmultuosæ autem collectæ factæ intelligantur, si numerum decem armatorum excedant: quo casu principales ductores tantum, ad pœnam in præcedenti capite contentam obligentur. Sequaces verò, vltra alias pœnas delictorum perpetrandorum, singuli aureorum centum pœna, sine diminutione aliqua, nec non, & quatuor ictuum funis mulctentur. Si verò minor numerus fuerit, sed sint supra quatuor; principales arbitraria pœna plectantur, quam vsque ad sanguinem, & mutilationem membrorum inclusiuè, pro personarum qualitate, arbitrari Senator possit. Sequaces verò, pœna quinquaginta ducatorum auri, singuli sine diminutione, & trium ictuum funis, mulctentur, & plectantur: & nihilominus pro delictis commissis, puniantur. Si vero sint quatuor, vel infra, omnes tam principales, quam auxiliatores pari pœna puniantur, pro delictorum, & facti, & personarum qualitate: quæ pœnæ aduersus eos, qui tumultuosas collectas fecerint, locum habeant in omni tumultu illicito, & in omni collecta armatorum prohibita, & non in casibus à iure permissis: in quibus casibus locum non habeat capitalis, seu publicationis bonorum pœna; sed si aliqua delicta commiserint, vel si aliquam illicitam violentiam intulerint, vel exercuerint; extra ordinem, vel secundum statuta puniantur.

De Incendiarijs.

CAP. XXXVI.

SI quis data opera, ignem immiserit, & ex eo incensum fuerit Castrum, Villa, Casale, aut aliqua domus, in toto, vel in parte, igne comburatur, ita vt moriatur; si vero Area cum frumento, vel acerui, seu postæ lignorum, furca suspendatur. Qui verò ad ostia meretricum ignem immittunt, si inde domus incendium non sequatur, si capi poterint, tribus ictibus funis torqueantur: Et insuper si viles personæ fuerint, fustigentur per Vrbem, & in perpetuum exilium, vel ad Triremes arbitrio Senatoris damnentur: & si personæ nobiles, aut bonæ æstimationis aliàs fuerint: vltra torturam, vt

supra

Digitized by Google

ſupra, per triennium relegentur, vel per annum arbitrio Senatoris in carceribus detineantur, & præterea in quadruplum damni illati damnum paſſo condemnentur, & ſi capi non poſsint, pro dicta pœna diffidentur.

De receptatoribus Delinquentium.

CAP. XXXVII.

IVxta Sacras Conſtitutiones fœlicis recordationis Innocentii Octaui, & aliorum ſummorum Romanorum Pontificum, contra receptatores, & minas inferentes, vſui receptas; Statuimus, vt ſi quis, etiam non brigoſus diffidatos de crimine, vel condemnatos, ſiue de enormibus delictis infamatos, vel alios quoſcumque mandatorum à Magiſtratoribus factorum contemptores, vel inobedientes, & contumaces, ſeu mandatis de aſſecurando parere recuſantes, aut ceſſantes; ſcienter receptauerit; pœnam trecentorum ducatorum vel aliàs iuxta formam dictarum Conſtitutionum patiatur. Præſumatur autem ſcientia, ſi diffidati, vel per ſententiam condemnati appareant: Et ſi Ciuitas, vel Communitas, vel ipſarum Domini immediatè, vel Vicarii ſint, apud quos illicita prædictorum fieret receptatio: contra Dominos, & officiales & ipſas vniuerſitates ex officio inquiratur, & diffidentur, aut condemnentur ad pœnam quingentorum ducatorum, vel aliàs iuxta formam earundem Conſtitutionum; & ad effectualem executionem, per pignorum captiones, perſonarumque, & animalium arreſtationes, & per generales repreſalias, procedatur, & non reaſſidentur, nec à repreſaliis deſiſtatur, donec fuerit integra pœna ſoluta, & à tali receptatione deſtitiſſe, per legitimas probationes docuerint. Sed & ſi de diffidatione, vel condemnatione eorum, qui ſic fuerint receptati, non appareat, poſtquam per litteras Senatoris ipſi Barones, & officiales ipſarum Communitatum, & vniuerſitatum moniti, aut aliter legitimè certiores facti fuerint, vt ab huiuſmodi receptatione abſtineant, vel deſiſtant, eandem pœnam niſi paruerint, incurrant. Senator autem, & Iudices, quomodocunque ad aures, & notitiam eorum peruenerit quo in loco tales perſonę receptentur, ſtatim monere debeant receptantes; vt eos capiant, vel expellant; alioquin contra eos procedant, & exequantur, vt ſupra eſt dictum: & ſi negligens in his fuerit Senator, vigintiquinque aureorum pœnam in ſyndicatu patiatur; & Camerarius Cameræ Vrbis ad omnem requiſitionem Senatoris teneatur ſoluere mercedem Nunciorum, aut Curſorum ad prædicta deputandorum; & ad id, officio eiuſdem, ſi opus fuerit, compellatur: ſaluis nihilominus remanentibus aliis pœnis contra prædictos receptatores, per eaſdem Conſtitutiones Apoſtolicas inflictis.

De Brigoſis, & qui ſe domi pro Briga includere poſſint, & quos ſecum retinere.

CAP. XXXVIII.

LIceat offenſo, vel iniuſtis minis præcedentibus, ad brigam prouocato, vel aliam iuſtam ſuſpicionis cauſam habenti, pro ſecuritate ſuæ perſonæ, vel ſuorum, qui ſint eiuſdem familiæ, vel ei, qui domi ſe includendi, & in briga ſe continendi iuſtam, & rationabilem cauſam habuerit, impune id facere: habita tamen prius licentia à Senatore, & Paceriis: & ſi fuerit de offenſoribus, iuſtam cauſam habere, etiam intelligatur, poſtquam ſoluta pœna delicti, offenſor ipſe Magiſtratibus parere, & obediēs eſſe paratus ſit; & de parendo mandatis eorum idoneas cautiones dederit, & aduerſarius inobediens fuerit, & Superiorum mandatis parere recuſauerit, vel diſtulerit, ſeu latitando ſe ſubtraxerit, vt capi non poſsit, & dummodo vltra eos, qui ſunt de eadem familia, abſque Senatoris, vel Paceriorum expreſſa licentia (de qua in ſcriptis apparere debeat) aliquos armatos non retineat: ita tamen, quòd ſi licentiam retinendi aliquos armatos obtinuerit, nec diffidatos pro crimine, nec brigoſos, nec aliquos, qui minas alicui intulerint, nec inobedientes Magiſtratibus, nec aſſecurare recuſantes eos, qui ſecuritatem ab eis petierint, nec aliquos criminoſos de grauibus delictis infamatos, receptare; nec condemnatos pro ciuili debito, apud ſe ſtare permittat; alioquin eandem pœnam incurrat (ſi pecuniaria ſit pœna) ad quam diffidati, vel condemnati obligantur, & ſi debitum ſit ciuile, ad tantundem obligetur. Sed ſi receptati capitaliter, vel ad pœnam ſanguinis diffidati ſint, receptantes brigoſi pœnam in proximè præcedenti capite contra receptantes impoſitam incurrant. Sed nec homicidas, nec raptores, nec falſificantes moneras, nec alios latitantes, & à manibus Curiæ ſe eximere quærentes, etiam ſi non fuerint diffidati, vel condemnati, quouis modo audeant receptare: & ſi prædictos, aut alios delinquentes ſcienter receptauerint; ad 200. ducatorū auri pœnā obligentur, à qua pœna eximantur, ſi qui illi qui receptantur, de iuris permiſsione receptari poſſunt, non tamen diffidati, vel condemnati crimine. Si autem prædicti brigoſi, plures, quàm de dicta licentia permiſſum fuerit, receptauerint armatos, aut apud ſe in domo ſtare permiſerint, incidant in pœnam centum ducatorum, quoties contrafecerint; ſalua ſemper prohibitione, & pœna illicitæ collectæ, de qua ſupra, ſi vltra decem armatos receptauerint, & hoc vltra pœnam in licentia, & mandato prohibitionis impoſitam, ſi quæ per Magiſtratum appoſita fuerit: nullamque poſt huiuſmodi prohibitionem, ignorantiam prætendere poſsint. Senator vero & Iudices ex eorum officio, teneantur in omnibus dictis caſibus diligenter inueſtigare, inquirere, ſeu perquiri facere ſingulis menſibus, in domibus brigoſorum, & ad executionem

dicta-

dictarum pœnarum procedere; aliàs ipſi qui talia impune tranſire permiſerint, ad eandem pœnam obligentur.

De Brigoſis non permittentibus executores eorum domos perquirere.

CAP. XXXIX.

SI aliquis brigoſus, vel inimicitias habens non permiſerit Magiſtratus, vel officiales, & executores cum mandatis Iudicum, intrare in eorum domos, & receptacula etiam perquiri, ſi contra conſtitutiones armati, & diffidati apud eos exiſtant, in pœnam ducentorum ducatorum auri incurrat. Quam pœnam pecuniariam, ſi ſoluere nequeat, luat in corpus, arbitrio Senatoris, & Iudicum. Sed ſi maiores Magiſtratus non admiſerit, capitaliter puniatur ad mortem, & contra ſic delinquentes Senator ex officio inquirere teneatur; ſaluis tamen Conſtitutionibus felicis recordationis Pij Papæ Quarti, & Sanctiſſimi Domini Noſtri Gregorij Papę Decimi tertij contra prætenſas franchilias editis.

De viſitatione brigoſorum permiſſa.

CAP. XL.

VIſitantes Brigoſos, ſi ſint amicitia, vel beneuolentia coniuncti, conſanguinei, vel affines, vel vicini, quando, & quoties (vt fieri ſolet) humanitatis cauſa, & ex charitate, hoc faciant, aliqua pœna non puniantur: & præſumantur charitatis cauſa facere, ſi armati cum armis ſibi prohibitis non incedant; vel ſi continuam reſidentiam in illorum domibus faciant vel ſi per Magiſtratus non fuerint prohibiti: quibus caſibus, ſi ſecus fecerint, incidant in pœnas ſupra contra armatos impoſitas. Deferentes autem arma ad domos eorundem brigoſorum, & propter cauſam brigæ, ſine Senatoris licentia, armati ibi commorantes in pœnam quinquaginta ducatorum ſinguli mulctentur, & contra hos inquirere Senator debeat.

De offendentibus Magiſtratus, Aduocatos, vel Procuratores, aut Executionem impedientibus.

CAP. XLI.

OFfendentes Magiſtratus, ius coercionis habentes in officio, vel propter officium, etiam pendente ſyndicatu, capitaliter ad mortem plectantur. Sed ſi iniurioſa, aut contumelioſa verba protulerit, capiantur, & carcerentur, vel torqueantur, vel aliis etiam grauioribus arbitrarijs pœnis, arbitrio Senatoris, & Iudicum, verborum, & perſonarum qualitate penſata, puniantur. Idemque obſeruetur contra verberantes, aut iniuriam inferentes Aduocatis, Procuratoribus, & Notarijs ratione officii; & præſumatur offenſio facta ratione officii, niſi contrarium probetur. Reſiſtentes verò Mareſcallis, vel executionem impedientes, ſi cum armis reſtiterint, carcerentur, & in carcerious ad menſem detineantur, & torqueantur, vel alijs pœnis corporis afflictiuis, ſecundum perſonarum, & facti qualitatem, afficiantur: & non liberentur, niſi prius integraliter omne intereſſe parti, & pœnam Fiſco perſoluerint: ſi pecuniarium ſit intereſſe, vel pœna: ſed ſi pœna eſſet capitalis, vel ſanguinis, ad quam exemptus tenebatur, ſimilem pœnam is qui exemit, patiatur. Si verò ſine armis reſiſtatur, reſiſtens in cauſa ciuili, pœnam quinquaginta aureorum incurrat, & damnum parti reſarciat: in criminalibus vero in pœnam aureorum quingentorum condemnetur. Pro offenſionibus autem in perſonam executorum illatis, duplicentur pœnæ pro delictorum qualitate limitatæ; & prædicta locum habeant etiam contra Communitates, & Barones executionem fieri impedientes, aut executores expellentes: & ſi Communitas cum armis, pœnam quingentorum aureorum; ſi ſine armis, pœnam aureorum trecentorum incurrat, & damnum, vt ſupra, reſarciat. De expulſione verò credatur Executori, vel Mandatario cum vno teſte idoneo, medio iuramento deponenti. Et præmiſſa intelligantur ſaluis prædictis Conſtitutionibus eorundem Pij Papæ Quarti, & Sanctiſs. D.N.D. Gregorij Papæ XIII. quæ in ſuis caſibus ſeruandæ ſunt.

De Blaſphemia.

CAP. XLII.

QVicumque Deum, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vel Glorioſam Virginem Mariam eius Genitricem expreſſeſsè blaſphemauerit, ſi Nobilis, aut ſoluendo ſit pro prima vice pœnam xxv. ducatorum auri incurrat, pro ſecunda pœna duplicetur: pro tertia autem centum ducatos auri ſoluat, & ignominia notatus exilio mulctentur. Qui verò Plebeius fuerit, & pœnam prædictam infra decem dies non ſoluerit, aut ſoluendo non ſit pro prima vice, manibus poſt terga ligatis, & capite diſcooperto in platea Capitolij in loco infamiæ ſeu ad Berlinam, per diem integrum conſtituatur: pro ſecunda faſtigetur per Vrbem: pro tertia lingua eius perforetur, aut ad Triremes mittatur. Qui reliquos Sanctos blaſphemauerit, pro qualitate blaſphemiæ, aut perſonæ, arbitrio, Iudicis puniatur. Executoribus autem, ſiue Birruarijs pœnæ prædictę aggrauentur, Senatoris, & Iudicis arbitrio; & de prædictis quilibet poſſit accuſare, & Curia teneatur inquirere, & quilibet, qui audierit, denunciare teneatur.

De Crimine læſæ Maieſtatis.

CAP. XLIII.

QVicumque contra ſtatum Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ, & eius ſucceſſorum, aut Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, vel contra illius Reuerendiſſ. Cardinales, Romanum Populum, vel Senatorem vel Senatus officium gerentes, ſeu Rempublicam, ab aliquo receperit ſtipendium, ſeu

by Google

seu aliter machinatus fuerit; capitaliter ad mortem puniatur, & eius bona publicentur. Qui vero rebellionem commiserit per terram trahatur per Vrbem, & furcis laqueo suspendatur, & eius bona Camerae applicentur: & alienationes per eum à tempore maleficii perpetrati facte ipso iure non valeant; & locus, vnde esset rebellionem committens, vel stipendium recipiens, si de consensu, vel voluntate dictae Terrae praedicta commiserit; si fuerit Ciuitas; in ducatis auri mille, si terra, vel Castrum in quingentis, si Villa, in trecentis Camerae condemnentur. Scientes autem, & non reuelantes, poena Iuris communis puniantur.

De falsa Moneta:

CAP. XLIIII.

SI quis falsam Monetam non solum auream, argenteam; sed etiam aeream, vel etiam, ex quacunque alia materia, ex qua Monetae expendibiles fieri consueuerint, siue sit materia simplex, siue mixta, percusserit, cuserit, signauerit, vel impresserit, aut fuderit, aut quocumque modo fabricauerit: & quocumque stigmate, vel signo non solum Pontificis, siue Imperatoris, sed etiam Regum, Ducum, & Ciuitatum jus cudendi Monetam habentium, falsificauerit; vltimi supplicii poena puniatur: & diligentissimè non solum contra praedictos, sed etiam mandantes, & fabricari facientes, necnon contra permittentes, & scientes, receptantes, & contra quoscumque conscios, qui lucri participes fuerint, inquiri volumus, & mandamus; & si fuerint Domini alicuius Terrae, Castri, vel Villae, ipsi Domini, si in potestate haberi possint, capitaliter ad mortem puniantur: sed si haberi non potuerint, diffidentur ad capitalem poenam, & publicentur bona omnia: & contra subditos, & vassallos, & contra communitates & vniuersitates eorum ad diffidationes, & repraesalias procedatur; & quandocumque capi possint, ad executionem dictae capitalis poenae procedatur. Communitates vero etiam ipsae si sciuerint, & non prohibuerint, vel si prohibendi facultatem non habeant, si quamprimum potuerint, non denunciauerint Principi, vel aliis Superioribus, incidant in poenam mille ducatorum, & ad dictam poenam diffidentur, & ad repraesalias contra omnes municipes, & eorum bona deueniatur. Contra alias verò priuatas personas scientes, qui lucri participes non fuerint, neque consilium, auxilium, vel fauorem, ante, vel post factum dederint, arbitraria sit poena, quam Senator, & Iudices arbitrari possint, ad poenam sanguinis, mutilationis membrorum, fustigationis, carcerum, tormentorum, exilii, personarum qualitate, & conditione consideratis. In omnibus autem dictis casibus, ex sola infamia, per tres saltem veridicos, & fide dignos testes probata, cum aliquali iudicio Senator inquirere teneatur: & si accusator, vel denunciator, palam, vel secretè, nominatis testibus interuenerit; quartam partem poenae, si pecuniaria sit, lucretur. Si verò capitalis, vel corporis afflictiua constituatur, sibi praemium arbitrio Senatoris, & Conseruatorum Cameraе Vrbis: Quam partem poenae, siue praemium, de manibus Camerarii, cum solita schedula Senatoris, & Conseruatorum, & non aliter recipiat.

De vendentibus, aut erogantibus falsas Monetas; & de tondentibus & minuentibus Monetam.

CAP. XLV.

SCienter vendentes Monetas falsas, seu reprobas, & scienter ementes, mercandi, seu lucrandi causa; si summam viginti quinque ducatorum excesserint, capitaliter, vt supra puniantur, & si minor sit summa, amputetur eius manus dextera, dummodo vltrà quàm semel talia non perpetrauerint. Verum si bis, vel vltra, vendere, vel emere scienter falsas, vel reprobas Monetas, quis compertus fuerit, capitaliter ad mortem, vt supra, puniatur. Et idem in omnibus, & per omnia seruetur, contra incisores, aut imminutores Monetarum etiam Argentearum, videlicet, si semel, vsque ad summam viginti quinque ducatorum inciderint, capitaliter ad mortem, si verò infra eandem summam, viginti quinque, dummodo vltra summam ducatorum, poena manus, si vero pluries id commiserint, etiam poena mortis plectentur. Expendentes vero, aut cambiantes scienter falsam Monetam, si non sint de complicibus fabricantium, de quibus dictum est capite precedenti, poenam ducatorum auri viginti quinque vice qualibet incurrant: sed & contra hos omnes inquiratur: & accusatores quartam partem etiam lucrentur, vt supra.

De Testibus falsum deponentibus.

CAP. XLVI.

TEstis qui in causa Ciuili falsum Testimonium tulerit, fustigetur per Vrbem, & in exilium per triennium mittatur: qui autem ipsum scienter produxerit, litem, & causam amittat, & poenam aureorum centum, Cameraе Vrbis applicandam, si Plebeius sit, incurrat; & per Vrbem fustigetur: si vero Nobilis sit, poena pecuniaria duplicetur, & in exilium per septennium mittatur: si Baro, aut de Magnatibus, siue illorum Bastardus, eadem poena pecuniaria quadruplicetur, & in exilium per decennium mittatur, & nihilominus tam testis, quam producens, parti ad expensas teneatur.

De Testibus contraria deponentibus.

CAP. XLVII.

IN quacumque causa ciuili, vel criminali, Testes iudicialiter, vel coram arbitris, vel arbitratoribus, citata tamen parte, examinati, contraria in facto deponere reperiantur, si ad concordiam eorum dicta reduci non possint, ante prolationem sententiae, facto capiantur,

&

& carcerentur, vel denuncientur per arbitros, seu arbitratores Senatori; qui, visis & consideratis attestationibus, contrarietate reperta, eo ipso ad capturam procedat, & vt sibi videbitur, per quæstiones, & tormenta veritatem eliciat. Incipiat autem, tam quo ad capturam, quàm quo ad tormenta, ab iis qui magis suspecti videbuntur, personarum qualitate, & aliis circumstantiis consideratis; & illis demum fides adhibeatur, qui habita quæstione, in suo dicto perseuerauerint: Iudex autem, vel arbiter, siue arbitrator, qui in denunciando negligens fuerit, in pœnam vigintiquinque ducatorum incidat. Possit etiam, & debeat Senator ad cuiuscumque querelam seu denunciationem, de iis inquirere, & inquiri facere, in quibus, si negligens fuerit, eandem pœnam vigintiquinque ducatorum incurrat, de suo salario retinendam.

De fabricantibus, & fabricare facientibus falsa Instrumenta, & priuatas Scripturas.

CAP. XLVIII.

NOtarius qui fecerit falsum Instrumentum, qui fieri fecerit, & ipsorum quilibet insolidum puniatur in ducatis auri ducentis, & vlterius Notario amputetur manus dextera, & fieri faciens si Plebeius sit, fustigatus per Vrbem ad triremes per triennium mittatur: Si vero Nobilis, aut de genere Nobilium, in ducatis auri quadringentis condemnetur; & per quinquennium relegetur, & quilibet ex prædictis, qui ex hoc fuerit in Iudicio condemnatus, parti læsæ damnum resarciat. Quos ducentos, & quadringentos ducatos, si Plebeius, aut Nobilis prædicti infra decem dies à die latæ sententiæ, vel postquam in formam Curiæ deuenerint, non soluerint, amputetur eis manus dextera. Notarius vero prædictus postquam de falso diffidatus, aut condemnatus fuerit, non possit amplius in perpetuum Tabellionatus officium exercere; & Instrumentis post diffidationem, seu condemnationem per cum factis, & rogatis, nulla fides adhibeatur. Et qui scienter produxerit falsum instrumentum, aut eo vsus fuerit, si Plebeius fuerit, in ducatis auri ducentis; si Nobilis, aut de genere nobilium, in quadringentis; si Baro in mille similibus ducatis condemnentur. Quicumque vero priuatas falsas scripturas fabricauerit, aut fieri mandauerit, si Plebeius pœnam ducentorum ducatorum auri incurrat, & postquam in loco infamiæ in scalis Capitolii per totam audientiam steterit: per triennium in exilium mittatur: si Nobilis quadringentos ducatos auri soluat, & per triennium relegetur. Quam pecuniariam pœnam, si tam Plebeius, quam nobilis infra decem dies, vt supra soluere cessauerint, amputetur eis manus dextera, & nihilominus in exilium Plebeius mittatur; & Nobilis relegetur, vt supra. Quicumque vero scienter falsam priuatam scripturam in iudicio produxerit, aut ea vsus fuerit, medietatem pœnæ, quam incurreret producens publicam, vt supra dictum est, Fisco persoluat.

De Sodomitarum pœna.

CAP. XLIX.

SI quis nefandum sodomię scelus commiserit igne comburatur, ita & taliter, quòd moriatur: & de prædictis, Curia ex officio inquirere, & procedere teneatur.

De Adulterio, & Incestu.

CAP. L.

QVicumque adulterium cum incestu, cum muliere, sed attinente vsque ad quartum gradum de Iure Canonico inclusiuè computãdum, commiserit, ad mortem, & mulier cum qua adulteriũ cũ incestu cõmissũ est, pari pœna plectatur; nec in hoc casu pax quoquomodo prosit. Si autem incestum sine adulterio commiserit, cum aliqua attinente vsque ad secundum gradum de iure Canonico computandum inclusiuè, similiter tam ipse, quam mulier capite puniantur ad mortem, & de hoc Senator inquirere debeat. Committens autem simpliciter adulterium cum muliere honesta; si Plebeius, aut vilis conditionis sit, pœnam ducentorum aureorum incurrat, & in exilium per triennium mittatur; si Nobilis duplum, & per sexennium; Si Baro, aut de genere Baronum, triplum, & per nouennium in exilium huiusmodi mittatur, & mulier tonsa in loco malè nuptis deputato, vel alio sibi pro carcere deputando, detrudatur. Si vero mulier, cum qua adulterium commiserit, sit vilis conditionis, & inhonesta, non tamen publica meretrix; tunc medietatem pœnæ prædictę respectiuè incurrat: mulier autem inhonesta esse intelligatur, si communiter, præsertim in vicinia, in qua inhabitat, pro inhonesta fuerit reputata: Et in casibus de simplici adulterio prædictis, si adulter pacem habuerit à marito, pœna pecuniaria ad medietatem reducatur: nullatenus tamen reassidari possit, nisi Cameræ dictam medietatem pœnæ integræ persoluerit. In eisdem vero casibus procedi non possit, nisi per accusationem ab eis factam, quibus accusare permittitur, videlicet à viro, patre, filio, & germano fratre mulieris.

De Stupris, & violentijs.

CAP. LI.

SI quis stuprandi causa honestæ mulieri, vel puero vim intulerit, vel inuitis parentibus puellas, aut pueros abduxerit, aut alias honestas mulieres, & pueros rapuerit, aut rapi fecerit, etiam si stuprum non sequatur, furca suspendatur, ita vt moriatur: sed si stuprum in masculum fuerit secutum, seruetur Statutum supra de sodomitarum pœna: & si capi non poterit, diffidetur, & condemnetur pro dicta pœna, & perpetuo reassidari non possit. Si vero quis ex eadem libidinis causa honestam mulierem,

lierem, aut pueros verberauerit, vel clamydem, vel infulam, vel quod aliud veſtimentum, vel tegmen ex ea cauſa rapuerit; amputetur ei manus dextera, ita quod à brachio ſeparetur; & ſi capi non poterit, pro dicta pœna diffidetur. Si vero quis ex eadem libidinis cauſa cum vociferatione, & conuitio turpia verba contra honeſtas mulieres, vel pueros protulerit, capiatur, & acriter torqueatur; & ſi viles ſint perſonæ, virgis cædantur, & per menſem in carceribus detineantur; quo elapſo, non liberentur niſi præſtita idonea cautione de non offendendo perpetuo, & de ſe repræſentando per integrum annum toties quoties fuerint requiſiti.

De raptu Meretricum, & vi eis illata.

CAP. LII.

SI quis meretricem per vim rapuerit, inuitamque retinuerit, amputetur ſibi manus dextera, quam redimere poſſit ſoluendo infra decem dies poſt condemnationem immediatè ducatos auri ducentos, vel ſecundum conditionem perſonæ, & facti qualitatem carceretur, torqueatur, fuſtibus cædatur, vel in exilium mittatur, arbitrio Senatoris, & Iudicum. Similibus vero pœnis puniantur principales Trentunum meretricibus facientes: ſequaces vero ſinguli quatuor funis ictibus torqueantur, & in carceribus ad menſem detineantur: ſed ſi cum armis numero decem perſonarum armatarum id fecerint, capite puniantur, ſicut de illicitis armatorum collectis dictum eſt.

Intra quantum tempus de violentia mulieri illata liceat accuſare.

CAP. LIII.

SI aliqua mulier innupta, dixerit ſe ab aliquo vim paſſam, & infra duos menſes de vi prædicta conqueſta non fuerit; ipſa vlterius ſuper hoc non audiatur: ſi vero mulieri nuptæ vim illatam fuiſſe dicatur, poſſit maritus, pater, filius, & germanus frater mulieris, etiam poſt duos menſes, vſque ad tempus à iure præfinitum, accuſare.

De Concubinis.

CAP. LIV.

MAriti, qui concubinas retinent, per Senatorum, & Iudices à concubinis ſeparari poſſint, & cogi per idoneos fideiuſſores cauere, de inſimul non conuerſando, nec cohabitando, ſub pœna per Senatorem, & Iudices imponenda, & ſuper his Senator ad cuiuſque honeſtæ perſonæ denunciationem, procedere debeat; & ceſſans, in ſyndicatu pœna aureorum quinquaginta puniatur.

De Plagiarijs.

CAP. LV.

SI quis rapuerit, abduxerit, aut occultauerit aut rapi, abduci, occultariue mandauerit, vel ad effectum vendendi, vel ad effectum redimi faciendi puellam aut puerum, in furcis laqueo ſuſpendatur, ita vt moriatur: & ſi capi non poterit, capitaliter diffidetur ad mortem, & perpetuo reaffidari non poſſit.

De priuato carcere.

CAP. LVI.

QVicunque ceperit, aut capi fecerit aliquem, & eum propria libertate priuauerit animo carcerandi, vel eum in priuatum carcerem immittendi, ſi per aliquod temporis breue ſpatium retinuerit pœnam, ducatorum centum, ſi vero per vnam horam pœnam ducatorum ducentorum: ſi vero per duas, vel plures horas, non tamen vltra vigintiquatuor, pœnam ducatorum quingentorum incurrat: dicta vero pecuniaria pœna, in Nobilibus duplicetur, in Magnatibus, & eorum Baſtardis quadruplicetur: quas pœnas, ſi ſinguli prædicti in his caſibus non ſoluerint infra decem dies, à die latæ ſententiæ, capite puniantur ad mortem, & de prædictis debeat per Senatorem inquiri.

De Proditoribus.

CAP. LVII.

PRoditor, qui contra aliquem proditionem commiſerit, vel aliquem ſeduxerit, vel conduxerit ad aliquem locum, vt offendatur à ſuo inimico, vel ab alio; ſi proditus, ductus offenſus fuerit, ſine ſanguinis effuſione, is proditor pœnam ſcutorum centum incurrat, Cameræ Vrbis applicandam; & in exilium per quinquennium mittatur. Si vero ex offenſione ſequatur ſanguinis effuſio, vtraque pœna duplicetur: & nihilominus in eam etiam pœnam incidat, quã principalis percuſſor incurrit: Si vero mors inde ſequatur, de homicidio puniatur.

De Latronibus etiam nocturnis, & Piratis.

CAP. LVIII.

INſidiatores viarum, & itinerum frequentatorum, & piratas impune occidere vnicuique permittitur; pro primo autem latrocinio, in loco vbi reperti ſunt (ſi in flagranti crimine deprehendantur) furca ſuſpendantur, ita vt moriantur: ſed ſi in flagranti crimine deprehenſi non ſint, & in poteſtate habeantur, cauſa cognita, ſimiliter pro primo latrocinio furca ſuſpendantur ad mortem. Et idem ſeruetur contra raptores nocturnos, qui cum violentia in Vrbe ſpoliant tranſeuntes, ſi vulnera intulerint: ſi ve-

ſi vero vulnera non intulerint, ſed aliter verberauerint, vel amputata eis manus dextera, in perpetuum exilium mittantur; vel fuſtigati ad Triremes per decennium tranſmittantur. Illi vero qui bis rapinas huiuſmodi facere inuenti ſunt, vltimo furcarum ſupplicio damnentur.

De Furibus. CAP. LIX.

FVres, qui occulte furantur, pro primo furto puniantur in ſimplum parti, & duplum Cameræ ſoluant; quod ſi non fecerint intra menſem à die latæ ſententiæ, vel poſtquam diffidati de eo delicto in fortiam Curię peruenerint, fuſtigentur audientia publica exiſtente; pro ſecundo vero furto mittantur ad Triremes per Triennium: pro tertio furca ſuſpendi poſſint, ita vt moriantur, & omni caſu damnum parti læſæ reſarciant.

De Sordibus, & corruptela Iudicum. CAP. LX.

QVi officialibus Curiæ Capitolii pecuniam, aut aliquid illicitum dederit, ſeu eos corruperit in cauſa aliqua, niſi prædicta denunciauerit ſyndicatori ipſorum officialium, tempore ſyndicatus, in triplum puniatur; & qui acceperint, in quadruplum puniantur, & ab officio deponantur, ſi durante officio de huiuſmodi crimine conuicti fuerint: Et idem locum habere volumus in conſulibus artium, & eorum Aſſeſſore, & Notario, & quibuſcunque alijs officialibus Vrbis, ius dicendi facultatem habentibus.

De Termino moto. CAP. LXI.

QVi terminos, ſeu Fines alicuius poſſeſſionis amouere, auellere, aut quocunque modo corrumpere, vel mutare auſus fuerit: ſi Plebeius ſit pœnam ducatorum auri centum incurrat, quam ſi ſoluere non poterit, amputetur ei manus dextera, ita vt à brachio ſeparetur; ſi vero Nobilis, pœna duplicetur, & pariter ſi eam non ſoluerit, intra menſem manus amputetur, vt ſupra: ſi vero fuerit Communitas, aut Baro, pœnam ducatorum mille incurrat; & in omnem euentum parti ad intereſſe teneantur.

De Aggreſſoribus, aggreſſione nocturna, ac diurna. CAP. LXII

COntra Aggreſſores, & eos qui primi offenſores fuerint, pœnæ ſtatutariæ; quæ ob delicta inde ſecuta imponendæ eſſent, aggrauentur, & Senatoris arbitrio in carceribus, vel compedibus ad tempus, quod ſibi videbitur, detineantur, & torqueantur: vel aliter puniantur. Sed ſi quis armatus aliquem ad domum ſuam, ſolus, vel aſſociatus, de die, vel de nocte aggreſſus fuerit, ipſe aggreſſor puniatur ad mortem. Aſſociantes vero (ſi homicidium ex alterutra parte ſequatur) pariter ad mortem puniantur: ſi vero homicidium non ſequatur, per decennium ad Triremes tranſmittantur. Aggreſſor vero, quilibet impune cum armis, vel ſine, auxilium, & fauorem preſtare poſſit: dictique aggreſſores impune ab ipſo aggreſſo, & à præſtantibus illi auxilium, opem & fauorem durante dicta aggreſſione, vel conflictu, offendi poſſint. Verum ſi quis cum armis, & ſolus, vel aſſociatus, aliquem extra domum de die aggreſſus fuerit, ſi nullum aliud delictum ſequatur, ex aggreſſione, poena ducatorum auri centum puniatur: Si autem ſine armis aggreſſio fiat; pœnam ducatorum auri quinquaginta incurrat; aſſociantes vero viginti quinque; pro quolibet: quæ poena in aggreſſione de nocte duplicetur.

De Vallis, ſeu repagulis, & ſbarris non faciendis. CAP. LXIII.

NVllus in Vrbe vallos, vel repagula, vulgo ſbarras, aut incaſtellationes nuncupatas, ex quibus prælium inferri, aut ſuſtineri, vel pacificus Status Vrbis turbari poſſit, conſtruere, aut conſtrui facere audeat, ſeù præſumat: & qui contra fecerit, poenam mille aureorum incurrat. Artifices, & eorum famuli, ſeu manuales, qui ea conſtruxerint, poena ducatorum centum ſinguli puniantur; quam ſi infra quindecim dies non ſoluerint eis manus dextera amputetur, ita vt à brachio ſeparetur.

De aggreſſoribus vulnerantibus in facie cum cicatrice, aut cum membri mutilatione, vel debilitatione. CAP. LXIIII.

SI quis aliquem aggrediens ex propoſito facie aggreſſi vulnerauerit aut vituperabili ſigno deputauerit, vel cum ſimplici cicatrice dehoneſtauerit, amputetur ei manus dextera; faciem autem à ſummitate frontis, ad extremitatem menti, ſeu barbæ, & ab aure ad aurem incluſiuè hoc caſu intelligi volumus: ſed ſi naſum in parte abſciderit, naſus ei abſcidatur, & ſimiliter oculus pro oculo effodiatur, & pro auribus aures amputentur; & nihilominus amputetur manus dextera vltra poenas prædictas. Sed ſi membrum aliquod, aut articulum mutilauerit, membrum ſimiliter pro membro ei fecetur: ſi vero non mutilatum ſit membrum, Sed debilitatum aliquod ex principalibus membris, & perpetua debilitatio futura ſit; ſimiliter dextera manus amputetiur, vel puniatur in eodem membro arbitrio Senatoris: ſin autem vnus aut duo digiti debilitentur, & non tota manus, aggrauetur poena vulnerum infra dicenda per tormenta, & carceres arbitrio Senatoris. Sed ſi taliter delinquentes capi non poſſint, & propterea ad effectualem executionem amputationis manus, et poenarum talionis procedi nequeat; condemnentur, & diffidentur in ducatis auri quingentis, et fiat executio in bonis eorum pro integra poena: et nihilominus quandocumque in manus, et poteſtatem Curiæ deuenerint; ad executionem di-

darum poenarum ſanguinis procedatur. Quæ poenæ locum non habeant in rixis ſubitaneis, & quæ ex improuiſo, & incontinenti ex contentione verborum, vel altercatione de rebus, aut aliter non præmeditato conſilio fuerint exortę.

De percuſſionibus cum ſanguine, vel ſine.

CAP. LXV.

QVisquis cum aliquo armorum genere, latiſſimè armorum ſumpto vocabulo, aliquem vulnerauerit ita vt ex vulnere ſanguis exierit; ſoluat pro poena, ducatos auri centum, & in exilium Senatoris arbitrio mittatur: ſi vero in rixa, poena quinquaginta aureorum mulctetur, attributa poteſtate Senatori aggrauandi, & minuendi pœnam ſecundum facti, & perſonarum qualitatem: & hoc in alijs caſibus, quam in proxime præcedenti capite enumeratis. Si vero ſine ſanguinis effuſione aliquem percuſſerit, puniatur arbitrio Senatoris, perſonarum, & facti qualitate penſata.

De percutientibus ad ignominiam.

CAP. LXVI.

SI quis ad ignominiam, & appenſatè, ad maiorem iniuriam inferendam, aliquem lato gladio, aut cum fuſte, baculo, ſeù baſtone, vel etiam arundine percuſſerit; ſi capi poſſit, acriter campana pulſata, publice torqueatur, & in carceribus per ſex menſes detineatur: & non liberetur, donec ſoluerit ducatos auri centum pro poena, quam ſi ſoluere non potuerit, recipiat tot verbera cum ſimili inſtrumento, quot dedit, vel luat in corpus arbitrio Senatoris, perſonarum conditione, & qualitate conſiderata: & præſumatur dicta percuſſio ad ignominiam illata, niſi contrarium probetur. Quæ quidem pœna locum non habeat, ſi alicui vili, & abiectæ perſone cauſa leuius offendendi, huiuſmodi iniuria inferatur: vel ſi ex tempore, & ex improuiſo in aliqua rixa cum baculo, ſeù baſtone ad manus occurrente offenderetur: in quibus caſibus leuius, & pecuniariter, iuxta perſonarum, & facti qualitatem arbitrio Senatoris, & Iudicum delinquentes puniantur.

De percutientibus pugno, vel alapa.

CAP. LXVII.

SI quis ſimiliter ex propoſito, & iniuriandi animo, alapa, vel pugno in facie aliquem percuſſerit; ſi plebeius ſi, recipiat ſimilem alapam in ſcalis Capitolii, & vltra carceretur, & torqueatur arbitrio Senatoris. Alii vero maioris æſtimationis ſimiliter carcererentur, & iuxta perſonarum qualitatem, ſi ſimilem alapam ſuſtinere noluerint, torqueantur arbitrio Senatoris, & pœnam præterea vigintiquinque ducatorum auri ſoluere compellantur: ſi autem in alia parte corporis, quam in facie percuſſerint, medietatem pœnæ prędictæ pecuniariæ ſoluere cogantur: quæ locum non habeant in rixis ſubitaneis, vt ſupra proximo capite dictum eſt, in quibus arbitrio Senatoris minui debeant, perſonarum, & facti qualitate perpenſa.

De proijcientibus Stercora, aut cornua ad feneſtras, vel hoſtia aliena, deque Famoſis Libellis.

CAP. LXVIII.

QVi ſtercora, vel cornua, & his ſimilia, ad limina, & oſtia domorum, & qui ſaxa, ſeù lapides, ad illarum ianuas, feneſtras, ſpecularia, & tecta ad iniuriam inferendam proiiciunt, aut parietes fœdant; ſi ad domos meretricum, capti, ſi Viles fuerint, acriter torqueantur, & inſuper fuſtigentur, atque in perpetuum exilium damnentur; ſi Nobiles, vel bonæ exiſtimationis fuerint, ſimiliter torqueantur; & ad annum in carceribus detineantur, vel in exilium arbitrio Senatoris mittantur. Sed ſi quid eorum fiat ad ignominiam honeſtarum perſonarum, vel ſi quis famoſas litteras, carmina, ſcripturas, vel picturas affixerit, capitaliter pro perſonarum delinquentium, & in quas deliquerint, qualitate, Senatoris arbitrio puniantur.

De ponentibus manum ad arma & terrorem alteri inferentibus.

CAP. LXIX.

QVisquis poſuerit manum ad arma contra aliquem malo animo, vel etiam aliquem in fugam verti fecerit cum armis, vltra pœnam delationis armorum, aliam vigintiquinque ducatorum auri incurrat.

De aliis iniuris factis.

CAP. LXX.

QVicumque alicui ſtercus, vel phialam, cum ſtercore, aut alia materia in faciem proiecerit; ſi ex percuſſione cicatrix remanſerit, ſeruetur Statutum ſupra de vulnerantibus in facie cum cicatrice. Si verò cicatrix non remanſerit, torqueatur, & ad Triremes per triennium mittatur. Si vero lutum in faciem miecerit, aut fecerit aliquem cadere in terram, vel de aliquo animali, ſi inde aliud delictum non euenerit, puniatur in ducatis auri xxv. Quod ſi quis aliquem per capillos, aut barbam apprehenſum traxerit per terram, ſoluat pœnam ducatorum centum, plus, vel minus arbitrio Senatoris, pro perſonarum qualitate: ſed ſi aliter quam per capillos, aut barbam traxerit, ſoluat medietatem pœnæ prædictæ: ſi vero quis ceperit aliquem per barbam, aut capillos, & non traxerit, ſoluat ducatos auri triginta: ſi autē pannos de dorſo iniuriosè ſciderit, ſeù dilaniauerit, ſoluat ducatos ſimiles vigintiquinque vltra damni emendationem. Si quis vero alicui ſignum quod ficum appellant, vel ſimile alicui iniuriosè fecerit: ſoluat pro pœna ducatos quinque plus minusue arbitrio Senatoris, perſonarum qualitate conſiderata: Sed ſi mulieri capillos, ſiue trecias de capite præciderit: ſi mulieri inhoneſtæ, & meretrici, pœnam ducatorum quinquaginta auri incurrat; ſi honeſtæ, & nuptæ, aut virgini, vel viduæ, capitaliter ad mortem Senatoris arbitrio

punia-

by Google

puniatur: si vero pannos supra genu inciderit meretrici, pœnam centum ducatorum incurrat: aliis vero honestis supradictis, capitaliter puniatur, vt supra.

De verbis iniuriosis.
CAP. LXXI.

SI quis alicui verba iniuriosa animo eius honorem fugillandi dixerit, aut protulerit, pro quolibet verbo iniurioso, pœnam decem ducatorum auri incurrat, vel arbitrio Senatoris corporali pœna plectatur, personarum, & verborum qualitate perpensa; mitigetur tamen pœna eorum, qui prouocati verba iniuriosa responderint; vel si modum, & mensuram non excesserint, impuniti dimittantur.

De incidentibus Vineas, vel pergulas.
CAP. LXXII.

QVi dolosè vineam, aut vineæ partem alicuius seù pergulas inciderit, vel aliter corruperit in toto, vel in parte, pœnam centum ducatorum incurrat, & damnum parti lætæ resarciat; ad cuius incisionis, aut corruptionis probtionem sufficiant quatuor testes idonei omni exceptione maiores de fama publica deponentes, aliquibus præsumptionibus concurrentibus: quam pœnam si non soluerit infra decem dies a tempore, quo in posse Curiæ peruenerit, amputetur ei manus; & de hoc ex officio possit inquiri.

De corrumpentibus Arma, vel picturas alienas.
CAP. LXXIII.

QVicumque arma, seù insignia, vel pictura in alienis domibus, vineis, vel aliis locis existentia, data opera, abraserit, inciderit, aut quoquomodo corruperit, pœnam centum aureorũ incurrat, & parti ad interesse, & iniuriam teneatur.

De æstimatione iniuriarum.
CAP. LXXIV.

PRo quibuscumque iniuriis, grauibusque contumeliis, & conuitiis, de quibus etiam criminaliter processum fuerit ad condemnationem, & pro quibus pars offensa nullam pœnæ partem receperit, aut recipere velit; possit ciuiliter agi ad æstimationem iniuriarum; & Senator, & Iudices dictas iniurias quo ad priuatum interesse, secundum qualitatem, & conditionem personarum & iniuriarum (delato prius parti iniuriam passæ iuramento) adhibita moderatione, eorum arbitrio taxent, seù ad debitum modum reducant: Similique modo pro sumptibus, & expensis factis in curandis vulneribus, & pro damnis passis in operibus quibus offensi caruerint, aut sint carituri; vltra criminalem pœnã, ciuiliter agi possit contra offensores; & super his sumptibus, & damnis, interesse summarie, simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, celerem executionem iustitia mediante procedatur.

De prohibita delatione armorum.
CAP. LXXV.

NVllus per Vrbem arma offensiua, vel defensiua ferre possit, exceptis Officialibus Romani Populi, & officialibus, ac ministris Palatii Senatoris, & Conseruatorum: ac his etiam exceptis, qui veniunt in Vrbem, vel de ea exeunt, quibus ligata arma, vel aliter signata ferre, in ipso itinere liceat: qui contrafaciens inuentus fuerit, arma amittat, pœnam trium ictuum funis, & ducatorum auri viginti incurrat, quæ pœnæ de nocte duplicentur. Nulli verò archibusios ad rotam infra mensuram duorum palmorum deferre, vel retinere liceat: & qui contrafecerit crimen læsæ Maiestatis, & pœnas pro eo inflictas, incurrat. Sed si quis pugionem, aut cultellum cum cuspide, aut puntarolum supra mensuram palmi Senatus deferre repertus fuerit, damnetur ad Triremes ad tempus arbitrio Senatoris. Qui occultum ensem, quem Bordoncellum nominant, tulerit, eadem pœna qua ferentes pugiones plectatur. Qui verò cum armis venenatis, aut medicatis repertus fuerit, statim torqueatur, & per acerrima tormenta ab eo veritas eliciatur, & causa ad quid dicta arma venenata deferat, & de veneficio etiam puniatur, vltra pœnas delationis armorum.

De ferentibus, aut iacentibus Plumbatam.
CAP. LXXVI.

DEferentes plumbatam, seù pilam plumbeam aut ferream statim deprehensi, tribus funis ictibus torqueantur, & carcerentur non relaxandi, nisi pœnam vigintiquinque ducatorum auri soluerint: Si quis verò plumbatam in alium iecerit, animo percutiendi, licet non percusserit, similiter torqueatur, & insuper in pœnam quinquaginta ducatorum similium incurrat: sed si percusserit, quomodocumque læserit, similiter torqueatur, & in pœnam centum ducatorum ex illo factu, vltra maleficij pœnam, incurrat. Sed si ex proposito, & consilio occidendi cum ea aliquem aggrediatur, & percusserit, amputetur ei manus dextera: & nihilominus de delicto, quod inde sequetur, puniatur.

De vi, & vi armata.
CAP. LXXVII.

QVicumque cum armis, violenter aliquem expulerit de possessione cuiusque rei immobilis, vltra pœnas legales, in pœnam ducentorum aureorum Fisco applicandam incurrat: si verò sine armis, pœna centum similium ducatorum mulctetur: idemque seruari volumus in his, qui turbant, inquietant, seu molestant aliquem in sua rei immobilis possessione. Qui autem cum armis, uel sine armis Orphanos, Viduas, & miserabiles personas, Ecclesias, Monasteria; Hospitalia, seu pia loca, vi de possessione immobilium ieccerit, Fisco persoluat. Si vero Domicellus, aut Baro Romanus, vti Castrum, Communitas, aut Ciuitas, vim prædictam armatam, vel sine armis contra Ciues Romanos habentes bona immobilia in

eorum Caſtris, aut territoriis commiſerit, pœnæ prædictæ duplicentur, ſufficiatque hoc caſu de violentia per quinque idoneos teſtes de publica fama deponentes, conſtare. Iiſdemque pœnis locum eſſe volumus, ſi prædicti Barones, Caſtra, Communitates vel Ciuitates per minas, aut prohibitiones, aut aliàs, etiam indirectè fecerint, ne quis Ciuis Romanus ex ſuis bonis immobilibus fructus percipere, aut ſua bona locare poſſit, de quo credatur vt ſupra: Hæc pœna toties committatur, quoties fuerit contrauentum. Poſſit etiam quilibet expulſus, aut inquietatus, querelam criminalem vis prædictæ, tam expulſiuæ, quam turbatiuæ, & tam cum armis, quàm ſine, coram Senatore, ſeù eius in criminalibus Locumtenente, etiam ciuiliter, ſi ciuilis cum criminali ſimul deducatur, intentare, & proſequi: quo caſu vna eademque ſententia tam ciuilis, quam criminalis cauſa terminari debeat.

Vt filij, in parentes delinquentes, parentum arbitrio puniantur.
CAP. LXXVIII.

SI filius in patrem, aut matrem, citra ſanguinis effuſionem, deliquerit; patris, vel matris arbitrio puniatur, & Senator iniunctam à patre, vel matre pœnam executioni debitæ demandet; pœna aureorum quinquaginta de ſuo ſalario retinendorum, ſi contra fecerit, imminente.

De pœnis minorum delinquentium.
CAP. LXXIX.

SI minor annis decem cum dimidio aliquod maleficium commiſerit, ad pœnam aliquam non teneatur, & omnis proceſſus contra eum factus, & condemnatio inde forſan ſecuta, ſit ipſo iure nulla: ſi verò à dicta ætate vſque ad decimum quartum annum inclusiue deliquerit, medietate pœnæ, quam alij incurrerent, ipſi plectantur. Sed ſi ex delicto capitalis pœna infligenda veniret, pecuniariter vſque ad ſummam trecentorum aureorum puniatur: ſi verò aſſociatus homicidium ex propoſito commiſerit, puniatur arbitrio Senatoris, facti & perſonæ qualitate penſata.

De Patre non grauando pro filio.
CAP. LXXX.

SI quis filius etiam emancipatus commiſerit aliquod maleficium, ſiue delictum, non propterea Pater ad aliquid de bonis ſuis teneatur.

De duplicatione pœnarum ratione loci, & temporis.
CAP. LXXXI.

POenæ delictorum in præſenti volumine commixtæ, & impoſitæ duplicentur contra illos, qui deliquerint in Eccleſijs, vel in vigilia, & feſto Aſſumptionis Beatæ ſemper Virginis Dei genitricis Mariæ, in vigilia, & die Natiuitatis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, in die Dominico Palmarum vſque ad Dominicam Reſurrectionis Domini inclusiue, in die Aſcenſionis Domini, & in die Pentecoſtes, in feſto Sanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli: vel in Palatio Senatoris, & Conſeruatorum, in platea Capitolij, & cliuo Capitolino, vſque quo ſe porrigunt ſcalæ Eccleſiæ Aracæli, à parte Septentrionis; & parte meridici, vſque ad arcum Septimij Seueri; item in conſiliis ſecretis, & publicis Romani Populi, in nuptiis, in exequiis, in ludis Teſtaciæ, & Agonis, & omnibus temporibus de nocte.

De arbitrio Senatoris in pœnis augendis.
CAP. LXXXII.

DElicta omnia aggrauentur, ſi perſpicuis indiciis, appareat aliquem occidendi animum habuiſſe; quod ex armorum genere, & ex qualitate vulnerum, maximè argui poteſt; quo caſu vltra alias pœnas ſtatutarias, ampuetur manus dextera. Item ſimiliter aggrauentur ad eandem pœnam amputationis manus, ſi à iuuene in ſenem, qui annum ſexageſimum impleuerit, à Plebeio in Nobiles; & ſi contra graues, & honoratos viros, contra Doctores, vel contra Procuratores, vel in quacumque dignitate conſtituros grauis iniuria inferatur: quibus, & aliis ſimilibus caſibus, eadem pœna inferatur. In aliis verò offenſionibus leuioribus, contra tales perſonas, & à talibus commiſſis, liceat excedere, & aggrauare pœnas à Statutis limitatas, & illas pro modo, & qualitate facti, & perſonarum exacerbare, arbitrio Senatoris, & Iudicum omnium vel maioris partis, ſimul conuenientium, facto Aſſertamento. Quod quidem arbitrium, non modo ad pecuniariam pœnam, verum etiam ad carceres, & tormenta, & ad Triremes ad tempus, & ad exilium, & fuſtigationes contra viles homines, vel qui infames, aut criminoſi ſint, vel conſueti delinquere extendatur.

De portione pœnarum, & quod Rei non ſoluentes ſuam in corpus.
CAP. LXXXIII.

IN omnibus caſibus, in quibus pecuniariæ pœnæ debentur, uel damnatorum bona publicantur, ſemper dimidia pars applicetur parti offenſæ, uel eius hæredibus, ſi habere uoluerint; alioqui Fiſco integra remaneat. Præterea in omnibus delictis quarta pars fiat Accuſatoris, uel Denunciatoris, quorum diligentia, & ſollicitudine delicta eluceſcunt: quibus etiam Senatoris, & Conſeruatorum arbitrio præmium conſtitui poſſit. In omni autem caſu, quo reus non uult, uel non poteſt pecuniariam pœnam perſoluere, luat in corpus, arbitrio Senatoris, & Iudicum; & ſi quando expediens fuerit, pro bono pacis, Parcerii adhibeantur.

Vt Iudices inquiſitiones, & accuſationes cœptas proſequantur.
CAP. LXXXIV.

SEnator, & Iudices ex actis maleficiorum tempore ſuorum anteceſſorum inchoatis & pendentibus, Accuſationes, Inquiſitiones, & Denunciatio-

ciationes quaſcumque terminare omninò teneantur, condemnando, uel abſoluendo; pœna eis, ſi contrafecerint, uigintiquinque aureorum de eorum ſalario retinendorum imminente.

De officio paceriorum.

CAP. LXXXV.

PAcerii duo ad annum iuxta morẽ eligantur, quibus poteſtas data eſt, ac datur, ex eorum officio per bannimenta, ſeù præcepta pœnalia, & alia iuris, & facti remedia, omnes brigoſos & inter ſe odia, & inimicitias habentes tam Romanos, quam forenſes, accedente tamen Domini Gubernatoris almę Vrbis auctoritate) etiam ſi ſecuritas perpetua, vel ad tempus, data ſit ad compromittendum, & compromiſſum in eos de iure, & de facto cum idoneis fideiuſſoribus faciendum cogere, & cogi facere: inobedientesque, ſeu contumaces carcere, mulctare, & ad quaſcumque grauiſſimas pœnas condemnare, vel diffidare: ſeruata tamen conſtitutione de non cogendis offenſis, ante ſoluram per offenſorem pœnam; de qua ſupra, cap. Qui, & quibus caſibus petere poſſint ſecuritatem. Condemnationes etiam, vel diffidationes, quas ipſi fecerint, ſecuta pace, vel perpetua ſecuritate, ad quamcumquevoluerint etiam paruam ſummam reducere, vel intotum remittere: & ad dictam compulſionem faciendi compromiſſum, vbi ſecuritas præſtita eſt, non niſi ad partis cuius intereſt poſtulationem deueniatur: alioquin ex officio, etiam nullo petente, contra omnes alios ad prædicta procedant; dummodo pars offenſa partem pœnæ, ad quam offenſor condemnatus vel diffidatus fuerit, ſponte prius non receperit. Quibus Paceriis parere teneantur omnes Executores, & in eorum declarationibus, arbitrariiſque ſententijs aſſiſtere: & ſi recuſauerint incidant in poenam, quam ipſi Paceri declarauerint: in quorum arbitrio, & poteſtate ſit, quaſcumque emendas, vel ſatisfactiones, etiam in pecuniis (ſi partem pœnæ ſibi tangentis offenſus ſponte non recepiſſet) præſtare facere. Sed ſi partem pœnæ offenſus habuerit, alia emenda quo ad vindictam ſibi non præſtetur: ſed ſi qua damna paſſus eſt, vel ſi expenſas in medicando fecerit; ad ea reſarcienda vltra partem pœnæ ſolutæ, offenſorem condemnare poſſint. Ab eiuſmodi autem ſententiis Paceriorum non liceat appellare, nec reclamare, nec per viam querelæ, nec recurſus, nec, ſupplicationis contrauenire: neque poſſint ipſi Paceri quouis modo recuſari; ſed ſi ex aliqua iuſta, & legitima cauſa, aliquis ex eis ſuſpectus eſſet, ſemper Dominus Gubernator Vrbis, ſeù Vicecamerarius, qui tunc erit, in dicto caſu ſuſpicionis, vel ſi Pacerii inter ſe diſcordes ſint, tertius ſit inter eos, & cum altero non ſuſpecto procedat, & cognoſcat, & Paceri poteſtate fungatur.

De corrigentibus familiam ſuam.

CAP. LXXXVI.

QVilibet familiam ſuam corrigere, & verberare poſſit, ſcilicet, pater filium & ex filio nepotem, frater fratem, patruus vel auunculus nepotem, & alios familiares, quos retinuerit ad ſuas expenſas; dummodo temperate, & modeſte, nec ſuper his recipiatur per Senatorem, aut illius iudices querela.

De corrigenda ignauia inertis iuuentutis.

CAP. LXXXVII.

QVoniam vero plerumque multa facinora committuntur ab iis, qui ſine induſtria, nullamque artem exercentes, cum ignauia vitam ducunt, quique, vt plurimum in aleis, & illicitis ludis, ac barattariis, & nonnumquam etiam in commeſtationibus, & crapulis, aut in meretricationibus, & lenocinijs, deſidem, & infamem vitam agentes, nihilque communi hominum ſocietati vtilitatis conferentes, quotidie verſantur: ad obuiandum huiuſmodi occaſionibus delictorum, Senator Vrbis, vna cum Conſeruatoribus, & Paceriis, vel ipſi Pacerii tantum, per ſingulos tres menſes, dum renouantur, & creantur noui Magiſtratus Populi Romani, in ingreſſu eorum officii admonere debeat Capita Regionum Vrbis, vt quiſque ſingula capita hominum tam Romanorum, quàm forenſium, in ſua regione habitantium recenſere debeat, diligenterque explorare de vita, moribus, artibus, & facultatibus, vnde veſtes ſericeas, vel laneas mutent, vnde annulos, & alia pretioſa bona comparent, vnde immoderatos ſumptus effundant: & hæc & alia diligenter inueſtigent, & exquirant, & ſi poſtquam tales inertes deprehendantur, & ter moniti, ad meliorem uitæ frugem ſe non redegerint, & ad aliquod laudabile exercitium ſe non accommodauerint, carcere, exiliis, & aliis mulctis, & pœnis etiam ad Triremes, ipſorum Senatoris Conſeruatorum, & Paceriorum arbitrio plectantur, atque damnentur in perpetuum, vel ad tempus, & prout eis magis viſum fuerit expedire.

De congregatione Officialium facienda pro obſeruantia Conſtitutionum.

CAP. LXXXVIII.

PRo obſeruatione præſentium, & aliarum bonarum, & laudabilium Conſtitutionum, & pro aliis rebus neceſſariis ad bonum ſtatum Vrbis, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & ipſius Vrbis, & Ciuium tutelam, ſingulis menſibus, ad minus fiat ſemel congregatio per Conſeruatores, in qua interueniant omnes, qui in Conciliis ſecretis interuenire ſolent. Ceſſantes verò conuenire, mulctentur in vno ducatu auri uice qualibet; niſi iuſtam habuerint excuſationem, & miſerint excuſatorem pro qua pœna ſtatim executio fiat; & ſi Conſeruatores eam exigere neglexerint, ipſi teneantur in ſyndicatu ad duplum, toties quoties exigere negligentes fuerint. Si autem Conſeruatores dictam congregationem ſingulis menſibus facere ceſſauerint, incidant in pœnam decem ducatorum auri vice qualibet, quæ in ſyndicatu de eorum ſalario retineatur.

Vt de similibus ad similia procedatur.

CAP. LXXXIX.

IN omnibus etiam casibus, in quibus per præsentes Constitutiones non esset expressa, aut limitata pœna, procedatur de similibus ad similia, & sufficiat in genere similitudinem accipere. Sed vbi omnino casus assimilari non poterint, arbitrio Senatoris, & Iudicum pœnæ declarentur, vel alterentur, adhibitis Paceriis, si quando expediens fuerit, ad effectum pacis, & concordiæ partium, & ad sedandas dissensiones Ciuium sedandas. Hoc autem arbitrium extendatur ad relegationem, & damnationem ad Triremes, necnon & ad sanguinem, carcerationes, tormenta, fustigationes, vel ad exilium perpetuum, vel ad tempus, secundum facti, & delictorum, & personarum qualitatem.

STATVTORVM VRBIS LIBER TERTIVS

De Studiis liberalibus.

CAP. I.

CVM in hac Alma Vrbe ad laudem, gloriam omnipotentis Dei, & honorem Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, Gymnasium cum Præfectoribus, & Magistris, non solum pro ipsius, & circumstantium locorum filiis; verum etiam pro aliis ab omnibus Mundi partibus ad eam confluentibus edocendis; vt omni Diuina humanaque sapientia erudirentur, & illustrarentur, antiquitus summa prouidentia fuerit institutum, & per fel. rec. Bonifatium Papam Octauum Magistri in eo profitentes, & Scholastici variis Priuilegiis exornati: illaque ob succedentium temporum calamitates, & bella fere essent extincta, per sanctmem. Eugenium Papam Quartum non modo restituta fuerint, sed etiam vini forensis Vectigali adaucto, ipsum Vectigal Romano Pop. postulante, pro Magistrorum inibi profitentium salariis condonatum, ac in Domibus in Regione S. Eustachii, ex pecunia dicti Vectigalis emptis, idem Gymnasium fundatum; & ad extremum à summis Pontificibus Iulio Secundo, Leone Decimo, Pio Quarto, Pio V. & Sanctiss. Domino nostro, Domino Gregorio Decimotertio amplioribus priuilegiis, atque Aedificiis, & Magistrorum numero auctum, ornatum, amplificatumque fuerit: & in eodem omnium liberalium Artium, aliarumque humanarum, & Diuinarum scientiarum, & linguarum peritissimi electi Magistri, singulis pene diei horis profiteantur: summopere curandum est, omni studio, & sollicitudine inuigilandum, vt ea omnia in suo vigore, & robore conseruentur. Quamobrem, pro ipsius Gymnasii professorumque, & Scholasticorum conseruatione, & incremento, mandamus, vt Conseruatores pro tempore existentes, nec non dicti Gymnasii, seu studii Reformatores, & alii ad quos pertinet, eadem, & alia quæ in prædictorum, aliorumque summorum Pontificum litteris, & priuilegiis continentur, diligenter obseruent, & debitæ executioni demandent: alioqui pœnam vigintiquinque aureorum, singuli quoties contrafecerint, incurrant.

De secreto consilio.

CAP. II.

CVm optimæ quæque Ciuitates Consiliis selectorum Virorum gubernentur, & augeantur, ea propter in rebus dubiis (quarum dispositio ad Romanum Populum pertinet) mature consulendis, infrascriptas Constitutiones seruari mandamus.

In secreto Consilio celebrando interuenire debent Conseruatores, Prior Capitum Regionum, Capita Regionum, Cancellarii, Viarum Magistri Tredecim, & viginti sex Consiliariis à capitibus Regionum electi, Aduocatus, & Procurator Cameræ; necnon & quadraginta Consiliarii additi, ac etiam, qui Conseruatores, & Capita Regionum in proximo præcedenti Trimestri extiterunt, Custodes portarum Consilii, Defensores Decretorum, & omnes Deputati ad quascumque deputationes saltem in numero infra dicendo.

Conseruatores, & prior pridie quam Consilium congregetur, singulis prænominatis per Mandatarios in scriptis dimissa breui schedula, saltem in manibus Domesticorum, Consilium secretum pro sequenti die, & certa hora intimari, & denunciari faciant: quarum denunciationum Mandatarij ipsi, sub pœna priuationis, relationem in scriptis Scribis Senatus facere teneantur, horaque denunciata elapsa, & relatione eorundem mandatariorum in scriptis per scribas Senatus recepta, & iussu Conseruatorum Consilio clauso, nullus deinceps admittatur: & id quod resolutum fuerit in hoc Consilio (dummodo à sufficienti numero, vt infra dicetur) ad Consilium publicum, & nihil aliud, nec aliter deferatur.

Propositiones per Conseruatores in hoc Consilio faciendæ, describantur per alterum ex Scribis Sena-

Senatus, in libro [illegible] quem debeant in Archiuio Palatij Conseruatorum cum alijs scripturis ad Populum pertinentibus retinere.

Resolutiones in prædicto Consilio faciendæ, post dictas propositiones; similiter in eodem libro per Scribam Senatus describantur, & in consilio publico Conseruatorum nomine legantur.

Factis propositionibus, omnes silentium seruent: nec è Consilio discedant, nisi à Conseruatoribus Consilio dimisso, vel de eorum licentia: quod si quis aliter discesserit, ab omni officio, & emolumentis Pop. Romani per biennium illico priuatus censeatur.

Nullus propositis quæstionibus respondere audeat nisi ad suggestum, vel alium deputandum locum accesserit, exceptis, qui in Magistratu sunt; quibus ex suis subsellijs respondere permittitur: nullusque omnino nouam rem dicere aut proponere possit, sed propositæ tantum quæstioni respondere, & suum iudicium semel tantum proferre, & non amplius: nisi forsan dictum suum corroborare vellet; quo casu iterum & non vltra ei liceat replicare.

Scriba Senatus nomina, & numerũ Consiliariorum in eodem libro scribere, & annotare teneatur & cum decretis, siue sõlutionibus propositarum quæstionum, numerum simul votorum, per fabas, vel pilulas colligendum, annotare, clarè, quot fabæ pro parte affirmatiua, & quot pro parte negatiua, in Vrnam repertæ fuerint exprimendo, vt inde dignosci possit, si fabarum numerus cum numero Consiliariorum conueniat; & si non conueniat, vota iterum recipiantur, vt error omnis excutiatur, & quod à maiori parte Consiliariorum, in numero infra dicendo, concluſum fuerit, pro valida secreti Consilij resolutione habeatur, exceptis casibus infra reseruatis.

Decreta omnia, siue resolutiones per fabas, vel pilulas in Vrnam secreto coniiciendas recipi debeant, & nullatenus viua voce, & aliter recepta vota, & decreta nullius sint roboris, vel momenti, nec scriba Senatus ea annotare debeat.

Consilium nullatenus validum esse intelligatur, nec in eo decreta aliquam roboris firmitatem obtineant, nisi in eo interuenerint saltem Triginta ex Consiliarijs prænominatis, inter quos omninò esse debeant duo ex Conseruatoribus, & septem ex Capitibus Regionum; & quod à maiori parte præsentium concluſum fuerit, pro valida secreti consilij sententia habeatur, & ad consilium publicum deferri possit. Quòd si Consilium vocatum prima vice, ex defectu numeri Capitum Regionum fieri non possit, vocetur pro secunda vice cum expressione causæ, quod ex quo prima vice congregatum non fuit, vocatur pro secunda, in quo secundo Consilio sufficiat interuenisse priorem, & saltem Tres ex Capitibus Regionum cum alijs Consiliarijs, vsque ad numerum Triginta supra definitum. Sed si tractari contingat de Donationibus, Pignorationibus Hypothecis, aut Alienationibus alijs bonorum Romani populi, tam mobilium, quam immobilium, iurium, & actionum, constitutione prouisionum, aut oneribus, vel alijs quibuscumque grauioribus negotijs: tunc & quolibet casuum prædictorum non intelligatur consilium validum nec decreta in eo facta quoquo modo viribus subsistant, aut robur habeant, nisi ad minus in eo Consilio Quadraginta Consiliarij, computatis duobus Conseruatoribus, & septem Capitibus Regionum interuenerint: & duę tertiæ partes ipsorum Quadraginta in eodem voto concurrant.

Qui se excusare volent ante clausum Consilium excusatorem mittere teneantur, nec ex alia quam rationabili causa, excusatio admittatur.

In secreto Consilio negotia omnia Romani Populi terminari possint, exceptis ijs, quæ ad publicum Consilium deferri debent, ac reseruatis supra expressis de alienationibus, & reliquis quibus certa alia forma præscripta est.

Secretum autem Consilium singulis diebus Martis, non feriatis, primæ, & tertiæ hebdomadæ cuiuslibet Mensis haberi debeat.

Consiliarij huius secreti Consilij, in eorum officij initio in manibus Conseruatorum iurent, ad Consilium venire, votumque eorum dare bona fide, & iuxta animi sui iudicium, remotis amore, odio, prece, & pretio, prout honori, & commodo Romani Populi crediderint expedire: vocati per campanam ad Consilium accedere & de Consiliorum non nisi dimissi discedere.

De publico Consilio.
CAP. III.

PVblicum Consilium saltem semel in initio cuiuslibet Mensis congregetur, nec non & quoties secretum Consilium decernet, aut aliter necessarium fuerit vel opportunum, in quo Senator, & omnes Romani ciues, tam origine, quam ex priuilegio, maiores tamen annis Viginti, valeant, interuenire, & suum suffragium, seu votum afferre; in eoque factis, siue lectis nomine Conseruatorum propositionibus, maturæ quæstiones rerum ad Populum Romanum pertinentium examinentur, & discutiantur: præsertim verò, vbi de Donationibus, Pignorationibus seu Hypothecis, & alijs in præcedenti capite de secreto consilio expressis, tractaretur, & de omnibus alijs negotijs, quæ ad publicum Consilium à secreto fuerint remissa, seu aliàs ex forma præsentium Statutorum, vel aliorum Decretorum in publico Consilio terminanda venirent.

Pridie quam Consilium celebretur, vocentur ex ordine Magistratus, per Mandatarios pro certa hora Senator, & ciues prædicti, & alij, qui interuenire possunt; cuius deinde vocationis relatio per Mandatarios Scribis Senatus dari debeat, campanaque per horam, ante præfixam Consilij horam pulsetur.

In primo publico Consilio congregando post creationem cuiusque noui Magistratus, Cameræ Vrbis Procurator ex officio teneatur denunciare adesse tempus Syndicatus, & deinde coram Syndicis, querelas etiam de omissis à Magistratu proximè functis dare, & illas, ac ab alijs porrectas, vsque ad sententiam inclusiuè prosequi: quòd si Procurator ipse in hoc defecerit, Defensores Decretorum, & ipsorum quilibet teneatur Cameræ Procuratorem accusare, & curare, vt ipse insimul cum delinquentibus Magistratu functis, puniatur.

Qui priuati querelam contra Magistratu functos, in publico Consilio proponere volent, Querelas in scriptis sua propria manu subscriptas, vel saltem

ſaltem tunc per Scribam Senatus ſcriptas, & ſua manu ſubſcriptas dare in manibus Scribæ Senatus teneatur, & non aliàs, nec aliter ad accuſandum admittantur, aut accuſantes audiantur: Sciturì, quòd ſi contenta in accuſatione non probauerint, ipſi eadem pœna plectentur, qua accuſatus puniri deberet, ſi obiecti criminis reus deprehenſus eſſet.

Cum in publicis Conſilijs, Conſeruatoribus Conſilium plenum eſſe viſum fuerit, per Scribam Senatus ſilentium indicãt, quo indicto propoſitiones, & reſolutiones in ſecreto Conſilio factæ per eos ſeu ipſorum nomine per Scribam Senatus legantur, quibus ex ordine per aſtantes reſpondeatur.

Nullus quæſtioni propoſitæ reſpondere poſſit, niſi accedat ad ſuggeſtum, vel locum alium deputandum, exceptis in Magiſtratu conſtitutis, quibus ex proprijs ſubſelliis liceat reſpondere.

Non liceat alicui in publicis conſilijs, nouum quid proponere; aut afferre, aut quidquam aliud loqui, quàm præpoſitæ queſtioni reſpondere, & ſemel tantum pro qualibet propoſitione, niſi forte ſententiam ſuam rationibus comprobare vellet; quo caſu liceat ei iterum tantum, & non amplius replicare.

Si quis autem putet habere aliquid auribus Populi dignum, id Conſeruatoribus ſignificet, à quibus ſi non auditur, ad ſecretum Conſilium deferat, vt inde ſi videbitur, ad publicum deferri poſſit.

Liceat tamen cuilibet in fine Conſilij (propoſitionibus iam factis, & concluſis) Magiſtratum delinquentem, ſeruata forma ſupradicta denunciare, deque rebus ad Annonam ſpectantibus Populo referre, & Conſeruatores ei ſpatium proponendi in dicto Conſilio concedant.

Omnium Concluſionum, & Decretorum, quæ in dicto Conſilio fient, alter ex Scribis Senatus rogari debeat, & illa in libro Conſiliorum in Archiuio retinendo, cum numeri votorum annotatione deſcribat, vt ſupra de Secreto dictum eſt.

Sententiæ, & vota nullatenus viua voce, ſed per fabas, ſeu pilulas in vrnam ſecreto coniectas, recipiantur, & dentur: & ſi qua viua voce fient, nullius ſint roboris, vel momenti; liceatque cuilibet de Populo illis contraire, & ſe opponere, & in omnem euentum Scriba Senatus Concluſiones, & Decreta huiuſmodi annotare non debeat.

Quatuor viri nobiles quot annis per publicum Conſilium eligantur, qui Defenſores Decretorum appellentur, & eſſe debeant, quorum etiam erit officium cum publicum Conſilium indictum fuerit, foribus aulæ Conſilij aſſiſtere, diligenterque animaduertere, ne alij, quàm qui Conſilio intereſſe poſſunt, aulam ingrediantur, atque vt cum primum Conſilium cœptum erit, portæ per eos claudantur, vt etiam nullus ex Conſilio exire valiat, niſi Conſilio a Conſeruatoribus dimiſſo.

Nulli cuiuſcunque preeminentię, aut dignitatis, etiam in quouis Magiſtratu, & gradu conſtituto, arma ad offendendum apta, liceat in Conſilijs ñ ſecretis, quam publicis deferre: qui ſecus fecerit, arma amittat, & per Trienium continuum voto in conſilijs careat, & ad obtinenda officia Romani Populi inhabilis exiſtat.

Vt in eiſdem publicis Conſiliis non alii, quam prædicti ſuffragia præbeant, ſinguli ex Capitibus Regionum in anni initio, adhibitis quatuor Nobilibus illius Regionis, ab ipſa Regione eligendis Regionis ſuæ ciues tam origine, quam priuilegio, qui annis viginti maiores ſint in notam ſumat, quorum nomina deſcribi debeant per Scribas Senatus in libro vno in Archiuio Palatij Conſeruatorum ſeruando, qui liber diebus publicis Conſilij, Cuſtodibus Decretorum, & Portæ tradatur, vt eos tantum intromittant, qui in eodem libro deſcripti erunt: Qui cum primum intromiſſi fuerint Scribam Senatus adire debeant, & illi nomen ſuum deſcribendum edere, ad hoc, vt conſulentium notitia haberi poſſit.

Deſcriptiones autem prædictę annis ſingulis renouari debeant per Capita Regionum, qui in anni initio creantur.

Si quando in publicis Conſiliis tractari contingat de Alienationibus, & ſimilibus ſupra in capite de ſecreto conſilio contentis, in dandis votis per fabulas, vt dictum eſt, nominatim ſinguli, qui nomen ſuum Scribis Senatus in ingreſſu ediderunt, eo ordine, quo deſcripti ad votum perhibendum admittantur. Et idem ſeruetur in omnibus aliis reſolutionibus in eiſdem publicis conſiliis recipiendis, quæ ſimiliter per Buſſulam, & fabas vocatis ſingulariter ſingulis fieri debeant.

De alijs Conſtitutionibus officium Conſeruatorum concernentibus.
Cap. IV.

COnſeruatores vltra ea, quæ ad officium eorum ſpectare dictum eſt ſupra libro primo capite xv. in multandis, puniendiſque Artificum delictis (quæ Inuentiones appellantur) Edicta, ſet Bannimenta emanata diligenter cuſtodire teneantur, nec aliter poenas in prædictis Edictis contentas, quàm in publica Audientia, & duobus ſaltem ſubſcribentibus, moderari poſſint. Qui contrafecerint, de ſuo tantumdem Cameræ Vrbis ſoluere teneantur, & inuentori delicti, quem Extraordinarium vocant, de ſua portione ſatisfacere, & pœnam ducatorum auri quinquaginta, vice qualibet, incurrant, ſaluis infra dicendis.

Terras, & oppida Romano Populo ſubiectas viſitare non poſſint, niſi id ex neceſſaria, & vrgenai cauſa, expreſsè per ſecretum, & ſucceſſiue per publicum Conſilium illis demandatum ſit: & tunc cum interuentu duorum, ex Capitibus Regionum, & duorum aliorum Nobilium in dicto publico Conſilio eligendorum, cum quorum interuentu, voto, & ſubſcriptione, ſeu maioris partis eorum; & non aliàs, omnia occurrentia negotia illius oppidi, ſiue terræ, in qua moram trahent, tunc expedire poſſint, & à muneribus quibuſcumque etiam à ſponte dantibus omninò abſtineant, & à Communitatibus oppidorum eorumdem, victus expenſas vltra triduum recipere non poſſint.

Teneantur quoque ſecum ducere Camerę Vrbis Procuratorem, & Secretarium Conſeruatorum, loco Notarii, qui & ipſi ſeruare debeant, quæ in Conſtitutionibus eorum officium concernentibus infra dicentur.

Quòd ſi contenta in his proximis Capitulis non ſeruauerint, vel in eorum aliquo contrauerint, tenean-

neantur ipſi Conſeruatores Communitatibus Terrarum, & Oppidorum præfatorum omnes expenſas, omniaque damna per eas cauſa dictæ viſitationis factas, & paſſa, & Populo omnes pecunias, quæ ex cauſa huiuſmodi Officialibus prædictis ſolutę, & erogatæ fuerint, reſtituere, & refarcire; & pœnam aureorum quinquaginta incurrant.

Parentes litteras Officii, Rectoribus, ſiue Poteſtatibus Terrarum, & Oppidorum Romani Populi, pro tempore eligendis, dare, aut concedere non debeant, niſi illi prius cum fideiuſſoribus penes acta Notarii Conſeruatorum, idoneè cauerint de ſtando, & parendo Syndicatui, iuxta formam iuris, & Statutorum: quòd ſi contrafecerint, Conſeruatores ipſi ad totum illud, ad quod Rectores, ſeu Poteſtates prædicti in eorum Syndicatu fuerint condemnati, de ſuo proprio teneantur, & vlterius pœnam quinquaginta aureorum incurrant.

Non poſſint pro eorum proprio, & particulari vſu de quauis pecuniarum quantitate ad Romanum Populum, vel ad Palatium Capitolii ſpectante, quoquo modo diſponere: qui contrafecerit, duplum pro pœna ſoluere, & accepta reſtituere cogatur.

Nec poſſint debitoribus Populi ad ſoluendum aliquam dilationem concedere.

Neque etiam aliquibus conductoribus officiorum eiuſdem Populi aliquas remiſſiones ſeu aliquam defalcationem concedere ſint expreſſo ſecreti, & publici Conſilii voto, & ordine: alioquin de ſuo, Populo teneantur.

Teneantur ſaltem per vnum ex eis aſſiduè à mane ad veſperam, in eorum Palatio reſidere: & ſi ſecus fecerint augmentum ſalarii eis ſuper gabella Studii aſſignatum, amittant; & qui reſederit, ſigilla retinere debeat, etiamſi ſuus Menſis non eſſet.

Non liceat eis publicè per Ciuitatem ad aliquem locum, niſi omnes inſimul ire, & præcedentibus eorum familiaribus, ſiue Fidelibus cum baculis, ſeu mazziis, niſi forte vnus ad domum alterius, vel ad Palatium Capitolii accederet: quibus caſibus ſoli, non tamen abſque Fidelibus cum mazziis præcedentibus incedere poſſint.

Quòd ſi contingat aliquem ex Conſeruatoribus eſſe Aduocatum, vel cauſarum Patronum, ſiue Medicum, debeat officio durante à ſuo exercitio publicè abſtinere.

Si quis autem ex eis, dum inſimul ire debent, aliqua legitima cauſa fuerit impeditus, Fideles ſuos ad aſſociandos alios mittere teneatur: Qui in aliquo prædictorum caſuum defecerit, pœnam aureorum decem, vice qualibet, incurrat.

Vbi Conſeruatorum aſſenſus, aut beneplacitum requiritur, vel reſeruatur, non poſſint ipſi Conſeruatores aſſenſum, ſeu conſenſum præſtare abſque expreſſa voluntate ſecreti, & ſucceſſiuè publici Conſilii: aliàs pœnam aureorum quinquaginta incurrant, & nihilominus conſenſus per eos præſtitus nullius ſit roboris, vel momenti; & huic Conſtitutioni per aliquod aliud decretum derogari non poſſit.

Debeant ad Procuratoris Cameræ, ſeu quatuor Defenſorum Decretorum, ſeu alterius eorum, vel etiam cuiuslibet alterius perſonæ denunciationem, omnes tranſgreſſores decretorum, & mandatorum Populi, iuxta formam ipſorum mandatorum, & decretorum, ſi eis de tranſgreſſione conſtiterit, mulctare, & mulctas exigere; & ſi ceſſauerint, eaſdem de ſuo etiam in Syndicatu ſoluere teneantur.

Conſiliis tam publicis, quàm ſecretis indefinenter interſint, & ſi abſque rationabili cauſa, ante clauſum Conſilium venire ceſſauerint, pœnam aureorum quinque ſinguli, vice qualibet incurrant.

Proponant, ſeu per Scribam Senatus proponi faciant in publicis Conſiliis totum illud, quod in ſecretis Conſiliis, aut Congregationibus proponendum eſſe decretum fuerit: alioqui pœnam aureorum decem, vice qualibet incurrant.

Caueant autem ne deſcribi mandent per Scribam Senatus aliquod Decretum Populo contrarium, nevè aliquas litteras miſſiuas, vel patentes, aut alias ſcripturas per Secretarium ipſorum ſcriptas, aut ſubſcriptas Decretis, aut Statutis contrarias, ſubſcribant, aut expediri permittant, nec etiam per Scriptorem ipſorum Conſeruatorum aliquod mandatum de ſoluendo, vel quid aliud faciendo contra Decreta, & Conſtitutiones factum, approbent: aut Populi Romani Sigillo imprimant, neque Depoſitariis mandent, vt pecunias in alium, quam in deſtinatum vſum, & ſecundum formam Decretorum perſoluant: alioqui in quolibet caſuum prædictorum pœnam aureorum centum incurrant, & de ſuo, damnum Populo emendent, & de his in Syndicatu condemnari debeant.

Computa Depoſitarii Palatii ipſorum Conſeruatorum, teneantur omninò intra octo dies ad ſummum, à die adepti officii, & deinde quorumcunque Depoſitariorum ſemel in eorum Trimeſtri, adhibitis etiam ad computa Deputatis, reuidere, & ſolidare: alioquin pœnam prædictam incurrant.

Inuentarium omnium, & ſingulorum bonorum mobilium Palatii intra dies viginti ad ſummum à die adepti Magiſtratus fieri facere, & bona ipſa recenſere; collato etiam veteri cum nouo inuentario, teneantur & curare, vt vetera reſarciantur, & quæ deficiunt, reſtituantur, aut de eorum pretio ſatisfiat, ab his, quorum culpa amiſſa, vel male conſumpta fuerint: alioquin ad reſtitutionem, & emendationem de ſuo proprio teneantur, & in quolibet contrauentionis caſu, pœna aureorum decem ſinguli mulctentur.

Pro Statutorum obſeruatione ſingulis menſibus Officiales conuocare faciant, & curent, vt in ſecundo libro dictum eſt; alioqui ſciant ſe pœnam ibi deſcriptam incurſuros.

Si ex eorum, aut alicuius ipſorum ordine, aut mandato, bona aliqua mobilia Palatii, alicui accommodata, amiſſa, aut deteriorata ſint, is, qui mandauit, rei pretium, & damni emendationem abſque exceptione teneatur.

Librum, ſeu libros rerum pertinentium ad Populum, qui in Archiuio Palatii conſeruari debeant, nemo ex eis extra Palatium ferre, aut habere poſſit; ſed ſi quid eis videre contigerit, aut placuerit, id in Palatio liceat: qui contrafecerit pœnam viginti quinque aureorum, vice qualibet incur-

currat, & omne damnum, quod exinde contigerit, emendare teneatur.

Mandata de soluendo quascumque pecuniarum quantitates quibuscuis Depositariis directa, non ante subscribant, aut in eis Sigillum apponi permittant, quàm à generali Antigrapheo (quem Rincontrum appellant) subscripta fuerint: alioqui de suo Populo solutum restituere teneantur, & pœnam aureorum decem vice qualibet incurrant.

Schedulas, siue Mandata gratiæ, vel licentiæ extrahendi ab Vrbe, non aliter concedere, aut subscribere possint; quàm si fuerint ab eorum Notario subscripta, & in omnem euentum gratis.

Idemque de licentiis extrahendi pilosa Coria, quando pro vsu Ciuitatis necessaria non fuerint, dictum intelligatur, vt gratis omninò concedantur: alioqui pœnam aureorum decem, vice qualibet in singulis casibus prædictis incurrant.

In solemnitatibus quando Magistratus ad Ecclesias statutis diebus, cum solitis oblationibus accedit, omnes interesse teneantur, & cessans sine rationabili causa, emolumenta amittat, & poenam aureorum duorum, vice qualibet incurrat.

Teneantur quoque eo die, quo Successores in Officii possessionem inducunt, præsentia, & sequentia Capitula, & aliud, quod est in libro primo præsentium Statutorum eorum officia concernentia, per alterum ex Scribis Senatus legi facere: alioqui poenam aureorum decem incurrant.

Per hæc autem, & sequentia Capitula, iurisdictio, & auctoritas Conseruatorum, & Capitum Regionum, de quibus dicetur, tam in conferendis Officiis, quàm in iis, quæ in primo libro de eorum iurisdictione continentur, & in quacumque facultate sibi ab aliis Statutis, vel Priuilegiis tradita sunt, nullatenus derogatum esse censeatur.

In puniendis autem Artificum, & negotiatorum delictis, hæc quæ sequuntur diligenter attendant,

De Furnariorum Delictis.
CAP. V.

FVrnariis, siue Pistoribus, si panem minoris ponderis confecerint, quam per edicta, vel constitutiones fuerit præfinitum, si deerit vncia dimidia in singulis bolonenis, & hic panis sit supra quantitatem bolonenorum viginti, ipsi Conseruatores poenam scuti vnius; si supra bolonenos quinquaginta, scutorum duorum; si in tota vnius furni coctura, scutorum quinque; plus minus in quolibet casuum prædictorum eorum arbitrio, facti, & personarum qualitate pensata, irrogare teneantur. Si deerit vncia vna in singulis bolonenis vsque ad summam bolonenorum viginti, panem amissum declarent, & pœnam irrogent scutorum decem, reseruato ipsorum arbitrio, si forte diceretur panem vehementia nimis coctum, aut exsiccatum esse. Si verò vltra vnciam in singulis bolonenis vsque ad numerum viginti, defecerit, panem pariter amissum declarent, & ad soluenda scuta viginticuinque irremissibiliter eos condemnent, vel per Vrbem virgis cædi, vel tribus funis ictibus, eorum arbitrio plecti mandent.

De Macellariorum delictis.
CAP. VI.

MAcellariis, siue Laniis carnes morticinas in eorum ordinariis macellis vendentibus, ijdem Conseruatores, pœnam viginticuinque aureorum, vice qualibet, irrogent: aut eos tribus funis ictibus publicè plecti, vel per Vrbem fustigari mandent ad eorum electionem; alteram tamen illarum pœnarum condonare non possint. Idemque per omnia seruetur, si carnes agnorum, vel ouium pro veruecinis, vendere comperti fuerint. Quòd si carnes compastcrium vitularum, pro carnibus vitularum tectarum, quas Munganas appellant, vendidisse constiterit, eosdem poena aureorum decem, plus, minus ipsorum arbitrio, vice qualibet, multare debeant.

Si supra, vel vltra præfinitum pretium carnes vendiderint, in poenam aureorum decem, plus, minus, eorum arbitrio, condemnent.

Si in pondere vnius, aut duarum librarum, deerit vncia vna; vel si in pondere trium, aut quatuor librarum, deerunt vnciæ duæ; aut si in pondere quinque, aut sex librarum, deerunt vnciæ quatuor; soluant, vice qualibet, in quolibet casuum prædictorum, scuta quinque. Si verò in quolibet ex ponderibus prædictis deerit minus vncijs supra definitis; id omninò impunè non sit, sed Conseruatorum arbitrio multentur.

Sed si, in quocumque pondere maiore librarum decem, plus dictis vnciis quatuor deerit; soluant vltra scuta quinque, scuta duo pro qualibet vncia, quæ vltra dictas quatuor, deesse reperietur.

Si vltra vnciam vnam, in singulis libris, in quouis pondere defecerit; in pœnam aureorum viginticuinque irremissibiliter, vice qualibet, condemnent, vel tribus funis ictibus plecti faciant, vel virgis per Vrbem cædi eorum arbitrio mandent; dum tamen vna ex his pœnis omnino plectantur.

Si animalium capita, tibias à genu infra, coriecur pulmonem, aut splenem ad pondus vendiderint; in pœnam aureorum decem, vice qualibet, plus, minus ipsorum arbitrio, eos incidisse declarent.

Si carnes in frusta concisas, in quocumque membro, & parte, emptor elegerit, etiam si peteret emptor ex integra quarta parte animalis, nouum frustrum secari (dummodo hoc casu non minorem quantitatem, quam librarum quindecim ex maioribus animalibus postulet) vendere, vel incidere recusent, pœnam aureorum decem vice qualibet, ab eis solui mandent.

Si in Lucanicis confarciendis, cum carnibus porcinis alias carnes immiscuerint, pœna aureorum viginti quinque eos multent, vel vt tribus funis ictibus torqueantur, aut per Vrbem fustigentur eorum arbitrio mandent.

Si carnes vnam ab alia, euidentissimis asserulis inuicem separatas, cum tabellis, in quibus carnium nomina inscripta, Maiusculis litteris appareant, supra quamlibet carnium speciem, non retinuerint, pœnam aureorum decem, vice qualibet

libet ; irremiſſibiliter eos incurriſſe declarent.

Si die Iouis,) excepta illa maioris habdomadæ) Animalia ante meridiem, vel horam eis per eorum Conſules aſſignandam, & abique iplorum licentia in foro ſolito emerint, vel ſine rationabili cauſa carnes diebus ordinarijs in eorum macellis non habuerint, pænam arbitrio eorum imponendam taxent, & exigi mandent.

De Salſamentariorum, ſeu Pizzicarolorum Delictis.
Cap. VII.

SAlſamentarciis (quos Pizzicarolos appellant) non liceat ante feſtum Natalis Domini, Porcinas carnes ſalire; & ſi contrafecerint, carnes (etiam ſi de licentia Conſeruatorum, aut alterius eorum id eos feciſſe conſtiterit) irremiſſibiliter amittant, & pœnam aureorum vigintiquinque vice qualibet, incurrant. Eo excepto, quòd poſſint Conſeruatores (ſi quando glandium eſſet penuria) per decem, aut quindecim dies, ad ſummum, & non vltra, ante tempus ſupra præfinitum, licentiam ſalituræ concedere.

Si in ponderibus rerum ab eis venditarum vncia vna, aut minus in ſingulis libris deerit, pœna taxata de Macellariorum delictis in omnibus, prout iacet, imponatur, ſi vltra vnciam vnam in ſingulis libris, in quouis pondere defecerit, pœna aureorum vigintiquinque ab eis irremiſſibiliter exigatur, aut publicè tribus funis ictibus torqueantur, aut per Vrbem luſtigentur, Conſeruatorum arbitrio.

Sed ſi vltra taxatum pretium, aut rem pro re mentiendo vendiderint, pœnam aureorum decem incurrant, plus, minus Conſeruatorum arbitrio, facti, & perſonarum qualitate penſatis.

Et in omnibus aliis caſibus in huiuſmodi edictis contentis, etiam hic non expreſſis, alterandi, & minuendi pœnas, facti, & perſonarum qualitate penſatis, liberum habeant arbitrium circa Furnarios, Macellarios, & Salſamentarios ſupradictos.

De aliis Conſtitutionibus Officium Capitum Regionum concernentibus.
CAP. VIII.

CApita Regionum vltra eis in primo libro capite xviij. iniunctum officium, in omnibus Conſiliis tam ſecretis, quàm publicis, veſtibus Magiſtratum decentibus induti, omninò interuenire teneantur, & ſilentium, quod cæteris Conſiliariis eſt indictum ſeruare; ceſſantes autem venire niſi ex rationabili cauſa excuſentur, excuſatore etiam ante clauſum Conſilium miſſo, in pœnam aurei vnius vice qualibet incurrant, qui aureus venientibus, & præſentibus accreſcat, & ſic per Priorem tempore ſolutionis ſalarii retineri, & diſtribui debeat, aliàs ipſe de ſuo teneatur.

Initio cuiuſque Anni, qui Capita Regionum tunc fuerint, nomina omnium Ciuium qui publicis Conſiliis intereſſe poſſint, vt ſupra hoc ipſo libro cap. iij. de publico Conſilio conſtitutum eſt, intra quindecim dies adnotare, & Scribis Senatus tradere ſub pœna aurei vnius pro ſingulis diebus, quibus ad facere ceſſauerint, teneantur.

Habeant omninò præfinitum Comitum ſtabilium, ſiue Comeſtabilium numerum, videlicet Capita Regionis Montium, Columnæ, Pontis, & Tranſtiberim, triginta ſinguli, reliquarum verò Regionum viginti pro qualibet Regione, qui in totum ſint trecenti: qui contrafecerint, pœnam aurei vnius pro ſingulis Comeſtabilibus, qui defecerint, incurrant.

Comeſtabiles præfari ſingulis annis, & in principio anni à ſuis Capitibus Regionum creentur, aut confirmentur, qui anno durante à ſequentibus in officio Capitibus Regionum, (niſi demeruerint) mutari, aut priuari non poſſint. Eligantur autem illi, qui ſunt habitatores eiuſdem Regionis, & non alii: & ſi ſunt artifices, debeant eſſe patres familias, ideſt capita apothecarum, & non famuli, aut operarii, inter quos etiam illius Regionis Mandatarius eſſe poſſit. Qui quidem Comeſtabiles per Mandatarios vocati, in obſequiis debitis, & conſuetis præſto ſint, & ſuis Capitibus Regionum aſſiſtant; alioqui, & emolumentis careant, & priuari poſſint: quòd ſi Mandatarii requiſiti à Capitibus Regionum, eos conuocare ceſſauerint, ad Conſeruatores deferatur, qui eos impune abire non ſinant.

Comeſtabilium Capita (Capitauri appellati) hoc modo eligantur: ſingularum Regionum Comeſtabiles, poſtquam creati, aut confirmati anni initio fuerint, in vnum, ſinguli in ſua Regione collecti, tres ipſorum idoneos eligant, quos ſuo Capiti Regionis præſentet, qui vnum ex tribus eligat, & ille eo anno ipſorum Caput exiſtat.

Prior Capitum Regionum ſalaria Comeſtabilium ſingulis Capitauris cum mandato, ſeu ſchedula ſui Capitis Regionis, & non aliàs perſoluat; aliàs de ſuo iterum ſoluere debeat.

Emolumenta Cerę, & Piperis, quæ Comeſtabilibus pro aſſociatione Magiſtratus in ſolitis Feſtiuitatibus dari conſueuerunt, in Palatio Conſeruatorum, & in Magiſtratus reditu, & non antè, Capitauris præſentibus, & pro intereſſentibus, & qui Magiſtratum aſſociauerint, & non pro aliis diſtribuantur: portio autem deficientium, illico Camerario Comeſtabilium aſſignetur pro maritandis Puellis, iuxta formam capitulorum, ac ordinationum ipſorum Comeſtabilium per Populum Romanum confirmatorum.

Nomina Comeſtabilium Anni initio, & intra dies quatuor ad ſummum, ſinguli ex Capitibus Regionum in ſcriptis Scribis Senatus edere debeant, qui nomina eorum omnium in libro vno in Archiuio Palatii Conſeruatorum ſeruando, deſcribere teneantur: quod ſi Capita Regionum id facere neglexerint, pœnam etiam aurei vnius, die qualibet, qua eorum quilibet ceſſauerit, incurrant.

Similiter & alia Capita Regionum in cuiuslibet ſequentis Trimeſtris initio eorumdem Comeſtabilium nomina prędictis Scribis Senatus tradere debeant ſub pœna prædicta.

Prior Capitum Regionum hac ſeruata forma creari debeat: Qua die Magiſtratum adipiſcuntur.

tur, Missa in Ecclesia Beatæ Mariæ da Ara Cœli celebrata, singuli Regionum Capita in manibus Sacerdotis iurent in electione Prioris votum suum dare purum, & liberum, iuxta cuiusque conscientiam, & iudicium, pro honore, & vtilitate publica, omni amore, odio, prece, pretio, timore, vel persuasione cuiusuis personæ remotis, & omninò cessantibus.

Electo autem Priore; Capitula hæc officium Capitum Regionum concernentia, ante quam ex loco discedat, ipsis Capitibus Regionum per Scribam Senatus legantur, vt de eorum officio plenius informentur.

De Officio Scribarum Senatus.

CAP. IX.

AD officium Scribarum Senatus spectat quascumque diffidationes, & reassidationes, quæ tam pro causis ciuibus, quàm criminalibus fiunt, publicè legere; Priuilegia eorum, qui Ciues Romani à Magistratu, vel Populo creantur, & in ciues assumuntur, notare, & publicare. De quibuscumque negotiis, quæ in secretis, vel publicis Consiliis decernuntur, se rogare, & expedire, & cum opus fuerit, illa publicare, & alia facere, quæ in dictis Consilijs ad eorum officium pertinent, & in sequentibus quoque Capitulis continentur.

Nullus ad exercendum officium Scribæ Senatus in futurum admittatur, qui ciuis originarius non sit, & in Vrbe natus, ex patre ciue originario vel qui antea per annos quinquaginta fuerit in ciuem ascitus, & nihilominus sit persona legalis, & idonea, & omnino dictum officium per se ipsum, & nullatenus per substitutum exerceat. Vnusque ex eis, qui duo sunt, omnino in Consiliis secretis, & publicis interuenire debeat, & si defecerit (nisi iusta causa fuerit impeditus, & excusatorem miserit) pœnam duorum aureorum vice qualibet incurrat. Qui verò ex eis in eisdem Consilijs interuenerit, curare teneatur, vt Decreta in illis facta à Conseruatoribus subscribantur.

Singulis diebus vnus ex eis, si à Magistratu requisitus fuerit, coram Conseruatoribus se in eorum Palatio præsentet, nec nisi licentiatus recedat: alioqui pœna dimidij aurei mulctetur.

Decreta omnia, quæ pro tempore in Consiliis tam secretis, quam publicis fient, in libro vno magno benè compacto, & aptè composito describere, & adnotare teneantur, quem librum in Archiuio Palatij Conseruatorum insimul cum aliis libris, & scripturis ad dictum officium pertinentibus retinere debeant: aliàs, quoties contrafecerint, pœnam aurei vnius incurrant.

Alium quoque librum in dicto Archiuio habere debeant, in quo sint per eos adscripta nomina Comestabilium, & Capitaurorum singularum Regionum, quæ sibi à Capitibus Regionum tradentur, vt supra dictum est: aliàs vice qualibet vnius aurei pœna mulctetur.

Item & alium similem librum, in quo nomina omnium tàm origine quàm priuilegio Ciuium describant, qui in consilijs interuenire possint, quæ à Capitibus Regionum Scribis Senatus supra edenda præcepimus: aliàs puniantur, vt supra.

Non debeant, nec possint dictos libros à dicto Archiuio auferre, aut asportare, neque illos conseruatoribus, aut cuiuis Magistratui extra Palatium commodare, nisi forte ex vrgenti aliqua necessitate: & tunc mediante schedula ipsorum Conseruatorum, quam pariter in dicto Archiuio vsque ad restitutionem conseruare debeant: si contrafecerint, pœna aureorum decem vice qualibet mulctentur.

De alijs ad officium Procuratoris Cameræ pertinentibus.

CAP. X.

CAmeræ Vrbis, & Romani Populi Procurator præter ea, quæ illi iuncta sunt libro primo Capite xix. singulis diebus iuridicis, nisi ratione sui officii fuerit impeditus, se coram Conseruatoribus præsentare teneatur, & inde non nisi licentiatus recedat: si contrafecerit, pœnam aurei vnius vice qualibet incurrat.

Teneantur etiam, debita cum instantia à Conseruatoribus; & præsertim in publicis Consiliis petere, vt ipsi mandent à transgressoribus statutorum, & decretorum Populi pœnas incursas exigi; contra quos & ipse iudicialiter vsque ad exactionem procedere debeat. Quod si sua culpa defecerit, easdem pœnas de suo persoluat.

In primo publico Consilio, quod fieri debere, initio cuiusque Magistratus, supra, decretum est, denuntiare teneatur adesse tempus syndicatus, & deinde coram Syndicis querelas, etiam de omissis à Magistratu proximè functis dare, & illas, ac ab aliis porrectas vsque ad sententiam inclusiuè prosequi, & curare, vt postquam de delicto constiterit, pœnæ, quas illi incurrerint, intra decem dies ab eis exigantur: si verò cessauerit pœnam aureorum decem incurrat.

Debeat & summopere curare, vt debitores Populi debitam summam persoluant, & nomina debitorum à Ratiocinatore, siue Computista perquirere, & non soluentes debitores, ad soluendum vrgere; & de sua diligentia in publico Consilio protestari, ac etiam curare, vt condemnentur, & contra eos mandata executiua relaxentur, & debitæ executioni mandentur: quòd si defecerit, pœnam prædictam incurrat, & damnum Populo resarciat.

Si Conseruatores, intra illis præfinitum tempus, Depositarii computa reuidere, & solidare cessauerint, aut in reuisione, & confectione Inuentarii bonorum mobilium Palatij defecerint, contra Conseruatores, & officiales protestari teneatur; & post reuisionem inuentarii, curet vt bona, quæ inuentario defecerint, emendentur; aliàs puniatur, vt supra.

Pro subscriptione quorumcumque Mandatorum, de relaxando quoscumque carceratos, nihil omnino accipiat: si quid acceperit, vice qualibet, aureorum decem pœna mulctetur, & parti duplum restituere teneatur.

De

De Officio Gabellarij maioris, & illius Notarii, & de eius Extraordinarijs.

CAP. XI.

GAbellarius maior omnia, quæ ex instituto ad eius officium spectant, diligenter custodire, ac iustè, & inuiolabiliter exequi; & obseruare debeat: & insuper hæc quoque facere teneatur.

Omnia, quæ à Perquisitoribus fraudum, qui Extraordinarii appellantur, ab eo deputatis, vt fraudata, seu vt quæ inciderint in commissum, capta fuerint, si constiterit non esse talia, gratis, & absque aliqua solutione liberà, & illico, Domino rerum ipsarum restitui faciat, alioqui ad damna, & interesse teneatur.

Compositiones pœnarum, & illarum exactiones, quę inter ipsum Gabellarium, & eius extraordinarios, pro rata eos tangente, diuidi debent, non aliter per ipsum Gabellarium fiant, quàm palàm, & bona fide, ac in eorum tribunali, & Notario assistente officii, cui Notario pecuniæ ex ipsa compositione, vel exactione prouenientes, illico consignentur, & eas Notarius ipse eodem instanti. in libro ad id aptè composito adnotare teneatur; & in fine cuiuslibet mensis, ratam suam vnicuique participanti consignet, & de solutis quietantiam in ipso libro describendam, recipiat. Qui contrafecerit, pœnam infradicendam incurrat.

Omnia, & singula quantumuis minima, quæ in fraudem vectigalis, siue Gabellæ, in commissum incidisse deprehensa fuerint, ad Dohanas, quibus illius rei vectigal soluendum erat, quàm primum perferantur, & postquam declaratum fuerit, illa in commissum incidisse, nisi reuisio, siue recursus pendeat, ibidem diuidi debeant; Qui ex prædictis contrafecerit, pœnam infra dicendam incurrat.

Extraordinarij, siue Perquisitores fraudum sint, & esse debeant personæ honestæ conditionis, & famæ, & nullatenus iuris, vel facti infamia notati.

Ipsi vero Extraordinarii librum singuli habere debeant, à Notario etiamper chartarum numerum authenticatum, in quo seriatim omnes fraudes, quas inuenerint, statim, & incontinenti adnotare teneantur: & vt omnis fraudis occasio cesset, in fine cuiuslibet mensis, ipse Gabellarius, simul cum Depositario libri ipsius notas cum denunciationibus in actis Notarij factas, conferre debeat. Qui verò in præmissis, vel eorum aliquo defecerit, pœnam aureorum vigintiquinque, vice qualibet, incurrat, quorum pars tertia Accusatori, etiam si esset idem Notarius, vel Extraordinarius; reliquę duę Palatio Conseruatorum, applicentur. Et si Extraordinarij pœnam soluere non potuerint, aut intra quindecim dies non soluerint, publicè per Vrbem, causa inscripta, virgis cædantur.

Gabellarius ipse, in fine eius officii, per Syndicos Romani Populi, sicut alii Magistratus, syndicetur.

De Officio Camerarij Camerę Vrbis.

CAP. XII.

CAmerarius Camerę Vrbis, officium suum legaliter, & bona fide exercere debeat, nec non & omnia facere, & curare, quæ ad Camerę vtilitatem pertinere cognoscet; dictæ Camerę introitus etiam pœnarum, tàm per Conseruatores taxandarum ratione quorumcumque delictorum, & ex quacumque alia causa ad Cameram prouenientes, ac exitus seriatim, & dilucide describere, & adnotare. §. Teneatur autem, singulis tribus mensibus, dati, & accepti huiusmodi rationes Conseruatoribus cum interuentu duorum Nobilium ad computa deputatorum inspiciendas, & calculandas exhibere, sub pœna aureorum quinquaginta vice qualibet incurrenda: Conseruatores verò & Nobiles prædicti illas diligenter videre, & discutere, & quæ eis non videbuntur admittenda adnotare, dictoque calculo se subscribere debeant. Quæ quidem computa postmodum per eundem Camerarium in Camera Apostolica suis loco, & tempore de more reddenda, & solidanda sunt.

Pecunias Camerę Vrbis non aliter, quàm de mandato Conseruatorum, & duobus saltem ex ipsis subscribentibus, soluat; alioqui de suo solmisse censeatur, Camera illæsa remanenter.

Consiliis omnibus tàm secretis, quàm publicis interueniat; si sine causa cessauerit, duorum aureorum pœna vice qualibet mulctetur.

Emolumenta cerę, & piperis, quæ statutis festiuitatibus, & diebus Officialibus Romani Populi dare tenetur, infra triduum à die statuta, vel de mane in Capitolio, vel domi suę habitationis petentibus dare teneatur: illa verò quæ in festo Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi dare debet per triduum ante vigiliam petentibus consignare debeat, alioqui pœnam prędictam incurrat.

In Vigilia eiusdem Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, qua die Populo ienraculum datur, Bellaria dulcia, & reliqua dari solita, iuxta frequentiam, & numerum personarum, singulis Regionibus ornatè, copiosè, & appositè, ac iuxta morem solitum, & consuedinem antiquam distribuat, assistentibus duobus à Populo deputatis.

Ea, quæ dat emolumenta, nempè faces, & faculæ cerę, Piper, confectiones ex Saccaro, & Mellitæ Auellanæ (Muciatæ nuncupatæ) sint bonæ beneque & absque fraude compositæ & iusti ponderis, necnon & chirothecæ similiter sint bonę iuxta antiquum morem, & tabulam antiquam: alioqui pœnam viginti quinque scutorum incurrat.

In actionibus publicis, nullatenus per Substitutum, sed omnino per se ipsum (nisi legitima causa fuerit impeditus) interuenire teneatur: si secus fecerit, pęna aureorum decem vice qualibet mulctetur.

De officio quatuor Defensorum Decretorum.

CAP. XIII.

AD officium quatuor Defensorum spectat præcipuam curam habere, vt omnia & singula Decreta, & constitutiones Populi tàm ab officialibus etiam ad vitam, quàm ab omnibus ciuibus, & aliis Statutis iubiectis, inuiolabiliter obseruentur, & vt contrauenientes per Conseruatores condemnentur ad pœnas, in quas propter inobseruantiam inciderint: summoque etiam studio curare, vt Populus in rebus, & iuribus suis, necnon in pœnis a transgressoribus, incursis, & in omnibus aliis, quæ Palatio applicantur, non defraudetur: & quòd pecuniæ populo debitæ tàm ex causa venditionum siue locationum, quam ex pœnis transgredientium, ad Depositarium Populi, & Palatii, prout ad eorum quemlibet pertinet, cum effectu perueniant: Necnon vt de bonis mobilibus Palatii, per eos ad quos pertinet inuentarium conscribatur, & quod bona, quæ defecerint, restituantur, aut illarum pretium soluatur, & in his casibus apud Procuratorem Cameræ diligenter instare: per hoc tamen Cameræ Procuratorem, aut quemuis alium, cui prædicta, vel eorum aliqua iniuncta sunt, ab eius officii debito circa præmissa, vel à pœnis in euentum contrauentionis comminatis, nullatenus liberamus.

Teneantur quoque ipsi Defensores singulis consilijs tàm secretis, quàm publicis interesse.

Duret autem eorum officium per annum integrum hoc modo, vt singulis sex mensibus duo alii eligantur: Qui vero annum expleuerint, vacationem recipiant, nec nisi elapso triennio recligi possint.

De Officio Secretarij Conseruatorum.

CAP. XIV.

SEcretarius Conseruatorum qualibet die in Palatio Conseruatoribus se præsentare teneatur, indeque non nisi licentiatus recedere: si contrafecerit, pœnam aurei vnius vice qualibet mulctetur.

Litteras tam missiuas, quàm patentes, & alias omnes scripturas, quas sub Conseruatorum nomine conficiet, in primis ipsis Conseruatoribus legendas exhibere, & illis per ipsos Conseruatores approbatis, in vno libro aptè composito, & bene compacto de verbo ad verbum regestrare teneatur, pariterque omnes litteras missiuas, quæ ipsis Conseruatoribus transmissæ, & præsentatæ fuerint, diligenter, & certo ordine conseruare debeat, diem præsentationis in eis adnotando: quoties autem in singulis prædictis defecerit pœnam aureorum decem incurrat.

Officium prædictum per se ipsum, & non per alium exerceat: possit tamen Substitutum in litteris scribendis aliquem à Magistratu approbatum adhibere, dummodo ipse se sua manu subscribat eadem penna.

Caueat insuper, ne vltra sibi præfinitam & assignatam mercedem, quidquam à Communitatibus, vel à particularibus personis recipiat: quoties autem contrafecerit, simili aureorum decem pœna multetur, & accepta restituat.

De Officio Scriptoris Conseruatorum.

CAP. XV.

AD Scriptoris Conseruatorum officium spectat in libro magno bene composito, regestrare, & adnotare omnes, & singulas litteras Apostolicas, Priuilegia, Rescripta, Statuta, Ordinationes, Reformationes, & demum scripturas quascumque ad Ciuitatem Populumque Romanum, & Cameram Vrbis pertinentes: necnon Edicta omnia per Vrbem de mandato Conseruatorum, & Cameræ emittenda, & publicanda scribere, & subscribere, & tam omnes originales scripturas, quam regestum prædictum, & edicta reportata, & à Preconibus subscripta, diligenter in Archiuio dicti Palatii custodire: & illa, quæ in futurum fient, & præsentabuntur, infra octo dies ad summum, omnino in dicto libro describere; pariterque omnes solutiones, quę fient a debitoribus Cameræ Vrbis, in libro ad hoc parato fideliter adnotare, necnon mandata quæcumque de soluendo describere, ingressusque Senatorum cum suis equis, & pompis: præterea Conseruatorum reuisiones, de præmissis faciendas, demum omnia quæ videbuntur Conseruatoribus publicum interesse concernere, & describi debere, pariter regestare, & describere: quæ omnia in Archiuio prædicto claue altera penes ipsum existente, diligenter custodiat, nec exinde aliquid amoueat, sine omnium Conseruatorum licentia, in scriptis habita: quoties autem in aliquo præmissorum defecerit, pœnam aureorum quinque incurrat, & salarium sibi constitutum amittat.

Librum quoque alium habere debet, Rincontrum appellatum, in quo omnia bona mobilia, & suppellectilia Palatii Conseruatorum, seriatim descripta sint; teneaturque singulis tribus mensibus, intimul cum Conseruatoribus, & Camerę Procuratore, in recognitione, & noua dictorum bonorum descriptione, siue inuentario, interuenire, & bona de nouo parata adnotare: si secus fecerit, ad emendationem omnium, & singulorum bonorum, quæ defecerint, de suo teneatur.

Non audeat scribere, aut conficere aliqua mandata de soluendo quascunque pecuniarum summas cuiuis personæ, quibuslibet Depositariis directa, nisi cum insertione cautiæ propter quam solui mandatur, & in quem vsum, & illi tantum Depositario directa, ad quem negotium illud spectat, & non alteri; quæ etiam mandata regestare teneatur in libro ad hoc apte composito, distinctis negotiis, & partitis: alioqui pœnam prædictam incurrat, & Populo de suo, tantundem quantum in mandato continetur, soluere teneatur.

Rursum & alium librum magnum, & bene compactum habere teneatur, in quo omnes introitus Romani Populi adnotentur, alioqui pœna aureorum vigintiquinque multetur.

Singulis diebus Palatio Conseruatoribus se præsen-

præsentet, non inde nisi dimissus recedat; si secus fecerit, pœnam aurei vnius vice qualibet incurrat.

Officium suum per semetipsum,& nõ per Substitutum exerceat; nisi fortè scribendo ipse satis non sit; quo casu per alium ei scribere liceat,dũmodo ipse se omnino subscribat: alioqui pœnam aureorum decem vice qualibet incurrat.

De Officio Depositarij Populi Romani. CAP. XVI.

DEpositarius pecuniarum Romani Populi librum benè compactum, & Mercatorum modo diligenter ordinatum habere debeat, in quo omnes introitus eiusdem Populi adnotare debeat, disiunctis etiam partitis, quando pecuniæ ad certos particulares vsus destinantur, & deponuntur.

Librum etiam alium seu libros habere debeat, in quo, seu quibus separatim, & distinctè exitum pecuniarum describat, cum aperta distinctione & separatione causarum, & negotiorum, in quibus solutio facta fuerit: ita & taliter, vt incontinenti cuiusque negotii introitus, & exitus calculari possit. Caueatque,ne pecunias ad vnum vsum depositas, vel destinatas in aliam causam, vel vsum soluat; alioqui pœnam aureorum decem in quolibet casuum prædictorum incurrat, & de suo soluisse censeatur.

Non possit aliquam pecuniarum quantitatem vigore cuiusuis mandati alicui personæ persoluere, nisi in mandato causa per quam solui mandatur, persona cui, & quantitas, explicitè, & expresse sit descripta; & nisi mandata ipsa per duos saltem Conseruatores, vel per vnum ex eis, & per Priorem capitum Regionum. & per Computistam Populi, & generalem Antigrapheum, quem Rincontrum appellant, subscripta fuerint, & Populi Romani sigillo signata: quod si aliter soluerit, de suo soluisse censeatur.

Teneatur quoq; singulis tribus mensibus computa dati, & accepti Conseruatoribus, & duobus Nobilibus ad computa deputatis solidanda assignare:quorum copiam præfatis Conseruatoribus, & Deputatis per dies quatuor ad minus ante solidationem considerandã dare debeat; & demum illa vera esse, & non habere alia diuersa cum iuramento affirmare, quibus secutis computa legitimè solidata per dictos Conseruatores, & Deputatos subscribantur, & aliter solidata computa non teneant.

De Officio Depositarij Palatij Conseruatorum CAP. XVII.

AD officium Depositarii Palatii Conseruatorum spectat omnes pecunias; quæ proueniunt ex introitibus, & pœnis Terrarum Romani Populi. Item illas quæ proueniunt ex licentia excoriandi Porcos, de quibus debeat etiam computum tenere Cõseruatorum Notarius. Item, & pœnas quę proueniunt à fraudantibus Gabellam Gymnasii sine Studii, de quibus fit condemnatio per Gabellarium maiorem; Item & scuta centum, quæ proueniunt ex Gabella dicti Studij, & scuta viginti, quæ proueniunt ex Castro Viturriani, & omnes alias pecunias,quæ ad eius manus solent quoquo modo ratione dicti officii peruenire, fideliter custodire, & conseruare; Illasque omnes adnotasse teneatur in libro bene compacto, & secundum vsum Mercatorum tento distinctè, & de die in diem,prout ad eius manus peruenerint: quem librum in Archiuio Palatii Conseruatorũ continuo reponere debeat: in quibus, seu eorum aliquo, quoties defecerit, pœnam aureorum quatuor incurrat; quam etiam pœnam eo ipso incurrisse censeatur, si eodem die pecunias non adnotauerit, quo ad eius manus peruenerint.

Pecunias autem prædictas non aliter soluat, quàm de mandato Conseruatorum,& saltẽ manu duorum ipsorum, aut vnius, & Prioris capitum Regionum, & per Computistam, & generalem Antigrapheum subscripto, & semper cum Populi sigillo, in quo clarè, & nominatim exprimantur causæ, & partitæ, ex quibus solui mandatur, et quibus personis: si secus fecerit, pœnam aureorum decem incurrat.

Singulis tribus Mensibus intra octo dies post noui Magistratus ingressum,curet, vt sua computa per Conseruatores solidentur, et illis cessantibus protestetur in actis Notarii, Conseruatoribus præsentibus. In quorum redditione, et solidatione seruentur, quę supra proxime per Depositarium Romani Populi seruari mandantur, et nihilominus quoties fuerit requisitus, sua computa exhibere debeat: si in aliquo ex præmissis defecerit, pœna duorum aureorum vice qualibet mulcetur.

Teneatur quoque semel in hebdomada,et quoties requisitus fuerit, se coram Conseruatoribus in Palatio præsentare:vnde nõnisi dimissus recedat: quoties cõtrafecerit,pœnam vnius aurei incurrat.

De Officio Reuisoris Palatij Conseruatorum CAP. XVIII.

REuisor bonorum mobilium Palatij Conseruatorum librum bene compactum habere debeat, in quo ipse describere teneatur Inuentarium mobilium, & supellectilium Palatii prædicti, dictumq; librum pariter in Archiuio Palatii conseruare debeat: si secus fecerit, pœna aureorum quatuor vice qualibet mulcetur.

Singulis tribus mensibus,initio noui Magistratus in præsentia Conseruatorum assistente Procuratore Cameræ Vrbis, & Scriptore Conseruatorum, mobilia, & supellectilia prædicta recensear, & consumpta, aut amissa, vel quæ non apparent, diligenter adnotet: quæ reparatione indigent, instet, vt resarciantur, & reparentur, & quæ denuo empta, & parata fuerint, inuentario addat; si secus fecerit, pœnam aureorum quatuor vice qualibet incurrat,& duplum pretii non descriptorum bonorum persoluat.

Si qua bona ex adnotatis deficiant culpa, vel negligentia Magistri domus, vel cuiusuis personæ, teneatur instare apud Conseruatores, vt Procurator Cameræ contra eos, quorum culpa bona ipsa defecerint, vel deteriora effecta fuerint, ad emendationem damni procedat: si secus fecerit, pœnam dupli valoris rei quæ defecerit, incurrat.

De Officio Extraordinariorum Maiorum, & Minorum.
CAP. XIX.

EXtraordinarii Maiores antequam ad officii exercitium admittantur, idoneum fideiussorem de bene, fideliter, & personaliter suum officium exercendo, & administrando; & finito officio de stando, & parendo syndicatui præstare teneantur: illi vero, qui non steterint, aut sponte non paruerint Syndicatui, vltra, quod parere cogantur, de cætero ad officium prædictum eligi non possint. Qui vero per Substitutum exercuerit, ipso iure officio priuatus existat, & inuentiones à Substituto factæ irritæ sint, & nullæ.

Minorum Extraordinariorum nomina describi debeant in albo, seu libro à Notario Cameræ, singulisque tribus mensibus recenseri debeant, si sint iidem, & ex qua causa fuerint mutati.

Maiores etiam Extraordinarij habere debeant minores, qui sint bonæ famæ, & conditionis, & qui fustigati, aut ad verecundiam expositi, seu condemnati de aliquo delicto infamiam irrogante, non fuerint; & semel priuati nullatenus ad officium de cætero admittantur.

Inuentiones, quas ipsi minores inuenerint, debeant verificari per modum quem Tornellum appellant cum refectione debiti, idest cum supplectione eius, quod minus datum est emptori, aut cum restitutione pretii, quod plus est receptum a venditore: illæ autem inuentiones, quæ fuerint per dictos Minores sine Tornello, & debiti refectione repertæ ad minus per vnum testem fide digaum verificentur, si ipse maior cum eis non interuenerit: alias non teneant.

Non possint aliquo modo capere bona tanquã in fraudem edictorum contracta, neque in nundinis neque alibi, inuenta; nisi ad effectum illa deferendi in Palatio Conseruatorum, & nisi fuerint in manibus emptorum, & in facto reperta, quæ bona statim consignare debeant Magistro domus Conseruatorum; & quietantia ab eo recepta, distribuenda locis Piis iuxta formam presentium Statutorum, nec ad diuisionem ante triduum deueniri possit, nisi res esset tempore peritura.

Liceat tandem vnicuique Extraordinario per totam Vrbem perquirere, etiam si alius, & si is cui Quarterium perquirendum in sortem venisset in perquirendo preuenerit, & perquisiuerit: & hoc vt omnis fraudis suspicio cesset, & delicta non remaneant impunita.

Non possint ipsi Maiores partem pœnarum, quæ applicatur Minoribus quoquo modo exigere, sed pars ipsorum Minorum debeat penes Camerarium conseruari, qui teneatur in fine cuiuslibet mensis, ratam suam dictis Minoribus (recepta ab eis quietantia) numerare: Nec etiam ipsi Maiores ratam suam pœnarum recipere possint, nisi post solidationem computi à Notario Cameræ factam, quæ singulis mẽsibus fieri debeat: Si Maiores contrauenerint pœnam aureorum decem incurrant, & duplam ipsis Minoribus persoluant.

Cum minoris ponderis panem deprehẽderint, vt veritas eluceſcat, teneantur atramento, & non gypso, aut carbone, nec re simili in ipso pane in singulis, quas cacchiatas appellant, quanti sint ponderis adnotare, exprimendo numerum cacchiatarum repertarum in singulis cacchiatis.

Quilibet Maior Extraordinarius teneatur Inuentiones omnes, quæ tam ab eo, quàm à suis Extraordinariis minoribus factæ fuerint, sequenti die iuridica in vno folio descriptas, Conseruatoribus offerre, à quibus illud incontinenti subscribi debeat: ipso vero folio Inuentiones factæ ab ipso Maiore ab illis quę factę fuerunt à Minoribus distinctè contineantur, & ab vno quoq; eorum qui illas inuenerit separatim subscriptę sint, & nullatenus Maior pro Minoribus nec è conuerso, Minores pro Maiore se subscribere possint; alioqui in quolibet casu præmissorum irritæ sint, & nullę: quę folia inuentionum ita per Conseruatores subscripta statim in manibus Scriptoris Cameræ consignentur ad effectum, vt exequatur quantum ei infra cap. 23. de officio Scriptoris Cameræ est iniunctum.

Ipsi quoque Maiores nullam nec realem, nec personalem exequutionem facere possint, absq; mandato Conseruatorum à duobus saltem ex eis subscripto.

De officio Notarij Conseruatorum.
CAP. XX.

AD officium Notarii Conseruatorum spectat Tribunali ipsorum dum ius dicunt, assistere, & omnia acta iudiciaria diligenter conscribere, de omnibus Instrumentis tam venditionum, & locationum, quàm etiam rerum quarumcumque, quę inter Conseruatores Romani Populi nomine, & alios quoscumque, celebrantur, (exceptis his quæ ex Consiliis proueniunt, quorum rogatio spectat ad Scribas Senatus) se rogare, & illa omnia de quibus rogatus fuerit, intra triduum à die rogitus, in libro magno bene compacto, & chartis numeratis, describere, quem retinere, & conseruare teneatur in Archiuio, vbi aliæ Romani Populi scripturæ conseruantur: & nihilominus statim, quod de aliquo Instrumẽto præmisso concernenter rogatus fuerit, nota ipsius Computistæ, & generali Antigrapheo consignare: alioqui quoties contrafecerit, vnius aurei pœna multetur.

Sed & curare debeat, vt quæ pertinent ad officium sium in Doganis Pecudum, diligenter exequatur. Schedulas quascumque facultatum extrahendi ab Vrbe bona, quæ per Conseruatores cõceduntur, subscribere, & alia facere, & exercere, quæ ad suum officium spectant, & quæ hactenus facere, & exercere consueuit. Et demum finito officio scripturas omnes ad dictum officium pertinentes successori per inuentarium consignare, vel in loco per Conseruatores deputando dimittere.

Teneatur quoque in dicto Actorum libro licentias, quæ excorjandi Porcos à Conseruatoribus Macellariis conceduntur, per singulos dies adnotare; ut inde cum Depositario Palatii collatio fieri, & ratio iniri possit.

Caueat, ne subscribat aliquod mandatum, nisi in eo sint nuncupatum descriptæ, & expressæ omnes partitæ, & causæ, ex quibus, & pro quibus solui mandatur, si secus fecerit, de suo tantumdem pro pœna soluere cogatur.

De officio Ratiocinatoris, siue Computistæ, necnon & generalis Antigraphei. CAP. XXI.

AD Compotistæ, siue Ratiocinatoris officiũ, pertinet, omnes & singulos redditus, & introitus, exitus, & expensas, tam ordinarias, quã extraordinarias, & tam Populi, quam Palatii Cõseruatorum, Gymnasii, & aliorum reddituum Romani Populi, diligenter, & distinctè adnotare, & ea de causa plures libros magnos apteè compositos, aut bene, & mercantili modo tentos habere, in quibus prædicta omnia de die in diem diligenter describat, & adnoret; quos libros continuo in Archiuio retinere debeat. Quòd si in aliquo ex prædictis defecerit, pœnam aureorum decem vice qualibet incurrat.

Debeat etiam duos, aut plures libros magnos habere, vnum videlicet contra librum Depositarij Populi Romani, alium contra librum Depositarii Palatii, & alium contra Depositarium Gymnasii, & alios Depositarios bonorum, & redditnum Populi, qui pro tempore extiterint; & eos pariter in eodem Archiuio conseruare sub pœna prædicta.

Teneatur quoque de mense in mensem Cameræ Vrbis Procuratori notam siue listam debitorum exhibere, vt soluere cessantes cogi possint: alioqui pœnam ducatorum auri vigiuti quinque incurrat.

Quoties Compotus pro Populo cum aliquibus Depositariis prædictis inire, & solidare contigerit, ipse cum suis rationum libris interueniat, & calculo inito describat, & adnotet, in qua quantitate remaneant, vel illi vel Populus, debitores; quos libros similiter vt supra conseruare teneatur: si secus fecerit, pœnam aureorum decem vice qualibet incurrat.

Visis quoque rationibus omnibus, si quid animaduersione dignum putauerit, Cõseruatoribus, & Deputatis denuntiare debeat; alioqui de dolo puniatur.

Præterea qui pro tempore fuerit generalis Antigrapheus, teneatur libros suos bene aptatos, et compositos contra libros Computistæ prædicti, Introitus scilicet, et exitus reddituum Populi Romani rectè conficere, et seriatim ordinare, et alia, quæ sibi ex suo officio incumbunt, peragere, et adimplere.

Idem si vocatus, aut intimatus fuerit legitimo impedimento cessante, & tunc excusatore misso in omnibus, & singulis venditionibus officiorum Montium, & quorumcunque Populi Romani interuenire, necnon secretis, & publicis Consilijs adesse, sub pœna vigintiquinque aureorum si defecerit in quolibet casuum prædictorum incurrenda.

De Officio Notarij Cameræ. CAP. XXII.

NOtarius Cameræ initio officii iuret officiũ suum se bona fide exercere, fideliter scribere, & suo salario contentum esse: & teneatur omnes introitus Cameræ in vno libro, & expensas in alio adnotare: si sciuerit, aut cognouerit fraudem committi, Conseruatoribus denuntiare, & finito tempore libros omnes in Camera dimittere, suique officii rationem reddere: & syndicatui parere; omnibus diebus in Palatio Conseruatoribus assistere vsque ad Audientiæ finem officiumque suum per se ipsum, non autem per substitutum exercere: alioqui pœnam aureorum decem singulis casibus fiet quilibet incurrat.

Audientia expleta, diebus singulis cum Camerario mandata inuentionum cõferat (quod Reincontrare appellant) sub pœna prædicta.

Similiter die qualibet Audientia finita, ex mãdatis de grauando Artifices denuntiatos, Executoribus pridie aut antea datis eorum qui concordauerint, aut pœnam soluerint nomina deleat, alioqui pœnam prædictam incurrat.

Postquam ex Mandatis de grauando, nomina Artificum, siue Negotiatorum, qui soluerint, aut concordauerint, vt dictum est, deleuerit, seu cancellauerit, pariter eadem nomina, ex libro Scriptoris deleat. In margine accusationum, siue inuentionum, causam, per quam, & de quorum mãdato, & an soluta, vel composita pœna, vel an gratis inuentiones ipsæ deletæ fuerint, sua manu conscribat, sub pœna prædicta.

Et ad obuiandum fraudibus, ne forte aliqua inuentio sine mandato, aut aliter quàm in mandato habetur, cancelletur: singulis mensibus, inuentionum, siue accusationum deletarum, & abolitarum, Camerario, aut Cameræ Procuratori, vel cuiuis alteri de mandato tamen Conseruatorum, rationem reddat: & quoties contrafecerit, pœnam prædictam incurrat.

Sigilla à Pistoribus, siue Furnarijs, singulis sex mensibus requirat, & recipiat, contentus solita mercede, ipsaque sigilla cum nominum singulorum Furnariorum inscriptione, distinctè, & separatim custodiat, ad effectum, vt si dubitetur cuius sit panis delatus, cognosci possit: & quoties contrafecerit, puniatur, vt supra.

Alium quoque librum habere debeat, in quo dietim scribat, & adnoret pecunias, quæ ex pœnis prædictis Camerario soluuntur, & in cuiuslibet partitæ margine nomẽ Extraordinarii, cuius operæ pœnæ prædictæ soluuntur, apponat, vt dictis Extraordinariis computa iniri solidarique possint: quoties autem defecerit, pœnam prædictam incurrat.

De officio Scriptoris Cameræ. CAP. XXIII.

SCriptor Cameræ, cum primum nomina delinquentium Artificum, siue negotiatorum, (quas Inuentiones appellant) subscripta tamen ab Extraordinariis Maioribus, seu minoribus, & ab vno ex conseruatoribus, vt supra cap. xix. De officio extraordinariorum maiorum receperit; illa incontinenti in suo libro regestrare teneatur, & artifices denuntiatos in exhibitis sibi foliis descriptos, pro sequenti die iuridica citari facere, ad comparendum coram Conseruatoribus, & concordandum, prout hactenus fieri consueuit; qua die adueniente, & illis aut eorum aliquibus comparere cessantibus, non comparentium, & cõcordare cessantium nomina, in alio folio (quod listam siue grauatoriam appellant) describat, il-

ſudque manu Conſeruatorum ſubſcriptum, Executori conſignet, qui illius vigore Artifices grauet in certa conſueta pecunia, vt grauaminis tædio affecti, compareant reſponſuri. Et ſequenti die iterum non comparentes eum eadem liſta grauari faciat, demptis ex liſta iis, qui comparuerint, & concordauerint. Quòd ſi Artifices in eorum contumacia perſtrant, Scriptor ipſe copiam Inuentionum ſingularum (quas extractus appellant) Cameræ procuratori conſignet, qui extractus prædictos Conſeruatoribus afferat, vt ipſi pœnam vel declarent vel arbitrentur. Sed ſi ipſi Artifices intra terminum ſibi ad concordandum, vel ſoluendum prefixum, extractum à Scriptore receperint, & illius taxationem, aut pœnæ declarationem a Conſeruatoribus fieri non curauerint; ipſe Cameræ Procurator alium ſimilem extractum ad taxandam, ſeu declarandam pœnam Conſeruatoribus afferat; qua declaratione ſecuta, illico Cameræ procurator in vno libro ibidem ad Tribunal retinendo per ipſum ſeriatim nomina delinquentium, & ſummas taxatas deſcribat, in libro, & in qualibet ipſius chartarum facie ipſi Conſeruatores taxæ præpoſitæ ſe ſubſcribant, exprimendo ad quam ſummam taxatæ quantitates in totum aſcendant per extenſum. Quibus taxationibus, aut declarationibus per Conſeruatores factis (hæc autem omnia intra terminum dierum vtilium quinq; fieri debeant) præfatus Cameræ Procurator ſequenti die liſtam condemnatorum, qui non ſatisfecerint, manu Conſeruatorum ſubſcriptam Executoribus tradat: vt à delinquentibus taxatam pœnam, vel æquiualentia pignora reportet, & prædictis omnibus libris liſtis, & extractibus collatis, & concordatis, in fine cuiuslibet menſis inter Camerarium, Cameræ Procuratorem, Scriptorem, Notarium, & Extraordinarios calculari, & rationes ſolidari debeant.

Non poſſit Scriptor dare Extractum, ſiue inuentionis copiam Artifici, poſtquam Conſeruatores à tribunali receſſerunt.

Singulis quoque diebus Iuridicis coram Conſeruatoribus in Palatio eſſe quamdiu Audientia durabit, nec ante ſine licentia recedere, Officiumque ſuum per ſe ipſum, & non per Subſtitutum exercere debeat: alioqui in ſingulis caſibus prædictis, & vice qualibet pœnam aureorum decem incurrat.

De officio Magiſtri Maſſarij, CAP. XXIV.

AD officium Magiſtri Maſſarii ſpectat rerum omnium exiſtentium in Palatio Senatoris, & Iudicum curam gerere, & illarum inuentariũ adhibitis Cameræ Procuratore & Notario Conſeruatorum conficere, & cum Senator diſcedens illas dimittit, & cum eædem Succeſſori in officio conſignantur, atque curare, vt quæ culpa vtentiũ amiſſæ ſunt, reſtituantur; alioqui iure de ſuo amiſſa reficere debeat.

De officio Executoris Palatii Conſeruatorum. CAP. XXV.

EXecutor Mandatorum Palatii Conſeruatorum, cum primum ſibi nomina dilinquentium artificum (quas liſtas appellant) manu tamen Conſeruatorum ſubſcripta, vt præfertur, tradita fuerint, eodem die perſonas in liſtis deſcriptas grauare teneatur, & ſimiliter eadem die, qua ſibi mandara, ſeu liſtæ condemnatorum aſſignabuntur, eas exequi; pignora, vel ſummam in condemnatione contentam auferendo. Teneatur quoque ſequenti die iuridica pecuniam Camerario cõſignare, vel capta pignora ſubhaſtanda deponere, aut cauſam quare in executione ceſſauerit reddere: alioqui pœnam aureorum decem, quoties cõtrafecerit incurrat.

Singulis quoque iuridicis diebus à Notario Cameræ nomina eorum Artificum, qui ſoluerint, compoſuerint, concordauerintue, perquirere; & in ſuis liſtis adnotari facere teneatur, vt ſciat à quibus debeat abſtinere: alioqui incidat in eandem pœnam, & damnum parti læſæ refarciat.

Si defecerit ſingulis ſequentibus iuridicis diebus poſt liſtas, & Mandata ſibi tradita, grauationum & executionũ computum reddere, & executioni debitæ demandaſſe cauſa legitima ceſſante, prædicta Mandata, & Nomina grauandorum alteri Executori dari poſſint; & ipſe nihilominus pœnam prædictam incurrat.

De Præconibus, ſiue Banditoribus. CAP. XXVI.

PRæcones edicta, & banna ad Cameram pertinentia, eadem die qua ſibi traduntur, vel omnino ſequenti in Quadrinijs, Plateis, locis ſolitis præconizare, & publicare teneantur, & ſequenti die ſuæ executionis relationem, illis ad quos ſpectat, in calce ipſius edicti facere, & reſtituere: vnuſque ſaltem eorum qualibet die iuridica, ſe in Capitolij Palatio præſentare; & a Notario, Scriptoribus, Camerario, & Procuratore Cameræ perquirere, an aliquid ſit pro Camera exequendum: alioqui vice qualibet, & in quolibet caſuum prædictorum pœnam aurei vnius incurrant. Quæ vero ad priuatorum inſtantiam, aut vtilitatem illis committuntur, aut ab eis fieri petuntur, ſtatim, vel illa, aut omnino ſequenti die iuxta rei exigentiam exequi teneantur, ſuaque infra taxanda mercede contenti ſint: alioqui accepta vltra prefinitam mercedem reſtituant, & pœnam quinque aureorum vice qualibet incurrant.

De modo creandi Electores Officialium Romani Populi. CAP. XXVII.

AD Electorum eorum qui officialium Romani Populi Electores futuri ſunt, quos Imbuſſulatores appellant, hoc modo deueniendum eſſe ſtatuimus.

Omnes Ciues cuiuſque regionis, deſcripti in libro Scribarum Senatus, qui in publicis Conſiliis interuenire poſſunt, de mandato Capitis regionis, per ſuum Mandatarium dimiſſa ſchedula, qua ſignificetur ad quid, quo in loco, & pro qua hora vocentur: Et vt nulli alii admittantur, quilibet Caput regionis habere debeat notam huiuſmodi deſcriptorum per ſuum Notarium, ex di-

&c

cto libro desumptam, & manu alterius Scribarum Senatus gratis subscriptam.

Ea autem hora adueniente & elapsa, facta per Caput Regionis propositione, eligatur vnus Ciuis per maiorem numerum votorum, natus annis ad minus triginta quinque, qui sit Imbussulator pro bussula sequenti.

Is vero electus, post eius electionem, infra octo dies ad summum, describat, & adnotet in folio, manu sua subscripto, nomina omnium Ciuium illius regionis, qui idonei fuerint ad officia, & de quorum electione tractari posse sibi dignum visum fuerit.

De officio Electorum, siue Imbussulatorum.

CAP. XXVIII.

COngregatis in vnum Electoribus, antequam de electione tractari incipiant, debeant eis infrascripta Capitula, eorum officium concernentia, per Cameræ Procuratorem perlegi: deinde iurent singuli in manibus reuerendissimi Domini S. R. E. Camerarii, vel Vicecamerarii contenta in dictis Capitulis seruare, eosque eligere, & illis in electione suum votum dare, quos & quibus secundum eorum iudicium, & conscientiam, remoto omni amore, odio, pretio & timore ad officia, ad quæ nominabuntur, dignos esse cognouerunt. Et quod nihil ex his, quæ in Congregatione tractata, aut concluſa fuerint, cuiuis personæ reuelabunt.

Quilibet votum suum per fabam, aut pilulam tacitè, & secretè præbeat, ita vt ab astantibus reliquis non dignoscatur in quam partem sua voluntas inclinet.

Non possint eligi, nisi Ciues, aut origine, aut ex priuilegio, ita tamen, vt Ciues ex priuilegio ad officium Conseruatoris, aut Capitis Regionis, nisi post lapsum Quinquennium a die priuilegii nominari, nec eligi possint,

Nullus nominari, aut eligi ad idem officium possit, nisi biennium à fine illius officij lapsum fuerit.

Non possint nominari, aut eligi in Conseruatores, qui trigesimum quintum annum non expleuerint, nec pro Capitibus Regionum, qui vigesimum quintum annum non excesserint, neque pro Marescallis, qui sint minores annis tredecim, neque pro Magistris Viarum, Syndicis officialium, aut Magistris Iustitiaris, qui annum trigesimum quintum similiter non expleuerint.

Homicida, aut de publico delicto capitaliter damnatus, ad aliquod officium, neque nominari, neque eligi possit; nisi fortè ex auctoritate Sanctissimi Domini Nostri Papæ ad honorem, famam & bona restitutus fuerit.

Qui bonis cesserit, aut ad beneficium quinquennale admissus fuerit, nec eligi, nec nominari possit.

Brigosi, vel qui inimicitiam, aut brigam, cum aliquo ciue, aut Vrbis, vel districtus habitatore, habeat, nisi data pace, & perpetua securitate de non offendendo, nec nominari, nec eligi possint.

Officiales ad vitam domus, Palatii Conseruatorum, vtpotè Cancellarij, Aduocatus, & Scribæ Senatus non possint pro Conseruatoribus, neque pro Magistris Viarum, neque pro Magistris Iustitiarijs imbussulari. Reliqui verò, id est Procurator Fisci, Secretarius, Scriptor, Notarius, & Computista Conseruatorum, Generalis Computista, siue Antygrapheus, Notarius prouisorum, Scriptor Cameræ, Notarius Cameræ Reuisor Palatij Conseruatorum, & Depositarius eiusdem Palatij nec pro Conseruatoribus, nec Capitibus Regionum, nec pro Magistris viarum, nec pro Magistris Iustitiariis, nec pro Syndicis officialium Romani Populi, nec pro eorum Notario nominari, aut eligi possint.

Hi, qui ex legitimo Matrimonio nati non sunt (nisi forsan à Sanctissimo Domino N. Papa legitimati fuerint) nec nominari, nec eligi possint.

Qui etiam ad aliena seruitia permanent, Ciues origine, vel priuilegio, & qui domum propriam, vel conductam cum sua familia non habitant, nullatenus ad aliquod officium nominari, aut eligi possint.

Sed & qui debitores Populi, aut Cameræ Vrbis, tam ex delictis, quàm ex contractibus declarati fuerint, nisi vel soluerint, vel de soluendo datis idoneis fideiussoribus cauerint, similiter nec eligi, neque nominari possint.

Qui mechanicam artem exercent, vel vile exercitium faciunt, pariter neque nominentur neque eligantur.

Vectigalium, aut Gabellarum quarumcumque participes, tàm occultè, quàm publicè, aut in illis quouis modo interesse habentes, neque pro officialibus Bussulæ, neque etiam pro Consiliariis secreti Consilli, eligi, aut nominari possint.

Verum neque ipsi Electores ad aliquod officium illius Bussulæ eligi, aut nominari debeant.

Conseruatores quoque, & Prior, qui Bussulæ interueniunt, nequaquam etiam pro Conseruatoribus, aut pro Capitibus Regionum, aut pro Magistris viarum illius Bussulæ nominari, aut eligi possint.

Ex pluribus nominatis ad vnum, & idem officium, illi remaneant electi, & in Bussula censeantur inclusi, qui plura vota habuerint: & in concursu duorum, iterum vota Electorum pro eis exquirantur, & nihilominus in nota votorum per Cameræ Procuratorem scribenda (quam Rotolum appellant) singuli prout nominantur, in Rotulo describantur, & cuique numerus fauorabilium votorum purè, & sine fraude adnotetur, & demum officialium electione finita, et publicata, Rotulus, siue nota prædicta debeat omnino lacerari.

Cum primum nominatio, & electio Conseruatorum, Capitum Regionum, & Magistrorum viarum expleta fuerit, quilibet ex prædictis Electoribus, notam, seu listam omnium aliorum officialium, in quibus examen, & concursus votorum non requiritur, quos ipse pro sua Regione elegerit, sua manu subscriptam Camerę Procuratori consignare teneatur: quæ nota ibidem coram prædicto Reuerendissimo Domino Camerio, & alijs officialibus memoratis, legi & publicari debeat. Quod si ipsi Electores defecerint aut ipsorum alter defecerit, Conseruatores astantes possint

ſint ex ceſſantis Regione elegire, & nominare eos officiales, quos ceſſans nominare potuiſſet.

Huius electionis Congregationi nullus alius intereſſe poſſit, præter votum habentes, niſi Cameræ Vrbis Procuratoꝛ, & Conſeruatoꝛum Scripeoꝛ, qui, & ipſi iurare teneantuꝛ de non reuelando, quæ inibi tractata fuerint.

Diebus, quibus hæc electio durat, Cameræ Procuratoꝛ Capitula hæc ſemper ſecum afferre debeat, & ea, vt dictum eſt, in Congregationis initio perlegere, diligenterque animadvertere, vt obſeruentur, ſummoque ſtudio inuigilare, vt qui nominantuꝛ, habiles ſint ad officia, ad quæ nominantuꝛ: iuxta formam præſentium Capitulorum: & ſi qui inhabiles nominentuꝛ; ſe opponere, & obiicere: alioqui ipſe poenam centum aureoꝛum incurrat.

Qui Officiales in ſolemnitatibus Magiſtratum comitari tenentur.
CAP. XXIX.

IN omnibus Solemnitatibus, quibus Populi Magiſtratus interuenire ſolet, vt ſunt dies feſtiuitatum Sancti Antonii Abbatis, decima ſeptima Ianuarij. Sancti Blaſij Epiſc. & Mart. tertia Februar. Beatæ Franciſcæ Rom. nona Martij, Sancti Georgij Mar. vigeſima tertia Aprilis, Apparitionis Sancti Michaelis Archan. octaua Maij. Octauæ ſolemnitatis Corporis Chriſti, qua die, itur ad Eccleſiam ſancti Marci, Sancti Alexij Confeſſoris decima ſeptima Iulij. Aſſumptionis Glorioſiſſ. ſemper Virginis Dei Genetricis Mariæ decimaquinta Auguſti Natiuitatis eiuſdem, octaua Septemb. Conceptionis eiuſdem, octaua Decembris, & ſi quæ aliæ fuerint, intereſſe, teneantuꝛ Senatoꝛ, Conſeruatoꝛes, Capita Regionum; Cancellarij, Scribæ Senatus, Aduocatus, & Procuratoꝛ Cameræ, Camerarius, Secretarius, Scriptoꝛ Conſeruatoꝛum, Depoſitarius Palatij, Reuiſoꝛ Palatij Conſeruatoꝛum, & Computiſta. Tredecim, & viginti ſex Conſiliarij, & Comeſtabiles Regionum. Qui verò defecerint, ipſo iure amittant emolumenta, quæ eis pro illa aſſociatione dari conſueuerunt, illico locis piis applicanda, & mox eadem Conſeruatoꝛes, ad ipſa pia loca eoꝛum arbitrio per eoꝛundem Magiſtꝛum domus, qui de conſignatione ſchedulam recipere, & oſtendere debeat, deferri, & erogari faciant, exceptis tamen deficientium Comeſtabilium emolumentis, quæ eoꝛum Collegio pro maritandis puellis ſuperius de offic. Capitum Regionum cap. viij. applicata ſunt.

De applicatione pœnarum delinquentium officialium prædictorum.
CAP. XXX.

POenæ omnes pecuniariæ, quæ ex quacumque contrauentione præſentium Conſtitutionum, à quouis Magiſtratu, Officiali, aut perſona ex iis, qui hactenus in hoc tertio libro deſcripti ſunt, debentuꝛ, quæ alteri loco, aut perſonæ, non ſunt applicatæ, ipſo iure debeantuꝛ, & applicatæ cenſeantuꝛ ornamentis, & rebus neceſſarijs Palatij Conſeruatoꝛum, & ea de cauſa perueniant in manus Depoſitarij eiuſdem Palatij eroganda de mandato Conſeruatoꝛum & Prioris eoꝛum, vel duoꝛum ſaltem ex eis manu ſubſcripto, & Populi ſigillo ſignato, ex quibus nulla retentio per depoſitarium fieri poſſit; & ſi pro ornamentis neceſſariæ non fuerint, fabricæ Palatij prædicti applicatæ intelligantuꝛ.

De forma in venditionibus Reddituum Romani Populi ſeruanda.
CAP. XXXI.

OFficia Romani Populi, quæ ad certum tempus vendi conſueuerunt, officijs Executoꝛum Conſeruatoꝛum, & Ripæ, quę nec vendantuꝛ, nec ſub aliqua reſponſione concedantuꝛ, exceptis, non aliter vendi poſſint, quàm ſi Conſeruatoꝛes, Prior Capitum Regionum, duo Capitaꝛ Regionum, ad id electi, Aduocatus, & Procuratoꝛ Cameræ, & tres Cuſtodes officiorum de moꝛe etiam electi, interueniant. Quibus vocatis, & congregatis (præuiis ſolitis Pręconiis) ſubhaſtentuꝛ, & plus offeꝛenti, accenſa candela, vt moꝛis eſt, & non alias deliberentuꝛ, nulluſque qui cedulam bancariam, aut alterius idoneæ perſonę de ſoluendo pretium licitandum infra triduum, iuxta formam Capitulorum de ſuper faciendorum, non habeat, ad licitandum admittatuꝛ: & aliàs, vel alio modo ſubhaſtatio, & deliberatio facta non valeat. In venditionibus autem officiorum huiuſmodi, & aliorum quorumcunque introituum Romani Populi, non liceat Conſeruatoꝛibus, aut Priori, aut quibuslibet Capitibus Regionum, aut Cuſtodibus officiorum ad id, vt præfertuꝛ deputatis, ad venditionem prædictam offeꝛre, nec ipſi, nec quiuis alij Romani Populi officiales, qui in prædictis quoquo modo interuenerit, aut quoꝛum opera in his Rom. Populus vtitur publicè, vel clam cum oblatoꝛe quomodocunque, aut quandocunque participare, ſub pœna mille aureoꝛum eo ipſo incurrenda: necnon annullationis contractus, & refectionis damnoꝛum, & intereſſe, quæ propterea Populus ipſe ſuſtinere poſſet: ea tamen moderatione, & declaratione adiecta, quòd ſi quis ex ſupradictis, cuius opera, vel officio Populus Romanus in eiuſdem venditionibus, locationibus, ſiue appaltis vtitur, qui tamen ius diſponendi non habeat: voluerit ad vtilitatem Romani Populi ad licitandum admitti, & in actis declarauerit, & eam declarationem Conſeruatoꝛibus, & aliis ſupradictis inſinuauerit, depoſita in eo actu penitus, & omninò adminiſtratione & opera, quam in prædictis exhibebat, & nihil omninò ſui officij, & auctoritatis in eo actu impendendo; ſed tanquam priuatus, & vt cæteri ad licitandum, & offeꝛendum admitti poſſit, & debeat.

Ne quis pluribus fungatur Officijs.
CAP. XXXII.

NVllus ad aliquam adminiſtrationem bonoꝛum Romani Populi deputatus religi, aut deputari poſſit ad aliam ſimilem adminiſtrationem prima durante, nullique Ciui liceat plura of-

officia, quæ propter personale exercitium incompatibilia reputantur, retinere; & qui habet, vno retento, aliud, vel alia infra sex menses, resignare, aut vendere, iuxta officij naturam teneatur.

De Officijs per Substitutos non exercendis.
CAP. XXXIII.

OFficia omnia, omnesque dignitates Curiæ Capitolij, & Romani Populi, quæ in Vrbe administrantur quocumque nomine nuncupentur, per illas easdemmet personas impleantur, quibus collatio, prouisio, siue quæuis concessio facta fuerit, & nullatenus per substitutum aliquem, quantumuis idoneum, exerceantur. Qui contrafecerit, si sit officialis ad vitam, salarium, emolumentaque officii per integrum annum amittat, & ipse ab officio sit suspensus, excepto Cameræ Procuratore, qui vnà cum eius substitutis vrgentibus negotiis suum officium valeat exercere. Si vero officialis ad tempus, ipso iure officio, salario, & emolumentis, etiam si illud ex causa haberet onerosa, priuatus existat. Qui verò pro substituto prædictorum se gesserit, aut inseruire ausus fuerit, pœnam aureorum quinquaginta quoties contrafecerit incurrat. Aducnæ autem, quibus aliqua Populi Romani officia, vel exercitia conceduntur, siue locantur, si ipsi per se non exercent causa infirmitatis, duntaxat excepta, pariter salarium, emolumenta, & officium, etiam si illud soluta pecunia acquisierint, amittant, & Substituti pro eis exercentes pœna supra præscripta puniantur.

De Officialibus incidentibus in Brigam
CAP. XXXIV.

SI quis officialis etiam ad vitam sua arrogantia, vel culpa in inimicitiam, vel brigam incurrerit, salario careat, & emolumentis; & ab officio suspensus maneat, inimicitia, vel briga durante.

Vt officia Terrarum Romani Populi, Ciuibus committantur.
CAP. XXXV.

OFficia omnia terrarum, & oppidorum Romani populi, Romanis Ciuibus, & non aliis cõmittantur, & gratis: minores tamen annis triginta quinque ad ea religi, & deputati nõ possint.

Vt Officiales Terrarum Romani Populi caueant de stando Syndicatui.
CAP. XXXVI.

QVicumque ad aliquod officium exercendum in Terris, & Oppidis Romano Populo subiectis electus, seu deputatus fuerit, caucre omnino teneatur penes acta Notarii Conseruatorũ, cum fideiussoribus idoneis de stando, & parendo Syndicatui: & si ad Vrbem finito officio redierit, sine litteris attestantibus ipsum rectè administrasse, & sententiæ Syndicorum paruisse; vltra quod redire ad locum, & sententiæ parere teneatur, tãtundem pœnę nomine Fisco persoluat, quantum pro salario, dicto officio durante perceperit, ad quod etiam fideiussor cogi possit.

De Clericis ad Officia Capitolina non admittendis.
CAP. XXXVII.

CVm Sacri Canones Clericos à secularibus negotijs arceant, nullus Clericus beneficia obtinens Ecclesiastica, vel in Sacris ordinibus cõstitutus, officium aliquod seculare in Curia Capitolii, vel in Palatio Conseruatorum habere, aut exercere possit; quod si de facto, aut per ignorãtiam electus fuerit, omnibus salarijs, & emolumentis careat; & si qua acceperit, restituere teneatur.

De electis ad Officia recusantibus acceptare.
CAP. XXXVIII.

QVilibet Romanus Ciuis, qui ad aliquam dignitatem, officium, aut administrationem ex pertinentibus ad Populum Romanum electus, aut deputatus extiterit, munus sibi iniunctum cum alacritate, fide, & syncerirate suscipiat, & exerceat. Qui vero cessante legitima causa recusauerit, pœnam quinquaginta aureorum incurrat; de causa autem legitima Conseruatores, adhibitis Priore, ac tredecim, & viginti sex Consiliarijs cognoscant, & inducent.

De officio Magistrorum Viarum.
CAP. XXXIX.

MAgistri Viarum de his cognoscant, & iudicent, quæ in statutis eorum officio præscriptis, & in eorum priuilegiis continentur, necnon, & de his de quibus simul cum Reuerendissimo Domino S. R. E. Camerario per priuilegia & litteras Apostolicas cognoscere possunt, in quibus quidem ad reuerendam Cameram Apostolicam reclamari, seu appellari debeat. In ordinariis autem liceat, vel ad eandem Cameram appellare, seu recursum habere: vel ad Capitaneum appellationum prout appellans elegerit appellare.

Expleto officio tam ipsi, quam Assessor, Submagistri, & Notarius per syndicos Senatoris, & Iudicum ex Bussula pro tẽpore extrahendos syndicentur: Ipsorumque Magistrorum Assessor, & Notarius taxas mercedum, & sportularum iuxta præfinitum modum, sine Tabulam infra cap. CIX. de Viaticis Iudicum, & salario Assessorum, & cap. LXXXXVII. de mercede Notarii Magistrorum Viarum obseruare teneatur: & si vltra quid acceperint, eandem pœnam incurrant, quam alii Iudices Assessores, & Notarii Capitolini incurrunt.

Si pro viis dirigendis, aut plateis ampliandis, vel construendis, aliquas solutionum impositiones, quas taxas appellant, fieri contingat, formã in litteris Summorum Pontificum & præcipuè felic.

Google

lic. record Iulii Tertii, Pii Quarti, & pii Quinti, & Sanctiſſimi Domini Noſtri Domini Gregorij Decimi Tertij, in fauorem Populi Romani contentam, reſpectiuè reſeruare teneatur.

Si opus aliquod ad reparationem, ſiue ſubſtructionem viarum, aut Pontium, vel ſimilium, tam intra, quàm extra Vrbem faciendum ſit: pro quo ab adiacentium prædiorum Dominis contribui debeat, hanc formam omnino ſeruare teneantur.

Opus ipſum faciendum in primis diligenter à Romani Populi Architectore inſpiciatur, de quo ipſe ichnographiam, ſiue plantam ſumere debeat; & per ipſum impenſa neceſſaria diligenter calculetur, quo facto de ipſorum Magiſtrorum, & duorum Nobilium ad id à Populo quotānis deputari ſolitorum, mandato omnes quicumque intereſſe habentes, per publicum edictum, etiam in loco reparando publicandum, & inibi affigendum, & qui certi erunt, etiam per Mandatarium, & inſcriptis dimiſſa cuique ipſorum, ſaltem in manibus domeſticorum, vel vbi non fuerint, in oſtio domus affixa breui ſchedula, & pro certa die, & hora, & cum cauſæ expreſſione, conuocentur in Palatio Conſeruatorum, vel alio commodiori loco. Illiſque coadunatis, cum interuentu Domini Clerici Reuere. Cam. Apoſt. viarum pro tempore Præſidentis, ac Capitis illius Regionis, vbi opus eſt faciendum (ſi intra Vrbem ſit) neceſſitas exponatur, operis formula demonſtretur, & impenſa neceſſaria declaretur. Quo facto ipſi Conuocati, quatuor, aut ſex ex eis eligant, qui in taxatione facienda debeant interuenire: Quod ſi prædicti ad taxam deputati vocati pro certa die, loco ad taxam faciendam, venire ceſſauerint, aut aliter ceſſauerit; poſſint Magiſtri cum duobus illis à Populo electis, habita in ſcriptis Mandatarii relatione, cum ſolis venientibus, ad taxam deuenire, quæ per eundem Clericum Præſidentem Viarum ſubſcribi debeat, vltra Magiſtrorum Deputatorum, & Electorum ſubſcriptionem. In prima autem Congregatione, Depoſitarius vnus de intereſſe habentibus, vel alius Congregationi beneuiſus, eligatur; penes quem pecuniæ exigendæ deponantur, quæ non aliter per ipſum Depoſitarium ſoluantur, quam de mandato Magiſtrorum, ſubſcripto ab eodem Clerico Præſidente Viarum, & ab vno alio ex Deputatis ab intereſſe habentibus, qui notam, ſeu rincontrum retinere teneatur. Depoſitarius vero aliter ſoluens, de ſuo ſoluiſſe intelligatur. Ante tamen, quam opus faciendum locetur, capitula ab ipſo Architectore fiant, confirmata à dictis duobus Deputatis à Populo, & à duobus aliis electis ab intereſſe habentibus, in quibus contineatur qualitas, & quantitas operis, forma, et ex qua materia opus faciendum ſit. Quo facto ponantur edicta in ſcriptis: affixa in viis, et in plateis, & compitis capitula prædicta continentia, ad hoc vt Redemptores operum concurrere poſſint, qui oblationes per ſchedulas clauſas, & ſigillatas, Notario exhibeant: quibus diligenter viſis, prædicti Magiſtri. Deputati, & Electi, illi opus faciendum locent, qui meliorem conditionem obtulerit: dum tamen idonee caueat, ſe opus prædictum iuxta Capitulorum formam perfecturum.

Caueant autem Depoſitarii, quicumque erunt, necnon Magiſtri, Deputati, et Electi, ne pecunias ad vnum opus paratas, in aliud etiam ſimile vertant aut ſolui mandent; ſcientes ſi contrafecerint; ſe de ſuo inſolidum reſtituturos.

Si qua loca ex directionibus Viarum, aut alias vacua remanebunt, qui vicinis, aut aliis concedi poſſint, aut ſi qua cæmenta, lapides, ligna, tegulę, lateres, marmora, columnæ aut ſimilia, nec non et ferramenta omnia ex ruinis faciendis, ſupererunt: ea omnia bona fide plus offerenti vendātur, et pretium in opere faciendo, ad exonerationem intereſſe habentium conuertatur: ita vt de pretio extrahēdo prius Dominis olim loci diruti (ſi ipſi maluerint) ſatisfiat, et nullatenus commodo Magiſtrorum cedat; Architectoris vero merces ex pecuniis conferendis ſoluatur.

In venditione autem locorum prædictorum, Vicini omnino cæteris præferantur. Sed etſi loca aliqua antea publica, ex viarum directionibus, aut conſtructionibus vacua remaneant, quę per ſe, vel ad ædificandum, aut ad colendum vtilia ſint: illa plus offerenti vendantur. Vicinus tamen cæteris eodem pretio præferatur. vbi vero ita angusta ſunt, vel ex quauis alia cauſa aliis, quàm Vicinis, inutilia: tunc vt decori publico conſulatur, cogantur Vicini pro modo Regionum illa emere pretio per duos Peritos exiſtimando: quod conuerti debeat, vt ſupra.

Pecuniæ omnes, quę tam à Planſtralibus, ſiue Carrecterijs, quam ex Apocheis Artificum, ſiue negotiatorum ab ipſis Magiſtris viarum exiguntur in aliam cauſam, quàm in viarum purgationem nullatenus conuerti poſſint: excepta tertia parte pecuniarum, quæ à Carrecterijs exiguntur, quam in partem emolumentorum officij ſibi retinere poſſint.

Inſuper quoties vias lapidibus, aut lateribus, ſiue ſilicibus, aut ſimilibus ſterni contigerit, teneantur Magiſtri per octo dies ad minus, antequam opus aggrediantur? Dominis domorum, aut illis, qui penſiones illarum exigunt, necnon & Inquilinis per Mandatarium Curiæ cum dimiſſione ſchedulæ in ſcriptis, iuxta formam ſupra traditam denunciare, quid in illa via facere intendant, vt veniant; & cauſam (ſi quam habēt) rationabilem allegent, cur id fieri non debeat: Etſi ipſi per ſe opus deſignatum facere voluerunt, illud intra tempus competens per Magiſtros aſſignandum facere debeant, quo elapſo, illis non implentibus Magiſtri ipſi opus huiuſmodi facere & proſequi poſſint.

Curent autem Magiſtri, vt Fabri murarij in viis ſternendis, neque de nocte operentur, neque veteres lateres, & diminutos, nouis immiſceant, ſed ſummopere ſtudeant, vt opus lateritium nouis lateribus bene coctis; & tam ipſum lateritiū, quàm ſilicium, & cuiuſcumque alterius generis, optima calce, & arena bene commixta, atque ſubacta conficiatur, alioqui eoſdem ad opus de integro ſuis ſumptibus faciendum cogant, & in pœnam aureorum decem, in quolibet caſuum præmiſſorum condemnent, cuius pœnæ pars tertia accuſatori, ſeu ſecreto denunciatori (etiam ſi operis particeps eſſet) reliquum locis piis applicetur.

Præterea nullo modo permittant letamina, aut immunditias in vias, plateas, aut loca quæcumque intra mœnia Vrbis proijci, aut proiectas

à quo-

à quoquam retineri, aut vias publicas, siue vicinales à quoquam claudi, aut occupari: sed clausas, aut occupatas illico aperiri mandent: sed & illud prohibeant, ne per vias, & plateas Vrbis (præsertim vero tempore æstivo) aliqui ignes maximè rerum maleolentium fiant: alioqui contrauenientes in quolibet casuum prædictorum, ad pœnam aureorum decem plus, minus eorum arbitrio, iuxta facti, & personarum qualitatem, applicandam, vt supra, condemnent, & ad eam soluẽdam cogant. In quibus omnibus casibus, si in condemnando, & exequendo negligentes fuerint, de suo soluere in syndicatu teneantur.

Postremo Magistri viarum, & submagistri omnino caueant, ne à Fabris murariis, quibus ex quacumque materia, & in quacumq; forma, vias siue Plateas, intra, vel extra Vrbem sternendas, locant, seu sternendi facultatem concedunt, aliquid vllo modo sub quouis prætextu, aut colore, per se ipsos, aut interpositas personas, etiam si esculenta, & poculenta sint, accipiant: ipsique Fabri murarij ne dent, aut promittant: alioqui tam ipse dans, & promittens, quàm ipsi Magistri, & Submagistri pœnam aureorum centum vice qualibet incurrant; Et insuper ijdem Magistri, & Submagistri de hoc ipso etiam in syndicatu condemnari debeant. Ad accusandum autẽ, tam dantes, & promittentes, quàm recipientes, ipsi etiam Fabri murarij, qui dederunt, vel promiserunt admitti possint: & si plures sint huius criminis socij, qui ex eis accusando, seu deferendo præuenerit, & probauerit, impunitatem consequatur; & nihilominus tertiam partem pœnæ lucretur. Qui vero ex Fabris murariis condemnati, pœnam intra Mensem non soluerint, fustibus per Vrbem cæsi, in exilium mittantur. De præmissis quoque, durante etiam Magistrorum officio, ab Illustrissimo, & Reuerendissimo S.R.E. Camerario, siue Reuerendo Clerico Cameræ Apostolicæ, Viarum Præsidente, cognosci possit.

De officio Magistrorum Iustitiariorum.

CAP. XL.

MAgistrorum Iustitiariorum iurisdictio, sit, & esse intelligatur circa lites, quæstiones, & differentias, quæ inter vicinos oriuntur de sepibus, foueis, siue fossatis, limitibus, viis vicinalibus, seruitutibus actus, itineris, vel viæ vinearũ, & arundinetorum existentium intra, vel extra Vrbem cum annexis, & dependentibus à prædictis, & de furtis, & damnis datis in vineis, & arũdinetis prædictis, vel illis annexis, & non aliàs, nec de rebus aliis. In his autem casibus summariè, simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta procedere, & cognoscere possint, & debeant; & ab eis ad Capitaneum appellatione appelletur, ipsorumque Assessor, & Notarius taxam mercedũ infra adscribendam, vt alii Capitolini, seruare teneantur.

Statuta eis tradita, siue edicta per eos emittenda, & in fine huius voluminis descripta inuiolabiliter obseruare teneantur: quoties contrauenerint, pœnam vigintiquinque aureorum incurrant, pro tertia Accusatori, & pro reliquis partibus Patio Conseruatorum, applicandam. Et eorum officio finito, tam ipsi, quam eorum Assessor, & Notarius per Syndicos Senatoris, & Iudicum ex bussula pro tempore extrahendos syndicentur.

Licentiam vendendi per Vrbem, aut in apothecis, vel plateis vuas cicarias, vt Apianum, siue Muscatellum, Gattolacium, Dactilirem, siue Corneam, aut Corinthiam, siue Passarinam, neque aliam vuarum speciem ad comedendũ sine expresso voto Conseruatorum alicui concedere non valeant. vt iuxta qualitatẽ annorum, & temporum, saluti corporũ & vini vbertati consolatur.

Pro damnis datis in Vineis, Arundinetis, Sepibusque earumdem, & Terrulis illis annexis, quos Sodos vocant, sepibus tamen, seu fossatis, vel muris circundatis, & à Dominis custoditis, tam pro interesse Dominorum dictorum locorum, quã pro pœna in eorum edictis comminata; non nisi ad querelam Dominorum dictorum locorũ procedere possint; exceptis furtis factis in Vineis, & Cannetis à Dominis custoditis: in quibus furtis etiam ex eorum officio procedere possint: in aliis vero locis non custoditis nullatenus procedant: si contrafecerint, processus per eos formandus irritus sit, pœnamque aureorum quinquaginta incurrant, partique ad restitutionem damnorum, & interesse teneantur.

Pro licentiis in scriptis, iuxta memoratorum dictorum formam, ab eis dandis, & concedendis Pomariis, seu Fructarolis, aut quibuscumque aliis vendendi fructus, & poma quæcumque, aut vuas cuiuscumque generis maturas, vel acerbas (quas Agrestam dicimus) & pro portandis ad vendendum in publicis Prateis, seu certis emptoribus Arbores fructiferas, vel insitas, vel etiam pro licentiis eundi, & redeundi ad pascendum Caprariis dandis: nihil omnino recipere possint; sed illas, quoad fructus poma, vuas, & Arbores prædictas, omnibus habentibus licentiam à Dominis prædiorum, vnde illas afferunt, vel à Rectoribus locorum, vnde illas extrahunt, si Aduenę sint, gratis, & sine aliqua solutione omni mora postposita dare teneantur; quod si aliquid receperint, aut præmissis quouis modo contrauenerint, ad restitutionem teneantur, & pœnam vigintiquinque aureorum, toties quotics contrafecerint, incurrant, & de his etiam in syndicatu rationem reddere, & syndicari debeant, per Syndicatores prædictos.

In pœnis per eos in eorum edictis contra trasgressores imponendis, & comminandis, non possint metam vigintiquinque ducatorum de carolenis excedere; quarum tertia pars accusatori, vel denunciatori, tertia eorum officio, & reliqua fabricæ Palatii Conseruatorum applicetur. Quicquid secus fecerint, irritum sit, & inane.

Notarius ipsorum Magistrorũ (vt omnis fraudis suspicio cesset) denunciationes, accusationes, siue querelas omnes, in vno libro apte composito & paginis numeratis, statim cum deferuntur describere debeat, & in cuiusque margine cassationes, siue abolitiones, vel condemnationes cum die, & causa adnotare.

Item in alio libro similiter compolito Testium dicta, & depositiones, separatim tamen, quæ ad Ciuilia, ab eis quæ ad Criminalia negocia pertinent, describere, & adnotare debeat, & nullate-

nus

nus in foliis, seu chartis dissolutis, aliàs quolibet casuum prædictorum pœna Ducatorum auri decem incurrat, & partibus ad interesse teneatur.

Scripturas omnes successori in officio per inventarium consignare teneatur: ipse vero successor inuentarii huiusmodi copiam authenticam in Archiuio Romani Populi reponere debeat; qui contrafecerit, pœnam supradictam incurrat, & partibus ad interesse pro deficientibus, vel deperditis scripturis, vt supra teneatur.

De Arte Bobatteriorum.
CAP. XLI.

ANtiquà, & nobilis Ars Agriculturæ, seu Bobatteriorum in suo robore maneat, liciatque hominibus de dicta arte condere Statuta, prout hactenus consueuerunt, & prout illa nunc habent etiam à summis Pontificibus confirmata, quæ & obseruare teneantur, ac Senator in exequendis edictis, mandatis, & sententiis ab eis latis, auxilium, & fauorem præstare teneatur.

De Consulibus Artium.
CAP. XLII.

QVodlibet Mercatorum Artificum, & Negotiatorum licitum Collegium duos Consules, vnum Camerarium & vnum Notarium habere debeat: qui Consules, & Camerarius de ipso Collegio esse debeant, & sint Apothecarum domini, vel socii in capite: ipsique Consules plenam habeant protestatem cognoscendi, & terminandi omnes quæstiones causarum ciuilium, vertentes tantummodo inter ipsos homines de arte, & de rebus spectantibus ad ipsam artem, super quibus ad eos recursum fuerit: & nullum, qui de dicta arte non sit, de re, quæ non sit de eadem arte, ad litigandum coram ipsis, cogere possint: illæ autem hoc casu intelligantur artes, quæ fuerint artium capita, membra autem sub capitibus contineantur.

De Statutis Artificum Senatori, & Conseruatoribus exhibendis.
CAP. XLIII.

COnsules Mercatorum, & aliarum omnium Artium, statuta eorum cum primum ea fecerint, & deinceps in fine cuiuslibet quinquennij Senatori, & Conseruatoribus approbanda exhibere teneantur; & illis ante eorum approbationem minimè vti possint. Quæ autem ab eisdem Senatore, & Conseruatoribus approbata fuerint, pro approbatis habeantur Dum tamen sint licita, & honesta, & non sint in detrimentum Reipublicæ, seu contra præsentia Vrbis statuta, & Monopolium non contineant, quod in ipsa approbatione exprimi debeat. Iis vero casibus, etiam si expresè approbata essent, nolumus aliquo modo valere, nec eis vti posse.

Cassamus autem, & abolemus, & pro cassis, & abolitis haberi volumus omnia, & quæcumque statuta: suprascriptorum omnium Artificum, tam facta, quàm facienda, in quibus quoquo modò Consules, seu Camerarius earumdem artium, ex quacumque causa facultatem imponendi, aut exigendi collectam, aut quamuis aliam solutionem ab hominibus, & famulis dictæ artis, habebant, vel habent.

Quòd si forte aliquando vrgens necessitas collectas, aut taxas huiusmodi imponendi immineat, non alio, quàm sequenti ordine imponi, aut exigi posse mandamus. In primis vocentur omnes, & singuli de vniuersitate, seu arte, quibus huiusmodi impositio facienda est, per Mandatarium in scriptis, pro certa die, & hora, & loco, expressa etiam causa, pro qua vocantur personaliter, si reperiri poterint: sin aurem dimissa schedula in manibus domesticorum, quibus conuocatis, assistente Deputato à Conseruatoribus, causa necessitatis exprimatur, & si duæ tertiæ partes venientium, id opportunum, aut necessarium fore censuerint: tunc ad Conseruatores earur, vt statim dicetur: consensus autem per vota secreta, nempe per pillulas vel fabas per Notarium dictæ artis, assistentibus tribus, aut quatuor ab ipsa vniuersitate eligendis, vt fraudi locus non relinquatur, colligi debeat, quo facto negotium ad Conseruores deferatur: Qui de causa, an legitima sit, conuocatis Capitibus Regionum, & secreto Consilio, cognoscant, & si à dicto Consilio approbata fuerit, deputetur ab ipsa Vniuersitate Depositarius, qui dictas pecunias recipiat, & de exactis, & expensis rationem reddat, tam ipsi Vniuersitati, quàm Conseruatoribus, siue vni Nobili ab eis deputando, nec in aliam causam expensum admittatur, quàm in eam, quæ ab initio fuerat proposita, & approbata. Qui in præmissis aut eorum aliquo contrauenerit, pœnam quinquaginta aureorum, fabricæ Palatij Conseruatorum applicandam incurrat, & duplum parti restituat.

Item prohibemus dictis Consulibus, & Vniuersitatibus, ne pro matriculandis, aut approbandis Magistris, seu pro danda facultate exercendi artem quamcumque, audeant, vel præsumant quicquam, publicè, vel occultè ab examinando, vel approbando recipere, aut exigere: sed habiles statim cum eos habiles repererint (vbi Ars peritiam requirit) admittant: si contrafecerint pœnam viginti quinque aureorum, vt supra applicandam incurrant, duplumque læso restituant. Notario tamen licere volumus pro fide, & matricula, vsque ad duos Iulios, & non vltra à quolibet recipere, sub pœna prædicta.

Cassamus item, irritamus quæcumqu statuta prædicta, per quæ pœnæ, aut pœnarum pars Consulibus, Camerario, aut Notario applicantur: sed eas omnes locis piis, & ad pium vium applicari volumus. Qui contrafecerit, pœnam prædictam, vt supra, applicandam incurrat.

Cassamus pariter, & annullamus omnia eorum statuta, quæ prohibent opus cęptum ab vno Magistro, alium prosequi, aut explere posse primo inuito, aut antequam primo sit satisfactum. Qui contrafacere ausus fuerit, eandem pœnam, vt supra applicandam incurrat.

Item & omnia statuta, quæ prohibent nouam apothecam aperiri propè aliam, nisi distet ab ea certo

certo cannarum nnmero, vel ſpatio, ſimiliter caſſamus, & improbamus. Qui contra tentare auſus fuerit, pœnam prædictam, vt ſupra applicandam incurrat.

Vt Officiales Artium ſint Annales.
CAP. XLIV.

COnſules, & Camerarij artium, meram anni in eorum officiis excedere non poſſint, nulluſque ad dicta officia eligi debeat, niſi eam artem per annum ad minus publicè exercuerit, nec vllus elapſo anno confirmari, aut de nouo ad dicta officia, niſi biennium interceſſerit, eligi poſſit.

Vbi iusdicant Conſules Artium.
CAP. XLV.

COnſules Artium, ius dicant in Portica Palatij Conſeruatorum, & in locis ſibi aſſignatis, velaſſignandis: nullique eorum liceat in propriis domibus ius dicere, nec alibi, quàm in proprio Tribunali, Notarius vllo modo illis aſſiſtat; alioqui acta ſint irrita, & tam ipſi, quam Notarius, pœnam aureorum decem, vice qualibet incurrant.

De Ponderibus.
CAP. XLVI.

OMnes Mercatores, Artifices, & negotiatores Vrbis, & quiuis alij, qui ad pondus vendunt, aut permutant, ad appendendum omnia, quæ ad vſum humanum neceſſaria fuerint, aut quomodolibet oportuna, vna eademque libra (nempè vnciarum duodecim) vti debeant: quæ libra, ſiue lancinus appendatur: Singula pondera, ſiue Statera ipſum marcum ſolito ſigno Dohanerioru ſignata ſint; dictumque ſignum bis in anno renouetur: Iiſdem autem ponderibus, in Vrbe, Ciuitates omnes, Oppida, & Caſtra, de diſtrictu vti debeant, licet illorum ſigna renouare non teneantur in dohana.

Lanij, Piſtores, Salſamenterij, Piſcarij, Pomarij, & & reliqui omnes Artifices, & Negotiatores, & demum omnes, qui ad pondus vendundum in eorum domibus, apothecis, ſiue apothecarum ſcamnis, ſeu menſis, aut lapidibus vendunt; penſiles ſtateras cum ſuſtinente annulo habere debeant: & omnes, qui volunt ad maiora pondera vendere, maiores ſtateras habere debeant: ſtateræ autem maiores ad huiuſmodi maiora pondera appendenda quatuor libras pro centenario librarum emptori plus tribuant: Qui in aliquo ex præmiſſis contrafecerit, & quoties, pœnam aureorum viginti quinque incurrat.

Extraordinarij maiores etiam de prædictis inquirere poſſint, & quoſcumque etiam quouis priuilegio ſe exemptos eſſe prætendentes, viſitare; & ſi pondera non æquæ, aut immunita. vel non ſignata, aut aliàs vitium, vel fraudem, ſiue in ponderibus, ſiue in ſtateris deprehenderint, maiori Gabellario, ſiue alijs, ad quos de huiuſmodi reliquenta pertinet, defecerant, & pœnæ tertiam partem lucrentur.

Muliones, cæterique vectores fæni, dum nouum fænum ad Vrbem portant, ſalmas minoris ponderis librarum trecentarum, demptis retibus, & funiculis, ferre non poſſint: alioqui fænum, & animalia illud vehentia amittant, ſi ſua ſint; ſin minus, tribus funis ictibus pœna plectantur: Nec eis liceat aliquam fœni, vel paleæ portionem, ſibi facere, vel aſſumere, ſed totum ſit Domini: alioqui poenam aureorum duorum vice qualibet, & pro vnaquaque ſalma incurrant.

De Menſuris.
CAP. XLVII.

RVbitella (quæ Rubli dimidia pars eſt) frumenti, hordei, leguminum, & ſimilium qua in Vrbe vtimur, & cuius marmorea menſura in Capitolio conſeruatur, omnes Ciuitates, Caſtra, & loca de diſtrictu Vrbis etiam forte exempta, in vendendo, & emendo, vti debeant: qui contrafecerit, ſi Ciuitas, ducentorum; ſi Caſtrum, vel Terra, centum; ſi particularis perſona, quinquaginta aureorum pœnam incurrat.

Calcis quoque, & ſalis Rublitellæ iuſtæ eſſe debeant, ſecundum marmoreas formulas, quæ in Capitolio ſeruantur: quæ quidem Rublitellæ omnes tam frumenti, & aliarum rerum, quàm etiam calcis ſigillo Dohanæ, ſalis verò Camerę Apoſtolicæ, & Populi Romani ſigillis ſignatæ eſſe debeant: alioqui illis in vendendo vtens, pœnam viginti quinque aureorum incurrat, & damnum parti læſæ reſarciat: Calcis autem menſuratores per Conſeruatores debeant approbari.

Congitellæ, quę Congii dimidia pars eſt, tam vini, quam olei, ſint exactæ menſuræ cum illis marmoreis, quæ in Capitolio ſeruantur, & debeant eſſe, vt ſupra per Dohanerios ſignatæ, ſub pœna prædicta. Quibus Congitellis tam Ciues, & Incolæ Vrbis, quam Ciuitates, Terræ, & Caſtra prædicta, in vendendo & emendo vti debeant: qui contrafecerint, pœnam de qua ſupra in Rublitella diximus, incurrant.

Salma vini, eſt congitellarum viginti quatuor, & cum quælibet congitella conſiſtat ex petittis, ſiue buccalibus quatuor, erit ſalma cadorum, ſeu barrilium trium; vnumquodque verò barrile eſt buccalium triginta duorum; ſalma autem muſti eſt congitellarum viginti ſex.

Nullus qui vinum, aut oleum, frumentum hordeum, aut quęuis alia vendit ad menſuram, alia menſura vti poſſit, quàm ſigillata ſigillo Dohanæ, quod debeat ſingulis ſex menſibus renouari: qui contrafecerit, pœnam de qua in capitulis Gabellarij maioris, incurrat.

Barrillarij omnes, Phalangarij, ſeu Fachini, & alij quicunque, qui barrilibus vtuntur, ac etiam illi, qui in vindemijs muſtum deferunt, barrilia iuſtæ menſurę habere debeant, & ſigillata ſigillo Dohanæ; alioqui pœnam aureorum viginti quinque quoties contrauenerint, incurrant. Liceat tamen Mulionibus, & aliis, qui vinum à conuicinis Ciuitatibus, Terris, & Locis ad Vrbem ad vſum particularium perſonarum, & non pro mer-

cimoniis, siue Magazenis aluehunt, pro vectura vtilitate, barrilibus maioris mensuræ vti; non tamen minoris; quibus maioribus sigillum prædictum adhibere non oportet.

Tabernarij, cæterique omnes, qui vinum minutatim vendunt, has mensuras in eorum tabernis sigillatas sigillo Dohanæ habere debeant. Videlicet petittum, siue Buccale, Medium, quod est Buccalis dimidia pars, Foliettam, quæ est Buccalis pars quarta, & semifoliettam; quarum mensurarum vascula sint angusto ore, & modicum rostrata, iuxta eorum formas æneas, signo Populi Romani impressas, Dohanerijs tradendas, alioqui pœnam incurrant in Constitutionibus maioris Gabellarij expressam: qui verò semifolietta caruerit, aut cum ea vendere recusauerit, pœnam aureorum quiuque vice qualibet incurrat.

Olearij, qui oleum minutatim vendendum per Vrbem deferunt, teneantur secum non solum Medium, sed Foliettam quoque oleariam, solito signo signatam, perferre, & cum ea petentibus vendere; alioqui aureorum quinque vice qualibet pœna multentur.

Aquarii, qui aquam per Vrbem vendendam afferunt, habere debeant cupas, siue cupellas mensuræ ad minus quartæ partis barrilis, ita vt sint singulæ Buccalium octo, quæ debeant esse signatę signo Magistri, qui eas conferit; alioqui ipsi Aquarij cupas perdant, & duorum aureorum pœna mulctentur: quod si signatæ signo Magistrorum, minoris mensuræ repertæ fuerint, pœna Magistro duplicetur, & nihilominus Aquarius puniatur vt supra.

Puteolanarii, siue Arenarii puteolanam in bigontijs deferentes, habeant bigontios signatos sigillo Romani Populi, gratis per Conseruatores imprimendo, vt sint iustę mensuræ: deferentes autem eam in saccis, debeant habere saccos iustę mensuræ, nempè longitudinis palmorum sex, & latitudinis palmorum duorum: qui sacci debeant esse signo Domini ipsorum signati; alio qui saccos, & bigontios amittant, & pœnam aureorum decem vice qualibet incurrant.

Cuparij, siue Fabri lignarij, qui barrilia, cupas aquarias, & bigontios arenarios faciunt, ea iustæ mensuræ, aut maioris fabricare teneantur, minoris, aut nullo modo conficiant. Cum primum verò huiusmodi vasa perfecerint eorum proprio sigillo, quod sibi quisque elegerit igniro in tympanis, vel lateribus signare teneantur. Formam autem sigilli prædicti cum eo vti volnerint, singuli Notario Cameræ Vrbis, qui illam custodiendam gratis recipiet, deferre debeat: Qui contrafecerit, ammittat omnia vasa, quæ in eius apotheca non signata, aut minoris mensuræ reperientur, & pœnam aureorum quinque vice qualibet incurrat.

De vendentibus rem pro re.
CAP. XLVIII.

MErcatores, & Artifices, & Negotiatores omnes cuiuscumque conditioni existant, teneantur omnia eorum mercimonia, res & bona tam simplicia, quàm composita ad vsum humanum quoquo modo pertinentia, pro his quæ vere sunt, & non vnam pro alia vendere: Exprimendo poscentibus præsertim ipsarum rerum existentiam, qualitatem, & loca vndè sint: si secus fecerint, bona vendita amittant, & pretium emptori restituant, & falsi pœnam incurrant, & per eos, ad quos spectat, puniantur, & pœnæ tertia pars accusatori applicetur.

De nundinis, & ordine in eis seruando.
CAP. XLIX.

CVm singulis diebus Mercurii, si dies ipsa feriata non sit; alioqui die præcedenti Nundinæ in platea Agonis fiant, & in ea Artificibus, & negotiatoribus pro omnium commoditate certa loca assignata fuerint: Nihilominus, quia crescente hominum cupiditate Artifices, & Negotiatores, qui Annonam tractant inter aduenas, qui ad Vrbem pro die nundinarum afferunt, se immiscentes, & discurrentes in emendis pullis, auibus, ouis, pomis, malis, pyris, nucibus, vuis, ficubus, castaneis, alliis, cæpis, leguminibus & aliis fructibus, & frugibus similibusque rebus ad annonã spectantibus, multas fraudes, in Ciuium emere volentiùm damnum adhibere cõperti sunt: Hac præsenti constitutione cauetur, vt habitatores Vrbis, qui in his vendendis versantur, Pullarii, seu Pullaroli, Pomarii, seu fructaroli, & Salsamentarii, siue pizzicaroli, quique in dicta nundinarium die, & alia illam præcedente ab aduenis emere prohibiti sunt, habeant & habere debeant in dicto Agonis foro, locum vnum ab aduenis, qui prædicta ad vendendum in foro afferunt, omninò separatum: Ita vt inter aduenas prędictos, & illos vrbicos pullarios, pomarios, & salsamentarios omninò intermedii existant calceolarii, sarctores, siue pelamantellarii, aut merciarii, aliique Vrbis artifices minimè annonam tractantes: Nullusque ex aduenis prædictis, annonam afferentibus, possit inter eosdem vrbicos annonarios, nec vrbici annonarii inter illos dicta die nundinarum durante, discurrere, vel manere. Qui contrafecerint, amittant poma, quæ emerint, & pœnam decem aureorum incurrant, minuendam, & augendam Conseruatorum arbitrio, pro rerum, & personarum qualitate.

Nec etiam liceat iis negotiatoribus, qui linũ, aut canabim in Vrbe vendunt, dicta die nundinarum, & eam præcedente, emere in Vrbe linum, aut canabim ab his, qui linum, aut canabim pro nũdinis vendendum afferunt, debeantq; & ipsi eodem die nundinarum permanere in loco omninò separato ab aduenis linum vendentibus, & inter eos non conuersari, vt de pullariis, & aliis proximè dictum est, alioqui bona, quæ emerint, amittant, & pœnam prædictam incurrant.

Nullus hospes, aut tabernarius, qui habeat propè suum hospitium, seu tabernam, domos, aut apothecas pullariorum, distãtes minori spatio cãnarum quinquaginta, possit die martis, vel die Lunæ, hospitarii, & recipere muliones aut alios aduehentes ad Vrbem, pullos aut oua, alioqui pœna aureorum decem, vice qualibet, & pro qualibet salma puniatur.

De

De non emendo in locis prohibitis.
CAP. L.

NVlli liceat in Vrbis diſtrictu linum emere ad effectum illud minutatim vendendi in Vrbe, nullique macellario, pullario, pomario, pizzicarolo, aut cuiuis negociatori, ſeu venalitiario liceat, quæ ad Annonam pertinent, emere, niſi in locis deputatis, & publicis plateis, ac diebus permiſſis, nec quoquo modo intra, vel extra Vrbem obuiam ire iis, qui ad vrbem afferunt Annonam: nulli quoque Ciui liceat extra, vel intra Vrbis mœnia obuiam ire afferentibus frumentum, hordeum, auenam, aut ſimulia, etiam ſi pro *vſu* proprio illa emere voluerit. Qui ſecus fecerit, bona, quæ emerit, amittat, & pœnam aureorum decem quoties contrafecerit, incurrat; quam ſi infra dies octo non ſoluerit per Vrbem fuſtigetur, aliàs Cõſeruatorum arbitrio perſonæ, & facti qualitate penſata puniatur.

De Frumento, & Hordeo in Platea Campi Floræ vendendo.
CAP. LI.

NVllus furnarius, neque ientacularius, ſiue ciambellarius, nec etiam vermicellarius, audeat, vel præſumat per ſe, vel alium, frumentum in platea Campi Floræ quoquo modo emere: qui contrafecerit, frumentum amittat, & pœnam aureorum viginti quinque perſoluat.

Phalangariis, nullo modo liceat inter frumenti, hordei, & aliorum ſimilium, aut leguminum venditores, & ſaccos diſcurrere; neque ſe in paciſcẽdo inter venditorem, & emptorem quoquo modo intromittere, nec ſaccis, aut venditoribus propius accedere, niſi forte ad menſurandum, vel portandum vocentur, alioqui pœnam aureorum quinque eorum quiſque incurrat, quam ſi non ſoluerit intra octo dies, fuſtigetur per eandem plateam, cauſa inſcripta.

Qui in platea prædicta annonæ curam gerunt, Commiſſarii appellati, necnon & Phalangarii, ſi ipſi pro aliis de frumentis, hordeis, aut his ſimilibus cum venditoribus paciſcentur, pœna viginti quinque aureorum per eos ad quos ſpectat, mulctentur.

Vendentes hordeum, auenam, fabas, & alia ſimilia, qui in eadem platea domos, vel apothecas habent, omninò caueant, ne aduenæ frumentum, hordeum, aut ſimilia in eorum domibus, vel apothecis reponant: alioqui ſi illa receeperint, pœnam aureorum decem, vice qualibet, incurrant.

Quod Riparum merces ante triduum per negotiatores non emantur.
CAP. LII.

ANtiquum Riparum morem renouantes, ſtatuimus, vt non liceat venalitiariis, ſeu reuenditoribus, & negotiatoribus quibuſuis, & iis omnibus, qui ad effectum minutatim reuendendi emunt, ante triduum poſtquam merces quæcumque in portubus, ſeu Ripis ſuperioribus, & inferioribus applicuerint, emere, aut de illis quoquo modo paciſci, vt Ciues illis indigentes ab ipſis Mercatoribus interim emere poſſint: qui contrafecerit, bona, qui emerit, amittat, & pœnam aureorum viginti quinque incurrat, cuius pars tertia accuſatori applicetur.

De Monopolijs.
CAP. LIII.

MOnopolia omnia, tam in Vrbe, quam extra Vrbem, rerum ad Vrbem afferendarũ per quadraginta milliaria prohibita ſint, & qui ea fecerint, ſeueriſſime etiam per Conſeruatores puniri poſſint.

Quod Annona ad Vrbem libere deferri poſſit.
CAP. LIIII.

NVlla Ciuitas, Oppidum, aut Caſtrum diſtrictus Vrbis, nulluſque Baro, Domicellus Oppidorum, Caſtrorumue Dominus; nullique Rectores, aut Gubernatores locorum prædictorũ, quouis prætextu, aut quæſito colore, vel priuilegio, audeant, vel præſumant etiam ſuos Ciues, oppidanos, & vaſſallos, volentes ferre ad vrbem annonam quouis modo publicè, vel occultè tacitè. vel expreſsè, directè, vel indirectè, dicto, vel facto prohibere, inhibere, aut impedire: qui contrafecerit; ſi Ciuitas ſit, aureorum quingentorum; ſi Oppidum, Caſtrum, Communitas, aut Baro, trecentorum; ſi particularis perſona, centũ aureorum pœnam incurrat, & de prædictis Senato, inquirere teneatur, & credatur dicto accuſantis. vel denuntiantis cum tribus teſtibus de fama publica deponentibus.

Vt nullus in Diſtrictu Vectigal, aut Pedagium exigat.
CAP. LV.

NVlla perſona, nulluſque Romanus Ciuis, aut eius vaſſallus audeat, vel præſumat in Vrbis diſtrictu, Mercatores cũ mercibus, & animalibus ad annonã, ſeu graſciam ſpectantibus ad Vrbem venientes, ſiue per terrã ſiue per aquã quouis quæſito colore, aut prætextu impedire, nec ab eis aliquam aliam gabellam, pedagium, aut vectigal extorquere, vel piſcium, animalium, aut aliarum rerum partem petere; ſed ſint liberi, & immunes, dummodo dohanam in Vrbe ſolui ſolitam perſoluant: per hoc tamen nolumus fieri præiudicium Romanis Ciuibus, qui ab antiquo conſueuerunt piſces, & aues habere, de quibuſdam piſcibus, & auibus, quę ad Vrbem afferuntur.

De Ciuium Romanorum immunitate.
CAP. LVI.

CIues Romani habentes poſſeſſiones, terras, domos, ſeu caſalia in Territoriis, ſeu tenimentis alicuius Ciuitatis, Oppidi, vel Caſtri de Vrbis diſtrictu; & etiam illi, qui habent poſſeſſio-

nes in Ciuitate Tyburtina, & eius tenimento, liberi sint, & immunes ab omni data, collecta, & impositione quæ fierent per dictas ciuitates, & loca, nec ad contribuendum directè, aut indirectè cogi possint; præterquam pro collecta mille florenorum auri, quæ Ciuitas Tiburtina soluit: & si statuerent contra bona ipsorum Ciuium, vt forte possessiones eorum non laborarentur, vel qui tale, ad emendationem damnorum teneantur, & pœnam ducentorum aureorum incurrant.

Liceatque Romanis omnibus habentibus terras, & possessiones in Ciuitatibus, Oppidis, & Castris districtus Vrbis, vinum, frumentum hordeum, legumina, oleum, linum, canabim, & omnes alias fruges, & fructus, quos collegerint in eorum possessionibus, quę in dictis locis habent, ad Vrbem portare libere, & sine aliqua solutione, vel Gabella, & possint, & debeant in libertate manere; quod etiam procedere volumus in illis, qui debent laboreria in locis, & terris prædictis, vt liceat eis sine aliqua solutione, & molestia fructus per eos recollectos liberè extrahere, & ad Vrbem portare, & quòd Domini dictorum locorum, seu quęcumque aliæ Communitates, non impediant Ciues Romanos prædictos, quo minus prędicta liberè faciant: qui contrafecerit, pœnã quingentorum aureorum incurrat, de quo per Senatorem inquiri debeat, & credatur accusatori, vel denunciatori cum dicto vnius testis.

Possint quoque Romani ciues in toto Vrbis districtu, & à Monte alto, & Terracina, atque locis interiacentibus liberè quascumque merces extrahere, vt ad Vrbem afferant, & pro præmissis nullum ab eis extra Vrbem pedagium, aut quid aliud exigatur: qui contrafecerit, si Ciuitas, Oppidum, aut Castrum, vel Baro fuerit pœnã quingentorum aureorum; si priuatus, ducentorum incurrat, & damnum parti læsæ resarciat, de quo stetur iuramento damnum passi, cum vnius idonei testis probatione.

Nulla pariter Ciuitas, Oppidum, Castrum, Baro, Domicellus, Communitas, aut quiuis alius de districtu Vrbis, vel Romanus Ciuis, audeat, vel præsumat, Romanos ciues, siue eorum famulos, & agentes, per eorum Ciuitates, Oppida, Castra, & loca cum mercimoniis, animalibus, annona, seu grascia, siue aliis quibuuis bonis ipsius Romani ciuis transeuntes, impedire, aut ab eis aliquod passagium, pedagium, vel portaragium, vel aliquod aliud quouis nomine, aut modo petere, vel exigere, aut peti, vel exigi facere; sed ipsos, & eorum nuntios cum mercimoniis, animalibus, grascia, & aliis eorum bonis libere transire permittant: Qui contrafecerint, in pœnã incidant in proximo præcedente Statuto impositam, & damnum parti læsæ resarciant; de quibus Senator inquirere teneatur, & credatur de damno, & contrauentione, iuramento damnum passi, vel accusantis, aut denuncians, cum vnius testis probatione.

Quando Aduenæ Ciuium Romanorum Priuilegio vti possint.
CAP. LVII.

NVllus Aduena, siue forensis habens Priuilegium ciuilitatis, habeatur, vel reputetur pro Ciue, ad hoc, vt Ciuium Romanorum Priuilegio, quoad Gabellam Dohanæ Pecudum vti frui possit, nisi habeat domum in Vrbe, & vineam prope Romam infra quinque milliaria, & habiter per tres partes anni in Vrbe, cum tua familia.

Illi Mercatores, Aduenæ, siue forenses intelligantur Ciues Romani, qui habuerint in Vrbe maiorem partem rerum mobilium, & immobilium, domum & habitationem continuò in ea, cum eorum familia (quando eam habent) & tunc excusentur, vt Mercatores, & Ciues Romani, de propriis rebus, & mercimoniis, & non de alienis: Priuilegio autem ciuilitatis, quo gaudere debet Ciuis non possit excusari Socius, vel aliqua alia persona, quæ esset extra familiam ipsius Ciuis: Familiæ vero nomine intelligantur commensales, & omnes qui sunt in eadem domo ad omnes expensas ipsius Ciuis, siue Partisfamilias.

Vt Romani Ciues, etiam deliquentes in districtu ad Senatorem remittantur.
CAP. LVIII.

NVllus Ciuis Romanus ratione possessionis aliquorum bonorum, etiam mobilium, vel se mouentium, quæ habeat in aliqua Ciuitate, Oppido, vel Castro, de districtu, possit in dictis Ciuitate, Oppido, vel Castro aliquo modo cogi, aut conueniri; sed si quis ab eo aliquid prætendit, etiam dictorum bonorum occasione, debeat eum coram Vrbis Senatore cõuenire. Qui cõtrafecerit, pœnam quingentorum ducatorum Camerę Vrbis applicandam ipso iure incurrat. Nullaque Ciuitas, Oppidũ, vel Castrum, siue Baro & Domicellus Romanus de Vrbis districtu, etiam si merum, & mixtum imperium habeat, & gladij potestatem, audeat, vel præsumat in aliquem Romanum Ciuem, etiam ratione cuiusuis delicti in eorum tenimentis commissi, animaduertere, vel ipsum quoquo modo punire: sed tantum possint, & debeant ipsum delinquentem capere, & captum Senatori transmittere, qui in eum pro facti qualitate animaduertat.

De iuramento per Barones præstando:
CAP. LIX.

QVoniam in antiquis Vrbis Statutis sub Rubrica prædicta, ita cautum erat: Videlicet, omnes de vtraque domo Vrsinorum, & Columnensium, & omnes de domo Annibaldorum, & omnes de domo Domini Odonis de sancto Eustachio, & omnes de domo Domini Petri de Genazzano, & omnes de domo Albertinorum, & Domini Petri Romani, & omnes de domo Sabellensium, & de domo Comite, & omnes de domo Capocinorum, & Dominus Petrus Gaietanus, & eius filii, & alii secundum quòd in Cam. inueniuntur, teneantur iurare in Consilio generali coram Senatore non receptare aliquos diffidatos, homicidas, fallitos, falsarios, exules, aut infames personas, in domibus, & fortelitijs eorum: & curare, & facere, quod dictæ personæ sic criminosæ non inueniantur, seu appareãt in dictis domibus,

seu

seu fortelitijs eorum, & nihilominus satisdare in Camera Vrbis teneantur ad pœnam mille marcarum argenti, saluo quòd Senator possit ipsam pœnam moderari, secundum qualitatem personarum, quòd non facient contra prædicta: & si contra prædicta, vel aliquod prædictorum factum fuerit; ante vel post Sacramentum, puniatur contrafaciens in pœna prædicta, & Senator de prædictis, singulis tribus mensibus debeat facere generalem inquisitionem: quod si non fecerit, soluat de suo salario vice qualibet scuta ducenta: possint tamen prædicta adimplere per Procuratores per eos specialiter constitutos. Ideò, & nos per omnes Barones Rom. ita seruari debere innouamus.

De vijs publicis districtus reaptandis, & à latronibus custodiendis.
CAP. LX.

COmmunitates, & homines Ciuitatum, Oppidorum, Castrorum, & Villarum districtus Vrbis, & illorum Domini, teneantur vias publicas, quæ per eorum territoria, siue tenimenta pertranseunt, ita & taliter aptare, & sternere, vt per illas euntes, & transeuntes non solum sine periculo, sed etiam commode ire, agere & transire possint; & si cessauerint, pœnam aureorum ducentorum incurrant, & nihilominus eas sternere, & aptare cogantur: Sed & illas à latronibus omni tempore custodire debeant, ita vt euntibus, & redeũtibus per eas tutus sit semper accessus; alioqui pœnam aureorum quingentorum vice qualibet incurrant. Quòd si contigerit in eorum tenimentis prædictis alicui transeunti aliquod damnum à latronibus inferri, id totum restituere teneantur, & de latrocinio per idoneos testes de fama publica deponentes, probasse sufficiat. De quantitate autem rei ablatæ stetur sacramento damnum passi, seu illius hęredis, Senatoris taxatione præcedente, personæ qualitate pensata. Si vero Communitates, vel Domini locorum prędictorum, vbi latrocinium factum fuerit, delinquentem in manibus Senatoris dederint, à damni emendatione liberentur; pœnam tamen ob non adhibitam custodiam omninò soluere teneantur: Et si homicidium secutum fuerit, condemnentur in ducatis auri quingentis, hęredibus occisi: si verò percussio cum sanguine facta fuerit, ipsi percusso ducatos auri ducentos soluere cogantur, & nihilominus ad alias pœnas prædictas, & damnorum emendationem teneantur.

De Venalitiarijs, siue Recatterijs.
CAP. LXI.

NVllus veterum pannorum negotiator, venaliciarius, siue recatterius, ab aliqua incognita persona emat pannos lineos, vel laneos, sericos, bombicinos, vel mistos, veteres, aut qui in hominum vsu fuerunt, seu ad humanum vsum sunt facti, etiam si sint aratia, tapeta, aut lances, caldaria, seu quæuis alia suppellectilia, vel ferramenta ad hominum, vel ædificiorum vsum pertinentia, siue presentia duorum testium fide dignorum, qui de illo exercitio non sint, & qui venditorem cognoscant: Qui contrafecerit, si res empta furtiua sit, duplum valoris rei, Cameræ Vrbis pro pœna persoluere, & rem domino restituere debeat: ad quam quidem rei furtiuæ restitutionem, etiam si testes adhibuerit, & venditorem cognouerit, omninò teneatur; sed eo casu a pœna liberetur:

De molendinarijs.
CAP. LXII.

MOlendinarij postquam frumentum ad eorum molendina portauerint, illud intra dies quatuor, legitimo impedimento cessante, diligenter, & bona fide molere teneantur; & si ad pondus eis consignatum fuerit, frumentum ad pondus restituere: si verò ad mensuram pro singulis sex scortijs frumenti, scortios sex pollinis, seu floris farinæ, & tritelli scortium vnum, & furfurum scortios duos restituere teneantur; si cessauerint, damnum, quod dominus frumenti patietur, illius iuramento præuia Iudicis taxatione, & aureos duos vice qualibet pro pœna persoluant: quod si frumentum pro frumento suppoſuerint, etiam de falso puniri possint, & dominus in omnibus casibus prædictis pro famulo teneatur. Sed hæc actio vltra tres menses non duret.

Caueant autem, tam ipsi molendinarii, quam molarum domini, & fabricatores, ne lapides molares, aliter quam in trahis, quas Traliones appellant, per Vrbem, & supra pontes conducant; alioqui lapides amittant, & pœnam aureorum viginti vice qualibet incurrant.

Pariterque caueant à molendo in diebus Dominicis, & festiuis à Sancta Matre Ecclesia prohibitis: alioqui pœnam aurei vnius vice qualibet persoluant.

De Sanctoribus.
CAP. LXIII.

NVllus Sartor, siue alius quispiam, qui vt proxeneta, siue mediator, in venditione pannorum, siue drapporum etiam seriorum ex auro intextorum aut Aratiorum, vel etiam Pelliciarum, vt mediator interuenerit, aliquid à venditore, vel emptore pro proxenetico petere possit, nec etiam à sponte dantibus recipere: alioqui pœnam aureorum decem, tam ipse Sartor; quam dans, vel promittens incurrat.

De Aromatarijs, siue Pharmacorpolis.
CAP. LXIV.

NVllus Aromatarius, siue Pharmacopola, pharmaca composita, siue medelas tractare, vendere, aut simplicia componere possit; nisi per medicorum Collegium, seu deputandos ab eo præuio examine, legitimè fuerit approbatus: qui contrafecerit, pœnam aureorum centum vice qualibet incurrat.

Nullusque qui Cerariam artem tractat, audeat in cereis faculis & candelis, aliud quàm purum

bombicem, seu bombacem, & puram ceram adhibere; & si in eis ceram nouam supra ceram veterem inducet, ita inducat, vt pars ceræ veteris remaneat aperta, ita vt distinctè a noua cognosci possit: qui contrafecerit, in pœnam incidat, de qua hoc libro supra dictum est, de vendentibus rem pro re.

De diebus festis obseruandis:
CAP. LXV.

NVllus Mercator, Negotiator, Venalitiarius, vel Artifex, diebus in honorem Dei altissimi, & Sanctorum eius dicatis, quibus a Sancta Matre Ecclesia, seruilia opera fieri prohibentur, audeat bona, vel mercimonia ipsorum, quæcunque sint, in eorum apothecis vendere, aut quoquomodo distrahere, nec etiam apothecas apertas tenere nisi eas inhabitent; quo casu tantum, quantum ad introitum, & lumen sufficiat, & non vltra apertas habere liceat: qui contrafecerit, pœnam iuliorum quinque vice qualibet incurrat; & de prædictis Extraordinarii more solito inquirant, & denuncient.

Quod in mari, & flumine piscari liceat.
CAP. LXVI.

CVilibet Romano Ciui, & habitatori Vrbis, & districtus libere liceat in cursu, tam Tyberis, quam Anienis, & Mari, quatenus fluminum ripę, & maris litus se extendunt, quocunque tempore, & quocunque artificio piscari; nullique prohibendi, aut ab eis aliquid auferendi ius sit; dum tamen a prædiis, ædificiis & piscariis, quæ proprios dominos habent, se abstineant, & pariter a ripis Regionis Arenulæ, videlicèt Sanctæ Seueriæ, & Pauli, in quibus sine licentia Syndici piscari non licet. Per riuos autem nemo audeat inhonestè piscari, nec cum instrumentis ferreis, vel ligneis, quibus illorum ripæ corrumpuntur, aut cursus aquarum impeditur, aut domini in suis possessionibus perturbantur, discurrere. Qui autem piscantes in locis permissis prohibuerit, quiue in locis veritis piscari ausus fuerit, in pœnam aureorum decem vice qualibet incurrat, & dammum parti læsæ resarciat.

De capitibus piscium Conseruatoribus dandis.
CAP. LXVII.

OMnium piscium, qui sunt longioris mensuræ marmoreo tchemare, quod in Palatio Conseruatorum affixum est, capita, vsque ad pinnas inclusiuè, per Piscarios, ad quos in foro piscium, vel alios, ad quos quomodocunque peruenerint, Conseruatoribus in eorum Palatio assignentur nec alii liceat dicta capita petere, vel habere: Qui in his Conseruatores fraudasse compertus fuerit, pœnam aureorum decem se nouerit incurrisse.

Vt pisces, Syluestria animalia, & alia vbique in Vrbe vendi possint.
CAP. LXVIII.

QVilibet Negotiator, siue Venalitiarius, aut quiuis alius, pisces, animalia syluestria, aues, & demum quæcunque ad annonam pertinentia, sine aliqua solutione, vel exactione, libere per Vrbem, & in quauis parte Vrbis vendere possit, & valeat: Qui verò eos prohibuerit, aut aliquid ab eis exegerit, quadrupium restituat, & Fisco pœnam aureorum viginti quinque inferre cogatur.

De occidentibus Animalia aliena.
CAP. LXIX.

SI quis data opera bouem, taurum, bubalum, vaccam, equum, aut asinum, vel alia maiora animalia alterius occiderit, soluat pro pœna, pro quolibet animali scuta viginti quinque; si verò animal fuerit minutum, vt ouis, aries, porcus, aut similia, soluat pro pœna ducatos auri decem, & in omnem casum duplum damni parti læsæ resarciat.

Et si in tenimento, vel territorio alicuius Ciuitatis, Oppidi, seu Castri, de districtu, aliquod animal per homines illius loci interfectum, aut excoriatũ fuerit, quod probasse sufficiat per publicam famam, & sacramentum Domini, & pastoris, siue custodis animalis mortui, Communitas ipsa, vel locus, vel dominus loci damnũ emẽdet, per sacramentum domini animalis, prævia Iudicis taxatione declarandum: sed si aliquis porcus alicuius personæ de districtu dammum dederit in syluis, vineis, spicis, aut herbis alicuius Romani Ciuis, existentibus in dictis Ciuitatibus, Castris, & locis de districtu, liceat Romano Ciui porcum occidere, & habere; & nihilominus damni emendationem, à porci domino petere possit.

De interficientibus Lupum.
CAP. LXX.

LVpum si quis quocunque modo interfecerit, intra Vrbem, habeat a Camera iulios decem; si extra Vrbem circum milliaria decem, iulios quinque.

Ne animalia, & pelles emantur à Pastoribus, vel ignotis.
CAP. LXXI.

NVllus emat animalia, boues equos, aut similia, nec pelles ipsorum animalium a pastoribus, vel aliis ignotis personis, aut ad id non præpositis, sine domini præsentia, aut mandato; qui contrafecerit, animal si extet, restituere; sin autem, illius valorem domino soluere teneatur, & Fisco aureos decem, nisi in publico foro emerit, pro pœna persoluat: Sed si pastor, aut alius quiuis cum pellibus prædictorum animalium illas vendere quærens, deprehensus fuerit, capiatur,

& di-

& diligenter ab eo, cuius ſit, & vnde eas habuerit, inquiratur, nec relaxetur, donec de veritate conſtiterit, & ſi culpabilis repertus fuerit, pro facti qualitate puniatur.

Ne porci per Vrbem diſcurrere permittantur.
CAP. LXXII.

QVi porcos in Vrbe nutriunt, nullatenus ſinant eos per Vrbem diſcurrere, aut vagari; alioqui porcos amittant; & pœnæ nomine duos aureos pro quolibet porco Cameræ ſoluant.

De equis mortuis in ſeruitio Romani Populi.
CAP. LXXIII.

SI in prælio a iure permiſſo, aut in ſubiugandis, & puniendis Rebellibus, & inobedientibus, vel alias in ſeruitio Romani Populi, equi aliqui moriantur, aut pereant, pretium Domino per Cameram Vrbis ſoluatur.

De Ludis prohibitis.
CAP. LXXIV.

NVllus vnquam, nec in aliqua Vrbis parte, ad aliquos ludos prohibitos pecuniam, aut æquipollens, ludere; nulluſque in quauis Vrbis parte licentiam ludendi, aut locum pro ludis prædictis dare, permittere, vel commodare audeat, vel præſumat. Qui verò ludere repertus fuerit, pecuniam omnem amittat, & pœnam viginti quinque ducatorum auri perſoluat, quam ſi non ſoluerit, luat in corpore: Qui vero huiuſmodi locum, aut licentiam dare præſumpſerit, cuiuſcunque ſtatus, & conditionis fuerit, pœnam ducentorum aureorum incurrat, & ludentes nihilominus pœna prædicta mulctentur.

De immunditijs in locis publicis, & Riuis aquarum non proiiciendis.
CAP. LXXV.

NVllus audeat in aliqua via, vel platea publica Vrbis, aliquam immunditiam cuiuſcunque qualitatis ſit proiicere, vel proiectam habere: qui contrafecerit pœnam decem aureorum vice qualibet incurrat, & nihilominus eam ſuis ſumptibus tollere, & locum omninò purgare teneatur, & de hoc quilibet, & coram quocunque Iudice accuſare, vel denunciare poſſit. Nulluſque in riuis, ſeu decurſibus aquarum, aliquam immunditiam, aut quid aliud, per quod curſus aquarum impediatur, proiicere, aut immittere audeat: qui contrafecerit, & tollere cogatur, & pœnam prædictam incurrat.

De famulis cogendis ad ſeruitii tempus implendum.
CAP. LXXVI.

FAmuli, & Famulæ etiam artificum, & omnium aliorum Romę degentium, ſi promiſerint pro certo tempore alicui inſeruire, teneantur conuentum tempus complere, dummodo Dominus illis mercedem conuentam ſoluat; & non aliter, quàm conuentum eſt eorum opera vtatur, & condecentia præbeat alimenta: & ad hoc famuli, & famulæ prædicti per Iudices iuris. & facti remediis compellantur: quod ſi omninò recuſauerint, tertiam partem decurſæ mercedis amittant, & ad damna, & intereſſe Senatoris arbitrio, factorum & perſonarum qualitate penſata, teneantur.

Quod Iudæi non ſint exempti à Colletis Agonis, & Teſtaciæ.
CAP. LXXVII.

NVllus Iudæus à ſolitis collectis vniuerſitati Iudęorum impoſitis, immunis ſit, aut exẽptus, non obſtante quacunque immmunitate eis aut alicui ipſorum à quauis perſona conceſſa, niſi ab ipſa ſua communitate Hebræorum, aliquis fuerit exemptus: quæ exemptio Cameræ Vrbis nullatenus præiudicet; ſed reliqui, qui ipſum immunem fecerint, pro eo omninò teneantur. Conſules autem artium, neque pro ſolemnitate feſtiuitatis Aſſumptionis Beatiſſimæ ſemper Virginis Dei genitricis Mariæ, neque pro aliis impoſitionibus quoquo modo ab eis imponendis ipſos moleſtare audeant. Ipſi quoque Iudæi coram Conſulibus artium aliquo modo, vel ex quacunque cauſa minimè comparere, aut reſpondere cogi poſſint.

Ne Iudæi Alibi quam in campis aſſignatis ſepeliantur.
CAP. LXXVIII.

IVdæi alibi ſepeliri non poſſint, niſi in campis eis pro ſepulturis in Regione Tranſtiberim aſſignatis.

De vineis cuſtodiendis.
CAP. LXXIX.

NVllus in alienis Vineis damnum dare præſumat, & ſi quis in eis damnum dederit, ad damni emendationem & ad pœnam aureorum quinque, vice qualibet teneatur. Qui vero in vuis, aut pomis damnum dederit, ſoluat pro quolibet vuarum racemo, bolonenos tres, & pro quolibet pomo, cuiuſuis generis bolonenum vnum, & pœnam prædictam incurrat, & nihilominus Magiſtri Iuſtitiarii ſua iuriſdictione vti poſſint. Si quis vero per alienas vineas diſcurrere, aut tranſire præſumpſerit, inſcio domino, pœnam aurei vnius ſoluat: ſi verò inuito Domino, de vi turbatiua puniatur. Qui autem venari, aut aucupari cum canibus, vel ſine per alienas vineas præſumpſerit, in ducatis auri quinque vice qualibet multetur: Sed ſi quis palos tàm nouos, quàm veteres, vel de vinea, vel de arundineto, vel oculos arundinum furatus fuerit, ad damni emendationem, & ad ſolutionem aureorum decem pro pœna cõdemnetur, quàm ſi infra octo dies non ſoluerit, fuſtigetur per Vrbem.

Quod vassalli Romani Populi, Baronibus vassallagium non iurent.
CAP. LXXX.

NVllus Vassallus Pop. Romani, qui in Oppidis, vel Castris eiusdem populi inhabitat, audeat, vel præsumat vassalagium alicui Baroni, seu Magnatibus Vrbis iurare, vel promittere, aut ipsorum Magnatum, seu Baronum insignia, vel Arma in parietibus eorum domorum in dictis Oppidis, vel Castris positarum pingere, vel picta habere. Qui contrafecerit, si monitus infra dies quindecim promissionem non reuocauerit, & arma huiusmodi non expungerit, seu deleuerit, bona omnia, quæ in dictis Oppidis, vel Castris habet, amittat; & illa Populo Romano applicentur. Ipse vero ab eiusdem locis in perpetuum exulet.

De Antiquis AEdificijs non diruendis.
CAP. LXXXI.

NE ruinis Ciuitas deformetur, & vt antiqua ædificia decorem Vrbis perpetuo repræsẽtent; nullus cuiuscuis status, aut conditionis quæcunque antiqua Vrbis ædificia, tàm ea quæ intra, quàm quæ extra Vrbem sunt, etiam si intra propria prędia, vel possessiones existant, quouis quęsito colore diruere, aut diminuere, aut dirui, vel diminui facere audeat, vel præsumat: Qui contrafecerit, pœnam quingentorum aureorum incurrat, & Senator de hoc inquirere debeat.

De aqua Circi, & alijs aquis non deriuandis.
CAP. LXXXII.

NEmo audeat aquam, quæ venit in Vrbem ad Circum, & illius alioſque hortos & molas, vel quascunque alias aquas, quæ certum cursum habuerunt, ab antiquo cursu in totum, vel in partem deriuare: Qui contrafecerit, soluat pro pœna aureos quinquaginta, & nihilominus aquam ad suum cursum restituere teneatur; & de hoc quilibet accusare, & denunciare possit:

De aquæ Marianæ Alueo purgando.
CAP. LXXXIII

SI aquæ Marianæ, quæ vadit ad aquam bullicantem, vsque ad portam ruptam, & ad pedem Turris Sancti Ioannis, & turrim Quatrari, cursus, & alueus corrumperetur, ab adiacentium prædiorum Dominis, & eorum expensis purgari, & adaptari debeat, ita vt alueus latus sit mensura palmorum octo, & profundus palmorum quatuor, & omnes sepes, quæ iuxta eum sunt, ab eisdem Dominis tollantur, nec huiusmodi purgationis, aut instaurationis occasione, alicui alteri, quam Dominis prædictis, onus aliquod imponi possit: Et nihilominus omnibus in aquis prædictis, ius aliquod, vel priuilegium habentibus, ius & priuilegium saluum sit: Tenẽatur autem Senator, & Conseruatores, singulis primis mensibus eorum officiorum, inspici facere cursum prædictum, & curare cum effectu, vt prædicta impleantur.

De fonte Triuij, siue aqua Virgine.
CAP. LXXXIV.

ET si Aquęductus Fontis Virginis, qui ad Triuii fistulas terminabatur, his temporibus, ita feliciter sit restitutus, vt ex fistulis, quæ ab adiacentium prædiorum Dominis imponi possent, facile lædi nequeat: quia tamen quod publicum est, publicè custodiri debet; Statuimus, vt nullus in toto dicti Fontis Aquęductu, tàm intra, quàm extra Vrbem, fistulam habere possit, nisi titulum ab habente facultatem concedendi demostret, & vt de hoc Conseruatores, qui pro tempore erunt, semel in mense diligenter inquirere, & transgressores seueriſſimè punire debeant.

Non liceat alicui, iuxta Aquæductum prędictum, tàm intra, quàm extra Vrbem, spatio palmorum Senatus quindecim, habere viuam sepem, aut arborem, aut latrinam, vel seclarium, neque in eo quicquam proiicere, aut immittere: Qui cõtrafecerit, factum tollat, & pœnam quinquaginta aureorum persoluat.

Quicumque in eorum vineis, agris & domibus puteos habent in dictum Aquęductum descendẽtes, teneantur ora puteorum per quatuor palmos ad minus à solo extollere, ita vt, nec aqua pluuia, nec quid aliud immundum in eundem Aquæductum descendere possit. Qui contrafecerit, pœnam aureorum viginti quinque incurrat, & prædicta adimplere cogatur.

In locis fontium ad pontum equorum deputatis, & erectis, nemo audeat pannos, aut quid simile, vel immundum lauare, aut infundere: Qui contrafecerit, pœna aureorum decem multetur.

Custodes dictorum fontium, qui quatuor sunt, apud Conseruatores, vt præmissa obseruentur, diligenter instent, & contrauenientes denuncient: alioqui salariis & emolumentis priuentur.

Liceat vnicuique executori contrafacientes denunciare, & pœnæ medietas ei applicata censeatur.

De Naufragijs.
CAP. LXXXV.

SI qui bona per Christianos nautas, aut mercatores, leuandæ nauis causa in mari iacta, vel per quodcumque naufragium submersa, & ad littus maris iacentia, & existentia, etiam si tota nauis cuiuscumque generis sit, in portu aut littore fracta, aut euoluta, quomodocunque rapere, auferre, occultare, vel de loco, sine Domini, & Nautarum voluntate portare ausi fuerint; in actu comprehensi, tanquam latrones, & viarum grassatores illico capitaliter puniri debeant: qui autem non in ipso actu comprehensi fuerint, tanquam fures, & pro furibus furca suspendantur ad mortem, nisi ipsi auxiliatores Nautis in manifesto naufragii, & submersionis periculo constitutis, & eorum opem, & auxilium implorantibus, & poscentibus (non absque vitæ discrimine) in personarum, & rerum conseruatione auxilio fuerint, vel alias ab imminentibus, & præsentis naufragii periculis, ipsorum labore personas saluas reddiderint, & omnia liberauerint, aut bona iam deperdita recuperauerint, & alias iuxta dispositionem Litterarum Iulii Secundi, Pauli Tertii, & Pii Quinti Summorum Pontificum.

De custodia Carcerum.
CAP. LXXXVI.

IN prouisione, & deputatione Custodis, siue Commentariensis carcerum, Curiæ Capitolii, quæ ad Conseruatores pro tempore spectat, Senator nullatenus se intromittere possit; Commentariensis autẽ, siue carcerarius, qui omninò Romanus ciuis esse debet, diligenter captiuos custodire, & antequam ad exercitium admittatur, sub pœna mille ducatorum auri, de bene & fideliter, ac sollicite dictos carceres, & carceratos in eis positos, & immissos custodiendo, idoneè cauere teneatur; & si aliquis ex dictis carceribus effugerit, & Camera, vel pars aliquod damnum patiatur, de suo proprio ad damnum, & interesse teneatur; & in fine cuiuslibet anni per Syndicos Populi, syndicari debeat. Caueant autem ipsi carcerarii ne carceratis catena, aut compedes, vel manicas ferreas immittant, nisi si pro eo delicto detinerẽtur, pro quo pœna vltimi supplicii imponenda veniret; quo casu de Iudicis licentia, vel mandato, id facere possint: nec vltra præfinitam mercedem quidquam ab aliquo audeant extorquere, nec etiam à ponte damnibus recipere: alioqui pœnam decem aureorum vice qualibet Camerę Vrbis applicandam incurrant, & ad receptorum duplum parti restituendum condemnentur. Caueant quoque ne quemquam carceratum de mandato Senatoris, & Iudicum Capitolinorum quorumcunque, non tamen Conseruatorum, relaxent, nisi mandatum per Protonotarium subscriptum fuerit: de mandato autem Conseruatorum captum non, nisi per mandatum, siue schedulam à duobus ex eis subscriptam relaxent: alioqui pœna viginti quinque aureorum multentur.

De pecunijs erogandis in ludis Agonis, & Testacię.
CAP. LXXXVII

IVdæorum in Vrbe existentium communitas, siue vniuersitas annuatim soluere teneatur Camerę Vrbis pro ludis Agonis, & Testacie florenos Mille Centum Triginta, ad rationẽ quadraginta septem solidorum pro quolibet floreno, qui Triginta in memoriam pretii, quo Saluator noster Dominus Iesus Christũ Iudæis venditus fuit, persoluuntur. Ex his autem mille, & centum deponi debent annis singulis penes Camerarios nobilis artis Bobateriorum, & artis Mercatorum Vrbis, erogandi, vt statim dicetur. Reliqui triginta deponi debent penes Camerarium Vrbis pro eleemmosyna Sacerdoti per Conseruatores deputando, qui Missam diebus Dominicis, & festiuis, ac Visitationis carceratorum carceratis celebrare teneatur, singulis mensibus pro rata erogãda. Dicti autem mille, & centum floreni hoc modo per Camerarios prædictos erogari debent.

Pro Phaleris, siue indumentis equi Senatoris strigosa auto cooperti, soluant scuta quadraginta septem de Iulijs decem pro quolibet.

Pro indumentis fericeis Cancellariorum, qui personaliter in dicto ludo apud Senatorem interesse debent, scuta viginti tria similia, & bol. quinquaginta quæ pecuniæ Senatoris, & Cancellariorum, quando ludi celebrantur, nullatenus ipsis Senatori, & Cancellariis numerentur; sed omnino erogari debeant per præfatos Camerarios in rebus prædictis: quod si ipsi Cancellarii interesse cessauerint, & vestes reddant, & duplum Camerę soluant.

Ipsis Camerariis pro eorum salariis scuta nouem, & bol. septuaginta quatuor, videlicet pro medietate Camerario Bobateriorum, & pro alia Camerario Mercatorum, qui quando sit festum Assumptionis, eos reseruare teneantur pro Cereis, siue Dupleriis in ea solemnitate in thalamis adhiberi consuetis.

Luforibus Romanis, idest Iuuenibus ad ludendum hastis, à Consilio Romani Populi deputatis, qui sunt numero septuaginta duo, florenos pro quolibet: qui si ludere cessauerint, legitimo impedimento cessante, & duplum Camerę reddant, & pœnam ducatorum auri decem incurrant: sed si electus electionem improbauerit, si infirmitatis, inimicitiæ capitalis, aut ętatis, nempè annorum quadraginta, excusationem non habuerit, per quinquennium ad aliquod officium Romani Populi eligi non possit.

Tubatoribus, Præconibus, Tibicinis Tubetæ, pulsatori Campanæ, Custodi equorum, & porcorum, & Barbitonsori, qui in dictis ludis Senatorem anteire tenentur, pro vno tabarro, & phaleris e qui singulis .....

Syndicis Romani Populi, qui duo sunt, scuta nouem, & bol. quinquaginta, vt solitis induti vestibus Senatorem in dictis ludis associent.

Conseruatoribus pro indumentis in dicta festiuitate, sibi de nouo faciendis, scuta septuaginta octo, & bol. septuaginta quinque.

Scribis Senatus scuta triginta quinque, & bol. sexaginta quatuor.

Reliquis vero officialibus prout hactenus fieri consueuit.

Residuum autem dictarum pecuniarium Camerę Vrbis applicetur, & Camerarii prædicti, quibus huiusmodi pecuniarum erogatio, & distributio est commissa, bonum, & fidele computum Cõseruatoribus dare teneantur, & syndicari nihilominus debeant.

De Annulis, & Brauijs ludi Agonis, & Testacię.
CAP. LXXXVIII.

IN ludorum Agonis, & Testaciæ celebratione, in primis deferantur Annuli argentei deaurati quatuor, duo in Agone, & duo in campo Testaceo, ad quorum vnum Ciues, ad reliquum Scutiferi hastiludere teneantur. Idem in campo Testacię, tria Brauia aurea, & fericea deferantur, ad quorum vnum currant equi barbari, ad secundum equi generosi, ad tertium equæ more solito. Quibus quidem brauiis, ex gratia felicis recordationis Pauli Papæ Secundi, alia sex adhuc sunt, ex Camerę pecunia soluenda, vnum pro ludæis currentibus die Lunę, Dominicam Carnis priuii præcedente: Aliud pro Pueris Christianis die Martis: Aliud pro Iuuenibus die Mercurii sequẽti: Aliud

pro

pro ſexagenariis: Aliud pro Aſinis die Lunæ Carnis priuii; Aliud pro Bubalis die Martis Carnis priuii.

De curribus campi Teſtaciæ.
CAP. LXXXIX.

SEx Currus, carrotiæ nuncupati, computatis duabus carrotiis, quæ à Molendinariis fieri conſueuerunt, in Teſtaceo monte vehuntur, & duo Porci ſupra quamlibet carrotiam imponuntur, & ipſæ carrotiæ panno rubeo coperiuntur, & ex mõte precipitantur, & hæc omnia expenſis Cameræ Vrbis.

De campo Teſtaciæ à nemine occupando.
CAP. XC.

TEſtaciæ campus pro quo à Populo Romano annuatim ſoluitur cenſus ſcutorum duorum, & bol. octuaginta duorum Eccleſiæ, & Priori Sãctę Mariæ Montis Auentini, publico vſui deſtinatus à nemine occupetur; ſed liceat vnicuique in eo animalia depaſcere, & tenere ſine aliqua pœna.

De Viaticis Iudicum, & ſalario Aſſeſſorum
CAP. XCI.

COllateralei, & Capitaneus appellationum, pro loci viſione intra Vrbem, habeant iulios quinque à parte qualibet: extra Vrbem, iulios decem.

Magiſtrorum Viarum Aſſeſſor, & Submagiſtri, pro viſione loci intra mœnia Vrbis habeant in totum à partibus iulios ſex, & non vltra, diuidẽdos inter eos.

Notarius vero intra Vrbem bol. quindecim; extra Vrbem bol. triginta, prout infra de mercede Notarii Magiſtrorum Viarum.

Submagiſtri autem pro filo dando carolenos quinque recipiant, & non vltra: ſi vero extra mœnia Vrbis, ſalaria prædicta duplicentur.

Idem Aſſeſſor pro voto in ſententiis de ipſius conſilio proferendis, in totum carolenos decem, & non vltra.

Magiſtri vero Viarum, tam pro loci Viſione, quam pro ſententiæ prolatione nihil omninò recipiant.

Magiſtri Iuſtitiarii, eorumque Notarius habeant pro eorum viatico intra mœnia Vrbis carlenos decem: extra vero iulios decem in totum, & non vltra.

Aſſeſſor autem ſi eius votum petitum fuerit, & non alias, intra mœnia iulios quinq; extra mœnia carlenos decem, & non vltra. Notarius vero ſi cum Aſſeſſore ſine Magiſtris, ſeu alias ſeparatim à dictis Magiſtris ad locum accedere voluerit: nihil omninò etiam à ſponte dantibus recipere poſſit.

Idem Aſſeſſor pro voto in ſententiis dando, vltra carolenos decem in totum, nil recipiat; quorum medietas à parte qualibet ſoluatur.

Ipſi vero Magiſtri Iuſtitiarii pro ſententiis nihil recipiant.

Aſſeſſores denique Conſulum artium pro voto non vltra iulios decem, videlicet, iulios quinque à parte qualibet recipiant.

De Salarijs Aduocatorum, & Procuratorum.
CAP. XCII.

SI Aduocati in tota cauſa interuenerint, & omnibus ſcripturis ſuas manus appoſuerint, corrigendo, approbando, vel ſubſcribendo, recipiant in prima inſtantia in cauſis ordinariis ducatos auri tres, & tantundem Procurator, ſiue vnus, ſiue plures fuerint, habere debeat. In ſecunda, aut vlteriori inſtantia, vbi eſſe contigerit, habeant dimidium ſummæ prædictæ: Cum autem Procuratores ſurrogati interueniunt, ſumma prædicta pro rata temporis, & ſtatus cauſæ inter eos diuidatur. Si tamen Aduocati in quocumq; ſtatu cauſæ in ſcriptis, vel voce ſuper aliquo dubio informauerint, habeant pro qualibet informatione ſcutum vnum. In ſummariis autem cauſis, vel executiuis, Procurator ſcutum vnum in tota cauſa petere poſſit: Aduocatus vero pro modo laboris, vt ſupra. Si verò dictæ cauſæ ſummariæ, & executiuæ intricarentur, aut difficiles redderentur, Procuratores pro modo laborum, plus recipiant, perſonarum, & cauſarum qualitate penſata, dummodo ſummam aureorum trium pro tota inſtantia non excedant. Sed ſi cauſæ eſſent arduę, & implicitę, vel verterentur inter Barones, vel alios Nobiles diuites, de Caſtris, vel de caſalibus, vel de hæreditatibus opulentis, vel ſimilibus, tunc locum non habeat ſalariorum taxatio prędicta, ſed vltra eã moderatè recipiant, Iudicis, & Correctorum arbitrio. Et Iudices, vltra ſalaria ſupra definita, expenſas taxare non poſſint.

De mercedibus Notariorum pro Inſtrumentis publicis.
CAP. XCIII.

PRo inſtrumentis quorumcumque Contractuũ inter viuos, & quorumcumque Teſtamentorum, & vltimarum voluntatum in publicam formam redactis vſque ad quanticatem ſcutorum viginti quinque, recipiat Notarius iulios tres: vſque ad quinquaginta, iulios ſeptem cum dimidio; vſque ad centum, iulios decem: à centum vſque ad quamcumque ſummam, iulios duos, pro quolibet alio centenario ſcutorum, dummodo in totum non excedat ſummam vigintiquinque ſcutorum, ſaluis infraſcriptis, in quibus ſpecialiter eſt prouiſum.

Pro particula Teſtamenti, ſiue legati cum hæredis inſtitutione habeat à legatario, vt ſupra in primo capite: Sed ſi ſcriptus hæres ea particula, quo ad inſtitutionem quoquo modo vtatur, poſſit à Notario cogi ad ſolutionem mercedis totius Teſtamenti: dato tamen eidem Inſtrumento publico. Si vero Notario ab hærede de inſtitutione, aut toto Teſtamento fuerit ſatisfactum: legatarii quartam partem prædictę taxatæ ſummæ, pro particula ſoluere teneantur.

Pro duplicato inſtrumenti publicati, recipiat quantum pro copia eum recipere poſſe infra ſtatutum eſt, & præterea iulios duos pro publicatione, ſiue ſubſcriptione. Teneatur quoque Notarius ſub pœna amiſſionis mercedis, in margine Proto-

colli

colli publicationem factam totius Instrumenti, seu Testamenti, aut illius particulæ adnotare.

Pro instrumentis diuisionum recipiat quartam partem eius, quod reciperet, si bona illa alienarentur.

Pro contractibus emphyteoticis, liuellariis, aut censuariis, in quibus non est apposita æstimatio rei, habeat pro quantitate census, vel canonis æstimanda, ad rationem scutorum centum, pro singulis scutis quinque, qui soluuntur pro censu, vel canone prædicto: vbi vero est apposita æstimatio, pro modo æstimationis, vt supra in primo Capite.

Pro instrumentis quietationum, si ipse Notarius de obligatione rogatus non sit & est apposita certa quantitas, habeat tertiam partem eius, quod solueretur pro obligatione. Vbi verò non est apposita certa quantitas, si res æstimari potest, habeat, vt supra: si verò æstimari non potest, stetur arbitrio Iudicis, & Correctorum, qui in taxatione non excedant scuta quinque, pro personarum, & rerum qualitate. Sed si sit idem Notarius rogatus, pro quacumque summa, siue sit expressa, siue non, non vltra Iulios quatuor habeat.

Pro instrumento inuestituræ, siue adeptionis possessionis, seu immissionis in illam, habeat carolenos quinque.

Pro instrumento consensus, carolenos quinque.

Pro instrumento cassationis obligationis, siue contractus, carolenos similiter quinque.

Pro instrumento locationis à decem annis infra, carolenos quinque; & pro instrumento illius cassationis, Iulios duos.

Pro instrumentis mandatorum ad lites, carolenos duos: Ad negotia, ad exigendum, & quietandum, carolenos quinque.

Pro instrumento tutelæ, vel curæ; cum inuentario tutelari, carolenos decem.

Pro instrumento aditionis hæreditatis cum inuentario solemni, habeat principalis Notarius scutum vnum; reliqui Notarij se subscribentes, carolenum vnum, pro quolibet, & ita seruetur in his duobus postremis casibus, nisi essent hæreditates multum opulentæ; quo casu de instrumento tutelari cum inuentario, & instrumento aditionis hæreditatis prædictis, plus recipere possit, Iudicis, & Correctorum arbitrio, dum tamen summam scutorum duorum non excedant.

Pro rogitibus verò dictorum instrumentorum in officio, vel domo Notarij, Iulios duos, extra verò, Iulios tres.

Pro rogitu autem testamenti, numquam recipiat vltra Iulios quinque.

Pro rogitu locationis ad modicum tempus, Iulium vnum.

Teneatur quoque Notarius partibus petentibus instrumenta, de quibus rogatus fuerit, copias tradere, & pro eis Iuliuml vnum pro centenario scutorum (ita tamen quod pro quauis summa Iulios decem non excedat) recipere possit, & non vltra; exceptis instrumentis locationum, pro quorum copiis non vltra Iulios duos exigere possit.

De mercede Notariorum pro Sententijs.

CAP. XCIV.

SI sententia sit diffinitiua, continens quantitatem, vel res minoris valoris centum ducatorum, recipiat carolenos quinque; à centum vsque ad ducentos, ducatum vnum de carolenis; à ducentis vsque ad quingentos, ducatos duos similes; inde vsque ad quamcumque summam, vel æstimationem, ducatos tres: si verò etiam quantitatem non contineat, vel de facili eius valor æstimari non potest, habeat ducatum vnum de carolenis, plus, minusue secundum declarationem Iudicis, & Correctorum, pro rerum, & personarum qualitate, dummodo in huiusmodi declaratione prædictam summam ducatorum trium, non excedant.

Pro sententiis verò super executione instrumentorum, laudorum, sententiarum, testamentorum, & priuatarum scripturarum, si certam contineant quantitatem, vel rei valor de facili dari potest, vsque ad summam vigintiquinque scutorum, carolenos tres; inde vsque ad quinquaginta, carolenos quinque; inde vsque ad centum, carolenos octo: inde vsque ad ducenta, ducatum vnum; inde vsque ad quamcumque summam, vel æstimationem, ducatos duos.

In causis summariis pro quacumque summa, excedente summam scutorum vigintiquinque, carolenos octo; pro summa verò infra summam vigintiquinque scutorum, carolenos duos, sicut de interlocutoriis.

Pro interlocutoriis, si publicentur cum signo, carolenos duos; si sine, signo, sed tantum cum subscriptione, bolonenos tres; & idem pro quolibet actu, de quo instrumentum actorum conficeret: in quo debeat acta integra, & non mutilata scribere; alioqui mercedem petere non possit, & acceptam restituere teneatur.

De mercede Notariorum pro iudicarijs Actibus.

CAP. XCV.

PRo qualibet relatione, contradictione, replicatione, comparitione, responsione ad petitionem, & similibus, etiam cum Iudicis pronuntiatione, habeat Notarius bolonenum vnum, à parte actum faciente & pro quolibet actu.

Pro productione libelli, siue petitionis in scriptis, vltra actum productionis, bolonenos duos.

Pro contestatione litis, & iuramento calumniæ à qualibet parte contestante, vel iurante cum Iudicis interlocutoria, & destinatione Notarij ad recipiendum iuramentum à qualibet parte, bolonenos duos.

Pro viatico ad recipiendum iuramentum calumniæ intra Vrbem, bolonenos quinque: extra Vrbem, si contingat, Iudicis arbitrio.

Pro productione articulorum vltra actum relationis, bolonenos duos.

Pro responsionibus articulorum ad tribunal, aut domo Notarij, quatrenos duos pro quolibet

bet articulo, ſeu poſitione, à petente reſponderi; & ſi extra domum, & in Vrbe pro viatico, bolonenos quinque.

Pro reſpõnſione ad præparatoria ſiue interrogatoria à parte petente reſponderi, bolonenos tres; & pro viatico, ſi contingat in Vrbe, bolonenos quinque.

Pro iuramento cuiuslibet teſtis, quatrenos duos.

Pro examine cuiuslibet teſtis vſque ad numerum quinque, vel ſex articulorum, excluſo articulo repetitiuo, in donio Notarii carolenum vnum; ſupra eum articulorum numerum, carolenos, duos: ſi cum interrogatoriis partis, qui numerum decem, & octo non excedant, in primo caſu iulium vnum pro quolibet teſte; in ſecundo iulios duos: ſi interrogans ſoluat pro exceſſiuitate Iudicis arbitrio; qui, & ſuperflua reſecare debeat.

Et in quolibet caſuum prædictorum, ſi alius Notarius adiungatur, tantundem ſoluatur adiuncto, a parte illum adhibente; ſed ſi cauſa eſſet valde grauis, & perplexa, vel articuli ſuper quibus teſtes examinantur, excederent numerum viginticquinque, recipiat plus arbitrio Iudicis, & Correctorum, dummodo non excedant carolenos quinque pro quolibet teſte, & quolibet examinante.

Si extra domum, vel officium, intra tamen mœnia Vrbis: vltra ſupra taxatam mercedem, habeat pro viatico, ſine vnum, plures teſtes examinet, iulium vnum: ſi extra mœnia per duo milliaria, habeat pro viatico iulios duos, & equum ad equitandum: ſi vero vltra dicta duo milliaria, habeat pro viatico iuxta taxationem Iudicis, & Correctorum, dummodo non excedant iulios quinque, & expenſas victus, & vecturæ, pro quolibet die.

Pro productione quorumcumque inſtrumentorum, iurium, teſſerarum, aut ſimilium, bolonenos duos, pro quolibet, vltra actum relationis.

Pro recognitione dictorum iurium, bolonenum vnum pro quolibet teſte.

Pro reſtitutione iurium data à producente copia per Notarium retinenda, iulium vnum, & ſi ipſe Notarius copiam fecerit, vltra iulium prædictum, habeat pro copia ſicut infra dicetur.

Pro publicatione teſtium, & proceſſus petita, & obtenta; item pro termino dato ad dicendum contra, bol. duos pro quolibet actu ex prædictis.

Pro depoſito in pecunia numerata, vel in remobili pretioſa, in manibus Notarii faciendo, vſque ad ſummam centum, ad rationem vnius pro centenario; a centum ſupra vſque in quamcunque ſummam ad rationem dimidij pro centenario, dummodo in totum non excedant ſcuta tria: ſed ſi depoſitum fiat per cedulam bancariam, vel mercatoris, aut ſimilium, vſque ad ducatos auri viginti quinque, bolonenos duos: a viginticquinque ad centum, bolonenos ſex: a centum vſque in quamcumque ſummam, bolonenos decem.

Pro conſignatione cuiuſuis depoſiti, vel cedulæ, aut illorum reſtitutione, bolonenos duos.

Pro rogitu voti aſſertamenti, & extenſione in actis, quando Iudex iuxta illud pronunciat, in omnibus articulis, in quibus votum aſſertamenti petere licet, exceptis diffinitinis, & cauſam terminantibus, in cauſis ordinariis, bolonenos ſeptem cum dimidio: In diffinitiuis verò articulis, & cauſam terminantibus, bolonenos quindecim: in cauſis ſummariis, & executiuis, numquam vltra carolenum vnum

Pro rogitu compromiſſi ex forma ſtatutorum facti, iulium vnum a qualibet parte.

Pro conſtitutione procuratoris ad lites apud acta, bolonenos duos: ſi vero cum poteſtate exigendi, quietandi, paciſcendi, & ſimilibus, bolonenos quindecim.

Pro fide mandatiad lites, bolonenos quinque; ad alia, bolonenos decem.

Pro Inuentario de Iudicis mandato faciendo, iulios tres.

Pro repetitione inſtrumenti, de quo ſit idem Notarius rogatus, ſi deſcriptum eſt in libro actorum, carolenos quinque; ſi vero Notarius non ſit de eo rogatus, vt Actuarius, ſed vt Notarius inſtrumentorum, habeat tertiam partem eius, quod reciperet pro publicatione, & copia ipſius inſtrumenti teneatur ponere in filza iurium productorum; cui, fides in illa cauſa adhibeatur: & pars que huiuſmodi inſtrumentum repetijt, illud in publicam formam habere voluerit, teneatur Notarius, quod recipit, pro repetitione, compenſare.

Pro rogitu inſtrumenti ſuſceptionis tutelæ ad tribunal cum inuentario, vel ſine, bolonenos quindecim: & pro ſtipulatione deputationis actoris ad lites, tam coniunctim cum dicta tutela, quàm ſine, iulium vnum.

Pro citatione edicto, Senatus bolonenos decem.

Pro monitoriis, bolonenos tres.

Pro mandatis executiuis in contumaciam, bolonenos tres.

Pro mandatis executiuis in ſummarijs, vel executiuis, ſeu etiam obligationibus in forma Cameræ, vſque ad ſummam ſcutorum viginti quinque, bolonenos quinque: à viginticquinque ad quinquaginta, bolonenos decem: à quinquaginta ad centum, iulios duos: inde ad quamcumque ſummam, carolenos quinque.

Pro decretis dictorum mandatorum cum clauſula, Niſi, bolonenos tres.

Pro lectura, ſiue publicatione ſententiæ in ſcripeis latæ ad tribunal, ſiue de voto aſſertamenti, ſiue non, carolenos duos.

Pro interpoſitione appellationis, & cedulæ productione, ac Iudicis reſponſione, tam ab interlocutoria, quàm à diffinitiua, bolonenos duos.

Pro reditu pro Apoſtolis, bolonenos duos.

Pro inſtrumento publico appellationis, cum inſerto tenore cedulæ, & Iudicis reſponſione, carolenos duos.

Pro inſtrumento reſponſionis Apoſtolorum, ſeparatim ab appellatione datorum, iulium vnum.

Pro rogitu fideiuſſionis in actis rogatæ, iulium vnum.

Pro portandis, & oſtendendis actis Iudicii, nihil.

Pro rogitu inſtrumenti aditionis hæreditatis, cum beneficio legis, & inuentarij, cum ſcripturæ banni, ſiue edicti, & ſcriptura citationis, ac relatio-

lationis, cum inuentario, vel sine, habeat Notarius principalis iulios quatuor, reliqui Notarij se subscribentes, bolonenos quinque pro quolibet.

Pro extractibus, & quibusuis copiis, qui sint iuxta formam traditam supra libro primo de extractibus, & copijs, bolonenos tres, & non vltra pro qualibet charta.

Pro mandato de relaxando carceratos pro quacunque summa, bolonenos quindecim, quod tamen per Protonotarium subscribatur, vt infra.

De Mercede Protonotarij.
CAP. XCVI.

PRotonotarius pro subscriptione cuiusuis mandati de relaxando carceratos, pro quacumque summa, quod mandatum fieri uebeat à Notario causæ ciuilis, vt supra, non recipiat vltra bolonenos decem.

Pro subscriptione mandati de relaxando carceratum pro delicto, quod mandatum fieri debeat à Notario causæ criminalis, & pro quacunque fideiussione per carceratum præstanda in totum iulium vnum.

Pro relaxatione cuiuscumque carcerati pro crimine capitali: qui ex gratia liberatur, vt qui in festo Assumptionis Glorioſæ semper Virginis Mariæ, & similes, bolonenos triginta quique pro quolibet.

Pro scriptura siue publicatione, & rogitu arbitramenti pacis, bolonenos quindecim à parte qualibet.

Pro subscriptione confirmationis Statutorum cuiuslibet Artis, bolonenos decem.

Pro rogitu cuiusuis fideiussionis, etiam pro carceratis de se representando, in officio, vel carcere, bolonenos decem: extra officium verò, vel Palatium, bolonenos quindecim.

Pro fide decreti visitæ, bolonenos quinque.

In reliquis seruet taxam aliorum Notariorum, de qua supra.

De Mercede Notarij Magistrorum viarum.
CAP. XCVII.

NOtarius Magistrorum viarum, pro litteris, patentibus, licentiæ occidendi hædos; coquendi castaneas in locis publicis, aperiendi macellum porcorum, immittendi tabulata, & similium rerum non possit recipere vltra bolonenos decem.

Pro similibus litteris loci perpetui in platea Agonis, in pergameno cum capsula sigilli, & cera, in totum bol quinquaginta.

Pro similibus litteris facultatis sternendi lateribus, vel silicibus vias publicas, siue alterius operis constituendi, bol decem.

Pro similibus litteris perpetui macelli, semel tantum, bol. quinquaginta.

Pro litteris concessionis fili, & terreni publici simul, bol. quinquaginta.

Pro litteris concessionis fili tantum, bolonenos viginti.

Pro mandato de restituendis pignoribus ad curiæ, siue officij instantiam captis, cassationis querelæ, contrauentionis bannimentorum, seu incursus pœnarum, bol. quinque.

Pro mandato de restituendis pignoribus, virtute mandati executiui captis, bol. tres.

Pro qualibet licentia à Magistris data carrecteriis expurgatoribus latrinarum, bol. duos.

Pro visione loci differentiæ in Vrbe, bolonenos quindecim.

Extra Vrbem, bolonenos triginta.

Pro quibusuis bannimentis, siue edictis, nihil.

Pro taxa instaurationis, seu directionis Viarum, vel iectitus, si vsque ad summam quingentorum scutorum, scutum vnum: si vsque ad mille, scutum vnum cum dimidio: si vsque ad duo millia, scuta duo: si vsque ad tria millia, scuta duo cum dimidio: ab hac vero summa, vsque ad quamcumque summam, scuta quatuor.

Pro mandatis Depositarijs directis, de soluendis pecunijs iectitus, siue emendationis damnorum, & similium, pro quolibet mandato cuiuscumque summæ, bol. quinque.

In causis coram Illustrissimo, & Reuerendissimo Domino S. R. E. Camerario, & Magistri Viarum coniunctim in vim litterarum Apostolicarum.

Pro monitorio de vendendo, seu de rescindendo, bol decem.

Pro simili extra Vrbem cum inserto tenore litterarum, seu Commissionis, bolonenos septuaginta quinque.

Pro visione loci differentiæ in Vrbe, bolonenos triginta.

Extra Vrbem vltra vnum milliare, bolonenos sexaginta.

Pro mora, & publicatione sententiæ diffinitiuę, scuta duo.

In reliquis obseruet taxas præscriptas Notariis Gubernatoris Vrbis, iuxta tenorem reformationis taxarum, mercedum Notariorum Ciuilium, per felicis recordationis Pium Papam Quartum editæ: quam in eius officio in propatulo appensam simul cum ista, perpetuo retinere debeat.

Extractus autem faciat iuxta formam Motus proprij eiusdem Pij Papæ Quarti, ita vt acta sint in eo prout iacent in manuali descripta, & nullatenus repetantur nomina, dignitates, aut tituli Iudicum, seu partium litigantium, aut Procuratorum comparentium, vel similia: & singula folia contineant in eorum qualibet pagina, ad minus lineas viginti quatuor, vnaquæque linea ad minus duodecim syllabas, & scribantur littera bona, & intelligibili, & nullatenus in charta bibula, & alias iuxta dicti Motus proprii tenorem: alioqui partes ad eorum solutionem non teneantur; & tunc seruata forma prædicta habeat pro singulis foliis bolonenos septem cum dimidio.

Digitized by Google

De Mercede Notarij maleficiorum, & relaxatione Carceratorum.

CAP: XCVIII

NOtarius maleficiorum, pro receptione querelę in officio, siue extra, nihil habeat.

Pro examine testium, pro informatione Curiæ, tam ad partis instantiam, quàm ex officio, & tam in officio, quàm extra, nihil.

Pro examine reorum in carceribus, nihil.

Pro quolibet monitorio, inhibitione, aut sequestro cum clausula, Si quis, bolonenos tres, & sine dicta clausula, bolonenos quinque.

Pro qualibet significatione cum fideiussione, vel obligatione, bolonenos decem.

Pro quolibet monitorio pœnali, seu citatione, Inhibitione, & similibus ad instantiam Fisci, nihil: ad instantiam verò partis accusantis, vel querelantis, vel si adsit instigator apertus, si in Vrbe, bolonenos quindecim; extra Vrbem, bolonenos uiginti quinque.

Pro litteris remissoriis, siue earum loco missiuis pro examinandis testibus extra Vrbem, bolonenos viginti.

Pro mandato de capiendo aliquem extra Vrbem, ad instantiam partis, vel vbi adsit instigator apertus, bol vigintiquinque.

Pro comparitione, relatione, iurium productione, vel aliis quibuscumque actis pro Fisco, nihil: parte verò instante, pro actu quolibet, bolonenos duos.

Pro actu depositi pecuniarum, nihil.

Pro consignatione depositi, vel cedulæ bancarię, pignoris, vel rei depositatæ, bol. septem cum dimidio.

Pro examine cuiuslibet testis in causa capitali, vel in qua veniret imponenda pœna corporis afflictiua, cum articulis, & interrogatoriis, etiam cum interuentu Iudicis, aut Procuratoris Fisci, in officio, vel domo Iudicis, bolonenos triginta septem cum dimidio. Extra domum, vel officium, etiam si testis sit Illustris, vel egregia persona, bolonenos septuaginta quinque: sed si absque interrogatoriis, & interuentu Iudicis, & Fisci, vel super bona fama, aut vno, vel duobus articulis, præter repetitiuum, in officio, bolonenos viginti, extra officium, etiam si testis sit Illustris, bolonenos quadraginta.

In causis non capitalibus, super articulis, si cum interrogatoriis, & interuentu Iudicis, vel Procuratoris Fisci, in officio, bolonenos viginti; extra officium, etiam si testis sit Illustris, vel egregia persona, bolonenos quadraginta. Si vero absque interrogatoriis, vel super bona fama, aut vno, vel duobus articulis, præter repetitiuum, etiam cum interuentu Iudicis, vel Fisci Procuratoris, in officio, bolonenos quindecim: extra officium, bolonenos vigintiquunque.

Sed si in causis prædictis articuli, aut interrogatoria fuerint excessiua, stetur arbitrio Iudicis, his præcedentibus, & personarum qualitate pensatis, dummodo quarta pars supradictarum taxarum non augeatur.

Pro copia depositionum testium, in causa, in qua erunt vnus, vel plures Rei, pro quolibet folio, bolonenos quinque: folium autem in qualibet facie, non pauciores viginti tres lineas contineat: linea vero duodecim syllabas.

Pro quolibet folio copiæ inditiorum continẽte lineas, & syllabas, vt proximè dictum est, siue vnus, siue plures sint Rei, bolonenos quinque: quam copiam teneatur reis petentibus intimul dare.

Pro extractu actorum, vbi fieri contingat, qui sit eius qualitatis, quæ dicta est in ciuilibus, soluantur bolonenj quatuor, prout etiam in ciuilibus primo libro dictum est.

Pro mandato de capiendo aliquem pro inditiis, vel Curiæ informatione, nihil.

Pro mandato de capiendo ad effectum præstãdæ cautionis dẽ non offendendo, bolonenos septem cum dimidio.

Pro Non grauetur, bolonenos tres.

Pro simili inuentario facto de mandato Iudicis in quauis alia causa criminali, bolonenos triginta.

Pro inuentario bonorum in causa capitali, bolonenos triginta.

Pro adeptione possessionis bonorum Fisco incorporatorum, nihil.

Pro fide cuiuslibet actus iudicialis, etiam cum Iudicis decreto, bolonenos quinque.

Pro rogitu mãdati procuræ in officio, bolonenos quinque; extra officium, bolonenos decem.

Pro quolibet folio copiæ articulorum, vel iurium productorum, quod habeat versus, & lineas requisitas supra in copia testium, bolonenos sex.

Pro restitutione iurium productorum, data à producente copia per Notarium retinenda, iulium vnum: & si ipse Notarius copiam fecerit, habeat pro copia sicut in primo libro dictum est, vltra iulium prædictum.

Pro nota cuiusuis sententiæ pro Fisco, nihil.

Pro nota sententiæ absolutorię in causa capitali in prima instãtia, etiam si plures fuerint Rei iulios triginta: In secunda, iulios viginti: in tertia autem, si esse contingat, iulios decem. In causa vero non capitali, in prima instantia, iulios viginti: in secunda, iulios decem: in tertia si esse cõtingat, iulios quinque.

Pro nota decreti habentis vim diffinitiuæ in causis prædictis, capiatur pro medietate eius, quod est taxatum pro sententia.

Si plures Rei simul in eodem processu, & ex eadem causa inquisiti, vel accusati, fuerint absoluendi, vnica tantum sententia absolui debeant, & propinæ, seu sportulæ pro vnica tantum sententia Iudici soluantur; & Notario pro nota, & publicatione eiusdem sententię, ac aliæ mercedes, pro vnica tantum sententia similiter soluantur.

Pro relaxatione carceratorum per gratiam, cõpositionem, vel bannum, Iudices, nec propinas, seu sportulas, neque aliud quicquam recipere debeant.

Pro cassatione cuiuslibet simplicis fideiussionis, obligationis, vel querelæ, bolonenos decem; sed si fuerit secutus processus, vel examen Inquisiti, non tamen condemnatio, bolonenos viginti.

Pro cassatione processus in causa capitali, in qua veniret imponenda pœna mortis naturalis, vel ciuilis, seu abscissionis membri, iulios decem: In causa vero, in qua veniret imponenda alia pœna corporalis, bolonenos septuaginta quinque.

In

In reliquis vero cauſis, bolonenos quinquaginta. Et hoc ſiue vnus, ſiue plures fuerint Rei.

Pro inſtrumento ſententiæ in publicam formã redacto, capiat quantum ſupra pro nota ſententiæ eſt taxatum.

Pro decreto de relaxando carceratos, nihil omnino Iudex, aut Notarius recipiat.

Pro mandato de relaxando carceratũ ex quacumque cauſa, iulios tres, quod mandatum ſubſcribi debeat per Protonotarium, vt ſupra.

Pro ſubſcriptione eiuſdem mandati de relaxando quocumque carcerato, Iudex, & Procurator Fiſcalis nihil recipiant.

Pro ſigillo Senatoris in eodem mandato apponendo, iulium vnum.

Pro Cancello, & Sancti Leonardi nomine nihil ſoluatur.

Et in omnibus caſibus prædictis, & aliis quomodolibet contingentibus à paupere, & pro eo, nihil penitus recipiatur, & de paupertate ſtetur relationi Aduocati, & Procuratoris pauperum, & loco copiarum, vbi opus fuerit, eiidem Aduocato, & Procuratori acta originalia gratis oſtendantur.

De mercede Cuſtodis Carcerum.
CAP. XCIX.

PRo expenſis faciendis Carceratis, in carceribus ſecretis detentis, habeat Commentariẽſis, ſiue Carcerarius, carolenum vnum pro prandio, & tantundem pro cœna, vel aliàs, iuxta taxam faciendam per eos, ad quos ſpectabit: & debeat horam, qua eos immittit, & extrahit de ſecretis, in libris ſuis adnotare, ideſt, ſi ante, vel poſt prandium, vel cœnam; vt prandia, & cœna computari poſſint; quam horam, ſi non adnotauerit, nihil recipere poſſit pro illa die. Teneatur autem dare bonum panem, & bonum vinum in ſufficiẽti quantitate, & ſaltem libram vnam carnis cum ferculo pro ſingulis carceratis quolibet die: & diebus, quibus à carnibus abſtinetur, aut oua, aut piſces, iuxta dierum, & temporum qualitatem. Vinum autem à Procuratore pauperum approbari debeat: ſi contrafecerit, & quoties, pœnam aureorum decem incurrat.

Pro expenſis carceratorum non in ſecretis, neq; in publicis, communibus, ſed in honeſtioribus carceribus detentorum, non poſſit recipere vltra iulios duos cum dimidio, vel iuxta taxam vt ſupra faciendam, pro qualibet die, etiam à ſponte dantibus: nec ei licear pro huiuſmodi debito expenſarum, quod interim contraxerint dicti carcerati, vltra quantitatem ſibi debitam pro decem præteritis diebus tempore relaxationis, ipſos retinere, vel eorum veſtes ab eis auferre: ſed cum ipſi Carcerario preſentabitur mandatum de relaxando, ſtatim, & incontinenti eum relaxare teneatur; & ſibi imputet, ſi pro reliquorum dierum expenſis cum cautione, aut pignore ſibi non cauerit; ſalua tamen, & reſeruata eidem actione ad non ſolutum petendum. Quod ſi in præmiſſis, aut eorum quolibet, & quoties contrauenerit, virgis cæſus officio priuetur.

Si carcerati in carceribus ſecretis, vel honeſtioribus, de quibus ſupra dictum eſt, de ſuo viuere vellent, Carcerarius prohibere non poſſit; ſed teneatur victum carceratis allatum ipſis præbere, facta diligenti inquiſitione, ne quis carceratos in carceribus ſecretis detentos alloquatur, neue literæ eis mittantur: & tunc Carcerarius pro ſuo labore non amplius, quàm bolonenos quinque die quolibet à quocũque carcerato recipere poſſit; niſi Iudex prohiberet, cibum aliunde afferri detentis in carceribus ſecretis. Nec poſſit Carcerarius carceratos ab honeſtioribus carceribus expellere, & ad publicos transferre, ex eo quod dicti carcerati de ſuo viuere velint; ſi ſecus fecerit, & in quolibet caſuum prædictorum eandem pœnam fuſtigationis, & priuationis incurrat.

Non liceat Carcerario à carceratis relaxandis vltra duos carolenos pro carcere, vel cuſtodia, à quouis etiam à ſponte dante, etiam cauſa ſtrenæ, aut bibaliorum, ſiue cancelli, petere, vel exigere. Neque pro arreſtis contra carceratos factis poſſit aliquid à carceratis petere: ſed ab afferente arreſtum, duos tantum carolenos, & non vltra recipere poſſit: ſi ſecus fecerit, ponatur ad ſcalas publicas ad verecundiam, ſiue berlinam, audientia durante; & duplum eius, quod abſtulit, reſtituat.

Debeat Carcerarius à primo ingreſſu carcerũ tenere capſam habente ſuperius fixuram, nec non & duas claues, quarum alteram ipſe, alteram Procurator pauperum retineat, & cum primum aliquis ad carceres adducitur, pecunias, res, & bona omnia, quæ penes illum reperientur, ſingularim in ſuo libro mox deſcribere debeat: pecunias autem, & mobilia quæ per dictã fiſſuram immitti poterunt, per ea intra eadem capſam ſtatim immittat; reliqua vero mobilia, per huiuſmodi fiſſuram immitti non poterunt, ſaltem infra triduũ intra capſam prædictam clauibus reſerandam, & claudenda reponat: Si ſecus fecerit, puniatur tanquam fur ea pœna, quæ Senatori videbitur.

Nequaquam verò eidem Carcerario liceat à damnatis ad mortem, vel ad triremes, aut ad aliã pœnam, bona, quæ habent circa perſonas auferre; nec alia bona, quæ ii in carceribus reliquerint, ſibi retinere, ſed illa teneatur Iudici conſignare, qui de eis, deductis expẽſis, ſi quæ ipſi Carcerario pro alimentis debentur, prout iuris fuerit, diſponat; ſi ſecus fecerit, pœnam priuationis officii, & fuſtigationis, aut trium ictuum funis incurrat.

De Mercede Capitanei, ſiue Executorum Curiæ Capitolij.
CAP. C.

CApitaneus, ſiue Executores Curiæ Capitolii, pro executione reali, vel perſonali, in cauſa ciuili, pro ſumma ſcutorum quinque, carolenos duos; à quinque vſque ad decẽ iulios duos; à decem vſque ad ſummam vigintiquinque, iulios quinque; à vigintiquinque ad quinquaginta, iulios decem; à quinquaginta, vſque ad ſeptuagintaquinque, iulios quindecim; à ſeptuagintaquinque vſque ad centum, iulios viginti; à centum, vſque ad quingentos, iulios triginta; à quingentis vſq; ad mille, ſcuta quatuor: ab inde ſupra, arbitrio Iudicis executionem fieri mandãtis, dummo-

do ſummam iuliorum ſexaginta non excedat; & non vltra recipere poſſint, & hæc intra Vrbem, & circum millia tria.

Pro immiſſione in poſſeſſionem bonorum immobilium, vbi non eſt expreſſa certa quantitas, ſcutum vnum, & non vltra; ſi vero ſit expreſſa certa quantitas, ſeruetur, vt proximè dictum eſt.

Et ſi contingat executionem fieri in animalibus, tantundem recipiat, vt dictum eſt; nec quicquam capere poſſit ratione capiſtri, aut ex quauis alia causa.

Pro executione mandati, contra ſuſpectos de fuga, vſque ad ſummam ſcutorum quinquaginta, non capiat niſi iuxta taxam ſupra traditam; à ſumma vero quinquaginta vſq; ad quamcumq; ſummam, iulios decem, & non nihil vltra recipiat, & eos, expenſis tantum creditoris, vt in primo libro dictum eſt.

Non liceat eiſdem, mercedem capere quoquo modo à quauis perſona contra quam habent mãdatum de exequendo, niſi executionem fecerint cum effectu.

Qui in aliquo ex præmiſſis contrauenerit, & quoties, pœnam viginti quinque aureorum incurrat; & indebite accepta, in duplum reſtituat.

Pro captura alicuius pro capitali delicto, ſi per ſententiam fuerit abſolutus, habeant ſcuta duo: ſi vero ex gratia fuerit liberatus, aut pœna commutata, ſcuta tria.

Pro captura eorum, qui puniendi eſſent pœna corporali citra mortem, ſi per ſententiam ſimiliter fuerint abſoluti, ſcu. vnum, & non vltra: ſi ex gratia pœna fuerit remiſſa, vel commutata, aut compoſita, iulios quindecim, & non vltra: Sed ſi pœna eis fuerit inflicta, nihil accipere poſſint.

Si capiant aliquem in rixa repertum, aut poſt, ex cauſa rixæ, vbi fuiſſent illata vulnera, vel percuſſiones cum baculo, ſeu baſtone, inter homines honeſtæ cõditionis, pro relaxatione non habeant vltra ſcu. vnum; ſed ſi non fuerint ſecuta vulnera, aut percuſſiones, etiam quod arma interuenerint, non vltra iulios quinque, & minus, Iudicis arbitrio, facti, & perſonarum qualitate penſata.

Pro captura eorum, quos deprehenderint arma deferre contra edicta, non poſſunt habere vltra ſcu. vnum; & hoc ſi de pœna non participauerint.

Non audeat Capitaneus, vel eius Satellites, ex domibus quas perquirunt, aliqua arma accipere, vel auferre, niſi ſint prohibita in domibus retineri, vel niſi pro indicio aliquo ad Iudicem deferrent, qui eas penes Notarium deponere, vel prout ſibi videbitur, gratis reſtitui mandet.

Nec etiam audeant cum Notario accedere ad faciẽdum inuentarium bonorum delinquentium, niſi de Iudicis ſpeciali mandato; tunc ſi inuentarium fiat pro cauſa, in qua homicidium interuenerit, non poſſint habere vltra iulios decem: vbi vero non ſit homicidium, iulios quinque, & non vltra.

Nec à captis, dum eos ad careeres ducunt ſibi auferre aliqua bona, aut pecunias, neque etiam arma, quando ea contra edicta non deferunt; præſumant: ſed illa omnia teneantur conſignare cuſtodi carcerum conſeruanda per eum, vt ſupra dictum eſt;

Neq; eis etiam liceat, à condemnatis ad mortem, vel ad triremes, aut ad aliam pœnam, quęuis bona, quæ circa eorum perſonas ſunt, auferre, ſub pœna priuationis officij, & trium ictuum funis, aut fuſtigationis per Vrbem.

Hęc autem de executionibus, & capturis intra Vrbis mœnia, & circum milliaria tria faciendis locum habeant; ſi autem extra, mercedes prædictæ duplicentur.

Si in prædictis, aut eorum aliquo executores ipſi contrafecerint, & quoties, pœnam fuſtigationis per Vrbem, aut ſcutorum quinquaginta Iudicis arbitrio incurrant; & duplum eius, quod acceperint, parti læſæ reſtituant: ſi pluries in præmiſſis, aut eorum aliquo deliquerint, ad triremes per biennium mittantur, & nihilominus ablata, vt ſupra reſtituant.

De Mercede Scribarum Senatus.
CAP. CI.

SCribæ Senatus, pro rogitibus donatę Vrbis Ciuilitatis, priuilegio in publicam formam redacto, illiuſque regeſtatione, cum ſigillo Populi Romani, pro quo nihil ſoluitur, non accipiant vltra ſcuta duo.

Pro relaxatione carceratorum, in feſto Aſumptionis Beatiſſimę Virginis Dei genitricis Mariæ, vel ex ſimili gratia, non vltra iulios quinque.

Pro ſubſcriptione mandatorum pro quibuſuis ſolutionibus, ex decretis conſiliorum faciendis, nihil.

Pro lectura diffidationum, & reaffidationum tam ciuilium, quàm criminalium, nihil.

Pro receptione iuramenti Senatoris, & Iudicum, nihil.

Pro certo ſigillo S. P. Q. R. imprimendo in fronte hominum currentium ad brauium, bolonenos quinque pro quolibet.

Pro ſimili ſigillo quadrupedibus ſimiliter ad brauium currentibus imponendo, bolonenos decem pro quolibet.

Pro reſignatione, & vocatione cuiuslibet thalami, quando celebratur ſolennis proceſſio in Feſto Aſſumptionis eiuſdem Glorioſæ Virginis Mariæ, iulium vnum pro quolibet.

De Mercede Notarij Conſeruatorum.
CAP. CII.

NOtarius Conſeruatorum, pro inſtrumentis publicis venditionum rerum ad Populum pertinentiũ, non recipiat vltra taxã alijs Notariis ſupra præſcriptam: & nihilominus teneatur notã dictorum inſtrumentorum cum ſuis capitulis intra triduum in libro deſignato gratis deſcribere, & ſubſcribere, & notam Computiſtæ, & Antigrapheo conſignare, vt ſupra hoc eodem libro de officio eiuſdem dictum eſt: aliàs vero nihil petere poſſit.

Pro ſingulis trecentis pecudibus, ſiue capris, ad montes, ſiue montaneas redeuntes, & aſcendentes; ſi Domini ſint de Statu Eccleſiaſtico, vel qui ſoluunt ſal, & focariuum, iulium vnum.

Pro

Pro ſingulis triginta bobus, ſeu vaccis, aut equis euntibus, vt ſupra, ad montaneas; ſi ſint dominorum prædictorum, iulium vnum.

Pro expeditione, ſiue bullecta pecudum, à quolibet grege ſine maſſaria, cuiuſcumque ſit, iulios duos.

Pro ſcriptione mandatorum ſolutionum ſalariorum officialium, non tamen Conſeruatorum, non vltra dimidium pro centenario.

Pro ſubſcriptione cuiuslibet ſignificationis, ſeu prouiſionis, Non grauetur, de mandato Conſeruatorum, bolonenos tres.

De pecunia ludi Agonis, & Teſtaciæ à Camera ſingulis annis, florenos ſex.

Pro recenſendis familia, equis, & ornamentis Senatoris, vt infra de mercede Scriptoris Conſeruatorum cauetur.

Pro decreto, & mandato de relaxando carceratos, in totum iulium vnum.

In reliquis actibus iudiciariis ſemet taxẽ aliorum Notariorum.

De mercede Secretarij Conſeruatorum.
CAP. CIII.

SEcretarius Conſeruatorum pro ſcriptura, expeditione, & regeſtatione litterarum, patentium, officialium terrarum Romani Populi, non recipiat vltra ſcutum vnum pro qualibet.

Pro fide legalitatis Notariorum deſcriptorum in matricula, quæ penes ipſum conſeruatur, cum ſigillo Populi, ſeu Conſeruatorum, pro qua nihil ſoluitur, non vltra iulium vnum. De aliis autem Notariis in dicta matricula non deſcriptis, fidem huiuſmodi, nullatenus facere poſſit, ſub pœna falſi.

Pro expeditione cuiuſuis ſupplicationis vaſſallorum Romani populi, & regeſtatione illius ſummarii, & reſcripti Conſeruatorum, iulium vnum pro qualibet.

Pro ſcriptura, & regeſtatura litterarum miſſiuarum à Conſeruatoribus ad partis, vel cuiuſuis Communitatis inſtantiam, iulium vnum.

Pro præſentatione fidei, ſeu ſcripturarum, vel receptione teſtium, quòd acclamans ad libertatem, ſit Chriſtianus, & pro litteris libertatis expeditis, & regeſtaris, cum ſigillo populi Romani, pro quo ſimiliter nihil ſoluitur, non vltra carolenos decem.

De Mercede Scriptoris Conſeruatorum.
CAP. CIIII.

SCriptor Conſeruatorum, pro deſcriptione ingreſſus Senatoris, & perquiſitionibus, ſiue recognitionibus equorum, & familiæ eiuſdem Senatoris per Conſeruatores faciendis habeat vice qualibet ducatum auri vnum, diuidendum inter ipſum, & Notarium Conſeruatorum.

Pro ſcriptura, & ſubſcriptione mandatorum de ſoluendo officialibus, Romanis, Conſeruatoribus exceptis, non vltra dimidium pro centenario recipere poſſit; pro reliquis autem publicum concernentibus, nihil; à priuatis verò modeſtè, arbitrio Conſeruatorum.

Pro regeſtatione litterarum conceſſionis fiſtularum, ex aquæductu fontis Virginis, bolonenos triginta quinque.

Pro admiſſione & regeſtatione quarumlibet litterarum Apoſtolicarum etiam in forma motu proprij, nec non regeſtatione aliarum patentium litterarum etiam Conſeruatorum, in fauorẽ priuatarum perſonarum, iulios quinque, in fauorem autem Populi, nihil.

De Mercede Notarij Cameræ.
CAP. CV.

NOtarius Cameræ pro ſcriptura, & adnotatione currentium ad brauium, bolonenos quinque pro quolibet, habere poſſit.

Pro ſcriptura verò equorum, & aliarum quadrupedum, bolonenos decem pro quolibet.

Pro ſcriptura, & adnotatione cuiuslibet Thalami in ſolemni proceſſione, quæ fit in feſto Aſſumptionis Glorioſæ ſemper Virginis Mariæ, bolonenos quinque.

Pro fide, quam facit de pecuniis Cameræ ſolutis per condemnatos, aut componentes, vſq: ad decem de carolenis, bolonenos tres, ab inde vſq; ad viginti, bolonenos quatuor; ab inde verò ſupra, carolenum vnum.

Pro citatione cuiuslibet inuentionis delictorum artificum, ſiue negotiatorum, bolonenum vnum cum dimidio.

Pro conſignatione ſigilli à furnariis facienda ſingulis ſex menſibus, bolonenum vnum, pro quoslibet.

De Mercede Scriptoris Cameræ.
CAP. CVI.

SCriptor Cameræ pro ſcriptura conſignationis cuiuslibet animalis reperti vagari, aut dãnum dare, cuius dominus ignoratur, non vltra bolonenos tres recipiat.

Pro ſumpto ſiue extractu cuiuslibet inuentionis artificum, bolonenum vnum pro qualibet inuentione, ſeu delicto.

Pro ſcriptura cuiuslibet fideiuſſionis præſtandæ in Camera, bolonenos quinque.

De Mercede Notarij Gabellarij Maioris.
CAP. CVII.

NOtarius Gabelarii maioris pro qualibet inuentione verificata, aut cõfeſſata, pro qua ſoluta, vel donata, aut compoſita ſit pœna, habeat pro receptione inuentionis, citatione, relatione, intimatione, & caſſatione, in totum bolonenos quinque: aliàs verò nihil recipiat.

Pro mandato de diuidendis bonis in cõmiſſum deprehenſis, iulium vnum.

De Mercede Mareſcali, ſeu Executoris Palatij Conſeruatorum.
CAP. CVIII.

MAreſcallus, ſeu Executor Palatij Conſeruatorum habere poſſit pro prima grauatoria bolonenum vnum à quolibet grauato.

Prò ſecunda grauatoria, bol. vnum cum dimidio.

Pro executione pœnarum taxatarum vſque ad ſummam ſcuti vnius, bol. tres; vſque ad tria, bolonenos quinque; ab inde vſque ad quamcumque ſummam, non vltra bolonenos quindecim.

Pro captura perſonali pro delicto, non vltra, iulios quinque.

Pro executione facienda in vim mandatorum Conſulum artium vſque ad ſummam ſcutorum decem, bol. vnum cum dimidio pro quolibet ſcuto. inde vſque ad ſcuta viginti, iulios tres; inde vſque ad quamcumque ſummam, iulios quinque, & non vltra.

De Mercede Præconum, ſeu Bannitorum.
CAP. CIX.

PRæcones, ſeu Bannitores, pro quolibet edicto, ſiue banno de Conſeruatorum mandato publicando, non vltra iulios duos recipere poſſint: ſed ſi generale ſit, vel comprehendens omnes artifices, iulios quatuor.

Pro edicti publicatione ad inſtantiam priuatarum perſonarum, vt ſunt pro aditionibus hæreditatum, venditionibus, ſiue ſubhaſtationibus bonorum, denuntiatione, vel reuelatione animalium deperditorum, iulius duos non vltrà: & ſi ſibi animalia deperdita fuerint denũtiata, ante edictum, non amplius pro eorum indicatione, ſeu manifeſtatione, quàm iulios duos recipere poſſint.

De Taxa ſeruanda per Cuſtodes Portarum, & Pontium Vrbis.
CAP CX.

POrtarum, & Pontium Vrbis Cuſtodes, infraſcriptas taxas vulgari lingua traditas pro rebus, quæ in Vrbem, vel extra Vrbem conuehuntur, inuiolabiliter obſeruare teneantur, ſub pœnis inferius expreſſis.

Per entrata, & ſimilmente per vſcita di ciaſcheduna ſoma di qualſiuoglia ſorte di Seta, Velluto, ò Broccato, ò Tela d'oro, & d'argento, baiocchi due.

Per mezza ſoma, baio. vno.

Per vn ſardello fino à cinquanta libre; niente.

Per entrata, & vſcita per ciaſcuna ſoma di panni Fiorentini, & d'ogni altra ſorte, baioc. vno, & mezzo.

Per mezza ſoma, quatrini tre.

Per entrata, & vſcita di ciaſcheduna ſoma di zuccari, cera, & altre coſe di ſpetiaria. bai. vno.

Per mezza ſoma, quarrini due.

Per entrata di ciaſcuna ſoma di ſola, lino, acciaro, bambace, guarnelli, lana, canapa, tele manoue di foraſtieri, bai vno.

Per entrata di ciaſcuna ſoma di legname lauorato, ferro, carbone, vena di ferro, & altre coſe ſimili, quatrini due.

Per entrata di ciaſcuna ſoma di olio, fichi, peſce, tonnina, & altre coſe ſimili, baioc. vno.

Per la vettouaglia, che ſi porta alla Corte, doue ſtà la Santità di N. Signore fuora di Roma, niente.

Et ſimilmente ſe ſi portarà per vendere alle Taverne, & hoſtarie de luoghi doue ſtarà ſua Santità fuora di Roma, niente.

Pane, oglio, carne ſalata, & vuto per li Paſtori, niente.

Per entrata di ciaſchedũna ſoma di lana, quatrini due.

Per entrata di ciaſcuna ſoma di caſcio, quatrini due.

Per entrata di ciaſcuna ſoma di capretti, & porchette, che ſiano di quattro meſi, & ſimilmente oua, & polli, quatrini due.

Per entrata di ciaſcuno carro carico di legname lauorato, baiochi due.

Per legname non lauorato, baiocchi tre.

Per vn carro di fieno, baiocco vno.

Per entrata di ciaſcuna ſoma di vino foraſtiero, baiocco vno.

Per entrata di ciaſcheduna ſoma di vino Romano, cioè moſto, ò acquato, tutto vn dì, con una beſtia, quattino uno.

Per entratura di beſtiame foraſtiero ſino al numero di dieci beſtie, quattini due: per infino à cinquanta, baiocco vno: da cinquanta fino à qualunque ſomma, baiocco vno, & mezzo.

Per vſcita di beſtiame di qualunque ſorte ſi ſia, niente.

Per entrata, & vſcita di ciaſcuna morra di peſce; per vna volta l'anno, baiocco vno.

Per entrata di ciaſcuna ſoma di legna di boſco vn pezzo di eſſa legna.

Per entrata di ciaſcuna ſoma di fieno, vn mannello ſecondo l'vſanza, ouero vn quattrino, eccetto le ſome per ſeruitio della Santità di Noſtro Signore, & delli Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſ. Cardinali, & Camerali, che non ſono ſoliti a pagare.

Per entrata di ciaſcuna ſoma di guado, pelli concie, caudeiotte, & coſe ſimili, baiocco vno.

Per mezza ſoma, quatrini due.

Per entrata di pelli, & cora morticine, quatrini due per ſoma; eſſendo di Romani, niente.

Per entrata di cenere, canne, viti, legna, faſcine di vigne di Roma, niente.

Per tronco di beſtie groſſe di maſſaria per tutto l'anno, baiocco vno.

Per ſoma di herba da cauallo, quatrino vno.

Per ſoma di herba di legna, niente.

Per ſoma di ortaglie da mangiare, quatri. vno.

Per ſoma intiera di melloni, quatrini due.

Per ſoma intiera di cauoli cappucci, quatr. due.

Per ſoma non intiera di cauoli capucci, & melloni meſcolati con ortaglia, quatrino vno:

Per ſoma di agli, cipolle, & cocozze, quatrino vno.

Per ſoma di piſelli, faue, ceci verdi, quatrino vno.

Per ſoma di frutti di ogni ſorte ſoraſtieri, baiocco vno.

Per

Per soma di vua, & frutti Romani, niente.

E di tutte l'altre cose, che quì non fossero comprese, si habbia da stare alla dichiaratione delli Conseruatori, i quali habbiano à giudicare per simili doue saranno; se non; per loro mero arbitrio.

Et chi contrafarà, per ogni volta incorra nella pena di scudi dieci d'oro, ouero di doe tratti di corda ad arbitrio de Conseruatori, & à pagare il quadruplo, dell'indebitamente estorto alla parte grauata.

Vt in casibus Mercedum non expressis, similes attendantur.

CAP. CXI.

SI casus euenerint, qui in præsentibus taxationibus decisi non sint, per similes expressos, per Senatorem, & Conseruatores in eorum respectiuè Palatiis decidantur: sed si similia non inueniantur, tunc Senator in sua Curia adhibitis Correctoribus, seu si iptorum alter suspectus sit, Proconsulibus: Conseruatores vero adhibito Consilio Capitum Regionum, ac Tredecim, & viginti sex Consiliariorum, negotium terminet, prout eis videbitur expedire; & ab eis nullo modo liceat appellare.

Vt Notarij, Officiales, & Custodes sint contenti Mercede eis constituta.

CAP. CXII.

OMnes Notarii, Scribæ, officiales quicumque, cuiuscumque dignitatis, & exercitij sint, ac etiam portarum, & pontium Custodes, quibus per præsentia statuta, certum salarium, certaque merces assignata, & præfinita est, sint, & esse debeant eorum salarijs, & constitutis mercedibus contenti, nec quicquam vltra quoms prætextu, ratione, vel causa petere, exigere, aut etiam à sponte dantibus recipere possint. Qui secus fecerint, si eis per præsentia statuta pœna præfinita non est, quadruplum parti, & aureos decem Cameræ Vrbis pro pœna persoluant.

Vt omnes Officiales publicè habeant taxas mercedum affixas.

CAP. CXIII.

VNiuersi Notarij, & Scribæ, Executores, Custodes Carcerum, Portarum, & Pontium, Tubatores, & demum quicumque alijquibus per præsentia statuta, certa merces est præfinita, in eorum Officiis & locis, vbi exercent officia, particularem tabellam, in qua sui officij mercedes, ita vt præfinitæ sunt in præsenti volumine, verse tamen in vulgarem sermonem, & per extensum & non per notas descriptæ, in propatulo, ita vt ab omnibus inspici, & legi possint, suspensam habere debeant. Qui verò sine ea deprehensus fuerit, post mensem a die publicationis præsentium statutorum, pœna aureorum decem mulctetur; & si post multam per triduum ea carere repertus fuerit, Officio priuetur, & nihilominus pœnâ aureorum vigimi quinque persoluat.

Sequitur tenor formæ Bannimentorum Magistrorum Iustitiariorum.

Forma de Bandi de' Maestri Giustitieri.

PER prouedere; rimouere, & punire tutti li scandali, danni, differentie, & fraudi che potessero nascere, farsi, & interuenire, tanto nelle vigne, canneti, dentro, & fuori di Roma, quanto nelli altri luoghi infrascritti; & acciochè tanto il publico, quanto il priuato, non sia leso, ma conseruato; ordiniamo, & commandiamo, che si osseruino inuiolabilmente li bandi, & capitoli infrascritti sotto le pene in esse contenute, da applicarsi come appresso si dirà; auuertendo, che si darà fede all'accusatore col suo giuramento, & con vn Testimonio degno di fede; ouero col pegno tolto al delinquente, nel luogo del delitto, & vn testimonio similmẽte degno di fede.

Che niuna persona di qualunque stato, grado, ò preeminenza che sia, ardisca, nè presuma andare in vigne, giardini, canneti, ò simili possessioni chiuse di fratte, fossi, ò muri, nè di dì, nè di notte; nè con bestie di qualsuoglia sorte, nè a piede, ò à cauallo, à far danno, senza espressa licentia delli Padroni, ò di chi in nome loro harà la custodia, & guardia delli predetti luoghi, sotto la pena di ducati tre di carlini per ciascuno, & ciascheduna volta, da applicarsi per vn terzo all' Accusatore, & l'altro terzo all' Officio delli detti Maestri & l'altro alla Fabrica del Palazzo dell'Illustriss. Signori Conseruatori: & oltra la pena sia tenuto à pagare il doppio del danno alli Padroni; & non potendo pagare la pena, & il danno, saranno posti alla berlina descritta, ò demonstrata la causa del delitto al collo del delinquente, ad arbitrio di essi Maestri Giustitieri.

Ancora si prohibisce, che niuna persona debba vendemiare in vasche altrui, nè far fossi fra li vicini, nè fratte in viali communi, nè cauar, ò romper limiti, senza licenza delli Padroni, sotto la pena di vinticinque ducati simili, da applicarsi come di sopra.

Che niuna persona debba far fossi, ò carbonari, ne buttare alcuna sorte di pietre, ò terra, nelli vicoli vicinali communi, ò publici, tanto fra le vigne, quanto fra li canneti; nè in essi far fossi, ò cose simili, per le quali essi vicoli si restringessero, ò l'vso loro diuenti peggiore, ne restringere ò spingere le loro fratte verso li vicoli: ma quelli ridurre, & allargare in pristino stato, sotto la pena predetta, da applicarsi come di sopra.

Che ciascun Padrone de tali possessioni, che hauessero occupati, ò deteriorati li vicoli sopradetti, debbano fra'l termine di vn mese hauerli nettati, & restituiti, & retirati le loro fratte, & reempiti li detti fossi, ò carbonari al stato pristino, sotto la pena predetta, da applicarsi come di sopra. Notificando, che se alcuno fra detto termine, non farà quanto di sopra; li detti Maestri faranno nettare, & restituire & ritirar le fratte, & riempir li fossi alle spese delli padroni di esse possessioni, vigne, & canneti, & si procederà

sà alla pena senza remissione alcuna.

Che tutte, & singole persone, quali haueſſero, ouero teneſſero occupate, ò riſtrette vie publiche, ò vicinali fra le vigne, dentro, & fuora di Roma, & fra le vigne vicine alli Caſali fuora di Roma le debbano rimettere, & ridurre al priſtino ſtato, fra termine di quindeci giorni, ſotto pena di vinticinque ducati ſimili, da eſſigerſi irremiſſibilmente, & da applicarſi come di ſopra. Notificando, che paſſato il detto tempo, eſſi Maeſtri andaranno à riuedere li detti luoghi occupati, & li reſtituiranno in priſtino ſtato, à ſpeſe delli occupatori.

Che niuna perſona ardiſca ò preſuma, cauare ò rimuouere termini, ne ſpianare, ò guaſtare, ò lauorare li limiti, ouero confini, ſenza licenza delli Padroni, ſotto la pena eſpreſſa nelli ſtatuti generali del Popolo Romano.

Che niuna perſona debba tagliar viti, ò arbori fruttiferi, & non fruttiferi, nelle poſſeſſioni, canneti, ò vigne di altri, ne ſpiantare, ò eſtirpare inſiti, ò altri arbori, & piante, ſotto la ſimil pena di quindici ducati da applicarſi come di ſopra, & pagare il danno alli padroni.

Che niuna perſona debba guaſtar fratte, ne pigliar legna, anco tagliate, ne toglier canne, ò vero pali vecchi, ò nuoui, ne occhi di canne Piantati ò per piantare, tanto nelle vigne, quanto nelli canneti, ſotto la pena di ducati dieci, & non hauendo modo da pagare, ſaranno fruſtati, ò vero poſti alla berlina. Notificandoſi, che nella medeſima pena pecuniaria incorreranno etiamdio quelli, che conſentemente compraranno detti occhi di canne, ò inſiti, ò Arbori.

Che niuna perſona Guardiano, ò Ortolano, quali ſtanno fra le vigne debba far ridutto, ò dar ricetto nelle loro caſe, ò vero capanne, ad huomini, che ſogliano far danno à vigne, ò canneti, ſotto la medeſima pena, da applicarſi come di ſopra, & di pagare tutto il danno, che ſi faceſſe nelle vigne, & poſſeſſioni di quel contorno, doue ſi trouaſſe eſſer ſtato dato tal ricetto.

Che niuno Guardiano, ò lauoratore di vigne, mezzarolo, ò cottimarolo di eſſe, debba, ò poſſa vendere alcuna ſorte di frutti, vua, ò agreſta, ſenza licentia del padrone, & non poſſano li ſopradetti di notte portare frutti, agreſta, ò vua, di alcuna ſorte ſenza licentia ſcritta dal padrone, ſotto la pena di tre ducati, da applicarſi come di ſopra.

Che niuna perſona, etiamdio fruttarolo, ò riuenderolo, poſſa portare di giorno alcuna notabile quantità di frutti, agreſta, ò vero vua dalle vigne, tanto fuora, quanto dentro di Roma, ſenza il bollettino del padrone delle vigne, ne di notte in modo alcuno, anche col bollettino del padrone, ſotto pena di perdere li frutti, eccetto ſe il padrone andaſſe con lui:

Che niuno fruttarolo, ò riuenderolo, poſſa vendere alcuna ſorte di frutti, agreſta, moſcatello, gattolaccio, & vua, ſenza eſpreſſa licentia, & bollettino di detti Maeſtri Giuſtitieri ſotto pena di ducati tre da applicarſi come di ſopra, & di perdita della robba, la qual licentia ſi debba loro dare gratis, & ſenza pagamento alcuno.

Che li Fruttaroli, ò altri riuenderoli, non poſſano comprare frutti di niuna ſorte, ſe non dalli propri padroni, & non da vignaroli, mezzaroli, ò cotomaroli ſenza licentia, & ſaputa delli padroni, ſotto pena di cinque ducati, da applicarſi come di ſopra.

Che niuno Hoſte, ò altra ſorte di perſona, poſſa, ne debba comprare, ne ricettare agreſta di vigne, & atta à far moſto: ma ſolo ſi poſſa vendere, comprare, & ricettare, agreſta naturale, & quella del gattolaccio, ſotto la pena predetta, da applicarſi come di ſopra.

Et per togliere le occaſioni, & ſuſpitioni del rubbare, ſi ordina, che niuna perſona poſſa, ò vero debba portare, ne far portare in collo, ò con ſome, ne vendere tanto in mercato, quanto altroue, alcuna quantità de Inſiti, ouero Arbori fruttiferi, ſenza licentia ò bollettino ſigillato dalli officiali della ſua Terra, ſe ſarà foraſtiero: ouero dalli padroni delle poſſeſſioni doue l'haueranno cauati, eſſendo in Roma, ò ſuo contorno, ſotto la pena di ducati cinque da applicarſi come di ſopra, & perdita delle piante.

Che tutti quelli, che portaranno herbe ſegate per vendere, tanto con beſtie quanto ſenza, non poſſano, ne debbano andare in vigne, ſodi, ouero canneti à far herba, ſenza licentia delli padroni, alla pena predetta: ma contra di loro non ſi poſſa procedere, ſe non a querela delli padroni, e non altrimenti.

Et ſe alcuno padrone, ò Guardiano pigliaſſe animali, ferro, ò alcuno altro pegno, à chi deſſe danno in vigne, canneti, & ſodi, di vigne, vicoli, & fratte, debba il giorno ſeguente conſegnarli al notario di eſſi Maeſtri, ſotto pena di vinticinque ducati; da applicarſi come di ſopra, & di eſſer punito anche per furto.

Che niuna perſona debba comprare catarcioni, ferrature, bandelle, zappe, vanghe, bidenti, ò altri ferri da vigne, da perſona, che non conoſca, & ſappia, o poſſa ſubito nominarla, ſotto la pena di ducati dieci da applicarſi come di ſopra.

Che niuno Portinaro delle Porte di Roma, ò Guardiano de' Ponti, debba dar ricetto nè di giorno nè di notte, à gente, che foſſe ſolita andare à rubare uelle vigne arbori, canne, viti, agreſta, vua, frutti & altre coſe ſimili, ma li debbano capitando in detti luoghi, ritenere, che guadagneranno il terzo della pena: altrimente incorreranno nella pena di ducati vinticinque quanto al ricettante, & di vn ducato quanto al non ritenente, d'applic. come ſop.

Che tutti quelli che ſaranno trouati in vigne, caueti, & ſodi à far ſtioppe, vitalbi, faſci, ouero olmi, e quelli, che ſarano trouati portarli per venderli, o per ſuo vſo ſenza licenza delli padroni, caſchino, in pena di vnducato ſimile, da applicarſi come di ſopra: & debbano in ogni modo rifare il danno alli padroni.

Si prohibiſce, & commanda, che li Caprari non poſſano, ne debbano far danno alle fratte delle vigne, canneti, & ſodi cinti di fratte, foſſi, ò muti con loro capre: & contrafacendo, caſchino in pena di ducati dua, da applicarſi come di ſopra, & alla emendatione del danno, alla qual contrauentione, & pena ſi proceda ſolamente à querela del Padrone, & non altrimente: & entrando dette capre in vigne, & canneti, la pena ſia

duplica-

duplicata, purche le dette vigne, & canneti siano cinti di fratte, muri, ò fossi. Et il padrone sia obligato per il garzone, ouero à dare le capre, & si creda all'Accusatore con vn Testimonio degno di fede.

Che ne anco alcuno Macelraro, Asinaro, ò altra persona, quale audasse pascendo animali, debba far danno alcuno in vigne, sodi, fratte, ò canneti cinti come di sopra; sotto pena di tre ducati, & in caso di contrauentione, si proceda solamente, à querela di parte. Ne meno gl'istessi, ne li caprari, andando à pascere, debbano portare arme di sorte alcuna, alla pena di ducati quindici, da applicarsi come di sopra, ouero di esser posti alla berlina.

Che li Custodi, ò Portinari di Roma, sotto la pena di vn ducato, non debbano lasciar passare alcun lauoratore con alcuna sorte di fascine, canne, stroppe, ò fasci di legna, senza espressa licenza delli padroni delle vigne, & possessioni predette, ne essi lauoratori le debbauo portare, alla pena predetta, & perdita di dette robbe, che porteranno.

Che niuna persona di qualunque stato, ò conditione che sia, debba impedire, ne far dare impedimento, ne dire ingiuria alcuna alli Essecutori di essi Maestri, tanto in Roma, quanto fuora, essequendo di giustitia, sotto pena di vinticinque ducati, d'applicarsi come di sopra.

Che niuno Essecutore, ò Denunciatore di essi Maestri, possa, ouero debba pigliar denari, ò far fraude alcuna: ma debba ciascun di loro far l'officio suo diligentemente, & fedelmente, alla pena della frusta, ouero vinticinque ducati, da applicarsi come di sopra; & l'Accusatore sarà tenuto secreto.

Notificando ancora, che se sarà contrauenuto in modo alcuno à quanto si è detto in questi Capitoli, & Bandi, il padrone sarà tenuto per il garzone in tutte le cose predette; se già non desse l'animale per il danno, come si è detto di sopra

Et quia Ego Horatius Fuscus S. P. Q. R. Scriba præmissis omnibus dum, vt iacent, emendarentur, supplerentur, & fierent, & interfui, & in notam sumpsi. Ideo hic me manu propria subscripsi, ad futuram rei memoriam.

HAuendo la Santità di Nostro Signore Gregorio Papa Decimoterzo, confirmati li Statuti di questa Alma Città, nouamente riformati, fatti & compilati, per ordine dell'Incliro. Popolo Romano, come appare per Lettere Apostoliche di Sua Santità, piombate, & stampate nel principio di detti Statuti. Pertanto per parte dell'Illustrissimo Sig. Senatore di essa Città di Roma, & suo Distretto, il Sig. Giulio Cesare Segni, Conte, & Caualliер Bolognese, dell'vna, & l'altra raggion Dottore, & dell'Illustrissimi Signori Conseruatori della Camera di Roma li Sig. Lelio Sorice, Alfonso Auila, & Mario Velli, & Prospero Boccapadule Priore delli Sig. Caporioni, si notifica à tutte & singole persone alle quali appartiene, & à essi Statuti sottoposte, acciò non possano pretenderne ignoranza, che li debbano inuiolabilmente osseruare, si come in detta Bolla si contiene. Dat. in Capitolio die vj. Septembris. M. D. LXXX.

Horatius Fuscus S. P. Q. R. Scriba.

P. Paulus Mutianus Scriptor Illustriss. Dominorum Conseruat.

Io Vincenzo de Brunis publico Banditore, hò fatto il soprascritto Bando, in Campidoglio, & per Roma, nelli luoghi soliti, & consueti, questo di vij. di Settembre.

LAVS DEO.

GRA-

Digitized by Google

GRATIAE, IMMVNITATES, & facultates per Summos Romanos Pontifices Almæ Vrbi Romæ, Populoque Romano conceſſæ.

BONIFACII OCTAVI

Litteræ in fauorem Magiſtrorum, & Scholaſticorum in Gymnaſio Almæ Vrbis profitentium.

Bonifacius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filijs Abbati Monaſterij Sancti Laurentij extra muros, & Priori Baſilicæ ad Sancta Sanctorum, ac Archipresbytero Eccleſiæ S. Euſtachij de Vrbe, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

IN ſupremæ præeminentia dignitatis diuini diſpoſitione Conſilii conſtituti, ad vniuerſas fidelium regiones noſtræ vigilantiæ creditas tanquam Paſtor Dominici Gregis aciem Apoſtolicæ conſiderationis extendimus, ad earum profectum quantum nobis ex alto, permittitur intendentes; ſed ad vrbium Vrbem, Romanam videlicèt Ciuitatem, quam Diuina clementia ſtatuit caput Orbis, eò attentioris meditationis intuitu retorquemus, quò principalius in eadem noſtri Sedem Apoſtolatus cæleſtis diſpoſitio ſtabiliuit, & firmauit Eccleſiæ fundamenta. Hanc profecto, nimirum inter cæteras Vrbes ſub Chriſtianæ Religione fidei militantes vberioris affectionis prærogatiua proſequimur, ſtudioſius Apoſtolicis munimus preſidiis, & condignis libentius gratiis honoramus: ideoque feruenti non immerito deſiderio ducimur, quòd eadem Vrbs, quam diuina bonitas tot gratiarum dotibus inſigniuit, Scientiarum etiam fiat fœcunda muneribus, vt viros producat conſilij maturitate conſpicuos, virtutum redimitos ornatibus, ac diuerſarum facultatum dogmatibus eruditos, ſitque ibi fons ſcientiarum irriguus, de cuius plenitudine hauriant vniuerſi litteralibus cupientes imbui documentis. Ad hũc igitur vniuerſalem profectum non ſolum incolarum Vrbis ipſius, & circumpoſitæ regionis, ſed & aliorum qui præter hoc, quaſi continuo de diuerſis mundi partibus confluunt, ad eãdem ſtudio paternæ ſollicitudinis intendentes, diligenti ſuper hoc cum fratribus noſtris deliberatione præhabita, de ipſorum conſilio, auctoritate Apoſtolica duximus ſtatuendum, quòd in Vrbe prædicta perpetuis futuris temporibus generale vigeret ſtudium in qualibet facultate, ac docentes & ſtudentes ibidem omnibus priuilegijs, libertatibus, & immunitatibus conceſſis Doctoribus, & Scholaribus in ſtudiis generalibus commorantibus gaudeant & vtantur. Et ne huiuſmodi ipſorum ſtudium (quod de bono ſemper in melius dirigi cupimus) perturbari contingeret, auctoritate prædicta decreuimus, vt Doctores, vel Scholares in huiuſmodi Rom. ſtudio commorantes non poſſint inuiti in cur. Capitolii occaſione qualibet ciuiliter, vel criminaliter conueniri, niſi forſan (quod abſit) homicidium per aliquem, vel aliquos de eodem ſtudio Romano perpetrari contingeret: quo caſu Vicarius Romian. Pont. contra Clericos, Senator vero, vel Senatores qui pro tẽpore fuerint in Vrbe prædicta, contra Laicos procedant, & faciant, quod iuſtitia ſuadebit. Nec ad aliquas contributiones in Taliis, aut collectis quæ imponerentur pro tempore habitatoribus dictæ Vrbis, ſeu aliqua obſequia communi Vrbis ipſius præſtanda, prætextu moræ, quam in eadem Vrbe contraherent, vel aliqua pedagia ratione rerum ſuarum, quas ad dictum Romanum ſtudium deferri, vel exinde reportari facerent, Doctores, aut Scholares eiuſdem Romani ſtudii teneantur, quodque penſiones domorum, quas Doctores, vel Scholares in eadem Vrbe ſtudiorum cauſa morantes inhabitarent, taxari deberent per duos taxatores, quorum vnum ipſi Doctores, & Scholares, & alterum commune ipſius Vrbis eligant, & ij duo concordare nequirent, ſtetur taxationi Tertii taxatoris ab eiſdem Doctoribus, & Scholaribus eligendi, ac vltra taxationem huiuſmodi nihil ab eis poſſit exigi nomine penſionis pro domibus antedictis: Et licet Roma communis ſit patria, ſi tamen quiſpiam litem contra Scholares peregrinantes cauſa ſtudiorum in illam ſuper aliquo negotio mouere voluerit, huiuſmodi rei optione data Scholaribus ipſis eos coram domino, aut Magiſtro ſuo, vel prædicto Vicario conueniat, iuxta legitimam ſuper hoc editam ſanctionem: & qui contrafecerint pœnam dictæ ſanctionis incurrant. Rectores quoque quos Doctores, & Scholares eiuſdem Romani ſtudii pro tempore duxerint eligendos in ipſos Doctores, & Scholares, ac familiares ipſorum, tam circa cognitionem, & deciſionem cauſarum ciuilium, & criminalium ciuiliter motarum, & etiam criminaliter in criminibus leuioribus, quàm ipſorum corrigendo exceſ-

ſus leues, ordinariam obtineant poteſtatem. Vt autem Doctores, & Scholares prædicti eo liberius intendere ſtudio valeant, ac proficere in eodem, quo maioris fuerint gratiæ ſauore muniti, ipſis auctoritate prædicta conceſſimus, vt dum huiuſmodi ſtudio docendo, vel audiendo inſiſterent, fructus, redditus, & prouentus omnium beneficiorum ſuorum cum cura, vel ſine cura, etiam ſi eorum aliqua perſonatus, vel dignitates exiſterent, cum ea poſſint integritate percipere, quotidianis diſtributionibus dumtaxat exceptis, cum qua illos perciperent ſi in Eccleſiis in quibus illa obtinent perſonaliter reſiderent, & ad reſidentiam in eis interim minimè tenerentur, neque ad id à quoquam valeant coarctari. Non obſtan. quibuſcunque ſtatutis, & conſuetudinibus contrariis dictarum Eccleſiarum iuramẽto, confirmatione Sedis Apoſtolicę, vel quacunque firmitate alia roboratis, etiam ſi de illis ſeruandis per ſe, vel procuratores ſuos præſtaſſent forſitan iuramentum. Verum, quia non ſufficit priuilegiorum, & indulgentiarum aliquibus dare præſidia, niſi ſint qui ſuper iis eos manuteneant & defendant; cum parum ſit in Ciuitate ius eſſe, niſi qui illud tueatur exiſtat, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, Quatenus vos, vel duo, aut vnus veſtrum per vos, vel alium, ſeu alios eiſdem Doctoribus, ac Scholaribus, qui eiuſdem Romani ſtudii pro tempore fuerint, efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes non permittatis eos, vel eorum aliquos contra huiuſmodi ſtatuti, conſtitutionis, & conceſſionis noſtrarum tenores ab aliquibus moleſtari. Moleſtatores huiuſmodi necnon contradictores quoſlibet, & rebelles quicunque, & cuiuſcunque conditionis fuerint, aut ſtatus, etiam ſi Pontificali, vel alia quauis præfulgeant dignitate, auctoritate Apoſtolica poſtpoſita, compeſcendo. Non obſtan. ſupradictis, ſeu de duabus dietis edita in Concilio generali, & noſtra qua cauetur, quòd Conſeruatores à Sede deputati prædicta aliquos vltra vnam dietam, à fine Diœceſis eorundem trahere non præſumant, & quibuſcunque aliis conſtitutionibus contrariis, dummodò vltra tertiam, vel quartam dietam extra ſuam Diœceſim aliquis auctoritate præſentium non trahatur, aut ſi aliquibus ab eadẽ ſit Sede indultum, vel in poſterum indulgeri contingat, quod excommunicari, ſuſpendi, vel interdici non poſſint per litteras Apoſtolicas impetratas, vel etiã impetrandas, niſi eęcẽ litterę impetrandæ plenam, & expreſſam fecerint de indulto huiuſmodi mentionem, & quibuslibet litteris, & indultis Apoſtolicis per quas præſentibus non expreſſas, vel totaliter non inſertas noſtrę iuriſdictionis explicatio in hac parte poſſet quomodolibet impediri, & de quibus quorumque totis tenoribus, de verbo ad verbum in noſtris litteris mentio ſit habenda. Volumus autem, quòd quilibet veſtrum, etiam ſuper negotio per collegam ſuum in hac parte primitus inchoato ſe intromittere valeat, & procedere in eodem, prout & quotiens fuerit opportunum. Dat. Anagniæ anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo Trecenteſimo tertio Octauo Idus Iunii, Pont. Noſtri Anno Nono.

EVGENII QVARTI

Litteræ, in quibus ſalarium Magiſtris in Gymnaſio Almæ Vrbis profitentibus, de vini forenſis vectigali aſſignatur.

Eugenius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Supremo patrefamilias in domo domini ſuperna dirigente prouidentia inſufficientibus quamquam meritis diſpenſatores effecti, inter curas innumeras, quibus occurrentium rerũ negotiorumque varietatibus obſidemur, officii debito paſtoralis ſollicitudine perurgemur aſſidua, vt ad domum ipſam ſapientiæ doctrinæque miniſteria, gregem nobis creditum ſalubriter euocemus, & fidelibus ſingulis, ad quærendum litterarum ſtudia, per quę diuini nominis, orthodoxæque fidei cultus protenditur, iuſtitia colitur, tam publica, quàm priuata res geritur, omniſque proſperitas humanæ conditionis augetur, libenter fauores gratioſos impendimus, & opportunæ commoditatis auxilia liberaliter impartimur. Dudũ ſiquidem ad vniuerſalem profectum, non ſolũ incolarũ Almæ Vrbis, & circumpoſitę regionis; ſed & aliorum, qui quaſi continuò, de diuerſis mundi partibus, ad eandem cõfluunt Vrbem ſtudio paternæ ſollicitudinis intendentes: diligenti deſuper cum venerabilibus fratribus noſtris Sanctę Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus deliberatione præhabita, de ipſorum conſilio, auctoritate Apoſtolica inter alia ſtatuimus, decreuimus & ordinauimus, quod in Vrbe prędicta perpetuis futuris temporibus, generale ſtudium vigeret in qualibet facultate, ac docentes, & ſtudentes ibidem omnibus Priuilegiis, libertatibus, & immunitatibus conceſsis Doctoribus, & Scholaribus, in ſtudiis generalibus commorantibus, gauderent & vterentur: quodque in Gabella vini forenſis, quod in tabernis venditur, pro qua venditores huiuſmodi vini ſex denarios pro qualibet libra Cameræ dictæ Vrbis ſoluere tenebantur, etiam pro libra tres adderentur ſolidi, cum dimidio pro ſalario Doctorũ ad legendum in dicto ſtudio cõductorum, & aliis occurrentibus inibi iuxta ordinationem Rectoris, & reformatorum, pro tempore exiſtentium præfati ſtudii, deducendis expenſis, prout in noſtris inde confectis litteris plenius con-

continetur. Nos igitur vt temporis progreſſu tales in ipſius ſtudii reformatores aſſumantur, quorum diligentia, & circumſpectione votiuos, proſperoſque iugiter huiuſmodi ſtudium contingat auctore Domino habere ſucceſſus, dilectorũ filiorum Nobilium virorum, Iuſtini Pauli de Planca legum Doctoris, & noſtri Conſiſtorii aduocati, necnon Ioannis de Capoccinis, & Ioannis Cecchi de Cangialaſinis, modernorum Conſeruatorum, Ciuium Romanorum, ac Iacobi de Io: Damaro de regione Montium, Cecchi de Bucchamatiis de regione Triuii, Laurentii Domini Pauli Toti de regione Columnæ, Laurentii Pauli Collarii de regione Campimartis, Nuccii Cecchi de regione Pontis, Syluestri de Temperiis de regione Parionis, Syluestri Antonii Paloni de regione Arenulæ, Nuccii Ciaffi de regione S. Euſtachii, Cecchi Antonii de Rugeriis de regione Pineæ, Lunæ Nannoli de Bucchabellis de regione Campitelli, Franciſci Antonii de la Baleſtra de regione S. Angeli, Iuliani Sciuſciæ de regione Ripæ, Laurentii Benedicti obicionis de regione Tranſtiberim, Capitum regionum dictæ Vrbis in hac parte ſupplicationibus inclinati, perpetuis futuris temporibus irrefragabiliter obſeruandæ conſtitutionis edicto, auctoritate prefata volumus, & ordinamus, quòd ipſi Conſeruatores, & Capita regionum, etiam pro tempore exiſtentes annis ſingulis de menſe Decembris, duodecim ex notabilibus Ciuibus Romanis, inter quos aliqui in iure Canonico, vel Ciuili Doctores ſint primo, necnon alios tabelliones publicos tres fide, ac facultatibus idoneos etiam Ciues Romanos eligere, & ipſius Eccleſiæ Camerario, vel eius Locumtenenti pro tempore exiſtenti præſentare debeant: ipſeque Camerarius, ſiue Locumtenens ex huiuſmodi duodecim primo, vt præfertur, electis, quatuor (quorum vnus omnino in præmiſſo iure Doctor exiſtat) ipſius ſtudii reformatores, & illorum Notariorum ex dictis aliis tribus tabellionibus, vnum conſtituat, & deputet, qui protinus ex tunc pro talibus habeantur, & eorũ inibi cuiuſlibet officium per annum dumtaxat duret, eoque finito reformatores ipſi de omnibus, & ſingulis per eos circa prædictum illorum officium geſtis, & adminiſtratis, coram Conſeruatoribus Vrbis, & tribus ex Capitibus regionum per alios Capita regionum communiter eligendis ſimiliter pro tempore exiſtentibus, ac vno alio probo viro ad hoc per prædictum Camerarium, vel eius locumtenentem deputando, legales rationem, & calculum, reddere ſine aſtricti: & ad id, quodque omnia & ſingula de rebus, emolumentis, & bonis, quæ ad eos ipſius officii ratione peruenerint, exactia conſignent, & quæ negligenter, vel fraudulẽter interim adminiſtrauerint, omninò reſarciant, & refundant illis, qui tunc de nouo dicti ſtudii reformatores extiterint, per ipſos Conſeruatores, qua conuenit diſtrictione coarctentur. Conſeruatores quoque, ac tres ex Capitibus regionum, per ipſos Capita regionum, vt prædicitur eligendi, & reformatores prędicti ſimul cum dicto alio, per Camerarium, vel eius locumtenentum, vt prædicitur deputando, ſeruatis debitis, & quæ in talibus in dicta Vrbe fieri conſueuerunt ſubhaſtationibus & modis, Gabellam huiuſmodi vendant, & quæ prouenerint inde pecunias apud aliquem, vel aliquos fidos, ac famoſos Mercatores, in dicta Vrbe pro tempore exiſtentes deponant: & quoties expedierit, ipſi reformatores, per ſe ipſos pecunias huiuſmodi, pro ſalariandis inibi legentibus Doctoribus, aut aliis ipſius ſtudii ſupportandis oneribus exponere: reſiduum quoque pecuniarum huiuſmodi in alios dicti ſtudii vſus, & vtilitatẽ conuertere, necnon de præfatorum Conſeruatorum, & trium, vt prætertur, Capitũ regionum, & deputandi huiuſmodi conſenſu, pro dicto reſiduo domum, ſeu habitationem, aut Collegium pro pauperibus inibi collocandis, Scholaribus, & ſtudentibus, conſtrui, & ædificari, poſſeſſioneſque, & domos, vel alia immobilia bona, ad ipſius domus, ſeu Collegii opus emere, necnon omnia alia, & ſingula, quæ in premiſſis, & circa ea quomodolibet neceſſaria, vel opportuna fuerint, facere, gerere, & exercere valeant: ſuper quibus omnibus plenam, liberamque concedimus eis tenore prętentium poteſtatem. Non obſtantibus omnibus, quę in dictis litteris non obſtare voluimus. Cæteriſque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam noſtrę conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Romę apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicę Milleſimo quadringentesimo trigeſimo Secundo. Septimo Idus Febr. Pont. Noſtri Anno Secundo.

IV-

IVLII SECVNDI

Litteræ, per quas vini vectigal, quod à salario Magistrorum profitentium supereſt, in refectionem murorum Almæ Vrbis. Romano Populo assignatur.

Iulius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

IT si ex debito pastoralis officii, ex alto nobis licet insufficiētibus meritis iniūcti, curæ nobis præcipuè incumbat, ne Ciuitates, & alia loca Romanę Ecclesię, in eorum structuris, & propugnaculis dilabantur; Vrbem tamen nostram, in cuius ambitu Beati Petri sedes, quam diuina fauente gratia tenemus, necnon tot diuinæ, & mirabiles reliquiæ, torque amplissimæ Ecclesiæ, vbique Romanus Pontifex, cum sua curia circuitur, & protegitur, non solum, vt ipsius Vrbis mœnia antiquitate collapsa reparemus; sed illa nouis structuris munire, & firmare, etiam ad honorem Beatorum Petri, & Pauli, quorum sanguine conspersa extitit, teneri fatemur. Dudum siquidem fœlicis recordationis Eugenius Papa Quartus, prædecessor noster, ad vniuersalem profectum, non solum Romanorum Ciuium, & Circumuicinæ regionis; sed aliorum, qui quasi continuè de diuersis mundi partibus, ad eandem Vrbem confluunt, generale studium, in qualibet facultate, erexerat, ac pro salario, & aliis oneribus dicti studii, quod in Gabella vini forensis, quod in Taberna vendebatur, pro qua venditores huiusmodi vini sex denarios pro qualibet libra Cameræ dictæ Vrbis soluere tenebantur, etiam pro libra tres solidi cum dimidio adderentur, ad supplicationē Romani populi statuerat, & ordinauerat. Et deindè per alias posteriores litteras, etiam ad supplicationem nobilium virorum quondam Iustini Pauli de Planca sui Consistorii aduocati, Ioannis de capoccinis, & Ioannis Cecchi de Cangialasinis, tunc Romanorum ciuium Conseruatorū, & totius dicti Populi, etiam statuit, & ordinauit, quod Conseruatores, ac tres ex Capitibus regionum per ipsos capita regionum eligendos reformatores dicti studii, simul cum vno alio per Camerarium suum deputando seruatis debitis subhastationibus, Gabellā huiusmodi vendere, & pecunias, quę pernenissent inde apud aliquem, seu aliquos fidos, & famosos mercatores dictæ Vrbis, prò tēpore existentes deponerent, & ipsi reformatores, per scriptos pecunias huiusmodi pro salariis Legentium, aut aliis oneribus dicti studii: Quodque de residuo dictarum pecuniarum, domum, seu habitationem, ac collegium pro pauperibus inibi collocandis Scholaribus ac Studentibus construi, & ædificari, possessionesque, & domos, vel alia immobilia bona ad ipsius colegii opus emere; nec non omnia, & singula alia, quæ in præmissis necessaria, & opportuna forent, facere, & exercere valerent, statuit, & ordinauit, prout in posterioribus litteris prædictis plenius continetur. Verum, sicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum nobilium virorum, Ludouici de Matthæis, Mariani de Castellanis, Luti de Lutis, ac Ludouicis de Cenciis Prioris Capitum regionum, & Pauli de Planca nostri Consistorii, & ipsorum conseruatorum aduocati, petitio continebat, quia residuum pecuniarum dictæ Gabellæ, non pro Collegio dictorum pauperum studentium, & impossessionibus emendis, prout statutum fuerat; sed in varios vsus sæpè erogatum fuit, in magnū dictæ Vrbis, & publicæ vtilitatis præiudicium. Quare præfati Conseruatores Prior, & Paulus nobis humiliter supplicarunt, quia Vrbis mœnia non modica indigēt reparationet, vt residuum dictarum pecuniarum in reparationem dictorum murorum, & aliarum necessitatum, pro tuitione, & decore Vrbis erogari debere statuere, & ordinare dignaremur. Nos igitur, qui intensis desideriis semper optauimus Vrbem prædictam paterno studio prosequi, ac sequentes vestigia piæ memoriæ Sixti Quarti, etiam prædecessoris, & patrui nostri, ipsam in suis structuris; & ędificiis augere, prout in immenso opere fabricæ Basilicæ Principis Apostolorum, & aliis diuersis locis iam ostendimus, considerantes etiam eorum petitionem iustam, & honestam fore, posteriores litteras Eugenii prædecessoris huiusmodi pro expressis habentes. Quod de cætero depositarius pecunias prædictas eiusdem Gabellæ, prout moris est, exigat, teneat, & conseruet; præstita tamen cautione Banchi, prout moris est, illæque pro salario dictorum Lectorum moderate tamen constituendo Lectoribus dicti studij occurrentibus, iuxta litteras dicti Eugenij prædecessoris: Residuum vero integrè, absque aliqua diminutione, pro reparatione, ac noua fundatione, vbi opus erit, murorum, fonte Triuii, necnon quinquaginta ducati auri singulis annis, pro festo, & celebratione Natalis Vrbis, quod Palilia vocant, & aliarum necessitatum, decorem, seu tuitionem Vrbis concernentium, per ipsos Conseruatores, pro tempore, ac vnum circunspectum virum, per Nos deputandum, sine cuius consensu, & mandato, nihil fieri possit, necnon duos alios Ciues ad hoc deputatos, seu, vt moris est, deputandos, qui similiter in fine anni, iuxta litteras Eugenii prædictas, rationem de administratis, & expositis pecuniis reddere teneātur, erogentur: tenore præsentium statuimus, & ordinamus: prædictumque residuum dictarum pecuniarum, solutis Lectoribus, pro reparatione, & necessitatibus prædictis, & non ad alios vsus applicamus. Illaque sub excommunicationis pœna latæ sententiæ, in alios vsus exponi non debere. Irritum quoque, & inane quicquid secus, etiam quacunque auctoritate, seu quouis mandato, etiam nostro, attentari contigerit: præsentibusque etiam per quascunque concessiones, seu mandata, etiam cum quibusuis clausulis

lis derogatoriis fortiſſimis, & inſolitis, etiam ſi de ſtatuto, & applicatione noſtra huiuſmodi ſpecialis, & indiuidua mentio fieret, niſi de propriis nominibus ipſorum Conſeruatorum, qui pro tempore erunt, ſpecialis mentio fiat, derogari non poſſe decernimus, litteris præfati Eugenii, ac quauis conſuetudine, ſeu potius corruptela, cæteriſque contrariis non obſtantibus quibuſcunque. Volumus autẽ, quod vbi neceſsitates huiuſmodi nõ immincrent, quòd de dicto reſiduo Collegium dictorum Pauperum ſtudentium erigatur & conſtruatur, ac poſſeſsiones pro eorum ſuſtentatione emantur, iuxta litteras dicti prędeceſſoris Eugenii. Nulli ergo omninò hominum liceat, hanc paginam noſtri ſtatuti, ordinationis, applicationis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignitatem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum, eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo quingenteſimo duodecimo, Quinto kalendas Aprilis, Pontificatus Noſtri Anno Nono.

† Ego R. Epiſ. Oſtien. Cardinalis S. Georgi ſubſ.
† Ego A. tit. S. Vitalis Presbyter Cardinalis ſubſ.
† Ego P. tit. S. Euſebij Presbyter Cardinalis ſubſ.

LEONIS DECIMI

Litteræ de concedendis Magiſtris, de ceſſantibus, de Bidello, Rectore, Reformatoribus, & reliquis.

Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

DVm ſuauiſſimos, atque vberes fructus, quos viri litterarum ſcientia prędditi in agro Domini in dies producunt, animo contẽplamur, dumque quam vtilis, & neceſſarius pro ſpiritualium temporaliumque rerum in hac plena tenebris, & caligine vita regimine, & directione ſalubribus, ſit ipſarum litterarum vſus, ſedula meditatione perpendimus, inter ſollicitudines varias, quibus pro iniuncta nobis deſuper Apoſtolicæ ſeruitutis officio proſpere, & fœliciter exequendo, vndique angimur, illam libenter amplectimur, per quam in ſingulis Orbis partibus litterarum ſtudio vacare cupientibus illarum capeſſendarum occaſio, & commoditas miniſtretur: ſed vt hoc in Vrbe noſtra votiuos ſortiatur effectus, eo propẽſior cura nos vrget, quo Vrbis ipſa Vicarii Chriſti in terris Regia anteque eius oculos ſemper poſita, tanquam Apoſtolicæ Sedis validiſſimum firmamentum ſupra cæteras Orbis Vrbes principatum obtinere dignoſcitur: dignumque eſt, vt ſicuti eius excellentiſſima eſt condirio, ſic etiam ipſius incolæ, & habitatores in omni virtutum genere, & præcipuè liberalium artium diſciplina, quæ ipſarum eſt nutrix, & alumna virtutum, alios antecellat. Dudum ſiquidem fœlicis recordationis Eugenius Papa Quartus, prædeceſſor noſter, tunc Conſeruatorum, & Capitum Regionum dictæ Vrbis ſupplicationibus inclinatus, de fratrum ſuorum conſilio Apoſtolica auctoritate, ſtatuit, decreuit, & ordinauit, quòd in Vrbe prædicta perpetuis futuris temporibus Generale Studium vigeret in qualibet facultate, ac Docentes, & Studentes ibidem omnibus priuilegiis, libertatibus, & immunitatibus conceſſis Doctoribus, & Scholaribus in Studiis generalibus commorantibus, gauderent, & vterentur, ac Doctores, & Scholares in ipſo Romano ſtudio commorantes nõ poſſent inuiti in Curia Capitolii occaſione qualibet ciuiliter, vel criminaliter conueniri, niſi forſan pro homicidio per eorum aliquem, vel aliquos perpetrato, in quo caſu Vicarius Romani Pontificis in ſpiritualibus contra Clericos, & Senator, ſeu Senatores, qui pro tempore forent in eadem Vrbe, contra Laicos procederent, & facerent, quod Iuſtitia ſuaderet: nec iidem Doctores, & Scholares Vrbis ad aliquas contributiones in Taliis, aut collectis, quæ imponerentur pro tempore habitatoribus dictæ Vrbis, ſeu aliqua obſequia cõmuni Vrbis ipſius præſtanda, prætextu moræ, quã in eadem Vrbe traherent; vel aliqua pedagia ratione rerum ſuarum, quas ad dictum Romanum ſtudium deferri, vel exindè reportati facerent, tenerentur. Quodque penſiones Domorum, quas in eadem Vrbe, Studii cauſa commorando, inhabitarent, taxari deberent per duos Taxatores, quorum vnum ipſi Doctores, & Scholares, alterum commune Vrbis eligerent: & ſi dicti concordare nequirent, ſtaretur taxationi tertii Taxatoris, ab eiſdem Doctoribus, & Scholaribus eligendi, ac vltra taxationem huiuſmodi, nihil ab eis poſſet exigi nomine penſionis pro domibus antedictis. Et licet Roma communis omnium eſſet patria, ſi tamen quiſpiam litem contra Scholares in illa cauſa Studii huiuſmodi peregrinos ſuper aliquo negotio mouere vellet, huiuſmodi rei optione data Scholaribus ipſis, eos coram Domino, aut Magiſtro ſuo, vel Vicario prædicto conueniret, iuxta legitimam ſuper hoc editam Sanctionem, & qui contrafecerint, pœnam dictæ Sanctionis incurrerent: Rectores quoque Studii Vrbis huiuſmodi pro tempore exiſtentes, in ipſos Doctores, & Scholares, ac Familiares ipſorum, tam circa cogniti-

gnitionem, & decisionem causarum ciuilium, & criminalium, ciuiliter & criminaliter in criminibus leuioribus moratum, quàm ipsorum corrigendos excessus leues, ordinariam potestatem obtinerent, eisdem Doctoribus, & Scholaribus, quò litterarum Studio commodius possent incumbere. Quodque quandiu in præfato Vrbis studio, docendo, vel audiendo versarentur, fructus, redditus, & prouentus omnium beneficiorum suorum cum cura, vel sine cura, etiam si eorum aliqua, dignitates, vel personatus existerent, quotidianis distributionibus dumtaxat exceptis, cum ea integritate percipere valerent, cum qua illos percipere rent, si in Ecclesiis, in quibus illa consisterent, personaliter residerent, & ad residendum interim in eisdem minime tenerentur, nec ad id à quoquam possent compelli. Et vt pro dicti studii manutentione facultates necessarię non deessent, de simili Consilio, & dilectorũ filiorum Populi Romani, qui plures super iis in eorum publicis congregationibus tractatum habuerant, & sic fieri desiderabant, expresso consensu, etiam statuit, & ordinauit, quod ex tunc de cętero in perpetuum Gabella vini forensis in Tabernis pro tempore vendendi, pro qua venditores huiusmodi vini sex denarios pro qualibet libra Camerę dictę Vrbis soluere tenebantur, ad tres solidos cum dimidio, pro libra augeretur, & pecunię inde prouenientes, iuxta ordinationem, tunc, & pro tempore existentium Rectoris, & Reformatorum dicti studii in salaria Doctorum, per eos ad legendum in eodem studio pro tempore conductorum, & alias expensas in dicto studio occurrentes, & non in alios vsus exponeretur, nec Gabellæ huiusmodi augmentum duraret, nisi ipso Vrbis studio durãte, decernens ex tunc irritum, & inane si secus super præmissis, à quoquam quauis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, prout in ipsius prædecessoris desuper confectis litteris plenius continetur. Cum autem (sicut exhibita nobis nuper pro parte venerabilis fratris Dominici Iacobatii de Facelchis, Episcopi Lucerini Referendarii, & in eadem Vrbe, eiusque districtu in spiritualibus Vicarii nostri, qui etiam dicti studii Romani Rector existit, & dilectorum filiorum Petri de Mariliis, & Ioannis ae Arcionibus, & Ioannis Baptistę de Ecclesia, ac Iacobi de Palenis Ciuium Romanorum, eiusdem studii reformatorũ petitio continebat) licet Gabella prędicta pro ipsius studii in statu florido, & fructifero manutentione, & communi ciuium, & aliorum vndecunque ad Vrbem studij huiusmodi causa pro tẽpore venientium, vtilitate, & commodo aucta fuerint, & ob auctam quoque, benedicente Domino, eiusdem populi multitudinem, augmentum ipsum adeo creuerit, vt ex illo viris in qualibet litterarum disciplina quantumuis egregiis honesta salaria constitui possint, ipsiusque studii Romani vniuersitas Doctoribus, & Scholaribus inter cæteras studiorum generalium in Italia vniuersitates, frequens & celebris esse deberet, tamen à pluribus citra annis adeò in illo scholariũ copia defecit, vt quandoq; plures sint qui legant, quàm qui audiant: quod ex eo potissimum creditur prouenire, quòd præmissa per Eugenium prędecessorem prefatum Scholaribus immunitas, & alia priuilegia prędicta minime obseruantur, & Lectores ipsi Romanę Curię negotiis se inuoluẽtes, legendi munus, ad quod sunt iusta mercede conducti, passim omittunt. Pro parte eorundem Dominici Episcopi Rectoris, & reformatorum nobis fuit humiliter supplicatum, vt litteras Eugenii prędecessoris huiusmodi approbare, & innouare, ac alias in pręmissis opportunè prouidere, de benignitate Apostolica, dignaremur. Nos igitur irreparabilem lapsi nequicquam temporis huiusmodi iacturam ægrè ferentes: cupientesque sicut prouidum decet patremfamilias futuris temporibus consulere, huiusmodi supplicationibus inclinati, & ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, dictas Eugenii prædecessoris litteras approbamus & innouamus, ac pręsentis scripti Patrocinio communimus: Decernentes omnia, & singula in eisdem litteris contenta, præsertim, quod de Scholarium exemptione, immunitate, & aliis illis concessis prærogatiuis in eis traditur, debere inuiolabiliter obseruari. Et nihilominus hac irrefragabili, & perpetuis futuris temporibus valitura constitutione, statuimus, decernimus, & ordinamus, vt ex nunc de cętero, pręter alios, qui necessarii fuerint in qualibet facultate lectores. vnus saltem in Iure canonico, & vnus in Iure ciuili Doctores, & vnus in Philosophia, seu Medicina Magistri eminentis litteraturæ viri vndecunque ad legendũ in Scholis publicis dictæ Vrbis solitis temporibus & diebus, iustis, & honestis salariis, arbitrio pro tempore existentium Rectoris, & Reformatorum dicti studii, iuxta ipsorum Doctorum, & Magistrorum qualitates, de Romani Pontificis licentia, moderandis, & assignandis per eosdem Rectorem & Reformatores, communi opportuna in hoc per eos adhibenda diligentia, annuatim conducantur: & nullus dictorum duorum Doctorum sic conducendorum, interim aduocationis, aut prętерquam domi si voluerit, consulendo, quouis aliud curiæ, vel Vrbis prædictarum officium valeat exercere, sed tam ipsi, quàm cæteri omnes ad legendum in huiusmodi Scholis, pro tempore conducti, solitis temporibus, & diebus, horisque ad id eis per rectorem, & reformatores præfatos statutis, legitimo impedimento cessante, commissum sibi legendi munus obire, & post finitas lectiones per aliquod conueniens spatium, circulos in eisdem Scholis tenere debeant. Et siquis ex eis nõ legitimè impeditus à legendo cessauerit; quoties id fecerit, toties dupli eius, quod pro qualibet lectione constituto ei salario, ipsum attingere discernetur: & quod pro vna Bidellis, siue nuntiis dicti studii id legitimè denunciantibus, & tribus reliquis quartis partibus Fabricæ Scholarum earundem ex nunc applicamus, pœna multetur, & ei tradenda Bulletta, seu mandato defalcandi; & denuncianti, ac curam dictæ Fabricæ habenti, iuxta applicationem prædictam persoluendi. Et quoniam inutilis hæc prouisio de facili reddi posset, nisi sint qui eius transgressores annotent, & Scholas ipsas sollicite visitent, & frequentent, quod Rectorem cum duobus saltem dictorum reformatorum, semel in mense, & pluries, vbi cognouerunt expedire, diebus, atque horis variis, & incertis, ad ipsas scholas se personaliter conferant, & eas, earumque lectores, dum legunt, dum tenent circulos, visitent; & si qua

correctione, aut reformatione digna viderint, illa corrigant, & reforment: & vnus ex eiſdem reformatoribus ſeorſum, bis ſaltem in hebdomada, viſitationis huiuſmodi officium ſubeat per ſe ipſum, & tranſgreſſiones, aut alia corrigenda, vel reformanda, cum Rectore conferat, & collegis, vt eorum opera ſic adhibita (ſuper quo eorum, & ipſorum cuiuſlibet conſcientias onera-mus) ſtudium prædictum votiuis proficiat incrementis. Bidelli vero, ſeu Nuntij præfati, aut eorum alter rotuli collationatam copiam habeant penes ſe, in quo ſcripta ſint nomina omnium Lectorum, & qua quiſque hora ſit lecturus, & iuxta illius ordinem, & tenorem Scholas circumeant: Feſta palatij conſueta in Sholis ante Cathedram, Doctoribus, & Sholaribus nuncient, & ſi quem ex dictis lectoribus, ſuo loco abeſſe reperierint, adhibito teſte, illum annotent, & in fine cuiuſque hebdomadæ, Notario dicti Rectoris, qui rem ad ipſorum Rectoris, & Reformatorum notitiam fideliter deducat, in ſcriptis tradant. Et ſi dicti Bidelli in præmiſſis negligentes fuerint, pro tempore exiſtentem ipſius Studij Rectorem pro prima eiuſdem Rectoris arbitrio, pro ſecunda vero vicibus ſalarii, & emolumentorum omnium vnius ſemeſtris in dictam Fabricam conuertendorum amiſſionis pœna mulctentur. Quòd ſi tertio in ſimilem inciderint negligentiam, officio Bidellatus huiuſmodi perpetuo priuati, & ad aliud vlterius obtinendum inhabiles ſint, illudque vacare cenſeatur eo ipſo, & ne (quod paſſim euenit) Lectores præfatos, & legendi, & ſalaria non ſine tædio percipiendi, duplex cura fatiget, quod dilectus filius modernus depoſitarius pecuniarum dictæ Gabellæ, antequam de officio depoſitariatus huiuſmodi ſe vlterius intromittat, & ſui in dicto officio ſucceſſores, antequam ad illud quomodolibet admittantur, cautionem præſtent de ſalariis dictis Lectoribus, pro tempore conſtitutis, iuxta mandata deſuper confici ſolita, & eis exhibita, abſque moræ diſpendio integrè perſoluendis. Quod ſi depoſitarius ipſe ſolutionem huiuſmodi per tres dies poſt præſentationem mandati ſibi factam, diſtulerit, liceat dictæ Gabellæ conductoribus, ſalaria ipſa iuxta dicta mandata, quamuis illa ad depoſitarium ſint directa, cum retentione pro ſe emolumentorum inde prouenientium, quæ capita ſolidorum vocantur, auctoritate præſentium libere perſoluere, ex pecunijs eiuſdem Gabellæ: ad quod faciendum, & ſingulas tertias partes ſalariorum huiuſmodi per decennium, antequam ipſius ſolutionis dictis Lectoribus pro tempore faciendæ terminus aduenerit, pro tempore exiſtenti depoſitario præfato cum effectu aſſignandas, Conductores ipſi in contractu conductionis dictæ Gabellæ ſe ſpecialiter, etiam ſub aliqua pecuniaria pœna, debeant obligare. Inſuper inhibemus ſub excommunicationis latæ ſententiæ, & dupli eius in quo leſio committetur, ſi extimationem recipiat, parti damnum, vel iniuriam patienti, ex nunc applicati, pœna, quoties contrauentum fuerit, ipſo facto incurrenda, dilectis filijs modernis, & qui pro tempore fuerint, dictæ Vrbis Gubernatori, Senatori, Curiæ cauſarum Cameræ Apoſtolicæ Auditori, cæteriſque Curiæ, & Vrbis prædictarum ordinarijs, & extraordinarijs Iudicibus, ne ſuper cauſis contra dictos Scholares, ſeu eorum aliquē pro tempore motis, & dohanarum, ac aliarum Gabellarum quarumcunque, etiam ratione portarum, & pontium dictæ Vrbis exactoribus, ne in rebus, & bonis ad dictos Sholares, pro eorum ſtudio huiuſmodi inſiſtentium vſu pertinentibus, contra exemptionem, & immunitatem prædictas, in ipſorum Scholarium, ſeu alicuius eorum præiudicium, directè, vel indirectè, quouis quæſito colore, quicquam facere, vel attentare præſumant. Quocirca per Apoſtolica ſcripta mandamus præfato Dominico Epiſcopo moderno; & qui pro tempore fuerit, dicti ſtudii Vrbis Rectori, & prædictis modernis, ac tempore exiſtentibus reformatoribus, vt præmiſſa omnia, & ſingula, quantum ad eos attinet, obſeruent, & quoad alios cuiuſcunque ſtatus, gradus, & conditionis fuerint, faciat ipſe Rector de dictorum reformatorum conſilio, auctoritate noſtra firmiter obſeruari: tranſgreſſores, contumaces, & inobedientes quoſcunque per cenſuram Eccleſiaſticam, & alia iuris, de quibus ſibi videbitur, opportuna remedia, appellatione quatis omnino remota, compeſcendo. Venerabili verò Fratri noſtro, Raphaeli Epiſcopo Oſtienſi moderno, & qui pro tempore fuerit Collegij Venerabilium fratrum noſtrorum dictæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium Decano, ac pro tempore exiſtentibus, primo ex Presbyterorum, ac primo ex Diaconorum Cardinalium huiuſmodi ordinibus, quatenus Rectori, & Reformatoribus, Doctoribus, & Sholaribus prefatis, quando, & quotiens pro parte ipſorum, vel alicuius eorum fuerint requiſiti, in præmiſſis efficacis aſſiſtant præſidio defenſionis, faciantque eos, & eorum quemque reſpectiuè, auctoritate, facultate, exemptione, immunitate, & cæteris ſupradictis pacificè vti, frui, & gaudere, non permittentes ipſos per quoſcunque deſuper indebite moleſtari, perturbari, aut inquietari. Baroncello quoque, Conneſtabilibus, Mareſcallis, & cæteris Curiæ, & Vrbis prædictarum executoribus quibuſcunque, præſentibus, & futuris, vt præfati Rectoris mandata contra quoſcunque, tam perſonaliter, quam realiter exequenda, præmiſſorum occaſione, & auctoritate præſentium, de dictorum Reformatorum, vel ſaltem duorum ex eis conſilio pro tempore decreta, ſollicite, & fideliter exequantur. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac ſtatutis, & conſuetudinibus dictæ Vrbis iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, necnon omnibus illis, quæ dictus Eugenius prædeceſſor in ſuis litteris prædictis voluit non obſtare, contrariis quibuſcunque, aut ſi aliquibus communiter, vel diuiſim à dicta ſit ſede indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiuſmodi mentionem. Cæterum, quia ob Curiæ noſtræ in Vrbe continuam reſidentiam frequens in eadem Vrbe eſt Eccleſiaſticarum perſonarum concurſus, & modernis temporibus, pro clariori Canonum intelligentia, legum cognitio, non ab re eſſe dignoſcitur: quibuſuis Archidiaconis, Decanis, Plebanis, Præpoſitis, Cantoribus, & aliis Clericis ſæcularibus, etiam perſonatus habentibus,

ac

ac Presbyteris, quibus leges audire sub excommunicationis sententia, & aliis pœnis, est à iure prohibitum, in studio Vrbis huiusmodi dumtaxat, pro clariori dictorum Canonum intellectu, Leges, sine alicuius censuræ, siue pœnæ incursu audiendi (sanctæ commemorationis Honorij Padæ III. similiter prædecessoris nostri, & alijs constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque còntrariis nequaquam obstantibus) auctoritate, & tenore præmissis, plenam, & liberam licentiam elargimur. Nulli ergo omninò hominum liceat, hanc paginam nostræ approbationis, innouationis, communitionis, decreti, statuti, ordinationis, inhibitionis, & elargitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem, hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo tertio decimo, Nonis Nouembris, Pontificatus Nostri Anno Primo.

SIXTI QVARTI.

Litteræ contra sumentes vindictam contra innocuos, necnon & contra Brigosos, & in fauorem Paceriorum.

Sixtus Episcopus seruus seruorum, Dei ad perpetuam rei memoriam.

PErnicioſam Deoque odibilem rixarum consuetudinem, & inquietorum rixantium Brigas detestabiles, aut verius corruptelam, quę pacis æmulo procurante, in plerisque nostris, & Romanę Ecclesiæ Ciuitatibus præcipuè Alma Vrbe cum animarum euidenti periculo, corpororum quoque, & facultatum maximo detrimento, diutius inoleuit, quantum nobis ex alto permittitur, eradicare totis viribus cupientes, nostrę sollicitudinis Pastoralis officium, ita interponere, ac prędecessorum nostrorum decreta prouidè super hoc edita nostri muniminis præsidio instaurare curamus, quo sublatis quibuslibet dissidijs, ciuilibusque discordijs, nostri, & eiusdem Ecclesiæ filij pacis amœnitate lætentur, peruersorum vero temeritas pœnarum exaggeratione penitus arceatur. Olim siquidem à fœlicis recordationis Paulo Papa Secundo prædecessore nostro emanarunt litterę tenoris subsequentis. Paulus Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Viros sanguineos, & dolosos abominabiles Deo Sanctus Propheta detestatur, nec immerito quidem apud Deum, & homines detestandi videntur, qui horrenda sæuitia, & vindictæ furore succensi, sanguinem sitiunt aliorum, & præsertim insontium, ita vt non solum corporum mortem procurent; sed etiam animarum, pro quibus Dei filius mortem suoijt corporalem, easque pretio sui sanguinis comparauit. Vndè nos eiusdem Saluatoris vicem, disponente Domino, licèt immeriti, obtinentes in terris eosdem merito detestamur, & ad gregis Dominici custodiam sollicitis excitati vigilijs, animarum, & corporum salutj, & publicæ paci, ac quieti, attenta cogitatione insistimus, vt perditorum hominum audaciam compescendo, animas simul, & corpora Deo lucrifacere sua nobis cooperante gratia valeamus. Sanè in Alma Vrbe nostra, quæ sicut per sacram Beati Petri sedem totius est caput Orbis effecta, ita cęteris Vrbibus quietis, & pacis norma, & exemplare deberet esse Iustitiæ; instigante diabolo pestiferum, & pernitiosum malum irrepsit, vt si quando inter aliquos, etiam pro leuissima causa, quam Brigam vocant, rixa fuerit exorta, in qua alter alterum percussit, aut vulnerauerit, percussus, aut vulneratus huiusmodi offendentis patrem, fratrem, aut filium, seu alterum ex propinquis, iniuriæ expertem, & plerumque offensionis ignarum, aut huiusmodi excessus plurimum indolentem, horribili immanitate, & furiosa dementia, in vindictam suæ iniuriæ vulnerat, & interdum occidit; aut aliquis propinquorum offensi, ad vltionem iniuriæ propinqui sui, vt præmittitur, propinquum offendentis vulnerat, vel occidit, vel vulnerari, & occidi facit: indè quoque iuxta damnabilem abusum Ciuitatis, vtraque pars se Domibus priuatis includit, quas in contemptum Summi Pontificis, videlicèt Principis, ac etiam Magistratuum Ciuitatis, armatis complent, & interdum fores domorum, & porticus steccatis communiunt, vbi tanquam ad officinas asylum scelerum, perditi homines, & scelesti, ex vtraque parte conueniunt: illic rabida factio iungitur, atrocissimi sceleris immanitate concordans: illic dementia, & furia est, & venalis iniuria, dum ij, qui nulla sunt iniuria lacessiti, ad vindictam offensorum, insana mente, & ferali crudelitate coniurant; ij sunt quorum veloces pedes sunt ad effundendum sanguinem, qui viam pacis non cognouerunt, inter quos fœda, & obscœna commertia, alearum vius, pecuniarum effusio, patrimoniorum dissipatio, diræ blasphemiæ, & obscœni aguntur incestus, ex ijs oritur regentium Rempublicam, & Magistratuum contemptus, ac seditiones nonnunquam excitantur. Quod quidem ex alio veteri processit abusu: vt si quando huiusmodi rixę, & offensiones intercedunt, non solum propinqui, atque coniuncti, sed etiam extranei vtrique parti se offerunt, quod vulgo apud eos, & materno vocabulo, Fare de bene, nuncupatur, ex quo plerumque, totius Ciuitatis studia, non sine graui nota regentium, atque discrimine Reipublicæ, armantur aduersus proximos, miseri spiritu diaboli repleti, omne ius humanæ societatis, omnem charitatem, omnem ciuilem concordiam damnabili

abusu perueriatur. Nos igitur, tam immani, & crudeli facinori, ac populi nostri peculiaris periculis volentes occurrere, & tam nefarios præsumptores debitæ animaduersionis mucrone ferire, & vt tuta sit inter improbos innocentia, etiam in ipsis improbis, formidato iupplicio, refrenetur audacia, ac nocendi facultas, ipsiusque Almæ Vrbis nostræ paci, & quieti, & tranquillitati consulere, vt fœlici ducta regimine præseruetur à noxiis, & optatis semper proficiat incrementis; Hac irrefragabili, matura, digestissima, & perpetuo valitura constitutione, statuimus, & ordinamus, vt quicunque deinceps Baro, aut Domicellus, vel Ciuis Romanus, vel quæuis alia Ecclesiastica, sæcularisque persona, cuiuscunque conditionis, & qualitatis existat, quacunque etiam atroci iniuria lacessita pro sua, vel amici, aut propinqui iniuria vindicanda, patrem, aut filium, fratrem, aut propinquum, vel alias amicum, vel domesticum offendentis, vulnerare, mutilare, occidere, vel quocunque modo realiter, vel personaliter offendere præsumpserit, aut talia fieri fecerit, vel mandauerit: similiter, qui in Vrbe Romana, vel in eius districtu, occasione rixæ, vel Brigæ, domum communire, armatos receptare, aut tenere, vel adhærentes, & complices, ac fautores Brigę arcessere, seu quamcumque conuentionem, congregationem, & collectam hominum, ad vltionem iniuriæ inuocare, excitare, inuitare, vel receptare præsumpserit per se vel alium, crimen læsæ Maiestatis incurrat, & tanquam læsæ Maiestatis, rebellionis, ac seditionis in Vrbe concitatæ reus censeatur, & habeatur, ac velati talis, à competentibus Iudicibus seuerissimè puniatur. Ecclesiastici vero talia perpetrantes ab omni dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio sint ipso iure priuati, & perpetuæ custodiæ mancipentur; beneficia eorum libere aliis per illos, ad quos eorum collatio pertinet, conferantur: Omnesque præterea talia perpetrantes, & committentes, tanquam Christianæ Religionis alieni, publicæ pacis æmuli, ab omni Populo, Ciuitate, Terra, vel loco Ecclesiæ Romanæ mediatè, vel immediatè subiecto, sint perpetuo diffidati; eorum bona, tàm mobilia, quàm immobilia sint ipso iure Cameræ Apostolicę confiscata: Nulli præterea talium alicuius aperiatur Ianua dignitatis, aut honoris Ecclesiasticæ, vel mundanæ, seu ad alicuius loci regimen sit ascensus. Et vt magis famosa sit eorum infamia, factio testamenti actiuè, & passiuè, sit eis interdicta, ad actus legitimos nullus eis pateat aditus, nulla porta pandatur, omni spe gratię, aut dispensationis adempta: Ac præter prędictas pœnas, sententiam excommunicationis, & perpetuæ maledictionis incurrant, à qua absolui non possint, nisi per Rom. Pontifices, præterquam in mortis articulo constituti: Illi verò, qui ipsis offensis, vel offendentibus, seu Brigotis adhærere, fauere, opem, auxiliumue prouittere, vel in domibus, aut castris, locis, seu fortelitijs suis receptare, aut qui iuxta vulgare, Far de bene, deinceps præsumpserit, tanquam fautores scelerum, & conspiratores aduersus publicam pacem, omnino similis rebellionis, confiscationis, depositionis, priuationis, inhabilitationis, atque excommunicationis, & anathematis pœnas incurrant. Statuimus præterea, vt domos, & habitationes principalium offendentium, qui vindictam in alios, vt præmittitur sumere, vel exercere, vel etiam, qui ex vtraque parte domos ipsas munire, aut congregationes occasione Brigæ, & Collectes hominum adunare, aut armis, vel armatis, seu Steccatis, aut Propugnaculis communire ausi fuerint, in detestationem tanti facinoris demoliantur, & vsque ad solum, ad perpetuam infamiam prosternantur: per hoc quoque sæcularibus, & alijs Iudicibus suis competentibus, non adimimus facultatem vtendi Statutis, & legibus aduersus tales editis, vel edendis: Dignum est enim, vt nefandi ratione flagitii, vltionis seueritas extendatur, & propter enormitatem facinorum, pœnarum modus exuperet. Cęterum volumus, quod singuli in dicta Vrbe Rixam, seu Brigam quomodolibet forsan in præsentiarum habentes sustinentes, aut excitare molientes, cuiuscunque status, vel conditionis fuerint, post publicationem præsentium in curia Capitolij, & alijs publicis dictæ Vrbis locis faciendam, infra quindecim dierum spatium super illa in dilectos filios eiusdem Vrbis generales Pacerios nostros, ac Chericum de Chericatis Ciuem, & militem Vicentinum, seu alium per nos eius loco forsan surrogandum, aut deputandum, & de iure, & de facto iuxta, auctoritatem, & arbitrium eorum plenariè compromisisse, ipsorumque decisionibus, sententijs, & mandatis, quæ omnia rata, & grata haberi, ac ab omnibus, & singulis, quorum interest, vel intererit quomodolibet in futurum, inuiolabiliter obseruari volumus, atque mandamus, stare, & parere debeant, & teneantur. Decernentes nulli licere illis contradicere, nec etiam ab eis quouis modo appellare, inhibentes nihilominus districtius, ne aliquis per se ipsum, aut quemuis alium directè, vel indirectè, seu alio quouis quæsito colore contra pacem, & concordias hactenus initas, & factas, vel securitates præstitas, seu deinceps incundas, venire, vel aliquid attentare, aut illas infringere quomodolibet præsumant, sub pœnis, vltra Vrbis statuta, in huiusmodi facta pace contentis, ac præmissis, & alijs arbitrio nostro infligendis, quas rebelles, & contrafacientes, ac pacem huiusmodi non seruantes, eo ipso, quo contrafecerint, irremissibiliter incurrant. Ad maiorem præterea, firmioremque rei subsistentiam, & perpetuam obseruationem, volumus, & mandamus, quod præsentes nostræ litteræ eiusmodi voluntatem, ordinationem, & decretum nostrum continentes, in volumine Statutorum dictæ nostræ Vrbis, de verbo ad verbum denotentur, & describantur. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostræ constitutionis, ordinationis, statuti, voluntatis, mandati, decreti, & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Marcum, anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto, Decimo kalendas Octobris, Pontificatus Nostri anno Tertio. Cum autem, sicut facti euidentia manifestat, exordinatione tam prouida, modica prouenerit hucusque vtilitas, &

litte-

litteræ prædecessoris huiusmodi in obseruantia debita, pro nostro, ac ipsius prædecessoris voto laudabili, nequaquam habitæ fuerint, vt decebat. Nos peruersorum temerarios ausus castigatione debita reprimere, & Rixis, Brigis, atque dissidijs huiusmodi finem imponere cupientes, Motu proprio litteras prędictas, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, ex certa scientia innouantes, ac vim vigoremque perpetuos obtinere, & inuiolabiliter obseruari decernentes, omnibus quoque, & singulis, Rixam, seu Brigam, quomodolibet ad præsens in eadem Vrbe obtinentibus, sub pœnis in præinserta Bulla contentis districtius mandantes, vt infra trium dierum spatium, à die publicationis præsentium inchoandum, aliis vero Brigas ipsas in futurum forsitan habituris, sub decem similium dierum termino debeant, teneantur omnes, & singulas Brigas, & differentias huiusmodi, in modernos Pacerios nostros, ac alios pro tempore existentes, per nos ad hoc specialiter deputatos, seu in posterum deputandos, de iure, & de facto iuxta eorundem arbitrium, & auctoritatem plenarie compromittere, & ipsorum sententijs, decisionibus, & mandatis, quæ omnia grata, & rata haberi volumus in futurum: Quodque Pacerij prædicti teneantur, & debeant, omissis iuris, & statutorum solemnitatibus, ac dilationibus, nostra auctoritate (de consilio tamen, & assensu præsentis nostræ Almæ Vrbis Gubernatoris, & pro tempore existentis) omnes, & singulos Brigosos huiusmodi cogere, & compellere ad pacem, & reconciliationem ineundas. Contradictores, & renitentes, vijs iuris, & remedijs opportunis, omni prorsus appellatione cessante, penitus compescendo, aliàs iuxta litterarum prædictarum continentiam, & tenorem. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo. Quarto Idus Iulij, Pontificatus Nostri Anno Sexto.

INNOCENTII OCTAVI.

Litteræ contra sumentes vindictam in personam tertij, ac contra Brigosos. Et quod à sententiis Paceriorem non appelletur.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei. ad perpetuam rei memoriam.

INTi de cunctarum Ciuitatum temporali dominio Romanæ Ecclesiæ subiectarum prospero, & felici Regimine cogitare non deceat, ad nostram tamen Almam Vrbem Apostolorum Petri, & Pauli glorioso martyrii cruore Domino nostro Iesu Christo consecratam, Ciuitatem Sacerdotalem, & Regiam, eiusque salubre regimen tanto accuratius aciem nostræ considerationis extendere, & quæ propterea prouida predecessorum nostrorum ordinatione emanarunt, pro eorum subsistentia firmiori, nostræ approbationis munimine roborare debemus, quanto illa caput est Orbis, & altissimum in ea Sacerdotij Principatum, & Christianæ Religionis Caput instituit ac sui, quod pro nostra salute pertulit, martyrij sedem, ad quam de vniuersis mundi partibus Christifideles confluunt; in numero copioso, voluit collocari. Dudum siquidem, cum in ea præfata Vrbe, instigante diabolo pestiferum, ac perniciosum malum irrepsisset, quod si quando inter aliquos, etiam pro leuissima causa Rixa, quam Brigam vocabant, exoriebatur, in qua alter alterum percuteret, aut vulneraret, percussus, aut vulneratus huiusmodi, offendentis patrem, fratrẽ, aut filium, seu alterum ex propinquis iniuriæ expertem, & plerumque offensionis ignarum, aut huiusmodi excessus plurimum indolentem, horribili immanitate, & furiosa dementia in vindictam suæ iniuriæ vulnerabat, & interdum occidebat, aut aliquis propinquiorum offensi ad vltionem iniuriæ propinqui sui, vt præmittitur, propinquiorem offendentis vulnerabat, vel occidebat, vel vulnerari, & occidi faciebat. Inde quoque iuxta damnabilem abusum eiusdem Ciuitatis, vtraque pars domibus priuatis se includebat, quas in contemptum Summi Pontificis, ac etiam Magistratum Ciuitatis, armatis complebant, & interdum fores domorum, & porticus sseccatis communibant, vbi tanquam ad officinas, & asylum scelerum perditi homines & scelesti, ex vtraque parte conueniebat. Illic rabida factio iungebatur atrocissimi sceleris immanitate concordans. Illic demẽtia, & vt fama erat, venalis iniuria, dum ij, qui nulla erant iniuria lacessiti, ad vindictam offensorum, insana mente, & ferali credulitate coniurabat. Ij erant, quorum veloces erant pedes ad effundendum sanguinem, & qui viam pacis non cognouerant, & inter quos fœda, & obscœna committebantur, alearum lusus, pecuniarum effusio, patrimoniorum dissipatio, diræ blasphemiæ, & obscœni agebantur incestus. Ex iis oriebatur regentium republicam, & Magistratuum contemptus, ac seditiones nonnunquam excitabantur. Quodquidem ex alio veteri processerat abusu, vt si quando huiusmodi rixæ, & offensiones intercedebant, non solum propinqui, atque coniuncti; sed etiam extranei vtrique parti se offerebant, quod vulgo apud eos, & materno vocabulo, Fare de bene, nuncupabatur, ex quo plerumque totis Ciuitatis studia diuidebantur, non sine graui nota regentium, atque discrimine rei publicæ, armabantur aduersus proximos miseri spiritu diaboli repleti, & omne ius humanæ societatis, omnem charitatem, omnem ciuilem concordiam damnabili abusu peruertebant, Fœlicis recordationis Pauli Papa Secũdis prædecessor

ſor noſter, volens tam immani, & crudeli facinori, ac Populi peculiaris Romanæ Eccleſiæ periculis occurrere, & tã nefarios præſumptores debitæ animaduerſionis mucrone ferire, & tuta eſſet inter improbos innocentia, & ipſis improbis, formidato ſupplicio, refrenaretur audacia, ac nocẽdi facultas ipſiuſque Almæ Vrbis paci, & quieti, ac tranquillitati cõſulere, vt fælici ducta regimine præſeruaretur à noxiis, & optatis ſemper proficeret incrementis: irrefragabili, matura, digeſtiſſima, & perpetuò valitura conſtitutione, ſtatuit, & ordinauit, quòd quicunque deinceps Baro, aut Domicellus, vel Ciuis Romanus, vel quæuis alia, Eccleſiaſtica, ſæculariſque perſona, cuiuſcunque conditionis, & qualitatis exiſteret, quacunque, etiam atroci iniuria laceſſita, pro ſua, vel amici, aut propinqui iniuria vindicanda, Patrem, aut filium, fratrem, aut propinquum, vel alias amicũ, vel domeſticum offendentis vulnerare, mutilare, occidere, vel quocunque modo, realiter, vel perſonaliter offendere præſumeret, aut alia fieri faceret, vel mandaret: & ſimiliter, qui in Vrbe Roma, vel in eius diſtrictu, occaſione Rixæ, vel Brigæ Domum cõmunire armatos receptare, aut tenere, vel adhærentes, aut complices, ac fautores Brigæ arceſſere, ſeu quamcunque conuentionem, congregationem, & collectam hominum, ad vltionem iniuriæ, inuocare, excitare, inuitare, vel receptare præſumeret, per ſe, vel alium, crimen læſæ Maieſtatis incurreret, & læſæ Maieſtatis, rebellionis, ac ſeditionis in Vrbe concitatæ, reus cenſeretur, & haberetur, ac veluti talis à competentibus Iudicibus ſeueriſſimè puniretur. Eccleſiaſtici vero talia perpetrantes, omni dignate, honore, ordine, officio, & beneficio, eſſent ipſo iure priuati, & perpetuæ cuſtodiæ manciparentur. Beneficia eorũ libere aliis per illos ad quos eorũ collatio pertineret, conferrentur: omneſque præterea talia committentes, tanquam Chriſtianæ Religionis alieni, publicæ Pacis æmuli, ab omni Populo, Ciuitate, Terra, vel Loco, Eccleſiæ Romanæ mediatè, vel immediatè ſubiecto, eſſent perpetuo diffidati: eorum bona, tàm mobilia, quàm immobilia eſſent ipſo iure Cameræ Apoſtolicæ confiſcata: Nulli præterea talium alicuius aperiretur Ianua dignitatis, aut honoris Eccleſiaſtici, vel mundani, ſeu ad alicuius loci regimen eſſet aſſenſus: & vt magis famoſa eſſet eorum infamia, factio teſtamenti, actiuè, & paſſiuè eſſet eis interdicta, ad actus legitimos nullus eis pateret aditus, nulla porta panderetur, omni ſpe gratiæ, aut diſpenſationis adempta: ac præter prædictas pœnas ſententiam excommunicationis, & perpetuæ maledictionis incurrerent, à qua abſolui non poſſent, niſi per Romanum Pontificem, præterquam in articulo mortis conſtituti: Illi vero, qui ipſis offenſis, vel offendentibus, ſeu Brigoſis, adhærere, fauere, opem, auxiliumue promittere, vel eos in Domibus, aut Caſtris, locis, ſeu Forteliciis ſuis receptare, aut qui iuxta vulgare (Fare de bene) deinceps præſumerent, tanquam fautores ſcelerũ, & conſpiratores aduerſus publicam pacem, omnino ſimilis rebellionis, confiſcationis, depoſitionis, priuationis, inhabilitationis, atque excõmunicationis, & anathematis pœnas incurrerent. Statuit præterea, idem prædeceſſor, vt Domus, & habitationes principalium offendentium, qui vindictam in alios, vt præmittitur, ſumere, vel excitare, vel etiam, qui ex vtraque parte domos ipſas munire, aut congregationes occaſione Brigę, & collectas hominum adunare, aut armis, vel armatis, ſeu ſteccatis, & propugnaculis communire auſi forent, in deteſtationem tanti facinoris, vſque ad ſolum, ad perpetuam infamiam, proſternerentur, per hoc ſæcularibus, & aliis iudicibus ſuis competentibus non adimens facultatem, vtẽdi ſtatutis, & legibus aduerſus tales editis, vel edendis: quia dignum fore exiſtimabat, vt ratione nefandi flagitii vltionis ſeueritas extenderetur, & propter enormitatem facinorum, pœnarũ modus exuberaret, prout in eiuſdem prædeceſſoris litteris deſuper confectis, quarum tenorem idem prædeceſſor, de verbo ad verbum, in volumen ſtatutorum eiuſdem vrbis annotari, & deſcribi mandauit, plenius continetur. Cum autem poſt dicti prædeceſſoris obtum, qui contrauenerunt eiſdem litteris ab aliquibus tẽporibus citra, pœnis in eis contentis puniti non fuerint, & ex illorum impunitate Romani Ciues inuicem diſſidentes, pro leuibus plerumque cauſis, procliuiores fuerint ad huiuſmodi abuſus ſuſcitationem, & ſe domibus includere, illas armis, propugnaculis, & ſceleſtis hominibus munire, & ſe ſic quàm pluribus annis incluſos, in eiſdem domibus continere, & interim nonunquam manus improbas, non ſine interuenientium hinc indè trucidatione conſerere, ſcãdala plurima in eadem Vrbe excitare non formidauerint, nec formident, creueritque valde numerus diſſidentium eorundem, qui paſſim in eadem Vrbe, ad vindictam, iuxta abuſus prędictos, mutuo, tum palam, tum exquiſitis dolis ſe interficere, & aliàs offendere non ceſſant. Nos, qui dereſtabilem, & horrendam talium nequitiam opportunis remediis perſequi, ſtudiis quærimus indefeſſis, habita ſuper iis, cum fratribus noſtris Sãctæ Romanę Eccleſiæ Cardinalibus deliberatione matura, de illorum Conſilio, eiuſdem Pauli prędeceſſoris conſtitutionem, ſtatutum, & ordinationem prædicta, & prout illa concernunt, omnia, & ſingula in dictis litteris contenta, auctoritate Apoſtolica, preſentium tenore, approbamus, & robur perpetuæ firmitatis obtinere, ac obſeruari debere, eadem auctoritate decernimus, & pro potiori cautela, ea omnia ſic, vt præfertur ab eodem prędeceſſore, prouide ſtatuta, & ordinata, de nouo ſtatuimus, & ordinamus, ac mandamus perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obſeruari. Volumus inſuper, quod ſinguli in eadem Vrbe in præſentiarum Rixam, ſeu Brigam quomodolibet forſan habentes, ſuſtinentes, aut excitare molientes, cuiuſcunque ſtatus, vel conditionis exiſtant, poſt publicationem præſentium in Curia Capitolii, & aliis locis publicis dictæ Vrbis faciendam, infra quindecim dierum ſpatium ſuper illa in dilectos filios eiuſdem Vrbis generales Paterios, ac Vicecamerarium, ſeu alium per nos eius loco forſan ſurrogandum, aut deputandum, & de iure, & de facto iuxta auctoritatem, & arbitrium eorundem Paceriorum plenarie compromiſiſſe, ipſorum deciſionibus, ſententiis, & mandatis ſtare, & parere debeant, & teneantur. Decernentes nulli licere illis contradicere, nec etiam ab eis quouis modo appellare: ac diſtrictius inhibentes, ne aliqui per ſe, aut alium, directè, vel indirectè,

ſeu

seu alio quouis quæsito colore, contra pacem, & concordias hactenus initas & factas, vel securitates prestitas, seu deinceps iniendas venire, vel aliquid attentare, aut illas infringere quomodolibet præsumant, sub pœnis vltra Vrbis statuta, in huiusmodi facta pace cõtentis, ac præmissis, & aliis, nostro, & Apostolicæ sedis arbitrio infligendis, quos rebelles, & contrafacientes, ac pacem huiusmodi non seruantes, eo ipso quo contrafecerint, irremissibiliter incurrant. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac confirmatione Apostolica, vel quauis alia firmitate vallatis, eiusdem Vrbis statutis, & consuetudinibus contrariis quibuscunque. Et ne quispiam de præmissis valeat ignorantiam allegare, mandamus præsentem nostrarum litterarum tenorem in locis publicis prædictis sono tubę præmisso publicari, & in volumine statutorum prædictorum, de verbo, ad verbum describi. Nulli ergo omnino hominum liceat hãc paginam nostrę approbationis, constitutionis, statuti, ordinationis, voluntatis, decreti, inhibitionis, & mandati, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romanæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quadrigentesimo octuagesimo sexto, Kalendis Septembris, Pontificatus Nostri Anno Secundo.

INNOCENTII OCTAVI

Litteræ aliarum confirmatoriæ, contra Homicidas, & sumentes Vindictam, ac minantes, & nunciantes minas.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

LICET ea, quæ laudabili, & prouida prædecessorũ nostrorum ordinatione contra viros sanguinum, & dolosos Deo, & hominibus Prophera testante abominabiles, vt pœnis debitis iustitia mediante puniãtur, statuta, & ordinata fuerunt, inuiolabili debeant obseruatione vigere: nonnũquam tamen Romanus Pontifex ne successu temporis impugnationi subiaceant, illa de nouo approbare consueuit, vt eò firmius illibata persistãt, quo magis suo fuerint præsidio pro tempore stabilita: alia de nouo statuendo, & ordinando, quæ prosperi status incrementum, & boni regiminis directionem afferre possint, prout id in Domino conspicit salubriter expedire. Dudum siquidem per fœlicis recordationis Pium Papam Secundũ, prædecessorem nostrum, accepto, quod à certis annis, tunc elapsis citra, in terris, locis & tenimentis Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediatè subiectis, quam plura, etiam ex leuibus causis, homicidia commissa esse reperiebantur, idem prædecessor attendens crimen huiusmodi inter alia esse pernicioſum, & detestabile, & iuxta Canonicas sanctiones debere graui animaduersione puniri, & tanto seuerius puniendum, & extirpandũ fore, quanto manifestius cognoscebatur, quòd ex eo, vt plurimum, scandala, & mala plurima subsequebãtur, ac cupiẽs, quod eiusdem Ecclesię mediatè subiecti pacifici forent, & modesti, & terras, ac loca prædicta Sicariis expurgare, inter alia per quasdam statuit, & decreuit, quod omnes illi, qui pro delicto homicidii forent condemnati, seu alias de Ciuitate aliqua, & districtu ipsius Banniti, non possent ad Ciuitate, seu districtum huiusmodi quocunque tempore redire, seu in eis, vel eorum altero moram trahere, etiam habita pace ab hæredibus, seu consanguineis, vel filiis ipsius occisi: & deinde cũ in Vrbe Romana, instigante diabolo, pestiferum, ac pernicioſum malum irrepsisset, quod si quando inter aliquos, etiam pro leuissimâ causa, Rixa quam Brigam vocabant, exoriebatur, in qua alter alterum percuteret, aut vulneratus huiusmodi, offendentis patrem, fratrem, aut filium, seu alterum ex propinquis iniuriæ expertem, & plerumque offensionis ignarum; aut huiusmodi excessus plurimum indolentem, horribili immanitate, & furiosa dementia in vindictam suæ iniurię vulnerabat, & interdum occidebat; aut aliquis propinquorum offensi ad vltionem iniuriæ propinqui sui, vt præmittitur, propinquorum offendentis vulnerabat, vel occidebat, vel vulnerari, seu occidi faciebat. Inde quoque iuxta damnabilem abusum eiusdem Vrbis vtraque pars se domibus priuatis includebat, quas in contemptum summi Pontificis, ac etiam Magistratuum Ciuitatis, armatis complebant. Et interdum fores domorum, & porticus steccatis communibant, vbi tamquam ad officinas, & asylum scelerum pe diti homines, & scelesti, ex vtraque parte conueniebant. Illic rabida factio iungebatur atrocissimi sceleris immanitate concordans. Illic dementia, & vt fama erat, venalis iniuria, dum ij, qui nulla erant iniuria lacessiti, ad vindictam offensorum, insana mente, & ferali crudelitate coniurabant. Ij erant, quorum veloces erant pedes ad effundendum sanguinem, & qui viam pacis non cognouerunt, & Inter quos fœda, & oscœna committebantur, alearum vsus, pecuniarum effusio, patrimoniorum dissipatio, diræ blasphemiæ, & obscœni agebantur incestus. Ex ijs oriebatur regentium Rempublicam, & Magistratuum contemptus, ac seditiones nonnumquam excitabantur. Quodque ex alio veteri processerat abusu, vt si quando huiusmodi rixæ & offen-

sio-

ſiones intercedebant, non ſolum propinqui, atque coniuncti, ſed etiam extranei vtrique parti ſe offerebant, quòd vulgo apud eos, & materno vocabulo, Fare de bene, nuncupabatur; ex quo plerumque totius Ciuitatis ſtudia diuidebantur, non ſine graui nota regentium, atque diſcrimine reipublicæ, armabantur aduerſus proximos miſeri ſpiritu diaboli repleti, & omne ius humanæ ſocietatis omnem charitatem, omnem ciuilem concordiam damnabili abuſu peruertebant: piæ memorię Paulus Pupa Secundus etiam prædeceſſor noſter, volens tam immani, & crudeli facinori, ac populi peculiaris Romanæ Eccleſię periculis occurrere, & tam nefarios preſumptores debitæ animaduerſionis mucrone ferire, & vt tuta eſſet inter improbos innocentia, & in ipſis improbis, formidato ſupplicio, refrænaretur audacia, & nocendi facultas, ipſiuſque Almę Vrbis paci, & quieti, ac tranquillitati conſulere; vt fœlici ducta regimine præſeruaretur à noxiis, & optatis ſemper proficeret incrementis; per alias litteras ſuas perpetuo valitura conſtitutione ſtatuit, & ordinauit, quod quicunque deinceps Baro, aut Domicellus, vel Ciuis Romanus, ſeu quęuis alia Eccleſiaſtica, Seculariſq; perſona, cuiuicunque conditionis, & qualitatis exiſterent, quacunque etiam atroci iniuria laceſſita, pro ſua vel amici, aut propinqui iniuria vendicãda, patrem, aut filium, fratrem, aut propinquum, vel alias amicum, vel domeſticum offendentis vulnerare, mutilare, occidere, vel quocunque modo realiter, vel perſonaliter offendere præſumeret, ac talia fieri faceret, vel mandaret: & ſimiliter, qui in Vrbe Roma, vel in diſtrictu occaſione Rixæ, , vel Brigæ, domum communire, armatos receptare, aut tenere, vel adhærentes, & complices, aut fautores Brigę arceſſere, ſeu quamcunque conuentionem, Congregationem, & collectam hominum, ad vltionem iniuriæ inuocare, excitare, inuitare, vel receptare, præſumeret, per ſe, vel alium, crimen lęſę Maieſtatis incurreret, & læſæ Maieſtatis, rebellionis, ac ſeditionis in Vrbe concitatę reus cenſeretur, & haberetur, ac vt talis à competentibus Iudicibus ſeueriſſimè puniretur. Eccleſiaſtici vero talia perpetrantes omni dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio, eſſent ipſo iure priuati, & perpetuæ cuſtodiæ mãciparentur; Beneficia eorum libere aliis per illos ad quos eorum collatio pertineret, conferrentur: omneſque præterea talia committentes, tanquam Chriſtianæ religionis alieni, publicę Paci æmuli, ab omni Populo, Ciuitate, Terra, vel loco, Eccleſiæ Romanæ mediatè, vel immediatè ſubiecto, eſſent perpetuo diffidati: eorum bona tam mobilia, quàm immobilia eſſent ipſo iure Cameræ Apoſtolicę confiſcata. Nulli præterea talium alicuius aperiretur ianua dignitatis, aut honoris Eccleſiaſtici, vel mundani, ſeu ad alicuius loci regimen eſſet aſcenſus. Et vt magis famoſa eſſet eorum infamia, factio teſtamenti actiuè, & paſſiuè eſſet eis interdicta, ad actus legitimos nullus eis pateret aditus, nulla porta panderetur, & ſpe gratiæ, aut diſpenſationis adempta: ac præter pœnas prædictas ſententiam excommunicationis, & perpetuæ maledictionis incurrerent, à qua abſolui non poſſent, niſi per Romanum Põtificem, præterquam in mortis articulo conſtitu-

ti: ac nonnulla alia tunc expreſſa, fecit, ſtatuit, ordinauit, & mandauit, ac obſeruari voluit, prout hæc & alia in ſingulis litteris prædictis quarum tenores, ac ſi de verbo ad verbum præſentibus inſererentur, haberi voluimus pro ſufficienter expreſſis, plenius continetur. Cum autem, ſicut non abſq; graui animi diſplicentia accepimus, licet nos per noſtram ad ſummi Apoſtolatus apicem aſſumptionem, ſingulas litteras prædictas, ac omnia, & ſingula in eis contenta, quæ etiam per recolendæ memoriæ Sixtum Papam Quartum ſimiliter prædeceſſorem noſtrum approbata fuerũt, approbauerimus, & robur perpetuum firmitatis obtinere, & obſeruari debere, decreuerimus, etiam de fratrum noſtrorum Sanctæ Romanę Eccleſiæ Cardinalium conſilio: quia tamen nondum premiſſa in vſu fuerunt, creuit, & creſcit in dies, propter impunitatem huiuſmodi facinoroſorum hominum temeritas, & audacia non ſine maximo ipſius Vrbis, & aliarum Romanæ Eccleſiæ terrarum, ac illas habitantium præiudicio, & detrimento, maloque exemplo, & ſcandalo plurimorum. Nos igitur volentes ſuper iis, prout noſtro incũbit officio, opportune prouidere, habita de nouo cum eiſdem fratribus matura deliberatione, de illorum conſilio, ſingulas litteras prędictas, ac omnia, & ſingula in eis contenta, necnon ſtatutum dictę Vrbis, quo cauetur, quòd domini Caſtrorum, & Barones in eorum Terris diffidatos ſub certa pœna inibi expreſſa tetinere non poſſunt, cuius tenorem etiam præſentibus haberi volumus pro ſufficienter expreſſo, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium de nouo approbamus, & perpetuæ firmitatis robur obtinere, ac perpetuo obſeruari debere eadem auctoritate decernimus. Proq; potiori cautela ea omnia ſic vt prefertur ab eiſdem predeceſſoribus proinde ſtatuta, & ordinata de nouo ſtatuimus, ac mandamus perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obſeruari, nec eo prętextu quod hactenus forſan obſeruata non fuerint, volumus in aliquo poſſe reprobari. Et inſuper, quia ſicut etiam facti euidentia demonſtrat, inſurrexit à paucis temporibus citra, inter homines facinoros homicidas bannitos, ſeu diffidatos ab Vrbe pro eorum delictis, & ſceleribus, quędã praua improba, & dãnata conſuetudo, quod cupientes reaffidari, & ad Vrbẽ redire, quod niſi ab hęredibus occiſi, aut offenſis pacem habeant, facere non poſſunt; per nuncios aut litteras, vel aliter, læſis, & offenſam paſſis, acriter minantur pollicentes, ſe peiora facturos, niſi pacem cum eis faciant. Monentes etiam ipſos ne ab eorum domibus diſcedant, Brigam eis indicentes; ex quo hæredes ipſi, aut aliter iniuriam paſſi, & interdum eorum conſanguinei, & affines etiam hi, qui in longiſſimo gradu ſunt conſtituti compelluntur, aut pacem violentam inire, aut Brigam ſuſtinere, propter quę alii ex huiuſmodi impunitate in dies ad peiora perpetrandum inducuntur: Huiuſmodi malis prout tenemur occurrere volentes, etiam de ſimili conſilio ſtatuimus, decernimus, & ordinamus, quòd omnes, & ſinguli qui modo præmiſſo minati fuerint, & Ambaſſatam, aut litteras ſcienter iis, quibus minantur, efferre audebunt, & preſument, crimen læſę Maieſtatis ſimiliter incurrant, & læſæ Maieſtatis, ac rebellionis rei cenſeantur, ac veluti tales à cõpe-

petentibus iudicibus seueriſsimè puniantur, & tam illi quam Eccleſiaſtice perſonæ talia perpetrantes, cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, conditionis, & excellentiæ exiſtant, omnes, & ſingulas ſententias, cenſuras, & pœnas, quas idem Paulus prædeceſſor contra patrem, filium, fratrem, & propinquum, vel domeſticum offendentis, vulnerantis, vel mutilantis, occidentis, vel quocunque modo offendentis, promulgauit, vt prædictum eſt, eo ipſo irremiſſibiliter incurrant. Non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac dictæ Vrbis iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, necnon omnibus illis, quæ Pius, Paulus, & Sixtus prædeceſſores præfati in ſuis, & nos in aliis noſtris litteris prædictis voluimus non obſtare, cæteriſque contrariis quibuſcunque. Et ne quiſquam de præmiſſis valeat ignorantiam allegare, mandamus præſentium noſtrarum litterarum tenorem in Curia Capitolii, & aliis locis publicis dictæ Vrbis, ſono tubæ præmiſſo, publicari, ac in volumine ſtatutorum prædictorum de verbo ad verbum deſcribi, ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, decreti, ſtatuti, ordinationis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario cõtraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurũ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo quadringẽteſimo octuageſimo octauo, Idibus Septembris, Pontificatus Noſtri Anno Quinto.

PII QVINTI

Litteræ confirmatoriæ aliorum Summorum Pontificum contra homicidas, Bannitos, & alios facinoroſos.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

IX ſuperne diſpoſitionis arbitrio gregis Dominici curæ prætidentes, inter varias animi ſolicitudines, quæ ex Paſtoralis officii miniſterio nobis incũbunt, illam à nobis potiſſime amplectẽdam eſſe putamus, per quã inter ſingulos gregis eiuſdẽ fideles, præſertim vero nobis, & Romanę Eccleſiæ ſubditos pax, & concordia conſouentur, ſeditiones ſedantur, ſcandalis obuiatur, & animarum ſalus procuratur. Vnde ea, quæ ſedula meditatione hactenus à diuerſis Roman. Pontificibus prædeceſſoribus noſtris præmiſſorum ratione geſta fuiſſe, ac ordinata comperimus, quò ſæpius fideles ipſi illa perſpicient innouari, eo feruentius, ac promptius ad illorum obſeruationem excitentur, confirmanda, innouanda, noſtræque auctoritatis munimine roboranda eſſe cenſemus, aliaſque deſuper diſponimus prout in Domino conſpicimus expedire. Sane aliàs poſtquam fel. re. Pius Papa IV. prędeceſſor noſter per eum accepto quod à certis tunc elapſis annis citra in terris, & locis, & tenimentis dictæ Romanæ Eccleſię mediatè, vel immediatè ſubiectis, quamplura etiam exieuibus cauſis cõmiſſa eſſe reperiebantur homicidia, idem prædeceſſor attendens crimen huiuſmodi inter alia pernicioſum eſſe, & deteſtabile, & iuxta Canonicas sãctiones debere graui animaduerſione puniri, & tanto ſeuerius puniendum, & extirpãdũ fore quãto manifeſtius cognoſcebatur, quod ex eo ſcandala, & plurima mala ſubſequebantur: ac cupiens, quod eiuſdem Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubiecti, pacifici forent & modeſti, ac Terras, & loca prædicta Sicariis expurgare, inter alia per ſuas litteras ſtatuerat, & decreuerat, quod omnes illi, qui pro delicto huiuſmodi forent condemnati, aut aliàs de Ciuitate aliqua, ſeu diſtrictu ipſius banniti, non poſſent ad Ciuitatem, ſeu diſtrictum huiuſmodi quocumque tempore, ſeu in eis, vel eorum altero moram trahere, etiam habita pace ab hæredibus, conſanguineis, ſeu filiis ipſius occiſi, nec Legatus etiam de Latere, aut Gubernator, qui pro tempore foret, vel quiuis alius poſſet auctoritate Apoſtolica, ſeu ex officio ſuæ legationis aliquem homicidam, ſeu bannitum rebannire, & reducere, ſeu reuocare ad Ciuitatem, vel diſtrictum, aut eorum alterum, ſeu ei licentiam, vel ſaluum conductum concedere, redeundi, ſeu morandi in eis, vel eorum altero in perpetuum, vel ad tempus modicum, ſiue magnum, nec etiam ad diem vnum, ſiue noctem. Quod ſi ſecus per quemcumque ex prædictis factum foret, ipſo facto pœnam excommunicationis ſine vlterioris ſententiæ declaratione, à qua per alium, quàm per ſummum Pontificem, & tunc facta de hoc ſpeciali expreſſione, non poſſet abſolui, ac licentia, reductio, reuocatio, ſaluus conductus, & caſſatio proceſſus, & banni huiuſmodi eſſent ipſo iure nulla, nulliuſque roboris, vel momenti, incideretque etiam in pœnam ducatorum millę auri Cameræ Apoſtolicæ applicandorum, quam Theſaurarius, cui hoc ſecretè, vel publicè foret relatum, denunciatum retineri faceret, & mandaret, nullo ſuper hoc expectato, ſeu requiſito ſuperioris mandato. Quod ſi non faceret ipſe Theſaurarius, eandem ſententiam excommunicationis ipſo facto cum eiſdem qualitatibus incurreret: ipſeque rebannitus, reductus, ſiue quocumque alio modo reuerſus poſſet, deberetq; cadi, incar-

carcerari, ac de ipſo ſecundum ſententiam contra eum latam, iuſtitia fieri per Gubernatorem, Poteſtatem, vel alios Officiales, ad quos ſpectaret, & pertineret incontinenti; ſine vlteriori ſententiæ notificatione, requiſitione ſuperioris, vel alterius, ſub pœna ducentorum ducatorum auri Cameræ prędictæ applicandorum, quam Theſaurarius prædictus ſimili modo, & forma, ſub ſimilibus cenſuris faceret retineri, & quod quæcunque appellationes interpoſitæ, vel interponendæ ab huiuſmodi vel aliis ſententiis, ſiue grauaminibus contra homicidas latis, vel à proceſſu contra eos facto, etiam ſi lis, vel inſtantia ſuper eis penderet, & inhibitiones vigore ipſarum emiſſæ forent per Auditorem Cameræ, vel alium quemcũque ordinarium, vel delegatum, eſſent nullę, & inualidæ, nec ad vlteriora ſuper his, & ipſarum vigore procedi poſſet, aut deberet. Quinimmo appellationes, lites, & cauſæ huiuſmodi cenſerẽtur auocatæ, extinctæ, & inualidę, nec Poteſtates, ſeu Officiales, quibus inhibitum foret, mandatis, inhibitionibus, litis pendentijs, cenſuris, & pœnis in eis contentis aſtringerentur, immo tenerentur, & deberent ad executionem ſententiarum latarum procedere: poſſet tamen in caſibus a iure, vel ſtatuto permiſſis appellari ad Gubernatorem Ciuitatis, ſeu Prouinciæ, qui infra menſem cauſam diffinire teneretur, quo elapſo inhibitio, & inſtantia ſuper eis eſſent nullæ, & libere ſine impedimento poſſet fieri executio ſententiæ vel banni, ac ſi non fuiſſet inhibitum, & appellatum: quodque banniti, & condemnati propter huiuſmodi crimen homicidii cenſerentur banniti ab omnibus circumuicinis locis vſque ad milliaria quinquaginta, infra quæ ſi reperti forent, poſſent, & deberent capitalis ſententiæ, ſiue condemnationis pecuniariæ executiones fieri contra eos per Poteſtates, & alios Officiales, Ciuitatibus, diſtrictui, & loco præſidentes, ſub pœnis pecuniariis ſimili forma incurrendis; ita quòd omnes, & ſinguli homicidæ, quorum delictum notorium foret, vel de homicidio infamati, ſeu condemnati, etiam ſi de delicto huiuſmodi ex forma ſtatuti non poſſet inquiri, vel aliqua pœna imponi, vel etiam ſi ipſius delicti, vel pœnæ pro eo impoſitæ auctoritate Apoſtolica, vel alterius ab ea, vel à Roman. Pont. poteſtatem habente, eſſet facta remiſſio, caſſatio proceſſus, & ſententia annullata, vel alias quomodolibet diſpoſitum per viam gratiæ, vel iuſtitię remiſſionis in toto, vel in parte, non poſſet habere officia, vel dignitates in quibuſcunque locis, Ciuitatibus, & terris, à quibus banniti forent, & in quibus domicilium eorum, originemque haberent, ſeu alias moram traherent, vel reſiderent, etiam ſi forent abſoluti, rebanniti, vel alias eorum ſententia, ſeu condemnatio ſiue proceſſus irritati, vel aliàs pro infectis habiti: ſed perpetuo eſſent infames, & omni officio, & dignitate priuati, nec poſſent ferre teſtimonium, nec tabellionatus officium exercere, neque admitterentur ad indicandum, ſeu aliud officium exercendum, & ab omnibus actibus legitimis eſſent perpetuo ſuſpenſi: quinimo ſi huiuſmodi officia acceptarent, exercerent, ſeu alias ad ea exercenda admiſſi forent, tam ipſi, quàm Gubernator, Legatus, aut ſuperior, qui eum eligere, vocare, aut ipſum officium exercere, ſeu ei præeſſe pateretur, pœnam quingentorum ducatorum auri ipſo facto incurrerent, & ſua gubernatione priuarentur, nec geſta in iudicio, vel extra iudicium tam per eum, qui admiſſus foret ad officium, quàm per eum, qui illud exercere paſſus foret, de cætero valida eſſent, & robur obtinerent, quinimo eſſent nullius roboris, vel momenti; & ſi Eccleſiaſticę perſonę forent, ſententiam excommunicationis ipſo facto incurrerent ſine vlteriori declaratione, à qua pœna non poſſent præterquam à Rom. Pont. cum ſpeciali delicti, ſeu homicidii huiuſmodi expreſſione abſolui. Et Theſaurarius Cameræ ſine vlteriori requiſitione, ſeu notificatione, aut inhibitione, vel monitione, ſalarium eiſdem, vel alteri debitum retinere deberet, ſi ab eo deberetur; ſi vero non deberetur, Poteſtati, Gubernatori, vel alteri, ab quem ſpectaret, ab eis, vel eorum altero exigi, & ſatiſfieri ſub eiſdem cenſuris in eiſdem litteris, quas idem prædeceſſor per omnes Ciuitates Eccleſiæ publico præconio publicari mandauerat, dum ſæpius contigerat, quod offenſionis ignarus, aut ob huiuſmodi exceſſus plurimum condolens, horribili immanitate, & furioſa dementia in vindictam iniuriæ vulneraretur, & interdum occideretur, aut aliquis propinquorum offenſi ad vltionem iniuriæ propinqui ſui, vt præmittitur, propinquum offendentis vulneraret, vel occideret, ſeu vulnerari, vel occidi faceret. Inde quoq; iuxta damnabilem abuſum Ciuitatis vtraq; pars ſe domibus priuatis includeret, quas in contemptum ſummi Pontificis, videlicet Principis, ac etiam Magiſtratuũ Ciuitatis, armatis complebant, & interdum fores domorum, ac porticus, ſteccatibus communibant, vbi tanquam ad officinas, ac aſylum ſcelerum perditi homines, & ſceleſti ab vtraque parte conueniebant. Illic inuidia, factio coniungeretur atrociſſima ſceleris immanitate concordans; illic dementia, & furia eſſet venalis iniuria, dum hi qui nulla erant iniuria laceſſiti, ad vindictam offenſorum inſana mente, & ferali crudelitate coniurarent: hi eſſent quorum pedes veloces erant ad effundendum ſanguinem, qui viam pacis non cognouerant, inter quos fœda, & obſcœna commercia, alearum luſus, pecuniarum effuſio, patrimoniorum diſſipatio, diræ blaſphemiæ, & obſcœni agebantur inceſtus: ex his oriretur regentium rempublicam, & magiſtratuum contemptus, ac ſeditiones nonnunquam ſuſcitarentur. Et ſi quando huiuſmodi rixæ, & diſſentiones intercederent, non ſolum propinqui, atque coniuncti, ſed etiam extranei vtrique parti ſe offerrent, quod vulgo Apuleos, & materno vocabulo (fare di bene) nuncupabatur, ex quo plerunque totius Ciuitatis ſtudia diuidebantur, & non ſine graui nota regentium, atque diſcrimine Reipublicæ armarentur, aduerſus proximos miſeri ſpiritu diaboli repleti, omne ius humanæ ſocietatis, omnem charitatem, omnem ciuilem concordiam damnabili abuſu ſubuerterent; piæ memoriæ Paulus Papa II. etiam prædeceſſor noſter per ſuas litteras perpetuo ſtatuerat, & ordinauerat, vt quicumque ex tunc deinceps Baro aut Domicellus, ac Ciuis Romanus, vel quæuis alia Eccleſiaſtica, ſeculariſque perſona cuiuſcunq; conditionis, & qualitatis exiſte-

ret, quæcunque etiam arroci iniuria lacessita pro sua, vel amici, aut propinqui iniuria vindicanda patrem, aut filium, fratrem, aut propinquum, vel aliàs amicum, vel domesticum offendentis vulnerare, mutilare, occidere, vel quocunque modo realiter, vel personaliter offendere præsumeret, aut talia fieri faceret, vel eius districtu occasione rixæ, vel brigæ domum communire, armatos receptare, aut tenere, vel adhærentes, & complices, ac fautores brigæ accersere, siue quamcumque conuentionem, congregationem, & collectam hominum ad vltionem iniuriæ inuocare, excitare, inuitare, vel receptare præsumeret per se, vel alium, crimen læsæ Maiestatis, rebellionis, & seditionis in Vrbe concitatæ reus censeretur, & haberetur, ac veluti talis competentibus iudicibus seueriſſimè puniretur: Ecclesiastici verò talia perpetrantes omni dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio essent ipso iure priuati, & perpetuo manciparentur, ac beneficia eorum libere per illos, ad quos collatio pertinebat, conferrentur. Omnesque præterea talia committentes tanquam Christianę religionis alieni, publicæ pacis æmuli, ab omni populo, Ciuitate, loco, & terra dictę Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiecta essent perpetuo diffidati, eorum bona tam mobilia, quam immobilia essent ipso iure Camerę Apostolicæ confiscata: Nulli præterea talium alicuius aperiretur ianua dignitatis, aut honoris Ecclesiastici, vel mundani, seu ad alicuius loci regimen esset ascensus. Et vt magis esset famosa eorum infamia, facto testamenti actiuè, & passiuè esset eis interdicta, ad actus legitimos nullus eis pateret aditus, nulla porta panderetur, omni spe gratiæ, aut dispensationis adempta. Et præter prædictas pœnas sententiam excommunicationis, & perpetuæ maledictionis incurrerent, à qua absolui non possent, nisi per Rom. Pontifices, præterquam in mortis articulo constituti. Illi verò qui ipsis offensis, vel offendentibus, seu brigosis adhærere, fauorem, opem, auxiliumque promittere, aut in domibus, vel castris, locis, seu fortalitiis suis receptare, aut qui iuxta vulgare (fare di bene) ex tunc deinceps præsumerent; tanquam fautores scelerum, & conspiratores aduersus publicam pacem omnino similis rebellionis, confiscationis, depositionis, prinationis, inhabilitatis, ac excommunicationis, & anathematis pœnas incurrerent. Et præterea, vt domus, & habitationes principalium offendentium, qui vindictam in alios vt præmittitur, sumere, & exercere, aut etiam qui ex vtraque parte domos ipsas munire, aut congregationes occasione brigæ, aut collectas hominum adunare, vel armis, aut armatis, seu steccatis, aut propugnaculis communire ausi forent, in detestationem tanti facinoris demolirentur, & vsque ad solum ad perpetuam infamiam prosternerentur: Per hoc quoque secularibus, aut aliis iudicibus suis competentibus non ademerat facultatem vtendi statutis, & legibus aduersus tales editis, & edendis. Et successiuè recolendę memoriæ Sixtus Papa III. similiter prædecessor noster accepto per eum, quod contenta in litteris Pij prædecessoris huiusmodi à certis annis tunc elapsis citra non fuerant obseruata, & ex illorum non obseruantia subditi præfatæ Ecclesiæ procliuiores erant ad homicidia committenda, ac fere passim quotidie perpetrabantur, & homicidæ præfati ideo ac illa committenda promptiores existebant, quia sperabant latere, & suorum excessuum remissionem consequi facile posse; ac detestabilem, & horrendam sicariorum nequitiam talium ad aliorum cautelam iuris remedijs prosequi studio cupiens indefesso, habita super ijs cum fratribus suis præfatæ *Ecclesiæ Cardinalibus* deliberatione matura, de illorum consilio per suas litteras, statuta, decretaque Pij prædecessoris huiusmodi, ac prout illa concernebant omnia, & singula in dictis litteris Pij prædecessoris præfati contenta approbauerat, & robur perpetuæ firmitatis obtinere debere decreuerat, ac voluerat, & de eorumdem fratrum consilio statuerat, & ordinauerat, quod condemnati eatenus, & quos in posterum condemnari contingeret vbilibet in Ciuitatibus, terris, & locis prædictis pro homicidio, siue vt principales, siue vt auxilium, consilium, vel fauorem præstantes, suarum condemnationum remissionem, aut contra illas salui conductum, & licẽtiam secure in loco patrati criminis, vel infra quinquaginta milliaria (vt præfertur) propinquo, nullatenus obtinere possent ab alio quã à Romano Pontifice, qui pro tẽpore esset, & alicuius alterius etiam Legati de Latere remissio nemini suffragaretur: & si forsan contingeret eundem Romanum Pontificem ad remissiones siue saluum conductum huiusmodi procedere, talis remissio per præoccupationem processisse censeretur, & nemini prodesse posset, nisi in illa verus literarum Sixti prædecessoris huiusmodi tenor de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes inferius insertus foret, ac specifica, & determinata causa exprimeretur, quæ eundem Roman. Pontificem induceret ad derogandum eisdem litteris Sixti prædecessoris, quæ cum tam matura deliberatione ab eodem Sixto prædecessore manauerant. Et subsequenter sanctæ memoriæ Iulius *Papa* Secundus etiam Prædecessor noster habita super ijs cum fratribus suis tunc, & dictæ Ecclesię Cardinalibus deliberatione matura, & de illorum consilio litteras Pij & Sixti prædecessorum huiusmodi prout illas concernebant, omniaque & singula in eisdem litteris contenta per quibusdam approbauerat, & innouauerat, ac robur firmitatis perpetuo obtinere debere decreuerat, ac illas ad bannitos, seditiosos, & rebelles, aut alios pro quocumque alio crimine, capitali à quibusuis officialibus tam in dicta Vrbe, quam extra eam, & in terris eidem Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiectis degentibus pro tempore condemnatos, & brigosos nuncupatos pacem iuxta ordinationes dictę Vrbis Apostolica auctoritate approbatas facere recusantes: Necnon ius sibimet contra alios dicentes, caualcatas sine Romani Pontificis, aut Officialium suorum speciali licentia facientes, vel mouentes, præfata auctoritate de eorundem fratrum consilio extenderat, ac vniuersis, & singulis, tam laicis, quam Ecclesiasticis cuiuscumque status, gradus, ordinis, excellentiæ, & dignitatis, Ducibus quoque, Comitibus, Baronibus, Domicellis, nec non Communitatibus, Vniuersitatibus Ciuitatum, Terrarum, Castrorum, & aliorum quorumcumque locorum dictæ Ecclesiæ mediatè,

vel immediatè ſubiectorum, diſtrictè præcipiendo mandauerat, & inhibuerat, ne aliquis eorum homicidas, bannitos, exitiosos, & rebelles, aut pro alio capitali crimine condemnatos, aut brigosos pacem tacere recuſantes, ſeu ius ſibi contra alium dicentes, caualcatas facientes, vel mouentes in eorum Ciuitatibus, Caſtris, ſeu locis aliis quibuſcumque recipere, ſeu auxilium, conſilium, vel fauorem directè, vel indirectè, vel occultè, per ſe, vel alium præſtare, aut in eorum domibus, ſeu caſtris, vel locis recipere, & receptare præſumerent; & ſi aliquis contra inhibitionem, & mandatum huiuſmodi quouis modo directè, vel indirectè de cætero venire præſumeret, idem Iulius prædeceſſor omnes, & ſingulos ſic contrauenientes excommunicationis maioris, & anathematis ſententiam, à qua non niſi ab ipſo Iulio prædeceſſore, & eiuſdem ſucceſſoribus (præterquam in mortis articulo conſtituti, & debita ſatisfactione præmiſſa) abſoluipoſſent, incurrere, coſque omnibus, & ſingulis privilegiis, gratiis, libertatibus, indultis, exemptionibuſque, immunitatibus realibus, & perſonalibus, ac Ciuitatibus, Caſtris, Terris, locis, & dominijs, eorum dignitatibus, & honoribus, iuribus, & officijs, ac etiam feudis, & conceſſionibus quibuſcumque, quę à Romana præfata, & quibuſcumque aliis Eccleſijs obtinere noſcebantur, ſub quacumque verborum forma, & tenore, ac cum quibuſuis efficaciſſimis, & inſolitis etiam præſeruatiuis ab incurſu pœnę priuationis, eo ipſo priuatos, & inhabiles, ac indignos ad illa, & quælibet alia in poſterum obtinenda, & quoſcumque actus legitimos exercendos fore nunciauerat; & illa per ipſum Iulium prædeceſſorem, & ſucceſſores ſuos, abſque aliqua declaratione ſuper incurſu pœnæ priuationis huiuſmodi, aut citatione eorum qui priuationis pœnam incurrerent facienda, aliis perſonis in feudum, ſeu vicariatum, aut aliàs ac ſi per lapſum temporis conceſſionis, aut finitam lineam ad dictam Cameram reuerſa eſſent liberè, concedere, ac aliàs de illis diſponere poſſe decreuerat, & declauerat. Nec non Ciuitates, Terras, Caſtra, & loca prædicta Camerę præfatæ confiſcauerat, incorporauerat, applicauerat, & appropriauerat, ac confiſcata, incorporata, & appropriata eſſe, ſicque contrauenientes pro rebellibus eiuſdem Eccleſiæ haberi, & cenſeri debere voluerat, eorum ſubditos, ac vaſallos, & aruium, Ciuitatum, Terrarum, caſtrorum, & locorum prædictorum Caſtellanos, à quocunque fidelitatis iuramento, quo ipſi eſſent quomodolibet aſtricti, penitus abſoluens: Ciuitates quoque, terras, caſtra, & loca prædicta, ſi ad eiuſdem Eccleſiæ obedientiam ſe non reducerent, ſeu in præmiſſis quomodolibet delinquerent, & etiam quorumcumque eis auxilium, conſilium, vel fauorem quouiſmodo directè, vel indirectè, publicè, vel occultè præſtantium, etiam quæcumque Eccleſiaſtica, vel mundana, & regali præfulgerent dignitate, & excellentia, vt præfertur, & ad quem eos declinare contingeret, Eccleſiaſtico ſubijciens interdicto tandiu firmiter obſeruando donec ibidem foret etiam per triduum poſt inde diſceſſum. Illos quoque qui aliquè ſcirent culpabilem in prędictis, & eidem Iulio prædeceſſori, vel ſucceſſori vel ſucceſſoribus ſuis intra triu mdierũ ſpatium non referrent, vel alicui per quem ad eum fideliter referretur, ſimiles pœnas incurrere voluerat. Et inſuper per eundem Iulium prædeceſſorem accepto quòd cum nonnulli Ciuitatum, caſtrorum, & locorum; tam Regni noſtri tunc ſui Siciliæ citra Pharum, quàm aliarum partium dictæ Eccleſię ſubiectarum, etiam Vrbis prædictæ adiacentium, qui propter homicidia, aliaque ne fanda per eos perpetrata, exceſſus, crimina, & delicta, & aliàs eorum demeritis id exigentibus, à Ciuitatibus terris, caſtris, & locis eorum, ſeu in quibus tunc morabantur exules, rebelles, & banniti, quod in illis propterea ſecure morari nequirent, alij de Ciuitatibus, terris, caſtris, & locis dictæ Eccleſiæ ſubiectis ad Regum & alias partes adiacentes huiuſmodi alij autem ex Regno, & adiacentibus partibus prædictis, ad Ciuitates, terras, caſtra, & loca eidem Eccleſiæ ſubiecta, prædicta etiam dictæ Vrbi adiacentia ſe transferrent, nonnulli Barones, Proceres, & Domini, ſeu Vicarij in temporalibus Ciuitatum, terrarum, caſtrorum, & locorum, ac regni, & partium adiacentium prędictorum, eorumque Officiales, & ſubditi dictos homicidas, bannitos, criminoſos, atque rebelles homines ſcienter receptare, & quod grauius erat protegere, & defendere non formidabant, ſe reos tantorum ſcelerum per homicidas, & alios bannitos prædictos perpetratorum apud Deum conſtituentes, & tam ipſis homicidis, & malefactoribus, quàm aliis ſimilia, & grauia delicta perpetrandi, & committendi audaciam, & ſcelerum huiuſmodi impunitatem tribuentes in animarum ſuarum periculum, iuſtitiæ conculcationem, ac dictę ſedis auctoritatis contemptum, & ſcandalum plurimorum: Idem Iulius prædeceſſor Motu proprio omnes, & ſingulos Barones, Proceres, Milites, ac Dominos, & Vicarios in temporalibus Ciuitatum, Terrarum, caſtrorum, & locorum eorundem, necnon noſtros, & eorumdem Baronum, Procerum, Militum, & Dominorum Vicarios, Officiales, & ſubditos per ſuas litteras requiſierat, & monuerat, eiſque, & eorum cuilibet in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, quam contrafacientes eo ipſo incurrerent, diſtrictius inhibuerat, ne homicidas, bannitos, criminoſos, rebelles, alioſque infames homines prędictos, qui propter eorum delicta banniti in locis originis ſuæ, ſeu aliis regnorum, Ciuitatum, terrarum, caſtrorum, & aliorum locorum prædictorum propter eorum malam vitam commorari non poterant, ex tunc de cætero nullatenus receptare, aut eis conſilium, auxilium, vel fauorem quouis quęſito colore prędare præſumerent. Quinimo tales ad eorum dominia declinantes, ſeu in eis commorantes capi, & forum, ſeu iuſticias, vel Officiales, ad quos punitio, & caſtigatio criminum, & exceſſuum per eos perpetratorum, vt præfertur, de iure, vel conſuetudine pertinebant, & ſpectabat deſtinare, aut ſi partibus læſis, & offenſis vtilius foret, illos iuxta criminum, & exceſſuum per eos perpetratorum qualitatem ad pœnas à iure ſtatutas in locis, vbi deprehenſi forent, procedere procurarent. Præterea felicis memoriæ Leo Papa X. etiam prędeceſſor noſter ſimiliter per eum accepto, quòd nequiſſimi Sicarii eo ad perpetranda homicidia, & mala omnia com-

committenda procliuiores reddebantur, quod in opprobrium iustitiæ, & animi sui indignationem non solum in Ciuitatibus, terris, castris, & locis ipsius Ecclesiæ dominio subiectis, & non subiectis dictę Vrbis conuicinis, sed etiam in Vrbe ipsa intra ędes, & Palatia retinebantur, & recipiebantur, aut ob fauorem Ducum, Marchionum, Comitum, Baronum, Domicellorum, Dominorum temporalium, armorum Capitaneorum, Ductorumque, & aliorum magnatum auxilium consouebantur, Iudicum quoque & Officialium animaduersio in eos sæpe, & sępius omissa fuerat, idē Leo prędecessor Motu simili, & ex certa scientia priores litteras Iulii prædecessoris huiusmodi, ac omnia, & singula in eis contenta per suas litteras approbauerat, & innouauerat. Adijciens, & de Apostolicæ potestatis plenitudine statuens, quod si Duces, Barones, Marchiones, Comites, Domini temporales, Vicarij, Feudatarij, armorum Capitanei, Ductores, Magnates, Principes, Communitates, & officiales Ciuitatum, Terrarum, & Locorum dictæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiectorum, homicidas, bannitos, exitiosos, rebelles, au pro quocunque crimine capitali pœna damnatos, necnon Brigosos pacem facere recusantes, treguarum, siue induciarum violatores, seu fractores, ius sibimet contra alium dicentes, caualcatas, aut armatas, vel vltra numerum decem hominum coadunatas facientes propria auctoritate, vel mouentes, ad eorum Terras, Ciuitates, Castra, Loca, Territoria, & dominia declinantes, non solum reciperent, retinerent, vel eis auxilium, consilium, opem, fauorem tacitè, vel occultè, directè, vel indirectè præstarent, aut contra mandata, & inhibitiones in eiusdem Iulij prædecessoris litteris contentas deuenirent, sed etiam si eosdem manu forti non acciperent, apprehenderentque, & captos ad mandatum Romani Pontificis pro tempore existentis, aut suorum Officialium exhiberent, traderentque; non solum omnes, & singulas sententias, ac etiam priuationis pœnas in eiusdem litteris expressas, verum, etiam læsæ Maiestatis reatum, & verum, ac nulla iuris, aut hominis fictione confectum crimen eo ipso incurrerent, & in eos sic contrafacientes modo, & forma quibus in veros criminis lętæ Maiestatis reos à iure procedi debere statutum erat, procederetur; & tam ad præfatas, quàm huiusmodi læsæ Maiestatis criminis à iure inflictas executiuè deueniretur. Et insuper omnia, & singula per Iulium prædecessorem, & vt prefertur per Leonem huiusmodi innouata, & de nouo statuta, & illis adiecta perpetuę firmitatis robur obtinere, & inuiolabiliter obseruari debere decreuerat. Porro ad notitiam similis memoriæ Clementis Papæ VII. pariter prædecessoris nostri peruento, plures Vrbis Ciuitatum, Terrarum, Castrorum, locorum, & tenimentorum, ac Regni, & partium prædictorum contra litteras prædecessorum huiusmodi elata ceruice deuenire, & sic aduersus iustitiæ clypeum, & tutelam rebelles constituere præsumant, ac censuras, & pœnas præfatas in eisdem litteris contentas sensu reprobo paruipendere non verebantur, in animarum suarum perniciem, diuinæ maiestatis offensam, & reipublicæ læsionem, idem Clemens prædecessor, ac litteræ prætatæ, quæ prouida deliberatione ab ipsis prædecessoribus manauerant, contemptibiles redderentur, sed excessuum perpetratores debita animaduersione punirentur, opportunis remedris prouidere volens, Motu proprio non ad aliquorum eidem super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de sua mera liberalitate, & ex certa scientia, singulas Pij, Pauli, Sixti, Iulij, & Leonis prædecessorum litteras huiusmodi, cum statuto, ordinationis, extensionis, additionis, inhibitionis, decreti, declarationis, confiscationis, incorporationis, applicationis; voluntatis, & mandati, ac cum omnibus, & singulis alijs in eis respectiuè contentis clausulis, auctoritate Apostolica per suas litteras approbauerat, & innouauerat, ac perpetua roboris firmitate subsistere, & per singulos, quos litteræ ipsæ concernerent, sub excommunicationis, anathematis, maledictionis, infamiæ, suspensionis, diffidationis, criminis lætæ Maiestatis, seditionis, rebellionis, confiscationis, depositionis, priuationis, inhabilitatis, & interdicti, & aliis censuris, & pœnis Ecclesiasticis, & temporalibus in eisdem litteris contentis, quas contrauenientes eo ipso incurrerent, perpetuo inuiolabiliter obseruari debere decreuerat: illaque etiam ad hoc homicidę, sicarij, criminosi, rebelles, alijque infames propter homicidia, aut alia nefanda per eos perpetrata, excessus, crimina, & delicta in Ciuitatibus, Terris, castris, vel locis eorum, seu in quibus tunc morabantur banniti, & condemnati; etiam habita pace ab hęredibus filiis, seu sanguineis occisorum, ac partium læsarum, non solum à circumuicinis, vsque ad quinquaginta milliaria, sed etiam ab omnibus, & singulis Ciuitatibus, terris, castris, & locis, etiam regni, & partium prædictarum nobis, & dictę Romanę Ecclesiæ quomodolibet mediatè, vel immediatè subiectis banniti, & exules essent, & eis censerentur, nec in illis, seu eorum aliquo etiam prætextu cuiusuis licentiæ, salui conductus, remissionis, reductionis, reuocationis, vel alterius per eos desuper quomodolibet pro tempore obtentæ moram trahere possent. Et si in eis residerent, vel reperti forent, capi, detineri, & incarcerari, ac iuxta criminum, & excessuum per eos perpetratorum qualitatem, vel litterarum Pij prędecessoris huiusmodi tenorem sub pœnis in eisdem litteris contentis, per Officiales ciuitatis terræ castri, vel loci, in qua, vel in quo deprehensi forent, debitis pœnis plecti, seu inde educi, ad forum, seu Officiales, ad quos criminum, & excessuum eorundem punitio, vel de iure siue consuetudine pertineret, remitti deberent, extenderat, & ampliauerat. Et nihilominus præmissa omnia, & singula prout per Pium, Paulum, Sixtum, Iulium, & Leonem prædecessores præfatos statuta, & ordinata, inhibita, & declarata fuerant, ita vt Duces, Barones, Marchiones, Comites, Domini temporales, Vicatij, Feudatarij, Capitanei, Magnates, Principes Communitates, Ciues, Officiales, & personæ, ac alij, quos prædictæ litteræ concernebant, ac ipsorum singuli litteras, & in eis contenta huiusmodi non obseruantes, & illis quomodolibet directè, vel Indirectè contrauenientes, ac eis adhærentes, eorumque fautores & complices, singulas censuras, & pœnas prædictas eo ipso, absque

alia declaratione incurrerent, & incurriſſe cenſerentur. Quodque Duces, Barones, Marchiones, Comites in temporalibus, Vicarii, Feudatarii, Ciuitatum, terrarum, caſtrorum, & locorum, etiam regni, & partium prædictarum ſibi, & eidem Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubiectarũ, aliquos ſuos dictæ Eccleſiæ hoſtes, & inimicos, aut ſubditos, exules, banuitos, & facinoroſos cuiuſcunque ſtatus, vel conditionis eſſent, publicè, vel occultè vllo vnquam tempore recipere, & acceptare nullatenus præſumerent. Et ſi aliquos ad eorum dominia, & territoria confugere contingeret, illos ex eorum dominiis, vel territoriis huiuſmodi expellere, ſeu ad ſimplicem inſtionem ſuam, vel ſucceſſorum ſuorum, quo voluiſſet, ſeu ſucceſſores ipſi voluiſſent, tutò conduci facere. Ac quod præmiſſa à ſuis ſubditis inuiolabiliter obſeruarentur omni excuſatione ceſſante cum effectu curare, ſub ſimilibus priuationis, & rebellionis, ac criminis læſæ Maieſtatis pœnis ſi contrafacerent, eo ipſo incurrendis. Necnon vt homicidę, fautores, & complices præfati facilius capi, & puniri poſſent, quòd communitates, ciuitatum, & vniuerſitates terrarum, caſtrorum, & locorum, in quibus, ſeu quorum territorio, diſtrictu & ditione dicta homicidia perpetrarentur, ſub interdicti Eccleſiaſtici, & duorum millium per communitates, ac mille ducatorum per vniuerſitates, necnon ciuitatum, terrarum, & locorum eorundem Domicelli, Barones, Vicarii, ac alii in temporalibus domini, ſub maioris excommunicationis latæ ſententię, & quinque millium ducatorum auri Cameræ Apoſtolicæ irremiſſibiliter applicandorum eo ipſo abſque alia declaratione incurrendis pœnis, eoſdem homicidas, complices, & fautores ſtatim capere, & omnem exactiſſimam diligentiam, de qua per publica documenta fidem faceere tenerentur, capi facere nequirent, ſtatim commiſſum homicidium vniuerſitatibus, ſeu incolis, & habitatoribus oppidorum, & locorum circumuicinorum, ad quæ declinarent, aut declinare poſſent notificari: communitates vero, & domini in temporalibus prædicti, ad quorum ditionem tales declinaſſent, cum primum id ad eorum notitiam deueniſſet, eos apprehendere, ſeu apprehendi facere: quod ſi non poſſent, ſimiliter id vniuerſitatibus, ſeu incolis, & habitatoribus vicinorum oppidorum, & locorum ad quæ declinarent, aut veriſimiliter declinare poſſent, inſinuare, & captos ad eorum Iudices ordinarios traducere, & tradere ſub ſimilibus pœnis tenerentur, & deberent, ſtatuerat, ordinauerat inhibuerat, & declarauerat. Et ne facilitas veniæ incentiuum præbeat delinquendi, quibuſuis dictæ Sedis Legatis etiam de Latere, ac Nunciis, & prouinciarum Rectoribus, necnon noſtris, & dictæ Romanæ Eccleſiæ Vicariis, & in temporalibus pro tempore exiſtentibus, & præfatis communitatibus, omnem ſuper abſolutionibus homicidiorum huiuſmodi per nos, & prædeceſſores noſtros Romanos Pontifices, & Sedem eandem, ſub quauis forma, & verborum expreſſione conceſſam, approbatam, & innouatam auctoritatem, & facultatem reuocauerat, ceſſauerat, irritauerat, & annullauerat. Et ſi quando ſimiles abſolutiones per eum, & ſucceſſores ſuos Romanos Pontifices ac Sedem præfatam concedi contingeret, illas per Iudices, & Officiales, ad quos pertineret, niſi trinæ litteræ Apoſtolicæ ſub interuallo vnius menſis pro ſingulis litteris huiuſmodi cum expreſſa derogatione præſentium deſuper emanarent, nullatenus admitti, vel obſeruari voluerat. Pię memor. Pius Papa IV. ſimiliter prædeceſſor noſter ſingulas Pii Secundi, Pauli, Sixti, Iulii, Leonis, & Clementis prędeceſſorum litteras huiuſmodi, cum ſtatutorum, ordinationum, extenſionum, ampliationum, reuocationum, caſſationum, irritationum, annullationum, decretorum, confiſcationum, incorporationum, applicationum, voluntatum, hortationum, requiſitionum, & mandatorum, ac omnibus, & ſingulis aliis in eis reſpectiuè contentis clauſulis dicta auctoritate Apoſtolica per eas litteras approbauit, & innouauit, ac perpetua roboris firmitate ſubſiſtere, & per ſingulos, quos litteræ ipſę concernebant, & concernerent in futurum, ſub pœna excommunicationis, anathematis, maledictionis, infamiæ, ſuſpenſionis, diffidationis, ſub pœna excommunicationis, anathematis, rebellionis, confiſcationis, depoſitionis, priuationis, inhabilitatis, & interdicti, ac aliis cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, & temporalibus, ac corporis afflictiuis in eiſdem litteris contentis, quas contrauenientes eo ipſo incurrerent, perpetuo inuiolabiliter obſeruari, illaſque etiam ad homicidas, ſicarios, exitioſos, criminoſos, rebelles, alioſque infames, propter homicidia, & alia nefanda per eos perpetrata, exceſſus, crimina, & delicta, etiam ad hoc vt ipſi in Ciuitatibus, terris, caſtris, vel locis eorum, ſeu in quibus tunc morabantur banniti, & condemnati, etiam habita pace ab hæredibus, filiis, ſeu conſanguineis occiſorum, aut partium læſarum, non ſolum à locis circumuicinis, vſque ad quinquaginta miliaria, ſed etiam ab omnibus, & ſingulis Ciuitatibus, terris, caſtris & locis, etiam regni, & partium prædictorum nobis, & dictæ Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè quomodolibet ſubiectis banniti, & exules eſſent, & eſſe cenſerentur, nec in illis, ſeu eorum aliquo etiam prætextu cuiuſuis licentiæ, ſaluiconductus, remiſſionis, reductionis, reuocationis, vel alterius gratiæ per eos deſuper quomodolibet pro tempore obtentæ moram trahere poſſent. Et ſi in eis reſiderent, vel reperti eſſent, capi, & detineri, & incarcerari, ac iuxta criminum, & exceſſuum per eos perpetratorum qualitatem, & litterarum Pii Secundi, & Clementis prædeceſſorum huiuſmodi tenorem, ſub pœnis in eiſdem litteris contentis per Officiales ciuitatis, terræ, caſtri, vel loci, in qua vel quo deprehenſi forent, debitis pœnis plecti, ſeu inde educi, & ad forum, ſeu Officiales ad quos criminum, ſeu exceſſuum eorundem punitio de iure, vel conſuetudine pertineret, remitti deberent, extendi, & ampliari debere, & in eis locum habere decreuit. Et nihilominus præmiſſa omnia, & ſingula prout per Pium I I. Paulum, Sixtum, Iulium, Leonem, & Clementem prædeceſſores præfatos ſtatuta, ordinata, extenſa, ampliata, reuocata, caſſata, annullata, inhibita, decreta, & declarata fuerant, etiam ad hoc, vt Duces, Barones, Marchiones, Comites, Domini temporales, Vicarii, Feudatarii, Capitanei, Magnates, Principes, Communitates, Ciues, Officiales, &

per-

perſonæ, ac alii quos prædictæ, & præſentes litteræ, concernunt, ac ipſorum ſinguli litteras, & in eis contenta huiuſmodi non obſeruantes, & illis directè, vel indirectè, quomodolibet contrauenientes, ac eis adhærentes, eorumque, fautores, & complices ſingulas cenſuras, & pœnas prædictas eo ipſo abſque aliqua declaratione incurrerent, & incurriſſe cenſerentur. Ipſique Duces, Barones, Marchiones, Comites, dominii in temporalibus, Vicarii, & Feudatarii ciuitatum, terrarum, caſtrorum, locorum, etiam regni, & partium prædictorum ſibi, & eidem Eccleſiæ immediate ſubiectorum aliquos ſuos, & dictæ Eccleſiæ hoſtes, & inimicos, aut ſubditos, & exules, bannitos, & facinoroſos cuiuſcumque ſtatus, vel conditionis eſſent, publicè, vel occultè vllo vmquam tempore recipere, vel acceptare nullatenus præſumerent. Et ſi aliquos ad eorum dominia, & territoria confugere contingeret, illos ex eorum dominiis, vel territoriis huiuſmodi expellere, ſeu ad ſimplices iuſsionem, vel requiſitionem ſuam, & ſucceſſorum ſuorum quo vellet, & ſucceſſores ipſi vellent, tute conduci facere, ac quod præmiſſa ab eius ſubditis inuiolabiliter obſeruarentur omni excuſatione ceſſante cum effectu curare ſub ſimilibus priuationis, & rebellionis, ac criminis læſæ Maieſtatis pœnis ſi contra feciſſent, eo ipſo incurrendis. Necnon vt homicidæ, fautores, & complices præfati facilius capi, & puniri poſſent, quod Communitates Ciuitatum, & vniuerſitates terrarum, caſtrorum, & locorum, in quibus, ſeu quorum territorio, diſtrictu, & ditione dicta homicidia perpetrarentur, ſub partibus interdicti Eccleſiaſtici, & duorum millium per communitates, ac mille ducatorum per vniuerſitates, necnon Ciuitatum, & locorum eorundem Domicelli, Barones, Vicarii, & alii in temporalibus domini ſub maioris excommunicationis latæ ſententiæ, & quinque millium ducatorum auri præfatæ Cameræ irremiſſibiliter applicandorum eo ipſo, abſque alia declaratione incurrendis pœnis: eoſdem homicidas, complices, & fautores ſtatim capere, & omnem exactiſſimam diligentiam, de qua per publica documenta fidem etiam facere tenerentur, capi facere: etſi eos capere non poſſent, ſtatim commiſsum homicidium vniuerſitatibus, ſeu incolis, & habitatoribus oppidorum, & locorum circumuicinorum, ad quæ declinabunt, ſeu declinare poterunt notificari. Communitates vero, & domini in temporalibus prædicti ad quorum ditiones tales declinabunt, cum primum id ad eorum notitiam deuenerit, eos apprehendere, ſeu apprehendi facere; quod ſi non potuerint, ſimiliter id vniuerſitatibus, ſeu incolis, & habitatoribus vicinorum locorum, ad quæ declinabunt, aut veriſimiliter declinare poterunt inſinuare, & captos ad eorũ Iudices ordinarios traducere, & tradere, ſub ſimilibus pœnis tenerentur, & deberent, de nouo ſtatuit, ordinauit, inhibuit, & declarauit. Et ſimiliter quibuſuis dictæ Sedis Legatis etiam de Latere, ac Nunciis, & Prouinciarũ Rectoribus, necnon ſuis, & dictæ Romanæ Eccleſiæ Vicariis in temporalibus pro tempore exiſtentibus, & præfatis Communitatibus omnem ſuper abſolutionibus homicidiorum huiuſmodi per eum, & prædeceſſores ſuos, ac Sedem eandem, ſub quauis forma, & verborum expreſſione conceſsam, approbatam, & innouatam auctoritatem, & facultatem reuocauit, caſſauit, irritauit, & annullauit. Et ſi quando ſimiles abſolutiones per eum, & ſucceſſores ſuos Romanos Pontifices, & Sedem præfatam concedi contingeret, illas per Iudices, & Officiales, ad quos pertineret, niſi trinæ litteræ Apoſtolicæ ſub interuallo vnius menſis pro ſingulis litteris huiuſmodi cum expreſſa derogatione præſentium deſuper emanarent, nullatenus admitti, vel obſeruari voluit, prout in ſingulis litteris prædictis plenius continetur. Cum autem ſtatim vbi nos ad ſummi apoſtolatus apicem diuina cooperante prouidentia aſsumpti fuimus, ob earundem litterarum non obſeruationem in eiſdem Ciuitatibus, terris, & locis, ac etiam in alma Vrbe noſtra varias diſſentiones, diſcordias, & odia vigere, latrocinia, & homicidia, aliaque nefandiſſima crimina perpetrari, ac præfatos Pium II. Paulum, Sixtum, Iulium, Leonem, Clementem, ac Pium IV. prædeceſſores pro felici, ac tranquillo ſtatu, & commodo perſonarum tam dictæ Vrbis, quam aliarum ciuitatum, terrarum, & locorum, prædictorum, præmiſſa ſtatuiſſe, ordinaſſe, & peregiſſe perſpexerimus. Idcirco nos quoque eadem ratione quietis videlicet, ac pacis moti, habita ſuper his cum venerabilibus fratribus noſtris eiuſdem S.R.E. Cardinalibus deliberatione matura, ac de illorum vnanimi conſilio, & aſſenſu ſingulas Pij II. & Pauli, ac Sixti, necnon Iulii, & Leonis, & Clementis, & Pij IV. prædeceſſorum litteras huiuſmodi, cum ſtatutorum, ordinationum, extenſionum, ampliationum, reuocationum, caſſationum, irritationum, annullationum, decretorum, confiſcationum, incorporationum, applicationum, voluntatum, hortationum, requiſitionum, & mandatorum, omnibuſque & ſingulis alijs in eis reſpectiuè contentis clauſulis Apoſtolica auctoritate prædicta tenore præſentium approbamus, confirmamus, & innouamus, illiſque perpetuum, & inuiolabilis firmitatis robur adiicimus, ac ab omnibus, & ſingulis quos illæ concernunt, penitus, ac ſub prædictis per contrafacientes irremiſsibiliter incurrẽdis pœnis obſeruari volumus, atque decreuimus, eaſdemque litteras ad hoc, ſi homicidæ, ſicarii, banniti, in ciuitatibus, terris, caſtris, & locis prædictis cuiquam damna aliqua intulerint, ipſique damnis taliter illatis, a ciuitatum communitatibus, ac terrarum, caſtrorum, & locorum huiuſmodi vniuerſitatibus capti, & deprehenſi non fuerint, ſed taliter delinquentes impune euaſerint, communitates, ac vniuerſitates huiuſmodi (præter hoc quod ad damnorum quorumcunque ſic illatorum parti læſæ, damnaque huiuſmodi patienti, eorumque hæredibus plenariam reſtitutionem, & ſatisfactionem omnino teneantur) ad tantundem quantum damna illata huiuſmodi exiſtimata fuerint, Cameræ Apoſtolicæ realiter, & cum effectu perſoluendum omnino ſint aſtricti, auctoritate & tenore præfatis extendimus, & ampliamus. Mãdantes eiſdem communitatibus, & vniuerſitatibus, quatenus ipſæ in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub maioris excommunicationis, ac aliis nobis, & pro tempore exiſtenti Romano Pontifici bene viſis pœnis, eoſdem ſicarios, & bannitos in eorum ciuitatibus, terris, caſtris, & locis commorantes, ſeu

per eas, & ea tranſmittes capere, & ad populum conuocandum, & coadunandum campanas pulſare, eoſque ſic captos ad carceres conducere, aut curiæ temporali conſignare omnino teneantur. Quocirca dilectis filiis Vitellorio ſanctæ Mariæ in Via Romanæ Eccleſiæ Camerario, & Cameræ præfatæ Theſaurario, Præſidentibus, Clericis, ac vniuerſis, & ſingulis Legatis, & Vicelegatis prouinciarum noſtrarum, & aliis Rectoribus, ac Officialibus ciuitatum, terrarum, & partium prædictarum, nobis, & dictæ Sedi mediatè, vel immediatè ſubiectarum diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus præſentes litteras ſolemniter in ſingulis prouinciis, ciuitatibus, terris, & locis prædictis publicari, necnon omnia, & ſingula in eis contenta inuiolabiliter obſeruari faciant, & mandent. Contradictores quoslibet, & rebelles, cuiuſcumque ſtatus, gradus, & præeminentiæ fuerint, ſententias, cenſuras, & pœnas præfatas damnabiliter incurriſſe declarent, & declarationem huiuſmodi per eos faciendam in libris maleficiorum conſcribi, & annotari mandent, & faciant. Necnon capitales præfatas ſententias à miniſtris iuſtitiæ, abſque alicuius incurſu irregularitatis exequi procurent, ac realiter, & irremiſſibiliter exigant; inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Necnon pro exactione pœnarum pecuniarum huiuſmodi contra communitates, & vniuerſitates, ac in eorundem inobedientium in temporalibus dominorum vaſſallos propter eorum huiuſmodi inobedientiam repræſaliarum concedant, necnon & cum effectu exequi faciant. Attentius hortantes, & requirentes in Domino Barones, & Domicellos, ac in temporalibus dominos dicti regni, necnon illius prouinciarum, ciuitatum, & locorum Gubernatores, & Officiales pro tempore exiſtentes, vt præfatos homicidas, & fautores, & complices capiant, & capi procurent, captoſque ad Præſides noſtrarum prouinciarum, vnde ipſi homicidæ, fautores, & complices originem traxerunt, conduci, & eis realiter conſignari ſimiliter cum effectu faciant. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac omnibus illis, quæ dicti prædeceſſores ſin præfatis eorum litteris voluerunt non obſtare, cæteriſque contrariis quibuſcumque: Aut ſi aliquibus communiter vel diuiſum ab eadem ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, & excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem, & quibuſcumque aliis priuilegiis, indulgentiis, & litteris Apoſtolicis generalibus, vel ſpecialibus ſuper receptandis bannitis, homicidis, & brigoſis, ac aliis prædictis quorumcumque tenorum exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta, effectus earum impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus, quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda ſit in noſtris litteris mentio ſpecialis, illa quoad hoc cuiquam nolumus vlterius ſuffragari. Volumus autem, quod præſentes litteræ noſtræ, poſtquam in valuis Baſilicæ Principis Apoſtolorum, & in campo Floræ de Vrbe affixæ fuerint, omnes, & ſingulos Ciues Rom. & alios in Vrbe commorantes effluxis quindecim diebus alios vero Duces, Comites, Marchiones, Domicellos, Batones, & alios temporales Dominos, & Vicarios, Communitates, & Vniuerſitates Ciuitatum, Terrarum, & locorum Sedi præfatæ mediatè, & immediatè ſubiectorum huiuſmodi decurſo mente arcente, & contrafacientes pœnas præfatas incurrant in omnibus, & per omnia, perinde, ac ſi eis omnibus, & ſingulis contrafacientibus perſonaliter, & particulariter intimatæ fuiſſent. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, confirmationis, innouationis, adiectionis, decreti, extenſionis, ampliationis, mandati, hortationis, requiſitionis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto. Tertio Non. Iulij, Pontificatus Noſtri Anno Primo.

† Ego Pius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

† Io. Card. Moronus Epiſcopus Portuen.
† Ego Io. Mi. Card. Saracenus.
† Ego Io. Card. Politianus.
† Ego Io. B. Cicada Card. S. Clementis.
† Ego B. Card. Tranen.
† Ego Io. Card. Capiſuccus.
† Ego Ia. Card. Sabellus.
† Ego Io. Antonius Card. S. Georgii.
† Ego Aloyſius Card. Cornelius.
† Ego Lud. Card Simoneta.
† Ego Antonius Card. Granuelanus.
† Ego F. Card. Paciecco de Toledo.
† Ego Io. Franc Card. de Gambara.
† Ego Innicus Aualus Card. Arag.
† Ego M. Ant. Card. Columna.
† Ego Ptolemæus Card. Comen.
† Ego Aloyſius Cad. de Pad.
† Ego Zacharias Card. Delphinus.
† Ego Marcus Antonius Card. Bobba.
† Ego Franc. Ab. Card. Coſt.
† Ego Guido Card. Vercellen.
† Ego Benedictus Card. Lomellinus.
† Ego G. Card. Sirletus.
† Ego Hier. Card. Simoncellus.
† Ego F. Card. Alciatus.

Cæ. Glorierius.
H. Cumyn.

Anno à Natiuitate Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto, Indictione nona, die decimaſeptima menſis Auguſti, Pont. S. in Chriſto patris, & Domini Pii diuina prouidentia Papæ V. Anno Primo ſupraſcriptæ litteræ Apoſtolicæ lectæ, affixæ, & publicatæ fuerunt ad valuas Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, & in acie Campi Floræ, dimiſſis illarum copiis affixis per nos Bernardinum Andreutium, & Io. Andream Rogerium Apoſtolicos Curſ.

Iulius Parinus Magiſter Curſ.

PII QVINTI

Ordinatio, vt eius Litterę contra homicidas, bannitos, & alios facinorosos, eorumque receptatores editę, singulis annis publicè legantur.

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

QVM nos nuper pro nostri Pastoralis officii sollicitudine, ad pacem, & quietem in vniuerso statu nostro Ecclesiastico inducendam, & conseruandam, mala extirpanda, ac Ciuitates, terras, & loca nostra sicariis, & aliis nefariis hominibus expurganda, quasdam nostras sub plumbo desuper confectas litteras contra homicidas, bannitos, & alios facinorosos, eorumque receptatores, adhærentes, & fautores publicari fecerimus: volentesque litteras huiusmodi ab omnibus, quos ipsę cõcernunt, inuiolabiliter obseruari, ne inobedientes vllo modo se excusare possint, Motu proprio, & ex certa scientia, maturaque deliberatione nostra auctoritate, Apostolica tenore præsentium statuimus, ordinamus, ac sub indignationis nostrę, & mille Ducatorum Cameræ Apostolicæ applicandorum per contrafacientes eo ipso incurrendis pœnis districtè præcipimus, & mandamus, Quod quælibet communitas, vniuersitas, & populus quarumcumque ciuitatum, oppidorum, terrarum, castrorum, & locorum nobis, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, mediatè, vel immediate subiectorum, statim cum dictæ nostræ litteræ, siue earum transumptum impressum ad eos peruenerint, conuocato eorum publico consilio in præsentia officialium, syndicorum, & curam maleficiorum habentium eas ibi alta, & intelligibili voce etiam vulgari sermone illas declarando, vt melius, & facilius ab omnibus percipi possint, legi faciere; & deinde in eorum Archiuio publico diligenter custodiri curare omnino debeant: Ac successiue singulis annis in principio cuiuslibet anni perpetuis futuris temporibus similiter, vt præfertur, easdem litteras in eorum publico consilio legendo reiterare teneantur. Quod si (quod non credimus) ab aliquibus pretermissum, vel contrauentum fuerit, volumus, & sub excommunicationis, & aliis arbitrii nostri pœnis etiam mandamus, quod loci Gubernator, Rector, & quilibet alius Iustitiæ minister quocunque nomine nuncupatus, contra statutum, & ordinationem nostram huiusmodi non obseruantes, ad executionem pœnarum prędictarum sine mora irremissibiliter procedat, vt quos obedientiæ bonum ad mandatis nostris prærendū non adducit, pœnarum saltem metus à contraueniendo absterreat: in contrarium facientibus non obstan. quibuscumque. Præterea volumus præsentium litterarum transumptis manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis plenam, & indubiam fidem æque, ac originalibus ipsis adhiberi debere. Dat. Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris, Die IV. Septemb. M.D.LXVI. Pontificatus nostri Anno I.

Cę. Glorierius.

PII QVINTI

Litterę confirmatorę aliarum Leonis, & Prędecessorum contra Barones, & Communitates non custodientes eorum Territoria.

MOTV Proprio, &c. Exigit Apostolicæ seruitutis officium quo fungimur, vt ea quæ hactenus à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus maxime pro venientium ad hanc Almã Vrbem, & ab ea recedentium securitate sancita sũt, confirmentur, seu quatenus, expediat, innouentur, & extendantur, prout diuersis occasionibus conspicitur salubriter expedire: Dudum siquidem a fel. rec. Iulio Papa II. & Leone X. prædecessoribus nostris emanarunt litteræ huiusmodi sub tenore videlicet. Leo Episcopus seruus seruorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam. Romani Pontificis prouidentia circumspecta prædecessorum suorum gesta, quæ præcipuè pro venientium ad Almam Vrbem totius orbis caput, & recedentiũ ab ea, securitate, & commodo facta sunt, pensatis opportunis occasionibus innouat, atque extendit, prout conspicit in Domino salubriter expedire. Dudum siquidem à felic. recordat. Iulio Papa II. prædecessore nostro emanarunt litteræ in forma Breuis tenoris subsequentis. Iulius Papa II. Dilectis filiis Baronibus, & Domicellis, ac Communitatibus, & Vniuersitatibus terrarum, & Castrorum eorundem, nec non aliis Ciuitatibus, & vniuersitatibus oppidorum, & terrarum S. R. E. mediatè, vel immediatè subiectis, salutem, & Apostolicam benedictionem. Quia nihil est, quod magis expediat nostræ Almæ Vrbi, & Curiæ, ac cæterorum subditorum S.R.E. quiet & regimini, quam quod euntes, & redeuntes à

eandem, ac ęteras terras eiuſdem S.R.E. ſecurè, & liberè ſine incurſione, offenſione, & inuaſione latronum, furum, ac ſicariorum, & aliorum male viuentium ſtare, ire, & redire poſsint, & valeant: ac propterea tam de iure communi, quam ex ſpecialibus ordinationibus fel. record. Pauli Secundi, & Sixti Quarti noſtri ſecundum carnem patrui, ac Innocentii Octaui, & Alexandri Sexti prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum ſtatutum fuerit, vt omnes Barones, & Domicelli, & Vniuerſitates Caſtrorum eorundem, ac Ciuitates, & cæteræ terræ, & Oppida S. R. E. mediatè, & immediatè ſubiecti, & ſubiectæ, eorum Terras Oppida, Villas, & territoria quæcunque à dictis latronibus, ſicariis, furibus, & aliis delinquentibus cuſtodirent, & ſecura, ac libera facerent, alias ad emendationem omnium damnorum, & rerum ſubtractarum tenerentur, & obligarentur. Idcirco prædeceſſorum veſtigia inſequentes, pro pace, & quiete dictæ Vrbis, & omnium terrarum prædictarum omniumque incolarum, & venientium ad eaſdem ſecuritate, vobis omnibus, & veſtrum cuilibet tenore præſentium expreſſe mandamus, vt veſtras terras, communitates, vniuerſitates, villas, & caſtra, ac territoria omnia, à præfatis viris facinoroſis, latronibus, furibus, ſicariis, & aliis delinquentibus a die intimationis præſentium earundem ſecura, & libera teneatis, reſeruetis, & cuſtodiatis. Quod ſi ſecus feceritis, tam pœnas iuris, quam alias pœnas, & cenſuras, à prædeceſſoribus noſtris prædictis ſuper his promulgatas ipſo facto vos, & quemlibet veſtrum incurrere decernimus, & declaramus. Mandantes inſuper venerabili fratri Raphaeli Epiſcopo Albanenſi Camerario noſtro, ac dilectis filiis Clericis, & præſidentibus Cameræ Apoſtolicæ, necnon Almæ Vrbis Senatori, & aliis officialibus, Legatis, & Gubernatoribus prouinciarum, Ciuitatum, terrarum, & locorum eiuſdem S. R. E. quatenus ad denunciationem, & querelam eorum qui inuaſi, ſpoliati, aut aliquod aliud damnum ab huiuſmodi latronibus, furibus, & ſicariis paſſi fuerint, pro ſatisfactione eorum ad declarationem dictarum pœnarum, & emendationem dictorum damnorum iuxta formam, & tenorem conſtitutionum prædictarum, & præſertim conſtitutionis, & ordinationis præfati Alexandri VI. prædeceſſoris noſtri, via executiua procedant, & procedere debeant: alioquin vbi requiſiti fuerint, & illa exequi neglexerint, tam ipſos, quàm vos, & veſtrum quemlibet ad emendationem dictorum damnorum teneri volumus, decernimus, & declaramus. Non obſtantibus quibuſcunque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die octaua Nouembris 1504. Pontificatus noſtri anno Primo. Nos itaque cupientes litteras prędictas pro venientium ad almam Vrbem, & ab ea recedentium tutela, & commodo inuiolabiliter obſeruari, Motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia litteras prædictas auctoritate Apoſtolica tenore præſentium innouamus, ac præſentis ſcripti patrocinio cõmunimus, illaſque perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obſeruari debere decernimus. Et inſuper cum huiuſmodi furta, delicta, & derobationes fiant in ſiluis, nemoribus, latebris, & in locis occultis, & ſecretis, non adhibitis, nec præſentibus teſtibus, adeo quod ſine maxima difficultate, per ipſos ſpoliatos, & derobatos, furta, & valor rerum ſubtractarum, & ablatarum probari non poſſint, ſtatuimus, & ordinamus, quod quo ad probationem bonorum ſubtractorum, & eorum valorem ſtetur declarationi præfatorum Præſidentiũ, & Clericorum ipſius Cam. Apoſt. qui diligenter conſiderata qualitate perſonarum ſpoliatarum & derobatarum, expoſita quantitate furtorum, & aliis circunſtantiis, & coniecturis, recepto iuramento ipſarum perſonarum derobatarum, ſeu mercatorum quorum bona ablata exiſtebant (ſuper quibus præfatorum Præſidentium, & Clericorum conſcientiam oneramus) furtum, & eius valorem declarare debeant, & quod ſi derobatio, ſeu furtum in confinibus diuerſorum territorium diuerſarum Communitatum, ſeu dominorũ, iuxta huiuſmodi confines derobatus contra dominũ territorium prædictorum, aut Communitatem, quam, & quem elegerit ad recuperationem rerum ſibi ablatarum agere poſſit, & valeat, & ab actione, quam ipſe derobatus intentauerit diſcedere, ſi ei placuerit, & contra alium agere licite poſſit (cum Domini confinium prædictorum illos nõ cuſtodiendo in præmiſſis culpa non careant) reſeruato tamen ſoluenti iure agendi contra conterminos: Et vt quantum fieri poteſt, occaſio graſſandi, & derobandi ſublata eſſe videatur, eiſdem motu, & ſcientia, ac tenore præcipimus, & mãdamus ſub duorum millium ducatorum Camerę Apoſtolicæ applican. pœnis ſimilibus, omnibus, & ſingulis antedictis, ne fures, latrones, & graſſatores in ſiluis, & ſepibus latibula faciant ne ibi ſe abſcondere poſſint, vt propè vias publicas vtrinque ad medium milliare arbores. & ſepes, & quæcunque latibula incidere, ſeu incidi, ac amouere, ſeu amoueri, & extirpari facere infra duos menſes à die publicationis præſentium computandos, & ſic inciſas conſeruare, & manutenere omnino teneantur, & debeant. Sicque per Clericos dictæ Cameræ, ac quoſcumque alios Iudices, & Commiſſarios etiam S. R. E. Cardinales, & ſacri Palatii Apoſtolici cauſarum Auditores iudicari, ac diffiniri, & exequi debere. Sublata eis, & eorum cuilibet aliter iudicandi, & interpretandi facultate, decernimus ſummariè, & abſque iudicii tela. Mandantes propterea eiſdem Raphaeli Epiſcopo, & Camerario, ac Præſidentibus, & Clericis pro tempore exiſtentibus, vt præmiſſa omnia, & ſingula ab omnibus inuiolabiliter obſeruari faciant, & contrafacientes ad illorum obſeruationem per ſupradictas pœnas iuxta ſtylũ ipſius Cameræ compellant. Volumus autem, quod præſentium tranſumptis manu vnius Clerici, & vnius Notarii eiuſdem Cameræ ſubſcriptis eadem prorſus fides indubia adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi eſſent exhibitę, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ innouationis, communitionis decreti, & ſtatuti, ordinationis, operationis, præcepti, mandati, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum Anno incarnationis Dominicę, milleſimo quingenteſimo octauo kalendis Septembris, Pontificatus noſtri Anno Sexto. Nos igitur cu-

piẽs

pientes pręinfertas litteras pro venientium ad hãc almam Vrbem, quæ caput eſt totius Orbis, & ab ea recedentium ſecuritate, & commodo inuiolabiliter obſeruari, Motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, ac Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine litteras prędictas auctoritate Apoſtolica tenore præſentium confirmamus, & approbamus, ac perpetuæ firmitatis robur adiicimus, ſeu quatenus opus ſit innouamus, ac prędictis ſcripti patrocinio communimus, illaſque perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obſeruari debere decernimus. Et inſuper, vt Barones, Domini locorũ, & Communitates prędictæ diligentius eorum territoria, & loca à prædictis latronibus expurgata præſeruent, volumus, ſtatuimus, & ordinamus, quod quotieſcunque aliqui, ſeu aliquibus aliquid derobatum, & furto ſubtractum fuerit in eorundem territoriis, & confinibus, vltra refectionem damnorum, & rerum derobatarum vt præfertur, teneantur, & quilibet eorum, ſeu earum communitatum teneatur tantũdem Cameræ Apoſtolicę loco pœnæ, tam à iure, quàm à quibuſcunque Roman. Pontif. prædeceſſoribus noſtris quomodolibet inflictas, quantum à dilecto filio noſtro Vitellotio Sãctæ Mariæ in Via lata Diacono Cardinali Vitellio. S. R. E. Camerario, ac Præſidentibus, & Clericis ipſius Cameræ, & non alii; à derobatæ reſtituen. fore declaratũ fuerit; ad cuius declarationis executionem ſtatim abſque aliqua appellatione contra Barones, Dominos locorum, & Communitates prædictas deueniri debere mandamus. Sicque per eundem Cardinalem Camerarium, ac quoſcumque alios Iudices, & Commiſſarios etiam S. R. E. Cardinales, & ſacri Palatii Apoſtolici cauſarum Auditores indicari, ac definiri, & exequi debere, ſublata eis, & eorum cuilibet aliter iudicandi, & interpretandi facultate, decernimus ſummariè, & abſque alia tela iudiciaria. Mandantes proptera eidem Vitellotio Cardinali Camerario, vt præmiſſa omnia, & ſingula ab omnibus inuiolabiliter obſeruari faciat; & contrafacientes ad illorum obſeruationem ſub pœnis prædictis quoquo modo, ac omnibus iuris, & facti remediis agat, & compellat. Contrariis non obſtantibus quibuſcumque. Volumus autem, quod præſentis motus proprii ſola ſignatura ſufficiat, & vbiq; fidem faciat in iudicio, & extra, regula quacunque, ſeu conſtitutione Apoſtolica in contrarium facien. non obſtan.

Placet Motu proprio ... M.

VITELLOTIVS. S. Mariæ in via lata Diaconus Cardinalis Vitellius S. R. E. } Cam.

VNiuerſis, & ſingulis præſentes litteras inſpecturis viſuris, lecturis pariter, & audituris ſalutem in domino ſempiternam. Noueritis, nos nuper vidiſſe, & recepiſſe litteras Sãctiſs. in Chriſto patris & D.N. D. D. Pii diuina prouidẽtia Papæ V. nobis directas in forma Motus proprii expeditas contra Dominos locorum, & Communitates nõ cuſtodientes eorum territoria, ne venientes, & recedentes abea derobentur, ac conſtitutiones Iulii II. & Leonis X. Rom. Pontificum ſuæ Sanctitatis prædeceſſorum factas, & in eiſdem litteris inſertas, innouatas, & approbatas ſanas ſiquidem, & integras, omni prorſus vitio, & ſuſpicione carentes, quarum tenores ſupra inſerti exiſtunt. Quibus quidem litteris viſis, & diligenter inſpectis, vt ad omnium notitiam perducantur, de mandato prælibati Sanctiſſ. D. N. Papæ viuæ vocis oraculo ſuper hoc nobis facto, & auctoritate noſtri Camerariatus officii eaſdem litteras imprimi, & per loca Vrbis publica affigi, & ad omnium notitiam deduci fecimus, ne illi, de quorum intereſſe agitur, ignorantiam aliquam vllo vnquã tempore prætendere, ſeu quomodolibet allegare poſſint. Quarũ tranſumptis ſigillo noſtro ſigillatis, & manu infraſcripti noſtri Notarii ſubſcriptis eandem fidem adhiberi volumus, ac ſi originales ipſę litterę exhiberentur. Contrariis non obſtantibus quibuſcunque. Dat. Romæ in Camera Apoſtolica, die octaua Iunii. M. D. X L V I. indictione noua, Pontificatus Sanctiſſ. in Chriſto Patris, & Domini Noſtri Domini Pii diuina prouidentia Papæ Quinti Anno Primo.

M. Cardinalis Camerarius.

Marcus Antonius Peregrinus.

PII SECVNDI.

Litteræ, quod antiqua ędificia Vrbis, & eius districtus non diruantur.

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

VM Almam nostram Vrbem in sua dignitate, & splendore conseruari cupiamus, potissimè ad ea curam vigilem adhibere debemus, vt non solum Basilicę, ac Ecclesiæ eiusdem Vrbis, & pia, ac religiosa loca, in quibus plurimæ sanctorum reliquiæ resident, in eorum miris ædificiis manuteneantur, & præseruentur, verum etiam antiqua, & prisca ædificia, & illorum reliquias ad posteros maneant, cum eadem ædificia ornamentum, & decorem maximum afferant dictæ Vrbi, & monimenta veterum virtutum, & incitamenta ad illarum laudes assequendas, existant: & quod etiam magis considerandum est, ex ipsis ædificijs, ac ædificiorum reliquijs rectius intueri, licèt rerum humanarum fragilitatem; & quòd nullo modo in illis sit confidendum, cum eadem ędificia, quæ maiores nostri cum eorum ingenti potentia, & sumptibus maximis, cum immortalitate certatura arbitrarentur, vetustate, & alijs siniſtris casibus diminuta, & collapsa etiam esse cernantur. Ex prędmissis igitur, & alijs rationabilibus causis animum nostrum mouentibus, dilectorum filiorum Conseruatorum Camerę, & Capitum Regionum, ac Ciuium dictæ Vrbis supplicationibus inclinati, fœlicis recordationis quorundam Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, qui ædificia ipsa dirui, vel destrui prohibuerunt, expressè vestigiis inhęrentes, ac statutum antiquum in eadem Vrbe vigens, quo etiam id fieri sub certis pecuniarijs pœnis prohibetur, ratum, & gratum habentes, ac auctoritate Apostolica, & ex certa scientia, tenore prędsentium, confirmantes, & approbantes, sub excommunicationis, ac pecuniarijs in ipso statuto expressis pœnis, quas contrafacientes eo ipso incurrant; omnibus, & singulis, tàm Ecclesiasticis, quàm secularibus cuiuscunque præeminentiæ, dignitatis, status, ordinis, vel conditionis existant, etiam si Pontificali, aut alia quauis Ecclesiastica, vel mundana dignitate præfulgeant, auctoritate, & scientia prædictis, districtius inhibemus, ne quis eorum directè, vel indirectè, publicè, vel occultè, aliquod ædificium publicum antiquum, seu ędificij antiqui reliquias supra terram in dicta Vrbe, vel eius districtu existens, seu existentes, etiam si in eorum prędiis rusticis, vel Vrbanis fuerint, demoliri, destruere, seu comminuere, aut rumpere, seu in Calcem conuertere, quoquomodo præsumant. Quod si quis fuerit, qui contra prohibitionem huiusmodi venire præsumpserit, dilectis filiis modernis, & pro tempore existentibus, Conseruatoribus Camerę dictę Vrbis, qui pro præmissis per eorum officiales diligenter inquiri faciant, artifices, seu laboratores in opere demolitionis, seu deuastationis huiusmodi inuentos, carcerari, eorumque animalia, instrumenta, & res alias capi, & arrestari, confiscari faciendi, eosque, necnon illos, quorum nomine id egerint, ad multę solutionem compellendi plenam, & liberam auctoritate, & scientia prædictis, earundem tenore præsentium, concedimus facultatem. Volumus autem, quod nullus præter Romanum Pontificem, alicui in prædmissis licentiam dare valeat; huiusmodi vero licentia, nisi per Bullas, vel Breuia Apostolica concessa fuerit, nullius existat roboris, vel momenti. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs quibuscunque. Cæterum, vt prędicta omnia ad communem singulorum notitiam deducantur, ne de eis ignorantia prætendi, seu etiam allegari possit, præsentes litteras per Vrbem publicè prędconizari, & valuis Capitolij dictę Vrbis mandauimus, fecimusq; affigi, decernentes auctoritate prædfata, quod huiusmodi litterę publicatæ, & vt præfertur affixę, omnes quos concernunt perindè arctent, ac si eis forent personaliter, & præsentialiter intimatæ. Cum non sit verisimile quod eos remaneret incognitum, quòd tam patenter omnibus extitit intimatum. Nulli ergo omninò hominum liceat, hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, inhibitionis, concessionis voluntatis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem, hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicę Millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo, quarto Kal. Maij, Pontificatus Nostri Anno Quarto.

SIXTI

SIXTI QVARTI.

Litteræ contra subtrahentes, aut asportantes lapides porphyreticos, & alios, necnon reliqua ornamenta ex Ecclesijs.

Sixtus Episcopus seruus seruorum Dei, ad futuram rei memoriam.

QVM prouida sanctorum Patrum decreta eos sacrilegos esse diffiniant, qui Ecclesias, & loca sacra altissimo dedicata deuastant, ipsorumque diripiunt ornamenta, sicut & illos, qui de sacro sacrum auferre, impia temeritate præsumunt, parique vtrumque flagitium, ac duplici pœna coerceant, decet merito nos quibus Ecclesiarum omnium cura dispositione superna commissa est, pro decentatione tanti criminis, proque statu prospero, venustate, & decore ipsarum Ecclesiarum in sua decentia debitè conseruandis, omni vigilantia, & attentione curare, ne peruersorum crescente malitia, eædem Ecclesiæ, & sacra Dei templa, præcipuè Almæ Vrbis, nostro conspectui antepositæ, suis nudentur ornatibus, & huius sceleris nequissimi patratores, debitam recipiant vltionem. Sanè fide dignorum relatibus, non sine admiratione, ad nostrum peruenit auditum, quod nonnulli iniquitatis filij se inaniter Christianos esse profitentes, & à quorum oculis Dei timor, & reuerentia Christianæ Religionis abscessit, de Patriarchalibus, & aliis sacratissimis Ecclesijs, & Basilicis dictæ Vrbis porphyreticos, marmoreos, & alios diuersorum generum, & colorum lapides ad ipsarum vsum, decorem, & ornatum deputatos ausu sacrilego abstulerunt hactenus, & in dies auferre, eosque ad diuersa loca per se, vel alios asportare præsumunt, in grauem diuinæ Maiestatis offensam, Ecclesiarum earundem deformitatem, detrimentumque animarum suarum, periculum, & scandalum plurimorum. Nos igitur sacrilegorum impios, & temerarios ausus huiusmodi, quantum nobis ex alto conceditur, reprimere cupientes, quamuis præmissorum occasione nonnullorum prædecessorum nostrorum sanctiones, & prohibitiones variæ emanauerint temporibus retroactis, quas in eo damnant, quod de Ecclesiarum, & sacrorum locorum ornamentis, atque lapidibus antedictis minimè auferendis, prohibent, vel disponunt, seu illos, qui huiusmodi flagitiosissimos, ac pene in Christiano Orbe inauditos excessus perpetrare, & in his sacrilegas manus injicere præsumpserunt, excommunicationis sententia innodatos fore declarant, in suo robore volumus permanere, omnes, & singulos cuiuscunque dignitatis, status gradus, ordinis, vel conditionis fuerint, qui ex prædictis lapidibus, siue alijs ornamentis earundem Ecclesiarum, siue Basilicarum dictæ Vrbis habuerint, aut in surripiendo, seruando, & retinendo, auxilium præstiterint, vel fauorem, nisi à die habitæ præsentium litterarum notitiæ, ea restituant cum effectu; scientes vero reuelent, & ad notitiam nostram saltem per minores Pœnitentiarios deduci faciant, maioris excommunication is sententiæ, à qua nisi in mortis articulo, & debita satisfactione præuia, à nullo præterquam à Romano Pontifice absolui possint, irriteros esse: Ecclesias vero, & loca alia quorum vsibus, & ornatui illa deputata fuerint, aut forsan, (quod absit) deputati contigerit in futurum, tamdiu Ecclesiastico interdicto subiacere, quandiu ad loca, vndè prius ablata fuere, absque diminutione aliqua fuerint reportata, harum serie declaramus. Et insuper quisquis suæ salutis immemor sacrilegii crimen huiusmodi committere præsumpserit in futurum, vltra censuras prædictas, Ecclsiæ, siue Basilicæ, à qua lapides, & ornamenta huiusmodi abstulerit, mediam libram auri pro recompensa, sibi irrogatæ iniuriæ, absque diminutione aliqua soluere teneatur. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostræ voluntatis, ac declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quadringentesimo septuagesimo quarto, septimo Idus Aprilis, Pontificatus Nostri Anno Tertio.

CAPI-

Digitized by Google

CAPITVLA DECLARATORIA IVRISDICTIONVM Curiarum Vrbis per S. D. N. Sixtum Quartum Pont. Max.

SAnctiſſimus Dominus noſter vult, & mandat inuiolabiliter obſeruari, quòd omnis incola Romę habitans, & Ciues omnes ſæculares conueniantur in Curia Capitolii, aut aliis Officialibus ſæcularibus Vrbis, prout ad eorum officium ſpectat, & non alibi.

Et quòd omnes Clerici Romani conueniantur coram Vicario Sanctitatis ſuæ in ſpiritualibus in Vrbe, aut aliis Clericis Vrbis, ad quos ſpectat.

Et ſic de omnibus exceſſibus factis in Vrbe ratione territorij, laici puniantur per laicos Officiales Vrbis, Clerici vero per Vicarium præfatum.

Vult etiam, & mandat, quòd qui ſequuntur Curiam laici, tàm mares, quàm fœminæ, & non alii, conueniantur in Curia Mareſcalli: Et quòd in nullis alijs iuriſdictionem habeat, nec exerceat. Aliàs Gubernator Vrbis poſſit comprimere etiam via facti.

Clerici vero ſequentes Curiam Romanam conueniantur coram Auditore Cameræ, ita quòd in omnibus Actor forum rei ſequatur.

Vult inſuper, præcipit, & mandat Sanctiſſimus Dominus noſter, quòd Vicecamerarius, ſiue Gubernator in Vrbe nullum Tribunal cognitionum cauſarum priuatarum teneat, per ſe, neque per alium; ſed ad eum venientem ad ſuum Iudicem remittat, vt ſuperius dictum eſt: Et ſit ſuperintendens, vt quilibet in præmiſſis officiis ſuos terminos, vt dictum eſt, obſeruet, & contrafacientem puniat, aut Sanctitati ſuæ referat, & debeat carceres omnium præmiſſorum viſitare, & de Officialium omnium maximè Notariorum maleficiorum tranſgreſſionibus cognoſcere, & ad debitam formam reducere. In concernentibus autem ſtatum, aut pacem, & quietem Ciuitatis, & Curiæ Romanæ, quantum viderit neceſſe eſſe, officialem ad quem ſpectat iuuare, & omnia pro poſſe ad pacem reducere.

Item dempto Auditore Cameræ, & eius officialibus, officiales præmiſſorum, & quicunque executores, aut quomodolibet Notariatus officia exercentes, & Mareſcalli non poſſint eſſe in officio vltra annum, & quod finito anno Syndicentur per Syndicos, qui deputabuntur pro eo tempore Senatori, & eius Officialibus.

Item quicunque voluerit aliquem capi facere pro ſuſpecto, & fugitiuo, non poſſit facere, niſi per Iudicem competentem, vt ſupra, & quòd impenſam capientis ſoluat is, qui capi fecerit, aliàs quicquid à capto receptum fuerit, reſtituatur in quadruplum à Mareſcallo, aut alio executore, qui receperit.

Item quòd in punitione portantium arma ſæcularium, Senator habeat iuriſdionum omnimodam in quoſcunque repertos cum armis, ſine exceptione curialitatis, familiaritatis Dominorum Cardinalium, aut aliorum quorumcunque, & alia quacunque ſublata cauſa: à Clericis vero arma portantibus poſſint arma auferri, & eos ad Iudicem Eccleſiaſticum remitti, vt eos puniat.

Item vult, mandat, & decernit, eſſe irritum, & inane, quicquid contra præmiſſa, aut aliquod præmiſſorum contigerit attentari,

Et quòd ſola Signatura ſufficiat, & regiſtrentur in Regiſtris Camerę Almæ Vrbis.

Placet, & ita mandamus. F.

Indictione ſexta, menſis Iulij die duodecima anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo, tertio.

Reuerendus Pater Dominus Epiſcopus Tyraſonenſis conſignauit mihi Angelo de Vallatis præſens folium, cum reformationibus inſcriptis, ſignatum manu S. D. N. Papæ, vt illud conſignarem magnificis Dominis Conſeruatoribus. & ita conſignaui illud dictis Dominis Conſeruatoribus, &c.

Angelus de Vallatis dictorum Dominorum Conſeruatorum Secretarius.

Eadem die duodecima Iulii præfati.

Conſtitutus perſonaliter ſupradictus Angelus de Vallatis coram dictis Dominis Conſeruatoribus, dixit quomodo ſupradictus Dominus Epiſcopus conſignauit ſibi Angelo præſens ſolium cum dictis reformationibus, vt ipſis Conſeruatoribus conſignaret, vndè dictus Angelus volens ſequi, quod fuerit ſibi iniunctum, præſens ſolium dictis Dominis Conſeruatoribus conſignauit.

Ioannes de Saluectis Notarius Dominorum Conſeruatorum.

Regiſtrata in Archiuio magno, ſiue cenſurarū Almæ Vrbis, in Palatio Magnificorum Dominorum Conſeruatorum Cameræ exiſtentia, ſub folio centeſimo primo.

Ac etiam Regiſtrata in alio libro groſſo tabularum, & gabellarum, ac aliarum ſcripturarum dicti Palatij ſub folio ducenteſimo vigeſimo tertio.

Antonius de Mutianis Notarius publicus, & ſcriptor perpetuus Dominorum Conſeruatorum, ad fidem, manu propria regiſtrauit, &c.

IVLII

IVLII SECVNDI.

Litteræ distinctionis iuridictionum, & Tribunalium.

Iulius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

DECET Romanum Pontificem, ex debito sui Pastoralis officij prospicere, vt vbique, præsertim in hac alma Vrbe, ad quam pro iustitia totus Orbis confluit; ne propter varios diuersorum Iudicum, & Tribunalium concursus, ac varias, & diuersas procedendi formas, præsertim pauperes litigantes in eorum bono iure lędantur: sed vt cuilibet ius suum explicitè, quantum possibile sit, reddatur, iurisdictiones ius reddentium ita distinctæ sint, vt nulla confusio, & perplexitas oriri possit. Sanè, prout ex multorum querela, ac nuper à dilectis filiis nobilibus viris, Ludouico de Matthæis, & Mariano de Castellanis, ac Lutio de Lutis Conseruatoribus Romanorum ciuium, & Cameræ præfatæ Vrbis, necnon Ludouico de Cēcis, Priore Capitum Regionum, & Paulo de Planca, nostri consistorii, & ipsorum Conseruatorum Aduocato, accepimus adeò à certis temporibus citrà diuersa iudicum Tribunalia in Vrbe insurrexisse, adeo, quod etiam ipsi Iudices, tàm ordinarii, quàm delegati inter se concurrere, & in procedendo varium modum obseruare, vt sæpè litigantes ipsi confusione quadem perterriti causas ipsas deserere cogantur, aut illas inchoare non audeant, sæpè etiam adeò celeri iudicio expediunt, vt prœcipitari quodammodo videantur, in magnum ipsorum litigantium præiudicium, ac iustitiæ, & officii nostri detrimentum: Nos igitur in præmissis prouidere volentes, ac cupientes, ne litigantes ipsi, tàm in confusione Tribunalium huiusmodi, quàm etiam in expensis, & eorum bono iure grauentur, quòdque etiam quilibet eorum suum intelligat, & sequatur, inhærentes etiam vestigiis felicis recordationis Sixti Papæ Quarti Patrui, & prædecessoris nostri, qui vt etiam accepimus, quasdam desuper conditas ordinationes, in volumine Statutorum dictæ Vrbis descriptas, Motu proprio, non ad ipsorum Conseruatorū, vel alterius pro eis nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam; sed de nostra mera deliberatione statuimus, & ordinamus, quòd omnes incolę Romæ habitantes (dummodo non sint campsores, & notabiles mercatores Romanam Curiam sequentes, Oratores Principum, & aliarum Communitatum, Familiares Cardinalium, continui tamen commensales, vel Officiales Romanæ Curiæ, dummodo Romæ non existant, aut curiales Romanam Curiam sequentes, & in illius vsu existentes) qui omnes in eorum foro, necnon ciues omnes sæculares, conueniantur in curia Capitolii, aut coram alijs Officialibus sæcularibus Vrbis, prout ad eorum officium spectat, & non aliter; quodque omnes clerici Romani conueniantur coram Vicario nostro in spiritualibus in Vrbe, aut aliis clericis, & officialibus Ecclesiasticis Vrbis, ad quos spectat, ac quod de omnibus excessibus factis in Vrbe ratione territorij, laici puniantur per officiales laicos Vrbis; clerici verò Romani Vicarium prędictum. Item, quod laici, qui sequuntur Curiam, tàm mares, quàm fœminæ, & non alii conueniantur in Curia Marescalli, dummodo non sint personæ prædictæ, videlicèt campsores, & notabiles mercatores Romanam Curiam sequentes, oratores Principum, & Communitatum, Familiares Cardinalium, laici, vel officiales Romanæ Curiæ etiam Curiales, qui indifferenter conueniantur dumtaxat coram Auditore Cameræ, tanquam Iudice exemptorum in ciuilibus; in criminalibus verò, quo ad laicos eandem curiam sequentes, inter ipsum Auditorem, & Marescallum, & Gubernatorem, sit locus prœuentioni, dummodo non agatur de pœna capitali, vel mutilatione membri: quo casu Auditor non se intromittat, iuxta alias nostras litteras desuper expeditas. Volumus etiam, quod ab eodem Marescallo appelletur ad prędictum Auditorem Camerę, & quod iudex deputandus per ipsum Marescallum, non possit stare in officio vltra duos annos, & in fine cuiuslibet anni debeat Sydicari per Syndicum per Nos deputandum, & repertus culpabilis puniri. In reliquis seruentur litteræ nostræ desuper editæ. Insuper volumus, & mandamus, quod Vicecamerarius, siue Gubernator in Vrbe nullum Tribunal cognitionum causarum priuatarum teneat, neque per se, neque per alium, sed ad eum venientem, ad suum iudicem remittat, & sit superintendens, vt quilibet in præmissis officijs suos terminos obseruet, & contrafacientem puniat, aut nobis referat, & debeat carceres omnium premissorum vlsitare, vnà cum aliis ad id per Nos, per alias nostras litteras deputatis, & de officialium omnium, maximè Notariorum maleficiorum trāsgressionibus cogcoscere: In concernentibus autem statum, aut pacem, & quietem ciuitatis, & Romanæ curiæ, quantum videat necesse esse, officialem, ad quem spectat iuuare, & omnia pro posse ad pacem reducere, necnon causas querelarum contra Barones, ac capitales videlicet mortis naturalis, & Brigarum vnà cum paceriis, iuxta formam statutorum Vrbis, & treguarum, seu securitatum, aut pacis reputarum, in quibus treguarum, securitatum, aut pacis ruptarum etiam per seipsum, item mercedum, salariorum, quas causas mercedum, sine tribunali, & scripturis summarie, manu regia cognoscere possit, & terminare, iuxta formam dictorum statutorum, vel iuris communis, vbi statuta deficerent, & in quibus omnibus locus sit prœuentioni inter ipsum, & Senatorem: & si concurrant, Senator præferatur. Notarij vero Gubernatoris soli per seipsos,

& non per ſubſtitutos officium exerceant, ſine tribunali prout alias Ludouicus Sabinus, & Marius Ceretanus tempore eiuſdem Sixti prædeceſſoris exercere ſolebant; qui etiam regiſtra aliqua non faciant, ipſeque Gubernator vnum tantum Coneſtabilem, ſeu Capitaneum retineat, cum viginti quinque ſatellitibus, & ſine dicto Coneſtabili executiones ipſius Gubernatoris fieri non poſſint. Volumus etiam, quod idem Gubernator, vigore obligationum in forma Cameræ Apoſtolicæ, non poſſit excommunicare, nec excommunicatum publicare, nec cenſuris Eccleſiaſticis, in aliquo caſu vti, prout antiqui Gubernatores, non ſunt vſi, & cenſuræ per eum ſuper hoc latæ, ſint ipſo iure nullæ. Similiter volumus, quòd Baricellus ſit merus Executor, & nullũ iudicare valeat, quod; executiones in capitolinis per eum fiendæ, fiant in Capitolio, prout ab antiquo conſuetum fuit, niſi aliter pro temporis, & maleficij qualitate & grauitate, viſum fuerit expedire: poſſit & repertos in fraganti crimine punire, iuxta formam Breuis facultatis ſuæ. Item volumus, quod omnes officiales, quicunque ſint, etiam Gubernatoris, & Auditoris Cameræ prędictorum, & reliqui alij, & etiam ipſe Baricellus in fine cuiuslibet anni, ſyndicari debeant per aliquos per Nos deputandos, iuxta formam earundem litterarum noſtrarum, ipſeque Gubernator teneatur pro ſe, & ipſius officialibus, & in principio eius officii debeat ſuper hoc cauere. Similiter Auditor Cameræ præfatus in fine cuiuslibet anni teneatur reddere rationem coram eiſdem deputandis de geſtis per ſe, & eius locum tenentem. Volumus etiam, vt litibus finis citius imponatur, quòd tam à Iudicibus Capitolinis, quàm etiam à quibuſcunq; aliis, in cauſis, quæ aliàs eſſent de foro Capitolino, appelletur ad Capitaneum Vrbis, vel alium per Nos deputandum, dummodo quoad cauſas dicti fori, in Capitolio Tribunal teneat, quòd etiam in cauſis, in curia Gubernatoris eiuſdem pendentibus, & quæ pendere, contigerit, habere locum decernimus: a quo Iudice appellationis appellari non poſſit, niſi prout, & quantum ſtatuta hujuſmodi, in cauſis curiæ Capitolij permittunt. Poſtremo mandamus in omnibus curijs ordinarijs Vrbis, & in omnibus ſolutionibus Notariorum executorum, etiam pro executionibus fiendis per ipſum Baricellum, ac pro mercedibus quorumcunque aliorum officialium, ſeruari tabulam marmoream in Capitolio affixam, & vbi in aliquibus caſibus illa deficeret, mandamus ſeruari ſtatuta Vrbis. Volumus etiam, quod pro quibuſuis ſigillationibus, præſertim mandatis de relaxando incarceratos, & aliis quibuſuis apodiſſis nil ſoluatur, niſi prout in dicta tabula continetur, ſeu in dicta curia Capitolij conſueuit ſeruari, ita tamen, quod pro relaxatione innocentiũ nil penitus ſoluatur per ſe ipſum per captiuum; ſed per eum ad cuius inſtantiam forſan captus fuit, maximè in capturis pro ſuſpecto, & fugitiuo, quo caſu nouas reformationes dictæ Vrbis ſeruari volumus: Decernentes in Vrbe præfata nulla alia ordinariorum Iudicum Tribunalia teneri poſſe, nec iuriſdictiones cauſarum exerceri, niſi in locis prædictis, quodque ſententiæ, tàm diffinitiuæ, quam interlocutoriæ, necnon decreta, executiones, mandata, proceſſus, cenſuræ, & quicquid ſecus contra præmiſſa fieret, nullius fore roboris, vel momenti, præſentibuſque derogari non poſſe, nec derogatum cenſeri etiam per Nos, aut ſucceſſores noſtros, niſi de nominibus, & cognominibus litigantium, iudicum, & intereſſe habentium, ac ipſarum præſentium, de verbo ad verbum totalis, & ſpecialis mentio fiat. Mandantes Gubernatori, Senatori, Auditori Cameræ, Mareſcallo, Baricello, eorumque iudicibus, & executoribus præfatis, necnon quibuſuis aliis perſonis, ſub excommunicationis latæ ſententiæ, ac centum ducatorum pœnis totiens quotiens contra præmiſſa, ſeu aliquod præmiſſorum fecerint, incurrendis, & in eorum ſyndicatibus exigendis, ne contra ordinationes, ſtatuta, & voluntatem noſtram huiuſmodi venire, aut aliquid attentare audeant. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac quibuſuis priuilegijs, etiam fori, ac exemptionibus, indultis, & facultatibus, quibuſuis, etiam Vicecamerario, ſeu Gubernatori præfatis, aut collegiis, vel confraternitatibus, etiam quauis cauſa, & Motu proprio, & ex certa ſcientia, ac cum quibuſuis clauſulis, etiam derogatoriarum derogatorijs, fortiſſimis, etiam quibus derogari non poſſet, niſi ſub certis modo, & forma, per Nos, & Sedem Apoſtolicam, conceſſis, & concedendis, cæteriſque contrariis quibuſcunque. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginem noſtri ſtatuti, ordinationis, voluntatis decreti, & mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Dat. Romæ apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicæ Milleſimo quingenteſimo duodecimo, quinto Kalendas Aprilis, Pontificatus Noſtri Anno Nono.

† Ego R. Epiſcopus Oſtien. Card. S. Gerogij ſubſ.
† Ego A. Card. tit. Vitalis ſubſ.
† Ego P. Card. tit. S. Euſebij ſubſ.

IVLII

IVLII SECVNDI

Litteræ, per quas Romanus Populus ad superioritatem, quam haber in Ciuitate Tyburtina, reintegratur, & statuta, & nouæ reformationes confirmantur.

Iulius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

In nostrarum ciuitatum, & aliorum locorum quorumlibet iurisdictiones, ac iura libenter illæsa seruamus, eo magis Romani Populi iurisdictiones, ac iura prædicta non solum seruare; sed augere debemus, quo peculiaris, ac Populus noster electus existit, cuiusque officia nobis, ac Sedi Apostolicæ, syncera, ac deuota fide, continuè exhibentur. Exposuerunt siquidem nobis nuper dilecti filii, nobiles viri, Ludouicus de Matthæis, Marianus de Castellanis, Lutius de Lutis, Romanorum ciuium, & Camerę Vrbis Conseruatores, ac Ludouicus de Cenciis Capitum Regionum, Prior, necnon Paulus de Planca nostri Consistorii, & prefatorum Conseruatorum Aduocatus, quod licet à tanto tempore, cuius initii memoria in contrarium non existit, inter alquas paucas ciuitates, & oppida, ciuitas Tyburtina magna cum fide, sub eorum iurisdictione, ac dominio re manserit, habeantque ciues dictę Vrbis nonnulla Capitula, cum Populo Tyburtino superioritatem, ac gubernium, seu iurisdictionem in eos concernenita, quæ licet hactenus obseruata fuerint, tamen quia bonæ memoriæ Petrus tituli sãcti Ciriaci in Thermis presbyter Cardinalis Reginus, qui ob partialitates ipsius ciuitatis Tyburtinæ con ponendas, se intromiserat, & deinde paulatim progrediendo se illorum protectorem asserendo, iurisdictionem dictorum ciuium Romanorum vitus est occupare, in non modicam ipsorum Romanorum ciuium honoris, ac dignitatis detractionem, licet etiam præfati Conseruatores, in Vrbe prædicta habeant quasdam iurisdictiones, ac facultates eorum officium concernentes, maximè circa Annonam, & Consulatus artium, necnon gabellas, & alia diuersa, prout in eorum consuetudinibus, ac statutis per Romanos Pontifices, præsertim fœlicis recordationis Paulum Secundũ, & in nouis reformationibus per piæ memorię Alexandrum Sextum pædecessores nostros confirmatis continetur: Nihilominus, quia sepè per diuersa mandata, præsertim dilectorum filiorum Clericorum Camerę Apostolicę, in administratione officii eorum impediuntur, etiam citra ipsorum Conseruatorum dignitatem, & honorem, & non sine publicæ vtilitatis detrimento: ea propter Conseruatores, Prior, & Paulus præfati, nobis humiliter supplicarunt, vt super præmissis, ne de cætero impediri valeant, eis de remedio opportuno prouidere dignaremur. Nos igitur, qui Romanos ciues prædictos, etiam dum in minoribus eramus, semper toto corde dileximus, considerantes etiam Summi Pontificis proprium fore, ius, atque honorem suum cuilibet illęsum seruare, dictorum statutorum, capitulorum, ac consuetudinum tenores, & formas, præsentibus pro expressis habentes, eisdem Conseruatoribus, nunc & pro tempore existentibus, ac ipsi Populo Romano iurisdictionem, superioritatem, & præeminentiam, quas iuxta eorum consuetudines, statuta, seu conuentiones, & pacta prædicta, habere noscuntur in dicta ciuitate Tyburtina, Apostolica auctoritate, tenore pręsentium restituimus, & reintegramus, ipsosque ciues Tyburtinos eisdem ciuibus Romanis, vt prius, subicii, & subiectos fore, quodque in dicta Vrbe ipsi Conseruatores, curam, iurisdictionem, & facultatem, quas iuxta eorum statuta, præsertim nouarum reformationum, ac consuetudinum prædictarum, habere noscuntur, exercere, & exequi libere, & licitè valeant, auctoritate, & tenore prædictis, volumus, & declaramus. Decernentes, vt Conseruatores præfati in dicta ciuitate Tyburtina, per aliquos protectores, etiam si essent Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, ac in dicta Vrbe, & extra eam in eorum oppidis, & castris, in eorum iurisdictione, & officio, per quosuis mandata, præsertim prædictorum Clericorum Camerę Apostolicę impediri non posse, nec debere, ac mandata huiusmodi etiam sub excommunicationis, & aliis Ecclesiasticis sententiis, censuris, ac quibusuis pœnis, irrita & inania, nullusque roboris, vel momenti fore, nisi vbi dicta mandata, manu nostra propria, aut Camerarii nostri pro tempore subscribi contingat: Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac priuilegiis, facultatibus, & indultis, etiam cum quibusuis clausulis derogatoriis fortissimis, & insolitis, quibusuis personis concessis, & concedendis, cæterisque contrariis non obstantibus quibuscunque. Nulli ergo omninò hominum liceat, hanc paginam nostræ restitutionis, reintegrationis, voluntatis, declarationis, & decreti, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo duodecimo, quinto Kalend. Aprilis, Pontificatus nostri Anno Nono.

† Ego R. Episc. Ostien Cardinalis S. Georgii subs.
† Ego A. tit. S. Vitalis Presbyter Cardinalis subs.
† Ego P. tit. S. Eusebii Presbyter Cardinalis subs.

IVLII SECVNDI

Breue super iurisdictione Capitolij.

Iulius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

INter querelis nostri peculiaris Romani Populi accepimus ob rescripta Apostolica, & signaturas commissionum, enormiter grauari, quæ passim, & maximè in medio litis contra Iuris communis dispositionem fiunt, aduocãdo à Iudicibus ordinariis, tàm in prima, quàm aliis instantiis, etiam per viam appellationis, omissis mediis, à nobis, ad id officium deputatis, vel etiam simpliciter ab initio in curia committendo, perindè, ac si Iudices ordinarios non haberent, quos sine nostris rescriptis adire possent: quo fit, vt ciues nostri, & incolę Vrbis, non vnum, sed infinitos Iudices, & diuersa Tribunalia habere videantur, & proindè grauibus, immo intolerabilibus expensis grauentur, quæ omnia non impetrantur, nisi ab iis, qui cauillationibus studeant, vel potentia fauorum pollent, ad pulsandos in litibus aduersarios, & quos iure superare non possunt, malis artibus, & longis litibus, ac immensis dispendiis defaticatos, vel circumuentos vincant, & multi ius suum deserere propterea sunt coacti, multique in desperationem ducti ad facinora brigarum prosiliunt, ex quo seditiones, & homicidia frequenter accidunt, hincque fames, & annonæ caritas, quod litibus occupati, negociationes, & agriculturam deserunt, eueniunt: quibus rebus, vt pastorali nostro incumbit, officio, prouidere volentes, hoc præsenti nostro perpetuo edicto, Motu proprio, ex certa nostra scientia, omnes, & singulas causas vbicunque coram quibuscunque Commissariis, vel ordinariis, etiam in sacro nostro Auditorio pendentes, Ciuium Romanorum, & aliorum, qui foro Capitolino subiiciuntur, ad Nos, in quacunque instantia, vel statu pendentes harum serie aduocamus, & ad Curiam Capitolii, & Iudices suos ordinarios, tàm primæ, quam aliarum instantiarũ illius loci secundũ naturam causarum, & modũ iurisdictionis cuiusq; ipsorũ, seu in quem partes conuenerint, committimus, & mandamus resumẽdas, in suis statibus audiendas, & fine debito terminandas, secundum formam statutorum Vrbis, vel aliàs prout de iure terminari deberent, cum omnibus earum incidentibus, emergentibus, annexis, & cõnexis ab eis, partibus iustitiam ministrando: Declarantes auctoritate Apostolica, ac decernentes per præsentes dictas causas propterea factas non commissarias; sed intelligi, & esse ordinarias, perindè, ac si ab initio coram suis ordinariis fuissent incœptæ, vel agitatæ: volumus tamen, quod causæ in Rota pendentes, de partium communi consensu ibi remaneant, vel si causa in tertia pendeat instantia, quod Auditor coram quo pendet, possit illam cognoscere, & terminare, hoc præsenti nostro edicto non obstante. Et insuper dilecto filio nostro Leonardo Cardinali Agennen. ac aliis signaturam habentibus pro tempore, necnon Regenti Cancellariæ, qui pro tempore erit; omnibusque, & singulis nostris Referendariis inhibemus expresse, ne ad preces, instantiam, & requisitionem cuiuscunque, qui Capitolino foro subiiciatur, supplicationes aliquas recipere, referendariare, seu proponere nobis, vel signaturarum iustitię officium habenti, audeat, vel præsumat, & similiter signaturam faciens, non signet, siue auocatorias, siue simplicis iustitię, siue appellatorias, & similites, neque initio, neque in medio litis, & signatæ nullius sint roboris, vel momenti, nullamque tribuant iurisdictionem; neque ipse judex, cui fuerint commissæ, audeat illarum virtute citare, inhibere, vel quoquomodo procedere, irritumque, & inane quicquid sciens, vel ignoranter secus factum fuerit, ipso iure fore decernimus, salua semper nostra manu propria signatura, sine qua omne rescriptum censeatur, & sit inualidum, & à nostra voluntate alienum, Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac quibusuis commissionibus, rescriptis, priuilegiis, & indultis, etiam foro, quibusuis personis, seu Collegiis, concessis, & concedendis, etiam cum quibusuis clausulis derogatoriis fortissimis, & insolitis (præmissorum omnium tenores, nomina, cognomina, qualitates, & alia, quæ forsan, de verbo ad verbum expressionem requirerent, pro sufficienter expressis habentes) cæterisque contrariis non obstantibus quibuscunque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, die quintadecima Aprilis, millesimo quingentesimo Duodecimo, Pontificatus Nostri Anno Nono.

PAVLI TERTII

Confirmatio reintegrationis, ac reformationis iurisdictionis Curiæ Capitolinæ.

CVM pastorali incumbat officio, gregem sibi à Domino commissum secundũ iuris tramites, & iuxta facti exigentiam vigili cura gubernare, abusionesque, & prauas corruptelas introductas pro posse tollere, quemcunque in sua iurisdictione conseruare, & manutenere: Nuper deuenit ad aures nostras, quòd Statuta Vrbis, nouæ reformationes, ac priuilegia à Rom. Pontificibus concessa, maximè circa cognitionem, & decisionem causarum, in plurimis violantur, & per prauas abusiones, & corruptelas quotidiè abutuntur: quo fit, vt inter Rom. Ciues, nõ solum in Cur. Capitolii, sed in diuersis Vrbis Tribunalibus litigetur, non absque eiusdem Populi notabili damno, & iactura: ac quòd in eadem Curia Capitolii, & Tribunalibus dictæ Curiæ contra formam dictorum Statutorum, & nouarum reformationum plurimi fiunt excessus, etiam qui forsan, non sine animi nostri displicentia, & litigãtium dispendio, aliquæ fiunt extorsiones: Nos, qui prefatum Populum paterna affectione diligimus, etiam prædecessorum nostrorum vestigia imitantes, eiusdem indemnitati prouidere cupientes, Motu proprio, & non ad alicuius super hoc nobis porrecta petitionis instantia, sed ex certa nostra scientia, & de potestatis plenitudine, Statuta, & nouas reformationes Vrbis, priuilegia, litterasque Apostolicas eidem Pop. Romano cõcessa, & concessas, cum omnium, & singulorum iuris, & facti defectuum, si qui forsan inessent, suppletione, auctoritate nostra, & Sedis Apostolicæ confirmamus, & comprobamus, ac quatenus opus sit, innouamus, & de nouo concedimus, ac omnia, & singulis statutis, priuilegiis, reformationibus, litteris, & decretis huiusmodi contenta, perpetuis futuris temporibus, à quibusuis Romanæ Cur. Iudicibus Ecclesiasticis, & Sęcularibus, tàm ordinariis, quàm delegatis, seu quauis alia iurisdictione, seu notione fungantur, inter personas eidem foro Capitolino secundum formam Statutorum, nouarum reformationum, & litterarum prædictarum, quocunque abusu, corruptela, vsu contrario, desuetudine, contraria consuetudine, aut quòd vsu recepta non sint, non obstant. tenaciter, & inuiolabiliter obseruari volumus, & & mandamus: dictumque Populum ad iurisdictionem dictæ Curiæ Capitolinæ, etiam iuxta litteras, etiam in forma Breuis super distinctione iurisdictionum Tribunalium Vrbis, ac reintegratoria, & confirmatoria Statutorum, & nouarum reformationum prædictarum, eidem Populo Romano per quoscunque Rom. Pontifices, & præsertim fel. rec. Iulium Secundum, & Leonem Decimum prædecessores nostros concessas, & emanatas, in omnibus, & per omnia reintegramus. Necnon citationes in causis in dicta Curia ordinariè inchoatis, & inchoandis, etiam si lite pendente, in causis huiusmodi commissiones aliquę eisdem Iudicibus, & Tribunalium eiusdem Curiæ Magistratibus, Officialibus quibuscunque præsentatæ fuissent, & in futurum præsentarentur, etiam per mandatarios dictæ Curiæ fieri posse impune decernimus, & mandamus. Statuta, nouasque reformationes, & litteras huiusmodi, cum omnibus, & singulis clausulis, derogationibus, & pœnis in eisdem contentis, quatenus opus sit, innouamus, & de nouo concedimus, tenoresque singularum litterarum prędictarum, etiam in forma Breuis, tàm per Iulium Secundum, quàm Leonem Decimum prædecessores nostros, vt præmittitur concessarum, & emanatarum pro expressis haberi volumus, & mandamus, ac si illarum tenor, de verbo ad verbum præsentibus nostris gratiosis litteris insertus esset. Necnon Motu, & scientia similibus dilectis filiis Laurentio Verso nostro vtriusque signaturæ Referendario, Syllegorio Proconsolibus, Theodoro de Gualderonibus, & Euangelistæ de Ceccarellis Correctoribus Collegii Aduocatorũ, Procuratorum, & Notariorum Curiæ Capitolinæ, & aliis eiusdem Collegii pro tempore existentibus Officialibus potestatem, & iurisdictionem personas dicto Collegio subiectas inobedientes, transgressores, rebelles, & contra formam Statutorum, nouarum reformationum, & ordinationum earundem factarum, & faciendarum venire, ausu temerario non erubescentes, pecuniariis pœnis eorum arbitrio moderandis, multandis, corũque Collegio, seu Cameræ Vrbis, coniunctim, vel diuisim, prout eis videbitur, applicandis, & irremissibiliter exigendis, absque ipe gratiæ, seu remissionis, nisi à nobis, vel successoribus nostris gratiosè obtentæ, damus, concedimus, & gratiosè impartimur. Et ita quoad omnia, & singula præmissa per quoscunque Romanę Curiæ Iudices, tàm ordinarios, quàm delegatos; tàm Ecclesiasticos, quàm Sæculares, iudicari, & diffiniri debere mandamus: Sublata eis aliter iudicandi, interpretandi, & diffiniendi potestate; irritum, & inane decernentes quicquid in contrarium contigerit attentari. Mandantes dilectis filiis Senatori, & Conseruatoribus Vrbis, etiam pro tempore existentibus, coniunctim, vel diuisim, tam ex officio, quàm ad cuiusuis reclamantis personæ instantiã, prędmissa omnia, & singula, ac in singulis statutis, reformationibus, & priuilegiis huiusmodi contenta, omnibus iuris, & facti remediis opportunis, etiam cum pœnarum eorum, seu eorum alicuius arbitrio, comminationibus, exactionibus, etiam adhibita quatenus expediat, manu militari, pro conseruatione, & manutentione omnium, & singulorum obseruari mandent, & faciant cum effectu, omni penitus exceptione, & appellatione remotis. Non obstan. quibusuis Tribunalium Vrbis, Magistratuum, Collegiorum, & Offi-

eiorum priuilegiis, litteris, & indultis, conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, tàm in ſpecie, quàm in genere editis, etiam ſi ſub plumbo, aut in forma Breuis, tam per Nos, quàm quoſcunque Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, cum quibuſuis clauſulis, etiam derogatoriarum derogatoriis, etiamque pœnarum commination. etiamque ſi illis caueretur, quòd illis, aut earundem alteri, non cenſeretur quoquomodo derogatum, niſi illarum tenor, de verbo ad verbum inſertus foret, aut de eis expreſſa, & ſpecifica fieret mentio, etiam quod caueretur in illis, quod quotieſcunque illis derogarum eſſet, eo illico cenſerentur reuocatæ, quarum tenores pro ſufficienter expreſſis habentes, & illis quibuſcunque, pro hac vice duntaxat derogan. aliiſque conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis in contrariũ facien. non obſtantibus quibuſcunque.

Fiat, vt petitur, A.

ET cum abſolutione à cen. ad effectum præſentium, & quòd pro præſentis motus proprii confirmation. approbation. reinteg. & conceſſ. ſola ſignatura ſufficiat, & vbique fidem faciat in iudicio, & extra, aetento quòd in Vrbe, & pro Pop. Roman. & quòd etiam litteræ ſub Annulo noſtro Piſcatorio expediri poſſint, & cum defectuum, tàm iuris, quàm facti, ſi qui ſint, ſuppletione, & quòd obſtan. omnes habeantur pro expreſſis, & cum opportuna derogatione omnium, & ſingulorum in contrarium facien. & cum iuriſdictione, facultate, & poteſtate dictis Officialibus, vt præmittitur, data, & conceſſa, cum poteſtate extendendi latiſſimè cũ omnibus clauſulis neceſſariis, & opportunis. Et ſolum de confirmatione ſtatutorum, & nouarum Reformationũ alias confirmatorum, & ordination. Iulii de cognoſcen. cauſis Roman. in Curia Capitolii, prout in ſuo Motu proprio, & de citationibus exequen. per Mandatarios, vt ſupra & de facultate pro Conſulibus, & Correctoribus, quo ad ea tantum, quę reſpiciunt exercitium Notariorum, & aliorum miniſtrorum iudicialium eis ſubiectorum, & de mandato facien. præmiſſa obſeruari, dilecto filio moderno, & pro tempore exiſtenti Camerario noſtro.

Fiat. A.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Decimo kalendas Octobris, Anno Tertio.

PAVLI QVARTI

Motus proprius Iuriſdictionum, & Gratiarum Romano Populo conceſſarum.

MOTV proprio, &c. Syncera fides, & ſingularis deuotio, quas dilecti filii Pop. Rom. erga hanc ſanctam ſedem continuo geſſiſſe cõprobantur, promerentur, vt ea, quæ eis, & Almæ Vrbis noſtræ commodo, & vtilitati futura cõſpicimus, benigno concedamus affectu. Hinc eſt, quòd nos Populum ipſum ſpecialibus fauoribus, & gratiis proſequi volentes, ex certa noſtra ſcientia, & de Apoſt. poteſtatis plenitudine, Gabellam earnis, La Gabella del quatrino, nuncupatam, ac quaſcunque exemptiones, dilectis filis Tabernariis Vrbis in præiudicium Dohanteriorum Gebellæ ſtudii prefatæ Vrbis, necnon Bullam, ſeu capitula cum poteſtate res furtiuas emendi, & ſuper illis pecunias mutuandi, ac rerum ipſarum dominos volentes illas recuperare, ad pretium reſtituendum cogendi vniuerſitati Hebræorum dictæ Vrbis, ac omnes, & ſingulas moratorias, alternatiuas, ſignificationes, & dilationes quaſcunque preterquam, iuxta formam iuris quibuſuis, tam per felic. recordat. Iulium Papam I I I. prædeceſſorem noſtrum, quàm quoſcunque Roman. Pontifi. etiam prędeceſſores noſtros ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis etiam derogatoriarum derogatoriis clauſulis, necnon irritantibus, & aliis decretis etiam, quod nullo vnquam tempore, ex quacunque cauſa, etiam vrgenti, & vergentiſſima reuocari non poſſint, illorum omnium tenores, formas, datas, ac decreta, in illis appoſita, præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes, conceſſ. & conced. ac omnia, & ſingula monopolia, quæ ſtatutis, ac etiam iure prohibentur, reuocamus, caſſamus, & annullamus, & quod nemo deinceps res aliquas graſciam concernentes, vltra vſum, & neceſſitatem familiæ ſuę, per biennium conſumandas, abſque conſenſu, ſeu licentia Pop. Rom. emere, uel aliquo modo contractare poſſit, ſtatuimus, & decernimus. Et inſuper iuriſdictionem Curiæ Capitolii dictę Vrbis in totum reintegramus, ita quòd Rom. Cines ciuiliter alibi conueniri non poſſint, iuxta formam Motus proprii Pauli Papę I I I. prædeceſſoris noſtri deſuper conceſſi, Motu proprio reuocatorio ab eodem Iulio prædeceſſ. emanato, necnon alio per dilectum filium nobilem virum Aſcanium de la Cornia olim Burgi Gubernatorem, vel etiam alio per quemlibet alium prędicti Burgi Gubernatorem obtento, ſeu obtinendo non obſtante. Præterea eoſdem Pop. Rom. ad Tiburtinam Ciuitatem, ac ipſius arcem, necnon emolumenta Caſtellano aſſignari ſolita, ac omnia, & ſingula honores, onera, & emolumenta conſueta, remanente cenſu dilecto filio Io. Baptiſtę de Conſiliariis Præſiden. Cameræ noſt. Apoſtolic. ad eius vitam conceſſo reſtituimus, reponimus, & plenariè reintegramus, ac reſtitutos, repoſitos, & plenariè reintegratos eſſe, ita quod liceat eis Ciuitatẽ & arcem prædictam, prout antea habebant, habere, illamque regere, & gubernare, illarumque corporalem poſſeſſionem per ſe, vel alium, ſeu

alios

alios propria auctoritate liberè apprehendere, & perpetuo retinere, cuiuſuis licentia deſuper minimè requiſita etiam decernimus, & declaramus. Propterea eiſdem Pop. Rom. quod Conſeruatores dictæ Vrbis pro tempore deputati in eorum ordinaria iuriſdictione per pro tempore exiſtentes Cameræ Apoſtolicæ præſidentes, iuxta conſtitutionem piæ memoriæ Iulii Papæ II. etiã prædeceſſoris noſtri, deſuper editam, & per recol. me. Leonem X. ſimiliter prædeceſſorem noſtrum nunfirmatam nullo pacto impediri poſſint, micoſque per quodlibet aliud Tribunal. Et ne in criminali iudicio per Iudices Fiſcales, Procuratores, Notarios, carcerumque cuſtodes extorſiones fiãt, quod Motus proprius ab eodẽ Paulo Tertio prædeceſſore ſuper illorum mercedibus emanatus, iuxta illius tenorem omnino ſeruetur. Quodque Bariſellus, omneſque alii iuſtitiæ executores dictæ Vrbis quolibet anno de indebitis extorſionibus, & ſimoniis quibuſcunque, iuxta aliam Bullam præfati Iulii II. prædeceſſoris deſuper etiam ſyndicari: necnon repreſaliæ à præfato Paulo prædeceſſore ſublatæ, iuxta formam ſtatutorum dictæ Vrbis, relaxari, & exequi debeant, dum tamẽ facta prius notificatione Communitatibus, contra quas repreſaliæ prædictæ pro tempore erunt decernendæ: & quod propter ante dictas repreſalias pro tempore decernendas nullo modo impediantur afferentes graſciam cuiuſcunque generis ad Vrbem, ac omnia, & ſingula Romana officia detracta imbuſſulari, & extrahi iuxta diſpoſitionẽ Bullæ præfati Leonis prædeceſſoris deſuper conceſſæ. Necnon Magiſtri ſtratarum, & ædificiorum dictæ Vrbis, ſyndicique Senatoris eiuſdem ex buſſula extrahi debeant, ac ipſi Magiſtri ſtratarum Vrbis nullo vnquam tempore pro ampliandis, ſeu nouiter conſtruendis ſtratis in dicta Vrbe aliquod gectitum, abſque conſenſu, & interuentu Capitis illius Regionis, in qua gectitum imponetur, & illius trium Conſiliariorum imponere minime poſſint, ac gectitum huiuſmodi à Capitetribus Conſiliariis præfatis ſubſcribi & pecuniæ, ex dicto gectito percipiendæ apud aliquem probũ virum in dicta Regione commorantem depoſitari, & per illius manus de mandato Magiſtrorum ſtratarum ſolui debeant, ac quòd de cætero alternatiuè, ſignificationes, & dilationes quæcunque, niſi iuxta diſpoſitionem iuris, ac formam ſtatutorum dictæ Vrbis concedi nullatenus poſſint: & qui illas obtinuerunt, & in futurum obtinebunt, ſemper biretum viride portare teneantur. Idque Senator, & Conſeruatores dictæ Vrbis pro tempore exiſtentes ſtrictè ſub pœna eis benè viſa ſeruari facere debeant, & curent. Ipſæque alternatiuæ, ſignificationes, & dilationes per quodcunque Tribunal in concernentibus Graſciam cuiuſcunque, ſit generis concedi minimè valeant. Mandantes modernis, & pro tempore exiſten. S. R. E. Camerario, Vicario, & Gubernatori dictæ Vrbis, nec non generali Auditori Camerę, ac Præſidentibus, & Clericis ipſius Cameræ, ac omnibus, & ſingulis aliis cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, gradus, & præeminentiæ fuerint, etiam ſi Cardinalatus honore præfulgeant, quatenus ipſi, & eorum ſinguli præfatis Pop. Rom. in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes faciant: illos ſingulares perſonas reuocatione, caſſatione, annullatione, reſtitutione, reintegratione, ſtatuto, ordinatione, & ſingulis aliis præmiſſis pacificè frui, & gaudere, non permittentes eos deſuper per quoſcunque quomodolibet indebitè moleſtari, ac diſtrictius inhibentes eis, & quibuſuis aliis in virtute ſanctę obedientię, & noſtræ indignationis, ac decem millium ducat. auri de Camera pro vna videlicet Cameræ prædictæ, & altera medietatibus fabricæ palatii Capitolii huiuſmodi in euentum contrauentionis irremiſſibiliter applicandorum pœnis, ne Pop. Rom. huiuſmodi ſuper præmiſſis, ſeu eorum aliquo quouis prætextu, ſeu quauis occaſione, vel cauſa moleſtare, perturbare, aut inquietare quoquomodo audeant, ſeu præſumant, ac decernen. præſentes, & deſuper conficien. litteras ſub quibuſuis reuocationibus, ſuſpenſionibus, aut derogationibus ſimilium, vel diſſimilium gratiarum, & conceſſionum ex quauis cauſa quomodolibet pro tempore factis, ac de ſurreptionis, vel obreptionis vitio, ſeu intentionis noſtræ defectu notari, ſeu impugnari nullatenus poſſint, ſed ſemper validas, & efficaces exiſtere, & ſuum plenarium effectum ſortiri debere, & ita per quoſcunque Iudices etiam cauſarũ palatii Apoſt. Auditores, ſublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate iudicari, & definiri debere, ac irritum, &c. decernimus, non obſtan. præmiſſis, ac quibuſuis conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ſtatutis, &c. reformationibus, declarationibus, & decretis etiam iuramento, &c. roboratis, necnon priuilegiis, indultis, & litteris Apoſtolicis Camerario, Gubernatori, Vicario, Auditori Præſiden. & Clericis prætatis, ac etiam dilecto filio Hippolyto Sanctæ Mariæ in Aquiro Diacono Card. de Ferraria nuncupato ſuper conceſſion. gubernii dictæ Ciuitatis, ſeu alias quomodolibet, ac quibuſuis aliis, etiam motu ſimili, & alias quomodolibet conceſſis, &c. quibus in litteris latiſſimè extend. etiam de illis, &c. tenores, hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſsè derogamus, & ſi opus ſit conſtitutionibus noſtris de non tollendo iure quæſito, cæteriſque contrariis quibuſcunque, cum clauſulis opportunis, & conſuetis.

Fiat Motu proprio I.

ET cum abſolutione à cenſuris ad effectum, &c. cum reuocatione, caſſatione, irritatione, annullatione, reſtitutione, repoſitione, reintegratione, ſtatuto, ordinatione, derogatione, & decretis, ac aliis de pro omnibus, & ſingulis ſupradictis, quæ hic pro ſufficienter repetitis habeantur, latiſſime exten. & quod præſentis motus proprii ſola ſignatura ſufficiat, & vbique fidem faciat in iudicio, & extra, etiam ſi videbitur abſque illius regiſtratura, quacunque regula, ſeu conſtitutione Apoſt. contraria non obſtan. Seu ſi videbitur litteræ deſuper per Breue noſtrum, ſeu officium contradictarum, cum præmiſſorum omnium etiam veriores tenores ſingularum exemptionum bullarum, capitulorum, & aliarum conceſſionum prædictarum maior, vera, & amplior ſpecificatio, & expreſſio fieri, ac tenor huiuſmodi, de verbo ad verbum inſeri, ſeu in toto, vel parte exprimi, ſeu

etiam

etiam pro expreſsis in litteris ſimul, vel ſeparatim ſuper qualibet præmiſſorum in vno nõ facta mentione de aliis ſi videbitur expediendis.

Fiat. I.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Quarto kalend. Decemb. Anno Primo.

PII QVARTI

Motus proprius Inclyto Populo Romano conceſſus ſuper reintegratione iuriſdictionum Curiæ Capitolij.

PIVS PAPA IIII.

MOTV proprio, &c. Dilectos filios Senatorem, Conſeruatores, Populumque Roman. ſpecialibus fauoribus, & gratiis proſequi volentes, omnimodam, & integram (prout illis per fel. rec. Sixtum IIII. Iulium II. Leonem X. Paulum III. & alios Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros alias conceſſa fuit) iuriſdictionem, cauſarumque inter ipſos, ac etiam & inter Romanos, & Incolas pro tempore motarum cognitionem, & deciſionem totalem Curiæ Capitolii Roman. ita quod in prędictis, & aliis cauſis, obligationibus, etiam in forma Cameræ Apoſtolicæ, in quibus videlicet per alios Iudices præuentum nõ ſit, aliiſque quibuſuis differentiis, & actionibus inter ipſos Romanos, ac eorum aliquem, vel aliquos deinceps orituri & mouendis, nullus præter Senatorem, & ipſius Capitolii Iudices pro tempore exiſtentes, ſe priuilegiorum Apoſtolicorum, aut conſuetudinum, ſeu quouis alio prætextu intromittere poſſit, etiam dictorum prędeceſſorum conceſſiones huiuſmodi litteraſque, & alias deſuper confectas ſcripturas approbantes, confirmantes, & innouantes, litterarumque & ſcripturarum earundem tenores præſentibus pro expreſſis habentes, Auctoritate Apoſtolica, ex certa ſcientia, &c. perpetuo concedimus, & indulgemus. Ac Senatorem, Conſeruatores, & Populum Romanum, Curiamque & Iudices Capitolinos præfatos, quoad iuriſdictionem huiuſmodi aduerſus quaſcunque, aliis Almæ Vrbis Tribunalibus, & Magiſtratibus, etiam Regenti Cameræ, Gubernatori, & noſtro Vicario quomodolibet, etiam Conſiſtorialiter conceſſas facultates, & alias contrarias diſpoſitiones in priſtinum, & eum, in quo ante illarũ conceſſiones quomodolibet erant, ſtatum reſtituimus, reponimus, & plenariè reintegramus, ac facultates, & alias diſpoſitiones cõtrarias huiuſmodi ad hunc effectum per præſentes reuocamus, caſſamus, & annullamus. Et inſuper, ne delicta remaneant impunita, quod Chirurgi, Barbitonſores, & vulnerum, aliorumque criminũ notitiam habentes, illa ad Curiam Capitolii huiuſmodi, iuxta ipſius Senatoris deſuper proponenda edicta, & ſub pœnis inibi apponendis, aut ad curiam Gubernatoris, iuxta ſolitum deferre teneãtur: quodq; pro celebriori cauſarum expeditione in eadem curia Capitolina nulliratum nulla ratio habeatur, niſi earum, quæ ex iuriſdictionis, citationis, vel mandati defectu prouenient: Et ne feriarum accumulatio cauſarum expeditionem in longum protrahat, ſublatis de medio cæteris feriis voluntariè, per alias, non tamen in honorem Dei introductis, obſeruatio tantum coerceatur ad ferias in antiquis, ſtatutis expreſſe deſcriptas, ac etiam ſtatuta de Aſſettamentis loquentia. Declarantes quod Aſſettamentum peti non poſſit, niſi in caſibus, & articulis, quorum grauamen per diffinitinam reparari non valeat, qui ex ſtatuto ſub Rubrica de Appellation. non recipiend. lib. ſexto, poſiti colliguntur, nec in cauſis ſummam decem ducatorum non excedentibus: in aliis vero cauſis à decem ſupra in litis conteſtatione duntaxat peti poſſit, & hoc arbitrio Iudicis: in diffinitiuis autem, vel interlocutoriis vim diffinitiuæ habentibus ſententiis iudex cauſas huiuſmodi in Aſſettamentis proponere, aliis in contrarium loquentibus Statutis non attentis omnino teneatur. Et præterea, quod ſi vnum ex Iudicibus Curię huiuſmodi abeſſe, vel ægrotare, aut ſuſpectum iurari contigerit, Aſſettamentum per tres reliquos præſentes Iudices fieri poſſit: quorum vnus in loco ægrotantis, vel abſentis Iudicis ad Tribunal pro interlocutoriis faciendis ſedeat, & ſuper incidentiis, emergentibus, & depend. vſque ad ſententiam diffinitiuam excluſiuè prouideat, etiam perpetuo ſtatuimus, & ordinamus, necnon Senatorem, Conſeruatores, Populum, & Curiam præfatos ad antiquam eorum iuriſdictionem, vt præmittitur reſtitutos, & plenariè reintegratos eſſe, ac præſen. & in eis contenta quæcunque valida, & efficacia fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & inuiolabiliter obſeruari debere, nec de ſurreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, vel intentionis noſtræ defectu quouis quæſito colore, prętextu, vel ingenio nullatenus notari, vel impugnari, nec per Nos, vel Sedem Apoſtolicam vllo vnquam tempore reuocari, aut aliàs illis derogari poſſe. & ſi, ac quoties illa reuocari, aut aliàs illis derogari contigerit, toties in priſtinum ſtatum reſtitui, & de nouo etiam, ſub poſteriori data per ipſos Senatorem, & Conſeruatores eligenda conceſſa, & ſtabilita eſſe, & ſic per quoſcunque Iudices, & Commiſſarios, etiam S. R. E Cardinales, &c. ſublata eis quauis aliter interpretandi, &c. facultate iudicari, & diffiniri debere, ac quidquid ſecus ſuper his à quoquam quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter attentari contigerit, irritum, & inane decernimus. Non obſtant. præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, Statutis, &c. etiam

Palatii Apostolici, Curiarumque Vrbis Stylis, necnon Priuilegiis, indultis, & litteris Apostolicis quibusuis Romanæ Curiæ Tribunalibus, Curiis, Magistratibus, Iudicibus; & aliis personis sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, etiam Motu simili, etiam Consistorialiter concessis, &c. quibus omnibus illorum tenores præsentibus pro sufficiẽter expressis habentes, hac vice latissimè derogamus, cæterisque cõtrariis quibuscunque cum clausulis opportunis.

Placet Motu proprio I.

ET cum absolutione à cen. ad effectum, &c. Et cum approbatione, confirmatione, innouatione, concessione, indulto, restitutione, repositione, reintegratione, reuocatione, cassatione, annullatione, statuto, ordinatione, decreto, & derogatione præmissis, vt supra perpetuo. Et quòd sola præsen. sufficiat signatura, & vbique etiam in Iud. fidem faciat, regula contraria non obstan. seu videbitur, litteræ desuper per Breue nostrum, etiam cum litterarum prædecessorum prædictorum, & inde secutorum tenorum, aliorumque necessariorum maiori, & veriori expressione expediri possint. Et quòd ad obligationes in forma Cameræ seruetur forma ipsius Obligationis, vt sit in potestate actoris, vel creditoris conuenire debitorem suum Romanum, vel incolam laicum, non solum coram Regente, vel Auditore Cameræ ipsarum obligationum Iudice ordinario; sed etiam in curia Capitolii: quoad reliquas vero causas ciuiles non tamen Fiscales possit reus Romanus, vel incola declinare quodcunque aliud forum, & petere se remitti ad curiam Capitolii, nisi alterius Iudicis iurisdictionem prorogauerit, aut in eum tacitè, vel expressè consenserit, & aliter factæ realsumptiones per dictam curiam Capitolii nullius sint roboris, vel momenti.

Fiat I.

LEONIS DECIMI

Litteræ gratiarum Populo Romano concessarum.

Leo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

DVM singularem fidei constantiam, & eximiæ deuotionis affectum quos dilecti filii Pop. Romanus, erga nos, & Romanam ab eius exordio gessisse semper, & gerere comprobantur Ecclesiam, vigili meditatione pensamus; dignum, quin potius debitum arbitramur, vt Ecclesia ipsa, sic suæ in eos gratiæ dona diffundat, vt à quibus præcipuè in matrem, & dominam, diuina fuit dispositione recepta, per mutuę beneuolentiæ ministerium, vberioraque in dies largitionis munera in peculiares, ac dilectissimos filios, magis, atque magis adoptasse noscatur. Sanè fœlicis memoriæ Eugenius Quartus, Nicolaus Quintus, Calixtus Tertius, Pius Secundus, Paulus etiam Secundus, Sixtus etiam Quartus, Innocentius Octauus, Alexãnder Sextus, & Iulius similiter Secundus, & nonnulli alii Romani Pontifices prædecessores nostri, diuersa eiusdẽ Popul. priuilegia, indulta, & gratias cõcesserunt, quæ sicut dilecti filii Nobiles viri Magister Ioannes Hieronymus de Benzonibus, decretorum Doctor, de maiori præsidentia Abbreuiator, & Stephanus de Carbonibus, ac Marius Particappa, Conseruatores, & Franciscus Cincius Prior Capitum Regionum Vrbis, necnon Magistri Paulus de Plancis, Baptista Paulinus, Iulius de Albertescbis, Aulæ nostræ Consistoralis Aduocati, & Marius Salamonius vtriusque iuris Doctores, & Franciscus de Lenis, & Marcus Antonius de alteriis, & Bernardinus de Militibus, ac Iacobus de Francipanibus, & Hieronymus Pichus, ac Bartholomæus de Valle, Romani Ciues, eorundem Conseruatorum Consiliarii super id per ipsos Conseruatores electi, ac Petrus de Smeregliis Fisci nostri Romani Procurator, nobis ipsius Populi nomine exposuerunt, ob passim vnicuique petenti concessas illorum derogationes, & eorundem Populi negligentiam, vel aliàs partim, nunquam in obseruantiam deducta, vsuique recepta, partim per dissuetudinem abrogata propemodum sunt. Nos igitur Populum præfatos non minori charitatis affectu, quàm prędecessores prædicti prosecuti sunt, prosequi volentes, ac omnium, & singulorum priuilegiorum, indultorum, & gratiarum prædictarum, & singularum super illis confectarum litterarum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus pro sufficienter expressis habẽtes: Motu proprio, non ad ipsorum Conseruatorum Prioris, & Consiliariorum, aut aliorum pro eis nobis super hoc oblatę petitionis instantiam; sed de nostra mera liberalitate, & ex certa scientia, priuilegia, gratias, indulta, & litteras prædicta, etiamque in causis ad forum Capitolinum spectantibus, commissiones quaslibet, prętquam quæ Romani Pontificis sint Manu propria subscriptæ, prorsus excludunt, & Tribunalia ac causarum tam Ciuilium, quam Criminalium, in eadem Vrbe cognitiones distinguunt, necnon Statuta, & consuetudines dictæ Vrbis, & reformationes illorum, etiam iuramenti validitatem in certis ibi expressis casibus restringentia auctoritate Apostolica, tenore prędictorum, approbamus, & innouamus, & perpetuæ firmitatis robur obtinere: & etiam si hactenus ex præmissis vel quibusuis aliis causis obseruata non fuerint, ex tunc de cætero perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obseruari debere decernimus; potioriqúe pro cautela ea omnia, & singula, prout

per

Per dictos prædeceſſores conceſſa fuerunt, eiſdem Populo gratioſè concedimus. Et vt eiſdem Populo in eorum priuata commoda de alicuius ſubuentionis auxilio conſulatur, Protonotariatus Curiæ Capitolii, quod hoſpitali noſtro ſancti Spiritus in Saxia de Vrbe, & Notariatus, quod Secretariorum noſtrorum, & Mareſcallatus, Extimatoriatus Stateræ, Mandatariatus, & Transtyberorum Ripæ, & Ripettę officia, quæ Præſidentium Annonæ earundem Ripæ, Ripettæ, dilectorum filiorum Collegiis, dicta olim fuere auctoritate perpetuo vnita, annexa, & incorporata, ac hoſpitali, & quibus pro iis certam tunc expreſſam recompenſam per alias noſtras litteras conceſſimus, quibus non intendimus prędiudicare, nec ſolita emolumenta auferre, niſi prò ea ſumma pro recompenſa data fuerit Collegiis prædictis reſpectiue ſegregantes, & ſeparantes ea ac pecuniarum Cameræ, ſine tamen ipſius exercitio, & emolumentis, ex ipſo exercitio prouenientibus, quæ capita Solidorum appellant, & Gabellę Vini Forenſis de eadem Vrbe Depoſitariatuum, cum conſuetis, ac præfatę Ripettæ, Pecudumque, & Mercium, ac Annonæ, graſciæ nuncupatæ, necnon Salis ad grotium, & ad minutum Dohaneriatuum cum Centum viginti pro quolibet Dohaneriatuum, Notariatum cum Quadraginta octo Florenorum auri pro quolibet Notariatu Salariis, per conductores ipſarum Dohanarum, ex earum prouentibus, ſingulis annis, in quatuor terminis, Dohaneriis, & Notariis pro tempore exiſtentibus integre perſoluendis: ita tamen, quod emptoribus, & conductoribus dictarum Dohanarum, & Gabellarum, propterea nullum prædiudicium, circa adminiſtrationem officii indebitas & inſolitas, quæ fierent Camerę Appoſtolicæ, & ſine prædiudicio in illis emptionis, aut piguoris, vel ſimplicis ab aliquo ex Prædeceſſoribus noſtris conceſſionis, tituli ius habentium, quandiu tituli ipſi durauerint, dumtaxat; ita quòd liceat ipſis Conſeruatoribus, & Populo reſtitutis pretiis pro quibus empta, aut pecuniis pro quibus pignori obligata ſint, illa ſimul, vel ſucceſſiuè redimere: Extraordinariatus maioris, Notariatus etiam, & Scriptoriæ, & Mareſcallatus, Camerę, & Gabellariatus maioris Vrbis prædictarum, & Salinarum, portarum, & pontium, ſiue Palatii dictorum Conſeruatorum Mareſcallatus, & eiſdem palatii Notariatus, ac Camerariatus Ripæ, & Ripettę, ac alia quæcunque Vrbis officia, olim per Ciues Romanos exerceri ſolita, portaſque, & pontes dictæ Vrbis, cum omnibus eorum ſolitis honoribns, oneribus, ſalariis, & emolumentis dictis Populo donamus, & elargimur: ſtatuentes, & ordinantes, quod ex tunc de cætero in perpetuum, tam portæ, & pontes huiuſmodi, quàm Conſeruatoratus, Capitum Regionum, Mareſcallatum de tracta nuncupatorum, Paceriatus, Magiſtratuum Strataturum, & Iuſtitiariorum, Syndicorum, Senatoris, & officialium Vrbis Reformatorum ſtudij, & Paceriorum, ac Syndicorum, Aſſeſſoriatuum, & Notariatuum eorundem, ac quęcunque alia præfatæ Vrbis officia per Ciues huiuſmodi, vt præfertur, exerceri ſolita, diuiſis etiam in plures, ad Populum, portiones illorum, vel aliquorum ex eis fructibus, redditibus, & prouentibus, iuxta prouidam dictorum Conſeruatorum, & Prioris ac eorum Conſiliariorum ordinationem deſuper faciendam, in pixidem congeri, & deinde ſtatutis per Conſeruatores, & Priorem, & Conſiliarios præfatos ad id temporibus noſtra, & pro tempore exiſtentis Romani Pontificis præſentia trahenda, noſtroque arbitrio reſtringenda, & amplianda, inter Ciues tantummodo diſpenſentur, & quòd Protonotariatus Curiæ Capitolii, Notariatus, & Mareſcallatus Ripæ, & Stateræ, ac Camerę, & Gabellę ſtudij huiuſmodi depoſitariatuum, & Gabellariatus, & Extraordinariatus prædictorum. Et Iudicatus appellationum, de eadem Vrbe officia, & Comitatus Tyburis, & Malleani, ac Velletri, & Coræ Ciuitatum, videlicet & oppidorum dictorum Populi Romani, temporali Dominio immediatè ſubiectorum poteſtariæ à taxis, quas pro expeditione Breuium, præfati Secretarii ab eis hactenus exigebant, necnon eædem Ciuitates, & oppida, ac terræ ad præfens præfatis Populo immediatè ſubiecta, ſi & quamdiu in ſubiectione huiuſmodi fideliter manſerint ab omni opere, quo pro Stationibus militum Romanæ Eccleſiæ grauabantur libera ſint atque immunia: id vero quod ex depoſitariatu huiuſmodi Collegio, Dilectorum filiorum ſcriptorum Archiuij Romanæ Curiæ annuatim debetur, is ſoluat, qui dicta ſolidorum capita perceperit, & quod ſancti Gregorij intra, & ſancti Sebaſtiani extra dictæ Vrbis muros, ſancti Benedicti, & Ciſtercienſis ordinum; & alia Monaſteria, ac Prioratus, Canonicatus, & prębendas, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, & officia, cæteraque beneficia Eccleſiaſtica, cum cura, & ſine cura in dicta Vrbe, & illius diſtrictu exiſtentia, venerabilium fratrum noſtrorum præfatæ Eccleſiæ Cardinalium, titulis, & denominationibus, ac Baſilicæ beatorum Petri, & Pauli, & Lateranenſis, & Beatæ Mariæ Maioris, de eadem Vrbe Eccleſiarum, Archipresbyteratibus ſancti Laurentij, & ſancti Anaſtaſij; extra, & ſancti Sabę intra eoſdem muros. eorumdem ordinum dictis Cardinalibus commendari ſolitis, monaſteriis dumtaxat exceptis, non Romanis Ciuibus conferri, ſeu commendari, aut aliàs de eis, in alios quoquomodo, præterquam ſi beneficia prædicta ex reſignatione alienigenis conferri valeant, etiam per nos, & Sedem Apoſtolicam diſponi nullo modo poſſit. collationeſque, prouiſiones, commendę, & aliæ quæuis diſpoſitiones de illis, etiam per nos, & Sedem eandem, etiam cum expreſſa præſentium derogatione, etiam Motu proprio, & ex certa ſcientia, pro tempore factæ nullius ſint roboris, vel momenti, nullumque alicui etiam coloratum tribuant titulum poſſidendi: Præterea, quòd ex redditibus Cabellæ vini forenſis huiuſmodi poſt quam Lectorum Studii ſalaria ſoluta ſint, liceat præfatis Conſeruatoribus in eorum, & Capitum Regionum Magiſtratuum ornatum, & decus dumtaxat, quo indigere noſcuntur, & non eorundem Conſeruatorum, & Capitum Regionum proprios vſus iuxta ordinationem per Conſeruatores, & Capita Regionum, ac Conſiliarios prędictos deſuper faciendam, tantum annuatim exponere, ad quantum medietas eorum Prouiſionum ſeu Salariorum ordinariorum reſpectiuè aſcendit

cendit, & non vltra: & quod Notarij in Matricula Notariorum Romanorum pro tempore deſcripti, ab obſeruationem eorum quæ in litteris Apoſtolicis erectionis Collegij dictorum Scriptorum Archiuii Romanæ Curiæ continentium, quo ad Ciues, Romanos quoſcunque inter ſe contrahentes ſint exempti. Donamus quoque eiſdem Conſeruatoribus, & Populo in perpetuum Gabellam omnem Vini Forenſis huiuſmodi, cum onere ſoluendi temporibus conſuetis, ex prouentibus dictæ Gabellæ, ſalaria dictis Lectoribus pro tempore debita, ac facultate reſiduum prouentuum eorundem, in dictum ornatum, & Murorum, Portarum, Aqueductuum, & Pontium, aliaſque dictæ Vrbis neceſſitates, pro tempore ingruentes de conſenſu Conſilij Romani, & non in alios vſus conuertendum, & inſuper coſdem populum omneſque, & ſingulos dictæ Vrbis incolas, & habitatores, ac alios in eadem Vrbe ad quam Chriſti fidelium de vniuerſis mundi partibus, frequens eſt in dies concurſus, & pro tempore reſidentes, à vini Romani, & Farinæ, præter quam quæ à piſtoribus, ſeu in eorum vſum conficitur, omni tamen fraude ceſſante, & prefatos ac pro tempore exiſtentes dictæ Vrbis Conſeruatores, à vini, etiam Corſi, ſiue Græci, quo pro eorum & familiæ ſuæ victu vtuntur, vſque ad vingintiquinque vegetes Anno quolibet Gabellæ ſolutione, eximinus, mero, & mixto imperio, aliiſque omnibus iuribus, & iuriſdictionibus, pro vt olim ſub dictorum Romani Populi Dominio fuere, eorundem populi ditioni, & poteſtati de conſenſu quorum interſit, libere reſtituimus, & plenarie reintegramus: Mandantes dilectis filiis Ciuitatis, & oppidi prædictorum vniuerſitatibus, vt de cætero Conſeruatoribus, & populo præfatis vti veris & legitimis eorum immediatis Dominis in temporalibus obedient & pareant ac intendant. Volumus demum quòd præſentes litteræ, & in eis contenta à kalendis Martij proximi præteriti cicra plenum ſortitæ ſint, & eſſe cenſeantur effectum: Decernentes ex nunc irritum, & innane ſi ſecus ſuper præmiſſis, vel eorum aliquo, per quoſcumque etiam nos, & ſedem prefatam, ex quauis cauſa ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari: quo circa Venerabilem fratrem Raphaelem Epiſcopum Oſtienſem, & Dilectos filios noſtros, Franciſcum Sanctorum Ioannis, & Pauli, & Antonium Sancti Vitalis, & Petrum ſancti Euſebii tt. Presbyteros ac Aloyſium ſancte Mariæ in Coſmedin Diaconum, Cardinales, & eorũ ſi quemlibet pro præmiſſorum omnium obſeruantia eiſdem Conſeruatoribus, Priori, & Populo, in conſeruatores, & defenſores ſpeciales, conſtituimus, & deputamus, in iungentes eiſdem Cardinalibus, quatenus ipſi. vel eorum aliquis per ſe, vel alium, ſeu alios, Conſeruatoribus, Priori, & Populo præfatis quotiens ab eis, vel eorum aliquo fuerint requiſiti, in premiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes faciant ipſos Conſeruatores, Priorem, & Populum, auctoritate noſtra, omnibus, & ſingulis ſupradictis pacifice frui, & gaudere, eaque omnia, & ſingula inuiolabiliter obſeruari, non permittentes eos, ſeu eorum aliquem per quoſcumque deſuper etiam dicta auctoritate fungentes, quomodolibet moleſtari: contradictores quoſuis, per cenſuram Eccleſiaſticam, & alia iuris opportuna remedia, appellatione remota, compeſcendo: inuocato etiam ad id, ſi opus fuerit, auxilio Brachij ſęcularis. Non obſtantibus quibuſuis in Collegiorum prædictorum erectione, & dotatione editis, & alijs conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, necnon quibuslibet de aliquo, ſeu aliquibus ex prædictis officijs, quibuſuis perſonis, etiam motu ſimili, & ex certa noſtra ſcientia, exquibuſuis vrgentiſſimis, & neceſſariis cauſis, per nos, & Sedem prætatam factis hactenus, & poſterum fiendis, quas quotiens factæ fuerint, & totiens ex nunc prout ex tunc, & e contra reuocamus, caſſamus, annullamus, & omnibus illis quæ prædeceſſores prefati in ſingulis per eos eiſdem populo conceſſis litteris, voluerunt non obſtare: cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Noſtræ tamen intentionis exiſtit, quòd Dohaneriarum, & illorum Notariatuum ſalaria, currere incipiant à die quo contractus ipſarum Dohanarum conductione, inter illorum conductores, & Cameram Apoſtolicam, tempore dicti Iulij prædeceſſoris initi, reſpectiue finierint, & non ante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrę approbationis, innouationis, conceſſionis, intentionis, deputationis, reuocationis, caſſationis annullationis decreti, mandati voluntatis, & ſtatuti, iufringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum Anno incarnationis Dominicæ, Milleſimo quingenteſimo duodecimo, quartodecimo kalen. Aprilis, Pontificatus Noſtri Anno primo.

SIXTI

SIXTI QVARTI

Litteræ, de ædificijs, & nouis operibus conſtituendis ad decorem Ciuitatis.

Sixtus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

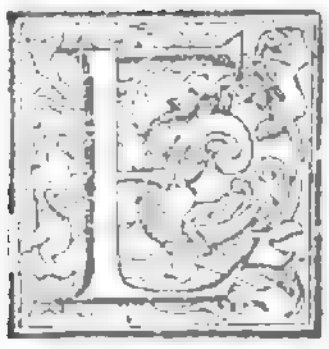

T ſi de cunctarum Ciuitatum temporali Dominio Romanæ Eccleſiæ ſubiectarum decore, & venuſtate cogitare nos deceat, ad noſtram tamen almam Vrbem Apoſtolorũ Petri, & Pauli glorioſo Martyrii cruore domino noſtro Ieſu Chriſto conſecratam, Ciuitatem ſacerdotalem, & regiam, eiuſque decorem, & venuſtatem tanto accuratius aciem noſtræ conſiderationis extendere nos conuenit, quanto illa caput eſt orbis, & altiſſimus in ea Sacerdotii principatum, & Chriſtianæ religionis caput inſtituit, & ſui Vicarii ſedem, ad quam de vniuerſis mundi partibus Chriſti fideles confluunt in numero copioſo voluit collocari. Citraque viæ, & ſtratæ publicæ eiuſdem Vrbis in pleriſque locis cauſantibus porticibus, proſcilis, & alii, variis ædificiis domorum ſtrarum iuxta illas, adeo arctæ exiſtant, vt per eas commode deambulari, & neceſſaria ad victum multitudinis Ciuium Romanor. & Curialium, ac aliorum in ipſa Vrbe habitantium, & confluentium ad eandẽ, præſertim temporibus indulgentiarum Anni Iubilæi, & aliarum conceſſarum per nos, & prædeceſſores noſtros Roman. Pontifices viſitantibus Apoſtolorum Baſilicas, & alias eiuſdem Vrbis Eccleſias, deferri commode nequeant: & in quibuſdam locis vix ſingulariter ſinguli equeſtres ſe obuiantes in eis tranſire poſſint per eaſdem, idque cedat ad non modicam eiuſdem Vrbis deformitatem, ac eiuſdem Curialium, & confluentium prædictorum incommoditatem. Et propterea nos habita ſuper his deliberatione matura, decernimus vias ipſas, præſertim quæ magis frequentantur, & principaliores exiſtunt, ampliari, ac porticus, & impedimenta prædicta, quibus ſic arctantur, amoueri, & lateribus opportune pauimentari. Iamque opus ipſum cœptum ſit in diuerſis locis, & in illius proſecutione non ceſſetur, ac ſicut accepimus propter demolitionem huiuſmodi nonnullę ex domibus ipſius, quorum porticus, & proſcllia, ac alia ædificia dirui oportuit, exinde, vt pote neceſſariis manſionibus ſolitis, & officinis caren. ad inhabitandum minus commodè, & fere inutiles factæ ſint, & ea propter illarum domini earum parietes decenter, vt expediret, ad decorem viarum earundem reparare, expenſas opportunas propterea ſubire non curent, ſublata ſpe habitandi in eis, aut alias vtilitatem recipiendi ex eiſdem: Expediatque ad obuiandum huiuſmodi incommoditatibus ex duabus, aut pluribus contiguis domibus vnam commodam conſtituere, aut partem vnius ex eiſdem domibus alteri conuicinæ domui incorporare, ſicque indemnitati dominorum earundem obuiare, & decori huiuſmodi conſulere, & vicinarum domorum domini, vt plurimum ſuper his non conueniant, & recuſent ſibi inuicem complacere etiam pro iuſto, & rationabili pretio: contingat quoque interdum nonnullos tam Romanos Ciues, quàm Curiales, & alios forenſes in eadem Vrbe domos de nouo ædificare, vel antiquas reformare, & ampliare velle, & pro illarum decenti conſtructione, indigere conuicinis domibus interdum ruinoſis, & depreſſis, vel domorum dirutarum ſediminibus, plateolis, ſolo, ſeu alio loco vicinis, & huiuſmodi domorum, & ſediminum, ſeu plateolarum, & ſoli, aut loci dominos requiſitos, vt de illis eiſdem ædificare, & reformare volentibus, venditionis titulo complaceant de domibus, ſediminibus, ſolo, ſeu loco oblato etiam perſæpe, pluſquam iuſto pretio, id facere nullatenus velle, aut longe plus iuſto pretio etiam nonunquam duplum illius tranſcendendo, petere pro eiſdem: quo fit, vt prædicti nouas domos ędificare, aut antiquas ampliare volentes, præſertim Curiales, & forenſes qui adiuuari, & allici deberent maxime à Romanis Ciuibus ab huiuſmodi eorum laudabili ædificandi, aut ampliandi propoſito, retrahuntur. Et ſi aliquãdo Dilecti filii Franciſcus de Porcariis, & Baptiſta Staglia, moderni, & qui pro tempore ſunt magiſtri ædificiorum, & ſtratarum eiuſdem Vrbis, pro conſtruendi nouis plateis in locis conuenientibus, aut antiquis ampliandi, & reformandis, volunt domos aliquas dirui facere in totum, vel pro parte, illarum domini ſimiliter oblato eis etiam iuſto, & rationabili pretio, ne id fiat pertinaciter ſe opponere, & huiuſmodi nouarum platearum ordinationem, & antiquarum dilatationem, & ampliationem, omni conatu poſſibili impedire non verentur: quæ omnia publico bono, & decori, ac pulchritudini eiuſdem Vrbis, noſtræque circa id intentioni obuiare manifeſte cernuntur. Nos igitur æquum arbitrantes, publicam vtilitatem in his præferri priuatæ commoditati quorumlibet, & illorum, qui tã ſalubri publico bono indirectè modo prędmiſſo ſe opponunt, duritiem ſuperioris auctoritate, & æqua ordinatione comprimi, ac propterea volentes ſuper his omnibus opportunum adhibere remedium: Motu proprio non ad alicuius nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtra mera deliberatione, ac ex certa noſtra ſcientia, & de plenitudine poteſtatis Apoſtolicæ, hac in perpetuum valitura conſtitutione, ſtatuimus, & ordinamus, quòd venerabilis frater Guillermus Epiſcopus Oſtien. Camerarius noſter, & prędicti Franciſcus, & Baptiſta, ac ipſorum Epiſcopi Franciſci, & Baptiſtæ in Camerariatus noſtri pro tempore exiſtentis Romani Pontificis, ac Magiſtratus ædificiorum Vrbis officiis reſpectiuè ſucceſſores, qui

pro

pro tempore erunt, perpetuis futuris temporibus ad requiſitionem dominorum domorum, quarum porticus, proſellia, ſeu alia ædificia pro viis, ſeu plateis, & aliis locis publicis eiuſdem Vrbis, hactenus diruta fuerint, & dirui contingeret in futurum quandocumque, de mandato Magiſtrorum eorundem, ſi domini prædicti in domibus ipſis inhabitare ſoliti erant, ante demolitionem eandē, & tempore demolitionis huiuſmodi factæ, & quā fieri contingeret in futurum, abſque dolo, & fraude inhabitabat, & in poſterum inhabitabant, & propter huiuſmodi iam factam, & quæ fieret, domus ipſæ effectæ ſint, vel efficerentur in poſterum pro eorundem dominorum ipſarum commoda receptione, & habitatione incapaces, ſintque iuxta eas aliquæ domus per earum dominos minimè inhabitari ſolitæ, ſed pro earum annua reſponſione, vel aliàs locari conſuetæ, ex quarum coniūctione cum domo huiuſmodi ſic incommodæ effectæ aduerſus incommoditates huiuſmodi ſubuenire veleat, teneantur, & debeant compellere illos ad quos domus ipſas ſic vicinas legitimè pertinere eis conſtabit, etiam ſi ad Eccleſias, & Monaſteria, tam virorum, quàm mulierum ordinum quorumcunque etiam exemptorum, necnon beneficia Eccleſiaſtica, hoſpitalia, ac loca pia pertinerent, ad vendendum eaſdem domos vicinas, quas inhabitari ſoliti non ſunt, dominis domorum contiguarum, quas ſic incommodas effectas cognouerint pro pretio per duos probos, & expertos viros per vtrāque partem eligendos, determinando, & declarando. Si vero iidem duo concordes in eodem aſſignando pretio non eſſent, eo caſu ipſi Camerarius, & Magiſtri ædificiorum præfatæ Vrbis, habito ipſorum duorum iudicio, pretia eadem imponere, & aſſignare habeant. Et ſi forſan contingeret ex demolitione huiuſmodi duas domos, ſic per earum dominos incommodas modo prædicto effici, & inter eas eſſe aliam domum per illius dominum locari ſolitam, quam quilibet dominorum vicinarum domorum prædictarum incommoditati ſubiacentium, & ad receptionem ipſorum non ſufficientium ſibi vendi, & ſuæ domui incorporari poſtularet, debeant Camerarius, & Magiſtri præfati illi ex eis ſic petentibus venditionem huiuſmodi fieri mandare, quem magis indigere domo vendenda cognouerint: & ſi forſan æqualiter indigerent, partem vni, & partem alteri, ſi commodè vendi poterit, vendi faciant, aut aliter deſuper prouideant, prout eis videbitur expedire: & ſic in neutra domorum vicinarum, quæ ſic inutiles iam effectæ forent, ex demolitione prædicta, vel efficerentur, in futurum, earum domini habitarent, ſed eas locari ſoliti eſſent, liceat etiam tunc Camerario, & Magiſtris præfatis, ſi id petatur per alterum dominorum earundem domum quam maiora incommoda paſſam eſſe cognouerint, domino alterius domus minus læſæ, ſi emere voluerit, vendi facere modo prædicto, & illo inſtante dominum domus magis læſę ad id compellere, & ſimiliter dominum domus contrà minus læſę ad inſtantiam domini domus magis læſæ ad emendum domum magis læſam, aut ſuam domino domus minus læſæ vendēdum compellere, ſeu alias prout eis videbitur prouidere, quod ambe domus ipſæ inutiles, & inhabitabiles non remaneant, & ſimiliter prout eis videbitur prouidere teneantur, quotiens domus ipſæ ſic vicinæ, & locari ſolitæ æqualiter læſę, & incommodæ effectæ forent. Et ne ob proteruiam, & duritiem dominorum domorum ſine quarū demolitione, plateæ in eadem Vrbe neceſſariæ, & vtiles ad illius decorem de nouo ordinari, vel iam ordinatæ ampliari, & noua Palatia, nouæque domus conſtrui, ſeu iam conſtructa ampliari commode nequeunt, platearum earumdem ordinatio, & ampliario, ac palatiorum, & domorum de nouo conſtructio, ſeu reformatio retardetur; eiſdem motu, & ſcientia, ac auctoritate, & poteſtate ſtatuimus, quod Camerarius, & Magiſtri præfati poſſint, & debeant dominos domorum quarumlibet locari, non autem per ipſoſmet dominos inhabitari ſolitarum, Eccleſiaſticos, & Sæculares quacumque dignitate fungentes compellere eos ad vendendum Conſeruatoribus, ſeu Syndico eiuſdem Vrbis domos, quas Camerarius, & Magiſtri præfati neceſſarias, & vtiles eſſe cognouerint, pro huiuſmodi plateis de nouo ordinandis, & antiquis reformandis, & ampliandis, pro iuſto, & rationabili pretio, vt præmittitur, imponendo, & ſimiliter ad vendendum domos huiuſmodi par eos inhabitari minimè, ſed locari ſolitas, quas vtiles, & neceſſarias eſſe putauerint: pro palatijs, domibus, ſeu ædificijs, tam profanis, quàm Eccleſiaſticis in eadem Vrbe de nouo conſtruendis, ſeu iam conſtructis ampliandis, perſonis habentibus iuxta illas domum ſeu ſolum, aut locum alium, & volentibus inibi de nouo domus, vel Palatia conſtruere, ſeu iam conſtructa ampliare pro iuſto, & rationabili pretio, vt præfertur taxando, & inter duos, ſeu plures ſic ædificare, ſeu ampliare volentes, & pro huiuſmodi venditione eis fienda ad effectum præmiſſam, inſtantes, illamque eis fieri petentes, ille præferatur, cui domus, platea, ſeu locus, de cuius venditione ageretur, magis adiaceret, ſeu quo illo magis indigeret, & ex cuius ædificio plus decori eiuſdem Vrbis conſulis ſperaretur, & ſi in omnibus paritas foret, liceat Camerario, & Magiſtris præfatis venditionē huiuſmodi pro parte vni, & pro parte alteri fieri mandare, aut eorum alteri, prout eis videbitur, & in ſingulis caſibus prædictis, in quibus volumus, quòd Camerarius, & Magiſtri præfati compellere poſſint aliquos ad vendendum, ſi illi ad quos pertinerent moniti, & requiſiti per Camerarium, & Magiſtros prædictos bis cum termino conuenienti eorum arbitrio moderādo vendere recuſauerint, aut malitioſè diſtulerint, præfati Camerarius, & Magiſtri debeant vice, & nomine illorum ſic requiſitorum, & recuſantium, vel differentium venditionem huiuſmodi facere, cum promiſſionibus, obligationibus, pœnis, renunciationibus, iuramento, pactis, & clauſulis conſueris, & pretium inde proueniens recipere, & penes ædē ſacram, aut fide, & facultatibus idoneā perſonā deponere, dominis domus, ſeu alterius loci ſic per eos pro tēpore venditi, ſi venditionem ipſam ratam habere, & fideiuſſores de euictione præſtare voluerint, & non alias conſignandum, habeantque venditiones ipſæ, quas ſic per Camerarium, & Magiſtros fieri contingeret, & traditiones locorum, & domorum ſic venditorum plenam roboris firmitatem, ac ſi per illos ad quos domus ipſę tunc pertinebant fierent,

fierent, & eoſdem penitus & omnino operentur effectus, quos operarentur, ſi fierent ab eiſdem. Prouideant autem Camerarius, & Magiſtri prafati in caſibus prædictis in quibus ſtatuimus aliquos compelli debere ad vendendum proponentibus noua ædificia conſtruere, ſeu iam conſtructa ampliare velle: vt tales ſic proponentes ante omnia ſe obligent ad inchoandum, & perficiendum huiuſmodi noua edificia modis, & formis, ac infra tempus, & ſub pœnis, de quibus ipſis Camerario, & Magiſtris perſonarum, & ędificiorum qualitate inſpecta, videbitur, & ab illis qui ſic ſe obligauerint, & præmiſſa non adimpleuerint, pœnas exigant memoratas, & nihilominus eos cōpellant ad obſeruandum promiſſa per eos, vel quas prius habitabant, & etiam propterea eis venditas domos aliis ædificare volentibus vendēdum pro iuſto, & rationabili pretio, vt præfertur moderando. Et quia interdum contingit, quòd habentes domos, ſiue domorum ſedimina, clauſtra, ſeu loca in eadem Vrbe, & illa vendere volentes, variis plerunque modis, & occaſionibus illa vendere recuſant habentibus domos, ſedimina, clauſtra, & loca vicina illiſque vendere nolunt, & nonnunquam illa vendunt æmulis eorundem vicinorum, ſeu perſonis eis parum gratis, quo fit, vt ipſi domorum, clauſtrorum, & ſedimiuum, ſeu publicorum locorum vicinorum domini illa emere volentes, & habere, nequeuntes retrahantur perſæpe ab ędificando de nouo in eorum ſedimiuibus, & locis vicinis, ac ampliando domos, quas inibi habent, ſicque decori eiuſdem Vrbis, aut ſaltem ipſorum vicinorum commoditati non parum detrahitur: Volentes ſuper hæc æqua ordinatione prouidere; Motu, ſcientia, & auctoritate prędictis etiam ſtatuimus, & ordinamus, quod præfati ſic vendere volentes teneantur, & debeant domos, ſedimina, clauſtra, plateolas, & loca venalia huiuſmodi vendere habentibus domos, ſedimina, clauſtra, & loca alia illis contigua pro iuſto, & rationabili pretio per alios euidenter, & non ficte forſitan oblato; & ſi illa aliis, quàm vicinis præfatis venderent, venditiones ipſæ quo ad illos, qui emerent, & eorum commodum nullius ſint roboris, vel momenti, & habeantur pro infectis, & perinde, ac ſi per illum ex vicinis, cui venditio ipſa præſentis conſtitutionis vigore fieri debebat facta foret, debeant Camerarius, & Magiſtri prędicti ementem à poſſeſſione domus, ſedimiuis, clauſtri, plateolæ, ſeu alterius loci ſic empti abſque vlla tela iudicii vicino inſtāte, & pretium rationabile offerente & dicto emptori, ſi illud recipere, & emptioni per eum factæ renunciare, & ipſum vicinum iuxta Camerarii, & Magiſtrorum prædictorum ordinationem, cautum facere noluerint perſoluendum deponente, amouere, & ipſum vicinum in illius poſſeſſionem inducere: etſi forſan duo eſſent vicini, quibus domus, clauſtrum, ſedimen, plateola, ſeu alius locus, de cuius venditione ageretur, vtilitatem, & commoditatem afferre poſſet, ille ex eis prędicti debeat in præmiſſis, quem Camerarius, & Magiſtri præfati conſideratis circumſtantiis vniuerſis venali domo, ſedimine, clauſtro, ſolo, plateola, ſeu loco alio magis indigere declarauerint: & ſi æqualiter indigerent, & pro parte vni, & pro parte alteri poſſit exinde commoditas prouenire: vtrique proportionabiliter concedatur: ſi vero facta illius diuiſione portiones vtrique fere inutiles eſſent, non diuidatur; ſed Camerarius, & Magiſtri alterum eorundem vicinorum, quem voluerint præferri faciant in præmiſſis. Et vt ea, quæ ſupra ſtatuta ſunt, votiuum ſortiantur effectum, in præmiſſis omnibus, & ſingulis Camerario in Eccleſiaſticas, & ei, ac Magiſtris prędictis in alias perſonas facultatem, & poteſtatem concedimus ita, quod idem Camerarius per cenſuram Eccleſiaſticam, & ipſe, ac Magiſtri præfati per pœnarum, & mulctarum exactionem, ac perſonalem diſtrictionem, & alia iuris remedia contradictores quoſlibet, & rebelles compellere valeant ad præmiſſa. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac municipalibus ſtatutis Vrbis, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia vallatis, exemptionibuſque ac indultis, priuilegiis, & litteris Apoſtolicis, necnon interdictis perſonis Eccleſiaſticis bonorum immobilium alienationibus, & prędictis per eos deſuper iuramentis, à quibus eas abſoluimus, contrariis quibuſcunque, ſeu ſi aliquibus communiter, vel diuiſim à Sede præfata indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenā, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. Volumus autem, quòd preſata domorum, & aliorum bonorum immobilium ad Eccleſias, Monaſteria, & pia loca huiuſmodi pertinentium, quæ vendi contingeret in poſterum vigore præſentium penes ædem ſacram, aut fide, & facultatibus idoneam perſonam cum recognitionibus, obligationibus, & cautelis, etiā in talibus adhiberi ſolitis deponantur, & in emptionem aliorum bonorum immobilium pro eiſdem Eccleſiis, Monaſteriis, & piis locis omnino conuertantur, quodque dilecti filii Cameræ eiuſdem Vrbis Conſeruatores præſentes noſtras litteras in regiſtro priuilegiorum, & aliarum ſcripturarum eiuſdem Vrbis in eorundem Archiuio conſeruari ſolito regiſtrari, & illarum tenores in locis publicis, & conſuetis eiuſdem Vrbis ſono tubæ præmiſſo vulgari ſermone publicari, ac præſentes in valuis Capitolii triduo iuris horis, & alibi prout Camerario, & Magiſtris prędictis viſum fuerit, affigi faciant, vt omnibus omni tempore facilius innoteſcant. Nulli ergo omnino hominū liceat hanc paginam noſtrorum ſtatuti, ordinationis, conceſſionis, abſolutionis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, Milleſimo quadringenteſimo octuageſimo, Pridie Kalen. Iulii, Pontificatus noſtri Anno Nono.

LEQ;

LEONIS DECIMI

Litterę facultatis teſtandi de rebus ędificatis, ſeu etiam emptis in Vrbe, etiam in fauorem incapacium, nec non & Iuris congrui.

Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

INTER, curas multiplices, quæ pro Paſtorali officio laudabiliter exequendo nobis incumbunt, illam libenter amplectimur, per quam Romanæ Vrbis, in qua Apoſtolorum Princeps ſibi, & ſuis in Chriſti Vicariatu ſucceſſoribus Sedem ſtatuit, & ad quam de vniuerſis orbis Prouinciis frequens, aſſiduuſque hominum eſt acceſſus, condigno, non minus in Vrbanorum, ruſticorumque prædiorum amplitudine, & excellentia, quam virorum inſignium numero, ac etiam ornatu noſtrę prouiſionis opere præclarior in dies, atque illuſtrior fiat, & qui in ea pro tempore degerunt, aut Romani Pontificis Curiam ſequentur, certiore in ſuorum diſpoſitione bonorum libertate fruãtur, & quę propterea à nõnullis ex prædeceſſoribus noſtris prouida conſideratione emanarunt, vt eò firmius illibata permaneant quò fuerint crebrius Apoſtolico circumfulta præſidio, noſtræ approbationis munimine roboramus, extendimuſque, & ampliamus prout temporum ratione habita noſtro, & eiuſdem Vrbis, ac Curiæ decori cognoſcimus expedire. Dudum ſiquidem felicis recordationis Sixtus Papa Quartus prędeceſſor noſter cupiens dictę Vrbis decori, & venuſtati in ſtructuris, & ædificiis, ac virorum copia nobilium, quibus Vrbs ipſa ob varios ſiniſtros euentus plurimũ diminuta fuerat, opportune conſulere, habita ſuper hoc cum tunc Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus deliberatione matura, de illorum conſilio, & aſſenſu, & de ipſius prædeceſſoris certa ſcientia, per quaſdam primò, quod omnes & ſinguli, tam ſui Curiales dictam Curiam ſequentes, quàm alij cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, pręeminentiæ, vel conditionis exiſterent, etiam ſi Cardinalatus honore, aut Patriarchali, Archiepiſcopali, Epiſcopali, Abbatiali, vel quauis alia Eccleſiaſtica, aut mundana dignitate fulgerent, & regulares forent, adminiſtrationem, aut dignitatem obtinerent, qui palatia, domos, caſalia, ſiue alia ædificia Vrbana, vel Ruſtica ędificauerant, aut ędificarent, ſeu fundari, & ædificari fecerant, vel facerent in futurum, aut ædificata, & conſtructa emerant, ſeu emerent, vel illa aut cenſus annuos, iura, & quæuis immobilia bona in Vrbe, vel extra, aut prope eam ad milliaria decẽ alio quouis iuſto titulo, tam ex bonis, & pecuniis propriis, quàm ex fructuum, reddituum, & prouentuum Eccleſiaſticorum beneficiorum ad eo ſpectantium prouenientibus acquiſiuerant eatenus, vel acquirerent in poſterum, de eiſdem caſalibus, domibus, palatiis, ædificiis, cenſibus, iuribus, necnon territoriis, feudis, iuriſdictionibus, & bonis aliis quibuslibet dummodo ad Eccleſias, Monaſteria, & alia pia loca aliter quam ex fructibus eorum, vt præfertur, de quibus licere voluit eis pro voto diſponere, non pertinerent, in vita ipſorum, & mortis articulo, prout eis videretur diſponere, teſtari, codicillari, eaque legare, ſeu inter vivos, & cauſa mortis, aut pro remuneratione laborum, vel obſequiorum eis impenſorum donare, & relinquere, quibuſuis perſonis cuiuſcunque ſtatus, vel conditionis forent, etiamſi aliàs legatarij, donatarij, vniuerſales, aut particulares hæredes ſucceſſores, & perſonę aliæ ad quas ex dominorum voluntate illa peruenirent, alij, nepotes, conſanguinei, affines, familiares, vel alij etiam incapaces, & inhabiles eſſent, & inhabilitate, vel incapacitate quacumque notati, dummodo criminis lęſæ Maieſtatis rei, aut dictæ Romanę Eccleſiæ hoſtes non eſſent, ac etiam in pios, & alios quoſcumque vſus conuertere libere, & licitè poſſent: Et ſi ipſas Eccleſiaſticas, aut dignitatem, ſeu adminiſtrationem habentes regulares perſonas de bonis prædictis per eas aliter non diſpoſito decedere contingeret, palatia, domos, caſalia, & alia ipſorum bona in Vrbe, vel infra milliaria huiuſmodi conſiſtentia ad proximiores ſuos, etiam ſi agnàti, cognati, & minus capaces, vel inhabiles forent, vt præfertur, ſalua tamen gradus prærogatiua iuxta diſpoſitionem iuris, ſi aliter de ipſorum decedentium voluntate non conſtaret, deuenirent, ipſique proximiores, ſiue agnati in eis ſuccedere poſſent, & deberent in omnibus, & per omnia, perinde ac ſi deſcendentes filij, nepotes, agnari, & cognati, habiles, capaces, & hæredes ſcripti exiſterent, ac palatia, domos, caſalia, & reliqua bona ex ipſorum labore, vel induſtria, non autem ex fructibus, & prouentibus Eccleſiaſticis acquiſita forent, ſtatuit, & ordinauit, eiſque facultatem, & poteſtatem teſtandi, codicillandi, legandi, concedendi, donandi, erogandi: proximioribus verò, necnon agnatis, & cognatis prædictis, etiam incapacibus, & defectum natalium patientibus, in eis, vt præfertur, ſuccedendi liberam licentiam conceſſit; Inhibuitque Camerę Apoſtolicę Clericis, & alijs ſuis, ac Curiæ, & Vrbis prædictarum officialibus, necnon Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum Eccleſiaſticorum locorum Prælatis, Capitulis, Conuentibus, Prioribus, Præpoſitis, Plebanis, Rectoribus, aliiſque quocumque nomine nuncuparentur, ne de bonis per eoſdem, vt præmittitur relictis, legatis, donatis, ſeu quouiſmodo in dicta Vrbe, vel extra infra ſpacium huiuſmodi demiſſis ſe intromittere, aut illa petere, vendicare, ſeu hęredes, & ſucceſſores decedentium perſo-

perſonarum earundem illorum occaſione inquietare, aut moleſtare quoquomodo præſumeret: ac decreuit irritum, & inane, quicquid ſecus ſuper iis per quoſcunque quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contingeret attentari, & deinde per alias ſuas litteras Motu proprio, & ex certa ſua ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine etiam perpetuo ſtatuit, & ordinauit, quòd tunc, & pro tempore exiſtentes dictæ Romanæ Eccleſiæ Camerarius, & Magiſtri ædificiorum, & ſtratarum dictæ Vrbis ad requiſitionem dominorum quorumcunque domorum, quarum porticus proſcllia, ſeu alia ædificia pro viis, ſeu plateis, & aliis locis publicis eiuſdem Vrbis earenus diruta fuerant, ac dirui contingeret, quandocunque de mandato Magiſtrorum eorumdem, ſi domini prædicti in domibus ipſis inhabitare ſoliti erant ante demolitionem eandem, & tempore demolitionis huiuſmodi factæ, & quam fieri contingeret in futurum abſque dolo, & fraude inhabitabant, & in poſterum inhabitarent, & propter huiuſmodi demolitionem iam factam, & quæ fieret, domus ipſæ effectæ eſſent, vel efficerentur in poſterum pro eorumdem dominorum ipſarum commoda receptione & inhabitatione incapaces, eſſentque iuxta eas aliquæ domus penes earum dominos minime inhabitari ſolitæ, ſed pro earum annua reſponione, vel aliis locari conuenę, ex quarum connectione cum domo huiuſmodi ſic incommoda effecta domino domus ſic incommodę effectæ aduerſus incommoditatem huiuſmodi ſuccincte valeret, tenerentur compellere illos ad quos domus ipſas, ſic vicinas legitime pertinere eis conſtaret, etiam ſi ad Eccleſias, & Monaſteria, tam virorum, quàm mulierum ordinum quorumcunque, etiam exemptorum, nemoris beneficia Eccleſiaſtica, Hoſpitalia, ac loca pia pertinerent, ad vendendum eidem domos vicinas eis, quas ſic incommodas effectas eſſe cognoſcerent, pro pretio per duos probos & expertos viros per vtramque partem eligendos determinando & declarando: ſi verò ipſum concordes eadem aſſignando pretio non eſſent, eo caſu ipſi Camerarius, & Magiſter ædificiorum, habito ipſorum dominorum iudicio, pretia eadem imponerent, & aſſignarent, & ſi forſan contingeret ex demolitione huiuſmodi duas domos ſic per earum dominos inhabitas incommodas modo prædicto effici, & inter eas eſſe alium domum per illius dominum locari ſolitam, quam quilibet dominorum vicinorum comorum prædictarum, incommoditati ſubiacentium, & ad receptionē ipſorum non ſufficientium ſibi venci, & ſuæ domui incorporari poſtularet, decerent Camerarius, & Magiſtri prædicti illi ex eis ſic penes eos vendi iubere huiuſmodi fieri mandare, quem magis indigere domo vendenda exiſtimarent: & ſi contingeret vtrumque æqualiter indigere, partem vni, & partem alteri, ſi commode diuidi poſſet, venditacerone, quæ aliter deſuper prouiderent, prout eis expedire videretur. Et ſi neutram dominorum vicinarum, quæ ſic inutiles iam effectæ forent ex demolitione prædicta, vel efficerentur in futurum, earum domini habitarent, ſed eas locare ſoliti eſſent: liceret etiam tunc Camerario, & Magiſtris prædictis, ſed id peteretur per alterum dominorum earundem dominum domus minus læſæ ad inſtantiam domini domus magis læſæ ad emendum dominum magis læſam, aut ſuam dominio domus magis læſę vendendum compellere, ſeu aliàs prout eis videretur prouidere, quòd ambæ domus ipſæ inutiles, & inhabitabiles non remanerent: & ſimiliter prout eis videretur, prouiderent quotiens domus ipſę ſic vicinæ, & locari ſolitæ æqualiter læſę, & incommodę effectæ, forent: Et ne ob proteruitam, & duritiem dominorum domorum, ſine quarum demolitione plateæ in eadem Vrbe neceſſariæ, & vtiles ad illius decorem de nouo ordinari, vel iam ordinatæ ampliari, & noua Palatia nouæque domus conſtrui, ſeu iam conſtructę ampliari commode nequirent, platearum earundem ordinatio, & ampliatio, ac palatiorum, & domorum de nouo conſtructio, ſeu reformatio retardentur, poſſent, atque deberēt idem Camerarius, & Magiſtri dominos domorum quarumlibet locari, non autem per ipſoſmet dominos inhabitari ſolitarum Eccleſiaſticos, & Sæculares quacumque dignitate fungentes cogere ad vendendum pro iuſto, & rationabili prætio, vt præmittitur ſtatuendo, Conſeruatoribus, ſeu Syndicis, eiuſdem Vrbis, domos, quas pro huiuſmodi plateis de nouo ordinandis, vel antiquis reformandis, & ampliandis neceſſarias, & vtiles eſſe cognoſcerent, idemque facerent circa alias domos per earum dominos inhabitari minime ſolitas, ſeu locari, quas vtiles, & neceſſarias eſſe putarent pro palatiis, aedibus, ſeu aliis ædificiis, tam profanis, quam Eccleſiaſticis, in eadem Vrbe de nouo conſtruendis, ſeu iam conſtructis ampliandis, ad inſtantiam perſonarum habentium iuxta illas domum, ſeu ſolum, aut locum ſalium, & volentium ſibi de nouo domos vel Palatia conſtruere, ſeu iam conſtructa ampliare: & vnius, ſeu plures in huiuſmodi inſtantia concurrerent, ille cæteris præferretur, cui domus platea, ſeu locus, de cuius venditione ageretur magis adiaceret, ſeu qui illo magis indigeret, & ex cuius ędificio plus decori eiuſdem Vrbis Conſuli ſperaretur: & ſi in omnibus paritas foret, liceret Camerario, & Magiſtris prædictis venditionem huiuſmodi pro parte alterius, aut vni ex eis in totum fieri mandare, prout eis videretur: Et voluit dictus prædeceſſor, quod in ſingulis caſibus prædictis, in illi ad quos domus & alia loca vendenda huiuſmodi pertinerent, & moniti, & requiſiti per Camerarium, & Magiſtros prædictos bis cum ſeptimo conuenienti eorum arbitrio moderando venire recuſarent, aut malitioſe differrent, Camerarius, & Magiſtri prædicti deberent vice, & nomine illorum ſic requiſitorum, & vendere recuſantium, vel differentium venditionem huiuſmodi facere, cum promiſſione, obligatione, pœnis, renunciationibus, iuramento, pactis, & cautelis conſuetis, & pretium inde proueniens recipere, & penes ędem ſacram, aut ſide, & facultatibus idoneam perſonam deponere, dominis domus, aut alterius loci ſic per eos pro tempore venditi, ſi venditionem ipſam ratam habere, & fideiiuſſores de euictione præſtare vellent, & non aliàs contiguandum, haberentque venditiones ipſæ, quas ſic per Camerarium, & magiſtros fieri contingeret, & traditiones locorum, & domorum ſic venditorum plenam roboris firmitatem, & eoſdem omnino operarentur effectus, ac ſi per

illos

illos ad quos illa tunc pertinebant factæ fuissent. Prouiderent quoque idem Camerarius, & Magistri in casibus in quibus aliquos compelli contingeret ad vendendum proponentibus noua ædificia construere, seu iam constructa ampliare velle, vt ipsi talia proponentes, ante omnia se obligarent ad inchoandum, & perficiendum huiusmodi noua ædificia modis, & formis, ac infra tempus, & sub pœnis, de quibus Camerario, & Magistris, personarum, & ædificiorum qualitate inspecta videretur, & ab illis, qui sic se obligassent, & præmissa non adimplerent, pœnas exigerent memoratas, nihilominus eos compellerent ad obseruandum promissa per eos, vel quas prius habitarent, & etiam propterea eis venditas domos alijs ædificare volentibus vendendum pro iusto, & rationabili pretio vt præfertur moderando. Et quia interdum contingebat, quod habentes domos, siue domorum sedimina, claustra, seu loca in eadem Vrbe, & illa vendere volentes, variis plerumque modis, & occasionibus illa vendere recusabant habentibus domos, sedimina, claustra, & loca illis vicina, & nonnumquam illa vendebant æmulis eorundem vicinorum, seu personis ei parum gratis, quo fiebat, vt ipsi domorum, claustrorum, & sediminum, seu aliorum locorum vicinorum domini illa emere volentes, & habere nequeuntes retraherentur persepe ab ædificatione de nouo in eorum sediminibus, & locis vicinis, ac ab ampliandis domibus, quas inibi habebant, sicque decori eiusdem Vrbis, aut saltem ipsorum vicinorum commoditari non parum detrahebatur. Etiam statuit, & ordinauit idem prędecessor, quod præfati sic vendere volentes tenerentur domos, sedimina, claustra, plateolas, & loca venalia huiusmodi vendere habentibus domos, sedimina, claustra & loca alia illis contigua pro iusto, & rationabili pretio per alios euidenter, & non fictè forsitan oblato, & si illa aliis, quam vicinis præfatis venderent: venditiones illę quoad alios, qui ea emerent, & eorum commodum nullius essent roboris, vel momenti, & haberentur pro infectis, & deberent Camerarius, & Magistri præfati ementem à possessione domus, sediminis, claustri, plateolæ, seu alterius loci sic empti, absque vlla tela iudicii, vicino instanti, & prætium rationabile offerenti, & dicto emptori si illud recipere, & emptioni per eum factæ renunciare, & ipsum vicinum iuxta Camerarii, & Magistrorum prædictorum ordinationem cautum facere vellet persoluendum deponente, amouere, & ipsum vicinum in illius possessionem inducere, perinde, ac si emptio ab ipso facta fuisset: & si forsan duo essent vicini, quibus domus, claustrum, sedimen, plateola, seu alius locus, de cuius venditione ageretur, vtilitatem, & commoditatem ferre posset, ille ex eis præferri deberet in prędmissis, quem Camerarius & Magistri præfati consideratis circumstantiis vniuersis venali domo, sedimine, claustro, solo, plateola, seu loco alio magis indigere declararent: & si æqualiter indigerent, & pro parte vni, & pro parte alteri posset exinde commoditas prouenire, vtrique proportionabiliter concederetur: si vero facta illius diuisione proportiones vtriusque fere inutiles essent, non diuideretur, sed Camerarius, & Magistri alteri eorundem vicinorum quem vellent, illam, vel illud assignarent, Camerario in Ecclesiasticas, & eo, ac Magistris præfatis in alias personas cum facultate, & potestate videlicet Cameratio per censuram Ecclesiasticam, & ipso, ac Magistris præfatis per pœnarum, & mulctarum exactionem, ac personalem districtionem, & alia iuris remedia, contradictores quoslibet, & rebelles compescendi, Executoribus desuper deputatis, prout singulis litteris prædictis plenius continetur. Et successiuè piæ memoriæ Iulius Papa Secundus, etiam prędecessor noster, motu, & scientia similibus, dictas priores litteras cum inhibitionibus, ac singulis aliis in eis contentis clausulis approbauit, & confirmauit, ac perpetuo firmitatis robur obtinere, & obseruari debere decreuit, voluit, & mandauit. Nos igitur considerantes, quantum decoris, & dignitatis Vrbi, & Curiæ supradictis, & in ædificiorum, & prædiorum, ampliatione, & salubrioris aeris amœnitate, & hominum in omni virtutum, & dignitatum genere illustrium copia, & cultu, a tempore quo dictæ litteræ emanarunt, accessit, & quod pro conseruatione, & in melius progressu Curiæ, & Vrbis prædictarum status necessaria est perpetua & inuiolabilis dictarum vsus, & obseruantia litterarum, earumque in aliquibus, quæ ipsarum etiam in suburbiis, & aliis locis dictæ Vrbi, vt præmittitur circumuicinis effectum passim impedire noscuntur, extensio, & ampliatio, cupientesque in præmissis pro virili nostra oportunum adhibere remedium, Motu simili non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera, & matura deliberatione, ac certa scientia, auctoritate Apostolica tenore præsentium omnes, & singulas litteras prędictas cum omnibus in eis contentis clausulis approbamus, & innouamus, & prætentis scripti patrocinio communimus, Decernentes eas in singulis ipsarum partibus, etiam in quibus forte hactenus in vsum receptæ non sint, debere ab omnibus perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obseruari. Et nihilominus dictorum prædecessorum inhęrendo vestigiis, cupientes ipsorum Ciuium, & Curialium, & aliorum ædificare volentium commoditatibus prouidere, vt quantotius Vrbs ipsa, ac prædia nostris prępertim temporibus, ædificiis, ac prædiis instaurentur, considerantes, quod in eadem, & eius districtu sunt multæ domus & loca sub proprietate tam diuersarum Basilicarum, & Ecclesiarum, quàm Hospitalium, & aliorum quorumcunque piorum locorum, in casum in quem domini, quibus in censum, aut emphyteusim, seu aliàs quomodolibet loca, aut domus concessa sunt, in illis ædificare vellent, vel cum aliis ad hunc effectum tantum, prout melius poterunt concordare, iuxta seriem, & tenorem litterarum recolendæ memoriæ Alexandri Papæ VI. etiam prędecessoris nostri super Via Alexandrina emanatarum, quas cum omnibus illarum inhibitionibus, decretis, clausulis, & mandatis approbamus, & innouamus, ac ad quęcumque Vrbis, & prædiorum loca ad hunc effectum extendimus, & ampliamus, Earundem tamen Basilicarum, Ecclesiarum, & aliorum quorumcunque etiam piorum locorum non solum indemnitati, sed vtilitati prouidere volentes, prout per præsentes prouidemus.

Et vt dicti domini, vel alij ad ædificandum facilius, & libentius inducantur, volumus, & decernimus, quòd ſi cenſus, vel reſponſio, & penſio annua erit in emphyteuſim perpetuam, aut cenſum perpetuum alicuius familiæ, quod tali caſu liceat illis de familia tantundem cenſuum ſimilem reſponſionem in aliam domum ſiue domos, vel poſſeſſionem, aut quæcunque alia bona ſtabilia ad dictum cenſum, vel reſponſionem conuenientia transferre, & permutare, auctа tamen decima parte: Quod etiam volumus, & decernimus de domibus, & locis, tam intra, quàm extra ipſam Vrbem infra miliaria prædicta huiuſmodi conſiſtentibus, & cæteris bonis dictarum Baſilicarum Eccleſiarum, & aliorum etiam piorum locorum diuerſis Inquilinis pro annua reſponſione, vel aliter etiam ad plures annos quibuſuis locatarijs locari, ſeu ad plures vitas, aut cum facultate denominandi vnam vel plures perſonas concedere ſolitis, ſeu conceſſis, aut in futurum concedendis, quo poſſint in illis ædificare, ſeu illa quoquomodo ampliare volentes dare, & conſignare dictis dominis, & proprietarijs alias domos, ſeu poſſeſſiones, vel quæcunque alia bona ſtabilia tantundem diuerſis inquilinis pro annua penſione cum augumento tamen decimæ, ſeu maioris partis arbitrio Camerarij, & Magiſtrorum ſtratarum, quod huiuſmodi honeſtum viſum fuerit, ac aliàs, ſeu illarum, & illorum pretia cum dicto augumento iuxta formam, & tenorem dictarum litterarum Alexandri, & pecunias inde prouenientes in alias poſſeſſiones, & bona, vel neceſſitates ipſarum Eccleſiarum, prout in dictis litteris latius continetur, conuertere: quod ſi quis id efficere recuſabit, poſſint Camerarius, & Magiſtri præfati iuxta facultates in dictis litteris Sixti, & Alexandri conceſſas cogere quæcunque Capitula, Conuentus, Hoſpitalia, & alia quæuis etiam pia loca ad faciendum dictam permutationem cum augumento dictæ decimæ partis. Et ſi inter duos, aut plures ædificare volentes lis, aut controuerſia oriri contingant, volumus, & decernimus, quòd præuentio habeat locum, quod qui primus negotiũ incæperit, & dictos dominos proprietarios primus interpellauerit, ille ſit potior, nec ab aliquo poſtea moleſtari, vel quoquomodo impediri poſſit, & valeat: quinimmo ex nunc ſit illi ius quæſitum. Et tamen ad tollendum ſcandala, ſeu controuerſias, quæ exinde oriri contingeret, ne quis poſtea dolose, & fraudulenter ob proteruiam aliquorum, & inuidiam, ſeu ipſorum commodum, ipſetumque fieri poſſet, etiam ſi plus offerrent, & alijs, vt præmittitur eſſet impedimentum, volumus, & decernimus, quod permutatio huiuſmodi cum augumento decimæ partis, & vltra, prout arbitratum fuerint, vt præfertur cenſeatur, & ſit in euidentem vtilitatem: Et ne ob huiuſmodi interpellationem domini, & proprietarij prædicti aliqua damna, ſeu incommoda patiantur, quòd liceat ipſis eaſdem ſuas domus, loca, & bona retinere: donec ſit illis cum effectu aſſignata dicta recompenſa cum augumento huiuſmodi: Et quoniam, ſicut accepimus, nonnulli ad habitandum domos, quibus illarum vicinos, pro ornatu, & ampliatione prædictis indigere conſpiciunt, de nouo ſe conferunt, vel illas inſtaurari, aut refici faciunt, vt quod eis directe non licet, hac ſaltem via obliqua dictæ Vrbis decori, & vtilitati obuient, vel illa augere deſiderantes ad domos ipſas longe plus iuſto pretio emendum neceſſitate compellant: auctoritate, & tenore præmiſſis declaramus omnes, & ſingulos, qui poſtquam pro parte dictorum Magiſtrorum ſuper domibus eorum per eos, tunc non habitatis, pro commoditate illis, & apud illas ædificare volentium, vt præfertur vendendis, requiſiti fuerint; domos vendendas huiuſmodi de nouo habitare, aut inſtaurari, vel refici, non tamen à fundamentis facere, incœperint, ad illas vendendum, iuxta dictarum Sixti Prædeceſſoris poſteriorum litterarum tenorem, perinde, ac ſi ad eas ſic de nouo habitandum ſe non contuliſſent, illaſue inſtaurari, aut refici facere non incœpiſſent, per Camerarium, & Magiſtros præfatos cogi, & compelli poſſe, atque debere, tam in præteritis, quàm in futuris: ac volumus ea omnia, quæ per Sixtum prædeceſſorem præfatum ſuper venditionibus, & diuiſionibus domorum, arearum, ſiue platearum intra Vrbem conſiſtentium in fauorem perſonarum de nouo ædificare, aut conſtructa ædificia, & prædia ampliare volentium, ab inuitis dominis, ſeu etiam eorum nomine faciendis prouide ſunt diſpoſita, etiam extra Vrbem in locis vltra prædicta miliaria non diſtantibus, in quibus ab aliquot citra annis multa, & ſpecioſa viridaria, viuæ, & alia non minus pulchra quam vſui humano vtilia, & neceſſaria, receſſus, & ædificia ſurgere incœperunt, vicem ſibi vendicare, & effectum fortiri debere, vbi, & quotiens eiſdem Camerario, & Magiſtris videbitur vtilitati, vel ornatui publico expedire. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac quibuſuis facultatum, & licentiarum teſtandi, & aliàs diſponendi inter viuos, vel in vltima voluntate de bonis, & rebus per Eccleſias, & alia Eccleſiaſtica, & pia loca, illorumue fructus, redditus, & prouentus pro tempore acquiſitis perſonis Eccleſiaſticis ſecularibus per Sedem Apoſt. quomodolibet conceſſarum reuocationibus, reductionibus, modificationibus ſuſpenſionibus, & alijs contrarijs diſpoſitionibus, etiam per viam perpetuæ conſtitutionis ex quibuſuis etiam in fidei, aut Terræ Sanctæ contra Infideles, & fabricæ dictæ Baſilicę ſubſidium, aut alijs quantumlibet maximis, & vrgentiſſimis, ac neceſſarijs cauſis, etiam motu, & ſcientia, ac poteſtatis plenitudine de ſimilibus, & de dictorum Cardinalium conſilio etiam Conſiſtorialiter habito, & cum alijs quibuſcunque etiam derogatariarum derogatorijs, & talibus clauſulis irritantibus, declarationibus, reſtitutionibus, reintegrationibus, & decretis, quod illis non poſſit modo aliquo derogari, per præfatos, & quoſcumque Romanorum Pontifices ſimiliter prædeceſſores noſtros, ac nos, & Sedem prædictam factis, & facieudis, quibus omnibus, illorum tenores, ac ſi de verbo ad verbum inſererẽtur præſentibus, pro ſufficienter expreſſis habentes, harum ſerie motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſupradictis ſpecialiter, & expreſſe derogamus, & ad præſentium, & dictarum Sixti, Alexandri, Iulij, & aliorum prædeceſſorum litterarum, & contentorum omnium in eis obſeruatio-

tionem nos, ſucceſſoreſque noſtros æque, & abſque vlla differentia teneri, ac ſi ea ſolemni dilectorum filiorum Pauli Colæ, Iohannis, & Franciſci de Veteranis, ac Iuliani de Loris Conſeruatorum Cameræ, & Antonij de Zocchulis Prioris Capitum Regionum dictæ Vrbis, ac Marci Antonij de Alterijs, & Iacobi de Fraiapanibus Magiſtrorum ædificiorum, & viarum dictæ Vrbis, pro dilectis filijs Populo Romano, & ipſius nomine ſtipulatione deſuper præcedente, nos, & ſucceſſores noſtri præfati eiſdem Populo conceſſiſſemus, & cum eis ſuper his omnibus, & ſingulis contraxiſſemus decernimus, & declaramus, cæteriſque contrarijs, quibuſcunque. Et quia difficile forſan foret præſentium litterarum notitiam ad quaſcunque perſonas deuenire, eadem Apoſtolica auctoritate volumus, & decernimus, quod tranſumptis præſentium litterarum, etiam per impreſſionem factis, ſubſcriptione, & ſigillo dilectorum filiorum Conſeruatorum Cameræ Almæ Vrbis noſtræ munitis eadem fides vbicunque adhibeatur, quæ ipſis originalibus litteris quibuſcunque in locis adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, innouationis, communitionis, decreti, extenſionis, ampliationis, prouiſionis, voluntatis, declarationis, & derogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ, Milleſimo quingenteſimo decimoſexto, Quarto Non. Nouembris, Pontificatus Noſtri Anno Quarto.

R. Epiſcopus Oſtien. Cardinalis S. Georgii Camerarius.
P. Cardinalis S. Euſebii.
Viſa A. Cardinalis S. Praxedis.

PII QVARTI.

Confirmatio Iuriſdictionis, & facultatum DD. Magiſtrorum Viarum, cum pluribus aliarum litterarum declarationibus, ac ampliationibus, ad vtilitatem, & decorem Almæ Vrbis.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

INTER multiplices curas quæ mentem noſtram vndequaque ſolicitant, illi ſumma ope iampridem incumbendum nobis eſſe ſtatuimus, vt Almam Vrbem noſtram perpetuam Vicarii Chriſti, ſpiritualiſque Imperij Sedem longe fœlicioribus, quam priſcum illud temporale parum fuerat, auſpiciis ſtabilitam, communemque totius Chriſtiani Populi Patriam, ſicut bonis moribus, omnique virtutum genere perornatam, ita templorum, & aliarum tam Sacrarum, & publicarum, quàm priuatarum ædium, plateārum, & viarum pulchritudine. Necnon murorum, propugnaculorumque firmitate decoratam, ac etiam pomeriis ſuis longe, lateque prolatis inſigniter ampliatam, cum Dominus huic noſtræ peregrinationi modum duxerit imponendum: relinquamus, & vt hæc votis noſtris reſpondeant, eorum curam, ſolicitudinemque egregiorum Ciuium prudentiæ libenter committimus, qui ſciant, velint, & valeant id muneris, & diligenter amplexari & fideliter exercere. Dudum ſiquidem fœlicis recordationis Sixtus Papa Quartus prædeceſſor noſter, cupiens ipſius Vrbis decori, & vetuſtati in ſuis ſtructuris, & ædificiis, ac ampliationi, & dilatationi conſulere. Motu proprio, & ex certa ſcientia ſua, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine perpetuo ſtatuit, & ordinauit, quod pro tempore exiſtentes Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Camerarius, & Magiſtri ædificiorū, & Stratarum Vrbis ad requiſitionē dominorū quorumq; domorum, quarum porticus, proſellia, ſeu alia ædificia pro viis, ſeu plateis, & aliis locis publicis eiuſdem Vrbis eatenus diruta fuerant, ac dirui contingeret. Et quandocunque de mandato Magiſtrorum eorundem, ſi domini prædicti domos ipſas inhabitare ſoliti erant ante demolitionem, tempore demolitionis huiuſmodi factæ, & quam fieri contigerit in futurum, abſque dolo, & fraude inhabitabant, & in poſternum inhabitarent: Et propter demolitionem huiuſmodi iam factam, & quæ fieret domus effectæ eſſent, vel in poſterum efficerentur pro eorundem dominorum commoda receptione, & in habitatione incapaces, eſſentque iuxta eas aliquæ domus per earum dominos minimè inhabitari, ſed pro earum annua reſponſione, vel aliàs locari ſolitæ, ex quarum coniunctione cum incapaci effecta domo huiuſmodi domino illius aduerſus incommoditatem huiuſmodi ſubueniri poſſet, tenerentur compellere dictarum domorum vicinarum dominos, etiam ſi ad Eccleſias, & Monaſteria tam virorum, quàm mulierum, ordinum quorumcunque, etiam exemptorum, Necnon Beneficia Eccleſiaſtica, Hoſpitalia, & alia pia loca pertinerent, ad eas vendendum dominis truncatarum domorum pro pretio per duos probos, & expertos viros per vtramque partem eligendos determinando, & declarando. Si verò hi duo concordes in

eodem

eodem pretio aſſignando non eſſent, eo caſu ipſi Camerarius, & Magiſtri, habito ipſorum dominorum iudico, pretium imponerent, & aſſignarent. Et ſi forſan contingeret ex demolitione huiuſmodi duas domos, ſic per earum dominos inhabitatas, incommodas modo præmiſſo effici, & inter eas aliam adeſſe domum locari ſolitam, quam vterque dominus dictarum duarum domorum demolitionem paſſarum, & incapacium effectarum ſibi vendi, & ſuæ domui incorporari poſtularet: deberent Camerarius, & Magiſtri præfati illi ex eis venditionem huiuſmodi fieri mandare, quem magis indigere domo vendenda exiſtimarent. Et ſi ea forſan vterque æqualiter indigeret, partem vni, & partem alteri, ſi commode diuidi poſſet, vendi facerent, aut aliàs deſuper prouiderent, prout eis expediri videretur, & ſi domos imminutas huiuſmodi domini ſui non habitarent, ſed eas locare soliti eſſent, liceret etiam tunc Camerario, & Magiſtris præfatis, ſi id peteretur per alterum dominorum domorum earumdem, dominum domus minus læſæ, ad inſtantiam domini domus magis læſæ, ad emendum domum magis læſam, aut ſuam domino domus magis læſæ vendendum compellere, ſeu aliàs, prout eis videretur prouidere, quod ambæ domus ipſę inutiles & inhabitabiles non remanerent: & ſimiliter, prout eis videretur, prouiderent, quoties domus ipſæ ſic vicinæ, & locari ſolitę æqualiter læſæ, & incommodæ effectæ forent. Et ne ob proteruiam, & duritiem dominorum domorum, ſine quarum demolitione platę in eadem Vrbe neceſſariæ, & vtiles, ad illius decorem de nouo ordinari, vel iam ordinatæ ampliari, & noua Palatia, nouæque domus conſtrui, ſeu iam conſtructæ ampliari commode nequirent, Platearum earundem ordinario, & ampliatio, ac Palatiorum, & domorum de nouo conſtructio, ſeu reformatio retardarentur poſſent, atque deberent ijdem Camerarius & Magiſtri dominos domorum quarumlibet locari, non autem per ipſoſmet Dominos inhabitari ſolitarum, Eccleſiaſticos, & ſeculares quacunque dignitate fungentes cogere ad vendendum pro iuſto, & rationabili pretio, vt præmittitur ſtatuendo, Conſeruatoribus, ſeu Syndicis eiuſdem Vrbis domos, quas pro huiuſmodi Platcis de nouo ordinandis, vel antiquis reformandis, & ampliandis neceſſarias, & vtiles eſſe cognoſcerent: idemque facerent circa alias domos per earum dominos inhabitari minime, ſed locari ſolitas, quas vtiles, & neceſſarias eſſe putarent pro Palatiis, domibus, ſeu alijs ędificijs, tam profanis, quam Eccleſiaſticis, in eadem Vrbe de nouo conſtruendis, ſeu iam conſtructis ampliandis, ad inſtantiam perſonarum habentium iuxta illas domum, ſeu ſolum aut alium locum, & volentium ibi de nouo domos, vel Palatia conſtruere, ſeu iam conſtructa ampliare. Et ſi duo, ſeu plures in huiuſmodi inſtantia concurrerent, ille cæteris prę ferretur, cui domus, platea, ſeu locus, de cuius venditione ageretur, magis adiaceret, ſeu qui illo magis indigeret, & ex cuius ædificio plus decori eiuſdem Vrbis conſuli ſperaretur: & ſi in omnibus paritas foret, liceret Camerario, & Magiſtris prętatis, venditionem huiuſmodi pro parte vni, & pro parte alteri, aut vni ex eis in totum fieri mandare, prout eis videretur. Volens, quod in ſingulis caſibus prædictis, ſi illi, ad quos domus, & alia loca vendenda huiuſmodi pertinerent, biſque moniti, & requiſiti per camerarium, & Magiſtros præfatos cum termino conuenienti eorum arbitrio moderando vendere recuſarent aut malitioſè differrent, Camerarius, & Magiſtri prętati, vice, & nomine illorum ſic recuſantium, vel differentium, venditionem huiuſmodi facere cum promiſſione, obligatione, pœnis, renunciationibus, iuramento, pactis, & cautelis conſuetis, & pretium inde proueniens recipere, & penes ædem ſacram, aut fide, facultatibus idoneam perſonam deponere deberent, dominis domus, aut alterius loci ſic per eos pro tempore venditi, ſi venditionem ipſam ratam habere, & fideiuſſores de euictione præſtare vellēt, & non aliàs cōſignan haberentque venditiones, ipſæ, quas ſic per Camerarium, & Magiſtros fieri contingeret, & traditiones locorum, & domorum ſic venditarum plenam roboris firmitatem, & eoſdem omnino operarentur effectus, ac ſi per illos, ad quos illa tunc pertinebant, factæ fuiſſent. Prouiderent quoque ijdem Camerarius, & Magiſtri, in caſibus, in quibus aliquos compelli contingeret ad vendendum proponentibus noua ædificia conſtruere, ſeu iam conſtructa ampliare ſe velle, vt ipſi talia proponētes ante omnia ſe obligarent ad inchoandum, & perficiendum huiuſmodi noua ædificia modis, & formis, ac infra tempus, & ſub pœnis, de quibus ipſis Camerario, & Magiſtris, perſonarum, & ædificiorum qualitate inſpecta, videretur, & ab illis, qui ſic ſe obligaſſent, & præmiſſa non adimplerent, pœnas exigerent memoratas. Et nihilominus eos compellerent ad obſeruandum promiſſa per eos, vel quas prius habitarent, & etiam propterea eis venditas domos aliis ædificare volentibus vendendum, pro iuſto, & rationabili pretio, vt præfertur moderando. Et quia interdum contingebat, quod habentes domos, ſiue domorum ſedimina, clauſtra, ſeu loca in eadem Vrbe, & illa vendere volentes variis plerumque modis, & occaſionibus illa vendere recuſabant habentibus domos, ſedimina, clauſtra & loca, illis vicina, & nonnumquam illa vendebant æmulis eorundem vicinorum, ſeu perſonis eis parum gratis, quo fiebat, vt ipſi domorum, clauſtrorum, & ſediminum, ſeu aliorum locorum vicinorum domini illa emere volentes, & habere nequeuntes retraherentur perſæpe ab ædificatione de nouo in eorum ſediminibus, & locis vicinis, ac ab ampliandis domibus, quas inibi habebant: ſicque decori eiuſdem Vrbis, aut ſaltem ipſorum vicinorum commoditati non parum detrahebatur: Statuit etiam, & ordinauit idem Sixtus prædeceſſor, quòd præfati ſic vendere volentes, tenerentur domos, ſedimina, clauſtra, plateolas, & loca venalia huiuſmodi vendere habentibus domos ſedimina, clauſtra, & loca alia illis contigua, pro iuſto, & rationabili pretio, per alios euidenter, & non ficte forſan oblato, & ſi illa aliis quam vicinis præfatis venderent, venditiones illæ, quoad alios, qui ea emerent, & eorum commodum, nullius eſſent roboris, vel momenti, & haberentur pro infectis: deberentque Camerarius, & Magiſtri præfati ementem à poſſeſſione domus, ſediminis, clauſtri, plateolæ, ſeu alterius loci, ſic

empti

empti, abſque ulla tela iudicii, vicino inſtante, & pretium rationabile offerente, & dicto emptori, ſi illud recipere, & emptioni per eum factæ renunciare, & ipſum vicinum iuxta Camerarii, & Magiſtrorum præfatorum ordinationem cautum facere vellet, perſoluendum deponente, amouere, & ipſum vicinum in illius poſſeſſionem inducere, perinde ac ſi emptio ab ipſo facta fuiſſet. Et ſi forſan eſſent duo vicini, quibus domus, clauſtrum, ſedimen, plateola, ſeu alius, locus de cuius, venditionis ageretur, vtilitatem, vel commoditatem afferre poſſet, ille ex eis præferri deberet in præmiſſis, quem Camerarius, & Magiſtri præfati conſideratis circunſtantiis vniuerſis, venali domo, ſedimine, clauſtro, ſolo, plateola, ſeu alio loco magis indigere declararent. Et ſi æqualiter indigerent, & pro parte vni, & pro parte alteri poſſet exinde commoditas prouenire, vtrique proportionabiliter concederetur. Si vero facta illius diuiſione, portiones vtriuſque ferè inutiles eſſent, non dinideretur, ſed Camerarius, & Magiſtri, alteri eorundem vicinorum, quem vellent, illam, ſeu illud aſſignarent, Camerario in Eccleſiaſticas, & eo, ac Magiſtris præfatis in alias perſonas, cum facultate, & poteſtate videlicet Camerario per cenſuram Eccleſiaſticam, & ipſo, ac Magiſtris præfatis per pœnarum, & mulctarum impoſitionem, ac perſonalem diſtrictionem, & alia iuris remedia, contradictores quoslibet, & rebelles compeſcendi, Executoribus de ſuper deputatis: Et ſucceſſiuè piæ me. Leo Papa X. etiam prædeceſſor noſter conſiderans, quantum decoris, & dignitatis Vrbi, & Curiæ Romanæ ſupradictis in adificiorum, & prædiorum ampliatione, & ſalubrioris aeris amœnitate, & hominum in omni virtutum, & dignitatum genere illuſtrium copia, & cultu a tempore, quo litteræ ipſius Sixti prædeceſſoris ſuper præmiſſis emanauerint, accellerat; Motu, & ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſimilibus, litteras Sixti Quarti, huiuſmodi cum omnibus in eis contentis clauſulis per ſuas litteras approbauit, & innouauit. Decernens eas in ſingulis partibus ſuis etiam, in quibus fortè hactenus vſui receptæ non fuerant, ab omnibus perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obſeruari. Et nihilominus præfati Sixti prædeceſſoris veſtigiis inhærens, ipſorumque Ciuium, & Curialium, ac aliorum ædificare volentium commoditatibus prouidere cupiens: inter alia (quoniam ſicut acceperat, nonnulli ad habitandum domos, quibus illarum vicinos pro ornatu, & ampliatione ſupra dictis indigere conſpiciebant, vel illas inſtaurari, aut refici faciebant, vt quod eis directo non licebat, hac ſaltem via aliqua dictæ Vrbis decori, & vtilitati obuiarent, vel illa augere deſiderantes ad domos ipſas longe plus iuſto pretio emendum, neceſſitate compellerent) auctoritate Apoſtolica præfata declarauit, omnes, & ſingulos, qui poſtquam pro parte dictorum Magiſtrorum ſuper ſuis domibus per eos tunc non habitaris pro commoditate in illis, & apud illas ædificare volentium, vt præfertur, vendendis requiſiti forent, etiam ſi domos vendendas huiuſmodi de nouo habitare, aut inſtaurari, vel refici, non tamen à fundamentis, facere incœpiſſent, ad illas vendendum iuxta dictarum Sixti prædeceſſoris litterarum tenorem, proinde ac ſi ad eas de nouo habitandum ſe non contuliſſent, illaſuè reſtaurari, aut refici non feciſſent, per Camerarium, & Magiſtros præfatos cogi, & compelli poſſe, atque debere, tam in præteritis, quam futuris. Et generaliter volens ea omnia, quæ per Sixtum prædeceſſorem præfatum ſuper venditionibus, & diuiſionibus domorum, arearum, ſiue platearum intra Vrbem conſiſtentium, in fauorem perſonarum de nouo ædificare, aut conſtructa ædificia, & prædia ampliare volentium, ab inuitis Dominis, ſeu etiam eorum nomine faciendis prouide diſpoſita fuerant, etia extra Vrbem in locis ab illa vltra decem milliaria non diſtantibus, vicem ſibi vendicare, & effectum ſortiri debere, vbi, quoties eiſdem Camerario, & Magiſtris videretur vtilitati, vel ornatui publico expedire: aliasque, & alia tam Sixtus, quam Leo prædeceſſores præfati volnerunt, ordinarunt, ſtatuerunt, conceſſerunt, induſerunt, mandarunt, decreuerunt, & diſpoſuerunt, prout in ſingulis illorum litteris præfatis, quarum tenores, & datam, ac ſi de verbo ad verbum inſererētur præſentibus, pro expreſſis, & inſertis haberi volumus, plenius continetur. Nos autem eiſdē Almę Vrbis ornatui, ampliationi, decori, & pulchritudin, aeriſque ſalubritati non minus, quam ipſi prędeceſſores conſiluerunt, quantum in nobis eſt conſulere, Et quemadmodum illam Ciuitatem noſtrā Piam ampliauimus, mœnibuſque ac propugnaculis munuimus, eam quoq; vt munitam, ita etiā ornatam, ac ſpecioſam reddere cupientes eorundem prædeceſſorum veſtigiis inhærēdo ſimiliter Motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, ac de pari poteſtatis plenitudine, ſingula Sixti, & Leonis prædeceſſorum eorundem litteras prædictas cum ſupradictis, ac etiam alijs omnibus, & ſingulis in eis contentis clauſulis, ac inde ſequuta quæcunque, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium perpetuò confirmamus, approbamus, & innouamus. Decernentes eaſdem litteras in omnibus, & ſingulis illarum partibus, etiam hic non expreſſis, etiam in quibus forſan hactenus vſu receptæ non ſunt, ſeu non eſſe dici poſſent, perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter, & ad vnguem ab omnibus obſeruari debere, ac omnes, & ſingulos ad illarum obſeruationem omnino teneri, efficaciter obligatos exiſtere, & cenſeri, ac ad id opportunis iuris, & facti remediis, etiam per cenſuras, & pœnas in eiſdem litteris appoſitas, & inflictas, cogi poſſe, & etiam debere. Præterea cum non ſine animi noſtri diſplicentia intellexerimus ea, quæ per præfatos prædeceſſores in prænarratis litteris pro publico Almæ Vrbis commodo, & honore ordinata fuere, contrarium ſortiri effectum. Quandoquidem licet, iuxta earum tenorem in præmiſſis, & forſan certis alijs ibi expreſſis caſibus, Camerarius, & Magiſtri viarum, qui pro tēpore fuerunt, quàm plures ad domos ſuas, vicinis ſe ibi ædificare velle dicentibus, ſeque id facturos etiam cum obligatione promittentibus, vendendum coegerint, multi tamen emptores huiuſmodi obligationibus per eos ad noua ædificia inchoandum, & perficiendum, ſeu iam conſtructa ampliandum, pactis, modis, & formis, ac ſub pœnis in ſententijs Camerarij, & Magiſtrorum viarum, iuxta formam dictarum litterarum promulgatis contentis non obſtantibus, poſtquam

dictas

dictas domos antiquis dominis electis habuerunt, noua ædificia per ſe promiſſa facere, ſeu iam conſtructa ampliare non curarunt, memoratas prædeceſſorum præfatorum conſtitutiones, & antiquos domorum dominos ſimul eludendo, & pœnas præfatas damnabiliter incurrendo: indignationibus huiuſmodi, vt par eſt, prouidere volentes, eiuſdem auctoritate, & tenore ſtatuimus, volumus, & ordinamus; vt qui infra ſex menſes à die publicationis præſentium promiſſionis per eos a viginti annis citra factas, & in futurum faciendas, non adimpleuerint, ac propterea pœnas iuxta formam dictarum litterarum incurrerint: manu Regia ad ſolutionem pœnarum huiuſmodi per Camerarium, & viarum Magiſtros præfatos cogantur: quarum pœnarũ vna fabricæ, ſeu munitioni murorum Ciuitatis noſtræ Piæ, & altera medietates Camerario, & viarum Magiſtris præfatis applicentur: Et nihilominus ipſi eluſores ad dictas domos pro eodemmet pretio, quo illas emerunt, primis dominis retrouendendum à Camerario, & Magiſtris præfatis cogi poſſint. Et quum pluries hactenus ſit in litteris Sixti prædeceſſoris huiuſmodi dubitatum, an domini vendere volentes deberent requirere vicinos ſuper venditionibus domorum, plateolarum, ſediminum, ſituum, vel Caſalenorum ipſis vicinis contiguorum per eoſdem dominos faciendis: ad obuiandum litibus, quæ ex hac cauſa deinceps oriri poſſent, hac noſtra perpetuo valitura ſanctione ſtatuimus, & ordinamus: vt in futurum, ſiue vicinus requiſierit prius venditorem, ſeu vendere volentem ſuper venditione domus, plateolę, ſediminis, ſitus, vel Caſaleni, ſiue non requiſierit: ſemper ad hoc, vt venditio alijs, quàm vicinis facta, vel facienda valida ſit, ſuumque ſortiatur effectum; venditor, ſiue emptor domus huiuſmodi vicinum ipſo perſonaliter reperto, ſi haberi poterit, per vnum, ſin autem facta diligentia perſonaliter reperiri commode non poterit, per duos ex mandatarijs, vel noſtris Curſoribus, domi dimiſſa copia; in abſente vero per edictum publicum requirere, vel requiri facre debeat, & teneatur, an ipſe vicinus vel domũ venditam, ſeu venalem huiuſmodi pro pretio per dictum emptorem, ſeu emere volentem non vicinum verè, & non fictè oblato, ſoluto, aut promiſſo, & cum eiſdemmet pactis, & conuentionibus. Qua quidem requiſitione, ſeu intimatione per venditorem, ſeu emptorem ſic facta; ſi vicinus, aut vicini, ſi plures fuerint, intra quindecim dies non acceptauerint, & ſummam cum emptore, ſeu emere volente vicino conuentam non promiſerint, & de fabricando ad certam ſumma arbitrio Magiſtrorum viarum. ſub certa pœna eiſdem Magiſtris beneuiſa ſe non obligauerint, & deinde intra alios quindecim dies dictam ſummam realiter, & cum effectu, ſi vere, & realiter in primo inſtrumento, vel contractu fuerit ſoluta, non ſoluerint, & ſi nondum fuerit ſoluta, omnia in eodem primo inſtrumento, vel contractu, aut obligatione, vel conuentione contenta non adimpleuerint; tunc venditio alijs, quàm vicinis facta, vel facienda huiuſmodi firma, & valida remaneat. Sin verò præfata intimatio modo, quo ſupra facta non fuerit, tunc venditio, iuxta præfatarum Sixti prædeceſſoris litterarum formam, facta pro vicino intelligatur. Et ſi prædicta intimatio facta nõ fuerit, volumus, quod ad reſciſſionem primi inſtrumenti huiuſmodi venditionis vnuſquiſque vicinorum prædictorum ſemper, & quandocunque admittatur, nec illi via ſit præcluſa, niſi poſt annum a die ſcientiæ venditionis, quam ſcientiam declaramus ſufficere tantum in generali, nempè ſcire rem fuiſſe venditam, etiam quod pretium, & aliæ qualitates fuerint ignoratæ. Et concurrentibus in cuiuſuis, ſeu quorumuis domorum, plateolarum, ſediminum, ſituum, & catalenorum emptione, inquilino, & vicino, ipſe vicinus eidem inquilino, ac alias ſeruata præinſertarum litterarum forma omnino sẽper præferatur, & præferri debeat. Et ad obuiandum ſimulationibus, & fictionibus, quæ plerunq; in ſimilibus inſtrumentis venditionum, etiam forſan ad eludendum huiuſmodi noſtras, & noſtrorum prædeceſſorum ordinationes, inter venditores, & emptores præcipuè exprimendo maius pretium in inſtrumento, quàm verè, & realiter ſit ſolutum, vel conuentum, intercedere conſueuerunt; volumus, quòd venditiones, in quibus huiuſmodi ſimulationes, præſertim circa pretij quantitatem interuenerint, omnino nullæ ſint; & nihilominus, tàm pretium per emptorem ſolutum, vel promiſſum, quàm res ſic vendita ad nos, & Sedem Apoſtolicam eo ipſo deuoluatur, pro vna fabricæ Ciuitatis noſtræ Piæ, ſeu illius murorum, & pro altera medietatibus Camerario, & Magiſtris præfatis irremiſſibiliter applicanda, prout ex nunc applicamus. Et inſuper pro maiori officij dilectorum filiorum Horatij Nari, & Hieronymi Pichi, modernorum, & ſucceſſorum ſuorum pro tempore exiſtentium Magiſtrorum viarum dictæ Vrbis dignitate, ſimul & auctoritate: Ac ad obuiandum cauillationibus, quæ in dies ſuper eorũ officio, & priuilegijs, ac facultatibus ſuis ſubindè emergere poſſent: omnia, & ſingula, ac quęcunque priuilegia, facultates, gratias, prærogatiuas, & indulta Magiſtris viarum, Vrbis, eorumque officio huiuſmodi per præfatos, & quoſuis alios Roman. Pontifices prædeceſſores noſtros, ac etiam per Nos, & dictam Sedem hactenus quomodolibet, & ſpecialiter per vnam Motus proprij ſchedulam à piæ mem. Paulo Papa III. ſimiliter prædeceſſore noſtro editam, incipientem, Inter alias innumerabiles, & graues, conceſſa; in primis, & ante omnia eiſdem auctoritate, & tenore approbantes: ſimiliter perpetuo ſtatuimus, ordinamus, decernimus, & declaramus, quòd quælibet pars, & clauſula, ſiue conſtructio tam ſupradictorum per Sixtum, & Leonem, ac Paulum, ac quorumuis aliorum per quoſcunque alios Romanos Pontifices prædeceſſores, & etiam reſpectiuè ſucceſſores noſtros, ac Nos, & Sedem eandem editorum, & quandocunque edendorum litterarum, & etiam pati motu ſignatorum reſcriptorũ, officium, & facultates Magiſtrorum viarum Vrbis huiuſmodi quomodolibet concernentiũ reſpicientiũ ſicubi sẽſus erit, vel videbitur eſſe dubius, ſemper in dictæ Vrbis fauorem, & ornatum intelligatur, accipiatur, & interpretetur, ac intelligi, accipi, & interpretari, & ita à Camerario, & Magiſtris præfatis in cauſis coram eis vertentibus iudicari, & diffiniri debeat; iuſque ipſum in litteris, & reſcriptis præfatis, ſi opus ſit, fauorabile, non autem odioſum ſit, & eſſe cenſeatur, & etiam

ad

ad effectum præfatum casu dicatur comprehensus, potius quam extensus, quacunque interpretatione, sensu, intelligentia, opinione, aut alia re in contrarium quomodolibet faciente non obstante. Et præterea, ne fabricare, suaque ædificia ad Vrbis ornatum ampliare volentes, propter loci defectum (cum interdum domos vicinas, locari solitas, quas eis vigore litterarum prædictarum emere liceat, non habeant; sed domus ipsæ vicinæ à propriis illarum dominis sint habitatę) à suo proposito abstrahantur, & non possint propter situs carentiam fabricas, & palatia, siue domos, vt aiunt requadrare; ideò statutum dicti Sixti prædecessoris super domorum locari solitarum dominis, ad illarum venditionem vicino, seu vicinis fabricæ, domumque, seu domos suas ampliare volentibus facienda compellendis, vt præfertur editam, ad quascunque domos, hortos, terrena, etiam per proprios eorum dominos inhabitari solita; casu quo videlicèt vicinus palatium, aut aliquam magni momenti fabricam, domum, hortū, seu terrenum vicini à duobus lateribus ad minus circumdantem, & domus, horti, vel terreni conuicini pretium, seu valorem quadruplo excedentem inchoauerit, seu inchoatum perficere voluerit, etiam si tales domus, horti, & terrena quorumuis Monasteriorum, Ecclesiarum, vel Hospitalium, vel aliorum piorum locorum, extra tamen septa Monasteriorum, Ecclesiarum, aut piorum locorum huiusmodi, dictisque monasteriis, & aliis locis pijs minimè contigua existant; ita quòd statutum Sixti huiusmodi non solum in locari, sed etiã casu prędicto in per proprios eorum dominos habitari solitis, domibus, hortis, & terrenis locum omnino habeat, & ad vnguem obseruari debeat: ac domini domorum, hortorum, & terrenorum ipsorum etiam per eos habitatorum, ad illorum venditionem vicino, seu vicinis huiusmodi fabricam construere, seu perficere volenti, seu volentibus, & etiam in domo fabricanda, seu ampliada non habitantibus, nec habitare solitis, per Camerarium, & Magistros Viarum prætactos pro pretio æstimando, & plus decima illius parte, & aliàs iuxta litterarum Sixti, & Leonis huiusmodi formã & tenorem faciendam arbitrio dictorum Camerarij, & Magistrorum, per eos etiam manu Regia cogi, & compelli possint. Et insuper idem Sixti prædecessoris statutum ad Calalena per plures pro inuiuiso possessa, & in maximum Vrbis detrimentum plerumque diruta, vel discooperta, ita quòd ipsi omnes consortes eorundem Calalenorũ possessores ad dicta Calalena restaurandum, & cooperiendum, ac inibi, Magistrorum prædictorum arbitrio fabricandum, vel si, & prout eisdem Magistris melius videbitur, vno, vel pluribus ipsorum consortum fabricare volente, seu volentibus, reliqui consortes fabricare volentes, vel differentes, ad suas portiones consorti, vel consortibus fabricare volenti, seu volentibus, pro pretio per peritos æstimando, vendendum, & consors, seu consortes fabricare volens, seu volentes ad portiones prædictas emendum: aut si nullus ipsorum fabricare voluerit, ipsi omnes ad dicta Calalena vicino, seu vicinis domorum contiguarum pro pretio, vt præfertur æstimando vendendum, ac idem vicinibus, seu vicini ad illa emendum per Camerarium, & Magistros præfatos eorum arbitrio, etiam manu Regia sub pœnis sibi benevisis respectiuè cõpelli possint: & nihilominus contrauenientes caducitatis, & alias in præsentibus appositas pœnas incurrant, perpetuo extendimus, & ampliamus. Et cum multæ viæ in eadem Vrbe iamprídem de nouo inchoatæ imperfectæ remaneant, ac in pluribus earundem viarum locis non totum illæ domus; sed ne parietes quidem, seu muri constructi reperiantur, & variis in locis domus ad inuicem diuisæ distantes, separatæ, & truncatæ remaneant, in eiusdem Vrbis non modicam deformitatem, & locorum eorundem deturpationẽ, & (quod peius est) in dictis locis sic deterris, sordes, & immunditiæ passim proijciantur: Nos huiusmodi incommodis obuiare cupientes, volumus, & ordinamus, vt in omnibus, & singulis huiusmodi locis vnusquisque dominus, siue directus, siue vtilis in domo à se possessa, vel Casaleno, sic truncata, vel truncato, aut in situ, vel solo, aut alio loco suo proprio, saltem muro, seu pariete claudere, illamque, illud, vel illum infra menses à die publicationis præsentium pro tempore faciendæ, in domibus verò de nouo incidendis pro vijs, seu plateis construendis, infra sex menses à die integræ satisfactionis à Magistris, vel alijs, ipsis dominis domorum factæ computandos, muris, seu parietibus, saltem vsque ad primum solare, includere debeat, & teneatur sub pœna ad arbitrium eorundem Magistrorum viarum imponenda, per quemlibet contrauenientem eo ipso toties, quoties contrauenerit, incurrenda. Et si loca ipsa sint censualia, siue emphyteutica, & Ecclesijs, seu alijs locis, vel personis quibusuis respondentia, ipsa dictis sex mensibus elapsis, ad suos directos dominos, cum eodem onere fabricandi, seu muro claudendi, dummodo si personæ Ecclesiasticæ sint, eorum liberationem, siue affrancationem iuxta formam prædictarum litterarum faciendam non impedierint, deuoluta sint, & esse censeantur: etiam si domus, locus, & Casalena prædicta sint Ecclesiarum, Monasteriorum, seu piorum locorum quorumcunque: Et ita per quoscunque Iudices iudicari debere mandamus. Possint tamen dicti viarum Magistri eundem terminum sex mensium pro qualitate locorum, & personarum, vbi eis videbitur, prorogare. Et nihilominus, ex nunc quibusuis locorum prædictorum inquilinis, seu alijctuarijs, ne facta prius ipsis simplici dictorum Magistrorum inhibitione, locorum eorundem pensiones, vel census dominis suis sub pœna iterandæ solutionis persoluant; sed eas, & eos etiam inuitis dominis, in expensis pro præmissis necessarijs conuertant, & muros ad dictam altitudinem, si fat erit, perficiant, donec, & quousque in eisdem locis, vt præfertur, fabricatum fuerit, inhibemus pariter, & interdicimus: quodque deinceps domini conductoribus ipsis illas bonas facere teneantur: & in euentum contrauentionis, ac soluta per ipsos inquilinos, seu conductores pensione, & dicto pariter ad minus, vsque ad primum solare non perfecto, eosdem inquilinos, seu conductores de suo proprio ad dictam constructionem teneri, & obligatos esse volumus, & etiam declaramus. Et cum in domibus ita iacisis, siue de nouo incidendis earum domini per nos, ita fine gratiae ad fabricandum, vel muro claudendum, vt præfertur ad minus, vsque

ad pri-

ad primum ſolare, & multoties ipſi domini inhabitantes,ex hac cauſa maximam recipiant incommoditatem, cum ex ipſa inciſione domus ipſorum remaneant incommodæ: idcircò in caſu, & caſibus prætatis, vbi domus per dominos inhabitatæ pro viis, ſeu plateis conſtruendis inciſę fuerint,& ſic incommodæ effectę, & reſarcitæ, ibidemque intra ſex menſes, vel poſtea fabricatum fuerit; domos contiguas etiam per dominos inhabitatas, qui non fabricauerint præfatis dominis, qui fabricauerint, ſic domos inciſas dominos pręfatos vicinos, etiam habitantes, ad vendendum pro pretio per duos peritos, & in euentum diſcordiæ, per Magiſtros præfatos extimando, & plus decima illius parte, vt præfertur per Camerarium, & Magiſtros præfatos eorum arbitrio, etiam à tribus lateribus domos vicinorum non circundantes, nec duplum, nec triplum in valore excedentes, manu Regia compelli poſſe volumus, & etiã mandamus. Cumque tam inde Populo, & de Portugallo,ac Sanctiſſimæ Trinitatis, & Piæ nuncupatis, quàm aliis dictæ Vrbis viis, quamplurimi ſitus, ſeu prædia reperiantur muris, domibuſque omnino vacui; quò fit, vt viæ ipſę lateribus ſterni, ſeu pauimentari, & ad ornatum reduci nequeant; pariter ſub pœnis præfatis volumus, ſtatuimus, & ordinamus, quòd tituum prędictorum domini infra eoſdem ſex menſes in dictis ſitibus, vel muros, vt pręfertur, vel ędificia conſtruere, ſeu conſtrui facere debeant, & teneantur. Ita, quòd lapſo ſex menſium termino præfati Magiſtri viarum ſitus præfatos, in quibus, vt præfertur fabricatum non fuerit, quibuſcunque perſonis, ac pro pretio reperibili locare, & concedere; ſeu, ſi Camerario, & Magiſtris ipſis melius videbitur, ſitus ipſos quibuſcunque perſonis pro pretio huiuſmodi in manibus eorum depoſitariorum ad effectum illud poſtmodum dominis dictorum ſituum conſignandi(facta tamen per dominos præfatos ratificatione venditionis pręfatæ per Magiſtros factę, & datis idoneis cautionibus in forma, iuxta formam Statutorum Vrbis) deponendo vendere, & alienare liberè, & licitè, ac validè etiam poſſint ad effectum prædictum.Et quoniam in Alma Vrbe, quàm plurimi adſunt viculi latitudinis duorum, vel trium palmorum, aut circa, in quibus variæ ſordes, & immunditiæ continuo iniiciuntur,& muri circumcirca exiſtentes putrefactione corrupti, fœtorem cum peſtiferi, & mali aeris generatione inducunt, adeò vt tempore procedente, dicti muri corruant, & collabantur, & collapſi eijciantur, vt deinceps vnicus murus pro vtroque latere domorum contiguarum inſeruiat: ſub eiſdem pœnis, quòd de cętero nemo cuiuſcunque dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, vel conditionis exiſtens, in, vel ſuper muris huiuſmodi trabes, aut tigna, ſeu quid aliud apponere, caminos, vel quidpiam aliud conſtruere, vel murum dicti viculi eleuare, ſeu aliquod ibi ædificium fulcire, aut aliàs illis vti, vel inuti queat,nec debeat: Muratoribus vero quibuſcunque, ne de cætero ſub exilii à toto Statu Eccleſiaſtico, & bonorum ſuorum confiſcationis pœna,in dictis muris pro illarum reparatione,aut de nouo extinctione manum, & operam apponere, vel quicquam operis ibidem facere, ſeu fabricare audeant, vel præſumant: Et vlterius ad tollendos dictos, & viculos; volumus, quòd ille ex vicinis, qui primus voluerit fabricare, poſſit(habita tamen à pręfatis Magiſtris licentia, etiam abſque alicuius pretii ſolutione cuiquam facienda)eoſdem viculos ſibi aſſumere, appropriare, & vendicare, & ſuper muro ſui vicini tigna, lapides, cæmenta, & trabes, aliaque ad fabricam ſuam neceſſaria apponere, ſuamque fabricam deſuper adaptare, & vt dicitur appodiare, & aliàs eodem muro communiter cum vicino per eundem fabricare volentem, medietate dicti muri ad extimationem duorum peritorum per partes ipſas eligendorum, & in euentum diſcordiæ per Magiſtros viarum taxandi: Et quia quàm plurimæ domus eiuſdem Vrbis quaſdam paruas habent Cloacas,Clauiches vulgariter nuncupatas, in viis publicis reſpondentes, & ab ipſis domibus aquam, & immunditias in vias, & loca publica euomentes, quibuſcunque perſonis, vt infra eoſdem ſex menſes ſub dictæ caducitatis, & aliis pœnis præfatis, tàm Cloacas, quàm etiam viculos prædictos, necnon quaſcunque latrinas, ſeu cantaras, & ficcatoria, vulgo ſciaquatoria nuncupata, & piſcinas in vias publicas, & vicos, ſeu viculos, aut plateas exeuntes, & reſpondentes obſtruere, & ſi velint Cantaras in eorum Cortibus, ſeu cortilibus, & cancis, non autem in, vel ſuper viis publicis, ſeu plateis fabricare debeant; ita quòd inquilini domorum, & locorum huiuſmodi præmiſſa ex pecuniis eorum penſione, etiam inuitis dominis, & contra eorum voluntatem facere poſſint; & non facientes ad pœnam arbitrio præfatorum Magiſtrorum viarum imponendam teneantur: Et nihilominus omnes penſiones decurſas, & præfatis dominis interim contra inhibitionem eis faciendam ſolutas conſignare teneantur Depoſitario dictorum Magiſtrorum viarum, ad effectum Cloacas, aliaque præmiſſa claudendi, & cantaras, vt præfertur faciendi; inhibemus, præcipimus,atque mandamus. Et cum in viarum, quæ pro tempore fiunt, conſtructione, ordinatione, & ampliatione, ac in domorum, caſalenorum, & ſituum, ſiue partium eorum applicatione, ſeu venditione, in omnibus caſibus ſupradictis, & aliis quomodolibet, ex cauſis pręfatis occurrentibus, interdum ſit neceſſe domorum, ſeu locorum ad vſum viarum huiuſmodi inciſorum, ſeu diuiſorum partes remanentes adiudicare, & multoties propter fideicommiſſa appoſita dubitetur, ne lites,& controuerſiæ oriantur: ad tollendum igitur litium materiam, huiuſmodi fideicommiſſa ad effectum præmiſſorum,ita tamen, quòd ea, quæ fideicommiſſo ſubiecta erunt, ſic adiudicentur, quod pretia illorum in tot bonis ſtabilibus reinueſtiantur, quæ bona remaneant eidem fideicommiſſo ſubiecta eodem modo, prout dicta bona, ſic adiudicata antea ſubiecta erant, penitus, & omnino tollimus, caſſamus, & amouemus, illiſque ad hunc effectum ſufficienter, & expreſſe harum ſerie derogamus. Et cum Vrbs ipſa ædificiis, & viridarijs ornata, & ſplendida eſſe debeat, intus verò, & extra, ac propè illam adſint quam plurima Canneta deformitatem Vrbi generantia, aeriſque ſerenitatem, & ſalubritatem, ac clarum fluminis conſpectum impedientia, & etiam malè agendi opportunitatem,locumque ſubminiſtrantia;quòd quicunque tam extra per centum, & quinquagin-

ta can-

ta cannarum distantiam prope, quàm intra mœnia eiusdem Vrbis, necnon etiam in Angelica, & versus flumen in Pontis Muluij vijs nuncupatis, ac per viginti cannarum distantiam, iuxta quascunque alias vias publicas Canneta habent, illa, ac omnia Canneta intus Vrbem existentia, præter ea, quæ sunt extra vias publicas in locis absconditis, seu remotis, infra præfatos sex menses sub pœnis prædictis funditus extirpare, euellere, atque tollere, ac ad terrenum, & culturam vinearum, seu viridariorum reducere debeant: Necnon eum Angelicam, ac Castelli nuncupatas vias per vineas, & prata ad maximum Ciuitatis nostræ Piæ per nos nouiter constructæ ornatum fecerimus, intellexerimusque, quòd nonnulli parata prædicta ad Canneta, vineas, ac hortos facienda impudenter claudere cogitant, ideò quòd nullus in posterum, etiam si proprietarius existat, dicta prata ad alium vsum, præterquam ad pascua, fœnumque colligendum destinare possit, quòdque omnes, & quicunque, qui ab eo tempore, quo diuina fauente clementia ad fastigium Apostolatus apicem assumpti fuimus, huiusmodi prata restrinxerunt, ac ibi vineas, cannetas, siue hortos fecerunt, ad illa in pristinum statum, nempè ad pratum reducendum, per Camerarium, & Viarum Magistros præfatos cogi, & compelli possint, & debeant, præcipimus, & ordinamus. Et similiter, quia horti prope Vrbem consistentes propter aquarum irrigationem malum, & pestiferum solent generare aerem, & maximè in Burgo nostro Sancti Petri, ac dicta Ciuitate nostra Pia, ad cuius ornamentum, decorem, & aeris salubritatem summopere intendimus: desiderantes igitur, vt quemadmodum dictam Ciuitatem Piam muris, & propugnaculis cinximus, & ab hostilibus offensionibus securam reddidimus, ita quoque aeris salubritate non careat: statuimus, quod omnes horti existentes in pratis extra Portam Angelicam (exceptis dumtaxat cardorum vulgo carciofolorum hortis, in quibus aquarum irrigatio nullo modo fit) penitus tollantur, & aboleantur, ac ad vinearum, & pratorum vsum reducantur: sub caducitatis, quo ad dominos, & quoad inquilinos, seu affictuarios, sub exilii, & bonorum confiscationis, aliisque dictorum Magistrorum viarum arbitrio infligendis pœnis. Et quoniam in variis Almæ Vrbis locis viæ publicæ diuersis modis sunt impeditæ, & inter alia a certis scalis à Bastoni, vt vulgariter dicitur factis, & quæ multis in locis vias publicas fere per vnam cannam, & vltra occupant, in maximum earundem viarum præiudicium, & obstaculum, adeò vt duo currus concurrentes commodè pertransire nequeant: idcircò sub præmissis, & aliis arbitrio Camerarii, & Magistrorum præfatorum imponendis pœnis directè præcipiendo mandamus, vt in posterum nemo, quominus via pro duabus rhedis, Cochiis vulgariter nuncupatis, concurrentibus, lata, spatiosaque remaneat, dictas scalas audeat ita componere; sed tantummodo duos, vel tres palmos vltra tantum excedere: factas vero scalas præmissas ad dictos duos, vel tres palmos infra eosdem sex mentes sub similibus pœnis reducere, & restringere vnusquisque debeat. Muratores autem ibi aliter operantes, exilii, & bonorum confiscationis pœnas incurrere, & exoluere volumus: præterea cupientes non solum ipsam Vrbem interiorem, sed etiam illius suburbia, & circuitum, ac vineas decorari, cum nobis innotuerit nonnullos pulchras, & delicioſas vineas, ac possessiones facere, & ampliare volentes à vicinis illis terrenum, aut vineas, locari tamen, seu ad medietatem fructuum, vel aliàs dari, & concedi solitas, ad id vendere nolentibus impediri: præfatis Camerario, & viarum Magistris, vt quoscunque, siue læculares, siue Ecclesiasticos etiam si Monasteria quorumuis, etiam mendicantiũ ordinum, necnon Ecclesiæ, hospitalia, aut alia pia loca fuerint, terrena, vineas, aut canneta, locari tamen, aut ad medietatem fructuum, vel aliàs, vt supra dari solita, ab vna non solita vera locari à tribus, seu duabus partibus circundata, extra tamen septa Monasteriorum eorundem habentes, vel habentia: ad illorum in toto, vel parte, etiam pro viarum directura, & accommodatione faciendum, arbitrio dictorum Camerarij, & Magistrorum venditionem vicinis illa sic circundantibus, & ampliare volentibus pro iusto, & rationabili pretio per duos peritos per partes eligendos, & in eorum discordiæ, per prefatos Magistros, habita dictorum electorum relatione, æstimando faciendam, etiam manu Regia cogere possint, & debeant, etiam si loca ipsa non sint, vel fuerint locari solita; & absque vlla difficultate id etiam procedere volumus in vinea, canneto vel terreno, sic confinicino, vbi domus commoda pro Domini habitatione non fuerit, concedimus, & ordinamus. Necnon huiusmodi nostram ordinationem non solum ad vineas; sed etiam ad casalia intra duodecim millaria ab Vrbe consistentia, ad dictæ Vrbis ornatum, & commoditatem dominorum casalium extendimus, ac extendi debere præcipimus, & mandamus. Cumque intellexerimus multa casalia magnæ quantitatis Rubrorum habere incorporata nonnulla terrarum portiones, aut petia modicæ quantitatis Pedichæ vulgariter nominata: volumus etiam, & ordinamus, vt quicunque casale habuerit centum Rubrorum, aut minus, & hoc maximè, vbi aliquod nobile, siue commodum ædificium pro habitatione existat, & aliquam pedicham vicinam, & contiguam habeat; si ab vno latere tantum rubra centum, decem; & si à duobus, viginti; si à tribus, triginta: & si casale excedat summam centum, ad dictam ratam, vt supra, & si aliquod etiam multorum rubrorum casale in alio incorporatum existat, videlicet cum aliqua lingua, quatenus dicta lingua sit incorporata, illam sibi arbitrio dictorum Camerarii, & Magistrorum pro pretio per peritos æstimando, & aucta decima parte pluris, vendicare possit. Et insuper eisdem viarum Magistris, vt quoscunque ad scalas quaslibet extra domos, & in vijs, seu plateis publicis existentes, quarum præsertim in Regionibus Transtyberinis, & Trium maxima adest copia, & quæ vias publicas non parum impediunt, & occupant; necnon ad mœniana, aliàs Curritoria lignea, mignani vulgo nuncupata, extra muros domorum multum, vel modicum se porrigentia, & eminentia in vias publicas prospectum habentia infra annum à die publicationis presentium destruendum, & tollendum arbitrio Camerarii, & Magistrorum eorundem cogere, & compellere: Necnon domorum

inquilinis, vt penſiones per eos pro tempore debitas etiam inuitis Dominis retinere, & in expenſas pro deſtructione ſcalarum, & Curritoriorum huiuſmodi neceſſarias, abſque eo, quòd ad iteratam Dominis ſuis ſolutionem teneantur, conuertere valeant, & debeant: quinimo inquilino ipſi dictas penſiones, donec ſcalæ, & Curritoria huiuſmodi ablata fuerint, poſt ſimplicem inhibitionem eis faciendam ſuis Dominis ſub pœna ſolutionis dictis Magiſtris viarum iterato faciendę nullatenus perſoluere poſſint, quòd tamen vnicuique ferreæ, ſeu lapida mœniana, quæ vulgo Arengherias, aut Balauſtos vocant, habere liceat impune permittentes: quòdque quilibet infra annum prædictum ſuas porticus, ſeu porticalia penitus, & omnino deſtruere, & demoliri, aut muris claudere habeant; Dummodo porticus ipſę non ſint modernæ, & inſignes, iudicandæ, & dignoſcendæ iudicio eorundem Magiſtrorum viarum. Illæ vero porticus, quæ pro viarum dilatatione incidendæ erunt, ita manere tolerentur, quouſque per præfatos viarum Magiſtros exciſæ fuerint. Et præterea, quod inter caſamenta, ſeu in locis eiuſdem Vrbis habitatis non liceat cuique habere hortos, ſeu viridaria ſepibus concluſa, ſed illorum domini ſub pœnis prędictis illa muris circundare teneantur. Omneſque pontes lignei per vias publicas tranſuerſi, cum ſitum publicum occupent, & dictę Vrbis ornatum offendant, infra eiuſdem anni terminum, exceptis tantum illis, qui non in principalibus, ſed tranſuerſalibus vias aut in viculis conſiſtentes viſum, & lucem non impediunt, iudicio eorundem Magiſtrorum dignoſcendis. Et vlterius omnes pontelli in quibuſuis domibus ruinoſis in vijs, ſiue plateis exiſtentes, infra ſex menſes à die publicationis præſentium per illorum reſpectiuè dominos, ſeu inquilinos ſub pœnis præmiſſis omnino tollantur, & auferantur, auferrique debeant. Et quoniam ad dictæ Vrbis decorem, & ornatum non parum cederet, ſi vnaquæque Ars ab aliis artibus ſeparata, & in vnum collecta, ac vnita ſuis loco, & ordine collocaretur; & præcipuè illa, quæ ad victum, ſic ſparſa non eſt neceſſaria, cum artifices ipſius Vrbis, quaſi æbſque vlla diſtinctione inuicem confuſi, abſque maxima ordinis perturbatione, ornatuſque, & decoris publici præiudicio habitare noſcantur; qui, quorumque tabernæ, & officinæ, ſi in ſuis quinque locis, & vicis ſegregatis ordinarentur, tàm Vrbis, quam etiam illorum commoditatibus non parum conſuleretur, vt omnis inter eos confuſio amoueatur, & ipſi ab inuicem, iuxta ſpecies ſuas ſeparati, in quantum poterit, decorem Vrbi adferant ſimul, & commoditatem: Ideò quòd quoties, & poſtquam per Camerarium, & Magiſtros viarum huiuſmodi Artium diuiſio, & ſituatio ſtatuta, & ordinata fuerit, quicunque artifex cuiuſcunque artis, & exercitij in aliquo vico, via, aut platea dictæ Vrbis, vbi ſuæ artis exercitium magis vigeat, & conſtitutum fuerit, vt præfertur, habitare voluerit: poſſit quemcunque alium cuiuſcunque alterius à ſuo diuerſi exercitii artificem inibi commorantem, ſeu commorari volentem expellere, & eiicere, ac expelli, & eiici facere, & in illius locationes (dummodo longum tempus, ſeu ad vitam, vel generationem non ſint) factas ſubintrare pro eodem met pretio; data tamen cautione de exercendo dictam ſuam artem in dicto loco ad minus per annum, & vltra arbitrio Camerarij, & Magiſtrorum viarum præfatorum: exceptis tamen ſemper Dominis in propriis domibus habitantibus. Et ad euitandas controuerſias, poſſint ipſi Camerarius, & viarum Magiſtri ſemper, & quandocunque arbitrio ſuo decernere, & declarare, quæ ars in vno loco magis vigeat, quàm altera, ac etiam artifici inquilino, ſic pro tempore expellędo vnius menſis, aut longiorem ipſis Magiſtris beneuiſum terminum ad euacuandum præfigere. Et inſuper fines, limites, & vicos infra quos vnaquæque ars, & illius artifices ſuo ordine ſtare, & conſiſtere debeant, conſtituere, & declarare: prout, & quando eis videbitur, & placuerit, perpetuo ſtatuimus, mandamus, & ordinamus. Et quia aeris putrefactio non ſolum ex malis humoribus, & immundicijs, ſed etiam ex malis odoribus, & fœtoribus generatur: ſicque ars Candelariorum diffuſa per Vrbem tetrum putorem reddens, multum noceat Ciuitati: idcircò quemadmodum artes vaccinariorum, ſeu coriariorum, necnon artificum chordas muſicales ex animalium fibris facientium malum reddentes odorem, ad fluminis ripam ſeparatæ reperiuntur: ita & dictam Candelariorum artem, vt is putor exhalationem habeat, prope flumen ad Sixti, ſiue Quatuor Capitum, aut Sanctæ Mariæ nuncupatos, Pontes, vbi Camerario, & viarum Magiſtris præfatis magis videbitur expedire, infra menſem à die publicationis præſentium ſub confiſcationis omnium bonorum ipſorum Candelariorum, & aliis etiam in eorum perſonam arbitrio Camerarij, & Magiſtrorum præfatorum infligendis pœnis reduci; ac in locationes aliis perſonis ibi factas, prout eiuſdem Magiſtris videbitur, ſubintrare debere, volumus, & mandamus. Et quoniam Vrbs ipſa nimium eſt humiditati ſubiecta, ſicque in certis partibus ſilicibus ſtrata humidior efficiatur: propterea omnibus, & ſingulis muratoribus ſub exilij, alijſque pecuniarijs, & etiam corporalibus dictorum Magiſtrorum arbitrio infligendis pœnis, dominis vero ſub ducentorum ducatorum, vt præfertur applicandorum pœna, ne deinceps viam ſilicibus ſternere, ſeu aliquas ſilicatas ante domos ſuas facere audeant, ſeu præſumant, inhibemus. Volumus autem, quòd omnes viæ ipſius Vrbis coctilibus ſternentur lateribus, vna cum ſuis interlineis, quas guidas vocant, piperino, tiburtinis, ſiliceo lap de arbitrio dictorum Magiſtrorum, nec ſint aliquo pacto interuiſatæ; ſed in vnaquaque via ſint omnes guidæ ex piperino, Tiburtino, aut ſiliceo lapide. Et inſuper præfatis Magiſtris viarum in perpetuum, & pro decore eiuſdem Vrbis, ac ſtructura viarum principalium, præſertim intus, & extra Vrbem in via Flaminia de Populo nuncupata, infra vnum miliare, Dominos vinearum, & aliarum poſſeſſionum vijs ipſis contiguarum, ad muros, & alias pro dictarum viarum principalium ſtructura, & decore, arbitrio Camerarij, & Magiſtrorum eorundem neceſſaria conficiendum, fabricandum, & reſarciendum, vel ratam expenſarum ipſos Dominos, quemlibet ipſorum pro prædictis, & eorum ſingulis reſpectiuè quomodolibet tangentem, ſoluendum, & ſeu depoſitandum, prout ipſis Magiſtris videbitur

bitur. Et si aliquis, vel aliqui dictorum dominorum muros construere, aut alia, vt præfertur facere, vel dictam ratam soluere recusauerint, præfati viarum Magistri pro celeriori expeditione ipsos dominos, sic renitentes, & morosos ad suas vineas, siue possessiones in toto, vel parte alteri, seu aliis, pro iusto, & rationabili pretio, vt supra dictum est, extimando, vendendum, etiam manu Regia cogere, & compellere: Ac ad tollendas dispositiones ijdem Camerarius, & Magistri viarum omnes, & singulas, ac quascunque difficultates, & dubia, quæ super præmissis, aliisque omnibus, & singulis in presentibus contentis, & descriptis, ac illorum sensu, intelligentia, vel significatione oriri quandocunque contigerit, interpretari, & dissoluere arbitrio suo liberè, & licitè possint, & valeant, licentiam, facultatem, potestatem, & auctoritatem omnimodam impartimur. Præterea statuimus, & de nouo etiam ordinamus, quò in causa sternendarum viarum huiusmodi præfati Magistri sint meri Iudices, & executores, ac ab eorum decretis, & mandatis in hac parte, sicuti in causa mercedis, non possit quoquomodo, nisi facto actualiter deposito penes Notarium ipsorum Magistrorum in pecunia numerata consignando, postea actori, vel restituendo reo, prout deindè per Camerarium, seu viarum Præsidem, ad quem recursum fuerit, esset, vel erit iudicatum, appellari, vel recursus ad quempiam, etiam pro tempore existentes Camerarium, Clericos, vel Præsidentes Camerę Apostolicæ, aut quoslibet alios Iudices haberi: sed mandata præfata executioni demandari debeant, non obstantibus quibuscunque significationibus per predictos, vel quoscunque alios forsan faciendis. Et eorundem Magistrorum viarum Officium in sua auctoritate, & dignitate, prout decet, habeatur, illorumque mandata diligentius executioni demandentur, & causæ super arte muratoria pro tempore nascentes sagacius, & maturius veluti per expertos, & pro minori partium dispendio decidantur, omnes, & quascunque causas, lites, quæstiones, controuersias, & differentias, tam inter quoscunque muratores, & fornaciarios, quàm eos, & quosuis alios Artifices, aut alias, tàm Ecclesiasticas, quàm Sæculares personas super dicta arte muratoria, & rebus ad illam quomodolibet pertinentibus, ex nunc deinceps perpetuis futuris temporibus, tam actiuè, quàm passiuè mouendas, cum omnibus, & singulis suis incidentibus, dependentibus, emergentibus, annexis, & connexis, ac toto negotio principali per præfatos Horatium Narum, & Hieronymum pichum, modernos, & pro tempore existentes Magistros viarum dictæ Almæ Vrbis, qui coniunctim procedere debeant, simpliciter, & de plano, ac sola facti veritate inspecta, etiam si, & quando eis videbitur sine strepitu, & figura iudicij, nullaque tela iudiciaria seruata, etiam manu Regia procedendo, audiendas, cognoscandas, decidendas, fineque debito terminandas esse, & fore decernimus, volumus, statuimus, declaramus, & ordinamus. Non præiudicando tamen, nec derogando prædictarum Artium Consulatibus: ita tamen, quod à sententiis ipsorum Consulum non possit ad aliquod aliud Tribunal appellari, nec recursus haberi, præterquam ad Magistros viarum præfatos, & dictæ Vrbis Conseruatores, seu Camerarium nostrum. Cum potestate citandi, & inhibendi quos, quibus, vbi quando, & quoties opus fuerit, etiam per edictum publicum, constito summarie, & extraiudicialiter de non tuto accessu, vel absentia, aut latitatione, sub pecuniis, aliisque ipsorum Magistrorum viarum, & Conseruatorum respectiuè arbitrio imponendis, & moderandis pœnis, & in euentum non paritionis, inobedientes pœnas ipsas incurrisse vnica tantum citatione pręuia r declarandi, & ab eis exigendi: dictasque causas in quocunque statu reassumendi, omniaque alia, & singula desuper necessaria, seu quomodolibet opportuna faciendi, dicendi, gerendi, exercendi, & exequendi: ita tamen, quod neque Gubernator, neque Vicarius dictæ Vrbis, nebue Curiæ causarum Camerę Apostolicæ generalis Auditor, neque eiusdem Vrbis Senator, nec Præsidens Ripę, seu Ripettæ, neque (præter tamen Camerarium nostrum dumtaxat) quicunque alius, vel alij eiusdem Vrbis, vel extra eam vbilibet constituti Iudices ordinarij, vel extraordinarii, delegati, vel subdelegati, aut quæuis aliæ personæ cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, etiam si Cardinalatus honore præfulgeant, & etiam habeant Priuilegia, vel indulta, quòd ipsi sint Iudices, vel Protectores aliquarum Societatum, vel locorum, etiam priorum, aut causarum illorum, Auditores, quatenus ipsi viarum Magistri in causarum huiusmodi cognitione præuenerint, causas Artis muratorię huiusmodi nullatenus in toto, vel parte audire, cognoscere, decidere, seu se in illis quomodolibet, & quouis pretextu intromittere possint, neque debeant: & quicquid secus factum fuerit, irritum sit, & inane, ac pro infecto habeatur: & per prædictos viarum Magistros, si præuerint, vt præfertur, omnino reuocari quandocunque possit: Saluo tamen, quòd Clerici, & Præsidentes Camerę Apostolicę se in huiusmodi causis, iuxta Pauli III. Litteras prædictas dumtaxat, & non aliàs, intromittere possint, perpetuo committimus, & mandamus: ac eosdem Magistros viarum, causarum, & litium huiusmodi Iudices, & executores speciales, & generales, ita quod in eis, vt præfertur alte, & basse procedere, & decidere valeant; constituimus, & deputamus: Saluo tamen recursu, si partes voluerint, ad ipsum Camerarium. Mandantes propterea dilectis filiis Vitellotio Sanctæ Mariæ in via latæ, Diacono Cardinali Vitellio nuncupato, moderno, & pro tempore existenti Camerario, & Præsidentibus, & Clericis præfatis, quatenus statim visis præsentibus, nullo alio desuper à nobis, vel successoribus nostris, aut dicta Sede, seu aliundecunque expectato mandato, omni mora, dilatione, & contradictione cessantibus, easdem præsentes in dicta Camera recipiant, & admittant, ac in illius libris registrari mandent, illasque inuiolabiliter, & ad vnguem in omnibus, & per omnia perpetuo obseruent, ac ab omnibus, & singulis obseruari faciant realiter, & cum effectu: ac præsentes litteras perpetuo durare, & valere, perpetuique roboris firmitate subsistere, neque de surreptionis, vel obreptionis, seu nullitatis, aut quod præmissa, & quodlibet præmissorum non

fuerint vſu recepta, aut alio quocunque vitio, ſeu etiam intentionis noſtræ, vel eiuſdem Sedis, aut quouis alio defectu notari, vel impugnari, neque etiam per Nos, vel ſucceſſores noſtros dictam Sedem reuocari, alterari, ſuſpendi, modificari, aut illis in aliquo derogagari vnquam poſſe. Sicque in præmiſſis omnibus, & ſingulis per quoſcunque Iudices, & Commiſſarios, etiam cauſarum Palatij Apoſtolici Auditores, & ipſius Eccleſiæ Romanæ Cardinales, etiam Legatos à latere ſublata eis quauisaliter iudicandi, & interpretandi facultate, iudicari, & diffiniri debere: Ac quicquid ſecus ſuper his à quoquam quauis auctoritate ſcienter, vel ignoranter attentari contigerit, irritum, & inane decernimus, & declaramus. Quocirca venerabilibus fratribus noſtris Oſtien. & Portuen. ac Tuſculanen. Epiſcopis per Apoſtolica ſcripta Motu ſimili mandamus, quatenus ipſi, vel duo, aut vnus eorum per ſe, vel alium, ſeu alios præſentes Litteras, & in eis contenta quæcunque, vbi, & quando opus fuerit, ac quoties pro parte eorundem Magiſtrorum viarum fuerint requiſiti, ſolemniter publicantes, eiſque in prẹmiſſis omnibus, & ſingulis efficacis defenſionis prẹſidio aſſiſtentes, faciant auctoritate noſtra eoidem viarum Magiſtros approbatione, confirmatione, innouatione, ſingulis Statutis, voluntatibus, ordinationibus, extenſionibus, ampliationibus, mandatis, prẹceptis, inhibitionibus, interdictis, conceſſionibus, indultis, commiſſionibus, deputationibus, decretis, declarationibus, reuocatione, aliiſque prẹmiſſis, iuxta præſentium tenorem pacifice frui, & gaudere, non permittentes eos, vel ab eis cauſam habentes per Camerarium, Præſidentes, & Clericos præfatos, aut quoſuis alios quacunque auctoritate fungentes, contra præmiſſa, vel eorum aliquod quomodolibet indebitè molestari, inquietari, vel perturbari. Contradictores quoslibet, inobedientes, & rebelles per cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, ac alia iuris opportuna remedia, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis. Non obſtantibus præmiſſis, ac certa per nos dudum Motu ſimili edita ſuper pẹnarum per eluſores, qui fabricas prẹmmias non fecerunt, necque faciunt, incurſarum applicatione impreſſione librorum de ordine noſtro à Ciuitate Veneriarum ad Vrbem traductæ facta, ſiue conceſſa, quam tenore præſentium, quoad præmiſſa, omninò reuocamus: Ac etiam noſtra de non tollendo iure quæſito, necnon recolendẹ memoriæ Pauli Secundi, & Pauli Quarti, de rebus Eccleſiaſticis non alienandis, ac alienatis recuperandis: Necnon Bonifatii VIII. etiam Roman. Pontificum prædeceſſorum noſtrorum, de vna, & duabus dietis, dummodo vltra tres dietas aliquis auctoritate præſentium ad iudicium non trahatur, necnon aliis quibuſuis Apoſtolicis, ac in Generalibus, Prouincialibus, & Synodalibus Conciliis editis, & edendis, conſtitutionibus, & ordinationibus, ac Vrbis, & Curiæ Romanæ, ac Cameræ Apoſtolicæ, eiuſdemque Curiæ Tribunalium, ac quorumuis Eccleſiarum, Monaſteriorum, Hoſpitalium, & aliorum piorum locorum, necnon ordinum, Conſulatuum, & ſocietatum, ac vniuerſitatum etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, Statutis, & conſuetudinibus, ſtilis, vſibus, moribus, decretis, capitulis, & etiam nouis reformationibus, Legibus Pontificiis, & Imperialibus, Sacris Canonibus, Priuilegiis quoque, indultis, & Litteris Apoſtolicis, illis, illorumque reſpectiuè Populo, Ciuibus, Incolis, & Superiobus, ac tam ſupranominatis, quàm quibuſuis alijs perſonis, & etiam iudicibus Eccleſiaſticis, & Secularibus, ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis, etiam derogatoriarum derogatorijs, alijſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis, irritantibuſque, & alijs decretis, etiam motu, & ſcientia ſimilibus, vel ad quorumuis inſtantiam in genere, & ſpecie, ac etiam Conſiſtorialiter, & aliàs quomodolibet conceſſis, ac etiam litteratis vicibus approbatis, & innouatis: Quibus omnibus, & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, expreſſa indiuidua, non autem per clauſulas generales, eidem importantes, mentio, ſeu quæuis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret: illorum tenores, formas, & decreta in eis appoſita, ac ſi de verbo ad verbum nihil penitus omiſſo, & forma in eis tradita obſeruata, inſerti forent præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes, illis aliàs in ſuo robore permanturis, hac vice dumtaxat, motu & ſcientia ſimilibus ſpecialiter, & expreſsè derogamus, ac ſufficienter derogatum fore; & cenſeri volumus, & decernimus: necnon omnibus illis, quæ Sixtus, Leo, & Paulus I I I. prædeceſſores præfati in eiſdem ſuis Litteris non obſtare voluerunt, contrarijs quibuſcunque: aut ſi aliquibus communiter, vel diuiſim ab eadem ſit Sede indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per Litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. Et quia difficilè foret, præſentes ad ſingula quẹque loca deferri, volumus, & etiam declaramus, quòd illarum tranſumptis, ſeu copijs, etiam impreſſis, manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, & alicuius Prælati Sigillo munitis, eadem prorſus fides, etiam in iudicio, adhibeatur, quæ præſentibus, ſi vbicunque forent exhibitæ, vel oſtenſæ, adhiberetur. Et ne quiſpiam vllo vnquam tempore præſentium ignorantiam, prætendere poſſit; volumus, & eadem auctoritate decernimus, quod ipſæ præſentes Litteræ in Cameræ Apoſtolicæ, & Curiæ Capitolii valuis, ac in acie Campi Floræ de Vrbe, per aliquem ex Curſoribus noſtris affixæ, copia illarum ibi dimiſſa, vniuerſos, & ſingulos, quorum intereſt, intra menſem à die affixionis huiuſmodi compurandũ, perindè afficiant, ac ſi illis perſonaliter intimatæ fuiſſent. Nulli ergo omninò hominum liceat hãc paginam noſtræ confirmationis, approbationis, innouationis, decreti, ſtatuti, ordinationis, applicationis, declarationis, extenſionis, ampliationis, mandati, interdicti, ablationis, caſſationis, amotionis, reuocationis, præcepti, intentionis, præmiſſionis, conceſſionis, inhibitionis, impartionis, commiſſionis, conſtitutionis, deputationis, derogationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolo-

ſolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Dat. Romæ apud Sanctum Marcum, Anno Incarnationis Dominicæ, Milleſimo Quingenteſimo Sexageſimo Quinto, Decimo kalen. Septembris, Pontificatus noſtri Anno Sexto.

Cę. Glorierius.
H. Cumyn.
P. Epiſcopus Narnien. Summiſta.

Anno à Natiuitate Domini Milleſimo quingẽteſimo ſexageſimo quinto, Indictione octaua, die vero quinta menſis Decembris, Pontificantus ſanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri Domini Pii diuina prouidentia Papæ IIII. Anno Sexto, Præſentes Litteræ Apoſtolicæ in quinterno foliorum in totum (computato preſenti) triginta duorum publicè affixæ, & publicatæ fuerunt ad valuas Cameræ Apoſtolicæ, Curiæ Capitolij, & in acie Campi Floræ, dimiſſis ibidem in ſingulis locis præfatis reſpectiuæ, præſentium litterarum copiis (vt moris eſt) affixis, per Nos Bernardinum Andreutium, & Iulium Parinum, prælibati Santiſs. D. N. Papę, & Apoſtolicæ Sedis Curſores.

Philibertus Chapuis Magiſter Curſorum.

PII QVINTI

Litteræ, per quas reducuntur ad viam Juris communis ea, quæ à Sixto IIII. Leone X. Pio IIII. & alijs Rom. Pont. edita fuerunt ſupęr iure congrui.

MOTV Proprio, &c. Ad hoc nos Deus Militanti Eccleſię præficere dignatus eſt, vt ſingulorum prędeceſſorum noſtrorum geſta (eo inſpirante qui dat ſpiritum bonũ petentibus ſe) reuoluentes, ea quæ certis, tunc ſua dẽtibus rationabilibus cauſis emanarunt, ex alijs non minus attendendis rationibus ad rationis tramitem reducamus, prout rerum, & temporum qualitate digeſta ſalubriter in Domino conſpicimus expedire. Sanè licet aliàs fœlic. recordat. Sixtus Papa IIII. Motu proprio, & ex eius certa ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſtatuerit, & ordinauerit, quod tunc, & pro tẽpore exiſtentes Romanæ Eccleſiæ Camerarius, & Magiſtri ædificiorum, & ſtratarum dictæ Vrbis ad requiſitionem dominorum quorũcũque domorum, & aliorum bonorum, tenerentur in certis expreſſis caſibus compellere vicinos ad domos, & alia bona expreſſa vendendum, pro pretio per peritos extimando, quodque vicini vendere volentes, non niſi vicinis emere volentibus vendere poſſent, & alias, ac latius prout in dicti prædeceſſoris litteris continetur ſub dat. Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo pridiè kalend. Iulij, Pontificatus ſui anno nono, & ſucceſſiuè Leo Decimus ſub dat. Romę apud Sanctum Petrum anno Incarnationis prędictæ, milleſimo quingenteſimo decimo ſexto, quarto Nonas Nouembris, Pontificatus ſui anno quarto: ac Pius IV. ſub dat. Romæ apud Sanctum Marcum anno Incarnationis prædictæ, milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto, decimo Kalend. Septembris, Pontificatus ſui anno ſexto, & alij Romani Pontifices prædeceſſores noſtri litteras prædictas Sixti confirmauerint, innouauerint, declarauerint, ampliauerint, & extenderint, & aliàs prout latius in dictis litteris continetur. Cum tamen, ſicut accepimus, occaſione litterarum prædictarum diuerſæ lites, quæſtiones, & controuerſiæ ortę, ac diuerſa grauamina, leſiones, perturbationes, & incommoda diuerſis perſonis generata, & illata, ac litteræ huiuſmodi, quæ correctoriæ Iuris communis exiſtunt, & ſecundum propriam ſignificationem ſtrictè interpretari deberent, rigoroſæ executioni etiam in caſibus in illis forſan non expreſſis demandatæ fuerint, & in dies demandentur, in earundem perſonarum animorum moleſtiam non modicam, ac propterea plurimorum ad nos querelæ delatæ fuerint, & in dies deferantur, conquerentium potiſſimum de rigore, vel potius iniuſtitia litterarum prædictarum: Nos attendẽtes, quòd ea quæ Iuri communi, & Sacris Canonibus contrariantur, & ex certis neceſſitatibus imminentibus, & ita forſan requirentibus ſtatuta, & admiſſa ſunt, perpetua eſſe non debent, & quòd ſi legi Ciuili malta rigoroſa admittenti grauis viſa eſt iniuria, quæ inani honeſtatis colore velatur, vt homines de rebus ſuis facere aliquid cogantur inuiti, neque ſuo arbitratu vendenda diſtrahere poſſint; & propterea conſtitutiones caſſauerit, quę liberum arbitrium diſtrahendi res proprias impedirent, multo grauior nobis eſſe videtur, qui Sanctorum Patrum decretis inhærentes nitimur, vt nonniſi ea, quę ad pietatem, & æquitatem, ac liberam diſponendi de rebus ſuis facultatem, & ad quietem, & tranquillitatem ſubditorum noſtrorum, & querelarum, ac litium præfatarum amputationem tendunt, admittamus: litterarum omnium præfatarum veriores, nec non proceſſuũ deſuper formatorum tenores, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur, necnon quarumcunque litium deſuper forſan motarum, & in quacunque inſtantia etiam ſuper iuſtitiæ, vel iniuſtitiæ reuiſione penden. ſtatus, merita, ac nomina, & cognomina iudicum, & collitigantium præſentibus pro expreſſis haben. illaſque ad nos harum ſerie aduocantes, & extinguentes, perpetuumque ſuper præmiſſis ſilentium imponentes, Motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, non ad alicuius ſuper hoc

nobis oblatę petitionis inſtantiam; ſed ex meræ animi noſtri deliberatione, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, litteras, & Conſtitutiones Sixti, Leonis, Pii, & aliorum prædeceſſorum noſtrorum huiuſmodi, quoad pendentes in quacunque inſtantia, refectis tamen expenſis illis, qui ſub prætextu dictarum Bullarum noſtrarum hucuſque habuerunt cauſam litigandi, & futuras cauſas, ac ſi nunquam emanaſſent, ad ius commune, & terminos, & viam Iuris communis omnino reducimus, reuocamuſque, caſſamus, & annullamus, ac viribus vacuamus. Ita quòd in cauſis huiuſmodi ſecundum Iuris communis diſpoſitionem, poſthabitis litteris præfatis, procedi, ſententiari, & diffiniri debeat. Excipimus tamen à preſenti noſtra reductione, & caſſatione, quòd ſi pro vna, vel pluribus ædibus ſacris ædificiis, vijs, & plateis publicis conſtruendis ampliandis, vel dirigendis, aliquæ domus, vel alia ædificia, & bona eſſent in totum, vel in partem incorporanda, demolienda, vel reſtringenda, quòd in caſibus præfatis, & non in aliis poſſint vicini, & habentes domos, ſedimina, plateolas, & alia quæcunque bona, etiam ſi aliter vendituri non eſſent, compelli ad vendendũ. Ita tamen, quòd compulſi præfati vltra æſtimationem domus, ſediminis, plateolæ, & aliorum bonorum prędictorum faciendam per duos peritos communiter eligendos, & in caſu diſcordiæ per Magiſtros viarum loco tertij, quartam partem pretij vltra valorem, vt ſupra æſtimandum conſequantur. Diſtrictius inhibentes quibuſuis, &c. ne aliter quam vt præmittitur iudicare, vel contra præmiſſa ſententiare, aut lites prædictas proſequi quouis quæſito colore audeant, vel præſumant. Decernentes quoque omnes, & ſingulas aliter, quàm vt præfertur ferendas ſententias nullas, irritas, inanes, nulliuſque roboris, vel momenti, & tanquam tales nemini ſuffragari, nec à quoquam exequi quouis prætextu deberi. Preſentes vero vim perpetuò conſtitutionis, & legis habere, & inter extrauagantes conſtitutiones noſtras regiſtrari, ac publicari debere. Nec vllo vnquam tempore de ſubreptionis, vel obreptionis vitio notari, impugnari, inualidari, ad terminos iuris reduci, in ius, vel controuerſiam vocari quacunque occaſione, vel cauſa minimè poſſe, minuſque ſub quibuſuis ſimilium, vel diſſimilium gratiarum reuocationibus, ſuſpenſionibus, & limitationibus comprehendi nullatenus poſſe; ſed ſemper ab illis exceptas, & quoties illę emanabunt, toties in priſtinum, & eum in quo ante præmiſſa quomodolibet erant ſtatum, reſtitutas, repoſitas, & plenariè reintegratas eſſe. Sicque ab omnibus cenſeri, & ita per quoſcunque Iudices quacunque auctoritate fungẽtes etiam cauſarũ Sacri Palatij Apoſtolici Auditores, ac Sanctæ Romanę Eccleſiæ Cardinales, ſublata eis aliter iudicandi poteſtate, iudicari, & diffiniri debere; Irritum quoque, & inane, ſi ſecus à quoquam quauis auctoritate contigerit attentari. Mandamuſque propterea dilectis filijs Aloyſio tituli Sancti Marci Presbytero Cardinali Cornelio nuncupato, moderno, ac pro tempore exiſtenti Camerario, & Magiſtris viarum in virtute ſanctæ obedientię, ac excommunicationis pœnis, vt præſentes noſtras inuiolabiliter, & ad vnguẽ in omnibus, & per omnia perpetuò obſeruent, & ab omnibus, & ſingulis realiter, & cum effectu obſeruari faciat. Non obſtantibus litteris, Sixti, Leonis, & Pij præfatis, & alijs Apoſtolicis, necnon in Prouincialibus, & Synodalibus Concilijs editis ſpecialibus, vel generalibus conſtitutionibus, ac quibuſuis etiam iuramento, &c. ſtatuis, ac legibus etiam municipalibus, ac quibuſuis clauſulis, etiam preſeruatiuis in dictis litteris appoſitis, necnon regula noſtra, & aliorum Romanorum Pontificum, ac non tollendo iure quæſito: quibus omnibus etiam ſi de illis, &c. illorum tenores, &c. hac vice, latiſſimè derogamus, cęterisque contrarijs quibuſcunque, cum clauſulis opportunis, & conſuetis. Et quòd litterarum prætaxatarum tenores, ac licium ſtatus, & merita habeantur pro expreſſis, &c. ſeu &c. & de auocatione illarum, & extenſione, necnon reductione, reuocatione, caſſatione, annullatione, & viribus, euacuatione, exceptione, inhibitione, decreto, & alijs præfatis, quæ hic pro repetitis habeantur, & ad partem perpetuo in forma gratioſa, & cum alia ſi videbitur deputatione iudicum, &c. qui aſſiſtant, & præmiſſa obſeruari faciant, &c. & ſub cenſuris, &c. cum poteſtate citandi, &c. inhibendi, &c. inuocato, &c. ſæcularis: & cum derogatione quorumcunque contrariorum, quorum omnium tenores, &c. latiſſimè exprimi poſſint. Et cum decreto, quod litteræ, vt ad omnium notitiam deducantur, imprimi debeant per Impreſſorem noſtrum Cameralem, quæ ſic impreſſæ in valuis Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, & Cancellariæ Apoſtolicæ, ac acie Campi Florę affigantur, ipſæque ſic affixæ perinde afficiant, ac ſi eſſent omnibus perſonaliter intimatæ. Et nihilominus earundem tranſumptis manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius in dignitate Eccleſiaſtica conſtituti munitis, eadem prorſus fides adhibeatur, quæ ipſis originalibus litteris adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Et quòd præſentis Motus proprij ſola ſignatura ſufficiat, & vbique fidem faciat, tàm in iudicio, quàm extra, attento quod in Vrbe, ſeu, ſi videbitur, litteræ deſuper cum maiori præmiſſorum expreſſione, etiam per Breue expediri poſſint,

Placet Motu proprio. M.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Quarto Idus Aprilis Anno Sexto.

Anno à Natiuitate Domini Milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo, Indictione decimaquarta, die vero vigeſima prima Aprilis Pontif. Sanctiſs. in Chriſto patris, & D. N. D. Pij Papæ Quinti, Anno Sexto, ſupradictę litteræ affixæ, & publicatæ fuerunt ad valuas Baſilicę Principis Apoſtolorum de Vrbe, Cancellariæ Apoſtolicæ, & in acie Campi Florę, dimiſſis in locis ſupradictis copijs affixis, per me Alexandrum Aſtancollum Curſ.

Antonius Clerici Magiſter Curſ.

GRE-

GREGORII DE CIMITERTII.

Constitutio de Aedificijs, & Iure congrui.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

QVÆ publicè vtilia, & decora esse huic Almæ Vrbis ratio ipsa, atque vius docuit, ea priuatis cupiditatibus, ac commodis præferenda censemus. Cum itaque fel. mem. Pius Papa V. prædecessor noster nonnullas per fel. recor. Sixtum IIII. Leonem X. & Pium etiam IIII. similiter prædecessores nostros ad ornatum Vrbis editas constitutiones, vna cum decreto Can. Apost. de Inquilinis in emptionibus domorum præferendis Iuris communis correctorias, & quæ nimis late à Iudicibus interpretatę cautam iniurię quamplurimis pauperibus inferędę prębęrent, duobus editis scriptis, quorum solam signaturam iufficere voluit, motu proprio abrogasset, & ad viam Iuris communis reduxisset: Dilecti filij Senatus Populusque Romanus abrogationem, & reductionem huiusmodi ęgreferentes, initio Pontificatus nostri, & aliàs perępe publico decreto à nobis emixè postularunt supplices, vt litteras prętactas Pij Quinti, vti decori publico, ac multorum Ciuium commoditati infensas tollere pro nostro erga hanc Almam Vrbem paterno amore dignaremur. Quam rem dum nos diutius differimus, plurimorum eandem ob causam querimonias exposulantium sustinuimus: quin etiam intelleximus publicum ipsius Vrbis ornatum deleri, & magnifica ędificia iampridem inchoata, propter nimiam quorundam cupiditatem interrupta pendere, plurimosque ea de causa ędificandi consilium abiecisse. Quibus malis, quodnnnimo Ciuium nostrorum, ac Curialium detrimento fieri possit, mederi cupientes, cum etiam in litteris Sixti, ac Leonis, ac Pij IIII. huiusmodi multa addenda, & minuenda, ac aliàs animaduersione digna apparerent, opportunum arbitrati sumus, omnibus prędictis Sixti, Leonis, & Piorum litteris antiquatis, & abrogatis, quę ab illis ad publicum Vrbis, illiusque districtus ornatum, aeris salubritatem, ac priuatorum etiam commoditatem prouide, tunc ordinata fuerant, ea magis accommoda his temporis ratione moderata, simulque ea quę nos de nouo statuenda duximus, vnica cōstitutione complecti omnia, ne publicum bonum, ac decus iacere diutius paterentur.

1 Itaque dictas, ac quascunque alias prædecessorum litteras, quatenus ad aliquod eorum, quæ his nostris literis continebuntur, pertinent, deque aliquo eorum statuunt, aut disponunt, antiquantes, & abrogantes, atque penitus reuocantes, & tollentes, de potestatis nobis tributæ plenitudine statuimus, quòd qui pro tempore fuerint Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Camerarius, atque ędificiorum, & viarum Vrbis Magistri, quacumque Vrbis parte necessarium, atque vtile fore cognouerint, possint pro vijs, areis, plateis, alijsque locis publicis, siue veteribus dirigendis, & ampliandis, siue nouis ducendis, & constituendis, cogere dominos domorum, & locorum quorumlibet, tàm Ecclesiasticos, quàm Sæculares quacunque dignitate prædictos, vt vendant Conseruatoribus, aut Syndico eiusdem Vrbis domos, & loca, quæ Camerarius, & Magistri prædicti ad id necessaria duxerint, siue illa domini ipsi habirent, siue alijs locare soliti sint, pretio à Magistris prędictis statuendo.

2 Vbi vero aliquas ruinas esse perceperint, locaue aperta vijs publicis hærentia, ne locatæ, atque inhabitatæ domus, interruptaquè sparijs interiacentibus viarum septa, Vrbi deformitatem, atque incommoditatem afferant, curent ipsi Camerarius, & Magistri eas celeriter sarciri.

3 Itaque quoscunque dominos, siue directos, siue vtiles domorum dirutarum, vel arearum, aliorumue locorum vacuorum, secus vias publicas iacentium, grauibus pœnis propositis, breuique ipsorum arbitrio prætinito tempore, cogāt domos dirutas, vel areas, aliaue loca huiusmodi ab eis possessa, muro saltem claudere, murumque ipsum ad eam altitudinem, quæ proxima ędificia proximosque muros æquet, vel ad aliam, quam ipsi præscripserint, attollere. Eamque ob causam ijdem Camerarius, & Magistri, si ipsis visum fuerit, interdicant interim ijsdem dominis exactionem, ac conductoribus, si quis forte fuerint, solutionem pensionum, seu canonum, aut censuum, eatque faciant in huiusmodi opus ipsosmet conductores impendere, quas cum conductores ita impenderint, domini acceptas ferre debeant: cum vero impendere iussi neglexerint, opus quòd in tempore, iuxta huiusmodi præscriptum factum non fuerit, sua ipsi impensa perficiant. Quod si, vel nulli sint conductores, vel pensiones interea temporis debitæ satis operi non sint, neque tamen domini possidentes domos dirutas, aut areas locaue aperta huiusmodi sic clauserint, ex tunc prætinito tempore elapso, si vtiles tantum domini sint, ab vtili eorum dominio, omnique iure, quod inde eis competebat, cecidisse intelligantur, locaque ipsa directos dominos libere, cum onere tamen illa ita claudendi, deuoluta sint eo ipso. Si vero etiam directum dominium, siue per proximè dictam deuolutionem, siue aliàs habeant, liceat prædictis Camerario, & Magistris, postquam sic prætinitum ipsis dominis tempus effluxerit, tum exigendis propositis pœnis, tum alijs crescente contumacia etiam grauioribus, & sæpius incutiendis, eos plectere, tum vero etiam captis ex alijs illorum bonis pignoribus, eisque per subhastationem de more distractis, pecuniam cogere, vnde murus, & præscriptum opus omnino perficiatur. Vel si hac quoque ratione non profuerint, loca eadem, modo domini ipsi illa non incolant, propositis ad hoc semel, vel plures edictis, quibuscumque personis illa

nouis ædificijs inſtaurare, vel ſaltem, ſic claudere volentibus, locare, aut in emphyteuſim etiam ad longum tempus, vel ad vnius, aut plurium perſonarum, ſiue ſucceſſurarum, ſiue nominandarum vitas, atque etiam perpetuò concedere, vel etiã vendere, aut aliàs alienare pro penſione, aut canone, aut pretio quod reperiri poterit; ita quidem, vt ex pluribus, hoc caſu, oblatoribus, ſi quis rei particeps, aut conſors fuerit, is præ omnibus obtineat, niſi forſan, & ipſe in claudendo negligens fuerit: præter hunc autem, vicini cæteris, & inter vicinos, qui magis indiget, vel qui vicinus eſt à pluribus partibus, inter cęteros vero, qui plus, quique ad maiorem Vrbis ornatum ędificare voluerit, præferatur, indicio eorundem Camerarij, & Magiſtrorum.

4 Pro priuatis autem ędificijs ſimiliter, aut nouis conſtruendis, aut veteribus ampliandis, liceat cuicunque quouis muro ſibi propinquo libere vti, eique tigna, lapides, aliamque materiam ædificij ſui, totumque ipſum ędificium injungere, & annectere, etiam ſi murus is ad vicinũ ſuum totum pertineat, perſoluto tamen eiuſdem muri dimidio pretio, ad eam ęſtimationem, quam duo periti, quorum ſingulos ſingulæ partes elegerint, vel illis diſcordibus ipſi viarum Magiſtri declarauerint.

5 Et ſi inter duas domos viculus fortè, ſiue intercapedo trium circiter, vt ſolet, palmorum interſit, liceat ei, qui primus in altera earundem domorum ędificare cœperit, habita tamen ab ipſis Magiſtris licentia, totum ſibi viculum nullo perſoluto pretio occupare, ac domui ſuæ adiungere, domum ad vicini murum producere, muroque, vt ſupra dictum eſt, communiter vti.

6 At ſi quis domum, fundum, ſolumue habens, ibi ædificare voluerit, illi Camerarius, & Magiſtri præfati cogant vẽdi domos aliaque loca eidem domui, fundo, & ſolo vicina, quæ eorum domino non incolunt, ſed locare ſolent, quæque iidem Camerarius, & Magiſtri huiuſmodi ædificio vtilia, neceſſaria putauerint, pretio tamen aucto duodecima eius parte, vltra æſtimationem modo prædicto faciendam, vt nihilominus ſi ædificium inſigne futurum ſit, eique perficiendo aliqua domus etiam à domino habitata, vel hortus aliuſue locus muris clauſus opportunus cohæreat, eo caſu (dummodo ædificium, iam cœptum ſit, idque à duobus ſaltem lateribus cohæreat domui, horto, vel loco huiuſmodi, illiuſque æſtimationem quadruplo ſit exceſſurum) cogant dominum etiam ſic habitantem, vt domum, hortum, vel locum, vendat aucto tamen dicto pretio ad quintam eius partem; dataque ipſi domino ſex menſium dilatione poſt factam venditionem, quo interim ibidem permanens aliam, ſibi habitationem parare poſſit.

7 Præterea, cum ob ducendam, ſiue dirigendam viam, vel ob aliud opus publicum aliqua pars alicuius domus, quam dominus ſine vlla fraude tunc habitarent, mandato dictorum Magiſtrorum diruta fuerit, vndè domus habitationi domini incommoda efficiatur, vt familiam non capiat, ſi iuxta illam fuerit alia domus annua penſione, vel aliàs locari ſolita, cuius coniunctione huiuſmodi incommoditati ſubueniri poſſit, vt id fiat, cogant eam domino domus dirutæ, ſi ibi deinceps habitaturus ſit, vendi pretio, quod ſupradicto modo æſtimatum fuerit. Quod ſi diuerſorum dominorum domus huiuſmodi iacturam paſſæ, locari ſolebant, non autem habitari, alio ipſorum dominorum petente, cogatur alius domum ſuam ſic dirutam, vel exciſam vendere, conſtituto pretio ad ęſtimationem prædictam, hac tamen diſtinctione habita, vt detur optio illi, qui minorem iacturam in ſua paſſus fuerit, an ipſe velit aliam emere. Quin etiam, ſi quis poſt huiuſmodi ruinas propter publicum aliquod opus factas, propriam domum ea de cauſa aliqua parte dirutam, vel exciſam ipſe habitare ſolebat, ſarſerit, eique domus ſimilem partem iacturam contigua ſit, quam dominus ſimiliter habitans intra tempus à Magiſtris præfinitum, neque ſarſerit, neque muro clauſerit, ſed deformem reliquerit, velitque is, qui ſuam ſarſit, truncam illam, ſibi contiguam ſuę coniungere, & ædificare, ac propterea pretio, vt ſupradictum eſt, æſtimando, & amplius addita eiuſdem pretij quinta parte emere, cogatur eius dominus, licèt habitans, ita vendere.

8 Sed & cum aliqua domus, ſiue fundus, aut ſolum, volente ſua ſponte domino, vendendum erit, teneatur venditor perquirere à vicinis, quotquot erunt, qui rem aliquam immobilem illi contiguam habuerint (etiam ſi ſe empturos nullo modo antea profeſſi ſint) an aliquis eorum velit rem vendendam emere, eiſque pretium, atque omnia pacta, & conditiones quibus cum alio verè, omnique procul fictione contraxit, intimare: perquiſitio autem, & intimatio fiant per vnum ex Curſoribus, ſeu Mandatariis perſonaliter quidem ſi reperti fuerint; ſin autem duorum Curſorum, ſeu Mandatariorum deligentia reperiri commodè nõ poterint, fiant domi dimiſſa copia: abſentibus autem ab Vrbe, docto extraiudicialiter, & ſummarie coram eiſdem Camerario, & Magiſtris eos abeſſe; fiant per publicum edictum locis, quibus in Vrbe conſuetum eſt, affigendum. Quibus ita factis, iurent tàm venditor, quàm emptor, apud acta Notarii dictorum Magiſtrorum, venditionem de huiuſmodi re iam factam, & intimatam eſſe veram, & in ea, eiuſque pretio non interceſſiſſe dolum, fraudem, emulationemue aliquam. Poſt hæc ſi vicini prędicti ſe eiſdem pretio, ac pactis, & conditionibus empturos nõ declarauerint, & ibi ædificaturos promiſerint, præſentes ſcilicet intra quindecim dies, abſentes vero intra triginta à die præſtitorum huiuſmodi iuramentorũ: Rurſus ſi, tàm præſentes, quàm abſentes intra alios quindecim dies ab huiuſmodi declaratione, & promiſſione (ſi fiat) omnia iuxta ea, quæ in venditione intimata continebuntur, non præſtiterint, pretiumque, quod in illa ſolutum fuerat, non perſoluerint, & de ædificando ibi ad certam ſummam, certumque tempus, ac ſub certa pœna prout ab eiſdem Magiſtris præſcriptum fuerit, ſe non obligauerint, illis poſthabitis, venditio cuicunque alij facta maneat, & rata ſit. Qui verò intra vtrumque dictorum terminorum prędicta impleuerit, ei cæteris excluſis venditio ſic fieri debeat. At ſi perquiſitio, & intimatio ita facta, iuramentaque ita præſtita non fuerint, quæcunque venditio de ea domo, ſiue ſolo cuicunque alii facta nullum ius emptori tribuat, & quod illum

illum pro infecta sit, quamdiu vicini intra annum à die, quo illam resciuerint, se opposuerint. Siquidem aliquo ipsorum intra dictum annum petente, seque, vt prædictum est, obligante ad ædificandum, & pretium emptori (si is illud accipere, & emptioni suæ renunciare, ac ratione illius, prout Camerarius, & Magistri mandauerint, cauere voluerint) rectituente, alioqui pretium ipsum deponente, venditio ei facta censeatur, & perinde ex illa in rei possessionem inducatur, expulso inde dicto primo emptore, ac si cum eo, & ad eius commodum celebrata esset. Resciuisse autem, quod ad hoc attinet, intelligatur quòcunque modo perceperint, vel hoc solum rem scilicèt fuisse venditam, licèt neque alias conditiones, aut qualitates perceperint. Post dictum vero annum maneat prima venditio, neque hac de causa à quoquam amplius imperatur. Cæterum eo casu, quo perquisitio, & intimatio prædictæ fient, si in illa venditione aliqua simulatio præsertim circa pretium augendum admissa fuerit, tum venditio nulla sit, tunique simulatores ipsi alter re, alter pretio priuati sint, ipsumque pretium, ipsaque res Cameræ Apostolicæ applicentur eo ipso. Et præterea iidem simulatores pœnis falsi, & si iurauerint, etiam periurij puniantur.

9. Eadem omnia, & cum inquilino locum habeant, cum domus volente Domino venalis erit, videlicèt, vt etiam ipsius domus inquilino (si quis erit) perquisitio, & intimatio fiant modo prædicto: ipseque, si emere voluerit, tum intra eosdem terminos, tum deinceps eadem faciat, quæ vicini facere debent, excepta duntaxat oblatione, & obligatione de ædificio: Etenim inter inquilinum, & vicinos ea sit distinctio, vt volentibus vicinis, inquilini nulla ratio habeatur: sed tantum vicinorum. At illis non promittentibus ædificare, inquilino, etiam si ædificaturus non sit, idem ius in emptione competat, quod vicinis, si ædificare vellent, secundum prædicta competeret.

10 Verumtamen quando in singulis casibus prædictis, siue coactæ, siue spontaneæ venditionis duo vicini fuerint, quorum ædificiis vendenda res opportuna existat, & propterea illam, sibi quisque ex hac constitutione vendi postulet, is obtineat, qui magis illa indigerit. Aut si vterque æquè indigeat, inter vtrumque diuidatur, quatenus vtrique commoda portio tribuatur. At si huiusmodi portiones vtrique forent inutiles, tota illi detur, cuius ædificio à pluribus partibus, vel aliàs magis adhęserit. Si verò alteri tantum diuisio inutilis futura sit nihil illi, sed tota alteri detur. Quod si nulla fuerit ędificantium indigentia, is præferatur, qui magis fuerit vicinus, vel vicinitate pari, is qui plus, quique ad maiorem Vrbis ornatum iudicio eorumdem Camerarii, & Magistrorum ædificare voluerit.

11 Præter supradictos autem vicinitatis casus, si quis domum, aliumue fundum, aut solum in emphyteusim, aliumue titulum, perpetuo vel ad vitas, aut plurium personarum vitam pro annuo canone, aliaue responsione concessum habeat, ibique ædificare velit, liceat eisdem Cameratio, & Magistris, eo petente, domum, fundum, aut solum huiusmodi ab eius directi domini, licet nolentis, proprietate, dominio, ac iure, nec non à canonis, seu responsionis præstatione eximere, & liberare, alia re stabili prius constituta, pretij, commoditatis, redditus, ac bonitatis saltem paris, quę loco illius liberata sit quoad omnia, & ad eundem directum dominum ratione proprietatis, dominij, deuolutionis, & aliàs cuiuslibet iuris, & oneris eisdem modo, & forma pertineat, quibus illa pertinebat; translato quoque ad istam huiusmodi canone siue responsione, cum augumento quintæ illius partis: & insuper præstita idonea cautione, & etiam facta per illum qui ædificaturus est obligatione omnium suorum bonorum, tum quod res in quam facta est huiusmodi translatio, libera est, tum etiam de euictione in ea forma, qua in Vrbe præstari solet.

12 In rusticis quoque prædijs, vt & illorum nitori ad honestam in illis hominum commoditatem, salutaremque, siue animi siue corporis refectionem aliqua ratione consulatur, illud obseruetur: Vt qui vineas, aut canneta intra tria ab Vrbe milliaria, siue partiariis colonis aliqua parte fructuum, siue aliis pecunia solent locare; cogi possint eadem vendere pretio æstimando, vt supra dictum est, & amplius duodecima ipsius pretii parte iis, qui prope illa vineas possident, quas colunt sua impensa, dummodo emptorum vineæ sint non solum maioris pretii, & mensuræ, sed magis etiam & cultæ, & ædificiorum structuris conspicuæ: hisque omnibus illa tantopere superent, vt magna inter vtraque adsit inæqualitas, iudicio eorumdem Camerarii, & Magistrorum. Non possint autem cogi, vt partem tantummodo earum vendant.

13 Si vero, qui vsque ad duodecim ab Vrbe milliaria habent prædiola mensuræ decem duntaxat, vel paucorum tubrorum (quas linguas, seu pedichas dicunt) contigua maioribus aliorum prædiis, quæ casalia appellantur. Item ij quoque, ex quorum Casalibus similes linguæ, seu pedichæ eiusdem mensuræ, in aliorum intra idem spatium duodecim milliarium constituta casalia excurrunt, eaque intersecant, vt à duobus, vt minus, lateribus linguæ ipsæ à vicinis casalibus circundentur, cogi possint (siue ipsi colant, siue aliis locent) illas vendere, constituto pretio ad æstimationem de qua supradictum est, adiectaque eiusdem pretij quinta parte.

14 Quæcunque autem supra statuta sunt, tum de vrbanis, tum de rusticis prædijs, aut sponte, aut coactè vendendis, vel etiam à directis dominis liberandis, ea locum habeant omnino, siue prædia ipsa sint Ecclesiastica, & ad quascunq; Ecclesias, & Basilicas, etiam dictæ Vrbis, etiam Patriarchales, aut cuiusuis ordinis Monasteria, & etiam mendicantium domos, aliaque loca religiosa, nec non Hospitalia etiam nationum, aut regularium, militiarum, sodalitatesque, aut confraternitates, cæteraque pia loca pertinentia, dummodo neque contigua Ecclesijs, Monasterijs, Hospitalibus, Religiosisque, ac pijs locis huiusmodi, neque intra illorum septa consistant: siue sint priuatarum personarum Capellæ, & oratoria, vel domus, aut loca seruanda hospitalitati destinata, modo hospitalitas inibi iam neque exerceatur actu, neque amplius exerceri debeat: siue sint laicalia, & cuicunque fideicommisso, substitutioni, successioni, vel dispo-

diſpoſitioni obnoxia: & tam hæc laicalia, quam illa Eccleſiaſtica, eorum qui illa reliquerunt, ſeu dederunt vltima, vel alia voluntate alienari prohibita, ac quocunque onere grauata.

15 Sed quoties caſus euenerit, quò res aliqua hac conſtitutione vendi debeat, ſi is ad quem pertinet eam vendere bis monitus à Camerario, & Magiſtris, cum aſſignatione conuenientis termini ad vendendum, id recuſauerit, vel malitiosè diſtulerit, tunc Camerarius, & Magiſtri vice, ac nomine recuſantis, vel differentis rem ipſam vendant, cum promiſsionibus, obligationibus, renunciationibus, pactis, etiam pœnalibus, & clauſulis conſuetis, pretiumque, quod inde cum eius augumento proueniet, apud ædem ſacram, vel perſonam fide, & facultatibus idoneam deponant. Deinde ſi res Eccleſiaſtica erat, vel etiam ſi laicalis, ſed (quod ſciatur) fideicommiſſo, ſimiliue diſpoſitioni ſubiecta, alienatiue prohibita, aut onere grauata: antequam emptor eius poſſeſsionem aſſequatur, pretium ipſum totum in aliquorum bonorum immobilium emptionem, vtiliter conuertatur, cauente de euictione etiam ipſo emptore, & ad id omnia bona obligante. Deturque bona inde empta domino rei venditæ. Quo facto, venditio rei illius nequaquam reſcindi, aut etiam impugnari poſsit, prætextu quarumuis obſtantium diſpoſitionum, ſiue etiam inutilitatis Eccleſiæ, aut loci, vel perſonæ cuiuſquam. Et inſuper res illa vendita libera ſit, & exempta ab omnibus huiuſmodi diſpoſitionibus, prohibitionibus, & oneribus, eaque ad bona, in quæ illius pretium conuerſum eſt, ſint translata. Et exinde bona ipſa dictæ venditæ rei loco maneant, eiſdemq; proꝛſus diſpoſitionibus, prohibitionibus, & oneribus ſubiaceant, quibus illa ſubiacebat: ſintque nihilominus de euictione illius emptori obligata eo ipſo. Sin autem res vendita neque Eccleſiaſtica erat, neque eiuſmodi vinculis obnoxia habebatur, & qui eius dominus fuerat, venditioni ita factæ conſentire velit, ac fideiuſſores de euictione præſtare, pretium illi ſoluatur. Quod ſi huiuſmodi fideiuſſores præſtare noluerit, vel etiam non potuerint, emantur ex ipſo pretio arbitrio eorundem Camerarij, & Magiſtrorum, vel loca montium non vacabilium, vel alia bona immobilia de quorum euictione idoneis fideiuſſoribus ſit cautum, eaque dicto domino tradita, ſint loco ſimilis cautionis pro re vendita, donec aliter emptori idonee caueatur, & interim vendi, aut alias alienari nullo modo poſſint. Verum vſquequo pretium, vel ex pretio alia res empta, vt præfertur, domino tradatur, penſio, quæ ex ipſius rei venditæ locatione percipi ſolebat, vel percipi veriſimiliter potuiſſet, eidem ab emptore perſoluatur.

16 Curent autem Camerarius, & Magiſtri, vt quiſquis per cauſam ædificandi huius conſtitutionis fauore vti voluerit, ei ante omnia, conſideratis tum ipſius, tum loci qualitatibus, ſummam, quam ædificando, vt minimum, impendere, ac tempus quo inchoaſſe quoque perfeciſſe debeat propoſitis quas voluerint pœnis præſcribant. Iſque ad præſcriptum huiuſmodi promittat, & ſe bonaque ſua omnia arctiſſime obliget, ſubiturus omnino pœnas ipſas niſi promiſſa præſtiterit, omni purgatione moræ ex quocunque iure, & etiam canonica æquitate competenti penitus ſublata. Et nihilominus compellendus ab eiſdem Camerario, & Magiſtris, vel promiſſa perficere, vel quæ propterea emit, & etiam illis vicina, quorum occaſione emit, & in quibus ſe ædificaturum propoſuerat, loca, & domos aliis ædificare volentibus, iuſto pretio, ſicut ſupradictum eſt, æſtimando, abſque vllo augumento vendere.

17. Sed ne aliquorum impunitas, qui (vt accepimus) beneficio litterarum Sixti, & Leonis, ac Pij Quarti dum illæ vigerent abuſi, domos, & loca ex illarum diſpoſitione acquiſita infabricata adhuc retinent, aliis admittendi ſimilia audaciam præbeat, ijdem Camerarius, & Magiſtri illos omnes qui à viginti annis citra loca aliqua, ex dictarum litterarum diſpoſitione emerunt, ſeque in illis ædificaturos promiſerunt, nec præſtiterunt, cogant ea omnia, quæ tunc facere debebant, intra ſpatium ſex menſium, à die præcepti eis hac de re faciendi implere: alioqui pœnas præmiſſas ab ijs exigant omnino. Et præter illas, loca eadem Dominis quibus ablata fuerunt, ſi ipſi velint, eodem prætio, quod tunc ſolutum fuit reſtitui, vel illis nolentibus, aliis qui ibi ædificaturi ſint, pretio, vt ſupradictum eſt, æſtimando vendi compellant.

18. Cæterum pœnæ omnes, quas incurrent, qui aduerſus conſtitutionem hanc, ſeu Camerarij, & Magiſtrorum pro ipſius conſtitutionis executione mandata, vel decreta admiſerint, locis piis dictæ Vrbis ita applicata ſint, vt illi ex locis ipſis irreuocabiliter debeantur, pro quo primùm pœnæ ipſæ poſt illarum incurſum petitæ fuerint; ad quam petitionem, lapſis ab huiuſmodi incurſu triginta diebus, (niſi dicti Camerarius, & Magiſtri illas iam pro eorum debito exegerint) quilibet in dicta Vrbe, vel in Romana Curia Iudex ad illarum exactionem indeſinenter procedat, donec eidem loco vere, integre perſolutæ fuerint. Nullo autem dictorum locorum petente, noſter in Vrbe Vicarius eas de manu dictorum Camerarii, & Magiſtrorum acceptas, vel eis ab ipſo interpellatis negligentibus, ab debitoribus exactas, interdicta loca, iuxta eorum indigentiam, arbitrio ſuo diſtribuat.

19. Nos enim ad ſupradicta omnia, & ſingula faciendum, & exequendum, inque illis, & pro illis ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſolaque veritate inſpecta, ac manu regia, etiam ex officio, procedendum, plenam, expeditam liberamque auctoritatem, & poteſtatem, Camerario ſcilicet in Eccleſiaſticas, eidemque, & magiſtris viarum prædictis, in laicas, ac quoad pœnas prædictas Vicario, ac ſingulis Vrbis, vel Curiæ Iudicibus huiuſmodi, in quaſcunque perſonas, de eadem poteſtatis plenitudine præſentis conſtitutionis auctoritate tribuimus, & demandamus.

20. Decernentes eadem omnia, & ſingula quę ſupra ſtatuta ſunt, ſi quando in aliquo caſu de eorum ſenſu controuerſia continget, in eam partem interpretanda eſſe, quæ ad Vrbis ornatum magis facere videbitur. Ac ſemper, & vbique, ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium fauorabilia cenſeri. Et ita ab omnibus Iudicibus etiam Palatii Apoſtolici Auditoribus, & Cardinalibus, ſublata quauis aliter interpretãdi, & iudicandi poteſtate, interpretari, & iudicari debere. Et ſi ſecus

eius fiat, fore irritum, & inane.

21. Non obstantibus præmissis, ac felicis recordationis Simmachi, & Pauli II. de rebus Ecclesiæ non alienandis, aliisque constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, legibus etiam Imperialibus, dictæque Vrbis, atque Ecclesiarum, monasteriorum, & locorum Religiosorum, siue piorum, ordinumque, quorum bona huiusmodi fuerint, statutis, & consuetudinibus, necnon testantium voluntatibus, aliisque dispositionibus etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegiis quoque, & litteris Apostolicis eisdem Ecclesiis, monasteriis, & locis, eorumque superioribus, capitulis, & conuentibus, seu Populo Romano, aliisque quibuscunque concessis, & quibusuis aliis Sedis Apostolicæ indulgentiis, per quæ præsentium executio, & per eas tributæ iurisdictionis explicatio posset quomodolibet impediri, vel tardari: quibus omnibus, eorum tenores pro plene, & integre expressis habentes, de potestatis plenitudine prædicta derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque.

22. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ antiquationis, abrogationis reuocationis sublationis, statuti, tributionis, demandationis, decreti, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Marcum, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo septuagesimo quarto, kalen. Octobris, Pontificatus Nostri Anno Tertio.

Cæ. Glorierius.

M. Datarius.

A. de Alexijs.

Anno a Natiuitate Domini Nostri Iesu Christi Millesimo Quingentesimo Septuagesimo quarto Indictione Secunda, die vero decima quinta mensis Octobris, Pontificatus Santissimi in Christo patris, & D. N. Gregorii diuina prouidentia Papæ XIII. Anno eius tertio, retroscriptæ litteræ affixæ, & publicatæ fuerunt ad valuas Basilicarum Ecclesiarum Lateranen. & Principis Apostolorum de Vrbe, Cancellariæ Apostolicæ, & acie Campi Floræ, vt moris est, per nos Petrum Aloysium Gaytam, & Io. Guerardi Curs.

Alexander Astancollus magister Curs.

DECRETVM.

Reuerendę Cameræ Apostolicæ in fauorem Inquilinorum, Super quo Magistri Viarum, ac cęteri Iudices causas præfatas cognoscerę possunt.

RAPHAEL Episcopus Portuen. Card. S. Georgij S. D. N. Papę Camerarius. Cupientes tranquillitati Curialium; qui vt plurimum alienas domos sub annua pensione in Vrbe incolunt; ne ab earundem domorum Inquilinatu per alios expelli possint, simulatque licitibus, & controuersijs, quæ propterea suboriuntur submouendis, quantum possumus, opportunè prouidere. Hinc est, quòd cum in libris Cam. Apost. reperta fuerit attestatio Constitutionis huiusmodi sub tenore. De mandato RR. Patrum Dominorum Vianensis Proton. Bonon. S. D. N. Papæ Viceramerarij, & reliquorum Dominorum Clericorum Cam. intimetur R. in Christo Patri, & Domino D. Honofrio Episcopo Tricaricen. Commissario, & Iudici causæ Romanæ domus, inter quosdam Simonem de Luca Mercatorem ex vna, & Marianum de Senis Inquilinum ex alia, partibus verten. qualiter in Cam. Apost. reperitur Constitutio quædam, cuius effectus est. Quod nemo Curialis inquilinus eiici possit ex domo conducta, nisi propter factam locatę domus venditionem, aut dominus domus volens ipsam domum locatam, per se ipsum, & non per alium quemcunque inhabitare, & eo etiam casu nisi facta data prius de inhabitando huiusmodi domum per se ipsum ad minus per vnum annum, aut Inquilinus requisitus debito tempore recuset soluere conuentam pensionem, & quod de hoc est etiam in Ro. Curia publica vox, & fama, vniuersalis obseruantia in iudiciis eiusdem Curiæ Dat. Romæ in Cam. Apost. sub eiusdem Sigilli impressione, Anno Domini 1470. die 26. Mensis Octobris Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Pauli Papæ II. Anno eius septimo. *Gaspar Blondus*. Propterea eandem attestationem, & dispositionem, cum omnibus, & singulis in eis contentis; De mandato S. D. N. Papę viuę vocis oraculo, nobis desuper, & ex decreto in Cam. Apost facto, cum omnium & singulorum supplerione defectuum, tàm iuris, quàm facti, quicunque sint, innouamus, Legisque generalis in perpetuum, vim, & effectum habere, nec ad eius probationem in iudiciis, & extra alicuius, quam vnius ex Notarijs Cam. Apost. de presenti innouatione, & ordinatione, ac statuto transumptum, requiri, sed idem transumptum plenè sufficere decernimus, & ordinamus. Et nihilominus pro maiori dictorum Inquilinorum satisfactione, & ad lites, ac controuersias euitandas, vt præfertur Oraculo, & decreto similibus, etiam in perpetuum statuimus, & ordinamus, quod ex nunc, & in posterum nullæ locationes, etiam ad longum, seu longissimum tempus, seu etiam ad tertiam generationem nec etiam venditiones

Digitized by Google

tiones de eiſdem domibus ſic alteri locatis ſeu, & quiuis alii contractus quomodocunque etiam cum iuramento, & in quauis forma etiam Cam. Apoſt. ſeu aliàs quomodocunque excogitari poſſint, etiam ſub prętextu, quòd vtiles eiſdem locatoribus Dominis exiſtant, per earundem domorum Dominos, ſiue Romani ſint, ſiue Curiales etiam ſi alias pupilli, ſiue XXV. annis minores, vel etiam mulieres, laici, vel clerici, ſeu etiam Religioſi, vel aliàs Eccleſiarum quarumuis, Rectores, vel etiam earundem domorum iure quorumuis beneficiorum per eos obtentorum ius, ſeu dominium habentes, & pro quauis neceſſitate fieri valeant, ſeu alicuius momenti ſint, niſi primitus, & ante omnia iidem Domini earundem domorum Inquilinos per authentica inſtrumenta, & in præſentia Notarij, & teſtium fide dignorum, vbis, & cum interuallis decem dierum requiſiti ſi pro iuſtis conditionibus, ſeu pretijs, vel aliis conſiderationibus eaſdem domos in ſimilem locationem, vel emptionem, vel per alios huiuſmodi contractus habere volunt; aliàs dictæ venditiones, & locationes, aliique contractus locationis deſuper facti, ex tunc, etiam, ſi aliàs præſens Conſtitutio ignoraretur, nullius roboris, vel momenti fore intelligantur, & omni modo pro infectis habeantur. Ac ex tunc idem locare, vel vendere, ſeu aliàs contrahere volens, cenſeatur ad eandem locationem, vel alium contractum cum eodem Inquilino faciendum præciſè aſtrictus, perinde, ac ſi per publicum inſtrumentum idem Dominus ſe ad eam locationem, venditionem, ſeu alium contractum eidem Inquilino obligaſſet ſuper quo etiam ſola veritate inſpecta, ius, & iuſtitiam miniſtrari volumus, & mandamus. In contrarium facien. non obſtan. omnium hinc exprimen. tenores pro ſufficienter expreſſis habentes, Die 11. menſis Octob. 1510. Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & D. N. D. Iulij diuina prouidentia Papæ II. Anno ſeptimo. Præfatum Decretum, & conſtitutio antiqua confirmata fuit per Reueren. DD. Vicecamerarium, Præſiden. & Clericos Cameræ Apoſtolicæ Præſidentibus Romæ in Camera Apoſtolica Venerabilibus viris DD. Io. Baptiſta Brocho Commiſſario Apoſtolico, & Aurelio Amerin. Notario Cameræ Apoſtolicæ, & Melchiorre de Campania eiuſdem Cameræ Notario rogato. Et ne contingat quemquam de præmiſſis hæſitare, has præſentes litteras teſtimoniales fieri, & per eiuſdem Cameræ Apoſtolicæ Notarium infraſcriptum ſubſcribi, ſigillique noſtri Camerariatus officii iuſſimus, & fecimus appenſione communiri. Dat. Romæ in Camera Apoſtolica, ſub Anno à Natiuitate Domini noſtri 1513. Indictione prima, die vero 21. menſis Iunij, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & D. N. D. Leonis diuina prouidentia Papæ Decimi, Anno eius primo. Preſentibus ibidem venerabilibus viris DD. Aurelio Amerino, & Franciſco de Attauantis, eiuſdem Cameræ Notariis, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter, atque rogatis.

Placet D. N. Papæ, & ita Motuproprio mandat. L. Card. Agennen.

Regiſtrata in Camera Apoſtolica lib. 4. diuerſ. Iulij Papę II. fol. 120.

M. de Campania.

PAVLI TERTII.

Litteræ in fauorem ſeruorum libertatem in Palatio Conſeruatorum acclamantium.

PAVLVS Papa III. Motu proprio &c. Nouimus quòd in hac alma Vrbe noſtra, quę caput Eccleſiæ exiſtit, ſicut hactenus ante chriſtianam Religionem totius orbis ſibi, & merito, caput obtinebat, ob reuerentiam Chriſtianæ Religionis aſperum ſeruitutis iugum penitus extinctum fuerit: quinimo ex cauſa prædicta mancipia quæque ad ſacri Senatus Cameræ Vrbis officium, & eiuſdem noſtræ Vrbis Conſeruatores confugientia, & libertatem acclamantia, libertatem conſequi, veteri inſtituto conſueuerunt, ac forſan etiam Magiſtratus præfati ex ſpeciali priuilegio Pontificali, ſeu Imperiali poteſtate mancipia huiuſmodi ab aſpero ſeruitutis nexu liberanda habeant priuilegia, quæ huiuſmodi tam temporis diuturnitate, quàm etiam in Vrbis direptione deperdita eſſe potuerunt: Nos volentes dignitatem Conſeruatoriam prædictam in præmiſſis ſpeciali fauore proſequi, & ambiguitates tollere harum ſerie, motu, & ſcientia ſimilibus, de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine iuriſdictionem, poteſtatem, & facultatem, per quam mancipia quęcunque ſub iugo ſeruitutis quoquomodo obligata ad ſacri Senatus Camerę Vrbis officium, & pro tempore exiſtentes Vrbis Conſeruatores confugientia, & libertatem acclamantia, per eoſdem Conſeruatores libertate donari, & Romani Ciues, liberique homines effici poſſint, & debeant reintegramus, & quatenus opus ſit, de nouo damus, concedimus, & gratioſe impartimur, ita quòd mancipia quæcunque, quæ ab eiſdem Conſeruatoribus liberata hactenus fuerunt, & in poſterum liberabuntur, pro liberis hominibus, & Romanis ciuibus in omnibus, & per omnia vbique habeantur, teneantur, & reputentur, & tractentur, & facultatem habeant in iudicijs ſtandi, cõtrahendi, & alia faciendi, ſicut cæteri Ciues Romani liberi homines facere conſueuerunt, & faciunt, & ita ex nunc, prout ex tunc, & è contra, libera eſſe volumus, & mandamus, ac liberamus omni iuris cuiuslibet ſtatuti, conſuetudinum, vel aliorum contrariorum rigore penitus reiecto, irritum, & inane decernen. quicquid ſcienter, vel

ignoran-

ignoranter contra præſentium tenorem factum, & attentatum fuerit, & ab omnibus iudicibus tã ordinariis, quàm delegatis, etiam quacunque iuriſdictione fungentibus aliter iudicandi, ſententiandi, & diffiniendi poteſtate, & facultate ſublata. Conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ſtylo palatij, priuilegijs, indultis, ſtatutiſque etiam iuramento firmatis in ſpecie, vel in genere editis, cum quibuſuis clauſulis, & derogatoriarum derogatoriis, & per quoſcunque Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros etiam per litteras ſub plumbo, & cum derogationibus quibuſcunque emanatis, aliiſque contrarijs non obſtantibus quibuſcunque. Quibus omnibus, & ſingulis illorum tenores, &c. pro expreſſis habentes, & aliàs latiſſime extenden. derogamus.

Fiat, vt petitur A.

Et cum abſolutione à cenſuris ad effectum præſentium, & quod litteræ etiam in forma Breuis expediri poſſint, & obſtantiæ habeantur pro expreſſis.

Et cum derogationibus ſolitis, & poteſtate, & facultate latius extendendis.

Fiat A.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, quinto Kalendas Iulii, Anno primo.

PII QVINTI

Conſtitutio ſuper forma creandi Cenſus.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

QVM onus apoſtolicæ ſeruitutis obeuntes cognouerimus innumeros celebratos fuiſſe, & in dies celebrari cenſuum contractus, qui nefum non continentur intra limites à noſtris anteceſſoribus eiſdem contractibus ſtatutos, verumetiam, quod deterius eſt, contrarijs omnino pactionibus propter ardentem auaritiæ ſtimulum, legum etiam, diuinarum manifeſtum contemptum præſeferunt, non potuimus animarum, prout tenemur, ſaluti conſulentes, ac piarum mentium petitionibus etiam ſatisfacientes, tam graui morbo, letiferoque veneno ſalutari antidoto mederi. Hac igitur noſtra conſtitutione ſtatuimus, cenſum, ſeu annuum redditum creari, conſtituiue nullo modo poſſe, niſi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de ſui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus deſignata ſit. Rurſum niſi vere in pecunia numerata, præſentibus teſtibus, ac notario, & in actu celebrationis inſtrumenti, non autem prius recepto integro, iuſtoque pretio. Solutiones, quas vulgo anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus. Conuentiones directe, aut indirecte obligantes ad caſus fortuitos eum, qui aliàs ex natura contractus nõ teneatur, nullo modo valere volumus. Quemadmodum nec pactum auferens, aut reſtringens facultatem alienandi rem cenſui ſuppoſitam, quia volumus rem ipſam ſemper, & libere, ac ſine ſolutione laudemij, ſeu quinquageſimæ, aut alterius quantitatis, vel rei, tam inter viuos, quam in vltima voluntate alienari. Vbi autem vendenda ſit, volumus dominum cenſus alijs omnibus præferri, eique denuntiari conditiones, quibus vendenda ſit, & per menſem expectari. Pacta continentia moroſum cenſus debitorem teneri ad intereſſe lucri ceſſantis, vel ad cambium, ſeu certas expenſas, aut certa ſalaria, aut ad ſalaria, ſeu expenſas medio iuramento creditoris liquidandas, aut rem cenſui ſubiectam, ſue aliquam eius partem amittere aut aliud ius ex eodem contractu, ſiue aliunde acquiſitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere, ex toto irrita ſint, & nulla. Immo, & cenſum augeri, & nouum creari ſuper eadem, vel alia re in fauorem eiuſdem, aut perſonæ per eum ſuppoſitę pro cenſibus temporis, vel præteriti, vel futuri omnino prohibemus. Sicuti etiam annullamus pacta continentia ſoluciones onerum ad eum ſpectare, ad quem aliàs de iure, & ex natura contractus non ſpectarent. Poſtremo cenſus omnes in futurum creandos non ſolum re in totum, vel pro parte peremptą, aut infructuoſa in totum, vel pro parte effecta, volumus ad ratam petire, ſed etiam poſſe pro eodem pretio extingui: non obſtante longiſſimi etiam temporis, ac immemorabili, immo centum, & plurium annorum præſcriptione, non obſtantibus aliquibus pactis directè, aut indirecte talem facultatem auferentibus, quibuſcunque verbis, aut clauſulis concepta ſint. Cum vero traditione pretij redditus extinguendus erit, volumus per bimeſtre ante id denuntiari ei, cui pretium dandum erit, & poſt denuntiam, intra annum tamem, etiam ab inuito pretium repeti poſſe, & vbi pretium nec volens intra bimeſtre ſoluat, nec ab inuito intra annum exigatur: volumus nihilominus quãdocunque redditum extingui poſſe, prævia tamen ſemper denuntia, de qua ſupra: & non obſtantibus his, de quibus ſupra, idque obſeruari mandamus etiam quod pluries, ac pluries denunciarum fuiſſet, nec vnquam effectus ſecutus fuiſſet. Pacta etiam continentia pretiũ cenſus extra caſum prædictum, ab inuito, aut ob pœnam, aut ob aliam cauſam repeti poſſe, omnino prohibemus: Contractuſque ſub alia forma poſthac celebrandos fœneratitios iudicamus. Et ita illis propterea non obſtantibus, quicquid vel expreſſe, vel tacite contra hæc noſtra mandata dari, remitti, aut dimitti contingat à Fiſco volumus poſſe vendicari. Hanc autem ſalutiferam ſanctionem nedum in cenſu nouiter, verumetiam in creato quocunque tempore alienando, modo poſt publicationem conſtitutionis creatus ſit, perpetuo, & in omnibus ſeruari

volumus. Declarantes pretium ſemel cenſui conſtitutum nunquam poſſe ob temporum, aut contrahentium qualitatem, ſeu aliud accidens, nec quo ad vltimo contrahentes minui, vel augeri. Et licet legem ipſam ad contractus iam celebratos non extendamus, illos tamen omnes, in quos ſub alia forma peruenerunt cenſus, hortamur in Domino, vt ſingulos contractus cenſuræ bonorum religioſorum ſubiiciant, & animarum ſaluti conſulant. Non obſtantibus quibuſuis conſtitutionibus, & ordinationibus apoſtolicis, ſtatutis, & conſuetudinibus, necnon priuilegiis, & litteris etiam per quoſcunque Romanos Pontifices prędeceſſores noſtros, ac etiã nos ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis clauſulis etiam derogatoriarum derogatoriis, necnon irritantibus decretis, ex quauis cauſa etiam per modum legis vniuerſalis, aut alias quomodolibet editis, ſiue in fauorem Vniuerſitatum, Communitatum, Collegiorum, Congregationum, Ciuitatum, & locorum conceſſis, approbatis, & innouatis, quibus omnibus, & ſingulis, illorum tenores præſentibus pro expreſſis habentes, quatenus directe, vel indirecte præſenti noſtræ conſtitutioni in toto, vel in parte contrarientur, ſpecialiter, & expreſſe derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcunque Volumus autem, quod præſentes in Cancellaria, & acie Campi Florę publicentur, & inter conſtitutiones extrauagantes perpetuo valituras conſcribantur. Et quia difficile foret præſentes ad ſingula quæque loca deferri, volumus, & etiam declaramus, quòd earum tranſumptis etiam impreſſis manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, ac ſigillo alicuius Prælati munitis, eadem prorſus fides vbique adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ prohibitionis, annullationis, ſtatuti, mandati, iudicij, hortationis, derogationis, declarationis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum Anno incarnationis Dominicæ, milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octauo, quartodecimo kalendas Februar. Pontificatus Noſtri Anno Quarto.

Cæ. Glorierius.

H. Cumin.

Regiſtrata apud Cæſarem Secretarium.

Anno à natiuitate Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octauo, Indictione duodecima, die vero vigeſima nona mentis Ianuarii, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto patris, & D. N. D. Pij diuina prouidentia Papæ Quinti Anno eius quarto, retroſcriptæ Apoſtolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt Romæ in locis retroſcriptis, videlicet ad valuas Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, Cancellariæ Apoſtolicæ, & in acie Campi Floræ, per nos Camillum Cherubinum, & Chriſtianum de Monte, prælibati Sanctiſſimi Domini noſtri Papæ Curſores.

Ioannes Guerardus magiſter Curſ.

Lectæ, & publicatæ fuerunt retroſcriptę litterę Romæ in Cancellaria Apoſtolica, Anno incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octauo, die vero Sabbati vigeſima nona mentis Ianuarii, Pontificatus D.N.D. Pij Papæ Quinti, Anno Quarto.

A. Lomelinus Cuſtos.

GREGORII DECIMITERTII

Conſtitutio ſuper Doctoribus Romanis ad Lecturam in Studio, ſeu Gymnaſio Almæ Vrbis in quacumque facultate eligendis.

Gregorius Papa Decimus Tertius. Ad perpetuam rei memoriam,

Vpientes vniuerſos Almæ Vrbis noſtræ origine ciuili filios ad bonarum litterarũ cognitionem, & doctrinam pro communi, & publica vtilitate, dictæque Vrbis ornamento, & honore paterna charitate, & Sedis Apoſtolicę munificentia, atque liberalitate allicere, vt ipſis, & etiam cęteris ad virtutem calcar honorificum, & fructuoſum addatur: Motu proprio non ad alicuius ſuper hoc nobis oblatę petitionis inſtantiam, ſed ex certa noſtra ſcientia, ac de mera noſtra liberalitate, dilectis filijs Senatui, & Populo Romano, quod ex nunc de inceps, & perpetuis futuris temporibus omnes, & ſinguli adoleſcentes, & iuuenes doctores ex patre, & auo Romæ natis Romani excedentes vigeſimum ſecundum ſuæ ætatis annum, qui in ſtudio, ſeu gymnaſio publico dictæ Vrbis in quacunque facultate pro tempore legere voluerint, ad lecturam huiuſmodi, facta tamen prius per eos coram dilectis filijs noſtris S. R. E. Cardinalibus ſuper eodem ſtudio, ſeu gymnaſio deputatis, ac illius Rectore, & Reformatoribus pro tempore exiſtentibus vna lectione, admitti debeant, cum ſalario vigintiquinq; ſcutorum quolibet anno pro vno quoque, qui vt præfertur legere voluerit, Apoſtolica auctoritate tenore pręſentium perpetuo concedimus, & elargimur. Necnon eiſ-

eiidem Doctoribus, vt præfertur, qui in eodem Gymnasio munus legendi subibunt, dictum salarium annuum vigintiquinque scutorum ipsis, & eorum cuilibet debitis, & consuetis in eodem studio, seu gymnasio temporibus, ac de, & ex eiusdem studii, seu gymnasij redditibus, prouentibus, vectigalibus, & aliis emolumentis vniuersis per eos, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, persoluendum, motu, & auctoritate similibus constituimus, & assignamus, ipsosque ad lecturam huiusmodi recipi, & admitti, ac salarium eis, & eorum singulis persolui debere, vt præfertur, decernimus. Mandantes propterea dilectis filiis Conseruatoribus Cameræ dictæ Vrbis, ac Rectori, & Reformatoribus dicti studii, seu gymnasii, præsentibus, & futuris, aliisque omnibus, & singulis, ad quos id quomodolibet spectat, & pro tempore spectabit, quatenus præsentes nostras litteras recipiant, & admittant, ac inuiolabiliter obseruent, & ab omnibus, quos ea quomodolibet concernunt, & concernent, obseruari mandent, & faciant: necnon doctoribus legentibus huiusmodi de dicto salario debitis, vt præfertur, temporibus annuatim respondeant, & etiam faciant ab aliis responderi, realiter, & cum effectu: & si secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, & inane decernimus. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, ac studij, seu gymnasij, necnon Vrbis huiusmodi iuramento, confirmatione apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque indultis, & litteris apostolicis quibusuis superioribus, & personis in genere, vel in specie sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis etiam motu simili, ac consistorialiter, & aliàs in contrarium quomodolibet concessis, approbatis, & innouatis, quibus etiam si de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum tenores præsentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, cæterisque contrarijs quibuscunque.

Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris, Die vigesima secunda mensis Octobris, Millesimo Quingentesimo Septuagesimo Quarto, Pontificatus Nostri, Anno Tertio.

Cæ. Glorierius.

PAVLI QVINTI

Constitutio super reformatione Tribunalium Vrbis.

Pius Episcopus seruus seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

VNIVERSI agri Dominici curam, meritis licet imparibus, Diuina dispensatione gerentibus sedulò Nobis inuigilandum est, vt, quæ ex veteri maledicto, quotidie in eo spinę innascuntur, & tribuli, ministerio nostri Apostolatus, quãtum ex alto permittitur, extirpentur, quòd, si hanc sollicitudinem omnibus Mundi partibus, ex officij nostri debito, debemus, illis sanè impendere præcipuè tenemur, quæ nostro etiam temporali regimini creditæ sunt; Sanè cum à diuersis Prędecessoribus nostris Romanis Pontificibus ad Tribunalium Almæ Vrbis nostræ reformationem, præsertim à felice recordatione Paulo Tertio, & Quarto, & Pio item Quarto, & Quinto, Gregorio Decimo Tertio, & Sixto Quinto, multa variis temporibus, prouidè, ac salubriter constituta sint; tamen, quia successu temporis, vt humana fert conditio, complures abusus irrepserũt, idcirco vt debitus decor, ac forma sicut institiæ ratio, & publica vtilitas postulant, ijsdem Tribunalibus restituatur, Apostolica auctoritate prouidendum duximus. Negotium verò huiusmodi, vt matura deliberatione, & prudentium consilio, prout rei grauitas postulabat, transigeretur, omnes penè Almæ Vrbis nostræ prædictæ Magistratus, alioque viros, doctrina, & vsu præstantes simul conuenire, ac rem per eosdem, multumque vocatis etiam ijs, quarum interesse poterat, examinari fecimus, quod cum longo tempore, multoque studio, & labore diligenter, fideliterque perfecerint. Nos de eorumdem consilio omnes, & quascunque alias Prędecessorum nostrorum Romanorum Pontificum constitutiones super reformatione Tribunalium Vrbis nostræ prædictæ, in ijs, quæ prędictis nostris aduersantur abrogantes, & reuocantes, in alijs verò omnibus, prędictis Constitutionibus constituta, & ordinata sunt, confirmantes, & innouantes, hac nostra in perpetuum valitura Constitutione sancimus, statuimus, & ordinamus, vt sequitur.

Digitized by Google

De Signaturæ Gratiæ, & Iuſtitiæ.

IN primis quòd nullus Referendariorum cõmiſſionem expediat, in qua non adſit à tergo nomen Procuratoris, ſeu impetrandis, noti ſaltem ipſi Referendario, cuius ſolius citatio ſufficiat in reformatione ipſius.

Verum ipſi Procuratores, ſeu impetrantes ſuum nomen à tergo manu propria inſcribant, & de mendacio conuicti, iuxta Iuris diſpoſitionem puniantur.

Vbi verò in commiſſionibus expediendis requiritur citatio partis, vna ſaltem citatio vna die pro altera fieri debeat perſonaliter, aut factis diligentijs per duos Curſores (vt moris eſt) dimiſſa copia.

Atque in ipſis citationibus apponatur ſemper nomen Referendarij, alioqui Referendarij ipſi commiſſionem non expediant.

Similiter nullus Referendariorum propoſitas, & reiectas in Signatura Iuſtitiæ commiſſiones in Signatura Gratię coram nobis proponere audeat, niſi per Signat. Iuſtitię ad eandem Signat. Gratiæ remiſſæ fuerint, vel niſi talis ſit materia, quæ ſcientiã noſtram requirat, & tunc præhabita ſemper licentia noſtra, & ſucceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum, vel ſaltem Card. Præfecti pro tempore Signaturæ Gratiæ, qui parte audita, deliberare poterit, an cauſa proponenda ſit.

Nec in antiquis, & arduis materijs, in quibus plures hinc inde expeditæ fuerint commiſſiones, & in auocatorijs à prioribus Iudicib. & quouis modo prędiudicialibus, Referendarij manum apponant, niſi prius citata coram eis parte intereſſe habente.

Et cum agitur de reuocatione, aut moderatione alicuius præinſertæ, ſimiliter manum non apponant, niſi in præinſerta appoſitũ ſit nomen Referendarij, qui illi manum appoſuit, vt rationem reddere, & eam iuſtificare poſſit.

Nec etiam reformatio, ſiue moderatio eiuſdem præinſertæ à Præfecto Signat. Iuſtitiæ; niſi nomen Referendarii, vt præmittitur in ipſa præinſerta appoſitum fuerit, aliquo modo ſignetur.

In commiſſionibus appellationum ab interlocutorijs manus non apponatur, niſi expreſſo releuanti grauamine, neque in commiſſionibus appellationum à diffinitiua cum clauſula; Aut vim diffinitiuæ habente, niſi res adeò exprimatur, vt videat Referendarius, an tale ſit grauamen, quod per diffinitiuam reparari non poſſit, & ſi in commiſſione appoſita fuerit clauſula, cum toto negocio principali, tunc addatur, iuſtificato tamen dicto grauamine. Et idem ſeruetur, quando eſt appoſita clauſula Quam, & quas, quæ tamen non ſit reſtricta per ſola verba de, & ſuper præmiſſis.

Et nihilominus in ſupradictis commiſſionibus appellationum ab interlocutorijs ſemper citetur pars, etiam ſi exprimatur grauamen, vt ſupradictũ eſt, quod per diffinitiuam irreparabile videatur.

Et ab exceſſiua taxatione expenſarum ſemel tantum appellatio committatur, & duæ ſententiæ habeant vim trium.

Vbi pars commiſſionem aliquam doloſè extorſerit, & ob id commiſſio referata fuerit, Præfectus manu regia, & executiuè expenſas factas in reformatione commiſſionis reſtituere faciat, ſine litis minime expectato.

Commiſſio pro dilatione, vel alternatiua ſemel tantum concedatur, quam qui iam impetrauerit, lapſo trimeſtri, aliam niſi à nobis, vel ſucceſſorib. noſtris, & Signat. noſtra Gratiæ impetrare nequeat, & impetrata non ſuſtinebitur, nec tribuat iuriſdictionem.

Abſtineant præterea Referendarij ab appoſitione manuum in commiſſionibus nullitatum, & attentatorum, niſi exprimantur nullitates ex defectu iuriſdictionis, citationis, vel mandati, & ipſa attentata.

Item in commiſſionibus moleſtationum, & iactationum, niſi addita clauſula, dummodò non ſint iudicialiter illatæ.

Et omnino abſtineant ab illis, in quibus narratur pronunciatum fuiſſe, prout in cedula.

Nec etiam manum apponant in commiſſionibus prorogatiuis fatalium in cauſis criminalibus, nec illa concedatur vltra primam vicem, niſi præuia ſubſcriptione Iudicis afferentis commiſſionẽ ſibi ſignandam videri, & citato fiſco.

In ciuilibus autem prorogationes huiuſmodi vltra primam vicem nonniſi ex cauſa concedantur.

Et ſimiliter inſtantia, quæ cauſis diſcuſſionum præſcripta eſt, nullo modo, niſi ex magna cauſa, & per Signaturam noſtram Gratiæ prorogetur.

Quilibet autem Referendarius teneatur recipere contra commiſſiones, & eas omninò in eadem Signatura proponere, eoque caſu ſufficiat partem aduerſam per quinque dies ante Signaturam fuiſſe modo ſupraſcripto citatam.

Cauſę matrimoniales, & criminales Clericorũ & aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum, committantur iis tantum, quibus diſpoſitum eſt per Cõcilium Tridentinum committendas eſſe.

Cauſæ vero criminales Laicorum in Terris Eccleſiæ locorum Gubernatoribus committantur.

Regens Cancellariæ, & alii Officiales ad expeditionem commiſſionum Signaturę Iuſtitiæ deputati, abſque mora receptis commiſſionibus illas expediant, nec ſub quouis prætextu illas penes ſe retineant. Et qui illas per turnum diſtribuere debent, illas ſine aliqua ordinis ipſius turni peruerſione, diſtribuant, illaſque ad bancum Curſorum etiam irrequiſiti ſine mora tranſmittant ſub pœna priuationis officij, & alijs arbitrio noſtro, & ſucceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum.

De Camerario, & Camera Apoſtolica.

CAmerarius, Præſidentes, Clerici Fiſco noſtro incumbant; vtque illud liberius, & facilius facere, & exequi poſſint, cauſis inter Fiſcum noſtrum, ac priuatos iuxta propriam eorum Tribunalis naturam contenti ſint, & propterea à cognitione cauſarum inter priuatos, etiam per viam appellationis, etiam ex Terris Eccleſiæ ad Sedem Apoſtolicam interpoſitę, omnino abſtineant, niſi cauſæ à negotiis Fiſcalibus dependeant; aut ab illis originem trahant.

Simi-

similiter abſtineant à commiſſionibus, & auocationibus cauſarum, necnon litteris monitorialibus, & inhibitoriis, ſequeſtrationibus, & aliis huiuſmodi, vbi non agitur de intereſſe Fiſci, etiam in Terris Eccleſiæ, cum hæc ad Signaturam noſtram ſpectare noſcantur, & alias ordo Iudiciorum multipliciter confundatur.

Permittimus tamẽ Camerario pro minori pauperum diſpendio, vt cauſas appellationum à ſententiis diffinitiuis, vel earum vim habentibus interlocutoriis intra quadraginta milliaria ab Vrbe in rebus minimis, & profanis ſummam viginti quinque ducatorum non excedentibus (de quo diſpoſitiue mentio fieri debeat) per ſimplices litteras aliàs iuxta formam iuris, & iuxta ſolitum committere poſſit.

Inſuper, ne delicta impunita remaneant, ab abſolutionibus, & remiſſionibus delictorum quorũlibet, etiam leuium, aut illarum commiſſionibus, necnon ſaluis conductibus pro delinquentibus, etiam de dilictis extra Terras Eccleſiæ commiſſis, omnino abſtineant.

Similiterque a moratoriis dilationibus, nec etiam ad modicum tempus.

Necnon litteras Camerales pro adipiſcenda poſſeſſione beneficiorum Eccleſiaſticorum, etiam nobis, ac Sedi Apoſtolicæ reſeruatorum, ac prorogationem temporis ad expediendas litteras Apoſtolicas quarumcunque gratiarum, aut ad ſolutionem annatarum, vel Collegio Cardinalium, aut Officialibus debitorum; minimè concedere valeant.

Clerici Camerę, cum nullam iuriſdictionem, vt ſinguli, ſed tantum collegialiter, & in plena Camera habere noſcantur, nihil expediant priuatim, & ſingulariter, nec aliquas litteras, aut patentes de quacunque re ſubſcribant, niſi ex commiſſione eis facta in eadem plena Camera, in qua omnia clarè, & diſtinctè proponi, ac in libro propoſitionum adnotari debeant, vel niſi agatur de negotiis Guberniorum, & Præſidentatuum, & Præfecturarum, quę priuatim iuxta ſolitum expedire poſſint.

Notariique in expeditionibus, & ſcripturis deſuper conficiendis, de propoſitione, & commiſſione huiuſmodi mentionem expreſſam facere teneantur.

Sed, & tam Camerarius, quàm Clerici ipſi vltra prohibita in preſenti reformatione à quibuſcunque licentiis, gratiis, & indultis de rebus ſpiritualibus in forma gratioſa, vel commiſſaria, etiam cum clauſulis iuſtificatiuis, & aliis, tam in Terris Eccleſiæ, quàm extra illas, omnino abſtineant.

Et ſimiliter à quibuſcunque aliis expeditionibus, quæ ſibi ratione ſuæ ordinariæ iuriſdictionis propter publicam vtilitatem expreſſe per litteras ſuarum facultatum, conceſſæ non reperiuntur. Nec prætextus conſuetudinis, aut quaſi poſſeſſionis etiam antiquiſſimæ, & immemorabilis in ſimilibus concedendis eis ſuffragetur, etiamſi cõſuetudo, vel quaſi poſſeſſio huiuſmodi per litteras aliquorum Pontificum generaliter approbatę fuerint.

Conſtitutio fel. rec. Pii Papæ Quarti ſuper reformatione Tribunalis Cameræ Apoſtolicæ incip. Cum inter cæteras, ſub datũ kalen. Nouemb. Anno 1564. iuxta ſolitum legatur ſingulis annis in prima Camera Menſis Octobris.

Cauſæ coniunctorum, & propinquorum alicuius Clerici ad quartum gradum excluſiuè, ipſi Clerico nullatenus committantur, nec quiſquam eorum ſibi commiſſas audiat, ſed eas expreſſa cauſa recuſet.

Nec etiam in diſcuſſionibus, & deciſionibus tã illarum, quàm aliarum quarumcunque cauſarum, in quibus aliquod intereſſe prætendere poſſet, ſiue Clericus, ſiue Aſſiſtens ille ſit, vllo modo intereſſe, nec vllum eorum habere, ſed ſtatim a dicta Camera, etiam dum cauſa propoſitur, etiam iniuſſus (cum in hoc ignorantiam prætendere non poſſit) egredi debeat, & ſi ſecus fecerit Clericus per menſem ſuſpenſione ab exercitio, & perceptione emolumentorum ſui officii aliis Clericis applicandorum ipſo facto incurrat. Aſſiſtens vero iocalium, & ſalarii exactione, aliis aſſiſtentibus applicanda ipſiuſque Cameræ ingreſſus priuatione trium menſium ſpatio mulctetur.

Quicumque autem, ſiue ex Clericis, ſiue ex aliis Cameralibus prædictis ab aliquo ſuſpectus in cauſa recuſatus fuerit, recuſans nonniſi expreſſa ſuſpicionis cauſa audiri, illaque, expreſſa abſente recuſato, vt ſuſpecto in Camera diſcuti, eaque à plurib. approbata ſuſpectus ipſe in huiuſmodi cauſa nullo modo ſe intromittere, aut intereſſe debeat, ſi vero ſuſpicio probari nequierit, nulla eius allegatę ratio habeatur.

Caueant appellationes à decreto vim diffinitiuæ habente vllo pacto recipere, neque aliàs appellationum cauſas committere, niſi grauamine, & grauaminis cauſa ita expreſſa, vt Camera poſſit intelligere, & deliberare, an appellatio ſit admittenda nec ne, & in omni caſu, nonniſi citata parte hæc fiant.

Ad hæc pauperum Aduocatus, necnon Fiſci, tam Aduocatus, quàm Procurator, Commiſſarius quiuis alius de eadem Camera ſub eiſdem, & aliis noſtro, & Succeſſorum noſtrorum arbitrio pœnis, non ſcribant in cauſis priuatorum in Camerę Tribunali pendentibus, exceptis pauperum cauſis, & reſpectiuè iis, in quibus Camera alicui adhęrendo partem facit in iudicio, vel in quibus aliàs de Fiſci, & Cameræ intereſſe agitur.

De Gubernatore Vrbis, & eius Tribunali.

LOcumtenens ciuilis Gubernatoris Almæ Vrbis pro tempore exiſtentis vnus dumtaxat ſit, legum ſcientia, vitæque probitate, & Ro. Cur. experientia inſignis, & ex hoc loco, qui ab Vrbe diſtet ſaltem per quadraginta milliaria, milliarie oriundus, qui omnes cauſas ciuiles, tam commiſſarias iuxta formam commiſſionum, quã ordinarias, vel alias in ipſo Tribunali introducendas iuxta ſuas facultates cognoſcat, terminet, & decidat. Audientiam terminorum, pro quibus litigantes pro certa hora citati non ſint, in ſala Palatii Gubernatoris circa horam vigeſimam pro Tribunali ſedendo teneat. Ius reddat ſingulis diebus, exceptis feſtiuis de præcepto, aut conſuetudine Almę Vrbis, necnon diebus Coronationis Pontificis viuentis, ingreſſus Gubernatoris, Iouis,

Lunæ, & Martis immediate ante Cineres, ac ipſius diei Cinerum, totius hebdomadæ maioris, Cõmemorationiſque omnium fidelium defunctorũ, & Vigilię Natiuitatis Domini.

Significationes per viam recurſus cõcedendas, ſemper concedat cum clauſula, non tamen in contumaciam.

In cauſis ordinariis, vel via ordinaria introducendis, etiam ſi ad probationem producantur cedulæ, iura, & inſtrumenta obligationum Cameralium; non relaxet mandata executiua, ſi reſpectu ſummæ, vel valoris rei, vel alias ex natura cauſæ, de qua agitur, dictę cauſæ ſint appellabiles, niſi elapſis decem diebus datis ad appellandũ, & ſeruatis ſolitis terminis ad docendum de legitima appellatione, & eius legitima proſecutione, & conſtito ſibi de re iudicata.

Suſpectus poſt litem conteſtatam, vel pro conteſtata habitam, allegari non poſſit, niſi à principalibuſmet, vel eorum procuratoribus ad id ſpeciale mandatum habentibus, & ex certa cauſa per eos in actis ſpecificata, & iurata à Gubernatore pro legitima approbata.

Ab eius ſententijs diffinitiuis appelletur ad Nos noſtramque Sanctam Sedem Apoſtolicam in cauſis appellabilibus, in quibus vero de iure recurſus datur, recurratur ad Gubernatorem, qui cauſas huiuſmodi recurſus per ſe ipſum, vel alium ab eo deputãdum, iuxta ſuas facultates expediat. Qui deputãdus, tam in ipſis cauſis recurſus, quam in illis, in quibus in locum Locumtenentis vti ſuſpecti recuſati à Gubernatore deputabitur, & in cauſis quoque Commiſſarijs, in quibus ex reſcripto Signaturæ à Gubernatore ſimiliter deputabitur, ea duntaxat emolumenta recipiat, quæ vt mox dicetur Locumtenens recipere poſſet, & nihil penitus vltra ſub pœnis ei indictis.

Recurſus vt ſupra ad Gubernatorem à Locumtenentis, vel deputandi decretis, & ſententijs petendi, infra decem dies duntaxat peti debeant, & tunc executionem non retardent, vſquequo Gubernator huiuſmodi recurſus non admiſerit.

Locumtenens habere debeat ſcuta auri in auro quinque à quolibet ex duobus Notarijs cauſarum Ciuilium huius Curiæ ipſi tantum Locumtenenti quolibet menſe in eius principio ſoluenda, & percipere poſſit iulium vnum pro ſingulis infrascriptis expeditionibus. Videlicet pro quolibet mãdato executiuo, non tamen in contumaciam. Pro quolibet Arreſto in carceribus. Mandato de excarcerando, ſignificatione Dotali, aut vigore termini, aut in vim litis pendentiæ, aut litis finitæ, aut ſtante depoſito, vel negatione, aut data cautione de ſtando iuri, & iudicatum ſoluendo conceſſa. Et etiam pro qualibet citatione, vel inhibitione vigore commiſſionis, aut extra Curiam decreta, dummodo in quolibet ipſorum caſuum agatur de re, vel ſumma ſcutorum auri ſeptem, qui conſtituant iulios ſeptuaginta ſeptem.

Gubernator Vrbis cumulatiuè procedere valeat in omnibus, & quibuſcumque cauſis criminalibus, in quibus Camerarius Ripæ vigore ſuarum facultatum procedere poterit, itaut inter eos iuxta ſolitum ſit locus præuentioni.

Habeatque iuriſdictionem in Hebræos, prout infra diſpoſitum eſt.

De Auditore Cameræ, & eius Tribunali.

INprimis quoad formam, & executionem obligationis Camer mandamus ſeruari ſtylum hodiernum, vt ſcilicet quis obliget ſe, hęredes, & bona in ampliori forma Cam. cum ſolitis clauſulis, & renunciationibus, citra tamen conſtitutionem procuratorum, & qui voluerit arctius obligari, conſentiat relaxationi mandati executiui, aut illud in ſe ſuſcipiat, vnica, ſi ſic placuerit, citatione, aut intimatione præcedente. Nec vllo vnquam tempore renouetur vetus illa cenſurarum ſuſceptio iam antiquata, & à Curia eliminata.

Minuſque ad dictarum cenſurarum relaxationẽ deueniatur, niſi in iuris ſubſidium, & factis prius diligentijs in locis deſtinatæ ſolutionis, prout hactenus fieri conſueuit.

Et ſi parti petenti, ac debitum agnoſcenti danda videbitur aliquando longior aliqua dilatio ad ſoluendum, intra quam nullum omnino mandatum, aliudue executionis genus relaxari poſſit, ea erit dierum triginta ad ſummum, aut etiam viginti, vel minor, arbitrio Iudicis, qui pro debitoris qualitate, ac debiti ſumma, quem maluerit de prædictis terminis eliget. Hoc tamen omnino obſeruando. Vt nonniſi ſimpliciter, & abſque vlla conditione, poteſtatione, vel reſeruatione, quæ confeſſioni ſit contraria; debitum confitenti concedatur, & qui aliter, aut præmiſſa aliqua proteſtatione, vel reſeruatione petere, aut ſuſcipere voluerit, repellatur. Et nihilominus proteſtatio, vel reſeruatio forte clandeſtine, aut aliter facta, quoad præiudicium dictæ confeſſionis, & ſuſceptionis termini pro infecta omnino habeatur, & nullius ſit roboris, & momenti: Et ſi poſt decretum, aut etiam Actori à Notario traditum mandatum executiuum Iudici præfatam dilationem concedere viſum fuerit, nec Reus intra eam ſoluerit; Actor abſque alio nouo iudicio, citatione, vel mandato, ſed eodem illo, quod antea decretum, vel relaxatum, aut traditum fuerat; executionem ſuam proſequatur.

Quodque ſuperſeſſoriæ, ſeu (vt vocant) Non grauetur; aut inhibitiones, vel dilationes non concedantur, præterquam in vim ſuſceptionis cenſurarum, vel termini iudicialis à debitore ſuſcepti, & niſi adiecta hac conditione; Dummodo alium terminum ab ipſo, vel alibi non ſuſceperit. Et tam pro dictis ſuperſeſſoriis, quam pro illorum reuocationibus iuxta ſtylum d. Tribunalis conſuetum nihil prorſus recipiatur, ſed gratis, etiam pro ſigillo, ac ſine vlla Secretarij, Iudicis, aut cuiuſcunq; alterius perſonæ mercede, concedantur.

In cauſis criminalibus in locis nobis, & S. Ro: Eccleſ. immediatè ſubiectis in poſterum non decernantur, neque relaxentur monitoria contra aliquem in prima inſtantia, niſi per Auditorẽ Cam. pro tempore, facto prius verbo nobiſcum, ſeu cum Romano Pontifice pro tempore exiſtente, præterquam in caſibus in bulla in Cœna Domini legi ſolita contentis, in quibus nihilominus quando monitoria extra Italiam decernenda erũt in locis nobis, & eidem Sanctę Roman. Eccleſiæ

non

non ſubiectis, vel aliàs contra officiales Curiales exemptos, & contrauenientes inhibitionibus, & litteris Apoſtolicis; vel etiam pro rebus dependentibus à cauſis criminalibus coram Auditore Cam. pro tempore legitimè introductis, ac pendentibus, huiuſmodi monitoria non relaxentur, niſi facto prius verbo nobiſcum, ſeu cum Romano Pontifice pro tempore exiſtente.

Nec decernat Monitoria ſpecialia in cauſis profanis etiam in Terris Eccleſiæ vltra quadraginta milliaria ab Vrbe, quando valor cauſæ non excedit ſummam centum florenorum.

Appellationes non aliter recipiat, audiat, vel admittat, quàm ſi exhibita fuerit notario in actis ab appellante fides publica, ſeu publicum inſtrumentum (ita quod ſimplex copia, nec recipiatur, nec admittatur) ſententię, à qua extitit appellatum, eaque ſit diffinitiua, vel vim habeat diffinitiuæ, neque aliter earum ratione inhibeat, quàm inſerto in litteris inhibitionis toto fidei, ſeu inſtrumenti huiuſmodi tenore, & expreſſa clauſula, quatenus à diffinitiua, vel vim diffinitiuæ habente appellatum ſit. Facta tamen fide de petitione appellantis, & Iudicis, ſiue Notarij denegatione Auditor inhibere, & in cauſa procedere poſſit.

In expeditionibus vigore huiuſmodi appellationum apponatur clauſula, Et quatenus re vera ſententia non ſit diffinitiua, vel vim diffinitiuæ non habeat, præſentes litterę nullius ſint roboris, vel momenti.

In monitoriis generalibus reſeruet facultatem etiam ordinario loci abſoluendi incurrentes cenſuras in eis contentas.

Item non decernat ſequeſtra in cauſis beneficialibus, in quibus procedere poteſt, niſi iuxta formam conſtitutionis ſel. rec. Clementis Papæ V. Prędeceſſoris noſtri, quę incipit Ad compeſcendas, prout ſeruatur in Rota, & in illis ſemper apponatur Clauſula, Prouiſo quòd de fructibus ſequeſtratis cultus diuinus manuteneatur, animarum cura exerceatur, & alia onera beneficio incumbentia ſupportentur.

Mandata de manutenendo numquam niſi ſernatis ſeruandis, & parte legitimè citata decernat, aut concedat.

Idemque in ſequeſtris & mandatis ſuſpicionis fugæ ſeruet, niſi aliqua ratione timendum ſit Iudicis arbitrio de ſuſpicione fugę, vel bonorum dilapidatione, quo caſu iuramentum præſtari debeat de ſuſpicione fugæ, vel de metu dilapidationis bonorum.

Non decernat contra Epiſcopos, & iis ſuperiores Monitoria ad perſonaliter comparendum, niſi præuia Commiſſione ſignata manu noſtra, aut pro tempore exiſtentis Romani Pontificis, & pro decreto Monitorij ad perſonaliter comparendum nihil recipiat.

Non concedat, neque dari permittat Auditor remiſſoriam ad partes ad examinandum, vel repetendum citata parte Teſtes ad inſtantiam Fiſci, vel probandam eius intentionem, ſed adnocentur teſtes ad Curiam, vel cauſa remittatur ad partes, vbi delictum eſt commiſſum.

Nec minus concedat litteras ad partes pro capiendis iudicijs contra aliquem, niſi prius in Curia ipſimet Auditori Cameræ eius arbitrio aliqualiter conſtiterit de delicto.

Et in cauſis ordinarijs Auditor prædictus, ſeu eius in Ciuilibus Locumtenens non recipiat ſportulas, neque notarius aliquid pro nota ſententię, ſed in cauſis commiſſarijs, & declaratorijs contumacialibus tantùm.

Præterea Auditor non concedat Monitoria, ſeu Inhibitiones in vim Conſtitutionis Eugeniæ ad fauorem Curialium, niſi pro illis, qui ſaltem per annum in Curia continuè reſidentiam fecerint.

Vt tollantur controuerſiæ inter Tribunalia Curiæ, & vnicuique ſua iuriſdictio ſeruetur, declaramus executionem obligationis in forma Cam. ad prædictum Auditorem Cameræ priuatiuè ad alia Tribunalia pertinere, prętęrquam in inſtrumentis dependentibus à cauſis, & actis in aliis Tribunalibus huiuſmodi geſtis, ac ſine præiudicio motus proprij in fauorem Populi Romani ediri, & quoad Clericos ratione originis, vel beneficij Romanos, & loca pia locus ſit præuentioni inter ipſum Auditorem, & noſtrum in Vrbe Vicarium.

Et quoad præuentionem inter ipſum, & forum Capitolinum in cauſis vertentibus inter Ciues, & Incolas, ſtatuimus, & declaramus nomen Incolarum iuxta iuris communis diſpoſitionem eſſe intelligendum, & vbicumq; ſuper hoc dubitari contigerit, orta inter Tribunalia differentia, ad Præfectum Signaturæ Iuſtitiæ recurri mandamus, qui hunc articulum manu regia ſine ſcriptura omni, & quacunque appellatione, & recurſu remotis in quolibet caſu controuerſiæ terminet, & decidat.

Citationes autem extra Vrbem executæ, quarum vigore hodie coram Auditore Cameræ ad executionem obligationis Cameralis procedi ſolet, reproducantur infra menſem ab executione earum in partibus facta, alioqui pro circumductis habeantur.

Litteras Apoſtolicas, quibus cernis, qui per ſe ipſum procedat, executor præſcriptus eſt, nullo modo Auditor prædictus exequatur; ſed & omnes præterea, in quarum executione pars vocanda fuerit, non aliter exequatur, quàm ſeruatis pro rerum contingentia Conſtitutionibus ſel. rec. Bonifacii Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri de vna, & Concilii generalis de duabus dietis, niſi ipſis conſtitutionibus derogatum fuerit expreſsè in litteris, quę fuerint exequendæ, ſed & tunc, ne quemquam extra Diœceſim vltra tres Dietas euocet, quot in ipſis litteris expreſſum erit, exceptis litteris penſionum; quarum ſolutio in Romana Curia deſtinatur, & his omnibus, quibus ipſe nominatim executor prędcriptus fuerit, his enim caſibus poſſit ad ſe vndecunque, & quocunque partes euocare, neue aliis vices ſuas committat, vel ſubdeleget, quam conſtitutis in dignitate Eccleſiaſtica, aut aliis quibus Sedes Apoſtolica cauſas committere ſolet.

Monitoria generalia, vulgò, ſignificauit, appellata, quæ ſcilicet, vt aliquid reueletur, ſeu reſtituatur, aut probetur cum cenſuris Eccleſiaſticis publicari ſolent; nullo modo decernat, ſiue expediat.

Similiter nihil ſine ſpeciali noſtra commiſſione, decernat, aut faciat, aut mandet, quod Epiſcopos

pos aut alios locorum Ordinarios impedire poſſit ne ad executionem decretorum Sacri Concilii Tridentini, correctionemque morum liberè procedant.

Ab omnibus autem, & ſingulis ijs, quæ ad eius iuriſdictionem ſecundum præmiſſa pertinere nolumus, vſque adeò abſtineat, vt neque monitoria, neque citationes, neque inhibitiones, neque ſequeſtra, neque mandata de manutenendo neque aliud quicquam quocunque ſub prætextu ſuper ijs, aut ipſe decernat, aut ab aliis decreta reuocet, & pariter eius Notarii nihil omnino expediant, aut etiam ſcribant ſub pœna ſcutorum quingentorum pro qualibet vice Cameræ Apoſtolicæ applicandorum, & ſi adſit accuſator, vel inſtigator, ei quarta pars pœnæ ſoluendæ detur.

In cauſis verò ſui fori ciuilibus, etiam in quibus ſummariè, & ad inſtar beneficialium procedendi ei conceſſa eſt facultas, nunquam omnino ad pœnas contumaciales deueniat, ſed potius receptis probationibus ad negotium principale ſpectantibus, daroque competenti termino parti abſenti, demum ſuper his ſeruatis ſeruandis diffinitiuè pronunciet, etiam ſine litis conteſtatione.

Ne autem contingat, vt abſentes, & in remotiſſimis ab Vrbe partibus degentes maxime itineris incommoda, & diſpendia pati abſque culpa compellantur, dum ob prætenſum delictum ad comparendum perſonaliter moniti comparent, & inculpabiles reperiuntur, neminem poſt hac extra Italiam exiſtentem ad comparendum perſonaliter moneat, niſi facto verbo nobiſcum, & ſucceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus, de quo verbo habito fiat mentio in litteris monitoriis.

In cauſis, quæ ordinariè ſecundum Auditoris facultates in eius Tribunali introductæ fuerint, vel introduci potuerint, ſiue poſt cæptam cauſam ſuperueniat Commiſſio, ſiue ante impetrata ſit, ſiue in prima, ſiue in vlteriori inſtantia; nulla in re augeat impentam, ſed quoad hoc habeatur ſemper cauſa pro ordinaria, itaut etiam ratione ſententiæ, neque Notarij, neque Iudices quicquàm propterea accipiant vltra id, quod accipere potuiſſent, ſi Commiſſio non adeſſet,

Permittimus tamen eius in ciuilibus Locumtenenti in cauſis per commiſſionem ab initio introductis, etiam ſui natura Ordinariis, ob magnam laborum aſſiduitatem, & emolumentorum tenuitatem, ſportulas moderatas iuxta præſentem conſtitutionem recipere. Declarantes nihilominus in reliquis omnibus cauſas intelligi ordinarias, nec notarios quicquam amplius exigere poſſe, aut debere, quàm in alijs ordinarijs permiſſum eſt.

Quòdque Auditoris Cameræ pro tempore exiſtentis Locumtenens mandata executiua, niſi prius ipſemet Locumtenens in libro expeditionum diem ſubſcriptionis manu propria notauerit, ſubſcribere non poſſit.

Quòdque Auditoris Cameræ pro tempore exiſtentis Iudex Locumtenens in criminalibus pro ſportulis ſalario ſibi iam aſſignato contentus, nihil percipere poſſit.

In cauſis ciuilibus verò Locumtenenti ſingulis mentibus quinquaginta ſcuta monetæ à Notarijs dicti Auditoris Tribunalis pro rata ſolui, nec aliqua alia portio pro eo retineri debeat,

De Auditorio Rotæ.

CONſtitutiones fel. rec. Innocentii VIII. Pij IV. & aliorum prædeceſſorum noſtrorum innouantes, & Auditorium noſtri palatij, in quo vniuerſorum Chriſti fidelium grauiores cauſæ maturè cognoſcuntur, & iuſtè terminantur, nouis prærogatiuis augentes, volumus, & ordinamus, vt vnica tantum commiſſio in qualibet inſtantia ſufficiat, & illius vigore Auditor cauſam ſibi commiſſam cognoſcere, & cum omnibus, & ſingulis dependentibus, & emergentibus, ac aliàs quomodolibet incidentibus decidere valeat.

Poſſit etiam Auditor ſine noua commiſſione, præfigere terminum ad docendum de attentatis, & nullitatibus, & cauſis, propter quas quis in integrum reſtitui debeat, ac illo elapſo, & non docto, ad cauſæ expeditionem procedere, necnon remiſſorias decernere, dilationes concedere, liquidationes fructuum in partibus delegare, ac omnia, & ſingula alia vſque ad finalem ſententiarum ſuarum executionem inclusiue facere, quæ de iure ordinarii facere poſſunt.

Necnon poſſit Auditor præfigere terminum ad docendum de appellatione, & eius legitima proſecutione ad effectum procedendi ad executionem ſententiæ latæ in cauſa appellabili, in qua condemnatus non appellauit.

Inſuper & tempus quadriennij in cauſis reſtitutionis in integrum poſſit Auditor prorogare arbitrio ſuo,

Et tam dictam, quàm omnes alias facultates ſibi vigore, vel Innocentianæ, vel Conſtitutionis Pij IV. aut aliorum Summorum Pontif. Prædeceſſorum noſtrorum competentes extendimus, & habere locum decernimus, etiam in cauſis cuilibet Rotæ Auditori extra Rotam commiſſis.

Prorogationes autem fatalium ſæpius, & paſſim non concedat, ſed tantùm ex aliqua honeſta cauſa, ac prævia illius cognitione arbitrio Rotæ.

Auditor tamen in aliqua cauſa, ſiue magni, ſiue parui momenti exiſtat, etiam ſi eius deciſio clari Iuris eſſe videatur, diffinitiuam ſententiam, vel interlocutoriam vim diffinitiuæ habentem ferre non valeat, niſi cauſa in Rota propoſita, & habitis votis Coadiutorum, niſi partes in actis expreſſe conſenſerint, quòd cauſa ſine voto eorundem expediri poſſit.

Idemque in aliis quibuſuis præiudicialibus decretis ſeruari volumus, ſi actor, vel reus, vt negotium in plena Rota cognoſcatur inſtiterint.

Item ſententiæ latæ per Audirores, prout in cedula, vt moris eſt, vel per viam termini pro ſeruato, ſubſcribantur, & publicentur in actis intra quindecim dies, & in vltima anni audientia intra menſem, alioquin pronunciationes, & termini huiuſmodi pro circumductis habeantur.

Termini etiam pro ſeruatis habiti, & cedulæ ipſarum ſententiarum, quæ interdum per alium notarium, quàm actuarium ipſius cauſæ ad referendum accipi conſueuerunt, referantur ipſi notario cauſæ eadem, vel ſequenti die, qua recipiuntur, in vltimis verò audientijs ſaltem infra triduum,

triduum, & ſi Auditor, qui pronunciauit, prout in cedula, vel terminum habuit pro ſeruato, retinuerit citationem penes ſe, illam Notario cauſæ ſimiliter intra prædictos dies conſignare debeat, aliàs termini huiuſmodi circumducti, & irriti cenſeantur.

Auditor verò non pronunciet in cauſa, niſi perfecto regiſtro, & illo ad Rotam delato vna cum dictis teſtium, illiſque, ac Iuribus in eadem Rota, prout res exegerit, lectis.

In vltima verò anni audientia, & quamdocunque agetur de ferenda declaratoria contra contumacem, etiam regiſtro non perfecto, ex actis originalibus pronunciare valeat, ita tamen, quòd pars, ad cuius inſtantiam pronunciatum fuerit, regiſtrum ipſum pro actorum conſeruatione, quato citius, perfici curare teneatur.

Et inſuper Auditor partibus petentibus copiam deciſionis in cauſa factę cum iuribus, ac rationibus tradere debeat, prout antiquitus laudabiliter fieri conſueuit.

Cauſæ autem propriæ Auditorum, & eorum familiarium, ac conſanguineorum, vel affinium, vſque ad ſecundum gradum, iuxta ius Canonicum computandum, non cognoſcantur in Rota.

Nec Auditores in eorum domibus ſubſtitutos, vel Doctores, aut alios Iuriſpritos, etiam conſanguineos, habeant, qui Subſtituti, vel Aduocati, aut Procuratoris officio fungantur, aut in caſibus Rotalibus, vel eorum proceſſibus, ſeſe quoquomodo intromittant.

Item Aduocati, aut Procuratores, conſanguinei, vel affines, ad ſecundum gradum, vt ſupra computandum alicuius Auditoris, ac etiam illius Notarii in cauſis coram eo pendentibus, nullatenus patrocinari valeant.

Nec iidem Auditores compellant, aut aliquo modo inducant partes per ſe, vel per alios, vt aſſumant certum Aduocatum, vel Procuratorem, ſed electio huiuſmodi omninò ipſarum partium arbitrio relinquatur.

Item Decanus, & alii Auditores præſertim antiquiores attendant, ne aliquid non ſolùm contra ius; ſed nec etiam contra ſtylum, & deciſiones antiques factas in Rota, quæ impreſſæ habentur, quoquo modo decidatur, etiam prætextu æquitatis in iure non ſcriptæ, niſi maxima cum ratione, & diſcuſſione, omnibus votis, ſeu ſaltem illorum duabus tertiis partibus aliter faciendum eſſe iudicauerint.

Non attendantur præterea aliquæ nullitates in cauſis, præterquam ex defectu iuriſdictionis, citationis, vel mandati.

A liquidatione fructuum, & expenſarum taxatione ſemel tantùm appellare liceat, ita quòd duæ conformes rem iudicatam faciant.

Auditores cauſas ſibi commiſſas ad ſolam partium inſtantiam ad Cancellariam remittere non poſſint; ſed tantùm habita licentia à nobis vel ſucceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus, vel ex iuſtis cauſis deductis in Rota, & ab ea probatis.

Et ſi Auditor cognouerit in actis adeſſe ſuſpicionem criminis, remittat acta huiuſmodi, vel illorum exemplum, prout res exegerit, ad Iudicem ordinarium, & ſi cauſa criminalis præiudicialis fuerit cauſę ciuili, in eius cognitione ſuperſedeat.

Quandocunque Iudex ipſe ordinarius in cauſis criminalibus coram eo pendentibus indiguerit depoſitionibus teſtium, vel aliquibus ſcripturis ad cauſas criminales facientibus, teneatur Auditor illas, vel earum exemplum, vt præfertur, exhiberi facere.

Nemini liceat turbare ordinem ſeruandum in diſtributionibus cauſarum; ſed illarum Commiſſiones diſtribuantur bona fide, iuxta ordinem Turni, qui nullo prorſus modo, neque à Notariis, nec a quoquam alio peruertatur, prout ſupra de Signatura Iuſtitiæ diſpoſitum eſt.

Vt autem debitus modus ſportulis imponatur, non poſſint Auditores à partibus per ſe, vel alium quouis modo ſportularum nomine aliquid petere, vel exigere: ſed nec à ſponte dantibus vltra taxam infraſcriptam accipere, videlicet.

In cauſis pecuniarijs, ſeu profanis, aut quæ aliàs pretio quoquo modo æſtimari poſſint, ſi æſtimatio rei, de qua agetur, non excedat ſummam mille ducatorum, aureos decem; à mille verò; vſque ad decem millia, vigintiquinque à decem millibus, vſque ad vigintimillia, quinquaginta; ab inde ſupra, vſque ad quamcunque ſummam, centum: In beneficialibus verò ſi redditus annuus, de quo agetur, non excedat ſummam centum ducatorum, ſimiliter decem; à centum verò vſque ad mille, vingintiquinque; à mille vſque ad tria millia, quinquaginta, ab indè verò ſupra, centum aureos pro ſportulis cuiuſcunque ſententię diffinitiuæ dumtaxat, vt præfertur, acipere valeant. Si verò cauſa æſtimationem non facilè recipiat, ſportulæ moderatæ pro rerum, & perſonarum qualitate, iuxta taxas prædictas recipi poſſint. Nec aliquid vltra non ſolùm ipſis Auditoribus, ſed nec eorum familiaribus, vel conſanguineis, aut aliis quibuſuis perſonis directè, vel indirectè, quouis quæſito colore, vel ingenio, exceptis eſculentis, & poculentis, quæ triduo conſumi poſſint, ipſarum ſententiarum, aut Auditorum intuitu præſtari poſſit. Quas quidem ſportulas, iuxta taxam prædictam apud Notarium cauſæ poſt ſubſcriptam ſententiam, & Notario traditam, & non antea deponi, & Auditori conſignari volumus. Quòdque Notarius depoſitionem, & conſignationem huiuſmodi in actis notare, & ſpecificare teneatur.

De Capitolio, & eius Officialibus.

SEnator, & Iudices ipſius poſſint primas inſtantias vnica vice eorum arbitrio, abſque vlla commiſſione prorogare.

Capitaneus appellationum pro reuocatione, ſeu moderatione quarumcunque inhibitionum ſportulas nullo pacto accipiat: Notarius verò duntaxat mercedem actus, ſiue ſcripturæ.

Si petito Conſultore pars, quæ petierit, neglexerit per decem dies inſtare pro illius electione, Capitaneus poſſit per ſe ipſum cauſam expedire.

Et ſi Conſultor electus infra duos menſes à die electionis non acceptauerit, vel recuſauerit, ad alterius electionem procedatur.

Terminus quinque dierum datus à Statuto Vrbis ad redeundum pro Apoſtolis, ita, & taliter intelli-

telligatur, vt sufficiat interim quandocunque pro Apostolis redire.

Conseruatores Vrbis abstineant ab omni genere muneris, etiam esculenti, & poculenti à Pistoribus, Lanijs, Salsamentarijs, Olitoribus, Fructarolis, & aliis Artificibus, nec ab eis aliquid sub quouis prætextu accipiant, à quibus etiam abstinere faciant omninò eorum Scribam, Notarium, Secretarium, Fideles, & alios eorum Officiales, atque in primis extraordinarios, corporali eos pœna coercendo, & deinde ab officio remouendo.

Nec possint de pœnis statutarijs, vel per eorum edicta inflictis aliquo modo gratiam facere in totum, & præsertim de corporalibus, nec illas commutare sine consensu ipsorum omnium simul conuocatorum, & eo casu non vltra medietatem pœnæ remittere, nec in domo propria sua super huiusmodi gratiis aliquid signare possint; sed ad earundem pœnarum executionem postquam de illarum incursu constiterit, celeriter procedant.

Ad quarum etiam pœnarum præsertim corporalium executionem in euentum, in quem non mittantur executioni per ipsos Conseruatores à die delati criminis intra quindecim dies, quilibet alius Iudex Ordinarius, & aliàs competens procedere possit.

Extraordinarios ad officium Extraordinariatus exercendum nullatenus admittant, nisi recepta ab eis cautione sub pœna ipsis Conseruatoribus benè visa, de officium ipsum fideliter exercendo, & præmissa obseruando, ac de se ipsos repræsentando, pro omni eo, quod in dicto eorum officio committere, vel omittere possent. Ac dictis Extraordinarijs fidem adhibeant, iuxta formam decreti aliàs à Conseruatoribus editi, & non aliter.

Cogant insuper Extraordinarium maiorem ad exercendum officium, etiam per se ipsum, & per substitutum idoneum ab ipsis Conseruatoribus approbandum.

Atque ijdem Extraordinarius maior, & eius substitutus, ac minores extraordinarii cogere possint quoscunque, etiam per detentionem personarum, vt permittant ponderari carnes, & alia omnia, quæ sub eorum cura sint, & pretium denuncient, & recusantes puniantur prima vice in duplum valoris rei penes eos inuentæ, quòd si alia vice illud idem admiserint, in duplum, & alia etiam pœna corporali arbitrio Conseruatorum; & nihilominus Extraordinarii, tàm maiores, quàm minores omnia Conseruatoribus denuncient, & res taliter inuentas nullatenus, sibi retineant; sed ad ipsos Conseruatores deferre teneantur.

Et Baroncellus, ac alii Executores quarumcunque Curiarum eisdem Extraordinariis maioribus in prædictis, & aliis eorum officium concernentibus, obedire teneantur.

Magistri Viarum ad Vias Lateribus, seu Silicibus sternendas, prout eis opus esse videbitur, Dominos contiguarum Domorum cuiuscunque sint dignitatis, aut ipsis absentibus, vel soluendo non existentibus, illorum Inquilinos iuris remediis opportunis, ac sub eorum arbitrii pœnis cogant.

Possint autem Inquilini tetinere de pensione soluenda ratam, vt supra per eos soluendam, non obstante obligatione Camerali, aut quacunque exceptione, quæ opponi posset, & non obstantibus quibusuis sequestris, etiam anterioribus.

Curentq; eaſdem Vrbis vias continuò, & Plateas ad minus quater in anno, & hoc in Martij, Iunij, Septembris, & Decembris mensibus, ab immunditiis purgari.

Nullos actus nullaque negotia, quæ alicuius momenti fuerint, sine rogitu sui Notarii expediant.

Reddant rationem Cameræ singulo quoque semestri, prout in litteris ad Cameræ Tribunal spectantibus constitutum est.

Edant initio eorum officij edicta sub nomine Camerarii, & de pœnis in illis, atque etiam in statutis contentis nullam sine eiusdem Camerarii, aut saltem Clerici Præsidentis mandato gratiam facere possint.

In cæteris, tàm quoad appellationes ab eorum sententiis, quàm quoad reliqua omnia, seruent omninò statuta de eorum officio loquentia.

Submagistri vero suas relationes, quas tanquam periti facere solent, non nisi medio iuramento faciant, & si quid dolo, vel fraude egerint, periurii, & alias pœnas arbitrio Camerii, & Clerici Cameræ pro tempore Præsidentis incurrant, & ad interesse partibus condemnentur.

Consules Artium quarumcunque obseruent earum statuta legitimè approbata, & vsu recepta. Nec reassumant causas præsertim mercedum, ac miserabilium personarum coram maioribus Magistratibus introductas.

Minus impediant, aut molestent aliquo modo peritos, siue æstimatores à Iudicibus electos, sub pœna priuationis, & aliis arbitrio superioris.

Notarii verò ipsorum Consulum taxam eis per statuta præscriptam, & vbi aliqui ipsorum nullam minorem taxam haberent, aliorum, qui illam habent, sequantur, & secundum illam exigant.

Assessores prædictorum Consulum, & aliorum Officialium Curiæ Capitolinæ, salarium non habentes, caueant, ne in causis minimis, ideſt à quinque scutis infra, quicquam pro eorum voto, seu Consilio, & in aliis non vltra sportulas dictis statutis taxatas, percipiant.

Procurator Fisci Capitolini illud ipsum in omnibus, & per omnia obseruet, quod Cameræ nostræ Apostolicæ Procurator, quoad ea scilicet Capitula superius adnotata, quæ ipsum etiam concernere, & sibi conuenire possint.

De Iurisdictione in Hebræos.

GVbernator Vrbis possit contra Hebræos in Criminalibus causis procedere, etiam quòd agatur inter ipsos Hebræos tantùm.

In causis Cameralibus, seu ad Cameram quomodocunque spectantibus, aut ad Camerarium, etiam ratione pignorum, aut personarum Hebræorum Bancheriorum, aut ad Præsides, Camerarius, & Præsides possint contra eos procedere.

In causis furtiuorum pignorum quoad Hebræos

bræos Bancherios ſit locus præuentioni inter Camerarium, & Gubernatorem.

Quoad Auditorem Cameræ Hebræi ſint illius iuriſdictioni ſuppoſiti priuatiuè quoad alios, vbi agitur de obligatione Camerali, præterquàm in dependentibus à cauſis, & actis aliorum Tribunalium, iuxta ſuas facultates. In criminalibus autem poſſit idem Auditor Camerę contra eos procedere, prout in præteritum procedere conſueuerat.

Inter Vicarium, & Senatorem in delictis, in quibus Chriſtiani ſunt aliquo modo participes, & ſic quando adeſt mixtura delinquentium Chriſtianorum, & Hebræorum, ex officio, non autem ad querelam, locum habeat præuentio, in aliis verò caſibus ſeruetur conſtitutio felic. recordat. Iulij Papæ III. prædeceſſoris noſtri diſponens, quòd quando agitur inter ipſos Hebręos habeat Vicarius in eos iuriſdictionem actiuè, & paſſiuè, quando verò inter alios paſſiuè tantum.

De Curia Sabellorum, & Turris Nonę.

IVdex Curiæ de Sabellis gratuito à Mareſcallo deputetur, adeò vt neque Iudici dare, neque Mareſcallo propter hoc accipere quicquã liceat, etiam mutui, vel alio nomine, aut quauis de cauſa, vel prætextu ſiue ante, ſiue poſt adeptum officium, etiam in vini, vel prætextu cuiuſcunque Indulti Apoſtolici, vel conſuetudinis, quod, & quam per præſentes expreſsè reuocamus, & improbamus, & vt ſupra omnino ſeruari mandamus.

Deputatio verò Iudicis fiat cum participatione, & approbatione Gubernatoris Vrbis pro tempore, & fiat ad annum dumtaxat, quo finito, finitum ſit etiam eius Iudicis officium, niſi propter aliquam rationabilem cauſam prorogandum viſum fuerit, quæ tamen prorogatio alium annum nullo pacto excedat, & ſemel tantum fieri poſſit.

Antequam incipiat exercere officium caueat idoneis fideiuſſoribus de ſtando Syndicatui, & finito officio, etiamſi, nec querelatus, nec requiſitus fuerit, offerat ſe Syndicatui coram Gubernatore Vrbis præfato, ille vero quadraginta diebus Syndicatum abſoluat, Iudicemque prout iure faciendum erit, vel abſoluat, vel condemnet, & puniat. Quod ſi intra dictorum dierum numerum non fecerit, Camerarius Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, qui tunc erit, duos viros deputet, qui intra alios viginti dies huiuſmodi Sindicatũ peragant, lapſis autem dictis terminis, pro abſoluto habeatur,

Commentarienſis, & Capitanei, necnon executorum eiuſdem Curiæ munia per idoneos, & fidos miniſtros gerantur, & neque vendantur, neque locentur vllo modo, nec quicquam pro illis conſequendis, aut exercendis, quouis nomine, & prętextu ſoluatur, vel reſpondeatur, etiam vigore contractuum, aut locationum de præterito factarum, quæ per præſentes nullæ, & irritæ intelligantur, & qui aliquid ſoluerint, vel reſponderint, officio priuati ſint, & publicè fuſtigentur.

Turris Nonæ Iudex, non ſe intromittat in cauſis ſummam decem ſcutorum excedentibus, nec in criminalibus, niſi leuibus, & minimis.

Et dictus Iudex Turris Nonæ, coram Gubernatore præfato in fine cuiuslibet anni ſyndicatui ſe offerre, & ſtare teneatur, prout de Iudice Curiæ Sabellorum ſupra dictum eſt.

De Curia Ripæ, & Ripettę.

RIpettæ Prçſes, aut Iudex non faciat aliquam compoſitionem, minuſque ſoluere faciat aliquam pœnam, quantumlibet minimam, ſub quouis prætextu, niſi ſeruatis ſeruandis, ac prætio proceſſu, ac decreto, vt ex actis intelligi poſſit, an iuſtè pœna ſoluta, vel compoſitio facta fuerit.

Neque Camerarius, neque Ripettæ Præſes trãſmittant extra Vrbem Commiſſarios ad menſurandum paſſus lignorum.

Ripæ, & Ripettæ Iudices in fine officii coram Clerico Cameræ eiuſdem Ripę Præſide Syndicatui ſtare teneantur.

Nec Camerarius Ripæ vltra ſex menſes in eius officio permanere, nec confirmari debeat.

Pro mala menſuratione lignorum nullus pœna pecuniaria, ſed corporali; veluti trium ictuum funis, aut fuſtigationis, aut berlinę arbitrio Iudicis puniatur.

Camerarius Ripæ aliquas compoſitiones facere non poſſit, niſi præcedente legitimo proceſſu, & decreto, & omnes compoſitiones in libro annotentur.

De Iudicibus criminalibus Vrbis, & pertinentibus ad eos.

IVdices criminales Vrbis, ſeu Locumtenentes, & eorum Subſtituti, quibus certum à nobis ſalarium eſt conſtitutum, illo contenti nihil prorſus, aut pecuniæ, aut alterius cuiuſcunque rei etiam minimæ quantitatis à quoquam etiam ſponte dante accipiant, neque pro ſportulis, ſeu propinis ſententiarum, vel pro decretis, abſolutionibus, aut relaxationibus quibuſcunque in quibuſcunque cauſis, etiam delegatis, & Commiſſariis, neque quouis alio modo, titulo, vel nomine, etiam muneris, vel regaliorum quamuis eſculentum, vel poculentum, etiam in caſibus alioqui de iure, vel quacunque conſtitutione permiſſis, ſub priuationis officii, & inhabilitatis in poſterum ad quodlibet iudicandi munus, & aliis noſtro, & ſucceſſorum noſtrorum arbitrio infligendis pœnis.

Camerarius, Theſaurarius, & Præſides Camerę excepto Preſide Riparum, inter Hoſpitalium, Confraternitatum, ac aliorum locorum piorum, ſeu Collegiorum Rectores, & alii quicunque habentes in Vrbe iuriſdictionem criminalem, & facultatem Iudices deputandi, non deputent in criminalibus cauſis alios Iudices, quam aliquem ex ordinariis ſibi benemiſum, qui nullas debeat recipere ſportulas, vt ſupra ſancitum eſt, & in deſcribendis actis, atque proceſſu, vtatur proprio ſui Tribunalis Notario, niſi Notarius deputantis habeat officium titulo oneroſo, & ius ſcribendi

etiam :

etiam in criminalibus, quo caſu ipſe deſeruiat in dictis cauſis, etiam apud Iudices deputatos.

Nullus autem Iudicum in cauſis criminalibus procedat, vel ſententiam ferat, niſi Procuratore Fiſcali, vel Commiſſario Cameræ reſpectiuè in omnibus actis, in quibus de iure citari debent, legitimè citatis.

Minuſque tranſmittantur extra Vrbem Monitoria, nec aliquod iudicium ad Fiſci, vel Commiſſarii Cameræ reſpectiuè inſtantiam introducatur ſine Procuratoris Fiſci, vel Commiſſarii Cameræ licentia.

Nec quiſquam capiatur ſine iudiciis ad inſtantiam cuiuſcunque inſtigatoris, niſi in cauſis grauibus arbitrio Iudicis, & tunc non niſi data cautione per inſtigatorem de reficiendo damna, expenſas, & intereſſe, necnon etiam(ſi ita Iudici viſum fuerit)de ſe repræſentando.

Nec concedant Iudices in cauſis Criminalibus ſignificationes aliquas, niſi in cauſis coram ſe, vel in ſuo Tribunali, & aliter datæ non obſeruentur.

Pariter non relaxent monitoria Criminalia pro contrauentione inhibitionis obtentæ in cauſa Ciuili; ſed agatur pro ea ciuiliter coram Iudice, qui dedit inhibitionem, niſi forte contraueniendo fuerit vis aliqua illata, vel iniuria realis, aut verbalis in ſpretum inhibitionis, & Iudicis contemptum.

Contra reum abſentem, & contumacem pro delicto, quilibet Iudex competens procedere valeat, nec alter alterius proceſſu impediatur.

Non tranſmittantur contra reos abſentes citationes, aut monitoria ad informandam Curiam ſub pecuniaria mulcta,quãdo Iudex habet in proceſſu probationes, vel indicia contra illos ſufficientia ad traſmittendum Monitorium,ſiue Inquiſitionem, aut citationem ſuper delicto.

Nec comminentur vnquam in Monitoriis pœnę corporales maiores pœna delicti ,pro quo monitio fit.

Inquiſito Reo non fiat inuentarium illius bonorum, niſi agatur de delicto, pro quo veniat imponenda pœna capitalis, vel confiſcationis bonorũ, aut alia notabilis pœna.

Et quando inuentarium conficiendum fuerit non deſcribatur inuentarium huiuſmodi in regiſtro; ſed tantum moderata merces pro qualitate rei à Notario accipiatur.

Et caſu, quo propter rei contumaciam inuentarium fieri contingat, non niſi vnicum fiat.

Relaxatus ab vno Iudice non poſſit ab alio pro eadem cauſa carcerari.

Similiter pro pugnis, & verbis altercatoriis, & iniurioſis in rixa, & ex accidenti inter viles perſonas prolatis, aut pro quauis alia ſimplici rixa, minuſque etiam in fraganti reperti non carcerentur, niſi prius ducti ad præſentiam Iudicis ſub pœna priuationis, & alijs arbitrio ſui Iudicis. Et ſi relaxandi erunt, gratis vbique relaxentur.

Querelæ Dominorum contra famulos, vel operarios, qui iam Dominos ex cauſa mercedis conuenerunt, non recipiantur, niſi facto depoſito, vel data cautione in forma depoſiti Iudicis arbitrio, & non niſi in eo Tribunali, in quo cauſa mercedispendet, ſi iuriſdictionem habeat Criminalem.

Captus ab incompetenti Iudice, vel ab eo,qui non proceſſit, remittatur ad eum, qui proceſſit, ſed captus ab eo, qui proceſſum formauerat, non remittatur, etiam quod ab alio fuiſſet in procedendo, vel in contumaciam condemnando, præuentum, quinimo proceſſus omnes, & informationes tranſmittantur ad illum, qui fuit diligentior in captura.

Quod ſi ex pluribus delicti Conſortibus quilibet aliquem habeat carceratum, remittantur omnes ad eũ,qui habet principaliorem in manibus.

Curent autem Iudices quicunque, ne rei detineantur in ſecretis vltra triduum, antequam examinentur, niſi cauſæ natura aliud ſuadeat.

Et tam Reos, quàm Teſtes interrogent, de ſcriptis, & extenſis à Notario integre vrbis omnibus interrogatoriis, reiecto prorſus, & ſublato abuſu illo ſcribendi; Ad opportunam Domini interrogationem, vel interrogatus reſpondit, aut ſubdens interrogatus, aut ſimili, quem tanquam pernicioſum, & vti ſuggeſtionarum interrogationum velamentum, & fraudibus plenum damnamus.

Reſponſiones ſimiliter reorum, & teſtium integre de verbo ad verbum, prout ex eorum ore profluunt, etiam quod contra Fiſcum ſint, non diminute, nec per relationem, & in externæ nationis hominibus adhibito Scriba, vel Interprete illius linguæ perito, fideliter ſcribi faciant.

Nec vllo pacto Iudicibus liceat, vel Notariis Teſtes, quos ipſi veriſimiliter informatos crediderunt, citatos, ſeu vocatos, extraiudicialiter cum iuramento, vel ſine eo interrogare, & non ſcriptis eorum reſponſionibus dimittere, forſan ex eo, quod contra Fiſcum deponant, & pro reo; ſed omnino præuio iuramento de veritate dicenda, eorum examen recipiatur, & in ſcriptis redigatur, dummodo non adſit vehemens ſuſpicio ſubornationis.

Reorum recognitiones non fiant, niſi Iudice præſente, & coram pluribus, nec vllo pacto reus antea ipſi teſti oſtendatur.

Teſtes pro Informatione Curiæ, non niſi in grauioribus carcerentur, & tunc pro relaxatione nihil penitus ſoluant, nec etiam pro alimentis, quæ vel inſtigator ſi adeſt ſoluere debeat, vel Fiſcus.

Captum pro vno crimine, ſuper aliis, de quibus inditia non habent, interrogare nullo modo præſumant, ſed in hoc,& aliis omnibus occurrentibus Iuris communis diſpoſitionem Iudices ſeruare teneantur.

Et in quocunque crimine quantumuis grauiſſimo, reos, antequam torturæ ſubijciant, etiam non petentes admittant ad purgandum indicia data eis indiciorum copia, pro ea tantùm parte proceſſus, quam ipſi petierunt, in forma boni extractus, & non regiſtri,cum expreſſione nominũ teſtium, & competenti termino ad faciendas defenſiones, & eo pendente detur commoditas carceratis liberè loquendi cum eorum Aduocatis, & Procuratoribus, etiam ſemotis arbitris, niſi tamen qualitas cauſæ aliud neceſſarium ſuadeat, & dicta copia indiciorum detur pauperibus gratis,vel oſtendantur originalia Aduocato, & Procuratori Pauperum ſimiliter gratis,& abſque vlla impenſa.

Neque

Neque cogantur rei declarare ſe habere teſtes Curiæ pro ritè, & rectè examinatis, & quatenus voluerint illos, ſic habere præter abſentes,& mortuos,& ſaluis exceptionibus contra perſonas, & dicta teſtium, ſaluoque iure illos repetendi, talis proteſtatio admittatur, minimeque reijciatur.

Ac teſtes contra reum repetendi prius examinentur ſuper interrogatorijs pro eius parte datis, deindè ſuper eorum depoſitionibus repetantur.

Ac Iudices, Auditores, ſeu Locumtenentes Gubernatoris Vrbis, ſeu alterius cuiuſcunque Magiſtratus habentis facultates procedēdi,præter, aut contra formam Iuris, vel Statutorum, non vtantur dictis facultatibus, niſi præuio decreto dicti Gubernatoris, vel Magiſtratus, concedente ſibi facultatem,ſic procedendi in illa cauſa.

Tormento Vigiliæ Iudices non vtantur, niſi in delictis atrociſſimis, & in quibus etiam vrgentiſſima præcedant indicia, & tunc non niſi de voto Congregationis illius Tribunalis, in quo proceditur contra reum,nec vnquam reus ſubijciatur huic tormento Vigiliæ eodem die,quo alio genere tormentorum fuit tortus, minuſque reus, qui tormento funis ſemel, atque iterum tortus fuit,nec quiſquam in hoc tormento Vigiliæ poſitus detineatur brachijs extenſis ad modum torturæ, ne vltra Vigiliæ tormentum patiatur etiam tormentum funis, ſed in omnibus modus adhibeatur, quo vel innocentiæ reus, vel ſupplicio reſeruetur; & Iudices, tàm in hoc, quàm in aliis tormentis ipſi aſſiduè, continuèque aſſiſtant omninò,nec eorum loco Notarium,vel ſubſtitutum Fiſcalem dimittant.

Nec in tormento funis quemquam vltra horam pro qualibet vice detineant.

Inſuper abſtineant omninò à verbis, & factis iniurioſis in reos, ac teſtes.

In ſententijs, & condemnationibus reorum abſentium, & contumacium Iudices exprimant pœnas certas, neque ſe referant ad ius commune, Statuta, Conſtitutiones, vel edicta.

Reis in contumaciam condemnatis, & captis ante executionem ſententiæ, detur copia proceſſus, ſi petatur,& actorum,etiam quòd non fuerint admiſſi ad nouas defenſiones.

Nec vllus inquiſitus, ſiue carceratus, ſiue non carceratus, non ſolum à Notarijs, iuxta conſtitutionem nuper à nobis de anno 1608. editam, quam innouamus, & illibatam eſſe volumus, ſed nec etiam à Iudicibus, ſeu alijs quibuſcunque Officialibus cogatur directè, vel indirectè proceſſus caſſare, abſolutionem, ſeu abolitionem petere.

Similiter Iudices, Fiſcales, aut Notarii nullo modo cogant, vel inducant directè, vel indirectè reos ad compoſitionem. Idcircò ſtudeant Iudices celerrimæ cauſarum expeditioni,ne rei diutius tædio carceris, vel laboribus, & expenſis fatigati componere, & ſe redimere cogantur.

Studeant ſimiliter omnes Iudices, & Officiales quorumcunque Tribunalium generaliter dilationis in fauorem Fiſci abbreuiare, ne rei diutius laboribus, & expenſis fatigentur, nec differant expeditiones cauſarum inter priuatos pendentium, licèt Procurator Fiſci proteſtetur cauſam non expediri, niſi ipſo citato pro eius intereſſe, niſi de eo incontinenti ſaltem ſummariè doceat.

Obligationes, & ſatisdationes quęcunque de non offendendo, vel ſe repræſentando aboleri, vel caſſari nequeant, niſi citato Fiſco, vel Commiſſario Cameræ reſpectiuè, & aliter caſſæ habeantur pro non caſſis, niſi quando cautio de non offendendo caſſatur ob pacem ſequutam, & conſenſum præſtitum caſsationi.

Et in quibus caſibus Officiales, aut Executores habent aliquam partem pœnarum,ſi ex gratia pœnæ moderatio fiat,etiam poſt executionem,tamen non recipiant, niſi partem eius,quod iuxta gratiæ tenorem perſoluitur.

Inhærendo conſtitutionibus fæl.rec. Pij Quarti incip. Cum alias per ſpecialem noſtram;& Cupientes pro iniunctæ, & Sixti V.incip: Ad Romanum Pontificem pertinet non modo; & Clemen. VIII, incip. Inter cęteras animi noſtri; prædeceſſorum noſtrorum, ac illas ampliando: Omnes, & quaſcunque pœnas,mulctas,compoſitiones,& confiſcationes à reis, vel delinquentibus maleficiorum,vel quaſi, fraudum, & contrauentionum quarumq; vel alia quauis occaſione per quemcunque Iudicem quauis dignitate, & quantumuis ſpeciali nota dignum fulgentem, Magiſtratum, ſeu Tribunal Vrbis, etiam S.R.E.Camerarium, Gubernatorem, Auditorem Cameræ, Vicarium,Senatorem, Annonæ Præfectum, Præſides, eorumque Locatenentes, Auditores, & Iudices, alioſque Cameræ Vrbis miniſtros quacunque dignitate fulgentes, & quouis titulo, & nomine, criminum vel quaſi cognitionem in Vrbe habentes, vel quoquo modo exercentes, exigendas, ſiue ex bonorum mobilium, vel immobilium prædictorum reorum, vel delinquentium venditione, vel ſubhaſtatione redigendas cuiuſcunque, etiam minimæ quantitatis, penes Cameræ noſtræ Depoſitarium pro tempore exiſtentem, & non alium integre, & abſque vlla diminutione deponi debere præcipimus.

Nec quiſquam ex Iudicibus, Magiſtratibus, aut Officialibus præfatis, minus etiam Fiſci Procurator, Camerę Commiſſarius, aut quiuis alius dictarum pœnarum, mulctarum, compoſitionum, confiſcationum, pecuniarum, aut bonorum participationem quouis modo, vel titulo habens, audeat, vel præſumat, ſibi propria auctoritate partem aliquam, etiam minimam retinere, nec aliter recipere, quam de manibus Depoſitarii prædicti, præuio dictorum Magiſtratuum mandato, Fiſci Procuratoris, & in cauſis, in quibus Commiſſarius Cameræ interuenire ſolet, ipſius Commiſſarii manu ſubſcripto, cauſam, propter quam ſoluit, quantitatem, & perſonam, cui ſoluitur explicite expreſſam, continente, ſub pœna priuationis officii, & inhabilitatis ad alia, ſolutioneſque aliter, quam vt ſupra factæ tanquam indebitè extortæ, reſtitui, atque ad earum reſtitutionem quilibet prædictorum ab eodem Commiſſario Cameræ cogi omnino, & cum effectu debeat. Et nihilominus Depoſitarii aliter, quam cum prædicto mandato, vt ſupra ſubſcripto, ſoluentes, de ſuo erogaſſe cenſeantur, & in reddendis rationibus id ei minimè computari debeat.

De Iudicibus in cauſis Ciuilibus.

NVllus Iudicum audeat ſuperſeſſorias, dilationes, aut non grauetur, cuiquam aduerſus mandata ab aliis Iudicibus, aut in aliis Tribunalibus relaxata concedere, & conceſſa ſint nulla, neque ſeruentur à Iudicibus, qui mandata relaxarunt, ſaluis tamen inhibitionibus, quæ vigore appellationum, ſeu Commiſſionum, aut in vim reaſſumptionis cauſæ, aut ſuſceptionis cenſurarum, ſeu termini ab Auditore Cameræ concedunt, & ſaluis etiam Chartis dotalibus.

Minus etiam Iudices apponere poſſint in mandatis illam clauſulam, videlicet, exequatur per Executores noſtros, ſub pœna nullitatis, vel ſimili.

Expediant cauſas à quinque ſcutis infra ſummarie, manu regia, & ſine ſcriptis, partibus tantum oretenus auditis, niſi aliter ipſis iudicibus ex rationabili cauſa viſum fuerit, quam Turris Nonæ, Sabellorum, Ripę, & Ripettæ Iudices, & Conſules Artium exprimere in actis teneantur.

Cauſas autem ſummam ſcutorum vndecim monetæ non excedentes, & coram competentibus Iudicibus vertentes, nullus prorſus Iudex, aut Magiſtratus reaſſumere poſſit.

Similiter cauſę cuiuſcunque Collegij, Societatis, Confraternitatis, Archiconfraternitatis, Hoſpitalis, Ordinis, ſeu Religionis, loci pij, Artis, aut perſonæ habentis ex priuilegio proprium, & ſpecialem Iudicem, non reaſſumantur poſtquam eorum Officiales, vel Procuratores, aut perſonæ priuilegiatæ conſenſerint in iuriſdictionē alterius Iudicis Ordinarij alias competentis, ſine tamen præiudicio facultatum, & iuriſdictionis Auditoris Cameræ, necnon Tribunalis ipſius Cameræ Apoſtolicę, & Cameralium.

Et cauſæ mercedis ad effectum faciendi depoſitum illæ tantum intelligantur, in quibus agitur de diurna, vel menſtrua mercede, ſiue ſalario.

Non attendant nullitates, niſi ex defectu citationis, iuriſdictionis, aut mandati, ſed ad expeditionem cauſæ procedant.

Non relaxent arreſta contra debitores, niſi præcedente mandato ralaxato ſeruatis ſeruandis, & aliter relaxata ſint nullus roboris, & momenti.

Pro debito ſummam ſeptem aureorum ad rationem iuliorum duodecim pro quolibet aureo non excedente nemo carcerari poſſit, niſi debitum habeat annexum crimen.

Neque in dicta ſumma comprehendantur expenſæ mandati, neqne fiat cumulatio ſummarum, vel debitorum ad effectum carcerandi.

Nec concedant inhibitiones, ſignificationes, aut non grauetur in vim cuiuſcunque Commiſſionis pro dilatione, vel alternatiua obtinenda impetratę cū clauſula, ſeruata forma Motus proprii, ſine delato birreto viridi, & non aliter. Et nihilominus quæcunque inhibitiones, & non grauetur, aliter quàm vt ſupra conceſſa non ſuffragentur, & ſint nullius roboris, & momenti, eiſque non obſtantibus executio quæliber realis, & perſonalis contra debitores ſine birreto viridi repertos fieri poſſit, & valeat.

Nec quiſquam Iudex, aut Magiſtratus præter Auditorem Camerę, audeat directè, vel indirectè ſub quouis prætextu concedere terminum, ſiue dilationem triginta dierum debitoribus:

Poſſit autem quilibet Iudex, cui cauſę reſtitutionis in integrum, nullitatis, & attentatorum fuerint commiſſę, abſque ſpeciali commiſſione terminum prefigere ad docendum de cauſis reſtitutionis, ſiue de ipſis nullitatibus, vel attentatis, & eo lapſo, nihilque, quod re'euet, docto, ad negotii principalis expeditionem deuenire.

Poſſit etiam quiſque Iudex in quibuſcunque cauſis coram eo introductis, vel introductis omnes terminos ſubſtantiales, abſque alia ſpeciali commiſſione reiterare.

Mandata de manutenendo in poſſeſſorio Summariſſimo nullus Iudicum det, niſi per viam decreti, non autem cedulæ, nec quicquam ſportularum, aut propinæ pro eis, etiam a ſponte dantibus accipiatur.

Mandata ſuſpicionis fugæ non citato debitore in Vrbe non concedantur; niſi conſtito in actis ſummarie de credito liquido, ac de ſuſpicione fugæ ſaltem per iuramentum creditoris, & quod ipſi creditori non ſit cautum per alios correos, vel fideiuſſores, & tunc etiam non relaxentur, niſi deducendo debitorem ad preſentiam Iudicis, non autem ad carceres, & Iudex ipſe debitore ducto audito, prout ipſi videbitur, prouideat. Expenſas autem mandati, & capturæ creditor ipſe abſque vlla ſpe repititionis exſoluat. Et ſi creditor aliter huiuſmodi mandatum extorſerit, arbitrio Iudicis puniatur, & Notarii in conceſſione huiuſmodi mandatorum ſuſpicionis fugæ, aut ſequeſtrorum nullo pacto poſſint creditores cogere ad ſoluendum, vel deponendum mercedem mandati executiui.

Mandata ſuſpicionis fugæ non ſubſcribantur, niſi viſis à Iudice iuribus, & à Iudicibus non ſubſcripta executioni nequaquam mandentur.

Iuramenaum calumnæ non admittant Iudices, niſi præſtitum, iuxta formā à nobis infra Notanis in illius receptione præſcriptam.

Pro periurio autem in dicto iuramento calumniæ commiſſo non facile Iudices criminaliter procedant, neque in alio Tribunali, quam vbi periurium commiſſum prætenditur, & tunc non retardato iudicio ciuili.

Iuramenta vero litis deciſiua coram Iudice ſuſcipiantur, & non aliter, niſi Iudex aliud arbitratus fuerit ex cauſa infirmitatis, vel alterius legitimi impedimenti litigantium.

Cauſæ diſcuſſionum inter creditores, & hęredes defuncti, ſeu alterius debitoris, de cuius bonis inter ipſos creditores agitur intra tres menſes quoad præſentes, quoad abſentes vero citra montes intra ſex, vltra autem intra nouem menſes expediantur. Et nullo modo, niſi ex magna cauſa, vt ſupra diximus, inſtantia prædicta prorogetur. Et à die obitus debitoris intra duos menſes hęredes præſentes, abſentes autem citra Montes intra quatuor, vltra vero Montes intra ſex, inuentarium conficere, & an velint hæreditatem adire, deliberare teneantur. Et interim Iudices, coram quibus cauſas diſcuſſionis huiuſmodi pendere contigerit, bona ipſius debitoris, vel defuncti, vel decocti creditoribus habentibus ſua credita liquida,

da, recepta idonea cautione de reſtituendo habentibus priora, & potiora, & contribuendo habentibus æqualia iura, conſignari mandent, & faciant.

Et quia iam á fœlic. record. Pio Papæ V. prædeceſſore noſtro conſtitutum eſt, vt in cauſis diſcuſſionum miſerabiles perſonæ aliis anterioribus Creditoribus pro ſumma ſcutorum quinquaginta præferantur. Volumus, & declaramus id habere locum etiam cum dictæ miſerabiles perſonæ ſunt in maiori ſumma Creditrices, vt nihilominus pro dicta ſumma ſcutorum quinquaginta duntaxat, aliis etiam anterioribus in omni Iudicio, iuxta dictam conſtitutionem præferantur.

Et dictarum miſerabilium perſonarum cauſæ ad inſtantiam Creditorum coram quibuſcunque Iudicibus ordinariis competentibus introduci, & ab illis terminari poſſint.

Pro figillo Iudices ordinarii in quibuſcunque cauſis, & expeditionibus (his tantùm exceptis, quæ taxam reqoirunt) non niſi iulium vnum recipiant.

Communia Iudicum omnium, tàm ciuilium, quàm criminalium.

NVllus Iudicum, ſiue ordinariorum, ſiue Delegatorum quantæcunque dignitatis, & auctoritatis, etiam ſpeciali nota dignus, domi ſuæ familiariter retineat Aduocatum aliquem, vel Procuratorem, etiam conſanguineos, aut ſuæ Curiæ Notarium.

Similiter nullus Iudicum, ſiue Ordinarius, ſiue Delegatus ſuadendo, vel rogando, minus etiam commendando, vel aliàs quomodolibet directè, vel indirectè ſe immiſceat in proponendis Aduocatis, Procuratoribus, vel Solicitatoribus in cauſis, tam coram eis, quàm coram aliis pendentibus.

Ipſi autem Iudices ordinarii quicunque, tàm ciuiles, quàm criminales abſtineant omnino á Procuratoris, vel Aduocati munere, tam publicè, quàm ſecrete exercendo.

Ad hæc Iudices omnes, item Auditores, Subauditores, Locatenentes, & Subſtituti, ſeu alio quocunque nomine nuncupati, tam in cauſis ciuilibus, quam criminalibus, & mixtis á partibus coram ſe litigantibus, ſiue ſint actores, accuſatores, querelantes, aut inſtigatores, ſiue etiam rei conuenti, inquiſiti, vel querelati, nihil prorſus muneris, aut doni, neque ſub alio quocunque titulo, nomine, vel prætextu quantumlibet minimum, accipiant ſub pœnis noſtro, & ſucceſſorum noſtrorum arbitrio infligendis.

Iudices quicunque, tam ciuiles, quam criminales, tàm Ordinarii, quàm Delegati, etiam in cauſis in officio Archiuij Prælatis Romanæ Curiæ commiſſis, ſententias prout in cedula ferre, & terminos pro ſeruatis habere ſoliti, dictarum ſententiarum cedulis ſubſcribere, & publicare, necnon terminos pro ſeruatis habitos intra decẽ dies omnino á die habiti termini pro ſeruato, & non vltra declarare poſſint, & debeant, exceptis Rotæ Auditoribus, qui in hoc eorum facultatibus ſtantur.

Nec citationes in quorum terminis pronunciare, vel quarum terminos pro ſeruatis habere contigerit, penes ſe ipſos retinere poſſint, ſed penes Notarios dimittant, alioqui ſententiæ, & termini ipſi lapſis dictis decem diebus pro nullis, & circunductis habeantur.

A litigantibus Iudices, & eorum, vſque ad ſecundum gradum cognati, & affines, eorumque familiares, neq; mutuum, neq; fideiuſſiones, nec alias ſimiles obligationes recipiant.

Similiter á baroncellis, & quibuſuis alijs executoribus, etiam ſuarum Curiarum particularibus, etiam ſponte dantibus ſub quouis prętextu, nihil prorſus recipere poſſint.

Innouamus Conſtitutionem fæl. record. Greg. Papæ XIII. prædeceſſoris noſtri de datis, & promiſſis propter gratiam, vel iuſtitiam conſequendam, quę incipit, Ab ipſo Pontificatus noſtri; & eſt ſub data anni milleſimi quingenteſimi ſeptuageſimi quarti, nonis Nouembris, Pontificatus ſui Anno tertio cuius tenor hic pro expreſſo, de verbo ad verbum habeatur.

De Sportulis, ſeu Propinis.

NVllus Iudicum ordinariorum Vrbis, & Romanæ Curiæ cuiuſcunque dignitatis, etiam ſpeciali nota dignus in cauſis ciuilibus ordinarijs ratione ſportularum, ſiue propinarum aliquid prorſus accipiat, etiam á ſponte dare volentibus.

In Commiſſarijs autem pariter ciuilibus, vbi de ſumma ſcutorum vigintiquinque agitur, & infra, nihil prorſus; á vigintiquinque ſupra, vſque ad centum incluſiue ſcuta tria; á centum vſque ad ducenta, ſcuta ſex; á ducentum vſque ad quamcunque ſummam ſcuta decem, & non vltra.

Pro quacunque ſententia declaratoria ob non paritionem monitorij in contumaciam, non vltra iulios ſeptem cum dimidio.

Pro declaratoria in vim litterarum, aut aliàs habente vim diffinitiuæ, ſi ſumma ſit certa, accipiant iuxta taxam prædictam; ſi vero incerta, ſed agatur ad ipſarum litterarum executionem, accipiant iuxta cauſæ, & perſonæ qualitatem, dummodo non vltra quinque aureos.

Pro quacunque interlocutoria, ſiue decreto ante ſententiam diffinitiuam, nihil omninò.

Similiter, & pro decreto mandati de manutenendo, item decreto moderationis inhibitionis, & multo magis pro decreto taxationis expenſarum nihil omnino recipiatur.

Pro decreto ſuper contractibus minorum, mulierum, aut rerum Eccleſiæ, & Piorum locorum in domo ipſorum Iudicum interponendo, non vltra iulios quinque: Extra domum vero, non vltra iulios decem.

Quę decreta, non niſi á Gubernatore, Auditore Camerę, Vicario, & Senatore, eorumque Iudicibus, ac Iudice Burgi in Burgo, & Aduocato Pauperum, dumtaxat, & á nullo alio interponantur, & á pauperibus nihil recipiant.

Facultates autem interponendi decreta quibuſuis aliis perſonis, & Iudicibus in Vrbe hactenus conceſſæ, pro caſſis, & annullatis haberi volumus, prout illas omnino caſſamus, & annullamus.

Capitaneus autem appellationum Curiæ Capi-

tolii recipiat ſportulas, iuxta taxam ei conſtitutam ab Vrbis Statutis, non tamen in caſibus, ſibi hac conſtitutione interdictis.

At prædictas ſportulas, ſiue propinas, vt ſupra taxatas Iudicibus, non niſi de manibus Notarii cauſæ, & ſententia prius ab ipſis ſubſcripta accipere vllo modo liceat.

Debeantque propterea Notarii librum habere, in quo dictas Sportulas, ſeu propinas notent, cum pro Iudicibus deponuntur, vbi cum poſtea lata ſententia Iudici perſoluuntur, ipſe Iudex manu propria notato depoſito ſubſcribat, ſe illam recepiſſe. Quæ ſic, vt ſupra Iudici data deinceps inter expenſas litis taxandas, ac reficiendas omnino ponatur, & victori reficiatur, vſu quocunque contrario non obſtante.

De Commiſſarijs.

QVicunque Commiſſarij, & Subcommiſſarij, tàm ad inſtantiam Fiſci noſtri, quàm etiam particularium perſonarum à nobis, aut ſucceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus, vel Almæ Vrbis noſtræ Gubernatore, Cameræ Apoſtolicæ Auditore, Vicario, Senatore, & aliis quibuſcunque Iudicibus ordinariis, ſeu delegatis, ad diuerſa loca miſſi ad ſumendas informationes, formandos proceſſus, & alia neceſſaria gerenda, necnon omnes, & ſinguli Notarij ſecum ad effectus prædictos aſſumpti; teneantur omnia, & ſingula Acta per eos ſcripta, & recepta, proceſſus, Teſtium dicta originalia, & authentica, cum primum ad Vrbem redierint, vel commiſſio finita fuerit, omni mora poſtpoſita penes acta Notarij, vbi ipſa cauſa ſpecialis pendet, vel pendere ſperatur, aut ſi id dubium ſit, apud eum Iudicem, quem Procurator Fiſcalis noſter elegerit, exhibeant, deponant, & dimittant, ſub amiſſionis integri eorum propterea debendi ſalarij, ac etiam ducentorum ducatorum Cameræ Apoſtolicæ applicandorum pœna.

Ne autem propterea Notarij, & Scribæ prædicti laborum ſuorum iacturam faciant, mandamus, vt ſi pars certa, & manifeſta fuerit, ad cuius inſtantiam talis proceſſus ſit formatus, contra eam pro condigna Notarij ſatisfactione Iudices ipſi ſummariè, & executiuè procedant, prout in cauſis mercedum, & depoſitorum Gubernator procedere conſueuit: Sin autem nulla ſit pars, ſed ſolus Fiſcus noſter ex officio inquirat, & procedat, tunc de primis, quæ ex cauſa huiuſmodi prouenient, emolumentis, eidem Notario celeriter, & ſine fraude Iudices eauſę ſatisfieri mandent, & faciant cum effectu.

Necnon Commiſſarij prædicti ad bona quæcunque, tàm mobilia, quàm immobilia, & ſe mouentia vbicunque exiſtentia quarumcumque perſonarum pro tempore delinquentium, & quorumcunque exceſſuum, ſeu delictorum prætextu, quę Iudices ipſi, coram quibus cauſa huiuſmodi pendere contigerit, Cameræ, ſeu Fiſco noſtro applicanda eſſe putauerint, capienda, & apprehendenda deputari, ſeu deputandi; ſe bonis ipſis non amplius intromittere, nec ex eis quicquam etiam ratione viatici, ſeu alia quauis ratione, vel cauſa ſibi retinere vllatenus poſſint, aut debeãt; ſed cauſie, & proceſſibus huiuſmodi coram Iudicibus illis, coram quibus illæ prius pendebant, terminandis, & finiendis remanentibus, ipſi Commiſſarij in informationibus, & proceſſibus in ſimilibus fieri ſolitis ritè formandis duntaxat verſari, ac fideliter, & ordinate, omnique ceſſante ſtrepitu, & confuſione, bona ipſa, vti decet, in Inuentarium redigere, & annotare, ac illa, ſic recta, & annotata, Theſaurario, ſeu Depoſitario Cameræ prædictæ in Prouincia, ſiue eius Vicetheſaurario, aut Vicedepoſitario in illa Ciuitate, vel loco deputato realiter, & cum effectu dare, tradere, & conſignare teneantur. Volumus autem, quod de bonis, ſic annotatis, & conſignatis, eiſdem Commiſſariis de eorum Viaticis, iuxta formam, & ordinem à Iudicibus, à quibus dicti Commiſſarii tranſmiſſi fuerint, præſcriptum, ſatisfieri à Depoſitario poſſit, & debeat.

Commiſſarii vero ad ſpolia, decimas, ſubſidia, vel alia regalia, aut credita Cameralia, vel Fiſcalia exigenda, ſiue recuperanda, non niſi idonei, & probatæ vitę nullum habentes in ea intereſſe, conſtituantur, qui etiam iureiurando, ac idoneis cautionibus de eorum officio fideliter, & diligenter exercendo aſtringantur. Seruenturque quoad eos in omnibus decreta Congregationis bono regimini Communitatum Status Eccleſiaſtici præpoſitę, & edicta Cameralia, quæ per præſentes approbamus, & innouamus.

De Aduocatis Pauperum, & Fiſci.

ADuocatus Pauperũ ſolicite ſtudeat, ne carcerati in aliquo, tã à Iudicibus, quam etiã ab Executoribus, & carcerũ Cuſtodibus grauentur, & propterea non abſit vnquam in viſitationibus carcerũ, tam publicis, quàm priuatis. Et Procuratores Pauperum, ac illorum ſubſtitutos, & etiam carcerum Viſitatorem ſingulis hebdomadis vna vice ad ſe euocet, & de omnibus carceratis, præſertim iis, qui in ſecretis detinentur, diligentes ſe informet. Et ſi ipſos Procuratores, vel Subſtitutos, & Viſitatorem negligentes inuenerit, Viſitatoribus carcerum denunciet, atque vt de aliis prouideatur inſtet, & cum ratione ſui officii gratis pauperes defendere, & illis patrocinari debeat, nihil prorſus ab aliis accipiat. Et vt facilius pauperibus operam ſuam impendere valeat, viſitator carcerum quolibet die ad eum accedere, & alia, quę illi hac Conſtitutione iniuncta ſunt, facere teneatur.

Non poſſit Aduocatus præfatus contra reos ad offenſam, etiam ſi cauſa extra carceres agatur patrocinando, aut alias quomodolibet ſub quouis prætextu interuenire, nec exceptis pauperibus, pro vllo alio, qui contraxerit, aut litiget cum Camera, patrocinetur.

Fiſci Aduocatus in omnibus cauſis criminalibus, & alias Fiſcum tragentibus, vbi articuli Iuris emerſerint, interueniat, & Procurator Fiſci ipſum ſuper hoc omninò requirere teneatur, & in eis abſque vllo præmio patrocinetur. Poſſit tamen ab inſtigatoribus propriam iniuriam, vel intereſſe proſequentibus, ſi quid ſponte dare voluerint, illud percipere. Idemque in omnibus viſitatio-

tationibus carcerum adeſſe teneatur, nec reorum, etiam extra carceres exiſtentium defenſionem aſſumat, ſed pro veritate, & iuſtitia cauſam, tenetatur Fiſci.

De Pauperum Procuratoribus.

PRocuratores Pauperum, ac ipſorum ſubſtituti ſingulo quoque die carceres viſitare, & nomina omnium, qui ad illos ducuntur, ac Iudicum, de quorum mandato, ac etiam cauſas eorum detentionis, & diem cum in liberiori carcere, ſeu ad largam ponuntur, an & ante, vel poſt prandium, ſiue cœnam, annotare teneantur, & ſimiliter pecunias, & alias quaſcunque res, quas inuenerint repertas fuiſſe penes ipſos carceratos, & deinde omnia ad notitiam dicti Aduocati Pauperum deducant, ad quem etiam quod, ab ipſo minimè requiſiti fuerint, ſemel in hebdomata, interim toties, quoties carceratis opus erit, accedant.

Nihil omnino accipiant non ſolum à pauperibus, ſed nec etiam ab aliis carceratis, etiam quod diuites ſint.

Non poſſint aliquo modo dicti procuratores, & ſubſtituti contra reos ad offenſam, etiamſi extra carceres ipſorum reorum cauſa agatur patrocinando, vel alias quomodolibet ſub quouis prætextu interuenire.

De Fiſci Procuratore, & Subſtitutis.

IN omnibus cauſis criminalibus quorumcunque Iudicum, & Tribunalium, etiam Ripæ. Ripettæ, & aliorum omnium, vnus tantum ſit Fiſci Procurator generalis à nobis, & ſucceſſoribus noſtris ſcilicet deputatus, quo citato, vocato, & audito, & non aliter, poſſit ad earum expeditionem, ſeu quodcunque aliud decretum procedi, exceptis dumtaxat cauſis fori Capitolini, & iiſi, in quibus pro Fiſco interuenire ſolet Cameræ Commiſſarius.

Qui Fiſci Procurator in primis proſpiciat, vt quemadmodum in admiſſione ad eius officium in Camera iuramentum præſtat de illud recte, ac fideliter adminiſtrando, ita deinde taliter in illius proſecutione ſe gerat, vt promiſſis reſpondeat, nec vllam cauſam promoueat, quam calumnioſam eſſe cognouerit, & cum primum de calumnia, lite capta, vel de rei innocentia conſtiterit, ab illa deſiſtat, etiam non expectata ſententia.

Cumque ratione ſui officii cogantur ad introducendas cauſas, in quibus de intereſſe Fiſci agitur, nihil omnino ab inſtigatoribus accipiat pro decreto, vel ſubſcriptione cuiuſcunque Monitorii, etiam ab perſonaliter comparendum, vel alia quacunque cauſarum introductione.

In proſecutione vero cauſarum, tam ipſe, quam ſubſtituti ipſius, non niſi moderatè pro labore per eum, ſiue eius ſubſtituto ad vtilitatem, & commodum eorundem inſtigatorum ſubeundo. Nihil vero accipiat à reis ſub quouis prætextu, & præſertim ab ijs, qui obtinuerint ſententiam abſolutoriam, à qua ipſe Procurator appellare noluerit, nec etiam pro appoſitione manus in mandatis de relaxando,

Similiter, & ſubſtituti ipſius pro inuentariis, caſſationibus proceſſuum, citationibus, informationibus, aut alio quocunque prætextu, titulo, vel cauſa, nihil prorſus a reis, ſiue in carceribus, ſiue extra eos conſtitutis, aut pecuniæ, aut muneris, etiam eſculentum aut poculentum, & à Iure, vel Conſtitutionibus permiſſum, accipiant ſub pœna infamię, priuationis officii, inhabilitatis in poſterum, & aliis etiam noſtro, & ſucceſſorum noſtrorum arbitrio.

Quo ad expenſas contumaciales, vel quæ alias à reo reficiuntur, ſi inſtigator aderit, ſiue apertus, ſiue ſecretus, qui ipſas fecerit, ipſi inſtigatori Procurator Fiſcalis, cui ratione condemnationis ſoluendæ veninnt, reſtituat, vbi verò nullus adfuerit inſtigator, ſatisfactis prius de illis Notariis pro mercede laborum ſuorum, reſiduum dictarum expenſarum, cum non ſit iuſtum reum ex contumacia ſua commodum conſequi, eidem Procuratori Fiſci ſoluatur.

Reos ipſe Fiſci Procurator, aut eius ſubſtituti non interogent, neque teſtes examinent, niſi in præſentia Iudicis: Atqui extra carceres liceat eiſdem cum interuentu Notarij examinare. Et pro aſſiſtentia, ſiue examine reorum, vel teſtium, ſiue ad offenſam, ſiue ad defenſam, vel alias pro reo productorum, nihil prorſus accipiat ipſe, nec eius ſubſtituti, & vbi in termino citationis examini teſtium non interfuerit, vel interrogatoria non dederit, teſtes inducti ſine vlteriori dilatione examinentur.

Citatus originalem citationem non poſſit vltra diem penes ſe retinere, ſed illam die ſequenti reſtituere teneatur; in qua citatione pars, ad cuius inſtantiam fit, nomen Notarii, in cuius officio cauſa tractatur, vel tractari debet, & Procuratoris, ſi principalis abſit ab Vrbe, debeat apponere, alioqui citatio ipſa nulla cenſeatur, nec ipſum Fiſci Procuratorem afficiat.

Nec det mandata de capiendo quempiam, voce, vel in ſcriptis, niſi vbi adfuerit periculum fugæ, & Iudicis copiam incontinenti habere non poſſit.

Et cum ad Signaturam ſpectet, cauſas appellationum nomine dicti Procuratoris Fiſcalis ſententiis contra eum latis interpoſitarum reiicere, vel committere, idem Procurator appellare non prohibeatur, verum quoad illarum reiectionem, vel commiſſionem, pro cauſarum, vel perſonarum qualitate ſignatura ipſa occurrentibus caſibus huiuſmodi prouidere poterit, in cuius Commiſſionis ſignatura citetur prius, antequam ſignetur, pars, quæ ſententiam abſolutoriam obtinuit, & aliter ſignatura nullius ſit roboris, vel momenti.

Et cum officium Procuratoris Fiſci quoad cauſas criminales principaliter conſiſtat in proſecutione publicæ vindictæ, non ſe intromittat pro obtinēdis inhibitionibus de ſuperſedendo in cauſis ciuilibus, & præſertim prætextu vſurarum, niſi vbi de iure ad eius inſtantiam inhiberi poteſt.

Nec ei concedantur litteræ ad partes pro capiendis inditis, niſi dato prius aliquo fumo arbitrio Iudicis, à quo impetrantur, & tunc non committantur alteri, quam loci Ordinario, vel

eius Vicario, nisi subsistente probabili causa suspicionis.

Nec etiam dilationes non necessariæ, nec debito longiores. Quinimo potius studeant Iudices, quam primum causas expedire.

Procurator præfatus non tractet de compositione cum ipsis reis; sed expeditioni causarum incumbat, & vbi reus compositionem fieri petierit, non fiat, nisi cum interuentu Iudicis ipsius Fisci Procuratoris.

Qui etiam non prosequatur causam appellationis à sententia contra eum lata, vbi adsit instigator secretus, vel apertus, nisi data prius per eundem instigatorem cautione de reficiendo expensas, tam prioris, quam vlterioris instantiæ in euentum succumbentiæ.

Non audiatur Fiscus protestando causam, quæ agitur inter priuatos non expediri, nisi ipso citato sub prætextu interesse ipsius, nisi de illo incontinenti, quantum Iudici sufficere videbitur, docuerit.

Et cum sit Fisci, & Cameræ Apostolicæ Procurator generalis, & propterea ad eum spectet Procuratores Fiscales vti eius substitutos in Terris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ deputare, illos Legati etiam de latere cum litteris patentibus dicti Procuratoris Fiscalis ad eorum officia admittere teneantur, & faciant admitti. Qui substituti sub pœna priuationis eorum officii, ac aliis arbitrio nostro imponendis ipsum Procuratorem generalem de omnibus Fiscum concernentibus, & præsertim de sententiis, tàm absolutoriis, quam condemnatoriis certiorem facere debeant.

Caueat autem idem Procurator generalis, ne à dictis eius substitutis, siue pro substitutione facienda, siue quauis alia ratione, vel causa quicquam recipiat, sed omnia emolumenta eisdem substitutis libere, & integre dimittat.

Vigesimam autem dicto Fisci Procuratori, & centesimam substituti ipsius de compositionibus, confiscationibus, & pœnis eorum opera, & interuentu iam incameratis, ideſt facta iam incameratione, & non prius deberi, ac persolui volumus, & declaramus.

Et amplius idem substituti Fiscales cum ad reformandos processus extra Vrbem mittuntur, vltra victus, & equorum impensam, possint etiam debita, & taxata viatica recipere.

Et Fisci Procurator septem substitutos habere debeat, quibus singulis Camera scuta quinque menstrua persoluat, videlicet quatuor substitutos pro Tribunali Gubernatoris, duos pro Tribunali Auditoris Cameræ, & vnum pro Tribunali Vicarij.

De Aduocatis, Procuratoribus, & Solicitatoribus.

ADuocati, seu Procuratores, Consanguinei, vel Affines, vsque ad secundum gradum alicuius Iudicis, vel Officialis, in causis coram eo pendentibus, nullo pacto valeant patrocinari.

Non omnes passim, sed hi solùm ad procurandum in Rotæ Auditorio admittantur, qui doctrinæ vsus, & morum examen subierint, & per ipsius Rotæ Decanum, vel alium loco Decani arbitrio Rotæ deputandum adhibitis duobus, vel tribus Procuratoribus ab ipsorum Collegio deputatis, super his vniuersis approbati fuerint; vndè si qui tales in præmissis idonei reperti non erunt, à procuratoris officio remoueri volumus, ac pro dicto examine aliquid exigi, vel solui debere expressè prohibemus.

In Tribunalibus Gubernatoris, Auditoris Cameræ, Vicarij, & Senatoris, Procuratores non admittantur, qui non sint prius approbati a Superiore illius Tribunalis, & in libro particulari descripti.

Quin etiam, vt indemnitati litigantium consulatur, omnibus, & quibuscunque Iudicibus districtè præcipimus, ne Procuratores inhabiles, aut causas coram ipsis agendas admittant.

De propinis, seu habitalibus dandis, Procuratores, aut etiam Aduocati se non immiscent, sed curam hanc partibus, vel earum solicitatoribus relinquant.

Stipendia modeste, nec vltra meritum, aut vltra taxas capiant.

Et sicut de Quota litis, ita de fructibus, & expensis, aut parte earum in quibus Aduersarii condemnantur, aut aliis emolumentis, & præmio cum partibus in euentum Victoriæ quisquam Aduocatus, vel Procurator nullatenus conueniat.

Vnum Procuratorem idoneum cum competenti salario, qui patrocinium pauperibus gratis præstet, singulis annis deputent Procuratores in eorum Collegio, & factam deputationem denuncient Audocato pauperum, quo eius opera vti, & pauperes ad eum, cum occurrerit, mittere possit.

Cum Notariis, vel aliis, de gratiis registrorum, & extractuum, præterquam in partium principalium vtilitatem, & commodum, ita quod euidenter appareat per instrumentum publicum, non pacisc antur, & in his reperti culpabiles perpetuo sint procurationis officio priuati.

Notariatus aliquod officiũ Procuratores emere non possint, neque cum Notario societatem aliquam inire, neque in totum, neque in partem sub pœna amissionis ipsius officii. Quod Aduocatis etiam prohibitum esse volumus sub eadem pœna.

Sententias contra eorum principales à Curia absentes, à quibus prouocare licet, in rem iudicatam transire non permittant; sed appellare, & causam committi facere teneantur, ac principalibus suis significare, & prorogationem fatalium semel petere, sub pœna priuationis officij, & alijs pœnis arbitrio Iudicis.

Postquam alicuius causæ patrocinium susceperint, & onus Procuratoris receperint, indefensas causas non dimittant, sed pro viribus defendant, nisi excusationem legitimam habeant à Iudice approbandam, nec non secreta causarum aduersariis non reuelent aliquo prætextu, vel causa sub iisdem pœnis.

Procuratores, & Solicitatores quarumcunque causarum non possint à suis clientibus salarium petere, nisi conuentum.

Pridie eius diei, quo Rota agitur, non liceat Aduocatis, Procuratoribus, & Solicitatoribus, etiam tanquam amicis, vel aliter attinentibus, studia Auditorum perturbare.

Pro-

Procuratores, qui sunt de Collegio Procuratorum præcedant omnes alios Procuratores, licèt antiquiores.

Neque Aduocatus, neque Procurator, aut Solicitator, qui pro vna parte patrocinium suscepit in eadem causa pro altera patrocinari possit sub pœna priuationis officii, & infamiæ.

De Notarijs Tribunalium Vrbis.

1 NVllus Notariorum cuiuscunque Curiæ, siue criminalium, siue ciuilium causarum, audeat quicquam exigere, nisi iuxta taxam eis traditam, quam vulgari sermone scriptam in eorum officijs apponsam, ita vt ab omnibus legi possit, habere teneantur.

2 Exerceant autem singuli (etiam quibus officia per Sedem, seu Cameram Apostolicam, concessa fuissent) eorum officia per se ipsos, nec illa arrendare, locare, aut in administrationem quouis modo concedere possint sine expressa nostra, aut successorum nostrorum Romanorum Pontificum licentia in scriptis obtenta, & tunc non nisi personis à superioribus sui Tribunalis approbatis, ac recepta satisdatione de fideliter exercendo, & obseruandis taxis, & reformationibus.

3 Et loca pia habentia aliquod simile officium illud exerceri faciant ab aliquo viro probo ab eis stipendiato, & à Superiore sui Tribunalis approbato, qui taxas, & reformationes obseruare, & vt supra satisdare teneantur.

4 In iuramento calumniæ à partibus præstando notarii iurantem admoneant vim, & importantiam ipsius, & faciant hæc nominatim, & specificè asseri, & iurari. Primò, quod non animo calumniandi agit, vel defendit, sed quia lis pro parte sua, sibi iusta videtur. Secundò, quòd probationem non exiget, nisi quam pro veritate sibi necessariam putabit. Tertiò, quòd nihil dedit, aut promisit, dabit, vel promittet Iudicibus, aut Notario, vel testibus, aut mediatoribus, aut alicui alteri personæ, vt sententia detur. Quartò, quòd calumniandi animo aliquam dilationem non petet. Quintò, quòd pactum de quota litis non fecit. Quæ Capitula per actuarium iurantibus declarari mandamus sub pœna decem aureorum vice qualibet incurrenda: Et nihilominus viterius ad scribendum in illa causa non admittatur. In actis tamen non apponatur, nisi iurasse monitum, iuxta formam huius constitutionis.

5 Nihil scribant in causis, vbi agitur de summa, vel re valoris infra quinque scuta, nisi aliter Iudex mandauerit.

6 Et in causis scutum vnum non excedentibus Notarii cuiuscunq; Curiæ nihil prorsus recipiant à partibus, ab vno verò scuto, vsque ad duo inclusiuè pariter nihil, nisi si quid à Iudice fuerit eis concessum sub pœna furti.

7 Neque possint rogari de instrumentis, quæ extra iudicium fiunt ad referendum alteri quamuis Connotario, etiam Cameræ, vel Auditoris Cameræ; sed quisque per se, aut per proprios substitutos, qui in ipsius officio commorantur, de dictis instrumentis rogetur, & non pro altero ad referendum.

8 Si contingat vnum Notarium accipere terminum pro alio Notario ad referendum, teneatur accipiens per totam illam diem, qua acceperit, relationem facere, & decretum scribatur, siue subscribatur manu Notarij referentis.

9 Nec quisquam similiter possit in futurum plura Notariatus officia in diuersis Tribunalibus obtinere, sed censeantur esse dicta officia inter se incompatibilia, absque nostra, vel successorum nostrorum Romanorum Pontificum licentia.

10 Et tam ipsi, quam eorum substituti non possint esse Procuratores in Curia, in qua Notarij sunt, aut substituti officium exercent.

11 Citationes, Monitoria, seu quasuis alias prouisiones extra Vrbem mittendas non expediant ad alicuius instantiam, nisi notato in actis nomine Procuratoris, principalis, aut alterius illas obtinentis, vt si ad illarum moderationem sit procedendum, possit pars incontinenti scire, quis sit citandus, eiusque citatio sufficiat ad obtinendam moderationem.

12 Nec sufficiat in actis exprimere nomen Procuratoris, nisi is notus sit in Curia, ad hoc, vt citari possit, vel saltem talis Procurator eligat domicilium, vbi citari velit.

13 In mandatis executiuis vigore instrumentorũ, siue apocarum relaxatis, tàm in Curia, quàm extra eam mittendis, apponatur dies, mensis, & annus instrumenti, siue apocæ, cuius vigore mandatum relaxatum fuit.

14 Similiter in relaxatione mandatorum, & quarumcunque expeditionum, tàm in curia, quàm extra eam mittendarum citatis partibus, vel earum Procuratoribus, aut in contradictorio iudicio obtentarum, apponi debeat altera ex istis clausulis, videlicet in contumaciam N. Procuratoris, vel si Procurator verè contradixerit, & in actis protestationem fecerit, loco prædictæ clausulæ scribatur, non obstante protestatione N. exaduerso Procuratoris.

15 Porrò moderatis inhibitionibus à suo Iudice emanatis, nullo prætextu Notarij lapso termino intimationis possint obtentæ moderationis fidem retardare, nisi de impedimento verè constet in actis.

16 Notarij quorumcunque Tribunalium Vrbis, exceptа Rota, teneantur in quibuscunque causis etiam Commissarijs intra Statum Ecclesiasticum dare litteras missiuas loco Remissorialium, & pro singulis litteris huiusmodi, atque illarum instrumento, etiam cum articulis, & interrogatorijs introclusis, soluatur merces iuliorum nouem, nec pars huiusmodi litteras petens contra eius voluntatem cogatur remissoriam accipere.

17 Summaria Testium quando à Notarijs dari contingit, scribantur in bona carta non bibula, & charactere intelligibili, soluta solita mercede.

18 Notarii nullam prorsus mercedem, aut emolumentum etiam minimum recipiant, quod prius in libro receptorum (quem retinere debeant) fideliter non annotauerint, cum expressione diei, causæ, & personæ soluentis, vt ex eo libro superior possit ex officio cognoscere, si quid vltra taxas indebitè receperint.

19 Cæterum de datione Arrharum pro Registris, extractibus, aut copia inditiorum non stetur libro Notarii, nec eius annotationi, nisi cum subscriptione

tione partis, aut Procuratoris arrham dantis.

20 In manualibus, vel broliardis, vel libris Inſtrumentorum, Actorum, & filzarum, quas vocant, ligatarum, non dimittant Notarij folia vlla in parte alba, vbi ſcribi ſolet, ſed vbi ſic alba remanſerint, ea interlineare teneantur.

21 Non retineant ſcripturas, & iura quæcunque producta in pulpitis; ſed infra biduum à die productionem in manuali, ſeu broliardo actorum annotare, & in filzis ponere teneantur, etiam quòd productio fuerit in calce citationis annotata.

22 Examina Reorum, & Teſtium quorumcunque, tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus ab initio, & in ipſo actu examinis deſcribantur in libro benè compacto, & compaginato.

23 Non audeant Notarij inconſulto Iudice facere ex ſe decretum aliquod quantumlibet ſolitum, & ordinarium, nec aliquem terminum quamuis leuiſſimum in forma, vt aiunt, ſeruare; ſed ſemper Iudicem adeant, & citationes omnes coram eodem legant, ab eoque decreta ſumant, & deindè in actis apponant, & idem ſeruẽt, etiam ſi terminus ſit ad videndum inhiberi, iuxta formam commiſſionis, ſub pœna falſi, & priuationis exercitii.

24 Citationes, & aliæ Curſorum, & mandatariorum relationes nullatenus in actis apponantur, niſi Curſores, & Mandatarii eas in cartulis earum ſubſcripſerint, & ſupra ſubſcriptionem nomen Notarii cauſæ appoſitum fuerit.

25 Citationes, & alios actus pro aliquo, vel contra aliquem non recipiant, niſi tàm Actoris, quàm rei nomen cum cognomine, & exercitii, vel habitationis, vel Patriæ deſignatione ſpecificè in eis exprimatur.

26 Citationes ad videndum mandari conſignari pignora non recipiant, niſi appoſitum ſit: etiam ad videndum mandari ſubhaſtari.

27 Iidem non audeant differre, vel retardare publicationem, oſtenſionem, & lectionem ſententiarum, tàm ciuilium, quàm criminalium ſub prætextu non ſolutæ notæ ipſarum, aut regiſtri, & aut alterius cuiuſq; mercedis ſibi debitæ. Quinimmò teneantur per totum ſequentem diem illas vna cum citationibus ad ſententiam in peculiari libro, quem ad hoc habeant, regiſtrare.

28 Quod etiam ſeruetur in cedulis priuatis Depoſitorum, quæ ſcilicet ſtatim facta illarum productione regiſtrentur.

29 Sententiarum, Decretorum, aut aliarum quarumcunq; ſcripturarum, tàm ciuilium, quàm criminalium copiam vnicuique petenti, ſoluta copiæ petitæ competente mercede dare teneantur.

30 Caueant inſuper Notarij ſcribere quemquam in actis vti inſtantem, proteſtantem, producentem, ſeu quomodolibet comparentem, niſi is tunc præſens fuerit, nec ſuffragetur mandatum generale Notario datum à quauis perſona, vt poſſit eius nomen in cauſis, vel actis apponere.

31 In euentum in quem in cauſis fiant nullitates, quæ poſſint aſcribi culpæ, aut negligentiæ Notarij, & pars propter paupertatem expenſas reficere non valeat, ad illas ſubſtitutus Notarij, qui in cauſa ſcripſit, teneatur.

32 Proteſtationes ſcribantur in broliardo eodem die, nec recipiantur in folijs volantibus, & quatenus ob eorum longitudinem in huiuſmodi foliis recipiantur, ſtatim huiuſmodi receptio in broliardo annotetur.

33 Similiter non audeant expedire mandata, quæ nõ fuerint à Iudice manu propria propria ſubſcripta, & aliter expedita ſint omninò, & in quacunq; Curia etiam Capitolij nulla. Verùm dicta ſubſcriptio gratis fiat, nec ob eam augeatur vllatenus ſolita impenſa mandatorum.

34 Quando aliquis Notarius allegatur ſuſpectus, & alius deputatur, vna tantùm merces conſignanda alteri ex dictis Notarijs, cui de iure, perſoluatur.

35 Cuſtodiant Notarij diligenter ſcripturas omnes, extractus, & regiſtra, & quibuſuis perſonis acommodata infra annum à die acõmodationis recuperare, alioquin eis, vel aliquo eorum deperditis illa ſuis ſumptibus reficere teneantur.

36 In Notariorum officijs non recipiantur ſubſtituti, Scribæ, Iuuenes, vel alij quicunque ad Teſtes examinandos, neque ad conficienda acta ciuilia, aut criminalia, niſi qui prius fuerint tàm quoad ſufficientiam pro munere ab eis exercendo, quàm quoad vitæ probitatem à ſuperiore Tribunalis approbati.

37 Ad rogandum verò quælibet Inſtrumenta, Teſtamenta, & alias quaſcunque diſpoſitiones, tam inter viuos, quàm in vltima voluntate non admittantur, niſi præuio rigoroſo examine ſint prius creati Notarij ab habente facultatem; neque tamen propterea talis approbatio principalem Notarium, ſiue officialem excuſet, quo minus ſi quid præfatorum culpa, vel facto minus rectè geſtum fuerit, ipſi omnino Notarii teneantur, prout teneri volumus ad damna, expenſas, & intereſſe partibus damnum paſſis.

38 Notarii non audeant rogare, vel ſtipulari obligationes aliquas, ſiue contractus etiam parui momenti, niſi vel Contrahentes ipſos Notarij benè nouerint, vel ab vno ſaltem ex Teſtibus cum iuramento adhibitis, cognitos eſſe ſciant, Teſteſque prædicti, aut vnus eorum contrahentes vt ſupra recognoſcentes, noti ſint iiſdem Notariis, & nihilominus in quibuſcunque contractibus vltra nomen, & cognomen cuiuslibet contrahentium apponatur etiam patria, & nomen patris, aut alia ſimilis demonſtratio, atque de huiuſmodi cognitione mentio fiat in inſtrumento, alioqui vltra pœnas infra ſubiectas, teneantur etiam partibus ad omnia damna, expenſas, & intereſſe, neque per hoc derogatum cenſeatur ſtatutis maiorem in propoſito ſolemnitatem, vel diligentiam requirentibus.

39 Prohibemus inſuper, ne inſtrumentis, teſtamentis, & aliis actibus, in quibus Teſtes requiruntur, Notariorum ſocii, ſubſtituti, & alii in officio illius Notarii, qui rogatur, degentes admittantur, ſed alios adhiberi omnino mandamus.

40 Diſdictam ſocietatis officii teneantur Notarij non ſolum in manuali regiſtrare, ſed etiam in margine inſtrumenti ſocietatis annotare his verbis, videlicet die tali diſdicta, & die tali reproducta, neque talis reproductio diſdictæ in actis alterius Notarii de ſocietate non rogati fieri poſſit, neque facta ſuffragetur, niſi quando contractus ſocietatis extra Vrbem eſt rogatus, vel etiam in Vrbe, quando eſt rogatus Notarius, qui non ſit actua-

actuarius alicuius Tribunalis, quibus casibus disdicta registretur in manuali, sub pœna in quolibet prefatorum casuum Notario principali scutorum centum ipso iure Fisco applicandorum, & substituto scribenti, vel de tali actu rogato, sub pœna infamiæ, & suspensionis ab exercitio.

44 Idemque seruetur in nominatione, nec non & in translatione periculi vitę, quæ non suffragentur, neque cuiquam prosint, nisi parti intra tempus ad nominandum, vel transferendum intimatæ, & per Notarios, vt supra, fuerint annotatæ.

42 Et si Notarii, eorumque substituti, Actuarii, vel Iuuenes quicunque se quoquomodo directè, vel indirectè sub quouis etiam amicitiæ nomine, vel pretextu ingesserint, interposuerint, vel tractauerint, seu mediatores fuerint in aliquo censuum, societatis officiorum, aut aliorum quorumcunque negotiorum contractu, non possint sub pœna perpetuarum triremium, ac priuationis officii, eiusque proprietaris, & tituli ipso Iure Camerę Apostolicę applicandi, vllas pecunias, bona, seu res, etiam minimæ quantitatis à quoquam etiam sponte dante occasione præmissa recipere, sed sint, & esse debeant contenti debita eis mercede rogitus instrumenti, si quod ab eis fuerit rogatum.

43 Quælibet instrumenta subscribantur ab eo substituto, qui illa confecit, apponendo nomen, & cognomen suum in margine finis instrumenti.

44 Instrumenta quoque in suis manualibus dictim extendantur, & describantur.

45 Instrumenta quæcunque ab eis rogata Notarii debeant infra tres menses à die celebrati contractus, vel instrumenti in librum, quem filzam vocant, redegisse, vel in prothocollum, quod alii manuale extensorum appellant, descripsisse cum suo indice. Non derogando per hoc statutis diligentiorem formam requirentibus.

46 Testamenta autem, & condicillos viuentium nemini ostendant, sed fideliter recondita seruent & quatenus sint aperta, illa, & illos intra tres menses in librum ad hoc de more compactum redigant.

47 Alia cuiuscunque generis, qualitatis, quantitatis, contractus, acta, instrumenta, vel ab ipsis rogata, vel apud eos producta teneantur partibus interesse habentibus ad earum beneplacitum gratis ostendere, ipsisque copiam facere. & tradere, soluta mercede competenti, sine tamen die, anno mense, restibus: ita vt nullam in iudicio fidem facere possint.

48 Neminem tamen possint astringere ad accipiendum instrumenta publica vel eorum exempla, nisi ita ipsis Contrahentibus, aut aliis interesse habentibus placuerit.

49 Pro rogitu cuiuslibet instrumenti, cum quibusuis conditionibus, & clausulis, vbi non adsunt particulares taxæ, & vbi non præcedit conuentio partium, soluantur pro quolibet centenario scutorum vsque ad scuta mille, iulii duo; à mille vsque ad quinque millia, iulius vnus pro quolibet simili centenario; à quinque mille vsque ad quamcunque summam, bolonini quinque pro quolibet simili centenario, dummodo in totum non excedat summam scutorum vigintiquinque.

50 Pro cassatione cuiuslibet instrumenti, seu retrouenditionis census, vel similium cum quibusuis cessionibus, reseruationibus, conditionibus, seu translationibus, & aliis clausulis, vbi non adsint particulares taxæ, soluatur ad eandem rationem, prout dictum est, pro rogitu cuiuslibet instrumenti.

51 In tradendis autem publicis instrumentis quoad mercedem quicunque Notarii, siue descripti in Archiuio Romanæ Curię, siue in Archiuio Capitolii, & alii Notarii retinentes publica officia, non habentes specialem taxam publicorum instrumentorum, vel in quibus eorum taxa non disponeret, teneantur seruare taxam Statutorum Vrbis.

52 Pro rogitu testamentorum, codicillorum, donationum inter viuos, & causa mortis, vbi non adsunt taxæ minores, vel Notarii non subiiciuntur Statutis Vrbis, & vbi non fuerit aliter conuentum per partes, si fuerint factę à personis, quorum patrimoninm non excedat scuta quinque millia, soluantur iulij quinque; à quinque millibus vsque ad viginti millia, scutum vnum; à viginti millibus vsque ad quamcunque summam non exigant vltra scuta duo.

53 Orta inter Notarios, & litigantes, vel alios differentia super ipsorum Notariorum mercede, non à Notariorum Collegis, seu deputatis abeis, sed ab eorum Iudicibus, qui non ad mensurarios, seu Notarios remittant, sed ipsimet proprio ipsorum arbitrio diffiniant inuiolabiliter obseruata taxa.

54 Et quandocunque Notarij vigore huius constitutionis ex facto suo, vel suorum tenentur aliquid refundere, restituere, aut partibus resarcire, procedatur contra eos executiuè, & manu regia.

55 Ad hæc Archiuii priuilegia illæsa esse cupientes, statuimus, & mandamus, quòd Prothonotarii, Comites Palatini, & alii quicunque habentes, vel habere pretendentes facultatem creandi Notarios, aut spurios legitimandi, non possint illos creare, legitimare, nec iurisdictionem, aut potestatem aliquam in Vrbe, & extra eam per vnam Dietam legalem exercere in præiudicium Collegii Archiuij, & priuilegiorum eius, iuxta constitutionem fel. rec. Leonis X. Prædecessoris nostri editam pridie nonas Octobris 1513. quę incipit, Ex Ministerii pastoralis; quam innouamus, & approbamus.

56 Quòdque si aliquis creditor mandatum de capiendo ratione suspicionis fugę in quocunque Tribunali, etiam Auditoris Camerę, contra debitoris pecunias, & bona sequestrum aliquod obtinuerit, creditor ipse ad mandati executiui expeditionem, vel aliquo modo illius solutionem faciendam, aut eius taxam deponendam, cogi non possit.

57 Iuramenta suspicionis fugę, ab aliis, quàm à principalibusmet, vel personis ad id speciale mandatum habentibus, non recipiant.

58 Sequestra non scribant etiam in causis mercedum, nisi in executionem mandatorum seruatis seruandis relaxatorum, vel nisi docto de credito, etiam extraiudicialiter arbitrio Iudicis, iuratoque prius de dilapidatione, aut fugæ suspicione.

59 Aduocatos, Procuratores, & solicitatores pro fideius-

fideiuſſoribus occaſione litium dandis nullo pacto recipiant.

60 Significationes per viam recurſus concedentes non ſcribant, niſi cum clauſula, non tamen in contumaciam.

61 Alias verò ſignificationes non ſcribant, niſi vigore termini, aut niſi productis inribus, vel probationibus ſuper ſolutione, aut niſi ſtante pendentia litis, ſiue lite finita, vel niſi data cautione de ſtando iuri, & iudicatum ſoluendo, quando eſſent relaxata mandata ſuſpicionis fugæ pro aſſecuratione iudicij, aut niſi ſtante negatione contra mandata in contumaciam relaxata.

62 Reſponſiones ad articulos, & iuramenta ſuper partitis deciſiuis coram Iudice tantùm recipere poſſint, & debeant, niſi ipſe Iudex aliter decreuerit ex cauſa infirmitatis, aut legitimi impedimenti collitigantium.

63 Conſtitutionem à nobis die prima Martij 1608. contra Notarios Criminales Vrbis editam innouantes denuò, & diſtrictè inhibendo præcipimus omnibus quibuſuis Notariis cuiuſcunque Tribunalis, & Curiæ quoquomodò cauſas criminales exercentibus, ne ſub pœna priuationis officiorum, & proprietatis ipſorum ipſo facto incurrenda, & Cameræ noſtræ Apoſtolicæ applicanda, alijſque grauioribus etiam corporalibus arbitrio Iudicis imponendis pœnis, audeant, vel præſumant mercedes notulæ ſententiæ, vel Decreti, aut caſſationis proceſſus in relaxatione Carceratorum, etiam à ſponte dantibus, nec etiam quid minimum accipere, niſi quando Reus ipſe fabricato proceſſu, & præcedente plena cauſæ cognitione, & diſcuſſione Fiſco, & parte ſi aderit citatis, in, ipſa ſententia, vel decreto vim diffinitiuæ habente, & à Iudice ſubſcripto fuerit à crimine, pro quo detinebatur, vel querelabatur diffinitiuè tanquam innocens, vel tanquam hactenus non repertus culpabilis expreſsè abſolutus.

64 Pro compoſitionibus verò eaſdem notulas decretorum, & cauſationes accipere, niſi in cauſis, & criminalibus grauibus, & grauem pœnam merentibus, & in quibus non ſolùm interuenerit plena cauſæ cognitio, ſed etiam diſcuſſio, & decreta fuerint non Iudicis tantùm, ſed & Procuratoris noſtri manu ſubſcripta, minimè poſſint.

65 Remiſſiones tamen gratioſas Bannitorum in contumaciam condemnatorum, nec non exilii, & triremium pœnarum de ordine noſtro, & pro tempore exiſtentis Romani Pontificis, excipimus; in quibus ijdem Notarii notulas decretorum, & caſſationis proceſſuum accipere licitè poſſint.

66 In aliis autem quibuſcunquo caſibus contenti eſſe debeant ſola mercede mandati de relaxando: ſi rei fuerint caraerati pariter contenti ſint ea mercede, quæ ſi carcerati fuiſſent, eis deberetur pro dicto mandato de relaxando, reprobata, prout reprobamus omni praua conſuetudine, & obſeruantia Notariorum ad effectum extorquendi notulam decreti in omnibus fere decretis de relaxando apponentium illa verba, mandauit caſſari, amplius non moleſtari, ſilentium imponi, vel ſimilia.

67 Et inſuper ſub eiſdem pœnis omnibus Notariis prohibemus, ne per ſe, vel alios Reos quoquomodo proceſſatos ad proceſſus caſſationem, aut cuiuſcunque ſententiæ, vel decreti abſolutorii impetrationem, vel poſtulationem per citationem ad ſe repreſentandum, aut ad ſententiam, vel alias qualibet via directè, vel indirectè, aut quoquomodo cogere, inducere, aut inuitare audeant, vel præſumant; ſed omnia, & quæcunque hac noſtra conſtitutione contenta ad vnguem omnino obſeruent.

68 Et pro mandatis de excarcerando, quibus à Iudice adiectum eſt, gratis, nihil prorſus; & in forma pauperum, pro medietate tantùm accipiant, ideoque nec mandati mercedem ante recipiant, quàm a Iudice fuerit ſubſcriptum, & fortè receptam omnino reſtituant.

69 Nec pro copia indiciorum, quam effectualiter Reo non dederint quicquam percipere (niſi loco Arrhæ) debeant, & vbi Reus amplius ipſam copiam habere noluerit, etiam quòd Arrham dederit, ab ipſo non exigant, niſi pro rata copiæ confectæ.

70 Simiſter alimenta Carceratorum penes eos depoſita Notarii ſine vlla retentione pro depoſito, vel alia qualibet diminutione Carceratis integrè conſignent.

71 Quicunque ex Notariis in eorum officiis ſcribentibus in aliquo præmiſſorum contrauenerit, pro qualibet vice pœnam ducator vigintiquinq; aliaſq; pœnas pecuniarias, & corporis afflictiuas pro modo exceſſus à ſuo Iudice arbitrandas incurrat, damnaque, & intereſſe partibus reficere cogatur.

72 Vltra præmiſſa diligenter per omnes Notarios cuiuſuis Tribunalis obſeruanda, ſancimus, vt Notarii infraſcriptorum Tribunalium etiam ſequentes ordinationes quemlibet eorum tangentes ſeruare debeant.

73 Notarii Cameræ illis, qui annatas, & alia Iura Cameræ pro expeditionibus debita perſoluerint, quietantiarum, & liberationum inſtrumenta ſuper ſolutionibus per eos facta intra triduum iuxta veterem conſuetudinem, mercede ſolita recepta in forma authentica tradere compellantur, aut per eos non ſtet, quo minus tradantur. Et abſtineant ab indebitis exactionibus, maxime pro obligationibus ſoluendi annatas.

74 Bullas, quarum ratione, commune, annata, vel alia iura ſolui debent Cameræ Apoſtolicæ, vel quomodolibet concernunt intereſſe dictæ Cameræ, aut Sedis Apoſtolicæ, ſiue earum continentiam, per ſe ipſos tantum, & non per ſubſtitutos ſcribant, annotent in libris, & bullæ regeſtratæ auſcultenter per menſarium ipſorum notariorum, qui in ſignum auſcultationis manum apponere in regiſtro, & de mala auſcultatione teneri debeant. Et regiſtra in Archiuio Palatij Apoſtolici cuſtodiantur.

75 Obligationes ſoluendi commune, & alia iura Cameræ pro monaſteriis, vel Eccleſiis oneratis penſione, aut ſoluendi quinquennium ratione vnionum, infra quindecim dies ab ipſiſmet Notarii, in libro ſcribantur.

76 De reſtitutis autem ſeruetur conſuetudo capiendi iulios duos cum dimidio Cancellariæ pro qualibet reſtitutione bullarum, & non vltra.

77 Emolumenta eis debita, tam ratione regiſtrationis Bullarum, quam alia quæcunque inter ſe certo prætio, vel alias quomodolibet non arrendent, nec arrendare poſſint.

70 In expeditionibus, & scripturis conficiendis, de propositione, & commissione facta in plena Camera, mentionem expressam facere teneantur.

71 Ponant in massa communi mercedes instrumentorum omnium, tam Cameralium, quam interesse Cameræ actiue, & passiue, seu alias quomodolibet concernentium, etiam extra Cameram coram Thesaurario, vel alio per nostrum, aut successorum nostrorum Chirographum, vel litteras, aut aliter deputato rogatorum, de quibus rogatus Notarius teneatur illa denunciare Collegio, & vt præfertur in massa ponere, dempta rata sibi pro mercede laborum debita iuxta constitutiones ipsorum.

72 Et conficiatur liber apud eorum mensarium dimittendus, in quo quisque Notarius in fine hebdomadæ summatim describat singulas, quas fecerit, expeditiones.

73 Pro expeditionibus, & sigillo in gratiosis, quãdo sunt plures personæ consortes, etiam si sint Congregationes, Collegia, Capitula, vel vniuersitates, non soluatur nisi pro taxa duorum. In iudicalibus vero expeditionibus non nisi pro vno tantum exigatur.

74 Et pro litteris patentibus quorumcunque Cõmissariorum, tam a Camerario, quam à Thesaurario, vel Commissario Cameræ, etiam in partibus constitutorum, non soluatur vltra iulios viginti duos in totum computato sigillo, & mercede Secretarii, ac notarii.

75 Mercede semel soluta iuliorum quinque notario dictæ Cameræ pro deputatione Iudicum ad solidanda computa, pro quacunque postea subrogatione soluatur tantum medietas summę prędictæ.

76 Notarii Gubernatoris teneant intus, vel iuxta dictum Palatium eorum officia separata, & in locis ita distantibus, vt Collitigatorum tumultus nullum afferre possit impedimentum.

77 Manualia Citationum, & manualia protestationum separatim, & distincte teneant.

78 Expeditionum duos libros habeant, in quorum vno distinctè, & ordinatim annotare debeant omnes significationes per viam recursus concedendas, cum expressione nominis collitigantium, & Curiarum, à quibus Locumtenentes recursus iuxta suas facultates concedet, & etiam summæ, vel valoris rei, de qua agitur. Necnon omnia sequestra, & monitoria ex quauis causa decernẽda.

79 In altero autem similiter annotare debeant omnia mandata executiua, non tamen in contumaciam, & omnia arresta, mandata de excarcerando, significationes dotales, aut vigore termini, aut in vim litis pendentiæ, aut litis finitæ, aut stãte deposito, vel negatione, aut data cautione de stando iuri, & iudicatum soluendo concessas, & omnes citationes, vel inhibitiones vigore commissionis, aut extra Curiam decretas, dummodo in quolibet ipsorum casuum agatur de re, vel summa scutorum auri septem constituentium iulios octuaginta quatuor, vt supra.

80 Listas expensarum non conficiant, neque propterea mercedem aliquam etiam à sponte dãtibus recipiant, nisi prævio Locumtenentis decreto, & eiusdem subscriptione in calce citationem ad videndum taxari expensas apponenda.

81 Examen testium scribere possint duo tantum Notarii pro quolibet officio, quos Gubernator pro tempore approbauerit, & non alii.

82 Notarii Auditoris Cameræ vltra ea, quę sancita sunt de Tribunali Auditoris Cameræ, de aliis Notariis, abstineant à monitoriis iactationis, & iactationum, aut aliis quibuscunque, quibus prima instantia à suis ordinariis auferatur, exceptis casibus priuilegiatis.

83 Et in Monitoriis specialibus in prima instantia (vbi permittitur) & inhibitionibus vigore appellationum, quæ ab Auditore Cameræ conceduntur in partibus, cum clausula, Dummodo causa summam scutorum quinquaginta excedat, & molestiæ non sint iudiciales, debeant prædictam clausulam, Dummodo causa, scribere litteris maiusculis, & loco illius clausulæ, Dummodo molestiæ non sint iudiciales, scribere pariter litteris maiusculis hæc verba, videlicet, Dummodo iudicium non sit cæptum in partibus, ita vt si iudicium coram aliquo Iudice competenti sit cæptũ, monitorium non afficiat. Et quatenus inter partes de dicto valore controuertatur Auditor Cameræ, vel eius in ciuilibus Locumtenens constito sibi etiam extraiudicialiter causam non excedere dictam summam, teneatur per litteras missiuas, & absque vlla impensa dictas eorũ inhibitiones, & monitoria, reuocare, & causas ad suos Iudices remittere.

84 Et quoniam experientia compertum est, quod Notarii multoties inducunt huiusmodi monitos, & citatos, vt iurisdictionem tacite consentiant, volumus, vt quando summam prædictam causa non excedit huiusmodi consensus in iurisdictionem minime sufficiat, nisi adsit expressus.

85 Non possint relaxare mandata vigore termini in eorum officiis susceptι, quando iam mandatum à Iudice causæ in alio Tribunali est relaxatum. Eo vero nondum relaxato in arbitrio sit, & potestate creditoris illud vtrobi voluerit accipere, cogi tamen ad id non possit.

86 Atque in præfata termini susceptione non admittant aliquam conditionem, reseruationem, aut protestationem terminum petentis, neque illum scribant, sed tantùm simplicem debiti confessionem, & soluendi in fine termini obligationem, & non aliter.

87 Et ad effugienda incommoda, quæ ob citationes deperditas, forte etiam subtractas, frequenter occurrunt, mandamus eisdem Auditoris Cameræ Notariis, vt singuli iuxta veterem consuetudinem Manuale Actorum omnino conficiat, illudque infra vnius mensis spatium à die publicationis præsentium debeant inchoatse, & quanto citius perfecisse; in futurum vero illud quolibet trimestri faciant, ac Auditori Cameræmet quolibet trimestri exhibere teneantur.

88 Teneantur Notarij prędicti describere in lista omnes indistinctè informare volentes in sua die, nec pro ordine, antelatione, vel informando Iudice aliquid recipiant etiam à sponte dantibus. Et lista fiat vna die pro altera: Et in euentum, in quem omnes in lista positi informare non potuerint, alijs præferantur in sequenti informatione.

89 Pro contradictis non recipiant, nisi quod verè soluitur officio contradictarum.

90 Substituti Notariorum eiusdem Auditoris Tribunalis ad conficiendum acta ciuilia, seu criminalia,

lia, ad teſtes examinandos, necnon ad roganda quælibet iuſtrumenta, teſtamenta, & alias diſpoſitiones, vltra requiſitas approbationes Auditoris Cameræ, ſiue eius in ciuilibus, vel criminalibus Locumtenentium, non admittantur, niſi præuia etiam approbatione Collegii eorundem Notariorum, in qua Notarii ipſi de approbatione, fide, & idoneitate admittendorum atteſtentur.

99 Quodque tam Notarii ſub amiſſionis officii, quàm eorum ſubſtituti prædicti ſub triremium perpetuarum pœna, aliquas ſocietatum officiorũ pecunias, cenſuum, & aliorum cuiuſuis generis contractuum, niſi procuratorio nomine, vel de ordine, conſenſu, aut voluntate partium exigere, recipere, & penes ſe quouis modo retinere, tractare, & habere non audeant. Et ſi ſecus fecerint Notarii ad damna, & intereſſe, quę culpa ſubſtitutorum eorundem partibus euenerit, teneantur & obligati ſint, ac contra eos in his executiuè procedi poſsit, & debeat.

100 Poſtremo, dicti Notarij nihil vnquam cuiuſuis generis ſcripturæ ad iudicium pertinentis, quod extra Curiam mittendum ſit, expediant, & parti tradant, niſi cum ſubſcriptione Auditoris, vel eius Locumtenentis.

101 Notarii Vicarii Vrbis non faciant monitoria generalia, vel ſpecialia extra Curiam, & Vrbis diſtrictum, cum non ſit eorum officii, nec dent cenſuras, neque terminum ſuper obligationibus in forma Cameræ. Neque concedant monitorium in forma ſignificauit pro rebus deperditis niſi iuxta formam Concilii Tridentini.

102 Non capiant pro examine, vel litteris ordinandorum, niſi quantum ſibi à Concilii Tridentini decretis, & reformatione ſumere eſt permiſſum.

103 Pauperibus gratis dent, vt tenentur.

104 Notarii Rotæ in confectione regiſtrorum, rubricarum, & copiarum, remiſſoriis, compulſoriis, executorialibus, notis ſententiarum diffinitiuarum, teſtium examine, & huiuſmodi, hanc noſtram, & alias Rotæ conſtitutiones accurate obſeruent, ſub pœnis in eis contentis, quas innouamus, nec vltra, quàm per eas licet, accipiant.

105 Litteras remiſſoriales ſcribant in charta iuxta veterem morem à Cartulario lineata, cuius vnaquæque linea contineat ſaltem ſyllabas decem, & octo, atque rotuli palmus ſit linearum triginta.

106 Dent ijdem Notarij Rotæ petitas à partibus expeditiones abſque requiſitione depoſiti pro regiſtro illius actus, vel expeditionis conficiendo, vel facto depoſito regiſtrum de illis omnino fiat, & non relinquant folia in albis.

107 Facto regiſtro conficiant inuentarium actorum, inſtrumentorum, & ſcripturarum in eo deſcriptarum, Actoris primum, deinde rei acta, & iura notando cum adiectione foliorum, in quibus illa deſcripta reperiuntur, & dictum inuentarium attuant initio regiſtri.

108 Pro notis verò interlocutoriarum nihil accipiant; quod idem de moderatis ſolutionibus in copiis, & publicatione teſtium ſeruetur.

109 Ac pro relationibus ſocio faciendis de rogatis per eos nihil capiant.

110 Faciant præterea ſinguli in eorum officio broſſiardum, qui dicitur actorum, in quo omnes omnino prouiſiones, decreta, comparitiones, & proteſtationes, etiam à tergo citationum ſcripte notentur, Item & manuale citationum cum ſuis proteſtationibus, & decretis, atque aliarum rerum regiſtrari ſolitarum, ita vt nihil prorſus ſuperſit in cartulis, quod non ſit in libris deſcriptum.

111 Officia Notariorum Rotæ non conferantur, niſi perſonis peritis, & idoneis, quæ per ſe ipſos illas exercere ſciant, & exerceant, niſi aliqua legitima cauſa impediantur. Nec eo caſu officia aliquibus arrendare, aut ſubſtitutos deputare valeant, niſi à proprio Auditore approbati fuerint, qui inſuper de officio fideliter exercendo arbitrio Auditoris cauere debeant.

112 Et pro ipſorum ſubſtitutorum facto Notarij ipſi quoad intereſſe partium, tanquam principaliter obligati, omnino teneantur.

113 Pauperes omnes, qui iuxta formam conſtitutionum admitti debent ad iuramentum paupertatis, tam in beneficialibus, quàm in profanis, etiã per Procuratorem admittant, & ſi ille, pro quo iuratur, præſens non erit, vltra Notarij, vel Procuratoris aſſertionem, per duos teſtes de paupertate doceri debeat, ita tamen, vt quicunque fuerit admittendus non ſine iuramento, & obligatione pinguioris fortunæ, vt moris eſt, admittatur, & hoc, niſi euidens ſit, atque notorium, quòd paupertatem iurare volens, ſit opulentus, quo caſu illum admittere non teneantur.

114 Quæ omnia, & ſingula inuiolabiliter obſeruari mandamus ſub pœna vltra alias infra expreſſas vigintiquinque aureorum, ac ſuſpenſionis ad ſex menſes pro prima vice, & ſi ſecundo errauerint, eo ipſo in pœnam priuationis officij, & alias hac noſtra conſtitutione contentas incurrant.

115 Quocirca querelæ omnes pauperum, & oppreſſorum ad dictæ Rotæ Decanum deferantur, qui his omnibus opportunis remediis prouideat, tum ne partes opprimantur, tum vt opprimere auſi puniantur, & prædicta exactiſſimè ſeruentur.

116 Notarij Conſulum Agriculturę, & cæterarum artium taxam eis per ſtatuta præſcriptam, & vbi aliqui ipſorum nullam minorem taxã haberent, aliorum, qui illam habent, ſequantur, & ſecundum illam exigant, & qui non habent officium titulo oneroſo exigant tantum pro medietate taxæ aliorum Notariorum Capitolinorum, & non vltra in omnibus, & per omnia.

117 Prothonotarius Senatoris non ſe immiſceat in cauſis criminalibus, neque fideiuſſiones recipiendo, neque mandata ſubſcribendo.

118 Notarij Capitolini deſeruientes Collateralibus Senatoris pro Actuarijs per ſe ipſos coram Collateralibus acta conſcribant, nullumque aliud officium Notariatus, in alia quauis Curia obtineant.

119 Et tam dictus Prothonotarius, necnon maleficiorum, & Collateralium Notarij, quam Scriba Senatus, Secretarius Conſeruatorum, Notarius Magiſtrorum Viarum, & alij omnes Notarij Curiarum Capitolij, aliquid etiam minimum non recipiant vltra taxam ipſis ſtatutam ſub quocunque prætextu.

120 Eorundem Notariorum Capitolij defunctorũ, & eorum, qui in poſterum decedent Hæredes, ac quicunque alij ſcripturas eorum detinentes, exceptis ijs, qui emerunt officia iuxta conſtitutionem fel. rec Sixti Papæ Quinti Prædeceſſoris noſtri,

infra

infra quindecim dies ab obitu ipsorum notariorum, ac publicationis præsentium respectiuè computandos scripturas prædictas cum nomine notarij, cuius fuerint, sub pœna amissionis dictarum scripturarum, & emolumentorum inde prouenientium, consignent Archiuio Populi Romani, Cuius Custos librum teneat, in quo per Inuentarium dictæ scripturæ annotentur.

444 Notariorum officia in Curia de Sabellis duo tantùm habeantur, neque hic numerus vllo prætextu augeri vnquam possit, & ij etiam approbandi sint ab Vrbis Gubernatore pro tempore existente.

444 Notarij Curiæ Turris Nonæ obseruet tabulam notariorum Curiæ Sabellorum.

445 Notarii locorum piorum debeant seruare stilum, consuetudinem, & taxas Tribunalis Vicarii, nec prorsus aliquid recipere vltra, quod notarii Vicarii in suis causis ordinariis recipere possunt. Qui autem ex eis gratis sunt deputati, nec habent officium titulo oneroso, non possint exigere, nisi pro medietate dictæ taxę notariorum Vicarii, & non vltra in omnibus, & per omnia.

446 Notarius Ripettę pro publicandis instrumentis, & in publicam formam dandis, exigat formam Statutorum Vrbis.

447 Et in conficiendis extractibus seruet formam Capitolinam, & normam aliis præscriptam.

448 Atque in prima instantia nullus in Curia Ripettæ fiat extractus, minusque in secunda coram Præside, nisi de vtriusque partis consensu, vel notarius fuerit iuratus inspectus, ita vt acta transportari debeant, & si secus factum fuerit, qui arrham dedit, totum de suo soluere teneatur, nec vlla detur cedula depositi contra alium.

449 Nullum mandatum Notarius dare possit pro indiciis, absque Iudicis licentia.

450 Singulis autem diebus, etiam festiuis, ab ortu Solis vsque ad occasum officium apertum tenere debeat, neque ab illo discedat sine causa necessitatis.

451 Deposita non recipiat, nisi vsque ad summam permissam, & penes eum facta post decretum de consignando debeat omnino infra diem consignare sub pœna arbitrio Præsidis.

De Registris, Extractis, & Exemplis, seu Copijs.

QVoad Registra, & Extractus perpetuo statuimus, & ordinamus, quod in omnibus, & quibuscunque causis cuiuscunque generis ordinariis in quibuscunque Vrbis Tribunalibus, & coram quibusuis Iudicibus, nullis prorsus exceptis, motis, & monendis, quę scilicet à principio via ordinaria introductæ fuerint, etiamsi in illarum progressu vna forsan, aut plures commissiones superuenerint, ac materia introducta via ordinaria, non esset de iurisdictione Iudicis ordinarii, nulla penitus fiant registra, sed tantum extractus simplices, & absque aliqua terminorum extensione, qui in vno confecti in quibusuis aliis Tribunalibus, si ad illa transportantur, plenam fidem faciant in omnibus, & per omnia, perinde ac si essent registra extensa.

Minusque extractus in causis ordinariis fiant, etiam vna, vel vtraque partium petente, nisi de Iudicum licentia in scriptis obtenta, vel nisi acta essent ad alium Iudicem transportanda.

In vere autem Commissariis causis summam ducatorum ducentorum auri de Camera excedentibus, quarum videlicet principia ordinarie non sunt introducta, registra quidem fiant, sed modo infrascripto, quem, & in extractibus prædictis seruari volumus, & mandamus.

Registra bona, & legibilia notarii, & accurate, iuxta normam hac nostra constitutione traditam, & innouatam faciant.

Tam in registris, quam in extractibus huiusmodi conficiendis facultates Iudicum ordinariorum, vel deputationes eorum Locatenentium, cum illæ sint notoriæ, & illarum exempla publica, & impressa habeantur; nullatenus præinserantur, & pro illis notarii nihil à partibus exigant.

Deinde tam in ordinariorum extractibus, quàm eorum, & aliorum quorumcunque delegatorum etiam causarum Palatii nostri Apostolici Auditorum, & S. R. E. Cardinalium registris, dimittantur appositiones Festorum ordinariorum, & certorum: si autem occurrant Festa incerta, & repentina, in quæ caderet obseruatio alicuius termini, fiat mentio de illis summariè, hoc modo videlicet, Dei tali fuit Consistorum publicum; & sic de cæteris similibus.

Successiue citationes, siue cum inhibitione, siue absque ea facta in earum reproductione, nullo pacto repetantur, sed illarum executio tantum apponatur, his, aut similibus verbis, tali die reproducta fuit citatio, de qua supra, quæ fuit executa.

Nec monitoria Procuratoribus de solutione registri facta ponantur in registro, nisi forte ad effectum docendi de censuris.

Præterea si contingat commissiones semel registratas aliis Commissionibus dependentibus præinseri, illæ amplius non registrentur, sed annotetur folium, in quo superius fuerunt registratæ, & idem de Moribus propriis, Breuibus, & aliis litteris Apostolicis, ac aliis quibuscunque iam semel registratis.

Idem, & de terminorum etiam substantialium extensione obseruari mandamus, vt semel tantum pro qualibet parte extensa non amplius extendantur, sed tantum eorum reiteratio sine extentione notetur, etiam in citatione ad sententiam.

Instrumenta, quę in actis causæ rogatur, non vltra illorum notulam extendantur: quo ad ea vero, quæ producuntur, præinseratur aliquid de illorum substantia, idque succinctè, deinde illorum tenor apponatur hoc modo, talis constituit Procuratorem suum talem, prout in instrumento, cuius tenor sequitur, & sic de aliis.

Consequentur, tam in registris, quam extractibus causarum in quibus per duos, vel tres annos nihil actum fuerit, non ponantur in illarum reassumptione mutatio anni, vel mensis, indictio vacantiarum, creato Pontificis, & similia ad causam non spectantia.

Porrò si contingat in aliqua causa plurium recipi iuramenta testium vnico contextu, in registris huiusmodi vnicum iuramentum, vbi om-

nes iurati nominentur, dumtaxat extendatur.

Inſuper non reperantur dignitates, vel tituli Iudicum, vel locus eorum tribunalium, & partium litigantium, ſed tantum Iudex, vel Auditor prædictus, vel talis Actor, vel Reus, aut Procurator, aut ſimilia.

Singula folia in regiſtris confectis coram quibuſcunque Tribunalibus, ac aliis Iudicibus prædictis, contineant in qualibet illorum pagina ad minus lineas viginti quatuor, & vnaquæque linea ad minus duodecim ſyllabas, quæ ſcribantur litteris bonis, & intelligibilibus, & in charta bona, non infecta, nec bibula, alioqui liceat vnicuique tam Iudicum, quam partium, vel procuratorum litigantium folia aliter ſcripta lacerare, & omnino debeant poſtmodum expenſis notarii conuenienter reſcribi, ſiue lacerata ſint, ſiue non, aut ſi Iudici, & partibus, ſeu procuratoribus magis placuerit, folia ſic malè ſcripta taxentur pro medietate, vel alia rata ad Iudicis arbitrium.

Rubricellæ regiſtrorum ſimiliter litteris bonis, & intelligibilibus ſcribantur, ſintque fideles & ſufficientes, integrè, & exactè introſcripto actui reſpondentes, totiusque actus, & decreti tenorem, prout in broliardo iacet, & inſtrumentum, diem, annum, menſem, & partium nomina, reique geſtæ ſummam, vel indicem continentes.

Proceſſus de partibus, itemque Remiſſoriales, Compulſoriæ, & alia, nulla ſcripturę habita ratione, ſiue ſit longa, ſiue breuis, ſiue excedat, ſiue non excedat numerum foliorum viginti quatuor, non regiſtrentur, neque in Regiſtris, aut extractibus deſcribantur, ſed tantum, vt dicitur, rubricentur, ſi rubricati non fuerint, & pro dicta rubricatione ſoluantur merces foliorum ipſius proceſſus originalis tantùm.

Niſi quando ſcriptura dicti originalis in qualibet facie excederet lineas triginta continentes in earum qualibet vltra ſyllabas decem, & octo, quo caſu exceſſiuitas reguletur, & ſoluatur ad rationem linearum, & ſyllabarum, vt ſupra.

Copiæ, quæ inſtar Regiſtri, vel extractus dantur, non minori ſyllabarum, aut linearum numero deſcriptæ tradantur.

Inſtrumenta in actis rogata, etiam ſemel publicata, aut quæ in actis aliàs producta ſunt, ſi repetantur, & poſtea regiſtrari contingat, non ſoluatur merces, niſi foliorum ſcripturæ ad rationem regiſtri, vel extractus, & ſi non fuerint aliàs publicata, ſoluatur tantùm tertia pars mercedis debitæ pro publicatione, cuius etiam ratio habeatur in caſu, quo poſtea ſummantur in publica forma, vt ſcilicet tantò minus de mercede publicationis ſoluatur.

Pauperibus dentur gratis extractus, regiſtra, inſtrumenta etiam publica, copiæ, & aliæ quæcunque expeditiones, & ſcripturæ tam ciuiles, quàm criminales, & oſtendantur etiam originalia Pauperum Aduocato, & Procuratori ſimiliter gratis, & abſque vlla impenſa, & ſi quando contigerit probandam eſſe paupertatem, teſtes ſimiliter gratis, & ſummarie examinentur, & de paupertate ſtetur arbitrio Iudicis.

Et quoniam aliquando notarii extorquent à partibus modicam arrham, vt poſtea cogere illas poſſint ad recipiendum Extractus, arrha non obliget, niſi in caſibus, in quibus extractus iure conciendus eſt,

Neque exigant notarii, quicunque illi ſint etiam Archiuij Romanæ Curiæ, mercedem extractus, ſiue regiſtri, niſi illis completis.

Notarii Rotę, vltra præmiſſa per eos omnino ſeruanda rubricationes per ſe fideliter, & ſufficienter faciant, & correſpondentes actui introſcripta, vt ſupra dictum eſt.

Non rubricentur proceſſus de partibus rubricari, vt iam ſupra dictum eſt, niſi quantum illis deeſſe viſum fuerit, nec regiſtra de illis vllatenus fiant ſed poſt regiſtra de Curia, vt moris eſt, ligentur, & ſi interpretationem fieri neceſſe fuerit ob idioma a latino diuerſum, in quo proceſſus fortè conſcriptus erit, non fiat in forma regiſtri, ſed proceſſus de partibus, ita vt vna carta regiſtri illius importet dimidiam ad minus proceſſus de partibus, niſi de partium conſenſu id fieri conuenerit.

De parte lucri regiſtrorum, vel teſtium, vel copiarum antequam cauſæ ſuis ſint Auditoribus commiſſæ, cum Solicitatoribus, Aduocatis, vel Procuratoribus non paciſcantur, nec de gratia, quam de regiſtro facere intendunt, veluti de dando quindecim, vel viginti folia pro ducato, ita vt perſonæ, cum quibus agunt, de lucro participent, ſub pœna priuationis, ſed totum quicquid poſt commiſſam cauſam conuenerit partis beneficio penitus cedat.

Mandantes omnibus, & ſingulis Iudicibus, & Auditoribus prædictis ſub indignationis noſtræ pœna, vt pro præmiſſorum inuiolabili obſeruatione in cauſis coram eis ad præſens pendentibus, & quæ in poſterum pro tempore pendebunt, nulla aliter, quam, vt præfertur, confecta regiſtra, & extractus amittant, & recipiant, imò illa tanquam in fraudem, ac damnum partium litigantium confecta reiiciant, ſuosque Notarios, vt extractus, & regiſtra huiuſmodi iuxta præmiſſa conficiant, cogant, & compellant, atque vt illa obſeruentur diligentem curam adhibeant. Diſtrictius nihilominus inhibentes Notarijs ipſis ſub mille ducatorum aurei de Camera, partim partibus litigantibus, partim Cameræ Apoſtolicæ applicandorum, ac priuationis, & amiſſionis Notariatus per quemcunque contrauenientem eo ipſo incurrendis pœnis, ne de cætero in cauſis, in quibus Notarii deputati fuerint, & ſcripſerint regiſtra, & extractus, aliter, quàm vt præfertur, omnibus ſemotis fraudibus, confiecre audeant, ſeu præſumant. Volumus tamen, & mandamus, quòd Gubernator Vrbis, & Auditor Cameræ cumulatiuè poſſint, & debeant, etiam ex officio, & partibus non inſtantibus inquirere etiam extraiudicialiter, & manu regia, an Notarii cuiuſuis Tribunalis præmiſſa ſeruent, & contrauenientes ſupradictis pœnis punire, prout etiam ipſimet Scribæ extractuum, & regiſtrorum, qui in illis ſcribendis præmiſſa omnia non ſeruauerint, poſſint ab iidem eorum arbitrio, pœnis puniri, non obſtante quauis appellatione, reclamatione, aut recurſu.

De

De Cursoribus, & Mandatariis.

CVrsores, & Mandatarii quicunque eorum officium fideliter, & ea, quę decet integritate, diligentia, paritia, & discretione exerceant.

Ad dicta officia non admittantur personæ suspectæ de falsitate, & qui nesciant legere, vel scribere latinè, neque infirmi non valentes ambulare propriis pedibus, vel senes excedentes annum sexagesimum.

Cursores solitam, & debitam assistentiam irreprehensibiliter obseruent, Consistoria publica, & priuata, necnon alias solemnitates, & diuina officia intimari solita fideliter debito tempore intiment Cardinalibus, & aliis, quibus tenentur absque præmii, & mercedis alicuius expectatione, nisi solita antiquitus, & consueta.

Citationes, & intimationes personales, vel ad domum, vel in valuis, & locis publicis, tam Cursores, quàm mandatarij pro eorum officio, & curiis, quibus seruiunt, fideliter, & maturè faciant, & factas referant, & contra proprias personas, non suppositas, vel falsas, aut non cognitas per eos, sub pœna amissionis officii: Et quando personæ citandæ eis notę non sunt, non assertioni partis, sed duorum testium testimonio de citandorum qualitate veram notitiam habentium stare debeant, aliàs executionem citationis facere, vel factæ referre non debeant sub simili pœna, & pro falsariis habeantur contrarium facientes, sintque statuta mercede contenti, nouas angarias non faciant, neque inducant.

Relationes de citationibus personaliter executis, nisi sit persona citanti cognita, & personaliter apprehensa, tam Cursores, quàm mandatarii facere non audeant, neque debeant.

Nec possint Cursores, vel mandatarii citationes ab aliis Cursoribus, vel mandatariis executas subscribere, etiam quòd inter se citationes, vel Vrbis Regiones distribuant, sed ille met Cursor, vel mandatarius, qui citationem est executus impede eiusdem debeat fidem, & relationem facere factæ per eum executionis sub pœna falsi.

Officia pro alio, vel alijs in arrendam capere, vel exercere non debeant, nec possint.

Caueant etiam ab appaltu citationum, super quibus quoduis pactum cum quibusuis personis iniri omnino interdicimus.

Insuper curent tam Cursores, quàm mandatarii omnes citationes personaliter exequi: Et si personas commodè habere non poterunt, teneantur dimittere citationum copiam in manibus alicuius de familia, qui si non adsit, aut fores aperire nolint, citationes assignant ad ianuam domus sibi cognitæ, adhibito saltem vno teste, & relationes in scriptis dumtaxat referre debeant exprimendo an personaliter, vel domi dimissa copia, vel affixa, in casibus præmissis, qui in citatione exprimi debeant, & an ad statim, vel ad hodie per totam, seu ad primam diem, vel aliam fecerint sub pœnis prædictis.

Præterea citationes, & earum copiæ citatis dimittendæ, vel affigendæ, tam à Cursoribus, quàm à mandatariis fiant omnino bono, & intelligibili charactere, & dictæ copię subscribantur à Cursoribus, & mandatariis, qui eas exequuntur, vt in omnem casum possit ad eum, qui eas fecerit recurri.

Citationes, intimationes, & alia non exequantur à prædictis, siue personaliter, siue domi dimissa copia post tertiam horam noctis, per affixionem autem in casibus præmissis non nisi de die, & tunc in relationibus exprimant fecisse de die dimissa copia affixa in tali loco.

In citationibus, & aliis nomen tam actoris, quàm Rei cum cognomine, exercitio, vel habitationis, vel patriæ designatione exprimant.

Idem Cursores, & mandatarii in subhastationibus pignorum affigere debeant ad valuas officii, in quo fit subhastatio, oblationes, quæ dictim fiunt pro pignoribus captis subhastandis.

In citationibus ad videndum mandari consignari pignora apponant, etiam & videndus mandari subhastari.

Pignora omnia ab executoribus quibuscunque eis consignanda ordinatim singulariter adnotare debeant in eorum libris, exprimendo rerum qualitates, & quantitates, nomen executoris, & collitigantium.

Oblationes recipiendas annotare debeant in eorum libris cum appositione anni, mensis, & diei, ac expressione nominis, cognominis, exercitii, vel habitationis, vel patriæ offerentium.

Nec recipiant oblationes cuiuscunque officialis illius Tribunalis, in quo facta est executio, nec ipsis officialibus inseruientium neque Notariorum, & aliorum iuuenum Tribunalis, neque ipsorum Cursorum, & mandatariorum affinium, vel consanguineorum vsque ad tertium gradum.

Minus officium ipsorum cuiquam impartiri dolosè recusent, vel differant, nec etiam sub prętextu modicæ mercedis, vel quod maiorem habere velint.

Cursores (ad quos spectat) commissiones ad bancum Cursorum peruentas statim scribant, & in libro solito annotent; ita vt ab omnibus videri possint nec quouis modo aliquam commissionem non annotatam, vel occultatam penes se retineāt.

Quicunque ex Cursoribus, & mandatariis, qui in aliquo prędictorum contrauenerit, pœnam scutorum decem pro qualibet vice, aliasque pœnas pecuniarias, & corporis afflictiuas, priuationisque officii pro modo excessus à suo Iudice arbitrandas incurrat, damnaque & interesse partibus re ficere compellatur.

Cursores pro qualibet citatione, inhibitione, vel quauis alia intimatione cuiuslibet actus iudiciarii, non exigant vltra bononenos duos, nisi forsan executio citationis, vel alterius actus iudiciari huiusmodi facienda esset in loco satis distanti à Tribunalibus Vrbis, quo casu exigere possint bononenos quatuor, & non vltra: Et loca intelligātur esse distantia, exempli gratia, si executio sit facienda in Regione Trastiberim, Montium, Triuii, & non longè ab Ecclesia Beatæ Mariæ de Populo: Et si extra mœnia Vrbis (in illius tamen suburbiis) non vltra carolenum vnum.

Pro citatione verò, inhibitione, vel intimatione simili facienda contra Episcopos, & Prælatos, ac alias persona qualificatas, & Procuratores Fisci, non vltra bononenos quinque.

Pro citationibus, vel executionibus, aut intimationibus quarumcunque litterarum extra curiam, & in partibus faciendis, ſtatuta, & debita eis antiquitus mercede ſint contenti, & vltra exigere non audeant.

Pro ſubhaſtatione quorumcunque pignorum tam mobilium, quam immobilium iidem Curſores exigant, prout hactenus exigere conſueuerunt.

Pro deliberatione vero, cuſtodia, vel reſtitutione pignorum, aut alio prętextu, etiam quando bona non ſunt poſita ſub haſta, nihil etiam à ſponte dantibus recipiant.

Nec quiſquam ipſorum pro ea intimatione, qua partis intimatur mandatum procuræ eſſe in actis productum, vel Procuratores in cauſa eſſe, reuocatos vltra iulium vnum percipere audeant, etiam ſi dictum procurę mandatum de partibus veniret.

Et pro prima commiſſione, per quam cauſa coram aliquo iudice introducitur, exigant bononenos quinquaginta, & pro aliis vero, ſi quæ in cauſa ſuperuenerint bononenos decem, & octo, etiam quod dictæ commiſſiones poſt primam ſupernenientes adderent aliquid, vel alterarent iuriſdictionem, aut haberent aliquam nouam clauſulam, vel admitterent aliquem tertium pro ſuo intereſſe ad cauſam, quocunque contrario vſu, vel potius abuſu non obſtante.

Diem præſentationis in commiſſionibus appellationum, vel principalibus in cauſis, manu propria, antequam præſentent, vel in Arca eas ponant, ſeu, vt vulgo dicitur, incapſent, vere, & fideliter ponere teneantur, nec ſine tali manus, & nominis appoſitione, vltra manum Magiſtri Curſorum, dictæ commiſſiones ponantur in Arca.

Cæterum Mandatarij quarumcunq; Curiarum non eligant vltra bononenum vnum pro citatione, niſi facienda ſit in loginquis locis ab eorum Curiis, quo caſu exigant duos, & non vltra, Itemque exigant duos bononenos pro intimatione cuiuslibet ſequeſtri, monitorij, inhibitionis, decreti, & cuiuſcunque actus iudiciarij, exceptis citationibus faciendis contra Fiſcum, pro quibus exigere poſſint bononenos tres.

Pro ſubhaſtatione, & deliberatione pignorum; ſiue rerum, & bonorum mobilium, & immobilium vſque ad ſummam trium ſcutorum bononenum vnum pro quolibet ſcuto, abinde ſupra bononenos duos pro quolibet ſcuto, ita tamen, quòd vltra vnum ſcutum non exigant pro quacunque ſumma, etiam quòd res ſubhaſtatæ, & deliberatæ ad magnam ſummam aſcendant.

De Baroncellis, & Executoribus.

BAroncelli, & Executores omnes quarumcunque Curiarum obſeruent in omnibus, & per omnia Tabulam, ordinationes, & taxam pe mandato noſtro editas, & pro exequutione quacunque nihil vltra prędictam taxam, & mercedem eis aſſignatam etiam à ſponte dandibus recipiant ſub pœna in ea contentis.

Quinimo nec debitam mercedem, nec aliud quicquam etiam à ſponte dantibus recipiant, niſi facta vere, & realiter exequutione reali, vel perſonali, aut captis pignoribus, quorum retractus ſi non ſufficeret, itaut ſit opus noua exequutione, nouam propterea mercedem recipere non poſſint, ſed teneantur denuo gratis, & toties idem mandatum exequi, donec integre creditori ſatisfiat.

Quo verò ad pignorum in exequutione captorum cuſtodiam, ſubhaſtationem, & reſtitutionem, quo res integrè, & ſine vlla fraude fiat, quiſque Magiſtratus in ſuo Tribunali ſuum quemq; Depoſitarium eligat, & deputet, penes quem pignora conſeruentur.

Capta autem pignora debeant baroncelli, & exequutores per totam ſequentem diem conſignare depoſitario, quem quiſque Magiſtratus ad hoc huius noſtræ Conſtitutionis authoritate deputauerit.

Quæ pignora fideliter deſcribantur in libris ad hunc effectum ſpecialiter per quemlibet Baroncellum, Exequutorem, & Depoſitarium vt ſupra deputandum, retinendis cum annotatione quantitatis, & qualitatis bonorum, diei, & exequutoris.

Et quando contingit poni ſub haſta bona in partibus exiſtentia vigore mandati in Vrbe relaxati, volumus, & mandamus præter edicta, & diligentias in loco ſubhaſtationis, & iudicij fieri ſolitas, fieri debere, etiam in loco, vbi vel in cuius territorio bona ipſa ſubhaſtanda reperiuntur pro reperiendis oblatoribus, nec aliter poſſe ad deliberationem deueniri, niſi habita prius ab officiali illius loci relatione de edictis ibi publicatis.

Ad hæc in pignorum ſubhaſtationibus, ſi lapſo ad offerendum tempore quiſpiam plus obtulerit, non fiat deliberatio niſi intimato eo, qui prius licitando vicerat, vt poſſit iterum, ſi velit, per totam ſequentem diem plus offerre, alioqui oblatio, & deliberatio illi, cui facta eſt, non ſuffragetur.

Cum autem in exequutionibus realibus contigerit recipi cautionem in forma depoſiti, aut pignora alicui in depoſitum tradi, non credatur de hoc exequutoribus, niſi vel cum ſubſcriptione ipſiuſmet depoſitarij à tergo mandati, vel cum interuentu duorum teſtium, quorum nomina ſimiliter à tergo mandati deſcribantur, ac deinde in prædictum librum referantur.

Mandata ciuilia birruarij, vel exequutores non exequantur in diebus feſtiuis, neq; de die in domo ianuis clauſis, niſi parte citata, & cum ſpeciali decreto Iudicis.

Mandata ſibi à partibus conſignata teneantur infra triduum exequi, vel illa partibus petentibus reſtituere, & caſu, quo mandata aliqua ipſis conſignata perdiderint, ad ſumptus duplicatorum extrahendorum teneri decernimus.

Et oſtenſa exequutoribus carta dotali, non grauetur, vel inhibitione aliqua, nihil exigant mercedis, neque faciant exequutionem aliquam, & ſi quam fecerint, gratis reſtituant.

Quando autem exequutor aſſerit aliquam executionem non feciſſe eo, quia ſibi inhibitum fuerit, non grauetur, vel carta dotalis, vel inhibitio, debeat ſumere eius copiam, ſi breuis eſt, vel ſaltem annotare diem, Notarium, & Iudicem, qui

huiuſmodi

huiuſmodi inhibitionem, aut non grauetur, aut cartam dotalem conceſſit, aliàs exequutor Iudicis arbitrio puniatur.

Reſtituat quilibet Exequutorum prædictorum exequutiones, ſiue bona in exequutione capta gratis, quotieſcunque Iudex id mandauerit.

Porrò traditis ſibi mandatis de conſignandis pignoribus in exequutione captis non poſſint exequutores eorum conſignationem vigore cuiuſuis impedimenti ſuperuenientis effugere, vel differre, ſed teneantur omninò dicta pignora conſignare.

Cæterum nullus exequutor, aut birruarius poſſit mandata ciuilia exequi alterius Tribunalis, quàm eius, in quo ſint ipſi exequutores, exceptis exequutoribus, aut birruarijs Gubernatoris Vrbis, Vicarij, Auditoris Cameræ, Senatoris, & Burgi, pro quibus omnibus teneantur eorum baroncelli, contra quos quocunq; caſu procedatur exequutiuè, & manu regia.

Baroncelli autem, & cæteri exequutores Vrbis poſſint ad exequutionem procedere contra committentes fraudes, & facere, vt aiunt, inuentiones eo modo, quo extraordinarii, & alii Curiæ Capitolinæ, & Conſeruatorum exequutores faciunt, dummodo in fraude deprehenſos ad ipſos Conſeruatores deferant, & deducant, habeantq; partem pœnarum huiuſmodi inuentionum, ſicuti & dicti extraordinarij.

Nec quiſpiam eorum, qui executionem non fecerit, ſub prætextu quòd facta fuerit exequutio abeo exequutore, à quo fieri non poterat, vel in loco, in quo certus exequutor deputatus erat, aliquid prorſus à partibus, contra quas exequutio facta fuerit, ſub pœna furti, audeat exigere.

Capti cum mandato de ducendo ad præſentiã, non carcerentur, nec ad Carceres, niſi de eſpreſſo ordine Iudicis illius, qui mandatum relaxauit, ducantur, etiam quòd ipſius Iudicis præſentia commodè haberi non poſſit.

Baroncelli non exigant à carceratis quicquam ratione expeniarum in exploratoribus factarum.

Baroncelli, & alij exequutores quarumcunque Curiarum Extraordinariis maioribus in ſpectantibus ad eorum officium obedire teneantur.

Quicunque in præmiſſis, ac aliis ſibi vetitis, aut ordinatis contrauenerit pro modo exceſſus, etiam corporalibus pœnis, ac etiam priuationis officii Superioris ſui arbitrio plectatur, damnaque, & intereſſe partibus reſtituere cogatur, pro quibus damnis, & intereſſe quilibet baroncellus, cuiuſcunque Curiæ pro ſuis exequutoribus, & birruarijs obligatus ſit.

De Carceribus, & carceratis, & eorum Viſitatoribus, & Cuſtodibus.

CArceres Curiæ Sabellorum, Turris Nonæ, & Capitolii nullo pacto locentur, ſed ad eorum cuſtodiam, & officium Commentarienſis, ipſorum Carcerum Domini ſub certa mercede deputent aliquem Virum probum à Gubernatore Vrbis, & quo ad Capitolium à Senatore approbatum. Et quatenus de licentia noſtra, vel Succeſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum locentur conductores, approbentur à Gubernatore, & Senatore reſpectiuè, qui etiam poſſint ipſos Conductores ex cauſis illis benè viſis, & ad eorum libitum remouere.

Gubernator Vrbis ſemel in menſe vnà cũ Pauperum, & Fiſci Aduocatis, & Procuratoribus, ac deputatis à Societatibus Charitatis, & Pietatis, vltra Viſitationem ordinariam ſemel in hebdomada fieri ſolitam (quam omninò fieri volumus, & mandamus) viſitet Carceres, tàm ſecretos, quã publicos per ſe ipſum, ne carcerati indebitè à cuſtodibus carcerum male tractentur. Atque vt tabula nouiſſimè edita, & in ipſis carceribus affixa tenenda obſeruetur, prouideat.

Protector autem Charitatis, & illius Deputati cum interuentu Gubernatoris, & Fiſci Procuratoris eligat duos Medicos fideles, & expertos, vnũ ſcilicet Phyſicum, alterum verò Chirurgum, qui viſitent carceratos infirmos, & curent, ac de eorum infirmitate, cum opus fuerit, fidem gratis faciant eidem Gubernatori, & aliis Iudicibus, prouideatque eiſdem de competenti ſalario ex pœnis malefic orum ſoluendo.

Eligat etiam in primis aliquem Presbyterum ſæcularem, vel regularem, qui confeſſiones ipſorum infirmorum, vel aliorum carceratorum (non tamen vltimo ſupplicio damnatorum, poſtquàm in manibus executorum conſignati fuerint, quorum cura ad Confratres Societatis Miſericordiæ ſpectat) audiat, eoſq; Carceratos viſitet, ac ſpiritualiter conſoletur.

Triremes bis in anno viſitentur à Commiſſario ad id deputato.

Viſitator verò Carcerum, qui nunc à Societate Pietatis carceratorum eligitur, & deputatur quolibet die poſt Carcerum Viſitationem ad Aduocatum pauperum accedere, & ſibi nomina eorum, qui in dies carcerantur in ſcriptis, & pariter etiam Iudicibus deferre teneatur.

Capſæ omnes eleemoſynarum, quæ fiunt carceratis, clauſæ teneantur, & claues ſint penes pauperum Aduocatum, qui ſuo arbitrio eas aperiat, & eleemoſynas in eis repertas diſtribuat inter carceratos, qui facultatem ſe alendi, & alimenta aliunde non habent.

Carcerati in Ripa præſententur in Viſitatione Capitolij, Carcerati verò in Burgo præſententur in Viſitatione Turris Nonæ, & Viſitationes intimentur Camerario Ripæ, & Iudici Burgi per Procuratores pauperum.

Cæterum omnes de carcere ad carcerem occaſione Viſitationis tranſportãdos Birruarij cuiuſuis Tribunalis requiſiti tranſportare debeant gratis, & nihil prorſus recipiant, etiam nomine muneris, ſub pœna priuationis officij, & trium ictuum funis publicè infligenda.

Citationes contra carceratos in carceribus exequendæ nonniſi perſonaliter fiant.

Arreſta contra debitores aliter, quàm præcedente mandato ſeruatis ſeruandis relaxata nulla ſint, & eis non obſtantibus arreſtati relaxentur.

Alimenta debitoribus carceratis ex decreto præſtanda deponantur anticipatè ſaltem pro decem diebus, & integra carceratis ſoluantur, & conſignentur abſque vlla diminutione, vel retentione.

Carcerati pro teſtibus, quibus ab Inſtigatore, vel Fiſco præſtari debent alimenta neceſſaria, quamdiù ibi detinebuntur, expediti ſtatim relaxentur gratis vbique, nec pro dictis alimentis, ſiue expenſis vllatenus retineantur, ſed carcerum Cuſtodes illa exigant ab inſtigatoribus, vel Fiſco.

Inſtrumenta ſatisdationum pro carceratis in partibus datarum, vel receptarum non niſi parte, cuius intereſt citata, in actis producantur, & aliter producta non ſuffragentur, & Notarij, qui ea ſine partis citatione receperit, periculo recepta intelligantur.

Iulius dari ſolitus Cancellario Baroncelli pro quolibet carcerato relaxando ſoluatur Cancellario duntaxat Baroncelli Gubernatoris, & nõ aljis cuiuſuis alterius Tribunalis, & quando mandatum erit ſignatum gratis, nihil, quando verò in forma pauperum, nonniſi medietatem Iulii Cancellarius præfatus poſſit, & audeat exigere, ſub pœna arbitrio Viſitatorum.

Relaxati à carceribus, in quibus pro cauſa criminali detinebantur, per ſpatium horæ nõ poſſint pro ciuili cauſa capi, & carcerari.

Relaxati verò à carceribus ob non præſtationem alimentorum poſſint quidem volente quandocunque creditore alimenta præſtare, denuõ carcerari, ſed non cum eodem mandato, niſi præuia noua citatione, & facto alimentorum depoſito ſaltem pro quindecim diebus, aut amplius arbitrio Iudicis.

Pauperes carcerati quando ſunt in caſu liberationis liberentur, & relaxentur gratis vbiq; quoad Iudices, Notarios, Executores, Carcerũ Cudodes, & alios omnes, nec quicquam pro nota ſententiæ, vel decreti, Iudicum propinis, aut quibuſuis iuribus fiſcalibus ſoluere teneantur.

Et ſi cum exilio relaxentur, conſeruentur in ſolita exemptione non ſoluendi Cuſtodibus carcerum expenſas victus habitas in carceribus, & iuxta formam mandatorum ſtatim, ac liberè dimittantur.

Cuſtodes quorumcunque carcerum, ſeu Commentarienſes obſeruent & ipſi tabulam poſt præſentem conſtitutionem ſuo loco imprimendam, quam etiam publicè affixam teneant, & alias ordinationis, & decreta ipſos concernentia ſub pœnis contentis in eis.

Obſeruent inſuper, & executioni ſemper demãdent quicquid communi Viſitatorum voto fuerit deliberatum, & inobſeruantes eorumdem Viſitatorum arbitrio puniantur.

Et poſt decretum à Viſitatoribus factum de relaxando debitorem, Cuſtodes ad inſtantiã cuiuſuis creditoris Arreſta, eadem die non recipiant, ſed nec etiam poſtea ad inſtantiam illius creditoris, qui eum detinebat, niſi Arreſtum fuerit à duobus Viſitatoribus ſubſcriptum.

Teneantur etiam dicti Cuſtodes poſt publicam viſitationem carcerum à Viſitatoribus, ſeù ab Aduocato pauperum requiſiti, dare notam carceratorum criminalium in ſecretis exiſtentium cum expreſſione temporis, & Iudicis illorum.

Et infirmos etiam pro ciuili cauſa detentos teneantur ponere in Valetudinario, quod Infirmariam appellant.

Detentos in publicis carceribus ſuperioribus, & in mediis, quolibet die conducant ad audiendam Miſſam.

Nullum recipiant in carceres, quem prius non deſcribant in libro carceratorum, de cuius mandato, ad cuius inſtantiam, & pro qua cauſa captus, & an pro ſuſpicione fugæ: Alioqui carceratus non deſcriptus ad nullas victus, aut carceris expenſas teneatur.

Ac bona, vel pecuniæ, quæ penes ipſum ad carceres ductum reperiuntur, facto Inuentario in eiuſdem carcerati præſentia, cum duobus teſtibus, conſignentur Cuſtodi carcerum, qui teneatur omnia integre reſtituere, ad mandatum Iudicis, qui illum capi fecit.

Nec poſſint Cuſtodes, vel Capitanei quicquam veſtimentorum carceratis auferre, vel ſibi tenere prætextu alimentorum præſtitorum ſub pœna priuationis officii, & aliis arbitrio Viſitatorum.

Detentis in ſecretis carceribus nullo pacto directe, vel indirecte prohibeant, vel impediant, quominus alimenta aliunde deferantur, facta tamen prius per ipſos Cuſtodes diligenti inquiſitione, ne apodiſſa, vel quid aliud in ferculis tranſmittatur, niſi aliud ſibi à iudice demandatum fuerit. Atque in tali caſu alimentorum aliunde habitorum non poſſint Cuſtodes quicquam à dictis carceratis, neque pro alimentis, neq; alia de cauſa prætendere.

A carceratis autem in publicis carceribus, & vt dicitur ad largam exiſtentibus, nihil pro Camera, paſſeggio, vel etiam alimentis vltra quinque dies petere poſſint.

Similiter pro tranſportatione carceratorum ad alios carceres de mandato Iudicis facienda, vel pro extractione à carceribus ad effectum alicuius contractus, vel obligationis faciendæ, aut pro extractione compedum nihil recipiant.

Nec pro Arreſto ab Arreſtantibus, etiam ſponte dantibus plus exigant, vel recipiant, quam à carcerato exigitur pro relaxatione à carceribus.

Non permittant in publicis mulierum carceribus, neque ad earum ferreos cancellos, ſeu feneſtras aliquem alium carceratum accedere, ſeu verſari.

Et vbi Iudices in mandatis de excarcerando apponunt clauſulam, Abſque alia manu, etiam Procuratoris Fiſci, vel Commiſſarij Cameræ reſpectiue, Cuſtodes obedire, & carceratos dimittere teneantur, licet procurator Fiſci, aut commiſſarius Cameræ reſpectiue manum apponere recuſauerit.

De facultatibus Viſitatorum Carcerum.

VIſitatores carcerum poſſint relaxare debitores à carceribus ex cauſis infraſcriptis.

Primo, concedendo dilationem data cautione de ſoluendo infra tempus aſſignatum, & hoc præſertim, quando Viſitatores conſiderant retentionem debitoris cedere non ſolum in ipſius præiudicium, verum etiam creditorum, cum debitor in carceribus exiſtens efficiatur deterioris conditionis, & in dies minus ſoluendo, vbi extra carceres facilius intra tempus aſſignatum modum ſatisfaciendi reperturus ſit, & hoc dummodo creditores ſint ditiores, & ære alieno non onerati.

Se-

Secundo, relaxare possint debitorem, qui licet non habeat pecunias in promptu, habet tamen tot bona, ex quorum venditione potest creditoribus satisfieri, & ex tunc consẽsit eorumdem bonorum subhastationi, & Visitatores hoc faciunt, facta prius per debitorem indicatione suorũ omnium bonorum, ac data cautione de se representando in eisdem statu, & terminis, in quibus carceratus reperitur in casum impedimenti, vel quod bona non sufficiant.

Et si bona non sufficiant, nec bonis cedere velit, neque biretum viride deferre, non nisi de omnium creditorum consensu quenquam relaxare possint.

Idemque seruetur etiam quod clarum sit, debitores nullum prorsus habere modum satisfaciendi creditoribus suis, nisi ex sudore vultus sui.

Tertio, relaxare possint, quando creditor executionem habet realem, & est in bonis captis per executionem sibi bene cautum.

Quarto, in casu infirmitatis creditores eorum sumptibus pauperibus debitoribus alimenta, & medicamenta ministrent in carceribus, quibus creditoribus recusantibus, relaxentur habita fide à Mercedis deputatis, & data cautione, si illam habent, sin minus recepta iuratoria cautione de se repræsentando postquam conualuerint. Quod seruetur etiam in debitoribus non pauperibus infirmis, qui pariter cautione de se representãdo, vt supra, sub pœna debiti ralaxari possint.

Quinto, relaxentur debitores, quando cognita eorum paupertate, & pertinacia creditoris, qui tamen non sit æque pauper, ei mandatum fuit, vt carcerato debitori subministret alimenta, & ipse hoc facere recusat. Quandocunque autem debitori relaxato creditor paratus sit alimenta præstare, possit illum cogere ad redeundum ad carceres, prout supra dispositum est.

Sexto, relaxentur mulieres pro debito ciuili detentæ, quando sunt honestæ, etiam si ceptę sint pro debito publico.

Septimo, relaxare possint debitores, qui ex natura debiti de iure non tenentur vltra id, quod facere possint, tunc enim, nec carcerari poterant, & propterea contra bona est executio dirigenda.

Octauo, relaxentur debitores capti vt suspecti de fuga data cautione de se repræsentando sub pœna debiti.

Nono, relaxentur debitores facta cessione bonorum prout de iure, & seruata forma constitutionum fel. rec. Pij Papæ Quarti incip. Cupientes mercatoribus, & Pij Papæ Quinti, incip. Reuerendi Domini Visitatores.

Decimo, relaxentur debitores nulliter, & indebite capti; de qua nullitate manifeste constet.

In quibus omnibus relaxationibus sint præsentes Iudices, qui mandata relaxarunt, & vti edocti atq; instructi de meritis causæ rationem reddãt.

Et in præmissis habeatur ratio paupertatis creditoris, & an debitor calumniose diù litem sustinuerit fatigando creditorem expensis, & laboribus, & an aliam dilationem habuerit, & creditori non satisfecerit, non constito de legitimo impedimento. Et in his omnibus Visitatores arbitrio vtantur, & pensatis qualitatibus, tam creditoris, quam debitoris, ac facultatibus, & natura debiti decernant ea, quæ iuri, & æquitatis, & vtilitati etiam creditorum conueniant.

Cum autem à Visitatoribus carcerum fuerit alicuius carcerati causa commissa alteri Iudici, quam illi, qui mandatum de carcerando relaxauit, maneat nihilominus dictæ causę Notarius is, per cuius acta fuerit relaxatum mandatum, & id ipsum seruetur, quandocunque contigerit cautionem aliquam recipi per alium, quam causę Notarium quo casu is, qui cautionem recipit, teneatur dictæ cautionis integram fidem, & authenticam dare causæ Notario.

Quando in visitatione alicui carcerato dilatio videtur concedenda, illa semper intelligatur concessa, etiam quoad executionem realem: nisi in specie in decreto sit apposita clausula, sine prꝫiudicio executionis.

Atqui Præsides carcerum, & alii, quibus à dictis carcerum Visitatoribus alicuius carcerari causa commissa est, cum carceratum à carceribus relaxarint, nullo pacto se amplius in principalis causæ cognitionem immisceant, sed merita suo Iudici cognoscenda relinquant.

De Protomedico, & Aromatarijs.

PRotomedicus in visitatione Aromatariarum faciat in manibus Notarij præstare iuramentum ab Aromatarijs, quòd bona in Aromataria existentia sunt propria ipsorum, nec alia habent alio loco abscondita, & qui falsum iurauerint, ab eodem Protomedico, & Consiliarijs debita pœna puniantur.

Consules Aromatariorum, sicut & cæteri Aromatarii sint suppositi iurisdictioni, & obedientiæ Protomedici, à quo, si quando se grauatos senserint, ad Auditorem Camerę recurrant.

Atque in puniendis Aromatariorum delictis, & alij casibus, in quibus vigore concordię Protomedicus, & Consiliarij tenentur exquirere consilium Consulum Aromatariorum, si dictis Protomedico, & consiliarijs visum fuerit dictum consilium minimè sequi, faciant eo non obstante suum decretum, à quo qui senserint se grauatos recurrant ad Auditorem Cameræ, & interim recursu, vel tempore ad recurrendum pendente supersedeatur in executione decreti.

Ijdem Consules nullam prorsus habeant potestatem, & iurisdictionem eligendi Aromatarium, quem Proconsulem vocant, ad visitandas Aromatarias extra Vrbem degentes, minusque subscribendi Patentes, vt Consules districtus Vrbis, & Superintendens Artis in Statu Ecclesiastico, sed talis eligendi potestas penes Protomedicum sit, & remaneat.

Decreta facta in Congregationibus Aromatariorum, quòd nullus Aromatarius possit pro veritate fidem aliquam facere nisi de consensu, vel licentia Consulum, sint penitus nulla, & inualida, & quisq; ad libitum possit absq; vlla prorsus licentia pro veritate se examini subiicere, aut extraiudiciales fides facere.

Pro precio rerum Aromatariæ seruetur præscriptio quinquennalis non obstante quauis interruptione etiam per receptionẽ partis pecuniarum, aut per dationem aliarum rerũ Aromatariæ.

Aromatarij nullam prorsus audeant in quem-

quam

quam exercere ſub quouis prætextu criminalem iuriſdictionem. Protomedicus autem non niſi in delictis, pro quibus veniant imponenda pœna pecuniaria vſque aureos vigintiquinque.

Pœnæ Conſtitutionis.

QVicunque verò ex ijs, qui hac Conſtitutione ſunt comprehenſi, aliquid contra præmiſſa eos reſpectiuè concernentia, in quibus ſpecialiter pœna non eſt adiecta, commiſerint, illi ſcilicet, qui ſupremo magiſtratu fuunguntur, vel alia dignitate præfulgent indignationis noſtræ, & Romani Pontificis pro tempore exiſtentis, aliaſque ſimiliter arbitrio noſtri, & Romani Pontificis infligendas pœnas; Cæteri verò omnes, vltra rerum, & pecuniarum malè, indebitè, vel alias perceptarum reſtitutionem, & alia damna, expenſas, & intereſſe, ad quæ omnino tam ex ſuo, quam ſuorum in officio exiſtentium facto teneri, & pro eis executiuè, ac manu regia procedi volumus, & mandamus, pœnam priuationis, exilij, & alias pecuniarias, & etiam corporales, arbitrio Iudicis pro facti, & perſonarum qualitate infligendas pœnas, incurrant.

Vt autem præmiſſa omnia, & ſingula à nobis vt præmittitur, ad publicam præcipuè Pauperum Carceratorum, & litigantium vtilitatem, & leuamen, ſtatuta, decreta, & ordinata, debitæ in omnibus, & per omnia, executioni mandentur, & inuiolabiliter obſeruentur. Mandamus omnibus, & ſingulis Almæ Vrbis, & Curiæ noſtræ Iudicibus, & Magiſtratibus, ac præcipuè Camerario, Vicecamerario, & Gubernatori Vrbis, Auditori Cameræ, ac Præſidi Carcerum pro tempore exiſtentibus, & eorum ſingulis, vt (vltra alios etiam in aliquo caſu ſpecialiter deputatos) præmiſſa omnia, & ſingula ab omnibus obſeruari faciant cum effectu, inobedientes coerceant, & compescant, tam ex officio, per inquiſitionem, quam ad inſtantiam Aduocati Pauperum, Procuratoris Fiſci, Commiſſarii Cameræ, & Procuratorum Pauperũ pro tempore exiſtentium, & aliorum quorumcunque, omni, & quacunque appellatione, ſine recurſu remotis.

Declarantes hac noſtra Conſtitutione ſub ſimplici, ac generali Magiſtratuum, Iudicum, Notariorum, aut Officialium nomine omnes omnino Magiſtratus, Iudices, & perſonas quantalibet dignitate fulgentes, ac ſpeciali nota dignas, omniaq; Tribunalia quamuis ſuprema, Camerarii, Vicecamerarij, Gubernatoris, Auditoris Cameræ, Vicarij, Cauſarum Sacri Palatij noſtri Auditorum, & Clericorum prædictæ Cameræ Præſidentium, Senatoris, Conſeruatorum, locorum Piorum, & cæterarum Curiarum Iudices quoſcumque, tam Maiores, quàm Minores, eorumque Notarios, Officiales, & Miniſtros omnes nullis prorſus exceptis, comprehendi, & ſignificari, & in ea expreſſis pœnis ſubijci, & ad eorum, quæ in ea ſancita ſunt, obſeruantiam indiſtinctè teneri, & ita per quoſcunque Iudices, tàm Ordinarios, quàm Delegatos, quauis auctoritate fungentes etiã S.R.E. Cardinales, & de Latere Legatos iudicari, & definiti debere ſublata eis, & eorum cuilibet aliter iudicandi, & interpretandi facultate.

Decernentes irritum, & inane, quicquid ſecus in præmiſſis, & quolibet præmiſſorum, & hac noſtra Conſtitutione contentorum, & Statutorum, vel circa ea à quoquam quauis auctoritate ſcienter, aut ignoranter contigerit attentari.

Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, Legibus, ac Vrbis, & Romanæ Curiæ Tribunalium, & Collegiorum prædictorum, etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, ſtilis, & conſuetudinibus, quos, & quas per præſentes improbamus, Priuilegijs quoque, indultis, & facultatibus, & litteris Apoſtolicis eidem Tribunalibus, Officijs, & Collegijs, ac perſonis, etiam Motu proprio, & conſiſtorialiter, ſub quibuſcunq; tenoribus, & formis, etiam in vim contractus, ac cum quibuſuis clauſulis, & decretis in genere, vel in ſpecie per quoſcunq; Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, aut etiam Nos concellis, approbatis, confirmatis, & innouatis: quibus omnibus, etiam ſi pro illorum ſufficienti derogatione, de illis, eorũq; totis tenoribus, ſpecialis, ſpecifica, & expreſſa, ac individua, & de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idẽ importantes, mentio habenda, ſeu quæuis alia exquiſita forma ſeruanda foret, tenores huiuſmodi pro ſufficienter expreſſis habentes, ſpecialiter, & expreſſè derogamus, cæteriſque contrarijs quibuſcunque, aut ſi prædictis perſonis, vel quibuſuis alijs communiter, vel diuiſim ab eadem ſit Sede indultũ, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem.

Nulli ergo omninò hominum liceat, hanc paginam noſtrorum decretorum, ſtatutorum, reformationum, innouationum, declarationum, interdicti, priuationis, reuocationis, prohibitionis, extenſionis, approbationis, & confirmationis, mandatorum, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum kalendis Martij anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſexcenteſimo vndecimo, Pontificatus Noſtri Anno Septimo.

Marcus Aurelius Maraldus Datarius.
S. Cobellutius. I Mercato.

Anno à Natiuitate Domini Noſtri Ieſu Chriſti milleſimo ſexcenteſimo duodecimo, Indictione decima, die verò decima menſis Martij, Pontificatus autem Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & D.N.D. PAVLI diuina Prouidentia Papæ Quinti, anno eius ſeptimo. Supradictę litteræ publicatę, & affixæ fuerunt in Cancellaria Apoſtolica, & in acie Campi Floræ per nos Ioannem Dominicum de Pace, & Petrum Matthęum Lucarutium Curſores Apoſtolicos.

TAXA

TAXA EXPEDITIONVM CAMERALIVM,

Pro Notarijs Reuerendæ Cameræ.

Cum solutione Sigilli Illustrissimi D. Card. Camerarij.

CITATIO, siue monitorium extra, Curiam vigore cõmissionis Sanctissimi cũ inhibitione, vel sine, etiam sub censuris pro vno, vel pluribus litis consortibus, Collegio, Capitulo, vel Vniuersitate, soluantur Notario iulij bon. duo cum dimidio. Et pro sigillo soluantur bon. vigintiseptem cum dimidio.

Citatio, siue monitorium simile per edictum, notario scutum vnum, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Compulsoriales generales, siue speciales pro vno, siue pluribus vt supra, notario scutũ vnum, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Remissoriæ instrumentum pro vno, seu pluribus, vt supra, notario iulij quindecim, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Remissoriæ rotulus si fiat, pro quolibet palmo soluantur notario iulij septem cum dimidio, sit autem palmus linearum triginta, & syllabarum decem, & octo.

Litterę missiuæ clausulę loco remissorialium cũ articulis introclusis pro vno, siue pluribus, vt supra notario iulii sex bon. duo cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Instrumentum declaratoriæ vigore commissionis pro vno, siue pluribus, vt supra, notario scutum vnum, & sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Instrumentum litis pendentiæ extra Curiam, pro vno, siue pluribus, vt supra, notario iulij quinque cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Instrumentum sententiæ vigore commissionis, si extrahatur, pro vno, siue pluribus, vt supra, notario scutum vnum, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Instrumentum absolutionis, vel commissionis pro vno, notario iulij quinque cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Instrumentum absolutionis pro pluribus, Capitulo, Vniuersitate, & similibus, notario scutum vnum, sigillo iulij quinque cum dimidio.

Instrumentum absolutionis cum reincidentia, pro vno, siue pluribus, vt supra, notario iulij quinque, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Inhibitio in Curia vigore commissionis pro vno, siue plutibus, vt supra, notario iulii quatuor, sigillo iulius vnus.

Instrumentum litis pẽdentiæ in Curia pro vno siue pluribus, vt supra, notario iulii quatuor, sigillo iulius vnus.

Monitorium extra Curiam speciale, in ordinariis etiam cum inhibitione, & etiam pro pluribus consortibus, Capitulo, vel Vniuersitate, notario iulii quinque, sigilio bon. vigintiseptem cum dimidio.

Inhibitio in Curia vigore priuilegii, vel recursus, aut præuia citatione pro vno, vel pluribus consortibus, notario iulii tres cum dimidio, sigillo iulius vnus.

Citatio extra Curiam vigore appellationis, etiam cum inhibitione, etiam pro pluribus, vt supra, notario iulii quinque, sigillo bon. viginti septem cum dimidio.

Monitorium per edictum extra Curiam pro vno, vel pluribus, vt supra, notario iulii septem cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Remissoria per litteras clausulas cum articulis pro vno, vel pluribus, vt supra, notario bul. sex bon. duo cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Sequestrum extra Curiam, siue mandatum de sequestrando pro vno, vel pluribus, vt supra, notario iulii quinque, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Sequestrum in Curia nihil vbique.

Instrumentum litis pendentiæ extra Curiam pro vno, vel pluribus, vt supra, notario iulii quinque, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Instrumentum declaratoriæ pro vno, vel pluribus, vt supra notario iulii quinque cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Mandatum executiuum post declaratorias pro vno, vel pluribus, vt supra, notario scuta duo, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Mandatum suspicionis fugæ, vsque ad quamcunque summam, etiam vigore obligationis Cameralis pro vno, vel pluribus, vt supra, etiam parte citata, notario iulii quinque cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Mandatum executiuum, vsque ad scuta viginti quinque pro vno, vel pluribus, vt supra, notario iulii quinque, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

A vigin-

Digitized by Google

A viginti quinque vsque ad quingenta, notario iul. vigintiduo, sigillo iul. vndecim.

A quingentis vsque ad milla, Notario iulii quinquaginta quinque, sigillo iulii vndecim.

A mille vsque ad quamcunque summam, notario scuta nouem, & iulii nouem, sigillo iulii vndecim.

Mandatum de excarcerando, siue relaxando pro vno, vel pluribus, vt supra, in eadem causa, notario iulii quinque cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Pro examine cuiuslibet testis in officio, tàm in commissariis, quàm in ordinariis, cum articulis, & interrogatoriis, notario iulii quatuor.

Si autem super materiis expressis in citatione iulii duo.

Extra officium capiatur duplum.

In excessiuis arbitrio Iudicis.

Pro examine cuiuslibet testis super intrusiones notario iulius vnus.

Pro mandato super intrusione sine testibus, etiam pro pluribus, & Capitulo, vel Vniuersitate, notario iulii quinque cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Pro nota sententiæ diffinitiuæ in prima instantia pro vno, siue pluribus, vt supra, notario iulii triginta septem cum dimidio.

In secunda instantia scuta tria.

In tertia instantia iulii vigintiduo.

Pro nota sententiæ absolutoriæ pro vno, vel pluribus, vt supra, scutum vnum.

Pro nota declaratoriæ pro vno, vel pluribus, vt supra, scutum vnum.

Pro nota interlocutoriæ pro vno, vel pluribus, vt supra scutum vnum.

Transumptum extra Curiam alicuius Bullæ, instrumenti, seu cedulæ, vel etiam plurium similium, vel aliorum iurium in eodem transumpto descriptorum, non tamen de scripturis Archiuii Cameræ, si fuerit in forma probanti (habita ratione scripturæ) arbitrio Iudicis pro vno, vel pluribus, vt supra, notario iul. sex, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Pro transumpto alicuius Bullæ extra registrum Bullarum Archiuii, notario ducatus vnus, sigillo iul, quinque cum dimidio.

Pro transumpto alicuius Bullæ, ex Archiuio quando ex licentia superiorum dare contigerit, salua semper excessiuitate scripturæ arbitrio Iudicis, tàm in sumpto, quàm in transumpto, notario ducatus vnus, sigillo iul. duodecim.

Pro quolibet instrumento publico valoris, vsque ad quinquaginta ducatos auri, notario iul. quinque.

Vsque ad centum inclusiuè, ducatus vnus.

Vsque ad quingentos, ducatus vnus pro quolibet centenario.

A quingentis vsque ad mille, dimidium pro quolibet centenario.

A mille supra, soluatur vnum quartum pro quolibet centenario excedente.

Pro instrumentis non Cameralibus, quorum merces non ponitur in massa, seruetur taxa notariorum Auditoris Cameræ.

Pro litteris de iure summario, notario Iulii quinque cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Pro litteris commendatitiis, Notario iul. quinque, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Pro rogitu quorumlibet instrumentorum, & cassatione, & pro rogitu testamentorum, & aliorum, seruetur constitutio Sanctissimi Domini Nostri sub rub. de Notariis, §. pro rogitu cuiuslibet, & §. pro cassatione, & §. in tradendis, & §. pro rogitu testamentorum.

Pro quocunque depositi cuiuscunque summæ, vel rei per cedulam, vel sine, nihil recipiatur.

Pro restitutione vero cedulæ, vel depositi, vsque ad summam scutorum quadraginta quinque inclusiuè recipiant notarii omni casu bon. duos tantum pro quolibet, scuto, nec aliud quicquam, neque pro restitutione cedulæ, neque pro mandato, neque pro quietatione.

A scutis quadragintaquinque supra vsque ad quamcunque summam, quando depositum est factum ante mandati relaxationem absque conditione, vel protestatione extrinseca cum consensu, quòd consignetur adimpletis conuentis, & facta legitima quietatione, pro mandato de consignando habeat notarius iulios quatuor cum dimidio & alios quatuor cum dimidio pro consignatione cedulæ, & non vltra.

Quando vero depositum est cum protestatione, vel conditione extrinseca non conuenta in scriptura, cuius vigore agitur, adeo quod oriatur super ea decretum, tunc pro mandato de consignando illud habeat notarius tantum, quantum solueretur pro mandato illius summæ executiuo, & amplius iulios quatuor cum dimidio pro restitutione cedulæ, si consignetur in totum, sin minus iulium vnum pro quietatione summæ, quæ consignabitur, & non vltra.

Quando depositum est factum post mandati executiui relaxationem quomodocunque fiat, etiã quod plura desuper fieri decreta contingat, nunquam habeat Notarius, nisi iulios quatuor cum dimidio pro mandato de consignando, & totidem pro restitutione cedulæ, & quietantia, si integrum consignetur, alioqui vltra mandati prædicti mercedem habeat iulium vnum pro quietantia, vt supra, & nihil amplius in quolibet prædictorum casuum.

Mandatum de consignando, aut deliberando à vigintiquinque scutis infra, notario iul. tres cum dimidio, sigillo iulius vnus.

A vigintiquinque supra vsque ad quamcumque summam, Notario iul. quinque cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Mandatum regaliarum in totum, Notario iulii quinque cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Mandatum gratiosum de soluendo pro vno, seu pluribus, vt supra, Notario iulii tres cum dimidio, sigillo iulius vnus.

Mandatum de restituendo à scutis vigintiquinque infra pro vno, seu pluribus, vt supra, Notario iulii tres cum dimidio, sigillo iulius vnus.

Ab indè supra vsque ad quamcunque summam Notario iulii quinque cum dimidio, sigillo bon. vigintiseptem cum dimidio.

Mandatum de immittendo, associando, vel manutenendo, seu simile seruatis seruandis, exigatur, prout in mandatis executiuis.

Mandatum eleemosynæ salis, Notario, iul. tres

Man-

Mandatum de obſeruando cum inſertione priuilegii pro vno, ſeu pluribus, vt ſupra, notario ſcutum vnum, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Pro mandato de retinendo annatam, notario ſcutum vnum, ſigillo ſcutum vnum.

Patentes, quod ſoluto damno non teneatur ad pœnam, pro vno, ſiue pluribus, vt ſupra Notario iul. vndecim.

Patentes faciendi mercatum, ſeu nundinas, notio iul. vigintiduo, ſigillo iul. vndecim.

Patentes ad fauorem conducentium graſciam ad Vrbem, notario iul. quinque cum dimidio, ſigillo bon vigintiſeptem cum dimidio.

Patentes conceſſionis Arcis, vel aliorum bonorum, Notario iulij vndecim, ſigillo iulii vndecim.

Patentes aperiendi apothecam barbitonſoris, Notario iul. vndecim, ſigillo iul. vndecim.

Patentes deferendi arma pro Miniſtris, & Appaltatoribus Cameralibus, Notario ſcutum vnum, ſigillo ſcutum vnum.

Patentes ad fauorem deferentium aurum, ſeu margaritas ad Vrbem, & Statum Eccleſiaſticum, Notario iul. quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Patentes conceſſionis officij proxenetæ Ripæ in numero viginriquinque, Notario iul. vigintiduo, ſigillo ſcuta quadraginta auri in auro.

Patentes conceſſionis officii notariatus Rotæ ex illis duodecim ad Cardinalem Camerarium ſpectantibus, Notario iul. vndecim, ſigillo ſcuta viginriquinque auri in auro.

Quietantia decimarum, vel alterius ſubſidii pro vno. Notario iul. quinque cum dimidio, ſigillo bon. ſepeem cum dimidio.

Proctero, & Capitulo, vel pluribus, Notario iul. vndecim, ſigillo iul. quinque cum dimidio.

Quietantia centus vnius anni pro vno, ſeu pluribus conſortibus, Notario iul. tredecim, ſigillo iul. quatuordecim.

Quietantia vnius quindennii pro vno, ſiue pluribus, Vniuerſitate, vel Capitnlo, Notario iul. duodecim, ſigillo iul. duodecim.

Remiſſio caducitatis in plena Camera pro vno, vel pluribus conſortibus, notario iul. vigintiduo, ſigillo iul. vndecim.

Salnus conductus pro naui, Notario iul. vndecim, ſigillo iul. vndecim.

Rogitus præſtationis iuramenti pro computis ſolidandis, & fide illius, Notario iul. quinque cum dimidio.

Pro quietantia apponenda in mandatis de ſoluendo, non tamen ordinariis, Notario iul. duo pro quolibet centenario, pro ordinario vero, nihil.

Pro patentibus confirmationis ſtatuti, & capitulorum, ſiue pro priuatis, ſiue pro Collegio, vel Vniuerſitate, Notario iul. vndecim, ſigillo iulii vndecim.

Pro patentibus confirmationis officiorum, ſeu bonorum Cameræ pro vno, vel pluribus, vt ſupra, notario, iulii vndecim, ſigillo iul. vndecim.

Pro patentibus deputationis alicuius officialis, Notario iul. vndecim, ſigillo iul. vndecim.

Pro litteris Cameralibus iuſtitiæ pro vno, vel pluribus conſortibus, vt ſupra, notario iul. quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Mandatum de admittendo aliquem ad officium Curſoratus, Notario iul. vndecim, ſigillo iulii vndecim.

Patentes cum inſertione motus proprii, ſiue Breuis in Camera Apoſtolica præſentari pro vno, ſiue pluribus vt ſupra, Notario iul. vndecim, ſigillo iul. undecim.

Pro tollerantia pro Iudæis pro quolibet anno, Notario iul quinq; cum dimidio ſigillo iul. vndecim.

Abſolutiones, quas vocant, à tranſgreſſibus pro Iudæis, non ſunt taxatæ, quia nullo modo ſunt concedendæ.

Patentes exceptionis ob numerum duodecim filiorum, Notario iulii vndecim, ſigillo iulii vndecim.

Patentes effodiendi theſauros, ſiue minerias, aut puteolanam, Notario iul. vndecim, ſigillo iul. vndecim.

Atteſtatio viſitationis limnium, Notario iul. quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Mandatum de caſſando annatum alicuius Eccleſiæ, notario ſcutum vnum, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Pro quolibet conſenſu præſtito per principalem, Notario bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Pro recognitione mandati, Notario iulius vnus.

Pro conſenſu coadiutoriæ, Notario ducatus vnus.

Pro conſenſu ceſſionis Monaſterii Conſiſtorialis, notario ducatus vnus.

Pro conſenſu ceſſionis Eccleſiæ Cathedralis, notario ducati duo.

Pro conſenſu reſeruationis penſionis per obitum ad fauorem Palatinorum, ſeu alterius perſonæ comprehenſis obligatione principalis, & fideiuſſionibus, ſi in Italia adeſt beneficium, notario ducatus vnus, ſi extra Italiam ducati duo.

Pro conſenſu reſeruationis penſionis ſuper fructibus mentæ Monaſterij Conciſtorialis, notario ducatus vnus,

Pro conſenſu reſeruationis penſionis ſuper fructibus alicuius Eccleſiæ maioris, notario ducatus vnus.

Pro regiſtratura vnius Bullæ pro ſingulis quinque lineis, notario bon. vndecim.

Pro regiſtratura Bullæ alicuius Monaſterii virorum, notario ducati tres.

Pro regiſtratura Bullæ alicuius Eccleſiæ maioris, notario ducati quatuor.

Pro regiſtratura Bullæ Monaſterii Monialium vſq; ad valorem annuum ducentorum ducatorum, notario ducatus vnus.

Vſque ad trecentos ducatos, notario ducatus vnus cum dimidio.

A trecentis vſque ad quingentos, notario ducati duo.

Et notarius regiſtri, vel eius ſubſtituti non poſſint grauare partes vltra taxam appoſitam in Bulla per menſarium taxarum ſub pœnis in reformatione Sanctiſſimi appoſitis, ac ſoluta taxa ordina-

dinaria, nihil prorſus pro collationatura, vel regiſtratura recipiat.

Pro qualibet obligatione annatarum, notario bon.vigintiſeptem cum dimidio.

Pro quolibet teſte, notario bon.vndecim.

Pro qualibet quietantia annatæ, viq, ad ducentos ducatos excluſiuè, notario bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Pro ducentis ducatis, notario iul. quinque cum dimidio.

A ducentis vſque ad quatuorcentum excluſiuè, notario iul. octo cum dimidio.

Pro ducatis quatuorcentum, notario ducatus vnus.

Pro quietantia communium, vſque ad ducatos de Camera centum, notario ducatus vnus.

A centum vſque ad quingentos, notario ducati duo.

A quingentis vſque ad mille excluſiuè, notario ducati tres.

Pro mille ducatis notario ducati quatuor.

A mille vero vſque ad quamcunq; ſummam multiplicetur ad dictam rationem quatuor ducatorum pro quolibet milliario.

Pro qualibet obligatione ſoluendi commune, notario iul. quinque cum dimidio.

Pro decreto relaxationis Bullæ Eccleſiæ Cathedralis, notario ducati duo.

Pro decreto relaxationis bullarum Monaſterij, notario ducatus vnus.

Pro qualibet reſtitutione bullarum, etiam quòd ſint plures, notario bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Abſolutio à cenſuris pro vno, notario iulii quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Abſolutio à cenſuris pro pluribus, Capitulo, vel Vniuerſitate, notario iul. vndecim, ſigillo iulii quinque cum dimidio.

Arreſtum pro vno, vel pluribus in eodem negotio, vel cauſa, notario iulii quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Atteſtatio valoris ducati, notario iulii quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Atteſtatio ſuperuiuentiæ, vel obitus, notario iulii quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Atteſtatio decreti Cameralis pro vno, vel pluribus, vt ſupra notario iul. quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Aggrauatoria excommunicationis, ſen aggrauatoria cũ inuocatione brachii ſecularis pro vno, vel pluribus, aut Collegio, Capitulo, vel Vniuerſitate, notario iulii nouem, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Banniimentum ipro vno, vel pluribus conſortibus, notario iulij quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Exequatur mandatorum non emanatorum à Tribunali Cameræ, ſi pręuia cauſæ cognitione, & tranſportatis actis, & ſi ſupra ſcuta vigintiquinque, exigatur, prout in mandatis executiuis.

Si intra, vel ſupra, ſine cauſæ cognitione, notario iul. tres cum dimidio, ſigillo iulius vnus.

Pro fide præſtiti iuramenti notario iul. quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Pro fide pro nauta, notario iul. quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Inſtrumentum moderationis, vel reductionis inhibitionis ad viam iuris, vel ſuperſeſſoriæ pro vno, vel pluribus, notario iul. quinque, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Indultum ſuper aliquo nouo modo inuento, notario iul. vigintiduo, ſigillo iul. vndecim.

Indultum imponendi, & exigendi collectam, etiam pro Vniuerſitate, notario iulii vndecim, ſigillo iulij vndecim.

Indultum faciendi lottum, notario iul. vndecim, ſigillo iuli vndecim.

Saluus conductus à debitis extra Statum Eccleſiaſticum contractis, iuxta formam nouiſſimam, notario iulij vndecim, ſigillo iulii vndecim.

Tracta grani extra Statum Eccleſiaſticum, & Ciuitates Bononiæ, & Ferrariæ (quæ non concedatur, niſi prænio chirographo ſignato manu Sanctiſſimi) ab vno rubro, vſque ad decem rubra, Notario iulius vnus, ſigillo iulius vnus.

A decem vſque ad quinquaginta incluſiuè, notario bon.vigintiſeptem cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

A quinquaginta vſque ad centum incluſiuè, notario iulii quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

A centum vſque ad ducenta, notario iul. vndecim, ſigillo iul. vndecim.

Et ab inde ſupra pro ſingulo centenario rubrorum, notario iul. quinque cum dimidio, ſigillo iulii vndecim.

Pró tractis expediendis à Præfecto Annonæ.

Ab vno rubro vſque ad quinquaginta, notario iulius vnus, ſigillo iulius vnus.

A quinquaginta vſque ad centum, notario iul. duo, ſigillo iulij duo.

A centum vſque ad quamcunque ſummam, notario iulij quinque, ſigillo iulij quinque.

Pro tractis infra ſtatum de Prouincia ad Prouinciam (præter loca comprehenſa in facultatibus Præfecti Annonæ) quæ non concedantur, niſi prænio chirographo ſignato manu Sanctiſſimi, ap vno vſque ad quinquaginta, notario iulii duo, ſigillo iul. duo.

A quinquaginta eſque ad centum, notario iulij quatuor, ſigillo iulij quatuor.

A centum vſque ad quamcunque ſummam, notario ſcutum vnum, ſigillo ſcutum vnum.

Pro tractis de loco ad locum in eadem Prouincia, nihil vbique.

Licentia extrahendi, vſque ad vnam ſalmam olei, pellium, vel ſaponis, nihil vbique.

Pro ſalmis duabus, notario iulij duo, ſigillo iulij duo.

Pro ſalmis tribus, vſque ad quinque, notario iulij tres, ſigillo iulii tres.

Pro ſalmis quinque, vſque ad decem, notario iulii quinque, ſigillo iulii quinque

Pro decem, notario iulii vndecim, ſigillo iulii vndecim.

Ab indè ſupra vſque ad quamcunque ſummam pro ſingulis decem ſalmis, notario iulii quinque cum dimidio, ſigillo iulii quinque cum dimidio.

Pro rebus quibuſcunque quæ ad Vrbem conducuntur, nihil vbique.

Idem

gitized by Google

Idem fiat de pellibus quando concedi contigerit.

Idem de ſapone ex Vrbe, vel aliunde extrahendo.

Pro licentia extrahendi oleum extra ſtatum, (præuio tamen chirographo manu Sanctiſſimi) ad rationem milliarium pro ſingulis tribus millibus, notario iul. vndecim, ſigillo iul. vndecim.

Et ſic augeatur, & minuatur proportionabiliter.

Idem fiat de carnibus ſalitis.

Pro licentia extrahendi petia tria ſolæ albæ, nihil vbique.

Pro licentia extrahendi ſalmam vnam calceamentorum nouorum, ſeu veterum, nihil vbique.

Licentia extrahendi cincia, vſque ad libras mille, nihil vbique.

A mille vſque ad tria millia, notario bon. viginti ſeptem cum dimidio, ſigillo bon. viginti ſeptem cum dimidio.

A tribus millibus, vſque ad quinque millia, notario iul. quinque cum dimidio, ſigillo iulii quinque cum dimidio.

A quinque millibus vſque ad octo millia, notario iul. octo bon. duo cum dimidio, ſigillo iul. octo bon. duo cum dimidio.

Ab octo millibus vſque ad decem millia, notario iul. vndecim, ſigillo iul. vndecim.

Et ſic augeatur proportionabiliter.

Pro licentia extrahendi agnos quinquaginta, notario iul. duo, ſigillo iul. duo.

Pro centum, notario bon. vigintiſeptem cum dimidio, ſigillo iul. duo.

Pro ducentis, notario iulii quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Et ſic pro ſingulis ducentis.

Litteræ paſſus, notario iul. quinque cum dimidio, ſigillo bon. vigintiſeptem cum dimidio.

Litteræ legalitatis pro vno, vel pluribus, notario iul. vnus, ſigillo iulius vnus.

Licentia accipiendi ad cenſum, vel ſe obligandi pro Communitate vigore decreti Camerę, vſque ad quamcunque ſummam, notario iulij ſexdecim cum dimidio, ſigillo iulij quinque cum dimidio.

Pro con comprehenſis in præſenti taxa nihil omninò recipiatur, neque à notarijs, neque pro ſigillo.

Taxa Notariorum ciuilium Gubernatoris Vrbis, Vicarij, Burgi, & aliorum Tribunalium non habentium propriam taxam.

1 PRo quocunque monitorio, arreſto, ſeu præcepto litis introductiuo cum clauſula ſi quis &c. nihil recipiatur.

2 Pro quacunque petitione, comparitione, proteſtatione, ſiue allegatione, bon. vnus.

3 Pro quacunque reuocatione inhibitionis de facto factæ, arreſti, ſequeſtri, ſeu cuiuſuis mandati bon. duo.

4 Pro mandato ſuſpicionis fugæ cum examine teſtium, vſque ad ſummam ſcutorum decem, bon. decem.

5 Cum productione iurium à decem infra, bon. ſeptem cum dimidio.

A decem ſupra cum examine teſtium bon. duodecim.

Cum productione iurium à decem ſupra, bon. decem.

5 Pro arreſto in carceribus, idem ſolvatur reſpectiuè.

6 Pro mandato de relaxando cum cautione, vſque ad ſummam ſcutorum decem comprehenſa mercede cautionis, bon. quindecim.

Si verò cum conſenſu ſine cautione, bon. duodecim.

Ab indè ſupra ſi cum cautione, comprehenſa mercede cautionis vt ſupra, bon. vigintiquinque.

Si verò ſine cautione bon. viginti.

7 Pro quocunque mandato in contumaciam bon. tres.

8 Pro reuocatione mandati in contumaciam bon. duo.

9 Pro non grauetur, ſeu mandato de non molestando in forma iuris, bon. tres.

X Pro quocunque depoſito, ſiue cedula cuiuſcunque ſummæ in actis faciendo, nihil.

Pro reſtitutione depoſiti pro quolibet ſcuto bon. vnus.

Pro rogitu cuiuſcunque obligationis in officio vſque ad ſummam ſcutorum decem, bon. ſeptem cum dimidio.

Ab indè ſupra bon. decem.

Extra officium, duplum.

Pro caſſatione cuiuſcunque obligationis iudicialis, vſque ad ſummam ſcutorum decem, bon. quinque.

Ab indè ſupra, bon. decem.

Pro ſuſceptione termini in iudicio ad ſoluendum, bon. duo.

Pro moderatione termini bon. vnus.

Pro quocunque partito litis deciſiuo bon. duo.

Pro quocunque iuramento extra officium, ſuſceptione termini, aut actus iudicialis, vſque ad ſcuta decem, bon. ſeptem cum dimidio.

Ab indè ſupra, bon. decem,

Pro quocunque mandato vigore termini in iudicio ſuſcepti, vel iuramenti, vſque ad ſummam ſcutorum quinque, bon. quinque.

A ſcutis quinque, vſque ad decem, bon. decem.

A decem vſque ad viginti, bon. viginti.

A viginti vſque ad quamcunque ſummam, bon. quinquaginta.

Pro decreto ſupradicti mandati bon. duo.

Pro quacunque fide de exequendo mandatum in alia Curia decretum, ſeu appoſitionis manus in contumaciam, vel aliàs non facto proceſſu, bon. duo.

Pro quocunque rogitu procuræ in officio, bon. duo,

Extra vero officium bon. octo.

Pro fide cuiuſque procuræ in actis rogatæ, vel productæ bon. decem.

Pro productione quorumcunque iurium, articulorum, & interrogatorium, bon. duo.

Pro quacunque reſtitutione iurium cum dimiſſione copiæ, à decem ſcutis infra (ſupra tamen duo) in ſcripturis priuatis, bon. ſeptem cum dimidio.

A decem vſque ad viginti, bon. quindecim.

A viginti ſupra, bon. viginti.

Si vero inſtrumenta publica, vel alia iura, duplum in quoliber caſuum prædictorum.

Pro ralatione ad videndum iurare teſtes, & illorum inductione; ſpecificatione materiarum, etiam ſi inſimul cum inductione teſtium fiat, bon. duo.

Pro reſponſione articulorum, ſiue præparatoriorum, pro quolibet articulo, ſeu præparatorio etiam generali, ſiue fiat verbo, ſiue fiat per productionem cedulæ, bon. vnus.

Pro examine teſtis in quacunque ſumma ſummarie abſque articulis, & interrogatoriis, bon. ſeptem cum dimidio.

Pro examine ſuper recognitione texerarum bon. quatuor.

Pro recognitione apocharum, bon. tres.

Pro examine ſuper articulis, & interrogatoriis à ſcutis decem infra (ſupra tamen duo) bon. decem.

A decem vſque ad viginti, bon. quindecim.

A viginti vſque ad quamcunque ſummam, bon. vigintiquinque.

Si vero articuli, & interrogatoria fuerint exceſſiua, ſoluatur arbitrio Iudicis.

Extra vero officium ſoluatur duplum.

Pro examine ſuper articulis, abſque interrogatoriis, vſque ad ſcuta decem (ſupra tamen duo) bon. octo

Vſque ad ſcuta viginti. bon. decem.

Vſque ad quamcunque ſummam bon. quindecim, & non vltra.

Pro copia teſtium publicatorum ſoluatur ad rationem, vt ſupra, pro examine.

Pro quacunque informatione Iudici facienda cum oſtenſione actorum, iurium, vel teſtium, ſi qui adſint, à quinque ducatis intra, nihil.

A quinque vſque ad decem, bon. ſex.

Ab inde ſupra, bon. ſeptem cum dimidio.

Et vnica tantum informatio in omnibus caſibus ſoluatur.

Et ſi fiat extractus, vel regiſtrum, vbi iuxta reformationem fieri licet, nihil ſoluatur pro informatione.

Pro nota ſententiæ diffinitiuæ, & pro quocunque decreto vim diffinitiuæ habente, vsque ad ſummam ſcutorum quinque, bon. tres.

Vſque ad decem, bon. ſeptem cum dimidio.

Vſque ad viginti, bon. vigintiquinque.

Vſque ad quamcunque ſummam, bon. quadraginta quinque.

Pro quocunque mandato vigore ſententiæ ſeruandis, vel cauſa cognita, vſque ad ſummam ſcutorum quinque, bon. quinque.

Vſque ad decem, bon. ſeptem cum dimidio.

Vſque ad viginti, bon. vigintiquinque.

Vſque ad quamcunque ſummam, bon. quadragintaquinque.

Pro copia cuiuslibet commiſſionis, bon. decem.

Pro copia ſimplici cuiuslibet inſtrumenti in actis rogati, bon. ſeptem cum dimidio.

Pro copia ſubſcripta pro fide eorundem, bon. decem.

Pro copia articulorum, ſi ſit magna ſcriptura, bon. decem.

Pro copia cuiuslibet petitionis, partiti, iuramenti, allegationis, & cuiuſcunque alterius acti iudicialis in actis facti, bon. duo.

Pro mandato de euacuando domum, bon. vigintiquinque.

Pro quocunque mandato de conſignandis pignoribus, bon. tres.

Pro quocunque decreto confeſſionis debiti, bon. duo.

Pro quibuſcunque litteris, & declaratoriis vigore monitorij, vel illarum loco mandato in contumaciam, bon. triginta ſeptem cum dimidio.

Pro quibuſcunque litteris excommunicatorijs, ſiue declaratoriis vigore obligationis in forma Cameræ, vel monitorij reintegrati, vel mandato loco illarum, vſque ad ſummam vigintiquinque ſcutorum, bon. triginta ſeptem cum dimidio.

A vigintiquinque, vſque ad quamcunque ſummam, bon. quinquaginta.

Pro abſolutione à cenſuris, bon. ſeptem cum dimidio.

Pro inſtrumento abſolutionis à cenſuris, idem ſoluatur prout in litteris.

Pro quocunque brachio ſæculari, ſoluatur duplum ad rationem ſummæ prædictæ.

Pro monitorio extra Vrbem in illius diſtrictu, bon. viginti.

Pro rogitu inſtrumenti poſſeſſionis intra mœnia Vrbis, bon. triginta ſeptem cum dimidio.

Extra verò mœnia Vrbis, arbitrio Iudicis.

Pro inuentario de bonis extra officium, bon. quinquaginta,

Pro mercede publicorum inſtrumentorum ſeruentur Statuta Vrbis.

In cauſis à quinque ſcutis infra ſpecificentur materiæ in actis, & examinentur teſtes abſque articulis, & interrogatoriis, & notarius teneatur ſuper generalibus examinare, & ſi pars voluerit dare interrogatoria, concordet Notarium.

Et ſi agatur de bonis, & non de pecuniarum quantitatibus, ſtetur arbitrio Iudicis, quæ taxa ſoluit debeat.

Pro extractibus fiendis, iuxta reformationem Sanctiſſimi, & non aliter, pro quolibet folio bene ſcripto, iuxta dictam reformationem ſub rub. de regiſtris, bon. ſex.

In cauſis vero commiſſariis, iuxta prędictam reformationem, pro compartitionibus, & relaxationibus, nihil recipiatur.

Et in omnibus caſibus ſoluatur, prout in aliis Vrbis Tribunalibus ſolui ſolitum, & conſuetũ eſt.

A pauperibus, & miſerabilibus perſonis, nihil: de paupertate, & miſerabilitate ſtetur relationi Aduocati, vel Procuratoris pauperum.

Taxa Notariorum Auditoris Cameræ.

IN cauſis ordinarijs ad hunc forum pertinentibus, etiam quod adſit commiſſio quocunque tempore impetrata, exigatur vt infra.

Pro expeditionibus, quando ſunt plures perſonæ conſortes, etiam ſi ſint Congregationes, Collegia, Capitula, vel Vniuerſitates, nonniſi pro vno tantum exigatur, prout & in reformatione Sanctiſſimi ſancitum eſt ſub rub. de notarijs, §. pro expeditionibus.

Pro monitorio ſpeciali ad partes, iul. nouem.

Pro monitorio ſpeciali per edictum, iul. vndecim.

Pro monitorio in vim Bullæ Eugenianæ, iul. duodecim.

Pro Eugeniana per edictum, iul. quindecim.

Pro monitorio in vim Bullæ Cœnæ Domini, iul duodecim.

Pro citatione cum inhibitione vigore appellationis, extra Curiam cum inſertione inſtrumenti ſententiæ, à qua appellatur, ſcutum vnum.

Pro inſtrumento remiſſoriæ, iul. nouem.

Pro inſtrumento litis pendentię extra Curiam iul. nouem.

Pro tranſumpto ſimplici vnius Bullæ, vel inſtrumenti, aut cedulæ, vel etiam piurium ſimilium, ſeu aliorum iurium in eodem tranſumpto deſcriptorum, ſi fuerint in forma probanti, iul. duodecim.

Si verò in forma vidimus, iul. nouem.

Habita tamen ratione exceſſus ſcripturarum arbitrio Iudicis quoad laborem notarij.

Pro ſequeſtro extra Curiam, iul. nouem.

Pro litteris ſuperuiuentiæ, quæ non taxentur, comprehenſo ſigillo, iul. quatuor.

Pro fide legalitatis apponendæ in inſtrumentis Notariorum, in totum vna cum ſigillo, iul, duo.

Pro mandato de exequendo, iul. nouem.

Pro nota ſententię nihil.

Pro ſportulis nihil.

In cauſis commiſſariis, iuxta reformationem Sanctiſſimi ſub rub. de Auditore Cameræ, §. in cauſis.

Pro citatione vigore commiſſionis, abſque inhibitione, extra Curiam iul. nouem.

Pro citatione cum inhibitione ſimplici, iul. vndecim.

Pro citatione cum inhibitione ſub cenſuris, iul. quatuordecim.

Pro citatione cum inhibitione ſubcenſuris per edictum, etiam pro neceſſario examine, iul. decem, & octo.

Pro inhibitione ſimplici extra Curiam, iul. nouem.

Pro inhibitione extra Curiam ſub cenſuris, iul. duodecim.

Pro inhibitione in Curia bon. triginta quinque.

Pro monitorio ſpeciali, iul. quindecim.

Pro inſtrumento remiſſoriæ, iul, duodecim.

Pro notis ſententiarum diffinitiuarum, quæ in ſcriptis perferuntur, in prima inſtantia ſcuta quatuor.

In ſecunda inſtantia, ſcuta tria:

In tertia inſtantia, ſcuta duo.

Pro nota abſolutoriæ ab obſeruatione Iudicij iul. quindecim.

Pro nota interlocutoriæ, iul. quindecim.

Pro nota declaratoriæ, iul. octo.

Pro mandato de exequendo, iul. quindecim.

Pro ſequeſtro, iul. quin decim.

Pro ſportulis Iudicum pro ſententiis diffinitiuis ex ſcripto proferendis, non vltra id, quod in aliis Curiæ Tribunalibus ordinariis olim à fælic. recordat. Pio Papa Quarto, & nuper à Sanctiſſimo præſcriptum, & innouatum eſt ſub rub. de ſportulis.

In cæteris actis, ſcripturis, & expeditionibus infraſcriptis, ſiue cauſæ ſint ordinariæ, ſiue commiſſariæ, ſoluatur vt infra videlicet.

Pro compulſorialibus generalibus, ſiue ſpecialibus, iul. duodecim.

Pro palmo rotuli remiſſoriæ, qui ſit linearum triginta, & quælibet linea ſit ſyllabarum decem, & octo, iul. tres.

Pro inſtrumento litis pendentiæ in Curia bon, quadragintaquinque.

Pro interdicto ſpeciali, iul. quindecim.

Pro inſtrumento relaxationis interdicti. iul. quindecim.

Pro executorialibus ſcuta tria, & iul. ſex.

Pro mandato de immittendo in poſſeſſionem vigore litterarum Apoſtolicarum, ſeu Breuis, ſcutum vnum.

Pro abſolutione, ſiue abſolutionis commiſſione, pro vno, iul. nouem.

Pro duobus litis conſortibus, iul. quatuordecim.

Pro tribus litis conſortibus iul. decem, & octo.

Pro quatuor litis conſortibus ſcuta duo, & iul. tres.

Vltra quatuor quotcunque addantur perſonæ litis conſortes, nihil augeatur pretium expeditionis.

Pro Capitulo, Collegio, Confraternitate, aut Vniuerſitate, ſcuta quinque.

Pro inſtrumento abſolutionis, iul. duodecim.

Pro decretis à Iudice non ex ſcripto prolatis, etiam vim diffinitiuę habentibus, nihil.

Pro nota eorundem, nihil.

Pro ſportulis eorundem, nihil.

Pro ſimplici fide, etiam plurium actorum, iul. duo.

Pro examine teſtium cum articulis, & interrogatorijs in cauſa æſtimationis, à quinquaginta ſcutis ſupra, vſque ad quamcunque ſummam, ſi articuli non excedant numerum vigintiquinq; & interrogatoria numerum trigintaquinque, in domo, vel officio notarij, iul. quatuor.

Extra officium, non vltra duplum.

In cauſa æſtimationis, à quinquaginta ſcutis infra, ſoluatur tantum pro dimidia.

Quod ſi articuli excedant numerum viginti quinque, & interrogatoria trigintaquinque, ſoluatur merces notarij arbitrio Iudicis.

Pro inſtrumento ſententię, ſi extrahatur, iul. quindecim.

Digitized by Google

Pro inſtrumento declaratoriæ, non tamen vigore obligationis in forma Camræ, iul. duodecim.

Pro brachio ſæculari ob non paritionem monitorii, aut litterarum Apoſtolicarum, vel executorialium, ſcuta tria.

Pro mandato ſuſpicionis fugę, vſque ad quamcunque ſummam, etiam in vim obligationis Cameralis, & etiam parte citata decreto, iul. quatuor cum dimidio.

Pro mandato de conſignando vigore ſequeſtri, etiam vbi pro illius verificatione debitor prius fuiſſet conuentus via executiua vigore obligationis Cameralis, iul. quatuor cum dimidio.

Pro mandato de conſignandis pignoribus ſubhaſtandis, aut deliberandis iul. quatuor cum dimidio.

Pro mandato de relaxando pro debito ciuili, iul. quatuor cum dimidio.

Pro mandato in cauſis ciuilibus loco litterarum pro parua ſumma iul. quatuor cum dimidio.

Computato in his omnibus mandatis iulio ſigillo.

Pro mandato executiuo, ſiue brachio ſęculari, vbi eius inuocatione opus fuerit per omnia expedito omnibus comprehenſis, ab vno ſcuto vſque ad quindecim iul. quatuor cum dimidio.

A ſcutis quindecim vſque ad vigintiquinque, iul. vigintiduo.

A ſcutis vigintiquinque vſque ad quingentos iul. trigintatres.

A ſcutis quingentis, vſque ad mille iul. ſexagintaſex.

A ſcutis mille, vſque ad quamcunque ſummam ſcuta vndecim.

Pro cenſuris Eccleſiaſticis, vel in expeditione mandati executiui, ſeu brachij ſæcularis, vel ſeorſum ab eo, nihil.

Neque vſquam aliàs, niſi vbi ad illas rite proceſſum fuerit re ipſa.

Pro declaratoria, aggrauatoria, & reaggratatoria ſimul iunctis, & totali earum omnium expeditione, vbi ad eas rite proceſſum fuerit, & non aliàs, exigatur tantundem, quantum pro mandato, ſeu brachio ſęculari, habita diſtinctione ſummarum, vt ſupra, ita vt omnis impenſa vtriuſque expeditionis, tàm mandati ſcilicet, vel brachij ſæcularis, quam cenſurarum ſimul iuncta, duplum non excedat eius pretij, quod pro mandato, ſeu brachio ſæculari pro qualibet dictarum ſummarum taxatum eſt, excepta vltima maiori ſumma, videlicet à mille ſupra, in qua etiam ſi contingat vltra, vel poſt mandatum executiuum, ſeu brachium ſæculare cenſuras quoque relaxari, nihil earum nomine exigatur; ſed tantum vltra pretium ſolius mandati, ſeu brachij ſæcularis, vt ſupra taxatum, accipi poſſit iuſta merces pro ſcriptura.

Nec vnquam cogantur partes inuitæ vna cum mandato executiuo, vel brachio ſęculari cenſurarum quoque expeditionem accipere, aut earum expeditionis pretium ſoluere, etiamſi ad cenſuras ipſas in ſubſidium contra contumacem Iudex comminando rite proceſſerit, & extra loca temporali dominio Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſubiecta, vel etiam extra Italiam expeditio mittenda foret.

Et vbi quiſquam legitimè ſeruatis proceſſibus vtranque expeditionem, mandati ſcilicet, vel brachii ſæcularis, & cenſurarum eodem tempore habere voluerit, tunc apponatur verbis expreſſis in ipſa expeditione quoad cenſuras, ne is pretium, quod illarum ratione expendit, vllo modo repetere poſſit ab his, contra quos decretę, & prolatæ fuerunt, niſi aduerſus eoſdem vigore mandati executiui, ſeu brachii ſęcularis, non ſatisfacientes, aut alias non parentes cenſuris ipſis, vti neceſſe fuerit.

Pro duplicatis, etiam poſt quodcunque tempus expeditis, nihil præter ſcripturæ mercedem.

Pro ſigillo paruo appenſo in qualibet expeditione, ſi non adſit minor taxa, ſoluatur tantum iul. vnus.

Pro mandatis executiuis, vel aliis quibuſcunque expeditionibus, notarii nihil recipiant, niſi illis effectualiter partibus conſignatis.

Nec partes cogantur accipere aliquam expeditionem, niſi quam voluerint.

Paupertm expeditiones in forma pauperum, miſerabilibus vero gratis omnino tradant etiam ſcripturæ mercedem: diſtinctio vero iſtarum perſonarum Iudicis arbitrio remittitur.

Pro terminis coram Iudice ſeruandis, Iudicibus informandis, ſcripturis ad eos deferendis, ſeu etiam in officio perquirendis, regiſtris, ſeu extractibus tranſportandis, & aliis huiuſmodi, notarii, vel eorum ſubſtituti, ſcribæ, & copiſtæ, etiam nomine regalium, ſeu bibaliorum, nihil prorſus, etiam à ſponte dantibus accipiant.

In cauſis criminalibus expeditionum, quæ erunt eiuſdem generis, ſeu nominis, cuius ſunt ſupraſcriptæ, pretium augeri non poſſit vltra tertiam partem eius, quod ſupra in ciuilibus præſcriptum eſt.

In regiſtris, extractibus, copiis indiriorum, & alterius, quam ſupradicti generis, ſeu nominis expeditionibus criminalibus, ſeruetur taxa aliis Tribunalibus ordinariis Vrbis in criminalibus præſcripta.

Pro rogitu inſtrumentorum, caſſatione, & pro rogitu teſtamentorum, & aliorum ſeruetur conſtitutio Sanctiſſimi D. N ſub rub. de notariis, §. pro rogitu cuiuslibet, §. pro cancellatione, §. in tradendis, & §. pro rogitu teſtamentorum.

Pro mercede inſtrumentorum, ſeu teſtamentorum publicatorum, ab vno ſcuto vſque ad vigintiquinque bon. quadragintaquinque.

A ſcutis vigintiquinque, vſque ad quinquaginta, iul. ſeptem cum dimidio.

A ſcutis quinquaginta vſque ad centum ſcutũ vnum,

A ſcutis centum vſque ad quinquaginta, pro quolibet centenario, ſcutum vnum.

A ſcutis quingentis, vſque ad quamcunque ſummam, pro quolibet centenario, iul. duo.

Dummodo in totum, vſque ad centum ſcuta pro qualibet ſumma, & non vltra recipere valeant.

Pro quocunque depoſito cuiuſcunque ſummæ, vel rei per cedulam, vel ſine, nihil recipiatur.

Pro reſtitutione vero cedulæ, vel depoſiti vſque ad ſummam ſcutorum quadragintaquinque inclusiue recipiant notarii omni caſu bon. duos tantum pro quolibet ſcuto, nec aliud quicquam, neque

neque pro restitutione cedulæ, neque pro mandato, neque pro quietatione.

A scutis quadraginta quinque supra vsque ad quamcunque summam, quando depositum est factum ante mandati relaxationem, absque conditione, vel protestatione extrinseca cum consensu, quod consignetur adimpletis conuentis, & facta legitima quietatione, tunc pro mandato de consignando habeat notarius iul. quatuor cum dimidio, & alios quatuor cum dimidio pro consignatione cedulæ, & non vltra.

Quando vero depositum est cum protestatione, vel conditione extrinseca non contenta in scriptura, cuius vigore agitur, adeo quod oriatur super decretum, tunc pro mandato de consignando illud habeat notarius tantum, quantum solueretur pro mandato illius summæ executiuo, & amplius iul. quatuor cum dimidio pro restitutione cedulæ si consignetur in totum, sin minus iulium vnum pro quietatione summæ, quæ consignabitur, & non vltra.

Quando depositum est factum post mandati executiui relaxationem quomodocunque fiat, etiam quod plura deluper fieri decreta contingat, nunquam habeat notarius, nisi iul. quatuor cum dimidio pro mandato de consignando, & totidem pro restitutione cedulæ, & quietantia, si integrum consignetur, alioqui vltra mandati prædicti mercedem habeat iul. vnum pro quietantia, vt supra, & nihil amplius in quolibet prædictorum casuum.

Pro restitutione scripturarum quarumcunque in eodem termino productarum, etiam si plures sint, iul. quatuor cum dimidio.

Pro quibuscunque copiis, bene, & vna margine descriptis ad instar originalis, pro quolibet folio iul. vnus.

Pro contradictis, quod vere soluitur officio cõtradictarum, & non amplius.

Taxa Notariorum Rotę.

PRo quolibet centenario foliorum registri boni facti, iuxta reformationem Sanctissimi sub tit. de registris, iul. sexaginta. Pro quolibet folio copiarum instar boni originalis, bon. septem cum dimidio.

Pro rubricatura cuiuslibet centenarii foliorum processus de partibus facta, iuxta reformationem Sanctissimi sub tit. de registris § rubricellæ, & §. processus de partibus, & §. notarij Rotæ, iul. vigintiquinque.

Pro rubricatura testium de partibus, pro medietate.

Et idem soluatur de processibus per alium, quam notarium rubricatis in Curia, nisi quod deducatur ad fauorem partis tantum, quantum solui sset notarius causæ copistæ rubricanti.

De aliis vero processibus rubricatis in partibus, in quorum rubricatura nihil est corrigendum, addendum, vel minuendum, soluatur pro reuisione cuiuslibet centenarii, iul. quindecim.

Pro citatione simplici extra Curiam, iul. septem cum dimidio.

Pro citatione cum inhibitione extra Curiam, iul. quindecim.

Pro citatione cum inhibitione per edictum extra Curiam, vel sub censuris iul. quindecim.

Pro inhibitione simplici facta in Curia, bon. triginta septem cum dimidio.

Pro inhibitione simplici extra Curiam sub censuris sul. vndecim, & bon. duo cum dimidio.

Pro citatione ad valuas in Curia tempore feriarum, bon. quindecim.

Pro compulsoria generali extra Curiam iul. septem cum dimidio.

Pro compulsoria speciali extra Curiam, iul. quindecim. Pro arresto generali, iul. tres.

Pro instrumento remissoriæ ad partes, iul. quindecim.

Pro quolibet palmo rotuli remissoriæ numerati, iuxta reformationem Sanctissimi sub tit. de notariis omnium Tribunalium, §. litteræ remissoriales, iul. septem cum dimidio.

Et si remissoria consignatur, non facto registro, depositum regulerur ad rationem sexaginta foliorum registri excomputandum postea in mercede registri.

Pro quolibet sequestro extra Curiam cum illius instrumento, iul. quindecim.

Pro instrumento reuocationis, seu relaxationis sequestri, iul. septem cum dimidio.

Pro monitorio pœnali in euentum citatorio extra Curiam, iul. quindecim.

Pro litteris excommunicationis in Curia ob non solutam mercedem notarii, vel aliàs, bon. triginta septem cum dimidio.

Pro mandato de roborando registrum, acta, vel processus, seu de perquirendo iul. quatuor cum dimidio.

Pro nota sententiæ diffinitiuæ in prima instantia iul. triginta septem cum dimidio.

In secunda instantia iul. triginta.

In tertia instantia, iul. vigintiduo cum dimidio.

Pro instrumẽto sententiæ, diffinitiuæ iul. quindecim.

Pro instrumento diffinitiuæ sententiæ cum taxatione expensarum, iul. vigigintiduo cum dimidio.

Pro instrumento taxationis expensarũ ad partem, iul. septem cum dimidio.

Pro nota sententiæ interlocutoriæ nihil.

Pro litteris executorialibus, siue eorum instrumento vltra depositum scutorum quatuor cum dimidio excomputandum postea in mercede registri, iul. quindecim.

Pro nota sententiæ declaratoriæ vigore monitorij, vel litterarum executorialium, iul. septem cum dimidio.

Pro instrumento sententiæ declaratoriæ, iul. quindecim.

Pro instrumento aggrauationis ad partem iul. quindecim.

Pro instrumento reaggrauationis ad partẽ iul. quindecim.

Pro instrumento interdicti ad partem, iulii quindecim.

Pro instrumento brachii sæcularis per se, & simpliciter absque declaratione iul. triginta.

Pro instrumento absolutionis ab excõmunicationis

tionis ſententia, ſiue commiſſionis eiuſdem abſolutionis in partibus fiendæ, etiam ſi fuerint plures, ſiue Communitas, Capitulum, aut Collegium, in eadem cauſa, & expeditione iul. quindecim.

Pro mandato executiuo cuiuſcunque ſummæ iul. triginta.

Pro mandato de manuteneendo, reintegrando, ſiue de immittendo, iul. triginta.

Et ſi dentur non confecto regiſtro, liceat exigere depoſitum pro foliis quinquaginta excomputandum, vt ſupra in mercede regiſtri.

Pro inſtrumento ceſſionis iuris, litis, & cauſę, ſiue litis, & cautæ dumtaxat, ſi extrahatur coniunctim, vel ſeparatim iul. ſeptem cum dimidio.

Pro nota, ſeu rogitu inſtrumenti huiuſmodi ceſſionis, bon. triginta ſeptem cum dimidio, videlicet quando non extrahitur inſtrumentum; ſed ſi extrahatur, tunc in extractione dicti inſtrumenti defalcatur dicta ſumma, bon. triginta ſeptem cum dimidio.

Pro inſtrumento proceſſus ſubrogationis in iure cuiuſuis, iulij quindecim.

Pro examine teſtis in domo notarii iurati coram Domino, bon. triginta ſeptem cum dimidio.

Extra domum, vel officium notarii, iul. ſeptem cum dimidio.

Et ſi articuli excedant numerum vigintiquinqi & interrogatoria triginta, habeatur ratio exceſſiuitatis, iuxta laborem notarii.

Pro copiis teſtium publicatorum, ſiue in partibus, ſiue in Curia examinatorum ſolnatur, prout de foliis regiſtrorum dictum eſt.

Pro quocunque inſtrumento, ſiue prorogationis remiſſoriæ, ſiue mutationis Iudicum, vel alicuius intimationis, aut alio quouis actu iudiciali in publicam formam redacto iul. ſeptem cum dimidio.

Pro quocunque depoſito cuiuſcunque ſummæ, vel rei per cedulam, vel ſine, nihil recipiatur.

Pro reſtitutione verò cedulæ, vel depoſiti vſque ad ſummam ſcutorum quadraginta quinque, incluſiuè, recipiant notarii omni caſu bon. duos tantum pro quolibet ſcuto, nec aliud quicquam, neque pro reſtitutione cedulæ, neque pro mandato, neque pro quietatione.

A ſcutis quadragintaquinque ſupra vſque ad quamcumque ſummam, quando depoſitum eſt factum ante mandati relaxationem abique conditione, vel proteſtatione extrinſeca cum conſenſu, quod conſignetur adimpletis conuentis, & facta legitima quietatione, tunc pro mandato de conſignando habeat notarius iul. 4. cum dimidio, & alios quatuor cum dimidio pro conſignatione cedulæ, & non vltra.

Quando vero depoſitum eſt cum proteſtatione, vel conditione extrinſeca non conuenta in ſcriptura, cuius vigore agitur, adeò quod oriatur ſuper ea decretum, tunc pro mandato de conſignando illud habeat notarius tantùm, quantum ſolueretur pro mandato illius ſummæ executiuo, & amplius iulios quatuor cum dimidio pro reſtitutione cedulæ, ſi conſignetur, in totum, ſin minus iulium vnum pro quietatione ſummæ, quæ conſignabitur, & non vltra.

Quando depoſitum eſt factum poſt mandati executiui relaxationem quomodocunque fiat, etiam quòd plura deſuper fieri decreta contingat, nunquam habeat notarius, niſi iulios quatuor cum dimidio pro mandato de conſignando, & totidem pro reſtitutione cedulæ, & quietantia, ſi integrum conſignetur, alioquin vltra mandati prædicti mercedem habeat iulium vnum pro quietantia, ut ſupra, & nihil amplius in quolibet prædictorum caſuum.

Taxa Archiuii.

Pro quolibet folio copiæ factæ inſtar boni originalis, bon. ſex.

Pro fide cuiuslibet primi actus iul. quatuor cum dimidio.

Et ſi fuerint plures, addantur iul. duo pro quolibet actu.

Pro quolibet centenario regiſtri boni, iuxta reformationem Sanctiſſimi ſub rubr. de regiſtris, iul quadragintaquatuor.

Pro quolibet centenario rubricaturæ proceſſus de partibus iul. viginti.

Teſtes, qui non rubricantur, ſoluuntur pro medietate.

Proceſſus habiti vigore remiſſoriæ, ſeu compulſorię, & alii, etiam non excedentes folia viginticiduo, non regiſtrentur, & circa rubricaturam fiat numeratio, iuxta dictam reformationem Sanctiſſimi ſub rub. de regiſtris.

Pro nota ſententiæ in prima inſtantia coram Referendario iul. triginta.

In ſecunda iul. viginti.

In tertia iul. quindecim.

Pro nota ſententiæ interlocutoriæ iul. quinque.

Pro nota ſententiæ declaratoriæ iul. quinque.

Pro inſtrumento declaratoriæ ul. ſex.

Pro brachio ſęculari iul. decem, & octo.

Pro nota ſententiæ abſolutoriæ à cenſuris iul. quinque.

Pro inſtrumento abſolutionis, etiam ſi fuerint plures, aut Capitulum, Communitas, vel Collegium in eadem expeditione, & cauſa, iul. ſex.

Pro inſtrumento reintruſionis in cenſuras ſimiliter vt ſupra, iul. ſex.

Pro quolibet teſte examinato in officio, iulii quatuor cum dimidio.

Extra officium duplum.

Et ſi materiæ fuerint exceſſiuæ in officio, iul. ſex.

Extra officium duplum.

Exceſſiuitas intelligatur ſi articuli excedant numerum vigintiquinque, & interrogatoria numerum trigintaquinque.

Pro publicatione, ſeu ſummario teſtium ſoluatur modo, quo ſupra, & habeatur reſpectus ad exceſſiuitatem modo prædicto.

Pro mandato de manutenendo iul. decem.

Et ſi fuerit vigore ſententiæ, iul. quindecim.

Pro ſimili de reſtituendo, & reponendo, iul. quindecim.

Pro mandato de ſubhaſtando extra Curiam iul. ſeptem cum dimidio.

In

In Curia, iul. quatuor cum dimidio.

Pro alio de deliberando in Curia, & extra, tantúndem.

Pro citatione cum inhibitione in Curia, iul. quatuor cum dimidio.

Pro ſimili extra Curiam abſque cenſuris, iul. decem.

Pro citatione cum inhibitione ſub cenſuris extra Curiam, iul. duodecim.

Pro citatione ſimplici extra Curiam, iul. ſeptem cum dimidio.

Pro compulſorialibus generalibus, iul. octo.

Pro compulſorialibus ſpecialibus, iul. decem.

Pro monitorio pœnali vigore commiſſionis. iul. octo.

Pro ſequeſtro extra Curiam, iul. octo.

Pro inſtrumento relaxationis illius, iul. ſex.

Pro mandato de conſignando pecunias, res, & bona, poſtquam fuit relaxatum mandatum executiuum extra Curiam, iul. nouem.

In Curia, iul. ſex,

Pro inſtrumento intimationis litis, ceſſionis, & ſimilium, iul. ſex.

Pro mandato executiuo extra Curiam, iul. viginticuinque,

In Curia, iul. viginti duo.

Pro mandato de exequendo extra Curiam iul. octo.

Pro fide Decreti, ſeu ſimili mandato in Curia, iul. quatuor.

Pro inſtrumento remiſſoriæ, iul, quindecim.

Pro litteris miſſiuis, etiam cum articulis, & interrogatoriis introcluſis, iul nouem.

Pro inſtrumento prorogationis termini remiſſoriæ, ſeu deputationis Iudicum, iul. ſex.

Pro quolibet palmo rotuli remiſſoriæ factę, iuxta reformationem Sanctiſſimi ſub rubr. de notariis, §. litteræ remiſſoriales, iul. quinque.

Pro inſtrumento ſubdelegationis, iul. decem.

Pro mandato de immittendo in poſſeſſionem ſoluatur tantum, quantum pro mandato executiuo in Curia, & extra.

Pro depoſito quocunque, etiam cedularum, nihil ſoluatur.

Pro reſtitutione verò cedulæ, vel depoſiti, vſque ad ſummam ſcutorum quadraginta quinque, inclusiuè recipiant notarii omni caſu bon. duos tantum pro quolibet ſcuto, nec aliud quidquam, neque pro reſtitutione cedulæ, neque pro mandato, neque pro quietatione.

A ſcutis quadraginta quinque ſupra, vſque ad quamcunque ſummam, quando depoſitum eſt factum ante mandati relaxationem abſque conditione, vel proteſtatione extrinſeca cum conſenſu, quod conſignetur adimpletis conuentis, & facta legitima quietatione, tunc pro mandato de conſignando habeat notarius iulios quatuor cum dimidio, & alios quatuor cum dimidio pro conſignatione cedulæ, & non vltra.

Quando verò depoſitum eſt cum proteſtatione, vel conditione extrinſeca non conuenta in ſcriptura, cuius vigore agitur, adeò quod oriatur ſuper ea decretum, tunc pro mandato de conſignando illud habeat notarius tantùm, quantum ſolueretur pro mandato illius ſummæ executiuo, & amplius iulios quatuor cum dimidio pro reſtitutione cedulæ ſi conſignetur in totum, ſin minus iulium vnum pro quietatione ſummæ, quæ conſignabitur, & non vltra.

Quando depoſitum eſt factum poſt mandati executiui relaxationem quomodocunque fiat, etiam quòd plura deſuper fieri decreta contingat, nunquam habeat notarius, niſi iulios quatuor cum dimidio pro mandato de conſignando, & totidem pro reſtitutione cedulæ, & quietantia, ſi integrum conſignetur, alioqui vltra mandati prædicti mercedem, habeat iulium vnum pro quietantia, vt ſupra, & nil amplius in quolibet prædictorum caſuum.

Pro reſtitutione quarumcunque ſcripturarum ſimul, & eodem actu reſtituendarum, iul. quatuor.

Et ſi fuerint exceſſiuæ habeatur reſpectus quo ad copiam à notario faciendam, & in actis dimittendam.

Item quod pro regiſtratura quorumcunque mandatorum, & aliorum inſtrumentorum, pro quibus ſolet fieri depoſitum in Rota, ſoluantur folia quinquaginta regiſtri, quod tamen omninò fiat.

in cauſis coram Cardinalibus ſoluatur duplum iuxta ſolitum.

In cauſis Cardinalium, videlicet pro Cardinalibus propriis, & aliorum priuilegiatorum ſeruetur ſolitum eorundem priuilegiatorum.

Pro pauperibus, tàm præſentibus, quàm abſentibus, ſeruetur reformatio Sanctiſſimi, ſub titulo de regiſtris verſ. pauperibus.

Pro duplicatis ſoluatur medietas omnium ſupradictorum.

Taxa Notariorum cauſarum criminalium Gubernatoris, Auditoris Cameræ, Vicarii Senatoris, ac Judicis Burgi.

PRo receptione querelæ ex officio, vel ad inſtantiam partis, ſiue in officio, ſiue extra officium, nihil.

Pro examine teſtium pro informatione Curiæ, ſiue in officio, ſiue extra officium ſimiliter ex officio, vel ad inſtantiam partis, nihil.

Pro examine reorum in carceribus, nihil.

Pro quolibet monitorio, inhibitione, vel ſequeſtro in Curia cum clauſula ſi quis bon. tres.

Pro inhibitione, arreſto, monitorio, vel ſequeſtro, ſine dicta clauſula, bon. quinque.

Pro qualibet ſignificatione, cum fideiuſſione, ſine obligatione, bon. quindecim.

Pro ſimili ſignificatione, abſque fideiuſſione, & obligatione, bon. decem.

Pro monitorio pœnali, citatione, inhibitione, ſequeſtro, arreſto, aut alio quouis inſtrumento, ſiue in Curia, ſiue extra Curiam, ſiue auctoritate ordinaria, ſiue commiſſaria pro Fiſco, nihil.

Pro ſimili monitorio in Curia in vim commiſſionis, ſi adeſt inſtigator ſecretus, vel apertus, bon.

bon. triginta ſeptem cum dimidio.

Pro monitorio, vel ſequeſtro extra Curiam auctoritate ordinaria, ſi adeſt inſtigator vt ſupra, bon. viginti quinque.

Pro monitorio, vel ſequeſtro extra Curiam in vim commiſſionis, ſi adeſt ſimilis inſtigator ſecretus, vel apertus, ſcutum vnum.

Pro inhibitione in Curia vigore commiſſionis ad inſtantiam partis, vel ſi adeſt inſtigator, vt ſupra, bon. triginta ſeptem cum dimidio.

Pro inhibitione ſimili extra curiam, iul. ſex.

Pro citatione etiam cum inhibitione vigore commiſſionis, etiam per edictum extra curiam, ad inſtantiam partis, vel ſi adeſt inſtigator, vt ſupra, ſcutum vnum.

Pro compulſorialibus generalibus, vel ſpecialibus extra curiam vigore commiſſionis, ſcutum vnum.

Pro inſtrumento remiſſoriæ, ſcutum vnum.

Pro quolibet palmo roculi remiſſoriæ factæ, iuxta reformationem Sanctiſſimi ſub rubrica de notariis. §. litteræ remiſſoriales, bon. triginta ſeptem cum dimidio.

Pro litteris miſſiuis pro examinandis teſtibus extra curiam loco remiſſorialium, iul. duo.

Pro litteris declaratoriis ob non paritionem monitorii extra curiam, iul. ſeptem cum dimidio.

Si in cauſa commiſſaria, ſcutum vnum.

Pro brachio ſeculari ſimiliter ob non paritionem monitorii extra curiam in cauſa ordinaria, ſcutum vnum cum dimidio.

Pro brachio ſæculari, vel mandato executiuo loco executorialium extra curiam in cauſa commiſſaria, ſcuta duo cum dimidio.

Pro mandato de capiendo extra curiam auctoritate ordinaria ad inſtantiam partis, vel inſtigatoris ſecreti, vel aperti, bononen. viginti quinque.

Si in cauſa commiſſaria, ſcut. vnum.

Pro edicto tempore vacantiarum, bononenos quinque.

Pro comparatione, relatione, iurium productione, vel aliis quibuſuis actis pro Fiſco, nihil.

Pro qualibet relatione, comparitione, proteſtatione, iurium productione, vel alio actu parte inſtante, vbi non ſit extractus, vel regiſtrum, bon. duo.

Pro actu depoſiti pecuniarum, vel cedulæ, nihil.

Pro conſignatione depoſiti, pro quolibet ſcuto, bon. vnus.

Pro conſignatione pignoris, vel rei depoſitatæ in totum, bon. ſeptem cum dimidio.

Pro examine cuiuslibet teſtis in cauſa capitali, vel in qua veniret imponenda pœna corporis afflictiua cum articulis, & interrogatoriis, vel cum interuentu Iudicis, vel Fiſci in officio, vel domo ipſius Iudicis, iul. quinque.

Si extra domum, & officium, etiam ſi teſtis ſit egregius, vel illuſtris, ſuper eiſdem, ſcutum vnum.

Si abſque interrogatoriis, & interuentu Iudicis, & Fiſci, vel ſuper bona fama, aut ſuper vno, vel duobus articulis tantùm in officio, iul. duo.

Si extra officium, etiam ſi teſtis ſit illuſtris, vt ſupra, iul. quatuor.

Pro examine teſtis in aliis cauſis, non capitalibus, ſuper articulis, & interrogatoriis, vel cum interuentu Iudicis, vel Fiſci in officio, iul. tres.

Si extra officium etiam ſi teſtis ſit egregius, vel illuſtris, iul. quinque.

Si abſque interrogatorijs, & interuentu Iudicis, vel Fiſci, in officio, bon. quindecim.

Si extra officium, bon. vigintiquinque.

Si materiæ in articulis, vel interrogatoriis fuerint exceſſiuæ, in quolibet ex caſibus prædictis augeri poſſit taxa, iuxta exceſſiuitatem arbitrio Iudicis.

Pro examine teſtis in officio ſummariè abſque articulis, & interrogatoriis, iul. vnus.

Si extra officium, bon. quindecim.

Pro oſtenſione depoſitionis teſtium publicatorum abſque copia ſoluatur medietas eius, quod ſolutum fuerit pro examine reſpectiuè.

Pro copia ipſius depoſitionis teſtium pro quolibet folio facto in forma boni extractus, iuxta reformationem Sanctiſſimi, ſub rubr. de regiſtris, bon. ſex.

Pro quolibet folio copiæ indiciorum continente lineas vigintiquatuor, & pro qualibet linea duodecim ſyllabas ad minus, ſi vnus tantùm reus fuerit, bon. quinque.

Si duo, vel plures Rei fuerint, etiam pro Collegio, Vniuerſitate, vel Capitulo, eandem copiam inſimul omnibus dare teneantur, & pro quolibet folio ſimili, bon. ſeptem cum dimidio ad ſummum.

Pro quolibet folio extractus facti, iuxta prædictam reformationem Sanctiſſimi, etiam ſi fuerint plures Rei, vel adhærentes in eadem cauſa, bon. ſex, dummodo in aliquo ex prædictis Tribunalibus minor taxa non exiſtat, quam omnino ſeruari volumus.

Pro quolibet folio boni regiſtri facti iuxta dictam reformationem in cauſis, in quibus illa fieri licet, ſoluatur idem.

Pro quolibet centenario rubricaturæ proceſſus de partibus, ſcut. vnum cum dimidio.

Pro mandato de relaxandò aliquem in cauſa capitali, vel alia, in qua veniret imponenda pœna corporis afflictiua, vbi præceſſerint inditia, & Reus fuerit examinatus, non tamen fuerit lata, & ſubſcripta ſententia, iul. quinque.

Vbi verò Reus præcedentibus indiciis examinatus fuerit condemnatus, vel etiam tam antequàm poſt compoſuerit, aut ſoluerit pœnam, ſeu ex gratia pœna ei remiſſa fuerit, ſcutum vnum.

Pro mandato de relaxando aliquem in alia cauſa, vbi præcedunt inditia, & Reus componat, vel pœnam ſoluat, aut condemnatus ex gratia liberetur, iul. tres.

In aliis verò quibuſuis caſibus pro ſimili mandato de excarcerando, iul. duo.

Pro præcepto iniuncto illi, qui excarceratur, nihil.

Pro rogitu cuiuſlibet fideiuſſionis in officio, vel carcere, iul. vnus.

Si extra officium, & carcerem, iul. duo.

Pro mandato de capiendo aliquem pro indi-

cijs.

ciis, vel pro Curiæ informatione, nihil.

Pro mandato de capiendo pro cautione de non offendendo bon. quinque,

Pro non grauetur, bon. quinque.

Pro mandato de euacuando ſeruatis ſeruandis, iul. duo,

Pro inuentario in cauſa capitali, ſcutum vnum.

Pro ſimili inuentario facto de mandato Iudicis in quauis alia cauſa criminali, iul. quinque, & plus, vel minus, arbitrio Iudicis.

Et pro ſimili inuentario in cauſa ciuili, ſi fieri contingat, iul. duo.

Pro æſtimatione, ſubhaſtatione, & venditione bonorum mobilium, vel ſe mouentium Fiſco incorporatorum vſque ad valorem ſcut decem, bon. quindecim.

A ſcut. decem vſque ad viginti, iul. tres.

A ſcutis viginti vſque ad quinquaginta. bon. ſexagintaquinque.

A ſcutis quinquaginta vſque ad centum, ſcut. vnum.

A ſcutis centum vſque ad quingenta, ſcuta duo.

A ſcutis quingentis vſque ad quamcumque ſummam, ſcuta tria, & non plus.

Pro adeptione poſſeſſionis bonorum ſtabilium Fiſco incorporatorum intra mœnia, ſcutum vnum.

Si extra, ſoluatur iuxta importantiam cauſę, & diſtantiam loci arbitrio Iudicis.

Pro ſubhaſtatione, venditione, & deliberatione ſimilium bonorum ſtabilium vſque ad valorem ſcut. centum, ſcut. vnum.

Ab inde ſupra capiatur arbitrio eiuſdem Iudicis.

Pro nota ſententiæ diffinitiuæ, declaratoriæ, vel interlocutoriæ in quauis inſtantia pro Fiſco, nihil.

Pro nota ſententiæ abſolutoriæ diffinitiuæ in cauſa capitali in prima inſtantia, ſcut. quatuor,

Si in ſecunda inſtantia, ſcuta tria.

Si in tertia inſtantia, ſcut. duo.

Pro ſimili nota ſententiæ in alia cauſa, in qua veniret imponenda pœna corporis afflictiua in prima inſtantia, ſcut. tria.

Si in ſecunda, ſcut. duo.

Si in tertia, ſcut. vnum.

Pro ſimili nota ſentētiæ abſolutoriæ diffinitiuæ in cauſa non capitali, & in qua non veniret imponenda pœna corporis afflictiua in prima inſtantia, ſcut. duo.

Si in ſecunda ſcut vnum cum dimidio.

Si in tertia inſtantia, ſcut. vnum.

Pro ſimili nota ſententiæ declaratoriæ in quauis cauſa, & inſtantia, ſcut. vnum.

Pro nota ſententiæ diffinitiuæ in cauſa diſcuſſionis, recipiatur iuxta importantiam cauſæ arbitrio Iudicis.

Pro nota decreti habentis vim ſententiæ diffinitiuæ in quolibet ex caſibus prædictis, permiſſis tamen, & iuxta reformationem Sanctiſſimi ſub rubr. de Notariis, §. conſtitutionem, capiatur pro medietate iuxta taxam prędictarum ſententiarum reſpectiuè, & pariter ſi fuerint plures arbitrio Iudicis.

Et in quolibet ex caſibus prædictis, ſi fuerint plures pro nota ſententiæ ſoluatur arbitrio Iudicis.

pro quolibet folio copię artículorum, vel iurium productorum factæ inſtar boni originalis, bon. ſex.

Pro reſtitutione iurium, etiam ſi fuerint plura, & diuerſo tempore producta, bon. vigintiquinque.

Pro reſtitutione rerum furtiuarum Domino, etiam ſi fuerit neceſſarium mandatum, nihil.

Pro quolibet ſaluoconducto pro homicidio ad quoduis tempus, ſi forte dari contingat de mandato S. D. N. ſcut vnum.

Si pro alio minori delicto, iul. quinque.

Pro decreto ad exequendum mandatum ſam decretum reuocationis inhibitionis, vel ſequeſtri, de conſignando bona depoſitata, vel ſimilis naturæ, vna cum fide, vel mandato deſuper opportuno, bon. ſeptem cum dimidio.

Pro caſſatione cuiuslibet ſimplicis fideiuſſionis, obligationis, vel querelæ, in caſibus permiſſis, iul. vnus.

Pro caſſatione ſimilis fideiuſſionis. vel querelæ, vbi ſecutus fuerit proceſſus, vel examen inquiſiti, non tamen condemnatio in caſibus permiſſis, iul. duo.

Pro caſſatione ſimilis fideiuſſionis, vel obligationis in cauſa graui, & pro perſona illuſtri attendatur importantia ipſius cauſæ, & perſonæ inquiſitæ, & ſtetur arbitrio Iudicis, niſi partes fuerint inter ſe concordes.

Pro caſſatione proceſſus in cauſa capitali ſcutum vnum, & ſi fuerint plures arbitrio Iudicis.

Si in cauſa minori, in qua tamen veniret imponenda pœna corporis afflictiua bon. ſeptuagintaquinque, & ſi fuerint plures, arbitrio Iudicis.

Pro caſſatione proceſſus in alia cauſa non capitali, & in qua non veniret imponenda pœna corporis afflictiua, iul. quinque, & ſi fuerint plures arbitrio iudicis.

Pro caſſatione proceſſus in cauſa graui, & pro perſona illuſtri attendatur importantia cauſæ, & perſonæ, & ſtetur arbitrio Iudicis, vt ſupra.

Pro inſtrumento ſententiæ in cauſa capitali, ſcut. duo.

Pro ſimili inſtrumento in cauſa, in qua tamen veniret imponenda pœna corporis afflictiua, ſcut. vnum cum dimidio.

Pro ſimili inſtrumento in cauſa minori, ſcutum vnum.

Pro inſtrumento ſententiæ declaratoriæ, abſolutionis, vel decreti habentis vim ſimilis ſententiæ, iul. quinque.

Pro ſuſceptione cenſurarum, vel termini in iudicio, bon. quinque.

Pro fide cuiuslibet actus iudicialis, iul. vnus.

Pro fide decreti viſitæ, in die viſitæ, nihil, extra diem viſitæ, bon. quinque.

Pro rogitu procurę in officio, bon. quinque.

Si extra officium, iul. vnus.

Pro expenſis contumacialibus in cauſa capitali ordinaria, in qua præcedentibus indiciis Reus fuerit monitus, & in contumaciam condemnatus, ſcut. vnum cum dimidio, & nihil vlterius à Fiſco, vel alio recipiatur.

Si in cauſa non capitali, in qua tamen modo

prę-

Digitized by Google

præmiſſo Reus ſit in pœnam corporis afflictiuam condemnatus, ſcutum vnum, & nihil vltra, vt ſup.

Si in alia minori cauſa, in qua eodem modo Reus ſit tantùm in pœnam pecuniariam condemnatus, iulii quinque, & nihil vltra, vt ſupra.

Pro ſimilibus expenſis contumacialibus in cauſa commiſſaria in primo capite, vt ſupra, ſcut. duo, cum dimidio, & nihil vltra, vt ſupra.

Si in ſecundo ſcut. duo & nihil vltra, vt ſupra.

Si in tertio capite ſcut: vnum cum dimidio, & nihil vltra, vt ſupra.

Si vero huiuſmodi expenſæ fuerint in cauſa graui, vel pro perſona illuſtri exigatur iuxta importantiam cauſæ, & qualitatem perſonæ arbitrio Iudicis.

Pro quibuſuis aliis inſtrumentis, expedionibus, & ſcripturis, quarum merces in præſenti taxa non exprimitur, & etiam in præinſertis, in quibus videlicet controuerſia inter Notarium, & partem oriri contigerit, ſtetur arbitrio Iudicis, niſi aliter per reformationem Sanctiſſimi fuerit prouiſum; & Iudex per ſe cognoſcat, & ad notarios non remittat.

In omnibus caſibus prædictis, & aliis quomodolibet contingentibus pro paupere nihil penitus recipiatur, & de paupertate ſtetur relationi Domini Aduocati, vel Procuratori pauperum, & vbi opus fuerit loco copiæ inditiorum, vel iurium, oſtendantur originalia ipſi Domino Aduocato, vel Procuratori dictorum pauperum, gratis.

Eadem taxa preinſerta ſeruetur in quibuſuis officijs criminalibus prædictis, etiam in cauſis mixtis, vel etiam ciuilibus, criminalibus à dependentibus, aut in quibus de intereſſe Fiſci agitur.

In alijs verò mere ciuilibus in eiſdem officijs pertractandis, etiam in caſibus prædictis, ſeruetur taxa Notarijs ciuilibus impoſita.

Taxa Notariorum Curiæ Capitolij.

De Inſtrumentis publicis.

PRo publicis inſtrumentis quorumcunque contractuum inter viuos, & quorumcunque teſtamentorum, & aliarum vltimarum voluntatum vſque ad quantitatem, ſeu valorem ſcutorum vigintiquinque, recipiat notarius iul. tres.

A vigintiquinque vſque ad quinquaginta, iul. ſeptem cum dimidio.

A quinquaginta vſque ad centum, iul. decem.

A centum vſque ad ducentos, iul. decem.

A ducentis vſque ad mille, iul. quinque pro quolibet centenario.

A mille vſque ad quamcunque ſummam, bon. vigintiquinque pro quolibet centenario, dummodo non excedat ſummam ſcutorum vigintiquinque in totum.

Pro duplicato inſtrumenti publicati recipiat Notarius à parte, ſi illa fuerit, quæ habuit præfatum inſtrumentum, vel illius hæres vltra mercedem ſcripturæ, quantitatem, partem eius, quod valeret prædictum inſtrumentum, dummodo non excedat ſummam ſcutorum decem in totum.

Pro particula teſtamenti, ſeu legati cum hæredis inſtitutione habeat notarius à legatario, iuxta importantiam particulæ ſui legati, tantum, vt ſupra in primo capite.

Sed ſcriptus hæres ea particula quoad inſtitutionem quoquomodo vtatur, poſſit cogi per notarium ad ſolutionem mercedis totius teſtamenti, dato tamen eidem inſtrumento publico totius teſtamenti.

Si vero Notarius ab hærede de inſtitutione, aut toto inſtrumento teſtamenti fuerit ſatisfactus legatarius quartam partem prædictæ ſummæ taxatę pro particula ſoluere teneatur.

Pro inſtrumentis diuiſionum recipiat Notarius tertiam partem eius, quod acciperet ſi bona illa alienarentur.

Pro duplicatis illorum quintam partem, vt ſupra, Notarius recipiat, habendo rationem in prædictis ad exceſſiuitatem ſcripturę, ſuper qua ſi eſſet controuerſia inter notarium, & partem, ſtetur declarationi D. Senatoris.

Pro inſtrumentis emphiteoticis, vel liuellariis perpetuis, aut cenſuariis, in quibus non eſſet appoſita æſtimatio rei, habeat notarius pro quantitate cenſus, vel canonis, æſtimando ad rationem ſcutorum quinque pro quolibet centenario, prout in primo capite; vbi vero appoſita eſt æſtimatio rei, itidem, vt in primo capite.

Pro duplicatis huiuſmodi inſtrumentorum recipiat Notarius, vt in capite de inſtrumentis duplicatis ſuperius fuit expreſſum.

Pro inſtrumentis quietationum ſi ipſe Notarius de obligatione rogatus non ſit, & eſt appoſita certa quantitas, habeat tertiam partem eius, quod ſolueretur pro principali obligatione; vbi vero non eſt appoſita certa quantitas, ſi res æſtimari poteſt, habeat Notarius, prout ſupra declaratum eſt, ſi vero æſtimari non poteſt, ſtetur arbitrio D. Senatoris pro perſonarum, & rerum qualitate, qui in taxatione non excedat ſummam ſcutorum decē; ſi vero fuerit idem Notarius, qui fuit de primæua obligatione rogatus, pro quacunque ſumma, ſiue fuerit expreſſa, ſiue non, recipiat notarius non vltra iul. quatuor.

Pro inſtrumentis publicis inueſtiturę, ſeu adeptionis poſſeſſionis, ſiue immiſſionis in illam, recipiat Notarius bon. triginta ſeptem cū dimidio.

Pro rogitu inueſtiturę in Vrbe, habeat notarius, iul. tres, extra mœnia Vrbis, & infra duo milliaria, iulios quinque, & habeat equum ad equitandum.

Si vero vltra dicta duo millia, habeat iulios ſeptem cum dimidio quolibet die, vltra expenſas victus, & vecturas.

Pro inſtrumentis quorumcunque conſenſuum, ratificationum, acceſſionum, & ſimilium, ſeparatis à primo inſtrumento cuiuſcunque ſint ſummæ, & qualitatis, bon. triginta ſeptem cum dimidio.

Pro inſtrumento caſſationis obligationis recipiat notarius, prout in quietationibus eſt diſpoſitum, & pro quietatione, & caſſatione vno contextu facta, ſufficiat vnica ſolutio.

Pro inſtrumentis locationis à decem annis citra non excedendis annuam penſionem, ſeu affectum ſcutorum centum, bon. triginta ſeptem cum dimidio.

A ceu-

A centum vſque ad quamcunque ſummam, iul. ſeptem cum dimidio.

Et ſi ſupra decennium, dummodo non fuerit contractus emphiteoticus, vel ex aliis ſupradictis expreſſis, recipiat notarius tertiam partem mercedis expreſſæ in primo capite.

Pro inſtrumento tutelæ, vel curæ, cum inuentario tutelari, iul. ſeptem cum dimidio.

Pro inſtrumento actoriæ, iul. tres.

Pro inſtrumento additionis hæreditatis cum inuentario ſolemni, ac bannimento, & edicto, habeat principalis notarius ſcutum vnum.

Reliqui notarii ſe ſubſcribentes pro quolibet bon. decem.

Et ita ſeruetur in his duobus poſtremis caſibus, niſi eſſent hæreditates multum opulentæ, quo caſu de inſtrumento tutelari cum inuentario, & de inſtrumento additionis hæreditatis plus recipiat notarius arbitrio D. Senatoris.

Pro rogitu inſtrumenti additionis hereditatis cum edicto, & bannimento, ac illorum reportatione, iul. quatuor.

Reliqui notarii ſe ſubſcribentes, bon. quinque pro quolibet.

Pro inſtrumentis mandatorum ad lites, bon. quindecim: ad quæcunque negotia, ſeu ad exigendum, & quietandum, cum quacunque clauſula iul. tres.

Pro inſtrumentis fideiuſſionis, ſiue ratificationis, ſiue recognitionis bonæ fidei, ſubharrationis, & aliis ſimilibus ſeparatis à primo inſtrumento, recipiat Notarius bon. triginta ſeptem cum dimidio.

Et illud idem ſoluatur pro inſtrumento pacis.

Pro inſtrumento inſinuationis donationis, ſi ſine inſertione donationis fuerit, bon. triginta ſeptem cum dimidio, ſi vero cum inſertione vltra ſcripturam, iul. ſeptem cum dimidio.

Pro rogitu caſſationis, & quietantiæ quarumcunque obligationum recipiat notarius à viginti quinque infra, iul. vnum.

A vigintiquinque vſque ad quinquaginta, iul. duos.

A quinquaginta vſque ad centum, iul. tres.

Inde vſque ad quamcunque ſummam, iul. vnum pro quolibet centenario, dummodo in totum non excedat ſummam iuliorum decem.

Pro rogitibus quorumcunque inſtrumentorũ, ſiue iudicialium, ſiue extraiudicialium, in quibus per huiuſmodi taxam non eſſet diſpoſitum, recipiat notarius, prout à partibus contrahentibus dari placuerit, quarum abſoluto arbitrio ſtari debeat.

Teneantur quoque Notarii, partibus petentibus, inſtrumentorum, de quibus rogati fuerint, copias dare ſimplices, exceptis inſtrumentis teſtamentorum, & codicillorum, quorum copias notarius inuitus tradere non teneatur, & pro dictis ſimplicibus copiis recipiat.

A ſcutis vigintiquinque infra, iul. vnum.

A vigintiquinque vſque ad quinquaginta iul. duos.

A quinquaginta vſque ad centum, iul. tres.

A centum vſque ad quamcumque ſummam, iulium vnum pro quolibet centenario, ita quod pro quauis ſumma non excedat, iul. decem.

Exceptis inſtrumentis locationum, & ſimilium minoris taxæ, pro quorum copiis non vltra iul. duos exigere valeat, habita tamen in omnibus præmiſſis ratione ad exceſſiuitatem ſcripturæ, ſuper qua ſi fuerit inter Notarium, & partem, controuerſia, ſtetur ſemper declarationi Domini Senatoris.

Excipimus tamen ab obligatione huiuſmodi dandi copias Archiuiſtas, qui nullo modo teneantur, nec poſſint copias quorumcunque inſtrumẽtorum notariorum defunctorum ſub pœna decem ſcutorum pro qualibet copia dare.

Pro tranſumptis quorumcunque inſtrumentorum, teſtamentorum, & aliarum vltimarum voluntatum Collegium habeat ſuam integram tertiam partem, etiam ex inſtrumentis defunctorũ, non obſtante quocunque priuilegio, etiam ex quauis cauſa, & occaſione cuius perſonæ conceſſo vni ex notarijs ad huiuſmodi tranſumpta facienda deputatis, ſoluendam iuxta taxationem faciendam per dictos deputatos: reliquæ expenſæ fiant ſumptibus partiũ petentiũ tranſumptari.

Pro Iudiciarijs actibus.

Pro expeditionibus quando ſunt plures perſonæ conſortes, etiam ſi ſint Congregationes, Collegia, Capitula, vel Vniuerſitates, nonniſi pro vno tantum exigatur.

Pro quolibet monitorio de enacuando, & de reſpondendo articulis, bon. tres.

Pro quolibet monitorio cum inhibitione, & clauſula ſi quis, bon. tres.

Pro eorum reportatione, bon. duo.

Pro quolibet ſequeſtro, bon. tres.

Pro verificatione crediti ad effectum obtinẽdi ſequeſtrum, ſiue per teſtes, ſiue per inſtrumentum rogatum per eundem notarium cum ſequeſtro, in totum iul. vnus.

Pro reuocatione cuiuslibet ſequeſtri, bonon. duo.

Pro citatione edicto Senatus, iul. vnum.

Pro qualibet Conſtitutione Procuratoris ad lites ad Tribunal, vel officio Notarii, bononenos duos; extra officium arbitrio partis conſtituentis.

Si vero fuerit conſtitutio cum poteſtate exigendi, quietandi, paciſcendi, & ſimilium in officio, bon. decem, extra officium arbitrio partis, vltra dictos decem.

Pro qualibet relatione, contradictione, replicatione, proteſtatione, comparitione, verbali petitione, bon. vnus.

Pro fide moderationis inhibitionis ad effectũ ſuſpenſiuum, quando remanet cognitio quo ad effectum deuolutiuum, bon quinque.

Pro productione præparatoriorum, bonon. vnus.

Pro reſponſione ſuper præparatoriis bon. tres ſoluendi per partem producentem, & pro viatico, ſi in Vrbe contingat, per partem reſpondentem bon quinque.

Pro productione libelli, ſiue petitionis in ſcriptis vna cum actu productionis, bon. duo.

Pro conteſtatione litis, & iuramento calumniæ in qualibet parte lite conteſtante, vel iurante cum Iudicis interlocutoria cum decreto diſtinationis

by Google

tionis notarii ad recipiendum iuramentum calumniæ a qualibet parte, ſiue in officio, ſiue ad Tribunal iuris, bon. duo.

Pro productione articulorum cum actu relationis, bononen. duo.

Pro ſpecificatione materiarum ad Tribunal iuris, ſiue in officio notarij, bon. duo.

Pro inductione cuiuslibet teſtis, & iuramento, quatren. duo.

Pro reſponſione articulorum ad Tribunal, vel in domo notarij, quatren. duo pro quolibet articulo ſoluendi per partem producentem; ſi extra domum, bon. quinque pro viatico per partem reſpondentem.

Pro decreto de habendis articulis pro confeſſatis, bon. duo.

Pro inſtrumento intimationis litis, bon. triginta ſeptem cum dimidio.

Pro relatione ad dicendum contra facultates, bon. duo.

Pro inhibitione emanata vigore facultatum, bon. ſeptem cum dimidio, cum inſertione Motus propri bon triginta.

Pro inhibitione vigore commiſſionis ſine illius inſertione, bon. ſeptem cum dimidio, & cum inſertione commiſſionis, bon. triginta.

Pro litteris remiſſorialibus, ſiue compulſorialibus cum inſertione articulorum, & interrogatoriorum, bon triginta ſeptem cum dimidio.

Pro productione quorumcunque inſtrumentorum, iurium, texerarum, aut ſimilium cum actu relationis, pro quolibet, bon. duo, dummodo non excedant iulium vnum.

Pro recognitione dictorum iurium, ſeu texerarum bon. duo pro quolibet teſte, & pro omnibus juribus, & texeris, & ſi cum interrogatorijs partis, bon quinque.

Pro reſtitutione iurium quorumcunque vnica citatione, & productione, habeat notarius iulium vnum in totum, & ſi ipſe notarius copiam fecerit, habeat mercedem pro ipſius copia vltra iul. vnum pro reſtitutione.

Pro rogitu compromiſſi ex forma ſtatutorum facti, iul vnum à qualibet parte.

Pro inuentario cum iudicis decreto faciendo, iul. tres.

Pro præſentatione cuiuslibet commiſſionis, bon. duos.

Pro prorogatione inſtantiæ, ſiue fatalium, ſeu noua termini præfixione vigore commiſſionis, bon. ſeptem cum dimidio.

Pro reperitione generali actorum, extractus, ſiue extractuum, quanti fuerint, in totum bon ſeptem cum dimidio.

Pro productione librorum, reſtitutione, & partitarum auſcultatione à quinque ſcutis infra, bon. quinque.

A quinque vſque ad decem, bon. decem,

A decem vſque ad viginti, bon. quindecim.

A viginti vſque ad quamcunque ſummam, bon. viginti.

Pro examine reſtium, & alijs.

Pro examine cuiuslibet teſtis vſque ad numerum quinque, vel ſex articulorum, excluſo articulo repetitiuo in domo notarii, iulium vnum.

Et vltra ſupradictorum articulorum numerum, bon. quindecim.

Si cum interrogatoriis partis, quæ numerum decem, & octo non excedant, in primo caſu, iul. duos.

In ſecundo caſu, iulios, tres.

Si interrogatoria excedant numerum præfatũ, parsque dederit interrogatoria exceſſiua, ſoluat exceſſiuitatem. Si vero fuerit controuerſia inter notarium, & partem, pars ſoluat notario mercedem arbitrio Iudicis.

Et in quolibet caſuum prædictorum ſi alius notarius examini adiungatur, tantundem ſoluatur adiuncto à parte illum adhibente; ſed ſi cauſa eſſet valde grauis, & perplexa, vel articuli, ſuper quibus teſtes examinantur eſſet vltra numerum prædictum, ſoluatur pro modo laboris, ſed ſi ſuper mercede eſſet controuerſia, ſoluatur notario à parte, quod fuit declaratum per Iudicem.

Si extra domum, vel officium notarii intra tamen mœnia Vrbis, vltra ſummam ſuperius taxatam habeat pro viatico, ſiue vnus, ſiue plures teſtes examinentur, iul. vnum.

Si extra mœnia per duo milliaria, habeat pro viatico iulios duos, & equum ad equitandum: Si vero vltra dicta duo millia, habeat pro viatico (quando eſſet diſcordia inter Notarium, & partem) quod fuerit taxatum per Iudicem, ac expenſas victus, & vecturas pro quolibet die.

Pro publicatione teſtium, & proceſſus petita, & obtenta, termino dato ad dicendum contra, ſeu excipiendum, bon. duos.

Pro extractibus, & quibuſcunque copiis factis in forma extractus, bon. tres pro qualibet pagina, quæ debeat in ſe, & in qualibet facie habere lineas viginti, & qualibet linea litteras triginta duas, iuxta formam ſtatuti ſub. cap. 26. libro 1. ſed ſi extractus ab aliqua ex partibus peteretur reuideri, ſoluatur id, quod per Iudicem fuerit taxatum.

Pro extractu duplicato, pro medietate ſoluatur.

Pro rogitu voti Aſſertamenti, & extenſione in actis, quando Iudex iuxta illud pronunciet in omnibus articulis in quibus votum Aſſertamenti à Iudice conceditur, exceptis diffinitiuis, & cauſam terminantibus, iulium vnum.

In diffinitiuis autem, & cauſam terminantibus, bon. quindecim.

Pro lectura cuiuslibet ſententiæ diffinitiuæ, ſiue cum voto, ſiue ſine voto Dominorum de Aſſertamento, bon. quindecim.

Pro quolibet partito litis deciſiuo, ſiue in ſcriptis ſiue verbali, bon. duos.

Pro iuramento deſuper faciendo, bon. duos.

Pro ſuſpenſione termini ad ſoluendum, bon. duos

Pro decreto moderationis inhibitionis cum clauſula ſi quis, bon. tres.

Pro moderatione, ſeu decreto de exequendo ratione recurſus ad D D. Conſeruatores, vel alios etiam cum clauſula, niſi, pro quacunque ſumma, bon. tres.

Pro aliis vero moderationibus cum remiſſione cauſæ, bon. quindecim.

Pro buſſula, & extractione Conſultoris, bon. ſeptem cum dimidio.

Pro

Pro traditione voti Assessoris, seu Consultoris, & viatico, in totum iulium vnum.

Pro apertura dicti voti cum sententia, bon. quindecim.

Pro electione peritorum à qualibet parte eligẽdorum, bon. duos.

Pro relatione eorundem peritorum à qualibet parte, & qualibet relatione, bon. duos.

Pro significatione concedenda, vigore instrumenti dotalis rogati per eundem notarium, bon. vigintiduos cum dimidio.

Pro copia cuiuslibet sententiæ bon. decem, præterquam cautarum discussionum prioritatis, & potioritatis, pro quibus soluatur pro modo scripturæ.

Pro non grauetur, siue significatione de non molestando, bon. tres.

Pro interpositione appellationis, cedulæ productione cum Iudicis responsione, tam in interlocutoriis, quam diffinitiuis, bon. duos.

Pro reditu Apostolorum, & responsione facta per Iudicem, bon. duos.

Pro instrumento publico appellationis, cum insertione cedulæ appellationis, vel sine, cum Iudicis responsione, bon. quindecim.

Pro instrumento publico, vel fide responsionis Apostolorum separato in alio folio ab appellatione primo loco interposita, bon. decem, & si insertum fuerit cum primo instrumento, nihil soluatur.

Pro reportatione dicti instrumenti, cum citatione, vel sine, bon. duos.

Pro fide mandati ad lites, bon. quinque, ad alia quæcunque negotia, iulium vnum.

Pro fide remissionis causæ, vel reuocationis sequestri, moderationis inhibitionis, cum clausula, si quis, & aliorum similium, bon. septem cum dimidio.

pro fie tutelæ, vel curæ, vel actoriæ, vel aditionis hæreditatis substantialiter, vt fieri solet, consensus, fideiussionis, obligationis apud acta, immissionis in possessionem, reiectionis instrumenti appellationis, moderationis inhibitionis sine clausula, si quis, pronuntiæ desertionis causæ, & similium, bon. triginta septem cum dimidio: vbi vero taxa instrumentorum publicorum esset minor, soluatur prout in taxa instrumentorum.

Pro repetitionibus,

Pro repetitione instrumenti, de quo sit idem Notarius rogatus, continentis vsque ad summam scutorum vigintiquinque, iulium vnum.

A vigintiquinque vsque ad quinquaginta, iul. duos.

A quinquaginta vsque ad centum, iul. tres.

A centum vsque ad quingentos, iul. quinque.

A quingentis vsque ad quamcunque summam, iul. decem.

Pro repetitione instrumenti locationis ad non longum tempus, vsque ad summam scutorum vigintiquinque annuæ pensionis, siue affictus, iul. vnum.

A vigintiquinq; vsq; ad quinquaginta, iul. duos

A quinquaginta vsque ad centum, iul. tres.

A centum vsque ad quamcunq; summam, iul. quinque.

Pro repetitione instrumentorum in actis rogatorum per Notarium causæ, & alias repetitorum bonon. septem cum dimidio pro omnibus: si vero fuerit in alio iudicio, bononenos septem cum dimidio pro quolibet instrumento respectiue repetito.

Pro rogitu decreti mandati vigore prædictarum repetitionum, à vigintiquinque infra, bon. septem cum dimidio.

A vigintiquinque vsque ad quamcunque summam, iul. vnum.

Pro repetitione sententiæ in actis rogatæ, recipiat Notarius prout in capitulo de locatione ad modicum tempus dictum est.

Si vero certa quantitas expressa non esset pro mercede repetitionis, recipiat bonon. septem cum dimidio.

De deposito, & illius consignatione.

Pro deposito in pecunia numerata, seu cedula, vel in re mobili præciola, seu alias in manibus Notarij faciendo, pro quacunque summa recipiat Notarius bonon. duos pro quolibet deposito.

Pro consignatione, seu restitutione cuiusuis depositi in pecunia numerata, vel re mobili, vsque ad summam scutorum decem, habeat Notarius bon. duos pro quolibet scuto.

Ab inde supra vsque ad quamcunque summam habeat Notarius bon. vnum pro quolibet scuto, dummodo in totum non excedat summam scutorum.

Et idem seruetur per Mandatarios in subhastatione pignorum, & illorum deliberatione.

Si vero depositum factum fuerit in cedula vsque ad scuta quinquaginta, bon. quindecim.

Vsque ad scuta centum, bon. vigintiquinque.

Vsque ad quamcunque summam, bon. triginta septem cum dimidio.

Pro deposito in immobilibus penes acta Notarii, vel tertiam personam faciendo, recipiat Notarius vsque ad summam scutorum centum, bon. quinque.

Vsque ad quamcunque summam, iulium vnum.

Et totidem pro restitutione, seu cassatione.

Pro sententijs publicis, siue in extractu registrandis,

Si in ordinariis diffinitiua sit sententia, continens quantitatem, seu rem minoris valoris quinquaginta ducatorum, recipiat notarius bon. triginta septem cum dimidio.

A quinquaginta vsque ad trecentos, ducatum vnum.

A trecentis vsque ad quingentos, iulios quindecim.

Inde vsque ad quamcunque summam, seu æstimationem, scuta duo.

Si vero certam non contineat quantitatem,

vel de facili eius valor æſtimari non poſſit, habeat Notarius ducatum vnum, aut plus, vel minus arbitrio Iudicis pro rerum qualitate, & perſonarum, dummodo prædictam ſummam duorum ſcutorum non excedat.

Pro ſententiis vero ſuper executione inſtrumentorum, ſententiarum, teſtamentorum, & priuatarum ſcripturarum, ſi certam contineant quantitatem, vel rei valor de facili liquidari poſſit, vſque ad ſummam vigintiquinque ducatorum, recipiat Notarius bon. vigintiduos cum dimidio.

Vſque ad quinquaginta, bononenos trigintaſeptem cum dimidio.

Inde vſque ad centum, iulios ſex.

A centum vſque ad ducentos, ducatum vnum.

Inde vſque ad quamcunque ſummam, vel æſtimationem, ducatos duos de carolenis.

Pro ſententia ſuper euacuatione, ſeu extractatione, iulios tres.

Pro ſententiam ſuper interdictis quibuſcunque, iulios ſepeem cum dimidio.

Pro ſententia lata in cauſa conuentionis, & reconuentionis introductæ ante litem conteſtatam, Notarius habeat mercedem, vt ſupra dictum eſt pro vnica ſententia tantum, non autem pro duabus; ſecus quando reconuentio facta fuerit poſt litem conteſtatam, quia tunc ſatisfiat pro duabus ſententiis, iuxta præcedentem taxam.

Pro interlocutoriis, ſi publicentur cum ſigno, bon. quindecim.

Pro quolibet actu iudiciario, de quo inſtrumentum actorum confecerint, bon. tres, in quo debeant acta integra, & non mutilata ſcribere, alioquin mercedem petere non poſſint, & accepta reſtituere teneantur.

In cauſis vero diſcuſſionum accipiat à quolibet graduato pro ſumma graduata mercedem, vt ſupra in cauſis executionis eſt taxatum.

Pro mandatis.

Pro quolibet mandato in contumaciam, etiam de euacuando, pro quacunque ſumma, bon. tres.

Pro mandato de conſignandis pignoribus, bon. tres.

Pro mandato de parendo ſententiæ, iul. tres.

Pro reportatione dicti mandati, bon. duos.

Si cum repetitione actorum ſententiæ, ſiue ſententiarum, & retinendi, bon. ſeptem cum dimidio.

Pro mandatis executionis in ſummariis, vel executiuis, & vigore obligationis in forma Camere, vſque ad ſummam ducatorum decem iulium vnum.

A decem vſque ad vigintiquinque, iulios duos.

A vigintiquinque, vſque ad quinquaginta, bon. trigintaſeptem cum dimidio.

A quinquaginta, vſque ad centum, iulios ſex.

A centum, vſque ad quingento, iulios decem.

A quingentis, vſque ad quamcunque ſummam, iulios quindecim.

Pro mandato duplicato, vſque ad ſummam ſcutorum decem, bon. quinque.

Vſque ad quinquaginta, iul. vnum.

Ab inde vſque ad quamcunque ſummam, bon. viginti.

In ordinarijs.

Pro mandato ſeruatis ſeruandis à vigintiquinque vſque ad quinquaginta ducatos, iulios tres.

A quinquaginta, vſque ad centum, iulios ſex.

A centum, vſque ad trecentos, ſcutum vnum.

A trecentis, vſque ad quingentos, iulios quindecim.

A quingentis, vſque ad quamcunque ſummam, ſcuta duo.

Pro mandatis duplicatis, ſeruetur forma ſuperius tradita.

Pro mandato vigore termini, quando aliquid non fuerit verificatum, bon. tres.

Quando vero fuerit aliquid virificatum, ſoluat vt ſupra fuit diſpoſitum in mandatis ſeruatis ſeruandis.

Pro mandato de euacuando ſeruatis ſeruandis, iulios tres.

Pro mandato ſuſcipionis fugæ cum examine, ſine iurium peoductione, bon. quindecim.

Pro mandato de reſtituendis dignoribus captis vigore mandati in contumaciam, bon tres.

Si vero alterius mandati, bon. quinque.

Pro mandato de excarcerando, ſeu relaxando carcerato, pro quacunque ſumma bon. quindecim.

Pro mandato gratioſo in conſignatione cedulę depoſiti, ſeu pecuniarum alibi, quam in manibus Notarii depoſitarum, vſque ad ſummam ſcutorum vigintiquinque, iulium vnum.

A vigintiquinque, vſque ad quamcunque ſummam, iul. tres.

Pro arreſto in carceribus, iulium vnum.

Pro appoſitione manus in mandatis alterius Iudicis, à decem infra, bon quinque.

Ab inde vſque ad quamcunque ſummam, bon. quindecim.

Pro appoſitione manus in mandato de auferendo pallium, de aperiendo portam per vim, vel de capiendo, quando non potett exequi in bonis, vel de exequendo non obſtante ſignificatione, & ſimilibus, bon. tres.

Pro mandato de immittendo in poſſeſſionem, & de aſſociando iul. tres.

Sed ſi eſſet relaxatum ſeruatis ſeruandis, in ordinariis cauſis habeat Notarius prout in ordinariis cauſis pro mandato executiuo eſt diſpoſitum: Et in dubio, quando eſſet diſcordia inter partem, & Notarium, ſtetur declarationi Iudicis.

Pro mandato de manutenendo, iulium vnum.

Pro bannimento pro ſubhaſtatione bonorum immobilium, bon. quindecim.

Pro reportatione illius, bon. duos.

Pro decreto deliberationis bonorum ſtabilium plus offerenti, bon. quindecim.

Pro decreto adiudicationis bonorum, bon. duos.

Pro decreto dationis in ſolutum, bon. quindecim.

Pro

Digitized by Google

Pro examine liſtæ expenſarum, bon. ſeptem cum dimidio.

In caſibus autem, in quibus ſcriptura videretur exceſſiua, cuius exceſſiuitatis ratio ſemper habeatur, orta controuerſia, recipiat Notarius quantum per Iudicem, vel Senatorem reſpectiuè oretenus taxatum fuerit; cui declarationi ſemper ſtare debeat Notarius, & partes in caſibus hic non expreſſis.

In quibus non reperitur prouiſum per huiuſmodi taxam, procedatur prout in ſimilibus, & aliàs arbitrio Senatoris, vel Iudicum vt ſupra, qui non excedant ſummas taxatas.

Et quod præſens taxa indiſtinctè ſeruetur à Protonotario, Notariis Conſeruatorum Capitanei appellationum, Magiſtrorum Viarum, Iuſtitiariorum, quorumcunque, Conſulatuum, (pro medietate tamen qui gratis officium, & non titulo oneroſo habent, iuxta reformationem Sanctiſſimi) & aliis quibuſcunque Notariis Capitolinum forum verſantibus in omnibus caſibus, in quibus particulariter quoad eos reſpectiuè per ſtatuta, vel reformationes prouiſum non fuerit; Et ita Senator, & alii Iudices teneantur facere ab omnibus ſeruari ſub pœnis infraſcriptis, ſub quorum iuriſdictione, & correctione ſint omnes Notarii præſati, Archiuiſtæ, & alias quomodocunque, & qualitercunque in foro Capitolino, & illius curiis verſantes etiam ſi præfati Notarij ſint Officiales.

Quòd quilibet Notarius, qui aliquid receperit vltra ſummam præſentis taxæ, vel aliàs contrauenerit ſupradictis, pro qualibet vice puniatur in ſcutis decem, quæ actio ſit populatis, & applicetur pro medietate Fiſco Capitolino, & pro alia Collegio abſque ſpe alicuius gratiæ, ſiue remiſſionis, & vltra dictam pœnam, pro ſecunda vice ſuſpendatur Notarius ab officio arbitrio Senatoris, vel Iudicis cauſæ, & pro tertia vice puniatur arbitrio eorundem.

Notarius, qui quolibet anno non confecerit ſuum protocollum inſtrumentorum, & manualetorum, iuxta formam Statutis Vrbis, & infra duos menſes poſt feſtum Natiuitatis Domini illa non exhibuerit perfecta Decano, & Menſario, vltra pœnam ſtatutariam non poſſit ab aliquo exigere, niſi tertiam partem mercedis ſuperius taxatæ, etiam quoad acta iudiciaria, ſententias mãdata, & quæcunque alia, & quatenus exegerit, reſiduum reſtituat, & incidat in pœnam ſuperius impoſitam plus debito recipienti: Et Decanus, & Menſarius teneantur præmiſſa ſeruari facere.

Taxa Notarij Magiſtrorum Viarum.

PRo litteris patentibus licentiæ occidendi hædos, coquendi caſtaneas in locis publicis, aperiendi maccellum porcorum, immittendi tabulata, & ſimilium rerum, non recipiat Notarius vltra iulium vnum.

Pro litteris patentibus loci perpetui in platea Agonis in pergameno cum capſula, ſigillo, & cera, in totum iul. quinque.

Pro litteris patentibus facultatis ſternendi lateribus, vel ſilicibus vias publicas, ſiue alterius operis conſtruendi, iul. vnum.

Pro litteris patentibus perpetui macelli, ſemel tantum iul. quinque.

Pro licentia fodiendi puteolanam, & lapides, iul. tres.

Pro litteris patentibus conceſſionis aquæ, iul. quinque.

Pro litteris patentibus licentiæ vehiculorum, ſiue Cocchiorum, iul. tres.

Pro renuncia vehiculorum, ſeu Cocchiorum, iul. vnum.

Pro litteris conceſſionis fili, & terreni publici ſimul, iul. quinque.

Pro litteris conceſſionis fili tantum, iul. duos.

Pro mandato reſtituendis pignoribus ad Curiæ, ſiue officii inſtantiam captis, caſſationis querelæ, contrauentionis bannimentorum, ſeu incurſus pœnarum, bon. quinque.

Pro productione menſurę ſelicatæ, vel lateritii, bon. duos.

Pro relatione peritorum, bon. duos.

Pro aperitione relationis, & decreto, pro qualibet parte bon. quindecim.

Pro mandato de reſtituendis pignoribus virtute mandati executiui captis, bon. tres.

Pro mandato de reſtituendo equos, ſiue bubalos, aut alia animalia, bon. quinque.

Pro mandato de capiendo, nihil.

Pro mandato de excarcerando pro vno, vel pluribus eiuſdem facti conſortibus, bon. viginti quinque.

Pro mandato de aſſiſtendo, vna cum ipſa aſſiſtentia Notarij, & rogitu, bon. quinquaginta quinque.

Pro mandato de aſſiſtendo, vna cum ipſa aſſiſtentia Notarii, & rogitu, bon. quinquaginta quinque.

Pro licentia deuaſtandi vias cum obligatione de reficiendo, iul. duos.

Pro qualibet licentia à Magiſtris data Carrecteriis expurgatoribus latrinarum, bon. duos.

Pro viſione loci differentiæ in Vrbe, bonen. quindecim.

Extra Vrbem, iul. tres.

Pro quibuſuis edictis, ſiue bannimentis, nihil.

Pro taxa inſtaurationis, ſeu directionis viarum, vel iectitus, ſi vſque ad ſummam ſcutorum quingentorum, ſcutum vnum pro quolibet centenario.

Ab indè ſupra, vſque ad ſummam ſcutorum mille, iul. quinque pro quolibet centenario.

A mille ſupra vſque ad quamcunque ſummam, ſcutum vnum pro quolibet milliari.

Et prædicta intelligantur pro quocunque ſuo labore, tàm in confectione taxæ, quàm illius exactione, & executione, ita quod nihil aliud exigere poſſit, nec etiam pro confectione, & regiſtratione mandatorum ſolutionis faciendæ pro mandatis Depoſitario directis de ſoluendis pecuniis iectitus, ſiue emendationis damnorum, & ſimilium, nec alio quouis prætextu.

Et ſi contingat taxam augeri, aut nouam fieri pro eodem opere, augmentum, ſeu noua taxa iungatur, & computetur cum prima taxa ad prędictam Notarij mercedem æſtimandam.

Et dictam mercedem Notarius exigere non valeat, niſi exacta prius integrè taxa, & interim donec taxa integrè exacta fuerit; poſſit Notarius recipere tantùm mercedem pro medietate taxæ exactæ.

Eadem merces ſoluatur Submagiſtris Viarum pro ſuis laboribus in confectione taxarum, & ſi labor fuerit valdè exceſſiuus, remittatur arbitrio Domini Præſidis, dummodo huiuſmodi arbitrij medietatem ſupradictæ taxæ non excedat.

Pro litteris patentibus exactorum. & fideiuſſione per actores præſtanda de fideliter exercendo, & ratione reddenda, non exigat Notarius vltra iulios tres, & pro fideiuſſione, iul. vnum.

Neque Notarius, neque eius ſubſtituti pecunias taxæ, nec etiam à ſponte offerentibus, recipiant, ſed omnes taxæ debitores remittant ad exactores, ſeu ad Depoſitarium.

Nullo modo eſſe poſſint Exactores, neque Notarius, neque eius ſubſtituti, neque mandatarius, neque viarum fabricatores.

Supradicta merces Notarii ſeruetur etiam in taxis pendentibus.

Pro immiſſione, ſeu reſtitutione fiſtilarum Notarius non exigat vltra iulium vnum, & Commiſſarius, ſeu perſona ad id deputata, quæ actui interuenit, non vltra iulios quinque.

Pro rogitu inſtrumenti pro quolibet centenario, vſque ad ſcuta quinquaginta, iul. duos.

Ab inde ſupra iul. vnum pro quolibet centenario ſcutorum, dummodo non excedat in totum ſummam ſcutorum quinque.

In cauſis coram Cardinali Camerario, ſeu Præſide Viarum, tàm coniunctim, quàm diuiſim cum Magiſtris Viarum.

PRo monitorio de vendendo, ſeu de reſcindendo, ſoluatur iul. vnus.

Pro ſimili monitorio extra Vrbem, cum inſertione litterarum, ſeu commiſſionis, bon. ſeptuagintaquinque.

Pro viſione loci differentiæ in Vrbe, iul. tres.

Extra Vrbem vltra vnum milliare, iul. ſex.

Pro nota, & publicatione ſententiæ diffinitiuæ, ſcuta duo.

Pro inſtrumento ſententiæ coram Camerario, & Magiſtris Viarum, pro quacunque ſumma, bon. quadragintaquinque.

Pro mandato de conſignando pecunias parti, bon. quinque.

Pro nota decreti diffinitiui in cauſis ordinariis, etiam coram Præſide, vel cum voto Cardinalis Camerarii, ſeu eius Auditoris, bo. trigintaquinque.

Pro depoſito ſportularum, tam pro ſententiis, quam pro decretis diffinitiuis non recipiat, nec deponi faciat Notarius, neque eius ſubſtituti, niſi ſummam verè Iudicibus debitam.

Pro mandato de immittendo in poſſeſſionem in vim ſententiæ nullo alio mandato executiuo præcedente, ſcutum vnum.

Præcedente vero mandato executiuo, bon. viginticinque.

Pro repetitione ſententiæ inter alias perſonas latæ bon. triginta ſeptem.

Si autem erit lata inter eaſdem perſonas, bon. duos.

Pro declaratione de emendo iuxta formam conſtitutionis fœl. rec. Gregorij Papæ Decimi tertij ſuper iure congrui, iulium vnum.

Pro productione intimationis factæ vicinis, ſeu inquilinis vigore dictæ conſtitutionis, iulium vnum.

Pro iuramento iuxta formam dictæ conſtitutionis præſtando, tam ab emptoribus, quam à venditoribus, iulium vnum pro qualibet parte.

Pro conſignatione, ſiue reſtitutione cedulæ depoſiti in Monte Pietatis, vſque ad ſummam ſcutorum quinquaginta, bon. vnum pro quolibet ſcuto.

A dicta ſumma vſque ad ſcuta quingenta, ſcuta duo.

Ad inde ſupra vſque ad ſcuta mille, ſcuta quatuor.

A mille ſupra vſque ad quamcunque ſummam non vltra ſcuta ſex in totum.

In cauſa vero mercedis pro conſignatione cedulæ, ſeu reſtitutione depoſiti in caſibus præmiſſis in omnibus pro medietate.

Pro reſtitutione cedulæ facienda ipſimet parti deponenti in caſu ſuccumbentiæ, ceſſionis litis aut alio quocunque caſu, in quo depoſitum non habeat effectum, exigantur bon. quadragintaquinque, & non vltra.

Pro depoſito bonorum mobilium cuiuſcunque ſummæ, vel pecuniæ vſque ad ſummam ſcutorum quinque in manibus Notarii, nihil.

Pro reſtitutione depoſiti, vſque ad ſummam ſcutorum quinque, bononen. vnus pro quolibet ſcuto.

Pro reſtitutione vero mobilium penes eum depoſitorum, exigat prout ſupra dictum eſt pro reſtitutione cedulæ depoſiti.

Pro quolibet actu coram Illuſtriſſimo D. Camerario tantum nihil.

Pro examine teſtium coram Illuſtriſſimo Domino Camerario cum articulis, & interrogatorij, bon. triginta quinque pro quolibet teſte.

Super materiis vero in citatione expreſſis, iul. vnus.

Pro mandato de parendo ſententiæ, vel decreto diffinitiuo, iul. tres.

Pro non grauetur coram Illuſtriſſimo Domino Camerario tantum, iul vnus.

Extractus autem faciat Notarius, iuxta formam reformationis Sanctiſſimi Domini Noſtri, ita vt acta in eo deſcribantur, prout iacent in manuali, nec repetantur nomina, dignitates, aut titulo Iudicum, ſeu partium litigantium, aut Procuratorum comparentium, vel ſimilia, & ſingula folia contineant in qualibet eorum pagina ad minus lineas viginti quatuor, & vnaquæque lineas ad minus ſyllabas duodecim, & ſcribantur littera bona, & intelligibili, & nullatenus in charta bi-

ta bibula, & alias iuxta formam dictæ reformationis, alioquin partes ad earum solutionem non teneantur, & seruata forma prædicta habeat Notarius pro singulis fol. bon. septem cum dimidio.

Pro copia simplici bene scripta ad instar boni originalis pro quolibet folio, bon sex.

Pro extractibus, & quibuscunq; aliis scripturis, & actis conficiendis pro officio nihil, nec etiam pro sigillo.

Pro cessione litis, iul. tres.

In reliquis Notarius seruet taxam nouissimam Notarijs Curiæ Capitolinæ præscriptam, quam in eius officio in proparulo appensam simul cum ista perpetuo retinere debeat.

Vltra præmissa non exigat Notarius, nec eius substituti aliquid etiam à sponte dantibus sub pœna priuationis officij, & alijs pœnis, de quibus in generali reformatione Sanctissimi Domini Nostri.

Taxa Notarij Ripæ seruanda, etiam coram Præside in quacunque instantia.

PEr qualsiuoglia petitionè, ò atto, baiocco vno.

Per qualsiuoglia decreto, che non finischi la causa, baiocco vno.

Per essame d'vn testimonio, douenon siano articoli, baiocchi tre.

Per essame d'vn testimonio, doue siano articoli, & interrogatorii, baiocchi sette, e mezo.

Per la produttione di qualsiuoglia instrumento, ò poliza, baiocchi due.

Per qualsiuoglia decreto diffinitivo, douc non interuiene cedula di sentenza, baiocchi tre.

Per rogito di qualsiuoglia sentenza data in scriptis in causa ciuile, baiocchi sette, e mezo.

Per qualsiuoglia sentenza assolutoria in causa criminale data in scriptis, baiocchi sette, e mezo.

Per qualsiuoglia mandato esecutiuo, baiocchi tre.

Per qualsiuoglia mandato penale, baiocchi tre.

Per qualsiuoglia mandato di relasso, tanto ciuile, quanto criminale, baiocchi cinque.

Per vn mãdato di sospetto di fuga, baiocchi sette, e mezo.

Per il termine, che si piglia in giuditio, baiocchi due.

Per il rogito di ciaschedun instrumento, baiocchi sette, e mezo.

Per instrumento publico fin alla forma di venticinque scuti, baiocchi quindici.

Per instrumento publico fin'alla somma di scudi cento, giulii cinque.

Da cento scudi fin'à mille, mezo scudo per cento.

Da mille in sù fin à qualsiuoglia somma, scudi sei, & non più.

Per restitutione di scritture, ò di instrumenti prodotti, ritenuta la copia collationata, con obligo di riportarli, se la copia sarà fatta dal Notaro, habbia per detta restitutione, & obligo, baiocchi quindici, se le sarà data la copia, & lui solo la collationarà, habbia baiocchi cinque.

Doue occorre far atto, ò instanza, ò decreto di più persone nominate insieme, ò sia in causa di discussione, ò di assicuramenti, ò in qualsiuoglia altro modo, ò causa, anco se fosse Vniuersità, Congregatione, Capitolo, ò Collegio; non si paghi se non l'ordinario, che si paga per vn solo.

Che quando si dimanda il conto, basti darlo semplice dal Mercante senz'altra mercede al Notaro, che vn baiocco per l'atto.

Quando si dimandasse essibir li libri, basti solo essibirli al Camerlengo, & con il Notaro collationare il conto, che lascierà, & riportarli, & il Notaro habbia per sua mercede con l'atto baiocchi due.

Per qualsiuoglia inuentario, ancorche si facesse ad instantia di più persone, & della Corte, per qualsiuoglia causa ciuile, ò criminale, baiocchi settantacinque.

Doue occorre far deposito di qualsiuoglia sorte di robbe, in caso di fallimento, discussione, ò morte, si faccia in mano di vn mercante idoneo di Ripa. Mà se saranno denari, si faccia nel Monte della Pietà, & in questi casi il Notaro non habbia più, che baiocchi due per l'atto.

Ne gl'altri casi da cinque scudi in giù si faccia in mano del Notaro, dà detta somma in sù, se in denari, nel Monte della Pieta, se in robbe, ad arbitrio del Camerlengo.

Et per la restitutione de' detti depositi, che si faranno in mano del Notaro, habbia esso Notaro, computato l'atto, & la quietanza, per ogni scudo, baiocchi due.

Per quelli, che non si faranno in man sua, habbia solamente il Notario per l'atto baiocchi due.

Che il Notaro non possa pigliar deposito alcuno senza il decreto del Giudice, eccetto quando fosse relassato il mandato contra il debitore, nel qual caso li possa far'vn non grauetur riceuendo lui, ò depositando la parte, come sopra, la quantità giudicata, & le spese fatte, le quali debba il Notaro pagare intieramente al creditore, senza ritenersi deposito alcuno, mà farsi pagare dal debitore quanto fra loro sarãno d'accordo, quando gli darà il non grauetur.

Se per decreto di Giudice si farà deposito in mano del Notaro, debba esso Notaro farsi pagare, quanto gli viene dal deponente, quando farà il deposito, acciò il depolito intiero si consegni al creditore senz'alcuna diminutione.

Che il Notaro per portar'atti, & informare il Camerlengo, non possa pigliar cosa alcuna: Mà per informare, & portare atti al Presidente, possa pigliare baiocchi sette, e mezo.

Per pigliar'il possesso dentro di Roma, al Notaro si paghi baiocchi trentasette, e mezo.

Fuori di Roma fin' a tre miglia, ad instanza di vno, ò di più persone, che siano insieme in causa contro di vno, giulii sette, e mezo.

Et ſe ſi andaſſe lontano piu di tre miglia, & contro diuerſe perſone, & in diuerſi luoghi, ſi pigli quel più, che parerà al Camarlengo.

Per qualſiuoglia calculo per conto di gettiti, ò altre ſimil coſe, ſe verrà il teſtimoniale fatto, il Notaro non poſſa pigliare più d'vno ſcudo in tutto, computato tutto quello ſi è fatto in tal cauſa, con la ſentenza, la quale anco ſia tenuto dar autentica.

Se eſſaminerà eſſo Notaro li teſtimonii habbia d'hauere di più dello ſcudo la mercede dell'eſſame delli teſtimonij, ſecundo quello, che è detto di ſopra circa l'eſſame de teſtimonii, & queſto s'intenda tanto in approuare, quanto in reprouare.

Che il Notaro, ò'altra perſona, che haurà cura di tenere li traſti, ſiano obligati tenere ſino al numero di cento traſti, & le barche, ò padroni di eſſe, che l'adopreranno, ſiano obligati à pagare li ſoliti quindici baiocchi, & nel partir loro, conſignarli fuora dell'acqua al padrone delli traſti, ouero notificare à qual barcha l'hauranno conſignati, per ſeruirſene ſotto pena di pagarli del ſuo; & mancando il numero delli cento traſti, le barche che non l'adopraranno per mancamento di eſſi, non ſiano tenute à pagare coſa alcuna per tal conto, nè le fragate, che non vſano adoprarli.

Per qualſiuoglia ſubhaſtatione, baiocchi due.

Per qualſiuoglia deliberatione ſi paghi al Notaro ſino à ſcudi cento, baiocchi due per ſcudo.

Da cento ſino à cinquecento, baiocco vno.

Da cinquecento ſin' à mille, mezo baiocco.

Da mille ſopra, non ſi poſſa aſcendere più.

Per la prima poliza, che ſi fà per l'eſpeditione delle barche, baiocchi ſette, e mezo.

Non ſi poſſa commettere coſa alcuna, nè Ciuile, nè Criminale ad Aſſeſſore alcuno, & volendo il Camerlengo il parer del ſauio, lo pigli da ſe ſteſſo, ſenza interuento delle parti.

Il Notaro, che pro tempore ſarà a Ripa, debba per ſe ſteſſo, & non per ſuſtituti ſottoſcriuere mandati, inſtrumenti, fede, & ſimili atti, ſe già non foſſe talmente impedito da infermità, ò altro caſo, che pareſſe al Camerlengo di dar autorità di ſottoſcriuere ad altro idoneo, che nominarà il detto Notaro, & con il quale lui ſi debba accordare.

Da dieci ſcudi d'oro in giù non ſi poſſa in modo alcuno appellare, nè dir di nullità.

Li Notari, nè altri poſſino prendere parte alcuna della pena gratiata, ò in tutto, ò in parte, ſe ſia fatta la gratia, mà debbano ancor loro reſtar contenti della gratia.

In modo alcuno non ſi faccia ſtratto nella prima inſtanza, ancorche la cauſa foſſe commiſſaria, ſe già tutte le parti non ſe nè contentaſſero, mà ſe vna delli parti lo addimanda nella ſeconda inſtanza, ſi poſſa fare, & in tal caſo ſi faccia all'vſanza di Campidoglio, & ſi pigli baiocchi tre per foglio.

Se in cauſa criminale occorrerà far eſtratto, ò dar copia d'inditii, ſi pagi baiocchi cinque per foglio.

Per vn monitorio, baiocchi tre.

Per vn ſequeſtro, baiocco tre.

Per vn'inhibitione conceſſa per facultà ordinaria, baiocchi tre.

Per vn'inhibitione vigore commiſſionis, baiocchi tre.

Per vn non grauetur, ò mandato di non moleſtare, baiocchi tre.

Per vn partito, che decida la cauſa baiocchi due.

Per fede di eſſeguire vn mandato fuor della Corte, baiocchi due.

Per li mandati, & qualſiuoglia altre eſſattioni, che ſi fanno dal Preſidente in nome, & col ſigillo del Cardinal Camerlengo, baiocchi dieci, oltra il ſigillo.

Per reſtituir chiaui, ò beni inuentariati con la quietanza, baiocchi due.

Per vn Monitorio extra Curiam in carta pergamena infra quaranta miglia, giulii noue.

Per vn mandato ſimile extra Curiam in carta pergamena, giulii noue.

Taſſa delli Mandatarii di Ripa.

Per ciaſcheduna citatione, baiocco vno.

Per ciaſchedun mandato penale, baiocchi due.

Per ciaſcheduna ſubhaſtatione, & deliberatione ſino a ſcudi tre, baiocco vno per ſcudo: da tre ſcudi in sù, baiocchi due per ſcudo, purche non paſſi in tutto vno ſcudo.

Per ciaſcheduna citatione nel luogo, il quale ſi dice il franco, baiocchi due.

Per ciaſcheduna citatione alle porte della Città, baiocchi due.

Per citatione da farſi fuora delle porte della Città fra vn miglio, baiocchi ſei, da vn miglio in sù, baiocchi quattro per miglio.

Taſſa delli Eſſecutori di Ripa.

Per ciaſcheduna eſſecutione reale, ò perſonale ſino alla ſomma di cinque ſcudi, baiocchi ſette, e mezo.

Sino alla ſomma di dieci ſcudi, baiocchi quindici.

Sino alla ſomma di cinquanta ſcudi, baiocchi trentaſette, e mezo.

Da li in sù ſino à ciaſcheduna ſumma, baiocchi ſettantacinque.

Nelli caſi, ne'quali è pena capitale, ouer di ſangue, baiocchi ſettantacinque.

Et nelli caſi, nelli quali ſe li deue la quarta parte della pena ſecondo li ſtatuti, cioè quando eſſo è primo inſtigatore, e delatore del delitto, ſe li paghi la quarta parte della pena, che realmente, & effettiuamente ſi eſſigerà: Et ſia obligato ſtare alla compoſitione, ò gratia, che ſi farà della pena in parte, ouer del tutto.

Taxa

Taxa ſeruanda in Curia Ripettę, tàm in prima, quàm in ſecunda inſtantia per Iudicem, Notarium, & alios Officiales dictæ Curiæ, etiam cõram Pręſide.

PRo qualibet ſententia diffinitiua, ſeu decreto ſeruatis ſeruandis facto, vſque ad ſummam ſcutorum centum, ſoluantur bon. duo cum dimidio pro quolibet ſcuto.

Ab inde ſupra, vſque ad quamcunque ſummam, bon. duo pro quolibet ſcuto, dummodo non excedat ſcuta tria monetę.

Pro quolibet mandato ſuſpicionis fugæ, etiam parte citata relaxato, bon. quinque.

Pro quolibet mandato reſtitutionis pignorum, bon. quinque.

Pro mandato relaxationis carcerati, etiam pro pluribus in eadem cauſa, bon. quinque.

Pro mandato vigore termini in officio ſuſcepti, bon. quinque.

Pro mandato vigore obligationis Cameralis, iul. vnus.

Pro mandato de capiendo pro cautione de non offendendo, iul. vnus.

Pro mandato de relaxando carceratum, vel carceratos, etiam plures pro inditiis in eadem cauſa, dummodo inditia fuerint releuantia, iul. vnus.

Pro caſſatione obligationis, vel proceſſus, etiam pro pluribus in eadem cauſa criminali, iul. vnus.

Pro viatico faciendo ad videndum aliquam differentiam in Vrbe, bon. triginta ſeptem cum dimidio.

Extra Vrbem citra decem milliaria, ſcutum vnum auri; vltra decem, ſcutum vnum auri quolibet die, & expenſæ victus.

Pro reuocatione ſequeſtri data cautione, bon. quinque.

Si vero ſeruatis ſeruandis, ſoluatur, vt ſupradictum eſt de diffinitiua.

Pro ſententia abſolutoria, ſiue decreto ſeruatis ſeruandis facto in cauſa criminali in caſibus permiſſis à Conſtitutione Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ etiam pro pluribus in eadem cauſa. bon. ſeptuagintaquinque.

Pro quibuſcunque pœnis pecuniariis, & aliis rebus confiſcandis, quarta pars iuxta ſolitum aſſignetur eidem.

Et prædicta taxa ſeruetur, etiam quòd in cauſis ab initio adſit, vel poſtea ſuperueniat commiſſio.

De mercede Notarij, tam in prima, quàm in ſecunda inſtantia, etiam coram Præſide.

Pro monitorio, bon. tres.

Pro ſequeſtro, bon. tres.

Pro non grauetur, bon. tes.

Pro inhibitione cum clauſula ſi quis, bon. tres.

Pro reproductione illorum, & decreto moderationis, ſeu reductione ad viam iuris, bon. duo.

Pro quacunque relatione, proteſtatione, & reſponſione, bon. vnus.

Pro quocunque termino habito pro ſeruato, nihil.

Pro monitione, facta partibus præſentibus, nihil.

Pro mandato ſuſpicionis fugæ, etiam parte citata relaxato, & cum examine teſtium, ſiue productione librorum, & iurium vſque ad ſcuta viginti, bon. quindecim.

A viginti ſupra pro quacumque ſumma, iul. tres.

Pro arreſto contra carceratum, conſtito de credito, & mandato relaxato ſoluatur prout in mandato ſuſpicionis fugæ.

Pro mandato de relaxando carceratum cum cautione, vel de conſenſu, vſque ad ſcuta decem in totum bon. quindecim.

Ab indè ſupra, vſque ad quamcunque ſummam, iul. duo.

Pro mandato in contumaciam relaxato, bon. tres.

Pro illius reuocatione, bon. tres.

Pro quacunque ſignificatione ſubſcripta, vel non ſubſcripta à Iudice, bon tres.

Pro quocunque depoſito fiendo, bon. duo.

Pro reſtitutione depoſiti pro quolibet ſcuto. bon. duo, ſed in cauſis mercedum pro medietate.

Pro rogitu cuiuſque obligationis in officio, iul. vnus, extra officium, iul. duo.

In cauſis mercedum, bon. ſeptem cum dimidio.

Pro caſſatione cuiuſque obligationis in cauſa ciuili à ſcutis quinque infra, bon. quinque.

A quinque ſupra vſque ad quamcunque ſummam, iul. vnus.

Pro ſuſceptione termini in officio, bon. duo.

Extra officium, bon. quinque.

Pro moderatione termini, vel repoſitione bon. duo.

Pro quocunque partito in actis facto, bon. duo.

Pro copia illius, bon. duo.

Pro iuramento illius, bon duo.

Pro quocunque mandato vigore termini in iudicio ſuſcepti, vſque ad ſcuta decem. iul. vnus.

Ab indè vſque ad ſcuta vigintiquique, bon. vigintiquinque.

Ab indè vſque ad ſcuta quinquaginta, iulii quinque.

Ab indè vſque ad centum, bon. ſeptuagintaquinque.

Ab indè ſupra vſque ad quamcunque ſummam, ſcutum vnum.

Pro fide litis pendentiæ, iul. vnus.

Pro fide cuiuſlibet actus, iul. vnus.

Pro productione quoruncunque iurium, bon. duo,

Pro quacunque reſtitutione cedularum priuatarum, Inſtrumentorum, librorum, ac aliarum quarumcunque ſcripturarum cum dimiſſione copiæ,

Digitized by Google

Et ſe ſi andaſſe lontano piu di tre miglia, & contro diuerſe perſone, & in diuerſi luoghi, ſi pigli quel più, che parerà al Camerlengo.

Per qualſiuoglia calculo per conto di gettiti, ò altre ſimil coſe, ſe verrà il teſtimoniale fatto, il Notaro non poſſa pigliare più d'vno ſcudo in tutto, computato tutto quello ſi è fatto in tal cauſa, con la ſentenza, la quale anco ſia tenuto dar autentica.

Se eſſaminerà eſſo Notaro li teſtimonii habbia d'hauere di più dello ſcudo la mercede dell'eſſame delli teſtimonij, ſecundo quello, che è detto di ſopra circa l'eſſame de teſtimonii, & queſto s'intenda tanto in approuare, quanto in reprouare.

Che il Notaro, ò'altra perſona, che haurà cura di tenere li traſti, ſiano obligati tenere ſino al numero di cento traſti, & le barche, ò padroni di eſſe, che l'adopreranno, ſiano obligati à pagare li ſoliti quindici baiocchi, & nel partir loro, conſignarli fuora dell'acqua al padrone delli traſti, ouero notificare à qual barcha l'hauranno conſignati, per ſeruirſene ſotto pena di pagarli del ſuo; & mancando il numero delli cento traſti, le barche che non l'adopraranno per mancamento di eſſi, non ſiano tenute à pagare coſa alcuna per tal conto, nè le fragate, che non vſano adoprarli.

Per qualſiuoglia ſubhaſtatione, baiocchi due.

Per qualſiuoglia deliberatione ſi paghi al Notaro ſino à ſcudi cento, baiocchi due per ſcudo.

Da cento ſino à cinquecento, baiocco vno.

Da cinquecento ſin' à mille, mezo baiocco.

Da mille ſopra, non ſi poſſà aſcendere più.

Per la prima poliza, che ſi fà per l'eſpeditione delle barche, baiocchi ſette, e mezo.

Non ſi poſſà commettere coſa alcuna, nè Ciuile, nè Criminale ad Aſſeſſore alcuno, & volendo il Camerlengo il parer del Bauio, lo pigli da ſe ſteſſo, ſenza intereſſo delle parti.

Il Notaro, che pro tempore ſarà a Ripa, debba per ſe ſteſſo, & non per ſuſtituti ſottoſcriuere mandati, inſtrumenti, fede, & ſimili atti, ſe già non foſſe talmente impedito da infermità, ò altro caſo, che pareſſe al Camerlengo di dar autorità di ſottoſcriuere ad altro idoneo, che nominarà il detto Notaro, & con il quale lui ſi debba accordare.

Da dieci ſcudi d'oro in giù non ſi poſſa in modo alcuno appellare, nè dir di nullità.

Li Notari, nè altri poſſino prendere parte alcuna della pena gratiata, ò in tutto, ò in parte, ſe ſia fatta la gratia, mà debbano ancor loro reſtar contenti della gratia.

In modo alcuno non ſi faccia ſtratto nella prima inſtanza, ancorche la cauſa foſſe commiſſaria, ſe già tutte le parti non ſe nè contentaſſero, mà ſe vna delli parti lo addimanda nella ſeconda inſtanza, ſi poſſà fare, & in tal caſo ſi faccia all'vſanza di Campidoglio, & ſi pigli baiocchi tre per foglio.

Se in cauſa criminale occorrerà far eſtratto, ò dar copia d'inditii, ſi pagi baiocchi cinque per foglio.

Per vn monitorio, baiocchi tre.

Per vn ſequeſtro, baiocco tre.

Per vn'inhibitione conceſſa per facultà ordinaria, baiocchi tre.

Per vn'inhibitione vigore commiſſionis, baiocchi tre.

Per vn non grauetur, ò mandato di non moleſtare, baiocchi tre.

Per vn partito, che decida la cauſa baiocchi due.

Per fede di eſſeguire vn mandato fuor della Corte, baiocchi due.

Per li mandati, & qualſiuoglia altre eſſattioni, che ſi fanno dal Preſidente in nome, & col ſigillo del Cardinal Camerlengo, baiocchi dieci, oltra il ſigillo.

Per reſtituir chiaui, ò beni inuentariati con la quietanza, baiocchi due.

Per vn Monitorio extra Curiam in carta pergamena infra quaranta miglia, giulii noue.

Per vn mandato ſimile extra Curiam in carta pergamena, giulii noue.

Taſſa delli Mandatarii di Ripa.

Per ciaſcheduna citatione, baiocco vno.

Per ciaſchedun mandato penale, baiocchi due.

Per ciaſcheduna ſubhaſtatione, & deliberatione ſino a ſcudi tre, baiocco vno per ſcudo: da tre ſcudi in sù, baiocchi due per ſcudo, purche non paſſi in tutto vno ſcudo.

Per ciaſcheduna citatione nel luogo, il quale ſi dice il franco, baiocchi due.

Per ciaſcheduna citatione alle porte della Città, baiocchi due.

Per citatione da farſi fuora delle porte della Città fra vn miglio, baiocchi ſei, da vn miglio in sù, baiocchi quattro per miglio.

Taſſa delli Eſſecutori di Ripa.

Per ciaſcheduna eſſecutione reale, ò perſonale ſino alla ſomma di cinque ſcudi, baiocchi ſette, e mezo.

Sino alla ſomma di dieci ſcudi, baiocchi quindici.

Sino alla ſomma di cinquanta ſcudi, baiocchi trentaſette, e mezo.

Da li in sù ſino à ciaſcheduna ſumma, baiocchi ſettantacinque.

Nelli caſi, ne'quali è pena capitale, ouer di ſangue, baiocchi ſettantacinque.

Et nelli caſi, nelli quali ſe li deue la quarta parte della pena ſecondo li ſtatuti, cioè quando eſſo è primo inſtigatore, e delatore del delitto, ſe li paghi la quarta parte della pena, che realmente, & effettiuamente ſi eſſigerà: Et ſia obligato ſtare alla compoſitione, ò gratia, che ſi farà della pena in parte, ouer del tutto.

Taxa seruanda in Curia Ripettę, tàm in prima, quàm in secunda instantia per Iudicem, Notarium, & alios Officiales dictæ Curiæ, etiam cõram Prę̃side.

PRo qualibet sententia diffinitiua, seu decreto seruatis seruandis facto, vsque ad summam scutorum centum, soluantur bon. duo cum dimidio pro quolibet scuto.

Ab inde supra, vsque ad quamcunque summam, bon. duo pro quolibet scuto, dummodo non excedat scuta tria monetę.

Pro quolibet mandato suspicionis fugæ, etiam parte citata relaxato, bon. quinque.

Pro quolibet mandato restitutionis pignorum, bon. quinque.

Pro mandato relaxationis carcerati, etiam pro pluribus in eadem causa, bon. quinque.

Pro mandato vigore termini in officio suscepti, bon. quinque.

Pro mandato vigore obligationis Cameralis, iul. vnus.

Pro mandato de capiendo pro cautione de non offendendo, iul. vnus.

Pro mandato de relaxando carceratum, vel carceratos, etiam plures pro inditiis in eadem causa, dummodo inditia fuerint releuantia, iul. vnus.

Pro cassatione obligationis, vel processus, etiam pro pluribus in eadem causa criminali, iul. vnus.

Pro viatico faciendo ad videndum aliquam differentiam in Vrbe, bon. triginta septem cum dimidio.

Extra Vrbem citra decem milliaria, scutum vnum auri; vltra decem, scutum vnum auri quolibet die, & expensæ victus.

Pro reuocatione sequestri data cautione, bon. quinque.

Si vero seruatis seruandis, soluatur, vt supradictum est de diffinitiua.

Pro sententia absolutoria, siue decreto seruatis seruandis facto in causa criminali in casibus permissis à Constitutione Sanctissimi Domini Nostri Papæ etiam pro pluribus in eadem causa. bon. septuaginta quinque.

Pro quibuscunque pœnis pecuniariis, & aliis rebus confiscandis, quarta pars iuxta solitum assignetur eidem.

Et prædicta taxa seruetur, etiam quòd in causis ab initio adsit, vel postea superueniat commissio.

De mercede Notarij, tam in prima, quàm in secunda instantia, etiam coram Præside.

Pro monitorio, bon. tres.

Pro sequestro, bon. tres.

Pro non grauetur, bon. tes.

Pro inhibitione cum clausula si quis, bon. tres.

Pro reproductione illorum, & decreto moderationis, seu reductione ad viam iuris, bon. duo.

Pro quacunque relatione, protestatione, & responsione, bon. vnus.

Pro quocunque termino habito pro seruato, nihil.

Pro monitione, facta partibus præsentibus, nihil.

Pro mandato suspicionis fugæ, etiam parte citata relaxato, & cum examine, testium, siue productione librorum, & iurium vsque ad scuta viginti, bon. quindecim.

A viginti supra pro quacumque summa, iul. tres.

Pro arresto contra carceratum, constito de credito, & mandato relaxato soluatur prout in mandato suspicionis fugæ.

Pro mandato de relaxando carceratum cum cautione, vel de consensu, vsque ad scuta decem in totum bon. quindecim.

Ab indè supra, vsque ad quamcunque summam, iul, duo.

Pro mandato in contumaciam relaxato, bon. tres.

Pro illius reuocatione, bon. tres.

Pro quãcunque significatione subscripta, vel non subscripta à Iudice, bon tres.

Pro quocunque depositio fiendo, bon. duo.

Pro restitutione depositi pro quolibet scuto. bon. duo, sed in causis mercedum pro medietate.

Pro rogitu cuiusque obligationis in officio, iul. vnus, extra officium, iul. duo.

In causis mercedum, bon. septem cum dimidio.

Pro cassatione cuiusque obligationis in causa ciuili à scutis quinque infra, bon. quinque.

A quinque supra vsque ad quamcunque summam, iul. vnus.

Pro susceptione termini in officio, bon. duo.

Extra officium, bon. quinque.

Pro moderatione termini, vel repositione bon. duo.

Pro quocunque partito in actis facto, bon. duo.

Pro copia illius, bon. duo.

Pro iuramento illius, bon. duo.

Pro quocunque mandato vigore termini in iudicio suscepti, vsque ad scuta decem. iul. vnus.

Ab indè vsque ad scuta vigintiquique, bon. vigintiquinque.

Ab indè vsque ad scuta quinquaginta, iulii quinque.

Ab indè vsque ad centum, bon. septuaginta quinque.

Ab indè supra vsque ad quamcunque summam, scutum vnum.

Pro fide litis pendentiæ, iul. vnus.

Pro fide cuiuslibet actus, iul. vnus.

Pro productione quorumcunque iurium, bon. duo.

Pro quacunque restitutione cedularum priuatarum, Instrumentorum, librorum, ac aliarum quarumcunque scripturarum cum dimissione copiæ,

piæ, vsque ad summam scutorum vigintiquinque, bon. quindecim.

Ab indè supra, vsque ad quamcunque summam bon. vigintique.

Si copia fuerit excessiua soluatur arbitrio Iudicis.

Pro responsione super articulis, pro quolibet articulo omisso repetitiuo, bon. vnus.

Pro examine testium sine articulis, & interrogatoriis, vsque ad quamcunque summam, bon. septem cum dimidio.

Cum articulis, & interrogatoriis, vsque ad summam scutorum decem, bon. quindecim.

Ab indè supra, vsque ad quamcunque summam, bon. vigintiquinque.

Et si articuli, & interrogatoria, fuerint excessiua, soluatur arbitrio Iudicis.

Pro decreto publicationis testium, bon. duo.

Pro copiis depositionis testium soluatur prout in examine.

Pro recognitione, siue examine super recognitione texeratum, & aliarum scripturarum, siue iurium sine interrogatoriis, bon. tres.

Cum interrogatoriis, soluatur arbitrio Iudicis.

Pro informatione Iudicis fienda in causa cuiuscunque summæ, nihil.

Pro nota sententię, seu decreto diffinitiuo seruatis seruandis, soluatur prout supra in mandato vigore termini.

Pro mandato seruatis seruandis relaxando soluatur similiter, prout in mandato vigore termini.

Pro quacunque appellatione interposita verbo, vel in scriptis etiam cum productione cedulæ appellationis, bon. duo.

Pro mandato de euacuando seruatis seruandis, iul. duo.

Pro mandato de consignandis pignoribus mandatario ad effectum subhastandi, & de subhastando, bon tres.

Pro mandato de deliberando, bon. septem cum dimidio.

Pro mandato vigore obligationis in forma Cameræ, vsque ad scuta decem, scutorum bon. quindecim.

Vsque ad triginta, iul. tres.

A triginta vsque ad quinquaginta, iul. quinque.

A quinquaginta vsque ad centum, scutum vnum.

Ab indè supra vsque ad quamcunque summam scuta duo.

Pro subhastatione quorumcunque pignorum, nihil.

Pro rogitu adeptionis possessionis barcæ, seu partis illius, bon. vigintiquinque.

Pro rogitu adeptionis possessionis domus, seu vineæ in Vrbe, bon. vigintiquinque.

Extra Vrbem, iul. quinque.

Pro confectione Inuentarii, siue descriptionis bonorum extra officium, similiter iul quinque.

Pro repetitione Instrumentorum rogatorum in officio vsque ad summam scutorum decem, bon. septem cum dimidio.

Vsque ad summam scutorum quinquaginta bon. vigintiquinque,

Vsque ad quamcunque summam, bon. quadragintaquinque.

Pro bannimentis ad instantiam priuatarum personarum, in totum iul. duo.

Pro sequestris generalibus pro vniuersitatibus artium Carrecteriorum, impauatorum, & exoneratorum barcarum, bon. trigintaquinque.

Pro specificatione materiarum, bon. duo.

Pro iuramento calumniæ, bon. duo.

Pro accessu ad locum differentiæ in Vrbe, bon. vigintiquinque.

Extra Vrbem infra duo milliaria, iul. quinque.

In aliis locis longinquioribus, scutum vnum.

Pro mandato de restituendis pignoribus, à decem infra, bon. quinque.

Ab indè supra, vsque ad quamcunque summam, iul. vnus.

Pro patente, quod soluto damno non teneatur ad pœnam pro carrigio lignorum ad Vrbem, etiam pro pluribus in simili, iul. quinque.

Pro inhibitionibus vigore decreti Cameræ in reassumptione causarum ab alio Tribunali stante, quod agitur de iurisdictione Riparum, iul. tres

pro quolibet folio extractus facti, iuxta reformationem Sanctissimi Domini Nostri, bon. tres.

Admissus ad iuramentum paupertatis soluat pro medietate.

Pro cassatione cuiuslibet Inuentionis, iul. vnus.

Et prædicta taxa seruetur etiam, quòd in causa adsit, vel superueniat commissio.

Pro rogitu quorumcunque contractuum, testamentorum, seu instrumentorum, ac pro illis in publicam formam dandis, necnon cassatione eorundem, & aliis, de quibus in præsenti taxa non est dispositum, seruetur taxa Statutorum Vrbis.

Teneatur quoque notarius partibus petentibus Instrumentorum copias, de quibus rogatus fuit, tradere, & pro eis iulium vnum pro centenario scutorum, ita tamen quòd pro quauis summa iulios decem non excedat, recipere possit, & non vltra, exceptis instrumentis locationum, pro quorum copiis non vltra iulios duos exigere possit.

In causis criminalibus seruet taxam fœl. recor. Pii Papæ Quarti à Sanctissimo Domino Nostro innouatam.

De mercede Mandatariorum.

Pro præsentatione monitorii, inhibitioni, sequestri pro qualibet persona, bon. duo.

Pro qualibet citatione in Curia, bon. vnus.

Extra Curiam infra vnum milliare, pro qualibet persona, bon. tres.

In Curia in locis longinquis, videlicet ad Ripam, ad Ecclesias Lateranen. vel Sanctæ Mariæ Maioris, & similia, bon. duo.

Pro citatione exequenda in causa criminali contra officiales Curiæ, bon. duo.

Pro executione litterarum monitorialium rogatoriarum citationis exequendæ extra Curiam vltra milliare soluatur arbitrio Iudicis.

Pro

Pro ſubhaſtatione, & deliberatione pignorum, ſeu bonorum vſque ad ſcuta tria, bon. vnus pro quolibet ſcuto. Ab indè ſupra, bon. duo pro quolibet ſcuto, ita tamen quòd non excedat in totum ſcutum vnum.

Mandatarius teneantur præſtare idoneam cautionem arbitrio Iudicis de fideliter exercendo, de conſignandis, & reſtituendis pignoribus, ac pretio pignorum, iuxta decretum Domini, ac etiam habitare propè officium.

Item teneantur ſingulis diebus, tàm feriatis, quam non feriatis bis in die ad minus ad officium ſe præſentare, & ſignanter hora audientiæ, & durante audientia ſine licentia Iudicis ab officio non diſcedere, & in hora audientiæ in præſentia Iudicis apud Notarium non ſedere, & officium mandatarii facere, & non Procuratoris, vel partis, aut Notarii.

De mercede executoris.

Pro quacunque executione reali, vel perſonali, vſque ad ſummam ſcutorum trium incluſiuè, bon. ſeptem cum dimidio.

Ab indè vſque ad decem, bon. duo cum dimidio pro quolibet ſcuto.

Ab decem vſque ad quinquaginta, bon. duo, pro quolibet ſcuto, dummodo merces non ſit minor iuliis tribus.

Ab indè ſupra vſque ad centum, iulii quindecim diuidendi pro rata cuiuſlibet ſcuti.

Ab indè ſupra, vſque ad ducenta, iulii viginti

Et à ducentis, vſque ad quingenta, iul. vinguiquinque in totum.

Et ab indè ſupra, vſque ad quamcunque ſummam ſoluatur arbitrio Præſidis, dummodo non excedat ſummam ſcutorum quatuor in totum.

Extra verò Vrbem vltra duo milliaria ſoluatur duplum.

Pro executione mandanti ſuſpicionis fugæ, etiam parte citata, vſque ad ſummam ſcutorum decem, ſoluatur vt ſupra.

Ab indè ſupra vſque ad quinquaginta, iul. quinque.

Ab indè ſupra vſque ad quamcunque ſummam ſcutum vnum in totum, & non vltra, & non niſi ab vna tantùm parte ad id obligata.

Item executor teneatur præſtare cautionem arbitrio Iudicis de fideliter, ac diligenter exercendo, ac de conſignando pignora infra vnum diem, iuxta reformationem Sanctiſſimi Domini Noſtri.

Teneatur etiam habitare apud officium, & ſingulis diebus de mane, & de ſero hora audientiæ ſe repræſentare, & per totam audientiam ibi permanere ſaltem cum vno ſocio, vel famulo habili, & ſufficienti pro officio ſuo.

Item Executor teneatur præmiſſa omnia ad vnguem obſeruare ſub priuationis officii, & aliis pœnis arbitrio Præſidis.

In Criminalibus obſeruet taxam generalem aliorum executorum, niſi à Iudice minus fuerit declaratum.

In reliquis obſeruet, tàm reformationem generalem Sanctiſſimi ſub rubr. de Baroncellis, & executoribus, quàm aliàs ordinationes à Baroncellis, & executoribus obſeruandas.

Taxa Notarij Hebræorum,

PRo qualibet citatione, intimatione, proteſtatione, bon. vnus.

Pro productione iurium, bon. duo.

Pro recognitione iurium, bon. tres.

Pro monitorio de reſpondendo articulis, bon. 3.

Pro reſponſione articulorum in domo Notarij, dimidium bononeni.

Extra domum, pro viatico bon. quinque ſoluendi à parte reſpondente.

Pro depoſito, bon. duo.

Pro rogitu procuræ ad lites in officio, bon. duo.

Extra officium, iuſſ vnus.

Pro fide, ſeu inſtrumento publico dictæ procuræ ad lites, iul. vnus.

Pro conſenſu, bon. duo.

Pro quocunque termino ad ſoluendum, bon. 2.

Pro nota ſententiæ, ſeu decreti diffinitiui ſeruatis ſeruandis vſque ad ſummam, vel æſtimationem ſcutorum centum, bon. vnus pro quolibet ſcuto.

A centum vſque ad ducenta, dimidium bononeni, pro quolibet ſcuto ſupra centum.

Si excedat vſque ad quamcunque ſummam, ſcuta duo in totum.

Pro ſequeſtro cum examine teſtium, vel productione iurium, bon. quindecim.

Pro mandato ſuſpicionis fugæ, etiam parte citata, & cum examine teſtium, vel productione iurium, bon. quindecim.

Pro inhibitione in Curia, Iul. vnus.

Extra Curiam in pergameno, bon. quadraginta quinque.

Pro monitorio, ſeu inhibitione introductiue litis, bon. tres.

Pro arreſto, bon. quindecim.

Pro mãdato de excarcerando, bon. quindecim.

Pro mandato in contumaciam, vſque ad quamcunque ſummam in Curia, bon. tres.

Extra Curiam in pergameno, bon quadraginta quinque.

Pro mandato executiuo, vſque ad ſummam ſcutorum decem, iul. vnus.

Vſque ad viginti quinque, iul. tres.

Vſque ad centum, iul. ſex.

Vſque ad ducenta, ſcuta duo in totum.

Vſque ad quamcunque ſummam, ſcuta quatuor in totum.

Pro mandato de euacuando, vel de amouendo aut ſimili, iul. tres.

Pro mandato de immittendo, ſeu de manutenendo, iul. tres.

Pro mandato de conſignandis pignoribus, ſeu deliberando, aut reſtituendo, iul. vnus.

Pro obligatione, ſeu fideiuſſione de ſtando iuri, & iudicatum ſoluendo, ſeu de repræſentando in officio, iul. vnus.

Extra officium, iul. duo.

Pro ſuperſeſſoria in venditione pignorum intimanda per Notarium Hebræis Bancherijs in. vnus.

Pro perquiſitione bonorum generaliter apud omnes hebræos bancherios fienda, iul. quinque.

Si autem fiat pro maiori parte dictorum bancheriorum, iul. quatuor.

Si

Si pro medietate eorundem bancheriorum, bon. vigintiquitique.

Si pro minori numero, iul. duo

Pro extractu benè facto iuxta reformationem Sanctiſſimi Domini noſtri, & pro quolibet folio ſoluatur prout in aliis Curiis.

Pro examine teſtis ſuper materiis, iul. vnus.

Super articulis autem ſine interrogatoriis, iul. s.

Cum interrogatoriis non excedentibus numerum triginta, iul. tres.

In exceſſibus autem ſoluatur arbitrio Iudicis.

Pro ſummario cuiuſlibet teſtis, computata mercede ſcripturæ, tantum quantum pro examine eiuſdem.

Pro reſtitutione iurium quorumcunque vno actu productorum, iul. vnus.

Et ſi notarius copiam fecerit, vltra iuſtum prædictum recipiat, vt infra pro copia.

Pro reſtitutione bonorum depoſitorum valoris vſque ad ſummam ſcutorum decem vna cum quietantia, iul. vnus.

Valoris autem vſque ad vigintiquinq; iul. duo.

Vſque ad quamcumque ſummam, bon. quadragintaquinque.

Pro conſignatione depoſiti, ſiue cedulæ ipſius cum quietatione pro quolibet ſcuto, bon. duo.

Pro ſimplici Copia benè ſcripta ad inſtar boni originalis apocarum, & aliarum pro quolibet folio, iul. vnus.

Pro rogitu inſtrumenti procuræ ad exigendum, ſiue ad alia quæcunque negotia, iul. vnus.

Pro fide, ſeu inſtrumento publico dictæ procuræ ad negotia quæcunque, iul. duo.

Pro rogitu inſtrumentorum pro quolibet centenario vſque ad ſcuta quingenta, iul. duo.

A quingentis vſque ad duo millia pro quolibet centenario bon. quindecim.

A duobus millibus vſque ad quamcunq; ſummam, ſcuta quinque.

Pro copia ſimplici dictorum inſtrumentorum integra ſoluatur pro medietate, ſi vero ſine die, anno, teſtibus, ita vt non probet, ſoluatur quantum ſupradictum eſt pro copia ſimplici aliarum ſcripturarum,

Pro inſtrumentis publicis, ſeu fide illorum vſque ad ſcuta vigintiquinque, iul. tres.

Vſque ad ſcuta quinquaginta, iul. quinque.

A quinquaginta vſque ad tercenta, ſcutum vnum pro quolibet centenario.

A tercentis vſque ad mille, ſcuta quinque.

Ab inde ſupra, ſcutũ vnũ pro quolibet milliari.

Pro fide citationis, intimationis, ſeu alterius cuiuslibet actus, iul. vnus.

Pro fide litis pendentiæ, iul. vnus.

Pro inſtrumento publico ſententiæ vſque ad ſummam ſcutorum centum, bon. vnus pro quolibet ſcuto.

Ab inde ſupra vſque ad quamcunque ſummam, iul. quindecim.

Pro deputatione Curatoris, iul. duo.

Pro extractione, ſeu fide partitarum, vltra viaticum ſi fieri contingat, bon. tres pro qualibet partita.

Pro viatico, iul. vnus.

Pro decreto admiſſionis ad exercitium fenerandi in perpetuum, ſcuta quinque.

Pro decreto dictæ admiſſionis ad tempus, ſcuta duo, & iul. quinque.

Pro approbatione libri Hæbreorum bancheriorum, bon. vigintiquinque.

Pro venditione pignorum, bon. duo pro quolibet pignore vendito.

Pro ſuprauantio pignorum venditorum, bon. duo, pro quolibet ſcuto.

Pro fide, ſeu quietantia dicti ſuprauantii, vſque ad ſcuta quinque, bon. tres pro quolibet ſcuto.

Vſque ad decem, bon. duo pro quolibet ſcuto.

Vſque ad viginti, bon. vnus cum dimidio.

Vſque ad quadraginta, in totum, iul. quatuor.

Ab inde ſupra vſque ad ſummam quamcunque in totum iul. quinque.

Pro obligatione, & fideiuſſione pro bolettinis amiſſis vna cum bollettino cando vſque ad ſummam ſcutorum quinque, bonoſeni quinque.

A ſcutis quinque vſque ad decem, iul. vnus.

A decem vſque ad vigintiquinque, bon. quindecim.

A vigintiquinque vſque ad centum, iul. tres.

Ab inde ſupra vſque ad quamcunque ſummam iul. quinque.

Pro examine liſtæ expenſarum, iul. vnus.

In caſibus in hac taxa omiſſis procedatur de ſimilibus ad ſimilia.

In criminalibus ſeruetur taxa felic. recordation. Pii Papæ Quarti à Sanctiſſimo Noſtro innouata.

Pignora vendenda vendantur vna cum ſuis inuolucris poſitis in pignoratione, ſub pœna arbitrio Iudicis.

Ordini, e taſſe da oſſeruarſi dalli Guardiani delle Carceri.

ET prima lii Capitani, & Guardini di qualſiuoglia Carcere tengano vn libro, nel quale debbano ſcriuere tutti quelli che entraranno prigione, eſprimendo non ſolo con che mandato, ad inſtanza di chi, per che cauſa, & ſe per ſuſpetto di fuga, ma anco quando entrano in ſecreta, & quando eſcano alla larga, & ſe innanzi, o doppo pranzo, & parimente la ſera, ſe innanzi, o doppo cena, à fine che ſi poſſa far conto delli paſti, & li non ſcritti al libro non ſiano tenuti pagare ne ſpeſe, ne coſa alcuna per conto di Carcere, & non eſſendo ſcritto il tempo preciſo, come di ſopra, non ſi paghi coſa alcuna per quel giorno, coſi dell'entrata, come dell'vſcita.

Item ſiano obligati tener vna caſſa forata con due chiaui, delle quali vna ne tenga il Capitano, e l'altra il Procurator de' poueri, nella quale s'habbino à ridorre tutte le robbe, e danari, che ſi troueranno appreſſo quelli, che ſaranno condotti, & ſcriuerlo nel libro per inuentario fatto in preſenza del Carcerato, & teſtimonii, & non lo facendo, ſiano puniti come di furto, con quella pena, che parerà à Mõſig Gouernatore di Roma, Sia in arbitrio de Carcerati farſi le ſpeſe da ſe, etiam in ſecreta, facendoſi portar da mangiare come li parrà, ſe però altro per qualche ragione non ordinaſſe il ſuperiore: ne poſſa il Capitano, ò Guardiano in alcun modo direttamente, ò indirettamente impedire, ne mutarli di luogo, ò trattarli

tarli peggio per questo, che si facciano le spese da se, ò per qualsiuoglia altro suo pretenso credito, sotto le pene infrascritte, facendo solo diligenza quanto à quelli, che saranno in secreta, che non se li portino polize, ò ambasciate.

Et facendosi il Carcerato le spese da se, non possi il Guardiano, ò Capitano per il seruitio dimandare cosa alcuna.

Per le spese, che faranno alli prigioni in secreta, non possino pigliare più di vn carlino per pasto, & siano obligati à darli buon pane, & buon vino à bastãza, & vna libra almeno di carne il giorno cõ la minestra, & quando nõ si mangia carne, darli, oua, ò pesce secondo li tempi honestamẽte.

Ne possino metter mano à botte di vino per li prigioni, se prima non sia pronata dal Procurator de poueri.

Non dando, ò non facendo come di sopra, per ogni volta, che contrauerranno i Capitani caschino in pena di scudi dieci, da applicarsi vn quarto al Procurator sustituto sopra il gouerno de prigioni, & gl'altri tre quarti à San Leonardo, & in oltre di star'alla berlina per quel giorno.

Et li Guardiani, o Seruidori, che seruiranno, nõ lo reuelando, ipso facto s'intendino esser'incorsi nella pena della frusta, alli quali guardiani, ò seruidori si darà fede contra il Capitano senza altro testimonio.

Non possino pigliare de quelli, che stãno nelle Camere più di baiocchi cinque il giorno, eccetto, che in Torre di Nona, & Corte Sauella, doue si permette il solito d'vn giulio per persona.

Non possino mettere, ne tenere in dette Camere maggior numero di persone di quello, che sarà scritto da superiori delle Carceri (à quali però si ordina, che lo scriuino quanto prima sopra dette camere senza espresso consenso d'alli carcerati, ò particolar'ordine de superiori predetti; In qual caso però non si accresca la mercede statuita alle Camere, ma si diuida egualmente tra tutti, facendo il conto con l'intreuento del Procuratore de poueri, & deputati della Carità.

Et alle controuersie di chi volesse star nelle camere, ò nelle sale, & non fosse meritenole, il Prelato delle Carceri deputato dalla Carità pro tempore habbia à remediare, e diffinirle.

Per la publica di sopra per qualsiuoglia lungo tempo, non si paghi più di cinque giulii per Carcerato all'vscire che farà, & standoci meno di sei giorni, non paghi più d'vn grosso il giorno.

Per la publica di mezzo per qualsiuoglia lungo tempo non si paghi più di tre giuli per Carcerato all'vscire, & standoci meno di sei giorni non paghi più di tre baiocchi il giorno.

Le publiche da basso, & publiche delle donne siano gratis.

Parimente le publiche de Religiosi gratis, & le porte siano aperte.

Per la sala, doue si fa la Visita, Cortili, Tinelli, Corridori, & altri luoghi fuori delli sudetti, non si paghi cosa alcuna. Et l'abuso, & nome di passeggio s'intenda leuato via affatto.

Li poueri relassati con esilio non paghino cosa alcuna, manco di spese, secondo il solito.

Et quando nel relatio de testimonii semplici, ò altri ci sara, gratis vbique, s'intenda etiamquanto alla prigionia di qualsiuoglia stanza, & dalli testimonii semplici non habbino manco le spese, ma le recuperino dall'instigatore, ò dal Fisco.

Per la prigione d'ogni carcerato non si facci pagar più di dui carlini, ne possa far pagare cosa alcuna per mancia del Guardiano, ò altro, perche quello è la sua mercede per la guardia.

Et per ogni arresto, che venisse contra il prigione, non si possa far pagare se non altrettanto, cioè doi carlini da quello, che portarà l'arresto, non dal prigione, sotto pena della berlina, da incorrersi irremissibilmente, ogni volta che contrauerranno, cosi all'vno, come all'altro capo.

Per trasportare i carcerati, ò per causa della Visita, ò per altro, ò per cauar li ferri, ò per habilitarli, per occasione di far'instrumento, ò altro, non habbino cosa alcuna.

Si facci l'infermaria in ciascheduna prigione, & ne habbi cura il Prelato delle Carceri deputato dalla Carità pro tempore, & in caso di bisogno, se ci mettino ancora li Carcerati ciuili, & li poueri stiano gratis,.

Nell'hosteria, che si permette, si facci pagare la foglietta del vino mezzo baiocchо manco, come nelle hosterie esenti, & si tenghino le misure giuste del vetro.

Nel riceuer le monete si osseruino li bandi.

Non permettino, che li carcerati trattino con le donne carcerate, ne manco alle grati loro.

Menino ogni mattina li prigioni, che stanno nelle publiche di sopra, e di mezzo alla Messa.

Del giulio di San Leonardo, & del giulio per il Cancelliero del Bargello del Gouernatore, si osserui il solito, & quando il mandato sarà in forma pauperũ, si paghi per metà, & quãdo gratis, niẽte.

Et quando li prigioni hauerãno hauuto il mãdato di rilatio, non li possino il Capitano, ò Guardiani ritenere, ne leuarli acun vestito per il debito, che hauranno fatto, etiam per causa di vitto, ò altra, ma li debbano subito rilassare, imputando à se stessi, se l'auranno tenuti di sopra senza farsi pregare, ò assicurarli con sicurtà, ò pegno.

Alli condannati à morte, galera, ò altra pena, non possino sotto pena di tre tratti di corda, frusta, & berlina, leuare panni, ò roba alcuna, che detti condannati hauessero, ò attorno, ò in prigione, ma tutto debbano conseguare, o notificare al Giudice della causa, acciò ne possa fare quel tanto sarà di giustitia,

Ne li detti Capitani, ò Guardiani possino pigliare più delle Taxe sopradette, ancorche se gli dasse spontaneamente, & debbano seruare tutti li sopradetti capitoli, sotto pena di corda, frusta, & altre maggiori, ad arbitrio de'superiori.

Dechiarando, che nelli Carceri, doue è minor taxa non s'intenda per questi capitoli innouato cosa alcuna, ma si serui sempre la minore.

Ordini, e Taſſe per li Barigelli, & Eſſecutori.

LI Barigelli, & Eſſecutiui qual ſi ſiano, & di qualſiuoglia Corte, non poſſino ad alcuno, che condurranno prigione leuar danari, nè robe di ſorte alcuna, nè meno l'armi, quando non le portaranno contra bando, ma debbano le robbe laſciarle ad eſſi prigioni, & quelle conſignarle, con l'armi, al Capitano, ò Guardiano delle Carceri, à fin di riporle, come ſi è detto, ſotto pena di tre tratti di corda, della fruſta, e berlina.

Item, dalli decapitati, ò altramente morti ò puniti per giuſtitia, ò da qualſiuoglia altro condennato à morte, galera, ò altra pena, ancorche vi ſoſſe de' beni loro, non poſſino pigliare, ne panni, nè coſa alcuna per loro eſſecutione, ò altro conto, ma detti beni ſi conſegnino à chi di ragione, ſotto le ſudette pene.

Per cattura di quelli, che condurranno prigione per cauſa capitale, & meritenoli di morte ò ſiano aſſoluti per ſentenza, ò commutatali la pena, ò in qualſiuoglia altro caſo, non poſſino per loro eſſecutione pigliar più d'vno ſcudo.

Et meritando la cauſa non pena di morte, ma galera, eſilio, mutilatione di membro, ò fruſta, ò che ſiano aſſoluti per ſentenza, ò commutatali la pena, ò rimeſſa, ò qualſiuoglia altro caſo, per eſſecutione, e cattura non poſſino pigliare più di giulii cinque, e dalli puniti niente, come ſi è detto.

Nelle cauſe ciuili per eſſecutione reale, ò perſonale, per la ſomma di cinque ſcudi, piglino due carlini, & da cinque ſcudi ſino à dieci, tre giulii, & da dieci ſcudi ſino à venti, giulii cinque, & da venti ſcudi ſino à quaranta, giulii dieci, & da quarãta ſino a ſcudi ſettanta, giulii quindeci, da ſettanta ſino à cento, giulii venti, da cento ſino à cinquecento, ſcudi tre, da cinquecento ſino à mille ſcudi quatro, & facendoſi eſecutione per maggior ſomma, ſi paghi ad arbitrio del Giudice, de mandato del quale ſarà fatta l'eſſecutione, purche non paſſi la ſomma di ſcudi ſei al più, eccettuando li Giudici di Corte Sauella, Torre di Nona, Ripa, & Ripetta, li quali non poſſino eccedere la detta Taſſa ſenza licẽza del Gouernatore, ouero Auditore della Camera, ò del Chierico Preſidente delle Ripe reſpettiuamente, & eccettuando ancora li mandati della Corte del Gouernatore, nelli quali s'oſſerui la ſua taſſa, quale è minore per la pouertà de'litiganti, che concorrono ad eſſa Corte.

Per mandati di mettere in poſſeſſo de beni ſtabili sẽza eſpreſſione di ſomma, vno ſcudo, e nó più, & doue ſia la sõma expreſſa, ſi oſſerui, come ſopra.

Per mandato di ſoſpetto di fuga fino alla ſomma di ſcudi quaranta, ſi pigli ſecondo la taſſa predetta, & da quaranta in sù per qualſiuoglia ſomma, non più d'vn ſcudo.

Per eſſecutione facta in animali, ſi oſſerui il medeſimo, nè ſi facci pagar alcuna coſa per la capezza, come già per abuſo ſi è fatto alcuna volta.

Per eſſecutione fatta fuora di Roma frà tre miglia, ò ſia ciuile, ò criminale, ſi oſſerui come dentro di Roma, & ſe oltre tre miglia, & in qualſiuoglia Città, ò Caſtello ancora oltre quarãta miglia l'eſſecutori di Roma habbino l'eſſecutione, che ſi paga in Roma duplicata, ma ſe ſaranno eſſecutori d'altra Città, ſe li paghi duplicata la taſſa, che ſi oſſerua in quel luogo, doue ſi fà l'eſſecutione.

Occurrendo caſo non compreſo in queſta taſſa, ſi ſtia alla dichiaratione del Giudice, che hà rilaſſato il mãdato, eccetto li ſupradetti Giudici di Corte Sauella, Torre di Nona, Ripa, e Ripetta, li quali non poſſino far tale dichiaratione ſenza licẽza del Gouernatore, ò Auditore della Camera, ò Preſidẽte delle Ripe reſpettiuamẽte, come di ſopra.

Neſſun Barigello, nè eſſecutore predetto ardiſca pigliar danari da'debitori per la loro eſſecutione, ſe effettualmente non la fanno, nè differire l'eſſecutione, della quale ſon ricercati, ma debbano eſſeguirla quanto prima, ne dal Creditore pigliar danari, ſe non in caſo, che il debitore non ſia obligato a pagarlo: Et moſtrata che li ſia carta dotale, inhibitione, ò non grauetur, non piglino coſa alcuna, ne faccino eſſecutione, & facendola la reſtituiſchino gratis.

Facendo cattura in caſa d'alcuno, non poſſino pigliar'arme d'alcuna ſorte, ſe non prohibite, come archibugetti, etiã ſotto preteſto, che il prigione l'habbia portate in tempo prohibito.

Non ardiſchino sẽz'ordine particolare del Giudice della cauſa andare con Notarii a far'inuentario di robbe, & in caſo che li ſia ordinato non poſſino pigliare più d'vn ſcudo in caſo d'homicidio ſeguito, in ogni altro caſo non più di giulii cinque.

Dalli poueri non poſſino per qualſiuoglia mandato eſſigere coſa alcuna, ma ſiano tenuti laſciarli gratis, sẽza vn quattrino di ſpeſa, ò pigliare ſolamente la metà di quello, che li verria, ſecondo che li mandati ſaranno ſottoſcritti, ò gratis, ò in forma pauperum.

Alli quali mandati cosi ſottoſcritti neſſun Barigello, Capitano, ò altro miniſtro ardiſca replicare, ma ſubito eſeguirli. Et quando li mandati ſaranno ſegnati gratis, non ſi ricerchi ſottoſcritione di Bargello, ò Eſecutore, & il gratis, ò in forma pauperum s'intenda tanto per il Notaro, quanto per l'Eſecutori.

Non poſſino pigliare mercede, ne altro, ſe non fatta realmente l'eſſecutione; ò reale, ò perſonale, & per la rata dell'eſſecutione fatta, & eſſendo vna volta ſodisfatti, ſiano obligati ritornare quante volte biſognará à fare noua eſſecutione, ſin tanto, che il creditore ſia intieramente ſodisfatto, senz'altra noua mercede.

Quelli che cõtrauerranno alle coſe predette, alle quali non è preſcritta pena, incorrano per la prima volta la pena di tre tratti di corda, per la ſecõda della fruſta per la Città, & per la terza della Galera da eſſeguirſi irremiſſibilmente dalli ſudetti Giudici ſenz'alcuna ſperanza di gratia.

Et acciò ch'ogn'vno poſſa hauer notitia delli detti ordini, e Taſſe tanto li Barigelli, & Eſſecutori, quanto li Capitani delle Carceri ſiano obligati tenere continuamente detti decreti ſtampati in vna tauola affiſſa nel muro in parte, che ogn'vno poſſa vederli, & leggerli d'ogn'hora: Auuertendo particolarmente, che dalle perſone ignoranti non ſi pigli oltre il douere, ſotto le pene ſudette di ſcudi cinquanta da applicarſi à San Leonardo, & altre pene più graui.

PAVLVS

PAVLVS PAPA QVINTVS

MOTV PROPRIO, &c.

CVM Nos nuper generali reformationi Tribunalium Vrbis incumbentes, Iudicibus, Notarijs, aliisque Officialibus, & Iustitiæ Ministris singulorum Tribunalium, singularumuè Curiarum Taxas, iuxta quas eorum mercedes, & emolumenta exigere, & percipere deberent confici, & tradi mandauerimus, iamque expedito reformationis negotio, ac nostris litteris desuper confectis, & publicatis Taxæ prædictæ, necnon ordinationes nonnullæ ad illarum clariorem intelligentiam de consilio prudentum virorum, quibus curam hanc demandauimus vocatis, & auditis ijs etiam, de quorum interesse agebatur, compilatæ, ac pleraſque veteres Taxas à prædecessoribus nostris editas, processuque temporis in abusum transactas innouando, pleraſque nouas pro personarum, & rerum qualitate addendo, tandem Dei auxilio ad formam, & modum supraſcriptos reductæ fuerint: Nos vt illæ validiores, & firmiores sint, omnibusque innotescant, & à cunctis inuiolatè seruentur opportunè prouidere volentes, Motu simili, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine Taxas, & ordinationes omnes, & singulas supradictas illarum omnium tenorem hic pro repetito expresso, & inserto habentes tenore præsentium approbamus, & confirmamus, ac Bullæ nostræ generalis reformationis annecti volumus, ac ab omnibus Iudicibus, Notarijs, Officialibus, & Iustitiæ Ministris Tribunalium, & Curiarum Vrbis, & alijs, ad quos spectat, & in futurum spectabit sub pœnis in Bulla reformationis, ac Taxis, & ordinationibus supradictis irrogatis inconcussè, ac inuiolabiliter obseruari, ac in singulis Notariorum officijs, Curijsque, & Tribunalibus Taxas illas, quæ Curias, Tribunalia, & officia prædicta concernunt vulgari idiomate impressas in loco publico, quo ab omnibus inspici, legi, & intelligi possint, affixas retineri mandamus; non obstan. omnibus, quæ in nostra Bulla reformationis prędictæ volumus non obstare, cæterisque contrarijs quibuscunque. Volumus etiam quod præsentium sola signatura sufficiat, absque alia data, & registratura, regula quacunque contraria pariter non obstante.

Placet Motu Proprio C.

Digitized by Google

DECLARATIO CONSTITVTIONIS SVPER REFORMATIONE Tribunalium Vrbis.

PAVLVS PAPA V.

MOTV PROPRIO, &c.

CVM ſicut accepimus nuper poſt noſtram Tribunalium Vrbis reformationem à pleriſque, præſertim vero à notariis eorumdem Tribunalium nonullæ difficultates ſuper intelligentia, & executione dictæ conſtitutionis, & taxarum inde confectarum, ſubmotæ fuerint, Nos difficultates omnes opportuna declaratione tollere volentes. Motu ſimili.

In primis quo ad diſpoſitionem, quæ habetur in verſ. Notarii quorumcunque Tribunalium, declaramus Notarios in cauſis Commiſſariis ſummam, aut valorem ducentorum ducatorum auri de Camera non excedentibus teneri dare litteras miſſiuas loco remiſſorialium, ſed ſi dictam ſummam, ſeu valorem exceſſerint, & ſint veræ Commiſſariæ, Notarios ad dandas litteras miſſiuas loco remiſſorialum non obligamus. Et amplius declaramus copiam articulorum, & interrogatoriorum, ſi quæ in Curia data fuerint, & in dictis Miſſiuis intercludendorum, vltra taxatam mercedem iulioruum nouem, eſſe ſoluendam ad inſtar aliarum copiarum.

Inſuper quo ad verſ. Iidem. Addendo volumus eam partem, quæ inſtar pro ſententia, teneri in actu depoſitionis ſportularum, ſiue propinarum pro Iudice, etiam mercedem notæ ſententię pro Notario deponere.

Et quo ad verſ. Notarii non audeant, declaramus ſufficere quòd Notarius, aut vnus ex teſtibus cognoſcat alterum ex contrahentibus. Et quando contrahens eſſet alienigena, ſiue peregrinus, aut tam vilis conditionis, vt eius cognitio, vel notitia eſſet in Vrbe difficilis, contractum nihilominus fieri permittimus cum licentia Gubernatoris, ſiue Auditoris Cameræ, aut Vicarij, vel Senatoris, ſeu Iudicum ipſorum, aut Burgi, modo dicta Iudicis licentia in inſtrumento adnotetur, ac pro ea nihil omnino, neque Iudici neque Notario ſoluatur.

Quo ad verſ. citationes, monitoria. &c. poſt verba. Aut alterius illas obtinentes, Addatur, & electo domicilio.

In verſ. ad rogandum vero, &c. in fi. Addatur: Volumus autem, & declaramus, quod omnia teſtamenta, & contractus intelligantur rogati nomine officij, ſiue notarij primarij, non autem nomine proprio, etiam quod aliter exprimeretur, aliàs Notarij ſubſtituti, aut alioquin in aliorum officijs manentes ſeueriſſime puniantur arbitrio Iudicum cuiuſque Tribunalis.

Quo ad verſ. Reſponſiones, declaramus excipiendas eſſe mulieres, & egregias perſonas, ad quas Notarius poſſit Iudicis arbitrio tranſmitti, qui Iudex quandocunque ipſe dictis reſponſionibus, aut iuramentis etiam in domo reſpondentis, aut iurantis, vel alibi interuenerit, nihil recipere poſſit, aut debeat.

Quo ad verſ. Notarii locorum piorum, declaramus loca pia, quæ Notariorum Vicarii opera vti hactenus conſuerunt, non poſſe de cætero alium Notarium tam in ciuilibus, quàm in criminalibus eligere, quàm vnum ex dictis Vicari Notariis, inter quos, & ſolita diſtributio ſeruetur, & ſolita merces ſoluatur.

Quo vero ad regiſtra verſ. exigant, declaramus illa verba, niſi illis completis, intelligi de actis factis vſque ad diem petitæ confectionis extractus, ſiue regiſtri.

Quo ad verſ. Non rubricentur, declaramus tunc non eſſe rubricandos proceſſus de partibus quando bene fuerunt in partibus rubricati, alioqui prohibemus in Curia ab alio, quàm à Notario cauſæ, rubricari.

Quo ad verſ. In verè autem Commiſſariis, & verſ. proceſſus de partibus, declaramus non fuiſſe noſtræ intentionis comprehendere Notarium Archiui, qui propterea poſſit in cauſis commiſſariis cuiuſcunque valoris regiſtra conficere, in illiſque proceſſus de partibus, remiſſoriales, & compulſorias, ſiue excederent, ſiue non ſolia vigintiquatuor, regiſtrare; ſeruata in cæteris forma in dicta noſtra reformatione contenta ſuper regiſtrorum confectione.

Quo

Digitized by Google

Quo vero ad Cursores vers. Cursores pro qualibet citatione, declaramus Triuii regionem pro locis vltra fontem, & arcum Triuij, non citra, non vllo pacto inter partes longinquas enumerari loca illa, buæ vel antea ipsi Cursores non enumerabant, vel pro quibus solita mercede bon. duorum contenti erant, ne quod à nobis ad publicam vtilitatem, & colligendos abusus constitutum est praua interpretatione contrarium pariat effectum.

Insuper declaramus pro citatione contra Episcopos, vel alias qualificatas personas quinque bon. accipi posse quando citatio sit personaliter contra ipsammet personam qualificatam executa, non autem contra procuratorem, vel aliter.

Et dum in eadem nostra reformatione prohibetur Auditori Cam. concedere remissoriam ad partes ad examinandum, vel repetendum citata parte testes ad instantiam Fisci, vel ad probandam eius intentionem, & prout latius in ea, declaramus id non procedere, si aliqua legitima subsistente causa aliud in aliquo particulari casu ipsimet Auditori visum fuerit.

Insuper in vers. Quodque superfessoriæ &c. post verba, Vel alibi non susceperit. Addatur. Vel nili ex legitima causa, & in causis sui Tribunalis tantùm, & non aliàs.

Quo ad taxas impressas post dictam nostram reformationem infrascripta corrigi mandamus. In primis quo ad Notarios Cameræ deleatur versiculus i,dem fiat de pellibus, & vers. idem de sappone, vt potè impressoris errore superuacanee adiecta, ex quo iam supra sufficienter erat prouisum.

Quo ad vers. vltimum taxæ notariorum Cam. incip. pro non comprehensis, declaramus intelligi de expeditionibus gratiosis, In iudicialibus autem si quid in ea, vel aliis taxis fuerit prætermissum seruetur de similibus ad similia.

Quo ad taxas notariorum Gubernatoris, Vicarii, & aliorum, vers. pro restitutione depositi bon. vnum pro quolibet scuto, intelligi volumus in causis mercedum, in aliis vero bon. duos pro quolibet scuto permittimus, sicuti vere in taxa fel. rec. Pii Quarti prædecessoris nostri habetur, licet aliter aliquando fuerit per errorem impressum.

Et in eadem taxa vers. pro copia simplici cuiuslibet instrumenti in actis rogati, declaramus intelligi de instrumento actus iudicialis non de simplici extraiudicialium instrumentorum copia, pro qua bene, & ad instar boni originalis descripta bon. septem cum dimidio pro quolibet folio solui, & exigi permittimus.

Quo ad taxam notariorum Rotæ in primo vers. iulios sexaginta sex legendum declaramus, non autem sexaginta, prout impressoris errore fuit notatum.

Quo ad taxam Archiuii vers. pro instrumento absolutionis, mandamus corrigi, iuxta taxam fel. rec. Gregorii XIII. prædecessoris nostri.

Rursus in vers. pro pauperibus, declaramus, & volumus seruari eandem taxam fel. rec. Gregorii XIII. vt admissi ad iuramentum paupertatis iuxta formam dictæ taxæ soluant.

Quo ad taxam Notariorum criminalium Gubernatoris A. C. & aliorum vers. pro quolibet folio copiæ indiciorum, declaramus intelligendum, vt quælibet pagina ideſt facies cuiuslibet continere debeat lineas viginti quatuor, prout in nostra reformatione, sub tit. de registris, §. singula folia, & alibi volumus intelligi.

Quo ad taxam fori Capitolini vers. à centum vsque ad ducentos, Addatur verbum, Alios, errore scriptoris omissum.

Sicque per quoscumque Iudices ordinarios, & extraordinarios, & etiam executores dictæ nostræ Constitutionis iudicari, & diffiniri debere, sublata &c. Irritum &c. Non obstantibus præmissis, ac prioribus litteris super reformatione, & taxis emanatis, cæteriſque contrariis quibuscumque, & cum decreto quod præsentis sola signatura sufficiat etiam absque alia data, & registratura.

Placet Motu proprio C.

Google

PAVLVS
PAPA QVINTVS
MOTV PROPRIO, &c.

CVM poſt aliquas declarationes à Nobis Conſtitutioni, quam ſuper reformatione Tribunalium Vrbis condidimus, factas, Aromatarii quędam eiuſdem Conſtitutionis capita ipſos tangentia declarari ſuppliciter poſtulauerint; Nos dubia tollere, & litibus occurrere cupientes, Dum in præfata noſtra Conſtitutione dicitur pro precio aromatariæ ſeruandam eſſe præſcriptionem quinquennalem, non obſtante quauis interruptione, etiam per receptionem partis pecuniarum, aut per dationem aliarum rerum aromatariæ, declaramus dictam diſpoſitionem non intelligi, neque locum ſibi vendicare vbi vel interruptio fuerit iudicialis, vel aliter quàm per proprios ipſorum libros Aromatarii ſuum creditum probauerint, quibus caſibus diſpoſitionem Statutorum Vrbis ſeruari volumus & mandamus.

Inſuper dum in eadem Conſtitutione interdicimus Aromatariis, ne vllam prorſus audeant in quemquam exercere ſub quouis prætextu criminalem iuriſdictionem, declaramus intentionis noſtræ non fuiſſe adimere eis facultatem alias ipſis à felic. recordation. Clemente Octauo Prædeceſſore noſtro conceſſam res medicinales ad eorum domum ſpectantes viſitandi, recognoſcendi, & quod in eis corrupti, viciati, vel adulterati repertum fuerit proiiciendi, comburendique, ac iuxta delicti, & negligentiæ qualitatem culpabiles repertos debitis pœnis non tamen corporis afflictiuis, quæ pœnæ Eccleſiæ & Hoſpitali Sancti Laurentii in Miranda nuncupatæ eo ipſo applicentur, & applicatæ cenſeantur, afficiendi: Quod tamen quoad libros negamus, etiam quod in illis fraus aliqua detegeretur, ſed hoc à ſuo Iudice competenti cognoſci, & diffiniri debere iudicimus, & mandamus. Et dum in dicta Conſtitutione noſtra ſancitum eſt, quod Conſules nullam habeant iuriſdictionem eligendi Aromatarium, quem Proconſulem vocant, ad viſitandas aromatarias extra Vrbem, minuſque ſubſcribendi patentes vti Conſules diſtrictus Vrbis, & Superintendentes artis in Statu Eccleſiaſtico, ſed talis eligendi poteſtas penes Protomedicum ſit & remaneat. Declaramus noſtræ intentionis non fuiſſe quoad hoc derogare concordię alias initæ inter Collegium Fiſcorum, & Collegium Aromatariorum, dum in ea dicitur, quod quotieſcunq; ad viſitandas Aromatarias extra Vrbem mediçuſer Vrbe mittendus erit, ne eis forſan artis aromatariæ imperitum ſibi comitem adiungat, Protomedicus, qui viſitationis deſignandi ius obtinet, Vrbanis aromatariis id denunciet, atq; ab eis exquirat, habeantne aliquem peritū, & idoneum hominem, qui Medico illi in huiuſmodi viſitationis munere Comes, & Magiſter eſſe velit, &c. iuxta prædictam concordiam confirmatam per felic. recordation. Gregorium Decimumtertium Prædeceſſorem noſtrum ſub die prima Iulii 1575. verſi. Quotieſcunque ad viſitandas tabernas &c. Dummodo Aromatarii neque iuriſdictionem propterea in hoc ſibi aliquam vſurpent, iuxta formam dictæ concordiæ, neque electum Proconſulem vocent, neque patentes ſubſcribant, vti Conſules diſtrictus Vrbis, neque quicquam contra tenorem noſtræ prædictæ Conſtitutionis faciant, ſub pœnis in ea contentis, & preſentis ſola ſignatura ſufficiat, etiam abique alia data, & regiſtratura.

Placet Motu proprio C.

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM

Prior numerus Summarium; Secundus paginam indicat.

A

ABlatiui absoluti faciunt conditionem: ita vt in primis conditio impleri debeat, n. 33. & 34. pag. 448. nu. 39. pag. 310. n. 47. pag. 211.

Absoluendi facultate attributa per Pontificem alijs personis in casibus in Bulla Cœnæ Domini comprehensis, excluſus censetur nihilominus casus hæresis, num. 14. 21

Absurda, seu inconuenientia in interpretatione cuiuſuis dispositionis euitãda sunt, n. 51. p. 457. num. 42. 380

Accessoria causæ pertinent ad Iudicem, sicut principale eiusdem causæ, n. 120. 511

Acconcium, siue bona paraphernalia imputantur in satisfactionem dotis: & priuilegia eiusdem consequuntur, nu. 2. & 3. p. 252. & cadunt sub statuto de lucro dotis, n. 4. ibid.

Limita, vt non procedat vbi Acconcium separatim à dote datum fuisset, n. 5. ibid.

Ac, Dictio compusat, ac repetit, n. 58. & 57. 381

Acta dicuntur quæcunque gesta sunt coram Iudice post litem contestatam, n. 14. 462

Acta dicuntur scripturæ de his, quæ in iudicio facta sunt vel dicta, n. 42. Facta, quæ extra Iudicium, n. 43. Et Gesta, quæ sine verbis fiunt, & num. 44. 297

Acta in dubio præsumuntur integre transportata: & creditur notario esserenti alia acta penes se non habere, n. 48. & 49 433

Acta iudicij in causa suspicionis Capitanei geri debent coram eodem Capitaneo, non autem coram Consultore illi adiuncto, n. 5. & n 6. 466

Acta Iudicii, quoad instantiam, sunt ea, quę tendunt ad litis ordinem, & appellantur ordinaria iudicii, n. 28. 148

Acta litis, seu causæ, decisionem litis respiciunt, num. 29. ibid.

Acta per eũm, qui communiter reputabatur Notarius, cum tamen talis non esset, an sustineantur, & quando, remissiuè, n. 4. 58

Acta scribuntur per Notarium à Iudice deputatum, n. 3. 294

Actis non contentum, nõ dicitur extare n. 15. 462

Actio de dote, constante matrimonio, & hypothecaria, & rei vendicatio datur in casu, quo maritus vergat ad inopiam, n. 6. 243

Actio de dote est ordinaria, & requirit libellum, & reliqua adhiberi solita in iudiciis ordinariis, n. 3. 242

Limita, vbi extet instrumentum dotale, tunc enim agi poterit via executiua, n. 4. ibid.

Quod intellige, vt num. 5. 243

Actio de dote regulariter non datur, constante matrimonio, n. 10. 265

Actio durat etiam post sententiam, non autem officium Iudicis, n. 63. 507

Actio, & officiũ Iudicis differunt inter se, n. 17. 412

Actiones actiuæ, & passiuæ transeunt in hæredẽ, n. 59. 156

Actiones personales durant spatio triginta annor. nu. 9. 450

Actionis verbo non comprehenditur exceptio, nu. 118. 481

Actio nulla oritur ex contractu sine solemnitatibus statuti in nostris 151. lib. 1. per minorẽ, & mulierem celebrato, n. 14. 390

Actio per quam quis restituitur aduersus vim compulsiuã, solum damnũ prosequitur, n. 41. 180

Actio pro socio magis pertinet ad personales inuicem protestationes, quàm ad communium rerum diuisionem. n. 6. 190

Actor ad lites quando deputetur, periculo tamen Tutoris, vel Curatoris, n. 88. 84

Actor comparens an teneatur producere legitimã Actoriam, & Tutoriam? n. 24. 85

Et an cauere pupillũ, & tutorem ratũ habituros? n. 25. 26. p. 85. Et cõficere inuẽtariũ, n. 27. ib.

Actor constitutus cum decreto Iudicis an possit absque alio decreto reuocari? n. 122. 84

Actor debet venire instructus ad causã, n. 43. 476

Actore non probante intra terminum præfixum, reus absoluitur, ex iure communi, n. 47. 476

Intellige, ab instantia, seu obseruatione iudicij dumtaxat, & n. 48. ibid.

Actor, & Procurator, in quibus differant remissiuè, n. 16. 84

Actore exhibente positiones cũ iuramento debet reus illis respõdere cũ iuramento. n. 39. & 73. 124

Actoris officium expirat cum ipsa tutela, seu cura, n. 23. 84

Actum non solum constituitur ad lites, sed etiam ad negocia n. 29, Fallit in Actoribus vniuersitatum. n. 30. 85

Actor quid facere debeat pro termini statutarij prorogatione, n. 45. 476

Actor tenetur iustificare sententiam ex eisdem actis, n. 52 93

Actorum amissio facta per Notarium non debet nocere parti. n. 93. 47

Actorum amissione probata, si aliquid de actis deficit, vtique præsumitur amissum. n. 92. 47

Quod præcipuè de amissione cedulæ appellationis productæ, n. 94. Et de inuẽtario. n. 95

Et de mandato procuræ, n. 96. ibid.

Actorũ appellatione venit etiã sententia, n 13. 462

Digitized by Google

Actorum editio Iudice mandante, & non aliter à Notario facienda est, n. 5. 53
Actorum repetitio fieri debet citata parte, numer. 7. 462
Actuarii in quo differant ab aliis Notariis? num. 41. 297
Actus in dubio censetur permissus, nisi reperiatur prohibitus n. 56. 477
Actus gestus contra formam à lege, vel statuto præscriptam, est nullus, n. 46. 494
Actus humani omnes à potestate, & voluntate perficiuntur, n. 61. 11
Actus iudicialis exerceri non potest nisi à legitima persona, n. 7. 132
Actus præsumitur factus ab eo, ad quem spectabat, n. 22. & 4. 265
Actus præsumptionem validitatis habet pro se, n. 40. 476
Actus simpliciter gestus, censetur factus eo modo, quo fieri debuit, n. 81. 478
Actus, via, iter, quid sint, n. 2. 200.
Actus voluntatis, qui citra aliquam contentionẽ, & strepitum Iudicii exercentur, etiam festiuis diebus celebrari possunt, num. 15. 105
Declara, vt n. 19. 106
Adeuntes hæreditatem, ex testamento dicuntur renunciare successioni ab intestato, n. 34. 318
Adiudicare quid sit, n. 14. 491
Adiudicare verbum an communiter intelligatur per translationem dominii, vel se habeat loco pignoris, vel custodiæ, & n. 15. & 17. 492
Adiudicatio facta pro maiori quantitate, quam debeatur, corruit in totum, n. 20. & 23. 492
Ampliatur in datione in solutum, & n. 21. ibid.
Et in immissione in possessionem pro debito partim vero, partim non vero, & n. 22. ibid.
Adiudicatio præcedi debet à pignore prætorio, n. 13. 491
Adiudicatio, seu datio in solutum pignoris facta à Iudice creditori omissa subhastatione an sustineri possit? n. 69. 495
Admittenda non sunt, quę sunt contra ius, num. 18. 470
Aduenæ siue forenses, habentes priuilegium Ciuilitatis, quæ habere debeant ad hoc, vt excusentur à vectigalibus, remissiuè. n. 16. 70
Adulterij, vel fornicationis cognitio, quoad separationẽ thori, pertinet ad forum Ecclesiasticum, n. 3. & 9. 205
Aduocati antiquitùs erant Oratores causarum, qui in foro, & viua voce causas tuebantur: & nunc illi dicuntur, qui Clientem causis agendis, vel tuendis assistunt legibus, ac iuribus, num. 9. & 11. 513
Et quales esse debeant, remissiuè. n. 16. 514.
Aduocati de iure debent iurare se non defensuros nisi causas, quas iustas esse putauerint: sed de consuetudine non est necessarium tale iuramentum, n. 52. & 53. 517
Aduocati egregij Encomium, n. 13. & 15. 514
Aduocati, & Procuratores quomodo antiquitus inter se distinguebantur. n. 12. 514
Aduocati quomodo gerere se debeant cũ clientibus, n. 50. 517
Aduocati salarium suscipere non debent à pauperibus, n. 49. ibid.
Aduocato licet vendere iustum patrocinium, nu. 34. & 64. pag. 518 & 518
Aduocatorum officium ad vtilitatem publicam pertinet, n. 14. 514
Aduocatus si sibi ipsi patrocinatus sit, an debeat illi taxari salarium, ac si Aduocatum pro altero egisset, n. 27. & 29. 515
Declara, vt n. 28. 515
Aedificia eleuare respiciẽtia in Monasteria, & collegia an & quando liceat n. 52. p. 199. & n. 47. & 48. 198
Aedificiorum elatio nõ præsumitur fieri ad æmulationem, n. 27. 196
Aemulatio in dubio non præsumitur, & quomodo probetur in ædificiis? n. 49. & 50. 199
Aequalitas in Iudiciis est seruanda, n. 9. 115
Aequalitas seruanda est inter maritum, & vxorem, n. 12. 249
Aequalitas seruari debet inter Actorem, & Reum, n. 3. 143
Aequiparatorum eadem debet esse dispositio, & iudicium, n. 2. p. 440. n. 8. p. 248. n. 9. p. 443. n. 4. p. 118 n. 89. 49
Aequipollentium idem est effectus, n. 90. 497
Aequitas est iustitia dulcedine misericordiæ temperata, n. 23. 232
Aequitas maior est subueniendi ratione ætatis, quam sexus. n. 28. 308
Aestimatio facit emptionem, & venditionem in ipsis rebus dotalibus, n. 24. 255
Aestimatio bonorum subhastandorum quomodo fieri debeat, n. 40. 498
Aestimatio in consecutione lucri dotis attenditur tempore obitus, non autem tempore promissionis, n. 28. 249
Aestimatio debet ex statuto præcedere preconiũ, ac etiã ex iure communi, n. 53. & 54. p. 494
Aestimatio fieri debet iuxta valorem verum rei, n. 41. 493
Aestimationes rerum intellectu, iudicioq; potius cõprehendũtur quã sensu corporeo, n. 37. p. 493
Aestimatio si excedat licitationem in pretiò pignoris, non est pignus adiudicandum licitatori plus offerenti, sed creditori in solutionem dari debet iusto pretio, n. 57. & 59. 494
Declara, vt n. 60. 62. & 68. ibid.
Aestimatores bonorum à partibus eligi debent ex iure communi, n. 29. 492
Intellige vt n. 30. ibid.
Qui si in eligendo non conueniant, Iudex ipse eligere debet, & n. 31. ibid.
Et debẽt referre cũ iuramento, & n. 36. p. 493
De suo iudicio, & credulitate, non autem de certa scientia, & n. 38. ibid.
Affines interuenire debẽt alienationibus minorũ, vbi proximiores coniuncti nõ adsint, n. 40. 211
Intellige, vt n. 41. & 42. ibid.
Affinitas quoad cõpromissum, debet esse præsens, & non sufficit, quod quondam fuerit. Secus quoad matrimonium, n. 23. & 24. 185
Affinitas, per mortem vnius ex coniugibus dis. soluitur, n. 41. ibid.
Affinitas secũdi generis non cõsideratur amplius tam de iure Canonico, quàm Ciuili, n. 25. ibidem.
Agens ante diem obligationis repellitur exceptione, num. 14. 178
Fallit in debitore de fuga suspecto, num. 15. ibidem. Et

Digitized by Google

Et vbi iusta causæ suspicio subesset, n. 16. ibi.
Intellige, vt num. 17 ib.
Agens communi diuidundo an repellatur actione pignoratitia? n. 13. 190
Agens ex contractu, ex persona alterius implere debentis, reuocitur exceptione non implementi, n. 42. 310
Albertus krantzius lapsus est dum negauit Romanum Pontificem olim dictum esse Patrem, & Sanctissimum Dominum, n. 113. 14
Alienare non intelligitur debitor, qui occasione, acquirendi non vtitur, n. 9. p. 215. n. 40. 234
Alienatio ab vxore, cum viro fieri non potest sine solemnitatibus, n 3. 315
Alienatio à minoribus debet fieri propter æs alienum dissoluendum, n. 59. & 60. 213
Alienatio bonorum immobilium Ecclesiæ est interdicta Prælato, n. 15. 216
Alienatio facta à delinquente quando teneat, vel non, n. 15. 218
Alienationes factæ in fraudem Fisci, non sunt nullæ ipso iure, sed reuocandæ, n. 18. 218
Alienatio permissa est inter eosdem eadem inuestitura comprehensos, n. 13. 227
Alienatione per statutum nostrum prohibita, & hypotheca, & omne illud, per quod ad alienationẽ perueniturr, censetur prohibitũ, n. 2. p. 347 num. 4. 208
Alienatio propriè dicitur, vbi directum dominium transfertur, n. 8. 215
Alienatione prohibita censetur prohibitus omnis actus ad illam præambulus n. 4. 208
Alienatione prohibita, censetur tamen permissa alienatio necessaria, n. 10. 227
Alienationis verbum late patet, cum largè sumitur: & alienationis species remittitur, nu. 6. & 7. 215
Alienatio, quod fiat à pupillis, &c. auctoritate tutorum, & curatorum: vel fiat ab ijsdem tutoribus, &c. sunt patia, n. 13. & 14. 269
Alimenta à muliere petenda sunt officio Iudicis nobili: tam constante matrimonio, quam soluto, n. 2. & 3. 263
Alimenta, an sumere debeat vidua in domo hæredis mariti, an in alia domo? num. 21. & 22. pag. 254
Alimenta debentur filio à patre ex iure naturæ, & ex præcepto iuris communis, n. 1. 266
Et debentur etiam filiis emancipatis, vel ex alia causa sui iuris constitutis, & n. 3. ibidem
Et filiis naturalibus non legitimis, n. 5. atque etiam spuriis, ex æquitate Canonica, & n. 6. p. 267. & ex statuto licet ius ciuile id prohibeat, n. 10. & 11. necnon omnibus filiis nefariis, & incestuosis, n. 20. ibidem
Alimenta debentur iure naturę, n. 8. 270
Alimenta debita ex dispositione legis, non potest quis petere, si aliunde habeat, n. 13. 254
Alimenta debita viduæ intra tempus datum ad restituendam dotem debentur tantum viduæ inopi, quæ aliunde victum non habeat, n. 12. & 16. 18. & 20. ibid.
Amplia, & limita remissiue, vt n. 17. ibid.
Contrarium n. 14. & 15. ibid.
Alimenta decernuntur arbitrio Iudicis: qui æquitatem præ oculis habere debet, num. 35. & 36. 268
Alimenta præstanda sunt secundum quantitatem patrimonii, & qualitatem personarum, n. 37. & 39. 269
Alimenta quando debeantur menstrua, & quando annua, n. 33. & 34. 268
Alimenta qui præstare debet, debet etiam vestes, n. 5. 358
Alimenta quomodo præstanda à creditore debitori carcerato? n. 23. & 24. 487
Quæ si non præstentur, relaxandus est debitor, & n. 25. ibid.
Intellige, vt n. 26. & 27. ibid.
Alimenta vt congrua dicantur, quæ considerandæ sint, n. 11. 281
Alimenta, vti genus, continent in se etiam habitationem, n 9, 381
Alimentis fauendum est in dubio, sicut & piæ causæ, n. 17 267
Alimentorum causa est via, n. 15. ibid.
Alimentorum causæ sunt summarię: nec requirunt libellum, nec aliam iuris solemnitatem, n. 24. & 25. 268
Intellige de alimentis præsentibus, & futuris, non autem de præteritis: & n. 26. ibid.
Alimentorum materiam plenissimè pertractauit Io. Petrus Surdus, n. 38. 269
Alimentorum nomine veniunt, etiam vestimenta, & habitatio, n 2. 266
Aliud pro alio, inuito creditore, solui non potest, n. 171. 533
Alma accipitur pro sancta, & nutriente, n. 9. 8
Et pro pulchra, excelsa. & clarissima, n. 10. ib.
Alma, dicitur ab alendo, n. 12. ibid.
Almæ origo, & significatio, quæ sit, tam apud sacros, quam alios auctores explicatur à Didaco Couarr. n. 11. ibid.
Almæ titulus Vrbi Romæ meritò passim tribuitur, n. 8. ibidem
Amissionis, & proiectionis possibilitas, in muliere recipiente minime consideraturi quod intellige vt n. 42. & 43. cum seq. 393
Amissionis scripturarum interesse taxatur iuxtà summam contentam in scripeura, quæ non editur, nu. 101. 47
Animalia inter mobilia cõmumerantur, n. 5. p. 499
Annullatio actus propriè pœna non dicitur, nec statutum, seu constitutio pœnalis, non seruata forma nullitatem inducens, n. 33. 374
Annullatio contractus dicitur pœna, num. 78. p. 322 & n. 33. 376
An, qui in ludo perdidit, habeat repetitionem, si soluerit, remissiuè, n. 7. 51
Antiquum tempus dicitur centum annorum num. 16. 260
Antoninus Pius Imperator viuenti bono Iudici nullum dedit successorem, nu. 10, 25
Anulus subbarrationis est necessarius ad Matrimonium contrahendũ, & quando præsumatur donatus n. 9. & 10. 257
Apochæ priuatæ, & instrumenta publica non differunt inter se, quoad executionem, n. 6. 155
Apochæ priuatæ ex statuto, recognosci debent per testes, n. 13. 158
Limita vt num. 19. ibid.
Apocha, licet careat tempore, loco, causa, & præsentia partis, habet executionem, ex statuto, n. 20. & 25. 155. & 156

Et ra-

Digitized by Google

Et ratio numero 23. ibidem.
Apocha quam fidem faciat ex disposizione iuris communis, n. 5. 154
Apocha scripta de mandato alterius an subiiciat mandantem executioni statuti, nu. 8. 12. 13. 14. & 15. 155
Apochę sola subscriptio quid importet nu. 16. 17. & 18. 155
Apocha, siue apodissa quid sit, num. 1. 3. & 4. pag 154
Apostoli, ex communi vsu petuntur eodem tempore, quo appellatur, num. 5. & 7. & possint etiam peti separatim, & num. 6. & sunt pars, & subitantia appellationis, num. 8. 436
Apostoli quid sint, & vnde dicti, num. 1. 436
Apostolorum species sunt quinque: quarum tres dumtaxat sunt in frequenti vsu, dimissorii, refutatorii, & reuerentiales, nu. 2. & 4. ibid.
Appellans bis an possit etiam supplicare, num. 7. 8. & 9. 454
Et an possit recusare Iudicem, num. 15. ibid.
Appellans, & succumbens in executione, incidit in pœnam quinquaginta librarum argenti nu. 13. 444
Appellans non debet remitti inuitus ad Iudicem qui contra eum definitiuè pronunciauit in eadem causa, num. 25. 455
Amplia vt num. 27. ibid.
Appellans sine grauamine condemnatur in expensis, num. 23. 158
Appellans, si præ paupertate non possit facere depositum summæ iudicatæ, ex iure communi, probata intra triduum paupertate, admittitur ad prosequendam appellationem, Et quid ex dispositione statuti num. 17. & 19. 439
Appellare ab excessiua taxatione expensarum semel tantum licet ex iure communi: & requiritur speciale mandatum ad appellandum n. 11. & 12. 444
Appellare potest quilibet iniustè grauatus, nu. 22. pag. 442
Appellare volens, si non potest habere copiam Iudicis, tenetur coram honestis personis appellare legitimo tempore, n. 15. 443
Appellari regulariter non potest ad inferiorem iudicem, num. 7. 428
Appellatio à simplici interlocutoria non potest aliter interponi, quam in scriptis, numer. 13. 434
Appellatio ab interlocutoria non requirit litis contestationem, num. 26. 463
Appellatio ab interlocutoria requit citationem partis: secus in appellatione à diffinitiua, num. 40. 432
Appellatio ab interlocutoria semper est odiosa, num. 10. 443
Appellatio à confessione in criminalibus non conceditur, ex consuetudine per totum ferè Orbem seruata num. 6. 451
Appellatio à definitiua est fauorabilis: at ab interlocutoria est odiosa, num. 13. 465
Appellatio an, circumscripto statuto, detur à sententia Senatoris Vrbis, num. 4. 5. & 6. 428
Appellatio an detur de iure communi in possessorio sequestri, &c. n. 14. 15. 16. 169
Appellatio, an & quando detur à iudicio super continuatione possessionis, n. 30. & 31. 288
Appellatio à sententia conuentionis non impedit processum in causa reconuentionis num. 38. 120
Appellatio à sententiis syndicorum non permittitur ex statuto, tum quoad effectum suspensiuum, quàm quoad deuolutiuum, num. 1. 449
Intellige vt num. 7. & 9. ibid.
Et an permittatur de iure communi, nu. 3. & 5. ibidem
Appellatio conceditur à denegatione consilii sapientis ab alterutra parte petiti, n. 38. 432
Appellatio conceditur à sententia arbitri electi ex necessitate legis, vel statuti. Contrarium in arbitrio electio ex partium voluntate, num. 4 & 7. 450
Appellatio conceditur parti cui denegata fuerit publicatio testium, &c. num. 5. 144
Appellatio datur ab excessu in modo exequendi, nu. 103. 511
Appellatio datur à sententia lata de consilio sapientis, seu voco Consultoris, vbi eadem sententia sit prima, num. 13. 469
Amplia etiam, vbi partes consenserint, vt ita feratur sententia, & n. 14. ibid.
Appellatio datur à sententia Senatoris ad Capitaneum, num. 1. 461
Appellatio datur in Foro Capitolino ab interlocutoria, qua pronuncietur positiones haberi pro confessaris, num. 107. 118
Appellatio datur in possessorio, quando ex actis constat de iniquitate sententiæ, num 26. 171
Appellatio deuoluit tam iniustitiam, quàm nullitatem, num. 13. 428
Appellatio in dubio recipienda est, n. 28. 431
Appellatio est prouocatio ad maiorem Iudicem ratione grauaminis illati, num. 32. 432
Appellatio interponi potest feriarum tempore; sed interposita non potest exerceri; nec propterea fatalia prorogantur, nu. 8. 105
Appellatio incontinenti quomodo interponatur, n. 5. & 6. 434
Appellatio in Iudicijs executiuis permittitur, quoad effectum deuolutiuum tantum, num. 11. pag. 439
Appellatio in possessoriis an concedatur, n. 9. 11. & 12. 168
Appellatio legitimè interponitur duobus modis, dis, vel incontinenti, vel in scriptis, num. 4. & 8. 434
Appellatione ab interlocutoria pendente, & ante pronunciationem desertionis vel reiectionis. an procedi etiam possit in negocio principali? 13. & 24. 447
Appellatione coniunctorum veniunt, tam agnati, quàm cognati, num. 82. 322
Appellationem desertam esse pronunciare spectat ad Iudicem ad quem necnon appellationem reiicere, vel recipere, num. 1. & 2. 445
Appellatione pendente, nihil innouandum est in præiudicium appellantis, num. 39. 432
Appellatione prohibita in conuentione erit etiam prohibita in reconuentione, num. 37. 120
Appellatione prohibita, in dubio censetur prohibita, quoad vtrumque effectum suspensionis, & deuolutionis, num. 9. 439
Et viceuersa, si sit permissa, p. 439. num. 14. 440

Appellationes ab interlocutoriis rem definitiuæ habentibus, & ante definitiuam prolatis, an sint ex dispositione statuti scribendæ per Notarium causæ? num. 4. & 9. 443
Appellationes omnes ante sententiam definitiuam sunt redigendæ in scriptis. Non est autem necesse, vt scriptura appellationis sit authentica, dummodo probari possit, numero 1. & 2. ibid.
Intellige de iure communi, non de statuto, n. 3. & 11. ibid.
Appellationes, quæ sint friuolæ, relinquuntur decidendæ arbitrio Iudicis, num. 34. 532
Appellationi an sit locus in Curia Capitolina, si petitio sit supra scuta decem, & condemnatio æquatur infra decem? num. 5. & 7. 175
Et quid si agatur de annuis præstationibus? num. 8. ibid.
Item quid si actum sit ex pluribus summis, quæ singulæ per se non facerent causam appellabilem, sed conunctæ redderent causam appellabilem? num. 9. ibid.
Appellatio, nisi interponatur incontinenti, interponi debet in scriptis, num. 9. & 10. 434
Nec solum in definitiua, sed etiam in interlocutoria vim definitiuæ habente, & num. 11. ibid
Appellatio non admittitur in causa alimentorum, nisi quoad effectum deuolutiuum tantum, num. 40. & 43. & tunc appellans non auditur, nisi prius soluat alimenta, num. 44. vel det cautionem de soluendo, aut faciat depositum, nu. 45. 46. 269
Appellatio non datur ab executionibus facti, nisi executor modum excedat in exequendo nu. 1. & 4. 438
Etiamsi executiones sint personales, & n. 3. ibid.
Limita remissiuè, vt nu. 2. ibid.
Appellatio non datur ab interlocutoria, cuius grauamen reparari potest per definitiuam vel in definitiua, num. 16. 443
Et etiam in causis Ecclesiasticis, & num. 17. ibid
Necnon vbi grauamen non possit reparari nisi cum magno præiudicio, num. 19. ibid.
Et licèt non possit in totum, & plenè reparari, & num. 20. ibid.
Appellatio non datur ab interlocutoria, de iure ciuili, & ex statuto, n. 3. & 6. 441
Secus de iure canonico, & nu. 5. ibid.
Appellatio non datur à Decreto, Procedi ad vlteriora, nu. 56. 94
Appellatio non datur à præcepto recognoscendi manum suam, aliàs videndum pronunciari haberi pro recognita, num. 22. 158
Appellatio non datur à sententia lata per sortem, num. 17. 190
Appellatio non datur à sententiis de exequendo, num. 7. 438
Appellatio non datur in causa mercedis, n. 4. 174
Intellige, vt nu. 6. & 7. ibid.
Appellatio non petitis apostolis efficitur nulla, num. 9. 436
Appellatio omnis includit nullitatem, licet nullitas non sit expressa, num. 2. 483
Appellatio permittitur ab excessiua taxatione expensarum: licèt à condemnatione expensarum, & à sententia principali non fuerit appellatum, numer. 102. p. 510. & num. 104. pag. 511
Et tamen exprimenda causa excessus, & nu. 105. ibid.
Et seruandæ sunt solemnitates seruari solitæ in appellatione ab executione, vel ab alia sententia interlocutoria, & nu. 106. ibid.
Appellatio regulariter admitti debet, nisi prohibita reperiatur: Et quibus in casibus prohibeatur, remissiuè, num. 15. & 16. 439
Appellatio regulariter datur ab excessu in exequendo num. 7. 444
Appellatio regulariter prohibetur ab interlocutoriis, & permittitur dumtaxat in definitiuis, ex iure ciuili, num. 46. 456
Appellatio reiicienda est, quando iure est notorium eam denegari, num. 30. 434
Item quando apparet appellantem non esse grauatum, & num. 31. ibid.
Nec appellatio friuola recipitur, num. 33. ibid.
Nec ea, quæ non sit intra terminum præstitutum à lege, vel à statuto, num. 35. ibid.
Nec ea, quæ ante sententiam interposita est sine probabili causa in scriptis expressa nu. 42. ibidem.
Appellatio simpliciter interposita deuoluit totam causam ad Iudicem appellationis, numer. 59. 433
Idem de nullitate, & n. 60. ibid.
Appellatio, si Notarius causæ sit impeditus, denuncianda est cum nomine Notarii, per cuius acta fuerit appellatum, tam ex statuto, quam ex stylo Curiæ, num. 11. & num. 13. 443
Sed non ideo, quia Notarius causæ sit impeditus, prorogatur terminus ad appellandum præscriptus, & num. 14. ibid.
Appellatio, vbi permissa est simpliciter intelligitur tam deuolutiuè, quàm suspensiuè, num. 6. 145
Appellatio, vbi prohibetur simpliciter, censetur prohibita, quoad vtrumque effectum deuolutionis, & suspensionis, n. 14. 175
Appellatio vbi remouetur, non tamen censetur inhibita, quando quis manifestè grauatur, n. 55. 457
Appellatio, vt cognoscatur, an sit admittenda, vel non, inspiciendus est tenor sententiæ, num. 36. 432
Arbiter pronuncians dicitur sententiam ferre. n. 2. 162
Arbitramenta, & iudicia nullam habent similitudinem inter se, num. 3. ibid.
Arbitria, arbitramenta, & laudæ, faciunt ex statuto oriri actionem, exceptionem, n. 11. 163
Arbitria, & arbitramenta in quibus differant, remissiuè, num. 4. 162
Arbitri Iudicibus æquiparantur, n. 5. 450
Arbitrium boni viri quomodo describatur, num. 17. 499
Arbitrorum pronunciationes propriè dicũtur sententiæ, num. 1. & 6. 450
Archiepiscopus an possit cognoscere de nullitatibus sententiarum latarum per Episcopos suffraganeos? numero 8. & 9. 460

Argu-

Argumenta à verisimili, & à communiter accidentibus frequentia, & valde probabilia, nu. 159. 17
Argumentum ab æqui paratis valet, n. 22. p. 74
Argumentum ab alimentis ad dotem an sit concludens? num. 3. 8. & 9. 245
Argumentum ab alimentis ad dotem, & à dote ad alimenta, valet, num. 5. 160
Contrarium num. 4. ibid.
Distingue vt num. 7. ibid.
Argumentum ab alimentis ad piam causam valet, num. 16. 267
Argumentum ab effectu desumitur, nu. 2. 29
Argumentum ab inclusione vnius ad exclusionem alterius non valet, quando alias, quod exclusum dicitur potest comprehendi, n. 11. 338
Argumentum ab vltima voluntate ad legem, vel statutum est concludens, n. 14. 276
Argumentum à causa intestati ad causam testati valet, num. 29. 271
Argumentum à communiter accidentibus est probabile, frequens, ac vtile, n. 63. 497
Argumentum à communiter accidentibus, vtilissimum est in materia probationum, n. 21. 426
Argumentum à coniunctione duarum legum, est concludens, n. 13. 220
Argumentum à consuetudine testantis, contrahentis, vel aliter disponentis valet. num. 13. 276
Argumentum à contractibus ad iudicia valet. n. 98. 13
Argumentum à contractibus ad vltimas voluntates, & è contra, est validum in iure, num. 14. 239
Argumentum à contrariis valet, n. 37. p. 504. & num. 23. p. 277. 504
Limita remissiuè, vt n. 30. 277
Argumentum à denegatione supplementi legitimæ ad quærelam inofficiositatis, valet nu. 54. 273
Argumentum à feudo ad emphyteusim, & è contrario valet, n. 29. 233
Argumentum à iudiciis ad arbitria valet, num. 1. 162
Argumentum à minori ad maius est concludens, num. 47. 456
Argumentum à pacto ad statutum, etiam negatiuè, valet. num. 3. 270
Contrarium, num. 13. ibid.
Argumentum à pacto ad statutum valet, num. 30. 228
Argumentum à pupillo ad Ecclesiam valet in puncto alienationis, n. 62. 213
Argumentum à verisimili frequens est, ac validum in iure, num. 80. 12
Argumentum de personis ad res, iure est concludens, num. 38. 488
Argumentum ex l. vnic. §. vbi autem legatarii, vers. Sin autem ac deficientis, C. de cad. toll. validum, & quando procedat vid. in seq. ita desumitur. Statuentes, si quando aliquid comprehendere voluerunt, expresserunt, ita & in alio casu expressissent, si voluissent, n. 39. 374
Argumentum ex vers. Sin autem ad deficientis, l. vnic. non procedit, quando viget in contrarium legis ratio, & intentio disponentium, n. 40. & 42. 375
Argumentum prædictum cessat etiam, quando rationis identitas in omissis intercedit. ibid.
Argumentum iure sumitur à Rubrica, seu titulo habente orationem perfectam, num. 2. 395
Argumentum valet à pacto ad consuetudinem, vel legem, num. 13. 516
Arrha emptionis, & venditionis est duplex, & quæ, num. 5. & 6. 206
Arrha emptionis, & venditionis non sunt proprie arrhæ, sed improprie, numero 7. ibidem.
Arrha non est de substantia contractus, sed argumentum emptionis. nu. 2. ibid.
Arrha, quæ datur in pecunia numerata, an censeatur data pro parte pretii? num. 11. 207
Arrha quid sit, num. 1. & 4. 206
Arrha sponsalitia datur in signum sponsaliorum, contractorum, num. 3. ibid.
Articulorum copia dari debet parti, contra quam producuntur, num 2. 138
Assertamenti vota quando non sunt conformia, statur maiori parti. Et quid si vota sint paria, num. 20. & 21. 146
Assertamenti votum adhibetur tam in causis criminalibus, quam in ciuilibus, n. 1. ibid.
Et in quibus causis possit denegari in criminalibus, num. 2. ibid.
Assertamenti votum debet peti in re integra, & ante factum decretum n. 22. ibid.
Assertamenti votum in criminalibus sæpè petitur prætextu suspicionis iudicis maleficiorum, sed verius plerumque ad inuoluendas causas, & delictorum pœnas subterfugiendas, num. 13. pag. 24
Assertamenti vox est vulgaris: & quid sit, num. 1. & 2. 144
Assertamentum habet locum in omnibus causis, vbi datur appellatio, num. 3. ibid.
Assignatio facta à Iudice habet vim traditionis, num. 84. 496
Attendi debet illud quod actum est, num. 102. 497
Attendi non debet quicquid verba significent, vbi mens, & sensus aliud volunt, & illatio desumpta ex hac regula, num. 28. p. 563. & n. 30. & 32. 523
Attentata committuntur in causa sequestri in prophanis: secus in beneficialibus, n. 28. 171
Attentata non reuocantur pendente appellatione à definitiua, nisi primo iustificetur veritas causæ appellationis, num. 29. 447
Auaritia mater est omnium malorum n. 4. 26
Auctoritas aliquando accipienda videtur pro mandato, & iussu Principis, ne dum pro consensu. num 25. 9
Auctoritas inuentores, vel legis latores, vel etiam consuetudo, dedit vera, & propria significata vocabulis, num. 20. & 21. 523
Auctoritas Principis, vel Reipub. vires tribuit nummis, num. 159. 538
Auctoritas quinque habet significationes, & quæ sint, num. 24. 9
Auctoritas recte scribitur cum c r. n. 23. ibid.
Audiri nemo debet post terminum legis, vel statuti, nec moram potest purgare. numer. 42. pag. 476
Auditoris Camerę iurisdictioni subiiciuntur, priuatiuè quo ad alios Iudices, eius notarii, & subditi.

ſubſtituti, aliique in eorum Officijs, & eorum Officia delinquentes, n.7. 31
Augmentum dotis non ſubiacet ſtatuto, nu. 59. ſed.vid.n.60. 320
Authoris confeſsio præiudicat ſucceſsoribus, nu 45. 310
Aurei recentiores quantum differant ab aureis veteribus, n.46. 516

B

Baiocchus ſucceſſit in Vrbe loco Boloneni: & eius valor, n.55. 533
Baldi theorica, vel cuiuſcunque fuerit in cap.1. §. quia vidimus nu.54.in add.ſub lit. C.qui feud. dar. poſſunt, qui reaſumpſerint, n. 118. 388
Barattaria idem eſt, ac corruptela: & æquiparatur crimini læſæ Maieſtatis, nu.13. & 14. 79
Barones quo ordine ſedere debeant penes Regē, n. 6. 426
Baronis nomen, an ſit latinum, & quo ſenſu accipiatur, n. 5.& 8. 426
Baro non eſt maior Comite, vel Vicecomite, numer.7. ibid.
Beltram addicio ad deciſ. 164.n. 11. & 328.n.9. perpenditur, n. 7. 364
Beltram conciliatio in add. ad deciſ.Sanctiſſ.Gregor. XV. deciſ.721. n. 28.verſ.verum hæc concluſio, quo modo intelligenda, n. 11. 389
Beneficium conſuetum concedi à Principe, dicitur impetrabile, n.35. 233
Beneficium facere de ſuo nemo cogitur, num. 35. 516
Beneficium legis, & inuentarii efficiunt, vt hæredes debitoris immunes ſint ab executione perſonali, n. 57. 156
Beneficium l.2. C. de reſcind. vendit.non competit in rebus venditis per ſubhaſtationem, n. 51. Limita, vt n.52. 494
Beneficium Principis reddi non debet inane, numer. 17. 421
Benignior opinio in dubio ſemper eſt ſequenda, n.10. 65
Bero.conſ.176. n.46.lib.1.reprobatur, n. 5. 371
Bero.conſ.176. num. 52. & 53. perpenditur, numer. 31. 374
Boloneni valor n.25. 442
Bona Eccleſię emphyteutica, an poſſint ex diſpoſitione ſtatum alienari cauſa Dotis? num. 24. 227
Bona fides præſumitur in præſcriptione longiſſimi temporis niſi de mala fide doceatur, num. 189. 535
Bona tranſeunt ad hæredes cum onere ſuo &c numer. 8. 57
Bonitas pecuniæ intrinſeca, & extrinſeca, quæ dicatur, n.181. 534
Breue tempus quodnam ſit, quoad rem redimendam, relinquitur arbitrio Iudicis, num. 22. 404

C

Cæſar Cardinalis Baronis laudatur num.107. pag. 14
Calumnia quibus modis euitari poſſit in dilatione ſuper examine teſtium, remiſſiue, n.7. 142
Calumnijs litigationum occurrendum eſt, num. 61. 477
Calumniis via præcludi debet, n.11. 467
Cambyſis Regis ſupplicium aduerſus Iudicem, qui per ſordes iudicauerat, n.12. 79
Camera Apoſtolica proprios habet Officiales magnæ auctoritatis, ac dignitatis, n.4. 41
Cameram habere ſolet quælibet Ciuitas, & illa redditus, prouentus, ac vectigalia colligit, cuſtodit, diſtribuit per Officiales, & Miniſtros ſuos ad id conſtituros, n. 2. 40
Camerā ſuam habet Imperium, quæ differt à Camera Imperatoris, n.5. 41
Camerarius Ripæ ſolus cognoſcit de cauſis delinquentium in Ripa maiori Tyberis, n.5. 31
Camera Vrbis à Camera Apoſtolica diſtinguitur, vtriuſque tamen eſt Dominus Summus Pōtifex, n.1. 40
Campſores ſubiiciuntur Foro Auditoris Camerę n.29. 74
Quid autē, ſi ſint Ciues Romani, vel ex iis, qui alias Foro Capitolino ſubiiciuntur n.20.22.24 & 26. ibid.
Capitale crimen quale ſit, remiſſiue, n.5. 218
Capitalia crimina ſunt, vel publica, vel priuata nu.8. 218
Capitalis pœna eſt triplex, proprie vero intelligitur pœna ſanguinis, n 5.& 6. 218
Capitaneus Appellationum an poſſit recipere iportulas. n. 1. 80
Capitaneus appellationum cognoſcit in cauſis appellabilibus Conſulum, n.3 .&c. 166
Capitaneus appellationum excluditur à cognitione expenſarum, n. 119. 511
Capitaneus appellationum, ex ſtatuto, cognoſcit etiam ſuper ſententijs latis à Senatore Vrbis, n.3. 428
Capitaneus appellationum non eſt Iudex ordinarius, & coram eo non poteſt peti reſtitutio in integrum principaliter, n.39. 92
Capitaneus, & Iudex appellationum idem eſt, numer. 1. 27
Eligitur à ſummo Pon. eſi expeditione litterarum in forma breui 3. 27
Eius Iuriſdictio & officium, 3. 27
Capitaneus pronunciās ſuperuacuo appellatum, poteſt interato pronūciare ſuper negocio principali, n.17. 460
Capitaneus quomodo recuſari debeat, vt ſuſpectus, n.3. 460
Capitaneus, ſeu Iudex appellationum non cognoſcit de reſtitutione in integrum principaliter, n. 4. 29
Quia limitatā habet iuriſdictionem ad cauſas appellationum, & nullitatum, n.5. ibid.
Capitaneus videtur præcedere Secundum Collateralem: Primus autem Collateralis vtrunque eorum præcedit, n.4. 27
Captura ab incompetente Iudice proueniens eſt nulla, n.3. 182
Captura, carceratio, arreſtum, & ſimilia, intentari non poſſunt ex iure communi, niſi præcedat libellus, & litis conteſtatio: Secus ex ſtatuto. n. 1. 435
Captura dicitur citatio realis, & præualet citationi ver-

ni verbali, n. 53.& 54. 181
Captura perſonæ, & incarceratio, eſt meri imperii, n.17. 486
Captura perſonæ grauior eſt excuſſione bonorũ, n. 6. 485
Captura perſonalis,an ex ſtatuto permittatur contra hæredem debitoris n.42. 488
Captura rei principalis non liberat fideiuſſorem, n.36. ibid.
Captura ſuſpicionis fugæ an inducat litis pendentiam n.49.& 52. 181
Captura vigore ceſſionis, quæ debitori ceſſo denunciata non fuit, eſt nulla, nu. 33. 180
Captura vnicuique ignominioſa eſt, n. 10. 178
Carceratus præſumitur, ſi ſe obligat, ſe metu obligare, n. 29. 176
Carceres priuatos habere nemo poteſt, num.15. pag. 486
Carcer eſt cuſtodia, & retentio omnis vbilibet,vnde libertas tollitur, n. 2. &c. 182
Carces publicus Romæ conſtructus primo fuit ab Anco Martio, n.19. 486
Caroleni, & Bolonenі valor, n.25. 442
Caroli Regis epitaphium, quod Romæ in Aedibus Senatoriis viſitur, n. 7. 24
Carolus Siciliæ Rex munus Senatorium ſolus Romæ geſſit, quod tamen Nicolaus Papa Tertius ab eo in ſe ipſum tranſtulit; ſed Martinus Papa IV. proximus Nicolai III. ſucceſſor Carolo Regi Senatoriam dignitatem poſtea reſtituit, n. 5.& 6. 24
Caſus à ſtatuto omiſsus remanet in diſpoſitione iuris communis, n. 3. 86
Caſus controuerſiæ motæ in Curia Capitolina, an dici poſſit, principaliter coram Senatore de nullitate ſententiarum Capitanei appellationũ, n. 1. p. 459. & n.16. 460
Caſus dicitur expreſsus,quãdo verbis generalibus includitur,n. 12. 308
Caſus exceptus à ſtatuto extenditur ad conſimilẽ caſum, quando ſtatutum diſponit in materia iuris, n.98. 510
Caſus ficius, an regulariter veniat, ſub ſtatutis? nu 4. 81
Caſus in quibus poteſt omitti citatio remiſſiue, num 6. 134
Caſus legis,vel ſtatuti,vbi eſt expreſsus,ceſsat omnis dubitatio, n.47. 269
Caſus mixtus non venit in ſimplici diſpoſitione ſtatuti. Etiamſi dictio vniuerſalis ſimpliciter adijciatur, n. 60.& 61. Sed remanet in diſpoſitione Iuris communis, & n.62. 398
Caſus mixtus non venit regulariter ſub ſtatuto, nu.3. 395
Caſus non dicitur omiſsus, ſed expreſsus, quando eadem eſt ratio in omiſſo, quæ in expreſso, n.13 308
Caſus omiſsus à lege habetur pro omiſso. nu.17. pag. 160
Caſus omiſsus in ſtatuto, remanet in diſpoſitione iuris communis, nu. 46. p. 272. nu. 9. p. 444 nu.13. p. 460. nu. 100. 528
Caſus omiſsus in noua diſpoſitione remanet in diſpoſitione iuris communis, n. 19. 325
Caſus, in quo eadem viget ratio, licet non exprimatur, omiſsus non dicitur, ſed comprehenſus, nu. 19. 373
Caſus, quando ratione expreſsa comprehenditur, non dicitur fieri extenſio, nu. 17. 308
Caſus refertur, in quo Conſultor per incuriam peruertit in ſuo voto nomina partium, nu. 25. pag. 470
Cauſæ ad hoc, vt fiant ſummariæ, eſt neceſsaria auctoritas Principis non recognoſcentis ſuperiorem, alioqui ſunt ordinariæ, n. 2. 163
Cauſa ad obuiandum fraudibus in ſtatuto noſtro præmiſsa, expreſsa eſt,& finalis, n. 5. 361
Cauſa appellationis deſerta, an ſit neceſse, quod pronuncietur, vt talis à Iudice ad quem n.36 pag. 149
Cauſa appellationis, & cauſa principalis, cenſentur vna,& eadem cauſa, n. 24. 263
Cauſa appellationis ſi pronuncietur deſerta, non ideò cenſetur certa cauſa nullitatis, num. 18. Intellige, vt n. 19.20. 484
Cauſa de interdicto, ne quid in loco pub. eſt criminalis, n.9. 200
Cauſa dotis continet in ſe publicam vtilitatem, nn.12. 895
Cauſæ breues, ſeu modicæ ſummæ, ex diſpoſitione iuris communis, debent expediri ſummarie n. 1. 174
Cauſæ criminales in Foro Capitolino, quoad inſtantias,remanẽt in diſpoſitione iuris communis, n. 7 147
Idẽ de cauſis,quę ad ius Fiſcale pertinent,n.8. pag. ibid.
Cauſæ criminales perſonarum certis locis piis inſeruientium cognoſcuntur in certis caſibus à Cardinalibus eorundem locorum Protectoribus, priuatiue quo ad alios Iudices, n.8. 31
Cauſæ deciſio, & victoria pendent ex probationibus, n. 23. 140
Cauſæ executiuæ, & ſummariæ cenſetur habere inſtantiam triennalem:& ex ſtatuto æquiparantur quoad inſtantiam alijs ciuilibus,n.10.& 11. pag. 148
Cauſę executiuæ, & ſummariæ, tàm ex iure communi, quam ex ſtatuto, breuiores habent proceſsus, n. 15. ibid.
Cauſæ grauaminis expreſſio non requiritur in appellatione ab interlocutoria in cauſis ſummariis, ex ſtatuto, n.8. 164
Cauſæ iuſtæ litigandi ad effectum excuſandi vt ſtunt ab expenſis, quæ cenſeantur, remiſſiue, n.50 506
Cauſæ mercedem ſunt ſumuiariæ, etiam ex iure communi, & videtur congruere Iure Diuino, n.1.& 2. 895
Cauſæ poſſeſſoriæ ſunt ſummariæ, ex diſpoſitione iuris communis, n.6. 167
Cauſæ ſummariæ de iure communi,quænam ſint, remiſſiue, n.3. p.109.n. 3. 163
Cauſæ ſummarię non habet litis conteſtationem, nu.7. 167
Cauſa ex Statuto in contractu minorum, & mulierum requiſita eorum perſonam reſpicere debet,n. 2. 354
Cauſa iuſta excuſat generaliter à pœnis legalibus, non autem à conuentionalibus,n. 30. 504
Iuſtè excuſat à pœna cõpromiſſi,& n.31.ib.
Et à mora, & ab interitu rei, & n.32. ibid.
Et à pœna talionis, & calumniæ,& n.33. ib.
Et excuſat etiam à damno, & nu. 34. ibid.

Causa iusta litigandi excusat victum ab expensis, n. 14 p. 502. & n. 28. p. 503. n. 39. 40. p. 505. n. 53 pag. 507
Limita, vbi expensæ peterentur iure actionis, tunc enim iusta causa non excusat, n. 15. 18. p. 503. n. 45. 505
Et quid seruetur in Rota Romana & num. 47. 48. 49 506
Causa naturalis prævalet accidentali, vbi ambæ simul concurrunt, n. 21. 74
Declara, vt n. 25. ibid.
Causa obligationis mulieris, debet exprimi, & in scriptis redigi, n. 83. 322
Causa, ob quam excludantur solemnitates statutariæ, debet esse necessaria, n. 22. 300
Causa plene cognita quando dicatur, ad effectum statuti de alienationibus minorum, nu. 50. 54. 57 212
Causa præsumitur semper vera, & alleganti contrarium incumbit onus probandi, n. 26. 210
Idem de decreto, quod præsumatur iustum, & validum, & n. 27. ibid.
Intellige, vt n. 28. 29. 31 ibid.
Causa quomodo dicatur instructa, n. 19. 463
Causa regitur secundum naturam iudicij, vbi lis agitatur, n. 9. 5
Causarum concursus magis inficit, n. 4. 368
Causa semel summaria, an semper remaneat summaria in quacunq; instantia remissiue, n. 14. p. 90
Causa studiorum, & causa dotis, solent inter se æquiparari, n. 13. 195
Causa summam ducatorum viginti quinque excedens, dicitur ordinaria, n. 2. 53
Causa suspicionis Capitanei, non est necessario asserenda ante litem contestatam, n. 1. 466
Causa vtilis mulieribus, & minoribus ex statuto requiritur, contra n. 1. 2. & 6. 361
Cautela pro bannito, vel aliàs incapaci hæreditatis, delegari, n. 13. 239
Cutio idonea in casu dilationis quinquennalis, quænam sit, relinquitur arbitrio Iudicis. n. 15. pag. 421
Cautio in noui operis iudicio præstanda reo, debet esse per idoneos fideiussores, n. 5. 289
Cautionis causa regulariter arbitrio Iudicis relinqui solet, n. 19. 20. 223
Cautio præstari debet à debitore in casu dilationis, sibi concessæ miserationis, seu humanitatis causæ, n. 13. & n. 38. Intellige, si cautio petatur à creditoribus, & num. 14. Et dummodo debitor sit adeò pauper, vt cautionem præstare non possit, & n. 16. 421
Credens bonis non liberatur à debito si ad pinguiorem fortunam deueniat, n. 34. 422
Credens non liberatur, nisi cessionario satisfiat, n. 100. & 197. 497
Census constitutio super re aliena non valet, n. 11. pag. 363
Census habet actionem realem, nempe confessoriam, n. 51. 414
Census impositio, & venditio in statuto nostro cõprehenditur, n 7. p. 320. & 321. & n. 3. p. 259. & n. 7. 263
Census impositio sine solemnitatibus statuti est n. 64. & 68. 552
Census venditio, est alienatio, n. 1. 362
Census vitalitij contractus ex emptione, & venditione subsistantiatur, n. 4. 363
Certus qui est, certiorari vlterius non debet, n. 4. pag. 62
Cessio bonorum appellatur in iure miserabile auxilium: sicut & induciæ quinquennales, num. 2. & 3. Et est miserorum subsidium, non præsidium dolosum, p. 420. & n. 23. 421
Cessio bonorum quomodo fiat, n. 32. & 33. & cur? n. 36. 422
Cessio bonorum, vel dilationes quinquennales nõ prosunt fideiussori debitoris, n. 39. ibid.
Cessio comprehenditur sub statuto Vrbis lib. 1. cap. 151. n. 17. & 20 316. & 317
Cessio debitorum non inducit nouationem, nec delegationem, n. 101. 497
Cessionis bonorum beneficium denegatur lusoribus, seu dolosis debitoribus, n. n. 22. 421
Item fraudulentis, & n. 31. ibid.
Cessionis bonorum non potest renunciari, nisi iramentum interueniat, n. 40. & 41. Intellige, vt n. 42. 43. 422
Cessionis bonorum materia, vbi videri possit, n. 1. p. 420. & 45. 422
Cessionis bonorum remedium conceditur à lege ipso iure, sine facto creditorum. Et quibus debitoribus concedatur, n. 7. p. 420. & n. 37. pag. 423
Cessio nominis, vbi denunciata sit debitori, non liberatur ipse, si soluat priori suo creditori, ex iure communi, & ex statuto, num. 108. & 110 pag. 497
Limita remissiue, vt n. 109. ibid.
Cessio, siue translatio actionum in iudicium deductarum, vbi non appareat de iustitia causæ eiusdem, præsumitur facta in redemptionem litis, n. 7. 220
Amplia, vt n. 9. ibid.
Cessio statuto nostro subijcitur, n. 2. 359
Cessio sub statuto Vrbis, cap. 151. lib. 1. comprehenditur, n. 19. 308
Charitas prima incipit à se ipso n. 50. p. 735. & nu. 68. 236
Chilonis dictum, quod fideiussioni non deest iactura, n. 32. 301
Chirographarius anterior prefertur instrumentario posteriori, dummodo scriptura priuata sit subscripta per tres testes, vel aliunde probetur illius veritas, n. 28. & 29. 156
Chirographa subscripta per tres testes præferũtur ex Iure publicis Instrumentis posterioribus quoad pignus, & hypothecam, numero 29. pag. 421
Chirographa tempus continentia, &c. excepta à statuto de cessione bonorum, sufficit si sint per duos tantum testes subscripta, numero 30. pag. 421
Ciceronis testimonium de lege 12. tabularum, n. 22. 487
Circuitus generaliter euitari debent, n. 12. 63
Citandus, si careat certa habitatione, tenetur eligere domicilium, vbi citari possit. n. 2. 191
Declarata, vt n. 3. 6. 7. 8. 10. & 13. ibid.
Citari debent debitores, & alii quorum interest, tam quando agitur de immissione ex primo decreto, quam quando agitur de adiudicatione, ex secundo decreto, nu. 11. & 12. pag. 491

Item citandus est debitor ad actum eligendi æstimatores n. 12. p. 491. & n. 25. 28. 492
Intelligo, vt n. 27. ibid.
Citari debet Pars, contra quam dantur articuli, ad dandum interrogatoria, n. 4. 138
Et quotus terminus præscribatur ad ea danda? n. 5. ibid.
Citari debet quis in domo solitæ habitationis: nec sufficit, quod sit domus ipsius citati, nisi ab eo habitetur, n. 4. & 5. 97
Et quid si habitaret duas domos diuersis temporibus? n. 8. ibid.
Citari regulariter non debet quis ad actum, qui ab eo impediri non potest, n. 44. 432
Citatio ad apothecam citati an valeat? num. 9. & 10. 97
Citationis ad dicendum contra articulos formula, remissiue, n. 17. 133
Citatio ad videndum iurare testes debet esse personalis, n. 12. 134
Neque testes debent iurare eadem die, nu. 13. & 14. ibid.
Citatio debet specificare omnia, quæ prætendunter, n. 19. 98
Intellige, vt num. 22. & 23. ibid.
Nec sufficit probare eam esse factam, nisi probetur eius tenor, n. 20. ibid.
Et debet esse certa, & non generalis, n. 21. ibid.
Citatio debitorum in actu venditionis pignorum, & electionis æstimatorum, est de substantia, n. 26. 492
Citatio est necessaria ad videndum fieri productionem iurium, & eius effectus, n. 8. & 9. p. 132
Citatio est necessaria ad videndum iurare testes: alioqui testes sine tali citatione examinati non probant, n. 4. & 5. 133. & 134.
Amplia, vt n. 11. ibid.
Limita, vt n. 19. 20. 21. ibid.
Citatio facta in manibus vnius de familia, quando valeat, n. 16 98
Citatio facta Procuratori generali, quando sufficiat, remissiue, n. 4. 99
Citatio facta, vbi quis non habitat, Romæ est nulla, n. 11. 97
Declara, vt n. 12. & 13. ibid.
Citatio fieri potest die feriata, n. 20. 106
An autem ad diem feriatam? n. 21. 22. & 23. ib.
Citatio generalis ad omnia pertinëtia ad causam, includit etiam citationem ad videndum iurare testes, n. 7. 114
Citatio in quocunque iudicio est omnino necessaria: & contra omnes, quos causa contingit, n. 9. & 10. 263
Citatio inualida non inducit prærentionem iurisdictionis, n. 51. 181
Citationes exequendi forma tradita à Statuto; quæ non seruata, nulla est citatio, numero 14. & 15. 97
Citationes post constitutionem Procuratoris, quibus in casibus faciendæ sint etiam in personam Domini? n. 9. 101
Citationis defectus suppletur ex scientia citati, n. 9. 462
Citatio non est necessaria, vbi quis non potest cõtradicere, n. 14. 499
Citatio non facta Domino, & Procuratori in casibus à Statuto expressis est nulla, n. 1. 100
Citatio non legitima, vel inualida, in quibus casibus habeatur pro valida, & legitima? 27. & 28 29. 30. 31. 98
Citatio partis requiritur in executione sententiæ, n. 26. 500
Amplia, vt n. 27. ibid.
Citatio personalis, vel citatio ad domum, vna ex illis sufficit, ex Statuto, n. 2. 97
Citatio rei necessaria est in taxatione expensarũ, n. 108. 511
Citatio requiritur ad obtinendas remissoriales: alioquin examen subsecutum est nullum, numero 17. 142
Citatio requiritur, vbi quis ex actu lædi potest, & contradicere posset, si esset præsens, numero 101. 510
Citatio simpliciter facta, intelligitur ad primam, & non ante, ex Statuto, n. 24. & 25. 98
Et, si fiat pro eadem die, an sit nulla? numero 26. ibid.
Citatus domi, an præsumatur perquisitus à Nuncio? remissiue, n. 3. 97
Citatus si non potest propter aliquod impedimentum, absque sua culpa comparere, non debet haberi pro contumace, n. 13. 165
Ciues, & incolæ inter se differunt: & Ciuium nomine non veniunt incolæ nisi large, num. 11. & 12. 276
Secus in statutis, & n. 16. ibid.
Intellige in fauoribus n. 17. ibid.
Ciues, & incolæ non differunt inter se, nisi quoad modum creationis, n. 20. 277
Ciues ex priuilegio, vere, & proprie sunt Ciues, n. 4. 69
Declara, vt n. 6. ibid.
Ciues facit origo, manumissio, allectio vel adoptio, n. 7. ibid.
Ciues Romani antiquitus raro afficiebantur vltimo supplicio, neque verberari poterant, num. 3. & 4. 240
Ciues, vel Incolæ Romani habentes quædam officia, quæ eos non obligant ad sequendam Curiam, non sunt Officiales Romanæ Curiæ, nu. 29. 75
Ciuilis sapientia pretio nummario æstimari non debet, n. 32. 516
Ciuis, & incola æquiparantur, quoad effectum ram à Statuto Vrbis, quam à iure communi, n. 26 277
Clam fieri dici non potest, quod sit pluribus personis adhibitis, vel per instrumentum, nu. 40. pag. 297
Clausula appellatione remota, in rescriptis apposita restringitur ad appellationem à diffinitiua & excludit appellationem ab interlocutoria, nu. 37. 456
Clausula, Appellatione remota, non operatur, quando decretum est notorie iniustum, num. 43. 35
Clausula apposita in fine, refertur ad omnia præcedentia, n. 9. 165
Clausula, Arbitrio Iudicis, aliquantulum relaxat rigorem iuris, n. 42. 35
Clausula, Attento quod, fit causatiue, non conditionaliter, n. 36. 479
Clausula, Consulto, adiecta rescripto, facit illud conditionale, n. 35. 444

Clau-

Clauſula, Conſtito, reddit conditionalem iuriſdictionem Iudicis: & in eius verificatione aduerſarium citari debet, n. 10. & 11. 190
Clauſula, Conſtito, reddit iuriſdictionem conditionalem, & requirit partis citationem ex iure communi, nu. 12. & 13. & cauſæ cognitionem, n. 14. 426
Clauſula decreti irritantis tollit omnem dubitationem circa nullitatem contractus, num. 70. pag. 214
Clauſulæ cæteraq; extendi poſſunt à Notarijs, etiã de iure communi, nu. 22. 63
Clauſulæ, & abbreuiaturæ Notariorum extenduntur, iuxta eorum ſtylum, n. 9. 10. 139
Clauſulæ, & adiectio ad amplianda appoſita, non debent reſtringere, n. 26. 376
Clauſula, & oratio generalis ex mente diſponentium ad ſpecificata refertur, n. 7. 378
Clauſula, & oratio generalis in fine poſita, non refertur ad ſpecificata, nec reſtringuitur ad ea, quando verſamur in oratione, & diſpoſitione vnicum caput continenti, & clauſula generalis non eſt emiſſa ad qualificandam ſpecierum enumerationem, in cap. diſtincto, num. 22. & 28. 379
Clauſula, & oratio generalis nunquam per ſpecialem reſtringitur contra expreſſam rationem, & mercedẽ diſponentiũ, n. 6. 373. & n. 20. 379
Clauſula, & verba in fine poſita ad omnia referri, & extendi debent, n. 10. 378
Clauſulæ, & verba in fine poſita, etiam ſi aliàs relatio fieri non deberet, ad omnia referuntur, vt menti, ac rationi congruat, etiam in materia pœnali, n. 38. 380
Clauſulæ, & verba in fine poſita, etiam ſi aliàs relatio fieri non deberet, ad omnia referuntur, vt menti congruant, ac rationi, n. 37. 380
Clauſulæ, & verba in fine poſita non reſtringuntur ad proxima, & ſpecificata; ſed referuntur ad omnia, quando ſunt vniuerſalia, & ſignum vniuerſale continent, n. 41. 380
Clauſula ex certa ſcientia habet in ſe clauſulam de plenitudine poteſtatis, n. 45. 10
Et cõtinent etiam clauſulam Motu proprio, n. 46. ibid.
Et operatur, vt non liceat dubitare de eo, quod Papa aſſeruit, n. 47. ibid.
Et facit, quod in confirmatione habeatur pro expreſſo totum tenor ſcripturæ confirmatæ, n. 48. ibid.
Quodque ſit inſtar ſacrilegij dubitare de viribus confirmationis Apoſtolicę in ſe habentis, hanc clauſulam, n. 49. ibid.
Clauſulæ ex certa ſcientia, Motu proprio, & de plenitudine poteſtatis, ſingulæ per ſe confirmationem reddunt in forma ſpecifica, cum cauſæ cognitione & omni alio meliori modo, n. 44 ibid.
Clauſula generalis non ad omnia præcedentia, ſed ad proximiora, refertur, n. 28. 75
Clauſula generalis non refertur ad ea, de quibus in proximis antecedentibus verbis facta eſt mẽtio expreſſa, & diſpoſitio, n. 67. 518
Clauſula in fine poſita, etiam ſi alias ad omnia referenda eſſet, non refertur, quando abſurdum ſequitur, n. 31. 379
Clauſula in fine poſita, etiam ſi alias ad omnia referri deberet; non refertur, quando diſpoſitio fauorabilis, & extendenda reſtringeretur, n. 30. 379
Clauſula in fine poſita, tunc ad proximè dicta reſtringitur, quando ex ipſius verbis apparet, illam ad ea qualificandum appoſitam fuiſſe, nu. 27. 379
Clauſula, In omnibus, & per omnia, omnimodam exæquationem importat: & operatur, vt inter ſubiecta nulla ſit differentia, ſed ſint eiuſdem naturæ, & n. 18. & 19. 460
Necnon ſignificat vniuerſalitatem, & n. 20. ibid.
Clauſula ipſo iure, requirit petitionem partis cuius fauorem reſpicit, n. 66. p. 457. & n. 77. 78. pag. 458
Et eadem cum clauſula ipſo facto, & ſignificat ſine miniſterio Iudicis, & habetur pro Canone latæ ſententiæ, & n. 75. ibid.
Requiritur tamen, hac clauſula non obſtante, declaratoria Iudicis præſertim in materia pœnali, & n. 76. ibid.
Clauſula, irritum ſit, habet decretum irritans: & inducit formam, & n. 28. & 29. 292
Et irritat omnia, quæ contra fiunt, & omnes iuris effectus tollit, & n. 30. ibid.
Clauſula, Iudicis arbitrio, intelligitur prout de iure, n. 3. 177
Clauſula iuris, & facti remedijs, quid importet, nu. 9. 10. 11. 222
Clauſula non obſtantibus quibuſcunque pactis, & conuentionibus, non tollit pactum, ſeu conuẽtionem iuratam, n. 23. 227
Clauſula, nullius roboris, vel momenti, inducit nullitatem ipſo iure, & ſine partis obiectu, neque illi poſſunt partes renunciare, quando reſpicit etiam fauorem publicum vel aliorum, n. 79. & 84. 400
Clauſula omni, & quacumque appellatione remota, reijcit omnem appellationem, tam quoad ſuſpenſiuum, quam quoad deuolutiuum iudicium, n. 6. & 11. 169
Clauſula, Omni iuris ſolemnitate omiſſa operatur non ſolum, quoad ſolemnitates iuris omiſſas, ſed etiam quoad ordinem iudiciorum peruerſum: & facit, vt ſententia ferri poſſit, etiam die feriata in honorem Dei, n. 5. & 7. 474
Clauſula, omni prorſus appellatione remota, remouet appellationem, etiam quoad effectum deuolutiuum, n. 13. 175
Clauſula, Remota recuſatione, non habet locum, quando adeſt legitima ſuſpicio, n. 44. 35
Clauſula, reſeruato conſenſu, habet in ſe tacitam conditionem, quatenus opus ſit, num. 44. p. 310
Clauſula, Si, & in quantum, poſita in admiſſione appellationis, ad iuris diſpoſitionem refert appellationem, n. 6. 256
Clauſula ſine figura iudicij, tollit aliqua acta ordinaria iudicij, non autem probatoria, & deciſoria litis, num. 30. 148
Clauſula, Sola facti veritate inſpecta, & clauſula Summarie, &c. æquiparantur, n. 11. 103
Clauſulæ ſummarie, &c. non tollunt citationem: nec probationes, nu. 5. & 6. nec iuramentum calumniæ, ſi petatur, num. 7. 164
Clauſulæ ſummariè, ſimpliciter, & de plano, quid importent, remiſſiuè, n. 4. ibid.

Clement. Appellanti, de appell. non habet locũ in interlocutoria habente vim definitiuæ, nu. 14. pag. 441
Clerici, & aliæ personæ Ecclesiasticę, earumque, bona iuri Canonico subsunt, n.73. 12
Clerici fideiubere prohibentur à Iure Canonico, nu.21. 409
Clerici filiifamilias sine patris consensu in iudicio esse possunt, & pariter contrahere, n. 97. pag. 13
Clerici possunt esse arbitri ex compromisso, n.62. pag. 188
Clerici veniunt sub nomine Districtualium, nu.1. pag. 75
Cognitio causæ adhiberi dicitur vbi partes citantur, & conuocantur, n 4. 446
Cognitio causæ in quo versetur, n.50. 433
Cognati veniunt appellatione coniunctorum, sicuti agnati, n.82. 323
Collaterales, & alij Capitolini Iudices ad quænã teneantur, n.1. 29
Cóllaterales Capitolini æqualem Inter se iurisdictionem habent, & ideo inter eos locus est pręuentioni, n. 8. 30
Collaterales esse Iudices ordinarios probatur, n.1. pag. 29
Collaterales, quam iurisdictionem habeant mortuo Senatore, n.12, 26
Et talem, tantamque habent iurisdictionem in causis ciuilibus, vt si Auditor Cameræ in causis còram eis vertentibus processerit, processus sit nullus, num.9. 30
Quod locum habet etiam, si porrecto memoriale Sanctissimo, in quo narrata fuerit pendentia causæ, Papa rescripserit per hæc verba *All' Auditor della Camera*, nu.10. ibid.
Collaterales Senatoris esse solent viri eminentis doctrinæ, & in foris versati, qui postea fæpe transferuntur ad maiores dignitates, num. 8. pag. 26
Collaterales Senatoris omnia facere possunt, quę Iudices ordinarij, n.7. 89
Collateralis primus, est Iudex primus à latere Senatoris, n,5. 26
Collateralis primus eligitur à Romano Pontifice, & Iurisdictionẽ habet per litteras in forma breuis, n.6. 26
Collateralis primus, est Locumtenens Senatoris in causis ciuilibus, n.9. ibid.
Collateralis Secundus est Iudex à Sinistro latere Senatoris, & eadem potest, quæ Primus Collateralis, vt infra Cap. IX. de Officio Collateralium Iudicum, n. 1. 27
Collegia Artificum in Vrbe instituta fuere à Numa Pompilio, n 8. 136
Collegia ea licita sunt, quæ legum, & Principum auctoritate sunt comprobata: alia autem sunt illicita, n. 4. 136
Collegia, & Curia possunt habere propriam consuetudinem, seu practicam, quę appellatur Ritus, vel Stylus, n.5. 139
Collegia fere innumera ad prodigandam, & propagandam Catholicam Fidem à Gregorio XIII. Pontifice extructa, n. 119 15
Collegii difinitio n. 3. 136
Collegij personæ admittuntur in testes in causa contra ipsum Collegium, n. 13. ibid.
Collegium, & Vniuersitas sunt idem n.4. ibid.
Collegium, vt constituátur, requiruntur saltem tres personæ. Retineri tamen potest per vnam, vbi ius omnium in ea recident, numero 6. & 7. ibid.
Coloni partiarij materia apud quos Doctores videri possit, n. 6, 229
Colonus partiarius est, qui agrum tenet excolendum pro certa quota fructuum, numero 1. pag, 228
Et damnum, & lucrum cum domino fundi partitur, & n. 2. ibid.
Colonus partiarius, ex Iure Regio Hispanorum, non potest triticum ab area elevare, nisi prius certiorato domino, vel eius Procuratore, n. 4. pag. ibid.
Comitatus proprie, & naturaliter significat Territorium Villarum, seu Castrorum, nu. 8. pag. 28
Quid significet vulgari vsu loquendi, numer. 9. ibid.
Significat alias, iuxta subiectam materiam totam Diœcesim, aliquando certam eius partem, quandoque etiam, seu improprie Curiam Principis cum omnibus officijs suis instructã, n. 10. ibid.
Comitatus in dispositione Statuti Vrbis significat Territorium ipsius Vrbis Romæ, n.7. 28
Comitatus quid sit, n.6. 28
Commissio in causis Capitolinis, cum clausula, quod procedatur cum voto Rotæ, non tollit in reliquis ordinariam Iudicis facultatem, n.8. pag. 78
Commissiones, seu Rescripta, non tribuunt iurisdictionem ante citationem ad dicendum contra, n.1. 114
Et per citationem fiunt communes vtriqueparti, & n. 2. ibid.
Cõmunio necessario subesse debet, vt locus sit iudicio diuisorio, n.1. 189
Communioni stare nemo cogitur n.22. 190
Communio quotupliciter consideretur, numero 2. ibid.
Communis vsus loquendi, etiam in Statutis præfertur cuicunque dispositioni legali, n.33 75
Communis vsus loquendi prævalet verborum proprietati: & dat interpretationem statutis, nu. 22.& 23. 523
Communitas vti solet iure minorum, & pupillo æquiparatur, n.77.& 78. 214
Communitatis diffidatæ singulares personæ non repelluntur à testimonio, n.15. 136
Compensatio non semper conceditur in Iudicijs, nu.2. 117
Comprehendi dicitur casus, qui vnica, & expressa ratione legis, & statuti includitur, n.17. 373
Cõpromissi materia à quibus tractetur, n.1. 184
Compromissi petitio, saltem quoad statutum, est voluntaria, n.34. 186
Compromissum, ad quod compromittentes necessitate legis tenentur, non requirit solemnitates Statuti nostri, n.1. 331
Compromissum, an peti possit per Procuratorem habentem generale mandatum? n.30. 31. p.185 n.40 41.43.45. 186
Compromissum, an peti possit post litis contestationem? n.59. 188

Com-

by Google

Compromiſſum ante illius acceptationem non eſt compromiſſum, nec arbiter eſt arbiter. num. 13 pag. 450
Compromiſſum eſt quędam tranſactio, num. 32. pag. 186
Compromiſſum eſt ſpecies alienationis, num. 36. pag. 186
Compromiſſum fieri debet de re dubia, num. 10. pag. 184
Compromiſſum, peti non poteſt, vbi proceditur via executiua. Neque in teſtamentis, n. 6. & 7. Neque in re clara, vel liquida, nu. 8. Neque ſi pars altera contra quam petitur compromiſſum, habeat pro ſe exceptionem aliquam impedientem litis ingreſſum, n. 10. 184
Compromiſſum, iuxta ſtatutum habet locum in Marito, & Vxore, n. 26. 185
Compromiſſum neceſſarium vigore ſtatuti non comprehenditur ſub cap. 151. lib. 1. Statutorum Vrbis. n. 5. 315
Compromiſſum quoties peti poſſit ex diſpoſitione ſtatuti, n. 64. 188
Compromiſſum ſi prorogetur, an cenſeatur factũ cum iiſdem facultatibus, & conditionibus appoſitis in primo? nu. 66. & 67. pag. 188. & nu. 69. 189
Compromiſſum Statuto noſtro comprehenditur num. 3. 331
Compulſionis argumentum qui tractarint, nu. 4. pag. 142.
Concedendum eſt, quod tibi non noceat, & mihi prodeſt, n. 376. 534
Concordia comprehenditur ſub Statuto, num. 14 pag. 316. & n. 49. 319
Concordia continet iuris remiſſionem, & comprehenditur ſub Statuto, num. 52. pag. 319. num. 66. 320
Concordia inita inter minores ſine ſolemnitatibus Statuti eſt nulla, n. 66. 320
Concordia ſub Statuto continetur, n. 19. 308
Concubinatus legitimus quæ requiſita habere debeat, n. 9. 276
Condemnatio præcedere debet executionem vti neceſſarium antecedens, n. 78. 496
Condemnatus in criminali cauſa ad pœnam corporis afflictiuam non admittitur ad appellan. niſi in carceribus ſe conſtituat, n. 24. 440
Condemnatus pœna capitali, ad minorem pœnã capitalem condemnatus intelligitur. num. 212. pag. 537
Conditio debet in primis purificari, n. 48. p. 212.
Conditio inducit formam, n. 26. 515
Conditio inducit formam: qua non ſeruata, actus redditur nullus. n. 49. 212
Conditio inducitur ex ablatiuo abſoluto. nu. 29. pag. 310
Conditionalis contractus non probat debitum, nu. 41. ibid.
Conditionalis contractus reddit conſtitutum cõditionale; quod, non purificatis conditionibus, nihil operatur, n. 36. 309
Conditio, nihil ponit in eſſe, n. 40. 310
Conditionis defectu contractus reſoluitur, num. 43. ibid.
Condictio ob cauſam dotis, poteſt ex ſtatuto intentari executiuè, etiamſi agatur conſtante matrimonio, n. 23. 161
Declara, vt n. 24. 25. & 26. ibid.
Conditio quatenus opus ſit, ſemper intelligitur in clauſula, reſeruato conſenſu, n. 34. 310
Conductor, finito tempore conductionis tenetur reſtituere rem conductam locatori eam recuperare volenti: quod ſi abſq; legitima cauſa eam reſtituere renuat, dicitur ſpoliare locatorem; & punitur, vt inuaſor alienę poſſeſſionis, nu. 7. pag. 224
Amplia, etiam ſi conductor vellet pro eodem pretio præferri non conductori extraneo, & num. 8. ibid.
Conductor promittens, etiam medio iuramento, finita locatione reſtituere domum vacuam, & expeditam, non ideò cenſetur renunciare Decreto Camerali ad fauorem inquilinorum, n. 20. 225
Confeſſio contentorum in ſcriptura reſultat ex illius productione, n. 46. 310
Confeſſio de recepto adminiculata non ſubijcitur Statuto noſtro, n. 1. 335
Confeſſio de recepto minorum, & mulierum Statuto comprehenditur, quia præſumitur fraus, nu. 1 332
Confeſſiones de recepto mulierum, & minorum Statuto noſtro ſubijciuntur, nu. 3. & 5. pag. 335
Confeſſio de recepto pro reſiduo, ſeu pro reliquo importat liberationem, num. 1. p. 332. & nu. 1. pag. 353
Confeſſio ex probatione receptionis minime validatur, n. 8. 336
Confeſſio extraiudicialis geminata habet eandem vim, & producit eundem effectum, ac confeſſio iudicialis, n. 10 451
Non probatur autem per teſtes ſingulares, ſed per conteſtes de loco, & tempore pag. 451. & nu. 13. 452
Confeſſio facta in poſitionibus, an poſſit reuocari, vt acceptetur confeſſio partis, numer. 135 pag. 130
Confeſſio habet vim liberationis, & pacti de non petendo, n. 55. 319
Confeſſio in antiqua formula obligationis Cameralis contenta, abrogata eſt per Conſtitutiones Pontificias, n. 16. 452
Confeſſio inducta per non reſponſionem ad poſitiones, habet executionem paratam, nu. 83. pag. 127.
Amplia, vt n. 84. 127
Et quid in Rota? n. 86. ibid.
Confeſſio in poſitionibus, an reuocari poſſit incontinenti? n. 8. 131
Confeſsio in quolibet contractu ſubiacet Statuto, quando eidem poteſt fieri fraus, n. 30. p. 318. n. 46. 319
Confeſſio liberationis, ac pacti de non petendo vim habens Statuto comprehenditur, n. 1. pag. 353
Confeſsio minorum, & mulierum Statuto noſtro ſubeſt, nu. 1. 330
Confeſsio minorum, & mulierum, vtcunque in fraudem, ac deceptionem eorum, earumque emiſſa Statuto ſubeſt, n. 4. ibid.
Confeſſiones mulierum, ac minorum Statutum noſtrum comprehendit, n. 2. 353
Confeſsionis mariti, & vxoris non creditur in

præiudicium creditorum, n. 29. 244
Confessio paratam habet executionem, ita vt ab ea non appelletur, quoad effectum suspensiuũ, si facta sit mediante obligatione Camerali, nu. 1. & 2. Et habet vim rei iudicatæ, & n. 3. Et indicit notorium, nu. 4. 451
Amplia hæc omnia in confessione extraiudiciali geminata, & n. 9 ibid.
Confessio, quod res est emphyteotica, præiudicat confitenti, & habenti causam ab eo, n. 45 pag. 819
Confessio receptionis pretij facta per minores in instrumento venditionis sapit donationem, & continetur sub Statuto Vrbis, lib. 1. cap. 151. n. 8. 216
Confessio resultans ex responsione ad positiones, perinde tenet, ac si parte præsente, & acceptante facta fuisset, ex statuto, n. 116. 129
Secus ex iure communi, & n. 117. ibid.
Confessio solutionis de reliquo importat liberationem, n. 53. 319
Confessio sponte facta, non seruata forma, tenet, n. 33. 124
Intellige. vt n. 35. ibid.
Confessio verbis specialibus Statuti nostri minime comprehenditur, n. 5. 330
Confessio, vt ab ea appellari non possit, quoad effectum suspensiuum, &c. debet fieri in iudicio coram Iudice pro Tribunali sedente, nu. 7. & 8. 451
Sed non requirit necessario præsentiam partis, & nu. 11. ibid.
Idem in confessione extraiudiciali geminata, & n. 12. ibid.
Confirmatio esse debet in forma specifica, & ex certa scientia, scilicet cum causæ cognitione, n. 41. 10
Confirmatio in forma communi nihil iuris addit actui confirmato, n. 42. ibid.
Confirmationis Pontificiæ litteras describi voluit Gregorius Papa XIII. in principio librorum eorundem statutorum, n. 52. ibid.
Confirmatio Statuti operatur, quod statutum censeatur ipsius Principis confirmantis, n. 39. ibid.
Quodq; extendatur ad casum, ad quem alias extendi non posset n. 40. ibid.
Confirmatio Statutorum Vrbis pro futuris conceditur, nec ad præterita trahitur, n. 10. 345
Coniecturæ legitimæ, quæ sint, quibus ostendi possit filios positos in conditione esse tacitè vocatos, relinquitur arbitrio Iudicis, num. 3. pag. 374
Coniecturæ, quibus probatur Incolatus, quando Incola non declarauit voluntatem suam, n. 14. & 15. 16. p. 72. n. 17 73
Coniecturæ sæpe sunt incertæ & periculosæ nu. 4. pag. 274
Coniuncti in remotiori gradu, minus dilecti præsumuntur ab eo, de cuius hæreditate agitur, nu. 14. 281
Coniunctus præsumitur scire negocia coniuncti, nu. 44. 211
Connexa dicuntur indiuidua, n. 14. 195
Connexa ea censentur, quæ sunt indiuidua, & inseperabilia, n. 3. 67
Consanguineorum defectus non vitiat, quando non cõstat die contractus celebrati in loco præsentes fuisse, ac legitime interuenire potuisse, n. 4. 356
Consanguineus, & coniunctus in materia compromissi confunduntur, num. 13. 184
Consensus alicuius, si reseruatur, semper intelligitur, quatenus opus sit, n. 44. 310
Consensui nihil est, tàm contrarium, quàm vis, atque metus, n. 28. 179
Consensus partium facit, vt ritè procedatur, vbi eo cessante, malè procederetur, n. 34. 124
Consensus Proprietarij in alienatione emphyteusis est necessarius. n. 38. 310
Consentiens contractui remittit ius suum, nu. 7. pag. 349
Consentiens dicitur renunciare, & remittere, n. 1. pag. 315
Consentientes venditioni, & accedens pignus remittunt, n. 4. 328
Consentire in iurisdictionem quis potest, vel expressè, vel tacitè, n. 5. 311
Et exempla, n. 6. ibid.
Conseruatores antiquorum Consulum imaginem referunt, n 3. 38
Et vbi munus suum impleuerint, Conseruatorum nomen merentur, n. 4. ibid.
Conseruatores cognoscunt per viam querelæ, & recursus de iniustitia sententiarum Consulum, & Officialium in causis non appellabilibus, n. 2. pag. 166
Conseruatores durante eorum officio non possunt conueniri, nec conuenire, etiam in causis iam inceptis, nisi venia impetrata à Summo Pontifice, qui eam dare solet per simplex rescriptum, n. 6. 38
Conseruatores, & Officiales inclyti Populi Romani, quibus anni diebus, & quomodo eligantur; & qua die post electionem, quibus præsentibus, & quo ordine iurent Summo Pontifici fidelitatem, remissiuè, n. 1. 38
Conseruatores ius ad officia vacatura post ipsorũ munus concedere non possunt, n. 10. 38
Conseruatores nullam iurisdictionem habent in Senatorem, ac eius Iudices possunt tamen ex statuto inhibere incertis casibus appellationum à sententiis Senatoris, & eius Iudicum, n. 7. & 8. pag. 471
Conseruatores Vrbis, pariter Defensores appellari possunt: & Consules antiquitus vocabantur, & Populum repræsentare censentur, n. 3. & 5. ibid.
Conseruatores Vrbis, vacante Officio Senatoris, illud exercent, quod præcipuè seruatum probatur duobus exemplis in casu vacantis Officij per obitum, n. 1. 39
Conseruatorum officium in quibus versetur nu. 2. pag. 38
Consiliarius auctoritate sibi concessa abutens, priuilegium sibi concessum meretur amittere, n 19. 470
Cons. Corn. t 21. n. 6. lib. 3. & Paris. 53. num. 63. lib. 3. reijciuntur, n 3. 371
Cons. Bero. 170. n. 46. lib. 1. reprobatur. n. 5. p. 371. & perpenditur. n. 3. 374
Consilium sapientis in casu suspicionis Iudicis dari non debet, vbi agatur de articulo iuris certo, n. 7. 466
Item quãdo calumniosè peteretur, & n. 8. ib.

Etiamsi

Etiamsi in statuto id expressè caueretur, & n. 9. ibid.
Consilium Sapientis, seu Consultoribus debet secreto offerri: & Iudex aperire illud debet, & legere, num. 6, & 7. & de solemnitatibus adhibitis constare debet ex actis Notarii, & nu. 7. 460
Consonantia significat, quòd nulla sit contrarietas, nullaque superuacua similitudo, num. 1. pag. 461
Consors quis dicatur, n. 1. 203
Consortes si sint plures, an sint omnes, & singuli requirendi an velint emere, nu. 12. & 13. 14. pag. 204
Consors volens vendere aerem communem tenetur requirere consortem, an velit emere nu. 5. pag. 204
Constantini Imperatoris donatio, auctoritatibus, & rationibus comprobatur, num. 33. 9
Constitutio antiqua aduersus Hereticos, de qua hoc capitulo dicitur fuisse statutum D. Hannibaldi olim Senatoris Vrbis, num. 1. 23
Constitutio generalis non tollit priuilegium in casu certo à iure communi concessum, & n. 95. pag. 13
Constitutio Imperatoris Zenonis, quæ est lex 12. C. de ædific. priuat. affertur tota per extensum in qua quicquid in ædificiis construendis seruandum sit præscribitur, num. 6. 193
Constitutio Marchiæ comprehendit fideiussionem, quæ est deterioris conditionis aliis contractibus in ea expressis, nu. 42. 319
Constitutio Marchiæ etiã citra extensionem Carpensis, cessionem, & remissionem enumerans, transactionem comprehendit, num. 2. 352
Constitutio Marchiæ, etiam extensione Carpensis circumscripta, habet locum in quolibet contractu, in quo expressè rationis vires operantur, & est possibilis læsio, n. 3. 352
Constitutio Marchiæ per Card. de Carpo ad omnes contractus & instrumenta producta, nu. 1. ibid.
Constitutio Marchiæ reprobato Paris. habet locum in contractu iurato, num. 4. 371
Constitutio Marchiæ vltra nullitatem actus, penam indicit contrahenti, &c. n. 3. ibid.
Constitutiones generales non censentur auferre priuilegium à iure communi concessum, n. 61. pag. 236.
Constitutiones Papæ eo ipso, quod sunt publicatæ, dicuntur vsu receptæ: & vt tollantur, requiritur expressus Papæ consensus, nec sufficit tacitus, num. 12. & 13. 430.
Constitutiones Pontificiæ non tollunt nullitatem, prouenientem ex forma non seruata, num. 31. pag. 123
Constitutioni pro communi vtilitate principaliter editæ renunciari non potest expressè à partibus: tacitè verò remitti potest per partes eiusmodi Constitutionis dispositio, numer. 74. pag. 458
Constitutionis, vel Statuti qualitates probari debent ad hoc, vt dispositio habeat effectum, n. 3. 215
Constitutio noua intelligi debet, iuxta antiquam num. 7. 58
Et eatenus priorem reuocare videtur, quatenus ipsi posteriori repugnet, & non amplius, num. 8. ibid.
Constitutio Pauli V. super reformat. Tribunal. tit. de Notar. vers. instrumenta quæcunque, non derogat statutis diligentiorem formam requirentibus, num. 36. 61
Constitutio semper loquitur, num. 204. 537
Constitutum in contractu nullo nihil operatur, n. 35. 309
Constitutum recipit conditiones contractus, iisque non purificatis, nihil operatur, num. 36. ibidem.
Constitutum transfert naturalem, & ciuilem possessionem in constitutarium, n. 33. 309
Consuetudinem introduci an possit, vt Sportulæ à Iudicibus recipiantur, n. 10. 79
Consuetudinis definitio, num. 13. & 14. & 38. pag. 140. & 141
Consuetudo est certissima loquendi magistra, num. 25. 523
Consuetudo est est optima legum interpres, nu. 11. p. 58. & 2. 80
Consuetudo est retinenda pro lege, n. 35. 422
Consuetudo Legem abrogat, num. 51. 517
Consuetudo tanquam lex obseruari debet. Et in dubio præsumitur ex iusta causa processisse, n. 17. & 18. & esse laudabilis, & bona, & nu. 19. & magna cum ratione introducta, & nu. 20. 260
Consuetudo, vt soluantur sportulæ, an valeat, num. 3. 80
Consulatum, & libertatem Lutius Brutus instituit, nu. 6. 58
Consulatus, & Artes, quæ Curiæ Capitolinæ subiectæ sunt, Conseruatorum iurisdictioni subduntur, num. 1. 166
Consules Artis subijciuntur Conseruatoribus, & ab iis appellatur ad Capitaneum, vbi causa sit appellabilis: at si causa non sit appellabilis, datur recursus ad Conseruatores, num. 2. & 3. pag. 471
Consules artium Fori Capitolini non debent reassumere causas mercedum introductas coram maioribus Magistratibus, n. 8. 174
Merces quibus personis, quando, &c. debeatur? remissiuè, num. 9. ibidem
Consultor an remoueri possit, vt suspectus, ob nouam causam suspicionis, num. 13. 467
Consultores non possunt postea corrigere consilium, neque mutare, aut illi quicquam addere, n. 21. 470
Intellige, vt nu. 24. ibidem
Consultores quid cauere debeant in compositione consilii, num. 20. ibid.
Consultori debentur sportulæ ex statuto: sicut Sapienti ex iure communi debetur præmium pro iusto consilio, quod Iudici præstat, num. 26. pag. 470
Consultor in articulo restitutionis integrum incidenter, si petatur ab alterutra parte, an dari debeat? num. 59. & 60. 61. 62. & 63. 64
Consultor similis est Iudici definitori, non autem interlocutori, num. 22. 470
Consultor si petatur in Curia Capitolina, & pars petens neglexerit per decem dies pro illius electione, Capitaneus poterit per se ipsum causam expedire, num. 12. 467

Consultor tenetur infra duos menses à die electionis acceptare, vel recusare, num. 1. 469
Consultor, vel Sapiens potest eligi à partibus, si in aliquem consenserint, num. 2. 468
Sed si partes non consenserint, tunc dantur schedulæ inspectorum, & num. 3. ibid.
Quæ schedula utilis est, si à Iudice retinentur, & num. 4. ibid.
Consulum Romanorum institutio, dignitas, & potestas, remissiuè, num. 5. 38
Continentia causę diuidi non debet, nu. 68. 95
Continentia, vel Suburbia quanta sint, Iudicis arbitrio relinquitur, vbi aliàs non appareat, num. 20. 9
Continentia Vrbis, & Suburbia idem sunt, num. 19. ibid.
Contractus à mulieribus, & minoribus initus sine solemnitatibus statuti præsumitur damnosus, num. 35. 393
Contractus annullatio dicitur pœna n. 78. 322
Contractus appellatione in statutis an veniant, quasi contractus? remissiuè, num. 12. 411
Contractus appellatione simpliciter non venit, quasi contractus, nisi in statuto fauorabili, nu. 17 & 19. 396
Contractus, arrha intercedente, habent viam sunumariam. n. 12. 407
Contractus certi si in statuto enumerantur, statutum ad alios non extenditur, n. 77. 322
Contractus conditionalis non probat debitum, num. 41. 310
Contractus conditionalis reddit constitutum conditionale, quod non purificatis conditionibus nihil operatur, num. 36. 309
Contractus damnosi permictuntur in Statuto Vrbis, cap. 151. lib. 1. num. 85. 323
Contractus cum filiofamilias conualescit, si pater contractum filii sui ratum habuerit, n. 87. 400
Contractus donatio improprię dicitur, num. 5. pag. 307
Contractus emptionis an comprehendatur sub statuto de solemnitatibus contractuum, num. 37. & 44. 302
Contractus emptionis est lęsionibus, dolis, & machinationibus aptus, num. 23. 309
Contractus emptionis est titulus oneroſus, non lucratiuus nu. 23. ibidem.
Contractus, etiam de sui natura non læsiuus, comprehenditur sub Statuto Vrbis, cap. 151. num. 2 p. 307. & 22. 308
Contractus ex causa necessaria, & iuris necessitate initus Statuto nostro non subest, n. 2. 339
Contractus executionem petens, ex persona alterius implere debentis, reiicitur exceptione non implementi, num. 42. 310
Contractus ille dicitur, in quo simultaneus duorum consensus interuenit, n. 88. 323
Contractus illi possunt dici continere læsionem in quota certa, in quibus aliquid hinc inde datur, vel promittitur, num. 86. ibid.
Contractus improprię dicitur donatio, num. 87. ibidem.
Contractus, in quibus indirectè potest cadere lætio, continentur sub statuto prædicto, n. 73. pag. 321
Contractus iudicatur euidenter vtilis ad effectum statuti, quando ex parte mulieris, vel minoris, nulla interceſſit, obligatio, n. 32. 309
Contractus iurati non comprehenduntur in dispositione quantumuis generali, num. 22. 227
Contractus liuellarius, vel potius libellarius, hodie ex communi vsu loquendi sunt idem, n. 2. pag. 230
Contractus minorum, seu mulierum requirens ex statuto consensum, & præsentiam consanguineorum, valebit initus sine consanguineis, vbi illi haberi non possunt, n. 19. 300
Contractus nomen est generale, num. 14. 372
Contractus generale nomen est ad omnes obligationes, quæ variis ex causis contrahantur, n. 14. 396
Contractus nominati qui sint; remissiuè, num. 2. pag. 406
Contractus nomine difficilius veniunt distractus num. 7. 307
Contractus non præsumitur vtilis; sed damnosus quando fuit omissa solemnitas legis, in eo requisita, num. 30. 309
Contractus nullus nullam inducit obligationem, n. 45. 397
Contractus omnes comprehenduntur sub Statuto Vrbis, cap. 151. licèt quatuor tantùm enumeret, quando vnus ex numeratis in illis implicitè saltem continetur, num. 27. 29. p. 317. & 100. 325
Contractus omnes, in quibus fraus inest, comprehenduntur ratione expressa sub Statuto. nu. 16. 308
Contractus omnes, in quibus minores ac mulieres directè, seu indirectè decipi possunt, comprehenduntur sub Statuto, n. 3. 307
Contractus omnes, in quibus mulieres, & minores decipi possunt, continentur sub Statuto Vrbis, lib. 1. cap. 151. licèt in eo quatuor tantum enumerentur, num. 1. ibid.
Contractus omnes in quibus fraus donationis interuenire potest comprehenduntur sub statuto Vrbis, cap. 151. num. 47. 319
Contractus omnes in verbis Statuti comprehensi dicuntur, quibus ratio expressa congruit, nu. 11. 368
Contractus per mulieres, & minores initio sine solemnitatibus statuti, vbi sine iniri, nulla ipsorum oritur obligatio etiam si receperint. nu. 37. 309
Contractus prohibiti cum filiofamilias, an conualescere possint, postquam is sui iuris effectus sit, num. 86. 400
Contractus proprię non sunt; sed distractus, pacta de non petendo, remissio, & quietatio, n. 6. 307
Contractus recognitionis bonæ fidei cum receptione pecuniarum mulieris, & minoris statuto nostro, cap. 151. lib. 1. secundum aliquos non comprehenditur, sed vide contra, num. 1. & 2. cum seq. 389
Contractus rescissio præsupponit validitatem illius, n. 24. 317
Contractos resoluitur defectu conditionis, num. 43. 310
Contractus retrouenditionis potest subiacere statuto Statuto Vrbis, cap. 151. & 154. numer. 35. pag. 318
Contractus sine solemnitate presumitur præiudicialis,

cialis, ac damnosus, num. 5. & 6. p. 348
Contractus specificati in statuto comprehenduntur in illo, etiam si veniant in consequentiam aliorum, nu. 72. 321
Contractus Statuto nostro, aut verbis specialibus, & ratione, aut ratione expressa, & generalibus verbis comprehenduntur, num. 11. pag. 329
Contractus strictè interpretari debent: & in iis contrahentium mens attenditur, posthabita verborum significatione, num. 40 & 41. 524
Contractus nomine impropriè, & difficilius veniunt distractus, num. 7. 307
Contractus vbi sit nullus, ex eo non oritur, nec obligatio ciuilis, nec naturalis, num. 49. 398
Contractus venditionis cum pacto redimendi intra breue tempus, est vsurarius, num. 21. 404
Contractus vtiles minorum, & mulierum peracti absque solemnitatibus statutariis, non sunt validi, num. 45. 302
Contractus vtilis mulieri, vel minori non continetur sub dicto statuto, num. 26. contrarium, num. 29. declara num. 30 309
Contractus vtilis, quatenus sine solemnitatibus sustineri teneretur, intelligitur, si de vtilitate euidentissimè constet, num. 30. 309
Contractus, vt rescindi possit, requirit læsionem vltra dimidiam, num. 84. 322
Contractuum materia à quibus pertractata, n. 1. pag. 299
Contrahentes de soluendo monetam ad certam & expressam æstimationem, secuta deinde illius monetæ mutatione, non possunt à conuentione recedere, nu. 197. 536
Intellige, vt num. 198. ibid.
Contrarietas sententiarum euitari debet, n. 69. 95
Contrariorum eadem est disciplina, num. 9. pag. 131. num. 10. 362
Conuentio inter Clientem, & Aduocatum de honorariis, &c. quando valeat, nu. 36. 516
Contumacia est causa condemnationis rei ad expensas, num. 25. 179
Contumacia in responsione ad positiones, vt inducatur, quæ requirantur per statutum? num. 76. & 77. 79. pag. 146. & 127. & num. 113 pag. 128
Et ab hac contumacia quælibet causa excusat. num. 80. 127.
Contumaci ficto non currit ex iure communi tempus ad appellandum, nisi à die notitiæ sententiæ, n. 18. 435
Contumacis in respondendo pœnæ, remissiuè, 89. 127
Contumax audiri non debet, nisi refectis expensis, num. 4. 165
Et si facta sit contra eum executio, non reuocatur per refectionem expensarum, nisi dederit idoneum depositarium, & nu. 5. ibid.
Et an statutum procedat in vero contumace solum, an etiam in ficto, & num. 6. 8. & 10. ibid.
Contumax fictus est, qui personaliter citatus non fuit, sed ex præsumptione iuris tantum. non autem iuris, & de iure censetur habuisse notitiam citationis, num. 22. & 23. & admittitur etiam ad probandum se non habuisse notitiam citationis, & num. 24. 425
Contumax in respondendo positionibus, quibus de iure responderi debet, habetur pro confesso, num. 75. 126
Contumax non est, qui non est citatus, n. 41. 432
Contumax verus dicitur, qui personaliter citatus comparere, contemnit: fictus autem, quidomi citatus fuerit, nec constat citationem peruenisse ad eius notitiam, nu. 12. 165
Contumax verus est ille, qui personaliter fuit citatus, & non comparuit, & iste iure non auditur appellans, num. 20. & 21. 435
Copula, &, aliquando ponitur inter duo, quorum vnum ex necessitate inest alteri, num. 1. 167
Copula Et, aliquando stat ampliatiuè, nu. 4. 145
Copula, &, etiam post specierum enumerationem generi adiecta, augendi vim habet, num. 25. pag. 329
Copulæ, &, natura est ampliare, & augere, non restringere, num. 24 ibid.
Copula, &, posita inter genus, & speciem, non inducit diuersitatem, n. 5. 167
Copula, &, quando ponitur inter talia, in quibus vnum, seu aliqua in alio comprehenduntur, dispositionem vnicam generalem efficit, & quasi in ipsum genus resoluitur, num. 23. 379
Corn. cons. 121. num. 6. cum seq. lib. 3. & Paris. cons. 53. num. 63. vers. vndè cum in præcedentis, lib. 3. reiicitur, num. 2. 371
Corn. Eminentissimus Iurisconsul, in cons. 121. vol. 3. reiicitur, num. 121. 386
Corn. in cons. 121. lib. 3. & Bero. in cons. 176 lib. 1. in quibus decepti, num. 45. 380
Correctio incontinenti, præsertim in Viris doctissimis, non est præsumenda, 75. 383
Correctorum Collegium, quod erat Curiæ Capitolii, suppressit Sixtus Quintus in erectione Collegii Notariorum eiusdem Curiæ, num. 7. pag. 53
Correctorum, & proconsulum officia, & antiquorum Collegium Curiæ Capitolinæ, suppressa sunt per Constitutionem Sixti V. nu. 5. 65
Credere firmiter significat constanter, & sine vlla dubitatione credere, num. 15. 20
Creditor anterior in quibus casibus possit auocare pecunias exactas per secundum creditorem? n. 7. & 8. 241
Creditores anteriores hæredes beneficiati tenentur eligere aliis petentibus creditoribus bona, in quibus satisfieri velint, nu. 1. 346
Creditores anteriores hæredes prædicti beneficiati electione, bonorum facta non habent variationem num. 2. 346
Creditor calumniosè iurans aliquem suspectum de fuga, tenetur actione iniuriarum, n. 11. 178
Creditor cessionarius nominis debitoris potest contra ipsum via executiua procedere, si debitor principalis eidem creditori obligatus existat in forma Cameræ: & potest agere eadem actione, quam habebat primus debitor contra ipsum secundum debitorem, num. 97. & 98. pag. 497
Creditores concedentes inducias, vel remittentes partem debiti, debent in vnum conuenire: nec sufficit, quod singuli separatim folium subscribant, num. 10. & 12. 420
Creditor, cui obligatio sit facta sub certa specie monetæ, non tenetur recipere quamlibet aliam mone-

monetam ad monetæ permissæ æstimationem: de iure communi. Secus de consuetudine, num. 170.& 173. p. 533.& 534
Intellige, vt n. 175. & 177. ibid.
Creditores habent electionem quonam beneficio vti debeat debitor, cessionis ne bonorum, an inducíarum quinquennalium: sed si inducias non concedunt, non possunt ideò impedire cessionem bonorum., num. 5.& 6. 420
Creditores habentes actionem realem, & agentes rei vendicatione, non sunt proprie creditores, num. 53. 414
Creditor iurans debitorem suspectum de fuga censetur implicitè iurare, quod idem debitor non possideat bona immobilia sufficientia. nu. 8. & 24. 129
Creditores non defraudantur, cum quid non acquiritur à creditore, sed cum quid de bonis diminuitur, nu. 10. 215
Creditor posteriot impediri non potest ab anteriore in executione sententię pro suo credito, n. 1. 241
Creditor recipiens,quod sibi debetur,cautionem. tantam simplicem ad probandum solutionem facere tenetur, ex l. necessitate, n.22. 390
Creditor recipiens, quod sibi debetur, tenetur cautionem facere, & instrumentum ad probandam liberationem, quæ solutione ipso iure inducitur, num 18. 391
Creditorum appellatione in statuto de præscriptionibus veniunt creditores cuiuscunque generis contractus. Et venit etiam hæres, & hæreditas iacens, quoad effectum, vt currat præscriptio statutaria, quæ erat inchoata contra defunctum, num. 56. p. 414. & num. 58. 415
Creditorum maior pars an & quando possit præiudicare minori. num. 9. 11. & 12. 420
Creditum ex obligatione tutelari oritur ex quasi contractu num. 11. 411
Creditum non dicitur extare ex contractu conditionali, num. 41. 310
Creditur cuique in spectantibus ad officium suum num. 161. 17
Crescent. decis. 3. de Const. generaliter intelligitur per Rotam in omni contractu, in quo ratio Statuti vigeat, num. 12. 329
Crimen læsæ Maiestatis censetur habere priuatos carceres, num. 1. 182
Crimina priuata, quæ sint: & discrimen inter publica, & priuata, num. 12. & 13. 218
Crimina publica, quæ sint, num. 9. 218
Criminales causę procedunt per viam accusationis, vel inquisitionis, num. 1. 217
Criminalis actio datur contra turbantes aliorum possessionem, num. 18. 426
Criminalis iurisdictio fori Capitolini, quo ad modum procedendi per inquisitionem, ad certos casus expressos restringitur, num. 18. 31
Criminis qualitas dignoscitur ex qualitate pœnæ num. 7. 218
Curator ad lites, si recuset onus, an possit compelli per Iudicem ad illud suscipiendum? nu.7. pag. 86
Et à quo Iudice detur? num. 8. 87
Curator, de quo Statutum an debeat satisdare rem pupilli saluam fore num. 4. & 5. 86
Si sit negligens, ad quid teneatur? n.16. 209
Curator in contractibus alienationum quomodo depuretur, remissiuè. n. 49. 211
Curatoris ad lites officium non consistit in administratione, num. 6. 86

D.

DAmnatorum bona non confiscantur ex iure communi, nisi in crimine læsæ Maiestatis: & in crimine hæresis, num. 14. 218
Damnatus de crimine publico est infamis, num. 40. 61
Damnosi contractus permittuntur à statuto,lib.1. cap. n.151, 85. 323
Damnosus præsumitur contractus, non autem vtilis, si fuit omissa solemnitas legis in eo requisita, num. 31. 309
Datio in solutum obtinet vicem venditionis, & acquirit dominium rei datæ creditori, sicuti emptori acquiritur per venditorem,num. 63.& 64. 495
Et reuocari non potest, & num. 65. ibid.
Contrarium, num. 66. ibid.
Et quomodo procedat, num. 67. ibid.
Debeat, verbum importat necessitatem, nu. 83. pag. 322
Debeat, verbum, positum in cap. 3. lib. 1. Statutor. stat pro Ceceat, num.10. 78
Debitor ad effectum euitandi mandatum suspicionis fugæ, sat est, si possideat bona stabilia in loco sui domicilii,licet maneant sub diuersa iurisdictione, nempè Venetiis sit domicilium, & locus iudicii Romæ, num. 27. 44
Debitor an, sicut potest hæreditatem, ita possit repudiare legatum sibi factum rei immobilis? num. 11. 216
Debitor calumniosè negans debitum, si per publicum instrumentum conuincatur, haberur pro confesso, nec impedire potest executionem rei iudicatæ, num. 85. 496
Amplia, vt num. 86. ibid.
Debitor debitoris si neget debitum, quid agendum creditori? num. 91. & 92. 497
Debitor de fuga suspectus, præstita cautione relaxatur. Et cautela in tali casu pro creditoribus num. 12. & 13. 178
Debitore constituto in mora, potest quilibet creditor petere interesse, num. 35. 261
Debitores iudicati carcerari possunt ex iure ciuili, ac etiam ex iure 12. Tabularum, num. 11. & 12. 486
Debitor ex Instrumento habente executionem paratam, haberur pro condemnato, num. 12. pag. 439
Debitor fugitiuus captus nulliter pro vno debito, an possit retineri valide pro altero, num. 47. & 48. 181
Debitori morosо non imputatur amissio lucri creditoris, num. 186. 535
Debitor nihil aliud habens in bonis, quàm nomina debitorum negantium debitū, compelli potest à creditore,vt ea cedat,vel hypotecet,n.96.497
Debitor non valens dare cautionem admittitur ad cautionem iuratoriam, cum generali hypotheca bonorum, & cum adiectione pœnæ nu. 18. & 19. 421

Debitor non valens satisfacere, vel satisdare creditori, potest etiam ex iure communi, manciparicarceribus, creditore instante, num. 20. pag. 439
Debitor nulliter captus vti suspectus de fuga, si verè constet de eius debito liquido, non est relaxandus, sed retinendus, numero 34. & 45. pag. 180
Contrariũ, si non constaret de debito, & quidẽ liquido, & debitor nulliter aliàs esset captus, & n. 39. ibid.
Debitor pauper carceratus, alendus est à suo creditore, si diues sit; & possit illi alimenta subministrare, tàm ex statuto, quàm ex lege 12. Tabularum, n. 20. & 21. 487
Debitor possidens bona immobilia sufficientia ad persoluendum debitum non potest de iure iurari suspectus de fuga, n. 9. 178
Debitor potest vti cessione bonorum, etiam postquam creditores declarauerint se velle quinquennales inducias concedere, n. 8. 420
Debitor, puta ex causa census, si soluat in pecunia minoris æstimationis, vel secundùm valorẽ temporis solutionis, & hoc faciat per triginta annos contra priuatam personam, & per quadraginta contra Ecclesiam, tueri se potest præscriptione, n. 187. 535
Declara, vt n. 188. p. 535. & n. 190. 536
Et procedit etiam viceuersa ad fauorem creditoris contra debitorem, & n. 195. 536
Et quid de præscriptione statutaria? & numero 191. 535
Debitor, qui negat totum, sciens se debere partem, an constituatur in mora quoad totum? n. 54. & 55. 507
Debitor relaxatus per cautionem de stando iuri, & repræsentando, an videatur approbasse capturam alioqui nullam, n. 26. & 27. p. 179. & n. 32 pag. 180
Debitor repudiãs legatum sibi factum, præsumitur velle vti arbitrio, sibi à iure concesso, num. 24. pag. 216
Debitor si aliàs habuit dilationes, debet de illis facere mentionem in rescripto nouæ dilationis, n. 20. 421
Debitor, soluens verum debitum, non censetur sentire damnum, n. 42. 180
Debitor totum debitum negare potest, quando creditor plus debito petit, n. 51. 506
Intellige, vt n. 52. ibid.
Debitum debitoris, vt iure exigi possit quę requirantur, n. 75. 76. 79. 82. 496
Debitum lucri dotalis est voluntarium, num. 48. pag. 250
Et non est compensandum cum legato, & numer. 49. ibid.
Limita vt n. 50. ibid.
Debitum non probatur, imò nec venire dicitur, ex contractu conditionali, n. 41. 310
Deceptus esse, ac dici quis potest, etiam si commutatiua iustitia impecta minime lædatur, nu. 138. 338
Deceptio in mulieribus, & minoribus facile contingit, n. 5. 334
Deceptio, & fraus non possunt stare sine læsione, n. 103. 325
Decima cui debetur, potest petere interdici Domino fundi, ne fructus colligat, vel exportet nisi eo, vel eius nuncio, præsente, n. 5. 229
Decis. 1. post Pic. hoc generaliter statutum intelligit ex mente Rotæ, n. 8. 349
Decis. 195. apud Caputaq. par. 3. in statuto transactionem comprehendens generali ratione, quæ cæteri pene omnes comprehenduntur, eadem ad omnes adducitur. 337
Decisiones 3. & 199. par 4. Verall. quomodo intelligantur num. 8. p. 337. & num. 11. 12. & 13. pag. 338
Decis. 3. Cresc. de Constit. Intellectus n. 12 p. 328
Decis. 3. lib. 3. Caputaq. declaratur, n. 2. 347
Decisio 9. Put. de constit. aliàs 100. lib. 1. declaratur, n. 4. 331
Decis. 36. nu. 5. post Zacch. de Societ. coram Card. Millino perpenditur, n. 16. 391
Decis. 41. post. Pic. ad Statum nostrum intelligitur, n. 4. 355
Decisionis 55. Putei lib. 3. explanatio, num. 1. & 3. 333
Decis. 55. Put. lib. 3. declaratur remissiue, n. 1. pag. 334
Et eam intelligitur generaliter in omni contractu procedere Statuti ratione affecto, num. 2. pag. ibid.
Decis. 164. Sanctissimi Greg. XV. adducitur, & intelligitur, n. 7. 352
Decisi 260. Sanctiss Greg. XV. generaliter intelligitur, & approbatur, n. 4. 352
Decis. 333. Gregorij XV. comprobata, n. 5. p. 354
Decis. 344. apud Card. Manticam, quando procedat, n. 26. 392
Decis. Rom. Salu. Interd. 9. Decembris 1613. coram Reuetendiss. Domino Coccino, quomodo procedat. n. 26. 392
Decis. 385. par. 1. recent. perpenditur, n. 6. 359
Decis. 595. par. 1. recent. intelligitur, n. 2. 360
Decisio 1133. Card. Seraph. declaratur. n. 4. 339
Decisi 1242. coram Card. Seraphino perpenditur, n. 74. 383
Decisio 5. post. Pic. in omnibus nostrum statutum procedere voluisse, intelligitur, n. 2. 345
Decis. 6. post Pic. generaliter intelligit statutum nostrum ex mente Rotæ, n. 10. 350
Decisio 529. par. 1. diuers. ad omnes contractus generaliter comprendendos adducitur, nu. 4. peg. 339
Decis. Put. 149. lib. 3. ponderatur, n. 2. 334
Decis. Put. 160. lib. 3. declaratur, & seq. n. 4 336
Decisio Putei 158. alias 162. pag. 3. generaliter voluisse in prima parte Statuti antiqui omnes contractus comprehendi, in quibus viget ratio, intelligitur, n. 4. 332
Decisio. R. P. D. Buratti in Causa Romana Altius non tollendi, n. 42. 196
Alia Decisio R. D. Pironani in eadem causa, n. 49. 199
Decis. Romana Societ. offic. 13. Februarii, 1606. coram Litta, quomodo intelligatur, & procedat, n. 28. 392
Decisio in statuto nouo loquens ad resolutionem antiqui deducitur, n. 7. 344
Decisionem Comituli 44. post Pic. de omnibus contractibus intelligere statutum Rot. declarat. n. 6. 344
Decisiones. & resolutiones Rotæ promiscuæ inter-

interpretationi Statuti Vrbis, ac Marchiæ Cõstitutionis deseruire, ac vsurpari, numer. 25. pag. 342
Decisionis huius 7. Putei lib. 3. intellectus, nu. 2. 3. & 4. 332
Decisiones, quæ sunt ad fauorem Ecclesiæ, in dubio sunt sequendæ, n. 66. 236
Decisiones Rotę propter DD. grauitatem, & præexcellentem doctrinam, ab omnibus iudicibus sunt amplectendę, n. 127. 387
Decisiones Rotę secundum iuris dispositionem sunt intelligendæ, n. 125. 387
Decisiones Rotę, vbi adsunt, non est generalibus inhęrendum, n. 126. 187
Decisiones sunt intelligendæ iuxtà Doctores, & alias decisiones adductas, n. 28. 317
Decisionis Achil. 1. de Confessis intellectus, num. 2. 335
Decisionis in Romana hæreditatis de Ghisijs 26. Octobris 1588. coram Gypsio, intellectus, nu. 5. 344
Decocti repelluntur à testificando in causis criminalibus, atque etiam in ciuilibus arduis. nu. 30. 217
Decoctores vulgo falliti dicti, ad mentiendum faciles sunt: & qualiter in præiudicium creditorum soleant simulatè contrahere, remissiuè, nu. 29. 217
Decoctor quis dicatur, n. 1. & 4. & qui materiam istam tractarint, n. 2. 215
Decretum, an interponi possit per Iudicem die feriata in honorem Dei? nu. 11. 105
Et num. 12. ibid.
Decretum Camerale pro inquilinis quid contineat, n. 21. 225
Decretum impositum ex causa partim vera, partim falsa, corruit in totum in indiuiduis, & inseparabilibus, n. 24. 492
Decretum irritans, seu annullatiuum dat formam actui: qua non seruata actus est nullus ipso iure, n. 58. & 60. 457
Et adiectum simpliciter constitutioni destruit quicquid in contrarium est factum, & numero 59. ibid.
Et habet tacitam conditionem; videlicet, si is, cuius fauorem respicit, eo vti voluerit, numer. 63. ibid.
Decretum Iudicis est necessarium in constitutione Actoris ad lites pupilli, n. 12. & 18. Declara vt n. 19. 84
Decretum Iudicis, &c. debet interponi ex vera causa, non autem falsa, alias erit nullum, & obligatio minoris pariter nulla, n. 24. 210
Amplia in casu quo Decretum interpositum sit partim ex vera, partim ex falsa causa, & num. 25. ibid.
Decretum Iudicis in alienationibus bonorum minorum facit, vt præsumantur omnia legitimè facta omnisque doli, ac fraudis suspicio tollatur, n. 23. 210
Decretum Iudicis in contractibus alienationis nõ debet interponi diebus feriatis in honorẽ Dei, n. 34. 211
Intellige, vt n. 35. p. 225. n. 36. ibid.
Decretum Iudicis non validat donationem factam sub nomine venditionis, n. 19. 317
Decretum Iudicis super admissione iuxta formam statuti, positionum, & articulorum euidenter impertinentium, an iure subsistat, n. 11. 12. 13. p. 147. n. 14. 132. & 133
Defensio iure naturali reo debetur, n. 16. 24
Defensio nemini tollì debet, n. 7. 143
Delegatus à Principe potest suam exequi sententiam, non solum de iure Canonico, sed etiam de iure ciuili, n. 68. & 69. 508
Delegati iurisdictio finitur, cum pronunciat causam desertam, n. 40. 448
Delegatio vt inducatur, tria concurrere debent ex iure communi: secus ex statuto, num. 105. & 106. 497
Delicta, quænam sint, de quibus in foro Capitolino per inquisitionẽ cognosci possit, numer. 15. pag. 31
Delictum non debet præsumi, n. 20. 265
Delictum quando sit in mari, cognitio illius pertinet ad locum, de cuius Districtu est mare, nu. 84. 527
Et quid si commissum sit inter duas Ciuitates æque distantes, & n. 85. ibid.
Et si eadem pars maris ad plures pertineat, datur locus præuentioni, & n. 88. & quis in tali casu dicatur præuæuenisse, & n. 87. ibid.
Delinquens in officio, & remotus ab eo propter delictum, officium illud amplius exercere non potest n. 14. 50
Depositi receptio continentur sub Statuto Vrbis cap. 15. lib. 1. n. 21. 308.
Depositi receptio, & obligatio de illo restituendo facta sine solemnitatibus statuti est nulla, n. 171. 721
Depositum, de quo in statuto de deposito faciendo in appellationibus, &c. faciendum est non solum in causis ciuilibus, sed etiam in criminalibus, quãdo reo imposita sit pœna pecuniaria, nu. 21. 440
Depositum in appellatione purgat præsumptam calumniam appellantis, n. 10. 444
Desertio appellationis, quando, & quibus modis inducatur, remissiuè, n. 42. 448
Desertio causæ appellationis per lapsum quadriẽnij absq; fatalium prorogatione inducitur, n. 1. pag. 359
Desertionis cognitio pertinet ad Iudicem, ad quem, vbi tamen appellatio coram ipso introducta sit, n. 25. At si non fuerit introducta alteruter Iudex de ea cognoscere potest, numero 26. 447
Deterioratio conditionis debitoris debet ex iure communi constare ante mandatum suspicionis fugæ. Nec etiam sufficit quęcunque deterioratio, sed notabilis requiritur, nu. 18. & 20. 178. & 179
Deterioratio conditionis, &c. debet probari, quod subsecuta sit post contractam obligationem, n. 19. ibid.
Determinatio respiciens plura determinabilia debet pariformiter determinare, numero 18. pag. 131
Dictio, Ad, cum gerundio in accusatiuo, finalem causam significat, n. 1. 425
Dictio Ac, pro Et ponitur, n. 57. 381
Dictio A, est exclusiua, n. 3. 434
Dictio, Aliquis, comprehendit omnes personas vniuersaliter absq; vlla distinctione, n. 4. p. 189.

Dictio

Dictio A, separat, & excludit terminum cui adijcitur, n.8. 491
Dictio A, vel Ab, adiuncta numero dierum, semper excludit terminum, cui adiungitur, numero 38. 297
Dictio, A, vel Abs, posita in termino, stat exclusiuè, n.51. 153
Dictio Et, aliquando stat declaratiuè. n.1. p.110.
Dictio Etiam, implicat, ostendit, & determinat casus magis dubitabiles, n.11. 308
Dictio Etiam, solet exprimere casum magis dubitabilem, n.14. 148
Dictio Etiam, solet ex sui natura exprimere casū magis dubitabilem, & implicare minus dubitabilem, n.7. & 8. 290
Dictio Etiam, stat augumentatiuè, & ampliatiuè, num.96. 324
Dictio, Et poni solet inter diuersa, n.1. 147
Dictio, Infra, excludit diem, quo terminus assignatur, n.3. 174
Dictio, Ipse, est personalissima, n.4. 472
Dictiones, quæ repetitiouem suadent, quæ remissiuè, n.66. 382
Dictiones taxatiuæ non exludunt casus eandem rationem habentes, n.6. 331
Dictiones taxatiuę non excludunt casus similes expressis, n.5. ibid.
Dictio, Nisi, post negatiuam dispositionem affirmatiuam inducit, n.8. 362
Dictio, Nisi, quando habet negatiuam præcedē tem concludit, & affirmat, n.13. 439
Dictionis, Quęcunque, vis, n.2. 131
Dictio Nulla, est vniuersalis negatiua. n.10. p.439
Dictio Nullatenus, excludit omnem iurisdictionem, n.43. 108
Dictio Nullatenus, quid importet; remissiuè, num.22. 161
Dictio, Nullius, importat ipso iure, n.10. 182
Dictio, Omnino, aliquando importat executiuè, ac præcisè sine vlla exceptione, n 76. 237
Dictio, Omnino, comprehendit omnes casus, & excludit exceptionem, & vim habet prohibendi simpliciter, omni tempore totaliter, & indistinctè, n.7. & 8. 169
Dictio, Omnino, omnem excludit exceptionem, n.57. 94
Dictio Omnis, nihil excludit, n.1. 403
Dictio, Per omnia, infert omnem substantiam, & qualitatem, num.7. 155
Dictio Perpetuo, multifariè accipitur secundum subiectam materiam. Et in casu prohibitionis factæ à statuto, significat quod nullitas semper duret, num.79. 458
Dictio Præsertim, exprimit casum minus dubitabilem, & includit etiam magis dubitabilem, num.12. 175
Dictio, Prçsertim, includere solet etiam alias personas, quæ non veniant sub appellatione nominatarum, num.4. 425
Dictio Prçsertim, quid significet, n.31. 217
Dictio, Quæcunque, comprehendit etiam impropria, & abusiua, n.5. 215
Dictio, Quatenus, exponi solet pro inquantum, & pro ea parte, n.99. 497
Dictio, Quatenus, importat conditionem, & æquipollet dictioni dummodo, num 3. & 4. pag. 430
Dictio Quatenus, stat limitatiuè ad clausulam statuti, cui apponitur, n.16. 434
Dictio, Quicunque, comprehendit etiam casus improprios, & latius patet, quam dictio Omnia. Et includit etiam ea, quæ specialem mentionem requirunt, n.9. & 10. 169
Dictio, Quicunque, est vniuersalis, & comprehendit casus etiam improprios, & latius patet quam dictio, Omnis, n.25 244
Dictio Quicunque, omnes includit, etiam personas priuilegiatas, n.13.14. & 15. 131
Declara in casu statuti, vt non comprehendat minores, n.16. ibid.
Dictio Quilibet, est distributiua, & attribuit vnicuique actum insolidum, n.2. 423
Dictio Quilibet, est vniuersalis, & cuilibet attribuit insolidum, n.1. 180
Dictio Quilibet, idem operatur, ac dictio Omnis excepto quod attribuit in solidum, & omnis, attribuit simul, & collectiuè, n.8. 502
Dictio Quodammodo, improprietatem demonstrat, n.10. 280
Dictio Quoquomodo, est vniuersalis, & modum omnem comprehendit. Restringitur tamen ad modum proportionabilem materiæ, de qua agitur, n.30. 396
Et numero 31. & ad id quod est rationis, numer. 32, 397
Dictio Res, est generalis, n.5. 189
Et comprehendit mobilia, & immobilia, & iura, n.10. & 11. 204
Dictio Seu, aliquando stat ampliatiuè, numer. 6. pag. 205
Dictio Seu, arguit similitudinem eorum, inter quę ponitur, n.6. 238
Dictio Seu, disiungit verba, sed coniungit sensum n.14. 122
Dictio Seu, poni solet inter Genus, & Speciem, num.14. 452
Dictio Seu, potest stare declaratiuè: & ampliatiuè, n.2. & 3. 201
Dictio Si, denotat conditionem, n.25. 515
Dictio Simpliciter, variis modis accipitur in Iure, n.46. 124
Dictio Siue, quandoque stat expositiuè, num.1. pag. 103
Dictio, Si verò, solet præcedentibus aduersari in facto, & in iure, n.30. 447
Dictio Tantum, est taxatiua, & excludit omnes casus positos extra orationem, in qua ipsa est, num.11. 175
Dictio, Tantum, excludit omne aliud, præter expressum. n.11. 318
Dictio, Tantū, est taxatiua, & aliorum exclusiua, num.2. 331
Dictum, quod Contrahentibus licet se inuicem decipere, procedit in foro exteriori tantum, nō autem in foro interiori, n.12.& 13, 404
Intellige vt n.14.& 15. ibid.
Dictum Doctoris intelligi debet secundum Doctores, quos allegat, n.23. 244
Dies concessi à lege debitoribus ad reluenda pignora, & vocabantur iusti, n.10. 491
Dies continui; qui dicantur, numer. 123. & 124. 129
Dies de iure communi alij sunt vtiles, alij continui, n 120. ibid.

Digitized by Google

Dies in hoc ſtatuto intelligitur ab ortu ad occaſum Solis, n.2. 103
Dies in quibus Prætor ius dicit, appellantur Dies Seſſionum, n.7. ibid.
Dies vtiles appellari ſolent dies ſeſſionum; & dies iuridici, n.121. & 122. 529
Dies, quot, & quibus modis accipiatur, num.3. & n. 4. 103
Difficilis, & impoſſibilis, idem ſæpè iudicium fieri poteſt, n.93. 479
Diffidati verbum frequenter in Statutis Vrbis habetur, n.15. 21
Et qui mandat aliquem interfici per aſſaſſinium, n.17. ibid.
Item Hæretici omnes, n.18. ibid.
Diffidatus, & bannitus declaratur quicunque offendens Sanct. Rom. Eccleſiæ Card.n.16. ibid.
Dilatio ad probandum non eſt facile danda ei, qui ad agendum debuit venire inſtructus num. 44. 476
Dilatio conceſſa à Principe non comprehendit debita iurata. n.44. 422
Dilatio data ad probandum an currat, donec reſpondeatur poſitionibus? n.88. 127
Dilatio datur ei, qui tenetur reſpondere poſitionibus, ſi dubitet de modo reſpondendi, num. 12 122
Dilatio, & Remiſſio habent ſimilitudinem inter ſe, n.11. 142
Dilationes conceſſæ in Foro Capitolino, quot ſint, & quot dierum, n.18. 109
Dilationes data in cauſa Conuentionis currunt etiam in cauſa Reconuentionis, n.36. 119
Dilationes in cauſa Reconuentionis, n.36. 119
Dilationes iudicij debent in actione dotis abbreuiari, quantum fieri poſſit, ſine incommodo litigantium, n.19. 160
Dilatio quæuis probatoria in cauſis ciuilibus eſt peremptoria, n. 15, 109
Limita remiſſiue, n.16. ibid.
Dilationes quinquennales concedi poſſunt à ſolo Principe, n.21. 421
Dilationes probatoriæ debẽt eſſe communes vtrique Parti, n.4. 143
Dilatio quælibet, & preſcriptio continua intelligitur de diebus currentibus, niſi aliter expreſſe cautum ſit, n.126. 529
Dilatio quando intelligatur calumnioſe petita, & non concedatur, n.6.8.10.& 14. 148
Dilationes, qui vult, debet eas petere, n.5. 143
Diligentia preſumitur in priuata perſona circa res proprias, n.28. 413
Deligentia præſumitur in rebus proprijs; & diligentior præſumitur ille, quem res magis rangit, n.94.& 95. 497
Diminutio quantitatis legitimæ, & onus eidem adiectum, ſunt res diuiſæ, n.45 278
Diſpoſita per legem in alicuis fauorem, nunquam habent locum, niſi ab eo petantur, n.2. 54
Diſpoſitio à præfatione reſtringitur, & declaratur, n.12. 210
Diſpoſitio generalis eſt generaliter intelligenda, etiamſi maior ratio ſit in vno quam in alio caſu n.9. 474
Diſpoſitio eadem, plura pariformiter reſpiciens æqualiter omnia determinare intelligitur, nu. 10. 363
Diſpoſitio l. hac edictali, C. de ſecundis nupt. tolli poteſt per ſtatutum, At in dubio non præſumitur ſtatutum id facere, n.9. & 10. ſed requiritur expreſſa derogatio, & num.11. vel ſaltem, quod verba ſtatuti ita ſint concepta, vt ſe compati non poſſint cum ipſa lege, & n.12. 243
Diſpoſitio non intrat, vbi verba non conueniunt, n.75. 321
Diſpoſitionis pars vna alteram declarat numero 10. 403
Diſpoſitio noua potius eſt intelligenda, ne aliquid addat iuri communi, quam vt ex ea quis indebite damnum patiatur, n.61. 517
Diſpoſitio quæuis, etiam exorbitans, & correctoria, extendi debet in fauorem piæ cauſæ, n. 18, 267
Diſpoſitum de vno in æquiparatis, cenſetur æque diſpoſitum, de altero, n.10. 150
Diſpoſitum præſumitur illud, quod verisimiliter fuiſſet diſpoſitum, ſi ſtatuens de hoc fuiſſet interrogatus. n.53. 235
Diſtractus, & donatio ſaltem ex ſimultaneo conſenſu large contractus cenſentur, n.8. 478
Diſtractus, impropriè, & difficilius, veniunt ſub nomine Contractus, n.7. 307
Diſtractus large, & improprie, contractus dicuntur, n.2. 377
Diſtractus potius ſunt, pacta de non petendo, refutatio, & quietatio, quàm contractus, numer.6. 307
Diſtrictus a diſtringendo, & in vincula trahendo nomen accepit; & proprie quis ſit, num. 67, & 69. 526
Latius patet quàm Territorium, & numero 68. ibid.
Et quicquid de nouo accedit Ciuitati, niſi cõcedatur ſub nomine Comitatus, dicetur Diſtrictus, & n.70. ibid.
Diſtrictus alias dicitur etiam Territorium, cui ineſt iuriſdictio, n.15. 28
Diſtrictu complectitur Territorium, & pro vno, & eodem ſæpè ponuntur, n.96. 527
Diſtrictus datur etiam in Cœlo, & in Aere, num. 82 527
Diſtrictus datur etiam in mari: & dicitur aquæ ſpatium, ſeu latitudo munita iuriſdictione, & imperio, n.79.& 80, 527
Diſtrictus dicitur Territorium, cui ineſt iuriſdictio, & quid, quantumque comprehendat, n.11. 28
Diſtrictus eſt proprie Ciuitatum, Comitatus autẽ particularium Dominorum, n.17. 29
Diſtrictus latius patet, quam Comitatus, num. 12. 28
Neque comprehenditur ſub ſtatuto loquente ſimpliciter de Comitatu, n.13. ibid.
Diſtrictus eſt triplex ex conuentione, ex priuilegio, ex præſcriptione, n.71. 526
Diſtrictus nomine, vt quid contineatur, quæ requirantur, n.73. ibid.
Diſtrictus non venit in edictis nomine Ciuitatis, n.94. 527
Diſtrictus quomodo probetur, remiſſiue, num. 98. 528
Diſtrictus vocabulum apud neminem ex antiquioribus latini ſermonis ſcriptoribus reperitur;

eur : vſitatum tamen eſt, in Decretalibus, num. 65.& 66. 526
Diſtrictus Vrbis antiquitus complectebatur centum milliaria ex omni latere, tam in mari, quam in terra : hodie vero quadraginta milliaribus vndequaque finitur, numero 95. & 97. 527
Declara vt n.99. 528
Diſtrictus Vrbis paſsibus quadraginta millibus circumquaque finitur, n.18. 29
Diuerſa quę habent nomina, diuerſam ſubſtantiam habere cenſentur. n.6. 276
Diuiſio bonorum communium, quare adinuenta, n.24. 190
Diuiſio comprehenditur ſub ſtatuto Vrbis, cap. 151.n.61.& 62. 320
Diuiſio de caſtris peti, ac decerni debet, n.1. 191
Diuiſionem poteſt quilibet petere n. 21. 190
Ampliã, 23. 190
Diuiſionem ſtatutum noſtrum includit,n.1. 357
Diuiſiones ſæpe fiunt iudicio ſortium, n. 14. 190
Diuiſio permutatio dicitur, n.6. 357
Diuiſio per ſortem facta, læſionis cauſa retractari non poteſt ; neque impediri per appellationem, n.15.& 16. 190
Et an poſsit in tali caſu enormis læſionis implorari officium Iudicis, n.18. & 19, ibid.
Diuiſio ſtatuto noſtro comprehenditur, numero 20. 308
Diuiſio tranſactionis ſpecies dicitur, n. 4. 357
Diuiſio videtur quodammodo actus neceſſarius, n.1. 358
Doctori aſſerenti aliquid ſeruari de conſuetudine, ſeu vſu fori, credendum eſt, n.31. 463
Declara, vt n.33. ibid.
Doctori atteſtanti de conſuetudine credi debet, n.14.p.15.& n.41. 505
Intellige, vt n.42. ibid.
Documenta legitima ad effectum probandi creditum, ſunt tam teſtes, quam inſtrumenta, n.24. 421
Dolus, & deceptio in obligatione mulieris pro viro,& cum viro præſumitur,niſi concludenter in rem ipſius verſio probetur, n.39. 393
Dolus,& deceptio per ſtatutum noſtrum non fingitur, ſed præſumitur, n.11. 336
Dolus, & fraus conſideratur etiam ſinæ læſione, n.139. 388
Documentorum appellatione in ſtatuto, comprehenduntur etiam apochæ, n.8. 160
Domicilio electo, ad effectum citationis, non admittitur variatio; niſi iuſta cauſa variationis ſubeſſet, n.11.12. 101
Domicilium originis, & domicilium habitationis in dubio, quodnam præualeat, n.15. 70
Domicilium, quem contraxiſſe, quibus coniecturis dignoſci poſſit, n.12. 70
Domicilium quis habere dicitur, vbi larem, rerumque ſuarum ſummam conſtituit,n.10.p.70
Domicilium quot modis quæratur n. 11. ibid.
Dominium, & poſſeſsio deferunt inter ſe, nu.90. pag. 286
Dominum honorare videor, ſi eius ſubditum honoro, n.3. 43
Dominium non trãsfertur ex ſolo titulo venditionis, vel donationis, etiamſi eſſet venditio vniuerſalis, n.1.& 2. 202
Donationum rei legatæ,à morte teſtatoris tranſit recta via in legatarium, n.12, 216
Dominium transfertur per traditionem,n.3 p.202
Dominus eſt Iudex ordinarius inter ſuos Vaſallos, inferiores tamen, n.6. 240
Dominus fundi, ſi poſt denunciationem ſibi factam à Colono partiario, iuxta diſpoſitionem ſtatuti nollet impartiri licentiam vindemiandi, & vuæ iam maturæ eſſent, quid agendum ? numer. 7. 229
Dominus rei emphytheuticæ an poſſit expellere emphytheutam auctoritate propria, ſi canonem debito tempore non ſoluerit, vel ex alia legitima cauſa à iure ſuo ceciderit ? numero 15.& 16. 225
Domus ſolitæ habitationis quę præſumatur? nu.6. & 7. 97
Donare eſt perdere, n. 10.p.316.& n 79. 322
Donare, & refutare dicitur remittens, n.2. 315
Donans dicitur perdere, n.136. 387
Donare omnibus licet de iure communi, numero 78. 322
Donare prohibitus, confiteri prohibetur, numer. 12. 330
Donatio continens grauamen ſapit potius naturam remunerationis, & permutationis, quam donationis, n.19. 291
Donatio de ſui natura damnum, ac præiudicium donanti infert, n.135. 287
Donatio eſt improprie contractus,n.3.p.377. n. 5 p.307.n.87. 323
Donatio facta filio ex cauſa affectionis, vel alia cauſa valet ſine ſolemnitatibus, Statuti Vrbis, n. 7. 46
Donatio facta per ſponſum ſponſæ, eorum, quæ neceſſaria ſunt ad contrahendum matrimoniũ, eſt valida, n.11. 257
Donatio facta ſub nomine venditionis comprehẽditur ſtatuto, n.25. 317
Imò ſecundum aliquos non comprehenditur, n.26. ibid.
Donatio facta ſub velamento venditionis, etiam cum decreto Iudicis non valet, n.19. ibid.
Donatio inter ſponſum, & ſponſam regulariter iure permittitur, n.3. 256
Donatio inter virum, & vxorem regulariter prohibetur à iure communi. Limita, quid vbi per donationem patrimonium coniugis donantis non diminuitur, ſed lucrum quod fieri potuiſſet remittitur, donatio? n.2.& 7. 256.&.257
Et in quibus aliis caſibus permittatur, remiſſiue, n.8. ibid.
Donatio mulieris cum Statuti noſtri ſolemnitatibus valet, n.3. 356
Donationem à minore factam, non tendere in præiudicium ipſius, vix iurari poteſt, numer. 10. 308
Donationem ſapit confeſſio receptionis pretii facta per minorem in inſtrumento venditionis, & ſubiacet Statuto Vrbis, cap. 151. numer. 8. 316
Donationes annulorum, veſtium inter ſponſos, quando præſumantur,& quando non :& quãdo valeant; & quando non; remiſſiue, numero 9. 257
Donationes cauſa mortis non requirunt inſinuationem, n.30. 296

Donationes inter virum, & vxorem iure communi expresse sunt prohibitæ, n.9. 90
Donationes, quæ de iure insinuationem nõ requirunt, remissiue, n.29. 296
Donationes, quæ fiunt sub colore aliorum contractuum maiorem fraudem continere possunt, quam simplices, n.9. 316
Donationi à iure prohibitæ ne fraus fiat non valet fideiussio mulieris pro marito, n.44. 319
Donationis fraus quando potest intercenire, seruari debét solemnitates statuti, cap.151.lib.1. n.47. 319
Donationis insinuatio ex Statuto Vrbis, cap.150. lib.1.requiritur vltra summam ducatorum 200. n.99. 324
Donationis insinuatio requiritur ad euitandas fraudes, n.98. 324
Donatio non præsumitur, n.29. 413
Donatio non præsumitur: & vbi potest sumi alia coniectura, quam donationis, illa semper sumitur, n.5.& 6. 290
Donationum argumentum qui pertractarint, numero 1. 294
Donationum inter virum, & vxorem argumentum quis tractarit, n.1. 256
Donatio propter nuptias æquiparatur doti quo ad pacta, & actiones, n.4. 159
Donatio propter nuptias, & bona paraphernalia, in restitutione procedunt pari passu cum dote, n 26.& 27. 244
Donatio propter nuptias non comprehenditur sub dispositione statuti, n.19. p.316. & n.56. p.319.declara, vt n.60. 320
Donatio remuneratoria non est vera,& propria donatio, n. 15. 291
Donatio requirens insinuationem debet necessario in scriptis celebrari, n.11. 295
Donatio si sub aliquo pacto contineatur statuti solemnitates sunt seruandæ, n.21. 327
Dos congrua quæ sit decerni debet arbitrio iudicis, n.41. 272
Dos, & donatio propter nuptias æquiparantur in iure; excepto tamen priuilegio prælationis nu. 38. 262
Dos, & donatio propter nuptias æquis passibus ambulant quoad cõuentiones,& pacta: Et sunt correlatiua, n.4.& 5. 226
Non autem æquiparantur quoad priuilegium l. assiduis, C. qui pot. in pign. hab.n.6. 226
Dos, & donatio propter nuptias non comprehẽditur sub dispositione dicti statuti, n. 16.p.316. & 59.320.declara, vt n.60. 320
Dos, & ipsa causa æquiparantur. n.27. 228
Dos in causa statuti videtur congrua, licet sit minor legitima,dummodo filia non sit enormissime læsa. Limita,vt n.39.40. 272
Dos in casu vergentis viri ad inopiam non restituitur vere vxori, sed collocatur in tuto, vt ex eius fructibus se vna cum viro, & cum filijs sustentare possit. Contrarium quod vero restituatur, n.14.& 18. 243
Dos in pecunia consistens deposi debent penes mercatores ad honestum lucrum, n.17. 243
Dos in quo casu sequestretur matrimonio constãte? n.5. 265
Dos legitime detrahitur ex bonis fideicommisso subiectis, n.34. 250
Dos non comprehenditur in generali dispositione statuti, vbi certo in casu repetitur priuilegiata, n.45. 414
Dos non venit in generali dispositione legis, vel statuti, vbi reperitur specialiter priuilegiata in casu eiusdem l. vel statuti; alias vero comprehenditur in l.vel statuto generali, n.16. 160
Dos præsumitur constituta de bonis paternis sorori à fratribus, quando ipsi patris fuerint hæredes, n.15. 246
Amplia, vt n.16.17.& 18 ibid.
Dos, quæ constituitur ex statuto, per fratrem,vel patruum, non debet esse minor legitima iure naturæ debita, n.16. 281
Limita, vt n.17. ibid.
Dos quibus in casibus repeti possit, constante matrimonio, n.1. 242
Dos regulariter cõstante matrimonio non potest peti, nec restitui, & vbi fiat restitutio, est nulla, & n. 2. ibid.
Dos restitui debet à marito intra annum à die obitus vxoris sine filiis defunctæ, ex iure communi; ex statuto autem intra sex menses, num.2. & 7. 252
Dos sine matrimonio esse non potest,n.31.p.524
Doralium bonorum dominium in casu vergentis mariti ad inopiam transfertur in vxorem, nec redit ad mariti administrationem, licet is postea dines effectus sit, n.19. 243
Dotis causa est fauorabilis, n.18. 227
Dotis causa obligatio facta per mulierem continetur sub statuto, numero 13.contra. numer. 16. 316
Doris causa semper, & vbique præcipua est, num.3. 159
Doris causa,si mulier eligit bona, non tenetur seruare solemnitates statuti, num. 40. pag.318.& num.65. 320
Dotis obligatio minorum, quando de necessitate dotare tenentur, statuto non comprehenditur, n.6.& 16. 337
Declara, vt n.9. ibid.
Dotis obligatio mulieris maioris specialiter priuilegiata statuto non subiicitur, n. 5. 337. & 15. 338
Dotis quietantia facta socero per mulierem sub statuto continetur, n.11. 316
Dubia facti,& dubia iuris intricati, & controuersi æquiparantur, n.64. 518
Ducati nomen simpliciter prolatum intelligitur de carolenis decem, n.24. 442
Ducati valor quis sit, n.41. 296
Ducatorum valor, remissiue, n.149. 532
Ducatus auri computatur iuliorum vndecim,n.2. p.108. nu.3. 53
Ducatus Romanus, quo tempore primum cuderetur, & quare sic dictus: & eius mentio fit in reg. Cancell.de valor.expsim.in impet. benefic. n.147.& 148. 532
Duo vbi æquiparantur lege antiqua, lex noua loquens de vno, censetur loqui parirer de altero. n.11. 151
Intellige, vt n.26.& 27. 152
Et etiam in Statutis, n.25. 277
Dupli stipulario quando committi dicatur,numero 5. 223

Eccle-

d by Google

E.

E Cclesia cultrix est iustitiæ, & æquitatis, nu. 21. 232
Ecclesia debet dimittere bona sibi delata, quæ æquitate naturali suadente retinere non potest, num. 24. ibid.
Ecclesia, & eius personæ, ac bona reguntur iure communi; quod tamen declaratur, n. 63. 11
Et infra num. 67. ibid.
Ecclesia in suis causis regitur iure communi, nisi expressum habeat priuilegium, n. 30. 233
Ecclesiæ non possunt inter se bona sua alienare sine solemnitatibus requisitis, num. 57. 398
Ecclesiæ semper in dubio est fauendum num. 63 pag. 236
Ecclesia hoc habet priuilegium, vt ad eius fauorem, contractus possit claudicare, n. 104. 14
Ecclasia tenetur ad obseruationem statuti Vrbis mandantis emphyteusim finitam relocari successoribus agnati proximioribus, n. 8. p. 231. & 38. p. 234. & 45. 235
Dummodo prima locatio facta ab Ecclesia non fieret nulla, & n. 78. 237
Etiam in casu, quo eadem Ecclesia vellet sibi retinere bona deuoluta, ob finitam emphyteusim, num. 9. & 10. p. 231. num. 17. 25. 26. p. 232. n. 31. pag. 233
Contrarium n. 47. 52. p. 235. n. 58. 236
Effectus dummodo habeatur, non eo curandum de modo, n. 5. 176
Electio bonorum facta per mulierem pro dote non eget solemnitatibus statuti. num. 40. p. 318. & num. 65. 320
Electio bonorum per hæredem beneficiarum minorem necessaria, & coacta in iudicio sine Curatore valet, n. 4. 346
Electio bonorum, super quibus hæres beneficiatus & creditor velit satisfieri, vrgentibus creditoribus necessaria, n. 2. 360. & n. 3. 346
Electio vnius remedii executiui non præcludit viã aliis, quando per primum non est satisfactum creditori, num. 32. pag. 487. & nu. 34. p. 37. pag. 488
Eleuare ædificium, seu aperire fenestras respicientes in Monasteria Monialium, etiam citra æmulationem, non licet, num. 44. & 52 pag. 198
Amplia etiam in Collegiis, & Seminariis, &c. ibid.
Decisio R. P. D. Pirouani in hac causa, nu. 46. ibid.
Contrarium n. 47. 48. ibid.
Emere inuitus, nemo cogitur, n. 4. 219
Limita, vt n. 5. & 7. ibid.
Emere, vel vendere nemo inuitus cogitur, nu. 8. pag. 204
Emphyteotica res diuidi potest inter socios, etiã sine consensu Domini proprietarii, num. 1. & 2. 191
Intellige, vt n. 5. ibidem.
Emphyteusi finita per generationem finitam, possunt descendentes petere à Domino directo se confirmari: qui si recuset, cogendus est per Superiorem, vt eamdem emphyteusim renouet: ex iure cómmuni, num. 5. p. 230. & num. 19. pag. 231
Amplia, vt locum habeat etiam in emphyteusi Ecclesiastica: intellige, num. 64. 230. & nu. pag. 231
Prout itidem in emphyteusi laicorum, num. 67. 236
Et quid ex statuto Vrbis, si Dominus directus vellet pro se retinere emphyteusim? num. 67. pag. 236. num. 72. & 73. 237
Emphyteusi per lineæ extinctionem finita illa debet renouari proximioribus agnatis successoribus vltimi emphyteutæ, n. 4. 230
Emphyteusis bona an possint obligari absque consensu Domini ex causa dotis, & donationis propter nuptias? num. 7. 8. 9. 11. & 14. pag. 226. & 227
Et etiam si dos detur cuiuis fœminæ, etiam extraneæ, & in concessione emphyteusis nõ comprehensæ, & nu. 15. & 21. Et quid dicendum, de bonis Ecclesiæ, p. 251. n. 24. ibid.
Emphyteusis contractus recipit quamlibet pactionem contrahentium, n. 4. 224
Emphyteusis dicitur etiam locatio, si locatio largissimè sumatur. nu. 2. ibid.
Emphyteusis Ecclesiastica, & laica, non differunt inter se: & quod habet locum in vna, habet locum etiam in altera, num. 8. 191
Emphyteusis materia à quibus tractata. num. 1. pag. 223
Emphyteusis, si alienatur, requiritur consensus proprietarii, nu. 38. 310
Emphyteuta laicus potest disponere sine vlla solemnitate de bonis emphyteuticis Eccles. num. 29. 223
Emphyteuticam rem esse, confitens, præiudicat sibi, & aliis à se causam habituris, n. 45. 310
Emphyteutica res non dicitur transferri in nouam personam, vbi emphyteuta fuerit in primo contractu comprehensus, n. 227
Emphyteuticus contractus quamlibet contrahentium pactionem recipit, num. 20. ibid.
Emptio, & venditio consistit in tribus, in consensu partium, in re, seu mercede, que venditur, & pretio certo, & determinato, num 8. 206
Emptio, & venditio requirunt pretium in pecunia numerata; quæ debet esse proba, & legitima, n. 24. & 25. 405
Emptionis contractus comprehenditur sub statuto Vrbis, c. 151. lib. 1. nu. 18. 309
Emptionis contractus est læsionibus dolis, & machinationibus aptus, n. 23. 25. & 24. ibid.
Emptionis contractus est titulus onerosus, non autem lucratiuus, nu. 23. ibid.
Emptionis, & venditionis contractus est vltro citroque obligatorius, & est bonæ fidei, num. 11. & 12. 205
Emptio non comprehenditur sub statuto, num. 50. 319
Emptio potest continere læsionem. n. 51. ibid.
Emptio sine pretio esse non potest, n. 1. 205
Limita, vt n. 3. & 4. ibid.
Emptor, & venditor, sunt correlatiua, num. 10. ibidem.
Emptor conuentus ad soluendum pretium rei emptæ, tueri se potest exceptione non impletmenti ex parte venditoris: Etiamsi agatur in

executionem Obligationis Cameralis, num 13. & 14. ibid.
Emptor tenetur ad vſuras pretii abſoluti quando venditor integrè impleuerit contractum ex partu ſua. Et vice verſa venditor ad fauorem emptoris, num. 15. & 16. pag. 205. & 206
Et, dictio, ſui natura diſpoſitionem ampliat, n. 14. 28
Etam, dictio exprimit caſum magis dubitabilem inum. 59. 13
Etiam, dictio, implicat, oſtendit, & determinat caſus magis dubitabiles, num. 11. 308
Etiam, dictio, ſtat augumentatiuè, & ampliatiuè, num. 96. 324
Etymologia ſi repuguat definitioni, ſtatur definitioni, n. 55. 525
Item ſi repugnat limitationi, ſeu qualificationi factæ à iure, & nu. 56. ibid.
Euictiónis duæ definitiones, n. 2. 223
Euictionis pœna poteſt iure communi deduci in ſtipulatum. n. 3. ibid.
Euictionum materiam tractarunt multi, num. 1. ibid.
Euictio intentari non poteſt in contractibus, in quibus debetur, niſi res prius euincatur, num. 9. ibid.
Limita remiſſiuè, vt n. 10. ibid.
Euidens vtilitas minorum requiritur ad validitatem alienationis, n. 58. 213
Euidens vtilitas, quæ intelligatur numer. 61. & 62. ibid.
Examen teſtium ante lapſum termini ad dandum interrogatoria, eſt nullum. n.6. 138
Exceptio compromiſſi facti iuxta formam ſtatuti impedit executionem eiuſdem obligationis. nu. 47. 187
Secus in compromiſſo voluntario, & num. 48. ibid.
Exceptio dari non poteſt contra ſententiam, nondum latam, nu. 68. 478
Exceptio debet eſſe de regula, num. 23. pag. 74. num. 4. 335
Exceptio, & taxatiua, non excludunt caſus ſimiles exceptis, & taxatis, n. 46. 153
Exceptio fauorabilior eſt, quam actio; num. 22. pag. 119
Exceptio firmas prohibitionem in caſibus non exceptis, n.21. 31
Exceptio firmat regulam generalem in contrarium, n. 23. 74
Exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis, num.8. p. 167. & num. 96. pag. 510. & num. 7. pag. 430
Limita, vt nu. 16. 431
Exceptiones declinatoriæ fori, & cæteræ dilatoriæ opponi non poſſunt poſt litem conteſtatam nu. 1. 111
Exceptiones firmant regulam, n. 1. 360
Exceptiones peremptoriæ, declinatoriæ fori, quænam ſint, num. 1. 112
Exceptiones peremptoriæ opponi ſemper poſſunt vſque ad ſententiam, num. 2. ibid.
Intellige, vt num. 4. & 5. ibid.
Exceptiones, quæ opponi ſolent contra inſtrumenta dotalia, ſunt tres tantùm num. 18. 16
Et an aliæ ſimiles illis tribus cenſeantur reiectæ à ſtatuto? num. 15. ibid.
Exceptionis ratio maior eſt, & fauorabilior, quam actionis, num. 120. 481
Exceptio non implementi obſtat agenti, ex perſona alterius implere debentis, nu. 42. 310
Exceptio nullitatis obiecta ad impediendam executionem, ſummariè cognoſcitur, n. 121. 431
Nec admittitur, niſi ſit euidens, & notoria, & num. 122. ibid.
Exceptionum contra executionem inſtrumenti, & exceptionum contra inſtrumentum, diuerſi ſunt effectus, n.49. 153
Exceptio quælibet præſupponit comprehenſionem, num. 26. 74
Exceptio quando non inducitur principaliter in fauorem alicuius, ſed in odium non poteſt ei renunciari, num. 81. 400
Exceptio tollens qualitatem, in qua fundatur ſtatutum, poteſt opponi: ſicut exceptio liquidationis inſtrumenti, num. 35. & 36. 152
Exceptio, vel allegatio alicuius iuris, licèt præcisè excludatur, non cenſebitur excluſa, ſi ſit notoria, n. 18. 170
Exceptio violentiæ admittitur contra præſcriptionem ſpolii. num. 1. 417
Spolium attentatum, quoad omnia æquiparatur violento. ibid.
Excipiens in ſua exceptione eſt actor, n. 32. 392
Excipiens probare tenetur ſuam exceptionem, cum omnibus qualitatibus neceſſariis ad ſuam intentionem neceſſario concludendam nu. 33. pag. 392
Excommunicatio minor priuat tantùm participatione Sacramentorum, n. 2. 312
Excommunicationis exceptio in quacunque parte Iudicii poſita differt lites, & repellit agentes, nu.3. ibid.
Excommunicationis maioris definitio, n. 1. ibid.
Excommunicari quando ſint euitandi, nu. 5. 113
Excommunicatus conueniri poteſt in iudicio, & debet per alium reſpondere, num. 4. 113
Excuſſio bonorum debitoris facienda eſt ex iure communi, antequam ipſe in carcerem detrudator: & prius fieri debet aliorum bonorum, antequam ad immobilia deueniatur, numer. 3. & 5. 485
Amplia, vt prius etiam excutienda ſint bona fideiuſſoris, & nu. 7. ibid.
Excuſſio cenſetur ſat legitimè facta, vbi petitio facta ſit parti, vt indicet bona excutienda, nu. 63. 46
Quod tamen procedit in excuſſione contra ſimplicem fideiuſſorem, non autem in excuſſione contra fideiuſſorem indemnitatis, num. 64. ibid.
Excuſſio debitoris non cenſetur legitimè facta per atteſtationem publici executoris, quod non inuenerit bona, ſed omnino curari, vel moneri debet pars, cuius intereſt, vt vadat cum executore, num. 62. ibid.
Excuſſionis beneficio renunciari poteſt per pactum, n. 2. 407
Excuſſionis exceptio ceſſat, quando eſt notorium, quod reus excutiendus non ſit ſoluendo, vel difficulter conueniri poſſit, num. 74. 46
Neque eſt neceſſe, quod Iudex pronuncietur ſuper eiuſmodi notorio, ſed ſufficit eius proceſſus ad vlteriora, n. 75. 46

Excuſ-

Excussionis expensæ, an, & quomodo computentur, remissiue, n.77. ibid.
Excussionis factę pronunciatio an appellationem admittat,n.73. 46
Excussionis materia fusius à quibusnam Doct. pertractetur,n.76. 46
Excussio principalis debitoris quomodo fiat,n.80 pag. 496
Et non est necessaria, quando creditor agit actione hypothecaria, & n.81. ibid.
Excutsio principalis rei, vt sit legitima in præiudicium fideiussoris indemnitatis, requirit etiam sententiam, seu decretum Iudicis, quod legitimè facta sit, n.70. 46
Licet pronunciatio super excussione petita non sit, n.71. ibid.
Quæ tamen pronunciatio facta censetur per processum ad vlteriora; debet autem fieri mentio de tali interlocutoria in sententia, quæ diffinitiua fertur, n.72. ibid.
Excussio quomodo & quo ordine de personis &c. fieri debeat? n.56.& 56. 45
Excussio, quam inopia debitoris exclududit, inanis est, n.13. 243
Ex diuersis non fit illatio n.10. 276
Executio contra tertium possessorem impeditur de iure, & præsertim si possessor protestetur, ne in talibus bonis fiat executio, quia sua sunt, n.25. 500
Executio facta pro sorte principali super vna re, potest etiam in eadem fieri pro expensis,n.122 pag. 511
Executio facta super immobilibus, existentibus mobilibus,non est nulla de iure communi, sed ab ea appellari debet tanquam ab iniusta, numero 11. 499
Contrarium, remissiue,vt n.28. ibid.
Distingue,vt n.23. ibid.
Executio facti dicitur vbi iudex est merus executor, n.3. 438
Executioni rei iudicatæ sufficit summaria cognitio,n.58. 477
Executio in quibus bonis fieri non possit, vel in subsidium tantum; & quibus exceptionibus impediatur, remissiue, n.24. 500
Executio in rebus mobilibus quo ordine fit faciẽda, n.6. 499
Executio instrumenti competit cessionario eodem modo, quo competebat principali creditori; ex statuto, n.55. 453
Executio instrumenti Testamentarij, quomodo petatur: remissiue, n.4. 162
Executio instrumentorum dotalium peti potest ad fauorem mulierum contra tertios possessores, etiam non excusso principali debitore: ex statuto, n.11. 160
Executio irretractabilis fieri non potest lite pendente, n.85. 479
Executio iuris ordine seruato dupliciter peti potest ex iure communi, n.1.& 2. 498
Intellige, vt n.3.& 4. ibid.
Executio, iuris ordine seruato, quomodo fiat, Et quid ex dispositione statuti? num.19.& nu. 20. pag. 500
Executio non competit, quando adest legitimus contradictor, n.3. 161
Executio quando censeatur cœpta, seu petita, n. 21. & 22.23.24.27.p.90.n.28.29.30. 91
Executio rei iudicatæ, contra omnes, & in omnibus rebus fieri potest, nisi expresse prohibita appareat, n.53. 477
Executores, & Nuncii, in dispositionibus iuris æquiparantur, n.1. 68
Executio rei iudicatę petita, seu cœpta non retardatur per restitutionem in integrũ postea petitam, n.56. 457
Executoribus an, & quibus in casibus credatur, num.2. 68
Executor quando dicatur modum excedere numero 5. 438
Exempla non excludunt similia numero 23.p.225
Exempla non restringunt dispositionem,n.7. 112
Amplia etiam in statutorum interpretatione, n.7. ibid.
Exempla non restringunt regulam, n.44. 180
Et n.3. 360
Exemplationis forma tradita à Statuto conuenit dispositioni cap.cum P. Tabellio. de fide instr. & seruari debet etiam post erectionem Collegij Notariorum, n.4. 65
Exemplationis instrumentorum in Archiuio Capitolino praxis, n.6. 65
Quæ non seruatur in Officijs Notariorum Collegij, n.7. ibid.
Exemplatio vt sit valida, octo requiruntur, num. 2. ibid.
Et ea omnia simpliciter,ac virtualiter habentur in hoc statuto, n.3. ibid.
Exemptio quæ dicatur, n.2. 110
Exemptus citatus ad allegandum priuilegium suum, an teneatur comparere, numero 3. & 4. ibid.
Ex generali consuetudine sufficit mandatum generale ad lites, n.3. 115
Exhibens scripturam dicitur fateri omnia contenta in ea, n.46. 310
Expensæ litis debentur pro rata victoriæ: & si debentur iure actionis, peti possunt, etiam post sententiam, n.60.& 61. 507
Secus, si debeantur ex officio Iudicis mercenario, & n.62. 507
Expensæ litis sunt accessorię, & dependentes à lite super negocio principali, n.121 511
Expensæ litis veniunt sub promissione damnorum, & interesse: licet contra, nomine expensarum non veniat damna, & interesse, num. 6.& 5. 501
Expensæ,quando per statutum decernunt ad fauorem victoris debentur iure actionis, nempe conditione ex statuto,n.19. 503
Intellige, vt n. 20. ibid.
Expensarum examen potest de iure committi per Iudicem alteri, quam Notario causę: secus vero ex statuto, n.111. 511
Expensarum litis cognitio, quęnam requiritur ex statuto, n.115. 511
Expensarum litis quatuor sunt species: nempè contumaciæ retardati processus, n. 2.& 3. ratione temeritatis, num.4. victoriæ causa, num. 5. 502
Expensarum litium argumentum, qui per tractarint, n.1. 502
Experientia manifestam inducit probationem, n.43. 302

Expe-

itized by Google

Experientia ſemper attendi debet, tanquam rerũ magiſtra, n.33. 197
Explicari non poſſunt per Procuratorem generale mandatum habentem ea, quę latent in animo Domini, n.46. 187
Expreſſio alicuius particularis rei in ſtatutis fit aliquando ad abundatiorem cautelam, & ad omnem dubitationem tollendam, num. 100. pag. 13
Expreſſum dicitur etiam illud, quod tacitè ineſt, & ex mente colligitur, n.51. 125
Expreſſum dicitur, quod ſub ratione comprehenditur, n.14. 308
Expreſſum facis dicitur, quod verbis generalibus iucluditur, n.12. ibid.
Expreſſus dicitur caſus, non autem omiſſus, quãdo eadem eſt ratio in omiſſo, quæ in expreſſo, n.13. ibid.
Expromiſſor eſt, qui ſe ſolum reum conſtituit, & debitorem liberat: vel qui intercedit pro non obligato, n.6.& 8. 173
Et an differat à fideiuſſore, n.7.& 10. ibid.
Extentio etiam in correctorijs, & pœnalibus, ex ratione vnica in lege expreſſa fit, quinimo tunc eſt comprehenſio, n. 10.& ſeq. 372
Extenſio ex ſtatuti ratione expreſſa intellectiua, & intenſiua impeditur ex eo, quod ſtatutum actum annullet, & hanc impropriam pœnam irrogat, n.14. 374
Extentio fieri non dicitur, quando caſus ratione expreſsa comprehenditur, n.17. 308
Extentio fit ſtatuti ad caſus non expreſsos identitate rationis expreſsæ, n.10. 329
Extenſio non fit in correctorijs, n.9. 395
Extenſio non fit in pœnalibus, n.23. 427
Extenſio ſtatuti ad alios contractus non fit, ſi in eo certæ ſpecies contractuum ſpecificentur, & enumerentur, n 77. 322
Extractus, & quæcumque alię ſcripturæ, tam ciuiles, quam criminales, & inſtrumenta etiam publica gratis dari debent pauperibus, nu.8. 53
Extractus quomodo à Notarijs conſcribi debeãt, n.6. 53
Extractus fieri non debent etiam vna, vel vtraque partium petente, niſi de iudicum licentia in ſcriptis obtenta, vel niſi ad alium iudicem eſſent traſportanda, n. 4. 53
Extractuum, & copiarum materiam quis pertractet, n 1. 53
Extranei hæredes non ſuccedunt in feudo: etiam ſi feudum alicui ſimpliciter conceſsum eſset pro ſe, & hæredibus, n.9.& n.10. 230
Sceus ex ſtatuto, n.19.& 21. ibid.
Extraneus quilibet in dubio cenſetur dediſſe dotem animo donandi, n.20. 246
Extranei ſi ſint inſtituti in caſu ſtatuti excludentis fœminas, fœmina ſi fuit præterita, dicit teſtamentum nullum ex capite præteritionis, numero 33. 283
Et procedit etiam ſi filii maſculi conſtituti fuiſſent à parentibus hæredes in legitima, & nu. 34. ibid.
Extrauag. Ambitioſæ, non habet locum in illis diſtractionibus, quæ ex conſuetudine non requirũt ſolemnitates in eadem extrauaganti prę-ſcriptas, n.44. 235
Extrauag. Ambitioſæ requirit euidentem Eccleſiæ vtilitatem, etiam in renouatione inueſtiturę, n.48. 235

F

FAcere apud veteres ſacrificare eſt, numero 154. 16
Pacta, & promiſſiones ſunt pars pretii, num. 3. 344
Facta multa tenent, quæ fieri prohibentur, numer. 17. 106
Factum Deciſionis coram Pirouano in cauſa Romana altius non tollendi, n. 8. 195
Factum illud præſumitur, quod fieri conſueuit, n.16. 63
Factum Iudicis reputatur factum partis, num. 72. 495
Intellige, ſi Iudex rite, ac recte proceſſit, ſecus, ſi nulliter, vel iniuſte, n. 72.& 73. ibid.
Factum, vbi quis promiſit, qualeunque ſit, dummodo licitum, adimplere illud debet, ſi poteſt: ſi vere non poteſt, excuſatur etiam ſi promiſſiq facta ſit cum iuramento, n.1.& 2.& cum adiectione pœnæ, & n.4. 424
Intellige, vt n.5. ibid.
Facultates fideiuſſoris cenſentur aggregatę facultatibus debitoris, n.8. 485
Fœmina eſt capax feudi, pro quo nullum præſtatur ſeruitium, n.18. 239
Fœminæ ex iure feudali non comprehenduntur in inueſtitura feudi: niſi de illis expreſſe fuerit actum, n.16.& 17. ibid.
Limita, vt n.19. ibid.
Fœminæ licet non comprehenſæ in primã inueſtitura, debent inueſtiri, vbi per obitum maſculorum prima emphyteuſis ſit finita, & illæ petant inueſtituram tanquam proximiores vltimi defuncti, n.37. 234
Fœmina ſemel excluſa in caſu ſtatuti, an cenſeatur ſemper excluſa? nu. 38.& 39. 40. 41. & 43. 283
Falſitas etiam non nocibilis ſi dolosè prodicrit, eſt punibilis, n.140. 388
Falſum iurando mentitur, qui ſcit falſum eſſe, quod iurat, n.4. 131
Fama an faciat probationem? n.15. 220
Fama regulariter probatur per duos teſtes. Statutum autem Vrbis requirit tres alIquali inditio præcedente, n.17.& 19. 221
Fames eſt acutiſſimus enſis, n.42. 266
Familiares Cardinalium, & Prælatorum, qui dicantur, n.30.& 31. 75
Famulus, ſi delinquat in officio, cui prepoſitus eſt, tenetur Dominus ciuiliter ad intereſſe partis, non autem criminaliter, n.6. 54
Fatalia continentur ſub inſtantia, vt Species ſub Genere n.3. 147
Fatalia incipiunt à die interpoſitæ appellationis, n.35. 149
Fatalia non currunt durante tempore ad habendum conſilium Sapientis, n.6. 468
Amplia etiam in conſilio Peritorum, ſeu calculatorum, & n.7. ibid.
Fatalia quando non currant remiſſiue, numer. 25. pag. 148
Faciendum eſt potius in dubio ei, qui tractat de damn-

damno vitando, quam qui de lucro captando, n.37. 413
Federicus Monaldenſis q. Secundus Capitolii Collateralis, num. 13. 368
Fenestras reſpicientes in Monaſteria, & collegia an & quando liceat aperire? num. 52. 199
Feriæ omnes dilationibus probatoriis includuntur, num. 5. 105
Intellige, vt num. 7. ibid.
Feriæ vnde dictæ, quot earum ſpecies, nomina, & alia; remiſſiuè, nu. 3. & 4. ibid.
Feriarum impedimentum non eſt iuſta cauſa reſtitutionis in integrum; nu. 9. ibid.
Limita vt n. 10. ibid.
Feriis in honorem Dei renunciari non poteſt à partibus litigantibus, n. 34. 107
Amplia, vt nu. 35. ibid.
Secus in feriis propter priuatam hominum neceſſitatem inductis, n. 36. ibid.
Quod intellige, vt n. 37. ibid.
Feſto die S. Lucæ Collegium Notariorum cum Senatore, & Curia Capitolina conueniunt in Eccleſia S. Mariæ da Aracæli, & alia peraguntur, prout in Cap. n. 1. 66
Feuda aliqua in iure feudali ſunt, quæ propter aliquod peculiare officium conceduntur, nu. 8. 238
Feuda pro dote, & pro donatione propter nuptias obligari poſſunt, ex ſtatuto Vrbis, nu. 1. pag. 240
Et an idem ex iure feudali? & nu. 2. 3. ibid.
Feudatarius, & emphyteuta naturaliter tantum poſſident, n. 18. 287
Declara, vt n. 25. ibid.
Feudi argumentum, à quibus pertractatum ſit, ſit num. 1. 238
Feudi definitio, num. 3. ibid.
Feudorum controuerſiæ inter Dominum, & Vaſſallum, ex iure feudali, cognoſcuntur à Paribus Curiæ: & ex ſtatuto Vrbis, in Curia Capitolina, nu. 1. 240
Feudorum iura procedant etiam de iure Canonico in Eccleſia, quatenus Canones expreſsè non contradicant, nu. 28. 253
Feudum eſt contractus nominatus, n. 15. 239
Feudum ſumitur pro officio publico, remiſſiuè, nu. 7. 238
Fictio doli, & deceptionis per Statutum noſtrum inducitur, n. 10. contra, n. 11. 336
Fictio in caſu ficto idem operatur, quod veritas in caſu vero, nu. 3. 81
Fictè ſcribere dicitur, qui per alium ſcribit. num. 10. 155
Fidei Chriſtianæ fundamentum, ſi deficiat, nullius boni operis eſt ſupera deficium, num. 18. pag. 20
Fidei definitiones ſex aliæ, remiſſiuè, n. 9. 16
Et ſignificationes decem, remiſſiuè, n. 10. 16
Fidei, & Religionis Catholicæ verus Cultor, quid dicatur, num. 13. 20
Fidei profeſſionis forma, n. 24. ibid.
Fideiubendi officium fideiuſſorem damnoſum eſſe ferendum non eſt, n. 6. 350
Fideiubens dicitur male vti ſubſtantia ſua, nu. 3. pag. 367
Fideiubens in contractu eidem conſentire dicitur, num. 6. 349
Fideiubere eſt perdere, remittere, donare, & quomodo, nu. 6. 350
Fideiubere præſumitur vxor, etiam ſi vir pro ea intercedat, ſi cum viro ſe obligat, num. 105. pag. 325
Fideiuſſio comprehenditur in Conſtitutione Marchiæ, & eſt conditionis deterioris aliis contractibus in ea expreſſis, n. 42. 319
Fideiuſſio de ſui natura læſiua, & damnoſa, nu. 2. pag. 354. & num. 2. 367
Fideiuſſio, etiam non promiſſa præſtari debet, vbi dilatio debitori conceſſa eſt miſerationis vel humanitatis cauſa, n. 4. 353
Fideiuſſio in quatuor enumeratis ſtatuto noſtro minimè comprehenditur, ſed implicitè verbis generalibus, & ratione, nu. 5. pag. 367. & num. 10. 368
Fideiuſſio minoris abſque inſinuatione ex Conſtitutione Marchiæ requiſita, eſt nulla, nu. 1. & 3. 353
Fideiuſſio minorum, mulierumque ſtatuto noſtro ſubiicitur, num. 1. 347
Fideiuſſio mulieribus interdicta, nu. 3. 354
Fideiuſſio mulieris eſt nulla, etiam ſi recognouerit bonam fidem, num. 38. p. 318. contra, n. 104. 325
Fideiuſſio mulieris pro viro ipſo iure nulla, n. 4. pag. 354
Deciſio 333. apud Sanctiſſimum Gregorium XV. intelligitur, plaribuſque Sacræ Rotæ reſolutionibus exornatur, & comprobatur ibidem.
Fideiuſſio mulieris pro viro non valet, ne fiat in fraudem donationis, num. 44. 319
Fideiuſſio mulierum, & minorum ex noſtro ſtatuto, ita ſolemnitatibus emiſſis eſt valida, ſicut omiſſis inualida, n. 12. 362
Fideiuſſiones, quæ à Notariis recipiuntur, eſſe debent idoneæ, alias par eſt, non recepiſſe fideiuſſorem, vel non idoneum, n. 11. 45
Fideiuſſiones Statuto noſtro ſubiiciuntur, nu. 2. pag. 350
Fideiuſſio non debet ita intelligi, vt in fideiuſſoris perniciem reſultet, vel relcuatio ceſſet, num. 8. 350
Fideiuſſio ſtatuto noſtro generali expreſſa ratione ſubiicitur. nu. 9. 349
Fideiuſſio ſubiacet diſpoſitioni ſtatuti Vrbis lib. 1. cap. 151. nu. 41. 45. 48. p. 319. n. 63. 67. p. 320. nu. 71. 321
Fideiuſſio, vt ſit valida, attenditur facilitas exactionis, & executionis, n. 25. 44
Fideiuſſor alieno morbo laborat, n. 16. 409
Fideiuſſor antequam conueniatur, excutiendus eſt debitor principalis, ex iure communi; ſecus ex ſtatuto, n. 1. 407
Fideiuſſor dotis, & fideiuſſor tutelæ conſeruari debent indemnes per idoneam ſecuritatem nu. 10. 408
Fideiuſſorem minus idoneum, ſi receperit Notarius iuſſu, & mandato Iudicis, tenebitur Iudex, non autem Notarius ad damna, & intereſſe parti læſæ, nu. 39. 45
Fideiuſſorem qui tenetur præſtare, debet idoneũ præſtare, & qualitatem iſtam idoneitatis probare, aliàs repellitur exceptione non adimplementi validi, n. 31. 45

Fideiussores contractum approbari dicuntur per contrahentes, non autem per Notarios, num. 38. ibid.
Fideiussores dicuntur, qui se obligant in Societate, etiam quoad quid recipientes pecunias, num. 109. 326
Fideiussores in contractibus filiorumfamil. censentur ex iure communi duo correi debendi; & eorum obligatio non est accessoria sed principalis, num. 77. 400
Fideiussores videntur in Societate officii omnes obligati, respectu officialis, n. 5. 389
Fideiussor excussioni renuncians non potest excipere, vt principalis debitor prius excutiatur, n. 3. 407
Fideiussoribus beneficia concessa iure communi, remissiuè, n. 15. 409
Fideiussori, &c. dantur duo remedia alternatiuè: & per electionem vnius non præiudicatur alteri, nu. 12. & 13. 173
Fideiussor idoneus, ad effectum satisdationis de iudicio sisti, ille etiam censetur, qui habet bona mobilia, quæ facilè asportari non possunt, vel multa nomina debitorum, n. 18. 44
Non autem sufficere, quod talis fideiussor haberet magnum creditum, & esset solitus satisfacere suis creditoribus, & esset bonæ fidei vir, num. 19. ibid.
Fideiussor idoneus censetur, si bona stabilia possideat, saltem in eadem Prouincia, seu sub iurisdictione eiusdem Principis, n. 22. ibid.
Fideiussor idoneus est, qui est locuples; & soluendo, num. 14. ibid.
Fideiussor idoneus non habetur, qui sit clericus licèt possideat bona stabilia, nu. 28. ibid.
Et alii, qui difficulter conueniri possunt, nu. 29. 45
Fideiussor in Societate non dicitur ille, qui pecunias recipit, sed principalis, num. 108. & 109. 326
Fideiussor in Statuto intelligendus est is, qui alienæ obligationi accedit, nu. 3. 172
Fideiussoris definitio exacta non reperitur in iure: & quomodo possit definiri, n. 4. ibid.
Fideiussoris excussione non facta, agi dicitur sine actione contra Notarium sub prætextu, quod fideiussorem minus idoneum receperit, num. 53. & 68. 45
Et talis excussio facienda est etiam contra principalem debitorem, & omnes obligatos, num. 54. ibid.
Et non solum quo ad res, sed etiam quo ad personas, & vsque ad sæcum, & peram, nu. 55. ibid.
Fideiussoris idonei bona debent esse stabilia, nu. 15. 44
Nec tamen refert, quod illa supposita sint fidecommisso, vel restitutioni, n. 16. ibid.
Quod procedit solum in satisdatione de iudicio sisti nu. 17. ibid.
Fideiussoris idoneitas probatur, vel per testes, vel per approbationem ab aliis factam, num. 36. pag. 45
Fideiussor possidens bona stabilia extra iurisdictionem, vbi agitur, non dicitur idoneus, veluti, si iudicium fiat Romæ, & bona sint Neapoli, n. 26. 44
Fideiussor, quando dicatur stetisse diuin obligatione relinquitur arbitrio Iudicis: & diu dicitur stetisse in obligatione, per decennium permanserit, num. 12. & 13. 409
Fideiussor, qui sit coniuncta persona rei, admittitur in obligatione de iudicio sisti, vel de repræsentando reum, licet non habeat bona æquiualentia debito, pro quo fideiubet, in aliis autem casibus non admittitur n. 20. 44
Fideiussor quoad creditorem censetur vti debitor principalis, n. 5. 172
Fideiussor simplex conueniri potest in multis casibus etiam non facta excussione principalis debitoris, si de tali excussione non facta non opponatur, n. 65. 46
Secus vero est in fideiussore indemnitatis, qui nimirum conueniri non potest, nisi prius facta legitima discussione principalis rei, n. 66. ibid.
Etiam si fideiussor indemnitatis renunciasset beneficio discussionis, num. 67. ibid.
Fideiussor si per Notarium recipiatur, probata censetur qualitas idoneitatis eius, ita tamen, vt non ideò censeatur exclusa probatio contrarii, n. 32. 45
Fideiussor, vel expromissor, vt possit petere se eximi ab obligatione, quid requiratur, nu. 11. 173
Fideiussor, vt sit idoneus, debet possidere bona æquiualentia quantitati debiti, vel pœnæ, pro quibus fideiussit, num. 19. 43
Fideiussor, vt sit idoneus, regulariter possidere debet immobilia; limitatur tamen regula in quibusdam aliis casibus, remissiuè. 21. 44
Fideiussor idoneus censetur, si bona stabilia possideat.
Fides Catholica, n. 1. & seqq. 19.
Fides Catholica est, quam tenuit, actenet sancta Mater Ecclesia, nu. 14. 20
Fides Catholica hæc est, vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur, n. 2. 19
Quo merito, ac iure ita appellatur: & subiiciuntur rationes, num. 12. ibid.
Fides Catholica, ideſt vniuersalis, n. 11. ibid.
Fides Christiana omnium nostrarum actionum basis, & fundamentum esse debet. 20
Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium, num. 8. 19
Filiæ non repelluntur à successione, quando fratres non impleuerint onus eas maritandi n. 29. pag. 281
Filiæ spuriæ dotari debent à patre. Ita tamen, vt dos quantitatem alimentorum non excedat, n. 21. 368
Filia exclusa à successione non ideò est exclusa à petitione alimentorum, vbi non habeat legitimam vel saltem non sufficientem ad alimenta, num. 23. 271
Filia exclusa per statutum ab intestato, si pater illi reliquerit aliquid in testamento succedit huiusmodi in legato, num. 4. 280
Et si hæres instituatur à patre, competit ei remedium, l. fin. C. de edicto Diu. Adr. toll. & num. 5. ibid.
Filia exclusa propter masculos, iure etiam neptes excluduntur: & neptes etiam ea nati, num. 13 & 15. 281

Filia grauari poteſt à patre in dote de onere fideicommiſſi, nu.55, 273
Filia in caſu ſtatuti, nihil poteſt petere ab hæredibus patris, &c. ſi hæredes patris ſint filij veri; Secus autem ſi ſint adoptiui, vel arrogati, num.47, 273
Intellige, vt num.48,49. 50,51.52. ibid.
Filia in caſu ſtatuti non poteſt agere ad ſupplementum etiam congruæ dotis,n.42, 272
Filia monialis non agit de incongrua dote. numero 53, 273
Filia ſi excludatur à ſucceſſione paterna, non poteſt apponi pactum, quòd illa mortua dos reuertatur ad patrem, vel ad illius hæredes, num.13, 246
Filiationis, vel paternitatis ſaltem quaſi poſſeſſio eſt probanda à patre, vel à filio in caſu, quo vel parens neget filium, vel filius parentem, ad effectum alimentorum, etiam lite pendente. Et probatur ex educatione,& tractatione,n. 27.& 28.& ex communi voce, & fama,nu.29. Et ſufficit ſemiplena probatio, videlicet per vnum teſte, num.30. qui tamen ſit omni exceptione maior, n.31. 268
Filij in conditione poſiti cenſentur tacitè vocati, num.1, 273
Et locum habet ſtatutum etiã in fœminis, licet teſtator in conditione poneret tantum filios maſculos, & num. 9. Dummodo teſtator non habuiſſet animum conſeruandę cognitionis, & n.19. 274
Et tam in aſcedentibus, quam in tranſuerſalibus, num. 11. Et vbi filii in conditione poſiti ſint in tranſuerſali, num.12. Ac etiam quando fuerunt poſiti in conditione non ſub nomine filiorum, ſed conſanguineorum, n 23. Et vbi pater inſtitutus, vel ſubſtitutus prædeceſſerit, n.14. Et ſuccedunt, tam per vulgarem, quam per fideicommiſſariam ſubſtitutionem. nu.15, Intellige, quod hæc procedant, quando filij poſiti ſunt in conditione in contractu, non in vltima voluntate, n.16, 274
Filii poſiti in conditione, & per ſtatutum vocati, non cenſentur grauati, n.19. ibid,
Forma caſus de filiis poſitis in conditione, num, 20, 275
Filii poſiti in conditione fideicommiſſi, ſicut cenſentur tacitè vocati ad hæreditatem parentum, etiam cenſeatur vocati ad hereditatem patruorum n. 5.6.7.8. ibid,
Filio facta donatio valet ſine ſolemnitatibus ſtatuti, n.7- 316
Filiorum nomine in ſtatuto excludente fœminas, comprehenduntur etiam fœminæ, ſi maſculi non extent, n.8. 286
Filius familias ad effectum ſtatuti, quando cenſeatur habitare ſeorſim à parte; remiſſiue, nu. 102, 401
Filius Familias eſt ſub regula, n.90. 401
Filius familias, excepta cauſa Mutui, poteſt iure obligari, & tutor eſſe, etiam ſine patris conſenſu, n. 22.& 23. 396
Filius familias quibus in caſibus obligari poſsit de iure communi ex mutuo, ſine iuramento, nu. 103.& 194, remiſsiue. 402
Filiusfam. qui ex cauſa neceſſaria mutuas pecunias accepit, peccat mortaliter, ſi eas non reſtituat, num. 76. 399
Filius remanet obligatus naturaliter ex ſuo contractu, n. 26. 396
Filiusfamilias renunciare non poteſt ſtatuto de contractibus, n.80. 400
Filius tenetur alere patrem, n.23. 268
Filiusfamilias vbi validè obligatus ſit cum patre, & cum ipſius conſenſu, ſi poſtea emancipatus fuerit, non tenetur, niſi in quantum facere poſsit, n.105, 402
Et idem ſi poſt mortem patris hæreditati paternæ renunciauerit, n.106 ibid,
At poteſt huic beneficio renunciare, numero 107. ibid.
Sed non cenſetur renunciatum, etiamſi renuncietur omni iuris, & legum auxilio, & numer. 108, ibid.
Et hæc exceptio oppoſita poſt ſententiam impedit executionem, & n.109, ibid.
Fiſci Apoſtolici Procurator generalis non ſe immiſcet in cauſis Capitolinis, quia iſtæ habent ſuum proprium Procuratorem Fiſcalem, num.6, 41
Fiſcorum Emptionis materiam, quis tractaric, nu. 1. 219
Fiſcus abundabit, vtens ſubiectis locupletibus, n.68. 458
Fiſcus non habet priuilegium compellendi quempiam ad emendas res fiſcales, n. 2. 219
Fiſcus quando reuocet alienationes, tanquam in ſui fraudem factas? n.29. 218
Fiſcus, vbi non apparet priuilegiatus, vtitur iure priuati, n.3. 219
Florenі primi à Florentinis cudi cœperunt, à quibus nomen traxere, n.152. 534
Florenorum variæ ſunt ſpecies, & varius valor, num. ibid.
Florenus idem eſt, quod hodie Ducatus auri, n.55. 517
Florenus aureus ab alijs, quam à Florentinis cudi non poterat, ſub pœna anathematis: & ducato de Camera exæquatus eſt, numer. 151. & 154. 532
Forenſes in Vrbe, eiuſque diſtrictu contrahentes Statuto noſtro ſubijciuntur, n.1. 237
Forenſis quoad materiam Statutorum quis dicatur, n,12. 396
Forenſes ſeruare tenentur ſolemnitates à Statuto præſcriptas in loco, vbi contractum ineunt numer.11. 396
Forma adimpletur per æquipollens, n.71, 495
Forma à lege, vel à ſtatuto preſcripta, ſi licet in minimo omittatur, vitiat actum, numero 22. pag, 419
Forma dat eſſe rei: Et ea non ſeruata in reſcriptis appoſita proceſſus iudicis eſt ipſo iure nullus, n.6.p.87.& n.7. 77
Formæ à ſtatuto præſcriptæ an renunciari poſſit, n.6. 109
Formæ cenſetur appoſita, vbi lex refert ea, quæ obſeruari debent, n.19. 123
Forma decreti interponi ſoliti in alienationibus minorum, n 53. 212
Forma libelli alternatiue concepti ad ceſſionem bonorum, & ad iudicias quinquennales remiſſiue, n.4. 420
Forma libellorum in appellationibus, tam iudi-

cialibus, quã extraiudicialibus, remiſſiue, n.21. pag. 463.
Forma petendi executionem obligationis Cameralis, n.20. 452
Forma pronunciationis cum conſilio, ſeu voto Conſultoris, n.12. 469
Forma quibus verbis concipiatur in diſpoſitionibus Statutorum, n.48. 494
Forma ſtatuti non ſeruata, actus eſt nullus, nu. 30.p.123.n.21.p.170.n.1. 102
Forma ſubhaſtationis inducitur ex tenore præconij, ſeu banni, n.50. 494
Forma tradita à lege, vel à ſtatuto eſt de eſſentia actus, & iudicij, n.17. 467
Forma verborum adhibenda in ſententia Iudicis appellationum, remiſſiue, n.51. 483
Forum alicuius Iudicis quibus modis quis ſortiri poſſit; remiſſiue, n.1. 101
Forum ſortiri, & ſtatutis ſubijci ſunt paria, nu. 24. 277
Franciſcus Petrarchá laurea corona inſignitus fuit ab Viſo de Anguillaria Vrbis Senatore, Stephano Columna eius Collega abſente. Benedicto XII. Pontifice Maximo, n.4. 23
Fratres, ad hoc vt ſtatutum de dote ad eorum fauorem factum habeat locum, tenentur probare concludenter dotem ſorori datam ex bonis eorum proceſſiſſe, n.14. 245
Frater, an præſumatur in dubio dotare ſororem de bonis ſuis propriis, an de bonis ipſius ſororis, quando ipſa aliunde habeat, vnde dotari poſſit? n.19. ibid.
Et quomodo excludatur hæc præſumptio, & n.22.24.25. ibid.
Frater dives tenetur alere ſororem inopem: etiam ſi ſit vterina, n.4. & 6. 245
Frater, ex vigore ſtatuti, non tenetur dotare ſororẽ? quę ſit inhabilis ad matrimonium, num. 30. 283
Frater in caſu dotationis ſororis habetur pro extraneo, n.21. 246
Frater ratione conſanguinitatis donaſſe præſumitur ſorori, n.22. ibid.
Frater, ſi dotauit ſororem ex bonis proprijs, an poſſit paſciſci, quod ſoluto matrimonio dos ad ſe reuertatur? Et idem, ſi eam dotauit ex bonis communibus? numer. 10. 11. & 12. pag. 245
Frater ſororem alere tenetur, ſi eius dotem retineat, n.12. 281
Frater tenetur dotare ſororem, tam vtrinque coniunctam, quam conſanguineam tantum, n.1. 245
Intellige de fratre habente ſororem inopem, n. 2. ibid.
Item vt non debeat locum in ſorore vterina, n.5.& 7. ibid.
Frater, vel patruus ſi offerant nuptui tradere ſororem, vel neptem ſecundum paragium, vt eas repellant à ſucceſſione, iſtæ poſſent petere ſibi caueri de hoc adimplendo, n.20. 282
Frater, vel patruus, ſi requiſiti, vt dotent, non reſponderunt, quid agendum? numer. 21. & 22. 282
Et quid ſi dicant; Volumus dotare, & re ipſa non dotent? & n.24. ibid.
Fratres parati dicuntur ad dotationem ſororum, ſtatim ac paternam hęreditatem adierint, nu 23. ibid.
Fratri defuncto ſuccedunt ex iure communi fratres vtrinque coniuncti, excluſis coniunctis ex vno latere tantum. Etiam in ſtatuto excludente ſimpliciter fœminas ab hęreditate, num.1. & 2. 284
Fratris appellatione non venit ſoror, numero 17. 285
Fraudatio ſumitur pro fraude apud Iuriſconſultos, n. 25. 216
Fraudes, vt euitentur in donatione inſinuatio præcipitur, n.98. 324
Fraudibus, & aſtutiis via præcludenda eſt litigantibus, n. 9. 143
Fraudibus iura omnia occurrunt, illaſque prohibent, n.2. 290
Fraudis conſilium quomodo præſumatur; remiſſiue, n,36.& 37. 217
Fraus ad reddendum contractum nullum, quomodo ſatis probata cenſeatur, n.24. 300
Et quando præſumatur, & probetur; remiſſiue, nu.25. ibid.
Fraus donationi ſi fieri poteſt, habet locum ſtatutum, n.47. 319
Fraus, & deceptio ceſſantibus ſolemnibus præſumitur eo ipſo, n.3. 330
Fraus, & deceptio ex læſione probantur, & deducuntur, n 4. 334
Fraus, & deceptio idem, quod læſio, & pro læſione accipitur, n.103. 325
Fraus, & deceptio in contractu emptionis poſſibilis, n.8. 352
Fraus, & deceptio in donatione conſideratur, & in minoribus, & mulieribus de facili præſumitur, n.137. 387
Fraus, & dolus præſumptus ex Statuto ſufficit, ad nullitatem, n.5. 334
Fraus, & dolus ſolemnibus ceſſantibus, ſi ſubeſſe poſſunt præſumuntur ineſſe, & deceptio, n.6. 328
Fraus ipſa delictum eſt, n.21. 216
Fraus magis ineſſe poteſt in donationibus, quæ fiunt ſub aliorum contractuum colore, quàm in ſimplicibus, n.9. 316
Fraus probatur coniecturis: & quę coniecturæ debent eſſe; remiſſiue, n.16.& 17. 218
Fraus ſine dolo eſſe non poteſt, & ſunt quadam veluti cognatione coniuncta, n.20. 216
Fraus ſtatuto ſi fieri poteſt; mulier, & minor non poſſunt confiteri, n.4. 315
Fraus, vt probetur, requiruntur manifeſtæ, ac certiſſimæ probationes, n.22. 216
Fructus dotales deſtinati ſunt ad ſuſtentationem mulieris, mariti, & filiorum, n.20. 243
Fructus pignoris doralis ſoluto matrimonio non computantur in ſortem. Et procedit, tam in viro, quam in muliere, n.53.& 54. 262
Fructuum doralium petitio præſcribitur per ſpatium ſexdecim annorum, n.52. 262
Fructuum Dotis caſus eſt odioſus, n.47. 414

G

Generalis, quoad verba, nihil intactum relinquere dicitur, n.15. 231
Generalis ratio ſtatuti comprehendit omnes caſus, n.97. 324
Generaliter verbum reſtringitur ad habilitatem perſonæ, n.13. 31
Generi per ſpeciem derogatur, n.17. 216
Generi, per ſpeciem derogatur, ſiue præcedat genus, ſiue ſequatur, n.11. 31
Geſta contra formam præſcriptam quando ſint nulla; remiſſiue, n.13. 87
Gloſ.in l.C. de capit. ciu. cenſ.exim. lib.11.communiter approbatur, n.78. 383
Gradus conſanguinitatis, quoad matrimonium, computantur iuxta ius Canonicum. Et quoad ſucceſſionem in bonis hereditariis, computantur de iure Ciuili, n.20.& 21. 185
Gratian. diſcept. forenſ. cap.576.n.32. cum ſeq. & cap.879.n.11.reiicitur, n.41. 393
Gratianus Imperator primus omnium edicto vetuit, ſe Pontificem Maximum appellari, ſicque ea Sacerdotii dignitas in Imperatoribus defecit, n.137. 16
Gratia, quando petitur ex iuſta cauſa, eſt debita, num.33. 233
Gratia, ſi ſine cauſa denegetur, fit iniuria, num. 42. 233
Grauamen eſt cauſa immediata appellationis, n. 15. 233
Grauamen in interlocutoria ſuper poſſeſſorio plenario, facile reparatur, n.30. 171
Grauamen irreparabile, quod dicatur, numero 18. 442
Grauaminum reſeruatio quid ſit,& quid operetur, n.2. 442
Grauari de facto poteſt reus in taxatione expenſarum, n.110. 511
Grauatus in vno debet in alio releuari, numer.3. pag. 450
Granatus omnis appellari poteſt,n.4. 449
Gregorij XIII. Pontificis virtutes inſignes, & glorioſa memoria, n.116. 15
Eidem S. P. Q. R. ſtatuam conſtituit cum præclara inſcriptione, n.117. ibid.
Inſcriptio ipſa, n.118. ibid.
Gregorius Papa XIII. voluit, quod ſtatuta Vrbis diſponerent etiam quo ad Sacros Canones, vbi conueniri viderentur, n.72. 12
Gregorius XIII. Summus Pontifex Compilationem Statutorum Vrbis delegauit perſonis aliquot à ſe delectis, n.26. 9
Et compilata aprobauit, n.27. ibid.

H

Habeatur, verbum, denotat fictionem, n.2. pag. 81
Habitare an quis poſſit pluribus in locis, & habere plura domicilia, n.14. 70
Habitatio ad effectum contrahendi domicilium, debet eſſe in Ciuitate ipſa, vel loco, non autè in villis, & prædiis, n.13. 70
Habræorum cauſæ à Cardinale Vicario Papæ actiue, & paſſiue cognoſcuntur inter ipſos Hebræos,quãdo autem etiam mixtim inter alios, paſſiue tantum, n.6. 31
Hæreditas, & legata in tempus, quo quis capax fuerit, conferri poſſunt ex iure communi, n.12. 279
Hęredes adeundo hæreditatem ex teſtamento dicuntur renunciare ſucceſſioni ab inteſtato, n. 34. 318
Hæredes ex teſtamento habent expreſſam voluntatem defuncti: at hæredes ab inteſtato habent tacitam, n.1. 280
Hęres eſt quodammodo eadem perſona cum defuncto, n.1. 221
Hæreſis crimen dicitur publicum, quia in Religionem diuinam committitur; & in eo proceditur ſummarie, nec datur copia proceſſus, nu.23. 21
Hæretici dicuntur, qui errorem habent aliquem contra fidem cum pertinacia, n.4. 21
Quod intelligitur de illis, qui iam receperunt baptiſmum, & fidem Chriſti, nam iſti proprie dicuntur hæretici, n.5. ibid.
Hæretici diffidati quibus periculis, & pœnis obnoxii cenſeantur; remiſſiue, n.19. ibid.
Contra eos locum habent pœnæ in tranſfugas, & deſertores à legibus ciuilibus decretæ num. 20. ibid.
Et pœnę criminales læſæ Maieſtatis in Principem non recognoſcentem Superiorem, vtpote in reos Maieſtatis diuinæ, n.21. ibid.
Hæretici illi ſoli ex ſtatuto Vrbis diffidati cenſentur, qui iam à competenti Iudice declarati ſunt hæretici, vel aliàs ſint ex facto manifeſti, nu.25. ibid.
Hæretici largo modo dicuntur, quicunque non ſunt membra Eccleſiæ, n.6. ibid.
Hæretici non ſunt illi, qui errore cognito, ſe corrigunt, n.8. ibid.
Hæreticorum abſolutio nulli certę perſonæ reſeruabatur antiquitus, ſed generaliter permiſſa erat Sacerdotibus confeſſariis, n.12. ibid.
Poſtea ſolis Epiſcopis reſeruata fuit ex Concil. Trident. n.13. ibid.
Hæreticorum credentes, fautores, defenſores,& receptatores, qui dicantur, & quæ ſint eorum pœnæ, remiſſiue, n.9. ibid.
Excommunicantur prædicti omnes per Bullam Pontificiam in die Cœnæ Domini legi ſolitam, & eorum abſolutio ſoli Romano Pontifici reſeruatur, n.10.& 13. ibid.
Erant iidem etiam ante Bullam prędictam excommunicati, nu.11. ibid.
Hęreticorum pœnæ plures cumulantur, remiſſiue, n.22. ibid.
Hæreticos diffidare ſignificat,eos hoſtes declarare, n.24. ibid.
Henricus Kalteiſen in Concilio Baſileenſi tres dies peroravit, & explicuit, quomodo Sanctitas Romano Pontifici attribueretur, num.114. pag. 14
Hypothecæ, ac pignoris conſtitutio in ſtatuto noſtro comprehenditur; n.20. 391
Hypotheca, & pignus ex contractu nullo non oritur, n.5. 359
Hypothecarius creditor quando, & quomodo differat à Chirographario n.27.& 28. 421

I

Iani bifrontis nota, & prua nauis cur numismatibus veterum insculpta? n.138.p. 531
Id, quod nostrum est, sine facto nostro in alium transferri non potest, n.82. 400
Ignorantia ad effectum appellandi allegari non potest ex statuto à reo victo, & citato ad sententiam audiendam, n.17. & 25. 435
Secus ex stylo Rotæ, etiam quoad contumacem verum, & n.19. ibid.
Ignoranti, licet reuocabiliter, queritur, num.13. pag. 216.
Ignorare non debemus quid sit id, de quo disserimus, n.2. 238
Ignorantia probabilis dicitur illa, quæ considerator in hærede, n.71. 415
Ignorantia, quando de ea dubitatur, probatur per iuramentum, n.73. 416
Illatio non fit à minoribus ad mulieres, numero 30. 301
Illatio non fit ex diuersis, n.35.p.186. & n.10. pag. 276
Imbreuiatura Notarii suppletur ex clausulis consuetis, n.24. 63
Impedito non currit tẽpus, n.3.p.110.n.16.p.137
Impensa funeris, ni possit retineri à marito, qui in pactis dotalibus promisit restituere integrã dotem ei, à quo acceperat? n.12. 258
Et quid si conuenerit inter sponsos, quod nemo habeat lucrum dotis, n. 13. ibid.
Impensa funeris æs alienum dotis est, numer. 10. pag. 258
Imperator dicitur Augustus ab augendo, numer. 112. 14
Imperator donans Ciuitatem, videtur etiam donare pertinentias illius, tam in terra, quam in mari, n.91. 527
Imperatores omnes post Augustum, vsque ad Gratianum Pontificatus maximi dignitatẽ vel susceperunt, vel eo titulo se appellari permiserunt, quibus etiam adnumerantur Constantinus, & alii Imperatores Christianæ Religioni addicti, n.138. 16
Imperatoris beneficium quam pleniſſime interpretari debet, n.93. 527
Imperatoris ius, & potestas in Romanam Ciuitatem ex donatione Constantini Magni translata est in Romanos Pontifices, n.32. 9
Imperiti, & illiterati, magistratus obtinere non possunt, n.11. 195
Implementi defectu non recedituꝛ à contractu emptionis, & venditionis, n.1. 339
Implementi non secuti exceptio obstat ei, qui agit ex persona alterius implere debentis, numero 42. 310
Improprietas, quam Lex tolerat, tolerari debet, nu.58. 525
Impuberes officii publici sunt incapaces, numer. 7. 48
Imputare sibi debet, qui intra terminum sibi præfixum causam suam non agit: & tunc causæ renunciasse censetur, numero 104. & numero 105. 480
Inanis est excussio, quam inopia debitoris excludit, numer. 12 243
Inclusio aliquorum, reliqua non excludit, quando contrarietas, & correctio sequeretur, nu. 1. 372
Inclusio aliquorum reliqua non excludit, quando rationes extensionem inducunt, numer. 15. pag. 372
Inclusio aliquorum, reliquorum exclusionem non operatur, quando alia via, vel iure includuntur, n.12. 372
Inclusio aliquorum, reliquorum exclusionem non operatur, quando exclusioni repugnat verisimilis mens, & intentio disponentium etiam ex cõiecturis desumpta, n.9. 372
Inclusio aliquorum, reliquorum, in quibus eadem ratio militet, quæ in expressis, exclusionem, non operatur, n.8. 372
Inclusio vnius est exclusio alterius, n.74.p.321. & nu.6. 371
Inclusio vnius, vel aliquorum, aliorum exclusionem minime producit, quando expressio, & inclusio animo excludendi, & restringendi haud emissa, sed expressum videretur omissum, & maioris declarationis gratia, numer. 13. 372
Incolæ appellatione quid intellexerit statutum, lib.1.cap.41.n.20.& 24. 73
Incolæ diffinitio, n.9. 70
Incolæ distinguuntur à Ciuibus quoad dignioꝛem locum, qui quidem tribuitur ciuibus à D. Paulo, n.27. 277
Incolæ, & Aduenæ discrimen, n.4.& 5. 71
Incolæ in quibus differant à Ciuibus, n 7. 70
Incola quid agere debeat, n.28. 277
Incola quis dicatur, n.1.2.3.& 12. 71. & 72
Incola quoad priuilegium Fori venit appellatione Ciuis, n. 8. 70
Incolarum nomen iuxta iuris dispositionem intelligi debet, n. 2. 69
Incolatus probatur propria, & directa voluntate, n.13. 72
Incolatus quot modis contrahatur, n.6.&7.p.81. n. 8.9.10.& 18. 71.& seq.
Incontinenti factum quid quando censeatur, relinquitur arbitrio Iudicis, n.7. 434
Incontinenti quæ fiunt, censentur inesse, numero 7. 118
Indefinita æquipollet vniuersali, etiam in statutis, n.112.& 113. 488
Fallit odiosis, & n.114. ibid.
Indefinita in Teste, non æquipollet vniuersali, n.38. 198
Indefinita loquꝛio æquipollet vniuersali, numer.4. & 5. 101
In dubio pronunciatur pro Incolatu, n.11. 72
Industria personæ, vbi electa est, officium exerceri potest non per substitutum, n. 1. 49
Infames non possunt esse Procuratores, vel Patroni, seu Aduocari causarum, n.12. 220
Infanti Curator solus datus non potest numer. 15. pag. 87
Inhæclis est, qui dubius est in fide, n.16. 20
Inimicitas generaliter cuitari, ac impediri solet, n. 65. 188
Infortunium viri sine eius culpa est considerabile, & suffragatur vxori in repetitione dotis constante matrimonio, n.36. 244

Inhibitio concedi non debet, nisi cum causæ cognitione, alioqui non ligaret n.97. & 99. 479
Et esset nulla, & n.100. ibid.
Et ita concessa, dicitur canonica, & n. 98. ibid.
Inhibitio non canonica non ligat, nec producit attentata, n.83. 478
Inhibitio secundæ appellationis priuatorum vtilitatem principaliter spectat, n.67. 458
Iniqua conditio alteri per alterum inferri non debet, nu.83. 400
Iniustitia, licet non sit notoria, sufficit ad restitutionem, n.84. 96
Inopia viri, quando plenè, & quando semiplene tantum probari debeat, n.30.& 31.& quomodo probetur, n.36.244.& n.40 245
In pœnis semper benignior sit interpretatio, nu. 209. 537
Insalubritas loci non infertur necessario ex omnimoda exclusione Ventorum Aquilonarium, n.32. 197
Insinuare donationem, quid sit, n. 2. 294
Insinuatio an sit in actis redigenda? n. 10. 295
Insinuatio donationis requiritur ad euitandas fraudes, n.98. 324
Insinuatio donationis ex Statuto Vrbis cap. 150 lib. 1. requiritur vltra summam ducator. 200 n.99. 324
Insinuatio donationis inducta est ad fraudes remouendas, n.20.p.295.n.23. 296
Et ne donationes extorqueantur per metum, & n.25. 295
Insinuatio est facienda corã Iudice, n.7. 295
At non est necesse, quod Iudex decretum vllum proferat, & n.9 ibid.
Insinuatio fieri potest die feriata, etiam in honorem Dei, quolibet loco, n.19. ibid.
Insinuatio necessaria est de iure communi, in donationibus dumtaxat excedentibus summã quingentorum solidorum, n.32. 296
Insinuationi renunciari non potest. Nec etiam cum iuramento, ex Statuto, n.46.& 47.48. 297
Insinuationis defectus suppletur de iure communi per iuramentum, n.49. ibid.
Insinuatio potest fieri coram quocunque Iudice: & est actus voluntariæ iurisditionis, n.15. & 16. 295
Insinuatio principaliter adinuenta est fauore publico, n.22. ibid.
Insinuatio quare celebranda sit per acta alterius Notarii, quam eius, qui instrumentum donationis confecit? n.39. 297
Insinuatio quotupliciter fiat legitimè, num. 5. & 6.p.294.& n.12.13. 295
Insinuatio requiritur de iure communi inter liberos, & parentes, n.27. 296
Insinuatio requirit duos testes ex statuto, nullum autem ex iure communi, n.50. 297
Insolidum constituuntur rei, vel per expressa verba, vel etiam tacite, n.1. 423
Insolidum obligatio non dissoluitur tota per solutionem partis debiti, n.4. ibid.
Insolidum quid significet, n.3. ibid.
Instantia de iure Canonico tam in ciuilibus, quam in Criminalibus nunquam perit, n.19.pag.148
Secus de iure Ciuili, & ex Statuto, & n.20. ib.
Et ratio diuersitatis; remissiue, n.21. ibid.
Instantia elapsa, pereunt omnia acta ordinatoria iudicij, de iure communi, n.31. ibid.
Secus de actis probatorijs, n.32. ibid.
At in Curia Capitolina, neq; acta ordinatoria pereunt, licet parte citata sint repetenda, numer.33. ibid.
Et faciunt fidem in quocumq; iudicio, n.34. ib.
Instantia est actionis exercitatio à litis contestatione in definitiuam sententiam, certo tempore coarctata, n.2. 147
Instantiæ terminus quando sit præfixus Iudici? nu. 26.& 27. 148
Instantia, & Fatalia in quibus differant; remissiue, n.4. 147
Instantia in causis executiuis, & summariis habet initium, cum partes de meritis causæ tractare incipiunt, n.18. 148
Instantia iudicii nullitatis deductæ principaliter cum appellatione, in iure durare dicitur per triginta annos, n.4. 459
Instantia perempta, non perit actio: secus in fatalibus, n.63. 188
Instantia per statutum comprehensa intelligitur etiam in summariis, n 16. 148
Instantia prima difficilior est, quam cæteræ, numer. 65. 518
Instantia, seu Fatalia, an prorogari possint, si partes velint, n.22.& 23.24. ibid.
Instructio proprie est eorum, quæ per scripturam cognoscuntur, n.30. 463
Instrumenta ab vtroque Notario adhibito non subscripta, tum in rogitu, tum in publicatione sunt nulla: ob non seruatam formam traditam à Statuto, n.21. 63
Instrumenta an confici possint diebus feriatis in honorem Dei, vel Sanctorum: & confecta, sic an sustineantur? n.13. 105
Et n.14.16.18. ibid.
Instrumenta, & testes in iure æquiparantur, nu. 20. 465
Instrumenta, ex communi vsu loquendi, non appellantur, nisi publica, n.4. 150
Secus ex propria appellatione, n.5. ibid.
Instrumenta non vitiantur per omissionem cuiuslibet requisiti, sed illius, quod ex consuetudine locorum apponi debuerat, n.8. ibid.
Instrumenta publica, ex iure communi, non habent executionem paratam; nisi habeant guarentigiam, n.23. 151
Amplia, etiãsi contineant iuramentum confirmatorium, n.24. ibid.
Instrumenta reperta in Protocollo non est necesse, quod ad illorum perfectionem contineant omnia, quæ in instrumentis publicis requiruntur, n.27. 61
In Protocollo si habeant clausulam actum, &c. dicuntur Authentica, n.28. ibid.
Dum tamen sint scripta manu ipsius Notarii, n. 30. ibid.
Quando autẽ essent scripta manu aliena an probent, n.31.32. & 33. ibid.
Instrumenti publici definitio, n. 6. 150
Instrumento licet non sit adhibenda fides, quando non reperitur matrix in Protocollo Notarij', debet tamen constare, quod illa fuerit perquisita in Protocollo, & non reperta, numer. 26. 61
Instrumento rogato per Notarium, in matricula

Archiui non descriptum fidem non esse adhibendam, n.1. 58
Etiamsi sit ad fauorem piæ causæ, n.2. 58
Licet Notarius sit verus & legitimus Notarius, n.3. ibid.
Instrumentorum appellatione an veniant tantum instrumenta publica, vel etiam scripturæ priuatæ? remissiue, n.3.& 4. 132
Instrumentum, cuius executio petitur, debet necessario exhiberi ab initio, & parte citata, n.10. 160
Instrumentum facilius probat, quod actum est, quam testes, n.15.& 25. 151.& 152
Instrumentum publicum est probatio probata, & facit veritatem manifestam, n.10. ibid.
Instrumentum non liquidum, liquidandum est ante omnia, vt habeat executionem, num.38. pag. 152
Intellige, vt n.39. ibid.
Instrumentum nullum, ob defectum solemnitatum, probat saltem confessionem in eo contentorum: secus ex Statuto, n.39.40. 293
Instrumentum producens, fateri dicitur omnia in eo contenta? n.46. 310
Instrumentum publicatum per vnum tantum Notarium probat, n.9 62
Instrumentum publicum duo principaliter continere debet, factum, quod dicitur contractus, & publicationem, n.7. 150
Instrumentum publicum si discrepet à prima scriptura, debet stari primæ scripturæ tanquam matrici, & Protocollo, n.25. 292
Instrumentum, si ad aliud instrumentum referatur, an ad hoc vt exequatur, debeat ostendi relatum? nu 40.41.& 42. 152
Instrumentum si careat subscriptione, & signo Notarii, si tamen illius nota sit in Protocollo descripta, recipit robur ex Protocollo, num. 11. 60
Instrumento si non contineatur in Protocollo, attamen habeat alia requisita, non tollitur eius fides. Intellige, vt n.17.19.20.& 22. ibid.& 61
Intentari non possunt duo iudicia eodem tẽpore, si vnum sit præiudiciale alteri, n.70. 95
Intẽtio principalis cuiuslibet dispositionis cognoscitur ex Proœmio, n.5. 299
Interdictorum causæ sunt possessoriæ, n.2. 167
Interdictorum causæ sunt possessoriæ, n.2. 167
Interdictorum formę; remissiue, n.3. ibid.
Interdictorum materia, vbi videri possit, num. 10. 168
Interdictum, ne quid in loco publico, non pertinet ad ea loca, quæ sunt in patrimonio fisci, n.7. 200
Interdictum ne quid in loco publico, habet locum etiam, si quid fiat in priuato, quod noceat publico, n.23. 196
Interdictum noui operis est in rem scriptum, & transit in singularem successorem, n.4. 289
Interdictum vti possidetis requirit citationem ex iure communi: secus ac Statuto, num. 13.& 16. pag. 426
Interesse habens in aliquo actu, potest illi assistere, quando geritur, numero 3. 228
Interesse indefinitum non excedit dupli quantitatem, n.8. 205
Interesse pro re vendita non tradita, taxatur arbitrio Iudicis, numer. 6. ibid.
Interesse taxari debet à Iudice: & iure communi non debetur, si aliunde non appareat esse verum interesse, n.5.& 6. 434
Interlocutoriæ, quarum grauamen per definitiuas, seu in definitiuis reparari non potest, æquiparantur definitiuis, quoad formam, & solemnia appellationis, n.8. 443
Interlocutoria habens vim definitiuæ, æquiparatur in omnibus ipsi definitiuæ, n.12. 434
Interpellatio iudicialis, ex Iure communi, interrumpit præscriptionem. Extraiudicialis vero regulariter non interrumpit, saltem in actionibus realibus, n.24.& 25. Fallit, vt nu. 26. At ex Statuto, etiam interpellatio extraiudicialis sufficit ad interrumpendam præscriptionem, & n.27 412
Interpellatio iudicialis ex parte filiæ contra patrem debitorem dotis, &c. non requiritur ad constituendum eum in mora. Et præcipue si pater promisit cum iuramento, n.43. 262
Interpellatio præscriptionem impediens debet esse iudicialis, non extraiudicialis, n.3. 416
Interpellatio requisita à Statuto in casu fructuum dotis, potest adimpleri per æquipollens, num. 49. 362
Interpretari eius est cuius est concedere, n.3, 113
Interpretatio ea sumẽda est per quamquis minus dãni patiatur, vel minus lucri amittat, n.10. 43
Interpretatio dispositionis intentioni repugnãs reiicienda, n.16. 342
Interpretatio in dubio facienda est, vt quis velit vti iure suo, non autẽ alium lædere, n.23.p.216
Interpretatio in dubio ita fieri debet, vt admittatur appellatio, n.4. 175
Interpretatio legis sumitur ex obseruãtia, n.49.43
Interpretationes cessant in claris, n.41. 397
Interpetatio, quæ à sapientibus reprehendi posset, haud capienda, n.17. 342
Interpretatio, quæ congrua sit, magisque rei conueniat, admittenda, n.18. ibid.
Interpretatio semper ea est capienda, quæ rubro conueniat, præsertim nigro aliquo modo eidem rubro congruenti, n.51. 381
Interpretatio verborum quomodo distinguatur à significatione, n.27. 523
Interlocutoria communicari non debent parti aduersæ, n.16. 138
Interrogatoria in quibus casibus fiant, & qualiter; & eorum effectus; remissiue, n.3. ibid.
Et quotus terminus præscribatur ad ea dãda, ib.
Interrogatoria non sunt de substantia Iudicii, n.8. ibid.
Interrogatoria partis aduersæ præseruant nullitatem examinis testium ex defectu citationis ad videndum iurare, quando testes fuerint iuxta illa examinati, n.8.& 10. 134
Intellige, vt n.9. ibid.
Interrogatorię quid sint, n.1. 738
Interrogatoria superflua, vel impertinentia, quæ dicantur, n.17. ibid.
Intestati successioni dicitur renunciare, qui adit hæreditatem ex testamento, n.34. 318
Inuentarium conficiendum per hæredem requirit specialẽ citationem personarum, quas certũ est habere interesse, sed quoad personas incertas de interesse sufficit citatio generalis, n.61.p.46

Inueſtituta de emphyteuſi extante pro maſculis, & fœminis, ſtatutum excludens fœminas, operatur ſolum, vt primo loco cenſeantur vocati maſculi: poſtea verò fœminæ, num, 42. pag. 283
Inueſtituræ petitio poteſt remitti per conſuetudinem, num. 23, 239
Inueſtiturę tempr derogat omni naturę feudorum num. 20. ibid.
Inueſtitura, ex iure feudali, peti debet intra annum, & diem à morte Domini; aliàs vaſallus priuabitur feudo, n. 22. ibid,
Inueſtura in feudo quanto tempore præſcribatur, num 4. & 7. 240
Io. Baptiſta Fenzonius Vrbis quondam Eminentiſſimus Senator, & Capitaneus Appellationum, num. 12. 368
Ioannes Franciſcus Ferrentillus Author additionum ad deciſ. R. P. D Buratti commendatur num. 1. 364
Io. Franciſcus Peregrinus latiſſimè pertractauit materiam emptionis bonorum Fiſcalium, nu. 1. 219
Iter quid ſit? nu. 2. 200
Iudæi nunquam volunt in Sacra Scriptura à verbis recedere, num, 45. 525
Iudæi propriè non dicuntur hæretici, nu. 7. 25
Iudex abſens conſequitur ſalarium, dommodo licentiam habeat ab habente poteſtatem concedendi illam, n. 9. 32
Etiam ſi cauſa ſuorum negotiorum abeſſet, nu, 10. ibid.
Et licentia eiuſmodi non eſt neceſſaria tempore feriarum iudicialium, n. 11. ibid.
Iudex ad quem debet plenam cauſæ cognitionem adhibere, an appellatio ſit recipienda. necne, num. 3. 446
Intellige, vt num. 4. 7. ibid,
Iudex an poſſit ex officio deferre iuramentum calumniæ etiam poſt concluſum in cauſa? n. 26. pag. 116
Iudex an poſſit peruertere ordinem Iudicii? nu, 7. 145
Iudex ſi longo temporis interuallo abſit vel ægroter, alius ſubrogatur, num. 2. 32
Iudex an poſſit procedere in cauſa Conuentionis, niſi cognito de Reconuentione, num. 12. 118
Iudex an poſſit reponere appellantem à pronuncia defertionis appellationis, num, 36, & 38. 39. 41. 448
Iudex an poſſit terminum probatorium coarctare vel prorogare. num. 23. 25. 27. & 28. p. 475
Iudex appellationis an cognoſcere poſſit, tàm de iniuſtitia quàm de nullitate ſententiæ, quando ab ea fuit ſimpliciter appellatum, num. 58. pag. 433
Iudex appellationis in cauſa nullitatis principaliter poteſt confirmare primam ſententiam licèt nullam, etiam ſi ſit nulla ex defectu iuriſdictionis, num. 6. & 7. 483
Tàm ex iure communi, quàm ex ſtatuto, & n. 12. 484
Intellige, vt num. 8. 483. & 11. 13. 14. ibid,
Iudex appellationis poteſt primam ſententiam reformare, num. 56. 433
Iudex appellationum vbi vacat, appellatur ad primores Ciuitatis, num. 4. 471
Iudex appellationum vocabatur etiam antiquitus Capitaneus, n. 1. 427
Iudex à quo ſi appellationem reiicit, iure appellandum eſt à tali reiectione, & quare. Quod procedit etiam in Iudice ad quem, num. 11. & 12. 481
Iudex condemnans quem ſimpliciter in expenſis iuris diſpoſitionem exequitur, nu. 109. 511
Iudex cum iudicauerit, ſiue benè, ſiue malè, functus eſt officio ſuo, num. 23. 470
Iudex damnatus in ſyndicatu nihil poteſt repetere à parte pro qua ſoluerat, nu. 88. 509
Iudex debet eſſe Eccleſiaſticus, vt cognoſcere poſſit de cauſis perſonarum Eccleſiſticarum, nu. 2. 30
Iudex debet iudicare ſecundum acta: nec poteſt ex aliis, quæ ſint extra acta, moueri ad iudicandum, num. 52. & 53. 433
Iudex debet ſequi regulas iuris, rationis, & æquitatis, num. 54. 94
Et ad eius arbitrium pertinet diſcernere, ac decernere, an reſtitutio petatur per calumniam, num. 5. ibid.
Iudex de iure Ciuili recuſari poteſt, etiam non expreſſa cauſa ſuſpicionis, num. 16. 34
Secus autem de iure Canonico, iuxta quod recuſari poteſt, tàm delegatus, quam ordinarius, ſed cauſa ſuſpicionis exprimi debet per arbitros cognoſcenda, nu. 17. ibid.
Iudex deſcribitur vir bonus, iuriſdicendi, & æquitatis peritus, ad id munus publica auctoritate vocatus, num. 18. 500
Iudex Eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis Eccleſiaſticis priuatiuè quo ad Iudicem laicum, regulariter loquendo, n 90. 12
Iudex Eccleſiaſticus dat Curatorem ad lites Minori laico litiganti coram ſe, & viceuerſa Iudex laicus Minori Clerico, num. 9. & 10. 87
Iudex ex officio, maximè in criminalibus, debet partes inter ſe diſſidentes ad concordiam compellere, &c. num. 3. 173
Iudex ex officio refrenare poteſt multitudinem ſuſpectorum, num. 5. 468
Iudex ex ſententia notoriè nulla ius reddere non poteſt: & debet repellere agentem ad executionem talis ſententiæ, num. 107. & 108. 480
Iudex infirmus pro tempore infirmitatis habere debet ſalarium, atque etiam, exigere poteſt alias impenſas requiſitas ratione Officii quamuis extraordinarias, num. 12. 32
Iudex in iudicio communi diuidendo debet curare, vt caueatur de euictione iis quibus rem adiudicat, num. 20. 190
Iudex in iudicio nullitatis principaliter intentato inhibere poteſt pro ſua iuriſdictione; ſine tamen impedimento legitimę executionis, n. 66. & 69. 70. 473
Intellige, vt num. 71. & 72. 79. & 82. ibid.
Iudex in ſua ſententia declarare debet, quare non condemnet victum in expenſis, nu. 76. p. 503
Iudex maleficiorum fori Capitolini cognoſcit etiam de violentiis expulſiuis, ac turbatiuis, & damnis datis, de quibus criminaliter agi contingat, num. 13. 31
Poteſt autem de cauſis eiuſmodi agi, & ciuiliter, & criminaliter, num. 14. ibid.
Iudex maleficiorum fori Capitolini non cognoſcit

ſcit de cauſis certarum perſonarum, quæ proprios habent Iudices, n. 3. ibid.
Iudex maleficiorum fori Capitolini non cognocit de cauſis clericorum, vel aliarum perſonarum Eccleſiaſticarum, n. 1. 30
Iudex non allegatur ſuſpectus poſt litem conteſtam, niſi ex noua cauſa, n. 39. 35
Iudex non debet per ſe compellere partes ad compromiſſum; & quando petitur ab vna parte, debet altera citari, nu. 27. 185
Iudex non impertitur officium ſuum niſi petenti nu. 28. ibid.
Iudex poteſt abſoluere victum ab expenſis, qui cautam iuſtam habuerit litigandi nu. 26. 503
Iudex non poteſt confirmare, vel reformare primam ſententiam nullam ex defectu circa ſubſtantialia proceſſus, ſed eam debet nullam declarare, num. 15. 484
Iudex non poteſt pronunciare ſuper inſtrumento non producto in iudicio, n. 4. 262
Amplia, vt n. 5. ibid.
Iudex non poteſt ſibi reſeruare condemnationem vel abſolutionem expenſarum, num. 64. 507
Intellige in ſententia definitiua, non autem in interlocutoria, & nu. 65. ibid.
Et ſententia delegati, num. 66. 508
Niſi talis eſſet delegatus, qui ſuam ſententiam exequi poſſit, & nu. 67. ibid.
Iudex non præſumitur ferre ſententiam contra eos, quibus ſingulariter affectus eſt, niſi iuſtam num. 6. 449
Iudex non tenetur intra terminum aſſignatum petenti reſtitutionem in integrum expedire cautam, num. 58. 94
Iudex non tenetur victum condemnare in expenſis, niſi id fuerit petitum, & ſufficit ſaltem implicita petitio, num. 77. & 78. 508
Iudex ordinarius de iure ciuili, etiam cum iuramento recuſari non poteſt, ita vt remoueatur in totum, ſed tantum, vt illi detur adiunctus, num. 15. 34
Iudex ordinarius non debet ita recuſari, vt remoueatur tamquam ſuſpectus, ſed vt detur ei adiunctus, num. 4. 466
Iudex per proceſſum ad vlteriora videtur exceptiones reiecille, n. 16. 133
Iudex petere non poteſt, vt ſibi cedantur iura ab eo, cui ipſe expenſas de ſuo perſoluit, num. 89. 509
Iudex poteſt ex officio mulctare contumacem, & parti mulctam indicere ante litem conteſtatam, & poteſt condemnare in expenſis contumacialibus, num. 92. & 94. 510
Nec non poteſt ex officio mercenario condemnationem expenſarum in ſententia omiſſam ſupplere eadem die latæ ſententiæ & num. 95. ibid.
Iudex poteſt ius facere parti, vt intret propria auctoritate abſque nuncio, vel executore in poſſeſſionem rei contentioſæ, aut adiudicatæ, n. 2. 172
Iudex poteſt pro iuramento accipiendo ad egregias perſonas, vel impeditas & ad honeſtas mulieres Notarium deſtinare, n. 33. 117
Iudex procedens in cauſa feriis non obſtantibus, neque partibus opponentibus de illis, videtur quoad ſe feriis renunciaſſe, n. 38. 107
Iudex pronunciare debet iuxta conſilium Sapientis, niſi tamen conſilium ſit expreſsè contra ius, num. 17. 470
Iudex, quando poſſit per ſequeſtrum auocare ad ſe poſſeſſionem rei, de qua controuertitur, n. 1. & 4. 169
Iudex quibus ex cauſis reuocari poſſit, vt ſuſpectus, nu. 2. 466
Iudex quidnam excutere debeat ad ſui Decreti iuſtitiam? remiſſiuè, nu. 33. 211
Iudex ſi abſoluat in ſententia victum ab expenſis, an abſolutio ſit valida? n. 70. & 71. 508
Iudex ſi ſuſpectus ſit, durum, & graue eſt coram eo litigare, n. 37. 35
Iudex, ſi victori ſoluat expenſas, an eas poſſit à reo victo iure repetere, nom. 86. & 87. 509
Et an ſi expenſæ non petantur, poſſit nihilominus partem victam in eas condemnare? & n. 90. 91. & 92. ibid.
Iudex ſubrogatus in locum abſentis, vel infirmi, an gaudeat iiſdem priuilegiis, remiſſiuè, nu. 14. 33
Iudicare debet in dubio contra præſcriptionem, num. 36. 413
Iudex ſubrogatus an exerceat officium ſequuta morte infirmi, remiſſiuè, num. 15. 33
Iudicem adit per viam querelæ, qui non poteſt appellare propter aliquod impedimentum iuris, nu 2. 430
Iudice mortuo debetur ſalarium eius hæredibus pro tempore conuento, ſi vnica præſtatio fuerit, ſi verò plures fuerint, pro prima penſione dumtaxat, nu. 13. 33
Iudicem recuſandi cauſæ, quàm plurimæ, remiſſiuè, n. 18. 24
Iudice recuſato vti ſuſpecto, acta coram eo geſta de iure ciuili, & in foro Capitolino ſunt nulla; & recuſato vno ex Collateralibus, Senator poteſt eum prorſus remouere Iudice alio in locum ſuſpecti ſubrogato, n. 19. 34
Iudices criminalem iuriſdictionem habentes per inquiſitorem procedere poſſunt in cauſis criminalibus ex generali conſuetudine noſtrorum temporum, n. 16. 31
Quod locum habet tam in publicis, quàm in priuatis delictis, num. 17. ibid.
Iudices minuere poſſunt pœnas ſtatutorum nu. 214. 537
Iudices ordinarii de iure communi non poſſunt recipere ſportulas n. 7. 79
Idem in Iudice ordinario Eccleſiaſtico; ex iure Canonico, num. 9. ibid.
Iudices ordinarii dumtaxat poſſunt denuò iudicare principaliter ſuper nullitate, nu. 11. 460
Iudices ordinarii ſalarium habent à publico, nu. 8. 79
Iudices ordinarii ſportulas accipientes, qua pœna puniantur, num. 11. ibid.
Iudices per pecuniam eligi non debent, num. 2. pag. 26
Iudices, vel Magiſtratus non omnia, nec paſſim, nec ab omnibus accipere debent, num. 2. 39
Iudici aliquod permittitur, parte non contradicente, quod alioqui prohibetur, & eſſet nullum, num. 6. 446
Iudicio ordinario Partes renunciare non poſſunt & de ordinario facere ſummarium, n. 9. 109

Iudi-

Iudicis actus præsumptionem legis habet pro se, num. 19. 447
Iudicis arbitrio opus non est, quando res est clara, n. 21. 9
Iudicis arbitrio relinquitur compellere personam suspectam ad cauendum per fideiussores, vel alijs modis tutioribus, n. 39. & 40. 250
Iudicis authoritas Curatoris authoritatis supplet defectum, n. 5. 346
Iudicis definitio, & qualitates, n. 1. 26
Iudicis factum iuri non derogat. n. 27. 503
Iudicis officio, quod venit, peti non potest iure actionis, vel obligationis, n. 25. ibid.
Iudicis officium latissimum est, n. 3. 221
Iudici si datur arbitrium, intelligitur prout de iure, n. 40. 35
Et quoad merita causæ, non autem quoad solemnitates iudicij, in istis enim liberum relinquitur iudicium Iudici, n. 41. ibid.
Iudicis recusatio fieri debet cum appellatione ab vlteriori processu, aliàs processus sustinetur, num. 20. 34
Etiam si causa recusationis esset iusta. numer. 21. ibid.
Vel in termino præfixo probata non fuisset, num. 22. ibid.
Iudicis recusatio ob legitimam suspicionem non censetur prohibita, etiam si Princeps causam committeret cum clausula, remota recusatione Iudicis, n. 13. 56
Iudici suspecto non potest Princeps, etiam supremus de plenitudine potestatis committere causam recusatione remota, n. 45. 35
Quod saltem in Principibus inferioribus, sine dubio procedit, n. 46. ibid.
Iudicium aliud est conuentionale, aliud reconuentionale; & quid sit vtrumque? n. 1. 117
Iudicium auocationis, appellatur præparatorium Iuuicij possessorij principalis, & iudicium summarium, seu possessorium summarijssimum, nu. 2. 3. p. 169. & n. 23. 171
Et ab eo non datur appellatio ex statuto, & num. 13. 169
Limita, vbi decretum sequestri esset euidenter nullum, vel notoriè iniustum, & num. 17. 20. p. 170. & n. 24. 27. & 29. 191
Iudicium communi diuidundo datur etiam si neuter possideat, n. 12. 190
Iudicium cum Minore sine Curatore, non valet, num. 2. 86
Iudicium inchoatur per citationem, numero 6. pag. 178
Iudicium in quo speratur sententia definitiua, quæ requirat, n. 17. 475
Iudicium non est inchoandum ab executione, n. 2. 485
Iudicium possessorium detentionis, seu retentionis, habet appellationem, & per eam suspenditur executio, n. 95. 478
Iudicium possessorium non semper procedit ex interdictis Prætorum, & in quibus casibus; remissiue, num. 4. 167
Iudicium publicum dicitur tribus modis; remissiue, num. 10. 218
Iudicium quando non respicit offensam certæ personæ, sed malos illius mores, quilibet de populo accusare potest, num. 11. 218
Iudicium quodlibet custodit proprium naturam, num. 13. 90
Iudicium vbi cœptum est, ibi terminari debet, num. 67. 95
Iudicum electio si à radice anaritiæ procedat, omnia mala sequuntur, n. 3. 26
Iura Ciuilia, quæ loquuntur in contractibus, locum habent etiam in personis, & rebus Ecclesiasticis, quando canones, non contradicunt, num. 27. 232
Iura cogitur reus, vel deferre ex statuto, licet actor de sua intentione nihil probauerit, nec habeat pro se præsumptionem: Et etiam si vellet probare contrarium ab intentione actoris, per testes, vel instrumenta, num. 16 p. 165. & num. 17. 166
Intellige, nisi actor ab initio viam probandi aliter quam per iuramentũ elegerit, & n. 20. ib.
Iura communia prospectum voluerunt humilioribus personis aduersus potentiores, n. 3 425
Iura ruribus concordanda sunt, num. 1. pag. 97. & num. 14. 30
Iuramenta calumniæ, vel veritatis, præstanda sunt de iure communi etiam in causa appellationis, num. 29. 463
Contrarium seruatur in praxi Romana, numero 30. ibid.
Iuramenti calumniæ capita debent per Notarium declarari iurantibus ex Statuto, & ex Constit. Pauli V. n. 32. 110
Iuramenti vis tolli potest indirecte per statuta laicorum; non autem directe, n. 31. 292
Intellige, vt n. 32. ibid.
Iuramento calumniæ potes tacite renunciari, numer 72. 458
Iuramentum à Statuto requisitum, quod contractus non tenuit in præiudicium minorum, & mulierũ; vix in donatione, & contractibus in Statuto specificatis, potest habere locum, nu. 10. 308
Iuramentum calumniæ adinuentum est à Summis Pontificibus, & ab Imperatoribus, ne veritas occultetur, n. 34. 120
Iuramentum calumniæ à victo præstitum, non excusat ab expensis, n 57. 507
Contrarium, n. 59. ibid.
Iuramentum calumniæ inductum est non pro cõmodo priuatorum, sed pro communi vtilitate, n. 73. 458
Iuramentum calumniæ non præstitum reddit processum nullum, n. 11. 115
Amplia à n. 12. ad 19. 115. 116
Limita vero à n. 20. ad 30 ibid.
Iuramentum calumniæ peti debet, antequam sit concluſum in causa; nec datur potè concluſum in causa, nisi in summarijs; n. 25. ibid.
Iuramentum calumniæ præstare satis est in actu seruationis terminorum substantialium, num. 27. ibid.
Iuramentum calumniæ remitti non potest expresse, neque per partes, n. 17. ibid.
Neque per Iudicem, n. 18. ibid.
Neque per statutum, vel consuetudinem, num. 19. ibid.
Iuramentum calumniæ, si non petatur, omitti potest de iure communi, n. 13. 109
Secus ex statuto, n. 14. ibid.

Iura-

Iuramentum dolo, ac fraude à Statuto præsumpta extortum non obligat, n.1. 354
Iuramentum dolo, & metu extortum, nihil operatur, n. 75. 214
Iuamentum, ex iure communi firmat donationem inter virum, & vxorem; n.13 257
Secus ex Statuto Vrbis, & n.14. ibid.
Iuramentum facit præsumere quemlibet facilius satisfecisse debito iurato, quam non iurato, n.39. 413
Iuramentum facit, quod pro iurante præsumatur, nu.18. 465
Iuramentum habet vim interpellationis, num. 44. 262
Iuramentum non obligat ad impossibile, numero.3. 424
Iuramentum ob dolum, & præsumptam fraudem in statuto nostro irritatur, n.7. 334
Iuramentum præstitutum contra bonos mores nō est obligatorum, n. 16. 271
Iuramentum proximiorum in statuto nostro requisitum, an ad donationem in eo expressam referatur, dubitatum in Palatio, n.131. 387
Sed etiam ad dictam donationem referri, cur videatur, n.132. ibid.
Iuramentum, quando, & quomodo deferatur actori, ad probandam quantitatem crediti, n.7. 205
Iuramentum recusantis requiritur, dum quis refatur, vti suspectus, n.1. 468
Iuramentum subire, vel deferre quilibet tenetur, nisi iustam habeat causam recusandi. Et causæ recusationis, remissiue, n.16. 166
Iuramentum testium cum citatione, an sit præstandum ante examen? n.15.16.& 17. 134
Distingue, vt n.18. ibid.
Iuramentum victoris est veritatis, non affectionis, nu.117. 511
Iura naturalia firma semper, atque immutabilia permanent, n.37. 397
Iura naturalia iure Ciuili tolli non possunt, numer.5. 270
Iuans præsumitur non immemor salutis æternæ, n.120. 129
Iura producta non probant, si pars petit eorum copiam, & sibi non traditur, n.2. 143
Iura proprie dicta, non veniunt appellatione immobilium, sed constituunt tertiam speciem inter immobilia, & mobilia, numero 7.& 8. & 9. 208
Iura pupilli, &c. alienari non possunt sine Iudicis decreto. Et quid de actionibus, & nominibus debitorum? n.11.& 12. 209
Iura, quæ prohibent appellationem, sunt strictissime interpretanda, n.37. 456
Iura quoad successionem naturalium non sunt adhuc correcta. nu.4. 305
Iura sanguinis nullo iure Ciuili dirimi possunt, nu.4. 266
Iuri alterius derogandum non est, quoties publicæ vtilitati potest aliter prouideri, numero 43. 198
Iuri gentium naturali derogari potest ratione publicæ vtilitatis, n.20.& 21. 271
Iurisditio vbi est ordinaria, locus est iuri accrescendi inter Collegas, n.2. 32
Iurisdictio appellationis facile redit à delegato ad delegantem, n.6. 471
Iurisdictio Iudicis appellationum prorogari potest à partibus, nn.8.& 10. 428
Non tamen quoad causas in prima instantia, & num.9. ibid.
Contrarium, num.11. ibid.
Quod intellige, vt n.12. ibid.
Iurisdictionem mandare, vel non mandare, & eā adimere pariter fuit in arbitrio Proconsulis, non tamen debuit inconsulto Principe hæc facere, n.8. 32
Iurisdictio modificata circa aliquem actum præscriptum à Statuto, dicitur forma; qua non seruata, actus ille est nullus, n.10. 480
Iurisdictionem habens in districtu mari coherenti, habet etiam iurisdictionem in mari, vsque ad centum milliaria, n.89. 527
Iurisdictioni præscribitur, & consuetudo dat iurisdictionem, n.72. 526
Iurisdictio quomodo prorogari possit? num.7.8. 9.& 10. 111
Iurisdictio voluntaria non circumscribitur loco, nu.17. 295
Iurisdictio, vt fundetur, attenditur petitio libelli, non effectus actionis, n.7. 175
Iuris futuri remissio continetur in refutatione, & comprehenditur sub statuto, n.69. 321
Iuris remissionem continet tranfactio, & continetur sub statuto, n.52.p.319.n.66. 320
Iurium appellatione continentur seruitutes, annui redditus, & alia, remissiue, n.10. 208
Iurium appellatione quid significetur in Iudicio? nu.1. 132
Iurium admissio cum clausula, si & in quantum, &c. facit vt lites celerius expediantur, num. 10. ibid.
Iurium productio dicitur realis, quando parte citata iura producuntur, & penes eā per Notarium cum actis registrari, vt de actis fiant. n.82. 47
Et tàm si originalia dimittantur in actis, quàm si dimittatur eorum copia collationata, & restituatur, citata tamen parte, & notata per Notarium productione, n.83. ibid.
Iurium productio realis probatur, quando in productione adest clausula tenoris, &c. num. 87. ibid.
Et vbi adsit clausula facto, &c. n.88. ibid.
Et ex protestatione facta ab aduersa parte, quod iura producta carent solemnitatibus, vel similibus, n.89. ibid.
Iurium productio si non fuerit realis, sed verbalis tantum, Notarius non tenetur ea exhibere, quia iura non dicuntur de actis, numer. 81. 46
Iurium productio verbalis dicitur, quando ea dimittuntur penes Notarium ad fidem Iudici faciendū, ita vt non registrentur in actis, nec ponantur in processu n.84. 47
Et quando parti restituuntur, ita vt vestigium aliquod eorum non remaneat in actis, numer. 85. ibid.
Atque etiam licet adesset notata productio, non tamen citata parte, n.86. ibid.
Ius agendi de nullitate competens per officium Iudicis nobile, durat triginta annis, ex iure cōmuni: ex Statuto vero annus tantum præfigitur, nume-

numero 77. & 78. 478
Ius Canonicum in diſpoſitis ad piam cauſam ſeruandum eſt in vtroque foro, nu. 19. 267
Ius Canonicum ſeruari debet etiam per Iudices laicos, quando diſputatur ſuper iuramento, num. 93. 12
Ius Ciuile correctum, non dicitur amplius ius Ciuile, num. 4. p. 76. nu. 13. 267
Ius Ciuile in Vrbe ſeruari debet, vbi ſtatutum aliter non diſponat, num. 24. 106
Ius cudendi monetam comperit ſolum Summis Principibus; & inferioribus etiam Principibus quibus à ſummis idem ius impertitum ſit, n. 156. & 157. 533
Ius diuerſum habetur pro diuerſitate rationis, n. 18. 228
Ius idem eſt de parte quoad partem, quod de toto quoad totum, num. 13. 145
Ius idem eſt de toto ad totum, quod de toto ad partem, nam. 21. 455
Ius municipale duplex eſt, ſcilicet ſcriptum, & non ſcriptum, num. 3. 8
Ius naturale commune eſt omnibus, & omnes ligat æqualiter, num. 70. 399
Ius offerendi domino directo conceſſum, non habet locum in diuiſione rei emphyteoticæ: niſi in tali diuiſione daretur pretiũ pro re. n. 3. 191
Ius offerendi quare competat creditoribus poſterioribus, in reſtitutione dotis ſoluto matrimonio; & non competat ſimiliter eo conſtante, num. 13. 243
Ius poſitiuum poteſt interpretari Ius Diuinum, num. 40. 107
Ius proponendum in certum tempus per modum agendi, non poteſt tranſacto tempore proponi per modum excipiendi, num. 116. 481
Ius proprium Ciuitatis eſt, quod quiſque Populus ſibi conſtituit, num. 1. 5
Ius publicum præſcribit regulam pactis, & actibus priuatorum, num. 14. 271
Ius ſcriptum, & non ſcriptum æquiparantur, n. 7. 204
Iuſtitia, & iniuſtitia pretii in cenſu vitalitio, & aliis euentualibus conſideratur, nu. 12. 365
Iuſtitiæ fundamentum eſt fides, n. 21. 20
Iuſtitia nihil eſt, quam ipſa æquitas, & bonitas, num. 22. 232
Iuſtus ex fide viuit, num. 20. 20

K.

Kalendaria, & Faſti antiquitus publicæ vtilitatis cauſa edebantur, no. 1. 105
Et quis primus Faſtos in albo circa Forum dofuerit, num. 2. ibid.

L.

Laborare nemo præſumitur contra propria commoda, & ſibi velle damnum afferre, n. 70. 458
Laboris ratio eſt habenda in præmio reddendo, n. 66. 518
Laudemium, an debeatur pro bonis inter emphyteutas diuiſis? num. 6. & 7. 191
Laudum eſt ſententia ab arbitratore prolata, non venit tamen ſub appellatione ſententiæ & præcipuè in ſtatutis, nu. 5. & 6. 162
Leſio actu non potentia requiritur per ſtatutum antiquum in ſecunda parte; nu. 23. 317
Læſio actu requiritur per Statutum Vrbis, c. 154. lib. 1. num. 102. 324
Læſio adeſt, vbi eſt fraus, & deceptio, nu. 103. pag. 325
Læſio eſſe non poteſt, vbi præiudicium ceſſet, nu. 130. 387
Læſio, & fraus in contractu emptionis, & venditionis conſideratur; 15. 365
Læſio filiæ in dotis conſtitutione inſpicitur ex tempore datæ dotis, non autem mortis patris, num. 37. 272
Læſio in emptione cadit, n. 5. p. 351. & n. 9. 352
Læſio in quota certa non poteſt verificari, niſi in iis contractibus, in quibus hinc indè aliquid datur, vel promittitur, num. 86. 323
Læſio minorum poteſt de facili interuenire in pignoratione, vel hypothecatione, num. 5. 208
Læſionis in donatione ſimplici, quæ à mera liberalitate proficiſcitur, ratio non habetur, n. 134. 387
Læſionis verbum transfertur ad omne genus offenſionis, num. 1. 406
Læſio non videtur conſiderabilis in euentualibus, in quibus vtile præponderans contingere poteſt, num. 11. 365
Læſio poteſt interuenire in emptione, num. 51. pag. 319
Læſio quando in contractu cadere poteſt, ſeruandæ ſunt ſolemnitates ſtatuti, nn. 73. 321
Læſio reſciſſoria contractus, ex iure communi debetur etiã vltra dimidiam iuſti pretii; & ex Statuto, vltra tertiam partem, num. 11. 404
Læſio ſine deceptione, & dolo datur, n. 141. 388
Læſio vltra dimidiam, requiritur ad reſciſſionem contractus, num. 84. 323
Læſus ex arbitramento vltra dimidiam iuſti pretii poteſt intentare remedium l. 2. C. de reſcind. vend. Etiamſi laudem, & arbitramentum emologaſſet, & approbaſſet, n. 11. & 12. 450
Læſus vltra tertiam in venditione feudi grauati Canone, ſeu reſponſione, ſi agat ex Statuto ad reſciſſionem contractus, habenda eſt ratio illius grauaminis. Item pacti de non alienando, n. 7. 8. & 9. p. 406
Amplia, vt nu. 10. ibid.
Lectura, & interpretatio legis, ſeu Statuti, pluribus lecturis datis, ea ſemper recipienda, quæ rubro conſentiat: quod procedit ſecundum aliquos, quando nullæ aduerſantur rationes, nu. 87. 88. 384
Legitima debetur, turbato mortalitatis ordine, parentibus in bonis filiorum, & filiis in bonis parentum, n. 11. 284
Legitima portio debetur filiis iure naturæ ſaltem quatenus ſuccedat loco alimentorem, nu. 6. & 7. 270
Contrarium, nu. 17. p. 271. Intellige, vt n. 198. 271
Legitima portio non poteſt ex iure Ciuili diminui filiis, nec ſuper ea grauamen imponi, nu. 11. 270
Secus ex ſtatuto, & n. 22. 24. p. 270. num. 38. pag. 272

Legi-

Legitima reſeruata à ſtatuto matri quanta ſit, n. 12 285
Legitimandi poteſtas eſt penes Principem non recognoſcentem ſuperiorem, n. 7. p. 278
Legitimatio filii illegitimi debet exprimere filios legitimos, & naturales, ſi extent, n. 14. 279
Legitimationi per Curiæ oblationẽ ſucceſſit legitimatio per ſtatutũ alicuius Ciuitatis, n. 3. 278
Legitimati per reſcriptum Principis non recognoſcentis ſuperiorem, nihil differunt à filiis legitimis: & excludunt ſubſtitutos per verba, Si quis deceſſerit, numer. 9. & 10. Et quibus verbis concipienda ſit talis legitimatio numer. 11. 279
Legitimatio per ſubſequens matrimonium eſt maioris efficaciæ, quam legitimatio Principis, num. 6. 278
Legitimatio pleniſſima cenſetur ex ſtatuto ea etiam, quæ habetur per reſcriptum Principis, num. 13. 279
Legitimatio pleniſſima, plenior, & plena, quæ dicatur, num. 12. ibid.
Legitimati per ſubſequens matrimonium in omnibus & per omnia natis legitimis comparantur, nu. 5. 278
Legitimati quotupliciter in iure efficiantur nu. 1. & 2. ibid.
Leuca eſt paſſuum mille quingentorum: licèt pleriſque in locis ſit amplior, num. 108. & 109. 528
Lex Altius C. de ſeruit. & acqu. non procedit in præiudicium loci publici, num. 45. 199
Declara, vt num. 51 ibid.
Legem quærere, vbi habemus rationem, eſt infirmitas intellectus, num. 42. 302
Leges Eccleſiaſticæ in actis ordinatoriis iudicii ligant etiam laicos litigantes coram Iudice Eccleſiaſtico, num. 10. 3
Leges, & ſtatuta iuſtitiam ſpectant, n. 19. 20
Leges, quas ipſa ſibi quæque Ciuitas conſtituit, ſæpè mutari ſolent, vel tacito conſenſu populi, vel alia poſtea lege lata, nu. 167. 17
Leges quatuor à Romanis conditæ de re nummaria. Papiria Liuia, Clodia, Maria, n 142. pag. 531
Et quid vnaquæque diſponeret, n. 143. 144. 145. 146. ibid.
Legis ex ratione, licet tacita, argui poteſt tanquam ex cauſa finali, num. 44. 456
Legis Valeriæ ſumma, num. 2. 427
Lex frequentioribus caſibus proſpicere debet, n. 27. 405
Lex generaliter loquens, generaliter intelligi debet, num. 49. 93
Lex 12. tabularum, quoad debitores, carceri mancipandos, &c. abrogata fuit, nu. 14. 386
Lex legem declarare ſolet, n. 9. 205
Lex noua in æquiparatis loquens de vno cenſetur loqui de altero, n. 11. p. 151
Intellige vt n. 26. & 27. 152
Lex Porcia virgas ab omnium Ciuium Romanorum corpore amouit, nu. 5. 140
Lex poteſt proprietatem verbis tribuere, & efficere etiam, vt ſub verbis propriis comprehendantur impropria, num. 51. 525
Lex, ſeu Conſtitutio, debet eſſe de caſu dubitabili, num. 1. 77
Lex, ſeu ſtatutum deferens viro lucrum dotis in caſu mortis vxoris ſine filiis, procedit etiam in caſu mortis ciuilis, num. 21. 249
Lex, ſiue Iuris communis, ſiue municipalis, impedire poteſt ortum obligationis naturalis, ſicut, & ciuilis, num. 50. 398
Lex ſiue Statutum prohibens bis, vel tertio appellare, intelligitur in eadem lite ſuper iiſdem articulis: ſecus autem in articulis diuerſis, n. 1. 2. & 3. 454
Et vbi vltima ſententia non contineat, in ſe nouum grauamen, & nu. 24. 455
Lex vbi non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, num. 68. 11
Lex, vel ſtatutum præcipiens expreſsè aliquid fieri, intelligitur, ſi pars, cuius intereſt, id petat, nu. 5. 253
Lex, vel Statutum, vbi mandat aliquid fieri, intelligitur, ſi petatur, num. 37. 124
Lex vel ſtatutum, vbi non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, num. 12. pag. 231. & 71. pag. 232
Amplia, vt num. 13. etiam in caſu in quo maior eſſet ratio, quàm in alio. 231
Lex vna declarat aliam, num. 27. 75
Lex vna declarat alteram, num. 9. 78
Libellus, an poſſit offerri Iudici die feriata, n. 28. & 29. 30. 107
Libellus, & litis conteſtatio differunt inter ſe, n. 31. 476
Libellus formatus contra ſtylum poteſt à Iudice reiicere, num. 8. 139
Libellus, & petitio in quo differant, numer. 10. pag. 109
Libellus non requiritur in cauſis ſummariis: ſed ſufficit quæuis petitio, etiam verbalis, nu. 1. & 3. 165
Debet tamen in actis redigi per Notarium, & num. 2 ibid.
Libellus vnus eſſe dicitur, & ſententia vna, quando vna actione tantum plures res petuntur, nu. 10. 175
Libellus non requiritur vbi conſtitutio litis eſt neceſſaria. nu 26. 476
Liberationis vim habet confeſſio, num. 55. 319
Liberatio patris è carceribus non habetur, pro cauſa neceſſaria in filio ad contrahendum, abſque ſolemnitatibus ſtatutariis nu. 82. 214
Liberatio rei venditæ, & obligatio de faciendo conſentire moleſtantes, ceſſare debent vnde emptori nullum inde præiudicium, vel periculum immineat, nu. 7. 222
Amplia, & etiamſi venditor expreſſe ad prædicta ſe obligaſſet, n. 8. ibid.
Liber populus eſt is, qui nullius alterius populi poteſtati ſubiectus eſt, nu. 78. 527
Libri rationum, & litteræ priuatæ plenè probant per ſolam ſcripturæ comparationem n. 11. 158
Limitata cauſa limitatum producit effectum, nu. 2. p. 77. & num. 18. 396
Liberationem importat confeſſio ſolutionis pro reliquo, num. 53. 351
Ligare eius eſt, cuius eſt ſoluere, & contra, n. 7. 32
Liquidũ, vel breui liquidandũ, ſunt paria, n. 9. 184
Lites, vt ſine ſuſpicione procedant, Principi debet eſſe cordi, num. 36. 35
Litigantes quaſi contrahunt in iudicio, nu. 6. 4

Litigan-

Litigantium commoda, & leuamenta plura, remissiuè, num. 12. 53
Litigatores à Causidicis in propriam fidem recipiuntur, nu. 2. 220
Litigiosa bona recipiunt æstimationem, sicuti æstimari potest dubius litis euentus, num. 58. pag. 45
Et in facienda excussione prædicta partis citatio requiritur, num. 59. ibid.
Quæ quidem citatio debet esse specialis, nec sufficit generalis, quando ille, de cuius interesse agitur, est certus, num. 60. ibidem.
Litis contestatio, & libelli oblatio in iudiciis æque reguntur, num. 21. 475
Litis contestatio fit per petitionem in iure propositam, & responsionem sequutam, nu. 1. 34
Vel cum Index per narrationem negotii causam audire cœpit, num. 2. ibidem
Vel si reus per solam negationem, seu responsionem ad libellum actoris, simpliciter dixerit contenta libelli num. 3. ibid.
Litis contestatio in causis nullitatum, &c. inducitur ex Statuto per solam petitionem, nu. 32. pag. 476
Litis contestatio in causis summariis inducitur per primum actum, qui respicit merita causæ, num. 5. Exemplum, nu. 6. 34
Litis contestatio in quibus casibus non requiritur, remissiuè, num. 11. ibid.
Non requiritur regulariter, vbi libellus, non requiritur, num 12. ibid.
Iuramentum hoc habet priuilegium inter cætera, quod ex eo probetur suspicio contra Iudidem, qui ideo possit in totum recusari num. 13. ibid.
Quod tamen procedit in recusatione Iudicis delegati, non autem ordinarii, num. 14. ibid.
Litis contestatio non est de iure communi necessaria in causa appellationis, nisi vtraque pars sit præsens; secus vbi altera sit abiens, vel contumax, n. 22. 463
Intellige, vt num. 23. 25. & 27. ibid.
Litis contestatio non est ex Statuto necessaria in causa appellationis, num. 28. ibid.
Litis contestatio non est necessaria, vbi Iudex procedere potest summariè, de plano, sine strepitu, & figura iudicii, num. 10. 34
Vel si respondeatur cum protestatione de animo non contestandi litem, nu. 8. ibid.
Litis contestatio non inducitur, si obiiciatur exceptio declinatoria fori, nu. 7. 34
Litis contestatio non inducitur, si obiiciatur exceptio declinatoria fori, n. 7. ibid.
Litis contestatio quamuis in causis summariis non sit necessaria, requiritur tamen in ordinariis, si in eis summariè procedatur, num. 9. ibid.
Litis contestatio, vbi non requiritur, lis habetur pro contestata per primum actum, qui aliàs immediatè fieri solet post litis contestationem, videlicet eo ipso, quod Iudex incipit cognoscere de meritis causæ, num. 4. 34
Litis euentus est dubius, nu. 51. 477
Loca publica, ad effectum gaudendi priuilegiis concessis, quæ dicantur, n. 9. 195
Loca quæ se alteri Ciuitati commendant, retenta propria iurisdictione, non censentur de Districtu eiusdem Ciuitatis, num. 76. 527
Idem de locis fœderatis cum alia Ciuitate, & nu. 77. ibidem.
Locationes ad certam generationem, sunt ad longum tempus, & emphyteusi æquiparantur, nu. 1. 210
Locatio ad longum tempus, & emphyteusis conueniunt inter se, vt, nisi diuersa iuris ratio, dispositum in vno censeatur dispositum etiam in altero, num. 3. 224
Locatio ad longum tempus, & emphyteusis, non differunt inter se, ex iure communi, num. 1. p. 226. Limita, vt num. 3. ibid.
Locationis, & conductionis causæ sunt summariæ, & an admittant appellationem? nu. 9. & 11. 13. & 14. 225
Locationis, & Emphyteusis materia à quibus tractata, nu. 1. 224
Locator, si elegerit viam agendi ad solutionem pensionum, non poterit vti via expulsionis, n. 17. 225
Intellige, vt num. 18. ibid.
Locumtenens an habeat eandem iurisdictionem, quam principalis, num. 10. 25
Locumtenens non potest facere alium Locumtenentem, num. 11. ibid.
Locupletari nemo debet cum alterius detrimento, num. 65. & 72. 399
Locupletiorem, qui dicit minorem, vel mulierem ex receptione, probare tenetur, num. 36. pag. 393
Locupletiores dicuntur mulieres, & minores ex receptione, & traditione ipsis facta, num 34. pag. 399
Locupletior factus pupillus quando dicatur, nu. 18. 209
Locupletior non dicitur ex sola receptione, n. 37. pag. 395
Locupletior quibus modis quis fieri dicatur, nu. 72. 397
Locus contractus attenditur, quando statutum prouidet circa solemnitatem actus, non circa habilitatem personarum, num. 23. p. 196. & n. 22. 292
Locus publicus non est specialiter priuilegiatus, vt habitãs propè ipsum non possit in suo edificio facere fenestras, etiam ad prospectum, nu. 53. 199
Locus publicus, vt constituatur, requiritur perpetua loci destinatio, nu. 10. 196
Locutio impropria est illa, quæ recedit à propria significatione, num. 57. 525
Et à proprio effectu rei distinguendæ per ipsum, & n. 58. ibid.
Et quandocunque vnum vocabulum ponitur pro alio dissimili, & n. 59. ibid.
Et vbicunque subaudilur dictio, Quasi, vel aliquis huic similes, & num 60. ibid.
Item quæ significet aliter quam sonet, & nu. 61. 526
Sit quæ concipit significationem impropriam, & nu. 62. ibid.
Et quæ saluatur per figuram, & nu. 63. ibid.
Quod intelligo, vt nu. 64. ibid.
Lucro dotis iuxta dispositionem statuti, an sit locus, si extent etiam liberi ex alio priori matrimonio? nu. 7. & 8. 248
Lucrum bonorum prouriens ex statuto, vel consuetu-

ſuetudine, ſeruan. eſt liberis illius matrimonii, cuius occaſione coniux illud habuit, num. 30. pag. 249

Lucrum certum habetur iis in locis, vbi venales reperiri ſolent annui reditus, prout ſunt loca montium, num. 14. 261

Lucrum dotis an debeatur, ſi matrimonium non ſit conſummatum, ſed per vxorem ſteterit, quia voluit Monaſterium ingredi, & Religionem profiteri? n. 4. 248

Lucrum dotis conceditur marito, ad ſuſtinenda onera matrimonii, nu. 20. 249

Lucrum dotis debetur marito, ſiue is pauper ſit, ſiue dines, n. 23. & 25. ibid.

Et procedit etiam in dote promiſſa, & nu. 24. ibid.

Quod dictum declarata, vt num. 26. 27. & 29. ibid.

Lucrum dotis debetur vxori non ſolum habita ratione ad dotem, ſed ad augumentum etiam dotis, quod vir ei fecit, n. 37. 250

Lucrum dotis debitum vxori, ſtantibus filiis, quoad vſumfructum tantum mortuis filiis, debitum eſt etiam quoad proprietatem; etiam caſu mortis ciuilis vxoris, num. 35. & 36. 250

Lucrum dotis, & donationis propter nuptias remitti poteſt de partium voluntate ex ſtatuto, num. 27. 246

Lucrum dotis ineſt ipſi doti n. 11. 258

Lucrum dotis non habet viam executiuam, quando in contractu dotali inter coniuges inito non adeſt obligatio Cameralis, num. 53. 251

Lucro dotis non fit locus, dilatione data ad ſoluendum dotem, ſi alter ex coniugibus moriatur, niſi finita dilatione, nu. 7. 252

Lucrum dotis ſeruan. filiis communis matrimonii, acquiritur illis, licèt non ſint hæredes patris, vel matris, n. 13. 248

Et detractum ex bonis fideicommiſſi nunquam amplius reuertitur ad fideicommiſſarios, & n. 14. pag. 248. & n. 34. 250

Ludens aſſiduè dicitur bona ſua dilapidare, & malè vti ſubſtantia ſua, nu. 15. 51

Ideo non admittitur in teſtem in cauſa criminali, neque in cauſa matrimoniali, n. 16. ibid.

Ludens ludo prohibito non obligatur ex promiſſione, ſiue ex perditione in ludo facta, nu. 6. ibid.

Ludens ſi perdiderit, an habeat repititionem ſi ſoluerit? 9. 58

Ludentibus, ſeu retinentibus ludum pro mutuo facto, non datur actio ad repetendum, quando pecunia eſt deperdita, num. 10. ibid.

Ludi alearum occaſione ſi contractus, & inſtrumenta fiant, omnia ſunt irrita nu. 7. ibid.

Et ſicut agere illorum vigore non poſſet is, qui vicit, ita nec alius, cui ceſſum fuiſſet eiuſmodi creditum, num. 8. ibid.

Ludi quinam ſint illiciti, & de iure prohibiti, remiſſiuè, n. 5. ibid.

Ludi varii nominatim, qui liciti, & qui illiciti, num. 13. ibid.

Ludus ad pilam, vel alius proueniens ex hominis induſtria, ingenio, & fortuna permiſſus eſt, num. 11. ibid.

Si tamen fiat animi gratia, ſecus ſi fiat cauſa lucri, & de non modica quantitate pecuniæ, etiam inter diuites cum periculo blaſphemiæ, num. 12. ibid.

Ludus vbi teneatur, & tempore quo ludituv, & furtum committatur in domo ludi, non committitur actio furti, 17. ibid.

Lucre in corpore nemo cogitur pro pœna pecuniaria, ſi poteſt ſoluere, n. 9. 486

M

Magiſtratus confirmandi ſunt iuxta conſuetudinem, num. 28. 25

Magiſtratus de iure communi, quouſque munere ſuo perfunguntur, cauſas ſuſtinere non poſſunt, ſiue agendo, ſiue defendendo, num. 8. pag. 38

Quod tamen procedit in maioribus Magiſtratibus habentibus dignitatem cum adminiſtratione, & temporalibus non perpetuis, n. 9. ibid.

Magiſtratus in Syndicatu eundem honorem habere debet, quem habebat in officio, num. 4. pag. 36

Magiſtratus iure debent eſſe annales, vel biennales, nu. 27. 25

Magiſtratus omnes muneris geſti rationem reddere tenentur, num 1. 36

Et ideo per dies quinquaginta ſubſiſtere tenentur in locis, vbi ius dixerint, idque ex iure communi, ſed ex ſtatuto noſtro ſubſiſtere debent per decem dies dumtaxat, num. 2. ibid.

Magiſtratus, quorum electio ſpectat ad Principem pro eiuſdem arbitrio continuantur, nu. 29. pag. 25

Magiſtratuum Vrbis creatio hodie ad Principem pertinet, vti antiquitus peragebat, nu. 7. p. 26

Maiores ficti an habeantur pro maioribus in alienatione immobilium? nu 7. & 8. 81

Maiores ficti excluduntur à petitione reſtitutionis in integrum, ſi non habeant iuſtam cauſam n. 5. 81. & 82

Limita, vt num. 6. & 9. 92

Maior factus ratos habere poteſt contractus initos ſine decreto Iudicis in minori ætate nu. 88 pag. 409

Maior ſictus per ſtatutum, exiſtens extra territorium, ibique diſponens de Bonis in territorio ſtatuentium ſitis, debet ſeruare ſolemnitates loci ſtatuti, num. 12. 82

Secus ſi Bona eſſent extra territorium loci, in quo per ſtatutum fuit habilitatus, nu. 13. ibid.

Maior pars creditorum præiudicare poteſt minori in concedendis induciis, num. 9. 420

Niſi debitum ſit iuratum, & nu. 11. ibid.

Et poteſt etiam præiudicare in remiſſione partis debiti, & n. 12. ibid.

Mandatarii, Curſores, & ſimiles alij, Apparitores latinè nuncupantur, n. 2. 67

Et an credatur eorum relationi, num. 4. 5. 7. & 9. ibid.

Mandatarii ſcire debent legere, & ſcribere latinè num. 1. 67

Mandatarium, ſiue Nuncium, ſufficit iuraſſe ſemel, cum nempè ad officium admiſſus fuit n. 6. ibid.

Mandata ſuſpicionis fugæ, quomodo concedantur in Vrbe ex Conſtitutione Pauli V. n. 2. 177

Manda-

Mandati de associando forma, remissiue, nu. 4. pag. 172
Mandati exhibitio in recusatione Iudicis est necessaria, parte opponente, n. 34. 35
Mandati fines diligenter custodiendi sunt, num. 18. 186
Mandatum ad hæreditatem petendam ab intestato statuto nostro subest, n. 1. 343
Mandatum ad lites mulieris & minoris non comprehenditur in 2. p. statuti antiqui, & in c. 151 in nouis, n. 1. 331
Mandatum ad lites non est actus læsiuus, & non subiacet dispositioni statuti Vrbis, n. 6. 315
Secus in mandato ex quo ius remittitur, nu. 37 pag. 318
Mandatum ad lites non est de se actus læsiuus, num. 2. 331
Mandatum cum general, vel libera administratione bonorum, vel in rem suam, æquipollet mandato speciali, n. 39. 186
Mandatum de manutenendo non admittit exceptionem requirentem altiorem indaginem, numer. 79. 96
Mandatum & voluntas patris, vel aui ad effectum validitatis contractus cum filiofamilias, quando intercedere intelligatur, n. 98. 401
Mandatum generale comprehendit omnia necessaria per consequentiam, n. 33. 186
Mandatum generale continens facultatem Iudices, seu Notarios recusandi, censemur sufficiens ad recusationem cetei Iudicis in specie, num. 35. 35
Mandatum legitimum in Procuratore potest esse vel expressum, vel tacitum, numer. 1. & 3. pag. 99
Mandatum præsumitur sufficiens, nisi producatur insufficiens, n. 32. 211
Mandatum procure ad adeundam hæreditatem subiacet statuto Vrbis, cap. 151. lib. 1. num. 32. pag. 318
Mandatum procuræ de sui natura actus lasiuus non est, n. 2. 343
Mandatum, quod non iustificatur ex actis, est nullum, n. 7. 163
Mandatum relaxatum vigore alicuius instrumenti ante illius productionem, non est exequendum, n. 6. 263
Mandatum speciale ad petendam restitutionem in integrum, an, & quando requiratur, nu. 8. pag. 89
Non requiritur ad deducendum rem contentam in eodem iudicio, n. 9. ibid.
Mandatum speciale, vbi requiritur, non sufficit cautio rati, n. 42. 186
Mandatum suspicionis fugæ decerni non potest pro debito minimæ quantitatis: & quæ summa censeatur minima, ex iure communi, n. 55. & 56. 181
Et qua ex statuto n. 57. ibid.
Mandatum suspicionis fugæ vt concedatur de Iure, debet prius constare Iudici de credito liquido n. 4. 177
Amplia, vt n. 5. ibid.
Mandatum tacitum æquiparatur expresso, num. 2. pag. 99
Mandatum tam ad ponendum, quàm ad respondendum an sufficiat, quod sit in genere tãtum, an verò debeat esse specialer numer. 122. 129
Manifestissimè constare dicitur id, quod ex coniecturis demonstratur, n. 52. 251
Manutentio conceditur hæredi emphyteutæ in casu controuersiæ inter hæredem, & Dominum super deuolutione, quæ non sit clara, sed turbida, n. 34. 297
Manutentionis remedium datur pro ciuili possessione, n. 23. 287
Et conceditur etiam hæredi, licet excipiatur quod bona hæreditaria sint feudalia, quousque non appareat illa esse talia, & numero 29. ib.
Marcus Antonius Gozzadinus primusqu. Collateralis, n. 14. 361
Mare distringuitur, sicut terra, n. 92. 427
Marito decedente, lucro dotis sibi debito non petito, eius hæres habet ius illud petendi, n. 31. pag. 249
Maritus in casu sæuitiæ, tenetur præstare cautionem de bene tractanda vxore, n. 11. 265
Et quid si vxor nihilominus non acquiescat, an maritus teneatur ad alimenta, & num. 13. 18. ibid.
Item, quid, si præstita cautione, vxor vellet redire, & maritus nollet eam recipere? & n. 14. ib.
Maritus ob solutionem retardatam dotis sibi promissæ potest petere vsuras, isest interesse lucri cessantis, quatenus ille solitus sit negociari, n. 12. 260
Amplia, vt n. 13. ibid.
At debebit interpellare debitorem dotis, & n. 27. 261
Et concurrere debent requisita Castrensis, & nu. 28. ibid.
Maritus promittens totam, vel integram dotem restituere, videtur renunciare lucro dotis, quod ex statuto ei defertur, numer. 54. & 55. pag. 351
Intellige, si talis promissio fit facta per maritum ex certa scientia, & non per errorem, 56. ibid.
Marito soluto matrimonio tenetur cauere cum fideiussione de restituenda dote eiusdem tempore præscripto, n. 3. & 6. 253
Masculinum non concipit femininum, nisi per extensionem, n. 8. 396
Mater ex iure communi tenetur cauere filiis primi matrimonij per idoneum fideiussorem de conseruandis mobilibus, sibi quæsitis de lucro ex primo matrimonio prouenientes, numero 41. 250
Secus de immobilibus, quorum alienatio tantum illi interdicitur, & n. 42. ibid.
Mater ex iure communi vocatur in viriles portiones cum alijs filiis ad successionem filiorum ab intestato decedentium, n. 10. 284
Ex statuto autem excluditur. ibid.
Mater potest donare filio sine solemnitatibus statuti, n. 37. 313
Materiam suspicionis fugæ qui tractarint, numero 1. 177
Matricula cessat hodie ex Constitutione Sixti V. de erectione Collegii Notariorum Curiæ Capitolinæ, n. 1. 58
Matricula Notariorũ Curiæ Capitolii in desuetudinẽ abiit post Cõstitutionẽ Sixti V. de erectione Collegii Notariorũ dictæ Curiæ, n. 10. p. 58.

itized by Google

Matrimonium dissoluitur per ingressum alterius ex coniugibus in Religionem, ante ipsius matrimonii consumationem, n. 5. 248
Melioramentorum causa habet executionem irretractabilem, numer. 88. 91. 94. & pro eis non datur actio, sed retentio, & nu. 89. pag. 479
Contrarium, vt n. 90. ibid.
Mendacium est falsa significatio vocis, cum intentione fallendi, nu. 3. 131
Mendacium non punitur, quando veritas negatur per errorem, vel sine dolo, vel lata culpa, num. 5. ibid.
Neque vbi reuocata sit negatio ante litis contestationem: vel antequam negans sit conuictus de mendacio; neque vbi pars grauata nõ fuerit, n. 6. & 7. ibid.
Amplia, vt n. 8. 10. 11. ibid.
Mendacium velut delictum habetur, numero 2. pag. 131
Menses simpliciter prolati computantur triginta dierum, tàm de iure communi, quàm municipali, n. 127. 529
Amplia etiam, vbi lex terminum statuat duorum mensium vtilium, & n. 128. 130
Intellige, vt n. 131. 132. & procedit pariter in contractibus, & vltimis voluntatibus, & num. 129. ibid.
Non procedit autem, vbi de aliquo mense in specie, & individuo facta sit mentio, & num. 135. ibid.
Mens, & intentio, imò & causa finalis disponentium ex proœmio desumitur, numero 10. pag. 372
Mens, & voluntas disponentium in vltimis voluntatibus quomodo coniecturis remissiuè, num. 33. 524
Mens generalis arguitur, ex generalitate verborum, num. 39. 380
Mens in qualibet dispositione primum tenet locum, ac cunctis dominatur, n. 34. ibid.
Mens in qualibet dispositione totum facit, ac verbis quibuscunque præfertur, num. 35. ibid.
Mens Iudicis talis esse præsumitur, qualis de iure esse debet, num. 80. 478
Mens legis coniicitur ex naturali iure, & æquitate, ac benignitate, num. 29. 523
Mens statuentium attendi debet, n. 18. 63
Mens statuentium, & mens Statuti quomodo dignoscantur, n. 33. 34. & 36. 524
Mercatores, institutores, &c. censentur publicè patres familias, n. 100. 401
Merces pauperi est pro alimentis, n. 5. 174
Merces, quibus personis quando &c. debeatur? nu. 9. 174
Merces soluenda est laborantibus in fine diei ante occasum Solis. n. 3. 173
Mens causa gestum, non est nullum regulariter sed rescindendum, n. 11. 182
Metus ex iniusto carcere præsumptus nullam reddit obligationem, ex iure communi, n. 9. ib.
Metus an probetur protestatione, n. 31. 180
Metus iustus, & cadens in constantem virum probatur arbitrio Iudicis, n. 7. 182
Metus proueniens ex iniusta detentione in carcere, est metus cadens in constantem virum, numer. 6. 182
Milliaria centum in mari quanta sint, n. 90. 527
Milliarum aureum erat Columna, à qua omnes Italiæ viæ initium, & finem capiebant, & à qua itinerum mensura sumebatur, & erecta fuit in capite Romani fori ab Augusto, num. 115. & 116. 529
Milliarium solebat antiquitus distingui lapidibus, nu. 110. 528
Minister Principis maioris præcedere debet Ministrum Principis minoris, vbi alias Ministri sint in pari gradu, nu. 2. 43
Minor an possit per statutum, vel per consuetudinem fingi maior? & de ratione Statuti Vrbis circa hanc materiam, nu. 10. 11. 82
Minores compromittere non possunt sine solemnitatibus alias requisitis in alienatione bonorum, n. 37. 186
Minores contrahere non possunt cum aliis minoribus in casibus prohibitis, sine decreto Iudicis, &c. nu. 54. 55. Intellige, vt n. 56. si minores sint, & filiifamilias, & contrahant inter se cum solemnitatibus, & n. 56. 398
Minores, etiam inuiti, Curam in litem accipiunt, nu. 1. 86
Minores, & mulieres, cum iactura alterius locupletari non debent, n. 12. 390
Minores non possunt transigere sine solemnitatibus Statuti, nu. 66. 320
Minor, & mulier si recipiunt legis necessitate, tenentur restituere, n. 106. 325
Minor ex sua promissione obligatur naturaliter, & ciuiliter. Et si debitum soluit, non reperit, n. 27. & 28. maximè vbi fidem suam soluendo liberat. Et n. 29. 296
Minor fideiubens restituitur tanquam læsus, nu. 31. 301
Minoris confessio, circa receptionem pretii facta in instrumento venditionis sapit donationem, & continetur sub Statuto, cap. 151. numer. 8. pag. 316
Minoris confessio simplex eget solemnitatibus Statuti, secus verò adminiculata, numero 12. ibid.
Minoris contractus iudicatur euidenter validis, si ex parte ipsius nulla obligatio intercedit, num. 32. 309
Minoris, & mulieris contractus omnes, in quibus directè, seu indirectè decipi possint, comprehenduntur sub dicto statuto, cap. 151. num. 3. pag. 307
Minoris nulla oritur obligatio ex contractu sine statuti solemnitatibus emisso, etiam si ipse receperit, n. 37. 309
Minoris permutatio subiacet statuto Vrbis, cap. 113. & 51. n. 57. 320
Minoris vtilitas non attenditur in his, quæ sunt de forma, n. 28. & 29. 309
Minori, vel mulieri ad rescissionem agenti ex lætione, & statuto 154. nullitatem non posse obiici, n. 22. 342
Minor non includitur in statuto, vel consuetudine puniente aliquid, quod de iure communi non sit punibile, n. 17. 131
Minor non potest confiteri, si potest fieri fraus statuto, n. 4. 315
Minor per in integrum restitutionem, potest publicatis dictis testium, idem probare per testes

ſites meliores, numero 12. 46
Minor plus fauoris, ac priuilegii habet in reſtitutione in integrum, quàm mulier, numero 39 pag. 301
Minor pupillo maior, ſiue adultus curatorem habens ſine eo contrahere, & obligari nequit, nu. 3. 351
Minor quando lædi poteſt, debet ſeruare ſtatuti ſolemnitates. n. 13. p. 318. & n. 56. 319
Minor recipiens dicitur factus locupletior, num. 34. 309
Minor recipiens, & recognoſcens bonam fidem non tenetur ſeruare ſolemnitates ſtatuti, num. 304. 325
Contrarium, n. 107. ibid.
Minor, ſi contrahit cum muliere, non habet locum ſtatutum, n. 18. 316
Minor ſi dotat, vix poteſt iurari, non adeſſe ipſius præiudicium, n. 10. 308
Minor tenetur adhibere ſolemnitates ſtatuti cap. 141. lib. 1. in omnibus contractibus, in quibus decidi poteſt, n. 1. 307
Miſerabilium perſonarum cauſæ, etiam de iure communi à ſportulis immunes eſſe debent, nu. 5. 81
Miſſio creditoris in poſſeſſionem nominis debitoris, &c. quomodo fiat, numero 77. & 83. pag. 496
Mixtus caſus non venit ſub ſtatuto loquente in caſu ſimplici, n. 96. 13
Mobilia, præcipuè veſtes, & ſimilia, quæ vſu, ac tempore deteriora ſiunt, cuiuſnam erit damnum deteriorationis, viduæ, an hæredis mariti? n. 29. 30. 255
Mobilia, quæ de facili amoueri non poſſunt, habentur loco immobilium, n. 23. 179
Mobilia ſe mouentia, & incorporalia æquiparantur; & quatenus extent, ſunt reſtituenda mulieri viduæ, ex ſtatuto, n. 27. & 28. 255
Modica ſumma, quę dicatur, relinquitur arbitrio Iudicis, ex iure communi, n. 2. 174
Monaſterium an in caſu lucri dotalis, ex diſpoſitione ſtatuti, ſit loco filiorum? num. 15. & 16. 248
Monaſterium habetur loco filiorum in vltimis voluntatibus, in caſibus tamen à iure permiſſis, n. 17. ibid.
Moneta certa vbi eſt in obligatione poſita, illa debetur, non alia, n. 172. 534
Monata conſtituta à ſtatuto, ſi deinde minuatur eius valor, ſolui debet ſecundum valorem tempore ſolutionis, n. 203. p. 536. & nu. 208 pag. 537
Contrarium quoad pœnas pecuniarias, vt numer. 206. 537
Et quoad ſalaria, n. 215. ibid.
Diſtingue, vt in 216. & 218. ibid.
Moneta depoſita recipere non poteſt argumentum, vel diminutionem valoris propter immutationem monetarum, n. 202. 536
Moneta falſa dicitur, quæ ab eo cuditur, qui publica ad id auctoritate non nititur, num. 158. pag. 533
Monetam falſam cudentes, quibus pœnis puniantur, remiſſiue, n. 160. ibid.
Monetarum argumentum a quibus pertractatum nu. 824. 538
Moneta vbi eſt definita, ſeu taxata per legem, de illa eſt intelligendum, non de moneta vulgari, ſeu currente, n. 16. 206
Monitio, & diſtuſio requirunt præſentiam partium, n. 32. 99
Et an in dubio præſumatur Pars præſens nu. 33. & 34. ibid.
Mora debitoris ceſſante non debentur vſuræ, nec intereſſe, lucri ceſſantis, &c. numero 24. pag. 252
Mora irregularis inducitur ſine interpellatione, ex ſpeciali fauore dotis, numer. 25. & 26. ibid.
Mora purgari non poteſt, vbi tempus à lege, vel à ſtatuto præfigatur, niſi probetur impedimentum, n. 134. 530
Mora, quæ dicatur breuis, & purgabilis, relinquitur arbitrio Iudicis, n. 133. ibid.
Mora quando dicatur remiſſa, n. 132. 135
Mora quanto temporis interuallo purgata cenſeatur, relinquitur arbitrio Iudicis, ex iure communi, ſecus ex ſtatuto. n. 124. ibid.
Mora regulariter non committitur durante termino prætixo dilationi, n. 8. 1435
Mora regularis non contrahitur ſine interpellatione, n. 30. 261
Mora regulariter purgari poteſt; vbi non ſit facta executio à lege, vel ab homine, num. 105 & 109. 125
Et quid in foro Capitolino? num. 110. & 111 ibidem.
Mora ſua cuilibet parte debet, numer. 184. pag. 535
Mores conuenire debent habitui veſtium, nu. 4. pag. 51
Mors ciuilis æquipollet naturali, quando operatur eundem effectum, quem mors naturalis circa rem, de qua agitur, n. 22. 249
Moyſes ex præcepto Dei Aaron in ſummum Pontificem vnxit, n. 122. 15
Mulier agens vigore inſtrumenti dotalis contra tertios poſſeſſores, debet citare etiam principales debitores, n. 9. 160
Mulier cum viro vendere non poteſt ſine ſolemnitatibus ſtatuti, n. 2. 315
Mulier, & minore ſimul contrahentibus ſtatutum non habet locum, n. 18. 316
Mulier eligens bona viri pro dote non tenetur ſeruare ſtatuti ſolemnitates, num. 40. 318. & num. 85. 320
Mulieres callidiores ſunt, & aſtutiores viris, nu. 34. 301
Mulieres fideiubere prohibentur, numero 1. pagina 343
Mulieres fideiubere pro viro ſpecialiter, & arctiùs prohibentur, n. 3. ibid.
Mulieres maiores minoribus ex ſtatuto noſtro æquiparantur, n. 9. 361
Mulieres ſui natura ſunt auaræ: & mulierum genus dicitur auariſſimum, n. 145. 258
Mulieres, & minores ad receptorum ex contractu nullo defectu ſolemnium ſtatuti notati 151. libro 1. reſtitutionem, ex æquitate legis naturalis, & alia actione ex lege conueniri poſſunt, non ex contractu reprobato, numero 154 pag. 390
Mulieres, & minores, ex contractibus ſine ſolem-

lemnitatibus ſtatuti noſtri initis, recipientes, eatenus ad reſtituendum recepta, ex æquitate legis tenentur, quatenus locupletiores facti probentur, & in rem eorum verſa, num. 27. pag. 392

Mulieres, & minores ex noſtro ſtatuto pupillo tutorem habenti æquiparantur, numero 43. pag. 393

Mulieres, & minores nulliter vigore ſtatuti noſtri cap. 151. lib. 1. obligati, eatenus ad receptorum reſtitutionem tenentur, quatenus in rem eorum verſum apparear, numro 13. pagina 390

Mulieres, & minores tenentur ſeruare ſolemnitates ſtatuti Vrbis lib. 1. cap. 151. in omnibus contractibus in quibus decipi poſſunt, nu. 1. 307

Mulier, & minor, quando recipiunt, tenentur legis neceſſitate reſtituere, n. 106. 325

Mulier ex receptione, & traditione ei facta, ditior locupletior, n. 34. 309

Mulier facilius ſe obligat, quam donet, nu. 10. pag. 316

Mulier habens pro dote, hypothecata certa bona ſpecialiter, alia generaliter, an poſſit relicta ſpeciali, intentare contra tertium poſſeſſorem hypothecam generalem? nu. 12. 13. 14. & 15. 160

Mulieribus, & minoribus non eſt in alterius damnum opitulandum, n. 5. 360

Mulieribus, & minoribus petentibus eorum obligationes nullas declarari vigore ſtatuti noſtri, non obiicitur receptorum reſtitutio, num. 10. pag. 390

Mulieri domo eiectæ ſine culpa tenetur maritus alimenta præſtare extra domum, numer. 14. pag. 264

Amplia procedere tàm in dote, quàm in donatione propter nupcias, in caſu ſæuitiæ viri, & ibid. n. 2.

Mulieri ex iure communi non ita ſuccurritur, ſicut minori, n. 27. 301

Mulier inter viuos diſponere poteſt de ipſa dote in caſibus alioqui à iure premiſſis, numero 2. pag. 255

Et habens filios ex primo matrimonio, poteſt bona ſua in dotem dare ſecundo viro, & numero 4. ibid.

Mulieris fideiuſſio eſt nulla, etiam ſi recognouerit bonam fidem, numer. 38. pag. 318. num. 107. 325

Mulieris nulla oritur obligatio ex contractu ſine ſolemnitatibus ſtatuti emiſſo, etiam ſi ipſa recuperit.

Intellige; vt ibi, n. 37. 309

Mulieris obligatio pro aliis non obſtante Velleiano mere iure tenet, per exceptionem quamuis elidatur, exceptæ obligatione pro viro, quæ ipſo iure eſt nulla, n. 30. & 31. 393

Mulieris obligatio pro dote ſubiacet diſpoſitioni ſtatuti, n. 13. 316

Contra, n. 16. ibid.

Mulieris quietantia facta ſocero comprehenditur ſub dicto ſtatuto, n. 11. 316

Mulieri vtilis contractus iudicatur, ſi nulla ex parte ipſius intercedit obligatio, numer. 32. pag. 309

Mulier, non obſtante ſtatuto, poteſt marito mortuo teſtari ad fauorem filiorum, numero 3. pag. 256

Et ſi reliquerit plus vni filio, quàm alteri, non poterit ille conqueri, dummodo in legitima grauatus non fuerit, & n. 6. ibid.

Mulier non poteſt conſiteri, ſi ſtatuto poteſt fieri fraus, n. 4. 315

Mulier non poteſt fideiubere pro viro in fraudem donationis à iure prohibitæ, n. 44. 319

Mulier non præſumitur donare, vel ſimiles contractus ſibi damnoſos inire, n. 33. 301

Mulier ob ſexus fragilitatem videtur magis ſuſpecta, quàm vir de dilapidatione, numero 44. pag. 250

Mulier poſt donare filio ſine ſolemnitatibus ſtatuti, n. 7. 316

Mulier poteſt poſitiones iam datas denuò dare, & teſtes ſuper antiquis articulis inducere, numer. 123. 329

Mulier, quę cum viro, etiam principaliter ſe obligat, præſumitur pro illo fideiubere, num. 105. 325

Mulier, quæ recipit, Velleiano incumbens, tenetur docere, ex receptione non fuiſſe locupletem effectam, alias cenſetur locupletata ad excludendam eius intentionem. n. 34. 393

Mulier, quando lædi poteſt debet ſeruare ſolemnitates ſtatuti, numero 33. pag. 318. & nu. 56. pag. 319

Mulier quotieſcunque directè, vel indirectè laeditur, habet locum ſtatutum antiquum, lib. 4. c. 19. n. 22. 317

Mulier recipiens, & recognoſcens bonam fidem non tenetur ſeruare ſolemnitates ſtatuti, num. 104. 325

Contrarium, n. 107. ibid.

Mulier, ſi recipiat ſimpliciter ſortem principalem dotis, nulla facta mentione de fructibus, ſi agat poſtea ad illorum repetitionem, non poterit illi opponi tacita, & præſumpta remiſſio, nu. 46. 268

Mulier ſoluto matrimonio non eſt eque priuilegiata, ac eo conſtante, n. 31. 261

Mulierum obligationis cauſa debet exprimi, & in ſcriptis redigi, n. 81. 322

Munera, donaue accipi non poſſunt à iudicibus, vel Magiſtratibus, niſi eſculenta, vel poculenta; quæ intra tres dies proximas prodigantur, n. 1. 89

Munera excæcant oculos ſapientium, & mutant verba iuſtorum, n. 4. ibid.

Muro alieno libere vti permiſſum eſt in ædificiis, perſoluto tamen eiuſdem muri dimidio pretio; ex Conſtitutione Gregorii XIII. numer. 4. 201

Mutata pecunia, intelligitur ad nouam mutationem mutata conſtitutio, n. 205. 527

Mutatio monetæ, quæ modico tempore durauit, nullum parit effectum, n. 196. 536

N

Narrata, & emissa in contractibus, siue solemnitatibus initis simulare, & fraudulenter cenencur adiecta, n.5. 328
Naturales non legitimi,ac spurij, an in casu compromissi comprehendantur inter consanguineos? n.12.184.& 17.& 18. 185
Naturalis filius quis dicatur? numero 14.& 15. pag. 184
Natura nullam constituit differentiam inter legitimos, & illegitimos: & communis est omnibus filiis tam legitimis, quàm illegitimis, n. 7.& 8. 267
Necessitas excusat ab obseruatione feriarum, nu. 31. 107
Necessitas facit licitum, quod alias Procuratori lege non esset licitum, n.44. 186
Necessitas facit licitum, quod iure non est licitum, n.6. 219
Necessitas legi non subiacet, n.18. 300
Necessitatem importat verbum, debeant, num. 82. 322
Negans non potest se fundare in positione negatiua. n.133. 130
Amplia. vt n.134. ibid.
Negare a liquid per dolum, vel confiteri æquiparantur in iure, n.88. 497
Negligens ad effectum præscriptionis, &c. quis dicatur, n.14.& 18. 412
Negligens ad inducendam præscriptionem quomodo probetur, n.15. 412
Negligentiæ, & Diligentiæ casus, quoad varios effectus Iuris, remissiue, n.16. ibid.
Negocia dicuntur contractus innominati: ex illis oritur obligatio, & actio præscriptis verbis, n.3 & 4. 406
Negocia plura sunt, quam vocabula, n.37.p.432
Nemo de proprio tenetur alteri facere beneficium n.51.p.235.& n.69. 262
Nemo suas fortunas sponte eiicit, n.164. 533
Neophytorum causæ tàm ciuiles quàm criminales,& mixtæ reseruantur cognitioni eorum Protectoris, qui solet esse Cardinalis, n.4. 31
Nepos, pronepos, & cæteri decedentes sunt in potestate aui, vel proaui paterni, nisi fuerint emancipati, n.95. 401
Nepotes ex iure communi admittuntur æqualiter ad successionem patrui communis, sublata sexus differentia,n.3. 284
Secus ex statuto, & n.4. ibid.
Nepotes parentum suorum personas sustinent, & in eorum locum ingrediuntur, n.5. ibid.
Nigri verba clara non recipiunt declarationem à rubro, n.69. sed vid. infra. 382
Nigri verba, vbi sunt clara, non recipiunt declarationem à rubro, n.91. 323
Nigro seu textui, potius standum est, quàm Rubricæ, seu Titulo, n. 23. 500
Nigrum declaratur per rubrum, n.1. 471
Nigrum declaratur per rubrum, quantumuis imperfectam orationem continens, n.50. 381
Nigrum, quando ita intelligi potest, vt censeatur etiam generaliter disposuisse, & rubro generali conuenire, rubrum est generaliter intelligendum, numer. 9. 308
Nigrum restringit rubrum, in quo est appositũ relatiuum, n.95. 324
Nigrum speciale non restringit rubricam continentem orationem perfectam, & generaliter loquentem, n.8. 307
& num.90. 323
Nisi, dictio excipit casus post expressos, n.20.p.31
Nomen sæpè ducitur ab eo, quod fieri debet, licet aliquando non fiat, n.110. 14
Nomen tortitur quis regulariter ab eo, quod principaliter agit, n.162. 17
Nomina debitorum capiuntur in subsidium in executione iudicati, n.74. 496
Nominatio sub nomine collectiuo, vbi fit plurium personarum, inter quas cadit prælatio ordinis dispositio accipi debet ordine successiuo, n.31.& 45. 211
Non entis, & non apparentis, idem est iudicium nu.18. 498
Non entis nullę sunt partes,n.118. 529
Non entis nullæ sunt qualitates, n.47.p. 398.& nu.16. 462
Notę sunt compendia dictionum, quibus singulis singula verba significantur, nu.2. 48
Notariatus actus ars dicitur honesta, & viris ciuilibus apta, num.10. ibid.
Notariatus officium, licet vacabile, vendi, & resignari potest, sicut cætera officia Romanę Curię, de licentia tamen Principis, n.10. 57
Idem imputatur etiam in legitimam. n.11. ib.
Et potest locari, aut in administrationem concedi etiam per loca pia, ad quæ illud pertinet, n.12. ibid.
Et potest obligari respectu pretii, & fructuum, licet non sit in commercio,n.13. ibid.
Et tranſiit ad hęredes eius scripturæ cum onere suo. ibid.
Notariatus, seu tabellionatus officium, an præiudicet nobilitati, n.9. 58
Notarii abstinere debent à notis, vel signis, quę non sint in vsu, neque communiter intelligantur, n.3. 48
Notarii actuarii debent esse qualificati, & approbati iuxta hoc statutum, n.5. ibid.
Notarii à notis dicti sunt, n.1. 48
Notarii approbari debent à Superiore sui Tribunalis, n.5. 50
Notarii a Protonotariis creati, iuxta ipsorum facultatem non censentur admissi ad exercitium Notariatus in Vrbe, nisi seruata forma huius statuti,& Constitutionis Iulii Papæ Secundi,& Leonis Decimi, n.6. 58
Notarii Capitolini actuarii Iudicibus assistentes quomodo se gerere debeant, præscribitur hoc cap.& Constitutione Pauli Papæ V. super refor. trib. Vrb. vbi plura alia Notariis seruanda in actis iudiciariis, n.1. 52
Notarii capitolini hoc habent ex priuilegio Sixti V. in erectione ipsorum Collegii, quod nullus ex notariis eiusdem Collegii possit à partibus allegari suspectus, nisi expressa Iudici causa suspicionis, & illa saltem extraiudicialiter,aut ipsius Iudicis arbitrio iurata. n.3. 55
Quæ recusationis forma, si seruata fuerit, tenebit recusatio, nec poterit Iudex per acta notarii sic recusati procedere, aliàs processus esset nullus, n.4. 56

Et notarius Capitolinus ita recusatus a causa in totum remouendus erit, n. 5 ibid.
Notarii creari non possunt impuberes sub ea conditione, vt non exerceant officium, nisi post pubertatem, n.8. 48
Notarij Curiæ Capitolii admissi iuxta formam Constitutionis Sixti Quinti de erectione eorũ Collegii non tenentur facere se describi in matricula hoc statuto præscripta, n.5.& 9. 58
Notarijs Curię Capitolij indultum est per Constitutionem Sixti Papę Quinti de erectione eorum Collegij, vt officia exercere possint etiam per substitutos idoneos, & ita seruatur, num.2. pag. 49
Notarij debent esse saltem puberes, n.6. 48
Notarij delictum ex statuto huius cap. inter publica delicta referri videtur, n.38. 61
Notarii delinquentis in officio pœnæ, n.13. 50
Notarii demortui scripturæ remanere debent penes eius hæredes, n. 21. 49
Notarii dicuntur serui publici, n.2. 62
Notarii duo simul, si de eodem instrumento rogati fuerint, debent illud subscribere incontinenti, non ex interuallo, n.17. 63
Notarii duo, vbi simul adhibentur, vnus sine alio nihil facere potest, n.13 & 14. 63
Declara vt n.25. ibid.
Et in dubio, de iure communi censetur data potestas notariis coniunctim, n.15. ibid.
Notarii excommunicati, & denunciati vel tali Instrumenta, & acta sint nulla ex iure communi, n.2. 113
Secus si non sit denunciatus, n.3. ibid.
Intelligę, vt n.4. ibid.
Notarii famę integrę, ac diuites cum decore viuentes in Vrbe admittuntur ad honores, & munera publica, n.11. 48
Notarii forenses in conficiendis instrumentis seruare tenentur solemnitates illius loci, vbi ipsa instrumenta conficiuntur, n.19.& 20. 63
Notarii hæres, vel successor, habens penes se Protocolla defuncti, si & ipse sit notarius, non tenetur in exemplatione ad formam cap. cum P. Tabellio, n.8. p.74 n.9. 65
Notarii negligentia non debet nocere Patribus, n.21. 61
Notarii officiorum domini, quando, & quomodo teneantur pro culpa suorum substitutorum ad damna, & interesse partium, n.7. 54
Notarii omnes ex generali consuetudine habere debent, & seruare Protocollum, n.2. 60
Notarii quomodo se gerere debeant in scriptione actorum, & conseruatione instrumentorum, tum ex statuto, tum ex Constitutione Pauli V. super refor. Tribun. Vrbis, n.1. 52
Notarii substituti cessantis in examine testium pœna à statuto decreta locum debet, si pars de cuius interesse agitur, ita velit, & non aliàs; neque transfertur in notarium dominum officii quominus ipse possit per se, vel per alium à se deputandum examen perficere, num.1.& 3. pag. 54
Notarii successor, regulariter potest extrahere scripturas sui antecessoris, etiam absque solemnitate: & hic etiam pendente, num. 11.& 12. 65
Et potest eas publicare absque alia extractione compulsorialium, numer.13. ibid.
Declara, quod nisi sit successor, non potest alius notarius hoc facere, n.14. ibid.
Notarii teneantur acta, & iura producta partibus interesse habentibus gratis ostendere, copias vero etiam tradere soluta solita mercede, & alias iura hoc statutum, & iur. refor. tribun. Vrbis Pauli V. n.2. 52
Notario actuario magis creditur, quam eius coadiutori, n.102. 47
Notario asserenti, etiã in instrumento, se fideiussorem recepisse de mandato Iudicis, non creditur, sed legitima probatio ex parte notarii requiritur, n.40. 45
Notario creditur quoad executionem commissionis à Iudice sibi datæ, n.19. 135
Intellige, vt n.30.& 32.& 33. ibid.
Notario ex iure communi non creditur de commissione Iudicis super iuramento testium, n.26. pag. 135
Secus ex stylo, n.27. ibid.
Notario non creditur scribenti in margine instrumenti, illud fuisse cancellatum, vel non habuisse effectum, absque testibus ad id ipsum adhibitis, n.26. 63
Et si dicat se laceraſſe instrumentum, seu rogitum, eius confessio aliis non nocet, n.27. ib.
Neque nocet, si confiteatur se falsum instrumentum confecisse, n.28. ibid.
Notario recusato vel suspecto in examine datur adiunctus, non autem remouentur in totum ex hoc statuto, & cur. 16. 56
Et ita seruandum in foro Capitolino propter consuetudinem ipsius fori, n.17. ibid.
Quæ quidem consuetudo viget etiam in aliis locis expressis, n.18. ibid.
Non tamen Romæ in notarijs Sacræ Rotæ, n. 19. ibid.
Notario recusato, & remoto quomodo consulatur, vt seruetur indemnis, n.8. 56
Notariorum Curiæ Capitolii officia per Constitutionem Sixti Papæ Quinti pro dimidia eorum parte erant vacabilia; pro altera vero parte transibant ad hæredes notarii defuncti, & nu.16. 49
Notariorum Curiæ Capitolii officia recipiunt hypothecam, & dominii reseruationem ex cõtractu partium, n.18. 49
Etiam absque beneplacito Apostolico, & tam quoad titulum, quàm quoad proprietatem, & quoad scripturas tam præsentes quàm futuras hypothecari, & alienari possunt, n.19. ibid.
Notariorum nostri temporis ars, & exercitium in tribus consistit, & quamam ea sint, num.4. pag. 43
Notario si detur adiunctus non suspectus, suspicio omnis cessare videtur, n.6. 56
Sed contraria opinio tenenda est, nempe quod non ideo tollatur suspicio, & hæc opinio in Curia Romana seruatur, n.7. ibid.
Notarium sibi eligit Iudex de iure communi, n.6. pag. 30
Notarius adhibendus est in actu insinuationis, n.4. pag. 294
Notarius adiunctus actuario non recipit acta, licet eidem actuario assistat, & subscribat acta ad tollendam suspicionem, n.20. 56

Nota-

Notarius an possit pro alio Notario se rogare, n.15. 65
Notarius an præsumatur rogatus, n.3. 62
Notarius censetur rogatus apponere in instrumento omnes clausulas, & formas consuetas, num.23. 63
Notarius descriptus in matricula notariorum, an præsumatur notarius? n.12.
Distingue vt n.13. 58
Notarius dicitur oculus Iudicis, n.113. 511
Notarius dominus Officii, etiamsi adsit arrendatarius eiusdem officii, tenetur nihilominus ipsi ex facto, seu delicto sui substituti, non autem arrendatarius, n.9. 50
Tenetur in omnem casum non ad pœnam sed solum ad interesse patris, n.9. ibid.
Et solum, quando substituturus deliquit in officio, seu circa concernentia officium, n.10. ibid.
Notarius dominus officii tenetur ex facto, seu delicto sui substituti, n. 3. 49
Etiam si substitutus fuisset deputatus à Iudice, vel Superiore, atque fuisset habitus pro persona integra, & legali, n. 4. & 7. 50
Et de delicto satis dicitur constare per eiusdē substituti contumaciam, n.5. ibid.
Sententia tamen in hoc casu lata non præiudicaret alteri tertio non citato, etiam in consequentiam, n.6. ibid.
Notarius, dum fideiussores recipit, debet idoneos recipere, aliàs si recipit minus idoneos, tenetur ad damna, & interesse parti læsæ, nu. 33. 45
Quod procedit etiam si notarius sit minor, num. 34. ibid.
Non tamen teneretur notarius, vbi fideiussorem recepisset de consensu expresso, vel etiam tacito partis, seu filii, n.35. ibid.
Et sufficeret fideiussorem fuisse receptum citata parte, & non reclamante, n.36. ibid.
Quod procedit in fideiussoribus iudicii, n.37. pag. 45
Notarius excusatur, si tempore obligationis fideiussorem idoneum receperit, licet postea tempore actionis fideiussor effectus esset non soluendo, n.46. 45
Tenetur autem probare, quod fideiussor tempore fideiussionis fuerit idoneus, 47. ibid.
Et quidem per concludentem probationem, nu.48. ibid.
Nec sufficeret probatio per vnum testem deponentem de tempore, nisi etiam alii testes de eodem tempore deponerent, n.49. ibid.
Notarius habens à Principe iurisdictionem voluntariam potest de iure communi conficere vbique instrumenta, n.18. 295
Notarius non tenetur ex eo, quod receperit laudatorem, aut approbatorem, n.41. 45
Neque tenetur, vbi principalis reus sit valde diues, n 42. ibid.
Et non tenetur nisi in subsidium, facta nimirum in primis excussione non solum fideiussoris, sed etiam principalis debitoris, n.43. & 51. ib.
Neque tenetor, si fideiussor declaratus fuisset idoneus per interlocutoriam Iudicis, seu Arbitri, dummodo in declaratione, seu sententia partis citatio interueniisset, n.44. ibid.
Neque potest conueniri notarius ob receptionem fideiussoris nullæ, quando ex ea aliunde pars damnum peteretur, quàm culpa notarii, n.45. ibid.
Notarius non tenetur probare fideiussorem fuisse idoneum tempore receptionis, nisi prius facta sit excussio fideiussoris, qui etiam repertus fuerit non idoneus tempore actionis, num.51. pag. 45
Notarius officii dominus, quando liberetur exibendo substitutum, qui in officio deliquerit, n.12. 50
Notarius per compulsoriam cogitur exhibere scripturas, de quibus rogatus fuerit, sique contra veritatem neget se rogatum, tenetur pœna falsi, n.97. 47
Atque tenetur tam de facto proprio suimet ipsius, quàm eius substituti, vel aliorum ministrorum sui officii, n.98. ibid.
Quinimmo etiam tenetur de facto sui auctoris seu antecessoris, quando habet causam iure transmissionis; secus si ex ordine temporum, aut titulo, n.99. ibid.
Notarius, quando creatur, iurat se paratum fore ad scripturas pro officio suo tradendas soluta sibi sua mercede, n 8. 62
Notarius, qui fideiussorem non idoneum receperit pro lucro, & dolo, semper tenetur ad dāna, & interesse parti læsę, n.52. 45
Notarius, qui non sit actuarius, donationes actis annectere, vel insinuare non potest, num. 45. pag. 297
Notarius recusatur tanquam suspectus, sicuti recusatur Iudex, n.1. 55
Sed in notario leuis causa suspicionis sufficit, nu.2. ibid.
Notarius si non fuerit omnino recusatus, & remotus ab officio, sed solum deputatus alter ad scribendum pro eo, poterit nihilominus publicare acta, cum remanserit Magister actorum nu.9. 56
Notarius successor tenetur in subsidium, quando agi non possit contra antecessorem, vel hæredem vniuersalem illius, n.100. 47
Notarius tenetur ad custodiam, & exhibitionem scripturarum, alias ad interesse partis, vt supra num.78. etiam si scriptura esset nulla, & suspecta de falso, n.90. 47
Neque excusatur allegando diligentem perquisitionem, seu amissionem etiam cum iuramento, n.91. ibid.
Notarius tenetur custodire scripturas, & actaratione officii, atque illa partibus, quarum interest, exhibere, alias tenetur ad interesse, nu.78. 46
Etiamsi scripturæ non essent originales, & pars dixisset, nolle eis vti, n.79. ibid.
Atque etiam si non essent de actis, sed à Iudice notario simpliciter consignatæ, n.80. ib.
Notarius tenetur ex iure communi instrumenta conficere, & confecta exhibere, n.1. 62
Notorium non admittit appellationem, num. 5. pag. 451
Notatio est species solutionis, n.19. 409
Notatio non inducitur, nisi hoc expresse agatur: & ex quibus coniecturis certeri possit inducta nouatio, remissiue, n. 103. & 104 497
Nouell. 82. de Iudice §. ne autem, an habeat locum

Digitized by Google

cum etiam in Iudicibus ordinariis, numer. 2. pag. 80
Nullitas contractus non potest per tertium opponi, & quando, remissiuè, nu. 19. 342
Nullitas deducta per se principaliter sine appellatione cognoscitur à iudicibus superioribus iis, qui sententias nullas tuerunt, num 6. 459
Intellige, vt n. 7. ibid.
Nullitas deuoluit ad Iudicem, ad quem causam ipsius nullitatis, & causam iniquitatis, & iniustitiæ, num. 3. 483
Nullitas, & iniquitas sententiæ tripliciter deducitur in appellatione, n. 1. 4. & 5. 483
Nullitas euidens, siue promptuaria, quæ dicatur, remissiuè, n. 75. 478
Nullitas ex defectu iuramenti calumniæ non præstiti respicit potius iustitiam, quàm processum, n. 22. 166
Nullitas ex pluribus capitibus, post vnum caput deductum, potest ex iure communi deduci ex altero capite: secus ex statuto, n. 136, 182
Intellige vt nu. 137. ibid.
Nullitas impedire valens executionem debet insurgere ex actis, & nullam admittere disputationem, n. 110. 480
Nullitas non est propriè exceptio, sed defensio, num. 32. 152
Nullitas non potest amplius deduci post terminum elapsum ad agendum de ea; etiamsi forte euidens, & notoria, n. 102. 480. & num. 111. pag. 481
Et proueniret ex defectu iurisdictionis, & nu. 103. 480
Et an possit obiici per modum exceptionis? & num. 115. & 117. 131. 481
Et an modum replicationis? & nu. 132. 482
Et quid agendum in tali casu agere debenti? & num. 106. 481
Nullitas non potest contra minores, & mulieres contractui inhærentes, etiam per ipsos contrahentes opponi, n. 21. 342
Nullitas notoria omnem calumniam excludit, & per Iudicem omnino reuocanda est: requiritur tamen in hoc casu citatio, numer. 35. & 36. pag. 476
Nullitas notoria, & euidens iniustitia, quoad dispositionem, æquiparantur, n. 19. 170
Nullitas obligationis personæ detentæ in carceribus, n. 30. 170
Nullitas ob non seruatam formam processus iudiciarii, plurimas nullitates in specie complectitur n. 17. & numer. 20. 21. 22. 23. & 26. pag. 431
Et non tollitur per Constitutiones Pontificias, & nu. 18. ibid
Nullitas per minorem, & mulierem eorumuè hæredes proponitur, n. 20. 342
Nullitas principaliter deducitur in iudicio duobus modis, n. 3. 474
Et quomodo cognoscatur quando incidenter, & quando principaliter deducta sit n. 4. ibid.
Nullitas principaliter intentari non potest, nisi coram Iudice superiori, ex iure communi: non autem coram Iudice habente iurisdictionem limitatam ad causas appellationum, num. 14. & 16. 428
Et proponitur per viam querelæ, & n. 15. ibid.
Nullitas principaliter intentata contra sententiam, quæ transierit in iudicatum, ob non interpositam appellationem, non operatur effectum suspensiuum, nu. 64. & 67. p. 477. 478
Nullitas probari potest per reum aliundè, quàm ex actis: tunc autem requiritur plena obseruatio terminorum, iuxta naturam causæ, & instantiam, in qua causa tractabatur, nu. 37. & 38. 476
Nullitas probata per processum, & acta primæ causæ dicitur euidens, & notoria, num. 33. pag. 376
Et quid in tali casu pars agere debeat, & num. 34. 476
Nullitas quando principaliter petitur debet ante omnia iupra pronunciari, n. 12. 474
Intellige vt n. 13. ibid.
Nullitas sententiæ secundæ, ob non transportationem actorum primi iudicii respicit merita causæ, & iustificationem sententiæ: & procedit in causis Ecclesiasticis, non autem in prophanis, num. 24. & 25. 431
Nullitas si deducatur equè principaliter vna appellatione, quilibet Iudex appellationis potest de ea cognoscere, nu. 2. 459
Nullitas, si deducatur cum appellatione, potest de ea dici, secus si deducatur per se directò, & sine appellatione, n. 8. 450
Nullitatem allegare est idem, ac Iudicem adire per viam querelæ, n. 1. 430
Nullitatis causa, quomodo protrahi possit vsque in biennium, n. 50. & 52. 430
Nullitatis iudiciis expediri cito debet. numer. 15. pag. 475
Nullitatis iudicium principaliter intentatum, altiorem indaginem requirit, nu. 59. 477
Nec potest differre summariam cognitionem executionis, & n. 60. ibid.
Nullitatis iudicium principaliter intentatum retardare non potest executionem, n. 57. ibid.
Intellige, vt num. 62. 63. & 65. p. 477. & 74. num. 76. 478. & 84. 86. 86. p. 479. & num. 102. pag. 480
Nullitatis principaliter deductæ iudicium an requirat cótestationē litis n. 14. 16. 17. 30. 475
Nullitatum argumentum à quibus pertractatum. n. 1. 474
Nullitatum causæ ex statuto consentur summariæ n. 22. 475
Nullitatum obiectio in genere non sufficit, sed requiritur specialis, nec sufficit eas exprimere, nisi etiam probentur tales, quæ non possint subsistere, nu. 9. & 10. 484
Nulliter gestum reuocari non debet, quando si ita factum non esset, fieri denuo deberet, n. 36. Intellige, vt nu. 37. 180
Nullum quod est, nullum producit effectum. nu. 50. p. 181. & n. 15. 287
Nullus, dictio est vniuersalis negatiua, n. 15. 396
Nullus, dictio est vniuersalis negatiuè, excludens omnes casus, n. 19. 31
Numa Pontifidem Maximum ex Patribus legit Numam Martium M. F. eique sacra omnia exscripta, exsignataque attribuit, num. 131. pag. 15
Nummismatum valor quis; remissiue, num. 139 pag. 531

Num-

Digitized by Go

Nummi argentei, & nummi aurei vſus; quando inceperit apud Romanos, n. 140. & 141. p. 511
Nonciatio noui operis fieri poteſt tribus modis, nu. 1. 288
Nuncio credendum eſt ex iure communi, dummodo contrarium probari non poſſit, num. 9. pag. 499
Nuncio dicenti ſe fuiſſe verberatum à citato adeedatur, num. 8. 67
Nuncio, ſeu Apparitori creditur fidem facienti mobilia non reperiri, ſuper quibus fieri poſſit executio, ita vt ex ſtatuto contrarium probari non poſſit, n. 7. & 8. 499

O

Obligans ſe mulier cum viro dicitur fideiubere, n. 105. 525
Obligatio Cameralis in contractu euidenter nullo, eſt nulla, nec executionem habere poteſt, num. 85. 400
Obligatio Cameralis, quibus exceptionibus impediri poſſit, n. 18. & 19. 552
Obligatio de reſtituendo depoſitum fieri debet cum ſolemnitatibus ſtatuti, n. 70. 521
Obligatio euictionis procedit, etiam ſi in inſtrumento contractus emptionis, & venditionis nullum verbum ſit de promiſſione euictionis, num. 6. 223
Obligatio facta per mulierem pro dote continetur ſub dicto ſtatuto, nu. 13. 516
Contrarium nu. 16. ibid.
Obligatio forma Cameræ continet confeſſionem debitoris: nec ab ea licet appellare, niſi quoad effectum deuolutiuum, n. 15. 17. & 21. 452
Intellige, dummodo debitor non ſuſceperit terminum ad ſoluendum, & nu. 22. ibid.
Obligatio inſtrumentalis ſine cauſa, de iure communi non obligat, neque probat ſaltem plenè, num. 25. 156
Obligatio minoris, & mulieris, ſine ſolemnitatibus Statuti noſtri, æquiparatur obligationi pro viro, & cum viro per mulierem habitæ, non cum, & pro aliis extraneis, nu. 18. 393
Obligatio minorum pro dote, quando tenentur dotare, valet ſine ſolẽnitatibus, quando non fuit exceſſum, & de non exceſſu apparet, n. 6. 337
Obligatio minorum pro dote ſtatuto noſtro ſubiicitur, n. 6. limita, vt num. 7. ibid.
Obligatio mulieris fideiubentis pro viro eſt ipſo iure nulla, nu. 3. 348
Obligatio mulieris pro viro, & cum viro eſt nulla ipſo iure, num. 40. 341
Obligatio mulieris ſine ſolemnitatibus ſtatuti noſtri eſt nulla, n. 2. 362
Obligatio mulieris, vel minoris recipientis pecuniam & recognoſcentis bonam fidem valet ſine ſolemnitatibus, nu. 104. 525
Contrarium, num. 107. ibid.
Obligationis mulierum cauſa exprimi, & in ſcriptis redigi debet, num. 81. 522
Obligatio mulierum, & minorum ſolemnis in nouam transfundi, ſine ſolemnibus ſtatuti poteſt, & valet: nu. 29. 392
Obligatio naturalis, vbi ſubſiſtit, tenet obligatio fideiuſſoris, num. 44. 397
Obligationes minorum, & mulierum, non ſeruata forma ſtatuti, ſunt nullæ, dummodo ii, in quorum fauorem inducta eſt nullitas, ita velint, & petant, n. 51. 303
Et talis nullitas poteſt etiam allegari ab hæredibus ipſorum, & n. 52. ibid.
Obligationes mulierum, vt ſint validæ requiritur tantum, quod cauſa obligationis ſit cognita, & vera, n. 102. 301
Obligationes neceſſariæ, quæ dicantur, num. 23. pag. 305
Obligatio nulla minoris, vel mulieris oritur ex contractu ſine ſolemnitatibus ſtatuti emiſſo, etiamſi ipſi receperint, intellige, vt ibi nu. 7. pag. 309
Obligatio pura, non conditionalis, requiritur ad liberationem conſequendã à fideiuſſione, n. 5. pag. 403
Obligatio requirit præſentiam partis tanquam de ſubſtantia nu. 56
Obligatio ſi nulla intercedit ex parte mulieris, vel minoris, contractus iudicatur ei vtilis, nu. 102
Obligatio ſoluendi fructus eſt pura, licet ſolutionis dies non venerit. Item obligatio, cui fideiuſſor accedit, fundũ ſcilicet cenſus eſſe capacem, liberum ab omni alio onere, &c. num. 1. & 2. pag. 408
Obligatio vxoris pro viro etiam pro dote, & illius cauſa eſt inualida, n. 6. contra, n. 7. 316
Obligatur quilibet ex pacto ſuo, n. 39. 497.
Obſtantium vno ſublato, non tollitur aliud, n. 3. 363
Odia ſunt reſtringenda, nu. 11. 165
Officiales etiam iuxta iuris communis ſanctiones, antequam officium exercere incipiant iurare debent de rectè adminiſtrando munere ſibi commiſſo, nu. 1. 28
Idque ſeruatur etiam ex conſuetudine totius Orbis, num. 2. ibid.
Officiales, ſiue Magiſtratus iure ſyndicari non poſſunt, niſi de furto, barattaria, & omni pecuniarum, & munerum illicita perceptione, non de aliis, idque etiam ex conſuetudine ſeruatur, num. 4. 39
Officialis non dicitur principalis in ſocietate, ſed ille, qui recipit pecunias, n. 103. & 104. 326
Officialis etiam poſt finitum tempus officii exercet officium ante aduentum ſucceſſoris, num. 14. 26
Quod tamen procedit in Iudicibus ordinariis non autem in delegatis, cũ definitione temporis, n. 15. ibid.
Officia, quæ Statuum Vrbis comparat feudis, quænam ſint, numer. 4. 278
Et illis conuenit dominio feudi, & n. 5. ibid.
Officia ſolum interponuntur in ſocietatibus ad coloraudum contractum; & euitandam vſurariam prauitatem, nu. 110. 328
Officia S.P.Q.R. exerceri debent ab ipſiſmet officialibus: qui nec poſſunt ſubſtitutos adhibere, n. 11. 239
Officii titulus poteſt eſſe penes vnum, & dominium penes alium, n. 20. 49
Officiũ Iudicis mercenarium, quod competit pro expenſis ſtatur per ſententiam ipſius Iudicis, n. 82. 509

Officium Notariatus Capitanei Appellationum est vacabile, & ideo non recipiunt hypothecã, sicut recipiunt Notarii Primi, & Secundi Collateralium, n. 1. 57
Nisi quoad pretium, & fructus, non autem quoad titulum, n. 2. ibid.
Quia non est in commercio sine licentia Principis, nu. 3. ibid.
Et quia est vacabile, capax est societatum officii, vt super eo contrahi possint, n. 4. ibid.
Non tamen vacat per ingressum religionis, & emissam professionem, nu. 5. ibid.
Quia dicitur esse in commercio, & acquiritur titulo oneroso, & magis concedituir propter lucrum, quàm propter exercitium, n. 6. ibid.
Et licèt officium vacet, nihilominus fructus eius videntur spectare ad hæredes Notarii, n. 7 ibid.
Transeunt enim ad eos cum suo onere, & habentur, tanquam res propriæ hæredum, n. 8. ibidem.
Licet ab officio, seu officii titulo separari non possint; ideo teneri hæredes illa vendere ius, qui obtinent titulum officii, nu. 9. ibid.
Officium publicum auctoritate, ac vtilitate, quando demandatur duobus, semper censetur attributa eis auctoritas insolidum, n. 10. 63
Omissio formæ statuti parit nullitatem, num. 12. pag. 87
Omissio non dicitur casus, sed expressus, quando eadem est ratio in omisso, quæ in expresso, n. 13. 308
Omne qui dicit, nihil excludit, n. 13. 148
Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impartimur. nu. 53. 10
Oneribus necessariis, qui succurrit, non donat, num. 12. 257
Onus omne ex legitima reiici debet, num. 44. pag. 272
Opponens, seu proponens nullitatem ad reproborum restitutionem non tenetur, & quomodo, num. 6. & 7. 335
Optimi Maximi titulus Principibus attribui consueuit in antiquis inscriptionibus, num. 143. pag. 16
Optimus intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet, n. 144. ibid.
Optimus Maximus denotatur per hasce notas O. M. vel Opt. Max. n. 145. ibid.
Oratio Ecclesiæ Catholicæ recitanda, pro conuersione hæreticorum, n. 37. 22
Ordinarii Iudices in Vrbe, qui sint remissiuè, n. 6. 89
Ordo scripturæ indicat quisnam dignior sit, & præcedere debeat, nu. 5. 27
Ordo scripturæ, non natura alternatiuæ attenditur, vbi constat id esse de mente disponentis, num. 61. 495
Ordo, vbi non est substantialis Iudicii, sed congruitatis tantum, eius omissio non reddit sententiam nullam, n. 8. 145

P

PAciscens de quota litis fit perpetuo infamis, n. 11. 220
Paciscentes de quota litis, quibus pœna pluimitur; remittitur, n. [illegible] 220
Pacta & promissiones sunt pars pretii, num. 3. pag. 344
Pacta contrahentium generaliter intelliguntur, nec restrictionem admittunt, n. 46. 506
Pacti de non petendo vim habet confessio, nu. 36. 319
Pactum continens remissionem, seu donationem comprehenditur sub statuto, n. 21. 317
Pactum cum vno ex correis debendi, an, & quando ex iure communi prosit alii, remittitur nu. 6. 423
Pactum de non diuidendo non tenet, nisi sit tempore coarctatum, n. 4. 203
Pactum de non petendo est potius distractus, quam contractus, nu. 6. 307
Pactum de redimendo perpetuum valde minoris rei valorem, num. 2. 344
Pactum, & obligatio de vlterius non petendo. ex quietatione resultat, n. 31. 391
Pactum factum à filia patri, quod dote contenta nullum regressum habeat ad bona paterna non valet ex iure ciuili, n. 2. 270
Et dicitur esse contra bonos mores, & num. 4. ibid.
Valet autem ex statuto, & num. 12. p. 271. & 2. & nu 15. ibid.
Pactum factum de redimendo alienanti per mulieres, & minores statuto nostro includitur, num. 1. 344
Pactum inter creditorem, & debitorem, quod creditor debitorem capere possit, & in priuatum carcerem deducere, &c. non valet, num. 16. 486
Pactum intra certum tempus in communione, valet, nu. 8. 190
Pactum liberatorium, seu remissiuum iuris petendi dotis restitutionem, statuto nostro comprehenditur, n. 1. 340
Pactum liberatorium Statuto nostro subiicitur, num. 1. 314
Pactum, per quod Iudiciorum ordo tollatur, non valet, nu. 7. 209
Pactum super dote extenditur etiam ad donationem propter nuptias, nu. 33. 259
Pactum, vt post finitam generationem teneatur Prælatus Ecclesiæ emphyteusim renouare proximioribus agnatis vltimi defuncti, non valet de iure ciuili, nu. 43. 234
Palmi constant quatuor digitis, n. 106. 528
Pandulphus Sabellus, & Hannibaldus, Petri Hannibaldi filius à Populo Romano auctoritate Martini Papæ Quarti, Senatores delecti, Romanam Ciuitatem optimè gubernarunt, num. 2. 21
Papæ potestas super personis, & rebus Ecclesiasticis est indubitata, nu. 62. 11
Papæ voluntatis defectus in obseruatione statutorũ Vrbis considerari potest, vbi materia subiecta non permittit seruari ius ciuile, nu. 92. & 94. 12
Papæ voluntatis defectus in statutis Vrbis considerari potest pro personis Ecclesiasticis, vt non veniant sub generali dispositione, quando aliàs reperiuntur à iure specialiter priuilegiatæ, nu. 94. 13

Etiam

Digitized by Google

Etiam vbi in diſpoſitione appoſuiſſet clauſulas Motu proprio, & Ex certa ſcientia, nu. 78. pag. 12
Et obiici poteſt præcipuè in caſu ſtatuti Vrbis cap. 124. lib. 1 ibid.
Papæ voluntatis defectus obiici poteſt, vbi veriſimile ſit Papam noluiſſe aliquid comprehendere ſub generali diſpoſitione, n. 77. ibid.
Papa in generali confirmatione ſtatutorum non cenſetur ea velle confirmare, quæ ſint contra libertatem Eccleſiarum, n. 88. ibid.
Papa vbi manum appoſuit in beneficialibus, affectio, ſeu vinculum tale naſcitur, vt alius à Papa omnino excludatur, ne ſe ingerere poſſit, num. 6. 12
Papa ſi moriatur in mari, Cardinales pro futuri Pontificis electione conuenire debent in Ciuitate, per quam locus ille maris diſtringuitur, num. 81. 527
Paragium non poteſt eſſe minus legitima, ſed plus eſſe poteſt, vt femina nubat pari, nu. 13. 281
Paragium quid ſit, n. 19. ibid.
Pares Curiæ ſunt alii vaſalli eiuſdem Domini, n. 2. 240
Paria ſunt, non reſpondiſſe, & minus ſufficienter, quam requiritur, nu. 85. 127
Paria ſunt habere pro ſe rationem, vel auctoritatem, nu. 41. 302
Pars petens, vel conſentiens publicationi teſtium, dicitur tacite renunciare productioni, & examinationi aliorum teſtium, num. 3. 144
Participium, Valentibus, reſoluitur in relatiuum & verbum, num. 95. 384
Participium valuturis, reſoluitur in relatiuum & verbum, num. 94. 324. & n. 94. 384
Participium valituris, reſoluitur in relatiuum, & verbum fui temporis, n. 72. 383
Paſſus eſt quinque pedum, & quare ſic dictus, n. 103. & 104. 528
Paſſus qua longitudine conſtet, & quibus menſuris, remiſſiuè, nu. 101. 528
Paternitas præſumitur: & ea data, præſumitur vtique patria poteſtas, nu. 91. & 92. 401
Pater poteſt iurare de calumnia pro filio, etiam abſque mandato, n. 5. 115
Pater, quando dicatur contrahere cum filio, nu. 73. 214
Patibulum reorum mortis, ſignificat iuriſdictionem, & merum imperium, n. 14. & 17. 322
Patruus an præferatur neptibus in ſucceſſione fratris, vel aui, poſito caſu ſtatuti. n. 6. 280
Paulus Papa Quintus conceſſit Notariis Curiæ Capitolii, vt eorum officia nulla ex parte ſint vacabilia, ſed ſpectent ad hæredes Notariorum defunctorum tamquam bona ſtabilia, num. 17. pag. 49
Paupertas ad effectum alimentorum, probanda eſt à debitore, & quomodo probetur, nu. 28. 29. 487
Paupertas, vbi probanda fuerit, teſtes gratis, & ſummariè examinari debent. n. 10. 53
Et de ea ſtandum eſt arbitrio Iudicis, n. 11. 53
Paupertate impeditus non proſequens appellationem excuſatur à deſertione, n. 38. 439
Pauperum Aduocato, & Procuratori gratis oſtendi debent etiam originales ſcripturæ, num. 9. pag. 53
Pecunia certa ſi debeatur ex mandato ſuperioris, ſolui debet iuxta valorem de tempore ſolutionis, 219. 538
Pecunia ex immobilibus redacta computatur inter mobilia, n. 26. 253
Pecunia habetur pro re mobili, quamuis deſtinata ad emptionem immobilium, ſiue ex illis redacta, nu. 10. 253
Pecunia inter eas res obnumeratur, quę ſeruando ſeruari non poſſunt, n. 14. 243
Pecunia redacta ex re immobili dotali vendita, an ſit reſtituenda ſtatim tanquam ſubrogata in locum rei immobilis; an verò poſt tempus à ſtatuto præſcriptum, n. 9. & 11. 253
Pecunia ſine peculio fragilis eſt, n. 16. 243
Pecunia vbi debetur ex contractu, attenditur valor de tempore contractus, & obligationis, n. 217. 537
Penſionis vocabulum commune eſt tam locationi, & conductioni, quam emphyteuſi, nu. 5. pag. 224
Licet magis propriè, & ſtrictè ad emphyteuſim adhibeatur vocabulum Canonis, num. 6. ibidem.
Penſio reſeruata in ducatis Cameræ eſt ſoluenda vel in ipſis ducatis in corpore, vel in tot aliis nummis, quibus totidem ducati emi poſſent, num. 174. 534
Perfectum dici non poteſt, cui aliqua particula deeſt, nu. 37. 92
Periculum, vbi maius intenditur, ibi eſt plenius conſulendum, n. 14. 158. & n. 35. 301
Peritis in arte credendum eſt. n. 112. 511
Peritorum iudicio creditur, n. 150. 17
Periurus non poteſt eſſe teſtis. num. 21. 465
Permiſſa cenſetur omnia, niſi reperiantur prohibita, nu. 55. 477
Permiſſum ad tempus, poſt tempus videtur eſſe prohibitum, nu. 37. 297
Permutationem ſtatutum comprehendit, num. 5. p. 357. & 20. 305
Permutatio rerum minoris ſubiacet ſtatuto Vrbis cap. 113. & 151. lib. 1. num. 57. 320
Perſonalia, quæ fuerunt defuncti, non tranſeunt in hæredem, num. 22. 287
Pes conſtat ex quatuor palmis ſiue ex quindecim digeſtis num. 105. & 107. 528
Petitio aliquando in iure ponitur pro libello, n. 11. 109
Petitio Compromiſſi eſt exceptio declinatoria, ſeu dilatoria, n. 29. 185
Fallit vt num. 60. 188
Petitio regulariter requiritur ex parte illius, ad cuius fauorem lex mandat aliquid fieri, n. 21. pag. 439
Petitio requiritur ex parte illius, ad cuius fauorem lex mandat aliquid fieri, n. 14. 101
Petri & Pauli Apoſtolorum œconomia, num. 21. pag. 20
Petrum elegit Chriſtus Dominus in ſummum Sacerdotem, dum ei claues Regni Cælorum attribuit, n. 126. 15
Petrus Apoſtolus primus Pontifex in ordine conſtituitur, nu. 125. ibid.
Piæ cauſę, in dubio, fauendum eſt, numer. 25. pag. 227
Pignora in executione capta vendere pertinet ad

ad Iudicem, pro ſatisfactione creditoris, num. 55. p. 494
Pignus aliud eſt prætorium, aliud conuentionale & aliud legale, & aliud iudiciale, num. 1. & 5. 490
In quibus conueniant & differant, nu. 44. & 45. pag. 490
Pignus conuentionale contrahitur ſolo partium conſenſu, inter etiam abſentes, & quibuſcumque verbis, etiam ſine ſcriptura, n. 3. ib.
Pignus, & hypotheca, quantum ad actionem hypothecariam nihil differunt inter ſe, num. 6. pag. 491
Pignus prætorium quid ſit, n. 2. 490
Pignus, quando dicatur adiudicari creditori; & eſt adiudicandum pro ea quantitate, quę debetur, nu. 18. & 19. 492
Plinii locus de veterum numiſmatibus, nu. 187. pag. 531
Plura quando requiruntur ad eſſe rei, vel probationis, non ſufficit alterum eſſe probari, n. 101. pag. 491
Plus, & minus tempore ſoluitur, n. 30. 415
Plus licet in ſecunda inſtantia, quam in prima, quoad probationes faciendas, nu. 15. 465
Plus offerre vt quis dicatur requiritur idoneitas facultatum, maior promiſſio, & vtilitas, & conueniendi facilitas, nu. 56. 494
Pœna adiecta dationi quantitas præſumitur in fraudem vſurarum, nu. 7. 424
Pœnæ conuentionales permittuntur in compromiſſis: Et in caſibus Pacis, ac treguæ, n. 10. & 11. & quare n. 12. ibid.
Pœna dicitur annullatio actus, n. p. 78. 322. & n. 38 pag. 374
Pœnæ capitales ſunt tres, 312. 537
Pœnæ conuentionales non debentur niſi quatenus concurrant cum intereſſe ex æquitate n. 1. pag. 423
Et tam ex iure communi, quam ex Statuto, n. 2 ibid.
Et procedit etiam contra Eccleſiam, num. 3. & 4. ibid.
Et in contractibus iuratis nu. 8. 424
Intellige, vt n. 9. ibid.
Pœnæ negantium veritatem in multis caſibus, n. 1. 130
Pœnæ negantis veritatem in iudicio, remiſſiuæ, num. 24. 176
Pœnæ ſecundo nubentibus à iure ciuili impoſitæ, ſublatæ ſunt à iure Canonico, nu. 14. 267
Pœnæ non ſunt extendendæ, ſed reſtringendæ, nu. 35. 504
Pœnæ pro delictis impoſitę ſunt taxatæ à iure, nu. 17. 222
Pœna euictionis poteſt iuri communi deduci in ſtipulatum: & ex vſu ſolet à Notariis apponi in inſtrumentis in caſu euictionis, num. 3. & 4. 223
Pœna impoſita à iure contra emphyteutam alienantem ſine conſenſu Domini, habet etiam locum contra conductorem alienantem ad longum tempus, ſeu in perpetuum, n. 2. 216
Pœna in vno capite apposita, non videtur in alio repetita, n. 14. 427
Pœna non tranſgreditur delinquentes, n. 4. 14
Pœna quælibet corporalis, licèt minima, maior eſt quauis pecuniaria, num. 16. 486
Pœna recuſantis iurare de calumnia, n. 10. 115
Pœnarum conuentionalium materiam qui tractarunt, nu. 12. 424
Ponens an poſſit reuocare confeſſionem ſuam factam in poſitionibus, & acceptare confeſſionem partis emanatam in iiſdem poſitionibus? num. 135. 130
Pons Sublicius fuit ligneus, nullo ære, aut ferro compactus; ſacer habitus; & de illo plura, nu. 148. 16
Pontes Romæ lignei diu fuerunt, donec ab Aemilio Quæſtore lapideus conſtructus eſt, num. 149. ibid.
Pontifex à poſſe, & facere dictus eſt, vt alii voluerunt, nu. 153. ibid.
Pontifex ex vocabuli etymologia dicitur, quaſi pontem faciens, n. 111. 14
Pontifex dictus eſt, vt aliqui ſentiunt, quaſi pontem faciens, & primùm à Ponte Sublicio facto, num. 146. 16
Pontifex Maximus inde dictus apud Romanos gentiles, quod maximarum rerum, quæ ad Sacra, & Religionem pertinent, Iudex eſſet, & vindex contumaciæ priuatorum, & Magiſtratuum, n. 130. 15
Pontifex Maximus inter alios Collegii Pontificum, genere, & dignitate præcipuus erat, & aliorum longè princeps, n. 134. 16
Pontifex poteſt iuramenta dimittere, & ſuper eis diſpenſare, n. 38. 292
Pontifex Princeps Sacerdotum eſt, quaſi via ſequentium, n. 142. 16
Idem ſummam habet poteſtatem circa ſacra, & Religionem, vti Pontifices alii habuerunt penes Hebræos, & Gentes, n. 152. ibid.
Pontifex Romanus B. Petri ſucceſſor dici poteſt, & ipſe quaſi pontem faciens, nempe ad vehendos Subditos in viam exemplo vitæ, & Doctrinæ, n. 151. ibid.
Pontifex Romanus B. Petri ſucceſſor iure appellatur maximus, idem & ſummus, n. 141. 16
Pontificatus Maximi acceſſio multum conferebat ad Imperatoriam Maieſtatem, & poteſtatem, num. 139. ibid.
Pontificatus Maximi auctoritas erat ſupra Conſules, & quæ alia Præcipuè poſſent Pontifices num. 140. ibid.
Pontificatus Maximi dignitas floruit etiam apud Romanos gentiles, n. 129. 15
Pontificem Romanum titulo Domini noſtri antiquitas venerata eſt, nu. 115. 14
Pontifices, Augures, & reliqui Sacerdotes fieri deſierunt, cum reditibus omnibus à Chriſtianis Imperatoribus mulctati eſſent, n. 136. 16
Pontifices Maximi apud Hebræos à Deo per Moyſen inſtituti ſunt, n. 121. 15
Pontifices Maximi Hæbræorum quinquaginta ſex ab Aaron in vniuerſum enumerantur, nu. 123. ibid.
Pontifices Maximi in nouo Teſtamento ex inſtitutione Ieſu Chriſti Domini noſtri ſuccellerunt n. 124. 15
Pontifices noui Teſtamenti indumenta Pontificalia bona ex parte mutuati ſunt ab ornamentis Pontificum Teſtamenti veteris, num. 127. pag. 15

Ali-

Aliqua etiam ex munere Conſtantini Imperatoris adepti ſunt. ibid.
Pontificis Magiſtratus omni tempore ſacer fuit, & ſacrorum penes eum ſumma poteſtas, num. 120. ibid.
Pontificis Maximi munus, & auctoritas qualia, fuerint apud Romanos gentiles ex pluribus auctoribus relatis, n.132. 15
Pontificium dictum eſt apud veteres pro iure, & poteſtate faciendi, n.163. 17
Pontificum Collegium ex quatuor primo inſtitutum, de in auctum ad octo, & longe poſt ad quindecim, n.133. 15
Pontificum Collegium permanſit vſque ad tempora Imperatoris Theodotij Senioris, Chriſtiana Religione omnia tum obtinente, num. 135. 16
Pontificum Magiſtratus pontem Sublicium reſtituere tenebatur, quoties collaberetur, num. 147. ibid.
Pontis Sublicii veſtigia apparent medio in Tyberi è Regione Montis Auentini, numero 150. ibid.
Populus Romanus hodie non poteſt ſine Pontificis auctoritate condere leges, n.20. 9
Populus Romanus præcipue ſemper fidem coluit, nu.13. 486
Populus Romanus, quando, & quomodo ius, poteſtamque ſuam in Auguſtum Cæſarem contulerit remiſſiue, n.31. 9
Poſitio an poſſit fieri contraria poſitioni datæ per aduerſarium, n.132. 130
Poſitio de quantitate debet ad cautelam ponere, ſi non credit de tanta quantitate, &c. num.69. pag. 126
Poſitionem negans non poteſt, in ea ſe fundare, n.133. 130
Amplia. ibid.
Poſitione quam negauit nemo poteſt ſe iuuare. n. 12. 131
Poſitiones adinuentæ ſunt ad faciliorem expeditionem litium, n.1. 122
Et ad releuandum ponentem ab onere probandi, n.2. ibid.
Poſitiones an ſint admittendæ poſt publicationem teſtium, remiſſiue, n.13. 122
Poſitiones datæ à procuratore poſſunt quandocunque reuocari per Dominum, & poſſunt corrigi in ſecunda inſtantia, ſi ſint datæ à procuratore ex prima, n.25.& 26. 123
Poſitiones debent eſſe ſimplices, & explicitæ, n. 58. 125
Poſitiones, & articuli habentur in ſtatuto pro ſynonimis, n.15. 122
In quibus differant, n.16. & 17. ibid.
Poſitiones exhiberi debent per modum ponendi non per modum interrogandi, numero 27. pagina 133
Et an exhiberi debeant cum iuramento, n.28. 29.& 32. ibid.
Poſitiones faciunt reſultare confeſsionem contra ponentem, n.17. 122
Amplia in tutore, n.20. 123
Poſitiones factæ ſuper iure diſponẽte, & ſuper iure diſpoſito, differunt inter ſe, numero 100. pag. 128
Poſitiones in cauſis ordinariis exhibendę ſunt ante lapſum tertiæ dilationis, n.4. 122
Et quid in cauſis ſummariis, num.6. ibid.
& n.7. ibid.
Poſitiones negatiuè conceptæ, quando habeant implicitam affirmitiuam, n.97. 128
Poſitiones pertinentes, & impertinentes, quæ dicantur, n.91.& 95. 127
Poſitiones ſeu Articuli debent ex ſtatuto exhiberi cum iuramento, n.18. 123
Intellige vt n.36.& 38. 324
Poſitiones, ſeu articuli debent exhiberi parte citata, n.40. 124
Et an oſtendi poſsint parti ante factam reſponſionem, n.41.42.& 43. 124
Poſitiones, ſeu confeſsio an poſſit reuocari, n.21. 22.23.& 24. 123
Poſitionibus in caſibus, in quibus recuſari poteſt iuramentum litis deciſiuum, non tenetur quis reſpondere, n.104. 128
Et ſi qui ſint iſti caſus, remiſsiue, numer.105. ibidem.
Poſitionibus non reſpondens habetur pro confeſſo, ex ſtatuto, n.74.82.& 87.p.126.& 127.130
Et n.131. ibid.
Limita vt n.90.91.94.95. 96.98.99.101. 103. p.127.& n.106. 128
Et quid in minore aduerſus poſitiones in ſui præiudicium factas. ibid.
Poſitioni iuris reſpondendum non eſt, num. 59. pag. 125
Poſitionis reſpondere ſimpliciter, qui dicantur, n.47 & ſeqq.p.124 & 125. Et quid de reſponſionibus etiam qualificatis an ſint admittendæ, n. 55.&c. ibid. & n.71.& ſeqq. 126
Poſitionis vnicæ comprehendenti plures articulos, non eſt reſpondendum, n.62. 125
Et quid, ſi in reſponſione vnum tantum de contentis in poſitione negetur, vel affirmetur, & de cęteris nihil dicatur, an reliqua omnia quæ tacita fuere, cenſeantur negata, vel affirmata, n.63.64.65. ibid.
Et quid, ſi poſitio multiplex ſit in parte vera, & in parte falſa, n.66.& ſeq. 126
Poſitionum materiam qui pertractarint, num.3. pag. 122
Poſitio qualis eſt, talis debet eſſe reſponſio, n.50. pag. 125
Poſſeſsio capta alio exiſtente in poſſeſsione, non poteſt impedire continuationem alterius poſſidentis, n.14. 287
Poſſeſsio cum clauſula conſtituti importat prę-uentionem in poſſeſsione, n.6. 303
Poſſeſsio ciuilis, & naturalis transfertur in conſtitutarium per conſtitutum, n.33. 309
Poſſeſsio in caſu ſtatuti capta ab altero, antequam hæres ſuus hæreditatem adiuerit, an ſit nulla, n.12.p.286.& n.13. 287
Poſſeſsio naturalis inhæret perſonæ, & per eius mortem extinguitur, 21. 287
Poſſeſsionis turbandæ modi, remiſsiue, n.10. & 19. 426
Poſſeſsio poteſt per conſuetudinem, vel ſtatutum transferri ipſo iure ſine apprehenſione, quod alioqui iure fieri non poteſt, num. 1. 3. & 11. pag. 286
Et appellatur artificialis, ciuilis, & ciuiliſsima, nu. 2. ibid.

by Google

Poſſeſſio, quæ capi poſſit Romæ in feriis indu-
ctis per viſitationem generalem, n.41. 107
Poſſeſſio quando dicatur interuerti, numer. 22.
pag. 225
Exempla non excludunt ſimilia, num. 23. ib.
Poſſeſſio ſimpliciter probata, intelligitur de na-
turali, & ciuili ſimul, n.19. 287
Poſſeſſio ſola ciuilis regulariter impedit præſcri-
ptionem contra habentem naturalem, num. 23.
pag. 412
Poſſeſſio tunc dicitur pacifica, cum ceſſat omnis
controuerſia iudicialis, vel extraiudicialis, iu-
ris, vel facti, n 5. 221
Poſſeſſores quando dicantur turbari in ſuis poſ-
ſeſſionibus, n.9.& 11. 426
Poſſeſſores rerum immobilium non coguntur ſa-
tisdare, n.1. 175
Poſteriora derogãt prioribus, n.16.p.287.& n.22
pag. 500
Potentia probandi cui denegatur, denegatur pa-
riter potentia ponendi, n.102. 128
Poteſtates ſæculares pro fidei defenſione tenen-
tur præſtare iuramentum de hæreticis exter-
minandis, è locis ſuæ iuriſdictionis, numer. 3.
pag. 21
Poteſtati alienæ ſubiectus non poteſt alium in ſua
poteſtate habere, n.96. 401
Præcedentiam tribuit conſuetudo, quæ quidem
in materia iſta potiſſimum attenditur, num. 6.
pag. 27
Præceptum in noui operis nunciatione per com-
paritionem citati reſoluitur in vim ſimplicis
citationis, n.2. 289
Præconii forma in ſubhaſtationibus adhiberi ſoli-
ta, remiſſiue, n 49. 494
Præfato Antonii Contii n.7. 195
Præfectus Vrbis numerat milliaria ſuę iurisdictio-
nis a continentibus ædificiis, num. 114. 529
Prælatus non poteſt repudiare legatum rei im-
mobilis Eccleſiæ ſuæ factum, n.14. 216
Prælatus poteſt repudiare hæreditatem delatam
ad eccleſiam, nec dum tamen eidem incorpo-
ratam, n.41 234.
Et quid dicendum de legato, n.42. ibid.
Prælatus, ſi liberam habeat facultatem concedẽ-
di feudum ad Eccleſiam deuolutum, non po-
teſt cogi ad illud renouandum proximioribus
agnati feudatarii defuncti, n.49. 235
Præludia generalia ad materiam ſtatutorum,
quinam iuris Interpretes cõſcripſerint, n.1.p.3
Præiudicii nomen latè patet ad omne factum,
contra Iuſtitiam, & iniurioſum, numer. 129.
pag. 387
Præiudicii nomen latius patet, quam leſionis, n.
120. ibid.
Præſcriptio æquiparatur inueſtiturę, n.5. 240
Præſcriptioni in dubio non eſt fauendum in iudi-
cio, n.16. 413
Præſcriptio iuris municipalis ſubrogata eſt in lo-
cum præſcriptionis iuris communis, num. 57.
pag. 414
Præſcriptione ſtatutaria ſi fuit interrupta iudicia-
liter, currit de nouo præſcriptio iuris commu-
nis, n.64.& 65. 415
At ſi interrupta fuit extraiudicialiter, incipit
currere noua præſcriptio ſtatutaria, & n.66 ib.
Præſcriptionis appellatione venit etiam vſucapio,
ſed improprie, n.4. 411
Præſcriptionis diffinitiones, n.2.& 3. ibid.
Præſcriptionum materia, tum in vtroque iure,
tum à multis Doctoribus diffuſe eſt tractata,
nu.1. ibid.
Præſcriptio penſionum non habet locum in fru-
ctibus dotis, n 7. 417
Præſcriptio quibus modis interrumpatur, nu.4.
pag. 416
Præſcriptio ſtatutaria annorum ſexdecim, fun-
data in præſcriptione ſolutionis, in quibus ca-
ſibus procedat, vel non, num. 40.413.& n.41.
42.& 43. 414
Præſcriptio ſtatutaria an opponi poſſet per eum
qui debitum negauit? n. 34. 413
Præſcripto ſtatutaria comprehendit creditum,
tam ex contractu, quàm ex quaſi contractu,
num 10. 411
Et actiones dumtaxat perſonales, & hypothe-
carias, & n.19.p 412.& n.52. 414
Non autem comprehendit actionem realem,
& n.20.& 21. 412
Neque comprehendit cauſam Dotis, & num.
44. 414
Comprehendit tamen fructus dotis marito de-
bitos, & n.46. ibid.
Neque donationes propter nuptias: neque tri-
buta Cameræ Vrbis debita, & n.48. ibid.
Neque cenſus, neque eorum fructus, & num.
54. ibid.
Neque habet locum contra creditorem non pe-
tentem debitum in preiudicium fideiuſſoris
qui creditori ſoluerit, &c. & n. 55. ibid.
Secus contra fideiuſſorem, qui pro confideiuſ-
ſore ſoluerit, & nu 56. ibid.
Et comprehendit etiam perſonas Forenſes, &
nu.61. 415
Intellige, vt n.62. ibid.
Præſcriptio ſtatutaria requirit, quod debitor
Poſſeſſionem ſaltem naturalem retineat, numero
23. 412
Præſcriptio ſtatutaria ſexdecim annorum ſubro-
gata eſt in locum præſcriptionis triginta, vel
quadraginta annorum, & illi conueniunt eæ-
dem limitationes, & ampliationes, conuenien-
tes præſcriptioni iuris communis, num. 192.
& 194. 536
Præſes eſſe non cenſetur, qui quod agitur non
intelligit, n.8. 295
Præſentia partis eſt de ſubſtantia obligationis,
nu.23. 156
Præſes curare debet, vt Prouincia, quàm regit,
quieta ſit, atque pacifica, n.1. 172
Præſumptio doli, ex ſtatuto ſpecialis, excludit
generalem iuſtitiæ contractus præſcriptionem,
nn.31. 309
Præſumptio fauore debitoris inducta à ſtatuto
ceſſat, vbi probetur debitum non fuiſſe ſolu-
tum, n.31. 413
Præſumptione iuris dicuntur liquidiſſimæ pro-
bationes; & faciunt probationem euidentem,
claram, & manifeſtam, n.63.& 65. 213
Intellige, niſi contrarium fuerit euidens, num.
66. ibid.
Præſumptio iuris, & de iure dicitur, vbi lex, vel
ſtatutum aliquid decernit, & verat, ne con-
trarium probari poſſit, n 10. 499

Præ-

Præsumptio iuris, & de iure non admittit contrariam probationem, n.29. 405
Præsumptiones non habent locum in re clara, nu.30. 210
Præsumptio non admittitur pro instrumento, nisi faciat mentionem de qualitate necessaria, nu.11. 469
Præsumptio potentior tollit debiliorem, num. 65. 236
Præsumptio validior, in dubio excludit infirmiorem, n.36. 246
Præsumptio validior superueniens excludit priorem, n.58. 507
Præsumptio solutionis censetur renouata contra creditorem, qui mandatum obtinuit, & post illius relaxationem effluxerint sexdecim anni: & aduersus hanc præscriptionem datur restitutio in integrum, ex capite ignorantiæ, num. 67.& 68. 415
Et an procedat etiam in muliere? numero. 72. ibid.
Prætor eligebatur, qui haberet originem, vel domicilium in Vrbe, n.26. 25
Præuentio an inducatur, quando citatio, vel alius actus, quo nititur præuentio, præcesserit sententiæ prolationem, n.44. 93
Præuentio in constructione ædificii operatur, vt ædificium habeatur pro perfecto, n.28. 197
Præuentio iudicii facit cessare iurisdictionem Iudicis, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, n.12. 111
Præuentio iurisdictionis per capturam rei inducitur, n.88. 527
Præuentionis locus datur inter Auditorem Camerę, & Curiam Capitolinam, vbi agatur vigore obligationis Cameralis, n.1. 69
Præuentioni locus est inter Gubernatorem Vrbis, & Senatorem in omnibus causis, n.17. 24
Praxis constituendi Actorem Iudicis auctoritate, n.17. 84
Pretium, cum exempto agitur, ab emptore offerri debet, n.2. 205
Pretium in dubio censetur iustum, & condignum, nu.27. 309
Pretium iustum cum non offertur perinde est ac si emptor non inueniatur, nu.58. 494
Pretium iustum in dubio declarari debet a Iudice: nec est declarandum inspecta oblatione aliquorum, sed quanti res valeat, vel ex peritorum estimatione, n.16.& 17. 404
Pretium iustum quale dicatur, num.42.43.& 45. nu. 493
Et non perpenditur ex cuiuslibet affectione, aut sumptu, sed ex communi hominum æstimatione, & n.44. ibid.
Pretium rei emptæ debet consistere in pecunia numerata, n.9. 206
Prima charitas incipit à se ipso, n.50.pag. 235.& nu.68. 236
Prima instantia causarum longior est, & difficilior, quàm cætere instantiæ, n.63. 518
Princeps potest licitè pondus, & valorem monetarum mutare, si accedat consensus populi, de cuius præiudicio agitur, at huiusmodi consensus debet esse liber, n.161.& 163. 533
Potest etiam mutare ex iusta causa, quia scilicet materia monetæ effecta sit vilior, vel pretiosior, &c. & num.166.& 169. ibid.
Nec non ex tempore publicæ necessitatis poterit augere pretium monetæ; dummodo ea cessante, fiat restitutio damni illati, & num. 167. ibid.
Si vero mutatio fiat sine iusta causa sed pro libidine Principis, non est licita, numero 168. ibid.
Princeps superiorē recognoscens legitimare non potest in locis, quæ in feudum obtinet, numer.68. 279
Princeps tollit obligationem ciuilem, non autem naturalem, n.16. 397
Princeps, vbi manum apposuit, non potest alius quicquam statuere, n.5. 12
Principales dicuntur expromissores, & qui principaliter se obligauerunt, suppositis habilibus etiam in re, & ex re alterius, n.4. 289
Principales dicuntur omnes, qui vna contrahunt vti tales, licet res ad alterum spectasset, nu.7. pag. 367
Principales personæ in Iudicio sunt ipsimet litigantes nomine proprio, n.1. 115
Principali deficiente, deficit & accessorium, n.10. pag. 474
Principalis considerato effectu dicitur ille, ad quem vere pecunia, & vtilitas peruenit, nu.3. pag. 389
Principalis dicitur ille, ad quem pecunia, & commodum contractus peruenit, n.6. 467
Principalis dicitur ille in Societate, qui recipit pecunias, n.108.& 109. 326
Principalis, si est præsens, & requiratur, vt iuret de calumnia, tenetur iurare, n.6. 115
Principaliter quod agitur, non quod venit in consequentiam, attendi debet, numer.34. & 35. 292
Priuatę personę loca publica inchoare interdictū est à legibus, n.16. 190
Priuatorum pactis dari non possunt, quæ sunt meri imperii, n.18. 186
Priuatus non potest sibi ius dicere, n.2. 221
Priuignus mortuo patre, vel matre, non est amplius priuignus, & soluta est affinitas, numer. 22. 185
Priuilegiatis duobus vel ut minoribus, contrahentibus inter se, cuiusnam causa censeatur potior? n.79. 314
Priuilegiatus non vtitur suo priuilegio contra alterum priuilegiatum, n.63. 398
Intellige vt n.64. 399
Probandi tempus est continuum, 8. 105
Probare quilibet tenetur illud, quod est fundamentum suę intentionis, n.39. 476
Probari debet per iuramentum, testes de nouo fuisse repertos, n.19. 465
Limita, vt n.23. & 24.p.465.& n.35. 466
Probatio admittitur contra præsumptionem iuris, num. 31.pag 135.num.67.& 68. pag.213 & n.32. 413
Probatio contra officialem debet esse liquidissima; n.2. 449
Probatio contra præsumptionem iuris, & de iure vix potest admitti, n.9. 336
Probatio euidentissima quænam censeatur, num. 41. 245
Probatio ex confessione fieri potest in quacunque par-

parte iudicii; etiam poſt concluſum in cauſa, n. 10. & 11. 122
Probatio incontinenti, quæ dici debeat, relinquitur arbitrio Iudicis, n. 74. 478
Probationes in criminalibus debent eſſe luce meridiana clariores, n. 18. 221
Probationes nouæ per ſcripturas admittuntur in qualibet inſtantia, n. 16. 465
Intellige vt n. 17. ibid.
Probatio, niſi ſit impedimenti, non admittitur contra præſumptionem iuris, & de iure, n. 15. 435
Probationis nomen modos omnes probandi includit, n. 43. 93
Probationum facultas ampliari, non coangustari debet, n. 17. 109
Probationum facultas non debet coangustari, n. 47. 97
Probatio per famam, & notorium, idem eſt, ac per vulgi opinionem, n. 32. 244
Probatio per vicinos in rebus, quæ eis innoteſcere magis poſſunt, quàm perſonis remotis, eſt optimum genus probationis, n. 35. 244
Probatio quæ ſit per inſtrumentum authenticum, dicitur probatio probata, n. 87. 496
Probatio ſemiplena habetur pro plena in iudiciis poſſeſſoriis ſummariiſſimis, n. 31. 268
Probatio valida poteſt regulariter per ſtatutum reddi inualida n. 38. 413
Probatio, vbi offertur incontinenti, ceſſat omnis præſumptio calumniæ, & malitiæ, n. 123. 481
Probatio, vt concludat per neceſſe, quid requiratur? n. 29. 197
Proceſſus Iudicis nullus valet, parte non opponente, n. 71. 95
Proceſſus per inquiſitionem in omnibus delictis in foro Capitolino per ſtatuta non permittitur, & quare, n. 23. 31
Proceſſus per inquiſitionem iure ciuili permittitur, n. 24. 31
Proconſulum Collegium extinctum fuit per Sixtum V. & eorum loco, quibus, & quando præſentari debeant Protocolla à Notariis Curiæ Capitolinæ, n. 37. 61
Proconſulum, & Correctorum officium ſublatum eſt per Conſtitutionem Sixti V. n. 1. 66
Procurator abſentis requiſiti, vt reſpondeat poſitionibus, tenetur procurare, quod illę tranſmittantur ad ſuum principalem ex iure cõmuni, n. 123. 129
Secus ex ſtatuto, n. 124. ibid.
Procurator ad adeundam hæreditatem debet conſtitui, cum ſolemnitatibus ſtatuti Vrbis cap. 151. n. 32. 318
Procurator ad iurandum de calumnia, debet ex ſtatuto habere mandatum ſpeciale, n. 2. 115
Intellige vt n. 4. ibid.
Et quid ex conſuetudine, n. 5 ibid.
Procurator ad negocia pupilli, vel minoris poteſt conſtitui per tutorem, & dicetur procurator tutoris, vel curatoris, n. 14. & 15. 84
Procurator an poſſit cogi reſpondere poſitionibus, n. 125. & 126. 129
Procurator dici poteſt etiam patronus, & aduocatus, n. 57. 517
Procuratores ad lites qui ſint, n. 20. & 21. 515
Et antiquitus appellabãtur cognitores, n. 22. ib,
Et familiariſſimi defenſores, n. 23. ibid.
Et quales eſſe debeant in Tribunalibus Vrbis, & nu. 24. ibid.
Procuratoris nomen conuenit tam conſtituto ad negocia quàm ad lites: at in ſtatuto intelligitur tantum de procuratore ad lites, num. 17. 18 pag. 514
Procurator iurat de calumnia in animam ſuam, nu. 7. 115
Procurator propter ceſſionem ſibi à ſuo cliente factam punitur in duplicem pœnam, num. 8. pag. 220
Procurator quando ex ſtatuto citari debeat, nu. 5. pag. 99
Procurator ſine ſpeciali mandato non poteſt facere, vt dominus in pœnam incidat, num. 14. pag. 444
Producens inſtrumentum dicitur fateri omnia contenta in eo, n. 46. 310
Productio iurium quomodo facienda, remiſſiue, nu. 6. 32
Prohibitio ceſſat generaliter, ceſſante cauſa, cuius contemplatione quid prohibetur, nu. 124. pag. 481
Prohibito aliquo, cenſetur pariter prohibitum omne id, quo peruenitur ad illud, numero 3. pag. 208
Prohibitum ad tempus, poſt tempus cenſetur eſſe permiſſum, n. . 253
Prohibitur donare, confiteri prohibitus cenſetur, nu. 2 330
Promittere, & ſoluere paria ſunt, n. 18. 409
Pronunciatio Iudicis poſt ſententiam definitiuam eſt interlocutoria non habens vim diffinitiuę, nu. 15. 441
Proœmium indicat cauſam finalem, numero 1. pag. 290
Proœmium ſtatuti declarat mentem, ac intentionem ſtatuentium, n. 74. 12
Et obtinet rationem cauſæ finalis, numero 75. ibid.
Et lumen præſtat ad repellendas omnes ſubſequentes ambiguitates, n. 76. ibid.
Proprietarii conſenſus, in alienatione rei emphyteuticæ, eſt neceſſarius, n. 18. 310
Prorogatio cenſetur facta cum iiſdem facultatibus, quas habuit primus actus, n. 68. 189
Prorogatio iuriſdictionis habet locum etiam in cauſis criminalibus, n. 11. 111
Prorogatio litium diſpendioſa eſt, n. 69. 458
Prorogatio non cadit, vbi non eſt iuriſdictio, numer. 8. 111.
Proteſtans ſe non conſentire in iuriſdictionem Iudicis, & non repetens in quolibet actu eamdem proteſtatioem, cenſetur in talem Iudicem conſentire, num 12. 145
Proteſtatio apoſtolos petentis, nec valentis habere, ei prodeſſe debet, n. 15. 437
Proteſtatio de iuramento calumniæ præſtando, debet repeti in quolibet actu: aliàs cenſetur ab ea receſſum, n. 28. 116
Et quomodo poſſit repeti. ibid.
Proteſtatio de non conſentiendo in iuriſdictionẽ excuſat comparitionem factam poſt recuſationem. n. 27. 35
Si tamen proteſtatio non ſit contraria facto, nu. 28. ibid.

Et

Digitized by Google

Et repetatur in quolibet actu, n.29. ibid.
Protestatio in iudicialibus in quolibet actu repeti debet: secus in extraiudicialibus, num. 17 pag. 146
Declara vt n.18. ibid.
Protestatio necessaria est impedito in probationibus faciendis, ad conseruandum ius suum, nu.1. 110
Limita remissiue, n.2. ibid.
Protestationes an possint fieri diebus feriatis, n. 25. & 26. 106
Protestationes de metu multum conferunt ad illius probationem, n.31. 180
Protestatio tollitur per actum contrarium, nu.15. pag. 145
Intellige vt n.16. 146
Protocolli amissio quibus diligentiis probetur; remissiue, n.25. 61
Protocolli nomine quid significetur, n.1.pag.68 num.3. 60
Protocolli requisita non eadem sunt, quæ in ipsis instrumentis requiri consueuerunt ad effectum, vt probent, n.7. 60
Protocolli substantialia, n.5. ibid.
Protocollo deperdito, statur instrumento dato parti, & deperdito originali, statur copiæ repertæ in actis, n 23. 61
Protocollum habere debet omnem substantiam instrumenti publici, nu.34. Et quæ instrumenta & quomodo contineat? num.35. ibid.
Protocollum si non habeat omnia requisita, non probat, n.6. 60
Hæc vox protocollum an debeat scribi duplici ll. nu. 4. ibid.
Protonotarius dicitur primus Notarius, sic protomartyr primus martyr, & multa similia, n.1. pag. 43
Protonotarius Senatoris licet à Conseruatoribus eligatur, approbari tamen debet à Senatore, n 4. 43
Protonotarius Senatoris non debet se immiscere, in causis criminalibus, neque fideiussiones recipiendo, neque mandata subscribendo, nu. 7. pag. 43
Quod tamen seruatur in prima instantia causarum criminalium, non autem in secunda, nu.8. ibid.
Prouincia complectitur quoad effectum prædictum, omnia loca, & ciuitates, ad quas porrigitur iurisdictio eiusdem Præsidis, num. 23. pag. 44
Prouincia dicitur à Præside, & cum Præses iurisdictionem habet in pluribus prouinciis, illæ omnes dicuntur vna prouincia quoad vnum Præsidem; sicuti contra vbi diuersi sunt Rectores, diuersæ prouinciæ censentur, numero 24. ibid.
Proxenetæ creditur quando stylus fori mercatorum loci contractus recipit illius fidem, nu.32. pag. 405
Proxenetæ iidem sunt ac Mediatores: & an, & quando teneantur ad restitutionem causa contractuum vsurariorum, numero 30. & 31. pag. 405
Proximiores coniuncti, qui ex statuto interuenire debent alienationibus minorum, intelliguntur, tam agnati, quàm cognati, & qui, & quales esse debeant, & qui ex iis reiiciantur, remittiue numer.38.& 39. 211
Publica delicta sunt, quorum accusatio, vel persecutio commissa est cuilibet de populo, n.19. pag. 61
Publicæ vtilitati nemo renuneiare potest, n.11. pag. 299
Publicatione testium facta, an & quando liceat super iisdem, vel directè contrariis, alios testes examinare, remissiue, n.4. 144
Publicationis testium effectus, & alia, remissiue, nu.2. 144
Publicare testium, quando dicatur facta, num.1. pag. 143
Publicatio testium, quoad partes, censetur de ordine iustitiæ, non ordine substantialis iudicii, n.6. 144
Publice interest ciuitates ædificiis insignibus ornari, n.26. 195
Puniri nemo debet sine accusatore, n.25. 31
Pupillus an habeat obligata bona Actoris non legitimè constituti, n. 28. 85
Pupillus cum auctoritate tutoris non potest constituere procuratorem quoad alienationem bonorum; sed requiritur decretum Iudicis, num. 31. 85
Pupillus dicitur locupletior, quando vtilitas est in actu permanens, vel necessitas in actu transiens, seu consumpta, n.73. 399
Pupillus, & quinis alius, qui obligari non potest, tenetur tamen quatenus locupletior est factus, 66.67.68.69. 399
Pupillus præsumitur alitus à tutore, ad quem cura alimentorum spectat, n.23. 265
Pupillus pubertati proximus obligari potest sine tutore: & datur in eum vtilis actio, in quantum factus est locupletior, n.17. 209
Amplia, vt procedat pariter quoad obligandã Ecclesiam, vel ciuitatem, n.19. ibid.
Pupillus sine tutoris auctoritate non obligatur, num.1. 351
Etiam pubertati proximus, n.2. ibid.
Pythagoræ dicta neutiquam in dubium reuocabantur, n.59. 11

Q

QVæ procedant in fideiussoribus iudicii, nu.37. 52
Qualitas non datur sine subiecto, numero 48.pagina. 398
Et num.6.p.443.& n.17. 163
Qualitas nulla fundari potest, vbi non est subiectum, n.119. 529
Qualitatem inesse naturaliter, aut ex priuilegio, sunt paria, n.5. 69
Quantitatibus in magnis requiritur maior obseruantia, n.34. 296
Quantum petatur, non quantum debeatur, quærendum est, quoties quæritur de quantitate, à qua pendeat iurisdictio, n.1. 80
Quantum præstat restitutio minoribus, tantum præstat appellatio maioribus ad probandum, nu.11. 465
Quasi contractus non comprehenditur sub statuto de contractibus prohibitis, n.19. 396

Digitized by Google

Querela differt ab appellatione, & quomodo, numero 5. pagina. 430
Querelę nullitatum non ſunt recipiendæ, ſi non ſint de tribus, citationis ſcilicet, iuriſdictionis, vel mandati, n.6.11.14.15. 430
Contrariam, n.8. ibid.
Quicunque, dictio generaliter comprehendit omnes, n.9. 31
Reſtringitur antē per leges conſuetudines ſpeciales, n.10. ibid.
Quietantia de reſiduo, ſin complemento temporis anteacti probat ſolutionem totius ſummæ debitę pro anteacto tempore, n.5. 417
Et impedit, ne plus peti poſſit, quamuis plus deberetur, & n.6. ibid.
Quietantia doris facta per mulierem ſocero comprehenditur ſub ſtatuto Vrbis, cap.151, lib.1. num.11. 316
Quietatio eſt potius diſtractus, quam contractus num.6. 307
Quietatio facta per mulieres, & minores recipiētes ab eo, qui nulla ſoluendi, & tradendi neceſſitatę coactus erat, & quod ipſi non arctabantur, recipere ſtatuto noſtro comprehenditur, num.25. 392
Quietationes, vel obligationes, quæ fiunt per minores, vel mulieres, prohibitas ſine ſolemnitatibus ſtatuti contrahere, ſeu obligari, valent ſine ſolemnitatibus, quando contrahunt, vel obligantur neceſſariò, ex legis auctoritate, & quatenus tantum legis neceſſitas vrget, n.24. pag. 392
Quintus Mutius P.F.inter Pontifices Maximos conſtituitur xxiiii, à Numa Marco M. F. num. 158. 17
Quintus Mutius P. F. Pontifex Maximus ius ciuile primus conſtituit generatim in libros decem, & octo redigendo, n.155. ibid.
Idem complures habuit Auditores, qui inſignes euaſerunt Iuriſconſulti, quorum reſponſa pro legibus recepta ſunt, n.156. ibid.
Idem compiures habuit Auditores, qui inſignes euaſerunt Iuriſconſulti, quorum reſponſa pro legibus recepta ſunt, n.156. ibid.
Idem obiurgauit Seruium hiſce verbis, nempe quod turpè eſſet Patricio, & nobili, & cauſas oranti ius in quo verſaretur, ignorare, nu. 157. ibid.
Qui relatiuum appoſitum in rubrica reſtringit rubrum ad expreſſa in nigro, n.85. 424
Qui relatiuum reſtringit ad expreſſa, numer.101. pag. 324
Qui ſemel periuranit, nec teſtis eſſe poteſt deinde, &c. n.21. 465
Quiſque in re propria eſt moderator, & arbiter, nu.25. 196
Quod in actis cauſæ non habetur, planè dicitur non extare, n.15. 462
Quomodo de perſonis, & quomodo, & quo ordine in realibus fieri debeat excuſſio, remiſſiuè, num.56. 45
Et quoad bona fieri debet excuſſio, etiam ſi ſint litigioſa, n.57. ibid.
Quot ſunt capita, tot ſunt ſententiæ, n.18, p.455.

R

RAtificatio ſponſaliorum non ſubiacet ſtatuto Vrbis, n 15. 316
Ratihabitio eaſdem ſtatuti ſolemnitates requirit, quas ipſe contractus, n.1. 347
Ratihabitionem ex l.fin. C.ſi maior fact.excludit dolus ex ſtatuto præſumptus, n.4. 358
Ratio ad euitandas fraudes in ſtatuto expreſſa eſt, & finalis, n.2. 328
Ratio de ſtatuto diſponens vel lege, attenditur, non lex, vel ſtatutum, n.120. 386
Ratio eadem vbi viget in caſu omiſſo, quæ in expreſſo, tunc omiſſus dicitur expreſſus, num.13. & 14. 308
Ratio generalis ſtatuti comprehendit caſus omnes, n.97. 324
Ratio generalis in præfationibus emiſſa Statutū, & Conſtitutionum extendit, & de eis diſponere dicitur, n.123. 386
Ratio generalis, in præfationibus noſtri Stat. cap.151. lib.1. poſita, finalis eſt, & de Statuto diſponit, ac illud extendit ad contractus in expreſſis minimè comprehenſos, numer.124. pag. 386
Ratio in preſationibus, & proemio emiſſa cenſetur finalis, n.122. ibid.
Ratio in Statuto, & diſpoſitione expreſſa eam, & illud, ad omnia extendit, in quibus ipſa viget, num.116. ibid.
Ratio legis vbi ceſſat, ceſſat etiam ipſa lex, numer.14. 156
Ratione finali ſtatuti ceſſante ſtatutum vtique nō habet locum, n.21. 209
Rationes generales non extendunt conſtitutiones, nec de lege diſponere dicuntur, ſed vide infra, n.117. 386
Ratio quod dicat, non indiget alia probatione, n.40. 302
Ratio reddi non poteſt omnium, quæ à maioribus geſta ſunt, n.2. 136
Ratio reddi non poteſt omnium, quæ à maioribus conſtituta ſunt, numer.2. 416
Ratio reſtringitur, ad expreſſa per relatiuum, nu. 101. 324
Ratio Statuti efficacius in vno caſu militans, quā in alio, dummodo in omnibus vigeat non impedit ad omnia relationem fieri, num. 12. 16. & 17. 378
Ratio Statuti eſt mens Statuti, n.35. 524
Ratio ſtatuti expreſſa generaliter diſponit de omnibus, quibus ineſt, etiam diuerſis, num.27. pag. 373
Ratio ſtatuti noſtri in cenſu viralitio, & ſimilibus viget, n.13. 365
Ratio ſtatuti, ſeu l. comprehendit omnes caſus, in quibus militat, tanquam genus ſuas ſpecies, num.18. 373
Ratio vbi eadem viget, eadem, & iuris obtinet ſtiſpoſitio, n.6. 330
Ratio vbi eſt eadem diſponendi, ibi debet eſſe idem ius, n.20. 455
Ratio vbi eſt eadem, venit id omne, quod comprehendit, ſublata ſignificatione vocabuli, numer.13. 412

Digitized by Google

Ratio vbi non eſt diſpar, par debet eſſe poteſtas pacti, legis, ſtatuti, vel conſuetudinis, numero 47. 250
Recepta ex contractu nullo pro modo verſionis, & locupletionis reſtituuntur, n.7. 335
Receptio appellationis ponitur pro introductione eiuſdem appellationis, n. 27. 431
Receptio iuramenti teſtium, illorumque examen in forma debet à Iudice committi Notario cauſæ, n. 22. 134
Et an teſtis examinatus abſque tali commiſſione probet? remiſſiuè; n.23. ibid.
Recipere non videtur, qui non vt habeat, recipit, nu.3. 345
Recipiens minor, vel mulier, & recognoſcens bonam fidem, non tenetur ſeruare ſolemnitates ſtatuti, n.104. 325
Contrarium, n.107. ibid.
Recipiens mulier, ſeu minor tenetur legis neceſſitate reſtituere, n.106. 325
Recipiens mulier, vel minor dicitur factus locupletior, n.34. 309
Recipiens pecunias in Societate reſpectu ſolutionis fructuum, & reſtitutionis ſortis dicitur, principalis, n.199. 326
Recognitio apochę poteſt ex ſtatuto fieri per teſtes, etiamſi non fuerint præſentes ſcriptioni ipſius, n.9. 157
Idem ex ſtylo Sacri Palatii, & ex communi vſu Romanæ Curiæ, & n.12. 158
Secus de iure communi, n.10. 157
Recognitio bonæ fidei mulieris ſimulata præſumitur, & quando, n.39. 318
Recognitio bonę fidei mulieris, vel minoris recipientis pecunias valet ſine ſolemnitatibus ſtatuti, n.104. 325
Contrarium, n.107. ibid.
Recognitio manus non retrotrahitur in pręiudicium aliorum habentium ius ad tempus ipſius ſcripturę, n.29. 158
Recognitionis inſtrumentorum, & apocharum materia, à quibus tractetur, num. 18.20.& 27 pag. 158
Recognitio non dicitur probata ex enunciatiua Notarii facta in fide productionis, nu.28.p.158
Recognitio per comparationem litterarum eſt remedium ſubſidiarium, n.16. 158
Recognitio propriæ manus poteſt fieri etiam per Procuratorem, ſpeciale tamen mandatum habentem, n.24. 158
Recognitio ſcripturarum an intelligatur petita in iudicio per ſolam proteſtationę generalem? num.7. an verò requiratur ſpecialis oppoſitio? & n.8. 157
Recognitio ſcripturarum non eſt neceſſaria, niſi pars contra quam producuntur, obiiciat de recognitione faciendą, n.1.& 2. 157
Recognitio ſcripturarum poteſt fieri quandocunque etiam poſt ſententiam, n.4. ibid.
Intellige, vt n.5.& 6. ibid.
Recognoſcens bonam fidem in ſocietate conſiderato effectu dicitur vere principalis, licet Societas non contrahatur cum ipſo, ſed cum officiali, n. 108.& 109. 326
Reconuentio an detur in cauſis ſummariis? n.25. & 26. 119
Et an detur in poſſeſſorio? n.28.& 29. ibid.
Reconuentio aſſumit naturam ipſius conuentionis, n.13. 118
Intellige, vt n.14. ibid.
Reconuentio datur etiam contra Clericum coram Iudice Laico, n.18. ibid.
An detur etiam coram Arbitro, n.19. ibid.
Et an in criminalibus? n.20. ibid.
Reconuentio dicitur Exceptio, n.11. 118
Reconuentio, & Compenſatio in quo differant remiſſiue, n.3. 167
Reconuentio in cauſis ordinariis fieri debet ante litis conteſtationem, n.5. 113
Et poſſit fieri incontinenti poſt litem conteſtatam, n.6. ibid.
Idem in ſummariis, vbi lis habetur pro conteſtata, n.8. ibid.
Reconuentio non datur in cauſa Appellationis, nu.30. ibid.
Limita, vt n.31.& 32. ibid.
Reconuentio non datur in cauſis executiuis ad effectum impediendi executionem, n.21. 119
Intellige, vt n.27. ibid.
Neque datur in actione depoſiti, n.33. ibid.
Reconuentio non datur in cauſis, quæ celerem requirunt executionem, n.23. ibid.
Declara, vt n.24. ibid.
Reconuentionis materiam, qui tractarint, n.4. pag. 118
Reconuentio quando permittatur quoad proceſſum ſimultaneum? n.35. ibid.
Reconuentus non poteſt reconuenire, n.34. ibid.
Recuſari poteſt Iudex ex noua cauſa non probata ſed tamen tali, quæ ſi probata foret, legitima eſſet ad recuſationem, n.30. 35
Recuſatio cenſetur reiecta per proceſſum ad viteriora, quando non fuerit appellatum, nu. 23. pag. 34
Recuſarum cum appellatione ſufficit ad nullitatē actorum, licet appellatus non fuerit proſequutus appellationem, n.24. 35
Etiam ſi obtentum ſit reſcriptum ad alium Iudicem, n.26. ibid.
Recuſatio fieri debet per procuratorem cum ſpeciali mandato, vel per ratificationem ipſius principalis, n.33. 35
Recuſationi cenſetur renunciatum per comparitionem coram Iudice recuſato, n.25. 35
Recuſatio Iudicis cenſetur modici præiudicii, nu.38. 35
Recuſatio Iudicis initio cauſæ cenſetur modici præiudici, n.121. 129
Recuſatio Iudicis non habetur pro appellatione, nu.14. 454
Recurſus remedium in quibus Tribunalibus concedatur in Vrbe, n.11. 454
Reductio ad arbitriū boni viri poteſt ex iure cōmuni peti intra triginta annos, n.10. 450
Redemptionis litium materia à quibus pertractetur, n.20. 221
Redemptores litium appellantur crudeles, ac deprædatores, n.3. 220
Et poteſt contra eos, vti doloſos, iurari in litem, &c.& n.4. ibid.
Redemptor litium quis poteſt fieri dupliciter? n. 6.& n.10. 220
Redemptorum litium alienarum crimen multis variiſque in locis à legibus improbatum repe.

reperitur, numero 1. pagina. 328
Refectio rei communis an in dubio præsumatur facta nomine proprio, an communi? num. 3. pag. 202
Referenti termino vis eadem tanta ineſt, quanta relato, n. 105. 385
Refutare, & donare dicitur remittens, numer. 2. pag. 315
Refutatio continet remiſſionem iuris de futuro, & comprehenditur ſub ſtatuto, numero 69. pag. 323
Refutatio eſt potius diſtractus, quam contractus, num. 6. 307
Refutatio ſubiacet ſtatuto Vrbis, etiam in conſequentiam contractus non expreſſis, num. 36. pag. 318
Regionum Capita, ad quæ pro officio ſuo tenentur, n. 6. 40
Regionum Capita, ipſorumque Capitum Prior quomodo eligantur, remiſſiue, numero 1. ibidem.
Regionum Capita referre videntur imaginem Tribunorum Plebis n. 2. ibid.
Ita appellantur, quia eorum ſinguli propriam habent Regionem cuſtodiendam, n. 3. ib.
Regio, ſignificat partem Vrbis certis ſuis viis, ac limitibus diſtinctam, n. 4. ibid.
Regula, Actiones hæreditaria tam actiuæ, quam paſſiuæ diuiduntur, non habet locum in cauſa dotali, in qua. ſi ſint plures hæredes, poteſt quilibet inſolidum conueniri, n. 21. 161
Regula, Cum quid vna via prohibetur per aliam permitti non debet, nõ procedit vbi actus prohibitus venit in neceſſariam conſequentiam actus permiſſi, n. 33. 292
Nec procedit, vbi diuerſa eſt ratio inter prohibitum principaliter, & prohibitum indirectè, & n. 37. ibid.
Procedit autem, quando aliquid prohibetur alicui in odium ipſius prohibiti, & numero 36. ibid.
Regula, id quod noſtrum, habet locum, etiamſi prima venditio facta ſit cum iuramento, nu. 4. pag. 202
Nam ſi poſtea fiat alteri, & eidem res tradatur, is erit præferendus. ibid.
Et habet locum etiam in contractu locationis, & conductionis n. 5. 203
Regula l. de vnoquoque, 47 ff. de re iudic. non habet locum, vbi pars, quæ debebat citari, fuerit præſens, n. 8. 462
Neque vbi pars, quæ non fuit citata, nihil potuiſſet allegare, n. 10. ibid.
Neque vbi actus nullum affert præiudicium parti non citatæ, & n. 11. ibid.
Quæ limitationes ſint veræ, quando congruè ſuis caſibus adaptantur, & n. 12. ibid.
Regulæ l. in pupillo, ff. de ſolut. eſt locus in mulieribus, & minoribus, ſtante diſpoſitione ſtatuti noſtri c. 151. lib. 1. n. 44. 393
Regula l. quod in hærede, §. eligere, ff. de tribut. act. habet locum in remediis ſoluendi, non autẽ in remediis cogendi, nu. 35. 488
Regula, Lite pendente nihil innouandum, in quibus caſibus non habet locum, numer. 12. pag. 222
Regulam qui habet pro ſe fundatam habet intentionem, numero 89. pag. 401
Regula, Prior tempore eſt potior iure, habet locum in creditoribus hypothecariis, non autem in chirographariis, & habentibus perſonalem tantum, n. 2. 241
Ampliat quoad vſuras, vtpotè acceſſorias debito principali, & n. 3. & 4. ibid.
Item habet locum in ſolutione facta à debitore poſteriori creditori, n. 5. ibid.
Et in nominibus debitorum, quæ data ſint in ſolutum, vel delegata poſteriori creditori, & nu. 6. ibid.
Amplia item, vt n. 9. remiſſiuè. ibid.
Fallit in Procuratore hæreditatis, qui pro mercede ſua præfertur aliis creditoribus hypothecariis, & anterioribus eiuſdem hæreditatis, & nu. 10. ibid.
Regula, quæ fiunt incontinenti, ineſſe actui cenſeantur; non habet locum in momentaneis, numer. 38. 92
Regula, quæ ſunt temporalia ad agendum, ſunt perpetua ad excipiendum, quomodo intelligatur, n. 128. & 129. 482
Regula, Qui per alium facit, &c. non habet locũ in ſtatuto loquente de faciente, numero 11. pag. 155.
Limita, vt n. 12. ibid.
Regula, Quod exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis, non habet locum in caſibus ſimilibus iis, qui excepti ſunt, n. 45. 153
Regula, Quod obligatio fideiuſſoris eſt nulla, data nullitate obligationis debitoris principalis, explicatur remiſsiuè, n. 78. 400
Regula, Quod non eſt probatum, non probabo, non habet locum in appellatione ab interlocutoria, n. 3. 464
Regula, Quod ſtatuta, quæ ſunt contra ius commune, verè, & propriè, non fictè ſunt intelligenda; non habet locum, vbi caſus verus, & fictus à iure expreſsè æquiparantur, num. 6. pag. 248
Regula 44. §. quoties. de reg. Iur. in quibus caſibus procedat, aut non, n. 38. 488
Regula. Semper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur, habet locum præcipuè in delictis, n. 210. & 211. 537
Reipub. intereſt Ciuitatem repletam eſſe hominibus, n. 21. 277
Rei, verbum generale eſt: & accipitur pro ſubiecto omni corporeo, vel incorporeo, ſeu promiſcuo, n. 10. & 11. 522
Relatio ad ea præcipuè facienda, ad quæ probabilius verba adaptantur, n. 48. 380
Relatio ad omnia, etiam ſi aliàs fieri minimè deberet, clauſulæ, ac verborum in fine poſitorum fieri debet, quando alias contra expreſſam rationem fauorabilis, & extendenda diſpoſitio reſtringeretur, n. 44. 380
Relatio ad omnia facienda, ad quæ, ſalua ratione recti ſermonis, fieri poteſt, numer. 47. pagina 380
Relatio ad omnia, vbi commodè fieri deberet, num. 46. ibid.
Relatio clauſulæ, & verborum in fine poſitorum non fit ad omnia, etiam ſi alias fieri deberet, quando contra diſponentium mentem fieri videretur, n. 32. 379

Re-

Relatio clauſulæ in fine poſitæ fit ad omnia, etiam quando alias minimè fieri deberet, ſi rationes ſuadeant, num. 33. 379
Relatio debet conſtare in actis cauſæ, aliàs nec citatio, nec ſententia, nec totus proceſſus valeret, n. 2. & 4. 100
Limita, vt n. 5. ibid.
Relatio eadem conueniente ratione, etiam in exorbitantibus ad omnia fieri intelligitur, etiam in, num. 13. & 14. imò, & in pœna num. 15. 378
Relatio fit ad omnia, quandò in omnibus eſt ratio, etiam ſi efficacius in vno, quàm in alio, num. 11. & 12. ibid.
Relatio fit ad omnia, etiamſi aliàs non fieret, quando verba ſtarent fruſtratoriè, vel aliud ſequeretur abſurdum, nu. 53. 381
Relatio fit ad proxima, nu. 89. 323
Relatio fit ad omnia, quando etiamſi continuatiuè verba ſtarent ad proxima, eadem in omnibus ratio viget, nu. 29. 379
Relatio illorum verborum, ac ſemper, &c. contrahe, &c. in Statuto noſtro Cap. 151. lib. 1. ad proxima, & ſpecificata, contra rationem, & mentem ſtatuentium reſtrictionem operaretur, nu. 36. 380
Relatiuo in participio implicitum, eſt eiuſdem potentiæ, ac explicitum; & eandem repetitionem ac relationem inducit num. 102. & 103. pag. 385
Relatio Nuncii de executa citatione non eſt neceſſario facienda in ſcriptis, ex iure communi, num. 2. 100
Secus ex Statuto, nu. 2. ibid.
Relatio omninò ad omnia fieri debet, quando ſeruata ratione recti ſermonis, ac verborum proprietate, ad proxima excluderetur reſtrictio, nu. 49. 380
Relatio verborum ad ea fit, ad quæ proportionabiliter fieri poteſt, nu. 76. 383
Relatio verborum, & clauſularum in fine poſitarum fit ad omnia, etiam ſi alias fieri minimè deberet, vt euitentur abſurda, n. 43. 380
Relatiuum appoſitum in rubrica eam reſtringit ad expreſſa in nigro, n. 95. 324
Relatiuum etiam in participio implicitè comprehenſum dicitur ſtare reſtrictiuè, & limitatiuè, num. 97. 385
Relatiuum non magis ſtringit, quàm per ipſum demonſtretur, nu. 100. 385
Relatiuum non reſtringit contra rationem diſpoſitionis, & mentem diſponentium, num. 108. pag. 385
Relatiuum non reſtringit generalitate termini relati, n. 107. 385
Relatiuum Quæ, reſtringit generalitatem, cui adiungitur, vbi relatiuum ſit ſine copula, n. 28. 296
Relatiuum, qui reſtringit rationem ad expreſſa num. 101. 324
Relatiuum qui, vbi non ſit adiecta copula, reſtringit dictionem verbalem ad caſus relatos, n. 2. p. 403
Relatiuum repetitionem inducit, cum omnibus qualitatibus, nu. 101. 385
Relatiuum reſtringit diſpoſitionem ad relatum num. 73. 383
Relatiuum retentis terminis relati ex ſui natura, intelligitur, n. 100. 385
Relatiuum, ſeu dictio, quis, maiores, & minores refert, n. 9. 341
Relatiuum ſine copula dicitur limitatiuè, ac reſtrictiue ſtare, n. 96. 385
Amplia nu. 97. ibid.
Limita n. 99. remiſſiuè. ibid.
Relatiuum ſuum refert, & exprimit relatum, & antecedens, cum omnibus ſuis qualitatibus, num. 104. ibid.
Relatum eſt in referente cum omnibus ſuis qualitatibus, num. 9. pag. 258. & num. 5. 469
Releuatio indemnitatis in obligatione pro alio tacitè videtur promiſſa, n. 4. & 7. 350
Releuationis indemnitatis permiſſio donationis præſumptionem elidit, n. 3. 350
Remedii poſſeſſorii materiam quis plene pertractarit? n. 5. 460.
Remediis ſuperfluis nemo præſumitur velle vti & maximè vbi remedia requirant impenſas, & incommoda, n. 9. & 10. 430
Remedium diuiſionis eſt generale in quacumque communione, licèt pactum fuiſſet inter Partes de ſtando in communione perpetuò, nu. 7. pag. 190
Intellige, vt nu. 9. ibid.
Remedium l. 2. C. de reſc. vend. in diuiſione locum haber, nu. 2. 353
Remedium procedendi per inquiſitionem, ſiue ex officio Iudicis, quod antea dicebatur ordinarium, eſt hodie extraordinarium, num. 2. pag. 217
Amplia, vt num. 3. 218
Remedium ſpeciale generale non adimit, licet ſpeciale, aliàs de ſui natura eſſet tale, quod in concurſu generalis ceſſaret, n. 23. 342
Remedium reſcindens, & remedium reſciſſorium proueniunt à reſtitutione in integrum: & quænam ſint, n. 64. 65. & 66. 95
Remedium recuperandæ in continuatione poſſeſſionis non competit hæredi; ſed competit tantum ei, qui vi deiectus eſt, num. 33. 34. & 35. 288
Remedium reintegrandæ competit ex ſtatuto de continuatione poſſeſſionis, n. 30. ibid.
Remedium retinendæ datur datur poſſeſſionem ciuilem retinendam; & remedium adipiſcendæ ad naturalem adipiſcendam, nu. 32. ibid.
Remiſſio interrogationis teſtium non datur regulariter in criminalibus, num. 15. 142
Limita remiſſiuè, vt nu. 16. ibid.
Remiſſionem iuris continet tranſactio, & comprehenditur ſub ſtatuto, num. 52. p. 319. nu. 66. 320
Remiſſio iuris de futuro ſapit refutationem, & comprehenditur ſub ſtatuto, nu. 69. 321
Remiſſio iuris ſubiacet ſtatuto, etiam in conſequentiam contractus non expreſſi, num. 36 pag. 318.
Remiſſiones ad Iudices extra Diſtrictum, poſſunt dic Rogationes, n. 3. 142
Remiſſio ſi cõtinetur ſub aliquo pacto debent ſeruari ſolemnitates ſtatuti, nu. 21. 317
Remiſſoria an ſit arbitraria Iudici in ciuilibus? n. 12. & 13. 142
Remiſſorialium materiam qui tractarint, n. 1. ibid.

Remit-

Remittere dicitur, qui conſentit, nu. 1. 315
Remittere eſt refutare, & donare, nu. 3. p. 328. & num. 2. 315
Renunciare dicitur, qui conſentit, numer. 1. ibidem.
Renunciare dicitur ſucceſſioni ab inteſtato, qui adit ex teſtamento, n. 34 318
Renunciare quilibet poteſt fauori ſuo propter priuatam vtilitatem principaliter inducto, licet etiam reſpiciat commodum publicum, nu. 62. 452
Renunciare quilibet poteſt fauori pro ſe introducto, n. 17. 74
Fallit in Clerico, n. 18. ibid.
Renunciare Velleiano non poteſt mulier intercedens pro viro, nu. 4. 349
Renunciari Iudicio ſummario poteſt: ſed renuncians non poteſt amplius ad illud redire, num. 8. 109
Renunciatio etiam iuris futuri ſtatuto noſtro ſubeſt, n. 4. 364
Renunciatio, & remiſſio ſtatuto verbis ſpecialibus ac implicitè, & ratione comprehenditur, num 5. 366
Renunciatio in ſpecificatis verbis, & generalibus, ac expreſſa ratione in ſtatuto noſtro comprehenditur, nu. 5. 366
Renunciatio in ſtatuto noſtro comprehenditur, num. 4. ibid.
Renunciationes mulierum, ſine ſolemnitate ſtatuti noſtri inualidæ, num. 2. limita num. 3. ſed contra num. 4. 364
Renunciationes iuris quærendi ſolemnitates ſtatuti noſtri minimè requirunt, ſed contra n. 4. pag. 364
Renunciatio ſucceſſionis ex teſtamento, ex petitione ab inteſtato inducitur, n. 343
Renunciatio Velleiani mulieris fideiubentis pro viro iramento firmatur, n. 5. 349
Reo fauendum eſt potius quàm Actori, quando iura partium ſunt obſcura, n. 33. 92
Amplia, etiam ſi reus per accidens efficiatur Actor, n. 35. ibid.
Reo ſufficit probationem teſtium inuicem conquaſſari, n. 42. 198
Repetitio, ac communicatio qualitatum inter copulatiuè poſita, fit etiam in Statutis, num. 59. & 60. 382
Repetitio, ac communicatio qualitatum, & conditionum inter copulatiuè poſita, præcedentium in ſequentia, & è contra fieri debet; maximè in eadem oratione copulatis, num. 61. & 62. 382
Repetitio fit quotieſcunque identitas rationis, ac mens diſponentium eam ſuadent, quod & in Statuto non procedit. n. 63. & 64. 482
Repetitio tripliciter inducitur, & qualiter, nu. 95. ibid.
Replicatio eſt exceptio competens actori contra exceptionem rei, & eſt temporalis, ſicuti actio nu. 125. 127. & 130. 482
Replicationes omnes, ſicut, & exceptiones, ſunt excluſoriæ, nu. 126. ibid.
Repræſentans vtitur iure repræſentati, num. 9. pag. 284
Rerum nomine veniunt corpora, & iura, nu. 9. pag. 522
Reſcindi nullum minimè poteſt, nu. 6. 341
Reſciſſio contractus non datur ſine læſione vltra dimidiam, nu. 34. 522
Reſciſſio contractus præſupponit validitatem illius, num. 34. 318
Reſciſſio validitatem ſupponit, nu. 5. 341
Reſcripta, ſi non dant formam procedendi, cenſentur continere admonitionem, nu. 5. 77
Reſcriptum, vel Priuilegium deuians à ſtylo præſumuntur falſa, n. 32. 141
Res data in dotem æſtimata tranſit in dominium mariti: qui in caſu reſtitutionis tenetur tantum ad pretium reſtituendum, num. 23. & 25. pag. 355
Reſeruatio grauaminum quid operetur, & quid ſit, num. 21. & 23. 442
Reſeruatio in exceptionibus quid operetur, n. 9. 112
Res fiſcales quaſi propriæ, & priuatæ Principis ſunt, n. 8. 200
Res iudicata accipitur pro veritate, n. 28. 447
Res paſſiuè vt plurimum ſignificantur, & verba actiuè ſignificant: & quandoque res etiam actiuè ſignificant, num. 12. & 13. 522
Reſpondens poſitionibus poteſt à Iudice compelli ad iterato reſpondendum, nu. 129. p. 129 Intellige, vt n. 130. ibid.
Reſpondens poſitioni, referendo ſe ad inſtrumentum, &c. an reſpondeat ſufficienter? num. 70. 71. & 72. 126
Reſpondens, ſi conuincatur de mendacio, vel in vna tantum poſitione præſumitur etiam mendax in aliis, nu. 131. 130
Reſponſio, Accepi, ſed reſtitui, facta poſitioni de mutuo non eſt admittenda, ex Statuto, n. 55. 125
Et quid de reſponſione qualificata, ſi tu mutuaſti, ego reſtitui? nu. 56. 125
Item quid in reſpoſione, non credit habuiſſe aliquid, ad cuius reſtitutionem teneatur? nu. 57. ibid.
Reſponſio ad poſitiones an poſſit fieri cum præſentia Aduocati, vel Procuratoris? nu. 118. 119. & 127. 129
Reſponſio ex interrogatione ſuppletur, & declaratur, num. 4. 339
Reſponſio qualificata in quibus perſonis admittatur? n. 60. 61. 135
Reſponſio ſimplex data vltimæ poſitioni, eſt referenda tam ad confeſſara, quàm ad negata; neque infertur ad præcedentia, ſi reſpondens in antecedentibus diximet, nihil ſcire nu. 136. pag. 130
Reſpondiſſe minus ſufficienter, & non reſpondiſſe paria ſunt. num. 85. 127
Res quælibet præſumitur libera, non autem obnoxia ſeruituti, n. 9. 201
Reſtitutio ex capite ignorantiæ poteſt dari ex clauſula generali, Si qua mihi, &c. n. 69. 415 Intellige de ignorantia probabili, & num. 70. ibidem.
Reſtitutio fauorabilior cenſetur, quàm executio, num. 4. 92
Reſtitutio incidenter ſi petatur, & Iudex mandet ad vlteriora procedi, an poſſit reus eam denuo petere principaliter coram alio Iudice competenti, nu. 72. 95

Re-

Reſtitutio in integrum an, & quando concedatur aduerſus reſponſiones malè factas poſitionibus, remiſſiuè, nu. 19. 131
Et quid in minore aduerſus poſitiones in ſui prçiudicium factas, nu. 20. ibid.
Reſtitutio in integrum competit non ſolum Minoribus, ſed etiam Maioribus, n. 2. 88
Intellige, vt n. 3. ibidem.
Ea tamen, quæ datur Minoribus, eſt fauorabilior, n. 4. 89
Et quando dicatur peti principaliter, & quando incidenter, nu. 5. ibid.
Reſtitutio in integrum ex capite ignorantiæ conceditur tam minori, quàm maiori, & competit tam agenti, quàm excipienti, num. 74. & 75. 0. 416
Reſtitutionem in integrum petens an debeat eam iuſtificare ex actis cauſæ, an etiam poſſit aliunde, nu. 46. 50. & 53. 93
Reſtitutio in integrum incidenter peti poteſt coram quocunque Iudice, qui ſententiam protulerit, num. 6. 30
Qua hæc per viam exceptionis deducitur, nu. 7. ibid.
Reſtitutio in integrum in poſſeſſorio datur maioribus etiam propter inſtrumenta nouiter reperta n. 81. 96
Reſtitutio in integrum non datur ex capite nullitatis contractus, ſeu ſententiæ, nu. 82. 99
Secus, ſi ſententia ſit iniuſta, n. 83. ibid.
Reſtitutio in integrum petita poſt executionem rei iudicatæ cenſetur calumniosè petita, nu. 57. 457
Reſtitutionem petere an quis poſſit, ſine aliqua ſaltem ſummaria cognitione Iudicis, num. 11. pag. 89
Reſtitutione poſtulata, nihil eſt innouandum, nu. 19. 90
Reſtitutionis in integrum materiam qui Doctores fusè pertractarint, nu. 1. 83
Reſtitutionis in integrum remedium competit in Iudiciis poſſeſſoriis, nu. 76. p. 95. & 96
Contrarium, n. 77. ibid.
Intellige, vt nu. 78. & 80. ibid.
Reſtitutionis principaliter in integrum cognitio ad Iudices ordinarios dumtaxat pertinet, nu. 3. 29
Reſtitutio non retardat executionem obligationis Cameralis, n. 15. 90
Reſtitutio peti non poteſt per Procuratorem, quando principalis in prima cauſa perſonaliter comparere debuerit, n. 10. 89
Reſtitutio quando petatur incidenter, num. 45. pag. 93
Et an detur in cauſis executiuis, n. 31. 91
Reſtitutio quando dicatur petita, nu. 26. ibid.
Reſtitutio ſemel denegata in vna cauſa, amplius non conceditur, nu. 73. 75
Limita, vt n. 74. ibid.
Reſtitutio ſi petatur principaliter, & denegetur, an poſſit deinde peti incidenter? numer. 75. ibidem.
Reſtitutio ſubſequitur cauſam, ſeu negotium principale nu. 12. 90
Retorqueri non debet contra creditorem, quod in illius fauorem inductum eſt, nu. 33. 488
Retrodonatio comprehenditur ſub ſtatuto, cap. 151. numer. 43. 319
Retrouenditio ſubiacet ſtatuto Vrbis, cap. 151. num. 35. 318
Reus dimiſſus ſub fideiuſſore non idoneo poteſt iterum capi; & per talem capturam non eſt liberatus fideiuſſor, nu. 12. 43
Reus impedire volens executionem ſententiæ poteſt ex nouiter deductis detegere iniuſtitiam ipſius ſententiæ, n. 51. 93
Reus in exceptionibus fingitur parte actoris: & eſt melioris conditionis, quàm actor in probationibus, ſeu facultate probandi, num. 30. & 31. 487
Reus in excipiendo eſt actor, num. 115. 128
Reus in excipiendo dicitur Actor, nu. 21. 166
Reus non tenetur ad expenſas iudicii, niſi ſit contumax, vel litiget, & vincatur, nu. 22. 179
Reus poteſt compelli mulcta indicta, & captis pignoribus ad recognoſcendum manum ſuam, num. 19. 158
Neque poteſt opponere de aliis exceptionibus, num. 21. ibid.
Limita, vt n. 24. ibid.
Reus, vel illius Procurator, antequam admittatur ad excipiendum, vel defendendum, debet iurare de calumnia, n. 8. 115
Roberti Bellarmini nomen, & dictum celebratur nu. 150. 14
Rogationes Principum penes ſubditos habentur pro iuſſibus, nu. 10. 533
Romana Ciuitas Romanis Pontificibus ſubeſt etiam ex præſcriptione octingentorum annorum, & amplius, num. 14. 9
Roma, cum ſit patria communis, eius Incolatus facilius acquiritur, n. 19. & 25. 73. & 74
Romana Vrbs antiquitus in regiones quatuordecim diſtincta fuit; ſicut, & noſtris temporibus diſtinguitur, n. 5. 40
Romani authoritas magna, n. 19. 391
Romani antiquitus horis matutinis ſolebant ſeriis rebus vacare, n. 1. 102
Romanorum cura in retinenda fide, ac integritate Aduocatorum ex Tacito, nu. 16. 514
Roman. conſ. 280. & 394. quid quærat, & de eiuſdem doctrinæ intellectu, latè in ſeq. n. 17. & 23. 392
Statuto ſtante minorum, ſine certa ſolemnitate, & coniunctorum præſentia, bona ſua obligantium obligationem non valere, validè ſine dictis ſolemnibus recipientes, quietationem faciunt, & inſtrumentum liberationis, ibid.
Romanus Magiſtratus adhuc ſeruat antiquum decus ſui nominis, nempè S. P. Q. R. referens imaginem florentis Reipublicæ Romanorum, num. 164. 17
Romanus Pontifex iura omnia in ſcrinio pectoris cenſetur habere, n. 12. 267
Rota concedit remiſſorias, quando prius fit in Curia nominatio teſtium, n. 6. 142
Rotæ decisiones non ſunt vulgaritèr, & oſcitanter accipiendæ, nu. 3. 334
Rotæ Romanæ ſacro, ſupremoque Tribunali reuerentia exhibenda, nu. 6. 332
Rotæ Romanæ maturitas, ac ponderatio commendatur, num. 6. 334
Rota extra Tribunal latas ſententias abſque iuſtitiæ cognitione haud attendit, n. 2. 365

Ratio in ſtatuto, & diſpoſitione expreſſa, eam, & illud ad omnia extendit, in quibus ipſa viget, num. 116. 386
Rationes generales non extendunt conſtitutiones, nec de lege diſponere dicuntur, ſed vide infra, nu. 117. 386
Rubricæ ſunt authenticæ, & de textu, num. 47. pag. 494
Rubrica carens verbo non habet orationem perfectam, nu. 93. 323
Rubrica continens orationem perfectam, & generaliter loquens non reſtringitur à nigro ſpecialiter loquente, n. 8. 307. & 90. 323
Rubrica de Cap. ciu. cenſ. eximenda, C. lib. 11. dicitur perfecta, nec carere verbo, num. 92. pag. 384
Rubrica de Cap. ciu. cenſ. exim. C. lib. 11. & perfecta, & deciſiua dicitur, nu. 89. 384
Rubr. de Capit. ciu. cenſib. exim. lib. 11. orationem perfectam habere dicitur, ac diſponere, nu. 79. & 80. 383
Rubrica generalis generaliter diſponere omnino dicitur, quando, & verba nigri poſſunt generalia iudicari, ac ipſi rubricæ conuenientia, n. 84. 384
Rubr. habere orationem perfectam, vel non, certa regula non aſſignatur, n. 82. p. 384
Rubrica habens orationem imperfectam indefinitè loquens, ſtante rationis identitate, non reſtringitur per nigrum ſpecialiter ſed vniuerſaliter diſponit; maxime ſi nigrum ita, poſſit intelligi, vt rubro conueniat, num. 67. & 68. 382
Rubrica generalior nigro per nigrum reſtringi non debet, n. 80. 383
Rubrica in ſua generalitate diſponit; generalitate, ac identitate rationis, cum ea congruenti, num. 83. 384
Rebrica non declarat verba nigri, quando ſunt, clara, n. 91. 323
Rubrica non dicitur imperfecta ſine verbo, cum ſubintelligatur, n. 93. 384
Rubrica non ſolum ſtat ad demonſtrandum: ſed etiamſi eſt perfecta, ipſius legis initium dicitur & pars, nu. 109. 385
Rubrica, quæcumque quarumcumque legum, & Statutorum textui conſentanea, & conſonans generaliter, & indiſtinctè pro textu haberi, & allegari certiſſimum eſt, nu. 85. 384
Rubrica quæ verbo caret, non dicitur continere orationem perfectam, ſed vid. infra, num. 71. pag. 382
Rubrica quando diſponat, & orationem perfectam habeat, nu. 77. 383
Diſtinguitur remiſſiuè, ibid.
Rubrica, quando nigrum, ità intelligi poteſt, vt ceneatur etiam generaliter diſponere, & eidem generali conuenire, generaliter eſt intelligenda, n. 9. 308
Rubricæ quantumuis imperfectæ ad nigri declarationem admittuntur, & deſeruiunt, nu. 86 & 110. 384
Rubrica reſtringitur, & declaratur per nigrum, quando illa non habet orationem perfectam, nu. 1. 135
Rubrica, ſeu Titulus habens orationem, perfectam, & conſonans textui, poteſt allegari diſpoſitiuè, numero 1. 470
Rubrica ſtatuti de contractibus indefinitè, & diſtinctè loquens non reſtringitur per nigrum, num. 4. 347
Rubrica ſtatuti noſtri Cap. 151. lib. 1. perfecta, & deciſiua videtur, nu. 90. 384
Rubrica ſtatuti Vrbis, cap. 151. habet orationem perfectam, num. 81. p. 384. ſecus num. 91. ibidem.
Rubrum declaratur per nigrum, n. 2. 148
Rubrum, etiam habens orationem perfectam, niſi & deciſiuam habeat, non diſponit, ſed vide infra, nu. 70. 382
Rubrum etiam quoad aliqua perfectum, recipit quoad alia declarationem à nigro, num. 111. pag. 385
Rubrum reſtringitur ad expreſſa in nigro, quandò in rubrica eſt appoſitum relatiuum, qui, nu. 95. 324
Rubrum perfectum, vel nigro conſentiens diſponit, vel imperfectum declarat, numer. 91. pag. 384

S

Sæuitia viri ad effectum ſeparationis thori quænam videatur intolerabilis, arbitrio Iudicis relinquitur, num. 12. pag. 264. & 265
Sæuitia viri eſt probanda concludenter, numer. 17. ibid.
Sæuitia viri in vxorem eſt delictum, numero 21. ibidem.
Salaria Aduocatorum, & procuratorum adiunguntur aliis litium expenſis, num. 1. 513
Salaria congruentius Honoraria dici deberent, & arbitraria, nu. 2. & 3. ibid.
Salarium Aduocato debetur, licet non ſit conuentum, n. 58. 517
Procuratori verò ad lites, ſi non ſit conuentum non debetur, niſi vbi adſit conſuetudo, quod debeatur, num. 59. & 60. ibid.
Salarium Aduocatorum, & procuratorum efficitur periculum quaſi caſtrenſe, n. 56. 517
Salarium aduocatorum pro ſingulis cauſis non debet ex iure communi excedere ſummam centum aureorum, nu. 42. 516
Intellige dummodo per clientem non ſit promiſſum plus cum iuramento, nu. 43. ibid.
Item, ſi datum ſit ſponte, tunc retinebit illud aduocatus in foro conſcientiæ, nu. 44. ibid.
Item non procedit in cauſa de vita, num. 45. ibidem.
Neque in Aduocatis Epiſcoporum, vel Abbatum, num. 48. 517
Salarium conuentum debetur Aduocatis, & procuratoribus, num. 37. 516
Et an poſſit peti etiam lite pendente, num. 40. & 41. ibid.
Et quid circa hoc ſeruabatur antiquis temporibus, num. 38. 39. ibid.
Salarium debetur Aduocato, & Procuratori, etiam ſi cliens tranſegerit cum aduerſario, atque etiam ſi citra laborem, & librorum reuolutionem clienti conſilio ſuo cauit, numero 62. pag. 517
Salarium præcipuè refertur ad medicinã, n. 5. 513

Et

Digitized by Google

Et ad procuratorem litium, n.7. ibid.
Et generaliter ad quodcumque negocium commissum, n.8. ibid.
Salarium propriè quid significet, num. 4. & 10. ibid.
Salomonis dictum ad fideiussorem, numero 17. pag. 309
Sanctissimi titulo Pontificem Romanum veteres omnes appellant, n.105. 14
Sanctitas in Romano Pontifice præsumitur, num. 108. ibid.
Sanctitatis hæreditatem recipit Rom. Pontifex. nu.109. ibid.
Satisdatio, de qua in statuto, tria continet, & quænam sint, n.4. 176
Satisfacere verbum quid significet, numero 1. pag. 252
Scaccorum ludus licitus est etiam clericis, n.14. pag. 51
Scientes, & consentientes non defraudantur, nu. 162. 533
Scientiam habere præsumitur quilibet de eo, quod publicè scitur, n.6. 62
Scire, vel scire debere, sunt paria, numero 5. pag. 62
Scripturam producens fatetur contenta in ea, nu. 46. 310
Scriptura omnis, cui de iure, vel speciali consuetudine creditur, dicitur publica, numero 8. pag. 150
Scriptura originali testamenti deperdita, sufficit sola testamenti publica fides, numer. 24. pagina 61
Scriptura priuata est triplex, n.2. 154
Scriptura quælibet, etiam priuata, probat in iudicio, nisi contra eam apponatur, numero 4. pag. 157
Scripturarum recognitio, numer. 1. & seqq. pag. 157
Scriptura reperta in filza notarii cum attestatione eiusdem de rogitu alicuius instrumenti, an, & quando probet, num.12. 13.14.15. & 16. pag. 60
Scutum monetæ species, prodiit in Gallia post Ducatum Romanum, n.150. 532
Sedere cur debeant Iudices, quando ius reddunt, nu.5. 103
Sedere dicitur Prætor cum pro tribunali iuris dicendi causa sedet. ibid.
Sede vacante, quam iurisdictionem habeat officiales generaliter; & in specie de Penitentiario temporum Sedis vacantis, remissiue, n.13. pag. 26
Semel malus præsumitur semper malus in eodem genere mali, n.20. 356.& 22. 465
Seminaria clericorum puerorum eriguntur in executionem sacri Concilii Tridentini, nu. 20. pag. 196
Semper, dictio vniuersalis, ita vt intelligatur in omni tempore, & in omni casu, numero 40. pag. 380
Senator antiquitus esse poterat etiam, qui ciuis erat Romanus, n.25. 25
Senatur dum à Summo Pontefice sceptrum eburneum suscipit in signum iurisdictionis, iuramentum præstat ad manus Sanctitatis suæ, numer. 3. pag. 28
Iuramenti prædicti forma, n.4. ibid.
Senatores post translatum Imperium Vrbis Romæ in Romanos Pontifices quot fuerint, & qua auctoritate diuersis temporibus constituti, nu.3. 26
Senator est legitimus Iudex appellationum à sententiis Capitanei: & est vnus ex Iudicibus habitis in Vrbe pro ordinariis, nu. 3.5.p.459.& nu.10. 460
Senator ideo non tenetur in causis criminalibus adhibere votum assertamẽti, quod aliàs denegare non posset, n.12. 24
Senator in aliis functionibus coram Cardinalib. absente Porifice primum post Cardinales locum tenet, n.24. 25
Senator interesse debet publicis consiliis Senatus, Populique Romani, & digniori loco, n.19. pag. 24
Ad quem effectum. ibid.
Quomodo inuitari soleat à Conseruatoribus ad publicum Consilium, numero 21. ibidem.
Senatoris locus in Cappellis Pontificiis anteactis temporibus erat proximè post Oratorem Cæsareum, n 22. ib.
Senator permittit Iudicibus Capitolinis, vt ad paucos dies ab Vrbe ex causa abesse possint, nu.1, 32
Senator præfertur Gubernatori in cognitione causarum, vbi iidem concurrunt, numero 18. pag. 24
Senatori quæ competant, & conueniant iuxta statuta Vrbis, n.9. 24
Senatoris nostrorum temporum vestimenta, & decora insignia, qualia Prætori Vrbano antiquitus concedebantur, n.32. 25
Senator quid debeat, & possit facere, numero 5. pag. 28
Eligitur à Romano Pontifice, & iurisdictionem habet per litteras in forma Breuis, numero 6. pag. 26
Senator vigore specialis facultatis, quæ sibi concedi solet, in causis criminalibus decernere potest, vt rei in aliquibus casibus torqueantur denegatis defensionibus, & ex processu informatiuo tantum, n.14. 24
Hæc tamen facultas magna cum moderatione intelligenda est, & ad certos casus restringenda, n.15. ibid.
Senatorum antiquorum institutio, numerus, qualitas, & munera pro mutatione, ac varietate temporum, remissiue, n.2. 23
Senator Vrbis eligitur nostris temporibus à summo Pontefice ad suum, & Sedis Apostolicæ beneplacitum, n.8. 24.
Senator Vrbis censetur tanquam Prætor Vrbanus, n.1. 23.
Eligitur à summo Pontifice ibid.
In Cliuo Capitolino residet, & ordinaria potestate ius dicit. ibid.
Quæ sit eius potestas, & in quibus eius versetur officium. ibid.
Eius assertioni creditur, tamquam vni ex sublimioribus Magistratibus, n.10. 24
Eidem permitti solet à Romano Pontefice, vt

in cauſis criminalibus non teneatur ſeruare formam ſtatutorum Vrbis, ſed prout ſibi bene viſum fuerit, & iuxta facultates Gubernatoris Vrbis quomodolibet conceſſas, numero 11. ibid.
Eidem adhuc per Curſores Pontificis Cappellæ Pontificiæ denunciantur, ſicuti Cardinalibus, & Oratoribus Regum, numer. 23. pagina. 25
Senatuſc. Macedon. non tollit obligationem naturalem, nu. 35. 397
Senatuſconſultus Macedoniani remedium extenditur etiam ad nepotes, & pronepotes, nu. 93. pag. 401
Senatuſconſult. Macedonen. reſtringitur dumtaxat ad contractum mutuæ pecuniæ, vel ad aliũ ex adhibita fraude recidentem in eum, num. 13. pag. 396
Sen ſus legis colligi non poteſt, niſi verba prius intelligantur, n. 1. 521
Sententia an ferri poſſit ſine voto Aſſertamenti, quando pars, quæ proteſtata eſt, Nihil fieri niſi cum voto aſſertamenti, procedat poſtea ad alium actum ex interuallo, eadem proteſtatione non repetita, num. 11. pag. 145. & num. 14 & 19. 146
Sententia confirmatoria prioris ſententiæ prolata ambabus partibus præſentibus, ſi eodem tempore ambę inſtent, altera pro mandato altera pro reſtitutione in integrum, quænam pars cenſeatur præuenille, n. 32. 92
Et quid ſi victor incipiat petere executionem, & nondum abſoluta petitione, pars victa poſtulet reſtitutionem, n. 36. ibid.
Et quid vbi ſecunda ſententia fertur à Capitaneo Appellationum, & eadem die victor petit coram Iudice ordinario reſtitutionem in integrum, n. 40. & ſeq. ibid.
Sententia, a qua eſt appellatum in dubio præſumitur iuſta, n. 29. 432
Sententia definitiua ferri non poteſt, ſi de iure litigantium non conſtet, numer. 49. pagina. 476
Sententia deſertionis appellationis dicitur interlocutoria, habens vim diffinitiuæ, & ab ea poteſt appellari, n. 9. 446
Idem de reiectione appellationis, nu. 10. & 12 ibid.
Fallit in appellatione à mera interlocutoria. nu. 14. ibid.
Sententia deſertionis concernit merita, & eſt confirmatoria primæ: &c. numer. 21. pagina. 447
Sententia deſertionis eſt interlocutoria, quoad effectum, nec tranſit in rem iudicatam quoad Iudicem, n. 37. 448
Sententiæ acquieuiſſe videtur, qui ab eius grauamine non appellat, numero 72. pagina. 508
Sententię de conſilio ſapientium, &c. & ad relationem petitorum, numquam tranſeunt in iudicatum, n. 15. 469
Intellige, vt n. 16. ibid.
Sententiæ duæ conformes habent ex ſtatuto vim trium; & faciunt rem iudicatam, numero 16. pag. 90
Et an procedat in vna tantum ſententia, quæ tranſitum fecerit in iudicatum, num. 17. pagina. 90
Sententiæ duę conformes, de quibus ſtatutum, debent eſſe diffinitiuæ, non interlocutoriæ, num. 20. 91
Sententiæ duæ conformes faciunt ex ſtatuto rem iudicatam, n. 4. 454
Quod procedit etiam in Clem. vt calumniis, de re iudicata, n. 5. ibid.
Contrarium, numero. 6. ibidem.
Sententiæ duæ conformes habent ex ſtatuto vim trium, & faciunt rem iudicatam, numero 27. pag. 447
Sententiæ interlocutoriæ, & ſententiæ definitiuæ definitio, n. 1. 441
Et in quibus differunt inter ſe, numero 2. 3. & 4. pagina 441. & numero 18. pag. 447
Sententiæ interlocutoriæ habentes vim definitiuæ, quænam ſint, nu. 9. 10. ibid.
Et quomodo dignoſcantur ab aliis interlocutoriis, n. 11. & 12. ibid.
Sententia interlocutoria iuſtificanda eſt ex iiſdem actis, non autem ex nouis, aut de nouo probandis, n. 1. 464
Et procedit tam ex iure Canonico, quàm ex iure Ciuili, n. 2. ibid.
Limita vt n. 4. ibid.
Sententię Iudicum, & arbitrorum, & lauda arbitratorum habent æque executionem ex ſtatuto: atque eiuſmodi executionis cauſæ ſunt ſummariæ, n. 7. & 9. 162
Et eius praxis, remiſſiue, n. 8. ibid.
Sententiæ nomine, in dubio intelligitur diffinitiua, & præſertim in ſtatutis, numero 34. pag. 455. & n. 35. 356
Declara, vt vbi eſt eadem, vel maior ratio in interlocutoria, quæ in definitiua, tunc nomine ſententiæ veniat pariter interlocutoria, num. 41. ibid.
Sententiæ nomine venit tam diffinitiua, quàm interlocutoria, vbi non inſurgat abſurditas, nu. 42. ibid.
Sententia, & querela, ſeu dictio de nullitate æquè parantur, n. 1. 440
Sententiæ vis, & effectus plus ponderatur, quàm nomen, n. 13. 441
Sententia habet executionem paratam, num. 54. pag. 477
Sententia in ſcriptis ferri debet; alioqui eſt nulla & non meretur nomen ſententiæ, num. 2. & 3. pag. 469
Amplia etiam in conſiliis ſapientum, ſeu conſultorum, n. 4. ibid.
Sententia lata Iudice pro tribunali non ſedente, eſt nulla: etiam ſi ſit interlocutoria, numer. 82. pag. 103
Declara remiſſiue, n. 10. ibid.
Sententia lata clauſo conſilio, eſt nulla, num. 8. pag. 469
Sententia lata contra ſtatutum redactum in volumine ſtatutorum eſt nulla, numero 9. pagina. 145
Ampĺia, vt n. 10. ibid.
Sententia lata non viſis actis, eſt inualida, & nulla, n. 1. 462

Et

Et vbi non iuſtificatur ex actis, dicitur notoriè iniuſta, num. 2. ibid.
Et nulla, n.4. ibid.
Et iuſtificari debet ex iiſdem actis, non ex nouiter deductis, n. 3. ibid.
Et non ſic iuſtificata numquam facit tranſitum in rem iudicatam, nu. 5. ibid.
Et eſt etiam nulla ob non tranſportationem actorum. ibid.
Sententia lata ſine conſilio Sapientis, ſiue Conſultoris, vbi requirantur, eſt nulla, num. 16. pag. 467
Sententia lata ſuper conuentione, omiſſa cauſa Reconuentionis, an ſit nulla, num. 15. 16. & 17. 118
Sententia plura capitula continens, poteſt ex vno confirmari, & ex altero infirmari, num. 54. pag. 433
Sententia plures partes continens, poteſt in parte, ſeu partibus confirmari, & altera, vel aliis infirmari: & ſi ſint tres ſententiæ, executionem habent paratam pro partibus conformibus num. 17.& 19. 455
Et idem de duabus ſententiis, ex ſtatuto, nu. 21. ibid.
Intellige vt num. 23. ibid.
Sententia prior inducit præſumptionem boni iuris pro parte appellati. etiam appellatione pendente, num. 15. & 16. 447
Et habet locum, etiam in ſententia interlocutoria habente vim definitiuæ, & numer. 17. ibidem.
Et in ſententia deſertionis, vel reiectę appellationis, & nu. 20. ibid.
Sententia quoad latinitatem verborum tantum, non quoad ſubſtantiam, emendari poteſt, nu. 24. 470
Sententia reiectionis æquiparatur ſententiæ deſertionis, n. 22. 447
Sententia ſecunda ſi non confirmat primam, licet appellare n. 15. 454
Sententia, ſi apertè non tenuerit, reuocatur, n. 57. 433
Sententia ſi plura capita diſtincta contineat, & de nullitate vnius capitis ſit dictum, in quo actor ſuccubuerit; an poſſit idem dicere de nullitate alterius capitis, n. 118. 482
Sententia ſuper deſertione appellationis à definitiua cenſetur conformis primæ ſententiæ, quoad effectum habendæ executionis, numero 31. pag. 448
Et dicitur confirmatoria primę, & num 32. ibidem.
Separationis thori, & reſtitutionis dotis, & inde ſequentium cauſa grauis eſt, & ardua, nu. 16. 265
Separatorum ſeparata debet eſſe ratio, num. 139. pag. 482
Sequeſtratio regulariter prohibetur, niſi in ſubſidium, num. 6. 176
Sequeſtrum contra aduenas tranſeuntes, quomodo faciendum, nu. 8. ibid.
Sequeſtrum reuocatur incontinenti, pręſtita cautione, n. 7. ibidem.
Seruitus acquiri poteſt per pacta, & conuentiones, n.2. 192
Seruitute ceſſante, ad fauorem alterius conſtituta, liberum eſt cuique vſque ad cælum ędificare, num. 3. 193
Limita remiſſiuè; nu. 4. ibid.
Seruitus altius non tollendi, ne venti excludantur in damnum publicæ vtilitatis, inducitur ipſo iure, num. 24. 196
Seruitus ne proſpectui officiatur, ſeruitus luminis, & ſeruitus vt proſpectus præſtetur, in quibus differant inter ſe, remiſſiuè, numero 1 pag. 192
Seruitus non perſumitur ſed libertas, numer. 9. pag. 201
Seruitus parietis, eſt ſeruitus Vrbana, numero 1. pag. 201
Seruitus pluribus modis imponitur, num. 7. ibid.
Seruitus regulariter non habet cauſam naturalem, ſed aut impoſitam, aut præſcriptam, num. 10. ibidem.
Seruitus ſtillicidii eſt duplex, affirmatiua, & negatiua, nu. 4. ibid.
Seruitutem allegans, eam probare debet, nu. 11. ibidem.
Seruitutes, quando, & quomodo acquirantur præſcriptione temporis, num. 5. 192
Seruitutum venditionis forma, remiſſiuè, num. 8. p. 201
Sigiſmundus Scaccia laudatur, num. 32. 461
Sigiſmundus Scaccia, multarum, ſingulariumque virtutum meritis honeſtatus, non ſatis condigne pro illis commendatur, ac laudatur, nu. 9. pag. 367
Signa repræſentant ſignatum, & ſufficit ſignum, licèt deficiat ſignatum, nu. 16. 522
Signatura Gratiæ reſcribit in omni caſu; & poteſt ſtatutis ipſis derogare, n. 4. 77
Signatura Iuſtitiæ quibus in caſibus reſcribat ad Iudices Capitolinos, nu. 3. ibid.
Significatio figuratiua communis eſt, & poteſt appellari vſitata, nu. 26. 523
Significatio propria deſumitur, vel ab auctoritate, vel à definitione, vel ab etymologia, & horum exempla, num. 49. & ſeq. pag. 525. & n. 74. pag. 526
Significatio quid ſit, num. 18. & 19. 523
Simile quod eſt, non eſt idem, numer. 61. pagina. 188
Similium ad ſimilia idem eſt iudicium, num. 44. pag. 153
Simpliciter reſpondere poſitioni dicitur qui reſpondet, Non credit vt ponitur, & ad effectum ad quem ponitur, nu. 47. 124
Intellige vt n. 48. ibid.
Simpliciter reſpondere poſitioni quis dicatur, num. 49. 52.& ſeqq. 125
Simulatio alienationis præſumitur iure, ſi alienans poſſederit poſt alienationem rem alienatam, n. 32. 217
Vel ſi alienatio fuerit facta in conſanguineum num. 33. ibid.
Vel ſi fuerit facta in limine decoctionis nu. 34. ibidem.
Vel ſi publicè debitor vrgebat ad inopiam, n. 35. ibid.
Simulatio contractus generaliter non præſumitur nu. 27. ibid.
Simulatio contractus præſumitur ex ſtatuto vbi venditor remanſit in poſſeſſione rei venditæ,

Sed ex iure communi debet concurrere alia causa simulationis, numero 18. & 19. pagina. 404
Item præsumitur, quando res venditas redimi debet à venditore breui tempore, num. 20. ibid.
Item si cum bonis pecuniæ sint admixtæ, qui contractus appellari vulgo solet Ciuantia, vel Stocco, nu. 23. ibid.
Intellige, vt nu. 26.& 27. ibid.
Simulatio in contractibus, de iure communi cognita, reiecta est, num. 3. 403
Simulatio obligationis vnius ex obligatis non trahitur ad obligationem alterius: numero 1. pag. 345
Simulationem contractus allegans debet exprimere speciem, & causam simulationis, & eam probare, num. 5, 403
Simulationis contractuum species, & quando præsumatur, & quibus coniecturis, remissiuè, num. 4. ibid.
Simulationis exceptio non tollitur per iuramentum simpliciter præstitum in instrumento de illi non contraueniendo, n.7. ibid.
Limita vt nu. 8. ibid.
Simulatio sine causa simulandi non procedit, nu. 2. 345
Simulatio vitiat recognitionem bonæ fidei factam à muliere, nu. 39. 318
Sixtus Papa Quintus per constitutionem suam erexit Collegium Notariorum Curiæ Capitolii numero triginta, nempe quindecim Primi, ac totidem Secundi Collateralis num. 2. pag. 48
Quæ constitutio vsu recepta, & in viridi obseruantia est, præter quam in certo casu expresso, num. 13. ibid.
Et statutis expresse derogat, numero 14. pagina. 49
Ideo seruanda tamquam alia lex postea lata: num. 15. ibid.
Societas nostro statuto comprehenditur, num. 22. 308
Societas ad officium an fieri possit passiuè à Tutore, vel curatore pro pupillo absque decreto Iudicis num. 15. 209
Societas officij quoad quid cum censu vitalitio fraternizat, nu. 17. 365
Societas super officio alterius, ad id per officialem Dominum accommodato vel emendo, valet, num. 8. 367
Societas officiorum requirit in re pecuniam numeratam. num. 28. 405
Societatum in contractibus interponuntur officia ad colorandum ipsum contractum, & euitandam vsurariam prauitatem, numer. 110. pagina 326
Socii habitationis de commodo, & vtilitate conlocii participant, licèt in priuilegio non sint comprehensi, numero 11. pag. 196
Socio nolente reficere rem communem, potest conlocius propriis expensis eam reficere; & acquiret Dominium super parte ipsius socii, si ille intra quatuor menses non satisfecerit. nu. 1. 202
Et cautela pro reficiente, numero 4. pagina. 202
Declara hoc procedere tam in ædificiis vrbanis, quàm in rusticis, num. 2. ibid.
Solemnitas legis, si omittatur, non vitiat actum: Dummodo non requiratur pro forma, num. 16. 300
Solemnitas omnis, & substantialis forma est iuris publici, num. 4. 109
Nec potest mutari pactis priuatorum, n.4.& 5. ibid.
Solemnitate legis omissa, contractus non præsumitur vtilis, sed damnosus, numero 31. pagina. 309
Solemnitates in contractibus inductæ per statutum faciunt cessare circumuentionem, & fraudis suspicionem, nu. 12. 299
Et sunt de forma contractuum: qua non seruata corruit actus, num. 13. ibid.
Etiam si in minimo non fuerit seruata, num. 140. 300
Intellige, vt num. 14. 17. & 20. 300
Solemnitates non requiruntur in relocatione emphyteusis Ecclesiasticę, si ea solita sit concedi. num. 46. 235
Solemnitates omnes præsumuntur adhibitæ, spatio triginta annorum, etiamsi non reperiantur enunciatæ, nu. 6. 240
Solemnitates requisitæ præsumuntur, nisi tamen verba tabellionis patiantur. nu. 10. 469
Solemnitates statutariæ an requirantur in donatione inter patrem, & filium, matrem, & filiam & inter alios consanguineos? & num. 10. 11. & 12. 13. p. 321.& num. 14. 291
Solemnitates statutariæ non comprehenduntur in obligatione necessaria, nu. 56. 187
Solemnitates statuariæ non sunt necessariæ in contractibus minorum, quando contractus ipsis non sint damnosi, sed vtiles. n. 20. 21. p. 209. 210
Solemnitates statutariæ sunt necessariæ in omnibus contractibus, in quibus mulier, vel minor lædi potest num. 38. 302
Solemnitatis nomen poni etiam potest pro solemnitate ordinis nu. 9. 472
Solidum an accipiatur pro aureo? num. 47. 516
Solidus idem fuit, ac Aureus Romanus antiquitus. nu. 33. 296
Et hodie in illius locum suffectus est Aureus nostri temporis, & num. 34. ibidem.
Contrarium vt num. 35. ibid.
Soluendo qui est, carceri mancipari non potest pro debito 4. 485
Solum vicini, regulariter, debet esse liberum, vsque ad cælum. 5. 201
Solutio indebiti, non dicitur propriè donatio. num. 57. 298
Solutio integra facta per vnum ex correis debendi liberat alios correos, 5. 423
Solutio probari potest per præsumptiones iuris num. 31. 413
Soror non venit fratris appellatione numero 17. pag. 285
Specialiter quod iniungitur, plus timeri solet, quàm quod generaliter imperatur, num. 101. pag. 13
Specierum enumeratio, etiam antè generalem dispositionem, illam non restringit, quando genus, & species cadunt inter casus, ad quos dispositio refertur. nu. 21. 379

Clausu-

ed by Google

Clauſula, & oratio generalis, ad ſpecierum enumerationem, non reſtringitur ad illas, quando genus; & ſpecies cadunt inter caſus, ad quos diſpoſitio refertur. 379
Specierum enumeratio in dubio præſumitur potius ex abundanti, quam reſtrictiue, n. 20. 379
Specierum enumeratio poſt generalem diſpoſitionem non reſtringit, ſed ſtat declaratiuè, & ex abundanti potius, n. 19. 378
Specierum poſt expreſſionem generis enumeratio generi non derogat, n. 28. 374
Spoliatus etiam vi expultiua, reſtituitur, vbi notoriè ex actis conſtat eum ius non habere, nu. 38. 180
Spolium attentantum quoad omnia æquiparatur violento, n. 1. 417
Spolium, & nullitas ſunt inſperabilia, num. 134 pag. 482
Sponſalia, & Matrimonium, maritus, & ſponſus, vxor, & ſponſa, valde differunt inter ſe, num. 4. 256
Sponſaliorum contractus ſtatuti noſtri ſolemnibus non eget, n. 1. 337
Sponſalium ratificatio non ſubiacet ſtatuto, n. 15. pag. 316
Sportulæ Iudicibus ordinariis Vrbis prohibentur per Conſtitutionem Pauli Quinti, numer. 2. pag. 78
Et an etiam prohibeãtur Iudicibus delegatis, num. 3. ibid.
Sportulæ quæ ſoluuntur executoribus litium, & Præſidentibus Officiis publicis, atque Nunciis ſiue apparitoribus, quomodo differant ab iis, quæ ſoluuntur Iudicibus, remiſſiue, n. 4. ib.
Sportulæ, vbi debentur Iudicibus, ſi per ipſos non ſtet, quo minus ſententiam proferant, iuſte ab iltis exiguntur, licet tum partes litigantes ad concordiam inter ſe deueniſſent, num. 4. pag. 81
Sportularum materiam qui pertractarint, num. 6. pag. 79
Sportularum origo, n. 5. 78
Spurii an per aliquam legem municipalem, poſſint perinde, ac legitimi, ad ſucceſſionem vocari, n. 31. & ſeq. 277
Spuriis debentur alimenta ſaltem ex æquitate Canonica, n. 7. 276
Spuriis, ſeu quomodolibet illegittimis poteſt pater ex ſtatuto medietatem bonorum ſuorum inter viuos donare, & in vltima voluntate relinquere, n. 1. 275
Et quid de iure ciuili, n. 2. 276
Et ab inteſtato habebunt tantum duas vncias de hæreditate paterna, n. 3. ibid.
Intellige vt n. 5. ibid.
Spuris quis dicatur, n. 9. 267
Spurius quis ſit, n. 16. 184
Stadium eſt octaua pars milliaris Italici, num. 102 pag. 528
Stare in communione nemo cogitur, numer. 22. pag. 190
Stare prohibetur, quod non mutatur, num. 12. pag. 56
Statuentes cenſentur ſe conformare cum diſpoſitione iuris communis, n. 64. p. 11. & n. 8. p. 112 & n. 34. 278
Statuentes in dubio non præſumuntur velle corrigere ius commune, n. 15. 460
Statuentes non præſumuntur velle corrigere, quod eſt diſpoſitum à iure communi, num. 59 pag. 236
Statuentes, qui non diſtinxerunt caſum, etiam maiorem in ſe rationem habentem omnia cenſetur comprehendere voluiſſe ſub generalitate ſtatuti, n. 14. 231
Statuentes, qui non diſtinxerunt caſum maiorem rationem habentem, cum æque contentur comprehendere voluiſſe ſub generalitate ſtatuti, num 70. 11
Statuentes, ſi indiſtincte loquantur, ſtatutum etiam indiſtinctè intelligendum eſt, num. 21. pag. 72
Statuentium intẽtio regulariter eſt, prouidere ſuis ciuibus, non exteris, n. 10. 396
Status coniecturalis ſæpe eſt valde incertus, & periculi plenus, n. 4. 274
Statuta ad euitandum abſurdum, reſtringuntur ad id, quod eſt rationis, n. 75. 399
Statuta antiqua Vrbis varietate temporum perplexa, & confuſa, n. 165. 17
Statuta à ſummo Pontifice confirmata in forma ſpecifica ſunt valida, & in eis ceſſat omnis defectus poteſtati etiam quoad perſonas Eccleſiaſticas, n. 37. 10
Et dicantur Papalia, n. 38. 10
Statuta condere iuriſdictionis eſt, & ſine ea condi non poſſunt, n. 30. 9
Statuta condi non poſſunt per ſubditos immediate Sedi Apoſtolicæ, & condita non valent ſine confirmatione Apoſtolica, n. 35. 10
Et ita ſeruatur etiam ex conſuetudine, n. 36. ib.
Statuta deciſoria etiam in aliis foris, ac tribunalibus Ciuitatis, ac diſtrictus generaliter ſeruari debent; quod in ſpecie de ſtatutis Vrbis traditur, n. 11. 4
Statuta diſponentia circa perſonam legitimandam ad aliquem actum, non ligant forenſes, ſecus ſi diſponant circa ſolemnitatem actus, nu. 1. 81
Statuta, & quæuis aliæ diſpoſitiones interpretationem recipiunt ab obſeruancia ſubſecuta, nu. 55. 212
Amplia etiam ſi verba diſpoſitionis alium intellectum haberent. 213
Statuta in caſu, de quo ſit dubium inter ius ciuile, & ius canonicũ, à quonam iure interpretationem recipiant, n. 5. & 6. 76
Statuta in non expreſſis declarantur à iure communi, n. 136. 530
Statuta in pœnalibus intelligenda ſunt ſtrictius, vt delictum, & pœna euitetur, n. 5. 54
Statuta intelligenda ſunt de caſu vero, non de ficto, n. 7. 165
Statuta intelligi debent in caſu ſimplici, non autem in caſu mixto, n. 135. 482
Statuta interpretationem paſſiuam recipiunt à iure communi, n. 8. 449
Statuta interpretationem paſſiuam recipiunt à iure communi, & eorum verba reſtringi debent ad id quod eſt rationis, ne ſequatur abſurdum, & n. 16. 17. 484
Statuta interpretationem recipiũt à communi vſu loquendi, n. 10. 513
Statuta interpretationẽ recipiunt à conſuetudine,

num.8.pag.118 & num.10. 206
Statuta interpretationē recipiunt à iure communi, n.10. 232
Statuta ita debent intelligi, vt minus corrigant ius commune, n.65. 11
Et vt reducantur ad concordiam cum iure cōmuni, quantum fieri potest, n.60. ibid.
Statuta ita debent interpretari, ne delicta remaneant impunita, n. 207. 537
Statuta ita intelligenda sunt, vt quam minimè lædant ius commune, n.12. 460
Statuta ita intelligenda sunt, ne quid contrarium contineant, n.69. 214
Statuta ita intelligi debent, ne sequatur absurdum, n.14. 56
Statuta ita intelligi debent, vt quàm minimum lædant ius commune, n 26. 31
Quod præcipuè de statutis Vrbis sentiri debent n.27. ibid.
Statuta sunt Intelligenda, vt aliquid addant iuri communi, ne superuacanea videantur, n.17. pag. 503
Et ne quis indebitè damnum patiatur, num.17 p. 503. & n.29. 504
Et ne quantum fieri potest derogent iuri communi, n.43. 505
Statuta laicorum de bonis emphyteuticis comprehendunt etiam bona emphyteutica Ecclesiarum, quoad vtile dominium, non quoad directum, n.28. 228
Statuua laicorum disponentia de valore monetarum non ligant personas Ecclesiasticas, n.222. pag. 538
Fallit in statuto Vrbis, & n.223. ibid.
Statuta loci, vbi lis agitur, quoad ordinaria iudicii ibidem omnino seruari debent, etiam si litigantes sint alterius fori, n. 5. 3
Statuta locorum attendi debent circa ordinem, & modum executionum ibidem faciendarum, n. 21. 500
Statuta minuentia appellationes respiciunt ordinatoria iudicii, non autem decisoria, num.31. pag. 455
Intellige, vt n.32. ibid.
Statuta noua Vrbis in meliorem formam, & in vnam consonantiam condita sunt, atque præsentibus temporibus magis accommodata exteris statutis antiquis abrogatis, n.166 17
Statuta ordinatoria Iudicii ligant etiam Clericos litigantes coram Iudice sæculari, n.8. 3
Statuta Papalia non extenduntur ad casus in quibus Ecclesia reperitur specificè priuilegiata à iure communi, n.60. 236
Statuta passiuam interpretationem recipiunt à iure communi, n.26. 21
Statuta præsumuntur iusta, & rationi consona, n. 35. 278
Statuta quamuis generalia, interpretationem passiuam recipiunt à iure communi, & restringuntur vt euitetur eius correctio, n.38. 397
Statuta quomodo condi possunt etiam super his, quæ à iure naturæ, & iure gentium sunt disposita, n.51 358
Statuta recipiunt interpretationem à communi vsu loquendi, n.22. 70
Statuta semper sunt valida, licet repugnent Iuri positiuo, vel naturali immutabili: secus si repugnarent Iuri Diuino, vel Iuri naturali immutabili, n.100. 510
Statuta sicut non trahuntur ad lucra forensium, ita nec ad eorum dispendium trahi debent, nu. 28. 282
Statuta stricte intelligenda sunt in odiosis, non autem in fauorabilibus, n.18. 276
Statuta strictè sunt intelligenda, non autem extendenda, n.18. 90
Statuta Vrbis auctoritate summi Pontificis condita sunt, n.1. 255
Statuta Vrbis debent seruari à locis comprehensis in districtu, licet exemptis à iurisdictione fori Vrbis, nisi habeant alia particularia statuta, num.2. 76
Statuta Vrbis dicta sunt Papalia, & ideo ligant pariter Clericos, ac laicos, Collegia, & Conuentus Religiosorum, & Ecclesias, n.54 p.10
Quod tamen declaratur infra n.95.& seq. 13
Et locum habent etiam, vbi agitur cum Ecclesia, n.55. 11.
Et comprehendunt vtique clericos, & bona ineuitu Ecclesiæ acquisita, n.56. ibid.
Et procedunt pariter in causis spiritualibus, n. 57. ibid.
Statuta Vrbis dicuntur Papalia, n 17. 232
Statuta Vrbis etiam inter personas Districtus seruari debent, n.22. 9
Statuta Vrbis iuri ciuili inhærere profitentur, vbi ipsa aliter non disponant, n.48. 456
Statuta Vrbis potissimum fauent obseruationi iuris communis, & quare, n.28. 31
Statuta Vrbis quoad personas, & res Ecclesiasticas ita debent intelligi, vt de iisdem personis, & causis ab Ecclesiasticis, & competentibus Iudicibus cognoscatur, n.89. 12
Statuta Vrbis Romæ confirmata fuerunt à Gregorio Papa VIII. cum clausulis Ex certa scientia, Motu proprio, & De plenitudine potestatis, n.43. 10
Statuta Vrbis robur accipiunt à confirmatione Papæ, n.50. 10
Et dicuntur Papalia, ita vt eorum transgressor puniatur, tanquam transgressor statutorum Papalium, n.38. 10
Et amplius vere sunt Papalia, quia Papæ mandato apparent condita, examinata, & recognita, n. 51. 10
Statuta Vrbis seruanda sunt in decisoriis, atque in ordinariis actibus, in suis casibus, & coram suis Iudicibus iuxta superius annot. in præfatione, n 5.& seqq.n.9 12
Statuta Vrbis vt essent valida, auctoritas Summi Pontificis necessaria fuit, & quare, num.28 pag. 9
Statuti à verbis non est recedendum, numero 8. pag. 281
Statuti antiqui in refor. cap. 19.par.2. tenor.numer.1. 341
Statuti antiqui nostri partis secundæ qui meminerint, n.2. 341
Statuti antiqui pars prima, & cap. 151. in nouis, in omnibus contractibus locum habent, in quibus expressa viget ratio deceptionis, & est possibilis læsio, n.7. 341
Statuti antiqui pars secunda cap. 154. in nouis, eosdem contractus, habiles tamen, ac prima, vete-

veteris, & c. 151. in nouis comprehendunt, n. 8. & n. 11. cum. seq. 341
Statuti antiqui pars secunda in maioribus, & minoribus cum solemnitatibus contrahentibus locum habet, nu. 10. 341
Statuti antiqui secunda pars à reliquo separata, & in cap. 154. lib. 1. in nouis conuerta, nu. 3. pag. 341
Statuti dispositio clara omnino seruanda est, nu. 22. 31
Statuti 151. rubrica non habet orationem perfectam, n. 92. 323
Statuta nomen intelligitur de iure municipali in scriptis redacto, n. 2. 8
Statuti nostri antiqui secunda pars, & cap. 154. in nouis requirit læsionem actu, numero 3. pag. 332
Statuti nostri antiqui pars secunda re ipsa, & actu læsionem requirit, n. 4. 341
Statuti nostri cap. 151. lib. 1. Intellectus, num. 18 pag. 378
Statuti nostri cap. 151. lib. 1. ratio finalis, fuit, ad tollendas fraudes, ac captiosas circumuentiones, n. 115. 386
Statuti nostri dispositio in quocunque etiam per indirectum læsiuo contractu locum habet, n. 1. pag. 360
Statuti nostri ratio est ad tollendas frandes, nu. 13. 363
Statuti nostri solemnitas est de forma contractus, qui sine ea corruit, n. 1. 365
Statuti ratio generalis comprehendit omnes casus, n. 97. 324
Statuti, seu Constitutionis principalis intentio attenditur, non quod secundario agitur, numer. 36. 374
Statutis quibuscunque vti volens habere, ac seruare debet omnes qualitates ab eisdem statutis requisitas, n. 12. 4
Statuti solemnitatibus non seruatis, nulla ex contractu mulieris, vel minoris oritur obligatio, etiam si receperint, intellige vt ibi, num. 37. pag. 309
Statuti, seu alterius dispositionis verba vbi non conueniunt, nec dispositio locum habet, n. 7. pag. 371
Statuti verba debent etiam impropriè intelligi, vt rationi, & menti conueniant, numero 29. pagina 394
Statuti verba non debent esse superflua, num. 80. pag. 322
Statuti verba vbi non conueniunt, nec statutum intrat. n. 75. 322
Statuti verbis standum est, nec ab eis recedendum, nu. 8. 381
Statuto de contractibus, nec pacto, nec iuramento renunciari potest, n. 10. 299
Statuto nostro c. 151. & c. 154. minores, & mulieres vti possunt, & quomodo, n. 5. 344
Statuto nostro, & Constitutioni Marchiæ, eadem ratione, æquè locum fieri, n. 5. 353
Statuto nostro videtur & in actu necessario locum fieri, quando in eo explicando decepto potest contingere, & non est certus explicationis modus, n. 5. 358
Statutorum alia censentur ordinatoria iudicii, alia decisoria, n. 2. 3
Quæ am sint ordinatoria, & quæ decisoria, n. 4. 3
Statutorum dispositio generalis restringitur ex verisimili mente statuentium, num. 83. 84. 85. & 86. 12
Statutorũ materiam quinam Doct. ex professo pertractauerint, n. 13. 4
Statutorum verba quantumuis generalia restringuntur ad id, quod est rationis, n. 15. 56
Statutorum verba restringi debent ad id quod est rationis, n. 10. 466
Statutorum vis, & effectus dependent à potestate, & voluntate statuentium, n. 60. 11
Statutorum Vrbis auctoritas, vt pote Papalium, in quamplurimis decisionibus Sacræ Rotæ solum considerata fuit, non autem materia rei controuersæ, & in ea fundatæ decisiones, num. 58. 11
Statuto si fraus fieri potest, mulier & minor non possunt confiteri, n. 4. 315
Statutum ad fraudes, deceptionesque tollendas publica vtilitate, reique publicæ fauore inductũ dicitur, n. 8. 328
Statutum ad hoc, vt cognoscatur an sit fauorabile, vel odiosum, inspicienda est principalis intentio statuentium, n. 41 399
Statutum ad obuiãdum fraudibus, quamuis exorbitans, & correctoriũ, est fauorabile, n. 23. p. 373
Statutum annullans iuramentum propter læsionem quando habeat locum, & quos comprehendat, n. 11. & 12. 406
Statutum antiquum in 2. parte requirit læsionem actu, non potentia, n. 23. 317
Statutum antiquum lib. 4. cap. 19. habet locum, vbicunque mulier directè læditur, nu. 22. 317
Statutum antiquum Reipublicæ fauore expresè emanauit, n. 7. 328
Statutum cap. loquitur de sportulis, quę dantur Iudicibus, n. 1. 78
Statutum c. 113. non includit cãsum iuratum; sed declarat, n. seq. & n. 3. 350
Statutum capit. 113. & de solemnitatibus contractuum, procedit in quocunque contractu læsiuo, etiam per indirectum, num. 39. p. 302. & n. 49. 302
Statutum cap. 113. etiam in filiisfamilias locum habet, n. 2. 356
Statutum cap. 151. lib. 1. habet locum in contractibus quibuscunque minorum, & mulierum, etiamsi mulieres, & minores pecunias, vel aliud receperint, n. 9. 390
Statutum cap. 151. habet locum in diuisione, n. 61. & 62. 320
Statutum cap. 151. lib. 1. non habere locum in contractibus, in quibus minores. & mulieres recipiunt, quibus authoritatibus, & rationibus comprobetur, n. 7. 390
Statum cap. 151. semper in alienationibus locum habet, in minoribus concurrendo cum alio statuto 113. in maioribus mulieribus ratione deceptionis, & possibilis læsionis, n. 6. p. 363. Etiam minorum & mulierum, n. 8. ibid.
Statutum cap. 180. de duabus sententiis conformibus, &c. habet locum in omnibus Tribunalibus Vrbis inter Ciues, Incolas, & districtuales, n. 25. 91
Statutum comprehendit pactum continens remissionem,

sionem, seu donationem, num. 21. 317
Statutum conditum ad impediendas fraudes respicit bonum publicum, n. 3. 299
Statutum conditum ad lites dirimendas est fauorabile, & extendendum, num. 4. pag. 184. & n. 9. 185
Statutum contractum annullans dicitur pœnale, nu. 26. 373
Statutum contra Ius commune loquens de filio non extenditur ad filiam, n. 7. 395
Statutum contra ius commune vbi potest operari vnum, vel plures effectus, ita intelligendum est, vt vnum dumtaxat effectum operetur, num. 10. pag. 444
Statutum cur prohibeat secundo appellare, n. 43. pag. 456
Statutum cur quoad instantiam nominauit expresè causas executiuas, & summarias? n. 12. & 17. 178
Statutum cur requirat cautionem à mulier de restitutione quarti dotalis, & non etiam à merito? n. 43. 250
Statutum de alienatione rerum pupillorum habet locum etiam in minoribus habentibus patrē, & vbi pater cum filio contrahit, num. 71. & 72. 214
Et habet locum etiam vbi minor iurauerit, & nu. 74. ibid.
Item in minore contrahente cum Communitate alicuius Ciuitatis, & n. 76. ibid.
Et in minoribus forensibus contrahentibus in Vrbe, n. 79. ibid.
Ac etiam vbi minor contrahit pro liberatione patris è carceribus, n. 81. ibid.
Statutum de alienatione rerum pupillorum intelligitur de alienatione voluntaria, non de necessaria, n. 1. 208
Et locum habet etiam in oppignoratione, vel hypothecatione bonorum eorundem, num. 2. ibidem.
Statutum de appellatione à confessione debiti, est ordinatoriæ Iudicij, n. 23. 152
Statutum de causis nullitatum, an, & quales casus comprehendat, numer. 6. & 7. & 11. pag. 474
Statutum decernens executionem paratam instrumentis publicis, intelligi debet de liquidis, numer. 37. 152
Statutum de Compromissis comprehendit minores, & mulieres, n. 49. 52. & 57. p. 187. & an teneantur seruare solemnitates statuti lib. 1. cap. 151. n. 54. 187
Statutum de Compromissis est ordinatorium iudicii non decisorium, n. 2. 184
Et an de consuetudine seruetur etiam in omnibus Tribunalibus Vrbis? & numer. 3. & 5. ibid.
Statutum de continuanda possessione habet etiam locum in quasi possessione; & in possessione occupata per creditorem, donec sit ei satisfactum de suo credito, numero 25: & 26. 287
Non comprehendit autem forenses, n. 27. ib.
Statutum de continuanda possessione in hæredes suos, non habet locum in bonis feudalibus, & emphyteuticis, n. 17. & 20. 287
Statutum de contractibus cum filiofam. debet intelligi, ne filiifam. locupletiores fiant cum alterius detrimento, num. 74. 309
Statutum de contractibus, &c. censetur fauorabile, num. 2. 299
Et est latè interpretan. & numero 6. & 7. ibidem.
Statutum de contractibus, &c. ligat mulieres, & puberes masculos forenses, numero 8. pag. 299
Sed non ligat contrahentes extra Vrbem, & eius territorium, & n. 9. ibid.
Nec habet locum in contractibus, in alienatione necessaria, & n. 21. 300
Statutum de contractibus prohibitis cum filiofam. impedit ortum ciuilis obligationis, non autem naturalis, n. 25. pag. 396. n. 32. 34. p. 397 & n. 52. 398
Contrarium, quod imò etiam naturalis, numero 32. 397
Statutum de executione sententiarum, est ordinatorium iudicii, n. 10. 163
Statutum de executione testamentorum est ordinatorium, n. 5. 162
Statutum de donationibus comprehendit donationes factas a Clericis, & factas à forensibus in Vrbe Roma, n. 21. & 22. 291
Et comprehendit donationem factam contemplatione matrimonii contrahendi, & n. 43. pag. 293
Et donationem præsumptam, num. 44. ib.
Intellige, vt n. 45. ibid.
Statutum de donationibus, non comprehendit donationes remuneratorias, n. 16. Contrarium num. 20. Neque donationem reciprocam, & num. 17. 291
Neque donationem, quæ contineat grauamen vtriusque partis. & nu. 18. ibid.
Neque comprehendit don. nte extra Vrbem, & eius territorium, & n. 24. 292
Neque habet locum, quando donatio celebratur coram Iudice & n. 46 293
Neque in donatione facta à marito vxori ob futuras nuptias, & n. 48. Nec in donatione facta ad fauorem piæ causæ, & num. 4 Nec habet locum in accessoriis ad alios contractus, & num. 47. 293
Statutum de executione instrumentorum est ordinatorium, non decisorium, num. 1. pag. 150. & n. 5. 161
Statutum de exemptione fideiussoris non habet locum in obligatione de euictione, numer. 4. Nec in obligatione ex causa tutelæ, & n. 7. 408
Statutum de fideiussoris liberatione est decisoriū, n. 14. 409
Statutum de filiis illegitimis an procedat etiam in incola Vrbis, ficut in Cine, n. 3. & 15. p. 276
Statutum de filiis legitimatis loquitur de legitimatis per rescriptum Principis, numer. 4. pagina 278
Statutum de fructibus dotis mulieri debitis soluto matrimonio habet locum, etiam in donatione propter nuptias, n. 37. & 38. Et in dote promissa, n. 40. Per patrem tamen vxoris num. 41. & 42. 262
Ac etiam si mulier agat pro fructibus præteritis, & n. 45. ibid.
Et habet locum etiam contra extraneum dotē promittentem, & n. 50. ibid.

At-

Atque etiamsi vxor habeat vnde se alat, n. 51
Limita, vt non procedat in Acconcio, seu Parapherno, &c. nu. 53. ibid.
Statutum de lucro dotis est contra ius commune; & non debet extendi ad casus non expressos, sed accipi solum prout littera iacet, num. 1. & 2. 247
Et dicitur correctorium iuris communis, & num. 3. 248
Statutum de lucro dotis non habet locum in sponsa, nu 5. 256
Statutum de lucro dotis simpliciter loquens habet locum etiam in dote promissa, numero 9. pag. 252
Statutum de maioribus est deciforium, & non ligat forenses, nu. 14. 82
Statutum de nullitatibus, non procedit in nullitate annexa spolio, nu. 133. 482
Statutum de præscriptione pensionum non habet locum in contractu iurato, num. 2. 416
Statutum de præscriptionibus, quomodo trahatur ad præterita, n. 63. 415
Statutum de insinuandis donationibus an habeat locum, vbi pater donat filio, vel è contra? n. 26. 296
Statutum de insinuandis donationibus est latè intelligendum, nu. 21. 295
Statutum de insinuandis donationibus respicit solemnitates tantum, & non habilitationem personarum, n. 51. 297
Et seruatur etiam in retrodonatione, & num. 52. 298
Intellige, vt num. 53. ibid.
Non habet autem locum in donatione reciproca & ob causam, num. 54. ibid.
Neque in donatione facta ex causa matrimonii contrahendi, nu. 55. ibid.
Neque in solutione indebitè facta scienter, n. 56. ibid.
Statutum de solemnitatibus contractuum an procedat in omnibus contractibus, in quibus mulier, vel minor læsi possit? num. 46. 47. 48. & 50. 303
Statutum de solemnitatibus, seruari debet etiam in confessione mulieris, vel minoris; quæ confessio donationem sapiat, nu. 41. 293
Intellige, vt num. 42. ibid.
Statutum de subscriptione donantis intelligitur de instrumento originali, de eo quod patribus datur. nu. 26. 292
Statutum de successione fratrum, habet locum in hæreditate sororis defunctæ? n. 16. 285
Fratris appellatione tum non venit soror. nu° 17. ibid.
Statutum de successione fratrum, non afficit successiones forensium, nu. 13. ibic.
Et considerat fauorem agnationis sexus masculini, & nu. 14. ibid.
Et excludit fœminas, siue dotatæ sint ab eo, de cuius successione agitur, siue à quocumque, alio, & quomodocunque dotatæ fuerint, & num. 15. ibid.
Neque comprehendit bona extra Vrbis districtum sita, num. 8. ibid.
Quod tamen limita non procedere in iuribus hereditariis, ac nominibus debitorum, & nu. 19. ibid.
Nec comprehendit hæreditatem delatam ante conditum statutum, & num. 20. ibid.
Neque præfert fratrem vtrinque coniunctum consanguineo, sed illos pariter admittit, & num. 21. ibid.
Statutum de venditionibus per consortes non habet locum inter dominum directum, & vtilem: Neque in habente pactum de retrouendendo, nu. 2. & 3. 203
Habet tamen locum in rebus mobilibus, & n. 9. & in venditione voluntaria, non autem in necessaria, & nu. 15. 204
Statutum disponens circa solemnitates in contractibus minorum, vel mulierum, non habet locum, vbi adsit causa necessaria contrahendi n. 55. 187
Intellige, vt num. 57. 58. 188
Statutum disponens famam sufficere ad plenam probationem, seruari debet, nu. 16. 220
Statutum disponens in materia iuris communis, nihil addendo præter, vel contra, interpretari debet, vt ipsum ius commune, num. 44. 505
Statutum disponens ne liceat bis appellare, an habeat locum in sententia Iudicis de reductione ad arbitrium boni viri? numer. 12. & 13. pag. 454
Statutum disponens non posse appellari, continet extensionem iuris, vt intelligatur prohibere appellationem etiam in casibus à iure permissis, num. 169
Statutum disponens, quod contra instrumentum publicum opponi non possit, nisi quædam exceptiones expressæ, non videtur ideo prohibere alias exceptiones iustas, & similes expressis n. 43. 153
Contrarium n. 48. ibid.
Statutum disponens, quod executio instrumenti fiat contra hæredem, sicut contra defunctum, intelligitur, nisi hæres fecerit inuentarium, n. 58. 154
Statutum disponens, quod fideiussor conueniri possit, etiam non discusso principali reo, non habet locum in fideiussore indemnitatis, num. 69. 46
Statutum disponens, quod pactum lucri dotis censeatur appositum in instrumentis dotalibus, nisi partes expressè contrarium voluerint, quomodo declaretur, num. 51. 250
Statutum enumerando certas species contractus non extenditur ad alios, num. 77. 322
Statutum, & aliæ dispositiones, ad casus, & personas, in quibus diuersa ratio militat, non sunt trahendæ, nu. 114. 375
Statutum, & Constitutio in dubio fauorabilis iudicatur, nu. 38. 374
Statutum etiam pro decreto, seu lege generali accipitur in iure Canonico, nu. 7. 8
Statutum, & quælibet quantumcunque vniuersalis dispositio, declarationem admittit, per disponentem adiectam, n. 112. 385
Statutum, & quæuis dispositio ad personas, & casus, quibus mens disponentium aduersatur minimè est trahenda, nu. 113. ibid.
Statutum excludens fœminas dotatas, intelligitur excludere eas solum à successione dotantis, nu. 3. 280
Statutum excludens fœminas, procedit quando sunt

sunt instituti filii, & descendentes masculi, non autem quando instituti sunt extranei, nu. 31. p. 283
Et magis considerat qualitates hæredis, quam voluntatem defuncti, & nu. 32. ibid.,
Et excludit etiam neptes ab hereditate patrui. num. 35. ibid.
Neque habet locum, nisi quando adsunt filii aut descendentes ex filiis masculis, & num. 36 ibid.
Et procedit etiam in emphyteusi hæreditaria, num. 37. ibid.
Statutum excludens fœminas propter masculos, ad hoc, vt sit validum, debet habere subiectionem quoad personas, & quoad bona, n. 27. 282
Statutum excludens fœminas propter masculum comprehendit etiam fœminam forensem quoad bona sita in Vrbe, vel eius districtu, & quando defunctus erat incola, vel ciuis, num. 25. ibid.
Contrarium, quando qui succedere debent sunt forenses, & nu. 26. ibid.
Statutum excludens fœminas propter masculos loquitur, quando adsunt filii, vel neptes, & agitur de successione ascendentium num. 7. 281
Statutum excludens fœminas propter masculos non extenditur ad personas non specificatas, num. 26. 271
Statutum exorbitans, certas species enumerans, non extenditur ad alias, sed vide infra, num. 25. 373
Statutum fauorabile extendi debet ex identitate rationis ad casus alios, n. 2. 290
Statutum fauorabile largè interpretari debet, nu. 6. 147
Statutum generale comprehendit etiam minores, absentes, furiosos, & similes, num. 16 231
Statutum generale in sui præfatione, & initio, censetur totum generale, n. 4. 395
Statutum generale restringi debet, vt minus quam fieri potest, lædat ius commune, num. 50. 215
Statutum generaliter loquens, an comprehendat causam dotis, remissiuè in vtramque partem. num. 1. 336
Statutum generaliter loquens, generaliter intelligi debet, num. 42. 397
Statutum generaliter loquens non debet generaliter intelligi, quando non est eadem ratio omnium, quę sub generalitate comprehendi possent, n. 38. 504
Statutum habet locum in cessione, num. 17. & 20. p. 316. & 317
Statutum habet locum in concordia inita inter minores, n 66. 320
Statutum habet locum in contractu etiam de sui natura non læsiuo, num. 2. pag. 307. & num. 22. 309
Statutum habet locum in receptione depositi, & obligatione de illud restituendo, n. 70. 321
Statutum habet locum in remissione iuris de futuro, quę in refutatione comprehenditur, nu. 69. ibid.
Statutum habet locum in simplici confessione minoris, secus autem in adminiculata, n. 32. pag. 316
Statutum habet locum in transactione, n. 14. p. 316. & nu. 49. 319
Statutum habet locum, quando mulier, vel minor. lædi potest, num. 33. pag. 348. & num. 56. ibid.
Statutum de copiis per Notarios dandis comprobatur per Constitutionem Pauli V. super reformatione Tribunalium Vrbis, nu. 2. 55
Statutum de Protocollis mutatum est per Constitutionem Sixti V. & per alium Pauli V. nu. 1. pag. 60
Statutum Capituli prohibens Notarios non descriptos in matricula Capitolina, non posse ibi exercere suum munus, procedit in contentiosa, non autem in voluntaria iurisdictione, num. 14. 58
Statutum cap. de sportulis de qualibus loquatur, num. 1. 78
Statutum includens casus aliquos, cæteros excludit, n. 74. 321
Statutum in decisoriis non ligat forenses litigãtes in loco statuti, nu. 36. 117
Statutum habet locum in cessione, & concordia, n 19. 316
Statutum in donatione facta per Patrem, & Matrem filiis locum non obtinet, numero 1. pagina. 332
Statutum in dubio censetur velle approbare dispositionem iuris communis, & cum ea se conformare, n 24. 396
Statutum inducens præscriptionem etiã cum mala fide debitoris, non valet, n. 6. 411
Statutum inducens, quod positiones, &c. habeantur pro confessatis, dicitur rationabile, & vtile, non odiosum, n. 81. 127
Statutum in nouis iuribus ciuilibus pro iure municipali nuncupatur, n. 5. 8
Et tepius in sacris canonibus, nu. 6. 8
Statutum in omnibus, vbi ratio expressa militat, locum habet nu. 6. & 8. 364
Statutum in omni contractu locum habet, in quo mulieres, & minores lædi possunt, num. 3. 358
Statutum, in quo non derogatur iuri communi, debet iuxta illud intelligi, nu. 3. 137
Statutum 151. in contractibus comprehensis in cap. 113. locum habet, & in omnibus aliis, in quibus viget ratio deceptionis, & læsio est contingens, nu. 5. 355 & 356
Statutum 151. quod loquitur in contractibus iuratis, suppelt. Cap 113. & in eisdem contractibus concurrit, num. 4. ibid.
Statutum in possessorio sequestri est ordinatorium, nu. 31. 170
Statutum intelligi non debet de casu ficto, sed de vero, nu. 9. 155
Statutum interpretationem recipit ab alio statuto, num. 30. Et intelligitur, vt conueniat cum alio statuto, & num. 31. 271. 272
Statutum ita est interpretandum, vt quantum fieri potest, sit conforme iuri communi, n. 9. 147
Statutum ita intelligi debet, vt aliquid addat iuri communi, n. 19. 227
Statutum ita intelligi debet, vt quam minimè lædat ius commune, &c. nu. 8. 253
Statutum iurisdictionem dare potest, augere, vel minuere, n. 9. 471

Statu-

Digitized

Statutum Laicorum, quando eſt fauorabile Eccleſiæ, poteſt Eccleſia eo vti, numer. 103. pag. 14
Statutum, licet ſit correctorium iuris communis, eſt validum, & ſeruari debet, num. 6.p. 204
Statutum locum habet in damnoſis contractibus, & in omnibus aliis, in quibus læſio contingere poteſt, nu.4. 361
Statutum locum habet in omnibus contractibu, in quibus intrat ratio in eo expreſſa, n. 12.363
Statutum locum habet, vbicunque ratio viget in eo expreſſa, nu. 22. 373
Statutum loquens de executione facienda pro debito principali habet locum etiam pro expenſis litis, n. 123. 512
Statutum loquens de caſu ſimplici non comprehendit caſum qualificatum, num. 2. 191
Statutum loquens de pignore comprehendit etiã hypothecam, nu. 7. 491
Statutum loquens in aliquibus contractibus cæteros excludit: ſed vid. infra, n. 2. 371
Statutum loquens in vno vbi duo per modum regulæ æquiparantur, locum quoque habet in altero.num. 25. 277
Statutum loquens per verba generalia comprehendit etiam minores, furioſos, abſentes, & ſimiles perſonas, quibus à iure in aliquibus caſibus aliqua prærogatiua conceditur, n.71. 11
Statutum mandans aliquid fieri ad fauorem alicuius, intelligitur, ni ille petat, n.64. 457
Etiamſi verba ſtatuti ſint neceſſitatiua, & præcita, & habeant clauſulam ipſo iure, & decretum annullatiuum, & n. 65. ibid.
Statutum non comprehendit emptionem. num. 50. 319
Statutum non comprehendit obligationem matris pro dotanda filia in ſubſidium neceſſariò dotantis, num. 5. 336
Statutum non comprehendit venditionem, niſi ſub nomine illius fiat donatio, num., 25. & 26. 317
Statutum non habet locum, quando minor contrahet cum muliere, n. 18. 318
Statutum non collitur per non vſum, etiam ſpatio mille annorum, num. 17. 98
Neque per contrarium vſum, niſi interueniat ſcientia Principis, n. 18. ibid.
Statutum noſtrum, ac reliqua, Iuris interpretationem non reſpuit, nu.10. 337
Statutum noſtrum antiquum, & nouum in contractibus de ſui natura damnoſis ſpecificè loquens; vlterius locum habet in omnibus, in quibus damnum, & læſio poteſt contingere, ac intelligi deceptio, num. 5. 332
Statutum noſtrum Cap. 151. lib. 1. Contractus etiam damnoſos, ac præiudiciales minoribus mulieribuſque permittit, num. 133. 387
Statutum noſtrum cap. 151. lib. 1. in recognitione bonæ fidei minoris, vel mulieris recipientis, ſiue vti particulares, ſiue vti fideiuſſores conſiderentur, locum habet, eadem vigente ratione, nu. 6. & 8. 390
Statutum noſtrum Cap. 151. quatuor enumerans etiam in aliis locum habet n. 1. 350
Statutum noſtrum cauſæ vtilitatem non requirit, num. 2. & 6. 361
Statutum noſtrum contractus non expreſſos, in quibus viget ratio ſtatuti, ſicut expreſſos comprehendere dicitur, nu 20. 373
Statutum noſtrum, & Conſtitutio Marchiæ in omnibus contractibus locum habet, in quibus minores, & mulieres decipi, ac lædi poſſent, nu. 2. 358
Statutum noſtrum etiam quando mulieres, minoreſque recipiunt, & quietant, locum habet, & quare, nu. 5. 346
Statutum noſtrum generaliter cauſam dotis comprehendit, declara in ſeq. num. 2. 336
Statutum noſtrum habet locum in omnibus contractibus, ex quibus directè, vel indirectè læſio contingere poteſt, num. 10. 364
Statutum noſtrum in actibus iudicialibus, & generaliter in omnibus quaſi contractibus locum habet, num. 8. 346
Statutum noſtrum in actibus iudicialibus locum non habet, n 8. ibid.
Vide tamen nu. ſeq. ibid.
Statutum noſtrum in actu neceſſario ceſſat. n. 3. pag. 360
Statutum noſtrum in contractu matrimoniali locum non habet, nom. 2. 337
Statutum noſtrum in contractu quolibet, in quo minores, & mulieres lædi po..unt, procedit, nu. 2. 357
Statutum noſtrum in diſpoſitione approbatiua, nedum expreſſos, ſed omnes alios, in quibus decipi poſſunt, mulieres, minoreſque contractus comprehendit, num 9. 362
Statutum noſtrum in diuiſione, & permutatione locum habet, nu. 3. 354
Statutum noſtrum in electione bonorum per hæred. benef. minorem creditorem anteriorem, ſeu mulierem coacte in iudicio facta locum non habet, & per totam., nu. 6. 346
Statutum noſtrum in emptione, & venditione locum habet, num. 16. 365
Statutum noſtrum in emptione procedere deciſione habetur, num. 6. 351
Statutum noſtrum in fideiuſſione locum habet, num. 4. 367
Statutum noſtrum in omnibus contractibus locum habet inquibus mulieres, & minores etiam indirectè lædi poſſunt, ac decipi, numer. 1. pag. 354
Statutum noſtrum in retrodonatione locum habet, num. 1. 348
Statutum noſtrum in Societate officii procedit, num. 18, 365
Statutum noſtrum in tranſactione locum habet, num. 2. 337
Statutum noſtrum in tranſactione procedit, num. 1. 338
Statutum noſtrum locum habet in ceſſione. n. 3. pag. 339
Statutum noſtrum locum habet, quoties minores, vel mulieres directè, vel indirectè, etiam in conſequentiam contractus extra quatuor ibi expreſſos, ius ſuum remittunt, numero 4. Pag. 344
Statutum noſtrum locum obtinet, vbi minor, vel mulier lædi poſſit, nu. 3. 343
Statutum noſtrum non habet locum in dore-, con-

contra num. 4. Concilia num. 14. cum seq. num. 3. 337. & 338
Statutum nostrum non prohibet donationes, & alios contractus, &c. nec inhabilitat ad illos, sed ad cautandas fraudes conditum est, n. 7. 330
Statutum nostrum non solum in expressis, sed etiam in omnibus aliis, in quibus eadem ratio subest, locum habet, n. 4. 359
Statutum nostrum obligationem mulieris pro dote ad dotandum obnoxia haud comprehendit, num. 2. 356
Statutum nostrum obligationem mulieris pro dote minimè includit, num. 1. ibid.
Declara nu. seq. ibid.
Statutum nostrum quoticscunque mulieres, & minores lædi possunt, locum habet, num. 2. pag. 365
Statutum nostrum regulariter obligationem pro dote, & illius augumento complectitur, num. 7. 357
Statutum nostrum regulariter dote locum habet, nu. 4. p. 327. & n. 19. 338
Statutum nostrum requirit causam veram, & Iudicis arbitrio sufficientem, n. 3. 361
Statutum nostrum, solemnibus seruatis, continet dispositionem actum approbatiuam, & n. seq. n. 7. ibid.
Statutum nostrum tàm in dispositione approbatiua, quam annullatiua, vltra enumeratos, comprehendit omnes contractus, in quibus illius militat ratio, nu. 11. 362
Statutum nostrum transactionem comprehederet, etiam si refutationem non contineret, sicut alios contractus comprehendit, qui illam non continent, n. 2. 338
Statutum nostrum vbicumque mulier, & minor directè, vel indirectè lædituar, aut ius remittit locum habet, n. 2. 340
Statutum nostrum vbicunque directè, vel indirectè ius remittitur, locum habet, numer. 1. pag. 345
Statutum nostrum vltra contractus in eo specificatos omnes comprehendit, in quibus mulieres, & minores etiam indirectè lædi possunt, num. 4. 351
Statutum nostrum, vltra explicitè enumeratos, habet locum in omnibus contractibus, in quibus mulieres, & minores lædi possunt, & signanter in societate officii, num. 1. 367
Statutum nostrum, vt minores, & mulieres cum alterius iactura lucrum facerent, non emissum, num. 6. 360
Statutum nouum attenditur etiam in præteritis quando est declaratiuum, non noui Iuris Inductiuum, num. 8. 344
Statutum nouum, Cap. 151. Reipublicæ fauorem, num. 9. 328
Statutum nouum, & declaratorium non trahitur ad præterita, quando expressè pro futuris est confirmatum, n. 9. 345
Statutum ordinatorium dicitur, quando tollit, vel restringit ordinem iudicialem, num. 32. pag. 170
Statutum ordinatorium ligat litigantes si sint præsentes, in loco statuti dumtaxat, num. 35. pag. 117
Statutum ordinatorium non ligat nisi litigantes in foro statuti, n. 2. 150
Limita quoad forum Capitolinum, vt nu. 3. ibidem.
Statutum permittere potest appellationem, vbi iure communi denegetur, 5. 145
Statutum plus non disponit, quàm loquatur, n. 14. 460
Statutum potest indirectè tollere vim iuramento, secus secus si directè, num. 15. 257
Statutum prohibens appellationem ab interlocutoria, non intelligitur de interlocutoria habente vim definitiuę, num. 7. 441
Statutum prohibens bis prouocare, an procedat etiam in sententiis interlocutoriis? & num. 33. 455. & 30. 40. 45. 49. p. 456. & 53. 457
Statutum prohibens contractus cum filiisfam. habet locum etiam in filiis arrogatis, numero 4. pag. 395
Et an procedat etiam in filiabusfamilias? & num. 56. 398
Et in fideiussoribus num. 40. & nn. 45. 397
Et etiam si cum alio filiofam. contractus fiat, & nu. 53. & 58. 398
Statutum prohibens contractus cum filiofam. est odiosum, n. 20. 396
Et est correctorium Iuris communis, & num. 21. ibid.
Statutum prohibens contractus illicitos disponit de venditione rerum mobilium, vel se mouentium, num. 9. 403
Statutum prohibens contractus illicitos impedit tantum ortum obligationis ciuilis, non autem naturalis, nu. 6. ibid.
Statutum prohibens contractus, non habet locum, si pater, vel auus contrahat cum filio, vel nepote, nec habet locum, si filiifamil. sint mercatores, num. 97. & nu. 99. 401
Statutum prohibens generaliter appellationem, intelligitur tam de deuolutiua, quam de suspensiua, num. 43. 397
Statutum prohibens secundo appellare fauorem publicum respicit & de quibus sententiis debeat intelligi, num. 52. 497
Et quando habeat locum, nu. 61. ibid.
Statutum pro iure municipali in antiquis legib. vsurpatum non reperitur, sed pro statuto dicebatur ius municipale, 4. 8
Statutum quando aliquid præcipit sub certo tempore censetur tradere formam, à qua iudex recedere non potest. num. 26. 475
Statutum, quando contra ius commune potest operari vnum effectum, vel duos, ita interpretari debet, vt vnum dumtaxat operetur. num. 37. 235
Statutum, quod extantibus filiis masculis fœminæ non succedant, extenditur etiam ad neptes, num. 19. 277
Statutum, quod fideiussores petere possint, &c. non habet locum in personis Ecclesiasticis, n. 20. 409
Statutum, quod fideiussor possit petere se eximi à fideiussione, habet locum nedum in obligatione census, sed etiam si principalis debitor sit idoneus facultatibus, num. 3. 408
Et procedit etiam, vbi fideiussor sit condemnatus,

Digitized by Google

natus, vel diu steterit in obligatione, vel si principalis dilipidet bona sua, numer. 11. pag. 408
Statutum, quod filia sit contenta dote sibi à Patre data, procedit tantum, vbi dos sit congrua n. 28. 271
Et num. 34. 272
Contrarium, quod procedat etiam, vbi dos sit congrua, nu 32. 33. ibid.
Distingue, vt nu. 35. 36. ibid.
Statutum, quòd instrumenta dotalia possint exequi etiam contra tertios possessores, est decisorium, num. 1. 159
Idem in alimentis, & fructibus debitis ante restitutionem dotis etiam dote restituta, n. 2. ibidem.
Statutum, quod Iudex debeat iudicare ad consilium sapientis, valet, nu. 14. 467
Amplia etiam in conuentione partium, nu. 15. ibid.
Statutum, quod mater non possit extantibus filiis testari, nisi pro anima de tanta parte bonorum est validum, n. 2. 265
Intellige, vt nu. 4. ibid.
Statutum, quod mulieres, & minores non possint, sine solemnitatibus obligari, non procedere, quando legis necessitate obligantur, eo casu intelligitur, quando obligatio ex legis necessitate procedit, & legis necessitatem non excedit, nu. 23. 392
Rom. cons. 280. & 394. intelligitur, ibid.
Statutum quando mulieres, minoresque recipiunt secundum aliquos quietationem non comprehendit, nu. 4. 345
Statutum quod procedi simul possit contra fideiussorem, & principalem, est concors cum iure communi, n. 1. 407
Statutum quomodo cognoscatur, sit ne fauorabile, an odiosum. n. 5. 147
Et num. 4. 290
Statutum reiiciens omnes exceptiones, non excludit exceptionem nullitatis instrumenti, 31. 152. & 33. ibid.
Intellige, vt nu. 34. ibid.
Statutum remedii possessorii præsentis capituli est ordinatorium, nu. 5. 172
Statutum requirens petitionem excludit libellum, & infert causas, de quibus agitur, esse summarias, nu. 30. 476
Statutum seruandum est, licèt etiam fortè durum esset, n 26. 301
Statutum, seu constitutio quæ emanauit ad subleuandos minores, & mulieres, non in odium cum eis contrahentium, licet actus annulletur, & dd. contrahentes damnum sententiant in consequentiam quandam, iudicatur fauorabilis, & extendenda, n. 27. 374
Statutum, seu Constitutio Marchiæ loquens in vendicione, locum habet in emptione, nu. 3. pag. 347
Statutum si mandat aliquid fieri, adiecta pœna nullitatis actus, quando cessat, num. 11. pagina. 87
Statutum si tolleret prorsus appellationem, non intelligeretur tollere supplicationem, siue recursum, aut querelam, nu. 10. 454
Statutum super numero testium est ordinatorium iudicii, non decisorium num. 7. pag. 137
Statutum tantum disponit, quantum loquitur, & non vltra, n. 20. 151
Et si sit contra ius commune, restringi debet & num. 21. ibid
Et nu. 47. 153
Statutum tollens alimenta iis, quibus debentur iure naturæ, non est validum, nnmero 9. pagina. 270
Statutum tollens iuris solemnitates est validum, nu. 99. 510
Statutum transferens possessiones sine apprehensione est stricte intelligendum, numer. 4. pagina. 286
Statutum tribuens executionem apochæ, est ordinatorium iudicii, & non ligat extra forum, Capitolinum, n. 26. 276
Limita, vt nu. 27. ibid.
Statutum tribuens executionem paratam publicis instrumentis est contra ius commune, nu. 22. pag. 151
Statutum, vel consuetudo potest introducere, vt feriis in honorem Dei derogetur, in certis tamen casibus, nu. 39 207
Statutum, vel consuetudo, simpliciter loquens comprehendit etiam minores, num. 50. pagina 287
Fallit, vt num. 51. ibid.
Statutum, vel dispositio de ratione disponens attenditur, non ratio, num. 11. 386
Statutum vetans bis appellare, ligat etiam personas Ecclesiasticas, &c. num. 28 455
Sed tamen inter ciues, & incolas, ac districtuales Vrbis, num. 30. ibid.
Et est correctorium iuris communis, num. 36. ibidem.
Statutum Vrbis aduersus potentiores molestantes Ciues, &c. est fauorabile, nu. 2. p. 425
Statutum Vrbis cap. 113. lib. 1. cessante coniunctorum præsentia, & consensu, requirit vltra auctoritatem Curatoris, seu Tutoris generalis, alterius Curatoris specialiter ad id deputati consensum, n. 1. 355
Statutum Vrbis cap. 113. suppletur per aliud statutum cap. 151. quod habet locum in omni contractu, in quo minor lædi potest, num. 58. pag. 320
Statutum Vrbis cap. 150. lib. 1. mandat insinuationem donationis vltra summam ducatorum 200. n 99. 324
Statutum prohibens secundò appellare, fauorem publicum respicit; & intelligi debet de sententiis validis, & iustis, n. 52. 54. 457
Statutum prohibens secundo appellare an habeat locum, licet secundo appellans non petat illud seruari, num. 61. & 71. p. 457. & 458
Statutum Vrbis cap. 151. comprehendit retrodonationem, n. 43. 219
Statutum Vrbis cap. 151. comprehendit mandatum ad adeundam hæreditatem, num. 32. pagina. 318
Statutum Vrbis cap. 151. lib 1. est fauorabile, n. 24. 273
Statutum Vrbis cap. 151. lib. 1. est fauorabile, & principaliter respicit publicam vtilitatem, nu 15. 308
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in confes-

Digitized by Google

fione receptionis pretii facta per minorem in instrumento venditionis, cum sapiat donationem, n. 8. 316
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in contractibus, in quibus indirecte potest cadere læsio: num. 73. 321
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in contractibus specificatis, etiam in consequentiam aliorum, num. 72. ibid.
Et in contractibus in quibus indirecte potest cadere læsio num. 73. ibid.
Statutum Vrbis cap. 151. nonhabet locum in contractu mulieri, vel minori vili, numer. 26. pag. 309
Contrarium nu. 29. ibid.
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in emptione, nu. 18. 308
Et in cessione & concordia, numer. 19. pagina. 308
Et in deposito. num. 21. ibid.
Et in permutatione & diuisione, numero 20. ibidem.
Non comprehendit emptionem numer. 50. pagina. 319
Non donationem factam filio, numero 7. pagina. 316
Neque dotem, & donationem propter nuptias. numer. 16. pagina 316. & numer. 59. 60. pagina 320
Habet locum in alienationibus minorum & mulierum n. 8. 163
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in omnibus contractibus in quibus mulieres, & minores, directè, seu indirectè decipi possunt, n. 3. p. 307. & num. 16. 308
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in obligatione facta per mulierem pro dote num. 13. pag. 316
Contra. nu. 16. ibid.
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in quatuor tantum contractibus enumeratis, & in aliis quando vnus ex illis comprehenditur, nu. 27. & 29. 317
Et num. 100 324
Statutum Vrbis cap. 151. habet locum in quietantia dotis per mulierem facta socero, nu. 11. pag. 316
Statutum Vrbis c. 151. non comprehendit compromissum necessarium vigore statuti, num. 5. pag. 315
Statutum Vrbis cap. 151. non habet locum in electione bonorum viri facta à muliere pro sua dote, num. 40. 318
Statutum Vrbis cap. 151. lib. 1. non habet locum, quando mulier, seu minor recipit, & recognoicit bonam fidem, num. 104. 325
Contrarium num. 107. ibid.
Statutum Vrbis cap. 151. permittit contractus etiam damnosos, num. 84. 323
Statutum Vrbis cap. 154. requirit lesionem actu, num. 102. 324
Statutum Vrbis cap. 150. lib. 1. licet sit ordinatorium iudicii, seruatur tamen in omnibus Curiis Vrbis etiam in Tribunali sacræ Rotæ, nu. 102. 13
Statutum Vrbis circa ferias respicit ordinatoria iudicii. n. 42. 107
Statutum Vrbis comprehendit ratione expressa omnes contractus, in quibus eadem ineſt, nu. 16. 308
Statutum Vrbis constitutioni Marchiæ loquenti vniuersaliter æquiparatur n. 24. 142
Statutum Vrbis de alimentis mulieri præstandis, procedit, etiamsi de dote constet per apocham tantum, num 8. 263
Statutum Vrbis de alimentis viduæ, & vxori præstandis respicit decisoria iudicii, & seruatur etiam apud Rotam, num. 1. 263
Statutum Vrbis de causis nullitatum est decisorium nu. 140. 482
Statutum Vrbis de filiis positis in conditione, ligat etiam clericos, & comprehendit bona acquisita intuitu Ecclesiæ. nu. 17. 274
Non tamen comprehendit bona sita extra territorium Vrbis ibid.
Et num. 18. ibid.
Statutum Vrbis de itinere, actuque priuatis, pertinet potius ad interdicta, ne locis, & itineribus publicis, & ne quid loco publico fiat, & conuenit dispositione iuris communis, num. 1. 6. pag. 200
Statutum Vrbis de iuramento calumniæ præstando à principalibus, est ordinatorium, num. 34. pag. 117
Statutum Vrbis de pariete communi videtur conforme iuri communi, nu. 2. 201
Intellige, vt num. 3. ibid.
Statutum Vrbis de præscriptionibus est decisorium. n. 76. 416
Et an comprehendat etiam Clericos, pagina 416
Et num. 77. & 78. ibid.
Statutum Vrbis de renouatione emphyteusis, quomodo operetur. & addat aliquid vltra ius commune, num. 76. & 77. 237
Statutum Vrbis de successionibus ab intestato, procedit etiam in casu testati, numero 2. pagina. 280
Statutum Vrbis de venditionibus à decoctis factis non comprehendit casum repudiationis legati, num. 16. 216
Idem de iure communi dicendum, & num. 18 ibidem.
Et ratio, num. 19. ibid.
Statutum Vrbis disponens seruari debere ius ciuile in deficientiam statutorum, quomodo intelligatur, num. 3. 76
Et num. 7. & 9. ibid.
Statutum Vrbis habet etiam locum, vbi sit mala fides, num. 7. 411
Intellige vt nu. 8. ibid.
Et num. 9. ibid.
Statutum Vrbis habet locum in confessione emanata in quolibet contractu, quando statuto potest fieri fraus, num., 30. p. 318. & 46. pagina 319
Statutum Vrbis non habet locum in dote, & donatione propter nuptias, numero 16. pagina. 316
Et num. 59. 320
Declara, vt num. 60. ibid.
Statutum Vrbis habet locum in omnibus contractibus, in quibus fraus donationis interuenire potest, nu. 47. pag. 319

Statu-

Digitized by Google

Statutum Vrbis habet locum in permutatione & diuisione, nu. 20 308
Statutum Vrbis habet locum in remissione, & refutatione, etiam in consequentiam contractus non expressi, n. 36. 313
Statutum Vrbis in cap. 112. & cap. 151. lib. 1. habet locum in permutatione minoris, numer. 57. 329
Statutum Vrbis in obligatione mulieris pro dote, illiusque augumento locum non habet, quãdo mulier dotare tenetur, vel dos est specialiter priuilegiata, n. 5 & 6. 317
Statutum Vrbis lib. 1. cap. 151. comprehendit fideiussionem, num. 91. pag. 323. numer 35. pag. 318. num. 48. pag. 319. & numer. 63. & 67. & p 20. & n. 71. 321
Statutum Vrbis lib. 1. cap. 151. habet locum in vxore vendente vna cum viro, numero 3. pag. 315
Statutum Vrbis lib. 1. cap. 151. vltra quatuor contractus in eo enumeratos habet locum in omnibus aliis, in quibus mulieres, & minores decipi possunt, n 16. 308
Statutum Vrbis, licet disponat in materia merè Ecclesiastica seruari debet, quia est Papale, numer. 1. 113
Statutum Vrbis non comprehendit causam dotis eo casu, quo specialiter reperitur priuilegiata, nu. 7. 336
Statutum Vrbis non habet locum in donatione facta filio, n. 7. 316
Statutum Vrbis non habet locum in mandato ad lites, quia non est actus legitimus, secus si per illud remittitur ius, numero 6. pag. 116. & nu. 37. 118
Statutum Vrbis non habet locum in ratificatione sponsalitiam, n. 14. 316
Statutum Vrbis prohibens dicere de nullitate post annum, intelligitur de omni sententia, tam diffinitiua, quàm interlocutoria, num. 50. pag 457
Statutum Vrbis prohibere videtur exceptiones contra executionem instrumentorum, num. 50 pag. 153
Statutum Vrbis, quòd filiæ fœminæ, vel neptes, &c. non comprehendat proneptes, & alios descendentes, n. 25. 271
Statutum Vrbis, quod filiusfamilias licet contrahat de consensu, &c. patris, extenditur etiam ad proauum, n. 94. 401
Statutum, vt nullus cogatur emere bona Camerae emanauit ad moderandam affectionem iudicum, qui fisco nimium fauere solent, nu. 1. pag. 219
Stephanus Gratianus laudatur n. 9. 364
Stillicidium dicitur, quasi stillarum cadium, num. 1. 201
Quotuplex eius seruitus, n. 4. 201
Stillicidium porrigi potest secundum seruitutem impositam, & non vltra, nu. 6. 201
Stipulatio, si sit concepta in omnem, & quẽcumque casum dotis restituendæ, comprehendit etiam casum, quo maritus vergat ad inopiam. n. 24. 244
Stylus contra ius commune non valet, nisi sit præscriptus, n. 34. 141
Nec potest induci à iudicibus, & nu. 35. ib.
Stilus debet esse manifestus non autem obscurus, & incertus, n. 36. ibid.
Stylus differt à consuetudine, vt species à genere: vnum tamen pro alio aliquando ponitur, nu. 11. & 12. 140
Stylus disponens de modo probandi, est decisorius, n. 22. ibid.
Stylus excusat à falso, n. 33. 141
Stylus habet locum in libellis, n. 7. 139
Stylus non est plenè probandus, nisi vbi allegetur ad decisionem cautarum, numero 20. & 25 pag. 140
Stylus plenè, & exactè probatus est seruandus pro lege, numero 28. pagina 140. & numero 37. 131
Amplia in stylo Cancellariæ Apostolicæ, & in stylo Palatij, numero 29. & 30. pagina 140
Et acta contra eum erunt nulla, & numer. 31 ibid.
Stylus potest esse in collegiis vel Curiis, num. 5. pag. 139
Stylus probari debet ab eum allegante, & est probandus de tempore actus, & in iis terminis, in quibus est controuersia, nu. 15. & 18. pag. 140
Stylus quomodo accipiatur in iure, num. 3. & 4. pag. 139
Stylus tamquam pro forma seruari debet, num. 6. pag. 139
Stylus vbi esset notorius sufficeret quod Iudex ex officio extraiudicialiter se de illo informaret, n. 19. 140
Intellige, vt numero 21. pag. 155. & numero 25. ibid.
Styli vocabulum proprie significat instrumentum ferreum, quo Antiqui vtebantur ad scribendum, n. 1. 139
Inde translatum fuit ad significandum scriptionem & locutionem, nu. 2. 139
Stylus tempore mutari potest, numero 17. pagina. 140
Subditus quis efficitur ratione quasi contractus, qui aliàs subditus non erat, n. 7. 3
Subhastatio inuenta est ad fraudes euitandas, nu. 70. 495
Subiecta talia sunt, qualia prædicata demonstrant, num. 10. p. 56. & n 5. 122
Subornatio testium non præsumitur in secunda instantia. & in casu l. fin. C. de testib. num. 8. & 9. 465
Et in causa restitutionis in integrum, vt numer. 10. ibidem
Subiecta talia sunt, qualia prædicata demonstrant, nu. 5. 122
Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, n. 193. 536
Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatum est, n. 10. 210
Subscriptio donantis adhibenda donationi, requiritur tam ex statuto, quam ex iure communi, n. 27. 292
Subscriptio sola in apoca idem importat, ac si tota esset scripta manu subscribentis, numero 16. 155
Primica in subscriptione facta in folio albo, n. 17. & 18. ibid.

Subscriptio non est necessaria, quando scriptura facta est de nomine illius, qui debuisset se subscribere, n.19. 172
Subsidiarum remedium competere potest pro recupetatione melioramentorum, numer. 92. pag. 479
Substantialia iudicii quę dicantur, remissiue, nu. 19. 431
Substantialia instrumenti illa sunt, quę in contractibus solent apponi, n.9. 60
Substitutus, quando censeatur deliquisse in concernentibus officium, remissiue, numer. 11. pag 50
Suburbia sunt continentia ædificia Vrbis, num. 117. 529
Succedens in locum alicuius, eo tantum iure vti debet, quo vti poterat eius prædecessor, nu. 6. 184
Successores proximiores quibus in casibus præferantur extraneis in vtili dominio, remissiue nu. 20. 232
Successor debitoris est in bona fide, & iustam habet causam ignorandi debitum, numero 60. pag. 415
Successio fit in capita, & non in stirpes, vbi extant solum filii plurium fratrum sine patruis, nu.8. 284
Contrarium, n.9. ibid.
Successioribus præiudicat confessio authoris nu. 45. 310
Successori fit iniuria, si denegetur ei priuilegium, quod prædecessori concessum fuerat, num.34. pag. 233
Suitatis definitio, n.4. 286
Summaria causarum cognitio cur inuenta? nu.1. pag. 163
Summaria iudicia suas habere debent probationes, n.8. 446
Summa Trinitas, & Fides Catholica, in his statutis eodem titulo coniunguntur, sicuti antea factum apparet, tum in Decretabilibus iur.canon. tum in Codice Iustin. Imperat. numer.1. pag. 19
Summariis in causis libera relinquitur facultas probandi quocunque legitimo modo, nu. 50. pag. 93
Sumptus de publico nomen priuati operis totaliter excludunt, n.18. 196
Suorum appellatione an, & quando comprehendantur filiæ fęminę? num. 6. & numero 7. pag. 286
Superfluitas verborum toleratur ad dubitationem tollendam, n.7. 62
Suspectus de fuga capi potest diebus quibuslibet feriatis, n. 32.& 33. 107
Suspectus de fuga non citatur in probatione crediti, n.7. 178
Suspectus in iudicando non est suspectus in delegando, n.28. 455
Suspicionis causa cessat mutato Iudice, ideoque processus à successore factus est validus, num. 32. 15
Suspicionis causa præsumitur contra Iudicem, à quo est prouocarum, n.26. 455
Suspicionis fugæ, materiam qui tractarint, nu.1. pag. 177
Syndicatus forma quoad processum à statuto tradita seruari debet, omissa forma iuris communis, n.2. 36
Syndicatus materiam quinam Doct. ex professo pertractauerint, n.3. 36
Syndici electi, quid facere debeant, prescribitur à statuto, n.1. 36
Syndicorum materia, quoad eorum sententias à quibus pertractetur, n.10. 449

T

Tabellionis officium est publicum auctoritate, ac vtilitate, n.11. 62
Tale secundum quid non est propriè tale, nu.75. pag. 526
Tantum, dictio, excludit omne aliud præter expressum, n.31. 318
Taxatio ad quinque pro centenario est conformis æstimationi fructuum bonorum stabilium, nu.24. 261
Taxatio expensarum est executio primæ sententię, & ab ea non licet appellare de iure communi, nu.1. 444
Contrarium, num.2. ibid.
Intellige, vt n.3. & 6. ibid.
At ex statuto permittitur talis appellatio, facto tamen deposito, n.4. ibid.
Declara, vt n 8. ibid.
Depositū in appellatione purgat omnem præsumptam calumniam appellantis. ibid.
Taxatio expensarum vim habet interlocutoriæ, nu.107. 511
Taxatio Iudicis precedere debet iuramentum victoris, n 116.& 118. 511
Taxationis expressæ valoris monetæ factæ inter contrahentes exemplum, n.199. 536
Taxatio pro interesse dotali fieri potest per statutum, vel per consuetudinem: & solet ex more rationis constitui, num. 21. pag. 261. & nu. 22. 261
Taxatio salarii Aduocati, & Procuratoris quomodo facienda: & non habet locum in causis arduis, vel implicitis, num. 54. pag. 517. & nu.65. 518
Temeritas generaliter loquendo sonat in delictū, & est punibilis, n.38. 504
Tempus certum, vbi non sit adiectum, Iudicis arbitrio illud relinquitur, n.4. 32
Tempus vbi est de substantia probationis, non supplentur dicta testium ex dicto alterius vnici testis, n.50. 45
Tempus vtile quodnam sit, n.125. 529
Tenuta nulliter data non reuocatur, vbi denuo esset danda, n.35. 180
Termini in Cœlo, & Aere positi fuerunt tempore Alexandri VI.n.83. 527
Termino ad probandum elapso, an quis teneatur respondere? n.8.& 9. 122
Termino ad dandum interrogatoria elapso, iisque non datis, examen testium est validum, nu.7. 138
Amplia etiam in præiudicium minoris, numer.9. ibid.
Termino à Iudice præfixo durante, si aliquid fiat, an Pars sit citanda? numero. 9. & 10. pagina. 143

Ter-

Digitized by Google

Termino pendente ad recipiendum apoſtolos, an poſſit aliquid innouari per Iudicem, aut per partem, n. 17. 437
Terminorum habilitas ſemper requiritur, nu. 5. pag. 363
Terminus ad appellandum à ſententiis arbitrorum, &c. præſcriptus à ſtatuto quare ſit decem dierum, cum generaliter ab eodem dati ſint octo dies ad alias appellationes proſequendas, nu. 2. 450
Terminus ad appellandum datus à iure communi, eſt decem, a ſtatuto vero eſt octo dierum, num. 1. 434
Quod elapſo, & appellatione non interpoſita, ſententia tranſit in rem iudicatam, & numer. 14. & 16. 435
Terminum ad appellandum prorogare, vel coarctare, eſt de iure poſitiuo, numero 1. pagina. 434
Terminus ad probandum ſimpliciter, & terminus ad probatum habendum per omne genus probationis, differunt inter ſe: & eorum differentia, numero 52. 53. & 54. pagina. 153
Terminus ad repreſentandum appellationem, eſt triginta dierum ex iure communi: & ex ſtatuto, eſt quinque tantum, numero 1. pagina. 437
Et eſt numero, & ſubſtantia idem cum termino ad petendum apoſtolos, numero 2. ibidem.
Terminus ad ſuperſedendum in ædificando, &c. præfigitur trium menſium à iure ciuili: à ſtatuto vero ad ſex dies vtiles: reductus eſt nu. 3. pag. 289
Terminus decem dierum ad ſoluendum fatentibus debitum, conceſſum eſt de iure communi, nu. 14. 165
Terminus omnis iuris eſt peremptorius, num. 41. pag. 376
Terminus probatorius præfixus eſt à ſtatuto, abſque miniſterio Iudicis, numero 24. pagina. 475
Terminus triginta dierum datus à ſtatuto debitoribus ad reluendum pignora capta in executionem, cenſeri poteſt deſumptus ex lege duodecim tabularum, n. 9. 491
Terminus redeundi pro apoſtolis, eſt de iure communi triginta dierum, ſed ex ſtatuto dantur tantum quinque dies, numero 10. & 13 pag. 436
Intellige, vt n. 14. 437
Et poteſt arbitrio Iudicis abbreuiari, numero 11. non autem prorogari, & numero 12. pag. 436
Territorium dicitur à terendo, & diſtrictus à diſtringendo, n. 16. 28
Tertius æſtimator eligi debet in caſu, quo duo prius electi inter ſe diſſentiant, num. 32. & 33. pag. 492
Et eligendus eſt ab ipſis partibus, ſeu iudice compellente, & n. 34. 493
Intellige, vt num. 35. ibid.
Et ſtandum eſt eius rationi, quando ipſe neutri æſtimatorum accedat, & numero 39. ibid.
Tertius veniens ad cauſam poteſt allegare Iudicem Suſpectum, numero 31. 35
Teſtamenta condita in Vrbe iuxta diſpoſitionem cap. cum eſſes, de teſtam, non ſuſtinentur, ex efficacia ſtatuti diſponentis, ſeruari debet ius ciuile, n. 8 76
Teſtamentum habet executionem paratam, de iure communi: & non tamen contra tertium poſſeſſorem, n. 1. & 2. 161
Teſtator, grauando filios decedentes ſine filiis, non videtur grauaſſe filios filiorum, num. 27. pag. 271
Teſtes ad probationem in omni negocio, duo ſaltem requiruntur, n. 4. 137
Contrarium in quibuſdam caſibus, remiſſiuè, nu. 5. ibid.
Teſtes eandem probationem faciunt, ac Inſtrumenta, n. 25. 421
Amplia, vt n. 26. ibid.
Teſtes eſſe debent graues, & fide digni, num. 9. pag. 136
Teſtes examinari poſſunt die feriata, numer. 27. pag. 106
Teſtes examinari abſque interprete, an, & quando poſſint repeti? n. 10. 11. 138
Teſtes examinati ſuper articulis tantum, ſi Pars dedit in tempore interrogatoria poſſunt repeti ſuper interrogatoriis, etiam facta publicatione teſtimoniorum, n. 12. ibid.
Et cuius expenſis ſit facienda repetitio, n. 15. ibid.
Et quando tale examen dicatur nullum, num. 13. & 14. ibid.
Teſtes ex antiquo ſtylo Fori Capitolini præſumũtur iuraſſe eo tempore, quo illorum nomina eduntur, n. 24. 135
Et quid iuxta communem praxim, numer. 25. ibid.
Teſtes in cauſa appellationis induci non poſſunt ſuper articulis primæ inſtantiæ, numero 5 pag. 464
Contrarium, n. 7. ibid.
Teſtes in cauſa turbatæ poſſeſſionis, parte non citata ſatis probant, ex ſtatuto, ſecus vero ex diſpoſitione iuris communis, n. 17. 426
Teſtes in dubio præſumuntur iniurati. num. 28. pag. 135
Teſtes intra dictrictum vocantur ad ſe ſubiiciendum examini ad locum Iudicis: & non contumaces compelluntur, n. 5. 142
Teſtes parte non citata examinati non probant, nu. 29. 152
Intellige, vt n. 30. ibid.
Teſtes publicari in vltima hora inſtantiæ, quando non potuit dari copia, & terminus alteri Parti ad faciendas ſuas defenſiones, non probant, n. 1. 143
Teſtibus deponentibus pro reo in dubio, data paritate magis ſtandum eſt, quam deponentibus pro actore, n. 40. 198
Amplia etiam ſi eſſent numero pauciores, nu. 41. ibid.
Teſtibus veriſimiliora deponentibus magis credendum eſt, n. 39. 198
Teſti de collegio, quanta fides ſit adhibibenda eſt arbitrarium Iudici, n. 12. 136
Teſtimonia non ſunt vere, & propriè inſtrumenta, n. 18. 151

Teſtimonia per publicum Notarium ſcripta excepta, redacta in publicam formam, an comprehendantur ſub inſtrumentis? n.9. p. 150. & 13. & 28. p. 151. & 152
Teſtis eſſe non poteſt, periurus, n.21. 465
Teſti non creditur ſine iuramento, n.27. 140
Teſtis habens cauſa lucri, vel gratiæ non admittitur, n.10. 336
Ampliatetiam in perſonis ſingularibus Collegii pro ipſo Collegio. ibid.
Teſtis recuſans reſpondere interrogatoriis, nihil probat, n.19. 138
Fallit in interrogatoriis crimen infamiæ, & turpitudinem ipſius teſtis continentibus, num. 20. ibid.
Et quid de interrogatoria, an teſtis eo anno ſua peccata confeſsus ſit? numero 21. & 22. ibidem.
Teſtis ſine iuramento non probat, numero 34. pag. 135
Fallit, remiſſiue, nu.35. ibid.
Teſtium contrarietas contra producentem ipſos interpretationem recipit, n.32. 198
Teſtium, & probationum fides relinquitur arbitrio Iudicis, num.2. 133
Et quomodo hoc ſit intelligendum, numer.3. ibid.
Teſtium examen non fit ante litem conteſtatam, nu.11. 56
Teſtium examine commiſso Notario cenſetur etiam commiſsum iuramentum ipſorum teſtium, n.114. 511
Teſtium Iuramentorum receptio & examen an, & cui debeant committi vt probet? num. 22. & 23. 134
Teſtium materia licet multi Doctores pertractarint, conſultius tamen eſt eam videre in corpore vtriuſque iuris, n.1. 133
Teſtium numerus ex iure communi relinquitur arbitrio Iudicis, n.1. 137
Et ratio n.2. ibid.
Teſtium numerus quando dicatur effrenatus, &c. remiſſiue, n.6. ibid.
Tiberius Imperator in more habuit continuare munera, ac pleroſque ad finem vitæ in iiſdem exercitibus, aut iuriſdictionibus habere, num. 31. 25
Tranſactio comprehenditur ſub ſtatuto ca. 151. nu.14. p.316. & 49. 319
Tranſactio continet iuris remiſſionem, & comprehenditur ſub ſtatuto Vrbis, nu.52. p.319. & 66. 320
Tranſactio continetur ſub dicto ſtatuto, num.19. pag. 308
Tranſactio etiam citra ceſſionem, & refutationem ſtatuto noſtro comprehenditur, numer.3. pag. 339
Tranſactio ex generali ratione, non ſpeciali tantum ceſſionis comprehenſionis ſtatuto ſubiicitur, n.5. ibid.
Tranſactio inita inter minores ſine ſolemnitatibus ſtatuti, eſt nulla, n.66. 320
Tranſactio noſtro ſtatuto non comprehenditur, nu.1. 339
Tranſactio ſtatuto noſtro includitur, numero 3. pag. 357
Tranſeunt bona ad hæredes cum ſuo onere, & habentur tamquam res propriæ hæredum num.8. pag. 57
Tranſportatio actorum integra non eſt neceſsaria in cauſis prophanis, ſed ſufficit ea tantum tranſportare, quæ ſunt neceſsaria ad cauſæ cognitionem, n.45. 433
Secus vero in cauſis Eccleſiaſticis, & num. 46. ibid.
Intellige, vt n.47. ibid.
Tributum, Cenſus, & publica penſatio, idem ſunt, n. 48. 414
Et de iure communi nunquam præſcribuntur, contra Principem, n.49. ibid.
Secus vero contra Dominos inferiores, ibid.
Trinitas ſumma, n. 1. & ſeqq. 19
Trinitatem ſammam, & hdem Catholicam pro fundamento ſuarum Decretalium, & Conſtitutionum primo loco collocarunt Gregorius Nonus, Bonifacius Octauus, & Clemens Quintus Romani Pontifices: idem fecerat Iuſtinianus Imperator titulo 4. ſui Codicis, nu.17. 20
Trinitas dicitur maxima omnium rerum, cum ab ea plane cuncta procedant, n.5. 19
Et de ea non humano ore loquendum eſt, ſed diuino, n. 6. ibid.
De eadem dictum Diui Benardi, n.9. ibid.
Trinitas dicitur quaſi trium vnitas, & ſubiicitur ratio, n.3. 19
Trinitas dicitur Summa, quia rebus omnibus maior, & prior eſt, eaque ſola vniuerſorum principium, n.4. 19
Tunc, dictio, ſignificat eo caſu, n.12. 443
Tutelæ materiam qui tractarint, n.7. 83
Tutor abſolui non poteſt à tutela, neque ex cauſa tutelæ conueniri à pupillo, niſi finita tutela, n.8. & 9. 408
Tutor dandus eſt à Iudice, vel originis, vel domicilii pupilli, vel ab eo, ſub cuius iuriſdictione ſunt bona pupilli, n.4. 82
Et quid ſi pupillus habeat plures Iudices? n.5. ibid.
Tutores dantur impuberibus: Curatores vero puberibus, furioſis, prodigis, &c. 82
Tutores dare, ad quos Magiſtratus antiquitus pertinebat, n.1. 83
Tutores hodie dare poteſt quilibet Magiſtratus & Ciuitas, n.2. 83
Intellige quoad Magiſtratus, vt numero 3. ibidem.
Tutores, ſicut Curatores, non poſsunt ex ſua perſona in rem pupilli, vel minoris procuratorem facere, ſed actorem conſtituere debent ante litem conteſtatam, n.9. 84
Et ratio, n.13. 84
Tutor, & teſtis non repelluntur, licet de ſecundario eorum intereſſe conſtet, n.43. 211
Tutor in conſtitutione actoris debet confeciſſe inuentarium, & alia, n.20. 84
Intellige, vt n.21. ibid.
Tutor negligens in periculis pupilli ad quid teneatur, n. 16. 209
Tutor non impeditus pro pupillo agere, an poſſit pusare Auctorem ad lites, n.11. 84
Tutor, vel curator negligens in periculis minoris, vel pupillo imminentibus, tenetur ad omnia damna, & intereſſe, n.16. 209

Vaca-

V

Vacationis nomen, vbi ſimpliciter profertur intelligi debet generaliter de omni ſpecie vacationis, n.2. 471

Validitati fauendum eſt, n.5. 350

Valor attendi debet de tempore contractus, & receptionis, n.4. 160

Valor monetę debitæ in teſtamentis attenditur iuxta tempus conditi teſtamenti, non autem mortis teſtatoris, & ſolutionis faciendæ, num. 220. 528

Declara, vt procedat in legatis particularibus; ſecus verò in fideicommiſſis, & legatis vniuerſalibus, n.221, ibid.

Valor monetæ debitæ, quæ ſit à Principe, poſt obligationē mutata quoad bonitatem intrinſecam, debetur inſpecto tempore contractus: ſi verò moneta mutata ſit, quoad bonitatem extrinſecam attenditur tēpus ſolutionis, n.178. & 179. 534

Amplia, vt n 180. ibid.

Et quid ſi moneta mutata ſit ante moram debitoris? n.182. ibid.

Vel poſt moram debitoris, vel creditoris? & n.183.& 185. 535

Valor monetæ deſignatæ ſub incerto numero attendi debet de tempore ſolutionis, num. 200. pag. 536

Intellige, vt n° 201. ibi.

Varietate reperta inter Protocollum, & inſtrumentum, ſtari debet Protocollo, numero 10. pag. 60

Vaſſallus, licèt iuramentum non præſtiterit, tenetur ad omnia, quæ ſub iuramento fidelitatis continentur, n. 24. 239

Vendens eandem rem duobus, tenetur pœna falſi, n.7. 203

Intellige, vt n.8. ibid.

Vendere inuitus nemo cogitur, numer. 22. pagina 427

Venditio, ac impoſitio cenſus ſtatuto noſtro comprehenditur, n.3. 358

Venditio facta ab vxore cum viro requirit ſolemnitates, n.3. 314

Venditio in ſtatuto noſtro antiquo, & nouo comprehenditur, n.6. 334

Venditionis ſub nomine ſi fiat donatio, etiam cum decreto Iudicis non valet, numero 19. pag. 317

Venditio non comprehenditur ſub ſtatuto, niſi ſub nomine venditionis fiat donatio, num. 85. pag. 317

Venditio per virum, & vxorem pretio recepto emiſſa ſtatuto ſubijcitur, n.1. 328

Venditor, pretio ſibi non ſoluto in tempore promiſſo, poteſt rem venditam vendicare, vel ad pretii ſolutionem agere. Ita tamen, vt vna via electa, non poſſit ad alteram redire, n.13. & 15. 222

Et ex quibus actibus cenſeatur vnam, vel alterā viam elegiſſe, n.14. ibid.

Venditor promittens emptorem defendere, de iure, & de facto, intelligitur, quòd in iudicio eum defendere debeat, n.4. 221

Venditor tenetur ad euictionem, etiam de facto auctoris ſui, licet dixerit ſe velle teneri de facto ſuo tantum, n.7. 225

Intellige de facto auctoris vniuerſalis, non particularis, n.8. ibid.

Venditor tenetur de iure tradere emptori poſſeſſionem vacuam, & liberam, & eumdem in poſſeſſionem muntenere, n.6. 222

Venditor tunc demum cogitur rem tradere, quādo eam poteſt commodè tradere, numero 5. pag. 205

Venditor, vbi contra eum agitur ab emptore, vt pacificè poſſideat, tenetur ad intereſſe, non excedens tamen pretii quantitatem, numer. 16. pag. 222

Venter non recipit dilationem, n.41. 269

Venti Aquilonares refracti ſalubriores ſunt, quàm ſi impetuoſi liberè ingrediantur, numero 31. pag. 197

Venti collaterales Aquilonaris, vt participantes ipſius naturam, ſunt æquè ſalubres, numer. 34. ibidem.

Venti Orientales, & Occidentales, ſunt valdè ſalubres, & præſertim Eccleſiæ, flantes tempore æſtiuo, n.35.& 36. 198

Venti Septentrionales appellantur à Peripateticis Apogæi, n.30. 197

Verba ad augendum poſita, & cum ſigno vniuerſali, ſalua ratione recti ſermonis, non reſtringuntur ad ſpecificata, & proximiora, num. 52. pag. 381

Verba ad dubitationem tollēdam emiſſa, num dicantur ſuperflua, n.55. 381

Verba adhiberi ſolita in Decretis Iudicum ſuper alienationibus, ſuper omnibus etiam ſingulis tanquam rite, & legitimè geſtis, faciunt præſumere cauſæ cognitionem interuenitſe, nu. 51. & 58. 212

Verba attendenda, vbi ſumus certi de mente, & ratione diſponentium, n.21. 373

Verba, & cluſula generalis poſt enumerationem ſpecierum adiecta ad eos reſtringi debet, ſed contra, n.ſeq.n.9. 378

Verba etiam impropriè intelligi debent, vt rationi conueniant, n.4. 377

Verba ex quibus, quod tacitè inerat, vel generalibus verbis, & implicitè comprehendebatur, exprimitur, non dicuntur fruſtratoria, nec ſuperflua, n 54. 381

Verba futuri temporis in diſpoſitionibus legalibus important ſententiam, non autem ipſo iure, n.8. 182

Verba generalia etiam in ſtatutis comprehendunt pariter caſus maiorem rationem habentes, nu. 69. 11

Verba generalia, generaliter, & ſine vlla diſtinctione ſunt intelligenda, n.16. 227

Amplia vt procedat etiam in diſpoſitione ſtatutorum, & n.17. ibid.

Et vt ſint extendenda etiam in contractibus, pag. 227.& n.26. 228

Verba generalia ſtatuti reſtringi debent ad id, quod eſt rationis, n. 24. 140

Verba perſonaliter prolata tribuunt ius agendi, tàm in legibus, quàm in ſtatutis, numer. 31. & 32. 503

Verba in dubio intelligenda ſunt de actu validō,

do, numero. 9. pagina 172
Verba in fine posita referuntur ad proxima, num. 29. 323
Verba inseruire debent intentioni, non intentio verbis, n.44. 525
Verba in statutis accipiuntur iuxta communem vsum loquendi, n.5. 132
Verba in statutis sunt stricte intelligenda, num. 19. 151
Verba intelligenda sunt iuxta mentem proferentis, non prout alioqui sonant; & inuenta sunt vt dicentis sententiam exprimant, numer. 42. & 43. 524
Verba intelligenda sunt iuxta subiectam materiam, n.12. 109
Verba intelligenda sunt secundum subiectam materiam, & eo modo quo stare possunt, num. 5.& 6. 406
Verba iuxta communem vsum loquendi accepta, potest dici quod proprie intelligantur, num. 24 pag. 523
Verba Legis vbi conueniunt, conuenit pariter dispositio, n.8. 474
Verba nigri, vbi sunt clara, non recipiunt declarationem rubricæ, n.91. 323
Verba non sunt ad eum sensum trahenda, ad quē salua ratione recti sermonis trahi non possunt, n.32. 374
Verba, Prout sibi videbitur, important arbitrium boni viri, n.15. 499
Verba, quando stant ampliatiue, vniuersaliter & præcise, non restringuntur ad casus expressos, n.4. 307
Verba semper contrahere, idem important, quod in omni contractu, n.30. 374
Verba semper contrahere idem, quo in omni casu contrahere, n.1. 377
Verba si etiam impropriè trahi debent, vt rationi congruant; multo, & quidem magis in proprio eorum significatu accipi debet, vt idem sequatur, n.5. 378
Verba simpliciter pro lata intelligi debent generaliter, n.67. 11
Verba simpliciter prolata intelligi debent generaliter, n.11.p.231.& n.70. 237
Verba si sint directa ad partes faciunt oriri actionem, n.23. 503
Verba statuti non debent esse superflua, & frustratoria, n.80. 322
Verba statuti, vbi non conueniunt, ibi nec dispositio, n.75. 321
Verba statutorum intelligi debent proprie, & in casu vero, n.23. 244
Verba statutorum quantumcunque generalia semper restringuntur ad id, quod est rationis numero 55. pagina 235. & numero 62. pag. 236
Verba, statutorum, sunt proprie, ac stricte intelligenda, n.119. 481
Verba stipulationis stricte sunt intelligenda, nu.22. 244
Verba sunt notæ passionum animi, & voluntatis, nu.2. 521
Verba, vbi conueniunt, conuenit, & dispositio, nu.43. 272
Verba vbi sunt clara, non admittitur quæstio voluntatis, n.19. 515
Verba vniuersalia generaliter sunt intelligenda, numero 12. Et in materia stricta, numero 13. idem & in statuto, numer. 14. 342
Verba vniuersalia vniuersaliter sunt intelligenda, nu.15. ibid.
Verba, vt sibi videbitur, significant arbitrium regulatum boni viri n.21. 179
Verbis generalibus inclusum, dicitur expressum, nu.12. 308
Verbo quod quis non expressit, nec etiam mente videtur cogitasse, n.74. 273
Verborum, & rerum significatio quomodo sumenda, n.46.& 48. 525
Verborum superfluitas potius toleranda, quam mens disponentium lædenda, numero 56. pag. 381
Verbum cauere, prolatum simpliciter, significat promissionem cauentis sine alia fideiussione, vel sadisdatione, numero 38. 250
Verbum Credit, à parte prolatum, veritatem exprimit, n.44. 124
Et si veritas sit in contrarium, permittitur, periurium, & n.45. ibid.
Verbum debeat, importat necessitatem, nu.83. pag. 322
Verbum dicitur pars orationis significans incompositum prædicatum, &c. & sumitur, aut stricte, aut large, n.4.& 5. 521
Et quomodo accipiatur in iure, & num.6.& 7. pag. 522
Verbum, Pereat, significat, vt actus amplius non reuiuiscat, n.46. 476
Verbum Possit, affirmatiue prolatum, importat facultatem, & liberam voluntatem, n.17. pag. 458
Verbum præsentis temporis prolatum à lege, refertur ad futurum, n.44. 108
Verbum sine mora in lege positum indicat causam esse debere breuem: ita vt appellationem excludat, n. 10.& 12. 225
Verbum, Sufficit, denotat quod fieri potest, non quod debet, n.34. 464
Verisimile quod est in dispositione, pro disposito haberi debet, n. 22. 277
Amplia, vt n.23. ibid.
Verisimile habetur pro dispositio, nempe vbi disponens ita verisimiliter respondisset, si fuisset interrogatus, n.81. 12
Quod procedit, siue aliquid disponatur per modum conuentionis, sine per modum legis muncipalis, siue per modum rescripti, nu. 82. ibid.
Verisimilitudo habetur pro lege, num.87.pag.12 & n.54. 235
Verisimilitudo validior excludit infirmiorem, n. 64. 236
Veritas sæpius exagitata magis splendescit in lucem, n.1. 270
Vestes indicant, qualis sit, qui eas defert, n.3. pag. 51
Vestes lugubres, & viduales, etiam præciosæ, debentur viduę ab hæredibus mariti secundum personarum, & mariti dignitates, tam ex statuto, quam ex generali consuetudine, num.1. & 4. 258
Et debentur vltra lucrum dotale, pag. 285. & nu.7. ibid.

Intellige, vt numer. 2. & 3. 285
Vestes proprio congruentes ordini quilibet deferre debet, n. 1. 51
Vestes variæ pro qualitate ordinum, & personarum omni tempore adinuentæ, numero 2. ibid.
Vestis, victus vicem habet, n.6. 258
Viæ publicæ sunt de regalibus Principis, num. 5. pag. 200
Viæ vicinales non debet restringi, vel impediri, nu. 10. ibid.
Via inutilis electa non tollit aliam vtilem, nu.40. pag. 488
Via publica est, cuius solum est publicum, n.3 pag. 200
Via quotuplex sit,n.4. ibid.
Victor appellare potest ab expensis, vbi Iudex victum expresse ab eis absoluisset, numero 75. pag. 508
Victor,cui Aduocatus gratis patrocinetur, an petere possit salarium eiusdem? num.30.& 31. pag. 515
Victor in quo casu non appellet ab expensis,n.73. & 74.p.508.& n.84. 509
Victor, qui instetit pro expensis an possit agere contra Iudicem, qui petitione non obstante, condemnationem rei victi ad expensas in sententia omiserit? nu.79. 80.81.83. & 85. pagina 509
Victus non præsumitur iusta de causa litigasse, nu.56. 507
Victus victori condemnatur in expensis, tam in Iudicio criminali, quàm in ciuili,& n.9. & 10. pag. 502
Et tam in sententia diffinitiua, quàm in interlocutoria, & n.11. ibid.
Amplia, & limita, remissiuè, vt numer.12. ibidem.
Et quid si victus causam instam habuerit litigandi? & nu. 13. ibidem, & nu. 24. p. 503. & n.97. 510
Vidua vbi dotem receperit, non tenetur ei amplius hæres mariti alimenta præbere, num.10. pag. 281
Vidua ad constituendum in mora hæredem mariti, debitorem dotis, debet vti interpellatione iudiciali, n.29. 261
Vir bonus quis, n.16. 499
Vir dicitur vergere ad inopiam, quando incipit male vti substantia sua, num. 28.& num. 37. pag. 244
Et quando videatur male vti substantia sua, nu.38. ibid.
Vir habet liberam administrationem bonorum, quæ à matre ad filios prouenerunt, etiam vbi ad secundas nuptias transierit, num. 40. pag. 250
Vir tenetur regulariter ad alendam vxorem; ex æquitate, n.3.& 4. 264
Vis compulsiua quid sit, n.40. 180
Vitium cùm ex vna radice nascitur, consequens est, vt vna lege tollatur, n.6. 464
Vis non fit in verbis, sed in modo, num. 10. pag. 84
Vis, vel metus, quibus modis, & quibus coniecturis præsumatur; remissiuè, numero 5. pag. 182
Vis, seu violentia, quæ... iuste dicatur; remissiuè, n.46. 181
Vis, vel metus præsumuntur in eo, qui priuato carcere, aut à non habente iurisdictionem detinetur, n.4. 182
Vna pars dispositionis alteram declarat, num.19 pag. 405
Voces consideratæ extra orationem, sunt significatiuæ, sed non affirmant, neque negant, n.8. pag. 322
Voluntas coacta, voluntas, est numero 43. pag. 180
Voluntas testatoris, quæ colligitur ex ratione expressa, præfertur verborum significationi, nu. 37.& 38. 524
Voluntatis quæstio in claris non admittitur, nu. 34. 75
Vota, iuxta quæ fuit in Assettamento resolutum Statutum, vltra quatuor contractus enumeratos, in aliis locum habere, receptione non obstante, n.15. 308
Vox, Nomen, Dictio, Locutio, accipiuntur in iure pro synonimis, n.3. 521
Vrbis appellatio muris, Romę continentibus ædificiis definitur, n. 16. 9
Vrbis nomine sine alia adiectione Roma intelligitur, n.13. 8
Vrbis Romæ Encomia varia, n.14. 8
Vrbis Statutis tam Vrbs ipsa, quàm continentia ædificia subiiciuntur, n.15. 9
Vrbs, & Ciuitas Romana idem censetur, nu.18. ibidem.
Vrbs Roma suam habet Cameram, propriumque Camerarium, n.3. 41
Vrbs vbi dicitur, perinde est, ac si simpliciter dicatur Roma, n.17. 9
Vsura dicitur id, quod accipitur ratione lucri cessantis, vel damni emergentibus: & hæc vsura licita est, & permitta, numero 8. & 10. pag. 260
Vsurę definitio, n.1. 259
Vsura generale vocabulum est significans rem acquisitam rei alicuius vsu, numero 9. 260
Vsura permiti non potest per statutum, etiam in dote, vbi vidua occasione retardata restitutionis dotis vsuras petat, nu. 4 & 5. p. 259. & nu.32. 261
Contrarium est verius: & procedit etiam ad fauorem mariti propter moram commissam in solutione dotis promissæ, & num. 6. & 7. pag. 259. & num. 11. 14. & 15. pag. 260. & n.33.& 36. 261
Intellige quoad maritum, vt numero 47.& 48. pag. 262
Vsura per statuta humana permitti non potest, nu.2. 259
Vsura vtriusque testamenti pagina condemnatur: & est vetita iure diuino, naturali, Canonico, Ciuili, &c. n.1. 259
Vsucapionis nomen comprehendit præscriptionem X. vel XX annorum, n.5. 411
Vsus communis loquendi attendi debet in quauis dispositione, n. 130. 411.& 530
Vsus communis loquendi attenditur in statutis, & præfertur cuicumque dispositioni legali, n. 13.& 17. 151
Vtile per inutile nõ vitiatur indiuiduis, n.55. 433

Vti-

Vtilis contractus non continetur sub statuto, n. 26. Contrarium, n.29. 309
Vtilis contractus, quatenus sine solemnitatibus sustineri teneatur., intelligitur, si de vtilitate euidentissimè constat, n.30 309
Vtilis iudicatur contractus, ad effectum statuti, si ex parte mulieris, vel minoris nulla intercedit obligatio, n.31. ibid.
Vtilis non præsumitur contractus, se damnosus, quando fuit omissa solemnitas legis in contractu requisita. n. 31. 309
Vtilitas euidens Minorum ad alienationem, quæ, n 58.& 61. 213
Vtilitas minoris non attenditur in his, quæ sunt de forma, n. 28.& 29. 309
Vtilitas publica bene consideratur in Seminario Romano, num. 10. 14. pag. 195. & num. 17.19.& 21. 196
Vulgi appellatione venit omnis populus vndique collectus, n.34. 244
Vxor constante matrimonio habet ius retinendi, vel auocandi bona mariti vrgentis ad inopiam, sibi alias obligata: nec potest alius creditor posterior ea auocare, offerendo debitum doris, nu.7. 243
Declara, vt n.8. ibid.
Amplia, vt n.9. 10.& 11. ibid.
Vxor cum viro contrahere non potest sine solemnitatibus statuti Vrbis cap. 151. lib. 1.nu.7. pag. 315
Vxor existens extra domũ mariti an teneatur ipsa sæuitiam mariti probare, n.19. 265
Vxor facile potest inire consilium cum marito fraudandi creditores, n.26. 216
Vxor in electione bonorum viri pro dote non tenetur seruare solemnitates, nu. 40. pag. 318. & 65. 320
Vxor non potest fideiubere pro viro, ne fiat in fraudem donationis à iure prohibitæ, nu. 44. pag. 319
Vxor ob sæuitiam viri potest à marito discedere, & petere separationem thori, & restitutionem dotis, n. 5. & 6. 264
Vxor potest, constante matrimonio, testari inter suos liberos de dote, ita vt post obitum mariti testamentum vxoris effectum habeat: Nec non potest vni filiorum plus relinquere, quàm aliis, dummodo illis legitima reseruetur, n. 18. & 19. 249
Item testari pro anima sua de decima parte, doris tantum, & n.20. ibid.
Vxor, quæ cum viro etiam principaliter se obligat; præsumitur pro illo fideiubere, num. 105, pag. 325

FINIS.

Digitized by Google

SACRAE ROTAE ROMANAE DECISIONES QVAMPLVRES,

Quæ vel ad materiam Statutorum Vrbis pertinent, vel in Annotationibus allegantur.

IN VNVM COLLECTAE, SVISQ. CAPITIBVS DISPOSITAE.

Digitized by Google

Digitized by Google

SACRAE ROTAE ROMANAE DECISIONES AD STATVTA VRBIS.

R. P. D. Pirouano.

Romana Saluiani interdicti.

Veneris 10. *Februarij* 1612.

EPITOME.

Statutum Vrbis de duabus conformibus comprehendit Communitates, & Collegia. Collegium non impropriè dicitur Ciuis.

Ad Tit. in verb. Auctoritate, num. 54.

DECISIO I.

ATIS conformibus pro Excellentissimo D. Duce de Comitibus contra Collegium Anglorum Vrbis, & tertio loco prouocante Collegio, causa fuit commissa cum clausula, Constito quod Statuto de duabus conformibus, & executioni locus fit, sententiæ exequantur. Dubio igitur iuxta rescriptum Signaturæ proposito, Domini resoluerunt, esse locum Statuto.

Nam quòd sub eo comprehendantur personæ Ecclesiasticæ, visum est carere difficultate: tum quia Statutum est Papale, conditum a deputatis à Papa, nec restrictum ad forum Capitolinum, sed seruandum in totis Curijs; tum etiam, quia sæpissimè Rota idem tenuit, ac firmauit; & signanter coram sanctę mem. Clemente Octauo *in Romana de Comitibus* 21. *Iun.* 1577. *in Romana Census, seu recognitionis*, 12. *Maij.* 1606. *coram Litta*; *& in Romana Separationis thori*, 7. *Decembris* 1605. *coram R. P. D. Marcomontio*.

Maior difficultas excitabatur, vt non comprehenderetur Collegium: quia nec Ciuis Romanus, nec Incola propriè nuncupari poterat, prout Statutum mandat strictè seruari inter eos.

Verùm, etsi aliàs fuerit visa releuans, ita vt Domini nihil deliberare voluerint *in causa Romana Secretariatus*, 20. *Nouembris* 1593. *coram Illustrissimo Cardin. Millino*; tamen cum idem dubium contigisset *in causa Romana, seu Nepesina Census*, 19. *Martij* 1599. *coram bo. mem. Card. Seraphino*; fuit resolutum, Statutum comprehendere Communitatem, quæ est persona ficta; & exinde iterum fuit firmatum contra Fratres, & Conuentum Sanctorum Apostolorum *coram bo. mem. Litta in d. causa Romana Census, seu Reconuentionis*, 12. *Maij* 1606. Quę resolutiones placuerunt Dominis; quia non repugnat proprietati verborum Statuti, quin Collegium dicatur Ciuis. Bart. *in l.* 1. *num.* 12. *ff. ad Municip.* sequitur Felyn. *in cap. cùm te, nu.* 16. *de rescript.* Nec ratio suadet restringendi Statutum ad veros Ciues, & non fictos: postquam eodem modo Collegium possidet bona, contrahit, administrat, succedit, prout Ciues, alii Romani, & Incolæ faciunt.

Quæ autem opponebantur circa validitatem, & iustitiam sententiarum, dictum fuit non obstare, quia sunt sublata in decisionibus in hac Causa factis coram DD. meis Manzanedo, & Vbaldo.

Atque ita fuit resolutum.

R. P. D. Verospio.

Romana Vincæ.

Lunæ 15. *Aprilis* 1630.

EPITOME.

Statutum Vrbis, prout confirmatum à Papa, ligat personas, & bona Ecclesiastica. Procurator, quibus in casibus possit substituere.

Ad Tit. in verb. Authoritate num. 54.

DECISIO II.

CVm in hac causa duabus sententijs Rotalibus declarata fuisset nulla, & inualida cessio iuris nominandi, quam Claudius Rosa fecerat in personam Cardin. Gozzadini, eo quia idem ius ex testamento Camillæ Panziæ Claudio relictum, tanquam personale in alium ab eodem Claudio transferri non potuerat; ab vltima sententia Rotali, quam tulerat R. P. D. meus Ghislerius appellauit Ecclesia, & Societas S. Ioannis Euangelistæ Nationis Bononiensis, quę nominationem à Cardinale obtinuerat. Sed cum ex parte Hospitalis, & Fratrum S. Ioannis Colabitæ, vulgo dicti Fate ben fratelli, fuerit mihi directa Commissio executorialis, cum solita clausula vt constito de duabus conformibus, & quod Statuto locus esset, easdem sententias executioni demandarem; Proposui hodie Dubium super vtroque capite Commissionis,

Digitized by Google

quod Domini affirmatiuè reſoluerunt.

Data enim earundem ſententiarum validitate, & iuſtitia, quæ & præſupponit Statutum, & Domini crediderunt in dubium reuocari non poſſe, verè eædem ſententiæ conformes apparebant, cum & conuenirent in ſubſtantia, & primam ſecunda in omnibus confirmaret, gloſ. *in clem.* 1. *verb alicuius, de ſent. & re iudic.* Cyn. *in l.* 1. & ibid. Angel. *num.* 1. *C. ne liceat tertiò prouocare.* Couar. *practic. quæſt. cap.* 25. *num.* 5. Gabr. *de execut. rei iudic. concluſ.* 1 *num.* 33. Rot. in *Romana Pretij bonorum* 31. *Ian.* 1628. *coram R.P.D. meo Merlino*: & locus erat etiam Statuto, quamuis inter perſonas Eccleſiaſticas ageretur, licèt tam Hoſpitale, quam Societas, non niſi fictè, & impropriè Ciues dici poſſent, cum idem Statutum tanquam à Papa confirmatum, liget etiam perſonas, & bona Eccleſiaſtica. Rota *deciſ.* 379. *num.* 3. & *deciſ.* 452. *num.* 1. *par.* 1. *diuerſor.* & comprehendat etiam Vniuerſitates, & Collegia eodem modo, quo veros Ciues; quia & habitant, & bona in vrbe poſſident: quod in caſu huius Statuti ſæpius etiam tenuit Rota, *vt in Roman. Cenſus* 12. *Maij* 1606. *coram Litta*, *in Romana Domus* 1. *Iulij* 1616. & 2. *Iulij* 1617. *coram bona mem. Baratto*, *in Romana Salmiani* 10. *Februarij* 1622. *coram R.P.D. meo Pirouano*, & nouiſſimè in *Romana Domus* 18. *Maij præteriti coram me*.

Validitatem ſententiarum ex ipſa Actorum, & Proceſſus reuolutione probatam Domini dixerunt, ex quibus apparebat fuiſſe ſeruata omnia, quæ ad ipſius ſententiæ validitatem requiruntur, iuxta deciſionem Veralli 262 *p.* 2. imo nullitatibus, quæ primæ ſententiæ Domini mei Merlini obiectę fuerunt, ſatisfactum fuerat pleniſſimè in deciſionibus Domini mei Ghiſlerij.

Le iuſtitia earundem ſententiarum, neque etiam Domini dubitarunt, cùm, vt latius fuit comprobatum in deciſ. DD. meorum Merlini, & Ghiſlerij, hęc facultas, quam ex teſtamento Camillę habuerat Claudius nominandi Locum aliquem pium, qui poſt ſui ipſius obitum ſuccederet in vinea hęreditaria eiuſdem Camillę, ab eodem Claudio alteri committi non potuerit; tum quia hanc apparebat fuiſſe teſtatricis voluntatem quę eam poteſtatem nominandi expreſsè reſtrinxerat ad ipſum Claudium; vt in ſpecie fuit ponderatum in deciſ. D. mei Merlini: tum quia hac in re ea videtur eſſe communis omnium diſtinctio, vt in iis, quę non habent certam legem, aut formam, poſſit Procurator, ſiue is, qui habet ab aliquo aliquam facultatem, in ſui locum alterum ſubſtituere, cùm tunc non cenſeatur electa induſtria perſonæ; ſecus verò in iis, quæ induſtria, & motu animi conſiſtunt, & pendere debent a ſolo eius arbitrio, cui fuit electio commiſſa cùm tunc idem qui debet eligere, ſuum, non autem alterius iudicium ſequi debeat, Bart. *in l. ſi Procuratorem*, §. *ſi quis mandauerit num.* 2. *ff. mandati*. Bald. *in l. nulli*, *num.* 4. *C. de Epiſcop. & Cleric. & in l. vnica*, §. *no autem*, *num.* 7. *C. de caduc. tollen. & conſil.* 296. *lib.* 1. Franch. *in cap.* 1. §. *ſanè num.* 6. *in fin. de teſtament lib.* 6. Pariſ. *conſil.* 80. *nn.* 20. *lib.* 4. qualia in propoſito cenſentur, diſtribuere Perſonis, aut Locis piis, eligere Puellas, vt nubant, & dotem relictam conſequantur, & ſimilla, quę non ante dicuntur certa, quàm poſtquam fuerint per executores declarata. Ioan. Andr. *in addit. ad Specul. tit. de inſtrum. edit.* §. *nunc*, *verſ. aliqua num.* 76. *littera F. in verb. nulli in fine*, *verſ. querit etiam Nicolaus*. Felyn. *in cap. fin.* §. *is autem de offic. deleg num.* 5. Bald. *conſil.* 128. *num.* 1. *lib.* 3. Aymo *conſ.* 303. *num.* 1. Caſtr. *conſ.* 177. *num.* 1. *verſic. tum quia*, & *conſ.* 221. *num.* 4. *lib.* 2.

Et demum præter alias rationes, quibus confirmarunt deciſiones, hoc ius non potuiſſe à Claudio in alium transferri, quæ etiam hodie placuerunt; conſiderarunt Domini, quod cum hæc facultas, quam Claudius habuerat ex teſtamento Camillæ, eidem competeret ex ſola confidentia, quam de eius perſona habuit Teſtatrix, non autè vel iure proprio, vel alio aliquo titulo præambulo; ex eo potiſſimum ab eodem cedi non potuit, quod ſi Teſtatrix fidem Claudii ſecuta fuit, non eodem modo dici poſſit, vt de altera perſona, quam idem Claudius eligeret, confidere voluerit, vt pariter hac in re eſt communis DD. diſtinctio, quam poſt Bart. & alios *in l. ſi ſtipulatus fuerit* 76. *ff. de verbor obligat.* retulit Molin. *de primogenit. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 62. Tiraq. *de retract. lignag.* §. 26. *gloſ.* 1. *num.* 76. & 77. Caldas *de nominationibus lib.* 2. *quæſt.* 6. *num.* 21. Aym. *d. conſ.* 303. *num.* 2.

Card. Virili,

Romana hæreditatis.

Sabb. 23. *Ianuarij* 1627.

EPITOME.

Sententiæ quando dicantur conformes. Statutum Vrbis de duabus conformibus, an liget Eccleſiaſticos, & ſeruetur in omnibus Curijs. Multa de teſtamentorum authenticatione.

Ad Tit. in verb. Auctoritate, num. 57.

DECISIO.

SEntentia lata per A.C. met ſuper validitate teſtamenti bonæ memoriæ Cardinalis Arigonii fuit à Reuerendiſſimo Domino Patriarcha Hieroſolymitano confirmata, & commiſſa cauſa per Signaturam cum clauſula Conſtito de duabus conformibus, & quòd ſit locus Statuto, exequatur, fuit datum Dubium, An conſtet de duabus conformibus, ita vt ſit locus Statuto? Et Domini affirmatiuè reſponderunt.

Nam quod dictæ duæ ſententię ſint conformes, patet; prima enim ſententia firmat, teſtamentum eſſe validum, & abſoluit hæredes, & vſufructuarias in dicto teſtamento nominatas; ſecunda verò dicit male fuiſſe appellatum, & dictam ſententiam fuiſſe validam, & iuſtam, & confirmandam, & ſic cùm vtraque ſententia concordet in effectu, qualitate, & ſubſtantia, & vna confirmet aliam, dicuntur conformes Ruin. conſil. 114. *n.* 3. & *ſeq. lib.* 1. Theſ. *deciſ.* 228. *n.* 1. & *deciſ.*

cis. 122.*num.* 11. Couar.*practic. quæst.c.* 25. *num.* 6. Rot.*decis.* 293.*par* 1.*recentior*. Et cum sententiæ sint latæ inter Romanos, & Ciues, intrat Statutum de duabus conformibus, *cap.* 178. *lib.*1. Rot.*decis.* 662 *num.* 2.*par.* 2. *recent.* Gregor. *decis.* 492. Rot.*decis.* 452.*par.*1. *diuersor.* & huiusmodi Statutum seruatur in omnibus Curiis. Rot.*d. decis.* 452 *par.*1.*diuers.* & ligat etiam Clericos, & Prælatos, cùm ob confirmationem Apostolicam sit Papale. Rot.*dec* 380.& *d.decis.*452.*num.*1.*par.* 1.*diuer.* Seraph.*decis.*794.*num.*26.

Non obstat prima oppositio contra istas duas sententias,quòd non sit facta productio originalis, siue matricis testamenti bo. me. Cardinalis, stante maximè protestatione partis. Rot. *decis.* 135.*num.*6.*par.*1.*in recent* -

Quia cùm matrix debeat remanere penes Notarium rogatum,*cap. quoniam contra, de probat.* Bart.*in l. si quis ex argentarijs*, §.*prætor ait*, *n.*2.*ff.de eden.* Menoch. *de adipisc: remed.* 4.*num.* 654. Olasc. *decis.*16.*num.*4. Achel. Personal. *de adipiscen. poss. num.* 150. Ludou. Lana *tract.de formul. testam. in rubr.de form.conden.testamen.nuncup.num.*26. *&* 29. Sat est quod in actis sit productum exemplum redactum in publicam formam ab eodem Gargario Notario de matrice rogato. Ias.*in l. fin. num.*4. *verf.sed intellige*, *C.de edict. Diu. Adr.toll.* vbi Curt. *num* 35. Zuccard. *num*,92. Gozad. *consil.* 6. *num.* 89 *in fi.* Rip.*in l. admonendi num* 148. *ff. de iureiur.* Menoch. *de adipisc.d.remed.*4. *num.*654. Verall.*decis.*251.*par.*2. & fuit dictum *in Perusina Hæreditatis* 28.*Nouembris* 1616. *coram bon. memor. Buratto*.

Decisio autem 135.*num.*6.*par.*1. *recen.* loquitur In productione simplicis exempli, non autem in productione exempli authentici, & redacti in publicam formam a Notario rogato, vt dicitur *in sit radicta Perusina*; præsertim cùm matrix fuerit pluries ostensa Dominis in Rota, & diligenter ab eis visa, & hullum in se defectum habere apparuerit: quæ ocularis inspectio satis sufficit. Rota *d.decis.* 135.*par.*1.*recent.num.*6. *verf. fia Iudice inspiciatur*.

Nec facit quòd Notarius non dicatur rogatus de testamento clauso, sed de consignatione, & ideo non potuerit dare sumptum testamenti, sed consignationis. Quia eo ipso quod folia fuerunt consignata Notario, fuerunt effecta publica mediante rogitu, ratione cuius dicitur Notarius effectus dominus illorum. Bald.*in l.* 2. *C. de condict ex leg* Ludouic.Lana *in d.rubr. de form. conden. testam. nuncup num.* 29. & consequenter potuit quodcumque publicum, & authenticum exemplum dicti testamenti conficere, custodiendo apud se originale siue matricem. Ias.*in l.fin.num.* 4.*C.de edict. Diu. Adr.tollen.* cum aliis supra citatis.

Nec obstat secunda oppositio, quòd non sit recognita manus subscriptionis bon.mem.Cardinalis Testatoris, & sic non constet de identitate testamenti: de qua eo magis dubitari posse dicitur c. m testamentum sit descriptum in duobus foliis separatis, & ideo potuerit adiungi, & immutari.

Quia cùm ipsemet Cardinalis Testator folia circumlita, & signata pro suo Testamento nuncupatiuo Notario consignauerit, rogato de huiusmodi consignatione Notario, ac septem testibus desuper adhibitis; consequenter constat non solum de certitudine, & identitate foliorum ex traditione facta per Testatorem Notario, & ex rogitu eiusdem Notarii, & testium, sed etiam de ipsomet testamento ipsius Cardin.lis: & ideo alia recognitio non requiritur, Bart. *in l.* 2. *num.* 1. *verf. sed si Notarius est rogatus, ff. quemadm. testam. aper.* Rot. *decis.*; 52. *num.*6.*&* 7.*par.*1.*diuers.* Paul. de Castr. *consil.*03.*num.*3.*&* 4.*lib.*1. Fulgos. *cons.* 56.*num.* 1. *verf. sed Testator,& num.*2. Alexan.*cons.* 176.*num.*6.*lib.*5. Gozad.*cons.* 3.*num.*15.*&* 25. Capol.*cautel.*88.*num.*1. Boer. *decis* 240. *num.* 5. *post med.* Ludouic, Lana *dicto tract. de form. testamen. nuncup n.* 14.32.*&* 33.*& cons.*1.*post dict.tract.num.* 39.48.*& seq.&* 66.*&* 70.& fuit dictum *in Tuden. Iurispatronatus* 15.*Augusti* 1572.*coram bonæ memoriæ Robusterio*.

Eoque magis cum Notarius rogatus à tergo foliorum à Testatore coram septem Testibus cõsignatorum rogitum adnotauerit, ac Testes, & Cardinalem Testatorem subscribi fecerit: quæ cautela probat identitatem, & excusat à recognitione. Clar *in* §.*Testamentum q.*4 .*verf. sed pone,& quæst.* 36. Mantic. *de coniect.lib.*1. *tit.* 7. *num.* 7.*circa med.* Federic.Scott. *cons* 1.*n.*34.*lib.*2.*tom.*1. Marant.in puncto *cons.*90. *num.* 4. *&* 7. Manent. *cons.*60.*num.*10.Fulgos. *dicto cons.* 56.*in fin.*

Nec obstat, quòd rogitus Notarii sit scriptus à tergo primi folii, & sic non iustificetur identitas folii intermedii, nec excludatur possibilitas suppositionis alterius folii. Quia vbi vnum folium non sufficit, plura folia adhibentur, vt integrum testamentum conficiatur; & ideo in hoc attenditur fides Notarii, de qua dubitari non debet: & sic vbi Testator plura folia consignauit, circa identitatem statur fidei Notarii rogati, nec ex prætensa possibilitate suppositionis est necessaria recognitio. Lana *dicto tract. num.* 32. 33. *&* 48.*&* *d.cons.*1.*num.*48.Fulgos.*d cons.* 56. *num.* 2. Rota *dicta decis* 752.*par.*1.*diuers.* & in testamento clauso, & consignato à Testatore, Lana *dicto tract.num.*47.*&* 48.*&* *d.cons.* 1.*num.*104.& fuit dictum *in supradicta Tuden.Iurispatronatus coram bon. me.Robusterio*: præsumitur enim folia semper eo modo stetisse, quo Cardinalis Testator consignauit notario. Lana *dicto cons.*1.*num.*86.

Hinc si omnes Testes sint mortui, statur fidei Notarii rogati absque alia recognitione, vel probatione. *l.heredes palam.C.de testam* Bart. *in l.* 2. *num* 1.*in fin.verf. si enim creditur Notario, ff quemadm.testament.aperiant.* Salic.*in l.*1. *num.* 3. *C. de testam.* Ias *in l.bonorum quidam*, *num.*3.*C. de bonor. possess.secund.tab.* Paul de Castr.*consil.*93.*lib.*1, Ias. *cons.*67.*num.*2.*lib.*3.Lana *dict.tractat.num.*5. *&* *d. consil.*1.*num.*48. prout assertioni Notarii, quod scriptura sit matrix, creditur.Alexan. *cons.* 105. *num.*2.*lib.*2. Tantaque est fides Notarii, vt custodia schedulæ, & foliorum à Testatore consignatorum illi committatur, & de domino illius fiat. Lana *d.tract num.*29.*&* *d.cons.*1.*num.* 108.

Nec obstat Paris.*cons,* 19.*num.*26. *lib.* 3. Quia nec loquitur in foliis clausis consignatis à Testatore, nec quando à tergo adest adnotatio per Notarium,& subscriptio testiũ,& Testatoris, prout hic. Et ad Parisium respondet Rot.*in dicta Tuden. Iurispatronatus*, & Lana *dict.cons.*1.*num.*86.

Nec facit quòd in aperitione teſtamenti non ſit facta recognitio. Quia in aperitione nec citatio, nec recognitio eſt neceſſaria, cum illa non fiat ad .authenticandum teſtamentum. Fulgoſ. *conſil.* 56. *colum.* 1. *in fin.* Gozad. *conſ.* 3. *num.* 26. Lana *d. conſil.* 1. *num.* 103.

Tertia oppoſitio circa non exhibitionem facultatum teſtandi conceſſarum Cardinali, tollitur: quia illæ ſunt impreſſæ in Bullario, & ſic notoriæ, vt fuit dictum *in Bononien. Translationis penſionis* 21. *Junij* 1601. *coram* D. *Cardinali Millino*: & Cardinalis non ſe reſtrinxit ad facultates, ſed teſtatus fuit omni meliori modo, &c.

Et ita, vtraque parte informante, fuit deciſum.

Card. Sacrato.

Romana Relocationis Caſalis.

Lunæ 16. *Martij* 1615.

EPITOME.

Eccleſia an teneatur relocare, & præſertim quando res locata eſt deſerta, & per induſtriam conductorum reducitur ad fertilitatem.

Statutum Vrbis de relocatione an comprehendat bona Eccleſiaſtica, ad intellectum Extrauag. Ambitioſæ, de reb. Eccleſ. non alien.

Ad Tit.io verb. Auctoritate, num. 95.

DECISIO IIII.

FVit concluſum, Dominos Beneficiatos Sanctæ Mariæ Maioris, finita tertia generatione, pro qua tantum fuit facta inueſtitura, non teneri relocare Caſale de quo agitur, Dominis de Aſtallijs. Nam, quicquid dicendum foret, ſi dicti Beneficiati vellent locare Caſale alteri, quando, vt in propoſito, volunt pro ſe retinere, verior & communior opinio eſt, quod Eccleſia non teneatur relocare. Abb. *in cap. bona, il* 2. *num.* 28. *de poſtul. præl. cap. ex parte*, ibi, *liberè*, *de feud.* Alexan. *in l. ſi mihi, & Titio, ſub num.* 19. *ff. de verb. obligat.* Ripa *in l.* 1. *num.* 9. *ff. de priuil. ad* Gozadin. *conſil.* 39. *num.* 19. *in fin.* Iaſ. *conſ.* 24. *num.* 35. *lib.* 3. Calcan. *conſ.* 8. *n.* 35. Franc. Curt. *conſ.* 47. *in fin.* Gabr. *de iure emphyt. concluſ.* 1. *num.* 14. Honded. *conſ.* 53. *num.* 41. *lib.* 1. Franc. Viu. qui de magis communi, *opin.* 246. *num.* 7. *lib.* 1. Mandoſ. *in addit. ad Roman. conſ.* 22. *litt.* K. *limit.* 5. Clar. *in* §. *emphyteuſis, queſt.* 44. Beninten. *deciſ.* 19. Caputaq. *deciſ.* 303. *&* 304. *lib.* 1. vbi de magis communi. Rota *coram Mantica in Rauennaten. Bonorum* 20. *Nouembris* 1587. *& in Bononien. Bonorum de Campeggijs* 2. *Decembris* 1587. *verſus fin. & in Brixien. Feudi* 16. *Maij* 1583. *coram Bubalo, & in Vicentina Feudi* 16. *Decembris* 1592. *coram bon. mem. Gipſio.*

Secundò, & tanto magis ſtante pacto in Inueſtitura appoſito, quòd finita locatione Caſale reuertatur ad proprietarios, & liceat eis propria auctoritate Caſale in ſe ſuſcipere, & de eo ad libitum diſponere. Vt enim pactum hoc aliquid operetur, iuxta regul. de qua *in l. ſi quis argentum, C. de donat.* eo minus tenentur proprietarij relocare, vt in ſpecie latè Riminal. iun. *conſil.* 357. *n.* 110 *vſque ad* 122. *lib.* 3. facit Socin. iun. *conſ.* 9. *num.* 14. *lib.* 3. Rota *apud Seraph. deciſ.* 610. *num.* 2.

Non obſtat quod prædicta concluſio minimè habeat locum quando prædium deſertum, ex induſtria conductorum reductum eſt ad fertilitatẽ. *l. quacunque, la* 2. *cum ſua materia, C. de om. agr. deſer.* Nam omiſſis multis intellectibus, qui dantur per ſcribentes illi legi, ceſſat difficultas: quia in propoſito non apparet Caſale fuiſſe deſertum, & infructiferum de tempore locationis: quod debebant ſ Domini de Aſtallijs, tamquam fundamentum eorum intentionis, probare, *cap.* 1. *vt Eccleſ. benef. l. ei incumbit, l. verius, ff. de prob. l. actor, C. de prob.* Bald. *conſ.* 270. *in princip. lib.* 1. Surd. *conſ.* 150. *nu.* 89. Alex. *conſ.* 66. *verſ. ſi ergo accuſator, lib.* 1.

Neque ſuper hoc aliquid concludunt teſtes deponentes, Caſale fuiſſe expenſis Dominorum de Aſtallijs diſroccatum, & melioratum. Nam præter quam quod non deponunt Caſale tunc temporis fuiſſe deſertum, & infructiferum, vt requirit illa lex cum ſua rubrica, ceſſat obiectum, quia non deponunt de tempore locationis, ſed per multum tempus poſt: & regula eſt, quòd de præſenti ſtatu non preſumitur in præteritum. Alex. *conſ.* 47. *num.* 10. *lib.* 1. *& conſ.* 75. *num.* 19. *&* 20. *lib.* 6. Bart. *in l. confirmando, ff. de confir. tut.* Bald. *in l. ex perſona num.* 9. *C. de probat.* Socin. ſen. *conſ.* 89. *num.* 10. *lib.* 1. Rip. *in cap. cum Eccleſia Sutrina n.* 26. *de cauſ. poſſ. & propr.* Alciat. *de præſumpt. reg.* 2. *præſumpt.* 21. *verſic. limita ſeptimò*. Nec videtur dubium, quod ad prædictum effectum debeat attendi tempus locationis, ad trad. *in cap. cum dilecti, de emption. & vendit. cap. vt ſupra, de reb. Eccleſ. non alienand.* Cald. *conſil.* 5. *de rer. permut.* Crauett. *conſil.* 11. *num.* 16. *&* 17. Decian. *conſ.* 33, *num.* 26. *lib.* 1. Aegid. *deciſ.* 754.

Et tantum abeſt quòd Domini de Aſtallijs probent Caſale de tempore locationis fuiſſe deſertum, & infructiferum, quod immo ex inſtrumento locationis apparet quod per annos immediatè præcedentes fuerat locatum ad rationem ducatorum 267. de carolenis ſingulis annis.

Minus facit, quòd Beneficiati teneantur relocare in vim Statuti Vrbis, *cap.* 124. *lib.* 1. Quia illud Statutum minimè habet locum in bonis Eccleſiaſticis, vt fuit reſolutum *in cauſa Romana relocationis* Domus 13. *Martij* 1595. *coram bonæ memoriæ Gipſio*. Nec refragari viſum fuit, quod illa deciſio ſit fundata in eo, quod res Eccleſiæ habent particulare priuilegium ſuper modo alienandi illorum bona, nempe *extranag. ambitioſæ de reb. Eccleſ. non alienand.* vt reſpondit Rota *in alia Romana relocationis 2. Decembris* 1609. *coram me*: Vnde inferitur, quod ex quo in propoſito caſu minimè ſunt neceſſariæ ſolemnitates dictæ extranag. cum agatur de re ſolita locari, *cap. ex parte*, & ibi Doctor. *de feud.* Iaſ. *conſ.* 227. *num.* 17. *&* *conſ.* 155. *num.* 10. *lib.* 2. Rota *in Senen. Prædij* 8. *Octobris* 1584. *coram Illuſtriſſimo Pamphilio* neque etiam iſte caſus erit de exceptis à Statuto, quaſi

quòd

quòd Statutum debeat intrare semper quando non est locus dictæ extrauag. ambitiosæ. Quia responsum fuit, quod licet in rebus solitis locari minimè sit necessaria solemnitas dictæ extrauagantis, benè est necessaria vtilitas, adeo vt si reperiatur maior oblatio, non teneatur Ecclesia relocare pro eodem pretio. *cap. tua nuper, de his, quæ fiunt à prælat.* Bart. *l. 1. num. 13. ff. de priuileg. credit.* Gabriel. *concl. 1. de iurè emphyt. num. 18.* & inclinauit Rota *apud Cæsar. de Graff. decis. 4. de reb. Eccles. non alienand. num. 9.* & faciunt trad. per Abb. *in cap. ad aures num. 4. de reb. Eccles. non alien.* & ibi Imol. *sub num. 1. versic. item nota demum.*

Ex quibus patet non esse verum, quòd propositus casus sit extra terminos dictæ extrauagantis, & consequenter quòd possit intrare dictum Statutum Vrbis: Vnde non immeritò dicta decisio *Romana relocationis coram Gypsio*, indistinctè firmauit, Statutum non habere locum in Ecclesijs: & ibi etiam agebatur de relocatione, & sic de re solita locari.

Et quatenus diceretur Dominos de Astallijs esse paratos dare illud totum, quod ab alijs reperiri possit, & sic non esse locum dictæ extrauaganti ambitiosæ; & exinde cessare Statutum, iuxta distinctionem, de qua supra; fuit responsum, quòd hoc esset egredi terminos Statuti, quod mandat fieri relocationem pro eodem pretio; & sic fieret casus extraneus à Statuto, quod tamquam exorbitans non debet extendi. Dec. *cons.* 625. *num.* 4. *& consil.* 589. *num.* 3. Put. *decis.* 160. *num.* 2. *&* 3 Rota *in dicta Romana relocationis* 2. *Decembris* 1609. *coram me.*

R. P. D. Merlino.

Romana Liberationis à fideiussione.

Lunæ 4. *Martij* 1630.

EPITOME.

Statutum Vrbis super liberatione à fideiussione non ligat personas Ecclesiasticas. Statuta Papalia quando afficiant Ecclesiasticos. Effectus clausulæ, sed & omni alio meliori modo, in sententijs appositæ.

Ad Tit. in verb. Auctoritate, num. 95.

DECISIO V.

LOcumtenens A.C. condemnauerat Reuerendissimum Rossaneum vt eximeret, & liberaret Reuerendissimum Parmen à fideiussione, & obligatione pro scutis 40 .o. seu daret, & præstaret alium idoneum releuatorem: quam sententiam confirmandam esse Domini censuerunt.

Non quidem ex dispositione Statuti Vrbis, *cap.* 94. *&* 157. *lib.* 1. vbi disponitur, quòd fideiussor etiam si diu non steterit in obligatione, possit instare vt eximatur; quoniam dicta Statuta non ligant personas Ecclesiasticas. *cap. quæ in Ecclesiarum, cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ*, & ibi Canonistæ omnes, *extra de constit. auth. cassa, & irrita, C. de sacrosanct. Eccles.* Anchar. *consil.* 28. *num.* 2. Honded. *consil.* 3. *num* 11. *lib.* 1. Surd. *consil.* 2. *num.* 14. *& consil.* 301. *num.* 12. & plenè dixit Rota *in Romana Domus de Scapuccijs ad S. Augustinum* 19. *Ianuarij* 1611. *coram Reuerendissimo D. meo* Decano.

Nec suffragatur, quod Statuta Vrbis dicantur Papalia, & sic afficiant etiam personas Ecclesiasticas. Quia id bene procederet, si edita fuissent à Summo Pontifice tanquam capite Ecclesiæ, ac si ipse fuisset legislator: sed cùm hæc Statuta dicantur Papalia solummodo respectu confirmationis, dum Statutum precisè non loquitur de Ecclesiasticis, non debet ad eos extendi; & confirmatio non auget, nec ampliat dispositionem Statuti, sed solummodo dat robur adimendo defectum Iurisdictionis confirmationis. *l. Aurelio, §. testamento. ff. de libertat. leg.* Bald. *in l. nominationes, ad. ad fin. C. de appell.* Bero. *cons.* 107. *num.* 11. *lib.* 1. Menoch. *consil.* 658. *num.* 8. Rota *coram Card. Seraphino decis.* 671. *num.* 7. *& decis.* 981. *num.* 5.

Et ita in terminis, quod Statuta Vrbis non comprehendant bona Ecclesiastica, vel personas, nisi ibi expressè de illis fiat mentio, iuxta doctrinam Baldi *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ sub num.* 9. *vers. tertio glossa*; vbi sic intelligit, & explicat glossa *ibidem*, benè firmauit Rota *in Romana relocationis domus* 13. *Martij* 1595. *coram bon. mem. Gipsio, & in Romana relocationis Casalis* 16. *Martij* 1615. *coram bon. mem. Card. Sacrato*; & nuper super Statuto de læsione, idem censuit *in Romana Pensionis* 4. *Februarij proximè præteriti coram R. P. D. meo Pirouano*. Nec enim ita de facili præsumendum est Pontificem concessisse iurisdictionem ipsis laicis in personas, & res Ecclesiasticas; & confirmatio illa Statutorum, siue etiam mandatum, & auctoritas præstita pro illis condendis videtur procedere potius à Papa tamquam Principe temporali, non autem tanquam à supremo Ecclesiæ capite, maxime vbi in specie non loquuntur de Ecclesiasticis: & sic in præsenti dari potest de defectu voluntatis Papæ. Et proinde nec applicantur decisiones in contrarium allegatæ: quia illæ procedunt in alijs Statutis, prout de contractibus filiorum familias, & de duabus conformibus, & in alijs, in quibus expressè nominantur Clerici, vel iubetur seruari in quibuscunque Curijs: quia tunc cùm Papa in forma speciali confirmauerit, non potest opponi, nec de defectu potestatis, nec voluntatis, vt benè *in dicta decisione coram Gipsio*.

Sed Domini dixerunt esse confirmandam sententiam ex pacto specialiter inito, quòd Reuerendissimus Rossaneñ daret releuatorem, & seruaret indemnem ab omni molestia dictum Reuerendissimum Parmeñ: quo stante pacto potuit cogi à fideiussore etiam antequam solueret, vt liberaretur. *l. si pro ea, C. mandati.* hæc enim promissio seruandi indemnem plenam habet significationem, vt benè per Bald. *in dicta l. si pro ea, num.* 20. *in quæst.* 12. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. lib.* 16. *tit.* 22. *num.* 24. Rimin. iun. *cons.* 459. *num.* 19. Modern. Roman. *disceptat. senens. cap.* 549. *num.* 2.

& 3.cum seq. & fuit dictum *in Cesenaten. bonorum* 13. *Iunij* 1608. *coram D.Card.Pamphilio*.

Nec dicatur Comitem Franciscum fratrem dicti Reuerendissimi Rotanensis accessisse, & releuationem promisisse: Quoniam huiusmodi promissio in multis deficit; non est enim in fauorem creditoris, & fideiussoris, nec cum obligatione Camerali, vel quarantigia, ita vt non dicatur plenè contultum indemnitati Reuerendissimi Parmen. ipse enim executiuè posset compelli ad soluendum iuxta fideiussionem præstitam: nec vice versa ipse posset compellere dictum releuatorem: & demum, quod peius est, in dicta releuatione detegitur præiudicium ipsius Reuerendissimi Parmentis, & quod non satis candidè cum eo actum fuit quia Reuerendissimus Rotanentis obligauit reditus prædii nuncupati la Palazzola, & Comes Franciscus in instrumento releuationis protestatus est se non consentire assignationi dictorum reddituum illius prædij, quia prius sibi fuerant obligati, & assignati: & sic vndequaque patet hanc releuationem imperfectam esse, & irreleuantem.

Non obstat sententiam inniti Statuto: & ideò cùm Statutum non suffragetur, vt supra dictum est, nec etiam sententia sustineri possit. Quoniam cùm Iudex in fine declarauerit se non solum prædicto, sed & omni meliori modo pronunciasse, sustinetur sententia ex alio motiuo præter expressum, *ad l.ea tamen ff.de leg.3 l.codicillis*, §. *vlt.* & ibi Bart. *ff.eod.* Achill. *decis.*1. *de clausul.* Caputaq. *decis.*124. *par.*1. & benè Menoch. *cons.*415. *num.* 19. & Card.Mantic. *decis.*117. *num.*2. quemadmodum etiam in vim dictæ clausulæ cum copula *&*, sustinetur processus factus à Iudice tanquam delegato quamuis delegatus non esset, sed ordinarius, vt notant Card. & Imol. *in cap.ex litter.de offic.deleg.* Doc.*cons.*14. *num.*4. Thob.Non.*cons.*43. *sub num.*3. Ioseph.Ludon.*decis.Perus.*117. *num.* 10. *& seq.* vbi latè per tot.decis.disserit de viribus, & efficacia dictæ clausulæ.

Et ita vtraque parte informante, &c.

Reuerendissimo Dom. Coccino Decano.

Romana Donationis de Castellanis.

Lunæ 23. *Iunij* 1631.

EPITOME.

Pactum nudum au pariat actionem tam in contractibus stricti iuris, quàm bonæ fidei. Promissio de donando an sit donatio. Iuramenti vis, & efficacia. Statuta Vrbis lib.1. cap.42. 124. & 154. an comprehendant personas Ecclesiasticas. Iuramentum in donatione appositum, an suppleat defectum insinuationis.

*Ad Tuscu vero Auctoritate, num.*95.

DECISIO VI.

VT dictum fuit in decisione facta 17.Iunij superioris anni, occasione matrimonij contrahendi inter q. Bartholomæum Casteilanum, & D.Cæciliam de Capitostis, fuit in capitulis matrimonialibus conuentum. *Che Monsignor Gio. Andrea Castellano debba far donatione inter viuos in forma valida contemplatione matrimonij, al sudetto Signor Bartolomeo, e suoi figliuoli, di scudi* 20.*mila, de' quali però sostenendo Monsig. li pesi del matrimonio, egli habbia l'amministratione: e quando detti Signori Sposi non volessero, ò potessero stare con detto Monsignore, in tal caso esso Monsig. sia tenuto consegnare liberamente detti scudi* 20.*mila in tanti luoghi di Monti, è Censi, ò beni stabili quì in Roma*. Defuncto autem dicto Bartholomæo idem R.P.D.Io. Andreas non recusabat facere donationem, sed prætendens in eadem donatione tanquam nondum perfecta pacta sibi benè visa, & conditiones apponere, arg.textus à contrario sensu *in l.perfecta, C. de donat.quæ sub modo*. duobus potissimum fundamentis nitebatur. Primò, quia de Iure Ciuili (quod est seruandum inter Ciues, & Incolas ex Statuto Vrbis *cap.*42. *lib.* 1.) pactum nudum non parit actionem, *l.Iurisgentium*, §. *igitur nuda, ff. de pact. l.legem*, C. *eodem*. Secundò, quia promissio donando non est donatio, ex latè congestis ab informantibus, quibus sufficiebat allegare Tiraquell. *de retract.conuent.ad fin.tituli num.*25. *&* 42. qui DD.pro vtraque parte cumulat, prout etiam Seraph. *de priuil.iuram.priuileg.*23. *in princip.*

His tamen non obstantibus fuit per DD resolutum dictum D. Castellanum teneri simpliciter donare iuxta formam dictorum capitulorum absque vllo pacto, & conditione, cum promissio sit simplex; & sic standum esse in decisis sub dicta die 17.Iunij superioris anni. Ratio decisionis fuit, quia nedum de Iure Canonico, quis debet compelli ad seruandum id quod promisit, sed etiam de Iure Ciuili: de iure quidem Canonico, ex dispositione *text.in cap.* 1. *de pact.* vbi dicitur, quod pacta custodiantur, *cap.qualiter, eod.tit.* ibi, *studiosè agendum est, vt ea, quæ promittuntur, opere compleantur*, Abb. *in cap.per tuas, num.*5. *in fin. & nu.* 13. *de arbitris*, Rom. *in l.stipulationes non diuiduntur num* 77. Ias. *num.*33. *vers.alio modo limitat. ff. de verb oblig.* Garz. *in d.cap.*1. *num.* 161. *de pact.* Ant. Burgos *in rubr. de empt. & vend.colum.*2. Et quamuis Io.Andr. *in dicto cap.qualiter*, Felin. *in d.c.*1. *num.* 9. *vers.considera*, & Ferret. *cons.*171. *num.*7. teneant quòd Ius Canonicum in hoc non discrepet à Iure Ciuili; Tamen hoc simpliciter non dicunt, sed ad effectum, vt promittens præstando interesse liberetur, de quo hic non est agendum propter iuramentum R.P.D.Castellani, quod illum præcisè obligat ad donandum; nec potest liberari præstando interesse, cùm iuramentum debeat in forma specifica obseruari, *cap.ad nostram il primo, de iureiur.* & si potest seruari sine dispendio salutis æternæ, & detrimento alterius, omnino seruandum est, *cap.cum contingat eod.tit cap.quamuis, de pact.in* 6. *glos.in l.si pecuniam in princ. ff. de condit.ob causam*, quam sequitur Bald. *in l.*1. *num.* 77. *vers. quarto fallit, ff. de sent.qua pro eo.* Alex. *vol* de communi, *in d.l.stipulationes non diuiduntur num.* 27. *&*

cons.

conſ 91. *num.* 6. *lib.* 2. Corn. *conſ.* 256. *num.* 2. & 3. *lib.* 4. Socin. iun. *conſ.* 9. *num.* 8. & 9. *lib.* 4. Roland. *conſ* 6. *num.* 32. *lib.* 1. Hinc qui promittit cum iuramento ſe obligaturum ad decem, dicitur ſe obligaſſe. Io. Andr. *in addit. ad Specul. in tit. de oblig. & ſolut. in rubr.* ſequitur Alex. *in l. cum fundus, §. ſeruum ſuum imprudens, num.* 2. *ff. ſi cert. pet.* Aret. *in l.* 1. *num.* 1. *ff. de pign act.* vbi hoc ponit pro regula, & pro notabili tradit Rom. *in ſign.* 187. *Gomez. inſtit. de act. in §. item col.* 1. *in fin.* latè Boer. *deciſ.* 3. *num.* 2. Hinc etiam ſi quis iurauit monumentum conſtruere, debet illud cum effectu facere, quia illa promiſſio habet in ſe tacitam conditionem, ſcilicet, & conſtruam, & hoc ex priuilegio iuramenti, quia omne verum, & non falſum debet iurari. Caſtren. *in l. ſi cum patruo ad fin. C. commun. vtriuſque Iudic.* & eſt bonus text. *in l. quæ ſub conditione, §. quoties, ff. de condit. inſtit. & in l. hæc ſcriptura, ff. de cond. & demonſtr. & in l. non dubium, §.* 1. *ff. de leg.* 3. in quibus iuribus hæres inſtitutus ſub conditione, ſi iurat ſe facturum aliquid, vel daturum, eſt hæres ſtatim quod iurauit, licèt non dederit, vel non fecerit: quia datum vel factum reputatur, ex quo ſtatim ad dandum, vel faciendum compellitur; & latè proſequitur, & reſpondet contrarijs Seraph. *de priuil. iurament. priuil.* 23. *num.* 13. & 22.

De iure etiam Ciuili D. Caſtellanus tenetur adimplere quod promiſit, omiſſo etiam eo quod conſiderabant aliquiex Dominis, videlicet, quod promiſſio de donando habet vim donationis. *gloſſ. in §. alia, in ver. manifeſtauerit, inſt. de don.* vbi apertè vult donationem eſſe intelligendam non ſolum ſi per verbum præſentis temporis, ſed etiam futuri fiat donatio; quia hoc intelligitur pactum de donando, quod ſecundum ſententiam Azo. Accurſ. & Bart. producit actionem, in *l. ſi quis argentum, §. vltimo, C. de donat.* & hanc eſſe communem ſententiam atteſtatur Soc. ſen. *conſ.* 102. *ſub num.* 4. *lib.* 3. & tanquam veriorem, & magis communem amplectitur etiam Clar. in *§. donatio, quæſt.* 14. *in fin.* Guidop. *conſ.* 12. *num.* 1. Arius Pinellus, qui etiam alios refert, *in l.* 2. *p.* 2. *cap.* 3. *num.* 30. C. *de reſcindend. vendit.* dicens eam eſſe veriorem, & crebriorem, Afflict. *dec.* 61. *ſub num.* 1. & hanc ſententiam nouiſſimè ſequitur Menoch. *conſ.* 1. *num.* 237. *& ſeqq. & conſ.* 92. *num.* 27. *& ſeqq.* & etiam Pichardus *in §. alia autem num.* 1. *& ſeqq. inſtit. de donat.* vbi quòd hodie ſolo nudo conſenſu perficitur donatio etiam de Iure Ciuili, per dictum text. *in dicto §. alia autem, iuncto §. ſciendum*, & per text. *in l. ſi quis argentum* 35. *§. fin. C. de donat.* & ſubdit non obſtare text. *in l. Iuriſgentium* 7. *§. cum nulla in verſ. igitur nuda, ff. de pact.* quia hodie non ſumus in nuda promiſſione, cùm lex confirmet, & aſſiſtat ſimpliciter promiſſioni, & ideo legitima conuentio appellatur, quia à lege confirmata eſt, *l. legitima 6. ff. eodem tit. de pact.* ibi, *Et interdum ex pacto actio naſcitur*; quæ verba hunc habent ſenſum: Et quamuis generaliter ex pacto efficax non tribuatur obligatio, eam tamen pariet ſi ab aliqua lege confirmatur; & denique idem Pichardus concludit: Cùm ergo nudum pactum de donando, quod antea inefficax erat, noua Iuſtiniani lege confirmetur, vtile erit, quantumcumque ſimplex ſit, ex *dicta l. ſi quis argentum* 35 *§. fin.* dabiturque Donatario, ſi promiſſione facta donatorem liberalitatis pœniteat, actio, quæ condictio ex lege dicitur, ex generali traditione Iulij Pauli *in l. vnica ff. de condict. ex lege*, vt obſeruat Accurſius *ver. etiam credere in dicto §. fin.* & ibi interpretes omnes, Bart. *in dicta l. legitima n.* 2. vbi & omnes amplectuntur. Hactenus Pichardus.

Nam quicquid ſit de prædictis, omnes Domini conueniebant, quod ex pluribus capitibus in caſu de quo agitur, etiam de Iure Ciuili, competebat actio ex dicta promiſſione, de donando. Primò, quia pactum nudum iuramento vallatum, ne dum de Iure Canonico, ſed etiam de Iure Ciuili parit actionem, & obligationem. Abb. in *cap. cum contingat, num.* 31. *& ibi* Alciat. *num.* 245. vbi dicit hanc opinionem eſſe communem, *de iureiur.* Matthef. *ſing.* 36. Iaſ. *in l. Iuriſgentium*, §. *ſed cum nulla, fall.* 11. *ff. de pact.* Lancell. Dec. & Galiaul *in rubr. col.* 3. & ibi Alexand. *col. vltima, ff. de verb. oblig.* Fortun Garz. *c.* 1. *num.* 28. & ibi Felin. *in cap.* 1. *num.* 4. *verſ. eſt etiam alius caſus de Iure Ciuili, videlicet in pacto veſtito iuramento, de pact.* Conar. *in cap. Rainaldus*, §. 3. *num.* 19. vbi dicit hanc opinionem veriorem detectam per *l. ſi quis maior* 36. C. *de tranſact. & in cap. quamuis pactum, par.* 2. §. 2. *num.* 26. *verſ. quinto*, vbi dicit hanc opinionem eſſe communem, *de pact. in* 6. Alciat. *in cap. cum contingat, num.* 245. vbi pariter de communi, *de iureiur.* Gutier, *de iur. confirmat. par. cap.* 34. *num.* 1. vbi dicit eſſe approbatiſſimam opinionem. Guidop. *dicto conſ.* 12. *num.* 5. Ita & tranſactio, quæ de Iure Ciuili eſt inualida, iuramento firmata valet, vt nudum pactum iuramento vallatum. Bart. *in d. l. ſi maior*, C. *de tranſact.* Iaſ. *in l.* 1. §. *ſi quis*, & ibi Galiaul. *col.* 14. vbi ſententiam Bart. dicit eſſe communem, *ff. de verb. oblig.* Couar. *in dicto cap. Rainaldus*, §. 3. *num.* 21. *de teſtam.* Curt. ſen. *conſ.* 75. *num.* 5. *verſ. quod tamen.* Iaſ. *in §. ſi quis poſtulante, num.* 14. *inſtit. de act.*

Secundò, ex eodem pacto de donando in hoc caſu competit actio: quia cum iſtud pactum de donando propriè non ſit nudum, ſed veſtitum coherentia contractus dotis, & matrimonij, ſtatim parti fuit ius quæſitum, itaut D. Caſtellanus actione præſcriptis verbis ſimpliciter teneatur donare. *l. Iuriſgentium*, §. *quinimo, ff. de pact. l. bonæ fidei*, vbi Bart. *in princip. C. de pact. l. contractus*, & ibi idem Bart. *num.* 5. C. *de fid. inſtrum. & in dicto §. quinimo num.* 21. Bald. *num.* 4. & 11. *in fin.* Angel. *num.* 2. *verſ. ſequitur in textu.* Guidop. *dicto conſ.* 12. *num.* 2. *& ſeqq.* Tiraquell. *de retract. conuent.* §. 1. *gloſ.* 5. *num.* 25. quibus locis dicitur etiam quòd pactum huiuſmodi veſtitum operatur ſi paulo ante, vel poſt contractum interponatur, latè Card. Mantica *de contract. lib.* 24. *tit.* 3. *num.* 9. Et quamuis controuerſia ſit, An iſta concluſio procedat ſolum in contractibus bonæ fidei, de quibus in §. *actionem, & §§. ſeqq. inſtit. de action.* vel etiam ſtricti iuris: & quòd procedat ſolum in contractibus bonæ fidei, dicant Cuiac. *obſeruat.* 24. *& ad l. Iuriſgentium* 7. § *quinimo, ff. de pact.* Hugo Donellus *in l.* 13. *col.* 40. *ff. de reb. credit.* cum alijs per Hunnium *de pactis cap.* 7. *num.* 1. Quòd tamen procedit etiam in contractibus ſtricti iuris, tenent gloſ. *in dicta l. bonæ fidei*, & ibidem Bart. *num.* 1. C. *de pact.* gloſ. *in dicta l. Iuriſgentium, in §. ſed quod nulla, in verbo bonæ fidei. ff. de pact.* Franciſcus Hotom. *quæſt. illuſtrium q.* 36. & 37. Ant. Fabet. *lib.* 1. *conſect.* 10. Goedd. *in tract. de contr. & commiſſ. ſtipul.* 6. 8. *num.*

c.8.*num.*77.Petrus Gilekerius *in l.*13. C. *de pact.* & hanc ſententiam tenet, & à contrarijs defendit dictus Hunnius *de pact.d.cap.*7.*num.*10.*verſ.ſed ab hac ſententia.*Sed quicquid ſit de hac opinione, dato etiam citra veri præiudicium quòd verior eſſet opinio, vt ſcilicet dicta concluſio non haberet locum, niſi in contractibus bonæ fidei, non autem ſtricti iuris; hoc caſu verſamur in contractu bonæ fidei; cùm huiuſmodi pactum de donando fuerit appoſitum contractui matrimonii, & doris, qui tanè contractus ſunt bonæ fidei. §.*fuerat,inſtit.de action.*Iaſ. *in* §.*actionum num.* 1. *&* §. *præterea,num.*32.*& 33.inſtit.de act.* & latius *in dicto* §.*fuerat num.*11.*& ſeqq.*& eſt text.*in l.bonæ fidei, ff.de public.*

Tertiò fuit conſideratum, quod quando prædicta omnia ceſſarent, adhuc D. Caſtellanus teneretur præſtare intereſſe, tanti ſcilicet, quanti intereſt eius cui promiſſio facta eſt, vt pactum debitum ſortiatur effectum. Iaſ.*in l.bonæ fidei nu.*7.*ff.de eo quod certo loco,& in l.manumiſſione num.*9.*ff.de inſt.& iur.*Roland.*conſ.*69.*num.*25.*& ſeqq. lib.*3.Burſatt. *conſ.*100.*num.*38. *lib.*1.Riminald. iun. *conſ.*168.*num.*1. quod quidem intereſſe cùm ſit valor rei promiſſæ, Rimanald.*ibid.num.*1.Burſatt. *d. conſ.*100.*n.*39.Roland.*dicto conſ.*69.*n.* 25. *lib.*3. Cephal.*conſ.*554.*num.*6.*lib.*4. Pariſ. *conſ.* 1. *num.* 122.*lib.*1.in caſu iſto nulla eget liquidatione,cum promiſſio ſit de certa quantitate pecuniarum, vt ex ſententia *Io. Andr.* tradit Roland.*d.conſ.*69. *n.*2.

Neque obſtat in Statuto Vrbis *cap.* 42. *lib.* 1. diſponi, quòd vbi Statutum aliquid non determinat,ſeruetur Ius Ciuile. Quia dato quod Statutum ligaret, & quòd eſſet ſeruandum Ius Ciuile, adhuc dictum Statutum non obſtaret,vt patet ex ſupra deductis. Sed verè dictum Statutum non intrat ex pluribus capitibus. Primò quia cùm Dominus Caſtellanus ſit perſona Eccleſiaſtica, non comprehenditur ſub d. Statuto. *auth. ſtatuimus, C.de Epiſcop.& Cleric.*Lap. *alleg.*101. *n.* 3.Bellamer.*conſ.*40.*per tot.*& præſertim *num.* 2. *& ſeqq.* Anchar.*conſ.*61.*per tot.* Neque opitulatur, quòd dicta Statuta ſint confirmata à Sede Apoſtolica, & ideo dicantur Papalia, vt in deciſionibus mox allegandis: quia cum in dicto Statuto nulla habeatur mentio Clericorum, confirmatio nihil de nouo concedit, ſed tantum actum,prout eſt confirmat.*cap.*1.*&* 2.*de confirmat.vtil. vel inutil.* Rip. *reſp.*40.*ſub tit.de offic.legat.num.*7. ea enim natura confirmationis eſt, robur ſolum addere confirmato, non autem illud ad ea, quæ in confirmato non includebantur, extendere.Bero *conſil.*7.*num.*37.*lib.*3.Dec. *l.in meré,num.*3.*ff. de iuriſd.omn.Iudic.* Menoch. *conſ.* 75. *num.* 32. *vol.*1. Hinc ex præfatis rationibus, quòd Statutum Vrbis *lib.*1.*cap.*124.in quo diſponitur, quòd emphyteuti finita bona relocentur ſucceſſoribus,non comprehendit Eccleſiam, fuit reſolutum in cauſa *Romana relocationis Domus* 13. *Martij* 1595. *coram bon.mem.Gipſio, & in cauſa* Romana *relocationis Caſalis* 16.*Martij* 1615.*coram bon.mem. Franciſco* Cardinale *Sacrato.* Hinc etiam, quòd Statutum *cap.*154.*lib.*1. in quo diſponitur, quòd ad reſcindendum contractum ſufficiat docere de læſione vltra tertiam partem, non comprehendat Eccleſias, neque perſonas Eccleſiaſticas, fuit reſolutum *in cauſa Romana Penſionis* 4. *Februarij ſuperioris anni* 1630.*coram R.P.D.meo Pirouano*: & in terminis alterius Statuti, *cap.*157.*lib.*1. in quo diſponitur, quòd fideiuſſor poſſit petere à fideiuſſore liberari, etiam quod diù non ſteterit in obligatione; eſt elegans deciſio *in cauſa Romana Fideiuſſionis* 4.*Martij ſuperioris anni* 1630.*coram* R.*P. D.meo Merlino.*

Neque huic fundamento obſtant deciſiones in contrarium allegatæ.Quia cum adſit Statutum Vrbis *cap.*178.*lib.*1.in quo diſponitur, ne in vna eademque cauſa ſecundo liceat pronocare, & ſubiungatur, quòd illud Statutum ſeruatur in omnibus Curijs inter Ciues, Incolas, & diſtrictuales Vrbis, & ex dicto modo diſponendi appareat dictum Statutum voluiſſe omnes comprehendere, etiam Clericos, ex quo voluit ſeruari in omnibus Curijs, in hoc caſu confirmatio dat robur non ſolum quoad ius, ſed etiam quoad factum, quia ex prædictis perſonæ Eccleſiaſticæ comprehenduntur ſub dicto Statuto, & propterea ſtante confirmatione, quia alias Statutum nihil valeret quoad perſonas Eccleſiaſticas, dicitur Papale, & comprehendit etiam Clericos, & perſonas Eccleſiaſticas: & in iſtis terminis loquitur deciſio ſanctæ memoriæ Clementis Octaui in *cauſa Romana hæreditatis* 21. *Iunij* 1577. quæ eſt *deciſio* 452.*par.*1.*diuerſor.*& in terminis huius Statuti *cap.*178.*lib.*1.loquuntur deciſiones *in cauſa Romana ſeparationis Tiberi* 2.*Decembris* 1605.*&* 16. *Ianuarij* 1606.*coram bon.mem.Cardinale Marcomontio, & in Romana Saluiani* 10.*Februarij* 1612. *coram R.P.D.meo Pirouano*, 380. *par.* 1. *recentior.* & etiam deciſio *in cauſa Romana de Arigonijs* 27. *Ianuarij* 1627.*coram Eminentiſſimo Domino meo Cardinale Virili*, ac aliæ deciſiones allegatæ per Gratian.*diſceptat.*913.*num.*14. Deciſiones vero Seraphini 794.*num.*25. *&* 26. *& deciſ.* 1170. *num.* 3. vel ſunt intelligigendæ iuxta deciſionem ſanctæ memoriæ Clementis Octaui, quam allegant; vel ſi intelligantur iuxta deciſionem Portuenſis Plani Vlmi coram Robuſterio,quam etiam allegant, & quæ videtur generaliter loqui, de hoc non eſt curandum, cùm illa deciſio fuerit expreſsè reiecta *in dicta cauſa* Romana *relocationis Domus coram bo.me.Gipſio*, nec de illa fuerit habita ratio in dictis deciſionibus *coram bo.me.Cardinale Sacrato, & DD.meis Pirouano, & Merlino.*

Secundo, fuit per DD.reſponſum, quòd quatenus prædictum Statutum aliàs eſſet ſeruandum inter huiuſmodi perſonas litigantes, non tamen deberet ſeruari in caſu, de quo agitur, propter iuramentum. Itaut etiam ſi ageretur in terris Imperij, eſſet ſeruandum Ius Canonicum.Felin. in *cap.Eccleſia Sanctæ Mariæ, num.*54. *de conſtit.* Cephal.*conſil.*159.*num.*12.Seraph. *de priuil. iuramen. priuil.*86.*ſub num.*5. Gratian. *diſcept.* 534.*num.*18.

Tertio fuit reſponſum,quòd cum iſtud pactum de donando, fuerit appoſitum occaſione matrimonii, fuit factum in ipſo tractatu, & propterea eſt pars ipſius tractatus, & cum eo confunditur. Guidop. *deciſ.*145.*num.*2.*verſ.ſed his non obſtantibus*, Vincent.de Franch. *deciſ.*205.*num.*3.Ideoq; cùm, vt ſupra dictum fuit, contractus dotis, & matrimonii ſit bonæ fidei, debet ſeruari æquitas, & Ius Canonicum, non autem Ius Ciuile, etiam in terris Imperij; & ſic in caſu, de quo agitur dictum Statutum non intrat. Bara.*dec.*50.*num.*52.

Marta

Marta *voto* 68.*num.*18. Menoch. *conſ.*92.*num.* 42. *verſ.hoc ſtatdet* : hoc enim patitur bona fides, quæ in huiuſmodi contractibus exuberare debet, ad textum *in d.l.bonæ fidei*, *ff. de peculio*, *& in l.ſi Præſes*, vbi Bald.*C.de donat.* Tellius Fernandez *ad ll.Tauri l.*17.*num.* 37. *verſ. quod eſt adeo verum*, Natt *conſ.*609.*num.*41.*verſ. videtur etiam*, Abb. *conſ.*73.*num.*3.*verſ.nec obſtat ſi dicatur*, *lib.*2. Annæus Robertus *rer.iudicat. lib.*1.*cap.*2. & fuit conſideratum coram me *in cauſa Romana Pecuniaria* 12 *Nouembris* 1601.

Ex quibus ſiue ſit attendendum Ius Ciuile, ſiue Ius Canonicum, cum ex dicto pacto R.P.D. Caſtellanus teneatur ſimpliciter donare, non obſtat text.à contrario ſenſu *in d l.perfecta, C. de donat.quæ ſub modo*: quia quemadmodum ibi diſponitur, quòd perfecta donatio conditiones ex interuallo non capiat, ita præciſa obligatio de donando, quæ in caſu noſtro reſultat ex prædictis, conditiones non recipit: opus enim fuiſſet quòd in continenti poſt dictum pactum de donando conditiones fuiſſent appoſitæ, vt apertè colligitur ex text. *in dicta l.perfecta*, *in ſecundo dicto*, *& in cap.cum dilecti de donat.*Couar. *var.lib.*1.*cap.*14. *n.*1. Incontinenti autem intelligitur quando in ipſo contractu, vel poſt ipſum contractum donationis, ſucceſſiuè nullo medio temporis interuallo inferuntur, vt per Socin.*in conſ.*66.*col.vltima*, Rip.*lib.*3.*reſponſ.cap.*1.*num.*4.*gloſ.magna in l.ſi quidem ad finem,C.de except.*latè Couar.*loco citato,nu.* 1.& ſic in caſu propoſito pacta, ac conditiones debuiſſent apponi, vel in ipſa ſcriptura promiſſionis, vel ſucceſſiuè poſt dictam ſcripturam,nullo medio temporis interuallo: quod cum non fuerit factum, nec hodie fieri poteſt, nec vlla diuerſitatis ratio afferri poteſt inter caſum de quo *in d.l.perfecta*, & caſum noſtrum: ſicuti enim in dicto textu ſine conſenſu Donatarii, eidem Donatario auferri non potuit Ius quod ipſi irreuocabiliter fuerat quæſitum, argum. *l.ſi poſt mortem*, *§.fin.ff.de bonor.poſſ.contra tabulas*, *& cap.* 1. & ibi per DD. *de ſucceſſ. feud.* & benè conſiderat Didacus Perez.*lib.*5.*ordin. tit.* 2. *col.* 3. *verſ. quæritur vtrum,fol.mihi* 127.*col.*1. Ita in caſu noſtro, cum ex dicto pacto ſit perfectè ius quæſitum parti ad effectum quod eodem modo D. Caſtellanus teneatur facere donationem, non poteſt in præiudicium partis, & abſque illius conſenſu apponere alias conditiones vltra illas, quæ in pacto continentur: & in terminis dictæ *l.perfecta*, quod per pactum, ſeu promiſſionem de donando, ita dicatur perfecta donatio, vt non niſi de conſenſu donatarii conditiones etiam ante traditionem non capiat, dicit gloſ. *in dicta l.perfecta,in verbo*, *non capit*, *in prima ſolutione*, quam ibidem ſequuntur Fulgoſ. *num.*1. Cyn. *in ver.gloſſa quærit*, Salicet *in ver.ſed poteſt iſta ſaluari*, declarans dictam gloſſam in ſecunda ſolutione eſſe intelligendam ſecundum Iura antiqua, non autem noua, ſecundum quæ ſolum pactum eſt efficax ad agendum, Bellapertic. *in verſ.vnde ſi ſit donatio*, & ad finem Aloyſ.de Leo.*nu.*4.

Non obſtat, quòd huiuſmodi donatio non fuit inſinuata, & ideo non valuit, tàm ex diſpoſitione Iuris communis,*l.ſancimus iuncta l. penult. C. de donat.*quàm ex Statuto Vrbis *cap.*150. *lib.*1. in quo ad validitatem donationis non ſolum requiritur inſinuatio, ſed vlterius diſponitur, quòd iuramentum, tam in ipſa donatione, quàm in renunciatione inſinuationis, cenſeatur dolo extortum.

Nam huic fundamento fuit reſponſum: primò quod, quicquid ſit de illa quæſtione, An donatio facta contemplatione futuri matrimonii ingenere, vel extra capitula matrimonialia, egeat inſinuatione, de qua Monter. *in deciſ.* 10.*nu.* 10. *in fin.verſ.cæterum ad propoſitum*; In hoc caſu ceſſat omnis difficultas: quia promiſſio de donando facta fuit in ipſiſmet capitulis matrimonialibus contemplatione certi, & determinati matrimonii inter bon.mem. D. Bartholomæum Caſtellanum, & D.Cæciliam de Capitoſtis;ideoque valet abſque alia inſinuatione, etiam quod ſit ſcutorum 20000. non ſolum quia fauorabilior eſt, publicæque vtilitatis adnexam cauſam habere videtur, ſed etiam quia vix vlla falſitas, aut fraudis ſuſpicio in hanc donationis ſpeciem cadere poteſt: nec enim ſolent clam fieri dotales tabulę, prout nec ipſum matrimonium; vt in hæc planè verba eleganter conſiderat Ant. Faber. *in ſuo C. lib.*8.*tit.*40.*de inſinuan.donat.definit.*2.quam refert, & ſequitur Fontanell.*de pact.nuptial.tom.* 1 *claus.*4. *gloſ.* 1.*num.*16.*& gloſ.* 29.*num.*1. & hanc ſententiam in ſimilibus terminis tenet Guidop. *deciſ.* 145. *num.*5. prout in puncto Natt.*conſ.*609. *num.* 9.dicens Iura diſponentia quòd donatio inſinuari debeat, non procedere in huiuſmodi donationibus, quæ non ſunt ſimplices, ſed reciprocæ, & remuneratoriæ donationes, dum ſcilicet & Vxor dat dotem Marito, & eidem Marito prouenit aliunde donatio contemplatione matrimonij, & refert cum alijs Oldrad.*conſ.* 139. *num.* 14. & faciunt Angel.*in l.fin.*C.*de iur.dot.*Purpur. *conſ.*353. *num.*18.Dec.*conſil.* 20.*num.*11.*&* 12.Decian.*conſil.*35.*num.*21.*lib.*2,Roland. *conſ.*44.*num.*22.*et* 29 *lib.*4.Torniell.inter *conſ.Portij conſil.*81. *ante num.* 25.Menoch. *conſ.*261.*num.*8. *& ſeqq.*Barz. *de dotibus filiarum*, *cap.*21. *num.*3.*&* 19.Monter. *dicta deciſ.* 10.*num.*1. *& ſeqq.*& præſertim *num.*7.*& nu.* 14.*verſ.ſequitur ſecundus caſus, cum num.ſeqq.*& latè fuit deductum in alia deciſione, in qua ex antiquo Iudicio Rotæ Patres amplexi ſunt hanc ſententiam.

Secundò fuit reſponſum, quòd cum idem Statutum de inſinuandis donationibus, ex rationibus ſupra allegatis non liget perſonas Eccleſiaſticas, licet ardua ſit quæſtio, An ſtante iuramento requiratur inſinuatio, ex deductis per Duen. *reg.* 224.*donatio excedens*, Torniel. inter *conſil. Portij dicto conſ.*81.*num.* 31. Seraph *de priuil. iurament. priuil.*73. *num.*3. Attamen idem Seraph. affirmat magis communem opinionem eſſe, quòd ſtante iuramento non requiratur inſinuatio, prout de magis communi teſtatur etiam Menoch. *conſ.* 1. *num.*377. & communem dicit Aym.*conſ.*118. *nu.* 1. Cancer. *var.cap.*8.*num.*1.*lib.*1.vbi quod veritas eſt iuramentum ſupplere defectum inſinuationis. Becc.*conſ.*62.*num.*41.vbi allegat alios DD.teſtantes de communi, & magis communi. Tiber.Decian.*conſ.*60.*num.*5. vbi de communi, *lib.*4. Peregrin *deciſ.*91.*num.*7. vbi de magis communi, & veriori: & hanc opinionem ſequitur Rota, Caputaquen. *deciſ.*286.*par.*1. vbi etiam de communi, Seraph. *deciſ.*472. *num.*14.*deciſ.*801.*num.* 5.*&*

deciſ.

decis. 1184. *pariter num.* 14. vbi dicitur, quod ita sæpe per Rotam fuit decisum. Rota *decis.* 588. *num.* 2. *vers. tertio instrumentum, & decis.* 665. *num.* 6 *par.* 1. *recent.* sanct. mem. Greg. *decis.* 391. *num.* 5. Card. Mant. *decis.* 166 *num.* 17. & fuit dictum *in causa Narnien. Bonorum*, 26. *Februarij* 1616. *coram bon. mem. Cardinali Sacrato, & in causa Viterbien. Terra Vetrallæ*, 10. *Iunij* 1613. *coram R. P. D. meo Pirouano, & in causa Signina Castrorum*, 13. *Nouembris* 1623. *coram me*, & alias sæpissimè.

Non obstat, quod quando donatio sustinetur absque insinuatione propter iuramentum, id non procedit in præiudicium tertii, ex eo quòd iuramentum confirmatorium contractus non operatur in præiudicium eiusdem tertii, ex allegatis per Cancer. *var. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 5. *in fine, & num.* 41. Quia quicquid sit de hac opinione, sumus extra difficultatem, cum agatur in præiudicium donantis; prout sumus etiam extra illam difficultatem, an iuramentum operetur, quando Statutum requirit copulatiuè iuramentum, & insinuationem, vt in *decis.* 671. *num.* 2. *par.* 1. *recent. & in decis.* 385. *num.* 2. *par.* 2. *pariter recent.* Marescott. *variar. resol. lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 13. *&* 14.

Et ita concluſum R. P. D. Castellanum, siue attendamus Ius Canonicum, siue Ius Ciuile, teneri absque aliqua pactorum, conditionumue appositione, puram, liberamque facere donationem.

Card. Millino.

Mediolanen. Hæreditatis.

Lunæ 11. *Martij* 1596.

EPITOME.

Statutum tollens facultatem relinquendi plus vni filio quàm alteri, an sit validum: &, siue conceptum in rem, siue in personam, an afficiat bona. Statutum fauorabile laicorum trahitur ad Clericos, si volunt eo vti.

Ad Tit. in verb. Auctoritate, num. 103.

DECISIO.

DOmini resoluerunt, medietatem bonorum existentium in Territorio Mediolani spectare ad dictum Sanctium. Mori fuerunt, quia testamentum sui Patris est nullum propter Statutum Mediolani, quod tollit facultatem ascendenti relinquendi plus vni filio, quam alteri: quod Statutum est validum, Put. *decis.* 398. *lib.* 1. & præsumitur vsu receptum. Gozad. *conf.* 16. & Cresc. *decis.* 79.

Non obstat, quòd illud Statutum non comprehendit forensem. Quia Dominus Antonius non erat forensis, cùm per longi temporis spatium habitauerit in Ciuitate Mediolani, in ea vxorem duxerit, & emerit bona. Dec. *conf.* 282. *n.* 11. & demum in testamento se Ciuem Mediolanen. appellauerit, *in l. vlt. C. si à non comp. Iud.* Fel. *in cap. cum causam, num.* 6. *de prob.* Alciat. *de præs.* 15. *num.* 3. Et ipse non erat forensis, multò minus dictus Sanctus eius filius, qui in ea Ciuitate natus est, vt latè deducit Siluan. *conf.* 1. *num.* 96. *cum plurib. seq.*

Non obstat, quòd testamentum fuerit conditum in loco non subdito statuentibus. Quia testamentum inhabilitans personam trahitur extra territorium quoad bona sita in territorio, cùm Statutum iuxta eam opinionem, quam Rota sequitur, siue Statutum sit conceptum in rem, siue in personam, afficiat bona, vt fuit resolutum *in causa Terracinen. bonorum* 10. *Februarij &* 16. *Martij* 1576. *coram R. P. D. Blanchetto.*

Non obstat, quòd Sanctius erat Clericus. Quia non constat, quod esset Clericus tempore testamenti: propterea Statutum fauorabile laicorum trahitur ad Clericos si volunt eo vti, vt in terminis istius Statuti trad. Dec. *in conf.* 114. *sub num.* 1. *vers. sed tamen his minimè obstantibus.*

Non obstat, acceptatio testamenti: quia non probatur.

R. P. D. Dunozetto.

Romana Rescissionis contractus.

Mercurij 22. *Iunij* 1633.

EPITOME.

Statutum Vrbis licèt non comprehendat Loca Pia, possunt tamen eadem loca si volunt frui beneficio Statuti. Constitutiones Laicorum fauorabiles extenduntur etiam ad Clericos.

Add Tit. in verb. Auctoritate, num. 103.

DECISIO.

CVm Patres Ministrantes infirmis prætenderent se fuisse læsos in pretio domus per ipsos emptæ à Cassandra Guarnella, egerunt in Tribunali Eminentissimi Vicarii Vrbis pro rescissione venditionis; & sententiam fauorabilem reportarunt; à qua cùm pro parte Cassandræ fuisset appellatum, & causa mihi fuisset commissa; proposui Dubium, an esset locus rescissioni dicti contractus.

Cuius quidem Dubii resolutio à duplici inspectione pendebat. Primò, an Patres prædicti tenerentur probare læsionem vltra tertiam partem pretii, iuxta dispositionem Statuti Vrbis *cap.* 154 *lib.* 1. vel tenerentur eam probare vltra medietatem, iuxta text. *in l.* 2. *C. de rescind. vendit.* Secundò, an dicta læsio fuerit pro parte dictorum Patrum concludenter probata.

Quoad primum, licèt Loca Pia non comprehendantur sub Statutis laicalibus, etiam quòd ea fuerint à Sede Apostolica confirmata, cum confirmatio non augeat, nec amplict, sed adimat dumtaxat defectum iurisdictionis, iuxta dispositа; &

ta; & propterea cùm Statutum *in dicto cap.* non loquatur de Locis Piis, non videtur illa comprehendere, vt aliàs firmauit Rota *in Romana Pensionis Prioratus 4. Februarij 1630. coram R. P. D. meo Pirouano, & in Romana Liberationis à fideiussione 4. Martij 1630. coram R. P. D. meo Merlino*: Attamen Domini non dubitarunt quin Statutum *in dicto cap.* sit fauorabile dictis Patribus, & aliis Locis Piis. Vnde quamuis non comprehendantur in eo, si tamen volunt, frui possunt beneficio dicti Statuti: non quidem virtute comprehensiua Statuti, quæ deficit in laicis ex defectu iurisdictionis; sed quia omnes lege & constitutiones laicales fauorabiles extenduntur quoque ad Clericos, & loca Pia; cùm ex dispositione sacrorum Canonum omnes constitutiones Clericis, & Locis Piis fauorabiles præsumantur confirmatæ & approbatæ; ea ratione, quia Laici facientes leges fauorabiles Ecclesiis, non dicuntur lædere, sed augere Ecclesiasticam libertatem; ad trad. per Dec. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, nu.* 107. *de constitut. & cons.* 282. *nu.* 8. Bursat. *cons.* 93. *num.* 45. *lib.* 1. Surd. *cons.* 301. *nu.* 24. & *cons.* 2. *num.* 19. & 38. Alderan. Mascard. *de gener. interpretat. Statut. concl.* 1. *n.* 192. & 193. & *seqq.* Grass. *de effectib. Cleric. effect.* 2. *n.* 42. 44. & *seqq.* Add. ad Gregor. XV. *decis.* 279. *nu.* 24. Rota *in Papien. Bonorum* 18. *Februarij* 1578. *coram Card. Lancellotto*; & *in Mediolanen. Hereditatis* 11. *Martij* 1596. *coram Card. Millino*,

Firmato igitur quòd Patres prædicti possint iuuari beneficio dicti Statuti, sequitur illos non teneri probare læsionem, nisi vltra tertiam partem, prout idem Statutum disponit; & propterea tota difficultas remanet solùm in secunda inspectione, an Monasterium probauerit læsionem vltra tertiam; quæ probatio Dominis visa fuit deficere.

Nam quamuis Patres ad eam probandam nitantur relatione Periti de consensu partium iudicialiter electi; ex qua apparet, valorem domus ascendere solum ad scuta 2450. & propterea, cùm illa fuerit vendita pro scutis 3700: læsio videretur probata in scutis 1250. & sic in scutis 17. vltra tertiam partem: qui excessus videtur sufficiens: quia sicuti in terminis iuris communis sufficit excessus, etiam in nummo, Bald. *in l.* 2. *nu.* 38. C. *de rescindend. vendit.* Castrens. *num.* 10. Honded. *cons.* 24. *à num.* 12. *lib.* 1. Surd. *decis.* 178. *num.* 10. Ita pariter videtur sufficere in terminis Statuti: quia læsio vltra tertium, de qua loquitur Statutum, subrogatur in locum læsionis vltra dimidiam: ad not. *per. Surd. dicta decis.* 378. *num.* 10. Seraphin. *decis.* 1486. *num.* 14.

Vltra quòd prætendebatur, augeri læsionem prædictam ex eo quòd in dicta relatione Periti non fuit habita ratio de criptis pertinentibus ad Hospitale S. Spiritus, quæ nouiter fuerunt repertæ subtus domum: quæ quidem criptæ videbantur æstimandæ in diminutione pretii domus.

Prædictis tamen non obstantibus, non constare de tali læsione Domini censuerunt: Quia vtrumque fundamentum tollitur ex facto.

Excessus enim in scutis 17. facilè tollitur: quia in relatione prædicta non fuit habita ratio Capitis Apri marmorei, de cuius existentia de tempore factæ venditionis constat per duos testes nouiter examinatos pro parte Cassandræ; quod Caput verisimile est quod non fuerit tam parui valoris, vt non ascenderet ad valorem dictorum scutorum 17. pro qua quantitate dicti Periti examinati deponunt constare de læsione: maximè cùm vnus testis deponens de sua peritia asserat illud fuisse valoris scutorum centum circiter; & alter dicat illud fuisse valde pulchrum,

Defectus verò æstimationis criptarum pariter tollitur: quia non constat illas esse suppositas domui, taliter quòd earum existentia reddat domũ non liberam, & minori pretio æstimabilem; prout pro parte dictorum Patrum probari deberet,

Et ita vtraque que, &c.

R. P. D. Vbaldo.

Sabinen. Terrarum.

Lunæ 11. *Decembris* 1617.

EPITOME.

Iudex datus super legitima executione an possit etiam cognoscere super meritis causæ. Confessio debitoris an probet exactionem, vel quasi possessionem exigendi.

Ad cap. 12. *num.* 14.

DECISIO IX.

SEntentia lata extra Rotam reuocatoria mandari de manutenendo, & de reintegrando respectiuè aliàs decreti & relaxati ad fauorem Archipresbyteri de Monterotundo, arguebatur pro eius parte de nullitate & iniustitia. Domini verò dixerunt prædictam sententiam esse nullam, sed iustam.

Nullitas deducebatur in primis ex defectu iurisdictionis: quia rescriptum Commissionis Iudici decretum erat restrictum & limitatum, vt procederet ad legitimam exequutionem: vnde tenebatur seruare formam Commissionis. *cap. cum dilectus de rescript.* Vant. *de nullit. ex defect. iurisdict. num.* 9. Seraphin. *decis.* 171 *num.* 2. & *decis.* 664. *num.* 5. & ideo debebat procedere ad legitimam exequutionem, quatenus illi fuisset locus, iuxta doctr. Abb. *in cap.* 2. *versic. quod nota, & vers. & hoc notabis, de treg. & pac.* Felin. *in cap. super literis, num.* 10. *vers. limita, de rescript.* & in his terminis fuit tentum *in vna Alerien. Beneficij* 19. *Decembris* 1614. *coram* R. *P. D. meo Buratto*. Et quatenus illi non fuisset locus, poterat abstineri declarando non esse locum vlteriori exequutioni: non autem habebat facultatem reuocandi mandatum præcedentiæ, prout fecit; & pluribus firmauit Rota *in vna Auenionen. Arresti*, 10. *Nouembris præteriti coram R. P. D. meo Dunozetto.*

Non obstat, quod cùm Iudex esset datus super legitima exequutione, posset etiam cognoscere

ſcere ſuper meritis, ad text. *in l. & ſi non cognitio*, & ibi not. C. *ſi contr. ius vel vtil. publ.* Quia reſpondebat vnus ex Dominis, tum quod diſpoſitio dictæ l. procedit quando nulla præceſſit ſententia, ſed ſimpliciter fuit commiſſa exequutio alicuius facti; tunc enim commiſſa exequutione cenſetur commiſſa & cognitio ſuper veritate illius facti: ſecus verò quando nulla præceſſit ſententia, & eius exequtio commiſſa eſt, vt in caſu noſtro. *l. ſicut proponis*, C. *de exeqn. rei iudicat.* & declarat Bart. *in dicta l. & ſi non cognitio.* Tum etiam quòd quatenus Iudex potuiſſet cognoſcere ſuper exceptionibus, quæ directo venirent contra ſententiam, & eam impugnarent, vt de nullitate, vel quòd ſit lata prætextu falſorum inſtrumentorum, & ſimilibus: tamen eatenus potuit cognoſcere, vt ſuperſederet in exequutione, vt dictum eſt, & ad Superiorem remitteret. Bart. *in l. à Diuo Pio, in princip. num.* 9. quem ibi ſequitur Angel. *num.* 4. Alexand. *num.* 9. & 10. Hercul. *conſil.* 5. *verſic. quædam ſunt exceptiones, quæ directo*, & communiter Doct. vt teſtatur *ibi* Iaſ. *num.* 12. *ff. de re iudic.*

Non diſplicebat etiam pluribus ex Dominis alia nullitas, ex eo quòd Iudex fuerit allegatus ſuſpectus cum expreſſione cauſæ, & appellatione ab vlteriori proceſſu: Vnde non potuit abſque vitio nullitatis ad vlteriora procedere, Achill. *deciſ.* 3. *de except.* Rota *deciſ.* 2. *num.* 3. *par.* 2. *diuerſ.* Lancell. *de attent. poſt recuſat. p.* 2. *cap.* 6. *num.* 4. & *ſeqq.* etiam ſi appellatio non fuerit proſequuta, quia ſufficit fuiſſe interpoſitam. Rot. *dicta deciſ.* 2. *num.* 1. Lancellott. *vbi ſupra, num.* 18.

Iuſtam verò Domini dixerunt eſſe dictam ſententiam, quia ſententia Vicarii, & bo. me. Orſinii, quæ reuocantur per dictam vltimam ſententiam, de qua agitur, videbantur non poſſe ſubſtineri: nec actor videtur probaſſe poſſeſſionem, quod eſt punctum extremum in vtroque iudicio, §. *retinendæ*, & §. *recuperandæ* cum ibi not. *inſtit. de interdict.* Nam duplex Cataſtrum pro eo allegatum, vetus, & nouum, in quo enunciatur, an eſſent in forma probanti, dicebatur non probare pro Eccleſia contra tertium, vt per Crauett. *de antiq. temp. par.* 1. §. *quid in libro, num.* 2. & fuit dictum *in Salernitana Contributionis*, 10. *Ianuarij* 1600. *coram bo. me. Card. Pamph.*

Non obſtat apocha D. Authoris D. Franciotti de anno 1582. in qua videtur fateri ſe reſpondere 33. Cognatellas muſti ipſi, vel Eccleſiæ. Quia ex illa non probatur exactio, vel quaſi poſſeſſio exigendi, nec ab eo tempore Archipresbyter probat, ſe vnquam exegiſſe. Vnde quicquid ſit dicendum, An Dominus Franciottus ſit debitor, non tamen inde ſequitur quod Archipresbyter contra eum fuerit, vel ſit in quaſi poſſeſſione exigendi, cum aliàs certum ſit, debitum & poſſeſſionem nihil habere inter ſe commune, cum hoc in facto conſiſtat, & requirat factum, & actualem apprehenſionem, *l. naturaliter*, §. *nihil commune*, *l.* 1. *col.* 3. *ff. de acquir. poſſ.* cum alleg. per Gaill. *lib.* 2. *obſeru. cap.* 152. *num.* 9. & *ſeqq.*

Et ita deciſum.

R. P. D. Penia.

Veneta, Pecuniaria.

Veneris 4. *Iunij* 1630.

EPITOME.

Actor de conſuetudine non tenetur cauere de ſtando iuri, & iudicatum ſoluendo, in caſu reconuentionis.

Ad cap. 20. *num.* 18.

DECISIO X.

CVm per deciſiones Rotales fuiſſet deciſum ad fauorem Dominorum de Domo, mandatum relaxatum ab A. C. contra Rodulphum Pium pro ſumma ſcutorum 11386. fuiſſe exequutum, & prædicti Domini de Domo aliquas pecuniarum ſummas de fructibus Locorum montium, & Cenſuum exegiſſent, & agentes pro Rodulpho inſtanter petiiſſent ſe prætendere à prædictis de Domo via ordinaria repetere ſolutum, & inſtarent ſibi præſtari cautionem de ſtando iuri, & iudicatum ſoluendo: Dubitani an Dominicus, & Antonius de Domo, ſaltem cautionem præſtare tenerentur? Et Rota, vtraque parte informante, non teneri præſtare talem cautionem cenſuit.

Primò quia cum dictus Rodulphus longo tempore litigaſſet, ad effectum vt illi de Domo ſibi cautionem præſtare tenerentur, probare debuit ſuum creditum & fugæ ſuſpicionem. Bald. Angel. & Salic. *in l. apertiſſimi, C. de iudic.* Caccialup. *tract. de debit. ſuſpect. quæſt.* 6. *num.* 8. *q.* 17. & 20. Item illos de Domo à die contractus deterioris conditionis eſſe effectos, & ſic ſuperueniſſe cauſam ſuſpicionis fugæ: quæ hic non aderant. Iaſ. *in l. ſi ab arbitrio, num.* 4. *ff. qui ſatiſdare cog.* Caccialup. *dicta quæſt.* 6. *num.* 3. Pariſ. *conſ.* 101. *num.* 4. & 5. *lib.* 3. quæ in hoc caſu non fuerunt à Rodulpho probata: immo ex deciſionibus factis conſtabat de bono iure dd. de Domo, & nullo credito dicti Rodulphi. Et licet quidam ex prædictis loquantur in caſu captura, locum etiam habent in caſu petitæ fideiuſſionis, ſiue cautionis, cùm non alia de cauſa petatur, nec detur capture, niſi vt actor fideiuſſionis obligationem conſequatur. Iaſ. *in d. l. ſi ab arbitrio*, Caccialup. *dicto tract. de debitorib. ſuſpect. 9 quæſt. principali in princip.* Pariſ. *d. conſ.* 101. *lib.* 3.

Secundò, quia non poteſt allegari ſuſpectus, nec conſequenter cogi ad præſtandam cautionem, quando poſſidet immobilia in loco ſuæ originis, nec poſt contractum deterioravit notabiliter ſuam conditionem. Dec. *conſ.* 75. *col. fin. verſ.* 1 & *vlt.* Natt. *conſ.* 430. *num.* 15. & tradunt communiter ſcribentes *in l. ſciendum* §. 1. *ff. qui ſatiſdare cogant.* quod habet locum etiam in poſſidente mobilia magni valoris, & nomina debitorum, vt dicunt communiter Doct. *dicta l. ſciendum*, & ibi Bart. *num.* 5. Iaſ. *num.* 3. *in* 2. & 3. *limit. ff. qui ſatiſdare cogant.* Vnde cùm Domini de Domo Veneti tanquam forenſes litigarent in Vrbe, & bona

immo-

immobilia, vel mobilia Venetijs possiderent, nec deteriorasse suam conditionem probaretur, non tenebantur ad aliquam cautionem prestandam. Roland. *cons.* 65. *num.* 8. *& 9. lib.* 3.

Tertiò, quicquid sit de subiecti iuris ratione circa illum articulum, An actor teneatur cauere de stando iuri, & iudicatum soluendo in casu renouationis; de consuetudine tamen non astringitur, §. *sed* hodie, vbi glos. & Doct. *instit. de satisdat.* eam autem glos. *in verb. satisdationem, in fin.* asserentem, de consuetudine hæc non seruari, nec esse in vsu, Bart. *in auth. generaliter, num.* 1. *C. de Episcop. & Cler.* asserit verum dicere, & in practica obseruatum vidisse: idem Abb. ait *in cap. quoniam frequenter*, §. *in alijs, vers. iste tantum, vt lit. non contest.* Postremò hanc opinionem sæpè amplexa fuit Rota, & signanter *in causa Romana Palatij, die* 22. *Martij* 1588. *coram Illustrissimo Cardinali Blanchetto, & coram me in causa Tolerana Pensionis*, 15. *Martij* 1599.

Et ita concluſum.

R. P. D. Robusterio.

Neapolitana Legati alimentorum.

Veneris 19. *Ianuarij* 1581.

EPITOME.

Cautio de iudicatum soluendo, & de iudicio sisti quo casu sint præstandæ, vel non.

Ad cap. 20. *num.* 26.

DECISIO XL

FVit resolutum quòd Ioannes Aloysius teneatur præstare fideiussoriam cautionem de iudicatum soluendo, non facta distinctione, an sit illi facile præstare, vel ne dictam fideiussionem: quia non possidet immobilia in statu Ecclesiastico, & quæ habet sunt Neapoli extra Prouinciam, vbi non est ita facilis executio. Afflict. *decis.* 508. Aret. *cons.* 134. *num.* 1. *& seq.* cum aliis allegatis per D. Biscium.

Placuit etiam DD. pro medio tempore propter dilationem, quam Agentes dicti Archiepiscopi interponunt in exibendis libris, quòd legatum annuũ exigatur ab Agentibus dicti Aloysii, & ponatur in aliquo loco tuto ad honestum lucrum, postea relaxando dicto Aloysio, quando ipse præstiterit cautionem de iudicatum soluendo.

Quoad cautionem de iudicio sisti, dixerunt DD. illam non esse præstandam, ex quo habetur actis Procuratorem acceptantem, & releuantem indemnem mandato principalis, vt hic per Informantes.

Et ita decisum.

R. P. D. Pirouano.

Senogallien Prædij.

Lunæ 10. *Iunij* 1619.

EPITOME.

In contractibus nominatis an sit locus pœnitentiæ, vel rescissioni, ob non implementum alterius partis? Fideiussio recepta per Notarium an possit à parte impugnari tanquam non idonea?

Ad cap. 20. *num.* 32.

DECISIO XII.

IN disputationibus in hac causa susceptis coram R. P. D. Andrea, in quibus Cap. Bernardinus contendebat sibi licere ab emptione Prædii discedere ob non implementum sequutum eorum, quæ promissa fuerunt in contractu per Bernabeũ; Firmatum fuit non constare de defectu implemẽti ad eum effectum, & propterea sententiam esse confirmandam. Hodie verò cùm Bernabeus ageret ad residuum pretii venditionis bonorum fuit dubitatum an Fidelis qui reconuenichant, tenerentur ad solutionem residui pretii bonorum? quod pro nunc fuit negatiuè resolutum.

Quia etsi veræ sint conclusiones firmatæ in decisione 5. Iunii 1617. coram bo. me. Andrea, quòd scilicet in contractibus nominatis, prout sunt emptiones, & venditiones, non sit locus pœnitentiæ, vel rescissioni ob non implementum alterius partis; sed agendum sit ex contractu ad eius implementum, vel ad interesse, secundum veriorem opinionem, de qua per Gabr. *cons.* 49. *num.* 1. *lib.* 2. & Afflict. *decis.* 28. & alios in decisione allegatos, siue procedatur agendo, siue excipiendo, dum tamen causa deficiens non sit finalis, *l. cum te, C. de pact. inter empt. & vendit.* Becc. *cons.* 45. *num.* 28.

Tamen vera est conclusio, quòd agens ex contractu in primis docere debet se adimpleuisse, aliàs potest repelli exceptione non adimplementi, etiam quod non adimplementum consistat in minimo. *l. Iulianus*, §. *offerri*, *ff. de act. empt.* dicendo agentem ex contractu teneri, tam circa substantialia, quàm circa accidentalia, & naturalia: & conclusionem multis comprobat Becc. *cons.* 45. *num.* 6. *& seq.* quem sæpè Rota secuta est vt *in decis. Parmen.* Daty, 27. *Iunij* 1612. *coram Reuerendissimo D.* Decano, *inter rec.* 428. *par.* 1. *& in Romana Pensionis domus coram me* 16. *Nouembris* 1611.

Inter alia autem, quæ supererant adimplenda, deducebatur promissio faciendi consentire Margaritam eiusdem Bernabei neptem; & tamen de tali consensu validè præstito, cum insinuatione iuxta formam Constitutionum Marchiæ, doctum non fuit, prout necessarium est, dum promittens aliquid, ita facere debeat, quod valeat de iure; glos.

re ; glos. *in l.huiusmodi in princ. ff. de legatis* 1. Dec. *cons.77.num.21.in fine.* Cephal. *cons. 396. nu. 21.* qui illam glossam sequitur. Surd. *cons. 3.num.36. lib.1.*

Neque concludens responsio videbatur Dominis, quæ aliàs fuit data in decisione 18. *Martii* 1610. *coram Andreu*, & quæ considerata fuit *in decisione Viterbien. Terræ Vetrallæ coram me*, 30. *Martij* 1615. quòd ex quo actus insinuationis potest superuenire post actum præstiti consensus, exceptio non implementi prædicti probata non erat ex sola visione instrumenti, in quo non aderat insinuatio, dum poterat superuenisse in actu separato.

Quia quicquid sit quando agitur de rescissione contractus deducendo nullitatem ex sola lectura instrumenti producti, in quibus terminis loquuntur supradictæ decisiones, vt tunc intentio Actoris non benè concludat, ex quo potest adesse actus separationis insinuationis ; in præsenti casu agens se fundat in actu præstiti consensus, qui debet esse validus, & talem docere debet : ideo ad eius intentionem probandam non sufficit allegare possibilitatem insinuationis, nisi etiam illa probetur. *vulg.cap.in præsentia, de probat. & l.non has, C. vt de legit.*

Secundum non implementum deducebatur ex eo quod Bernabeus promisit, Prædium non esse suppositum alijs censibus, quàm expressis in instrumento ; & tamen alij non detecti sunt, quorum empeores tenentur facere consentire, etiam quod sint posteriores cæteris, dum offerendo possunt acquirere iura anteriorum, & molestare possessionem emptoris.

Verùm huiimodi exceptio non videbatur Dominis referens ; quia in instrumento actum fuit de prælatione anteriorum, & posteriorum creditorum, & successiuè conuentum inter partes de soluendo anterioribus. Vnde per prouisionem conuentionalem videtur recessum à rigorosa facti alieni promissione de faciendo consentire, *l. fin.C. de pact.conuent.* Seraph. *decis.* 1275. *num.4.*

Tertius erat defectus ex non præstito consensu Elisabettæ vxoris Bernabei, qui fuit pariter promissus, sed loco eius data fideiussio, quæ tamen impugnatur tanquam non idonea ; & hanc qualitatem tenetur probare Bernabeus, ad quem spectat docere de implemento valido, vt supra dictum fuit.

Verùm & iste defectus videbatur sublatus ex quo fideiussio fuit recepta per notarium, cui de idoneitate solet fides adhiberi propter eius interesse, dum ipse tenetur, fideiussore non existente idoneo. *l.1.§. Diuus, ff. de magistr. conuenien.* & quamuis contrarium posset probari, interim tamen probatio implementi de iure remanet iustificata.

Et ita, &c.

Eminentiss. Verospio.

Perusina Redditionis administrationis tutelæ.

Mercury 26. Iunij 1613.

EPITOME.

Sententia non publicata eadem die qua fuit lata, est nulla. Productio iurium dicitur realis, quando habet clausulam quorum tenores.

Ad cap.10.num.81.

DECISIO XIII.

FRatres de Mansuetis prætendentes, Fabium pro administratione ipsorum tutelæ remanere in notabili pecuniarum quantitate debitorem; contra illum regerunt de anno 1588. coram Locumtenente Gubernatoris Perusiæ ; qui pronunciauit, instrumentum tutelæ purum, & liquidum esse, necnon ad fauorem dictorum fratrum executioni demandandum pro administrationis ratione reddenda, ac restitutione reliquorum in executione sententiæ liquidandorum. Et licèt postea fuisset hæc sententia per iudicem appellationis reuocata; nihilominus de anno 1606. confirmata fuit ab Auditore Illustrissimi Legati. Et causa nouissimè introducta coram Iudice per Auditorem Cameræ deputato ; fuit ab eo per modum prouisionis, & sine iurium ambarum partium præiudicio, decretum & relaxatum mandatum in summa scutorum triummillium contra bona eiusdem Fabii Tutoris hæreditaria. Verùm interposita per illius hæredes appellatione, cum fuisset causa in Rota commissa cum clausula, si quid exequendum, per me Dubio proposito, dictum fuit, tale mandatum, vti nullum & iniustum, executionem non mereri.

Nullitas deducebatur, quia cùm illud emanauerit vigore sententiarum, quæ nullæ sunt vti eadem die, qua latæ fuerunt, non publicatæ, Rota *decis.105. par. 3.diuers.* & fuit dictum *in una Fanentina Successionis*, 22. *Nouemb.* 1601. *coram D. Pacensi ; & in Fesulana Priorates*, 19. *Nouembris* 1610. *coram Reuerendissimo Lugdunensi.* Ita pariter mandatum ad illas se referens nullum erit.

Et licèt excipiatur quod sententiæ de stylo non soleant eadem die, qua fuerunt latæ, publicari; cum tamen hic stylus non probetur ; non debet attendi, vt habetur in allegata decisione Fesulana.

Iniustitia dicti mandati colligitur, ex quo in actis non apparet fuisse factam liquidationem redituum & expensarum, nec aliquem calculum executionem præcessisse, vt requirebatur *Alex. cons 192.num.1. & seqq. per eos. lib.7.* Negusant. *de pignor. in 1. membro quinta partis, num. 57. vers. præterea præmisso.* Anchar. *cons. 255. num. 1. vers. præterea.* Crauett. *cons.131.num.16. in fin.vers.undecimo considero.* Purpurat. *cons. 339.n.3.*

Nec reluant inuentarium, & testes de redditibus bonorum stabilium deponentes. Quia cum liquidatæ non fuerint impensæ, quarum vigore tutor poterat debitor non existere, dicta liquidatio reddituum pro executione non sufficit. Alex. *d.cons.192.lib.7.* Anchar. *cons.235.num.1.vers.præterea.* Purpurat. *consil.339.num.3.vers.tamen.*

Vlterius transportati non fuerunt libri administratio-

ſtrationis producti, ſine quibus ratio reddi non poterat. Roland. *conſil. 49. num. 22 poſt med. verſ. idem voluit Angel lib. 1.*

Nec valet exceptio, dictos libros a tutore, vel eius hæredibus, verbaliter tantum fuiſſe productos. Quia cùm adſint in productione verba, quorum tenores, &c. & contra eoſdem libros pars exceperit, quòd videlicet anno, menſe, aliiſque ſolemnitatibus careant; ſatis conſtare videtur de reali productione, cum illi defectus non potuiſſent aliàs à parte diuinari.

Non obſtat quod mandatum fuerit per modum prouiſionis decretum. Quia cùm ex ſupradictis non iuſtificetur, non potuit à Iudice relaxari. Rebuff. *de ſentent prouiſionalibus, in præfat. num.* 14. 19. & 22. Cum præſertim hic ageretur poſt annos quadraginta quinque de ſententiarum executione contra Tutoris hæredes non informatos: & ab illis de præſcriptione ſatis probabiliter excipieretur: vnde non erat ad aliquam prouiſionem, abique noua, & matura cauſæ cognitione deueniendum.

R. D. P. Remboldo,

Romana Notariatus Capitolij.

Lunæ 1. *Iunij* 1620.

EPITOME.

Officia Notariatus Capitolij recipiunt hypothecam, & dominij reſeruationem, etiam abſque beneplacito Sanctiſſimi.

Ad cap. 21, num. 19.

DECISIO XIV.

QVæſitum fuit an officium Notariatus Capitolij, de quo agebatur, recipiat hypothecam, & dominij reſeruationem à partibus, ſaluo, non tamen obtento, beneplacito Sanctiſſimi factam, ita vt noceat aliis, ad quorum fauorem poſtea fuit à Sanctiſſimo reſeruatum decretum ſuper eodem officio. Et Domini reſponderunt recipere hypothecam, & dominij reſeruationem abique beneplacito.

Nam certum eſt, quòd huiuſmodi officia facta prius per Breue Sixti Quinti in ipſa eorum erectione quoad medietatem non vacabilia, & ad quoſcunque hæredes tranſitoria, fuerunt poſtea per aliud Breue S. D. N. effecta non vacabilia in totum, & ad inſtar allodialium redacta, ita vt non vacent per obitum alicuius tale officium obtinentis, ſed perpetuo liberè, & integrè ſpectent ad eius hæredes, & ſucceſſores quoſcunque tamquam bona ſtabilia, & ipſi Notarij poſſint de illis diſponere totaliter, & integraliter, eaque reſignare, vendere, & alienare, ſicut facere poſſent de bonis ſtabilibus, allodialibus, & proprijs.

Vnde ſequitur, quòd ſicuti vigore dicti Indulti vendi, & alienari poſſunt, ita, & multò magis poſſunt hypothecari. gloſ. *in l. 1. in verb. vendiderit C. de patr. qui filios ſuos diſtrax.* Alex. *in l. ſi ſtipulatus 76. in princ. ff. de verb. oblig.* & in puncto officii non vacabilis Bald. & Alberic. *in l. fin. ff. de pignor.* vbi diſtinguunt inter militiam vacabilem, & militiam non vacabilem: & quoad militiam, quæ poteſt tranſmitti ad hæredes, determinant quòd mutuans pecunias pro ea emenda præfertur aliis creditoribus ſuper hypotheca in dicta militia: idemque etiam ſenſit Rot. *coram bon. me Card. Seraphino deciſ.* 1294. *num.* 3. *in fin* & in ſpecie aduertit Modern. *diſcept. forenſ. cap.* 180. *num.* 2. *& ſeqq.*

Nec obſtat quatenus dicatur quòd per dictum Breue Sanctiſſimi non fuit effectus tranſmiſſibilis ad hæredes, vel aliàs alienabilis titulus officij Notariorum, ſine eiuſdem Sanctiſſimi licentia. Quia immo ex lectura dicti Breuis apparet quòd per illud fuerunt facta alienabilia dicta officia, tam quo ad titulum, quam quo ad proprietatem, non ſolum quia fit mentio in dicto Breui, Breuis erectionis Sixti Quinti, in quo explicitè diſponitur quòd medietas dictorum officiorum, tam ratione tituli, quàm ſcripturarum, tranſeat ad hæredes obtinentium, & dictæ medietati per dictum S. D. N. Breue alia medietas vnitur, ita vt totum officium remaneat non vacabile; ſed etiam quia in eodem Breui expreſsè declaratur, quod etiam iſta medietas, tam quoad titulum, quàm quoad ſcripturas præſentes & futuras, tranſeat non ſolum ad hæredes, ſed etiam ſucceſſores quoſcunque: ita quod negari non poſſit, quin per dictum Breue fuerit etiam dictorum officiorum titulus effectus alienabilis.

Atque hinc quoque patet reſponſio ad id quòd dicitur, quod dicti Notariatus fuerunt à Sixto Quinto erecti ad inſtar aliorum officiorum Romanæ Curiæ, quorum tituli non ſunt in commercio hominum, niſi de licentia Principis. Quia vt iam dictum eſt, dicti Notariatus ex particulari decreto Sanctiſſimi fuerunt effecti alienabiles, & ad inſtar allodialium redacti: neque ideo minus ſunt officia Romanæ Curiæ, quia conſenſus Pontificis, qui requiritur in alienatione officiorum Romanæ Curiæ, cenſetur intervenisse tempore, quo fuerunt per dictum decretum Sanctiſſimi facti alienabiles: vt in ſimili dicitur de bonis feudalibus, quæ regulariter nec alienari, nec hypothecari poſſunt ſine Principis licentia; & nihilominus quando illa ſunt redacta ad inſtar allodialium, poſſunt vendi, alienari, & hypothecari, Rip. *in l. obligationes, num* 30. *ff. de pignor.* & cenſentur eo ipſo effecta alienabilia, quod ſunt conceſſa alicui prò ſe, & ſucceſſoribus quibuſcunque, & quibus dederit vt poſt alios tradit Clar. *in §. feudum queſt.* 31. *num.* 8. vbi etiam aduertit, quòd Dominus concedendo feudum, vel emphyteuſim cum dictis clauſulis, videtur vſque à principio præſtitiſſe conſenſum cuicunque alienationi, quam de re ipſa faceret emphyteota, vel vaſſallus: & eamdem opinionem ſequitur poſt relatos per eum Corbulus *de cauſ. priuat. ob alienat. ampliat. 2. num. 5. cum ſeq. & limit. 3. num. 1. & ſeq.*

Nec obſtat, quòd in dicto Breui ſit reſeruata admiſſio Notarij, & expeditio litterarum. Quia

præterquam quod dicta reſeruario facta videtur ad effectum conſeruandi iura Cameræ, & ne ipſa lucrum, quod ex huiuſmodi venditionibus conſequebatur, perderet, reſpicit etiam huiuſmodi admiſſio, & litterarum expeditio exercitium potius, quam titulum, & proprietatem, ſicque non impedit quominus dictus titulus ſit alienabilis, vt tenuit Rota *coram Cardin. Seraphino deciſ. 389. num. 36. & ſeq.*

Nec aliquid facit ſimile de Locis montium non vacabilium, quæ licet poſſint reſignari, non autem recipiunt hypothecam: quia hoc fuit ſpecialiter prouiſum in dictis locis in ipſa eorum erectione, ad hoc, vt non impediretur eorum comercium: ac propterea non licet argumentari à dictis locis ad officia Notariorum Capitolii, in quibus non adeſt talis prouiſio.

Quæ dicuntur de conſenſu Franciſci appoſito reſeruationi decreti, Domini ad aliam diſputationem reiecerunt.

R. P. D. Pirouano.

Romana Officij Hebræorum.

Lunæ 18. Martij 1621.

EPITOME.

Veniens contra propriam confeſſionem iuratam, debet concludenter probare errorem confeſſionis. Officium Hebræorum in Vrbe an ſit vacabile, & venale.

Ad cap. 30. num. 4.

DECISIO XV.

IN deciſis fuit reſolutum. Quia etſi certum ſit, quod ad effectum, vt ſuſtineatur ſocietas, debeat conſtare quòd illa fuerit inita ſuper officio vacabili, vt expreſsè cauetur ex Bulla Pij Quarti ſuper forma contrahendi ſocietates:

In præſenti tamen ſatis viſum fuit conſtare, quòd ſocietas fuerit inita ſuper officio vacabili. Quia Scarpellus, de cuius præiudicio nunc agitur, medio iuramento affirmauit dictum officium, ſuper quo ipſe ſocietatem iniit, eſſe vacabile: & iudicialiter confirmauit, dum ſuſcepit terminum ad ſoluendum fructus decurſos: quod Cæſio ſufficere deberet, donec Scarpellus errorem confeſſionis concludenter probet, prout neceſſe habet, dum contra proprium iuramentum, & iudicialem confeſſionem venit. Bart. *in l. non fatetur num. 10. ff. de confeſſ.* Grau. *de antiqu. temp. in 1. par. in ver. propoſitum noſtrum n. 56.* & ſunt textus *in l. ſi poſt diuiſionem, & l. error C. de iur. & fact. 19. iunct.*

Sed vlterius probatur huiuſmodi officium eſſe in ſtatu vacabilitatis, cum fuerit pluries venditum ad vitam: vnde ex ſtatu præſenti bene ſumitur probatio, quod eius qualitas exiſtat. Bald. *in l. ſi mater tua, num. 3. C. ne ſtat. diff.* Mo-noch. *de præſumpt. lib. 1. queſt. 24. nu. 37.* Rot. *dec. 229. par. 1. in recent.* maximè quia dictum officium per ſpatium triginta annorum permanſit in ſtatu vacabilitatis, vt apparet ex pluribus, & continuatis conceſſionibus, & venditionibus factis per obitum obtinentium, & ad vitam recipientium.

Non obſtat Conſtitutio Sixti Quinti, qua prohibetur officia Camerariatus ab ipſo initio, ſiue à primæua erectione non vacabilia, vendi poſſe.

Quia de huiuſmodi initio, & erectione eſt quæſtio, & Scarpellus non docet, neque ab onere videtur eximendus, dum dicitur iſtam qualitatem vendibilitatis de neceſſitate ab initio non ineſſe officio, ſed à Cæſio illam allegante eſſe probandam. Quia Cæſius dum non tractat de pertinentia iuris conferendi, ſed incidenter pro validitate prouiſionis iam factæ, ad effectum ſuſtinendi contractum ſocietatis, ſuffecit ei poſſibilitas vendibilitatis, quam in vendente iuſtificat ex vltimo ſtatu, & ex præcedentibus continuatis conceſſionibus. Ferret. *conſ. 132. num. 11.* Rot. *deciſ. 435. par. 2. in recent.* & ſignanter ex venditione de anno 1591. quæ vti proxima publicationi dictæ Conſtitutionis emanatæ de anno 1589. potuit declarare, huiuſmodi officium non comprehendi ſub illius diſpoſitione. Rota *deciſ. 37. num. 35. & deciſ. 39. num. 12. par. 2. diuerſ. & deciſ. 160. num. 4. part. 3. in recent.* Et vlterius ex conſuetudine officiorum Romanæ Curiæ, quæ ſunt vendibilia, & vacabilia poſt mortem, & reſignabilia cum beneplacito Sanctiſſimi Caſtr *in l. omni modo, §. imputari, num. 5. C. de inoffic. teſtam.* Sarn. *de infirm. reſign. queſt. 22. in princip.* Rot. *deciſ. 495. num. 1. par. 2. in recent.* Ac demum quia prædictæ venditiones factæ fuerunt de mandato Papæ per Camerarium, ex auctoritate ſibi viuæ vocis oraculo attributa, cui vti Cardinali aſſerenti creditur. Veſtr. *in prax. lib. 1. cap. 2.* Lap *allegat. 32. num. 4.* Mandoſ. poſt alios *in addit. ad eund.* & perinde eſt ac ſi ab eodem Papa factæ fuiſſent. Felin. *in cap. ex parte il 1. num. 16. de reſcript.* quod ſæpe etiam fuit firmatum in Rota, vt *in Carthagenen. Penſionis 11. Maij 1592. coram bo. mem. Penia, & in Lauretana Iuriſdictionis 3. Martij 1618. coram Illuſtriſs. Card. Sacrato.*

Non obſtat quòd huiuſmodi officia ſint annexa Illuſtriſſimo Camerario; & ſi vendantur poſſit Anteceſſor præiudicare ſucceſſoribus, & ad nihilum reducere officium Camerariatus. Quia hoc non eſt præſentis inſpectionis, cùm agatur ſolummodo de ſuſtinenda societate: ad quem effectum ſufficit quòd officium ſit in ſtatu vacabilitatis, vt iam dictum eſt.

Similiter non obſtat quòd ſolus Papa poſſit facere officia vacabilia, & vendibilia. Quia factum Camerarij hoc etiam demonſtrat, dum vtitur auctoritate Papæ ſibi viuæ vocis oraculo attributa; & nihilominus non adducitur ad probandum quod ipſemet Camerarius officium fecerit venale, ac vacabile, ſed vt inde arguatur ita officium fuiſſe erectum à Papa, vt poſſit vendi, & alienari.

Demum non obſtat quòd Scarpellus probet officium non fuiſſe venale, aut vacabile, ex con-

concessione facta de anno 1577. per Cardinalem Cornelium cuidam eius familiari ad eius beneplacitum exercendum. Quia huiusmodi actus non includit pernecesse defectum facultatis vendendi in Camerario: potuit enim esse vacabile, & supradicto modo concedit, vt scilicet familiaris illo administraret, donec vacaret, vel donec inuenirentur emptores idonei; quod quotidie contingit.

Et ita, &c.

R. P. D. Dunozet.

Romana Pecuniaria.

Veneris 21. Iunij 1616.

EPITOME.

Officia Romanæ Curiæ an vendi possint cum dominij reseruatione.

Ad cap. 30. num. 6.

DECISIO XVI.

DOmini censuerunt pecunias esse consignandas anterioribus creditoribus. Est enim clara iuris regula, in concursu creditorum priorem in tempore præferendum. *cap. qui prior, de reg. iur. in 6. l. qui balneum in fi l. creditor qui prior. in princ. ff. qui pot. in pign. hab.* cum simil.

Non obstat Rocchum in venditione officij reseruasse sibi dominium, donec & quousque fuisset satisfactus, & per consequens præferendum omnibus creditoribus emptoris, vt post Bald. tradit Salyc. *in l. pro debito, num. 3. vers. quærit Bald. C. de bon. author. Iud.* Strac. *tit. qui potior. in bon. decoct. nu. 5. & 6.* Franc. *dec. 506. num. 3. & seq.*

Nam cùm simus in vendirione officij Romanæ Curiæ, quod non est in commercio respectu tituli, nisi de licentia Principis, Card. Seraph. *decis. 1294. num. 3. in fin.* Rot. *in recentiorib. decis. 495. num. 2. & 3. in fin. part. 2.* licet in apocha fuisset reseruatum dominium: Tamen cùm postea Rocchus liberè resignauerit, & resignatio fuerit simpliciter per Principem admissa, cessat omnis dominij reseruatio; ipseque Rocchus hunc consensum liberum præstando sibi præiudicauit, *ad l. non dubito §. liber autem populus ff. de capt. & postlim. reuers. l. liberari, C. de solut.* Oldrad. *cons. 234. nu. 2. ver. quod cum sit.* Cauet. *cons. 122. num. 6.* cum aliis cumulatis *in vna Romana Domus 20. Febr. 1615. coram R. P. D. meo Vbaldo inter recent. diuer. decis. 669. num. 2. par. 1.*

Mec contrarium fuit resolutum coram Card. Seraphino 389. quia officium, de quo ibi agebatur, ex priuilegio Apostolico poterat resignari coram Notario, & testibus sine Principis auctoritate: & in aliis officijs regulare esse, vt resignatio admittatur per Principem, expressè dicitur *ibi sub num. 7.*

Non obstat pretium, & fructus officij esse in commercio, & cadere sub hypotheca. Nam id benè operatur, vt Rocchus dum habuit fidem de pretio, possit concurrere cum aliis creditoribus, & præferatur aliis posterioribus. *d. l. qui balneum & l. creditor qui prior.* non autem vt sit potior omnibus. Quia dum non habet reseruationem tituli officij, nec etiam habere potest aliquam reseruationem respectu pretij, vt possit dici pretium fuisse in dominio illius.

Nec placuerunt interpretationes datæ per Informantes pro Roccho ad dictionem illam, *liberè*: quia non possunt applicari reseruationi officij Romanæ Curiæ, quod vt dictum est, non est in commercio: imò si adhuc remaneret reseruatio dominij, non obstante resignatione liberè facta, & per Principem admissa, posset Rocchus experiri ius suum super officio; quod tamen nec etiam informantes pro illo prætendunt.

Et ita decisum vtraque parte informante.

R. P. D. Manzenedo.

Romana Nullitatis Testamenti.

Lunæ 3. Iunij 1619.

EPITOME.

Protonotarij an habeant facultatem creandi Notarios, & illos admittendi ad exercitium in Vrbe, non seruata forma Statuti?

Ad Cap. 31, num. 1.

DECISIO XVII.

DOmini censuerunt testamento q. M. Antonij Broggiæ non esse fidem adhibendam, cùm fuerit rogatum à non habente auctoritatem, nempe à q. Octauio de Bonis in Matricula Archiuij non descripto, & sic non valente exercere officium Notariatus in Vrbe. Vnde ab eo gesta tanquam nulla non faciunt fidem in iudicio, nec extra, vt disponitur expressè in Statuto Vrbis *cap. 31. lib. 1.* & in simili consuluit Plot. *cons. 1. num. 2. & 3.* & facit *decis.* Mohed. 2. *de testament.*

Nec videbatur obstare, quod R. P. D. Matthæus in vim facultatis à felicis recordationis Sixto Quinto concessæ Protonotarijs, dictum Octauiũ creauerit Notarium, & approbauerit. Quia licet Protonotarii habeant facultatem creandi Notarios, non tamen habent facultatem admittendi illos ad exercitium in Vrbe, nisi prius seruetur forma dicti Statuti, & Constitutionum Iulii Secundi, & Leonis Vndecimi, de quibus in Bullario in ordine Constit. 6. *vers. teneantur*, nempe quòd describantur in Matricula Archiuij, & Notariorum.

Et ita decisum, &c.

Card. Lancellotto.

Romana Mutui.

Lunæ 10. *Ianuarij* 1600.

EPITOME.

Originali deperdito, an detur fides copiæ in actis repertæ.

Ad cap. 31. *num.* 12.

DECISIO XVIII.

DOmini resoluerunt constare de credito D. Abbatis iuxta formam apochæ. Licèt enim originale non reperiatur, tamen apparet in actis productam fuisse apocham, & eius vigore extensam formam Cameræ, & decretum mandatum exequutiuum: vnde datur fides copiæ in actis repertæ. Mohed. *decis.* 1. *de fid. instrum.* Deperdito namque originali, standum est copiæ. Bald. *in l. fin. num.* 1. *C. de fid. instrum.* faciunt tradita per Bart. in *l. admonendi, num.* 3. Ias. *num.* 84. *ff. de iureiur.* cum relatis per Burs. *in verb. copia*: & fuerunt allegata ea, quæ deducta fuerunt *in causa Perusina Exequutionis, de mense May, & Aprilis* 1595. *coram D.meo Penia*. Quæ veritas apochæ in hoc casu tergiuersari non potest: quia clara redditur tum ex pluribus scripturis factis pro ineunda concordia, in vna ex quibus est inclusus totus tenor dictæ apochæ: tum ex confessione per D. Gundisaluum facta in commissione impetrata, in qua fatetur se debitorem D. Abbatis in scutis quingentis: qua confessione ipsemet D. Gundisaluus, non autem eius Procurator, in iudicio vsus fuit; neque potuit reuocari, cum non sit probatus error. Rota *decis.* 2. *in fin. de confess. in non.* Caputaq. *dec.* 192. *par.* 1. Et cum fuerit à D. Abbate acceptata, qui eius vigore D. Gundisaluum citauit; vt post alios Gabr. *de confess. concl.* 6. *num.* 12. Et tanto magis, quia D. Gundisaluus agnoscendo bonam fidem tractauit concordiam: ex quibus omnibus plurimùm adminiculatur copia prædicta; ita vt ei danda sit fides. Caputaq. *decis.* 234. *lib.* 1.

An autem D. Gundisaluus teneatur insolidum, vel pro rata, & an sit necessaria executio contra Alexandrum Quintilium, & ei sint cedendæ actiones, particulariter erit videndum.

R. P. D. Pirouano.

Romana, seu Cesenaten Hæreditatis.

Mercurij 6. *Nouembris* 1619.

EPITOME.

Nepotes in hæreditate patrui communis quando succedant in capita, & quando in stirpes. Statutum Vrbis cap. 146. lib. 1. non ligat successiones forensium quoad bona in territorio Vrbis sita. Ciuis ex priuilegio an gaudeat beneficio ciuilitatis quando non habitat, & onera non sustinet. Priuilegium Ciuitatis quo fine concedatur.

Ad cap. 41. *num.* 4.

DECISIO XIX.

DIctum fuit Naldis dandam esse immissionem; cum agatur de successione Michaelis communis patrui ipsorum de Naldis, & Comitis Georgii Cacciaguerræ; ad quam de iure communi admittuntur nepotes æqualiter sublata sexus differentia, *auth. post fratres, C. de legit. hæred. §. 1 instit. de hered. ab intestato venien.* & in capita, non autem in stirpes, dum non concurrunt cum alio patruo, sed inter se, secundum opinionem Azonis *in sum. & auth. cessante*, C. *de legit. hæred.* quam esse veriorem relatis opinionibus dixerunt post alios Thesaur. *decis.* 162. *per tot.* & eam semper Rota sequuta est, vt videre licet *in causa Bononien. Hæreditatis*, 10. *Aprilis* 1592. *coram Cardinali Lancellotto seniore, & in Romana Hæreditatis de Carellis*, 1. *Julij* 1602. *coram D. Card. Millino*; & *in Collen. Hæreditatis*, 7. *Nouemb.* 1618. *coram* R. P. *D.meo Buratto*. Et cùm Michael decesserit in Vrbe, & ab intestato, pro immissione competit illis remedium vtilis interdicti quorum bonorum *l.* 1. *C. quorum bonorum* glos. Bart. & alii *in l.* 1. *ff. eod. tit.* Menoch. *de adipisc. remed.* 1. *num.* 23. & latè fuit firmatum *in Romana de Capizucchis, inter recent.* 115. *num.* 1. *par.* 1. *& coram me in Romana Hæreditatis de Fusebis*, 21. *Junij.* 1619.

Non obstat Statutum Vrbis 146. exclusiuum fœminarum.

Quia dum agitur inter non subditos Statuto, prout sunt tam Naldi quàm Com. Georgius, omissa disputatione circa exclusionem, vel comprehensionem fœminarum, & personarum, responsum fuit Statutum prædictum defectu potestatis etiam quod bona sint in ditione statuentium, non ligare successiones forensium, secundum veriorem opinionem, de qua per Brun. post alios, in *tract. statutibus masculis, art.* 6. *quæst.* 1. *num.* 3 & hanc Rota sequuta est pluries, vt *in Ciuitatis Castelli Hæreditatis* 11. *May* 1606. *coram Cardin. Ludouisio, & in Collen. Hæreditatis*, 10. *Junij* 1616. & 5. *Martij* 1617. *coram R.P D.meo Buratto*, in quibus plures aliæ decisiones Rotales referuntur.

Non obstat quòd Com Georgius non sit forensis, sed Ciuis Romanus, cui beneficium Statutorum denegandum non est, dum ciuis est ex priuilegio concesso iam multis ab hinc annis parenti suo pro filiis, & descendentibus, inter quos ipse reperitur, & gaudere potest ad hunc effectum succedendi; prout latissimè comprobat Rim. iun. *cons.* 23. *num.* 110. *& seqq. & cons.* 56. *per tot.*

Quia etsi in hoc articulo incidebant multæ inspectiones, & quidem arduæ, an scilicet ciuilitas acquisita per Patrem transirer ad filios, & descen-

Digitized by Goog

scendentes de tempore priuilegii non natos, & absque acceptatione, vel ratificatione; de qua non constat ex parte Co. Georgii: & an absque habitatione, & onerum sustentatione posset sustragari ad gaudendum beneficio Statutorum, prout contingebat hæc similiter vero probari: ac demum an per habitationem longissimo tempore intermissam huiusmodi priuilegium fuerit amissum; Tamen placuit DD. respondendo determinare illam, quod absque habitatione, & onerum sustentatione non possit Ciuis ex priuilegio vti beneficio Statutorum Vrbis. quia assumptus in Ciuem quando non habitat, & onera non sustinet, in nihilo differt ab ipso forensi: desinit enim esse municeps per non habitationem, quamuis non definat esse Ciuis, *l.1.ff.ad municip.* Rolan. *cons.79.num.30.lib.3.* Ruin. *cons.200.nam.11.lib.3.* & vbi deficit qualitas subiectionis, statuentes nihil possunt, defectu potestatis, & iurisdictionis, in non habitantem, nec bona possidentem. *l.1.in fin.ff.de Tut.& Cur.dat.ab his.* Bald. *in Licet os populos num.57. & seqq.* vbi etiam Iason *num.83.C.de summ.Trinit.* Rolan. *cons.24.num.17. lib.3.* Surd. *cons.23.num 23.lib.2.*

Vnde qua ratione Statutum non ligat non habitantem in eius damnum, eo ipso nec potest ei asserre beneficium; ita Ang. *cons.73.* argumentatur dicens Statutum prodesse in omnibus casibus, in quibus potest nocere. Roman. *cons.224.num.6.* sequitur Guidop. *in suis quæst. statut. in quæst. incip. sed pone quæstionem, Statutum, &c.* vbi conuertit argumentum dicens: Si Statutum non potest ligando nocere, ergo nec conferendo beneficium poterit prodesse: & Guidop. sequuntur Alex. *cons.44.num.7. & seq. lib.5.* Ruin. *cons.18.num.2. lib.5. & dicto cons.200.num.11.lib.3.* Surd. *cons.204.num.* [illegible] Ruin. *cons.79.num.15.* & alii, quos refert, & sequitur Honded. *cons.5.* in terminis Statuti Vrbis, *num.10.& 40.lib.2.*

Et vltra rationem Rolan. & Ruin. in locis supra allegatis, vt qui non sustinet onera, & sic non sustinet incommodum, nec etiam debeat sentire commodum, Castr. *in l. omnes populi, in fine, ff. de iust. & iur.* fuit ponderata intentio statuentium commensurata à potestate illorum, vt scilicet voluerint disponere circa personas sibi subditas, in quas poterant exercere iurisdictionem, & illas comprehendere tantum; non autem circa alias, quæ subditæ non erant; prout Ciues ex priuilegio non habitantes, in quos ius dicere non poterant defectu potestatis: quo argumento sæpe vsa est Rota ad cognoscendum actus releuantiam & quod in eo comprehendatur; vt *in Mediolanen. Pensionis coram R.P. Dameo Vbaldo*, 12. *Mar* 1614. & eodem vtitur Surd. *in his terminis in cons.* 257. *num.21.vol.2. & cons.* [illegible] *num.18.* dicens verba statuentium non referri ad personas illis non subditas.

Neque sensus verborum priuilegii ciuilitatis, de quo agitur, videtur discordare. Sed potius conuenire prædictæ ponderationi, dum non simpliciter causa honoris illius, qui petit ciuilitatem priuilegium conceditur; sed ad augendam, fernandamque Rempublicam: quæ contingere non possunt absque habitatione, & diuitiarum conseruatione inter personas habitantes, & in quas cadere possit iurisdictio ex parte Reipublicæ: quæ omnia in Ciue non habitante deficiunt, nec verificari possunt.

Non obstat quòd Ciuis ex priuilegio sit verè & propriè Ciuis, & quod Princeps, vel habens Principis potestatem, possit creare verè & propriè Ciuem, & dare eadem priuilegia, quibus Ciues originarii vtuntur. Bart. *in l. si quis pro emptore, num.34.ff.de vsucap.* Bald. *cons.460.lib.1.* & latissimè comprobant post alios Rimin. iun. *cons. 23.num.110.cum plurib.seqq. lib.1.* Menoch. *cons. 1129.num.55.* vt ideo qua ratione originarius gaudet Statutis deferentibus successionem, eodem modo & Ciuis ex priuilegio vti debeat, maximè quia in priuilegio exequari fuerunt Ciuibus Romanis.

Fuit enim responsum quod in præsenti non controuertitur substantia ciuilitatis; sed an assumptus gaudeat priuilegio Ciuium, quando non habitat, & onera sustinet: quæ inter se diuersa sunt, dum insimul esse potest, quod quis sit Ciuis, non tamen municeps *l.1.ff.ad municip.* Ruin. *cons.112. num.10. lib.5.* Rolan. *cons.79. n.30.lib.3.* Surd. *cons.313. num.55.* vbi ponderat istam differentiam. Vnde cum possit esse Ciuis ex priuilegio, & propriè Ciuis, nec amittat substantiam ciuilitatis, motiuum non concludit ad producendum effectum, qui fundatur in qualitate separata, & compatibili cum ipsa substantia, nempe habitatione, & onerum sustentatione, ex quibus consurgit subiectio necessaria ad Statuti beneficiū consequendum, vt iam dictum fuit.

Et ita, &c.

Card. Virili.

Arimineñ Gabellæ.

Lunæ 19. Aprilis 1627.

EPITOME.

Incolatus quomodo contrahatur ad effectum non soluendi Gabellas à Statuto impositas: & an semper requiratur decennium?

Ad cap.41 num.12.

DECISIO XX.

DIxerunt Domini sententiam Rotalem esse confirmandam: quia illa in iure remanet optimè firmata ex egregiè deductis in decis. R.P.D. mei Merlini. Et potissima ratio resolutionis fuit, quia cum Statutum Arimineñse imponat Gabellam, forensibus etiam in hæreditate ascendentibus vtique est contra ius, & odiosum, & propterea strictè recipiendum, & interpretandum est. Ripa *in l. filiusfam. §. Dini, num.79.ff.de leg.2.* Menoch. *cons.166.num.5.*

Et consequenter dum dicit quod forenses, & ibi continuo familiam non habentes, si acquirerent stabilia, soluant gabellam tempore acquisitionis; vbique fat est quod Iulius defecerit esse foren-

forensis, & acquisiuerit incolatum & familiarem habitationem tempore non delatæ, sed aditæ hæreditatis; sufficit enim quòd incolatus superueniat in instanti aditionis hæreditatis, ex quo tunc radicatur acquisitio, & hæreditas cum effectu acquiritur. Bart. *in l. fin. num. 2. vers. eod. modo ff. de reg. Caton.* Ancar. *reg. quæst.* 16. *& cons.* 433. *num.* 22. Surd. *cons.* 569. *num.* 3. *vsque ad* 7. Brun. *de stat. exclud. fœminas quæst.* 5. *num.* 26. *&* 28. Aym. *cons.* 201. *num.* 26.

Incolatum autem superuenisse tempore aditæ hæreditatis, patet, quia pater infanti potest acquirere incolatum, & domicilium, quando eodem tempore acquirit illi hæreditatem. *l. si infanti*, vbi Bart. *num.* 2. *C. de iur. delib.* Bald. *in l.* 1. *num.* 6. C. *de municip. & in l. vnica nn.* 1. *& seq.* C. *vbi pet. tut.* vbi Bald. *num.* 2. Socin. *in cap. fin. num.* 15. *&* 18. *de for. compet.* Siluan. *cons.* 25. *n.* 14. *&* 37. Mandos. *cons.* 572. *n.* 15.

Non obstat quòd acquisitio incolatus, & hæreditatis sit contemporalis, & tamen incolatus acquisitio præcedere debeat. Quia cùm ad effectum acquirendi hæreditatem aui acquireretur incolatus, & domicilium? vtique cùm ante aditionem præcedat deliberatio in ea, fuit cogitatum non posse acquiri hæreditatem, nisi Iulius esset incola, & per consequens in necessarium antecedens declaratio, & acceptatio incolatus fuit & præsumitur anterior: & dum postea fuit adita hæreditas, acquisitio incolatus præcesserat, cùm ad effectum acquirendi hæreditatem requireretur. *l. illud* vbi Bart. *l. si duo ff. de acqu. hæred.* Surd. *consil.* 443. *num.* 19. Alex. *consil.* 157. *num.* 1. *lib.* 2. Castr. *consil.* 306. *num.* 1. *lib.* 2.

Et licet ista acquisitio incolatus anterior consistat in momento temporis, est considerabilis, cùm inde resultet vtilitas, & acquisitio ad fauorem Iulii; quo casu momentum temporis attenditur, & consideratur. Bart. *in l. seruus dotalis comed. ff. solut. matr.* vbi Alex. *vers. quando aliqua*, Bart. *in l. si tibi pec. num.* 4. *ff. si cert. petat.* Dec. *num.* 7. *&* 8. & Ias. *num.* 10. Bart. *in l. qui sit prope fin. vers. aut illa ff. de solut.* Phan *de mon. temporis cap.* 32. *nu.* 17. *vers. translatio dominij & cap.* 33. *num.* 4. *in fin. vers. concludunt*; quod & fuit dictum *in Segobien. Beneficij.* 26. *Mart.* 1604. *coram bo mem. Iusto*.

Non obstat quòd præsumptio præsumptionis non detur: quia præsumptio præsumptionis datur quando vna venit in consequentiam alterius. *l. si is qui pro tempore ff. de vsucap. l.* 1. C. *de dot. promiss.* Rota *in recentior. decis.* 319. *num.* 5. *par.* 1.

Non obstat quòd ad contrahendum incolatum requiritur decennium. Tum quia hoc non procedit vbi constat de voluntate, quia tunc eo ipso absque aliquo lapsu temporis acquiritur incolatus. Abb. *in cap. fin. in fin. de paroch.* Rot. *par.* 1. *diu. decis.* 150. *nu.* 7. *&* *par.* 2. *dec.* 188. *nu.* 3. Bald. *cons.* 313. *num.* 1. *lib.* 4. Corn. *cons.* 209. *num.* 1. *in fin. lib.* 1. Simon. de Pret. *cons.* 119. *num.* 8. & de voluntate satis constat ex supradictis, tum quia incolatus acquiritur quando ibi habitans habet maiorem partem bonorum. *l. hæres* §. *proinde*, vbi glos. *in verb. debebit ff. de iud. l. vices C. de incol. lib.* 10. Bart. *in l. vnic. num.* 2. *C. vbi pet. tut.* Angel. *cons.* 25. *num.* 3.

Iulius autem cùm haberet domicilium Arimini, & haberet spem quasi firmam succedendi auo, sibi imposuit onus incolatus, vtique tempore successionis desierat esse forensis, & effectus incola, & propterea non tenetur soluere gabellam, per allegata.

Rursus Statutum loquitur de forensibus, & illis, qui familiariter non viuunt: vnde non est opus quærere si Iulius sit Ciuis, sed sat est probare quòd familiariter viueret, & habitet vt in Ciuitate Arimini; quod negari non potest, cùm ibi per aliquod tempus habitaret, & viueret, & hæreditatem aui consequeretur, & voluntatem illius adimpleret in habitando continuo in Ciuitate Arimini cum susceptione Cognominis, & Armorum familiæ ad effectum aui hæreditatis consequendæ; prout sat est probare quod sit incola, licet non esset ciuis: nam vt quis non dicatur forensis, sat est quod sit incola, licet non sit ciuis: Statutum enim de forensibus non comprehendit incolas. Corn. *cons.* 147. *lib.* 3. vnde cùm ex supradictis constet de incolatu Iulij, cessat dispositio de forensibus. Alder. Mascard. *de statut. conclus.* 6. *num.* 19. Corn. *dicto cons.* 147. *lib.* 3. Dec. *in cap. in præsentia num.* 61. *de præb.* Rol. *cons.* 45. *num.* 12. *lib.* 1.

Non obstat modò aliud Statutum, dum requirit descriptionem in quinterno.

Primò, quia loquitur de ciuibus, vbi recipiantur in ciues; & loquitur de ciue ex priuilegio, ibi, *& concedatur tale priuilegium*: vnde non habet locum in nostro Statuto, in quo sufficit non esse forensem, sed sat est quod quis sit incola, & non ciuis; nam Statutum loquitur in incolatu, sed tollit ciuilitatem in incolatu. Paris. *cons.* 53. *n.* 8. *&* 9. *& seq. lib.* 3. Socin. sen. *cons.* 129. *num.* 3. *&* 4. *lib.* 1. Castr. *cons.* 8. *num.* 2. *lib.* 1.

Secundò, quia Statutum de descriptione in quinterno loquitur ad effectum gaudendi priuilegio concesso à Ciuitate circa exemptionem à vinculo seruitii, vel alterius cuiuscunque honorantiæ, vel Colonariæ, Angariæ, vel Corriete, vt patet ex illis verbis, non nitatur hoc priuilegio, nec illud alleget, nec habeat; non meretur hoc Statutum allegari in casu solutionis gabellæ, quam de iure Iulius soluere non tenetur: & Statutum quòd forenses soluant gabellam, non intrat, cum ipse sit incola, & familiariter habitet, vt supra deductum est.

Tertiò, quia cùm Statutum non loquatur prohibitiuè, sed simpliciter dicat describi, cùm non procedat annullando: etiam si non fiat descriptio, non obstat, & actus substinetur. Ias. *in l.* 1. *nu.* 10. vbi Alex. *nu.* 4. Castr. *in fin. ff. de lib. & posth. l. in cap, signif. num.* 2. *vers. sed bene, de lib. oblig.* Salicet. *in l. fin C. de sent. & pan. reit.* Alex. *cons.* 24. *num.* 3. *lib.* 4.

Et ita vtraque, &c.

R. P. D. Buratto.

Collect. Hæreditatis.

Veneris 10. *Iunij* 1616.

EPITOME.

Sta-

Statuta excludentia fœminas propter masculos ab inteſtato, an excludant à bonis extra territorium Statuentium ſitis? Declaratio ad Statutum Vrbis cap. 146. lib. 1. Incolatus quomodo acquiritur.

Ad Cap. 41. num. 15.

DECISIO XXI.

CVm Marietta probauerit ſe ex fratre nepotem Marii defuncti, vt fuit reſolutum 26. Februarii præteriti, propoſita fuit ſecunda pars Dubii, an ſit excluſa per Petrum Franciſcum eius fratrem à ſucceſſione dicti Marii ab inteſtato defuncti, ex Statuto originis Ciuitatis Collis, vel Vrbis; vbi ſunt bona, de quibus agitur; vel ex vtroque ſimul. Et fuit capta reſolutio, eam non eſſe excluſam; cùm de iure communi ſuccedat patruo ſimul cum fratribus. *l. maximum vitium C. de liber. præter. l. lege 12. tabul. C. de legit. hær. & auth. in ſucceſſione C. de ſuis & legit.*

Non ex dicto Statuto originis, quia Rota ſequitur ſententiam Bart. *in l. 1. queſt. 6. prin. num. 32. & 33.* & Bal. *ibidem num. 19. C. de ſum. Trinit. &c.* quòd illud ex defectu poteſtatis non excludat à bonis extra territorium ſtatuentium, vt ſunt deciſiones Put. 341. *lib.* 1. ſecundum maximam impreſſionem; 304. *num.* 3. *par.* 1. *diuerſ. Piſana de Roſſerminijs* 17. *Maij* 1689. *Perufina Bonorum de Balleonibus* 8. *&* 13. *Iunij* 1590. *coram Reuerendiſs. Perufino, Balneoregien. Bonorum* 7. *Iunii* 1591. *&* 16. *Maij* 1594. *coram bo. mem. Card. Pamphilio: & Ciuitatis Caſtelli Hæreditatis* 10. *Maij* 1606. *Coram Reuerendiſs. Bonmien.* Quam etiam ſententiam eſſe communem teſtatur eadem Rota *in dicta Perufina de Balleonibus*; antiquorum Oſaſc. *conſ.* 79. *num.* 19. Theſaur. *lib.* 2. *quæſt. forenſ. quæſt.* 5. *num.* 4. *&* 5. & alii per eos cumulati: & pro illa etiam ita iudicatum fuiſſe ſuper Statuto Florentino per Sereniſſimum Coſmum Primum Hetruriæ Magnum Ducem ad relationem Sapientum, teſtatur Carol. Ant. Put. olim Piſarum Archiepiſcopus, *poſt. conſ. Oddi conſ. vnic. num.* 24. & per Rotam Perufinam, Sapientes Patauinos, & Senatum Mediolan. Theſaur. *dicta quæſt.* 5. *num.* 4. *circa fin.* & per Cameram Imperialem *num* 8. & per Senatum Pedemont. *num.* 11. *in fin.* qui etiam *num.* 10. *in fin.* dicit conſuetudinem pariter Neapolitan. ſuper modo ſuccedendi ab inteſtato non habere locum in bonis extra territorium.

Et procedit etiam iſta opinio, ſiue Statutum loquatur in rem, ſiue in perſonam, vt reiecta Bartoli diſtinctione poſt Cyn. *in l. ſanctos populos col. fin. C. de ſum. Trinit. &c.* tradunt relati per Berret. *conſ.* 119. *&* 123. *n.* 1. Surd. *conſ.* 343. *num.* 8. 9. 10. *num.* 3. & per Oſaſc. *dicto conſ.* 76. *num.* 19. & de communi teſtantur Vegius *conſ.* 10. *num.* 4. & Plot. qui etiam dicit veram, & indubitatam, *conſ.* 10. *num.* 6. & tenent Brun. *ſuper Statuto, quòd ſtantibus maſculis, artic.* 8. *num.* 119. *&* 123. *in fin.* Honded *conſ.* 5. *num.* 14. & Rota, reprobata opinione contrarium tenentium, in allegatis deciſionibus Putei, *parti* 1. *diuerſ. & alia* 395. *num.* 11. *eadem par.* 1. *in eadem Balneoregien.* 11. *Februarii* 1594. *coram Cardinali Pamphilio, & in Romana de Saluiatis* 14. *Martij* 1603. *coram bo. mem. Litta.*

Non etiam excluſa eſt Marietta à ſucceſſione bonorum Vrbis ex illius Statuto *cap.* 146. *lib.* 1. Quia tam Marius defunctus, quàm ipſa, & Patritius Franciſcus, ſunt forenſes, ideoque non gaudent Statuto, quod proſpexit ſolum commoditatibus familiarum, & ciuium ſuorum; non autem exterorum. Socin. *conſ.* 128. *num.* 5. *vol.* 4. Brun. *vbi ſupra art.* 6. *nu.* 3. *verſ. fiunt enim*, Crot. *in l. omnes populi num.* 244. *in fin. verſ. ſed hæc ratio, de inſt. & iur.* Pariſ. *conſil.* 12. *nu.* 25. *lib.* 3. Socin. iun. *conſ.* 80. *nu.* 9. *vol.* 4. Honded. *dicto conſ.* 5. *num.* 13. *in prine. & conſ.* 11. *num.* 22. & Peregr. *conſ.* 90. *nu.* 13. *&* 20. *lib.* 1. & latiſſimè Flam. Rub. *conſ.* 2. *per tot.* & præſertim *num.* 18. 22. *&* 62. qui ex pluribus comprobat huiuſmodi opinionem: & hanc eſſe mentem Statuti noſtri, Put. *deciſ.* 31. *nu.* 6. 7. *&* 9. *lib.* 2. *in nou.* Et hanc opinionem in terminis noſtris tenet Bald. *conſ.* 400. *lib.* . . Alex. *conſ.* 41. *lib.* 7. Ias. *conſ.* 80. *num.* 2. *verſic. ſed præmiſſis, vol.* 3. Socin. iun. *conſ.* 59. *nu.* 3. *&* 4. *vol.* 4. vbi *num.* 10. dicit illam indubitatam, de communi teſtantur Ruin. *conſ.* 195. *num.* 9. *verſ. nec etiam & num.* 10. *&* *conſ.* 200. *nu.* 12. *vol.* 2. & Marſur. *conſ.* 15. & alios plures refert, & ſequitur Honded. *dicto conſ.* 5. *nu.* 15. *&* 16. qui in fine atteſtatur de magis communi, & contrariam communiter eſſe damnatam, & ita fuiſſe iudicatum in Rota Perufina; ſæpius verò fuiſſe reſolutum in Rota, dicitur *in deciſ.* 677. *num.* 8. *par.* 1. *diuerſ.* prout reſolutum fuit *in Camerin. Hæreditatis* 29. *Ianuarij* 1588. *coram bo. mem Card. Pamphilio*, & in alijs ſupra allegatis deciſionibus, videlicet 195. *n.* 4. *verſ. tertius caſus eſt, par.* 1. *diuerſ. Perufina de Balleonibus, Balneoregien.* 7. *Iunii* 1561. *& Ciuitatis Caſtelli Hæreditatis*: & in terminis huius hæreditatis, *in alia Collen.* ad fauorem Portiæ ſororis Mariettæ 25. *Maij* 1611. *coram Reuerendiſs. Atrebaten.* & firmat Modern Gloſſator *ad dictum Statutum, num.* 40. vbi refert, & ſequitur dictam deciſionem Ciuitatis Caſtelli relatam etiam per Honded. *d. conſ.* 5. *num.* 15. *&* 16. *&* *conſ.* 11. *n.* 25. *&* *conſ.* 40. *num.* 25. *&* 26. & cum hac ſententia Rotæ tranſiuiſſe Senatum Pedemont. teſtatur Theſaur. *d. lib.* 2. *quæſt. forenſ.* 94. *num.* 21. vbi in indiuiduo, quando vltra perſonam defuncti fœmina eſt forenſis, qui eſt caſus noſter, dicit, rem non pati dubitationem; & eam quoque tenet Purpurat. *conſ.* 32. *num.* 11. nec diſſenſit *d. deciſ* 31. licèt in caſu ſuo teneat contrarium, quia defunctus Statuto Vrbis: quam tamen opinionem Rota non ſequitur, vt infra dicetur. Quam interpretationem vti menti ſtatuentium conformem eſſe fauorabilem, & amplectendam, dicit Socin. *d. conſ.* 128. *n.* 5. per eam reduci ad Ius commune Crot. *in d. l. omnes populi num.* 294. eamque faciendam eſſe contra Petrum Franciſcum, fundantem ſe in Statuto dubio. Put. *deciſ.* 31. *num.* 7. Honded. *d. conſ.* 5. *num.* 60.

Ex quibus viſa fuerunt non obſtare deducta in cauſa hæreditatis bon. me. Cardinalis Sanctæ Seuerinæ: quæ procedunt, quia d. Cardinalis defun-

functus habebat incolatum in Vrbe, vbi etiam erant sita bona; & sic intrat dispositio Statuti: & nihilominus in isto etiam casu Rota sequuta est contrariam sententiam; vt *in d. decis.* 295. *nu.* 9. *&* 10. *& decis.* 673. *in fin. par.* 1. *diuers. & in dictis Camerinen. hæreditatis, Perusin. de Balleoribus, & Balneoregien. bonorum*. Quæ tamen inspectio non est in proposito necessaria, cùm casus sit indubitabilis, ex quo sunt forenses tam defuncti, quam contendentes de successione, vt dictum est; ideoque cessat etiam combinatio Statutorum Collis, & Vrbis; cùm enim neutrum de per se suffragetur, consequenter nec simul iuncta, vt dicitur *in d. Ciuitatis Castelli*.

Non obstat prætensus incolatus Petri Franciſci in Vrbe: quia ad illum contrahendum requiritur animus perpetuò habitandi, *in l. Ciues* 2. *de incol. lib* 10. Bart. *in l. Cornelia* §. *si tamen in fundum, de iniur.* Rot. *in dd. Camerinen Ciuitatis Castelli, & Collen. hæreditatis*. Expressus autem animus perpetuò habitandi Pranciſci non probatur per testes: quia solus primus in eius summario *nu.* 4. deponit de quibusdam illius verbis obiter, & incidenter prolatis, ex quibus desumi non potest animus deliberatus, & firmus, & prout requiri dictum fuit *in eadem Ciuitatis Castelli*. 1. *Decembris* 1606. vltra quod est vnicus testis, nec concludit, quòd dicta verba fuerint prolata ante obitum Marii, prout requireretur ad hoc, vt potuisset auferre Marittæ ius successionis. Anchar. *cons.* 169. *num.* 2. *vers. & licet, & Rota in d. Ciuitatis Castelli* 1. *Decembris* 1606.

Nec etiam desumi potest animus ex habitatione in Vrbe: quia de tempore dicti obitus neque erat elapsum decennium habitationis, ex alleg. per Menoch. *de arbi. lib.* 2. *centur.* 1. *cas.* 86. *num.* 16. *&* tenuit Rota *in d. Collen.* neque aliud tempus, propter quod Rotæ visum fuerit posse arbitrari contractum fuisse Domicilium. Nec probatur prætensa translatio omnium, vel maioris partis bonorum, & fortunarum ab vrbem: & attestatio Ciuitatis Collen. tanquam in forma simplicis fidei extraiudicialis non est attendenda, nec concludit quod dicta bona fuerint translata ad Vrbem, sed tantum fuisse venditos effectus in dicta Ciuitate Colis, Primus verò testis iuxta 12. deponit Petrum Franciscum bis habisse in domo Domini Galganetti, & sic non conducta: & iuxtà 13. & 14. subdit se credere, *che veniſſe à Roma come fanno gli altri per tentare sua fortuna, e non sò che veniſſe per negotio neſſuno, e dapoi trattenendoſi in Roma, per poter meglio ſoſtentare lo ſtato ſuo, ſi meſſe à fare il Procuratore de' poueri Carcerati*: quæ videntur excludere animum firmum perpetuò habitandi, cùm Petrus Franciscus solùm penderet ab ipsa fortuna.

Et considerabant etiam Domini, quòd ille possedit communiter, & pro indiuiso cum fratribus domum hæreditariam paternam in dicta Ciuitate Collis, vt in dicta attestatione; & quòd ibi cum dictis fratribus adiuit hæreditatem Marii, & confecit inuentarium præuiis citationibus, & proclamationibus ad exhibitionem feminarum, iuxta dispositionem Statuti loci; prout pronunciari obtinuit. Ex quibus colligitur illius animum fuisse vel non contrahendi incolatum in Vrbe; vel vagum, & indeterminatum; & propterea non posse dici constare de dicto incolatu, qui non contrahitur nisi cum animo fixo, & deliberato semper habitandi, vt ex prædictis.

Et ita decisum.

Cardinali Lancellotto.

Ciuitatis Castelli, Supplementi Legitimæ.

Veneris 14. *Nouembris* 1603.

EPITOME.

Priuilegium Ciuilitatis pro patre, filijsque an possit valide à filijs non acceptari? Ciuis Romanus an debeat habere domum & vineam in Vrbe.

Ad Cap. 41. *num.* 16.

DECISIO XXII.

CVm vterque ex collitigantibus sit Ciuis Romanus, Domini dixerunt intrare Statutum de duabus conformibus *lib.* 1. *cap.* 178. quod est seruandum inter ciues, incolas, & districtuales, vt in eo disponitur; satis enim est ad effectum, vt sit locus Statuto, quòd concurrat altera ex dictis qualitatibus, nempè quod partes sint Ciues, vel incolæ, aut districtuales: nec requiritur vtraque qualitas, ciuilitatis scilicet, & incolatus, prout semper fuit obseruatum, cùm eadem ratio militet in omni casu, vt fuit resolutum *coram me in causa Romana Tutelæ de Roppolis* 2. *Ianuarij* 1602.

De ciuilitate autem Dominorum de Vitellis satis constare videtur ex amplissimo priuilegio concesso Alexandro Vitello pro se, suisque liberis, & posteris in perpetuũ; & Ciuis ex priuilegio comprehenditur sub dispositione loquente de Ciu. vt per Rolan. *cons.* 79. *nu.* 2. 3. *&* 4. *vol.* 3. & latè deducit Decian. *respons.* 44. *nu.* 4. *& seq. vol.* 4. *&* n. 13. vbi probant hanc esse communem opinionem. Quod priuilegium fuit ab eodem Alexandro acceptatum, cùm ad eius petitionem fuerit concessum, prout similia priuilegia concedi solent, vt probatur ex fide scribæ Populi Romani.

Neque obstare, quod descendentes huiusmodi priuilegium non acceptauerint, ita vt ante acceptationem nonfuerit ipsis quæsita ciuilitas, *vt per* Bald. *cons.* 349. *n.* 3. *lib.* 1. Dec. *cons.* 661. *nu.* 9. cum allegatis, & per Honded. *cons.* 5. *num.* 18. *& seq. lib.* 1. Quia quicquid dicendum sit in filiis natis ante obtentum priuilegium a Patre; in quibus terminis loquuntur omnes, qui in contrarium allegantur, respectu illorum, qui sunt nati post acceptatum à patre priuilegium, contrarium dicendum est. Paul. de Castr. *in l.* 1. *n.* 3. C. *de patr. qui filium distrax.* Nati enim ex Ciue efficiuntur Ciues, & sequuntur conditionem Patris, Bart.

in

in l. vlt. §. pen. n. 7. & in l. assumptio §. filius n. 3. & in l. libertus §. patris ff. ad municip. Bald. *in l. fin. n. 1. C. de seru. fug.*

Neque etiam obstare, quod D. Lutius declarauerit se velle esse Ciuem Tiphernatem; & quod Domini de Vitellis sunt etiam Ciues aliarum Ciuitatem. Quia hoc non stat exclusiuè ad ciuilitatum Romæ quæsitam, Aret. *cons.* 135. Decian. *d. resp.* 441. *n.* 59. & fuit resolutum *in causa Pernsina de Balleonibus* 24. *Nouembris* 1593. *coram bo. me. Gipsio, & 16. nouembris* 1601. *coram Reuerendiss. Pacen. & in alleg. Romana de Roppolis coram me.*

Nec placuit Dominis, quòd ad hunc effectum Ciuis debeat habere domum, & vineam in Vrbe, iuxta aliud Statutum *cap.* 250. *lib. 3. in antiq. & 58. lib. 3. in nouis.* Quia hoc Statutum loquitur solum ad effectum non soluendi certam gabellam, non autem ad alios effectus. Prout non placuit, quod Domini de Vitellis videantur ciuilitatem amisisse: quinimo de contrario constat: patet enim ipsos sæpissimè ad Vrbem redire, hicque inhabitare, & viterius in ea stabilia possidere.

Et ex his concluſum pro ciuilitate.

R. P. D. Merlino.

Romana Dotis.

Mercurij 14. *Martij* 1635.

EPITOME.

Patruus an teneatur in subsidium dotare fratris filiam? Et quid in auo paterno, vel materno? Bona subiecta fideicommisso possunt distrahi in subsidium pro dotanda Moniali, etiam spuria. Dispositio Statuti Vrb. lib. 1. cap. 42. in quo casu non habeat locum. Constitutio Pij V. contra illegitimos non derogauit capitulo, cùm haberet, de eo qui dux. in vxor. &c.

Ad cap. 4.

DECISIO XXIII.

POst emanatam in causa resolutionem, quòd satis constet Margaritam esse filiam bo. me. Io. Baptistæ Victorij Fratris D. *Marci* Antonij. Dubitaui, an per eùndem *Marcum* Antonium patruum Margaritæ dos debeatur, & ad quam summam? & Domini responderunt, deberi iuxta quantitatem, & modũ infra exprimendum.

Quamuis enim anceps sit quæstio, an patruus teneatur dotare fratris filiam in subsidium, dum illa non habeat, quo possit dotari; in qua negatiuam sententiam tuetur Odofred. *in l. 2. C. de lib. alen.* eo quia id nullo iure cautum reperitur; & secuti sunt Imola *in l. 1. n. 2.* Cuman. *n. 17.* Alex. *n. 20.* Barbosa *in 4. p. nu. 142. ff. solut. matr.* Silua. *cons. 33. n. 12.* Card. Mant. *de tacit lib. 12. tit. 16. n. 35.* Rimin. iun. *cons. 642. n. 56. & cons. 681. n. 28.* Costa *de remed. subsid. remed. 64. nu. 2. & remed. 66. n. 4.* Mastrill. *dec. 85. n. 29.* Giurba *ad consuet. Messan. c. 3. gloss. 3. n. 64.* Pro affirmatiua autem, quòd patruus teneatur dotare filiam fratris inopem, non deficiente quodam naturalis rationis dictamine, scripserunt Bald. *in l. 1. n. 4. ff. solut. matr.* Afflict. *decis. 371. n. 3.* secundum quam opinionem iudicatum fuisse in supremo Castellæ Conuentu testatur Molina *de primog. Hisp. lib. 1. c. 15. n. 67.* & in hanc videtur inclinasse Surd. *de alimen. tit. 1. q. 28. n. 7. & 11. in fin.* vbi quòd facile esset hanc opinionem in puncto iuris sustinere: quia cùm frater nedum teneatur alere fratrem etiam naturalem, immo spurium, §. *si quis igitur, in auth. quib. mod. natural. efficiantur sui*, Surd. *de alim. tit. 1. q. 25. nu. 28.* & firmauit Rota *in Romana Alimentorum* 21. *Iunij* 1627. *coram Reuerendiss. D. Vrgellen.* sed etiam filios fratris, qui sub ingrediuntur locum patris in commodo recipiendi alimenta, ex latè deductis per Surd. *de alim. d. tit. 1. q. 28. per tot & in Rom. Alimentorum 3. Iunij* 1613. *coram bon. me. Patriarcha Manzanedo*; hunc sequi videtur, teneri etiam ad dotem præstandum filiabus: hæc enim succedit in locum alimentorum, præsertim in filijs naturalibus, *l assiduis C. qui potior. in pignorib. habeantur*; & comprehenditur omnino sub lege Pontificia in cap. cum haberet, extra, de eo qui dux. in matrim. quam polluit per adulter. qua sancitur, naturalibus liberis necessaria esse subministranda: & dos quidem maximè necessaria existimatur, vt pote sine qua mulier plerunque turpissimo vitæ instituto ac illecebris allicitur; vt post Bald. *in cons. 456. n. 10. lib. 5.* diserte differit Card. Paleott. lin. nostri Ord. Collega. *de nothis & spur. q. 49. per tot.* conciliando controuersias Iuris consultorum, & antinomias, & secutus fuit Peregr. *de iur. fisc. lib. 3. tit. 18. n. 56.* Surd. *de alim. tit. 4. q. 23. n. 5. & tit. 9. q. 1. n. 14.* Et hanc sententiam quòd patruus in subsidium teneatur dotare filiam fratris, sumpto argumento ab alimentis ad dotem, secuta fuit Rota *in dicta Romanæ alimentorum 3. Iunij* 1613. *coram bo. me. Manzanedo.*

Nihilominus ex alio capite D. Marcus Antonius ab hoc munere dotandi Margaritam se subtrahere nullo modo potest. Quemadmodum enim Bernardino Proauo, ex obligatione iuris incumbebat hoc onus dotem assignandi descendenti pronepoti, etiam spuriæ, arg. *l. dedit dotem ff. de collat. bonor.* Ripa *in l. 1. nu. 74. & 81. ff. solut. matrim.* Menoch *cons. 331. n. 18.* Marescott. *variar. resolut. lib. 2. cap. 83. num. 39.* Costa *de remed. subsidiar. remed. 64. nu. 1. & remed. 65. n. 3.* cum alijs cumulatis per Giurbam *ad consuetud. Messan. cap. 3. gloss. 3. num. 22.* vbi id firmat tam in auo paterno, quàm materno; & censuit Rota *apud Card. Seraph. decis. 58. n. 6. & in recent. decis. 233. num. 1. par. 2.* tam si matrimonium in sæculo contrahere voluerit, quàm si per ingressum Monasterij spiritualiter nubere, Bald. *in l. fin. C. de dot. promiss.* Felin. *in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ nnm. 79. de constitution.* Boer. *decis. 126.*

num.

num. 12. Menoch. *præsumpt.* 189. *num.* 91. *lib.* 4. Sanchez *de matrimon. lib.* 4. *disput.* 26. *num.* 7. Giurb. *d. cap.* 3. *gloss.* 3. *num* 24. *& gloss.* 4. *num.* 15. Ita eadem prorsus ratione tenetur D. Marcus Antonius, hæres, & successor proaui, in quem bona transierunt hoc onere affecta: nec obligationis vinculum ex successoris persona fuit immutatum. Bald. *in l. fin. C. de dot. promiss.* Abb. *cons.* 115. *ante num.* 1. *lib.* 2. bene Card. Mantica *de tacit. lib.* 12. *tit.* 26. *num.* 26. *& tit.* 18. *n.* 14. Honded. *cons.* 50. *num.* 16. *&* 18. *lib.* 2. Thesaur. *decis.* 211. *num.* 8 & dixit Rota *decis.* 224. *num.* 1. *par.* 2. *recent. & in Bononien. Alimentorum* 28. *Martij* 1694. *coram Penia*. impressa *in dec.* 746. *p.* 4. *&* 832. *p.* 5. *diu.*

Nec prætextu fideicommissi ab hoc necessario dotandi munere se valet eximere: Quia ex dispositione *auth. res quæ* C. *communia de legat.* bona arctissimo cuique subiecta fideicommisso possunt distrahi in subsidium ad effectum constituendi dotem Moniali pro spiritualibus nuptiis; vt docuerunt Bart. *in d. auth. res quæ num.* 7. Bald. *n.* 13. latè *Peregr. de fideicomm. art.* 42. *n.* 57. Menoch. *præsump.* 189. *n.* 89. *&* 90. *lib.* 4. Fusar. *de substit. q.* 531. 4. 28. Gratian. *discept.* 533. *n.* 22. Sanchez *de matrim. lib* 1. *disp.* 33. *n.* 29. *& lib.* 4. *disput.* 26. *nu.* 7. & fuit deductum in alia decisione istius causæ, etiam pro dote spuriæ; in quam causam recte itidem fideicommissa alienantur. Peregrin. *de fideicomm. d. art.* 42. *n.* 38. *& cons.* 115. *n.* 4. *lib.* 5. Molin. *de primogen. Hispan. lib.* 4. *cap* 6. *n.* 14. Giurba *ad consuetud. Messan. d. cap.* 3. *glos.* 3. *n.* 15. quamuis fideicommittens expresse id prohibuisset; qui non potest iuris obligationem bonis suis infixam pro bono publico matrimonij contrahendi, & alendi liberos, reijcere, & facere, vt leges non habeant locum in sua dispositione; prout latè fuit comprobatum *in illa Spoletana fideicommissi* 4. *Decemb. proxime præteriti coram me*: & in his terminis tradunt Bald. *in l. id quod pauperibus n.* 39. *C. de Episc. & Cler.* Card. Palcott. *de noth. & spur. c.* 47. *nu.* 6. Thesaur. *dec.* 211. *nu.* 3. Vrsill. *ad Afflict. decis.* 99. *n.* 5. Giurba *d. cap.* 3. *n.* 15. & fuit dictum *in præallegata Bononien. Alimentorum coram Penia*. Vnde tanto magis recipiendum hoc videtur, dum ne dum præsumptum ex dispositione iuris, sed & expressum in verbis habemus in hoc testatoris votum, mandantis, vt descendentes congruè, & iuxta vires patrimonij dotentur; prout legitur in eius testamento, & declarauit Rota super eodem testamento *in Romana fideicommissi de Villorijs* 2. *Iunij* 1626. *coram me*.

Quo verò ad quantitatem, Domini cum præsupposito quòd Margarita in Monasterio Deiparæ Virginis in Campo Martio, in quo huc vsque degit educanda, velit susceptum virginitatis propositum habitu, & sacro velo firmare; decreuerunt præstandam esse dotem solitam dari in illo Monasterio, cum solitis etiam acconcijs, & regalijs, moderatè tamen arbitrio Rotæ: necnon scuta tria quolibet mense ad vitam Margaritæ.

Quoniam licèt vbi agitur de præstanda dote filiæ naturali, ad mensuram alimentorum regulari soleat, vt consuluerunt Bald. *cons.* 457. *n.* 1. *ad fin. lib.* 1, Abb. *cons.* 115. *n.* 1. *&* 2. *lib.* 2. Capic. *dec.* 181. *n.* 1. Peregr. *de iur. fisc. lib.* 3. *tit.* 18. *n.* 78. Benintend. *dec.* 22. *n.* 8. Rota *dec.* 249. *n.* 1. *p.* 2. *recent.* Vel etiam vltra alimentorum modum, si dignitas natalium, mulieris conditio, & mos patriæ id exposcant, secundum Dec. *cons.* 321. qui 3500. aureorum dotem pro spuria congruam esse respondit: quæ quantitas, attento illo tempore, notabilis erat. Aret. *cons.* 17. *n.* 20 & ita sentit Paleott. *de noth. & spur. cap.* 50. *n.* 20. Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 10. *n.* 19. *&* 20. Peregr. *de iure fisci lib.* 3. *tit.* 18. *n.* 78. *vers. vel quatenus*. Alimenta autem, etiam dum præstantur miserationis causa, ex æquitate canonica, non iuxta necessitatem victus tantum, sed secundum status dignitatem, & decentiùs sunt decernenda, vt censuit glos. *in l. nepos Proculo ff. de verb. signif.* Molin. *de primog. Hisp. lib.* 2. *c.* 15. *nu.* 55. Peregr. *de iure fisci tit.* 18. *n.* 22. *vers. contra tamen.* Thesaur. *dec.* 311. *nu.* 22. Grat. *discept.* 112. *n.* 6. *&* c. 562. *n.* 35. *&* 613. *n.* 14. *&* 15. Sanchez *respons. moral. lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 24. *nu.* 2. & fuit dictum *in Romana rescissionis contractus* 22. *Aprilis* 1613. *coram* Reuerendiss. *D.* Decano.

Tamen cùm ferè id totum ab æqui Iudicis pendeat arbitrio, qui neque rigidam, & solam naturæ indigentiam, super qua ex diuersis facti circunstantijs instetit Rota apud Card. Caualer. *decis.* 245. *&* 298. repetitis inter recentior. *dec.* 531. *p.* 1. *&* *dec.* 249. *p.* 2. nec etiam luxos, & nimis splendidos sæculi mores respicere debet, vt monuerunt Couar. *de sponsal. c.* 8. *p.* 2. §. 6. *n.* 3. Peregr. *de iure fisci lib.* 3. *tit.* 18. *n.* 32. *in fin.* Benint. *dec.* 43. *n.* 2. molin. *de primog. Hispan. lib.* 2. *cap.* 15. *n.* 55. Grat. *discept. forens. c.* 112. *n.* 13. *&* 14. *&* *c.* 613. *n.* 1. *&* 2. Rota *dec.* 395. *n.* 2. *p.* 2. *recent. & in d. Bononien. Alimentorum coram Penia*; *& in Rom. Taxationis dotis*, 28. *Maij* 1631. *coram* R. *P. D. meo Dunozetto*. Rationabilis visa fuit Dominis taxatio iuxta solitum: quia mos & consuetudo in hac materia potissimum pensari debet, ex supra deductis; & latè Grat. *discept. forens. c.* 552. *n.* 8. & signanter in constituenda dote pro Monialibus nubentibus sponso cælesti seruandam esse moderatam Monasterij consuetudinem; & in minori quantitate, quam vbi mulieres nubunt terrestri sponso, obseruarunt Anna. *singul.* 11. Rim. iun. *cons.* 85. *n.* 22. *& cons.* 466. *n.* 2. Vrsill. *ad Afflict. dec.* 136. *n.* 3. Franc. *dec.* 44. *n.* 2. Giurba *ad consuetud. Messan. c.* 3. *gloss.* 3. *nu.* 25. Franciscus Antonius Costa *cons.* 25. *n.* 31 Rota *decis.* 249. *nu.* 5. *par.* 2. *recentior*.

Ex eadem prorsus ratione desumptâ fuit, præstandum esse solitum acconcium, & regalia necessaria pro ingressu in Monasterium; quæ dotis appendices reputantur. Thesaur. *decis.* 195. *num.* 5. Gratian. *discept. forens. cap.* 498. *num.* 5. Rota *decis.* 556. *n.* 2. *par.* 1. *diuers.* & coram *fanctis mem. Greg. decis.* 7. vbi Add. *num.* 11. cum modificatione tamen, & adhibita differentia, quæ de iure constituitur circa solemnitates nuptiarum, pompas, & apparatus inter filias illegitimè natas; atque ipsas filias legitimas, iuxta deducta per Lup. *de illegit. commen.* 2 §. 1. *n.* 46. Menoch. *cons.* 1162. *n.* 10.

Et demum ijsdem rationum & æquitatis nixi motiuis Domini, arbitrati sunt præstanda esse scuta tria quolibet mense ad vitam Margaritæ: quia, cum abrogato legis Ciuilis sumptæ ex l. 12. tabu-

tabularum rigore, quo filijs illegitimis contra naturalem omnium animantium inſtinctum alimenta denegabantur; ſic enim caſtitatem iſtud ius antiquum coluit, vt pietatem omnem abiecerit, teſte Baldo *conſ.* 456. *num.* 10. *lib.* 5 hodie lege Pontificia *in cap. cùm haberet, extra, de eo qui dux. in vxorem*, iuris Diuini, ac naturalis veſtigiis inſiſtente, clementiſſimè quibuſcunque natis proſpectum fuerit, vt neceſſaria vitæ ſubſidia ſuppedirentur; vtique Moniali præſtatio huiuſmodi ſingulis menſibus omnino neceſſaria videtur pro veſtitu, & alijs comparandis, quibus tuendi, curandiq; corporis noſtri gratia vtimur, & quibus pauperes Moniales deſtituuntur, nec ex præſtationibus communibus Monaſterij ſuppetunt: & hic redditus, tanquam pars dotis & alimentorum pro Monialibus computari ſolet. Et quidem omnia, quæ ad vitam conſeruandam neceſſaria ſunt, comprehendi nomine alimentorum, non eſt dubij iuris. vt *in l. legatis ff. de alim. & cib. leg. l. verbo victus ff. de verb. ſignif.* & in terminis eleganter diſſerit Card. Paleott. *de noth. & ſpur. cap.* 47. *n.* 7.

Nec reuelat, quòd cùm in Vrbe ſit ſeruandum Ius Ciuile, ex Statuto *cap.* 42. *lib.* 1. ideo deneganda ſint alimenta & dos Margaritæ, iuxta diſpoſitionem *auth. ex amplexu C. de inceſt. nupt.* Quoniam Canonica æquitas, & Sanctio Cæleſtini III. *in cap. cum haberet*, quia durities Iuris Ciuilis emollitur, pietaſque à natura inſita erga liberos imbuitur, ſeruanda eſt etiam vbi tantùm vigent Leges Ciuiles, & etiam in terris, & in iuriſdictione Imperij, vt plenè comprobat Card. Paleott. *de noth. & ſpur. c.* 47. *per tot* Rol. *conſ.* 81. *n.* 7. *lib.* 3. *& conſ.* 74. *n.* 35. *lib.* 1. Menoch. *præſump.* 189. *n.* 25. *lib.* 4. Capic. *deciſ.* 54. *n.* 1. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 60. *nu.* 31. *& c.* 154. n. 16. Mareſcott. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 83. *nu.* 33. & fuit dictum *in Romana Liquidationis dotis* 15. *Decem.* 1600. *coram Litta, & in alia Rom. Dotis* 5. *Aprilis* 1604. *coram eodem & in Romana Alimentorum* 3. *Iun.* 1613. *coram Manzanedo*. Et diſpoſitio d. Statuti, *cap.* 42. *lib.* 1. non habet locum, quando Ius Ciuile expreſsè reperitur correctum per Ius Canonicum, vt in caſu iſto: Tunc enim Ius Canonicum, non autem Ius Ciuile, quod ſublatum fuit, etiam inter Vrbis incolas ſeruandum eſt; prout diſtinguendo in terminis dicti Statuti declarauit Rota *in Peruſina Bonorum* 20. *Aprilis* 1592. *coram Penia*.

Minus obſtat Conſtitutio Pij V. contra filios illegitimos. Quoniam per eam non fuit ſublata conſtitutio Canonica d. Capituli, *cum haberet*, pietatis, æquitatis, & rationis plena, tribuens filijs, quod ſanguinis, quod charitatis, quod naturæ ius poſtulat, hoc eſt, alimenta; vt docuerunt Burſatt. *conſ.* 255. *n.* 13. *lib.* 3. Nauarr. *de ſpol. cler.* §. 19. *n.* 10. *&* 11. Azor; *inſtit. moral. p.* 2. *lib.* 2. *c.* 4. *in fi. quæſt.* Marcſcot. *var. reſol. lib.* 2. *c.* 83. Grat. *diſcept. forenſ. c.* 586. *n.* 28. doctè Surd. *conſ.* 509. *per tot.* & cenſuit Rota *in Bononien. Alimentorum* 28. *Martij* 1694. *coram Penia*; quæ eſt etiam impreſſa poſt Giouagnon. *conſ.* 37. *lib.* 2. Vbi quòd tam ex bonis patrimonialibus, quam ex redditibus Eccleſiaſticis Clericorum, aut Laicorum, debentur dotes filiæ ſpuriæ, non obſtante d. conſtitutione Pij V. quæ non derogauit diſpoſitioni *cap. cum haberet*. Neque Margarita hodie agit de ſuccedendo parenti in redditibus Eccleſiaſt. ſeu bonis ab Eccleſia receptis, quæ tamquam peculium Chriſti, & profecta ab Eccleſia, quæ eſt ſpeculum pudicitiæ, auferenda eſſe ab illegitimis, quos habere ſucceſſores ſcandalum & noxium videtur ordini Clericali, ſanxit Pius Pontifex: ſed de conſequenda dote à laico ex bonis merè laicalibus, & nullam habentibus mixturam cum Eccleſiaſticis; & in quibus propterea non procedit Bulla ſan. me. Pij V. vt reſpondit Rota *in deciſ.* 214. *p.* 2. *diuerſ. & in d. Bononienſi Alimentorum coram Penia*. Ceſſatque etiam in caſu præſenti ſuſpicio incontinentiæ, ex qua illegitimi ſolent eſſe odio legibus, vti excitantes memoriam impudicæ originis, & creduntur imitatores paternæ impuritatis; *ex cap. ſi gens Anglorum*, 56. *diſt. cap. mulier* 15. *q.* 1. *cap. literas, cap. cum decorem, de fil. presbiterorum*. Margarita enim vult in miniſterio Templi permanere, caſtaſque cum Agno cæleſti inire nuptias; adeo vt omnem à parente hauſtam impuritatis notam penitus abſterſerit: & quidem per ingreſſum Monaſterij, & profeſſionem in Religione, macula omnis illegitimatis aboletur, *auth. de Monach. in princ.* Martill. *ſingul.* 278. *n.* 9. Card. Paleott. *de noth. & ſpur. cap.* 45. *num.* 5. Anchar. *qq. famil. lib.* 3. *cap.* 36. *num.* 13. *&* 14.

In quam ſententiam, quòd D. Marcus Antonius tenetur præſtare dotem prædictam, eo etiam facilius Domini tranſiuerunt, quia D. Marcus Ant. ſatis opibus affluit, & nullam habet legitimam ſobolem: ita vt præſtatio dotis faciendæ Margaritæ iuxta ſolitum illius Monaſterij, nullum poſſit afferre detrimentum filijs legitimis: quorum fauorem multùm ponderant Iura, & Doctores, vt *in l.* 2. *C. de natur. liber.* & animaduertit Rot. *in dec.* 149. *num.* 3. *par.* 2. *recentior.*

Et ita, vtraque parte informante, reſolutum fuit.

R. P. D. Motmanno.

Vrbeuetana Cenſus.

Lunæ 24. *Ianuarij* 1634.

Statutum Vrbis de maioribus viginti annorum non comprehendit forenſes contrahentes in eodem loco. Intellectus ad l. fin. C. ſi maior fact. alien. ſine decr. Ratificatio actus ab initio inualidi non præſumitur niſi in certis caſibus. Partitæ extractæ litæ pendente abſque compulſorialibus, & parte non citata, an faciant probationem.

Ad cap. 47.

DECISIO XXIV.

DOmini reſponderunt, non eſſe locum Ægidianæ ad fauorem Geraldini Domini cenſus de quo agitur. Quia mandatum de aſſociando in poſſeſſionem ei conceſſum non eſt iuſtum, attenta nullitate impoſitionis dicti cenſus. Vnde non modò in illius exequutione eſt ſuperſedendum, Seraphin. *deciſ.* 425. *num.* 5. ſed etiam permiſſa eſt appellatio, vt in eadem Conſtitutione Ægidiana legitur, & in hoc Tribunali pluries fuit reſolutum.

Nam quondam Clementinus cum eſſet minor, nullis adhibitis ſolemnitatibus conſtituit procuratorem ad imponendum cenſum, quem idem Procurator nulliter impoſuit, eo quòd cum dictus Clementinus tunc temporis non eſſet infra legitimam ætatem conſtitutus, validè contrahere non potuit ſine ſolemnitatibus requiſitis per Conſtitutionem Marchiæ de forma ſeruanda in contractibus minorum *cap.* 25. *lib.* 5. quæ inter Summorum Pontificum Sixti IV. & Pauli III. extenſiones omnia loca Status Eccleſiaſtici comprehendit.

Non obſtat quòd conſtitutio dicti Procuratoris facta fuerit quo tempore Clementinus erat in Vrbe, vbi viget Statutum quòd maiores viginti annorum in omnibus perinde habeantur ac ſi eſſent maiores 25. Quia cum ipſe tanquam Ciuis Vrbeuetanus non eſſet perſona ſubdita ſtatuentibus, non poterat comprehendi ſub diſpoſitione dicti Statuti directi in perſonas ſubditas. Bald. *in l. cunctos populos, num.* 92. *C. de ſumm. Trinit. & fid. cath.* Rota *deciſ.* 580. *num.* 1. *par.* 1. *diuerſ.* & apud Pic. *ad Stat. Vrb. deciſ.* 63. *num.* 17.

Neque dicta impoſitio cenſus ſuſtinetur ex eo quod prædicto Procuratori tradita fuiſſet facultas firmandi contractum iuramento in animam ipſius conſtituentis præſtando, iuxta iuris communis diſpoſitionem; quod iuramentum operatur vt minor cenſeatur eſſe maior 25. annorum, vt per gloſ. & Bald. *in auth. Sacramenta pub. num.* 4. *C. ſi aduerſ. vend.* Quia prædicta Conſtitutio Marchiæ in huiuſmodi contractibus minorum copulatiuè requirit iuramentum, & ſolemnitates, ita vt alterum non ſufficiat. *l. hæredi plures, ff. de condit. inſtit.* Iaſ. *in l.* 1. *num.* 2. *ff. de inſt. & iur.* Et in his terminis Rota coram *me in Auximana nullitatis Donationis* 2. *Decembris anni præteriti*.

Minus poſſunt ſuffragari taciturnitas, & curſus quinquennii poſt minorem ætatem, *ad l. fin. C. ſi maior factꝰ alien. ſine decret.* Quia inde potuit quidem ſuppleri defectus decreto Iudicis, non autem aliarum ſolemnitatum, vt in terminis d. l. fin. intellexit Rota coram *Greg. XV. deciſ.* 260. *num.* 13.

Neque per ſolutiones cenſus poſtea ſubſequutas contractus ab initio nulliter celebratus potuit conualeſcere, vel inde inferri poteſt, ad illius ratificationem: cuius præſumptio, niſi data ſcientia omnium qualitatum, & defectuum, non admittitur; vt de ſimilibus ſolutionibus cenſus nulliter creati fuit à Rota reſoluti *deciſ.* 31. *n. fin. poſt tract. de cenſib. & in Romana Cenſus* 13. *Febr.* 1630. *coram R. P. D. meo Merlino*. Nullibi enim apparet vel ipſum Clementinum, vel eius hæredes certam ſcientiam habuiſſe dictæ nullitatis cenſus in iure conſiſtentis, quæ vltra generalem facti notitiam ad effectum inducendi ratificationem requiritur. *Greg. dicta deciſ.* 260. *num.* 15. vbi add. *num.* 22. cum aliis allegatis *in d. Rom. Cenſus coram R. P. D. meo Merlino*.

Quod autem dictus Clementinus tunc temporis eſſet minor 25. conſtat ex collatione inſtrumenti celebrati de menſe Iunij 1587. cum fide baptiſmatis ſuſcepti de menſe Nouembris anni 1563. Quæ fides probat minoritatem. Reuerendiſſ. D. meus Decanus, *deciſ.* 334. *num.* 2. & cum ſit Parochi ſucceſſoris eius, qui contulit baptiſmum, atque concurrat teſtimonium Vicarij Epiſcopi atteſtantis partitam huiuſmodi baptiſmi ex libro baptizatorum extractam eſſe manu propria dicti ſucceſſoris, eumque talem eſſe qualem ſe fecit, ea eſt probatio ſufficiens; non obſtante quod extractio legatur facta hac lite pendente abſque literis compulſorialibus, & alterius partis citatione. Caputaq. *deciſ.* 351. *num.* 3. & 4. dictus Reuerendiſſimus D. Decanus *dec.* 89. *num.* 5. *cum ſeq. & deciſ.* 219. *num.* 6. Formalis enim extractio requiritur quando non conſtat de qualitate extrahentis, vt in caſu deciſionis Gregor. S. M. XV. 359. vbi fuerat producta fides prætenſi Coadiutoris Parochi, quem non conſtabat eſſe talem, neque vllo modo apparebat de illius deputatione.

Et ita vtraque, &c.

R. P. D. Motmanno.

Vrbeuetana Cenſus.

Veneris 23. *Iunij* 1634.

EPITOME.

Statutum loci cotractus quando ſit inſpiciendum quoad ſolemnitates, etiamſi forenſes ibi contrahant. Iuramentum an ſuppleat ſolemnitates ſtatutarias in contractibus omiſſas.

Ad cap. 47.

DECISIO XXV.

ITerum propoſui cauſam: & Domini cenſuerunt, non eſſe recedendum à deciſ. coram me emanata ſub die 24. Ianuarij præteriti, in qua firmatum fuit non eſſe locum Conſtitutioni Ægidianæ, attenta iniuſtitia mandati de aſſociando relaxati vigore inſtrumenti impoſitionis cenſus nulliter factæ per q. Clementinum, & quòd ipſe cùm eſſet maior 25. ann. exiſtens in Vrbe, non tamen Ciuis, vel Incola d. Vrbis, ſed Vrbeuetanus, & ſic forenſis, nullis ſeruatis ex Conſtit. Marchiæ de contractib. Minor. *cap.* 25. *lib.* 5. ſeruandis ſolemnitatibus, dederat Procuratori mandatum ad contrahendum Ameliæ, & deinde contractum cenſus nullis pariter adhibitis ſolemnitatibus in eadem Vrbe adhuc exiſtens ratificauerat.

Nec

Nec viſum fuit huiuſmodi contractum poſſe ſuſtineri ex Statuto Vrbis *cap.* 47. *lib.* 1. in quo diſponitur quòd maior 20. annis cenſeatur maior annis 25. Quia illud tanquam directum in perſonas ſubditas non comprehendit forenſes, qui ſtatuentibus minimè ſunt ſubiecti, iuſta concluſionem firmatam in d. deciſ. quam vti veriorem, & æquiorem, ac magis communem admittunt Doctores copiosè allegati per Surd. *deciſ.* 197. *num.* 6 & per Gratian. *diſcept.* 824. *num.* 32. *cum ſeqq.* & recepit Rota *deciſ.* 103. *num.* 21. *par.* 2 *diuerſ.* eadem ratione, quod Statutum inhabilitans perſonam, non afficiat forenſem, quia non poteſt diſponere de perſona ſibi non ſubdita: vt in terminis eiuſdem Statuti Vrbis fuit firmatum *in Tudertina, ſeu Romana nullitatis obligationis* 4. *Iulij* 1614. *coram bon. mem. Buratto*; & 1. *Iulij* 1615. quæ eſt *deciſ.* 709. *par.* 2. *recent.*

Non obſtat alia concluſio quòd Statutum loci contractus quo ad ſolemnitates ſit inſpiciendum etiam ſi forenſes ibi contrahant, de qua per Bartol *in l. cunctos populos, num* 13. C. *de ſumm. Trinit.* Bald. *conſ.* 389. *vol.* 1. Alexand. *conſ.* 44. *num.* 20. *vol.* 5. Quia vt iidem DD. tradunt, hæc concluſio procedit in Statuto prouidente circa ſolemnitatem actus, qui reſpicit iuriſdictionem eius, in cuius territorio contrahitur: & ita præmiſſas concluſiones diſtinguit idem Bartol. *in d. l. cunctos populos, num.* 26. C. *de ſumm. Trinit.* & diſtinctionem probauit Rota coram *Caputaquen. deciſ.* 283. *par.* 1. ac ſequuti ſunt Roland. *conſ.* 24. *num.* 14. *vol.* 3. Surd. *conſ.* 575. *num.* 34. & alii cumulati per Gratian. *diſcept.* 409. *num.* 41. *& diſcept.* 824. *poſt num.* 32. Cum qua diſtinctione Domini dixerunt debere declarari deciſionem emanatam *in Romana obligationis* 14. *Februarij* 1620. *coram bon. mem. Card. Sacrato.*

Neque obſtat quòd in contractu cenſus adſit iuramentum, cuius efficaciam non tollit dicta Conſtitutio Marchiæ *de contract. Minor. cap.* 25. *lib.* 5. & proinde cùm illud vim ſuam retineat, ſupplet alia eiuſmodi Conſtitutionis requiſita, vt reſpondit Hieron. Gabr. *in conſ.* 127. *num.* 16. *volum.* 1. ſequitur Honded. *in conſ.* 42. *num.* 14. *cum ſeq. vol. primo*, & Anton. Gabr. *de iureiur. concluſ.* 5. *etiam num.* 14. Quoniam reſponſum fuit quod prædicta Conſtitutio poſt illa quatuor copulatiuè requiſita ad validitatem contractus minoris, id eſt præſentiam coniunctorum, decretum Iudicis, ac inſinuationem, & iuramentum, vlterius procedit irritando contractus carentes huiuſmodi requiſitis: vnde ſequitur, quod velit illa eſſe de forma, quæ neque prætermitti, neque per æquipollens adimpleri poteſt. Bald *in l.* 1. *num.* 2. vbi etiam Iaſon *num.* 10. *ff. de liber. & poſthum.* Curt. iun. *conſ.* 110. *num.* 12. Rota *deciſ.* 671. *num.* 2. *part.* 1. *& deciſ.* 385. *in fine par.* 2. *recent.* ac *in Ariminen. Legatorum* 27. *Ianuarij* 1625. *coram bon. mem. Manzanedo.* In qua eadem ratione, quòd à Conſtitutione requiritur vt copulatiuè vtrumque adhibeatur, deciſum fuit iuramentum non ſupplere defectum inſinuationis.

Et propterea fuit reſponſum quòd quamuis dicta Conſtitutio non impediat effectum iuramenti, vt dictum fuit *in Viterbien. Terræ Vetrallæ* 14. *Martij* 1614. *coram R. P. D. nico Pirouano*; inde tamen non ſequitur quòd alijs non concurrentibus iuramentum vim ſuam obtineat ad effectum ſuſtinendi contractus, quos aliter celebratos nullam vult habere firmitatem. Hier. Gabr. vero & Honded. præallegati loquuntur in terminis Statuti laicorum, qui ob defectum poteſtatis non poſſunt diſponere circa iuramenta, & alia ſpiritualia, in quibus ſeruari debet diſpoſitio Iuris Canonici; ſecus autem dicendum de Conſtitutione Marchiæ ſpeciali confirmatione Summi Pontificis munita, quæ propterea dicitur Papalis.

Minus obſtat quòd in contractu cenſus de quo agitur, adſit non modo iuramentum quondam Clementini expreſſum pro illius obſeruatione, ſed etiam aliud ſimile de obſeruando contenta in formula obligationis Cameralis. Vnde alia inſurgit conſideratio, quòd ſicuti additio Cardinalis Carpenſis ad dictam Conſtitutionem tollit vim non modo vnius iuramenti; ſed etiam aliorũ. ſi plura in vno eodemq; inſtrumento fuerint à contrahentibus preſtita; ita in terminis eiuſdem Conſtitutionis, quæ de vnico iuramento loquitur, ſi plura adſint iuramenta, vno ceſſante cætera ſuum operantur effectum; vt reſpondit Ruin. *conſ.* 103. *num.* 13. *vol.* 4. Pariſ. *conſ.* 97. *num.* 18. *&* 54. Curt. iun. *conſ.* 118. *num.* 4. *vol.* 2.

Quia ſicuti obligatio Cameralis tamquam acceſſoria fortius ſtringit, non autem ampliat diſpoſitionem, ita iuramentum de obſeruando contenta in inſtrumento in eadem obligatione incluſum, robur addit ſimili iuramento in inſtrumento explicito, nec importat aliud vinculum diuerſum ab eo quòd eſt expreſſum: idque videtur ſenſiſſe Rota *dec.* 28. *& ſeq. apud Zacch. de obligat. Camer.* vbi habetur quòd abſolutio à iuramento contento in inſtrumento obligatione Camerali vallato, comprehendat etiam iuramentum de non petendo abſolutionem in illa incluſum: Doctores verò in contrarium allegati loquuntur de iuramento Minoris aſſerentis ſe maiorem, qui deinde iurauit omnia, & ſingula in inſtrumento contenta firma, rata, & grata habere, & adimplere: quorum iuramentorum vnum eſt de præſenti, alterum verò de futuro, & ſic ſunt inter ſe longe diuerſa, & procedunt in minore petente reſcindi contractum, non obſtante quod iurauerit ſe eſſe maiorem: cui in pœnam mendacii denegatur beneficium reſtitutionis in integrum. *l. ſi in alterius, C. ſi min. ſe maior.* Non autem firmant quod ille dicere non poſſit de nullitate contractus ex defectu ſolemnitatis non ſeruatæ, vt per Roman. *conſ.* 2 *num* 5. cuius dictum eſt in terminis dictæ Conſtitutionis, & refert Ruin. *in conſ.* 135. *num.* 1. *vol.* 1. ac extollunt Cremen. *ſingul.* 162. Hippol. de Marſil. *ſingul.* 209.

Accedit quòd nulla ex dicto inſtrumento per Conſtitutionem irritato ſumi poteſt probatio quòd interuenerit iuramentum: & cùm aliter de illo non appareat, perinde haberi debet, ac ſi non fuiſſet preſtitum; vt in iſtis terminis reſpondit Paul. de Caſtr. *in conſ.* 61. *num.* 1. *vol.* 2. quem in ſimili caſu allegat Rota *deciſ.* 8. *num.* 4. *par.* 3. *diuerſ.* & refert Gratian. *diſcept.* 27. *num.* 29.

Denique non obſtat obſeruantia contractus deducta ex ſolutionibus fructuum cenſus factis ſpatio 40. annorum & vltra, ita vt inde oriatur præſumptio quod in hoc contractu interuenerint

Digitized by

ſolemnitates à Conſtitutione requiſitæ. Quia nunquam ex curſu temporis ſolemnitates præſumuntur adhibitæ, quotieſcumque in celebratione contractus pro forma ſunt requiſitæ, neque contrahentes poſſunt illis renunciare; vt notat Boccacc. ad d. Conſtitutionem *gioſ.* 8. *num.* 308. *& ſeq.* & cum ex lectura d. inſtrumenti appareat eas de tempore contractus non interueniſſe, curſus temporis non poteſt operari præſumptionem: vbi namque adeſt probatio, inde omnis contraria præſumptio euaneſcit. *l. cum de indebito*, §. 1. *ff. de probat. l. nuptura filio*, *ff. de iure dotium*, *cap. qui contempta veritate*, 8. *diſtinct.* Paul. de Caſtr. *conſil.* 81. *num.* 3. *vol.* 2. Natt. *conſ.* 162. *num.* 29. & in his terminis Rota *in Lucana Emphyteuſis*, 10. *Ianuarij* 1625 *coram R. P. D. meo Pirouano*. Stante autem clara probatione negatiua ſolemnitatum, fruſtra opponitur de obſeruantia; quam nihilominus dubiam reddunt ſolutio plurimorum terminorum facta vnico contextu per tutorem, & priuata adnotatio ſolutionum facta per creditorem. Seraphin. *deciſ.* 1108. *in fine.*

Et ita vtraque, &c.

Eminentiſs. Pamphilio.

Ferrarien Bonorum de Taſſonibus.

Mercurij 26. *Iunij* 1613.

EPITOME.

Iudicium immiſſionis an ſit appelabile?

Ad cap. 50. *num.* 31.

DECISIO XXVI.

DE anno præterito deceſſit D. Marchio Hercules Taſſonus, relicta Claudia eius filia fœmina, & Marchioniſſa Catherina vxore prægnante; quæ tam nomine Claudiæ, quàm ventris, de mandato Iudicis cepit poſſeſſionem bonorum d. Herculis, vt in inſtrumento. Verum quia poſt nonnullos menſes d. vxor peperit aliam filiam fœminam, Beatricem nuncupatam; hinc magna fuit orta controuerſia ſuper dicta hæreditate inter dictas filias ex vna, & Comitem Camillum, & alios de Taſſonis ex alia: & dictus Comes, præcedente quadam auocatione, obtinuit ſe immitti in poſſeſſionem eorundem bonorum, licèt nulliter. Vnde cauſa mihi commiſſa, cum valde hinc inde controuerteretur poſſeſſio dictæ hæreditatis; ſupradicta die propoſui dubium: Cui eſſet dandum mandatum de manutenendo. Et Domini, re maturè diſcuſſa, tenuerunt prædictas Dominas Beatricem, & Claudiam eſſe manutenendas: quia de earum anteriori poſſeſſione conſtat ex inſtrumento illius adeptionis: quod, alio tunc non exiſtente in poſſeſſione, ſuffragatur.

Præſertim cum ex reuolutione proceſſus conſtet quòd nedum fuit proceſſum ſine citatione dictarum filiarum, quæ tanquam exiſtentes in poſſeſſione erant citandæ. *l. fin. C. ſi per vim. vel alio mod. l. de vnoquoque*, *ff. de re iud.* Rom. *conſ.* 69. *num.* 12. Alex. *conſ.* 5. *num.* 1. *verſ. nam conſtat*, *lib.* 2. *cum ſimil.* ſed etiam dicta immiſſio fuit data infra decem dies ad appellandum: quo caſu etiam ſi non fuerit appellatum, nihilominus geſta intra illud tempus reuocantur per viam nullitatis. Cæſar de Graſſis *deciſ.* 2. *num.* 5. *de appellat.* & fuit dictum *in cauſa Pampilonen. Beneficy*, 16. *Nouembris* 1607. *coram Reuerendiſſimo Bononien.* Nec poteſt dubitari, quin daretur appellatio: quia, vt patet ex infra dicendis, huiuſmodi immiſſio cùm proueniat à iure ſtatutario, habet admixtum ius dominii, & datur appellatio. Menoch. *de adipiſcen. remed.* 4. *n.* 359 & fuit dictum *in cauſa Romana, ſeu Amerina Domus coram Cantuccio*, vt in deciſ. relat. *inter impreſſ.* 34. *num.* 21. *par.* 1. *diuerſ.* & in ſpecie de Statuto Ferrariæ tradit Laderch. & Imol. *conſ.* 97. *num.* 10. *verſ. nec mirum*.

Nec viſum fuit ſubſiſtere, quod dicebatur, ſatis rectè fuiſſe proceſſum ad dictam immiſſionem ſtante Statuto Ciuitatis Ferrariæ *lib.* 1. *cap.* 82. diſponente poſſeſſionem defuncti cenſeri translatam, & continuatam in hæredem, qualis prætendit eſſe Comes Camillus ex alio Statuto eiuſdem Ciuitatis. Quia pro reſponſione fuit dictum quòd Comes Camillus pro fundamento ſuæ intentionis contra poſſeſſores hæreditarios tenebatur prius iuſtificare ſe eſſe verum hæredem cum omnibus qualitatibus requiſitis per Statutum, quod cum ſit correctorium iuris communis, intelligitur propriè, & ſtrictè de eo, qui probat ſe verum hæredem. Bald *conſ.* 141. *num.* 3. *& ſeq. & conſ.* 181. *ad fin. lib.* 1. Menoch. *de adipiſcen. remed.* 4 *num.* 859. *& ſeq.* & fuit dictum *in dicta cauſa Romana, ſeu Amerina Domus coram Cantuccio, vt in dicta deciſ.* 34. *n.* 21. *& ſeq. p.* 2. *diuer. & in cauſa Romana de Lucatellis*, 30. *Octob.* 1609. *cor. R. P. D. meo Decano*. Et quæſtio hæreditatis in caſu iſto non eſt incidens, ſed principalis, & reſpicit cauſam proprietatis, vt poſt alios tradit Laderch. Imol. *dicto conſ.* 67. *num.* 10. *verſ. nec mirum*: vbi etiam dicit, quòd cauſa immiſſionis in eo plenè ventilari debet; & ſi feratur ſententia contra reum conuentum, datur appellatio. Menoch. de adipiſcen. *dicto remed.* 4. *num* 859. poſt Bald. *in rubr. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. n.* 3. *verſ. numquid aliis*, cum aliis ſupra citatis: & per conſequens non potuit ita executiuè procedi ad immiſſionem etiam pendente tempore ad appellandum citra vitium nullitatis. *cap. non ſolum*, *de appellat. in* 6. Lancellot. *de attent. part.* 2. *cap.* 11. cum aliis ſupra allegatis.

Eminentiſsimo Pamphilio.

Romana Vineæ.

Lunæ 21. *Aprilis* 1614.

EPITOME.

Citatio ad videndum pronunciari poſitiones haberi pro confeſſatis, an ſufficiat

ex

ex Statuto quòd fiat domi dimissa copia;

Ad cap.51.num.15.

DECISIO XXVII.

DOmini steterunt in decisis pro Valperga rationibus, & fundamentis in decisionibus deductis, quæ Dominis placuerunt.

Nec subsistere visum fuit, quòd Iudicium coram Secundo Collaterali inceptum, fuerit executiuum; & propterea positiones pro confessatis habitæ obstent Valpergæ, licèt non præcesserit productio libelli, litis contestatio, & alia requisita per Statutum Vrbis *lib.1.cap.* 59. Quia ex deductis constat, Iudicium fuisse ordinarium. Nam præter confessionem in Commissione per Dominicum obtenta emanatam, quæ contra ipsum probat, ex adductis in hac causa sub die 11. Decembris præteriti; item satis etiam visum fuit probari ex processu, in quo apparet quod nullo alio actu præcedente, nec aliquo producto instrumento, coram Secundo Collaterali pro parte Dominici exibitæ fuerunt positiones, & obtentum decretum, illas haberi pro confessatis: & cum postea causa fuisset auocata ab A.C. obtenta fuit Commissio directa eidem Secundo Collaterali, coram quo fuit etiam productus libellus, facta litis contestatio, & alia seruata fuerunt in Iudiciis ordinariis seruari solita: ex quibus satis colligitur Iudicium fuisse ordinarium, non autem executiuum.

Nec refragatur productio, seu repetitio instrumenti, quæ datur pro parte Dominici: Quia, vt apparet ex illius lectura, fuit facta per plures menses post annum 1605. & sic post litis contestationem, & post productionem tàm articulorum, quàm libelli: quæ propterea vti facta in iudicio ordinario censetur facta ad probationem, non autem ad executionem.

Minus obstat quod citatio ad respondendum positionibus præsumatur facta iuxta formam Statuti ex relatione nuncii, cui creditur. Quia nuncius dicit solum se citasse domi dimissa copia, non autem in manibus cohabitantium, vt aliàs, prout requiritur ex forma Statuti *lib.1.cap.* 51.*&* 53.quæ erat omninò seruanda in similibus citationibus ad videndum pronunciari, positiones haberi pro confessatis, ad differentiam aliorum actuum, in quibus non agitur de tanto præiudicio.

Ad positiones coram Domino Senatore, licet in vltima positione huius causæ de illis non fuerit dubitatum, ex quo Dominicus in aliis coram Secundo Collaterali se principaliter fundabat; præter supradicta placuit responsio, quòd tempore illarum productionis Senator remiserat causam ad Secundum Collateralem, vt in facto benè deducitur: & propterea ex defectu iurisdictionis non potuit pronunciare, illas haberi pro confessatis: & quamuis postea obtinuerit per Sanctissimum remitti causam eidem Senatori, de tempore tamen pronunciæ non apparet, Comissionem fuisse obtentam.

Præterea in omnem euentum fuit dictum, quòd plures ex supradictis positionibus respiciunt factum alienum, & ex aliis etiam dictus Valpergæ prætendebat se non teneri ad illis respondendum qui propterea à contumacia excusari debet, cum ad istum effectum quælibet causa etiam probabilis, & colorata sufficiat, ex adductis in hac causa sub dicta die 11.Decembris præteriti.

Ex quibus, & aliis per informantes deductis ita fuit conclusum.

Eminentiss. Vbaldo.

Romana Census Scutorum decem millium.

Veneris 9. Iunij 1628.

EPITOME.

Citatio ad sententiam an possit fieri ad hodie per totam. Citatio per contradictas hodie requiritur necessariò. Mandatum expeditum sub certa die non potest sustineri ex decretis sub alijs diuersis diebus;

Ad cap.51. num.25.

DECISIO XXVIII.

PRo maiori parte fuit hodie confirmata decisio facta sub die 27.Martii præteriti, ex eo potissimum fundamento, quòd decretum mandati de adiudicando fuit ipso iure nullum ex defectu citationis, cùm non fuerit factum ad primam diem, quæ erat 27.Ianuarii, sub qua cadebat citatio, sed sub die 26. præcedenti. Bart. *in l. fin. num.* 1. *ff. quod vi, aut clam.* Rot.diu. *decis.*340.*num.* 1. *par.*1.*in recent.* Modern. Rom. *discept. forens. cap.* 510. *num.*9. cum aliis adductis in decisione.

Non obstat quòd citatio sit facta ad hodie per totam, quæ erat dicta die 26. Quia ista citatio continebat orationes separatas, & distinctas: nam prima pars continebat comparitionem faciendam Romæ ad hodie per totam. Altera verò pars continebat monitionem ad primam diem in illis verbis, *ad videndum mandari adiudicari, seu mandatum quodcumque desuper necessarium, & opportunum fieri, & interponi ad primam diem.* Vnde prima pars, quæ continet simplicem comparitionem faciendam à parte, nihil commune habet cum secunda, quæ concernit factum Iudicis explendum ad primam diem. Et propterea cum istæ sint duæ orationes separatæ, vt dixi, non possunt coniungi, sed distinctè quælibet pars de per se intelligi debet. Bart. *in l.3.§, filius sub nu.* 3.*ff. de liber. & posth.* Bero. *conf.* 12b. *num.* 72. *&* 73. *lib.* 2. Rot. *in recent. par.* 2. *decis.*308.*nu.*1.

Non obstat igitur quòd possint fieri, & quotidie etiam soleant fieri citationes ad sententiam ad hodie per totam, & tunc in qualibet diei parte possit ferri sententia, ex Seraph. *decis.* 1115. Quia ista obiectio procederet si vlterius citatio non progrederetur; sed quia circa mandatum de

adindicando cantat ad primam diem, debebat expectari terminus illius diei iuxta formam citationis. Seraph. *decis.* 972. *num.* 5. *& seqq.*

Non obstat quòd verba *ad videndum mandari adiudicari, & mandatum quodcumque, &c.* cum possint referri ad hodie per totam, sint ad hanc diem referenda, ex quo agitur de validitate actus. Quia ex supradictis apparet de contrario, quòd non possunt nec debent referri nisi ad primam diem, cùm orationes sint diuersæ, & separatæ: & cum verba ad *videndum mandari adiudicari*, sint juncta cum illis sequentibus verbis; *seu mandatum quodcumque, &c.* quæ sine dubio determinantur ex clausula *ad primam diem*, non autem *ad hodie per totam*; sequitur vt ratione istius adiuncti etiam verba illa, *ad videndum, &c.* de prima die intelligi debeant, ex traditis per Honded. *cons.* 8. *num.* 38 *lib.* 2. Vnde cessat quòd sit facienda interpretatio pro validitate actus, cùm simus in claris de relatione ad primam diem, & agatur de notabili præiudicio partis: quo casu non est fauendum validitati actus, sed potius obuiandum, ne quis damnum patiatur. Alciat. *de præsumpt. regul.* 3. *præsumpt.* 34. *num.* 8. & 13. Ias. *in l. quoties in stipulationibus, num.* 3. *ff. de verb. obligat.* Menoch. *præsumpt.* 34. *num.* 12. *lib.* 3.

Non obstat quòd citationes per contradictas contra absentem non requirantur ex necessitate, sed fiant ex vrbanitate, iux. tradita per Gallesi. *quæst.* 36. *num.* 4. *& seq.* Quia Gallesius se fundat in antiqua formula obligationis Cameralis cum constitutione Procuratoris in Curia ad confitendum debitum: sed hoc recessit ab Aula ex Reformatione Pij Quinti, vt in eius Constitutione 113. *in nou. bullar. tom.* 2. *fol.* 318. §. 5. *& seq.* vbi præscripta forma procedendi per audientiam, vel per edictum, inter alia mandantur fieri citationes: & hoc ipsum fuit confirmatum per Paulum Quintum in sua Reformatione *in tit. de A.C.* vbi requirit citationem etiam quod mandatum fuerit susceptum: & hoc benè declarat Salust. Tiber. *in sua praxi lib.* 1. *cap.* 10. *& cap.* 27. *&* 30. Et hodie nulla adest differentia inter absentes, & præsentes, nisi quod contra præsentes citationes fiunt per Cursores, contra absentes vero per audientiam contradictorum, vel per edictum publicum; sed tamen de necessitate requiruntur, ex superius allegatis.

Non obstat quòd hæc citatio pariter non fuerit necessaria, stante primo decreto de deliberando facto sub die 14. Octobr. 1620. cum clausula, nisi infra mensem; sub qua citatione validè fuerit relaxatum mandatum, Quia relaxatio mandati de adiudicando non refertur ad illud decretum sub die 14. Octobris, sed refertur ad citationem postremam sub die 26. Vnde non est habenda ratio illius decreti, quo pars vti voluit: & dum post factum dictum decretum fuit de nouo facta citatio pro habendo alio mandato adiudicationis, ad quod Iudex etiam se restrinxit; præcedens decretum de deliberando fuit circumductum. Rota diuer. *decis.* 274. *num* 1. *& seq. par.* 1. *in recent.* fel. recor. Gregor. XV. *decis.* 339. *num.* 2. Et in puncto quando fuerunt facta plura decreta sub diuersis diebus, si mandatum fuit expeditum sub vna certa die, quòd non possit sustineri ex decretis sub aliis diebus factis, Rot. *d. dec.* 274. *par.* 1. *in recent.* Actus enim gestus ex capite incongruo non potest sustineri ex congruo, ex quo fieri potuisset. Moder. *discept. foren. cap.* 573. *num.* 49. & mandato inualido vtens non iuuatur ex valido, quo vsus non est. Honded. *cons.* 55. *num.* 80. *ad fin. & num. seq. lib.* 1. Mohedan. *decis.* 5. *ante num.* 1. *ver. fuit resolutum, de Procur.* Cassad. *decis.* 7. *num.* 5. *ad finem, de appell.* Achill. *dec.* 7. *de Procurat.*

Et ita vtraque, &c.

R. P. D. Dunozet.

Ferrarien Affictus.

Lunæ 9. Decembris 1613.

EPITOME.

De vi clausulæ, Arbitrio. Repetitio testium super interrogatorijs, an & quando censenda sit continuatum examen, non autem aliud de nouo factum.

Ad Cap. 51. *num.* 30.

DECISIO XXIX.

DOminis visum fuit intrare arbitrium pro sanandis nullitatibus, quas adesse in testium examine fuit resolutum; nisi obstet defectus mandati pro parte Communitatis. Cùm enim fuerint repetiti testes super interrogatoriis datis pro parte Illustrissimi Domini Cardinalis, qui nihil potuisset agere, quàm id quod fecit, intrat sanatio, vbi adest clausula. Arbitrio, Put *decis.* 301. *lib.* 3 Cæsar de Grass. *decis.* 11. *num.* 18. *de probat.* Crescent. *decis.* 1. *de fer.* Caputaq. *dec.* 149 *par.* 1.

Et præsertim, quia non adest defectus totalis citationis, cùm executa fuerit in columna Palatii vicini Ecclesiæ, licet iuxta formam remissorialium fuisset exequenda ad valuas Ecclesiæ. Vant. *de nullit. tit.* 14. *num.* 42. Vestr. *in prax. cap.* 1. *lib.* 3. Rot. *decis.* 11. *de dol. & contumac. in nou.* cum aliis allegatis.

Quinimò, cùm postea procurator Cardinalis comparuisset, ac dederit interrogatoria absque dicta clausula, quæ solet relaxare iuris rigorem, Crescent. *decis.* 8 *de testib.* & fuit sæpè decisum; talis nullitas quodammodo videtur de iure sublata, ex eo quod, comparendo coram Iudice, ostenditur procuratorem Illustrissimi Cardinalis certiorem factum de eo, super quo facta fuit citatio. Rot. *dicta decis* 11. *de dol. & contumac.* Caputaquen. *decis.* 293. *par.* 3. Ces. de Grass. *decis.* 15. *de testib. num.* 6. Surd. *consil.* 227. *num.* 16. cum aliis allegatis *in vna Mutinen. Bonorum* 5. *Martij* 1607. *coram R. P. D meo Manzanedo.*

Nec obstare vitium fuit, hos testes non fuisse examinatos, sed repetitos super interrogatoriis. Quia cum, durante adhuc termino remissoriæ, fuerint data interrogatoria, potius videtur continuatum examen, quàm aliud de nouo factum.

Nullitas ex defectu mandati comparentis pro Domino Cardinali, fuit sublata per exhibitionē publi-

publici ſumpti extracti ex originali inſtrumenti mandati ad omnes lites cum facultate ſubſtituendi, facti per Dominum Cardinalem in perſonam Domini Fabritii Caruſii, qui ſubſtituit comparentem cum interrogatoriis: eni ſumpto dandam eſſe fidem ex pluribus pro illius veritate concurrentibus, Domini non dubitarunt.

Altera verò nullitas ob non ſeruatam formam remiſſoriæ, & aliqui alii defectus minus conſiderabiles, per comparitionem procuratoris poſtea factam, & per repetitionem teſtium ſuper interrogatoriis, ſtante clauſula, arbitrio ſanabiles viſi fuerunt.

Et ita deciſum, quòd non obſtat defectus mandati pro parte Communitatis: quod ſpecialiter videndum eſſe, Domini cenſuerunt.

R. P. D. Pirouano.

Nouarien Legitimæ.

Lunæ 5. Iunij 1628.

EPITOME.

Mater, ex Statuto excludente feminas propter agnatos, an excludatur à ſucceſſione filij per ſolam exiſtentiam agnatorum, etiamſi illi ſint excluſi per inſtitutionem perſonæ extraneæ. Mulier per tranſitum ad ſecunda vota an amittat commodum ſucceſſionis?

Ad Cap 51. *num.* 30.

DECISIO XXX.

CEnſuerunt Domini ſtandum eſſe in deciſis in hac cauſa 3. Decembris præteriti, vbi firmatum fuit Legitimam deberi D. Paulæ in bonis filiorum profeſſorum, & à die Profeſſionis, non expectata morte naturali eorundem.

Quoad pertinentiam Legitimæ, & quotam illius nempe quod eſſet triens, dicebatur eſſe indubitatum, non obſtante Statuto Nouariæ excludente feminas propter agnatos vſque ad quartum gradum; aut quod ageretur de bonis vinculatis, ac demum quod Domina Paula tranſierit ad ſecundas nuptias. Quòd verò deberetur non expectata morte profeſſorum, ſimiliter dicebatur iam fuiſſe hanc quæſtionem in Rota deciſam in *Tridentina Legitimæ*, & eam deciſionem in præſenti etiam eſſe ſequendam.

Non obſtant quæ hodie replicantur ex eodem Statuto Nouariæ; nempe veriorem eſſe opinionem, quòd mater excludatur à ſucceſsione filij per ſolam exiſtentiam agnatorum, etiam quòd illi ſint excluſi per inſtitutionem perſonæ extraneæ, & per conſequens remoueatur à legitima, quæ pariter iure ſucceſsionis debetur, ſequendo originalem doctrinam Bartoli *in l.* 1. §. *ſi pater*, *num.* 1. *verſ. ex hoc concludo aliam quæſtionem*, *ff. de conuing. cum emanc. liber.* quam agnouerunt Corn. *conſ.* 98. *num.* 3. *lib.* 2. Brun. *de ſtat. exclud. femin art.* 12. *num.* 107. Clar. *in* §. *teſtamentum*, *quæſt.* 42. Menoch. *conſ.* 206. *num.* 1. *&* ſeq. Theſaur. *quæſt. forenſ.* 97. *num.* 3. *lib.* 1. Gratian. *diſcept.* 490. *num.* 31. cum aliis ab eiſdem allegatis.

Quia fuit reſponſum, opinionem Bart. *in dicta l.* 1. §. *ſi pater*, eſſe communiter improbatam ſicuti eam manifeſtè improbant Angel. Imol. Caſtren. Roman. Alex. Corn. Socin. & alii allegati per Menoch. *dicto conſil.* 296. *num.* 32. & à Bart. diſſentiunt infiniti relati per Surd. *conſ.* 416. *num.* 13. *& ſeq.* & Rota ſequuta eſt contra Bart. *coram Cardinali Seraphino deciſ.* 885. *& in* Romana *de Mareſcottis*, 14. *Decembris* 1611. inter impreſſ. *poſt tract. modern. de Legitima deciſ.* 46. *& in Fauentina Succeſſionis*, 24. *Ianuarij* 1603. *coram Illuſtriſſimo Cardin.* Millino, quæ eſt in ordine poſt eumdem tractatum. Non enim Statutum operatur vltra caſum expreſſum, ſcilicet, quando contigit caſus inteſtatæ ſucceſsionis, exiſtentibus agnatis intra quartum gradum, & feminis directæ cum agnatis concurrentibus, ex quo verſamur in limitata diſpoſitione reſtricta ad caſum expreſſum: in reliquis autem remanet intacta iuris communis diſpoſitio, vt eſt de mente eiuſdem Bartoli *in l.* 1. §. *qui habebat*, *num.* 3. *ff. de bon. poſſeſſ. contr. tab.* & in Statutis caſus omiſſus habetur pro omiſſo, nec impedit effectum iuris communis. *cap. in noſtra de iniur cap. pen. de iureiur.* Tiraquell. *de retract. conſang.* §. 20. *gloſ. vnica*, *num.* 11. Surd. *conſ.* 416. *num.* 22. Ant. Gabr. latiſſimè *concl.* 4. *de ſucceſſ ab inteſt.*

Quæ ratio non tollitur ex fundamento Bart. *in dicto* §. *ſi pater*, quòd ſcilicet licuit Teſtatori auferre agnato, & dare alteri, & ideo agnatus ita eſt impedimento matri, ac ſi non fuiſſet excluſus in teſtamento, aut præteritus: quia in caſu legitimæ non valet argumentum à poteſtate, ex quo à lege defertur, *per l. cum ratio*, *de bon. damnat. & in l. nam etſi parentibus ff. de inoff. teſtam.* atque ita ſi reducitur hæreditas ad caſum teſtatæ ſucceſſionis, ceſſat facultas in filio adimendi legitimam matri, & nihilominus tenentes cũ Bart. nempe Clar. *in d. quæſt.* 42. *in fine*, reliquit cogitandum, dicens paſſum eſſe arduum, & periculoſum. Menoch. *d. conſ.* 206. agnoſcens difficultatem tranſit ad interpretationem Statuti Cremonæ, vt loquatur in caſu, etiam quod mater, & extraneus inſtituantur. Gratian. *diſcept.* 490. *num.* 31. loquitur de filia dotata, quæ excluditur vigore Statuti, ſiue inſtituatur filius maſculus, ſiue extraneus. Theſaur. *quæſt. forenſ.* 97. loquitur quando agnati, & altera ſoror ſunt inſtituti, non autem quando extraneus: & alij relati loquuntur in certis caſibus, in quibus Statuta conſiderarunt tantummodò exiſtentiam agnatorum; non autem vt in præſenti, vbi contemplata eſt ſucceſſio in caſum prouiſum ibi, *& ipſi ſuccedant*. Vnde ſi non ſuccedunt, & extranei ſunt inſtituti, non obſtant matri petenti ſupplementum ſuæ legitimæ: atque ita parum refert quod adhuc ſuperſint patrui iſtorum profeſſorum, in quarto gradu agnati, poſtquam illis non eſt delata ſucceſſio ex teſtamento filiorum Dominæ Paulæ, ſed Monaſterio, ſeu Religioni extraneis.

Non obſtat, quod ſuppoſita etiam opinione, ve-

veriori contra Bartol. ſaltem reſpectu hæreditatis Pauli, qui ſecundo loco profeſſus Religionem, in quam reperiebatur profeſſus Dominus Gaudentius, dici non poſſit inſtituiſſe extraneum, ſed eundem fratrem, matrem excludentem tanquam agnatum intra quartum gradum, & qui adhuc retinuit iura ſanguinis ad effectum ſuccedendi. *gloſ. in l. Deo nobis C. de Epiſcop. & Clet.* Bald. *in l. cunctos populos, num.* 55. *C. de ſum. Trin. & fid. Cath.* Craſſ. §. *ſucceſſio ab inteſtato quæſt.* 8. *in fin.* Mantic. *de coniect. lib.* 8. *tit.* 12. *num.* 25. Molin. *de primogenit. lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 80.

Quia admiſſo etiam quod profeſſi iura ſanguinis ad effectum ſuccedendi retineant, non tamen ſequitur quod per inſtitutionem Religionis ſuccedant vt ſinguli, & tanquam agnati; quod eſt principale fundamentum ad excludendam matrem. Benè verum eſt, quod ex perſona profeſſi acquiritur Religioni vti Religioni, ſed non è conuerſo per Religionem acquiratur profeſſo vti perſonæ ſingulari, prout quicquid acquirit filius, acquirit patri ratione patriæ poteſtatis, ſed non è conuerſo quicquid acquirit pater acquirit filiis.

Secundo principaliter non videbatur obſtare, quod ageretur de bonis vinculatis ex duplici fideicommiſſo, ſcilicet Conſtantini Patris profeſſorum, & Ioannis Pauli Patrui eorundem, de quibus legitima non poteſt detrahi. Quia deciſio reſpondet, quod D. Paula non prætendit legitimam de bonis vinculatis, ſed de peruentis ad Religionem nomine, & ex perſona profeſſorum, pro quibus fideicomiſſa non poſſunt obſtare.

Nec viſa fuit relenans replicatio, quod Religio vtatur iure vocatorum, ex tranſactione inita cum eis, & per conſequens ex titulo diuerſo, quam ex perſona profeſſorum translato in Religionem, cui ad excluſionem matris adhærere poſſunt, Bald. *in l. ſi inter vos C. commun. vtriuſque Iud.* Tiraquell. *de retract. lign.* §. 1. *glo.* 14. *num.* 12. Seraphin. *deciſ.* 602. *num.* 12. Quia fideicommiſſarij dimiſerunt Religioni quod iam penes eam ex perſonis profeſſorum reperiebatur, non autem ab eis bona hæreditaria in Religionem fuerunt translata: quare adhuc incertum & dubium eſt, An Religio tranſigendo alienauerit de bonis profeſſorum, vel acquiſiuerit ex iuribus grauatorum, ex quo tranſactio ſemper ſupponit rem dubiam, *l.* 1. *ff. de tranſact. l.* 2. C. *eod. tit.* Becc. *conſ.* 109. *num.* 6. Seraphin. *deciſ.* 104. *num.* 2. *par.* 2. *recent.*

Demum nec etiam vim faciebant replicata quoad binubatum matris, quaſi omne commodum ſucceſſionis amiſerit per tranſitum ad ſecunda vota. Quia deciſio cauſæ ſatisfacit diſtinguendo caſum ſuperexiſtentiæ filiorum in caſu, quando ſucceſſibiles non extant, vt alii non poſſint agere de iniuria filijs facta per tranſitum ad ſecundas nuptias, quia verè mater reſpectiuè ad hæredem extraneum non priuatur: & quoad filios ſuperſtites qui nondum ſuccedunt, ſed extraneus, cum quo non concurrunt ſemper, ceſſat illorum intereſſe, Bald. *in auth. ex teſtamento, num.* 2. *C. de ſecund. nupt.* Modern. *de imput. & detract. quæſt.* 3. *num.* 20. latè comprobant. Propterea non obſtat quod adhuc extent filiæ fœminæ eiuſdem D. Paulæ, & ipſi profeſſi. Quia ceſſante concurſu ſucceſſionis non habentur in conſideratione ad minuendam matri legitimam ad commodum extranei inſtituti.

Et prædictis ſtantibus non eſt iterum diſputandum, quæ ſit quota iſtius legitimæ, quæ ttiens eſt omnium bonorum ipſorum profeſſorum, vt in deciſione cauſæ fuit firmatum, poſtquam variatio tota pendebat à quantitate bonorum vinculatorum, quorum deductio non eſt in conſideratione ad hunc effectum, vt iam fuit oſtenſum.

Et ita, &c.

Cardinali Pamphilio.

Romana Domorum.

Lunæ 22. *Martij* 1604.

EPITOME.

Mandatum generale ad lites an ſit ſufficiens ad iurandum de calumnia? Statutum Vrbis lib.* 1. cap. 66. non habet locum extra Curiam Capitolinam.

Ad cap. 66. *num.* 8.

DECISIO XXXI.

VIſum fuit Dominis non obſtare nullitates oppoſitas contra ſententiam A. C. Et quoad omiſſionem iuramenti calumniæ, dixerunt illud fuiſſe præſtitum in calculo ferendæ ſententiæ, poſtquam Virginia iam probauerat ſuam intentionem, & ita potuiſſe omitti ceſſante ſuſpenſione calumniæ. Bald. *in cap.* 1. per illum text. *num.* 7. *verſ. tum inſito*, & ibi Felin. *num.* 2. *de probat.* Catellin. Cotta *in ſuis memor. in verb. Iuramentum calumniæ.* Maximè quod in obſeruatione terminorum ſubſtantialium fuerat præſtitum à Procuratore habente generale mandatum ad lites quod ea generale conſuetudine eſt ſufficiens ad iurandum de calumnia. Bart. *in l. quod bona* §. *ſi alieno, num.* 11. & ibi Alex. *nu.* 8. *ff. de damn. infect.* & tenuit Rota *in vna Bononien. Cenſus* 7. *Maij* 1601. *coram R. P. D. Corduba*, etiam data præſentia principalis in Vrbe, non obſtante Statuto *lib.* 1. *cap.* 66. quod vti ordinarium non habet locum extra Curiam Capitolinam.

Alia nullitas ex defectu mandati, de quo fuit proteſtatum, tollitur ex facto: quia adeſt mandatum rogatum per acta Notarij cauſæ ſpecialiter ad litem mota m: & non fuit opus aliqua productione: vltra quod iſta proteſtatio non fuit reperta in omnibus actibus, prout eſt neceſſarium in iudicialibus. Mohed. *deciſ.* 2. *de Ind.* Puteus *deciſ.* 218. *lib.* 2.

Tertia nullitas, quæ contra ſententiam deducitur, ex eo quod non ſit conformis petitioni, nec etiam ſubſiſtit. Quia potuit A. C. ad quem

fuit

fuit habitus recurſus pro reductione æſtimationis domorum ad arbitrium boni viri, non ſolum declarare eſſe locum reductioni, ſed etiam adiudicare domos Virginiæ pro pretio per Peritos de eius mandato electos æſtimato, cum cenſeatur deductum omnes ius; *cap. Abbate ſane, de re iud. in 6.* & hoc veniat in conſequentiam ipſius reductionis pro exequutione Inſtrumenti domorum datarum in ſolutum pretio æſtiman. quod ſufficit ad ſubſtinendam ſententiam, iux. not. per Felin. *in cap. licet Heli num. 4°. de ſimon.*

Et ex his concluſum pro validitate ſententiæ: & quantum ad iuſtitiam, quæ pendet à quantitate valoris domorum, placet Dominis quòd eligantur alij Periti, qui de nouo illas æſtiment partibus auditis, &c.

Cardinali Marquemon.

Romana Aſſecurationis Dotis.

Lunæ 12. Decembris 1605.

EPITOME.

Clauſula, arbitrio Rotæ quid importet. Dos an debeat aſſecurari, etiam viro non vergente ab inopiam? Pater an poſſit validè comparere in iudicio pro filia abſque eius mandato? Sententia lata ad fauorem actoris, parte non petente, an valeat.

Ad cap 66. num. 6.

DECISIO XXXII

FVit dictum non eſſe locum arbitrio ad retardandam executionem ſententiæ D. Locumtenentis Illuſtriſs. Vicarij quoad ſcuta 906. pro pretio gemmarum.

Clauſula enim, arbitrio Rotæ, importat prout de iure, Cæſ. de Graſſ. *deciſ.* 100. *num.* 2. Pariſ. *conſ.* 56. *num.* 5. *lib.* 1. De iure verò, vt cùm ab initio dos in quantitate, nempe in ſcutis quinquemilibus, promiſſa fuerit & gemmæ æſtimatæ datæ fuerint marito, pro parte illius quantitatis, videlicet pro ſcutis 906. teneatur maritus reſtituere. *l. quoties l. cùm dotem C. de iur. dot.* Socin. *conſ.* 56. *nu.* 6. *verſ. ſeptimus caſus lib.* 1. notatur commun. *in l. æſtimata ff. ſol. matrim.* Quia eiuſmodi æſtimatio facit venditionem. *l.* 1. ibique glo. *C. de iur. dot. l. plerumque ff. eod.* & fuit dictum *in vna Spoletana Bonorum* 6. *Aprilis* 1615. *coram R.P.D. meo* Decano, *& in Bononien. Pecuniaria* 14. *Februarij* 1605. *coram R.P.D. meo Pamphilio.*

Neque obſtat quòd gemmarum æſtimatio ex partium conuentione facienda eſſet per amicos communes: quæ tamen æſtimatio facta nunquam fuerit.

Nam fuit reſponſum, venditionem pro pretio æſtimando fieri poſſe, *l. venditio in fin. de contraben. empt.* & illud pretium eſſe certum non conditionale. Io. de Ana. *conſ.* 19. Dec. *conſ.* 648. & hoc caſu D. Didacum etiam tacitè potuiſſe renunciare huic conuentioni, vt potè in ſuum fauorem factæ. *l. poteſt ff. ad l. falcid. l. pen. C. de pact.* §. *fin. inſt. quib. mod. toll. oblig.* & aliis iuribus vulg. & ſatis eſſe, vtcumque facta fuerit æſtimatio, illique Didacus acquieuerit. Id autem manifeſtum eſt ex ordine, ſiue mandato directo Guicciardinis per D. Alexandrum Socerum ſub hac forma, videlicet, vt ſoluerent D. Didaco ſuo genero ſcuta 2594. quæ cum alijs ſcutis 906. pro pretio gemmarum eidem Didaco conſignatarum, conſtituebant ſummam ſcutorum 3500. parte dotis D. Conſtantiæ, &c. Quod mandatum cum Didacus ſine contradictione, aut proteſtatione receperit ab Alexandro, & pecunias in illo contentas exegerit à Guicciardinis, ſeque ſimpliciter, & abſque vlla reſeruatione ſubſcripſerit, ſequitur illum acquieuiſſe, & conſenſiſſe enunciatæ ſummæ ſcutorum 906. pro gemmarum pretio: cùm recipiens ſcripturam, & multo magis illa vtens, cenſeatur omnia in illa contenta approbare. Bart. *in l. cùm tabernam* §. *idem quæſiuit in fin. de pign.* Dec. *conſ.* 632. *nu.* 16. latè Marthefill. *ſing.* 22. & Marſ. *ſing.* 344. maximè cùm acceptatio ſe extendat etiam ad enunciata, & propter aliud prolata. Anchar. in *clem.* 1. *in* 5. *not. de iureiur.* Gabr. *concluſ.* 2. *num.* 7. *de confeſſ.*

Et quamuis ſubſcriptio faciat tantum mentionem de receptione ſcutorum 2594. tamen ad probationes conſiſtit præcipuè in receptione mandati & illius vſu, non in ſubſcriptione tantum de iure. Deinde illa ſubſcriptio fuit facta ſolum de prædicta ſumma: quoniam quietantia debebat remanere pencs Guicciardinos, qui non debebant quietari niſi de ſolutis per ipſos. Poſtremò, cùm in ſubſcriptione enuncientur recepta prædicta ſcuta 2595. illa dictio *prædicta*, quæ eſt relatiua, & repetitiua omnium, Dec. *conſ.* 108. *nu.* 8. Pariſ. *conſ.* 46. *nu.* 22. *lib.* 3. refert omnes qualitates expreſſas circa dictam pecuniam, ſicque illam qualitatem, quod prædicta ſcuta 1564. iuncta aliis ſcutis 906. iam receptis in tot gemmis, conſtituant ſummam ſcutor. 3500.

Non obſtat quòd prædictum mandatum ſit relatiuum ad liſtam dandam his verbis: *detti ſcuti 906. ſono per la valuta di più gioie, & altro hauuto da me, come per vna liſta, che à ſuo tempo ſi dourà inſerire nel contratto da farſi tra di noi.* vndè cùm nó appareat de liſta relata, referens nihil probare videatur. Felin. *cap. de reſcript. nu.* 13. Dec. *conſ.* 118. *num.* 6.

Fuit enim reſponſum mandatum circa receptionem gemmarum, & circa precium, pro quo gemmæ receptæ fuerant; non ſe referre ad liſtam & nunc agi non de reſtituendis, ſed de reſtituendo gemmarum prætio; ideoque referens eſſe ſatis certum, neque neceſſe alias eſſe quod appareat de relato. Bald. *in l. in ciuile num.* 3. *de leg.* Bart. *in l. admonendi num.* 7. & ibi Ial. *in* 2. *lectura num.* 28. Rip. *num.* 35. *&* 36. *&* *iureiur.* Natt. *conſ.* 4. *num.* 4. *&* 5.

Fuit etiam conſideratum non eſſe veriſimile, quod Didacus mercator bene cautus recepiſſet mandatum cum illa expreſſione pretij gemmarum,

Digitized by Google

rum, nisi de illo pretio fuisset contentus; præsertim cùm iam antea gemmas accepisset, quemadmodum & eas postea semper retinuit sine aliqua protestatione, aut interpellatione, vsque ad dimidium; quod dedit huic liti causam. *l. filius familias la 2. ff. ad Maced.* Dec. *conf.* 32. *nu.* 16. Alex. *conf.* 147. late Aym. *conf.* 106.

Quæ omnia non parum etiam adminiculi recipiunt ex fide notarii, qui fuit attestatus, cùm pacta dotalia in stipulatione deduci deberent, eiusque rei causâ partes in domum Alexandri conuenissent, lecta notula instrumenti, Didacum non reclamasse super confessione receptionis & æstimationis gemmarum, sed instrumenti stipulationem perfici non potuisse, quoniam in complementum scutorum 4000. deerant scuta 500. de quibus socero gener fidem habere noluit.

His firmatis non obstant, quæ circa iniustitiam sententiæ fuerant deducta. Quod enim scuta tantum 800. in gemmis ab initio fuerint promissa, non facit quin Didacus volens potuerit recipere gemmas pro maiori summa, prout recepisse constat ex prædictis, & in facto deducitur illud augmentum scutorum 906. contigisse, ex quo res quædam fuerunt superadditæ per D. Alexandrum.

Minus obstat, quod dicebatur, non vergente viro ad inopiam, non fuisse locum assecurationi dotis, *l. si constante ff. solut. matrim. l. vbi adhuc, C. de iur. dot. cap. per vestras de donat. inter vir. & vxor.* Nam cùm assecuratio dotis constante matrimonio fiat, vt mulier securâ sit de dote, & ex dote se alere possit. Iaſ. *in d l. si constante n.* 46. *& 47. ff. solut. matrim.* tenuit Rota *in Romana Fructuum, Lunæ* 17. *Apr.* 1600. *cor. Reuerendiſs. Rhodien.* fuit responsum hoc casu huiusmodi quando de ordine Papæ vxor abducta è domo, & potestate mariti, atque parentibus fuit consignata, & maritus abiit in partes longinquas nullis in Vrbe relictis bonis, ita vt si dos non assecuraretur, actum esset de illa, cum tamen publicè interſit dotes mulieribus conseruare. *l.* 1. *ff. solut. matrim.* neque haberet Constantia vnde se alere posset.

Nec etiam obstat quòd gemmæ restitutæ essent Constantiæ, & per eam de illis facta quietantia Didaco marito. Si quidem cùm dos in pecunia, non in gemmis restituenda esset, Constantia vtique mulier & minor, non potuit sine decreto Iudicis iuxta formam statutorum Vrbis quietare maritum gemmas recipiendo sicque faciendo actum, qui non erat necessarius. Imò nec de iure communi potuit quietare recipiendo dotem profectitiam, viuente patre, illoque non consentiente, *l. 3. in princ. ff. solut. matrim.*

Neque subsistit quod dicitur, Constantiam bis idem exigere velle. Nam quo tempore sententia fuit lata, gemmæ iam erant penes argentarium depositæ, vt etiam hodie existunt; neque aut Alexander, aut Constantia impediunt, quin Didacus de illis suo arbitrio possit disponere.

Postremò non obstant nullitates. Prima enim deducitur, ex quo dictus Alexander pater procuratorio nomine comparuit, non docto de mandato, Achill. *dec.* 6. *de Procur.* Cresc. *dec.* 8. *de sent. & re iud.* Verùm fuit responsum, Alexandrum comparuisse tantum in subsidium, & absente Procuratore in actis constituto; deinde comparuisse tanquam patrem, & procuratorem: ideoque cùm se non restrinxerit ad facultatē procuratoris, sed etiam paternam causam expresserit, actus non valeret: in causa enim dotis agere pater, & comparere potest, sufficitque quod filia non dissentiat. *l.* 2. §. *voluntatem*, vbi Iaſ. *in* 5. *not. ff solut. matrim.* & actio communis est patri, & filiæ *l.* 1 §. *& per hoc C. de rei vxor. act.* licet pluſculum iuris habeat filia constante matrimonio, Bald. *in auth. quod locum in* 4. *quæſt. nu.* 7. *C. de collat.* Nec refert quod Alexander copulatiue comparuerit, vt pater, & procurator: quia cùm vna qualitas sufficeret, sufficit etiam quòd illa tantum verificetur, ad cumul. per Tiraq. *cauſ. ceſſ. limit.* 22. *num.* 14. *& ſeq.*

Secunda deducitur ex quo iuramentum calumniæ petitum, non præstitum fuit, *cap.* 1. *de iur. cal. in* 6. Rot. *dec.* 2. *eod. tit. in antiq.* Sed fuit responsum, sufficere, quod in terminis substantialibus huiusmodi iuramentum præstitum fuerit, vt resoluit Rot. *in causa Romana Reſciſſionis contractus* 16. *Martij* 1590. *& in alia Romana ſeu Bononien. Cenſus* 27. *mil.* 7, *Maij* 1661. *coram R. P. D. meo* Deno. Nec obstat quòd præstitum fuerit per d. Alexandrum, non habentem mandatum speciale. Nam tale mandatum in patre non requiritur, vt expresse tradit Socin. in *cap. in pertractandis, num.* 19. *de iuram. calum.* & facit Imol. *eod. cap. nu.* 3. Put. *dec.* 21. *lib.* 2. maximè cum tractaretur causa dotis, & satis cessaret calumniæ suspicio.

Vltima deducitur, ex quo citatio ad sententiam contra Didacum veniebat pro 2. Septembris, & tamen fuit lata sententia 10. eiusdem mensis, qua die fuit tentus terminus pro seruato ad instantiam Didaci petentis absolutoriam: per quam secundi termini seruationem, primus fuit circumductus. Gabr. *conf.* 43. *lib.* 1. *num.* 40. Licet enim fuerit tentus terminus pro vtraque parte, tamen quia Didacus petebat solum absolutoriam, citatio non poterat esse communis vtrique parti, ideoq; sententia remanet nulla tanquam lata nemine instante. Cæſ. de Graſſ. *dec* 9. *nu.* 4. *de cauſ. poſſ. & propr.* Iaſ. *in l. properandum* §. 1. *num.* 5. *C. de ind.* & fuit dictum *in Comen. Capellaniæ* 28. *Ian.* 1591. *cor. R. P. D. meo Decano.*

Verùm fuit responsum valere sententiam latam ad fauorem actoris, etiam parte non petente, vt ex Iaſ. & Ang. dicit idem Cæſar de Graſſ. *in præ alleg. deciſ.* Deinde non subsistere, quòd sententia lata sit non instante Constantia; quia terminus seruatus pro vtraque parte habet in ventre instantiam vtriusque partis petentis sententiam: & ex sportulis depositis, atque ex tradita notula sententiæ, quæ postea subscripta fuit, satis apparet, Constantiam instetisse pro sententia.

Postremò fuit concluſum ex stylo dato per informantes pro Constantia, quòd Iudex tam in Tribunali Vicarij, quàm Auditoris Cameræ, sæpè in citatione ad sententiam dat terminum pro seruato pro vtraque parte, & durante dicto termino, si ius est pro actore, fert pro illo sententiam absque alia citatione, & notarius extendit decretum in citatione illius, contra quem fuit lata sententia: nam in hac materia stylus attenditur. Franc. *in cap. fin. num.* 6. *de re iudic. in* 6. Roman. *conſ.* 367. *num.* 11. fuit dictum *in cauſa Aſtoricen. Congrua* 19. *Iunij* 1587. *coram Illuſtriſſimo Mantica.*

ea. Et cùm iſte ſtylus ſit ordinarius, non deciſorius, ſatis probatur ex fide notariorũ actuariorum. Soc. *conſ.* 36. *num.* 11. *&* 39. *num.* 28. *lib.* 4. cùm ſufficiat, quòd de illo extraiudicialiter conſter, vt tenuit Rota *in vna Mediolanen. Reſciſſionis contractus*, *Lunæ* 17. *Iunij* 1602. *coram R. P. D. meo Sacrato*.

Itaque fuit concluſum non eſſe retardandam executionem, cùm vtraque parte acerrime informante Dubium ſemel, atque iterum propoſitum fuerit.

R. P. D. Litta.

Romana Domorum de Valentinis.

Veneris 16. *Ianuarij* 1604.

EPITOME.

Agens ex vi obligationis Cameralis an teneatur iurare de calumnia? De neceſſitate eiuſdem iuramenti.

Ad Cap. 66. *num.* 14.

DECISIO XXXIII.

FVit reſolutum pro nullitate decreti A. C. ob non præſtitum iuramentum, quod prius petitum fuerat præſtari, & non aliàs procedi, proteſtando ſemper de nullitate, *ad text. in l.* 2. §. *quòd ſi actor C. de iuram. calum.* Rota *dec.* 2. *eod. tit. in antiquis*; & fuit prout reſolutum.

Nec facit quòd ageretur vigore obligationis Cameralis. Quia exaduerſo non docetur quòd obligatio Cameralis ſit in hoc priuilegiata, vt agentes ex contractu tali obligatione vallato non teneantur iurare de calumnia, vt ſcilicet via præcludatur calumniis. *cap.* 1. *in fin. de iuram. calum. in* 6. & ne veritas occultetur, vt dixit Put *deciſ.* 398. *in fin. lib.* 2. Quod magis militare videtur in obligatione Camerali inuenta, vt parata eſſet executio ſine mora faciendi proceſſum ordinatorium. Et quòd præſtandum ſit, etiamſi ſummariè, & manu regia procedatur, tradit Cot. *in memorial. verb. iuramentum calumnia*. Hinc coram Gubernatore, coram quo proceditur velo leuato, & manu regia præſtandum eſſe, ſi petatur, tradit Put. *d. deciſ.* 398. & Anton. Auguſt. *in repetit. tit. de iureiur num.* 13.

Nec placuit quòd fuerit præſtitum per octo dies poſt decretum, & relaxamentum. Quia tale iuramentum debet præſtari ante ſententiam: reſpicit enim præſentia, & futura, non autem præterita. Cyn. *in l.* 2. *n.* 11. *C. de iureiur. propt. calumn. dand.* Aliæ verò nullitates, tanquam turbidæ, & irreleuantes, non fuerunt per Dominos habitæ in conſideratione.

R. P. D. Remboldo.

Romana Domus.

Mercurij 14. *Septembris* 1624.

EPITOME.

Facultas nominationis in inueſtitura an cenſeatur conceſſa in omni gradu vocatorum?

Ad Cap. 66. *num.* 30.

DECISIO XXXIV.

FVit anno 1550. à RR. Priore, & Fratribus Sanctæ Mariæ de populo conceſſa in emphyteuſim quædam domus dicti Monaſterii, de qua fuerunt inueſtiti Franciſcus, & Antonius fratres ad tertiam ipſorum generationem ab ipſis incipiendo, videlicet ad vitam ipſorum Franciſci, & Antonij, & eorum filiorum legitimorum, & naturalium, & filiorum ſuorum nepotum maſculorum: pacto tamen adiecto, quòd ſi contingeret ipſos decedere ſine eorum generatione, cenſeretur dicta emphyteuſis conceſſa ad tertiam nominationem ſimiliter, ab ipſis fratribus incipiendam, videlicet ad vitam ipſorum Franciſci, & Antonii, & alterius perſonæ per ipſos fratres, ſiue alterum eorum ſuperuiuentem nominandæ, & alterius nominandæ per nominatum, tantum, & non vltra.

Vita functo dicto Franciſco ſine filiis, ac dictum Antonio relicto Cæſare filio, idem Cæſar in defectum generationis tertio nominauit Clementem Meſſium eius ex ſorore nepotem. Vnde prætendentes d Procurator, & frater ob defectum lineæ inueſtituræ vocatorum ius dd. inueſtituraram fuiſſe conſumptum, nec propterea fuiſſe locum dictæ nominationi; introduxerunt iudicium deuolutionis coram Illuſtriſſimo Vrbis Vicario contra dictum Clementem, a quo fauorabilem ſententiam ſuper deuolutione reportarunt. Cauſa demum per appellationem ad Rotam deuoluta contigit coram me dubitari an dicta ſententia eſſet confirmanda, vel infirmanda. Et ſupradicta die fuit reſolutum dictam ſententiam eſſe reuocandam tanquam iniuſtam, cùm in ea declaretur dicta domus deuoluta ob lineam finitam per obitum dicti Cæſaris ſine filijs, cùm tamen ex tenore inſtrumenti inueſtituræ ſupra relato appareat facultatem ſuccedendi in dicta emphyteuſi, non tantum fuiſſe conceſſam per generationem, ſed etiam per nominationem, dictaſque qualitates fuiſſe in dicto inſtrumento copulatiuè appoſitas; adeo quod rectè potuerit dictus Cæſar nominare in defectum tertiæ generationis dictum Clementem, nec propterea dicta nominatione ſtante poſſit dici dicta domus deuoluta.

Nec obſtat quòd facultas nominandi videatur conceſſa tantum in caſu, in quo prima generatio defeciſſet, hoc eſt quatenus dictus Antonius, & Franciſcus ſine filiis deceſſiſſent. Quia non debebat dicta facultas ita amarè interpretari, vt cen-

cenſeatur reſtricta ad primam generationem; præſertim cùm inconueniens non ſit, quòd illa intelligatur etiam conceſſa ſecundæ generationi, quatenus tertia deficeret: & imò id ipſum magis eſt conforme, & veriſimile menti contrahentium.

Nam quoad Franciſcum, & Antonium, qui receperunt inueſtituram, dubitari non poteſt, quin voluerint omni meliori modo, & ſibi ipſis, & omnibus aliis in inueſtitura comprehenſis proſpicere, vt in ſimilibus terminis fuit dictum *in Romana Domus* 5. *Nouembris* 1587. *coram* R. *P. D. Robuſterio* & in *Trenisina Fundi* 25. *Maij proteriti coram me*. Et quoad concedentes etiam patet ipſos voluiſſe prouidere tantummodo vt conceſſio non excederet vltra vitam inueſtitorum duas alias vitas, & interim eam durare, ſiue id contingat per viam nominationis, ſiue per viam generationis: & in hac materia multum attendi ſolet veriſimilis mens contrahentium. *l. vltima C. quæ res pign. oblig. poſſ.* Fulgoſ. *in l. 3. §. ſi quis inſulam ff. de eo quod certo loc.* Pariſ. *conſil. 88. num. 23. lib. 1.* cum aliis per Card. Mantic. *in tract. de tacit. & ambig. lib. 1. tit. 3. num. 12. & ſeq. & lib. 14. tit. 29. nu. 16. & 33.* & ſatis dicitur expreſſum quod ab expreſſo reſultat *l. ſi ita §. qui filio ff. de bon. poſſ. ſecundum tab.* Bart. *in l. fin. n. 23. in fin. C. de hæred. inſtit.* Socin. *in l. in ambiguo num. 7. ff. de reb. dub.* Dec. *conſ. 68. num. 3.* Aym. *conſ. 149. nu. 11.* Cephal. *conſil. 152. num. 70.* Surd. *conſil. 143. num. 20. & conſil. 294. num. 21. & deciſ. 254. num. 38. & ſeqq.*

Vnde licet Franciſcus: & Antonius deceſſerint cum filiis, atque ita ab initio non fuerit locus nominationi: potuit tamen eadem nominatio fieri cum Cæſare: quia vt dictum eſt, d. facultas cenſeri debet, conceſſa in omni gradu inueſtitura ſubrogato, taliter vt quandoque deficiat generatio, locus eſſet dictæ nominationi, dummodo conceſſio non excedat tres actus.

R. P. D. Orano.

Romana Alimentorum.

Veneris 28. *Februarij* 1592.

EPITOME.

Reſponſio facta articulis non ſeruata forma Statuti exhibitis, an & quando præiudicet reo: Clauſula ſaluo iure impertinentium, quid operetur.

Ad cap. 68. num. 6.

DECISIO XXXV.

IN cauſa Romana Alimentorum præſuppoſitum fuit ſine veri præiudicio, actorem in exhibitione poſitionum, ſeu articulorum, formam Statuti Vrbis *cap.* 68. *lib.* 1. non ſeruaſſe. Rurſus ergo quæſitum fuit, præſuppoſita illarum admiſſione cum clauſula, ſi, & in quantum, ac alio Statuto *cap.* 70. *lib.* 1. An reſponſiones ad eas per reum factæ ſibi præiudicarent. Maior pars Dominorum fuit in voto negatiuo: quia forma eſt quæ dat eſſe rei: vnde, ſi à lege, vel Statuto præſcripta non fuerit obſeruantia, corruit actus inde ſequutus. *l. cum hi, §. ſi prætor.* vbi Iaſ. *primo notab. ff. de tranſact. l. Iulianus §. ſed & ſi quis num. 4. C. de iur. & fact. ignorant. cum vulgar.* Cùm igitur forma Statuti Vrbis mandantis per actorem poſitiones, ſeu articulos diſpoſitiuè, & ponendo conceptas medio iuramento, parte ad id citata exhiberi, non fuerit ſeruata; ſequitur reſponſiones ad eas factas reo non præiudicare: Maxime cùm, nedum Iudex illas admiſerit cum clauſula, Si, & in quantum, ſed etiam Statutum *cap.* 70. *dicto lib.* 1. velit illarum admiſſionem intelligi factam cum præſeruatiua, ſaluo iure impertinentium: quæ quidem præſeruatiua operatur, vt cum alias non fuerint admittendæ, niſi ſeruatis præſcriptis à Statuto, habeantur pro non admiſſis. Io And. Abb. & alii *in cap. cùm contingat, de offic. deleg.* Bald. *in l. fin. C. qui legit. perſon.* Alex. *conſil. 166. num. 6. vol. 6.* & poſt alios Pedemontan. *deciſ. 5. num. 9. & ſeq.* in terminis Rimin. ſen. *conſ. 596. num. 8. cũ ſeq. vol. 3.* & confeſſio eius, qui ad illas reſpondere non tenebatur, ei non præiudicet. Curt. *in l. etiam Iudices, §. quod obſeruari n. 41. C. de iurament. calum.* Grat. *conſ. 75. num. 17. lib. 1.* cum allegatis.

Nihil autem intereſt, quòd aduerſus eas tamquam informes, reus non fuerit proteſtatus. Quia primo clauſula, ſaluo iure impertinentium, poſita in decreto Iudicis & altero Statuto, idem operatur, atque ſi reus fuiſſet proteſtatus: nam factum Iudicis reputatur factum partis. Rimin. *conſ. 596. in fin.*

Secundò, quia ita demum reſponſio facta nulla præuia proteſtatione, reo præiudicaret, ſi ſciuiſſet poſitiones, ſeu articulos fuiſſe conceptos non ſeruata forma Statuti. Et ita procedit *deciſ. 3. de ſequeſtrat. poſſeſſ. & fruct. in nou.* cum alleg. Sed quando reſpondens illas non vidit, ſeu etiam a Statuto earum inſpectio illi interdicta eſt, vt eſt caſus Statuti Vrbis; haud tunc poteſt ſibi imputari, ſi proteſtationem non interpoſuit. ita Riminald. *dicto conſ. 596. num. 3. in fine.*

Et ita, &c.

R. P. D. Vbaldo.

Romana Legati Librariæ.

Veneris 10. *Maij* 1624.

EPITOME.

Scriptura priuata teſtatoris an & quando dicatur eſſe in forma probanti? Articulans an cenſeatur fateri? Publicatio teſtamenti non ſcripti per manus Notarij, an debeat fieri examinatis teſti-

bus

Digitized by Google

bus ſuper toto tenore eiuſdem.

Ad cap. 9. num. 17.

DECISIO XXXVI.

IVxta ordinem in Rota datum, die 24. Martij anni præteriti, vt videretur an iura eſſent in forma probanti, Dubitaui an ſcriptura, de qua principaliter agitur, eſſet in forma probanti. Et Domini, vtraque parte informante, affirmatiuè reſponderunt.

Scriptura enim iſta, dato quòd non contineat codicillum, vel donationem cauſa mortis, continet tamen voluntatem teſtatoris, non circa inſtitutionem hæredis, ſed circa legata, ex quibus quædam adimit antea in teſtamento relicta, quædam de nouo relinquit, vt Cæſari iuniori ſcuta 200. annua, & librariam legalem; & fuit ſubſcripta à teſtatore, & a quinque teſtibus. & ſubſcriptio fuit recognita, imò teſtes depoſuerunt etiam tenorem ſcripturæ, vt infra dicetur; ideo videtur eſſe in forma probanti, iuxta Seraphin. *deciſ.* 340. *num.* 1. & bene facit doctrina Bartoli *in l. ſi ita ſcripſero ff. de condit. & demonſtrat.* de ſchedula reperta apud Guardianum Sancti Franciſci, ad quam ſe teſtator coram teſtibus retulit. Quam diſpoſitionem ſenſit Bartolus valere quando identitas ſchedulæ ſit probata, vel ex comparatione litterarum, vel alijs legitimis inditiis: & Bartoli doctrinam ſequuntur Ruin. *conſil.* 193. *num.* 9. *&* 10. *lib.* 2. Pariſ. *conſ.* 19. *num.* 12. 16. *&* 17. *lib.* 14. Clar. *in §. teſtamentum queſt.* 36. *nu.* 2. Menoch. plures referens *conſil.* 313. *num.* 45. *lib.* 4. Quæ opinio eo magis procedit quoad legata, vt loquitur Bartol. *in dicta l. ſi ita ſcripſero*, & per Clar. & Ruin. *locis citatis*. Et prædicta confirmantur ex confeſſione partis in articulis cum iuramento datis, in quibus articulantur contra in iſta ſcriptura, & in ſpecie legatum librariæ legalis factum Cæſari, necnon ſubſcriptio Cæſaris ſenioris. Et licet articulans regulariter non dicatur fateri, tamen ſecus eſt, quando articuli ſunt dati medio iuramento. Caputaq. *deciſ.* 145. *lib.* 1. *in manuſcript.* Rot. *deciſ.* 215. *num.* 2. *coram fel. rec. Gregorio XV.* & per Addent. *ad eiuſdem deciſ.* 143. *num.* 5. *in fin.*

Non obſtat præcipuum obiectum, quod fit ex aduerſo circa publicationem teſtamentorum, in priuata ſcriptura contentorum, quæ publicatio debet fieri examinatis teſtibus poſt mortem teſtatoris ſuper tenore teſtamenti coram Iudice, & per eum publicatis. *l. publicati*. vbi gloſ. & Doctores, *§. ſi verò vnus C. de teſtament.* cum aliis per Cephal. *conſil.* 203. *num.* 6. *lib.* 2. & per Honded. *conſil.* 26. *num.* 11. *lib.* 2. Surdus *conſ.* 129. *num.* 25. *lib.* 1. *& conſ.* 414. *num.* 88. *lib.* 3. quæ diſpoſitio habet locum etiam in codicillis per priuatam ſcripturam confectis, cùm eadem obſeruatio in codicillorum publicatione requiratur. *l. fin. C. quem. adm. teſtam. aper.* & id tenet Bald. *in d. l. fin. n.* 50. Iaſ. *in d. l. publicati nu.* 9. Rot. *deciſ.* 4. *n.* 2. *par.* 1. *diuerſ.* & trad. moder. *in tract. de except. par.* 3. *tit.* 1. *except.* 5. *num.* 56. *& ſeq.*

Quia fuit reſponſum in primis prædicta procedere quando teſtator coram teſtibus declarauit voluntatem ſuam ſine ſcriptura, vel cum ſcriptura, vel cum ſcriptura nec a ſe, nec a teſtibus ſubſcripta: & his caſibus neceſſe eſt vt teſtes mortuo teſtatore deponant de integro tenore teſtamenti; & ſi interim mortuus fuit aliquis teſtis, corruit teſtamentum, vel eius probatio; vt in ſpecie not. Caſtr. *in dicta l. publicati num.* 4. & ibi Alex. *num.* 1. *de teſtam.* cum aliis per Honded. *conſ.* 26. *num.* 11. *lib.* 2. Sed in caſu noſtro ſcriptura, de qua agitur, fuit dictata a Cæſare teſtatore, & ab eodem ſubſcripta, necnon a teſtibus ad hoc rogatis, qui recognouerunt medio iuramento ſubſcriptionem Cæſaris, & propriam: & ſic conſtat de identitate ſcripturæ; quo caſu non videtur requiri vt teſtes deponant ad ſcripturam, quæ illis oſtenditur, vel quòd recognoſcant ſubſcriptiones, vel quòd deponant ſe præſentibus fuiſſe factam ſcripturam, vt tenuit Petrus de Bellapert. *in dicta l. publicati in principio*, vbi Cin. *num.* 1. ibi, *vocatis teſtibus, & iurantibus ita eſſe verum, ſicut ſcriptum eſt*. Caſtrenſ. *in princip.* Salicet. *num.* 4. *verſic. quæro ſecundo*, & eſt de mente Bart. *in l.* 1. *§. ſi quis neget nu.* 4. *ff. quemad. teſtamen. aper.* Innocent. *in cap. fin. in princip. de fid. inſtrum.* vbi quòd quando de teſtamento eſſet facta ſcriptura, debet ad teſtes abientes mitti teſtamentum, vt cognoſcant an teſtamento interfuerint: & idem ſenſit *ibidem* Bellamer. *num.* 24. vbi dicit quando teſtamentum non fuit ſcriptum per manum Tabellionis, verius eſſe quòd ſufficiat quòd teſtes inſcripti iurent, quòd ita fuerit, ſicut in ſcriptura exinde confecta, quæ eis legi debet, continetur, & idem tradit Abb. *ibidem num.* 10. *verſic. quandoque ex tertio*, & alii congeſti per informantes, & præ cæteris Iaſon. *conſil. mihi* 61. *num.* 6. *lib.* 1. vbi quòd quando adeſt ſcriptura teſtamenti, non eſt neceſſe quod Teſtes deponant de toto tenore teſtamenti ſed ſatis eſt, quòd teſtes ſe referant ad illam ſcripturam: licet ſecus eſſet quando de teſtamento non adeſſet alia ſcriptura. Et ratio eſſe poteſt, quia cum teſtes ſe ſubſcripſerunt, videntur tunc depoſuiſſe, vt dicit Bald. *in l. fin. num.* 21. *C. de edict. Div. Adr. toll.*

Et quamuis negari non poteſt, quod nonnulli ex prædictis, & aliis Doctoribus loquantur de teſtamento clauſo, quod eſt ignotum teſtibus, qui ſolum vocati ſunt vt audirent, illud eſſe teſtamentum, quo caſu certum eſt eos non teneri deponere de tenore teſtamenti, quem ignorant. Corn. *in dicta l. publicati num.* 10. *C. de teſtament.* Roland. *conſil.* 36. *num.* 16. *in fin. lib.* 1.

Tamen etiam certum eſt, alios loqui generaliter quando de teſtamento eſt confecta ſcriptura, & à teſtibus ſubſcripta, quòd ſufficiat iis legi, vel eos recognoſcere ſcripturam, abſque eo quod deponant de integro tenore, vt per Iaſonem, & alios ſupra relatos: aliàs in teſtamento clauſo, & & ſecreto dictum Doctorum videtur de indubitabili, quod teſtes non teneantur deponere de tenore, quem penitus ignorant. *l. quod habeo ff. de Card. edict.*

Nec obſtare videbatur, quòd Cæſar ſe ſubſcripſerit ad authorizandum, vel approbandum codicillum, vel donationem cauſa mortis, & rogauerit teſtes ad ſe ſubſcribendos ad faciliorem probationem. Quia quidquid ſit dicendum de intellectu iſtorum verborum, de quo erit poſtea agendum, in articulo principali, hactenus ſæpè

ſcuſſo, & non reſoluto, pro nunc ſatis eſſe videbatur, quòd iſta verba ſupponunt aliquod probandum, & ſic exiſtentiam voluntatis teſtatoris circa legatum, de quo agitur, cùm non entis nullæ ſint qualitates. *l. eius qui in prouincia ff. ſi cert. petat.* quamuis teſtator noluerit ſe reſtringere ad codicillum, vel donationem cauſa mortis. Et addebatur conſideranda, quod teſtes fuerunt rogati; quos regulariter in vltima voluntate præter teſtamentum rogari non eſt neceſſe. *l. vltima in fine* vbi Doctores, *C. de codicill.* tamen ille rogitus eo magis enixam voluntatem teſtatoris ſignificat, vt ſua diſpoſitio ſuſtineretur. Et licèt rogaſſe ſe dixerit ad ſubſcribendum ad faciliorem probationem, & tamen & hoc conſultò factum, & dictum à viro perito credendum eſt, qui optimè ſciret teſtium ſubſcriptionem in teſtamento, vel alia voluntate nuncupatiua non requiri, imò nec ſcripturam quidem, niſi ad faciliorem probationem. gloſſ. *in l. hac conſultiſſima §. per nuncupationem, in verb. ſine ſcriptura*, & ibi ſequuntur Doctores C. *de teſtamen.* cum aliis per Honded. *conſil.77. num.18. lib.* 1. Seraphin. *deciſ.* 623.*num.6.*& fuit dictum *in Romana Teſtamenti coram bonæ memoriæ Cardinali Sacrato*, quæ eſt *deciſio 336. num. 3. poſt ſecundum vol. conſil. Farinac.*

Propterea ad obiectum ſuprà poſitum fuit etiã reſponſum, pleroſque teſtes etiam deponere de tenore ſcripturæ, de qua agitur: & duo priores, videlicet Vitalis, de ſubſcriptione aliorum teſtium, & ipſius Cæſaris Teſtatoris, tertius Gaſpar examinatus vigore litterarum remiſſorialium optimè etiam deponit de tenore in ſubſtantia; quod ſufficit, ſecundùm Iaſ. *in dicto conſ.*61.*num.* 5. *lib.*1. ſicut etiam quoad legatum de quo agitur, deponit Conſtantinus, quartus teſtis. Sylueſter verò quintus teſtis licet explicitè non deponat de tenore, tamen deponit ſe rogatum à Cæſare, vt eſſet teſtis cuidam ſuæ voluntati, & quod ſubſcriberet in folio, in quo ſe præſente erant alii ſubſcripti; vt oſtenſo ſibi folio, & Cruce, quam teſtis in eo fecerat loco ſubſcriptionis cum neſciret ſcribere, recognouit identitatem folii, & Crucis: & cùm iſte teſtis eſſet mortuus non potuit denuo examinari ſuper tenore: & nihilominus videtur ſufficere quod quinque teſtes vere fuerint præſentes, & ſubſcripſerint. Seraphin. *deciſ.*382. *num.7.verſic. quia, &c.* & in puncto *deciſ.*1302. *nu.*4. *&* 5. Et ad hunc effectum, quod ſcriptura teſtamenti ſit in forma probanti, vel mereatur fidem, ſufficere quod duo ſaltem teſtes teſtamentarii deponant de tenore, & vocent ſe in conteſtes, & nominent alios ex deſcriptis, prout in hoc caſu, & quod magis eſt, ad effectum probandi inſtitutionem hæredis, fuit firmatum *in cauſa Tiburtina Hæreditatis* 11. *Febr.* 1602. *coram R.P.D. Buratto.*

Nec obſtare videbatur, quod iſte quintus teſtis pro recognitione non fuit examinatus citatis Patribus Ieſuitis: quia fuit examinatus citata Societate Sanctiſſimæ Annunciatæ hærede vniuerſali, ad quam pertinet ſolutio legati, de quo agitur, & tunc temporis Domus profeſſa Ieſuitarum non erat in cauſa, nec diuinari poterat de eius intereſſe. Ideo Domini putabant ſuſtineri examen citato hærede, cuius principaliter intereſt, iuxta doctrinam Caſtrenſ. *in dicta l. publicati ſub num.3. C. de teſtam.* quòd ſunt citandi illi, quorum prima cauſa eſſet ſucceſſionis, ſi non eſſet factum teſtamentum: & ibidem Corn. *nu.* 14. Zuccard. *num.*4. & Salicet. *ibidem num.*6. vbi quod ſunt citandæ perſonæ certæ, non autem incertæ, quales erant Ieſuitæ tempore dicti examinis, & idem ſenſit Rol *dicto conſ.*36. *num.*11. *&* 12. *lib.*1. & facit illa concluſio, quod ſufficit citatio hæredis inſtituendi, vt præiudicetur ſubſtitutis, & legatariis. Rolan. *conſ.*92. *num.* 15. *& ſeq. lib.* 4. & late defendit Pinell. *in l.*1. *num.*49. *par.*3. & poſt eum Peregrin. *de fideicom. artic.*52. *num.*52. *verſ. ſed quod his, &c.*

Poſtremò placebat, quod in omnem euentum hic agitur de reuocatione, ſeu ademptione legati integræ librariæ prius factæ Patribus Ieſuitis in teſtamento: quo caſu ad probandum ademptionem ſufficiunt duo teſtes omni exptione maiores, quales ſunt primus, & ſecundus. Bald. *conſ.* 28. *lib.*3. quem ſequitur Ludouic. *concluſ.* 24. *verſ. amplia quarto*, Simon de Pret. *conſ.*144. *num.* 56. vt latè comprobant informantes.

Quòd Gaſpar nuper in partibus examinatus fuit ſine citatione ad videndum iurare, & fuit examinatus à notario, non autem à Iudice, & ſine mandato ipſius Iudicis, in facto non ſubſiſtit, vt fuit oſtenſum.

Aliæ obiectiones circa hunc, & alios teſtes, viſæ ſunt ſatis leues, nec reſpicere ſubſtantialia, in quibus ſufficit, teſtes eſſe concordes. *cap. dudum*, vbi gloſ. *in verb. ſubſtantia de conuerſ. coniug.* Iaſ. *dicto conſ* 61. *ſub num.*5. *lib.* 1. & tritum eſt, teſtium dicta eſſe coadiuuanda non autem cauillanda. Seraphin. *deciſ.*241. *num.*3. *& deciſ.*1083. *num.*6. Ex quibus omnibus ſimul iunctis Domini concluſerunt ſcripturam, de qua agitur, eſſe in forma probanti.

Et ita fuit deciſum, &c.

Cardinali Marquemontio.

Romana Pecuniaria de Grandis.

Sabbati 26. Nouembris 1605.

EPITOME.

Mandatum ſpecialiſſimum an requiratur ad reſpondendum poſitionibus: & quale dicatur eſſe.

Ad Cap.68. num.21.

DECISIO XXXVII.

CVm q. D. Bendinellus Saulius comparens coram Auditoribus Rotæ Ianuenſis fuerit proteſtatus, ſe nunquam voluiſſe, neque velle quòd Georgius eius frater aliquid potuerit, vel poſſit agere actiuè, vel paſſiuè in Iudicio, vel extra, ſine eius legitimo mandato, & à dictis Auditoribus literas ſubſidiales obtinuerit ad A.C. directas pro huiuſmodi proteſtatione intimanda D. Antonio Mariæ, prout illa fuit intimata: viſum fuit

Do-

Dominis reſolutionem dubij, quod propoſueram ſuper reuocatione confeſſionis factæ à d. Georgio, dum poſitionibus q. DD. de Franchis. & de Grandis reſponderent, pendere à qualitate mandati, cuius vigore Georgius dictis poſitionibus reſponderat. Cùm enim adſit regula, quòd ad reſpondendum poſitionibus requiritur ſpecialiſſimum mandatum, Socin. *conſ.* 55. *n.* 8. *lib.* 1. Rebuff. *ſuper Conſtit. Gall. tom.* 3. *tit. de reſponſione per verbum, credit. num.* 8. Neuiz. qui alios congerit, *conſ.* 7. *num.* 12. *& ſeq.* & ſpecialiſſimum mandatum hoc caſu intelligatur quando eſt reſpondendum ſic, & ſic Bart. *in l. fin.* C. *de Procurat.* ſi Georgius non habuit huiuſmodi mandatum, non potuit valide reſpondere: neque confeſſio dici poteſt acceptata per Bendinellum ſtante prædicta proteſtatione facta longo tempore poſt confeſſionem, conſtante etiam, quòd nihil deducitur ad probandum acceptationem expreſſam, vel tacitam, quæ hoc caſu poſſit ſuffragari.

Non obſtat quòd Georgius confeſſus ſit vti Procurator, & nomine proprio, vnde confeſſio videatur à principio fuiſſe valida, & non potuiſſe reuocari, niſi docto de errore. Caputaq. *dec.* 191. *par.* 1. Nam & ipſe Georgius in actis reuocauit ſuam confeſſionem, vt erroneam, atque etiam hodie de illius errore docere offertur, quæ inſpectio ſi ſuſcipienda eſſet, inclinabant Domini in hanc ſententiam, quòd etiam neceſſaria foret librorum exhibitio. Sed ad effectum, de quo agitus, ſufficit dicere Georgium fuiſſe confeſſum nomine proprio: quia in cauſa, de qua agebatur, erat fideiuſſor Bendinelli: ac certi iuris eſt, quòd in correis debendi vnius confeſſio etiam iudicialis alteri non nocet. Bart. *l. ex duobus* 2. *num.* 32. *ff. de duob. reis & in auth. hoc ita num.* 57. *C. eod.* Bald. *conſ.* 43. *num.* 2. *lib.* 5. Roncheg. *in dicta l. ex duobus nu.* 71. *& ſeq.* Rot. Ianuen. *dec.* 65. *num.* 5. *&* 6. vnde in omnem euentum illa confeſſio Georgij, vt principalis, nocere poſſet Georgio, cuius hæredes non ſunt in hac cauſa, & cuius defenſionem D. Sebaſtianus filius, & hæres Bendinelli non recipit.

Itaque fuit concluſum D. Antonium Mariam non iuuari confeſſione, niſi doceat Georgium habuiſſe mandatum ad reſpondendum ſic & ſic.

R. P. D. Coccino Decano.

Romana Dotis.

Mercurij 21. *Maij* 1625.

EPITOME.

Poſitiones ad hoc vt habeantur pro confeſſatis, quæ requirantur ex præſcripto cap. 2. de confeſſ. in 6. Mulier an poſſit propria auctoritate ingredi bona dotalia, vel pro dote obligata? Item quando cenſeatur habere bona mariti in ſolutum, vel loco pignoris. Et an circa dotem poſſit ſibi prę iudicare; Pro paraphernocompetit tacita hypotheca.

Ad cap. 68. *num.* 76.

DECISIO XXXVIII.

IN iudicio aſſecurationis dotis, & lucri dotalis, quod mulier intentauit contra virum, & illius creditores, A. C. pronunciauit aſſignando ſcuta ſeptem millia in monte Pietatis inueſtienda in tot locis montium, prout fuerunt poſtea inueſtita, & aſſignata; & in hoc bene partes conueniunt. Pro reſiduo autem dotis, & lucri dotalis pronunciauit immittendam fore, & eſſe in actualem poſſeſsionē bonorum per maritum tentorum, & poſſeſſorum, quæ ſufficere deberent pro concurrenti quantitate dicti reſidui dotis, & lucri iuxta æſtimationem, citatis creditoribus, per Peritos faciendam; & pronunciauit fructus dotis deberi ad rationem ſcutorum 7. cum dimidio à die petitæ aſſecurationis, vſque ad diem actualis immiſſionis decurſis, & decurrendis.

Stante hac ſerie facti dubitaui, An conſtaret de ſatisfactione vxoris, ita vt teneatur relaxare bona, & quę. Et quoad ſatisfactionem reſpectu ſcutorum ſeptem millium non adeſt controuerſia inter partes; Difficultas dumtaxat eſt An de reſiduo fuerit ſatisfacta. Et ad docendum de ſatisfactione dicebatur quòd maritus dedit poſitiones, quæ continent quòd mulier nedum habuit ſcuta 7 millia, ſed etiam domum magnam, apothecas in prædicta domo, & alia: quæ quidem poſitiones à Iudice fuerunt habitæ pro confeſſatis, & ideo probant cōtra mulierem, *cap.* 2. *de confeſſ. in* 6.

Sed Domini dixerunt, quod *dictæ* poſitiones nō continent ſatisfactionem dotis, de qua agitur, ſed poſſeſſionem bonorum, quæ non negatur: ea verò retinuit iure pignoris dotalis, vt ſtatim dicetur; & in omnem euentum forma dicti cap. 2. præcisè ſeruanda erat propter illius rigorem. Rot. *dec.* 3. *de confeſſ. in antiqu.* Seraph. *dec.* 408. *in fine*; & fuit dictum *in cauſa Romana Pecuniaria*, 17. *Februarij* 1599. *coram bo. mem. Card. Lancellotto.*

Forma autem illius capituli eſt; Primò, quòd principali comparito in iudicio poſitiones ſint lectæ. Secundo, quòd in faciem ſit monitus à Iudice reſpondere: non enim ſufficeret per nuncium moneri. Tertio quòd abſque rationabili cauſa reſpondere non recuſet. Quarto quòd fuerit accuſata contumacia rei in termino nō reſpondentis. Quinto, quòd fuerit ſequuta interlocutoria Iudicis facti declaratoria. Franc. *in dicto cap.* 2. *num.* 9. Rot. Ianuen. *deciſ.* 161. *nu.* 10. & fuit dictum in prædictis deciſionibus Seraphini, & Lancellotti; Quapropter cùm non conſtet prædictam formam fuiſſe ſeruatam, non potuit pronunciari poſitiones habendas pro confeſſatis: & ſic firmandum eſt, ſententiam A. C. quoad ſecundam, & tertiam partem, ſcilicet reſidui dotis, & fructuum dotalium, non conſtare habuiſſe effectum.

Secundò dicebatur vxorem de anno 1611. aduerſus quendam creditorem declaraſſe velle ſe pro aſſecuratione ſuæ dotis, iuriumque dotalium

quæcumque mobilia, & se mouentia, & supellectilia domus vna cum domo, & vinea, & quatenus non sufficerent, reliqua bona sui viri pro concurrenti quantitate scutorum 12500. dotalium.

Punctus ergo difficultatis versatur in duobus. Primò an mulier habuerit ista bona; & quatenus sic, an habuerit ista bona pro satisfactione, vel loco pignoris. Ad cuius declarationem aduertendū est, an tunc esset locus assecurationi dotis, quia sententia A. C. fuit lata de anno sequenti 1613. Si enim erat locus assecurationi, licèt mulier regulariter propria auctoritate non possit ingredi bona dotalia, vel pro dote obligata, *l. dotis actione, C. sol. matrim.* Tamen conclusio non procedit quando mulier habet precarium ad sui fauorem pro restitutione dotis, vel aliàs possessio vacua ad ipsam peruenerit, Dec. *conf.* 332. *num.* 2. & *conf.* 671. *num.* 1. Hic autem aderat precarium, quia in instrumento dotali Maritus dedit facultatem, licentiam, & potestatem Vxori, seu quibus d. dos venerit de iure restituenda constante, vel soluto matrimonio, possessionem bonorum in genere, & in specie capiendi propria auctoritate absque alicuius Iudicis licentia, & absque vitio spolij, nullitatis, & attentatorum, captaque, & apprehensa restituendi, illaque vendendi, & alienandi pro cōcurrenti quantitate, & interim &c. constituit &c. Quare stante supradicta potestate cùm esset in possessione iure familiaritatis, præsumitur sibi mutasse causam possessionis. Bald. *in l. penult. sub num.* 1. *C. de pign.* & velle retinere pro sua dote: Dec. *consil.* 400. num. 5. Ex quibus omnibus, & attentis postea subsequutis vtium fuit Dominis posse firmari, mulierem habuisse dicta bona.

Circa secundum, An habuerit in solutum, vel loco pignoris, fuit responsum de facto habuisse loco pignoris, cum ante Iudicis pronunciationem in solutum habere nullo pacto potuerit. Castr. *in l. 2. num. 3. ff. solut. matrim.* Thes. *decis.* 207. *nu.* 2. Maximè quia mulier sibi præiudicasset accipiendo bona loco pecuniæ: cùm enim fuerit constituta in pecunia, ita etiam erat restituenda: nam dos eo modo quo traditur, debet restitui, vel assignari. *l. res in dotem data, ff. de iur. dot.* Rol. *conf* 86. *num.* 4. & *nu.* 7. *in fine lib.* 4. Aym. *conf.* 548. *num.* 6. *vers.* 4. & ideo in pecunia collocari debebat. Bart. *in l. si constante in 3. parte principali, num.* 7. & 37. *ff. solut. matrim.* & fuit resolutum *in Bononien. Dotis*, 27. *Iunij* 1603. *coram bon. mem. Penia.*

Et quātus quæstio sit an mulier possit sibi præiudicare circa dotem, ex adductis per Put. *decis.* 364. *num.* 2. *lib.* 1. ibique Rota videatur inclinare pro negatiua: Quicquid tamen sit de hoc, in Vrbe non fieri poterat absque solemnitatibus Statuti requisitis in qualibet renunciatione, & pacto de non petendo, vel similibus, in quibus mulier potest lædi. Boccacc. *ad constit. Aegid. gloss.* 8. *num.* 19. & *seq.* & indubitatum est mulierem potuisse lædi accipiendo bona loco pecuniarum. Honded. *conf.* 14. *num.* 58. & *consil.* 41. *num.* 51. *lib.* 1. & consideranit Rota *in d. Bononien. dotis* ea ratione, quia cum maiori vtilitate pecuniæ inuestiuntur in emptionem censuum, & similium.

Ideo dixerunt Domini non constare de tali satisfactione, quominus mulier potuerit variare: Habendam tamen esse rationem fructuum perceptorum in possessione fructuum dotis. Circa sententiam A.C. & quoad quinque loca montiū, quæ mulier habuit pro paraferno, viden dū est de consumptione: nā etiam pro illo, si non comprehenditur sub expressa hypotheca, de quo si opus fuerit poterit videri, saltem competit tacita hypotheca, *ad l. vlt. C. de pact. conuent.* quam Baldus vnicam dicit. & repetitur *in Bononien. Pecuniaria*, 2. *Decembris* 1600. *coram me.*

Et ita concluſum.

Card. Virili.

Bononien. Saluiani.

Lunæ 11. *Ianuarij* 1627.

EPITOME.

Possessio in Saluiano an probetur ex positionibus habitis pro confessatis? & quę positiones dicantur haberi pro confessatis.

Ad Cap 68. *num.* 76.

DECISIO XXXIX.

FVit resolutum sententiam de partibus esse infirmandam, cū non iustificetur ex actis. Paris. *conf.* 34. *num* 2. *lib.* 4. Cæs. de Graff. *decis.* 2. *nu.* 6. & *decis.* 26. *nu.* 16. *de solut.* Greg. *decis.* 1. *nu.* 4.

Cùm enim fuerit actum in Saluiano pro immissione contra Spadam tertium possessorem, sub prętextu quòd bona fuerint possessa à Bartholomęo fideiussore, vtique istud extremum possessionis erat plenè probandum. Bart *in l.* 1. *ff. de solut.* Roland *conf.* 14. *nu.* 16. & 14. *lib.* 1. Alex. *conf.* 255. *num.* 4. *lib.* 6.

Non obstat quod possessio Bartholomæi fideiussoris probetur ex positionibus habitis pro confessatis.

Primò, quia adest suspensio Iudicis, quæ non fuit reuocata, cum tantum mandauerit publicari positiones, quæ fuerunt solum apertè publicatæ.

Secundò, quia vt positiones habeantur pro confessatis debent concurrere requisita per Franc. *in cap.* 2. *nu.* 9. *de confess. lib.* 6. Seraph. *dec.* 408. *nu.* 4. & fuit dictum *in Romana Dotis* 21. *Maij* 1625. *coram R P.D. Decano*, in qua per extensum exprimitur forma cum omnibus requisitis, quæ non deducuntur interuenisse.

Tertiò, quia cùm Spada tertius possessor non teneretur respondere in sui præiudicium circa possessionem Bartholomæi fideiussoris, Surdus *decis.* 22. *nu.* 5. consequenter ob non responsionem non poterant positiones haberi pro confessatis.

Excedit quoque sententia terminos Saluiani, dum dicit fratres esse immittendos, donec ex fructibus, vel ex subhastatione fuerint satisfacti. Nam secundum naturam Saluiani bona non possunt distrahi. Rota *decis.* 749. *num.* 3. *par.* 2. *in recentior.*

Et ita decisum vtraque parte informante.

Card.

Digitized by Google

Card. Virili.

Aſculana Societatis.

Mercurij 23: *Iunij* 1623.

EPITOME.

Liber Mercatorum pro memoria, an probet? Poſitiones vt habeantur pro confeſſatis, quid requiratur.

Ad Cap. 68. num. 75.

DECISIO XL.

DIxerunt Domini non probari aliquam quantitatem ſaiarum peruenille ad manus Franciſci Bentiuoli: nam id non præſumitur, & probari debet, *l. edita C. de eden.* vbi Bart. Alex. *in l. 1. num. 32. & ſeq. ff. eod.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 49. num. 10.*

Nec conſignatio alicuius quantitatis probatur ex lib. Felicis: quia iſte liber pro Felice, & eius fratre non probat. Rota Ianuen. *deciſ* 135. *nu.* 5. & *deciſ.* 148. *num.* 3. Rota *in recent. deciſ.* 169. *nu.* 6. *par.* 1. nec idem Felici credendum eſt dum dicit ſe fuiſſe deputatum ad ſcribendum. Greg. *deciſ.* 556. *num.* 10.

Vltra quod iſte eſt liber pro memoria, qui non probat. Rota *in recent. deciſ.* 558. *num.* 2. *par.* 2. & ſat eſt quod iſte liber nõ fit ordinatè ſcriptus. Rota *d. deciſ.* 558. *nu.* 2. *par.* 2. *recent.* Immo cùm iſte liber diſcordet à cartularijs, nec libro, nec cartulariis videtur ſtandum. Gabriel. *conſ.* 148. *num.* 7. *& ſeqq. lib.* 1.

Quibus etiam cartularijs non erat danda fides, non ſolum quia ſunt folia ſimplicia, & non recognita. Bald. *conſ.* 152. *nu.* 1. *lib.* 3. ſed etiam, quia continent ſaias finas, quæ fuerunt exceptæ à noua ſocietate, necnon ſaias ſpectantes ad Decium, qui in hac ſocietate interuenit.

Præſertim cùm duo muliones dicant, ſaias fuiſſe conſignatas Felici: &, quod plus eſt, pretium ſaiarum deueniſſe ad manus Felicis probatur ex partitis compulſatis, & recognitis. Vnde ſi habuit pecunias, præſumitur ſaias vendidiſſe. *l. quid ff. de euict.* Socin. iun. *conſ.* 84. *num.* 23. *lib.* 2. Menoch. *lib.* 3. *præſumpt.* 75. *num.* 1.

Et plurimum mouit Dominos qualitas Franciſci Bentiuoli: nam eſt perſona idiota, qui neſcit neque legere, neque ſcribere, cui propterea non videbatur committenda adminiſtratio ſaiarum, & receptio pretij: & concurrit obſeruantia primæ ſocietatis, in qua Franciſcus ob ſupradictam eius incapacitatem non adminiſtrauit: quæ inter Mercatores plurimum valet. Soc. iun. *conſ.* 27. *nu.* 22. *& ſeq. lib.* 2. Rota Ianuen. *deciſ.* 91. *num.* 5.

Nec depoſitioni, & confeſſioni Felicis videbatur ſtandum; tum quia reſpicit commodum ipſius, & fratris: tum quia cum habuerit ſaias, & pretium, tractat de ſe exonerandos, & ideo nõ creditur. Bart. *in l. deferre, num.* 2. *ff. de iur. fiſc.* Aym. *conſ.* 96. *num.* 2. Rot. Ian. *deciſ.* 94. *nu.* 1.

Non obſtat, quòd Franciſcus fuerit deputatus ad vendendas ſaias in nundinis Salerni. Nã omiſſo quòd de tali deputatione non conſtat, ſat eſt quòd non probetur conſignatio alicuius quantitatis ſaiarum illi facta.

Non obſtat quòd muliones dicant de vecturis fuiſſe ſatisfactos à Franciſco: Quia non inde infertur ad conſignationem quantitatis ſaiarum, quas ijdem muliones dicunt conſignaſſe Felici, & præſumitur ſolutio animo repetendi.

Non obſtat depoſitio quarti teſtis: quia loquitur in caſu primæ ſocietatis, nec loquitur de conſignatione ſaiarum.

Non obſtat quoque depoſitio alterius teſtis dicentis fuiſſe præſentem in Ciuitate Neapolis; quãdo Felix petiit pecunias à Franciſco ad effectum expendendi. Quia eſt vnicus, & non potuit intelligere de pecuniis ſaiarum: cum illæ peruenerint ad manus Felicis, vt ſupra deductum eſt.

Teſtes de auditu à Franciſco, & Felice non deponunt de quantitate ſaiarum, nec ſunt conteſtes de loco, & tempore, prout requiritur in confeſſione extraiudiciali. Rot. *in recentioribus deciſ.* 406. *num.* 3. & *deciſ.* 700. *num.* 33. & *deciſ.* 901. *num.* 3. *par.* 2.

Tandem non obſtat quòd poſitiones fuerint habitæ pro confeſſatis. Tum quia cùm non fuerint datæ ab habente mandatum indiuiduũ, Franciſcus non tenebatur reſpondere. Rot. *in recent. deciſ.* 779. *num.* 1. *& ſeq. par.* 2. Tum quia non concurrunt requiſita per Franc. *in cap.* 2. *num.* 9. *de confeſſ. lib.* 6. & fuit dictum *in Romana Datis*, 21. *Maij* 1625. *coram Reuer. D. meo Coccino Decano*, & *coram me in Bononien. Saluiani* 11. *Ianuarij* 1627.

Vnde cùm circa confignarionem quantitatis ſaiarum non concurrat aliqua ſemiplena probatio cum adminiculis, ſed omnes præſumptiones, & adminicula ſint in ſua ſpecie imperfecta; non poſſunt ſimul iungi ad faciendam probationem conſignationis alicuius quantitatis ſaiarum. Bald. *in l. ſi quis ex argentarijs*, §. 1. *num.* 2. *ff. de eden.* Alex. *conſ.* 13. *num.* 19. & 20. *lib.* 1. Roc. *in recentior. deciſ.* 568. *num.* 5. *par.* 2. & *deciſ.* 558. *nu.* 3. *par.* 2. *in recent.* maximè cùm conquaſſantur ex alijs ſupra deductis *l. Diuus, ff. de reſtit. in integr. l. non ſolum, ff. de rit. nupt.* Aym. *conſ.* 8. *num.* 9.

Et ita vtraque, &c.

Eminentiſs. Pamphilio.

Romana Vineæ.

Veneris 1. *Februarij* 1613.

EPITOME.

Iuramẽtum litis deciſiuum an ſit peremptorium cauſæ quoad comprehenſa in eo? Decretum, poſitiones haberi pro confeſſatis, an ſemper ſeruetur.

Ad Cap. 68. *num.* 77.

DECISIO XLI.

OBtentis pluribus mandatis executiuis per D. Valpergam in diuersis Vrbis Tribunalibus contra Dominicum Zorlum, fuit dictus Zorlus illorum vigore carceratus, & arrestatus in Curia Capitolij, & deinde à Secundo Collaterali Iudice à Visita deputato excarceratus, sine tamen præiudicio executionis realis, & subhastationis vineæ, de qua agitur, per ipsum ante excarcerationem iudicatæ, in qua mandauit ad vlteriora procedi. Et cum à decreto de deliberando fuerit per Zorlum appellatum, & causa per Signaturam Sanctissimi Domino Senatori de voto Rotæ commissa sub die 3. Iulij 1608. fuit dubitatum coram Reuerendiss. D. Bononiensi, An esset in d. subhastatione ad vlteriora procedendum. Et tunc non fuit capta resolutio, quia plures fuerunt excitatæ difficultates, ex eo præcipuè, quòd Zorlus prætendebat se esse creditorem Valpergæ ex diuersis causis, & propterea non esse procedendum ad vlteriorem subhastationem, sed faciendam esse compensationem. Verum quia creditum Zorli per Valpergam controuertebatur, & eius probatio præcipuè deducebatur ex quodam partito, seù iuramento litis decisiuo, & ex decreto super positionibus habitis pro confessatis, supradicta die, iuxta ordinem Rotæ alias datum, proposui dubium, An dictum iuramentum, & decretum obtent Valpergæ ad effectum ne procedatur ad vlteriorem subhastationem.

Et Dominis quoad primam partem dubij materia visa fuit satis turbida. Nam licet per iuramentum decisiuum causa circa comprehensa in eo decisa aliàs remanere dicatur. *l. 2. l. non erit §. dato, l. manifestè, ff. de iureiur. l. 1. C. de reb. cred.* Marant. *de ord. iud. par. 6. tit. de iuram. & eius differen. num. 11. versic. dicitur autem.* Tamen in casu isto iuramẽtum fuit delatum à Primo Collaterali postquam causa erat commissa & instructa coram Domino Senatore, necnon semel in Rota proposita: qui propterea tãquam Iudex incompetens dictum iuramentum deferre non poterat. *l. tutor, §. fin. ff. de iurerur.* Bald. *in l. generaliter, in princip. num. 3. C. de reb. credit.*

Et quamuis diceretur, quod Primus Collateralis esset deputatus per Dominum Senatorem, qui tanquam delegatus Papæ, huiusmodi deputationem facere poterat, *cap. super quæstionum de off deleg.* Tamen respondebatur, de tali deputatione non constare, eamque reddi admodum inuerisimilem ex eo quod acta causæ tam ante, quam post iuramẽtum, apparent facta coram ipso D. Senatore.

Postea huiusmodi iuramentum est relatiuum ad positiones, & materias articulatas coram Secundo Collaterali, & Senatore, illis tunc non exhibitis: quod propterea tanquam incertum Zorlo suffragari non debet. Ioseph Ludouic. *decis. Lucen. 25. num. 4. & seqq.* & ad hoc facit quòd referens non attenditur nisi producto relato. *auth. si quis in aliquo, C. de eden.* Dec. *conf. 302. num. 14. & seq.*

Quo verò ad decretum super positionibus habitis pro confessatis: quicquid sit an in casu isto, ex quo agebatur vigore obligationis Cameralis, fuerit necessarium seruare formam, de qua per glos. *in cap. 2.* & ibi Franch. *nu. 9. de confess. lib. 6.* stylus huiusmodi fictæ confessionis in Curia, & in Rota non attenditur, ex adductis per Vestr. *in prax. cap. 13. num. 4. lib. 5.* & fuit dictum *in causa Romana Dotis, 8. Martij 1610. coram Reuerendissimo Domino Bononien. &* aliàs sæpius.

Vnde stantibus supradictis Domini fuerunt in voto, quod videatur de bono iure ex alijs probationibus.

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Romana Fideiussionis de repræsentando.

Lunæ 3. Iulij 1617.

EPITOME.

Mora an possit purgari post factam executionem? Et quid in fideiusore, si debitor est factus deterior? Obligatio Cameralis excludatnè purgationem moræ?

Ad Cap. 68. num. 108.

DECISIO XLII.

BOninus se obligauit de repræsentando debitorem quandocunque fuerit requisitus, aut de soluendo debitum: Poggiolus, ad cuius fauorem fuit facta obligatio, illum requisiuit die 15. Iunii, ac ipse Boninus suscepit terminum iuxta stylum vnius mensis, computato mense termini à die requisitionis post quindecim dies. Vnde cùm mora Bonini fideiussoris non posset euitari; punctus difficultatis consistit in eo, an potuit purgari. Et certum est, quòd etiam de iure ciuili admittitur purgatio moræ, vt in terminis fideiussoris de repræsentando, est tex. *in l. sancimus 26. C. de fideiuss. & mandat.* quem tex. Bart. *ibidem* dicit esse singularem. Bald. *in l. qui crimen, nu. 20. C. de bis qui accus. non poss.* Caltr. *in l. 2. §. in fideiussore, ff. qui satisd. cog.* & Ioseph Cumia *in Rit. magn. Cur. Sicil. cap. 65. num. 11.* quem refert Prosp. Farinac. *de carcer. & carcerat. quæst. 14. num. 136.* qui dicit quòd fideiussor de repræsentãdo potest moram purgare etiam post condemnationem.

Neque obstat quòd purgatio non admittitur post exequutionem factam Bart. *in l. si insulam, num. 19.* & ibi Alex. *num. 32.* & Crot. *nu. 61.* Rip. *num. 28. de verb. oblig.* Caputaq. *dec. 214. libr. 2.* Seraph. *decis. 1150. num. 3.* cum aliis allegatis *in causa Romana Deuolutionis, 26. Martij 1599. coram bo. mem. Cardinale Pamphilio,* & in terminis fideiussionis de repræsentando fuit dictum *in causa Viterbien. seu Romana Fideiussionis de repræsentando, 22. Iunij 1587. coram Cardinale Platto.* Nam fuit respõsum, quòd licèt in hac causa fuerit processum ad subhastationem domus, nunquam tamen fuit processum ad deliberationem: quare prædictum obiectum non obstat: quia procederet si exequutio fuisset perfecta; & ita Bart. *in dicta l. si insulam,* vbi alleg. tex. *in l. si is cui, de legat. 2.* & *in l. qui ob rem, ff. de condit. indebit* quæ iura loquuntur quando

exe-

exequutio fit à lege ipso iure per dominij translationem, vel ab homine per rei traditionem, & ita declarat Bart. *in dicta l. si is cui, num. 2. in fine*, & sentit *in dicta l. qui ob rem, vers. oppono de lege, qui exceptionem*, dum dicit, quod *in dicta l. qui ob rem*, non admittitur purgatio moræ, quia non habet exceptionem, cum soluerit, & Ias. *in dicta l. si insulam, num. 30. vers. in 3. quæst.* & Io. Annibal. *ibidem in repetitione. nu. 155.* & eleganter explicat Bolognett. *à num. 213. vsque ad num. 217.* Et prædicta de plano debent procedere cùm agatur de purgatione moræ 15. dierum, ex alleg. per Menoch. *de arbitr. iud. cas. 7. nu. 1.* Clar. *§. emphyteusis, quæst. 8. n. fin.* qui docent, quòd arbitrio boni viri, seu religiosi iudicandum relinquitur, quod dicatur breue tempus, in quo petitur purgatio moræ: omnis autem religio suadet, quod hoc spacium 15. dierum sit breue tempus, cùm *in d. l. sancimus, C. de fideiuss. & mand.* admittantur sex menses.

Non obstat quòd in dicta Romana Deuolùtionis coram bonæ memoriæ Cardinale Pamphilio consideratur exequutio solum facta, non autem deliberatio. Quia est aduertendum, quòd casus illius decisionis est singularis: nam ibi post factam exequutionem non fuit processum ad vlteriora; & sic exequutio non habuit effectum, ex quo debitor plura præstitit impedimenta: vnde ibi non visum fuit conueniens quòd debitor ex culpa sua consequeretur beneficium, scilicet vt admitteretur ad purgationem moræ; præsertim cùm mora videretur geminata. Roman. *conf. 125. num. 8.* vbi Apostilla *in verbo purgationis*, dat concordantes. Castr. *conf. 228. incipien. quæritur, num. 2. vers. quarta consideratio, lib. 2.* quod est conf. ipsiusmet Romani.

Minus etiam obstat quòd fideiussio, non admittatur ad purgationem moræ quando debitor est effectus deterior. Rip. *in dicta l. si insulam, num. 27.* & fuit resolutum *in dicta causa Viterbien. seu Romana, coram Platto.* Quia obiectum non subsistit in facto: nam etsi debitor repræsentatus, ab aliis creditoribus fuerit arrestatus, attamen isti creditores erant antea creati, & non superuenerunt post moram: vnde non potest dici quòd debitor propter moram esset effectus deterior.

Denique non obstat quòd Bonindus se obligauit in forma Cameræ, & ideo videatur renunciasse omni legum auxilio: quia non propterea censetur sublata purgatio moræ, per ea, quæ post alios docet Cephal *in conf. 23. nu. 3. lib. 1.*

Ex quibus dixerunt Domini, sententiam Secundi Collateralis esse confirmandam, & ita respondendum esse Eccell. D. Petro Francisco de Rubeis Capitanei Appellationis, qui super hoc Dubio voluit consulere Rotam.

Card. Lancellotto.

Bononien Fideicommissi de Rubeis.

Veneris 6. Martij 1596.

EPITOME.

Mandatū ad respondendum positionibus debet esse specialissimum, nempe ad sic respondendum, &c.

Ad Cap. 68. num. 121.

DECISIO XLIII.

DOmini dixerunt mandatum nō esse sufficiens in casu de quo agitur: namque ad respondendum positionibus debet esse speciale. Socin. *consil. 55. num. 8. lib. 1.* Iacob. Gentil. Perusii *de ordine Iudiciorum num. 34.* imò debet esse specialissimum ad sic respondendum. Bart. *in l. fin. C. de procurat.* Imol. *in l. penult. §. ad crimen, vol. penult. vers. sed per complementum, ff. de pub. ind.* addens ad Gemin. *in cap. si furt, in 1. addit. de confess. lib. 6.* Lucas Pœtus *in sua praxi, in tit. de position. num. 23. in fin.* Nam cùm Procurator debeat præstare iuramentum nomine sui principalis, mandatum debet esse ita speciale, vt latè prosequatur. Couar *pract. quæst. cap. 20. versic. est tamen hac in re.*

Etquamuis Artemisia dederit mandatum amplissimum extendendum iuxta Formularium Romanæ Curiæ, in quo cōtinetur huiusmodi facultas; tamen non potest dici ipsam dedisse speciale ad respondendum positionibus, cùm non constet de certioratione, vel scientia ipsius quòd hoc contineretur in Formulario.

R. P. D. Remboldo.

Romana Pecunaria:

Mercurij 1. Iulij 1620.

EPITOME.

Testes nouiter reperti an possint examinari tam super articulis in prima instantia datis, quàm super alijs de nouo dandis?

Ad cap 68. num. 128.

DECISIO XLIV.

FVerunt facta duo decreta à D. Capitaneo Appellationum contra D. Dianoram: in primo mandauerat, testes examinari, demptis primo, secundo, septimo, & octauo articulis: in secundo verò facto post cœptum examen decreuit vlteriorem depositionem non recipi: & cùm dicta duo decreta transitum fecissent in iudicatum ob desertam appellationem ab iis interpositam, cùm ego fuissem extractus Consultor, dubirari contingit, An D. Dianora esset aduersus ea restituenda. Quo dubio proposito DD. censuerunt illam esse restituendam: quia constat de iniustitia, & læsione, qua stante passim solet restitutio concedi Abb. *in cap. ex litteris, num. 5. in fin de in integr. restit.* Rota *decis. 1. eodem tit. in nou.* & Put. *decis. 16. eod. tit.* Cæsar de Grass. *decis. 10. num. 11. & seq. de sent. & re iudic.*

De

Digitized by Google

De iniustitia verò, & lasione apparet, quia non potuit D. Capitaneus sub prætextu quòd alias fuissent super eisdem articulis testes examinati, denuo petitum examen impedire; non solum quia sumus in muliere habente à iure communi priuilegium, vt possit etiam post didicita, & testificata per viam restitutionis in integrum idem ponere, & testes super antiquis articulis inducere. Afflict. *decis.* 216. *num.* 2. Osasch. *decis. Pedemont.* 87. *nu.* 3. Verùm etiam quia cùm dicta Domina Dianora iurauerit testes fuisse nouiter per eam repertos, locus erat Statuto Vrbis *cap.* 185. *lib.* 1. quo disponitur, quòd noui testes possint examinari tam super articulis in prima instantia datis, quam super alijs de nouo dandis, si pars quæ illos induxit, iuret testes de nouo reperisse.

Nec propterea obstat quod dicitur, testes non fuisse verè de nouo repertos: Quia ex forma dicti Statuti statur in hoc iuramento inducentis: & imò non probatur contrarium, ex eo quod, vt supponitur, testis habuit colloquium cum D. Dianora super materia per dictam D. Dianoram articulata ante secundum examen: quia sufficit quod fuerit repertus post primum examen, ad hoc vt dicatur testis nouiter repertus, licèt fuisset longe ante secundum examen repertus.

Atque in hanc sententiam eo libentius DD. venerunt, quòd probationes sunt fauorabiles, & non coangustandæ. *cap. litteris, cap. tertio loco, extra de præsumpt. l. quoniam multi, in fin.* & ibi Bart. *C. de hæreticis, & Manicheis*; & quia petitio noui examinis facta fuit in secunda instantia, in qua locus est regulæ, nou deducta deducam, non probata probabo, *l. per hanc*, C. *de tempor. appell.* & materia per articulos in hac secunda instantia exhibitos meliu specificata, Innoc. in *cap. auditis de præscript.* cum similibus.

R. P. D. Penia.

Veneta prætensę Illegitimatis

Veneris 6. Nouembris 1598.

EPITOME.

Defectus citationis ad videndum iurare testes &c. an possit purgari?

Ad Cap. 71. *num.* 8.

DECISIO XLV.

PRopter nimiam, & importunam instantiam Dominorum de Cataneis, Rota ordinauit iterum ipsos audiri super examine quinque testiti die 27. Februarii 1563. in Ciuitate Andriæ examinatorum, quòd informantes pro Dominis de Cataneis prætendebant fuisse nullum ex defectu citationis ad videndum iurare testes, nam in remissoria aderat forma præcisa, quod citaretur Ludouicus, siue aliquis ex fratribus ad videndum iurare testes: & tamen Dominus Alphonsus, non citato Ludouico, neque aliis de Cataneis prædicta die 27. Februarij dictos quinque testes examinare curauit. Addebantque informantes pro eisdem Cataneis, non potuisse prædictum examen censeri validum ex eo quod postea in examine facto die 11. Martii eiusdem anni 1563. in Oppido de Cauzane, Notarius asserebat, quod dum examinabat vltimum testem, superuenerat Camillus Cataneus, & petierat eos diligenter examinari saluo remanente sibi iure opponendi contra personas, & dicta testium: quoniam hoc examen factum alio die, & alio loco coram alio Iudice non potuit conualidare prædictum examen quinque testium, quod ab initio prætendebatur nullum.

Rota tamen, vtraque parte informante, & vtriusque partis informationibus visis, & diligenter discussis, censuit, examen validum fuisse, & propterea standum in decisis die 8. Iunii proximè præteriti. Nam citatio generalis facta coram Iudice delegante pro interessendo coram Iudice remissoriali, ad audiendum iurare testes, ac eorum dicta recipi, & alia fieri, sufficit, & durat pro toto termino in literis remissorialibus contento, nec est opus alia citatione postquam tale decretum Iudicis delegantis fuit parti, vel procuratori illius intimatũ. Rota *in vna Calagurritana Iuris vetandi mense Ianuarij* 1590. *coram R. P. D. meo Orano*, & *in causa Toletana Decimarum de Salzedo coram me die* 16. *Ianuarij eiusdem anni*, & *in causa Toletana Accollationum die* 26. *Martij* 1590. *coram Comitulo* nunc Episcopo Perusino, & *in alia Burgen. fructuum die* 28. *Maij anni* 1590. *coram R. P. D. meo Pamphilio*, & nouissimè *in causa Catanien. Illegitimitatis die* 29. *Maij anni* 1598. *coram R. P. D. meo Orano.*

Quod maximè videbatur Dominis constituendum in hac causa, tum quia Camillus Cataneus, vnus ex fratribus habentibus interesse, comparuit in fine examinis coram Rectore, & non fuit conquestus propter defectum citationis, sed solum sibi reseruauit exceptiones contra personas, & dicta testium. argum. *l. cùm prætor, ff. de iudic.* Varall. *decis.* 116. *par.* 1. Quinimò comparitione censebatur habuisse notitiam citationis. Tum etiam quia hæc nullitas per 30. annos, & amplius non fuit opposita, nisi hoc nouissimo tempore, quo mortuis iam testibus iterum examinari non potuerunt; vnde videbatur minus affectare proposita ad iudicium deferendum.

Accedebat etiam, quòd testes de quibus agebatur fuerunt ter examinati: Primum coram iudice laico ad perpetuam rei memoriam, Dominis de Cataneis contradicentibus.

Secundò, cum interrogatorijs partis, & interprete, coram Duce Veneto ad instantiam Cataneorum.

Postremò autem coram Iudice Ecclesiastico pariter cum interrogatorijs partis. Ex quibus actibus purgabatur defectus citationis. Boer. *decis.* 235. cum alijs allegatis die 8. Iunij proximè præteriti.

Atque ex prædictis Domini tenuerunt pro validitate examinis, & steterunt in decisis.

R. P. D.

R. P. D. Penia.

Perusina Spolij domus.

Veneris, 21. *Aprilis* 1606.

EPITOME.

Testibus mortuis an sit adhibenda fides? Omissio citationis ad videndum iurare testes &c. suppletur per interrogatoria partis aduersæ. Commissio sanatoria cum clausula, arbitrio Rotæ, quid operetur.

Ad Cap. 71. num. 8.

DECISIO XLVI.

VTraque parte informante, Rota censuit, fuisse locum arbitrio, ad effectum vt testibus, de quibus agebatur, fides adhiberetur. Quia licèt non adesset citatio ad videndum eos iurare, fuerunt tamen examinati cum interrogatorijs partis aduersæ, & Rota stante commissione, quòd adhibeatur fides sic examinatis, cum clausula, arbitrio Rotæ, solet examen sustinere, & fidem testibus adhibere: quia talis Commissio sanatoria cum dicta clausula remittit aliquid de rigore iuris. Puteus *decis.* 301. *incip. de mense Aprilis, lib.* 3. Crescen. *decis.* 4. *de testibus* Cæs. de Grass. *decis.* 11. *nu.* 18. *de probat.* Ant. August. *in epit. tit. de testib.* §. 18. & fuit sæpè decisum. Et ratio est, quia pars dando interrogatoria videtur examini consentire. Put. *d. decis.* 301. *lib.* 3. & de eo habuisse notitiam, quã vigore citationis habitura fuisset.

Quod eo magis dicendum videbatur in hoc casu, in quo testes erant mortui, & agebatur de facto antiquo. Nam licet Rota nõ teneat simpliciter opinionem Bart. *in Auth. at qui semel, C. de probat.* & *in l. admonendi, C. de iureiurand.* dicentis, testibus mortuis adhibendam esse fidẽ, ne peieraſſe præsumantur; neque propterea recipiat consilium, Bursatti 7. *num.* 10. nisi concurrant requisita, de quibus latè Rota apud Mohedan. *decis.* 178. *aliàs* 5. *de testib. in impress.* In hoc tamen casu, attento quod fuerunt iudicialiter recepti, & examinati cũ interrogatorijs partis, & quòd aderat Commissio sanatoria cum clausula, Arbitrio Rotæ, meritò fuit dictum fidem fuisse adhibendam.

Neque obstabat quòd non fuerunt data interrogatoria concernentia personas testium. Quia dicebatur primo parti imputandum, si interrogatoria non satis benè conceperit.

Secundo dicebatur, ex productione interrogatoriorum duo consecuta fuisse pro sanatione examinis testium. Primum, quòd examini consenserit. Alterum quòd de illo notitiam habuerit: ex quibus cessabat defectus citationis.

Tertio dicebatur, interrogatoria tunc data personas etiam testium respexisse.

Denique non obstabat defectus mandati. Quia de mandato Fabritij de Signorellis constabat in actis; & quoniam tres erant in causa, Fabritius, Bernardinus, & Cecchus, Bernardini, & Cecchi mandatum in personam Bartholomæi comparentis.

Et ex prædictis fuit resolutum, fidem fuisse testibus adhibendam.

R. P. D. Iusto.

Interamnen. Hæreditatis de Brunellis.

Lunæ, 24. *Aprilis* 1606.

EPITOME.

Examen nullum ob defectum citationis ad videndum iurare testes &c. quomodo sanetur.

Ad Cap. 71. num. 8.

DECISIO XLVII.

SOlet Rota, quando habet arbitrium à Commissione, dare fidem testibus non ritè examinatis, si sint in examine data interrogatoria à parte: quia tunc non attenditur rigor iuris, cùm partes videantur ambæ consentire in examine faciendo. Cæsar de Grass. *decis.* 11. *de probat.* Crescent. *decis.* 1. *de fer.* Put. *decis.* 301. *lib.* 3. & vbi opponebatur defectus citationis ad videndum iurare testes, fuit decisum *coram R. P. D. meo Sacrato in causa Cremonen. Pensionis* 19. *Ianuarij* 1605. & vltimo loco *coram R. P. D. meo Decano in Romana Alimentorum* 10. *Aprilis*, & *in alia Perusina Domus* 21. *eiusdem mensis præsentis anni*, & sæpe aliàs: quapropter ita tentum fuit in hac causa.

Non obstat quòd interrogatoria non fuerint sufficientia: quia potius fuerunt excessiua vsque ad numerum quinquaginta duorum. Nec ideo quadrat decisio Put. 301. *lib.* 3. quantum ad hoc: quantum verò ad nullitatẽ, quòd examen testium fuerit factum extra terminum probatorium, hoc non fuit ostensum; verum & in his terminis fuit tentum pro validitate examinis coram Illustrissimo D. Cardinali Pamphilio *in Bononien. Fabrica* 11. *Martij* 1602. & *in allegata dec. Put.* 301. & ex commissione cum clausula Arbitrio, fuit sanatum examen nullum, non attenta protestatione, quod testes essent examinati extra tempus, & locum.

R. P. D. Merlino.

Rauennaten. Pecuniaria.

Mercurij, 6. *Nouembris* 1624.

EPITOME.

Auditor Camaræ an sit Iudex ordinarius.

Intel-

Digitized by Google

Intellectus l. scripturas, C. qui potior. in pign.hab. Chirographarius creditor, quando præferatur instrumentario posteriori.

Ad Cap. 83. num. 29.

DECISIO XLVIII.

REsponderunt Domini sententiam Cardin. Virilis tunc Locumtenentis A.C. super prælatione crediti RR. PP. Cassinensium, esse confirmandam, quia & valida, & iusta visa fuit.

Valida, quia de iurisdictione iudicis, de mandato comparentium, de citationibus, & de obseruantia terminorum non dubitabatur.

Nec obstare dixerunt quòd idem Locumtenens A. C. in eadem causa antea tulisset aliam sententiam pro ijsdem Patribus Cassinensibus; & proinde non potuerit ferre secundam, tanquam functus officio suo. Quoniam cùm A.C. dicatur iudex ordinarius à Papa substitutus, secundum glos. *in c. ne Romani*, §. *eo tamen, in ver. expiare, de elect. & elect. potest.* Vestr. *in praxi lib. 2. cap. 4. num. 4. vers. amplius.* Mandos. *de monitor. quæst. 44. nu. 3.* & Modern. Roman. *de appell. lib. 3. cap. 2. q. 19. rem. 1. concl. 6. nu. 79.* vbi *vers. non recedas*, testantur, A.C. ita de facto ordinarium reputari: cum qua opinione videtur etiam transiuisse Rota *in Anconitana Pecuniaria*, 13. *Februarij* 1615. *coram bo. me. Card. Sacrato*, & *in Mileuitana seu Gadicensi Monasterij*, 22. *Aprilis* 1613. *coram R. P. D. meo Verospio*; Consequenter ipse Locumtenens Auditoris Cameræ dũ agnouit primam sententiam nulliter fuisse latam, potuit illam emendare, & nouam proferre; quemadmodum præcitati Doctores affirmant, & dixit etiam Rota *decis. 16. num. 2. de re iudic. in nou.*

Iusta etiam apparebat eadem sentẽtia, per quam iudex declarauit in concursu creditorum Peregrini præferendos esse dictos Patres Cassinenses, Rubeo, & Passolino: Creditum quippe Monachorum fuit creatum sub die 6. Aprilis anni 1621. vt ex apocha à partibus subscripta, & quatuor testibus munita, & Camerali obligatione vallata: Creditum verò Rubei, & Passolini initium fuit de mense Septembris eiusdem anni; & sic anteriorias Monachorum erat patens, quæ ex data scripturarum oculanter deducebatur.

Nec obstat quòd veritas crediti Monachorum contra Peregrinum non controuertatur, sed ius consistat in iustificatione, quòd apocha ipsorum vere fuerit extracta ante creditum Rubei, & Passolini creditorum pariter eiusdem Peregrini, & sic versari videamur in terminis *l. scripturas, C. qui pot. in pign. hab.* in quibus non sufficit quòd debitor cognoscat debitum, & testes recognoscant eorum subscriptionem, sed opus est quod in depositione attingant, & exprimant tempus, quo apocha fuit à partibus subscripta, & ita omnem suspicionem antidatæ, & collusionis creditoris posterioris cum debitore in perniciem alterius creditoris anterioris excludant, prout tradiderunt Bald. *in cons.* 198. *num* 3. *lib.* 1. Caccialup. *in l. admonendi*, *num.* 65. *ff. de iureiur.* Franch. *decis.* 95. *num.* 8. Sforz. Odd. *cons.* 100. *num.* 65. vbi de communi, & *num.* 95. & in hoc Testes pro recognitione apochæ Monachorum examinati videntur defeciſſe.

Verum respondebant Dominũ dispositionem *d. l. scripturas* totam fundatam esse in suspicione fraudis, & antidatæ, ne sit in arbitrio debitoris per scripturam priuatam à se postea sub conficta die factam supplantare, & eludere creditores anteriores: & propterea quoties certus esse potest iudex quòd re vera scriptura priuata præcesserit instrumentum, & quòd absit suspicio fraudis, & antidatæ; tunc anterior creditor, etiam chirographarius, præfertur posteriori etiam instrumentario, iuxta *d. l. scripturas* dispositionem, quamuis non fuerint seruata ad vnguem omnia requisita illius legis. ita Bald. *in d. l scripturas*, *nu.* 15. *vers. tu die plenius*; & *d. cons.* 198. *num.* 5. *lib.* 1. Tiraquel. *de retract. conuent.* §. 1. *glos.* 7. *num.* 55. Decian. *cons.* 11. *nu.* 142. *lib.* 1. Franch. *in prælegata decis.* 95. *num.* 7. & sequuta est Rota *coram Card. Seraphino decis.* 879. *num.* 2. *& seqq. & decis.* 122. *num.* 1. & in eadem causa prius coram Card. Blanchetto, vt *decis.* 100. *par.* 4. *diuers.* & *coram Card. Pamph. in Romana Pecuniaria*, 3. *Decembris* 1593. quæ est *decis.* 53. *num.* 7. post Pacific. *de Saluian.* in quibus locis Rota dixit, ad huiusmodi datæ veritatem comprobandam admitti etiam adminicula: & sequuta est etiam postea *in Firmana Prælationis dotis*, 21. *Maij* 1607. *coram Reuerendiss. Patriarcha Manzanedo*, & *in Romana domus de Cardellis*, 1. *Decembris* 1617. *coram D. Card. Caualerio.*

Hic autem plura vrgebant argumenta, quæ saltem insimul iuncta inferebant quod re vera apocha Monachorum prius exarata fuerit quàm creatum creditum Rubei, & Passolini. Adest namque prima singrapha vsque de anno 1617. ab eisdem Monachis, & Peregrino subscripta, quæ & in hanc posteriorem apocham influebat: adsunt quatuor testes subscripti, quorum duo recognouerunt manum & contenta in scriptura, & ipsemet debitor in iudicio fassus est debitum, & apocham acceptauit, in cuius executionem soluit libras 300. quæ quidem omnia ab eo gesta sunt tempore non suspecto, quo nempe adhuc ipse foro non cesserat.

Concurrunt præterea quòd dicta apocha Monachorum fuit eodem mense Aprilis 1621. in publico Archiuio registrata; quod necessariò infert, prius fuisse verè factam dictam apocham. Et tandẽ Domini vim faciebant in qualitate creditorum, scilicet ipsorum Patrum Monachorum Cassinensium, cuius Ordinis virorum conspicua integritas ac prudentia suadebat Dominis eos nequaquam adeo eorum instituti ac propositi immemores fuisse, vt qui sponte propria bona Euangelicæ perfectionis desiderio reliquerint, ac Dei famulatui se manciparint, alienis postea pecuniis dolosè inhiauerint; & falsitatis crimen perpetrauerint: & qualitatem creditorum in terminis *d. l. scripturas* magnifecit Rota *in dicta decis.* 897. *num.* 7. *coram Cardin. Seraphino.*

Quibus accedit, quòd valde inuerisimile est quòd tot personæ insimul, ac disparis conditionis, nempe & Monachi creditores, & Peregrinus debitor, qui tunc temporis decoctionem non suspicabatur, & quatuor testes, & Archiuista publicus officialis, in hanc simulationem, & creditorum perniciem conspirauerint. Simulatio enim ac fallitas non solet pluribus exponi personis, ne facilè detegatur, vt not. Bald. *in l. hac consultissima*, *in fin. C. qui testam. fac. poss.* Becc. *cons.* 102. *num.* 27. Surd.

cons.

cons. 132. *num.* 20. *in fin. & seqq.* Iuncto præsertim quòd nullum lucrum, vel vtilitatem ex hac antidata percepturi erant prædicti testes, debitor, & Archiuista: sine quo lucro non præsumitur quòd quis falsitati consentiat. glos. *in c. accedens, de crim. falsi.* Natt. *cons.* 314. *nu.* 10. Crauett. *cons.* 75. *nu.* 16.

Neque obstat quòd archiuiatio apochæ Monachorum fuerit adnotata sub die 5. Aprilis, & tamen ipsa apocha habeat datam sub die 6. Quoniã ex supradictis patet, id errore, vel incuria notantis contingisse: & in omnem euentum, licèt esset erratum in die, non tamen verisimile est, fuisse erratum in mense Aprilis: & hoc sufficeret pro anterioritate Monachorum contra Pasolinum, & Rubeum; quorum creditum fuit creatum de mense Septembris eiusdem anni 1621. & sic semper esset posterius credito Monachorum per plures menses.

Postremò Domini considerauerunt, hic non esse rigidè agendum iuxta terminos *d. l. scripturas*: quia Pasolinus, & Rubeus posteriores creditores, qui concurrunt cum Monachis prò eorum credito, non nituntur publicis instrumentis, sed habent priuatas tantum scripturas; quæ quidem & in pluribus deficiunt à requisitis *in d. l. scripturas*: & propterea absolutè præferendi sunt Monachi, tanquam anteriores ipsi Pasolino, & Rubeo; licèt & ipsa apocha Monachorum non habeat solemnitates *d. l. scripturas.* ita glos. *in verb. suum robur, in fin.* & Odofred. *ibid. col.* 1. *vers. si autem,* & post alios Petrus Caball. *cons.* 121. *nu.* 7.

Et ita vtraque.

R. P. D. Dunozet.

Romana Anterioritatis.

Mercurij 20. *Decembris* 1628.

EPITOME.

Suspicio antidatæ quomodo remoueri possit in concursu creditorum. Concordia post primum contractum an induat nouationem: & de vi clausulæ, Sine præiudicio iurium, appositæ in transactionibus.

Ad cap 83. *num.* 29.

DECISIO XLIX.

FVit resolutum, Dominos de Baccellis teneri restituere D. Petro Eschinardo summam scutorum 718. 80. iuxta eorum expressam obligationem de illa restituendo anterioribus creditoribus Francisci, & fratrum de Lauacchijs, & ad omne mandatum Domini. Seraph. *decis.* 1406. *num.* 1. & fuit dictum *in Romana Anterioritatis* 27. *Iunij* 1604. *coram bo. me. Card. Pamphilio* apud Zacch. *post tract. de oblig. Camer. decis.* 135. *num.* 1.

Anterioritas enim liquet ex apocha obligationis dictorum fratrum de Lauacchijs ad fauorem Petri Largier auctoris D. Eschinardi, confecta die 3. Decembris 1618. & sic per annum ante creditum dictorum de Baccellis, creatum de mense Decembris anni sequentis 1619. qua stante prioritate temporis negari nequit, D. Eschinardum fuisse etiã potiorem in hypotheca. *reg. prior, de reg. iur. in* 6. *l. potior, & l. creditores, C. qui potior. in pign. hab.*

Et quamuis prædicta apocha anterior concurrat cum publico instrumento cambij posteriori, celebrato ad fauorem Dominorum de Baccellis: hic tamen Domini nullam censuerunt militare suspicionem antidatæ, vt esse potuerit locus dispositioni *l. scripturas, C. qui potior in pign. hab.* quia apocha fuerat iam in actis producta coram A. C. per D. Eschinardũ citatis Lauacchijs, die 6. Ap. is 1629. & per eosdem Lauacchios excipiendo in iudicio allegata, subsequuta etiam reali productione concordiæ initæ inter ipsos Lauacchios, & Petrum Largier die 4. dicti mensis Decembris in dicta apocha enunciata per plures menses antequam instrumentum prædictum esset in rerum natura: vnde cùm constet de vera præexistentia dictæ apochæ, tollitur omnis suspicio antidatæ: pro qua remouenda sufficiunt etiam præsumptiones, & coniecturæ. Bald. *in d. l. scripturas, nu.* 6. Gabr. *de probat. concl.* 10. *num.* 9. *cum seq.* Seraph. *decis.* 829. *nu.* 2. & *dec.* 1221. *nu.* 1. Rot. *decis.* 53. *nu.* 4. apud Statil. secundum nouam impressionem, & *in Rauennaten. Pecuniaria*, 6. *Nouembris* 1624. *coram R. P. D. meo Merlino.*

Non obstat, quòd apocha prædicta esset relatiua ad dictam concordiam successiuè initam 4. Decembris 1618. inter Petrum Largier, & fratres prædictos de Lauacchijs, in qua fuit conuentum, eosdem non posse cogi ad solutionem scutorum 1500. nisi venditis prius certis pannis eisdem per Petrum Largier consignatis. Vnde inferebant informantes pro Baccellis, anterioritatem D. Eschinardi, & Petri Largier eius auctoris, non esse metiendam ex data apochæ, cum obligatio tunc videretur stare in suspenso, donec fieret exitus pannorum, iuxta tenorem d. concordiæ.

Fuit enim responsum, apocham continere simplicem obligationem, & promissionem soluendi scuta 1500. Petro Largier. aut habenti ab eo legitimum mandatum: per concordiam autem subsequutam, fuisse eisdem Lauacchijs, pro eorum maiori commodo, per Petrum Largier creditorem concessam prædictam dilationem ad soluendum, quousque facerent exitum pannorum: ideoque obligatio erat pura, & statim ab initio orta est actio, quãuis foret suspensa exequutio, & exactio pecuniarum vsque dum veniret tempus adiectum solutioni, *l. cedere diem*, vbi glos. *in verb. nedum venit, de verb. signif. & in l. certi conditio, verb. non potero, si cert. pet.* Bart. *in l. ita stipulatus, num.* 34. *de verb. oblig.* Rot. *decis.* 476. *nu.* 22. *par.* 1. *diuers.* conditio enim, vel tempus adiectum solutioni, & exequutioni non reddit obligationem ipsam conditionalem. Bart. *in l. ita demum, §. sed si quidem, num.* 1. *ff. de recept. arbitr.* Ias. *in l. item quia, num.* 21. *ff. de pact.* Greg. XV. *decis.* 117. *num.* 3. & 4.

Neque prædicta prima obligatio, de qua in apocha confecta die 3. Decembris 1618. fuit extincta ex alia concordia inita inter Dominũ Eschinardum, & Lauacchios de anno 1620. & sic post creditum illorum de Baccellis. Vnde pro eorum parte prætendebatur D. Eschinardum recessisse à iuribus primæ hypothecæ, & anterioritatis.

Quia

Quia per secundum contractum non censetur recessum à primo, nisi appareat de clara voluntate contrahentium faciendi nouationem. *l. fin.* vbi not. *C. de nouat. §. præterea, instit. quib. mod. tollitur obligatio. Rot. decis. 392. num. 4. par. 1. recent.* in casu autem nostro ne dum non constat, D. Eschinardum voluisse recedere à prima hypotheca, sed imò contrarium apparet ex clausula in transactione, sine præiudicio suorum iurium, quæ præseruat hypothecam, & excludit animum nouandi. Grat. *conf.* 126. *num.* 8. Gozad. *conf.* 35. *nu.* 2. Cardin. Mantic. *lib.* 17. *tit.* 11. *num.* 16. Surd. *conf.* 385. *num.* 20. vbi quòd notario pendet à voluntate contrahentium, & non potest melius demonstrari abesse animum nouandi, quàm per huiusmodi protestationē. Et in similibus terminis censuit Rota *in allegata Romana Anteriorit. tis. 26. Iunij* 1603. *corā bo. mem. Cardinali Pamphilio* apud Zacch. *decis.* 135. *num.* 4. & 5. Vnde etiam sequitur, hanc secundam transactionem fuisse à D. Eschinardo initam pro maiori cautela, & ad se reddendum magis tutum ex noua obligatione, & iuramento debitoris, & sic tamquam factam cumulatiuè, & non extinctiuè, nullam sapere nouitatem, *ad l. obligationum ferè*, 43. §. *fin. de act. & oblig.* Cardin. Mantic. *lib.* 17. *tit.* 1. *num.* 3. *de tacit. & ambig.*

Neque obstat quod dicebatur, prædictam relationem iurium esse restrictam ad residuum contra Petrum Largier, eiusque Hæredes, Quia ex lectura concordiæ apparet, D. Eschinardum voluisse sibi reseruare omnia, & quæcunque iura contra quoscunque competentia: est enim concepta per verba vniuersalissima, quæ debent etiam latissimè, & vniuersalissimè intelligi, *ad l. Iulianus, & l. Testatorem, de leg.* 3.

Demum non refragatur allegata incompatibilitas, & repugnantia inter primam, & secundam concordiam. Quia in vim primæ Lauacchij non poterant astringi ad soluendum nisi venditis pannis: in vim autem secundæ, hoc tempus incertum venditionis pannorum fuit per contrahentes mutatum, & promissum, quod siue vendidissent, siue non vendidissent, tenerentur soluere intra annum; quæ mutatio temporis adiecti solutioni non importat aliquam nouationem obligationis. *l. fin.* ibi *seu tempus addiderit, vel detraxerit*, C. *de nouat.* Mātic. *lib.* 17. *tit.* 1. *num.* 9. *de tacit.* Gabriel. *conclus.* 1. *num* 66. *de nouat.*

Et ita vtraque.

R. P. D. Binarino.

Romana Medietatis domus de Gaddis.

Lunæ, 12. *Februarij* 1571.

EPITOME.

Statutum Vrbis prohibens incolis, & districtualibus appellationem &c. an debeat seruari in sententijs Rotalibus? Tribunal Rotæ non venit appellatione Curiarum.

Ad Cap. 85. *num.* 1.

DECISIO I.

IN causa Romana medietatis domus, dubitaui, an Statutum prohibens appellare Ciuibus, Incolis, & districtualibus Romæ, habeat locum in sententijs Rotalibus: & ter istam difficultatem Dominis proposui. Et licet appellatio possit dici de ordinatorijs, quia concernit processum, & illius fabricationem; & ideo non videtur mirum si Rota referente D. de Grassis, tenuit appellationem esse de ordinatorijs, vt per Achill. *decis.* 12. allegata per informantes, quia Domini constituerunt tres casus: Primus est, quando Statutum in totum tollit appellationem, & tunc secundum omnes est decisorium: Secundus est, quando non simpliciter tollit appellationem, sed limitat ratione temporis, vel aliàs, vtputa quòd non liceat appellare nisi infra quinque: & hoc casu est ordinatorium; ita Franc. post alios, *in cap. si duobus, §. denique, de appell.* Tertius est casus, quando Statutum non in totum tollit appellationem, sed prohibet ne secundo liceat appellare: & hoc casu cùm ordinatoria dicantur, quæ ius non perimunt in instantia processus, & alia, quæ illius validitatem respiciunt, Innoc. *in cap. quod clerici, de for. compet.* vbi vero ius partis perimunt, licet quodammodo ordinem respicere videantur, tamen mixturam habent cum decisoriis, ita quòd cum fiunt, sunt ordinatoria, sed quia perimunt dicuntur decisoria; sed res iudicata, quæ à Statuto fit, finem liti imponit: vbi enim appellatio tollitur, hoc ideo fieri intelligitur vt finis litibus imponatur. *l. ne causis l. iubemus, l. in offerendis, ff. de appell.* Et licet appellatio certo modo videatur respicere ordinatoria, illud est ratione termini infra quem debet fieri, vt dicimus de probationibus. Dec. *in cap. ad nostrum, de probat. num.* 10. Ruin. *conf.* 69. *lib.* 4. Ideo non refert an appellatio simpliciter in totum, vel secundariò tollatur. Et propterea Domini dixerunt Statutum hoc habitum pro decisorio: & voluerunt seruari in omnibus curiis, non quòd appellatione Curiarum veniat Tribunal Rotæ, sed quia Statutum debet vbique seruari. Si tamen hæredes de Gaddis habent aliud releuans cōtra sententias, audiantur.

R. P. D. Robusterio.

Romana Dotis de Millinis.

Lunæ 19. Februarij 1578.

EPITOME.

Hypotthecaria an detur contra tertium possessorem pro fructibus dotalibus decursis ante restitutionem dotis, vel donationis propter nuptias. Hypotheca quibus verbis inducatur. Alimenta præterita an debeantur, & an censeantur remissa per solutionem dotis & donationis propter nuptias? Statuta

iuta Vrbis concedentia hypothecam pro fructibus dotis an sint deciſoria.

Ad cap. 84. num. 1.

DECISIO LI.

DOmina Gentileſca de Aſtallis poſt obitum ſui viri ab anno 1558. cœpit agere ad recuperationem dotis, & donationis propter nuptias: & ea defuncta, Domina Blanca de Mellinis illius neptis, & hæres, continuauit idem iudicium; & tandem recuperauit dotem, & donationem præfatas, & nunc ab illorum recuperata ſolutione petit alimenta debita Gentileſchæ, iuxta formam Statutorum Vrbis, *lib.* 1. *cap.* 137. & 138. debita, & decurſa, ac non ſoluta à die mortis vſque ad diem ſatisfactionis dotis, & donationis huiuſmodi. Et quia petit ſibi ſatisfieri de dictis alimentis à Monalibus Sanctæ Marthæ, & litis Conſortibus, vti poſſeſſoribus domus, & furni, quæ aliàs fuerant hypothecata Gentileſchæ pro dote, & donatione præfatis; & dictæ Moniales, & litis conſortes prætendunt Blancam hæredem non poſſe agere pro dictis alimentis contra illos tertios poſſeſſores; nullamque pro illis competere hypothecariam de iure communi, nec vigore Statutorum præfatorum Vrbis; & quatenus competeret, fuiſſe extinctam per ſolutionem dotis, & donationis propter nuptias: Ideo dubitaui præſuppoſito, ſine veri præiudicio quòd de dote, & donatione propter nuptias fuerit ſatisfactum prædictæ hæredi Gentileſchæ, antequam ageret pro alimentis decurſis contra illos tertios poſſeſſores, An ex diſpoſitione iuris communis, vel Statutorum Vrbis, præſertim *lib.* 1. *cap.* 137. & 138. comperat in caſu, de quo agitur, actio hypothecaria contra iſtos tertios poſſeſſores, pro eiſdem alimentis, ſeu fructibus decurſis ante ſatisfactionem dictarum dotis, & donationis propter nuptias?

Et quamuis ex diſpoſitione iuris communis res apud Dominum Ponentem haberet non modicam difficultatem, an pro iſtis fructibus, ſeu alimentis competat mulieri actio hypothecaria contra tertios poſſeſſores, ex not. per Speculat. *in tit. de dote ex diuort. reſt. num.* 15. Bart. *in l. Lucius, de alimentis, & cibar. legat.* Bald. *conſil.* 268. *ſuper punct. num.* 3. *lib* 5. & Imol. *in l. Socer dotem* §. *ſi procur. in fin. ff. ſolut. matrim.* Roman. *conſil.* 454. *num.* 28. *verſ. quoad vltimum*, vbi addit Bald. Nouell. *de dot. par. penult.* 7. *col. penult. verſ.* 2. *caſu principali*, Neguſ. *de pignorib. in* 4. *par. membr.* 2. *ſecundæ part. n.* 47. 52. & 53. Pariſ. *conſil.* 126. *num.* 8. & plures ſequuntur *lib.* 1. Foreſt. *de lucro dotis, gloſ.* 8. *n.* 22. & 23. Marſ. *conſ.* 18. *pag.* 2. & *ſeq.* cum aliis cumulatis per Antonium Gabrielem *de alimentorum condit. concluſ.* 3. vbi aſſerit negatiuam opinionem eſſe magis communem: Tamen Domini reſoluerunt induci condictionem, ſeu actionem ex diſpoſitione dictorum Statutorum, & competere mulieri hypothecariam contra tertios poſſeſſores pro ſatisfactione dictorum alimentorum à die moræ decurſorum.

Nam clarum in iure eſt, quòd ſicut ex pacto inducitur hypothecaria, ita etiam ex ſola ſtatuentium voluntate abſque partium conſenſu. *Bart. & Io. de Plat. in l. fin. n.* 1. *C. de recept. lib.* 10. *cum aliis* per Socin. *conſil.* 240. *num.* 1. *lib.* 2. ac inſuper inducitur tacita, & expreſſa, ac quibuſcumque verbis etiam impropriis, dummodo ſubiecta materia non repugnet. Socin. *conſ.* 93. *col.* 1. & 2. *lib.* 1. Neguſant. *de pignorib. par.* 3. *membr.* 1. *nu.* 3. *ſed ponderandum* cart. 78. ibi, *alimenta præbeant*, & ibi, *quod prædicta porrigant bonorum poſſeſſores rerum obligatarum pro dote*, & ibi, *executio verò dicti mandati alimentorum poteſt fieri tam contra bona, & poſſeſſores rerum obligatarum pro dote realiter, & perſonaliter pro ſolutione, & de his fiat immiſſio in poſſeſſionem in dictis rebus, ſi poſſeſſor noluit ſoluere alimenta &c.* cart. 78. ibi *& alimentorum, & quæcunque alia, ex quibus aliquid debeatur ſub ſolo nomine dotis, per iudicem executioni demandentur contra debitores, & contra hæredes, & quoſcunque bonorum poſſeſſores obligatos tacitè, & expreſſè, & contra diſpoſitionem dotis, & bona eiuſdem hæredis, ſeu habentes ab eis cauſam in poſſeſſionem bonorum prædictorum mobilium, & immobilium nomina debitorum prædictorum petita elegerint.* & ibi, *iudex ſine conſilio pronunciet, dicta bona mulieri, & eius hæredibus, ſeu ab eo cauſam habentibus fore adiudicanda pro quantitate petita.* & ibi, *quam lata vſque aduerti per quamdam dationem in ſolutum, &c.* & ibi, *poſſunt tantum vſque aduerti re vera.*

Ex quibus apparet, quod ponitur neceſſitas ſoluendi alimenta prædicta etiam ipſis tertijs poſſeſſoribus bonorum obligata, vt adſtringantur, vendantur, & dentur in ſolutum, & mulieri adiudicentur, & ipſa ponatur in poſſeſſionem: & proinde cùm hæc pendeant à mera voluntate ſtatuentium, apparet clarè, quod pro iſtis alimentis debitis inducitur hypotheca dictorum bonorum, etiam contra tertios poſſeſſores. Nam in his, quæ pendent à mera voluntate alicuius, etiam conſequenter inſertur ad neceſſarium antecedens. *l. ad rem mobil. & l. ad leg. ff de procurat. l. illud* vbi Paul. Caſtr. *num.* 2. *in fin. de acquir. hæred.* Aym. *conſ.* 124. *num.* 45. etiam in ſententiis, & alijs diſpoſitionibus Statutorum, & Iuris Socin. & alii *conſil.* 129. *num.* 4. facit *l. fin.* vbi Cin. & Bald. *in princ. C. quæ res pign. obligg. poſſint*; vbi ex ſola neceſſitate dicitur inducta hypotheca contra tertium poſſeſſorem: & vbi diſponitur quod ponatur in poſſeſſionem, aut bona vendantur, aut recipiantur in ſolutum, *l. creditor*, §. *poſt diuiſionem, qui pot. in pign. habeantur*, vbi Bart. *cum ſuis addit.* & Bald. *num.* 2. *cum ſeq.* Neguſant. *de pignorib par.* 3. *membr.* 1. *num.* 3. 4. & 5.

Nec refert quòd iſta dicantur alimenta præterita, quæ regulariter non debentur ex officio Iudicis. Angel. *l. contra num.* 4. *de eo quod certo loco* Paul. de Caſtr. *in l. diuort. ff. ſolut. matrim.* Tamen reſpondetur, quod huiuſmodi alimenta debentur non officio iudicis, ſed iure actionis: cùm vt dictum fuit, ex huiuſmodi Statutis oriatur actio etiam in hypotheca contra dictos poſſeſſores: quo caſu debentur præterita alimenta, etiam vbi mulier, vnde ſe alat habere poteſt, aut fuerit ab alio alita. Alex. & alii *in l. de aliment. C. de tranſact.* Et idem vbi hæres mariti fuit in mora reſtituendi dotem, prout hic. Paul. Caſtr. Alex. & alij *in d. l. de aliment.* Imò etiam abſolutè debentur alimenta mulieri quouſque dos ſibi non reſtituatur: quia dos eſt cauſa finalis præſtationis

ipſorum alimentorum. Baldus *conſ.* 58. aliàs *conſ.* 224. *in reſt. dot. num.* 7. *in* 2. cum aliis per Dec. *in l. de aliment. l.* 1. *&* 2. C. *de tranſaction*.

Minus facit quod dicitur, quòd ſtante præambula ſatisfactione dotis, & donationis propter nuptias, præfata alimenta præterita cenſeantur remiſſa ratione tacitæ voluntatis, & tacitæ remiſſionis, ſeu ex alia iuris neceſſitate, iuxta not. per Bart. Iaſon. & alios *in l. ſi poſt moram, de eo quod certo loco*. Quia cùm huiuſmodi alimenta debeantur non officio iudicis, ſed iure actionis, vt dictum eſt, ceſſat hæc difficultas, vt conſiderant Bartol. Iaſ. & alii *in dicta l. ſi poſt moram, de eo quod certo loco*. Iaſ. *in l.* 1. *col* 1. *in fin.* & præſertim *num. fin.* C. *de iudic.* vbi conſiderat actionem vtilem de dote.

Nec etiam obſtat, quod cùm ceſſauerit actio, & hypotheca dictæ dotis, & donationis propter nuptias, conſequenter ceſſauerit hypotheca pro dictis alimentis; ex qua ſolutione eius quod debetur tollitur obligatio principalis, & acceſſoriæ *l. fin. C. de conſt. pecul. l. Modeſtinus §. ſolut. matrimon. ff. de ſolut.* cum aliis per Socin. *conſil.* 273. *in princ. lib.* 2. Menoch. *lib.* 3. *præſumption.* 143. *num.* 2. Nam reſpondetur quòd diſpoſitio facta de alimentis, intelligitur facta æque principaliter ſicut diſpoſitio de dote, & donatione propter nuptias, cùm non ſint factæ iſtæ diſpoſitiones per diſtinctiones diſiunctiuas, ſed copulatiuas, & æque principaliter diſponant; vt poſt alios conſiderat Mainer. *in l. cum principalis num.* 101. *verſ. ſed de vtraque fuerit facta mentio, de regul. iur.* Dec. & alii per Achill. de Graſſis *de commiſſ. deciſ.* 14. Et quicquid ſit cum fuerit conſummatus effectus huius diſpoſitionis alimentorum, & ſemel inducta actio hypothecaria, antequam eſſent ſolutæ dos, & donatio propter nuptias; licet ſit poſtea ſatisfactum de dote, & donatione propter nuptias, remanet nihilominus actio & hypotheca pro alimentis præfatis, vt omnes declarant *in dicta l. cum principalis per tot.* Mainer. *num.* 998. 999. *cum tribus ſeqq.* Præterea, cùm dos, & alimenta ob dotem non reſtitutam tendant ad diuerſos effectus, & non militet eadem æquitas tollendi vtrumque, durat hypotheca pro dotis fructibus. *l. intelligere* C. *de euict. pign. l. & his C. de prad. minorum*, cum aliis per Mainer. *in dicta l. cum principalis, num.* 43. 94. *&* 99. *& tribus ſeqq. de regul. iur.* Et multo magis in hac actione de dote videlicet quæ durat eadem etiam pro iſtis acceſſibus. Iaſ. *in l.* 2. *num.* 10. *de iudic.*

Non obſtat quòd Statuta præfata loquantur de bonis poſſeſſorum obligatis pro dote, & donatione propter nuptias, vt in locis ſupra ponderatis: & niſi inſtificetur iſta qualitas bonorum obligatorum pro dote, & donatione propter nuptias, non intrant dicta Statuta. Ioan. Andr. & alii *in cap. de homicid. num.* 6. Bart. *in l.* 1. *§. ait prætor, ne quid in loco publico.* Alexan. *conſ.* 88. *num.* 2. *lib.* 4. Dec. *conſ.* 150. *num.* 10, Pariſ. *conſil.* 138. *num.* 8. *lib.* 4. Ceſſante enim præſuppoſito dictorum Statutorum conſequenter ceſſat ipſorum diſpoſitio. gloſ. Iacob. Ruin. Salicet. & alii *in l. ſi mancipia* C. *de ſerv. fugit.* Alex. *in rubr. ſolut. matrimon. num.* 12. Dec. *in l.* 1. *num.* 13. *in fin. cum ſeqq.* C. *eod.* Ruin. *conſil.* 89. *in fin. lib.* 5. Rip. *in cap.* 2. *num.* 39. *de reſcript.*

Nam reſpondetur, iam ex actis conſtare, domum, & furnũ præfatos fuiſſe obligatos pro huiuſmodi dote, & donatione propter nuptias; & ſat eſt, bona præfata fuiſſe aliquando obligata: nec requiritur quod durent pro illis obligata, vſque ad petitionem, & ſatisfactionem dictorum alimentorum, attentis verbis, & ratione ipſorum Statutorum, vt in qualitate momentanea, aut ſucceſſiua conſiderant Bald. Alex. & alii per Dec. *in l. quis heredi in* 2. *not.* C. *de inſtit. & ſubſtit.* & plures cumulãt Modern. à Valle *conſ.* 52. *nu.* 95. cum pluribus ſequentibus, *lib.* 1. præſertim, cum vt dictum eſt, condictio ex lege; ſeu actio in factò, & hypotheca pro alimentis ſtent principaliter, & de per ſe; & extincta vna parte debiti dotis, & donationis propter nuptias, non extinguitur actio pro alimentis, præſertim in hac actione reali de dote, in qua iſtæ acceſſiones veniunt iure eiuſdem actionis primæuæ vniuerſalis de dote. Iaſ. *in l.* 1. *colum.* 2. *num.* 10. C. *de iudic.* cum aliis ſupra allegatis.

Nec eſt verum quod Statuta præfata loquantur de bonis pro dote, & donatione propter nuptias obligatis tempore executionis faciendæ pro alimentis, iuxta not. *in l. in delictis §. ſi detracta de noxalibus l. ſi Titius de mil. teſt.* ex quo verba *contra bonorum poſſeſſores rerum, & bonorum obligatorum* prolata, in dubio ſunt intelligenda demonſtratiuè, & non taxatiuè, Iaſ. *in l. Centurio, num.* 5. *de vulg. & pupil. ſubſtit.* & tanto magis fauore alimentorum, & dotis. *l. Lucius*, vbi Bart. & alii *de alim. & cibariis legat.* Nec iſta habuerunt difficultatem aliquam apud Dominos de Rota, ex lectura ipſorum Statutorum.

Vltimo non obſtat quod dicitur, quòd huiuſmodi Statuta ſint ordinatoria, & non deciſoria, & proinde non ſint in Rota attendenda. Quoniam imò ſunt deciſoria, vt Domini in iſta cauſa pluries dixerunt, & ego in alio folio latè notaui.

R. P. D. Orano.

Romana Aſſertæ Dotis:

Lun 29. *Nouembris* 1593.

EPITOME.

Ius canonicum conſtituens alimenta filijs illegitimis, ſeruatur in vtroque foro; etiam quoad dotem aſſignandam filiæ ſpuriæ; & pro ea competit actio contra hæredem patris.

Ad Cap. 85. *num.* 5.

DECISIO LII.

COmmuniter receptum eſt, ſpurijs vtriuſque ſexus à patre de iure canonico alimenta deberi, idque natura ipſa etate inſpecta, per text. *in cap. cum haberet, de eo, qui dux. in vxor. quam poll.* Couar. *lib.* 4. *decret. in epit.* 2. *cap.* 8. §. 6. Gabriel. *de*

de alimen. concluſ. 1. & vt inquit Bald. *in l. maritus ff. ſolut. matrim.* miſerationis gratia, non quidem ſecundum dignitatem, ſed neceſſitate ea petentis: nam alias ſi excluſa neceſſitate præſtentur, præſumptio fraudis oriatur. Bart. *in l. fin. de his quibus vt indign.* Et licet Doctores controuertant, an hoc in foro ius canonicum ſit recipiendum; tamen frequentius eſt in ſententiam affirmatiuam; vt multis comprobat Roland. à Vall. *conſ.* 35. *num.* 47. *lib.* 1 *conſ.* 89. *num* 1. *& ſeq. lib.* 3. quod etiam attenditur ad dotis aſſignationem faciendam filiæ ſpuriæ. Bart. *in dicta l. fin. verſ. idem dico in dote, & in authent. ex complexu C. de inceſt. nupt.* Bertrand. *conſ.* 210. *lib.* 1. cum relatis per Gabr. *concluſ.* 1. *de aliment. num.* 13. Paleot. *de noth. & ſpur. cap.* 49. quia non minus eſt fauorabilis cauſa dotis, quam cauſa alimentorum. Euerard. *in loc. ab aliment. ad dot. & è contra.* Adeo quod ſi pater beneficium naturæ perſoluet, prius quam filiæ de dote proſpexerit, poſſit per eam contra hæredem patris ad eius præſtationem procedi. Couar. *d. cap.* 8. §. 6. *num.* 14. Gabr. *dicta concluſ.* 1. *num.* 10. *ampliat.* 6. Roland. à Vall. *conſ.* 54. *num.* 59. *& ſeq. lib.* 2.

Ex quibus concluſum fuit, Dominæ Liuiæ Sanctæ cruciæ ab hærede parentis dotem ſoluendam; & de quantitate particulariter videndum:

R. P. D. Manzanedo.

Romana Alimentorum.

Lunæ 3. Iunij 1613.

EPITOME.

Ius alimentorum an competat collateralibus vltra primum gradum, & quid, ſi ſint illegimi?

Ad Cap. 85. num. 5.

DECISIO LIII.

PEndente iſta cauſa coram bonæ memoriæ Penia, fuit reſolutum die 15. Decembris 1607. Ferdinando, & Orinthiæ alimenta deberi. Cui reſolutioni cùm pars Moderni Marchionis de Maximis acquieſcere nollet, hodie propoſui cauſam ſuper eiſdem. Et Domini in decriſis ſteterunt, moti ex rationibus; & fundamentis in deciſione adductis; & etiam ex eo, quòd frater tenetur ex bonis primogenituræ præſtare alimenta non ſolum fratri inopi, Socin. *conſ.* 47. *num.* 5. *lib.* 3. Tiraq. *de iur. primog quæſt.* 43. Couarr. *in epit. de ſponſal. par.* 2. *cap.* 8 §. 6. *verſ. quartò deducitur*: ſed etiam nepotibus ex dicto fratre. Quia ſicut illi ingrediuntur in locum patris in ſucceſſione, §. *ſi quis igitur, auth. de hæreditat. ab inteſt. veniet. auth. ceſſante C. de legit. hæredib.* Pariſ. *conſ.* 2. *num.* 44. *vol.* 1. Ferret. *conſ.* 232. *nu.* 2. Caualcan. *deciſ.* 9. *num.* 16. *par.* 2. Ita etiam in eiuſdem locum ingredi debent in commodo recipiendi alimenta, Surdus *de aliment. tit.* 1. *queſt.* 28. *nu.* 2. & 3. & 11. eadem enim æquitas, quæ vigebat in fratre viget & in filijs fratris. Siluan. *conſ.* 33. *nu.* 5. Monter. *dec. Aragon.* 16. *num.* 14.

Quod facilius procedit in caſu noſtro: quia cùm iſti nepotes ſint deſcendentes à Luca ſeniore, qui primogenituram inſtituit, debent ali ex bonis dictæ primogenituræ. Vinc. de Franch. *deciſ.* 178. *num.* 9. *& ſeq.* Surdus *dicto tit.* 1. *quæſt.* 27. *num.* 4. *&* 5. *& quæſt.* 28. *per totam*. Monter. *vbi ſupra num.* 29. prout obſeruari videmus in bonis fideicommiſſo ſubiectis, ex quibus debentur alimenta eis, qui à fideicommittente deſcendunt. *Auth. res quæ C. comm. de leg.* vbi D. Petra *de fideicommiſſ. art.* 42. *num.* 86.

Quibus non obſtat, quod ius alimentorum non porrigatur inter collaterales vltra primum gradum: quia hoc eſt verum de rigore iuris ciuilis, ſecus verò eſt de iure canonico, quod conſiderat æquitatem naturalem, quæ vult, vt ſicut frater pauper ali debet, ita etiam ſubſiſtente eadem paupertatis ratione, ali debeat nepos, ex ſupradictis; & ex eo quòd quilibet coniunctus tenetur ad præſtandum coniuncto ſubſidia vitæ, vt eſt text. *in cap. cum quidam §. fin. de iureiur.* & ibi Bald. *num.* 2. *in fine* Vnde cùm ſimus in materia alimentorum, non ius ciuile, ſed canonicum, ſeruari debet etiam inter laicos. gloſ. fin. *in cap. cum haberet de eo, qui dux &* ibi Abbas *num.* 5. & Butr. *num.* 11.

Minus obſtat quòd iſti nepotes ſint illegitimi. Quia in materia alimentorum æqualis eſt conditio naturalium, & legitimorum. Lup. *in cap. per veſtras* §. 23. *num.* 11. *de donat. inter vir. & vxor.* Paleott. *de noth. & ſpur. cap.* 48. *num.* 3. Surd. *vbi ſupra tit.* 7. *queſt.* 9. *num.* 5. & dixit Rot. *in vna Romana Alimentorum de Veroſpis* 16. *Februarij* 1568. *coram bonæ memoriæ Seraphino*. Quod maxime procedit in caſu noſtro cùm ad iſtam primogenituram in defectum legitimorum teſtator vocauerit naturales, excluſis feminis legitimis: vnde videtur illos habuiſſe in conſideratione, & interim voluiſſe, illos ali de bonis dictæ primogenituræ, cùm aliàs non poſſent ad ſuccedendum ſuperuiuere. *l.* 1. §. *etſi incertum ff. de ventr. in poſſeſſ. immitt.* Surd. *vbi ſupra queſt.* 7. *num.* 4. & cùm alter ex his nepotibus, nempe Ferdinandus, fuerit excluſus à ſucceſſione primogenituræ propter legitimos, ab ipſis videtur alendus, §. *ſi quis igitur habens quib. mod. nat. effic. ſui, auth. licet, ad fin. C. de natural. liber.* Monter. *vbi ſupra, num.* 5. & 32. Siluan. *d. conſ.* 33. *poſt num.* 11.

Neque facit quòd hodie alimenta non petantur à patruo, ſed ab eius filio, qui eſt in remotiori gradu. Quia prædicti Doctores loquuntur etiam in hærede patrui, vt Surd. *dicta quæſt.* 28. *num.* 1. *in fin.* Et ceſſat difficultas, quia alimenta non petuntur de bonis primogenituræ habentibus annexum huiuſmodi onus alendi iſtos deſcendentes ab inſtitutore ipſius primogenituræ: quod onus tanquam reale ſequitur ipſam rem, Capic. *deciſ.* 163. *num.* 3. Vinc. de Franch. *deciſ.* 178. *num.* 9. *& ſeq.* Monter. *vbi ſupra num.* 29.

Non obſtat allegata paupertas legitimorum, & eorum numerus. Quia illa non probatur; quinimò de contraria conſtat ex deciſione in hac cauſa facta 25. *Maij* 1612. vbi fructus annui iſtius primogenituræ fuerunt liquidati in ſcutis 2600. vltra duo Caſtra, nempe Perſei, & Piſtertij, de

quorum reddita fuit reseruatum particulariter videri.

Tandem non obstat Orinthiam esse nuptam, & maritum teneri illam alere, & sic non posse pretendere ex bonis primogenituræ alimenta, cum habeat vnde ali possit. Quia istud procederet si habuisset aliquam dotem: sed cùm illam non habuerit, non videntur dicta alimenta ei deneganda, donec illorum loco assignetur dos, quæ in certa quantitate ei venit constituenda, cùm videantur quodammodo dos, & alimenta inuicem alterius subire officium. Alex. *in addit ad Bart. in l. cum is §. si mulier lit. C. de condit. indebit.* Rota *diuersor. decis. 538. num. 2. par. 1.* & fuit dictum *in Romana Dotis de Boncompagnis 6. Aprilis 1609. coram D. meo Sacrato*, & in eadem *29. Aprilis proteriti coram D. meo Caualerio*.

Cardinali Millino.

Romana Exequutionis.

Veneris 8. Junij 1601.

EPITOME.

Mandatum relaxatum contra bona hæreditaria, non citatis ijs, qui principaliter lædi possunt, non sustinetur.

Ad cap. 85 num. 9.

DECISIO LIIII.

FVit resolutum, mandatum non esse exequendum: quia fuit nulliter relaxatum contra bona hæreditaria, nec citato hærede; & si hæreditas esset iacens, ei non deputato, & citato curatore: qui representaret personam hæredis; iux. *l. 1. ff de cur. bon. dan.* Ang. *in l. dies cautionis §. toties num. 3.* & ibi *Alex. in §. prator ait, num. 4. ff. de damn. infec.* Mathesil. *sing. 4. num. 7.* Statutum verò *lib. 1. cap. 85.* cuius vigore petitur exequutio, requirit citationem personarum, quæ ex hoc principaliter lædi possint; & sic vel ipsius principalis debitoris, vel hæredis: & ideo cùm non fuerit seruata ista forma: neque ex hoc capite mandatum sustineri potest.

R. P. D. Penia.

Romana Vineæ.

Lunæ 16. Julij 1606.

EPITOME.

Exequutio facta super re in mandato non comprehensa, an sit valida? Pro dote an detur actio exequutiua contra tertios possessores. Declaratur Statutum Vrbis c. 77. lib. 1. in antiq.

Ad cap. 85. num. 14.

DECISIO LV.

ROta, vtraque parte informante, de excessu exequutionis, & consequenter de spolio constare censuit. Nam iudicium fuit intentatum ad instantiam Praxedis contra bona hæreditaria q. Suarij pro restitutione residui dotis scutorum 57. & aliorum ducatorum 250. pro donatione propter nuptias, vt apparebat ex libello, in quo Praxedes petiit se declarari creditricem q. Marij in prædictis summis.

Item ex omnibus citationibus, in quibus dicebatur Romana Discussionis hæreditatis q. Marij de Paschis, & magis expresse ex ipsa sententia, in qua Praxedes declarabatur creditrix q. Marij, & contra eius bona hæreditaria fuit decretum mandatum, in quo dicebatur, Auferantur de bonis Pomponij, & vincentii hæredum q. Marii.

Ex his enim patebat omnes actus iudiciales fuisse factos contra bona hæreditaria Marii, & consequenter cùm executio fuerit facta, nedum super alia medietate spectante ad Alexandram Martinellam, executio fuit manifestè excessiua tanqam facta super re in mandato non comprehenta; nam medietas vineæ, quæ pertinebat ad Alexandram, non erat de bonis hæreditatis q. Marii. Gabr. *conf. 52. incip. puto Licinia nn. 2. & 4. lib. 1.*

Non obstat dicere quod Praxedes poterat agere fauore dotis executiuè etiam contra tertios possessores, vigore Statuti Vrbis *lib. 1. cap. 77. in antiquis*. Quia fuit responsum, non fuisse intentatum istam viam, sicut patebat ex tenore libelli, & sententiæ: vnde fit locus regulæ. Quod potui nolui, quod volui adimplere nequiui; & in hoc individuo illud verum est, mandatum quod fuit executum contra hanc vineam Alexandræ, fuisse relaxatum contra hæredes, & bona hæreditaria Maru, non autem contra bona à tertius possessoribus detenta.

Supradictis accedebat, quòd fortassis neque via executiuæ erat locus ad fauorem Praxedis: quia non concurrebant requisita à Statuto. Nam Praxedes non habebat instrumentum pro suo credito dotis, & tamen Statutum loquitur de in instrumentis dotalibus, & de illorum executione, & iure fauore dotis, pro quibus contra tertios possessores non competit via executiua, sed est ordinariè procedendum, & facienda executio contra principalem debitorem. glos. *in l. vbi adhuc in ver. qui non potiora iura C. de iur. dot.* quam communiorem vocat Negusant. *de pignor. par. 8. membr. 1. princip. num. 13. vers. tamen contraria*.

Nec dicatur quòd Alexandra citata debuit producere instrumentum emptionis vineę; quod cùm non fecerit, non poterat dici à Iudice spoliata. Quia fuit responsum primo, Alexandram anno 1573. instrumentum emptionis vineæ in iudicio simul cum libello produxisse.

Secundò fuit responsum quòd cùm iudicium fuisset

fuiſſet ſpecificè intentatum contra bona hæreditaria, & hæredes Marii, Alexandra, quæ non tenebatur diuinare quòd executio veniret facienda contra bona creditorum, non debuit aliquod inſtrumentum producere.

Poſtremò non poterat defendi exceſſus, vel ſpolium ex eo quod in additione hæreditatis Marii citata Alexandra, hæc vinea fuit deſcripta in inuentario tamquam de bonis hæreditariis Marii. Quia illud iudicium ab hoc fuit diuerſum, in quo non fuit productum inuentarium: quod licèt eſſet factum per eundem notarium, & reperiretur inter eius acta, ex quo non fuit reproductum parte citata, non dicebatur de actis huius cauſæ, vt cenſuit Rota *in cauſa Romana Cenſus de Cæſarinis* coràm *D. Cardinali Pamphilio tunc Rotæ Auditore.*

Vnde etiam ſi hodie de tali inuentario conſtaret, non poſſet vigore illius iuſtificari, vel excuſari ſpolium.

Card. Sacrato.

Romana de Bombellis.

Veneris 31. Maij 1613.

EPITOME.

Iudex ſubrogatus an teneatur ſeruare formam iudicis, in cuius locum ſubrogatus eſt? Declaratur Decretum Viſitæ Carcerum, quòd pendentibus ferijs Natiuitatis, &c. Manutentio an competat contra factum Iudicis notoriè iniuſtè procedentis?

Ad Cap. 92. nu. 19.

DECISIO LVI.

IOannæ dandum eſſe mandatum de manutenendo fuit reſolutum: quia conſtat de eius poſſeſſione ex immiſſione ei data per D. Macchiauellum Iudicem, qui potuit priuare Helenam eius anteriori poſſeſſione. Ang. *in l. qui vniuerſas, §. item cùm prætor, in fin. ff. de acquir. poſſeſſ.* Imol. *in l. clam poſſidere, §. qui ad nundinas, num. 1. verſ. ſi autem occupaſſet iuriſtict. ff. eod. tit.* Dec. *conſ.* 103. *nu. 1. verſ. ſed nunc inſurgit.* Mohed. *deciſ. 4. nu. 4. de reſtit. ſpol.* Quæ autem fuerunt pro parte Helenæ deducta ad docendum quòd iudex neque ritè, neque rectè proceſſerit, viſa fuerunt non obſtare.

Et primò, quòd D. Macchiauellus proceſſerit abſque voto Rotæ; quod facere non poterat, tum quia fuit ſubrogatus in locum bo. mem. D. Aluarî, qui iam cœperat procedere cum voto Rotæ; tùm ex particulari commiſsione dicto D. Macchiauello directa, quòd deberet procedere de voto Rotæ. Nam quantum ad primum fuit reſponſum, nullo iure caueri quòd ſi vnus iudex incipit procedere de voto, alius in eius locum ſubrogatus teneatur id facere: & quod dicitur, ſubrogatum teneri ſeruare formam, quam ſeruabat ille, in cuius locum eſt ſubrogatus, ex Felin. *in cap. cum dilecta, num. 7. ampl. 7. de reſcript. cum alijs alleg.* procedit quando ille primus ſeruabat illam formam ex neceſſitate, puta quia ſibi demandatum fuerat vt procederet ſub illa forma, vt exemplificat Felin. *loco allegato.*

Quòd verò ad Commiſſionem directam Macchiauello, fuit reſponſum quòd Commiſſio non fuit præciſa, & ſimplex, quòd deberet procedere de voto Rotæ, ſed addita fuerunt illa verba, in articulis, ſi bene viſis; & proinde potuit D. Macchiauellus in articulis, qui ſibi non videbantur digni deciſione Rotali, omittere ſuſceptionem voti Rotalis. Et licèt replicaretur quòd D. Macchiauellus ne dum omiſit ſuſcipere votum Rotale, ſed in aliquibus proceſſit contra deciſiones Rotæ factas ad conſultationem D. Aluari anterioris iudicis in hac cauſa: quod non videtur potuiſſe facere: quia clauſula, arbitrio refertur ad ſuſceptionem voti Rotalis, hoc eſt, vt poſſit illud non ſuſcipere, non autem vt poſſit poſtquam ſuſceptum eſt ſperni; Viſum fuit motiuum non ſubſiſtere in facto, quòd ſcilicet D. Macchiauellus contrauenerit deciſioni Rotali; vt late fuit deductum per informantes pro Ioanna comparando ſententiam cum deciſionibus.

Secundo dicebatur de nullitate ſententiæ D. Macchiauelli, quia fuit latà poſt lapſum fatalium. Sed inter alias placuit illa reſponſio, quòd durante tempore ad habendum conſilium ſapientis, non currunt fatalia. Corn. *conſ.* 182. *nu. 3. lib. 3.* Ruin. *conſ.* 182. *nu. 8. lib. 4. & conſ. 77. nu. 1. lib. 5.* Gabr. *tit. de arbitr. concluſ. 4. num. 3.* In propoſito autem caſu negocium pependit coram calculatoribus, qui & ipſi in eorum arte poſſunt dici ſapientes, & exquiritur illorum conſilium ſicut cæterorum Peritorum artis, quam non nouit Iudex; propterea tenetur illud ſequi, iuxta not. *in cap. fraternitatis, & in cap. fin. de frigid. & maleſic.* facit tex. *in cap. fin. de hæret. in 6.* vbi Doctores.

Tertio opponebatur, quod D. Macchiauellus executus fuit ſuam ſententiam abſque commiſſione executoriali: quod non poteſt facere Iudex delegatus. Caſſador. *deciſ. 13. num. 4. de reſcript.* Sed fuit reſponſum, quod facultas exequendi fuit data in prima commiſſione directa Domino Aluaro; vnde cenſetur repetita in commiſſione ſubrogatoria D. Macchiauelli; ad deciſ. Caſſad. 8. *de reſcript.* Aegid. *deciſ.* 41. Rot. *in cauſa Ciuitatis Caſtelli Penſionis* inter impreſſ. *deciſ.* 44. *num. 2. par. 2. & in Romana Societatis officij* relata *in deciſ.* 321. *par. 1. diuerſ.*

Quartum obiectum fuit de non integra tranſportatione actorum, & ſignanter de quadam declaratione facta per Helenam, quòd volebat habere vineam pro dote: quæ declaratio multum faciebat ad cauſam: vnde inferebatur, ſententiam, tanquam minime viſis per Iudicem actis probatoriis, etiam ſine Concilio Tridentino, quod non habet locum in cauſis profanis, vt *in Romana Lignorum deciſ. 23. Junij 1603. coram me,* fuit dictum, de iure ciuili fuiſſe nullam, *ad l. properandum, C. de Iudicijs,* vbi Bartolus, & alij.

Sed fuit reſponſum, obiectum non procedere quandocunque pars, quę dat de non integra tranſportatione,

portatione, fuit negligens in tranſportando. Rimin. *in l. 2. num. 2. verſic. limita etiam*, Cagnol. *nu. 70. C. de eden.* Felin. *in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, num. 18. in prima limit. de conſtit.* Rot. *in Maioricen. Officij Panitentiariæ, & Canonicatus, 4. & 18. Februar. 1591. coram bo. me. Gipſio, & in ſupradicta Romana Lignorum coram me,*

Et licet ad iudicandam prædictam negligentiam requiratur monitio Iudicis. Cagnol. *dicto nu. 70.* attamen cùm in propoſito caſu fuerint ſeruati termini ſubſtantiales contra Helenam, viſum fuit hoc operari effectum monitionis, vt fuit deciſum *in dicta Maioricen. Officij Panitentiariæ, & Canonicatus, 4. & 18. Februar. 1591. coram bonæ memoriæ Gipſio, & in cauſa Romana Vineæ, 29. Nouembris 1603. coram R.P.D. Decano.*

Fuit oppoſitum, quòd poſſeſſio fuit capta 22. Decembris, & ſic pendentibus feriis Natiuitatis Domini Noſtri indictis per decretum Viſitæ carcerum. Sed omiſſo, an iſtud decretum afficiat Iudices, qui non interueniunt in dicta viſitatione, ex quo neque reperitur publicatum, vel aliàs particulariter intimatum, iuxta not. *in auth. vt facta nouæ conſtitut. verſ. cur autem culpabimus eos*, per tot Alex. *conſ. 73. num. 3. lib. 6.* Caſtr. *conſil. 51. num. 2. lib. 1.* Rot. *conſil. 8. num. 2. cum pluribus ſeqq. lib. 3.* Barbat. *in capit. 2. num. 70. verſic. & nihilominus, & num. 71. in fine, de conſtit.* Gabr. *tit. de legibus, concluſ. 4. num. 6.* Theſaur. *deciſ. 249. num. 6. 7. & 10.* Rot. *in cauſa Calazuritana Beneficij Sancti Andreæ, 17. Maij coram bonæ memoriæ Cardinali Blanchetto*: omiſſo etiam, an importet nullitatem actus, vel ſolum quòd contraueniens mereatur pœnam, ex quo per dictum decretum neque datur poteſtas aliàs non habenti, neque adeſt decretum annullatiuum, iuxta not. per gloſ. *in clem. 1. verb. inhibentes, de iurepatron.* Ceſſare vitâ fuit difficultas, quia dictum decretum loquitur de executionibus, quæ fiunt pro debitis, vt patet ex illis verbis, ibi, *Nullus in poſterum poſſit realiter, nec perſonaliter molèſtari, neque carcerari pro debito ciuili.* Ioanna autem non fuit immiſſa in poſſeſſionem vineæ, de qua agitur, pro debito Helenæ, & tanquam illius creditrix, ſed tanquam hæres fratris, ſtante quod Helenæ, quæ prædictam vineam retinebat iure pignoris, iam erat ſatisfactum.

Denique pro parte Helenæ ſententia dicebatur iniuſta ex multis capitibus: qua iniuſtitia ſtante minimè potuit executioni demandari; & tali caſu competit manutentio ratione ciuili, quia non ſpoliatur poſſeſſor per factum Iudicis iniuſtè procedentis, vt fuit deciſum *in cauſa Gerunden. Beneficij, 21. Iunij 1602. coram R. P. D. Decano*, & aliis.

Super hoc conſiderarunt Domini, quòd illæ deciſiones procedunt quando iniuſtitia eſt valde patens, & notoria, quia tunc æquiparatur nullitati, *cap. inter cætera*, cum ibi notat. per ſcrib. *de re iudic.* Abb. *in cap. fraternitatis, num. 18. de frigid. & malefic.* Crau. *conſil. 302. num. 2.* Roland. *conſ. 6. num. 37. cum duob. ſeqq. lib. 3.* Cæſar de Graſſ. *deciſ. 2. num. 7. de ſolut.* Rota *in cauſa Romana Spolii de pœnis, 31. Ian. 1605. coram Reuerendiſſ. D. Bononien.*

Et proinde ſicut aduerſus factum Iudicis nulliter procedentis competit manutentio, quia tunc videtur facere tanquam priuatus. Corn. *conſ. 193. num. 4. lib. 3.* Rot. *in cauſa Pennen. & Adrien. Beneficiorum, 4. Iulij 1584. coram bo. mem. Cardinali Seraphino*, relata inter diu. impreſſ. *deciſ. 802. nu. 7. verſ. quia pro reſponſione, par. 1. & in cauſa Sancti Seuerini Bonorum, 20. Decembris coram me*; Ita debet competere aduerſus factum Iudicis notorie iniuſtè procedentis, etiamſi aliàs ſeruet ordinem iuris in procedendo. Verùm quando prætenſa iniuſtitia eſt dubia, non debet Iudex ad quem aggredi inſpectionem negocij principalis ad effectum manutentionis illius, qui paſſus fuit executionem: quia manutentio non eſt remedium ordinarium, quod dat lex aduerſus exequutionem per Iudicem ſeruato iuris ordine factam, ſed reſtitutio in integrum, vti prætenditur res iudicata, vel reuiſio in petitorio, vbi aliàs denegatur appellatio ad effectum ſuſpenſiuum, prout denegatur in iudiciis poſſeſſoriis, executione obligationis Cameralis, & ſimilibus: & proinde cùm manutentio non ſit remedium ordinarium in hoc iudicio, non debet Iudex ad quem illo vti aduerſus factum Iudicis à quo, niſi grauamen ſit patens, & notorium: vt videmus in ſimili, in iudicio ſpolij, in remediis l. fin. C. de edict. Diu. Adriani, quorum bonorum, executionis obligationis Cameralis, & aliis: quia exceptiones concernentes non ius in proprietate, minimè ſunt de natura illorum iudiciorum, & ita demum admittuntur, ſi incontinenti, & clare probentur; ſecus ſi ſint dubiæ, & requirant altiorem indaginem; vt per ſcrib. *in dicta l. fin. C. de edict. Din.* Adr. & *in l. fin. C. quorum bonor.* vbi præcipuè Bart. & Salicet. *in princip.* Rip. *in rubr. ff. de pignor. num. 19.* Pontan. *tract. de Spoliis, lib. 3. cap. 3. nu. 128.* Menoch. *de adipiſcen. remed. 3. nu. 180.* Rota *in cauſa Romana Grani, 22. Iunij 1574. coram R.P.D. Robuſterio* inter diuerſorum impreſſas *deciſ. 627. num. 3. part. 1.*

Alias ſi iſta praxis ità indiſtinctè admitteretur, prout modernis temporibus ab aliquibus prætenditur, confunderetur ordo iudiciorum, & fruſtra lex denegaret remedium appellationis ordinariũ, & fauorabile. Bald. *conſ. 148. num. 10. & 11. lib. 1.* Odd. *tractat. de reſtit. in integr. queſt. 17. art. 5. num. 46.* Purpurat. *conſil. 89. num. 1.* Lancellot. *de attent. par. 2. cap. 12. nu. 130. in præfat.* Surd. *deciſ. 36. num. 4.*

Si alio extraordinario ſummariiſſimo, & in quo ſolent admitti leuiores probationes, Alex. *conſil. 103. num. 3. lib. 7.* cum aliis per Menoch. *de retinend. remed. vltimo, num. 34.* Rota *in cauſa Praten. Penſionis, prima Iulij 1596. coram bonæ mem. Cardinali Pamphilio*, & *in Lucana Bonorum, 17. Iunij 1602. coram me*, poſſet reuocari: quod ſeruata forma iudiciorum factum eſt.

Et prædicta corroborantur alio medio, nempe quòd quando manutentio dependet à cognitione negocij principalis, tunc non expeditur manutentio, niſi cum ipſo negocio principali. Lancellott. *de attent. cap. 24. quæſt. 19. num. 4.* Rot. *in cauſa Siracuſana Abbatiſſatus, 1. Decembris 1597. coram Corduba, & in Vlixbonen. Declarationis Concordiæ, 5. Maij 1599. coram Iuſto, & in Romana Officiorum, 4. Iulij 1601. coram bon. memor. Cardinali Pamphilio.* In propoſito igitur, cùm manutentio illius, qui paſſus eſt executionem à Iudice, qui proceſſit iuris ordine ſeruato, dependeat à negocio principali, hoc eſt à iuſtitia, vel iniuſtitia, non debet expediri.

pedirl, nisi cum ipso negocio principali, per prædicta, &c.

Non obstat quòd iniustitia sit patens eo ipso, quod executio non iustificatur ex actis, cùm Iudex non potuit moueri ex ijs, quæ sunt extra acta, vt late dixit Rota *in causa Romana Hæreditatis*, 17. *Iunij* 1611. *coram me*, & alibi sæpe. Quia res incidit in ea, de quibus supra, nempe esse verum, si iustificatio totaliter deficit, ita vt resultet notorium, & potens grauamen in exequendo.

Sicut etiam minime refragatur, quòd ex quo Iudex non potuit moueri ex iis, quæ sunt extra acta, dubietas reducatur ad merum ius, ex quo nó expectat post se aliquam probationem factius autem de sui natura est certum. Bald. *in l. ancilla*, *num.* 2. *C. de furt.* Oldr. *cons.* 279. *nu.* 1. Natt. *cons.* 502. *num.* 9. Et consequenter ille qui dat de iniustitia executionis; afferendo processum, videatur ipcontinenti, & patenter probare suam intentionem.

Quia respondetur, quod quando allegatio, siue exceptio minime est de natura illius iudicii, in quo fit, sed ita demum admittitur, si non sit dubia; quòd tunc teneatur, nedum propter dubietatem facti, sed etiam propter dubietatem iuris, vt fuit dictum *in causa Romana de Penischis*, 30. *Maij* 1580. *coram Robusterio*, & *in causa Conchen. Beneficij*, 4. *Maij* 1610. *coram me*. Et meritò, quia dubietas iuris ad effectum fauorabilem, prout est iste, quòd non recedatur à forma ordinaria iudiciorum, debet æquiparari dubietati facti. Felin. *in cap. de quarta*, *num.* 27. *de præscript.* Curt. iun. *cons.* 150. *num.* 15. Cephal. *cons.* 404. *num.* 32. Capic. *decis.* 10. *nu.* 20. Decc. *cons.* 95, *num.* 20.

Non denique facit, quod ille qui passus fuit executionem, habeat fundatam intentionem in suo primæuo statu, in quo totalite pendente sit manutenendus, *ad* §. *retinenda*, *instit. de interdict.* cum vulg. & propterea aduersario incumbat onus probandi immissionem, & quidem iustam, cùm aliàs iniusta non debeat sibi suffragari; & sic videatur, quod onus probandi iustitiam incumbat illi, qui obtinuit executionem.

Quia responderetur, quòd stante præsumptione iuris, quæ concomitatur nouum factum iudicis, etenim pro illo præsumitur, quòd rectè fuit functus officio suo, *l.* 2. vbi notat. *C. de official. ciuil. iud.* Abb. *cons.* 41. *num.* 2. *vers. præsumitur*, *libr.* 1. Alex. *in l. qui Romæ*, §. *duo fratres*, *num.* 20. *ff. de verb. oblig.* Crau. *cons.* 188 *num.* 8. cum aliis per Gabr. *tit. de sent. concl.* 5. *in princip.* non attenditur ille primæuus status, sed iste nouus, per quem ille qui aliàs erat actor, sustinet vices rei, nec tenetur ad aliquam probationem; vt est bonus tex. *in l. cùm de indebito*, *ff. de probat.* & fuit latiùs dictum *in causa Comen. Decimarum*, *die* 8. *Iunii* 1612. *coram me*. Et proinde cum ille qui prius erat reus fiat actor, debet docere de iure suo, vel via ordinaria, & in petitorio, vel quatenus aggrediatur viam extraordinariam manutentionis, docendo incontinenti de iniustitia, absque vlla dubitatione facti vel iuris: aliàs immissus est manutenendus; quia iustè possidet, qui auctore Prætore possidet, *l. iustè possidet. ff de acquirend. possess.* cum aliis supra in princ. allegatis.

Iniustitia verò ex multis deducta pro parte Helenæ visa fuit plus quam dubia ex replicatis pro parte Ioannæ; quæ propterea Domini reseruarunt suis loco, & tempore videre.

R. P. D. Durano.

Spoletana Liberationis à fideiussione.

Lunæ, 30. *Martij* 1626.

EPITOME.

Debitor censuarius non potest cogi à fideiussore, vt eum liberet ab obligatione quoad sortem principalem. Et quid de fideiussoribus euictionis, tutelæ, curæ, & administrationis.

Ad cap. 94.

DECISIO LVII.

BEnedictus Vrbanus fuit ab Auditore Cameræ condemnatus vt liberaret Maximianum, & Monaldum de Monaldis à fideiussione annui census scutorum centum quadraginta, perillum aliàs venditi de anno 1613. Leoni Strozio. Et causa in gradu appellationis mihi commissa dedi Dubium, An prætensæ liberationi locus esset. Et Domini referendo vt quoad fructus particulariter videatur, quod attinet ad sortem principalem, negatiuè cessuerunt.

Quamuis enim dicti fideiussores diu videantur steriisse in fideiussione, nempe vltra decennium, iuxta glossam *in l. Lucius Titius*, *ff. mandati*; Menoch. *de arbitrar. iudic. cas.* 41. Tamen vt liberationi sit locus, requiritur vlterius quòd diu steterint in obligatione efficaci, seu commissa. Bald. Fulgos. & alii. *in d. l. Lucius Titius*, & idem Baldus *in l. facere posse*, *num.* 2. *ff. solut. matrim.* Et ratio est, quia fideiussori non solùm videtur factum mandatum de fideiubendo, sed etiam de soluendo. *l. indebitum*, *ff. de condict. indeb.* & *l. fideiussor pro euictione*, C. *de fideiuss.* & ideo nisi soluerit, & diù steterit in obligatione, non habet actionem contra principalem.

Cùm igitur Census sit de sui natura perpetuus, & illius emptor nunquam possit debitorem cogere ad redimendum; nunquam etiam verificari poterit quòd fideiussores prædicti diu steterint in obligatione; cùm nec principales, nec ipsi, ad redimendum teneantur: & sic versamur proculdubio in regula, quòd fideiussor non potest cogere principalem, vt cum à fideiussione liberet. *d. l. Lucius Titius.* & *l. si per ea.* C. *mandati*: sicut etiam fideiussor, qui interuenit pro euictione rerum, licèt diu steterit in fideiussione, agere non poterit vt liberetur. Bart. Bald. Imol. Alex. *in d. l. facere posse*; Bald. *cons.* 425. *lib.* 4. Anton. Gomez *lib.* 2. *variar. cap.* 13. *num.* 6. vbi quòd fideiussor, qui interuenerit pro tutore, vel curatore, vel aliquo administratore, non potest agere vt eximatur à fideiussione ante finitam tutelam, curam, vel administrationis officium: hac scilicet ratione, quia sicut obligatio principalis certam habet temporis durationem;

fideiuss-

fideiuſſoria ſimiliter, vti acceſſoria, eandem temporis durationem habere intelligitur: & cùm principalis ad tantum vel tale tempus ſe obligauerit, vſque ad idem etiam tempus fideiuſſor ſe obligaſſe voluiſſe videtur; arg. text. *in l. quod ſi volet*, §. *quòd ſi aſſidua, ff. de edilit. edict.* Ex quibus ita in puncto contra fideiuſſores reſoluunt plures de Cẽſibus ſcribentes, ſcilicet Felicianus à Solis *libr.* 2. *cap.* 8. *num.* 9. Ludouic. Velazq. *cap.* 97. *num.* 23. Benedict. Bonif. *taſ.* 68. *num.* 101. *tom.* 6. *tractatuum, par.* 2. Conuerſan. *in addit. ad Intrigliol. de cenſib. queſt.* 66. *verſ. atque in hoc caſu*; Roderic. *de annuis reddit lib.* 2. *queſt.* 13. *num.* 8.

Non obſtant Rotæ deciſiones in contrarium allegatæ. Quia deciſio Bononienſis Cenſus coram bo. mem. Corduba *in ord.* 103. *num.* 8. & *deciſ.* 207. *num.* 5. apud Cencium *de cenſib.* quæ fuerunt factæ in vna & eadem cauſa, nihil concludunt quo ad ſortem principalem, ſed ſolum quoad fructus, vt declaratur *in dicta deciſ.* 207. *num.* 7. & clarius *num.* 5. dum ibi expreſsè admittitur quòd fideiuſſor non poteſt petere ſe eximi à fideluſſione cenſus. Deciſio 200. *coram Cardinale Canalerio* apud Cencium non applicatur: quia in ea dictum fuit quòd fideiuſſor cenſus potuit agere vt liberetur, non ex natura obligationis cenſualis: ſed quia fundus, ſuper quo cenſus fuerat impoſitus, fuit à principali debitore liber & allodialis promiſſus, cùm tamen eſſet ſub directo dominio Eccleſiæ, prout aliàs dictam deciſionem declarauit Rota *in Romana Liberationis à fideiuſſione*, 5. *Decembris* 1612. *coram eodem Card.* quæ cùm non loquatur de ſorte principali, debet intelligi ſolùm quoad fructus.

Non obſtat Statutum Vrbis *cap.* 94. & 157. lib. 1. vbi diſponitur fideiuſſorem poſſe agere vt liberetur, etiamſi diu non ſteterit in obligatione. Quia illud non intrat quando, vt hic, nec principalis, nec fideiuſſor, aliquo tempore fuerunt obligari ad redimendum, vt tradunt Bart. Bald. & alij *in dicta l. facere poſſe, nu.* 2. Anton. Gomez *vbi ſup.* Gaill. *obſeruat.* 29. *num.* 6. *verſ. hæc fallentia, lib.* 2. & in puncto Rota *in dicta Romana Liberationis à fideiuſſione, coram Card. Canalerio, verſ. nec viſum fuit.* Necnon, quia dictum Statutum locum non obtinet extra diſtrictum Vrbis: quia licèt cenſus fuerit impoſitus in Vrbe, impoſitio tamen fuit facta à prætenſo procuratore, de cuius mandato nõ conſtat: & ſic non videtur debere attendi locus, vbi actualis impoſitio facta fuit; ſed locus, vbi illa ratificata, & fideiuſſorum acceſſio facta fuit; nempe in Terra Spoleti, quæ eſt extra diſtrictum Vrbis, gloſſ. *in clem.* 1. *verb. collato, poſt. med. vt lite pend.* Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 2. *gloſſ.* 10. *num.* 68. Stephan. Lamberteng. *de contractib. ad fin. nu.* 216. Rota *in Romana Hæreditatis*, 12. *Martij* 1603. *coram bo. mem. Litta.*

Non obſtat prætenſa conuentio de extinguendo dictum cenſum intra certum tempus iam elapſum. Quia fuit facta per venditores inter ſe ſolos, nempe Benedictum, & eius fratres; ſicque ex eaipſi ſolùm interceſſerunt, vt fuit dictum *in Romana Reſtitutionis in integrum*, 20. *Maij* 1614. *coram Illuſtriſſimo Patriarcha Manzanedo. verſ. non obſtat quòd inſtrumentum.*

Non obſtat demum ſtipulatio Notarij pro omnibus, quorum intereſt, in dicta conuentione adſcripta. Quia debet intelligi de illis, quorum tunc intererat, nempe reſpectu principalium, qui ante cenſus creationem de cenſu extinguendo inter ſe conuenerunt, & eorum, qui ab ipſis cauſam habent, non autem à prædictis fratribus venditoribus, vt habetur in eadem deciſione *Romana Reſtitutionis in integrum, coram Patriarcha Manzanedo.*

R. P. D. Durano.

Spoletana Liberationis à fideiuſſione.

Mercurij 21. *Aprilis* 1627.

EPITOME.

De obligatione commiſſa & efficaci: & quid requiratur ad hoc vt quis dicatur diu ſtetiſſe in ea. Eideiuſſor cenſus an poſſit cogere debitorem principalem ad eum liberandum quoad fructus? Statutum Vrbis cap. 94. & 157. locum habet etiam in contractu cenſus, ſed quoad fructus tantum.

Ad Cap. 94.

DECISIO LVIII.

Maximianus, & Monaldus de Monaldis; prætendebant eſſe liberandos à fideiuſſione annui cenſus ſcutorum centum quadraginta venditi de anno 1613. D. Leoni Strozio per Benedictum, & fratres de Vrbanis: & die 30. Martij 1626. fuit coram me reſolutum, non eſſe locum liberationi quoad ſortem principalem: quo verò ad fructus, fuit reſolutum, particulariter videndum. Vnde, propoſito hodie Dubio reſeruato, Domini dixerunt, liberationi, ſeu releuationi locum eſſe quoad fructus tam decurſos, quàm decurrendos: quia adeſt requiſitum, quod in deciſione deſuper coram me facta deſideratur, nempe quòd fideiuſſor diu ſteterit in obligatione commiſſa & efficaci. Nam in primis cùm venditio cenſus facta fuerit de anno 1613. & ſic vltra decennium, fideiuſſores diu ſteterunt in fideiuſſione. gloſſ. *in l. Lucius Titius ff. mandati.* Menoch. *de arbitrar. iudic. caſ.* 41. *num.* 1. Afflict. *deciſ.* 141. *nu.* 2. & ibi addit. Vrſill.

Deinde obligatio quoad fructus indiſtinctè dicitur efficax, ſeu commiſſa: quia cùm fideiuſſor ſit obligatus in forma Cameræ, & per inſtrumentum habens executionem paratam, habetur pro condemnato, adueniente ſemeſtre. Caſtren. *conſil.* 319. *col.* 2. *princip. verſ. & hoc ideo lib.* 1. Rota *in Parmen. Datij* 4. *Iunij* 1612. *coram D. meo Decano*: quæ deciſio eſt prima apud Zacch. *de oblig. Camer. nu.* 16. vnde poteſt fideiuſſor petere ſe eximi & releuari à fideiuſſione, etiam antequam ſoluat. *cap fin. & ibi* gloſſ. *in verb. ſi diu de fideiuſſor pro emptione ff. de fideiuſſ.* Bald. *in l. ſancimus* §.

&

& cùm aquitas n. 3. verſ. quæro vtrum ſtatim ff. de execut. rei iudic. Alex. *conſ.* 72. *num.* 3. dum dicit requiri quòd fideiuſſor ſit condemnatus; & Vrſill. *ibid. nu.* 4. quòd ſit obligatus per inſtrumentum habens executionem paratam. Maur. *de fideiuſſ. p.* 2. *lect.* 509. *nu.* 10. & Surd. *dec.* 44. *nu.* 5. qui loquitur de fideiuſſore obligato in forma Cameræ; & ſenſit Rota *in Bononien. Cenſus veram ho. mer. Corduba in ord.* 195. apud Cenc. de Cenſibus *num.* 8. *verſ. nec placuit & deciſ.* 201. *num.* 5. apud eundem.

Quod multo magis in præſenti dicendum eſt: quia Domini de Monaldis non ſolum diu ſtetèrunt in obligatione quoad fructus futuros, ſed etiam quoad præteritos paſſi fuerunt plures moleſtias: ex quibus arguitur ad moleſtias futuras. Vnde eo magis poteſt fideiuſſor petere vt in futurum conſeruetur indemnis à debitore principali. Maur. *vbi ſup. nu.* 7. Rota *deciſ* 199. *num.* 3. & 4. & præſertim *num.* 5. *verſ. ſtantibus moleſtijs*, poſt Cenc. *de cenſib.* & fuit dictum in decilione in hac cauſa facta, *verſ. non obſtant Rotæ deciſiones*.

Quibus accedit, quòd requiſitum, de quo ſupra, quòd ſcilicet fideiuſſor diu ſteterit in obligatione efficaci, & commiſſa, neceſſariò debet intelligi quoad reſeruationem, ad effectum fructuum futurorum: quia quoad præteritos, ſufficit: quòd poſt cenſus impoſitionem tranſierit vnum ſemeſtre, & fideiuſſor illud ſoluerit, aut fuerit condemnatus: quia ſtatim agere poterit licèt diu non ſteterit in obligatione, & ſic poſt decem annos. Quomodo autem debeat fieri dicta liberatio, tradit Cencius *de Cenſib. par.* 3. *cap.* 2. *q.* 3. *artic.* 4. *num.* 23. *cum ſeqq.*

Non obſtat deciſio Rotæ 20. *num.* 11. apud Zacch. ad Galleſium *de obligatione Camerali quæſt.* 32. *num.* 5. dum videntur innuere, ſolam obligationem fideiuſſoris in forma Cameræ, & executionem paratam non ſufficere ad liberationem petendam.

Quia dicta deciſio abſolutè loquitur de releuatione: & ſic, cùm poſſit intelligi quoad ſortem ad præſentem caſum non facit. Galeſius autem non loquitur de releuatione, ſeu liberatione quoad futuros fructus, ex eo quia fideiuſſor diu ſteterit in obligatione, in qua nos verſamur: ſed loquitur ſimpliciter de releuatione à moleſtijs, & damnis paſſis occaſione fideiuſſionis, quæ ſunt longè diuerſa: quandoquidem non poteſt fideiuſſor petere ſe releuari à moleſtijs, ſeu damnis, antequàm damnum patiatur; cùm tamen fideiuſſori non ſolum cenſeatur factum mandatum de fideiubendo, ſed etiam de ſoluendo. *l. fideiuſſor pro euictione ff. de fideiuſſ.* Quando autem agit fideiuſſor vt releuetur ſeu liberetur à fideiuſſione cum obligatione Camerali contracta; ſemper adeſt fideiuſſio, immo & condemnatio præcedens, in vim quarantingiæ, & obligationis Cameralis: ex qua ſemper & in perpetuum, aduenient termino, poteſt fideiuſſor ab emptore cenſus conueniri: vt verò intret liberatio à fideiuſſione quoad fructus futuros, deſideratur ſolùm quòd fideiuſſor diu ſteterit in obligatione efficaci: quæ diſtinctio eſt de mente Baldi *l. ſi pao ea num.* 3. *verſ. modo pro euidentia & num* 4. *verſ. fallit in certis caſibus* C. *mandati*.

Non obſtat deciſ. 101. apud Zacchiam; quia loquitur de liberatione à ſorte principali, reſpectu cuius non poteſt fideiuſſor petere vt liberetur, licèt diu ſteterit in obligatione: ſicut nec fideiuſſor, qui pro euictione interceſſerit, re nondum euicta. Bart. Bald. Imol. Alex. & alij *in l. facere poſſe ff. ſolut. matrim.* Nec etiam fideiuſſor pro tutore, vel adminiſtratore, ante finitam tutelam, vel adminiſtrationem. Anton. Gòmez *lib.* 2. *variar. cap.* 2. *& cap.* 13. *num.* 10.

Et ratio differentiæ eſt, quia liberatio, ſeu releuatio quoad fructus fundatur in obligatione Camerali, quæ continet virtualem condemnationem ratione eius potentiæ; nempe aduenient quolibet ſemeſtre, poteſt fideiuſſor moleſtari, & contra eum fieri executio pro fructibus: vnde æquum eſt, vt fideiuſſor, poſtquam diu ſteterit in obligatione, & maximè, ſi, vt hic, moleſtias iam paſſus eſt, poſſit præuenire, agendo ad liberationem, vt ſibi ſit cautum, ne ſæpe damnum & moleſtias in futurum patiatur. Quæ æquitatis ratio ceſſat quoad ſortem: quia cum Cenſus ſit perpetuus, fideiuſſor, ſicuti nec principalis, nunquam compelli poteſt ad extinguendum cenſum & ſic ad ſortem ſoluendam. Ita nec fideiuſſor pro euictione: quia euictio non continet diem certam; ſicut ſolutio fructuum, quæ propterea pro pura haberi debet. *l. diem debitor ff. de cond. indeb. & l.* 1. *§. cùm dies certus ff. de condit. & demonſtrat.* & caſus euictionis non eſt poſitus in voluntate emptoris, ſed pendet à futuro euentu: fideiuſſor etiam pro tutore, ſeu adminiſtratore, non poteſt paſſim conueniri, ſed demum finita tutela, ſeu adminiſtratione: nec dicta fideiuſſio continet diem certam; cum pupillus, ſeu adminiſtrator, non poſſit conueniri ante finitum tempus; nec etiam quantitatem certam continet ante redditas rationes.

Demum dicebant Domini intrare quoad dictos fructus Statutum Vrbis *cap.* 94. *&* 157. *lib.* 1. quo diſponitur, fideiuſſorem poſſe agere vt liberetur, etiamſi diu non ſteterit in obligatione: quod locum habet etiam in contractu cenſus, vt pluries tenuit Rota in deciſione relata per Cencium *par.* 2. *quæſt.* 3. *art.* 4. *num.* 5. *& ſeqq.* Quod Statutum licèt ſimpliciter loquatur, non poteſt intelligi quoad ſortem principalem; iuxta tradita in dicta deciſione in hac cauſa facta coram me, *verſ. non obſtat Statutum*; ſed ſolùm de fructibus, de quibus hic non agitur.

Non obſtat quòd contractus fuit in Vrbe celebratus: ex quo non conſtat de mandato Procuratoris; & ſic quòd debet attendi locus ratificationis, quæ facta fuit in Terra Iſpelli, quæ eſt extra diſtrictum Vrbis, vt firmatur in eadem deciſione coram me. Quia Domini animaduerterunt, quòd principalis debitor in ratificatione confitetur, cenſum fuiſſe in Vrbe impoſitum per eius Procuratorem: vnde contra ipſum de mandato ambigi non poteſt ad text. *in l. cùm te C. de tranſact. cap. per tuas de probat.* & Rota *deciſ.* 143. *num.* 3. *apud Gregorium XV.*

Et ita reſolutum.

Re-

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Romana Aditionis Hæreditatis.

Veneris 19. *Nouembris* 1613.

EPITOME.

De immissione, & retentione contra vim expulsiuam, & compulsiuam.

Ad cap. 98. *num.* 45.

DECISIO LIX.

Antonia pro suo dote obtinuit immissionem in tota domo, quæ remansit in hæreditate Iacobi Bolognoli; quæ cum fuerit reperta pro eribus partibus subiecta fideicommisso ad fauorem Io. Antonij filii prædicti Iacobi, placuit DD. in alia decisione in hac causa facta, Io Antonium esse restituendum quoad tres partes, rationibus de quibus in ea, quæ non impugnabantur; Antoniæ autem dari retentionem pro octaua parte: constat enim de credito doris Antoniæ ex ipsa promissione, iunctis confessionibus subsecutis de recepto. Afflict. *decis.* 402.

Et propterea licèt opponerentur aliquæ nullitates, attamen illis non obstantibus, cùm ex adductis immissio de nouo deberet dari, illa est confirmanda: non enim agitur de danda retentione aduersus vim expulsiuam, sed compulsiuam vt distinguit Put. *in decis.* 177. *num.* 1. *lib.* 1. secundum emendatam impressionem, Verall. *decis.* 175. *par.* 2. Aym. *cons.* 46. *num.* 7.

Quia tamen Antonia egit contra bona Iacobi Bolognoli sub prætextu quòd ipse esset debitor Petrotti Mariti dictæ Antoniæ, ex capite administrationis tutelæ: reseruarunt Domini particulariter videre, an constet de aliquo debito dicti Iacobi: & quatenus sic, an concurrant illa, de quibus per Surdum *cons.* 4. vt creditor possit agere contra debitorem debitoris: & an Io. Antonius, qui non est hæres Patris, possit se in hoc iudicio opponere.

Et ita concluſum.

Card. Sacrato.

Romana Hæreditatis.

Mercurij 31. *Maij* 1600.

EPITOME.

Statutum Vrbis cap. 100. lib. 1. de compromissis an habeat locum in alijs Tribunalibus. Remedium l. fin. C. de edict. Diui Adr. tollen. est executiuum,

Ad cap. 100. *num.* 2.

DECISIO LX.

IN causa vertente inter D. Tarquinium Capizucchium, & D. Virginiam, & sorores eiusdem neptes ex alia, occasione hæreditatis q. Æmilij Capizucchii patris mulierum, & fratris Tarquinij; Domini, vtraque parte informante ex duplici capite resoluerunt non esse locum Statuto Vrbis *de compromissis cap.* 100. *in primo libro*.

Primo, quia Statutum est ordinatorium, & propterea non attendendum extra suum forum, atque ita in Rota, vbi causa agitatur. Bart. *in l.* 17 *num* 15. *C. de summ. Trinit.* Roman. *cons.* 367. *num.* 11. Alex. *cons.* 164. *nu.* 3. *lib.* 6. Felin. *cap. fin. nu.* 12. *limit.* 3. *vers. sed in his quæ concernunt, de constit.* Aegid. *decis.* 18. Rol. à Vall. *q.* 57. *nu.* 20. *cum seqq. lib.* 1. & fuit dictum *in illa Romana hæreditatis de Comitibus* 21. *Iunij* 1577. *coram Sanctiss. D.N.*

Quod autem Statutum de compromissis concernat ordinaria, quando, vt in casu nostro, non alteratur decisio eadem per potestatem arbitrio datam, tradit Bald. *in cap. fin. ad fin. vt lit. pend.* Paul. de Castr. *cons.* 320. *nu.* 4. & 5. *lib.* 1. Corn. *con.* 113. *nu.* 4. *vers. & consequens sine dicamus, & subnum.* 8. *vers. primo quia Statutum lib.* 2. Dec. *in cap. Ecclesia S. Mariæ nu.* 161. *cum seqq. de constit.* Blanc. *de compromiss. q.* 3. *post nu.* 32. *vers. & ad contraria potest responderi*. Et prædicta comprobari videbantur ponderando verba Statuti, quæ sunt restricta ad Senatorem, & Iudices Capitolinos, ibi, *Arbitrique hinc inde eligantur, qui eius conditionis sint, vt per Senatorem, & eius Iudices ad iudicandum postquam acceptauerint cogi possint*. quæ dispositio nullatenus potest verificari, quando causa extra Curiam Capitolinam agitatur.

Secundum decisionis fundamentum fuit, quia Statutum excepit causas, in quibus agitur via executiua: hic autem taliter agitur, ex quo mulieres petunt immissionem in possessionem q. Æmilii eorum Patris, ex remedio *l. fin. C. de edict. Diu. Adr. tollen.* quod remedium est executiuum. Bald. *in d. l. fin. in* 3. *not.* & ibi Dec. *num.* 16. *vers. sexto nota*. Angel. *in l. cum antea num.* 4. *vers. nisi forsan. C. de recept. arbitr.* Capic. *decis.* 48.

Non obstat quod sit commissa super *l. diffamari C. de ingen. manum*. Quia fuit etiam commissum totum negotium principale: & stante clausula, quam & quas, possint mulieres intentare iudicium quod sibi videbitur. Achill. *decis.* 22. *de appell.*

Cardinali Pamphilio.

Firmana Executionis Laudi.

Lunæ 29. *Ianuary* 1598.

ed by Google

EPITOME.

Clauſula, cum omnibus clauſulis & facultatibus in primo compromiſſo appoſitis, an contineat obligationem Cameralem, ſi in primo compromiſſo erat appoſita?

Ad cap. 100. *num.* 67.

DECISIO LXI.

DIxerunt Domini, particulariter agendum eſſe de iuſtitia mãdati omiſſa nullitate, quæ non placuit Dominis; viſum enim fuit valide agi vim executiuam obligationis Cameralis poſitæ in compromiſſo, iuxta deciſ. Caputaq. 182. *lib.* 1. *in manuſcript.* etiam quòd non fuerit expreſſe repetita in vltima prorogatione quæ cenſetur facta cum eiſdem qualitatibus & obligationibus primi compromiſſi *l. Labeola* 2. §. *hac autem ff. de arbitr. l. ſed etſi manente ff de precario* Bart. *in d. l.* 1. §. *& poſt num.* 5. & Alex. *nu.* 14. *ff. de nou. oper. nunciat.* Capell. Tholoſ. *q.* 18. Gabr. *concl.* 2. *de dilat. num.* 4. & ſic cum eadem obligatione Cameræli, vt tradit Galleſ. *in tit. de vt inſtrument. oblig. Camer num.* 10.

Et tanto magis, quòd in prorogatione expreſſè dicitur, *cum omnibus clauſulis, & facultatibus in primo compromiſſo appoſitis*, per quæ verba cenſetur repetita eadem obligatio Cameralis, quæ per relationem ad primum compromiſſum ſatis dicitur expreſſa, *l. certum ff. ſi cert. pet. l. aſſe toto ff. de hared. inſtit.* Dec. *conſ.* 389, *col. fin.* Aym. *conſ.* 135. *nu.* 17. Oſaſch. *deciſ.* 129. *n.* 19.

Et ceſſat difficultas, ſtante extenſione eiuſdem Notarii, qui rogatus de prorogatione in ea extendit obligationem Cameralem; & eius extenſioni, vti informati de intentione partium, ſtandum eſt. Bald. *in rub.* C. *de fid. inſtrum. n.* 22. Socin. *conſ.* 94. *num.* 5. *lib.* 1. Laſ. poſt alios *in l. Gallus* §. *idem credendum n.* 19. *ff. de lib. & poſthum.* maximè cum ſit veriſimilis ſtante conſenſu partium, quæ ita ſe obligarunt in iſtomet compromiſſo: & quod hodie ferè in omnibus inſtrumentis ſolet poni obligatio Cameralis, vt notiſſimum eſt.

R.P.D. Penia.

Romana Prælationis, ſeu Requiſitionis,
Mercurij 16. *Iunij* 2604.

EPITOME.

Res communis quando vendi poſſit irrequiſito ſocio. Declaratur Statutum Vrbis cap. 110. lib. 1.

Ad cap. 100. *num.* 2.

DECISIO LXII.

ORta lite inter Dominos Paluzzellos, & Portiam, & Lucretiam Paluzzellas eorum ſorores in Curia Capitolij pro recuperatione bonorum fideicommiſſo ſubiectorum, Alexandra eorum ſoror, & Monialis admiſſa fuit pro ſuo intereſſe; qua mortua Monaſterium omnia iura ſibi ex perſona Alexandræ ratione fideicommiſſi competentia ceſſit Lucretiæ pro ſumma ſcutorum 200. ponens Lucretiam in locum ſuum cum clauſula Conſtituti. Cum paulo poſt Lucretia, tanquam ceſſionaria Monaſterij, in eodem foro Ca. Capitolino egiſſet contra Paulum, & Alexandrum Paluzzellos pro recuperatione quintæ partis apothecarum Aromatariæ, & campſoriæ, quarum poſſeſſionem dicti fratres occuparunt, & illi oppoſuiſſent de Stat. Vrbis *lib* 1. *cap.* 110. prohibente vendi rem communem irrequiſito ſocio, & inſtarent declarari ceſſionem Monialium inualidam; Secundus Collateralis de voto Aſſectamenti pro Lucretia pronunciando, mandauit eam mitti in poſſeſſionem quintæ partis. In gradu aplationis cauſa deuoluta ad Capitaneum Appellationum Vrbis, ſupra dubio tunc dato, an eſſet locus requiſitioni iuxta formam d. Statuti, partes Rotæ cenſuram requiſiuerunt: quæ vtraque parte informante reſpondit non fuiſſe neceſſariam requiſitionem conſortum.

Quia præterquam quòd id non dicit Statutum, ei videtur ſatisfieri, ſi vni ex conſortibus, etiam minorem partem habenti, fiat venditio vel iurium ceſſio. Bald. *in l.* 1. *nu.* 5. *C. commun. ſerv. manumiſſ.* quem refert, & ſequitur Ruin. *conſ.* 27 *nu.* 5, & 12. *lib.* 4. Tiraq. *de retract. lignag.* §. 11. *gloſ.* 6. *nu.* 11. Anchar. *conſ.* 371. *nu.* 2. *verſ. ſecundum aduertendum*; vbi dicit quod per ſimile Statutum ſolum cenſetur derogatum iuri communi reſpectu extraneorum, qui exiſtentibus conſortibus à contractu repelluntur: ſed non eſſe intelligendum procedere etiam in concurſu plurium conſortum, vt vnus alteri præferatur, ne quod vni conceditur, alteri denegari videatur.

Et ex hoc fundamento ceſſabat potiſſima ratio informantium per Paluzzellos prætendentes, ſe tamquam maiorem partem in apotheca habentes eſſe requirendos. Quia cum Statutum extraneos ſolum excludat, & inter conſortes non inducat prælationem, ſatis fuerat Moniales in Lucretiam Paluzzellam tranſtuliſſe ipſis iura competentia in perſona Alexandræ Paluzzellæ Monialis, & Lucretia illa ceſſione tuta erat ad excludendos fratres Paluzzellos, qui dicebant habere duas partes in apotheca Aromatariæ: ſufficiebat enim conſortem fuiſſe Lucretiam in minima etiam parte: & licèt reſpectu apothecæ campſoriæ in Octauianum Torellum translatæ alia eſſet res, reſpectu apothecæ aromatariæ non dubitatur, quin Lucretia tempore ceſſionis ſibi à Monialibus factæ eſſet conſors, cum cedentes ex perſona Alexandræ eam ſemper poſſederint.

R.P.D. Penia.

In eadem Romana Prælationis.

Mer-

ed by Google

Mercurij 27. Aprilis 1605.

EPITOME.

Continet idem argumentum, quod superior decisio.

Ad Cap. 110. num. 12.

DECISIO LXIII.

DIe 16. Iunij fuit in hac causa resolutum ad fauorem D. Lucretiæ Paluzzelle, eam mittendam esse in possessionē quintæ partis apothecæ Aromatariæ, non obstante Statuto Vrbis, *lib. 1. cap. 100.* quia satis erat si vni ex consortibus, etiam minorem partem habenti, fieret venditio vel iurium cessio, ex Bald. *in l. 1. num. 5. C. de com. ser. manumiss.*

Etquia tunc respectu apothecæ campsoriæ in Octauianum translatæ alia videbatur esse ratio; ideo in hac propositione, sola Lucretia informante, nam aduersarij diuerticula quærebant, de illa particulariter fuit actum, & conclusum pro Lucretia, ex eo potissimum fundamento, quòd cùm ipsa esset cessionaria Alexandræ sororis Monialis, quæ habebat campsoriam, de qua agebatur, consequenter poterat vti iure cedentis: vnde sicut Monialis ipsa, quæ habebat partem in campsoria, poterat recuperare partem acquisitam per Martiam, quæ ipsi Moniali acquisita dicitur vigore Stat. Vrbis; eodem modo poterat Lucretia vigore successionis. Crauet. *cons. 191. incip. in causa egregij Blasij num. 2.* Tiraq. *de retract. lignag. §. 26. glos. 5. num. 7.*

Neque ad rem pertinebat quòd Martia prætenderet se in tali cessione fuisse requirendam ex dispos. Stat. Vrbis. Quia bifariam fuit responsum. Primo, quòd Moniales nesciebant Martiam esse consortem: nam non constabat eas notitiam habuisse quòd Paulus, & Alexander, ad quos maior pars apothecæ campsoriæ spectabat, illam vendiderint Io. Iacobo Tiano, & quod Tianus deinde illam vendiderit Martiæ; & consequenter si Moniales ignorabant Martiam esse consortem, nec tenebantur, nec poterant ipsam requirere.

Secundo, fuit responsum Moniales in cedendo vsas fuisse eadem lege, qua Martia & Paluzzelli fratres prius vsi fuerant: nam sicut isti in venditionibus supra dictis non requisiuerunt Moniales, ita Monialibus licuit cedere iura sua non requisita Martia, maximè cùm Martia in responsione ad positiones negauerit consortium Monialium. cùm expresse dixerit ex bonis fideicommisso subiectis non spectare quintam partem ad Alexandram, & consequenter ad Moniales.

R. P. D. Pirouano.

Romana Nullitatis Census.

Veneris 5. Martij 1621.

EPITOME.

Pretium Census, si non sit versum in causam expressam in contractu, non ideo tenetur emptor, licèt agatur de censu imposito à minore, dummodo sit seruata forma Statuti.

Ad Cap. 113.

DECISIO LXIV.

DIctum fuit, vltimam sententiam esse confirmandam, in qua minores Roncalli, fuerunt condemnati ad solutionem census.

Constat enim de illius impositione ex instrumento publico, quod datur, & cum solemnitatibus in alienationibus minorum seruari solitis; & iusta causa, nempe pro restitutione dotis maternæ: quibus concurrentibus, regulariter contractus minorum sustinentur. *l. ob as, C. de præd. min. l. magis puto. §. passim, ff. de reb. eor.* Simoncell. *de decret. lib. 1. tit. 1. num. 16.*

Non obstat quòd solemnitas deficiat secundum dispositionem Statuti Vrbis. *c. 113. lib. 1.* requirentis præsentiã duorum propinquiorum in alienationibus bonorum minoris, quæ in præsenti dicebatur deficere eo ipso quòd Ioannes Roncallius filius Martij tutoris, qui pro propinquiori interfuit impositioni census, erat minor 16. annorum, & per consequens inhabilis ad auctorizandum actum alterius minoris. Ang. *cons. 333. Statuto Tudertino*, Tiraq. *de legib. connubial. glos. 8. num. 43.* Lamberteng. *de contract. lib. glos. 8. quæst. 9. num. 22.* Simoncell. *de decret. lib. 2. tit. 6. nu. 141.*

Quia fuit responsum, quòd &si qualitas ista minoritatis probetur ex libro Baptismi, & ad hunc effectum possit esse sufficiens probatio. Odd. *de restit. in integr. q. 37. art. 9. nu. 83.* Menoch. *præsump. 51. num. 53. lib. 2.* cum alijs allegatis, Tamen ex partita eiusdem libri, quæ data fuit, identitas personæ minoris concludenter non probatur, dum in ea describitur Io. Baptista filius Marci Roncallij, & iuxta eundem librum erat Romanus; ille autem, qui interfuit instrumento Census, enunciatur Ioannes Bergomensis: & sic differentia est in nomine, vel saltem in patria: alius enim erit Ioannes Roncallius Romanus, & alius Ioannes Roncallius Bergomensis: & vbi tres demonstrationes concurrunt, omnes sunt institicandæ, maximè vbi agitur ad rescissionem instrumenti. text. est *in l. in testamento, ff. de condit. & demonstr.* Bart. *in l. demonstratio, num. 14. vers. duobus. ff. eod. tit.* Alex. *cons. 35. num. 2. vol. 5.* Surd. *cons. 235. num. 18.*

Neque minus obstat defectus causæ, quòd scilicet illa scuta trecenta accepta pro pretio census venditi, versa non fuerint in satisfactionem dotis, neque omnia conuerti potuerint, ex quo mater erat satisfacta de scutis quinquaginta nouem in tot bonis mobilibus; & pro eadem causa dotis restituendæ erat impositus alter census scutorum centum.

Nam quoad versionem emptor census non debet esse solicitus de versione in causã expressam. Molin. *de primogenit. lib. 4. cap. 4. num. 20.* Surd. *decis. 156. num. 9. & per tot* quod etiam tenuit Rota *in Romana Census, 14. Ianuarij 1602. & 9. Nouembr. 1603. coram Corduba*, quæ datæ fuerunt.

Quo

Quo verò ad iam soluta in mobilibus, non apparent consignata Matri de tempore impositionis census, & per consequens remanet vera causa expressa in decreto. Respectu verò scutorum centum, cùm non appareant Matri soluta ante census constitutionem, semper remanet veritas causæ debiti expressi in decreto. Et ita.

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Romana Redditionis rationis.

Lunæ, 25. *Maij* 1626.

EPITOME.

Statutum requirens in alienationibus rerum minoris vltra interuentum Curatoris, præsentiam duorum proximiorum &c. an habeat locum in debitis necessarijs. Restitutio dotis, & donationis propter nuptias, sintnè debita necessaria? Fructus dotis quando debeantur soluto matrimonio.

Ad Cap. 113.

DECISIO LXV.

FVit resolutum, assignationem locorum Montium factam pro dote, donatione propter nuptias, fructibus dotalibus, & aliis, prout de mense Septembris 1617. non sustineri. Quia cum alienatio fuerit facta ad fauorem matris tutricis, requirebatur ad hunc effectum datio alterius tutoris, seu curatoris, vt illa datio posset sustineri. Quòd cùm non fuerit factum, contractus corruit. Bald. *cons.* 200. *vobis spectabil. in fin. vers. tamen considerandum, lib.* 3. Ang. *cons.* 96. *num.* 2. *vers. & vbi emeret.* Roman. *cons.* 413. *num.* 14. *& 15. vers. quoad sextum.*

Neque suffragatur quod curator fuerit datus. Quia est aduertendum quòd Statutum Vrbis, *cap.* 113. *lib.* 1. quod agit de alienationibus rerum minoris, requirit in talibus alienationibus auctoritatem tutoris, seu curatoris: quod est conforme dispositioni iuris communis, ex alleg. per Simoncell. *de decret. lib.* 1. *tit.* 1. Et insuper requirit interuentum duorum proximiorum; & illis deficientibus, interuentum alterius legitimi curatoris. Quare cùm non interuenerint dicti proximiores, curator fuit datus loco ipsorum: vnde vlterius requirebatur interuentus alterius curatoris de iure requisitus, cùm minor contraheret cum tutrice; vt fuit resolutum bis apud Rotam, vt *in decis.* 49. *num.* 8. & *decis.* 59. *num.* 3. *vers. quicquid sit, apud Pic. super Statut. Vrb.* & secunda decisio est repetita *par.* 1. *recent. decis.* 153. *num.* 4.

Et prædicta probantur optima ratione: quia Statutum requirit auctoritatem tutoris, & curatoris, ac duorum proximiorum, & in eorum defectu, alterius curatoris. Vnde si minor contrahit cum tutore, aut curatore, nihil disponit Statutum: sed casus remanet in dispositione iuris communis. *l. commodissimè. ff. de lib. & posthum.* Ergo debet dari curator, vel tutor, per supradicta; in reliquis firmo remanente Statuto, quòd debeant interuenire duo proximiores; & illis deficientibus, debeat dari curator vel tutor. Quare in casu isto duo curatores debuissent dari; vnus ex dispositione iuris communis, ex quo minor contrahebat cum tutrice; alter vigore Statuti, ex quo non aderant proximiores, & ideo erat locus curatori.

Neque dicatur quòd restitutio dotis, & donationis propter nuptias, necnon & solutio fructuũ, erant debita necessaria, & ideo non intrabat Statutum. Caputaquen. *decis.* 199. *in fin. lib.* 3. Roman. *consil.* 394. *num.* 3. *vsque ad fin.* Nam fuit responsum quòd prędicta procedunt in obligatione pro re necessaria, & sic intrarent, si ageretur iuxta formam Statuti *lib.* 1. *cap.* 151. Et propterea, quicquid dicendum sit, an habeant locum quando agitur de alienatione, & sic iuxta terminos *dicti cap.* 113. fuit responsum, prædicta non applicari ad casum, de quo agitur. Nam etsi quando agitur de dote restituenda, exceptio administrationis non possit opponi. Negusant. *de pignorib. in* 1. *membr.* 5. *par. num.* 36. *& seqq.* Tamen hæc conclusio non procedit, quando ad manus mulieris peruenit pingue patrimonium, prout in casu isto, ex cuius fructibus potuit satisfieri. *l. & si damnum,* §. *præterea,* vbi Ang. *in* §. *peculium, nu.* 3. *ff. de pecul.* Afflict. *decis.* 13. *num.* 16. *&* 18. & fuit dictum *in causa Romana hæreditatis de Beulacqua*, 13. *Maij* 1591. *coram Orano*; & *in alia causa Romana Administrationis tutelæ*, 2. *Aprilis, & 1. Iunij* 1590. *coram bon. mem. Penia*; Seraphin. *decis.* 1455. *num.* 5. & fuit etiam dictum *in Bononiensi Dotis*, 20. *Iunij* 1614. *coram Reuerendiss. Domino meo Patriarcha Antiocheno.* Quæ si procedunt respectu dotis, eo magis debent procedere respectu donationis propter nuptias, & fructuum dotalium. Quare debitum non erat absolutè necessarium, sed pendebat ex eo, an ex administratione mulier præsumeretur satisfacta; quod requirebat causæ cognitionem: & ideo erant seruandæ solemnitates Statuti.

Præterea fuit consideratum, quòd respectu fructuum dotalium, decretum corruit ex falsa causa: quia soluto matrimonio non debentur amplius fructus dotis, cùm illius titulus sit extinctus. Doctores *in cap. salubriter, de vsur* & tunc demum debentur, quando duo concurrunt, scilicet quòd mulier fecerit diligentias pro dote habenda, & non habeat vnde aliunde se alat. Afflict. *decis.* 184. *num.* 41. Thesaur. *decis.* 43. & fuit resolutum *in Spoletana Vsusfructus*, 18. *Maij* 1599. *coram bon. mem. Cardinali Mantica*; & *in Cæsenaten. Fructuum dotis*, 15. *Iulij* 1603. *&* 16. *Ianuarii* 1606. *coram bon. me. Litta*, in qua fuit dictum quòd onus probandi quòd non habuerit aliunde, incumbit mulieri. Pontan. *de aliment. cap.* 15. *num.* 13. Hic autem non docetur de aliqua diligentia: & tantum abest quòd probetur quòd mulier non habeat aliunde, immo clarè constat de contrario, ex quo ista mulier fuit relicta vsufructuaria à marito: quod legatum licèt restringatur ad alimenta, iux-

ta conſuetudinem Bulgari, non refert, cùm nihilominus haberet alimenta, & ſic vltra dotem vnde ſe aleret.

Et ita concluſum, vtraque parte informante.

Reuerendiſſ. D. Coccino Decano.

Imolen. Bonorum.

Lunæ, 18. *Iunij* 1618.

EPITOME.

Emphyteuſis conceſſa pro filijs, & nepotibus an comprehendat feminas. Apoſtilla in inſtrumento appoſita an probet. Eccleſia an teneatur reinueſtire fœminas deſcẽdentes à primis emphyteotis? Emphyteuſis quando intelligatur deuoluta ob alienationem.

Ad Cap. 124. num. 5.

DECISIO LXVI.

NOn dubitarunt Domini Emphyteuſim, tam in primo, quàm in ſecundo inſtrumento conceſſam, eſſe deuolutam cùm fuerit conceſſa pro maſculis tantùm, qui defecerunt per mortem Matthæi: & hæc inſtrumenta habent etiam aſſiſtentiam iuris pro ſe: quia in emphyteuſi conceſſa pro ſe, & filijs & nepotibus, fœminæ regulariter non comprehenduntur, ſecundùm magis communem opinionem Doctorum, de qua *in deciſ.* 125. *par.* 2. *& fuit dictum in cauſa* Cerulen. *Bonorum.* 7. *Februarij* 1583. *coram bon. memor. Cardinali Seraphino*, quæ habetur in eius libris *ſub num.* 610. Et licet in margine ſecundi inſtrumenti appoſita fuerint etiam verba, pro feminis; attamen illa appoſtilla non videtur probare, cùm non concurrant requiſita ad effectum vt probet; quæ fuerunt conſiderata *in cauſa Peruſina Fideicommiſſi* 4. *Maij* 1609. *coram me*. Et hæc quoad primam partem dubii.

Quo verò ad ſecundam, Domini dixerunt, quòd Eccleſia teneatur reinueſtire feminas, de quibus agitur, tanquam proximiores. Nam cùm Eccleſia nolit pro ſe tenere, æquius eſt vt dictæ feminę tanquam proximiores præferantur ex ordine charitatis, & affectionis, quæ magis concurrit in illis, quam in extraneis, & propter honorem priſtinæ dignitatis. Bart. *in l.* 1. §. *permittitur de aqu. quot. & æſtiu.* Anchar. *conſ.* 171. *num.* 5. *&* 6. *&* *conſ.* 134. *numer.* 2. *ad med.* Roman. *conſ.* 22. *num.* 5. *verſ. contrarium tamen*, vbi de communi Grat. *conſ.* 79. *num.* 2. *lib.* 1. Aſſlict. *deciſ.* 138. *num.* 2. Clar. *in* §. *emphyt. queſt.* 42. *in princ.* Gabr. *de iur. emphyt. concluſ.* 1. *num.* 1. & fuit dictum *in cauſa Bononien. Bonorum* 10. *Decembris* 1582. *coram R. P. D. Robuſterio*, quæ habetur *par.* 2. *ſub num.* 198. vbi poſt alios extendit, ſiue agatur de deſcendentibus agnatis, ſiue cognatis & tranſuerſalibus.

Non obſtat quòd agatur de feminis non comprehenſis in prima inueſtitura. Quia prædicta concluſio habet locum etiam in feminis. Bero. *conſ.* 98. *& ſeq. lib.* 1. Ruin. *conſ.* 151. *num.* 18. *lib.* 1. Roman. *conſ.* 22. vbi appoſtilla *in tit. R.* dat plures concordantes, & dixit Rota *in dicta cauſa Cerulen. ſub num.* 6. *in dicta Bononien. num.* 2. vbi alii Doctores allegantur, etiam quod feminæ non ſint comprehenſę in prima inueſtitura, ex Bero. *conſ. præt.* & per Rot. *in dictis deciſionibus Cerulen. & Bononien.* & fuit etiam dictum *in cauſa Ciuitatis Caſtelli Emphyteuſis coram Platto*. Nam etſi renouatio fieri debeat cum eiſdem pactis, & conditionibus in prima inueſtitura contentis, nihilominus per ſecundam, in qua conceſſio fieret feminis, non alteratur prima, cùm conceſſio fieri debeat pro filiis maſculis; ſed ſolum aperitur via maſculis per primam admiſſionem feminarum, quæ ex æquitate admitti debent ad excluſionem extranei, vt ſupra dictum eſt, cùm non ſint incapaces emphyteuſis, vt eſt eadem opinio, de qua Bero. *in cap. in præſentia num.* 401. *& ſeq. de probat.* Clar. *in* §. *emphyt. quæſt.* 32. *num.* 1 *&* 2.

Neque etiam obſtat quòd res non ſit integra, cùm inueſtitura fuerit facta aliis, maximè etiam cùm vltimus vocatus alienauerit Domino. Quia ad primum fuit reſponſum, quòd cùm inueſtitura fuerit facta extraneis, competit proximioribus ius petendi renouationem intra triginta annos. Gabr. *de iur. emphyt. concluſ.* 1. *num.* 12. vbi de communi. Rota *in d. cauſa Cerulen. ſub num.* 6. & fuit dictum *in cauſa Ferrarię. Bonorum de Sclaiantis* 28. *Aprilis* 1617. *coram R. P. D. Pamphilio*, vbi plures Doctores allegantur, & preſertim deciſio *in eadem cauſa Cerulen. Bonorum* 4. *Julij* 1590. *coram Orano*; & bene facit dicta deciſio *in cauſa Bononien. ſub num.* 5. vbi expreſſe, quod ex inueſtitura facta extraneo intra annum dici non poteſt rem non eſſe integram. Rinun. ſen. *conſ.* 444. *num.* 49. *volum.* 3.

Ad ſecundum autem fundamentum, quòd licèt verum ſit quòd quando fit deuolutio ob alienationem, irrequiſito Domino, proximiores non debeant inueſtiri, Gabr. *de iur. emphyt. concl.* 1. *n.* 8. hic tamen non agitur de deuolutione ob alienationem, ſed ob lineam finitam; & quamuis Mattheus alienauerit in articulo mortis, illa alienatio non habuit effectum, cùm non fuerit deuentum ad traditionem poſſeſſionis, & ideo nihil poteſt operari ad effectum, vt emphyteuſis dicatur finita ob alienationem. Corb. *de cauſ. priuat. ob alienationem irreq. dom. limit.* 8. Qui licet *num.* 3. *&* 4. limitet concluſionem, quando in venditione fuit appoſita clauſula conſtituti, prout in caſu noſtro, & dicit hanc eſſe communem ſententiam, in eodem titulo *ampliat.* 30. Attamen cùm in caſu iſto fuerit reſeruatum ius Abbatiæ cum clauſula, & non aliàs &c. clarum eſt quod non ſit ſequuta deuolutio, vt eſt concluſio indubitata, ſtante dicta clauſula, & quòd non fuerit poſita clauſula, & non aliàs, ſi ſunt prędeſeruata iura Domini directi, vt per Corbul. *d. ampliat.* 30. *num.* 2.

Denique non obſtat quòd ſolis heredibus competat hoc ius petendi renouationem. Gabr. *de*

iur.

*tur. emphyt. concluſ.*1. *num.*16. Quia hoc procedit, quando emphyteuſis eſt hereditaria: quod patet ex eo quòd in inſtrumento conceſſionis nulla fuit facta mentio Clar. *in §. emphyteuſis quæſt.* 16. *num.* 1. *verſ. emphiteuſis non hereditaria*, & fuit dictum *coram me in cauſa Romana Emphyteuſis* 18. *Maij* 1602. *&* 28. *Aprilis* 1603.

Et ita concluſum conſtare de deuolutione, & tamen faciendam renouationem ad fauorem ſuorum.

R. P. D. Bubaldo.

Brixien. Feudi.

Lunæ 16. *Maij* 1683.

EPITOME.

In renouatione inueſtituræ, feminæ promixiores an excludant maſculos extraneos. Seruitium perſonale feudo appoſitum reddatnè feminam incapacem illius feudi.

Ad Cap. 124. *nu.* 27.

DECISIO LXVII.

FVit reſolutum D. Magdalenam Quadriam debuiſſe inueſtiri de feudo, de quo agitur, & conſequenter D. Pomponium, & nepotes de Federicis non fuiſſe legitimè inueſtitos. Cùm enim per obitum Antonij Mariæ Quadrij ſine filijs maſculis feudum deuolutum fuerit ad Eccleſiam Brixienſem, & Eccleſia noluerit pro ſe retinere, ſed alium inueſtiuerit, potius renouanda erat inueſtitura in perſonam Magdalenæ filiæ Antonij Mariæ, quàm in fauorem extraneorum, ex vulgata doctrina Bart. *in l.* 1. §. *permittitur, de aqua quot. & eſtiu.* quam vti veram, & communiorem pluries Rota ſequuta fuit, & de communi teſtatur Roman. *conſ.* 22. *num.* 5. cum aliis relat. per Clar. *in §. ſimpliciter quæſt.* 43. & per Gabr. *de commun. opin. tit. de iur. emphyt. concluſ.* 1. *in fin.* & fuit reſolutum *coram R. P. D. meo Robuſterio in una Bononien. Bonorum, de anno præterito, & coram R. P. D. meo Scrapbino in una Cernicen. Bonorum de menſe Maij præteriti.* Quam opinionem etiam in feudo procedere, tenet Ripa *in l.* 4. *num.* 6. *de priuil. cred.* cum aliis per Gabr. *vbi ſupra num.*6. etiam quod feudum ſit Eccleſiaſticum, vt ibi per Gabr. *num.* 3.

Non obſtat quòd inueſtiturę ſint factę pro maſculis. Quia cùm feminę non ſint expreſsè excluſę ſed potius ſub ſilentio prętermiſſę, admitti debent ad petendum renouationem, quamuis in inueſtitura non ſint comprehenſę. Fulgoſ. *conſ.* 4. *& conſ.* 220. *col fin. verſ. quinimò*, Cuman. *conſil.* 196. *propriè fin.* Paul. de Caſtr. *in conſ.* 159. *ad fin. lib.* 2. Socin. iun. *conſil.* 176. *num.* 121. *lib.* 8. Pariſ. *conſ.* 22. *num.* 36 *lib.* 8. qui omnes loquuntur in renouatione feudi: & hæc opinio recepta fuit per Dominos *in illa Bononien. coram Robuſterio*, reprobata opinione Ruin. *in conſ.* 15. *col. fin. lib.* 8.

Nec eſt attendenda inueſtitura de anno 1509. in perſonam Ioannis Chriſtophori de Federicis facta pro maſculis tantum, & ſic excluſiuè ad fœminas. Quia cùm omnes alię inueſtiturę anteriores, & poſteriores dictorum de Quadrio ſint pro maſculis ſimpliciter, abſque taxatura, illæ potius ſunt attendendæ.

Nec etiã obſtat quòd in hoc feudo feminæ ſint incapaces propter ſeruitium perſonale, & propter iuramentum fidelitatis, quod in eo præſtatur, iuxta doctrinam Bald. *in cap.* 1. §. *& quia vidimus, num.* 14. *de his qui feud. dar. peſſunt*, Pariſ. *conſ.* 106. *num.* 11. *lib.* 4. cum alijs allegatis. Quia non conſtat quod hoc feudum requirat aliquod ſeruitium perſonale: quo caſu femina eſt etiam capax feudi, vt per Clari *in §. feudum, quæſt.* 73. *nu.* 7. Nec etiam omne ſeruitium perſonale reddit feminam incapacem feudi, ſed illud tantum, quod per feminam præſtari non poteſt; vti de communi teſtatur Clar. *d. quæſt.* 73. *num.* 8.

Vltimò non obſtat quòd Epiſcopus non poteſt alterare antiquam formam inueſtiendi pro maſculis, & inueſtire feminas. Quia non ex hoc renouatio denegari debet, cùm vel poſſit fieri inueſtitura Magdalenæ pro filijs, & deſcendentibus maſculis, vel quatenus opus ſit, poterit impetrari confirmatio à Sede Apoſtolica.

Et quibus Domini iuerunt in hanc ſententiam, quòd Magdalenæ renouatio inueſtiturę huius feudi denegari non poſſit: cum præſuppoſito tamen, quòd huiuſmodi feudum non requirat ſeruitium perſonale, quod per fœminam præſtari non poſſit.

Cardinali Sacrato.

Romana Relocationis.

Mercurij 2. *Decembris* 1609.

EPITOME.

Statutum Vrbis de relocatione an comprehendat Confraternitates.

Ad Cap. 124. *num.* 38.

DECISIO LXVIII.

CVm præſuppoſito quòd Archiconfraternitas ſoleat diſtrahere ſine ſolemnitatibus, cenſuerunt Domini Confraternitatem teneri relocare cum infraſcriptis pactis, & conditionibus, Annæ, & ſororibus, tanquam de ſanguine vltimi inueſtiti, in vim Statuti Vrbis *cap.* 124. *lib.* 1. Quod quidem Statutum cùm ſit Papale, tanquam conditum de ordine, & mandato Papæ, eſt aptum ligare res, cauſas, & perſonas Eccleſiaſticas in ijs, in quibus non reperiuntur particulariter priuilegiatæ, vt tenuit Rot. *in cauſa Romana de Comitibus*, relata *inter diuerſ. impreſſ. deciſ.* 452. *par.* 1. *& in alia Portuen. Plani coram* Robuſterio, confirmata, *in deciſ.* 371. *num.* 3. *ead. par.* 1. *diuerſor.* & vltimo loco *in Romana Separationis thori co-*

ram R.P.D. meo Marquemontio, in duabus resolutionibus.

Et proinde non fuit necessarium ingredi quæstionem, An ista Confraternitas sit locus pius vel ne? quia de potestate statuentis etiam quoad loca pia non potest dubitari ex prædictis: nec minus de voluntate; stante quòd, vt supponitur in facto, Confraternitas alienat sine solemnitatibus: vnde cum circa alienationem minimè habeat specialem prouisionem, siue sit locus pius, siue non, debet comprehendi sub generali dispositione Statutorum, sicut veniunt res, causæ & personæ, vt in allegatis decisionibus.

Atque hinc corruere videbatur fundamentum ex decisione *in causa Romana Relocationis coram Gipsio* 13. *Martij* 1595. in qua fuit dictum huiusmodi Statuta non habere locum in locis Ecclesiasticis. Quia hoc ideo ideo est, quia super bonis Ecclesiæ adest specialis prouisio, nempe *in extrauag. ambitiosæ, & de bon. Eccles. non alien.* Statutum generaliter loquens non debet trahi ad casus habentes specialem prouisionem, & priuilegium, *ad not. in l. si quando §. generaliter* C. *de inoffic. testam.* Put. *decis.* 160. *num.* 2. *& 3. lib.* 3.

Et ita fuit conclusum, non tamen sine contradictione.

R. P. D. Pirouano.

Romana Pensionis Prioratus.

Lunæ 4. *Februarij* 1630.

EPITOME.

Restitutio in integrum an impediri possit per exceptionem transactionis? De vi iuramenti, & clausulæ, Sublata. Commissio super aperitione oris an importet absolutionem a iuramentis. Statutum de læsione an comprehendat causas spirituales, & spiritualibus annexas? Declarantur Statuta Vrbis cap. 124. & 178. lib. 1. Metus quando iustificet causam restitutionis in integrum.

Ad cap. 124. *num.* 47.

DECISIO LXIX.

CArdinalis bonæ memoriæ Alexandrinus prouisus de Prioratu de Vrbe Religionis Sancti Ioannis consensit reseruationi duarum pensionum ad fauorem Domini Marchionis Cassani, eius ex fratre nepotis, in summa ducatorum de Camera 2400. super fructibus eiusdem Prioratus. Eo postea decedente, de eodem Prioratu per sanctæ memoriæ Clementem Octauum fuit prouisus Cardinalis bonæ memoriæ Siluester Aldobrandinus, qui validitatem reseruationis pensionum impugnans, contra Dominum Marchionem, causam super iactationibus commisit in Rota; & inde per concordiam iuramentis, & Apostolica confirmatione roboratam, pensiones reductæ fuerunt ad ducatos 1200. Verum Domino Marchione conquerente ie per metum inductum ad concordandum, atque fuisse enormissimè læsum, præuia oris aperitione, causa restitutionis in integrum prout de iure fuit commissa. Eo autem ad vltiora procedente excipiebatur nihilominus per Modernum Priorem de obstantia transactionis: de qua cùm hodie esset dubitatum dictum fuit, obstare.

Quia illa est exceptio litis finitæ, nec vlterius ex procedendum, cũ impediat litis ingressum. *l. fratris* C. *de transact.* Mohed. *dec.* 3. *de transaction.* Rota *decis.* 539. *num.* 1. *part.* 1. *& 414. num.* 1. *& 447. num.* 1. *par.* 2. *recent.* & dum est vallata iuramentis, & Apostolica confirmatione, redditur irretractabilis: nam etsi iuramentum non ampliet obligationem, addit tamen religionis vinculum. Oldrad. *cons.* 138. *num.* 2. Dec. *cons.* 408. *num.* 10. Paris. *cons.* 110. *nu.* 36. *lib.* 1. ita vt contrauenies efficiatur periurus, *cap. tua nos it* 1. *de iureiur.* & vti periurus, absque noua gratia Principis excludatur a quacunque actione. Specul. *in tit. de actore §.* 1. *nu.* 16. *vers. item quòd est periurus.* Alex. *cons.* 62. *num.* 19. *lib.* 7. Rota *decis.* 56. *num.* 4. post Picum de Statutis. Impotentiam verò agendi operatur confirmatio Apostolica per clausulam *sublata*, quæ tollit facultatem ius dicentibus audiendi venientes contra pactiones, & connentiones simili auctoritate comprobatas. Callad. *decis.* 10. *num.* 3. *super regul.* Put. *decis.* 48. *num.* 6. *in nouis lib.* 1. *& 377. in fine lib.* 3. Caputaq. *decis.* 134. *& 218. par.* 3. latissimè de effectu istius clausulæ Gonzal. *in reg.* 8. *glos.* 66. *per totam.*

Non obstat quòd vinculum iuramenti fuerit relaxatum tam a Vicario, quàm per Sanctissimum in Signatura Gratiæ, dum præuia oris aperitio causa fuit Commissa super restitutione in integrum prout de iure.

Quia quoad absolutionem a Vicario obtentam nihil plus debet videri concessum, quàm petitum, nam admissa etiam opinione, quòd petitio absolutionis respectu iuramentorum relatiua ad certam scripturam, si sequatur absolutio, illa sufficiat: quam Rota sequuta est *in Aretina Commendæ* 19. *Iunij* 1587. *coram Orano*, & apud Gallec. *decis.* 29. *& in Romana Dotis* 4. *Februarij* 1609. *coram bon. memor. Pena*. Attamen cùm transactio non contineat iuramentum expeditioni litterarum super confirmatione in Cancellaria præstitum, ad illud non est trahenda absolutio, ne plus dicatur concessum, quàm petitum: & tamen quot sunt iuramenta, tot debent esse absolutiones. Felin. *in cap.* 1. *num.* 29. *& cap. debitores, num.* 9. *de iureiuran.* Bald. *in l.* 2. *num.* 91. *ff. eod. tit.* Socin. sen. *cons.* 59. *num.* 19. *lib.* 3. Roland. *cons.* 34. *num.* 8. *lib.* 1.

Nec releuans responsio visa fuit, quòd cùm sine consensu in Cancellaria præstito concordia non valuisset, ideo iuramentum tunc præstitum censeri debeat pars concordiæ, & per consequens in relato comprehensum, maximè propter clausulam in petitione; scilicet iuramentorum quomodolibet præstitorum, quæ apta dicebatur ad capiendum, etiam iuramentum in expeditione litterarum præstitum.

Quia

Quia expreſſio per relationem ideo ſuſtinetur, quia ad certum fit relatio. *l. pluribus rebus ff. de verb. obligat.* Bart. *in l. qui liberis §. hæc verba, in fine ff. de vulgar.* Alexand. *in l. vlt. num. 4. C. de hared. inſtit.* Menoch. latiſſimè *conſ.* 287. *num.* 8. *& ſeqq.* Sed relatio de qua agitur ad concordiam, non continet iuramentum expreſſum in ſcriptura ſed aliunde, nempe a ſcriptura conſenſus; & ſic ſeorſum deſumitur; ergo relatum non poteſt dici expreſſum, nec certum ad ſuſtinendam opinionem de expreſſione per relatiuam, quæ aliàs non poſſet ſuſtineri: quia receptiſſima eſt opinio quòd ad obtinendam abſolutionem non ſufficiat interpretata expreſſio, ſed neceſſaria ſit iuramentorum explicita narratio. Afflictus *deciſ.* 220. *num.* 15. Oſaſch. *deciſ.* 142. *num.* 11. Rimin. iun. *conſ.* 693. *num.* 45. *lib.* 6. Decian. *conſ.* 56. *num.* 95. *lib.* 4.

Et eo minus abſolutio ſufficiens ad agendum poteſt deſumi ex commiſſione ſuper aperitione oris, quaſi fuerint narrata iuramenta, & petita abſolutio, & Papa cauſam committendo, per antecedens neceſſarium dicatur abſolutionem conceſſiſſe. Iaſ. *in l. cauſa num.* 5. *C. de tranſact.* Menoch. *de arbitr. queſt.* 52. *num.* 14. *&* 15. Rot. *deciſ.* 9. *&* 28. *de reſcript in nouis.*

Quia in reſcriptis commiſſionum non attenduntur perita, nec quæ in conſequentiam veniunt concedenda, ſed quod a Principe fuit conceſſum: cætera autem cenſentur reiecta. *l.* 1. *&* 2. C. *de diuerſ. reſcript.* Surd. *conſ.* 5. *num.* 62. & quòd in huiuſmodi reſcriptis attendatur ſecunda pars commiſſionis, ad quam ſe refert Signatura Sanctiſſimi, & non tota narratiua, ſæpe Rota declarauit, apud Seraphin. *deciſ.* 868. *num.* 1. *in Cremonen. Bonorum* 5. *Junij* 1624. *coram bon. memor. Ybaldo, & deciſ.* 621. *num.* 2. *par.* 2. *recentior.* Vnde cùm ſecunda pars Commiſſionis contineat, vt præuia oris aperitione committatur cauſa ſuper reſtitutione in integrum, de hac tantum parte reſcripti gratioſi erit agendum; non autem de contentis in prima parte, quæ cenſentur non placuiſſe Sanctiſſimo.

Secundo principaliter pro parte Domini Marchionis dicebatur, non obſtare confirmationem apoſtolicam, nec potentiam clauſulæ, *Sublata*, in ea appoſitam, dum præceſſit gratia Principis ſuper aperitione oris, & facultate agendi ſuper reſtitutione in integrum obtinenda. Cæterum cùm fuerit commiſſa cauſa prout de iure, & de iure ad effectum reſtitutionis ſit neceſſaria probatio læſionis, Innoc. *in cap. ex litteris num.* 7. *de reſtit. in integr.* Rot. *deciſ* 1 *eod. tit. in antiq. & deciſ.* 132. *num.* 1. *par.* 1. *&* 715. *nu.* 2. *par.* 2. *recentior.* viſum fuit nec probatam, nec poſſe probari ex natura contractus concordiæ, de qua agitur.

Certum eſt enim quòd penſiones aſcendebant ad ducatos de Camera 2400. & quod reductio facta fuit ad ducatos 1200. Vnde cùm non poſſit dari de exceſſu vltra dimidiam, ceſſant cauſæ læſionis: quandoquidem ad reſcindendam tranſactionem requiratur probatio enormiſſimæ læſionis in exceſſu vltra dimidiam, & quidē in magno exceſſu, & habito reſpectu ad dubium litis euentum. Gagnol. *in l.* 2. *num.* 78. C. *de reſcinden. vendit.* Mantic. *de contract. lib.* 26. *tit. nu.* 29. Rota *deciſ.* 403. *nu.* 7. *par.* 1. *&* 715. *num.* 3. *par.* 2. *recent.* vbi hæc opinio fuit latiſſimè comprobata.

Non obſtat quod hodie non ſit agendum de cauſis, ſed an obſtet vinculum tranſactionis quin poſſit procedi ad cognitionem cauſarum reſtitutionis in integrum, de qua factis probationibus erit videndum prout de iure, & ſecundum gratiam in reſcripto indultam. Quia vltra vinculum iuramenti in expeditione litterarum præſtiti, quod adhuc non videtur ſublatum, ſemper obſtat defectus cauſæ deficiente probatione impoſſibilis læſionis, ex quo non datur caſus quòd exceſſus vltra dimidiam conſiderari poſſit.

Non obſtat quod Statutum Vrbis *cap.* 154. *lib.* 1. admittat læſionem ad hunc effectum in tertia parte, & ſic non poſſe conſiderari impoſſibilem probationem læſionis; quod cùm fuerit conditum a deputatis a Papa, comprehendit etiam perſonas Eccleſiaſticas. *Pic. ad Statut. Vrbis gloſ.* 23. *num.* 10. Rota *deciſ.* 267. *nu.* 6. *coram Papa Greg. XV.*

Quia ius non eſt in eo quòd Statutum ſic a Papa vel de eius mandato per deputatos conditum, poſſit perſonas Eccleſiaſticas comprehendere: ſed in eo quod nihil diſpoſuerit de eiſdem perſonis, aut rebus Eccleſiaſticis, & nihilominus voluerit comprehendere huiuſmodi cauſa Eccleſiaſticas, & ſpirituales, aut ſpiritualibus annexas; prout ſunt penſionis, quæ in hoc priuilegiatæ reperiuntur, vt ſecundum canones decidantur. Caſtr. & Bald. *in l. priuilegia C. de ſacroſ. Eccleſ.* Cald. *conſ.* 18. *num.* 1. *de conſtit.* Roland. *conſ.* 93. *num.* 12. *lib.* 3. & tunc materiæ iſtæ tanquam priuilegiatæ, & non ſpecialiter expreſſæ, ſed ex generali diſpoſitione poſſibiliter deductæ, defectu voluntatis ſtatuentium non comprehenduntur in Statutis laicorum. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gloſ.* 14. *num.* 104. Benint. *deciſ.* 76. *num.* 10. latiſſimè comprobat Gratian. *diſcept.* 710. *num.* 36. *&* 895. *num.* 45. id affirmans, etiam ſi ſint auctoritate Papali confirmatæ, quia factum roborat, ſed quod non expreſſum, propterea non diſponitur. Et per hanc rationem Rota intellexit, Statutum Vrbis 124. *lib.* 1. in quo diſponitur quòd finita emphyteuſi relocetur ſucceſſoribus, vt non intelligatur de emphyteuſi Eccleſiaſtica, quæ ſecundum extrauag. *ambitioſæ*, determinari debet, vt in *Romana Relocationis Domus* 13. *Martij* 1595. *coram Gipſio, & in cauſa Relocationis Caſalis* 16. *Martij* 1615. *coram bo. me.* Card. *Sacrato*.

Nec vim facit quòd Statutum Vrbis 178. *lib.* 1. non diſponens expreſsè de cauſis Eccleſiaſticis, & ſpiritualibus, habeat etiam locum in eis, vt a duabus conformibus non detur appellatio, & teneat, vt *in cauſa Piſtorien. Plani coram Robuſterio*, quam Rota recenſet, & ſequitur *in deciſione* 451. *num.* 1. *par.* 1. *diuerſ.* Quia ideo ſeruatur inter Eccleſiaſticos, quia Statutum expreſsè præcipit quòd ſeruetur in omnibus Curijs: & ſic comprehenduntur, quia verſamur in expreſſa, non autem in generali diſpoſitione: & ita reſpondet ſupradicta deciſio ad deciſionem Robuſterij, quæ bene diſtinguit hanc materiam.

Quæ verò opponebantur reſpectu metus pro iuſtificatione cauſarum reſtitutionis in integrum, ex quo bo. mem. Abbas Bonellus frater D. Marchionis tunc de tempore tranſactionis decineretur

tur in carceribus, viſa fuerunt non releuare. Non enim ſufficit allegare metum, niſi etiam probetur ſecundum qualitates a iure traditas, ſcilicet quòd talis ſit metus, qui cadat in conſtantem virum, & quòd carceratio ſit iniuſta, prout in ſimilibus terminis reſpondit Pariſ. *conſil.* 5. *nu.* 168. *& ſeq. lib.* 4. & Flamin. Pariſ. *ſequitur lib.* 13. *de reſignat. quæſt.* 1. *num.* 161. *& ſeq.* & idem Rota tenuit quando carceratio non probatur iniuſta, vt non reſcindat contractum ab ipſomet carcerato ſtipulatum, *in Romana Repetitionis indebiti*, 30. *Aprilis* 1610. *&* 25. *Junij ſequentis*, quæ leguntur impreſſæ per Farinacium *poſt ſecundum vol. conſ.* 286, *&* 192. & idem Farinac. latiſſimè comprobat *tit. de carcerato. quæſt* 35. *nu.* 28. Gratian. *diſcept.* 479. *num.* 3. *& ſeq.* & nouiſſimè *in cauſa Ariminen. Nullitatis obligationis*, fuit firmatum 6. *Junij* 1619. *coram me*. In quibus cùm deficiat D. Marchio, meritò cætera poterunt omitti, tanquam irreleuantia ad effectum iuſtificandi cauſas reſtitutionis in integrum, quæ debent eſſe in ſua probatione pleniè, & concludenter.

Et ita, &c.

R. P. D. Oradino.

Romana Salarij.

Veneris 1. *Julij* 1569.

EPITOME.

Bona hæreditaria ſunt obligata ei qui negocia hæreditaria vtiliter geſſit; ita vt ſit præferendus omnibus alijs creditoribus, etiam habentibus expreſſam hypothecam. Priuilegia impenſarum, & ſeruitiorum pro defendenda hæreditate.

Ad cap. 128. *num.* 10.

DECISIO LXX.

HA Ereditaria bona an ſint obligata ei qui hæreditaria negocia vtiliter geſſit.

Patent fundamenta: quia officia, & ſeruitia Petri præſtita, ſunt hæreditati annexa, illam iuuando, defendendo, agendo, pro eo procurando, ſolicitando, & eius vtilitati inuigilando: quæ adeo cohærent ipſi hæreditati, vt tanto minus in illa ineſſe videantur, quantum pro mercede ſoluendum eſt. *l. quod dicitur*, vbi Bart. & alii *ff. de impen. in reb. dot. fact.* gloſ. *in l.* 1. *eod. tit. l.* 1. *§. ſed nec ob impenſas C. de rei vxor. act.* Afflict. *deciſ.* 359. *num.* 1. *&* 2.

Diciturque talis impenſa neceſſaria, *dicta l.* 1. *§. inter neceſſarias, & l. ſeq. ff. de impenſ. in reb. dot. fact.* Ial. *in l. fin. §. in computatione, nu.* 2. *verſ.* 3. *C. de iur. delib.* Aequiparatur hæc actioni funerariæ, vel inuentariæ: & omnes aliæ impenſæ neceſſariæ pro hæreditate ex eius bonis ante omnia ſolui debent, & de illis nullus eſt locus reſtitutioni loco pietatis.

Dicitur que in primis tamquam es alienum etiam cum prælationis prærogatiua habentium hypothecas, quæ præfertur actionibus hypothecariis anterioribus. Rip. *in l. quæſitum in princ. num.* 7. *ff. de priuil. cred.*

Spectantque ad defenſionem bonorum, & ad perpetuam illorum ſocietatem. *l.* 3. *§. nos generaliter ff. de impenſ. in reb dot. fact.* atque concernunt ipſa corpora bonorum hæreditariorum tamquam illis annexa *d. l.* 1 *in* 2. *reſp.*

Et ideo creditores ſibi de dictis bonis ſatisfieri volentes neceſſe eſt vt illa accipiant cum onere ſuo *l. ſi debitor, C. de diſtr. pign. l. debitores C. de pignor. l. debitorem C. de pact.*

Cumque dicta Petri officia meliorem bonorum conditionem effecerint, ea liberando a calumnioſis moleſtiis prætenſorum creditorum, ſequitur quòd tria priuilegia conſecutus ſit Petrus: Primum quòd alijs perſonalibus creditoribus præferatur; Secundum quòd in rebus defenſis habeat tacitam hypothecam: Tertium quòd cæteris etiam anterioribus, & expreſſis hypothecis, ſua tacita, & poſterior præferri debeat. *l. interdum*, vbi gloſ. *in ver. credidero*, & Bartol. *num.* 4. & Salic. *num.* 3. iuncta *l. ſeq. ibi*. Quod ideo hoc eſt, quia officium ipſius res ipſa ſeruauit, *ff. qui pot in pign. hab.* Alex. *conſil.* 217. *nu.* 2. *lib.* 7. Rip. *in l. priuilegia nu.* 32. *&* 35. *ff. de priuil. credit.*

Aliàs ex officio Petri locupletarentur creditores, cum illius iactura; quod fieri non debet: obſtat enim regula, *nam hæc natura*, cum vulgar. *ff. de cond. indeb.* quia qui defendit bona, & liberauit cæteras moleſtias, & perſecutiones temerariorum, lucrum dicitur attuliſſe. *cap. veniens il* 1. *extr. de teſtam. l. ſi quis ablatione ff. de reg. iur.* Specul. *in tit. de vſur. ad fin.*

Graueque equidem eſt, vt quis ſudore ſuo frandetur. *l. cùm oportet §. ſi etiam* vbi gloſ. *in ver. grauius*, & Caſtr. *in* 1. *not C. de bon. quæ liber.* & daretur illi remedium ſaltem ex *l. ſi me, & Titium ff. ſi cert. pet.* ergo multò magis exceptio, *l. ſi ven ditur ff. de except.*

Nec obſtat quòd Petrus inſeruierit hæredibus, quos obligatos habet perſonali actione, bona autem non ſint taliter hæredum, vt potuerit ipſe deteriorem facere aliorum conditionem aliis obligando, *d l. ſi debitor C. de diſtract. pign. d. l. debitorem C. de pign. & l. debitorem C. de pact.*

Quia cùm expenſæ ſit vtiles, & neceſſariæ, vt ſupra demonſtratum eſt, non poteſt dici quòd facta ſit deterior conditio creditorum. Atque etiam quia cùm hæredes dictam hæreditatem adiuerint cum beneficio legis, & inuentarii, poſſent ipſi hæredes prius detrahere huiuſmodi expenſas, quàm creditoribus ſatisfaciant, *l. fin. §. in computatione verſ. vel in alias neceſſarias cauſas*, & ibi Doctores omnes C. *de iur. deliber.* vlti. Alex. *in* 3. *notab. com. num.* 2. *&* 4. Iaſon *num.* 3. Roman. *conſil.* 226. *ſub num.* 6. *verſ. ſi autem in alijs.*

Quod inſuper vult Ang. *in dicto §. in computatione com. num.* 4. Ial. *in* 3. *not.* vt procedat etiam in impenſis factis per hæredes ad ipſorum defenſionem contra alios prætendentes, & hæreditarios;

ed by Google

rios, quod itidem voluit Franc. Porcell. *in tract. de inuent. 7. quæst. principali circa 7. & 8. vtilitatem inuentarij num.6.*

Tales namque impensæ impensis funerum æquipollent, & cum eis pari passu ambulant: cùmque actio funeraria præferatur etiam creditoribus hypothecariis, & anterioribus, vt de eorum opinione testatur Rip. *in dicta l. quæsitum*, & aliis in locis supra citatis; ita præferatur hæc procuratoris.

Addo quòd ipsi Petro competit actio mandati, *l. salarium* ff. *mand. vel act. locat.* Bart. *in l. 1. in fine principij* ff. *de procur.* nec tenetur cauere, cùm aliis præferatur; & sic cessat causa ob quam actio præferatur, *l. hæc autem* ff. *si cui plusquam per l. falcid. l. hac stipulatio* §. *Diuus* ff. *vt leg. non. cau.*

Nec obstat si dicatur quòd in iis in quibus Procurator succubuit, defensio vtilis non fuit. Quia non debuit ipse iura hæredibus indefensa relinquere. Bart. *in l. causam* §. *In hac & l* 1. ff. *iud. sol.* per *l. non est ignotum C. de administr. tut.*

Ex quibus resultat resolutio, quòd idem Petrus sit cæteris omnibus aliis creditoribus anterioribus etiam habentibus hypothecam præferendus, sine aliqua cautione præstanda, & prius satisfaciendus.

R. P. D. Dunozet.

Romana Quarti Dotalis.

Sabbato 26. Nouembris 1633.

EPITOME.

Lucrum dotale an debeatur viduæ non secuta matrimonij consummatione ob impotentiam perpetuam viri defuncti.

Ad Cap. 131. num. 4.

DECISIO LXXI.

ALexander contraxit matrimonium solemniter cum D. Diana, cum qua cohabitauit per duos menses circiter; deinde obijt: post eius obitum D. Diana vltra restitutionem Dotis cæpit prætendere lucrum dotale a D. Camillo patre Alexandri, & fideiussore ex dispositione Statuti Vrbis *cap. 131. lib. 1.* Vnde proposito a me dubio, an ei deberetur, Domini negatiuè responderunt.

Nam fuit consideratum dictum Statutum, in quo D. Diana se fundat, requirere matrimonij consummationem ad effectum lucrandi quartum dotale, vt ex eius lectura euidenter apparet. Vnde D. Diana, quæ est actrix, & petit dictum quartum vigore dicti Statuti, deberet concludenter probare istam qualitatem a Statuto requisitam, & sic matrimonium verè consummatum fuisse; vt in terminis Statuti de lucro dotis, Paris. *consil. 34. num. 10. & seqq. lib. 3. & cons. 62. n. 42. lib. 4.* Rolan. à Vall. *cons. 46. num. 8. lib. 4.* Bero. *cons. 40. num. 25. post med. lib. 1.* Sanch. *de matrim. lib. 6. disp. 19. num. 3. & 4.* Rota *decis. 101. num. 1. par. 2. diuers.*

Ex his autem quæ pro parte dictæ Dianæ deducuntur, tantum abest, vt probetur dicta qualitas, quinimo de contrario constat, tam ex propria eius confessione, de qua in Summario nu. 9. asserentis, se nunquam ab Alexandro carnaliter fuisse cognitam, quæ confessio in his terminis contra ipsam bene probat. Rot. *diuers. dicta decis. 101. num. 12. par. 2.* Gregor. XV. *decis. 357. num. 3.* quàm ex relationibus Matronarum, quæ facta corporis inspectione post contractum matrimonium eam virginem, & incorruptam esse retulerunt.

Non obstat quòd per Dianam non steterit quo minus matrimonium consummaretur, sed per Alexandrum, ideoque in hoc casu illud haberi debeat pro consummato, quod sufficit ad effectum consequendi lucrum dotale. Bald. *in l. Deo nobis, sub num. 7. vers. sed iuxta hoc C. de Ep. & Cler.* Napodan. *in consuet. Neap. in tit. de iur. quart. fol. 256. sub num. 32. & fol. 258. num. 43.* Surd. *de alim. tit. 1. quæst. 32. num. 18.* Sanch. *de matrim. lib. 6. disp. 18.* Molfes. *ad consuet. Neap. par. 7. tit. de iure quart. quæst. 7. per tot. & in addit. a num. 15. vsque ad nu. 21.* Grammat. *decis. 103. sub num. 87. vers. & licet, cum seqq.* Gall. *obseruat. 80. num. 11. vers. secundo limitatur lib. 2.* & in terminis Statuti Vrbis Rot. *decis. 92. & 101. par. 2. diuers.* Quia de contrario apparet ex depositionibus testium pro parte Alexandri examinatorum, asserentium, dictam Dianam vt plurimum repulisse virum ad eam accedere volentem, & persæpe ex lecto maritali ad matrem confugisse, ac demum maximis dissensionibus illum è domo eiecisse. Ex quibus potius constat de renitentia Dianæ, quàm de eius patientia.

Non obstant deducta ad probandam impotentiam perpetuam D. Alexandri. Nam omisso, an ex illis probetur, prout illam probari DD. non credebant: attamen dato quòd illa esset probata, adhùc tamen non deberetur dictum lucrum, cùm propter dictam impotentiam matrimonium fuerit a principio nullum, *cap. 2.* & ibi DD. *de frigid. & malef.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 92. num. 2.* cum aliis adductis per Bonacin. *de matrim. quæst. 3. punct. 11. num. 9.* quo casu cessat Statutum de lucro dotis: quia vbi matrimonium non adest, nec dos, nec lucrum, seu donatio propter nuptias esse potest: vt in terminis, quòd lucrum non debeatur, quia matrimonium est nullum propter impotentiam viri, Bald. *in cap. iuranit nu. 1. de prob.* Pnanuc. *de lucr. dot. glos. 3. num. 6.* Gomez *ad l. 50. Tauri num. 7.* Barbos. *in l. 2. ff. solut. matrim. par. 1. num. 158.* Molphes. *ad consuetud. Neapol. tom. 1. par. 7. num. 7. & seqq.*

Card. Sacrato.

Asculana Dotis.

Veneris 9. Maij 1603.

EPITOME.

Lu-

Digitized by Google

Lucrum dotale an debeatur marito de dote soluta tantum, an etiam de promissa; ad declarationem Statuti Asculani lib. 1. rub. 4. de lucro dotis.

Ad cap. 131. num. 35.

DECISIO LXXII.

FVit conclusum, Statutum Asculanum lib. 1. rubr. 4 de lucro dotis, habere locum in dote promissa, tum ex proprietate sermonis, quia dos promissa regulariter venit nomine dotis. Achill. *decis. 13. nu. 2. de constit.* latè Roland. *tract. de lucro dotis q. 5. num. 14.* tum ex identitate rationis, quia istud lucrum datur marito in recompensam onerum matrimonij. glos. penult. *in l. si donaturus, §. fin. ff. de cond. caus. dat.* Ruin. *cons. 101. num. 5. vol. 1.* quæ recompensa non minus, imo multo magis debetur marito, qui dicta onera sustinuit ante solutam dotem, quàm illi qui sustinuit post. Angel. *cons. 180. num. 1. vers. quia Statutum*, etiam fuit dictum *in causa Ariminen. Legati* 20. *Nouembris* 1596. *coram R.P.D. Litta*.

Non obstant illa verba Statuti, ibi *le due parti della dote ritornino, e rendansi à quelli che l'hanno data*, iunctis alijs ibi, *e la terza parte rimanga al marito*: per quę verba infertur; Statutum per necesse infertur, Statutum perneceſſe intellexisse de dote soluta, tum propter illa verba *ritorni, e rendansi*, quæ denotant discessum à manibus dotantium, *l. stylum §. si hæres ff. stat. lib.* Natt. *cons. 218. num. 2.* Tum propter illa verba ibi, *che hanno data*: per quæ videtur excludi de promissa tantum, ex alleg. per Roland. *tract. de lucro dotis num. 3.* vbi de magis communi: Tum denique propter alia verba, ibi, *la terza parte rimanga al marito*: quod verbum *remanere*, non potest verificari in illo, qui rem apud se non habet, vt de se patet. Nam quantum ad verba *reddere*, & *restituere*, illa satis verificantur in reuersione iuris, quod erat apud virum pro petitione dotis ante solutum matrimonium: ita in specie respondet Angel. *cons. 180. num. 20. vers. possimus etiam* Ruin. *consil. 133. num. 4. vers. secundo modo volum. 4.* Cephal. *cons. 336. num. 22.* alias ad oppositum alleg. Tiraq. *de retract. conuent. ad fin. num. 37.*

Quantum ad verba facientia mentionem de dote data, fuerunt considerata verba immediatè subsequentia post clausulam, *rendansi à quelli che l'hanno data*, nempe ibi, *ò vero à quelli che l'hauessero stipolata render'à se ò vero à gl'heredi della donna, ò vero à chi la ragione desse che fosse restituita*. Ex quo contextu satis apparet illa verba, *che l'hauessero data*, non esse posita ad differentiam illorum, qui promiserunt tantum, sed aliorum ibi enumeratorum, quibus dos venit restituenda absque eo quòd illam dederint aut promiserint: vt in simili de Statuto faciente mentionem de dote data, fuit ponderatum *in causa Auximana dotis* 10. *Ianuarij* 1597. *coram Reuerendissimo Domino Alexandrino*. Ex quibus patet, nos esse extra terminos conclusionis firmatæ per Roland. *dicta quæst. 6. num. 2.* quæ tamen non caret difficultate: quia contrarium magis verum dicit Alexand. *cons. 63. num. 26. lib. 4.* & alios refert Tiraq. *in retract. conuent. in fin. num. 36.*

Quantum verò ad verbum *remanere*, fuit dictum, illud satis verificari in iure incorporali, quod remanet apud virum pro petitione tertiæ partis dotis: quod ius circumscripto hoc Statuto non remaneret. *Ludos à fratre C. solut. matrim.* cum simil. & ita super hoc verbo, remanere, respondit Rota *in causa Clusin. Dotis* 21. *Ianuarij* 1598. *coram bon. mem. Peregrino*.

Card. Marcomontio.

Romana Successionis de Tagliaferris.

Veneris 19. Martij 1607.

EPITOME.

Mulier extantibus liberis, an possit testari de dote, eo modo quo disponit Statutum? Liberorum appellatione an veniant nepotes in casu reseruationis dotis. Declarantur Statuta Vrbis cap. 131. & 134. lib. 2.

Ad Cap. 131.

DECISIO LXXIII.

PRoposito nuper dubio, An sententia Rotalis esset confirmanda, placuit Dominis quòd strictè videretur de Statuto Vrbis; circa quod magna fiebat vis per informantes pro Sextilia. Ideoque dilata tunc resolutione, postea vtraque parte informante, & obsequenti mandato Dominorum fuit conclusum, esse quoad Statutum standum in decisis coram bon. mem. Litta 9. Iunij proximè præteriti.

Dum enim Statutum *lib. 1. cap. 131.* disponit quòd maritus existentibus liberis lucretur totam dotem; quam tamen reseruare teneatur liberis communis matrimonij; non est absolutè sublata facultas mulieribus quin de sua dote testari possint, eo modo quo Statutum disponit; aut Statuti dispositioni addatur vinculum testamentariæ dispositionis: sicuti parens legitimam filiis, vir vxori dotem, debitor creditori debitum rectè in testamento relinquunt.

Nec obstat Castren. *in l. si cùm dotem num. 12. ff soluto matrim.* Cagnol. *in l. fin. num. 99. C. de pact.* Roland *de lucro dot. quæst. 82.* dum distinguunt, An Statutum disponat per verbum, lucretur: quo casu mulier de dote testari non potest: An verò per verbum, succedat: quo casu potest testari. Quam distinctionem admittit Rota *in causa Aesina Dotis* 5. *Iunij* 1595. *coram Illustrissimo Blanchetto*,

Nam vel quæritur, an mulier possit de dote testari in fauorem alicuius, eamque adimere viro, vel filiis, vel generaliter cui illam attribuit Statutum per verbum, *lucretur*: & eo casu procedit dictum

ctum Caſtrenſis. Aut quæritur, an mulier poſſit teſtari iuxta diſpoſitionem Statuti: & iſte eſt huius dubij caſus, quem Caſtrenſis non tangit; & quem affirmatiuè Rota reſoluit in duabus cauſis, quarum mentio fit in ſupradicta deciſione bon. mem. Littæ.

Stante autem quòd in terminis Statuti Vrbis mulier de dote teſtari poſſit, dummodo ſe conformet illius Statuti diſpoſitioni, non eſt cur Sextilia impugnet Dianæ teſtamentũ: Nã quãtũ attinet ad Marcũ Antonium Maritum Dianæ, & Sextiliæ patrem, cùm Statutum illi deferat lucrum dotis, non ſimpliciter, ſed cum onere illud reſeruandi liberis, huiuſmodi lucrum eſt in effectu vſus fructus dotis. Gabriel. *conſil.* 13. *n.* 31. *l.* 2. Ideoque ceſſat omnis impugnatio, ex quo illi fuit relictus vſusfructus, nedum dotis, ſed etiam bonorum paraphernalium.

Et quoad liberos ceſſat etiam impugnatio; quandoquidem de proprietate dotis, & bonorum omnium Diana diſpoſuit ad fauorem vnius ex illis, reſeruata aliis legitima: nec Statutum quoad illos ius aliquod nouum induxiſſe, ſed ſolummodo legitimæ ſucceſſionis iura conſeruaſſe illis videtur; vt per Cuman. *conſ.* 48. *in fin.*

De iure autem mulier cuilibet ex filiis quamlibet ſuorum bonorum portionem aſſignare poteſt. *l hac edictali verſ. ſin autem non æquis portionibus C. de ſecundis nupt.* Dummodo aliis legitimam reſeruet. Bald. *conſ.* 81. *& conſ.* 356. *lib.* 5. Dec. *conſ.* 245. *num.* 2. Itaque in omni caſu eo modo intelligendum foret Statutum, nedum vt iſta teſtandi prohibitione, ſatis per ſe odioſa, minus quam fieri poteſt, corrigatur ius commune; iuxta tradita in terminis per Iaſon. *conſ.* 127. *num.* 7. *lib.* 1. verùm etiam quia id expreſſe voluiſſe videntur Statuentes; qui poſtquam dixerunt, dotem eſſe reſeruandam liberis communis matrimonii, addiderunt hæc verba, *iuxta iuris diſpoſitionem*.

Sed quòd intentio Statuti fuerit non aliquid diſponere in fauorem filiorum, ſed ſolummodo reſtringere lucrum marito conceſſum de tota dote, patet: Tum quia verba ad maritum, non ad filios, diriguntur, ibi: *Quam tamen filijs reſeruare teneatur*. Tum propter illam dictionem, *tamen*, quæ eſt limitatiua & reſtrictiua. *l pro hæredibus ff. de acquir. hæredit.* Ruin. *conſ.* 1. *nu.* 12. *lib.* 4. Tum denique quia quoad maritum adeſt verbum *lucretur*; quoad filios autem verbum *reſeruare*. Quibus accedit quòd ſtatuta lucrum deferentia, ſtrictiſſima ſunt, & intelligenda eo caſu, in quo expreſsè loquuntur.

Itaque non obſtat aliud Statutum *eodem lib. cap.* 134. quod exſtantibus liberis, & marito dotem lucrante, dat vxori facultatem teſtandi pro anima ſua de decima parte dotis tantùm.

Nam ſtant ſimul quòd mater inter liberos vt voluerit, pro anima verò de decima parte tantum teſtari poſſit. Deinde iſta facultas teſtandi de decima eſt conceſſa vxori in caſu lucri, quod facit maritus de tota dote: quia cũm per illud lucrum ablata ſit vxori facultas teſtandi de dote, niſi inhærendo Statuti diſpoſitioni, vt dictum eſt, Statuentes voluerunt illi indulgere facultate teſtandi de decima pro parte pro anima. Et propterea iſta conceſſio eſt reſtricta ad terminos lucri, & fauore illius, cui lucrum conceditur; ideoque intelligitur vbi agitur de mariti præiudicio; non autem vbi de præiudicio filiorum, quibus Statutum aliquod lucrum non defert.

Nec facit quòd in hoc Statuto fiat mentio de exiſtentia liberorum. Nam facta fuit demonſtrationis & reſtrictionis cauſa; quando quidem cùm in duobus caſibus lucrum marito deferatur, ſcilicet quando extant, & non extant liberi; Statutum ſe declarat, quod loquitur tantum in caſu, quando liberi extant: quia tunc cùm maritus lucretur totam dotem, mulier ſine iſta conceſſione non poſſet de aliqua parte teſtari. Quando autem liberi non extant, vir lucratur quartam tantùm partem dotis: ideoque cùm mulier de aliis tribus teſtari non prohibeatur, non applicatur illo caſu conceſſio Statuti indulgentis vt de decima parte diſponere poſſit. Et confirmatur iſta Statuti conceſſio circa matris arbitrium, ex quo reſpectu lucri, quod facit vxor in bonis mariti, exrantibus liberis, idem Statutum Vrbis diſponit quòd mulier cauere debeat de reſtituendo non ſimpliciter filiis, ſed quibus de iure.

Non obſtat quòd Octauius nõ eſſet filius Dianæ, ſed nepos; quodque Agapitus Octauii pater eſſet ſuperſtes. Nam iſtud nihil ad Sextiliam, quæ non eſt hæres Agapiti. Deinde cùm Statutum reſeruet dotem liberis, certum eſt eorum appellatione venire nepotes *l. liberorum appellatione ff. de verb. ſignific. l.* 2. *§. non ſolum in fin. ff. de excuſ. tut. l.* 3. *§. emancipatos ff. de aſſign. libert.* & bene in protextu text. *in l ff. dotali ff. ſolut. matrim.* vbi ſtipulatione interpoſita vt liberorum nomine dos apud maritum retideat, nepotum quoque nomine dos retinebitur: Nec illa verba Statuti, *ad liberos communis matrimonii*, reſtringunt nomen liberorum ad filios, ſed ſunt poſita ad excludendos filios alterius matrimonii, quos maritus ex alia vxore habere poſſet.

Atque ex his, &c.

R. P. D. Remboldo.

Romana Quarti dotalis.

Veneris 16. *Martij* 1618.

EPITOME.

Quartum dotale an debeatur neptibus ex filijs prædefunctis, ſiue ex perſona propria, ſiue auiæ, ſiue patris vel auij? Item an vxori ſuperſtiti deferatur quoad proprietatem; ad interpretationem Statuti Vrbis lib. 1. cap. 131.

Ad Cap. 131.

DECISIO LXXIV.

QVæſitum coram me fuit, An Quartum dotale quondam Viginiæ relictæ q. Celſi, hodie debeatur neptis ex filijs præ defunctis eiuſdẽ Celſi. Et Domini, articulo maturè diſcuſſo, reſolue-

soluerunt dictum Quartum non deberi, neque ex persona propria dictarum neptum, neque ex persona Virginiæ earum auiæ. Vtrum verò illud eis debeatur ex persona patris, vel aui, mandarunt particularitèr videri.

Fundamentum autem dictæ resolutionis fuit, quòd ex dispositione Statuti Vrbis *cap.* 131. *lib.* 1. dictum Quartum vxori superstiti conceditur ad vsumfructum tantùm, vt sunt verba expressa dicti statuti; atque eo finito restitui mandat quibus de iure. Nam hoc stante dictæ neptes non possunt dictum quartum prætendere ex persona Virginiæ earum auiæ; quia penes dictam Virginiam ex dispositione Statuti fuit solus vsusfructus, qui per mortem ipsius expirauit; & fuit cum ipsa proprietate, quæ vel in fideicommisso Ioannis Senioris, aut saltem in hæreditate Celsi dictę Virginiæ mariti, vt mox dicetur, permanserat; vel ad Ioannem, & Marium dicti Celsi filios, peruenerat, consolidatum; ad tradita per Aymon. *cons.* 185. *nu.* 1. *&* 3. Gabriel. *consil.* 119. *nu.* 41. *lib.* 2. Honded. *consil.* 48. *n.* 2. vbi de communi *lib.* 1.

Minus possunt eædem neptes ex persona earum propria prætendere dictum Quartum. Quia, cùm, vt dictum est, Statutum solum vsumfructum vxori tribuat, proprietas huius Quarti proculdubio vel ab initio nunquam ex fideicommisso Ioannis senioris extitit, vel in hæreditate Celsi permansit; aut statim atque Celsus obiit, acquisita fuit Ioanni iuniori, & Mario cõmuni is matrimonij filijs; iuxta textum *in auth. neque verum*, §. *præterea, & in auth. vxore*, C. *de secundis nuptiis*, cum aliis per Gabr. *dict. cons.* 119. *nu.* 4. *lib.* 2. Honded. *dict. cons.* 48. *nu.* 2. *lib.* 1. nec per consequens ius aliquod in ea dictis neptibus, ex propria saltem earum persona, competere potest.

Nec refert quòd dicti Ioannes, & Marius præmortuerunt Virginiæ matri, ac propterea neptibus prædictis, vtpotè quæ patris locum ingressæ sunt, videatur ex propria earum persona debitum, ad notata per Castr. *cons.* 368. *in fin. lib.* 2. Quia cùm dicta Virginia, vt sæpè dictum est, solum vsumfructum dicti Quarti habuerit, & proprietas ipsius ab initio in hæreditate Celsi permanserit, aut statim eo mortuo filiis quæsita fuerit; sufficit ad effectum vt dictæ neptes nihil possint ex persona propria prætendere, quòd dicti filii tempore obitus Celsi patris extiterint, quicquid postea de illis ante matris obitum contigerit; cùm dicta mater nullo modo potuisset dicti Quarti proprietatem, quam nunquam habuit in filios, aut neptes, dictos filios representãtes, transmittere; per reg. *nemo plus iuris, de reg. iur. in* 6.

Et eadem quoque ratione tollitur, Quartum semel ex fideicommisso deductum amplius ad fideicommissarium non redire, extantibus præsertim reliquiis matrimonii; iuxta latè deducta *in Romana de Cuppis*, 14. *Decembris* 1609. *coram Reuerendissimo Lugdunen.* Quia, etiam hoc admisso, inde non sequitur, quod dictum Quartum dictis neptibus ex propria earum persona sit debitum: cum immo potius illud vel ad hæreditatem Celsi spectet; vel, vt dictum est, ad Ioannem, & Marium, post mortem Celsi fuerit delatum.

Nec applicantur, quæ ex *auth. hæres, & l. fœmina, C. de secundis nupt.* & similibus, deducuntur. Quia per dictas leges tribuitur vxori superstiti donatio propter nuptias, tam quoad vsumfructum, quam quoad proprietatem, quam vxor ex dictarum legum dispositione per transitum ad secunda vota amittit: Per Statutum autem, in quo versamur, conceditur vxori solus vsusfructus; qui vt supra dictum est, statim dicta vxore mortua consolidatur cum proprietate; quæ remansit vel in hæreditate mariti, vel fuit mortuo patre filijs acquisita, ex supra allegatis. Et propterea tam ad prædicta, quàm ad pleraque alia pro neptibus deducta vnico verbo responderi potest, illa scilicet procedere iure communi inspecto, non verò retenta dicti Statuti dispositione.

Nec aliqua ratione prętendi potest quod Statutum deferat quoque vxori superstiti proprietatem dicti Quarti. Quia dictum Statutum, non solùm loquitur discretiuè de vsufructu, & proprietate: quo casu vnum non venit appellatione alterius. Bal. *in l. in multis, n.* 4. *ff. de stat. hom.* cum aliis per Decium *in l. fœmine, nu.* 101. *ff. de reg. iur.* verum etiam in eo apposita legitur dictio taxatiua *tantum*, quæ operatur vt nihil præter vsumfructum censeatur sub illa dispositione comprehensum, *l. qui in aliena*, §. *liberos ff. de negot. gest.* Rip. *in cap. cum Ecclesia Sutrina, nu.* 10. *de cons. possess. & propr.* cum alis per Surd. *decis.* 291. *nu.* 19. Et quòd idem Statutum mortua vxore, marito solùm vsumfructum deferat, fuit latè firmatum *in Romana Lucri dotis*, 20. *Februarij* 1615. *coram R. P. D. meo Pirouano.*

Nec facit quòd Statutum mandat, Quartum, finito vsufructu restitui. Quia, cùm illud vsumfructum tantùm vxori concesserit, dicta dispositio intelligi debet de restitutione faciendа de re, puta de fundo, aut domo, quam vxor pro suo vsufructu detinebat, non autem respectu proprietatis; quod vt dictum est, Statutum vxori non concessit; *ad l. cùm heredem, in princ. ff. de acq. possess.*

R. P. D Pirouano.

Romana Dotis de Theodulis.

Sabbato, 23. *Ianuarij* 1619.

EPITOME.

Constitutio Principis an, & quando per contrariuin vsum censeatur abrogata: & quomodo possit euitari pœna excessiuitatis dotis præscriptæ à Sixto V. Quartum dotale in quo casu non deleatur totum.

Ad eap. 131.

DECISIO LXXV.

DIctum fuit integram dotem scut. 10000. & quartum scutor. 5500. esse detrahendum de bonis liberis, reseruandum particulariter videre, an idem sit dicendum quoad bona primogenitury.

Constat enim de dote in supradicta quantitate promissa in contractu matrimonii vsque de-

anno

annò 1591. inter D. Flauiam, & q. D. Marchionem de Theodulis per D. Marium Fanum eiusdem D. Flauiæ patrem, quæ post contractum matrimonium integraliter ante annum 1597. soluta per mandata eiusdem q. Marchionis Theoduli, eidem D. Mario directa, & quietantiis pro summis ordinatis, quæ importarent effectum veræ, & realis numerationis: & nihilominus, quia procedit promissio certæ quantitatis, si versaremur in confessione de recepto, illa sufficeret ad probandum veritatem numerationis etiam ad præiudicium tertii. Afflict. *decis.* 402. *n.* 5. Gabr. *de iur. dot. concl.* 4. *n.* 1.

Non obstat Constitutio Sixti V. super moderatione dotium, de qua in Bullar. nouo *num.* 52. prohibens dotes non posse excedere scuta 5500. & in casu contrauentionis in eo quod excedit euenisse casu dotis petendæ seu restituendæ mulierem amisisse omnem actionem taliter agendi; & ideò respectu scutorum 5500. D. Flauia non sit audienda tanquam agens sine actione. *l. si pupilli* §. *videamus. ff. de negot. gest. l. quoties*, §. *item si temporali. l. tutores, qui, in princ. de admin. tutor. l. si quid*, §. *sicut, vers. illud, de petit. hæredit.*

Datæ enim fuerunt duæ responsiones per informantes. Prima, quod Constitutio per contrariũ vsum sciente Principe abrogata remanebat: quæ scientia sola sufficit ad inducendam tacitam dispensationem, & coniecturandam tacitam voluntatem Principis in illa dispensatione, vt benè declarat Felinus post alios *in cap. 1. num. 13. vers. si diceres, quare non sufficiunt, de treg. & pac.* Et quamuis idem Felinus subiungat, quod scientia prædicta elici debeat duobus concurrentibus, scilicet per tolerantiam suam, & actus contrarios, vtrumque tamen dicebat concurrere: quia ex Breui Clementis Octaui emanato ad instantiam Pompeii, & Victoriæ de Maximis notitia inobseruantiæ probatur illis verbis, *Nos attendentes dictam Constitutionem Sixti Quinti non esse receptam, sed potius per contrarium vsum in desuetudinem venisse*: actus verè contrarios probari ex eo quòd in Vrbe passim constituantur dotes excedentes summam scutor. 5500. & illas habere effectũ absque Populi Romani, & ipsius Pontificis contradictione. Put. *decis.* 1. *ad fin. lib.* 1. Gabr. *conc.* 84. *n.* 60. *lib.* 2.

Verum hæc responsio non placuit: quia actus contrarii non iustificantur cum effectuatione impunitã, prout necessarium esset ex parte D. Flauiæ, quæ in ea se fundat, Rota *decis.* 97. *n.* 21. *par.* 1. *diuers.* Seraphin. *decis.* 113. & *decis.* 153. *n.* 2. quin imo contrarium apparet, quia contrahentes cum excessiua dote, tam ante, quam post datam Breuis Clementis VIII. sub beneplacito Pontificis se obligarunt, & derogationes obtinuerunt, vt ex libris Secretarii Vrbis constare dicitur, qui pro Notario allegantur: & cum hac reseruatione etiam promissa fuit dicta dos D. Flauiæ in pactis matrimonialibus; signum euidentis obseruantiæ, non autem desuetudinis prædictę Constitutionis, saltem respectu D. Flauiæ, quæ multo ante tempus Breuis Clem. VIII. nupta fuit.

Secunda sinis responsio, quòd iste excessus applicatur Populo Romano, à quo hodie D. Flauia cessionem reportauit, & eius personam repræsentare & hæc placuit Dominis, quia ea vti potest ad quemcumque effectum, & cessione Cameræ, & Fisci, trad. Surd. *decis.* 308. *n.* 1. Pereg. *de iur. fisc. lib.* 7. *tit.* 3. *num.* 36.

Quo verò ad quartũ dotale, etsi ad dotis quantitatem esset commensurandum, cum par sit obligatio istius quarti, prout est de quantitate dotis restituendæ; illud tamen ad taxam Constitutionis Domini limitauerunt: quia cum non debeatur principale sub nomine dotis in id in quo excedit sed tanquam acquisitum à Populo Romano ex iure certo, & ex alio titulo, quam dotis, propter contractus inualiditatem, merito accessorium, prout est lucrum dotale, nec etiam deberi potest. Bald. *in l. ex testamento. n.* 3. *C. de fideicomm.* dicens quod vbi cõtractus est inualidus, tunc corruit precarium, & constitutum, & alia quæ sunt accessoria: & idem tenuerunt Bart. & Alex. quos citat, & sequitur Dec. *in l. cùm principalis de reg. iur.* & alios refert *Tiraq. de const. poss. p.* 3. *limit.* 7. *n.* 39. Et ita.

R. P. D. Pirouano.

Romana Restitutionis dotis.

Veneris 12. *Nouembris* 1627.

EPITOME.

Vsusfructus dotis marito acquisitus, remanet semper apud illum, eius vita durante, etiam si filij prædecedãt. Vxor non potest, ex Statuto, disponere de sua dote in præiudicium mariti; excepta tantum decima parte pro anima.

Ad Cap. 131.

DECISIO LXXVI.

CEnsuerunt Domini, sententiam R. P. D. Meltii A. C. Locumtenentis, per quam Franciscus fuit absolutus ab impetitis per D. Magdalenam fideicommissariam q. Felicis eius filij, & impositum eidem Magdalenæ, ipsius Francisci vita durante, perpetuum silẽtium, esse confirmandam: quoniam illius validitas in dubium non reuocabatur. Ex actorum enim, & Processus reuolutione constat de iurisdictione, citatione, & aliis necessariis, de quibus per Caputaq; *decis.* 260. *par.* 2. Rota *decis.* 589. *sub n.* 1. *par.* 1. *recent.*

De institia verò pariter constare] videbatur ex eo, quia cùm d. Felix decesserit superstite Francisco eius viro cum liberis; idem Franciscus fuit totam dotem lucratus, ex dispositione Statuti Vrbis *cap.* 131. *lib.* 1. saltem quoad vsumfructum, iuxta latè deducta *in decis.* 653. *p.* 2. *recen.* Qui quidem vsusfructus, postquam semel fuit patri acquisitus, semper remanet apud illum, eius vita durante, etiamsi filii moriantur, *l. si quis*, §. *sinverò defuncta persona, C. ad Tertull. l. fin.* §. *filijs autem, C. de bon. quæ lib. l. vlt. C. de vsufr.* glos. *in l.* 3. *C. eod. tit.* Pinell. *in l.* 1. *par.* 1. *num.* 39. *C. de bonis matern.* Clementin. *de patria potest. effect.* 2. *num.* 34. *vers. amplia sexto*], Caualcan. *de vsufr. mulier relict. numer.* 180. Gomez *ad ll. Tauri, in l.* 6. *num.* 11. *& seqq.*

& ſeqq. Surd. qui de communi teſtatur, *conſ.* 116. *num.* 46. *& ſeqq.* Rota *deciſ.* 600. *num.* 1. *par.* 1. & *dec.* 595. *num.* 10. *par.* 2. *recentior.* Quamuis enim filiorum exiſtentia ſit neceſſaria ad principium acquiſitionis huiuſmodi vſusfructus; non tamen trequiritur in proceſſu donationis, & continuationis, vt inquit Bald. *in d. l.* 3. *in fin. C. de vſufruct & in l.* 3. *in fin. C. de bonis quæ lib.*

Quod eò magis procedit in vſufructu debito ex diſpoſitione Statuti: ille enim debetur marito, fortiori iure & vti marito, non vti patri. Achil. *deciſ.* 14. *in fin. de conſtitution.* & adhuc remanet etiam vbi ceſſat vſusfructus debitus patri tāquam patri, ratione patriæ poteſtatis. Salic. *in auth. idem eſt*, C. *de bon. quæ lib.* Ruin. *conſ.* 8. *ſub. n.* 5. *lib.* 2.

Neque obſtat diſpoſitio & fideicommiſſum dictæ quondam Felicis ad ipſius Magdalenæ fauorem. Nam quamuis mulier, attenta iuris communis diſpoſitione, poſſit tam expreſſè, quàm tacitè prohibere ne ſuæ doris vſusfructus ratione patriæ poteſtatis marito quæratur, *auth. excipitur*, C. *de bon. quæ liberis.* Bart. *in l. ſi vſusfructus, § ſi ita quis, ſub num.* 1. *ff. quando dies leg. ced.* Boer. *deciſ.* 191. *num.* 2. Molin. *de primogenit. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 30. Surd. *dicto conſil.* 116. *num.* 51. *&* 54. & *conſ.* 143. *num*, 20. *&* 21. Hoc tamen non procedit, ſtante Statuto prædicto. Maritus enim, tanquam maritus, ex proprio iure, non autem ob filios, conſequitur vſumfructum pro lucro ſibi debito, ex ipſius Statuti diſpoſitione, etiam contra vxoris voluntatem: quæ propterea de ſua dote in illius præiudicium quoquomodo diſponere non poteſt. Caſtreuſ *conſ.* 82. *num.* 2. *lib.* 1. Alexand. *conſ.* 50. *num.* 7. *lib.* 2. Dec. *conſ.* 386. *num.* 6. 7. *& ſeqq.* Roland. *de lucro dot. quæſt.* 82. *per tot.* Becc. *conſ.* 76. *per tot.* Theſaur. *deciſ.* 34. *num.* 1. *&* 2. & *deciſ.* 106. *num.* 1. Surd. *conſ.* 91. *num.* 25. & *conſ.* 572. *num.* 71. *& ſeqq.* & etiam pluries ſenſit Rota, vt *in Imolenſi Legatorum*, 15. *Ianuarij* 1582. *coram fel. record. Clemente Octauo*, & *in Romana Domus*, 12. *Februarij* 1588. *coram Cardinali Platto*, & *in Romana Succeſſionis de Tagliaferris*, 29. *Martij* 1607. *coram bon. me. Cardinali Marcomontio*; in *Romana Nouem Locorum montium*, 17. *Iunij* 1610. *coram Ortembergo*; & *in deciſ.* 398. *num.* 7. & 11. *coram ſancta mem. Gregorio XV.* & clarius *in Romana Nullitatis donationis*, 17. *Nouembris* 1607. *coram Illuſtriſſ. Cardinali Caualerio*; *in Romana Reditionis computorum*, 20. *Februarij eiuſdem anni coram Illuſtriſſ. D. Cardinali Verospio*, & demum *in Bononien. Indemnitatis*, 23. *Martij* 1618. *coram bon. mem. Dunozet.* impreſſ. *poſt conſ.* 10. Giouagnon. *lib.* 2. *num.* 24.

Quod clariùs etiam probatur ex alio Statuto Vrbis *cap.* 134. *eodem lib.* 1. in quo expreſſè diſponitur, quòd vbicunque morte mulieris maritus dotem lucratur, exiſtentibus filiis, vxor pro anima de ipſa dote in vltima voluntate poſſit decimam tantùm partem relinquere: reliqua verò bona ſua diſtribuat, prout ſibi permittitur; & ſic apertè prohibetur ne mulier in ipſius viri, & huiuſmodi lucri eidem debiti præiudicium, vllo modo diſponere poſſit, excepta decima tantùm parte pro anima; & conſtituitur differentia inter dotem, quam maritus lucratur, & reliqua bona non dotalia.

Neque obſtat quòd Statutum nihil de nouo videatur continere vltra iuris communis diſpoſitionem, vt probari dicebant informantes pro Magdalena ex Statuto antiquo, quod expreſſè ſe referre videtur ad ipſam iuris diſpoſitionem, ibi, *de iure dotem lucretur.* Nam placuit reſponſio, quòd nos non verſamur in terminis Statuti antiqui, ſed noui: in quo talia verba non adſunt: & conſultò ibi videntur omiſſa. Statuentes enim voluerunt dotem, ſiue illius vſumfructum, deferri marito tanquam lucrum debitum ex ipſo Statuto, etiam contra vxoris voluntatem Et nihilominus verba prædicta poſſent etiam intelligi, non quidem de iure communi, ſecundùm quod maritus dotem non lucratur; vt in propoſito aduertit Abbas *conſ.* 117. *in princ. lib.* 2. & Ruinus *conſ.* 63. *num.* 2. *&* 5. *lib.* 3. ſed de ipſomet iure Statutario; vt in ſpecie Rota Bonon. *ſuper Statut. deciſ.* 68. *num.* 5. Gratian. *diſcept. forenſ cap.* 99. *num.* 8. Et lucrum, quod defertur marito ex forma Statuti, dicitur deferri ex iuris diſpoſitione. Bald. *in l. fin. C. de bon. matern.* Menoch. *conſ.* 155. *num.* 2. Becc. *d. conſ.* 76. *num.* 8. 9. 11. *&* 12.

Ex quibus etiam viſum fuit non obſtare votum Cardinalis Seraphini pro Magdalena allegatum: quoniam illud loquitur in terminis Statuti antiqui, & fundatur præcipuè in dictis verbis, de *iure*, quæ in nouo Statuto non leguntur: & in caſu ſuo aderant etiam filij primi matrimonij: & demum in eo non firmatur, mulierem poſſe de ſua dote, vel illius vſufructu liberè diſponere in præiudicium mariti, & lucri eidem debiti.

Et eodem modo fuit reſponſum ad deciſionem *in Romana Prætenſi lucri dotis*, 12. *Decembris* 1594. *coram Corduba*: Quoniam illa pariter ſe fundat in Statuto antiquo; & ſolùm dicit, Statutum nihil de nouo inducere reſpectu filiorum, & ad illorum fauorem; non autem reſpectu mariti.

Et ita deciſum vtraque parte informante.

R. P. D. Durano.

Romana Fructuum lucri dotalis.

Veneris, 17. *Iunij* 2633.

EPITOME.

Statutum Vrbis lib. 1. cap. 131. deferens vxori lucrum dotale, decedente marito, an comprehendat etiam caſum ſeparationis thori, ſecutæ ex culpa mariti. Appellatione dotis an veniat lucrum dotale.

Ad Cap. 131.

DECISIO LXXXVII.

SAnctæ mem. Gregorius VX. ob grauia diſſidia, quæ vertebantur inter q. D. Ducem Alexandrum Sfortiam, & D. Duciſſam Eleonoram Vrſinam eius vxorem, aliaſque cauſas animum ſuum mouentes, dictos coniuges motu proprio, & ex certa ſcientia à ſimultanea cohabitatione, toro-

toroque maritali abſoluit, & ſeparauit; Dominumque Ducem conpellendum eſſe decreuit ad reſtituendam d. D. Eleonorę dotem ſibi perſolutam; quę fuit cum effectu poſtea reſtituta.

Vita functo D. Duce, prædicta D. Eleonora prætendit fructus quaſi dotales, ſibi debitos vigore Statuti Vrbis *cap.* 131. *lib.* 1. decurſos à die ſeparationis vſque ad obitum Ducis eius mariti. Et cùm deſuper cauſa penderet coram A. C. & fuerit petitum Votum Rotæ; propoſui hodie in ea dubium, an prædicti fructus debentur?

Et pro parte affirmatiua, & ſic pro Domina Ducilla, dicebatur quòd ſicuti ſecuta ſeparatione culpa mariti, & auctoritate Eccleſiæ, debentur mulieri dos, & lucrum dotale; ad text. *in* §. *mittiores, auth. de nupt* Roland. *conſ.* 50. *nu.* 4. *lib.* 1. Theſaur. *deciſ.* 130. *num.* 4. Seraphin. *deciſ.* 1315. *num.* 1. Rota *deciſ.* 706. *num.* 3. *par.* 1. *recentior.* & fuit dictum *in Romana, ſeu Interamnen. Separationis thori* 11. *Decemb.* 1602. *coram Pamphilio*; *& in Romana Diuortij*, 14. *Martij* 1618. *& in Romana Reſtitutionis dotis.* 5. *Decembris eodem anno coram Cardinali Sacrato*; Ita pariter deberi fructus tam dotis quàm lucri dotalis, cùm illi veniant in conſequentiam; vt in ſpecie tradit Rota *deciſ.* 292. *nu.* 2. *par.* 1. *recentior. & in Romana Dotis, ſeu fructuum*, 17. *Aprilis* 1600. *coram Cardinali Miſſino*, impreſſa penes Marcheſan. *de Commiſſ. par.* 1. *fol.* 909. *nu.* 6. Quòd autem ſeparatio contingerit culpa Domini Ducis, dicebatur probari eo ipſo quòd Papa decreuit illum eſſe compellendum ex tunc ad dotis reſtitutionem; cùm regulariter de iure dos non ſit reſtituenda mulieri, niſi ſeparatio contingat culpa mariti, vt *in d.* §. *mittiores*, Roland. Theſaur. & Rota *vbi ſupra.*

Neque obſtare prædictam Statutum Vrbis, *cap.* 131. *lib.* . .dum defert vxori lucrum dotale decedente viro: quod ideo non videtur comprehendere caſum ſeparationis tori, viuente marito, iuxta *conſ. Ancharan.* 273. *per totum*, quod in his terminis, ſtante etiam culpa viri, fuit ſecuta Rota *in Romana lucri dotis*, 28. *Martij* 1614. *coram Reuerendiſſimo Domino meo Decano.* Atque ideo, ſi in caſu noſtro lucrum non fuit debitum, neque etiam illius fructus deberi.

Quia reſpondebatur, quòd contraria opinio eſt verior, & communiter recepta, nempe quòd ſi Lex. Statutum, aut pactum deferunt vxori lucrũ dotis in caſu mortis, procedunt etiam in omnibus aliis caſibus, in quibus aliàs de iure communi dos, & eius lucrum, reſtitui debent, & ſic etiam in caſu ſeparationis ob culpam viri; ita vt caſus mortis in lege, Statuto, aut pacto, non cenſeatur expreſſus ad limitandum, ſed vti caſus communiter accidentibus magis frequens. *l. Deo nobis*, vbi Bartol. & Paul. de Caſtr. *C. de Epiſc. & Cler.* late Roland. *de lucro dot. quæſt.* 95. *num.* 10. *& ſeqq.* vbi, reprobat prædictum conſilium Ancharani; Natt. *conſ.* 283. *num.* 7. Rota, multos referens, *deciſ.* 92. *part.* 2. *diuerſor. & deciſ.* 292. *par.* 1. *recent. & in d. Romana Dotis, ſeu Fructuum, coram Card. Millino.*

Verùm Domini contrarium reſoluerunt, videlicet prædictos fructus non deberi. Et fundamentum reſolutionis non fuit factum *in dicta deciſ. Romana Lucri Dotis coram Reuerendiſſimo Domino meo Decano*, cùm illa fundetur in prædicto conſilio Ancharani, quod communiter reprobatur, & Rota ſæpiùs contrarium reſoluit: & hodie aliqui ex Dominis antiquioribus, qui tunc Rotæ interfuerunt, atteſtati ſunt, quòd illico poſt captam dictam reſolutionem agnouit Rota eam non poſſe ſubſiſtere; & conſequenter nec etiam fuit factum fundamentum in dicto ſtatuto Vrbis, cùm immo, vt dictum eſt, Statutum deferens lucrum dotis in caſu mortis procedat etiam in caſu ſeparationis. Sed ratio reſolutionis fuit, quòd non probatur ſeparationem contigiſſe culpa mariti, prout neceſſariò eius culpa probari debet ad effectum, vt dos, & eius lucrum mulieri debeantur ſtatim ſecuta ſeparatione, & in his terminis loquuntur iura, Doctores, & deciſiones ſupra ex aduerſo allegatæ. Quod adeo verum eſt, vt ſuper culpa viri requiratur ſententia, cùm agatur de incurrenda pœna. Hoſtienſ. Io. Andr. & alii *in cap. porro, de amort.* Sanchez, qui plures allegat, *de matrim. lib.* 10 *diſput* 8. *num.* 13.

Neque eſſe verum dicebant Domini, quòd Sanctiſſimus viſus fuerit implicitè declarare, ſeparationem contigiſſe culpa mariti, eo ipſo, quod decreuit eum eſſe compellendum ad dotis reſtitutionem; ex quo ſi ſeparatio non contigiſſet eius culpa, ad dotis reſtitutionem de iure non teneretur, ex allegatis.

Quia vltra, quod non ſufficit ad hunc effectum conſtare de culpa viri per argumẽta, præſumptiones, & contracturas, ſeu aliàs; ſed debet etiam, vt dictum fuit, deſuper ſententia ferri: & ex eo quòd Papa voluit dotem reſtitui, non ſequitur, vt non potuerit moueri ex alia cauſa, quàm ex culpa mariti, vt ad ſenſum patet, & ſignanter in caſu noſtro: in quo potiùs motus fuiſſe videtur, vt D. Ducilla poſſet cum ſua dote honorificè viuere, prout illuſtrium eius natalium qualitas exigebat, & cùm in omnem caſum fuiſſent debita D. Eleonoræ alimenta, Clar. qui de communi teſtatur, *in* §. *adulterium, col. penult. in verſ. facta autem tori ſeparatione.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 132. *num.* 33. facilè credendum eſt, Papam loco illorum dotem reſtitui iuſſiſſe, cuius fructus fortè non excedebant quantitatem alimentorum, ad quorum præſtationem iuxta qualitatem D. Ducilla Dux tenebatur. Quod tanto magis dicendum eſt, cùm Papa in Breui, relatis vtriuſque coniugis adinuicem diſſidiis, ex hoc, & aliis cauſis animum ſuum mouentibus, motu proprio, & ex certa ſcientia, tori ſeparationem conceſſit. Qui propterea dum diſpoſuit motu proprio, voluit non eſſe de cauſis vlteriùs inquirendum, nec diſputandum; ad text. *in cap. ſi motu proprio, de præbend in* 6. Marta *de clauſul. par.* 1. *clauſ.* 138. Caſſador. *deciſ.* 4. *nu.* 9. *de probat.*

Vnde minus obſtat, quòd appellatione dotis veniat etiam lucrum, ſub illiuſque diſpoſitione comprehendatur. *l. etiam*, & ibi Bart. & Bald. *in princ. & num.* 4. C. *de iur. dot.* Natt. *conſ.* 273. *num.* 4. Gratian. *diſcept.* 823. *nu.* 16. & Rota *deciſ.* 448. *par.* 2. *recentior.* Atque ideo dum Papa præcipit D. Duci vt dotem reſtitueret, & interim fructus ſolueret, etiam eidem mandaſſe viſus fuerit, vt ſolueret lucrum, eiuſque fructus.

Quia vltra quod non eſt præſumendum quòd Papa non conſtito, nec adhibita cauſæ cognitione ſuper culpa viri, voluerit illum vltra dotis reſtitu-

stitutionem etiam compellere ad restituendum lucrum, mentem Papæ in casu nostro fuisse de sola dotis restitutione, obseruantia subsecuta demonstrauit: tum ex eo, quòd viuente Duce, nunquã D. Ducissa egit ad lucrum, eiusque fructus, tum etiam, quia illa in instrumento celebrato in executionem dicti Breuis emanati super separatione, sibi reseruauit iura lucri dotalis in casu mortis; ibi: *Si come anco la Signora Duchessa non s'intende per questo instrumento pregiudicato alla pretensione del quarto in caso di morte di detto Signor Duca, nè alla facultà di disporre della decima parte conforme allo Statuto di Roma.* Quæ verba videntur excludere reseruationem, siue prætensionem lucri dotalis extra casum mortis; *ad l. commodissimè*, cum vulg. *ff. de lib. & posth.* & in simili ita arguit Rota *in Romana iurisdictionis. 21. Iunij 1621. coram bon. mem. Buratto.*

Nec releuat, quòd post supradicta verba, *Si come la Signora Duchessa, &c.* subsequantur hæc alia verba *E di qualsiuoglia altra ragione, che oltre le cose come sopra accordate si potessero competere de iure*; per quæ videtur sibi D. Ducissæ reseruasse omnia alia iura sibi de iure cõpetentia. & sic ius petendi fructus lucri dotalis in casu separationis. Pariſ. *consil. 23. num. 142. lib. 1.* cum aliis per Martam *de clausulis, clausul. 142. nu. 1.*

Quia præterquam quod hoc ius sibi non competit de iure ex supradictis, cùm præcesserit specialis reseruatio lucri in casu mortis, illa verba sequentia, *e di qualsiuoglia altra ragione, &c.* non comprehendunt ea, de quibus fuit facta iam particularis mentio, prout est lucrum dotis expresse reseruatum in casu mortis: sed solùm includunt omissa in parte præcedenti maximè tantibus illis aliis verbis, *che oltra le cose come di sopra accordate, &c.* Pariſ. *cons. 79. num. 21. lib. 2.* Socin. inn. *consil. 107. num. 45. & 47. lib. 3.* Et idem dicendum est de clausula, sine præiudicio Oldrad. *cons. 14. al. 330. in fin.* Pariſ *consil. 70. num. 12. lib. 1.*

Et ita decisum.

R. P. D. Merlino.

Romana Lucri Dotalis.

Veneris, 16. Decembris 1633.

EPITOME.

Statutum loci mariti, in quo mulieri contractum est domicilium, sitnè attendendum in causa restitutionis dotis, & lucri dotalis, potius quàm Statutum loci vxoris, in quo fuit contractum matrimonium? Quando capitula contrahentium, & instrumentum desuper confectum, discordent inter se capitula præferuntur instrumento. An, & quando ius municipale veniat appellatione iuris communis.

Ad Cap. 131.

DECISIO LXXVIII.

DEfuncto Alexandro de Sugatrosciis Tudertino, Domina Catharina Lotteria Romana petebat sibi decerni quartum dotale, iuxta dispositionem Statuti Vrbis *lib. 1. cap. 131.* Et cum partes me proponente, Rota indicium exquirerent, hodie responsum fuit, lucrum deberi.

Et moti sunt Domini, tam ex dispositione eiusdem Statuti, quàm ex pacto in Capitulis matrimonialibus inito, de seruando Statutum Vrbis circa quartum dotale.

Ex dispositione Statuti, quia ibi expresse cauetur, vt altero ex coniugibus prædecedente, superstes lucretur quartam partem dotis per viam donationis propter nuptias, seu dotalis lucri: quod pactum semper in instrumentis dotalibus censeatur appositum, nisi expresse de partium contrahentium voluntate fuerit remissum, aut aliter cõuentum; vnde insurgit præsumptio, vt partes censeantur semper se conformasse cum huiusmodi Statuto, dum expresse contrario pacto remissa non apparet dicta lucri dotalis acquisitio, vt dixit Rota *coram bon. mem. Cardinali Caualerio decis. 318. num. 3. & in Romana Census, 8. Nouembris 1613. coram bon. mem. Card. Sacrato* impressa apud Pacificum *de Saluiano decis. 38. nu. 5.*

Et quamuis, vbi forensis ducit vxorem, illico in patriam traducturus, non amplius attendatur Statutum locis vxoris, & in quo contractum fuit matrimonium, sed attendendum sit Statutum loci mariti, in quo mulier contractura est domicilium, *ad l. exigere*, & ibi scribentes communiter, *ff. de iudic.* Cardin. Mantic *de tacit. lib. 2. titulo 14. num. 1. & seqq.* Thesaur. iun. *quæstion forens. quæst. 6. num. 6. lib. 2.* Gratian. *discept. forens. cap. 609. nu. 24.* Attamen hæc conclusio non sibi locum vindicat, quotiescunque dos restituenda est non ipsi vxori discessuræ, sed patri, vel alteri dotanti prout in casu præsenti: & sic Statutum Vrbis, non Tudertinum attendi debet, cùm Dominus Melchior fixas ædes Romæ habeat, nec subijciatur Statutis Tudertinis. ita Bald. *in l. vnica, num. 3. vers. item non habet locum, C. de priuileg. dot.* asserens id ex ea ratione procedere, quia Pater, seu extraneus dotans non transfertur in forum, & domicilium viri, Felin. *in cap. 1. num. 27. de sponsal.* Iaſ. *in l. cunctos populos in prima lectur. num. 28. vers. tertio limita, C. de Summ. Trinit. & Fid. Cath.* Purpurat. qui testatur de communi in patre, matre, & quouis alio, *l. dicta l. cunctos populos, ex num. 146.* Roland. *de lucr. dot. quæst. 17. num. 2. & 3.* Phanuc. *eodem tract. glos. 9. num. 33.* Carpan. *ad Statut. Mediolan. cap. 298. nu. 220.* Alderan. Mascard. *de gener. interpret stat. conclus. 7. num. 66.* vbi de communi Menoch. *consil 772. num. 3.* Aldouin. *cons. 85. nu. 30.* Bim. *cons. 150. num. 72.*

Sed pactum est clarum (& hoc motiuum Dominis magis placebat) quia in Capitulis matrimonialibus expresse dicitur, *Rimettendosi nel resto alla dispositione dello Statuto in materia di successione, e del quarto* vnde ab hoc pacto non est recedendũ: quidquid esset, si illud non fuisset innitum; vt in specie obseruant Felin. *in cap. 1. num. 30. de sponsal.* Barbat. *consil. 4. nu. 7. vers. preterea est aduertendum, lib. 2.* Chasſan. *cons. 7. sub num. 4.* Suarez *ad ll. Regias*

gias tit. de las graninas, num. 42. *verſ. ſecundo limitabis*, Barboſ. *in dicta l. exigere dotem* 65. *num.* 107. *ff. de iudic.* Alderan. Maſcard. *de gener. interpret. ſtat. dicta concluſ.* 7. *num.* 61. *ad med.* Bim. *conſil.* 150. *num.* 56. Aldouin. *d. conſ.* 85. *num.* 11. *ad fin.* Card. Mantic. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 14. *num.* 9. Giurb. *ad conſuetud. Meſſan. cap.* 1. *glo.* 7. *n.* 57. *verſ. declara non procedere.*

Non obſtat, quod hæc remiſſio importet ſimplicem enunciatiuam diſpoſitionis Statuti, & ſic per pactum intelligantur partes ſe remiſiſſe ad Statutum, quatenus Statutum de ſui natura, & in tali caſu locum obtineret. Quoniam hæc interpretatio non poteſt admitti; hoc enim poſito, relatio, & remiſſio ad Statutum eſſet omnino ociosa, & fruſtra partes ſe remiſiſſent, ſi etiam omiſſa tali remiſſione, & relatione, Statutum adhuc eodem prorſus modo deberet attendi; ſed immo, & menti, & verbis contrahentium magis congruit, vt omino ſe Statuto voluerint conformare, & iuxta terminos illius paciſci acquiſitionem lucri dotalis, ſeque ſubijcere nexui iuriſdictionis ſtatuentium Romanorũ, quatenus etiam aliàs ipſum Statutum tali caſu eos non ligaret, vt in ſpecie conſiderant Alex. *conſil.* 150. *num.* 2. *verſ. quinimo dato, & num.* 3. *lib.* 2. Fulgoſ. *conſ.* 203. *col.* 1. *poſt med. verſic. tanto magis*, aſſerens, relationem huiuſmodi operari, ac ſi nominatim pacto conuentum ſit quod a lege municipali eſt diſpoſitũ circa lucrum dotis. Dec. *conſ.* 195. *num.* 1. *ad med.* Phanucc. *de lucr. dot. gloſ.* 9. *cap.* 35. *verſ. non eſt verum*, Torniel. *conſ.* 42. *num.* 5. *ad fin.* vbi quod ſtante huiuſmodi relatione, perinde eſt, ac ſi fuerit expreſſè deductum in pactum quod diſponitur a Statuto: quod idem ſcripſit Rinuin. iun. *conſ.* 16. *num.* 17. & in indiuiduo relationis habitę ad Statutum Vrbis, illo caſu, quo maritus erat forenſis, reſpondit Rota *in Romana Fructuum Dotis*, 27. *Februarij.* 1605. *coram Penia*, quæ eſt deciſ. 106. *num.* 3. *par.* 3. *recent.*

Quibus accedit, quòd capitula matrimonialia, Romæ fuerunt inita inter Dominum Melchiorem patrem Dominę Catherinæ, & Alexandrum maritum, & Matthæum illius fratrem, atque etiam Equitem Ioannem Andream mediatorem, qui pro Martio abſente, patre dicti Alexandri, ſe ſubcripſit, ſeque obligauit; & poſtquam dicta capitulo Tuderttin, vt a dicto marito ſubſcriberentur, fuerunt tranſmiſſa, & antequam reſtituerentur ſubſcripta D. Melchiori, prædictus Eques mediator nomine Alexandri, Matthæi, & eiuſdem Martii reclamauit à dicto pacto circa quartum dotale, vt ipſe mediator deponit: & tamen poſtea reſtituta fuerunt eadem capitula Domino Melchiori munita ſubcriptione Martij; vnde aſſequimur, quòd quatenus etiam reclamatum fuiſſet a dictus Alexandro, Matthæo, & Martio, & a Statuto Vrbis reſilire illi tentaſſent, attamen deinde receſſerunt ab hac reclamatione, & hæſerunt capitulis, & Statuto Vrbis circa quartum dotale; alioquin, vel ea laceraſſent, vel certè non reſtituiſſent Domino Melchiori ſubſcripta ab eodem Martio abſente; & in omnem euentum verbis non dubijs declaraſſent in inſtrumento, quòd non attenderetur Statutum Vrbis, & dictum capitulum circa quartum dotale expreſſe reuocatient.

Neque obſtat, quod nouiſſimè in inſtrumento dotali receſſum fuerit a capitulis, dum ibi dicitur, maritum hypothecare, promittere conſeruare, & in quibuſcunque caſibus dotem reſtituere iuxta diſpoſitionem iuris communis, & ideo non amplius Statutum Vrbis, ſed ius commune attendi debeat. Quoniam reuera, nec receſſum fuit a capitulis matrimonialibus, nec recedi poterat.

Non fuit receſſum: ſe compatiuntur enim, & inſimul conueniunt, quòd debeatur quartum dotale, & in hoc attendatur Statutum Vrbis, vt dicitur in capitulis matrimonialibus; & tamen quod fiat reſtitutio dotis iuxta diſpoſitionem iuris communis, vt dicitur in inſtrumento, nempè circa modum, & tempus reſtitutioni præſcriptum a iure communi. Diſtinguũtur quippe inter ſe, immo differunt, dos, & quartum dotale: qua data compatibilitate ceſſat repugnantia, ex traditis per Alexan. *conſil.* 193. *num.* 3. *lib.* 6. Crauett. *conſ.* 167. *nn.* 5. Siluan. *conſ.* 62. *num.* 22. Rot. *deciſ.* 571. *num.* 2. *par.* 1. *diuerſ.* eſt que facienda omnis interpretatio pro euitanda cõtrarietate inter capitula matrimonialia, & inſtrumentum. Bald. *conſ.* 465. *num.* 5. *lib.* 5. Dec. *conſil.* 195. *ſub num.* 3. Crauet. *conſil.* 70. *num.* 5. & 81. Et opus eſſet quòd clarioribus verbis contrahentes expreſſiſſent recedere a pacto inito in ijſdem capitulis matrimonialibus; a quibus in tantum dicitur receſſum, in quantum diſertis verbis fuit expreſſum, Dec. *dicto conſ.* 165. *num.* 3. *verſ. ſed tamen prædictis*, Paul. Montepic. *conſil.* 62. *num.* 17. *ad med. & ſeqq.* Torniel. *conſil.* 49. *num.* 35. *verſ. & dicta, & verſ. & ſi alia fuiſſet*: ſemper enim cenſentur contrahentes permaniſſe in prima voluntate, & ſi quid eſt omiſſum in poſteriori inſtrumento, ex errore id præſumitur, & plus dictum, quàm ſcriptum intelligitur. Alex. *conſ.* 122. *num.* 2. *lib.* 2. & *conſ.* 156. *num.* 9. *lib.* 6. vbi quòd capitulis, & contractui eſt inhærendum, quippe quòd hæc propriè fiunt a partibus, inſtrumentum verò a Notario. Card. Zabarell. *conſ.* 111. *num.* 1. Surd. *deciſ.* 71. *num.* 4. *& ſeqq.* & *conſ.* 202. *num.* 19. Paul. Montepic. *conſ.* 52. *num.* 19. Adden. ad ſanctam memoriam Gregorij XV. *deciſ.* 168. *num.* 8. & fuit dictum *in Romana Fructuũ dotis*, 10. *Iunij* 1606. *coram Penia*, quæ eſt deciſio 59. *num.* 12. *par.* 4. *recent.* & in eadem cauſa *ſub die* 10. *Martij* 1608. *coram eodẽ Penia* vbi quòd ſemper eſt recurrendũ ad capitula, tanquam ad matricem, & originalem conuentionem: & vbi in inſtrumento contrarium diſponitur, quàm fuerit a contrahentibus prius firmatum in capitulis, ſolet vt plurimum, vel in inſtrumento de hoc receſſu fieri mentio, vel capitula deleri, aut laniari.

Aliquibus etiam ex Dominis placebat interpretatio, vt pro excludenda repugnantia, dum in inſtrumento dicitur, vt circa reſtitutionem dotis attendatur diſpoſitio iuris communis, intelligatur de iure communi municipali: appellatione enim iuris communis propriè venit Statutũ, vt tradunt Bald. *in l. vnica, num.* 22. *ad finem, verſic. quinimo dico*, C. *de confeſſ.* Ias. *in l. omnes populi, nu.* 5. *ff. de iuſt. & iur.* Socin. ſen. *conſ.* 81. *ſub. num.* 3. *ad fin. verſ. ad prædicta facit.* Curt. ſen. *conſ.* 46. *num.* 15. *poſt med.* Surd. *conſ.* 343. *num.* 7. Modern. Foroliuien. *de legitim. lib.* 3. *tit.* 1. *queſt.* 18. *num.* 72. & 76. qui teſtatur de communi, & infert ad caſum promiſſionis reſtituendæ dotis ſecundum ius commune, & cenſuit Rota *in Romana Legitimæ*, 21. *Iunij* 1611. *coram bon. mem. Cardin. Sacrato.*

Sed verè non adest repugnantia, vt supra dictum fuit: quia & ius commune circa restitutionem, nempe modum, & tempus, attendi debet; circa verò acquisitionem, & quantitatem lucri dotalis, Statutum Vrbis seruari debet. Sique aliter sentisset Martius, nec ita simpliciter subscripsisset apochæ matrimoniali, nec ambiguis verbis vlus fuisset Alexander filius in instrumento, dum sciebat expressè in apocha matrimoniali cautum esse, vt quoad quartum dotale, Statutum Vrbis attenderetur; neque Domino Melchiori restituta fuisset dicta capitula ab eodem etiam Martio inscripta: & bene applicantur tradita per Surdum *dicta decis. 71. nu. 4. & per tot. & in dicta Romana, Fructuum dotis.* 10. *Iunij* 1605. *coram bo. me Penia.*

Neque obstat depositio mediatoris metu censurarum facta, quòd ipse nomine Alexandri, Matthæi, & Martii reclamauerit a pacto inito circa quartum dotale. Quoniam ille non fuit repetitus cùm interrogatoriis, vt opus erat, iuxta tradita per Doctores *in cap. per tuas*; vbi Felin. *num. 2. de testib.* Abb. *in cap. cum causam, num. 6. eod. tit.* Costa *de iur. & fact. scient. & ignorant. cent. 2. dist. 55. n.* 11. Rota *coram bon. mem. Card. Caualerio, decis. 21. num. 3. & in Tiburtina Dotis* 22. *Iunij* 1629. *coram Reuerendiss. D. meo Decano*: & illius dictum elicitur ex depositione alterius testis magis informati, qui luculentius rem totam exponit, & asserit reclamasse quidem Matthæum Alexandri fratrem, qui se in eisdem capitulis subscripserat, & obligauerat, sed ipsum Dominum Melchiorē adhuc enixè perstitisse in pasto, vt seruaretur Statutum Vrbis circa quartum dotale: & ideo depositio mediatoris non respicit, nec probat aliud, quàm dictam reclamationem, & tractatum ministerio eiusdem mediatoris peractum; debet autem attendi conclusio, non tractatus. Alexand. *cons. 28. num. 66. lib. 5.* Surd. *decis. 71. num. 1. & cons. 202. num. 5.* vbi loquitur de teste. Rota *decis. 104. num. 6. par. 3. diuersor.* Et vt supra obseruatum fuit, assequimur, partes voluisse persistere in iam conuentis circa quartum dotale; quia dictorum capitulorum matrimonialium fuerunt cōfecta duo exempla, quorum vnum quodque originaliter subscriptum ab alterutris contrahentibus, remansit penes eos: & sanè post reclamationem factam a mediatore nomine Matthæi, Alexandri; & Martii, non restituissent D. Melchiori capitula a Martio etiam absente subscripta, si a pacto circa quartum dotale recessum fuisset.

Nec etiam potuit recedi a capitulis: quia si ius quæsitum fuit Dominæ Catharinæ per dictum pactum de acquirendo lucro, Dominus Melchior non potuisset postea auferre hoc ius, & prejudicare Dominæ Catharinæ, *l. si mulier dotis, l. cum maritus. ff. de pact. dotal.* Gutierez *quæst. ciuil. quæst.* 126. *num.* 2. Giurb. *ad consuetud. Messan. cap.* 1. *glos.* 8. *num.* 42. & fuit dictum *in Romana Dotis*, 1. *Iulij* 1611 *coram Reuerendissimo Domino meo Decano*, & in terminis bene Rota *decis. 741. num. 2. par. 4. diuersor.* Quod maximè dicendum est in D. Melchiore, qui & parens est, & egregius Iurisconsultus; illum enim paterna charitas monebat, ne filiam vellet ledere; iuris scientia, vt intelligere se non posse.

Et ita vtraque parte informante, resolutum fuit, &c.

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Romana de Caualerijs.

Lunæ 22. Martij 1632.

EPITOME.

Quartum dotale, quoad vsumfructum, debitum mulieri, an in casu restitutionis, ex dispositione Statuti, si venit restituendum filijs, competat ipsis vti filijs, an verò vti hæredibus patris; ad interpretationem Statuti Vrbis cap. 131. lib. 1. Declarantur auth. hæres, & auth. vxore mortua, C. de secund. nupt.

Ad Cap. 131.

DECISIO LXXIX.

STatutum Vrbis *lib. 1. c. 77. in antiquis*, & *cap.* 131. *in nouis*, inter alia disponit, vt mulieri superstiti cum filijs ita acquiratur Quartum, quoad vsumfructum, vt teneatur cauere huiusmodi vsufructu de illo restituendo, quibus de iure debetur. Vnde dubitaui, an Quartum dotale, quod fuit debitum Dianæ in bonis Bernardi Viri prædefuncti superstitibus filiis, esset debitum ipsis filiis simpliciter vti filijs, vel vti hęredibus patris, in casu, & ad effectum, de quo agitur.

Effectus autem Dubii est, quòd si ipsis debetur vti filiis simpliciter, liberum remansit apud ipsos: si verò vti hæredibus patris, remanet suppositum fideicommisso dicti patris. Et articulo maturè discusso Domini censuerunt, dictum Quartum esse debitum filijs, non vti filiis simpliciter, sed vti hæredibus patris, ita vt eiusdem patris suppositum fideicommisso remaneat.

Ratio decisionis fuit, quia mulieri datur solus vsusfructus, non autem proprietas; quæ ideo nunquam abdicatur ab hærede patris: & Statutum non dicit, quòd mulier teneatur restituere simpliciter, sed cui de iure: & propterea cùm relicto vsufructu proprietas remaneat in hærede, & finitus vsusfructus consolidetur cum ipsa proprietate, Tiraq. *in tract. de mort. seisit de vsf. par. 3. declar. 1. n. 6. & 7.* de iure est quòd vsusfructus restituatur scriptis hæredibus, qui eodem durante vsufructu quoad proprietatem sunt hæredes testatoris: & ita in istis terminis responderunt Cuman. *cons. 48. incip. Statutum Florentiæ, circa finem, versic pro parte autem affirmatiua*; Dec. *cons. 386. num. 6. vers. venio ad secundum, & num. 27.* loquens in terminis Statuti Parmēsis, in quo legebatur quòd dos pertinet ad filios: ex quibus verbis licèt filij viderentur ex propria persona vocati, tamen interpretatur, quòd dos pertineat ad ipsos iure hæreditario successionis paternæ: & quidem in puncto ad effectum, de quo agitur in casu nostro, nempe quòd dos præfata comprehenderetur sub fideicommisso patris, Hondet. *super Statuto Aesino in cons. 16. num. 9. vsque ad finem,*

nem, lib. 2. quam rationem amplexa eſt in his terminis Rota *in cauſa Romana Lucri dotalis*, quæ eſt deciſio 396. *per tot. apud ſanct. mem. Greg.* & *in alia Romana Lucri Dotis coram R. P. D. meo Pironano*, quæ eſt deciſio 653. *num.* 4. *vſq. ad fin.* & ſignanter *num.* 7. & ita ex ſententia Concilij Neapolitani reſpondet Io. Angel. Piſanell. *in conſuetud. Neapolit. de iure quartæ, tit.* 9. *conſuetudine incipiente, Quarta autem, in gloſ. quæ incipit, mortuo Hieronymo*, loquens in ſimili conſtitutione, quam Conſuetudinem illius interpretes appellant, dicens hanc ſententiam niti viua ratione: quia nempe Statutum non defert lucrum ſimpliciter vxori, ſed ad vſumfructum tantum: vnde cùm proprietas nunquam diſcedat ab hæreditate patris, & vſusfructus conſolidetur, proprietaſque plenior efficiatur; omnes qui in hæreditate ſuccedunt, vti hæredes debent habere: & refert ter ita fuiſſe iudicatum; & in addit. ad Afflict. *deciſ.* 314. Burſatt. *conſ.* 312. *num.* 10. & hanc ſententiam tenent etiam Franch. *dec.* 106. *n.* 7. vbi teſtatur ita fuiſſe deciſum in eodem Concilio Neapolitano, & *ibi* addentes, nempe Amendul. *num.* 4. & 6. Io. de Amicis *conſ.* 5. *num.* 11. & 12. vbi loquitur de præfata Conſuetudine Neapolitana, Fabius de Anna *conſ.* 74. *num.* 7. & 8. Molpheſ. *ad conſuetud. Neapol. par.* 1. *cap.* 3. *num.* 18. & *ſeqq.* Maſtrill. ad Capic. *deciſ.* 265. *num.* 10. & eſt etiam de mente Rotæ *in cauſa Romana Quarti Dotalis*, 16. *Martij* 1618. *coram Remboldo*, licet illa deciſio minus clarè loquatur.

Neque in contrarium facit *Auth. hæ res*, & *Auth. vxore mortua*, *C. de ſecund. nupt.* vbi diſponitur, quòd liberi, quibus Lex certum lucrum defert ex bonis parentis, poſſint illud acceptare, etiam ſi hæredes parentis eſſe nolint; ea ſcilicet ratione, quod huiuſmodi lucrum non defertur iure hæreditario. Pinell. *in l.* 1. *par.* 1. *num.* 28. *C. de bon. matern.* Pichard. *in l. ſi adrogator*, *num.* 37. quę eſt in rubr. *inſtit. de adopt.* & *inſtit. quæ ab inteſtato deferuntur*, & *in tract. de repræſent. num.* 12. Rota Aucnionen. *deciſ.* 45. *num.* 10. Suarez *in l. quoniam in prioribus limit.* 10. *ad l. Regiam.*

Quia huic motiuo fuit reſponſum, illud poſſe conſiderari in primo caſu Statuti, in quo maritus lucratur dotem quoad vſufructum, & proprietatem, & illam tenetur reſtituere filiis, non autem cui de iure, prout diſponitur in caſu noſtro: & ſic dicta iura, & auctoritates in contrarium allegatæ loquuntur quando filius capit iure proprio, prout loquitur *dicta Auth. hæ res* vt declarat Bald. *in l. generaliter*, §. *in his autem*, *in princ. vſque ad num.* 4. *C. de ſecund. nuptys*, vbi lucrum defertur filiis vigore priuationis, & acquiſitionis ipſo iure ſubſecutæ in illo inſtanti tranſitus ad ſecundas nuptias; & magiſtraliter Corn. *in conſ.* 309. *num.* 2. *vſque ad fin. lib.* 3. Gabr. *conſ.* 101. *num.* 11. *lib.* 2. & in ſimilibus terminis idem Bald. *in conſ.* 226. *n.* 3. *lib.* 3. Caſtrenſ. *conſ.* 150. *num.* 2. *lib.* 2. Rom. *conſ.* 190. *num.* 2. *poſt med.* Mantic. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 17. *num.* 22. Aym. *conſ.* 185. *num.* 3. Gabr. *conſ.* 13. *num.* 12. *lib.* 2. Surd. *conſ.* 206. *num.* 12. & *ſeq. lib.* 2. & *de aliment. tit.* 7. *quæſt.* 11. *artic.* 12. *num.* 22. qui omnes loquuntur in proprietate lucrata à cõiuge ab initio pleno iure, ſed amiſſa, ac filiis expreſsè reſeruata ob tranſitum parentis ad ſecunda vota, iuxta terminos, vel *l. feminæ*, vel *l. hac edictali*, §. *his illud*, *C. de ſecund. nupt.*, aut text. *in Auth. de nupt.* §. *ſi verò expect. verſ. ſi verò ſit ſoboles*, ex qua ſumitur *dicta Auth. hæ res*. Quibus in locis licèt ſolus vſusfructus parentibus deferatur, proprietas nihilominus debetur liberis; vt etiam declarat text. *in l. generaliter*, *C. de ſecund. nupt.* quia ſcilicet his caſibus ius commune huiuſmodi lucra, quæ antenuptiales donationes, ſeu ſponſalitias largitates appellat, tam quoad proprietatem, quam quoad vſumfructum, coniugibus in prioribus nuptiis ſtantibus defert, pleno iure, vt apertus eſt text. *in dicta Auth. de nupt.* 5: *ſoluto*, ibi *Percipient autem lucra* (nempe contingens) *vir quidem ex dote mulier autẽ ex antenuptiali donatione, & erunt hæc eis propria*, &c. *vnde donec vixerint omnem licentiam habebunt alienationis ſuper his, ſicut in alijs, quæ de ſuo habuerunt.* Vnde mirum non eſt, ſi poſtea in ſequenti diſpoſitione ſub allegato §. *ſi verò expectet*, prout etiam *in dicta l. feminæ & l. hac edictali*, in caſu, quo coniux poſt luctus tempora tranſit ad ſecunda vota, proprietas, quam coniux, vſufructu retento, amittit, debeatur filiis, tanquam pleno iure ipſi coniugi ab initio acquiſita, vt dictum eſt; ita vt in illo inſtanti ad ſecundas nuptias eadem proprietas filiis deferatur, vt inquit clariſſimè text. loco allegato *in dicto* §. *ſi verò expectet.* ibi, *Et generaliter dicendum eſt, quod omnis eam deſerit proprietatis modus in ijs, quæ à priori viro in eam venerunt, & filij ea percipient, & proprietatis erunt domini ſecundum tempus mox, quo mater coniuncta eſt alij viro*: & concordat text. in *Auth. de non elig. ſecund. nub.* §. *hoc autem*, *verſ. nam ſi manſerint.* At in caſu noſtri Statuti, vt dictum eſt ſæpius proprietas, Quarti dotalis numquam à patris hæreditate abdicatur; ſed in ea remanet ſemper, & mulier tenetur cauere de reſtituendo, non filiis, ſed cui de iure: eſt autem de iure, vt iam dictum eſt, quòd proprietas per extincti vſus fructus acceſſionem plenior effecta in hæredes transferatur. Vnde, quicquid ſit inſpecto iure communi, certè, attenta Statuti diſpoſitione, filii non capiunt iure proprio, ſed tanquam hæredes. Fabius de Anna *alleg. conſ.* 74. *num.* 7. & 8.

Neque obſtat afflict. *in deciſ.* 37. *in fin.* & *deciſ.* 314. *num.* 2. qui tenet contrariam opinionem. Quia huiuſmodi deciſiones fuerunt ſæpius à Concilio Neapolitano reiectæ, vt per Franch. *dicta deciſ.* 106. *num.* 6. *per tot.* & *num.* 27. dicens quòd cùm ſæpius contra illas deciſiones Afflicti fuerit indiſtinctè iudicatum, opinio iſta non eſt amplius refricanda; vt etiam teſtatur Vrſill. ad eumdem Afflict. *deciſ.* 314. *ad fin.* Amendol. *in addit. ad deciſ. Franch.* 106. *num.* 4. Et vlterius idem Afflict. *in deciſ. dicta* 37. mouetur auctoritate dictæ Conſuetudinis Neapolitanæ hoc eſt conſtitutionis, quę contrarium diſponit ex ſententia Concilii Neapolitani: & *in dicta deciſ.* 314. *num.* 2. mouetur ex textu *in dicta Auth. hæ res*, & *in l. feminæ*, *C. de ſecund. nupt.* quarum diſpoſitio non applicatur ad præſentem caſum vt ſupra probatum eſt.

Nec iuuat auctoritas Rotæ *in cauſa Romana Donationis de Cuppis coram bo me. Marcomontio*, quæ eſt deciſio 209. *num.* 3. *par.* 1. *recent.* quia perfunctoriè loquitur, & hinc apparet, quod articulo ex profeſſo, ac maturè examinato, Rota cenſuit cõtrarium, vt in deciſionibus ſupra allegatis & illa deciſio nititur ſola auctoritate Afflicti: quæ non ſubſiſtit, & allegat text. *in dicta Auth. hæ res*, & *in*

dicta l. femina, quæ non loquuntur in iſtis terminis, vt ſupra probatum eſt.

Neque refragatur, quòd Statutum diſponat, vt vxor cauere teneatur, quod vſufructu finito, dictum Quartum reſtituet. Quia non inde ſequitur quod mulieri fuit acquiſita proprietas, quæ ſemper remanſit in hæreditate, vt dictum eſt: ſed prædicta verba ideo videntur appoſita, quia mulier quoad quartã partem non tenetur capere vſumfructum de manu hæredis, cùm ipſa percipiat propria auctoritate: & licet vſufructuarius non poſſideat ciuiliter, & rem neque poſſeſſionis, neque domini affectu retineat, *l. acquirit.* 10. §. *fin. ff. de acquir. dom. l. certè* §. 15. *qui rogant, ff. de præſer. l. Celſus* §. *Iulianus ff. ad exhiben. l. ſciendum. ff. qui ſatisdare cog.* nihilominus rem naturaliter detinet, & ei inſiſtit, *l. naturaliter, in princ. l. poſſeſſorio quoque in, ff. de acq. poſſeſſion.* cum aliis per Pichard. §. *retinenda, inſtit. de interdict.* & propterea ei debetur manutentio, & competit interdictum, vnde vi. *l.* 3. §. *vnde vi*, iuncto §. ſequenti, *ff. de vi, & vi armata.* vel ratione poſſeſſionis vti voluit Pichard. *vbi ſupra num.* 24. vnde nil mirum ſi Statutum vtatur verbis, *cauere teneatur, quod reſtituat*: quia dum mulier detinet bona, poſſet illa conſumere: & de iure hinc ſequitur quod vſufructuarius tenetur cauere. *l. vxori, ff. de vſufructu legat.* Oldrad. *conſ.* 194. *in princ.* Signorol. *conſil.* 119. *in fin.* Caſtr. *conſil.* 113. *in fin. lib.* 1.

Neque tandem obſtat quòd non poſſit dari diuerſitatis ratio inter primum, & tertium caſum Statuti: qui tertius caſus eſt ille, de quo nunc agitur. Quia ex prædictis ſatis colligitur differentia: cùm in primo caſu concedendo Statutum proprietatem marito, quam in tertio caſu negat vxori, patris pleniorem poteſtatem, & iura potentiora, quam matris in filios conſideret; & ſufficit, quod diſcretiuè, & ſub differentibus verbis loquatur in vtroque caſu. Maximè quia ſi Statutũ patri ſolum vſumfructum deferret, nihil patri videretur tribuere, cùm pater in bonis filiorum de iure habeat vſumfructum. *l. quacunque, & l. cum oportet*, & ibi notant omnes, *C. de bon. liber.*

Et ita concluſum, vtraque parte informante.

Eminentiſſimo Vbaldo.

Romana Hæreditatis.

Lunæ 26. *Aprilis* 1632.

EPITOME.

Vſusfructus Quarti dotalis, delatus à Statuto Vrbis vxori, ea mortua, non tranſmittitur ad hæredes vſufructuariæ, ſed conſolidatur vna cum proprietate in hæreditate coniugis prædefuncti.

ad Cap. 132.

DECISIO LXXX.

AGitur de quarto dotali ſcutor. 2350. ſuperlucraro per Septimiam Mancinam in bonis Dominici viri prædefuncti: nam Cleria communis filia, quæ à dicto Dominico fuit poſt mortem Septimiæ matris ſubſtitura in dimidia hæreditatis, occupauit etiam aliam medietatem relictam Archicontraternitati eamque retinere contendit pro dicto prætenſo credito quarti dotalis, tanquã filia, & hæres ſuę matris. Sed propoſito ſuper hoc, particulari dubio, Domini contra Cleriam reſponderunt. Et moti ſunt, quia extat in Vrbe Statutum *in cap.* 131. *lib.* 1. vbi diſponitur quod marito decedente, ſuperſtite vxore cum liberis, qui eſt caſus noſter, vxor quartam partem dotis, ad vſumfructum tantùm, de bonis mariti lucretur. Si igitur Septimia mater Cleriæ non ſuperlucrata eſt dictum quartum dotale, niſi quoad vſumfructum, inde ſequitur, vt nihil poſſit in illo prætendere Cleria, vti illius filia, & hæres: quia vſusfructus morte vſufructuarii finitur, & ad hæredes non tranſmittitur, §. *finitur, inſtit. de vſufruct.* ſed redit ad proprietatem. Tiraq. *in tract. de mor.* §. 3. *declar.* 1. *num.* 6. *&* 7. Rot. *dec.* 553. *num.* 1. *in fin. par.* 2. *recent.*

Si verò Cleria prætendit poſt mortem matris ex eodem Statuto dicti quartum dotale ſibi deferri, vti filiæ Dominici, non vti hæredi; & quod propterea ſit ab hæreditate eiuſdem Dominici ſeparandum, & ſibi tanquam filiæ applicandum; Domini reſponderunt, hunc articulum iam fuiſſe in Rota bene diſcuſſum, & reſolutum, quòd quartum dotale ex Statuto Vrbis debeatur filiis vti hęredibus, non vti nliis, vti latè in deciſione D. mei Decani *in cauſa Romana de Canalerijs*, 22. *Martij* 1632. ad quam voluerunt haberi relationem in præſenti deciſione.

Statutum enim, dum in caſu exiſtentiæ filiorum defert vxori ſuperſtiti quartum reſpectu vſusfructus cum dictione taxatiua *tantum*, quæ importat, vt lucrum non acquiratur vxori pleno iure; inde ſequitur quod proprietas illius remanſerit in hæreditate coniugis prædefuncti, cùm de illo ſtatutum non diſpoſuerit nec ab hæreditate extraxerit. Vnde, dum mortua vxore ſit locus reſtitutioni vſusfructus, & Statutum in hoc caſu ſubiungit quod reſtituatur cui de iure, nulla facta mentione nliorum; filii debent, vſumfructum, & proprietatem capere, vti quid hæreditarium patris, non vti rem propriam illis prouenientem tanquam filiis vt in his terminis extat *deciſio Franchi* 106. *num.* 6. vbi quod ita ſæpe fuit in illo Senatu iudicatum per rationem, quod proprietas nunquam receſſit ab hæreditate, à qua nunquam fuit ablata: & ita fuit etiam reſolutum *in Romana Quarti dotalis* 16. *Martij* 1618. *coram bo. mem. Remboldo*, & coram D.meo Pirouano *in d. deciſ.* 653. *num.* 4. *&* 7. *par.* 2. *recentior. ſanctæ memoriæ Gregorio XV. deciſ.* 398. *num.* 3. *& ſeqq.* & latè *in dicta Romana de Canalerijs.*

Non obſtat deciſio Afflicti 37. *num.* 6. *& deciſ.* 314. *num.* 3. *& ſeq.* quæ contrarium decidunt, nempe quod filii in hoc lucro ſuccedant tanquam filii, & non tanquam hæredes. Quia iſtæ deciſiones fuerunt ſæpe ſæpius in eo Conſilio reiectæ, vt teſtatur idem Franch. *in dicta deciſ.* 106. *num.* 6. & 7. vbi quod hæc opinio non eſt amplius in dubio reuocanda, ex quo contra deciſionem Afflicti fuit ſæpius iudicatum: & idem teſtatur Vrſill. *ad eandem deciſ.* 314. *ad fin.* & in illis non fuit conſide-

rata

rata ſupradicta ratio, quòd proprietas non fuit ab hæreditate patris ſeparata. Et per hanc rationem corruit etiam *dec. 109. num. 3. par. 1. recens.* quæ eſt ſolum fundata in deciſionibus Afflicti, quę non ſubſiſtunt, & attendi non debent, vt ſupra.

Non obſtat quòd mater ex diſpoſitione Statuti teneatur reſtituere lucrum cui de iure, & de iure determinetur quod lucra nuptialia ſpectent ad filios, licet non ſint hæredes patris, vel matris vt *in l. generaliter*, §. *in his autem caſibus*, iuncta *auth.* ibi ſeq. *hæ res*, & *auth. vxore mortua*, C. *de ſecundis nupt. cum ſimilib.*

Quia dum Statutum dicit, quòd ſit facienda reſtitutio iuxta diſpoſitionem iuris communis, debet intelligi de illa diſpoſitione iuris, quæ loquitur in terminis eiuſdem Statuti, diſponentis ſolùm de vſufructu, & non de proprietate, quę remanſit in hæreditate coniugis prædefuncti: & ideo non eſt intelligendum de diſpoſitione iuris inducta *in dicta l. generaliter*, & *in dicta auth. hæ res C. de ſecundis nupt.* quia ibi lex diſpoſuerat tam de vſufructu, quam de proprietate: quæ cùm eſſet ex hęreditate deducta, & vxori ſuperſtiti applicata; non mirum ſi filii, tanquam filii, capiunt illud lucrum iure proprio, & non tanquam hæredes, cùm tanquam tales non poſſint capere id quod in hęreditate non reperitur. Vltra quod prædicta iura loquuntur in terminis coniugis tranſeuntis ad ſecundas nuptias propter quas priuatur proprietate, quæ ſtatim ipſo iure acquiritur filiis ob priuationem matris aut patris; vt declarat Bald. *in dicta l. generaliter*, §. *in his autem*, *in princ. vſque ad num. 4.* & magiſtraliter Corn. *in conſil. 309. nu. 2. vſque ad fin. lib. 3.* Gabriel. *conſil. 101. num. 11. lib. 2.* Surd. *conſil. 206. num. 12. & ſeq. lib. 2.* Vnde cùm iſte non ſit caſus noſter, diſpoſitio dictarum legum non eſt diſpoſitio, de qua loquitur Statutum; & ideo recurrendum eſt ad diſpoſitionem iuris communis, quæ decidat quomodo ſuccedant filii circa ea quæ reperiuntur in hæreditate paterna. Et certe nulla oritur dubitatio, quin ſuccedant tanquam hęredes, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato: & dum ipſi ſunt hæredes teſtatoris quoad proprietatem, etiam durante vſufructu, ſequitur vt eo finito, de iure idem vſusfructus, qui cum proprietate conſolidatur, eiſdem hæredibus proprietariis reſtituatur, vt per Cuman. *conſil. 48. incip. Statutum Florentiæ, circa fin. verſ. pro parte autem.* Dec. *conſil. 386 num. 6. & 7.* & fuit deciſum in ſupradictis cauſis coram ſanctæ memoriæ Gregorio, & Pirouano, nouiſſimè coram Domino meo Decano *in Romana de Canalerijs*, cum qua Domini in omnibus, & per omnia tranſiuerunt.

Et ita vna &c.

R. P. D. Orano.

Romana Fructuum dotis de Cinciis.

Lunæ, 27. Ianuarii 1597.

EPITOME.

Fructus dotis non ſolutæ, an debeantur viduæ ab hæredibus mariti, an verò ab hæredibus patris. Interpellatio iudicialis ad hunc effectum ſitnè neceſſaria. Alimenta quando debeantur vt fructus Legitimæ.

Ad Cap. 137. num. 42.

DECISIO LXXXI.

Licèt controuerſum ſit; An debeantur Viduæ petenti ab hæredibus mariti fructus dotis nõ ſolutæ, vtpote negatiuam partem ſuſtinentibus Grammat. *deciſ. 103.* Afflict. *deciſ. 284.* Theſaur. *deciſ. Pedemontan. 43. num. 2.* Ruin. *conſ. 49. num. 14. lib. 2.* Conar. *var. reſol. cap. 1. num. 3. verſ. 6. lib. 3.* copiosè Bar. Barboſa. *in l. 2. in princ. num. 40. ff. ſolut. matrimon.* Pro affirmatiua verò contendente Molin. *lib. 4. primog. Hiſpan. cap. 5. num. 6.* cum per eum relatis: Attamen indubitatum eſt, eos deberi quando peruntur per Viduam ab hæredibus patris: quia tales fructus ſuccedunt in locum alimentorum, ad quorum præſtationem tenentur interim donec dos fuerit ſoluta. Doct. *in l. alimenta, ff. de negot. geſt.* Bald. *in l. quiſilium, ff. vbi pupill. educ. debe.* idem Bald. *in l. de alimentis in fin. C. de tranſact.* Socin. ſen. *conſ. 57. num. 36. verſ. aliud eſt quærere*, cum ſequen. *vol. 4.* Menoch. *conſ. 81. num. 61. & 66.*

Quamobrem Domini præſuppoſito inſtrumento dotali D. Virginiæ Cincię, concluſerunt fructus dotis per patrem ei promiſſæ obligatos eſſe eius fratres, communis patris hæredes, Dominis de Vellis Virginiæ filiis ſoluere vſque ad eiuſdem ex hac vita exceſſum. Nam quando filia à ſucceſſione paterna per Statutum excluditur, dos ſuccedit loco alimentorum, & fructuum illius poſt obitum viri, tanquam alimentorum viduæ debitorum, tranſit onus ſoluendi ad hæredes patris. Aymo *conſ. 189. num. 2.* Rol. à Vall. *conſ. 91. num. 19. lib. 1.* Veniuntque ſub nomine intereſſe à die quo retardata fuit illius ſolutio, Gloſ. *in l. videamus la ſeconda*, §. *ſi actionem, ff. de vſur.* gloſ. fin. *in l. filius familias*, §. *fin.* vbi Bart. *ff. de verb. oblig.* Socin. *in l. pacta quæ contra, num. 3. C. de pact.* latè idem Barboſ. *in l. de diuiſione, num. 13. ff. ſolut. matrimon.* Præſertim cùm Statutum excludens filias à ſucceſſione patris mandet eas dotari: etenim cùm dos hoc caſu ſuccedat loco legitimæ, filiæ debent habere alimenta tanquam fructus legitimæ. Curt. ſenior *conſil. 27. in fin.* Alb. *conſ. 524. n. 4.* Hieron. Gabriel. *conſ. 139. n. 14. vol. 2.*

Nec vlla hic poteſt adeſſe difficultas, ſtante Statuto antiquo Vrbis *cap. 20. lib. 4.* quo dotis fructus ex conſuetudine fori redacti ſunt ad computum ſeptem florenorum cum dimidio pro quolibet centenario, & taxari mandantur tam pro oneribus matrimonii poſt moram non ſolutæ dotis, quàm pro alimentis viduarum etiam habentium pignus dotale, ex quo poſſint recipere fructus loco alimentorum.

fru-

Neque hic quærendum est, an interuenerit interpellatio iudicialis ad constituendum in mora patrem dotem soluere debentem. Quia vltra quod tunc temporis non fuit necessaria interpellatio, cùm dos fuerit promissa ad certum tempus post eius lapsum promittens dicitur in mora constitutus. Aret. *in §. fuerat, num.* 7. & ibi Ias. *num.* 20. *vers. intelligitur tamen, instit. de act.* Et tanto magis accedente iuramento, quod habet vim interpellationis. Gabr. *de iureiur. concluſ.* 2. Pedemont. *decis.* 48. *num.* 7. & solutionibus dictorum fructuum emanatis ab hæredibus debitoris, ex quibus colligitur ipsos agnouisse debitum. Dec. *cons.* 618. *n.* 2. Aym. *cons.* 188. *num.* 2. & 3.

Minus etiam insistendum est obiectioni partis dicentis agi de alimentis præteritis: Quia illa peti possunt tanquam iure actionis debita, vt notat *Bart. in l. libertus ff. de alimentis, & cibar. lega. & in l. de alimentis* vbi Ias. *num.* 6. & Dec. *num.* 5. *C. de transact.*

Prout etiam parum ad propositum facit, quòd Statutum loquatur de fructibus percipiendis ex pignore. Nam in casu proposito pro dote, & fructibus fuit hypothecatum Casale cum clausula Constituti. Vltra quod Statutum videtur generaliter intelligendum etiam de fructibus percipiendis aliter quam ex re hypothecata, vt indicat dictio, *etiam*, quæ de sui natura est implicatiua tacita diuersas species ab expressis includens *cap. tanta, de simon. cap. quam grauis de sent. ex commun. l. etiam, ff. solut. matrim.* Et sat est quòd etiam omnem difficultatem tollit, quòd isti fructus loco alimentorum debeantur. Grammat. *cons. simili* 146. quæ non possunt per hæredes dotantis dictæ Virginiæ vel eius filiis denegari. *l. vbi adhuc, C. de iure dot.* Alex *consil.* 56. *num.* 5. *lib.* 4. Quoniam onus alimentorum sequitur bona, super quibus debentur, & penes quemcunque existant. *l.* 2. & ibi Bart. *in princip. ff. de aliment. leg.*

Et quia in hac propositione difficultas potissimum fuerat restricta ad damna, & interesse, quæ per receptionem sortis principalis Pasqua remisisse prætendebatur, *l. terminato, C. de fruct. & lit. expens. l. eos qui C. de vsur.* Bald. *in l. fin. nu.* 3. *vers. circa quod ff. de eo quod cert. loco.* Las. *in l. sed certe re num.* 4. *C. de transact.* Propterea hoc articulo maturè discusso, fuit responsum id habere locum in pœnis, & odiosis vsuris; quæ si non sunt promissæ per stipulationem, cùm per se non subsistant, non debentur iure actionis, sed officio iudicis mercenario. Bald. *in l. cum quidam §. præterea, nu.* 1. *C. de iur. dot.* Ideo lata sententia super negotio principali solutionis, extinguitur ius petendi tales accessiones. *l.* 4. & ibi communiter Doct. Alex. *num.* 6. Ias. *num.* 4. *C. de posit.* idem Ias. *in §. action. num.* 52. & ibidem Gomez *nu.* 2. *instit. de action.* & Marthesil. *not.* 90.

Cæterum in interusurio, & fructibus dotis secus esset: quia æque principaliter, & tanquam dos ipsa, cùm sint dotis accessiones, & ad dotis augumentum pertineat, peti possunt iure actionis; vnde post solutam sortem principalem, super fructibus non solutis competit actio. *l. si marito, §. si fundum dotalem*, vbi Bald. Bart. Roman. & alii, *ff. solut. matrim.* Campeg. *tract. de dot. par.* 2. *in princ. nu.* 11. Cephal. *cons.* 485. incipien. *Mag. Dominus, num.* 113. & multis seqq. *lib.* 4.

Et quamuis textus *in d. l. si marito*, loquatur de fructibus naturalibus saltem ex æquitate extenditur ad fructus etiam ciuiles, in quibus locum habere voluit. Bald. *in dicta l. cùm quidam, §. præterea, num.* 3. *C. de iure dot.*

Quod maximè æquum est fauore dotium, cùm valde re ipsa interfit doratas esse mulieres. *l.* 1. *ff. solut. matrimon.* Vnde sapienter Theologi, & vtriusque iuris Periti censuerunt, interesse recardatæ solutionis dotis soluto matrimonio vxorem petere posse, & sibi deberi. Couar. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 4. *& seq. variar. resolut.* Molin. *lib.* 4. *de Hispan. primogen. t. cap.* 5. *num.* 6. Menoch. *de arbitr. cas.* 194. *num.* 56. *lib.* 2. Quod in primis procedit quando pro Statuto loci taxaretur interesse. Couar. *practicato loco, vers. octauo hinc obligat.* Ioseph. Ludou. *decis.* 21. *num.* 34.

Ac saltem ratione moræ competere D. Pasquæ actionem contra Collegium Notariorum, quod marito Pasquæ successerat, dixerunt Domini; addentes, ad liquidationem fructuum seruire Statutum Vrbis *lib.* 1. *cap.* 137. quo casu extat, dotis fructus redactos esse ad rationem septem cum dimidio pro quolibet centenario & anno; & sic taxandos pro mora non solutæ dotis.

Voluerunt tamen, quod Domina Pasqua iura sua cederet Notariorum Collegio loco cautionis dictæ euictionis.

Ad obiectionem super defectu mandati, & super secunda, & tertia interpellatione, per quas prætendebatur recessum à prima, & remissa omnis mora, placuerunt Dominis responsiones datæ per informantes pro D. Pasqua.

Et ita

R. D. P. Penìa.

Romana consignationis depositi.

Mercurij, 24. *Maij* 1595.

EPITOME.

Damna, & interesse, an intelligantur remissa per receptionem sortis principalis, præsertim in causa dotis. Intellectus ad l. si marito, §. si fundum dotalem, ff. solut. matrimon. Interesse dotis non solutæ, an possint ab vxore soluto matrimonio.

Al Cap. 157. *num.* 45.

DECISIO LXXXII.

DOmini steterunt in decisis ad fauorem D. Pasquæ de Blanchis coram R. P. D. Orano die 14. Nouembris anni 1594.

Card.

Card. Lancellotto.

Romana Dotis.

Veneris, 25. *Maij* 1601.

EPITOME.

Damnum emergens ob retardatam ſolutionem dotis in caſu prætenſionis fructuum, eſt probandum in indiuiduo. Idem de lucro ceſſante: & quid requiratur ad probandum intereſſe lucri ceſſantis. Nec ſufficiunt probationes præſumptiuæ, nec deſumptæ ex qualitate loci.

Ad Cap. 137. *num.* 47.

DECISIO LXXXIII.

POſt obitum Dominæ Hippolyte cenſuerunt Domini nihil deberi Capitaneo Proteſilao ob retardatam dotis ſolutionem: non quidem ratione fructuum, quia iam fuit deciſum coram R. P. D. meo Pamphilio ſub die 4. Iulij 1597. non deberi ex hoc capite aliquod intereſſe: nec etiam ratione damni emergentis, quia tale damnum emergens non probatur. Licet enim conſtet ipſum accepiſſe ad cambium aliquas pecuniarum ſummas, tamen non probatur in indiuiduo quòd ex iſta cauſa, nempe propter non factam ſolutionem in tempore, acceperit pecunias ad cambium: quæ probatio eſt neceſſaria, quia poteſt eſſe quòd ex alia cauſa illas acceperit, iuxta deciſ. Mohed. 2. *de vſur* & fuit reſolutum *in cauſa Romana pecuniaria de Zambeccarijs*, 7. *Aprilis* 1571. *coràm Lauretano*, *& in vna Romana Vineæ de Brunis*, 2. *Decembris* 1591. *coram bon. mem. Orano*; & in terminis pecuniæ captę ad cambium, *in cauſa Romana Cambiorum*, 15. *Maij*, *&* 19. *Iunij* 1592. *coram R. P. D. meo Mellino.*

Nec denique debetur aliquid ratione lucri ceſſantis. Nam quamuis ipſe moram paſſus fuerit, & quamuis non eſſet ſolitus tenere ſuas pecunias otioſas; attamen non probatur lucri ceſſantis intereſſe ex potentia propinqua lucrandi, nempe quòd certas merces præmanibus habet, in quas potuiſſet in continenti facta ſolutione pecunias receptas erogare, & quas ob defectum pecuniarum debitarum emere omiſit: hoc enim eſt tertium requiſitum Caſtr. *in l.* 3. §. *fin. ff. de eo quod cert. loco*, quem ſemper Rota ſequitur in hac materia Mohed. *deciſ.* 3. *de vſur.* Put. *eod. tit. deciſ.* 3. *&* 225. *lib.* vbi multæ auctoritates allegantur. Aym. *conſ.* 320. *num.* 6. & plures refert Moderu. *de arbitr. iud. caſu* 19. & fuit pluries reſolutum: ſuper quo requiſito teſtes non deponunt in ſpecie, ſed in genere.

Neque in hoc caſu Rota admittit probationē præſumptiuam, nec illam, quæ reſultat ex qualitate loci, in quo paſſim inueniuntur occaſiones collocandi pecunias ad lucrum, vt fuit reſolutum *in cauſa Romana Fructuum ſocietatum*, 26. *Aprilis* 1992. *coram Illuſtriſs. Blancherto*: quicquod voluerit Couar. & quicquid aliàs fuerit dictum *in vna Anconitana coram Brauo*, *& in vna Preneſtina coram Vicecomite*: quæ deciſiones, & auctoritates in Rota pluries allegatæ ſemper fuerunt reiectę.

Quod de æquitate *l. curabit*, non intrat in hoc caſu, in quo debitum conſiſtebat in pecunia, quæ non facit fructus; & quòd debent interuenire requiſita Caſtrenſis, vt ſupra dictum eſt.

R. P. D. Litta.

Romana Fructuum dotis de Vellis.

Veneris, 10. *Nouembris* 1600.

EPITOME.

Dotis fructus, an debeantur poſt moram? Iuramentum habet vim interpellationis: Vidua petens fructus dotis, in quo caſu debat prius omne ius experiri pro dote conſequenda.

Ad Cap. 137. *num.* 48.

DECISIO. LXXXIV.

FRanciſcus Cincius anno 1562. nuptui tradidit Virginiam eius filiam Honufrio Vellio cū dote ſcutorum 5000. quam exhnriare promiſit infra terminum duorum annorum, & interim fructus ſoluere ad rationem ſeptem cum dimidio pro centenario: ratione dictæ dotis non ſolutæ intra dictū tempus, tam Franciſcus dum vixit, quàm poſt obitum illius, mater filiorum eiuſdem, vti cutrix eorum, vſque ad annum 1573. reſpectiuè Honufrio perſoluerunt fructus ad dictam rationem. Defuncto Honufrio de eodem anno 1573. relicta Virginia prægnante cum alijs filiis infantibus, fuit ceſſatum in ſolutione dictorū fructuum. Vnde mortua Virginia de anno 1586. filii, & hæredes illius iudicialiter interpellarunt filios, & hæredes dicti Franciſci ad ſoluendum ſibi dotem prædictam, nec non fructus decurſos, & non ſolutos ab anno 1573. vſque ad annum 1586. de quo tempore obijt Virginia eorum mater.

Vnde cùm dos ipſa fuerit ſoluta, reſeruato tamen iure ſuper fructibus; hinc dubitatum fuit, an fructus ſeu intereſſe, de quibus ſupra, debeantur. Quo pluries propoſito, Domini tandem affirmati quam opinionem amplexi ſunt, Tum quia indubitati iuris eſt poſt moram deberi fructus, ſeu intereſſe dotis, ſignanter per patrem filiæ excluſæ à Statuto propter exiſtentiam maſculorum promiſſæ, & non ſoluræ, ne dum ipſi viro onera matrimonii ſubſtinenti. *cap ſalubriter de vſur. l. pro oneribus, C. de iure dot.* Alex. *conſ* 147. *in princ. & num.* 4. *lib.* 5. Couar. *var. reſolut. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 3. de communi Bero. *conſ.* 129. *num.* 7. *&* 11. *lib.* 3. ſed etiam filiæ, & ſic ipſi mulieri mortuo marito cum liberis, & ſic quoque ceſſantibus oneribus prædicti matrimonii

Digitized by Google

monij: & hoc caſu ſi non ratione fructuum dotis ſaltim ratione alimentorum, ad quorum præſtationem de iure tenetur pater, & poſt eum filij, & hæredes illius, donec dos, vigore Statuti ſubrogata loco legitimæ filiæ debitæ in bonis patris, eidem ſit perſoluta. Doctores paſſim *in l. alimenta ff. de negot. geſt.* Bald. *in l. qui filium, num. 2. ff. vbi pup. educ. deb.* idem Bald. *in l. de alimentis in fin. de tranſact.* Caſtr. *in conſ.* 16. *num.* 2. *in fin. lib.* 2. Socin. ſenior *conſil.* 57. *num.* 36. *verſic. aliud eſt quærere,* & *num. ſeqq. lib.* 4. Curt. ſenior *conſil.* 27. *in vlt. dub. num.* 42. Corn. *conſ.* 85. *num.* 24. *in fin. lib* 3. Crauett. *conſ.* 159. *num.* 1. *& ſeq.* Menoch. *conſ.* 8. *num* 20. *verſ. cæterum,* & *num. ſeqq.* & *conſil.* 8. *num.* 61. & 661. bene Fortun. Gar. *de vlt. fin.* Palat. Ruuios *in repet. cap. per veſtras, cap.* 20. *num.* 4. cum aliis de quibus per Surd. *de alimentis tit.* 1. *quæſt.* 26. *n.* 1. *& quæſt.* 105. *n.* 2. qui ibi in fine dicit, quod iſta concluſio caret dubitatione.

Tum etiam quia Franciſcus Cincius ſe expreſſè obligauit ſoluere fructus dotis promiſſæ ad rationem ſeptem pro centenario, donec eam perſolueret: quæ conuentio licitè fieri potuit: Contradus *de contract. q.* 35. *concl.* 7. Roman. *conſ.* 517. *num.* 5. Imol. *in l. in inſulam,* §. *vſuras, num.* 26. & Alex. *num* 1. *ff. ſolut. matrim* latè Surd. *d. olim. tit.* 1. *q.* 42. *num.* 25. Anton. Auguſt. *in repet. tit. de iur. dot.* §. 1. & fuit tentum *in illa Romana Fructuum dotis,* 5. *Junij* 1599. *coram bon.me. Orano.* Vnde cum dictam dotem non perſoluerit Franciſcus infra biennium, vt promiſerat, meritò ex tunc quoad eum contracta fuit mora. *l. magnam C. de contract. vel committ. ſtipul. l. traiectitia,* §. *de illo, ff. de act. & oblig.* Aretin. *in* §. *fuerat, num.* 7. & ibi Iaſ. *num.* 20. *verſ. intelligite tamen, inſtitut. de action.* Maximè cùm dictæ promiſſioni acceſſerit iuramentum, quod vim interpellationis habet, *cap. graue,* vbi DD. hoc notant, *de iureiur.* Rip. *in l.* 4. §. *Cato, num.* 59. *ff. de verb. oblig.* Goz. *conſ.* 27. *num.* 19. Pedem. *deciſ.* 48. *num.* 7. ſicque per conſequens ex tunc intrauit obligatio illius ad dictos fructus, ad tex. *in l. cedere, ff. de verb. oblig.* cum vulgar. quæ obligatio eo mortuo dubium non eſt, quod tranſierit ad filios, & hæredes illius ad fauorem D. Virginiæ, & filiorum, ac hæredum illius, ad quorum commodum dos prædicta, & fructus ſtipulati fuerunt, §. *poſt mortem, inſtit. de inut. ſtip. l. vnica, C. vt act. ab. her. & contra her. incip. bene* Ang. *in l. ſi ita ſtipuletur, nu.* 20. *ff. de verb. oblig.*

Nec fuit quoad hæredes D. Franciſci neceſſaria aliqua interpellatio: tum quia mora ſemel contracta ſemper durat. gloſ. 1. *in l. cum patrefam. ff. de vſur.* Vinc. de Franch. *deciſ.* 16. *n.* 10. Tum etiam quia ne dum Franciſcus ipſe huiuſmodi debitum fructuum agnouit, ſed etiam filii, & hæredes illius, cùm illi dum vixit dictos fructus perſoluerint, & eo mortuo fuerint pro certo tempore abſque controuerſia etiam nomine filiorum perſoluti, ad textum *in l. ad ſolut. C. de re iudic.* Dec. *conſ.* 618. *num.* 2. Crauett. *conſ.* 158. *num.* 2. & 3. Natt. *conſ.* 575. *num.* 88.

Et ad illud, quod viduæ non debeantur fructus dotis, niſi poſtquam totum poſſe fecerit pro illa cõſequenda, ex Grat. *conſ.* 56. *num.* 3. *& ſeq. lib.* 1. ex Affict. *deciſ.* 274. & aliis allegatis per informantes pro Cæſare Cincio; fuit reſponſum procedere in vidua prætendente fructus dotis ſibi non reſtitutæ ab hæredibus præmortui viri: qui caſus longè differt à caſu noſtro: quod patet tum ex eo quòd reſpectu hæredum viri nulla mora conſiderari poteſt quo ad reſtitutionem dictæ dotis, cùm illa penes cum durante matrimonio eſſe debuit: quod non poteſt cõſiderari reſpectu Cæſaris Cincij repræſentantis perſonam Franciſci, qui tempore ſtatuto non ſoluit dotem promiſſam Virginiæ filiæ ſuæ excluſæ à Statuto propter exiſtentiam maſculorum. Tum etiam quia onus illud alendi vxorem, quod erat penes maritum, qui dotem vxoris ſuæ ſequutus fuit, eo mortuo, non tranſit ad hæredes, ſicut onus alendi filiam, quod erat penes Franciſcum Cinciũ moroſum in ſolutione dotis filiæ ſuæ debitæ, & loco legitimæ ſubrogatæ, tranſit ſtatim eo mortuo in filios maſculos, & hæredes illius, qui dictam feminam excludunt: & ideo non mirum ſi de vno caſu ad alium non tenet illatio, vulgata *l. Papinianus exul. ff. de minoribus.*

Ex quibus, & aliis hic latius deductis per informantes fuit reſolutum, Dominis de Vellis ex diſpoſitione iuris communis deberi fructus, de quibus agitur. Qua reſolutione ſtante non fuit neceſſe ingredi illam diſputationem, an prædictis de Vellis debeantur vigore Statutorum Vrbis, cùm Statuta de hac materia loquentia non tollant aliquo modo ſupradictam diſpoſitionem iuris communis, vt ex eis eſt videre.

R. P. D. Orano.

Romana Fructuum dotis.

Veneris, 15. *Nouembris* 1596.

EPITOME.

Fructus dotales non exacti conſtante matrimonio, an poſſint eo ſoluto repeti: & contra quem detur actio. De mora tam regulari, quàm irregulari, in ſolutione dotis promiſſæ.

Ad Cap. 137.

DECISIO LXXXV.

FVit reſolutum, altera tantum parte informante, D. Federicum teneri ad fructus dotis promiſſæ per q. Cardinalem Cæſium, & non ſolutæ D. Flaminiæ Ceſiæ de Sabellis: Quia cùm ipſe ſit hæres Cardinalis, qui fuit in mora ſoluendi dotem, intrat diſpoſitio Statuti Vrbis *cap.* 78. *lib.* 1. & *cap.* 20. *lib.* 4. *in antiq.* taxantis huiuſmodi interuſurias ad rationem ſeptem cum dimidio pro quolibet centenario, ratione alimentorum, quæ debentur mulieri dotatæ & nuptæ, cui dos ſoluta non fuit. Pariſ. *concl.* 64. *num.* 2. *lib.* 4.

Neque refragari, quòd prætendebatur Statutum exigere moram promittentis: quia caput 78. non cõſiderat morã promittentis, ſed ſolùm quòd dos non fuit ſoluta: eo enim ipſo, quo mulier tranſiuit ad obſequium mariti, debet ali ex dote. *l. pro oneribus, C. de iur. dot.* Et cùm promiſſio de illam ſoluendo intra certum tempus, fuerit facta medio iuramento, cum obligatione de ſoluendo damna, & intereſſe

intereſſe, dies interpellat pro ea, per quam incurſa fuit mora regularis. *l. magnam*, C. *de contrab. & commit. ſtipul.* vt etiam irregularis, ex quo maritus ſubſtinuit onera matrimonii, iuxta æquitatem *l. curabit Præſes.* C. *de act.* Alex. *conſil.* 547. *num.* 4. *lib.* 5. de communi, Bero. *conſ.* 129. *nu.* 7. & 11. *lib.* 7.

Nec ad rem facere Statutum nouum *cap.* 137. *lib.* 1. quod videtur requirere iudicialem interpellationem: Nam ſi fuerit ante illius editionem contracta mora, patet illud non applicari, ex traditis per Bart. *in l. omnes populi, nu.* 44. *ff. de iuſt. & iur.* vbi quando actus eſt perfectus in ſe, ſed pendet ratione effectus, ad illum, Statutum, vel lex noua non porrigitur: ſicut quando Statutum inducit exceptionem, & exceptio cauſatur tempore contractæ obligationis; Statutum exceptionem talem ad contractus præteritos non extendit. Vltra quòd Statutum volens, interpellationem fieri à muliere repetente dotes ſuas, ad effectum vt fructus ex mora conſequatur, loquitur in terminis, quibus repetatur ab hæredibus mariti defuncti. Alex. *conſ.* 72. *lib.* 2. *num.* 10.

Nihil etiam obſtare, quòd dos fuerit promiſſa à viro: quia iſtud intereſſe cùm ſit dotis acceſſio, prout Doct. *in l. marito*, §. *fin.* & ibi Roman. *num.* 31. *ff. ſolut. matr.* idcirco dotem ſequitur: vnde cùm maritus illud non exegerit, remanſit in credito dotis, & conſequenter ad D. Flaminiam cum dote trãſiuit. Guidopap. *deciſ.* 375. Ceph. *conſ.* 485. *nou.* 113. *lib.* 4. Præterea extra tempus quo Flaminia à marito alimenta habuit, & ſic poſtquam per eius mortem ſolutum fuit matrimonium, cum dos fuerit promiſſa ab extraneo, videlicet à patruo, & non ſoluta; competit mulieri pro ea actio. Bal. *in l. ſi extraneus, de iur. dot.* habetque electionem, an velit contra hæredem mariti agere, vel contra promiſſorem. Pariſ. *conſ.* 95. *num.* 2. & 3. *lib.* 2. Contra hæredem quidem: quia cùm illam maritus non exegerit, videtur fuiſſe in culpa. Aym *conſ.* 304. *nu.* 2. Contra autem promiſſorem: quia eo caſu videtur ſibi ſtipulata. Bal. nouell. *de dote, p.* 18. *priuil.* 6.

R. P. D. Orano.

Romana Fructuum dotis.

Lunæ, 19. *Ianuarij* 1598.

EPITOME.

Fructus dotis, an debeantur à die promiſſionis. Hæres quando dicatur conſtitutus in mora in caſu reſtitutionis dotis. Statutum Vrbis diſponens alimentorum ſolutionem non eſſe computandam in ſortem, quibus in caſibus habeat locum. Interpellatio iudicalis quando fieri debeat.

DECISIO LXXXVI.

IN cauſa Romana Fructuum dotis de Cæſiis Domini, vna parte informante, tenuerunt fructus dotis per q. Cardinalem Cæſium nomine D. Flaminiæ eius ex fratre neptis q. Troilo de Sabellis promiſſę, à die promiſſionis ad diem interpellationis deberi. Verùm quia hæres promittentis reſolutioni non acquieſcebat, ideo ex benignitate Rotæ fuit iterum ſuper eiſdem auditus: & Dominorum vnanimis fuit ſententia ſtandum eſſe in deciſis.

Nam iſti fructus, ſiue vſuræ dotis, quos vulgus appellat alimenta, vt inquit Alex. *conſ.* 63. *n.* 3. *vol.* 4. Corn. *conſ.* 230. *num.* 7. *lib.* 2. ſunt fauorabiles, illoſque tolerat, & fauet ius Canonicum. *c. ſalubriter de vſur.* Rol. à Vall. poſt alios *conſ.* 64. *nu.* 4. *lib.* 2. adeo quòd Statutum ſuper illorum taxatione, & ſolutione facienda eſt validum. Bald. *in l. fin.* §. *præterea, num.* 4. C. *de iur. dot.* Cardin. *in Clem.* 1. *quæſt.* 6. *de vſur.* vbi atteſtatur de obſeruantia Curię. Io. de Anan. *in dicto cap. ſalubriter, col.* 6. *verſ. ipſe D. Florentius.* Conrad. *de contract. q.* 35 *concluſ.* 7. & 19. Alexand. *conſ.* 31. *num.* 5. *lib.* 6. Affict. *deciſ.* 264. *in princ.* & nouiſſimè Couar. *lib.* 3. *var. reſol. cap.* 1. *num.* 7. Aluarus Valaſc. *ſuarum conſult. conſult.* 8. indubitanter autem Statutum Vrbis, quod fuit auctoritate Apoſtolica confirmatum. Pontan. *de aliment. cap.* 16. *num.* 17. & fuit reſolutum coram bo. me. Oriolen. *in vna Romana Alimentorum.*

Quocirca cùm abſolutum ſit Cardinalem Cæſium promiſiſſe D. Troilo ſolutionem dotis certa die, & interim medio iuramento ſe obligaſſe ad damna, & intere e; neceſſarium eſt fateri, D. Flaminiæ poſt deceſſum eius viri fructus dotis ſuæ, interuſuria illius ab hærede promittentis deberi: Nam verba Statuti ita ſunt aperta, vt tergiuerſari non poſſint; dum *cap.* 78. *lib.* 1. *antiquorum*, diſponit alimentorum ſolutionem nullo modo computandam in ſortem, & quod habeat locum in vidua, & in nupta, & in omni caſu, quo ius alimentorum competeret. Idem *cap.* 20. *lib.* 4. vbi habetur, quòd ſi taxentur pro oneribus matrimonii, tam poſt moram ſolutæ dotis, quam pro alimentis viduarum: Dictiones. n. taxatiuæ, tam & quam, ſtant inter diuerſa, & referuntur ad nuptam, & viduam, iuxta not. per Paul. de Caſtr. *in l. pro hærede, ſub num.* 7. *de acquirend. hæred.*

Non obſtat, quòd Statutum loquatur in caſibus tantum, in quibus de iure communi poſſint peti alimenta, & ſic quando vel mulier per interpellationem iudicialem factam conſtituit debitores dotis in mora. Plorus poſt alios *de in lit iur. num.* 462. vel quando mulier non haberet vnde ſe aleret. Alexand. *conſ.* 74. *num.* 11. *vol.* 6. Soc. *conſ.* 126. *nu.* 6. *verſ. ſecundo reſpondet, vol.* 1. Rol. à Valle, qui alios allegat, *conſ.* 55. *num.* 4. *lib.* 2.

Quia pluribus modis fuit huic oppoſitioni reſpõſum: Vno, quòd non procedat, quando dies certus promiſſioni fuit adiectus. Nam lapſus illius induxit moram. *l. nummis*, iuncta gloſſ. in *verſ. de in lit. iur.* ibi, *niſi forte de eo quis iuret, quod ſua interſit nummos ſua die ſibi redditos eſſe*: quia agebatur de intereſſe cõſequendo propter retardatam ſolutionem ſortis: & tamen ſi dies erat præfixa, non requiritur interpellatio, ſed tantum quando tempus non erat ordinatum ad ſolutionem, iuxta *l. ſi ex legati cauſa de verb. oblig.* Alter eſt, quia Cardinalis promiſit cum iura-

monij : & hoc caſu ſi non ratione fructuum dotis ſaltim ratione alimentorum, ad quorum præſtationem de iure tenetur pater, & poſt eum filij, & hæredes illius, donec dos, vigore Statuti ſubrogata loco legitimæ filiæ debitæ in bonis patris, eidem ſit perſoluta. Doctores paſſim *in l. alimenta ff. de negot. geſt.* Bald. *in l. qui filium, num. 2. ff. vbi pup. educ. deb.* idem Bald. *in l. de alimentis in fin. de tranſact.* Caſtr. *in conſ.* 16. *num.* 2. *in fin. lib.* 2. Socin. ſenior *conſil.* 57. *num.* 36. *verſic. aliud eſt quærere, & num. ſeqq. lib.* 4. Curt. ſenior *conſil.* 27. *in vlt. dub. num.* 42. Corn. *conſ.* 85. *num.* 24. *in fin. lib* 3. Crauett. *conſ.* 189. *num.* 1. *& ſeq.* Menoch. *conſ.* 8. *num* 20. *verſ. cæterum, & num. ſeqq. & conſil.* 8. *num.* 61. & 661. bene Fortun. Gar. *de vſt. fin.* Palat. Ruuios *in repet. cap. per veſtras, cap.* 20. *num.* 4. cum aliis de quibus per Surd. *de alimentis tit.* 1. *quæſt.* 26. *n.* 1. *& quæſt.* 105. *n.* 2. qui ibi in fine dicit, quod iſta concluſio caret dubitatione.

Tum etiam quia Franciſcus Cincius ſe expreſſè obligauit ſoluere fructus dotis promiſſæ ad rationem ſeptem pro centenario, donec eam perſolueret : quæ conuentio licitè fieri potuit : Contradus *de contract. q.* 35. *concl.* 7. Roman. *conſ.* 517. *num.* 5. Imol. *in l. in inſulam, §. vſuras, num.* 26. & Alex. *num* 5. *ff. ſolut. matrim* latè Surd. *d. olim. tit.* 1. *q.* 42. *num.* 26. Anton. Auguſt. *in repet. tit. de iur. dot.* §. 5. & fuit tentum *in illa Romana Fructuum dotis,* 5. *Iunij* 1599. *coram bon. me. Orano.* Vnde cum dictam dotem non perſoluerit Franciſcus infra biennium, vt promiſerat, meritò ex tunc quoad eum contracta fuit mora. *l. magnam C. de contract. vel committ. ſtipul. l. traiectitia, §. de illo, ff. de act. & oblig.* Aretin. *in §. fuerat, num.* 7. & ibi Saſ. *num.* 20. *verſ. intelligite tamen, inſtitut. de action.* Maximè cùm dictæ promiſſioni acceſſerit iuramentum, quod vim interpellationis habet, *cap. graue,* vbi DD. hoc notant, *de iureiur.* Rip. *in l.* 4. §. *Cato, num.* 59. *ff. de verb. oblig.* Goz. *conſ.* 27. *num.* 19. Pedem. *deciſ.* 48. *num.* 7. ſicque per conſequens ex tunc intrauit obligatio illius ad dictos fructus, ad tex. *in l. cedere, ff. de verb. oblig.* cum vulgar. quæ obligatio eo mortuo dubium non eſt, quod tranſierit ad filios, & hæredes illius ad fauorem D. Virginiæ, & filiorum, ac hæredum illius, ad quorum commodum dos prædicta, & fructus ſtipulati fuerunt, §. *poſt mortem, inſtit. de inut. ſtip. l. vnica, C. vt act. ab. hær. & contra hær. incip. bene* Ang. *in l. ſi ita ſtipuletur, nu.* 20. *ff. de verb. oblig.*

Nec fuit quoad hæredes D. Franciſci neceſſaria aliqua interpellatio : tum quia mora ſemel contracta ſemper durat. glo. 1. *in l. cum patrefam. ff. de vſur.* Vinc. de Franch. *deciſ.* 16. *n.* 10. Tum etiam quia ne dum Franciſcus ipſe huiuſmodi debitum fructuum agnouit, ſed etiam filii, & hæredes illius, cùm illi dum vixit dictos fructus perſoluerint, & eo mortuo fuerint pro certo tempore abſque controuerſia etiam nomine filiorum perſoluti, ad textum *in l. ad ſolut. C. de re indic.* Dec. *conſ.* 618. *num.* 2. Crauett. *conſ.* 158. *num.* 2. *&* 3. Natt. *conſ.* 575. *num.* 88.

Et ad illud, quod viduæ non debeantur fructus dotis, niſi poſtquam totum poſſe fecerit pro illa cõſequenda, ex Grat. *conſ.* 56. *num.* 3. *& ſeq. lib.* 1. ex Affict. *deciſ.* 274. & aliis allegatis per informantes pro Cæſare Cincio ; fuit reſponſum procedere in vidua prætendente fructus dotis ſibi non reſtitutæ ab hæredibus præmortui viri : qui caſus longè differt à caſu noſtro : quod patet tum ex eo quòd reſpectu hæredum viri nulla mora conſiderari poteſt quo ad reſtitutionem dictæ dotis, cùm illa penes cum durante matrimonio eſſe debuit : quod non poteſt cõſiderari reſpectu Cæſaris Cincij repræſentantis perſonam Franciſci, qui tempore ſtatuto non ſoluit dotem promiſſam Virginiæ filiæ ſuæ excluſæ à Statuto propter exiſtentiam maſculorum. Tum etiam quia onus illud alendi vxorem, quod erat penes maritum, qui dotem vxoris ſuæ ſequutus fuit, eo mortuo, non tranſit ad hæredes, ſicut onus alendi filiam, quod erat penes Franciſcum Cinciũ moroſum in ſolutione dotis filiæ ſuæ debitæ, & loco legitimæ ſubrogatæ, tranſit ſtatim eo mortuo in filios maſculos, & hæredes illius, qui dictam feminam excludunt : & ideo non mirum ſi de vno caſu ad alium non tenet illatio, vulgata *l. Papinianus exul. ff. de minoribus.*

Ex quibus, & alijs hic latius deductis per informantes fuit reſolutum, Dominis de Vellis ex diſpoſitione iuris communis deberi fructus, de quibus agitur. Qua reſolutione ſtante non fuit neceſſe ingredi illam diſputationem, an prædictis de Vellis debeantur vigore Statutorum Vrbis, cùm Statuta de hac materia loquentia non toliant aliquo modo ſupradictam diſpoſitionem iuris communis, vt ex eis eſt videre.

R. P. D. Orano.

Romana Fructuum dotis.

Veneris, 15. *Nouembris* 1596.

EPITOME.

Fructus dotales non exacti conſtante matrimonio, an poſſint eo ſoluto repeti : & contra quem detur actio. De mora tam regulari, quàm irregulari, in ſolutione dotis promiſſæ.

Ad Cap. 137.

DECISIO LXXXV.

FVit reſolutum, altera tantum parte informante, D. Federicum teneri ad fructus dotis promiſſæ per q. Cardinalem Cæſium, & non ſolutæ D. Flaminiæ Ceſiæ de Sabellis : Quia cùm ipſe ſit hæres Cardinalis, qui fuit in morâ ſoluendi dotem, intrat diſpoſitio Statuti Vrbis *cap.* 78. *lib.* 1. & *cap.* 20. *lib.* 4. *in antiq.* taxantis huiuſmodi interuſurias ad rationem ſeptem cum dimidio pro quolibet centenario, ratione alimentorum, quæ debentur mulieri dotatæ & nuptæ, cui dos ſoluta non fuit. Pariſ. *concl.* 64. *num.* 2. *lib.* 4.

Neque refragari, quòd prætendebatur Statutum exigere moram promittentis : quia caput 78. non cõſiderat morã promittentis, ſed ſolùm quòd dos non fuit ſoluta : eo enim ipſo, quo mulier tranſiuit ad obſequium mariti, debet ali ex dote. *l. pro oneribus, C. de iur. dot.* Et cùm promiſſio de illam ſoluendo intra certum tempus, fuerit facta medio iuramento, cum obligatione de ſoluendo damna, &

intereſſe, dies interpellat pro ea, per quam incurſa fuit mora regularis. *l. magnam*, C. *de contrab. & commit. ſtipul.* vt etiam irregularis, ex quo maritus ſubſtinuit onera matrimonii, iuxta æquitatem *l. curabit Præſes. C. de act.* Alex. *conſil.* 547. *num.* 4. *lib.* 5. de communi, Bero. *conſ.* 129. *nu.* 7. *&* 11. *lib.* 7.

Nec ad rem facere Statutum nouum *cap.* 137. *lib.* 1. quod videtur requirere iudicialem interpellationem: Nam ſi fuerit ante illius editionem contracta mora, patet illud non applicari, ex traditis per Bart. *in l. omnes populi, nu.* 44. *ff. de iuſt. & iur.* vbi quando actus eſt perfectus in ſe, ſed pendet ratione effectus, ad illum, Statutum, vel lex noua non porrigitur: ſicut quando Statutum inducit exceptionem, & exceptio cauſatur tempore contractæ obligationis; Statutum exceptionem talem ad contractus præteritos non extendit. Vltra quòd Statutum volens, interpellationem fieri à muliere repetente dotes ſuas, ad effectum vt fructus ex mora conſequatur, loquitur in terminis, quibus repetatur ab hæredibus mariti defuncti. Alex. *conſ.* 72. *lib.* 2. *num.* 10.

Nihil etiam obſtare, quòd dos fuerit promiſſa à viro; quia iſtud intereſſe cùm ſit dotis acceſſio, prout Doct. *in l. marito, §. fin.* & ibi Roman. *num.* 31. *ff. ſolut. matr.* idcirco dotem ſequitur: vnde cùm maritus illud non exegerit, remanſit in credito dotis, & conſequenter ad D. Flaminiam cum dote trãſiuit. Guidopap. *deciſ.* 375. Ceph. *conſ.* 485. *num.* 113. *lib.* 4. Præterea extra tempus quo Flaminia à marito alimenta habuit, & ſic poſtquam per eius mortem ſolutum fuit matrimonium, cum dos fuerit promiſſa ab extraneo, videlicet à patruo, & non ſoluta; competit mulieri pro ea actio. Bal. *in l. ſi extraneus, de iur. dot.* habetque electionem, an velit contra hæredem mariti agere, vel contra promiſſorem. Pariſ. *conſ.* 95. *num.* 2. *&* 3. *lib.* 2. Contra hæredem quidem: quia cùm illam maritus non exegerit, videtur fuiſſe in culpa. Aym *conſ.* 304. *nu.* 2. Contra autem promiſſorem: quia eo caſu videtur ſibi ſtipulata. Bal. nouell. *de dote, p.* 18. *priuil.* 6.

R. P. D. Orano.

Romana Fructuum dotis.

Lunæ, 19. *Ianuarij* 1598.

EPITOME.

Fructus dotis, an debeantur à die promiſſionis. Hæres quando dicatur conſtitutus in mora in caſu reſtitutionis dotis. Statutum Vrbis diſponens alimentorum ſolutionem non eſſe computandam in ſortem, quibus in caſibus habeat locum. Interpellatio iudicalis quando fieri debeat.

Ad Cap. 137.

DECISIO LXXXVI.

IN cauſa Romana Fructuum dotis de Cæſiis Domini, vna parte informante, tenuerunt fructus dotis per q. Cardinalem Cæſium nomine D. Flaminiæ eius ex fratre neptis q. Troilo de Sabellis promiſſę, à die promiſſionis ad diem interpellationis deberi. Verùm quia hæres promittentis reſolutioni non acquieſcebat, ideo ex benignitate Rotæ fuit iterum ſuper eiſdem auditus: & Dominorum vnanimis fuit ſententia ſtandum eſſe in deciſis.

Nam iſti fructus, ſiue vſuræ dotis, quos vulgus appellat alimenta, vt inquit Alex. *conſ.* 63. *n.* 3. *vol.* 4. Corn. *conſ.* 230. *num.* 7. *lib.* 2. ſunt fauorabiles, illoſque tolerat, & fauet ius Canonicum. *c. ſalubriter de vſur.* Rol. à Vall. poſt alios *conſ.* 65. *nu.* 4. *lib.* 2. adeo quòd Statutum ſuper illorum taxatione, & ſolutione facienda eſt validum. Bald. *in l. fin. §. præterea, num.* 4. *C. de iur. dot.* Cardin. *in Clem.* 1. *quæſt.* 6. *de vſur.* vbi atteſtatur de obſeruantia Curię. Io. de Anan. *in dicto cap. ſalubriter, col.* 6. *verſ. ipſe D. Florentius.* Conrad. *de contract. q.* 35 *concluſ.* 7. *&* 19. Alexand. *conſ.* 31. *num.* 5. *lib.* 6. Aſtlict. *deciſ.* 264. *in princ.* & noviſſimè Couar. *lib.* 3. *var. reſol. cap.* 1. *num.* 7. Aluarus Valaſc. *ſuarum conſult. conſult.* 8. indubitanter autem Statutum Vrbis, quod fuit auctoritate Apoſtolica confirmatum. Pontan. *de aliment. cap.* 16. *num.* 17. & fuit reſolutum coram bo. me. Oriolen. *in vna Romana Alimentorum.*

Quocirca cùm abſolutum ſit Cardinalem Cæſium promiſiſſe D. Troilo ſolutionem dotis certa die, & interim medio iuramento ſe obligaſſe ad damna, & intere e; neceſſarium eſt fateri, D. Flaminiæ poſt deceſſum eius viri fructus dotis ſuæ, interuſuria illius ab hærede promittentis deberi: Nam verba Statuti ita ſunt aperta, vt tergiuerſari non poſſint; dum *cap.* 78. *lib.* 1. *antiquorum*, diſponit alimentorum ſolutionem nullo modo computandam in ſortem, & quod habeat locum in vidua, & in nupta, & in omni caſu, quo ius alimentorum competeret. Idem *cap.* 20. *lib.* 4. vbi habetur, quòd ſi taxentur pro oneribus matrimonii, tam poſt moram ſolutæ dotis, quam pro alimentis viduarum: Dictiones. n. taxatiuæ, tam & quam, ſtant inter diuerſa, & referuntur ad nuptam, & viduam, iuxta not. per Paul. de Caſtr. *in l. pro hærede, ſub num.* 7. *de acquirend. hæred.*

Non obſtat, quòd Statutum loquatur in caſibus tantum, in quibus de iure communi poſſunt peti alimenta, & ſic quando vel mulier per interpellationem iudicialem factam conſtituit debitores dotis in mora. Plorus poſt alios *de in lit. iur. num.* 462. vel quando mulier non haberet vnde ſe aleret. Alexand. *conſ.* 74. *num.* 11. *vol.* 1. Soc. *conſ.* 126. *nu.* 6. *verſ. ſecundo reſpondet, vol.* 1. Rol. à Valle, qui alios allegat, *conſ.* 55. *num.* 4. *lib.* 2.

Quia pluribus modis fuit huic oppoſitioni reſpõſum: Vno, quòd non procedat, quando dies certus promiſſioni fuit adiectus. Nam lapſus illius induxit moram. *l. nummis*, iuncta gloſſ. *in verſ. de in lit. iur.* ibi, *niſi forte de eo quis iuret, quod ſua interſit nummos ſua die ſibi redditos eſſe*: quia agebatur de intereſſe cõſequendo propter retardatam ſolutionem ſortis: & tamen ſi dies erat præfixa, non requiritur interpellatio, ſed tantum quando tempus non erat ordinatum ad ſolutionem, iuxta *l. ſi ex legati cauſa de verb. oblig.* Alter eſt, quia Cardinalis promiſit cum iura-

iuramento ſoluere damna,& intereſſe : vnde non fuit neceſſaria interpellatio. *cap. graue*, vbi Doct. *de iureiu.* Bart. *in l.* 4. § *Cato*, *num.* 59. *de verb. oblig.* Gozadin. *conſ.* 27. *num.* 10. Vltimus quia interpellatio nonrequiritur quando non agitur contra hæredes mariti ad interuſuria dotis, ſed contra hæredes promittentis. Primo enim caſu hæredes viri non poſſunt dici conſtituti in mora, quia non fuerunt interpellati ; nec dies poteſt dici lapſus, propter quem inducta fuit mora, quando reſtitutio non debuit fieri certa die : & ita procedit dictum Alexand. *dicto conſ.* 47. vbi in caſu ſuo duo fratres fuerunt hæredes patri, qui dotem vxoris alterius eorum receperat : nam alter tenebatur totam dotem dimittere penes alterum, ſcilicet penes maritum, & ſic tenebatur ei pro parte, pro qua hæres erat. *l. ſi filio*, §. *ſi maritus*, *l. fundus qui ff. famil herciſc.* pro retardata igitur reſtitutione dotis non poterat ab altero cohærede petere vſuras dotis, nulla præmiſſa interpellatione ; maximè ceſſante actione ; in qua vſuræ venirent ex mora, vt benè animaduertit Ludouicus Catus inter conſil. Maizar. *conſ.* 57. *nu.* 120. quod ſecus eſt dicendum in præſenti caſu in quo promiſſio ſolutionis facta fuit, ſub certo die, cuius non cadit in hærede promittentis ignorantia, vt fuit coram me dictum in *vna Romana Reſtitutionis dotis de Cincijs.*

Neque etiam ſubſiſtit, quod dicitur, neceſſariuin eſſe ad effectum, vt ſit locus Statuto, quod mulier non habeat vnde ſe alat. Nam contrarium fuit reſolutum coram bon. mem. Oriolen. *in illa Romana Alimentorum ſub die* 15. *Ianuarij* 1565. quod etiam confirmatur *cap.* 20. *lib.* 4. vbi diſponitur, quod fructus taxentur pro alimentis viduarum, & quod etiam habentes pignus dotales poſſint percipere fructus loco alimentorum, & non imputentur fructus in ſortem. Nam ex hoc appareret, Statutum non habuiſſe reſpectum ad id, vt taxatio fieret in caſu, quo mulier non haberet vnde ſe aleret. Præterea cum alimenta debeantur iure actionis, Gabr. *conſ.* 145. *num.* 3. *lib.* 2. vel condictione ex Statuto, Bart. *in l. ſi libertus*, §. 1. *de aliment. & cib. lega.* Bald. *l. aliment. C. de tranſact.* Ideo nihil intereſt, an mulier aliunde habeat, vel egeat, etiam ad effectum, vt ei debeantur alimenta præterita, & futura.

Non obſtat, quod cùm extraneus dotem promiſerit, non videantur teneri eius hæres ad fructus, ex quo ille non tenebatur eam alere. *l. fin.* §. *extraneus*, & §. *præterea*, *C. de iure dot.* Cror. *in dicto cap. ſalubriter ſub num.* 23. *verſ. ſecundo fallit.* Quia contrarium expreſsè habetur in *dict. cap.* 20. vbi diſponitur de fructibus dotis taxandis, à quocunque fuerit debita; prout fuit dictum *in illa Romana Alimentorum coram Oriolen.* & declaranit Valaſc. *de conſult.* 8. *vol.* 2. poſt multos, quos allegat, in ſpecie Nauarr. *cap.* 14. *queſt.* 3.

R. P. D. Iuſto.

Romana Fructuum de Luraghis.

Mercurij, 19. *Ianuarij* 1600.

EPITOME.

De interpellatione iudiciali, an & quando ſit neceſſaria in conſecutione fructuum dotalium. Diſtinguuntur tria tempora, pro interpretatione Statuti Vrbis, lib. 1. cap. 137

Ad Cap. 137.

DECISIO LXXXVII.

IN hac cauſa viſum fuit Dominis procedendum eſſe ad vlteriorem executionem ; quia licitè fuerunt exacti fructus dotis : ſed reſpectu fructuum donationis propter nuptias, nihil fuit deciſum.

Et in primis firmarunt adeſſe ſufficientem obligationem, vt procedi potuerit via executiua in vim obligationis Cameralis. Quoniam cùm ſit enunciata reſtitutio dotis, & adſit obligatio pro omnibus, & ſingulis ; intelligitur etiam adeſſe pro reſtitutione dotis; vt in his terminis dixit Rota *coram bo. me. Lauretano in cauſa Romana Dotis*, 11. *Febr.* 1585.

Poſtea tria tempora fuerunt conſiderata ; primum viduationis ; ſecundum ante iudicialem petitionem ; tertium ſecundi matrimonii poſt iudicialem interpellationem.

Circa primum, licet Statutum Vrbis *cap.* 137. *lib.* 1. quoad maritum poſt moram concedat fructus dotis promiſſæ non ſolutæ, & in vidua requirat iudicialem interpellationem ; Nihilominus aliàs Domini dixerunt *coram bo. me. Orano in Romana Fructuum dotis*, 15. *Nouembris* 1596. *& in eadem* 19. *Ianuarij* 1598. Statutum procedere quando mulier ſoluto matrimonio repetit dotem ab hæredibus viri ; tunc enim ante interpellationem iudicialem non veniunt fructus. Nos autem ſumus in eo, qui ex propria obligatione tenetur ad reſtitutionem dotis, qui fructus ſoluit dum eſſet in mora reſtituendi, & petit ſortem imputari.

Et quod in hoc caſu tollit omnem difficultatem, ſecundùm ſententiam vnius ex Dominis, certum eſt, quòd idem Statutum admittit, viduã habentem pignus dotale poſſe percipere fructus loco alimentorum, nec ſunt in ſortem computandi. Quapropter cùm Io. Baptiſta, qui tenebatur reſtituere dotem, non modò non reſtitueret dotem, ſed ex pignore dotali fructus percipere ; dicendum eſt, breui manu à Ioanne Baptiſta ſolutos eſſe fructus ex pignore dotali pro alimentis, vt fiat interpretatio de caſu licito. Ruin. *conſ.* 224. *num.* 1. *lib.* 1. cum alleg. per Mod. *de aliment. queſt.* 42. *num.* 3.

Circa ſecundum tempus conſtante matrimonio ante petitionem iudicialem, cùm Ioannes Baptiſta teneretur dotem reſtituere, & reſpectiuè ſoluere ; ab ipſo, quamuis extraneo, fructus dotis debentur ; vt in allegatis deciſionibus coram bo. me. Orano, & coram eodem *in Romana Dotis*, 5. *Iulij* 1599. quæ eſt poſt eius obitum, & fuit per me extenſa ; vbi oſtenditur veriorem opinionem

nem esse, fructus dotis posse taxari ad certam summam, & presertim publica auctoritate. Bald. *in l. fin. §. præterea, sub num. 18. C. de iur. dot. & cons.* 166. *lib.* 1. Couar. *var. resol. lib. 3. c. 1. num. 5. vers. 7.*

Nec aliqua mora desiderari potest in hoc casu, vbi fructus soluti reperirentur ex pacto expresso, de quo constat ex partitis Luraghi; vel saltem tacito, de quo constat ex solutionibus.

Neque obstat dicere, quòd hoc pacto fructus soluti nullo casu computabantur in sortem: quia semper pactum tacitum præsupponeretur; & tamen multi sunt casus, in quibus Doctores admittunt imputationem. Nam Doctores intelligendi sunt in omnibus casibus, quibus fructus fuerint indebitè, & licitè exacti. Nos verò versamur in casu licito: quia pro oneribus matrimonii debentur fructus dotis: *cap. salubriter*, vbi Doct. *de vsur.* & habemus quantitatem taxatam à Statuto, vt diximus.

Et in omnem euentum minuit difficultatem in hoc casu: quia cùm Io. Baptista teneretur dotem restituere, & Illustri D. Ludouico Vicecomiti secundo viro D. Lauræ Maccaranæ fuerit datum in solutum pro dote nomen Io. Baptistæ, & consequenter omnis actio contra Io. Baptistam transfusa in D. Ludouicum, *l. 2. C. de act. & oblig.* vti D. Antonius Maccaranus pater D. Lauræ tenebatur soluere fructus pro oneribus matrimonii absque alia interpellatione, *l. pro oneribus, C. de iur. dot.* glo. fin. *in l. diuisione, ff. sol. matr.* cum alleg. per Modern. *de alim. quæst.* 42. *num.* 13. ita & Io. Baptista, vt dixit Ruin. *cons.* 53. *in fin. lib.* 2. Modern. *in dicta quæst.* 42. *num.* 70. qui dicunt, quòd ratio æquè militat pro marito, cui est cessum nomen, aut ei dos promissa fuisset.

Et in quantum contradicit Gabr. *cons.* 151. *n.* 7. *&* 8. *lib.* 1. fortè procederet, si alio modo, quã per cessionem mutata esset persona debitoris, iuxta Ruin. *alleg. cons.* 221. & Modern. *vbi supra num.* 64. vel saltem si debitor obligaretur ad quod prius non tenebatur: quæ non militant in hoc casu.

Nec obstat quòd pars fructuum fuerit soluta Lauræ, quòd mulier post cessionem nominis petere non possit, sed vir. Grat. *cons.* 56. *lib.* 1. Si quidem vir ratam habet, & mulier non petit, sed agitur de pecuniis iam exactis.

Quoad tertium tempus, scilicet post interpellationem iudicialem, & post obtentum decretum, & relaxatum mandatum etiam de subhastando, cessant omnia supradicta in contrarium, & creditores Luraghi non insistunt. Et idcirco transit sine difficultate.

Et ita concluſum, &c.

R. P. D. Penia.

Romana Fructuum Dotis.

Lunæ 17. Februarij 1606.

EPITOME.

Alimenta præstita mulieri soluto matrimonio, an & quando veniant imputanda in sortem principalem dotis. Interpellatio iudicialis an sit necessaria ex Statuto; & suppleri nè possit per alium actum. Quomodo dignoscatur aliquid inductum à Statuto pro forma.

Ad Cap. 137.

DECISIO LXXXVIII.

COntracto matrimonio inter Illustrissimum & Excellentissimum Dominum Marcum Pium, & Illustrissimam & Excellentissimam Dominam Cloeliam Farnesiam anno 1587. promissa fuit dos scutorum 45. mil. monetæ cum pactis in capitulis matrimonialibus, & in instrumento dotali appositis, vt in casu restitutionis dotis post mortem Domini Marci, superueniente Domina Cloelia, dotem ei in Vrbe libere, & sine vlla exceptione illius hæredes restituerent, & si in dote restituenda cessarent, fructus ad rationẽ septẽ cum dimidio pro quolibet cẽtenario & anno, iuxta cõsuetudinem, & Statuta Vrbis, soluere tenerentur.

Vita functo Domino Marco Pio, Domina Cloelia anno. 1600. de prædicta dote habuit scuta 32400. & pro residuo scutorum 12600. Illustrissimus, & Excellentissimus D. Aeneas Pius, præmissa assertione, quòd ipse, erat hæres cum beneficio legis, & inuentarii; & quòd hæreditas Domini Marci erat maximè grauata, & fortassis exhausta, vt ex inuentario cognosci poterat; & quòd multa bona post mortem ad se pleno iure, non pro hęrede Domini Marci, sed ex dispositione antecessorum suorum, & aliàs diuersimode spectabant: Ideo intuitu meritorum Dominæ Cloeliæ, & Serenissimæ Familiæ Farnesiæ, non titulo hæredis, sed tanquam Aeneas Pius, nomine proprio obligauit se intra duos annos id residuum Dominæ Cloeliæ soluere, & interim nomine alimentorum singulo anno ad rationem septem cum dimidio pro quolibet centenario anticipatè de semestre in semestre eidem D. Cloeliæ soluere, & respondere.

Hæc alimenta Domina Cloelia vsque ad annũ 1605. ad prædictam rationem septem cum dimidio exegit: demum eidem agenti coram A. C. super solutione sortis principalis oppositа fuit exceptio, quòd prædicta alimenta in sortem computare teneretur. Et quoniam articulus erat grauis, & exemplaris, vtraque pars Iudicium Rotæ desiderauit. Vbi præsuppositis primo instrumento dotali, & alio instrumento cum Domino Aenea celebrato, & Statuto Vrbis *lib.* 1. *cap.* 137. & aliis vtrinque deductis; Rota, vtraque parte informante, causa per omnes Dominos vsa, & discussa, censuit alimenta Dominæ Cloeliæ præstita, non fuisse in sortem principalem dotis computanda: Non ex eo, quòd vigore iuris communis fructus Dominæ Cloeliæ viduæ pro dote, vel parte dotis non solutæ deberentur; quoniam Rota non sequitur istam opinionem, nisi duo copulatiuè concurrant, videlicet eius inopia, ita vt aliũde non habeat alimenta; & quod fecerit diligentiam

Digitized by Google

tiam pro dote effectualiter habenda, iuxta decisionem Afflicti 284. & Thesaur. 43. *nu.* 2. & decis. Rotal. *in vna Spoletana Vsusfructus die* 13. *Iunij* 1589. *coram Domino Cardinale Mantica*, tunc Rotæ Auditore, *& in causa Romana, seu Cesenaten. Fructuum dotis die* 13. *Iunij anni* 1603. *coram R.P.D. Lotta.* Quæ duo requisita licet vnus ex Dominis putaret in hoc casu concurrere; alii tamen, quia non videbant esse probata, in hoc motiuo non fecerunt fundamentum.

Maior difficultas fuit circa Statutum Vrbis, quo secundo loco vtebantur informantes pro D. Cloelia, ad quod se contrahentes expressè retulerunt, & in disputatione dubii præsupposierunt. Prætendebant enim, quòd stante hoc Statuto à Sede Apostolica confirmato, validè potuit deduci in pactum, quod per Statutum erat constitutum. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 44. *num.* 33. *vers. amplia tertiò.* Idque non obstante, quod in restitutione dotis attendi debeat Statutum, siue consuetudo, quæ viget in loco domicilii mariti defuncti. *l. exigere dotem, ff. de iudic.* Quia per pactũ potest conueniri, vt attendatur Statutum contractus, & domicilii mulieris, licet maritus sit forensis. Felinus *in cap.* 1. *num.* 3. *limit.* 7. Cagnol. *in l. exigere dotem, num.* 23. *ff. de iudic.*

Neque obstare qualitatem iudicialis interpellationis, quam Statutum requirit, quo primo fundamento vtebantur informantes pro D. Pio: Ad quod licet informantes pro D. Cloelia multis modis respondere niterentur.

Primo quod in hoc casu fructus deberentur ex pacto, & conuentione, & pactum ab initio positum inseruiebat pro interpellatione. Alexand. *cons.* 121. *num.* 4. *vers. & sic videtur. lib.* 5.

Secundo quòd interpellatio iudicialis à Statuto non requiritur pro forma, sed ad constituendum debitorem in mora: vnde ipsa conuentio sufficit, deseruit loco moræ, cùm voluntas promittentis habeatur loco interpellationis, cui renunciari potest. Gabr. *de citat. concl.* 1. *n.* 346.

Tertio quod in hoc casu satis videri poterat adesse interpellatio, cùm interuenerit iuramentum, quod habet vim interpellationis. Osasch. *decis.* 49. *num.* 7.

Quarto quia quando contra aliquem requiritur iudicialis vocatio, illa non est necessaria, vbi ille sponte se obtulit, vt post Ioan. Andr. tradit Franc. *in cap. fin. num.* 9. *vers. quintò quæritur quod si fuit omissa specialis citatio, de elect. lib.* 6.

Nihilominus istæ responsiones non videbantur tollere difficultatem. Tum quia qui se fundat in Statuto, qualitatem Statuti in primis probare debet. Bar. *in l.* 1. §. 1. *ff. ne quid in flum. pub.* Dec. *cons.* 18. *num.* 4. Rim. *iun. consil.* 44. *num.* 68. Tum quia in terminis Statuti Romani antiqui, quòd viduæ alimenta non debeantur, nisi verificetur qualitas petitionis, & ante petitionem non sit locus Statuto, tenuit Luc. Pet. *pract. Capit. in pract. formul. Capitol. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 5. Tum denique quia ista qualitas iudicialis interpellationis pro forma, & requisita videbatur, ibi, *post iudicialem interpellationem.* Nam regulariter cùm in lege, vel Statuto datur ordo prioris, posterioris, tunc censetur inductus pro forma. Felin. *in cap. cùm dilecta, num.* 6. *de rescript.* Paris. *cons.* 19. *num.* 185. *lib.* 2. & forma à Statuto inducta præcisè est adimplenda. Socin. iun. *cons.* 3. *num.* 15. *lib.* 2. & maximè quia qualitas interpellationis iudicialis etiam de iure communi requiritur Cravet. *cons.* 912. *num.* 7. Neuiz. *cons.* 14. *numero* 3.

Quibus ita ponderatis, & nunc propter difficultates prædictas omissis. Rota pro resolutione capienda primo considerauit causam obligationis Domini Aeneæ, quæ non fuit fundata in aliqua dilatione temporis ad soluendum aliquod debitum ex aliqua causa, quæ transiret in mutuũ, vnde nasceretur vsura; sed in mera voluntate, & liberalitate eiusdem Domini Aeneæ, qui non tanquam hæres Domini Marci, sed ipse tanquam Aeneas Pius, & sic tanquam tertius extraneus, voluit Dominæ Cloeliæ ad prædictæ dotis residui restitutionem teneri, & cum effectu obligari, & interim eidem alimenta præstare; sicut re ipsa, suæ obligationi satisfaciendo præstitit; nedum hæreditas Domini Marci mariti mortui, diceba-tur non esse soluendo, & ipse statim soluere se obligare nolebat, D. Cloelia vidua dote, & alimentis fraudaretur.

Nec ideo poterat in hoc contractu vsura considerari, quia voluit ad tempus si bene visum teneri soluere, non prius, & interim etiam alimenta ad certam summam præstare. Quoniam cùm ex prædicta causa fuerint præstita excluſa dilatione temporis, non debet dari repetitio, iux. tex. *in l. si quis à liberis*, vbi Bart. *ff. de liber. agnosc.* Nihilque prohibebat, quo minus D. Aeneas posset ita promittere non solum tempore, quo non fuisset dos restituta, sed toto etiam tempore vitæ Dominæ Cloeliæ, non attenta dilatione temporis, quod Dominus Aeneas tanquam non obligatus in sua potestate habebat: & consequenter hodie non erat iustum quòd ista liberalitas D. Aeneæ, propter quod D. Cloelia distulit facere suas interpellationes etiam iudiciales contra hæreditatem mariti prædefuncti, verteretur in eius damnum, & præiudicium; quod proculdubio contingeret, si exacta pro alimentis, & consumpta, in sortem principalem propriæ dotis computare teneretur.

Præterea Rota in eodem facti tempore, assertionis intelligentiæ gratia, duos casus distinxit. Primum quando repetitur dos ab hæredibus mariti defuncti, qui tenetur viduæ dotem restituere; & hoc casu non debentur fructus, nisi post iudicialem interpellationem, iuxta formam Statuti, Quòd si quid exactum fuerit loco fructuum, & dos petatur; tunc illud omne compensari posset in sortem principalem: & in his terminis procedebant omnia allegata pro D. Pio.

Alter casus est, quando petitur dos ab obligato restituere ex propria obligatione, qui ante non erat obligatus, & qui interim soluit alimenta, quæ etiam soluere promisit; & cum petitur ab eo sors principalis, vult alimenta tanquam indebitè soluta compensare in sortem. Et isto casu licet non interuenerit iudicialis interpellatio non cõputantur in sortem; quia ex propria obligatione, & nomine proprio, non tanquam hæres, sed tanquam tertius promissor, teneri voluit ad vtrumque: quod facere potuit. *l. in re mandati, C. mandati.*

Hos duos casus distinxit, & probauit Rota *in causa Romana Fructuum dotis de Lucaghis die* 19.

Ianua-

Ianuarij 1600. *coram R.P. D. Iusto*, vbi fructus à Ioanne Baptista soluti Lauræ non fuerunt computati in sortem. Et iste casus procedit in promissore extraneo, vt tenuit Rota *in causa Romana Fructuum dotis*, *die* 15. *Nouembris* 1596. *& in eadem* 15. *Ianuarij* 1598. *coram bo. me. Orano.*

Vnde cùm in hac causa Dominus Aeneas, non vti hæres Domini Marci, sed tanquam tertius, aliàs non obligatus, ex sua liberalitate ad restitutionem dicti residui dotis, & vlterius eidem præstare alimenta ad rationẽ supradictã teneri voluerit; non potest modo alimenta sic sponte soluta, & bona fide cõsumpta, de sorte principali deducere, tum ob prædicta, tum quia donasse censebatur.

Nec ad rem pertinebat, quòd soluens vsuras per errorem possit eas repetere. Quia fuit responsum hic non fuisse solutum per errorem, sed scienter, liberè, & vtraque parte consentiente; neque adfuisse aliquam aliam vsuram, cùm mutuum, verum, vel palliatum cessaret.

Et eo plenius prædicta procedebant; quia postquam D. Aeneas prędicto modo promisisset soluere septem cum dimidio pro centenario nomine alimentorum, adiecit id velle seruari omni exceptione, contradictione, retentione, & compensatione penitus remotis, & cessantibus.

R. P. D. Penia.

Romana Restitutionis Dotis

Veneris 10. *Martij* 1608.

EPITOME.

Aestimatio rei dotalis, an & quo casu faciat emptionem, vel venditionem. Quantitas quando censeatur esse in obligatione.

Ad Cap. 137.

DECISIO LXXXIX.

ANno 1606. Petrus Pollettus Lucretiam filiam D. Vincentio Capelletto, Illustrissimi Domini Martini Capelletti Vrbis Senatoris filio, matrimonio copulauit, dote scutorum decemmillium; in pecuniis, rebus effectibus consignanda; & præsertim in vna domo, & vinea, pro precio per Dominum Gasparem Riualdum declarando: Adiecto tamen pacto, quòd in casu restitutionis dotis, tam constante, quàm soluto matrimonio, eadem domus, & vinea restituerentur pro eodem precio; quod declaratum fuisset. Quoniam verò Lucretia vita functa sine filijs, fuit factus locus restitutionis dotis, & A. C. eamdem domum & vineam restituendam pronunciauit, & Dominus Vincentius ab eo iudicio appellauit; Sanctissimus in Signatura ordinauit, vt viderem. An æstimatio faceret emptionem. Et Dubio proposito, vtraque parte informante, Rota non fecisse emptionem, nec venditionem censuit.

Quia licet regulariter æstimatio rei dotalis faciat emptionem *l. quoties*, *& l. si inter virum*, *C. de iur. dot.* Couar. *in pract. quæst. cap.* 28. *num.* 4. Socin. sen. *cons.* 57. *incip. stantibus supradictis*, *in* 6. *& 7. casu lib.* 1. Io. de Monte Sperello *cons.* 176. *num.* 5. Ioan. Ant. Rub. Alexandr. *cons.* 5. *incip. pro fundamento*, *num.* 1. *&* 2. & sæpe fuit in Rota decisum. Quoniam regula non habet locum, quando de contrario constat, & in specie quando fuit promissa restituio dotis in eisdem rebus, siue corporibus, *dicta l. si inter virum*, *C. de iure dot.* vbi Bart. & communiter scribentes; & Socin. *dicto cons.* 52. *in* 2. *&* 3. *casu*, Paul. de Castr. *in l. si æstimatur*, *num.* 5. *ff. solut. matrim.* Couar. *in pract. quæst. cap.* 28. *num.* 5. *vers. tertio colligitur.* Quod in hoc matrimonio expressè fuisse conuentum patebat, ex vno capitulo matrimoniali, vbi sic scriptum fuerat declarando, *che in caso di restitutione si douesse restituire la medesima casa*, *e vigna per il medesimo prezzo*, *che sarà stato dichiarato*; vnde constabat quòd cùm æstimatio esset facta ad alium effectum, videlicet ad sciendum valorem rei in dotem assignatæ, non faciebat emptionem, & venditionem Paris. *cons.* 81. *incip. in præsenti causa*, *num.* 10. *vers. tamen rectius*, *& num.* 16. *vers. ex tacita enim*, *lib.* 4. Anchar. *lib.* 1. *quæst. familiar. quæst.* 36. *num.* 5. & fuit in terminis decisum coram me *in causa Spoletana Bonorum*, *die* 6. *Aprilis* 1601. vbi fuit amplius dictum, hanc limitationem regulæ, quod æstimatio non facit emptionem, & venditionem, procedere quando expressè, vel tacitè potest colligi, fuisse factam ad alium effectum.

Supradictis accedebat, quia in instrumento Illustrissimus Senator expressè promiserat integrã prędictam dotem, prout soluta fuerit conseruare, & in casu restitutionis eamdem dotem restituere. Nam si restitutio non fuisset facienda in eisdem corporibus, non oportuisset promittere eamdem dotem conseruare. Et licet verba instrumenti alicui dubia videri potuissent, omnis tamen dubitatio cessabat ex capitulis matrimonialibus, ad quæ semper recurrendum est. Surd. *decis.* 73. *incip. de venditione*, *num.* 3. *vers. his non attentis*: nam capitula tanquam matrix, & originalis conuentio attendi debent. Bart. *in l. Sempronius Proculum*, *num.* 7. *ff. de leg.* 2. Cef. *cons.* 85. *incip. originalis scriptura*, *num.* 44. *lib.* 1. & fuit resolutum *in causa Romana Fructus dotis coram me die* 12. *Iunij* 1606. Quod maximè locum habebat in hoc casu, cùm contrahentes in principio instrumenti expressè retulerint se ad capitula matrimonialia, ibi, *cum dote*, *pactis*, *& conuentionibus latius contentis*, *& expressis in capitulis matrimonialibus inter dictas partes desuper firmatis.* Vnde tollebatur oppositio facta ab informantibus pro Domino Vincentio quòd per instrumentum fuerit à capitulis matrimonialibus recessum, cùm de contrario ex eo instrumento constaret.

Non obstabat quòd restitutio esset promissa in eadem quantitate, propterea illa verba, *in eisdem corporibus*, non essent in obligatione, sed in potestate soluendi, & quantitas tantùm esset in obligatione soluendi. Ioan. de Monte Sperello *cons.* 14. *num.* 2. *& num.* 5. *vers. item census*, Surd. *cons.* 225. *incip. & simulata dici possint*, *num.* 6.

Quoniam fuit responsum, istos Doctores non loqui in istis terminis, sed in promissione dotis:

dicunt enim quòd quando bona dantur æstimata, quantitas est in obligatione, bona verò in solutione. Vnde in hoc casu, arguendo à contrario, bona absque difficultate sunt in solutione; imo verò, & in promissione, attento quod æstimatio fuit facta ad alium effectum, quàm vt sequeretur empcio, & venditio, &c.

R. P. D. Nauarro.

Tiburtina Dotis.

Lunæ, 19. *Iunij* 1623.

EPITOME.

Fructus dotis soluti tam viuente vxore, quàm post eius mortem, an veniant imputandi in sortem principalem. (sed quoad secundam partem Dubii vide decisionem sequentem, in qua firmatur pars affirmatiua) Multa de vsura: & an & quando eius prætextu retardari possit executio in vim obligationis Cameralis. Statutum Vrbis ligat morantes in Ciuitate Tiburtina.

Ad Cap. 137.

DECISIO XC.

INita fuerunt nuptialia pacta inter Dominum Marchionem Tarquinium ex vna, & Capitaneum Antonium Lentulum ex altera parte, occasione matrimonij celebrandi, & postea subsecuti inter dictum Capitaneum, & Helenam filiam dicti Marchionis; in quibus fuerunt constituta pro dote scuta triamillia, & præ cæteris infrascriptæ conditiones appositæ leguntur.

Che non essendo commodo al detto Signor Tarquinio pagare detti scudi tremila in detto tempo, possa ritardar' il pagamento, o in tutto, o in parte, fin'ad anni quindici, da cominciare al mese di Marzo 1597. *prossimo da venire, e come seguita da finire: & in tal caso per la detta mora sia obligato di pagar'al detto Signor Capitan' Antonio i frutti a ragione di scudi sette per cento, & anco per quella quantita di dote, che non haverà pagata.*

Pro solutione dictorum fructuum Marchio assignauit reddit⁹ Catalis Montis Nigri locati Papirio Clementino; constituitque Antonium procuratorem ad exigendum, tanquam in rem propriam, cum hypotheca generali omnium bonorum. Conuenerunt insuper, dotem non posse solui in minori summa scutorum triummilium & reinuestimentum pro fundo dotali fieri debere; & moriente dicta Helena cum filijs, Marchionem nihil pro dote posse prætendere.

Consummato matrimonio, exactisque in pluribus partitis fructibus promissis, tam viuente Helena vxore, & durante matrimonio quindecim annorum, quàm post; instetерunt Antonius, & filij, tam ipso viuente, quàm post eius mortem, dotem sibi persoui elapso termino quindecim annorum pro dilatione conuento.

Sed pro parte Marchionis opponebatur, solutionem dotis fuisse factam, compensando fructus post mortem Helenæ, computandos in sortem, cùm iniustè exacti fuerint. *Seraph. dec.* 1006. *n.* 6. & fuit dictum *coram Illustrissimo Millino in Romana Societatis Officij*, 23. *Iunij* 1600. & apud Modern. Perusin. *de Censibus*, qui alios cumulat, *decis.* 119. *cum aliis*. Hinc orta lite, introductaque causa coram me cum facultatibus A. C. dubitaui, An sit relaxandum mandatum pro dictis scutis termillibus cõtra Dominum Marchionem: Et Dubio proposito 18. Maij 1622. fuit dilata resolutio, & dictum quòd omnes Domini videant. Repropositio deinde sub die 10. Iunii 1622. & 29. Maij; Domini non fuerunt concordes. Hodie verò resoluerunt Mandatum esse relaxandum.

Quia elapsis quindecim annis a die promissionis, & contracti matrimonii, Marchio promisit prædicta scuta triamillia soluere, & se obligauit cum iuramento, & forma Cameræ, quæ habent paratam executionem; nec retardari solet sub prætextu vsuræ, nisi sit talis, quæ tergiuersari, aut celari non possit, vt in terminis Rot. *dec.* 490. *n.* 1. & 2. *decis.* 775. *num.* 6. *par.* 2. *recent.* & sic compensatio prætensa fructuum haud immorari poterit executionem ex vsuraria perceptione eorum.

Primò, quia vsura non cadit nisi in mutuo vero, vel palliato, *cap. consuluit, de vsur.* Rota *decis.* 197. *n.* 3. *par.* 2. *diuersor.* & *decis.* 490. *n.* 3. Surd. *cons.* 306. *num.* 7. Communis est enim placitum Theologorum, & Canonistarum, hanc esse veram opinionem, in definitione vsuræ; vt per Doctores *in rubr. de vsur.* Bero. *num.* 7. Hic autem nullum est mutuum, nec verum, nec palliatum, sed dotis datio sub conditione conuenta; quam rem, & dotem, Marchio donando apponere potuit, ex vulgaris iuribus. *l. res quæ, in fin.* vbi Bald. & repetent. C. *de iure dot. l. inter virum*, vbi glos. *de pactis dotalib. l. curabit*, C. *de act. empt.* Calder. Anchar. & Abb. in his terminis, *in cap. salubriter, de vsur.* Conrad. *de contract. quæst.* 55. *conclus.* 7. Almain. *in* 4. *dist.* 15. *in tract de vsur.* Et sic non solùm redditur turbida vsuræ suspicio, & An fructus in sortem computandi; sed iustificatur eorũ perceptio, vt ex infra dicendi, clariùs apparebit. Quo fit vt interim executio obligationis Cameralis non retardetur; *cap. debitores*, vbi Doctores *de iureiur.* Put. *dec.* 67. *in fin. lib.* 3. Surd. *cons.* 327. *num.* 14. & 15. *lib.* 3.

Quinimo, si esset vsura, non desunt Doctores classici, qui affirment adhuc esse locum dispositioni text. *in dicto cap. debitores, de iureiur.* vt ex mente glossæ Abbas *num.* 4. *vers. aut contractus*: Quia in executione non agitur vigore promissionis, sed iuramenti: ex qua obligatione iurata acquiritur parti obligatio, & actio. Surd. alios allegãs *dicto cons.* 327. *num.* 15. cum aliis, quos sequitur Rota *in dicta decis.* 490. *num.* 1. & 2. *par.* 2. *recentior.* confirmata *in decis.* 773. *nu.* 6. *in fin. eod. par.* Et ideo opposita exceptio compensationis, vel vsuræ, non suspendit executionem obligationis Cameralis. Modern. *de oblig. Cam. quæst.* 18. *num.* 8. & *seqq.*

Et licèt pro parte Marchionis dicatur quòd fructuũ perceptio fuit solutio dotis, & exceptio solutionis impedit executionẽ, *per mod. vbi sup.* Att. hodie nõ de fructi-

fructibus diſputatur, quos promiſit, & conſignauit Marchio: ſed de dote ſoluenda, iuramento præſtito in forma Cameræ; quod adimplere tenetur ſine æternæ ſalutis diſpendio.

Secundò, quia fructus percepti tempore matrimonii, & dilatæ ſolutionis dotis, iuſtè in ſtipulationem fuerunt deducti, ex veriori, & magis communi Doctorum ſententia *in cap. ſalubriter*; vt tenet Præſes, Collega, & Conſanguineus meus Couarruuias *variar. reſol. lib.* 3. *c.* 1. *num.* 3. *verſ.* 4. *in fin.* Bald. Nouell. *de dote*, 3. *par. princ. num.* 1. Roderic. *de annuis redditibus, lib* 3. *quæſt.* 8. *num.* 14. Otalch. *deciſ.* 132. *num.* 1. Seſſe *deciſion Reg. Aragon.* 68. *n.* 10. *& ſeqq.* vbi dilucidè materia pertractatur, plures cumulans. Hieron. Leo *in deciſ. Valentin.* 92 *nu.* 15. *cum ſeqq.* & fuit dictum *in* Bononien. *Dotis*, 10. *Decembris* 1606. *coram. bo me. Litta*

Tertiò, quia fructus iure percipi poſſunt ex cauſa donationis ex dote, vbi Socer tradendo genero pignus ob dilatam ſolutionem dotis, donare præſumitur fructus pignoris ad alendam filiam; quia ſicut donauit quantitatem dotalem, ſic etiam potuit fructus donare, non computandos in ſortem. Medina *de contractib. quæſt. de vſur.* §. *ad cap. ſalubriter*; quam refert Couarr. *vbi ſup. verſ. cæterum*. Barth. de Medina *in ſumma* §. 52 Mercado *in opuſc. de vſur.* meus Collega Ouetenſis, non minus pietate, quàm doctrina clarus, Nauarr. *in Manual. cap.* 117. *nu.* 233. Felician. *de cenſib. lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 10. & 20. quia donatione conſtitui poteſt annuus redditus; facit *l. vlt. C. de rer. permut.* Roman. *conſ.* 302. *num.* 1 præcipuè quia nullum mutuum, verum, vel palliatum, poteſt hic conſiderari.

Quartò, & vltimò, hæc conuentio iuſtificatur ratione Statuti, vel municipalis legis; vt in ſtatuto Vrbis *cap.* 137. *lib* 1. & obſeruantia Regni Aragonum, ex Seſſe *vbi ſupra num.* 28. & Foro Regni Valentiæ, vt teſtatur Hieron. de Leo *deciſ. Valentin.* 62. Quæ Statuta valida, & iuſta, & frequenti calculo recepta: meus Ouetenſis Nauarrus, Rocchus de Curte *in cap. vlt. quæſt.* 1. *n.* 19. *de conſuetud.* Afflict. *deciſ.* 284. Cepoll. *conſ. ciuil.* 5. Becc. *lib* 2. *recept. ſentent. in titulo conſuetudo, ſeu Statutum*; & Gemin. *in tit. de vſur. ad l. curabit, C. de act empt. n.* 9. in fortioribus terminis tenet, prædictos fructus iure retineri a creditore vltra ſortem, propter irregularem moram; in cuius odium potuit Statutum hoc diſponere. Sed ne noſtrum egrediamur limitem, tenet Nauarr. *in cap. ſi feneraberis*, 14. *quæſt.* 3. *num.* 21. *notab.* 67. hanc opinionem expreſſis his verbis: Et per hanc eandem rationem poſſunt defendi Statuta Terrarum, quibus cauetur, vt qui dotem promittit, & hæredes eius, quouſque illam ſoluant; & maritus, qui recepit eam, & hæredes eius, quouſque illam reſtituant vxori viduæ, aut ſeparatæ, certum quid ex centum ſingulis annis ſoluant. Quia ſicut dictum eſt, non iubent illud ſolui, vt vſuram mutui veri, vel palliati; ſed vt quoddam debitum certum, ſubrogatum loco debiti incerti, quod pro conſecutione dotis tacitè promiſit qui eam dedit, & etiam tacitè repromiſſit eandem recipiens, &c.

An verò eadem militet ratio ſecundo tempore poſt mortem vxoris maior eſt dubitandi occaſio, cùm ceſſent onera matrimonii: quæ reſpiciunt perſonam mulieris tantum: vt fuit dictum *in Bononien. Dotis coram Cardinali Pamphilio* 4. *Iunij* 1597. & *in eadem cauſa coràm Cardinali Lancellotto* 24. *May* 1600. *& in Nepeſina Landi*, 10. *Maij* 1614. *coràm D. meo Canalerio*, & latè proſequitur Modern. *diſceptat. forenſ. cap.* 427. *lib.* 3. Ceſſare etiam videtur ratio a Doctoribus conſiderata, quòd fructus debeantur reſpectu oneris matrimonij, licèt inter ſe pugnent Interpretes, *in rubr. & l.* 1. *ff. ſolut. matrim.* & Rota tenuerit, etiam per exiſtentiam filiorum durare onera matrimonii, defuncta vxore: vt *in Senogallien. Dotis coram bon. memor. Cardinali Pamphilio*: Modern. *de obligat. Cameral. dec.* 10. *num.* 6. & *in dicta Romana Dotis coram Litta.* Card. Tuſch. *in verb. Dos concluſ.* 741. *num.* 118. & fuit dictum *in Romana Dotis coram Reuerendiſſ. Domino meo Decano*, & confirmata *coram. D. Pironano.*

Tamen certo certius eſt, præmiſſam concluſionem negatiuam non procedere quando vxor non poterat agere ad dotem, propter dilationem conuentam: vt in terminis legati; quod neutiquam ita fauorabiliter interpretari debet. Surd. *conſ.* 23. & *de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 29. *num.* 6. Rota *in recentior. deciſ.* 773. *par.* 2. *num.* 6. & fuit dictum *in Romana, ſeu Comen. Legati pij*, 27. *Aprilis præteriti coram Canalerio*. Quia tali caſu ſi non ſuſtinetur iſta exactio fructuum ratione oneris matrimonii poſt mortem vxoris; ſaltem ſuſtinebitur, vel virtute iuramenti, & obligationis Cameralis, *ex dicto cap. debitores*, & ex ſupra relatis; vel ex promiſſionis factæ mentione. *l.* 7. §. *ait Prætor*, cum concord. *ff. de pact. l.* 1. *titulo* 11. *lib.* 1. *fori Caſtell.* vel ex æquitate, quia nihil imputari poſt viro, ſi dotem non exigit. ſtante dilatione conuenta; vt in puncto fuit dictum *in Bononien. Pecuniaria*, 16. *Iunij* 1614. *coram Reuerendiſſ. D. meo Patriarcha*, & conducunt maximè deducta *in Bononien Dotis* 9. *Decembris* 1619. *coram D. meo Remboldo.* Et in terminis quando fructus fuerunt deducti in cõuentione inter partes, quãdo debeãtur etiam ſoluto matrimonio, iudicauit Rota *in Romana Fructuum dotis coram bo mem. Penia*, 12. *Iunij* 1606. & ita tenent Modern. *in diſceptationib. forenſ.* declarando *diſcept.* 427. *in addit. eod. lib.* 3. *fall.* 6. 7. 8. Quæ in propoſito facilius procedunt: quia debebant inueſtiri in bonis fructiferis; vt optimè deducit in his terminis Alex. *conſ.* 31. *n.* 6. & 11. *lib.* 6.

Præterea, iuſtè fuiſſe perceptos fructus ab Antonio, & eius hæredibus deberi decurſos, quia fuit aſſignatum pignus, & factus procurator Antonius tanquam in rem propriam, ad exactionem eorum, ex Statuto Vrbis: cuius eſt clara diſpoſitio *cap.* 137. *lib.* 1. vt fructus ſoluto matrimonio percepti pro alendis filiis non computentur in ſortem: & comprobatur per Adden. ad dicta Statuta, *verſ. Et ſi habet.* Et licèt non fuerint exacti ex pignore, ſatis eſt, quòd fuerit conſtitutum, & quòd potuerint exigi, etiamſi præſumantur percepti a Marchione, breui tamen manu ſoluti genero abſenti; ita dicendum ex præcedenti conuentione. *l. quædam, C. de rei vendic.* Maſcard. *de probat. concluſ.* 1196. *n.* 1. *& ſeqq.* Menoch. *præſumpt.* 97 *nu.* 1. *lib.* 6.

Præter iuſtificationem autem ſimilium Statutorum Vrbis, nec inefficax ratio, ſcilicet moræ, prout aduertit Adden. & Mohedan. *deciſ.* 1. *de vſur.* Alex. *conſ.* 221. *num.* 4. *lib.* 2. Afflict. *deciſ.* 21. qua durante in contractibus bonæ fidei, præcipuæ dotis, §. *fuerat inſtit. de action.* vſura, & fructus debentur. *l. mora*, §. *in bonæ fidei contractibus ex mora vſuræ debentur*, & ibi Doctores, *ff de vſur. l. ſi mora. ff. ſoluto matrimonio.* In propoſito enim, ratione moræ expreſ-

sè fuit conuentum inter partes, fructus deberi.

Neque obstat, si non fuerit interpellatus Marchio, iuxta vulgatas iuris regulas, vt constitutus in mora obnoxius teneretur, & vt morosus soluere sit astrictus. Quia interpellatio à Statuto requisita præsumitur interuenisse; & alleganti contrarium incumbit onus probandi; cõcurrente maximè tanto tempore, & quam plurimis solutionibus; vt mirè in his terminis firmauit Rota *in allegata Bononien. Dotis*; quia soluendo fructus declarauit se haberi pro legitimè interpellato; vt etiam fuit dictum *in Romana Fructuum dotis*, de qua supra, *coram bonæ memoriæ Penia*.

Et licèt contractus, & contrahentes, reperiantur in Ciuitate Tiburtina; tamen cùm sit in districtu, Statutum Vrbis ligat etiam inibi morantes; vt extat decisum *in Balneoregien. Bonorum*, 30. *Octobris* 1589. *coram Card. Pamphilio.*

Nec refragatur Gabriel. *consi.* 152. *nn.* 1. & 2. *lib.* 2. & Puteus *decis.* 304. & 316. *lib.* 1. *in nouis*. Quia loquuntur in terminis Statuti antiqui, quod prouidet viduæ, non marito superstitibus filiis; prout disponit Statutum nouum, quo expressè cauetur in fine his verbis: *Necnon & pro alimentis ipsius viduæ etiam habentis pignus dotale, ex quo possit percipere fructus loco alimentorum; & non computentur in sortem; & similiter maritus soluto matrimonio cum liberis, percipiendo fructus ex pignore dotali, non computet fructus in sortem, sed sint ipsius pro alendis communibus filijs, donec dos à quocunque debita, restituta sit si in pecunia debeatur.*

Accedit quòd licuti ratione damni emergentis debentur fructus stante interpellatione, quæ in proposito præsumitur ex præmissis; vt de mente Legistarum, & Canonistarum post Plotum, quem refert, alios quamplurimos firmans, Surd. *de alment. tit.* 4. *quæst.* 20. *num* 9. *& seqq.* Insuper certi iuris est, Marchionem teneri soluere iuxta conuentionem factam ad minus pro qualibet vice scuta trecenta: & tamen leguntur solutiones minoris summæ; & dos non reperitur innestita, iuxta pacta dotalia: sed minutatim exacta, & consumpta, & in præiudicium filiorum, ad quos spectabat post mortem matris, ex consuetudine Martini, de qua per Thesaur. *dec.* 190. *num.* 3. *& seq.* Honded. *cons.* 75. *num.* 2. *lib.* 2. sed ex pactis matrimonialibus, in quibus expressè nedum reperiuntur in conditione, sed in dispositione, scilicet: *Ma lasciando discendenti, detto Signor Marchese non possa pretendere cosa alcuna*: Quo fit vt patet non potuerit præiudicium inferre filiis ex perceptione fructuum, non facto reinuestimento dotis Pinell. *in l.* 1. *C. de bonis matern. par.* 3. *num.* 18. & 73. & Marchio non nisi iuxta conuentionis formam soluere tenebatur, ad consequendam liberationem. Rota apud Pacific. de Saluiano interdict. *decis.* 175. *num.* 7. iuxta primam impress. & per Giurb. *decis.* 79. *num.* 46. cum aliis allegatis.

Ex quibus videtur satisfactum in contrarium allegatis doctrinis, & decisionibus, *in Bonnien. Dotis coram Cardinali Pamphilio, & Romana Fructuum census coram Reuerendiss Selencien.* Quia nec in promissione, vt in præsentiarum loquuntur, nec iuramento vallata; nec specifica mentione filiorum, quos in specie consideranit Statutum vbi supra. Ex quibus omnibus mandatum relaxandum

Domini decreuere contra D. Marchionem, vtraque parte infirmante.

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Romana Fructuum dotis.

Eyne, 12. *Maij* 1625.

EPITOME.

Fructus dotales decursi viuente vxore, debentur illius hæredibus; secus vero de decursis matrimonio dissoluto, etiãsi extent filij. Bona fideicommisso subiecta pro dictis fructibus alienari possunt. Promissio de soluendo fructus dotis soluto matrimonio, est vsuraria. Dispositum in vno correlatiuo, quomodo censeatur dispositum in altero; ad interpretationem Statuti Vrbis, c. 137. lib. 1.

Ad Cap. 137.

DECISIO XCI.

PAulus promisit soluere dotem Eugeniæ sororis Petro Antonio viro intra certum tempus, pacto adiecto, quòd si in solutione defecerit interminis expressis, teneretur soluere fructus iuxta Statutum Vrbis. Contracto matrimonio, illoque per obitum Eugeniæ dissoluto, Petrus Antonius vir superstes petit aduersus Paulum sororium fructus dotis decursos, & non solutos, tam constante matrimonio, quàm illo dissoluto. Cumque mihi fuisset cõmissa causa appellationis cum clausula. Si quid exequendum; hodie dubitaui, an esset locus executioni. Et Domini quoad fructus decursos viuente vxore affirmatiuam secuti sententiam; contrarium, ipsa defuncta, censuerunt.

Ratio primi dicti fuit, quia Paulus se obligauit in forma Camera, quæ habet executionem paratam. Vrsill. ad Afflict. *decis.* 30. *num.* 6. *in fin.* Cagnol. *in l. si liberarius*, 93. *num.* 91. *vers. quid de instrumento*, *ff. de reg. iur.* Mohed. *decis.* 2. & 3. *de except.* Rota *decis.* 800. *num.* 6. *par.* 3. Quæ conclusio procedit etiam quòd causa sit commissa cum clausula: Si quid exequendum: Quia constito de iustitia mandati ex eisdem actis, prout constare debet, stante hac clausula proceditur ad vlteriora; vt fuit dictum *in causa Romana de Crescentijs* 4. *Julij* 1612. *coram R. P. D. meo Pamphilio*, apud Modern. *de oblig. Camer. decis* 12.

In hoc autem casu satis eluceßit iustitia mandati quoad fructus constante matrimonio decursos ex pacto prædicto, per text. *in cap. salubriter de vsur.* Qui licet loquatur quando datur pignus: nihilominus eadem est ratio, quando in pecunia dos promittitur: vtrobique enim consideratur iustum interesse propter onera matrimonij. Abb. *in*

d. cap.

Google

d. cap. ſalubriter, nu. 3. de vſur. Ambroſ. de vign. *de vſur. num. 13. verſ. ſecundo caſu.* Dec. *in c. cum venerabilis, num. 63. & ſeqq. de excep.* Bald. Nouell. *de dot. par. 7. priuileg. 3. vſque ad fin.* Nauarr. *in manual. c. 17. ſub num. 13. verſ. ex qua intulimus.* Cnuar. *variar lib. 3. cap. 1. num. 3. verſ. contrarium tamen.* Conrad. *de contractib. tract. 3. q. 35. concluſ. 5. fol. 158. & concl. 7. fol. 159.* Lup. *in cap. per veſtras. §. 8. incip. Octauo infertur, num. 2. de donat. inter vir. & vxor.* Molin. *de primogen. Hiſp. lib. 4. cap. 5. num. 6.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 42. num. 147.* Giurb. *dec. 72. num. 3. verſ. nam valet.* Azor. *inſtit. moral. par. 3. lib. 7. cap. 9. col. 2. poſt med.* & dixit Rot. *in Romana Dotis, 5. Julij 1599. coram Iuſto*; quæ eſt 129. *poſt volum. 1. conſilior. Farinac. & in alia Romana Fructuum dotis, 19. Ianuarij 1600. coram eodem, & in alia Romana Fructuum dotis, 10. Nouembris eiuſdem anni coram Litia.* nouiſſimeque *in Tiburtina Fructuum, 19. Junij 1623. coram R. P. D. meo Nauarro*, quæ in hac parte non poteſt impugnari.

Neque obſtat quòd agatur de bonis ſubiectis fideicommiſſo, quæ non poſſunt alienari pro fructibus dotis reſtituendis. Seraphin. *deciſ. 481. nu. 3.* Quia quicquid ſit de hac opinione, cùm Peregrinus *de fideicommiſſ. art. 41. num. 69. verſ. quia eſt duplex* teneat contrarium; & Fuſar. *de ſubſtitut. queſt. 931. num. 43.* diſtinguat, quòd aut maritus fuit negligens; & bona non poſſunt alienari: in hoc caſu non agitur de fructibus extrahendis ex venditione bonorum fideicommiſſo ſubiectorum; ſed an Paulus teneatur ad dictos fructus. Quam vtique teneri ambigendum eſt, etiam quod Petrus Antonius vellet ſatisfieri ex fructibus bonorum fideicommiſſo ſubiectorum; vt fuit reſolutum *in cauſa Firmana, ſeu Maceratenſi Dotis, 19. Ianuarij 1622. coram R. P. D. meo Pirouano*: in qua fuit dictum quod mulier poterat agere Saluiano pro fructibus dotis, etiam contra bona ſubiecta fideicommiſſo, cùm Saluianum operetur vt de fructibus; ſatisfiat creditori.

Minus releuat quod Paulus fuerit bannitus cũ confiſcationem bonorum, & propterea videatur liberatus ab omni obligatione. Rota *deciſ. 575. num. 1. par. 1. recentior.* Quia cùm actiones Petri Antonii non fuerint extinctæ, ſed in fiſcum tranſlatæ per eum poſtea fuerunt tranſlatæ in Paulum, cùm is fuerit reſtitutus tam ad bona, quàm ad honores. *l. 2. & 3. C. de ſentent. paſſ.* & Angel. *in d. l. 3. num. 1. & 3.* Old. *de reſtitut. in integr. queſt. 97. num. 9.* Farinacc. *queſt. 9. cum queſt. 97. numero 180.*

Ratio ſecundi dicti, quod ſcilicet non ſit locus reſtitutioni quoad fructus ſoluto matrimonio decurſos, ea fuit: quia exceptio vſurariæ prauitatis incontinenti probata impedit proceſſum executiuum, & ſic obligationem Cameralem. Laſ. *in l. 1. num. 21. & ſeqq. C. de iur. & fact. ignor.* Matth. Coler. *de proceſſ. executiu. par. 4. cap. 2. nu. 22.* Andr. Rauchbar. *par. 2. queſt. 19. num. 101. in fin.* cum aliis adductis per Matth. Berbich. *concl. 97. num. 96. par. 1.* Carocc. *deciſ. 133. num. 4.* Hic autem, vt ſtatim demonſtrabitur, hi fructus ſoluto matrimonio abſque vſuraria labe non debentur, quando forte ſufficeret, quod articulus iuris in hoc eſſet dubius, voluit Theſaur. *deciſ. 26. num. 19. verſ. an inquam*, quem ſequitur Matth. Berbich. *d. concluſ. 97. num. 61. par. 1.*

Quod vero promiſſio, de qua agitur, continens fructus ſoluto matrimonio, ſit vſuraria, ambigi non poteſt. Illo enim ſoluto, deficit requiſitum, ex quo ſolutio fructuum ſuſtineatur; nempe ſuſtentario onerum matrimonij; quæ præcipuè conſiſtunt in vxore alenda ſecundum dignitatem generis, & quantitatem dotis. Lup. *loco ſup. alleg. num. 4. verſ. ex quo dicebat.* Immo cùm titulus dotis extinctus ſit, fructus non poſſunt ſolui amplius pro intereſſe matrimonii, ſed ſimpliciter pro vſura: & ſic debitum dotis, ſoluendo vſuras, vertitur in mutuum palliatum; vt eſt tex. *in c. ſalubriter, de vſur.* vbi Innoc. *num. 1. & 2.* Hoſtienſ. *num. 5. & 6.* Ioan. de Anan. *col. penult. circa med. verſ. & ex prædictis.* Bart. *in l. atqui natura, §. non tantum, num. 1. ff. de negot. geſt. & in l. in inſulam, §. vſuras in fin. ff. ſolut. matrimon. & conſ. 128. num. 2. lib. 1. & conſ. 84. lib. 2.* Bald. *in rubr. C. de vſur. verſ. quarto quæro. & in l. fin. §. preterea, num. 10. & in l. pro oneribus, num. 3. C. de iure dot.* Alexand. *conſil. 74. num. 18. & conſ. 141. num. 2. in princ. lib. 3.* Neguſant. *de pignor. par. 9. membr. 5. num. 17.* Roland. *conſ. 99. num. 1. & ſeqq.* & præſertim *nu. 3. lib. 2.* Curtia *ſuper rit. magn. Cur. cap. 94. nu. 1. vſque ad 6.* cum aliis per Cæpoll. *conſil. ciuil. 15. in princip.* Mantic. *deciſ. 171. numer. 4.* & fuit ſæpiſſimè reſolutum, & præcipuè *in Bononienſi Dotis 4. Junij 1597. coram bon. mem. Card. Pamphilio: & in eadem, 24. Maij 1600. coram bon. mem.* Lancellotto; & coram *in cauſa Anconitana Intereſſe, 28. Junij 1600.* & nouiſſimè *in Nepeſina Laudi 10. Martij 1614. coram R. P. D. meo Cauallerio Sanctiſſ. D. N. Datario.*

Quæ etiam procedunt licèt ex matrimonio remanſerint filij. Ioan. de Anan. *in dicto cap. ſalubriter col. penult. circa med. verſ. ex prædictis videtur, de vſur.* qui loquitur in fructibus pignoris, & ſic in facilioribus terminis, quàm in pecunia. Et ratio eſt, quia, circumſcripto Statuto Vrbis *cap. 137. lib. 1.* de quo ſtatim dicetur de iure communi, ſi ipſa mulier viueret ſoluto matrimonio; vel non potuiſſet exigere fructus; vel ſi exegiſſet, in ſortem computare teneretur. *l. Titia, ff. de ſolution.* Bart. *in dicta l. in inſulam, §. vſuras, ff. ſolut. matrimon. & in l. ſi pater, in princip. ff. de dol. except.* & concludunt omnes Doctores *in dicto cap. ſalubriter de vſur.* & per conſequens tenentur hæredes vxoris; quia ceſſat ratio cap. ſalubriter, ſcilicet alimentatio vxoris, in quo principaliter conſiſtũt onera matrimonij, ſecundum dignitatem illius, & quantitatem dotis; eleganter Lup. *in dicto cap. per veſtras. num. 4. verſ. ex quo dicebat Ananias*; vbi quòd hæc opinio eſt parum dubitabilis. Alex. *conſ. 74. num. 15. poſt med. verſ. poſtremo circa tertiam, & num. 16. lib. 5.* Ruin. *conſ. 162. num. 3. lib. 5.* Peregr. *conſ. 99. num. 5. cum ſeq. lib. 3. & conſ. 70. num. 5. ante med. verſ. attamen ſoluto matrimonio, & conſ. 71. num. 6. conſ. 73. num. 1. verſ. de iure autem, lib. 4.* Coſta *de portion. & rat. queſt. 51. ante num. 1. verſ. ſecunda eſt.* Giurba, qui reſtatur hoc verius viſum fuiſſe magnæ Curiæ, *ſuper conſuetud. Meſſan. par. 1. cap. 3. gloſſ. 9. ſub. num. 28. ac fin. verſic. ſed ab his.* Gratian. *diſceptation. forens. cap. 427. à nu. 4. vſque ad 49. lib. 3.* Scace. *de Commerc. & camb. §. 1. queſt. 7. par. quinta, ampliat. 8. num. 176. poſt med. verſic. extende ſecundo:*

bene

benè Iaſ. *in l. de diuiſione, num.* 2. *poſt princip. ff. ſolut. matrimon.* vbi ad effectum, vt fructus debeantur, tria requiruntur, promiſſio dotis, matrimonium, & ſuſtentatio onerum.

Non obſtat, quòd fructus dotis debeantur mulieri poſt iudicialem interpellationem ad rationẽ ſoutorum ſeptem cum dimidio, etiam quod habeat pignus dotale; vt diſponitur in Statuto Vrbis, *cap.* 137. *lib.* 1. & ideo diſpoſitum in muliere habeat locum in viro. Iaſ. *conſ.* 112. *num.* 7. *lib.* 1. & *in l fin. num.* 16. *C. de indict. viduit. toll.* vbi quòd ſi maritus prohibetur relinquere vxori, è conuerſo vxor cenſetur prohibita relinquere viro, ea ratione, quia ſunt correlatiua. Curt. ſen. *conſ.* 6. *num.* 15. Aym. *de antiq. temp. par.* 4. §. *videamus, num.* 29. & 30. qui dicunt, quòd diſpoſitum in vno correlatiuo, cenſetur repetitum in alio: in actibus tamen indiuiduis; vt puta, ſi vir eſt prohibitus relinquere, mulier cenſetur prohibita recipere: Secus verò eſt in actibus ſeparatis, quando ſcilicet vir eſt prohibitus relinquere vxori, vxor nõ cẽſetur prohibita relinquere viro: Sique in noſtris terminis caſus eſſent ſeiuncti, res ſine difficultate procederet; cùm Statutum ſit correctorium iuris communis. Sed cùm vir, & vxor ſint correlatiua, & diſpoſitum in vno habeat etiam locum in alio, id intelligitur ad effectum incluſionis, non autem ad effectum extenſionis ad nouum caſum. Bald. eleganter *conſ* 344. *in fin. lib.* 3. quod eſt ſubſcriptum a ſex Doctoribus.

Quicquid tamen ſit de prædictis, ceſſat omnis difficultas: quia Statutum loquitur diſcretiuè de vidua, & viro. vult enim, quòd vidua habeat fructus ad rationem ſeptem cum dimidio: & admittit hanc taxationem etiam quòd habeat pignus dotale: de viro autem diſponit ſolum, quòd ſi is habeat filios poſt obitum vxoris, percipiat fructus ex pignore dotali: Quapropter cùm Statutum magis faueat vxori, quàm viro, diſpoſita in vxore non vendicant ſibi locum in viro. Dec. *in l. ſicut bonis. num.* 8. *verſ. & idem in Statuto Parmenſi, ff. de in ius voc.*

Non obſtat, quòd ſi filij extant, onera matrimonii non extinguantur: quæ conſiſtunt nedum in alimentis vxoris, ſed etiam filiorum. Bart. *in l. poſt dotem, num.* 22. & ibi Rom *num.* 39. *verſ. quartò dubitatur, ff. ſolut. matrimon.* Calderin. *conſ.* 1. *col.* 1. *ad med. de donat. inter vir. & vxor.* Socin. iun. *conſ.* 35. *num.* 16. *verſ. quod ratione ſundetur. lib.* 1. Bero *conſ.* 140. *num.* 20. *lib.* 2. Soc. ſen. *conſ.* 9. *num.* 13. *verſ. ſextodecimo probatur, lib.* 1. Gabr. *conſ.* 194. *num.* 6. *lib.* 1. Franc. *deciſ.* 283. *num.* 14. & fuit dictum *in cauſa Senogallienſi Dotis*, 26. *Iun.* 1606. *coram R. P. D. meo Pamphilio, & in Caſenatenſi Dotis*, 2. *Decembris* 1616. *coram R. P. D. meo Remboldo*, cum aliis adductis per Cæſ. Manent. *de iure contr. liuell. par.* 14. *num.* 80 *cum ſeqq.* quibus rationibus motus reſoluit, quod fructus dotis debeantur viro, diſſoluto matrimonio per mortem vxoris, ſi extant filii. Quod etiam conſiderat Borgnin. *deciſ.* 26. *ſub num.* 25. *par.* 3. & *deciſ.* 22. *n.* 18. *in fin. par.* 4. & ante omnes hanc ſententiam tenuit Cumia *ſuper rit. magnæ Cur. cap.* 93. *nn.* 22. qui mouetur ex *l. ſi filia*, §. 1. & *l. ſi maritus, ff. famil. herciſc.*

Huic enim motiuo fuit reſponſum, male Cæſarem Manentem, & Borgninum applicare concluſionem prædictam ad caſum, de quo agitur: quia Doctores prædicti loquuntur in terminis conſuetudinis Martini, vt ſcilicet, extantibus filiis dos non reuertatur ad partem, ſed remaneat penes maritum: non enim extinguuntur onera matrimonii vbi extant filii. Nam licèt onus liberorum ſit onus naturæ, non matrimonii? habet tamen originem à matrimonio, vt conſiderat Calderin. *dicto conſ.* 1. *colum.* 1. *in fin.* & ſic quatenus reſpiciatur onus naturæ, alimentatio ſpectat ad patrem; qui ideo non poteſt petere intereſſe dotis; vt in his terminis aduertit Lup. *in dicto cap. per veſtras,* §. *ollandò infertur, n.* 4. *verſ. ceſſat etiam hoc caſu.* Gratian. *diſceptat. forenſ. c.* 428. *num.* 21. & adſunt iura clara *in l. ſi quis à liberis ff. de lib. agnoſc. & in l. qui libero*, §. *fin. ff. de ritu nupt.* Dum verò onus liberorum conſideratur tanquam habens originem à matrimonio, debetur dos, cuius cõtemplatione fuit promiſſa; ita vt non debeat reſtitui ſocero, ſed debeat remanere penes generum: & ita loquuntur deciſiones Rotæ. Hinc videtur ſatis reſponſum ad Doctores per Gratianum citatos *in append. ad cap.* 428. *colum.* 1. *ante fin.* quorum dicta auctoritate ſolùm ſolnit. Alii verò ſupra allegati loquuntur in terminis illius, & de quibus infra dicetur.

Ad cum iam in dicto Ritu fuit reſponſum, vel quòd loquatur in terminis illius Ritus; vt aduertit Scacc. *de camb.* §. 1. *quæſt.* 7. *ampl.* 8. *ante num.* 177. *verſ. nec obſtat*: vel quòd loquatur ſine ratione: quia, vt dictum eſt, mouetur ex *l. ſi filia*, 20. § 1. & ex *l ſi maritus*, 47. *ff. famil. herciſc.* Nam text. *in l. ſi filia*; ſolùm dicit, quòd pluribus fratribus extantibus, ſi vnus habet vxorem, debet habere dotem patri datam, quia ipſe ſuſtinet onera matrimonii. Quapropter non applicatur caſui noſtro. Textus verò *in l. ſi maritus*, dicit dumtaxat dotem debere eſſe apud illum, qui ſuſtinet onera matrimonii Sed, vt bene aduertit loco prædicto Lupus licèt filii ſint reliquiæ matrimonii, & ex dote matris alendi ſint, vt *in dicta l. ſi maritus, ff. famil. herciſc.* ſecundum Bald. *in l. ſi dotem col.* 1. *C. de falſ. cauſ. adiect. leg.* illud procedit conſtante matrimonio: & ita propriè loquitur *dicta l. ſi maritus*, & ſubdit quòd inde eſt, quòd quamuis vxor conſtante matrimonio poſſit petere dotem à marito vergente ad inopiam; mortua tamen vxore, filii non poterunt illam petere. Bart *in l. ſi conſtante, col.* 4. *ff. ſolut. matrimon.* Et ita intelligendus eſt Roman. & jura per eum adducta *conſ.* 917. *col.* 2. *poſt. med. verſ. volens quòd ſecundum dotis reditus* vbi in ſpecie allegat Iaſon. *dicta l. ſi filia, & in dicta l. ſi maritus, ff. famil. herciſc.* Et ita etiam intelligendi ſunt Boer. *conſ.* 9. *num.* 10. Mandell. *conſil.* 315. *num.* 6. *lib.* 2. Franch. *deciſ.* 381. *nu.* 14. Barboſ. *in rubr. ſolut. matrimon. num.* 13. & Conrad. *de contract. tract.* 2. *quæſt.* 35. *concl.* 3. *nn.* 358. omnes per Gratianum adducti, & ſola auctoritate ſoluti.

Neque verum eſt quòd hi fructus ex promiſſione debeantur, vt voluit Gratian. *in append. ad diſceptat.* 477. *col.* 2. *verſ. quamuis tamen*; & *diſcept.* 920. *num.* 20. & ex curſu fuerit ſcriptum *in dicta Tiburtina dotis.* Quia promiſſio intereſſe non ſuſtinetur, niſi conſtante matrimonio; vt patet ex Doctoribus ſupra allegatis in princ. Illoque diſſoluto, ſicut non debentur fructus, quos ſoluere etiet vſura, ita promiſſio fructuum non poteſt iuſtificare vſuras; cum non ſolùm Diuino, ſed omni iu-

ni iure prohibitæ sint. Bald. *consil.* 443. *in princip. vsque ad num. 3. lib. 3.* Angel. *cons.* 90. Alexand. *cons.* 1. *in princip. lib* 2. Cagnol. *in l. curabit, num. 3. C. de act. empt.* Clar. *in §. vsura, num. 3. vers. sciendum.*

Et prædicta adeo vera sunt, vt nedum per factum non possint sustineri, sed nec etiam, quod plus est, per discepationem. Alexand. *cons.* 49. *num.* 2. *& seqq. lib.* 4. vbi quod neque intuitu boni, neque mali euitandi, neque pro redimendis captiuis, potest dispensari quod fiat vsura, propter quatuor: Quia scilicet contemnit Deum audacius; Naturam expressiùs; Scripturas deteriùs; Iura diutiùs. Vnde quòd meritò promissio solutionis fructuum dotis corruat defuncta vxore, dicit Anguisc. *consil.* 16. *n.* 2. *vers. ad hæc Doctores; & n.* 9. *vers. & sic cessante, lib.* 5. Molin. *de pact. nuptial. lib.* 3. *quæst.* 39. *num.* 14. *& seqq.* Immo si aliter fuisset expressè conuentum, nullitet etiam esset conuentum. Anguisc. *dicto consil.* 16. *per tot.* Gabr. *consil.* 152. *à num.* 3. *vsque ad* 6. *lib.* 2. Molin. *loco cit. numer.* 14. *& seqq.* Surd. *cons.* 194. *numer.* 14. *lib.* 2.

Neque rursus verum est, immo penitus falsum, quòd Rota alias admiserit pro valida istam promissionem fructuum, etiam soluto matrimonio; & ad hoc allegetur *Romano Fructuum dotis*, 17. *Februar. & 12 Iunij* 1606. *coram pia memoriæ Francisco Penia Rotæ Decano.* Quia illa decisio loquitur in vidua non habente aliunde vnde se aleret: in quibus terminis loquitur etiam decisio *in causa Casenatensi Fructuum dotis*, 14. *Iunij* 160; Præterea decisio coram Penia sustinetur ex Statuto Vrbis; & resolutio fuit capta maxima cum difficultate, cum causa pluries fuerit proposita; vt ipse testatur in princip. & ego bene memini, cùm fuerim præsens resolutioni.

Et ita vtraque parte informante fuit conclusum.

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Romana Fructuum dotis.

Veneris, 29. Nouembris 1625.

EPITOME.

Per confiscationem an transferantur in Fiscum omnia Rei iura actiua, & passiua. Dispositio testatoris vocantis alium in euentum delicti &c. an operetur vt bona non possint confiscari. In corporatio bonorum quomodo probetur.

Ad Cap. 137.

DECISIO. XCII.

HOdie non controuertebatur quòd fructus decursi dotis non soluto post dissolutum matrimonium non debeantur ex rationibus in decisione deductis; nec minus de decursis constante matrimonio: sed dicebatur non deberi per Paulum. Quia licèt ad illos se obligauerit; nihilominus, eum fuerit bannitus, & eius bona confiscata in fiscum fuerunt translata omnia iura actiuè & passiuè. *l. ferunt, 29. ff. de act. & oblig.* Bart. *in l. vbicunque, num. 5. vers. primum exemplum in deportato, ff. de fideiuss.* Io. de Amic. *cons.* 68. *nn.* 2. *& 3.* Doctr. *in l. si marito. ff. solut. matrimon.* Surd. *de alim. tit. 8. priuil. 59. num. 9. vers. & in tantum.* Peregr. *de iure fisci, lib. 5. tit. 1. num. 54. vers. ideo quia fiscus.* Farinacc. *q. 25. num. 177. & seqq.* Rota *decis. 575. num. 1. par. 1. in recent.*

Subdebatur præterea, hanc conclusionem procedere etiam quòd postea venerit ad pinguiorem fortunam, acquirendo bona per obitum fratris ex fideicommisso paterno. *l. 4. C. de sentent. pass.* vbi Ang. *num.* 14. Odd. *de restit. in integ. q. 97. art. 2. num. 3. vers. sed breuiter.* Farinacc. *loc. cit. num.* 179. Rota *d. decis. 575. num. 1. in fin. vers. & ea peruento.*

Cæterum Domini, attenta qualitati facti, censuerunt Paulum teneri ad fructus durante matrimonio decursos. Quia licèt prædicta verissima sint, non videntur tamen admittenda in hoc casu vbi ipse fuit gratiosè restitutus ad famam, honores, & bona: quod illæmet actiones fuerunt à Fisco in ipsum retrotranslatæ *l. 2. & 3. ff. de sentent. pass. l. in quæstione*, vbi Ang. *num. 3. C. eod.* & propterea denuo remansit obligatus Petro Antonio pro fructibus constante matrimonio elapsis. Bart. *in dicta l. si marito, num. 3.* Ang. *num. 1. vers. & licet.* Alex. *num. 4. & 5. ff. solut. matrim.* Nell. *in tract. de bannit. tempor. 3. par. 1. num. 21. quæst. 21.* latè Farinacc. *dicta quæst. 25. num. 180.* Odd. *dicta quæst. 97. num. 9. & seq.* Peregr. *de iure fisc. lib. 5. tit. 2. num. 63.*

Non obstat quod Paulus fuerit restitutus quoad bona, non tamen fisco incorporata, & bona fuerint cessa fratri, mediante solutione scutorum octingentorum: quæ ipse postea recuperauit, non à fisco, sed vigore fideicommissi paterni, per obitum fratris: & ideo non tenetur. *dicta l. 4. C. de sent. pass.* Io. de Amic. *dicto cons. 68. num. 3. vers. plus dico.* Nell. *in tract. de bannit. nu. 2. par. 3. tempor. nu. 21. vers. 21.* Farinacc. *dicta quæst. 25. num. 180.*

Nam huic fundamento fuit responsum, quòd in testamento pater disposuit quòd in euentum delicti vocauit alium; & si deinde delinquens fuerit restitutus censeatur etiam restitutus, & reintegratus ad bona, quæ prius obtinuerat. Quæ dispositio operatur vt bona non possint confiscari. Roland. *cons. 56. num. 11. & 12. lib. 1.* Phæus *inter consil. Farinacc. cons. 153. num. 2. cum seqq. lib. 2.* Bosi. *de public. honor. num. 3.* Peregrin. *de iure fisci lib. 5. tit. 1. num. 103. & seqq.* Menoch. *consil. 91. num. 6.* Cabriel *consil. 123. num. 12. lib.* Odd. *cons. 53.* vbi de communi. Farinacc. *dicta quæst. 25. nu. 22.* Fusar. *de substitut. quæst. 442. num. 11.* Et propterea compositio facta per fiscum censetur facta ex aliqua prætensione Pauli super dictis bonis, non autem ex quo possent simpliciter confiscari. Eoque magis, cùm valor bonorum patris ascenderet ad valorem scutorum 18450. vt patet ex confessione Pauli; non est credendum quod fiscus voluerit concordare ad tam magnum interesse Pauli pro tam parua summa.

Fuit

Fuit inſuper ex abundanti conſideratũ, quod incorporatio deberet probari mediante actuali poſſeſſione, & apprehenſione: quod non probatur. Socin. iun. *conſ.* 126. *num.* 1. *lib.* 2. Sola enim ſententia condemnatoria non transfert abſque apprehenſione poſſeſſionem. Boſſ. *in prax. de publicat. bonor. num.* 26. Honded. *conſ.* 42. *num.* 29. *lib.* 1. Ruin. *conſ.* 25. *num* 1. *& ſeqq. lib.* 4. Rug. *conſ.* 2. *num.* 30. vbi quod bona dicuntur fiſco incorporata, quando ſunt deſcripta, annotata, ſequeſtrata, & conſignata in depoſitum: latiſſimè Farinacc. qui alios cumulat, *fragment. verſ. bona, num.* 116. vbi declarans hanc clauſulam, Præterquam fiſco incorporata; aſſerit non ſufficere, quod fuerint confiſcata: ſed requiri, quod fuerit etiam capta poſſeſſio, præcedente declaratoria, & inter Principis bona deſcripta.

Extra vtraque parte informante, concluſum.

Eminentiſſimo Veroſpio.

Romana Dotis.

Veneris, 30. Martij 1618.

EPITOME.

Bona à teſtatore alienari prohibita an poſſint alienari pro dote? Intellectus ad auth. res quæ, C. communia de legatis; & ad cap. 141. Statutorum Vrbis lib. 1. An valeat argumentum de Legitima ad Dotem?

ad Cap. 141. *num.* 25.

DECISIO XCIII.

QVoniam Lucas de Maximis de anno 1549. condito teſtamento primogenituram ſuper Caſtris Præſcudi, Praticæ, Piſtertii, aliiſque ſub bonis inſtituit, & ad eam iure præ legati vocauit Lælium filium ſuum primogenitum, & ſucceſſiuè deſcendentes illius maſculos in infinitum de primogenito in primogenitum: & vbi primogenitus ſororibus, filiabus, nepotibus, vel pronepotibus, ac aliis feminis nubilibus grauatus exiſteret, tunc eidem licere voluit dictæ primogenituræ fructus locare, vendere, & alienare, etiam per triennium, ſemper tamen proprietate penes ipſum remanente, & non aliter, nec alio modo: Prohibendo inſuper ex quacumque cauſa quantumuis neceſſaria, etiam dotis, iſtorum bonorum alienationem, vt in eadem primogenitura latius continetur. Hęc autem bona ſucceſſiuè poſt Lælii obitum ad Pompeium deuenerunt, qui deceſſit relictis Octauia ex primo matrimonio filia, & ex ſecundo Cecilia, & Antonio ſuperſtitibus: & cùm iam Octauia nubilis eſſet ætatis, fuit ad eius inſtantiam pro dotis conſequutione iudicium intentatum coram Illuſtriſſ. Cardin. Lancellotto, qui pronunciauit ipſi Octauiæ dotem in ſumma ſcutorum tredecim millium aſſignandam eſſe.

Demum cauſa per appellationem Illuſtriſſ. Cardinali Camporeo cum voto Rotæ commiſſa, fuit ab eo dubium tranſmiſſum, an pro dictis Octauiæ & Cæcilia Lucæ proneptibus dotandis primogenituræ bona poſſent alienari. Quo dubio per me hodie propoſito, Domini fuerunt vnanimiter affirmatiuam partem amplexi: cum præſuppoſito tamen, quod iſtæ puellæ non poſſint aliquo pacto, iuxta modum à teſtatore præſcriptum, nec aliunde dotari. Nam licet inter Doctores non leuis adſit controuerſia ſuper diſpoſitione *Auth. res quæ, C. communia de leg.* An illa videlicet locum habeat in alienationis prohibitione ſpecialiter ex cauſa dotis facta: quorum aliqui, & præſertim Alex. *conſ.* 56. *num.* 3. *lib.* 1. cum aliis relatis *in cauſa Romana ſcutorum* 7000. *ſub die* 6. *Iunij* 1605. *coram Iuſto*, negatiuam partem ex eo fuerunt ſequuti, quod huiuſmodi authenticam in præſumpta fideicommitentis voluntate fundatam eſſe cenſuerunt: quæ præſumptio non procedit vbi expreſsè fuit à teſtatore prohibitum, ex cauſa etiam dotis, bona diſtrahi.

Contrariam tamen ſententiam, vti veriorem, & magis receptam, nimirum tali prohibitione non obſtante, poſſe nihilominus dicta bona, quando alia non ſuppetunt, alienari tenuerunt Paul. de Caſtr. *cons.* 80. *num.* 1. *verſ. ſed hoc non obſtat, lib.* 1. Dec. *conſ.* 579. *num.* 4. *verſ. ſecundo etiam*, vbi de comuni teſtatur, & ab ea dicit in iudicando nõ eſſe recedendum. Soc. ſen. *conſ.* 75. *num.* 6. *lib.* 1. Cur. ſen. *conſ.* 27. *num.* 12. *& ſeq.* Rip. *in l. filius fam.* §. *diui. num.* 75. vbi Ambroſ. de Opizo. *ſub num.* 57. *verſ. quam tamen opinionem, de leg.* 1. Bero. *quæſt. famil.* 110. *in princ.* Bald. Nouell. *tract. de dote, q.* 13. *num.* 1. *&* 2. Iaſ. *in d. auth. hæres qua ſub num.* 32. *limit.* 13. *verſ. puto non eſſe verum.* Ant. de Padil. *ibidem, ſub num.* 116. *verſ. ſed iudicio meo.* Phanuc. *de lucr. dot. gloſſ.* 10. *nu.* 77. Io. Lup. Pal. *in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor.* §. 16. *ſub num.* 14. Greg. Lupez *ad part. id. tit.* 11. *leg.* 6. *glo.* 4. *q.* 5. Fachin. *controu. iur. lib.* 4. *cap.* 48. *verſ. ſed teſtis ergo.* Molfel. *ad conſuetud. Neap. par.* 3. *queſt.* 1. *ſub num.* 42. Craſſ. *in* §. *fideicommiſſum, quæſt.* 57. *ſub num.* 3. *verſ. contrarium, in epit. de fideicommiſſ.* 8. *ſub num.* 435. *verſ. contrarium*, Peregr. *de fideicommiſſ. art.* 42. *ſub num.* 9. *verſ. eius tamen.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſumpt.* 189. *ſub num.* 116. *verſ. contrariam opinionem.* Sim. de Præt. *de interpret. vlt. volunt. l.* 2. *interpret.* 2. *dubit.* 2. *ſolut.* 2. *n.* 81. Mareſcott. *var. reſolut. lib.* 2. *cap.* 69. *ſub num.* 16. Rimin. iun. *conſ.* 514. *num.* 25. *verſ. reſpondetur, lib.* 5. Bellon. *conſ.* 83. *ſub nu.* 6. *verſ. quod adeo verum eſt.* Siluan. *conſ.* 90. *num.* 11. Guidopap. *deciſ.* 96. *ſub num.* 1. *verſ. ad primum quæſitum.* Boer. *deciſ.* 129. *num.* 5. Surd. *deciſ.* 72. *num.* 11. *verſ. Senatus tamen.* Ioſep. Ludouic. *deciſ.* 28. *num.* 78. *& ſeq.* Viu. *deciſ.* 18. *num.* 26. *lib.* 1. Theſaur. *deciſ.* 192. *ſub num.* 10. *verſ. nec etiam.* Rota Bononien. *ſuper Statutis deciſ.* 47. *num.* 7. *&* 11. Tiraq. *de primog. quæſt.* 57. *num.* 8. Ceph. *conſ.* 683. *num.* 9. *lib.* 5. Intrigliol. *de ſubſtit. cent.* 3. *quæſt.* 73. *& num.* 274. Io. Bernard. *tract. de Notario par.* 3. *quæſt.* 15. *per tot.*

Ea moti ratione, quia dicta Authentica, res quæ non in præſumpta teſtatoris voluntate, ſed in publica vtilitate fundatur, inde proueniente, quod facilius nuptiæ contrahuntur, per quas liberis hominibus Ciuitas repletur, vt ex §. *quamobrem, in auth. de reſt. & ea quæ par.* vnde ſumitur

d. auth.

d. auth. res quæ, ibi : *vt ſi quis de cætero reſtitutionem ſuarum rerum fecerit, primum quod ſeruet filio legitimam partem, ſiue tertiam, ſiue mediam ſecundum filiorum numerum, deinde ex reliqua ſubſtantiæ parte, ſi non ſufficerit legitima pars ad dotis, aut antenuptialis donationis oblationem honeſtè, & ſecundum perſonarum qualitatem, & merita, excipere etiam hoc ad reſtitutionem, ſecundum quod adiectum legitimæ parti dotem, aut antenuptialem facit donationem: ſancimus etenim ſecundum hunc modum excipi modis omnibus reſtitutionem nuptialia documenta &c.* & Paulo infra ; *Ea enim, quæ communiter omnibus proſunt, iis quæ ſpecialiter quibuſdam vtilia ſunt præponimus.*

Ex quibus verbis apertè colligitur à fideicommiſſi reſtitutione legislatorem voluiſſe non modo legitimam excipi, ſed quicquid eſſet pro dote dandum, ſi legitima non ſufficeret. Vnde cum habeamus expreſſam authenticæ diſpoſitionem, non videtur ad præſumptam teſtatoris voluntatem eſſe recurrendum. Bero. *d. q.* 110. *in princ. verſ. & quoad.* Guidop. *deciſ.* 96. *num.* 2. *verſ. vnde.* Caſtr. *conſ.* 80. *numer.* 1. *lib.* 1. & alii ſupra allegati.

Immo ſatis hæc ratio præſumptionis excluditur, cùm in eadem authentica Imperator arguat antiquiores legislatores, quod plurima ex generalibus hypothecis per præſumptionem exceperint : ipſum autem dicit ex maiori, & meliori ſententia, nuptialium lucrorum exceptionem facere, & ob id præſumptionem, ſibi non eſſe neceſſariam.

Ex quibus clarè patet, dictam authenticam, res quæ, non in teſtatoris præſumpta mente, ſed in publicæ vtilitatis ratione conſiſtere ; quæ ratio tam in expreſſa, quàm in tacita prohibitione viget. Caſtr. *d. conſ.* 80. *num.* 1. Dec. *conſ.* 579. *num.* 4. Curt ſen. *conſ.* 27. *num.* 12. Padil. *ſub nu.* 116. *verſ. nam cum ex eo.* Rip. *in l. fil. fam.* §. *diui*, *ff. de leg.* 1. vbi Ambroſ. de Opiz. *num.* 137. *verſ. pro quo arguo.* Suarez. *num.* 135. Romul. *num.* 120. *verſ. hoc non tantum.* Lup. §. 16. *num.* 14. *verſ. patet vero.* Phanuc. *de lucra dotis d. gloſ.* 10. *num.* 77. Bero. *d. quæſt.* 110. *ſub nu.* 5. *verſ. vlt. ſententiam.* Bernard. *de dote, d. quæſt.* 15. *verſ. fundamentum.* Petr. *de fideicommiſſ. d. quæſt.* 8. *num.* 177. *& ſeq.* Peregr. *art.* 42. *ſub num.* 9. Tiraquell. *de primog. d. quæſt.* 57. *ſub nu.* 8. *verſ. primo quia.* Menoch. *præſumpt.* 189. *ſub. num.* 116. Rimin. iun. *conſ.* 514. *ſub num.* 24. Bellon. *conſ.* 33. *ſub num.* 6. *verſ. ratio eſt* Socin. iun. *conſ.* 119. *numer.* 11. *verſ. tertio poteſt. lib.* 2. & *in d.* §. *diuinum.* 174. *verſ. ſed. ſic eſt*, Curt. iun. *conſ.* 69. *num. lib.* 1. Curt. ſen. *conſ.* 27. *num.* 13. Dec. *conſ.* 519. *ſub. nu.* 3. *verſ. vbi inquit*, & *ſub. num.* 5. *verſ. & hoc confirmatur.* Guidop. *deciſ.* 96. *ſub num.* 2. *verſ. videtur.* Surd. *deciſ.* 62. *ſub num.* 15. *verſ. ſecunda principalis ratio.* Ioſeph Ludou. *d. deciſ. Lucen.* 28. *num.* 86.

Præterea, nec in caſu noſtro videtur obſtare teſtatoris voluntas, in qua contraria opinio fundatur, cum hic teſtator feminas ex ipſo deſcendentes dotari mandauerit, licet ad fructus fideicommiſſi trium annorum ſe reſtrinxerit. Quæ diſpoſitio ſicut iuri congruit, *in l. mulier*, §. *cum proponeretur ff. ad Trebell.* Iaſ. *in dicta auth. res quæ, nu.* 33. *verſ. duodecima limitatio.* Molin. *de primogen. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 15. ita pariter in reliquis illum à iure cõmuni non diſcrepare præſumitur ; & propterea ſi fructus triennales pro dotis congrua non ſufficerent, eumdem teſtatorem, non obſtãte ipſius prohibitione, dicta bona pro dotibus alienari voluiſſe. Aymo *conſil.* 291. *num.* 4. 5. & 6. Marzar. *in epit. de fideicomm. quæſt.* 48. *prope fin. verſ. an vero ſi poſt prouiſionem.* Menoch. *conſ.* 33. *num.* 22. *lib.* 1. & *conſ.* 247. *num.* 24. *lib.* 3. Molin. *de primog. lib.* 4. *c.* 6.

De iure enim communi teſtator ſi viueret, deſcendentes in ſubſidium dotare congeretur, *l. dedit dotem, ff. de collat. bon. l. anus, ff. de iure dot. l. fin.* §. *vtramque, C. de dot. promiſſ. l. cum ſeruus* 162. §. *nam quod, ff. de cond. & demonſtr.* Caſtr. *in l. mulier*, §. *cum proponeretur ſub num.* 2. *verſ. nam onus dotandi, ff. ad Senat. Conſult. Trebell.* & *in dicta auth. res quæ, num.* 10. Natt. *conſ.* 61. *ſub. num.* 3. *verſ. eamdem declarationem.* Bald. *in auth. res quæ, nu.* 12. vbi Curt. iun. *nu.* 13. *verſ. nam ſi bene.* Bald. Nouell. *in tract. de dote, par.* 6. *priuil.* 16. *n.* 3. Campeg. *cod. tract. q.* 18. Odof. *de dot. reſt. in princ. rub.* Alex. *conſil.* 124. *num.* 3. Menoch. *conſ.* 24. *num.* 24. *lib.* 3.

Quæ teſtatoris præſumpta voluntas ſufficit ad effectum, ne ille pro conſtituendis dotibus alienationem abhorruiſſe dicatur. Mantic. *de coniect. lib.* 3. *tit.* 3. *num.* 10. Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 10. Surd. *deciſ.* 62. *num.* 5.

Nec diſtinctio releuat Curt. iun. *in d. auth. res quæ num.* 35. *in fin.* & *conſ.* 158. *nu.* 1. *lib.* 2. Crot. *in repet. dicti* §. *dini, num.* 59. firmantium, alienationem huiuſmodi pro legitima ſolum procedere, cum ea depta patet de reliquis bonis ad ſui libitũ diſponere valeat. *l. parentibus, ff. de inoffic. teſtamen.* Nam vltra quod ex particulari huius authenticæ diſpoſitione ob dotis priuilegium de bonis parentum filii etiam vltra legitimam cõſequuntur. gloſſ. communiter approbata *in dicto* §. *quamobrem verſ. ſi non ſufficit*, & *verſ. & not. auth. de reſtit. & ea*, &c. Peregr. *de fideicomm. dicto artic.* 42. *ſub num.* 3. & 9. *verſ. nam cum granat.* Fachin. *lib.* 4. *dicto cap.* 48. *verſ. ex his verbis.* Bernard. *dicta quæſt.* 15. *prope fin. verſic. & ob hanc rationem.*

Reſpondetur nihilominus argumentum de legitima ad dotem non procedere, cum legitima ſolis filiis, aliiſque primam in ſucceſſione cauſam habentibus debeatur, vt poſt Bartol. Fab. *in tub. nouiſſima, num.* 24. *C. de inoffic. teſtamen.* Berengh. Fernand. *in l. in quartam in 2. præfat. nu.* 81. *verſ. altera concluſio, ff. ad l. falcid.* Crail. *in* §. *legitima, quæſt.* 4. *num.* 1. *verſ. ſi vero.*

Quod ſecus accidit in dote, quæ indiſtinctè deſcendẽtibus quibuſcumque debetur. Bald. *d. auth. res quæ, num.* 12. Padill. *num.* 56. *& ſeq.* Rip. *in l.* 1. *num.* 74. *ff. ſol. matr.* Menoch. *præſump.* 184. *num.* 17. & 105. *lib.* 4.

Non obſtat prædictam authent. res quæ vltra filiam, & neptem non procedere. Alciat. *conſil.* 164. *tom.* 3. *lib.* 9. Honded. *conſ.* 76. *num.* 13. *lib.* 1. Contraria enim opinio, quæ verior, & receptior habetur, cum aliis etiam deſcendẽtibus vltra filias, & neptes militat. Iaſ. *in dicta auth. col. fin. in* 13 *limit.* & ibi Bald. *nu.* 12. Curt. iun. *nu.* 13. Ant. de Padill. *num.* 58. Surd. *deciſ.* 72. *num.* 13. Cephal. *conſ.* 683. *nu.* 9. Marzar. *de fideicomm. quæſt.* 48. *ſub num.* 22. Petr. *de fideicomm. quæſt.* 8. *num.* 391. *& ſeq.* Ioſeph Ludouic. *deciſ. Lucen.* 28. *ſub nu.* 80. *verſic. tertio quia.* Menoch. *præſumpt.* 189.

num. 11. & ſeq. lib. 4. Paul. de Caſtr. in l. mulier, §. cum proponeretur, num. 20. ff. ad Trebell. Bart. in auth. res quæ, ſub num. 3. Ruin. conſ. 89. ſub n. 41. verſ. dicens etiam, & conſ. 190. num. 6. lib. 2. Socin. iun. in repet. §. Diui, l. filius fam. num. 55. ff. de legat. 1. Molin. de primogenit. Hiſpan. lib. 4. cap. 6. nu. 4. verſic. caterum, quamuis, Couar. var. reſolut. lib. 3. cap. 60. ſub num. 10. verſ. primum enim. Bero. quæſt. 100. ſub nu. 5. verſ. propter hoc tamen, Rot. deciſ. 37. num. 2. par. 1. diuerſ.

Et eadem ratio non ſolum in nepotibus, aliiſque, viuo teſtatore, deſcendentibus procedit, verum etiam in natis, & poſt illius obitum conceptis. Paul. de Caſtr. dicta l. mulier, §. cum proponeretur, ad Trebell. Cort. iun. in dicta auth. res quæ, nu. 11. verſ. debemus, & num. 13. verſ. potius, & num. 18. verſ. retenta tamen. Ruin. conſ. 89. num. 41. verſ. dicunt enim lib. 2. & conſ. 137. num. 17. & 19. lib. 2. Socin. iun. in repetit. §. Diui in l. filius fam. nu. 155. ff. de leg. 1. Menoch. de præſump. lib. 4. præſump. 189. n. 13. & ſeq. Eug. conſ. 54. nu. 21. vſq. ad 31. Petr. de fideicomm. quæſt. 8. num. 400. Theſaur. deciſ. Pedemont. 192. num. 11. Ioſeph Ludouic. deciſ. Lucen. 28. num. 96. Rota deciſ. 37. nu. 5. 6. & 7. par. 1. diuerſor. Seraphin. deciſ. 461. ſub n. 6. Molin de primog. Hiſp. lib. 2. cap. 13. n. 57.

Non obſtat Vrbis Statutum lib. 1. cap. 141. diſponens filias feminas, vel neptes paterno, & auito teſtamento acquieſcere debere. Quia cum Statutum de filia, & nepte a patre, vel auo dotatis loquatur, ad pronepotes cæteroſque deſcendentes, tanquam eis præiudiciale non extenditur. Bald. in l. 1. in fin. verſ. puta ſi Statutum, C. de ſucceſſ. edict. Campeg. in tract. quod ſtan. maſc. quæſt. 4. num. 9. §. Rebuff. in l. liberorum 220. §. ſed & Papinius, verſ. ego tamen dicerem, ff. de verb. ſignif.

Nec inducitur extenſio ex veriſimili ſtatuentium mente, qui ad filiam, & neptem ſe tantummodo reſtrinxerunt, de patris, & aui dilectione, & prudentia confiſi, quòd videlicet ipſi iuxta præſentem familiæ ſtatum, & temporum qualitatem, congruam eſſent dotem filiabus, & neptibus conſtituturi: quod ſecus accidit in aliis poſterioris gradus deſcendentibus, quorum reſpectu teſtator diuinare non poterat quænam de tempore nuptiarum dos futura eſſet congrua, cùm ex temporum varietate dotes augeantur in dies, & ſemper iuxta præſentem familiæ ſtatum, & dignitatẽ debeantur, dicta auth. res quæ, & dicto § quamobrem. Aym. dicto cõſ. 291. Marzar. in epit. de fideicommiſſ. dicta quæſt. 48. num. 26.

Denique dicitur, Statutum prædictum congruam & neceſſariã dotem non excludere. Caſtrenſ. conſ. 275. num. 6. lib. 1. quem ſecuta fuit Rota in cauſa Romana Supplimenti Dotis, 12. Nouemb. 1588. coram Orano.

Cardinali Millino.

Romana Hæreditatis.

16. Maij 1594. alias 4. Maij.

EPITOME.

Statutum excludens feminas ab hæreditate patris, & aui, matris, & auiæ, an excludat etiam a ſucceſſione auunculi. Excluſio proximioris ex diſpoſitione Statuti, in quo caſu importet etiam excluſionem remotioris.

Ad Cap. 141. num. 25.

DECISIO XCIV.

FVit reſolutum Statutum cap. 141. lib. 1. excludens filias, & neptes ab hæreditate patris & aui, matris & auiæ non obſtare iſtis ſororibus, quominus poſſent ſuccedere ſimul cum fratribus in hæreditate Marſilii auunculi, iuxta diſpoſitionem iuris communis. Moti fuerunt Domini, quia Statutum eas expreſſè non excludit a ſucceſſione auunculi, & Statuta excludunt ſolum perſonas in eis expreſſas ab hæreditate perſonarum. Bald. Alnar. & Cardin. Alex. in cap. 1. §. quin etiam, in tit. Epiſcop. verſ. Abbas. Bald. in l. illam, num. 4. & ibi Paul. & Alex. & alij, C. de collat. Corn. conſ. 82. num. 9. lib. 4. Dec. conſ. 625.

Aſſerebant aliqui ex Dominis quòd Statuti mens fuit ſolum excludere in caſibus expreſſis: quia Statutum cap. 146. non excludit ſorores propter fratres a ſucceſſione fratrum in bonis matris, & ſi non excludit ſorores a ſucceſſione huiuſmodi in bonis maternis, multo minus voluit excludere a ſucceſſione auunculi remotioris, qui eis coniungitur per lineam maternam.

Nec mouit Dominos quòd Statutum excludens proximiorem, intelligitur etiam excludere remotiorem propter maioritatem rationis.

Quia pro reſponſione diſtinxerunt duos caſus: Primus eſt, quòd Statutum excludens certam perſonam expreſſam, pariter excludit aliam non expreſſam remotiorem, quando vult ſuccedere ex perſona excluſa, vel deſeruit lata verbi ſignificatio: & in his terminis dicebant Domini loqui omnes fere Doctores, qui allegantur per informantes pro fratribus, & procedere deciſionem in cauſa Romana de Capranica coram Seraphino. Sed iſte non eſt caſus noſter: quia iſtæ ſorores non ſuccedunt ex perſona excluſa, ſed ex propria perſona. Neque lata verbi ſignificatio deteruit, quia auunculus non continetur appellatione patris, aui nec matris, nec auiæ.

Secundus caſus eſt, quando Statutum excludit ſorores propter fratres, vel aliam perſonam a ſucceſſione aſcendentium, vel alterius perſonæ expreſſæ. Et quæritur An Statutum cenſeatur excludere a ſucceſſione tranſuerſalium, vel alterius perſonæ remotioris non expreſſæ, quæ non continetur appellatione perſonæ excluſæ, nec venit ad ſucceſſionem ex perſona excluſa: & in iſto caſu dicebant Domini, quòd perſona non expreſſa, licet remotior ſit, & minus dilecta, non intelligitur excluſa. Doct. in dicta l. illam, vbi Alex. num. 6. & 7. C. de collat. Socin. ſen. conſil. 28. nu. 24. & 25. lib. 4. Nec valet argumentum, excluditur a ſucceſſione proximioris ſucceſſoris, ergo excluditur a ſucceſ-

ſucceſſione remotioris, vt per Fulgoſ. & Pariſ. qui citantur per informantes pro ſororibus, & inter recentiores plures congerit Bologn. *conſ.* 10. *num.* 32. Alias ſi hoc argumentum procederet, excluſæ ab hæreditate vnius, eſſent ſemper excluſæ ab hæreditate omnium, &c.

R. P. D. Gipſio.

Romana Hæreditatis de Foſſanis.

Veneris 2. Februarij 1588.

EPITOME.

Subſtitutio, ſi abſque filijs maſculis deceſſerit, an importet fideicommiſſum per mortem filiorum maſculorum primi vocati: & quibus coniecturis fideicommiſſum inducatur. Filij poſiti in conditione, an cenſeatur ſemper tacite vocati.

Ad Cap. 141. *num.* 27.

DECISIO XCV.

IN propoſita facti ſpecie reſoluerunt Domini, nullum fuiſſe inductum fideicommiſſum in fauorem filiarũ Domini Eugenii de Foſſanis. Mori fuerunt quia teſtator Ioanni Iacobo eius filio, & hæredi ſubſtituit, ſi abſque filiis maſculis deceſſerit: quapropter, cùm relicto Ioanne Iacobo iuniore, poſtea ipſe obierit, non eueniſſe caſum fideicommiſſi hælitari non debet. *ad l. ex facto,* §. *ſi quis autem,* & ibi Caſtr. *ad Trebell. l. cum tale, C. quan. dies leg. ced.* Oldr. *conſ.* 21. Alex. *conſ.* 119. *lib.* 6. Dec. *conſ.* 218. *nu.* 6. *& ſeq.* de communi. Pariſ. *conſ.* 31. *num.* 2. *circa med. lib.* 2. Aim. *conſ.* 67. *num.* 8. cum concord.

Nec ad rem pertinet quòd huiuſmodi communis opinio locum non habeat quando pro fideicommiſſo adſunt coniecturæ. Dec. *conſil.* 480. *nu.* 5. Crauet. *conſ.* 126. *num.* 16. Gabr. *de fideicomm. concluſ.* 7. *nu.* 4. Si quidem ad inducendum fideicommiſſum, quod eſt onus, non omnes coniecturæ ſufficiunt, ſed eæ dumtaxat, quæ ad illud neceſſario concludunt, & ex verbis a teſtatore prolatis colliguntur. *l. Lutius,* §. *tres hæredes, ad Trebell.* Pariſ. *conſ.* 14. *num.* 12. *lib.* 3. R. P. D. Mantic. *de coniect. lib.* 8. *tit.* 1. *num.* 23. Sed eas, quæ in medium afferebantur non eſſe tales, ex infra dicendis dignoſci poſſe dicebatur.

Nam ad primam ex eo deſumptam, quòd teſtator ſuos hæredes, & pro tempore ſucceſſores, ſub pœna caducitatis grauauerit ad faciendum celebrare vnum anniuerſarium in perpetuum, ac certam panis quantitatem quolibet anno pauperibus diſtribuendam: quaſi quod hæredes inſtituti, & ſucceſſores in infinitum ſint grauati per fideicommiſſum, per regulam, *Ab eo, C. de fideicommiſſ.* maximè quia teſtator bis vſus fuit verbo *in perpetuum,* quod habet tractum ſucceſſiuum, & omne tempus, & omnem caſum amplectitur. Bart. *in l. annua,* §. *auia, de annu leg.* Pariſ. *conſ.* 30. *num.* 3.

Quoniam pro reſponſione conſiderabant Domini, non eſſe conueniens, quod legatum ab hæredibus, & ſucceſſoribus etiam extraneis perpetuo debeatur, & ipſi oneri fideicommiſſi grauari non exiſtant, *ad* §. *diſponat, in authen. de nupt.* & facere videntur text. *in l. annuam pecuniam,* & *in dicta l. annua,* §. *auia, de annuis legatis,* vbi Doctores.

Non obſtat d. conſ. Pariſ. *num.* 30 cum aliis in cõtrarium adductis. Siquidem procedere poſſent, vbi fideicommiſſi onus ea bona reſpiceret, quæ ex teſtatoris expreſſa diſpoſitione in eius familia conſeruari debereut: quod niſi mediante fideicommiſſo euenire non poſſet, vt ex lectura eorundem Doctorum apparet.

Corroborantur prædicta: quia bonorum alienatio explicitè prohibita non fuit; minuſque illa ratio in teſtamento legitur, quam vt plurimum teſtatores in fideicommiſſis apponere ſolent, videlicet, hoc pacto fideicommittere, quia volunt eorum bona perpetuo in agnatione conſeruari.

His accedat, quod verbum *perpetuò* non in ſubſtitutionibus, ſed ſolum in ipſo legato particulari ſcriptum reperitur: quo fit, vt ex eo fideicommiſſum vniuerſale nequaquam inferendum ſit, iuxta not. *in l.* 1. *ff. de leg.* 1.

Non obſtat, quod ex Statuto Vrbis *lib.* 5. *cap.* 25. filii poſiti in conditione cenſeatur tacitè vocati, vt ſit in eis reperita fideicommiſſi conditio. Guidop. *deciſ.* 351. Dec. *conſ.* 270. Quoniam prædicta ſibi locum non vendicant ad hoc, vt grauati etiam dici poſſint Marzar. *conſ.* 6. *nu.* 7. nec de actiua ad paſſiuam ſubſtitutionem bene infertur. Pariſ. *conſ.* 31. *num.* 28. *lib.* 2. cum aliis adductis per Modern. Vtinen. *conſ.* 25. *n.* 4. *l.* 2.

Eoque magis iſtud ſuaderi poteſt, quia teſtator ſubſtitutum, vt dixi, ad illum caſum reſtrinxit ſi filius abſque filiis decederet, & demonſtrant illa verba; *Et voglio, che morendo senza figliuoli maſchi*: nam pronomen *ipſe* eſt demonſtratiuum ad oculum. Bald. *conſ.* 304. *lib.* 3. Rip. *in l. fil. fam.* §. *Diui, num.* 111. *de leg.* 1.

Quod attinet ad alias coniecturas per Dominos de Foſſanis adductas, nempe quod teſtator excluſit feminas, & Cippum domus vocauit, ad pluresque gradus ſubſtitutionum deuenerit, & in defectum proximiorum hoſpitale ſuccedere ſtatuerit, inſiſtendum non videtur: Tum quia ſublata fuerunt *in illa Tudertina coram me de anno præterito*, & poſtremo *in alia Romana de Gallis coram R. P. D. Pamphilio.* Tum etiam quia deducta ex Marzar. *conſ.* 6. *num.* 7. ſatis tolluntur ab informantibus pro D. Lucretia Gioueria. Et vnico verbo reſponderi poteſt quòd fideicommiſſum fuiſſet inductum, vt perpetuò duraret, ſi locus ſemel ei factus fuiſſet; &c.

R. P. D. Orano.

Romano del Deto, ſeu Supplementi Dotis.

Lunæ 13. Nouembris 1589.

EPITOME.

Statutũ prohibens ne filia dotata à patre, vel auo, quicquam aliud quauis occasione petere possit ab hæredibus ipsorum, &c. an semper, & quibus in casibus locum habeat. Statuta quomodo sint interpretanda, ad declarationem Statuti Vrbis lib. 1. c. 141. Nonnulla de enormissima læsione.

Ad Cap. 141. num. 28.

DECISIO CXVI.

DVbitaui, præsuppositis resolutionibus in hac causa factis, An D. Bernardina potuerit ad supplementum congruæ dotis agere, & Angelica eius filia bona assignata pro congrua dote retinere pro parte Archihospitalis S. Iacobi Incurrabilium de Vrbe. Fundamentum pro negatiua resolutione fiebat in Statuto Vrbis *cap.* 141 *lib.* 1. In quo disponitur, quod filiæ dotatæ à patre, vel auo, sint contentæ dotibus, quas pater vel auus sibi in vltima voluntate, vel inter viuos dederit, vel reliquerit: nec occasione Falcidiæ, seu supplementi debiti iure naturæ, possint aliquid ab hæredibus patris vltra id quod pater, vel auus earum reliquerit, seu dedit in vita, petere: sed semper testamentum, & vltima voluntas patris, & aui robur habeat: Neque possint par ipsas filias, vel nepotes, seu eorum hæredes: per quamcumque causam, seu alio modo impugnari. Cùm igitur Ioannes Petrus Bernardinam filiam nuptui traditam dotauerit, iure debuit excludi à petitione supplementi congruæ dotis: quoniam Statutum iubens filias esse de dote à patre assignata contentas, & prohibens nè vlterius possint petere, etsi illa sit non legitima, vel minus congrua, excludit filias à petitione supplementi. Bald. *in authent. vsque, num.* 16. *& seq. C. commun. de leg. & in l. fin. C. de dot. promiss.* Socin. *cons.* 278. *num.* 6. *lib.* 2. Ruin. *cons.* 56. *num.* 6. *& 8. lib.* 3. cum aliis allegatis per Perusin. *decis.* 21. *num.* 94 & Bursat. *cons.* 223. *num.* 23. *lib.* 2.

Maximè si responderent verba Statuti ibi, *occasione supplementi debiti iure naturæ*; & ibi, *sed semper*; quod exponitur, omni casu. Socin. iun. *in l. fin. nu.* 7. *ff. solut. matrimon.* & postea ibi *per quamcumque viam, seu alio modo.*

Accedit prohibitio testatoris, qui in testamento vltra dotem filiæ reliquit dicta scuta cum prohibitione ne quid vlterius in sua hereditate petere possit. Quando enim cum prohibitione legis concurrit prohibitio testatoris, efficacior redditur prohibitio. glos. *in cap. verum. de condit. appos.* Ias. *cons.* 221. *num.* 37. *lib.* 1.

Quibus tamen non obstantibus Domini, cum præsuppositio, quòd attendi debeat tempus, quo Bernardina secundo dotata fuit, concluserunt ipsam potuisse agere ad supplementum congruæ dotis, & successiue dictam Angelicam bona assignata retinere. Nam cùm alias fuerit resolutum dictum Ioannem Petrum habuisse tantum vnum filium masculum, & istam Bernardinam filiam, & tempore secundarum nuptiarum ipsius Bernardinæ in facultatibus habuisse valorem scutorum duodecimmillium, dotem autem partes fatentur fuisse in centum quinquaginta scutis constituram, & quinquaginta similibus pro acconcio; negari non potest illam fuisse nimis modicam, ex quo non excedit partem legitimæ. Data autem magna modicitate in magno excessu, potest supplementum peti, etiamsi Statutum dicat, quod debeat filia contentari dote sibi data per patrem, & non vltra petere possit. Castren. *cons.* 275. *num.* 6. *lib.* 1. Vbi consuluit contra patrem, qui cum haberet in bonis scuta decemmillia, filiam in ducentis dotauerat, sequitur Alex. *cons.* 33. *num.* 4. *lib.* 4. Bero, *in cap. Raymutius, num.* 225. *de testament.* Corn. *cons.* 77. *vol.* 2. Socin. *cons.* 75. *num.* 1. *lib.* 3. Ruin. *dicto cons.* 16. *num.* 5. *lib.* 3. Dec. *cons.* 181. n. 1. Curt. iun. *cons.* 10. *in princip.* Brun. *de stat. exclud. femin. artic.* 9. *princ. q. p. num.* 33. Riminald. iun. *cons.* 18. *num.* 143. *& 317. num.* 15. Simon de Pret. *cons.* 138. *num.* 58. Menoch. *de arbitrar. cas.* 149. *num.* 15. *& cons.* 8. Gabr. in terminis huius Statuti, *cons.* 3. *lib.* 3. qui alios multos allegat.

Nam cùm ratio Statuti fundetur in prouidentia patris. *l. nec in ea, ff. de adult.* quæ facit præsumi filiam fuisse à patre congruenter dotatam, si veritas in contrarium appareat, quòd scilicet modicu, vel nulla fuerit dos respectu facultatum; cessat Statuti dispositio, & veritas vincit præsumptionem. *l. Diuus; ff. de in integr. restit. l. admonendi*, & ibi Doctores *de iureiurand.* In tantum quòd præsumptio, quæ alias pro parte fuit, tollitur data enormissima læsione, de communi, Cephal. *cons.* 142. *num.* 27. *lib.* 1. & facit oriri præsumptionem, partem dolo inductum fuisse ad ita modicam dotem filiæ assignandam. Bero. *cons.* 177. *nu.* 51. *lib.* 1. Non enim nouum est, quòd parentes filiam decipiant, vt opulentiores filios relinquant. *l. cum dotem, §. eo autem tempore, ff. solut. matrimon.*

Igitur quando Statutum prohibet, ne filia quid possit vltra dotem petere, & quod testamentum patris semper subsistineatur, nec possit per quamcumque cautam, seu alio modo impugnari, intelligitur dummodo in assignatione dotis cesset dolus verus, vel præsumptus, qui ex enormi læsione arguitur. Bart. *in l. fin. de præc. stipul.* Nam aliter dictio *semper* non extenditur, sed potius restringitur secundum naturam actus, cui adiicitur. *l. si* & ibi Doctores, *ff. de solut. matrim. l. in rebus, §. vlt. C. de iur. dot.* Tiraquell. *de retract. conuent. §. glos.* 2. *num.* 10. *cum seq.* Et verba generalia reducuntur ad habilitatem latè Euerard. *in loc. à generalitate*, & prohibitio testatoris non excludit filiam à petitione eius, quod sibi debetur. Dec. *cons.* 180. *num.* 2. Cephal. *dicto cons.* 142. *num.* 18. Vnde verba Statuti debent intelligi secundum æquum, & locum bonum, etiam si opus sit illa restringere, vel impropriare. *l. scire oportet, §. aliud autem, ff. de excus. tut. l. nam absurdum, de bon. libert.* Bart. *in l. non dubium, C. de leg.* Et quantum fieri potest, cum prædicta recipiant interpretationem legalem. Bart. Bald. Castren. & Ias. *in l. stipulatus sum damna, ff. de verb. obligat.* Ita quod in iis interpre-

terpretandis præcipue hoc attenditur me possint à sapiente reprehendi. *l. saluus. ff. de leg. præstand.* Socin. *cons.* 84. *vers. sexto mouetur, lib.* 1. Quod si ad corticem verborum Statuti esset in hærendum, absurdum sequeretur quod filiæ, etiam in vno aureo dotatæ, non possent de iniquitate, & fraude patris conqueri, dum à petitione supplementi congruę dotis excluderentur.

Denegabitur igitur filiæ actio ad supplementum, si dotis constitutio facta à patre non continebit excessum, & enormissimam læsionem: quod equidem videri non debet nouum: quia etiã in compromissis, si apponantur prægnantissima, & concludentissima verba, per quæ appareat partes ab ipsis reclamare prohiberi, nihilominus si de enormissima lęsione constet, non obstantibus clausulis in amplissima forma positis, potest per partes peti quòd laudum ad arbitrium boni viri reducatur. Bald. *in l. cum antea, col.* 3. *de arbitr.* Dec. *cons.* 39. *num.* 6. *cum similib.*

Nec obstant decisiones, de quibus in præsuppositis. Quia in illis præsumebatur legitimam Bernardinæ fuisse quingentorum scutorum; Cùm tamen ex facti seriæ constet fuisse duorummillium stante, quod Ioannes Petrus decessit, habens in bonis duodecimmillia, relictis filio hærede, & vnica filia Bernardina; quod fecit legitimam vtriusque fuisse trientem.

Et ex his Domini recesserunt à resolutionibus factis coram D. de Crassis, & bon. memor. Lauretano,

---

Reuerendiss. D. Coccino Decano

Romana de Tagliettis.

Lunæ 25. *Iunij* 1635.

EPITOME.

Hæres grauatus an teneatur præstare substituto cautionem de restituendo, etiã ratione Legitimæ, & Trebellianicæ: & an sufficiat cautio iuratoria. Statutum excludens feminas dotatas à petitione supplementi Legitimæ, an habet locum in femina forensi ad fauorem masculi agnati subditi Statuto. Multa de prohibitione Legitimæ: & prohibita Falcidia, censeaturnè prohibita Trebellianica?

Ad Cap. 141.

DECISIO. XCVII.

BOnę memoriæ Ioannes Franciscus Tagliettus Originarius Ciuis Romanus, qui per multos annos habitauit in Ciuitate Florentiæ, vbi decessit, habens in Vrbe diuersa loca Montium, necnon Censum, & aliqua credita, instituit sibi hæredes Violantem, & Flauiam filias iam nuptas, easque sine filiis masculis, & decedentes ad inuicem substituit; & post earum mortem substituit Ioannem Tagliettum ex Fantino fratre nepotem Romanũ, vt constat ex partita extracta ex libris baptisini, eiusque filios, & descendentes masculos, feminas verò mandauit dotari, & hac linea finita alios vocauit, & prohibuit institutis, & substitutis quamuis alienationem bonorum suorum, nisi ad effectum dotandi filias feminas ipsarum Violantis, & Flauiæ.

Sed cùm voluerit, quòd instituti, & substituti possint vendere loca Montium, & alia bona existentia, ita tamen vt pretium inuestiretur in stabilibus cautis, & securis in Ciuitate, & districtu Florentię sub vinculo eiusdem fideicommissi, & hodie dictæ Violantes, & Flauia hæredes institutæ iactent se velle dicta bona alienare; Dubitaui an teneantur cauere de restituendo substitutis, etiam respectu portionum, quæ aliàs essent debitæ ratione Legitimæ, & Trebellianicę? Et Domini bis proposita causa, solo Ioanne informante, affirmatiuè responderunt.

Quantum enim attinet ad primam partem dubii, cùm constet Ioannem esse substitutum, non est illi denegauda cautio per hæredem grauatum. *l. ... & l. certa est forma, G. vt in possess. legator.* cum aliis concordantibus congestis per Gomez. *ad legem Tauri* 40. *num.* 78. Alciat. *consil.* 30. *num.* 3. *lib.* 9. Cephal. *cons.* 619. *num.* 6. Ioseph. Ludouic. *decis. Perusin.* 61. *num.* 1. *& seqq.* Morotius *cons.* 31. *num.* 18. & fuit latè deductum *in causa Romana Fideicommissi de Sabellis*, 10. *Aprilis* 1620. *coram bo. mem. Cardini Viteli*, quæ loquitur in terminis locorum montium, mobilium, & aliorum se mouentium.

Nec facit quòd filii primi gradus non teneantur cauere quando sunt grauati restituere fratribus aut propriis filijs, vt in *l. iubemus*, §. *in supradicto, C. ad Trebell.* Quia licet hoc sit verum, tamen non facit ad punctum, cùm dictę filię grauatę sint restituere etiam extraneo, nempe Ioanni nepoti ex fratre Testatoris. Abb. *cons.* 79. *per tot. lib.* 1. Alex. ad Bart. *in dicta l. iubemus, in prima additione vers. adde dum hic dicitur*, & ibi etiam Binus in fine. Corn. *num.* 16. *ad finem cum seqq.* vbi dicit indubitatam esse quoad cautionem, licèt quæstio sit circa imputationem fructuum, & dixit Rota *in præcitata causa Romana de Sabellis.*

Et prędicta adeo vera sunt, vt non sufficiat cautio iuratoria, sed debeant dari fideiussores. Bertrand. *cons.* 108. *num.* 4. *versic. & ad satisdationem, par.* 2. Abb. *dicto cons.* 79. *post princ. lib.* 1. Gomez *ad dictam l.* 40. *Tauri, num.* 78. *post princip.* Molin. *de primogen. Hispan. lib.* 1. *cap.* 15. *nu.* 14. Cuiacius *lib.* 9. *obseruat. cap.* 5. Henrig. *de fideiuss. cap.* 5. *num.* 73. *in fine.* Ioseph. Ludouic. *dicta decis. Perusin.* 63. *num.* 10. *& seqq.*

Neque obstat quòd Testator voluerit bona posse vendi, & inuestiri in Statu Serenissimi Magni Ducis. Quia hoc non facit, immo eo magis debetur cautio ad seruandum indemnem fideicommissarium, sicuti debetur cautio etiam quod Testator mandet rationes minimè reuideri. Codex Fabrianus *lib.* 6. *tit.* 31. *diffinit. &* magis in specie, Bardellon. *cons.* 6. *num.* 3. *&* 4. *lib.* 1.

Quantum attinet ad secundam partem dubij, An prædicta cautio debeat præstari etiam respectu Legitimæ, & Trebellianicæ: respectu Trebellianici affirmatiuè fuit responsum, quia ex prohibitione alienationis ampliss̃ima, censetur quo-

que prohibita Trebellianica. Gabriel. *consil.* 87. *num.* 3. *& seqq. lib.* 2. Peregrin. *consil.* 68. *per tot. lib.* 1. *& signanter sub num* 5. vbi de magis communi testatur. Morotius *cons.* 67. *num.* 3. *& seqq.* vbi de receptiori. Cerius Spinus *consil.* 40. *nu.* 21. *lib.* 1. Bellonus iun. *cons.* 17. *num.* 92. *& seqq.* Rota *decis.* 313 *num.* 2. *par.* 2. *& decis.* 505. *num.* 3. *vers. quibus additur, par.* 4. *diuersor. & decis.* 575. *num.* 3. *par.* 2. *recentior. & decis.* 462. *num.* 4. *par.* 2. *in posthum. & in decis. mea impressa* 253. *num.* 2. *& seqq.* vbi de veriori, & magis communi: & idem repetitur in *decis.* 300. *n.* 2. & est decis. etiam *Card. Caualeri bo. me.* 540. *num.* 5.

Nec refert, quod versemur in filiis primi gradus: quia etiam istis potest prohiberi, vt allegando pro hac sententia quadraginta Doctores tenet. Menoch. *in cons.* 1141. *num.* 17. Bellon. iun. *cons.* 57. *num.* 16. vbi quod omnia fere Tribunalia Italiæ sequuntur hanc sententiam; eamque perpetuò tenuit Rota, Crescen. *dec.* 2. *de testamen.* Sarnen. *decis.* 95. *lib.* 1. Cardin. Mantica *decis.* 348. *nu.* 1. Seraphinus *decis.* 553. *& decis.* 570. *num.* 1. Rota *diuersor. dicta decis.* 313. *num.* 1. *par.* 2. *& dicta decis.* 505. *num.* 2. *par.* 4. *& d. decis.* 574. *nu.* 3. *par.* 2. *recent.* sanctæ me. Gregor. *decis.* 421. *num.* 10. *&* est dicta decisio mea impressa 253. *num.* 5. & fuit resolutum *coram me in causa Neapolitana Hereditatis*, 19. *Iunij* 1633. Neque stylus de partibus est attendendus qui tenet contrarium, vt dixit Rota in *causa Bononien. de Morattis*, 23. *Iunij* 1614. *coram Eminentissimo Domino meo Cardinale Verospio. & in causa Bononien. de Cataneis*, apud Merlinum *de Legitimæ, decis.* 2. *num.* 2.

Respectu verò Legitimæ resolutio pendet à duabus inspectionibus: prima vt videatur an Statutum Vrbis 141. *lib.* 1. quod verbis claris excludit feminas dotatas à petitione supplementi legitimę, habeat locum quando testator habet bona in loco Statuti: quod in casu nostro disponit quòd filiæ feminæ dotatæ à patre, vel auo sint contentæ dotibus, quas pater vel auus earum in testamento vel alia vltima voluntate, seu inter viuos dederit vel reliquerit; nec occasione Falcidiæ, aut supplementi debiti de iure naturæ possint aliquid petere ab hæredibus patris vel aui, de agnatione etiã transuersali. Secunda inspectio, est vt videatur an filiæ feminæ, etiam in hoc casu in quo fuerunt hæredes instituę, excludantur à petitione supplementi legitimę.

Circa primam inspectionem verba Statuti sunt clara, quòd fauore agnationis feminę excluduntur à petitione supplementi legitimę. Vnde punctus stat solum in eo an prędictum Statutum possit operari in hoc casu in quo grauatus est forensis; agnatus, Romanus, & bona sita sunt in Vrbe. Et Domini censuerunt Statutum habere locum etiam in hoc casu, & excludere feminas forenses fauore masculi agnati subditi Statuto. Ancharan. *in repetit. cap. Canonicum Statuto. nu.* 214. *vers. quæro iuxta prædicta, & num.* 215. *de constit.* qui testatur de communi. Brun. *in tract. de Statut. exclusiuo femin. stant. masculis, artic.* 6. *num.* 8. *vers. idem narrat Petrus de Ancharano, & num.* 10. vbi quod apud antiquos ista opinio fuit communior, *& num.* 16. *versic. in hac difficultate*, vbi pariter testatur de magis communi, prout etiam testatur Socin. iun. *consil.* 62. *num.* 2. *lib.* 3. Natta *cons.* 148. *&* 149. per totum plenè. Syluester Aldobrandin *cons.* 2. *num.* 7. *in* 2. *dubio per totum lib.* 1. vbi pariter de communi. Thesaur. *quæst. forens. lib.* 2. *quæst.* 4. *num.* 49. vbi quod iste casus est indubitabilis latè Snrd. *cons.* 553. *num.* 17. Rot. *decis.* 304. *par.* 1. *diuers. num.* 3. *&* 9. & fuit resolutum *in causa Spoletana Bonorum*, 20. *Februarii* 1568. *coram Robusterio, & in alia Ferrarien. de Tassonis*, 18. *Martij* 1630. *coram R. P. D. meo Pironano.* Addentes ad decis. 255. S. niem. Gregor. *nu.* 8. *vers. difficultas est si masculi sint Ciues, & feminæ forenses.*

Et ratio huius opinionis est, quòd cùm respectu bonorum subiectorum Statuto non deficiat potestas in exclusione forensis, non attenditur distinctio verbalis, an Statutum sit conceptum in personam, vel in rem: quia semper effectus Statuti in ista exclusione est prospicere ne bona transeant in feminas pro conseruatione familiæ subiectæ statuentibus: quæ ratio expresse legitur in aliquibus Statutis, vt in Statuto Ferrarien. ibi, *vt conseruetur dignitas, & amplitudo in familia, quæ non depauperetur propter feminas transeuntes, vt plurimũ ad alienas familias*: quę ratio tacitè subintelligitur in aliis Statutis. Vnde si excluduntur feminę Ciues propter masculos Ciues, eo magis debent excludi feminę forenses propter masculos Ciues. Cephal. *consil.* 306. *num.* 62.

Nec obstat quod contrarium teneant Calderin. *cons.* 34. *de testamen.* Ancharan. *consil.* 157. *num.* 4. Alex. *cons.* 44. *num.* 3. *lib.* 5. Barbatia, *cons.* 66. *lib.* 3. qui mouentur ea ratione videlicet, quod cum Statutum disponat circa personas, non videtur comprehendere forensem, vt est communis opinio Doctorum, de quibus per Rotam *in decis.* 404. *num.* 1. *par.* 1. *diuers.* 580. quæ est in eadem dicta *par.* 1. qui generaliter tenet hanc opinionem sic distinguendo *in l. cunctos populos, n.* 33. *C. de summ. Trinit. & fide Cathol.* Huic enim obiectioni fuit responsum, prędictam rationem non applicari in hoc casu: quia quicquid sit in aliis materiis, de quibus loquitur Rota in dictis decisionibus, non applicatur ad casum nostrum quando agitur de successione bonorum, quia tunc semper Statutum videtur reale, & non personale, quamuis verba sint directa in personam: vt contra Bartol. *in dicta l. cunctos populos*, tenet Rota *in dicta decis.* 404. *num.* 3. *par.* 1. *diuers.* & fuit resolutum *in causa Balneoregien. Bonorum*, 16. *Maij* 1594. *coram recol. mem. Hieronymo Cardinali Pamphilio*, S. mem. Gregor. *dicta decis.* 255. *num.* 6. & fuit resolutum *in causa Collen. Hereditatis*, 10. *Iun.* 1616. *coram bo. me. Buratto.* Quoniam non cortex verborum, sed facultas statuentium, quodque principaliter ipsi statuentes intellexerint, attendendum est, & verba indaganda essent si quæstio fuisset voluntatis, quę verbis declaratur, & extenditur *l. Paulus, §. non tantum verbis, ff. rem ratam haberi, capit. is autem* 22. *quæst.* 2. Aymo *cons.* 20. *nu.* 2. Secus autem dum quæstio est potestatis: & propterea fere omnes Doctores reprobant distinctionem Bartoli, qui tenet Statutum non porrigere vires extra Territorium; & potius verbalem, quam iuridicam, redarguunt. Aretin. *in l. iuste possidet, sub n.* 3. *vers. propterea illa differentia, ff. de acquir. possess.* Socin. iun. *cons.* 25. *num.* 13. *in fine, lib.* Decianus *cons.* 71. *num.* 7. *lib.* 2. & in terminis Statuti Ferrarien.

rarien. *conſ.* 309. per totum præſertim *num.* 47. & latiſſimè, & doctè fuit ponderatum *in cauſa Narnien. Succeſſionis*, 22. *Maij* 1628. *coram R. P. D. meo Merlino, & in dicta cauſa Ferrarien. de Taſſonibus* 18. *Martij* 1630. *coram R. P. D. meo Pironio.*

Circa ſecundam inſpectionem, an ex quo feminæ ſunt inſtitutæ, poſſint petere legitimam, difficultatem videbatur facere, quia Statutum eſt factum, fauore agnationis; Vnde ſicuti quando inſtituitur extraneus, filij poſſunt petere ſupplementum legitimæ, vt fuit reſolutum *in cauſa Romana ſupplementi legitimæ*, 18. *Iunij* 1613. *coram bonæ mem. Cardinali Sacrato*; Ita videtur poſſe petere dictum ſupplementum, cum ipſæmet filij fuerint inſtitutæ, & ſic ceſſat fauor agnationis. Caterum contrarium dixerunt Domini in caſu de quo agitur: quia licet agnati non fuerint inſtituti, ſat eſt quod fuerint ſubſtituti, vt intret diſpoſitio Statuti, quæ non reſtringitur vt habeat locum quando agnati immediatè ſunt inſtituti, ſed etiam quando mediatè: quia facta reſtitutione ſubſtituti vniverſales dicuntur hæredes teſtatoris, non autem grauati. §. *reſtituta inſtit. defideicomm. hæred.* Bald. *conſil.* 79. *incip. caſus talis eſt Zeno, in princip. lib.* 1. Corn. *conſ.* 146. *in princip. lib.* 2. Boer. *deciſ.* 156. *num* 10. Decian *conſil.* 21. *num.* 35. *lib.* 2. Alexander *conſil.* 64 *in princip. lib.* 5. Et ſic cum Statutum loquatur fauore agnationis, ſatis adeſt ipſius fauor, cum dicti agnati ſint ſimpliciter ſubſtituti feminis.

Ex Statutum videtur clare hoc diſponere, dum dicit quod *filiæ nec occaſione Falcidiæ, ſeu ſupplemẽti debiti iure naturæ poſſint aliquid petere ab hæredibus patris, vel aui, de agnatione etiam tranſuerſali, vltra id quod pater, vel auus earum relinquit, ſeu dedit in vita; ſed ſemper teſtamentum, & vltima voluntas patris, vel aui robur habeat, &c.* Quare cum fuerit feminis relicta proprietas cum onere fideicommiſſi, & fideicommiſſarij, vt dictum eſt, dicantur hæredes, & nihil ab eis filiæ poſſint petere, nec etiam ratione Falcidiæ, preſupponit Statutum quod potuerint hæredes inſtitui, cum Falcidia pertineat ſolum ad hæredem vniuerſalem. *l.* 1 *ff. ad legem Falcid.* §. 1. *inſtitut. eodem.* Doct. *in l. nemo poteſt, ff. de legatis* 1. Nec eſt mirum quod Statutum nihil dicat de Trebellianica: quia cùm Statutum dicat, quod filiæ nihil petere poſſint vltra id quod pater vel auus reliquerit, vel dederit in vita, ſequitur quod nec poſſint petere Trebellianicam, & quod prohibitio Falcidiæ fuerit expreſſa ad maiorem declarationem, vt colligitur ex textu *in* §. *vlt. Auth. vt ſponſalitia largitas Auth. ſed & in ea, C. ad legem falcidiam*; quibus locis dicitur quòd ex prohibitione alienationis cenſetur prohibita Falcidia, & *in d. Auth. ſed, & in ea*, & ibi Baldus, dicit quod licet textus loquatur quòd ex prohibitione alienationis cenſetur prohibita Falcidia, nihilominus etiam cenſetur prohibita Trebellianica; & dicit hunc caſum eſſe ſingularem, & notabilem, licet Doctores, & Aduocati communiter non aduertant, & idem dicit Salicet. *ibi* & Alex. *in Apoſtillis*, & alij cumulati per Cardinalem Manticam *de coniect. vltim. volunt. lib* 7. *tit.* 12 *num.* 19. Gabr. *de Trebellion. concluſ.* 9. & fuit dictum coram me *in cauſa Fulginaten. Fideicommiſſi*, 5. *Decembris* 1605. lta in propoſito, cum ex prohibitione Falcidiæ, Statutum cenſeatur diſponere etiam quòd agnati non ſint immediate inſtituti: tamen cùm feminæ debeant acquieſcere teſtamento paterno, ſicuti expreſſe eſt prohibite Falcidia, ita debet etiam cenſeri prohibita Trebellianica, quæ etiam filiis primi gradus poteſt prohiberi. Caſſad *deciſ.* 4. *de teſtament.* cum aliis congeſtis *in dicta cauſa Fulginaten. Fideicommiſſi coram me.* Et ſic clarè patet, quòd Statutum procedit etiam in caſu quo agnati ſint ſubſtituti.

Et hæc dicta ſint pro declaratione & intelligentia Statuti. Si enim, circumſcripto Statuto, diſputandum eſſet de diſpoſitione teſtatoris, an voluerit prohibere Trebellianicam; certa eſt illius voluntas prohibendi; cùm, vt ſupra dictum fuit, prohibuerit alienationem, ex qua cenſetur prohibita Trebellianica, quæ filiis primo gradus poteſt prohiberi, vt late deductum fuit *in dicta cauſa Fulginaten.* quæ eſt 253. in meis impreſſis.

Et ita concluſum.

Aldobrandino, poſtea Clemente Octauo.

Romana de Late.

Lunæ, 28. *Aprilis* 1578.

EPITOME.

De renunciatione & ceſſione filiæ feminæ, an quod illi diminutum eſt de ſua Legitima, cadat ſub fideicommiſſo paterno; vel potius faciat partem ad fauorem maſculorum.

Ad Cap. 141.

DECISIO XCVIII.

DOmini diſtinxerunt propoſitam materiam in duabus difficultatibus. Prima fuit, num Ioanna partem faciat ad fauorem maſculorum, ad effectum, vt legitima omnium filiorum ſit ſemis, quæ aliàs eſſet triens: & altera fuit, num illud quod ipſa minus ſua portione habuit, ex dicta Legitima, ſiue ea ſit triens, ſiue ſemis, accreſcat maſculis, vel potius cadat ſub fideicommiſſo paterno.

Et incipiendo ab iſta ſecunda difficultate, quã informantes vtriuſque partis tangunt, concluſerunt, Totum illud, quod minus habuit, impinguare fideicómiſſum. Ratio fuit, quia ſtante præſuppoſito, quòd pater receperit renunciationem Ioannæ pro ſe hæredibus, & ſucceſſoribus quibuſcunque; ſequitur quòd illud quod ipſa renunciauit patri, fuerit acquiſitum pro ſe, & quibuſcunque ſuis ſucceſſoribus, adeo vt de eo ad libitum diſponere potuerit, & conſequenter potuerit totum illud oneri fideicommiſſi ſubiicere, prout fecit: & hæc eſt regula generalis, quod huiuſmodi pacta proſunt illis, ad quorum fauorem fiunt, non aliis. Bald. Alex. Caſtr. *in l. ſi. actione, C. de pact.*

Et licèt hoc limitetur, quando filia renunciat ante aditam hæreditatem: quia cùm tunc renun-

ciatio faciat haberi perinde,ac si hæreditas delata non esset, cuius portio consequenter accrescit cæteris filiis per ius accrescendi, quod habet locum etiam in Legitima, Federic. de Sen. *cons.* 6. cum allegatis pro parte Plautillæ.

Tamen secundũ Doctores hoc non obstat : quia hoc non procedit quando filia recepit dotem, & vocat se contentam ; quia tunc videtur in totum successisse. Rom. *in l. qui superstitis, de acquir. hæred.* Alex. *in l. pactum, quod dotale, num.* 7. *C. de collat.* Dec. *cons.* 272. *num.* 7. Paris. *cons.* 26. *sub num.* 46. *lib.* 3. Bellon. *num.* 9. Tum etiam quia hoc casu non versamur in simplici pacto de non succedendo, in quibus terminis procedit supradicta limitatio ; sed in cessione, & renunciatione, quæ præsupponit priorem acquisitionem,vt declarat Socin. *cons.* 281. *num.* 3. *in secundo*,quem etiam sequitur, & benè declarat Corn. *cons.* 272. *numer.* 4. *lib.* 2.

Et quamuis spes donari nequeat,tamen vt dicit Socin. *d. cons.* 283. *num.* 2. tunc non donatur spes succedendi, sed bona hæreditaria per successionem quæsita : & propterea totum hoc, vt dictum est, quod renunciatur, acquiritur ei, cui renunciatur ; non autem accrescit fratribus renunciatis. Alex. *cons.* 249. *num.* 5. *lib.* 7. *& consil.* 34 *num.* 6. *lib.* 4. Patis. *cons.* 26. *num.* 31. *lib.* 3. Rip. *in l. re coniuncti, num.* 210. *de leg.* 3. quod maiorem recipit dubitationem stante dispositione paterna, vt per Aym. *cons.* 28. *col. fin. & consil.* 289. *col.* 1.

Non obstat,quòd ista renunciatio habeat tacitam conditionem, si deferatur hæreditas, vt per Socin. & Corn. supra alleg. & quod stante Statuto filiam etiam ab intestato excludente, non potuerit Ioannæ deferri hæreditas. Quia cùm renunciatio fuerit facta recepta dote,censetur pater prævenire causam mortis ; quod facere potuit. Curt. sen. *cons.* 81. *sub num.* 3. & dedisse legitimam filiæ, quam sibi filia donauit, recepta illa dote ; & consequenter frustra tractatur de delatione. Cessat etiam obiectum ex quo pater disposuit de huiusmodi bonis : potest enim pater recipere soluta dote renunciationem filiæ, ita vt ipse possit disponere de eo, quod filiæ deberi potuisset. Aym. *d. cons.* 88. *&* 289.

Non obstat quòd pater illam cognouerit in suam, instituendo ipsam vel filiam. Quia non simpliciter agnouit,sed limitatè cum hoc,quod filiis petere nequeat. Paris. *cons.* 84. *nu.* 15. *& seq. lib.* 2. Non enim recedit pater à priori voluntate,quã habuit quando filiæ renunciationem recepit pro se, & quibuscumque suis hæredibus, & successoribus, ex quo illam instituit tantummodo hæredem in dote, quam sibi dedit tempore renunciationis, ac prohibuit ne plus petere posset.

Nec obstat decisio *in causa Albanensi*. Quia in ea non concurrebat renunciatio filiæ, quæ concurrit in hoc casu, quæ tollit effectum huius agnitionis, ex quo prius pater portionem filiæ mediante illa renunciatione acquisierat,ita vt de ea ad libitum disponere posset,vt est dictum : à qua voluntate in nihilo per dictam institutionem discedit.

Quo vero ad primam difficultatem, quæ non tangebatur ab informantibus, quam videtur tangere Fab. *in auth. nouissima, num.* 278. *C. de inoff. testamen.* Domini dixerunt,illam particulariter esse videndam. Et alii inclinabant,quod legitima esset semis ; quia cùm stante numero filiorum tanta esset, videbatur difficile quòd factum filiæ renunciantis posset præiudicare reliquis filiis,& minuere sibi legitimam ; quod videtur esse de mente Paul. de Castr. *in l. planè.* §. *si duob. num.* 5. *in fin. de leg.* 1. Aliqui tamen dubitabant de hoc, stante Statuto de successione ab intestato, ac huiusmodi renunciatione : quo casu redditur omnino insuccessibilis filia. Et propterea super hoc dixerunt amplius cogitandum.r

---

Reuerendiss. D. Coccino Decano,

Romana de Lante.

Mercurij, 14. *Martij* 1635.

EPITOME.

Augmentum Legitimæ feminarum in casu Statuti excludentis feminas dotatas, &c. non fit per ius accrescendi, sed venit in restitutione fideicommissi. nec potest pater de eo disponere ad fauorẽ extraneorum. Declaratur Statutum Vrbis lib. 1. cap. 82. in antiq. Legitima, an possit grauari fideicommisso. Interpretatio ad text. in l. humanitatis, C. de impuber. & al. substitut.

Ad Cap. 141.

DECISIO. XCIX.

STatutum antiquum Vrbis *cap.* 82. *lib.* 1. disponit quòd filiæ, feminæ, vel neptes natæ ex filiis præmortuis, seu filiabus, dotatæ à patre,vel auo, sint contentæ dotibus,quas pater vel auus in testamento, vel alia vltima voluntate, seu inter viuos dederit ; nec occasione Falcidiæ, seu supplementi debiti iure naturæ, possint aliquid ab hæredibus patris petere, hoc est à descendentibus masculis hæredibus. Gabriel. *consil.* 11. *num.* 4. *in fin.* & *num.* 10. *vers. & consequenter*, & *num.* 18. *in princ. lib.* 1. & fuit resolutum in hac causa 11. *Martij*, & 19. *Nouembris* 1576. *coram sanctæ memoriæ Clemente Octauo*. Et cùm vigente dicto Statuto obierit bon. mem. Michael Lantes, relictis quinque filiis, tribus masculis, & duabus feminis, Victoriæque filiæ reliquerit dotem,quæ non ascedebat ad quantitatem Legitimæ ; ideo dubitaui, An id quod ex portione dictæ Victoriæ accreuit Legitimæ masculorum, potuerit per d. bon. mem. Michaelem grauari.

Et tota difficultas consistit in eo, quod fuit in hac causa resolutum coram san. me. Clem. VIII. vt in *decis.* 226. *par.* 1. *diuers.* feminas à Statuto exclusas facere partem ad fauorem masculorum ; ita vt cùm dictus Michael reliquerit tres masculos, & duas feminas, legitima transiret de triente in

te in ſemiſſem. Auth. *de trient. & ſemiſſ.* §. 1. Auth. *nouiſſima, C. de inoff. teſtam.* & ex eo feminas facere partem ad fauorem maſculorum, quia Statutum intelligitur ad eorundem maſculorum fauorem; ita vt quod detrahitur à feminis, debeatur maſculis. Vnde cùm pater reliquerit Victoriæ dotem titulo inſtitutionis, & prohibuerit ne plus petere poſſet, etiam ratione Legitimæ, concurrente cum tali prohibitione diſpoſitione Statuti, dos ſuccedit loco Legitimæ, vt ſentit etiam Ludouicus Morotius *conſ.* 23. *num.* 20. qui *num.* 22. dicit, quod illud plus ſublatum per Statutum mulieri, accreſcit maſculis, non autem auget fideicommiſſum. Curt. iun. *conſ.* 268. *num.* 50. *vſque ad finem*, cum aliis pluribus cumulatis per Rouitum *conſ.* 70. *num.* 4. *& ſeqq. lib.* 1. quod etiam ſimpliciter dixit deciſio ſan. me. Clementis. Et ratio huius dicti eſt, quia cùm ius accreſcendi habeat locum etiam in legitima, ſicut legitima non venit in reſtitutione fideicommiſſi, ita nec eius augmentum. Curt. iun. *loco præcitato nu.* 53. Morotius *d. n.* 22. & propterea patet huic augmento non potuit adiicere onus fideicommiſſi. Theſaur. *deciſ.* 159. *in fin.* Calder. *conſ.* 32. *de teſtam.* & fuit dictum *in cauſa Firmana Legitimæ*, 30. *Octobr.* 1617. *coram. bo. me. Franciſco Vbaldo*, quæ eſt *dec.* 74. *num.* 10. apud Merlinum *de Legitima.*

His tamen non obſtantibus cenſuerunt Domini illud plus, quòd ex portione Victoriæ accreuit Legitimæ maſculorum, potuiſſe grauari, ea ratione, quia feminæ ex diſpoſitione iſtius Statuti non augent legitimam filiorum ſimpliciter ex iure accreſcendi, ſed beneficio Statuti, vt eſt magis recepta opinio. Brunus, qui alios recenſet, *de ſtatut. excluſ. femin. art.* 13. *num.* 44. 45. *&* 46. vbi de veriori opinione. Cephal. *conſ.* 245. *nu.* 44. Decian. *reſponſ.* 26. *à num.* 31 *vſque ad* 36. *lib.* 3. vbi de cõmuni Curtius iun. *d. conſ.* 258. *num.* 50. Gabriel. *conſ.* 15. *num.* 21. *lib.* 1. Morotius *d. conſil.* 23. *nu.* 22. *lib.* 1. Ideo perpendenda ſunt verba Statuti, & videndum quid ſuper hoc diſponat, cùm Statuta ſint propriè intelligenda, & ſtrictè, vt per Doctores *in l. omnes populi, ff. de iuſt. & iur. & in l. non dubium, C. de legib.* & latè exornat Alderan. Maſcard. *de Statutis concluſ.* 4. *per tot.*

Præfatum igitur Statutum diſponit, quod feminæ vltra dotem datam, aut relictam, etiam ratione ſupplementi debiti iure naturæ, aliquid petere minimè poſſint ab hæredibus patris, hoc eſt à deſcendentibus maſculis hæredibus, vt ſupra dictum fuit. Et propterea, licèt verba, quoad idem ſupplementum ſint directa in deſcendentes maſculos, hoc tamen non eſt intelligendum ſimpliciter, ſed in deſcendentes maſculos hæredes: quæ verba cùm importent ſucceſſionem, non tribuunt nouum ius deſcendẽtibus maſculis prout eſſet ſi Statutũ diceret, deſcendentes maſculi habeãt, vt benè ad propoſitum Caſtr. *in conſ.* 82. *num.* 2. *verſ. ad id autem, lib.* 1. *& in l. ſi cùm dotem in princ. num.* 11. *ff. ſolut. matrim.* vbi quod ſi Statutum dicat, mortua vxore ſuperſtitibus ex ea filiis, liberi ſuccedant in dote; intelligitur ſuccedant, ſi inſtituantur; ſed non contra voluntatem matris, ſi alios inſtituerit: & hoc dictum ſequitur Angel. *in conſ.* 81. *num.* 2. *in fine, verſ. tertio, quia & conſ.* 82. *n.* 1. *in princ.* Cuman. *conſ.* 48. *num.* 2. Ial. *conſ.* 127. *n.* 13. *& ſeqq. lib.* 1. Decius *conſ.* 386. *num.* 7. *verſ. vlt. iſta concluſio*, Cagnol. *in l. final. num.* 10. *C. de pactis*, Roland. *conſ.* 72. *num.* 51. *& 61. lib.* 1. Oſaſc. *deciſ.* 20. *num.* 3. *& 7. verſ non obſtant.* Theſaur. *deciſ.* 34. *nu.* 2. *& 3. verſ. quod quidem Statutum.*

Et in propriis terminis expreſsè idem ſentit. Curtius iun. *d. conſ.* 268. *num.* 52. dum reſpondet doctrinæ Alexandri *in l. planè*, §. *ſi duobus, ff. de legat.* 1. *col. penult. num.* 5. *verſ. aduerte, quia ſi verum eſſet*: qui tenet quòd ea, quæ accreſcunt, veniant in reſtitutione fideicommiſſi, dicens quod tale augmentum non fit per ius accreſcendi, ſed auctoritate Statuti; In quibus terminis adeſt diuerſitatis ratio: quia quando prouenit per ius accreſcendi, venit ex iudicio teſtatoris, ideo nil mirum ſi venit in reſtitutione fideicommiſſi: ſecus autem quando venit ex mera legis diſpoſitione. Quæ rationes optimè faciunt ad interpretationem Statuti, de quo agitur: quia deſcendentes maſculi non veniunt ſimpliciter ad illud augmentum, quod detrahitur ex Legitima filiæ, ſed ex diſpoſitione Statuti, iuncta inſtitutione patris; qua ceſſante d. augmentum non eſſet debitum, vt ſupra probatum fuit.

Et optimè etiam facit ad interpretationem huius Statuti alia reſponſio Curtij ad eamdem doctrinam Alexandri, vt procedat quando dictum augmentum fieret hæreditati; & iſte eſt caſus Statuti, de quo agitur: quia cùm augmentum debeatur filijs hæredibus, vtique hæreditati debetur, non ſimpliciter legitimæ filiorum. Et retento huiuſmodi intellectu, optime etiam facit ad caſum noſtrum doctrina Alexandri *loco citato*, & benè etiam Gabr. *in conſ.* 15. *num.* 33. in fine, vbi tenet quod id quod detrahitur ex legitima feminæ, non accreſcit legitimæ maſculorum: quod eſt intelligendum quando debetur hæreditati, quia alias hoc dictum eſſet contra communem; vt aduertit etiam ipſe Gabriel. & notat Morotius *d. conſ.* 23. *num.* 22. *in fine.*

Cùm igitur illud plus, quod erat debitum Victoriæ ad integram quantitatem legitimæ, vigore Statuti ſpectaret ad filios maſculos Michaëlis, nõ vti ad filios ſimpliciter, ſed vti ad filios hæredes, potuit fideicommiſſo grauari, cùm hoc onus non ſit cenſendum propriè onus: quia onus illud propriè dicitur, quod apponitur portioni, quam quis de neceſſitate tenetur relinquere, ſcilicet quoad legitimam de iure communi debitam; ſecus verò ſi quod alia imponatur. *l. ſcimus*, §. *cum autem, C. de inoff. teſtam.* & propterea illud augmentum potuit grauari: quia non ſolum qui honoratur, verum etiam is, à quo commodum non auertur, cùm adimi potuerit, grauari permittitur. *l.* 1. §. *ii quibus, verſ ſciendum, & ibi* gloſ. *in verb. adimitur, de legat.* 3. Anton. Queſada *quæſtionum iuris, cap.* 6. *num.* 15. Molin *de primog. Hiſpan. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 11. *& ſeqq.* Io. Lup. *in l.* 27. *Tauri num.* 11. *&* 29. Pelaez *de maior. par.* 1. *queſt.* 1. *num.* 45. *& ſeqq.*

Et quòd commodum dicti augmenti potuiſſet per patrem auferri à quibuſdam ex filiis, licèt non ab omnibus, ſatis patet, vt in terminis legis Regni fori, legum *lib.* 3. *tit. de las mandas. l.* 9. quæ permittit patres poſſe meliorare filios in tertia parte; intelligitur quòd poſſit meliorare vnum, vel plures, vt notat ibi Ioan. de Montaluo *in verb. meiorar.* Didac. à Segura *in l. vnum ex familia*, §. *ſed ſi fun.*

si fundum, num. 191. *alias fol.* 58. *ff. de legat, 2.* Io. Lup. *in l.* 19. *Tauri num.* 1. vbi dicit facere doctrinam Bartol. *in l. qui filiabus* §. 1 *ff. de legat.* 1. Velasquez *ad l.* 27. *Tauri gloss.* 1. *num.* 7. & probatur ex *l. humanitatis, C. de impuberum, & aliis substit.* vbi parentes, qui filio furioso, vel mente capto exemplariter substituunt, deficientibus liberis mente capti, tenentur illi substituere alios fratres eiusdem; possunt tamen dicti parentes vnum ex cæteris, vel omnes substituere. Et quamuis secundum communem sententiam contra Bartolū, de qua Rip. *in l. ex facto, num.* 57. *ff. de vulgar. & pupill. substit.* sit de essentia illius legis, vt substitutio fiat personæ, cui debeatur legitima, ibi *liceat eisdem parentibus legitimam portionem*, Tellius Fernandez *ad l.* 27. *Tauri, num.* 6. *vers. & primo de essentia*: Tamen hoc benè applicatur, cùm filiæ fœminæ aliàs sit debita legitima: & versamur extra istam difficultatem, cùm satis sit quòd ex institutione facta per patrem in consequentiā istud augmentum possit spectare ad omnes: ergo si in consequentiam ex institutione omnium potest spectare ad omnes, poterit etiam ex institutione vnius, vel aliquorum spectare ad dictos instituros: & sic bene intrat ratio d. legis humanitatis: nec est opus quod concurrant alia requisita, cum non agatur de substitutione exemplari.

Non obstat, quòd sicut legitima non recipit onus, ita nec augmentum, cùm pater non possit præiudicare filiis in ipso augmento, ex supra allegatis. Quia hoc esset considerandum in augmento simpliciter debito filiis, non autem in augmento debito filiis, vti hęredibus, de quo cùm pater possit disponere instituendo magis vnum, quam alium, istud augmentum dicitur Legitima respectu extraneorum, quia illis non potest relinqui, cùm Statutum sit factum fauore masculorum, non item respectu extraneorum; vt in simili de dicto augmento, de quo pater potest disponere ad fauorem filiorum, quòd respectu extraneorum sit legitima, ita vt pater ad fauorem illorum minimè possit disponere; secus autem ad fauorem filiorum, cùm ad fauorem aliquorum, licèt non omnium, possit disponere, Didac. de Segura *in l. vnum ex familia*, §. *si fundum fol.* 18. *col.* 1. *in fin. vers.* 2. *facit, alias num.* 52. & 53. Io. Lup. *ad d. l. Tauri* 27. *num.* 4. & 24. Velasquez *glos.* 2. *num.* 6. Tellius Fernandez *num.* 6. *vers. & primo*, ibi *ad tertium licet habeat effectum legitimæ.* Mathienz. *in l.* 9. *tit.* 6. *lib.* 5. *nouæ recopilationis, nu.* 2. *glos.* 1. Christophor. de Paz *ad l.* 200. *stili nu.* 6. & 133. Couar. *var. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 5. Peralta *in l. cum patronus num.* 28. *col.* 2. *vers. nam quoad extraneos, ff. de legat.* 2.

Nec valet dicere, quòd ista distinctio non subsistat, cùm Statutum exclusiuum feminarum non habeat locum si filij masculi non sunt hæredes patris, ita vt nec sufficiat potentia. Socin. qui de communi, *in cons.* 35. *num.* 16. *lib.* 4. Dec. *cons.* 296. *nuns.* 2. *vers. sed tamen, & 378. num.* 2. & 3. & *cons.* 382. *num.* 4. cum aliis cumulatis per Becc. *in cons.* 107. *num.* 22. *vers. ibi.* Quo stante nec satis est, quòd filius sit institutus in sola legitima. Rota *dec.* 770. *num.* 5. *par.* 2. *recent.* Seraph. *decis.* 885. *num.* 1. *in fin.* & *num.* 2. vel in re certa Bald. *in l. liberti, libertaque num.* 32. *vers. si vero dixit hæredibus*, C. *de oper. libertor.* & *cons.* 455. *num.* 1. *vers. ideo nomen hæredis, lib.* 3.

Hinc enim fundamento fuit responsum, verū esse quòd filii debeant esse hæredes, vt excludant feminas, in quibus terminis loquuntur prędicti Doctores; sed hoc non facit, quin illud quod auferrur à mulieribus, debeat numero iudicio testatoris, ita vt sit in illius hereditate, & in ipsi hæreditati acquiratur, & omnibus filiis simul; nisi pater aliter disposuerit, vt supra ex Curtio dictum fuit: & propterea bene subsistit distinctio prædicta.

Et ita conclusum, vtraque parte informante.

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Romana de Lante.

Veneris 11. *Ianuarij.* 1636.

EPITOME.

Filiæ exclusæ à statuto in gratiam masculorum, an computentur in eorum numero, ad impinguandam illorum Legitimam? Et quid in casu Statuti excludentis feminas, &c. ad nullius fauorem. Dos debita ex dispositione Statuti exclusiui feminarum, an succedat loco Legitimæ. Augmentum Legitimæ feminarum ex Statuto Vrbis, an spectet ad filios vti hæredes, vel quia hæredes.

Ad Cap. 141.

DECISIO C.

VT aliàs fuit dictum, obiit bon. mem. Michaël Lantes relictis quinque filiis, tribus masculis, & duabus feminis, Victoriæ, vni ex dictis filiabus, dotem reliquit, quæ non ascendebat ad quantitatem Legitimæ ei de iure debitæ remoto Statuto. Quare 14. Martii superioris anni dubitaui, an illud plus, quod fuisset debitum dictæ Victoriæ, veniat sub fideicommisso, vel simpliciter impinguet Legitimam masculorum. Et Domini censuerunt, venire sub fideicommisso. Hodie autem repropositā causa, tria opponebantur contra decisionem.

Primò, quòd quando filiæ in gratiam masculorum, sunt exclusæ, tunc computantur in termino masculorum ad impugnandam illorum Legitimam. Bald. *in l. si defunctus*, per illum text. *num.* 1. *C. de suis, & legit. hered.* Castrens. pariter, *num.* 1. vbi dicit hoc procedere etiamsi Statutum non dicat expressè excludere feminas propter masculos; sed sufficere, quod femina contemplatione masculorū sit exclusa. Corn. *ibid. n.* 1. Angel. *in l. Papinianus*, §. *vnde si quis, num.* 3. *vers. si vero, ff. de inoffi. testam.* Roman. *in l.* 1. *nu.* 63. *vers. in contrarium. C. quando non petent. part.* & *in l. hu-*

manissimo.

iuſmodi, §. *Titio, & Manio*, *num.* 2. *ff. de leg.* 1. Brun. *de ſtatut. excluſ. femin. art.* 13. *q.* 2. *num.* 44. qui dicit ita fuiſſe iudicatum. Socin. iun. *conſ.* 55. *num.* 15. *in princ. lib.* 1. Pariſ. *conſ.* 36. *num.* 29. *lib.* 2. Alciat. *conſ.* 31. *numer.* 12. *lib.* 9. Coſſ. *de bonor. publicat. num.* 12. *in fin.* Cephal. *conſ.* 245. *nu.* 34. Laderch. *conſ.* 8. *num.* 21. & fuit dictum *in cauſa Ciuitatis Caſtelli Supplementi Legitimæ*, 18. *Aprilis* 1611. *coram bo. me. Horatio Card. Lancellotto*, apud Merlin. *de legit deciſ.* 87. licèt circa annum impreſſio contineat errorem. Et in terminis Statuti noui *lib.* 1. *cap.* 141. & 145. fuit dictum *in cauſa Rom. de Mareſcottis*, 14. *Decemb.* 1615. *coram bo. me Card. Sacrato*, quæ eſt *deciſ.* 770. *num.* 4. *p.* 2. *recent.* Ac tale eſt in caſu noſtro Statutum antiquum: diſponit enim quòd filiæ feminæ, vel neptes natæ ex filiis præmortuis, ſeu filiabus, dotatæ à patre, vel auo, ſint contentę dotibus, quas pater vel auus earum in teſtamento, vel alia vltima voluntate, ſeu inter viuos, dederit: nec occaſione Falcidiæ, ſeu ſupplementi debiti iure naturæ, poſſint aliquid ab hæredibus patris petere; hoc eſt à deſcendentibus maſculis hæredibus. Gabr. *conſ.* 10. *num.* 4. *in fin. & num.* 10. *verſ. & conſequenter, & num* 1. *in fin. lib.* 1. & fuit dictum in hac cauſa, 11. *Maij, & 19. Nouemb.* 1576. *coram ſan. me. Clem. VIII.*

Secundò dicebatur, quòd licèt quæſtio ſit, an dos quæ debetur filiæ à Statuto, ſuccedat loco Legitimæ, ex adductis per Peregrin. *de fideicomm. art.* 36. *num.* 21. *& ſeq.* Tamen, quando filia excluſa à Statuto eſt agnita à patre in teſtamento, prout in caſu iſto; tunc reaſſumit iura, & effectus ſuitatis in re illa; ac ideirco non habetur pro extranea, nec pro exhæredata. Alex. *conſ.* 131. *nu.* 2. *in fin. lib.* 1. & ideo facit numerum, & partem. Socin. ſen. qui loquitur in terminis Statuti Ferrariæ *conſ.* 75. *num.* 5. *&* 6. *lib.* 3. Ruin. *conſ.* 57. *n.* 5. *lib.* 3. *& vlt. num.* 2. *&* 4. *eod. lib.* 1. vbi determinat Caſtrenſ. *conſ.* 52. *in* 2. *dub. lib.* 1. *& conſ.* 276. *col.* 1. quòd faciant partem, & numerum, ex pluribus, & præſertim auctoritate Baldi *in l. pater filium, num.* 36. *verſ. vlterius quæro, ff. de inoffic. teſtam.* vbi ita tenet in exhæredato, cui pater legauit, niſi legatum repudiet, & dictum Caſtrenſis ſequuntur Corn. *conſ.* 197. *col.* 2. *&* 3. *lib.* 1. Laderch. *d. conſ.* 8. *nu.* 21. *verſ. quartus eſt*: & eſt deciſio ſan. me. Clementis Octaui in hac cauſa, 26. *par.* 1. *diuerſ.*

Nec prædictis obſtat quòd Socinus ſen. *in d. conſ.* 75. *num.* 10. *vol.* 3. firmet, quod in caſu quo dos ſuccedit loco Legitimæ, non propterea per Statutum cenſetur coarctata poteſtas paterna: quia loquitur contra communem ſententiam, vt pater ex prædictis.

Tertiò dicebatur, quod licet Statutum prædictum dicat, vt feminæ dotatæ nihil plus petere poſſint ab hæredibus patris; non inde ſequitur quòd illud plus, quod deberetur feminis, debeatur maſculis vti hæredibus; ſed quia hęredibus: & ideo illud plus non venit ſub fideicommiſſo. Et quòd ſpectet ab hęredes, quia hęredes, non autem vti hæredes, patet: quia hoc plus eis debetur in ſolidum, vt dixit Rota *in d cauſa Ciuitatis Caſtelli Supplimenti Legitimæ, coram bon. me. Card. Lancellotto*, dum voluit iſtud plus deberi maſculis per ius non decreſcendi: quando enim aliquid debetur in ſolidum, deberi hæredibus, quia hæredibus, non autem vti hæredibus, declarat poſt Caſtrenſem, Alexandrum, & Lambertin. Peregrinus *de fideicommiſſ. art.* 6. *num.* 35. *cum pluribus ſeqq.*

His tamen non obſtantibus, Domini perſtiterunt in reſolutis, ſcilicet illud plus, quod fuiſſet debitum Victoriæ, ſecundum diſpoſitionem iuris communis, fuiſſe acquiſitum filijs, non ſimpliciter, ſed filiis vti hæredibus: quo caſu feminæ non augent numerum filiorum, ad impinguandam illorum Legitimam: ſed ſolum, vt illud plus acquiratur filiis hęredibus, quatenus ſcilicet hęredes inſtituantur à patre: vt per Curt. iun. *conſ.* 268. *num.* 52. allegatum in alia deciſione.

Statutum enim duo facit: excludit feminas, & vocat maſculos hæredes: quos pater non cogitur inſtituere, ſed ſat eſt, quod eis Legitimam relinquat. *l. parentibus*, vbi Bart. *C. de inoffic. teſtam. l. hac edictali*, §. 1. *C. de ſecund. nupt.* Aym. *conſ.* 142. *num.* 1. Quæ Legitima licèt debeat relinqui iure inſtitutionis, *auth. vt cum de appellat. cognoſc.* §. *aliud quoque capitulum, collat.* 8. latè Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 15. Tamen, dato hęrede vniuerſali, inſtitutus in ea non cenſetur hæres. gloſ. *in l. quotics. C. de hæredib. inſtit.* Burſatt. *conſ.* 92. *num.* 25. Surd. *conſ.* 573. *nu.* 13. Et propterea quatenus pater per d. Statutum teneatur relinquere filiis; poteſt tamen vnum, vel plures ex ipſis, hæredes inſtituere, vt illis acquiratur dictum plus: quos eligit auctoritate Statuti; ad tex. *in l. vnum. ex familia*, §. *ſed ſi fundum*; & *in l. cùm pater*, §. *à filia*, & §. *rogo. & l. cùm quidam, ff. de leg.* 2. Et illud plus, quod debetur filiis hęredibus, potuit fideicommiſſo grauari: quia licèt regulariter quando datur facultas eligendi, electo non poſſit imponi onus fideicommiſſi, Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 10. Aluarad. *de conjecturata mente defuncti, lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 21. Selle *deciſ.* 55. *num.* 13. & *deciſ.* 437. *num.* 3. Robles de Salzedo *de repreſent. lib.* 3. *cap.* 19. *num.* 63. Et ratio eſt quia ille non poteſt grauari, qui non honoratur. *l. ab eo. C. de fidei comm.* quæ eſt communis ratio decidendi illius tex. vt dicit Molin. *loco prox. cit.* Tamen hoc eſt verum, quando eſt in poteſtate alicuius eligere, vel non eligere: quia tunc eligens poteſt electum fideicommiſſo grauare, vt diſtinguunt Doctores, quos allegat Fuſar. *de ſubſtit. q.* 511. *num.* 1. Et ratio huius ſecundi Dicti eſt: quia quando quis poteſt eligere, & non eligere; electus dicitur capere ab eligente, licèt capiat ordinatione teſtatoris & ſic in caſu iſto ordinatione Statuti: non autem dicitur capere ab ipſo Statuto. *l.* 1. §. *ſecundum ff. de legat.* 3. *l. fundum per fideicommiſſum*, §. *vit. & l. ſeq. ff. de leg.* 1. & ibi laſ. *in* 1. *notab.* Caſtrenſ. *in d. l. vnum ex familia*. §. *ſi de Falcidia, ff. de legat.* 2. Surd. *conſ.* 29. *num.* 18. *lib.* 1. Peregr. *dec.* 106. *num.* 3. *& ſeqq.* Decian *reſponſ.* 43. *in fin. lib.* 2. & latè exornat Fuſar. *vbi ſup. num.* 12. *& ſeqq.* In hoc autem caſu Michael non tenebatur de neceſſitate eligere, quia non cogebatur dare minorem dotem filię, quàm eſſet Legitima ei de iure debita, cùm petiiſſet illam vſque ad quantitatem legitimæ dotare. Caſtren. *conſ.* 52. *nu.* 2. *lib.* 1. & *conſ.* 287. *alias* 288. *num.* 1. *lib.* 2. Dec. *conſ.* 378. *num.* 3. Curt. ſen. *conſ.* 37. *n.* 17. & latè deducitur *in deciſ. Jan. me. Greg.* 358. *num.* 1. & *ibi addent.*

Sed dato etiam quòd Michael de neceſſitate teneretur

neretur eligere, nihilominus illud plus potuit fideicommiſſo grauare: Quia licet non potuiſſet imponere fideicommiſſum ad fauorem illorum, quos non tenebatur eligere; poterat tamen ad fauorem filiorum, quos eligere poterat, fideicommiſſum imponere. Bart. *in d. l. vnum ex familia*, §. *ſed ſi fundum*, maximè *in verſ. quæro executor.* Ferdin. Loaz. *in l. filius famil.* §. *Dini, nu.* 2. 12. cum præcedentib. & ſeqq. *ff. de leget.* 2. Ruin. *conſ.* 115. *num.* 5. & *conſ.* 116. *num.* 15. *in med. lib.* 2. quos refert, & ſequitur Zach. *in l. hæredes mei*, §. *cum ita, num.* 357. *ff. adde rebell.* & Fuſar. *d. q.* 511. *in fin.* quibus poteſt addi Seſſe *dec.* 55. *num.* 13. & *dec.* 437. *num.* 3. Et ceſſat omnis difficultas: quia cum pater filios electos inſtituerit in propriis bonis, illos potuit grauare in illo pluri quod erat debitum feminis; vt *in d. l. vnum ex familia.* §. *& ſi fundum*, & ibi Doctores, Portioles *de cõſuetib. cap.* 41 *n.* 17. qui, vt videre eſt ex numero antecedẽti, loquitur in noſtris terminis, quãdo quis poteſt eligi auctoritate Legis, vel Statuti.

Et prædicta corroborantur: quia Statutum excludens feminas ad nullius fauorem, operatur quòd non faciant partem ad fauorem maſculorum, ita vt impinguent illorum Legitimam: ſed Legitima menſuratur ſecundum numerum ſuccedentium, Pariſ. *conſ.* 36. *num.* 29. *lib.* 2. Cephal. *conſ.* 145. *num.* 47. *verſ. præterea, lib.* 2. vbi dicit, quod quando *Statutum* non excludit feminas contemplatione maſculorum: tunc excluſio prodeſt hæreditati. Brun. *de Statut. excluſ. femin. art.* 13. *num.* 49. dum inquit, quòd ſit Statutum excludat ſimpliciter feminas dotatas, vel maritatas; & non dicit, extantibus maſculis, vel non profert alia verba, propter quæ maſculi videantur inuitati; tunc feminæ excluſæ non faciunt partem maſculis ad impinguandam eorum portionem. Roland. *conſ.* 25. *nu.* 7. *lib.* 1. qui loquitur quando filiæ ſunt ſimpliciter excluſæ: & dicit hanc eſſe communem opinionem: & admittit Decian. *in reſponſ.* 32. *num.* 109. *verſ. neque obſtat, vol.* 1. 2. Vnde ſicuti quando illud plus nulli defertur, eſt in hæreditate: ſic in caſu noſtro, quando illud plus defertur filiis hæredibus, pariter eſt in hæreditate: ea tamen diſtinctione, quòd ſi nulli defertur, remanet in hæreditate ſimpliciter: ſi verò filiis hæredibus tunc eſt in hæreditate, ſed debetur vni, vel pluribus filiis, qui ſit vel ſint inſtituti hæredes. Et hæc omnia ſunt de mente Doctorum, qui allegantur in obiectis, vt ſtatim probabitur.

Quòd autem *Statutum* deferat hoc plus, quod feminis deberetur, hæreditati, ſatis percipitur ex verbis ipſius Statuti: Quòd feminæ non poſſint plus petere ab hæredibus, hoc eſt, à deſcendentibus maſculis, vt ſupra dictum fuit. Ex quibus verbis apparet quod Statutum ſupponit illud plus fuiſſe acquiſitum hæreditati, & deſcendentibus maſculis iure hæreditario: aliàs, niſi fuiſſet acquiſitum hæreditati, fruſtra dixiſſet Statutum, quòd feminæ plus petere non poſſint ab hæredibus patris, argum. gloſſ. *in l. mancipia, in verb. ad auocandam, C. de ſeru. fugit.* & ibi notant Iaſ. Butrigar. & Bald. *num.* 8. Dec. *in l.* 1. *num.* 15. C. *de eden.* Curt. iun. *in l.* 1. *num.* 2. *ff. ſi cert. pet.* Felin. *in cap. nonnulli, num.* 34. *verſ. amplia iſta, de reſcript.* Iaſ. *in l.* 1. *num.* 2. *verſ. tertio adde, ff. de inſtit. & iur.* Dec. *conſ.* 290. *num.* 3. & 291. *num.* 8. Neceſſe ergo eſt, quòd illud plus acquiratur hæreditati: quia ſi hoc non admitteretur, Statutum non poſſet habere locum, ex notat. *in l. nam etſi*, ibi, *quia nullus eſt, ff. de inoffic. teſtam.* & *in l. & quia, ff. de iuriſdict. omn. iudic.* Rota Ianuen. *deciſ.* 57. *num.* 3. & ſi illud plus non acquireretur hæreditati, ceſſaret diſpoſitum, ſcilicet quòd fœminæ plus petere non poſſint ab hæredibus patris. *l.* 4. §. *toties, ff. de damn. infect.* gloſ. *in d. verb. ad auocandam.* Roman. *ſingul.* 495. *Statutum, ſeu lex punicus.* Socin. ſen. *conſil.* 55. *col.* 2. *num.* 4. *lib.* 1. Felin. *in dicto cap. nonnulli, loc. cit.* Dec. *conſil* 233. *num.* 6. Cephal. *conſ.* 90. *num.* 51. Rota Ianuenſ. *deciſ.* 127. *num.* 4. Menoch. *de recuper. remed.* 9. *num.* 161. Ex quibus omnino dicendum eſt, quòd illud plus, quod eſſet debitum feminis, acquiratur hæredibus patris: quia Statutum cum hoc præſuppoſito excludit feminas: & aliàs ſequeretur abſurdum intolerabile, quod non debet admitti: *l. nam abſurdum: ff. de bonis libert.* Roland. *conſ.* 71. *nu.* 30. *lib.* 2. & *conſ.* 62. *nu.* 20. *lib.* 3. Franciſcus Milanenſ. *deciſ.* 8. *num.* 124. *lib.* 1. Quod multo magis procedit in Statutis; in quibus ad euitandum abſurdum permittitur interpretatio extranea. *l. ſcire epertet*, §. *aliud. ff. de excuſat. tutor. l. ſed & ſi quos* §. *quæſitum, ff. ſi quis caution.* Ioſeph de Ruſtic. *ad. l. cùm auus, ff. de condit. & demonſtrat. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 19.

Non obſtant tria in contrarium adducta. Non primum, & ſecundum: Quia Doctores mouentur primo ex regula, quod ſi quis contemplatione alterius excluditur; tunc portio, quam perſona excluſa habitura eſſet tranſit in eum, cuius cõtemplatione excluſa eſt; vt *in dicta l. defuctus, & l.* 2. §. *ſi duo ff. de collat. bonor.* Quæ regula, ſeu ratio, retorquetur potius in cõtrarium, cùm Statutũ non ſimpliciter excludat feminas fauore maſculorũ, ſed fauore maſculorum hæredũ: & ſic iſta ratio facit pro deciſione. Et Doctores, qui in obiectis allegantur, non loquuntur quando illud quod deberetur feminis, debetur filiis vti hæredibus: & deciſio prædicta *in cauſa Ciuitatis Caſtelli coram bon. mem. Horatio Cardinale Lancellotto*, loquitur in terminis Statuti Ciuitatis Caſtelli, in quo nulla habetur mentio filiorum hæredum, ſed ſimpliciter filiorum: & deciſio bon. mem. Cardinalis Sacrati non tangit hunc articulum, ſed dicit ſolum, Statuta moderna eſſe facta fauore agnationis.

Secundo prædicti Doctores mouentur ex eo quod augmentum ad fauorem maſculorum ſit auctoritate Statuti, & ſic ex mera Legis diſpoſitione; non autem per ius accreſcendi, quod teſtatoris iudicio venit: Vnde neceſſario ſequitur, non venire in reſtitutione fideicommiſſi à teſtatore ordinati: hoc enim procederet, ſi illud plus, quod deberetur feminis, tolleretur ex teſtatoris diſpoſitione: ſed quia Statutum eſt illud, quod operatur vt tollatur à feminis, & cedat in commodum maſculorum; ergo dicendum eſt quod ſicut filiorum Legitima in reſtitutione fideicommiſſi non venit; ita nec ipſius augmentum venire poſſit: cùm augmentum eiuſdem ſit naturæ, cuius eſt principale. *l. inter ſoceros*, §. *cum inter, ff. de pact. dotal l. etiam, C. de iure dotium.* Sed etiam iſta ratio retorqueretur, & facit pro deciſione: quia procedit quando Statutum, vt etiam ſupra dictum fuit, defert augmentum ſimpliciter filiis: ſed iſtud

augmen-

augmentum vigore cuius Statuti non deferrur ſimpliciter filiis, ſed filiis hæredibus: vnde requiritur miniſterium patris, vt filios hæredes inſtituat: & cùm de neceſſitate non teneatur inſtituere, ſed ſufficiat, vt eis Legitimam relinquat; ideo ob facultatem datam à Statuto patri reſpectu iſtius augmenti illud poteſt à patre grauari, vt ſupra dictum fuit.

Tertiò mouentur prædicti Doctores ex eo, quòd etiamſi illud, quod à feminis tollitur, cedat maſculis per ius accreſcendi; adhuc tamen non poteſt grauari: quia ea quæ veniunt per ius accreſcendi ratione coniunctionis ſanguinis, in reſtitutione fideicommiſſi non veniunt. Sed reſpondetur, quod non ſimpliciter iſtud plus quod filiis debetur, iure ſanguinis debetur; ſed habet coniunctum ius hæreditarium, vt patet ex prædictis. Vnde etiam iſta ratio facit pro deciſione: & non eſt mirum, ſi aliquando contrarium dictum fuit; cùm tunc non fuerit conſideratum fundamentum Statuti, quod eſt, vt augmentum, quod debetur filiis, debeatur eis vti hæredibus patris.

Non obſtat tertium, & vltimum obiectum, quòd illa, quæ perueniunt ad hæredem, quia eſt hæres, non autem vti hæredem, non veniant in fideicommiſſo. Nam pro declaratione huius materiæ fuit dictum quòd illa quæ perueniunt ad hæredẽ, quia hæres eſt, ſunt iura ſepulcrorum. *l. quia perinde*, §. 1. *ff. ad Trebellianum*, & ex eodem textu idem dicitur de iurepatronatus. Bart. *in dicta l.* 2. §. 1. & ibi Nicolaus de Neapoli, Caſtrenſ. Alex. & alii. Couarr. *variar. lib.* 2. *cap.* 18. *ſub num.* 8. *verſ. quibus, & alia*; latè Peregrin. *loco in obiecto cit. num.* 36. *& ſeq.* Sed iſta non faciunt ad caſum noſtrum, quia prædicta ex eo debentur hæredi, quia hæres eſt, quòd non concernunt commodum pecuniarium, & non ſunt de corpore hæreditatis, neque tranſeunt in fideicommiſſarium. Rocch. *de iurepatronat. in verſic. ipſe vel is, num.* 20. *&* 21. Bero *in rubric. de iurepatronat. num.* 15. Et idem eſt in eo, quod datur hæredi cauſa conditionis implendæ; quod non tranſit in fideicommiſſarium, quamuis in Quartam Trebellianicam imputetur. *l. qui hæredi*, §. *cùm hæreditas*, *ff. de cond. & demonſtr. l. in quartam*, *ff. ad l. falcid.* Et licèt idem Peregrinus ſubdat, quod ad hæredem vti hæredem, perueniat id quod pro portionibus hereditariis defertur; ad hęredem verò, quia hęres eſt, illud quod inſolidum ad quemque ex minima parte hæredem ſcriptum pertinet, prout in iuribus ſepulcrorum. *l. familiaria*, *& l. ſeq. ff. de reliz.* Tamen nos verſamur in caſu, in quo iſtud plus, quod deberetur feminis, debitum eſt maſculis vti hęredibus; cùm hoc contineat commodum pecuniarium, & veniat iudicio teſtatoris.

Nec reſiſtit deciſio Cardinalis Lancellotti *in dicta cauſa Ciuitatis Caſtelli*, in qua dicitur quòd iſtud augmentum debetur ex iure non decreſcendi, & ſic in ſolidum; & propterea hęredibus, quia hęredibus. Nam, vt dictum eſt, illa deciſio loquitur in caſu Statuti Ciuitatis Caſtelli, in quo illud plus, quod feminis eſſet debitum, filiis maſculis ſimpliciter debetur; & ſic bene dicitur in ſolidum; non autem filiis hæredibus, prout diſponit Statutum, de quo agitur.

Ex quibus, & ex aliis deductis in priori deciſione, vtraque parte audita. Domini ſteterunt in deciſis.

Reuerendiſſ. D. Coccino Decano.

Albanen. Fideicommiſſi.

Veneris 13. *Ianuarij* 1606.

EPITOME.

Poſitus in condictione cenſetur vocatus ex diſpoſitione Statuti lib. 1. c. 142. quod habet locum etiam in tranſuerſalibus.

Ad Cap. 142 *num.* 11.

DECISIO. CI.

FVit reſolutũ Dominũ Marcũ vocatũ eſſe in teſtamento Honorij patrui magni, ex quo eſt poſitus in conditione, iuxta diſpoſitionem Statuti Vrbis, quod in hoc caſu ſequutum eſt opinionem Oldr. contra gloſ. *in l huius*, *ff. de hæred. inſtit.* vt dicit Gabr. *conſ.* 115. *num.* 1. *lib.* 1.

Nec placuit Dominis, quòd Statutum ſit intelligendum de filiis deſcendentibus, nec n de tranſuerſalibus. Quia cùm generaliter loquatur, generaliter intelligi debet, etiam quod maior ratio ſit in deſcendentibus, quam in tranſuerſalibus, per reg. *l.* 1. §. *& generaliter*, *ff. de legat. præſtan. & l.* 1. §. *quod autem*, *ff. de aleat.* & ceniuit Rot. *in cauſa Romana de Ruffinis*, 30. Decembris 1577. *coram Domino de Rubeis*, *&* Gabr. *dicto conſ.* 115. *num.* 1. *&* 2. Et Doctores, qui in contrarium allegantur, non tangunt præſentem difficultatem, ſed volunt opinionem gloſ. *in l. Lucius*, non habere locum in filiis deſcendentibus: & tamen contrarium eſt verius, per Theſaur. *deciſ.* 96. *n.* 7.

Reſeruarunt tamen Domini particulariter videre, an conſtet de tali repudiatione facta per Chriſtophorum patrem Domini Marci Antonii, quę ei obſtet in caſu de quo agitur.

R. P. D. Merlino.

Auximana Fideicommiſſi.

Lunæ 4. *Martij* 1630.

EPITOME.

De filiis in conditione poſitis, quibus coniecturis, inſpecto iure communi, cenſendi ſint vocati. Teſtator an cenſeatur velle ſe conformare Statuto loci vbi inhabitat, licet bona, de quibus diſponit, ſint extra illud Territorium. Statutum Vrbis de filiis in conditione poſitis eſt interpretatiuum non diſpoſitiuum.

Ad Cap 142.

DECI-

DECISIO CII.

HVguccinus Campanus, qui fuit primarius professor in Gymnasio Romano, & Aulæ Consistorialis Decanus, condidit testamentum in Vrbe, hæredemque scripsit Ioan. Baptistam primogenitum, & alios filios sibi nascituros: quibus sine legitimis quandocunque decedentibus substituit Prosperum fratrem, & Victoriam sororem. Huguccino defuncto, decessit etiam Ioannes Baptista filius sine filiis, & demum Henricus secundo genitus, superstite Cornelia filia. Vnde fuit dubitatum: An constet de fideicommisso in fauorem eiusdem Corneliæ, tanquam in conditione positæ? Et Domini, bis disputata causa, responderunt affirmatiuè, constare scilicet de fideicommisso.

Quamuis enim Rota adhæreat glos. *in l. Lucius, la 2. ff. de hæred. instituen.* nempe quòd filii in conditione positi non censeatur vocati; attamen etiam ex coniecturis recedit à dicta opinione; & quoties filij in conditione positi, sunt ex descendentibus testatoris, admittit leuiores, coniecturas ad firmandam illorum vocationem, vt post alios tradunt Thesaur. *decis.* 96. *num.* 7. *vers. non erit.* Surd. *cons.* 67. *numer.* 34. Bellon. iun. *cons.* 50. *num.* 14. Giouagn. *cons.* 79. *num.* 7. 34. & 99. & fuit dictum *coram Cardinali Seraphino decis.* 1329. *numer.* 2. & *coram sanctæ memoriæ Gregorio XV. decis.* 315. *num.* 2. & *decis.* 329. *num.* 3. & *coram Reuerendissimo Domino meo* Decano *decis.* 267. *num.* 6 & *in recentior. decis.* 476. *num.* 20. *par.* 1. & *in Imolen. Fideicommissi*, 2. *Martij* 1622. *coram bonæ memoriæ Vbaldo*; atque *in Bononien. Fideicommissi de Turri*, 14. *Maij* 1621. *coram Eminentiss. Domino Cardinali Verospio*, & aliàs sæpiùs. In casu autem præsenti plures concurrunt coniecturæ, quæ vocationem Corneliæ in conditione positæ Dominis iuadebant.

Prima est coniectura, quia inter filios primo loco instituros adest reciproca substitutio: vnde sequitur, vt filii ipsorum reciprocè grauatorum, dum positi fuerunt in conditione, fuerint etiam di spositiuè vocati; quemadmodum dixerũt Zanch. *in l. heredes mei*, §. *cùm ita*, *par.* 7. *num.* 70. *ff. ad Trebell.* Riminald. sen. *cons.* 78. *num.* 7. & *seqq. lib.* 1. Gozad. *cons.* 64. *num.* 12. Decian. *consil.* 28. *num.* 21. *lib.* 2. & *consil.* 44. *num.* 20. *vers. secunda ergo coniectura*, *l.* 3. Menochius *cons.* 135. *n.* 6. & 613. *num.* 6. Giouagnon. *dicto cons.* 79. *num.* 8. *lib.* 1. Fusar. *de substitution. quæst.* 437. *num.* 82. Rota *in dicta Imolensi coram bo. me. Vbaldo*, & *in d. Bononiensi de Turri coram Eminentiss. Card. Verospio*; & *in eadem*, 25. *Februarij* 1622. *coram bo. me. Patriarcha Mazanedo*. Et ratio præcipua esse videtur: quia cùm reciproca substitutio potissimũ exigat æqualitatem inter ipsos vicissim grauatos, *ad l. nam hoc iure*, & ibi glos. *in verb. sola*, *ff. de vulg. & pupill.* & *in l. in testamento*, *la prima*, *C. de testam. milit.* Menoch. *præsump.* 60 *num.* 22. *lib.* 4. & *cons.* 647. *num.* 11. si filij positi in conditione non essent grauati, sequeretur inæqualitas: quia decederent sine filiis, tenerentur superstiti fratri, siue aliis cohæredibus, partem suam restituere; qui vero cum filij dederet, nec teneretur substituto fratri, siue cohæredibus, quia existentia filii excluderet substitutionem; nec etiam teneretur restituere filio in conditione posito, sed solùm illi esset reseruatum ius succedendi ab intestato; sic claudicaret hæc reciproca substitutio.

Secunda est coniectura, quia testator post substitutionem fratrum vocauit sorores, sororum filias: vnde videtur absurdum quòd vocauerit filias sororum, quæ minus dilectæ erant, vltimo loco admissæ ad hæreditatem; prætermiserit autem vocationem filiorum ex filijs masculis primo loco vocatis; prout in terminis ex hoc desumunt, filios in conditione positos censeri vocatos Honded. *cons.* 54. *n.* 41 *lib.* 2. Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 76. *num.* 34. plenè Fusar. *de substitutionib. quæst.* 437. *num.* 278. Giouagnon. *dicto cons.* 79. *num.* 13. Bellon. iunior. *dicto cons.* 50. *num.* 30. & plures Rota *in recentior. decis.* 146. *n.* 6. & *decis.* 133. *nu.* 5. *par.* 1. & *coram sanctæ mem. Gregorio XV. decis.* 551. *nu.* 5. & *in d. Bononien. de Turri coram Eminentiss. Card. Verospio.*

Tertia coniectura desumitur ex eo quia adest digressio ad plures gradus substitutionum; quæ potissimum ponderatur ad inducendam vocationem in filijs in conditione positis. Anchar. *consil.* 74. *num.* 2. Crasi. §. *fideicommissum*, *quæst.* 4. *num.* 3. Surd. *cons.* 67. *num.* 3. Laderch. *consil.* 150. *num.* 1. *vers. tertia est.* Bellon. iun. qui plures cumulat, *cons.* 19. *num.* 11. *cons.* 50. *num.* 28. & *cons.* 86. *num.* 3. Giouagnon. *dicto consil.* 79. *num.* 11. & 28. Rota *coram Cardinali Seraphino decis.* 1329. *num.* 10. & *recentior. dec.* 146. *num.* 8. *par.* 1. & *in d. Imolensi Fideicommissi coram bo. mem. Vbaldo.*

Quarta accedit coniectura, quòd fuit prohibita omnibus substitutis detractio Trebellianicæ; ex qua prohibitione infertur ad vocationem filiorum in conditione positorum; vt tradit Gozadin. *cons.* 64. *num.* 13. Riminald. sen. *cons.* 243. *num.* 9. *versic.* & *maximè*; Decian. *consil.* 101. *num.* 27. *lib.* 2 cum aliis per Intrigliol. *de substitut. centur.* 3. *quæst.* 26. *n.* 113. & Fusar. *d. quæst.* 437. *n.* 215. & 217.

Quinta potest addi coniectura ex eo quòd filiis compendiosè substituit: vnde quemadmodum in vulgari sunt vocati filii in conditione positi, ita etiã debẽt censeri itidẽ vocati in fideicõmissaria, quæ pariter continetur in eadem compendiosa, vt vniformis in vtraq; parte substitutionis fiat determinatio. Socin. iunior *cons.* 174. *n.* 24. *lib.* 2. Riminaldus iunior *cons.* 21. *n.* 48. Honded. *cons.* 54. *n.* 40. *lib.* 2. Mantic. *de coniectur lib.* 11. *tit.* 3. *nu.* 17. Bellon. iun. *cons* 86. *nu.* 13. Giouagnon. *dicto. cons.* 79. *nu.* 25. Fusarius *dicta quæst.* 437. *n.* 222.

Et quamuis aliqua ex prædictis coniecturis à nonnullis Doctoribus reiiciatur, & etiam Rota aliquando non admiserit aliquam ex illis in aliis cautis; attamen in hac materia prudenter agendum est; & coniecturæ singulæ de per se non sunt ponderandæ, sed insimul, quia ad inuicem fulciuntur; & Rota in hac materia coniecturali ex pluribus simul iunctis desumit voluntatem defuncti, & admittit aggregatas coniecturas, quas singulas, & diuisim reiiceret, iuxta tradita per Cardinalem Manticam *de coniectur. vltim. volunt. dicto lib.* 11. *tit.* 3. *num.* 28. Honded. *cons.* 65. *num.* 43. *lib.* 1. & *cons.* 54. *num.* 53. *lib.* 2. Bellon. iun. *dicto cons.* 50. *num.* 33. & *cons.* 86. *num.* 14. Giouagnon. *dicto cons.* 79. *nu.* 33. & 102. Seraphin. *dicta decis.* 1329. *num.* 13. Rota *par.* 1. *recentior. decis.*

decis. 266. *nu.* 2. *&* 19. & aliàs sæpiùs, præsertim cùm versemur in descendentibus ; in quibus, vt dictum est, leuiores sufficiunt coniecturæ.

Denique Domini præcipuè moti sunt ex *Statuto* Vrbis *lib.* 1. *cap.* 142. vbi sancitum est, filios in conditione positos censeri vocatos : cum quo *Statuto* Huguccinus, qui per plures annos degit Romæ, & iurisprudentiam publicè docuit, atque in foro versatus est, præsumitur se conformasse ; *ad l. cum de lanionis, §. item cacabos, ff. de fund. instruct.* Crauet. *conf.* 250. *num.* 1. Menoch. *præsumpt.* 202. *num.* 17. *vers. septimò extenditur, lib.* 4. Decian. *conf.* 26. *num.* 97. *lib.* 2. Mantica *de coniectur. lib.* 11. *tit.* 14. *nu.* 15. Rustic. *ad l. cùm auus, lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 27 *&* 28. & *cap.* 15. *n.* 2. *& seqq. ff. de condit. & demonstr.* & in his terminis dixit Gabr. *consil.* 115. *num.* 1. *& seqq. lib.* 1. In indaganda enim voluntate defuncti inspici debet consuetudo loci, & regionis, in qua ipse commoratus est; vt inquit I. C. *in l. si seruus plurimum, §. si numerus, ff. de legat.* 1. Alex. *conf.* 131. *num.* 4. *lib.* 7. Corn. *conf.* 244. *num.* 18. *lib.* 2. & melius Card. Mantica *de coniectur. lib.* 6. *tit.* 8. *num.* 13. Et quòd idem procedat etiam respectu bonorum quæ extra territorium statuentium sita sunt, dixit in his terminis Rota *coram Card. Seraphino d. decis.* 1329. *num.* 12. & secutus est etiam Fusar. *d. quæst.* 437. *num.* 229. & confert Signorol. *consil.* 106. *num.* 6. *iuncto num.* 4.

Nec obstat quòd Statutum non porrigat vires suas extra territorium ex defectu iurisdictionis, & censeatur primariò afficere ipsa bona, iuxta tradita per Brun. *de Statut. artic.* 8. *quæst.* 25. *nu.* 119. *& seqq.* Curt. iun. *cons.* 110. *num.* 9. plenè Alderan. Mascard. *de gener. interpret. Statutor. conclus.* 6. *num.* 102. & Rota *in Terracinen. Bonorum coram bo. mem.* Card. *Blanchetto*, quæ est *decis.* 304. *par.* 1. *diuers.* & *apud sanctæ memoriæ Gregor. XV. decis.* 255. *num.* 3. in *Collensi Hæreditatis*, 10. *Iunij* 1616. *&* 5. *Maij* 2617. *coram bo. me. Buratto*, & nupet *in Narniensi Successionis*, 22. *Maij* 1628. *coram. me.*

Quoniam obiectum intraret, si Cornelia ad Bona Huguccini vellet admitti ex dispositione Statutorum Vrbis : quia tunc bene posset opponi de defectu iurisdictionis respectu territorii Auximani : sed cùm instet admitti ad hæc bona ex voluntate & dispositione Huguccini, *vtitur* solummodo Statuto pro simplici interpretatione dictæ voluntatis coniecturatæ ex eo, quòd Huguccinus voluerit sè conformare cum consuetudine, seu Statuto loci in quo tamdiu commoratus est, & testamentum condidit, & obiit. Pro qua inferenda coniectura non est opus iurisdictione : quia etiam actus nullus, & inualidus inseruit pro declaranda, & indicanda voluntate. *l. fin. ff. de reb. eor.* Crauet. *conf.* 113. *num.* 6. *ad med.* Decian. *conf.* 41. *num.* 41. *lib.* 1. Laderch. *consil.* 78. *nu.* 9. Et quamuis aliàs Statutum esset inualidum & nullum, & sic nullà niteretur iurisdictione : adhuc tamen bene confert ad assequendam mentem testatoris, qui censetur se conformasse cum dispositione Statuti etiam inualidi, dummodo de facto obseruaretur. Alciat. *cons.* 53. *num.* 4. 5. *&* 6. *lib.* 9. Peregrin. *de fideicommiss. art.* 28. *num.* 92. Menoch. *præsumpt.* 83. *num.* 53. *lib.* 4.

Quemadmodum etiam bona emphyteotica Ecclesiæ non subiacent Statutis laicorum, iuxta trad. per Menoch. *cons.* 1129. *nu.* 3. Viu. *commun. opinion. cap.* 812. *num.* 36. Surd. *cons.* 338. *num.* 6. & *decis.* 95. *num.* 22. & plenè fuit dictum *in Romana Domus de Scapuccijs ad sanctum Augustinum*, 19. *Ianuarij* 1621. *coram Reuerendissimo Domino meo Decano* Attamen, si quis conducat bona Ecclesiæ pro filiis masculis & fœminis, censetur priùs stipulasse pro masculis & solummodo illis deficientibus, pro fœminis, quoties ibi extet Statutum feminarũ exclusiuum : quia receptor præsumitur se conformasse cum d. Statuto, etiam respectu bonorum, quæ illius dispositioni non subiacent, iuxta theoricam Bartoli *in l. vt iusiurand. §. si liberi. nu.* 5. *ff. de oper. libert.* Decian. *conf.* 30. *nu.* 40. *lib.* 3. Aldobrand. *cons.* 22. *num.* 28. *lib.* 2. Rimin. iun. *conf.* 295. *num.* 50. Et masculi non dicuntur venire ex dispositione Statuti, sed ex voluntate stipulantis ; solumque ex *Statuto* desumi, & depromi latentẽ voluntatem receptoris, cùm dicatur se conformasse cum dicto Statuto, vt Rota perpendit *coram bo. mem. Card. Caualerio dec.* 583. *num.* 8. *&* 9. *& in dicta Romana* Domus *de Scapuccijs coram Reuerendiss. D. meo* Decano.

Hinc etiam videmus, quòd si forensis testamentum faciat more Veneto, hoc est minori numero testium, quàm a iure sancitum fuerit ; testamentum tamen sustinetur, & habet executionem, etiam respectu Bonorum extra Statum Venetum, & in quo ius commune, vel aliud municipale seruatur, vt per Bart. *in l. cunctos populos, num.* 36. *&* 37. *C. de summ. Trinit. & fid. Cathol.* Gabr. *de testib. conclus.* 4. *num.* 1. Mantic. *de coniectur. lib.* 6. *tit.* 8. *num.* 14. Magdalen. *de numer. testium in testam. requis. par.* 1. *cap* 2. *num.* 86. *&* 87. Et gerens actum in loco censetur tacitè se accommodasse ad contrahendum secundum Statuta illius loci. *cap.* 1. vbi Anchar. & Imol. *de empt. & vendit.* Aret. *cons.* 11. *nu.* 5. Alderan. Mascard. *dicta conclus.* 6. *num.* 178. & illius loci solemnitates fat est seruasse. Bald. *l. fin. ff. de iurisd. omn. Iudic.* in repetit. Lamberteng. *de contractib. gloss.* 2. *verb. mulierum, num.* 43. *in fin.* Aret. *cons.* 73. *nu.* 6. 7. *& seqq.* & tenetur etiam forensis seruare solemnitates præscriptas a Statuto loci, in quo contrahit. Bart. *in l. cunctos populos. nu.* 25. *& seqq.* Castren. *num.* 11. Parpur. *num.* 08. *C. de summa Trinit. & fid. Cathol* Mascard. *dicta conclus.* 6. *n.* 22. *& seqq.* Et quemadmodum Huguccinus testator commorando in Vrbe erat adstrictus Foro Vrbis ; ita etiam contrahendo, vel testando, iure censeri debet se conformasse, & adhæsisse Statutis Vrbis ; cùm paria sint, Forum sortiri, & *Statutis* ligari circa actus in loco *Statuti* faciendos. glos. *in cap. quæ contra, verb. aut peregrini*, 8. *dist.* Alex. *consil.* 19. *num* 8. *lib.* 6. Thesaur. *decis.* 123. *num.* 11. Surdus *consil.* 2. *num.* 14. *versic. nam paria sunt, & consil.* 347. *num.* 33.

Nec applicatur decisio Spoletana Bonorum, 13. Martii 1599. corã bo. mem. Cardinali Millino in fine, quæ est *decis.* 834. *par.* 4. *diuersor.* Quia ibi testator nec Romæ testatus fuerat, nec ibidem commorabatur : & sic pro interpretanda mente defuncti, au scilicet voluerit filios in conditione positos vocare, consuetudo, & Statuta regionis, in qua commorabatur, exquirenda non erant.

Non obstat quòd non constet Huguccinum

bona habuisse in Vrbe, prout in eadem decisionis 1329. *num.* 12. Cardinalis Seraphini. Quoniam vltra quòd dicitur, & hic Romę Huguccinum Loca montium non vocabilium possedisse, quæ inter bona immobilia connumerantur, Federic. de Sen. *cons.* 12. *num.* 4. Alciat. *in l. montium, ff. de verbor. signifi.* Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *glos.* 6. *num.* 5. & 7. Peregrin. *cons.* 9. *num.* 29. *lib.* 1. & fuit dictum *in Veneta Precij bonorum,* 13. *Nouembris* 1602. *coram bo. mem. Cardinali Pamphilio, & in dicta Narniensi Successionis coram me*; obseruandum est quòd Rota in dicta decisione Cardinalis Seraphini vim non facit in eo, quòd testator ibi bona haberet, vt etiam deducitur ex Fusario *dicta quæst.* 437. *num.* 229. *in fin.* quia re vera tutum non fuit et morium: Quoties enim quis in diuersis territoriis habet bona, vniuscuiusque territorii Statutum dispositiuum attenditur, ac si diuersa essent patrimonia. Alex. *consil.* 16. *num.* 2. & *consil.* 128. *num.* 2. *versic. allegat Salicetus, lib.* 1. Aldobrandin. *cons.* 2. *num.* 13. & 14. *lib.* 2. Surd. *cons.* 553. *num.* 16. & *decis.* 329. *num.* 17. & fuit dictum *in præallegata Narniensi Successionis,* 22. *Maij* 1628. *coram me.* Sed verum motiuum erat, quòd hoc Statutum de filiis in conditione positis non est dispotiuum, sed tantummodo interpretatiuum: quia solùm antiquam illam, & ancipitem Doctorum controuersiam definiuit; & opinionem pro vocatione filiorum in conditione positorum canonizauit: & sic Statutum declarat tantùm dubiam voluntatem testatoris; & cum hoc Statuto præsumitur se conformasse testatorem, ex quo Romæ testamentum condidit, & diu commoratus est. Cornelia autem non innititur Statuto principaliter, sed dispositioni & voluntati Huguccini declaratæ a Statuto, & ex aliis coniecturis supra ponderatis: & dispositio testamentaria Huguccini ritè facta in Vrbe indiuidua dicitur, & vna tantùm adeo, vt æqualiter vbique seruanda sit: vt post alios bene declarat idem Surd. *d. decis.* 329. *num.* 25.

Et ita vtraque parte informante, resolutum fuit.

quandocunque sine filiis legitimis & naturalibus, & de legitimo matrimonio procreatis; tali sic decedenti, seu talibus sic decedentibus substituit eius, siue eorum fratrem, vel fratres, prædictos superuiuentes.

Contigit quòd Vincentius, & Quintius decesserunt ante Laurentium: & Laurentio postmodum mortuo, ære alieno magno grauato, relictis Paulo, & Tiberio eius filiis, in concursu creditorum, ijsdem contendunt factum fuisse locum fideicommisso, nedum quoad portionem patris, sed etiã quoad partem Vincentii, & Quintii patruorum, qui sine filiis decesserunt. Et cum hodie quæreretur, An eisdem sit dãda immissio in bonis, & hæreditate Pauli fideicommittentis; affirmatiuè per Dominos fuit responsum.

Nam quoad portionem Laurentii eorum patris, quando filii sunt expressè in conditione positi, prout in præsenti reperiuntur; quamuis Scribentes in diuersas sententias iuerint, vt ex pleno tractatu Iosephi de Rusticis colligi potest, & ex modernioribus eandem quæstionem reassumpserit & tractauerit Fusar. *in sua quæst.* 437. Attamen quoad Ciues, & Incolas Vrbis per Statutum 142. *lib.* 1. sublata remanet omnis hæsitatio, dum disponitur quòd filii positi in conditione fideicommissi censeatur ad fideicommissum tacitè vocati. De cuius obseruantia testantur Gabriel. *cons.* 115. *nu.* 1. & 2. *lib.* 1. Menoch. *præsumpt.* 76. *n.* 83. *lib.* 4. Papa Gregor. *decis.* 575. *n.* 1. & nouissimè tenuit Rota *coram D. meo Buccabella,* 1. *Decembris* 1634. *in vna Romana Fideicommissi de Maximis.*

Quòd verò ad portiones Vincentii, & Quintii patruorum, idem fuit resolutum. Nam, etsi receptior videatur opinio, vt filii positi in conditione censeantur vocati tantummodò ad portionem parentum, quorum contemplatione fuerunt positi in conditione; Castrens. *in l. filius familias*, §. *cùm quis, ff. de legat.* 1. Socin. sen. *in l. hæredes mei*, §. *cùm ita num.* 3. *ff. ad Trebell.* Peregrinus *de fideicommiss. art.* 28. *num.* 19. Menoch. *præsumpt.* 76. *num.* 89. *lib.* 4. latissimè Fusarius alios cumulans, *quæst.* 440. *in princip.* Attamen in præsenti contrarium verius visum fuit, scilicet vocatos esse ad portionem patruorum, cùm per eorundem Vincentij, & Quintii præcedentium, ex substitutione illorum portiones deuenerint ad Laurentium: quo casu ex coniecturata mente testatoris non solùm ad patris, sed etiam ad patruorum portiones vocati dicuntur. Socin. *in l. cùm quis*, *col. vlt. num.* 114. *ff. de condit. & demonstr.* Cranet. *cons.* 130. *num.* 6. Gabr. *cons.* 2. *num.* 13. *lib.* 2. Peregrin. *cons.* 73. *num.* 11. *lib.* 3. Fusar. *dicta quæst.* 440. *num.* 4. *& seqq.* & in hac causa idem fuit firmatum coràm *Gregorio XV. decis.* 337. *n.* 6. Et coniecturæ in hac parte visæ fuerunt semper Dominis potentiores, quando positi in conditione sunt descendentibus testatoris, & idem testator prohibuit alienationem etiam latè sumpto vocabulo, cum causa: quia vult quòd bona sua conseruentur in sua familia. Zanch. *in l. hæredes mei*, §. *cùm ita*, *par.* 7. *num.* 91. *ff. ad Trebell.* Cranet. *cons.* 130. *num.* 5. Rustic. *in tract. cùm filij positi in condit. lib.* 5. *cap.* 9. Petra *de fideicommiss. quæst.* 9. *nu* 234. & 235. Fusar. *eadem quæst.* 440, *num.* 6. & idem fuit concluſum in hac eadem causa *in supradicta decis.* 337. *num.* 6. & exinde in aliis causis, *vt in decis.* 266. *num.*

R. P. D. Pirouano.

Romana Fideicommissi de Quinque.

Veneris 11. *Ianuarij* 1636.

EPITOME.

Filii positi in conditione an censeantur vocati ad fideicõmissum, non solùm quoad portionem patris, sed etiam patruorum.

Ad Cap. 141.

DECISIO CLII.

PAulus de Quinque de anno 1573. testamentum condidit, in quo suos hæredes vniuersales nominauit Vincentium, Laurentium, & Quintium: & si contingeret aliquem ipsorum mori

num.3. & 320. num. 17. par.1.recentior. Quæ coniecturę ex lectura testamenti Pauli fideicommittentis concludenter probantur: quia Paulus iunior, & Tiberius, descendunt à Paulo seniore ex persona Laurentii eorum patris, qui à Paulo seniore in suo testamento fuit nominatus filius, & hæres institutus: & inferius prohibita alienatione etiam latè sumpto vocabulo, subduntur formalia verba: Et hoc voluit idem testator, quòd omnia bona sua stabilia semper remanearit in familia, & in domo sua, & suorum filiorum: quibus locus esse non potest pro implenda voluntate testatoris, nisi per Laurentium effecta esset vnica portio in personam acquirentis: vt latissimè ponderatur *in dicta decis. 337. nu. 3. & seqq.* Honded. *cons.* 54. *num.* 32. *lib.* 2. cum aliis congestis per Fusar. *cod. quæst.* 437. *num.* 161.

Non obstat quòd ex verbis eiusdem fideicommissi, filii Laurentii in conditione positi dici non possint, nec per consequens vocati; ex quo eorum patri Laurentio cum filiis decedenti non sunt substituti; sed tantummodò si contingeret aliquem ipsorum institutorum mori quandocunque sine filiis: quod euenit in Vicentio, & Quintio patruis, qui ante Laurentium decesserunt, & eorum portiones deuenerunt ad Laurentium fratrē. Propterea dicebatur, ad portionem patruorum esse ante eos vocatum Laurentium per reciprocam & ad hæreditatem patris deficere substitutionem ob præcedentiam patruorum, per quam purificata fuit conditio, si contingeret aliquem ipsorum institutorum mori: & vbi deficit substantia substitutionis, non potest adesse qualitas, & accidens conditionis *l. eius qui ff si cert. pet.* Peregrinus ita argumentans in his terminis, & dicens obtinuisse, *de fideicommiss. art.* 28. *num.* 2. *& seqq.* Fusar. *quæst.* 437. *nu.* 246. Felic. *allegat.* 14. *num.* 190. *& seqq. parte* 3.

Quoniam ex sola diuersitate casuum, qui respectiuè ponuntur per Peregrinum, & in fideicommisso Pauli, soluitur obiectum. Supponit namque Peregrinus in suo casu, testatorem reliquisse dimidiam prædii Tiburtio, & Antonio Mariæ fratribus; & altero eorum decedente sine filiis & hæredibus, superuiuentem succedere debere in legato. Decessit Antonius Maria sine filiis; cuius portionem habuit Tiburtius frater: deinde decessit idem Tiburtius cum filiis: & hic casus, in quo vni tantùm primo decedenti facta est substitutio, cum nostro non conuenit, in quo omnibus filiis institutis facta est substitutio. Ita enim legitur in testamento Pauli: Si contigerit aliquem ipsorum institutorum mori quandocunque sine filiis legitimis, & de legitimo matrimonio procreatis; tali sic decedenti, seu talibus sic decedentibus, substituit eius, siue eorum fratrem vel fratres prædictos suprauiuentes æquali portione. Ex quibus verbis patet quòd nedum altero, & sic vno decedenti, sed decedentibus facta est substitutio; & respectu omnium substitutorum filios esse in conditione positos, ac si dictum fuisset: si contingeret Laurentium mori sine filiis, substituit Vincentium, & Quintium eius fratres superuiuentes; vel si Vincentium, & deinde Quintium, sigillatim de quolibet loquens: & hoc propter verbum, *talibus sic decedentibus*, aptum plures numero comprehendere. Et hunc sensum, declarando Peregrinum supra allegatum habuerunt idem Fusarius *cons.* 144. *num.* 14. *& seqq.* & Achill. Pedroc. *consil.* 145. *num.* 22. *& seqq.* & hoc ipsum admittit Peregrin. *eodem artic.* 28. *num.* 24. dicens formulas in specie subiecta esse attendendas: quæ formula per verba, *si contingeret aliquem mori*, iunctis verbis, *talibus sic decedentibus*, procul dubio ponunt casum in diuersa specie, omnes comprehendendo, Becc. *cons.* 12. *num.* 25. Surd. *decis.* 283. *num.* 7. Quod idem dici non potest de verbis positis per Peregrinum, *altero eorum decedente sine filijs*; ex quo verbum, *alterum*, vnum de duobus pro sui natura includit & denotat, *l. sed. interpellat. §. si ex altera, ff. de arbitr.* Castrens. *cons.* 264. *num.* 1 *lib.* 2. cum aliis per Peregrin. *loc. cit. num.* 23.

Et ita fuit concluſum, &c.

Cardinali Sacrato.

Romana, seu Interamnen. Hæreditatis

Mercurij 10. *Decembris* 1608.

EPITOME:

Filiatio naturalis non legitima quibus coniecturis probetur. De concubinatu permisso à Iure Ciuili.

Ad Cap. 143.

DECISIO CIV.

PRætendebat Angela Bartolina, se ex qu. Capicanco Ioanne Iacobo de Paradisis procreasse Ioannem Baptistam filium naturalem, & quòd mortuo Ioanne Iacobo ab intestato, & sine filiis legitimis, & naturalibus, dictus Ioannes Baptista tanquam naturalis, successerit in duabus vncijs, iuxta text. *in auth. licet. C. de natur. lib.* Rom. *cons.* 93. *num.* 9. *vers. quoad tertium.* Alex. *in l. is, qui bonis, ff. de vulgar.* Et rursus cùm dictus Ioannes Baptista decesserit in pupillari ætate, dictas duas vncias ad se vti matrem delatas, iux. text. *in §. fin. ad Senat. consult. Tertul.* Propterea dedi dubium, An probaretur filiatio Ioannis Baptistæ ad effectum, de quo agebatur, nempe successionis Angelæ in dictis duabus vncijs. Et difficultas fuit per Dominos reducta ad duo capita. Primum an probaretur filiatio: Secundum, an probetur naturalitas. Nam & modernis temporibus veri naturales, hoc est nati ex concubinatu à Iure Ciuili non improbato, succedunt ab intestato, cùm iura antiqua circa successores sint incorrecta. Rip. *in l. ex facto, §. si quis rogatus, il* 1. *num.* 50. *vers. nec incorrecta spur.* Palleott. *de noth. & spur. cap.* 54. *num.* 9.

Quantum ad filiationem; illa satis probari visa fuit præsumptionibus, & coniecturis, quæ admittuntur in hac materia, in quibus non potest dari certa probatio, Ruin. *cons.* 53. *in princip. l.* 5. Surd. *cons.* 1. *num.* 38. *& 40.* & fuit in specie decisum *in causa Bononien. de Grandis coràm Illustrissimo Cardinale Millino*, 14. *Martij* 1601. Maximè quando agitur de successione illius, qui tractauit tanquam

alium : quo casu videtur sufficere minor probatio quàm quando agitur de successione tertię personę, quæ non tractauit. Alciat. *cons.* 6. *num.* 11. *tom.* 1. *lib.* 4.

Præsumptiones autem, & coniecturæ allatę pro parte Angelæ, sunt plures, nempe cohabitatio, & condormitio concubinæ. Surd. *consil.* 1. *num.* 43. *in fine.* Baptizatio instante Ioanne Iacobo, vti patre. Surd. *vbi supra num.* 44. Tractatus, & educatio. Alex. *cons.* 51. *num.* 2. *in princip. lib.* 1. & fuit dictum *in vna Romana hæreditatis coram Oradino*, 1. *Martij* 1572. inter impreti. *diuers. par.* 1. *dec.* & *in Rom. Hæreditatis à Burdesia*, 10. *Decembris* 1576. *coram Aldobrandino*, inter impreti. *diuers.* 238. *parte.* 1. *num.* 2. cumulat. per Menoch. *de arbitr. cas.* 89. *nu.* 69. & per Modern. *de probat. conclus.* 695. Confessio geminata Ioannis Iacobi, quòd ille erat eius filius. Asin. *in prax. Iud.* 2. *par.* §. 1. *cap.* 3. 7. 30. & 42. Fama publica vicinorum quòd Ioannes Baptista erat filius Ioannis Iacobi, Menoch. *d. cas. num.* 89. Modern. *de probat. conclus.* 291. Asin. *d.* §. 1. *cap.* 11. Surd. *d. cons.* 1. *numero* 485.

Quantum ad naturalitatem illa pariter visa fuit probari ex testibus deponentibus in Angela requisita ad concubinatum à iure ciuili permissum, ex quo solum concubinatu nascuntur filii naturales, cum omnes alii illegitimi propriè sint spurij. Bart. *in l. si gener. num.* 2. *ff. de his quib. vt indign.* Alciat. *de præsump. per tot.* Menoch. *cons.* 285. *nu.* 10. Requisita autem ad concubinatum permissum à iure ciuili regulariter sunt septem, de quibus per Luc. d Pen. *in l: si cohortalis*, *col.* 2. *C. de cohortat. lib.* 12. & Rota *in causa Leodien. hæreditatis coram Illustriss. Blanchetto*, relata inter diuers. impress. *decis.* 254. *par.* 2. Et de his omnibus bene deponunt testes, excepto vltimo requisito, nempe de protestatione, quæ protestatio non est necessaria, quando, vt in hoc casu, concubina est imparis gradus cum concubinario. Luc. de Pen. *in d. l. si cohortalis*, *col* 3. *vers. aut est voluntas dubia.*

Et ita, Angela tantum informante, ex eo quòd pars aduersa pluries citata non informauit, fuit per Dominos conclusum.

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Romana Vineæ de Corbinellis.

Veneris 15. *Martij* 1519.

EPITOME.

Filia dotata ab extraneo non excluditur ex dispositione Statuti Vrbis ab hæreditate paterna. Declaratur idem Statutum lib. 1. cap. 145. Et quando dicatur vlterius procedere.

Ad Cap. 145. *num.* 2.

DECISIO CV.

DVbitaui. An aliæ duæ partes vineæ controuersæ spectarent ad Cæsarem. Et die 26. Maij 1614. difficultas fuit restricta ad portionem Angelettæ, quæ non fuit dotata à patre, sed à bo. me. Ioanne della Casa Archiepiscopo Beneuentano, eius auunculo: quare punctum consistit in eo, An dicta Angeletta vigore Statuti Vrbis *cap.* 145. fuerit exclusa per Scipionem fratrem à successione patris. Et Domini resoluerunt non fuisse exclusam à dicta successione patris, cùm ab ipso dum viueret dotata non fuerit.

Statutum enim disponit, quòd si intestatus obierit, relictis filiis masculis, vel nepotibus, vel eis, & filiabus fœminis maritatis, & dotatis, ipsæ filię non succedant patri, sed contentæ sint dotibus pro eis datis: & propterea stantibus istis verbis Statutum est intelligendum quando pater dotat de bonis propriis, vt in puncto dicit Albert. Brun. *de Statut. exclusiu. femin. art.* 8. *quæst.* 10. *num.* 59. Quia cùm Statutum vlterius non procedat, videtur solùm excludere ab hæreditate dotantis; & sic patris, quatenus doter. Bald. *in l.* 1. *num.* 4. *C. de legit. hæred.* & ibi Castr. *num.* 2. *vers. nec obst.* Dec. *in l. pactum*, *num.* 28. *C. de collat.* Cephal. qui de communi testatur *in consil.* 278. *num.* 95. & 96. & latè Thesaur. *decis.* 62. *num.* 1.

Quæ optimè procedunt in hoc Statuto; cùm in eo posit illa verba, *Ipsæ filiæ fœminæ in aliquo non succedant patri*, &c. subiungitur, *Sed sint contentæ dotibus pro eis datis.* Ex quibus verbis manifestissimè apparet quòd constituentes voluerunt excludere ab hæreditate tantum patris dotantis cum hæc verba referantur ad hæreditatem dotantis: non enim dote potest esse contenta filia, quæ dotem non habuit ab illo, contra cuius hæredes agit.

Considerauit namque Statutum, sufficientem esse portionem mulieris cupientis succedere, dotem suam: Vnde hæc dos in locum suæ portionis succedit; quæ successio est quodammodo impossibilis respectu non dotantis; & si aliter Statutum intelligeretur, magna resultaret iniquitas: quia Statutum excluderet filiam à successione paterna, quæ illi debita est. *l. fin. C. de iur. & fact. ignor.* & *l. in suis*, *C. de lib. & posthum.* & absque alia causa, & absque eo quod aliquid habeat de bonis paternis, modo ab aliquo extraneo dotata esset, excluderet: quæ absurditas ex toto debet vitari. *l. maximum vitium*, *C. de liber. præter.* Et ita exemplificando in verbis, quod filia vltra dotes constitutas nihil petere possit, respondet Angel. *in consil.* 126. *num.* 2. Brun. *de Statut. exclus. famin. art.* 8. *quæst.* 16. *num.* 62.

Et prædicta corroborātur ex secunda parte Statuti, in qua disponitur per hæc verba: *Eidem iuris esse volumus, scilicet vt filia excludatur à successione patris, in filiabus & neptibus non maritatis, nec dotatis, quibus non est constituta dos per patrem vel aunum in sua vltima voluntate, dummodo frater germanus, siue patruus sit paratus cum effectu dotare sororem, seu neptem ipsam de paragio, secundum conditionem illorum de domo sua, & facultatem patrimonij: alioquin succedant dictæ mulieres cum masculis prout iura disponunt.* Cùm igitur Statutum velit filias non dotatas

tras dotari ad hunc effectum de paragio, considerata quantitate patrimonii, qualitate coniugum, & numero liberorum; vt per Afflict. *decis.* 160. *num.* 1. *vsque ad fin.* & sic ex hæreditate paterna, apparet quòd intentio Statuti fuit quòd ad effectum exclusionis ab hæreditate patris, filiæ vel neptes essent dotatę ex hæreditate ascendentis: vt in simili de interpretatione Statuti pro intellectu vnius partis arguit ad intellectum alterius Decius *in consil.* 296. *ante num.* 5. *vers. pro veritate præmittendum.* Eoque magis, quia quando Statutum voluit excludere ab hæreditate alterius quàm dotantis, id claris verbis expressit; vt patet in finalibus verbis Statuti, ibi: *Qua filia, vel neptes. ab vno ex prædictis personis dotata, vel si vna ex prædictis personis sit parata eas dotare in casibus suprad. ictis nec matri, nec auiæ, ab intestato succedant.*

Neque obstat quod prædicta conclusio non procedat, vt dictum est, quando Statutum procedit vlterius, prout procedit in hoc casu; cùm Statutum non dicat simpliciter, feminæ dotatæ excludantur; sed vlterius subdat, *ab hæreditate patris* Nam fuit responsum quòd ex illis verbis Statutum non dicitur vlterius procedere, ita vt à quocumque filia dotata sit, excludatur: sed ex illis colligitur quòd voluit dotari à patre, & ab eius hæreditate excludi: & in hoc consistit punctum difficultatis.

Et tunc propriè Statutum diceretur vlterius procedere, quando exprimeret verba, per quæ apparet velle excludere etiam à successione non dotantis: quæ verba non adsunt in nostro Statuto, sicut aderant in exemplis adductis per Brun. *loc. cit. num.* 65. *& seqq* & plures etiam casus distinguit Helaur. *decis.* 63. *num.* 3. Quare non est opus ea discutere, cùm non faciant ad rem nostrã. Et in his terminis procedit decis. Put. 277. *lib.* 1. *in nov.* quæ loquitur in casu Statuti, *cap.* 24. *lib.* 5. *in antiq.* quod est in nouis *cap.* 146. *lib.* 1. in quo disponitur secundum verba antiqui Statuti, quòd defuncto sine filiis ab intestato succedant pariter fratres germani, etiam non vterini, exclusis sororibus, dummodo sint congruè dotatæ, vel fratres sint parati eas dotare. Stante enim hoc Statuto dicit Puteus, quod soror excluditur ab hæreditate fratris, etiam non dotantis: & mouetur puplici ratione. Primò, quia Statutum vltra processit, specificando personas, a quibus voluit Statutum excludere.

Secundò, quia Statutum dicit, Dummodo fratres parati sint eas dotare; & propterea Statutum non potest intelligi quod fœmina sit dotata ex bonis patris defuncti. Quæ rationes cessant in casu isto: primò quidem, quia in Statuto, de quo Puteus, implicitè plures personæ sunt enumeratæ; scilicet fratres à quorum hæreditatibus sorores excluduntur: vnde non est necesse quòd fœminę sint dotatæ à fratre, de cuius hæreditate agitur; quod non est in casu nostro, cùm Statutum explicitè de vnico tantum egerit, scilicet patre: ergo dici minimè poterit quòd processerit vlterius; sed quòd excluserit ab hæreditate patris, quatenus ab ipso filiæ sint dotatæ. Et per rationes suprad ictas cessat etiam secunda ratio considerata à Puteo: quia in casu nostri Statuti frater, si filia non sit maritata, tenetur dotare de paragio; & sic habet rationem ad bona patris, vt supra dictum est.

Non obstat quòd cùm frater habeat intentionem fundatam in Statuto, & non probetur ipsum fuisse in morã; sicuti posset sororem, si ipse frater viueret hodie, dotare & excludere, Gabr. *cons.* 5. *per tot. lib.* 1. *& cons.* 4. *& seqq. & consil.* 119. *num.* 2. *lib.* 2. Rota *decis.* 539. *num.* 2. *par.* 1. *diuers.* & fuit dictum *in causa Anagnina Bonorum* 10. *Martij* 1617. *coram R.P.D. Pamphilio*, Ita hoc potest facere etiam hęres ipsius fratris. Gabr. *dicto cons.* 4. *num.* 12. Nam fuit responsum, quicquid dictum sit, hodie cùm Angeletta non egeat amplius dote, cùm patiente patre dotata sit extraneo, in hoc casu cessare omnem difficultatem: quia Adola hæres Scipionis fratris declarauit se velle retinere vineam pro se & sororibus; & sic implicitè declarauit velle dotari; quod sufficit: vnde Angeletta succedere debet, licèt illam frater admittens ad successionem, potuerit se eximere ab onere, vt clarè loquitur Statutum, & dicit Gabriel. *d. consil.* 4. *num.* 13. *lib.* 2.

Et ita cònclusum.

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Romana Vineæ de Corbinellis.

Veneris, 7. Iunij 1619.

EPITOME.

Ius dotantis in casu Statuti Vrbis, cap. 191. lib. 1. non transit ad hæredes, quando res non est integra, ad decisionem Dubij, An filia dotata ab extraneo excludatur ab hæreditate patris, quando frater, vel patruus sunt parati eam dotare.

Ad Cap. 145.

DECISIO. CVI.

DEcisio in prima sui parte non impugnabatur: sed admitto, filiam dotatam ab extraneo non excludi ab hæreditate paternâ ex Statuto Vrbis *cap.* 145. *lib.* 1. prout fuit retolutum, dicebatur excludi, si frater, vel patruus sit paratus dotare, vt in eodem Statuto dicitur, quòd ius dotantis transeat ad hæredes. Gabr. *consil* 5. *nu.* 11. *lib.* 1. & fuit admissum in decisione. Vnde sicuti Scipio, si viueret, potuisset dotare angelettam dotatam ab extraneo; ita potuisset Adola hęres Scipionis, & hodie Cæsar hæres Adolæ.

Sed dixerunt Domini hoc esse verum; hodie tamen rem non esse integram, cùm Adola hæres Scipionis in iudicio dixerit, se velle possidere nomine suo & sororum, videlicet Angelettæ, & Dianoræ, vti filiarum q. Leonardi de Corbinellis, ad quem spectauit dicta vinea. Quæ verba non possunt recipere aliam interpretationem, quã ideo se possidere dictam vineam, quia cùm ipsæ sorores non essent à patre dotatę, ad patris successionem amittebantur: non autem quòd ideo retineret, quia vellet cùm dicta vinea seipsam &

sorores dotare. Quæ confessio adminiculatur ex epistolis Cæsaris filii, & hæredis Adolæ, & ex aliis deductis in decisionibus factis coram me, 2. Decembris 1609. & 5. Martij 1618. Vnde fit non fuisse necessariam aliam interpellationem, vel vt Adola, aut hæres, constitueretur in mora ad hoc vt constaret eos esse paratos dotare sorores. Gabr. *consil. 4. num. 13. lib. 2.*

Non obstat quòd confessio Adolæ fuerit simulata, ad excludendos Bandinos. Quia cùm ista simulatio in hoc casu habeat admixtam fraudem, sicuti non posset respectu fraudis allegari ab Adola, ita nec ab eius hærede. Mantica *de tacit. & ambig. conuent. lib. 13. num. 37.* Et in omnem euentum ista est mera diuinatio: nec est credendum, nihil postea per eorum temporis actum fuisse, si dicta confessio fuisset simulata: prout etiam excluditur simulatio ex locationibus, cùm non adesset causa simulandi, scilicet ad decipiendos Bandinos: ex quo Adola dicere poterat velle se retinere vineam pro constituendis dotibus sororum, ex quo non fuerant à patre dotatæ; nec opus erat quòd diceret illas hæredes.

Ex quibus Domini perstiterunt in resolutis, & dixerunt, resoluta in alia & in hac decisione procedere nedum respectu Angelettæ, sed etiam respectu Bionaræ ab extraneo dotatarum.

Et ita conclusum.

R. D. P. Gispio.

Fauentina Legitimæ.

Veneris, 23. Martij 1590.

EPITOME.

Legitima matris in bonis filij quanta esse debeat? & an possit per Statutum diminui. Statutum exclusiuum feminarum &c. an habeat locum tam in casu testati, quàm intestati.

Ad Cap. 145. num. 4.

DECISIO CVII.

STatutum Fauentinum de successionibus ascendentium & transuersalium ab intestato delatis, disponit quòd mater, auia, & aliæ feminæ, vel masculi, per lineam femininam attinentes, non possint ab intestato modo aliquo succedere filio, & aliis habentibus patrem, auum, vel coniunctos per rectam lineam masculinam, vsque ad quartum gradum inclusiuè, secundum ius Canonicum computandum: possint tamen mater, & aliæ mulieres, ac alij vt supra exclusi, petere & habere decem pro centenario valoris totius hæreditatis defuncti, quæ sint pro omni Legitima, etiam iure naturæ debita, & pro omni iure quod competeret talibus mulieribus, & aliis sic exclusis, & quod nil vltra petere possint, sed omnis via successionis ab intestato eis sit præclusa.

Defuncto itaque Bartolomæo de Pasijs fine filiis, & instituit matre, & vxore hæredibus vniuersalibus, vita ipsarum tantum durante, & post illarum mortem, idem testator voluit quod bona sua peruenirent ad ipsius attinentes de Pasijs. Propterea dubitatum fuit an Camillæ matri deberetur Legitima in bonis filii, & quanta.

Et dicta die Domini, omissa prima parte Dubij, tanquam clara, & resoluta, circa secundam partem non fuerunt concordes: quoniam aliqui existimabant Legitimam esse tertiam totius hæreditatis, iuxta text. *in authent. nouissima, C. de inofficios. testam.* & testatur de communi Alexand. *conf. 168. num. 18. lib. 7.* Nam vbi agitur de exclusione matris, vel filiæ à Legitima, Statutum expresse loquens in casu intestati, non habet locum eodem testamento. Corn. *conf. 190. num. 5. vers. quod & secundo, lib. 3.* Curt. sen. *conf. 37. num. 17. & seq.* Socin. *conf. 30. num. 3. cum multis seqq. lib. 1.* cum aliis adductis. Maximè quia Statutum sæpius repetit exclusionem ab intestato, & ad illam se restringit, vt patet ibi, *& alij, vt supra exclusi*; vt in talibus mulieribus sic exclusis, & in aliis locis ab informantibus bene ponderatis per ea, quæ dicit Socin. *conf. 130. num. 6. lib. 1.*

Et Statutum excludens matrem propter extraneos, vti iuri communi contrarium, debet restringi ad casum intestati tantum. Alexander *consil. 131. versus fin. versic. & etiam, lib. 1.* Marzar. *consil. 35. num. 16.* Puteus, *decis. 38. lib. 3.*

Secundo, non videtur Statutum locum habere posse in casu proposito, cùm mater fuerit hæres instituta: siquidem propter huiusmodi agnitionem censendum est, testatorem ab ipsa remouisse obstaculum Statuti, per quod non potuit habere nisi decimam partem, & consequenter eidem restituisse illud priuilegium, quod tamquam matri de iure communi competebat; vt declarat Socin. *conf. 75. num. 3. lib. 3.* Alexand. *consil. 131. lib. 1.* Late Cephal. *consil. 479. num. 26.*

Et suadetur optima ratione; nam filius instituendo matrem hæredem, quemadmodum de iure cõmuni facere debebat, §. *illud quoque capitulum, in authent. vt cum de appellation. cognosc.* præsumitur quod voluerit potius se conformare cum dispositione iuris communis, quàm cum Statuto, vt per Ruinum, *cons. 40. num. 10. & seqq. lib. 3.* Marzar. *d. consil. 35. num. 8.*

Nec ad rem facere dicebatur, quod nonnulli Doctores, etiam in casu testati teneant contra matrem. Quia eorum opinio posset procedere, quando fuisset præterita in testamento, vel ei solum titulo Legati aliquid relictum; non autem quando titulo Institutionis mater fuit agnita: quo casu datur intelligi testatorem voluisse recedere à Statuto, & amplecti iuris communis dispositionem; vt in simili videmus filiam hæredem instituram, & rogatam post mortem restituere hæreditatem, detrahere posse Legitimam sibi de iure cõmuni debitam, non obstante Statuti exclusione, & prohibitione petendi Legitimam. Oldrad. *conf. 107. num. 5.* Aret. *conf. 43.* Alexand. *conf. 9. num. 19. lib. 6.* Et hanc opinionem vti benigniorem amplectendã prædicti Doctores dicebant, cùm satis sit matrem exclusam esse à luctuosa filii hæreditate.

Non obstat quod mater censeatur potius relicta vsufructuaria, seu legataria, quam hæres pleno iure, ex

ex allegatis. Quoniam illa opinio locum ſibi vendicaret, ſi alius cohæres in proprietate datus fuiſſet in vita matris & non aliàs, vt per Pariſ. *conſ.* 60. *num.* 71. *lib.* 2. & fuit reſolutum *in Perufina de Alphaeis, & Faventina de Caldenoribus*, per informantes allegatis.

Poſtremo conſiderandum eſt, quòd ſi mater non fuiſſet rogata reſtituere hæreditatem agnatis ipſius teſtatoris, quòd abſque difficultate poſſet illam retinere: & ſi agnati obiicerent de Statuto, ipſa poſſet reſpondere, & bene, Statutum dumtaxat procedere ab inteſtato: quæ reſpõſio videtur etiam militare, quando mater intendit conſequi Legitimam de iure communi debitam: ſiquidem ad agnatos obiicientes de Statuto ſemper replicare poſſet, Statutum loqui ab inteſtato, & non condito teſtamento.

Domini vero, qui contrarium ſentiebant, mouebantur primo ex eo, quòd licèt Statutum non poſſit in totum auferre Legitimam, poteſt tamen illam minuere. Rota *deciſ. prima de conſuetud. in nou.* Alexander *conſ.* 55. *n.* 5. *lib.* 2. quo fit vt vel mater non poſſit petere, vel habere niſi decem pro centenario ſibi per Statutum relicta pro Legitima, & omni iure, in quibus Statutum excludens matrem a ſucceſſione filii, illam pro extranea habet: Vnde licèt in vita hæres inſtituta exiſtat; nihilominus cùm fuerit datus ſubſtitutus, non poteſt petere, vel retinere niſi decimam partem, per Statutum taxatam. Sic videmus in terminis authent. *ex teſtamento, C. de ſecund. nupt.* quòd mater inſtituta à filio, & rogata reſtituere, non poteſt detrahere Legitimã in bonis primi viri, quia eidem niſi in vſufructu ſuccedere non poteſt: & à ſucceſſione inteſtati Legitima metitur, vt ibi declarat Baldus *in l. prima, verſic. quilibet*, & Baldum ſequuntur ibi Iacob. de Sancto Georg. Brun. *tract. de Stat. excluſ. femin. vt.* 9. *num.* 17. Ideireo in caſu iſto Legitima matris regulari debet à Statuto, & non à iure communi: præſertim, quia attenta mente teſtatoris, mater fuit hæres vſufructuaria in vita tantum, & non proprietaria.

Secundo conſiderandum eſt, quòd aut matri fuit relictum minus quam ſit Legitima ſibi debita ex Statuti diſpoſitione: & tunc non poteſt petere niſi ſupplementum illius, iuxta taxam prædicti Statuti. Brun. *vbi ſupra in tertio caſu.* Aut fuit ſibi plus relictum, quàm per Statutum determinetur: & clarum eſt non poſſe plus petere: & iura, quæ dicunt, debetur matri Legitima, debent intelligi, vt debeatur diminuta à Statuto, per ſupra allegata.

Tertiò, Statutum excludens matrem, & relinquẽs eidem aliquid pro Legitima, procedit condito teſtamento: quoniam Legitima non debetur, niſi in caſu teſtati; nam ab inteſtato mater ſuccedit filio, & ſic non querit. Ideo Statutum excludens videtur tam ex teſtamento, quam ab inteſtato, ipſam excludere ad prædictum effectum: quod maximè dicendum eſt, quando ſunt inſtituti, vel ſubſtituti illi, quorum contemplatione mater à Statuto excluditur, vt per Put. *deciſ.* 38. *lib.* 3. *allegat.*

Non obſtat quòd mater fuerit agnita in teſtamento filii, vt ſupra dixi, ex Marzar. *conſil.* 35. *nu.* 14. quaſi quod teſtator recellerit à Statuto. Quia cum in teſtamento matri titulo Legitimæ nil relinquatur, non poteſt dici teſtatorem à Statuto receſſiſſe; nec mater, ſiue eius hæredes petierunt Legitimam, niſi poſtquam factus eſſet locus reſtitutioni hæreditatis: quocirca ſubintrat dictum Statutum, ſiquidem Legitima ex illis bonis debeatur, à quibus contemplatione ſubſtitutorum excluditur nedum à Statuto, ſed etiam ab ipſomet teſtatore.

Non obſtat, quòd ſicut filia agnita facit partem ad excluſionem Statuti: ſic etiam de matre diſcendum ſit, ex allegatis. Quia ſi hæc concluſio applicatur, ex ea tamen non determinatur quanta debeat eſſe Legitima. Ideo cum Statutum non excludat à totali ſucceſſione ſiue Legitima, ſed ſolum illam diminuat, quod facere poteſt, vt ſupra dictum eſt, concludendum prædictis Dominis videbatur, Statutum eſſe ſeruandum nec repugnare voluntati teſtatoris.

Nec ad rem facit, quòd Statutum, non taxet Legitimam. Quia ſatis eſt quod taxet ſucceſſionem, à qua metitur Legitimã, *authentica nouiſſima*, & ibi gloſ. & Doct. *C. de inofficioſ. teſtam.* Bart. *in l. quoties, de hæredib. inſtit.* cum aliis ſupra deductis.

Ad aliam tamen conſiderationem vltimo loco pro contraria parte adductam, reſponderi poteſt, quòd ſi voluntas teſtatoris reſpectu Legitimæ eſſet clara, quemadmodum eſſet, ſi in proprietate teſtator matrem inſtituiſſet, & eam reſtituere non rogaſſet; quòd tunc huiuſmodi teſtatoris voluntas deberet attendi, & ſeruari: ſed quia dubitatur an voluerit matri vltra vſumfructum etiam relinquere Legitimam de iure communi eidem debitam, ideo cum potuiſſet clarius hoc diſponere, & non diſpoſuit, ſeruari debet Statutum inductum fauore agnationis. *l. cum quidem, ff. de lib. & poſth.* cum concordantibus.

R. P. D. Merlino.

Narnien. Succeſſionis.

Mercurij, 22. *Martij* 1628.

EPITOME.

Statutum extantibus maſculis, &c. non extenditur ad bona ſita extra Territorium ſtatuentium, ſiue loquatur in rem, ſiue in perſonam: nec dici poteſt odioſum: nec comprehendit forenſes, licèt in eius Territorio bona ſint ſita. Statutum originis an poſſit inhabilitare ſubditum, etiam in aliena iuriſdictione. Conſuetudo quibus requiſitis probata concludenter dicatur.

Ad Cap. 145. *num* 26.

DECISIO CVIII.

ANdreas, ſuperſtitibus tam filijs maſculis, quàm feminis, inteſtatus deceſſerat: bonaque nedum in Territorio Narnienſi, vbi degebat, ſed & hic Romæ reliquit. Vnde fuit dubitatum, An in his bonis

bonis fœminæ æqualiter admittẽdæ essent vna cum masculis, illisque danda immissio. Et quamuis, attenta iuris communis dispositione, non sit ambigendum quin ad fœminas æqualiter, prout ad masculos, spectet paterna successio, §. *intestatorum, instit. de hæredit. qua ab intest. defer. l. maximum vitium. C. de lib. præterit. l. lege duodecim tabularum, C. de legit. hæred. auth. nouissima, C. de suis, & legit.* Attamẽ difficultatem faciebat quod tam Narnii, vbi & testator, masculique, & fœminæ ad successionem aspirantes domicilium habent, quàm hic Romæ, vbi bona reperiuntur, Statutum viget exclusiuum fœminarũ extantibus masculis: & proinde, quodcumque Statutum attendatur, semper resultat exclusio fœminarum.

Verum Domini responderunt, in his bonis Romæ existentibus dandam esse immissionem filiabus fœminis pro medietate: & sic iuris communis dispositionem in propolita facti specie esse attendendam, neutrumque ex prædictis Statutis sibi locum vendicare.

Non, inquam, Statutum Narniense: quoniam quamuis Doctores inter se certauerint, an huiusmodi Statuta fœminarum exclusiuum comprehendat, vel extendatur ad bona extra Territorium: sita in variaque acies diuisi sint, & distinctionibus aliqui opiniones contrarias conciliauerint: Attamẽ semper Rota indistinctè censuit, bona posita extra Territorium non comprehendi Statuto, quemadmodum & magis cõmuniter Doctores tenuerunt: ita Bare. qui fuit auctor huius opinionis, *in l. cunctos populos, num.* 32. Bald. *ibid. nu.* 91. C. *de summ. Trinit. & fide Cathol.* Ancharan. *in cap. Canonum Statuta, num.* 24. *de constit.* Felin. *in cap. postulasti, num.* 1. *de for. compet.* Alexand. *cons.* 16. *num.* 1. *& seqq. & consil.* 128. *lib.* 1. Gozadin. *consil.* 49. *num.* 8. Brun. *de Statut. art.* 8. *num.* 130. qui affirmat ab hac opinione non esse recedendum. Roland. *cons.* 30. *per tot. lib.* 4. Bero. *consil.* 155. *num.* 13. *& seqq. lib* 2. Ioseph Ludouic. *decis. Perus.* 76. *nu.* 8. Honded. *cons.* 5. *num.* 14. *lib.* 1. Peregr. *decis. Patauin.* 117. *num.* 2. *&* 3. *& consil.* 7. *num.* 8. *lib.* 5. Menoch. *cons.* 875. *per tot. & cons.* 1021. *num.* 9. *&* 10. vbi quinquaginta sex Doctores recenset hanc opinionem sequentes. Aldobrandin. *cons.* 2. *num.* 10. *& seqq. lib.* 1. *& consil.* 145. *num.* 8. *lib.* 2. Doct. Fachin. *cons.* 86. *num.* 4. *& consil.* 87. *n.* 1. *& seqq. lib.* 2. Ofasch. *consil.* 76. *num.* 19. Caball. *consil.* 12. *num.* 1. *& seqq. lib.* 2. qui de vera, & magis communi attestatur, & quod optimis fundamentis innitatur: Pappon. *consil.* 54. *num.* 33. Aldouin. *consil.* 98. *num.* 3. & Rota perpetuo, vt dictum est, hæsit huic opinioni: ita coram Puteo *decis.* 341. *lib.* 1. *in correct.* coram Cardinali Blanchetto, *in Romana, seu Terracinensi Bonorum*, 16. *Martij* 1576. quæ est decis. 304. *num.* 3. *par.* 1. *diuers.* coram Comitulo *in Perusina Bonorum de Balleonibus*, 8. *&* 13. *Iunij* 1590. coram Brauo, *in Romana supplementi Legitimæ*, 21. *Octobris* 1580. corã Penia *in Perusina Reintegrationis*, 15. *Ianuarij* 1596. coram Cardin. Pamphilio *in Balneoregien. Bonorũ*, 7. *Iunij* 1591. & 16. *Maij* 1594. coram sanctæ memoriæ Gregorio Decimoquinto, *decis.* 355. *num.* 1. *& seqq.* & coram bon. mem. Buratto *in Collen. Hæreditatis*, 10. *Iunij* 1616. *&* 5. *Maij* 1617. & nouissimè coram R. P. D. meo Durano *in Romana, seu Bergomen. Successionis*, 11. *Maij* 1626.

Et quamuis Rota in conclusione assentiat Bartolo; in duobus tamen dissentit, in ratione scilicet, & in distinctione, seu declaratione. Non enim vera est ratio ab eo ponderata quòd nempe huiusmodi Statutum non comprehendat bona extra Territorium, eo quia sit odiosum, dum æquitati naturali repugnat constituendo in materia successionis differentiam inter masculos, & fœminas; quòd veluti maximum vitium reprehendit Imperator *in d. l. maximum vitium, C. de liber. præterit.* & propterea strictè interpretandum, nec extendendum extra Territorium. Quoniam licet tale Statutum sit derogatorium iuri communi, non tamen inde odiosum, saltem odio irrationabili, censendum est: fundatur enim in bono publico, nempe in motiuo conseruandi agnationes masculorum, & principaliter, ac primario non intendit exclusionem fœminarum, nec in earum odium est promulgatum, sed in fauorem familiarum, quæ diuitiarum præsidio destitutæ sordescunt, & hoc considerari debet ad effectum iudicandi, an aliquid sit odiosum, vel fauorabile. *l. qui exceptionem, ff. de cond. indeb.* Roman. *consil.* 39. *num.* 2. *& consil.* 328. *num.* 2. Decian. *cons.* 17. *num.* 25. *lib.* 1. Cephal. *cons.* 278. *num.* 102. Aldobrandin. *cons.* 2. *num.* 141. *lib.* 1. Caputaquen. *decis.* 15. *num.* 6. *par.* 2. Rota *decis.* 177. *num.* 1. *par.* 1. *diuers.* Et quòd huiusmodi Statutum sit fauorabile; receptiori calculo affirmant Doctores, Alexander *consil.* 141. *num.* 10. *lib.* 7. Cephal. *consil.* 278. *num.* 102. *&* 103. Decian. *consil.* 1. *num.* 319. *& cons.* 17. *num.* 25. *lib.* 1. *& consil.* 30. *num.* 10. *lib.* 3. Gabriel. *consil.* 15. *num.* 3. *lib.* 2. Brun. *de Statut. art.* 8. *num.* 127. *vers. nec obstat.* Surdus *consil.* 353. *num.* 9. & Rota pluries amplexa est hanc opinionem, vt *in Nucerina Bonorum*, 4. *Martij* 1612. *coram bonæ memoriæ Cardinali Sacrato*, quæ est *decis.* 51. *par.* 1. *recentior.* & in pluribus relatis *in Bononiensi Successionis*, 9. *Decembris* 1622. *coram bonæ mem. Vbaldo.* Immo huiusmodi Statutum est conforme iuri Diuino, duodecim tabularum, & iuri Prætorio. Crauett. *consil.* 243. *num.* 5. Decian. *dicto consil.* 1. *num.* 318.

Sed vera ratio illius conclusionis supra firmatæ ea est, quoniam statuere est actus iurisdictionis qui exerceretur circa administrationem rerum suarum. *cap. final. de constitut. in* 6. *l. fin. ff. & C. de iurisdict. omn. iudic.* & ibi Doctores communiter Alexand. *in l.* 1. *num.* 10. *ff. eod.* & extra proprium Territorium Princeps est veluti priuatus. *dicto cap. final. de constitut. in sexto, cap. per venerabilem, qui filij sint legit. cap. quæ cõtra* 8. *distinct. d. C. fin. ff. de Iurisd. omn. iudic. l.* 3. *ff. de offic. Præsid.* cum aliis per Bero. *consil.* 155. *n.* 14. *lib.* 2. vnde nec poterit populus exercere iurisdictionem in alieno Territorio. Ita Lap. *alleg.* 91. *num.* 7. Castr. *consil.* 32. *num.* 1. *lib.* 2. Roland. *consil.* 80. *num.* 25. *&* 26. *lib.* 4. Bero. *dicto consil.* 155. *num.* 13. *&* 14. Peregrin. *decis. Patauin.* 117. *nu.* 2. Aldobrandin. *cons.* 2. *num.* 10. *&* 15. *lib.* 1. Brun. *de Stat. dicto. art.* 8. *num.* 130. *vers. quicquid autem sit.* Gerard Mazol. *consil.* 36. *num.* 17. Bellon. iun. *consil.* 74. *nu.* 103. Et per hanc rationem Rota sequitur Bartolum, vt obseruauit Put. *dicta decis.* 341. *in fin. lib.* 1. & tangit Surd. *consil.* 553. *num.* 8. Bellon. *dicto cons.* 74. *num.* 104. Imò etiamsi omnino esset Statutum fauorabile, non tamen extenderetur extra

Terri-

Territorium. Roland: *dicto conſil.* 80. *ſub num.* 29. *ſub verſic. ſupereſt modo.* Bellon. *ibid. nu.* 105. ſemper enim obſtaret defectus iuriſdictionis.

Diſtinctionem etiam Bart. *in dicta l. cunctos populos, num.* 33. C. *de ſumm. Trinit. & fide Catbol.* an Statutum loquatur in rem, ſiue in perſonam, ſemper reiecit Rota, vt *in dicta deciſ.* 304. *num.* 3. *par.* 1. *diuerſor. in Balneoregien. Bonorum*, 16. *Maij* 1594. *coram bonæ memoriæ Cardinali Pamphilio, & coram ſanctæ memoriæ Gregorio Decimoquinto dicta deciſ.* 255. *num.* 8. & *in dicta Collen. Hæreditatis coram bonæ memoriæ Buratto.* Quoniam non cortex verborum, ſed facultas Statuentium, quidque principaliter intelligant ipſi, attendendum eſt: & verba indaganda eſſent ſi quæſtio foret voluntatis quæ verbis declaratur, & extenditur. *l. Paulus non tantum verbis, ff. rem. rat. hab. cap. is autem*, 22. *quæſt.* 2. Aymo *conſil.* 20. *num.* 2. ſecus autem dùm quæſtio eſt poteſtatis, quæ cùm ſit limitata Territorio Statuentium, *l. Duumuirum, C. de decur. lib.* 10. non poteſt quibuſcunque verbis quoquo modo conceptis vltra limites extendi. Lap. *d. alleg.* 91. *num.* 3 Neguſ. *reſponſ.* 278. *num.* 6. & 7. Belion. iun. *dicto conſ* 74. *num.* 107. alioquin in facultate cuiuslibet poſitum eſſet igenioſa verborum ſtructura alienam ſupplantare & illudere, ac propriam extendere iuriſdictionem vltra fines Territorii. Et propterea dictam diſtinctionem Doctores ferè omnes pro principali concluſione ſupra relati reprobant, & potius verbalem, quàm iuridicam redarguunt. Aret. *in l. iuſtè poſſidet, ſub num.* 4. *verſic. præterea illa differentia, ff. de acquir. poſſ.* Socin. iun. *conſ.* 25. *num.* 13. *in fin. lib.* 3. Decian. *conſ.* 71. *num.* 7. *lib.* 2.

Nec ſuffragatur id, in quo potiſſimum inſiſtunt, qui contrarium tuentur, quòd ſcilicet Statutum poſſit inhabilitare perſonam ſubditam, & ita incapacem illam efficere, vt quocumque vadat, ſemper remaneat incapax, & ſic vinculum iniectum à Statuto Originis comitetur perſonam etiam quoad bona in alieno Territorio exiſtentia, vt cenſuit Salicet *in l cunctos populos, num.* 14 *verſ. confirmatur ſecundo, C. de ſum. Trinit. & fide Cathol.* Alexand. *conſil.* 128. *ſub num.* 2. *lib.* 1. Surd. *conſil.* 535. *num.* 18. *& conſil.* 553. *nu.* 12. Cephal. *conſil* 309. *num.* 30. & 35 Gabriel. *de Statut. concluſ.* 8. *num.* 3. & 4. Bellon iun. *dicto conſil.* 74. *num.* 121. Riminal. iun. *conſil.* 72. *num.* 20. & 21. Rim. *conſil.* 91. *num.* 2. *lib.* 1.

Quoniam hæc opinio firmatur à prædictis Doctoribus, quatenus Statutum de bonis in alieno Territorio expreſsè diſponeret, vt per Ruin. *conſ.* 39. *num.* 16. *in fin. lib.* 1. Burſatt. *conſil.* 39. *num.* 35. Surd. *d. conſ.* 485. *num.* 18. Peregr. *deciſ. Patauin.* 117. *num.* 13. aliique ſupra allegati: quod non adeſt in Statuto Narnienſi.

Verùm nec dicta opinio tuta eſt, & Salicetum in hoc art. poſt Tiraquell. *de primog. quæſt.* 46. *num.* 21. *& ſeq.* Alexand. *conſ.* 128. *lib.* 1. & alios, reprobauit Rota *in d. deciſ.* 304. *par.* 1. *diuerſ.* vbi oſtenditur, opinionem communem, & rationem contra illum militare. Et certè dicta concluſio fundatur in illa diſtinctione, an Statutum loquatur in rem, ſiue in perſonam: & quando loquitur in perſonam, videtur quòd ſemper Statutum afficiat illam perſonam ſubditam, & ſic bona vbicumque reperiantur non poſſint acquiri perſonæ incapaci: vnde ſi hæc diſtinctio communiter reprobatur, vt ſupra dictum fuit, conſequenter opinio, quæ dicta diſtinctione innititur, vt corruat neceſſe eſt: & ideo poſt Alexand. & Signorol. Rub. Alexandrin. *conſil.* 71. *nu.* 10. abſolutè negat hoc Statutum extendi extra Territorium, etiamſi expreſsè diceret: & ſequitur Roland. *conſ.* 80. *num.* 29. *in fin.* Menoch. *conſ.* 121. *ſub num.* 10. *in fin. num.* 11. Et ſanè Statutum, quamuis in ſuo cortice loqueretur in perſonam, tamen quia diſponit de ſucceſſione, videtur potius principaliter de ipſis bonis diſponere, non autem de perſonis. Cyn. *in d. l. cunctos populos, in fin* Brun. *de Statut. art* 6. *quæſt.* 1. *num.* 18. *art.* 31. *num.* 123. *in fin.* Roland. *conſ.* 80. *num.* 41. *lib.* 4. Soc. iun. *conſ.* 25. *num* 13. *lib.* 3. Cephal. *conſ.* 309. *num.* 47. Fachin. *conſ.* 86. *num.* 2. *lib.* 2. idem Surd *conſil.* 257. *num.* 15. & 343. *num.* 10. & *conſ.* 553. *numer.* 18 Rota *deciſ.* 295. *num.* 11. & *deciſ.* 304. *num.* 3. *par.* 1. *diuerſor.* Et videmus in ſortioribus terminis, quòd bannitus, & hoſtis patriæ, qui omnino incapax eſt ſucceſſionis, attamen ſuccedit ab inteſtato in bonis extra Territorium, quia hæc bona non ſubiacent Statuto Ciuitatis bannientis. Caſtr. *in l.* 1. *nu.* 4. *C. de hæred. inſtit.* Imol. *in l. ex facto*, §. 1. *num. num.* 20. *verſ. ſi in alio, ff. ad Trebell.* Menoch. *conſil.* 271. *num.* 19 *in fin.* & fuit dictum *in Mantuana Bonorum*, 27. *Nouembris* 1579. *coram Bubalo*: & ſemper coarctatum illa diſpoſitio, quoad bona exiſtentia intra fines iuriſdictionis diſponentis, non autem quoad bona extra Territorium ſita. Caſtr. *conſ.* 32. *num.* 1 *lib.* 2. Rimin. iun. *conſ.* 5. *nu.* 207. *& conſ.* 437. *num.* 63. Cardin. Seraphin. *deciſ.* 782. *num.* 2.

Et in omnem euentum illa concluſio ita temperari deberet, vt Statutum poſſet quidem inhabilitare perſonam ſubditam, & quòd hæc inhabilitas adhærebit perſonæ quocunque in loco reperiatur, etiam in alieno Territorio: ſed tamen in illis actibus, qui perſonæ principaliter hærent, nec extra illam exercentur, vt in obligationibus, diſpoſitionibus, & pœnis perſonalibus, ac ſimilibus: & in his terminis procedunt text. *in l. magis puto*, §. *illud, ff. de reb. eor. l. propter litem*, §. *licet. ff. de excuſat. tut* ponderati & inducti à prædallegatis Doctoribus concluſionem illam firmantibus. Et ideo tutor datus vno loco, eſt etiam tutor in alio loco, licet extra Territorium: quia ſufficit perſonam eſſe ſubiectam, & tutor datur perſonæ. Bart. *in l. pupillo, ff. de tut. & curat.* Bald. *in l.* 1. *C. vbi petan. tut.* ſed non reſpectu actuum, quorum effectus principaliter oritur in rebus, & ipſas allicit, vt eſt vocatio maſculorum, & excluſio fœminarum in ſucceſſione bonorum; in qua materia, vt dictum eſt, agitur principaliter de ipſis bonis: ſique Statutum poſſet inhabilitare fœminas, & ſolum admittere maſculos ad bona extra Territorium exiſtentia, non ſolum diſponeret ſuper perſona illis ſubdita, ſed illorum iuriſdictio exerceretur principaliter in re, & materia, quę illis ſubiecta non eſt; vt in his terminis conſiderat Roland. *d. conſ* 80 *numer.* 32. & 33. *lib.* 4. & egregie Pappon. *conſ.* 54. *numer.* 34. & *ſeqq.* & attingit Rom. *conſil.* 39. *num.* 3. & Alderan. Maſcard. *de gener. interpret. Statut. concluſ.* 6. *num.* 123. & 131. & bene Brun. *de Stat. art.* 8. *num.* 13. & 131. vbi notat, quòd licèt tutor datus in vno loco trahatur etiam extra

Terri-

Territorium, quia datur personæ: secus tamen est in curatore, quia hic datur bonis.

Non obstat quòd hereditas sit quid vniuersale, & indiuiduum, nec loco circumscribatur, sed consistat in intellectu, itaut debeat vniformiter vbique iudicari. *l. hereditas, ff. de regul. iur. l. si vt certi, §. si duobus, ff. commodati*: nec hæreditas, siue patrimonium scindi debet, quia ex omnibus bonis conflatur vnum tantum patrimonium, & vna hæreditas. *l. iurisperitos, §. cum oriundus, ff. de excus. tut.* quemadmodum scinderetur, si respectu bonorum Narnii existentium masculi solummodo succederent, in aliis verò bonis vna cum fœminis admitterentur, vt per Salicet. *in d. l. cunctos populos, num.* 14. *vers. si verò bona, C. de summ. Trinit. & fide Cathol.* Io. de Ramponibus *cons.* 14. *nit. de testam.* inter consil. Calder. & sequuntur plures relati per Surdum *cons.* 535. *num.* 18. *& seqq.* & *cons.* 553. *num.* 11.

Quoniam, vt dictum fuit, hæc opinio Saficeti fuit in Rota acriter examinata, vt patet ex *decis.* 304. *par.* 1. *diuersor.* & conclusum fuit illam esse reprobatam communiter à Doctoribus, & rationes illius non subsistere. Et re vera patrimoniũ, siue hæreditas, tanquam quid intellectuale, & indiuiduum, non scinditur quoties bona hæreditaria sunt sub vno, & eodem Territorio: sed quoties sunt separata bona, considerantur plures hæreditates, & defuncto tot repræsentat personas, quot sunt Territoria, in quibus habet bona. Alex. *consil.* 16. *num.* 2. & *consil.* 128. *num.* 2. *versic. allegabat Sylycet. lib.* 1. Run. *cons.* 48. *num.* 2. *lib.* 1. Brun. *de Stat. artic.* 8. *num.* 124. Roland. *cons.* 80. *nu.* 37. *versic. non obstat, lib.* 2. Gaill. *practicar. observat. cap.* 124. *num.* 14. *lib.* 2. Bursat. *cons.* 8. *num.* 35. Aldobrand. *cons.* 2. *num.* 19. *& 14. lib.* 2. Menoch. *cons.* 1021. *sub. num.* 8. Surd. *consil.* 553, *num.* 16. reprobaturque merito a Peregrino *dicta decis.* 117. *num.* 18. illa distinctio de Statuto loquente de hæreditate, vel de bonis: quia est merè verbalis, & verba in Statutis debent interpretari cum effectu, vt per Peregrin. *ibidem.*

Sique deficit potestas in Statuto Narnii disponendi de bonis extra Territorium existantibus, non refert an maior pars, vel minor bonorum reperiatur in illo, vel alio loco, quicquid dixerit Ioannes de Ramponibus *dicto cons.* 34. *de testam.* inter cõs. Calder. Io. de Anan. *consil.* 4 *nu.* 3. Gabr. *de Statut. conclus.* 8. *nn.* 32. quos reprobat Roland. *dicto cons.* 80. *num.* 40. *vers. non obstat & aliud*: & *num.* 41. *lib.* 4. & Rota *in Balneoregien Bonorum*, 11. *Febr.* 1594. *coram Card. Pamphilio.*

Quòd autem ad Statutum Vrbis, licèt Loca montium, tanquam perpetuo manfura in Vrbe, inter bona immobilia reputentur, & in eis locum habeat Statutum exclusiuum feminarum, Peregrin. *cons.* 90. *num.* 29. *lib.* 1. Thesaur. iun. *quæstionum forensium, lib.* 2. Rota *in Collen. Hæreditatis*, 18. *Maii* 1620. *coram. bo. me. Buratto*: & Loca montium, etiam si vacabilia, veniant appellatione bonorum. Gabr. *cons.* 141. *num.* 23. *lib.* 2. Modern. Roman. *discept. forens. cap.* 943. *num* 20.

Attamen cùm tam Andreas defunctus, quàm masculi & fœminæ, & sic excluſi & excludentes, fuerint & sint forenses nec subiaceant iurisdictioni Statuti Vrbis; imò cum Statuentes ipsi per exclusionem feminarum intellexerint prospicere dumtaxat conseruationi familiarum subditarum; hæc prouidentia non reddicit familias exteras: parum enim referebat *Statuentibus* Romanis conseruare agnationes Narnienses. Et propterea prædictum Statutum, licèt in eius Territorio bona sint posita, non tamen intrat respectu forensium. ita Alex. *cons.* 111. *in princ. lib.* 7. & *cons.* 44. *num.* 5. *vers. hanc conclusionem, lib.* 5. Crot. *in l. omnes populi, nu.* 244. *in fin. vers. sed hæc ratio, ff. de iust. & iur.* Paris. *consil.* 12. *num.* 25. *lib.* 3. Ruin. *consil.* 48. *num.* 4. *lib.* 3. Cravet. *cons.* 844. *num.* 1. *& seqq. per tot.* Socin. sen. *cons.* 128. *nu* 5. *lib.* 4. Socin. iun. *cons.* 80. *nu* 9. *lib.* 4. Flamin. Rub. *cons.* 2. *per tot.* Cephal. *cons.* 278. *num.* 112. *vers. ad vltimum.* Peregrin. *cons.* 90. *num.* 13. *& 20. lib.* 1. & *decis. Pataxin.* 117. *num.* 3. Modern. Roman. *discept. forens. cap.* 431. *num.* 26. & Rota millies respondit, vt *in Perusina de Balleonibus*, 8. *& 13. Iunij* 1590. *coram Comitulo*: in *Balneoregien. Bonorum*, 7. *Iunij* 1590. *coram Cardin. Pamphilio*: & in *Ciuitatis Castelli Hæreditatis. coram sanctæ memoriæ Gregorio XV. decis.* 255. & in terminis Statuti Vrbis apud Put. *decis.* 31. *num.* 6. *& seqq. lib.* 2. & apud Card. Blanchettum *decis.* 295. *num.* 1. *& 4. par.* 1. *diuers.* & demum coram bo. me. Buratto *in dicta Collen. Hæreditatis*, 10. *Iunij* 1616. vbi ex Thesauro monet rem dubitatione carere, quoties persona excludens est etiam forensis vt in casu nostro; & respondet ad vota Card. Manticæ, & Tusci; & *in Romana, seu Cesenaten. Hæreditatis*, 6. *Nouembris* 1619. *coram Domino meo Prouano*, vbi firmatur id procedere ex defectu potestatis.

Neque Statuta hæc Vrbis, & Narnii connectenda sunt, vt mutuo suppleantur ad exclusionem feminarum, itaut quod deficit Statuto Narnii, scilicet subiectio bonorum, suppleatur ex Statuto Vrbis: & quod deficit Statuto Vrbis, nempe subiectio personarum, suppleatur ex Statuto Narnii, vt post Bal. *in l.* 1. *nu.* 19. *vers. tamen bene teneo, C. de summ. Trinit.* Castr. *cons.* 12. *in princip. lib.* 2. Socin. sen. *consil.* 36. *sub nu.* 2. *vers. quod intellige*, Cephal. *cons.* 309. *num.* 43. *&* 81. cum alijs relatis per Surdum *cons.* 352. *num.* 20. & *cons.* 553. *num.* 13. *vers. tertio* & Bellon iun. *dicto consil.* 74. *num.* 99. *& seqq.*

Quoniam, cùm vtrumque Statutum, de per se sit imperfectum, & penitùs inutile, eo quod in vtroque deficiat iurisdictio, & voluntas, vt suprà probatum fuit, non potest fieri coniunctio. Bald. *in l. si quis ex argentarijs, num.* 3. *ff. de eden.* Ias. *in l. centurio, num.* 57. *in fin. ff. de vulg. & pupill.* & ità in his terminis respondit Rota *in d. Ciuitatis Castelli Hæreditatis coram sanct. me. Gregorio XV. decis.* 255. *num.* 4. & *in Romana Supplementi Legitimæ*, 21. *Octobris* 1580. *coram Brauo*, & coram bo. mem. Buratto *in dicta Collen. Hæreditatis*, 10. *Iunij* 1616. *vers. ex quibus, in fin.* & sequuntur Modern. Roman *discept. forens. cap.* 431. *num.* 16. *& pluribus seqq.* Quia ad effectum, vt Statutum afficiat, requiritur, quod eodem Statuto subiaceant insimul bona, & personæ, quæ ad successionem adspirant; nec sufficit alterum, nempè vel subiectio personarum, vel bonorum, quia semper erit Statutum penitùs inutile. Et vnum Statutum cum altero Statuto coniungi non debet ad correctionem iuris communis. Menoch *cons.* 784. *num.* 20.

Nec cõtrarium dixit Bald. *in dicta l.* 1. *C. de summ. Trinit.* licet admittat Statutum exclusiuum feminarum non extendi ad bona extra Territorium,

vbi

vbi contraria eſt iuris diſpoſitio: tum quia non licet arguere à contrario ſenſu, præſertim in dictis Doctorum quando abſonus reſultaret intellectus. *l. 2. C. de cond insert. l. conuenticulam, C. de Epiſcop. & Cleric. cap. decet, de immunit. Eccleſ. lib.* 6. Roman. *conſ.* 194. *num.* 8. *conſ.* 392. *num.* 4. & *conſ.* 399. *num.* 6. quemadmodum hic reſultaret ſi Statutum loci læderet perſonas non ſubditas, & faueret familiis exteris, quarum conſeruatio ad illos ſtatuentes non ſpectat. Tum quia ſatis dicitur extare contra iuris diſpoſitionem, ſi ius commune extat admittens æqualiter maſculos vna cum fœminis: & quotieſcumque ſtatutaria diſpoſitio deficit, ſubintrat ſemper diſpoſitio iuris communis, *l. ſi cùm dotem, ff. ſoluto matrimonio, l. ſi extraneus, ff. de condit. cauſ. dat.* Ancharan. *conſil.* 20. *num.* 2. Socin ſenior *conſil.* 228. *ſub num.* 2. *lib.* 2.

Minus applicatur doctrina Alexandri *dicto conſ.* 44. *num* 6. *lib.* 5. Socin ſen. *conſ.* 286 *nu.* 2. *verſ. & ſecundum, lib.* 2. Surd. *conſ.* 343. *num.* 20. & *conſ.* 553. *num.* 13. & aliorum, quos latè congerit Bellon. iun. *dicto conſ.* 74. *num.* 100. aſſerentium in hæreditate defuncti habentis bona in duobus locis, vtriuſque loci Statuta ſeruanda eſſe, & coniungenda. Quoniam hæc concluſio, quatenus vera ſit, intelligi debet datis terminis habilibus, ſcilicet dummodo non obſtet defectus iuriſdictionis, vel voluntaris, & ſic quod medium vtroque in loco quis habeat bona; ſed & quod perſonæ ſubiaceant iuriſdictioni vtriuſque loci, vt etiam conſiderat ſanct. mem. Greg. XV. *dicta deciſ.* 255. *num.* 4. vbi reſponder ad Caſtrenſ. & alios: ſique aliter hæc Doctorum aſſertio intelligeretur, repugnaret concluſionibus ſupra firmatis, quæ frequentius a Doctoribus receptæ ſunt, & a Rota approbantur; & ſicuti quis poteſt habere bona in pluribus locis; ſic & poteſt habere domicilium, & ſubiacere pluribus locis. *ad l. ciues, C. de incolis, lib.* 10. Abbas *in cap. fin. num.* 8. *in fin. de paroch.* Felinus *in cap. dilectus il* 2. *nu.* 12. *de reſcript.* Menochius *de arbitr. iud. lib.* 2. *caſ.* 86. *nu.* 2. & fuit dictum *in Toletana Matrimonij,* 10. *Decembris* 1625. *coram me*, & in *Romana, ſeu Bergomen. Succeſſionis,* 11. *Maij* 1610. *coram R. P. D. meo Durano*: & hoc caſu Statutum vtriuſque loci attenderetur.

Minus obſtat quòd vterque locus eidem Principi, ſcilicet ſummo Pontifici ſubiaceat, & vtrumque Statutum ſit eadem auctoritate apoſtolica confirmatum; prout in his terminis Statutum perſonarum, & Statutum loci coniungenda eſſe tradiderunt Archiepiſcopus Putens *conſ. vlt. apud Odd. n.* 108. & 115. Thef. *quæſt. forenſ. lib.* 2. *quæſt.* 5. *n.* 13. Bellon. *prælleg. conſil.* 74. *nu.* 136. Quoniam motuum vrgeret, ſi ſummus Pontifex per viam ſuæ diſpoſitionis ſanxiſſet ad hereditatem patris maſculos ſolummodo, exclufis feminis, eſſe admittendos; quia tunc in toto Statu Eccleſiaſtico pariformiter ſeruanda eſſet Principis conſtitutio. *l leges, C. de legib.* verum cùm procederit confirmando ſingulis Ciuitatibus, & locis eorum Statuta, & ſic remouendo ſolummodo obſtaculum defectus iuriſdictionis: huiuſmodi confirmationes regulantur iuxta terminos diſpoſitionis confirmatæ, quam nec dicuntur ampliare, & ſic nec vltra fines cuiuſque Ciuitatis, & loci extendere, ſed ſolum addere robur. *l. Aurelio, §. vlt. ff. de libert. leg.* Bald. *in l. nominationes, in fin. C. de appellat.* Beto. *conſ.* 107. *nu.* 11. *lib.* 1. Menoch. *conſil.* 658. *num.* 9. & *conſ.* 704. *num.* 36. Rota *coram bon. mem. Cardinali Seraphino deciſ.* 571. *num.* 7. & *deciſ.* 981. *num.* 5. & *in Balneoregien Bonorum,* 11. *Februarij* 1594. *coram bonæ memoriæ Cardinali Pamphilio*: & ideo prudenter Rota *in dicta Ciuitatis Caſtelli Hæreditatis coram ſanctæ memoriæ Gregorio XV.* noluit coniungere, nec combinare Statutum Ciuitatis Caſtelli cum Statuto Citernæ, quamuis vterque locus Sedi Apoſtolicæ ſubiaceat, & ab eadem Sede Apoſtolica confirmationem Statuti obtinuerit.

Nec obſtat conſuetudo, vt etiam in bonis extra Territorium ſeruetur Statutum Narnienſe excluſiuum fœminarum, quam maſculi nitebantur probare: quia defecerunt, nec probarunt concludenter cum requiſitis, ſcilicet quòd talis conſuetudo ſit vniuerſalis, quòd fuerit in contradictorium deducta, & obtinuerit, & quòd veriſimiliter deuenerit ad notitiam, & frequenter id contigerit, prout opus erat. Doctores *in l. 2. C. quæ ſit long. conſuetud. & in l. de quibus, ff. de legib.* Pariſ. *conſ.* 27. *nu.* 35. *& ſeqq. lib.* 1. Decian. *conſ.* 51. *nu.* 10. *& ſeqq. lib.* 2. Natt. *conſ.* 574. *num.* 14. Rota *deciſ.* 255. *num.* 4. *& deciſ.* 524. *n.* 3. *par.* 1. *recentior. & deciſ.* 497. *num.* 2. *par* 2.

Et quod idem caſus cum iiſdem qualitatibus contigerit pluries, & pro maſculis fuerit reſolutus, Anchar *conſil* 319. *nu.* 8. Honded. *conſ.* 75. *num.* 22. *lib.* 2. Card. Mantic *dec.* 284. *nu.* 7. Et in caſibus, qui recentiores a teſtibus feminæ fuerunt fortaſſe excluſæ ob renunciationes, quæ paſſim per eas facti conſueuerunt. Sed quatenus etiam probaretur hæc conſuetudo, aliqui ex Dominis dubitabant de illius validitate: Cùm enim Populus Narnienſis ſit immediate ſubiectus Sedi Apoſtolicæ, quemadmodum non poſſet ſine confirmatione Pontificis condere Statuta. Bald. *conſ.* 407. *nu.* 2. *verſ. quia metus eſt, lib.* 2. Rota *deciſ.* 536. *& deciſ.* 780. *nu.* 1. *par.* 1. *diuerſ.* cum aliis cumulatis *in Bononien. Succeſſionis,* 9. *Decembris* 1622. *coram bonæ memoriæ Vbaldo*; ita & conſuetudinem abſque eadem confirmatione videtur quòd non potuerit introducere, præſertim contra ius: Statutis enim æquiparatur conſuetudo, *ad not. in l. de quibus, ff. de legib.* Bald. *in l.* 2. *num.* 3. *C. qua ſit longa conſuet.* Alex. *conſ.* 175. *num.* 12. *lib.* 6.

Poſtremo nec ſuffragatur, quòd Iacobus, vnus ex maſculis, fuerit a Senatu per priuilegium Ciuitate Romana donatus. Quia dicto priuilegio non eſt vſus, nec vnquam habitauit, nec onera ſubſtinuit. Vnde priuilegium non prodeſt, vt multis cumulatis firmauit Rota *in Romana, ſeu Ceſenaten. Hæreditatis,* 6. *Nouembris* 1619. *&* 15. *Ianuarij* 1620. *coram R. P. D. meo Pironano.*

Et ita vnanimiter reſolutum fuit, in bonis extra Territorium Narnienſe extantibus, fœminas æqualiter admittendas eſſe cum maſculis, & illis damdam immiſſionem, &c.

R. P. D. Pirouano.

Ferrarien de Taſſonis.

Lunæ 18. *Martij* 1630.

EPI-

EPITOME.

Interdictum Quorum bonorum datur vocato ex Statuto contra possidentem pro hærede. Domicilium originis an præsumatur defertum per habitationem in alio Territorio. Statutum in quo casu possit determinare contra forenses.

Ad Cap. 145. num. 26.

DECISIO CIX.

Domini censuerunt Comiti Iulio Cæsari dandam esse immissionem in possessione bonorum, & hæreditatis Marchionis Herculis Tassoni Ferrariæ existentium.

Quia Agnatus est intra quartum gradum cum dicto Marchione, quod non controvertitur: cui propterea Statutum Ferrarien de successionibus ab intestato *rubr.* 139. *lib.* 3. defert successionem, exclusis fœminis filiabus ab intestato decedẽtis, ibi. *Si autem is decedat nullis relictis filijs, vel descendentibus, vel ascendentibus masculis ex linea masculina, neque fratre, aut filijs masculis fratris; tunc agnati masculi ex linea masculina proximiores secundum gradus prærogativam vsque ad quartum gradum inclusive præferantur filiabus, & omnibus alijs feminis cuiuscunque lineæ, & gradus.* Ex iure autem delato per Statutum loci in bonis, & hæreditate ab intestato decedentis non denegatur immissio ex interdicto quorum bonorum, cum illud detur contra possidentem pro hærede. *l. hærede, ff. de petit. hæred.* & competit vocato ex Statuto, vt præcisè fuit resolutum *in Ravennaten Hæreditatis*, 14. *Aprilis* 1606. *coram Illustrissimo Cardinale Pamphilio, & in alia Ravennaten. Bonorum*, 22. *Aprilis* 1616. *coram bonæ memoriæ Vbaldo.*

Non obstat quòd Dominæ sorores Claudia, & Beatrix filiæ Marchionis Herculis, de cuius successione agitur, sint forenses, contra quas Statutum Ferrariense nihil potest determinare, cessante subiectione personarum, & potestate statuentium in non subditos, vt in terminis Statuti Ferrariensis dicebatur respondisse Calderinum *cons.* 14. *de testam.* cui se subscripsit Franciscus de Ramponibus, Barbat. *cons.* 76. *lib.* 3. *per tot.* Anchar. *cons.* 169. *num.* 2. Alexand *cons.* 44. *lib.* 5. referens de verbo ad verbum consilia Calderini, & Barbatiæ.

Quia de hoc præsupposito, quod sint forenses, dubitarunt Domini. Nam Marchio Hercules earum pater per habitationem Mutinæ tentam per multos annos, vel non contraxit domicilium, cùm sequeretur Curiam sui Principis, etiamsi per triginta annos habitasset, Paris. *cons.* 53. *num.* 91. *lib.* 3. quia causa habitandi diuersa est ab animo domicilium contrahendi, vt latè fuit ponderatum *in Romana Beneficiatus S. Petri*, 30. *Martij* 1626. *coram me*: vel eo contracto non propterea domicilium originis Ferrariæ, & bona in ditione Ferrariensi semper retinuerit; quæ sunt signa conseruationis domicilii, non autem desertionis. Surd. *cons.* 343. *num.* 32. & 346. *num.* 12. Menoch. *consil.* 329. *num.* 37. Cephal. *consil.* 451. *num.* 129. & 125. *lib.* 4. & cum domicilia plura ad inuicem competantur, liceatque ea habere in pluribus locis, *l. assumptio, §. viri prudentibus ff. ad municipal.* cum aliis allegatis per Menoch. *cons.* 329. *num.* 36. *in fine*, sufficit domicilium originis ad excludendam qualitatem forensitatis, & includendam, & conseruandam subiectionem, etiamsi per mille annos abfuisset Marchio pater. Bart. *in l. quæsitum, ff. de legat.* 3. Rolan. *de iucr. dot. quæst.* 22. *num.* 6. Surd. *cons.* 553. *num.* 20. *in fin.* à quo domicilio, & subiectione non possunt Dominæ sorores se subtrahere, tanquam natæ Mutinæ, & sic extra ditionem Ferrariensem, quia sequuntur originem patris quoad ciuilitatem. Bart. *in l. assumptio, §. filius in princip. & in l. fin. §. item rescripsit, num.* 4. *ff. ad municip.* Bald. *consil.* 334. *num.* 1. *lib.* 4. Rota *decis.* 279. *num.* 17. & 18. & 455. *num.* 12. *coram Papa Gregorio XV.*

Sed præterea si hæc forensitas esset attendenda; attamen ex quo tam bona, quam Agnatus excludens fœminas vsque ad quartum gradum, sunt in ditione Ferrariensi, & sic vtraque subiectio tam personarum, quàm bonorum concurrit; tunc quia in Statuente non deficit voluntas conseruandi proprias dignationes, neque potestas disponendi quoad bona sibi subiecta; locus erit dispositioni excludenti fœminas, siue subditas, siue forenses. Bart. *in l. cunctos populos, num.* 32. *C. de summ. Trinit. & fid. Cathol.* cuius doctrinam in hac parte distincta sequuti sunt Bald. *in dicta l. cunctos populos, num.* 91. Anchar. *in cap. Canonum Statuta, num.* 214. & 215. *de const.* Felin. *in cap. postulasti, num.* 4. *de for. compet.* Brun. *in tract. de Statut. art.* 8. *n.* 130. Gaspar Anton. Thesaur. *quæstion. forens. lib.* 2. *quæst.* 4. *num.* 19. 20. & 21. *lib.* 1. Berett. *consil.* 123. *num.* 1. Rota *decis.* 295. & 304. *par.* 1. *diuers.* vbi tota hæc materia per distinctiones casuum fuit ordinata, & postmodum Rota semper sequuta est, *vt in causa Ciuitatis Castelli Bonorum*, quæ est 255. coram sanctæ memoriæ Papa Gregorio XV. *Colben. Hæreditatis* 10. *Iunij* 1616 *coram bo. me. Buratto, Narnien. Successionis*, 22. *Martij* 1628. *coram D. meo Merlino*, quam allegare sufficeret, postquam tota materia hæc diligentissimè fuit discussa, & in hoc primo capite distinctio Bartoli comprobata, referendo Rotæ decisiones, quæ in illam vsque diem in his terminis emanauerunt; quę omnes, cum sint fundatæ in ratione ineuitabili respectu bonorum subiectorum Statuto, & agnatorum Ciuium Ferrariensium, in quibus firmatur & potestas, & voluntas disponendi, satis patet, Calderinum, seu Franciscum de Ramponibus, Ancharanum, Alexandrum, & Barbatiam minus rectè sensisse, existimantes statuentes extra territorium nihil posse determinare, quando, vt in præsenti, Statutum respicit personas illas excludendo à successione, sequendo Bartoli doctrinam *in eadem l. cunctos populos, num.* 32. in distinctione, seu declaratione positam: quia sicuti Bartolus in illa distinctione communiter reijcitur, Put. *decis.* 4. *lib.* 1. & Rota nunquam illam admisit in decisionibus supradictis 304. 255. *Collen. & Narnien.* ita, & sublato principali fundamento contrarium, asserentium, de illorum auctoritate absque ratione non est curandum.

Et

Et quamuis decisio Recanaten. *Successionis*, 26. *Iunij* 1617. *coram bo. me. Buratto* videatur admittere, quod Statutum Castrificardi non excludat sorores forenses de Ciuitate Recanatensi propter existentiam patrui de Castroficardi; attamen id contigit; quia bona, ad quæ petebatur immissio, non probabantur in Territorio Ficardi, & sic deficiebat altera subiectio secundum terminos decisionum *Ciuitatis Castelli, & Collen. Hæreditatis* in eademdecisione allegatarum: nec erat principale fundamentum resolutionis forensitas, vel ciuilitas sororum, sed possessio, propter quam petebant manutentionem, & quia vocatæ erant ex testamento, per quod cessabat dispositio Statuti prouidentis in casum intestati. Similiter neque contradicunt *decis. Cesenat. Prædij* 25. *Martij* 1629. *coram me, & 15. Ianuarij præteriti coram D. meo Ghislerio*, in quibus dicitur, quod, siue in Territorio, siue extra Territorium, statuentes nihil possunt determinare contra forenses: quia semper sunt intelligendæ, & declarandæ deficiente altera subiectione, nempe personarum excludentium, dum allegant *decisiones Ciuitatis Castelli, Collen. Hæreditatis, & Narnien Successionis* & in casu illarum decisionum Prædium controuersum erat extra Territorium statuentium.

Quod si repliceretur nedum Dominas sorores esse forenses, sed etiam Marchionem Herculem, eorum patrem esse forensem, nempe Mutinen. de cuius successione pariter Statutum Ferrariæ defectu potestatis nihil potest disponere; etiam hoc supposito, quod tamen non probatur, ex eisdem rationibus obiectum euitatur; quia Statutum Ferrariæ non se extendit ad bona Mutinensia: sed ad ea, quæ sunt sui Territorij, & in quibus habet potestatem disponendi pro conseruatione familiarum suæ ditionis. Quare dum agnati excludentes sunt Ferrarienses, & bona sunt in eodem Territorio, concurrit vtraque subiectio tam personarum, quam bonorum, quæ potens est tollere omne impedimentum voluntati, & potentiæ statuentium, *vt in decis.* 255. *num.* 3. *coram Papa Gregorio XV.* & hanc partem sequutam fuisse Senatum Pedemontanum refert Gasp. Ant. Thesaur. *ead. quæst.* 4. *num.* 21.

Nec prædicta videntur posse euitari ex mutua Statutorum Mutinę, & Ferrariæ dispositione, quod idem ius reddatur forensibus in Ciuitate statuentium, quod redditur proprijs Ciuibus in alijs Ciuitatibus, inferendo quod sicuti filiæ fœminæ Ferrarienses agentes Mutinæ admitterentur ad bona patris exclusis agnatis, vt habetur in Statuto Mutinæ 81. *lib.* 2. ita etiam debent filiæ Mutinenses admitti ad bona paterna Ferrariæ exclusis agnatis. Ladercht. de contimili Statuto, *cons.* 104. *num.* 9. & 10. Rim. iun. *cons.* 501. *num.* 27. cum aliis allegatis.

Quia cùm hoc in Statuto Ferrarienſi *rubr.* 139. *lib.* 3. expressè prohibeatur excludendo fœminas propter agnatos intra quartum gradum, argumentum quidem poterit desumi negatiuè, nempe sicuti fœminæ Mutinenses non admittuntur ad successionem bonorum paternorum in Territorio Ferrarienſi existentium propter agnatos, ita nec fœminæ Ferrarienses erunt admittendę ad successionem bonorum Mutinę existentium: affirmatiue autem idem argumentum desumi non poterit, quia hoc esset statuere in non subditos, & iurisdictionem extra Territorium extendere, quod non licet, vt iam dictum fuit. Possunt quidem statuentes Mutinenses dare successionem fœminæ forensi in bonis intra illarum Territorium existentibus, sed non ex eo inferre, quod statuentes Ferrarienses ad idem teneantur. Propterea cùm Statutum Ferrarienſe *rubr.* 6. *lib.* 2. determinet casus, in quibus forenses possunt vti Statutis Ferrariæ, & de successione ab intestato non loquatur, sed tantum de præparatorijs, ordinatorijs, & decisorijs iudiciorum, quibus hæc Statutorum mutua dispositio verè adscribitur, Castren. *in l.* 1. *in fin. ff. quod quisque iur. & consil.* 156. *in fine*, Alex. *cons.* 111. *num.* 1. *vol.* 2. Socin. sen. *cons.* 288. *nu.* 3. *vol.* 2. merito cessante hæc mutua particulari dispositione, cessare debet omnis argumentatio ex communicatione desumpta.

Posita autem fœminarum exclusione cætera visa fuerunt non obstare petitæ immissioni.

Nam & si dubitari possit, An Statuta comprehendant bona feudalia, aut emphyteotica, qualia prætenduntur ista quæ controuertuntur, *cap quæ in Ecclesiarum*, vbi Decius, Card. Berous, & alij *de constit.* & hoc defectu potestatis eorundem statuentium.

Attamen quia de inuesti turis, aut concessionibus adhuc non constat, prout nec etiam constat quæ sint detrahenda de hæreditate dicti Marchionis, ad fauorem Dominarum sororum non erit impedienda immissio, quæ retardari non potest, nisi per exceptionem dominii incontinenti probandam. *l. fin. C. quorum bonor.* vbi Bart. Bald. Salicet. & Ossasc. laudatè comprobans *dec.* 26. *num.* 1.

Et ita, &c.

R. P. D. Manzanedo.

Romana Domus.

Mercurij 28. *Maij* 1608.

EPITOME.

In emPhytensi Ecclesiastica an filiorum appellatione veniant fœminæ: & in quo casu masculinum concipiat fœmininum. Declaratur Statutum Vrbis lib. 1. cap. 144.

Ad Cap. 144. *num.* 37.

DECISIO CX.

Concessa in emphyteusim per Fratres sancti Augustini domo, de qua agitur, qu. Valerio, & Alexandro de Dulcibus, ad illorum vitam tantum; istaque concessione deinde renouata cum facultate nominandi duas personas, & ex post facto prorogata ad filios personarum nominandarum; fuit in locum Valerii, & Alexandri subrogatus Ioannes Vincētius, qui ad dictam emphyteusim nominauit posthumum suum, quate-

nus naſceretur, & D. Modeſtam illius ſororem quæ ſola in prædicta emphyteuſi ſucceſſit, & poſtea donauit ſua bona D. Franciſco Scapuccio eius filio, cum clauſulis ampliſſimis: qui habuit immiſſionem in poſſeſſionem iſtius domus. Vnde cùm Dominæ Victoria, & Erſilia illius ſorores prætenderent ſe etiam vocatas, & compreheuſas eſſe in prædicta inueſtitura, & conceſſione emphyteuſis: Dubitaui, an comprehenſæ & vocatæ cenſerentur? Et Domini affirmatiue reſponderunt.

Nam quamuis ſimus in emphyteuſi Eccleſiaſtica, in qua regulariter filiorum appellatione non veniunt fœminæ, iuxta receptiorem, verioremque ſententiam, de qua Iulium Clarum *ſelectarum lib. 4. §. emphyt. quæſt. 32. num. 3. verſ. ſed quid ſi fuerit* Couar. *var. lib. 2. cap. 18. num. 1. verſ. quid ſi emphytheuſis.* Pinell. *in l. 3. num. 32. C. de bon. matern.* Valaſc. *de iur. emphyt. par. 1. quæſt. 41. num. 3.* & quamplures, quos refert *deciſ. 125. num. 2. par. 1. diuerſor.* Nihilominus in contractibus maſculinum concipit fœminum, quando aliàs ſi non conciperet ſequeretur abſurdum, vt tradit Alex. *in l. ſed ſi hæc, §. liber. num. 2. & 3.* & ibi Socin. *num. 2. ff. de in ius vocand.* Dec *in l. 2. num* 107. *verſ. ſecunda concluſio, ff. de reg. iur.* Gabr. *de verbor. ſignif. concluſ. 6. num.* 103. Abſurditas autem in noſtro caſu deprehenditur: nam cùm facultas eſſet data nominandi duas perſonas, & Vincentius nominauit Modeſtam, loco ſecundæ perſonæ nominandæ potuiſſet nominari quælibet alia fœmina extranea, quin & Modeſta, ſi decederet ſine liberis poſſet fœminam extraneam nominare, ſequitur quod fœminę deſcendentes ex vltimo poſſeſſore, ſi intelligerentur excluſæ, eſſent peioris conditionis quàm fœminæ extraneæ: quòd quàm abſurdum ſit, ſatis patet, ad tradita in *l. cum acutiſſimi, C. de fideicomm.*

Quòd cùm procedat in filiabus primi acquirentis, fortius habebit locum in filiabus D. Modeſtæ nominatę à Vincentio. Tum quia per nominationem Modeſtæ tranſiuit ad fœminas, factaque cenſetur huiuſmodi emphyteuſis tranſitoria ad fœminas, & illæ habilitatæ fuerunt ad ſuccedendum; prout diximus quando ad extraneum ſemel tranſiuit. Ruin *conſ.* 162. *num.* 33. *lib.* 1. Curt. iun. *conſ.* 4. *num.* 23.

Tum etiam quia cùm Modeſta fuerit nominata ad huiuſmodi emphyteuſim per Vincentium, filię familiæ illius etiam in illa ſuccedere debent, prout ſuccederent ſi Modeſta acquiſiuiſſet à principio iſtam emphyteuſim pro ſe, & filiis ſuis; vt poſt Bald. Aret. & Socin. tradit Ceph. *conſ.* 185. *num.* 26. & 27. Roland. *conſ.* 76. *nu.* 21. *cum ſeqq. lib.* 3.

Vlterius, quia emphyteuſis fuit conceſſa pro duabus perſonis nominandis, illarumque filijs: qui terminus perſonę eſt communis, & aptus ex proprietate ſermonis, vtrumque ſexum comprehendere: ſicut dicitur de termino hominis, ad notat. *in l. hominis appellatione, ff. de verb. ſignif.* tradit. Bart. *in l. 1. num. 2.* & ibi Alciat. *in prim. ff. eod. tit.* Gabr. *dicta concluſ. 6. num. 43.* & plures alij relati *in d. dec. 126. num. 37.*

Quibus non obſtat Statutum Vrbis *lib. 1. cap. 144.* excludens fœminas ſtantibus maſculis, ex quo exiſtente D. Franciſco veniunt excluſæ, dictæ Victoria, & Erſilia à ſucceſſione huiuſmodi emphyteuſis, ad tradit. per Iul. Clar. *vbi ſupra quæſt. 32. in fine, verſ. pone.* Surd. *deciſ. 95. num. 3.* Quia fuit reſponſum, Statutum procedere in emphyteuſi hæreditaria, non verò in ea, quæ defertur ex conuentione & iure particulari. Salic. *in l. 2. nu. 26. ad fin. C. de iur. emphyt.* Ruin. *conſ.* 162. *num.* 12. & 13. *lib.* 1. Brun. *de Statut. quod extantibus maſculis, art. 8. num.* 104. & Surd. *conſ.* 572. *num.* 72. *in fine*, prout deferri videtur in hoc caſu, vbi non fuit dictum, pro filijs, & hæredibus, ſed tantum, pro filiis.

Sed vtrum D. Modeſta potuerit præiudicare filiabus, & illis excluſis transferre emphyteuſim huiuſmodi in Dominum Franciſcum, propter clauſulam ad habendum, appoſitam in inueſtitura, Domini reliquerunt particulariter videndum.

R. P. D. Penia.

Romana Domus Sancti Ludouici.

Lunæ 27. Nouembris 1600.

EPITOME.

Statututum excluſiuum fœminarum à ſucceſſione quid operetur in emphyteuſi conceſſa pro maſculis, & fœminis. Fœmina ſemel excluſa à Statuto, in quibus caſibus remaneat ſemper excluſa.

Ad Cap. 145. num. 38.

DECISIO CXI.

PRopoſita hac cauſa ſuper dubio dato, vtraque parte informante, Rota cenſuit Dominum Hieronimum Aymetum habuiſſe ius Ludouici Monachi ſanctorum Ioannis & Pauli de Vrbe, & Archangelę Monialis ſanctę Mariæ de Laureto Ciuitatis Ananiæ: quod ſibi ſuffragaretur, niſi eis obſtaret caducitas.

Ratio potiſſima fuit, quia ex tenore inueſtiturę patebat, ipſos fuiſſe in ea comprehenſos, cùm domus fuiſſet conceſſa Carolo Saraceno, & Annę Coniugibus ad tertiam generationem vtriuſque ſexus ipſorum: ex Carolo enim, & Anna nati fuerunt Carolus Saracenus iunior, & Claudia; & ex Claudia & Rinaldo coniugibus nati fuerunt prædicti Ludouicus Monachus, & Archangela Monialis, & conſequenter erant comprehenſi in inueſtitura, & dicebantur ius habere ex beneficio concedentis, ita vt domum poſſent etiam à quocunque vindicare. *cap. 1. de alienat. feud. patern.* Paul de Caſtr. *conſil.* 300. incipit, *viſo quodam proceſſu, num.* 2. Dec. *conſil.* 58. *num.* 3. *verſ. non obſtant.* Et in terminis de nepotibus, & filiis primi acquirentis ad tertiam generationem, tradit Coru. *conſ.* 219. *num.* 5. *verſ. his tamen non obſtantibus, lib.* 2.

Non obſtabat, quòd frater Ludouicus, & Archangela deſcenderent ex Claudia matre ſemel excluſa

excluſa à Carolo iuniore eius fratre vigore Statuti Vrbis *lib.* 1. *cap.* 145. conſtituente, quòd ſi quis deceſſerit inteſtatus relictis filiis maſculis, ſeu filio, vel nepote ex filio maſculo ſibi præmortuo, ſuperſtitibus filiabus, vna, vel pluribus maritatis, ipſæ filiæ nuptæ in aliquo non ſuccedant patri, vel matri. Ex quo inferebant informantes pro Eccleſia ſancti Ludouici, Claudiam à patre, & fratre maritatam, & dotatam remanſiſſe penitus excluſam ab omni paterna hæreditate, & propterea ab inteſtato fuerit Carolo iuniori integraliter delata; & ideo nullum ius potuiſſe à Claudia defluere in Ludouicum monachum, & monialem.

Quia reſponſum fuit, quòd ſtante inueſtitura pro maſculis, & fœminis: vt in caſu propoſito, Statutum excluſiuum fœminarum, nihil aliud operatur, niſi vt primo loco cenſeantur vocati maſculi, poſtea vero fœminę, iuxta receptiſſimam opinionem Bart. *in l. vt ius iurand.* §. *ſi liberi, ff. de oper. libert num.* 5. *verſ. tunc. enim prædicta.* Curt. iun. *conſ.* 171. *num.* 3. *in princ.* Socin. iun. *conſ.* 104. *num.* 11. *verſ. dico enim, lib.* 2. *& conſ.* 79. *num.* 7. *verſ. aut ex, lib.* 4. Paul de Caſtr. *conſ.* 300. *lib.* 2. Clar. *in* §. *emphyteuſis, queſt.* 32. *num.* 4. *verſ. ſed pone.*

Cum ergo Claudia eſſet in inueſtitura comprehenſa, & ex Statuti diſpoſitione fœminę ordine ſucceſſiuo poſt maſculos vocatæ cenſerentur, non poterat Claudia dici excluſa à fratre: imo, fratre deficiente, ius vigore inueſtiturę Claudię competens non fuit à Statuto ſublatum: Claudię enim quæ ſimul cum fratre ſucceſſiſſet in emphyteuſi, niſi Statutum obſtaret, cenſebatur reſeruatum ius vigore inueſtiturę, vt poſt fratrem admitti deberet non ad portionem ſuam, a qua dicebatur excluſa, ſed ad totum, ad quod ordine ſucceſſiuo cenſeabatur vocata; vt bene declarat Socin. iun. *d. conſ.* 104. *num.* 11. *verſ. alioquin ergo quæritur, lib.* 2. *& conſ.* 39. *num.* 7. *lib.* 4.

Et quia articulus erat exemplaris, Domini magis declarando, tres potiſſimum caſus cenſebant conſiderandos.

Primus erat reſpectu bonorum paternorum, ſiue hæreditatis paternæ vel maternæ: in quo Corn. *conſ.* 37. *num.* 2. *in fin. lib.* 3. & Bero. *conſ.* 105. *num.* 1. *in princ.* affirmant, fœminam vigore Statuti ſemel excluſam, ſemper excluſam remanere debere. Bartolus tamen *in l. fin.* §. 1. *num.* 3. *ff. ad Tertull.* & Bald. *in cap.* 1. *num.* 3. *verſ. ſicus ſi Statutum, tit. Epiſcop. vel Abb. in vſib. feud.* diſtinguunt, conſiderantes an Statutum loquatur per verba ſignificantia temporalitatem, vel perpetuitatem; de quo latè fuit dictum coram me *in Perufina Bonorum*, 8. *Octobris* 1595. ſed iſte non erat caſus noſter.

Alter caſus erat reſpectu bonorum feudalium: in quibus cùm regulariter fœminæ non comprehendantur, ſemel excluſæ, ſemper cenſentur excluſæ: vigore enim iuris communis ad feuda non vocantur. Socin. iun. *dicto conſ.* 104. *num.* 12. *verſic. poteſt etiam, lib.* 2. latè Surd. *deciſ.* 95. *num.* 25. *verſ. nec mouet.* Et cùm nec iſte eſſet caſus, de quo agebatur, ſatis ad rem non faciebant Doctores allegati per informantes pro Eccleſia S. Ludouici; qui loquebantur in feudo, in quo ſi conceſſio ſit facta pro maſculis, & fœminis, habet locum regula, quòd fœmina ſemel excluſa, perpetuò remanere debeat excluſa; & ſolùm admittatur, quando à principio non extabant maſculi.

Tertius caſus erat reſpectu bonorum emphyteoticorum, qui erat caſus noſter, in quo fuit dictum, quòd cùm fœmina ſit capax emphyteuſis, & admitti debuiſſet ſimul cum maſculo, niſi Statutum vetaret; ſublato maſculo, fœmina poteſt in emphyteuſi integraliter ſuccedere: vt Socin. iun. *dicto conſ.* 104. *num.* 12. *in princip.* & Surd. *deciſ.* 95. *num.* 12. *in princ.* diſtinguentes inter feudum, & emphyteuſim, bene declarant.

Rurſus non obſtabat dicere, Ludouicum Monachum, & Archangelam, nec Caroli ſenioris, nec Caroli iunioris fuiſſe hæredes: quia ſatis erat ex diſpoſitione iuris cenſeri hæredes Caroli iunioris; quamuis ipſe Carolus iunior extraneum inſtituerit; vt fuit conſideratum *in Camerinen. Domus*, 4. *Iunii* 1593. *coram bo. mem. Gipſio*. in hac enim materia non tam actus, quàm potentia, inſpici ſolet, ne ſit in poteſtate vnius vocati alijs vocatis præiudicare.

Poſtremo non obſtabat quod Fr. Ludouicus, & Angela fuiſſent expreſsè Religionem profeſſi, & conſequenter cenſerentur inſucceſſibiles.

Nam reſpondebatur, ea Monaſteria eſſe ſucceſſionum capacia, & poſſe ſaltem, Ludouica & Archangela viuentibus, bona retinere. Buſatt. *conſil.* 60. *num.* 33. *verſ. ſexto loco.*

R. P. D. Veroſpio.

Romana Succeſſionis.

Veneris, 15. *Nouembris* 1630.

EPITOME.

Statutum excludēs fœminas propter maſculos ab hæreditate aſcendentium an excludat etiam maſculos deſcendēres ex femina à ſucceſſione auiæ maternæ. Cauſa excluſionis Statutariæ fœminarum ſitne dos, an agnatio; ad interpretationem Statuti Vrbis lib. 1. cap. 145. De concurſu maſculorum cum fœminis, vel cum auunculo, in hæreditate auiæ.

Ad Cap. 145.

DECISIO CXII.

IN hac cauſa, quam ſuper ſucceſſione auiæ maternæ coram me inſtituerunt nepotes ex filia femina iam defuncta, cùm ad eorundem nepotum inſtantiam propoſuiſſem hodie Dubium, An in huiuſmodi ſucceſſione ius illis competeret; Viſum fuit Dominis quæſtionis iſtius difficultatem, ſicut & reſolutionem, pendere ab interpretatione Statuti Vrbis, An ſcilicet cùm *cap.* 145. *lib.* 1. propter maſculos excludat feminas ab hæreditate aſcendentium, comprehēderet ipſum Statutum etiam nepotes, & alios deſcendentes ex femina iam excluſa,

cluſa, tanquam poſitum, & fundatum in ratione agnationis. Quia ſi niteretur in ſola qualitate maſculinitatis, res parum haberet difficultatis, nec iſtis neporibus, qui maſculi ſunt, obeſſet qualitas ſexus, quæ matrem inhabilem fecit; & ſuccederent iuxta diſpoſitionem iuris communis, ex quo ad hæreditatem aui, filius ſiue filia cum nepote ex altero filio pariter admittuntur; vt *in §. ſi quis igitur, auth. de hæred. ab inteſt. ven. & in §. cùm filius, inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer.*

Et non negabant concluſionem hi nepotes, vt excluſa fœmina cenſerentur excluſi omnes ab ea deſcendentes, in caſu quo illam examinarunt Doctores, & quotieſcunque cõſiderari poteſt alterius, & lineæ maſculinæ fauor, ex cuius cauſa ſemel facta fuit excluſio; cùm hanc diſtinctionem, An ipſa excluſio reſpiciat commodum, & fauorem alterius, ſiue potius cauſam, quæ diuidi, & ſeparari non poſſit a perſona, quæ fuit excluſa; quam primus omnium fecit Bartol. *in l. liberorum, num.* 16. *ff. de verbor. ſignificat. & in l.* 2. *§. videndum, num.* 3. *ff. ad Tertullian.* ſecuti poſtea fuerint Salicetus *in l. maximum vitium, n.* 5. *in fin. &* 8. Bald *n.* 3. *C. de lib. præter.* Caſtrenſ. *in l. illam, num.* 9. *C. de collat. & ibid.* Dec. *num.* 13. Iaſo *in l. ſi mater tua, num.* 10. *C. de ſucceſſ. edict.* Corn. *in l.* 1. *nu.* 18. *C. de condit. inſert.* Bald. *conſ.* 171. *num.* 2. *lib.* 2. Caſtrenſ. *conſ.* 91. *nu.* 1. *lib.* 2. Iaſ. *conſ.* 221. *col.* 3. *lib.* 2. Dec. *conſ.* 71. *num* 2. Roman. *conſil.* 40. *num.* 4. Natt. *conſil.* 581. *nu.* 26. *lib.* 2. Socin. ſenior *conſ.* 5. *num.* 7. *lib.* 1. Corn. *conſil.* 57. *nu.* 11. *lib.* 2. Albert. Brun. *de Statut. femin. excluſ. artic.* 6. *num.* 90. Ioannes Campeg. *eod. tract. queſt.* 21. *num.* 9. Craſſ. *in §. ſucceſſio, queſt.* 3. *num.* 3. *&* 5. & alii, quos latiſſimè cumulant Tiraquell. *de iure primog. queſt.* 12 *num* 11. Molin. *de primog. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 41. Valentinus Forſter. *de ſucceſſ. ab inteſt. lib.* 3. *cap.* 16.

Sed cùm hanc excluſionem ſoli eorum matri offerre contenderent, diuerſum eſſe dicebant hoc ius, ex quo debita ſubierat auiæ ſucceſſio, a iure eiuſdem matris: vt, quamuis illius gradum occuparẽt, non tamen eodem modo repræſentare deberent ipſius perſonam; ſed poſſent præterea ex iure proprio venire, tanquam poſiti ex legis miniſterio in locum, ſiue gradum filiorum; vt declarat Bart. *in l.* 1. *§. ſi ſit nepos, ante num.* 1. *verſ. vnde prima ſolutio, ff. de collat. dot. & in l.* 1. *§. ſi ſit filius, ff. de coniungen. cum emantip. liber.* exponendo verba illa, *In locum ſui patris ſuccedant*, quæ habentur *in §. cùm filius, inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer.* vt intelligendæ ſint, quaſi in gradum ſui patris ſuccedant: atque ita diſtingueretur locus, quem tanquam vacantem occupare debet filius, ab eiuſdem filii iure: quod etiam dixit idem Bart. *in l. qui ſuperſtitis,* 93. *num.* 2. *ff. de acquir. hæred. & in l. ſi auus, num.* 1. *C. de liber. præter.* & eandem diſtinctionem viſi etiam ſunt facere Alex. *conſ.* 4. *nu.* 13. *lib.* 4. Aret. *conſ.* 143. *nu.* 3. Burſatt. *conſ.* 67. *nu.* 24. *lib.* 1. Bero. *conſ.* 120. *num.* 32. *vol.* 2. Matheſill. *de ſucceſſ. ab inteſt. art.* 3. *nu.* 11. & alii adducti per Surd. *conſ.* 85. *num.* 2. Tiraq. *de iure primog. queſt.* 40. *n.* 119.

Id verò ex ipſius Statuti diſpoſitione ſe aſſequi etiam dicebant, cùm in poſteriori parte eiuſdem Statuti, quæ excludebat filiam a ſucceſſione matris, & auiæ, quæ potiſſimùm ad hoc præſentis controuerſiæ caput pertinebat, non ſolùm conſiderari non poſſet fauor, & cauſa agnationis, ex qua moueri forte poruerunt ſtatuentes, vt eandem filiam, ac vniuerſam illius progeniem excluderent ab hæreditate patris; & ideo non cenſeretur facta in ipſa ſtirpe excluſio, vt videntur omnes admittere, quotieſcunque ceſſat cauſa eiuſdem agnationis; vt in his terminis allegabatur *dec* 463. *num.* 8. *par.* 2. *recent.* ſed ex ipſa præterea donationis cauſa, quæ ſolum in hac poſteriori parte fuit per Statutum cõſiderata, & quæ in ſola eorum matre verificari poterat, dicebant fieri, & reddi eandem excluſionem perſonalem, dum non poterat porrigi ad nepotes, quibus nec dos aliqua fuit conſtituta, nec conueniebat qualitas dotationis; vt concludit Bald. *in d. l. maximum vitium, nu.* 20. *C. de liber. præter.* & *in l. ſcimus, num.* 14. *in fin. C. de inoff. teſtam.* Corn. *conſ.* 116. *num.* 12. *vol.* 2.

Verùm his non obſtantibus, ad quę potiſſimum reducebantur omnia horum nepotum fundamenta, contrariam ſententiam concordibus ſuffragiis amplexi fuerunt Domini: & pro eorundem nepotum excluſione conſiderarunt, quòd non ſolum in parte excluſiua ipſius Statuti, dum nominatim prohibebat, filias feminas in hæreditate patris, aut alterius deſcendentis concurrere cum fratribus, videri poterant hi nepotes & ipſi prohibiti ſuccedere, ex rationibus, quas in comprobationem diſtinctionis allatæ per Bartol. conſiderant Doctores, ne ſucceſſio deferatur per ſaltus; vt præcipuè aduertit Bald. *in cap.* 1. *§. & quia vidimus, nu.* 12. *qui feud. dare poſſ.* Tiraq. *de iure primog. eadem quæſt.* 12. *nu.* 9. ſiue ne melioris conditionis ſit ipſa ſtirps, quàm caput totius lineæ, dum maior etiam ratio ſubeſſe videtur, vt iidem nepotes, tanquam magis remoti quàm mater, excludantur; ex not. *in l. ſi vina mare, C. de bon. matern.* & dixit Specul. *in titulo de emphyt. §. nunc aliqua, nu.* 173. *quæſt.* 146. idem Iaſ. *in d. l. ſi mater tua, num.* 10. *C. de ſucceſſ. edict.* & *in conſ.* 141. *col.* 6. *in princ. verſ. idem Statutum, vol.* 2. Salicet. *in dicta l. maximum vitium, n.* 5. *C. de liber. præter.* & latiſſimè deduxit Surd. *dicto conſ.* 85. *nu.* 10. Rub. Alexandrin. *conſ.* 16. *num.* 13. Sed cùm in parte, qua maſculos ipſum Statutum includebat, non ſolum excluſis fœminis vocarentur filii maſculi, ſed etiam nepotes ex eodem filio; hęc qualitas, quam in nepotibus requirebat Statutum, vt deſcenderent ex maſculis, nominatim viſa fuit continere aliorum nepotum excluſionem, qui non ex maſculis prouenirent.

Licèt enim in capite feminarum excluſiuo dicendum videretur, eiuſdem Statuti excluſionem non niſi ſtrictè concipiendam, neque poſſe ad alios caſus porrigi, vt quæ tacitam exhæredationem continebat, Alex. *in l. venia edicti, num.* 6. Iaſ. *num.* 4. *C. de in ius voc.* Alex. *conſ.* 7. *num.* 11. *lib.* 2. Dec. *conſ.* 13. *num.* 7. *circa med.* Corn. *conſil.* 95. *num.* 20. *vol.* 2. Alciat. *conſ.* 12. *nu.* 12. *lib.* 2. aut etiam, vt quam minimum ex ea ius commune corrigeretur; vt hac ratione inter alias in terminis ſimilis Statuti mota fuit Rota *dicta deciſ.* 461. *num* 4. *par.* 1. *recent.* & notat Bart. *in l.* 3. *§. hæc verba, ff. de negot. geſt. & in l. omnes populi, num.* 53. *ff. de inſtit. & iur.* Roman. *conſil.* 199. *nu.* 4. Pariſ. *conſ.* 110. *nu.* 31. *lib.* 3. In altera tamen parte, ex qua deſumebatur vocatio, & diſpoſitio fauore maſculorum, non poterat negari quin ſemper & perpetuo remanerent excluſi deſcendentes ex fœminis, cùm vniuſ

voca-

vocatio neceſſario diceret & includeret alterius excluſionem; & eadem verba, tanquam prolata per ſtatuentes, qui potuerunt ſuper ſucceſſione diſponere, ſolis maſculis darent actionem, quorum fauore lata fuit lex, vt etiam ratiocinatur Bartolus *in dicta l. 2. §. videndum, nu. 2. in fin. ff. ad Senatuſconſ. Tertull.* Bald. *in l. maximum vitium, num. 2. C. de liber. præterit. in l. quod vero, 14. num. 6. ff. de legib. in l. illam, num. 3. C. de collat. & in conſ. 171. num. 2. lib. 2.* Natta *conſ. 581. num. 28.* Menoch. *conſil. 172. nu. 32.* Socin. ſen. *conſ. 241. nu. 7. & 9. lib. 2.* Capr. *conſ. 137. nu. 3. & 4.* Albert. Brun. *de Statut. art. 6. n. 90.* Et certè nihil operaretur Statutum in ſenſu directo; & idem contineret, quod ius commune, ſi eodem modo nepotes ex maſculo, ac nepotes ex fœmina deberent ſuccedere: quo caſu valere argumentum à contrario ſenſu, etiam ad correctionem iuris communis, communiter receptum eſt. Bald. *in l. conuenticula, num. 4. C. de Epiſc. & Cler.* Dec. *in l. 1. num. 53. ff. de offic. eius, cui mand. eſt iuriſd.* Aret. *in l. qui teſtamento, num. 8. ff. de teſtam.* Crot. *in l. omnes populi, nu. 201. ff. de iuſtit. & iur.* Iaſ. *conſ. 115. num. 4. lib. 4.* Roman. *conſ. 399. num. 6.* & concluſionem in his terminis latè, ac pluribus probat Alderan Maſcard. *de Statut. interpret. concluſ. 4. nu. 73.* Immo ſecum inuicem pugnarent verba eiuſdem Statuti, ſi cùm vocat nepotes deſcendentes ex filio maſculo tam defuncto, admitteret etiam nepotem ex filia, quam à fratre, & eiuſdem fratris filio voluit excludi. Propter quam rationem etiam in propoſito dixerunt Bart. *in dicta l. 2. §. videndum, ff. ad Senatuſconſ. Tertull.* Bald. *in dicta l. maximum vitium, num. 3. C. de liber. præterit.* caput excluſiuum in Statutis ſemper eſſe correſpectiuum ad caput inclusionis; ita vt quod vni conceſſum fuit, alteri denegatum cenſeatur.

Neque his obeſſe dixerunt Domini diſtinctionem factam inter vtrumque caput ipſius Statuti, vt cùm in poſteriori parte, in qua agebatur de ſucceſſione matris & Auiæ, non poſſet conſiderari ratio & fauor agnationis, cauſa huius excluſionis, quæ in eadem parte continebatur, fuerit aut fauor filiorum maſculorum, & ſic ſola qualitas maſculinitatis; aut etiam dos, quam ſolui mandabat Statutum filiæ excluſæ. Hæc enim diſtinctio vix poterat conſiderari in caſu huius Statuti; in quo, cùm vtraque hereditas non fuiſſet conſiderata principaliter & diſtinctè, diſpoſitio, quæ feminam excludebat ab hereditate matris & Auiæ, non videbatur dici poſſe noua, aut diuerſa ab ea, quæ continebat excluſionem ab hæreditate patris, & aliorum aſcẽdentium maſculorum: quod clariſſimè probatum videri poterat ex cõtextu & verbis eiuſdem Statuti, cum per dictiones relatiuas nominarentur in hac ſecunda parte eædem filiæ, quæ fuerunt in prima excluſæ à patris ſucceſſione, & continuata, ac non interminſſa oratione caueretur, vt eædem filiæ nec matri, nec auiæ, deberent ſuccedere.

Et quamuis hæc ſolum viderentur concludere reſpectu effectus & modi huius excluſionis; ex quibus non poterat inferri ad diuerſitatem cauſæ, propter quam fuit facta eadem excluſio: vt hanc diſtinctionem viſi fuerunt facere Decius *conſ. 302. n. 7.* Iaſ. *conſ. 115. nu. 4. verſ. tertio principaliter, lib. 4.* Pariſ. *conſ. 49. num. 55. lib. 3.* Zero. *conſ. 120. num. 15. & 62. lib. 2.* Pancirol. *conſ. 188. nu. 14.* Honded. *conſ. 1. nu. 27. lib. 2.* & Rota *coram Gregor. deciſ. 293. nu. 18.* qui omnes concludunt, non ideo quòd eodem modo fuerint feminæ excluſæ ab hereditate patris & matris, cenſeri debere propter eandem rationem excluſas ab vtraque hæreditate, cum non poſſit agnatio reſpectu matris conſiderari: Adhuc tamen hæc diſtinctio non poterat probari in caſu huius Statuti, aut reſpectu ſucceſſionis, de qua agebatur.

Et quantum ad dotem, non fuit illa cauſa huius excluſionis, dum præter hanc dotis qualitatem fuit etiam ſpectatus fauor filiorum maſculorum: quo caſu admittit idem Baldus, vt cum ſimplex fuerit excluſio, afficiat non ſolum matrem, cui dos data fuit, ſed etiam ipſius filios, & alios ex ea deſcendentes. Et hanc etiam diſtinctionem ſecuti fuerunt Salicet. *in d. l. maximum vitium, num. 8.* Bald. *nu. 20. C. de liber. præterit.* Fulgoſ. *conſ. 54. nu. 3.* Io. Campeg. *ſuper Statut. excluſ. feminar. quæſt. 21. nu. 101.* Albert. Brun. *eodem tract. art. 6. num. 95.* Qui dicit, confundi hoc caſu cauſam dotis cum cauſa ipſius agnationis. Corn. *in eadem l. maximum vitium, num. 20.* vbi poſtquam repetiit omnia, quæ pro contraria opinione ponderauit *in conſil. 116. lib. 2.* dicit opinionem Baldi eſſe veriorem, & in praxi ſequendam. Nam licèt, vt poſſent feminæ à maſculis excludi, requiratur ex diſpoſitione eiuſdem Statuti, vt dotem habere deberent eædem fœminæ: tamen ſolis maſculis tribui poterat hæc excluſio, non ſolum quia ſola perſona eorundem filiorum ſpectari poterat, quorum fauore fœminæ debebant excludi; cum ſemper in fauorabilibus attendi debeat perſona, quę fuit cauſa eiuſdem fauoris, tanquam cauſa principalis, vt argumento notatorum *in l. ſed ſi hac, §. vltimo, ff. de in ius vocand.* tradit Bald. *in l. quod vero, num. 3. ff. de legib. & in l. venia edicti, nu. 4. C. de in ius voc.* Iaſ. *conſ. 115. ſub num. 4. verſ. nam perſona, quæ excluditur, volum. 4.* Natt. *conſ. 581. num. 26.* Albert. Brun. *ſuper Statut. excluſ. fœmin. art. 6. num. 90.* Verum etiam quia nec ipſa dos poterat conſiderari, niſi tanquam cauſa ſecundaria inducta per Statuentes ad moderandum rigorem Statuti, & quaſi in compenſationem excluſionis, dum neque ſuccedere debebat in locum Legitimæ, neque eius obligatio eſſe debebat pura, ſed ſolum in caſu matrimonii, & nuptiarum, iuxta diſtionem Caſtrenſis *in l. Titio centum, §. Titio genero, ff. de condit. & demonſtr.* quam in his terminis ſecutus fuit Cephal. *conſ. 5. num. 73.* & in terminis huius Statuti. Gabr. *conſ. 5. lib. 1. & conſ. 139. lib. 2.* Rota *deciſ. 540. num. 1. par. 1. diuerſ.*

Et potefant in caſu huius Statuti videri hæc eo etiam veriora, quia cùm ſatis habuerit ipſum Statutum, ne poſſet ſoror concurrere cum fratre ad hæreditatem tam patris, quàm matris, ſi hanc dotem illi paratus eſſet dare idem frater; nec illud neceſſariò requiſiuerit, vt tempore delatæ ſucceſſionis mulier dotata eſſet: ſatis inde colligebatur quòd nõn poterat eadem dos eſſe cauſa huius excluſionis, cùm propter vnicam dotem, quæ per fratrem ſorori conſtituta eſſet, excluderetur ſoror ab vtriuſque ſucceſſione; & hęc vis vnius ac ſolius tantum dotis eſſe non poſſet, vt et. et loco, & expleret vicem duarum hęreditatum; vt in terminis ſimilis Statuti arguit Caſtr. *conſil. 91. num. 3. lib. 2.* Cephal. *dicta conſil. 5. num. 70.* & ſuper hoc

eodem Statuto dictum fuit *in decis. Pue.* 277. *lib.* 1. *in correct.* & apud Sarnen. *decis.* 104. *lib.* 1.

Quo vero ad alteram causam agnationis, admittunt illam Doctores, tamquam vnicam & solam rationem exclusionis fœminarum ab hæreditate paterna; & semper hoc modo interpretati fuerunt similia Statuta, quæ plurima per vniuersum terrarum orbem condita reperiuntur; vt apparet ex Cyno *in l. publico, in* 4. *quæst. C. ad l. Iul. de adulter.* qui hanc esse testatur obseruantiam ferè omnium ciuitatum Italiæ: & idem dixerunt Bald. *in l. quod vero, num.* 3. *ff. de legib.* Castr. *cons.* 40. *num.* 4. *lib.* 2. Ias. *consil.* 221. *col.* 3. *vers. tertio mouetur, lib.* 2. Socin. sen. *cons.* 63. *num.* 17. *vol.* 3. Menoch. *consil.* 95. *num.* 60. Gabr. *cons.* 10. *num.* 10. *l.* 2. Io. Gampeg. *de Statut. exclus. femin. quæst.* 21. *num.* 103. Tiraq. *de iure primog. quæst.* 13. *num.* 9. Molin. *de primog. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 29. & fuit dictum *in Cæsenaten Fideicommissi*, 24. *Ianuarij* 1628. *coram R. P. D. meo Durano*, & in terminis huius Statuti *in decis.* 770. *num.* 4. *par.* 2. *recent.* & *in Romana Emphyteusis* 18. *Maij* 1601. *coram Reuerendissimo D. meo Decano, & coram Card. Caualerio, decis.* 583. *num.* 1.

In hæreditate vero matris, & aliarum fœminarum ascendentium ideo negant, eamdem agnationem dici debere eiusdem exclusionis causam, quòd filij, qui successuri sunt, non possunt dici agnati ipsi matri, aut auiæ; cùm sicut dicitur *in l. familiæ appellatione*, 196. *ff. de verb. signific.* & *in* §. 1. *instit. de legit. agnat. tut.* & *in* §. *sunt autem agnati, instit. de legit. agnat. succes.* sequi debeant patris, non autem matris familiam.

Sed cum plures dari possint casus, in quibus agatur de concursu masculorum cum feminis in hæreditate communis parentis, quorum occasione diuerso modo considerari & accipi solet à Doctoribus hæc agnatio; vt apparet ex notatis per Bartolum, qui hanc casuum diuersitatem considerauit *in d. l. liberorum, num.* 12. 13. 14. & 15. respectu hæreditatis Auiæ, quæ in casu huius decisionis peritur per nepotes ex filia, duo videntur posse casus contingere, qui etiam fuerunt per Doctores considerati ad interpretationem huius Statuti exclusiui feminarum. Vel enim agitur, vt nepotes ex filia defuncta succedere debeant in hæreditate Auiæ, exclusis sororibus: & possunt fortasse vera esse hoc casu, quæ dicuntur, vt non fuerit respectu horum nepotum spectata agnatio, sed sola qualitas masculinitatis, cùm eadem qualitas posset illis dare prælationem aduersus feminas; vt propter hanc rationem ad fauorem masculorum consulti responderunt Iason. *cons.* 115. *nu.* 5. *vers. sed præmissis non obstantibus, lib.* 4. Dec. *consil.* 302. *num.* 6. licèt ab illis dissenserint Ruinus *consil.* 18. *vol.* 1. Grat. *cons.* 26. *nu.* 18. *volum.* 1. qui propter eandem rationem, quòd hi nepotes, agnati dici non possint, non putarunt ab illis excludi debere sorores.

Vel agitur, vt eiusdem fœminæ defunctę filii, & nepotes Auiæ, concurrere debeant cum Auunculo: & hoc casu non potest videri vt satis esse debeat eisdem nepotibus quòd masculi sint, cùm etiam hoc casu, quo agitur de hereditate Auię, vrgeat contra illos ratio, quam respectu Aui considerauit Bartolus *in d. l. liberorum*, 14. vt nullo modo possint venire ijdem nepotes; cùm, si velint admitti ex persona matris, obstet illis ratio, quæ matrem excluſit: Si vero venire velint ex propria persona, excludi debeant tanquam posteriores ab eorum patruis, aut auunculis. Et hanc Bartoli rationem secuti fuerunt Corn. *in l.* 1. *num.* 20. *C. de condit. insert.* Alexand. *in l. venia edicti, num.* 6. *C. de in ius voc.* Io. Andr. *in addit. ad Speculat. in rubr. de testam. in fin.* Roman. *cons.* 40. *num.* 4. Ias. *cons.* 221. *col.* 3. *vers. secundo mouetur, lib.* 2. Natt. *cons.* 581. *n.* 26. Immo Rota *coram Gregorio, decis.* 293. *num.* 19. dixit maiorem etiam subesse rationem pro exclusione horum nepotum, quàm sit in eorum matre, cùm eadem mater sit agnata, licèt non possit conseruare agnationem; ipsi vero nepotes non solum agnationem conseruare non possint, sed neque ex eadem agnatione sint: quasi duplex in illis videatur concurrere causa exclusionis.

Et licèt noluerint Doctores hoc casu, Auunculum præferri in hæreditate suæ matris, eo quòd ille dici deberet agnatus; aut quòd eadem mater hanc rationem agnationis spectasse videretur: Nemo tamen dubitauit quin ipse filius, qui sororem excluſit, excludere deberet etiam filios eiusdem sororis; licèt variis rationibus ad id moti fuerint. Nam aliqui dixerunt id procedere propter affectionem, quam videtur habuisse mulier ad familiam sui viri; quam rationem secuta fuit Rota *coram Gregorio, decis.* 514. *n.* 10. & tenuerunt Socin. iun. *cons.* 56. *num.* 4. *lib.* 4. Decian. *cons.* 127. *num.* 25. *lib.* 3. Pancirol *consil.* 183. *num.* 14 Honded. *cons.* 1. *num.* 28. *lib.* 2. Mantica *de coniectur. lib.* 6. *tit.* 10. *num.* 7. Franch. *decis.* 182. *num.* 11. cum ipsa mulier transeundo, saltem ex viu, in alienam familiam, videatur magis diligere filios masculos, & masculos ab eis descendentes, qui retinere possunt agnationem & familiam eiusdem viri, quàm feminas, & filios, ac nepotes earundem feminarum, per quos eadem agnatio conseruari non potest. Aliqui voluerunt, agnationem considerandam esse non respectu ipsius feminę, de cuius successione tractatur, sed respectu masculorum agnatorum, quibus delata est successio per Statutum; vt in specie voluerunt Ruin. *dicto cons.* 18. *sub num.* 5. *volum.* 3. Grat. *cod. cons.* 26. *num.* 53. *lib.* 1. cum eorundem masculorum, & familiæ conseruationi prospicere censeantur huiusmodi Statuta, quatenus in vniuersum prohibent ne diuitiæ deueniant ad extraneos, siue illæ proueniant à masculis agnatis, siue à feminis cognatis; vt hãc interpretationem ad literam potuisse visus est Alciatus *in l. liberorum, num.* 12. *ff. de verbor. signific.* Bart. *cons.* 68. *num.* 2. *lib.* 2. Curt. iun. *cons.* 150. *num.* 2. Honded. *cons.* 1. *num.* 27. & 28. *lib.* 2. Ex quo, neque dici posse odiosã, quamuis feminarum exclusionem contineant, voluerunt inter cæteros Baldus *in l. venia edicti, num.* 4. Alexand. *num.* 6. Dec. *num.* 5. & 8. *C. de in ius voc.* Castr. *consil.* 40. *num.* 4. *lib.* 2. Curt. sen. *consil.* 9. *nu.* 18. Socin. iun. *consil.* 3. *nu.* 20. *lib.* 1. Gabr. *consil.* 15. *num.* 3. *lib.* 2. Albert. Brun. qui hanc dicit communem, & veriorem *super Statut. exclus. femin. art.* 4. *num.* 6. & fuit dictum *in Amerina Successionis*, 10. *Ianuary* 1594. *coram Penia.* Alij demum voluerunt vt ideo descendentes ex feminis, licèt masculi, admitti non possent, quòd masculinitas considerata per Statutum intelligenda sit de descendentia masculorum ex masculis, nulla femina interpolita post primam, de cuius successione agitur, vt *toto consil.* 91. *lib.*

91. *lib.* 2. probat Castr. Ias. *consil.* 115. *nu.* 2. *volum.* 4. Ruin. *dicto consil.* 18. *sub eodem nu.* 5. *vers. vltra prædicta, volum.* 3. Grat. *dicto consil.* 26. *num.* 7. Quod, vel idem est in effectu, atque ipsa agnatio, vt concludit idem Castr. *eodem consil.* 91 *num.* 4. qui ideo dicit, respectu successionis feminæ idem esse masculos atque agnatos: & *consil.* 422. *nu.* 3. *lib.* 1. Curt. iun. *consil.* 150. *nu.* 2. Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 5. *conclus.* 6 *num.* 47. vel certè parum prodesse potest hoc casu rationis diuersitas, quæ posset considerari pro causa exclusionis inter vtramque hereditatem, si semper & eodem modo excludi debent hi nepotes ex femina, siue quia ipsi non sint de agnatis, siue quia non descendant ex masculis. Et quòd in casu huiusmodi, & similium Statutorum, non possit distingui hæc qualitas masculinitatis ab ipsa agnatione, ex eo præterea argui poterat, quia eadem femina, quæ est finis paternæ agnationis, dicitur etiam caput alterius agnationis sui viri: & ad hanc agnationem videntur necessario respectum habuisse eadem Statuta, dum constituendum est primum aliquid eiusdem agnationis initium; & non id agitur, vt suam, ac paternam agnationem conseruare debeat femina, de cuius successione tractatur: sed vt ea agnatio, quæ primum cœpit in eadem femina, retineatur per illius filios, & descendentes masculos.

Ex his sublata videri poterat altera distinctio, quæ etiam afferebatur super diuersitate iuris, quod in hac successione habebant nepotes, à iure matris, vt tanquam ex propria persona venientibus non obesset quòd ipsa mater fuisset ab eadem successione exclusa. Huius enim vis argumenti, quod captiosum ostendit, & pluribus retexit Surdus *in consil.* 85. *num.* 12. posset fortasse procedere, si solam matris personam peteret hæc exclusio; non autem illa considueretur tanquam principium & caput totius lineæ: quo casu admittunt omnes, infici vniuersam matris stirpem ac descendentiam: & fuit resolutum in propriis terminis huius *Statuti*, & de nepote ex filia, *in Romana Supplementi legitimæ*, 8. *Februarij* 1583. *coram Cardinali Arigonio*, inter imprëss. *par.* 4. *diuers. decis.* 415. & in his terminis dictum fuit procedere decisionem *in causa Spoletana Hæreditatis inter recent. decis.* 463. *par.* 1. in qua suæ defensionis potissimum fundamentum constituebant hi nepotes: cùm, sicut videre est ex eadem decisione, tota illa sit in probando quòd ad hanc qualitatem non videretur respexisse Statutum, de cuius interpretatione in casu illius decisionis agebatur; & hoc præcipuè desumeretur, cùm fœminam, quæ dotata esset, mandaret excludi per masculum, qui esset de progenie aui, patris, matris, fratris, aut sororis: quibus verbis, vt conficit eadem decisio, etiam masculi ex matre aut sorore nati continebantur, Præterquam neque super eadem decisione dixerunt Domini constitui posse fundamentum, cùm, causa itarum proposita, nihil resolutum fuisset, propter rationes Bartoli, quæ non obstantibus illis verbis etiam visę fuerunt vrgere.

Solum autem non obierit filiis qualitas matris, & distinguetur vnius ab alterius iure, si idem ius non habeant filij a matre: & sicut apparet in casu, in quo loquitur Bart. *in l. qui superstitis, ff. de acquir. hæred.* si mater non sit exclusa, sed velit ipsa abstinere à sui patris hæreditate. Cùm enim id ius a lege delatum sit eisdem filijs, nõ debet illis obesse tacitum suæ matris: & fuit ratio Bertoli *in dicta l. liberorum, num.* 10. *ff. de verb. signif.* & bene, & in proposito considerarunt Menoch. *cons.* 319. *nu.* 28. qui etiam respondet auctoritati eiusdem Bartoli *in l.* [illegible] 8. *si sit nepos, ff. de collat. dot.* Surd. *d. cons.* 85. *num.* 13. Aret. *in l. Gallus*, §. *nunc de lege, num.* 53. *ff. de lib. & posthum.* Ruin. *cons.* 120. *num.* 15. *lib.* 1. Alex. *in l pactum*, 3. *num.* 7. & 8. *C. de collat.* Et facit etiam altera ratio, quam considerat Alexander, *in d. l. pactum*, ne eisdem filijs obesse debeat hæc matris renunciatio, quia scilicet videatur habere tacitam conditionem, si hæreditas eidem matri deferretur; quæ effectum habere non potuit, dum ipsa mater mortua fuit antequam decederet: et illius pater, & auus filiorum, de cuius successione tractatur: cuius contrarium omnino contingit in casu, quo fœmina per Statutum expressè prohibita sit succedere; vel quia non eadem sit vis ac virtus prouisionis factæ ab homine, ac iuris à lege constituti; vt pluribus probat Surdus *cons.* 85. *num.* 29. Ruin. *cons.* 49. *num.* 4. *vol.* 1. & latè declarat Imola *in l. si vero*, (quam legit. cum l. dotalem seruum) §. *de viro, ff. solut. matrim.* & præcipue *ex num.* 51. Bald. *in l. maximum vitium, num.* 19. *C. de liber. præterit.* vel quia exclusio, quam quandam quasi legem in ipsius matris ortu videtur Statutum præscripsisse, non habet eam conditionem, quam habuit renunciatio facta per matrem; vt voluit idem Surd. *d. cons.* 85. *num.* 34. Ruin. *consil.* 18. *num.* 10. *consil.* 27. *num.* 8. *& cons.* 51. *num.* 13. *vol.* 3. Aym. *cons.* 127 *num.* 4.

Et ita vtraque parte informante resolutum fuit.

R. P. D. Verospio.

Tiburtina hæreditatis.

Lunæ, 13. *Februarij* 1634.

EPITOME.

Statutum Vrbis lib. 1. cap. 145. excludens filias à successione parentum, est conditum fauore agnationis: & in eius casu dos non succedit loco Legitimæ: habetque locum tam in successionibus ex testamento, quàm ab intestato. Dos relicta patri filiabus exclusis à Statuto potest grauari fideicommisso. Pater an possit filias exclusas à Statuto reintegrare ad suitatem.

Ad Cap. 145.

DECISIO CXIII.

PRoposui hodie dubium reseruatum in decisione in hac causa facta sub die 27. Iunii anni proximè

proximè præteriti 1633. Vtrum Hieronymæ prętendenti succeſſionem in bonis, & hæreditate Victoriæ ſuæ ſororis obſtaret exceptio fideicommiſſi Franciſci communis parentis, qui relicta congruente dote eidem Hieronymæ & aliis duabus ſuis filiabus, in quibus illas hæredes inſtituit; ſubſtituit deinde cuilibet illarum decedenti in pupillari ætate; ſiue etiam quandocunque, ſine tamen ſilijs legitimis, & naturalibus, earum fratres, & ſuos filios maſculos ſuperſtites, quando ijdem filij extarent tempore quo purificari debebat hæc ſucceſſio. Et reſponderunt Domini obſtare dictum fideicommiſſum, cùm non poſſet dubitari, vel de voluntate teſtatoris grauandi hoc onere eas dotes, vel etiam de poteſtate.

Et incipiendo à poteſtate, ſine qua illius voluntas potuiſſet videri nullius efficaciæ; an licuerit Franciſco hoc onus imponere ſuper dictis dotibus, viſum fuit dependere ab altera quęſtione; An eædem dotes ſuccedere debeant loco Legitimæ: quia cùm Legitima omne grauamen à ſe reijciat, vt habetur *in l. omnimodo, & l. quoniam in prioribus, C. de inoff. teſtam.* & notant ibi poſt gloſ. Doctores, ſolum pati potuiſſent hoc onus eędem dotes in caſu huic contrario, vbicunque ſcilicet, non ſortirentur naturam Legitimæ, vt notant ibidem Doctores; *& in authen. noui ſſima, C. eodem tit.* Bartol. *in l. Titio centum, §. Titio genero, ff. de condit. & demonſtr. num.* 6. Caſtrenſ. *nu.* 8. idem Bartol. *in l. Lucius, §. maritus, num.* 2. *ff. ad Sen. Conſul. Trebell.* & tenuit Rota *in Bononien. Succeſſionis*, 11. *Februarii* 1598. *coram Cardinali Pamphilio, & in Peruſina Reſtitutionis dotis*; 10. *Maij* 1602. *coram Cardinali Millino, & in deciſ.* 540. *par.* 1. *diuerſ.* Et negarunt potuiſſe in caſu huius deciſionis dotem ſuccedere loco Legitimę, cùm ageretur de perſonis, quibus eadem Legitima non erat debita. Cùm enim ex diſpoſitione Statuti Vrbis *in cap.* 145. *lib.* 1. quod comprehendit etiam Tiburtinos, vt fuit reſolutum in hac eadem cauſa ſub die 27. Iunij anni proximè præteriti, excluderentur filiæ à ſucceſſione parentum, fauore ſolius agnationis, prout etiam ſępius interpretata fuit Rota hoc idem Statutum, *in deciſ.* 142. *nu.* 3. *par.* 2. *diuerſ. & in deciſ.* 770. *n.* 4. *par.* 2. *recent. & in Romana Supplementi legitimæ* 28. *Iunij* 1613. *coram Cardinali Sacrato*, & alias ſæpiſſimè; non poterat agi ex earum perſona de Legitima, quæ tanquam portio ſucceſſionis ab inteſtato ſolum peti poteſt ab ijs, quibus ſunt reſeruata iura eiuſdem ſucceſſionis. Vnde merito dicebat Angelus *in conſ.* 362. non eſſe diſputandum de Legitima in perſona eius qui ab inteſtato eſt excluſus; cuius dictum ſequuta fuit Rota apud Cæſ. de Graſſ. *deciſ.* 159. *numero* 5.

Et licet eiuſdem filiabus, quas Statutum mandabat excludi à ſucceſſione parentum, aſſignari deberet ſua dos ex diſpoſitione eiuſdem Statuti; non tamen dici poterat, quod illa ſuccederet in locum Legitimę, cùm in excluſione fœminarum non fuerit habita ratio à ſtatuentibus eius dotis, ſed ſolius agnationis, & fauoris filiorum maſculorum; quo caſu tenent Doctores, nihil conferre poſſe, ad quod poſtea relicta fuerit dos eiſdem filiabus; quaſi illa cenſeri tunc debeat ſolum cauſa remota, non autem proxima, & immediata ipſius excluſionis; vt conſiderauit Caſtrenſ. *in l. Titio genero, num.* 8. *ff. de condit. & demonſtr.* cuius diſtinctionem communiter à Doctoribus approbatam teſtatur Alber. Brun. *ſuper Statut. excluſ. fœmin. art.* 11. *num.* 33. in ſolutione tertiæ quæſtionis; eamque ſæpius etiam ſequuta fuit Rota in terminis diuerſorum Statutorum Italiæ, vt *in Peruſina Fideicommiſſi de Aſſanis*, 15. *Iunij* 1612. *coram Gregorio*, inter impreſſ. *deciſ.* 565. *num.* 4. *& in eadem cauſa coram Reuerendiſſimo D.meo Decano*, 17. *Martij* 1621. *in firmana Legitimæ* 30. *Octobris* 1617. *coram bon. mem. Vbaldo*, in *Callien. Dotis*, 11. *Decemb.* 1598. *& 24. Maij.* 1599. *coram Orano*, in *Albanen. Legitimæ*, 22. *Maij* 1592. *coram Blanchetto*, quę eſt *in prima parte diuerſ. deciſ.* 540. & coram Cardinale Seraphino *dec.* 959. *num.* 5. & patet ex his, quę interpretando hoc idem Statutum tenuit Rota in adducta *deciſ.* 540. *& in deciſ.* 538. *eadem par.* 1. *diuerſ.* dum obligationem huius dotis, ad quam tenentur fratres erga ſorores, quas volunt excludere à ſucceſſione communis parentis, cenſuit dependere debere à caſu matrimonii, & nuptiarum, cum hæc etiam conditio reputari deberet aliena ab eadem dote, quando illa haberetur loco Legitimæ: & eandem rationem conſiderauit Caſtrenſis pro fundamento ſuæ diſtinctionis, *in dicto §. Titio genero, ſuper eodem nu.* 8. Alber. Brun. *ſuper Statuto excluſ. fœmin. d. art.* 11. *queſt.* 3. *num.* 20. Gabr. *de legitim. concluſ.* 1. *num.* 26. *& 27.*

Neque obſtare his viſum fuit, quòd in caſu huius deciſionis ageretur de ſucceſſione ex teſtamento, ad effectum ne poſſet habere locum diſpoſitio eius Statuti, in quo agebatur de ſucceſſionibus ab inteſtato. Quia ex quo filia ab inteſtato excludebatur, neq; poterat venire contra teſtamentum patris, aut illud impugnare ratione Legitimæ ſibi debitæ, ex notatis *in l. cùm queritur, & l. omnimodo, C. de inoff. teſta.* tradunt Doctores *in l. Gallus, §. & quid ſi tantum*, & ibi Bart, *num.* 8. *ff. de liber. & poſthum. & in l. vlt. num.* 5. *ff. ad Sen. Conſ. Tertull.* & tenuit Rota apud Cæſar. de Graſſ. *in adducta deciſ.* 159. *num.* 6. *& deciſ.* 170. *num.* 6. *& 14.* quod etiam expreſſè tenuit in terminis huius Statuti *in vna Romana Supplementi Legitimæ coram Arigonio, ſub die* 8. *Februarij* 1593. vbi pro ratione conſiderauit quòd non debebat eſſe melioris conditionis filia veniens cõtra voluntatem patris, impugnandq; tabulas teſtamenti quàm ſi veniret præter illius voluntatatem, eo quia vellet admitti ad ſucceſſionem ab inteſtato.

Ex his vero confirmabatur id quod à principio conſtitutum fuit, licuiſſe patri grauare onere fideicommiſſi eas dotes, quas reliquit ſuis filiabus, dum nullo iure cogebatur ad dictam legitimam illis relinquendam: quam concluſionem pluribus proſequutus fuit Gabriel. *conſil.* 116. *lib.* 1. *nu.* 19. & *conſ.* 140. *lib.* 2. *num.* 22. & fuit reſolutum *in vna Romana Dotis de Marganis*, 16. *Maij* 1583. *coram Robuſterio*, in qua cauſa ſcripſit Gabriel. *dictum conſ.* 140. *lib.* 2 eamque referunt moderni Romani *variar. reſolut. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 11. Et licet ab ea deciſione viſa fuerit Rota receſſiſſe, propoſita cauſa coram bon. mem. Buratto *ſub die* 10. *Decembris* 1616. tamen id accidit cum ſuppoſito, quòd in caſu huius deciſionis non ageretur in terminis *cap.* 145. Statuti: cuius diſpoſitionem æſtimatum fuit habere locum in caſu huius deciſionis, ex rationi-

tionibus ſuperius relatis: quia licet in eo capite ageretur de ſola ſucceſſione inteſtati, tamē id quod in eodem capite conſtitutum fuit, ſatis eſſa poterat ad excludendam filiam, etiam à ſucceſſione ex teſtamento: quod etiam videtur admittere decisio coram Buratto, vt patet in fine eiuſdem decisionis, & aduertit Gabriel. *in adduct. conſ.* 140. *nu.* 23.

Et hæc viſa fuerunt dici poſſe reſpectu poteſtatis. Quod vero attinet ad voluntatem Franciſci grauandi hoc onere dictas dotes, viſa fuit etiam illa reddi indubitata, cùm idem grauamen non deſumeretur vel ex coniecturis, quæ aliquam dubietatem reciperent, ſed expreſſè legeretur in illius teſtamento, dum poſt diſpoſitionem factam ad fauorem ſuarum filiarum, in qua voluit earum fratres, & ſuos filios teneri ad dotandas ſorores; conſtituit, vt in dictis dotibus ſuccedere deberent iidem filii, decedente altera ex ſuis filiabus, vel in pupillari ætate, vel ſine filiis legitimis.

Neque hæc voluntas viſa fuit reuocari poſſe in dubium, eo quia illis pater reliquidet eas dotes iure inſtitutionis, quaſi viſus ſit eas agnoaiſſe in filias, quibus poſtea ex diſpoſitione iuris Legitimam reſeruare tenebatur: Hæc enim obiectio potius reſpiciebat poteſtatem, quàm voluntatem teſtatoris: ſed cùm adduceretur etiam pro coniectura contrariæ voluntatis, non viſa fuit illa aliquid concludere. Quia licet verum ſit, quod pater poſſit filias exclusas à Statuto reintegrare ad ſuitatem, cùm ſolum excluſę cenſeantur, quatenus pater id velit, vt cenſuit Gabriel *in adduct. conſil.* 140. *num* 8. *lib.* 2. ſequendo authoritatem Caſtrenſ. *in conſil.* 52. *num.* 2. *vol.* 1. quam etiam ſequutus fuit Ruin. *in conſ.* 118. *num.* 24. *lib.* 3. & tenuit Rota *coram Gregorio deciſ.* 505. *n.* 7. Tamen non poterat ad hunc effectum ſatis eſſe totus titulus inſtitutionis, ſed requirebatur, quod fuiſſet ea dos relicta nominatim loco legitimę, vel quod fuiſſet facta inſtitutio in aliqua quota hæreditatis, vt cenſuit Rota *coram Gregorio in adducta deciſ.* 565. *num.* 9. & *in Firmana Legitimæ.* 30. *Octoris* 1617. *coram bo. me. Vbaldo*, & tenuerunt relati per Mangil. *de imputat. quæſt.* 52. *num.* 79. Honded. *conſ.* 53. *n.* 23. *lib.* 2. Theſaur. *deciſ.* 159. *num.* 17. & huius rei ratio aſſignatur ab eiſdem Doctoribus Statuto excluſiuo ſeminarum, cùm illius diſpoſitionem videatur pater in dubio ſequi voluiſſe, vt dum filiæ reliquit certam portionem, aut quantitatem nomine dotis, cenſeatur reliquiſſe eo modo, ac forma, quo filia fuiſſet illam conſequuta ex diſpoſitione eiuſdem Statuti; vt conſiderauit Gabr. *in adducto conſ.* 140. & dixit Rota *in dicta Firmana Legitimæ*, 30. *Octobris* 1617. *coram bo. mem. Vbaldo*, & *in deciſ.* 60. *num.* 3. *par.* 1. *diuerſor.* & *coram Cardinali Seraphino deciſ.* 959. *num.* 5.

Et hæc patris voluntas ex eo præterea colligi poterat, dum dotes, quas ipſe reliquit ſuis filiabus, voluit illis conſtitui arbitrio ſuorum fratrum, habita ratione conditionis, ac dignitatis propriæ familiæ; cùm ea dotis æſtimatio, quæ de paragio dicitur, non poſſet non dici diuerſa a natura ipſius legitimæ, dum illa tanquam certa, ex diſpoſitione iuris non admittebat hanc diſtinctionem qualitatis familiæ, aut perſonarum, vt notatur *in l. quæro, ff. de iur. dot.* & tradit ibi Bart. poſt gloſ. & *in auth. res quæ, C. comm. de leg.* Dec. *conſ.* 20. *num.* 4. & in terminis Statuti Vrbis conſtituentis eodem modo dotem filiabus, quas excludit a ſucceſſione paterna, hoc idem cenſuit Rota *in deciſ.* 881. *par.* 1. *recentior.* & in terminis conſuetudinis Regni, Affict. *deciſ.* 160. *num.* 3. Molfeſ. *ſuper conſuetud. eiuſdem Regni in tit. de ſucceſſ. ex teſtament. par.* 3. *quæſt.* 7. *num.* 7. & 11.

Neque contrariam patris voluntatem ſuadere viſa ſunt ea verba teſtamenti, in quibus apparebant legatæ eædem dotes, tam ſi dictæ filiæ nuberēt, quàm etiam ſi non nuberent: quaſi remouendo ab iis dotibus conditionem temporis viſus ſit habuiſſe eas loco Legitimæ, ſuper qua non potuiſſet poſtea conſiſtere grauamen fideicommiſſi; ex ſententia Caſtrenſ. *in dicto* §. *Titio genero, ff. de condit. & demonſtr.* & conſiderauit in propoſito Peregrin. *in conſ.* 79. *num.* 30. *lib.* 1. Rota *apud Cardin. Seraph. deciſ.* 959. *num.* 4. Non enim poterant ea verba tollere diſpoſitionem, quæ expreſſè legebatur in eodem teſtamento; & in qua fuerunt eædem filiæ grauatę reſtituere ſuis fratribus dictas dotes, quando decciſſent innuptæ, aut ſine filiis: quia cum non teneretur pater dotem filiæ conſtituere, niſi in caſu, quo matrimonium contraheret, adeo vt ante nuptias nihil illi acquiri poſſet ex bonis parentū, iuxta diſtinctionem eiuſdem Caſtrenſis *in dicto* §. *Titio genero, ff. de condit. & demonſtr.* & fuit reſolutum in hac eadem cauſa coram me *ſub die* 28. *Iunij anni proximè præteriti* 1633. multo magis potuit in conſtitutione dotis apponere legem quam voluit; & in ſpecie quod illam filia reſtituere deberet, vt conſiderauit in propoſito Peregr. *in adducto conſ.* 79. *dicto num.* 30. vt ſupra *num.* 25. Gabr. *conſil.* 116. *num.* 17. *lib.* 1. Caſtrenſ. *conſ.* 6. *num.* 2. & *conſ.* 9. *num.* 1. *lib.* 2. & *in l. quoniam in prioribus, num.* 7. & *in auth. nouiſſima, num.* 2. *C. de inoff. teſtam.*

Et ita licet cadere poſſit aliqua dubitatio, An poſt contractum matrimonium ſubſiſteret onus fideicommiſſi, eo quia dos data filiæ videretur eſſe illius patrimonium; quam tamen rationem tanquam nullam, & inanem reprehendit Gabr. *in adducto conſ.* 116. *ſub num.* 26. Tamen ſi antea ſuperueniant obitus filiæ, prout contigit in hoc caſu, in quo Victoria deceſſit prius quam in matrimonium collocaretur; tunc fideicommiſſum ſuſtineri debebit ſaltem reſpectu temporis: quia etiam in caſu, quo dos ſuccedit loco Legitimę, fideicommiſſum præſeruatur in ea parte, in qua Legitimam excedit; itaut vtile non vitietur per inutile, vt declarat gloſſ. *in l. quoniam in prioribus, C. de inoff. teſtam. in verb. tollatur.* Bart. *in l. vltima,* §. *filia, ff. de legat.* 2. & *in l. Lucius,* §. *maritus, ff. ad Trebell.* Caſtrenſ. *in eod.* §. *filiæ, num.* 1. *ff. de leg.* 2.

Quibus accedebat, quod iam Victoria acceptauerat aſſignationem ſibi factam in executionem teſtamenti paterni, vt fuit firmatum coram me *ſub eadem die* 27. *Iunij.* Vnde cùm illius vigore petierit dotem, quæ circumſcripto dicto legato, illi debita non fuiſſet; ſequebatur ex hoc explicitus conſenſus, & approbatio paternæ diſpoſitionis, quam non poterat contra illius voluntatem impugnare Hieronyma obtinendo, vt ab ea remoueretur grauamen; vt probat tex. *in l. Imperator,* §. *ſi centum, ff. de leg.* 2. *l. Titia cum teſtamento* 35. §. *qui inuitam, ff. eodem titulo,* & notat *ibi* gloſſ. *in verb. non conſenſerit.* Caſtr *conſil.* 266. *num.* 2. *lib.* 1. Peregr. *in adducto. conſil.* 79. *num.* 30.

Et ita, &c.

Car-

Cardinali Blanchetto.

Romana Legitimæ.

Veneris 20. Aprilis 1584.

EPITOME.

Legitima debita matri in hæreditate filii quanta eſſe debeat in caſu Statuti vocantis fratres ex vno tantum latere coniunctos ad ſucceſſionem, excluſa matre, &c. Multà de interpretatione Statutorum.

Ad Cap. 146. num. 12.

DECISIO CXIV.

DEceſſit bonæ memoriæ Dominus Raymundus Vrſinus, relicta matre, ſorore vtrinque coniuncta, & duobus fratribus ex latere tantum: matrem inſtituit in Legitima tantum ſibi de iure debita: ſorori legauit ſcuta quinque millia: in aliis bonis ſibi vniuerſales hæredes inſtituit alterum ex fratribus, & fratris filios, prout latius in teſtamento. Quare ad euitandas lites inter matrem, & fratres, mandatum fuit, vt de omnibus controuerſiis deberent compromittere. Ideo cùm controuerteretur inter partes, quanta eſſet Legitima matri debita, videlicet an tertia totius hæreditatis, vel potius eius tantum portionis, quam ab inteſtato fuiſſet habitura: ideoque propter Statutum Vrbis *lib.* 1. *cap.* 146. *in nou. & antiq. cap.* 25. *lib.* 5. vocans ad ſucceſſionem fratris ab inteſtato decedentis, fratres etiam ex latere patris tantum coniunctos, excluſa matre, præterquam a Legitima; Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus D. meus Cardinalis Cęſius Iudex compromiſſarius, inſtantibus ex vna fratribus, & matre ex alia, cõſuluit Rotam ſuper hoc, Quanta ſit Legitima in hoc caſu matri debita: Et me proponente, in pleriſque difficultatibus, quæ excitabantur circa hoc dubium, Domini fuerunt concordes, quòd per Statutum, in quo fratres ex parte tantum coniuncti vocantur ad ſucceſſionem, excluſa matre, præterquam a Legitima, præſeruetur, non autem minuatur Legitima matri de iure communi debita.

Primo per tritam regulam, quòd *Statuta* recipiant ſemper pallliuam interpretationem a iure communi *l.* 2. *C. de naxali*; & talem, vt minus lædatur ius commune, quam ſit poſsibile. *cap. fin. de conſuet.*

Secundò, quia illa nunquam facienda eſt interpretatio, per quam Statutum inducens vnum effectum contra ius commune duplicem operetur. Roman. *conſ.* 199. *num.* 6. Socin *conſ.* 110. *num.* 3. *lib.* 4. præcipue ne mater indebite damnum patiatur. gloſ. & Doctor. *in l. fin. §. compat. S. de iur. delib.* Bald *in l. cum a matre, la prima, num.* 11. *C. de rei vend.* de communi teſtatur Dec *conſ.* 37. *num.* 7. Satis autem diſponitur contra ius commune, & læditur ius matris, excludendo ipſam & ſorores a lucroſa filii, & fratris hæreditate, nedum propter fratres vtrinque coniunctos, ſed etiam conſanguineos, contra Auth. *defuncto. C. ad Tertul.*

Tertiò ex auctoritatibus Alexand. *conſ.* 197. *n.* 6. *lib.* 6. Socin. iun. *conſ.* 67. *num.* 65. *in* 2. quod etiam in neceſſario dicendum eſt, cum enim Legitima debeat conſiderari ſecundum ſucceſſionem ab inteſtato, cùm mater ſecundum diſpoſitionem Statuti *cap.* 146. *lib.* 1. in nihilo ab inteſtato ſuccedat, imò excludatur; non poteſt ex hoc Statuto circa Legitimam quantitas certa determinari.

Nec refragatur, quòd fratres tam vtrinque, quam ex vno latere coniuncti ex prima huius Statuti determinatione excludant matrem Quia eadem determinatio æquans vtroſque præſeruat Legitimam matri in omni caſu.

Quibus ſtantibus Domini non receſſerunt ab opinione, quam aliàs in cauſa Romana de Menichellis tenuerunt coram R. P. D. meo Vicecomite, quòd Legitima matri debita ſit totius hæreditatis, non autem tertia eius portionis, quam ab inteſtato eſſet habitura, ex §. 1. *de trien. & ſemis.* ex auctoritatibus tunc allegatis: niſi perſona Illuſtriſſimæ Dominæ Pulcheriæ veniat conſideranda ad effectum, vt diminuatur Legitima matris, & impingnet portionem Illuſtriſſimorum fratrum; quod Domini particulariter dixerunt videndum &c.

R. P. D. Ortembergo.

Romana Hæreditatis de Sellis.

Mercurij 16. Ianuarij 1603.

EPITOME.

Statutum excludens fęminas dotatas, extantibus maſculis, an excludat eas ab hæreditate fratris, & patrui. Declarantur Statuta Vrbis lib. 1. cap. 145. & 146. Statutum quando dicatur vlterius procedere. Dos conſtituta fęminæ, ad effectum excluſionis Statuti, ſufficit a quocunque, & quomodocunque proficiſcatur.

Ad Cap. 146. num. 13.

DECISIO CXV.

DEfuncto Ioannes Baptiſta de Sellis, de cuius hæreditate agitur, relicto Bernardo fratre, & Gaſpare nepote ex Prudentia communi ſorore præmortua, cauſa pendente coram Illuſtriſſimo Cardinali Seraphino, bis deciſum fuit, non eſſe locum ſucceſſioni Gaſpari, propterea quod mater eius dotata vigore Statuti Vrbis *lib.* 1. *cap.* 146. excluſa fuiſſet: & ſic pronunciatum fuit.

Verùm Gaſpare non acquieſcente, cauſa per me propoſita, Domini cenſuerunt inhærendum eſſe deciſis. Nam, etſi de iure communi, quando agitur de ſucceſſione fratris, vel ſororis, non attenditur do-

tur dotatio facta à patre, vel alio aliquo ex descendentibus, sed patriure succeditur. *l. 1. C. de legit. hared.* Idque dicendum videretur in Statuto excludente fœminas dotatas, eas non esse exclusas, nisi etiam dotatæ essent à fratre, vel patruo, vt *in dicta l.* 1 notat. glos. fin. quâ sequitur ibi Bald. *num.* 4. & Castr. *in fin.* & passim omnes alii. Tamen ista doctrina intelligenda est quando Statutum simpliciter dicit quòd frater excludat sororem dotatam: secus si vlterius procedat, vt non sine mysterio Baldum ibi loquutum fuisse Doctores tradunt. Dicitur autem Statutum vlterius procedere, quando nominat personas, a quarum successione vult dotatam excludi; quia tunc Statutum est certum, & clarum. Alex. *cons.* 29. *lib.* 6. *num.* 1. Castrens. *consil.* 91. *num.* 2. *lib.* 2. Anchar. *cons.* 108. *in princ.* Corn. *cons.* 42. *num.* 9. & 10. *lib.* 3. Dec. *consil.* 346. *num.* 4. *vers. secus*, & *cons* 379. *num.* 8. Mandell. *cons.* 98. *num.* 4. Thesaur. *decis.* 62. *num.* 2. & istam opinionem sæpe probauit Rota. Put. *decis.* 284. *lib.* 1. & *in causa Balneoregien. Bonorum*, 16. *Maij* 1594. *coram Card. Pamphilio.*

Secundò etiam dicitur vlterius procedere, quãdo ex verbis & mente Statuti constat quod vult excludere non solum fœminam dotatam ab hæreditate dotantis, sed etiam ab hæreditate aliorum non dotantium, Dec. *cons.* 146. *num.* 4. *vers. secus.* Corn. *cons.* 123. *num.* 4. *lib.* 2. Curtius. *cons.* 10. *num.* 6. Brun. *de Statut. exclud. femin. art.* 8. *num.* 65. Gabr. *de Statut concluf.* 5. *num.* 2. Quæ limitationes bene applicantur dicto Statuto Vrbis. Illud enim constituit, quòd germani fratres, tam vtrinque coniuncti, quàm ex parte tantum, excludant sorores, & amitas, etiam vtrinque coniunctas, à successione fratrum & patruorum siue filijs ab intestato: & sic vlterius procedit specificando personas.

Similiterque approbatur etiam altera limitatio in clausula, *dummodo dictæ sorores, & amitæ congruè vocatæ existant, vel eas fratres, & nepotes similiter congruè dotare parati sint.* Quando autem Statutum primum simpliciter excludit fœminas, & deinde disponit quòd non dotatæ debeant dotari, illa verba non possunt referri ad dotationem illius de cuius hæreditate agitur: quia si ab illo fuissent dotatæ, superfluum foret vlterius disponere; *arg. l.* quòd Labeo. *ff. de cond. & demonstr.* Quare Statutum intelligi debet, a quocunque, & quomodocunque reperiantur dotatæ. Bart. *in l. Titio certum*, §. *Titio genero*, *num.* 5. *ff. de condit. & demonstrat.* ita notabiliter limitat doctrinam Baldi, Socinus *cons.* 127. *num* 9. *vsque ad fin. lib.* 4. vt attestatur Gabr. *de Statut. concluf.* 5. *num.* 11. maximè cum Statutum in priori particula clausulæ, *dummodo*, ante alternatiuam loquatur generaliter: & verba prolata generaliter omnes comprehendunt; & per Statutum non restringuntur ad vnum aliquem ex nominatis: quia non dicit, dotata de bonis paternis; in quibus terminis versantur diuersæ Doctorum opiniones, Sylu. Aldobrandin. *cons.* 2. *n.* 134. *vers. confirmo*, & *vers. ex quo sequitur.* Nam huiusmodi verba sonant in rem, dum dicunt, *sorores*, & *amitæ dotatæ*, & non distinguunt, à quo. Castren. *dicto cons.* 91. *num.* 2. *lib.* 2. qui ad hoc allegat *l. istæ veniunt*, §. *a. quo*, *ff. de petit. hared. l. cum quis*, §. *quod exigimus*, *ff. de constit. pecu.* Et in posteriori parte dictæ clausulæ, *quatenus sorores, vel neptes dotatæ non essent*, Statutum per particulam alternatiuam excludit eas, *nihilominus dummodo fratres, & nepotes masculi eas dotare parati sint:* de quorum fratrum, & nepotum, vt pote adhuc superuiuentium, hæreditate, cùm nulla hat mentio, necessario facienda est interpretatio, quòd propter dotationem aliorum, fœminæ excludantur ab hæreditate, quę non sit dotantis, Silucster Aldobrand. *dicto cons.* 2. *num.* 132. Siue itaque antea dotatæ fuerint, siue non dotatæ, sed postea dotatæ, vtroque modo sunt exclusæ: in alternatiuis enim sufficit alteram partem esse veram, & satis est, quod mulier dotata reperiatur. Paul de Monte Pico *cons.* 41. *num.* 5. & 6. qui pro hoc adducit Petrum de Anchar. *cons.* 17.

Accedit quòd Statutum considerat fauorem agnationis, & sexus masculini in verbo *germani fratres, illorumque filij masculi*: & ita decisum fuit *in Romana Successionis de Gerona*, 21. *Ianuarij* 1574. *coram Robusterio*, quam citat Hieronym. Gabr. *consil.* 15. *num.* 1. & 53. *lib.* 2. quo casu principaliter habetur ratio exclusionis, & secundario dotationis. Castr. *dicto consil.* 91. *numer.* 3. Roman. *cons.* 485. *num.* 2. *in fin.* iuxta Cin. *in l. publico*, *C. de adult.* & Mandell. *dicto cons.* 98. *num* 4. *vers. quæ cùm ratio talium Statutorum*, Thesaur. *d. dec.* 62. *num.* 3.

Et attenta mente Statuti sequeretur magnum absurdum, si fratres toties tenerentur dotare sorores, quoties de exclusione ab aliqua successione ageretur. Castr. *cons. sæpe citato* 91. *numer.* 3. *lib.* 2. Aldobr. *d. cons.* 2. *numer.* 134. *vers. alias enim.*

Non obstat præcedens Statutum in fine, vbi reperitur filias, vel neptes esse dotatas ab vna ex personis excludentibus. Quia si statuentes idem voluissent in vno, quod in alio, vtique expressissent, secundum regulam §. *fin. autem ad deficientis*, *C. de caduc. tollen.* Alexan. *cons.* 156. *nu.* 4. *in fin. vol.* 2. Maximè stante alio Statuto Vrbis, quod Statuta intelligantur ad litteram, & prout iacent. Paris. post Alexand. *cons.* 49. *numer.* 68. & 90. *lib.* 3.

Præterea illud Statutum loquitur in diuersa successione transuersalium; vnde ab vno non potest inferri ad aliud; prout in terminis horum Statutorum fuit decisum *in Romana Successionis ab intestato*, 28. *Iunij* 1574. *coram fel. record. Clemente Octauo.*

Non obstat quòd dicitur de decis. Put. 204. *lib.* 1. esse mendosam. Quia ex ea, quę pro emendata ex aduerso fuit exhibita, idem planè sensus colligitur.

Nec subsistit quòd in libro Putei aliter sit relata, quàm habetur in decisione Thom. de Thanis, quæ est 29. *in manuscript.* coram quo illa causa pendebat. Quia apud eundem paucioribus verbis eadem sententia legitur, dum dicit, *Statutum excludens fœminam dotatam, in dubio intelligi ab hæreditate dotantis*, per doctr. Baldi *in l.* 1. *C. de legit. hæred.* Secus quando Statutum procedit vltra, nec aliàs constat de mente.

Nec repugnat adnotatio eiusdem decisionis apud Sarnen. *ordinatione* 103. Dicit enim quod vbi non sunt dotatæ à defuncto, quod fratres, qui succedere volunt, & excludere sororem, sint pa-

tati

rati eam dotare, vt legitur in Statuto: cum quibus conuenit adnotatio Ant. Aug. in *Epit. tit. de teſtam. num* 25. Et omnibus conſideratis appareret, in illa cauſa, de qua omnes deciſiones precedentes loquuntur, fuiſſe actum de excluſione fœminæ, quæ aliquo modo ab aliquo dotata eſſet: qui caſus remanet in terminis iuris communis, ſi frater, vel patruus recuſat dotare. Et eodem modo reſpondendum videbatur ad ſententias: vltra quod non apparet ex actis, ex quibus cognoſci poſſit, in quibus fraudentur.

Denique non diſplicebat fundamentum adductum ad probandum Prudentiam pro maiori parte fuiſſe dotatam ex bonis Ioannis Baptiſtæ, & Bernardi fratum, propter ſtipulationem de reſtituendis ducentis ſcutis fratribus; cùm aliàs huiuſmodi ſtipulatio fuiſſet concipienda in fauorem dotantis, ex regula, quòd donatio non præſumitur.

Accedit aliud inſtrumentum, in quo Bernardus promittit non moleſtare maritum Prudentiæ pro dictis ſcutis ducentis: quæ ſi non fuiſſent ſua, non potuiſſet moleſtare; & in dubio præſumitur factum ab eo, ad quem ſpectat. Nam licèt dos fuiſſet promiſſa à Ioanne Fernandez priuigno; tamen ex lectura apochæ conſtat quòd pro dote aſſignauit ſcuta centum de proprijs, & ſcuta ducenta habita in depoſito à matre ipſius Prudentiæ: quę veriſimiliter ſpectabant ad eius filios minores, quorum mater erat adminiſtratrix.

Cardinali Pamphilio.

Balneorgien Bonorum.

Luna 16. *Maij* 1594.

EPITOME.

Statutum excludens ſorores dotatas, intelligitur excludere à bonis dotantis tantùm, niſi vlterius procedat; ad interpretationum Statuti Vrbis lib. 5. cap. 24. in antiquis.

Ad Cap. 146. *num.* 18.

DECISIO CXVI.

FVit reſolutum, non deberi Octauiæ portionem in bonis maternis obuentis Horatio fratri, à cuius ſucceſſione, cùm obierit ante Statutorum reformationem, ſoror excluditur propter exiſtentiam fratrum, ex Statuto Vrbis *lib.* 5. *cap.* 24. *in antiqu.* quod habet locum etiam ſi ſoror non fuerit dotata tempore delatæ ſucceſſionis, dummodo fratres ſint parati eas dotare, iuxta not. per Brun. *de ſtat. quòd ſtantibus maſculis, art.* 7. *quæſt.* 16. *num.* 71. Et parati dicuntur eo ipſo quòd non conſtat de contrario, cum adeundo hæreditatem fratris iuxta formam Statuti, ceſcantur ſe oneribus dicti Statuti obligaſſe. Riminal. *conſ.* 261. *nu.* 24. *& num.* 32. *lib.* 2. & dixit Rota *in cauſa Albanen. coram R.P.D. meo Blancherto, ſub die* 22. *Maij* 1579. vbi fuit dictum ſufficere quòd ſoror dotetur tempore nuptiarum, iuxta doctrinam Caſtrenſ. *in l. Titio centum, §. Titio genero, numer.* 8. *ff. de condit. & demonſtrat.* cum aliis in deciſ. allegat.

Non obſtat quod Octauia non fuerit dotata de bonis Horatij, de cuius ſucceſſione agitur. Quia licèt Statutum ſimpliciter excludens ſorores dotatas, intelligatur à bonis dotantis, vt loquitur Bald. *in l.* 1. *C. de legit. hæred.* & deciſio R. P. D. mei Seraphini *in cauſa Præneſtina Bonorum*: Tamen quando Statutum vlterius procedit excludendo ſororesà ſucceſſione fratris, dummodo ſint congruè dotatæ, vel fratres ſint parati eas dotare, tunc dicitur eas excluſiſſe, etiam quòd non ſint dotatæ à defuncto nèc de bonis illius, vt ſentit idem Bald. *in d. l.* 1. Paul. de Caſtro *conſ.* 91. *num.* 2. *lib.* 2. Alex. *conſ.* 29. *num.* 6. *lib.* 1. Dec. *conſ.* 346. *num.* 4. *& conſ.* 589. *num.* 2. Iaſ. *in l. vti liberis ſub num.* 6. *de collat.* Brun. *vbi ſupra, artic.* 8. *quæſt.* 16. *num.* 65. & in terminis huius Statuti tradit Put. *deciſ.* 188. incip. *licet Bald. lib.* 1. Sarnen. *det.* 103. incip. *cap.* 24.

Non obſtat quòd dicitur, ſaltem Octauiam poſſe habere ſuam portionem in bonis extra Vrbis diſtrictum, ad not *per dictam l.* 1. *d. quæſt.* 7. Put. *deciſ.* 355. incip. *dubitaui, lib.* 1. Quia non conſtat Horatium habuiſſe aliqua bona extra diſtrictum; & ius, vel nomen debitoris quod habebat in bonis materuis, ſcilicet ſuper materna hæreditate, dicitur eſſe in Caſtro Polio Martij, & ſic extra diſtrictum, vbi, iuxta tex. *in l. exigere dotem, ff. de iudic.* eſt facienda exactio, ſecundum opinionem Pet. Bal. Angel. *in l. ex facto, ff. de hæred. inſtit.* quam vti veriorem, & magis receptam, poſt Aret. *conſ.* 10. *col. fin.* Alex. *conſil.* 31. *lib.* 1. Tiraq. *de retract. lignag.* §. 36. *gloſ.* 3. *ſub num.* 15. & Brun. *vbi ſupra artic.* 8. *quæſt.* 26. *num.* 133. tenuit Rota *in cauſa Romana Cenſus de Soderinis, ſub die* 29. *Nouembris* 1577. *coram R. P. D. meo Seraphino*, & in hac eadem cauſa, dum agebatur de ſucceſſione in bonis maternis, *ſub die* 7. *Iunij* 1591.

Cardinali Pamphilio.

Balneoregien Bonorum.

Die Mercurij 8. *Ianuarij* 1588.

EPITOME.

Statutum nouum ſuperueniens non tollit alicui ius quæſitum per actus præteritos imperfectos, qui ſolùm executionem expectant.

Ad Cap. 146. *num.* 10.

DECISIO. CXVII.

DIxerunt Domini Illuſtriſſ. D. Octauiæ non obſtare Statutum nouum Vrbis *lib.* 1. *cap.* 145. quominus iuxta diſpoſitionem *l.* 1. *C. ad Senat. conſult. Orfician.* cum vulg. non admittatur vnà cum fratribus ad ſucceſſionem matris, quę deceſſit an-

fit ante conditum Statutum; quia intelligitur de hæreditate deferenda, non autem delata ante Statutum, iuxt. doctrin. Bald. *in l. illam, num.* 2. *C. de donat.* Per delationem enim hæreditatis ius est perfectè quæsitum filijs, licèt expectet post se exequutionem mediante aditione hæreditatis, *l. delata* cum ibi notat. *ff. de verbor. significat.* Quia ius non tollitur per Statutum superueniens, quod non comprehendit actus præteritos imperfectos, qui solum expectant exequutionem post se, vt tradunt Doctores *in cap. fin. de constitut.* Corn. *cons.* 171. *sub num.* 30. *lib.* 4. Brun. *de Statut. exclud. famin. artic.* 6. *num.* 26. *in fin. ff. de iustit. & iur.* & fuit dictum coram bonæ memoriæ Lauretano, 17. Aprilis 1571. *in causa Romana Supplementi Legitimæ de Alterijs*, &c.

Aldobrandino postea Clemente Octauo.

Romana de Lante.

Mercurij 24. *Ianuarij* 1582.

EPITOME.

Fratres vtrinque coniuncti, & consanguinei tantùm ex vno latere, in successione fratris concurrunt æqualiter ex dispositione Statuti. Dictio, pariter, quid importet.

Ad Cap. 146. *num* 21.

DECISIO CXVIII.

DOmini concluserunt fratrem vtrinque coniunctum, stante Statuto Vrbis *lib.* 5. *cap.* 24. non excludere consanguineum tãtùm, sed portius ambos in successione fratris æqualiter concurrere. Verba enim Statuti visa fuerunt Dominis satis clara, ex quo ad successionem fratris in eo vocantur pariter germani fratres, etiam non vterini. Dictio enim illa *pariter* nil aliud significat, nisi quod simul, & æqualiter succedant. *l.* 1. *C. communia de succes.* ibi, *sed eos pariter succedere.* authen. *defuncto, C. ad Tertull.* ibi, *si pari gradu sunt, pariter succedunt*, auth. *post fratres*, 11. *C. de legit. haredib.* ibi, *vt pares in gradu pariter admittantur*, *l. pariter, ff. de lib. caus. l. quod pariter, ff. de rub. dub.* cum mille similibus.

Vocat igitur Statutum ad successionem pariter omnes fratres germanos, etiam quòd non sint vterini, vt sunt verba clara textus Statuti: idque tanto magis, quia dictio illa *pariter* refertur ad verbum *succedant*: vnde simul, cum ita hæc dictio in materia successionis capienda sit, *dicta l.* 1. *C. commun. de succes.* vocat ad successionem omnes fratres germanos, etiam quòd non sint vterini; & consequenter simul & eodem tempore vocantur, tam vtrinque coniuncti, quàm consanguinei tantum. Satis enim habuerunt statuentes, quòd omnes essent consanguinei, cum in hoc Statuto manifestè in successione fratris æquauerint consanguineum fratrem fratri vtrinque coniuncto: alioqui superflua prorsus fuisset dictio illa *pariter*. Si enim reciperet Statutum interpretationem passiuam à Iure communi, vt prius præferentur vtrinque cõiuncti cõsanguineis tantũ, frustra toriè fuisset adiecta dictio illa *pariter*: cùm sit indubitatum, fratres vtrinque coniunctos fratri pariter, & æqualiter succedere; & forsan etiam parum operaretur illa expressio consanguineorum tantùm, cùm in eo æquè militet ratio conseruandæ agnationis, ac in vtrinque coniuncto. Roman. *consil.* 411. *col.* 2. Ias. *in l. tres fratres, num.* 18. *ff. de pact.* Brun. *de Statut. exclud. famin art.* 12. *num.* 257.

Quicquid tamen sit de hoc fundamento, quia nonnulli Doctores contrarium sensisse videntur; satis est quòd dictio illa *pariter*, quæ dedita opera videtur à statuentibus apposita, omnino superflua esset.

Et quamuis soleat aliquando dici, quòd in materia correctoria verba sunt strictè interpretanda, non tamen amittunt suam propriam significationem. *l. cùm lege*, vbe Aretin. *ff. de testam.* Calderin. *consil.* 1. *de consangun. & affinit.* Aym. *cons.* 217. *num.* 12. *&* 13. *cum similibus.* Et licèt Riminald. *cons.* 187. *lib.* 1. non se fundet super dictione illa *pariter*, nil propterea exinde inferri potest, quia ex hoc non potest colligi quòd fundamentum ab eo non tactum non sit bonum.

Nec facit quòd mens Statuti fuerit excludere sororem. Quia mens Statuti fuit dare modum successionis ab intestato, vt liquet ex rubrica: & consequenter principalis intentio statuentium fuit inclusio masculorum. Et hac de causa dictio illa *pariter* fuit adiecta verbo vocatiuo masculorum, nempe *succedant*; non autem verbis exclusiuis fœminarum. Si enim præ oculis habuissent solùm exclusionem fœminarum, priùs vocassent fratres, & deinde dixissent, exclusis pariter sororibus: & tunc sensisse forsasse viderentur quòd frater consanguineus, æquè ac vtrinque coniunctus, excluderet sororem; & quod circa modum succedendi inter ipsos nihil immutassent excludendo sorores. Sed cùm: vt dictum est; vocauerint ad successionem pariter omnes fratres, etiam quòd non sint vterini, verba clarissima videntur.

Non placuit etiam Dominis quod illa dictio possit stare similitudinariè, & quod similitudo deducatur ex Statuto *lib.* 1. *cap.* 85. in quo disponitur, quod in successione patris filius excludat suam sororem. Quia ista continuatio est nimis a remotis, cùm saltem tres integri libri sint intermedij.

R. P. D. Manzanedo.

Romana Domus.

Veneris 28. *Maij* 1608.

EPITOME.

In emphytheusi Ecclesiastica an filiorum appellatione veniant fœminæ.

Digitized by Google

Statutum Vrbis, extantibus, &c. non procedit in emphytheusi, quæ defertur ex conuentione, & iure particulari.

Ad Cap. 146.

DECISIO CXIX.

COnceſſa in emphytheuſim per fratres S. Auguſtini domo, de qua agitur q. Valerio, & Alexandro de Dulcibus, ad illorum vitam tantùm; Iſtaque conceſſione deinde renouata cum facultate nominandi duas perſonas, & ex poſt facto prorogata ad filios perſonarum nominandarum; fuit in locum Valerij, & Alexandri ſubrogatus Ioannes Vincentius: qui ad dictam emphyteuſim nominauit poſthumum ſuum, quatenus naſceretur, & D. Modeſtam Scapucciam illius ſororem: quæ ſola in præfata emphyteuſi ſucceſſit; & poſtea donauit ſua bona D. Franciſco Scapuccio ſuo filio, cum clauſulis ampliſſimis: Qui habuit immiſſionem in poſſeſſionem iſtius domus. Vnde cùm DD. Victoria, & Herſilia, illius ſorores, prætenderent ſe etiam vocatas, & comprehenſas eſſe in prædicta inueſtitura, & conceſſione emphyteuſis; Dubitaui, An comprehenſæ, & vocatæ cenſerentur.

Et Domini affirmatiuè reſponderunt. Nam, quamuis ſimus in emphyteuſi Eccleſiaſtica, in qua regulariter filiorum appellatione non veniũt fœminæ, iuxta receptiorem verioremque ſententiam, de qua per Iulium Clarum *ſelect. lib.* 4. §. *emphytheuſis, quæſt.* 32. *num.* 3. *verſic. ſed quid ſi fuerit.* Couarruuias *variar lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 10. *verſic. quid ſi emphytheuſis.* Pinell. *in l.* 3. *num.* 33. *C. de bonis maternis.* Valaſc. *de iur. emphyt. par.* 1. *quæſt.* 41. *num.* 3. & quamplures, quos refert *deciſ* 125 *num.* 2 *par.* 2. *diuerſor.*

Nihilominus in contractibus maſculinum concipit fœmininum, quando aliter, ſi non conciperet, ſequeretur abſurdum. Alex. *in l. ſed ſi hæc* §. *liberos nu.* 2. & 3. ocin. *num.* 2. *ff. de in ius vocand.* Dec. *in l.* 2. *num.* 107. *verſ. ſecunda concluſio, ff. de reg. iur.* Gabr. *de verb. ſignificat. concluſ.* 6. *nu.* 103. Abſurditas autem deprehenditur in noſtro caſu: nam cùm facultas eſſet data nominandi duas perſonas, Ioan. Vincentius nominauit Modeſtam, ſi loco ſecundæ perſonę numinandę potuiſſet nominari quęlibet alia fœmina extranea; quin & Modeſta, ſi decederet ſine liberis, poſſet fœminam extraneam nominarè; ſequitur quod fœminę deſcendentes ex vltimo poſſeſſore, ſi intelligerentur excluſę, eſſent pcioris conditionis, quam fœminæ extraneæ. Quod quàm abſurdum ſit, ſatis apparet, & patet; ad tradit. *in l. acutiſſimi, C. de fideicommiſſ.* Quod cùm procedat in filiabus primo acquirentis, fortiùs habebit locum in filiabus D. Modeſtæ nominatæ à Vincentio: Tum quia per nominationem Modeſtæ tranſiuit ad fœminas; tactaque cenſetur huiuſmodi emphyteuſis tranſitoria ad fœminas, & illæ habilitatæ ad ſuccedendum: prout dicitur, quando ad extraneum ſemel tranſiuit. Ruin. *conſ.* 161. *nu.* 33. *lib.* 1. Curt. iun. *conſ.* 4. *nu.* 23. Tum etiam quia cùm D. Modeſtæ fuerit nominata ad huiuſmodi emphyteuſim per Vincentium, filiæ fœminæ illius in illa ſuccedere debent: prout ſuccederent, ſi D. Modeſta acquiſiuiſſet *à* principio iſtam emphyteuſim pro ſe, & filijs ſuis: vt poſt Baldum, Arctin. & Socinum tradit Cephal. *conſil.* 185. *numer.* 26. & 27. Roland. *conſil.* 76. *num.* 21. *cum ſeqq. lib.* 3.

Vlteriùs, quia emphyteuſis fuit conceſſa pro duabus perſonis nominandis, illarumque filiis, qui terminus *perſonæ* eſt communis, & aptus ex proprietate ſermonis vtrumque ſexum comprehendere, ſicut dicitur de termino *hominis*, ad notat. *in l. hominis appellatione, ff. de verb. ſignific.* Gabr. *d. concluſ.* 6. *num.* 83. & plures & alij relati *in deciſ.* 125. & 37.

Quibus non obſtat Statutum Vrbis *lib.* 1, *cap.* 146. excludens fœminas ſtantibus maſculis, ex quo, exiſtente D. Franciſco, videntur excluſę DD. Victoria, & Herſilia à ſucceſſione huiuſmodi emphyteuſis; ad trad. per Clar. *vbi ſupra, quæſt.* 31. *in fin. verſ. ſed pone*, Surd. *deciſ.* 95. *nu.* 3. Quia fuit reſponſum, Statutum procedere in emphyteuſi hęreditaria, non vero in ea quę defertur ex conuentione, & iure particulari. Salicet. *in l.* 2. *num.* 26. *ad fin. C. de iure emphyt.* Ruin. *conſil.* 162. *num.* 12. & 13. *lib.* 1. Brun. *de Statut. quòd extantib. maſc. artic.* 8. *num.* 104. & Surd. *conſil.* 572. *num.* 72. *in fin.* Prout deferri videtur in hoc caſu, vbi non fuit dictum, pro filiis, & hęredibus, ſed tantùm, pro filiis.

Sed vtrum D. Modeſta potuerit prejudicare filiabus, & illis excluſis, transferre emphyteuſim huiuſmodi in D. Franciſcum, propter clauſulam, ad habendum, &c. appoſitam in inueſtitura: Domini reliquerunt particulariter videndum.

R. P. D. Merlino.

Romana Succeſſionis.

Veneris 14. *Iunij* 1630.

EPITOME.

Statutum excludens ſorores ab hæreditate fratris ab inteſtato, non habet locun in hæreditate ſororis; & adducitur ratio differẽtiæ. Appellatione fratrum quando veniant ſorores: & maſculinum quibus in caſibus non concipiat feminarum.

Ad Cap. 146.

DECISIO CXX.

CElebrem apud Doctores, olimque ſæpius in Rota diſcuſſam, & non reſoluram, quæſtionem, An Statutum Vrbis *cap.* 146. *lib.* 1. dum hæreditatem fratris decedentis ab inteſtato defert fratribus, excluditque ſorores, locum ſibi vendicet in hæreditate ſororis, hodie Domini negatiue definierunt, &, non obſtante dicto Statuto, Ilabellam æqualiter admittendam eſſe ad ſucceſſionem

Digitized by Google

nem Annæ cum Prospero fratre responderunt.

Ipsa enim fundatam habet intentionem de iure communi, secundùm cuius dispositionem, soror æqualiter cum fratribus succedit sororibus, vel fratres defunctis, §. *si igitur il secondo. authent. de* tribus *ab intest. venien. auth. post fratres, la prima, C. de legitim. hæred.* & Statutum cùm expressè ad oculum non loquatur de hæreditate sororis, hic casus tanquam omissus a Statuto reiiciendus est ad dispositionem iuris communis. *l. commodissimè, ff. de liber. & posthum. l. si extraneus, ff. de condit. caus. dat.* Ancharan. *cons.* 26. *num.* 2. Dec. *cons.* 451. *n.* 6. Socin. sen. *cons.* 228. *sub n.* 2. *lib.* 2. Afflict. *dec.* 21. *num.* 13. *cum alijs.*

Et quamuis appellatione fratrum veniant sorores; vt *in l. tres fratres, ff. de pactis, l. Lucius* 78. *ff. ad Trebell. l. Lucius, & Titia* 58. *ff. famil. ercisc. l. Lucius Titius* 91. §. *quæsitum, ff. de legat.* 3. Attamen cum versemur in materia correctoria iuris communis, cautè procedendum est in extensionibus de persona ad personam; nec de facili recedendum a clara dispositione iuris communis: & in simili materia fratrum appellatione non veniunt sorores, nec masculinum cõcipit femininum. Socin. iunior *consil.* 1. *num.* 102. *lib.* 1. Honded. *cons.* 8. *num.* 4. Manent. *cons.* 1. *num.* 12. *lib.* 1. & fuit dictum in *Bononiensi Successionis*, 10. *Martij* 1597. *coram Litta*, impress. apud Giouagn. *cons.* 1. *lib.* 1. Præsertim verò, quia Statutum non in plurali numero loquitur respectu eorum, quibus est succedendum, sed in numero singulari, ibi. *Defuncto fratri ab intestato*; quo casu intelligitur de fratre tantùm, non autem de sorore, vt egregiè distinguit Castrens. *d. l. tres fratres, num.* 2. Alex. *cons.* 85. *num.* 7. *lib.* 4. Dec. *in l.* 2. *num.* 12. *ff. de reg. iur.* Corn. *cons.* 94. *nu.* 4. *lib.* 2. Carpan. *ad Statut. Mediolan. cap.* 288. *sub num.* 7. Nec masculinum concipit fœmininum, vbi diuersis nominibus vnumquodq; denominatur: frater enim dicitur frater, & soror nuncupatur soror, licet secus sit in his, quibus diuersa nomina attributa non sunt: sed solum per qualitatem, vel femininam, vel masculinam distinguuntur, vt sunt filius, filia, nepos, neptis, auus, auia, quia hoc casu faciliùs masculinum aptum est concipere fœmininum, & datur proclinior trãsitus in intellectu in istis nominibus symbolis. Ita post Bald. *in l. Quicunque, C. de seru. fugit.* obseruat Capra *cons.* 62. *num.* 9. Bolognett. *cons.* 9. *num.* 84. vbi de communi testatur Menoch. *consil.* 1146. *n.* 7. Quod eo magis dicendum est, quia Statutum Vrbis discretiuè loquitur de fratribus, & de sororibus, ibi *defuncto fratri*, & ibi, *excludant etiam sorores*; & ita intelligi debent singuli sexus sub eorum germano nomine, nec confundi, ad tradita per Iasonem *in l. tres fratres, num.* 13. *de pact.* Zuccard. *in repet. l. fin. num.* 70. *C. de edict. Diu. Adr. toll.* Siluan. *cons.* 1. *num.* 21. Gabr. *de verb. signific. conclus.* 6. *num.* 63. Honded. *cons.* 8. *num.* 31. *lib.* 2. Menoch. *cons.* 990. *num.* 4. Rim. iun. *cons.* 782. *num.* 92. & 93.

Verùm quia difficultas istius quæstionis posita est in ratione Statuti; nam ex identitate rationis soror potest venire appellatione fratris, nec dicitur extẽsio, sed comprehensio, ad tradita per Curt. sen. *cons.* 9. *num.* 22. & 23. qui in tuenda opinione, quòd huiusmodi Statutum sibi locum vendicet etiam in hæreditate sororis, potissimum nititur hac identitate rationis, quemadmodum & Alciat. *cons.* 200. *lib.* 9. Aldobran. *cons.* 101. *num.* 5. *lib.* 1. Menoch. *consil.* 542. *nu.* 28. & quotquot Curtium sequuntur; si que ratio ipsa latius, quam lex pateat, ratio tanquam intrinseca virtus legis, & spiritus illi prædominans magis attendi debet, quàm lex, glos. *in l. qua ratione*, §. *licet, ff. de acqrer. domin.* Bart. *in proœm. ff.* §. *hæc autem tria*, Ang. *cons.* 221. *nu.* 3. *vers. nam licitum est*, cum aliis per Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, libertis, num.* 45. *C. de reuoc. donat.* Molin. *de primogen. Hispan. lib.* 1. *cap.* 5. *nu* 8. & 9. Ex ratione enim efficitur ius, vt inquit Baldus *in cap. cum dilectus, il primo, de rescript.* & lex est quidquid in ratione consistit, ait Abb. *in cap. ratio nulla, num.* 1. *de præbend.* Imò ratio est ipsamet lex, quæ impulit legislatorem ad sic, sanciendum: & rationis quodammodo Interpres dicitur esse lex. Bald. *in l.* 1. *C. de interdict.* Ancharan. *in cap. Canonum Statuta, de constit.* Port. Imol. *cons.* 183. *num.* 20. 23. & *seqq.*

Ideo Domini putarunt indagandam esse differentiam rationis, & cur sororem excludere non intellexerint statuentes ab hæreditate sororis, quemadmodum excluserunt ab hæreditate fratris: & visum fuit dupliçem posse assignari rationem.

Prima est, quia si Statutum fundatur in præsumpta dilectione defuncti erga personam succedentem, sicuti illud fundari censendum est, cùm regulariter humanæ dispositiones intelligedæ sint secundum id, quod naturalis ratio, & necessitudo sanguinis dictat. Bald. *in l. Titius, in sum. ff. de hæred. instit.* & *cons.* 156. *nu.* 1. *lib.* 2. Cadin Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 6. *tit.* 11. *num.* 5. certè præsumi potest fratrem magis diligere alium fratrem, quam sororem, nedum ob æqualitatem sexus, verùm etiam ob votum conseruandæ agnationis, vterque enim frater est in agnatione, & illam conseruat, & frater dicitur quasi ferè alter, vnus & idem sanguis; in quo eadem militat ratio charitatis, quæ in filijs, vt post Agellium *lib.* 13. *cap.* 10. & Brissõn. *de verbor. significat. in verbo frater*, inquit Decian. *cons.* 83. *num.* 69. *lib.* 4. Barcellon. *cons.* 16. *num.* 16. & 25. Et properea iure merito statuentes ad successionem fratris defuncti vocarunt alterum fratrem dumtaxat, exclusa sorore, interpretando mentem ipsius defuncti iuxta naturalem affectionem: quæ rationes non ita vrgent in defuncta sorore, quę vel præsumitur minus diligere fratrem, quam sororem, quippè quod soror dicitur quasi seorsim a fratre nascens, & ab eius domo separanda, vt Antistius Labeo magnus I C. putabat, teste Agellio *dicto lib.* 13. *capit.* 10. Brissõn. *in verb. soror. il primo, de verbor. significat.* Tiraquell. *de legibus connub. in l.* 1. *glos.* 1. *num.* 31. vel saltem æqualiter præsumitur diligere sororem, ac fratrem: vltra enim sanguinis coniunctionem additur inter sorores communio, & muliebris indigentiæ experimentum, & indè in sociam facilis commiseratio. Cumque in ipsis sororibus expiret agnatio, *l. pronuntiatio, in fine, ff. de verbor. signification.* non ita anxiè paternæ familiæ consulere voluisse censendum est, & consequenter ex interpretata à Statuto sororum voluntate, ad ipsarum successionem vna cum fratribus admittendæ sunt eædem sorores pro æquis portionibus.

Altera est ratio, quia cùm agitur de bonis fraternis, maior est ratio, vt ad alios fratres su-

perstites solum pertineant, vt detur continuatio bonorum in eadem familia; dum verò sorores nuptæ sunt, eisque assignata earum portio pro dote, hæc portio diuulsa est à patrimonio familiæ paternæ, nec tanta vrget ratio, vel æquitas, vt de familia mariti reuertantur ad paternam, quanta militat in conseruanda, & continuanda in eadem familia, quemadmodum dicitur, quod res prohibita alienari, si semel legitimè alienetur, efficitur alienabilis etiam in alias personas prohibitas, nec reuiuiscit onus reuertendi ad familiam alienantium. *l. prima, l. pater filium*, §. *quindecim*, vbi Bartolus. *ff. de legat. 3.* Ita considerant Salicet. *in l. 2. num. 27. versic. non idem. C. de noxal.* Socin. iunior *consil. 23. num.* 51. *&* 52. *lib.* 1. Surd. *decis.* 9. *nu.* 9. huicque motiuo multum accedere videtur Statutum Vrbis, dum in fine ad successionem bonorum maternorum æqualiter admittit sorores, & fratres, quia mater æquè censetur diligere masculos, & feminas, nec ita sollicita præsumitur circa conseruationem masculorum, prout ipsi masculi.

Demum hanc sententiam, quòd Statutum deferens successionem hæreditatis fraternæ solis fratribus, non comprehendat hæreditatem sororis, in terminis tradiderunt Castrens. *consil.* 119. *nu.* 1. 2. *&* 3. *lib.* 1. Capr. *cons.* 82. *numer.* 2. Ias. *in rubric. ff. de acquirend. possess. nu.* 22. Crauett. *cons.* 743. *nu.* 7. latissimè Carpan. ad Statuta Mediolani *capit.* 288. *num.* 4. Caballus *consil.* 54. *num.* 7. qui plures alios congerunt, & de veriori, & communiori testantur Menochius *consil.* 990. *num.* 2. *&* 3. *&* *consil.* 1146. *num.* 6. *&* 7. & in hanc sententiam inclinauit Rota, teste Caputaquenli *decis.* 334. alias 331. *lib. primo, in manuscript.* & tamen ibi agebatur de Statuto antiquo Vrbis sub *lib.* 5. *cap.* 24. vbi quæstio erat magis dubia, quia illud Statutum antiquum non vtebatur verbo *fratris*, sed alio masculinæ quidem significationis, at magis generali, & indefinito, nempè; *defuncto succedant germani fratres*; quod verbum *defuncto* commodius referri poterat ad sororem etiam defunctam: secus autem est in hoc Statuto nouo, vbi signanter additur verbum *fratri*, & discretiue nominantur fratres, & sorores: quod videtur factum cum mysterio, vt statuentes indicarent, quod de hæreditate fratris, non autem sororis loquebantur: & in his terminis loquitur etiam decisio 48. *parte prima recentiorum*, quæ fuit confirmata, vt in *decis.* 644. *part.* 2. *recentiorum* in eadem causa emanata: quia Statutum Rauennatense ibi loquebatur de hæreditate cuiuscunque intestati: quod verbum, *cuiuscunque*, rectè referri poterat etiam ad hæreditatem fœminę; & vlterius addebat Statutum, *defuncta persona, &c.* quæ tam ad masculum, quam ad feminam referri poterat, & Rota ibi multum insistit, quòd ratio conseruandæ agnationis expressa fuerat, & quòd aderat aliud Statutum Rauennæ disponens agnatos prę ferri etiam in successione fœminæ, vt in *d. decis.* 644. *n.* 3. quæ deficiunt in Statuto nouo Vrbis, de quo agitur; quod dum veteri Statuto addit expressam illam denominationem *fratris*, videtur voluisse remouere dubitationem, de qua in dicta decisione Caputaquensis.

Nec refert huiusmodi Statutum exclusiuum sororum propter fratres esse fauorabile, tanquam fundatum in motiuo conseruationis familiarum. Quoniam hic fauor debet regulari intra suos limites, quos propria verborum significatio præscripsit, neque contra mentem statuentium, qui de sorore discretim mentionem faciunt, extendi ad ampliorem exclusionem. Surd. *decis.* 9. *num.* 16. *vers. non etiam obstat. &* minus hæc extensio permitti debet, cum magna differentia considerari possit inter casum, quo agitur de excludenda sorore ab hereditate fratris; & casum dum agitur de hæreditate alterius sororis, vt supra dictum est.

Non obstant Curt. sen. *consil.* 9. Alciat. *consil.* 200. *lib.* 9. Gerard. Mazzol. *cons.* 8. *&* 9. & alii relati per Gratianum *disceptation. forensium, cap.* 449. Quoniam Curtius reprobatur a dicto Socino iuniore *consil.* 23. *nu.* 48. *&* 57. Et in contrarium militat receptior, & verior Doctorum sententia, vt supra dictum est, præsertim concurrentibus circumstantijs particularibus huius Statuti noui Vrbis. Gratianus verò loquitur vti Aduocatus in hac causa, & Gerardus Mazzol. *cons.* 9. *in princ.* testatur contra ipsius consilia fuisse iudicatum, & rationes pro hac sententia magni facit.

Nec suffragatur Prospero Statutum Egubinum: quia cùm ipse sit forensis, illi Statutum non censetur fauisse, nec statuentes Eugubini curarunt conseruationem familiæ Romanæ ipsis non subditæ, vt per Alexandrum *cons.* 111. *in princ. lib.* 7. Paris. *consil.* 12. *num.* 25. *lib.* 3. Peregr. *cons.* 90. *num.* 13. *&* 20. *lib.* 1. & fuit dictum *in Narnien. Successionis*, 22. *Maij* 1628. coram me, quam sequuta est Rota *in Ferrarien. de Tassonis*, 18. *Martij præteriti coram R. P. D. meo Pirouano.*

Neque Isabellæ obstat renunciatio, loquitur enim de bonis dumtaxat paternis, maternis, & fraternis; & cùm sit stricti iuris, neque extensionem recipiat, nequaquam referenda est ad bona sororum, iuxta deducta per Bald. *cons.* 48. *per tot. lib.* 2. Aret. *cons.* 161. *num.* 5. Dec. in his terminis *cons.* 230 *num.* 3. *in fine, vers. & prædicta maxime.* Natt. *in addit. ad Alex. consil.* 85. *lib.* 4. Honded. *cons.* 29. *num.* 93. *&* 94. *lib.* 1. Eugen. *cons.* 88. *num.* 82. *lib.* 1. *& in Bononien. Hæreditatis de Armis*, 18. *Aprilis*, & 22. *Decembris* 1622. *coram me.*

Et ita Domini vnanimiter censuerunt, Statutum *cap.* 146. *lib.* 1. non comprehendere casum passiuę successionis sororis, & Prosperum teneri soluere Isabellæ eius portionem, &c.

R. P. D. Pirouano.

Romana Hæreditatis de Fuschis

Veneris 21. *Iunij* 1619.

EPITOME.

Possessio defuncti an transferri possit in suos hæredes a Lege, vel Statuto, absque actuali apprehensione; & an illi competant remedia retinendæ, & recuperandæ. Multa de hærede suo, &

hære-

hærede extraneo ad deciſionem quæſtionis, an poſſeſſio pleniſſima poſſit interuerti. Quaſi poſſeſſio filiationis per quos actus probetur.

Ad Cap. 147. *num.* 16.

DECISIO CXXI.

IN hac cauſa prius fuit dubitatum, cui ſit dandum mandatum de manutenendo; & ſæpius propoſitum, non tamen reſolutum: deinde ex ordine Dominorum dato Dubio fuit additum, Et ſeu de immittendo. Et ſuper hac vltima parte fuit ſuſcepta diſputatio, omiſſo articulo manutentionis, ſuper quo Domini valde diſſentiebant.

Nam Hortenſia, tanquam filia Fabij, & legitimata per ſubſequens matrimonium, prætendebat habere fundatam intentionem in Statuto Vrbis 147. *lib.* 1. continuante poſſeſſionem defuncti in hæredes ſuos, tanquam quod ex vi, & ratione legis poſſideret, & ob id manutenenda ſit: quam poſſeſſionem dicebat verè, & propriè transferri poſſe in hæredem à lege, vel Statuto abſque actu corporali; per textum ſingularem *in l. raptores, ibi, pleniſſimè poſſeſſio, C. de Epiſcop. & Cleric.* quem ibi, ad hoc Bartolus ponderat dicens ex iuris diſpoſitione, aut vi conſuetudinis, ſine aliquo actu etiam ficto, poſſe transferri pleniſſimam poſſeſſionem: & Bartolum ſequitur Guglielm. *in cap. Raymutius, in verbo teſtatore itaque mortuo, il* 2. *de teſtamen.* extollens illum textum vti meliorem de iure, dicens transferri pleniſſimam poſſeſſionem, ſcilicet naturalem, & ciuilem: hanc opinionem ſequuti ſunt infiniti relati per Gabriel. *de acquir. poſſeſſ. concluſ.* 9. *num.* 5. & eam ratione, & legibus confirmat Couarr. *var. reſol. lib.* 3. *cap.* 5. *nu.* 7. & vltra *l. raptores*, allegat *l. quod meo, de acq. poſſ. l. clauib. de contraben. empt. l. quisquis, C. de donat. cap. contingit. de dol. & contum. cap. ex litteris de conſuetud.* quibus iuribus patenter conſtat de potentia legis, & principis: quibus accedunt alii relati per Tiraq. *de conſtit. paſſ. par.* 5. *declar.* 1. Molin. *de primog. lib.* 3. *cap.* 12. *nu.* 19. Peregr. *de fideicom. art.* 47. *num.* 16. Roſental. *de feud. cap.* 7. *concl.* 17. *num.* 4. Et propter realitatem poſſeſſionis translatæ dicebatur competere tali hæreditati remedia poſſeſſoria tam retinendæ, quàm recuperandæ. Faber *in* §. 1. *inſt. de hæred. qualit. & differ.* Couar. *var. reſol. lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 6. *verſ. iam & hic poſſeſſor, & pract. quæſt. cap.* 17. *num.* 5. Gugliel. *in cap. Raymutius, in verſ. teſtatore itaque mortuo, il* 2. *num.* 72. Gabr. *conſ.* 36. *num.* 10. *lib.* 1. Peregr. *de fideicom. d. art.* 47. *num.* 23. & apud ſuprema Tribunalia practicata fuiſſe teſtantur de Senatu Mediolani. Iaſ. *conſ.* 146 *num.* 5. *lib.* 4. de Pariſienſi Guidop. *q.* 557. de Conſilio Neapolitano Afflict. *deciſ.* 299. & in Auditorio noſtro modernis temporibus idem tentum fuit coram bo. me. Scotto. *in Romana Officii* 3. *Decemb.* 1607. inter impreſſ. per R. P. D. Marcheſ. *par.* 1. *cap.* 2. *f.* 137. vbi *ſub n.* 6. ponderatur quòd Statutum vult, Senatorem teneri manutenere hæredem: ex quo arguitur illos eſſe veros poſſeſſores, dum abſque poſitiua poſſeſſione, & vera, non datur manutentio, *vulg.* §. *retinenda, inſt. de inter.* idem fuit dictum coram R. P. D. Martino Andrea *in Signina Bonorum*, 22. *Junij* 1615.

Cæterum Virginia, & aliæ eiuſdem Fabii neptes, quæ ad eandem ſucceſſionem ab inteſtato veniunt, contendebant de ſucceſſione Hortenſiæ non conſtare ſola vi, & potentia Statuti eam transferentis: quia alij, ſi non maioris auctoritatis, Doctores tenuerunt legem, ac Principem, aut conſuetudinem hoc facere non poſſe, cùm repugnet principiis naturalibus etiam Eam ſuſtinet Franc. Are. *in l.* 1. *num.* 23. *ff. de acq. hered.* dicens hoc fieri non poſſe a Principe, cùm ſit aduerſùs ius naturale, quod requirit actum naturalem apprehenſionis ad acquirendam poſſeſſionem *l.* 1. *in prin.* & *l.* 3. *ff. de acq. poſſ. l. ea quæ ſimiliter, ff. de acq. rer. dom.* & cum Aretino ſentiunt Bald. *in l.* 1. *n.* 1. *C. comm. de leg.* & alii allegati per Gabr. *de acq. poſſ. concl.* 9. *num.* 4.

Multi tamen, qui ſequuntur hanc opinionem, non impugnant potentiam transferendi, ſed modum; vt non verè, & realiter transferatur ſed fictè, & artificiosè; & ob id non dari poſſeſſoria retinendę aut recuperandæ, quæ fundata ſunt in vera, & poſitiua poſſeſſione: ita Bald. *in auth. defuncto, num.* 6. *C. ad Tertull.* Caſtr. *in l. ſi ſorori, C. de iur. delib.* Alex. *conſ* 82. *num.* 4. *vol.* 2. & alios quamplures refert Tiraquell. *in tract. de conſtit. poſſeſſ. par.* 6. *declar.* 4. Gabr. *de acq. poſſ. d. concl.* 9. *nu.* 6. & eam communem dicunt Alex *in l. in ſuis nu.* 9. *ff. de lib. & poſthu.* & *conſ.* 37. *n.* 3. *vol.* 1. Rip. *in rub. de cauſ. poſſ. & propr. num.* 24. Cotta *in me. mor. in verb. decreto Mediolani*: & alios hoc allegantes refert Peregr. *de fideicom. art.* 47. *num.* 27. & cum hac ratione reſpondet ad tex. ſupra allegat. diſtinguendo factum ab effectu iuris: & hunc ſenſum videtur habuiſſe Rot. apud Put. *deciſ.* 361. *num.* 7. *lib.* 1. Vnde ex varietate, & efficacia rationum pars Dominorum inhærebat priori opinioni: altera verò pars inclinabat in ſecundam.

Rurſus, attenta etiam priori opinione, non remouebatur difficultas, dum Virginia, & ſorores ante Hortenſiam apprehenderunt poſſeſſionem cuiuſdam vineæ, & domus, per quam prætendebant, effectum continuationis ex vi, & potentia Statuti prædicti eſſe interuptum, & impeditum; quaſi per poſſeſſionem, ab aliquo, quàm hærede ceptam, interuerſa ſit illa ciuiliſſima poſſeſſio: in qua opinione fuerunt Fulgoſ. & Iaſ. poſt eos *in l. Pomponius*, §. *quæſitum, num.* 3. per illum tex. *ff. de acq. poſſ.* & per gloſ. *in l. cum mules, in verb. quaſi coniunctim, ff. ex quib. cauſ. maior.* vbi probatur continuationem poſſeſſionis defuncti in ſucceſſorem quoad effectum vſucapionis iure inductam, & fictam, omnino impediri, ſi alter cùm poſſeſſionem apprehenderit, priùs quàm ſucceſſor, eam actu acquiſierit: & idem tenuerunt Caſtrenſ. & Iaſ. *in l. ſi ſorori, C. de inr. delib.* Alex. *conſ.* 82. *num.* 4. *lib.* 2. & alii allegati per Gabr. *de acquir. poſſeſſ. concluſ.* 9. *num.* 13. Tiraquell. *de conſtit. poſſeſſ. par.* 5. *declarat.* 1. quod etiam fuit dictum *in deciſ. Romana Vineæ de Lucatellis*, 30. *Octobris* 1606. *coram Reuerendiſſimo noſtro* Decano, inter nouiſſime impreſſas 263. *par.* 2. ſed limitatè quoad extraneos hæredes, de quibus non loquitur Statutum Vrbis, ſed de ſuis tantum. Et in hac parte Domini etiam variè ſentiebant: pars enim illorum tenebat, quòd poſſeſſio indiſtinctè poſſit interuerti, ſiue agatur de ex-

de extrancis, siue de suis : altera verò pars quoad suos negabat hoc fieri posse, propter effectum continuationis, & suitatis.

Fundamentum principale tenentium, possessionem quoad omnes posse interuerti, deducebatur ex supradicta glos. *in l. cùm miles, in verbo quasi coniunctim, ff. ex quib. caus. maior.* & *l. Pomponius, §. quæsitum, ff. de acq. rer. dom.* & ex *l. possessio, ff. de vsucap.* vbi in Summa legitur, *Possessio testatoris ita hæredi procedit, si medio tempore a nulla possessa est*; & rationem ponderant inter cæteros Alexand. *consil. 83. num. 3. & 7.* Peregrin. *de fideicommiss. dicto artic. 47. num. 15.* Catell. Cotta *in memor. in verbo decreto Mediolani*, quòd quando Statutum inducit continuationem in hæredem, tunc datur medium inter mortem testatoris, & aditionem; per quam aditionem efficitur tacitum dispositum ad suscipiendam possessionem hereditatis continuatam : vnde actualis illa possessio, quæ contigit, impedit continuationem per extremorum coniunctionem. Nec in suo ratio differentiæ diuersificari videbatur, etsi non sit voluntarius, sed necessarius hæres : quia eodem modo consideratur medium inter mortem patris, & immixtionē, prout in extraneo inter mortem testatoris, & aditionem hereditatis, vt asserunt Rimin. *consil. 38. in fine*, & Alberic. *in l. 1. num. 3. C. si vt ab hæredit. se abstineat*, vbi ponit opinionem antiquorum, & modernorum, An suus sit ipso iure hæres absque immixtione; & Castrens. *in l. suis, num. 3. ff. de liber. & posthum.* aduertit quòd non separatur suitas a necessitate, vt ideo non procedat effectus suitatis cum effectu, nisi per immixtionem filius efficiatur hæres : & hunc sensum videtur habuisse rota apud Caputaq. *decis. 199. par. 2.* & in *Lucana Maiestatus, 24. Aprilis 1587. coram Orano*, & *coram bonæ memoriæ Penia in Romana Vineæ, 13. Martij 1605* in quibus fuit suo hæredi denegata manutentio propter actualem possessionem ab extraneo apprehensam ante aditam hæreditatem.

Fundamentum verò eorum, qui restrinxerunt primam limitationem, vt locum non habeat in hærede suo, de quo loquitur Statutum, deducitur a natura, & effectu : sunt verba text. *l. 1. §. qui sunt, ff. si quis omiss. caus. testam. l. necessarijs*, vbi etiam Bartolus, dicit de iure ciuili suos esse hæredes nomine, & effectu, *ff. de acquir. hæredit.* vbi glos. & Bartol. quos etiam refert, & aliis comprobat Surd. *cons.* 458. *num.* 4. inde dicebatur, hæreditatem iacentem non dari. *l. cùm hæreditas*, cum glos. *C. de pasit.* Callr. *in l. in suis num. 2. vers. non ergo dici potest hæreditas patris iacens, ff. de lib. & posthum.* Crau. *de transmiss. hæredit. cap. 9. num. 17.* Idem dicit Molin. *de primog. lib. 3. cap. 12. num. 20.* & instanti continuationem ex potentia Statuti operatur, ita vt non detur medium inter mortem patris, & subsistentiam hæredis, vt aduertunt Bald. *cons. 330. num. 4. vol. 1.* Alex. *cons. 83. n. 7. vol. 6.* Gabr. *cons. 36. num. 13. lib. 1.* idem Molin. *d. cap. 12. n. 20.* Couar. *var. resol. lib. 3. cap. 5. nu. 6. vers. sic, & interdicto recuperandæ*; & prout non datur adita hæreditate, vt per Gabr. *de acquir. poss. concl. 9. num. 20.* vbi allegat Signorolum, & alios, ex quo reperitur patiens dispositum ad suscipiendam hæreditatis possessionem beneficio Statuti continuatam, vt dicit Gugliel. *in cap. Raynutius, in ver. testatore itaque mortuo, il 2. num. 74. de testam.* quo fit vt si medio tempore possessio vacua fuerit, omnis aprehēsio ab alio, quàm hærede capta, manutenibilis non sit, quia prima tolli non potest. Mohed. *dec. 7. num. 3. de rest spol.* Dec. *cons. 467. num. 12.* Honded. *cons. 18. num. 28. & seq. lib. 2.* Rot. *decis. 390. par. 1. diuers.* & idem Couar. *d. cap. 5. num. 6.* facit eamdem consequentiam quoad pertinentiam remedii recuperandæ.

Et ad *l. cùm miles*, cum glos. *in ver. quasi coniunctim. ff. ex quib. caus. maior.* respondebatur cum distinctione supradicta de hærede extraneo, vel suo, vt in præsenti secundo : quia illa attenditur prout de iure communi, quæ impropria, & abusiue est : ista verò ex Statuto vera, & propria est, vt declarat Hier. Gabr. *d. cons. 36. num. 8. lib. 1.* Ac demum cum Couar. *d. lib. 3. var. cap. 5.* dicebant quòd in illa agebatur de effectu ad vsucapiendum, & de possessione, quæ vacua erat, & de ea, quæ mortuo testatore accedebat, & adiungebatur possessioni apprehensæ per hæredem, vt colligitur ex *l. Pomponio, §. non autem, & §. quæsitum, ff. de acqu. rer. dom.* ideo non mirum si possessio medio tempore capta interrumpit præscriptionē, quę fundatur in possessione, non sic in præsenti, in quo ne per momentum quidem datur vacuum.

Ad opinionem verò Antiquorum relatam per Alberic. *in l. 1. C. si vt ab hæred. se abstin.* satisfaciebant responsiones datæ per eumdem Albericum, & ex supra ponderatis, considerando duplicem acquisitionem hæreditatis, reuocabilem, & irreuocabilem, per quam rationem conseruatur vnitas suitatis cum necessitate hæredis. Et ad decisiones Rotales respondebatur, primam, nempe Caputaquen. *decis. 199.* admittere hanc continuationem, quando Statutum ita disponit, & vt in præsenti, ita disponere præsupponitur : sed Statutum Bononiense non ita disponere; à quo deducebatur possessio : & circa hoc dubitabatur; qui non est casus noster. Secundam verò *coram Orano*, & tertiam *coram Penia*, non ponderare rationes, sed contentos esse sola Doctorum auctoritate, vt ideo magis inhærēdum sit moderne decisioni coram R. P. D. Andrea in *Signina Bonorum, 22. Iunij 1615.* in qua articulus magis ex professo disputatur.

Demum, & altera emergebat difficultas, in qua similiter Domini conuenichant. Nam aliqui dicebant huiusmodi possessoria remedia esse executiua, vt tenent Bald. *in rubr. de consuetudin. num. 20.* & clarius *in rubr. de caus. possess. & proprietat. num. 13.* Ias. *in l. sorori, 1. col. num. 2. ff de iur. delibet.* & Catell. *in memor. in verb. decreto Mediolani*, Guglielm. *in cap. Raynutius, in ver. testatore itaque mortuo, il 2. num. 92. de testam.* Statuta autem de continuanda possessione emanarunt ad executionem legis edictalis, vt executio, quæ debebat fieri per Iudicem, fiat per legem municipalem, vt admittit Bald. *consil. 141. num. 3. vol. 1.* & eo casu inhærens Statuto tenetur docere de qualitatibus Statuti; quod de iure sit hæres, & non abusiue; Quod si à parte negetur, & aliter non constet per confessionem partis, vt per testatoris assertionem, quia scripserit hæredem in testamento, tunc dicit Bald. *in dicto consil. 141. num. 6. cons. 331. eodem vol. 1.* quod intrat mixtura cognitionis meritorum, & possessorij; ordinariè-

narieque, & non exequutiuè procedendum propter dilationem appellationis in huiusmodi possessorij mixtis: atque ita omnis exceptio, quæ petitorem potest petitionem hæreditatis, habet petitorem etiam fictionem & beneficium Statuti. Quam rationem Domini ponderarunt *in causa Romana de Lucatellis*, 30. *Octobris* 1609. in nouissimis *decis.* 263. *num.* 5. *par.* 2. *& in Ferrarien. de Tassonis coram R. P. D. Pamphilio*, *die* 26 *Iunij* 1613. inter impress. per Farinacium *decis.* 511. *num.* 1. Quæ omnia dicebantur in præsenti concurrere: quia Hortensia plenè filiationem suam non probat, & neptes Fabij illam impugnabant, neque est hæres scripta in testamento Fabij: vnde cadebat necessaria cognitio super qualitate suitatis ius tribuentis, quæ semper liquidari, & probari debet. Dec. *conf.* 524. *num.* 1. Peregrinus *de fideicommiss. artic.* 48. *num.* 1.

Alij vero Domini transibant cum distinctione eiusdem Baldi *in consil.* 330. *& 331. eodem vol.* 1. *de hærede suo*, & de hærede extraneo: vt in suo, vbi versamur, non cadat titulus propriè hereditarius, quia necessarius, & voluntarius est hæres, & propterea remanet merum possessorium, a quo appellari non potest. Et vlterius dicebant, quod etsi Hortensia non sit scripta hæres, aliunde tamen habet iudicium testatoris, ex dotali scilicet instrumento eius matris, & dotis eiusdem, in qua nominatur, tractatur, & dotatur tanquam filia; vt in decisione in hac causa fuit ponderatum; ex quibus constituta est in quasi possessione filiationis sufficienti in remedio possessorio, in quo plenè non est disputandum de vero iure hæreditario, sed de prima figura, siue de apparentia tituli, vt dicit Bald. *in dicto consil.* 141. *num.* 1. *in fin.* & idem firmatur *in decis.* 1055. *num.* 1. *coram bonæ memoriæ Cardinali Seraphino*: & in causa petitionis hæreditatis, quod est plus, fuit conclusum in Consilio Neapolitano, testatur Afflict. *decis.* 25. *numero* 1. quæ apparentia satis iustificatur ex supradictis.

Cùm igitur circa prædicta variè sentirent, & Dubio sæpius proposito resolutorio haberi non posset, deuentum fuit ad disputationem secundæ partis, in qua concordes censuerunt Hortensiæ dandam esse immissionem.

Nam cùm Hortensia veniat tanquam filia Fabij, ei debetur successio, vti habenti primam causam succedendi. §. *si igitur, il primo*, *Authent. de hæred. ab intestat. venient. authent. defuncto*, *ff. ad Tertullian*, eique competit vtile interdictum quorum bonorum, *l.* 1. *C. quorum bonorum* glos. Bart. & alij *in l.* 1. *ff. eodem tit.* Menoch. *de arbitr. remed.* 1. *num.* 33. quod etiam fuit firmatum *in Romana de Capizucchis* inter non. impress. 115. *num.* 1. *par.* 1. Et vlterius etiam officio Iudicis, quod potest implorari pro retentatione rei; & sufficit probare de possessione, vt aduertit Bart. *in l. de vsu*, *ff. de var. & præpos. in cap.* 1. *in tit. de contra. inter mascul. & femin.* quos refert pariter, & sequitur Peregr. *de fideicom. art.* 48. *num.* 2.

Non obstat quod Hortensiæ non sufficiat venire ad successionem, vti filiæ legitimæ, nisi etiam probauerit se talem, cùm non habeat iudicium testatoris notorium in scriptura testamenti registratum circa vtramque qualitatem filiationis, & hæredis, à quo possit subleuari, & prout subleuatum in remed. *l. vltima*, *C. de edict. D. Adr. tol.* & tenuit Menoch. *remed.* 4. *adipisc. numer.* 64. *& 65.*

Quia ex quasi possessione filiationis legitimæ, in qua reperitur, & constituta fuit ab ipso Fabio patre, subleuatur ab illo onere probandi; cùm illi sufficiat ista quasi possessio ad effectum succedendi ipsi patri, & obtinendi in iudicio possessorio adipiscendæ, in quo leuiores probationes sufficiunt. glos. *in l.* 1. *in verb. probaueris*, *C. quorum bonorum.* Alex. *conf.* 51. *num.* 2. *lib.* 1. dicens ex sententia Bart. *in l. non nudis*, *C. de probat. & in l.* 1. *C. quorum bonorum*, quòd Aduocati faciunt duos articulos, vnum de proprietate filiationis, in quo dicunt, ipsum esse filium, alium de communi possessione filiationis, scilicet, quod pro filio habebatur, reputabatur, & tractabatur, & sufficit probare articulum quasi possessionis ad fundamentum illius intentionis; & cum Alex. idem senserunt Alciat. *consil.* 625. *num.* 2. Dec. *conf.* 54. *num.* 1. *ex huiusmodi enim tractatu.* Menoch. post alios *præsumpt.* 54. *num.* 48. *lib.* 6. Alb. *conf.* 83. *num.* 22. *lib.* 1. Petr. *de fideicomm. quæst.* 11. *num.* 484. & idem firmauit Rota. *coram bo. mem. Cardinali Seraphino decis.* 1065. *& decis.* 1282. vbi dicitur, quod ista filiatio probatur per actus proportionatos patris erga filios.

Quasi autem possessio filiationis bene probatur per actus educationis, nominationis, & dotationis, ponderatos in decis. diei 25. Maij prætériri in hac causa facta. Et qualitas legitimitatis iustificatus ex instrumẽto solutionis dotis factæ per Ludouicam matrem Hortensiæ eidem Fabio, qui ambo medio iuramento asseruerunt antea fuisse inter eos contracta sponsalia cum certa dote, & postea celebratum matrimonium in facie Ecclesiæ in specie pro legitimatione ipsius Hortensiæ: & comprobatur ex instrumento dotationis ipsius Hortensiæ, in quo Fabius denominatur pater Hortensiæ legitimæ, & naturalis. Quibus pro adminiculo accedunt denominatio Horatij fratris Fabij, dum accessit tanquam fideiussor dotationi prædictæ, & testes summariè examinati deponentes de tractatu vti legitimæ.

Nec ad prædicta obstat responsio data, quod probatio ista præsumptiua nõ sufficiat, sed requiratur plena, per Menoch. *præsumpt.* 54. *num.* 48. ostendendo eos æquiuocasse à termino legitimitatis, quæ prouenit à matrimonio, ad terminum legitimitatis standi in iudicio: de quo illi loquuntur, & Natt. *dicto conf.* 421. *num.* 1. non impugnat filium subleuari ex quasi possessione ab onere probandi, sed quod tenetur probare se filium, si conueniatur ab agnatis, qui negent extare matrimonium, non autem hoc onus sustinent agnati; sed quomodo id probandum sit, plenè, vel leuioribus probationibus, non disputat: quinimo Natta *conf.* 473. *num.* 14. admittit, possessionem legitimitatis probari ex tractatu parentum: & meritò, quia possunt quidem dare statum, & apparentiam legitimitatis, concurrente vehementi coniectura præsumpti matrimonij, vt in præsenti, per quam subleuentur filij ab onere probandi de veritate status, cùm hoc non sit in potestate coniugum, sed pendet à veritate matrimonij, cuius plena probatio videtur desiderari solum quando agitur de fœdere matrimonij, aut de succedendo alteri,

teri, à quo ſimilem tractatum filius non habebat, vt diſtinctum fuit *in deciſ. Parmen Status coram Reuerendiſſimo Archiepiſcopo Damaſceno, die 28. Martij 1608.*

Demum non obſtat, qôdu ſola quaſi poſſeſſio per tractatum, & actus proportionatos non ſufficiat Hortenſiæ, quę nititur Statuto, & qualitate hæredis, quæ aliunde probari non poteſt; quàm per matrimonium, per text. *in l. item in poteſtate, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iur.*

Quia vltra quòd oſtenſum eſt controuerſum eſſe, an huiuſmodi poſſeſſorium ex Statuto Vrbis 147. intentatum, ſit merum, vel mixtum, dicitur propterea, Hortenſiam non prætendere immiſſionem vigore Statuti de continuanda poſſeſſione, ſed ex interdicto quorum bonorum, & iudicis officio, vbi non cadit iſta ſubtilis indagatio.

Et ita, &c.

R. P. D. Corduba.

Romana Cenſus.

Veneris 17. Maij 1599.

EPITOME.

Quaſi poſſeſſio ad effectum manutentionis inducitur per vnicam ſolutionem; & ex diſpoſitione Statuti Vrbis cap. 147. lib. 1. transfertur etiam in hæredes.

Ad Cap. 147. num. 25.

DECISIO CXXII.

FVerat aſſignatus cenſus, de quo controuertitur bo. mem. Matthæo Maſſæ pro dote D. Annæ Maronæ eius vxoris, quem eius fratris poſſidebant filii, & hæredes q. Antonij Maſſę de Galeſio: & cùm ſuper exactione fructus dicti cenſus dubitaretur, illis ſolis informantibus; Domini reſoluerunt, manutenendos eſſe dictos hæredes in illorum exactione.

Nam cùm conſtet de quaſi poſſeſſione exigendi, vt ex inſtrumento de anno 1578. & quòd Matthęus vigore dictæ agnationis exegit ſcuta 140. & 200. à Ioſepho Inſtiniano fideiuſſore ad triennium obligato pro ſolutione fructuum, vt in quietantijs, de quibus in ſummario num. 2. illi veniunt manutenendi, §. *retinendæ*, §. *hodie, inſtit. de interd.* Couar. *pract. cap. 17. numer. 5.* & fuit reſolutum *in Veronen. Iuriſdictionis, 28. Aprilis 1591. coram Illuſtriſſ. Mantica*, & in terminis *coram me in vna Beneuentana Cenſus, 13. Junij 1594.* vtraque *num. 1.* & alibi ſæpe. Apertiſſimi autem iuris eſt ex vnica ſolutione quaſi poſſeſſionem induci, ad hunc effectum. gloſ. & Doctores, maximè Rip. *num. 92. in cap. cùm Eccleſia Sutrina, de cauſ. poſſeſſ. & proprietat.* Caualin Milio *quæſt. 913.* Roman. *conſ. 70. num. 12.* Roland. *conſ. 47. num. 27. lib. 1.* Rot. *diuerſor. deciſ. 196. num. 2. par. 1.* & fuit dictum *in illa Romana Cenſus coram R. P. D. meo Pamphilio, 26. Aprilis præteriti.*

Quæ quaſi poſſeſſio in hæredes cenſetur tranſlata, ſtante Statuto Vrbis *cap. 148. lib. 1.* & in terminis ſimilis Statuti dicit copiosè Tiraquell. *in tractat. le mort laiſit. leuit.* Molin. *de primogenit, l. 3. cap. 12. per totum*, Anton. Gomes. *in lib. 45. Taur.* & plures per eos allegati: Et virtute dictæ poſſeſſionis vti poſſunt interdicto retinendæ, & veniunt manutenendi. Guidop. *deciſ. 12.* Guglielm *in cap. Rainutius, verſ. mortuo itaque, num. 72.* Tiraquell. *vbi ſupra, 6. par. declar. 5. num. 1.* Gabr. *lib. 5. tit. de acquir. poſſeſſ. concluſ. 7. nu. ...* Molin. *lib. 3. cap. 13. num. 6.*

Quòd maximè habet locum ſtantibus duabus quietantijs factis per Tutores hæredum de ſolutionibus acceptis: quæ confeſſiones cùm ſint veriſimiles, propter inſtrumentum cenſus, & aſſignationem in dotem D. Annę, probant dictam quaſi poſſeſſionem, cùm ad iſtum actum manutentionis leuiſſimę etiam probationes ſufficiant, vt fuit dictum coram Illuſtriſſ. Paleotto *in cauſa Romana Domus, 9. Julij 1596.*

Nec obſtabant prætenſiones DD. de Pinellis prætendentium eſſe creditores Domini Baldini vnius ex filiis q. Antonii Maſſæ. Nam nec reſpiciunt petitorium. Et ita Dominis fuit viſum.

Cardinali Platto.

Ianuen. Fideicommiſſi.

Veneris 4. Maij 1590.

EPITOME.

Statutum Vrbis de continuatione poſſeſſionis defuncti in ſuos hæredes an ſuffragetur forenſibus.

Ad Cap. 147. num. 26.

DECISIO CXXIII.

CVm Statutum Vrbis 147. continuet poſſeſſionem bonorum defuncti in ſuos hęredes, dixerunt Domini, ſatis ex hoc conſtare Vincentium iuniorem poſſediſſe palatium, de quo agitur, ad effectum vt eiuſdem Vincenti ſorores, & hæredes in poſſeſſionem palatij poſſint immitti, iux. tradit. per Menoch. *remed. 5. adip. poſſ. num. 365.* Zuchard. *in l. fin. C. de edict. Dict. Adria. toll. num. 357.* Quod multo magis procedit, ex quo, vt in facto deducitur, ille qui palatium conductũ habebat à patre Vincentii, ipſum Vincentium aliquo modo recognouit. Allictus *deciſ. 167. num. 6.* Bero. *conſ. 75. num. 73. lib. 3.*

Non obſtat poſſeſſio capta de huiuſmodi palatio per D. Annam matrem Vincentii. Quia illa ingreſſa fuit poſſeſſionem tanquam creditrix, &c. & ſic filio ſuo poſſediſſe dicitur, quaſi retinens in pignus, donec ſibi de ſuis dotibus ſatisfiat. Caſtr. *in l. 1. §. per ſeruum corporaliter, num. 2. ff. de acquir. poſſeſſ.* vbi etiam Alexand. Socin. & Iaſ. Maximè cum iſta Annæ poſſeſſio, quæ ex Statuto in ſuum hæredem fuit continuata, vtiliſſima dicatur, iuxta communem ſententiam *in l. 1. vbi*

Rip.

Digitized by

Rip. *num.* 36. *ff. de acquir. poſſeſſ.* latè Tiraq. *in tract. le mort laiſit. in præfat. declarat.* 1. & propterea ſe comparitur cum poſſione D. Annæ: atque ideo non impeditur eius effectus, ſcilicet immiſſio in poſſeſſionem, eius vigore mulieribus competens, vt dictum eſt.

Non obſtat quòd Vincentius eſſet forenſis, ita vt Statutum Vrbis illi non debeat ſuffragari. Quia hoc caſu attendendum eſt Statutum loci, vbi bona ſunt ſita. Nat. *conſ.* 149. *vol.* 6. Cephal. *conſ.* 309. *num.* 26. *lib.* 3. Abb. *conſ.* 5. *num.* 5. Præterea pater Vincentij ex priuilegio erat Ciuis Romanus: quod priuilegium ad filios etiam tranſit, *l. aſſumptio, §. filius, ff. ad municip.*

Cardinali Blanchetto.

Romana de Cariis.

Veneris 11. *Maij.* 1584.

EPITOME.

Donatio iurata an requirat nihilominus ſubſcriptionem donantis: & quid ſi ſit facta coram Iudice? Statutum Vrbis de donationibus ligat etiam Eccleſiaſticos.

Ad Cap. 149. *num.* 15.

DECISIO CXXIV.

FVit reſolutum, donationi, de qua agitur obſtare Statutum Vrbis *lib.* 4. *cap.* 22. nec applicari limitationes allegatas per hæredes Fabij. Quòd enim fuerit iurata, & ideo non requirat ſubſcriptionem donantis, Dixerunt tolli ex deciſ. *in cauſa Rom. de corâ Matthæis bo. mem. Oradino.* Aſſertionem meritorum non ſuffragari dixerunt, niſi probetur, ex trad. per Alex. & Dec. *in l. ſi donatione, C. de collat.* Gabr. *de donat. concluſ.* 1. *num.* 60. & 61. Quod & cenſerunt circa causâ, videlicet ingreſſus Religionis; quia illa ſola non exprimitur; nec & Clericatus aliquid prodeſt, quia Statutum ligat etiam Clericos; & fuit reſolutum coram R. P. D. meo Aldobrandino *in cauſa Romana de Comitibus.*

Ex hoc capite ſolum dicebant Domini, fortàn poſſe ſubſtineri, quia facta coram Iudice. Vt enim Statutum inducat hanc formam ad euitandas fraudes, ſatis dicitur ſatisfactum menti legis per æquipollens. Caſſador. *de iudic. deciſ.* 20. & *l. ſancimus, C. de teſtam.* quæ cum loquantur in teſtamentis, in quibus eſt data forma, qua non ſeruata, corruunt; ſi illa non ſeruetur in teſtamento facto coram Iudice, nihilominus illud ſuſtineatur ſpecificè, cum hic interuenerit numerus quinque teſtium, in quo fuit plenius Statuto ſatisfactum. Nec placebat Dominis Iudicis incompetentia: quià coram quolibet Iudice huiuſmodi donationes fieri, & inſinuari poſſunt, ex allegatis: & aliàs ſimilis exceptio incompetentis Iudicis *in vna Tiburtina Bonorum*, in qua donatio layci fuerat inſinuata coram Vicario Epiſcopi, fuit reiecta. Ideoſuper hoc capite partes poſſùt informare.

In eadem coram eodem.

Iouis 13. *Iunij* 1584.

EPITOME.

Præſentia Iudicia in Donatione non ſupplet defectum ſubſcriptionis donantis a Statuto requiſitæ.

Ad Cap. 149. *num.* 15.

DECISIO CXXV.

DOmini fuerunt concordes, præſentiam Iudicis non æquipollere ſubſcriptioni donantis, & teſtium requiſitæ à Statuto Vrbis. Licèt enim regula ſit quod forma data ad vnum effectum, ſi idem effectus ſequatur, poterit adimpleri per æquipollens. Caſſad. *de iud. dec.* 8. & 26. *ſup. regul.* Cagnol. *in l. ſi quis maior, num.* 218. *C. de tranſact.* tamen ex ſola præſentia Iudicis non tollitur ſuſpicio fraudis, quæ ex perſona Notarii oriri poſſit; & dato quod in hoc caſu ceſſet ratio legis, tamen ceſſare non debet diſpoſitio. Couar. *Epito. par.* 2. *cap.* 6. §. 9. *num.* 8. & *in cap. cum eſſes, num.* 9. *de teſtamentis.* Præterea facile Statutum redderetur eluſorium, & poſſet ſupponi perſona incognita, quæ donaret coram Iudice pro ſuis bona aliena. Dixerunt tamen pariter videndum, an hæc donatio poſſit dici facta apud acta: non quia ſuppleatur ex hoc defectus ſubſcriptionis, ſed quia tanquam caſus habens ſpeciale priuilegium non comprehenditur ſub Statuto, argum. eorum quæ dicit Ripa *in l.* 1. *num.* 15. *ff. ſoluto matrimonio.* Dec. *conſ.* 5.

R. P. D. Orano.

Romana Prætenſæ Donationis.

Lunæ 29. *Martij* 1599.

EPITOME.

Omiſſio ſolemnitatum requiſitarum in Donationibus à Statutis Vrbis, an inualides donationes factas extra Vrbis territorium? Iuramentum an ſuppleat defectus inſinuationis, & ſubſcriptionis.

Ad Cap. 149. *num.* 24.

DECISIO CXXVI.

CVm Domini de Magdalenis prætenderent ex varijs cauſis donationem Neapoli per D. Hippolytam de Magdalenis Romanam ad fauorem Alexandri Boiardi eius priuigni factam, non ſubſiſtere; nempe quod in ea non fuiſſet ſeruata ſolemnitas Statuti Vrbis, de qua *cap.* 151. *lib.* 1. & quòd careret inſinatione, ſubſcriptione, & aliis

requiſi-

requiſitis à Statuto *cap.* 150. *eod. l.* 1. ac denique, quia facta priuigno intuitu mariti, ſicut præſumitur; & conſequenter nulliter, obſtante alio Statuto *cap.* 135. *eod. lib.* quod prohibet fieri donationes inter virum, & vxorem, ſponſum, & ſponſam; Domini pręmiſſis reiectis vnaniminer pro eius validitate ſteterunt.

Clari enim iuris eſt in contractibus attendendam ſolemnitatem loci contractus, etiam ſi contrahentes fuerint forenſes; vt eſt doctrina Bartoli communiter recepta, *in l.* 1. *prope fin. ff. de tut. & curat. dat. ab his.* Corn. in terminis donationis *conſ.* 185. *num.* 10. *lib.* 2. & fuit reſolutum *in vna Romana Donationis.* 12. *Februarij* 1596. *coram* R. *P. D. meo Seraphino.* Vnde quantumuis in hac donatione ſolemnitates à Statuto Vrbis præſcriptæ circa contractus mulierum non fuerint obſeruatę; Nihilominus ex huiuſmodi omiſſione non reſultauit eius inualiditas: nam quando Statutum non diſponit ſimpliciter circa habilitatem perſonæ, ſed circa ſolemnitatem actus, prout de Statuto Vrbis fuit dictum coram bo. mem. Cantucio *in vna Prænestina Hæreditatis*, 27. *Nouembris* 1551. eo caſu non afficit contractus factos in loco, Statuto non ſubdito. Bart. *in l. cunctos populos*, 6. *quæſt.* & ibi Caccialup. *num.* 6. *verſ. etſi Statutum principaliter, lib.* 3. Anton. Gabr. *de Statut. concluſ.* 8. *num.* 21. licet ſecus eſſet dicendum, quando ſimpliciter inhabilitat perſonas, vt poſt alios conſulit Hieronymus Gabriel *conſil.* 1. *num.* 7. *lib.* 1.

Quòd autem idem Statutum non inhabilitet ſimpliciter, patet ex eo quod obligat forenſes in territorio Vrbis contrahentes. Caputaq. *dec.* 195. *par.* 3. Quod procul dubio nunquam faceret, ſi ſimpliciter reſpiceret perſonas, cùm ſit deciſorium. Achill. *deciſ.* 2. *num.* 5. *de conſt.*

Nec attendi debet defectus inſinuationis, & ſubſcriptionis, de quo in alio Statuto. Quia ſi opponitur de eo in vim Statuti, iam exploratum eſt, quòd cùm illud prouideat circa ſolemnitates actus, non circa habilitatem perſonarum cõtrahentium, ſpectant ad locum contractus, Caputaq. *deciſ.* 283. *par.* 1. & 206. *par.* 3. & fuit dictum coram me *in vna Romana Bonorum de Ceulis.* Si verè in iuris diſpoſitione, defectus ille ſuppletus eſt per iuramentum, Gabr. *concluſ.* 1. *num.* 116. *de donat.* vt etiam reſpondit Rota *in vna Beneuentana Donationis*, 21. *Nouembris* 1585. *coram R. P. D. meo Gipſio.*

Nec dicatur iuramentum tot effectus non poſſe operari; videlicet ſuppletionem inſinuationis, & ſubſcriptionis. Etenim cum non ſit magis ad vnũ defectum, quàm ad alium reſtrictum, ſed aptum comprehendere ex generalitate verborum omnes defectus, dicendum eſt omnes eos complecti, & in conſequentiam ſupplere, Dec. *conſ.* 238. *num.* 3. *& conſ.* 414. *in fin.* latè Riminald. *inſtit. quib. alienar. licet vel non. num.* 250. Seraph. *de priuileg.* 83. *num.* 49. quàm ſententiam ſequuta fuit Rota *in vna Ranennaten. Donationis*, 29. *Aprilis* 1596. *coram R. P. D. meo Seraphino.*

Nec refragatur, quod donatio facta priuigno cenſetur facta contemplatione viri, quam non validat iuramentum, cum iſtud cenſeatur diſponente Statuto, dolo & metu extortum, maximè in muliere naturaliter tenace, & parum erga priuignum affecta. Caſtr. *conſ.* 165. *lib.* 1. Quia reſponſum fuit ipſam in donatione rationem non habuiſſe viri. Quod ſatis apparet ex deductis pro Dominis de Magdalenis, dum aſſerunt illum eam male tractaſſe, & teſtibus vtuntur deponentibus eumdem erga vxorem fuiſſe ſeuerum; & cùm Statutũ loquatur prohibitiuè de donationibus factis inter coniuges, non debere extendi ad perſonas in eo non expreſſas. Achill. *dec.* 112. *de conſtit.* Cæſ. de Grat. *deciſ.* 1. *num.* 3. *eod. tit.* & nihilominus non dubitari donationem propter iuramentum illi appoſitum, etiam inter coniuges, ſuſtineri, Alex. *conſ.* 34. *num.* 8. *&* 12. *vol.* 3. Aym. *conſ.* 61. *num.* 1. *& conſ.* 102. *num.* 2. Iaſ. *in l. pactia, quæ contra, num.* 5. & ibi Dec. *num.* 6. *de pact.* Clar. *in §. donatio, quæſt.* 9. Roland. *conſ.* 93. *nu. num.* 4. *vol.* 1. & in terminis Statuti Vrbis fuit reſolutum coram R. P. D. meo Pegna *in vna Romana Donationis de Grandis.* Multò ergo magis inter nouercam, & priuignum.

Non obſtat quòd donario fuit per metum ſaltem reuerentialem extorta. Quia vltra quod ſponte præſumitur facta, iuxta tradit. *in l.* 2. *C. de his, quæ vi metuſue cauſa*, teſtes non percutiunt metum quoad hanc donationem; licet fateantur, maritum fuiſſe terribilem: quod tamen ad probandum metum non ſufficit, vt per Burſatt. poſt alios *conſ.* 72. *num.* 51. *vol.* 1.

Ad reliqua verò per informantes adducta, tanquam improbabilia, vel minus releuantia, placuerunt reſponſiones datæ per Dominos de Boiardis.

Cardinali Blanchetto.

Romana Euictionis.

Mercurij 23. *Martij* 1688.

EPITOME.

Donator an & quando teneatur de euictione. Donatio non ſeruata forma Statuti quando ſuſtineatur. Statutum Vrbis de Donationibus quo modo intelligatur eſſe Papale, & obſeruandum a Clericis.

Ad Cap. 149. *num.* 46.

DECISIO CXXVII.

PRopoſui dubium de mandato Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi Domini Cardinalis Sanctorum Quatuor in Rota, An donationi factæ per Marchioniſſam della Tolfa Collegio Romano Societatis Ieſu de Vrbe, & obligationi de euictione contenta in ea obſtarent Statuta Vrbis *lib.* 4. *cap.* 22 *& lib.* 5. *cap.* 19

Et Domini fuerunt concordes, quod non obſtantibus dictis Statutis, donatio, & euictionis obligatio ſuſtineantur. Donator enim licet regulariter non teneatur de euictione, tenetur tamen quando ad illam ſe obligauit, & ſcienter rem alienam donauit. *l.* 2. *C. de euict. l. Ariſto*, §. *fin.* vbi glo.

glos. *in verb. dolo, ff. de donat.* Quorum vtrumque in proposito casu concurrit, cùm & Marchionilla se obligauit, & donauit rem alteri post mortem suam donatam.

Non obstat quòd non fuerunt seruata solemnia dictorum Statutorum. Quia negotium agitur cum Ecclesia. Bald. *in l. generaliter, C. de sacrosanct. Eccles.* Caputaq. *decis.* 194. *lib.* 3. Præcipue ex causa dotis, prout hoc casu. Put. *decis.* 162. *lib.* 3. Bald. Nouell. *de dot. par.* 6. *priuileg.* 47. Caputaq. *decis.* 199. *par.* 3. Et dotis necessariæ in erectione Collegij. Lambert. 1. *par. art.* 5. 1. *quæst. princ.*

Non obstat defectus solemnitatum circa donationem *cap.* 22. *lib.* 4. quia donatio facta piæ causæ non subiacet istis solemnitatibus. Ruin. *consil.* 182. *num.* 13. *lib.* 1. Gabriel. *de donat. conclus.* 1. *num.* 18. Præcipuè cùm præcesserit auctoritas Papæ, quæ tollit omnes difficultates. Curt. iun. *cons.* 508. *num.* 9. & fuit dictum *in vna Romana Scripturarum coram R. P. D. meo Serapbino*, 19. *Martij* 1586. Et eo magis stante prægnantia clausularum gratiæ Pij Quarti, quod assignatio non possit impugnari ex quauis causa cum clausula sublata, & decreto irritanti.

Non obstat, quod Rota resoluerit ista Statuta esse Papalia. Quia hoc est verum, si Statutis caueretur quod donatio collata in piam causam, vel contractus cum Ecclesia deberet cum certa solemnitate celebrari; & res caret difficultate: sed decisiones procedunt, quando clerici voluerunt disponere de rebus suis, & tunc debet seruari Statutorum solemnia. Quare cùm hoc casu Statuta non disponant, remanet in dispositione iuris communis. *l. si cum dotem, in princ. ff. solut. matrim. cap. in nostra de consuetud. cap. penult. de iureiurand.* Dec. *cons.* 183. *col.* 2. *versic. sed breuiter.*

Et hæc Domini dixerunt respondendo rebus Dubijs, prout respondendum prætendebant, cùm nulla possit considerari donatio, cùm potius sit exceptio voluntatis defuncti commutatæ ad instantiam Marchionissæ, & translatio bonorum pro Monialibus assignatorum, in Collegium, super quibus bonis Marchionissa nullum ius prætendere poterat amplius, prout ipsa in instrumento cõfecto cum Præposito Societatis fatetur: Et est de iure regula, Semel Deo dicatum, *de regul. iur. in* 6. *cap. nulli* 12. *quæst.* 2. Innocent. *in cap. cum super, num.* 3. *de caus. poss. & propr.* Rot. *decis.* 10. *de testam. in antiq.*

Non obstat prætensus excessus, vt dicitur rei donatæ, & legati. Quia habenda est etiam ratio, non solum sortis principalis, sed etiam fructuum, qui in pecuniis receptis à D. Iulio de Ruere collatis percipiendi erant; quia ad Marchionissam nullo modo pertinere poterant, sed spectabant ad Capellanos erigendos iuxta mentem fundatoris; & considerandæ sunt onera imposita Collegio, vt construendi Ecclesiam iam fundatam, & soluendi annuos census, & alias pecuniarum quantitates.

Non obstat quod pro re legata non debeatur euictio. Quia sic res legata non fuit assignata, sed fuerunt data computa diuersa, & ad instantiam hæredis voluntas defuncti commutata: quare non est inconueniens, vt de euictione teneatur.

Ex quibus, & omnibus aliis bene deductis per scribentes pro Venerabili Societate, Domini staruerunt, promissionem de euictione subsistere, vt ad illa Archihospitalia teneantur.

R. P. D. Orano.

Asculana Bonorum.

Lunæ 17. *Iunij* 1591.

EPITOME.

Statuta excludentia matrem ab hæreditate filij, extantibus fratribus patris filij prædefuncti, &c. non comprehendunt amitas ad exclusionem eiusdem matris. Masculinum quando concipiat fœmininum. De interpretatione Statutorum.

Ad Cap. 146. *num.* 17.

DECISIO CXXVIII.

DEfuncta ab intestato Francisca Maria, relictis Brandonia matre, & Olympia amita, cùm inter eas suborta esset quæstio occasione hæreditatis dictæ q. Franciscæ Mariæ, Olympia prætendente locum factum Statutis Asculanis; quorum primum *sub rubr.* 6. *lib.* 1. disponit quòd mater, excepta Legitima, non potest succedere in hæreditate filiorum defunctorum, si superstint alij filij, vel filiæ ex eodem matrimonio: aliàsve nepotes, idest filij ex filijs, vel fratres carnales patris filij prædefuncti. Alterum *lib.* 2. *rubr.* 66. quo vult Statutum, masculinum genus concipere fœmininum; Fuit dubitatum coram Me, An locus sit dictis Statutis; ita quòd sententia Rotalis veniat confirmanda, vel potius reuocanda? Et Domini vnanimiter conuenerunt; Statutis non esse locum, & per consequens sententiam confirmandam. Est enim indubitatum Brandoniã matrem fundatam habere intentionem in iure communi, quo sibi in bonis filij ab intestato sine liberis defuncti successio debetur. *Auth. de hared. quæ ab intestat. §. consequens, autben. defuncti, C. ad Tertull.*

Statutum autem libri primi excludens matrẽ, data existentia fratrum carnalium patris filii prædefuncti, quorum appellatione regulariter veniunt sorores, atque ita amita; iuxta *l. tres patres*, vbi post alios Ias. 1. *not. ff. de pact. l. Lucius*, §. *Mauia, il* 2. *ff. ad Tertull.* Alex. *consil.* 84. *lib.* 4. Curt. sen. *cons.* 9. *per tot.* non habet locum. Quando enim Statutum est correctorium iuris communis, atque ideo odiosum; quo casu appellatione fratris non venit soror. Anchar. *in reper. Canonum Statuta, quæst.* 14. *de constitut.* Castrens. *cons.* 119. *nu.* 2. *lib.* 1. Alex. *cons.* 85. *num.* 1. *lib.* 4. & *cons.* 45. *num.* 5. *lib.* 7. Corn. *cons.* 64. *num.* 4. *lib.* 2. cum relatis per Tiraquell. *de retract. lignag.* §. 1. *glos.* 9. *num.* 190. tunc verbà Statuti præcisè sunt intelligenda, neque vltra extendenda, quàm eorum propria significatio patiatur. glos. & Doctores *in auth. quas actiones, C. de sacrosanct. Eccles.* Doctores

ctores *in l. ſi vero, §. de viro & in l. ſi cõſtante, ff. ſolut. matrim.* Vnde cùm Statutũ huiuſmodi ſit odioſũ tum quia excludit matrem à luctuoſa filij hæreditate propter agnatos, etiam in tertio gradu remotiores, & ſic contra ius pietatis, & naturæ, Caſtrenſ. *conſ.* 224. *num.* 9. *lib.* 2. Dec. *num.* 563. *num.* 2. Tum etiam quia admittit transuerſales, quibus minus debetur hæreditas, excluſo aſcendente, Corn. *conſ.* 170. *nu.* 4. *lib.* 2. & *conſ.* 9. *nu.* 1. *lib.* 4. ſequitur quòd appellatione fratrum carnalium patris non poſſit intelligi comprehenſa amita.

Quod eo magis dicendum aliqui ex Dominis iudicabant; cùm hic non agatur de ſucceſſione filii maſculi, ſed feminæ. Archid. *in cap. ſi quis ſuadente*, 14. *quæſt.* 4. Alex. *conſ.* 29. *num.* 10. *lib.* 3. & *conſ.* 234. *num.* 4. *lib.* 6. Socin. *conſil.* 23. *n.* 51. *lib.* 1. idem Tiraquell. *dicto* §. *gloſ.* 9. *nu.* 191. Et quoniam Statutum vocando fratres carnales patris, conſideraſſe videtur conſeruationem agnationis; quo ſtante, appellatione fratris non venit ſoror. Gabr. *de verbor. ſignificat concluſ.* 6. *num.* 6. Haud enim per eam familia conſeruatur, cùm bona tranſeant in alienas familias. § *caterum*, *inſtit. de legit. ſucceſſ.* Denique quia abſurdum eſſet, ſi reciperemus illum intellectum, per quem vna fœmina non nominata excluderet aliam, remotior ſcilicet propinquiorem. Anchar. *dicto cap. Canonum Statuta*, *d quæſt.* 14. Alex. *conſ* 45. *num.* 1. *vol.* 7. Socin. iun. *conſ.* 23. *num.* 55. *col.* 1. *lib.* 1.

Non obſtat quòd cùm Statutum ad excluſionem matris admiſerit ſorores defuncti, non videatur habuiſſe reſpectum ad conſeruationem agnationis. Quia fuit dictum quòd reſpectu ſororum defuncti Statutum reſpexit vocando; ſed reſpectu tranſuerſalium conſiderauit conſeruationem agnationis: & ideo, ſicut vocauit fratres carnales patris filij prædefuncti, ita etiam eorum ſorores ſi comprehendere voluiſſet, eas expreſſè vocaſſet. Et hoc optima ratione: nam in Statutis excluſiuis non arguitur de perſona magis propinqua ad magis remotã, vt in nepte ex filio, ad excluſionem matris, tradunt Caſtrenſ. & Brun. citati per Gabriel. *tit. de Statut. concluſ.* 7. *nu.* 64. Tanto autem minus de expreſſè vocata.

Non obſtat Statutum ſecundum in rubrica, quòd maſculinum cõcipiat femininum. Quia Statutum loquitur de dictionibus expreſſis ſub termino communi, ſi quis, aliquis, nullus; quæ verba ſunt communia tam ad maſculos, quam ad feminas. Vnde in dictis caſibus maſculinum concipit femininum: nec alia ratione, quàm quòd indifferenter, & indefinitè fuerint prolata, neceſſarium eſt quòd non per extenſionem habeant determinationem a ſigno communi, ſed ex proprietate vocabuli. Bart. *in l.* 1. *ff. de verb. ſignific.* Bald. *in l. Gallus*, *in princ. ff. de lib. & poſthum.* Capr. *conſ.* 62. *in fin.* Dec. *in l. femina*, *num.* 112. *de reg. iur.* At quando verba apparent, diſpoſitioni adiecta, maſculinum tantum ſexum ſignificantia, ſecus eſſet dicendum; vt in terminis tradit Fulgoſ. *in l. quicunque*, *C. de ſerv. fugit.* Corn. *conſ.* 222. *col.* 3. *verſ. & ſi quis tenetur*, *lib.* 3.

Minus obſtat quòd rubrica dicti Statuti ſit generaliter concepta. Quia cùm ſit ambigua, debet per nigrum declarari. Ruin. *conſ.* 15. *num.* 2. *lib.* 3. Cephal. *conſ.* 414. *nu.* 382. *lib.* 3. Prout etiam paſſim receptum eſt, quòd quando rubrica non explicitè enumerat omnes caſus, ita quòd diuerſa vnius ab altero detur ratio, tunc illa recipiat intellectum a nigro. Dec. *in l.* 1. *num.* 6. *ff. ſi cert. pet.* Præſertim cùm maſculinum in caſibus, in quibus concipit feminum, id non faciat ex propria ſignificatione, ſed ex interpretatione extenſiua. *l. cùm in adoptini*, *§. qui in filio*, *C. de adop. l. iubemus*, *in fin. C. de præpo. ſacroſ. cubil. lib.* 12. cum relatis per Manticam Collegam honorandum. *lib.* 7. *de coniectur. vlt. volunt. cap.* 1. *num.* 19.

R. P. D. Scotto.

Romana Officij.

Lunæ 3. *Decembris* 1607.

EPITOME.

Statutum Vrbis lib. 1. cap. 147. an ad fauorem hæredum vltra remedium immiſſionis, & manutentionis producat etiam interdictum recuperandæ, & ſpolium. Poſſeſſio bonorum defuncti cẽſetur ex diſpoſitione eiuſdem Statuti continuata in hæredes ſuos. Remedium reintegrandæ competit hæredi poſſidenti per tertiam perſonam.

Ad Cap. 147.

DECISIO CXXIX.

PRopoſito ſub die 26. Nouembris Dubio, in deciſione in hac cauſa facta ſub die 13. Iunij reſeruato, An Henrico filiò, & hæredi q. Petri Bergagnæ competat actio ſpolii; dilataque eius reſolutione; Domini ſub die 3. Decembris reſoluerunt competere talem actionem: cùm etiam Iudex, vbi ritè, vel rectè non procedit, dicatur ſpoliare. Grat. *conſil.* 76. *num.* 3. *lib.* 2. Roland. *conſ.* 6. *num.* 34. *lib.* 2. Cephal. *conſ.* 301. *num.* 37. & fuit dictum *in Ciuitatis Caſtelli Bonorum*, 19. *February* 1596. *coram Illuſtriſſimo Cardinali Millino*, & alibi ſæpe.

Nec obſtare dixerunt, quòd heredibus non competeret actio ſpolii, cùm non docerent de primo extremo poſſeſſionis: & Statutum Vrbis *cap.* 147. *lib.* 1. eis non poſſet ſuffragari, cùm illud non haberet locum reſpectu recuperationis & ſpolii, ſed ſolum reſpectu immiſſionis, & manutentionis.

Quia plures fuerunt per Dominos datæ reſponſiones. Et primò, quòd licèt articulus ſit controuerſus, an huiuſmodi Statuta pariant interdictum recuperandæ; nihilominus magis communis opinio, & verior videbatur affirmatiua; vt de magis communi atteſtatur Menoch. referens alios Doctores, *de recuper. poſſeſſ. remed.* 1. *num.* 397. *verſ. & quorum.* Et hanc vti ſecundo loco relatam, tenere videtur Tiraquellus *in tract. le mort ſaiſit le vif par.* 6.

par. 6. *declar.* 4. *num.* 3. *cum seqq.* eandem etiam tenet Couarr. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 5. *nu.* 6. *vers. & interdict. recuper.* Honded. *conf.* 18. *nu.* 16. *lib.* 2. & in terminis Statuti Vrbis Gabriel. *consil.* 36. *num.* 13. *lib.* 1. & ita quoque tenuisse Rotam attestatur Pontanus *de spol. lib.* 1. *num.* 134. inter Tractatus, *tom.* 4. *fol.* 178. & adest decisio Putei 434. *lib.* 1. & Monhed. 4. *de test.*

Minus obstare dixerunt decisionem Veralli 213. *par.* 3. Quia loquitur in eo hærede qui propria auctoritate spoliauit possessorem: qui non est casus noster. Et dum in ea decisione allegantur in fine aliæ decisiones, non apparet in quibus terminis loquantur: maximè cum fundentur in dicto Tiraquelli *dicto tract. le mort laisit, dicta par.* 6. *declarat.* 4. vbi apparet, quòd Tiraquellus potius tenet contrarium, dum affirmatiuam sententiam secundo loco refert; quam propterea videtur tenere, & sequi, vt tradit Ruin. *conf.* 55. *n.* 18. *lib.* 2. Vltra quod etiam dicta decisio procedit secundum terminos Statuti antiqui, quod est longè diuersum a Statuto nouo. Nam in Statuto antiquo simpliciter dicebatur vt Senator teneretur reducere in possessionem, & tenere reductos hęredes. Statutum verò nouum vlterius procedit, dum prius statuit vt possessio continuata censeatur in hæredes suos; mox imponit Senatori, & Iudicibus, vt eosdem hęredes in possessione manutenere, & reducere teneatur: ita vt videatur habita ratio distinctionis. Rip. *in l.* 1. *num.* 37. *ff. de acq. poss.* vbi Statutum transfert possessionē in hæredem ipso iure; prout videtur factum hoc in casu, ex illis verbis, *Possessio continuata censeatur*; quæ vti præteriti temporis important, ipso iure; vt per Tiraquell. *in l. si quando, in verb. reuertatur, num.* 32. *C. de donat.* Quam Ripæ distinctionem licèt verbalem appellet Tiraquellus *dicta declarat.* 4. *num.* 7. *vers. ego verò*; illam tamen sequitur Gabr. *conf.* 7. *num.* 2. *de acq. possess.*

Quod videtur comprobari ex verbis eiusdem Statuti; dum prius, facta dispositione, vt possessio censeatur continuata in hæredem, mox subdit, vt dictos hæredes Senator teneretur manutenere, præsupponens illos esse veros possessores. Mox, quia poterat contingere vt tali possessione priuarentur, disponit vt etiam teneretur reducere; & sic inducere videtur remedium recuperandæ, iuxta tex. *in l. fin. ibi*, liberti ingrati ad seruitutis nexum proculdubio reducuntur, *C. de liber.* Rebuff. *in l. verbum reducendi*, 94. *vers. idem in verbo, reducere, ff. de verbor. signific.* Quod non erat in Statuto antiquo; vbi simpliciter disponebatur, vt teneretur reducere, & tenere reductos: ita vt senserit de manutentione possessionis acquisitæ per Senatum; & sic facto hominis; non autem de priori possessione acquisita ministerio ipsius legis.

Secundò fuit responsum, obiectum de dicto Statuto posse forte procedere, vbi ante aditam hæreditatem, tertius ingressus fuisset possessionem; quasi videatur interuersa illa possessio ciuilis. Iaf. *conf.* 148. *num.* 18. *l. b.* 10. Ruin *consil.* 2. *num.* 5. *vers. præterea, lib.* 4. Rub. Alexand. *conf.* 121. *nu.* 3. & 4. Natt. *conf.* 237. *nu.* 4. *lib.* 2. Et de magis communi oppinione attestatur Gabr. *conclus.* 9. *n.* 18. *de acquir. possess.* licèt adsint etiam multi relati per ipsum Gabr. *vbi supra*, tenentes contrarium; & supponit Menoch. & Couarr. *vbi supra.*

Verùm super hoc nihil fuit firmatum, ex quo erat extra casum præsentis controuersiæ; in qua supponebatur, aditam iam priùs fuisse hæreditatem a dictis filiis, & hæredibus Bergagnæ: quo casu nil nocet hæredi, quominus Statutum suum effectum operetur. Gabr. *dicto conf.* 9. *num.* 20. *de acquir. possess.*

Aliquibus ex Dominis placebat censeri acquisitam possessionem hæredibus, mediante persona eiusdem Domini Marci Antonij, qui viuente Bergagna exercebat officium eius nomine; vt fit in Colono, per quem dicitur hæres possidere, non obstante quòd hæreditatem non acquisiuerit. Afflict. *decis.* 167. *num.* 5. & *decis.* 305. *nu.* 3. Natt. *conf.* 538. *num.* 7. Et tali casu ei competere remedium reintegrandæ tradit Plot. *in l. si quando, nu.* 838. *vers. fallit etiam quando, ff. de acquir. possess.* Pontan. *de spol. lib.* 1. *num.* 137. Præsertim verò, si interueniret aliquis actus recognotionis ex parte dicti Marci Antonii, iuxta decisionem *in illa Cerulen. Bonorum*, 30. *Maij* 1580. *coram Illustriss. D. Seraphino*; in qua fuit firmatum id esse necessarium.

R. P. D. Remboldo.

Signina Castrorum.

Luna 24. *Ianuarij* 1622.

EPITOME.

Iuri conditionali, vel in diem, quibus in casibus renunciari possit. Repudiatio cum iuramento facta parte præsente, an, & quando sit species Donationis, & requirat solemnitates statutarias. Donatio iuris quærendi an comprehendatur sub Statuto de Donationibus: & reuocetur per superuenientiam filiorum. Interpretatio ad l. si vnquam, C. de reuoc. donation.

Ad Cap. 149.

DECISIO CXXX.

CVm Domini in disputatione Dubii sæpius aliàs propositi, vtrum D. Duci agenti ad recuperationem Castrorum, de quibus agitur, obstet periurium, mandassent quòd dictus D. Dux audiretur super ipsius iuribus; dubium dedi: Vtrum dicto D. Duci petenti immissionem in dictis Castris, vigore substitutionis a q. Maxima de Comitibus ad ipsius fauorem in eius testamento factæ, obstent instrumenta die 14. April. & 14. Nouemb. 1597. inter bo.me. Card. Saluiatum, & D. Ducem celebrata. Quo sæpius proposito, Domini tandē re mature discussa, venerunt in sententiam, quòd dicta instrumenta dicto D. Duci obstent.

In primo enim instrumēto dicta die 14. Aprilis

celebrato D. Dux ex certa scientia, & relatis verbis dictę substitutionis ad eius fauorem factæ, declarauit quòd nunquam habuit animum acceptãdi dictam substitutionem, eamque propterea medio iuramento repudiauit, atque omni tempore, & perpetuo effici caducam voluit, & sibi nullo vnquam tempore acquiri debere, ac si nunquam facta fuisset; ipsamque substitutionem, seu legatum, ac omnia in eo contenta, per pactum expressum medio iuramento, tactis, &c. ex nunc prout ex tunc, & è contra postquam delatum fuerit, refutauit, ac etiam omni, & cuicunque iuri, tam in re, quàm in spe, seu ad rem certam de præsenti, quam quomodocunque competituro, post mortem D. Cardinalis hæredis tunc viuentis, ex nunc, prout ex tunc, & è contra etiam per Aquilianam stipulationem, & acceptionem, quatenus opus sit, & quocumque alio validiori modo, renunciauit ad fauorem dicti D. Cardinalis præsentis, & stipulantis, &c. In secundo verò instrumento 14. Nouembris celebrato, fatendo se recepisse in remunerationem dictæ repudiationis, & renunciationis, à dicto D. Cardinale scuta 25 mill. promittit dicta scuta 25. mill. amplius non petere, & dictæ renunciationi non contrauenire, cum obligatione Camerali, & aliis clausulis, & cautelis, de quibus latius in dictis instrumentis: adeo quod non videatur dubitari posse, quin hodie D. Duci petenti legatum semel cum iuramento, & cum clausulis repudiatum, obstent dicta instrumenta, seu refutationes, renunciationes, promissiones, & obligationes in ijs contentæ.

Nec obstat quod prætenditur, dictam repudiationem fuisse inualidam, nec iure teneri, cùm ius conditionale, vel in diem valide renunciari non possit, ad text. *in l. si ita scriptum, §. si sub conditione, ff. de legat. 2. l. qui potest, §. quod quis, ff. de reg. iur. lib. 1. § decretalis, ff. de succeff. edict.* Quia obiectum hoc non procedit, nec quando repudiatio facta est cum iuramento, prout in casu isto; nam tunc talis repudiatio ratione iuramenti tenet. Cuman. *in l. is, qui hæres, num. 3.* & ibi Alex. *num. 7. ff. de acquir. hæredit.* Rip. *in l. 1. num. 17.* & ibidem Cagnol. *num. 74.* Bolognett. *n. 33. C. de pact.* Dec. *conf. 379. lib. 2.* Seraph. *de priuileg. iuram. priuileg. 109. num. 3. & seq.* cum aliis per Peregr. *de fideicomm. artic. 52. num. 11.* nec quando facta est parte præsente: quia tunc habet vim pacti, & per viam pacti potest repudiari ius de futuro, licet repudiari non possit per viã simplicis renunciationis, quia renunciatio innititur voluntati renunciantis tantum, sed pactum innititur voluntati, seu consensui duorum, & non tendit ad abdicandum principaliter, sed ad se obligandum: potest autem quis se obligare super iure de futuro, quia obligatio est de præsenti, ita Castrens. *in dicta l. si ita scriptum, §. si sub conditione, ff. de leg. 2.* Socin ten. *conf. 114. num. 6. lib. 1.* & de communi inter alios per eum citatos testatur Peregr. *de fideicommiss. dicto art. 52. numero 11.*

Nec obstat quod quatenus repudiatio facta per D. Ducem sustineatur ratione iuramenti, vel etiã ex eo quod fuit facta parte præsente, non remanet simplex repudiatio, sed transit in donationem, sicque subiacet Statuto Vrbis *cap. 149. & 150. l. 1.* vel saltem dispositioni, *l. si vnquam, C. de reuoc. donat.* Quia est aduertendum, quod vel renunciatio fit ante acquisitam hæreditatem, quo casu dicitur repudiatio. Afflict. *dec. 350. num. 13.* Surd. *conf. 244. num. 5.* & obuiat principio acquisitionis, & tunc non est donatio, saltem quę egeat insinuatione, vel subiaceat dispositionibus loquentibus, de donationibus vt est bonus tex. in *l. si sponsus, in fin. de donat. inter vir. & vxor.* vbi si maritus institutus repudiauerit hæreditatem animo donandi vxori, quæ sibi forte erat substituta, vel erat futura hæres ab intestato ipsius mariti, repudiatio prodest mulieri, nec irritatur ex eo titulo prohibente donationem inter virum & vxorem, quia non dicitur maritus pauperior fieri, qui non acquirit, sed qui de patrimonio suo diminuit: & declarat Cardin. Mantic. *de tacit. lib. 21. tit. 4. num. 57. & seqq.* post Rald. *in l illud. num. 10. in fin. & seq. C. de sacros. Eccles.* cum aliis relatis per Tiraq. *in l. si vnquam in verbo, donatione largitus, num. 180. & seqq. C. reuocat. donat.* Gabr. *de donat. conclus. 1. num. 72.* & fuit dictum *in Recanaten. Successionis, 16. Iunij 1618. coram R. P. D. Burato.*

Aut renunciatio tollit ius confirmatum, & perfectè quæsitum: & tunc si est gratuita, est quædam species donationis. *l. si quis delegauerit, ff. de donat.* Bald. *in d. l. illud, num. 11. C. de sacros. Eccles.*

Ac propterea cum in casu, de quo agitur, D. Dux. renunciauerit hæreditati nondum delatæ, nedum perfectè quæsitæ, & imo nec dicta renunciatio, seu magis propriè loquendo repudiatio fuerit gratuita, vt infra dicetur; merito non subiacet dicto Statuto, neque dictæ dispositioni *l. si vnquam*, aut alijs de donatione loquentibus. Bal. *in d. l. illud, sub num. 11. C de sacros. Eccles.* Socin. sen. *conf. 114. num. 8. lib. 1.* Castren. *conf. 419. sub num. 1. vers. sed repudians, lib. 2.* Phanuc. *de lucro dot.* glos. *8. num. 17. in princ. &* fuit dictum in vna *Viterbien. Terræ Vetrallæ, 14. Decembris 1615. coram me.*

Nec obstat quod dicitur, prædicta procedere in renunciatione iuri, nec re, nec spe competenti, non autem in renunciatione iuri competenti, saltem spe probabili, puta, vt in casu isto, ex fideicommisso claro, & indubitato, & probabiliter purificando; Gabr. *conf. 6. num. 3. & seqq. l. 2.* cum aliis à scribentibus pro D. Duce cumulatis. Quia imo tex. *in dicta l. si sponsus*, loquitur de renunciatione hæreditati iam delatæ; & ad dignoscendum an renuncio sit donatio, inspicitur tantummodo, an renuncians abdicauerit à se ius iam sibi perfectè quæsitum, seu potius renunciauerit iuri quærendo: nam si renunciauit iuri quærendo, tunc talis renunciatio non est donatio, sed potius omissio lucrandi, obuiat enim principio acquisitionis, *d. l. si sponsus, §. si maritus, ff. de donat. inter vir. & vxor.* Ideoque nec in tali renunciatione, seu repudiatione, locum habent disposita de donationibus, quia non habetur tanta ratio iuris quærendi, quam iam quæsiti, Ias. *conf. 236. num 16. & seq. l. 2.* Dec. *conf. 259. sub nu. 6. vers. & hoc præsertim.* Curt. iun. *conf. 147. num. 18. & seq.* Alex. *conf. 196. num. 5. vers & quia facilius l. 7.* & imo ius quærendum in nulla prope confidetione est, Natt. *conf. 501. num. 45. in fin.* Tiraq. *in d. l. si vnquam, in verbo donatione largitus, num. 180. & 181.* cum ibi cumulatis.

Quod

Quod non tanto magis in casu isto locum sibi vendicat, quia non solum agitur de renunciatione hæreditati nondum delatæ, & sic iuri, nec perfectè, nec imperfectè quæsito, vt dictum est; sed etiam de renunciatione iuri quærendo non radicato vlla spe certa, quia D. Dux licet esset ætate iunior, poterat tamen præmori Cardinali, & per consequens nec habebat ius radicatum vlla spe certa in dicto legato, *ad l. nam etsi parentibus ff. de inoff. test.* Bart. *in l post emancipationem*, §. *illud ff. de lib. leg.* quo casu omnes admittunt, quod talis renunciatio non reuocatur per superuenientiam filiorum, nec subiacet dispositionibus loquentibus de donationibus, *Rip. in d. l. si vnquam, num.* 20. *& seq. C. de reuoc. dona.* Et in terminis quod non requiratur insinuatio, quando quis renunciat hæreditati, seu legato, quod sperat virtute fideicommissi, Gomes. *var. resol. tom.* 2. *cap.* 4. *sub nu.* 10. *vers.* 2. *infero.* Ant. de Canar. *in tract. de insinuat.* 2. *p. q.* 16. *num.* 25. Carpan. *ad Stat. Mediolan. cap.* 324. *nu.* 25. Galuan. *conf.* 38. *in fin. vers. secus esset*, Gabr. *tit. de donat. concl.* 1. *nu.* 18. substitutio enim quæ nondum competit, extra bona nostra est. *l. substitutio, ff. de acquir. rer. domin.*

Nec dicatur, quod tale ius, seu spes qualis illa fuerit, recipiebat æstimationem, & communi æstimatione valebat plusquam aureis 500. ideoque in eius cessione requirebatur insinuatio, & solemnitas statutaria, ex alleg. per Gabr. *de donat. d. concl.* 1. *num.* 84. Quia vt iam dictum est, spes succedendi, quam habebat D. Dux in dictis Castris post mortem D. Cardinalis, erat penitus incerta, ac propterea idem videtur iudicandum de ea, quod de iactu retis, qui nullam recipit certam æstimationem: & vlterius nec dicta spes fuit à D. Duce donata Cardinali: sed dictus D. Dux. declarauit cum iuramento, quod nunquam habuit animum acceptandi substitutionem ad eius fauorem factam, eamque repudiauit, nec vllo tempore ipsi acquiri voluit; Vnde Doctores in contrarium pro D. Duce allegati, vel non applicãtur, quia loquũtur de iure, seu spe firma de certo effectu consequente ad causam, ex qua talis spes oritur, & quando spes ipsa seu ius ex tali causa competens donatur, *ad l. spes, C. de donat.* non autem vbi spes, & quidem incerta, prout in casu isto, repudiatur.

Vel certè non sunt attendendi, cum imo iuxta veriorem opinionem possit etiam hæreditas iam delata sine solemnitatibus repudiari, quia momentanea illa acquisitio non habetur in consideratione, vt post Socin. *conf.* 63. *num.* 27. *&* 28. *vol.* 4. quod Rota alias est amplexa & in specie in vna *Bononien. de Papazonibus*, quæ est decisio 30. inter impress. diuers. *l.* 2. *p.* 3. concludit modern. *disceptat. forens. cap.* 132. *num.* 20. *& seqq.* istaque opinio innititur optimæ ratione, quia scilicet ea quæ sine facto nostro acquiruntur, non videntur in effectu acquisita, nisi mediante consensu & ratificatione postea subsecuta, ideoque si quis nolit habere ratum & repudiet, videtur potius per talem repudiationem declarare acquisitionem non fuisse factam, Dec. *in l.* 1. *num.* 22. *C. de pact.* nec dici potest, quod huiusmodi declaratio sit donatio; ex supra allegatis.

Nec obstat, si denuo replicetur, prædicta procedere in repudiatione simplici, non autem in repudiatione facta ad fauorem certę personæ præsentis, & acceptantis: quia tunc talis repudiatio habetur pro donatione; & si ius repudiatum sit æstimabile, ac communi æstimatione valeat plusquam quingentis aureis, talis repudiatio subiacet dispositionibus loquentibus de donationibus. Nam ex supra deductis patent plures responsiones.

Et primo, quod repudiatio facta ad fauorem certæ personæ non est donatio, quando nihil trãsfertur mediante huiusmodi repudiatione in illam personam, cuius contemplatione fit repupiatio; sed, vt in casu isto, repudians declarat tantùmmodo, & quidem ante apertam substitutionem eius fauore factam, velle illam caducam effici: nam aliud est donare, aliud vero lucrum non accipere, seu potius repudiare antequam illud sit delatum, etiam si hoc fiat contemplatione certæ personæ. *d. l. si sponsus*, §. *si maritus, ff. de donat inter vir. & vxor, l. qui autem, ff. qui in fraud. credit.* Lap. *alleg.* 25. *num.* 5. Vincent de Franch. *decis.* 14. *num.* 24. vbi quod magna est differentia, vtrum quis vtatur verbo repudio, vel renuncio, in beneficium alicuius.

Secundò, quod dato, quod talis repudiatio posset aliquo modo dici donatio, tamen illa non subiaceret Statuto disponenti de donatione: quia Statutum locum non habet in remissione, seu donatione iuris quærendi, & tanto minus, quando tale ius non est aliqua spe certa radicatum, ideoque nec certa æstimatione æstimabile, ex supra allegatis.

Tertiò, quod tria principaliter acta fuerunt à D. Duce in instrumento, de quo agitur. Primum est, quòd Dominus Dux medio iuramento declarauit nunquam habuisse animum acceptandi substitutionem, eamque propterea voluit effici caducam. Secundum, quòd idemmet D. Dux legatum, & omnia in substitutione contenta refutauit ad fauorem Cardinalis præsentis, & acceptantis. Tertium, quòd ius ex dicto legato competens, quatenus opus esset, eidem Cardinali donauit: vnde quatenus dicta refutatio, & donatio indiguisset insinuatione, atque ita ob defectum dictę insinuationis D. Duci non obstent, obstat tamen repudiatio facta cum iuramento, ex supra allegatis.

Nec obstat, quod ex repudiatione simplici nihil fuisset acquisitum Domino Cardinali. Quia imo eo ipso quod Dominus Dux cum iuramento declarauit nolle acquirere bona, remanserunt libera penes D. Cardinalem: & hodie petenti sibi restitui dicta bona vigore substitutionis ad ipsius fauorem post mortem Cardinalis factę, obstat dictum iuramentum, quod seruare tenetur. *cap. cum contingit de iureiuran.* & in istis terminis renunciationis late probat Seraphin. *priuileg.* 109. *num.* 31. *& seqq.* Peregr. *de fideicom. dicto artic.* 52. *num.* 11.

Minus obstat quod si dicta repudiatio non subiacet Statuto disponenti de donatione, censetur saltem reuocata propter superuenientiam filiorum, etiam non obstante iuramento, *ad l. si vnquam, C. de reuocat. donat.* Quia dicta lex loquitur de donatione, & sic non procedit in repudiatione iuris quærendi. Cagnol. post alios *in l.* 1. *no.*

38. *verſ. ad tertiam limitationem*, *C. de pact.* vbi quod licet fortaſſis pater non repudiaſſet, ſi de filiis cogitaſſet, atque ita videatur militare eadem ratio *l. ſi vnquam*, tamen verba repugnant. Ruin. *conſ.* 60. *num.* 14. *lib.* 3. & maxime quando tale ius eſt incertum, & pendet à futuro euentu. Rip. *in d. l. ſi vnquam*, *num.* 2. *& ſeq. C. de reuoc. donat.*

Et omnis difficultas tollitur, quia ex tota ſerie facti, & præcipue ex inſtrumento 14. Nouembris 1597. inter dictum Dominum Cardinalem, & Dominum Ducem celebrato, in quo d. ſeries facti narratur, ſatis apparet, quod dicta renunciatio non fuit gratuita, ſed quod illa facta fuit intuitu ſcutorũ viginti quin quemillium, quæ à Domino Cardinale ſolui debebant creditoribus D. Ducis, prout in effectu ſoluta fuerunt.

Nam hoc ſtante, dubitari non poteſt, quod dicta repudiatio nullo modo ſubiacet dicto Statuto, & diſpoſitioni legis, ſi vnquam, etiam ſi eſſet vera & propria donatio, & de re æſtimabili pius quam quingentis aureis facta. Natt. *conſ.* 609. *num.* 9. *& ſeq.* Tiraq. *loco citato*, *num.* 130. Creſcent. *dec.* 1. *nu.* 6. *de donat.* Rot. *dec.* 488. *nu.* 4. *par.* 1. *diuerſ.*

Quod autem dicta repudiatio non fuerit gratuita, colligitur ex pluribus. Et primo quia dicta ſcuta viginti quinque millia fuerũt paulo poſt dictam repudiationem dicto D. Duci ſoluta.

Secundò, quia in dicto ſecundo inſtrumento explicite narratur, quod D. Cardinalis ſoluit dicta ſcuta vigintiquinquemillia in recompenſationem renunciationis ſibi à D. Duce factæ.

Tertiò, quia ipſemet D. Dux in dicto ſecundo inſtrumento fatetur, dicta ſcuta 25. mil. fuiſſe ei ſoluta in recompenſationem dicta renunciationis.

Quarto, quia conſtat, quod D. Dux. tempore dictæ repudiationis premebatur magno ære alieno, ita quod etiam ad effugiendam perſonalem executionem mandatorum contra ipſum relaxatorum, latitare cogeretur.

Quinto, quod idemmet D. Dux in eodem inſtrumento dictum D. Cardinalem de dictis ſcutis 25. mil. quietat cum pacto ea amplius non petendi

Ex his enim omnibus, ſaltem ſimul iunctis, apparet, quod nec dictus D. Cardinalis ex mera eius liberalitate dictam renunciationem recompenſando donauit dicto D. Duci ſcuta 25. mil. nec minus D. Dux in tali auguſtia conſtitutus gratis dictam renunciationem fecit, & maxime quia eo ipſo quod ſolutio fuit ſequuta paulo poſt renũciationem, præſumitur dicta renunciatio facta ſub ſpe ſolutionis ſequutę. Bart. *l. penult.* §. *ſicut. ff. ſolut. matrim.* vbi quod liberatio facta per maritum præſumitur facta ſub ſpe futuræ promiſſionis in continenti ſequutæ. Alex. *conſ.* 148. *numer.* 1. & ibi, *apoſtil. lib.* 5. Menoch. *lib.* 3. *præſump.* 12. *numero* 85.

Et quia D. Dux vtique non quietaſſet D. Cardinalem de dictis ſcutis 25. mil. nec promiſiſſet illa amplius non petere, ſi fuiſſent gratis ſoluta, & non præceſſiſſet prius quidam tractatus, & promiſſio inter eos ſoluendi dicta ſcuta 25. mil.

Et in omnem euentum, quia in hoc ſecundo inſtrumento D. Dux non ſolum quietauit D. Cardinalem de dictis ſcutis 25. mil. cum pacto, vt dictum eſt, de non amplius ea petendo, ſed vlterius etiam promiſit cum inſertione tenoris primi inſtrumenti, renunciationi in ea factæ non contrauenire, cum iuramento, & obligatione Camerali, & cum clauſula, pro quibus omnibus &c. quæ refertur etiam ad enunciata. Alex. *conſ.* 17. *num.* 2. *lib.* 3. Rot. *dec.* 741. *num.* 2. *p.* 1. *diuerſ.* videtur quod ſaltem hanc promiſſionem pro dictis ſcutis 25. mil. fecerit, ſeu ſpem ſuccedendi vendiderit, adeo quod huius nouæ obligationis, ſeu potius huius venditionis vigore poſſit petitione dicti legati repelli.

Et ex his patet reſponſio ad id quod dicitur, quod primum inſtrumentum continet meram donationem: quia imo, vt dictum eſt, continet repudiationem, vt ex verbis ſupra relatis apparet. Et licet in eo fiat mentio de donatione, tamen hoc fuit factum ad maiorem cautelam & cum clauſula, quatenus opus ſit, hoc eſt quatenus repudiatio non teneret, vt ſatis ex lectura dicti inſtrumenti apparet: & propterea dum dictus contractus ſuſtinetur abſque donatione, dictæ clauſulæ habentur pro non appoſitis, vt per Modern. de *clauſul. p.* 3. *cla.* 68. & fuit dictum *in Montis Regalis Iuriſdictionis*, 16. *Decembris* 1605. *coram bo. me. Penia*, *& in Ferrarien. Bonorum*, 11. *Martij* 1616. *coram Reuerendiſſ. D. meo Decano*: quod enim fuit ad maiorem firmitatem actus factum, non debet immutare naturam præcedentis diſpoſitionis. Bero. *conſ.* 176. *num.* 51. *lib.* 1. nec de directo contrarium operari, faciendo repudiationem corruere; Et in omnem euentum ſi contineret donationem, nihilominus talis donatio non eſſet donatio iuris quærendi, nec vlla ſpe certa radicati.

Quinimo nec dici poſſet donatio gratuita, ſed potius quædam venditio iuris, ſeu ſpei ſuccedendi, & ſic talis donatio nullo modo, nullaque ratione ſubiacet Statuto) nec diſpoſitioni dictæ legis, ſi vnquam.

Et denique D. Dux repelleretur vigore nouæ obligationis factæ in ſecundo inſtrumento, quæ obligatio expreſsè facta fuit pro ſcutis 25. mil. receptis à D. Cardinale, vt dictum eſt: & per hunc ſecundum contractum, fuit primus renouatus, ad not. per Bart. Ial. & alios *in l. iuris gentium*, §. *adeo autem*, *de pact.*

Reuerendiſſ. D. Coccino Decano.

Signina Caſtrorum.

Veneris 4. *Februarij* 1631.

EPITOME.

Ius nondum delatum quando repudiari poſſit. De renunciatione iuris quæſiti; & iuris quærendi. Interpretatio ad l. ſi ſponſus, & l. 3. & 4. ff. de donat. inter vir. & vxor. Donationes inter coniuges, in quo caſu ſint vali-

validæ. In renunciatione an requiratur acceptatio expreſſa eius, ad cuius fauorem fit renunciatio. Clauſula, quatenus opus ſit, donat, &c. in repudiatione, an importet donationem, ita vt talis repudiatio indigeat inſinuatione. Vis clauſulæ, ex nunc, prout ex tunc adiactæ, actui conditionali.

Ad Cap. 149. *& 150.*

DECISIO. CXXXI.

ITerum dubitaui, An ſententia Rotalis eſſet confirmanda. Et Domini perſiſtentes in reſolutis coram me ſub die 13. Nouembris 1623. affirmatiuè reſponderunt. Quia licet Excellentiſſ. D. Dux Camillus de Comitibus eſſet ſubſtitutus bo. mem. Card. Saluiato in Caſtris, de quibus agitur, nihilominus cum adhuc viuente eodem Cardinale ex nunc prout ex tunc dictam ſubſtitutionem, ſeu legatum poſtquam delatum eſſet, cum iuramento refutauerit, atque repudiauerit; non potuit idem Dominus Dux ſequuto præfati Cardinalis obitu habere regreſſum ad prædicta Caſtra: quia finis, ſiue effectus renunciationis eſt priuatio, quæ nihil in renunciante relinquit. Bart. *in l.* 1. *colum.* 2. *verſ. quæro, quæ eſt ratio, ff. de acquirend. hæred.* quemadmodum enim à priuatione ad habitum non datur regreſſus, *l. homo liber, ff. de ſtat. hom.* ita conſequens eſt, vt renuncianti ad ius remiſſum regreſſus minimè detur, *l. quæritur*, §. *ſi venditor, ff. de adil. edict. l. Herennius in princ. ff. de cuict.*

Neque obſtat quod ius nondum delatum repudiari non poſſit. *l. is qui hæres, l. is poteſt*, 18. *ff. de acquirend. hæredit.* Quia id non procedit in caſu iſto, in quo non agitur de ſimplici repudiatione iuris nondum delati, ſed de renuntiatione iuris ex fideicommiſſo conditionali quærendi, quæ quidem renunciatio ſuſtinetur, cum iuri nondum delato pendente conditione poſſit renunciari, & ſuper eo pacifci, *l.* 1. *C. de pact. l. hæredi* 21. §. *filiusfam. l. pactum* 46. *in fine, de pactis.* Et ratio eſt, quia in fideiſſommiſſo, ſeu legato conditionali per fideicommiſſum, non ſuperſtiti, ſed defuncto ſucceditur, *l. coheredi* 41. §. *cum filiæ, de vulg. & pupill.* & non de viuentis, ſed defuncti hæredi rate paciſcitur: ideo in dictis legibus tale pactum de non ſuccedendo valuit, vt dicunt *in d. l.* 1. Iaſ. *nu.* 18. Rip. *num.* 27. Zuccard. *num.* 162. Cuman. *in* §. 1. *in fin.* Petr. Aug. Moria *in* 1. *p. emporij tit.* 3. *q.* 5. *in fin.* Robled. *de repræſentatione lib.* 2. *cap.* 16. *numer.* 73. *&* 74. Quæ eo magis procedunt, quando renunciatio fuit cum iuramento, vt per Sicard. *in d. l.* 1. *num.* 21. vbi allegat DD. in *c. quamuis pactum, de pactis in* 6. Et ratio differentiæ eſt, quia repudiamus tantùm id quod eſt noſtrum, vel nobis delatum vel acquiſitum eſt de præſenti, cùm repudiatio in iure conſiſtat. *d. l. is poteſt, l. repudianda* 23. *ff. do acq. hæred.* Renunciamus autem, vel paciſcimur quoquo modo de rebus futuris, quę nondum nobis delatæ ſunt. Franciſc. Duaren *ad tit. ff. de acq. hæred. cap.* 9. *quæ neceſſaria ſunt ad repud. hæred. pag.* 1081. *in fin.* Cuiac & Ant. Faber. *in d.* §. *filiusfam.* Hubertus Giffanius *in tract. de renunciat. ante c. pag.* 15. *poſt med.* Briſſon. *lib.* 3. *de ſolut. pag.* 435. Iulius Pacius *diſp.* 5. *ad Pandectas iuris ciuilis theſi* 32. Robled. *de repræſent. loco cit. num* 73.

Nec eſt verum, quod predicta renunciatio tamquam habens vim donationis ſit nulla, ex quo caret inſinuatione requiſita à Statuto Vrbis *cap.* 149. & 150. *lib.* 1. Quia cùm prædicta renunciatio facta fuerit Cardinale inſtituto adhuc viuente, non poteſt dici renunciatio iuris iam quæſiti, & ſic donatio; ſed renunciatio iuris ſub conditione quærendi, quæ valet, vt dictum eſt; nec eſt, nec poteſt eſſe donatio, vt probatur *l. ſi ſponſus*, §. *ſi maritus, ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi licet donatio inter virum, & vxorem ſit prohibita, id tamen procedit in iure quæſito, non autem in iure quærendo: & reddit rationem *tex.* ibi, *Neque enim pauperior fit, qui non acquirit, ſed de patrimonio ſuo diſpoſuit:* prout ad idem eſt *tex. in l. quia autem, & l. Iulianus, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam.* & ſic iura conſtituunt differentiam inter ius quæſitum, & quærendum. Itaut renunciatio iuris quæſiti ſit talis donatio, quæ egeat inſinuatione, ſecus autem renunciatio iuris quærendi, quia tunc ſolum obuiatur acquiſitioni iuris, itaut non ſit donatio, vt ex prædictis iuribus ita reſpondet Bald. *in l. illud*, 17. *n.* 11. *C. de ſacroſ. eccleſ.* vbi quod ſi filia dotata renunciat in manibus patris futuræ illius ſucceſſioni cum iuramento, vt in *cap.* 2. *de pact. in* 6. hæredes patris non tenẽtur iſtam renunciationem inſinuare, quia renunciatio obuiat principio acquiſitionis, & non eſt donatio: & per eandem rationem generaliter loquuntur Doctores in noſtris terminis, Coru. *conſil.* 26. *nu* 17. *volum.* 3. vbi teſtatur per doctrinam Baldi ſe vidiſſe conſultum, quòd diſpoſitio *l. ſi vnquam, C. de reuoca. donat.* non habet locum in donatione, quæ obuiat acquiſitioni. Rip. *in dicta l. ſi vnquam, num.* 20. *verſ. vnde putarem.* Ant. de Canario *in tract. inſinuat. quæſt.* 16. *p.* 2. Socin. ſen. *conſ.* 114. *num.* 8. *lib.* 1. Crot. *conſ.* 78. *num.* 42. *lib.* 1. Alex. *conſ.* 29. *num.* 7. *lib.* 3. Ruin. *conſ.* 170. *num.* 11. *lib.* 1. Rol. *de lucro dot. q.* 39. *num.* 24. Phanuc. *eod. tract. quæſt.* 8. *nu.* 17. *& ſeqq.* Tiraq. *in d. l. ſi vnquam, in verſ. donatione largitus, num.* 180. Gabr. *de donat. concl.* 1. *nu.* 82. *in* 23. *limit.* Alb. *conſ.* 751. *num.* 18. *vol.* 4. Barbat. *conſ.* 41. *per tot. & præſertim ante med. verſ. & accedit elegans tex. vol.* 1. Camill. de Medic. *conſil.* 20. *num.* 18. Galcrat. *de renunc. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 19. *lib.* 2. Maccabr. *conſ.* 30. *num.* 299. *cum ſeqq.* Galuan. *conſ* 38. *in fin. verſ. ſecus eſſet.* Carpan. *ad Statuta Mediolanen. cap.* 524. *num.* 25. *& ſeqq.* Gomez *var. tom.* 2. *cap.* 4. *num.* 10. *per tot.* & præſertim *in verſ.* 2. *infero*: qui etiam Doctores concludunt, quòd nec iſta renunciatio poteſt reuocari per ſuperuenientiam filiorum, & bene Ruin. *in cõſ.* 89. *num.* 19. *verſ. non obſtat igitur primum. lib.* 1. Alex. *d. conſ.* 29. *num.* 16. *lib.* 3.

Neque obſtant in contrarium ponderata aduerſus *tex. in d. l. ſi ſponſus*, §. *ſi maritus*, per quam mouentur Doctores prædicti ex *text. in l.* 3. *in fin.* & *in l.* 4. *ff. de donat. inter. vir. & vxor.* videlicet quòd *tex. in d.* §. *ſi maritus* procedat in ſimplici renunciatione, non autem in renunciatione ad fauorem

certæ perſonæ, prout fuit factum in caſu iſto. Quia hęc diſtinctio non eſt vera, nec probatur ex iuribus allegatis: nam ſi in caſu iſto requiritur acceptatio, vt ſtatim dicetur, vis non eſt in repudiatione ad fauorem certæ perſonæ acceptantis, ſed in acquiſitione prius, & ceſſione poſtea facta, quæ habet vim donationis, & ita loquuntur iura in contrarium ponderata. Nam etſi *l.* 3. dicatur: Si Lucium Titium donaturum mihi iuſſero vxori meæ dare breui manu, Lutius Titius mihi, & mox vxori meæ donaſſe videtur, ac proinde donatio non valet; tamen non applicatur diſpoſitio illius textus ad caſum noſtrum: quia etſi res videatur tranſire in manum vxoris recta via, non in manum viri, tamen & in manum mariti prius peruenisse videtur, & cõſequenter de manu mariti in manum vxoris peruenisse intelligitur.

Denique, ſtudio celeriter tranſigendi negotii iuſſu mariti, dum cupienti animo eius non ſatis feſtinauit Lutius Titius, maritum tranſiiſſe videtur, & protinus dediſſe vxori, omiſſo circuitu illo. Cùm ergo Lutius Titius donaſſe marito videatur, & porro maritus vxori; euidens eſt poſteriorem à marito vxori donationẽ non valere. Et idem eſt, quod dicitur in *dicta l. ſequenti*, vbi ſi ægrotum donaturum marito mortis cauſa iuſſerit dari vxori ſuæ: nam & hoc caſu æger marito, vt voluit, mortis cauſa, donare videtur: maritus verò potius purè, & directo, non mortis cauſa, donaſſe videtur, & proinde donatio non valet: donatio enim pura; ſiue directa, inter maritos non valet; donatio mortis cauſa valet. Neque verò dici poteſt in hac ſpecie donationem valere, quæ a marito profecta intelligitur in vxorem, quòd ex ea donatione maritus pauperior non fiat, & certum eſt inter maritos donationes valere, ſi is, qui donat, eo non fiat pauperior, ideſt ſi nihil diminuat de ſuis bonis, *l ſed & conſtante matrimonio* 25. *ff. de donat. inter vir. & vxor.* Id tamen in facti ſpecie *d. l.* 4. dici non poteſt, quia maritus ex ea donatione pauperior fit, quatenus infirmata & reuocata donatione mortis cauſa, quam ſibi æger, vel infirmus fuit reuocata in quam ea donatione conualeſcentia donatoris, tenetur maritus donatori conditione ob cauſam: vt reddat id quod accepit. *l. non omnis* 19. *ff. ſi cert. pet.* Confirmata autem ea donatione morte donatoris, quæ contigerit ſuperſtite, & viuo marito, maritus non habet in bonis, quod habiturus eſſet, ſi vxori non donaſſet, *l. ſi quid mihi mortis cauſa* 56. *ff. de donat. int. vir. & vxor.* quamobrem donatio, quę purè a marito collata eſt in vxorem, ipſo iure non valet in caſu *d. l.* 4. & ſic aliud eſt diminuere, vt in *d. l.* 3. & 4. aliud non augeri, ſiue non acquirere, vt in *d. l. ſi ſponſus*, §. *maritus* & ita his verbis elegantiſſimè declarat Cuiac *in lib.* 17. *ff. Saluij Iuliani in d. l.* 3. & 4. & in *d. l. ſi ſponſus*, *q.* 5. §. *maritus*, *tom.* 3. *ſecundum nouam impreſſionem*, *fol.* 124. *cum ſeqq.*

Quod autem adſit acceptatio Cardinalis inficiarit non poteſt, cùm renunciatio fuerit facta ipſo præſente, & ſufficiat, quòd tacuerit, tacendo enim in ſui ipſius commodum, aſſenſiſſe, & acceptaſſe cenſetur, *l. tale pactum in princ. ff. de pact. l. qui patitur*, *ff. mandat.* Bart. *in d. l.* 1. *num.* 4. *C. de pact.* poſt Iacob. de Arena, Cin. *n.* 5. *ad med. verſ. quid dicemus*, *C. de pact.* Salic. *num.* 5. *in* 4. *oppoſit.* Alex. *num.* 5. Iaſ. *num.* 15. Seyſer. *num.* 13. Iacobin. de S. Georgio, *num.* 17. Curt. iun. *num.* 35. Vbertin. Zuccard. *n.* 134. *cum ſeqq.* Cagnol. *nu.* 06. Alciat. *num.* 18. Iaſ. *in l. cum proponas*, *num.* 11. *C. cod. tit. de pact.* Peregr. *de fideicom. d. artic.* 52. *num.* 11. Surd. *conſ.* 398. *num.* 3. *& ſeqq.* Et quamuis Imol. *in d. l.* 1. §. *ſi quis ante*, *ff. a quibus appell. non licet*; Purpur. *num.* 61. Sicard *nn.* 20. Camill. Medices *conſ.* 156. *num.* 23. teneant requiri acceptationem expreſſam, tamen loquuntur contra communem ſententiam, vt patet ex prædictis. Sed ceſſat omnis difficultas ex acceptatione expreſſa facta per Cardinalem, ibi, remittit, & repudiat (ſ. D. Dux) ac pactum, vt ſupra de non petendo in perpetuum medio iuramento dicto D. Cardinali, prout ſupra, & ſuis hæredibus, & ſucceſſoribus quibuſcunque, quorum nunc intereſt, interfit, intererit, & intereſſe poterit quammodo libet in futurum, &c.

Non obſtat quod negocium non ſtetit in terminis ſimplicis renunciationis, cum dicta renunciatio fuerit facta, nedum Cardinali, ſed etiam hæredibus: & ſucceſſoribus, & propterea cenſeatur donatio, cùm etiam ſpes poſſit donari *l. ſpem*, *C. d. donat.* per quem *tex.* ita reſpondet Bart. *in l. fine. ante finem*, *verſ. certe*, *ff. de adminiſtr. tut.* Socin. iun. *conſ.* 82. *num.* 38. *verſ. facit*, *l. ſpem. lib.* 4. Ruin. *conſ.* 204. *nu.* 4. *lib.* 1. Galer. *de renunc. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 19. *in fine.* Quia obiectum procederet, ſi Dux egreſſus fuiſſet fines renunciationis, vt ſi ſimpliciter tertio, vel hæredibus Cardinalis ceſſiſſet ſpem ſuccedendi, vt loquuntur prędicti Doctores, & bene declarat Ruinus: ſed Dominus Dux tenuciauit ad fauorem Cardinalis, qui tenebatur reſtituere: ideoque, licèt acceptauerit dictam renunciationem pro, ſe hęredibus, & ſucceſſoribus, tamen renunciatio cenſetur facta Cardinali, & acceptatio pro ſe, hæredibus, & ſucceſſoribus, non alterat renunciationem, itaut dicatur facta ad fauorem tertij: quia quamuis non fuiſſet dictũ quòd Cardinalis acceptabat pro ſe, hæredibus, &c. attamen cenſeretur acceptaſſe nomine etiam ſuorum hæredum, quia in dubio quis cenſetur velle ſibi, & heredibus ſuis prouidere, *l. ſi pactum*, *in fin. ff. de probat. l. neceſſarius*, §. *pen. ff. de pign. act.* & ſic omnis ſtipulatio tam ad hæredes, quàm contra hæredes tranſit. *l. veteris*, *C. de contraben. & commit. ſtipulat.* & propterea in hoc caſu expreſſio hæredum non importat, niſi quandam mentionem eius, quod tacitè inerat Anchar. *conſ.* 404. *nu.* 7. Caſtr. *conſ.* 138. *ad primum*, *num.* 2. & dicta expreſſio illius, quod tacitè inerat, non alterauit diſpoſitionem. Anchar. *conſ.* 147. *num.* 4. & hoc in effectu eſt, quod dicit Bald. *in d. l. illud*, & alii Doctores ſupra allegati.

Neque eſt verum, quod iſta ſit repudiatio mixta cum donatione, & ideo indigeat inſinuatione. Corn. *conſ.* 11. *num.* 23. *lib.* 3. Calcan. *conſ.* 25. *nn.* 23. *verſ. ſed poteſt dici*, *vſque ad nn.* 25. Cagnol. *in l. ſi quis in obligationem* 116. *num.* 3. *&* 4. *ff. de reg. iur.* Maccabr. *conſ.* 30. *nu.* 248. *vſque ad* 261. Nam dum hoc deducitur ex eo quod dicitur in inſtrumento, donatione pura, & irreuocabili inter viuos &c eſt aduertendum quod repudiatio ſtat omnino de per ſe, & eſt ſeparata: & licet poſtea ſubdatur, & quatenus opus ſit donat, &c. clauſula, quatenus ſit, operatur, quod ſimpliciter non fuerit donatum, ſed ſub conditione: dictio enim, quatenus, conditionem importat. *l. Stichum*, *qui*

meus

mens erit, & ibi Doctores, *de verb. oblig.* Bart. *in l.* 1. *vsu.* 20. *ff. de condit. & demonstr.* Rimin. iun. *cons.* 129. *num.* 20. *lib.* 2. & est modificatiua, & intelligitur in quantum sit opus. *l. si vnus*, §. *si pactis*, *ff. de pact.* Dec. *in l. quatenus* 23. *in princip.* & ibi Cagnol. *num.* 1. *ff. de reg. iur.* Rimin. iun. *consil.* 315. *num.* 49. *lib.* 4. Rebuff. *in l. locos col. pen. ver. quatenus*, *ff. de verb. obligat.* Sed quia Cardinalis non egebat dicta donatione, quia repudiatio sustinetur, vt supra probatum est, contraria conditione nita donatio conditionalis cenetur sublata. *l. aliquando, in fine*, *ff. de cond. & demonstr. l. si legatum pure, & l. legata inutiliter*, *ff. de adimen. legat.* Bart. *in l. pater familias testamento. par.* 1. *ff. de hæredib. instit.* Cephal. *cons.* 649. *num.* 30. *lib.* 5. & proinde est, ac si facta non fuisset. sanctæ memor. Greg. *decis.* 555. *num.* 2. & 3.

Dum verò deducitur repudiatio mixta cum donatione ex pacto de non petendo, quod operatur vt renunciatio tranſeat in donationem, Zuccar. *in l.* 1. *n.* 141. *vers. & in testamento, C. de pact.* sanctæ mem. Greg. *decis.* 15. *num.* 5. & *seqq.* eadem militat responsio, videlicet, quod repudiatio fiat de per se, & pactum de non petendo pari modo fuit additum cum prædicta clausula saluari, quatenus opus sit.

Placuit etiam Dominis aliud fundamentum, videlicet, quod quatenus sine veri prejudicio ista esset donatio, non tamen subiacet dispositioni dictorum Statutorum, cùm non sit ob liberalitatem, sed correspectiua ad summam scutorum viginti millium, quam Cardinalis sequenti die, quo fuit celebratum primum instrumentum, dedit Excellentiss. D. Duci, prout abunde fuit consideratum in vtraque decisione.

Vlterius fuit principaliter consideratum, quòd in casu isto fuit renunciatum dictæ substitutioni, postquam ius succedēdi fuerit delatum, cum clausula ex nunc, prout ex tunc: quæ cùm fuerit addita conditionali, scilicet postquam delatum fuerit fideicommissum, repudiatio censetur facta pro tempore purificati fideicommissi; ex cumulatis in alia decisione facta die 13. Nouembris 1623. quibus potest addi Tiraquell. *de retract. condition. & de constituto, par.* 3. *limit.* 2. *num.* 16.

Et ista conclusio corroboratur ex eo, quòd etsi repudiatio fuerit facta tempore inhabili, scilicet ante delatum fideicommissum, tamen cùm effectus fuerit collatus in tempus habile, sustinetur, *l. in tempus, ff. de hæred. instit.* Nam etsi institutio illius, qui tempore testamenti incapax reperitur, sit nulla, *l. primæ, C. de hæred. instit. l. si alienum*, §. *in extraneum, ff. eodem tit.* institutio tamen incapacis collata in tempus, quo fuerit capax, sustinetur, *dicta l. in tempus.* Et quamuis institutio posthumi alieni media iuris prudentia non esset permissa; attamen Gallus Aquillius formulam induxit, per quam posthumi alieni institutio collata in tempus, quo suus nasceretur valida esset, vt in *l. Gallus in princip. ff. de liber. & posthum.* notant ibi Doctores: nam sustinetur dispositio in tempus collata cum dictione tunc, quę temporis extremitatem indicat, vt notant Doctores *in dicta l. Gallus*, ibi, *tunc si quis mihi nepos* Fortunius *n.* 25. Marius Salomonius *nu.* 28. Torniell. *num.* 44. Bolognett. *num.* 91. & alii, & notatur etiam *in l. si is* 4. §. *vlt.* ibi, *quia hic articulus, tunc, extremum quinquennij tempus significat, ff. de condit. & demonstr. l. tutoribus* 33. *ff. de testam. tutel.* Costa *in* §. *& quia si tantum*, 5. *par. num.* 99. Peregr. *de fideicommiss. artic.* 29. *num.* 15. Fusar. *de substitut. quæst.* 400. *nu.* 10. Nam in his dispositionibus, quæ diem, & conditionem continent, propter diem non admittitur retractatio; secus tamen quando vna cum die adest conditio, *l. si ergo, ff. de iur. dot.* Faber. *lib.* 8. *coniectur. cap.* 9. & *de erroribus pragmat. eorum tom.* 2. *decad.* 47. *errore* 4. *l. in illa stipulatione* 8. ibi, *tota enim obligatio sub conditione, & in diem collata est: & licet ad conditionem committi videntur dies, tamen supereſt, ff. de verb. oblig.*

Neque huic fideicommisso obstat, quod in puncto contrarium tenet Camillus Medices *cons.* 156. *num.* 17. & *seqq.* Quia mouetur ex tribus rationibus, quæ de facili refelluntur. Mouetur enim primo, quia iura generaliter loquuntur de repugnatione facienda post aditam hereditatem: quæ ratio nihil facit, cum non renuncietur de præsenti, sed purificato fideicommisso, nam ante purificationem conditionis, nulla adest repudiatio, vt bene per. Cassad. *dec.* 3. *n.* 5. *de præb.* & patet ex rationibus supra ponderatis.

Secundo mouetur ex eo quod iura, quæ probant renunciationem non dari ante delatum fideicommissum, negant potentiam repudiandi; quod motiuum nihil facit, cum agatur de repudiatione, quæ proinde est, ac si fuisset facta post delatum fideicommissum.

Tertio mouetur ex eo quod verba præsentis tēporis relata ad id quod de præsenti verum non est, resoluuntur, itaut sensus sit, repudiabo tunc: quod non facit; posset enim considerari in simpliciter repudiatione, purè facta ante delatam hæreditatem, non autem in conditionali; ex supra allegatis, & bene Cassad. *dicta decis.* 3. *num.* 14. *in fine, vers. cui conclusioni, & num.* 15: *per tot.*

Et sic fuit vtraque parte informante, conclusum.

R. P. D. Manzanedo.

Imolensis Rescissionis Contractus.

Lunæ 26. Junij 1617.

EPITOME.

De transactione facta cum minore, quòd timor futuræ litis sufficiat ad eam sustinendam: & an per læsionem rescindi possit. Læsio enormissima quæ dicatur. Insinuatio an sit necessaria in transactione.

Ad Cap. 150. *num.* 5.

DECISIO CXXXII.

DOmini dixerunt obligationes fratrum de Carantibus ad fauorem creditorum suorum sustineri, & sic standum in decisis; cùm fuerint factæ seruatis seruandis, & cum solemnitatibus Statuti Imolensis requisitis in contractu minorum, & ex

iusta

iusta causa.

Nam Balthassar illorum pater emerat ab Alexandro quædam prædia, & soluta parte precii, remansit illius debitor in scutis 1100. quæ præcia vna cum aliis bonis postea fuerunt a Balthassare tanquam fideiussore Rentii per Cameram Apostolicam auocata, & demum cessa ipsius filiis pro scutis nouem millibus, qui illa vendiderunt pro scutis viginti millibus, & satisfecerunt Cameræ; & de eo quod supererat emerunt stabilia, & cēsus: super quibus cum molestarentur a creditoribus paternis, & præsertim ab Alexandro, qui ratione venditionis prædiorum remanebat creditor in dictis scutis mille centum, & sequestrauerat fructus dictorum censuum, ad se eximendos a dictis molestijs transegerunt cum Alexandro, & aliis creditoribus, & conuenerunt vt ille ex fructibus censuum consequeretur scuta centum annua, donec esset satisfactus: & eodem etiam modo promiserunt soluere aliis creditoribus, & dixerunt velle illis de proprio satisfacere, quia sic sibi de rebus propijs facere placet.

Cuius quidem transactionis causa satis iusta, & vtilis videtur, cùm Alexander potuisset statim consequi suum creditum, & nihilominus transigendo contentus, fuit scutis centum annuis tantum vsque ad integram satisfactionem, prout & cæteri creditores, quibus dicta bona erant hypothecata, potuissent eos molestare: qui solus timor litis futuræ sufficeret ad sustinendam transactionem, *l. 2. C. de transact.* Nec posset rescindi sub prætextu læsionis: quia ad istum effectum non debet considerari dubius litis eventus. Bart. *in l. si quis cùm aliter, num. 5. ff. de verb. oblig.* Honded. *conf. 34. nu. 55. lib. 1.* Seraphin. *decis. 638. num. 9.* Et læsio deberet esse enormissima in magno excessu, & vltra dimidium. Corn. *conf. 166. num. 11. lib. 1.* Dec. *in l. cum te, sub num. 1. C. de transact.* Cagnol. *in l. 2. num. 8. de rescind. vend.* Odd. *de rest. in integr. par. 2. quæst 66. art. 4. num. 20.* Mantic. *de tacit. & ambig. lib. 26. tit. 9. num. 29.* Put. *decis. 233 lib. 1.* secundum nou. impress. Rot. *decis. 102. num. 2. par. 1. diuers.*

Vlterius cùm dicti fratres vsi sunt transactione pro relaxandis sequestris factis ad instantiam Alexandri, qui illis renunciauerat in transactione, satis æquum videtur, vt eam in cæteris obseruent, cùm præsertim illam obseruauerint cum Vincentio altero ex creditoribus, cum quo etiam fuit inita dicta transactio.

Quibus accedit, transactionem fuisse factam cum decreto Iudicis, quod facit præsumere actum fuisse cautè gestum, vt in proposito considerat Bald. *conf. 448. in fin. lib. 1.* Becc, *conf. 52. n. 13.* Surd. *conf. 451. num. 28.*

Neque obstat quod ex testibus datis constet hos fratres habere consanguineos, & ideo illi debeant interuenire in transactione, non autem officialis bollettarum, qui solet adhiberi in illorum defectū. Quia dicti testes deponunt de tempore præsenti, non autem transactionis, prout requiritur; & in contrarium adest assertio iurata ipsorum fratrum, cui videtur standum; donec concludenter probetur existentia consanguineorum, nec non præsentia, & habilitas ad intersiendum de tempore transactionis, ex adductis in decisione.

Minus facit defectus insinuationis, tum quia suppletur per præsentiam Iudicis. Paris. *conf. 96. num. 40. lib. 1.* Surd. *conf. 385. nu. 36.* Gabr. *de donat. conclus. 1. num. 46. & seqq.*

Tum etiam quia non versamur in donatione, sed in transactione, in qua insinuatio non est necessaria, cùm non sit tanti præiudicii, propter litem, & eius dubium euentum.

R. P. D. Orano, Romana Viridarij.

Lunæ 19. Februarij 1590.

EPITOME.

Donatio quibus in casibus dicatur impropria, & non subiaceat Statuto Vrbis circa solemnitates requisitas in donationibus.

Ad Cap. 150. num. 54.

DECISIO CXXXIII.

DOmini resoluerunt donationem, de qua in instrumento, attenta respectiuitate & quatenus non excedit summam per donatarium promissam, fuisse validam.

Nam quando vertitur consideratio mutui commodi, glos. *l. Aquilius Regulus, verb. coram. me, ff. de donat.* Oldrad. *conf. 139. num. 3.* vel quando adest onus vicissitu dinarium annuum, glos. *in l. licet in verb. mortis vers. item donatio*; & ibi Alex. *nu. 4.* Iacob. de Sancto Georgio *num. 7.* Ias. *num. 15.* Rimin. *num. 3. C. de pact.* Curt. iun. *conf. 81. num. 5.* Clar. *in verb. donatio, quæst. 2. vers. item quero*: etiam si onus huiusmodi concernat commodum solius donatarii, Natt. *conf. 609. num. 29.* aut per modum conditionis apponatur; non est proprie donatio. Dec. *in l. . num. 29. circa fin. ff. si cert. pet.* propterea non dicitur subiacere Statuto requirenti certas solemnitates; ad not. per Bart. *in l. 1. in fin. ff. de donat.* & *in l. filius familias, num. 1. eod. tit.* Rum. *conf. 126. num. 19. versic. & per textum.* Rip. *in l. si vnquam, num. 25. C. de reuocan. donat.* cum aliis adduct. per Tiraquell. *in dicta l. si vnquam, verbo, donatione largitus, nu. 141.* cum pluribus seqq.

Quare cum Illustrissimus, & Reuerendissimus Dominus Marcus Antonius donauerit viridarium Ioanni Vincentio, cum pacto, quòd in euentum directionis viæ publicę teneretur vicissim dare non solum transitum per lineam directam terreni donati, sed etiam pro rata parte terreni proprii; sequitur, quod in quantum promissum per Ioannem Vincentium æquiualet viridario donato, non est proprie donatio, nec in consequentia subiacet solemnitatibus, de quibus in Statuto Vrbis *cap. 22. lib. 4.* & hoc absque difficultate.

Sed quia prætenditur pro parte hæredum Excellentissimi Domini Marci Antonii excessus in re donata, quod procul dubio suppositum est dispositioni Statuti. Corn. *conf. 45. in fin. lib. 4.* Tiraquell.

in dicta l. si vnquam in verbo donatione largitus, num. 149. Ideo placuit Dominis videre, cui partium incumbat probatio huiusmodi excessus.

Cardinale Millino.

Spoletana Terrarum.

Lunæ 21. *Iunij* 1599.

EPITOME.

Filij in conditione positi quando sint tacitè vocati. Multa de fideicommissi inductione, & de pacto resolutiuo. Dispositio l. quoties, C. de donat. in quo casu habeat locum. Donatio causa matrimonij an egeat insinuatione.

Ad Cap. 150. *num.* 55.

DECISIO CXXXIIII.

QVoniam resolutio istius dubii aliàs propositi, & resoluti, an venditio sustineatur, pendet ab alia inspectione, an extet fideicommissum: quia stante fideicommisso non est satisfactum obligationi de tradendo rem liberam, neque emptor est tutus, cum substituti primo loco substitutionibus possint reuocare alienationem; per informantes fuit potissimum restricta difficultas ad hoc caput, an extet fideicommissum: Et Domini concorditer resoluerunt adesse fideicommissum, & consequenter venditionem non subsistere.

Moti fuerunt primò ex substitutione facta Aurelio, si decesserit sine filiis. Licet enim filii in conditione positi non censeatur vocati. iux. opinionem glos. *in l. Lutius, ff. de hæred. instit.* quam Rota seruat; Tamen secus est, quando concurrunt coniecturæ in contrarium mentis testatoris. Corn. *cons.* 146. *vol.* 2. Capyraq. *dec.* 69. *lib.* 3. in manuscript. Hic autem videbatur Dominis concurrere vrgentissima coniectura, quòd isti filij Aurelii positi in conditione, in alia parte testamenti, scilicet in casum delicti, sunt expressè vocati: & sic succedit cons. Iaf. 108. *colu.* 5. *lib.* 4 quòd etiam in alia parte, in qua sunt positi in conditione, censentur vocati; & tenuit Rota *in causa Vrbeuetana Castrorum*, 14. *Aprilis* 1578. *coram Illustrissimo Cardinale Blanchetto*, & in aliis cautis. Præterea concurrunt aliæ coniecturæ, quod sint positi in conditione filij masculi Aurelij: nam & sunt descendentes donatoris, & adest digressio ad alios gradus.

Et licet coniecturæ singulæ de per se valde controuertantur inter Doctores, tamen simul iunctæ cum vocatione in alia parte, sufficiunt, vt per Gabr. *de fideicom. concl.* 4. *num.* 49.

Secundò fideicommissum est clarum, si Aurelius committat delictum: in quo casu donator disponit, quòd bona ad filios masculos ipsius Aurelij, alioquin ad eius hæredes, & successores deuoluantur. Et ideo, cùm Aurelius possit habere filios, & committere delictum, casus fideicommissi stat in pendenti.

Tertiò aliquibus ex Dominis placebat aliud fundamentum, quòd prohibitio alienationis non est nuda, sed vestita ex causa pro conseruatione bonorum in filio, & aliis, vt supra dictum est: & cum super sint vocati hæredes, & successores, per nomen collectiuum, inter ipsos est inductum fideicommissum simplex & absolutum. *l. cùm ità, §. in fideicommisso*, & ibi Paul & alii. *l. peto, §. frater, ff. de legat.* 1. Dec. *cons.* 38. *num.* 1. Socin. *cons.* 90. *col. vlt. lib.* 1. & *l. si cognat. num.* 32. *ff. de reb. dub.* & fuit resolutum *in causa Ianuen Fideicommissi*, 24. *Nouembris* 1586. *coram R. P. D. meo Pamphilio*, & sæpius in alijs causis. Et licet clausula declarans non sit posita statim post prohibitam alienationem, tamen secundum istos Doctores est clausula generalis de per se in fine posita & debet referri ad omnes substitutiones.

Non obstat quòd ex isto fideicommisso oritur solum actio personalis, quæ non datur contra primum possessorem. *l. quoties*, C. *de donat. quæ sub mod.* Quia in casu isto adest stipulatio pro hæredibus, & successoribus, cùm donatio fuerit facta Aurelio præsenti, &c. & sic acceptanti pro se, hæredibus, & successoribus: in quo casu cessat dispositio *dictæ l. quoties*, cùm habeat locum solum quando non interuenit stipulatio..

Non obstat quod non possit esse amplius locus fideicommisso, cùm stante pacto resolutiuo, resoluta donatione, fuerit etiam resolutum fideicommissum, & bona redierint ad Nicolaum, & vti libera peruenerint ad Aurelium, qui solus est hæres Nicolai. Quia pactum resolutiuum habet locum, volente eo, in cuius fauorem est appositum. *l.* 2. *ff. de legat. commiss.* & sic donante, qui decessit absque aliqua declaratione. Nec potest Aurelius, qui contrauenit, vti hoc pacto in eius odium adiecto, in præiudicium vocatorum ex fideicommisso, quibus post obitum donantis acquisitũ est ius in spe in casu obitus ipsius sine filiis, vel delicti, vt dictum est.

Non obstat quod ista donatio est nulla, cùm non fuerit insinuata. Quia donatio fuit facta ob causam matrimonii, vt Aurelius commodius posset matrimonium contrahere: Ideo insinuatio non est necessaria. Bart. Ang. Imol. & alij *in l. Aquilius Regulus, ff. de donat.* & in terminis Statuti fuit resolutum *in causa Romana Viridarij*, 23. *Februarij* 1590. *coram R. P. C. meo Orano.*

Et ex his Domini recesserunt à resolutis..

Eminentissimo Pamphilio.

Faneñ Saluiani.

Veneris 8. *Martij* 1613.

EPITOME.

Donatio propter nuptias, cum conditione, dummodo nubat, &c. an sit sponsalitia largitas; & an soluto matrimonio reuertatur ad virum, vel ad eius hæredes?

Ad Cap. 150. *num.* 55.

DE-

DECISIO CXXXV.

VNa tantum parte informante dixerunt Domini, donationem per Antonium in inſtrumento dotali Dorotheæ factam, non debere redire ad hæredes Antonij. Quia cum illa fuerit ſimpliciter facta poſt conſtitutionem dotis ex ſui animi benignitate erga Dorotheam, cum clauſula, dummodo ſibi nubat, & non aliter, &c. cauſa finalis illius dicitur fuiſſe matrimonium de futuro: ad quod contrahendum huiuſmodi donatio partes impellit. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 3. tit. 12. num. 24. & ſeqq.* & propterea cenſetur quædam ſponſalitia largitas, quæ iuxta propriam ipſius naturam ſoluto matrimonio per mortem Antonij non reuertitur ad illius hæredes, ſed remanere debet Dorotheæ. *l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 20. tit. 1. num. 2. & ſeqq.* Molin. *de contract. diſput. 290. numer. 1. & ſeqq.* Sanchez *de matrim. lib. 6. diſput. 18. num. 1. & ſeqq.*

Neque obſtat, qnod donatio propter nuptias ſoluto matrimonio reuertatur ad virum, vel eius hæredes, vt per Corn. *conſ. 156. num. 31. lib. 1.* cum aliis allegatis Quia vt patet in ſupra deductis, non verſamur in donatione propter nuptias, quę propriè fit contemplatione dotis, & pro cautela mulieris, vt ei ſit magis cautum pro dotis reſtitutione, vt dicit idem Corn. *d. conſ. 256. num. 31. lib. 1.* Becc. *conſ. 43. num. 12.* Menoch. *conſ. 33. num. 24.* Guidopap. *deciſ. 141. num. 2.* ſed in ſponſalitia largitate facta à futuro marito, vt mulier ſibi nubat: quę vt ſupra dictum eſt, ſoluto matrimonio non reuertitur ad illius hæredes, *dicta l. cum veterum, C. de donat. ante nuptias.*

Quod etiam ſuadetur ex eodem inſtrumento, in quo antea ipſe Antonius pro aſſecuratione dotis obligauit omnia eius bona; quo caſu non cenſetur poſtea facere voluiſſe donationem propter nuptias, vt denuo cautam illam reddat. Honded. *conſ. 48. num. 11. & ſeq. lib. 1.* Præſertim cum donatio propter nuptias hodie non ſit amplius in vſu: gloſ. *in auth. aqualitas, verbo pari C. de pact. conſuent.* Clar. *in §. donatio, quæſt. 11. verſic. diſpoſitio tamen.* Aym. *conſil. 462. num. 1.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 20. tit. 4. num. 15.* Molina *de contract. d. diſput. 290. ſub num. 8. verſ. hodie tamen donatio.* Ideoque non cenſetur Antonius voluiſſe facere, quod fieri non ſolet; vt in iſtis terminis arguit Aymo. *conſil. 880. numer. 5.* Honded. *conſ. 48. num. 10. lib. 1.*

Et ita ceſſat etiam ponderatio facta in illis verbis, *& dicta ſcuta mille donata creſcant in augmentum dotis*: quod quidem augmentum nil aliud eſt, quam donatio propter nuptias. Aym. *conſil. 880. num. 4.* Natt. *conſ. 253. num. 7. lib. 1.* cum alijs allegatis. Quia id procederet, ſi augmentum eſſet factum correſpectiuè ad dotem, non autem quando, prout in caſu iſto, reperitur factum propter matrimonium de futuro: nam tunc dicitur ſponſalitia largitas, quæ differt à donatione propter nuptias, vt colligitur per text. *in l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.* cum alijs ſupra citatis. Vltra quod illa verba non fuerunt appoſita ipſi donationi, ſed in caſu, quo matrimonium cum pa Antonii donatoris non fortiretur effectum: tunc enim voluit Antonius, quòd donatio nihilominus eſſet valida, & Dorothea illam acquireret, & creſſeret in agumentũ dotis. Vnde ſicut in caſu illo non ſecuti matrimonij, Antonius, & eius hæredes nihil vlterius ſuper quantitate donata prætendere poterant; ſequitur quòd idem cenſeri debeat ſoluto matrimonio, iuxta diſpoſitionem *d. l. cùm veterum, C. de donat. ante nupt.*

Non obſtat quòd iſta ſponſalitia largitas aliquando per Iuris conſultos accipiatur pro donatione propter nuptias, vt aduertit Illuſtriſſimus Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuention. dicto lib. 20. tit. 2. num. 5. & ſeqq.* & hoc modo fuerit etiam nominata in deciſione Reuerendiſſimi Domini Bononienſis in hac cauſa facta. Quia cum ex prædictis conſtet de vera qualitate huius donationis, illa eſt magis attendenda, quàm verba Iuris conſultorum. Aym. *d. conſ. 880. nu. 4.*

Et ita deciſum, præſuppoſita validitate donationis; de qua erit particulariter videndum.

R. P. D. Manzanedo.

Romana Pecuniaria.

Lunæ 2. Aprilis 1607.

EPITOME.

De conditione indebiti, & quibuſnam incumbat onus illud probandi. Enunciatiua an, & contra quos probet. Validitas ſcripturæ priuatæ. Indebiti repetitio non competit ſoluenti ſciẽter, ſed ſoluenti indebitum ignoranter: & à quo probanda ſit hæc ignorantia. Indebitum quando ſoluitur, vtraque parte ſciente, an ſit propriè donatio, requiratue inſinuationem.

Ad Cap. 150. num. 57.

DECISIO CXXXVI.

HAeredes bonæ memoriæ D. Fantini Archiepiſcopi Cuſentini contendunt D. Archiepiſcopum ſoluiſſe ſcuta mille D. Lucretiæ Paluzellæ in cauſam redemptionis cuiuſdam cenſus eiuſdem ſummæ, pro quo Archiepiſcopus tenebatur Dominis, Alexandro, & Paulo fratribus dictæ Lucretiæ, & quod iſta ſolutio de ordine dictorum fratrum fuiſſet facta. Sed quia prædicti hæredes contra dictos fratres Lucretiæ ſuccubuerunt, ex eo quòd de illorum ordine ad dictam ſolutionem Lucretiæ faciendam non conſtabat; hæredes contra Lucretiam repetitionem dictę ſummæ condictione indebiti intentarunt, & quadam apocha nixi dicunt Lucretiam faſſam fuiſſe receptionem ab Archiepiſcopo prædictæ ſummæ: quin & quondam Antonio Tonello teſte de viſu receptionis dictorum ſcutorum mille deponente: item & alio teſte de confeſſione extraiudiciali ipſius

Lucre-

Lucretiæ circa dictam receptionem, quamuis nulla ſumma ſpecificata, teſtante. Vnde dubitaui, an conſtaret D. Lucretiam habuiſſe dicta ſcuta mille à prædicto Archiepiſcopo: ita vt illius hæredibus illa reſtituere teneretur. Et Domini dixerunt Lucretiam non teneri ad prædictam reſtitutionem, ex ſequentibus.

Primo quia cùm prędicti hæredes repetant iſta ſcuta mille à Lucretia ex condictione indebiti, illis incumbit onus probandi concludenter indebitum, ex text. *in l. cum de indebito: ff. de probat.* vbi tradit Bart. & Doct. & Alex. *conſ. 83. numer. 1. lib. 1.* Fed. de Sen. *conſ. 54. num. 2.*

Et quamuis iuxta tex. *in d. l. cum de indebito*, huiuſmodi onus probationis incumbat recipienti, ſi ſolutionem ſibi factam negauerit; hoc tamen procederet in caſu, quo agens condictione indebiti ſolutionem probationibus legitimis probaſſet, iux. text. *in eadem l. cum de indebito.* Vnde cùm iſti hæredes Archiepiſcopi non probauerint, iſtorum ſcutorum mille ſolutionem Lucretiæ fuiſſe factam; ſequitur abique dubio quod ad ipſos ſpectat onus probandi indebitum: quę negatiua erit difficilis probationis, iuxt. text. *in l. actor. C. de probat.* Alex. *dicto conſ. 83. lib. 1.* Præcipuè cùm non conſtet ſolutionem factam fuiſſe Lucretiæ prętextu alicuius ſcripturæ, ex qua ſoluens putaret ad ſolutionem teneri; iuxta trad. à Bart. & ab Alex. vbi ſupra.

Quòd autem hæredes ſolutionē Lucretiæ factam legitimè non probauerint, conſtat: quia apocha, qua nituntur, fuit confecta præcipuè & principaliter inter Lucretiam, & Tonellum pro computo ſaldando inter ipſos, & ad liberandum Tonellum a ſcutis 725. conſumptis pro expignorandis quibuſdam bonis Lucretiæ. Secundario autem, & enunciatiuè in iſta apocha proferuntur illa verba, *ſcutorum 725. quæ pro me habuit a D. Fantino*: quæ enunciatiua quoad Dominum Fantinum, & illius hæredes, qui in iſta apocha non interuenerunt, non probat, iux. Innocent. *in. c. cum inter R. de elect.* Ang. *in l. cum aliquis de iur. deliber.* qui tenent enunciatiuam inter eaſdem perſonas, non inter alias probare; trad. Vital. *de clauſul. in rubr. enunciatiua verba in contractibus, num. 1.* præcipuè cùm ſit vnica enunciatiua, & non ſimus in antiquis, & ſit in actu extraiudiciali facta, & ante litem, illiuſque conteſtationem, & emiſſa propter aliud, & tunc non probet; ad trad. per Bald. *in l. Titia in princ. de leg. 2.* & per Ioſeph. Ludo. ic. qui alios refert, *deciſ. 33. num. 10.* Et cùm non fuerit producta a b hęredibus D. Fantini parte citata in hoc iudicio, *l. de vno quoque, ff. de re iud.* nec fuerit formiter recognita, prout oportebat, cùm eſſet ſcriptura priuata, ad trad. per Pariſ. *conſ. 115. num. 5. lib. 4.* Tum quia quamuis contineat confeſſionem de recepto factam a muliere, non ſubſiſtit, niſi conſtet de reali manutentione, *l. vlt. §. ſi quis autem*, vbi Bart. & alii. *C. manda.* Iaſ. *conſ. 172. nu. 6. lib. 2.* motus ea ratione, quia vbi requiritur verus actus, non ſufficit ſola confeſſio: Tum quia quamuis eſſet recognita formiter, illam non potuit facere mulier ſine ſolemnitatibus requiſitis in contractibus mulierum, iuxta Statutum Vrbis 151. *lib. 1.* trad. Put. *deciſ. 7. n. 55.* Creſc. *deciſ. 2. de confeſſ.*

Nec refragatur fides eiuſdem Archiepiſcopi, cùm non faciat fidem, ex Ceph. *conſ. 384. nu. 21. & ſeqq.* Dec. *conſ. 51. num. 7. lib. 2.* & tendat in commodum, & exonerationem ipſius Archiepiſcopi, illiuſque hæredum: quo caſu etiam ſi in forma teſtis depoſuiſſet, non probaret. *l. deferre*, §. *idem decreuerunt*, vbi Bart. *ff. de iure fiſci*, Caſtr. *conſ. 301. in vltimo dubio, lib. 1.* Aymo *conſ. 99. num. 2.*

Nec teſtes obſtant, cùm fuerint examinati in alia cauſa, & ſic non probent in iſta, Alexan. *conſil. 74. num. 9. lib. 6.* ſaltem plenè, ex adductis per Menoch. *caſu 111.* & Antonius Tonellus, quia deponit Archiepiſcopum coram ipſo teſte ſoluiſſe Lucretiæ dicta ſcuta mille, rogaſſeque teſtem quòd ex illis vellet accipere dicta ſcuta 725. quibus quædam pignora Lucretię recuperaret: poſtea idem teſtis non recordari habuiſſe vnquam a Domino Fantino ſummam aliquam pecuniæ reſtituendam Lucretiæ: ex quibus aliquo modo varius & non conſtans videtur: & vtcunque ſit, eſt ſingularis, & familiaris inducentium illum. Secundus autem teſtis deponit de auditu ab eodem Antonello, & a Lucretia, & non exponit ſummam, & dicit tunc temporis neminem fuiſſe præſentem, ex quo videtur ſingularis: & iſtæ probationes non poſſunt coniungi, cùm quælibet in ſuo genere ſit imperfecta. Gabr. *de probat. concluſ. 1.*

Vlterius quia tunc competit indebiti repetitio quando quis per errorem ſoluit; ſecus autem ſi ſciens ſoluit. §. *is quoque, inſt. quib. mod. re contrah. oblig. l.* Cuius per errorem dari repeditio eſt, eius conſulto dati donatio eſt, 54. *ff. de reg. iur. l. 1. ff. de condit. indebit. l. 1.* vbi gloſſ. *in verbo indebiti, verſiculo ſexus, & l. indebitum ſolutum ſciens non repetit, C. eodem*, gloſ. *verbo, per errorem, in dicto §. is quoque*, gloſ. *in dicta l. cuius per errorem*, & gloſ. *in l. eleganter, §. final. num. 7. verbo duplo, verſ. ſecundus quando, ff. de condict. indebiti*, gloſ. *in dicta l. 1. C. de condict. indebit. verbo indicati, verſ. ſextus*; & vtrobique Bartol. & particulariter *in dicta l. eleganter, §. final. nu. 7. verſ. ſecundus caſus eſt.* & reddit rationem; quia incipit eſſe debitum reſpectu eanſę proximæ tacitè ſubintellectæ, ſcilicet donationis: quia, vt dicit Bald. *in dicta l. 1. num. 2. C. d. de condict. indebiti*; ſoluens indebitum videtur donare: quod probatur expreſsè *in d. l. cuius per errorem.* Et hoc in tantum procedit, vt qui ſciens ſoluit indebitum tali animo & mente, vt poſtea repeteret, nullatenus poterit illud repetere, ex tex. expreſſo *in l. quod quis, 50. ff. de condict. indebit.* & facit, cùm donare videatur, qui nulloque cogente imperio aliquid concedit. *l. donari, de donat.* Bart. *in l. 1. num. 3. verſ. donari, de cond. indebit.*

Quòd autem per ignorantiam indebitum fuerit ſolutum, tenetur ſoluens, & ex condictione indebiti agens probare, iux. tex. *in dicta l. cùm de indebito*, ibi, *Et ideo cum qui dicitur indebitum ſoluiſſe, compelli ad probationem, quod per dolum accipientis, vel aliquam iuſtæ ignorantiæ cauſam indebitum ab eo ſolutum ſit; & niſi hoc oſtendit, nullam eum repetitionem habere.* Vnde cùm huiuſmodi ignorantiæ, & erroris probatio hæredibus Fantini incumberet, illiudque non probauerint, intrat diſpoſitio tex. *in dicta l. cuius per errorem*, & doctrina Bart. *in dicta l. eleganter, §. final. num. 7.* quòd tali caſu pecunia ſic ſoluta incipit eſſe debita reſpectu cauſæ proximæ tacitè ſubintellectæ, ſcilicet

Google

cet donationis ; & intrant cætera iura & doctrinæ ad hoc supra adductæ : taliter quòd ex illis non posset dici Fantinum indebitè soluisse Lucretiæ prædictum summam, sed ex causa tacitæ donationis subintellectæ, cùm non ignoranter talem solutionem fecerit.

Sed videtur vrgere doctrina Bartoli *in l. 1. nu. 2. vers. ego sic, ff. de donat.* tenentis quod quando soluitur indebitum vtraque parte sciente, sit donatio & requirat insinuationem, per tex. *in l. si donationis, C. de contrab. empt. & l. nuda, ff. eodem, & l. imaginaria, ff. de reg. iur.* ibi, *inspicitur causa tacita ab vtraque parte subintellecta*, vt *in l. final. in fin. princ. C. de iur. dot.* vnde videtur quod deficiente insinuatione corruat ista donatio.

Respondetur quòd ista donatio inducta ex solutione scienter indebiti facta, non dicitur propriè donatio, sed quædam irreuocabilis datio, vt dicit glos. *in fine in dicta l. cuius per errorem*, & glos. *in verb. liberalitatem in l. 1. ff. de donat.* & ibi Bart. *num. 2.* & Angel. *in princ.* & Roman. *numer. 1.* & Castrens. *num. 4. in fine* & Alberic. *num. 4.* Ex quo prædicti Doctores inferunt in ista donatione non requiri insinuationem, quamuis excedat quingentos solidos, per text. iuncta glos. magn. *in ver. nam sicut, in l. vnica, C. de plus petit.* quia ex causa putatiua transfertur dominium, non verò ex causa donationis : & ideo non dicitur propriè donatio, nec requirit insinuationem. Et quamuis prædicta doctrina Bartoli requirens insinuationem in donatione inducta ex solutione indebiti vtraque parte sciente procederet ; nihilominus Bart. ibidem *in dicta l. 1. num. 2.* dicit quod si indebitum soluatur soluente sciente, recipiente verò credente causam solutionis adesse, quod tunc non potest dici donatio, sed quædam irreuocabilis datio, non indigens insinuatione : quam doctrinam sequuntur Paul. Alberic. & Angel. *vbi supra.* Vnde cum ex supradictis colligatur Archiepiscopum sciuisse non adesse causam soluendi istas pecunias, aut saltem ignorantiam, & errorem non probasse, & quòd Lucretia credebat causam adesse, propter quam ad dictam solutionem Archiepiscopus teneretur ; sequitur quod ista solutio dicitur irreuocabilis datio, in qua non fuerit opus insinuatione.

Et quamuis hæredes dicant Archiepiscopum soluisse istas pecunias Lucretiæ ex causa ordinis fratrum pro excomputatione census ; ista causa est falsa : si quidem de tali ordine non constat, vt late *in decis. coram bon. mem. Litta*, 26. *Octobris* 1621. in causa inter istos hæredes, & fratres de Paluzzellis ; ex quo prædicti fratres contra hæredes obtinuerunt : vnde intrat dispositio tex. *in l. damnum*, & ibi not. Bart. *num. 1. de condict. indebit.* quòd in solutione facta ob causam prætensam, si causa falsa sit, repetitio indebiti non competit.

EPITOME.

De absolutione à iuramento, an sit petenda in contractibus nullis ob non seruatas solemnitates à Statuto præscriptas : & quomodo liberet à periurio.

Ad Cap. 151.

DECISIO CXXXVII.

FVit resolutum, D. Hieronymæ obstare exceptionem periurij : quia periurus à limine Iudicij expellitur ; ad not. *in cap. paruuli*, vbi glos. *in fin. 22. quæst. 5.* : in *l. si quis maior, de transact.*

Nec obstat nullitas propter defectum solemnitatis Statuti Vrbis *cap. 151. lib. 1.* annullantis iuramentum, tanquam per fraudem, & dolum extortum, ita vt nihil operetur. *l. non dubium, C. de legib.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 61. nu. 11. & 18.* & fuit dictum *coram R. P. D. Penia in Romana Societatis Officij*, 4. *Februarij* 1602. Quia nihilominus esset petenda absolutio, vt fuit dictum *in Romana Legitimæ de Vrsinis*, 20. *Maij* 1588. *coram bon. mem. Bubalo, & coram R. P. D. Ludouisio in Signina Castrorum*, 26. *Iunij* 1602. cùm non debeat quis esse iudex proprij iuramenti : nam ex iuramento nullo contrahitur periurium, ita vt quis non sit audiendus. *cap. tua nobis*, vbi Bald. *de iureiur.* Aym. *cons.* 191. *post num. 7. vers. sed magis in terminis.*

Nec obstat absolutio obtenta per procuratorem 31. Maij. Quia iam inde à die vigesima eiusdem multi fuerunt celebrati actus, & postea à D. Hieronyma ratificati in constitutione procuratoris, & in prosecutione iudicij : & ideo incurso periurio non poterat peti absolutio à iuramento, nisi prius petita absolutione à periurio. Afflict. *decis. 220. sub num. 12.* Paris. *consil. 16. num. 94. lib. 1.* Rota *coram Tholomeo, dec. 786. par. 3. diuers.* Quam absolutiouem solus Papa concedere potest. Crauet. *cons. 6. num. 93.*

Secundò obstat etiam exceptio periurij : quia cùm in instrumento adesset triplex iuramentum ; non sufficit absolutio, sed erat necessaria specifica absolutio ab omnibus iuramentis. Paris. *consil. 43. num. 8. vol. 1.* & fuit dictum *in Placentina Castrorum*, 2. *Iulij* 1601. *coram D. Millino.*

Et licèt exaduerso dicatur quòd non intendat contrauenire iuramento assertorio se non habere in Vrbe consanguineos, & affines ; nec renunciationi factæ cum iuramento, beneficij Senatusconsulti Velleiani, & Statuti Vrbis : Tamen in registro legitur illis reipsa fuisse contrauentum, obtinendo commissionem dandi articulos, & producendi testes ad probandum contrarium.

R. P. D. Ortembergio.

Romana Nullitatis Obligationis.

Lunæ 15. *Iulij* 1604.

EPI-

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Romana Dotis.

Mercurij 10. *Iunij* 1626.

EPI-

EPITOME.

Minor an possit constituere dotem sorori absque interuentu Curatoris: & & an solus Curatoris interuentus importet ipsius consensum expressum, requisitum in alienatione rei Minoris? De clausulis executiuis, & carum efficacia. Obligatio Minoris, non seruata forma Statuti, an sustineatur propter iuramentum illi adiectum.

Ad Cap. 151.

DECISIO CXXXVIII.

QVæsitum fuit, an assignatio bonorum immobilium facta D. Hippolyto marito pro dote D. Lucretiæ vxoris sustineatur. Hoc Dubium habet plures inspectiones. Prima est, an D. Bartholomæus minor potuerit constituere dictam dotem absque interuentu curatricis. Secunda, quatenus non, an constet de tali consensu curatricis, vt assignatio sustineatur. Tertia quatenus non, an adsit talis contractus curatricis, qui obliget D. Bartholomæum. Quarta quatenus etiam non, an assignatio sustineatur propter iuramentum.

Et circa primam fuit dictum quòd Bartholomæus non potuit constituere dictam dotem sine interuentu curatricis. Quia regula est certa, quòd in alienatione rei Minoris duo copulatiuè requiruntur, solemnitas, & causa: in qua quidem solemnitate requiritur auctoritas tutoris, seu curatoris. *l. non est, & l. si is, C. de prad. minor. l. magis puto, §. non passim, ff. de reb. cor.* Bald. *in l. 1. nu. 12. in fin. C. de fid. instrum. & iur. bast. fisc. lib.* 10. Roderic. Suarez *alleg. 2. num. 7.* Roland. *cons. 33. numer. 9. lib. 1.* vbi latè; ita vt Minor. non egeat restitutione, cùm, stante nullitate seruetur ipso iure illæsus, *l. in causa, la f e inda, §. Pomponius, ff. de minor.* Gutier. *de tutel. par. 2. cap. 5. num. 8.* Et in Statuto Vrbis *cap. 113. lib. 1.* expressè disponitur, quòd in alienatione rerum Minorum requiratur consensus curatoris Quæ conclusio habet etiam locum quando bona immobilia dantur in dotem: quia tunc etiam requiritur decretum Iudicis, & auctoritas tutoris, & curatoris. *l. lex. quæ tutores*, & ibi glos. *in verb. vel dotem*, & Bart. *in 2. notab. num. 2.* Salicet. *numer. 3. circa fin. C. de administr. tut. l. prædia*, & ibi glos. *in verb. potuerit.* & Doctores, *C. de prad. minor.* Azo *in Summ. C. de iur. dot. num. 19. vers. potest autem*: & latissime comprobat Lamberteng. *d. contract. glos. num. 11.* Gutier. *de tutel. & cur. par. 2. cap. 5. num. 51. & seqq.* Et ita etiam intelligendum est Statutum *d. c. 113. lib. 1.* cum recipiat interpretationem à iure, Ias. *in auth nouiss. num. 24. C. de inoff. testam.* Non enim agitur de simplici obligatione pro dote; in quibus terminis loquitur Put. *dec. 100. lib. 3.* in quo casu vult promissionem dotis non comprehendi sub Statuto; sed agitur de alienatione bonorum pro dote; qui casus comprehenditur sub Statuto, vt dictū est.

Circa secundam inspectionem, an constet de tali consensu curatricis, ita vt assignatio prædicta sustineatur; Negatiuè fuit resolutum; cùm non adsit expressus consensus dictæ curatricis in obligatione Bartholomæi Minoris, prout de iure requiritur; *ad l. 1. §. mutus, ff. de tutel.* vbi mutus dari tutor non potest: quia vt ibi dicitur, auctoritatem præstare non potest: & post *Diuum* in nostris terminis dicit Baldus *in l. si pater naturalis, 29. in addit. verb. sed tutor, ff. de adopt.* vbi quod tutor in auctorando necesse habet loqui, & ibi etiam Ang. Aretin. *num. 3.* Signorol. *cons. 190. num. 2.* vbi quod præsentia curatoris non sufficit in auctoritate præstanda, nisi loquatur, dicendo, approbo, vel agnosco, aut æquipollens: latè Montan. *de tutel. cap. 30. nu. 31. & seqq.* & præsertim *num. 40. 42. & 43.* Quòd autem non adsit expressus consensus dictę curatricis, satis patet, siue attendamus capitula matrimonialia, siue instrumentum factum coram Iudice. Nam quantum ad pacta matrimonialia dicitur: *Patti e conuentioni matrimoniali fatti fra la Signora Lucretia Bonadies, zitella, figliuola della bona memoria del Signor Baldassarre Bonadies e della Signora Laura Aquilani de Bonadies, & il Signor Bartolomeo Bonadies, figliuolo & hreede del detto q. Signor Baldassarre, e fratello di essa Sig. Lucretia, da vna parte: E dall'altre parte il Signor Ippolito Vitelleschi &c.* Et in fine capitulorum dicitur: *Et in fede per detta Signora Lucretia si sottoscrinera detta Signora Laura sua madre, tutrice e curatrice delli figliuoli & hereді della bo. mem. del Sig. Baldassare; e similmente il Sig. Bartolomeo fratello di detta Sig. Lucretia.* Et in subscriptione habetur: *Io Laura Aquilani Bonadies affermo quanto di sopra, mano propria*: & sequitur alia subscriptio, videlicet. *Io Bartolomeo Bonadies affermo quanto disopra mano propria*: & propterea subsequitur alia subscriptio D. Hippolyti futuri mariti. Vnde manifestissimè apparet quòd non adest expressus consensus curatricis circa obligationem D. Bartholomæi, prout de iure requiritur, ex supra deductis; cùm nullibi legatur quòd D. Laura interuenerit tanquam curatrix Bartholomęi: & ideo non videtur interuenisse vt curatrix Bartolomæi, nec contemplatione officij curæ; vt bene in puncto Signorol. *d. cons. 190. num. 4.*

Si verò attendamus instrumentum confectum coram Iudice, super quo interpoluit decretum, habentur verba: Coram Domino &c. existens D. Laura Aquilana Bonadies, mater, tutrix & curatrix D Lucretiæ, eius ex bo. mem. D. Balthassare Bonadies filiæ; & D. Bartholomæus eiusdem D. Laurę ex se, & dicto q. bo. me. Balthassarre etiam filius & hæres, & prędictæ Lucretię frater: qui DD. Laura & Bartholomæus tam coniunctim, quàm diuisim, ac simul eidem D. Iudici exposuerunt, inter ipsos dictis respectiuè nominibus, ac etiam vice & nomine eiusdem D. Lucretiæ &c. ex vna, & D. Hipolytum ex altera fuisse tractatum, & conclusum matrimonium &c. & subsequitur: Inteudantque hodie instrumentum matrimoniale; &c. super contentis & expressis in apocha matrimoniali conficere: Sed cùm sint ipsa D. Laura mulier, & D. Bartholomęus Minor, cum id facere non possint neque valeant, nisi cum decreto & auctoritate D. Iudicis, & consensu ac interuentu duorum proximiorum &c. &

gitized by Google

Iudex in defectu vnius proximioris vtrique, videlicet Lauræ & Bartholomæo curatorem deputauit cum solitis cautelis. Et hoc facto D. Laura, & D. Bartholomæus cum decreto & auctoritate Iudicis & interuentu proximioris & curatoris, renunciãtes, D. Laura auxilio *Senatus consulti* Velleiani, *auth. si qua mulier, legis Iuliæ de fundo dotali*; & D. Bartholomæus beneficio suę minoris ætatis, Statutis Vrbis, aliisque legibus, legumque & Statutorum auxilijs &c. ex vna parte; & D. Hippolytus ex altera, cum eorum iuramentis affirmauerunt gesta in capitulis matrimonialibus, & subdit: Et in executionem pręmissorum dicti D. Laura, & Bartholomæus in dotem, & pro fundo dotali d. D. Lucretiæ eorum filię & sororis respectiuè, eidem D. Hippolyto dederunt domum positam, &c. Vnde clarè patet ex tota ista serie facti, quod non adest expressus consensus curatricis circa alienationem factam per Bartholomeum, qui vt dictum est, de iure requiritur. Nam cùm solum nomen D. Laurę fuerit expressum, non est attendenda qualitas inhęrens personæ, videlicet curatricis: immo non facta mentione officij curæ D. Lauræ, censetur proprio nomine se obligasse; vt pene in puncto Signorol. *d. cons.* 190. *numer.* 4. & 5.

Neque obstat quòd mater curatrix obligauerit se vna cum filio, & in omnẽ euentum quod in actibus iudicialibus sufficit tacitus consensus curatoris, nec requiritur expressus; vt per tex. *in l. minorum, C. de prad.* & *al. reb.* dicunt Bald. & Ang. Aret. *in d. l. si pater naturalis*, locis sup. allegat. Nam ad primum fuit responsum quòd non sufficit quòd mater se obligauerit vnà cum filio ad effectum quod dicatur interuenisse expressus consensus; vt colligitur ex prędictis, & in puncto Signor. *d. cons.* 190. *per tot.* vbi quòd non valet obligatio minoris, etiamsi is qui est curator illius, in solidum nomine proprio expresse se obliget cum Minore; quia non propterea validatur obligatio Minoris; quasi consensisse videatur curator, quando nullum verbum est habitum quòd tanquam curator se obligauerit: Quia licèt obligari in solidum videãtur, & vnus alteri consentire; tamen in curatore requiritur expressio, vt tanquam curator se obliget. Ad secundum verò quòd in iudicijs sufficiat tacitus consensus; hoc est verum quando agitur in iudicio contentiosæ iurisdictionis: secus verò quando agitur in iudicio voluntariæ iurisdictionis, prout est decretum Iudicis in istis contractibus, cùm fiat sine contradictore. Calder. *cons.* 2. *num.* 2. *vers. in contrarium de elect.* quod duplicatur *cons.* 8. *de iudic.* Franch. *in c. fin. num.* 9. *vers. secundò quæritur, de elect. in* 6. Et ita quod in iudicio voluntariæ iurisdictionis requiratur expressus consensus, dicit Ang. Aret. *in d. l. si pater naturalis, num.* 3. *vers. in actibus verò iudicialibus.*

Minus obstat quòd in clausulis executiuis, ibi, Pro quibus &c. D. Laura tutricio, & curatricio nomine dictum Bartholomæum, eiusque hęredes &c. obligauerit. Quia clausulæ executiuæ non ampliant, alterant, aut mutant principalem dispositionem *clem.* 1. vbi Doctores, *de prębend.* Dec. *cons.* 195. *col.* 3. *vers. secundò diligenter*, & *consil.* 305. *numer.* 6. & *seqq.* Natt. *cons.* 263. *numer.* 3. Couarr. *in rubr. de testam. par.* 2. *numer.* 13. Et quamuis ex clausulis executiuis declaretur, & colligatur mens disponentis, Bald. *in l. eam quam, num.* 37. *C. de fideic.* Dec. *cons.* 423. *in fin.* Tamen hæc non possunt procedere in materia, de qua agitur, in qua, vt dictum est, requirebatur expressus consensus curatoris, nec sufficit tacitus. Id autem quod colligitur ex clausulis executiuis, resultat ex præsumpta mente, vt dicunt Doctores prædicti: quare in hoc casu non potest inseruire pro consensu expresso, qui requiritur, vt dictum est.

Circa tertiam inspectionem, An adsit talis contractus curatricis; qui obliget D. Bartholomæum, ex supra deductis apparet quòd D. Laura se obligauit nomine proprio. Vnde sola difficultas consistit in eo, quòd in d. clausula executiua, pro quibus &c. D. Laura tutricio, & curatricio nomine D. Bartholom. eiusq; hæredes &c. bona &c. & seipsã, hæredes &c. bona &c. obligauit: & subsequitur etiã obligatio Bartholomæi per hæc verba: Et D. Bartholom. se &c. hæredes &c. & bona &c. obligauit. Vnde cũ ista clausula iret consecutiuè ad prius disposita, dicẽdũ est quòd D. Laura pro obligatione sua facta in dispositiua obligauerit bona Bartholomæi, & hæredum, ac etiam bona propria, & hæredum ipsius Lauræ; & Bartholomæus pro obligatione sua facta in dispositiua, bona propria, & hæredum: clausulę enim executiuæ regulantur secundum principalem dispositionem, cui adijciuntur. gl. *in l. si patron. ver. fauiana, in fi. ff. si quid in fraud.* Gabr. *de clauf. concl.* 10. Put. *dec.* 1. *n.* 2. *lib.* 1. vnde videndum est, an tutrix pro sua obligatione potuerit obligare tutricio, & curatricio nomine bona Bartholomæi & ipsius hęredum. Et dicendum est quòd non: quia iste contractus de sui natura est læsiuus. *l.* 1. *C. de fil. fam. minor.* & sic deficit causa, ex qua obligatio Minoris, sustinetur: vt per Rolan. *d. cons.* 33. *num.* 1. *lib.* 1. cum alijs supra allegatis. Et propterea licèt interuenerit decretum Iudicis, cùm tamen cesset causa, corruit d. decretum; ex adductis *in causa Romana Argentorum*, 27. *Iunij* 1607. coram sanctæ me. Gregor. quæ est *dec.* 323. Clarum est enim quod nedum in contractu Minoris, sed etiam in contractu facto ab ipso curatore, nomine Minoris, requiritur causa, & decretum Iudicis, *l. si prædia.* 11. *ff. de reb. cor.* & late Monan. *de tutel. c.* 33. *num.* 65.

Nec dicatur contractum non fuisse læsiuum, ex quo Bartholomæus se obligauerat, & ex quo sororem dotare tenebatur. Quia quoad obligationem Bartholomæi, illa fuit nulla, vt supra dictum est: & ideo non est habenda in consideratione, nec in ea vis potest fieri. Quare ex isto capite non potest euitari lesio: prout nec etiam potest euitari ex secundo capite: ex quo tenebatur dotare: Quia hoc est verum: sed congruenter, prout etiam disposuerat testator: & ideo in constituenda tam exorbitanti dote scutor. 24. mill. nullo pacto potest inficiari lesio. Et sic obligationem Lauræ curatricis quoad bona Bartholomæi, & hæredum, pro tuenda obligatione propria fuisse sine causa, & ideo læsiuam, manifestè apparet.

Denique circa quartam & vltimam inspectionem: An scilicet obligatio D. Bartholomæi sustineatur propter iuramentum, fuit concluſum pro negatiua. Quia licèt sit pro regula affirmatiua,

ua, vt *auth. ſacramenta pub. C. ſi ad vend.* Gutier. *de tutel. d. cap.* 2. *p.* 2. *num.* 72. Montan. *de tutel. cap.* 33. *num.* 575. Tamen fuit reſponſum, huic regulæ obtare Statutum Vrbis *cap.* 151. *lib.* 1. in ſtiquo diſponitur, quod Sacramentum alias præ-tum cenſeatur dolo, & metu extortum: & quòd nihil operetur: vnde totus contractus cenſetur doloſus. Caputaq. *dec.* 200. *lib.* 3. Ità vt ratificatio, neque expreſſa, neque tacita, valideat huiuſmodi contractum. Caputaq. *dec.* 1. *lib.* 3. Quare dictum iuramentum nihil operatur. Rimin. *ad princ. tit. Quib. alien. lic. num.* 293. Et ad hoc ſunt clariſſima verba dicti Statuti in fine. Quod quidem Statutum licèt non loquatur de conſenſu tutoris, aut curatoris; tamen cùm iſte conſenſus requiratur de iure, vt ſupra probatum eſt, ſanè debet ſuppleri per ius commune; ita vt vltra requiſita à Statuto, debeant etiam interuenire requiſita à iure communi. Caſtrent. *conſ.* 106. *A ſecundo, num.* 2. *verſ. plus dico, lib.* 2. quem ſequitur Tiraq. *poſt ll. connub. gloſ.* 8. *num.* 49. Montan. *de tutel. cap.* 33. *num.* 38.

Et quamuis hoc Statutum non loquatur in venditione ſtabilium, ſed in obligatione Minorum, & mulierum; Tamen dictum Statutum *cap.* 113. *lib.* 1. ſuppletur per hoc Statutum *cap.* 151. *eod. lib.* 1. ea ratione, quia, Statutum debet ſuppleri à iure communi, à fortiori debet ſuppleri per alia Statuta Roman. *conſ.* 399. *num.* 7. dicens quòd Statutum præſumitur velle potius conſeruare alia Statuta, quæ ab eodem fonte, & ab iiſdem ſtatuentibus proceſſerunt, quàm ius commune. Montan. *de tutel. d. cap.* 33. *num.* 40. *& ſeqq.* Et ceſſat omnis difficultas: quia dictum Statutum *c.* 151. *lib.* 1. licèt loquatur tantùm in quatuor caſibus, tamen extenditur ad omnes contractus læſiuos; Rota *dec.* 529. *num.* 4. *in fin. p.* 1. & fuit ſæpiſſimè reſolutum, vt in deciſionibus congeſtis per D. Picum Epiſcopum Amerinum ad dictum Statutum *cap.* 151. *gloſſ.* 7. *num.* 6.

Et eò magis Domini venerunt in hanc ſententiam, quia agitur de dote ſcutorum vigintiquatuor millium: quæ videtur ſatis exceſſiua, & abſorbere meliorem partem bonorum teſtatoris: præſertim cùm teſtator ſolùm diſpoſuerit quòd fœminæ congruenter dotarentur.

Et ita fuit concluſum, vtraque parte informante.

R. P. D. Buratto.

Romana Saluiani.

Veneris 17. *Septembris.* 1621.

EPITOME.

Obligatio filijfamilias eſt valida, ſi ipſe habitet ſeorſim à patre; vel ſi eiuſdem ratificatio, vel conſenſus accedat. Monachus an, & quomodo ſit capax annui redditus. Donatio facta ob piam cauſam non eget inſinuatione.

Ad cap. 152.

DECISIO CXXXIX.

SEntentiam Auditoris Cameræ confirmandam eſſe tenuerunt Domini: de cuius validitate opponitur, nec dubitatur. Iuſta autem apparet, cùm ſit lata ad fauorem Domini Franciſci, ſiue ex eius perſona, Venerabili Monaſterij Silueſtrinorum, pro immiſſione in poſſeſſionem domus, de qua agitur ex remedio Saluiani, pro annuis præſtationibus ſcutorum octuaginta, tam præteritis, quam futuris, ſibi promiſſis per Martinum eius fratrem.

Nam non fuerunt controuerſa extrema Saluiani, videlicet poſſeſſio dicti Martini dictæ domus de tempore obligationis, & poſtea: nec controuerti poteſt à Ioanne Antonio, cùm ad illius inſtantiam, vti creditoris dicti Martini, fuerit ſubhaſtata, & deliberata Venantio plus offerenti, qui ad illius poſſeſſionem fuit aſſociatus: vt in ſummario Monaſterij num. 4. & aſſociatio dicit, ad domum ad Martinum ſpectantem: quod verbum importat dominium, & poſſeſſionem. *l. verbum illud, ff. de verbor. ſignificat.* vbi Rebuff. *in princip.* gloſſ. *in cap. dilectus, de fide inſtrumentor.* Felin. *in rubrica de reſcript. num.* 7. & fuit dictum *in cauſa Romana Participationis*, 21. *Ianuarij* 1616. *coram R. P. D. meo Vbaldo*: à quo Venantio emptore nunc cauſam habet Ioannes Antonius, rens conuentus. Immo dicta domus non potuiſſet deliberari, prout deliberata fuit, niſi per dictum Martinum poſſeſſa, ſed per tertium; contra quem non potuiſſet executiuè procedi: ex latè deductis *in Rauennatenſi Magazeni*, 19. *Nouembris* 1604. *coram Sanctiſſimo: & coram me in Romana Domorum de Roncionibus*, 4. *Martij* 1616. *& in Maceratenſi Saluiani*, 11. *Ianuarij præteriti.*

Minus dubitatum fuit de ſecundo extremo: cùm vltra dictam aſſociationem, & ceſſionem factam per Venantium ad fauorem dicti Ioannis Antonij, concurrat ſuſtentatio litis: ex qua illud probari fuit reſolutum, vt dicitur *in dec.* 83. *num.* 2. *par.* 1. *recent.*

Sed impugnabatur dicta ſententia ex defectu crediti, conſequenter & hypothecæ. Primò quia lata ſuper ſimplici copia inſtrumenti, quæ fidem non meretur, præcipue vt in hoc caſu parte opponente: quæ in termino oppoſuit generalia contra: quod ſufficit. Seraphinus *deciſ.* 227. *numero* 3.

Reſpondebatur tamen, coram Aud. Cam fuiſſe productam copiam cum originali auſcultatam: quæ fidem facit prout idem originale. Ægid. *dec.* 226. *in fin.* Seraph. *dec.* 1192. *num.* 3. Et nihilominus dicta ſententia poteſt inſtrumento authentico nunc producto iuſtificari; cùm non agatur de illius executione, ſed confirmatione: vt fuit dictum in *Lucana Expenſarum*, 26. *Februarij* 1601. *coram bo. mem. Iuſto*: & latè *in Piſtorien. Beneficij*, 3. *Maij* 1617. *coram me.*

Secundo opponebatur de nullitate obligationis Martini, qui tunc erat filiusfamilias, iuxta Statutum Vrbis *lib.* 1. *cap.* 152.

Sed obiectum tollebatur primò, quia Rota firmauit, obligationem dicti Martini eſſe validam, cum non eſſet comprehenſus ſub regula, ſed in exceptione Statuti, tanquam habitans ſeorſim

à patre, & habitus pro patrefamilias: vt *in deciſ.* 327. *num.* 1. *& 9. par.* 1. *recentior.* Vtſil ad Affict. *deciſ.* 300. *num.* 19. Et de ſimili Statuto, Guilelm. de Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, matre, num.* 5. *de teſtament.* Chaſſan. *ad conſuetud. Burgund. rubr.* 6. §. 6. *verſ. emancip.*

Secundo, quia prima Martini obligatio fuit ratificata à patre, vt in d. ſumm. num. 6. Non enim prohibetur filiusfamilias ſe obligare, niſi ſine conſenſu, & mandato patris: vt in dicto Statuto, & ſic à contrario ſenſu obligatur cum mandato, & conſenſu patris, vt dicitur *in d. dec.* 27. *num* 4. Quæ ratificatio mandato æquiparatur. *l. fin. C. ad Senatusconſ.* Macedon. Dec. *in l. ſemper qui non prohibet, nu.* 7. Cagnol. *n.* 15. *ff. de reg. iur.* latè Surd. *deciſ.* 159. *num.* 12. *&* fuit dictum *in Romana Vineæ*, 10. *Ianuarij* 1611. *coram Reuerendiſſimo Lugdunenſi*, & in alijs.

Tertiò tollit omnem difficultatem noua dicti Martini obligatio, poſtquam fui iuris per mortem patris effectus fuit, de ſoluendo dictam annuam præſtationem ſcutorum octuaginta in totum, in dicto Summario *num.* 2. Bart. *in l. obſeruare, num.* 4. *ff. de offic. Proconſ.* Pariſ. *conſ.* 49. *num.* 20. *&* 61. *lib.* 1. Roland. *conſ.* 97. *num.* 14. *&* 16. *lib.* 1. Surd. *dec.* 69. *num.* 22. & in terminis huius Statuti Seraph. *dec.* 1350. *num.* 5. *&* 6. *par.* 1.

Tertiò opponebatur quòd in hac ſecunda obligatione aderat pactum, quod Monaſterium, ſeu Religio nihil prætendere poſſet; & propterea ex ea non fuit acquiſitum aliquod ius Monaſterio, nec D. Franciſco, qui tanquam Monachus eſt inhabilis ad acquirendum. *cap. cum ad Monaſterium, de ſtat. monach.* & per Conſil. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 2. *de reform.* cum allegatis.

Cui pariter motiuo reſpondebatur: Primò, quod Monachus eſt capax annui redditus quoad adminiſtrationem & vſum; cum ſcientia tamen, & patientia ſuperioris: ad trad per Doctores in *cap.* 1. vbi præcipue Abb. *num.* 4. *& c.* 2. vbi Butr. *num.* 5. *de ſtat. monach.* in *c. fin. qui cler. vel monach.* Abb. *in cap.* 4. *num.* 10. *de fideiuſſ.* Silueſt. *ver. Religio, il* 6. *num.* 2. latè Iaſ. *in auth. ingreſſi, nu.* 37 *verſ. limita primò*; *C. de ſacroſ. Eccleſ.* Rot. *dec.* 216. *num.* 2. *&* 14 *par.* 2. *diuerſor.* & de recepta teſtatur Nauarr. *conſ.* 75. *num.* 49. *lib.* 3. *de reg.* Et præcedente licentia Superioris Concilium Tridentinum *de ſeſſ.* 25. *cap* 2. *de reform.* nihil innouaſſe, probat Roderic. *de regular. tom.* 2. *quæſt.* 125. *art.* 4. *circa fin.*

Et ita dicta conditio, ſeu clauſula, quod Monaſterium, vel Religio, non poſſit aliquid prætendere, vt donatio valeat, declarat ſolùm voluntatem promittentis, vt Monaſterium, vel Superior permittat conniuentibus oculis dictum D. Franciſcum percipere. Bart. *in auth. excipitur, num.* 2 & ibi Ang. *eod num. C. de bon. quæ lib. & in l. ſi alienum, num.* 2. *ff. de hæred. inſtit.* Abb. *conſ.* 44. *num.* 3. *verſ. in contrarium, & conſ.* 62. *num.* 8. *par.* 2. Præpoſ. *in cap. vlt. de ſacroſ. Eccleſ.* Simon de Pretis *de interpret. vlt. volunt. lib.* 12. *interpret.* 2. *dub.* 2. *num.* 8. *&* 9. Azor. *inſtitut. moral. par.* 1. *lib.* 10. *verſ. tertiò quæritur.* Sed conuerti debeat in vſus pios, vel librorum, ſiue veſtimentorum Monachi. Abb. *in d. cap.* 2. *num.* 8. *de ſtat. monach.* Durant. *de arte teſtandi tit.* 6. *de legat. cautel.* 63. latè Roderic. *d. tract. quæſt.* 129. *art.* 2. & ſic iuxta mentem Sacræ Congregationis Concilij, quæ pluries declarauit de huiuſmodi relictis ſubueniri debere Monachi neceſſitatibus. De licentia autem Superioris, immo de ſolito & conſuetudine Silueſtrinorum, conſtat ex ampliſſima fide Generalis dicti Ordinis, in Proceſſu fol. 75.

Quarto & vltimo opponebatur de defectu inſinuationis, cùm iſta promiſſio annua contineat nedum tacitam, ſed expreſſam donationem: & ideo nulla, iuxta Statutum Vrbis *lib.* 1. *cap.* 501. *in rubric. de donat. inſinuan.*

Sed reſponſum, dictam promiſſionem, tanquam factam ad cauſam piam, non indiguiſſe ſolemnitatibus. Rald. *in l. generali, num.* 6. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* Calcan. *conſ.* 13. *num.* 3. *in fin. &* 4. cum relatis in his terminis per Tiraq. *de priuileg. pia cauſ. priuileg.* 124. *in princ.* Rota *deciſ.* 456. *num.* 6. *par.* 2. *recentior.*

Ex quibus viſum fuit DD. conſtare de iuſtitia dictæ ſententiæ: adeo vt ſi lata non eſſet, de nouo proferri deberet. Et ſaltem negari non poteſt, exceptiones defectu crediti & hypothecæ eſſe turbidas, & altiorem requirere indaginem; nec impedire hoc iudicium poſſeſſorium, ſed eſſe reſeruãdas in petitorio, vt in Saluiano. Natta *conſ.* 532. *num.* 4. Rota *deciſ.* 43. *num.* 4. *par.* 1. *& dec.* 34. *numer.* 23. *par.* 2. *diuerſ. Honded. conſil.* 17. 17. *num.* 13. *&* 14. *lib.* 2. & in alio poſſeſſorio fuit late dictum *in Tiburtina Caſtrorum coram me ſub die* 14. *Iunij præteriti*, & in aliis ſæpiſſimè.

Ita deciſum, vtraque parte informante.

Cardinale Sacrato.

Romana Obligationis.

Lunæ 24. *Februarij* 1620.

EPITOME.

Filijfamilias obligatio quando teneat, ita vt non debeat reſtitui in integrum.

Ad Cap. 152.

DECISIO CXL.

FVit dictum, mandatum relaxatum ad inſtantiam Felicis, & litis conſortum eſſe executioni demandandum, quia fuit relaxatum vigore apochæ, in qua Angelus obligauit ſe vti principalis etiam in forma Cameræ, ideoque talis apocha habet executionem paratam. Galleſ. *ad* 4. *par. oblig. Camer. q.* 1. *numer.* 1. *& ſeq.* Mohed. *dec.* 2. *num.* 3. Caſſad. *dec.* 1. *num.* 2. *de mutuis petit.*

Non obſtar quod de tempore obligationis eſſet minus viginti quinque annis. Quia cùm eſſet maior viginti annis, ex Statuto Vrbis *cap.* 47. *lib.* 1. habendus eſt pro maiore. Nec releuat quod dictus Angelus prætendatur fuiſſe forenſis, nempe oriundus ex Ciuitate Narni: quia cùm contraxerit Romæ, exiſtimarunt Domini attendendum eſſe Statutum loci contractus. Bart. *in l. cunctos populos, num.* 14. Iaſ. *num.* 16. *C. de ſumm. Trinit. & fid. Cath.* Corn. *conſ.* 232. *num.* 5. *lib.* 4. Rald. *conſ.* 389. *lib.* 1. Alex. *conſ.* 41. *numer.* 4. *& conſ.* 44. *num.*

44. *num.* 20. *lib.* 5. & fuit dictum *in cauſa Romana Hæreditatis, die* 14. *Martij* 1603. *coram bo me. Litta:* cùm maximè Statutum non ſe reſtringat ad Cives, aut Incolas, ſed ſimpliciter diſponat de maioribus viginti annis, ad not. *in cap. Statutum*, §. *ſi vero*, vbi gloſ. *in ver. eiuſdem Ciuitatis*, *de reſcriptis.* & Alex. *conſ.* 16. *num.* 10. *lib.* 4.

Non obſtat quòd Angelus eſſet filiusfamilias: quia ex eodem Statuto *cap.* 152. *lib.* 1. filiusfamilias de conſenſu patris, vel ob acceptum in rem patris & ad illius onus ſubleuandum poteſt ſe obligare: quæ omnia concurrunt in hoc caſu cum Angelus ſe obligauerit patre præſente, & pro illo fideiuſſerit, & pro rebus, quæ inſeruierunt pro patre, & eius familia.

Non obſtat quòd filiusfamilias minor reſtituatur in integrum, etiamſi fideiuſſerit pro patre *l.* 1. *C. de filiofam. min.* Quia in primis concluſio non applicatur Angelo, qui ex prædicto Statuto Vrbis tempore contractus non erat minor ſed maior. Secundo non datur reſtitutio ſine læſione *cap.* 1. vbi Abb. *num.* 2. *de reſt. in integ.* Alex. *conſ.* 21. *nu.* 6. *lib.* 1. Seraph. *dec.* 634. *num.* 1. Læſio autem non fuit probata, ſed potius apparet de contrario: nempe quia Angelus ſe obligauit pro modica ſumma, & etiam pro liberando patre à carceribus, quæ imminebant, ob mandatum contra illum relaxatum: quo caſu non reſtituitur, quia dicitur exercere actum pietatis, & in caſu, in quo quilibet diligens homo fideiuſſiſſet. Corn. *in l.* 1. *ſub num.* 1. *verſ. & ideo videtur limitandum.* Salic. *num.* 4. & Caſtr. *num.* 2. *C. de filiofam. minor. & conſ.* 52. *prope fin. verſ. tertium, & vlt. p.* 2. & fuit dictum *in cauſa Bononien. Pecuniaria*, 9. *Iunij* 1601. *coram Illuſtriſſ. Card. Ludouiſio*, impreſſ. poſt tract. de oblig. camer. *deciſ.* 121.

Non etiam obſtat quòd filius fideiubens pro patre non poſſit conueniri pluſquam facere poſſit. Nam præter quod Domini inclinabant quod per obligationem cameralem videatur renunciatum huic priuilegio, ceſſare viſa fuit difficultas, quia non probatur aſſumptum quòd Angelus non poſſit ſoluere hanc ſummam: quod eſſet in primis probandum. Alciat. *de præſump. reg.* 2. *præſ.* 27. *in fin. verſ. quod allegati.* Guidop. *dec.* 142. *num.* 2. cum alias quilibet præſumatur eſſe ſoluendo, niſi contrarium probetur. Quin potius veriſimile videbatur quod Angelus poſſit ſoluere, cum ſumma ſit modica, ex trad. per Alex. *in l. ſi conſtant, num.* 7. & latè Crot. *num.* 9. *ff. ſol. matr.*

R. P. D. Pirouano.

Romana Cambij.

Lunæ 16. *Decembris* 1619.

EPITOME.

Proxenetæ quando fides adhibeatur etiam in caſu proprij intereſſe. In concurſu ſcripturarum cuinam magis ſit credendum, notationi dantis, an recipientis pecunias.

Ad Cap. 153. *num.* 32.

DECISIO CXLI.

PRopoſui dubium in hac cauſa, an D. Octauius Coſta teneatur ad cambium ſcutorum ſex millium: quod affirmatiue fuit per Dominos reſolutum.

Non enim controuertitur inter partes quin contractus cambij fuerit perfectus, ſed cum qua perſona, vel D. Octauij, vel pro ratione bancaria. Herrera, & Coſtæ: Et cum eſſet de intentione D. Magalotti agentis duo probare, nempe perſonam, cum qua fuit factum cambium: & quod illi prædicta ſumma fuerit ſoluta; viſum fuit vtrumque ſufficienter probari.

De primo conſtat ex depoſitione proxenetæ, & ex fide ab vtraque parte ab eodem recepta, cambium ſcilicet in proprio nomine D. Octauij fuiſſe factum: cui etſi regulariter fides non adhibeatur propter eius intereſſe, gloſ. *in* §. *his*, *verb. ad numerationem*, *auth. de inſtr. caut. & fid.* & comprobant poſt alios Gabr. *de teſt. q.* 20. *nu.* 1. Farinac. *eod. tit. q.* 60. *num.* 406. tamen quando ſtylus fori mercatorum loci contractus recipit fidem proxenetæ, prout de eo deponunt teſtes dati ab vtraque parte, tunc bene probat: quia ſicut Statutum, ita & conſuetudo, vel ſtylus poteſt determinare, vt proxenetæ fides adhibeatur. Stracch. poſt alios *de aſſecur. glo.* 39. *num.* 4. & de proxeneta *p.* 4. *in q. incip. illa etiam quæſtio*, *num* 33, Farin. *d. q.* 60. *num.* 441. maximè, vt in præſenti, vbi aliunde haberi non poſſunt probationes de veritate contractus, vt ſenſerunt Abb. *in cap. inſuper. num.* 11. *verſ. & maximè in defectu aliorum teſtium*, *de teſt.* Menoch. *conſ.* 92. *num.* 87. idem Gabr. *de teſtib. concl.* 20. *num.* 7.

Non obſtat quod ſtylus prædictus intelligi debeat de fide danda reſpectu qualitatis, vel circumſtantiæ cambij, non autem ſubſtantiæ, dum in qualitate ceſſat intereſſe illius commodi, vel incommodi, vt per Alex. *conſ.* 27. *in fin. l.* 7. & Rotæ Ianuen. *dec.* 97. *num.* 4. *& dec.* 188. *num.* 9. *&* 10. quod non deficit, vbi agitur de ſubſtantia probanda.

Nam fuit reſponſum, teſtes explicite affirmare, quod proxenetæ creditur quoad ſubſtantiam contractus, nec ſe reſtringere ad qualitates, & accidentia illius. Sed vlterius aduerterunt Domini quod in præſenti ceſſat intereſſe proxenetæ, propter quod fides illius diminuitur, dum non controuertitur cambium eſſe factum, vnde proxeneta certus eſt de ſua mercede ab vno, vel altero eorum; & remota affectione eius diſpoſitio ſolet attendi, ex eiſdem auctoribus in contrarium allegatis.

De ſecundo etiam conſtat per ſolutionem in liſta factam Manchello eiuſdem D. Octauij miniſtro, cui vti ſolito recipere in eum modum pro D. Octauio, prout de hoc ſolito deponunt teſtes D. Magalotti, rectè ſolui potuit abſque ordine, vel mandato. Guidop. *q.* 173. Rota *in recent. dec.* 566. *num.* 1. *p.* 2. Rota Ianuen. *dec.* 121. *num.* 4. & in cauſam pro D. Octauio ſolutio præſumitur propter titulum præambuli contractus, à quo declaratur actus ſubſequens ſolutionis, ſecundum gloſ. *in l. quædam mulier*, *ff. de rei vend. l.* 2. *C. de acq. poſſ.* Dec. *conſ.* 279. *in fin. & conſ.* 297.

tom. 2. Becc. qui plura refert, *consil.* 6. *numer.* 6. *lib.* 1.

Non obstat quod Manchellus, & in fide, & fermiter examinatus, contrarium professus fuit publicè, & palam omnibus audientibus se non gerere illum actum nomine D. Octauij, sed nomine rationis bancariæ, cuius ipse erat ministers & idem deponunt alij testes de auditu ab eo: & vlterius ad libros rationis de tali credito non dederit debitum D. Octauio, sed Herreræ, & Costæ socijs: vnde dicebatur cessare præsumptionem causæ, in quam fuit facta solutio, stante clara declaratione animi recipientis tam in voce, quàm in scriptis,

Quia quoad fidem, & depositionem Manchelli, & aliorum testium, fuit responsum, non percutere tempus punctationis cum ministro D. Magalotti, dum interrogatus iuxta 13. respondit, punctationem fuisse concorditer factam, absque eo quod alter ab altero inuestigaret, cuius nomine, vel pro quo fieret punctatio. Præterea nec illius depositio aut fides tuta videtur, dum in multis erronea detegitur: dicit enim se fecisse declarationem in præsentia D. Magalotti, & tamen testes deponunt, quod tunc ibi non aderat D. Magalottus; & quamuis conetur errorem corrigere dicendo Notarium omisisse verba *del Cassiere del Magalotto*; tamen iste error non præsumitur, neque probatur. Secundo asseruit se non fecisse aliquam diligentiam cum Capserio Magalotti, eo quia iam le declarauerat non recipere pro D. Octauio: & tamen ex testibus datis pro D. Magalotto apparet quòd declaratio sequuta fuerit in punctatione cum ministris Mazzinghi, & Sacchetti, qui fuerunt posteriores in punctatione: & per eandem distinctionem euitatur depositio aliorùm testium super dicta declaratione.

Quo vero ad scripturam fuit dictum minus esse credendum in præiudicium D. Magalotti: quia si non creditur viuæ voci illius, minus credendum est mortuę. Bald. *in l.* 1. *col. fin. verf. sed quid in his qui scribunt ea, num.* 10. *C. de edendo.* Quod eo magis dicebatur firmandum: quia à ministro Magalotti contrarium fuerat notatum in libris eiusdem, nempe ad debitum D. Octauij: & in concursu scripturarum magis credendum est adnotationi dantis pecunias, quàm recipientis, vt de stylo deponunt testes examinati pro D. Magalotto, & est conforme dispositioni iuris, quod stetur declarationi soluentis, in quam causam soluerit. *l.* 1. *ff. de solut.*

Et ita fuit resolutum &c.

Cardinale Millino.

Romana Liberationis ab Obligatione.

Veneris 19. *Decembris* 1595.

EPITOME.

Statutum Vrbis lib. 1. cap. 157. est decisorium.

Ad Cap. 157. *num.* 14.

DECISIO CXLII.

DOmini dixerunt, quod licèt Illustrissimus Cardinalis non steterit diu in obligatione, nec fuerit passus damnum, tamen potest agere pro liberatione à fideiussione, vel præstatione fidemissionis pro conseruatione indemnitatis, vigore Statuti *lib.* 1. *cap.* 157. quod fuit habitum pro decisorio, cum perimat ius partis, vt per Paul. de Castr. *in consil.* 320. *num* 5. *lib.* 1.

Et ideo concluserunt, sententiam A. C. esse iustam, & confirmandam.

R. P. D. Rubeo.

Romana Vineæ.

Veneris 26. *Octobris* 1576.

EPITOME.

Statutum de præscriptione non habet locum in actione reali.

Ad Cap. 158. *num* 20.

DECISIO CXLIII.

FVit conclusum per omnes Dominos sine difficultate, quod Statutum de præscriptione non habet locum in actione reali; vt per Rom. *cons.* 201. *num.* 2. Ias. post alios, *instit. de act. in princ. num.* 99. *& seq.* Felin. *in c. fin. col.* 3. *num.* 6. *verf. limita etiam tribus modis, de præscript.* & per Balb. *de præscript. in* 2. *p.* 3. *par. princ. quæst.* 14. *num.* 3. Grat. qui de commun testatur, *cons.* 41. *num.* 7. *& seq. tit.* 1. Gabr. *de præscript conclus.* 5. *num.* 16. & 17. Rimin. iun. *cons.* 27. *siue* 37. *num.* 67. Couar. *var. resol. cap.* 14. *num.* 1. *verf. secundò ab eodem.*

Quam quidem opinionem dixerunt Domini multo faciliùs procedere in Statuto, de quo agitur, inspectis verbis tam rubri, quàm nigri, prout bene deducunt informantes. Ponderationes vero, & argumenta ex aduerso deducta ex supradictis auctoritatibus tolluntur, repugnantibus maxime verbis ipsius Statuti.

Neque facit illa communis opinio, de qua per. Doct. *in auth. mmoris, C. qui dar. Tut. vel Curat poss.* Nam illo in textu adest illa disiunctiua, quæ loquitur de re Minoris, ibi, *aut qui minoris res tenet, &c.* vt benè considerat ibi Salic. *num.* 7. *verf. contrarium tamen.*

R. P. D. Gipsio.

Romana Census.

Mercurij 9. *Decembris* 1587.

EPITOME.

Præscriptio Statutaria in incepta contra parentem, an post eius mortem perficiatur, & currat contra filium in pupillari ætate constitutum. Declaran-

tur

ed by Google

tur Statuta Vrbis, cap. 158. & 159. lib. 1. Annua præstatio an præscribabatur.

Ad Cap. 158. num. 22.

DECISIO CXLIV.

AGebat Illustris. D. Io. Petrus Caffarellus ad solutionem fructuum census de quo agitur, per obitum D. Ascanii sui patris decurforum: de credito per instrumentum impositionis dicti census docebat, ad tradita *in cap. cum dilecti*, vbi Abb. *in princ.* nor. Crauet. *consil.* 315. *num.* 1. cum simil. Ad impediendam autem huiusmodi executionem pro parte Illustris. DD. filiorum D. Prosperi nonnulla in medio afferebantur, quæ alia responsione haud digna Domini dixerunt, cum satis ex deductis in facto tollantur. Difficultas itaque ad duo potissimè restringi videbatur, videlicet ad præscriptionem statutariam sexdecim annorum; & ad tacitam, seu præsumptam huius debiti remissionem, iuxta terminos *l. procul. de probat.*

Quoad exceptionem præscriptionis attinet, fuit concluſum illam non intrare & consequenter executionem impedire non posse. Si quidem in confesso apud partes extitit, præscriptionem statutariam sexdecim annorum in vita D. Ascanii, qui censum emerat, completam non fuisse; post verò eius mortem durante ætate pupillari D. Ioannis Petri perfici non potuit. *l. sicut C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* Nam quicquid sit in aliis præscriptionibus, hæc contra pupillum con currit, sed dormit, vt de communi testatur Balb. *de præscript. par.* 6. *num.* 27. *&* 34. *ante fin.* & voluerunt Domini *in vna Romana de Magdalenis coram D. meo Blanchetto*, 9. *Iunij præteriti.*

Quæ quidem præscriptio etiam sibi locum vendicat in præscriptione à Statuto inducta, Paul. Cast. *conf.* 439. *num.* 3. *verf. quantum, lib.* 1.

Nec ad rem pertinet, quod Statuti præscriptio tanquam inducta post *l. fin. C. in quib. caus. rest. in integ non est necesse*, currere & compleri contra pupillum valeat, per ea quæ tradit idem Balb. *loco supra citato, num.* 42. *verf. neque obstat.* Quoniam ipse paulò post se declarans subdit non habere locum in pupillo, per tex. *in d. l. sicut*, & si aliter sentiret, eius opinio tenenda non esset: quia præscriptio statutaria loco præscriptionis quadraginta annorum subintrat. Castrens. *d. conf.* 439. *num.* 3. *circa med.* Balb. *vbi supra, num* 43. *versus finem.*

Ninus huic sententiæ aduersatur, quod præscriptio compleri potuerit postquam D. Io. Petrus effectus fuit maior. Quæ obiectio procederet, nisi ipso adhuc in ætate pupillari existente superueniret nouum Statutum *cap.* 158. *lib.* 1. hanc præscriptionem prohibens. Noua enim Statuti dispositio locum sibi assumit in præscriptione cæpta nondum perfecta, vbi præscriptio à facto futuro perfectionem expectat. Felinus in *cap. final. num.* 11. *in* 5. *fallent de constitut.*

Præterea ex contractu censuali oritur obligatio, quæ actionem realem parit. Aym. *conf.* 117. *num.* 3. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *glos.* 5. *num.* 4. Sed Statutum actionem realem comprehendit Gabr. *de præsumpt. concluf.* 4. *num.* 17. & pluries tenuit Rota *in vna Romana Vincæ coram R. P. D. meo Decano, de anno* 1576. in alia *Extinctionis sensus*, 22. *Octobris.* 1582. *coram bo. mem. Episcopo Lauretano.* Vnde licet annua præstatio tanquam res sibi debita petatur, personalis obligatio, vel hypotheca pro ea comperat, non propterea excluditur, quin etiam realis actio non debeatur, ex allegatis in informationibus.

Non obstat quòd sicut vnica stipulatione fructus census, & ius illos exigendi debeantur, pari modo præscriptione tollantur, vt *in l. de pupillo*, §. *in pluribus ff. de nou. oper. nunc.* & *in l. cum. acutissimi*, §. *in his, vbi glos. C. de præscript.* 30 *vel* 40. *annorum*, & *in cap de quarta præscript. cum* simil. Quia omissa illa disputatione, An tot sint præscriptiones, quot sunt annuæ præstationes: vt per Mohed. *decis.* 226. sat est, quod in casu nostro non adest aliqua præscriptio completa, vt ex supradictis apparet.

Nec refragatur quòd Statutum *in cap.* 159. *lib.* 1. *in nouis* inducat præscriptionem decennalem in prædictis annuis præstationibus. Quia non trahitur retro, sed intelligitur, dummodo decem anni post publicationem Statuti decursi sint; vt per Bart. *in l. omnes populi, num.* 26. *de iust. & iur.* cum aliis allegatis.

Præterea omnes in hoc conuenire videntur, quod annua præstatio non præscribatur quando in promissione inest aliqua conditio, puta si debitor esset in mora; quo casu plures requiruntur præscriptiones, & declarat Mohed. *decis.* 226. Pur. *decis.* 259. *lib.* 1. Sed cum iuxta Constitutiones Callixti, & Martini, census redimibiles sint, dubium non est, hanc conditionem operari quòd ante euentum dictæ conditionis actio nata non sit, iuxta *l. cedere diem, de verbor. signific.* Ideò tot censentur præscriptiones, quot annuæ præstationes, Foller. qui alias citat, *de constit. cens. num.* 105. Ideo, stante quod nec D. Ascanius, nec alius hæres, sortem principalem petere poterant, conueniens, & æquum satis videtur quod eis dicta præscriptio obesse non valeat, *ad l. fin. C. de ann. præstation.* Nam præscriptio etiam statutaria, fundatur in negligentia non petentis, & satisfactionis præsumptionem inducit: quæ quidem præsumptio in casu proposito non intrat per superius allegata.

Cardinale Lancellotto.

Ianuen, seu Romana Pecuniaria.

Lunæ 10. *Iunij* 1680.

EPITOME:

Forenses quando ligentur Statutis Vrbis. Et quid si debitor potuit in diuersis locis conueniri? Et, si agatur in Tribunali Vrbis, in quo Statuta non seruentur nisi inter Ciues,

Ad Cap. 155 num 33.

DE-

DECISIO CXLV.

IN causa Ianuensi, seu Romana Pecuniaria, pendente coram Domino Auditore Cameræ inter Dominos de Nigronibus, & Dominum Hieronymum Picalungam, proposui in Rota infrascripta Dubia, cum nonnullis præsuppositis ad me transmissis, An scilicet ex præmissis constet, solutionem partitarum, de quibus in dictis præsuppositis, fuisse destinatam in Vrbe: & An Dominis de Nigronibus obstet præscriptio statutaria, de qua *in lib.* 1. Statutorum Vrbis *cap.* 101. & *l.b.* 4. *cap.* 18. Et die Lunæ, 10. Iunij 1580. circa primum Dubium Domini resoluerunt, non constare, solutionem fuisse destinatam in aliquem certum locum, licèt ex natura rei D. Picalunga possit conueniri in eo loco, in quo prætendit ipsum habuisse pecunias, de quibus agitur, etiam in Vrbe, vt est tex. *in l. hæres absens*, §. 1. cum ibi not. per Doctores, *de iudic.* & *in l.* 1. *C. vbi de ratiocinijs agi oportet*.

Nec obstat quòd dictus Picalunga sit descriptus debitor ratione cambiorum, quæ erant soluenda in Vrbe, & quæ in Vrbem transmittebantur; & erat habenda ratio expensarum, & prouisionum ad rationem monetæ currentis in Vrbe, prout etiam deponunt testes examinati. Quoniam responsum fuit quòd dicta cambia non erant soluenda per D. Picalungam, sed per Dominos de Nigronibus, qui permutarunt dictas pecunias ad computum Picalunghæ, & ad quem dictæ litteræ erant transmissæ; & in eis ordinatur vt Domini de Nigronibus soluerent in Vrbe: ipse verò D. Picalunga simpliciter requiritur descriptus debitor dictorum cambiorum. Quare dici non potest, solutionem quoad ipsum fuisse destinatam in aliquem certum locum: & testes dicunt quòd si debitor ratione cambiorum non solueret in loco, ad quem litteræ directæ erant, posset alibi conueniri; vt etiam constat ex fide subscripta à pluribus mercatoribus, qui de huiusmodi stylo attestantur.

Quo verò ad secundum dubium fuit resolutum quod dictum Statutum Vrbis *lib.* 1. *c.* 101, & *lib.* 4. *cap.* 18. obstet Dominis de Nigronibus. quia licet forenses non ligentur Statutis, iuxta not. per Doct. *in l. fin. ff. de iurisd. om. iud.* tamen id procedit in his quæ oriuntur à principio, & ex natura contractus, secus in his quę oriuntur ex post facto, & post ipsum contractum, scilicet propter negligentiam, vel moram: quia tunc si solutio non est collata in certum locum, sed est facta simpliciter promissio, attenditur Statutum loci vbi est facta petitio, quia ibi dicitur contracta negligentia siue mora; vt in terminis similis Statuti de præscriptione debiti, quod est decisorium, concludit Bart. *in l.* 1. *num.* 18. & 19. *C. de summ. Trinit.* cuius opinionem sequitur ibi Salyc. *col.* 3. *in princip. vers.* 4. *quia prædicta num.* 12. Fulgos. *num.* 18. & 19. Aretin. *num.* 12. vbi dicit eam esse communem. Ias. *in* 1. *lectu. num.* 29. & *in* 2. *nu.* 66. vbi dicit quod cum Bartolo transeunt alii, & ibi Caccialup. *n.* 131. *ver. item infertur* vbi dicit quod Doctores sequuntur hanc distinctionem. Purpur. *num.* 154. quod etiam dicit, quod Doctores sequuntur Bartolum in omnibus: & *num.* 159. dicit ab hac opinione non esse recedendum, quia communiter tenetur: & latè etiam *num.* 162. vbi etiam attestatur de communi. Ang. *in l. si fundus, nu.* 3. *C. de euict.* Marsil. *in dicta l. fin. num.* 75. vbi inquit quod alij Doctores transeunt cum Bartolo & Anchar. *in cap. canonum Statuta, q.* 12. *de constitu.* Card. *in cap. fin. sect.* 9. *num.* 44. *vers. secundo limita, de censuet.* Corn. *cons.* 204. *col. fin. vers. ex quo infertur, vol.* 3. Socin. *cons.* 99. *col.* 1. *vers. quibus suppositis, volum.* 1. Barbar. *cons.* 53. *col.* 10. *num.* 21. *vol.* 2. vbi dicit quod cum Bartolo transeunt Doctores. Ruin. *cons.* 117. *num.* 12. *vol.* 5.

At in casu, de quo agitur, versamur in his quæ oriuntur ex post facto propter negligentiam, & moram, & in casu, in quo est facta petitio per DD. Nigrones in Vrbe, vbi viget hoc Statutum: propterea decidendũ est quod ipsi, licet sint forenses, ligentur hoc Statuto: propter hanc doctrinam Bertoli alias fuit resolutum in Rota *in causa Romana Mercedis coram R. P. D. de Bubalis, die* 17. *Martij* 1573. *& coram me in una Ciuitatis Castelli* 27. *Iunij* 1572. licet tunc dictum fuerit non esse locum dicto Statuto, ex quo solutio erat destinata in certo loco. Et licet contrarium dicatur fuisse decisum in quadam causa Camerinen. de anno 1553. tamen Domini præter id quod multũ dubitabatur de fide illius decisionis, ex quo non inuenerunt in libris hãc decisionem factam, tamen dixerunt vel illam esse corruptã, vel non attendendam, quia est contra dictam doctrinam Bartoli, à tot Doctoribus vti communem complexam, & approbatam.

Non obstant aliquæ limitationes datæ per informantes pro DD. de Nigronibus ad dictam doctrinam Bartoli non optari. Ad illam, scilicet vt non procedat quando debitor potuit in diuersis locis conueniri, iuxta dictum Salic. *in dicta l.* 1. *col.* 1. *in princip.* quem ibi sequitur Aret. *num.* 12. & Ias. *in* 2. *lectu. num.* 66. Caccialup. *num.* 131. & Marsil. *in dicta l. fin. num.* 76. fuit responsum quod prædicti Doctores hæc non dicunt, sed tantum quod si Bononiensis mutuauerit Romæ Titio centum soluenda in pluribus locis puta Florentiæ, vel Perulij, obstabit sibi Statutum Perusinum, si ibi petatur, non autem Florentinum, quia Statuta Florentina non extenduntur extra territorium. At in casu nostro non obijcitur dictis de Nigronibus Statutum alterius Ciuitatis, sed tantum Statutum Romæ de quo agitur, ex quo in Vrbe facta est petitio.

Minus obstat alia limitatio scilicet, vt doctrina Bartoli non habeat locum quando Iudex, coram quo agitur, non seruat dictum Statutum, prout videtur esse in casu nostro, in quo dicti Nigrones tanquam forenses conueniunt dictum Picalugam coram A. C. quod non seruat Statuta Vrbis, nisi inter Romanos. Nam ad hoc dupliciter fuit responsum: Et primo quod dictus Picaluga, prout hic supponitur, est Ciuis Romanus. Et licèt dicti Nigrones sint forenses, sat est reum esse Romanum, vt in dicta resolutione Romana Mercedis. Nec refert quod tempore contractus non esset Romanus, quia non versamur in his, quæ veniunt ex post facto, per supradictum. Ideo attendi debet tempus Iudicij & petitionis. Ang. *in l.* 1. *de vsur.* maximè cùm hæc exceptio fundetur in tempore,

Ideo

Ideo si attenderetur tempus contractus, nunquam obijci posset præsumptio, quæ non nisi ex temporis lapsu competit.

Secundò respondetur, & hoc magis placebat, scilicet quod cùm iste sit vnus casus particularis, in quo forensis ligatur Statutis, quemadmodum A. C. debet Statuta seruare inter Romanos, eo quia sunt subditi Statutis, ita debet seruare inter forenses, qui in casu hoc non secus ac Romani ligantur, & subijciuntur Statutis per dictam doctrinam Bartoli.

Non obstat etiam alia limitatio, quòd scilicet Vrbs sit ad instar plurium Ciuitatum, quæ habeant diuersa Tribunalia, & doctrina Bartoli procedit in Ciuitate, in qua omnes Iudices sunt pares, & omnes pariformiter seruant Statuta. Nam respondetur quod Bartolus in distinctione loquitur non facta distinctione vnius, vel alterius Tribunalis. Præterea stante confirmatione Statutorum Vrbis, Statuta decisoria, prout istud, seruantur vbique, nec facienda est distinctio Tribunalium.

Insuper non obstat quod in *lib. 5. Statut. Vrbis cap. 37.* mandetur seruari Statuta inter Ciues, Incolas, & districtuales: vnde inferunt, ergo non inter forenses. Quia respondetur quod idem est dicendum in foro Capitolino, si in eo forensis conueniretur, & tamen pars Dominorum de Nigronibus id admittit. Præterea cùm Statutum recipiat interpretationem à iure communi secundum Bart. *in l. omnes populi, num. 68. ff. de iust. & iur.* & habetur in dicto Statuto, *cap. 37.* vbi mandatur seruari *ius* ciuile, quando deficiunt Statuta, hoc Statutum non excludit dispositionem iuris communis contra forenses, si in aliquo casu ipsi ligantur Statutis, prout in hoc casu ligantur, iuxta doctrinam Bart. Et ita DD. concluserunt.

Verum quia hoc Statutum de quo agitur, inducit præsumptionem solutionis, nisi probetur contrarium, vel probetur interruptio præscriptionis; ideo fuit dictum quod: Domini Nigrones possunt se iuuare ex istis duobus capitibus, voluerint.

Cardinale Sacrato.

Romana Pecuniaria.

Veneris 20. *Nouembris* 1609.

EPITOME:

Statutum Vrbis de præscriptionibus habet locum etiam in debito iurato. Relaxatio mandati auget præsumptionem solutionis.

Ad Cap. 158. *num.* 33.

DECISIO CXLVI.

FVit tentum partitam non deberi. Nam præter quòd cambium adhuc non fuit iustificatum ex litteris iuxta Constitutionem Papæ Pij Quinti, dicebatur intrare præscriptio Statuti Vrbis, *cap.* 158. *lib.* 1. Quod Statutum habet etiam locum in debito iurato: tùm quia tollit fidem instrumento; vnde non remanet scriptura, quę probet inramentum; vt in specie de hoc Statuto respondet Mohedan. *decis. 5. de præscript.* Tum maximè quia Statutum præsumit tantum solutionem, donec probetur contrarium: quæ quidem præsumptio non habet maiorem repugnantiam cum instrumento iurato, quàm cum alijs. Immo videtur, quod propter religionem iuramenti, quis facilius præsumitur satisfecisse debito iurato, quam non iurato ad notat. *in l. ijs vero, & in l. si quid infructuosa, ff. de solut.* Natt. *cons.* 177. *numer.* 1. *in fin. & numero* 2.

Non obstat quòd ista præscriptio fuerit interrupta per relaxationem mandati contra Martinum. Quia cum post relaxationem dicti mandati concurrant sexdecim anni, videtur renouata præscriptio solutionis, de quo in prælegato Statuto, vt in specie tenuit Rota *in causa Romana Tutelæ*, 29. *Ianuarij* 1588. *coram bo. mem. Orano* Statutum enim fundatur in præscriptione solutionis; quæ præsumptio non tollitur, sed potius augetur per relaxationem mandati. Item stante huiusmodi præsumptione solutionis, cessat mala fides debitoris, propter quam Ripa *in l. nemo potest.* 118. *ff. de leg.* 1. Couar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 12. *nu.* 7. negauerunt dari renouationem præscriptionis semel interruptæ.

Romana Census.

Cardinale Sacrato.

Lunæ 26. *Iunij* 1605.

EPITOME.

Census an extinguatur per immissionem in possessionem bonorum censuatorum.

Ad Cap. 158.

DECISIO CXLVII.

FVit conclusum pro executione mandati Auditoris Cameræ, tanquam legitimè relaxati in vim obligationis Cameralis, de qua constat per publicum instrumentum, quod facit probationem probatam. Bald. *in l. si Imperator, num. 3. ff. de stat. hom.* Grammat. *decis.* 45. *nu.* 9. & habet executionem paratam, vt latè per Gallesi. *de form. oblig. cam. 4. par. quæst.* 1.

Non obstat quod census, de cuius fructibus agitur, fuerit extinctus: vnde nec principales, nec fideiussor, amplius teneantur causa eorum obligationis, ex deductis *in causa Romana Nullitatis Obligationis*, 20. *Iunij* 1602. *coram R. P. D. Pamphilio, & me.* Quia negatur huiusmodi extinctio, quatenus illa deducitur ex eo quòd actor vna cum alijs creditoribus ex saluiano interdicto institerit pro immissione in possessionem bonorum censuatorum, vt in fuit immissus per sententiam Iudicis, tam pro sorte, quàm pro fructibus: & quod tandem Sanctissimus particulari chirographo mandauit deliberari dicta bona hominibus Mugnani pro summa per eos oblata; factoq; per illos actuali de-

Digitized by Google

li depoſito, eoſdem immitti in poſſeſſionem bonorum, abſque alia alicuius citatione: prout in effectu fuit obſeruatum; & modò dicti homines recipiantur in poſſeſſione dictorum bonorum reſpectiuè.

Quod etiam ſi res ita ſe haberet, vt narratur, nihilominus non reſultaret extinctio cenſus. Nam aut hoc dicitur ex eis, quæ geſta ſunt antequam Sanctiſſimus mandaret deliberari hominibus Mugnani, & cum vſque ad illud tempus non fuiſſet ſatisfactum dicto actori de ſua ſorte, non ceſſauit cenſus; quia ad hunc effectum requiritur realis reſtitutio. Verall. *deciſ.* 103. *par.* 1. & fuit dictum *in cauſa Romana Saluiani Interdicti, 23. Iunij, anni* 1600. *coram R. P. D. Litta.* Aut extinctio præſupponitur ex ſubſequutis ad fauorem hominum Mugnani in vim chirographi manu Sanctiſſimi ſignati: & hoc non legitur in dicto chirographo, & cum materia ſit ſtricta, & alteri præiudicialis, non eſt aliquid addendum. *cap. ſuper. eo*, cum concord. *ibi* per gloſ. *in verbo, intereſt de offic. delegati.*

Non obſtat quòd Sanctiſſimus mandauit hominibus Mugnani facto depoſito immitti in poſſeſſionem abſque alicuius citatione. Quia ex hoc non ſequitur quod Sanctiſſimus voluerit ceſſare cenſum, abſque eò quod depoſitum conſignaretur quibus de iure; vel ſeruatis ſeruandis conſtiterentur in mora recipiendi: & illa remotio ſolemnitatis citationis ſatis operatur ſuum effectum in ſubſtendo deliberationem, & immiſſionem, non citatis de iure citandis. Aut denique prætenditur extinctio cenſus ex eo quòd bona cenſuata mutauerint dominum: & iſte non eſt modus, quos extinguitur cenſus, ſed bona tranſeunt ad quocunque cum onere ſuo, vt fuit dictum *coram me in alia* 24. *Ianuarij* 1612.

R. P. D. Robuſterio.

Romana Bonorum de Porcarijs.

Veneris 14. *Ianuarij* 1575.

EPITOME.

Præſcriptio ſtatutaria Vrbis ſemel interrupta non intrat amplius: & ad eam interumpendam ſufficit qualis qnalis interruptio,

Ad Cap. 158. *num.* 67.

DECISIO CXLVIII.

REſolutum fuit in caſu, de quo agitur, non eſſe locum, neque præſcriptioni Statutariæ, neque præſcriptioni iuris communis.

Nam quoad præſcriptionem iuris communis, illa ſatis fuit interrupta per actus de anno 1518, quibus Proſper de Porcarijs citat ad dicendum, contra Commiſſionem in actis præſentatam inſtantibus Antonio, & fratribus de Porcarijs, cum prorogatione fatalium vſque ad an. 1525. ſeunda per interruptionem factam de an. 1538. & 1539. In quibus annis ſimiliter præſentatur Commiſſio, & citantur Canonici ad dicendum contra, & fiunt aliqui actus: & demum de anno 1554. & 1558. lis fuit proſequuta vſque ad præſentem diem.

Non obſtat quod Commiſſio preſentata de anno 1558. non loquatur de executione iſtius brachij ſæcularis, ſed de executione cuiuſdam ſententiæ in Curia Capitolina. Quoniam hoc tollitur ex facto, cùm ſint tranſportata acta dictæ Curiæ, ex quibus apparet quod brachium ſæculare, de quo agitur, ſit ibi præſentatum, & illius vigore obtenta ſententia in negotio diſcuſſionis, vt bene deducunt hic informantes pro partibus de Porcarijs.

Quo verò ad præſcriptionem ſtatutariam, dixerunt illam fuiſſe interruptam ex eiſdem actis; & facilius, quia in ea ſufficit qualis qualis interruptio: & ſemel interrupta non intrat amplius ſtatutaria præſcriptio; & materia non habuit difficultatem apud Dominos: & ideo procedendum ad vlteriora, & videndum, an conſtet de bono iure iſtorum fratrum,

---

Cardinale Sacrato.

Romana Pretij Viridarij.

Lunæ 26. *Nouembris* 1618.

EPITOME.

Statutum Vrbis de præſcriptionibus an habeat locum in promiſsione iurata, & cum obligatione Camerali. Multa de præſcriptione ſolutionis.

Ad Cap. 158. *num.* 67.

DECISIO CXLIX.

DE anno 1584. Paulus Sfortia vendidit quoddam viridarium Conſtantiæ de Cupis, & loco prerij ipſa mulier ſuſcepit in ſe onus extinguẽdi duos cenſus, quos paſſiue habebat dictus Paulus, alterum ſcilicet ſcut. 3560. alterum verò ſcutorum 1700. & inſuper dicta mulier promiſit dare pro dicta extinctione eidem Paulo aſſignamentum exigibile, & in ſuper facere accedere vti principalem, & in ſolidum Abbatem Chriſtophorum de Cupis; prout verè dictus Abbas Chriſtophorus incontinenti acceſſit. Modò Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis Sfortia, tanquam ſucceſſor vniuerſalis dicti Pauli, inſtabat ſibi relaxari mandatum contra bona hæreditaria dictæ Conſtantiæ: ſuper quo dato per me dubio, Rota cenſuit non eſſe relaxandum mandatum.

Primò, quia obſtat præſumptio ſolutionis ſiue aſſignamenti dati per Conſtantiam iuxta formam ſuæ promiſſionis, ex quo iam ſunt lapſi pluſquam ſexdecim anni, vnde intrat Statutum Vrbis *lib.* 1. *cap.* 158. quod habet locum, etiam ſi promiſſio ſit iurata, & obligatione Camerali vallata: quia quo arctior eſt obligatio, eo magis præſumitur ſatisfactio, vt in terminis huius Statuti reſpondit Rota *coram me in cauſa Romana Pecuniaria,* 20. *Nouembris* 1609.

Et viſum fuit non obſtare prætenſam interruptionem ex citationibus factis contra Conſtantiam de anno 1600. & 1601. quòd minimè conſtat

ſtat de relatione, & reproductione dictarum citationum, & coram quo ſint factæ: quinquantes dicto anno 1601. ſunt factæ contra Conſtantiam tanquam matrem Tutricem ſuorum filiorum: & ſic ex diuerſa perſona ceſſare viſa fuit difficultas. Quia etiam ab anno 1601. ad hæc tempora decurſi ſunt ſexdecim anni, qui ſufficiunt ad inchoãdum. & comprehendendum nouam præſumptionem ex dicto Statuto. Et tantum abeſt, quod citationes de anno 1600. & 1601. quatenus eſſent factæ, habeant nocere nouæ præſumptioni, vt potius illi ſuffragentur: quo enim diligentior fuit creditor, eo magis intrat præſumptio ſatisfactionis, vt reſpondit Rota *in prædicta Romana Pecuniaria coram me.*

Secundò, principaliter fuit dictum, non eſſe relaxandum mandatum, ex quo Abbas Chriſtophorus fideiuſſor ſatisfecit ſuæ obligationi, aſſignando Paulo venditori fructus ſuæ Abbatiæ aſcendentes ad ſcuta 1800. annua, cum expreſſa conditione, quòd pro parte Pauli cenſeretur renunciatum omnibus alijs aſſignamentis ſibi factis tam ex cauſa extinctionis cenſuum, & accollationis ex cauſa viridarij, quam alijs quibuſcunque, quæ aſſignatio fuit acceptata per Paulum, vt in ſummario hæredum Conſtantię num. 2. vnde ſibi imputare debet Paulus, ſiue illius hæres, ſi non exegit, iuxta *conſ.* Gozad. 38. *numer.* 11. cui conferunt tradita per Surd. *conſ.* 452. *num.* 15. *& conſ.* 533. *num.* 8.

Et licet Paulus acceptauerit ſine præiudicio aliorum aſſignamentorum, & animo, & intentione regrediendi ad prima aſsignamenta in euentum impedimenti: Tamen nullum probatur impedimentum fuiſſe præſtitum, ideoque aſſignatio, & acceptatio manet in ſuo robore. Et quod obijciebatur, hoc aſſignamentum non fuiſſe factum pro negotio, de quo agitur, ſed pro cenſibus per ipſum Paulum impoſitis, vel in quibus ſe obligauit contemplatione, & ſub reuelatione Dominorum de Cupis, vt in principio inſtrumenti; viſum fuit ceſſare ex lectura finis eiuſdem inſtrumenti, in quo Paulus etiam expreſsè renunciauit aſſignamentis ſibi factis per Abbatem pro extinguendo cenſus factos, & accollatos ex cauſa viridarij: ex quibus ſatis patet Paulum recepiſſe aſſignamentũ ſcutorum 1800. annuorum, etiam pro cauſa extinctionis, & accollationis cenſuum, de quibus in contractu viridarij.

Tertiò, principaliter fuit dictum non eſſe relaxandum mandatum ad effectum conſignandi D. Cardinali ſummam ſcutorum 5200. pro quibus fuerunt impoſiti cenſus, & pro fructibus decurſis à tempore, quo Conſtantia emit viridarium. Quia D. Cardinalis non eſt creditor ſimilis ſummæ, ex quo neque ſors, neque fructus fuerunt ſibi debiti. Sed quicquid dicendum eſſet, ſi ipſe tanquam ſucceſſor Pauli fuiſſet coactus ſoluere fructus, vel deponere ſortem loco damnorum, & intereſſe, ceſſas difficultas: quia non probatur in facto D. Cardinalem alterum ex prædictis præſtitiſſe: vnde quatenus non ſubſiſterent duo prima fundamenta huius deciſionis, ad ſummum nihil aliud poſſet prætendere, quàm quòd hæredes Conſtantiæ extinguerent dictos cenſus, vel aliàs facerent aſſignamentum pro illis extinguendis iuxta formam obligationis dictæ Conſtantiæ.

D. R. P. Pirouano.

Romana Pecuniaria.

Lunæ 5. Maij 1631.

EPITOME.

Præſcriptio Statutaria Vrbis an habeat locum in contractibus iuratis, & obligatione Camerali vallatis. Et cœpta contra cedentem an currat etiam contra ceſſionarium, & contra hæreditatem iacentem. Et quid in fideiuſſore, reſpectu confideiuſſoris. Mulier ceſſionaria an vti poſſit contra præſcriptionem remedio reſtitutionis in integrum?

Ad Cap. 158. num 67.

DECISIO CL.

GAſparus Garzonius, Eques Octauianus Creſcentius, & Io. Lilius, vſque de anno 1588. ſe ſe principaliter & inſolidum obligarunt in nonnullis ſocietatibus officiorum pro Fabio Vrſino. Poſtea de anno 1592. idem Eques Octauianus Creſcentius ſoluit totum debitum, ceſſione contra obligatos reportata; mandatumque obtinuit contra Gaſparem Garzonium: & exinde nihil actum fuit, vſquequo de anno 1623. Adminiſtrator Saluſtiæ Cerrinæ, cui de anno 1605. d. Eques iura ceſſerat, cœpit vrgere D. Ioannem Baptiſtam filium & hæredem dicti Gaſparis pro ſolutione dicti crediti, dempta ipſius fideiuſſoris parte. Et cùm excipieretur de præſumpta ſolutione ex Statuto Vrbis *Cap.* 158. *lib.* 1. dubitatum fuit, an mandatum Aud. Cam. relaxatum ſit exequendum. Et Domini negatiue reſponderunt.

Quia clara ſunt verba prædicti Statuti 158. ibi, *Si Creditor ex cauſa mutui, depoſiti, vel cuiuſcumque generis contractus, per annos ſexdecim fuerit negligens in petendo debitum, præſumatur iuris præſumptione facta ſolutio, niſi contrarium per creditorem legitime probetur, vel niſi contraria præſumptio præponderans ac præualens adducatur.* Vndè cum de lapſu temporis ſexdecim annorum dubitari non poſſit ab anno 1592. vſque ad annum 1628. Statutum tanquam caſus legis allegari poteſt, *l. ancilla. C. de furtis*, Oſaſch. *deciſ.* 28. *num.* 13. Surd. *deciſ.* 195. *num.* 2. Cravet. *conſil.* 317. *num.* 1. Lancellot. Gall. *conſ.* 123. *nu.* 6. Quod procul dubio etiam in contractibus iuratis, & obligatione Camerali vallatis procedit, cùm roſſat fidem quibuſcumque ſcripturis, ex quibus creditum probari poſſit; Ita vt ſemper deficiat probatio aſſiſtentiæ iuramenti. Surd. *conſil.* 361. *numer.* 12. Seraphin. *deciſ.* 718. *num.* 1. & 3. Bon. *de Satut. Vrb. præſcript. gloſſ.* 19. *num.* 2. Put. *deciſ.* 16. *de conſtit.* Rot. *deciſ.* 104. *num.* 2. *par.* 2. *diuerſ.* & idem fuit firmatum *in Romana Donationis coram Domino meo Dunozetto die 3. Iulij* 1628.

Ne-

Neque iste lapsus temporis sexdecim annorum videtur interruptus de anno 1605. aut 1603. Quia etsi Eques Octauianus intra tempus sexdecim annorum, nempe de anno 1605. cesserit iura sua Salustiæ Cerrinæ, ex cuius persona nunc agit Crescentius, non propterea cessauit cursus temporis contra cedentem, qui superuixit vsque ad annum 1618. quia præscriptio cœpta contra cedentem currit contra cessionarium. Bald. *in l. per diuersas num.* 2. *C. mond.* Cepoll. *in l. creditores num.* 2. *C. de. verb. signif.* Bou. *de Statut. Verb. præscript. gloss.* 19. *num.* 48. & post obitum Salustiæ cessionariæ continuauit contra successores illius, tanquam inhærens credito, & non personæ, Castr. *in l. ea quæ, §. si quando num.* 5. *C. de temp. in integr. restitut.* Soccin. sen. *consil.* 61. *num.* 19. *volum.* 1. Balb. *de præscript.* 1. *par. sextæ, & vltimæ p. num.* 48. & idem Bou. *d. gloss.* 19. *num.* 85.

Nec refert quod eadem Salustia decesserit de anno 1608. & hæreditas vsque nunc etiam sub administratore iaceat. Quia adhuc intrant anni sexdecim per Statutum requisiti, & nihilominus etiã contra hæreditatem iacentem currunt tempora ad implendam præscriptionem, seu Statuti præsumptionem. Bald. *in l. licet, C. de iure deliber. & conf.* 48. *lib.* 1. Socin. sen. *conf.* 61. *numer.* 16. *lib.* 1. Duran. *de art. testan. caut.* 6. *de acquir. hæred.* Castren. *in l. ea quæ, §. si quando, num.* 5. *C. de temp. in integr. restit.* Bou. eadem. *gloss.* 19. *num.* 85.

Nec ex eo quod Eques Octauianus eodem anno 1592. obtinuerit mandatum contra Garzonium, euitari potest Statuti dispositio, quasi cesset illius ratio posita in negligentia petentis creditum, ibi, *Si per sexdecim annos fuerit negligens in petend. debitum.* Quod tamen verum non est, sed magis aggrauatur negligentia, cùm nihil superesset pro credito consequendo, quàm ipse actus exequendi, & nihilominus creditor neglexerit vlteriorem diligentiam: super qua omissione nouam etiam posse inchoari præscriptionem præsentis Statuti fuit resolutum *in Romana pretij Viridarij* 26. *Nouembris* 1018. *& Romana Pecuniaria* 20. *Nouembris* 1619. *coram bon. mem.* Card. *Sacrato*, & nouissimè *in alia Romana Pecuniaria* 10. *Iun.* 1624. *coram Domino meo Merlino.*

Et quamuis hæc cessio facta de anno 1605. dici possit intrà tempus sexdecim annorum vt supra admittebatur, & quidem Salustiæ Cerrinæ, quæ ob sexus fragilitatem prætendere videatur saltem in integrum esse restituendum, prout in ordinaria restitutione regulariter subueniuntur mulieres: Attamen, quia agitur de facto proprio ipsius mulieres, non autem alieno, cùm ipsa receperit cessionem dicti crediti, non intrat excusatio ad effectum restitutionis. Paris. *consil.* 16. *numer.* 139. *volum.* 2. Et eo magis cessat excusatio, quia habitabat cum viro, à quo recepit cessionem & verisimiliter potuit certiorari, Anchar. *conf.* 92. *sub num* 1. *vers. nec videtur excusari posse*, Balb. *de præscript. 4. par. 4. partis princip. quæst.* 29. *num.* 8. Menoch. *præsumpt.* 24. *lib.* 6.

Demum non obstat nos versari in fideiussore, qui pro suo debitore soluit: qui casus dicebatur in verbis exceptus ab ipso Statuto, ibi, *exceptis debitibus & eo quod supra de fideiussoribus dictum est*, nempe in præcedenti Statuto 157. ibi, *& si soluerit fideiussor, non obstante temporis longinquitate, simiter principales & eorum hæredes cogere teneantur*, scilicet Senator & eorum Iudices: Et eandem Statuti dispositionem procedere nedum quando fideiussor soluit pro debitore principali, sed etiam si pro confideiussore soluerit, vt in præsenti, cum militet eadem ratio, iuxta Achill. *decis. præscript. & in Romana Saluiani* 22. *Maij* 1599. *coràm bonæ memoriæ Penia*, quæ est nou. impress. per Statil. *de Saluiano.*

Quia decisio Achilis, prout altera Saluiani Interdicti, quæ illum simpliciter refert, & sequitur, vel non agit de comprehensione fideiussoris pro confideiussore soluentis, vel caret ratione ad id probandum. In prima enim parte ponit idem, quod dicit Statutum 157. quòd præscriptio statutaria aduersus non petentem debitum non procedit, si fideiussor soluerit, & ei fideiussori cessæ sint actiones: & de hoc non dubitatur. Sequitur exinde ampliando dictum, etiam quod de solutione non fuerit facta intimatio debitori, afferendo rationem, quia lex secunda, *C. de nouat.* non habet locum in necessario, qui soluit ex causa onerosa; quod est verum: quia non lex secunda, sed tertia, quæ disponit quod cessio actionum non liberat debitorem, vt ideo cedenti possit solui, præterquam in tribus casibus positis *in dicta l.* 3, si creditor litem fuerit contestatus, si partem debiti receperit, ac demum si denunciauerit debitori, vt sibi cessionario soluat; verè locum non habet in soluente ex necessitate, & ex causa onerosa, iuxta communem doctrinam Alexandri, & Ias. *in l. si cum emptore, ff. de pactis*, quamuis mendosè allegetur, *l. si emptor*: & hic casus in sua extensione non est notter, quia non agitur de sustinenda cessione aduersus debitorem cedentis, etiam quod non concurrant requisita dictæ legis tertiæ; sed de fideiussione agente contra confideiussorem, ex iure cesso, portione sua detracta: in secunda verò parte eiusdem decisionis Achillis *num.* 3. additur secunda ampliatio ibi *Quod etiam locum habet in quolibet soluente pro tertio, vt tertius non possit contra creditorem principalem cui solutum fuit, allegare præsumptam solutionem ex forma Statuti.* Et hęc pars aut continet extensionem prioris ampliationis, & non pertinet ad casum de quo agitur; aut est ampliatiua primæ propositionis. scilicet quod præscriptio statutaria aduersus non petentem debitum procedat si fideiussor soluerit, & eidem fideiussori cessæ sint actiones, vt etiam habeat locum in quolibet soluente, qui non sit fideiussor. Itaut ex hac decisione Achillis, & Romana Saluiani nihil firmari possit quod pertineat ad comprehensionem fideiussoris pro confideiussore soluentis, & cessionem reportantis contra quoscunque obligatos, vt contra eum excipi non possit de præsumpta solutione, prout à principali debitore dari non posset.

Non obstat igitur vnicum fundamentum ex identitate rationis, quod sicuti accedentes in solidum censeantur vnus contemplatione alterius se obligasse, & inuicem fideiussisse Cephal. *consil.* 220. *num.* 9. Alexander *consil.* 41. *num.* 2. *lib.* 5. semper in propria petitione dicantur principales debitores, quamuis fideiussores, & verba Statuti 157. de principali debitore loquentis conueniant cuilibet personæ principalis debitoris repræsentantis.

Quia

Quia argumentum ab identitate rationis regulariter non procedit, quando in eadem ratione colligitur casuum difformitas.

In præsenti autem fideiussor soluendo, & cessionem reportando vere efficitur creditor, & comprehenditur sub Statuto 158. præsumente solutionem aduersus creditorem negligentem inagendo. Baldus *in l. per diuersas, num.* 21. & Salicet. *ibidem num.* 14. *C. mandati.* Roman. *consil.* 142. *&* 202. *nu.* 1. Decius *in l.* 1. *in prima lect. nu.* 31. *& in* 2. *num.* 99. *ff. si cert. pet.* affirmans hanc esse veriorem opinionem. Statutum autem 157. excipiens casum fideiussoris soluentis non præseruat iura illius contra quoslibet debitores principales, sed contra illos, a quibus potest, & debet indemnis conseruari: quæ verba non conueniunt considerari: quæ verba non conueniunt confideiussori, pro quo fideiussor soluit, postquam ille non tenetur conseruare indemnem alterum confiiussorem à toto credito, sed dempta illius portione residuum tenetur. *l. vt fideiussor. ff. de fideiuss. l. cum alterum, eodem tit.* Ronchegal. *in l. reos, in princip. nu.* 54. Henring. *de fideiussor. cap.* 27. *par.* 3. *num.* 10. Rota *decis.* 732. *num.* 1. *par.* 2. *recentior. & decis.* 190. *num.* 4. vbi Adden. *coram Papa Gregorio XV.* Principalis autem tenetur fideiussorem releuare ab omni damno, & sic à propria etiam portione, cùm hoc importet conseruatio indemnitatis à Statuto præscripta. Surd. *cons.* 150. *num.* 5. *&* 6. *lib.* 1. Olasch. *decis.* 48. *num.* 8. Conarr. *var. lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 7. Atque ita cùm exceptio de principali debitore, qui teneatur conseruare indemnem fideiussorem, firmet regulam contrariam in alio quouis modo creditore, merito aduersus illos qui non tenentur præseruare confideiussores indemnes, currere debet statutaria præscriptio, cùm de illis Statutum 157. non loquatur.

Et ita &c.

R. P. D. Pirouano.

Romana Redditionis Computorum.

Mercurij 27. *Nouembris* 1619.

EPITOME.

Relationi Periti de consensu partium electi regulariter standum est. Præscriptio statutaria quando non habeat locum in iure reddendi rationem administrationis.

Ad Cap. 158.

DECISIO. CLI.

DVbitatum fuit, an hæredes Ambruni teneantur ad summam vltimò per peritum calculatam. Cuius dubij determinatio cùm penderet à veritate crediti, & à releuantia exceptionum, quæ per dictos hæredes opponebantur: placuit Dominis in primis firmare, creditum extare in summa calculata, reseruando videre de exceptionibus.

Constat enim de credito ex quietantijs ipsius Antonij factis de recepto à Notarijs Auditoris Cameræ, quæ continent summam debitam Camerario, & eam esse verè exactam; & ex libris manu eiusdem Antonij scriptis, in quibus annotata fuit minor summa, quam fuerit ab eo vere exacta: ex qua diminutione oritur creditum Dominorum de Caietanis. Vnde quietantiæ iustificant veritatem exactorum ex confessione partis. *l. cum te, C. de transact.* Bald. *cons.* 192. *lib.* 2. Socin. *cons.* 24. *num.* 8. *lib.* 3. Surd. *cons.* 60. *num.* 1. Et propria Antonii scriptura releuat fraudem in retentione, quæ concludenter contra scribentem probat. Ias. *in l. admonendi, num.* 110. *ff. de iureiur.* Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *centur.* 92. *numer.* 8. Quantitas autem scutorum 2788. constat ex relatione calculatoris de consensu partium deputati; cui regulariter standum est, *l. item si vnus, §. principaliter*, vbi glos. & Bart. *num.* 3. *ff. de recept. arbitr.* cum aliis allegatis *in decisione Bononiensi Laudi coram me* 28. *Nouembris* 1618.

Non obstat allegata præscriptio ex Statuto Vrbis: Quia licet ius reddendi rationem administrationis præscribatur spatio sexdecim annorum, Seraphin. *decis.* 692. *&* 718. *numer.* 6. *& decis.* 730. Attamen, quia non apparet quòd Domini de Caietanis vnquam habuerint scientiam subtractionis pecuniarum, ex quibus resultat creditum; statutaria dispositio locum habere non potest, ex quo fundata est in præsumptione satisfactionis contra scientem se esse debitorem, & neglegentem prosequi ius suum; & contra quem Lex præsumit satisfactionem: & in omnem casum semper esset illis sucurrendum remedio restitutionis in integrum. Afflict. *decis.* 27. *num.* 1. cum aliis allegatis.

Et ita, &c.

R. P. D. Merlino.

Romana Pecuniaria.

Luna 10. *Iunij* 1624.

EPITOME.

Præscriptio statutaria Vrbis habet locum in quocunque contractu etiam iurato; comprehenditque etiam forenses. Casus, in quibus præscriptio interrumpitur, vel non. Intellectus ad l. fin. C. de præscript. triginta, vel quadraginta annorum. Litis contestatio an & quando perpetuet actionem. Mala fides debitoris an semper excludat effectum præscriptionis Solutio quibus coniecturis præsumatur. Declaratur conclusio, quòd interruptio præscriptionis contra principalem non nocet fideiussori.

Ad Cap. 158. *num.* 67.

DECISIO CLII.

OBtinuerat Octauius de anno 1600. pendente lite ſequeſtrari quaſdam pecunias Aloyſij ſui debitoris; qui propterea Aloyſius pro huiuſmodi ſequeſtri reuocatione promiſit, & ſolemniter ſe obligauit ſtare iuri, & iudicatum ſoluere; cui etiam obligationi vti principalis perſonaliter & inſolidùm acceſſit bo. mem. R. P. D. Camerinus: & ſucceſſiuè lite diu agitata, ipſe Octauius creditor tres ſententias conformes ad ſui fauorem reportauit. In quarum & rei iudicatæ executionem obtinuit de anno 1603. taxari & moderari expenſas in cauſa factas. Nuper autem Octauius coram Auditore Cameræ vrgebat hęredes bo.me. Camerini ad ſolutionem iuxta formam obligationis prædictæ. Verùm quia hæredes ipſi nitebantur illum repellere ſtatutariæ præſcriptionis exceptione; pro eius vero parte replicabatur, illam in præſenti caſu locum ſibi non vendicare; placuit Auditori Cameræ, ſeu R. P. D. eius Locumtenenti, Rotam, me proponente, conſulere, An dicta præſcriptio obſtaret. Et Domini, vtraque parte informante, hodie illam obſtare reſponderunt.

Cùm enim tam à die obligationis, quam etiam ab anno 1603. quo lata fuit tertia conformis ſententia, & in vim rei iudicatæ deuentum etiam ad expenſarum taxationem, fuerint iam elapſi ſexdecim anni, & vltra; vtique intrat diſpoſitio Statuti *capitulo* 158. *libro primo*, quod locum habet in quocunque contractu etiam iurato, cùm vlterius procedat adimendo fidem inſtrumento, & ſic iuramentum in eo appoſitum remaneat abſque probatione, Mohedanus *deciſ.* 5. *de præſcriptionibus.* Puteus *deciſione* 111. *libro primo in correctis* Bou. *de Statut. Vrbis præſcription. gloſ.* 29. *num.* 2. Surdus *conſil.* 361. *numer.* 11. *&* 13. & fuit dictum *in Romana Penſionis Domus*, 16. *Ianuarij* 1598. *coram bonæ memoriæ Illuſtriſſimo Domino Cardinale Lancellotto*, & *in Romana Fructuum Cenſus*, 23. *Iunij* 1603. *coram bonæ memoriæ Illuſtriſſimo Domino Cardinale Millino*, & *in Romana Pecuniaria*, 23. *Februarij* 1609. *coram bonæ memoriæ Illuſtriſſimo Domino Cardinale Sacrato*. Et procedit quoque in debito ex quaſi contractu, vt per Cardinalem Seraphinum *deciſione* 730. *num.* 3. *&* 4 *& ſeqq.* comprehenditque etiam forenſes, vt *in Romana Mercedis*, 17. *Martij* 1578. *coram bonæ memoriæ R. P. D. Bubalo*, & *in vna Ianuenſi*, *ſeu Romana Pecuniaria*, 20. *Iunij* 1580. *coram bonæ memoriæ Illuſtriſſimo Domino Cardinale Lancellotto ſeniore*, quæ eſt deciſio 764. *parte* 4. *diuerſorum*.

Nec viſum fuit præſcriptionem huiuſmodi à Statuto inductam ceſſare ex eo quòd poſt dictam obligationem Octauius litem contra Aloyſium principalem debitorem per plures inſtantias fuerit proſequutus, donec tres conformes, vt ſupra obtinuerit; & conſequenter actio ad quadraginta annos perpetuata videatur, iuxta textum *in l. finali, C. de præſcriptionibus triginta, vel quadraginta annorum*, vbi Socin. Iaſ. & cæteri ſcribentes notant, & in terminis Statuti Vrbis tradit Bou. *vbi ſupra*, *gloſ.* 21. *num.* 15. Modern. Bonon. *variarum reſolutionum*, *cap.* 67. *num.* 8. *& ſeqq. libro* 2. & firmauit etiam Rota *deciſione* 86. *num.* 2. *parte prima diuerſorum*, & *coram bonæ memoriæ Illuſtriſſimo Domino Cardinale Seraphino deciſione* 920. *num.* 3. & *deciſione* 926. *num. primo*, & *coram* R. *P. D. Orano in Romana Tutelæ de Fabiis*, 29. *Iunij* 1588. & *coram R. P. D. meo Buratto in Romana Pecuniaria* 10. *Iunij* 1613.

Quoniam pro reſponſione, & concluſionis huiuſmodi declaratione, circa quam Rota variaſſe videtur, vt monuit Reuerendus Pater Dominus meus Vbaldus in Romana Pretij Viridarij, 12. Martij præteriti, diſtinguendi ſunt nonnulli caſus; per quam diſtinctionem deciſiones omnes facile ad concordiam reuocatur.

Primus caſus eſt quando præſcriptio fuit interrupta per ſimplicem citationem, & iudicialem, aut extraiudicialem interpellationem, quam Statutum ipſum vult ſufficere ad interruptionis effectum. Et tunc licèt præſcriptio tamen cæpta non continuet, ita diſponente Statuto prædicto; nihilominus à die ipſius interpellationis noua inchoatur præſcriptio per aliorum ſexdecim annorum, & ſic tanti temporis lapſum, quanti primo erat complenda; non autem ad longius tempus actio perpetuatur, vt poſt Riccardum Malumbrunum docet Bartolus *in l. ex hoc edicto, num.* 5. & ibi Caſtrenſ. *num.* 4. Iaſ. *num.* 3. Alexand. *num.* 11. Socin. *num.* 23. *ff. de eo per quem fact. erit.* Imol. *in l.* 2. §. *ſi etiam rem*, *num.* 23. *ff. pro emptor.* Corn. *conſil.* 180. *in fine lib.* 3. & in terminis Statuti Vrbis dictus Modernus Bononien. *dicto cap.* 67. *num.* 10. Bou. *vbi ſupra gloſ.* 21. *num.* 15. & ſenſit etiam Rota *coram bonæ memoriæ Illuſtriſſimo Cardin. Seraphino*, *deciſione* 718. *num.* 1. *&* 6. & *in eadem cauſa coram R. P. D. meo Orano* 29. *Ianuarij* 1588. & *in dicta Romani Pecuniaria*, 20. *Nouembris* 1609. *coram bonæ memoriæ Illuſtriſſimo Cardinale Sacrato*.

Secundus caſus eſt, quando non ſolum interuenit ſimplex interpellatio, ſed fuit etiam deuentum ad litis conteſtationem, vel ad aliquem actum merita cauſæ reſpicientem, qui in cauſis ordinariis conteſtationem litis ſequi conſueuit: is enim in cauſis ſummariis, & in quibus lis formiter non conteſtatur, ipſius conteſtationis vim habet, Cardinalis in *Clementina conſtitutionum*, §. *finali*, *in fine de electione.* Rota *deciſione prima de litis conteſtat. in nouis*, & in noſtris terminis Corn. *dicto conſ.* 180. *num.* 5. *lib.* 3. Cardinalis Seraphinus *deciſione* 920. *num.* 3. Et tunc ſi actor propter aliquos caſus litem abſoluere fuerit præpeditus, ceſſat Statuti diſpoſitio ipſaque actio perpetuatur ad quadraginta annos, iuxta textum *in dicta l. finali*, *C. de præſcriptionibus triginta*, *vel quadraginta annorum*, & tradit Bartolus *in dicta l. ex hoc edicto*, *num.* 5. & alij relati per Corn. *dicto conſil.* 180. *num.* 5. Petrus Duenna *dicta regula* 6. *circa finem*, *verſic. vnum tamen.* Bou. *dicta gloſ.* 21. *num.* 5. & addent. Bononien. *variarum reſolutionum*, *c.* 27. *num.* 9. *&* 10. *libro ſecundo*, quicquid dixerint Baldus *in cap. non liceat*, *de præſcriptionibus*, *in fine*, & Alexander *conſil.* 227. *num.* 4. & *conſil.* 249. *num.* 6. *lib.* 6. qui ab addentibus, vtrobique reprobantur. Et in his terminis loquuntur, & procedunt deciſiones Rotę ſupra in obiecto relatæ. Tunc enim creditor negligens dici, vel de eius credito iam ſatisfactus præſumi non poteſt, cùm non fuerit in eius poteſtate litem finire, & creditum ipſum, cuius ſubſtan-

ſtantia; & exiſtentia adhuc ſub Iudice in dubium reuocabitur, exigere.

Tertius caſus conſiderari poteſt, quando creditor non fuit litem conteſtatus animo illam ad finem perducendi, nec fuit propter potentiam forte fugientis debitoris, vel propriam imbecillitatem, aut alio caſu impeditus, ſed propter meram negligentiam ad expeditionem minime deueniri curauit. Et tunc talis litis conteſtatio licet præſcriptionem interrumpat, cum ad hunc effectum, iuxta Statutum prædictum, ſufficiat ſola, & ſimplex citatio, ſeu interpellatio etiam extraiudicialis, vt dixi; tamen ad actionis perpetuationem prodeſſe non videtur, vt firmauit glo. *in cap. placuit il ſecondo*, §. *poteſt*, *in verbo interrupta*, *verſic. & tamen tantum*, 16. *quæſtione* 3. per textum *in dicta l. fin.* ducto argumento contrario ſenſu. Abbas *in cap. illud*, *num* 24. *verſic. & inde ad limitationem de præſcription.* Roman. *in dicta l. ex hoc edicto*, *in principio*, *num.* 6. *verſic. eſt hic vnum dubium*, *ff. de eo per quem fact.* vbi glo. *in dicto cap. placuit*, ſingularem appellat Iaſ. *in §. pœnales quoque n.* 134. *inſtitut. de actionib.* Socin. ſenior *regula* 308. *in ſecunda fallentia*, Curt. ſenior *de ſequeſtr. quæſtione ſecunda*, *num.* 57. Et optimè intrat ſatisfactionis præſumptio inducta à Statuto, non enim eſt credendum quòd abſque vllo prorſus impedimento litem proſequi, & ſuum exigere neglexiſſet, niſi fuiſſet iam ſatisfactus, vel in rei veritate ſe minime creditorem, aut malum ius ſouere cognouiſſet.

Quartus denique eſt caſus, quando poſt litis conteſtationem agnoſcendo bonam fidem liti ceſſit, ac debitum faſius fuit, vel terminum ad ſoluendum ſuſcepit, vel actor ad ſui fauorem mandatum executiuum aut ſententiam, & rem iudicatam obtinuit; & poſtea idem actor tacuit per ſexdecim annos. Et tunc præſcriptioni ſtatutariæ locus eſt: Quoniam licet in terminis Statuti ſimpliciter diſponentis quòd actio certo temporis ſpatio tollatur, vel quòd qui debitum non petierit infra tale tempus, cadat à iure ſuo, & amplius audiri non debeat; præſcriptio ipſa in huiuſmodi caſu, propter malam fidem debitoris ex propria obligatione conuenti, & ſcientis ſe debere ceſſare videatur, *iuxta* tradita per Canoniſtas *in cap. finali, de præſcriptionib.* Balbus *de præſcriptionib. ſecunda parte tertiæ partis principalis, quæſtione* 14. *numer.* 2. *&* 3. Couarruuias *in regula*, *poſſeſſor*, *ſecunda partæ*, §. 11. *num.* 3. Cardinalis Seraphinus *deciſione* 614. *num. primo*, & *deciſione* 632. *num. primo*, *&* 3. & *deciſione* 760. *num. primo*. Nihilominus in terminis Statuti Vrbis aliud eſt dicendum: illud enim non tollit directe & immediate ius vel actionem creditori competentem, ſed ſtante illius negligentia, & taciturnitate per ſexdecim annos, inducit præſumptionem ſatisfactionis, & ſolutionis: qua præſuppoſita, inſtrumenta quæcunque, & ſcripturas, tam publicas, quam priuatas, vult nullam fidem mereri, nullumque ſortiri poſſe iuris, aut executionis effectum. Vnde cum poſt dictum tempus ex iuris præſumptione per dictum Statutum inducta, debitor, qui eam allegat, ſit omninò ſimilis illis, qui docet effectualiter perſoluiſſe totum id ad quod erat obligatus, vt per Modernum Roman. *diſceptationum forenſium*, *cap.* 52. *num.* 18. certũ eſt non poſſe amplius cõſiderari malam fidem, ſed illam omninò excludi; quemadmodum excluderetur, ſi ex publica, vel priuata ſcriptura, aut teſtium depoſitionibus, vel alio probationis genere, quàm ex ſola iuris præſumptione, ſolutio, aut ſatisfactio ipſa effectualis probata fuiſſet; vt fuit reſolutum *in Romana Tutelæ*, 29. *Ianuarij* 1588. *coram Orano*, *& in dicta Romana Pecuniaria*, 20. *Nouembris* 1609. *coram Reuerendiſſimo Domino Cardinale Sacrato*.

Quinimo Statuti prædicti diſpoſitio, & ſolutionis præſumptio fortius viget, quando creditor iudicialiter debitorem pulſauit, & mandatum executiuum contra illum relaxari obtinuit, aut plures conformes reportauit, & in vim rei iudicatæ ad expenſarum etiam taxationem fuit deuentum. Tunc enim multo magis eſt veriſimile quod debitor videns omnes fugæ vias eſſe præcluſas; ad vlteriores expenſas, & moleſtias euitandas, & ob paratæ executionis timorem, debitum perſoluere, & creditori ſatisfacere curauerit: & etiam valde rationi diſſentaneum eſt quòd creditor, qui fuit adeo diligens in petendo, & mandatum executiuum, vel rem iudicatam, præſertim ex pluribus conformibus, non ſine magno labore, & expenſis, vt in propoſito, reportauit, per ſexdecim annorum ſpatium ignauus, ac mers poſtea fuiſſet, vt ſententiarum, & mandati executionem prætermiſiſſet, ſi à debitore non fuiſſet ſatisfactus. Nec in huiuſmodi caſu tam ſupinæ negligentiæ iuuare ſe poſſet diſpoſitione d. legis finalis, cùm fuerit in eius poteſtate debitum exigere. *l. prima*, §. *ſocius*, *ff. de vſur. l. poſt rem iudicatam*, & ibi Bartolus *ff. de iudicat. l. ſi contra maiorem*, *C. de appellation.* & optimè fuit ponderatum *in dicta Romana Pecuniaria*. 20. *Nouembris* 1609. *coram bonæ memoriæ Illuſtriſſimo D. Cardinale Sacrato*.

Veriſſima igitur eſt concluſio, quod ſtatutaria Vrbis præſcriptio locum non habet quando debitor eſt in mala fide: ſed mala fides ad obtinendum in foro exteriori, debet per creditorem, qui ſuum creditum per ſexdecim annos petere neglexit, probari, non ſolum oſtendendo debitorem fuiſſe à principio propriæ obligationis & debiti conſcium, ſed etiam docendo illum ſcium de obligationem ipſam perduraſſe, nec fuiſſe in rei veritate mediante ſatisfactione extinctam: alias enim quemadmodum poſt dicti temporis lapſum præſumitur bona fides; vt per Gabrielium *concluſ. 4. num.* 28. *&* 29. *de præſcriptionib.* & Rota *in dicta Romana Pecuniaria*, 29. *Nouembris* 1606. *coram bonæ memoriæ Illuſtriſſimo* Domino *Cardinale Sacrato*.

Imo, quod plus eſt, mala fides excludit effectum tam prædicti Statuti Vrbis, quàm iuris communis, vel alterius Statuti præſcriptionem ſimpliciter inducentis. Nam in terminis iuris communis, vel alterius Statuti, ſi mala fides ſuperuenit poſt præſcriptionem completam, debitor, ſiue alienæ rei poſſeſſor, debitum perſoluere, aut rem ipſam reſtituere non tenetur, ſed poteſt licite retinere etiam in foro conſcientiæ; quia illius dominium legis auctoritate iam legitimè acquiſiuit, iuxta communem opinionem Theologorum, & Canoniſtarum, quam tenet ſanctus Thomas *quod lib.* 12. *artic.* 24. *verſ. & ideo dicendum.*

Scott. *in 4. sententiar. distinct.* 15. *quæst.* 2. *num.* 9. gloss. 3. *in cap. Vigilanti, de præscript.* Caietan. *in summ. in verbo, præscriptio.* Balb. *de præscript.* 2. *par. tertiæ partis principalis, quæst.* 9. *per totam* Ioann. Medin. *de restitut. quæst.* 18. Sotus *de iustit. & iur. quæst.* 5. *artic.* 4. Couarruuias *in dicto cap. possessor., parte prima,* §. 2. *per totum* Sarmien. *lib.* 2. *select. interpretat. cap.* 10. Fachin. *libiro primo, controuers.* 64. *versic. sed contraria.* Molin. *de iustitia & iure tractat.* 2. *disput.* 91. *colum.* 2. *versic. procul dubio, & infra* Less. *de iust & iur. lib.* 2. *cap.* 6. *dub.* 17. *num.* 50. Quod secus est in terminis Statuti Vrbis, quod non tollit actionem, vel obligationem, sed probationem tantum, præsumendo solutionem. Vnde si post lapsum sexdecim annorum debitor constituatur in mala fide, non solum tenetur in foro conscientiæ, sed etiam in foro exteriori cogi poterit ad ipsius debiti solutionem, quod nondum fuit solutum, si ipsa mala fides & rei veritas ab ipso creditore sufficienter probetur; tunc enim cessante solutionis præsumptione cessat quoque Statuti dispositio, vt in eodem expressè cauetur, & considerauit Rota *dicta decisione* 764. *numer.* 4. *in fine, parte* 4. *diuersorum.*

Sed quoniam, vt dixi, ex prædictis patet debitorem statutariæ præscriptionis exceptionem obijcientem, in effectu dare de ipsius debiti solutione probata ex iuris præsumptione, quæ est species liquidissimæ probationis. *l licet,* & ibi Doctores. *ff. de legatis primo, l. si tutor. de peric. tutor.* Bartolus *in l. illa ff. de verborum obligationib.* Bou. *de Statut. Vrbis præscriptione, glos.* 24. *n.* 5. *& seqq.* apertè sequitur illum esse tutissimũ, ita vt creditor omnino excluſus remaneat, nisi ipse probationis onus suscipiendo doceat in rei veritate solutionem non fuisse factam, vel per legitimas probationes, vel per aliquam contrariam præsumptionem præponderantem præsumptioni Statuti, vt ipso Statuto expressè cauetur, & dixit Rota *dicta decis.* 764. *in fine,* & Bou. *dicta glos.* 24. *num.* 3. & Gabr. *conf.* 148. *num.* 10. *&* 13. *lib.* 2.

In proposito verò non solum aliqua huiusmodi præsumptio præponderans in contrarium non adducebatur, sed imò potius dicta solutionis præsumptio per Statutum inducta pluribus alijs, & quidem vrgentibus coadiuuabatur: Quartum prima desumebatur ex qualitate personæ creditoris, qui est mercator; & consequenter non est credendum tamdiu sui crediti exactionem distulisse, vt in specie tradit Parisius *consil.* 83. *num.* 26. *lib.* 1. *& consil.* 137. *num.* 3. *lib.* 4. Præsertim stante infortunio, quod annis præteritis ei in mercatura contigit. Alexand. *conf.* 103. *num.* 14. *versic. & hanc partem. lib.* 6. Afflict. *decis.* 13. *numer.* 15. *vers. quia respondetur.* Surd. *decis.* 105. *num.* 3.

Secunda coniectura resultabat ex maxima diligentia adhibita in procurando, cautionem de stando iuri, & iudicatũ soluendo & in reportando tres sententias conformes, & ad expensarum etiam taxationem deueniri curando: Ideo non præsumitur quòd fuerit negligens in petendo effectualem ipsius rei iudicatæ, & mandati executionem, quem apparet in obtinendo fuisse diligentissimum, vt arguit Afflict. *decis.* 13. *num.* 19. Paris. *dicto consil.* 83. *n.* 27. *& conf.* 137. *nu.* 13. *lib.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 1319. *num.* 28. Surd. *dec.* 105. *n.* 2.

Tertia coniectura desumitur ex qualitate non solum principalis debitoris per tres sententias conformes, vt supra condemnati, sed etiam dicti D. Camerini fideiussoris: vterque enim erat vir ingenus, locuples, ac soluendo, & præsertim ipse fideiussor, & stata die quod debebat, soluere consueuerat, vt in terminis post Paris. *dicto conf.* 83. *nu.* 29. Bertazol. *conf. ciuil.* 118. *num.* 3. argumentatur Surd. *dicta decis.* 105. *num.* 1.

Quarta denique, quia dictus creditor dictarum sententiarum & rei iudicatæ executionem distulit in tempus, quo tam dictus principalis debitor, quàm fideiussor, de veritate informati mortui sunt: quod in proposito ponderat Afflictus *dicta decis.* 13. *n.* 21. *versic. quia & n.* 22. Grammaticus *decis.* 103. *num.* 39. *in fine* Simon de Pret. *consil.* 68. *num. primo, & seqq.* Menochius *lib.* 2. *præsumptione* 92. *num.* 7.

Præterea visum fuit aliquibus ex Dominis omnem difficultatem cessare ex eo quia de anno 1630. per rem iudicatam & expensarũ taxationem lis fuit finita, & tunc fideiussor prædictus de iudicatum soluendo cæpit esse efficaciter debitor, qui ante rem iudicatam ad aliquid persoluendum cogi non poterat: & consequenter a dicto tempore cæpit ad illius fauorem currere præscriptio, quam certum est nunquam postea fuisse interruptam, cùm nullam factam fuisse appareat iudicialem, vel extraiudicialem interpellationem: & consequenter, quicquid esset quoad principalem debitorem, clarè patet quoad ipsum fideiussorem, interruptionis, & prætensæ perpetuationis quæstionem locum sibi vendicare non posse. Quamuis enim concluſio illa quòd interruptio præscriptionis contra principalem non nocet fideiussori, quam firmant gloss. *in l. cum quis* §. *si quis* & ibi etiam Bartol. *num.* 5. *ff. de solut.* idem Bartol. *in l. fideiussor,* §. *fin. ff. mandat.* Alex. *in l. mora rei, ff. de verbor. obligat.* Petr. Duen. *dicta reg.* 6. *in fin. versic. quod tamen intelligo* Guido pap. *decis.* 416. *nu.* 12. Balb. *de præscript.* 3. *par* 6. *partis principalis, n.* 47. *& seqq.* Modern. Aretin. *de fideiussor. secunda parte principali,* §. 6. *num.* 2. *& seqq.* & in terminis Statuti Vrbis, Put. *decis.* 500. *lib.* 2. *per totum,* in correctis, procedat solum in fideiussore contractus, secus vero in fideiussore iudicii, seu de iudicatum soluendo, vt post Baldum *in l. tam mandatori, num.* 25. *C. de non num. ptcun.* Angel. *in l. grege,* §. *etiam, vers. simili distinctione, ff. de pignor* distinguit, & limitat Balb. *dicta 3. parte principali sub nn.* 49. *&* 50. *versic. limitatur secundum Baldum*: nihilominus limitatio huiusmodi procedere videtur quando fideiussor iudicii vellet iuuari præscriptione cæpta ante litem motam, & contenderet illam quoad ipsum non fuisse interruptam per litis contestationem factam contra principalem, quemadmodum non interrumpitur quoad fideiussorem contractus; non autem, quando iste fideiussor iudicij opposuit de præscriptione inchoata in illius persona post sententiam & rem iudicatam, & sic à die quo cæpit esse verè & efficaciter debitor, & successiuè completa per lapsum temporis à iure communi vel Statuto præfiniti; prout accidit in præsenti.

Et ratio disparitatis videtur euidens: quia primo casu, cum sententia lata contra principalem mandetur recta via executioni contra fideiussorem

rem iudicij, vt per Balbum *ſub dicto num.* 50. & ſic contra ipſum non requiratur alia particularis interruptio, dicere non poteſt actionem fuiſſe præſcriptione ſublatam ob interpellationis, ſiue interruptionis defectum. Nec poteſt creditor dici negligens, qui ante obtentam ſententiam condemnatoriam contra principalem, non potuit fideiuſſorem vrgere vt iudicatum ſolueret iuxta formam ſuæ obligationis. In ſecundo verò caſu noua illa præſcriptio ad fideiuſſoris fauorem cæpta à die, quo eius obligatio fuit purificata, ipſeque efficaciter debitor eſſe cæpit, non poteſt dici interrupta per actus factos antequam illa currere inciperet; & creditoris negligentia eſt inexcuſabilis, dum poſt rem iudicatam tamdiu diſtulit, & fideiuſſorem iudicij tam efficaciter obligatum nunquam per ſexdecim annos & vltra pulſauit; & bene intrat ſatisfactionis præſumptio per Statutum inducta ex ſuperius deductis.

Et prædicta confirmabantur ex eo quia quemadmodum ſententia, & res iudicata de iure communi poſt lapſum triginta annorum executioni non poteſt demandari. Affl. *dec.* 245. *in fine*, & *deciſ.* 345. & vtrobique Vrſill. Tiraquell. *de retract. lignag. gloſ. final. num.* 32. Rota *deciſ.* 689. *num.* 5. *par. prima recentior.* Ita nec etiam poſt ſexdecim annos, ſtante dicti Statuti diſpoſitione & præſumptione ab eo inducta.

Et ita concluſum fuit vtraque parte informante.

R. P. D. Pirouano.

Romana Pecuniaria.

Veneris 8. *Nouembris* 1624.

EPITOME.

Præſcriptio ſtatutaria intrat poſt decennium in debito per ſcripturam priuatam; & poſt ſexdecim annos in debito inſtrumentario.

Ad Cap. 158.

DECISIO CLIII.

DOmini receſſerunt à deciſis in hac cauſa die 21. Iunij 1619.

Quamuis enim fuerit firmatum, hæredes q. Proſperi teneri reſtituere ſcuta 188. recepta à Iulio Aluero, mediante ordine per eum directo Roberto Primo, & quietantia eiuſdem Proſperi, quæ cùm remanerent penes recipientem ſine cauſa, inde dicebatur teneri ad illorum reſtitutionem.

Attamen perpenſo ordine directo Roberto Primo, *Le piacerà pagare al Signor Proſpero de Rocchis ſcudi centoottantotto moneta, quali ſono per compimento di vna Compagnia d'Officio di ſcudi dugento ſimili; che li reſtanti ſi ſono ritenuti.* Quæ Societas enunciatur facta in officio Ferracuti Notarij Auditoris Cameræ; viſum fuit Vallatum vigore prædicti ordinis agere non poſſe contra hæredes Proſperi, quaſi penes eos pecuniæ remanſerint ſine cauſa.

Nam ordo enunciat contractum Societatis Officij iam factæ inter Vallarum & Proſperum, & quietantia ſubſequitur per eundem Proſperum in eadem quantitate expreſſa in ordine. Vnde ceſſat defectus cauſæ, quæ eſt ratio. *l. ſi me & Titium, ff. ſi cert. petat.* dum contrahentes tam per ſolutionem, quàm per receptionem reſpectiuè, approbant contractum & cauſam oneroſam illius. *l. ad ſolutionem, C. de re iudic.* Atque ita Vallatus repræſentans Iulium Aluerum, qui direxit ordinem, non ex credito ſcutorum 188. ſed actione ex ſocio agere debet, producendo inſtrumentum ſocietatis, ex quo videri poſſit de ſubſtantia illius de tempore petitionis ſortis principalis; & an fuerit ſuperlucrata: quibus non probatis rectè potuerunt hæredes petere ſe abſolui, prout reprobans Fulgoſium *in l. cum quid, ff. cert. pet.* Surd. *conſ.* 24. *num.* 17. *vol.* 1.

Quòd ſi adhuc Vallatus ex credito ſcutorum 188. poſſet agere, vel tanquam remanſerit penes Proſperum ex cauſa, *vt in Romana Officij, 29. Ianuarii* 1601. *coram Illuſtriſſimo Cardinali Millino*; vel ſine cauſa, ex allegatis in deciſione, quæ reuidetur: ſemper tamen obſtabit exceptio præſcriptionis, ex Statuto Vrbis *cap.* 158. *lib.* 1. vbi ſi creditor diſtulerit agere per decem annos poſt mortem debitoris, inde præſumatur ſolutio debiti, nec contra hæredes agi poſſit, ſi debitum per ſchedulam reperitur; etſi per inſtrumentum, ſexdecim annorum decurſus expectetur: quam exceptionem in his terminis Rota admiſit in *deciſ.* 648. *num.* 3. *par.* 2. *recentior.* vlterius ponderando per taciturnitatem tanti temporis intrare præſumptionem ſuperlucrationis ſocietatis.

Et quamuis ad euitandam præſcriptionem ex prædicto Statuto in præſumptione ſolutionis poſitam admittantur aliæ coniecturæ vrgentiores, vt in terminis huius Statuti fuit admiſſum *in Romana Pecuniaria de Cæſarinis*, 13. *Februarij* 1617. *coram R. P. D. meo Vbaldo*; attamen ea quæ deducebantur pro Vallato, tam reſpectu hæredum ſucceſſorum, iuſtam ignorantiæ cauſam habentium, quàm ex eo quòd hæreditas per multum tempus tam in Camera, quàm in Rota fuerit controuerſa, ita vt agere non poſſet contra debitores; adhuc tamen ſufficienter non remanebant iuſtificata, quin inhæredum eſſet diſpoſitioni dicti Statuti, ſtante obitu Proſperi, qui contigit die 15. menſis Septembris anni 1606.

Et ita, &c.

R. P. D. Durano.

Romana Executionis Laudi.

Mercurij 13. *Iunij* 1629.

EPITOME.

Laudum proueniens ex compromiſſo cum iuramento, & obligatione Camerali non admittit appellationem; neque innouat primæuam actionem. Præſcriptio Vrbis non habet locum in actione reali.

Ad Cap. 158. *& 178.*

DECISIO CLIV.

ALexander, & Angelus de Petronijs mutuas prætensiones circa hæreditatem, & bona q. Tiberij eorum Patrui compromiserunt in Bernardinum Biſciam, & Coronatum de Incoronatis, quorum laudo ſtare promiſerunt ſub iuramento, & camerali obligatione: qui Arbitri in laudo lato inter alia declararunt, per dictum Angelum intra decem dies à notificatione laudi computandos eſſe acceptanda, ſeu dimittenda prædium apud Pontem Retortum, & aliud apud Turrim Vagni pro ſcutis triginta quinque; & prædium in loco vulgo Campo di S. Valentino pro ſcutis centum pro quolibet rubro reſpectiuè. Prædictis autem decem diebus elapſis, & non facta per Angelum acceptatione dicta tria prædia eſſe debere Alexandri pro ijſdem pretijs: effluxit decennium, nulla facta per Angelum declaratione, nec dimiſſione prædiorum ab eo detentorum. Vnde introducta lite per Alexandrum ſuper laudi executione, R. P. D. Alferius ab A. C. deputatus mandatum de immittendo in poſſeſſionem dictorum prædiorum Paulo, & fratribus de Petronijs Alexandri hæredibus conceſſit: à quo Lelius Angeli hæres appellauit: & commiſſa mihi cauſa dubitaui iuxta formam Commiſſionis, An ſit locus Ægidianæ: & fuit affirmatiuè reſolutum. Quia mandatum emanauit in iudicio poſſeſſorio, in quo de iure ciuili appellatio non ſuſpēdit executionem *l. vnic. C. ſi de mort. poſſ.* Socin. iun. *conſ.* 182. *num.* 15. *lib.* 2. Pariſ. *conſ.* 108. *num.* 13. *lib.* 1. Vnde cùm de mandati validitate non poſſit dubitari, cùm habeat omnia iuris requiſita, de quibus Caputaq. *deciſ.* 260. *par.* 2. conſequenter intrat Aegidiana, quæ in Terris Eccleſiæ, remoto iuris canonici obſtaculo, appellationes à poſſeſſorijs interpoſitas reducit ad terminos iuris ciuilis. Pariſ. *vbi ſupra.* Benint. *deciſ.* 17. *in fin.* Caputaq. *deciſ.* 223. *lib.* 1. Seraph. *dec.* 603. *in princ.* Rota *in Romana Saluiani interdicti* 26. *Nouembris* 1605. *coram bo. me. Patriarcha Manzanedo*, quæ eſt *deciſ.* 150. *num.* 3. & 324. *num.* 1. *part.* 2. *recent.*

Neque obſtat, quod data fuerit immiſſio vigore laudi, à quo datur appellatio ſuſpenſiua, iuxta Statutum Vrbis *cap.* 178. *lib.* 1. & ideo non intrare Aegidianam, vt in ſimili Rota *deciſ.* 248. apud Paciſ. *d. tract de Salu.* Quia ceſſat in præſenti, ex quo laudum emanauit ex compromiſſo cum iuramento, & obligatione camerali: quod habet executionem paratam. Io. de Anan. *conſ.* 50. *nu.* 8. Rota poſt Zacch. de *oblig. cam. deciſ.* 152. *num.* 2. Vbi autem eſt parata executio, multo magis dari debet immiſſio, maximè in præſenti, poſtquam dictus Lelius fuit citatus ad relaxandum prædia in executionem laudi; & eo renitente cauſa fuit diſcuſſa, & tandem Iudex mandauit immitti, prout datur creditori in bonis debitoris ex inſtrumento guarentigiæ. Bart. *in l. à Diuo Pio*, §. *ſi ſuper, rebus num.* 1. *antè fin. ff. de re iudic.*

Non obſtat etiam quod executio laudi fuerit petita poſt annos 45. ex quo laudem fuit de anno 1582. & immiſſio petita de anno 1627. & ſic intrare tam præſcriptionem ſexdecim annorum Statuti Vrbis *cap.* 158. *lib.* 1. quàm etiam præſciptionem legalem triginta annorum, cuius temporis ſpatio executioni præſcribitur. Abb. *in cap. fin. nu.* 30. *de præſcript.* Felin. *in cap. inter Monaſterium nu.* 30. *de præſcript. & in c. inter Monaſterium num.* 30. *de re iud.* Pariſ. *conſ.* 111. *numer.* 58. *lib.* 1. Ant. Gom. *ad l. Taur.* 63. *num.* 1. *verſ. ex quo inferas*, & Achil. *deciſ.* 5. *num.* 1. *de præſcript.*

Quia reſpondetur, quod præſcriptio ſtatutaria non procedit in actione reali; vt in ſimili Rom. *conſ.* 201. *num.* 2. Felin. *in cap. fin. num.* 6. *in princip. de præſcript.* Conar. *lib.* 2. *var. cap.* 14. *num.* 1. Marcſcott. *var. reſol. cap.* 67. *num.* 27. *lib.* 2. Seraph. *dec.* 692. *num.* 9. & Rota *dec.* 727. *numer.* 5. *par.* 1. *& deciſ.* 454. *num.* 2. *p.* 4. *diuerſ.* Dicta autem tria prædia, vti ſpectantia ad hæreditatem Tiberij, fuerant prius petita actione reali, nempe aut petitione hæreditatis, quæ actio realis eſt. *l. ſed & ſi lege* §. *petito*, & ibi Bart. *ff. de petit. hæred. l.* 1. *& l. fin. autem*, §. *ſed & is*, *ff. de rei vind.* aut actione familiæ erciſcundæ, quę etiam eſt realis, §. *quædam, inſtit. de act.* & ibi Iaſ. *num.* 19. & per laudum non nouatur primęua actio. Bart. *in l.* 1. *nu.* 7. *C. de ind.* prout nec per ſententiam. Afflict. *deciſ.* 93. *num.* 3. Quinimò quando laudum, vt hic, fertur ſuper reali, ex eo oritur etiam actio realis vtilis. Bart. *in l. ne in arbitris*, *num.* 5. *C. de arbitr.* & tollitur penitus difficultas, quia præſcriptio Statuti fundatur in præſumptione ſatisfactionis; quæ ideo non intrat vbi conſtat de contrario, vt verbis expreſſis idem Statutum dicit. Rota *dicta deciſ* 727. *num.* 5. *par.* 1. *diuerſor. & Seraph. dicta deciſ.* 692. *num.* 4. Hic autem verſamur in claris, quod dicta tria prædia vigore laudi in caſu ſecuto ſpectantia ad Alexandrum, fuerunt per Angelum, & eius hæredes retenta, non ſolum ex litis ſuſtentatione, ſed etiam expreſſa confeſſione.

Minus intrat pręſcriptio triginta annorum; quia vltra quod de anno 1583. fuit deſuper lis conteſtata cum Angelo, qui propterea vti in mala fide conſtitutus numquam potuit pręſcriptionem inchoare. *cap fin. de præſcript. cap. mala fides de reg. iur in* 6. Anchar. *conſ.* 5. *num.* 6. illa fuit interrupta per formalem interpellationem iudicialem factam de anno 1608. *l. fin. C. de præſcrip.* 30. *vel* 40. *ann. vbi* Bart. & Doctores, Franciſc. Marc. *quæſt.* 327. *par.* 2. Andr. Gail. *obſerv.* 74. *lib.* 1. Seraph. *deciſ.* 926. *num.* 1. & 2.

Non etiam releuat, quod prædia controuerſa ante laudum deſierint eſſe de hęreditate Tiberij, ex quo illa Angelus reluit in actu deliberationis, quæ inſtabatur per creditores: qui ideo videtur ſibi, non autem hæreditati acquiſiuiſſe. Quia cum reluerit, ſeu redemerit vigore Statuti Ciuitatis Caſtellanæ, non dicitur noua acquiſitio, ſed ſemper prædia fuerunt in eadem cauſa, & qualitate. *l. voluntate*, §. *creditur quoque*, *ff. quib. mod. pign. vel hypot. ſolu.* ib. *in priſtinam cauſam res redit reſoluta venditione*, *l. peculium* 4. §. *ſi are alieno*, & ibi gloſſ. *verbo manens, ff. de pecul. arg. text. in l. ſi vnus*, §. *quod & in ſpecie, ff. de pact. & l. filio quem pater*, *ff. de liber & poſthum.* Bart. *in l. in diem*, *nu.* 2. *ff. de aqu. plum. arc.* Decius *conſil.* 53. *& conſ.* 88. *num.* 2. vbi quod Statutum præferens conſanguineos in emptione rerum patrimonialium habet locum in patrimonialibus venditis, & poſtea redemptis in vim pacti redimendi appoſiti in contractu venditionis: idem Decius *conſil.* 238. *num.* 5. vbi quod bona recuperata per hęredem grauatum

in

in vim pacti de retrouendendo sunt apud hæredem tamquam hæreditaria, & ideo veniunt in restitutione fideicommissi. Tiraq. *de retract.* §. 19. *gloss.* 2. *num.* 5. & §. 32. *gloss.* 1. *num.* 29. Viucent. de Franch. *decis.* 39. *num.* 1. & *decis.* 64. *num.* 11. & rationem assignat Decius *dicto cons.* 88. *numer.* 3. *vers. sicut ergo.* cui alia accedit, quod alioquin daretur occasio debentibus restituere colludendo cum creditoribus, patiendo viliori pretio rem distrahi, vt postea eodem pretio recuperata sibi, & non hæreditati acquireretur, cum tamen hæredes rem redemptam in pristinam causam conseruare teneantur, alioquin de dolo, & mala fide argui possent, ad *l. Paulus* 60. *ff. de fideiussor.* & facit text. opt. *in l.* 1. *C. de dol.*

Non obstat præterea si dicatur decretum fuisse iniustum, dum Iudex iussit deponi scuta 135. per Angelum creditoribus soluta in actu reluitionis, consignanda postea cui de iure; qui potius mandare debuit Angelo solui, seu restitui tanquam soluta creditoribus de propriis eius pecuniis, prout in dubio præsumitur, non autem hæreditariis, *l. & magis, ff. de sol. & l. cum pecuniam, ff. de negot. gest.* & not. Bart. *in l.* 2. per illum textum, *C. pro soc. & in l. si Patruus, C. com. vtr- iudi.* Bald. *in l. pen. C. si quis alt. vel tibi.* & Decius *dict. cons.* 238. *num.* 5. Crauet. *cons.* 129. *num.* 2. Quia dum Iudex mandauit deponi soluenda cui de iure, perinde est ac si iusserit deponi soluenda dicto Angelo, cui de iure, vt dictum est, debent restitui. Paul. de Castr. *cons.* 11. *num.* 2. *vers. sed dicet aliquis lib.* 1. & Rota *in Romana restitutionis in integrum* 16. *Iunij* 1628. *coram me.* Quia tamen Angelus, seu eius hæredes contendebant non esse locum restitutioni prædiorum ex cautis supradictis, & sic virtualiter certo certius, ac in consequentiam necessariam recusabant dicta scuta 135. recipere; merito Iudex ordinauit illa deponi, non autem realiter solui, *l. acceptam, C. de vsur. & l. creditor, C. de pignor.* Bar. *in l. qui solidum, in princip. ff. de leg.* 2. Cuman. Alexand. & Castren. *in l. qui Romæ, in princip. ff. de verbor. obligat.* Decius *in l. quidam existimauerunt num.* 2. *ff. si cert. pet.* latè Crauet. *cons.* 1. *pro gener. num.* 210. & latius *num.* 256. & Vrsil. ad Afflict. *dec.* 205. *num.* 8.

Vnde nihil facit, quod non fuerint soluta, nec deposita pretia terrarum determinata in laudo. Quia vltra quod intrat eadem responsio, nempè quod dum Angelus, seu eius hæredes recusant prædia consignare iuxta formam laudi, non debuit præcedere depositum pro iustitia decreti; in omnem casum sufficit, vt illud fiat ante executionem, vt in puncto distinguit, & resoluit Cancer. *var. resolut. cap.* 8. *num.* 27. *lib.* 3.

Demum non obstat, quod fuerit suspensa executio laudi de consensu partium quoad dicta tria prædia. Quia suspensio fuit facta solum durante partium voluntate, & sine præiudicio quorumcumq; iurium, & non recedendo à dicto laudo, nec à iudicio iam incepto, vnde iura primæua sunt reseruata perinde ac si suspensio numquam facta fuisset. Paris. *cons.* 5. *numer.* 4. *lib.* 1. & Pur. *decis.* 34. *lib.* 2.

Et ita decisum vtraque, &c.

D. R. P. Pirouano.

Romana Pecuniaria.

Mercurij 15. *Decembris* 1632.

EPITOME.

Statutum de præscriptionibus comprehendit tam fideiussorem agentem contra confideiussorem, quàm hæreditatem iacentem. De interpellatione extraiudicili, an & quando importet præsumptionem negatiuæ solutionis, ad effectum vt non intret præscriptio.

Ad Cap. 158.

DECISIO CLV.

VIsum fuit Dominis standum esse in decisis sub die 5. Mai 1631. ex eisdem rationibus, & fundamentis. Quia creditum Domini Crescentij pro soluto habetur, attenta dispositione Statuti Vrbis *cap.* 158. *lib.* 1. solutionem præsumente, si per sexdecim annos non fuerit, prout non fuit. per creditorem petita. Et cùm obligatio confideiussorum non sit præseruata in eodem Statuto 158. nec excepta in Statuto antecedenti 157. per illa verba, *Et si soluerit fideiussor, non obstante temporis longinquitate, similiter principales, & eorum hæredes cogere teneantur:* Ideo Statuti præsumptio semper intrat, cum non versemur inter fideiussorem, & debitorem principalem, cui præstanda est indemnitas per eundem principalem ex tenore Statuti 157. sed inter confideiussores; pro quibus Statuta nihil prouiderunt.

Non obstat, quod prouisio de fideiussoribus similiter conueniat confideiussoribus cessionem iurium à principali creditore habentibus: cuius cessionis vigore fideiussor debet & ipse indemnis conseruari, cùm censeatur accessisse mutui periculi causa, & contemplatione. Gabr. *cons.* 63. *num.* 14. *lib.* 3. Rota *in Romana Societatis*, 24. *Februarij* 1612. *coram bon. mem. Card. Sacrato*, quæ est 17. apud Zacchiam *de societ. offic. &* 502. *num.* 1. *coram Gregorio XV.*

Quia siue soluens reportet cessionem tanquam tertius, siue tanquam fideiussor, & vigore cessionis agat contra principalem debitorem, aut eius hæredes, semper pro tota summa agit, non obstante quacunque temporis longitudine: quia debet indemnis à quocunque damno præseruari, etiã à portione propria, cùm hoc importet conseruatio indemnitatis à Statuto determinata. Surd. *cons.* 150. *num.* 5. & 6. *lib.* 1. Olasch. *dec.* 48. *numer.* 8. Si verò agat contra alium fideiussorem; tunc refert quidem an experiatur tanquam tertius, qui emit creditum; quo casu potest pro tota summa agere; vel tanquam fideiussor; & non, nisi propria portione dempta, experiri potest. Et hæc est quæstio, quã examinant supra allegatæ decisiones; & meliùs discutitur per adden. *decis.* 190. *numer.* 1. *eiusdem Papæ Gregorij XV.* Sed prædicta non pertinent

nent ad caſum controuerſum, in quo non agitur de fideiuſſore ſoluente, & præſeruato aduerſus principalem, & agente contra eundem; ſed de fideiuſſore facto creditore propter ceſſionem reportatam, & agente contra confideiuſſorem; à quo non debet conſeruari indemnis, neque ex Statuentium intentione, neque ex Iuris diſpoſitione; quandoquidé teneatur, ſolummodo dempta propria portione, reſiduum ſoluere. *l. vt fideiuſſor, ff. de fideiuſſ. l. cum alter, C. eodem tit.* Roncheg. *in princ. num.* 54. *ff. de duobus reis.* Et hæc eſt ratio diſtinctionis poſita in deciſione cauſæ, quæ euitari non poteſt; ex quo indemnitas à Statuto indulta fideiuſſori aduerſus principalem, non conuenit eidem fideiuſſori aduerſus alterum fideiuſſorem, non de lucro, ſed de communi damno certantem.

Nec dicatur, quòd indemnitas etiam pro parte deberi poſſit. Surd. *conſ.* 150. *num.* 74. & in ea conueniat alteri fideiuſſori partem ſuam ſoluenti. Quia vera eſt concluſio: ſed conſequentia non tenet inter confideiuſſores; ſed quidem ſi agant reſpectiuè contra principalem pro vniuſcuiuſque indemnitate.

Non obſtat quòd ſi euitari non poſſit comprehenſio ad præſumendam ſolutionem, adhuc deficiat qualitas à Statuto requiſita, nempe tempus ſexdecim annorum; quod lapſum non eſt pro tempore iacentis hæreditatis: quæ hæreditas, tanquam perſona ficta & imaginaria, non comprehenditur ſub Statuto inducente præſcriptionem. Bald. *in l. omnes populi, num.* 91. *ff. de iuſt. & iur.* Carpan. *ad Statut. Mediol. cap.* 112. *num.* 47. *par.* 1. aduertentes quando Statuta loquuntur de perſona, puta, *Quicunque*: & in noſtro Statuto de verbo, *ſi creditor.* Barb. *in addit. ad Bald. in rubr. de ſucceſſ. edicto, littera B. in verb. ſecundum decretum*: vt tunc ficta perſona non comprehendatur; prout nec Collegia & Vniuerſitates connumerantur. Roman. *conſ.* 436. *num.* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *gloſſ.* 37. *num.* 2. *& ſeqq.*

Quia quòd contra hereditatem iacentem curratur præſcriptio, etſi aliqui dubitauerint, verior tamen eſt opinio illorum, qui tenuerunt præſcriptionem currere. Specul. *de præſcription. in princip. num.* 8. *verſic. quid ſi poſſed.* Balb. & Caſtren. *in l. licèt, C. de iure de lib.* Corn. *conſ.* 97. *num.* 9. *volum.* 2. *& conſ.* 60. *num.* 3. *volum.* 3. Bou. *de præſcript. glo.* 19. *num.* 85. Felin. *in cap. de quarta, in ſecunda fallen. num.* 21. *eod. tit. de præſcription.* nempe quando præſcriptio eſt inchoata cum defuncto: aut datus eſt curator hæreditati: nam tunc hæreditas adita videtur, vt expreſsè dicit Bald. *in conſ.* 48. *in fin. lib.* 6.

Secundò quòd hæc hæreditas tanquam perſona ficta in Statuto 158. ſit comprehenſa, verius etiam Domini exiſtimarunt: quia verba Statuti præfati, quæ dicunt, *ſi creditor.* non ſunt adeo obtracta à titulo hæreditatis, quin poſſint illi conuenire: dum non refert quòd plures ſint creditores ex perſona repræſentata, vel vnus ex perſona propria ſit creditor. Et per hanc rationem Statutum 178. *lib.* 1. loquens de duabus ſententijs conformibus executioni mittendis, comprehendit Vniuerſitates, & Collegia: quia non repugnat proprietati verborum, quòd de Collegijs, & Vniuerſitate dicantur & ipſi Ciues. Bart. *in l.* 1. *num.* 12. *ff. de municip. & incol.* Gonzalez *eadem gloſſ.* 37. *num.* 41. & idem fuit firmatum *in deciſ.* 350. *num.* 2. *par.* 1. *recent.* In qua deciſione aliæ referuntur,

Demum nec impeditur curſus præſcriptionis ex mente eiuſdem Statuti per contrariam præſumptionem præponderantem ac præualentem, deſumptam ex depoſitione vnius teſtis aſſerentis; Romulum adminiſtratorem hæreditatis Salluſtiæ Cerrinæ ceſſionariæ, ac Dominum Creſcentium, ſolicitaſſe Gaſparem Garzonium ad ſoluendam portionem ſuam, vti confideiuſſorem: quod, iunctis alijs adminiculis, dicebatur conſtituere præſumptionem præualentem negatiuæ ſolutionis, etiam quòd interpellatio eſſet extraiudicialis. Azeuedo *ad Leges Hiſpan. lib.* 4. *tit.* 15. *numer.* 43. *lib.* 9.

Quia ſi de fundamento negatiuæ ſolutionis ex reſponſione agendum eſt, ex quo deſumenda ſit probatio ſemiplenà extraiudicialis confeſſionis Gaſparis confideiuſſoris, vnius teſtis dictum non ſufficit, ſed eſt plenè probandum, Anton. Gabr. *de teſtib. concluſ.* 1. *in princip.* Hieron. Gabr. *conſ.* 40. *num.* 57. *lib.* 2. Cæſ. de Graſſ. *deciſ.* 4. *numer.* 4. *de ſent. & re iudic.* Et hoc ipſum fuit firmatum etiam *in Rauennaten. Cambij*, 21. *Aprilis* 1625. *coram D. meo Merlino.* Si verò probatio eſt implenda ex adminiculis ponderatis, & illa non releuant, propter concurſum aliorum, quæ in contrarium deducta fuere; ex quibus priora conquaſſantur, etiam in æquiuoco ponuntur. *l. pacta nouiſſima, C. de pact.* Surd. *conſil.* 145. *num.* 24. & 302. *num.* 1. & 230. *num.* 8.

Cætera autem, quæ pro reſtitutione in integrum fuerunt replicata, cùm ſint eadem priùs deducta; Domini tranſierunt cum reſponſionibus in prima deciſione datis.

Et ita, &c.

R. P. D. Pirouano.

Romana Dotis de Boncompagnis.

Lunæ 27. Martij 1634.

EPITOME.

Dos, mortua muliere, non dicitur amplius dos, ſed creditum: & in tali caſu currit contra eam præſcriptio Statutaria Vrbis.

Ad Cap. 158.

DECISIO CLVI.

COntra Balthaſſarem tantummodò informantem fuit reſponſum, Mandatum ab eo petitum non eſſe expediendum. Nam etſi Balthaſſar filius Angelæ primæ vxoris Gregorij Boncompagni egerit contra Bona hæreditaria ſui patris pro conſequenda ſexta parte dotis maternæ, quæ erat illius portio, & mandatum obtinuerit coram bonmem. Franciſco Vbaldo vſque de anno 1612. Attamen, quia illius expeditionem diſtulit vſque ad annum 1633. quo temporis ſpatio intrat Statutaria Vrbis præſcriptio ſexdecim annorum *cap.* 158. *lib.* 1.

lib. 1. visum fuit, attenta præsumpta solutione per Statutum inducta, denegandam esse mandati petiti expeditionem.

Non obstat quòd in eodem Statuto excipiantur dotes, ibi, *exceptis dotibus, & donationibus propter nuptias*: quæ dotis, seu portionis dotis restitutio retardari non potest, cùm nitatur speciali obligatione Gregorij patris, sub vinculo Cameralis obligationis, Gallesi *de oblig. cam. quæst.* 2. *num.* 9. & de iure indubitatum sit, huiusmodi sextam portionem Balthassari deberi ab intestato matri succedenti, §. 1. *auth. de hæred. quæ ab intest. defer.* Michael Grass. *de success. ab intest. quæst.* 2.

Quia mortua matre non dicitur amplius dos, *l.* 3. *ff. de iure dot. l. fin.* C. *de donat. ante nupt.* Socin. sen. *consil.* 121. *num.* 6. *lib.* 1. Surd. *consil.* 131. *num.* 14. & 15. *lib.* 1. & per additionem per filios factam de hæreditate matris efficitur creditum, & patrimonium adeuntis, *l.* 1. §. *veteres. ff de acquir. possess.* Becc. *cons.* 74. *num.* 8. Grass. §. *hæreditas, q.* 2. *num.* 1.

Demum non obstat, quòd intra tempus à Statuto prædicto præfixum, nempe de anno 1628. in instrumento Diuisionis secutæ inter ipsos primę & secundæ vxoris fratres, præseruata fuerint iura competentia *per decreto di dote, o pretensione di qual sinoglia sorte, che fusse fra di loco.*

Quia præseruatiua iurium, *etiam per decreto di dote*, nihil plus tribuit, quàm ius ipsum agendi conseruatum, quatenus pro dote competit eadem actio: sed nullam, mortua matre, actionem filijs sub nomine dotis competere iam supra fuit firmatum: ergo præseruatio ad suòs terminos restricta non potest conseruare quod non reperit conseruabile. Bart. *in l. vlt. C. depositi.* Menoch. *cons.* 2. *num.* 57. Becc. *cons.* 74. *nu.* 16. & 34. Surd. *cons.* 180. *num.* 14. & 205. *num.* 24.

Nec Bouius *de Præscriptione Statuti Vrbis gloss.* 3. *num.* 23. 24. & 27. dum ampliat Statutum procedere etiam quoad hæredes mulierum, videtur attendendus. Quia de directo contrariatur legi vnic. *C. de priuileg. dot.* prohibenti priuilegium dotis transire ad hæredes mulieris.

An autem eidem Balthassari competat restitutio in integrum, voluerunt Domini particulariter videre.

Et ita, &c.

R. P. D. Pirouano.

Romana Dotis.

Veneris 14. *Decembris* 1635.

EPITOME.

Præscriptio non currit contra pupillum, quando non constat de negligentia vera & indubitata tutorum.

Ad Cap. 158.

DECISIO CLVII.

DEcisio causæ 27. Martij 1634. firmat, petitioni Balthassaris portionis suæ dotalis obstare præscriptionem sexdecim annorum à Statuto Vrbis *cap.* 158. *lib.* 1. inductam. Hodie, Causa reproposita, visum fuit à decisis esse recedendum.

Quia etsi Statutum ex lapsu sexdecim annorum præsumat solutionem debiti in odium negligentium illud petere; & mortua matre, dos non retineat qualitatem à Statuto prædicto reseruatam: Attamen, quia ab eodem Statuto admittitur contra in probatio non solutionis, ac insuper admittit contrariam præsumptionem præponderantem, & prævalentem; cum qua sæpe Domini à rigorosa Statuti dispositione recesserunt, *vt in decis.* 764. *num.* 4. *par.* 4. *diuersor. in Romana Pecuniaria* 10. *Iunij* 1624. *coram Domino meo Merlino, & in alia Romana Pecuniaria coram me*, 27. *Iunij* 1633.

Inter cæteras autem præsumptiones, quę præponderant & prævalent ad excludendam negligentiam, visa fuit hæc principalis, quia Balthassar fuit infans, & pro tempore pupillus, & sub diuersis tutoribus, & curatoribus; & Paulus, & alij fratres ex secunda vxore, & ipsi erant pupilli. Vnde de ipsorum respectiue pupillorum negligentia non est agendum; sed de ea, quæ potest tutoribus imputari: quæ cùm ex reuolutione librorum administrationis colligi non possit, dum huiusmodi creditum dotis filiorum primi matrimonij non legitur adnotatum in eisdem libris; semper videtur prævalere, ad excludendam negligentiam tutorum; quibus imputari non potest ad effectum præiudicij, nisi sit vera & indubitata. gloss. *in cap. concertationi, de appellat. in verb. scienerit.* Becc. *cons.* 37. *num.* 23. Osasch. *decis.* 176. *num.* 3. Surd. *cons.* 150. *in fin. lib.* 1. Et hanc præsumptionem Domini in propriis terminis Statuti suprædicti, ad excludendam negligentiam tutorum, secuti sunt *in Romana Pecuniaria*, 27. *Maij* 1633. *coram me.*

Et ita, &c.

R. P. D. Bubalo.

Romana Mercedis.

Veneris 17. *Martij* 1678.

EPITOME.

Statutum Vrbis de Præscriptionibus ligat etiam forensem, quando iudicium introduxit in Vrbe.

Ad Cap 158. *num.* 162.

DECISIO CLVIII.

DVbitaui, an Statutum Vrbis *lib.* 1. *cap.* 191. & *lib.* 4. *cap.* 18. de præscriptione sexdecim annorum ligaret forensem, qui in Vrbe inseruierat, & mercedem post sexdecim annos coram Vrbis Gubernatore petebat. Et per Dominos resolutum fuit quod huiusmodi Statutum ligaret etiam forensem hunc, qui in Vrbe iudicium introduxerat.

Moti fuerunt principaliter illa ratione, quia in his, quæ oriuntur ex post facto, & post contractum, propter negligentiam, vel moram, semper attenditur locus destinatæ solutionis, si est certus; alias, attenditur locus iudicii, vt per Bart. *in l.*

in l. cunctos populos, num. 14. *C. de ſumm. Trinit.* quem ſequitur *ibi* Fulgoſ. & Iaſ. *num.* 66. Et in iſtis terminis quòd Statutum loquens de præſcriptione liget etiam forenſem, tenuit Ancharan. *in cap. Canonum Statuta, quæſt.* 12. *verſ. item, de conſtitut.* Corn. *conſ.* 205. *numer.* 9. *lib.* 3. Ruin. *conſ.* 117. *num.* 12. *lib.* 5. Barbat. *conſ.* 53. *colum.* 10. *lib.* 2. Caccialup. *in d. l. cunctos populos, num.* 131, *& ibi* Purpur. *num.* 154. *& num.* 161. qui teſtatur de communi.

Cardinale Lancellotto.

Romana Penſionis Domus

Veneris 16. *Ianuarij* 1598.

EPITOME.

Præſcriptio ſtatutaria penſionum, &c. cap. 159. lib. 1. non habet locum in contractibus iuratis. Confirmatio quid operetur in re confirmata.

Ad Cap. 159. *num.* 2.

DECISIO CLIX.

STatutum Vrbis *lib.* 1. *cap.* 159. *tit. de præſcriptione penſionum, canonum, & cenſuum, in nou.* diſponẽs quòd Dominus rei locatæ non poſſit petere penſiones, ſeu canones, niſi pro decem annis proximè præteritis tantùm; & pro reliquis præſumatur facta ſolutio, non habet locum in contractu locationis, de quo agitur ſtante iuramento in ea appoſito; vt fuit per Dominos in hac cauſa reſolutum: Quia Statuta, quòd creditor excludatur à ſuo credito, niſi infra certum tempus illud petierit, non procedunt in contractu iurato; cùm iuramentum regulariter non veniat in generali diſpoſitione, niſi de illo fiat mentio. gloſſ. *in cap. cùm non deceat, de elect. in* 6. per text. *in cap. conſtitutus, de reſcript.* vbi Felin. *numer.* 5. Ioan. Andr. *ſuper reg. quod ſemel, in fin. de reg. iur. in mercur.* Alex. *conſ.* 37. *num.* 24. *lib.* 2. Corn. *conſ.* 328. *col.* 4. *lib.* 1. cum aliis per Gabr. *tit. de Statut. concluſ.* 11. *in princip. & num.* 12. & per Modern. *de priuileg. iuram. priuil.* 22. *num.* 53. Nam cùm iuramentum habeat vim litis conteſtationis, & perpetuet actionem, interrumpitur omnis præſcriptio. *l. nam poſtea, §. ſi is qui, & ibi* Bart. *nu.* 3. Roman. *num.* 4. Iaſ. *num.* 5. *ff. de iureiur.* Felin. *in cap. fin. num.* 7. *de præſcript.*

Et quamuis Statutum præcedens *cap.* 158. *de præſcriptionibus* comprehendat etiam contractus iuratos, vt aliàs in terminis Statuti antiqui *lib.* 4. *cap.* 18. *de præſcriptionibus perſonalium actionum*, tenuit Rota *in cena Romana Dotis coram D. Marſirano, die* 27. *Aprilis* 1541. vt teſtatur Mohed. *deciſ.* 5. *de præſcription.* Fab. *deciſ.* 9. *lib.* 1. Caputiq. *deciſ.* 413. *lib.* 1. *in manuſcript.* Tamen in caſu illo Statutum in fine vlteriùs procedendo tollit fidem Inſtrumentis: quod bene poteſt fieri per Statuentes. Alex. *conſ.* 270. *in princ. lib.* 3. cum aliis per Put. *dicta deciſ.* 116. Vnde ſublata fide inſtrumento, non probatur iuramentum. Quòd ſi perteſtes vel aliunde probaretur, non eſſet locus dicto Statuto, vt illæ deciſiones admittunt.

Et hinc tollitur id quod dicebatur, quòd Statutum, de quo agitur, veniat conſecutiuè ad illud. Quia cùm in hoc fides ſcripturis non adimatur, non eſt inferendum de vno ad aliud; nec cenſetur repetita qualitas, cùm ſit in capite ſeparato, Ruin. *conſ.* 176. *num.* 8. *verſic ad illud vero, lib.* 2.

Non obſtat quòd hoc noſtrum Statutum ſeruiret de vento. Quia cùm locationes ſoleant fieri etiam per apocham priuatam, non autem ſemper per Inſtrumentum, non redditur eluſorium.

Non obſtat confirmatio Apoſtolica ex certa ſcientia, ita vt per eam etiam obligatio iurata videatur ſubiacere Statutis, per ea quæ tradit Gabr. *dicta concluſ.* 11. *de Statut. num.* 8. *in fine.* Quia confirmatio intelligitur in terminis, in quibus Statuta loquuntur: eius enim natura eſt, vt addat robur confirmato, non autem quòd aliàs extendat illud ad id, quod in eo non continetur. *l. Aurelius, §. teſtamento, ff. de appell.* Corn. *conſ.* 224. *num.* 1. *lib.* 3. Alexan. *conſ.* 122. *numer.* 22. *lib.* 4. Ruin. *conſ.* 158. *num.* 16. *lib.* 1. *& conſ.* 111. *n.* 18. *lib.* 5. Decius *in rubr. de confirmat. vtil. vel inutil. nu.* 2. *& 3.* Bero. *quæſt.* 50. *num.* 2.

Ex his fuit concluſum, Statutum non intrare; & mandatum ad fauorem D. Abbatis Maruſcelli relaxatum eſſe exequendum.

D. R. P. Gypſio.

Romana Domus de Mannellis.

Mercurij 24. *Nouembris* 1593.

EPITOME.

In Iudicio læſionis, canon, & pactum de non alienando diminuunt pretium rei venditæ, de cuius læſione agitur; & conſiderantur vt duo onera diſtincta.

Ad Cap. 154 *num.* 7.

DECISIO CLX.

ILluſtriſſimus Dominus Vrbis Senator, & ego, quibus in gradu reſtitutionis in integrum, fuerat hęc cauſa commiſſa, dedimus Dubium in Rota diſcutiendum, Quæ onera, & quanti valoris deduci deberent ad effectum, vt dici poſſet conſtare de læſione venditionis, ſeu ceſſionis domus exiſtentis ſub proprietate bo. me. Card. de Cuppis, qui alias arcam, ſeu ſolum, ſuper quo poſtea ædificata fuit d. Domus in emphyteuſim conceſſerat cuidam Roberto pro certo canone, ſeu reſponſione, cum nonnullis pactis: & præſertim quòd non liceret dicto Conductori, vel ab eo cauſam habenti, ſolum, & melioramenta ibi facta, & facienda, in totum, vel in parte vendere, etiam per viam Curiæ, obligare, hypothecare, in ſolutum dare, vel aliàs alienare, alienationis largo modo ſumpto vocabulo, ſine expreſſa licentia proprietarij.

Verùm, quia alias Rota ſub die 2. Iunij 1586. coram R. P. D. Orano, reſoluerat canonem di-

ti ſoli ſcutorum nouem cum dimidio eſſe æſtimandum ſcuta 250. & pactum de non alienando, alia ſcuta 200. & ſic diminuere precium, & verum valorem Domus in ſcut. 450. quibus detractis, non videbatur ſatis probari læſionem vltra tertiam partem, iuxta formam Statuti Vrbis: Propterea ad ſatisfaciendum parti, quę multum conquerebatur de prædicta reſolutione, quia exiſtimabat huiuſmodi pactum, vna cum ipſo canone eſſe vnum & idem onus, & pro vno tantum exiſtimari debere, propoſui in plena Rota ſupraſcriptum dubium, cum præſuppoſitis, de quibus infacto. Et dicta die Domini, vtraque parte informante, reſoluerunt eſſe duo diuerſa, & ſeparata onera, & vti talia eſſe exiſtimanda: & ſic ſteterunt in alias deciſis.

Et moti fuerunt, quia ſi pactum de non alienando fuiſſet appoſitum, emphytheota potuiſſet abſque licentia directi Domini obligare, & hypothecare dictã domum. gloſ. communiter approbata, *in l. fin. in verb. alijs vendere, C. de iur. emphyt.* vbi Iaſ. de communi, *num.* 78. Doct. *in l. Tutor, §. final. de pign. act.* Rip. *in l. filiusfamilias, §. Dini num.* 9. *de legat.* 1. refert, & ſequitur Clar. *in §. emphyteuſis queſt.* 18. Ideo non ſubſiſtunt ea, quæ exaduerſo adferuntur, ad oſtendendum hæc pacta eſſe de natura contractus, & conſequenter eſſe vnum tantum onus.

Nec ad rem facit Grat. *dicto conſil.* 55. *num.* 16. & 17. Quia ipſe loquitur de alienatione fructuum, & emolumentorum, non autem vtili dominio, & ipſa re emphytheutica: vult enim quòd ſemper ius conductionis remaneat penes primum conductorem, & eius hæredes.

Nec obſtat, quòd ſub æſtimatione canonis omnia pacta, & conuentiones debent comprehendi, alias æſtimatio non eſſet bona, niſi omnes qualitates rei æſtimarentur, ad not. *in l.* 1. *§. ſi hæres, ad Trebell.* cum aliis allegatis. Quia id poſſet procedere, ſi dicta pacta ineſſent locationi in emphythenſim de iure communi: quod eſt falſum, vt ex ſupra deductis patet. Nam eſto quod dicta caducitas ab vtili dominio intelligitur venire ſub qualitate canonis, ſi mora fuerit commiſſa in ſolutione, *l.* 2. *C. de iur. emph. cap. potuit. de locat.* non poteſt dici ſub dicta expreſſione canonis contineri ea, quæ contra, vel præter iuris communis diſpoſitionem fuerunt inter ipſas partes conuenta, vt eſt dictum pactum de non obligando & hypothecando.

Minus eſt fides adhibenda teſtibus dicentibus ſub dicta æſtimatione canonis venire caducitatem, & pactum de non obligando &c. tum quia ad eos non pertinet determinare ea, quæ in iure conſiſtunt. Bald. *in l. qui teſtamento, §. fin. C. de teſtam.* Alexan. *conſ.* 28. *n.* 11. *lib.* 5. tum quia deponunt contra prędictam communem opinionem.

Et eo modo reſponderi poteſt ad fides, quæ extraiudicialiter parte non citata facte fuerunt.

Non obſtat quod ſolum ab omni onere liberum de anno 1555. non eſſet maioris valoris, quã ſcutorum 356. baioc. 70. ſecundum fidem Magiſtrorum Viarum. Quia ex hoc non infertur, quòd æſtimatio facta per Rotam ad ſcuta 450. non ſit bona: ſiquidem attendendum eſt tempus venditionis domus, tum propter melioramenta, quæ poſſunt deuolui, tum etiam propter laudemium, quod ſolui debet in alienatione rei emphyteuticæ; nec eſt abſurdum, quod plus æſtimetur res locata, poſtquam eſt meliorata, propter maiorem vtilitatem quam Dominus ſic locando, conſequitur; quàm ſi libere venderetur, vt experientia docet, quæ eſt rerum magiſtra. *cap. quam, de elect. in* 6. Nam caſalia, quæ ad vineas plantandum dantur, ſatis maiorem vtilitatem reddunt, quàm ſi libere vendantur, vel ad laborandum ſimpliciter concedantur: quod tanto magis procedit in caſu propoſito, quia Dominus directus non erat aliàs conceſſurus.

Dixerunt inſuper Domini eſſe faciendas omnes alias detractiones iuxta reſolutiones in hac cauſa factas.

R. P. D. Ortembergio.

Romana Pecuniaria, ſiue Reſtitutionis in Integrum.

Mercurij 15. *Decembris* 1610.

EPITOME.

Sententia lata elapſo termino eſt nulla. Idem poſt admiſſionem nouorum iurium, abſque alia citatione, etiamſi admiſſa fuerint ſine præiudicio termini pro ſeruato habiti.

Ad Cap. 167. *num.* 21.

DECISIO CLXI.

CVm in hac cauſa die prima Iulii 1609. fuiſſet propoſitum dubium, An conſtet de cauſis reſtitutionis in integrum; & inter cætera fuiſſet mota nullitas in ſententia, de qua agitur; vna tantùm parte informante, reſolutum fuit pro validitate ſententiæ. Cæterùm, hodie cauſa iterum propoſita, fuit receſſum. & Domini dixerunt ſententiam nullam.

Citatio enim ad ſententiam cadebat die decima Decembris; & poſtea die xvij. eiuſdem menſis fuerunt admiſſa noua iura: vnde apparet ſententiam laborare defectu citationis.

Nam etſi iuxta ſtylum ſoleat pronunciari, prout in cedula, & Notarius non adnotat diem ſubſcriptionis, ſed omnia ponit ſub die pronunciationis, Veſtr. *in prax. cap.* 1. *num.* 12. *lib.* 7. & fuit dictum *in vna Faren. Archidiaconatus, coram bo. mem Card. Palcotto*, quæ eſt *deciſio* 705. *par.* 3. *diuerſ.* Tamen quando aliunde apparet ea die inſcriptis non fuiſſe pronunciatum, ſententia eſt nulla. *l.* 2. *& 3. C. de ſent. ex breuil. recit. cap. fin.* vbi Franc. *in* 1. *not. de re iudic. in* 6. Hic autem eo ipſo quòd iura fuerunt admiſſa, probatur ſententiam non fuiſſe latam; quia, lata, non potuiſſent admitti iura.

Neque obſtat quòd admiſſio fuerit facta ſine præiudicio termini pro ſeruato habiti. Quia hæc proteſtatio non operatur quominus ſententia detegatur lata poſt admiſſionem. Ideoque illa forma admittendi iura ſine præiudicio termini pro

ſer-

ſeruato habiti, non eſt recepta à cautis procuratoribus. Et R. P. D. meus Decanus retulit, ſententiam in vna Romana Beneficii coram ſe ſub ſimili proteſtatione latam, reuocatam fuiſſe vti nullã.

Eademque eſſet ratio, etiamſi citatio incidiſſet in aliam diem ante admiſſionem iurium: quia per illam fuiſſet circumducta. *l. & poſt. edictum, ff. de iudic.* Alex. *conſ.* 84. *lib.* 4. vbi allegat Rot. *dec.* 1. *de teſtib. in nou.* & teſtatur cum ea tranſire Ant. de Butr. & Imol. *in cap. auditis, de procurat.* quam etiam ſequitur Aſflict. *deciſ.* 115. & eſt ſimilis *deciſio prima de probat. in antiq.* Caputaq. *deciſ. mihi* 53. *incip. ſtylus, lib.* 1. *in manuſcript.* Menoch. *præſumpt.* 63. *num.* 4. *lib.* 2.

Non obſtat clauſula, ſine præiudicio termini. Quia terminus intelligitur reuocatus eo ipſo quòd Iudex admiſit iura; & propterea pars aduerſa debet appellare. Felin. *in cap. inter Monaſterium, num.* 23. *verſ. & ſic videtur opus appellatione, de ſent. & re iudic.* & not. *in cap. cùm M. Ferrarienſis, de conſtitut.*

Ex quibus concluſum fuit ſententiam annullandam: & de reliquis ſuo tempore videatur.

R. P. D. Penia.

Farfen Bonorum.

Lunæ 7. Maij 1607.

EPITOME.

Sententia in gradu appellationis, non tranſportatis actis, an ſit nulla.

ad Cap. 167. num. 23.

DECISIO CLXII.

VTraque parte informante Rota cenſuit Guidoni Lucæ dandum fuiſſe mandatum de manutenendo, cùm de eius anteriori poſſeſſione conſtaret ex deciſione ad eius fauorem facta die 28. Iunij 1606. quæ non fuit reuocata, & Lucas ſemper animo retinuit poſſeſſionem, cùm nunquam ſe habuerit pro ſpoliato.

Non obſtat ſententia R. P. D. Lapij Locumtenentis Auditoris Cameræ. Quia proceſſit in gradu appellationis non tranſportatis actis, quæ ſiue vigore Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. de reform. cap. 20. § præterea ſi quis*; ſiue vigore iuris communis, fuerant tranſportanda ad Iudicem appellationis, *l. 2. C. de eden.* vbi Bald. *num.* 6.

Nec placuit Rotæ prima reſponſio informantium pro Spadis, quod cum fuerit inchoatum nouum Iudicium, & proceſſum prout in prima, non erat neceſſaria tranſportatio actorum primæ inſtantiæ, vt ſæpe Rota ſenſit. Quia licet commiſſio, cuius vigore Lapius procedebat, haberet duas partes, vnam reſtitutionis in integrum prout de iure: & alteram vnà cum toto negocio principali; cùm tamen Lapius proceſſerit vt Iudex appellationis, etiamſi pronunciaſſet prout in prima, adhuc tamen debebant acta tranſportari; quia facultas procedendi prout in prima, intelligitur actis tranſportatis, ſi adſint. Rota *in vna Calagnitana Iuris vtendi*, 28. *Maij* 1586. *coram D. Card. Blanchetto tunc Rotæ Auditore*, & *in cauſa Romana Deuolutionis Bonorum, die* 16. *Iunij* 1604. *coram R. P. D. Ortembergo*: & maximè quia Lapius non proceſſit ſimpliciter prout in prima, cùm fecerit mentionem inſtantiæ in partibus, & pronunciauerit, prout in prima, vel alia veriori inſtantia.

Minus placuit ſecunda reſponſio, quòd diſpoſitio Concilij Tridentini de tranſportatione actorum non habeat locum in cauſa profana ſpectante ad Iudicem Laicum, vt ſæpe Concilij Interpres declarauit, & Rota etiam ſenſit. Quia fuit dictum primò, quod licet hæc cauſa non eſſet Eccleſiaſtica reſpectu perſonarum laicarum litigantium, poterat tamen dici Eccleſiaſtica reſpectu bonorum, de quibus agebatur, quæ erant Eccleſiaſtica ratione dominij directi ad Eccleſiam pertinentis. Secundò fuit reſpontum, de iure communi etiam in cauſis profanis eſſe tranſportanda acta, cùm ſententia non viſis actis probatorijs, tanquam ſine cauſæ cognitione, ſit inualida. Felin. *in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, num.* 17. *de conſtitut.* & fuit reſolutum *in cauſa Maioricen. Officij Pœnitentiariæ* 14. & 18. *Februarij* 1591. *coram bonæ memoriæ Gipſio.*

Nec ad rem pertinebat dicere, quod iſta nullitas non eſſet ex tribus prouenientibus ex defectu iuriſdictionis citationis, vel mandati Quia ſatis erat, non fuiſſe ſimplicem aliquam, vel leuem nullitatem, ſed reſpicientem merita cauſæ, verificationem ſententiæ, quæ ſine actis probatorijs iuſtificari non poteſt: & cum ex iſto capite ſententia Locumtenentis fuiſſet nulla, non fuit neceſſarium agere de prætenſa alia nullitate ex defectu mandati illius, qui comparuit, & ſententiam reportauit.

Reuerendiſſ. D. Coccino Decano.

Romana S. Thomæ.

Veneris 10. *Martij* 1610.

EPITOME.

Diſpoſitio Concilij Tridentini ſeſſion. 24. cap. 20. §. præterea, de tranſportatione actorum, an habeat locum in quocunque Iudice.

Ad Cap. 167. *num.* 23.

DECISIO CLXIII.

FVit reſolutum, ſententiam Rotalem eſſe nullam, & ideo non eſſe exequendam. *l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic.* Dec. *conſ.* 499. *num.* 14. Pariſ. *conſ.* 51. *num.* 49. *lib.* 4. Nullitas autem erat euidens, cùm non fuerint tranſportata omnia acta: deficiunt enim teſtes. *l.* 2. vbi gloſ. & Bart. *num.* 1. & 2. *C. de eden.* Felin. *in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, ante num.* 17. *de conſtit.* & hodie adeſt Sac. Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 20. §. *præterea de reform.* quæ procul dubio habet locum in cauſis Eccleſiaſticis prout eſt iſta, vt ex ſententia Illuſtriſſimorum Interpretum fuit reſolutum *in cauſa Romana Lignorum*, 23. *Iunij* 1603. *coram R. P. D. meo Sacrato*: atque etiam habet locum in quocumque Iudice, licet verba Conc. videantur ſonare in cauſis vertentibus coram Epiſcopis, vt

cenſuit

censuit Rota *coram Card. Lancellotto in causa Placentina Administrationis Sacramentorum*, 1. *Decembris* 1567. *& in causa Maioricen. Officij Pœnitentiariæ*, 21. *Iunij* 1591. *coram Illustrissimo Blanchetto.*

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Romana Pecuniaria.

Veneris 4. Februarij 1611.

EPITOME.

Acta an sint necessario transportanda, etiam quando vna pars, vel est negligens in transportando, vel declarat se illis nolle vti.

Ad Cap. 167. num. 24.

DECISIO CLXIV.

FVit conclusum pro nullitate sententiæ, ex quo acta integrè non fuerunt trasportata. Sententia enim non visis actis etiam probatoriis, est nulla tanquam sine cognitione lata. *l. properandum, §. etsiquidem* vbi Bart. *n.* 6. *C. de iudic.* idem Bart. *in l. 2. n. 1. C. de eden.* & ibi Alex. *n. 8. & seq.* Cagnol. *n. 68. vers. sed oppositum*, latè Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, num.* 17. *de constit.* Quod tanto magis procedit in casu isto, quia acta sunt releuantia, cum deficiat inuentarium.

Neque releuat, quòd quando vna pars fuit negligens in trasportando, iudex ea monita super productis pronunciare potest. Cagnol. *in d.l. 2. n.* 70. Seysel. *n.* 12. Alex. *n.* 6. Rimin. *n.* 12. Felin *in n. cap. Ecclesia S. Mariæ, n.* 18. & seruatio, & reiteratio terminorum substantialium inseruit pro monitione, vt *in causa Maioricen. Pœnitentiariæ, & Canonicatus*, 4. *&* 18. *Febr.* 1591. *coram bo. mem. Cipsio.*

Nam fuit responsum, hanc theoricam procedere, quando iura separatim producuntur, & vna pars non potest habere iura alterius partis: tunc facta monitione per iudicem potest procedere cum actis productis, ne sit in voluntate partis impedire cursum iustitiæ: sed quando sit vnicus processus, & copia authentica iurium remanet penes notarium, ille qui vult procedere in causa, debet transportare acta, aliàs sententia remanet nulla; vt fuit declaratū corā me *in causa Rò. Fideic.* 27. *Iun.* 1608.

Non etiam releuat, quod Camagna declarauit se nolle vti illis actis. Quia illa protestatio potest operari, vt non teneatur ad expensas illius Registri, non tamen potest operari contra dispositionem iuris, vt scilicet Iudex in causa procedat non visis actis.

Nec obstat quòd decretum Concilij *sess. 24. cap. 20. §. præterea, de reformat.* non habet locum in causis profanis etiam vertentibus coram Iudice Ecclesiastico, vt censuit congregatio Illustrissimorum interpretum, & dixit Rota in *causa Romana Lignorum*, 23. *Iunij* 1603. *coram R.P.D.meo Sacrato.* Quia etsi non intret rigor Concilij, intrat tamen dispositio iuris communis vt supra dixi.

Et ita &c.

Reuerendiss. D. Coccino Decano.

Leodien. Dominij de Steuordia.

Luna 3. Iulij 1623.

EPITOME.

Dispositio Concilij Trident. circa transportationem actorum procedit tantum in causis Ecclesiasticis, non autem in prophanis, etiamsi vertantur coràm Iudice Ecclesiastico. Acta transportare teneaturne appellans, an appellatus. Actorum irreleuantium non transportatio, an, & quando obstet sententiæ validitati. Sententia non visis actis probatoriis, in quo casu non sit nulla. Possessio in causa spolij quomodo sit probanda. Citatio ad videndum relaxari mandatum quando sit necessaria vltra citationē ad sentētiā.

Ad Cap. 167.

DECISIO CLXV.

DVbitaui an sententia Rotalis esset confirmanda, vel infirmanda. Et Domini, ter proposita causa, censuerunt confirmandam esse, quia erat valida, & iusta: nullitates enim oppositæ, & iniustitia non subsistebant. Et quantum attinet ad validitatem, defectus transportationis actorum oppositus corruebat.

Et pro faciliori resolutione fuit prænotatum, quòd Concilium Trident. *sess.* 24. *c.* 20. *de refor. in §. præterea*, dum disponit quòd appellans teneatur acta omnia coram Episcopo gesta ad Iudicem appellationis expensis suis transferre, habeat etiam locum in actis coram quocumque Iudice, etiam non Episcopo: Quia de iure communi, qui vult prosequi appellationem, debet producere acta primæ instantiæ, vt de iniquitate sententiæ possit dicere, iuxta *l. eos, §. super his, C. de appell. cap cupientes*, 16. *vers. cum omnibus actis, iuribus, de elect. in* 6. Quod quidem Concilium Tridentinum non est intelligendum quòd taxatiuè loquatur de causis, quę vertebantur coram Episcopis, cum nomen *Episcopus* fuerit in Concilio appositum ratione frequentioris vsus, qui non restringit dispositionem, *gloss. in l.* 1. *in verb. simulant, C. de his qui ad Eccles. confug. & in Clem.* 1. *in verb. præsidentes, in fin. de rescript. & in l. 2. in princ. in verb. filio procedente, ff. de vulg. & pupill.* vbi Ias. *col.* 2. Rip *nu.* 10. Quæ conclusio de plano procedit, cùm non possit dari diuersitatis ratio in causis, quę cognoscebantur coram Episcopis; & in illis, quæ coram inferioribus; imò militat eadem ratio: & propterea sub illa dispositione continente actum frequentiorem cōprehenditur etiam actus minus frequens, vt bene declarat Menoch. *cons.* 106. *n.* 249. *vsque ad n.* 253. *l.* 2. Tiraq. *de retract. lin. §* 30. *n.* 4. *glos. vnic.* & in simili dicit Surd. *dec.* 19. *n.* 2. *in fin. vers. ordo autem:* Et in puncto, in terminis Concilij fuit resolutum *in causa Vlixbonen. Parochialis*, 13. *Iunij* 1586. *& in causa Maioricen Officij Pœnitentiariæ*, 21. *Iun.* 1597. *coram bo. mem. Cardinal. Blanchetto:* & in terminis Iudicis delegati, fuit resolutum *in causa Placentin. Administrationis Sacramentorum*, 12. *Decembr.* 1567. *coram Card. Lancellotto seniore.*

Hæc tamen dispositio Concilii procedit tantùm in causis Ecclesiasticis, non autem in prophanis, etiam quod vertantur coram Iudice Ecclesiastico; vt dixit Rota ex sententia Congregationis Illustrissimorum Interpretum, 23. *Iunij* 1603. *coram Card. Sacrato*, & *in causa Romana Vineæ de Brunis*, 19. *Nouembris* 1603. *coram me:* & est *decisio Sanctissimi D. Nostri*, 108. *n.* 11. & *in causa Imolen. Afflictus*, 30. *Aprilis* 1604. *coram bo. me. Penia, Rotæ olim Decano*, apud Marchesan. *de commiss. p.* 3. *fol.* 359. licèt ante declarationem Concilii contrarium fuerit dictum, vt *in decis.* 106. *in princ. par.* 4. *diuers.* Et propterea causa ista, cùm sit prophana, non est terminanda iuxta terminos Concilii.

Secundò principaliter fuit prænotatum, quòd

est magna quæstio, quis teneatur trãsportare acta? appellans, an appellatus? ex allegatis per Giurb. *dec.* 29. *num* 1. Sed solet distingui, quòd vna est conclusio, appellatum debere ostendere quòd sententia pro se lata fuerit iusta, etiamsi nolit facere nouas probationes, sed producere acta iam gesta; vt est communis opinio Doctorum, *in l. hi qui ad ciuilia, C. de appell.* vbi Cyn. *in fin. vers. quartò opponitur*, Petr. Iacob. de Rauenna, Bald. & alij. de quibus Surd. qui de communi, *dec.* 327. *n.* 3. vbi quòd causa appellationis non diuersificat causam, sed instantiam: quia qui est actor ab initio, semper est actor in causa appellationis, *l.* 3. *C. de appell.* & sufficit appellanti docere se ex ista causa appellasse, & infra legitima tempora. *c. Romana*, 3. §. *si verò eod tit. in* 6. Ita vt de prædictis dicatur constare per productionem sententiæ, Cin. *in l. probare, q.* 5. *in fi. vers. aut quærimus, cui incumbat, C. de temp. appell.* Caputaq. *dec.* 138. *p.* 3. vbi quòd petenti reuocari sententiam sufficit vt producat appellationem: sed qui instat pro confirmatione, debet producere processum, & acta sine quibus nihil sententia probat.

Altera verò conclusio est, quando appellans dicit sententiam non iustificari ex actis, vel aliàs esse nullam: & hoc casu, licèt vtraque pars prosequatur appellatione n, appellanti incumbit onus producendi acta prioris instantiæ, cùm illa sint per iudicem inspicienda. Bart. *in auth. de bis qui ingrad. de appell. in princ. num.* 19. *col.* 3. *& in l. si qui ad ciuilia sub num.* 4. *C. de appell. & in l.* 1. *ff. si tutor, vel curator appell.* Capell. Thol. *dec* 341. *ad med. vers. aut vtraque pars prosequitur*, Guidopap. *q.* 436. *num.* 9. *col.* 7. *vers. quandoq.* Papien. *in forma appel. in verb. & in quantum, num.* 6. Seraph. *dec.* 280. *num.* 20. vbi quòd allegans nullitatem tenetur exhibere omnia acta, vt possit argui contra sententiam: quasi appellans, seu dicens de nullitate, suscipiat onus probandi sententiã iniquã & nullam: ideo si velit obtinere, probabit suam intentionem, exhibendo processum, & omnia acta. Vant. *de nullit. in tit. à quo & quib. nullit. deduct. n.* 20. & ista seruari in omnibus Curijs, siue simus in sententijs definitiuis, siue interlocutorijs testatur Ranch. *in addit. ad Guidopap. quæst.* 20.

His positis dictum fuit sententiam non esse nullam. Quia licèt Rota semper consueuerit dicere quòd ille qui vult prosequi causam, acta transportet, iuxt. Bart. *in auth de bis qui ingrediuntur ad appell. num.* 19. *col.* 3. Gabr. *de appell. concl.* 5. *nu.* 16. Arct. *in c. quoniam contra, col.* 9. *vers. pro intellectu, de probat.* Tamen si procedatur actis non integrè transportatis, sententia non est nulla ex defectu iurisdictionis: sed ex quo acta non fuerint integre transportata: & hoc siue procedatur in terminis Concilij, siue in terminis iuris communis, vt censuit Congregatio Illustrissimorum Interpretum; & faciunt notata per Bart. *in l. multum interest*, 21. *num.* 22. *ff. de condit. & demonstr. vers. & hæc sunt vtilia ad quæstionem.* Achill. *dec.* 7. *de sent. & re iudic.* Rota *in causa Panormitana Archidiaconatus.* 26 *Februar* 1590. *coram bo. mem. Penia*; in qua decisione non fuit reuocatũ, sed solùm suspensũ mandatũ de manutenendo concessum, superseděndo in executione, donec transportatis actis cognosceretur de illius iniustitia: & in d. decis. Achill. voluerunt quòd in executione sententia iustificaretur. In hoc autem casu, visis actis, quę deficiebant, clarè patet quòd non sunt releuantia, vt statim dicetur: & propterea cùm Iudex haberet iurisdictionem, sententia non debet annullari. Bart. *in d. l. multum, num.* 2. & in terminis Achill. & Rot. *apud. bon. mem. Penian*, vt supra dictum est.

Est tamen diuersus effectus quando acta sunt transportanda vigore Concilij Tridentini, & quando ex dispositione iuris communis. Quia si ex dispositione Concilij, eo quòd causa sit Ecclesiastica, sententia non transportatis actis, etiam irreleuantibus, est nulla. Rot. *dec.* 104. *num.* 2. *par.* 4. Secus tamen est in prophanis: quia si acta non sunt transportata, vel si non constat de qualitate actorum, sententia est nulla. Bart. *in l.* 2. *num.* 15. & ibi Ias. *num.* 15. & Dec. *numer.* 33. *C. de eden.* Felin. *in c. Ecclesia S. Maria, numer.* 17. *de constit.* Gabr. *de appell. concl.* 5. *num.* 21. & ante transportationem non habet Iudex exercitium iurisdictionis, *c. Romana*, §. *si verò de appell. in* 6. Vestr. *in prax. lib.* 8. *cap.* 2, *num.* 1. *vers. dixi autem, circa fin.* Rot. *dec.* 98. *p.* 4. Secus vero est si acta fuerint transportata, & postea constat quod aliqua deficiant: quia si apparet illa non esse releuantia, sententia est valida, per superiùs deducta. Et ratio diuersitatis est inter causam Ecclesiasticam, de qua loquitur Concilium, & prophanam: quia ex dispositione Concilij appellans debet transportare acta, & ad hoc expressè tenetur, siue acta sint releuantia, siue non. Cum. n. hoc sit inductum à lege, qualitas rei, vel personæ non attenditur. *l. non solum, in fi. ff. de ritu nupt.* Rot. *d. dec* 104 *par.* 4. Et ista procedunt etiam quod agatur per viam nullitatis & iniustitiæ, & stante clausula, quam & quas, posita in commissione; vt fuit dictum *in causa Salernitana Spolij de Campana* 23. *Ianuar.* 1580. *coram. Card. Blanchetto, & in alia Placentina Vsurarum*, 15. *Iunii* 1582. *coram Bubalo*; & *in Calagurritana Iuris votandi* 25. *Maij coram eod. Card. Blanchetto.* In causa vero prophana, ex dispositione iuris, de quo *in l.* 2. *C. de eden.* dicitur solum quod Iudex apud quem res agitur, iubebit acta exhiberi ad veritatem inuestigandam: & hinc oritur quæstio, cui incumbat onus acta transportandi? appellanti videlicet, an appellato? vt post alios latè Giurb. 2. *dec.* 29. *nu.* 2. In Conc. Trid. autem expressè dicitur quod appellans debeat acta transportare: & ideo illa forma est seruanda, vt supra dictum est. Ex dispositione autem *dicta l.* 2. Iudex iubet acta transportari: vnde si adsunt acta sufficientia, etiam quod postea non integra deregantur; si ea quæ deficiunt, non releuant, & de hoc constiterit, non intrat tantus rigor, prout ex dispositione Concilij. Et ideo sententia nõ est nulla, sed solum debet superseděri donec acta videantur, ex supradictis.

Quòd autem acta quæ deficiebant, non essent releuantia, satis demonstrabitur dum de iustitia sententiæ Rotalis agemus; ne bis idem repetamus. Et quòd alia quæ deficiunt, non obtent, satis patet: quia etiamsi Emmanuel haberet alios tutores quàm Melchiorem, qui vendidit Matthæo; tamen cũ Emmanuel vsus fuerit instrumento venditionis factæ à Melchiore, & vigore pacti in eo contenti egit ad recuperationem, approbauit illud factum: vnde parum refert quod haberet alios tutores, ex cumulatis per Surd. *cons.* 28. *num.* 21. Prout nec refert productio instrumenti, in quo Matthæus constituit filium suum ad recipiendas

pecunias

pecunias depoſitatas : quia hoc nihil commune habet cum ſpolio commiſſo, procedendo ad relaxationem mandati ſine citatione, & pendente dilatione vt ſtatim diceretur.

Vlteriùs fuit conſideratum quòd in Ciuitate Leodienſi fiunt duo proceſſus, vnus pro actore, alter pro reo; ita vt vnuſquiſq; contineat iura propria, non autem aliena; & cuilibet ex partibus conſignatur ſuus; vt deponunt primus teſtis iuxta quintum, & tertius, iuxta nonum : & huiuſmodi acta reperiebantur coram procuratore alterius partis, qui noluit illa exhibere, vt deponunt ſecundus teſtis iuxta decimum, & quartus ſuper primo. Et propterea ſequitur, quòd licèt ſententia non viſis actis probatorijs ſit nulla. *l. properandum*, §. *etſi quidem*, vbi Bart. *numer.* 6. *C. de iudi.* & *in l.* 2. *numer.* 1. *C. de eden.* Alex. *num.* 8. & 9. Cagnol. *num.* 68. *verſ. ſed oppoſitum* Felin. *in c. Eccleſ. S. Maria*, *numer.* 17. *de conſt.* Attamen hæc concluſio non procedit quando fiunt duo regiſtra, & vnaquæque ex partibus habet ſua iura: quia ſi vna produxit ſuas probationes, & alia fuit negligens in producendo, Iudex cum productis poteſt pronunciare. Alex. *vbi ſup. nu.* 6. & ibid. Rim. ſen. *num.* 12. *verſ. limita*; & *in fi.* Cagnol. *num.* 7. Felin. *in d. c. Eccleſ. S. Mariæ in* 1. *limit. numer.* 18. Et quamuis hæc procedant præuia monitione Iudicis, Cagnol. *ibid. num.* 70. Seyſell. *num.* 12. tamen pro monitione ſufficit quòd termini ſubſtantiales fuerint ſeruati, & pluries iterati: quia inſeruiunt pro monitione; vt fuit reſolutum *in cauſa Maioricen. Pœnitentiariæ, & Canonicatus*, 4. & 18. *Febr.* 1591. *cor. bo. me. Gipſio & in cauſa Roman. Vincæ de Brunis*, 19. *Nouembris* 1603. *& in cauſa Roman. Fideicommiſſi*, 27. *Iunij* 1608. *coram me.*

Quantum attinet ad iuſtitiam ſententiæ Rotalis, cùm illa ſit lata in ſpolio ad fauorem hæredum Matthæi, debent probari duo extrema, antiquior poſſeſſio Matthæi, & iunior partis aduerſæ, abſque eo quòd aliter conſtet de ſpoliatione. Innoc. *in c. ſæpe*, *num.* 2. *verſ. imo plus videtur, de reſt. ſpol. & in c. poſt. electionem*, *in fi. de conceſſ. prab.* Lap. *alleg.* 52. *num.* 7. *c. reintegranda*, 3. *q.* 1. vbi Præpoſ. *col. penul. num.* 12. *verſ. ſed an agens.* Abb. *in c. cùm ad Sedem. col.* 5. *num.* 17. *verſ. poſt hoc etiam dico, de reſt. ſpol.* Probata enim antiquiori poſſeſſione, illa iunior præſumitur vitioſa, & clandeſtina *c. licet cauſam de probat.* & reſultat ſpoliatio, ſecundum Bald. *in l. penul. num.* 15. *verſ. & nota quod ille*, *C. ſi a non compet. iudic.* Et quia præſumptio vrget pro antiquiori poſſeſſore, iunior tenetur probare ſe non poſſidere clam neque vitiosè, ſed agentem ſua culpa cecidiſſe. Barbat. *conſ.* 24. *col.* 2. *lib.* 4. Iaſ. *conſ.* 21. *num.* 1. *vol.* 3. & *conſ.* 172. *num.* 1. *vol.* 4. & latè alios referendo probat Menoch. *de recuper. remed.* 15. *num.* 383. & *ſeqq.* vbi dicit hanc eſſe communem omnium interpretum ſententiam: & *nu.* 386. ampliat, ita vt non ſit neceſſe probare poſſeſſionem tempore ſpolij: & *conſ.* 2. *num.* 162. quibus poteſt addi Bero *conſ.* 64. *numer.* 4. *lib.* 3. vbi dicit quòd probata antiquiori poſſeſſione, dicitur re ipſa deiectio, & ſpoliatio. Bertran. *conſ.* 243. *numer.* 5. *lib.* 2. vbi de communi; & *conſ.* 87. *nu.* 3. *lib.* 5. vbi alios congerit. Roland. *conſ.* 6. *num.* 11. *lib.* 3. vbi ait hanc eſſe communem theoricam, & militare multo fa-

cilius quando allegatum fuit conuenti poſſeſſionem eſſe vitioſam & clandeſtinam reſpectu ſuæ antiquioris; vt nouiſſimè Contard. *in l. vnic. C. ſi de momentan poſſeſſ. ampliat.* 16. *verſ. & licèt intentans*, Bero *conſ.* 75. *numer.* 2. qui alios modernos cumulat.

In propoſito autem poſſeſſio Matthæi antiquior ſatis probatur, ex quo emit dominium, de quo agitur, à Melchiore tutore Emmanuelis: qui quidè Emmanuel vigore huius contractus egit contra Matthæum, & obtinuit ſententiam, & inde mandatum de immittendo; quod fuit executum. Ex quibus omnibus negari non poteſt quin vtrumque extremum probatum ſit. Emmanuel enim petendo immiſſionem aduerſus Matthæum faſſus fuit illum poſſediſſe: & eo ipſo quod non admittit primum poſſeſſorem, ſcilicet Matthæum, ſpoliat; & ſic ſecundum extremum eſt etiam clarè probatum. *l. clam poſſidere*, §. *qui ad nundinas*, *ff. de acq. poſſ.* Abb. *in c. litteras num.* 9. *de reſt. ſpol.* Anchar. *conſ.* 248. *num.* 4, & *ſeqq.* Aym. *conſ.* 148. *in princ* Rol. *conſ.* 6. *num.* 37. & *ſeqq. lib.* 2.

Et quamuis Emmanuel fuerit immiſſus de mandato Iudicis, tamen Iudex notoriè, iniuſtè, vel nulliter procedens, ſpoliat. Abb. *in c. conquerente num.* 8. *de reſt. ſpol.* Aym. *conſ.* 140. *num.* 2. & *conſ.* 320. *num.* 3. Surd. *conſ.* 168. *num.* 26. Hic autem primo nulliter proceſſit, quia relaxauit mandatum abſque citatione. Nam etſi hodie producatur citatio ad ſententiam, nihilominus requirebatur alia citatio ad videndum relaxari mandatum: Quia licet verum ſit, quod quando mandatum relaxatur in ſententia, non requiritur noua citatio in eius relaxatione, dum materia non eſt appellabilis, quia ſententia trahit ſecum executionem, Grat. *conſ.* 76. *in fi. lib.* 2. Gabr. *de citat. concl.* 1. *num.* 132. Tamen ſi mandatum non eſt relaxatum in ſententia, & materia non eſt appellabilis, vel alias fecit tranſitum in iudicatum, articulus eſt valde controuerſus, an tunc requiratur citatio. Gabr. *loc cit. num.* 129. & *ſeqq.* Rota vero tenet opinionem quod non poſſit deueniri ad relaxationem mandati, & illius executionem abſque noua citatione; vt *in cauſa Romana Sanctæ Thomæ in formis*, 10. *Nouembris* 1603. & 17. *Decembr.* 1604. *coram me.* Et propterea in caſu iſto, cùm mandatum non fuerit relaxatum in ſententia, requirebatur noua citatio; qua deficiente, Iudex nulliter proceſſit, & per conſequens ſpoliauit.

Secundo nullitas etiam videtur clara, quia ſententia fuit lata 14. Februarii 1620. cum termino menſis vtilis conceſſo Matthæo; qui terminus incipiebat currere à die 13. Marty, quando Matthæus de iſta ſententia habuit ſcientiam: terminus enim non incipit in omni materia a die ſcientiæ; vt per Roman. *conſ.* 228. *in princip.* vbi vndecim exempla recenſet: & propterea mandatum non potuit relaxari ſecunda Aprilis, quia adhuc pendebat dilatio, ex bene deductis in deciſionibus R. P. D. mei Remboldi. Et nihil facit Statutum Leodienſe nouiter deductum, quod diſponit terminum currere à die decreti ſine aliqua intimatione. Quia eſt intelligendum, modo habeatur ſcientia decreti; alias nimis exorbitaret à regulis iuris; vt per Roman. *loco præcitato*: & ſic apparet quod illud Statutum præſuppoſita ſcientia diſponit tempus cur-

rere de momento ad momentum: data vero ignorantia, ſecus eſt dicendum; vt bene deducitur ex textu *in §. ſi vaſſallus feudum, in fin. ſi de feud. fuer. controuerſ. inter dom. & agn.* vbi ſi vaſſallus ſcienter negat feudum, amittit feudum; ſecus ſi ignoranter: & tamen regula eſt, quod negans feudum illud perdit: vt bene ad rem ſimilia exempla adducens Roman. *conſ.* 70. *num.* 5. *verſ. primo vtrum.* Abb. *conſ.* 3. *nu.* 5. *col.* 5. *in fin. verſ. item præſuppoſito lib.* 3.

Accedat refectio melioramentorum, & alia conſiderata in deciſionibus: quæ hic repetere ſuperuacaneum foret.

Ex quibus reſolutum, Sententiam Rotalem eſſe confirmandam.

R. P. D. Pirouano.

Toletana Habitus.

Nercurij 10. *Iunij* 1626.

EPITOME.

Actorum non tranſportatio, in quo caſu non reddat ſententiam nullam. Impedimentum tranſportationis quomodo probetur.

Ad Cap. 167.

DECISIO. CLXVI.

QVæſitum fuit, an conſtet de ſufficienti Actorum tranſportatione, ita vt ſit procedendum ad viteriora? et affirmatiuè fuit reſolutum.

Nam etſi Acta debeant tranſportari, tam vigore Concilij Tridentini, *ſeſſ.* 24. *cap.* 20. *de reform.* quàm etiam ex diſpoſitione iuris communis, ne feratur iudicium non viſis Actis, contra *l.* 2. *C. de eden.* & de Actis coram quocunque Iudice eccleſiaſtico ſit intelligendum, prout hæc omnia latiſſimè fuerunt firmata *in Leodienſi Fideicommiſſi de Steccordia coram Domino meo* Decano, 3. *Iulij* 1623. & dictum fuit *in Maioricenſi Panitentiaria*, 21. *Iunij* 1591. *coram bonæ memoriæ Cardinale Blanchetto, & in Placentina Adminiſtrationis Sacramentorum*, 1. *Decembris* 1567. *coram Card. Lancilotto ſeniore.*

Attamen vera eſt etiam huius concluſionis limitatio, appellantem, vel appellatum, ad viteriora procedere volentem, liberari à prædicta obligatione, ſi præſtitum fuerit impedimentum, ne Acta tranſportare poſſit. Bald. *in cap. quoniam frequenter, §. porrò, num.* 2. *vt lite non conteſt.* Seraphin. *deciſ.* 1305. *num.* 7. Rota *in Tullenſi Coadiutoriæ*, 17. *Februarij, & in Abulenſi Parochialis*, 14. *Aprilis* 1614. *coram bonæ memoriæ Cardinale Sacrato; & in Panormitana Archidiaconatus* 15. *Iunij coram D. meo Buratto, de dicto anno* 1614. *& coram Papa Gregorio XV. deciſ.* 341. *num.* 2. vbi addendas alias deciſiones referunt.

Impedimentum autem Antonio præſtitum tranſportationi Actorum viſum fuit concludenter probari, ex eo quod ex Proceſſu appareat, litteras compulſoriales fuiſſe expeditas & præſentatas in partibus coram Sebaſtiano Codoner in Iudicem alumpto, & exinde Didacus de Congora, & Raphael Ortiz, executores cuiuſdam mandati de tranſportando Acta præſentis cauſæ ad Curiam Melitenſem, per Supremum Magiſtrum relaxati, accellerunt ad domum Raphaelis Rufini Secretarij, penes quem Acta originalia exiſtebant: & illa, non obſtantibus literis, & iuriſdictione Iudicis compulſoris, aſportauerunt: & eis ſublatis, nulli dubium quod impedimentum ineuitabile remaneat: quia ſine originalibus non dantur compulſori.

Et quod fuerit etiam cauſa immediata, propter quam minimè præſtitum fuit quod præſtare debebat, optimè probatur: quia alio remedio Antonio ſuccurſum non erat, quam per litteras compulſoriales, quarum effectus cum per Antonium omni meliori modo, etiam per cenſuras, fuerit tentatus, dubitari non poteſt de diligentia in præſtando quod præſtare debebat. Atque ita ſemper intrat impoſſibilitas remouendi impedimentum, & diligentia ad illud remouendum: quæ ſunt præcipua requiſita ad hunc effectum ponderata per Menochium *de arbitrar. Iudic. caſ.* 118. *numer.* 7. & recepta per Rotam in dicta deciſione *Tullenſi Coadiutoriæ*, 17. *Febr.* 1614. *coram bo. mem. Card. Sacrato.*

Non obſtat quod impedimentum poſſit remoueri, ex quo Religio Hieroſolymitana obſequens ſemper fuit Sedi Apoſtolicæ: & illius mandatis & litteris pareat: vt propterea à Curia Melitenſi debeant tranſportari. Quia Concilium *ſeſſ.* 24. *cap.* 20. non arctat appellantem quærere acta tranſportanda, ab alio, quàm à Notario Iudicis à quo: cui ſi impedimentum probatur præſtitum, ad remotiora remedia non erit recurrendum, in odium occupantium acta.

Ne tamen Religioni aliquod inferatur præiudium, ſi forſan parata eſſet exhibere acta tranſportata; Domini ordinarunt vt Oratori eiuſdem religionis, dum pendent vacationes generales, communicarem hoc reſolutionem; prout feci.

Et ita &c.

R. P. D. Veroſpio.

Romana Pecuniaria.

Veneris 23. *Ianuarij* 1632.

EPITOME.

Actorum integra tranſportatio probatur per atteſtationē Notarij primę inſtantiæ: præſumiturque in dubio pro eiuſdem tranſportationis integritate. Iura vt ſint de actis, an debeant produci parte citata: & de Stylo Tribunalis Aud. Cameræ. Inſtrumenta quando dici poſſint correſpectiua inter ſe. Productio verbalis iurium an reſultet ex ſola eorum allegatione in proteſtationibus.

Ad Cap. 167.

DE-

DECISIO CLXVII.

IN profequutione cauſæ mihi commiſſæ à Decreto Auditoris Cameræ excipiebant Domini de Nappis, qui ab eodem decreto appellarunt de non integra actorum tranſportatione: quorum actorũ defectus licet operari non poſſet nullitatem iuriſdictionis in hac cauſa, quæ tanquam prophana non ſubiacebat diſpoſitioni Sacri Concilii Tridentini, vt dictum fuit *in Romana Lignorum*, 23. *Iunij* 1603. *coram Cardinali Sacrato*: in *Romana Apothecarum*, 12. *Iunij* 1609. *coram Crualarito*: in *Perufina Bonorum*, 22. *Iunij* 1601. *coram Cardinale Marquemontio*: & *in deciſ.* 561. *n.* 12. *par*, 1. *recent.* Poterat tamẽ ex alio capite nullam reddere ſententiam quæ ferenda eſſet: cùm, etiam inſpecta diſpoſitione iuris communis, neceſſaria eſſet cognitio, & viſio eorundem actorum, ad validitatem eiuſdem ſententiæ; vt concluſionem in genere latè ponit Felin. *in cap. Eccleſia S. Mariæ, num.* 12. *de conſtit.* Gabr. *de ſent. & re iudic. concluſ.* 9, Caſſad. *deciſ.* 2. *num.* 10. *de appellat.* Et in his terminis ad inſtificationem ſententiæ in cauſa appellationis dictum fuit *in Maioricen. Canonicatus, & Officij Pœnitentiaria*, 18. *Februarij* 1591. *coram Gypſio*, in *Romana Vinæ de Brunis*, 19 *Nouembris* 1603. *coram Reuerendiſſimo Domino meo Decano*: in *Barbaſtren. Archipresbyteratus*, 26. *Martij* 1618. *coram bonæ memoriæ Vbaldo*, & *in Imolen. Bonorum*. 21. *Iunij* 16. 19. *coram bonæ memoriæ Buratto*. Sed propoſito hodie per me dubio, non viſus fuit Dominis probari hic defectus: & reſpondebant pro integra tranſportatione, de qua fidem faciebat notarius actuarius primæ inſtantiæ; ſicuti ad probandum actorum integritatem ſæpius hanc atteſtationem ſolita fuit admittere Rota, *vt in Pampilonen. Abbatiæ* 31. *Ianuarij* 1600. *coram Pœnia.* in *Bracharen. Parochialis de Baſto*, 15. *Decembris* 1606. *coram Cardinali Sacrato*: in *Piſtorien. Beneficij*, 13. *Ianuarij* 161. *coram bonæ memoriæ Buratto*: & *in Algaren. Diſmembrationis*, 4. *Decembris*, 1617. *coram Remboldo*; cùm, etiam illa circumſcripta, præſumptio eſſet pro eadem integritate iuxta opinionem Bartoli *in rubric. ff. de non. oper. nunciat.* quam veriſſimam dicit Iaſon, & defendit contra Alexandrum, & Imol. *ſuper eadem rubr. num.* 8. Aym. *de antiq. temp. par.* 2. *num.* 55. Rot *deciſ.* 64. *num.* 4. & 638. *nu.* 1. *par.* 1. *diuerſ.* & fuit dictum *in Senogallien. Sylua*, 24. *Maij.* 1596. *coram Cotta*: in *Bononien. Bonorum emphiteuticarum*, 24. *Ianuarij* 1600. *coram Penia*: & *coram Ludouiſio deciſ.* 59. *num.* 1. & *deciſ.* 118 *num.* 3.

Et quia iura quæ dicebantur deficere, erant quædam inſtrumenta, quæ confecta dicebantur inter eaſdem partes, vna & eadem die ſucceſſiuè, & ſimul cum Inſtrumento Cambii, ex cuius cauſa Domini de Nappis obligati apparebant Dominis de Bacellis, quibus mandatum Aud. Cam. conceſſerat & hæc etiam Inſtrumenta dicebant Nappij fuiſſe effecta de actis primi Iudicii; Hoc vnum Domini neceſſarium putarunt ad reſolutionem huius Dubii firmare veritatem huius facti, An verè ea inſtrumenta fuiſſent deducta in actis eiuſdem Iudicii, quia ſi ex hoc ſolum capite prætendebatur hodie neceſſaria, quòd continueretur in illis exceptio illorum de Nappis, non poterant conſiderari tanquam pars eorundem actorum, vt vel onus huius tranſportationis pertinere deberet ad Baccellos, qui licet cauſam appellationis proſequebantur, non tamen tenebantur tranſportare niſi iura, quæ producta fuiſſent: vel, vt propter eorum defectum non poſſet Iudex in cauſa procedere, & ſaltem ſuſpenſum cenſeretur exercitium iuriſdictionis, vt latiſſimè deductum fuit *in Leodien. Domini de Steccordia.* 3. *Iulij*, 1623. *coram Reuerendiſſimo Domino meo* Decano, quam Deciſionem ſequuta fuit Rota *in Romana Societatis officij* 19 *Iunij* 1628. *coram R. P. D. meo Pirouano.* Imò neque ſatis eſſe poterat ſolemnitas ſolius tranſportationis, ſed deberent in hoc Iudicio produci formiter citata parte, vt fidem facere poſſent, iuxta diſtinctionem Rotæ *in deciſ.* 688. *par. prima diuerſ.* & fuit doctrina originalis *Bart. in l. naturaliter*, §. *nihil commune n.* 32. *ff. de acquiren. poſſeſſ.* quam ſequuti fuerunt Iaſ. *ibi num.* 158. Rip. *num* 175. Socin. iun. *num* 165. Alexan. *in l.* 2. *num.* 30. C. *de eden.* & notabilem, ac ſingularem dixit Matheſilan. *ſing* 160. Rota apud Cardinalem Seraphinum *deciſ.* 377. *num.* 2. & *deciſ.* 502. *num.* 1. Et poſſet etiam Rota, ad quam fuit appellatum (ſi ipſi Napij hæc ſua iura producere negligerent) fundare ſe ſuper ſolis iuribus, quæ producta erant à Baccellis, ſi ex illis poterat inſtificari ſententia Aud. Cam. vt voluit idem Felin. *in cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ num.* 18. *de conſtit.* Alexand. *in dicta l.* 2. *num.* 9. *C. de eden.* & fuit dictum *in dicta Romana Lignorum* 3. *Iunij* 1603. *coram Cardinali Sacrato* in *Maioricen Officii, ſeu Canonicatus Pœnitentiariæ* 18. *Februarij* 1591. *coram* Gypſio; in *Imolen. Bonorum* 21. *Iunij* 1619. *coram bon. mem. Buratto*, & *in Piſtorien. Beneficij* 13. *Iunij* 1617. *coram eodem.*

Et ex duplici capite dicebant Napii fuiſſe hæc Inſtrumenta effecta de actis primi Iudicii, vt intraret hæc neceſſitas tranſportationis, cùm, & propter correſpectiuitatem, quam habere inter ſe videbantur, prætenderent non potuiſſe vnum ab alio ſeparari; & cùm verè, & in effectu dicerent, fuiſſe eadem Inſtrumenta producta. Quarum quidem exceptionum non putarunt Domini aliquam ſubſiſtere: & cuique earum particulatim reſpondendo dixerunt, primam non obeſſe, alteram non inſtificari, aut verificari in facto. Et quantum ad connexitatem, & dependentiam, quam alia Inſtrumenta habere dicebantur ab hoc Inſtrumento Cambij, cuius vigore actum fuit, non poterat illa per ſe ſatis eſſe, ſi iuxta terminos, & diſpoſitionem Iuris cõmunis res eſſet diffinienda: quia licèt hanc vim eadem correſpectiuitas habere poſſit, vt plura Inſtrumenta pro vno accipi debeant; iuxta notata per doctores *in l. petens, C. de pact.* & per Cardinalem Manticam *de tacit & Ambig. conuention. lib.* 2. *tit.* 3. *num.* 20. Verall. *deciſ.* 215. *par.* 1. Id tamen non procedit niſi ex quadam fictione, quod eſt penitus, & omninò contrarium eius, quod requiritur ad hunc effectum tranſportationis, vt ſcilicet ipſa productio fuerit realis, & cum effectu, aut ſaltẽ verbalis, in caſibus in quibus productio verbalis habere poteſt eumdem effectum, ac productio realis, vt bene concludit Gregor. *dec.* 308. & declarant Adden. *num.* 14.

Sed difficultatem in hac cauſa facere videbatur ſtylus Tribunalis Aud. Cam. ex quo cùm in Inſtrumentis, quæ inter eaſdem partes confecta

sint; & rogata fuerint per eundem Notarium, per cuius acta moueatur Iudicium, non sit opus alia productione, sed sufficiat solus vigor eiusdem Instrumenti, vt de hoc stylo illius Tribunalis testatur Bucca *de stylo Curiæ Aud. Cam. cap.* 3. & passim obseruatur in praxi, secundum quam in Iudiciis executiuis, & in quibus agatur in vim obligationis Cameralis, incipi solet Iudicium excitatione ad soluendum, iuxta formam Instrumenti, aut obligationis in actis rogarę, non facta alia productione, aut reperitione eiusdem Instrumenti (sicut seruatū fuit hoc casu.) Exclusa necessitate productionis videbatur vtique applicabilis altera ratio quæ considerata fuit in decisione Gregorii, vt cùm eadem Instrumenta propter connexitatem, quam inter se habebant, pro vno accipi deberent, non potuerit illorum vsus separari, & vna cum Instrumento Cābii, cuius executio solum petita fuit, alia quoque Instrumenta censeri deberent exhibita in Iudicio, quæ quatenus reperiebantur in eisdem actis, potuerunt eodem modo Iudici esse nota, vt fuit dictum *in Romana Fideiussionis de representando* 17. *Maij* 1595. *coram Cordubа.* Quatenus verò ab eisdē Instrumentis hoc Instrumentū Cambii pendere dicebatur debuerūt simul videri & cognosci cū vnum veniret ad determinationem alterius. *l. etiam*, §. *ex causa, ff. de minore. l. vltima, ff. de acceptil.* Bart. *in l. Aurelius*, §. *iuem quæsit.* , *num.* 2. *ff. de liber. legat.* Alexan. *cons.* 111. *num.* 2. *in fin.* Aym. *consil.* 16. *num.* 4. & *cons.* 179. *nu.* 13. & *cons.* 230. *num.* 2. Beec. *cons.* 45. *num.* 30. Rot. *dec.* 428. *n.* 7. *par.* 1. *recent.*

Verum quicquid dici posset super hoc stylo qui, sicut testatur idem Bucca *dicto cap.* 3. eo potissimum fundamento nititur, quod non sit opus alia recognitione eius Instrumenti, quod rogatum sit in actis Notarii causæ, non poterat idem stylus hoc casu suffragari, tum propter plures rationes, tum præcipuè, quia hæc correspectiuitas, quæ sola dicebatur esse in causa, vt promiscuus fuerit vsus horum Instumentorum, absolutè negabatur per Dominos de Baccellis, cùm quodlibet ex iis Instrumentis haberet suam peculiarem causam, & rationem obligationis: ac præter vicinitatem actuum requiritur non solùm, vt plura Instrumenta dici possint inter se correspectiua. Ias. *in dicta l petens, num.* 16. Castr. *num.* 6. *C. de pact.* Corn. *cons.* 303. *num.* 18. *volum.* 3. Put. *decis.* 167. *num.* 3. & *decis.* 479. *num.* 2. *lib.* 2. *in correct.* Rot. *decis.* 418. *par.* 1. *recent.* & *coram Gregor. decis.* 492. *num.* 13. Sed etiam, vt plura capitula, quæ posita fuerant in eodem contractu, aut Instrumento, eandem connexitatem habere censeantur. Gloss. in *l. etiam*, §. *ex causa*, *in verb. audiendus*, *ff. de minor.* Alexand. *in l. in bona fidei num.* 4. *C. de pact.* Abb. *in cap. dilectus filius* 19. *num.* 3. *vers. in gloss.* 1. *de præbend.* Put. *dec.* 213. *lib.* 3. Mant. *dec.* 138. *num.* 4.

Et satis etiam esse dixerunt Domini, vt eadem correspectiuitas negaretur, ne posset dici ex approbata causa, & necessitas huius transportationis & vt in ipsos Dominos de Nappiis, qui super ea se fundabant, recidere deberet onus eiusdem transportationis, vt postquam producta fuissent eadem Instrumenta in hoc Iudicio, videri posset. An verè eam correspectiuitatem continerent, quam ipsi asserebant: sicuti in simili dici solet de clausula Quā, & quas, vt quamuis illius vigore possit inchoari nouum Iudicium, & diuersum a causa, a qua appellatum fuit, propter faculteatem, quæ per eandem clausulam data censetur procedendi prout in prima; non tamen illa suffragari possit ad hunc effectum transportationis, nisi postquam acta fuerint transportata, ex quibus cognosci possit. An idem, vel diuersum sit Iudicium, quod in vim eiusdem clausulæ tractatur coram Iudice appellationis; vt in *Valentina Parochialis* 12. *Iunij* 1580. *coram Card. Blanchetto*; *in Fauentina Fideicommissi* 5. *Iun.* 1589. *coram Lotta.*, *in Ancouitana Pecuniaria* 15. *Februarij* 1600. *coram Card. Sacrato*; & *in Romana Deuolutionis*, 16. *Iunij* 1614. *coram Ortembergo.*

Altera obiectio, vt fuerint hæc Iura producta, non visa fuit Dominis in facto iustificari: quia non ostendebatur aliqua productio eorum Instrumentorum non solum realis, sed neque etiam verbalis, quæ satis esse potuisset hoc casu, quo cùm ipsa Instrumenta essent in actis eiusdem Notarij, productio verbo facta, erat loco corporalis traditionis, ex traditis per Fulgos. *cons.* 195. *colum.* 2. *vers. cum itaque*. & dixit Rota in his terminis *in Romana Fideiussionis* 17. *Maij* 1595. *coram Cordubа*; cùm per fictionem breuis manus censeri deberent ab ipso Notario eadem Instrumenta restituta, vt iterum illa haberet, *l. singularia, ff. si cert. pet. l. si ces.*, §. *quoties. ff. de iur. dot.* §. *interdum instit. de rer. diuis.*

Neque huius productionis vim habere poterant duæ protestationes, quæ factæ dicebantur ex parte Dominorum de Nappiis, & in quibus cum in termino citationis ad soluendum protestatum fuisset hoc Cambij instrumentum dependere ab aliis instrumentis, & simul etiam eadem protestatione petitū ne deueniretur ad aliquam mādati relaxationem antequam eadem instrumenta, & iura per Iudicem viderentur, reiterare inde dicebant informantes effectum verbalis productionis, quæ nihil aliud videtur esse quam declaratio; quod eisdem instrumentis pars volebat vti, vt voluit Castrens. *cons.* 247. *num.* 1. *vers. nam duplex est productio*, & *cons.* 281. *num.* 10. *lib.* 1.

Etenim duobus modis proponi poterat hęc exceptio, cùm de vi harum protestationum dubitari posset, tam habito respectu ad dispositionem iuris communis, quam attento stylo Tribunalis A. C. Primo casu, & modo certum erat eas dem protestationes non releuare: quia quatenus hanc vim habere posset sola allegatio, quæ facta fuit eorundem Instrumentorum in dictis protestationibus, vt negat Bald. *cons.* 110. *col.* 3. *in fine lib.* 1. quem refert & sequitur Aym. *de antiq. temp. par.* 1. *sect. quæritur etiam num.* 4. Marant. *in prax. par.* 6. *tit. de actor. edit. num.* 3. *circa med. vers. Nam si quis faciat mentionem*: non tamen potuit ex iis dici inducta talis declaratio voluntatis, quæ tanquam certa, & specifica traheret secum hunc effectum productionis, ad notata per Specul. *in tit. de instrum. edit.* §. *videndum num.* 6. Ias. *in l. Titia textores* 36. *num.* 7. *ff. de legat.* 1. Corn. *cons.* 14. *nu.* 12. *in fi. lib.* 2. Aym. *de antiq. temp. par.* 1. *sect. quæritur etiam num.* 22. cùm potuissent eædem protestationes fieri ad alium effectum: quod solum facis esset vt non posset dici inde cautata necessitas transportationis, quæ in dictis protestationibus enunciata fuerunt, si verè producta fuissent in Iudicio, ad alium tamen finem, quam vt per eam exhibitionem approbatæ censerentur, vt fuit in

hi-

his terminis resolutum *in Bononien. Bonorum emphyteuticorum* 24. *Ianuarij* 1600. *coram Penia*, & voluit Surd. *dec.* 267. *num.* 4.

Stylus verò Tribunalis A. C. neque ipse hanc vim dare poterat eisdem protestationibus. Nam licet in actore id seruet praxis, vt censeatur ab eo productum, sine repetitum instrumentum ex hoc solo, quòd eodem instrumento vtatur; tamen præter quam non semper & vbique id verum est, cum in ipsa reproductione citationis fieri vt plurimum soleat repetitio eius instrumenti, aut obligationis cuius executio in citatione petita fuit, attestantur Modern. Cornet. *in prax. Aud. Cam. lib.* 1. *cap.* 27.

Præterea hæc quæ in actore admisit visus, non poterant procedere in reo, propter diuersitatem rationum, quæ inter vtrumque hoc casu intercedit. Cùm enim actor petendo executionem instrumenti, non solum ipso instrumento vtatur, sed non possit id facere citra approbationem, & cessionem eiusdem instrumenti, vt fuit consideratum *in Romana Vinea* 12. *Decembris* 1614. *coram R. P. D. meo Pironano*, & fuit etiam de mente Rotæ *in dicta Romana Fideiussionis* 17. *Maij* 1595. *coram Corduba*; non mirum si hic visus supplere possit vicem productionis, & repetitionis verbalis, cùm imò ex eo resultent omnes effectus productionis realis, quos enumerat Ias. *in l.* 1. §. *editiones*, *num.* 11. *ff. de eden.* Innocent. *in cap. cum venerabilis*, *num.* 4. *de except.* vt scilicet censeantur omnia approbata, quæ continentur in scriptura producta, vt non liceat illam amplius impugnare, & vt ex ea productione censeatur ius parti quæsitum; quod non est in reo, qui licet in sua exceptione sit actor, non tamen censetur fateri ex hoc solum, quod excipit. *l. non vtique*, & ibi Bart. *in princip. ff. de except.* glos. *in l. si quidem*, *in verb. contestatione*, *C. eod. tit.* Innocent. *in cap. cum venerabilis*, *numer.* 2. Abb. *numer.* 26. *de exception.* vt propterea neque illi nocere soleat productio, quæ verè ab eo facta fuerit. Alex. *cons.* 49. *num.* 8. *volum.* 7. Aymo. *cons.* 175. *num.* 7. Hyppolit. Riminal. *consil.* 18. *numer.* 174. *lib.* 1. Surd. *decis.* 267. *numer.* 2. & 3. Rot. *decis.* 104. *num.* 11. *par.* 2. *diuersor.*

Et licet ad euitandum hunc effectum confessionis, qui sequi solet ex productione, illud etiam vsu receptum sit, vt omnes productiones fiant hodie per compulsum, vt aduertit Vestr. *in prax. lib.* 6. *cap.* 1. *num.* 6. Certum est tamen, quod hæc productio non suffragatur in propriis iuribus, aut instrumentis, vt ex *decis.* 3. *de fid. Instrum. in nou.* declarat idem Vestr. *in dicto cap.* 1. *num.* 6. Verall. *decis.* 191. *num.* 5. *par.* 1. Rota *coram* Gregorio *decis.* 270. *num.* 7. in quibus solum terminis procedere potest hic stylus eius Tribunalis, cùm sicut dicebam, non satis sit sola repetitio, aut productio verbalis, sed opus sit productione reali, vbicumque non solum non producitur proprium instrumentum, verum etiam mutata fuerit persona, quæ ex eodem instrumento conuenitur.

Et ex his licebat respondere ad auctoritatem Castrens. cùm, sicut videre est in locis adductis, semper in casibus, super quibus consuluit, productio fuerit certa; & ad certum effectum; non autem æquiuoca. Nam *in cons.* 28. non solum adest partis declaratio, quod vti volebat instrumento, sed idem instrumentum simul cum Regestro etiam dimissum fuerat in actis à Notario, qui prius ab eadem parte citatus fuerat ad portandum idem Regestrum: & ita cum declaratione voluntatis interuenerat actualis productio, cuius loco in instrumentis rogatis ab eodem Notario, per cuius acta motum sit iudicium, succedit repetitio. In *consil.* vero 247. Actor ad probandam prohibitionem Testatoris produxerat articulos, & vna cum articulis testamentum, cuius tenorem volebat legi parti, antequam articulis responderet; & ità cùm ipsi articuli sine testamento esse non possent, defendit productionem eiusdem testamenti verbo tantum factam, tanquam factam intra terminum, vt sustineretur realis, quę requirebatur ex forma Statuti, & facta fuerat post terminum; sicut hanc productionem sustineri voluerunt Felin. *in cap. licet causam*, *num.* 18. *in* 5. *limit. de prob.* Bald. *in cap.* 1. *num.* 1. *de fide instr.* Asin. *in prax.* §. 22. *cap.* 5. *n.* 6. Rot. *decis.* 22. *de iud. in antiq.* Quorum vtrumque deficit in casu de quo agitur; cum neque productio facta fuerit parte citata, prout dati fuerant articuli in casu eius consultationis, & simul cum ipsis articulis testamentum; neque verbalem productionem sequuta fuerit productio realis.

Et ita, &c.

Cardinale Platto.

Romana Hæreditatis Census.

Mercurij 8. *Iunij* 1588.

EPITOME.

Statutum Vrbis de duabus conformibus, comprehendit etiam Clericos. Curialitas non est incompossibilis cum Incolatu, in casu Statuti prædicti. Incolatus nonnullæ coniecturæ afferuntur.

Ad Cap. 178.

DECISIO CLXVIII.

FVit resolutum, Statutum Vrbis *cap.* 5. *lib.* 2. *in nouis*, disponens quod duæ conformes faciunt rem iudicatam inter Ciues, Incolas, & Districtuales, habere locum contra Vincentium Rentium; cùm constet, eum per triginta annos & vltra. in Vrbe cum familia habitauisse, bonaque ibidem acquisiuisse. text. *in l. pupillus*, *vers. Incola*, *de verb. signific.* & ibi Alciat *num.* 11. & text. *in l.* 3. vbi Alciat, *num.* 3. *eodem tit.* Riminal. iun. *cons.* 363. *num.* 238. *lib.* 4. & *cons.* 436. *numer.* 42. & *cons.* 439. *numer.* 6. Vasquius *quæstion. illustr. cap.* 61. *numer.* 20. cum aliis allegatis per informantes.

Non obstat quod D. Rentius sit Clericus. Quia vltra quod non gessit se pro Clerico, ducens vxorem; nec apparet quod incessisset in habitu & tonsura, vt gaudere posset priuilegio *cap.* 1. *de cleric. coniug. in* 6. dictum etiam fuit, Statutum huiusmodi notoriè ligare Clericos, iuxta aliàs resoluta coram Reuerendissimo Aldobrandino *in causa Romana*

mana de Comitibus, 17. *Iunij* 1577.

Non obſtat quod D. Rentius reſpondens poſitionibus dixerit ſe habitaſſe in Vrbe tanquam Curialem. Quia cùm contra hanc qualitatem ſit iuris præſumptio, poteſt confeſſio acceptari reiecta huiuſmodi qualitate: maximè, cùm non ſit qualitas, quæ annulleț & perimat ipſam confeſſionem. Bart. *in l. Aurelius, §. item quærit, ff. de libert. leg.* cum latè cumulatis per Clar. *in §. 2. verſ. poſſet quoque reus.* Præter quam quod habitatio diuturna D. Rentii in Vrbe eſt notoria; & ſic aliunde quam ex eius confeſſione, probatur: & ideo non nocet qualitas adiecta per eum, ſed ea ex eius confeſſione reiici poteſt. idem Bart. *in dicta l. Aurelius*, Sufficit autem id probari per notorium. Riminal. iun. *conſ.* 478. *num.* 5.

Accedit quod poteſt ſimul ſtare quòd quis ſit Curialis, & ſit etiam Incola. Hoc ipſum ex diuturna habitatione ſupradicta cum aliis ſupra deductis dignoſcitur: vt de Scholari dicimus; qui ſi vltra decennium in loco Studii cõmoratur, dicitur, niſi de contrario conſtet, ibi domicilium contraxiſſe. Rimin. iun. *conſ.* 476. *numer.* 6. latè Menoch. *de arbitr. iudic. caſ.* 86. *num.* 22. Et de Præfecto artis, qui tranſtulerat bona in locum, vbi præfecturam exercebat, & ibi vxorem duxerat, idem Menoch. *vbi ſupra num.* 29. *&* 88. dicens, in his maximè verſum Iudicis arbitrium. Quod autem Rentius voluerit Romæ domicilium conſtituere, ea omnia ſuadent, quæ ſupra enumerata ſunt. etſi concedatur eundem etiam Curialem fuiſſe: quia ipſa reſidendi neceſſitas pro exercendis officiis, quæ in Curia obtinebat, facit ipſum incolam. Bertrand. *conſil.* 101. *lib.* 3. *par.* 1.

R. P. D. Penia.

Romana, ſeu Neapolitana Pecuniaria.

Veneris 28. *Ianuarij* 1633.

EPITOME.

Sententiæ conformes quæ requiſita habeant, ad declarationem Statuti Vrbis cap. 178. lib. 1. Ciuilitas quomodo acquiratur.

Al Cap. 178.

DECISIO CLXIX.

Præceſſerat ſententia Auditoris Cameræ abſolutaria Hieronymi Roſolini, vti hæredis Thobiæ Roſolini, reſpectu partitarum ſcutorum 744. & 3023. per Iulium Pocobellum petitarum; quę poſtmodum per ſententiam motalem fuit confirmata: & expeditis litteris executorialibus, cùm idem Iulius prætenderet adhuc eſſe locum appellationi; emanauit reſcriptum cum clauſula, conſtito quod Statuto de duabus conformibus, vel alias executioni locus ſit, expenſas taxet, & mandata exequatur. Et hodie cùm dubitaretur, an conſtet de re iudicata, quæ veniat exequenda; affirmatiuè Domini reſponderunt.

Quia de ea conſtat ex lapſu triennij à die commiſſionis cauſæ appellationis: a quo dum tempora incipiunt currere, *Clem. ſicut, de appellat.* Put. *deciſ.* 147. *&* 150. *lib.* 2. & nihil actum reperitur, perit inſtantia: quæ vltra biennium de iure non durat. *cap. cum ſit Romana, de appellat. clem. ſi appellationem, eodem tit. auth. ei qui, C. de temp. appell.* Decius *conſil.* 436. *num.* 1. *&* 2.

Sed magis indubitanter eadem deſumitur ex duabus ſententiis latis contra Pocobellum; quæ, Iuris municipalis Vrbis diſpoſitione attenta, *in cap.* 178. *lib.* 1. habent vim trium, & rei iudicatæ, & vbique ſeruatur. Rota *deciſ.* 452. *part.* 1. *diuerſor. & deciſ.* 380. *&* 647. *num.* 1. *par.* 1. *recent.*

Non obſtat quòd Statuto prædicto locus eſſe non poſſit, niſi probentur ſententiæ inter ſe conformes, & datæ inter Ciues, & Incolas, & Diſtrictuales; & vlteriùs quòd illæ ſint validæ & iuſtæ; prout ſæpè Rota, declarando Statutum huiuſmodi, tenuit; & ſignanter in ſupra allegatis deciſionibus 380. *&* 647. *par.* 1. *recent.*

Quia conformitas ex tenore illarum colligitur; dum in prima Hieronymus, vti hæres Thobiæ, abſoluitur à petitis per Iulium reſpectu duarum partitarum: in ſecunda verò eadem confirmatur per verba, Pronunciamus malè appellatum, & de nullitate dictum, & benè iudicatum: quæ maior probari non poteſt, cùm inter ſe conueniant in ſubſtãtia, in qualitate, & quantitate, Surd. *conſ.* 102. *num.* 9. Afflit. *deciſ.* 632. *in fine.* Theſaur. *deciſ.* 122. *nu.* 10. & idem fuit comprobatum *in d. deciſ.* 647. *nu.* 1. *par.* 1. *recent.*

Ciuilitas enim & Incolatus, tam Hieronymi, quam Iulij, diſſimulari non poteſt. Nam quamuis ãb initio vterque originem in Vrbe non traxerit; attamen illorum reſpectiuè continuata habitatio per viginti, triginta, & vlteriores annos, bonorum ſtabilium acquiſitio, & poſſeſſio, & matrimonia contracta, benè probant acquiſitam ciuilitatem ad hunc effectum. Surd. *conſil.* 371. *nu.* 47. *lib.* 3. Gratian. *diſcep.* 824. *num.* 39. & inter Vrbis Mercatores fuit reſolutum *in Cauſa Romana ſcutorum centum millium coram Domino Cardinale Virili* 28. *Ianuarij* 1628. & nouiſſimè *in Romana Nullitatis cenſuum.* 9. *Februar.* 1632. *coram D. meo Veroſpio.*

Validitas exinde earundem ſententiarum non fuit controuerſa: quæ nihilhominus etiam ſufficienter probata remanet ex reuolutione Proceſſus, ex quo deſumuntur acta prò validitate iudicij neceſſaria, quæ per Caputaquentem *dec.* 260. *par.* 2. ſigillatim enumerantur.

Iuſtitia denique viſa fuit patens ex deciſionibus in cauſa factis.

Non obſtat quod fundamenta deciſionum ab iniuſtitia defendi non poſſint; ex quo Pocobellus ex duabus epiſtolis miſſiuis 3. Martii 1623. & Ianu. 1624. probat mandatum in perſonam Thobiæ vendendi tractam vini per Regiam Maieſtatem Canonicis S. Mariæ Maioris conceſſam: & eiuſdem mandati ſuſceptionem ab eodem Thobia cum obligatione aſſecurationis, & ſeu, vt mercatores dicunt, *Di ſtare del credere*: & dum de implemento non docet, quod ſcilicet poſt venditionem eiuſdem tractæ factam Signorino, exegerit partitam ſcutorum 749. iude teneatur ad damna & intereſſe ex decoctione eiuſdem Signorini cauſata. *l. idemque, §. ſi procurator, l. ſi tibi mandauero, §. ſicut, ff. mandat. l. ad comparandas, l. in re*

manda-

mandata ; C: eodem tit. Surd. *dec.* 504. *num.* 4. Escobar. *de ratio in cap,* 19. *num.* 21.

Quia hæredes Thobiæ non negant mandatum per Pocobellum datum pro vendenda tracta ; sed dicunt Thobiam adimpleuiſſe mandatum, ex quo illam Signorino vendiderat, & Signorinus eidem Pocobello dedit litteras pro eadem ſumma directas Portio mercatori in Vrbe pro eadem quantitate ei ſoluenda; quæ in ſummario Procobelli nu. 5. leguntur.

Quod ſi replicetur Portium mercatorem litteras Signorini non acceptaſſe, atque ita ſcribentem litteras numquam fuiſſe liberatum. Rota Ianuen. *deciſ.* 8. *num.* 27. *&* 10. *num.* 12. *&* 52. *numer.* 2. durareque primam actionem Procobelli aduerſus Thobiã, qui mãdatũ ſuſcepit cum obligatione aſſecurandi pecunias, quæ in Vrbe remittebantur de qua dicebatur conſtare per Epiſtolã Thobiæ 24. Septembris 1621. ibi, *Vi confermiamo di nuouo, che per le rimeſſe vi faremo per voſtro conto, ci contentiamo ſtarui del credere, con vn terzo per cento per voſtra prouiſione.* & in alia 5. Ianuarii 1624. magis in Indiuiduo de tracta vendita Signorino, ibi, *Il Signorino ſi trouua fuori di Napoli ; però non ho riſcoſſo altro : come torna, douerà pagare : quando vi volterà l'auanzo, vi ſtarò del credere.*

Adhuc obiectum ceſſare videtur: quia obligatio Thobiæ loquitur de pecuniis per ipſum remittendis ad Vrbem ; non autem de remittendis per alios : atque ita quando iam ad ipſum peruenerunt : quod dici non poteſt, de debitis per Signorinum, quæ ab eo non fuerunt exacta.

Nebue repugnat prædictæ obligationi partita extracta ex libro eiuſdem Thobiæ, in qua facit ſe creditorem Pocobelli de mercede huius cambii, ibi ; *E più mia prouiſione di cambio à vn terzo per cento, ſcudi* 34. 4. 10. quaſi pro iſta partita ſcutorum 729. factum fuerit cambium per Thobiam, vel de eius ordine, vt ſolueret debitum eiuſdem.

Quia Epiſtolæ ſupradictæ clarè ſe explicant pro pecuniis per ipſum Thobiam remittendis : vnde vel partita ſcutorum 34. 4. 10. enuntians cauſam *per prouiſione di cambio,* ita genericè concepta non probat : aut ſi adhuc referenda eſſet ad partitam ſcutorum 749. tanquam indebitè & malè concepta, eſſet delenda de computo : non autem per eandem formanda eſſet obligatio, quę prius inter partes contracta non erat.

Et ita, &c.

Cardinale Sacrato.

Romana Cottiuij.

Luna 6. *Martij* 1606.

EPITOME.

Clauſula, arbitio, an ſemper importet facultatem tantùm prout de iure. Petitorium quando cumulari poſſit cum poſſeſſorio. Nullitas ob defectum citationis intra quod tempus ex Statuto Vrbis admittatur.

Ad Cap. 191. *num.* 103.

DECISIO CLXX.

CVm iſta cauſa eſſet iam commiſſa in Rota, & Domini de Cantacchis inſtarent ſuper poſſeſſorio, Agentes pro D. Comeſtabili recurſum habuerunt ad Sanctiſſimum, & per particulare reſcriptum obtinuerunt committi vt in petitorio, & poſſeſſorio ſimul procederetur, vnico contextu, & vnica ſententia, arbitrio Rotæ. Dubitaui, an eſſet locus arbitro, ita vt procedi poſſet iuxta petitionem Comeſtabilis. Rota autem vtraque parte informante affirmatiuè reſpondit, ea ratione, quod licèt clauſula Arbitrio, importet, pro vt de iure. Bart. *in extraug. ad reprimendum, verbo videbitur.* Cæſ. de Graſſ. *deciſ.* 8. *de re iud. cum ſimil.* De iure autem poſſeſſorium ſit prius terminandum, quàm petitorium. *l. ordinarij, C. de re vend. l. incerti, C. de interdict.* Maximè quando, vt in hoc caſu, prętenditur ſpolium, quod iudicium eſt magis priuilegiatum, quàm alia poſſeſſoria. *Clem.* 1. *de cauſ. poſſ. & proprıet.* vbi gloſſ. *verb. ſpoliatis.* Gozad. *conſ.* 10. *num.* 3. *cum alijs ſeqq.* Nihilominus eſt etiam verum quòd clauſula Arbitrio dat facultatẽ aliqualiter diſcendẽdi a regulis iuris. Creſc. *dec.* 4. *de teſtibus.* maximè quando aſcribitur illi, qui alias habebat iuriſdictionem, & ſic facultatem procedendi prout de iure: quia tunc videtur magis accedere ad liberum arbitrium, ne aliàs ſi redigatur ad meros terminos iuris, illa commiſſio fiat ſuperflua : vt poſt Imol. *in l. filius fam. de donat.* trad. Felin. *in cap.* 1. *num.* 51 *colum.* 4. *verſic. & ſi dicatur, arbitrio ſuo, de conſtit.* Dec. *in l. in perſonam,* 23. *& in l. generaliter, de reg. iur.*

Cauſæ autem, propter quas Domini arbitrati ſunt poſſe cumulari petitorium cum poſſeſſorio, fuerunt, quia ſpolium prætenſum à Canſacchis eſt adeò turbidum, & implicatum, vt Domini potius inclinarent pro non ſpolio. Conſtat. enim, quod anteceſſores Comeſtabilis, non ex propria auctoritate, ſed cum mandato Iudicis, ingreſſi ſunt poſſeſſionem : quo caſu non ita de facili reſtituitur ſpoliatus propter præſumptionem, quam habet Iudex pro ſe. Felin. poſt alios, *in cap. dilectus il primo, num.* 1. *de reſcriptis.* Et quod magis eſt, Iudex immiſit in vim particularis, & præciſi reſcripti Iulii Papæ Tertii, cum derogatione de iure quæſito non tollendo ; vnde ſubintrat alia concluſio, quod Canſacchis tanquam ſpoliatis à Principe non competat remedium reſtitutorium. Affict. *deciſ.* 361 *num* 12. Mohed. *deciſ.* 4. *de reſtitut. ſpoliat.*

Non obſtat quòd ille Iudex proceſſerit ſine citatione. Quia talis nullitas, nõ admittitur poſt annũ, obſtante ſtatuto Vrbis. Achill. *dec.* 15. *&* 16. *de conſtit.* Et multò magis debet admitti talis exceptio poſt quadraginta annos, quo curſu temporis ſtante, omnia ſolemnia præſumuntur, etiam quoad proceſſum. Gabr. qui alios cumulat, *tit. de ſent. concl.* 4. *num.* 34. cum pluribus ſeqq. Ex quo faciebant aliqui ex Dominis aliam illationem, quod per curſum tanti temporis fuerit pręſcriptum actioni ad ſpolium, iuxta opinionem, quam Rota moderna ſequitur, vt in *Cauſa Mediolanen. ſeu Nullius, Canonis reintegranda* 17. *Maij* 1600 *coram Illuſtriſſimo D. meo Card. Saraphino.*

Poſtre-

Postremò dicebatur, quod ex quadam intimatione, & aliis comparitionibus Anchisis, Auctoris Cansacchorum, apparet fuisse vsque ab initio per Cansacchos habitam notitiam mandati relaxati ad fauorem antecessorum Comestabilis: vnde sibi imputent Cansacchi, si non appellarunt, quia tali decreto videntur consensisse. *l. 1. C. de appellat. l. ab eo*. C. *quomodo & quando Iudex*, & fuit magis in specie decisum *in Causa Camerinen. Pensionis* 22. *Iunij* 1594. *coram Gypsio*. Quibus ambagibus, & turbiditatibus stantibus solet Rota etiam absque particulari commissione super arbitrio facilius, non obstante priuilegio Iudicii possessorii, se conferre ad cognitionem petitorij, Caputaq. *decis.* 200. *par.* 2. cum aliis decisionibus allegatis per Modern. *de atten. par.* 3. *cap.* 19. *numer.* 4. & 6.

Reuerendissimo D. Coccino Decano.

Cæsaraugustana Pensionis.

Lunæ 11. *Martij* 1619.

EPITOME.

Causa appellationis, & causa nullitatis, si æque principaliter committantur, deserta causa appellationis, non censetur deserta causa nullitatis. Et an in tali casu exceptio nullitatis impediat executionem rei iudicatæ.

Ad Cap. 192. *num.* 19.

DECISIO CLXXI.

FVit commissa Causa nullitatis, eaque principaliter cum causa appellationis, à sententia lata super extinctione pensionis: & cùm deserta fuisset causa appellationis, petebatur manutentio pendente Causa in Iudicio nullitatis. Sed quia decisio in hac eadem Causa facta sub die 2. Ianuarij præsenti, simpliciter videtur admittere, quod pendente Causa nullitatis modo supradicto, peti possit manutentio; quod tamen non est simpliciter verum; Domini ab illa decisione recesserunt, in quo cum sequentibus conclusionibus discordat. Firmarunt enim veram esse conclusionem quod quandoque principaliter committitur causa appellationis, & causa nullitatis; deserta causa appellationis, non censetur deserta causa nullitatis, quæ durat per triginta annos. Bart. *in l. si expressim, num.* 10. *ff. de appel.* Abb. *in cap. dilecto, numer.* 9. Franc. *num.* 10. Imol. *num.* 17. *de appellat.* Socin. *cons.* 10. *col. vlt. lib.* 4. Merend. *de ordin. iud. par.* 6. *tit. de sent. num.* 153. & *seqq.* Gail. *pract. observ. lib* 1. *observ.* 127. *num.* 8. Couar. *pract. quæst. cap.* 24. *in fin.* vbi testatur de communi, & fuit dictum *in Placentina Parochialis de Malpartida*, 6. *Nouembris* 1602. & 1. *Decembris* 1604. *coram Litta, & in causa Cartaginen. Pensionis*, 14. *Martij* 1600. *coram Lancellotto, & in Romana Census*, 15. *Ianuarij* 1607. *coram Francisco Penia Rotæ* Decano.

Sed in hoc casu dubium est, an pendente causa Iudex à quo procedere possit ad executionem rei iudicatæ: & vera est distinctio, quam ponit Bartolus *in l.* 4. §. *condemnatum, num.* 2. & 3. *ff. de re iud.* videlicet quod aut ex parte eius qui proponit exceptionem nullitatis, nihil probandum est, vt quia dicit, non fui citatus, non est procurator meus; & tunc exceptio nullitatis impedit executionem: aut est aliquid probandum; & tunc, aut probatio fit incontinenti, & impedit executionem; aut requirit altiorem indaginem, & non impedit executionem. Hanc sententiam repetit idem Bart. *in l. si expressim*, vbi expressè ita declarat conclusionem supra firmatam *nu.* 11. dum remittit se ad ▪▪, quæ notauit *in l. si cum nulli, ff. de re iud.* vbi se remittit ad dicta *in alleg.* §. *condemnarunt.* idem Bart. *in l. fin. C si ex falsis instrumentis.* Alex. *in addit. ad Bart. in dicta l. expressim, in litt. E.* Innoc. *in cap. cum in Iure peritus, in princip. de offic. deleg.* Franc. *in cap. dilecto. num.* 31. *vers. circa tertium, de appellat.* Lancell. *de attent. nullit. pend. cap.* 17. *num.* 17. & *seqq.* præsertim *num.* 27. 32. 37. 38. & 69. & hanc sententiam tenet Rota, quæ secundum hanc distinctionem est intelligenda *in decis.* 3. *de except. in non.* & hanc distinctionem expressè approbauit Rota *in dicta causa Placentina Parochialis de Malpartida*, 1. *Decembris* 1603. *coram Litta.*

Applicando igitur prædicta ad casum nostrum, cùm sit commissa causa appellationis, & nullitatis æque principaliter, & sit deserta causa appellationis, an sit danda manutentio, vel nè, pendet ex eo an pars alleget aliquam nullitatem, circa quam ipsa nihil teneatur probare: vel doceat de aliqua nullitate, quæ altiorem indaginem non requirat: quia isto casu non potest denegari manutentio; secus autem si nullitas allegata requirit altiorem indaginem, per Doctores supra citatos. Et ideo retentis præditis terminis Domini ordinarunt, vt videretur, an sententia sit nulla ad effectum vt cognoscatur an sit locus manutentioni.

Et ita &c.

R. P. D. Orano.

Romana Alimentorum

Veneris 25. *Maij* 1587.

EPITOME.

Responsiones factę positionibus absque iuramento exhibitis non præiudicant reo.

Ad Cap. 194. *num.* 46.

DECISIO CLXXII.

IN causa Romana Alimentorum præsuppositum fuit, actorem in exhibitione positionum, seu articulorum, formam Statuti *cap.* 68. *lib.* 1. non seruasse: ergo quæsitum fuit ex alio Statuto *lib.* 1. *cap.* 70. an responsiones in dictis positionibus factæ præiudicarent. Domini fuerunt in voto negatiuè, quia forma est, quæ dat esse rei, a lege, aut Statuto præscripta: vnde cum non fuerit seruata, actus inde secutus corruit, *l. cùm si*, §. *præter*, & ibi Ias. *primo notabili, ff. de transactionibus, l. Iulianus.*

§. *sed*

§. *ſed etſi quis, num.* 9. *C. de iur. & fact. ignor.*

Cùm igitur forma Statuti mandantis per actotem poſitiones, ſiue articulos diſpoſitiuè, & ponendo conceptos medio iuramento exhiberi, cum hæc fuerit forma, ſequitur, ob non ſeruatam, reſponſiones ad eas factas non præiudicare.

Et ſic reſolutum.

Eminentiſſimo Cardinale Pamphilio.

Romana Vineæ.

Lunæ 14. *Iunij* 1613.

EPITOME.

Conſenſus ſubhaſtationi & deliberationi quando ſuppleat ſolemnitates requiſitas a Statuto in executionibus.

Ad Cap. 194.

DECISIO CLXXIII.

CVm Dominus Valperga eſſet creditor Zorli in diuerſis pecuniarum ſummis, poſt plura inſtetit deueniri ad vlteriorem ſubhaſtationem cuiuſdam vineæ: ad quam euitandam Zorlus oppoſuit de compenſatione cum quodam eius credito, de quo dicebatur conſtare ex poſitionibus habitis pro confeſſatis, & ex partito, ſeu iuramento litis deciſiuo. Ideo ſub die 1. Februarij præteriti dubitaui An hõi poſitiones & partitum obſtarent. Quod fuit negatiuè reſolutum, niſi aliunde creditum iuſtificaretur, vt apparet ex deciſione tunc extenſa.

Verùm quia Zorlus contra dictam ſubhaſtationem plures alias exceptiones opponebat: ſupradicta die propoſui Dubium generale, An ſcilicet deueniendum ſit ad vlteriorem ſubhaſtationem? Quod per Dominos fuit affirmatiuè reſolutum: quia de credito Valperghę ſatis conſtat ex pluribus inſtrumentis ſolutionis diuerſarum ſocietatum officiorum, quarum Zorlus tanquam recognitor bonæ fidei Valpergam fideiuſſorem indemnem releuare promiſit: nec non ex ceſſionibus earũdem ſocietatum, per eundem Valpergam obtentis in caſu ſolutionis ita vt propterea de credito Valperghæ dubitari non poſſit.

Non obſtat quod ſubhaſtatio fuerit cepta non præcedente exhibitione inſtrumentorum, & executione, ac alijs ante deliberationem requiſitis per Statutum Vrbis *lib.* 1. *c.* 194. Quia quoad exhibitionem inſtrumentorum fuit dictum, quòd Zorlus ad euitandas expenſas declarauit medio iuramento velle ſtare illorum indicationi per Valpergam facienda. Quò verò ad executionem, & alia requiſita per Statutum, placuit reſponſio quod Iudex citato dicto Zorlo ad præſtandum conſenſum deliberationi, & ſubhaſtationi bonorum per ipſum in actis iudicatorum, pronunciauit partibus præſentibus conſenſum haberi pro præſtito, pro vero, & reali credito: quo caſu ſtãte veritate crediti executio habetur pro facta cum omnibus requiſitis ad effectum vt deueniri poſſit ad actum ſubhaſtationis, per regulam, quòd cui conceditur conſequens dicitur etiam cõceſſum omne ſuum neceſſarium antecedens *l. ad legatum, l. ad rem mobilem.* & ibi gloſ. & Doctores, *ff. de procurat.*

Et ex his ceſſat, quòd conſenſus fuerit præſtitus ſubhaſtationi ritè, & rectè faciendæ ſecundum formam ſupradicti Statuti: Quia cum bona ſubhaſtanda iam fuiſſent per Zorlum in actis indicata, conſenſus cenſeri debet præſtitus in ſpecie ad effectum, vt bona iam indicata ſubhaſtarentur nulla alia præcedente executione, pro verò tamen, & reali credito: quo caſu certum eſt conſenſum ſupplere ſolemnitates requiſitas in ſubhaſtatione, ex adductis *in cauſa Romana Spolij*, 14 *Iunij* 1604. *coram bonæ memoriæ Iuſto*, & faciunt etiam adducta *in cauſa Aſculana Prædij*, 22. *Iunij* 1609. *coram Reuerendiſs. D. meo Damaſceno.*

Nec obſtat, quod dictus conſenſus ſit reſtrictus ad creditum, pro quo Zorlus reperiebatur carceratus. Quia imò dictus conſenſus legitur præſtitus ſubhaſtationi; ſeu deliberationi pro verò, & reali credito: quæ verba fuiſſent ſuperflua, niſi poſſent etiam referri ad credita, de quibus adhuc non conſtabat in actis; nec fuiſſet neceſſaria declaratio de ſtando indicationi inſtrumentorum. Credita enim, pro quibus ſeruatis de iure ſeruandis fuerant relaxata mandata, & Zorlus reperiebatur carceratus, non indigent alia indicatione.

Præterea omnis difficultas in caſu iſto viſa fuit Dominis ceſſare ex commiſſione per Valpergam obtenta, in qua fuit reſcriptum eſſe procedendum ad vlteriora in ſubhaſtatione, prout de iure, reiectis nullitatibus, & conſtito prius de bono iure, de quo ſatis viſum fuit conſtare ex inſtrumentis, & alijs ſupra deductis.

Nec refert, quod poſt cœptum iudicium ſubhaſtationis Valperga elegerit calculatores pro liquidandis tam creditis ipſius, quàm etiam Zorli, & obtinuerat mandari referri, & ſtari illorum relationi, ita vt videatur receſſiſſe a iudicio ſubhaſtationis. Placuit enim reſponſio, quod prædicta electio fuit facta cum clauſula præſeruatiuè ſine præiudicio obligationis Cameralis proceſſus executiui, & mandatorum relaxatorum, & quorumcunque iurium ambarum partium; per quam cenſetur præſeruatum etiam ius quoad ſubhaſtationem, perinde acſi electio non fuiſſet facta. Put. *deciſ.* 32. *lib.* 3. & fuit pluries deciſum.

Minus refragatur, quòd vinea, de qua agitur, fuerit per iudicem conſignata Valperghæ, vt de fructibus ſibi ſatisfaceret, & ipſe promiſerit de illis reddere fidele computum: quod tamen adhuc non reddidit, & propterea obſtat ei exceptio ſolutionis, ſeu ſatisfactionis, quæ admittitur etiam vbi agitur vigore obligationis Cameralis. Quia fuit reſponſum, quod Valperga deductis expenſis pro cultura vineæ remanet tantum debitor pro dictis fructibus in ſcutis 126. vt patet ex relatione periti de conſenſu partium electi, cui ſtandum eſt. Abb. *in cap. propoſuiſti, num.* 10. & ibi Felin. *nu.* 6. *de probat.* Corn. *conſ.* 43. *col.* 3. *lib.* 1. Pariſ. *conſil.* 96. *nu.* 32. *lib.* 1. & fuit dictum coram me in *cauſa Romana Tutelæ*, 11. *Maij* 1612. & alias ſæpè; & hoc debitum Valperga offert ſe paratum compenſare cum hoc credito.

Ad id quod dicebatur, Valpergam debere ſtare indicationi faciendæ per Zorlum, fuit reſponſum, adhuc pro parte Zorli non dari fumum quod habeat

by Google

beat aliqua iura relevantia; quæ si verè adessent, placuit standum esse indicationi, vt seruetur æqualitas, quæ in iudicijs seruari debet, & præcipuè in probationibus faciendis. Dec. *in reg. fauores, num. 4. vers. & in medio*, vbi etiam Cagnol. *num. 8. de reg. iur.*

Quò verò ad positiones habitas pro confessatis, Domini voluerunt denuò partes audire: & ideo fuit decisum deueniendum esse ad vlteriorem subhastationem, nisi obstent supradictæ positiones, de quibus videbitur: & dato competenti termino ad iudicandum, & facta compensatione fructuum perceptorum, iuxta relationem Periti, de qua supra, &c.

Eminentissimo Cardinale Verospio.

Ciuitatis Castelli Bonorum.

Lunæ 15. Martij 1621.

EPITOME.

De fatalibus, quod ante acceptationem arbitri, eorum cursus non suspendatur: & an durante causa nullitatis possint interim labi. Manutentio cui nam competat, finita emphyteusi, inuestitonè ab vltimo emphyteota, an potius Domino directo.

Ad Cap. 196. num. 47

DECISIO CLXXV.

SVb die quinta Iunii præteriti fuit coram me decisum, Non constare de re iudicata, per quam Antonio Meliorutio deneganda esset in bonis, de quibus agitur, manutentio. Verùm cùm Reuerendissimus Episcopus Ciuitatis Castelli non acquiesceret, super eisdem causa denuo per me proposita, ex nonnullis in facto deductis, à decisis Domini recesserunt. Non enim visum fuit subsistere quod stante compromisso labi fatalia non potuerunt; cùm non appareat Reuerendissimum Pauonium tale compromissum acceptasse: vnde intrat regula, qnod ante acceptationem arbitri fatalium cursus non suspenditur. Bald. post gloss. *in l. 1. in fin. ff. de arbitr.* Fulgos *cons.* 68. Alex. *cons.* 87. *lib.* 5. Dec. *in cap. ex ratione, colum.* 6. *in princip. sub numer.* 8. *de appellat.*

Nec releuat, in suis litteris Dominum Episcopum Meliorutio respondere, gratum sibi fuisse quod onus huiusmodi controuersias decidendi D. Pauonius acceptauerit. Nam dicta responsio fundata reperitur in Meliorutij assertione, qui Dominum Pauonium scripserat prædictum onus acceptasse. vnde non potest dici contra Dominum Episcopum epistolam probare, cùm ipsa non disponat; ex regula, quod supponens non disponit. Roland. *consil.* 10. *num.* 14. *lib.* 4. Rota *dec.* 108. *num.* 3. *par.* 1. *diuersorum.*

Vltra quod, hoc prætenso compromisso non obstante, cùm vtraque pars Iudicem adiuerit, & Meliorutius fuerit protestatus, nihil in petitorio fieri, nisi possessorio terminato, videtur in omnem euentum ab huiusmodi compromisso recessum. *l. sed si seruum, §. vlt. l. ligatores, ff. de arbitr.* Ioannes Thapta *de arbitr. lib.* 13. *cap.* 3. *numero* 1.

Non obstat, commissam æquè principaliter fuisse causam nullitatis, qua durante per triginta annos, fatalia interim labi non potuisse, ex Achill. *decis.* 17. *de rescript.* & Put. *decis.* 344. *num.* 2. *par.* 3. Quia dictas decisiones responsum fuit procedere, vbi nullitas notoriè patet, Otasch. *decis.* 21. *nu.* 22. *vers. secus.* Lancellot. *de attent. cap.* 17. *num.* 72. & 73. & fuit dictum *in Cæsaraugustana Pensionis*, 13. *Martij* 1619. *coram Reuerendiss. D. meo Decano.*

Hic autem non constat de notoria sententiæ Rotalis nullitate; quin potiùs ex deductis pro Domino Episcopo, eam fuisse validam arguitur.

Nec refragatur, sententiam continere solummodo quòd Episcopus inuestire Meliorutium non teneatur; non autem ex illa constare de non iure ex titulo testamenti à Meliorutio producto; & ita sententiam, quatenus etiam fecisset transitum in iudicatum, tanquam super re diuersa latam non obstare. Cùm enim habeatur in dicta sententia, Leonoræ licitum non esse donare, nec alienare: non solùm comprehensa censetur donatio, verùm etiã vltima voluntas; quæ species dicitur alienationis. Bald. *cons.* 83. *an prohibita, vers. solutio, lib.* 2. Calder *cons.* 331. *alias* 2. *de testament.*

Nec valet dicere, Meliorutio, tanquam possidenti, non posse manutentionem denegari. Quia cùm ex actis appareat, inuestituram fuisse tantummodo ad vitam Leonoræ concessam, & de illius obitu constet, non videtur Meliorutio contra Dominum directum danda manutentio. Natt. *cons.* 373. *num.* 33. Honded. *cons.* 21. *num.* 8. *lib.* 2. Menoch. *cons.* 139. *num.* 11. *vsque in fin.* Sed finita potius emphyteusi debet ratione ciuilis possessionis Ecclesia manuteneri. Bart. *in l. 1. §. quod ait Prætor, num.* 17. *ff. vti possid.* Bero. *consil.* 102. *nu.* 42. *& seqq. lib.* 1. Onded. *cons.* 21. *nu.* 10 *& seqq. lib.* 2. & fuit dictum *in causa Ciuitatis Castelli Bonorum*, 8. *Nouembris* 1589. *coram Card. Pamphilio.*

Cardinale Caualerio.

Romana Redditionis computorum.

Lunæ 3. Iulij 1523.

EPITOME.

Salarium, licèt non conuentum, debetur ij qui solet locare & conducere operas suâs.

Ad Cap. 92 Lib. 3.

DECISIO CLXXVI.

QVamuis regulariter salarium non conuentum non debeatur, *l. salarium, C. mandati, l. 1. ff. de variis, & extraord. cogn.* Cardinalis Seraphinus *decis.* 90. *num.* 1. Puteus *decis.* 45. *lib.* 2. *num.* 1.

Hæc tamen regula fallit quando constat de solito locandi, & conducẽdi operas. Alex. *cons.* 109. *num.* 2.

Google

num. 2. verſic. hoc idem deducitur, lib. 6. & ſæpè cenſuit Rota, & ſignanter *in Pampilonen. Salarij coram me, 13. Februarij 1617.* & in aliis paſſim.

In propoſito autem ex confeſſione Dominorum de Cinciis apparebat Dominum Iulium Cęſarem Lutium ſolitum eſſe locare operas ſuas; prout ipſi aſſerebant quòd aliàs R. P. D. meo Pamphilio inſeruierat; & non negabant ipſum fuiſſe verſatum pro ſeruitiis, ſaltem in generali, in domo eorundem Dominorum de Cinciis. Vnde tam ex hoc, quàm ex generali conſuetudine vigente in Vrbe locandi & reſpectiue conducenceudi operas, & ſoluendi ſalaria, de qua Rota *coram bonæ memoriæ Cardinale Lancellotto deciſ. 238. num. 1. in fine, par 1. in recentior, & in dicta Pampilonen. Salarij*, Domini cenſuerunt ſalarium deberi: ſed reſeruarunt particulariter videre, ad quam ſummam eſſet ſoluendum.

R. P. D. Merlino.

Romana Mercedis.

Veneris 16. Aprilis 1624.

EPITOME.

Salarium ſi non eſt certè & determinatè taxatum, præſumitur conſtitutum pro ea quantitate, iuxta quam ſolutum fuit. Augmentum laborum in quo caſu operetur augmentum ſalarii.

Ad Cap. 92. lib. 3.

DECISIO CLXXVII.

FVit coram Reuerendiſſimo Domino meo Caualerio ſub die 3. Iulii proxime præteriti reſolutum Domino Lutio deberi ſalarium: ſed ad quam ſummam ſit taxandum, fuit in aliam diſputationem reiectum. Qua diſputatione hodie per me propoſita, Domini diſtinxerunt duo tempora: Primum ab anno 1592. vſque ad annum 1604 quo obiit Staphanus Vitalis olim Præfectus Domus Dominorum de Cinciis. Alterum à dicto anno 1604. & citra vſquequo Lutius inſeruiuit negociis eorundem Dominorum de Cinciis.

Hac poſita diſtinctione, Domini quoad primum tempus dixerunt, ſalarium Lutio deberi ad rationem ſcutorum trium ſingulis menſibus. Quia cùm dicto anno 1592. fuiſſet conſtitutus procurator ad lites, cauſas, & deinde de anno 1595. etiam ad exigendum, quietandum, & ſoluendum, licèt nihil in dictis inſtrumentis, nec alibi fuerit expreſsè conuentum de certa quantitate ſalarii; attamen vt apparet ex libris rationum Domus ab eodem Lutio exaratis, fuit ſolutum ſalarium ad dictam rationem ſcutorum trium pro quolibet menſe, vt in partitis de anno 1592 ibi, *& per ſua prouiſione ſe gli danno ſcudi tre il meſe*: & in reliquis partitis etiam vſque de anno 1607. idem obſeruatum fuiſſe apparet. Vnde intrat concluſio, quòd vbi deficit expreſſa, & determinata taxatio ſalarii, pro ea quantitate præſumitur conſtitutum, & taxatum, iuxta quam ſolutum fuit. Bartolus *in l. ſi certis annis, nu. 9. C. de pactis* Alexander *conſ. 107. num. 1. & 2. verſic. vel illa, lib. 1.* Cardinalis Mantica *de tacitis, lib. 5. tit. 2. verſic. item locatio*, & firmauit Rota *coram eodem Cardinale Mantica, deciſ. 267. num. 1. verſic primum, & in Romana Mercedis, 29. Ianuarij 1604. coram bonæ memoriæ illuſtriſſimo Domino Cardinali Pamphilio.*

Neque obſtare viſum fuit, quod poſt dicta mandata creuerint labores Lutio propter hæreditates, & præcipue de Capizucchis Dominis de Cinciis nuper delatas, & propterea aucto illius labore, æquum etiam ſit, augeri ſalarium, iuxta Roman. *conſil. 25.* cum ibi notatis per Mandoſium, & ſecuta eſt etiam Rota *in Romana Mercedis coram R. P. D. meo Vbaldo*, q. æ eſt *deciſio 354. nu. 4. parte prima recentiorum.*

Quoniam mitto quod etiam poſtquam dicti labores Lutio creuerunt, id tamen Lutius pro eadem menſtrua mercede ſcutorum tantummodo trium ſe creditorem conſtituit; Signum euidens, quod huiuſmodi ſalario pro quocunque labore ipſe acquieuerit, nec incrementum ſalarii ob incrementum laborum ſibi deberi exiſtimauerit; In hac materia conſiderandi ſunt duo caſus.

Primus eſt quando pro certis officiis, & muneribus quis locauit operas ſuas; ſi enim emergant aliæ occupationes, & negocia, quæ ad prædicta officia, & munera demandata non pertineant, verum eſt quod aucto labore, augendum eſt etiam ſalarium: in quibus terminis loquuntur Roman. *dicto conſil. 25.* vbi quis à principio vti famulus Apothecæ inſeruiebat, deinde vti tabellio eiuſdem Apothecæ inſtrumenta, & alias ſcripturas confecit, & ſic in ſeparato miniſterio: & Angelus *in §. illud, authent. vt iudic. ſine quoque ſuffrag.* & idem Angelus *ad Bartolum in l. prima, C. de legation. lib. 10.* & Felinus *in cap cùm olim, num. 1. de re iudic.* Baldus *in l. qui duobus, ff. de conditionibus, & demonſtrationibus*, & Rota *dicta deciſ. 354. num 5. par. 1. recent.* & alii.

Aut verò, & eſt ſecundus caſus, ſuperuenerunt quidem labores, & negocia, ſed connexionem habent, & verſantur circa munus, & officium locarori, vel miniſtro creditum: & tunc aucto labore non augetur ſalarium: quia potuit locator præcogitare huiuſmodi incremeutum laboris, quod omnino euentuale fuit, cũ ita augeri quemadmodum diminui potuerit labor, vt bene declarant *Abb. in cap. quanto, num. 9. & 11. de cenſib.* Martil. *ſingul. 134. verſic. & pro ampliatione* Alexand. *conſ. 178. num. 11. verſic ſecundo pro hoc facit, & num. 16. verſic. ad idem, lib. 2.* Cepol *de ſeruitut. vrban. prad. cap. 10. num. 5. & ſeqq.* Roſental. *de feud. cap. 9. membr. 1. concl. 51. ſub littera B.* & idem videtur ſenſiſſe Rota *in dicta Romana Mercedis coram bon. mem. Card. Pamphilio.* In præſenti verò ſpecie ſaltem quoad hoc primum tempus, Lutius non fuit nouis aliis pergrauatus negociis quàm illis, quæ mandatum procuræ ad lites, & cauſas familiæ de Cinciis, & exactiones reſpiciunt; & conſequenter, iunctis etiam hiſce negotiis procuræ, & exactionis, ſalarium non inde viſum fuit augendum.

Quo verò ad ſecundum tempus poſt mortem

Digitized by Google

Stephani Vitalis, cùm idem Lutius aliud officium diſtinctum ſeparatum à primis exercuerit, nempè præfecti Domus pro quo officio dictus Staphanus ſalarium percipiebat; viſum fuit augendam eſſe mercedem iuxta ſupra firmatam diſtinctionem. Et quoniam hæc materia augmenti, vel diminutionis ſalarii ob augmentum vel diminutionem laboris, plurimum Iudicis arbitrio relinquitur, Bart. *in l. Scio in fin. ff. de ann. legat. Menoch. de arbitr. caſ.* 223. *num.* 11. *& conſ.* 228. *n.* 48. *&* 49. Domini arbitrati ſunt pro hoc tempore eſſe aſſignandum ſalarium Lutio ad rationem ſcutorum quinquaginta quolibet anno pro quocunque ſeruitio; quod viſum fuit congruum ſalarium: Attento præſertim quòd Lutius ab iiſdem Dominis de Cinciis habuerit hoc tempore, etiam habitationem, & victum: nec adeo negociis ipſorum Dominorum de Cinciis premebatur, quin potuerit commodè etiam aliorum cauſis, & negociis incumbere, prout verè incubuit, vt in ſimili fuit conſideratum *coram Cardinale Seraphino deciſ.* 849. *num* 4.

Et ita vtraque parte informante.

R. P. D. Merlino.

Romana Mercedis.

Mercurij 5. *Martij* 1625.

EPITOME.

Auctо labore quando non augeatur ſalarium. Munera quando dici non poſſint connexa inter ſe. Verbum, exigere, quid importet in proprio & ſtricto ſignificatu.

Ad Cap. 92. *lib* 3.

DECISIO CLXXVIII.

DOmini amplectentes diſtinctionem duorum temporum firmatam in deciſione ſua die 20. Aprilis præteriti: quoad primum tempus ſtetermnt in deciſis, ſcilicet D. Lutio deberi ad rationem ſcutorum trium pro quoliber menſe ab anno 1592. vſque ad annum 1604. quia poſt procuratoris munus ſibi creditum à Dominis de Cinciis recepit ſalarium ad ſupradictam rationem, nec quid amplius poſtulauit, licet ſuperuenerint noua negotia, & occupationes circa dictum procuratoris officium. Et quia dictæ occupationes, quæ ſuperuenerunt circa idem officium verſabantur, & ab eo prouideri poterant, & erant euentuales, vt in prima deciſione: & proprerea bene infrat concluſio, quòd aucto labore non augetur ſalarium, vt per Panor. *in cap. quanto, nu.* 9. *&* 11 *de conſtib.* & alios in deciſione allegatos, quibus addi poteſt Maſtrill. *de Magiſtr* qui multos congeſit *libro* 1. *cap.* 21. *num.* 79. *verſ. quod ſecus.*

Quo verò ad ſecundum tempus, nempe à dicto anno 1604. & citra, vſquequo Lutius inſeruiit, attentis facti circumſtantiis melius ab ipſo Lutio hodie propoſitis, dixerunt, ei eſſe aſſignandum ſalarium ad rationem ſcutorum ſeptem pro quolibet menſe. Oſtenſum enim fuit à principio Lutium exercuiſſe munus procuratoris iuxta mandatum ad lites, & cauſas generaliter ſibi factum vna cum Antonio Collicula; *b*tephanum verò Vitalem, vti Præfectum domus, negotia familiaria pertractaſſe, ac etiam Exactoris generalis officium exercuiſſe, cum aſſignatione ſalarii ſcutorum trium ſingulis menſibus vltra victum, & habitationem; prout de huius exactionis auctoritate apparet ex mandato ipſi Stephano ſpecialiter facto. Vnde cùm poſtea deceſſerit *Stephanus*, & à dicto anno 1604 Lutius vltra officium Procuratoris exercuerit etiam officium Præfecti domus, & Exactoris in locum dicti *Stephani*, vt probant teſtes dati in Summario Lutii num. 3. iuri, & æquitati conſentaneum eſt, vt augeatur ei ſalarium, cùm hæc noua negotia nullam connexionem habuerint cum officio Procuratoris, quod illi à principio fuit demandatum; & ſic bene applicatur doctrina Roman. *in conſil.* 25. quam poſt alios ſecuta eſt Rota *deciſ.* 354. *num.* 4. *par.* 1. *recentior.* & multos concordantes congerit Maſtrill. *præaleg. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 15. & melius 72 73. *&* 79. *in tractat de Magiſtr.*

Nec obſtat quòd vſque de anno 1595. ipſe Lutius fuerit conſtitutus Procurator cum facultate etiam exigendi: vnde ſi poſt deceſſum Stephani exegit, non proinde mereatur nouum ſalarium cùm hoc negocium fuerit connexum cum officio quod à principio fuit ipſi Lutio demandatum. Quoniam vltra quod hoc obiectum non tollit ſalarium, quod ratione Prætecturæ domus deberetur Lutio: reſpondetur, quòd Domini de Cinciis hæc munera diſtinxerunt, & officium Procuratoris crediderunt Lutio; illud verò Exactoris demandarunt Vitali, cum diſtinctis, & ſeparatis ſalariis; & propterea non poſſunt hæc officia tanquam connexa reputari.

Auctoritas autem illa exigendi data Lutio in mandato vſque de anno 1595. vt inſeruiat, & conueniat negotio credito ipſi Lutio, intelligi debet per viam iudicialem ab inuitis debitoribus credita extorquendo, prout ſecundum propriam, & ſtrictam ſignificationem importat verbum exigere. *l. fideicommiſſa*, §. *ſi rem*, & ibi gloſſ. *in verb. exegerat*, *ff. de legat.* 3. Card. Mantic. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 14. *num.* 7. & ſic officium vniuerſalis exactionis erat demandatum Stephano vti Præfecto domus, cum particulari ſalario, habitatione, & alimentis; In iis verò creditis, in quibus opus eſſet vi, & coactione iudiciali, hoc exactionis officium fuit demandatum Lutio tamquam procuratori; & conſequenter ſi poſt deceſſum Stephani, ipſe Lutius exercuit etiam munus Præfecti domus, & exegit à ſponte, & amicè ſoluentibus debitoribus, hoc officium tanquam omnino ſeparatum debet reputari, & conſequenter etiam augendum eſt ſalarium.

Cum autem taxatio ſalarii ſit arbitraria Iudici, vt fuit dictum in alia Deciſione, attenta dignitate Dominorum de Cinciis, qualitate, integritate, & fide Lutii per triginta annos in eorum ſeruitio comprobata, negotiis ab eo geſtis, ſalario quod olim ſoluebatur Stephano, ac aliis ſupranotatis circumſtantiis, quas conſiderauit Rota *coram Cardinali*

dinali Seraphino decis. 1322. *num.* 4. Domini arbitrati sunt, salarium, ab anno 1604. & indecitta, taxandum esse ad rationem scutorum pro singumensibus.

Et ita vtraque parte informante.

Eminentissimo Verospio.

Capuana Pensionis.

Luna 16. *Martij* 1617.

EPITOME.

Valor monetæ an attendi debeat de tempore factæ obligationis, an verò de tempore solutionis.

Ad Cap. 197. *num.* 174.

DECISIO CLXXIX.

DE anno 1595. fuit auctoritate Apostolica super fructibus Prioratus Capuæ Religionis Hierosolymitanæ reseruata Equiti Carolo Amadæo Scaliæ annua pensio trecentorum aureorum ad rationem carlenorum duodecim monetæ Neapolitanæ. Cum autem à nonnullis annis in dicta Ciuitate **Neapolis** valor istius aurei ad carlenos quindecim excreuerit; orta fuit super modo soluendi pensionem inter nouum Priorem, & Pensionarium controuersia. Et Causa coram Aud. Cam. introducta, de partium consensu, Dubium in Rota proposui Quomodo, & ad quam rationem huiusmodi pensio esset persoluenda. Et Dominis visum fuit solutionem faciendam esse, videlicet in illis aureis, quæ reseruationis tempore duodecim carlenos valebant; videlicet in eorum valore de tempore faciendæ solutionis. Nam cum in dictis aureis pensio fuerit reseruata, debet in iisdem solui, vel in alia æquiualenti monetæ solutionis tempore, cum scuti bonitas intrinseca immutata non fuerit. Bart. *in l. Paulus, num.* 6. *ff. de solut.* Aret. *conf.* 11. *num.* 3. Cagnol. *in l.* 2. *num.* 31. *quæst.* 4. *C. de pact. inter empt. & vend.* Grat. *conf.* 12. *num.* 44. *lib.* 1. Tiraq. *de retract. conf.* 47. *vers. sed quando variatur*, tenuit Rota *in Romana Pecuniaria* 23. *Ianuarij* 1589. *coram bon. mem.* Penia, *in Acheruntina Fructuum* 28. *Aprilis* 1600. *coram Illustrissimo Lancellotto*; *in Romana Aureorum octo Zeccarum* 20. *Iunij* 1597. *coram eodem, & in Ferrarien. Pensionis coram me*, 12. *Martij* 1614.

Non obstat pensionem reseruatam non reperiri simpliciter in scutis aureis, sed addita vlterius fuisse verba, *ad rationem carlenorum duodecim monetæ Neapolitanæ*, per quæ scuti valor taxatus & æstimatus videtur, adeo vt aliquid vltra peti non possit. Id enim procederet, si moneta esset imaginaria, secus vbi fuit in obligatione deducta realis, & existens in rerum natura, vt in casu nostro: quia tunc dicta expressio *ad rationem, &c.* facta non censetur pro scuti aurei taxatione vt 12. caroleni sint in obligatione, sed gratia demonstrationis, videlicet ad differentiam aliorum aureorum, quæ forte maioris, vel minoris valoris tunc adessent, vt per Boer. *decis.* 327. *numer.* 3. Cephal. *conf.* 31. *num.* 6. *& seq. lib.* 1. & fuit dictum *in Cesenaten. Pecuniaria* 14. *Martij* 1597. *coram bo. me. Penia, in Cremonen. Pensionis* 15. *Iunij* 1596. *coram Orano, in Asculana Dotis*, 7. *Aprilis* 1606. *coram Reuerendissimo Lugdunen.* & in allegata *Ferrarien. Pensionis coram me.*

Nec valet dicere, solutiones præteritas ad rationem 12. carlenorum inseruire pro obseruantia interpretatiua litterarum pensionis. Nam vltra quod non constat, de tempore aliarum solutionum, aureum scutum ad hodiernum valorem ascendisse, & sperni potuit augmentum in modica quantitate; cum tamen reseruationis verba sint clara, obseruantia interpretatiua locum non habet. Decius *conf.* 49. *n.* 1. *versic. etsi dicatur* Aret. *conf.* 115. *num.* 2. Surd. *conf.* 426. *nu.* 43. Seraph. *decis.* 108. *num.* 7. & fuit dictum *in Segutina Decimarum*, 4. *Iulij* 1607. *coram Card. Lancellotto, in Toletana Canonicatus*, 13. *Nouembris* 1609. *coram eodem*; & istis terminis *in Cæsar augustana Pensionis* 11. *Martij* 1591. *coram Gipsio.*

Vlterius dictæ solutiones vti factæ Procuratori ad effectum, de quo agitur, Domino præiudicium inferre non potuerunt. *l non abstulit. C. de nouat.* Feder. *conf.* 63. *in fin.* Roman. *consil.* 352. *num.* 2. *& seq.* Dec. *conf.* 146. *ante num.* 15. *vers. tertio non obstat.*

Nec valet replicatio quod ex scientia Procuratoris ad Domini scientiam inferatur: Contrariam enim opinionem sequuti sunt Alexand. *conf.* 63. *num.* 2. *lib.* 4. Ias. *in l res obligata, num.* 28. *ff. de leg.* 1. Natt. *conf.* 136. *num.* 190. Surd. *decis.* 181. *nu.* 18.

Et in omnem euentum ista scientia esset præsumpta, quæ in Domino in præiudicialibus, vt in casu nostro non obstat. Mohed. *decis.* 4. *de probat.* Put. *decis.* 147. *lib.* 2.

R. P. D. Remboldo.

Placentina Vicariæ.

Veneris 10. *Ianuarij* 1620.

EPITOME.

De valore monetæ idem argumentum continet, quod superior decisio.

Ad Cap. 197. *num.* 147.

DECISIO. CLXXX.

DIctum fuit solutionem esse faciendam in scutis quinquaginta auri in auro, vel eorum valore, secundùm tempus solutionis quia ex lectura erectionis Vicariæ apparet dicta scuta esse in obligatione, eo quod fuerunt in ea assignati Vicario tot fructus, qui ascendant ad dicta scuta quinquaginta auri in auro libera &c. & sæpius infra: ac propterea cùm eadem species scutorum aureorum reperiatur, sitque ista eiusdem bonitatis, & valoris intrinseci, licet valor extrinsecus fuerit immutatus; nihilominus D. Vicario debentur, aut tot scuta in specie, aut tot aliæ pecuniæ alterius

Digitized by Google

ſpeciei, vt poſſit ex illis conſtare d. ſcuta 50. aurea ipſi vigore d. aſſignarionis debita, vt pluribus authoritatibus, & rationibus fuit comprobatum *in una Cremonen. Penſionis*, 15. *Iunii* 1598. *coram bonæ memoriæ Orano, & in Mantuana Penſionis*, 17. *Iunij* 1617. *coram R. P. D. meo Dunozet*, & prius *in Caouana Penſionis*, 16. *Martij eiuſdem anni coram R. P. D. meo Verospio*, in quibus aliæ quoque deciſiones referuntur.

Nec obſtat quod prætenditur fuiſſe in dicta erectione aſſignatos Vicario particulares reditus ad effectum inde percipiendi dicta ſcuta quinquaginta, & quod cùm in illis vſque ad dictam ſummam dictus Vicarius fuerit pro Domino recognitus, ad eum ſpectat diminutio, & augmentum monetæ, cum res Domino pereat, & augeatur. *ad l. quæ fortuitis, C. de pign. act. & l. ſi inter, §. quicquid, ff. de pignor.*

Nam fuit reſponſum quod obiectum procederet ſi aſſignatio fuiſſet ab initio dicto Vicario facta de certa & ſpecifica quantitate bonorum, vel reddituum, qui aſcenderent ad valorem ſcutorum quinqnaginta iuxta illius temporis æſtimationem; tunc enim diminutio, & augmentum cederet abſque dubio dicti Vicarii commodo, & damno: verum quia aſſignatio non fuit facta de certa quantitate, ſed ſolùm in genere de tot bonis, & redditibus, ex quibus dictus Vicarius poſſet percipere dicta ſcuta quinquaginta auri, non poſſunt dici dicta bona, ſeu redditus in ſolutum dari, ſed facilioris exactionis gratia tantùm aſſignati, & ne Vicarius quotidie teneretur a dicto Monaſterio dicta ſcuta mendicare, remanentibus ſemper in obligarione dictis ſcutis quinquaginta auri.

Non obſtat prætenſa obſeruantia: quia non probatur, & immo potius conſtat de obſeruantia contraria. Vltra quod, quatenus probaretur, non releuaret, cùm ſimus in claris, in quibus non eſt opus coniecturis; vt fuit in puncto dictum *in dicta Mantuana Penſionis coram R. P. D. meo Dunozet*, & in aliis in eadem deciſione relatis.

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX DECISIONVM POST ANNOTATIONES

Ad Statuta impreſſarùm.

Coccino.	ALbaneñ Fideicommiſſi, 13. Ianuarii 1606.decif.101.cap.142.	fol.107.
Virili.	Ariminen Gabellæ, 19. Aprilis 1627.decif. 10.ad cap.41.	fol. 19.
Orano.	Aſculana Bonorum, 17. Iunii 1591.decif. 128.ad cap.146.	fol.143.
Sacrato.	Aſculana Dotis, 9. Maii 1603. decif.72. ad cap.131.	fol. 67.
Virili.	Aſculana Societatis, 28. Iunii 1628. decif.40. ad cap.68.	fol. 41.
Merlino.	Auximana Fideicommiſſi, 4. Martii 1630. decif. 102.ad cap.142.	fol.107.
Pamphilio.	Balneoregien Bonorum, 8. Ianuarii 1588. & 16. Martii 1594. decif. 116. & 117. ad cap.146.	fol.132.
Lancellotto.	Bononien Fideicommiſſi de Rubeis, 6.Martii 1596.decif.43.ad cap. 68.	fol. 43.
Virili.	Bononien Saluiani, 11.Ianuarii 1627. decif.39. ad cap.68.	fol. 40
Bubalo.	Brixien Feudi, 26. Maii 2583. decif.67.ad cap.124.	fol. 63.
Coccino.	Cæſarauguſtana Penſionis, 11.Martii 1619. decif.171. ad cap.192.	fol.190.
Veroſpio.	Capuana Penſionis, 16. Martii 1617. decif.179. ad cap. 197.	fol.195.
Lancellotto.	Ciuitatis Caſtelli Supplementi Legitimæ, 14. Nouembris 1603. decif. 22. ad caput. 41.	fol. 22.
Veroſpio.	Ciuitatis Caſtelli Bonorum, 15. Martii 1621. decif. 175.ad cap. 196.	fol.192
Buratto.	Collen Hæreditatis, 10. Iunii 1616. decif. 21. ad cap.41.	fol. 20.
Pampinilio.	Faneñ Saluiani, 8. Martij 1613 decif.135.ad cap.135.	fol.153.
Penia.	Farfen Bonorum, 7. Maii 1607. decif.162.ad cap.167.	fol. 180
Gipſio.	Fauentina Legitimæ, 23. Martii 1590.decif.107.ad cap.145.	fol. 114.
Dunozet.	Ferrarien Affictus, 9.Nouembris 1613. decif. 29. ad cap. 51.	fol. 30.
Pamphilio.	Ferrarien Bonorum de Taſſonibus, 26.Iunii 1613. decif.26.ad cap. 50.	fol. 28.
Pirouano.	Ferrarien de Taſſonibus, 18. Martii 1620. decif.109. ad cap 145.	fol. 119.
Pamphilio.	Firmana Executionis laudi, 29. Ianuarii 1598. decif.61.ad cap 100.	fol. 58.
Lancellotto.	Ianuen, ſeu Romana Pecuniaria,10. Iunii 1580 decif 145.ad cap.158.	fol. 163.
Platto.	Ianuen Fideicommiſſi, 4. Maii 1590. decif.123.ad cap.147.	fol. 140.
Manzanedo.	Imolen Reſciſſionis contractus, 26. Iunii 1617. decif.132.ad cap. 150.	fol. 151.
Coccino.	Imolen Bonorum, 18. Iunii 1618. decif.66. ad cap. 124.	fol. 62.
Iuſto.	Interamnen Hæreditatis de Brunellis, 24. Aprilis 1606. decif.47.ad cap. 71.	fol. 45.
Coccino.	Leodien Dominii de Steuordia, 2. Iulii 1621. dec.165. ad cap.167.	fol. 181.
Millino.	Mediolanen Hereditatis, 11. Martii 1596. decif.7.ad Titulum,	fol. 10.
Merlino.	Narnien Succeſſionis, 22. Martii 1628. decif. 108.ad cap.145.	fol. 115.
Robuſterio.	Neapolitana Legati alimentorum, 19. Ianuarii 1581.decif.11.ad cap.20.	fol. 13.
Pirouano.	Nouarien Legitimæ, 5. Iunii 1628. decif.10. ad cap. 51.	fol. 31.
Remboldo.	Placentina Vicariæ, 10. Ianuarii 1620.decif.179.ad cap.197.	fol.195.
Veroſpio.	Perufina Redditionis adminiſtrationis tutelæ, 20. Iunii 1613..decif. 13. ad caput. 20.	fol 14.
Penia.	Perufina Spolii domus, 21. Aprilis 1606. decif.46. ad cap.71.	fol. 45.
Merlino.	Rauennaten Pecuniaria, 6. Nouembris 1624.decif.43.ad cap.83.	fol. 45.
Coccino.	Romana Aditionis hæreditatis, 19. Nouembris 1613. decif. 59. ad cap.98.	fol. 58.
Orano.	Romana Alimentorum, 25. Maii 1587. decif.172. ad cap.194.	fol.190.
Orano.	Romana Alimentorum, 28. Februarii 1592. decif.35.ad cap.68.	fol. 36.
Manzanedo.	Romana Alimentorum, 3. Iunii 1613. decif.53.ad cap.85.	fol. 51.
Dunozet.	Romana Anterioritatis, 20. Decembris 1628. decif.49.ad cap. 83.	fol. 47.
Marquemont.	Romana aſſecurationis dotis, 12. Decembris 1605 decif.32. ad cap.66.	fol. 33.
Orano.	Romana Aſſertæ dotis, 29. Nouembris 1593.decif. 52. ad cap.85.	fol 50.
Rebuſterio.	Romana Bonorum de Porcariis, 14. Ianuarii 1575. decif.148.ad cap.158.	fol.166.
Pirouano.	Romana Cambii, 16. Decembris 1619. decif.141. ad cap.153.	fol.161.
Gipſio.	Romana Cenſus, 9. Decembris 1587 decif.144.ad cap.158.	fol.162.
Curduba.	Romana Cenſus, 17. Maii 1599. decif.122.ad cap.147.	fol.140.
Sacrato.	Romana Cenſus, 27. Iunii 1605. decit.147.ad cap.148.	fol.165.
Vbaldo.	Romana Cenſus ſcurorum decem millium, 9. Iunii 1628. decif. 28. ad capit. 51. folio 29.	

Romana

Digitized by Google

Penia.	Romana Consignationis depositi, 24. Maii 1595. dec. 82. ad cap. 137.	fol. 80.
Sacrato.	Romana Cottiuii, 6. Martii 1609. decis. 170. ad cap. 191.	fol. 189.
Sacrato.	Romana de Bombellis, 31. Maii 1613. decis. 50. ad cap. 92.	fol. 53.
Blanchetto.	Romana De Cariis, 11. Maii, & 13. Iunii 1584. decis. 124. & 125. ad cap. 149.	fol. 141.
Coccino.	Romana De Caualeriis, 22. Maii 1632. decis. 79. ad cap. 131.	fol. 76.
Aldobrandino.	Romana De Lante, 28. Aprilis 1578. decis. 98. ad cap. 141.	fol. 101
Aldobrandino.	Romana De Lante, 24. Ianuarii 1582. decis. 118. ad cap. 146.	fol. 133
Coccino.	Romana De Lante, 14. Martii 1635. & 11. Ianuarii 1636. decis. 99. & 100. ad cap. 141.	fol. 102. & 104.
Orano.	Romana Del Deto, seu Supplementi Dotis, 13. Nouembris 1589. decis. 96. ad cap. 141.	fol. 97.
Coccino.	Romana De Taglietis, 25. Iunii 1635. decis. 97. ad cap. 141.	fol. 99
Pamphilio.	Romana Domorum, 22. Martii 1604. decis. 31. ad cap. 66.	fol. 32.
Litta.	Romana Domorum De Valentinis, 16. Ianuarii 1604. decis. 33. ad cap. 66.	fol 35.
Gipsio.	Romana Domus de Manellis, 24. Nouembris 1593 decis. 160 ad cap. 154.	fol 178.
Penia.	Romana Domus Sancti Ludouici, 27. Nouembris 1600. decis. 111. ad cap. 145. fol.	122
Manzanedo.	Romana Domus, 28. Maii 1608. decis. 110. ad cap. 145.	fol. 121. & 133.
Remboldo.	Romana Domus, 4. Septembris 1624. decis. 14. ad cap. 66.	fol. 35.
Coccino.	Romana Donationis de Castellanis, 23. Iunii 1631. dec. 6. ad Titul.	fol. 6.
Robusterio.	Romana Domus de Millinis, 19. Februarii 1578. decis. 51. ad cap. 84.	fol. 48.
Lancellotto.	Romana Dotis, 25. Maii 1601. decis. 83. ad cap. 137.	fol. 81.
Verospio.	Romana Dotis, 30. Martii 1618. decis. 91. ad cap. 141.	fol. 94
Pirouano.	Romana Dotis de Theodulis, 23. Ianuarii 1619. dec. 75. ad cap. 131.	fol. 70.
Coccino.	Romana Dotis, 21. Maii 1625. decis. 38. ad cap. 38.	fol. 39
Coccino.	Romana Dotis, 10. Iunii 1626. decis. 138. ad cap. 151.	fol. 156.
Pirouano.	Romana Dotis de Boncompagnis, 27. Martii 1034. & 14. Decembris 1635. decis. 156. & 157. ad cap. 158.	176. & 177.
Merlino.	Romana Dotis, 14. Martii 1615. decis. 23. ad cap. 42.	fol. 23.
Blanchetto.	Romana Euictionis, 23. Martii 1588. decis. 127. ad cap. 149.	fol. 142.
Millino.	Romana Executionis, 8 Iunii 1601 decis. 54. ad cap. 85.	fol. 52
Durano.	Romana Executionis Laudi, 13 Iunii 1629. dec. 154 ad cap. 158.	fol. 173.
Pirouano.	Romana Fideicommissi de Quinque, 11. Ianuarii 1616. decis. 103. ad cap. 141. fol.	110
Coccino.	Romana Fideiussionis de representando, 3. Iulii 1617. decis. 42. ad cap. 68.	fol. 42
Iusto.	Romana Fructuum de Luraghis, 19. Ianuarii 1600. decis. 87. ad cap. 137. fol.	84
Orano.	Romana Fructuum dotis, 15. Nouembris 1596. decis. 85. ad cap. 137.	fol. 82.
Orano.	Romana Fructuum dotis de Cinciis, 27. Ianuarii 1597. decis. 81. ad cap. 137. fol.	79
Orano.	Romana Fructuum dotis, 19. Ianuarii 1598. decis. 86. cap. 137.	fol. 83
Litta.	Romana Fructuum dotis de Vellis, 10. Nouembris 1600. decis. 84. ad cap. 137. fol.	81
Penia.	Romana Fructuum dotis, 17. Februarii 1606. decis. 88. ad cap. 137.	fol. 85
Coccino.	Romana Fructuum dotis, 12. Maii, & 29. Nouembris 1625. decis. 91. & 92. ad cap. 137. fol.	90. & 93.
Durano.	Romana Fructuum Lucri dotalis, 17. Iunii 1633. decis. 77. ad cap. 131.	fol. 72.
Platio.	Romana Hæreditatis Census, 8. Iunii 1588 decis. 168. ad cap. 178.	fol. 187.
Gipsio.	Romana Hæreditatis de Follanis, 2. Februarii 1588. decis. 95. ad cap. 141. fol.	97
Millino.	Romana Hæreditatis, 16. alias 4. Maii 1594. decis. 64. ad cap. 141.	fol. 96
Sacrato.	Romana Hæreditatis, 31. Maii 1600. decis. 60. ad cap. 100.	fol. 58
Ortembergio.	Romana Hæreditatis de Sellis, 16. Ianuarii 1608. decis. 115. ad cap. 146.	fol. 130.
Pirouano.	Romana Hæreditatis de Fuschis, 31. Iunii 1619. decis. 121. ad cap. 147.	fol. 130.
Vbaldo.	Romana Hæreditatis, 26. Aprilis 1632. decis. 80. ad cap. 131.	fol. 78.
Virili.	Romana Hæreditatis, 23. Ianuarii 1627. decis. 2. ad Titulum	fol. 2.
Vbaldo.	Romana Legati Librariæ 10. Maii, 1624. decis. 36. ad cap. 68.	fol. 36.
Blanchetto.	Romana Legitimæ, 20. Aprilis 1584. decis. 114. ad cap. 146.	fol. 136.
Millino.	Romana Liberationis ab obligationis, 19. Decembris 1595. dec. 142. ad cap. 157. fol.	162.
Merlino.	Romana Liberationis à fideiussione, 4. Martii 1630. decis. 5. ad Titul.	fol. 5.
Merlino.	Romana Lucri dotalis, 16. Decembris 1633. decis. 78. ad cap. 131.	fol. 74.
Binarino.	Romana Medietatis domus de Gaddis, 12. Februarii 1571. dec 50. ad cap. fol.	85. 48.
Bubalo.	Romana Mercedis, 17. Martii 1578. decis. 158. ad cap. 158.	fol. 177.
Merlino.	Romana Mercedis, 26. Aprilis 1624. & 5. Martii 1625. decis. 177. & 178. ad cap. 92. lib. 3.	fol. 193. & 194.

Romana

Digitized by Google

Lancellotto.	Romana Mutui, 10. Ianuarii 1600. decis. 18. ad cap. 32.	fol.
Remboldo.	Romana Notariatus Capitolii, 1. Iunii 1620. decis. 14. ad cap. 21.	fol.
Pirouano.	Romana Nullitatis census, 5. Martii 2621. decis. 64. ad cap. 113.	fol.
Ortembergio.	Romana Nullitatis obligationis, 15. Iulii 1604. decisio 137. ad cap. 151.	fol. 156
Manzanedo.	Romana Nullitatis testamenti, 3. Iunii 1619. decis. 17. ad cap. 31.	fol. 17.
Sacrato.	Romana Obligationis, 24. Februarii 1620. decis. 140. ad cap. 152.	fol. 160.
Scotto.	Romana Officii, 3. Decembris 1607. decis. 129. ad cap. 147.	fol. 144
Pirouano.	Romana Officii Hæbreorum, 18. Iunii 1021. dec. 15. ad cap. 30.	fol. 16.
Marquemontio.	Romana Pecuniaria de Grandis, 26. Nouembris 1605. decis. 37. ad cap. 68.	fol. 38
Manzanedo.	Romana Pecuniaria, 2. Aprilis 1607. decis. 136. ad cap. 150.	fol. 151.
Sacrato.	Romana Pecuniaria, 20. Nouembris 1609. decis. 146. & 26. Iunii decis. 147. ad cap. 158.	fol. 165
Ortembergio.	Romana Pecuniaria, siue Restitutionis in integrum, 15. Decembr. 1610. decis. 161. ad cap. 167.	fol. 179.
Coccino.	Romana Pecuniaria, 4. Februarii 1611. decis. 164. ad cap. 167.	fol. 181
Dunozet.	Romana Pecuniaria, 21. Iunii 1619. decis. 16. ad cap. 30.	fol. 17.
Remboldo.	Romana Pecuniaria, prima Iulii 1020. decis. 44. ad cap. 68.	fol. 43.
Merlino.	Romana Pecuniaria, 10. Iunii 1624. decis. 152. ad cap. 15.	fol. 169.
Pirouano.	Romana Penuniaria, 8. Nouemb. 1624. decis. 159 ad cap. 158.	fol. 173.
Pirouano.	Romana Pecuniaria, 5. Maii 1621. decis. 150. ad cap. 158.	fol. 167.
Verospio.	Romana Pecuniaria, 23. Ianuarii 1632 decis. 167. ad cap. 167.	fol 184.
Pirouano.	Romana Pecuniaria, 15. Decemb. 1632. decis. 155. ad cap. 158.	fol. 175
Lancellotto.	Romana Pensionis domus, 16. Ianuarii 1598. decis. 159. ad cap. 159.	fol. 178.
Pirouano.	Romana Pensionis Prioratus, 4. Februarii 1630. decis. 69. ad cap. 124.	fol. 64.
Sacrato.	Romana Precii Viridiarii 26. Nouembr. 1618. decis. 149. ad cap. 158.	fol. 163.
Penia.	Romana Prælationis, le requisitionis, 16. Iunii 1624. & 27. Aprilis 1005. dec. 62 & 63. ad cap. 110.	fol. 59.
Orano.	Romana Prætensæ donationis, 29. Martii 1599. decis. 126. ad c. 149.	fol. 141.
Remboldo.	Romana Quarti doralis, 16. Martii 1618. decis. 74. ad cap. 131.	fol. 69.
Dunozet.	Romana Quarti doralis, 26 Nouemb. 1633. decis. 71. ad cap. 131.	fol. 67.
Pirouano.	Romana Redditionis computorum, 27. Nouembris 1619. de decis. 151. ad caput 158.	fol. 169.
Caualerio.	Romana Redditionis computorum, 3. Iulii 1623. decis. 176. ad cap. 92. libr. 3.	fol. 192.
Coccino.	Romana Redditionis rationis, 25. Maii 1626. decis. 5. ad cap. 113.	fol. 61.
Sacrato.	Romana Relocationis 2. Decemb. 1609. dec. 68. ad cap. 124.	fol. 63.
Sacrato.	Romana Relocationis Casalis, 16. Martii 1615. decis. 4 ad Titul.	fol. 4.
Dunozet.	Romana Rescissionis contractus, 22. Iunii 1613. decis. 8. ad Titul.	fol. 10.
Penia.	Romana Restitutionis dotis, 10. Martii 1608. decis. 89. ad cap. 137.	fol. 87.
Pirouano.	Romana Restitutionis dotis, 12. Nouembris 1627. decisio 76. ad cap. 131.	fol. 71
Oradino.	Romana Salarii, prima Iulii 1569. decis. 70. ad cap. 128.	fol. 66.
Pirouano.	Romana Saluiani interdicti, 10. Februarii 1612. decisio 1. ad Titulum.	fol. 1.
Buratto.	Romana Saluiani, 17. Septembris 1621. decis. 139. ad cap. 152.	fol. 159.
Pirouano.	Romana, seu Cæsenaten. Hæreditatis, 6. Nouembris 1619. decis. 19. ad cap. 41.	fol. 18.
Sacrato.	Romana, seu Interamnen. Hæreditatis, 10. Decembris 1608. decis. 104. ad cap. 143.	fol. 111.
Pirouano.	Ramana, seu Neapolitana Pecunaria, 28. Ianuar. 1633. decis. 169. ad cap. 178.	fol. 188
Coccino.	Romana S. Thomæ, 10. Martii 1610. decis. 163. ad cap. 167.	fol. 180
Marquemont.	Romana Successionis de Tagliaferris, 19. Martii 1607. decis. 72. ad cap. 131	fol. 68.
Merlino.	Romana Successionis, 14. Iunii 1630. decis. 120. ad cap 146.	fol. 134.
Verospio.	Romana Successionis, 15. Nouembris 1630. decis. 112. ad cap. 145.	fol. 123.
Rubeo.	Romana Vineæ, 26. Octob. 1576. decis. 143. ad cap. 158.	fol. 162.
Penia.	Romana Vineæ 1. Iulii 1606. decis. 55. ad cap. 85.	fol. 52.
Pamphilio.	Romana Vineæ, prima Februarii 1613. decis. 41. ad cap. 68.	fol. 41.
Pamphilio.	Romana Vineæ, 14. Iunii 1613. decis. 173. ad cap. 194.	fol. 191.
Pamphilio.	Romanæ Vineæ, 21. Aprilis 1614. decis. 27. ad cap. 51.	fol. 28.
Coccino.	Romana Vineæ de Corbinellis, 15. Martii. 7. Iunii 1616. decis. 105. & 106. ad cap. 145.	fol. 112. & 113.
Verospio.	Romana Vineæ, 15. Aprilis 1630 decis. 2. ad Titulum.	fol. 1.
Orano.	Romana Viridarii, 19. Februarii 1590. decis. 134. ad cap. 150.	fol. 152.

Digitized by Google

o.	Sabinen. Terrarum, 11. Decembr. 1617. decis. 9. ad caput 12.	fol. 11.
mo.	Senogallien Prædii, 10. Iunii 1619. decis. 12. ad cap. 20.	fol. 13.
oldo	Signina Castrorum, 24. Ianuar. 1622. decis, 130. ad cap. 149.	fol. 145.
occino.	Signina Castrorum, 4. Februarii 1631. ad cap. 149. & 150.	fol. 148.
Millino.	Spoletana Terrarum, 21. Iunii 1590. decis. 134. ad cap. 150.	fol. 153.
Turano.	Spoletana Liberationis à fideiussione, 31. Martii 1626. & 21. Aprilis 1627. decis. 57. & 58. ad cap. 94.	fol. 55. & 56.
Nauarro.	Tiburtina Dotis, 19. Iunii 1623. decis. 90. ad cap. 137.	fol. 88.
Verospio.	Tibutina Dotis aliàs, hæreditatis 13. Februarii 1634. decis. 113. ad cap. 145.	fol. 127.
Piouano.	Toletana Habitus, 10. Iunii 1626. decis. 166. ad cap. 167.	fol. 184.
Penia.	Veneta Pecuniaria, 17. Iunii 1605. decis. 10. ad cap. 20.	fol. 12.
Penia.	Veneta Prætensę Illegitimitatis, 6. Nouembris 1598. decis. 45. ad cap. 71.	fol. 44.
Motmanno.	Vrbeuetana Census, 24. Ianuarii, & 23. Iunii 1634. decis. 24. & 25. ad c. 47. & 26.	fol. 25.

FINIS.

ROMAE, M.DC.LXV.

EX TYPOGRAPHIA FABII DE FALCO.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

A. PANDIMIGLIO
RESTAURO - CODICI
PERGAMENE - STAMPE
Via Podere Rose, 154

Digitized by Google